This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

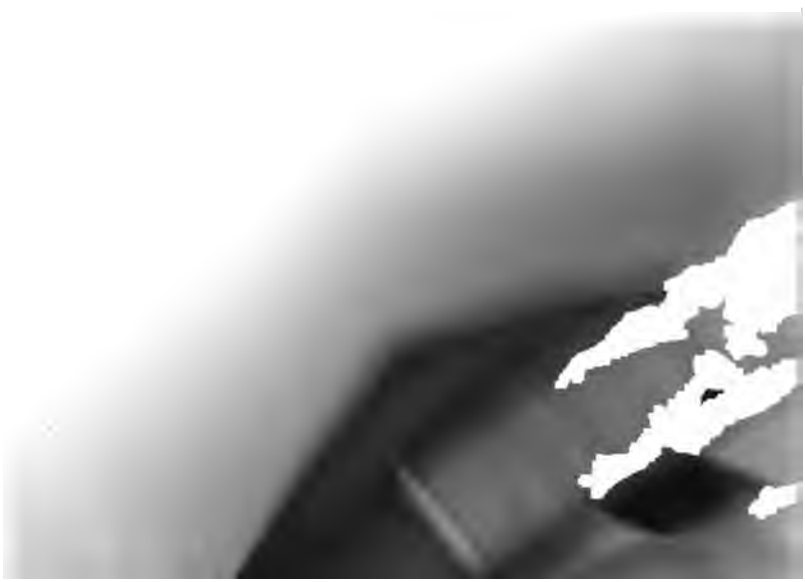

Price 1s. A NEW ISSUE. Part 15.

UNDER THE PATRONAGE OF

His Royal Highness Prince Albert.

AN

ENGLISH AND WELSH DICTIONARY,

ADAPTED TO THE

PRESENT STATE OF SCIENCE AND LITERATURE;

IN WHICH

The English Words

ARE DEDUCED FROM THEIR ORIGINALS, AND EXPLAINED BY THEIR SYNONYMS

IN THE

WELSH LANGUAGE.

BY THE

REV. DANI LVAN EVANS.

AN

ENGLISH AND WELSH DICTIONARY,

ADAPTED TO THE

PRESENT STATE OF SCIENCE AND LITERATURE;

IN WHICH

The English Words

ARE DEDUCED FROM THEIR ORIGINALS, AND EXPLAINED BY THEIR SYNONYMS,

IN THE

WELSH LANGUAGE,

BY

DANIEL SILVAN EVANS.

VOL II.

DENBIGH:
PRINTED AND PUBLISHED BY THOMAS GEE.
LONDON: SIMPKIN & MARSHALL.
MDCCCLVIII.

ENTERED AT STATIONERS' HALL.

PREFACE.

It is sufficiently evident that a knowledge of English is not only very convenient, but highly necessary, to the majority of the inhabitants of Wales. The importance, therefore, of a comprehensive English-Welsh Dictionary, suited to the requirements of the Principality at the present day, cannot easily be overrated; and the want of a work of that character has been long felt and generally acknowledged.

The Dictionary now offered to the public was undertaken with a view of supplying this defficiency. The object aimed at throughout has been to represent by Welsh equivalents all the authorized words and the principal idioms of which the English is composed, and thus to make the ancient British keep pace with one of the most copious of modern European tongues.

How far such an attempt may prove successful, must be left to the decision of time: but it may be remarked that the Welsh is one of those comparatively few languages capable of furnishing from native roots a complete terminology for all the varied branches of human learning; and that not a few of the terms, especially those relating to science and art, first brought into notice in these pages, have already passed into our literature, where they are likely to maintain their ground.

A lexicon being at best but a compilation, I am necessarily under considerable obligations for materials to those who have preceded me in the same field; but I feel particularly indebted to the labours of the Rev. John Walters and Dr. William Owen Pughe, in this department.

In giving the etymologies of the English words, I have, in general, followed Dr. Webster, as being by far the best authority on that subject; but in all cases of difficulty the opinions of other distinguished philologists have invariably been consulted.

In the execution of my task, I am not aware of having avoided any difficulties, or spared any trouble, to render the work of real service to those for whose benefit it was intended. And in reviewing a labour which has occupied most of my leisure moments for upwards of eleven years of the best period of my life, it is some satisfaction to reflect that I have done all that my time, my health, and the means at my disposal would enable me to accomplish; and to me it is no small compensation for my toil to find that this contribution to supply a desideratum in our lexicographical literature, has met with the unanimous approbation of my countrymen.

D. SILVAN EVANS.

February 10th, 1858.

Habitacle,† *s.* (Ll. *habitaculum*) annedd, preswyl, preswylfod, trigfa.

Habitance,† *s.* (Ll. *habitans*) preswyl, annedd, preswylfa, trigfa, trigias, arosfa.

Habitancy, *s.* preswyliaeth, trigias, preswyl, trigiant.

Habitant, *s.* (Ff. o'r Ll. *habitans*) cyfanneddwr, preswyliwr, preswylydd, trigiannydd, trigiannwr, anneddwr, trigiawdwr, trigiawdr, pryseddwr: *pl.* trigolion.

Habitat, *s.* (Ll. *habito*) llefod, trigfa, trigfan, trigias, preswyl, preswylfa, trigle, trefad, cartrefle; trigias naturiol, cynhenidfan, cynhenidfa.

Habitation, *s.* (Ll. *habitatio*) preswyliad, cyfanneddiad, anneddiad, trigiant, haddefiad; preswyl, preswylfa, trigfa, trigfan, trigias, preswylfod, llefod, trigle, bod, cartref, cartrefle, annedd, anneddle, trefad, trefred, pryseddfod, pryseddfa, haddef, preswylfan, arosfa, haddfa.

Summer habitation — hafod, meifod; hafotty.

Habitator,† *s.* (Ll.) preswylydd, trigiannydd.

Habited, *a.* (o *habit*) gwisgedig, trwsiedig; wedi ei wisgo.

Habitual, *a.* (Ff. *habituel*) arferol, defodol, arferedig, cynnefinol, cynnefin, gnodol, gnodus, gnodig, gnotaol, cynnefodig, gnawd; greddfol, greddfedig; à reddfodd; wedi greddu; ansoddol; agweddol, dyliol; cysson, gwastadol.

Habitually, *ad.* yn arferol, &c.; trwy arfer; fel arferol; yn ol yr arfer.

Habituate, *v. a.* (Ff. *habituer*) arfer, arferu, arferyd, darferu, cynnefino, agweddu, greddfu, ymarfer â, cynnefino âg, ymarferu âg, ymgynnefino â; gnodi, gnotâu; trigo, preswylio.

To habituate one's self—ymarferu, ymarferyd, ymarfer, ymgynnefino, ymgynnefodi, ymreddfu.

Habituate, *a.* arferedig, arferol, greddfol, cynnefinol, gnotaol, gnodus, gnodig.

Habituation, *s.* arferiad, cynnefinad, cynnefodiad, darferiad, greddfiad; arferedigrwydd, gnodigrwydd, greddfoldeb.

Habitude, *s.* (Ff. o'r Ll. *habitudo*) perthynas, cymherthynas; cyflwr, ansawdd; greddf, gnawd, athrylith; arfer, ymarfer, cynnefod, defod, gnotâd; cyfeillach; hir ymarfer, mynych ymarfer.

Hable,† *a.* (Ll. *habilis*) addas, cyfaddas, cymhwys, priodol.

Habnab, *ad.* ar antur, ar amcan, yn fyrbwyll, hap neu anhap, yn ddigynghor, yn ddigyngyd.

Habroneme, *a.* (Gr. *habros* a *néma*) meinedafaidd, manedafaidd; ar ddull edaf fain.

Hack, *v. a.* (S. *haccan*; Al. *hacken*) hacio; rhygnu, rhicio, rhigo, hecynu, rhygn-dori, rhygnynu; darnio, tori, briwo; mynych arfer, hurio allan.

To hack in pieces—hacio *neu* drychu yn ginynion.

To hack English—briwo Seisoneg, llurgunio Seisoneg.

Hack, *s.* hac, hag, (*dim.* hecyn); rhygnyn, trychyn, rhic, rhig, rhygn, rhint, crif, trwch; ffeigeb, attal dywedyd, cecian.

To cut in hacks—hacio.

Hack, *s.* (byrhad o *hackney*) ceffyl hur, march hur, march llog, march cyflog, march cyflogedig, hurfarch, llogfarch; ceffyl methedig, salfarch, culfarch, methfarch; hurbeth; cyflogyn; rhastal.

Hack horse—ceffyl hur, march hur, ceffyl llog, march llog, llogfarch, hurfarch, &c.

Hack, *a.* huredig, cyflogedig, hur-, llog-.

Hack servant—gwas i bawb; hurwas.

Hack, *v. n.* rhecio, rheciain; bod ar hur *neu* log i bawb; bod yn hafog i bawb; bod at wasanaeth pawb am gyflog; myned yn hafog i bawb; bod ar hur; ymwerthu, ymbuteinio; mynych ymarfer; hochi.

Hacking out tool—cyllell ambwl, cyllell gwydrwr.

Hackberry, *s.* cylchonen, cylchon, cylchonwydden: *pl.* cylchonwydd.

Hackle, *v. a.* (Al. *heckeln*; Is. *hekelen*) heisylltu, heislanu, breuanu, cribo, cribo llin.

Hackle, *s.* heisyllt, heislan, trafel, rhipai, crib llin, crib cywarch; llin cri, llin dylwf, llin llywethog, eurlin, sidan cri; croen neidr.

Hackler, *s.* heislanwr, heislanydd, heisylltydd, heisylltwr.

Hackly, *a.* (o *hack*) haciog, sinachog, garw, gerwin.

Hackmatack, *s.* llarwydd cochiof.

Hackney, *s.* (Ff. *haquenée*; Ysp. *hacanea*) ceffyl hur, march hur, ceffyl llog, march llog, march cyflog, march cyflogedig, llogfarch, hurfarch, rhecodfarch, cyflogfarch; ceffyl benthyg, march benthyg; ceffyl hafog; ceffyl â osoder, â rodder, *neu* â ollynger allan ar hur; merlyn, ceffylyn, crynfarch; salfarch, culfarch, methfarch; cyflogyn, cyflogiad, huryn; hurbeth, peth huredig, peth cyflogedig, rhecodbeth; cerbyd llog, cerbyd hur, hurglud, hurgerbyd; yr hyn à logir *neu* à arferir yn fynych; huran, huren, putain, putan, puten, hafog i bawb; hacnai.

Hackney, *a.* hur-, llog-, cyflog-, llogawl, cyflogawl, huriol, rheciol; à rodder allan ar hur, er cyflog, *neu* dân gyflog; cyffredin i bawb; hafog i bawb; cyffredin, gwael, sal; ymwerthedig.

Hackney coach—cerbyd llog, cerbyd hur, hurgerbyd, hurglud, clud llog, llogerbyd.

Hackney coachman—hurgerbydwr, gyrwr cerbyd llog.

Hackney writer—ysgrifenydd cyflogawl, ysgrifenydd hur, ysgrifenydd llog, ysgrifenydd am gyflog; un à ysgrifeno ar *neu* er hur.

Hackney mistress, hackney maid—mâl y bo'r dyn y bydd ei lwdn.

Hackney, *v. a.* rhecio, rheciain, rhecodi, hurio, huria, llogi, cyflogi, hurio allan, llogi allan; gollwng allan ar hur *neu* er cyflog; mynych arfer, arferu yn ddibaid, arfer yn ddiarbed; gwneuthur yn was i bawb; gyru yn ddibaid; arfer, arferu; gwneuthur yn hafog i bawb; gwneuthur yn gyffredin; gorweithio, rhyweithio; hurgludo, cludo mewn cerbyd llog.

Hackneyman, *s.* rheciwr, rhecodwr; huriwr ceffylau a cherbydau; cludhuriwr.

Hacks, *s. pl.* rhesi priddfeini à roir i sychu wedi eu llunio.

Hackster,† *s.* bygylwr, grafil, lleiddiad.

Hacqueton, *s.* (Ff. *hoqueton*) math o gorbais filwraidd ar arfer gynt.

Had, *p. p.* (S. *hæfd*) yr amser anorphenol a'r cyfraniad gorphenol o *Have*.

I had better go—gwell i mi fyned, gwell fyddai i mi fyned; byddai well i mi fyned.
Had I wist—O na wybaswn; nas gwybaswn; pe gwypaswn.

Hadder,† *s.* (Al. *heide*) grug, mynoog.

Haddock, *s.* (Gw. *codog?*) hadog, yr hadog= math o benfras.

Hade, *s.* diagynfa, disgynfa serth; gwaered; osgoad, gogwyddad.

Hades, *s.* (Gr.) Abred, Hebred, Ebred, Had; y byd anweledig; lle y meirw; byd yr ysbrydion; uffern.

Hading, *s.* osgoad gwythen; osgo; osgoad o'r sythlin.

Hadj, *s.* (Ar.) pererindod Mahometaidd i Mecca a Medina.

Hadji, *s.* (Ar.) pererin Mahometaidd; ceimiad â fu yn Mecca a Medina.

Hæmanthus, *s.* (Gr. *haima* ac *anthos*) creuflodyn, creuflodeuyn, gwaedelestr: *pl.* creuflodau.

Hæmatemesis, *s.* (Gr. *haima* ac *emeô*) gwaedgyfog, creugyfog.

Hæmatite, } *s.* (Gr. *haimatitês*) gwaedfaen,
Hematite, } creufaen.

Hæmoptysis, *s.* (Gr. *haima* a *ptuô*) gwaedbeswch, peswch gwaed.

Hæmorrhoids, *s. pl.=Hemorrhoids.*

Haffle, *v. n.* llefaru yn annealladdwy; bwhwmban; gwiblo; chwareu y ffon ddwybig.

Haft, *s.* (S. *hæft;* Al. *heft*) carn, said, coes, menybr, dwrn, gafael.
A little haft—cernyn, seidyn.

Haft, *v. a.* carnio, carnu, seidio, menybru; rhoi, dodi, *neu* osod carn ar; rhoi, rhoddi, dodi, *neu* osod mewn carn; gosod carn i.

Hafter,† *s.* (C. *haffwr, haffio*) haffiwr, cecryn, cipryswr.

Hag, *s.* (S. *hægesse*) gwiddanes, gwiddan, gwiddones, gwyddones, hudoles, rheibes, rheibwraig, rhinwraig, swynyddes, swynwraig, swynoges, dewines, chwilioges, gwyll; ellylles, trenes, anghenfiles, dera, cynfiles; gwrach, hen wrach, henwrach, hagren, hellgre, adill, hunllef.
Hag-ridden—â'r hunllef arno; â flinir gàn yr hunllef.

Hag, *v. a.* aflonyddu, cythryblu, cymrawu; poeni, blino, dygnu, trallodi, dygn flino.
I am hagged off my legs—yr wyf wedi blino ar fy nhrwyn.

Hagborn, *a.* gwyll-anedig, gwrach-anedig; à anwyd o widdanes.

Haggard, *a.* (Al. *hager;* C. *hagr*) hagr, cul, teneu, truan, achul, anferth, gwrthun, dybryd; afrywiog; truan yr olwg arno; gwyllt, anwar, annof, anhydrin, dywal.
A haggard hawk—hebog gwyllt anhyfforddus; gwalch anwar.
Haggard rock—craig ysgyryd.
Haggard eyes — llygaid hagr; llygaid gwyllt ion a hagr; llygaid yn ymsuddo yn eu pyllau.

Haggard, *s.* peth gwyllt, anwar, annof, anhywaith, *neu* anhydrin; hebog tramor, cammin.

Haggard, *s.* (S. *haga* a *geard*) gweirllan, gweirglas, gweirglos, cadlas wair; ydlan.

Haggardly, *ad.* yn hagr, yn anferth.

Hagged, *a.* hagr, hyll; cul, achul, teneu, truan.

Haggess, *s.* (o *hack*) selsigen friwgig; briw (twgiwr dafad.

Haggish, *a.* (o *hag*) gwiddanaidd, ellyllaidd, gwyllaidd, adillaidd, gwrachaidd, gwrachïaidd; hagr, hagraidd, hyll, anferth, gwrthun, anagweddol, erchyll, erch, dybryd.

Haggle, *v.* (C. *kac, hag*) llurgunio, hacio, hylldori, sinachu, sinachad; anafu, anffurfio, hacru; ysdragio; briwdori; masnachu *neu* fargena yn galed; masnachu *neu* fargeinio yn wydn; gwneuthur *neu* arferu aml eiriau wrth brynu; edwica; gwrthgecru.
To stand haggling—masnachu *neu* fargena yn galed; gwneuthur *neu* arferu aml eiriau wrth brynu; sefyll am y ddimai.

Haggler, *s.* llurguniwr, haciwr, sinachwr; masnachwr, marchnadwr, prynwr, *neu* fargenwr geiriog; un à wna lawer o eiriau wrth brynu; cecryn wrth brynu; bargenwr gwydn *neu* galed.

Haghes, } *s. pl.* (T. *haegh*)=*Haws.*
Hagues, }

Hagiarchy, *s.* (Gr. *hagios* ac *archê*) glwyslyw iaeth, glwyslywodraeth, glwysbendodaeth, santlywodraeth, santlywiaeth, llywodraeth gyssegr.

Hagiographa, *s. pl.* (Gr. *hagios* a *graphê*) ysgrifeniadau santaidd, yr ysgrythyrau, santysgrifau, glwysysgrifau.

Hagiographal, *a.* glwysysgrifenol, glwysysgrifol; perthynol i'r ysgrifeniadau santaidd.

Hagiographer, *s.* ysgrifenydd santaidd, ysgrifenwr santaidd, santysgrifydd, glwysysgrifenwr, glwysysgrifydd; ysgrifenydd llyfrau santaidd *neu* gyssegr lan; ysgrifenwr ysbrydoledig.

Hagiography, *s.* (Gr. *hagios* a *graphê*) ysgrifeniadau santaidd, ysgrifeniadau cyssegrlan, glwysysgrifeniadau, santysgrifau, yr ysgrythyrau; glwysysgrif, yr ysgrythyr.

Hagiologist, *s.* (Gr. *hagios* a *logos*) glwysysgrifenwr, glwysysgrifenydd, glwysysgrifydd, santysgrifwr; à ysgrifeno *neu* à draetho ar yr ysgrythyrau.

Hagiology, *s.* glwysysgrifiaeth, santysgrifiaeth; hanes *neu* ddarluniad o'r ysgrifeniadau santaidd.

Hagship, *s.* (o *hag*) gwiddaniaeth, gwiddandod, gwracheidrwydd.

Hag's-teeth, *s. pl.* daint y wrach.

Haguebut, *s.* (Ff. *arquebuse*) llofwn, gwn llaw.

Hah, *in.* ha! A! wi! aha!

Haha, *s.* (S. *haga*) ffosgae, moelglawdd, ffosglawdd.

Hail, *s.* (S. *hægel, hagel;* Al., Is., D., a Sw. *hagel*) cenllusg, cesair: *sing.* cesiryn.
Hail mingled with rain—ceseirwlaw.
To shower down hail—bwrw cesair, bwrw cenllusg, ceseirio, gwneuthur cenllusg, gwneuthur cesair, gwlawio cenllusg.
Hail storm—rhyferthwy o gesair; tymhestl o genllusg; cenllusg o gesair.
Full of hail, } ceseiriog, cenllusg-
Abounding with hail, } og, ceseirllyd; llawn cenllusg; llawn cesair, llawn o gesair.
Hail-rod—ceseirlath, cenllusglath.

Hail, *v.* bwrw cesair, bwrw cenllusg, ceseirio, gwneuthur cenllusg, gwneuthur cesair, gwlawio cenllusg; tywallt.
It hails—mae yn genllusg *neu* yn gesair; mae yn bwrw cesair.

Hail, *a.* (S. *hal, hael;* Al. *heil*)=*Hale.*

Hail, *in.* henffych well, hanfych well, han-

bych well, hanffych well, hanpych well; henffych, hanfych; hawddammor! croesaw!

Hail, *s.* cyfarch, anerch, cyfarchiad, anercheb, hawddammor, henffych, croesaw.

Hail, *v. a.* (Ll. *calo*; Gr. *caleô*) galw, galw ar, aralw, atalw; cyfarch, anerch; cyfarch llong, galw ar long.

Hail-fellow, *s.* cyfaill, cydymaith monwesol.

They are hail-fellow, well met—maent gyfuwch gwd a ffetan; adar o'r unlliw ydynt.

Hailshot, *s.* haels, taenrawn; haels yn ymdaenu fel cesair.

Hailstone, *s.* ceseiryn, ceseiren, careg genllusg: *pl.* cesair, ceryg cenllusg.

Haily, *a.* (o *hail*) ceseiriog, cenllusgog; ceseirllyd; llawn cesair.

Hair, *s.* (S. *hær*; Al. *haar*) gwallt, briger; blew; blew pen; rhawn: *sing.* gwalltyn, blewyn, rhawnyn, hwynyn.

Hairs—blew; plwyniau.

A single hair—gwalltyn; blewyn; rhawnyn; goflewyn.

Soft hair, Downy hair, } goflew, blewiach, panflew, manflew, saethflew, blewionos; manwallt, meinwallt.

Long hair, Lank hair, } gwallt llaes, gwallt hir, llaeswallt; hir *neu* laes ei wallt.

Having long hair—gwalltlaes, gwallt-hir, llaeswallt; hir *neu* laes ei wallt.

Grey hairs—gwallt llwyd, llwydwallt; penllwydni, penllwydi; penllwydedd; penwyni, penwynedd, penwynder.

Curled hair—gwallt crych, crych-wallt.

Red curled hair—gwallt cringoch.

Having curled hair—gwalltgrych, pengrych, crych-gudynog; â chanddo wallt crych; â'i wallt yn grych.

Entangled hair—gwallt dyrysedig, gwallt nidrog, gwallt cinyglog, gwallt dyrysiyd.

Bushy hair—gwallt ffluwch, gwallt ffluwchog; ffluwch, sioch.

A tuft of hair—twff o wallt, tyffyn o wallt, ffluwch o wallt, cnuwch o wallt, topyn o wallt; ffluwch, cnuwch, tŵeg, siochen, sioch.

False hair—ffugwallt, gwallt ffugiol, gwallt dodi, gwallt gosod.

Golden hair—eurwallt, gwallt euraid, gwallt aur, gwallt melyn.

Having golden hair—gwalltfelyn, (*f.* gwalltfelen), penfelyn, (*f.* penfelen), gwallteurin, eurwallt, gwallt-euraid.

Rough hair—myngwallt, gwallt garw, gwallt mwng, gwrych-wallt; hyll-wallt; hyll-flew.

A foretop of hair—topyn, talgudyn, blaengudyn.

The hair of the upper lip—trawswch.

Hair (of the tail, &c.)—rhawn: *sing.* rhawnyn, hwynyn, hoenyn.

Full of hair, Abounding with hair, } gwalltog; blewog; rhawnog.

Against the hair—yn ngwrthwyneb y blew; o anfodd; yn erbyn anian a canwyd.

To pluck off hair—tynu blew, tynu gwallt; tynu blew *neu* wallt o'r gwraidd; hifio, ginio; diwalltu, moeli.

To cast off the hair—bwrw yr henflew; bwrw ei henflew; gloewi, ymloewi; ysgythru.

To cut one's hair, To poll one's hair, } tori gwallt, tocio gwallt; dywyn gwallt.

To a hair—i'r blewyn; at y blewyn; i drwch y blewyn; yn dra chywraint, yn dra chywair, yn dra chywir.

Even to hoar hairs—hyd benwyni; hyd oni phenwynoch.

It is not a hair the less—nid yw flewyn llai; nid yw flewyn yn llai; nid yw lai o flewyn; nid yw yn llai o flewyn.

My hair stood an end—hyllodd fy ngwallt; safodd fy ngwallt ar fy mhen; safodd fy ngwallt yn syth; yr oedd fy ngwallt yn y gwrthwyneb; yr oedd fy ngwallt yn ei sefyll.

To have one's hair standing an end—bod â'i wallt, â'i flew, *neu* â'i wrych yn y gwrthwyneb; bod â'i wallt yn ei sefyll; bod â'i flew *neu* wrych yn eu sefyll.

To set up the hair—codi ei flew, ei wallt, *neu* ei wrych; gwrychio, hyllu.

Hair-, Of hair, Made of hair, } à wnaed o flew; à wnaed o rawn, &c.

Hair-sieve—gogr rhawn.

Sackcloth of hair—sachlen flew.

Hair-pencils—pwynteli rhawn, pwynteli blew.

Maiden hair=*Maidenhair.*

Hairbell, *s.*=*Harebell.*

Hair-bracket, *s.* blew-folden.

Hair-brained, *a.*=*Harebrained.*

Hair-breadth, *s.* trwch blewyn, trwch y blewyn, lled blewyn.

To a hair-breadth—i'r blewyn; at y blewyn; at drwch y blewyn; i drwch y blewyn; yn dra chywraint, yn dra chywair, yn dra chywir.

Hair-breadth escape—diangfa fain; diangfa drwch blewyn; diangfa led blewyn.

Haircloth, *s.* carthen rawn, sachlen flew, brethyn rhawn, brethyn blew, hoer.

Haired, *a.* gwalltog; blewog; rhawnog; â gwallt *neu* flew arno; wedi blewogi.

Bushy-haired — penffluwch; â chanddo wallt ffluwch.

Curl-haired, Curly-haired, } pengrych, gwalltgrych; â gwallt crych *neu* fodrwyog iddo; blewgrych.

Long-haired—gwalltlaes, gwallt-hir, llaeswallt, hirwalltog, gwalltog.

Red-haired—pengoch, gwalltgoch; blewgoch.

White-haired—gwalltwyn, (*f.* gwalltwen), penwyn, (*f.* penwen).

Grey-haired, Gray-haired, } briglwyd, penllwyd; â gwallt llwyd iddo; llwyd ei wallt; llwyd ei ben; penlas; penfrith, gwallt-frith; penwyn.

Yellow-haired — gwalltfelyn, (*f.* gwalltfelen), penfelyn, (*f.* penfelen), eurwallt, gwallt-eurin, gwallt-euraid.

Rough-haired—gwallt-arw; garw-flewog; garw ei wallt; garw ei flew; hyll ei wallt; hyll ei flew; â blew *neu* wallt garw iddo; gwrychog.

Shag-haired, Shaggy-haired, } cedenog; hirflewog; â blew *neu* wallt cedenog iddo.

Thin-haired—teneu-wallt, â gwallt teneu iddo; teneu ei wallt; teneu ei flew.

Hair-grass, *s.* brigwellt.

Crested hair-grass—brigwellt cribog.
Water hair-grass—brigwellt dyfrdrig.
Turfy hair-grass—brigwellt mawnog.
Waved mountain hair-grass — brigwellt gwyrgam mynyddol.
Early hair-grass—brigwellt y gwanwyn, brigwellt cynnar.
Silver hair-grass—brigwellt arianaidd.

Hairhung, *a.* blewgrog, gwallt-grog; crogedig wrth flewyn neu walltyn.

Hairiness, *s.* blewogrwydd; gwalltogrwydd; rhawnogrwydd; llawnder blew neu wallt.

Hairlace, *s.* ysnoden wallt, ysnoden ben, ffunen gwallt, rhwymyn gwallt; penre, penrwym.

Hairless, *a.* diwallt, diflew, moel, penfoel, penllwm, iadlwm, gwalltgoll.

Hair-like, *a.* gwalltaidd; fel gwallt; tebyg i wallt.

Hair-moss, *s.* brigerfwsogl, brigerfwswn; eurwallt y forwyn, gwallt y ddaiar, hirwlydd, brigfwsogl.

Hair-needle, } *s.* pin gwallt, nodwydd gwallt,
Hair-pin, } nodwydd wallt, gwaell gwallt.

Hair-powder, *s.* pylor gwallt, llwch gwallt.

Hair-pyrites, *s.* brigergellt.

Hair-salt, *s.* brigerhal, brigerhalan, brigerflawr.

Hair-splitting, *a.* yn hollti y blewyn; gorfanwl, rhy fanwl.

Hair-weed, *s.* cyflafan, llyfanog, llafanog, llinwisg, llinwydd, llinwydd yr afon, llinwisg yr afon, sidan y brain, gwymon yr afon.

Hairworm, *s.* brigerbryf.

Hairy, *a.* (o *hwir*) blewog, llawn blew, llawn o flew; gwalltog, llawn gwallt, llawn o wallt; gwalltaidd; blewaidd; garw.

Hake, } *s.* cegddu, y cegddu, y pysg cegddu.
Haak, }

Hake, *v. a.* sefyllian, segura, llercyna.

Hakot, *s.* cegdduan, math o gegddu.

Halberd, } *s.* (Ff. *hallebarde;* Al. *hellebarde*)
Halbert, } ffonfwyell, rheinfwyell, isarn, dyrnfiaidd; ffonwaew, gwaewffon, rheinen: *pl.* ffonfwyeill, iseirn, isarnau.

Halberdier, *s.* ffonfilwr, ffonfwyellwr, isarnwr, rheinfwyellwr: *pl.* ffonfilwyr, isarnwyr.

Halberd-shaped, *a.* ffonfwyellaidd, isarnaidd, rheinaidd; ar lun isarn; trionglog.

Halcyon, *s.* (Ll.; Gr. *halcuôn*) glas y dorlan, piogen y dwr, piogen y dwfr, trinsigl y dwfr.

Halcyon, *a.* tawel, digynhwrf, digyffro, araul, llariaidd, dystaw, llonydd, esmwyth, tiriondeg, tawelog, tawelaidd, tawel-glaer; heddychlawn, tangneflawn, tangweddog, tangweddol, heddog; hyfryd, dedwydd.
Halcyon days—dyddiau tiriondeg; dyddiau tawel teg; hafddyddiau tiriondeg; dyddiau hafaidd; dyddiau heddwch a thangnef; tywydd teg; hafin, hinon, hin hafaidd, hafaidd hin, hin araul; hafineb, hafinder; amser hyfryd heddychlawn.

Halcyonian, *a.* tawel, tawelog, tawelaidd; tiriog, tiriondeg; heddychlawn; hyfryd.

Hale, *a.* (S. *hal*) iach, iachus, iach lawen; hoenus, hwylus, cryf, pybyr, gwrygus, gwrygiannus, hawntus, grymus, grymusol, agwrdd, gwych, dianaf, pwyntus.

Hale,† *s.* iechyd, llwyddiant.

Hale, *v. a.* (Sw. *hala;* Ff. *haler*) llusgo, dylusgo, tynu; llurgunio, dirdynu, ysdragio, dragio.

Haler, *s.* llusgwr, llusgydd, dylusgwr, tynwr.

Half, *pl.* **Halves,** *s.* (S., Is., a Sw.; Al. *halb;* D. *halv*) hanner; hannereg.
Half a mile—hanner milltir.
Half way—hanner y ffordd.
Half price—hanner pris, hannerwerth, hannerbris.
Half an acre of land—hanner erw o dir; hannereg o dir.
Half a crown—hanner coron=2*s.* 6*c.*
Half a loaf is better than no bread—gwell bychod yn nghod na chod wag.
By half } o'r hanner.
By one half, }

Half, *v. a.* hanneru, deubarthu, deuhanneru; rhanu yn ddau hanner; rhanu yn ddau.

Half, *ad.* yn hanner, hanner; lled, go, lled-, go-, llug-; mewn rhan.
Half alive — adfyw, lledfyw, breiddfyw, hanner byw; yn adfyw, &c.
Half armed—hanner arfog.
Half baked—hanner pob, hanner cras, hanner-bob, hanner-gras; wedi ei hanner pobi; wedi ei hanner crasu; wedi ei hanner-bobi; wedi ei hanner-grasu.
Well begun is half done—deuparth gwaith ei ddechreu; llaw ar y gorchwyl yw hanner y gwaith.
Half loth and half consenting — rhwng bodd ac anfodd.
Half waking, half sleeping—rhwng cwsg ac effro; rhwng cysgu a dihuno; heb fod yn nghwsg nac yn effro.
Half-seas over—meddw, brwysg.

Half-blood, *s.* hanner gwaed, hannerwaed, lledwaed, lledryw, gwaedogaeth hannerog.

Half-blooded, *a.* lledrywiog, lledryw, lledachog; diryw, dirywiedig, afryw; à fo hanner gwaed; gwael, isel, llygredig, dirmygus.

Half-bred, *a.* cymmysgryw, lledryw, mysgryw; cymmysgedig, cymmysg; gwael, isel.

Half-cap, *s.* lledgap, gogap, hannergap; hanner capiad.

Half-dead, *a.* hanner marw, gallmarw, lledfarw, go-farw; lledfyw, breiddfyw.
He beat him and left him half dead—efe a'i curodd ac a'i gadawodd yn allmarw.

Halfen,† *a.* (o *half*) hannerog, hannerol; â'i hanner yn eisieu.

Halfen-deal,† *ad.* (T. *half-deel*) breiddhanner, hanner braidd.

Halfer, *s.* (o *half*) hannerwr, hannerydd; hydd dysbaidd, hydd dysbaddedig.

Half-faced, *a.* hanner-wynebog, lledwynebog; yn dangos dim ond hanner yr wyneb.

Half-hatched, *a.* hanner-ddeor, à hannerddeorwyd, goddeoredig.

Half-header, *s.* lledbenydd (mewn priddfeinwaith).

Half-heard, *a.* goglywedig, lledglywedig; à hanner-glywyd.

Half-learned, *a.* hanner dysgedig, hannerddysgedig, coegddysgedig, goddysgedig, lled-ddysgedig.

Half-lost, *a.* hanner colledig, hanner-goll, hanner-golledig, lledgolledig, lledgoll.

Half-mark, *s.* hanner morc; nobl=darn bath gynt o werth 6*s.* 8*c.*

Half-moon, *s.* hanner lleuad, hanner lloer; lloer gefngrom; cilgant.

Half-note, *s.* hannernod; adfanig.

Half-open, *a.* hanner agored, hanner egored, lled agored, cilagored, hanner-egor.
Half-pace, } *s.* gwaelod grisiau, troed grisiau;
Foot-pace, } pen grisiau; lledgam.
Half-part, *s.* hannerbarth, rhan gyfartal, hanner.
Half-pay, *s.* hanner tâl, hannerdal.
Half-pay officer — swyddog hannerdal, swyddog hanner tâl, swyddog ar hanner tâl.
Halfpence, *s. pl.* dimeiau.
Three halfpence—ceiniog a dimai, tair dimai.
Halfpenny, *s.* dimai.
Halfpenny loaf—torth ddimai.
Halfpennyworth, *s.* dimeiwerth, gwerth dimai.
Half-pike, *s.* hannerbig, hannerber, hanner pigffon, hanner rhethren.
Half-pint, *s.* hanner peint.
Half-ports, *s. pl.* lledbyrth, cauadau gyndwll.
Half-read, *a.* goddarllenog, lled ddarllenog; wedi hanner darllen; arwynebol.
Half-round, *s.* hanner crwn, molden hannergron, moldaddurn hanner crwn.
Half-scholar, *s.* hanner ysgoläig, hanner ysgolor; crach-ysgoläig.
Half-shift, *s.* hannerdrafn, lledymdro.
Half-shut, *a.* hannergau, hanner cau, hanner cauad, gogauad, lledgauad.
Half-sighted, *a.* hannergauad; anghraff ei olwg; yn hanner gweled; coegddall, cibddall, llugddall.
Half-sphere, *s.* hannergant, hannergylch, hannergrwn, arddrych.
Half-starved, *a.* hanner newynog; wedi ei hanner newynu.
Half-strained, *a.* lledryw, lledrywiog; anmherffaith.
Half-sword, *s.* hannergledd, hanner cleddyf; o fewn hyd hanner cleddyf; ymladd lawlaw, ymladdfa boeth.
Half-timbers, *s. pl.* hannergoed.
Half-way, *ad.* ar hanner y ffordd, ar hanner ffordd, yn hanner y ffordd; yn y canol.
Half-way, *a.* hannerffordd; à fo ar hanner y ffordd.
Half-way house—ty hannerffordd, ty hanner ffordd, ty hanner y ffordd, ty lledchwelan.
Half-wit, *s.* un hannergall, ffwlcyn, hurthgen, hurtyn, un synwyrbwl, un hanner call, penbwl, hwgwd.
Half-witted, *a.* hannergall, hanner call, hannergof, lledgall, gwallbwyllog, penwan, ffol, penfas.
Halibut, } *s.* lleden chwith, lleden chwithig,
Holibut, } lleden y môr, tafod yr hydd.
Halidom,† *s.* (S. *haligdome*) creiriad, creirdyngediad.
Halieutics, *s.* (Gr. *halieus*) pysgodwriaeth; pysgodegion.
Halimas, *s.* (*halig* a *mass*) dygwyl yr Eneidiau, cofwyl yr Eneidiau, gŵyl yr Eneidiau, dygwyl y Meirw.
Haling, *s.*=*Hauling.*
Haliotis, *s.* (Gr. *hals* ac *ous*) morglust, llyrglust=math o gragen debyg i glust.
Halitous,† *a.* (Ll. *halitus*) anadlaidd, tarthog, tarthlyd.
Halitus, *s.* (Ll.) anadl, anal, yr anadl; tarth, ager, nwy.

Hall, (S. *heal*; Is. *hal, zaal*; Al. *saal*; Ll. *aula*) neuadd; llys; plas, palas; dadleudy, dadleufa, dadleule; cylfar.
White Hall—Neuadd Wèn.
St. Mary's Hall—Neuadd St. Mair; Cylfar St. Mair.
Judgment hall—llys, dadleudy, dadleufa, llys barn.
Town hall—neuadd tref, llys tref, llysdy tref, dadleudy tref.
The town-hall — neuadd y dref, llys y dref, &c.
The lower part of a hall — cyntedd neuadd.
Front-hall—rhagneuadd.
Hallelujah, } *s.* (H.) haleliwia, halelŵia, ale-
Halleluiah, } liwia; molwch Iehofah, molwch Iah, molwch yr Arglwydd; mawlgan, iolgan.
Hallelujah, } *in.* haleliwia, halelŵia, aleliwia;
Halleluiah, } molwch Iehofah, molwch Iah, molwch yr Arglwydd, mawl i Iehofah.
Hallelujatic, *a.* haleliwiaidd; yn cynnwys cân o fawl *neu* ddïolch.
Halliard, *s.* (o *hale* neu *haul*) hwylraff, tynraff; rhaff i godi *neu* i ostwng hwyl.
Hallier, *s.* (o *hale*) rhwyd adara, ednogrwyd.
Hallmote, } *s.* (S.) llys brëyr (yn mhlith y
Hallimote, } Sacsoniaid gynt).
Halloo, *v.* (Ff. *haler*) crochwaeddi, bloeddio, gwaeddi allan, banllefain, crochlefain, dylefain, bloeddio allan, rhoi gwaedd, rhoi garm, rhoi ysgarm, rhoi dolef, rhoi bloedd, gawri, garmio, gawrian, goralw; hysio, annos, annog; hwa, hwi, hysyŵo, yshwo, hyshwo; gwaeddi hw arno; rhoi hwala.
Halloo, *s.* hwala, gawr, bloedd, gwaedd, crochwaedd, garm, dolef.
Halloo, *in.* hw! hw arno! hwi! hys! hwala!
Hallow, *v. a.* (S. *haligan, halgian*; Al. *heiligen*) santeiddio, sancteiddio, bendigo, bendithio, cyssegru; glwyso, glwysoli; parchu.
Hallowed, *p. p.* santeiddiedig, &c.; sanctaidd, santaidd, bendigaid, cyssegrlan, cyssegr, glwys, glwysol, edmygol.
Hallowed place—cyssegr, cyssegrfa, santeiddfa, santeiddfan, glwysfa, gleinfa, lle santaidd, lle cyssegredig, cyssegredig fan, glwys.
Hallowed be thy name — santeiddier dy [enw.
Every man's hallowed things shall be his —à santeiddio gwr, eiddo ef fyddant (*Num.* v. 10).
Hallowmass, *s.* (*hallow* a *mass*) calan gauaf; tymmor calan gauaf; gŵyl yr Eneidiau, cofwyl yr Eneidiau, dygwyl yr Eneidiau; yr amser o galan gauaf i ŵyl Fair.
Hallucinate, *v. n.* (Ll. *hallucinor*) camsyniad, camgymmeryd, gwneuthur camsyniad, gwneuthur camgymmeriad, cyfeiliorni, amryfuso.
Hallucination, *s.* (Ll. *hallucinatio*) camsyniad, camgymmeriad, camgymmeriaeth, camsyniaeth, amryfusedd, cyfeiliornad, gwall, coll, meth; gwallgofrwydd.
Hallucinatory, *a.* camsyniol, camgymmerol, cyfeiliornus, amryfus.
Halm, } *s.* (S. *healm*; Al., Is., Sw., a D.
Haum, } *halm*; Ll. *culmus*) gwellt; callod,
Haulm, } callodr; gwlydd, gwryseg; cyrs; sofi; pelydr, celyf: *sing.* gwelltyn, callodyn, gwlyddyn, gwrysgen, corsen, sofiyn, paladr, calaf.

Halmote, } *s.* (S.) llys brŏyr (yn mhlith yr
Halimote, } hen Sacsoniaid gynt).

Halo, *s.* (Ar. *haulon*) gnotai, y gnotai=cylch golau neu rod o amgylch yr haul, y lleuad, neu seren.

Halogen, *s.* (Gr. *hals* a *gennaô*) halai.

Halogens, }
Halogenia, } *s. pl.* (Gr. *hals* a *gennaô*) halcion.

Halogenous, *a.* halciol, halciaidd; à gynnyrcho lyrhalion.

Haloid, *a.* (Gr. *hals* ac *eidos*) llyrhalaidd, llyrhalennaidd.

Haloid salts—llyrhalion, blawr llyrhalaidd.

Halse,† *s.* (S. *hals*) gwddf, gwddwg, ceg.

Halse,† *s.* (S. *hals*)=*Hawse.*

Halse,† *v. n.* (S. *hals*) cofleidio; rhoi dwylaw am wddf; anerch, cyfarch; tyngedu.

Halsening,† *a.* (S. *hals*) yn seinio yn arw yn y gwddf; cryg, cras.

Halser, } *s.* (Al., Is., Sw., a D. *hals*) tynraff,
Hawser, } llusgraff llong, tynraff llong.

Halt, *v.* (Al. a Sw.; S. *healt*) aros, sefyll, gorsefyll, gorphwys, sefyll i orphwys, gwneuthur gorsaf; sefyll yn yr unfan neu unman; cloffi; bod, myned, neu gerdded yn gloff; hecian, clunhecian, gogloffi; lleseghau, llacio, llacău, pallu, diffygio; petruso, ammheu; attal, peri sefyll, peri gorphwys.

To halt between two opinions—cloffi rhwng dau feddwl; bod yn cloffi rhwng dau feddwl.

To halt before a cripple—bod yn llwynogyn gyda'r llwynog; chwareu y llwynogyn gyda'r llwynog.

I am ready to halt—parod wyf i gloffi.

The general halted the army—gorsafodd y cadfridog y fyddin; parodd y cadfridog i'r fyddin aros, sefyll, neu orphwys.

I will assemble her that halteth—casglaf y gloff (*Mic.* iv. 6).

Halt, *a.* cloff, gogloff, asgloff, clunlaes, garlaes, hergloff, tingloff.

Halt, *s.* aros, gorphwys, arosiad, arosfa, gorphwysiad, gorsafiad; cloffni, cloffi, hec, heciad, cloffiad.

To make a halt—aros, sefyll, gorsefyll, gorphwys, gwneuthur gorsaf, gwneyd arosfa, sefyll yn yr unman.

Halter, *s.* (o *halt*) cloff, un cloff; gorsafwr; hwyran.

Halter, *s.* (Al.) cebystr, cordyn, cortyn, corden, tennyn, rheffyn, coler, penffestr, penreffyn; crograff, crogreffyn, corden grogi.

A fellow that deserves the halter—llwyth y cebystr, crogyn o ddyn, crogyn.

He has not wherewith to buy a halter—nid oes ganddo mo'r ewinedd i ymgrafu.

Halter, *v. a.* cebystru, cordenu, tennynu, cortynu, coleru, penffestru; rhoi cebystr neu benffestr am; rhoi mewn cebystr neu benffestr; rhoi cebystr am wddf; crogi mewn cebystr; byddaglu.

Halteres, *s. pl.* (Gr.) mantolion trychfilod.

Halting, *s.* (o *halt*) arosiad, gorsafiad, safiad, gorphwysiad; cloffiad, heciad; cloffni, cloffi.

Haltingly, *ad.* yn gloff, dân glunhecian, dân gloffi; yn araf.

Halve, *v. a.* (o *half*) hanneru, deubarthu, deuhanneru; rhanu yn ddau hanner; rhanu yn ddau.

Halved, *a.* hannergrwn, (*f.* hannergron), hannergylchol, hannergrynol; ar un ochr; hanneredig, hannerog.

Halves, *s. pl.* (o *half*) hannerau; hanneregau; y ddau hanner.

By halves—yn hannerau; yn anghwbl, yn anorphen, yn anmherffaith.

To do work by halves—gwneuthur hanner gwaith; gwneuthur hannerwaith; gwneuthur adwaith; hanneru gwaith; gadael gwaith neu orchwyl yn anorphen; gadael gwaith neu orchwyl ar ei hanner.

To cry halves—gwaeddi am yr hanner; hôni hawl i gydran; hawlio yr hanner.

To go halves—cael yr hanner; cael cyfran gyfartal; hanneru, cydranu.

Halving, *s.* hanneriad; gosodiad y naill bren yn y llall.

Halymote, *s.*† (S.) llys eglwysig; llys baron.

Ham, *s.* (S.) ffolen, clun; gar, yr ar, morddwyd mochyn, ffolen mochyn, clun mochyn, angell hwch; morddwyd, ffolen, neu glun o gig moch.

Stiff in the hams—garsyth.

Ham, *s.* (S.; Al. *heim*) ty, maerdy, trefian, cordref: arferedig yn benaf yn nghyfansoddiad enwau lleoedd; megys *Durham.*

Hamadryad, *s.* (Gr. *hamadruades*) gwyddanes, duwies y coed, coedelen, coedeigren, eigren coed.

Hamate, } *a.* (Ll. *hamatus*) bachog, bachedig,
Hamated, } cydfachog.

Hamble,† *v. a.* (S. *hamelan*) tori llinyn gar.

Hame, *s.* (Al. *kummet*) mynci, mynci pren: *pl.* myncïau.

Hamite, *s.* (Ll. *hamus*) crymgregyn, bachgregyn.

Hamlet, *s.* (S. *ham; Ff. hameau*) pentref, trefian, cordref, trefan, maesdref, llandref, pentref gwlad; rhandir, maenol.

Hamleted, *a.* pentrefog, trefianog, cordrefog, pentrefaidd.

Hammel, *s.* (D. *hammelig*) penty anifeiliaid, pasgle, pasgell.

Hammer, *s.* (S. ac Is. *hamer;* Al. a D. *hammer*) morthwyl, mwrthwyl, cethrai.

A little hammer—morthwylyn, mwrthwylyn, morthwyl bychan.

The yellow-hammer—melyn yr eithin, y penaur, y peneuryn, yr aderyn penfelen.

Hammer, *v.* morthwylio, mwrthwylio; pwyo, curo; taro, pwyo, neu weithio â morthwyl; gweithio; bod yn brysur; bod ar waith.

To hammer out—estyn neu ledu â morthwyl; gyru ar led â morthwyl; estyn neu ledu peth trwy ei forthwylio; gweithio allan; gweithio yn y meddwl; dywedyd ei feddwl drwy fawr attal; dywedyd dân attal neu dân faldordd; cael allan trwy ddwfn feddylio; dychymygu, dyfeisio.

To hammer into one's head—pwyo neu guro yn mhen un.

Hammerable, *a.* morthwyliadwy.

Hammercloth, *s.* gwisg cerbydgist, morthwyliwisg.

Hammerer, *s.* morthwyliwr, morthwylydd, mwrthwyliwr.

Hammerhard, *s.* haiarn neu ddur wedi ei galedu dân y morthwyl; caled gân forthwyl, caled gân forthwyliad; peth â galedwyd gân aml ergydion morthwyl.

Hammering, *s.* morthwyliad.

I hear a great hammering—clywaf fawr-drwst *neu* fawr-swn morthwylion; clywaf aml *neu* fynych ergydion morthwyl.

A hammering upon a thing—petrusder, ammheuaeth; ansicrwydd meddwl, anniysrwydd meddwl; cyfyng-gynghor.

To stand hammering upon a thing—petruso yn nghylch peth; bod mewn *neu* rhwng dau feddwl yn nghylch peth; bod ar ei gynghor yn nghylch peth; bod ar ei gyfyng-gynghor yn nghylch peth.

Hammerman, *s.* morthwyliwr, morthwylydd.

Hammerwort, *s.* pelydr, barthlys.

Hammock, *s.* (Ysp. *hamaca*) gwely crog, crogwely, gwely morwr, gwely llong.

Down all hammocks — i lawr â'r holl welyau!

Up all hammocks — i fyny â'r holl welyau!

Hamous, } *a.* (Ll. *hamus;* Celt. *cam*) bachog,
Hamose, } cam, crwm; â'i flaen yn bachu.

Hamper, *s.* (talfyrediy o *hanaper*, neu o *hand pannier*) cawell, crowyn, cryw, basged fawr, balleg, fflasg, fflasged, cest, taenell; hualau, gefynau, llyffetheiriau.

A small hamper—cawellan, cesten, cestan.

Hamper, *v. a.* dyrysu, nidro, rhwystro, methlu; llyffetheirio, cloffrwymo, hualu, gefynu; maglu, llithio; cawellu, gosod mewn cawell.

Hamster, *s.* (Al.) twrlla yr Almaen, codlyg.

Hamstring, *s.* (*ham* a *string*) llinyn gar, llinyn yr ar, gewyn gar, gewyn yr ar, ploth gar, ploth yr ar, garbleth; gewynau gar; gewyn y ffêr.

Hamstring, *v. a.* tori llinyn gar, tori llinyn yr ar, &c.

Hanaper, *s.* (Ff. a Norm. *hanap;* S. *hanp;* Al. *napf*) balleglys, sylltty, trysorlys, trysorfa, argedlys, argedfa.

Clerk of the hanaper—ysgrifenydd y balleglys.

Hanaper-office—swyddfa y balleglys.

Hance,† *v. a.*=*Enhance.*

Hances, *s. pl.* (Ll. *ansa*) pedreiniau bwa.

Hances arch—bwa pedreiniog.

Hand, *s.* (S., Al., Is., a Sw.) llaw; angad, adaf, nefair, neddair, mun, llawf, lloflen, pawen, palf, bryned; llawysgrifen, llawysgrif, ysgrifenlaw; dyrnfedd, lled llaw; tu, ochr, ystlys: *pl.* dwylaw, llawiau.

The two hands—y dwylaw, y ddwy law.

Right hand — deheulaw, llaw dde, llaw ddeheu; tu deheu, tu de, ochr dde.

Left hand—llaw aswy, llaw chwith, llaw asw; tu aswy, ochr aswy, ochr chwith.

Palm of the hand—cledr y llaw, tor y llaw, ceuedd y llaw, ceudod y llaw, palf y llaw, palf y dwrn; pawen, palf, llawf, lloflen.

Hand (in a ship) — llaw, gwr, morwr, llongwr; un o ddwylaw y llong; un o wŷr y llong.

Hand (in falconry) — troed hebog; llaw.

Hand (in the manege)—troed blaen ceffyl.

Hand, } dyrnfedd, lled llaw, dyrn-
Handbreadth, } fedd foel, moel ddyrnfedd=4 modfedd.

A hand with the thumb erect—dyrnfedd bica, dyrnfedd gorniog, dyrnfedd â bawd syth=6 modfedd.

Hand, } llaw, llawysgrifen, llaw-
Handwriting, } ysgrif, ysgrifenlaw, ysgrifiaw.

A hand of pork—coesgyn glasdwrch, angell, glasdwrch, coesgyn porch, coesgyn porchellyn, coesgyn tyrchyn.

Hand (in typography)—mynegfys (☞).

Short hand—llaw fèr, berlaw; byrysgrifiaeth.

Cursive hand—llaw redeg, ysgriflaw redeg; llawysgrifen redeg *neu* redegog; brysiaw, rhedlaw.

Hour hand—pin yr oriau, pin oriau, mynegfys yr oriau, bys yr oriau, awrfys.

Minute hand—pin y mynydau, pin mynydau, mynegfys y mynydau, bys y mynydau.

Note of hand—adneurwym, addaweb, gaddaweb, llofrwym, llofrwymeb.

Having but one hand—unllawiog, unllofiog, unllawog, unllaw.

Having two hands—dwylawiog, dwylofiog, dwylawog.

Having four hands—pedrylawiog, pedrylofiog, pedrylawog, pedeirllaw, pedrylaw; à chanddo bedair llaw.

Having a lame hand, } llawdwn, llaw-
Maimed in the hand, } drwch, llawfriw.

Done by several hands—amrylaw.

A hand at cards—ffawd ar gardiau; llaw deg, golwg deg.

At hand—ger llaw, yn agos; wrth law; agos; ar law; ar bwys, ar fin; bargaw; nid neppell.

Near at hand—ger llaw, yn agos, yn gyfagos; heb fod yn neppell.

To be near at hand, } bod ger llaw; bod
To be nigh at hand, } yn agos; bod yn gyfagos; bod ar ddyfod; bod ar bwys; neshau, dynesu, dyneshau, ymnesu; tynu yn agos; canlyn wrth y sodlau.

At the hand of—o law; gàn; oddi ar law, odd ar law.

At your hand—ar eich llaw; oddi ar eich llaw; genych.

To take an injury at one's hand—cymmeryd cam *neu* sarhad ar law un.

By hand—â llaw; â'r llaw; â dwylaw; gerfydd llaw, erbyn llaw.

To bring up by hand—magu yn llawfaeth, yn llawaeth, yn swci, *neu* yn lledfegin.

Brought up by hand—llawfaeth, llawaeth, swci, lledfegin.

To lead by the hand—llawarwain, llawdywys; arwain, tywys, *neu* dywyso gerfydd y llaw; arwain erbyn y llaw.

In hand — mewn llaw; ar law; mewn meddiant.

In the hand of—yn llaw; gàn; trwy law; trwy.

To be in hand with a business—bod yn nghylch gorchwyl; bod â gorchwyl yn *neu* mewn llaw; bod yn ngafael â gorchwyl.

To take in hand—cymmeryd mewn llaw; cymmeryd yn llaw; cychwyn peth; dechreu peth; ymosod ar beth; myned yn nghylch gorchwyl; myned yn nghyd â gorchwyl.

To fall in hand with a thing—cymmeryd peth mewn llaw, &c.

To bear one in hand with a thing—amddiffyn, diffynu, noddi, cefnogi, *neu* hysgŵo un mewn peth *neu* mewn mater.

To go from the business *or* subject in hand

—ciliaw oddi wrth y pwnc, y mater, *neu* y testyn mewn llaw; ymadaw â'i orchwyl; myned ymaith *neu* giliaw oddi wrth y perwyl; gwyraw oddi wrth y nod; hwntian.

To take one in hand—cymmeryd un mewn llaw; cospi, ceryddu, cystwyo.

To come cap in hand to one—dyfod at un dàn gapio, dàn ymgrymu, *neu* dàn ymbennoethi iddo; dyfod at un â'i gap yn ei law; dyfod at un dàn ymhŵedd arno.

To pay money in hand—talu arian ar law; talu ar law; rhoddi *neu* dalu yn mlaen llaw; rhoddi *neu* dalu mewn llaw; rhoddi *neu* dalu yn ernes.

To put a thing into one's hands *or* power—rhoddi peth yn nwylaw un; rhoi peth dàn ddwylaw un; rhoddi peth dàn law un; rhoddi peth dàn awdurdod un; dodi peth yn nwylaw un.

Hand in hand—llawlaw, lawlaw, llaw yn llaw, law yn llaw; cymhwys, gweddus, priodol, sutiol.

Though hand join in hand—er bod llaw yn llaw; er maint fyddo cymhorth.

On hand—ar law; mewn llaw; ar ei law; mewn meddiant.

On the one hand—ar y naill law; ar y naill du; ar un llaw.

On the other hand—ar y llaw arall; ar y tu arall; o'r tu arall.

On this hand, and on that hand—o bob tu, ar bob tu, o bobtu, ar bobtu, o ddeutu, o'r ddau du; ar y naill law ac ar y llall.

Off hand—allan o law, yn ddïattreg, yn ddïannod, yn ddïaros, yn ddïoed, yn ddïochir, toc, yn ebrwydd, yn y màn, yn union, i maes o law, ar y chwaen, ar frys, ar ffrwst, yn fuan, chwap, yn chwepyn, yn chwipyn; rhag blaen.

Out of hand—yn ebrwydd, yn unionyrchol, yn ddïoed, yn ddïochir, yn ddïattreg, yn ddïannod, &c.; ar unwaith.

To pay out of hand—talu yn ebrwydd, &c.

To his hand—i'w law; yn barod, mewn parodrwydd; yn barod i'w dderbyn.

To bring up to one's hand—dwyn i fyny wrth law un; dwyn i fyny yn ol ei feddwl ei hun.

To come to hand—dyfod i law; dyfod i law un; cyrhaedd un; cael.

From hand to hand—o law i law; o'r naill i'r llall.

To come to hands—dyfod i ymladd lawlaw; dyfod i ymladd ddyrn-ddwrn; dyfod i ymladd ddwrn tra dwrn.

Under hand—dàn llaw, o dàn llaw, dàn law; yn guddiadan.

Under his hand—dàn ei law, tàn ei law, oddi tàn ei law.

Assurance under hand—sicrwydd dàn law un; sicrwydd o dàn law un; sicrwydd mewn ysgrifen.

Hand over head—yn ddigynghor, yn ddifyfyr, yn ddïystyr, heb ystyriaeth, heb ystyried; yn ddïofal, yn esgeulus, yn ddïdoraeth.

Hand over hand—llaw ar law; llaw dros law; llaw o flaen llaw; yn gyflym, yn ebrwydd, ar frys, ar ffrwst.

Hand to mouth—o'r llaw i'r geneu.

To live from hand to mouth—byw o'r llaw i'r geneu; dàl y llygoden a'i bwyta; byw wrth fin y gyllell; byw o braidd; byw yn drafferthus; cael ei lawn waith i fyw.

To bear a hand—brysio, prysuro.

To be hand and glove together—bod yn gyfeillion monwesol.

To set the hand to—gosod y llaw ar; gosod llaw ar; ymafiyd o'r llaw yn; cymmeryd mewn llaw; ymafiyd yn; cydsynio â; rhoi *neu* osod ei law wrth; rhoi *neu* osod ei enw wrth; ysgrifenu *neu* dori ei enw wrth; rhoi arwydd ysgrifen wrth; llofnodi.

To have a hand in—bod â llaw yn *neu* mewn; bod â chanddo law yn *neu* mewn; bod à fyno â; bod à wnelo â.

To put the last hand to, } gorphen,
To put the finishing hand to, } perffeithio, cwblhau, cyflawnu; rhoi y llaw ddiweddaf ar.

To change hands—newid dwylaw; newid ochrau.

Hand to hand—lawlaw, law yn llaw, law dra llaw; ddwrn tra dwrn; dàl yn nhàl.

A heavy hand—llaw drom; gorthrwm, gorthrymder.

A light hand—llaw ysgafn; tynerwch.

A mighty hand—llaw gadarn, llaw gref.

An industrious hand—llaw ddiwyd, llaw ddiflin, llaw ddyfal.

A strict hand—llaw fanwl; dysgyblaeth lem; llywodraeth dost.

To lay hands on *or* upon—gosod dwylaw ar; dodi dwylaw ar; dodi llaw ar; rhoddi llaw ar; estyn llaw ar; arddodi llaw; bwrw dwylaw ar; dàl, dala; cymmeryd yn ei law; estyn llaw yn erbyn.

To lay violent hands on—lladd; gosod dwylaw trawsion ar; dodi dwylaw gorthrechol *neu* dreisiol ar; dwyn *neu* gymmeryd drwy drais; dwyn ymaith drwy drais; cipio, ysglyfaethu, treisio, anrheithio.

He laid violent hands upon her—efe a'i lladdodd hi.

To lay violent hands on one's self—lladd ei hun.

He laid violent hands on himself—efe a laddodd ei hun.

The laying on of hands—arddodiad dwylaw.

To part even hands—ymadaw yn gyfartal; gadaw y chware yn gyfartal.

They parted even hands—ymadawsant yn ogyfuwch; ni chafodd yr un o honynt mo'r goreu.

My hand is out—mi a gollais fy llaw, fy amcan, fy ergyd, *neu* fy ffawd.

In the turning of a hand—yn nhro llaw; yn nhroad llaw; yn ebrwydd.

He did it in the turning of a hand—ni bu efe dro llaw wrtho; ni bu efe fawr ennyd wrtho.

A man of his hand—gwas gwych, dyn dewr, dyn dewrwych, dewrwas.

To bring one's hand in—cyweirio, cynnefino, *neu* arferyd ei law; dwyn ei law i mewn *neu* i gywair; dyfod â'i law i mewn *neu* i gywair.

To get the upper hand of one—cael y llaw drechaf *neu* uchaf ar un; mynu y llaw

drechaf *neu* uchaf ar un; gorchfygu un, trechu un; cael y fuddugoliaeth *neu* yr oruchafiaeth ar un.

To give one the upper hand—rhoi lle i un; rhoi y lle uchaf i un; rhoi y goreu i un.

To lift up the hand unto—dyrchafu y llaw at; tyngu wrth.

He writes a good hand—y mae yn ysgrifenu llaw dda.

To clap hands—curo dwylaw; cyfor-ddylio.

To strike the hands—taro y fargen; taro y dwylaw.

Bind him hand and foot—rhwymwch ef draed a dwylaw; rhwymwch ei draed a'i ddwylaw.

He had the chief hand in it—efe oedd benaf *neu* flaenaf yn y gorchwyl hwn; efe oedd â'r llaw benaf ynddo.

It lies in your hands to save him—mae yn gorwedd ar eich dwylaw chwi ei achub; mae e'n gorwedd ar eich dwylaw chwi i'w achub; mae e'n eich gallu chwi i'w achub; y mae ei achub yn gorwedd ar eich llaw chwi.

It is in your hands alone—mae ef ar eich llaw, ar eich dwylaw, *neu* yn eich gallu chwi yn unig.

I have it from good hands—mi a'i clywais o ben da; mi a'i clywais o ben geirwir.

It is believed on all hands—credir ef gàn bawb; credir gàn bawb; pawb a'i credant; efe a gredir gàn bawb; mae pawb yn ei gredu; mae pawb yn ei goelio; pob un a'i cred; nid oes dyn nas creda.

But on no hand do this—ond *neu* eithr er dim na wna hyn.

She is on the mending hand—mae hi ar wellhad; mae hi yn gwella.

It was the hand of God—o Dduw y bu; o Dduw yr oedd; llaw Duw ydoedd.

A bird in hand is worth two in the bush—gwell aderyn mewn llaw na dau yn y llwyn; gwell aderyn mewn llaw na dau mewn llwyn; gwell aderyn yn llaw na dau yn y llwyn; gwell penlöyn yn llaw na hwyad yn awyr; gwell aderyn mewn llaw na dau yn y coed; gwell un 'hwde' na dau 'ti a gei.'

Many hands make light work—llaw lluaws ar waith.

As much as can be held between both hands—mawaid, dwylofaid, llonaid dwylaw.

Hand, *v. a.* llofi, llofio, llawio, dylofi; rhoddi, rhoi; estyn, ystyn; trosglwyddo, trosi, traddodi; hebrwng, anfon; arwain, tywys; trin; torchi, plygu; †dàl.

To hand a thing from one to another—rhoi, estyn, *neu* drosglwyddo peth o law i law.

To hand a thing down to posterity—trosglwyddo i'r genedlaeth à ddel; trosglwyddo i'r to à ddel; trosglwyddo *neu* draddodi o law i law; trosglwyddo i olafiaid.

To hand one—llawarwain un, llawdywys un; arwain, tywys, *neu* dywyso un gerfydd ei law; tywys *neu* arwain un erbyn ei law.

Handball, *s.* llawbel, pel law; chware llawbel.

Handbarrow, *s.* berfa ddwylaw; carthglwyd.

Handbasket, *s.* basged law, llawfasged, maned, basgedan.

Handbell, *s.* cloch law, llawgloch; clochan, clochig.

Handbill, *s.* postlen, gwyneblen, llawgraifft, coedlen, hoeddlen, hysbysalen; bilwg, bilwg llaw.

Handblow, *s.* ergyd llaw, palfod, palfawd.

Handbook, *s.* llawlyfr, llyfr llaw, llawiadur.

Handbow, *s.* bwa llaw, llaw-fwa.

Handbreadth, *s.* dyrnfedd, lled llaw, dyrnfedd foel, moel ddyrnfedd=4 modfedd.

Handcloth, *s.* llawfoled, llawlïan, llian llaw, lloffian, cadach, neisiad.

Handcuff, *s.* (S. *handcops*e) llawgyff, llawhual, llawethar, llawethyr, llawefyn, llawdas, llawdorch: *pl.* llawgyffion.

Handcuff, *v. a.* llawhualu, llawetheirio, llawrwymo, llawefynu, llawgyffio, rhwymo dwylaw, gefynu; rhoi hual ar ddwylaw.

Handed, *a.* (o *hand*) llawiog, llawog, llofiog; âg iddo law *neu* lawiau; llaw yn llaw.

Right-handed—llawddeog, llawdde, llawddeheu, deheulawiog; pedrylaw, deheu.

Left-handed—llawchwith, llawchwithig, dyrnchwith; chwithig, anneheuig, anneheu, aswy, chwith.

Red-handed — llawgoch; llawruddiog, llawrudd.

Long-handed—llawhir, hirlawiog.

Broken-handed—llawdwn, llawfriw, llawdrwch, llawdoredig.

One-handed — unllawiog, unllawog, unllofiog, unllaw.

Two-handed—dwylawiog, dwylawog, dwylofiog; â dwy law ganddo: mawr a phybyr.

Two-handed sword—cleddyf dwylaw.

Four-handed — pedrylawiog, pedrylawog, pedrylofiog, pedeirllaw, pedrylaw; â chanddo bedair llaw.

Four-handed animals—pedrylawiaid, pedrylofiaid, pedrylawogion, milod pedeirllaw, anifeiliaid pedrylaw, creaduriaid pedrylaw.

Silver-handed—llaw-arian, arian-llaw.

Nimble-handed, Ready-handed, } llawesgud, esgudlaw.

Hander, *s.* (o *hand*) llofiwr, llawiwr, llawieddydd; trosglwyddwr, trosiedydd, trinydd.

Handfast,† *s.* dalfa, gafael, cadwraeth.

Handfast,† *a.* sad, sedr, dïysgog.

Handfast,† *v. a.* gwystlo, dyweddïo, rhwymo.

Handfasting,† *s.* gwystlad, dyweddïad.

Handfetter, *s.* llawhual, llawethar, llawethyr, llawefyn, llawgyff.

Handful, *s.* (*hand* a *full*) dyrnaid, llonaid llaw, munaid, llawaid, llaweth; dylofyn, tasgell, tusw, ffun; crafangaid; cofiaid, breichaid; rhynawd; llawn waith, llonaid ei ddwylaw; †dyrnfedd.

Two handfuls—dau ddyrnaid, dwylofaid, mawaid.

A handful of men—dyrnaid o wŷr; rhynawd o wŷr.

A small handful—dyrneidyn; tasgellyn, ffunell.

Handgallop, *s.* llawduth, araf garlam, araf bedwarcarniad; nawf-duth.

Hand-gear, *s.* llawger, llawdrec.

Hand-glass, *s.* gwydr llaw, llofwydryn.

Hand-grenade, *s.* llosbelen law, llaw-losbel, tanbelen law.
Hand-gripe, *s.* gafael llaw, gafael dwylaw; crafangiad; crafangaid.
Handgun, *s.* gŵn llaw, llawddryll, llofwn, dryll llaw, dryll ysgafn.
Handicraft, *s.* (*hand* a *craft*) llawgelfyddyd, crefft, llawgrefft, celfyddyd law, crefft law, celfyddyd arlaw, llawgelf; crefftwr, llawgrefftwr, llawgelfyddwr, llawgelfyddydwr.
Handicraft, *a.* llawgelfyddydol, llawgelfyddol, llawgelfydd; perthynol i grefft *neu* lawgelfyddyd.
Handicraftsman, *s.* crefftwr, llawgelfyddydwr, llawgrefftwr, crefftwr llaw, gweithiwr llaw, gŵr o gelfyddyd, llofweithiwr, llaw-weithiwr.
Handily, *ad.* (o *handy*) yn hylaw, yn ddeheu, &c.
Handiness, *s.* (o *handy*) hylawrwydd, deheurwydd, deheuder, deheudra, deheuedd, hyfedredd, medrusrwydd, medrusedd, medrusder, medredd, medrusdod, medr, deheuigrwydd, dichwithder, dichwithdra, parodrwydd, trylewder, cywreinrwydd.
Handiwork, *s.* (*handy* a *work*) llaw-waith, llofwaith, llawober, gwaith dwylaw, gwaith llaw; gwaith, gober.
Handkerchief, *s.* (*hand* a *kerchief*) llawfoled, neisiad, llawliain, llawliain, llofliain, moled, cadach, napcyn, cedaflen, cadach wyneb, lliain llaw.
Handlanguage,† *s.* llawiaith, llofiaith.
Handle, *v. a.* (Al. *handeln*; D. *handler*) teimlo; llofi, dylofi, llofio, llawio; palfu, palfalu, llawdeimlo; trîn, trafod, ymdrin â, traethu, traethu ar; arfer, arferu, defnyddio; cyffwrdd; dàl mewn llaw; ymwneyd â.
To handle well—trin yn hylaw, yn hyfedr, yn wych, yn gelfydd, *neu* yn gywraint.
To handle a person well—trin un yn dda; gwneuthur yn deg âg un; trin yn hynaws; ymddwyn yn wych tuag at un; dylofi yn wych.
To handle minutely—trin yn fanwl; bod yn fanwl am bob peth.
To handle arms—trin arfau; dwyn arfau; defnyddio arfau.
That it may be handled—fel ei triner; fel ei teimler; i'w ddàl mewn llaw.
That may be handled—teimladwy; trinadwy.
Easily handled, } hydrin; hawdd ei
Easy to be handled, } drin; hawdd i'w drin.
They that handle the pen of a writer—y rhai a lofiant, a ddylofiant, a lawiant, neu a drinant bin ysgrifenydd; ysgrifenyddion.
All that handle the oar—pawb a lawiant y rhwyf; pob rhwyfwr.
That handle the shield—y rhai sy'n dwyn tarian; tarianogion, aesorion.
All such as handle the harp and organ—pob teimlydd telyn ac organ.
Neither shall he stand that handleth the bow—ni saif à ddalio y bwa.
They sent him away shamefully handled—hwy a'i gyrasant ymaith yn anmharchus; gyrasant ef ymaith wedi ei anmherchi; gyrasant ef ymaith wedi ei drin yn gywilyddus.

Brown-handled sword—cleddyf gwrmsaid.
Handle, *s.* carn, coes, troed; menybr, mwn; said; llawsaid; dyrnddol, dyrntol, dolen, dôl, clust; gafael, llofan, llofell; golyn; offeryn; achlysur, achos, esgus.
Having a handle—dyrnddolog, dolenog; â charn iddo, &c.; â chanddo garn, &c.; troediog; llofellog, llofanog.
Plough-handle—haeddel; llawlyw.
The master-handle—yr haeddel fawr, corn gwydd-arad, corn arad.
The little plough-handle—yr haeddel fach.
Handle of a lock—hespen clo.
To make a handle of a thing—cymmeryd achlysur oddi wrth beth; gwneuthur peth yn esgus; cymmeryd peth yn lle esgus; cymmeryd peth yn esgus.
Handleable, *a.* teimladwy; llofiadwy, llawiadwy; trinadwy, hydrin.
Handlead, *s.* llawblymen, plymen law.
Handless, *a.* dilaw.
Handling, *s.* llofiad, llawiad, dylofiad; trinad, triniaeth, trin; teimlad.
The cruel handling of the city—y gurfa greulawn à roddasid i'r ddinas (2 *Mac.* viii. 17).
Handmaid, } *s.* llawforwyn; gweinyddes,
Handmaiden, } gweinidoges.
Handmill, *s.* breuan, llawfelin, melin law.
Handrail, *s.* canllaw, llawgledr.
Handsaw, *s.* llawlif, llif law, llif unllaw.
Handscrew, *s.* llawsidrwy, llawbeiriant, peiriant codi.
Handsel, *s.* (D.; S. *handselen*) honsel, gwoseb, goseb, calenig, ernes, ern, arian briduw; cynwerth; yr arfer *neu* fwyniant cyntaf o ryw newyddbeth; yr arian cyntaf à dderbynier yn y bore.
I have taken handsel—mi a dderbyniais y blaenffrwyth.
Hansel, *v. a.* rhoi honsel, gwoseb, goseb, *neu* galenig ar beth; arferu y peth y tro cyntaf; cael mwyniant cyntaf.
Handsome, *a.* (Is. *handzaam*) hardd, glân, prydferth, prydweddol, golygus, telediw, telaid, taclus, gosgeddig, prydus, glanbryd, gweddus, gweddaidd, gweddol, gwych; teg-, mir, mirain, cain, tlws, berth, dillyn, gwiwdlws, mwyndlws, ceindlws, lliwdeg; hael, haelwych, diwael, dïanhael, digyrrith, dibrin; gwiw, godidog, rhagorol; helaeth, mawr, dïamdlawd; cymhen, cywair; digrifiym, ffraethlym, arain, prestl; moledig, molediw; hylaw, parod, cyflëus.
A handsome woman—benyw hardd, menyw brydferth, dynes olygus, benyw bryddweddol, dynes dlos, gwraig telediw, merch telediw.
A handsome man—dyn hardd.
A handsome youth—ieuanc hardd, &c.; gwas telediw.
Fine and handsome—tlysgain, (*f.* tlosgain), ceindlws, (*f.* ceindlos).
A handsome present—anrheg ddiwael, ddibrin, ddidlawd, wech, haelwych, ddïanhael, hardd, *neu* odidog.
A handsome treat—gwledd ddïamdlawd, gwledd harddwych, gwledd haelwych, arfoll gwych.
A handsome action—gweithred foneddigaidd, fawreddig, wiw, wech, telediw, foledïw, foledig, *neu* ganmoladwy.

To make handsome—harddu, prydferthu, gwychu, addurno, tlysio, teghau, mireinio, hoewi; gwneuthur yn hardd, &c.
Extremely handsome—hardd dros ben, tra hardd, hardd iawn.
Rather handsome—lled hardd, go hardd, trân hardd, crŷn hardd, gweddol hardd, mireinaidd, teleidaidd, telaidd, gofirain.
Handsome demeanour—hardd ymddwyn, hardd ymddygiad, ymddygiad hardd.
Handsome is that handsome does—glendid dyn yw ei gynneddfau da; glendid dyn ei gampau da.

Handsomely, *ad.* yn hardd, &c.

Handsomeness, harddwch, prydferthwch, glendid, tegwch, harddineb, teleidwrwydd, teleidrwydd, taclusrwydd, taclusder, taclusdra, taclusedd, golygusrwydd, gosgeiddigrwydd, harddedd, tlysni, tlysi, tlysrwydd, tlysedd, mireinwch, mireindra, mireinedd, gwychder, gwychedd.

Handspike, *s.* trosol, gwif, trosolbren, llawdrosol.
That handles a handspike—trosoliwr.

Handstaff, *s.* llawffon.

Handstroke, *s.* ergyd llaw, llaw-ergyd, ergyd â llaw, dyrnod.

Handtight, *a.* llawdyn, go dyn, gweddol dyn.

Handvice, *s.* llawafaelor, cogwrn llaw, cogyrnell law.

Handweapon, *s.* llaw-erfyn, erfyn llaw; llawffon.

Handwinged, *a.* llawadeiniog, llofadeiniog, llawednogaidd, llawednogol, llofednogaidd.

Handwork, *s.* gwaith dwylaw, gwaith llaw, llaw-waith, llofwaith, llawober.

Handworked, *a.* llofweithiedig, llaw-weithiedig; â wnaed â dwylaw.

Handwriting, *s.* llawysgrif, llawysgrifen, ysgrifenlaw, ysgriflaw; ysgriflyfr; llawysgrifeniad, llawysgrifenad, llawysgrifiad, ysgrifen llaw, gwaith llaw.

Handy, *a.* (Is. *handig;* D. *hændig;* o *hand*) hylaw, deheu, deheuig, hwylus, medrus, hyfedr, hyfedrus, trylaw, trylew, dichwith, anchwith, pedrylaw, cyfarwydd, cywrain, cywraint, celfydd, cynnil; parod, rhugl; wrth law; parod wrth law; cyflëus; parod i'w wasanaeth; llawaidd; â wnaed, â wneir, *neu* â roddir â llaw *neu* â dwylaw; o waith llaw *neu* ddwylaw.
Handy-work—gwaith dwylaw, gwaith llaw, llaw-waith, llofwaith, llawober.
His handy-work—gwaith ei ddwylaw ef.
Handy blows—ergydion llaw, ergydion dwylaw; dyrnodiau.

Handyblow, *s.* ergyd llaw, ergyd dwylaw, ergyd â llaw, llaw-ergyd; dyrnod.

Handy-dandy, *s.* minddu manddel, minddu manddell.
To play handy-dandy — chware minddu manddel.

Handygripe, *s.* gafael llaw, gafael dwylaw, crafangiad; crafangaid.

Handystroke, *s.* ergyd llaw, ergyd dwylaw, ergyd â llaw, llaw-ergyd; dyrnod.

Hang, *v.* (S. *hangan;* Al. ac Is. *hangen*) crogi, hongian, dibynu; rhoi yn nghrog; rhoi yn nibyn; bod yn nghrog; bod yn nibyn; bod yn hongian; ymddibynu; gosod i hongian; crogfachu; croglenu; hofio; aros, gorphwys, bod.

To hang back—sefyll yn ol; tynu yn ol; llaesu yn ol.
To hang by—crogi wrth *neu* gerfydd; bod yn nghrog wrth *neu* gerfydd.
To hang a chamber—addurno ystafell â chrogleni; croglenu ystafell.
To hang down, } bod yn nghrog;
To be hanging down, } bod yn nibyn; ymddibynu; ymlaesu, ymollwng, llipäu; crogi i lawr.
To hang down the head—pendrymu; gostwng *neu* ogwyddo ei ben; gostwng ei ben i lawr; ymgrymu, pengrymu; gollwng y pen i lawr.
To hang down the ears—llaesu y clustiau; gollwng y clustiau i lawr; llipäu y clustiau; crogi y clustiau; hongian y clustiau.
To hang forward—pendrymu, blaendrymu; dibynu, pwyso, *neu* ogwyddo yn mlaen; crogi *neu* hongian yn mlaen.
To hang on *or* upon—crogi ar *neu* wrth; rhoi yn nghrog ar *neu* wrth; bod yn nghrog ar *neu* wrth; sefyll ar; bod yn sefyll ar; hongian ar; bod *neu* bwyso yn drwm ar; bod yn faich, yn llwyth, yn bwysau, yn oreilid, *neu* yn ormail ar; gormeilio, gormesu, goreilidio; llusgo wrth.
To hang on one—dylyn un, canlyn un; ymddibynu *neu* lynu wrth un.
To hang doors on—gosod, rhoi, rhoddi, *neu* ddodi drysau ar.
To hang on hinges—crogi ar golfachau; rhoi, gosod, dodi, *neu* grogi ar fachau.
To hang one's self—ymgrogi.
To hang over—crogi drosodd; crogi dros; bod ar ddyfod, ar ddisgyn, ar gwympo, *neu* ar syrthio ar; bwgwth; crogi uwch ben; hofian uwch ben.
To hang up—crogi, hongian; rhoi yn nghrog; croi i fyny; bod yn nghrog.
To hang to—crogi wrth, hongian wrth; glynu wrth, ymlynu wrth.
To hang together — cydgrogi, crogi yn nghyd; glynu, ymlynu, ymludio.
To hang about the neck—crogi, gosod, *neu* roddi am y gwddf; crogi, gosod, *neu* roddi o amgylch y gwddf; rhoi yn nghrog am y gwddf.
To hang in doubt—crogi mewn ammheuaeth *neu* betrusdod; bod mewn ammheuaeth *neu* betrusdod; petruso, ammheu; cloffi rhwng dau feddwl.
Thy life shall hang in doubt before thee—dy einioes a fydd yn nghrog gyferbyn â thi.
To hang fire—oedi tanio; bod yn hir yn tanio.
To hang on (in seamen's language)—crogi ar, hongian ar; dàl yn dyn; tynu â'r holl egni.
That may be hanged—crogadwy.
Liable to be hanged—crogadwy.
It hangs in the kitchen, } mae e'n
It is hanging in the kitchen, } nghrog yn y gegin.
Hang me if I go—y grog i mi os af; crog fi os af.
Go and be hanged—dos i'th grogi; yn nghrog y bot ti.

Hangby, *s.* ymlynwr, ymlynydd, ymddibynydd; un yn byw ar gefn un arall.

Hanger, *s.* crogfach, bach; crogydd, crogwr, crogiedydd; bidog, crymgledd, ysgien; gwregys cleddyf.

Pot-hangers—bachau crochan.

See girdle and hangers—morwiail; morwialen.

Hanger-on, *s.* ymddibynydd, ymddibynwr, ymlynwr, ymlynydd, dylynwr, canlynwr; un yn byw ar gefn un arall; truth-ymlynwr, truth-lynwr; bolwestwr.

Hanging, *a.* crog, crogadwy, crogawl, dibynol, dibynaidd, dibyn; llaes, llac, yslac, rhydd; llipa, lleipr, llibin.

Hanging matter—bai crogadwy, bai collfywyd, mater crogi, troscdd crogadwy.

He deserves hanging—haeddai ei grogi; haeddai y crogbren.

Hanging together—cynglyn, cydlynol.

Hanging loosely—llaes, llac, yslac, rhydd.

Hanging sleeves—llewys llaes, crog lewys.

Hanging pear—crog beren, peren grog.

Hanging grounds—tiroedd crog, crog dir-oedd; llethrfaoedd.

A hanging look — golwg ddrwg, golwg grog; gwyneb â llun y crogbren ynddo.

He has a hanging look—y mae golwg ddrwg arno; mae llun y crogbren yn ei wyneb; y mae llun y crogbren yn ei dalcen.

Thou art hanging ripe—mae yn llawn oed dy grogi; mae yn llawn bryd dy grogi; yr wyt yn addfed i'r crogbren.

Having hanging ears—clustlipa, clustlibin, clustlaes, llaesglust.

Hanging, *s.* crogiad, crogi, crog, dibyniad; creglen, cylchlen, cylchedlen, cauadlen, caeadlen, amgylchlen; llèn: *pl.* cregleni.

Hangings for the grove — cortynau i'r llwyn (2 *Bren.* xxiii. 7).

Hanging-buttress, *s.* crogwanas, crogatteg, atteg grog.

Hanging-side, *s.* ochr grog, crog ystlys.

Hangman, *s.* (*hang* a *man*) crogwr, crogydd, crogiedydd; dienyddwr.

To play the hangman — cyflawnu *neu* weuthur swydd crogwr; chwa[illegible]n-yddwr; crogi, dienyddu, di[illegible]

Hangnail, *s.* (llygriad o *agnail*) [illegible] wasg, bystwn.

Hangnest, *s.* crognyth, y gr[illegible]g, ayth grogedig=eur[illegible]eu tyth.

[illegible]

[illegible]englyn, o edeu; [illegible]m, ffrwyn. mae ganddi [illegible]yn, *neu* rwym-[illegible]n arglwm ganddi; [illegible] ganddi; y mae efe [illegible] mae ganddi [illegible]

[illegible] yn nghyfer y [illegible]ydd.

[illegible]

[illegible]th didawl; [illegible]th; hol fyth [illegible]aker after—ch[illegible]

blysio, chwantu, chwennychu, gorflysio; bod ar un ddibaid chwant; bod ar un flys *neu* hiraeth didawl am; bod byth yn chwennych; bod byth yn hiraethu am; bod fyth yn ymerlyn â.

Hankering, *s.* chwant, blys, awydd, gorflys, awch, hiraeth.

A hankering after—blys, chwant, *neu* hiraeth am; trachwant at, trachwant tuag at.

He has a hankering after her—y mae arno ei chwant hi; y mae arno rywbeth o'i chwant hi; y mae ganddo ryw serch tuag ati; y mae ganddo ryw ymerlyn fyth â hi.

Hankle,† *v. a.* cyfrodeddu, cordeddu.

Hanock, } *s.* ydfesur yn yr Yspaen=$\frac{13}{15}$ o hen
Hanega, } bwysel Seisonig.

Hanseatic, *a.* (Al. *hanseatische,* o *Hanse;* Goth. *hansa*) cystlyndrefol, cyfundrefol; perthynol i'r Cyfundrefi.

Hanseatic League — Trafnundeb, y Cynghrair Cyfundrefol; Cynghrair Masnachol yr Almaen.

Hanse Towns—Cyfundrefi, Cystlyndrefi, y Trefi Trafnunol, y Trefi Cystlwn.

Hap, *s.* (C.; Ysp. *haber*) hap, damwaen, damchwaen, dychwaen, chwaen, hab, dygwydd, dygwyddiad, amchwaen, syrth, maig, tynged, damwyn.

By hap—ar ddamwaen, o ddamwaen, wrth ddamwaen, ar hap, o ddygwydd, o ddygwyddiad; yn ddamweiniol.

Good hap — damwaen dda, hap, ffawd, cynrabad, mad ddamwaen, tynged dda, tro da, hap dda, chwaen dda.

Ill hap—damwaen ddrwg, drwg ddamwaen, anffawd, chwaen ddrwg, drwg dynged, dygwyddiad drwg, trychineb, annawn.

By good hap—o ddamwaen dda, o ddygwydd da; o wir ffawd.

Hap,
Happin, } *s.* huling garw, torsed, brycan.

Hap,† *v. n.* hapio, dygwyddo, dygwydd, damweinio.

Hap-hazard, *s.* gwir ddamwaen; damwaen, hap, chwaen, dychwaen, damchwaen, dygwydd, hab.

It is mere hap-hazard—nid yw ond damwaen; nid yw ond dygwydd; *peth cwbl* annilys yw.

Hapless, *a.* anffodiog, anffodus, annedwydd, anhapus, anhylwydd, anhyffawd, annhyciannus, dilwydd, diffawd, dihap, trwch, truan.

Haply, *ad.* o ddamwaen, ar ddamwaen, wrth ddamwaen, o ddygwydd, ar ddygwydd, o ddygwyddiad, ar hap; ysgatfydd, agatfydd; efallai, fe allai, ef allai; ond odid, ond antur, hwyrach; yn ddamweiniol, yn ddygwyddiadol; fel y damweiniodd.

Lest haply ye be found *even to* fight against God—rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw (*Act.* v. 39).

[illegible], *v. n.* (C. *hapio*) damweinio, dygwyddo, [illegible]rdd, damwaen, hapio, damchwaen, [illegible]einio, cymmeryd lle; dyfod; bod.

[illegible]appens—e ddygwydd, e ddamweinia, [illegible]ddamwaen; mae yn dygwydd, &c.

[illegible]appen fortunately—dygwydd yn ffodus, [illegible]; cyffodio.

[illegible]dom happe[illegible]

fynych y dygwydd; ni ddygwydd yn fynych; ni fynych ddygwydd; anfynych y dygwydd.

It happened that he came—damweiniodd ei ddyfod.

How happeneth it, Israel?—pa ham, Israel (*Bar.* iii. 10)?

Let us prove what shall happen in the end of him—mynwn wybod yn sicr beth a fydd ei ddiwedd ef (*Doeth.* ii. 17).

Happifying, *a.* (o *happy*) dedwyddol, hapusol.

Happily, *ad.* yn ddedwydd, &c.

Happiness, *s.* (o *happy*) dedwyddwch, dedwyddyd, hapusrwydd, gwynfyd, gwynfydedigrwydd, gwynfydigrwydd, hawddfyd, hawddfod, dedwyddfyd, dedwyddusrwydd, gwyndod, menediwrwydd, menwyd, gwenyd, dywenydd, llawenydd, ffawg; ffawd, cynrabad, llwyddiant, llwydd, tyciant, ffynniant, cyflwydd, rhwydd-deb, hawddammor, tynged dda.

Mutual happiness — cyd-ddedwyddwch, cydhapusrwydd, cynnedwyddwch.

Happy, *a.* (C. *hapus*, o *hap*) dedwydd, hapus, dedwyddol, hapusol, gwynfydedig, gwynfydig, menediw, gwyneithiol, gwynfydol, menwydus, menwedig, gwynfydlawn, addwyn, arwyn, gwŷn, (*f.* gwên), hyfryd; ffodus, ffodiog, hyffawd, hylwydd, llwyddiannus, tyciannus; hylaw, deheu, gwych.

I am happy—mae yn dda genyf; da genyf; mae yn hyfryd genyf; mae yn llon genyf; yr wyf yn ddedwydd; dedwydd wyf; ffawg yw genyf.

Happy is the man—dedwydd yw y dyn; gwŷn ei fyd y gwr; gwynfydedig yw y gwr.

Happy are thy men—dedwydd yw dy wŷr di; gwŷn fyd dy wŷr di; gwŷn eu byd dy wŷr di.

O the happy day!—hawddfyd i'r dydd! O'r dedwydd ddydd! hawddammor i'r dydd! henffych i'r dydd!

Thou leadest a happy life—mae arnat fyd hyfryd.

A happy issue out of all their afflictions—dedwyddol ymwared o'u holl gystuddiau.

To make happy — dedwyddu, dedwyddo, hapuso, dedwyddoli; gwneyd yn ddedwydd, &c.

Tending to make happy—dedwyddol, dedwyddus, hapusol.

Thoroughly happy — dedwydd trwyadl, llwyrddedwydd, dedwydd hollol, trywyn.

Wherefore are all they happy that deal very treacherously?—pa ham y ffynna yr anffyddloniaid oll (*Ier.* xii. 1)?

Happy-mkiang, *a.* dedwyddol, hapusol; yn gwneuthur yn ddedwydd *neu* hapus.

Harangue, *s.* (Ff.) araeth, araith, arawd; araeth chwyddedig; ymadrodd, arawn.

Harangue, *v.* areithio, arodi, ymareithio; areithio wrth; gwneuthur araeth, traethu araeth; ymadroddi ar osteg; adrodd ar aml eiriau; hirchwedleua, gwneuthur hirchwedl; gwneyd araeth sonfawr.

Harangueful, *a.* areithlawn, arodlawn, arodrydd; llawn araeth, llawn o araeth.

Haranguer, *s.* areithiwr, areithydd, arodor, arodydd, aronan.

Harass, *v. a.* (Ff. *harasser*) blino, aflonyddu, dygn flino, dygnu, dygno, lluddedu, tra blino, cythruddo; dyrysu, cynnyred, cythryblu; difrodi, anrheithio, difa, diffeithio, afradu, gwastraffu.

Harass, *s.* blinedd, blinder, aflonyddwch, terfysg; difrod, gwastraff, afrad.

Harasser, *s.* blinwr, blinydd, aflonyddwr, cythryblwr, cythryblydd; difrodwr, difrodydd, anrheithiwr, gwastraffwr.

Harbinger, *s.* (Al. *herberge*) rhagflaenor, rhagredwr, rhagredegwr, rhagredydd, rhagredegydd, blaenred, blaenredwr, rhagwas, rhagflaenydd, rhagflaenwr, rhagredor, blaenredydd; parotöwr ffordd.

Harbingered, *a.* rhagflaenorog, rhagredog, blaenredog.

Harborough,† *s.* (o *harbour*) lletty, llettyfa.

Harbour, *s.* (S. *here-berga;* D., Sw., ac Al. *herberge*) porthladd, porthle, porthfa, llongborth, porth, hafn, porthloedd; angorfa, aber; lletty, llettyfa, gwestle, gwestfa, gwest; noddfa, noddle, diogelfa, llechfan, llechfa, llechfod, llech, cysgod, cysgodfa, gwasgod, gwasgodfa, achles.

Full of harbours — porthladdog, llawn porthladdoedd, llawn porthfaoedd, porthloeddawg.

Harbour, *v.* llettya, arfolli, croesawu, croesaw, groesawu, gresaw, arfoll, llettyu; croesawu i lettya; derbyn yn groesawus; llochesu, achlesu, amgeleddu; cysgodi, gwasgodi, noddi, diogelu, dirgelu, celu, gogelu; anwesu, amwesu, mynwesu, coleddu; goddef i aros; cynnwys; gadael i fod; rhoi lle i; cartrefu; cymmeryd *neu* wneuthur ei letty; cymmeryd lletty; ymnoddi, ymlechu, llechu; myned i orwedd; myned i'w loches; cymmeryd ei orweddfa.

Harbourage,† *s.* lletty, croesaw; noddfa, noddedd, gwasgod, cysgod.

Harbourer, *s.* llettŷwr; arfollwr, arfollydd, croesawydd, derbyniwr; noddwr, achleswr, coleddwr; cynnwyswr, cynnwysydd.

Harbourer of thieves—derbyniwr, derbynydd, derbyniawdr, llettŷwr, noddwr, achleswr, *neu* gelwr lladron.

Harbourless, *a.* diletty; dinodded, dinawdd, dinoddfa; diymogor, diwasgod; diborth, diborthladd.

Harbour-master, *s.* porthladdwr, pen-porthladdwr, porth-feistr, porthladd-feistr, penaeth porthladd, pen-hafnwr.

Harbourous,† *a.* llettygar.

Hard, *s.* (Is. a Sw.; S. *heard;* Al. *hart*) caled, (*pl.* celyd, caledion); durfing, durfin, dwys, ffer, clwn; anhawdd, dyrys, astrus, anhyrwydd; dygn, tyn; cynnil, crintach, cyrrith, llawgaiad, llawgaead, llawgaled, anllawgar; garw, gerwin, tost; cras; gwasgedig, caeth; trwm, gorthrwm; anhynaws, annhyner, annhirion, angharedig; cas; egr, lledsur, merf, chwibl, gochwibl, wedi caledu, sur; annaturiol; gwydn, gwyddn, der.

Hard work — gwaith caled, caledwaith, gwaith dygn.

Hard things — caledion, pethau celyd, pethau caledion; caledi.

Hard times—amseroedd caled, amseroedd celyd, amseroedd adfydig; amser caled *neu* adfydig; amser enbyd.

Hard winter—gauaf caled, gauaf garw.

Hard world—byd caled; byd angharíadus,

byd annhyner, byd annhirion; byd caled ei farn.

Hard fare—sir galed, sir dlawd, buchedd dlawd, buchedd galed; arlwy prin.

Hard student—myfyriwr caled, astudiwr caled, efrydydd caled, myfyriwr dygn; darllenwr mawr, diwyd, dyfal, *neu* ddiflin; un chwannog i ddysg.

Hard sentences—damegion; ymadroddion celyd, anhawdd, dyrys, *neu* astrus.

Hard (after the verbs *to lie upon, to press*, &c.)—trwm.

Hard of hearing—trwm ei glywed; trwm ei glybod; trwm ei glyw; hwyrdrwm ei glustiau; trymglyw, trymglust, anhyglust, clusttrwm, clustfyddar.

Hard of digestion—anhydraul, anhyferw; anhawdd ei dreulio yn y cylla.

Hard to learn—anhyddysg; nad â dysg yn ei ben; nad â dysg ynddo; anhawdd ganddo ddysgu; anhawdd; anhawdd ei ddysgu.

Hard of belief—anhygoel, anhygred; anhawdd ganddo gredu; hwyrfrydig i gredu; anghredinio!.

Hard to please, } anhyfodd, anfoddog,
Hard to be pleased, } anhawdd ei foddio.

A person hard to be pleased—monyn, tèrwr.

Hard to come at—anhygyrch; anhydrum, anhawdd dyfod ato.

To have hard measure, } cael cam ar *neu*
To be hardly dealt with, } oddi ar law un; cael trimiaeth anhynaws, annhirion, *neu* annhyner.

To have hard labour—bod yn galed ar un; bod yn galed ar un wrth egor.

Extremely hard — tra chaled, gorgaled, caled iawn.

Rather hard—gogaled, lledgaled, go galed, lled galed, trân galed, syrn galed.

Hard bodies—cyrff celyd, cyrff caledion, caledgyrff.

A hard man—gwr caled; dyn cynnil, crintach, cyrrîth, *neu* lawgauad; un yn dàl yn dyn dàn ei ewin.

Set hard heart against hard hap—bydd galed yn nghaled.

To be too hard for—bod yn rhy galed i; bod yn drech na; gorchfygu, gorfod, trechu.

To make hard—caledu; gwneuthur yn galed.

To grow hard—caledu, ymgaledu; myned yn galed.

To have hard thoughts of one—barnu yn galed, yn annhyner, *neu* yn annhirion am un; tybio yn ddrwg am un; meddwl yn ddrwg am un.

Hard, *ad.* yn galed, &c.; o braidd, braidd, o'r braidd, abraidd, yn brin, prin; agos, ger, ger llaw.

Hard by—yn ymyl, yn nghyfyl, ger, gàr, ger llaw, ar warthaf, yn agos, yn gyfagos; wrth; ger llaw i; yn agos i *neu* at; yn gyfagos i *neu* at; yn nesaf i *neu* at; ar sel, ar ymyl, ar fin, yn min, ar bwys, arlaw, ach law, yn mron; wnc, wng, ach.

To drink hard—yfed yn galed, yn ddïarbed, *neu* yn ddihafarch.

Hard at one's heels—wrth sodlau un; yn agos iawn.

Hard at it—yn ddiflin mewn gwaith; yn ddiflin ar waith; yn ddiflin wrth waith; yn galed wrthi.

He is hard at it—y mae efe yn galed wrthi; mae wrthi yn galed; mae yn ddiflin ar waith, mewn gwaith, *neu* wrth waith; y mae yn ddiflin wrth ei waith.

To be put hard to it—bod yn galed, yn drwm, yn dyn, yn gyfyng, *neu* yn gaeth ar; myned yn galed, yn drwm, yn dyn, yn gyfyng, *neu* yn gaeth ar; bod mewn cyfyngder; cael gwaith i ddïanc.

To go hard with one—bod yn galed ar un; bod yn drwm ar un; bod yn dyn ar un; bod yn gyfyng ar un; bod heb ond prin ddïanc; ei chael hi yn galed.

The matter went hard with him—braidd y dïangodd; ni wnaeth efe ond braidd ddïanc; ni wnaeth efe ond braidd dïanc; bu mewn mawr berygl am ei hoedl; bu galed arno.

To hold a thing hard—dàl peth yn dyn.

To go hard unto—neshau at, agoshau at.

It freezes hard—mae yn rhewi yn galed; mae hi yn rhewi yn galed; mae yn rhewi yn ffyrnig.

It rains hard—mae yn bwrw gwlaw yn drwm; mae yn gwlawio yn drwm; mae yn bwrw yn drwm; mae yn bwrw gwlaw trwm.

Thy wrath lieth hard upon me—y mae dy ddigofaint yn pwyso arnaf; y mae dy ddigofaint yn drwm arnaf.

Hard-a-lee—gorchymyn rhoi llyw llong yn dyn wrth yr ochr gyferbyn â'r gwynt; bod y llyw gyferbyn â'r gwynt; gwasgu y llyw oddi wrth y gwynt.

Hard-a-weather—gorchymyn rhoi llyw y llong yn dyn wrth yr ochr nesaf i'r gwynt; bod y llyw at y gwynt; gwasgu y llyw at y gwynt.

Hard-a-port—gorchymyn rhoi llyw llong yn dyn wrth yr ochr chwith; bod y llyw tua'r chwith.

Hard-a-starboard—gorchymyn rhoi y llyw yn dyn wrth ochr dde llong; bod y llyw tua'r dde.

Hard, *s.* rhyd, rhyd galed, caledryd.

Hard-besetting, *a.* tyn-amgylchol; yn cael ei amgylchu yn dyn.

Hardbound, *a.* rhwym; rhefrwym, bolrwym; caledrwym, caled, tyn.

To be hardbound—bod yn rhwym, yn rhefrwym, yn folrwym, *neu* yn galedrwym; bod yn rhwym yn ei gorff.

Hardbound brains—ymenydd caledrwym.

Hard-drinker, *s.* yfwr caled, yfwr dïarbed, yfwr dihafarch.

Hard-drinking, *s.* yfed caled, yfed dïarbed, yfed gormod, yfed i ormodedd.

Hard-earned, *a.* à ennillwyd yn galed; ennillgaled.

Harden, *v.* caledu; gwneuthur *neu* beri yn galed; ymgaledu; myned yn galed; dwyso; ymgynnefino, cynnefino.

To hard one's self—ymgaledu.

Hardener, *s.* caledwr, caledydd.

Hardening, *s.* caledïad; caledu; duriad.

Hardfavoured, *a.* prydgaled, wynebgaled, gweddgaled; hagr ei wedd, ei bryd, *neu* ei wyneb; garw ei wedd.

Hardfavouredness, *s.* prydgaledwch, gwedd-

galedwch, hagrwch gwedd, hagredd prydweddau.

Hardfeatured, *a.* prydgaled, gweddgaled, wynebgaled; hagr ei wedd, ei bryd, *neu* ei wyneb.

Hard-fern, *s.* gwibredyn, rhedyn gwib: *sing.* gwibredynen.

Northern hard-fern—gwibredyn, rhedyn gwib; gwibredyn gogleddol.

Hardfisted, *a.* llawgaled, llawgaiad, llawgaead, anllawgar, llawgaeth, llawfyddag; cybyddlyd, cybyddus, crintach, cyrrith, crinwasaidd, anhael, anghawr, cynnil.

Hardfought, *a.* ymdrech-galed, ymladd-galed, cad-galed; gwedi ymladd yn galed.

Hardgotten, *a.* à gaed yn galed; caled-gael; à gaed drwy anhawsder.

Hard-grass, *s.* corwellt.

Sea hard-grass—corwellt y morfa, cameiddwellt y morfa, corwellt camaidd, corwelltyn y morfa.

Hardhanded, *a.* llawgaled, caledlawiog, caledlaw, caled ei law; à chanddo law galed.

Hardhead, *s.* gwrthdaraw penau yn nghyd; caledben.

Hardhearted, *a.* calongaled; creulawn, annhrugarog, didrugaredd, didosturi, dideimlad, annynol.

Hardheartedly, *ad.* yn galongaled.

Hardheartedness, *s.* calongaledwch, calongaledrwydd; creulondeb, creulonder, creulonedd, annhrugarogrwydd, annynolder.

Hardihead,† *s.*=*Hardihood.*

Hardihood, *s.* gwroldeb, gwrolder, glewder, glewdra, eonder, eofnder, dewredd, dewrder, dewrwychder, glewdid, glewineb, mawrfrydedd, calondid, hyfder, hyfdra, pybyrwch; herder, talgryfder.

Hardily, *ad.* yn wrol, yn wrolwych, yn ddewr, yn ddewrwych, yn bybyr, yn hy, yn eofn, yn hyfaidd, yn gadarn; yn galed.

Hardiness, *s.* (o *hardy*) gwroldeb, gwrolder, glewder, glewdra, glewineb, glewdid, glewyd, dewredd, dewrder, dewrdra, eofnder, eofndra, eonder, hyfder, hyfdra, pybyrwch, calondid, calonogrwydd, mawrfrydigrwydd; talgryfder, gorhyfder, gorhyfdra, herder, crasder; †caledi, caledwch.

Hardiness of constitution — caledrwydd, grym, *neu* gryfder natur; caledrwydd, grym, *neu* gryfder naws.

Hardiment,† *s.*=*Hardihood.*

Hardlaboured, *a.* llafurfawr, llafurgaled, llafurus; à wnaed drwy fawr lafur.

Hardly, *a.* (o *hard*) yn galed, yn anhawdd, &c.; braidd, o braidd, o'r braidd, o fraidd, abraidd, prin, yn brin, odid, nemawr, nemor; nid haiach.

There is hardly any—nid oes braidd un; odid yr un y sydd; nid oes agos un; nid oes nemawr un; prin y mae un; braidd y mae un; braidd y mae neb; nid oes haiach un.

Hardly bestead—yn galed arno.

To deal hardly with—trin yn galed; ymddwyn yn galed at; cystuddio.

To think hardly of—barnu yn galed, yn annhyner, *neu* yn annhirion am; tybio yn ddrwg am; meddwl yn ddrwg am.

Hardmouthed, *a.* pengaled, mingaled; anhyffrwyn, anhylyw, ystyfnig, penffetus; gerwin, crasiriog.

Hardness, *s.* (o *hard*) caledrwydd, caledwch, calededd, caledi; durfingder, durfingdra, durfingrwydd, durfinder; anhawsder, anhawddineb, anhawsedd, afrwyddineb; annhrugarogrwydd, annhrugaredd, annhosturi, annheimlad, dideimladrwydd, creulonder, annhirionwch, annhynerwch, annhyneredd, anhynawsedd, gerwinder, gerwindeb, llymder, toster, trawsder; prinder, drudaniaeth; gwydnder; crintachrwydd, cyrrithrwydd, crinder, anghawrdeb; ffyrfder, sadrwydd; sythder, sythdra, sythni; cystudd.

Hardness of heart—calongaledwch, calongaledrwydd, caledrwydd calon.

Hardness (of the times)—caledi; prinder, drudaniaeth.

Hardness (in dealing)—caledrwydd, caledwch, caledi; gwydnder, gwydndra.

Hardness (in painting and sculpture)—sythder, sythdra, sythni, anystwythder; annhyneredd, caledwch.

Hardnibbed, *a.* blaen-galed; à phig galed iddo.

Hardock, *s.* (*hoar* a *dock*, tebygol) tafol gwynddail, trython deilwyn.

Hards, *s. pl.* breisgion carth, breisgion llin.

Hardship, *s.* (o *hard*) caledi, caledfyd, blinfyd; cyfyngder, gorthrymder, gormes, gorthrwm; anhawsder; llafur, lludded, blinder; cam, anghyfiawnder, colled, niwed.

Hardvisaged, *a.* prydgaled, gweddgaled, wynebgaled; hagr ei wedd, ei bryd, *neu* ei wyneb.

Hardware, *s.* (*hard* a *ware*) caledrwyddau, nwyddau celyd, durnwyddau, ffernwyddau, delnwyddau, durgelfi, nwyddau mettel; caledrwydd.

Hardwareman, *s.* caledrwyddwr, durnwyddwr, ffernwyddwr, delnwyddwr, fferyllt iad; gwneuthurwr caledrwyddau; gwerthwr delnwyddau.

Hard-waters, *s. pl.* dyfroedd celyd, caledwyon.

Hardwon, *a.* ennill-galed; à ennillwyd yn galed.

Hardworking, *a.* caledweithiol, llafurfawr, llafurus; yn gweithio yn galed.

Hardy, *a.* (Norm.; Ff. *hardi*) hy, hyf, eofn, eon, dewr, dewrwych, gwrol, gwrolwych, gwych, calonog, pybyr, glew, ewn, hyfaidd, cadarn, cryf, hydr, dihafarch, cadarngryf, agwrdd, gwrdd, nerthol; caled, ffyrf, sad, clwn, dwys; hyderus, gorhyderus, talgryf, haerllug.

Hardy, *s.* offeryn gof.

Hare, *s.* (D. a Sw.; S. *hara*) ysgyfarnog, ceinach, cath eithin: *pl.* ysgyfarnogod, ceinych.

Young hare—glasdorch, ysgyfarnog ieuanc, ceinachen.

Buck-hare—ysgyfarnog wryw.

Doe-hare—ysgyfarnog fenyw.

Sea-hare—morgeinach, ceinach y môr.

Hare's form—gwâl ysgyfarnog.

As mad as a March hare—yn ynfydwyllt.

Scent of a hare—trywydd ceinach.

To run with the hare and hold with the hound—hys gyda'r ci a hai gyda'r cadno; hys gyda'r ci a hw gyda'r cadno; rhoi hys gyda'r ci a hai gyda'r cadno; gwaeddi hys gyda'r ci a hai gyda'r cadno; gwaeddi hys gyda'r ci a hw gyda'r cadno; hai gyda'r ci, hai gyda'r ysgyfarnog; rhoi hys gyda'r ci a hai gyda'r ysgyfarnog.

Hare,† *r. a.* (Norm. *harer, harier*) dychrynu, brawychu, cyffrōi, aflonyddu, blino.

Harebell, *s.* (*hare* a *bell*) cloch yr eos, cloch eos, glas y llwyn, croesaw haf, oenin y brain, bwtias y gog, botasen y gog; clychlys.

Harebrained, *a.* (*hare* a *brain*) penchwiban, chwidr, penffol, penysgafn, penwan, pendroiog, pendrōedig, pensyfrdan, penddarus, chwibwrn, anwadal, ansefydlog, gwamal, chwidrog, difeddwl, dibwyll, anystyriol, dïystyr, byrbwyll, ehud, digynghor, gwyllt, ysgeswain, oriog, anhysaf, diofal, breiddig, bralog; na ddawr beth à wnel; ynfyd-ddewr, rhy flaengar, gwaedwyllt.

A harebrained person—chwidryn; bral o ddyn; dyn penchwiban, &c.

Harefoot, *s.* troed ysgyfarnog, ceinachbed=math o aderyn.

Harehearted, *a.* ofnus, ofnog, digalon, llwfr, llwrf, gwangalon, hyfraw.

Harehound, *s.* ceinachgi, ci ysgyfarnog, ysgyfarnocci, helgi ysgyfarnog, helgi ysgyfarnogod; sawrgi.

Harehunter, *s.* heliwr ysgyfarnogod, helydd ceinych.

Harehunting, *s.* helwriaeth ysgyfarnogod, hely ceinych.

Harelip, *s.* (*hare* a *lip*) gwefus folch, gwefus fylchog, bylchfin, adfant; gwefus â bwlch ynddi; gwefus â hollt ynddi; gwefl â bwlch ynddi; trychfant.

Harelipped, *a.* minfylchog, minfwlch, (*f.* minfolch); â bwlch yn ei wefus; â bwlch yn ei fin.

Harem, *s.* (Ar. *harama*) ty y gwragedd yn y Dwyrain; bundy, benywotty; llys y gorddercbadon; puteinfa, puteindy, anlladfa, ty yr anlladrwydd.

Harengiform, *a.* (Ff. *hareng*, a *form*) ar lun ysgadenyn *neu* benwag; ysgadanaidd.

Harepipe, *s.* croglath, telm, magl, *neu* yslepan ysgyfarnogod.

Hare's-ear, *s.* clust yr ysgyfarnog. [gulddail.

Slender hare's-ear — clust yr ysgyfarnog

Common hare's-ear—paladr trwyddo.

Hare's-foot, *s.* troed yr ysgyfarnog, meillion cedenog.

Hare's-foot trefoil — meillion cedenog, troed yr ysgyfarnog.

Hare's-foot fern—rhedyn cedenog.

Hare's-lettuce, *s.* llaethysgall, ysgall y moch, mochysgall, llymeidfwyd.

Hare's-tail Grass, *s.* cwt ysgyfarnog.

Haricot, *s.* (Ff. o'r Gr. *aracos*) gorfiassaig o gig a gwraidd; ffa ffreinig, ffa Ffrengig.

Harier, *s.* (o *hare*) ceinachgi, ci ysgyfarnog, ysgyfarnocci, helgi ysgyfarnog.

Hariolation, *s.* (Ll. *hariolatio*) dewiniad, dysgoganiad, dysgogant.

Hariot, }
Harriot, } *s.* (S. *hergeat*)=*Heriot.*

Harish, *a.* (o *hare*) ysgyfarnogaidd, ceinachaidd, fel ysgyfarnog.

Hark, *v. n.* (talfyriad o *hearken*) gwrandaw, gwrando, clywed, degly, deglyu, clustfeinio, oiaru, oio.

Hark (imperatively) — clyw, dyglyw, gwrando, degle, oia, oiana, ho, hai, dabre, debre, dabred.

Hark you, woman!—ha wraig! ha ferch!

Hark you, boy!—ha fab! clyw, fab! degle, fab!

Harl, *s.* cen llin, pil llin, llinbilion; pilicywarch; defnydd edefaidd *neu* linaidd.

Harlequin, *s.* (Ff.) ysgentyn, amredydd, croesan, croesaniad, croesanwr, ystumiwr, digrifwas, gwas digrif, chwidrydd; ffwl y ffair.

Harlequin, *v.* chwareu yr ysgentyn, &c.; croesanu, ysmaldodi, gwneuthur ystumiau, gwneuthur castiau; swyno ymaith.

Harlequinade, *s.* croesanwest, croesanwawd, ysgentynwawd.

Harlock, *s.* cadafarth, cedw gwyllt, cedw yr yd, cethw yr yd.

Harlot, *s.* (C. *herlod, herlodes*) putain, putan, puten, huran, huren, dyhiren, dyhirog, mwyglen, hoeden, budrog, puteinferch, puteinwraig, benyw buteinig, anlladferch, anlladwraig, anllades, cymmones; †gwas, dyhiryn.

To play the harlot—puteinio, chwareu y butain, gwneuthur puteindra.

Harlot, *a.* puteinig, puteinaidd, puteiniol, puteinllyd, budrogaidd; anllad, trythyll; gwael, isel.

Harlot, *v. n.* puteinio, chwareu y butain, gwneuthur puteindra.

Harlotry, *s.* (o *harlot*) puteindra, puteinigrwydd; anlladrwydd, godineb.

Harm, *s.* (S. *hearm, harm*) niwed, niwaid, eniwed, erniwed, erniwaid, eniwaid, erniw, erniwiant, argywedd; sarhad, amrygoll, colled, drwg, asgen, cam.

Silence seldom does harm—odid dyfod drwg o dewi; odid y daw drwg o dewi; ni bu mynych ddrwg o dewi; ni bu mynych dristwch *neu* edifeirwch o dewi.

He shall make amends for the harm he hath done—taled am y niwed à wnaeth.

Harm watch, harm catch—à lunio ddrwg i arall, iddo ei hun y daw; à lunio ddrwg i'w gymydog, iddo ei hun y daw.

Harm, *v. a.* niweidio, drygu, eniweidio, eniwedu, erniweidio, eniwo, erniwo, argyweddu, colledu, sarhau, asgenu; gwneuthur drwg i; gwneyd niwed i; peri colled i.

Harmattan, *s.* gwynt à chwyth ar amserau penodol o ganolbarthau Affrig, tua'r Môr Werydd.

Harmel, *s.* gorddawn gwyllt Affrig.

Harmful, *a.* (*harm* a *full*) niweidiol, niweidiog, dryglawn, niweidlawn, niwedlawn, drygus, asgenol, erniwol, niweidiannol, eniweidiol, adwythig, adwythol.

Harmfulness, *s.* niweidioldeb, niweidiolrwydd, niweidiogrwydd, niweidioledd, niweidrwydd, dryglonedd, niweidlonedd, adwythigrwydd.

Harmless, *a.* diniwed, diniwaid, diddrwg, dïargywedd, gwirion, dinwyth; dïasgen, dïadwyth, dïangol, digolled, dïanaf, diberygl; difai, dïeuog, difalais; na wnel niwed, drwg, *neu* sarhad; na phair niwed i neb.

To save one harmless, } dieniwo, diogelu,
To bear one harmless, } digolledu, diberyglu, diffieisio.

Harmlessness, *s.* diniweidrwydd, gwiriondeb, diddrygedd, annrygedd, dïargyweddwch, anghynddrygedd, diadwythedd.

Harmonic, } *a.* (Gr. *harmonicos;* Ll. *harmo-*
Harmonical, } *nicus*) cynghaneddol, cynghan, cynghanol, cyssain, cydsain, cysseiniol, cydseiniol, cyttonol, cytton, cyngherddol, perseiniol, cysseiniog, cydseinig, cysseinig; yn perthyn i gynghanedd; perthynol i gynghan-

edd; cysson, cytun, cytunol; cerddorol, perorawl; awenyddol; yn cynghanu â'u gilydd.
Harmonical interval—cydgord, cynghord, cydsain, cyssain, cyfundon.
Harmonica, *s.* cynghanwydrau.
Harmonically, *ad.* yn gynghan, &c.
Harmonicon, *s.* cynghanell=math ar offeryn cerdd nerthol.
Harmonics, *s. pl.* cynghaneg, alawiaeth, telyddiaeth, cynghanddysg; perseiniaid, cysseiniaid, cyttonau; cynghanegion, cynghaneddion; erddygan.
Harmonious, *a.* (o *harmony*) cynghan, cynghaneddol, cynghaneddog, cydsain, cydseiniol, cyssain, cysseiniol, cydseiniog, cysseiniog, cydlais, cysseinig, cydseinig, cynghanol, cyttonol, cyttonus, cytton, cysson, cydson, perseiniol, persain, pereiddsain, hyfrydlais, hyfrydsain, perlafar, hyber, llawn cynghanedd, llawn peroriaeth, perorawl, cerddgar, telaidd, cytun, unfryd, unfrydol; yn cyfateb y naill i'r llall mewn cynghanedd; yn cynghanu *neu* gynghaneddu â'u gilydd.
Harmoniously, *ad.* yn gynghan, &c.
Harmoniousness, *s.* cynghanedd, cydseinedd, cysseinedd, cysseinrwydd, cysseinioldeb, cysseiniolrwydd, cydseinioldeb, cynghaneddogrwydd, cynghaneddolrwydd, cyssonedd, cyssonder, cyssondeb, cyssondra, cydseiniaeth, cyttonedd, cydsain, cyssain, cyttonoldeb, &c.; cytundeb, cydweddiad, cydgord.
Harmoniphon, *s.* (Gr. *harmonia* a *phônê*), cysseinell=math ar offeryn cerdd.
Harmonist, *s.* cynghaneddwr, cynghanwr, perorydd, peror, alawydd, cerddor, eilwy, eilewydd, peroriaethydd, cysseinydd, cysseiniwr, cyssonwr, cyssonydd.
Harmonize, *v.* cynghanu, cynghaneddu, cysseinio, cydseinio, cyttoni, perori; cydsynio, cytuno; cyssoni; cyfateb y naill i'r llall; bod yn gymmedrol â'u *neu* i'w gilydd; gwneuthur yn gynghan, yn gynghaneddol, *neu* yn gynghaneddog; peri cynghanedd; peri cytuno; bod yn gysson; eilio.
Harmonizer, *s.* cynghanwr, cynghaneddwr, cyttonwr, cerddoliad; alawydd; cyssonwr, cyssonydd, cysseinydd; cynghaneddwr ymarferol.
Harmonizing, *a.* cysseiniol, cydseiniol, cyssonol, cytunol; cyson, cytun.
Harmonometer, *s.* (Gr. *harmonia* a *metron*) cysseinfesur, cynghaniadyr=offeryn i fesur perthynasau cynghaneddol seiniau.
Harmony, *s.* (Gr. a Ll. *harmonia*) cyssondeb, cyssonedd, cyssondra, cysseinedd, cydseinedd, cytundeb, cynghanedd, cynghan, peroriaeth; cyttonedd, cynhonedd, ceiniedi, cysseiniaeth, cydseiniaeth, cydseiniant; cydgan, cydgerdd, cyngherdd, cynghord, cydgord; alaw, cerddoriaeth, cywyddoliaeth, eilon, eilwy, eilyw, eilyg, eilw, alawn, anant, cyfeilyw; cydweddiad, cydfod.
The harmony of the four Gospels—cyssondeb y pedair Efengyl; cyssonedd y pedair Efengyl.
There is no harmony amongst them, } nid
There is no harmony between them, } oes cytundeb rhyngddynt; nid oes cydfod rhyngddynt.
Vocal harmony—cerddoriaeth, cerdd arwest.
Harmost, *s.* (Gr. *harmostêr*) llywodraethwr, rheolwr, *neu* raglaw yn Sparta.
Harmotone, *s.* (Gr. *harmos* a *temnô*) croesfaen.
Harness, *s.* (*Ff. harnois*; Al. *harnisch*; Gw. a Gael. *airneis*; Llyd. *harnes*) cêr, seirch, harnais, trec, gweddau, gweddeifau, gwrymseirch, offer, taclau; rhyfelwisg, arfogaeth, cadwisg, crudyr, crudr, arfau; brwyd.
Complete harness — ollarfogaeth, hollarfogaeth, cwbl arfogaeth, cyflawn arfogaeth, rhyfelwisg gyflawn.
Harnesses (of a loom)—brwydau.
Harness-maker — harneisiwr, treciwr, gweddeifwr; gwneuthurwr harneisiau, &c.; arfwr, arfydd.
Cart-harness—trec men, harnais men, trec cart, offer men, mendrec.
Draught harness—tyndrec, trec tynu, cêr tynu, gweddau, gweddeifau.
Harness, *v. a.* harneisio, trecio, seirchio, taclu, offeru; arfogi, arfu; rhoi seirch, offer, trec, harnais, gweddau, *neu* weddeifau am; gwisgo mewn seirch, cêr, *neu* harnais; gwisgo, rhoi *neu* wregysu arfau am; gwisgo mewn arfau *neu* dasclau; gwisgo mewn rhyfelwisg; eneirchio, llurigo; cenglu; diffynu, amddiffyn.
To harness one's self—ymarfogi, ymarfu, ymdaclu, ymdrecio, ymseirchio, ymwregysu, gwisgo arfau, ymlurigo.
To harness completely, } cwbl-arfogi, oll-
Completely to harness, } arfogi, amarfogi, cyflawn arfogi.
Harnessed, *p. p.* harneisedig, treciedig, seirchiedig, tacledig, arfedig, arfogedig, &c.; harneisiog, seirchiog; arfog, yn arfog, eneirchiog; yn ei offer; yn ei harnais; dân ei offer; dân ei harnais; à harneisiwyd; wedi ei harneisio; wedi ei wisgo mewn llurig.
Completely harnessed—ollarfog, hollarfog, cwbl-arfog, amarfog, cyfgaened, eneirchiog.
Being harnessed all over—wedi ei hollarfogi; yn arfog oll drosto; yn ollarfog, &c.
Harnesser, *s.* harneisiwr, harneisydd, gwisgwr harnais, gwisgydd gweddeifau.
Harns, *s. pl.* ymenydd.
Harp, *s.* (Is.; S. *hearpa*) telyn, telan.
Harp-strings—tannau telyn: *sing.* tant telyn.
The smaller harp-strings—cildannau.
The larger *or* greater harp strings—llorfdannau: *sing.* llorfdant.
Keys of a harp, } ebillion telyn, gwrachod
Pegs of a harp, } telyn.
Jew's harp, } ystyrmant, telyn Iuddew,
Jews-harp, } telyn yr Iuddew.
Songs to the harp — telynegion, canau telynol; canuon gyda thant; cywyddau gân dant; canau gân dant.
Double-actioned harp—telyn ddeunwyf.
Triple-stringed harp—telyn drithannog.
Eolian harp—chwadelyn, awyrdelyn, telyn awelain, telyn Eolaidd, telyn Eolig, telyn Aiolain.
To tune a harp—cyweirio telyn.
To string a harp — tannu telyn, tantio telyn.
To play on the harp—telynorio, telynori, teleinio, canu telyn, canu y delyn, canu ar delyn, canu ar y delyn, chwareu ar y delyn.

To sing to the harp—canu gyda'r delyn; canu gyda thelyn; canu gyda thant; canu cywydd gàn dant.

The Harp (in astronomy)—Telyn Arthur, y Delyn.

Harp, *v. n.* telynorio, telynori, teleinio, canu telyn, canu y delyn, canu ar delyn, chwareu ar y delyn, chwareu telyn; taro tant, cyffwrdd à thannau.

To harp upon, } dàl *neu* bwyo
To be ever harping upon, } ar ryw ben; dàl *neu* bwyo ar ryw destyn; mynych daro ar ryw ben *neu* destyn; telynori byth a hefyd; chwareu arni.

To harp always on the same string—dàl byth ar yr un tant, testyn, *neu* acen; mynych daro ar yr un tant; pwyo byth ar yr un pen; mynych ddywedyd yr un peth; dywedyd yr un peth ganwaith.

What do you harp at?—beth a fynech chwi ei ddywedyd? pa beth a fynech chwi ei ddywedyd? beth a feddyliwch *neu* a amcenwch wrth hyn? beth sydd yn eich bryd?

Harpers harping with their harps—telynorion yn canu ar eu telynau; telynorion yn telynori; telynwyr yn teleinio.

Harper, } *s.* (o *harp*) telynor, telynwr, telynior,
Harpist, } telyniwr, teleiniwr, telynai: *pl.* telynorion: *f.* telynores, telynes.

Harping, *s.* telynoriad, teleiniad, telynori; dalíad byth ar yr un tant.

Harpings of a ship—teledau llong, telodion llong.

Harping-iron=*Harpoon*.

Harpoon, *s.* (Ff. *harpon*; Al. *harpune*) tryfer, ffonbicell, mordryfer, tryfer forbysg, tryfer forfeirch, tryfer morfeirch, craplost.

Harpoon, *v. a.* tryferu, ffonbicellu; brathu à thryfer.

Harpooner, } *s.* tryferwr, tryferydd, mor-
Harpooneer, } dryferwr, ffonbicellwr, tafl-wr tryfer, tafledydd ffonbicell, tryferwr morfilod.

Harpsichord, *s.* (*harp* a *chord*) telgord=math ar offeryn cerdd dannau.

Harpy, *s.* (Ll. *harpyia*; Ff. *harpie*) burfun; rheibyn, rheibadyn; dyn rheibus, dyn gwancus, dyn trachwantus, dyn cribddeiliwr, ysglyfiwr, ysglyfiad, rheibiwr, cribddeiliwr diwala, crafangwr, bwystfil ysglyfaethus; rheiberyr.

Harpies—yr Harpiaid, y Burfunod = anghenfilod dychymygol âg iddynt wyneb bun, a chorff, crafangau, ac adenydd aderyn tra rheibus; gelwid hwynt Aelo, Ocypete, a Celeno.

White-headed harpy—bod y gwerni, bwncath y wern, boncath y wern, y bod penwyn, y penwyn.

Harquebuse, *s.* (Ff. *arquebuse*) llofwn, gŵn llaw.

Harr, *s.* tymhestl ar y môr; tymhestl à gyfyd o'r môr.

Harrateen, *s.* math o ddefnydd.

Harrico, *s.* (Ff. *haricot*) gorflasaig lysiau.

Harridan, *s.* (Ff. *haridelle*) hen butain, puten fethedig, carn butain.

Harrier, *s.* (o *hare*) ceinachgi, ci ysgyfarnog, ysgyfarnocci, helgi ysgyfarnog, sawrgi; aderyn tebyg i'r bwncath, cudwalch.

Hen-harrier—y bod tinwyn, bod tinwyn, iar dinwen, yr iar dinwen, y dinwen frech, gelyn yr ieir.

Marsh-harrier, } bod y gwerni, bwncath y
Moor buzzard, } wern, boncath y wern, y bod penwyn, y penwyn.

Ash-coloured harrier — bod llwydwyn, hebog llwydlas.

Harrow, *s.* (Sw. *harf*; D. *harve*) oged, og, ogaid.

A little harrow—ogan, og fechan.

The headpiece of a harrow—talaith oged.

The long timbers of a harrow—talpau oged: *sing.* telpyn oged.

Harrow, *v. a.* llyfnu, ogi, ogedu; llyfnu tir âr âg oged; aredig, cwyso, rhwygo, tori, llurgunio, dryllio, braenaru, gorddyrnu; †anrheithio, difrodi; †aflonyddu.

To harrow with a whip—aredig à ffrewyll *neu* fflangell; cwyso à ffrewyll *neu* fflangell; tori yn gareion *neu* yn gwysau à ffrewyll.

To harrow up the feelings—aredig, braenaru, *neu* rwygo y teimladau; dwysbigo y teimladau; dwys rwygo y teimladau; aflonyddu.

Harrower, *s.* llyfnwr, llyfnydd, ogiadwr; ogwalch, gwalch gogoch.

Harry, *v.* (S. *herjian*; C. *herwa*) dihatru, dïoeg, pilio, anrheithio, difrodi; bliino, aflonyddu, cythryblu, dygn fiino, cynhyrfu, cyffröi; †herwa.

Harsh, *a.* (Al. *harsch*) gerwin, garw, afrywiog, gerwinol, agarw, anfwyn, sarig; llym, tost, llymdost, tostlym, caled, creulawn, anhynaws, annhyner, annhirion, annhrugarog; anhyfryd; sur, chwerw; cryg, (*f.* creg), dybryd; cras; croch, dreng, difwyn, der, croes; clogyrnog; oeth; diasyfrith, ysgethrin.

Harsh sound—sain arw, greg, ddybryd, *neu* anhyfryd; dybryd sain, dybryd-sain; swn garw, cras, cryg, dybryd, *neu* anhyfryd; garw sain.

Harsh voice—cryglais, creglais; llais garw, llym, cryg, *neu* anhyfryd; sur lais, garw lais.

Harsh (in taste)—sur, chwerw; anhyfryd; oeth.

To grow harsh, } gerwino, afrywiogi;
To wax harsh, } crygu; myned yn erwin, &c.

Extremely harsh—tra gerwin, rhy erwin, gerwin iawn, &c.

Harshly, *ad.* yn erwin, &c.

Harshness, *s.* gerwindeb, gerwinder, gerwindra, garwedd, afrywiogrwydd, sarigrwydd, anfwynder, llymder, tostlymder, llymdoster; dybrydedd, crygni, cryglydrwydd, gryg, grygnant; annhiriondeb, annhynerwch; anhyfrydwch; anniddigrwydd, croesineb, drengder.

Harslet, } *s.* (Isl. *hasla?*) syrth mochyn, ymy-
Haslet, } gar mochyn=calon, afu, ac ysgyfaint mochyn.

Harslet pudding—monochen.

Hart, *s.* (S. *heort*; Is. *hert*; Al. *hirsh*) carw, hydd eilon: *f.* hyddes.

A young hart—elain, rhydain, rhydol, carw ieuanc, hydd ieuanc.

Goat-hart—hyddafr.

Hart's trefoil—pys y ceirw.

Hart royal—hydd à helyed gàn benadur, ac à ddiangodd; hydd diangol.

Hartbeest, *s.* (Is.) hyddafrewig, cwanga Deheudir Affrica.
Hartroyal, *s.* rhafnwydden, draenen Crist.
Hartshorn, *s.* corn hydd, ban hydd, hyddgorn, corn yr hydd; hyddfanwy, hyddgornwy, ceuled corn hydd.
Spirit of hartshorn — gwirod corn hydd, gwirod ban hydd, gwirod hyddgorn.
Red hartshorn—dyferion llafant, dafnau llafant, hyddgorn coch.
Hartshorn plantain—corn y carw, corn carw, llysiau Efa.
Hartstongue, } *s.* tafod yr hydd.
Hart's-tongue, }
Common hartstongue—tafod yr hydd cyffredin.
Hartstongue seaweed—mordywys.
Hartwort, *s.* carllys, carwlys.
Hartwort of Marseilles—tororth.
Great hartwort—carllys mawr.
Harum-scarum, *a.* penffol, penchwiban, anwadal, chwidr, byrbwyll, gwyllt.
Haruspice, *s.* (Ll. *haruspex*) ymysgar-ddewin, dewin ymysgar; dewin.
Haruspicy, *s.* (Ll. *haruspicium*) ymysgargoel, dewiniaeth ymysgar.
Harvest, *s.* (S. *hærfest, harfest*) cynauaf.
Corn-harvest—cynauaf yd, cynauaf yr yd.
Hay-harvest — cynauaf gwair, cynauaf y gwair
Harvest-time—amser cynauaf; cynauaf.
To gather in harvest—cynauafa, cynauafu; cynnull *neu* gasglu i'r ysgubor; cywain.
Harvest-shout—cri y fedel; bloedd medelwyr; tori pen y wrach; boddi y cynauaf.
Harvest, *v. a.* cynauafa, cynauafu; cywain.
Harvester, *s.* cynauafwr, cynauafydd, medelwr, medwr, gweithiwr cynauaf, medelwas.
Harvest-fly, *s.* cylionen gynauaf, gwibedyn cynauaf: *pl.* cylion cynauaf, cler cynauaf, gwibed cynauaf.
Harvest-home, *s.* amser cynauaf, amser cywain, cynauaf; gŵyl y cynnull, gŵyl gynauaf, gwledd gynauaf; medelgan, cân gynauaf.
Harvesting, *s.* cynauafiad, medi.
Harvest-lord, *s.* blaenor medel, blaenor y fedel, rhagfedelwr, pen-medelwr.
Harvest-man, *s.* cynauafwr, medelwr, medwr, gweithiwr cynauaf.
Harvest-moon, *s.* lleuad fedi, lleuad gynauaf; lleuad nawnos oleu.
Harvest-queen, *s.* caseg fedi.
Hash, *v. a.* (Ff. *hacher*) manfriwo, briwo, cymriwo, difynio; briwfysgu, cymmysgu; briwo a mysgu.
To hash meat—trin, cyweirio, *neu* wneuthur briwgig, briwfysg, *neu* gymriwfwyd; manfriwo cig.
To hash up—cymmysgu, briwfysgu, cymriwo, briwo yn nghyd.
To hash up a dinner—clytio *neu* gyweirio ciniaw; gwneuthur i fyny giniaw o gymriwfwyd *neu* friwgig.
Hash, *s.* briwgig, briwfysg, cymriwfwyd.
Hask,† *s.* cloer o frwyn *neu* hesg.
Haslet, } *s.* (Isl. *hasla?*) syrth mochyn, ymysgar mochyn=calon, afu, ac ysgyfaint mochyn.
Harslet, }
Hasp, *s.* (Is.; S. *hæps;* Al. *haspe*) hespen, cloig, cloigyn; clicied; gwerthyd.
Wooden hasp—cloigyn, cloig, cloigyn pren.
To fasten with a hasp—hespenu, cloigynu.
Hasp, *v. a.* hespenu, cloigynu; sicrhau â chloigyn.
Hassack, *s.* bratfaen.
Hassock, *s.* (C. *hesor?*) hesor, clustog benlin, teisban.
Hastate, } *a.* (Ll. *hastatus*, o *hasta*) ffonfwy-
Hastated, } ellaidd, isarnaidd, rheinaidd; ar lun gwaew *neu* isarn; trionglog, trichonglog, trichornelog.
Haste, *s.* (Al., Sw., a D. *hast;* Is. *haast*) brys, ffrwst, dyfrys, prysurdeb, ffull, ffysg, pres, prest, arbres, crys, ymffrwst, ffwdan, ffrystellach, ffrystell, hawnid, cud.
In haste—ar frys, ar ffrwst, ar ffull, ar ddyfrys, &c.; ar redeg, dân frysio; mewn brys.
In great haste — ar frys gwyllt; mewn mawrfrys; mewn brys mawr; ar frys mawr; yn nerth ei draed; yn nerth y traed a'r gwadnau. [frys.
Headlong haste—brys dïymattal, grawth-
In all haste — cynted byth ag y gellir; cyntaf byth ag y gellir; cyntaf byth ag y galler; gyntaf byth ag y galler; gyntaf byth ag y gellir; yn gyntaf byth ag y gellir; gyda phob brys.
With all the haste that may be—cynted byth ag y gellir; cyntaf byth ag y gellir, &c.
To make haste—brysio, prysuro, ffullio, ffrystio, dyfrysio, ffysgio, crysio, dychrysio, cyflymu; estricio.
Make haste—brysia; brysiwch, &c.; hai.
Make more haste—ymsymmud yn gynt; chwanega dy frys; gwna chwaneg o frys; gwna fwy o frys; gwna fwy brys; brysia.
Why make you no more haste?—pa ham yr oedi? pa ham oedwch? pa ham nad ymsymmudi yn gynt? pa ham na wnai fwy o frys?
Make what haste you can back—dychwelwch gyntaf ag y galloch; nac oedwch ddychwelyd; nac oeda ddychwelyd; dewch yn ol cynted ag y galloch.
Why in such haste?—pa frys sydd arnoch? beth yw y brys sydd arnoch? pa frys sydd arnat?
For this I make haste—am hyn y mae brys arnaf; am hyn yr wyf yn brysio.
Make no more haste than good speed—gân bwyll a gyrhaedd yn mhell; gân bwyll a gerdd yn mhell.
The more haste, the worse speed—po mwyaf fo y brys, mwyaf fydd y rhwystr; mawr frys, mawr rwystr.
In post-haste—ar redegfrys, ar redeg, dân redeg, mewn mawrfrys, mewn gorffull, ar frys gwyllt.
He came post-haste—daeth ar redeg; daeth yn nerth traed ei geffyl; daeth ar redegfrys; daeth ar fawrfrys; daeth dân redeg; daeth mewn gorffull.
With post-haste—yn nerth traed y ceffyl; yn nerth traed ceffyl; yn nerth traed ei geffyl; yn nerth y traed; yn nerth ei draed; yn nerth y traed a'r gwadnau; ar ddwr ac ar wynt.
To make post-haste — rhedegfrysio, gorffullio, gwneuthur mawrfrys; brysio yn nerth traed a gwadnau.
Haste, } *v.* brysio, dyfrysio, ffrystio, prysuro,
Hasten, } ffullio, ffysgio, crysio, dychrysio;

cyflymu, buanu, ffestinio, ffestu, ebrwyddo, frysio; presu; ffwdanu, ffrystellu; cymhell; bod yn daer ar.

Haste ye—brysiwch, &c.; hai.

To hasten one's pace—cyflymu ei gerddediad; ymsymmud yn gynt; amlhau ei gamrau; tynu ei droed ato; tynu ei draed ato; rhoi y troed olaf yn mlaenaf.

To hasten one's journey — prysuro neu ebrwyddo ei daith.

To hasten work — prysuro gwaith, gorchwyl, neu beth; gwneuthur peth ar frys; peri gwneyd peth ar frys.

To haste a person, } prysuro un, cyflymu
To hasten a person, } un; anfon un yn gyflym.

To hasten one (to a person or place)—prysuro; cyrchu neu ddwyn ar frys.

To haste away—myned ymaith ar ffrwst; brysio ymaith, prysuro ymaith, &c.

To hasten one's escape—brysio i ddianc.

To hasten too much—trabrysio, tra phrysuro, traffullio, rhyfrysio; gwneuthur gormodd frys; ymdraffullio.

Hastener, *s.* brysiwr, prysurwr, prysurydd, fulliwr, brysior, ffrystiwr, ffysgiwr, ffysgiolyn, fysgiad; cymhellwr, cymhellydd.

Hastily, *ad.* (o *hasty*) ar frys, ar ffrwst, ar fall, ar ddyfrys, ar ffysg, yn ffysg; ar redeg, dan frysio, mewn brys; yn fyrbwyll, yn frysgar, yn brysur, &c.

Hastiness, *s.* (o *hasty*) brys, ffrwst, prysurdeb, brysgarwch, dyfrys, dyfrysgarwch, prysuredd, prysurder, cyflymder, cyflymdra, buander, buandra, buanedd, disyfydrwydd, sydynrwydd, disymmythder, ffullder, ffulldra, brysdra, ffestrwydd, ymffrwst, chwimmythdra; byrbwylldra, byrbwylledd, dibwylledd, hyddigedd, hyddigrwydd, hygoddedd, ffrom-der, anwesogrwydd, anwes, anynadrwydd, nawswylltedd, chwidredd, ehudrwydd, gwylltineb, gorwylltedd, anamynedd, anystyriaeth, anfyfyrdod, anfeddylgarwch, drwg arwyd, drwg anwydau, drygnwydau; trabrys, tra brys, rhyfrys, gormodd frys.

Hasting-pear, *s.* peren gynnar, peran gynnar, cynnarber.

Hastings, *s. pl.* (o *haste*) pys cynnar, cynnarbys; pys gleision: aeron cynnar, ffrwythau cynnar.

Hastive, *a.* (o *haste; Ff. hâtif*) brysiol, brys; cynnar, cynnarol.

Hasty, *a.* (o *haste*) brysiol, brysgar, dyfrysiol, dyfrysgar, brysiog, dyfrysiog, brys, ffysg, cyflym, buan, ebrwydd, chwai, chwyrn, (*f.* chwern), chwimmwth, ffysgiol, ffulliog, mwth, disymmwth, disyfyd, sydyn, prysur, prysurol, pres, prest, talmeithr, ffest, ffestin, byrbwyll, hyddig, hygawdd, byrbwyllig, from, anwesog, poeth, poethnaws, gwyllt, gorwyllt, poethwyllt, nawswyllt, nwydwyllt, terwyn, twym, tanbaid, tanllyd, ehud, chwidr, dibwyll, anhybwyll, anystyriol, anystyrus, anfeddylgar, difeddwl, dïystyr, diddarbod, anfyfyr, rhull, rhy frysgar, tra brysgar, digynghor, dïamynedd, anamynedd-gar, anamyneddus, anymarŏus; hawdd ei ddigio; nad erys wrth gynghor; nad erys i ymgynghori; rhy gynnar, rhagaddfed, cyn ei amser, anmhymmoraidd, cynnar; à wnaed ar frys neu ar redeg.

Hasty-work—gwaith brys, bryswaith, brys waith, gwaith hawnid.

Hasty person—dyn byrbwyll, &c.

Hasty counsel—cynghor byrbwyll, cynghor difyfyr, cynghor anaddfed, &c.

Hasty fruit—ffrwyth cynnar, ffrwyth rhy gynnar, ffrwyth rhagaddfed.

Hasty-minded—byrfrydig; byr ei feddwl, byr ei fryd; byr ei ymgynghor; byrbwyll, anhybwyll.

Hasty pace—cerddediad cyflym, cyflym gerddediad, camre cyflym, camrau brysiog.

Hasty step—brysgam, cam brysiog.

Be not hasty to go—na ddos ar frys; na frysia i fyned.

Let not thine heart be hasty to utter—na frysied dy galon i draethu.

Why is the decree so hasty from the king?—pa ham y mae y gyfraith yn myned ar y fath frys oddi wrth y brenin?

A bitter and hasty nation—çenedl chwerw a phrysur.

Be not hasty to credit him—nac ymddiried iddo ef ar frys.

He that is hasty to give credit, is light-minded—yr hwn sydd yn credu yn fuan, sydd ysgafn ei feddwl.

He that is hasty in spirit exalteth folly—y digllawn ei ysbryd a ddyrchafa ynfydrwydd.

Be not hasty in thy spirit to be angry—na fydd gyflym yn dy ysbryd i ddigio.

Hasty-pudding, *s.* brysboten, brysbwding, poten frys, gwynawd.

Hat, *s.* (D.; S. *hæt; Sw. hatt;* Al. *hut*) het, hed, toc, diddosben, cwlen, cwflen, cwcwll.

A little hat—hetan.

A high-crowned hat—het gopa hir, het gopa uchel, het goryn uchel.

Cocked hat—het walciog.

Festucous hat—het wellt.

Felt hat—het lawban, hed lawban, het frethyn, het wlan.

Hat-maker—hetiwr, gwneuthurwr hetiau, gwneuthurydd hediau.

Hats off—ymaith â'r hetiau; ffwrdd â'r hetiau.

Hatable, *a.* (o *hate*) casadwy, hygas; cas, adgas.

Hat-band, *s.* llinyn het, rhwymyn het, hetrwym, hetrwymyn.

Hat-box, } *s.* blwch hetiau, hetgist, hetgistan,
Hat-case, } hetgaes; caesflwch, blwch papyr.

Hatch, *v.* (Al. *hecken;* Is. *hekker*) deor, deori, gôri, deor ar, eistedd ar wyau; dyfeisio, dychymygu, llyfelu, llunio.

To hatch chickens—deor, deori, gôri, deorain; dyfod â chywion; dyfod â chywion i lawr neu i glawr.

To reckon one's chicken before they are hatched—cyfrif ei gywion cyn dyfod o honynt i glawr; cyfrif ei gywion cyn eu dyfod i glawr; cyfrif ei gywion cyn eu dyfod i lawr; cyfrif ei gywion cyn eu deor; cyfrif ei fael cyn ei gael; cyfrif ei fael yn rhy gynnar.

Birds newly hatched—adar newydd ddeor.

To hatch mischief — dyfeisio drygioni, dychymygu drygioni; deor drygioni; deor ar ddrwg.

Hatch, *s.* deoraid, nythaid, nythlwyth, nythal,

haid o gywion; deoriad, deorawd; dynoethiad, dadgudd, dadhuddiad.

Hatch, *v. a.* (Ff. *hacher*) llinwyllo; godywyllu â llinellau; cysgodi â llinau; byrhau yn drychau; byrhau bob yn drwch; byrhau o fesur trwch a thrwch.

Hatch, *s.* (S. *hæca;* Is. *hek*) gorddor, gorddrws, gwarddrws, clorddrws; dorig, drysan, doran, rhagddrws, rhagddor; cauad, gwerchyr, *neu* glawr bwrdd llong; drysglawr; lliddorau, llifddorau, argaeau.

To keep under the hatches — cadw dàn llaw.

To be under the hatches—bod dàn y dwr; bod yn isel ei gyflwr yn y byd; bod yn ol yn y byd; bod yn ddrwg ei gyflwr yn y byd; bod dàn law un; bod dàn y gorddorau; bod dàn y gwarddrysau; cael ei gau i mewn; bod yn gaeth; bod mewn caethiwed *neu* galedi.

He has him under his hatches—y mae efe ganddo dàn ei law.

To be under the hatches of a person—bod dàn law un.

Hatchel, *s.* (Al. *hechel;* Is. *hekel*) heisyllt, heislan, rhipai, trafel, crib llin, crib cywarch.

Hatchel, *v. a.* heisylltu, heislanu, breuanu, cribo, cribo llin.

Hackeller, *s.* heislanwr, heislanydd, heisylltwr, heisylltydd.

Hatcher, *s.* (o *hatch*) deorydd; dyfeisiwr, dyfeisydd, llyfelwr, dychymygwr, lluniwr.

Hatchet, *s.* (Al. *hacke;* D. *hakke;* Ff. *hache*) bwyell, bwyall; bwyellan, bwyellig; cymmynai: *pl.* bwyeill, bwyelli.

Hatchet-helve—coes bwyell, troed bwyell, menybr bwyell.

To take up the hatchet—codi y fwyell; cyhoeddi rhyfel; rhyfela.

To bury the hatchet—claddu y fwyell; gwneuthur heddwch; ymheddychu.

Hatchet-face, *s.* wyneb llym, wyneb hagr, gwyneb bwyell.

Hatchet-faced, *a.* wyneblym; âg iddo wyneb llym *neu* hagr; âg iddo *neu* â chanddo wyneb bwyell.

Hatchetine, *s.* (oddi wrth C. *Hatchet*, fferyll enwog) delidwer, gwer y mynydd, brasgwyr adwynaidd=math o sylwedd à geir yn mwn haiarn Merthyr Tydfil.

Hatchet-shaped, *a.* bwyellaidd; ar lun bwyell.

Hatchet-vetch, *s.* pys y fwyell.

Hatchet-work, *s.* gwaith bwyell, bwyell-waith.

Hatching, *s.* (o *hatch*) deoriad, deorawd, gôriad, gôri; ysgerfiad.

Hatchment, *s.* (llygriad o *achievement*) margwnsallt, marw gwnsallt, cwnsallt y marw, arfarwyddion y marw, trengachen; arfau bonedd, arwyddion bonedd, arfarwyddion.

Hatchway, *s.* (*hatch* a *way*) gorddorffordd llong, gorddorfa, gwarddrysfa, gwerchyrffordd, y ffordd drwy glorddrysau llong.

Hate, *v.* (S. *hatian*) casau; bod yn gas gàn; ffieiddio, digaru, disgaru, angharu, anhoffi, dygasau.

To hate very much, } casau yn ddirfawr,
To hate extremely, } tra chasau, trachasau, dygasau, rhygasau, dygn gasau, gorgasau; casau â chasineb dirfawr.

To hate one's self—casau ei hun; bod yn gas gàn un ei hun.

I hate him—cas genyf ef; y mae yn gas genyf ef; mae yn gas genyf fi ef; cas yw genyf fi ef; yr wyf yn ei gasau.

He is hated by every one—cas gàn bawb ef; y mae efe yn gas gàn bawb; cas yw efe gàn bawb; y mae pawb yn ei gasau.

He will not be slack to him that hateth him—nid oeda efe i'w gas.

Those that hate thee—dy gaseion.

Hate, } *s.* casineb, cas, casedd, dygasedd,
Hatred, } dygasrwydd, dygas, angharíad, disgaredd, anserch, anhoffedd; casad, cashad, ffieiddiad; casnur, llid, malais; gelyniaeth.

Extreme hate—trachas, rhygas, dygn gas, dygas, gorgasedd, achas; eithaf casineb, casineb eithaf.

Hated, *p. p.* cas, adgas, dygas, achas; casedig, casäedig, â gashëir, à gashäwyd; disgar, dïachar, dygasog, ffiaidd, disgarad.

Hateful, *a.* cas, adgas, dygas, achas, ffiaidd, hygas, cashaol, cashäus, casol, disgar, dïachar, disgarad; dygasog, casog, à gashao, yn cashau; llawn casineb, maleisus, anserchiadus, athryfar, tryfar.

Very hateful—trachas, rhygas, dygas, cas iawn, gorgas.

A hateful thing—casbeth, peth adgas.

A hateful person—casai, casddyn, casadai, dyn cas, cas: *f.* casogen: *pl.* caseion, dygasogion.

Hatefulness, *s.* adgasrwydd, casineb, casedd, dygasedd, dygasogrwydd, dygasrwydd, hygasedd, hygasrwydd, cashad.

Hater, *s.* cashäwr, casai, casnor; à gashao; ffieiddiwr, ffieiddydd; cas: *pl.* caseion.

Hater of women—cashäwr gwragedd; un à gashao fenywod; cashäwr y wreigol ystlen; un gwragedd-gas.

Hater of mankind—dyngashäwr, cashäwr dynolryw, annyngarwr.

Hatless, *a.* (o *hat*) dihet, dihed, heb het.

Hatred, } *s.* casineb, cas, casedd, dygasedd, dy-
Hate, } gasrwydd, dygas, angharíad, disgariad, anserch, anhoffedd; cashad, ffieiddiad; casnur, llid, malais; gelyniaeth.

Extreme hatred—trachas, rhygas, dygas, dygn gas, dygn gasineb, gorgasedd, achas; eithaf casineb, casineb eithaf.

Mortal hatred—casineb marwol, dygn gasineb.

Private hatred, } bŷn, casineb cudd, cas-
Secret hatred, } ineb cuddiedig, cas celedig.

Worthy of hatred—gwiwgas, hygas, dygas, adgas.

Full of hatred—dygasog, cas, casog, adgas, dygas, llawn casineb.

Hatred for my love—cas am fy ngharíad.

Hatted, *a.* (o *hat*) hetiog; â het am ei ben; yn gwisgo het.

Hatter, *s.* (*hat*) hetiwr, hetwr, gwneuthurwr hetiau.

Hatter,† *v. a.* blino, dygn flino, aflonyddu, dygnu.

Hattle, *a.* gwyllt, anwadal, gwamal.

Hattock, *s.* (Gw. a Gael. *adag*) hanner drefa; ystwcan *neu* ysgafn o yd yn cynnwys deuddeg ysgub.

Hauberk, *s.* (Ff. *haubergeon;* Al. *halsberge*) llurig, cadbais; dwyfroneg, bronfoll; llurig ddifraich.

Haugh, *s.* (Al. *hage*) gwaelottir, gwastattir isel, hel, marianedd.

Haught,† *a.* (Ff. *haut*) uchel, ban, dyrchafedig; balch, trahäus.

Haughtily, *ad.* yn drahäus, yn falch, &c.

Haughtiness, *s.* (o *haughty*) trahausder, trahausedd, trahausdra, balchder, balchedd, balchineb, traha, tra, uchder, uchder meddwl, sythfalchder, rhyfusedd, syberwyd, uchder ffroen, ffroenuchder, rhyfyg, gorhydri, amryfolder, cymmyredd, hewgrach.

Haughty, *a.* (o *haught*, Ff. *haut*) trahäus, balch, uchel, uchelfalch, ffroenuchel, uchel ei ffroen, uchelfryd, uchelfrydig, sythfalch, trahausfalch, coegfalch, tordyn, syberw, arsyberw, amryfus, amryfol, gorhydrus, cymmyreddus, rhydreegar, effrom, ffrom, diystyrllyd, dirmygol, tremygol; goruchel; †hyf, eofn.

To be haughty, } ymfalchïo; bod *neu*
To grow haughty, } fyned yn drahäus.

Haul, *v. a.* (Ff. *haler*; Is. *haalen*) llusgo, dylusgo, tynu; dragio, ysdragio, dirdynu.

To haul the wind—troi pen llong at y gwynt; tynu at y gwynt.

Haul, *s.* llusg, dylusg, tyn; llusgiad, tyniad, dylusgiad; tynfa, hwys, hwysg.

Haul of yarn—llusg o edafedd=tua 400 edefyn, wedi eu llaesdröi i'w pygu.

Haul-about, *s.* amlusg.

Hauler, *s.* llusgwr, llusgydd, dylusgwr, tynwr, tynydd.

Haulm, } *s.* (S. *healm*; Al., Is., Sw., a D. *halm*)
Haum, } gwellt; callod, calledr; gwlydd,
Halm, } gwrysg; cyrs; sofl; pelydr, celyf: *sing.* gwelltyn, callodryn, gwrysgen, corsen, sofyn, paladr, calaf.

Haunch, *s.* (Ff. *hanche*) ffolen, morddwyd, clun, pedrain, aelod ol, gwaneg;† bon, pen ol, diwedd.

Haunch of venison—gwaneg, morddwyd hyddgig.

Haunch of mutton—ffolen mollt.

Haunch of an arch—gwaneg bwa, crymal bwa=y gwagle rhwng camedd bwa a'i rychwant.

Haunt, *v.* (Ff. *hanter*) cynniwair, cynniweirio, mynychu, cyrchu, cynnyred, ymgyrchu, dygyrchu, hygyrchu, tramwy, mynych gyrchu, mynad yn fynych; helcu, helgyd; afionyddu, blino, cythryblu, trallodi, cymrawu; ymddangos i; cadw mewn lle; rhy ofwyo.

Haunted house—ty ellyll-gyrch, ty gwyllgyrch, ellylldy, ellyllfan, ellyllfod, ty hywyll; ty yn yr hwn y dywedir bod ysbryd yn cadw; cyrchfa ysbrydion.

Haunt, *s.* cyrchfa, cyrchfan, cyrchle, cynniweirfa, cynniweirfan, cyrchlam, cynniweirle; †arfer, defod.

He returns to his old haunt—mae efe yn ymchwelyd at ei hen arfer; mae ef yn ymchwelyd i'w hen arfer.

Haunter, *s.* ymgyrchwr, cyrchwr, cyrchydd, cynniweirydd, cynniweiriwr, mynychwr, mynych gyrchwr, dygyrchwr.

A haunter of taverns—ymgyrchwr i dafarndai; cynniweirydd tafarnau; mynych gyrchwr i defyrn; heliwr tafarnau, heliwr tafarndai; dilotwr; wttreswr, gloddestwr.

A haunter of great men's tables—Ieuan lygad y bwyd.

Haurient, *a.* (Ff.; Ll. *hauriens*) syth; â'i drwyn o'r dwr; yn ei union sefyll; â'i ben i fyny; yn anadlu, yn cymmeryd anadl; yn tynu anadl.

Hausmannite, } *s.* delidfaen à geir mewn maen
Haussmannite, } myldardd.

Haust,† *s.* (S. *hwasta*) peswch sych.

Haust,† *s.* (Ll. *haustus*) trafiwnc, trancell.

Haustellate, *a.* (Ll. *haustus*) sugneiog, sugnyddog; âg iddo sugnydd.

Hautboy, *s.* (Ff. *haut* a *bois*) rhibib, telgorn; mefusen hirian.

Hauteur, *s.* (Ff.) trahausder, balchder, balchedd, balchineb, hewgrach, balch ymddygiad, uchder ffroen, balchfoes.

Hautgout, *s.* (Ff.) gorflasbeth, peth uchelsawr.

Haut-ton, *s.* arfyd, gwychfyd, defodfyd, y byd dullweddus, arfuchedd, uchelfyd.

Hauyne, *s.* (oddi wrth *Haüy*, y mwnofydd) lledusfaen=enw delidfaen.

Have, *v. a.* (S. *habban*; Al. *haben*; Is. *hebben*; D. *haver*; Ll. *habeo*) bod gàn, bod i; cael, caffael, meddu, meddiannu, perchenogi, mwynhau; bod ar helw, bod ar ei helw, bod yn eiddo, bod yn berchen; mynu; dwyn, dygyd, arwedd, arwain, dyfod â; bod ar; bod yn; cynnwys; dàl; bod yn rhaid i.

I have—y mae genyf; mae genyf; y mae i mi; mae imi.

Thou hast—y mae genyt; mae genyt; y mae iti.

He has—y mae ganddo, &c.

I have been—bum, buais; mi a fum; yr wyf wedi bod.

I have not—nid oes genyf; nid oes imi; nid oes i mi; ni feddaf.

I have a father—y mae genyf dad; mae tad genyf; y mae tad i mi; y mae i mi dad.

I have a book—mae genyf lyfr; y mae llyfr genyf.

To have mercy — trugarhau, cymmeryd trugaredd.

Have mercy upon us—trugarha wrthym; cymmer drugaredd arnom.

To have compassion—tosturio, tosturhau, truanu, truanhau, trugarhau, gresynu, tirioni, tosturiannu; bod yn dosturiol.

To have hope—gobeithio; bod i *neu* gàn un obaith.

We have hope—mae gobaith genym; mae genym obaith; mae ganom obaith; mae ini obaith.

To have in derision—gwatwar, gwatwor, gwawdio; gwneuthur gwawdo; chwerthin am ben.

To have heat — ymgynhesu; cynhesu, gwresogi; cael gwres.

To have respect to—edrych ar; ystyried; troi at; cydnabod â; sylwi ar; dysgwyl ar.

To have respect of persons — derbyn wyneb; ystyried ansodion, ystyried personau.

To have a good heart—ymwroli; bod yn galonog; cymmeryd calon; bod gàn un galon dda.

To have a thing cried—mynu crio peth; mynu cyhoeddi peth.

To have after — erlyn, canlyn, dylyn, dilyd.

To have at — ymosod ar, rhuthro ar;

gwynebu, gwrthwynebu; ymdrechu, amryson, ymbrofi.
Have at you—hwdiwch atoch, hwriwch atoch, cymmerwch atoch: *sing.* hwde atat, hwre atat, cymmer atat.
To have in—cael i mewn; mynu i mewn; dwyn i mewn; cynnwys.
Have the men in—dygwch y gwŷr i mewn; dygwch y dynion i'r ty.
To have on—gwisgo; bod â pheth arno *neu* am dano; dwyn, arwedd; bod gàn.
To have out—cael allan, mynu allan; peri allan, gyru allan, peri ymadael.
To have away — dwyn ymaith, cludo ymaith; myned ymaith â.
Have me away—dygwch fi ymaith; ewch â mi ymaith.
To have a care—gochel, gochelyd, gwilio, ymogelyd, ymochelyd, gofalu, ymgadw rhag.
To have a care for—gofalu am *neu* dros; bod â gofal am *neu* dros.
To have the care of—cael gofal; cael gofal arno; cael llywodraeth arno; cael goruchwyliaeth arno *neu* iddo; bod gofal, goruchwyliaeth, *neu* lywodraeth arno.
Have care—gochel, gochela, ymochel, ymogela, cymmer ofal.
To have pleasure—mwynhau; cael mwyniant, hyfrydwch, *neu* bleser; ymhyfrydu, ymddigrifo; llawenychu, ymlawenychu; bod i un hyfrydwch *neu* ddyddanwch; bod yn hyfryd *neu* ddigrif gàn un.
To have pain—goddef, dyoddef, poeni, ymboeni, dolurio; bod mewn poen, dolur, *neu* ofid; gofidio, ymofidio; bod ar un boen.
To have sorrow — cael gofid, ymofidio, gofidio; bod i un ofid.
He would have—mynai; mynai gael; dymunai gael; yr oedd am gael; dymunai; yr oedd am.
He should have—dylai gael.
I should have told you—dylaswn ddywedyd i chwi.
Have you? Yes—A oes genych? Oes.
To have the length of one's foot—gwybod hyd troed un; gwybod hyd coes un; medru trin un fâl y myno; gwybod gwendid un; gwybod y ffordd ar un; cael gafael ar ochr wàn un.
To have in honour—anrhydeddu, enrhydeddu, parchu, perchi, gorpherchi, edmygu.
All that I have is thine—yr eiddof fi oll sydd eiddot ti.
Have your wits about you—bid eich cof genych; bydded eich cof genych; cedwch eich cof arnoch; bydded eich synwyrau yn effro; bid eich synwyrau yn barod; byddwch â'ch synwyrau yn barod *neu* yn effro.
While I have my being—tra byddwyf, tra byddof, tra y byddwyf, tra bwyf, tra byddwyf byw.
In him we have our being—ynddo ef yr ydym ni yn bod; ynddo ef y mae ein hanfod *neu* fodolaeth.
That the king should have no damage—fel na byddai y brenin mewn colled.
Have me excused—cymmer fi yn esgusodol; esgusoda fi.
They have their reward—y maent yn derbyn eu gwobr.
If he will have him—os efe a'i myn.
We will not have this man—ni fynwn ni hwn.
What wilt thou have me to do?—beth a fyni di i mi ei wneuthur?

Haveless,† *a.* (o *have*) heb ddim ganddo.
Haven, *s.* (Is.; S. *hœfan;* D. *havn;* Al. *hafen*) porthladd, porthle, porthfa, llongborth, hafn, porth, porthloedd; aber, angorfa, cilfach, ebach; noddfa, noddle, diogelfa, llechfa, llechfan, gwasgod, gwasgodfa.
The fair havens—y porthladdoedd prydferth.
Havener,† *s.* porthladdwr, pen-porthladdwr, meistr porthladd.
Haver, *s.* (o *have*) meddiannwr, meddiannydd, perchen, perchenog, perchenogwr, daliwr.
Haver, *s.* (Is.; Al. *hafer*) ffetur, gwyllgeirch; ceirch.
Haversack, *s.* (Ff. *havre-sac*) cod milwr, cwd milwr, ysgrepan milwr, milorgod, milorgwd.
Having, *s.* (o *have*) meddiant, perchenogaeth; meddiannau, moddion, da, daoedd, nwyddau.
Having, *p.* (o *have*) âg iddo, â chanddo; âg ynddo; âg arno; â; yn meddu, &c.: *f.* âg iddi, â chanddi: *pl.* âg iddynt, â chanddynt.
Having done that thing—gwedi gwneuthur hyny o beth; wedi gwneuthur y peth hwnw.
Having a desire to be dissolved—gàn fod genyf chwant i'm dattod; gàn fod arnaf chwant i'm dattod; â chenyf chwant i'm dattod; âg arnaf chwant i'm dattod.

Havins, } *s.* (Isl. *hœf*) ymddygiad, ymarweddHavings, } iad, ymarwedd, moes; moesau da.
Haviour,† *s.* (o *behaviour*) ymddygiad, ymarweddiad, ymarwedd, arweddiad, moes.
Havock, } *s.* (C. *hafog*) difrod, anrhaith, hafog,
Havoc, } dystryw, dinystr, difrodaeth, difrodiant, difâedd, beli, gwastraff, afrad, dyfethiad, difrodiad, difrod cyffredinol, llanastr.
To make havock of—difrodi, anrheithio, llanastru, hafogi, difa; gwneuthur difrod, anrhaith, llanastr, *neu* hafog; gwneuthur yn ddifrod, anrhaith, llanastr, *neu* hafog; gwneyd hafog o.
Made havock of—difrodedig, anrheithiedig, llanastredig, difâedig; à wnaed yn ddifrod, &c.; difrodus.

Havock, } *v. a.* difrodi, anrheithio, hafogi,
Havoc, } llanastru, dinystrio, dystrywio, difa; gwneuthur yn ddifrod, anrhaith, llanastr, *neu* hafog; gwastraffu, afradu.

Havock, }
Havoc, } *in.* hafog! hai hafog!

Haw, *s.* (S. *hœg, hag;* Al. *heck;* D. *hek*) egfaen, (*sing.* egfaenen), crawel y moch, cyrawol y moch, criafol y moch, grawn yr ysbyddaid, grawn y ddraen wèn; gwelameg, gorasgwn, yr ongl, sychbilen, pilen ar lygad, croenen ar lygad, rhuchen, sychrwyd, sychgernyn.
Haw, *s.* (S. *haga*) maesan, gower, cadlas, bwra, talwrn; maes bychan wrth dy; †dôl.
Haw, *v. n.* (llygriad o *hawk*, neu *hack*, neu yn debycach o *ha*) dywedyd *ho*, gweyd *ho ho*.
Haw, *in.* ho! ha! ho ho! felly!
Hawfinch, *s.* (*haw* a *finch*) gylfinbraff, y gylfinbraff.
Hawhaw, *s.* (*haw* ddwywaith) ffosgae, moelglawdd, ffosglawdd.

Hawk, *s.* (S. *hafoc;* Is. *hawik;* Sw. *hök;* D. *høg, høög*) hebog, gwalch; cudyll, curyll, ysgutyll; hawg, ysgutell, astell gymrwd.
Male hawk—hebog gwryw, gwalch gwryw, hwyedydd, hwyedig.
Sparrow-hawk — llemysten, llymysten, gwipai, gwipia, pilan, gwalches, corwalch, cudyll, curyll.
Hobby hawk—hudwalch, hebog yr hedydd, hebog yr ehedydd.
Night-hawk—brân nos (*Lef.* xi. 16); noswalch.
Goe-hawk—gwyddwalch, hebog Marthin.
Like a hawk—gwalchaidd, hebogaidd.
A hawk of the first coat—hebog dwyflwydd; gwalch dwyflwydd oed.
To man a hawk—dysgu gwalch.
Hawk-boy—hawglanc, hawgwas; gweinydd ar blastrwr.

Hawk, *v. n.* heboca; hely adar â gwalch neu hebog; hedeg at; dâl ar yr adain.

Hawk, *v. a.* (o'r sain) hochi, hochio, carthu gwddf, carthu gwddwg, carthu ceg.
To hawk up—taflu i fyny; taflu, hochi, carthu, codi.

Hawk, *v. a.* (Al. *hocken, höcken*) crio, criwerthu, cylchwerthu, gwica; crio nwyddau ar werth.

Hawk-bit, *s.* peradyl, dant y llew lleiaf.
Rough hawk-bit—peradyl garw.
Autumnal hawk-bit—peradyl cynauafol.

Hawked, *a.* hwca, hwced, cam, crwca, bachog; can fel pig hebog; trwyn-hebog.
Hawked nose—trwyn hebog, trwyn hwca, trwyn hwced, &c.

Hawker, *s.* (o *hawk, v. a.;* Al. *hocker*) criwerthwr, criwerthydd, gwicwr, gwicor, cylchwerthwr, cylchwerthydd.

Hawker, *s.* (o *hawk, s.;* S. *hafcere*) hebogydd, hebogwr, hebocwr, gwalchydd, gwalchwr, gweilchydd.

Hawk-eyed, *a.* llygad-hebog; â chanddo lygad hebog; llygadgraff, llygadlym, llygadfain.

Hawk-headed, *a.* penhebog; â chanddo ben hebog; âg iddo ben fel pen hebog.

Hawking, *s.* hebogyddiaeth, gwalchyddiaeth, gwalchwriaeth, gweilchyddiaeth, hebogwriaeth; hely adar â gweilch.

Hawknosed, *a.* trwyn-hebog, trwyngam, trwynhwca; â thrwyn cefn-grwm iddo; trwyntilwg.

Hawk-nut, *s.* cneuen y ddaiar, daiarcneuen, bywien: *pl.* cnau y ddaiar, clor, cylor, bywi, daiarcnau.

Hawk-owl, *s.* gwalchenid.

Hawk's-beard, *s.* gwalchlys, llysiau y gwalch.
Smooth hawk's-beard—gwalchlys llyfn.

Hawkweed, *s.* heboglys, llysiau yr hebog, meleuydd.
Mouse-ear hawkweed—torllwyd, torllwydig, blewynog, heboglys torllwyd.
Wall hawkweed, Golden lungwort, } heboglys y muriau.
Wood hawkweed — heboglys y goedwig, heboglys y coed.
Shrubby broad-leaved hawkweed—heboglys llydanddail. [ddail.
Narrow-leaved hawkweed—heboglys culSmooth succory hawkweed — gwalchlys llyfn.

Hawse, *s.* (S., Al., Is., Sw., a D. *hals*) rhaffdwll, rhaffrwyll, ffluregrwyll; cyflead llong wrth ddau angor o'i ffluregs; ffluregfa.

Hawse-bags, *s. pl.* cydau y rhaffdyllau; cydau llawn o garth i lanw y rhaffdyllau.

Hawse-hole, *s.* rhaffdwll, rhaffrwyll; twll crwn yn ffluregs llong trwy yr hwn y rhed rhaffau yr angorion.

Hawse-piece, *s.* un o goed y ffluregs; un o goed pen blaen llong.

Hawse-plugs, *s. pl.* pillgynion y rhaffdyllau.

Hawser, Halser, } *s.* (S., Al., Is., Sw., a D. *hals*) tynraff, llusgraff llong, tynraff llong.

Hawses, *s. pl.* rhaffdyllau, rhaffrwyllau, ffluregrwyllau.

Hawthorn, *s.* (S. *hag-thorn;* Al. *hagedorn*) draenen wèn, ysbyddad, ysbyddaden, draenen ysbyddaid, egfaenwydden: *pl.* drain gwynion, drain ysbyddaid, drain ysbyddad, egfaenwydd.
Dwarf hawthorns—corddrain gwynion.
Hawthorn-berries—egfaen, (*sing.* egfaenen), egfain, crawel y moch, crawol y moch, criafol y moch, grawn yr ysbyddaid.
Hawthorn-fly—gwibedyn ysbyddaid, cylionen ysbyddaid.

Hay, *s.* (S. *heg, hig;* Al. *heu*) gwair, ffwyn; dolwellt, gweirwellt.
Hay of the second mowing, Rowen hay, } adwair, gwair attwf, gwair adladd, adladd.
Meadow hay—gwair gwaen, gwair rhos.
Lay hay, Hay off dry land, Hay off lay-ground, } gwair gwyndwn, gwair gwyndon, tonwair, gwair tòn.
Moor hay, Hard hay, } gwair morfa; corswair.
Hay off marshes overflowed by the sea—gwair hallt.
Hay off moist mountain ground—rhoswair, gwair rhos.
Hay newly cut—ffwyn; glaswellt.
Coarse hay—gwair bras, gwair garw.
Hay-grass—ffwynwellt, ffwynwair.
Hay-land—gweirdir, tir gwair, ffwynog, ffwyneg.
Hay-house—gweirdy, ty gwair.
Hay-field — gweirglawdd, gweirglodd, gweirlawd, cae gwair, maes gwair, gweirgae.
Hay-yard—cadlas wair, gweirglas, gweirglos, gweirlan, gardd wair.
Hay-garth — gardd wair, cadlas wair, gweirglas.
Hay-rake—cribyn, rhacai, rhaca.
Hay-collar, Horse-collar made of hay, } mynci gwair, mynegyn gwair, myngwair.
Hay in rows—rhibynau gwair, carfanau gwair, ystodau gwair, rhenciau gwair.
A spire of hay, A blade of hay, } gweiryn; blewyn o wair.
To become hay—gweirio; myned yn wair.
To cure hay—cyweirio gwair, sychu gwair.
To make hay—cyweirio, cynauafu, cynauafa, neu drin gwair; gweirio.
To make hay while the sun shines—cyweirio y gwair tra bo yr haul yn ymddangos; cyweirio gwair tra bo y tywydd yn deg.
It is good making hay while the sun shines—da, gwell, neu goreu cynauafa tra byddo y tywydd yn deg; gwell cyweirio gwair tra bo yr haul yn ymddangos.

To dance the hay — amddawnsio, gweddawnsio, pleth-ddawnsio, dawnsio mewn cylch.

Hay, *s.* (S. *hæg*) ffiogrwyd, rhwyd gwningod, magl gwningod, rhwyd milod; †clawdd.

Hay, *v. a.* (Al. *heuen*) cyweirio, trin, cynauafu, *neu* gynauafa gwair; gweirio.

Hay, *v. a.* rhwydo cwningod, maglu ffiogod; ffiogrwydo.

Haybote, *s.* rhyddid i dori cae-wydd; dogn o goed i gyweirio cloddiau a gwrychoedd.

Haycock, *s.* mwdwl gwair, mwdwl o wair: *dim.* mydylyn o wair.

Haydenite, *s.* delidfaen à gaed gàn y Dr. *Hayden* yn agos i Baltimôr.

Hayknife, *s.* cyllell wair.

Hayloft, *s.* taflod wair, taflod.

Haymaker, *s.* cyweiriwr gwair, cynauafwr gwair.

Haymaking, *s.* cynauafiad gwair, cyweiriad gwair; cyweirio gwair, cynauafa gwair, cynauafu gwair.

Haymaking time—cynauaf gwair; amser cynauafa gwair.

Haymarket, *s.* marchnad wair, gweirfarchnad, gweirfa.

The haymarket—marchnad y gwair.

Haymow, *s.* ysgafn o wair, ysgafn wair, beisgawn o wair, meisgawn o wair, beisgawn gwair.

The haymow—yr ysgafn wair.

Hayrick, *s.* das gwair, das o wair, tas wair, hirddas gwair, hirdas wair, gweirdas.

The hayrick—y das gwair, y das wair.

Haystack, *s.* das gwair, das o wair, tas wair; daswrn, dasgwrn, bera, *neu* gwrn o wair.

Haystalk, *s.* paladr, conyn, *neu* welltyn gwair; blewyn o wair; gweiryn.

Hayward, *s.* (*hay* a *ward*=hedge-ward) bugail tref, trefugail; caegeidwad, bidwart; un à edrycho ar ol cloddiau a chaeau.

Hazard, *s.* (Ff. *hasard*) perygl, enbydrwydd, pyd; antur; damwaen, hap, chwaen, dychwaen, darffawd; chware antur.

To run the hazard — anturio, peryglu, pydio; rhoi ar ddamwaen; bwrw ar ddamwaen; rhedeg y perygl, rhedeg perygl; anturio deued à ddelo.

Hazard, *v.* anturio, peryglu, pydio; rhoi ar ddamwaen; bwrw ar ddamwaen; bwrw ar dynged *neu* dyngedfen; gwneuthur prawf; gwneuthur cynnyg; profi; rhedeg y perygl, rhedeg perygl; enbydu, enbydio; arberyglu, llyfasu, arlyfasu, dargynnyg, cynnyg, ymgynnyg.

Hazardable, *a.* anturiadwy, perygladwy; agored i ddamwaen.

Hazarder, *s.* anturiwr, peryglwr, peryglydd.

Hazardous, *a.* anturus, peryglus, enbyd, enbydus, arberyglus, pydus, pydol, pydaidd, pyd, perygl; darostyngedig i ddamwaen; à saif ar ddamwaen; yn sefyll ar ddamwaen; angeuol, adwythig.

Hazardously, *ad.* yn beryglus.

Hazardry,† *s.* enbydrwydd, perygledd, ehudrwydd, pydusrwydd; chware, hapchware.

Hazards, *s. pl.* pelregodau, habgodau, llogellau bwrdd pelre.

Haze, *s.* (?) niwl, nifwl, ysmwcan, ysmwcach, tarth, nudd, nuddach, tawch, caddug, baddug, mygdarth, mwgan, mwcan, mwgen, nudden, niwlen: *pl.* niwlach.

Haze, *v. n.* bod yn niwlog.

Haze,† *v. a.* dychrynu, brawychu.

Hazel, *s.* (S. *hæsl*; Al. *hasel*; D. a Sw. *hassel*) coll; collen: *pl.* cyll, collwydd.

Hazelnut-tree—collen, pren collen, collwydden.

Hazel-grove—collwyn, llwyn cyll, llwyn o gyll, celli gyll, collwydd, collwig, cyllwig.

Hazel-hen—iar y cyll, cylliar, iar gyll.

Hazel, *a.* perthynol i goll; yn perthyn i gyll; perthynol i gollen; o liw y gollen; tebyg i'r gollen; llwydwyn, llwyd goleu, llwydoleu, goleulwyd, gwineu goleu.

Hazel-earth, *s.* collweryd=math o dywodglai coch.

Hazelnut, *s.* cneuen goll, cneuen gollen, cneuen coll, cneuen y cyll, coll-gneuen: *pl.* cnau cyll, collgnau.

Hazelly, *a.* o liw y coll; o liw y cyll; o liw y gollen; llwydwyn, llwyd goleu, llwydoleu, goleulwyd.

Haziness, *s.* niwlogrwydd, nifwlogrwydd, nuddogrwydd, tarthogrwydd.

Hazy, *a.* niwlog, nifwlog, tarthlyd, tarthog, tawchlyd, caddugol, caddugiyd, cymylog, nuddog; godywyll, anamlwg.

He, *pr.* (S.) efe, ef, e, fe, me, efo, fo, mo, o; yntau.

He also, } yntau, efyntau; efe hefyd.
And he, }

Even he—yntau, efyntau.

He that—yr hwn a, y sawl a, y neb a, yr un à; efe yr hwn; à.

He himself—efe ei hun, efe ei hunan; yntau, efyntau; efe.

Is this he?—ai hwn yw efe? ai hwn yw?

I am he—myfi yw efe; myfi yw; mi ydyw.

I have heard that he should say—clywais ddywedyd o hono; clywais iddo ddywedyd.

He (in composition)—gwryw, gwrywaidd.

He-ass—asyn.

He-goat—bwch geifr, bwch gafr, gwrafr, bwch.

He-cat—gwrcath, cath wryw.

He-bear—arth gwryw, arth.

Head, *s.* (S. *heafod, hefed, heafd*; Al. *hasupt*) pen; copa, clopa, iad, siâd; blaen, brig; talcen, tâl; top, tob, clob, clop; penaeth, blaenor, penadur, llyw, llywydd, ffelaig; uchder, pen uchaf, eithaf, uchafnod; twys, twysen; pendod, penawd; pendodiad; coryn, cwnwg, cŵn; pwnc, pennod, erthygl, prif bwnc; grym, nerth, dirni.

A little head—penyn, pen bychan.

Crown of the head, } coryn, copa, copa pen,
Top of the head, } caran, siòl, siâd, iad, gwarthaf pen, clol.

Side of the head—cern, lledben.

Bald head—pen moel; moelyn.

The forepart of the head—rhagran y pen; yr iad; tu blaen y pen.

The hinder part of the head—gwegil; y tu ol i'r pen; y rhan ol i'r pen; pillgorn y gwegil; tyllgorn y gwegil.

Having a head—âg iddo ben; â chanddo ben; âg arno ben; â phen arno; penog, peniog.

Having a round head—pengrwn, crynbenog; â phen crwn *neu* gyfrgrwn iddo; â phen crwn *neu* gyfrgrwn arno.

Having holes in the head, } pendwll,
Having a head full of holes, } pendyllog: *f.* pendoll.
Swimming in the head—pendro, penfrag, penddar, penddaredd, pendrondod, pendronedd, madrondod, pendreigledd, pendrofa, gysp, meigryn, dera, gwibwrn, penfeddwdod.
Confusion of the head—penbleth.
Head of a tribe — pen llwyth, penaeth llwyth, penllwyth, pencenedl, pencordd, pentylwyth, pencenal, gwaladr.
Head of a nation—pen cenedl, pencenedl, pen cenal: *pl.* penau cenedl, pencenedlcedd.
Head of a family—penteulu, pen teulu, penaeth ty, pendod ty, pentylwyth; pencenedl, pen cenedl, pencordd, penllwyth.
Head to head—bob yn ben; bob yn bwnc; o ben i ben; o bwnc i bwnc; bob yn ben a phen; benben.
Head of a cask—talcen baril.
Head of drink—micws dïod, ewyn dïod.
Head of a river—blaen afon; ffynnon afon; tardd afon, tarddiad afon.
Head of a brook — blaen nant, pen nant.
Head of a fountain, } llygad ffynnon,
Head of a spring, } tarddell ffynnon; brychen, tarddell, tardden.
Head of a stag—pen carw, cyrn carw.
Back of the first head—bwch yn ei bummed flwydd; bwch y cyrn cyntaf; bwch y pen cyntaf.
Gentleman of the first head—boneddig pendodi; boneddig difonedd, diwraidd, *neu* ddiwaed; drygfoneddig.
Head of a nail—clopa hoel, clob hoel.
A head of hair—penaid o wallt.
Axe's head—pen bwyell.
Twenty head of oxen—ugain o ychain, again eidion; ugain pen o ychain; deg iau o ychain.
Bird's head and neck—gwp, gwp aderyn; pen a gwddf aderyn.
Head of a lute—trumen dwsmel.
Head of an army—blaen y gad, talgad, cyncad, cadflaen, gwyneb y drin, gwyneb y fyddin, blaen y fyddin, y blaen-gis.
In the head of the army—yn mlaen y gad; yn mhen y gad; o flaen wyneb y drin.
From head to foot—o'r pen i'r traed; o'i ben i'w draed; o'i ben i'w sawdl; o'i goryn i'w sawdl; o'i gopa i'w sawdl.
Head and ears—ben a chlustiau; dros ben a chlustiau; pen a chlustiau.
He is over head and ears in debt—y mae efe dros ei ben a'i glustiau mewn dyled; y mae efe mewn dyled hyd ei lygaid; y mae efe yn llawn dyled.
He is over head and ears in love—y mae efe dros ei ben a'i glustiau mewn cariad; y mae efe yn ofidus mewn cariad.
Head and shoulders—gerfydd y pen a'r clustiau; o anfodd, o drais.
To drag one head and shoulders, } llusgo
To haul one by head and shoulders, } un gerfydd ei ben a'i glustiau; llusgo un o'i anfodd, yn drwsgl, yn annyben, yn annaturiol, *neu* yn lledchwith.
Head or tail, } na phen na chynffon; heb
Head nor tail, } na phen na chynffon; heb na dyben na dosbarth; heb na dechreu na diwedd; yn anair, yn annilys, heb un sicrwydd.
To make the head bare—ymbennoethi; pennoethi, noethi y pen.
Sharp head (of a weapon)—blaen, dyflaen, pig, blaen llym, blaen main.
To take head—rhuso, rhwysgo; gwrthod, llysu, *neu* ballu myned yn mlaen; bod yn anystywallt, anhydrin, *neu* anhywaith; anhyweithio.
To make head against—ymuno, ymgasglu, dyfod yn nghyd, *neu* ymfyddino yn erbyn; ymgynnal *neu* sefyll yn erbyn; gwrthsefyll, gwrthwynebu, gwrthladd, gwrthymdrech; ymosod yn erbyn.
To give one his head—rhoi ei ben, ei ffordd, *neu* ei ffrwyn i un; goddef *neu* adael i un wneuthur à fyno.
Of one's own head—o'i ben ei hun; o hono ei hun.
To beat about the head—cernodio, bonclustio, cobio.
Head of a discourse—pen, pwnc, *neu* brif bwnc ymadrodd.
To bring a discourse to a head—rhoi swm *neu* sylwedd araeth ar fyr eiriau; rhoi sylwedd *neu* swm ymadrodd ar fyr eiriau; crynöi y cwbl à ddywedpwyd yn dalgrwn; penu ymadrodd.
To bring (a bile) to a head—peri penu, peri addfedu, peri gôri; dwyn i benu, i addfedu, *neu* i ôri; tynu i benu, i addfedu, *neu* i ôri.
To come to a head, } penu, addfedu, gôri;
To draw to a head, } magu pen.
Brought to a head—addfed; wedi magu pen.
To put in one's head, } rhoi,rhoddi,dodi,
To put into one's head, } *neu* osod yn mhen un; dwyn ar gof i un; coffhau i un; annog, cynghori.
On one's own head—ar ei ben ei hun; ar ei gopa ei hun; ar ei warthaf ei hun.
To hit the nail on the head—taro yr hoel ar ei chlopa, ar ei phen, *neu* ar ei chlob; cyffwrdd â'r iawn bwnc.
Hand over head—yn ddigynghor, yn ddifyfyr, yn ddiystyr, heb ystyriaeth, heb ystyried; yn ddiofal, yn esgeulus, yn ddidoraeth.
He drew his forces to a head—casglodd ei wŷr, ei filwyr, *neu* ei fyddinoedd yn nghyd; tynodd *neu* dygodd ei gadluoedd i'r unfan.
They laid their heads together—rhoddasant, gosodasant, *neu* bwriasant eu penau yn nghyd; cydymgynghorasant.
It is out of my head—mae e wedi myned dros gof genyf; mae ef wedi myned mewn anghof genyf.
It never entered into my head—ni ddaeth efe erioed i'm cof, i'm meddwl, *neu* i'm pen i.
Snake's head—britheg.

Head, *a.* pen, pen-, penaf, prif, arbenig, blaen, blaenaf; penol, penaidd; perthynol i'r pen.
Head master—prif athraw, pen athraw, penathraw, prif feistr, penmeistr, meistr penaf.
Head governor—penllywydd, penllywadur, penllywodraethwr.

Head-ornament—pendel, addurn pen.

Head, *v.* blaenori, blaenu, arwain, tywys, tywyso, llywio, cyfarwyddo, hyfforddi; bod yn ben, yn flaenor, *neu* yn arweinydd i; myned o flaen; myned o'r blaen; bod *neu* sefyll o flaen; penu; rhoi, dodi, *neu* osod pen ar; gwneuthur pen i; dibenu, tori pen; tocio, brigladd, pendrychu; gwrthwynebu, gwrthladd; chwythu yn erbyn; dechreu, tarddu, hanu.

To head an army—blaenori, blaenu, tywys, tywyso, *neu* arwain byddin; blaenori llu; bod *neu* fyned yn flaenor llu; bod *neu* fyned yn ben i'r gad; bod yn benciwdod *neu* gadflaenor; myned o flaen llu.

To head a barrel—talcenu baril; rhoi talcen mewn baril.

To head a nail—gwneuthur clopa i hoel; gwneyd pen i hoelen; gwneyd clopa hoel.

To head trees—brigladd coed, tocio coed, pendocio coed.

The wind heads us—y mae y gwynt yn ein herbyn; mae y gwynt yn ein gwrthwynebu; y mae y gwynt yn wrthwyneb i ni; chwytha y gwynt i'n herbyn.

Headache, } *s.* (*head* ac *ache*) dolur pen, gwaew
Headach, } pen, cur pen.

I have the headache—mae dolur *neu* waew yn fy mhen.

Headband, *s.* penre, penrwym, penrwymyn, ffunen, ysnoden ben, talaith, rhwymyn pen.

Headborough, *s.* (*head* a *borough*) penbwrdais, pen bwrdeisdref, maer bwrdeisdref, maer, penfaeronydd, degtrefwr, pen degtref, penaeth degtref.

Head-dress, *s.* penwisg, gwisg pen; copa, cobyn aderyn; penwisgiad, trwsiad pen.

Headed, *a.* penog, peniog; penedig; â phen iddo, arno, ganddo, *neu* ganto: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Headed (as an army)—tywysedig, blaenoredig; â blaenor *neu* dywysog iddi.

Two-headed, } deupen, deuben, deu-
Having two heads, } benog; â dau ben iddo, arno, *neu* ganddo.

Three-headed, } triphen, triphenog,
Having three heads, } tripheniog; â thri phen iddo, ganddo, *neu* arno; âg iddo, arno, *neu* ganddo driphen.

Hundred-headed, } canpen, can-
Having a hundred heads, } penog, canpeniog; â chân pen iddo, arno, *neu* ganddo; perchen canpen.

Headed with iron—â blaen haiarn iddo *neu* arno; â phen haiarn iddo, arno, *neu* ganddo; blaen-haiarn, penhaiarn.

Thick-headed—pendew, penfras, pengam, hurt.

Hot-headed—penboeth, pendwym, poethwyllt, poethnawe, chwidr, ffrom, hylid, hyddig, gwynafog, nwydwyllt, anwydwyllt, gorwyllt, gwyllt, byrbwyll, ehud.

Light-headed — penysgafn, penchwiban, chwibwrn, gwibwrn, penwan; ysgafn ei ben; gwân ei ben.

Large-headed—penfawr, penfras.

Heavy-headed—pendrwm; *f.* pendrom.

Soft-headed — penfeddal, penblydd, penfasw.

Hard-headed- pengaled.

Blunt-headed—penbwl, penbylaidd, penffol.

Wry-headed—pengam.

Bushy-headed—penffluwch.

Block-headed—penbwl, penbylaidd, penglogaidd, penffol.

Giddy-headed — penchwiban, penysgafn, penfeddw, chwidr, chwibwrn, pendrwm, penhoeden, penffol.

Red-headed—pengoch; â phen coch iddo, arno, *neu* ganddo; gwalltgoch.

Gray-headed—penllwyd, briglwyd; penlas, penfrith; llwyd ei ben; penwyn.

White-headed—penwyn; *f.* penwen.

Broken-headed—pendrwch, (*f.* pendroch), penfriw; pengoll, pengollawl.

Scabby-headed—pengrach.

Scurfy-headed—pengrest.

Round-headed—pengrwn; *f.* pengron.

Bare-headed—penfoel; pennoeth.

Curly-headed, } pengrych, (*f.* pengrech);
Curl-headed, } gwalltgrych, crychgud-
Rough-headed, } ynog; â gwallt crych iddo.

Header, *s.* clopäwr, clopanwr; penwr; blaenor, arweinydd, pen.

Headers—penogion, penolion, penfeini.

Headfast, *s.* penllegr, penlleg; rhaff i ddâl pen llong.

Headfirst, *ad.* llwrw ei ben; yn llwrw ei ben; yn wysg ei ben; bendramwnwgl, bendramwnwg, yn bendramwnwgl, bendraffollach, dibyn dobyn, ar ddibyn.

Headgargle, *s.* penhobwst.

Headgear, *s.* penwisg, penwisg benyw, gwisg pen, pendrec.

Headily, *ad.* yn fyrbwyll, yn chwidr, yn ehud.

Headiness, *s.* (o *heady*) chwidredd, ehudrwydd, byrbwylldra, anystyriaeth, gwylltineb; cyndynrwydd, cildynrwydd, ystyfnigrwydd, pengamrwydd, pengamedd, pengemi, pengaledwch, pengaledrwydd, anhydynrwydd, gwrthnysigrwydd; cryfder dïod.

Heading, *s.* peniad; penau; pen, sylfon; defnydd penau; penwaith; rhaglwybr ceuffordd, cegffordd.

Heading courses—penresi, pendeddi; cyfresi o benfeini.

Headland, *s.* (*head* a *land*) pentir, penarth, peniarth, penardd, penryn, morben; talar, talrwn.

Headledges, *s. pl.* penysgeffyll.

Headless, *a.* di ben, heb ben; heb ben iddo *neu* arno; wedi tori ei ben; pendrwch; diflaenor, dibenaeth, heb benaeth; byrbwyll, ehud, chwidr, diddeall, anneallus, cyndyn, cildyn, pengam. [linell.

Headline, *s.* briglinell, toplinell, toplin, pen-

Headlines, *s. pl.* brigraffau, penraffau.

Headlong, *ad.* yn llwrw ei ben, llwrw ei ben, yn wysg ei ben; bendramwnwgl, ben dramwnwgl, bendramwnwg, yn bendramwnwgl, dibyn dobyn, pendraffollach, yn bendraffollach, ar ddibyn; yn *neu* wrth ias ei ben; yn ddïymattal, yn chwidr, yn ehud, yn fyrbwyll, mewn byrbwylldra, ar frys, ar ffrwst.

To cast down headlong—bwrw *neu* daflu i lawr bendramwnwgl; bwrw *neu* daflu bendramwnwgl; taflu i lawr yn wysg *neu* yn llwrw ei ben; bwrw i lawr dibyn dobyn; torfynyglu, pendifadu, penddifadu.

To plunge headlong — grawthu; soddi bendramwnwgl.

Headlong, *a.* pendramwnwgl, pendramwnwg, pendraffollach, serth, dibyn, dibynaidd; dïymattal, chwidr, ehud, byrbwyll, chwyrnwyllt, rhull, brysgar, penchwidr.

A headlong river—afon ffrydwyllt, chwyrnwyllt, wylltred, *neu* gyflymred.

A headlong precipice — craig ddibyn, serth, *neu* ddiffwys; serthallt, clogwyn.

The headlong inclinations of men—rhuthrwyllt, gwylltruthr, dïymattal, *neu* chwidr dueddiadau dynion. [frys.

Headlong haste—brys dïymattal, grawth-

A running headlong—grawthiad.

Headman, *s.* pen, blaenor, penaeth, arweinydd, penaig, penog, pencun, alcun, cun, llyw, glyw, udd, rhwyf.

Headmould-shot, *s.* pensaethwniad; dirwasg yr ymenydd = math o anhwyldeb mewn plant.

Headmoney, *s.* treth penau, treth y penau, arian penau, arian pen, tâl pen.

Headmost, *a.* blaenaf; nesaf yn mlaen.

Headpan,† *s.* creuan, padell yr ymenydd.

Headpence,† *s. pl.* ceiniogau pen=math o dreth penau, à geeglid gynt yn Northumberland.

Headpiece, *s.* penial, penffestin, penor, helm, cynfael, cap dur, penwisg ddur; deall, deallturiaeth, deallgarwch, synwyr, gwybodaeth, cyfarwyddyd.

Wearing a head-piece—penialog, penffestiniog, helmog; yn gwisgo penial *neu* helm.

Headpiece of a bridle—penffrwyn, penffestr, penffestr ffrwyn, penlle ffrwyn, penffest ffrwyn; penfar *neu* benwar ffrwyn.

Headpiece of a cap—rhwyden cap, rhwydell cap, rhwyd cap, gwegil cap.

A person of a good headpiece — dyn â phen da iddo; dyn synwyrgall, dyn synwyrlym, dyn deallfawr.

Headquarters, *s. pl.* pencadlys, penlluestty, prif luestty, penlluest, prifluest, penlle y gaer, priforaf; gorsaf y penciwdod.

Headpost, *s.* post blaen, penpiler, penpost.

Headrails, *s. pl.* penreiliau, blaenreiliau, rheiliau blaen, cledr y ffliureg.

Headridge, *s.* talrwn, talar, pen tir.

Headrope, *s.* brigraff, blaenraff, rhaff flaen, penraff.

Headsail, *s.* blaenhwyl, penhwyl.

The headsails—y blaenhwyliau, y penhwyliau=yr hwyliau ar hwylbren blaenaf ac ar osghwyliar llong.

Headsea, *s.* penfor, blaenfor, penwenyg; tònau à darawant ben blaen llong.

Headshake, *s.* pensiglad, siglad pen, sigl pen.

Headship, *s.* blaenoriaeth, blaenafiaeth, pencgaeth, penaduriaeth, penaethyddiaeth; awdurdod, dyrchafedd; lle blaenaf, lle penaf.

Headsman, *s.* dibenwr, dibenydd, torwr pen, lladdwr pen, dïenyddwr.

Headspring, *s.* ffynnon, ffynnonell, tarddell, tardd; dechreuad, codiad.

Headstall, *s.* penffrwyn, penffestr, penffest, penlle; penwar, penfar.

Headstick, *s.* penbren=darn o bren trwy yr hwn y gellir rhoi brigraffau cyn eu gwnio.

Headstone, *s.* penfaen; pen-sylfaen; pen-conglfaen; careg talcen bedd, beddfaen; maen clo.

The stone which the builders refused, is become the headstone of the corner—y maen à wrthododd yr adeiladwyr a aeth yn ben i'r gongl.

Headstrong, *a.* cyndyn, cildyn, cildynus, cildynog, pengaled, pengam, gwrthnysig, ystyfnig, penffetus, penffetur, anhyblyg, cyndyniog, chwidr, ehud, byrbwyll, digynghor, anmhwyllog, dibwyll, anystyriol, dïystyr, gwaedwyllt, anystywallt, afreolus, ffrwys, ffrom, ffyrnig. [rwydd.

Headstrongness,† *s.* cyndynrwydd, cildyn-

Head-tire, *s.* penwisg, gwisg pen.

Headwall, *s.* penfur, penwal.

Headway, *s.* penffordd; ysgogiad yn mlaen.

Headway of stairs—penffordd grisiau; y pellder o ben y grisiau i'r nesaf wd.

Headwind, *s.* gwynt gwrthwyneb, gwynt blaen, gwynt yn erbyn.

Headwork, *s.* gwaith pen, penwaith.

Head-workman, *s.* pengweithiwr, prif weithiwr, prif weithydd, gweithiwr blaenaf, gweithydd penaf, blaenor gwaith.

Heady, *a.* (o *head*) ehud, chwidr, byrbwyll, anystyriol, digynghor, dïystyr, dibwyll, anhybwyll, anystyrus, gwyllt, gorwyllt, anfeddylgar; nawswyllt, nwydwyllt, anystywallt, afreolus, ffrom, ffrwys, cyndyn, cildyn, pengaled, pengam, penffetus; à ei wrth ias ei ben ei hun; à ei yn ol ias ei ben; à gyfyd i'r pen; à gyfyd yn y pen; à bair feddwdod *neu* frwysgedd; cryf, cadarn, brwysgol, brwysgaidd, meddwol.

Headyards, *s. pl.* penllathau, rhaglathau, llathau blaen.

Heal, *v.* (S. *hælan;* Al. *heilen;* D. *heeler*) iachäu; gwellhau, gwella, meddyginiaethu, meddygu; gwneuthur yn iach; myned yn iach; ymiachäu.

To heal thoroughly—cwbl iachäu, holliachäu, gwneuthur yn holliach; myned yn holliach.

To heal one's self, } ymiachäu; iachäu ei
To heal of itself, } hun; myned yn iach o hono ei hun; gwella, gwellhau.

To heal up—myned yn holliach; myned yn groengyfan; gwneuthur yn holliach; gwneuthur yn groengyfan; cau i fyny, cauad i fyny; cau, ymgau, cyfanu, ymgyfanu, cyfhau, ymgyfhau; croeni, ymgroeni, creithio, gwella, iachäu.

Not to be healed, } anfeddygol, di-
That cannot be healed, } feddyg, anfeddygadwy, anfeddyginiaethol, anwelladwy, aniachadwy; anaele; nad oes meddyg *neu* feddyginiaeth iddo; nas gellir ei iachäu.

Self-heal—craith unnos, meddyges las.

Heal, } **Hele,** } † *v. a.* (S. *helar;* Ll. *celo*) cuddio, celu.

Healable, *a.* iachadwy, gwelladwy, meddygadwy, meddyginiaethol, hywell; à ellir ei iachäu, ei wella, *neu* ei feddygu.

Healds, *s. pl.* brwydau, brwydau gwŷdd.

Healfang, *s.* (S. *half* a *pangen*) rhigod, cosp y rhigod; rhigottal; tâl yn lle myned i'r rhigod.

Healer, *s.* iachäwr, iechydwr, iachydd, iachawdwr, iachëydd, meddyginiaethwr, medd-

yginiaethydd, gwellwr, meddygwr; meddyg.

Healing, *a.* iachaol, iachol, iachedigol, iachusol, iachäedigol, iachäus, iechydol, iachwyol, gwellhaol, meddyginiaethol, meddygol, meddygin, iechin; eliol, eliaidd; llariaidd, mwyn, mwynaidd, tirion, heddychol, heddychlawn, tangnefus, tangnefeddus.

Thou hast no healing medicines—nid oes iechyd *neu* feddyginiaeth i ti.

Healing art, } celfyddyd iachäu, medd-
Art of healing, } ygiaeth, meddyginiaeth, iachofyddiaeth.

Healing, *s.* iachâd, iachad, meddyginiaethad, meddygiad, gwellhad, gwellad, meddyginiaeth, iachawd; †cuddiad, celiad.

Past healing—anaele, anfeddygol, anfeddyginiaethol; heb feddyginiaeth iddo.

My sore will be past healing—anaele fydd fy nolur.

The gifts of healing—doniau i iachäu; doniau iachaol.

He healed them that had need of healing—efe a iachaodd y rhai oedd arnynt eisieu eu hiachäu.

There is no healing of thy bruise—nid oes iachäu *neu* wellhau ar dy archoll; anaele yw dy ddolur; ni thynir dy archoll yn nghyd.

The leaves of the tree were for the healing of the nations — dail y pren oedd i iachäu y cenedloedd.

Health, *s.* (o *heal*) iechyd, iechineb, iachwy; pwynt; meddyginiaeth.

In health—iach, yn iach, mewn iechyd.

Well in health, } holliach, olliach, iach
In perfect health, } lawen, iach ddïanaf, iach ddïasgen, cwbl iach, perffaith iach, mewn cyflawn iechyd, mewn perffaith iechyd, gwych a llawen, hoenus, hwylus.

Good health—iechyd da, iechyd, hwyl dda, hwyl iechyd.

Saving health—iachawdwriaeth, iechydwriaeth, iechineb.

Your health (in drinking)—iechyd da i chwi.

I drink your health—dyma iechyd i chwi; mi a yfaf iechyd i chwi.

Let us drink six healths to the king—yfwn chwech gwaith iechyd i'r brenin; yfwn chwe-gwaith iechyd i'r brenin; yfwn chwech gwaith at iechyd y brenin; yfwn chwech gwaith er cofio y brenin; yfwn iechyd *neu* hawddammor i'r brenin chwech gwaith olynol; yfwn iechyd i'r brenin mewn chwech llawn gwpanaid.

I wish you much health—hir iechyd a fo i chwi; hir iechyd a fo ichwi.

To look poor in health—edrych yn anhwylus; edrych yn wael *neu* wywlyd ei wedd; bod â golwg glafaidd *neu* glefyca arno; edrych yn glafaidd *neu* glefyca; edrych yn wael *neu* wywlyd; edrych yn wael ei iechyd.

Our father is in good health—iach yw ein tad ni.

Pleasant words are health to the bones—geiriau teg sydd iechyd i'r esgyrn; iechyd i'r esgyrn yw geiriau teg; geiriau teg sydd iachus i'r esgyrn.

Art thou in health?—a wyt ti yn llawen (2 *Sam.* xx. 9)?

Healthful, } *a.* iach, iachus, mewn iechyd,
Healthy, } iachusol, iachol, iachwyol, iechydol, iachäus; hoenus, hawntus, bywiog; pwyntus; diglefyd, dïafiechyd.

The healthful Spirit of thy grace—iachol Ysbryd dy ras.

Healthfully, } *ad.* yn iach, yn iachus, mewn
Healthily, } iechyd, yn iachusol.

Healthfulness, } *s.* iachusrwydd, iacholdeb,
Healthiness, } iacholrwydd, iechineb, iechyd; pwyntusrwydd.

Healthless, *a.* afiach, afiachus, aniach, sal; gwàn, egwan, gwanaidd; afiachol, afiachusol.

Healthlessness, *s.* afiechyd, afiachusrwydd, aniechyd.

Healthsome,† *a.* iachus, iach, iachusol.

Heam, *s.* brych, y brych, olysgar, adysgar, y garw, y gwared.

Heap, *s.* (S.; Is. *hoop*) crug, cruglwyth, twr, swp, curt, twysg, trwl, tryfwl; carn (o geryg); cluder (o goed); carnedd, twlch, mwnt; daswrn, dasgwrn, dasyl, das, ysgrwth; casgl; twmpath; moel, pen.

A little heap—crugyn, crug bychan, sypyn, twysgen.

By heaps—yn dyrau, yn bentyrau, yn grugiau, yn gurtiau, yn garneddau, yn drylau; bob yn bentwr, &c.

Heaps upon heaps—pentwr ar bentwr.

Without a heap—heb foel.

You shall have which you like, a strike measure or a heap measure—cewch y mesur à fynoch, ai y cyfor ai y pen.

A heap (of corn)—ysgafn, beisgawn, meisgawn; ystwc, gweisgon.

A round heap—crynswp, cruglwyth, pentwr crwn.

A heap of ruins—crug *neu* bentwr o adfeilion; cantwn.

Heap, *v. a.* crugio, crugo, pentyru, tyru, cruglwytho, carneddu, athyru, dasyrnu, dasylu, carnu, cludeirio, sypio, twysgo, byrnu, byrnio, curtio, croni, deisio, ysgafnu, cyrnio, dasgyrnu; gwneuthur yn grug, &c.

To heap about—amdyru, amgrugio; tyru *neu* gludeirio amgylch ogylch.

To heap together—cyttyru; tyru, pentyru, crugio, *neu* gruglwytho yn nghyd.

To heap up arguments—hel, tyru, pentyru, *neu* grugio rhesymau.

He heapeth up riches—efe a dyra olud.

Heaper, *s.* pentyrwr, pentyrydd, tyrwr, tyrydd, crugiwr, carneddwr, athyrwr.

Heapy, *a.* pentyrog, crugiog, tyrog, cruglwythog, athyrol, carneddog; à fo yn bentwr.

Hear, *v.* (S. *heoran, hyran;* Al. *hören;* Is. *hooren*) clywed, erglywed, clybod, dyglywed; gwrandaw, gwrando, andaw, gwarandaw, gwrandaw ar; ewi, cyglyu, cyglew, degly, deglyu, oian, oiaw; clywed son.

Hear thou—clyw, dyglyw, erglyw, gwrandaw, gwrandawa, gwrando, andawa, degle, oia, oiana; dabre, debre, dabred, hai: *pl.* clywch, erglywch, gwrandëwch, &c.

Hear my voice, } clyw, erglyw, er-
Hear thou my voice, } glywa, gwrandaw, *neu* gwrando fy llais; gwrandaw ar fy llais.

To hear a little—goglywed, goeglywed; clywed ychydig; clywed o ran.

Hear me a little—rho *neu* dyro glust i mi ychydig ennyd; gwrando fi mewn byr eiriau.

I heard a voice — clywais lais, clybum lais.

He heard a voice—clywodd lais, clybu lais.

To hear of—clywed am; cael copinod am; clywed, arglywed.

To hear a cause—gwrandaw dadl, cwyn, achos, *neu* gynghawsedd; profi achos, cwyn, *neu* gynghawsedd; chwilio *neu* holi achos; chwilio *neu* holi mater; gwrandaw dadl er rhoi barn ynddi *neu* arni.

If we would hear the truth—os derbyniwn ni y gwir; os coeliwn y gwir; os y gwir a fynwn; os mynwn y gwir.

Let me hear—moes glywed, rho glywed, dyro glywed; moeswch glywed, rhowch glywed.

I have heard of thee by the hearing of the ear—mysi a glywais â'm clustiau son am danat.

He heard—clywodd, clybu; efe a glywodd, efe a glybu; clywodd son; cygle, cyglef.

He said he heard of it—dywedodd glywed o hono.

Hear with both ears—rho dy glustiau i wrandaw; rho dy ddwy glust i wrandaw; rho dy ddwy glust ar waith; rho dy glustiau ar waith.

Not heard, } ag na chlybüwyd, na chly-
Unheard of, } büwyd, na chlywyd; heb glywed son am dano; ag na chlybüwyd son am dano; na chlywyd am dano; dyeithr ei glywed; dison.

To hear say—clywed son; clywed pobl yn dywedyd; clywed dywedyd o bobl.

To hear a bird sing—clywed aderyn yn canu; clywed canu aderyn; clywed gân aderyn; cael copinod cyfrinachol.

Hearer, *s.* gwrandäwr, gwrandawydd, andawydd, gwarandawydd, gwarandäwr; clywedydd, clybodydd, clywiadur, clybodwr, clywedwr; dysgybl.

Hearing, *s.* clyw, clywedigaeth, clybod, clywed, clywad, clybodigaeth, arglyw, erglyw, erglywed; gwrandawiad, gwarandawiad, andawiad, clust-ymwrandawiad; achlust, gosteg.

The sense of hearing—y clyw, y clybod, y clywed, y clywad, clywedigaeth, clybodigaeth.

Hard of hearing, } trwm ei glywed; trwm
Thick of hearing, } ei glybod; trwm ei
Dull of hearing, } glyw; hwyrdrwm ei glustiau; trymglyw, trymglust, anhyglust, clustfyddar, clusttrwm.

In my hearing—a mi yn clywed; lle y clywais; lle y clywn; yn fy nghlyw; yn fy nghlywedigaeth.

Out of hearing—allan o glyw; i maes o glyw; maes o glyw.

He is within hearing—y mae efe o fewn clyw; mae efe o fewn i glyw; mae efe o fewn clywed.

In the hearing of the people—yn nghlyw y bobl; yn nghlywedigaeth y bobl; lle y clywai y bobl; lle y clybu y bobl; a'r bobl yn clywed.

To give the hearing to one—rhoi clust i un; rhoi gwrandawiad i un; gwrandaw un; clust-ymwrandaw âg un.

Not to give one the hearing—peidio â rhoi clust i un, &c.; troi y glust fyddar at un.

A hearing place—gwrandawle, clybodle, clybodfa, gwrandawfa.

Hearing trumpet—corn clyw, corn clywed, clywgorn, clybodgorn.

Diligent hearing—dyfal wrandawiad, manol wrandawiad.

To come to a hearing—dyfod ger bron yr holfainc; dyfod i'r holfa; dyfod i'r holiad; dyfod i'w holi; dyfod ger bron.

A good hearing—newydd da, newyddion da.

A bad hearing—newydd drwg, newyddion drwg.

It is a bad hearing — anhyfryd yw y chwedl; anhyfryd yw y'th chwedl; anhyfryd dy chwedl.

Hearken, *v.* (S. *heorcnian, hyrcnian*) gwrandaw, gwrando, andaw, gwarandaw; clywed, dyglywed, dyglyw, erglywed, clustfeinio; clust-ymwrandaw, rhoi clust-ymwrandawiad, oiaw, oian, oianu, ewi, dezly, deglyu.

Hearkener, *s.* gwrandäwr, gwrandawydd, gwarandawydd, andawydd, gwrandawur, clustfeiniwr, clustfeinydd, oianwr.

Hearsal,† *s.* = *Rehearsal.*

Hearsay, *s.* (*hear* a *say*) chwedl, son, adson, adchwedl, y son, y chwedl; siarad y wlad, siarad cyffredin; clyw; y son o ben i ben; siarad, swn, gair.

By hearsay—trwy glyw; trwy glywed; trwy glywed peth o ben i ben.

I know it only by hearsay—ni wn i mo hono ddim ond â glywais o ben i ben; nis gwn i ddim am dano ond â glywais gân hwn a'r llall.

It is only a hearsay story—nid yw ond chwedl o ben i ben; siarad y wlad ydyw; chwedl gwlad ydyw.

Hearsay evidence—tystiolaeth o ben i ben; prawf yn ol y son â fyddo ar led.

Hearse, *s.* (Ff. *herse*) elor feirch, gelor feirch, elorwydd, edenog, elorglud, elorgerbyd; beddadail amserol; ewig ddwyfliwydd.

Hearse, *v. a.* gosod mewn *neu* ar elor feirch; gosod mewn elorwydd; edenogi.

Hearsecloth, *s.* brethyn elor, llên elor, llian elor, cylliso, gortho elor, brethyn arwyl.

Hearselike, *a.* tebyg i elor feirch; eloraidd, arwyliannaidd; gweddus i arwyl.

Heart, *s.* (S. *heort;* Is. *hart;* Al. *herz*) calon; canol, craidd; rhuddin, rhudding; asgre.

The heart—y galon.

A little heart—calonig, calon fach, calon fechan.

The heart of a tree—rhuddin pren, rhudding pren, calon pren; mwydionyn pren, madruddyn pren.

Heart of oak—rhuddin derwen, rhudding derwen, derlin, calon derwen; calon dderwen: dewryn, dewrwas, dyn dewr.

He had a heart of oak—yr oedd iddo galon llew; yr oedd ganddo galon llew; yr oedd ganddo galon dderwen.

He is as hard as heart of oak—y mae efe cyn galeted a'r haiarn; y mae cyn galeted a maen mynor; y mae efe mòr galed a rhuddin derwen; nid oes dim â

. fena arno; nid oes dim yn menu arno. [môr.
In the heart of the sea—yn nghanol y
In the heart of the earth—yn nghalon y ddaiar; yn nghanol y ddaiar.
In the heart of the city—yn nghanol y ddinas; yn nghalon y ddinas.
The heart of a country—canol gwlad, calon gwlad, perfedd gwlad. [colled.
To the very heart of loss—i eigion calon
By heart—ar dafodleferydd; ar ei dafodleferydd; ar ei thafodleferydd; ar eu tafodleferydd; ar dafod; ar gof; ar ei gof; ar ei chof; heb y llyfr.
To learn by heart, } dysgu ar dafodlefer-
To get by heart, } ydd, &c.; dysgu ar ei dafod.
For my heart—pe trigwn, pe trengwn; yn fy myw; pe bai fy mywyd arno; pe bai fy mywyd i arno.
In heart, } mewn calon; â'i galon
In good heart, } gydag ef; cryf; ffrwythlawn; â bryw ynddo.
Out of heart—allan o galon; i maes o galon; gwàn, gwanaidd; wedi ei yru, ei wisgo, *neu* ei lafurio allan; diffrwyth, dignwd, digynnyrch, anffrwythlawn; digalon.
To put one out of heart—digaloni un.
To put one in heart } rhoi calon,
To put one in good heart, } arial, *neu*
To give one heart, } galondid mewn un.
To take to heart, } cymmeryd at ei galon;
To lay to heart, } gosod at ei galon; ymofidio *neu* ymflinaw o herwydd; ystyried, dwys deimlo; cymmeryd ynddo, cymmeryd ato.
Never take it to heart—na flina mo'th galon o'i blegid; na chymmer y peth at dy galon; na flinwch mo'ch calon o'i blegid.
To take heart—cymmeryd calon; cymmeryd cysur; gwroli; ymwroli, ymgysuro, ymloni, ymsirioli.
To lose heart—digaloni, llesghau, llyfrhau, gwangaloni, llaesu, ymlaesu, ymollwng; edwi, edwino, dihoeni.
Want of heart—anghalondid, digalondid, digalonrwydd, annewredd, annewrder, anwroldeb, annewrwychedd, anwychedd, anghalonogrwydd, ofnogrwydd, llyfrder.
To set the heart on *or* upon—rhoddi ei galon ar; rhoddi ei serch, ei fryd, *neu* ei fwriad ar; rhoi ei fryd gyda.
To set the heart at rest—bod yn dawel; ymdawelu, ymlonyddu; rhoi ei galon ar esmwythder; bod yn dawel ei fryd; bod yn llonydd ei galon.
To find in the heart—clywed ar ei galon; clywed ar galon; clywed ar; clywed, ymdeimlo; cael ar ei feddwl; tueddu.
I could find in my heart—mi a glywn ar fy nghalon; mi a allwn ar fy nghalon.
He could not find in his heart to quit—nid ymglywai âg ymadael; nid oedd yn ymglywed âg ymadael; ni chlywai ar ei galon ymadael.
To speak to one's heart—dywedyd *neu* lefaru wrth fodd calon un; llefaru yn dyner *neu* garedig wrth un; cysuro, calonogi.
To have in the heart—bod o galon; bod o'r galon; bod o'r bwriad; bwriadu, amcanu; bod ar feddwl; bod ar oddeu; bod yn nghalon un.
To have a heart to do a thing, } bod o
To have the heart to do a thing, } galon i wneuthur peth; bod o'r galon i wneuthur peth; bod â'r galon ganddo i wneuthur y peth.
Be of good heart—cymmer galon, cymmer gysur, bydd galonog; ymgysura, ymwrola, ymlona, ymsiriola; na lyfrha; na lyfrhaed dy galon.
At heart—yn ei galon; yn ei chalon; o'i galon; o galon.
Sick at heart—claf o'i galon; claf yn ei galon; claf ei galon; claf o galon; trymglaf, calon-glaf.
Glad at heart, } llawen ei galon; llon ei
Glad in heart, } galon; llawen yn ei
Glad of heart, } galon; â chalon lawen: *pl.* llawen eu calon.
Sound in heart—iach ei galon: *f.* iach ei chalon: *pl.* iach eu calon.
A stout heart—calon ddewr, calon wych, calon wech, calon ddewrwych, calon ddihafarch.
Stout of heart—calonwych; dewr o galon; dewr ei galon; calonog, dewrwych, gwrolwych, dihafarch, calonddewr; dewr ei fron.
Wise of heart, } doeth ei galon; doeth o
Wise in heart, } galon; synwyrol ei galon; â chalon ddoeth ganddo *neu* ynddo; â chanddo *neu* âg iddo galon ddoeth; â chalon ddoeth.
Full of heart—calonog, arialus, dihafarch, dewr, gwrol, dewrwych; llawn calon.
The broken in heart—y cystuddiedig o galon.
Those that are heavy of heart—rhai trymgalon; y rhai trwm eu calon.
With all my heart—o ewyllys fy nghalon; o wyllys fy nghalon; o wirfodd fy nghalon; o wir ewyllys fy nghalon; o lwyrfryd fy nghalon; o'm llwyrfodd, o'm gwirfodd; â'm holl galon.
He weeps from the very heart—y mae efe yn wylaw o eigion y *neu* ei galon; mae efe yn wylaw o ferion y *neu* ei galon.
Of little heart—gwàn ei galon, gwangalon, digalon.
He knew my very heart—efe a wyddai fy holl gyfrinach; gwyddai fy mwriadau dirgelaf; gwyddai eigion fy nghalon; gwyddai fy holl galon.
A hard heart—calon galed; creulondeb, calongaledwch, dideimladrwydd.
Their heart had failed—digalonasent.
Their heart failed them—digalonasant.
Broken heart—calon friw, calon dòn, calon doredig, &c.
To die of a broken heart—marw o dor calon; tori calon; marw yn dorgalonus.
What the heart thinks the mouth speaks—o helaethrwydd y galon y llefara y geneu.
At heart's ease—wrth fodd ei galon.
Next to one's heart—cuaf gàn un; anwylaf, anwyl iawn; nesaf at galon un: cyn bwyta yn y bore; â'r cylla yn wag; i gylla gwag; ar gythlwng, ar ei gythlwng.

That word went to his heart—y gair hwnw a gyffyrddodd â'i galon; y gair hwnw a fenodd ar ei galon; y gair hwnw a dreiddiodd i'w galon; y gair hwnw a aeth i'w galon; y gair hwnw a aeth at ei galon.

Heart, *v.* caloni, calonogi; gwneuthur canol mur; rhuddino.

Heart-ache, *s.* dolur calon, gofid calon, cysteg calon, gofid meddwl; bronwst, calonwst, haint calon, haint y galon.

Heart-alluring, *a.* yn llithio *neu* hudo y galon; serch-lithiol.

Heart-appalling, *a.* yn brawychu *neu* ddychrynu y galon; digalonol.

Heart-bond, *s.* calonrwym; careg rwymo (mewn mur.)

Heart-break, *s.* tor calon, briw calon, torgalon; gofid calon.

Heart-breaker, *s.* cudyn cariad, serchgudyn, serchlofnyn, cudyn tor calon; cudyn crych naturiol.

Heart-breaking, *a.* torgalonus, torcalonus.

A heart-breaking affair—mater, perwyl, *neu* orchwyl torgalonus; neges dorgalonus; mater gofidus *neu* afiwyddiannus; gorchwyl gofidus *neu* afiwyddiannus.

Heart-breaking, *s.* toriad calon, tor calon; gofid torgalonus, alcur, dir-ofid.

Heart-bred, *a.* à feithriawyd yn y galon.

Heart-broken, *a.* briwgalon; â'i galon yn friw; briw ei galon.

Heart-buried, *a.* à gladdwyd yn y galon; à roed i'w gelu yn y galon.

Heart-burn, *s.* llosg cylla, cyllagwst, ingloes, yr ingloes, y dwfr poeth, y dwr poeth.

Heart-burned, *a.* calon-losg, calon-lidiog; âg cannynfa yn ei galon.

Heart-burning, *a.* anesmwythol, aflonyddol, anfoddlonol; à bair anfoddlonrwydd *neu* anesmwythder.

Heart-burning, *s.* llosg cylla, cyllagwst, ingloes, y dwfr poeth; anfoddlonrwydd, anesmwythder, anesmwythdra, aflonyddwch, cilwg, bryn, cenfigen, gelyniaeth gudd.

Heart-chilled, *a.* à chanddo galon wedi oeri *neu* fferu; oer ei galon, oergalon.

Heart-consuming, *a.* yn difa y galon; à yso y galon; calon-ysol.

Heart-corroding, *a.* yn ysu y galon; calon-ysol.

Heart-dear, *a.* anwylgu; anwyl gàn y galon; à gerir yn ddiffuant; à gerir o'r galon; anwyl iawn, tra hoff.

Heart-deep, *a.* â'i wraidd yn y galon; dwfn yn y galon.

Heart-discouraging, *a.* gwangalonol, digalonol, yn digaloni; yn llyfrhau y galon.

Heart-ease, *s.* esmwythder, esmwythdra, *neu* esmwythyd calon; llonyddwch, tawelwch; tawelwch meddwl; byd wrth fodd calon.

He lives at heart-ease—y mae efe yn byw wrth fodd ei galon.

Heart-easing, *a.* yn esmwytho y galon.

Heart-eating, *a.* yn bwyta, yn difa, *neu* yn ysu y galon.

Hearted, *a.* calonog, calonus; à chanddo, âg ynddo, *neu* âg iddo galon; â chalon ganddo, iddo, *neu* ynddo: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Hard-hearted—calongaled; creulawn, annhrugarog, didrugaredd, didosturi, dideimlad, annynol.

Tender-hearted—calon-dyner, tyner-galon, tynernwyf; tyner ei galon; hynaws, tirion; gwàn ei galon.

Faint-hearted—gwangalon, digalon, llwfr, llwrf, llesg, annewr, anwrol, meddalgalon, gwangalonus, diarial; anfilwraidd; gwàn ei galon.

Stout-hearted — calonwych, calonddewr, calonog, dewrwych, gwrolwych, pybyr; dewr ei galon; dewr o galon; dewr ei fron; cadarn ei galon.

The stout-hearted are spoiled—ysbeiliwyd y cedyrn galon (*Salm* lxxvi. 5).

Lion-hearted—âg iddo galon llew; à chanddo galon llew; ag y mae iddo galon llew; llew-galon; dewrwych, gwrolwych, dewr. [llew.

Lion-hearted Richard — Rhicard galon

Light-hearted—ysgafn ei galon; llawen ei galon; ysgafn ei fron; calon-ysgafn; llawen, hoenus.

Public-hearted — à chwennycho, à hoffo, à ewyllysio, *neu* à goleddo y lles cyffredin; à fo â lles y wladwriaeth yn ei galon; à fo o'r galon i gynnal *neu* i geisio y lles cyffredin yn ddihunangais.

Broken-hearted—gwedi tori ei galon; torgalon, briw-galon; briw ei galon; calon-friw, calon-doredig; drylliedig *neu* friwedig o galon; ysig ei galon; digalon.

To heal the broken-hearted—iachäu y rhai drylliedig o galon; rhwymo y rhai ysig eu calon.

False-hearted, } twyllodrus ei galon; twyll-
False-heart, } galon; rhagrithiol; dichellgar, ystrywgar, hocedus; anffyddlawn; anghywir; bradwrus, bradog, bradwraidd; coeg, gwag.

Hollow-hearted—rhagrithiol, twyllodrus.

Great-hearted—mawr-galon, mawr ei galon; mawrfrydig, mawrfrydus; uchel ei ysbryd.

Open-hearted — calon-egor; â chalon rwydd, rydd, *neu* hael ganddo; hael.

True-hearted—cywir-galon, cywir ei galon; cywir, ffyddlawn, pur, didwyll.

Heartedness, *s.* calonogrwydd, cywirdeb, cywiredd, diffuantrwydd, diragrithrwydd, cleuder; gwres, gwresogrwydd, brwdfrydedd: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Hearten, *v. a.* calonogi, cefnogi, bywiogi, bywiocäu, bywioli, adfywio, annog, hawntio, arialu, gwrygio, gwroli, sirioli, cysuro; codi calon; rhoi calon, yni, arial, calondid, cysur, *neu* hawnt mewn.

Heartener, *s.* calonogwr, calonogydd, cefnogwr, cefnogydd, annogwr, bywiogwr.

Heart-enliving, *a.* yn bywiogi, yn bywiocäu, *neu* yn adfywio y galon; bywiocaol, bywiogol, adfywiol.

Heart-expanding, *a.* calon-agor; yn agor *neu* yn lledu y galon; yn agor y teimladau.

Heart-felt, *a.* à deimler yn y galon; à ddwys deimler; teimladig yn y gydwybod.

Heart-grief, *s.* gofid calon, cystudd calon, blinfyd calon; tor calon.

Hearth, *s.* (S. *heorth;* Al. *herd;* D. *haard*) aelwyd.

Hearth-ful—aelwydaid, llonaid aelwyd.

Hearth-money, } *s.* treth aelwydydd, tâl ael-
Hearth-penny, } wydydd; tâl *neu* dreth simneiau; arian aelwyd.

Heart-hardened, *a.* calongaled; caled, dideimlad; anedifeiriol, anedifarus, anedifar.
Heart-hardening, *a.* yn caledu y galon; calongaledol.
Heart-heaviness, *s.* trymder calon, trymder ysbryd, iselder ysbrydoedd, pruddglwyf, pruddineb.
Heartily, *ad.* yn galonog; â'r holl galon; â'i holl galon; o'r galon, o'i galon; o wraidd, o wreiddiau, o ferion, *neu* o eigion y galon; o wir ewyllys calon; yn ddiffuant, yn ddiragrith, yn groesawus, yn groesawgar, yn gywir, mewn gwirionedd; yn galonwych, yn galonddewr, yn arialus, yn bybyr; yn awchus, yn awchlym, yn llyminog, yn hawntus, yn gryf, yn helaeth, yn rhydd.
I am heartily sorry for him—y mae yn ddrwg gân fy nghalon drosto.
Antiochus was heartily sorry—Antiochus a dristaodd yn fawr yn ei galon.
I heartily forgive them—yr wyf yn maddeu o'm calon iddynt.
To eat heartily—bwyta yn galonog, yn gryf, *neu* yn awchus.
Heartily pleased — wrth fodd ei galon; dewrlon.
Heartiness, *s.* calonogrwydd, calondid, dihafarchedd, pybyrwch, cefnogrwydd; diffuantrwydd, diragrithrwydd, cywiredd, cleuder, gwresogrwydd calon; hawnt, hoen, yni, awch, bywiogrwydd, &c.
Heartless, *a.* digalon, anghalonog, gwangalon, difywyd, dïysbryd, llwfr, llwrf, annewr, anwrol, annewrwych, diarial, anwych.
Heartlessly, *ad.* yn ddigalon, &c.
Heartlessness, *s.* anghalondid, digalondid, gwangalondid, anghalonogrwydd, digalonrwydd, digalondra, annewredd, annewrder, anwroldeb, annewrwychedd, anwychedd, llyfrder; gwendid.
Heartlet, *s.* (o *heart*) calonig, calonen, calon fechan, calon fach.
Heart-medic, *s.* maglys amrywedd, meillionen gragenog, llysiau y myheryn.
Heart-offending, *a.* yn briwo *neu* archolli y galon.
Heart-paining, *a.* yn poeni y galon.
Heart-pea, } *s.* pysen y galon; calonhadog.
Heart-seed, }
Heart-piercing, *a.* yn trywanu y galon.
Heart-quelling, *a.* yn darostwng y galon; yn gorchfygu y serchiadau.
Heart-rending, *a.* yn rhwygo y galon; torgalonus.
Heart-robbing, *a.* yn ysbeilio y galon; yn dwyn *neu* ladrata y galon; perlewygol, perlesmeiriol, perfasol, mewn perlewyg.
Heart's-blood, } *s.* gwaed y galon; gwaedlin,
Heart-blood, } gwaedling; bywyd, hanfod.
Heart's-ease, *s.* deuwynebog, llysiau y Drindod, trilliw.
Heart-searching, *a.* yn chwilio y galon; yn chwilio y meddyliau dirgelaf.
Heart-shaped, *a.* calonaidd, calonwedd; ar lun calon; tebyg i galon.
Heart-sick, *a.* claf o'i galon; claf yn ei galon; claf ei galon; claf o galon; trymglaf, calonglaf.
Heart-sickening, *a.* yn gwneyd yn glaf o galon, &c.; peri i'r galon flino *neu* alaru.
Heartsome, *a.* llon, llawen, hylon, digrif, siriol, bywiog.
Heart-sore, *s.* dolur calon, poen calon.
Heart-sore, *a.* poenus *neu* flin i'r galon; wedi ei archolli yn ddwfn.
Heart-sorrowing, *a.* yn gofidio y galon; yn peri gofid blin i'r galon.
Heart-stirring, *a.* yn cyffröi y galon.
Heart-string, *s.* llinyn y galon, gewyn y galon, gïeuyn y galon.
Heart-struck, *a.* à darăwyd i'r galon; à yrwyd i'r galon; à darăwyd â braw *neu* ddychryn.
Heart-swelling, *a.* yn chwyddo y galon; calonchwyddol.
Heart-thrilling, *a.* yn treiddio y galon; yn myned drwy y galon; yn menu ar y galon.
Heart-wheel, *s.* calonrod; rhod *neu* olwyn ar lun calon.
Heart-whole, *a.* calon-gyfan.
Heartwood, *s.* rhuddin, rhudding, calon pren; madruddyn pren, mwydionyn pren.
Heart-wounded, *a.* calon-glwyfus; calonglwyfedig.
Heart-wounding, *a.* calon-glwyfol; yn clwyfo *neu* archolli y galon; yn trywanu â gofid.
Hearty, *a.* (o *heart*) calonog, cefnog, dihafarch, pybyr, cryf, dewr, dewrwych, glew, gwych, hydr, bywiog, hawntus, arialus, pybl, gwrdd, agwrdd; iachus, iach; o'r galon, diffuant, didwyll, cywir, diragrith, clau, ffyddlawn; siriol, llon, llawen; llawn, digonol, helaeth, ehelaeth, digrintach, dïarbed, dibrin, digyrrith; parhäus; gwresog.
Hearty thanks—dïolch ffyddlawn, ffyddlawn ddïolch; dïolch calonog.
Most humble and hearty thanks—dïolch gostyngeiddiaf a ffyddlonaf.
Hearty food—bwyd cryf.
A hearty meal—llawn bryd o fwyd; pryd digrintach, pryd dïarbed, pryd calonog.
A hearty glass—llawn gwpanaid, cwpanaid llawn, gwydraid llawn, cwpanaid calonog.
Hearty counsel—cynghor ffyddlawn.
Hearty timber — coed parhaol; coed â rhudding ynddynt.
I am not hearty—nid wyf hawntus; nid wyf galonog, &c.
Hearty-hale,† *a.* da i'r galon.
Heat, *s.* (S. *heat, hæt*) gwres, twymder, poethder, twymdra, twymedd, twymnedd; poethni, poethineb, poethdra, brydaniaeth, poethedd, graid, craid, twym, ath, crad, craell; mwygledd, cynhesrwydd, gwresogrwydd, clydwch, clydrwydd; tandde, brydaint, fflameg, gwrid, gwraid, cochni; chwyl, tro, gyrfa, rhedfa, ias, siâs, gyr; twymad; brydiant, poethias, angerdd; poethwyn, gwŷn poeth, gwŷn.
Burning heat, Parching heat, Scorching heat, Violent heat, } poethwres, gwres poeth, gwres angerddol, poethder angerddol, llosgwres, gwres llosg, tragwres, gwres dirfawr, gwres chwilboeth, gwres crasboeth, trachwres.
The heat of the sun—tes, moeldes, graid, gwres yr haul, heulyd.
Temperate heat—gwres tymmerus, gwres cymmedrol, clauar-wres.
Ardent heat—gwres angerddol, lluchwres, gorwres, taerwres, trachwres, gwir wres.
Fervent heat—gwir wres, gwres terwyn, gwres angerddol.
Sultry heat—myrnedd, myrnder, myrndra,

mwrn; mwygledd, myllni, myllder, myrnwres; gwres mwrn, mwll, mwygl, neu wygyl; moeldes.

Heat of anger, } poethder, angerdd,
Heat of passion, } gwyth, neu fwyth digllonedd; digllonedd llidiog; poethwyn.

Heats (in the face)—tandde, crugdardd, poethfa, posthfan, gwres, gwrid, gwraid.

A white heat—gwynias.

A red heat—cochias, gwres tanlliw.

Welding heat — gwynias, gwres iasau, gwres asio, poethias.

To be of a welding heat—gwyniasu; bod yn wynias neu boethias.

To get heat, } ennill gwres, cael gwres;
To have heat, } cynhesu, gwresogi; ymgynhesu.

To put one into a heat—llidio, digio, ennyn llid, cyffroi llid, cynhyrfu llid, peri gwytho, cythruddo, brydio.

To be in heat—bod yn boeth; bod â dyre neu desach arni.

The heat of battle—poethder y frwydr, gwres y frwydr; pres y frwydr.

In the heat of the day—yn ngwres y dydd.

In the heat of your business—yn nhrafferth eich gorchwyl; yn mhres eich gorchwyl; yn mhoethder neu wres eich gorchwyl.

In the heat of harvest—yn mhres cynauaf.

The heat of youth is over—darfu nwyfiant ieuenctyd; aeth nwyfiant neu wylltineb ieuenctyd heibio.

What meaneth the heat of this great anger—pa ddigder yw y digofaint mawr hyn (*Deut.* xxix. 24)?

Heat, *v.* poethi, twymo, twymno, brydio, gwresogi, greidio; gwneuthur yn boeth, yn dwym, yn frwd, neu yn wresog; cynhesu, dyfrydio; ymwresogi, ymgynhesu, ymdwymo; myned yn boeth, &c.; bod yn boeth; cyffroi.

To heat an oven—twymo ffwrn, poethi ffwrn.

To heat water—twymo dwfr, poethi dwfr, brydio dwfr.

Heater, *s.* poethwr, poethydd, twymydd; clamp, brydai.

Heatful, *a.* gwresog, llawn gwres, llawn o wres, twym, poeth.

Heath, } *s.* (S. *heath;* Is. ac Al. *heide*) grug,
Heather, } myncog, myncoch, eiddiar; grugos; grugyn, grugiwyn, grugle, grugdir, lle grugog.

Sea heath—grugeilun.

Cross-leaved heath—grug croesddeiliog.

Fine-leaved heath—grug lledlwyd.

Common heath—grug cyffredin.

Heath pea—pysen y coed, coedbysen: *pl.* coedbys.

Common heath pea, } pysen y coed gnap-
Common orobus, } wreiddiog, coedbysen gnapwreiddiog.

Heath-bell, } blodau y grug croesddeil-
Heather-bell, } iog, blodau grug.

Heath-berries—gruglus, gruglys, grugon, llus y llan, llus y brain.

Heath-game—grugieir, iehr y mynydd.

Heath-clad, *a.* grug-wisgedig; â wisgwyd â grug; â goronwyd â grug; grugog.

Heathcock, *s.* ceiliog y mynydd, ceiliog y grugieir, ceiliog y grug, grug-geiliog; ceiliog du y mynydd; ceiliog coch y mynydd, cochiad.

Heath-grass, *s.* grugwellt.

Heath-hen, *s.* grugiar, iar y mynydd, iar fynydd: *pl.* grugieir.

Heath-pout, *s.*=*Heathcock.*

Heathen, *s.* (S. *hathen;* Gr. *ethnos*) cenelddyn, cenedlddyn, cenedlyn, dyn cenedlig, pagan, un o'r cenedloedd, ethnig, dyn digred, dyn annuw, dyn didduw, dyn eilunaddolgar, anghristyn; cenedloedd, y cenedloedd, paganiaid, gwŷr anghred, pobl anghred; anwaryn, anwariad, (*pl.* anwariaid), anfoesyn, barbariad.

The heathen—y cenedloedd.

Heathen, *a.* cenedlig, digred, paganaidd, paganol, paganig; perthynol i'r cenedloedd.

The heathen world—y byd anghred; byd yr anghred; y byd cenedlig, &c.

A heathen country—gwlad anghred.

A heathen author — awdur cenedlig, awdwr paganaidd; un o awduron y cenedloedd.

Heathendom, *s.* gwlad anghred, gwlad baganaidd, bro anghred, anghred.

Christendom and Heathendom—Cred ac Anghred.

Heathenish, *a.* cenedlig, paganaidd, paganol, paganig, digred, ethnigaidd; anwar, anwaraidd, difoes, barbaraidd, gwyllt, ciaidd, creulawn.

Heathenishly, *ad.* yn ol moes neu arfer y cenedloedd; fel y cenedloedd; fel pagan, fel cenedlyn; yn genedlig, yn baganaidd.

Heathenishness, *s.* cenedligrwydd, paganeiddrwydd, paganigrwydd, anwaredd.

Heathenism, *s.* paganiaeth, cenedligaeth, anghred; eilunaddoliaeth, delwaddoliaeth, ethnigaeth, coelgrefydd y cenedloedd; anwariaeth, anwaredd, barbariaeth, anfoesogaeth, anfoesyniaeth.

Heathenize, *v. a.* paganeiddio, cenedligo; gwneuthur yn genedlig neu baganaidd; gwneyd yn genedlyn.

Heathenness, *s.* cenedligrwydd, paganeiddrwydd, anwaredd; y cyflwr o fod yn genedloedd.

Heather, } *s.* = { *Heath.*
Heath, } { *Heather.*

Heathery, *a.* grugos, grugle, grugdir, lle grugog.

Heathy, *a.* (o *heath*) grugog; llawn grug, myncog, neu eiddiar.

Heathy common—grugos, cyttir grugog.

Heating, *a.* (o *heat*) gwresol, gwresogol, gwresogol, poethol, poethiannol, twymol, cynhesol, brydiol.

Heatless, *a.* diwres, anwresog, diboeth, heb wres; oer, oeraidd.

Heave, *v.* (S. *heafan, hefan;* Is. *heffen;* D. *hæver*) dyrchafu, derchafu, codi, cyfodi, cwnu, derchu, dyrchafael, derchafael, arddyrchu; cyhwfan, cwhwfan, cwhwfanu, chwyfo, chwyfio, cychwyfan, chwyfan, cychwyfo, ymgodi, codi a gostwng; chwyddo, dychwyddo, codi yn chwydd, ymchwyddo; peri chwyddo; codi yn dònau neu wenyg; dyhëu, dyheuo, peuo, poncio, dyheued, peuannu, lluddedu, tynu anadl, dychlamu; taflu, bwrw, gyru; tynu; corndagu, cryndagu.

To heave ahead—tynu yn mlaen; tynu llong yn mlaen.

To heave astern—tynu yn ol; tynu tuag yn ol; dattynu, gwrthdynu.
To heave down—tafiu ar y naill ochr; tafiu llong ar ei hochr; goleddu, gogwyddo; tynu i lawr.
To heave away—tynu arni; troi dyrwynlath â gwiflon.
To heave out—tafiu allan, bwrw allan; arllwys, allwys; llaesu, lledu, *neu* ddadblygu hwyl.
To heave in stays—troi pen llong at y gwynt.
To heave short—tynu yn fyr; tynu cymmaint o'r rhaff i'r llong nes y bo hi bron ar ben ei hangor.
To heave a strain—dyrwyn yn ddigynnyg *neu* egnïol; ymröi yn egnïol i droi y ddyrwynlath.
To heave taught—tynu yn dyn; dyrwyn y rhaff nes y bo yn dyn.
To heave to—dwyn pen y llong at y gwynt ac attal ei hysgogiad; troi at y gwynt.
To heave up—dyrchafu, arddyrchafu, codi, codi i fyny; tynu i fyny; bwrw *neu* dafiu i fyny.
To heave in sight—ymddangos; dyfod i'r golwg; ymgodi i'r golwg.

Heave, *s.* dyrchafiad, derchafiad, codiad, cwnad, dyrchafael, derchafael, cerchafael, ymgodiad, arddyrchafad, arddyrchafael, derchawd, codiad i fyny; tafliad, tafl; ymchwyddad, chwyddad, ymchwydd, cyhwfan, cwhwfan, cychwyfan, chwyf, chwyfan; tyniad; peuad, dyheuad, dyhead, dyheueg, ponc, ponciad; ymgais i godi; ymgais i gyfogi.
Heave-offering—offrwm dyrchafael, dyrchafael-offrwm.
Heave-shoulder—ysgwyddog y dyrchafael, ysgwyddog dderchafael.

Heaven, *s.* (S. *heafan*, *hefen*, *heofen*) nef; nen: *pl.* nefoedd.
In heaven—yn y nef; yn y nefoedd.
Heaven and earth—nef a daiar; nef a llawr; nen a llawr.
The fowls of heaven—adar y nefoedd; adar y nef; adar yr awyr; ehediaid y nefoedd; ehediaid yr awyr.
None go to heaven on a feather-bed—ffordd Llan Faglan yr eir i'r nef; ffordd lân Faglan ydd air i nef: ni cheir y melus heb y chwerw.
Good heavens!—nefoedd anwyl! y nef a'n cadwo! O'r unig! gwarched pawb! Duw a'n gwarched!
Would to heaven!—gwŷn ei fyd! gwŷn fyd!

Heaven-aspiring, *a.* nef-ymgeisiol, nef-awyddus; yn awyddu, yn gorawyddu, yn ymgeisio, *neu* yn hiraethu am y nef.

Heaven-banished, *a.* à ddeolwyd o'r nef; nefddeoledig.

Heaven-begot, *a.* nef-genedledig; à grëwyd gàn un o'r nefolion; nefanedig.

Heaven-born, *a.* nefanedig, nefenedig; à aned o'r nef.

Heaven-bred, *a.* nefryw, nefrywiol; à gynnyrchwyd *neu* à feithrinwyd yn y nef.

Heaven-built, *a.* nef-adeiliog, nef-adeiledig; adeiledig gàn y duwiau.

Heaven-daring, *a.* nef-heriol, nef-feiddiol; yn beiddio *neu* herio y nef.

Heaven-directed, *a.* yn cyfeirio tua'r nef; à gyfeiriwyd *neu* à hyfforddwyd gàn y nef.

Heaven-gifted, *a.* nefol-ddawn, nef-ddoniog, nefol-ddoniog.

Heaven-guided, *a.* arweiniedig gàn y nef.

Heavenize, *v. a.* nefoleiddio, nefoli, nefoliannu.

Heavenliness, *s.* nefolder, nefoldeb, nefolrwydd, nefo'edd, nefoleiddrwydd, nefolusrwydd, nefoleiddrwydd, nefoliaeth.

Heaven-loved, *a.* nef-garedig; caredig gàn y nef.

Heavenly, *a.* nefol, nefolaidd, nefolain, nefolus, nefolig; paradwysaidd, gwynfaol, nwyfreawl.
Heavenly beings—nefolion, bodau nefol, hanfodau nefol, nefoliaid; trigolion nef.
Heavenly things—pethau nefol, nefolion bethau, pethau nefolion; nefolion.
A heavenly state of mind—nefolfrydedd, nefolrwydd bryd.

Heavenly, *ad.* yn nefol, yn nefolaidd.

Heavenly-minded, *a.* nefolfryd, nefolfrydig; à'i fryd *neu* serch ar bethau nefol.

Heavenly-mindedness, *s.* nefolfrydedd.

Heavenward, *ad.* tua'r nef; tua'r nefoedd; tua'r nen.

Heaven-warring, *a.* yn rhyfela yn erbyn y nef; nef-ryfelus.

Heave-offering, *s.* offrwm dyrchafael, dyrchafael-offrwm.

Heaver, *s.* (o *heave*) dyrchafydd, dyrchafwr, codwr.

Heaves, *s.* (o *heave*) dyheuwst, dyheuglwyf.

Heavily, *ad.* yn drwm, &c.
Heavily oppressing weather—hin drymluog.
Heavily laden—trymlwythog; dàn ei drymlwyth; llwythog.

Heaviness, *s.* (o *heavy*) trymder, trymdra, trymedd, amdrymder; dwysder, pwysfawredd, pwysigrwydd, pwys, pwysi, trymbwys, llawryd; trymfrydedd, tristwch, athristedd, tristyd, tristedd, pruddineb; dybryder, trymhyrddigrwydd, trymsyrthi, syrthni, trymluogrwydd, cysglydrwydd, musgrelli, hwyrdrymedd; gorthrymder, blinder; baich, llwyth; tewder.
The heaviness of old age—amdrymder henaint.
Heaviness of mind — trymder meddwl, trymfryd, trymfrydedd, trymfrydigrwydd.
To be full of heaviness — bod yn llawn trymder *neu* dristwch; bod yn athrist iawn.

Heaving, *s.* (o *heave*) codiad, dyrchafiad, ymgodiad, ymchwyddad; dyheuad, ponciad.

Heavy, *a.* (S. *hæfig*, *hefig*) trwm, pwysig, pwysfawr, gorthrwm, athrwm, dwys, amdrwm, trymaidd, plymaidd, trymllyd; trist, athrist, prudd, agro, allwynin, allwynig, trymdde, pruddaidd, aele, dybryd, dybryderol; hwyrdrwm, trymhyrddig, trymluog; cysglyd, swrth, musgrell, anheinif, marwaidd, marthig; poenfawr, poenus, llafurus, caled, anhawdd; gormesol, blin, gwasgedig; beichus, llwythog; mawr; tew; uchel.
Very heavy—trwm iawn, trathrwm, gorthrwm, gordrwm, athrwm, trymddwys; amdrwm.
Somewhat heavy—godrwm, llettrwm, go

drwm, llod drwm, go ddwys, trân drwm, go bwysig.
Heavy on all sides—amdrwm.
Heavy with old age—amdrwm gân henaint.
A heavy heart—calon drom, calon drist; tromfron, trymfron.
A heavy way—ffordd drom, ffordd drymaidd; ffordd domlyd, ffordd fawlyd, ffordd front.
A heavy countenance — gwyneb trist, gwyneb pruddaidd, gwyneb trymaidd, gwedd drom; gwyneb sarig, gwedd guchiog.
To make heavy—trymhau; gwneuthur yn drwm; dwyso; tristäu, pruddhau; gwneuthur *neu* beri yn drist.
To grow heavy, } trymhau; myned yn
To become heavy, } drwm; amdrymu, gorthrymu; tristäu, pruddhau; myned yn drist, athrist, *neu* brudd; ymofidio.
He grew heavy with old age—trymhaodd *neu* amdrymodd gân henaint.
He grew heavy at the saying—trymhaodd, pruddhaodd, *neu* tristaodd wrth yr ymadrodd.
Heavy dread—trymfraw, braw aele, oerfraw.
A heavy throb—trymgur.
A heavy day—dïwrnod trymaidd, dïwrnod trwm, dydd marthig.
A heavy cloud—cwmwl tew, cwmwl dudew, cwmwl du.
A heavy person—hurthgen, hurtyn, dyn pendrwm.
Heavy bread—bara plymaidd, bara trymaidd, bara trwm, bara digodiad.
Heavy eyes—llygaid trymion, trymaidd, *neu* gyseglyd.
Those that are heavy of heart—rhai trymgalon; y rhai trwm eu calon.
Heavy tidings—newydd trwm, newyddion caled.
Heavy thunder—taran drom; taran groch.
Heavy metal — delid trwm; cyflegrau mawrion, gynau trymion.
A heavy sea—môr mawr, môr tymhestlog; môr mawr ei dònau; tònau trymion.
Top-heavy—pendrwm.
To bear a heavy hand over—tra-arglwyddiaethu ar; gormes-lywodraethu ar; gorthrymu, gormeilio, gormesu ar, gorddwyo.
Why is thy countenance so heavy?—pa ham y mae môr drwm yr olwg arnat?
Menelaus, who bare worse than all the rest a heavy hand over the citizens — Meneläus, yr hwn oedd flinach i'r dinaswyr na'r lleill i gyd (2 *Mac.* v. 23).

Heavy-armed, *a.* trymarfog, trymarf, arf-drwm, trym-drec; trwm ei arfau; yn gwisgo arfau trymion.
Heavy-browed, *a.* aeldrwm, trymaeliog; trwm ei aeliau; cuchiog, cuwchiog; aelfawr.
Heavy-handed, *a.* llawdrwm, (*f.* llawdrom); trwm ei law; â llaw drom iddo; trwsgl, carbwl, anhylaw.
Heavy-headed, *a.* pendrwm, (*f.* pendrom); pendew, penfras.
Heavy-laden, *a.* trymlwythog; dàn ei drymlwyth; llwythog.
Heavy-spar, *s.* trymysger, ysger drom.
Heavy-stone, *s.* trymfaen; ceridfaen.
Heazy, *a.* cryg, gwichlyd, cegwichiol.
Hebdomad, *s.* (Gr. *hebdomas;* Ll. *hebdomada*) wythnos, seithnydd.
Hebdomadal, } *a.* wythnosol, wythnosig,
Hebdomadary, } seithnyddiol; bob saith niwrnod.
Hebdomadary, } *s.* wythnosog, wythnoswr,
Hebdomader, } seithnyddiog=math o swyddog mewn cabidwl neu gyfaint.
Hebdomatical, *a.* wythnosol, wythnosig.
Heben, *s.* (Gr. *ebenos;* Ll. *hebenus*) muchwydd, ebenwydd, ebonwydd, dugoed, ebenus, ebon.
Hebetate, *v. a.* (Ll. *hebeto, hebeo*) hurtio, pylu, ambylu, arbylu, hurthio, marweiddio, syfrdanu.
Hebetation, *s.* hurtiad, pylad, ambylad, hurthiad, marweiddiad; hurtrwydd, pylni, pyledd, syrthni.
Hebete,† *a.* hurt, dwl, pwl, penbylaidd, penblydd.
Hebetude, *s.* (Ll. *hebetudo*) hurtrwydd, dylni, pylder, pylni, pyledd, penfasder, ardrymedd.
Hebradendron, *s.* hebrwydd; *sing.* hebrwyddeen.
Hebraic, *a.* (Gr. *Hebraicos*) Hebrëig, Hebreig, Efröig, Hebreaidd, Efreiaidd, Ebrywig, Hebrywig.
Hebraically, *ad.* yn Hebrëig, &c.; yn ol dull yr Hebraeg; o'r dde i'r aswy.
Hebraism, *s.* (Gr. *Hebraios*) Hebreigiaeth, Ebrywiaeth, Hebrywiaeth, Efreiaeth, priodwedd Hebrëig, hepwedd Efrëig; dull ymadrodd priodol i'r Hebraeg; priodwedd yr Efrai.
Hebraist, } *s.* Hebreigwr, Hebreigydd, Heb-
Hebrewist, } rywydd, Ebrywydd, Efreiwr,
Hebrician, } Efreiydd, Efreigydd; un cyfarwydd yn yr Hebraeg a'i llenoriaeth.
Hebraize, *v.* Hebreigio, Efreigio, Efreio, Ebrywio, Hebrywio; troi yn Hebraeg; gwneuthur yn Hebraeg; siarad *neu* lafaru Hebraeg; cydymffurfio â'r Hebreaid.
Hebrew, *s.* (Gr. *Hebraios*, o'r H. *Eber*) Hebread, Hebrëwr; un o'r Hebreaid; Hebrëeg, Hebraeg, Ebryw, Hebryw, Efrai, Efreieg, Efreiaeg: *pl.* Hebreaid, Hebrewyr, Efrewyson, gwŷr Efrai.
Hebrew, *a.* Hebrëig, Hebreig, Efrëig, Hebreaidd, Efreaidd, Ebrywig, Hebrywig; perthynol i'r Hebräeg *neu* i'r Hebreaid.
Hebrew language — Hebräeg, Hebraeg, Ebryw, Hebryw, Efrai, Efreieg, Efreiaeg, yr iaith Hebraeg, yr iaith Efrai, yr iaith Hebrëig.

Hebrewess, *s.* Hebrëes, Hebräes, Efreies, Ebrywes; Iuddewes.
Hebrician, *s.=Hebraist*, &c.
Hecatomb, *s.* (Gr. a Ll. *hecatombe*) aberth càn anifail, canollboeth, canychaberth.
Hecatompedon, *s.* teml gàn troedfedd o hyd.
Hecatonstylon, *s.* (Gr. *hecaton* a *stulos*) canpillfa, canpilerfa; adeilad âg iddi gàn colofn.
Heck, *s.* (S. *hæc;* Is. *hek;* Al. *ecke*) offeryn i ddàl pysgod; pysgresel; rhesel; plyg ffrwd *neu* afon; clicied.
Heckle, *v. a.=Hackle.*
Hectare, *s.* (Ff. o'r Gr. *hecaton* a Ll. *area*) canralwrn=mesur Ffrengig yn cynnwys 2·471143 o erwau cyfreithiol.
Hectic, } *a.* (Gr. *hecticos*) greddfol, gnodol,
Hectical, } ansoddol, dyliol; arferol, gwastad-

ol, annysbeidiol; mallgrydiol, mallgrydus; sychmerol, crydwresog; â rhyw fallgryd dibaid arno; â rhyw gryd gân wres dibaid arno.

Hectic, *s.* mallgryd, mallgryd llaesedigol, mallfwyth, malldwymyn; twymyn gymmysg o oerder, gwres, a chwys.
Paroxism of a hectic—sychmer.

Hectically, *ad.* yn reddfol, &c.

Hectogramme, *s.* (Ff. o'r Gr. *hecaton* a *gramme*) cantram, canram=pwysi Ffrengig yn cynnwys 100 *gram*, neu tua 3½ unas hirbwys.

Hectolitre, *s.* (Ff. o'r Gr. *hecaton* a *litra*) cantlitron = gwlybfesur Ffrengig yn cynnwys 22·009668 o alwyni amherodrol.

Hectometre, *s.* (Ff. o'r Gr. *hecaton* a *metron*) canmeidr=mesur Ffrengig cyfartal i 3·2808992 o droedfeddi cyfreithiol Prydeinig.

Hector, *s.* (oddi wrth *Hector* ab Priam, cadfiaenor Caerdroia) bygylwr, bygylydd, bocsachwr, dwndrwr, ymgecrwr, ymgecrydd, coegryswr, ymffrostiwr, ffrostwalch, blinwr, brochwr.

Hector, *v.* bygylu, bocsachu, dwndro, ymgecru, ffrostio, ymffrostio; chwareu y bygylwr; cadw swn; bod yn ddadyrddus; bwgwth; sarhau.

Hectorism, *s.* bygyliaeth, bocsach, ymffrost, dwndwr, bwgwl.

Hectorly, *a.* bygylaidd, bocsachus, trystfawr, dadyrddus, bygythiol; sarhäus, argoddus.

Hedenbergite, *s.* (oddi wrth A. L. *Hedenberg*) Hedenbergith=delidfaen à geir yn Tunaberg yn Sweden.

Hedera, *s.* (Ll.) eiddew, eiddiorwg, iorwg.

Hederaceous, *a.* (Ll. *hederaceus*) eiddewaidd, iorygaidd; eiddewog; eiddewol; perthynol i eiddiorwg.

Hederal, *a.* eiddewol, eiddewog, eiddewaidd.

Hederiferous, *a.* (Ll. *hedera* a *fero*) eiddewfag, eiddewddwyn, eiddewog; yn cynnyrchu eiddew; yn dwyn eiddiorwg.

Hedge, *s.* (S. *hege*, *heag*, *hegge*) cae, gwrych, bid, clawdd, perth, gwydding.
Quickset hedge — perthgae, perth blan, perth fyw, cae byw, bid byw, gwrych byw, coedgae, gwydding, coedwrych, bid, gwrych.
A hedge of thorns — cae drain, perth ddrain, clawdd drain, draenberth, draengae.
A dry hedge—cae crin, cae marw, perth farw, crin-gae, clawdd crin; cae gwrysg.
A little hedge — perthan, perth fechan, clawdd bychan.
A hedge made with stakes—polgae, pawlgae, coedgae, cae polion.
In a ring hedge—berth yn berth, berth yn nherth.
In the bottom of a hedge—yn mon perth; yn nghlais clawdd; yn ffos clawdd; yn nhin perth.
To be on the wrong side of a hedge—ffusto *neu* bwyo gwrthwyneb y berth; camgymmeryd, camsynied; bod i maes o'i amcan; colli y ffwyl; bod allan o'i le.
To make a hedge—cau, bidio, gwneuthur cae; cloddio; amgylchu â chae *neu* glawdd.
To make up a hedge—cau cae; cau cae i fyny.
Jack by the hedge—garllegog, yr arllegog, troed yr asen, garllegferwr, garllegferwy.
Hedge (in composition)—gwael, dïystyr, distadl, dirmygus, sal, salw, diddym, dïelw, coeg, crach; dyeithr, allfroaidd, estronol; perthynol i'r cae *neu* i'r clawdd.
Hedge-alehouse—coeg dafarn, coeg ddïoty, coeg dafernyn.
Hedge-priest—offeiriad bol clawdd; offeiriad gwael, dïystyr, gorwag, diddym, *neu* adlawaidd; offeiriedyn sal a diddyg; offeiriad pren.
Hedge-marriage—priodas ddirgel, priodas wyllt, priodas guddiadan.

Hedge, *v.* cau, gwneuthur cae, bidio, cloddio; amgylchu â chae *neu* glawdd; gosod cae o amgylch, o gylch, *neu* oddi amgylch; cau â chae; amgau, argau, cadarnhau, amgylchu; ymguddio, llechu, dydechu, godechu, techu, lleigio; llechu yn nghysgod clawdd.
To hedge about, } cau o amgylch;
To make a hedge about, } amgylchu â chae *neu* glawdd; gosod cae o amgylch; gosod cae yn nghylch; cylchu *neu* gylchynu â chlawdd; amgau, amgylchu.
To hedge before—rhaggau, rhacgau, cau o flaen, cau yn mlaen llaw.
To hedge in—cau i mewn, cau ar; argau; diogelu.
To hedge in a debt—diogelu dyled.
To hedge up—cau i fyny.

Hedge-bill, } *s.* gwddi, gwyddi, gwyddif,
Hedging-bill, } cryman cau, hicell, ffonfilwg, cryman penffon.

Hedge-born, *a.* â aned yn mol *neu* glais clawdd; gwael, isel, distadl; estronol, dyeithr.

Hedge-bote, *s.* coed i adgyweirio caeau; coed cau.

Hedge-creeper, *s.* bidlechwr, llechwr dàn gloddiau, dydechwr dàn wrychoedd, llechwr dàn berthi; crwydryn, cardotai.

Hedge-fumitory, *s.* mwg y perthi.

Hedge-garlic, *s.* craf y perthi, garlleg y perthi, perth-arlleg.

Hedgehog, *s.* (*hedge* a *hog*) draenog, ballog, armell, draened, draen y coed; sarth: *pl.* draenogod.
Sea hedgehog—draenog y môr, morddraenog.
To hunt hedgehogs—draeneta, hel draenogod.
Hedgehog (in botany)—draenoglys, balloglys.
Hedgehog-thistle—ysgall y draenog.

Hedge-hyssop, *s.* isop y perthi, perth-isop, perth-isobl.

Hedgeless, *a.* digae, diglawdd, diwrych, diberth.

Hedge-mustard, *s.* arfog.
Garlic hedge-mustard — garllegog, yr arllegog, troed yr asen, garlleg-ferwr, garlleg-ferwy.
Common hedge-mustard—arfog meddygol, arfog cyffredin.
Hedge-nettle, *s.* briwlys y perthi.

Hedge-note, *s.* ysgrifen fol clawdd; ysgrifen ddirmygus *neu* ddistadl; crach ysgrifen.

Hedge-parsley, *s.* eilunberllys, troed y cyw.
Upright hedge-parsley — eilunberllys unionsyth.
Knotted hedge-parsley—clwm eilunberllys, troed y cyw clymog, eilunberllys clymog.

Hedgepig, *s.* (*hedge* a *pig*) draenogyn, draenog iseanc.

Hedger, *s.* (o *hedge*) caewr, cauwr; bidiwr, gwrychwr, plygwr perthi, plygydd perthi; cloddiwr, codwr cloddiau.

Hedgerow, *s.* (*hedge* a *row*) rhes, rhenc, *neu* restr o goed mewn perth; bidres, bidrestr, perthres; gwydding, gwrych, cae.

Hedge-sparrow, *s.* brych y cae, gwrach y cae, gwrachell y cae, llwyd y gwrych, gwrychell; gwas y gog, gwichell y gog, gwigyn y gog.

Hedge-stake, *s.* pawl cae, polyn cae; polyn i gynnal cae, perth, *neu* wrych.

Hedge-writer, *s.* crach ysgrifenydd, crach ysgrifenwr, ysgrifenwr bol clawdd, crach awdwr.

Hedysarum, *s.* (Gr. *hêdusaron*) codog.

Heed, *v.* (S. *hedan;* Al. *hüten*) ystyried, ystyrio, pwyllo, edrych, gwrandaw, gwrandaw ar, gofalu, gofalu am, malio, sylwi, edrych ar, dàl ar; rhoi clust i; dàl sylw, dàl sylw ar, gwneuthur sylw, cymmeryd sylw; cymmeryd gofal; rhoi coel i, rhoddi coel i; bod â chol ar; bod â'i goel ar; prisio am; gochel, gochelyd, gwachel, gwagelyd, gwagelu; ymogelyd, ymgadw, ymwrandaw; bod yn ofalus.

Heed, *s.* ystyriaeth, pwyll, gofal, rhagofal, sylw, pryder; gwrandawiad; gocheliad; gwyliadwriaeth.

To take heed, } ystyried, ystyrio, pwyllo,
To give heed, } edrych, malio, gwrandaw, gofalu, &c.

To give heed to—gwrandaw ar; dàl ar; dàl sylw ar; rhoi *neu* roddi coel i; ystyried, gwrandaw; rhoi clust i; bod â chol ar; bod â'i goel ar; gofalu am; gofalu ar; edrych am; rhoi ystyriaeth i; rhoi sylw i; talu sylw i; gwneuthur sylw o.

Give heed unto me—ystyria wrthyf.

To take heed to do a thing—gofalu ar wneuthur peth; edrych am wneuthur peth.

Jehu took no heed to—nid edrychodd Iehw am —.

Want of heed—diffyg ystyriaeth, pwyll, gofal, *neu* bryder; eisieu ystyriaeth, &c.; gwall edrych yn ei gylch; diofalwch, anofalwch, anmhwyll, esgeulusder, esgeulusdod, esgeulusdra.

Not to take heed—peidio âg ystyried, &c.; bod yn ddiofal, esgeulus, anystyriol, *neu* anofalus.

He hearkened diligently with much heed—efe a ystyriodd yn ddyfal iawn dros ben.

We ought to give the more earnest heed—y mae yn rhaid i ni ddàl yn well.

By taking heed thereto according to thy word—wrth ymgadw yn ol dy air di.

Heedful, *a.* ystyriol, gofalus, gwrandawgar, gwrandawus, ymwrandawgar, gwyliadwrus, darbodus, dyfal, diwyd, eorth; gochelgar, gochelog, gwagelog, ymogelgar, gochelus, amgelog, pwyllog, hirbwyll; yn cymmeryd sylw.

Heedfully, *ad.* yn ystyriol, yn ofalus, &c.

Heedfulness, *s.* ystyriaeth, gofal, rhagofal, sylw, pryder, pryderusrwydd, pwyllogrwydd; gwrandawgarwch, gwrandawiad, ymwrandawiad; gwyliadwriaeth, gwiliadwriaeth, gochelgarwch, gochelogrwydd, gwachelgarwch, ymogeliad, gocheliad, rhagochel, rhagddarbod.

Heediness, *s.* ystyriaeth, gofal, rhagofal, sylw; gochelogrwydd, gochelgarwch, gwagelogrwydd.

Heedless, *a.* anwrandawgar, diofal, anofalus, anystyriol, esgeulus, anochelgar, anochelog, anwagelog, difeddwl, difater, difraw, dibryder, anmhryderus, diddarbod, dïamwel, anymogelus, disylw, ehud, breiddig, byrbwyll, anystyrus, dïymdawr, ysmala.

Heedlessness, *s.* diofalwch, anystyriaeth, esgeulusdod, esgeulusdra, esgeulusder, esgeulusrwydd, diofaledd, diofaldod, diofalrwydd, anochelgarwch, &c.

Heel, *s.* (S. *hel, hela;* Is. *hiel;* D. *kæl*) sawdl; tap, tepyn, ffal; gwadn; ysbardun: *pl.* sodlau.

Heel of cheese—cilcyn cosyn, cilyn cosyn, cil cosyn; crofen cosyn.

The heel of a shoe—ffal, sawdl esgid.

At one's heels—wrth sodlau un; ar warthaf un; yn gyfagos, yn agos, ar bwys.

To kick up one's heels, } disodli, diwadnu,
To trip up one's heels, } didroedio; codi gwadnau un; dymchwelyd; bwrw, sodli, gwadnu i lawr; bachellu.

To show the heels—dangos y gwadnau; dïanc ar *neu* gàn un o nerth traed a gwadnau; cymmeryd y traed a'r gwadnau a ffoi oddi wrth un; ffoi ymaith, rhedeg ymaith.

To spring out with the heels—gwingo; tindaflu.

To take to the heels—cymmeryd y gwadnau; cymmeryd y traed a'r gwadnau; rhoi y traed yn y tir; ffoi, myned ar ffo.

I betook myself to my heels—cymmerais y traed; cymmerais y gwadnau; cymmerais y traed a'r gwadnau; rhoddais y traed yn y tir.

Let us take to our heels and escape—cymmerwn y traed a ffown; cymmerwn y traed a'r gwadnau a ffown.

To lay by the heels—llyffetheirio, hualu, gefynu; rhoi yn ddiogel; rhoi mewn cyffion, heiyrn, dalfa, *neu* garchar; carcharu.

To be out at the heels—bod â'r sodlau yn noeth; bod â'i sodlau trwy ei hosanau; bod yn fratiog; bod yn dlawd *neu* isel ei amgylchiadau.

Neck and heel—o'r pen i'r traed; o'r traed i'r coryn; holl hyd peth.

Heel of a rafter—sawdl ceibren, gwadn cledren.

Heel, *v.* sodli, tapio, tepynu, ffalu; dawnsio, taplasa, taplasu, corelwi; ysbarduno, arfogi; gwneyd sawdl i.

Heel, *v. n.* (S. *hyldan;* Is. *hellen*) gogwyddo; pwyso, gorwedd, *neu* droi ar ystlys.

Heeler, *s.* sodlwr, sodlydd; ceiliog â dery yn dda â'i ysbardunau.

Heeling, *s.* ffal hwylbren; y rhan ysgwâr o ben uchaf hwylbren.

Heelpiece, *s.* tepyn, tepyn esgid; sawdl, tepyn, ffal, sodlwisg, tapwisg.

Heelpiece, *v. a.* tapio, tepynu, ffalu; rhoi *neu* ddodi tepyn dàn.

Heelpost, *s.* olbost, ffalbost.

Heeltap, *s.* tepyn esgid, ffal esgid, tepyn.

Heeltap, *v. a.* tapio, tepynu, ffalu; rhoi *neu* ddodi tepyn dàn.
Heft,† *s.* (S. *hefe*) ymdrech, egni, ymroad, hwp, cais, codiad; pwys, pwysau.
Heft,† *s.* (Is.) carn, coes, menybr, said.
Hefted, *a.* codedig, dyrchedig, cyffröedig; cyffroawl, cynhyrfus.
Hegemonic, } *a.* (Gr. *hègemonicos*) llywiol,
Hegemonical, } llywiadurol, llywodraethol, llywedyddol, arweiniol, goruchafol; gorfodol.
Hegira, } *s.* (Ar.) y Ffoad, y Ffoawd=amser-
Hejira, } gyff y Mahometiaid, yn dechreu Gorph. 16, B. A. 622, pryd y *ffodd* Mahomet o Mecca i Medina.
Heifer, *s.* (S. *heafre, heafore*) anner, treisiad; meinioles: *pl.* anneirod.
Heigh-ho, *in.* hai ho! oio! ho ho! hai how!
Height, } *s.* (S. *heahtho, hihth, hyhthe*) uch-
Heighth, } der, uwchder, uchedd, uchdra, uchelder, ucheldra, uchdeb, uwchdra, uwchedd, ucheledd, goruchelder, aruchedd; entryoh, entyrch, nen; gwarthaf; uchafiaeth; brig, brigyn, cwnwg, blaen, top; eithaf; cyniad; hyd; talder, taldra.
The height of pleasure—eithaf, eithafradd, eithafnod, eithafed, uchelradd, *neu* gyflawnder digrifwch.
Height of a distemper—uchder, eithafnod, uchafnod, eithafradd, eithaf, eithafed, eithafris, eithafgyrch, *neu* addfedrwydd clefyd.
Above the heights of the clouds—yn uwch na'r mynyddau.
He raised it up a very great height—efe a'i cyfododd yn uchel iawn; efe a'i cododd i uchder mawr iawn.
Though she should fortify the height of her strength—er iddi gadarnhau ei hamddiffynfa yn uchel (*Ier.* li. 53).
Heighten, *v. a.* codi yn uwch; uchelu, uchäu, uwchäu, ucho, dyrchafu, derchafu, arddyrchafu, codi, dyrchu, aruchafu; mwyhau, mawrhau, chwanegu, cynnyddu; gwneuthur yn uwch; gwneyd yn fwy; gwellhau.
Heightener, *s.* dyrchafwr, dyrchafydd, codwr, aruchafydd; mwyhäwr, chwanegwr.
Heightening, *s.* ucheliad, ucheliant, dyrchafiad, aruchafiad, codiad, gwneuthuriad yn uwch; mwyhad, chwanegiad.
Heinous, *a.* (Ff. *haineux*) echryslawn, ysgeler, anfad, anfadus, echrys, echrydus, erchyll, ysgymun, esgymun, ofnadwy, dybryd, erch, drwg, creulawn, ffiaidd, adgas, gorthrwm, mawr, dirfawr, enfawr, anferth, anferthol, aruthrol.
A heinous sin—pechod ysgeler, pechod echryslawn, pechod anfad.
Heinous crimes—bciau gorthrwm, dybryd, ysgeler, dyfnliw, *neu* waradwyddus; ysgelerderau.
A heinous act, } gweithred ysgeler, ddy-
A heinous fact, } bryd, ysgeler, anfad *neu* ddiras; cyflafan; ysgelerder.
To make more heinous—gwneuthur yn fwy echryslawn; mwyhau, gwaethygu, trymhau; gwneyd yn waeth.
Heinously, *ad.* yn echryslawn, &c.
To take a thing heinously—cymmeryd peth yn ddrwg, yn drwm, *neu* yn chwith.
Heinousness, *s.* echryslonrwydd, echryslondeb, echryslonder, ysgelerder, ysgelerdod, ysgelerdra, anfadrwydd, drygedd, &c.

Heir, *s.* (Norm. *hier, here;* Ll. *hæres*) etifedd, edifedd, etifeddwr, treftadog, tifedd, tifeddwr.
Heir apparent—edlin, edling: *pl.* edlinoedd.
Heir apparent to the crown—etifedd cyfnesaf i'r goron; edlin y goron.
Heir presumptive—etifedd tebygol, etifedd tybiedigol, etifedd cyfrifedig; yr etifedd fel y tybir; yr etifedd fel y coelir; yr etifedd hyd y gwelir; etifedd cyswyn.
Heir at law—etifedd cyfreithiol, etifedd wrth y gyfraith, etifedd cyffredinol; dyledog, etifedd dyledog; nesaf etifedd.
Reputed hair—etifedd cyswyn.
Heir by devise, } etifedd ewyllys, etifedd
Heir by will, } gwyllys; etifedd gwneuthur.
Heir by adoption—etifedd dewis, etifedd cynuwys, etifedd mabwys.
Heir by conquest—etifedd goresgyn.
Heir by custom—etifedd arfer, etifedd wrth arfer.
Heir in reversion, } ail etifedd.
The next heir but one, }
Heir by hap—etifedd dygwydd.
That is not an heir—anetifedd.
I am heir at law to her estate—i mi wrth y gyfraith y daw ei thir ar ei hol; i mi yn ol y gyfraith y dygwydd ei thir ar ei hol.
I am heir to her estate by law—i mi wrth y gyfraith y daw ei thir ar ei hol; i mi yn ol y gyfraith y dygwydd ei thir ar ei hol.
A Welsh lady who is heir at law to an estate — Cymraes foneddig ddyledog; Cymraes foneddig âg etifeddiaeth iddi wrth y gyfraith.
Then shall Israel be heir to them that were his heirs—yna Israel a feddianna y rhai a'i meddiannasant ef (*Ier.* xlix. 2).
The son of this bondwoman shall not be heir with my son—ni chaiff mab y gaethes hon gydetifeddu â'm mab i (*Gen.* xxi. 10).
And an handmaid that is an heir to her mistress—a llawforwyn à elo yn aeres i'w meistres (*Diar.* xxx. 23).
Heir, *v. a.* etifeddu, tifeddu, etifo; meddiannu, meddu, perchenogi.
Heirdom, *s.* etifeddiant, etifiant, etifeddiaeth, treftadogaeth; olyniaeth wrth etifeddiaeth.
Heiress, *s.* etifeddes, treftadoges, tifeddes.
Heirless, *a.* dïetifedd, didifedd, didreftadog, anetifeddog.
Heir-loom, *s.* (*heir*, a S. *loma*) dodrefn ty à ddisgyn i'r etifeddion o lin i lin; dodrefn à ddisgyn trwy hen ddefod i'r etifeddion lin o lin; pethau à ddisgynant i'r etifedd gyda'r ty a'r dreftadaeth; tattrefolion.
Heirship, *s.* treftadogaeth, tattrefiaeth, etifiant, treftadogrwydd; cyfiwr, nodwedd, *neu* freintiau etifedd.
Hele,† *v. a.* (S. *helar;* Ll. *celo*) cuddio, celu.
Helenine, *s.* (*Ll. helenium*) llwyglysnur=sylwedd à geir o lwyglys neu farchalan.
Heliacal, *a.* (Ll. *heliacus*, o'r Gr. *hêlios*) heuligol; yn codi yn agos i'r haul; yn codi ychydig o flaen yr haul; yn machlud ychydig ar ol yr haul; yn gadael goleuni yr haul; yn dyfod i mewn i oleuni yr haul.

Heliacal emersion of a star—ymddangosiad seren â fuasai anweledig gân lewyrch yr haul; adymddangosiad heuligol seren; adymddangosiad seren o lewyrch yr haul.

Heliacally, *ad.* yn heuligol; yn agos gyda'r haul; yn codi *neu* yn machlud yn agos yr un amser a'r haul.

To rise heliacally—codi ychydig o flaen yr haul; codi gwedi adymsuddaw o belydr yr haul.

To set heliacally—machludo ychydig ar ol yr haul; machlud cyn ymsuddo yn mhelydr yr haul.

Helianthemum, *s.* (Gr. *hêlios* ac *anthos*) heulros; creigros, rhos y graig, corros.

Helianthus, *s.* (Gr. *hêlios* ac *anthos*) blodau yr haul, heulflodau.

Helical, *a.* (Gr. *helix*) nydd-droawl, nydddroëdig, nydd-droellog, dynyddol, griadroellog, sidin, nydd-droellawl; â nydd-dro ynddo; cogyrnol, sidrwyol, sidrychol; amdroawl, amddyrwynol, dyrwynol.

Helical line of a hand-rail—sidlinell llawgledr, sidlin canllaw.

Helicite, *s.* (Gr. *helix*) cogyrnith.

Helicoid Parabola, *s.* (Gr. *helix* ac *eidos*) sidgyrfen, sidgwrf, nyddgom, sidgrom.

Heling, *s.* (o *hele*; Ll. *celo*) to.

Heliocentric, } *a.* (Gr. *hêlios* a *centron*; Ff. **Heliocentrical**, } *heliocentrique*) heulgreiddig, heulganolaidd; megys pe'i gwelid o ganolbwynt yr haul.

The heliocentric place of a planet—lle heulgreiddig planed=lle neu sefyllfa planed, megys pe'i gwelid o ganolbwynt yr haul.

The heliocentric latitude of a planet—lledred heulgreiddig planed=gogwyddad llinell wedi ei thynu rhwng canolbwynt yr haul a chanolbwynt planed i wastad yr heulrawd.

Heliocometes, *s.* (Gr. *hêlios* a *comêtês*) heulronell, heulron, rhonser yr haul, heulronser.

Heliographic, *a.* heuldebol, heuldebus, heuldebaidd, heulgraffol; perthynol i heuldebiaeth.

Heliography, *s.* (Gr. *hêlios* a *graphê*) heuldebiaeth, heulardebiaeth, heuldeb, heulgraffiaeth.

Heliolater, *s.* (Gr. *hêlios* a *latreuô*) heuladdolwr, heuladdolydd, addolwr yr haul.

Heliolatry, *s.* (Gr. *hêlios* a *latreia*) heuladdoliaeth, heuladdoliad, heuladdoliant, addoliant yr haul.

Heliometer, *s.* (Gr. *hêlios* a *metron*) heulfesur, heulfydr, heulfeidyr; serfesur, serfeidyr=math ar offeryn neu ysbeiadyr i gywir fesuro tryfesur y cyrff nefol.

Helioscope, *s.* (Gr. *hêlios* a *scopeô*) heulsyllyr, heulsyllydd, heulddrych.

Heliostate, } *s.* (Gr. *hêlios* a *statos*) heulsaf, **Heliostat**, } heulsefydlor.

Heliotrope, *s.* (Gr. *hêlios* a *tropê*) heuldro, heuldrofai=offeryn, yn mhlith yr henafiaid, i ddangos dyfodiad yr haul i'r trofannau a'r cyhydlin.

Heliotrope (in mineralogy)—gwaedfaen, crenfaen, heuldro.

Heliotrope, } *a.* heuldro, huandro, blodau yr **Heliotropium**, } haul, blodeuyn yr haul.

Helispheric, } *a.* (*helix* a *sphere*) sidgrwn, **Helispherical**, } sidgrynaidd, sidgynghrwn, sidgrynol; nydd-droawl, sidin; osghwyliawl, osghwyliog.

Helispherical line, } llinell sidin, llinell Loxodromic line, } sidgron, &c.; osglinell.

Helix, *s.* (Gr.) sidlin, sidlinell, dynyddlin, nyddlin, llinell nydd-droawl; cogwrn malwen; peth nydd-droawl.

Helix family—tir-falwod cogyrnau, malwod cogyrnau y tir.

Hell, *s.* (S. *hell*, *helle*; Al. *hölle*) uffern; afagddu, y fagddu, annwn, annwfn, angar, alis, affwys, y tywyllwch eithaf.

The gates of hell—pyrth uffern.

The god of hell—duw uffern, uffernior.

Hellanodic, *s.* (Gr. *hellênodicês*) barnwr yn y Campau Groegaidd.

Hell-bender, *s.* affwysgam=enw â roir i danfil mawr Gogledd America.

Hell-black, *a.* uffernddu; cân ddued âg uffern; erchyllddu.

Hell-born, *a.* uffern-anedig; à aned yn uffern; uffernol, uffernaidd, diefig.

Hell-bred, *a.* à fager yn uffern; à faged yn uffern; uffern-fag.

Hell-brewed, *a.* darparedig yn uffern.

Hell-broth, *s.* uffern-gawl, cawl uffern.

Hell-cath, *s.* uffern-gath; dewines, gwiddan, gwrach, hen wrach.

Helleboraster, *s.* (Gr. *helleboros* ac *astêr*) crafanc yr arth, llewyg y llyngyr, troed yr arth.

Hellebore, *s.* (Gr. *helleboros*; Ll. *helleborus*) hylyf, hylithr.

Stinking hellebore—crafanc yr arth, troed yr arth, palf yr arth, pawen yr arth, llewyg y llyngyr, llun troed yr arth.

Black hellebore—pelydr du.

White hellebore—torgoes, torlaith.

Helleborine, *s.* (o *hellebore*) caldrist.

Broad-leaved helleborine—caldrist lydanddail.

Marsh helleborine—caldrist y gors.

Helleborism, *s.* cyffyr hylyf, cyffer hylithr; parotoad meddygol o hylithr.

Hellenism, *s.* (Gr. *hellênismos*) Groegiaeth, Grywiaeth, priodwedd Roeg, hepwedd Ryweig; dull ymadrodd priodol i'r Groeg.

Hellenize, *v. n.* arfer yr iaith Roeg; arfer Groeg, siarad Groeg, arferyd Gryw; Groegio, Grywio.

Hell-hag, *s.* uffernast, gwrach uffern, uffernwrach; diawles.

Hell-haunted, *a.* uffern-gyrch.

Hell-hound, *s.* ufferngi; anfadyn: *pl.* uffern-gwn, cwn annwn, gwaedgwn uffern: *f.* uffernast.

Hellier,† *s.* (o *hele*) töwr, töydd, llechdöwr.

Hellish, *a.* uffernol, uffernaidd, uffernig; dieflig, diawlig; erchyll, ofnadwy.

Hellish fiends—cethern uffern, cethern, y gethern, ellyllon uffernol, cethern uffernol, teulu uffern, uffernolion, cythreuliaid.

Hellishly, *ad.* yn uffernol, &c.; fel uffern.

Hellishness, *s.* uffernoldeb, uffernolrwydd, uffernigrwydd, uffernciddrwydd.

Hellward, *ad.* tuag uffern.

Helly, *a.* uffernaidd, uffernig, uffernol.

Helm, *s.* (Al.; S. *helma*) llyw, llyw llong.

To be at the helm, } bod wrth y llyw; dàl
To sit at the helm, } y llyw; bod â'r llyw yn ei law; eistedd wrth y llyw; hwylio y llyw; hwylio y llong; bod yn llywydd; llywio.

Who sits at the helm?—pwy sy'n llywio? pwy ydyw y llywydd? pwy sydd wrth y llyw? pwy sy'n dàl y llyw?

Helm, *v. a.* llywio, llywyddu, cyfarwyddo, cyfeirio; penorio, helmu.

Helm,† *s.* cloig, belys, cloigion, piliwn.

A bundle of helm†—cloigen, belysen.

Helm, } *s.* (S. *helm*) penial, penffestin, penor,
Helmet, } helm, cynfael, cap dur, penwisg ddur, cap maelan, cap haiarn.

Wearing a helmet—penialog, penffestiniog, penorog, helmog; yn gwisgo penial *neu* helm.

Helmet-pigeon—y golomen gopog, y golomen gribog, y golomen helmog.

Helmage, *s.* llywiaeth, llywiadaeth, cyfarwyddyd, arweiniad.

Helmed, } *a.* penialog, penffestiniog, penor-
Helmeted, } og, helmog; yn gwisgo helm *neu* benial.

Helmet-shaped, *a.* penialaidd, helmaidd; ar lun helm; ar ddull penffestin.

Helminthic, *a.* (Gr. *helmins*) llyngyrol, pryfedol, pyrionol, pryfig; perthynol i lyngyr *neu* bryfed; tarflyngyr, pryfettarf, pryfettarfol, pryfettarfus; yn tarfu llyngyr.

Helminthic, *s.* llyngyr-gyffer, cyffer tarflyngyr, tarflyngyrai; cyffyr i darfu llyngyr.

Helmintholites, *s. pl.* (Gr. *helmins* a *lithos*) llyngyrfain, llyngyrfeini.

Helminthologic, } *a.* pryfofyddol, pryfhan-
Helminthological, } esol, pryfyddol; pryfedol, pyrionol.

Helminthologist, *s.* pryfofydd, pryfhanesydd, pryfhaneswr, pryfedydd; un cyfarwydd yn hanes pryfed.

Helminthology, *s.* (Gr. *helmins* a *logos*) pryfofyddiaeth, pryfhanes, pryfedyddiaeth, pyrionaeth, pryfyddiaeth.

Helmless, *a.* dibenial, dihelm, dibenor; dilyw.

Helmsman, *s.* llywiwr, llywiedydd, llonglywiwr, llonglywydd, llywiwr llong.

Helmwind, *s.* llyw-wynt.

Helodes, *s.* (Gr.) yr haint chwys, haint y chwys, yr haint chwyslyd.

Helot, *s.* (Gr. *heilôtês*) caethwas yn Sparta gynt.

Helotism, *s.* caethiwed, caethwasanaeth, caethwasaeth; cyflwr Helotiaid Sparta.

Help, *v.* (S. *helpan*) cymhorth, cynnorthwyo, cyfnerthu, helpu, helpio, cannorthwyo, cannerthu, nerthu, cysborthi; rhoi porth i; bod yn borth; bod yn borth i; porthi â; noddi, achlesu; achub, gwaredu; cynnal; gochel, gochelyd, osgöi; peidio.

I cannot help it—nis gallaf fi oddi wrtho; nid yw ar fy llaw i.

To help forward—rhwyddhau, hyrwyddo, hylwyddo; cymhorth *neu* gynnorthwyo yn mlaen; dwyn yn mlaen.

To help one's self—ymadferth, ymadferthu; helpu ei hun, &c.

To help up—codi, cyfodi.

To help one to money—porthi un âg arian.

To help out—tynu allan; dwyn allan; helpu allan, cynnorthwyo allan.

I will help you out—mi a'ch dygaf allan.

To help one out of trouble—dwyn un allan o drallod *neu* flinder; tynu un allan o drallod *neu* flinder.

To help over — cynnorthwyo, cymhorth, *neu* helpu dros; dwyn dros, tynu dros.

To help on — dwyn, cynnorthwyo, *neu* helpu yn mlaen; hyrwyddo, rhwyddhau, hylwyddo.

To help off — cynnorthwyo i symmud; helpu i ffwrdd.

To help to—helpu â; porthi â; cynnysgaethu âg, anrhegu â; rhoi i, rhoddi i; cynnorthwyo i.

As God shall help me—fel y'm cynnorthwyo Duw.

So help me God—felly y'm cynnorthwyo Duw; felly Duw a'm cynnorthwyo; felly y cynnorthwyo Duw fi; fel yr ateb-af i Dduw.

I cannot help remarking—nis gallaf beidio â sylwi; nis gallaf lai na sylwi.

Who can help it?—pwy a eill oddi wrtho? pwy a eill beidio? pwy a eill ymgadw rhagddo? ar law pwy mae yn sefyll?

To help one to lift up a beast—codi anifail gydag un; cymhorth un i godi anifail.

I will make him an help meet for him—gwnaf iddo ymgeledd cymhwys iddo (*Gen.* ii. 18).

Help, *s.* cymhorth, cynnorthwy, help, porth, cannorthwy, cannerth, cannorth, porthyd, nerth, cyfnerth, ffrwy; amgeledd, nodded, achles; meddyginiaeth; rhwymedi; ymwared.

Without help=*Helpless.*

There is no help for it—nid oes meddyg iddo; nid oes help am dani.

By God's help—trwy nerth *neu* gymhorth Duw; â Duw yn borth (i mi); â Duw yn gymhorth (i mi).

With God's help—â Duw yn gynnorthwy *neu* yn gynnorthwywr (i mi); trwy gymhorth Duw; â Duw yn fy nerthu.

Helper, *s.* cynnorthwywr, cannorthwywr, helpwr, cymhorthwr, cannerthwr, cannorthydd, cynnorthwyydd, cyfnerthwr, cyfnerthydd, cymhorthydd, nerthwr; cydweithiwr, cydweithydd; help, cynnorthwy, cymhorth.

The Lord is my helper—yr Arglwydd sy gymhorth i mi; yr Arglwydd yw fy nghynnorthwywr.

The Lord being my helper—â'r Arglwydd yn gymhorth *neu* gynnorthwy i mi.

Helpful, *a.* cynnorthwyol, cannorthwyol, cymhorthol, cyfnerthol; cannorthol, cannerthol; defnyddiol; iachus, iach, iachol.

Helpless, *a.* digymhorth, digynnorthwy, digynnorth, digannorth, digannerth, diborth, digannorthwy; dinerth, digyfnerth; dïymadferth; dïymwared; dinodded, dïamgeledd, dinawdd; digarad; amddifad.

Helplessness, *s.* anghymhorth, anghynnorthwy, digymhorthrwydd, dinerthedd, dinerthrwydd, dïymadferthwch, dïymadferthrwydd; cyflwr digymhorth.

Helpmate, *s.* (llygriad o *help meet*, *Gen.* ii. 18) amgeledd cymhwys; cymhar, cydwedd; cynnorthwywr, cynnorthydd, cymhorthydd, cannerthydd, helpydd, helpwr, cydymaith.

Helter-skelter, *ad.* (Ll. *hilariter* a *celeriter?*) blith draphlith, ben draphen, yn ddidrefn, mewn annhrefn, allan o drefn.

Helve, *s.* (S. *helf*; Al. *helm*) coes, menybr, *neu* droed bwyell; coes, carn, said, gafael.
Helve, *v. a.* rhoi *neu* ddodi bwyell mewn menybr; rhoi *neu* ddodi bwyell ar fenybr; rhoi coes, carn, menybr, *neu* droed i *neu* mewn.
Helvin, } *s.* (o'r Gr. *hêlios*) heulfwn=math o
Helvine, } ddelidfaen.
Hem, *s.* (S.) gwrym, hem, haech, gwald, ymyl, ael, cylch, ymylgylch, min.
Hem, *v. a.* hemio, hemo, gwrymio, gwaldio, ymylu, minwnio; amgylchu.
To hem in—amgylchu, amgylchynu, cylchynu, cau i mewn; dygluddo, dychluddo; twyo.
To hem about, } amgylchu, amgylchynu,
To hem round, } cylchynu, cau i mewn.
Hem, *s.* (o'r sain; Ll. *hem*) hym, hem, ho; hoch.
Hem, *v. n.* hymio, dywedyd *hym*, gwaeddi *hym*.
Hem, *in.* hym! hem! ho! ha!
Hemachate, *s.* (Gr. *haima* ac *achatês*) gwaedfachem, agat gwaedrudd, muchem waedliw.
Hemadynamometer, *s.* (Gr. *haima*, a *dynamometer*) gwaedrymfesur, gwaednerthfesur=offeryn i fesur grym neu wasgiad y gwaed yn y rhedwelïau.
Hemastatical, *a.* (Gr. *haima* a *staticos*) gwaedbwysol, gwaedsafol, gwaedsafedigol.
Hematin, } *s.* (Gr. *haima*) creuwyddain, gwaed-
Hematine, } wyddain, lliwgoednur=dansawdd lliwiol lliwgoed neu waedwydd.
Hematite, } *s.* (Gr. *haimatitês*) gwaedfaen,
Hæmatite, } creufaen.
Red hematite—gwaedfaen coch.
Brown hematite—gwaedfaen llwyd.
Hematitic, *a.* gwaedfeinin, gwaedfeinig; perthynol i waedfaen.
Hematocele, *s.* (Gr. *haima* a *cêlê*) gwaedfreg, gwaedlwg; chwydd â gwaed ynddo.
Hematology, *s.* (Gr. *haima* a *logos*) gwaedofyddiaeth.
Hematope, *s.* (Gr. *haima* ac *ôps*) morbïogen, morbïoden: *pl.* morbïod.
Hematosine, } *s.* (Gr. *haima* a *chrôma*) gwaed-
Hæmachrome, } nur, gwaedne, creune; defnydd lliwiol y gwaed.
Hematosis, *s.* (Gr.) gwaedlif, gwaedred.
Hematoxyline, *s.* (Gr. *hema* a *xulon*) lliwgoednur, gwaedwyddain, creuwyddain.
Hematoxylon, } *s.* (Gr. *haima* a *xulon*) gwaed-
Hæmatoxylon, } wydd, creuwydd, lliwgoed.
Hemeralopia, *s.* (Gr. *hêmera* ac *ôps*) dyddwelwst.
Hemerobaptist, *s.* (Gr. *hêmera* a *baptô*) dyddymdrochwr, ymdrochydd beunyddiol; un o'r blaid yn mhlith yr Iuddewon â ymdrochai bob dydd.
Hemerocallis, *s.* (Gr. *hêmera* a *calos*) llygad y dydd, aspygan.
Hemi, (Gr. *hêmisus*) rhagddawd arferedig mewn cyfansoddiad, yn arwyddo *hanner*, *lled*, *go*.
Hemicrany, *s.* (Gr. *hêmisus* a *cranion*) lledbenwst; poen yn un ochr i'r pen; parlys lleol.
Hemicycle, *s.* (Gr. *hêmisus* a *cuclos*) hannercylch, hanner cylch.
Hemiditone, *s.* (Gr. *hêmisus* a *ditonos*) godrydydd, y trydydd lleiaf.
Hemigamous, *a.* (Gr. *hêmisus* a *gamos*) hannerweddog, hannerbriod.
Hemiglyph, *s.* (Gr. *hêmisus* a *gluphê*) hannercylch, hannercylchen, goeylchen, hanner rhigol.

Hemina, *s.* (Ll.) mesur Rhufeinig yn cynnwys tua hanner peint Seisonig.
Hemiologamous, *a.* (Gr. *hêmisus*, *holos*, a *gamos*) lledollweddog.
Hemiopia, *s.* (Gr. *hêmisus* ac *ôps*) hannerwelwst.
Hemiplegy, *s.* (Gr. *hêmisus* a *plêgê*) hannerbarlys, parlys unochrog; parlys mewn un hanner o'r corff.
Hemiprismatic, *a.* (*hemi* a *prismatic*) hanner rheiddyllig, lled-reiddellig.
Hemipter, *s.* (Gr. *hêmisus* a *pteron*) hannerednog.
Hemiptera, *s. pl.* hannerednogion.
Hemipteral, } *a.* hannerednogol, hanneredn-
Hemipterous, } ogaidd.
Hemisphere, *s.* (Gr. *hêmisphairion*) arddrych, hannergant, hannergrwn, hannergylch, hannerwybr, hanner cylch yr wybren, hannerbel, hannergronen, hannergronell.
Northern hemisphere—yr arddrych ogleddol, yr hannergrwn gogledol.
Southern hemisphere—yr arddrych ddeheuol, yr arddrych dde, yr hannergylch de, yr hannergant deheuol.
Upper hemisphere—yr arddrych uchaf, yr hannergant uchaf; hanner uchaf cronen.
Lower hemisphere — yr arddrych isaf; hanner isaf cronen.
Hemispheric, } *a.* hannergrynol, hannergrwn,
Hemispherical, } (*f.* hannergron), arddrychol, hanner crwn.
Hemispherule, *s.* hannergrynyn, hannergronen, hannerbelen, hannerbel.
Hemistich, *s.* (Gr. *hêmistichion*) hannerban, hanner ban, hanner gwers, hanner braich cerdd, hannerfraich, hanner pennill, mydr anghyflawn.
Hemistichal, *a.* hannerban, hannerbanol, hannerbanog; yn cynnwys hanner ban, braich, *neu* bennill.
Hemitone, *s.* (Gr. *hêmitonion*) hannersain, hannerdon, hanner tôn, lledsain, hanner llais.
Hemitrope, *s.* (Gr. *hêmisus* a *tropê*) hannerdro, llettröedig, hanner tröedig.
Hemitrope, *s.* hannerdro, llettro.
Hemlock, *s.* (S. *hemleac*) cegid, cecys: *sing.* cegiden, cecysen.
Water hemlock — cegid y dwr, cegid y dwfr, cegyr mawr, buladd, bumustl.
Common hemlock—cegid cyffredin, cecys cyffredin, cegid, cecys.
Lesser hemlock—geuberllys, coegberllys.
Hemlock water dropwort — gysplys, dibynlor cegidaidd, gysplys cegidaidd.
Hemlock spruce fir—cegidbyr, fleinidwydd cegidaidd, fleinidwydd Canada.
Hemmel, *s.* (D. *hemmelig*) penty anifeilaidd; pasgle, pasgell.
Hemoptysis, } *s.* (Gr. *haima* a *ptusis*) gwaed-
Hemoptoe, } boer, poer gwaed, gwaedboeriad.
Hemmorrhage, } *s.* (Gr. *haimorrhagia*) gwaed-
Hemorrhagy, } lif, gwaedlifiant, gwaedred, llif gwaed, gorddin gwaed, gwaedglwyf, dyferlif gwaed, tarddelliad gwaed.
Hemorrhagic, *a.* gwaedlifol, gwaedlifog, gwaedlifiannus; perthynol i waedlif.
Hemorrhoidal, *a.* perthynol i glwyf y marchogion; lledewigystol, marchogheintiol.
Hemorrhoids, *s. pl.* (Gr. *haimorrhoides*) clwyf y

marchogion, haint y marchogion, lledewigwst, lledwigwst.

Hemp, *s.* (S. *henep;* Al. *hanf;* Sw. *kampa;* D. *hamp*) cywarch, cas gàn fursen, meirion; carth: *sing.* cywarchen.
Fimble-hemp—cywarch benyw.
Tops of hemp—meirion; topynau cywarch.
To beat hemp—breuanu cywarch.
Hemp garden—gardd gywarch.
Hemp agrimony—byddon chwerw, bedwen chwerw, byddon.
Hemp nettle—penboeth.
Common hemp nettle—penboeth gyffredin.

Hempen, *a.* cywarchog, cywarchaidd, o gywarch; à wnaed o gywarch.
Hempen string—llinyn cywarch.
Hempen bag—cwd cywarch, cod gywarch.
He made a hempen bag—gwnaeth gwd o gywarch.

Hemp-seed, *s.* had cywarch.

Hempy, *a.* cywarchaidd.

Hen, *s.* (S.; Al. *henne*) iar, giâr, dicen.
A brood hen—iar orllyd, iar ddeor, iar ôri, iar ddeorllyd, mamiar, iar glwc, iar fflegain.
A fat hen—posiar, iar dew.
A young hen—cywen, cywenan.
A laying hen—iar ddodwyog.
A game hen—iar ymladdryw.
Guinea hen—iar yr India; iar Gini.
Moor-hen—corsiar, iar y gors; dyfriar, cotiar; grugiar, iar fynydd, iar y mynydd.
Water-hen—dyfriar, cotiar, cwtiar, iar y dwr.
Sea-hen—dybry, dybryan, dybrych, gwylog, gwilym, chwilog.
Sea-hen (a fish)—iar fôr, yr eurbysg benyw.
Pea-hen—paenes, iar baen, iar bawan, iar bawyn, paeniar.
Pheasant hen—coediar, iar goed, iar wŷdd, gwyddiar.
Heath-hen — grugiar, iar fynydd, iar y mynydd.
Friesland hen—iar ddragwm.
Hen-bird—aderyn benyw, adaren.
Hen-sparrow—adaren y to, golfan fenyw, aderyn y to benyw.
Hen and chickens—iar a chywion, yr iar a'r cywion=enw math o lygad y dydd.

Henbane, *s.* llewyg y iar, llewyg yr iar, bela, parfyg, crys y brenin, ffa y moch.
Common henbane=*Henbane.*

Henbit, *s.* marddanadlen goch gylchddail; marddanadl cylchddail.
Great henbit, } marddanadlen goch
Henbit archangel, } gylchddail; marddanadl cylchddail, marddanadl coch cylchddail.
Small henbit—rhwyddlwyn eiddewddail.

Hence, *ad.* (S. *heona;* Al. *hin*) oddi yma, odd yma, oddyma; o hyn, oddi wrth hyn, odd wrth hyn, o wrth hyn, o hyn; yn ol hyn, ar ol hyn; eto; er; o'r pryd hwn; rhagyma.
From hence=*Hence.*
A few days hence, } ychydig ddyddiau
Not many days hence, } ar ol hyn; ychydig ddyddiau yn ol hyn; yn mhen ychydig ddyddiau eto; ar ol ychydig ddyddiau eto; wedi ychydig ddyddiau eto; yn mhen ychydig eto; o fewn ychydig ddyddiau; ar fyr dro; cyn nemawr o ddyddiau eto; cyn nemawr o ddyddiau yn ychwaneg; cyn pen nemawr o ddyddiau eto.
Ten days hence—yn mhen deg diwrnod eto; yn mhen deng niwrnod eto; yn mhen deng niwrnod i'r dydd hwn; deg diwrnod eto.
A week hence—yn mhen wythnos; wythnos eto; wythnos yn chwaneg; wythnos odd yma; wythnos o'r pryd hwn; wythnos i heddyw.

Hence, *in.* ffwrdd! ymaith! hwnt! ymaith â thi! ymaith â chwi! ffwrdd â chwi! i bant â chwi! cerddwch a cherddwch yn fuan! ymaith os mynwch!

Henceforth, *ad.* (*hence* a *forth*) o hyn allan; o hyn i maes; rhag llaw; o'r pryd hyn allan; o'r pryd hwn allan; ar ol hyn; yn ol hyn; bellach, mwyach, mwy, weithian, rhagyma, rhag blaen; dros yr amser i ddyfod; byth ond hyny.
From henceforth=*Henceforth.*

Henceforward, *ad.* o'r pryd hwn allan; o hyn allan; o hyn i maes; rhag llaw; bellach, mwyach, &c.

Henchboy, } † *s.* (S. *hinc*) gwas, gweinidog.
Henchman, } gwesyn.

Hencoop, *s.* cwb ieir, cut ieir, ffronc ieir, iargwb, iargut.

Hend, } † *v. a.* (S. *hentan*) dàl, gafaelyd, ym-
Hent, } afiyd yn, cipio; gwasgu; tyru.

Hend, }
Hendy, } †. *a.* addfwyn, tirion, gwâr.

Hen-driver, } *s.* y bod tinwyn, bod tinwyn, y
Hen-harrier, } iar dinwen, yr iar dinwen, y
Hen-harm, } dinwen frech, gelyn yr ieir.

Hendecagon, *s.* (Gr. *hendeca* a *gônia*) un ochr ar ddeg, undegochr, undegongl, undegochron; dull âg iddo un ochr *neu* ongl ar ddeg.

Hendecasyllable, } *s.* (Gr. *hendeca* a *syllabê*)
Hendecasyllabic, } undegsill, mydr undegsill; mydr unsill ar ddeg; unsill ar ddeg, un sill ar ddeg; llinell un sill ar ddeg: *pl.* undegsillau, undegolion.

Hen-hearted, *a.* digalon, llwfr, llwrf, gwangalon, meddal, ofnog.

Hen-house, *s.* iardy, ty ieir.

Hendiadis, } *s.* (Gr.) undeueb=troell ymad-
Hendiadys, } rodd, pan fo dau sylweddair yn cael eu harfer yn lle sylweddair ac ansoddair; megys, '*pateris et auro,*' yn lle '*pateris aureis.*'

Hen-pecked, *a.* à fo dàn *neu* wrth lywodraeth ei wraig; à fo dàn lywodraeth y bais; à fo dàn gnwc gwraig; gwreiglywiog.

Henroost, *s.* clwyd ieir, esgynbren, iarglwyd, taflod ieir.

Hep, } *s.* egroes, ogfaen, mwcog, aeron y ciros,
Hip, } ffrwyth marchfieri.

Hepar, *s.* (Ll. a Gr.) afu, au, iau; ufelured.

Hepatalgia, *s.* (Gr. *hêpar* ac *algos*) afŵyst, afuad, poen yn yr afu.

Hepatic, } *a.* (Ll. *hepaticus*) afuol, afuaidd;
Hepatical, } perthynol i'r afu.
Hepatic flux—rhedlif yr afu, llifred afuol.
Hepatic pain—poen yn yr afu, poen afuol, poen afuaidd.
Hepatic gas—nwy afuol.

Hepatite, *s.* (o'r Gr. *hêpar*) afuem, eufaen.

Hepatitis, *s.* ennynfa yr afu, fflameg yr afu, eudandde.

Hepatization, *s.* (o'r Gr. *hêpar*) afueiddiad, afueiddiant; nawsiad âg ulnwy ufelureddig.

Hepatize, *v. a.* (Gr. *hêpar ;* Ll. *hepar*) afuo, afuciddio ; nawsio âg ulnwy ufeluredig.
Hepatography, *s.* (Gr. *hêpar* a *graphô*) darlunîad difyniadol o'r afu ; afugraffiaeth.
Hepatology, *s.* (Gr. *hêpar* a *logos*) afuofyddiaeth, traethawd ar yr afu.
Hepatoscopy, *s.* (Gr. *hêpar* a *scopeô*) afuarmes, dewiniaeth âg afu, armes âg au, afusylliad.
Heppen,† *a.* (S. *hæplic*) dillyn, tlws, cymhen.
Heps, *s. pl.* egroes, ogfaen, mwcog, aeron y ciros, ffrwythau marchfieri.
Heptacapsular, *a.* (Gr. *hepta*, a Ll. *capsula*) seithgellog.
Heptachord, *s.* (Gr. *hepta* a *chordê*) seithdant, seithgord.
Heptaglot, *s.* (Gr. *hepta* a *glotta*) llyfr seithieithog, llyfr seithiaith.
Heptagon, *s.* (Gr. *hepta* a *gônia*) seithochr, seithongl, seithor, seithochron, dull seithonglog, llun seithongl.
Heptagonal, *a.* seithochrog, seithochrol, seithonglog, seithongl, seithochr.
Heptagyn, *s.* (Gr. *hepta* a *gunê*) seithfenyw, seithbenyw, planigyn seithbenyw.
Heptagynia, *s.* seithfenyw, seithbenyw.
Heptagynian, *a.* seithfenywaidd, seithbenywaidd, seithfenyw, seithbenyw.
Heptahexahedral, *a.* (Gr. *hepta*, a *hexahedral*) seithchwechochrol, seithchweochrog = â chanddo saith o resi y naill oddi ar y llall, a phob rhes yn cynnwys chwech wyneb.
Heptamerede, *s.* (Gr. *hepta* a *meros*) seithranor, seithranydd.
Heptander, *s.* (Gr. *hepta* ac *anêr*) seithwryw, seithgwryw, planigyn seithwryw.
Heptandria, *s.* Seithwryw, Seithgwryw=enw y seithfed genedl o blanigion, yn ol trefn Linnæus.
Heptandrian, } *a.* seithwrywaidd, seithgwryw-
Heptandrous, } aidd, seithwryw.
Heptangular, *a.* (Gr. *hepta*, ac *angular*) seithonglog, seithongl.
Heptaphyllous, *a.* (Gr. *hepta* a *phullon*) seithdalenog, seithdeiliog, seithddalenog, seithddeiliog.
Heptarchic, *a.* seithbenig, seithbenog, seithbeniog, seithben, seithlywiol.
Heptarchist, *s.* seithbenadur, seithlywydd, seithlywiadur ; penaeth un ran o seithlywiaeth.
Heptarchy, *s.* (Gr. *hepta* ac *archê*) seithbenaeth, seithlywiaeth, seithlywyddiaeth, seithbenaduriaeth; llywodraeth seithben *neu* seithbenog.
The Saxon heptarchy — y seithbenaeth Sacsonig, y seithlywiaeth Sacsonaidd.
Heptateuch, *s.* (Gr. *hepta* a *teuchos*) seithlyfr, seithlyfr, seithrol ; saith llyfr cyntaf yr Hen Destament.
Hep-tree, *s.* ciros, egroeswydd, ogfaenwydd, ogfaenllwyn, marchfieri, merddrain, rhos y cwn, rhos gwyllt.
Her, *pr.* (S. *hire*) ei ; eiddi ; hi, eiddo hi.
She herself—hi ei hun, hi ei hunan ; hyhi.
Her also—hithau ; hi hefyd.
Her own—eiddi ; eiddo, eiddo hi.
By her—ganddi, ganddi hi, genddi, ganti ; wrthi, wrthi hi ; trwyddi, trwyddi hi, trwyi ; yn ei hymyl.
On her, } arni, arni hi.
Upon her, }
To her—ati, ati hi ; iddi, iddi hi ; wrthi, wrthi hi.
For her, } erddi, erddi hi ; er ei
For her sake, } mwyn ; iddi.
From her—oddi wrthi, odd wrthi, oddi wrthi hi ; rhagddi ; rhagddi hi ; ganddi, ganthi ; o honi, o hani ; oddi ganddi.
Under her—tani, tani hi, o dani, oddi tani.
Over her—trosti, drosti, trosti hi.
Through her—trwyddi, trwyddi hi, trwyi.
Out of her—allan o honi, allan o hani, i maes o honi, maes o hani ; o honi, honi, hani, honei.
About her—am dani, amdani, am dani hi, am deni ; yn ei chylch ; o'i chylch, o'i hamgylch, o'i chwmpas.
Without her—hebddi, hebddi hi, hebi.
All over her—ar hyd-ddi, ar hyd-ddi hi.
In her, } ynddi, ynddi hi, ynthi, yn-
Within her, } di, ynti.
Let her go forward—aed rhagddi.
In her possession—ganddi, ganthi, ganti ; yn ei meddiant, yn ei helw, ar ei helw.
Her face—ei hwyneb, ei gwyneb, ei hwyneb hi.
I have seen her—mi a'i gwelais hi ; gwelais hi ; mi a'i gwelais.
Of her own proper motion—o honi *neu* o hani ei hun.
Between her and me — rhyngddi a mi ; rhyngddi a myfi ; rhyngddi hi a mi ; rhyngthi hi a mi.
Heracleum, *s.* (o'r Gr. *Hêraclês*, Hercules neu Ercwlff) efwr, efyrllys, cron, moron y meirch.
Herald, *s.* (Ff. *héraut* am *hérault ;* Al. *herold*) herodr, herodydd, herodur, herodiad, herod ; arwyddfardd, achofydd, arfwyddwr, achwyddwr, achydd, achwr ; cyhoeddwr, cyhoeddiadur ; rhagflaenor, rhagflaenydd, rhagredegwr, rhagredwr, rhagredydd, rhagredor ; cadgenad ; rhingyll.
Herald bard—arwyddfardd.
Herald at arms—herodr, herodydd, herodur, herod, arwyddfardd, arfofydd, arfegwr, achofydd, eirfydd, achydd.
Heralds' College, } coleg herodron, clas-
College of Heralds, } gor heroduriaid, coleg achyddiaeth, achwyddfa, achyddfa, herodfa ; coleg arfarwyddion.
Cloak of a herald, } cwnsallt, pais ar-
Herald's coat of arms, } wyddfardd, tabar.
Herald, *v. a.* herodri, cyhoeddi, rhag-gyhoeddi ; dwyn i mewn megys gàn herodr.
Heraldic, *a.* herodrol, herodyddol, herodurol, herodol, herodrig, herodraidd, achofyddol, arfofyddol, achwyddol, achyddol, arwyddfarddonol ; perthynol i herodron *neu* herodraeth.
Heraldry, *s.* herodraeth, herodaeth, herodyddiaeth, heroduriaeth, arwyddfarddoniaeth, achofyddiaeth, arfofyddiaeth, achwyddiaeth, achyddiaeth, arfeg.
Heraldship, *s.* swydd herodr, swydd arwyddfardd, arwyddfarddoniaeth.
Herb, *s.* (Ll. *herba ;* Ff. *herbe*) llysieuyn, llysieuyn ; llys ; blaguryn, planigyn ; glaswelltyn : *pl.* llysiau, llysau, tyfolion.
Sweet herbs—perlysiau.
Small herbs—mân lysiau, briwddail, llysiau bychain.
Herb Bennet — llysiau Benned, llysiau Bennet, mabgoll, mabgoll bendigaid,

bendigeidlys, llysiau fy anwylyd, fy anwylyd.
Herb Christopher—llysiau Cristor, llysiau Christopher, llysiau Cristoffis.
Herb Paris, } cwlwm cariad, gwir gariad,
True-love, } llysiau Paris, llys Paris, llysiau ungronyn.
Herb Robert—troedrudd, llysiau y llwynog, llysiau Robert.
Herb Gerard, } llysiau y gymmalwst,
Herb Gerarde, } troed yr afr.
Herb of grace, } gorddawn, gorddon, tor-
Herb-grace, } wenwyn, rhud, rhut, rhutain, llysiau yr echryshaint, gras Duw.
Pot-herbs—llysiau gerddi, dail crochan, llysiau crochan, bresych, cawl, dail cawl; pob math o ddail à fwytäer.
A dinner of herbs—pryd o ddail (*Diar.* xv. 17).
Tender herb—irwellt (*Deut.* xxxii. 2).

Herbaceous, *a.* (Ll. *herbaceus*) llysieuaidd, llyseuaidd, llysieuol, llyseuol, llysieulyd, llyseulyd; llysieugar; perthynol i lysiau; o'r llysiau; porfaol.
Herbaceous plants—llysblanigion, planigion llysieuaidd; planigion à ddarfyddant yn flyneddol i lawr i'r gwreiddyn.

Herbage, *s.* (Ff. o *herb*) llysiau, llysau, amrylys; porfa, (*pl.* porfëydd), glaswellt, amrywellt, allwest, gwellt y ddaiar, amrywellt y ddaiar; degwm llysiau, degwm porfa; rhyddid i borfäu, i bori, *neu* i gydbori.
Fresh herbage—irwellt, glaswellt.

Herbaged, *a.* glaswelltog, porfaog, amrywelltog, gwelltog, llysieuog, llyseuog.

Herbal, *s.* (o *herb*) llysieulyfr, llyseulyfr, llyseuadur; sychardd, llyseufa sech, cynnulliad o blanigion sychion.

Herbal, *a.* llysieuol, llyseuol, llyseuaidd.

Herbalist, } *s.* llysieuydd, llyseuydd, llyseuwr,
Herbarist, } casglwr llysiau.

Herbar,† *s.* llyseuyn.

Herbarium, *s.* (Ll.) casgl o lysiau sychion, sychlysgrawn, llysgronfa; sychardd.

Herbarize, *v.* llysieua, llyseua, llyseuo, casglu llysiau; llunio, ffurfio; gwneyd lluniau planigion mewn delidfain.

Herbary, *s.* (Ll. *herbarius*) llysieuardd, llyseuardd, llysardd, gardd lysiau.

Herbelet, *s.* (o *herb*) llysieuig, llyseuig, llyseuan, llysieuyn bychan.

Herbescent, *a.* (*herbescens*) yn tyfu yn llysiau.

Herbid, *a.* (Ll. *herbidus*) llysieuog, llyseuog; gorchuddiedig â llysiau.

Herbiferous, *a.* (Ll. *herba* a *fero*) llysieuddwyn, llyseuddwyn, llyseufag; yn dwyn llysiau.

Herbist, *s.* llysieuwr, llyseuwr, llyseuydd; un cyfarwydd mewn llysiau.

Herbivora, *s. pl.* (Ll. *herba* a *voro*) llysbortholion, llysborthogion, tyfysolion; milod yn byw ar lysiau *neu* dyfolion.

Herbivorous, *a.* (Ll. *herba* a *voro*) llysborth, llysborthol, llyseuborth, llysymborthol, tyfysol; yn ymborthi ar lysiau *neu* dyfolion; yn byw ar wellt *neu* lysiau; porfaol.
Herbivorous animals — milod llysborth, tyfysllod; milod yn byw ar lysiau; creaduriaid yn ymborthi ar borfa.
Herbivorous tribe=*Herbivora.*

Herbless, *a.* dilysiau, anllysieuog, heb lysiau.

Herborist, *s.* (o *herb*) llysieuydd, llyseuydd, llysieuwr, llyseuwr, casglwr llysiau.

Herborization, *s.* (o *herborize*) llysieuad, llyseuad, casgliad llysiau, ymchwil am lysiau; llyseuwedd, llysieuwedd; llun llysiau mewn delidfain.

Herborize, *v.* (o *herb*) llysieua, llyseua, llyseuo, llysieuo, hel llysiau, casglu llysiau, chwilio am lysiau; llunio, llyseuweddu; gwneyd llun llysiau mewn delidfain.

Herbous, *a.* (Ll. *herbosus*) llysieuog, llyseuog, llawn llysiau; glaswelltog, porfaog.

Herbulent, *a.* (o'r Ll. *herbula*) llysieuol, llyseuol; yn cynnwys llysiau.

Herb-woman, *s.* gwerthwraig llysiau, gwerthyddes llysiau, llysieuwraig.

Herby, *a.* (o *herb*) llysieulyd, llysieuol, llyseuol, llyseuaidd, llysieuaidd, llawn llysiau.

Herculean, *a.* (oddi wrth *Hercules*) cawraidd, gorchestol, aruthrol; cryf anorfod, cryf anfeidrol, cryf aruthr; dihafarch, calonddewr, dewr arwraidd, dewr arwrol; gorfawr, dirfawr, tramawr, enfawr, mawr iawn; goranhawdd, gorddyrys, tra dyrys, gorberyglus, anhawdd; perthynol i Ercwlff *neu* Ercwlf; o'r eiddo Ercwlff; Ercylffaidd; yn gofyn grym *neu* ddewrder Ercwlf i'w gyflawnu.

Hercules, *s.* (Ll.; Gr. *Héracles*) Ercwlff, Ercwlf, Hercwlf, Ercwl=cydser yn yr arddrych ogleddol, yn cynnwys 113 o ser: hefyd, enw math o beiriant mewn llongarthau.
Columns of Hercules, } Colofnau Ercwlf,
Pillars of Hercules, } Colofnau Ercwlff.

Herd, *s.* (S.; Al. *herde*) gyr; myntai, haid; gre, grewys, cenfaint; deadell, praidd, cadw; haid, tŵr; haig, aig; gwerinos, gwaer.
A herd of swine—cenfaint o foch.
A herd of cattle—gyr o dda; buel; haid o wartheg.
A herd of horses—gre o feirch, grewys o feirch, haid o geffylau.
Maned herd—gre fyngog.
A fine herd of cows—gyr hardd o fuchod; buches hardd o wartheg.
The tithe of the herd or of the flock—degwm eidion neu ddafad (*Lef.* xxvii. 32).

Herd, *s.* bugaid, heusor, ceidwad anifeiliaid, grëwr: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad; megys, *shepherd, goatherd, swineherd.*

Herd, *v.* cyttyru, ymdyru, cydymdyru, ymgyttyru, heidio, ymgynnull, ymgasglu, cydymgynnull, ymddeadellu, deadellu, preiddio; ymgynnull yn fynteioedd; myned yn dorf, myned yn un dorf; cydgymdeithasu, cymdeithasu.
To herd together—cydymdyru, ymgyttyru, ymdyru yn nghyd, tyru yn nghyd, heidio yn nghyd, cydymgasglu, cydymgynnull; myned yn dorf; myned yn un dorf; ymgynnull yn fynteioedd; ymddeadellu; tynu i'r un lle.
To herd with — ymgyfeillachu â, cymdeithasu âg, ymwasgu â, cadw cymdeithas â, cynnal cymdeithas â; cydymdyru â, cyttyru â.

Herderite, *s.* (oddi wrth y Baron *Herder*) math o ddelidfaen llwydfelynwyn.

Herdess,† *s.* bugeiles, heusores.

Herdgroom,† *s.* (*herd* a *groom*) bugail, bugeilydd, heusor, grëwr.

Herdsman, } *s.* (*herd* a *man*) bugail, bugeiliwr,
Herdsman, } bugeilydd, heusor, grëwr, grëydd, greor, deadellwr, preiddiwr.

Here, *ad.* (S. *her*; Goth. *her*; Al. ac Is. *hier*) yma, yn y lle hwn, yn y fân hon, yman, yn y lle yma, yn y fân yma; dyma, llyma, llyman.

Here is, } dyma, llyma, wele yma, wele,
See here, } wela; wel dyma, wele dyma.
Behold here! } wele yma! wele dyma! wel
Lo here! } dyma! gwel yma! nycha! enycha!

Here—hwre, hwde, hwda, hwra, cymmer; hwdiwch, hwriwch.

As far as here—hyd yma, med yma; càn belled ag yma.

Here and there—yma ac acw; yma a thraw; hwnt ac yma; draw ac yma; mewn ambell fân; yn ambell fân.

One here and there—ambell un, ambell, ambellenig; un yma ac acw; un hwnt ac yma.

Neither here nor there—nac yma nac acw; nac yma na thraw; nac yma nac yna.

Come here, } tyred yma, dere yma,
Come hither, } dyre yma; dyred yma; dabre, debre, dere; dowch yma, &c.

From here—oddi yma, odd yma, oddyma, oddi ymaen, odd yman.

Here is to you—atoch chwi; dyma atoch chwi; atoch.

Here she is—dyma hi, llyma hi.

Hereabout, } *ad.* (*here* ac *about*) yn nghylch y
Hereabouts, } lle hwn neu yma; yn nghylch y fân hon neu yma; yn nghylch hyn o le neu fân; oddeutu yma; yn nghylch yma; tua'r lle hwn neu hyn; tua'r fân hon neu hyn; tua'r parthau hyn; tua'r parthau yma; tua'r fân yma; tua'r lle yma; o gwmpas y fân hon neu hyn; o ddeutu y fân hon neu hyn; nid yn mhell oddi yma; nid neppell oddi yma.

Hereafter, *ad.* (*here* ac *after*) ar ol hyn; yn ol hyn; gwedi hyn, wedi hyn; o hyn allan; rhag llaw, mwyach, mwy, bellach, rhagyma; mewn amser neu gyflwr i ddyfod.

Hereafter, *s.* amser i ddyfod; cyflwr i ddyfod; byd i ddyfod; sefyllfa ddyfodol; y dyfodiant; y byd à ddaw, y byd i ddyfod.

Hereat, *ad.* (*here* ac *at*) ar hyn; gyda hyn; wrth hyn.

Hereby, *ad.* (*here* a *by*) wrth hyn; trwy hyn, drwy hyn.

Hereditable, *a.* (o'r Ll. *hæreditas*) etifeddadwy; etifeddol.

Hereditably, *ad.* trwy etifeddiaeth, yn etifeddiaeth, yn etifeddadwy.

Hereditament, *s.* (Ll. *hæredium*) da etifeddol; y peth à ddel i un wrth etifeddiaeth; yr hyn a ddisgyn i'r etifedd drwy y gyfraith; etifeddiaeth, treftadaeth, treftadogaeth.

Hereditarily, *ad.* yn etifeddol.

Hereditary, *a.* (*Ff. hereditaire*; o'r Ll. *hæres*) etifeddol, treftadol, tifeddol, etifol, tifeddus; à ddel, à ddaw, neu à ddisgyn wrth etifeddiaeth.

Herein, *ad.* (*here* ac *in*) yn hyn; yma; i hyn.

Hereinto, *ad.* (*here* ac *into*) i hyn; i hyn yma.

Heremit, *s.*=*Hermit.*

Heremitical, *a.*=*Hermitical.*

Hereof, *ad.* (*here* ac *of*) ei; am hyn, yn nghylch hyn; o hyn.

I have seen the parts hereof—gwelais ei ranau.

Hereon, } *ad.* (*here* ac *on*) ar hyn; oddyma,
Hereupon, } oddi yma.

Hereupon grew great dissensions—ar hyn y cyfododd ymrysonau nid bychain; oddi yma y tarddodd ymrysonau nid bychain.

Hereout, *ad.* (*here* ac *out*) oddi yma, o hyn, allan o hyn; allan o'r lle hwn; allan oddi yma.

Heresiarch, *s.* (Gr. *hairesis* ac *archos*) blaenor geugred, penaeth geugred, pen camgred, pencamgredwr, arch-eulithiwr, pen geulithwyr.

Heresiarchy, *s.* prif gamgred, prif eugred, prif eulith, geugred benaf.

Heresiographer, *s.* (Gr. *hairesis* a *graphô*) ysgrifenwr ar gamgredau, geugredysgrifydd, camgredysgrifwr.

Heresiography, *s.* geugredysgrifiaeth, traethawd ar gamgred.

Heresy, *s.* (Gr. *hairesis*) camgred, geugred, geulith, geuffydd, camgoel, geugrefydd, gau grefydd, gwrthgred, geuddysg, cam gred, camgrediniaeth, geugrediniaeth, gwrthgrefydd, heresi.

Heresy and schism—geugred ac ymrwygiad, camgred ac ymraniad, geugred ac eagaredd, heresi a sism.

Heretic, *s.* (Gr. *haireticos*) geugredwr, camgredwr, geugredydd, camgredydd, geulithiwr, geuffyddiwr, gwrthgredwr, geugrefyddwr; un geugred, un camgred, un geuffydd, un gwrthgred; heretic; cyfeiliornwr.

Heretical, *a.* geugredol, geulithiog, geuffyddiog, camgredol, gwrthgredol, geugrefyddol.

Heretical sect—camblaid, geublaid, plaid gamgredol, plaid gamgred.

Heretically, *ad.* yn eugredol, &c.; mewn modd geulithiog.

Hereticate, *v. a.* camgredoli, geugredoli; penderfynu bod peth yn gamgred.

Hereto, } *ad.* (*here*, *to*, ac *unto*) at hyn; i hyn;
Hereunto, } wrth hyn; hyd yn hyn, hyd hyn, hyd yma; eto.

Heretofore, *ad.* (*here* a *tofore*) cyn hyn; cyn no hyn; o flaen hyn; gynt, cynt, o'r blaen, eisoes.

Hereunto add—at hyn chwanega; at hyn chwanegwch.

Hereunto join—wrth hyn cyssylltwch.

Heretog, } *s.* (S. *heretoga*) cadfiaenor (yn mysg
Heretooh, } yr hen Sacsoniaid).

Hereupon, } *ad.* (*here* ac *upon*) ar hyn; oddyma,
Hereon, } oddi yma.

Herewith, *ad.* (*here* a *with*) gyda hyn, â hyn, efo hyn; yn hyn.

Herewith I have sent you the book—gyda 'r rhai hyn mi a anfonais i chwi y llyfr.

Heriot, *s.* (S. *heregeat*) ebediw, obediw, abediw =anifail neu ddirwy, dyledus i'r meistr tir ar farwolaeth deiliad.

Heriotable, *a.* agored i dalu ebediw.

Herisson, *s.* (Ff.) piglath, draenoglath.

Heritable, *a.* (Ll. *hæres*) etifeddadwy, tattrefadwy, tifeddadwy; etifeddol, tattrefol, treftadol.

Heritage, *s.* (Ff. o'r Ll. *hæres*) etifeddiaeth, treftadaeth, treftad, tattref, etifeddiant, etifiant, tifeddiaeth, tifeddiant, priodoriaeth, meuedd; gwely; treftadol ddyled; dygwydd tir neu dda o etifeddiaeth.

Family heritage — gwely cenedl; treftadaeth teulu.
Heritage by escheat — etifeddiaeth ddygwydd.

Hermaphrodeity, } *s.* (Gr. *hermaphroditos*)
Hermaphrodism, } deurywiaeth, deurywogaeth, gwrfenywiaeth.

Hermaphrodite, *s.* (Gr. *hermaphroditos*) deurywiad, (*pl.* deurywiaid), un deurywiog, un deurywiol, deurywyn, deurywiog, deuryw, cydryw, gwrfenyw, gwrwraig, mabferch, hifyn hafog, catwrwraig; un à fo gwryw a benyw.

Hermaphrodite, *a.* deurywiol, deurywiog, deuryw, gwrfenywaidd, gwrfenyw; gwryw a benyw.
Hermaphrodite flowers—blodau gwrfenyw, blodau gwrfenywaidd, blodau deuryw.

Hermaphroditic, } *a.* deurywiol, deurywiog,
Hermaphroditical, } deuryw, gwrfenywaidd, gwrfenyw, gwrwreigiol; gwryw a benyw.

Hermaphroditism, *s.* deurywiaeth, deurywogaeth, gwrfenywiaeth.

Hermeneutic, } *a.* (Gr. *hermêneuticos*) de-
Hermeneutical, } ongliadol, esboniadol, eglurhaol, egluriadol, amlygiadol, eglurol.

Hermeneutics, *s.* deongliaeth, dehongliaeth, dehongliadaeth, esboniadaeth, egluriadaeth.

Hermetic, } *a.* (Ff. *hermétique*; o'r Gr. *Her-*
Hermetical, } *mês*, Merchur) fferyllaidd, fferyllig, fferyllol, fferyllawl; gorfferyllig; alfferyllig; tryddansoddol, trywyddorol.
Hermetic books—llyfrau gorfferyllig, trywyddorol, gorddansoddol, *neu* dryddansoddol=llyfrau yn trin egwyddorion cyffredinol, natur a graddau bodau nefol, meddyginiaeth, a phynciau ereill: llyfrau dewiniaeth yr Aifftiaid.

Hermit, *s.* (Ff. *hermite*; Gr. *erêmitês*) meudwy, didryfwr, didryfydd, didrefwr, didryf, elaig, unigwr, golochwydwr.
To lead the life of a hermit—golochwydo, meudwyo, golochwyta; byw yn feudwy; byw *neu* fucheddu fel meudwy.
A hermit's life, } meudwyaeth,
A hermit's way of living, } meudwyedd, didryfedd, buchedd meudwy.

Hermitage, *s.* meudwyfod, meudwyfa, meudwyan, didryfle, didryf; cuddigl, cufigl, cilfa, golochwyd, cil, *neu* geudwll meudwy; meudwygell.
Red hermitage — eleigwin coch, didryfwin coch.
White hermitage—eleigwin gwŷn, didryfwin gwŷn.

Hermitary, *s.* meudwygell, meudwygil, cuddigl meudwy, cell meudwy=cufig didryfwr, cysylltedig â rhai abattai.

Hermitess, *s.* meudwyes, didryfes, uniges, golochwydes, eleiges.

Hermitical, *a.* meudwyol, meudwyaidd, didryf, didryfaidd, didryfol, eleigiol, golochwydol, golochwydus, golochwydog; unigol, neilltugar.

Hermodactyl, *s.* (Gr. *Hermês* a *dactulos*) bys Merchur=math ar wreiddyn meddygol â ddygir o Twrci.

Hern, *s.*=*Heron.*

Hernhill, *s.* (*o hernia*) llysiau y fors.

Hernia, *s.* (Gr.) torgest, bolystyn, bolwst, torllengig, ysgigad llengig, bors.

Herniaria, *s.* (Gr. *hernia*) torgestlys, llysiau bolystyn, llysiau y fors, borslys.

Hernshaw,† *s.*=*Heronshaw.*

Hero, *s.* (Gr. *hêrôs*; Ll. *heros*) gwron, arwr, arwron, gorwas, arwrwas, cadgun, dewr, glew, drud, heron, gwrolddyn, dewryn, gwawr, rhyswr.

Heroic, } *a.* (Gr. *hêrôicos*) arwraidd, arwrol.
Heroical, } gwronol, gwronaidd, gorwraidd, gorwrol, gwrolwych, mawrwych, tragwrol, gorchestol, rhagorwych, mawrwraidd, mawrfrydig, dewrwych, dewr, gwrol, glew.
Heroic poem—cerdd arwraidd, cân arwraidd, cerdd arwrol, cân arwrol, pryddest arwrol, arwrgerdd; hanesgerdd, hanesgan.
Heroic actions — gwrolgampau, campau arwraidd, gweithredoedd arwrol: *sing.* gwrolgamp, gwronawd, gwrial.
Heroic virtue—arwriaeth, gwroniaeth, mawrwriaeth, gwroliaeth, arwryd.
Heroic person—arwr, gwron, arwrwas, gwronwas.
Heroic age—yr oes arwraidd, arwroes, oes y gwroniaid.

Heroid, *s.* llythyr arwrol, arwreg, gwronawdl.

Heroically, *ad.* yn arwraidd, &c.; fel arwr.

Heroicomic, } *a.* (*heroic* a *comic*) gwawd-arwr-
Heroicomical, } aidd, digrif-arwraidd, digrifarwrol, arwraidd a digrif, arwrol a digrifol.

Heroine, *s.* (Gr. *hêrôinê*) arwres, gwrones, arwraig, herones; gwraig *neu* fun fawrfrydig.

Heroism, *s.* (*o hero*; Ff. *héroïsme*) arwredd, arwriaeth, gwroniaeth, mawrwriaeth, arwryd, gwroliaeth, mawrwri, gwrhydri, gwroledd, heroniaeth; mawrfrydedd, gwroldeb, dewredd, dewrwychder.

Heroologist, *s.* (Gr. *hêrôs* a *logos*) gwrondraethwr, traethwr ar wroniaid.

Heron, *s.* (Ff.) crëyr, crëydd, crëyr glas, crychydd, crechydd.
Common heron—crëyr glas, crëyr, crëyr cam.
Crested heron—crëyr copog.
Great white heron—crëyr gwŷn.
A young *or* little heron—creyren.

Hern-hawk, *s.* creyrwalch.

Heronry, } *s.* creyrfa, crychyddfa, crech-
Heronshaw, } yddfa, magfa creyrod, creyrgoed, coed y creyrod.

Heroship, *s.* (*o hero*) gwroniaeth, arwriaeth, gwrondod; nodwedd gwron *neu* arwr.

Herpes, *s.* (Gr.) taroden, tarwyden, tarwden, gwreinnyn, tarddwreinnyn, gwraint, tarddwraint; yr eryrod, yr eryr; iddwf, tân iddwf; tardduant, brid.

Herpetic, *a.* perthynol i daroden, &c.; tarwydenol, tarddwreinniol, iddyfol; tarddol, bridol, croendarddol, taenol, ymlusgol.

Herpetologic, } *a.* sarthofyddol, sarddofydd-
Herpetological, } ol, creinfilodol; perthynol i ymlusgiaeth.

Herpetologist, *s.* sarthofydd, ymlusgofydd, hanesydd ymlusgiaid, creinfilodwr.

Herpetology, *s.* (Gr. *herpetos* a *logos*) sarthofyddiaeth, ymlusgiaeth, ymlusgioneg, creinfilodiaeth, sarddaniaeth, hanes ymlusgiaid.

Herring, *s.* (S. *hæring*; Al. *hering*) ysgadenyn, penwag, penweigyn: *pl.* ysgadan, penweig.
Herring cob—penwegyn, penweigyn; ysgadenyn ieuanc heb gyrhaedd ei lawn dwf.
Herringbone-work—gwaith fel esgyrn penweig.

Herring buss—llestr ysgadana, bad ysgadana, llong ysgadana, llestr pysgota.
To cure herrings—cyweirio ysgadan, cyweirio penweig.
Pickle-herring—crocsan, ysgentyn, digriffwas, ffwl y ffair.
Never a barrel the better herring—nid oes o honynt un da; nid oes o honynt mo'r un da; nid gwaeth pa un à gymmeroch, na pha un à adawoch; da y gweddai y bêr i'r golwyth.

Hers, *pr.* (o *her*) eiddi, eiddo; eiddo hi; ei heiddo hi, eiddi hi, eini.

Herschel, *s.* (oddi wrth Syr Gwilym *Herschel*, D.C.L.) y blaned Herschel, à elwir hefyd Uranus, a Seren Siôr.

Herschellite, *s.* math ar ddelidfaen.

Herse, } *s.* (Ff. *herse*) elor feirch, gelor feirch,
Hearse, } elorwydd, edenog, elorglud, elorgerbyd; beddadail amserol; oggwlas, pigoged.

Herse, } *v. a.* gosod mewn *neu* ar elor feirch;
Hearse, } gosod mewn elorwydd; edenogi; cludo i'r bedd.

Herself, *pr.* (*her* a *self*) ei hun, ei hunan.
She herself—hi ei hun, hi ei hunan; hyhi.
She washed herself—ymolchodd; hi a ymolchodd.

Hersillon, *s.* (o *herse*) ogiath, cethrastell.

Hesy,† *v. a.* (S. *heriax*) cyfrif yn santaidd; moli.

Hesitancy, *s.* (Ll. *hæsitantia*) petrusder, petrusdod, petrusdra, petrusedd, petrusdeb, petrusrwydd, ammheusaeth, ammheurwydd, ammheuedd, petrusgarwch.

Hesitant, *a.* (Ll. *hæsitans*) petrus, petrusol, ammhöus, ammheuol, petrusgar, arbetrus; âg attal dywedyd arno; afrugl ei ymadrodd.

Hesitate, *v. n.* (Ll. *hæsito*) petruso, ammheuo, ammheu, peuo, rhuso, rhusio, darammheu; bod yn betrus; oedi, gohirio, addoedi; bod âg attal dywedyd arno; siarad âg attal arno; cecian, cloffsiarad, yrthu, ffeigebu, geirdagu.

Hesitation, *s.* (Ll. *hæsitatio*) petrusad, petrusiant, petrusder, petrusrwydd, petrusdeb, petrusdod, petrusdra, petrusedd, ammheusaeth, ammheuad, ammheu, petrusawd, petrusgarwch, petrusi, petruswch, ammheugarwch, ammheusrwydd, ammheu, rhusiad, rhusiant, rhusaeth, rhusedd, rhus; attal dywedyd, attal dywediad, attal-ddywedyd, attal-ddywediad, afrugledd ymadrodd, rhwystr tafod, ffeigeb, geirdagiad, cecian, cociad; cloffiad rhwng dau feddwl; annilysrwydd meddwl; cyngyd, godrig, gohiriant, ymaros, pae.
Without hesitation—yn ddigyngyd, yn ddibetrus; heb gyngyd.

Hesitative, *a.* petrusol, ammheuol, petrusgar, petrus.

Hesper, *s.* (Ll. *hesperus*) Ucheron, Gweno, Gwener, Hesper, Hesperus; y seren hwyr, y seren hwyrol, seren yr hwyr.

Hesperian, *a.* (Ll. *hesperius*) gorllewinol, gorllewyddol, llewinol, llewin.

Hesperian, *s.* gorllewinydd, gorllewinwr: *pl.* gorllewiniaid, trigolion y gorllewin.

Hesperis, *s.* (Gr. *hésperos*; Ll. *hesperus*) disawr.

Hest,† *s.* (S. *hæse*; AL. *geheis*) gorchymyn, arch, archiad.

Hesternal, *a.* (Ll. *hesternus*) perthynol i ddoe; yr hyn oedd ddoe.

Hesychast, *s.* (Gr. *hésuchos*) gorphwysydd, llonyddwr.

Heterarchy, *s.* (Gr. *heteros* ac *archê*) allbendodaeth, allbenaeth, alltrodlywiaeth, allbenogaeth, llywodraeth estron.

Heterocephalous, *a.* (Gr. *heteros* a *cephalê*) eillbenaidd, eillbenog, gwahanbenaidd.

Heterochromous, *a.* (Gr. *heteros* a *chrôma*) eilltliwiog, eillne, gwahanliw, amgenliw.

Heteroclite, *s.* (Gr. *heteroclíton*) amrydreigliad, gair amrydreigl, enw amrydreigl, amrydreiglyn, amrydreiglair, anhydreigliad, enw afreol; enw, peth, *neu* un afreolaidd: *pl.* amrydreigliaid.

Heteroclite, }
Heteroclitic, } *a.* amrydreigl, amgendreigl, anhydreigl, afreolaidd, afreolus, direol.
Heteroclitical, }

Heteroclitous,† *a.*=*Heteroclite, Heteroclitic, &c.*

Heterodox, *a.* (Gr. *heteros* a *doxa*) geudybiog, geudybus, geudybiol, allfarn, arallfarn, geugredol, camgredol, geulithiog, geulithiol, gwrthgredol, gwrthdybiol, geuffyddiog, amgendybus, allgredol; o farn amgen na'r cyffredin; o farn anghywir *neu* anghymhwys; gau, gŵyr, *neu* anghywir ei farn; geuol, geuog.

Heterodoxness, *s.* geudybiogrwydd, geudybusrwydd, geudybioldeb, geulithiogrwydd, geuffyddiogrwydd.

Heterodoxy, *s.* allfarn, arallfarn, camgred, geugred, geudyb, geufarn, geugoel, camgoel, gwrthgred, geuffydd, geulith, geuddysg, amgenfarn, gwahanfarn, allgred, arallgred, camathrawiaeth.

Heterogamous, *a.* (Gr. *heteros* a *gamos*) allbriodol, eillbriodol, gwahanweddog.

Heterogene,† *a.*=*Heterogeneal, &c.*

Heterogeneal, } *a.* (Gr. *heteros* a *genos*) all-
Heterogeneous, } ryw, arallryw, allrywiol, allrywiog, brithrywiog, brithrywiol, brithryw, gwrthrywiol, gwahanrywiol, amryfeilryw, alltudryw; o ryw *neu* rywogaeth arall; cymmysg.
Heterogeneous attraction—attyniad arallryw, attyniad allrywiog; cyfuniad fferyllig.

Heterogeneity, *s.* allrywiaeth, arallrywiaeth, gwahanrywiaeth, allryw, arallryw, gwrthryw, alltudrywiaeth; anghyfathrwydd, amryfaledd.

Heterogeneousness, *s.* allrywiaeth, brithrywiaeth, arallrywiaeth, gwrthrywiaeth, alltudrywiaeth, allrywioldeb, allrywiogrwydd, brithrywiolrwydd, gwahanrywioldeb; anghyfathrwydd, anghymmathrwydd, annhebygrwydd, amryfaledd; gwahaniaeth.

Heteropathic, *a.* (Gr. *heteros* a *pathos*) allnawsol, allnawsig, gwrthnawsol.

Heteropathy, *s.* allnawsedd, allnawsaeth, allfeddygiaeth.

Heterophyl, } *s.* (Gr. *heteros* a *phullon*) gwa-
Heterophyllus, } handdeilyn, gwahanddeilbryf =math o forbryf.

Heterophullous, *a.* gwahanddeiliog.

Heterophyllus, *s.* gwahanddeilys.

Heteropoda, } *s. pl.* (Gr. *heteros* a *pous*) allbed-
Heteropods, } ogion, gwahanbediaid=cenedl o libogion bolbedogaidd.

Heteropod, } *s.* allbedog, gwahanbedog; un
Heteropode, } o'r allbedogion.

Heteropterans, } *s. pl.* (Gr. *heteros* a *pteron*)
Heteroptera, } alladeinogion, alladeinogiaid.

Heteropterous, *a.* alladeiniog; afreolaidd ei adenydd.

Heteroptics, *s.* (Gr. *heteros* ac *optics*) alltremyddiaeth, camdremyddiaeth, geudremeg.

Heteroscians, } *s. pl.* (Gr. *heteros* a *scia*) all-
Heteroscii, } gysgodogion, allgysgodiaid= y rhai y mae eu cysgod yn wastad yn gogwyddo yr un ffordd.

Heteroscian, *a.* allgysgodog, allgysgodaidd; â'u cysgod bob amser yr un ffordd.

Heterostrophe, *s.* (Gr. *heteros* a *strophê*) gwahandro, alltroad, gwrthdroad; cregyn gwrthdroawl.

Heterotomous, *a.* (Gr. *heteros* a *temnô*) gwahanholltog; âg iddo holltiad gwahanol i faesgrisfaen.

Heterotropal, } *a.* (Gr. *heteros* a *trepô*) alltro-
Heterotropous, } awl, gwrthdroawl, gwahandroawl; yn cyfeirio nac at y bon nac at y blaen.

Hetman, *s.* tywysog neu benciwdod yn mysg y Cossaciaid.

Heulandite, *s.* (oddi wrth Mr. *Heuland*) enw delidfaen.

Hew, *v. a.* (S. *heawian;* Al. *hauen*) naddu, trychu; cymmynu, cymmynian; tori; hacio, taro; briwio, darnio.

To hew down—tori i lawr; trychu i lawr; cymmynu, cymmynian; cwympo.

To hew in pieces—tori yn ddarnau, yn ddryllian, yn gatiau, yn dipiau, yn ddifynion, yn yfflon, yn gandryll, *neu* yn dameidiau; darnio, dryllio, catio, briwo.

To hew often—naddial; mynych naddu.

To hew off—tori ymaith, trychu ymaith, naddu ymaith, tori ffwrdd.

To hew out—naddu allan, tori allan; cloddio.

To rough hew—bras naddu, bras lunio.

To hew smooth—llyfn naddu, glân naddu, llathru, llathr naddu.

Hewn stone—careg naddedig, maen naddedig; maen nadd, careg nadd, naddfaen.

Hewer, *s.* naddwr, naddydd, trychwr, trychydd; cymmynwr, cymmynydd, cymmyniad, cymmynog; torwr, torydd.

Hewer of stones—naddwr ceryg.

Hewer of wood—cymmynwr, cymmynydd, *neu* gymmyniad coed; torwr cynnud; cynnutwr, cynnutai.

Hewing, *s.* naddiad, naddiaeth, naddedigaeth.

Hexachord, *s.* (Gr. *hex* a *chordê*) chwechord, chwethant.

Hexadactylous, *a.* (Gr. *hex* a *dactulous*) chwebysog, chwebysiog, chwechbysog, chwebyseddog, chwebys.

Hexade, *s.* (Gr. *hex*, chwech) chwechaid.

Hexagon, *s.* (Gr. *hex* a *gônia*) dull chwechonglog, chwechongl, chwechochr, *neu* chwechochrog; chwechochr, chwechongl, chweongl, chweochr, chwechor.

Hexagonal, *a.* chwechonglog, chwechochrog, chwechongl, chwechochr, chweonglog, chweochrol, chweochrog, chweochraidd.

Hexagony, † *s.*=*Hexagon.*

Hexagyn, *s.* (Gr. *hex* a *gunê*) chwebenyw, planigyn chwebenyw.

Hexagynia, *s.* chwebenyw, y llwyth chwebenyw.

Hexagynian, *a.* chwebenyw, chwebenywaidd.

Hexahedral, *a.* (Gr. *hex* a *hedra*) chwechochrog, chweochrog, chweochr, chwegyfochrog, chwegyfochr; cubaidd.

Hexahedron, *s.* (Gr. *hex* a *hedra*) corff chwechochrog, chwegyfochr, *neu* chwegyfochrog; chwechochr, chwegyfochr; cub, tryfaint, tryfaid, trybedron, chwechochryn.

Hexahemeron, *s.* (Gr. *hex* a *hêmera*) ysbaid chwech diwrnod; chwedydd.

Hexameter, *s.* (Gr. *hex* a *metron*) chwebanog, chweban, chwemydr, mydr chweban, mydr chwebanog, chwechorfan, gwers chwethroed.

Hexameters—chwebanogion.

Hexameter, } *a.* chwebanog, chweban,
Hexametric, } chwechorfanog, chwethroed-
Hexametrical, } iog, chwemydrog.

Hexameter verse—mydr chweban.

Hexander, *s.* (Gr. *hex* ac *anêr*) chwegwryw, planigyn chwegwryw.

Hexandria, *s.* Chwegwryw=enw y chweched genedl o blanigion yn ol trefn Linnæus.

Hexandrian, } *a.* chwegwryw, chwegwryw-
Hexandrous, } aidd.

Hexangular, *a.* (Gr. *hex* ac *angular*) chwechonglog, chweonglog, chwechongl, chweongl, chweochrol, chwechornelog.

Hexaped, *s.* (Gr. *hex*, a Ll. *pes*)=*Hexapod*, &c.

Hexapetalous, *a.* (Gr. *hex* a *petalon*) chweblodeuddeiliog, chweblodeiliog; âg iddo chwech o flodeuddail.

Hexaphyllous, *a.* (Gr. *hex* a *phullon*) chwedeiliog, chwedalenog.

Hexapla, *s. pl.* (Gr.) chwephlygion, chwephlyg, chwephlyglyfr.

The Hexapla of Origen—Chwephlygion Origen, Chwephlyg Origen.

Hexaplar, *a.* chwephlyg, chwechplyg, chwecholofnog.

Hexapod, } *s.* (Gr. *hex* a *pous*) chwethroed-
Hexapode, } og, anifail chwethroed, chwephedfil: *pl.* chwephedogion: †gwrhyd.

Hexapod, } *a.* chwethroed, chwethroedog,
Hexapode, } chwethroediog, chwephedog; â chanddo chwech troed.

Hexastich, *s.* (Gr. *hex* a *stichos*) chwebreicheg, cân chwech pennill, cân chwebraich, pennill chwech llinell.

Hexastyle, *s.* (Gr. *hex* a *stulos*) chwephillas, chwephilerfa; adail â 6 colofn o'i blaen.

Hey, *in.* hai! ha! he! wi! waw! wew! hawyr!

Heyday, *in.* (*high day?*) ha ha! aha! ha! wi! hawyr! oi! oian! oio!

Heyday, *s.* pranc, gofreg, asbri, hoen, llawenydd, gwyllt ineb.

Hiation,† *s.* (Ll. *hio*) dyhead, dyheuad, ystwyrad, geuddylifiad.

Hiatus, *s.* (Ll.) agen, gagen, agoriad, egoriad, agendor, ffosp, ag, adwy, bwlch, gwagle, breg; dyhead, dyheuad, dyheueb, agorsain, dybryd sain, ystwyreb; diffyg, coll, gwall.

Hibernacle, } *s.* (Ll. *hibernaculum*) gauafod,
Hybernacle, } gauafle, gauafletty; gauafle llysiau; gauafle milod.

Hibernal, *a.* (Ll. *hibernus*) gauafol, gauafaidd, gauafawr.

Hibernate, *v. n.* (Ll. *hiberno*) gauafu; bwrw y gauaf; treulio y gauaf.

Hiberuation, *s.* gauafiad, gauafiant.

Hibernicism, *s.* (o *Hibernia*, Gwerddon) Gwyddeliaeth, priodwedd Wyddelig, hepwedd Wyddelig; dull ymadrodd priodol i'r Wyddelaeg; Gwerddoniaeth.

Hiccius Doctius, } *s.* (Ll. *hic est doctus?*)
Hiccius Doccius, } chwidrog, hudolwr, hudol, twyllwr, hocedwr.

Hiccough, } **Hiccup,** } **Hickup,** } *s.* (o'r sain ; D. ac Is. *hik, hikken ;* Sw. *hicka*) ig, yr ig, igian, eigian, igi.
I have the hiccough — y mae yr ig arnaf.

Hiccough, } **Hiccup,** } *v. n.* igian, igio, eigian.

Hickory, *s.* collen ffrangig America ; cneugoed gwynion, cneuwydd gwynion.

Hickwall, } **Hickway,** } *s.* (*hitch* a *wall ?*) delor y derw, cymmynwr y coed, caseg y ddryghim.

Hid, } **Hidden,** } *a.* (o *hide*) cuddiedig, celedig, cudd, cel, dirgel, dirgelaidd, dirgeledig, celedig, argel, yn nghudd, dân gel, dân gelc, yn llech, cuddiog, cynghel.
A hidden thing—peth cuddiedig, peth cudd, cuddbeth ; argelwch, dirgelwch, dirgeledd.

Hidage, *s.* (o *hide*) treth ar bob gwaith aradr o dir.

Hidalgo, *s.* (Ysp.) pendefig (yn yr Yspaen).

Hide, *v.* (S. *hydan*) cuddio, celu, dirgelu, argelu, celcio, celcu, cynghelu ; gorchuddio, arguddio, celiadu ; llechu, techu, ymlechu, ymguddio, ymgelu, ymddirgelu, godechu, dydechu.
To hide one's self—ymguddio, ymgelu, ymddirgelu, llechu, godechu, ymachludo, ymachludd, ymachlud.
They hide themselves together—ymgydlechant, cydymlechant.
He shall not be able to hide himself in his lurking-place—ni all ymlochesu.
To hide feloniously—lladrad-guddio.
To be hidden—bod yn guddiedig, &c. ; ymguddio, ymgelu.
To hide in the ground—cuddio *neu* gladdu yn y ddaiar.
Hide and seek—mig ymguddio, migymguddio, micymguddio, mic ymguddio, chwarae mig ymguddio, gwareu salltu, chware mig, chware chwiw, chwareu cudd ac ymddangos ; migymgudd, migymguddiad, micymguddiad.
To play at hide and seek—chwareu migymguddio, chwareu migymgudd, &c.

Hide, *s.* gwaith aradr, gwaith atgor, hidys.

Hide, *s.* (S. *hyd, hyde*) croen, cen.
Raw hide—irgroen, croen ir.
Horse's hide—croen march, croen ceffyl, marchgen.
Hide (in composition)—croen, o groen ; lledrin.

Hidebound, *a.* croenrwym, cenrwym, croendyn ; rhisgrwym ; † gerwin, anhydyn ; †crintach, llawgaead, crin, crinwasaidd.

Hideous, *a.* (*Fr. hideux*) hyll, erchyll, echryslawn, echrys, irad, girad, hyllig, enguriol, arswydus, dychrynllyd, erch, gwrthun, iradus, echrydus, engur, engyrth, cethin, ofnadwy, hagr, aruthr ; adgas, ffiaidd.
Hideous of sound—hyll ei sain ; erchyll ei sain ; dybryd ei sain ; hyll-sain.

Hideousness, *s.* hyllrwydd, hylldra, hyllder, hylldod, erchylldod, erchylldra, erchyllrwydd, hylligrwydd, echryslonrwydd, echryslonedd, &c.

Hider, *s.* cuddiwr, celwr, celydd ; ymguddiwr, ymgelwr, ymgelydd.

Hiding, *s.* cuddiad, celiad, dirgeliad, argeliad, cynghellad, dyguddiad, celciad, ymgel, ymgeliad, cel, argel, cudd, celedigaeth, cuddedigaeth, cudded, achlud.
Hiding-place—cuddfa, dirgelfa, ymguddfa, ymgelfa, celfa, llechfa, llechfan, llechfod, llech, achel, achudd, cil, cilfa, cilfach, lloches.
To seek a hiding-place—lleigio, ymlechu, techu ; ceisio ymguddfa.
That has retired to a hiding-place—lleigiad : *pl.* lleigiaid.

Hie, *v. n.* (S. *higan, higian*) brysio, prysuro, ffrystio, dyfrysio ; myned ar frys ; heio.
Hie thee home—hai adref, brysia adref, prysura tuag adref.
To hie on—brysio yn mlaen.

Hie,† *s.* brys, ffrwst, diwydrwydd.

Hieracium, *s.* (Gr. *hierax*) heboglys, llysiau yr hebog, melenydd.

Hiera-Picra, *s.* (Gr.) math o gyffyr meddygol.

Hierarch, *s.* (Gr. *hieros* ac *archos*) glwysben, glwysbenog, glwysbeniadur, glwyslyw, santlyw, alsant, archlwysydd ; penadur eglwysig.

Hierarchal, *a.* santlywiol, glwysbenol, glwysbenaidd, alsantol.

Hierarchical, *a.* (o *hierarchy*) santlywiaethol, santlywodraethol, glwysbenaethol, glwyslywiaethol ; perthynol i lwysbenogaeth ; yn perthyn i lywodraeth yr eglwys.

Hierarchy, *s.* (Gr. *hieros* ac *archê*) glwysbenaeth, glwysbendodaeth, glwysbenogaeth, santlywiaeth, glwyslywodraeth, alsantaeth, santlywodraeth, uchelsantaeth, glwyslywiaeth, archlwysaeth, santaidd lywodraeth ; llywodraeth eglwysig ; gwahanraddau yr angelion.

Hieratic, *a.* (Gr. *hieraticos*) offeiriadol ; perthynol i offeiriaid ; cyssegredig, cyssegr, glwys.

Hierochloe, *s.* (Gr.) glwyswellt, santwellt.

Hierocracy, *s.* (Gr. *hieros* a *cratos*) llywodraeth gwŷr eglwysig, penaduriaeth eglwysogion.

Hieroglyph, } **Hieroglyphic,** } *s.* (Gr. *hieros* a *gluphô*) arwydd-lun, arwyddfath, geirlun, bathain, geirfath, bathodlun, bathysgrif, llunysgrif, arwydd, geirnod ; batheiniaeth.

Hieroglyphic, } **Hieroglyphical,** } *a.* arwyddluniol, batheiniol, bathain, geirluniol, geirnodol, bathysgrifol, llunysgrifol, bathodluniol, arwyddol, arwyddocaol.

Hieroglyphically, *ad.* yn arwyddluniol, &c.

Hieroglyphics, *s. pl.* batheiniau, arwyddluniau, geirfathau, arwyddfathau, geirluniau, bathysgrifion ; batheiniaeth, arwyddluniaeth, bathysgrifiaeth, glwysgrifiaeth.
Hieroglyphics of sorrow—arwyddion *neu* argoelion trymfryd.

Hierogram, *s.* (Gr. *hieros* a *gramma*) santlythyraeth, santysgrif, santysgrifen ; santysgrifiaeth.

Hierogrammatic, *a.* santlythyrol, glwysythyrol, santysgrifol, glwysysgrifol.

Hierogrammatist, *s.* santlythyrydd, santysgrifydd, santysgrifwr, glwysysgrifydd, ysgrifenydd santaidd, ysgrifenwr batheiniau.

Hierographic, } **Hierographical,** } *a.* glwysysgrifol, santysgrifol, glwysysgrifenol, santysgrifenol.

Hierography, *s.* (Gr. *hieros* a *graphô*) glwysysgrifiaeth, santysgrifiaeth, glwysysgrif, cyssegrysgrif, santysgrifen, ysgrifen santaidd.

Hierology, *s.* (Gr. *hieros* a *logos*) glwysoneg ; traethawd ar bethau santaidd.

Hieromancy, *s.* (Gr. *hieros* a *manteia*) santarmes,

glwysddewiniaeth; dewiniaeth oddi wrth bethau cyssegredig *neu* offrymedig.

Hieromnemon, *s.* (Gr. *hieros* a *mnêmôn*) swyddog ag oedd ben ar y defodau cyssegredig, yn Groeg gynt.

Hierophant, *s.* (Gr. *hierophantês*) offeiriad; dysgawdwr crefyddol.

Higgle, *v. n.* (anhysbys; tebyg o *haggle*, medd *Johnson;* C. *hicio*, D. *hykler*, yn ol *Webster*) edwica, adwerthu, cylchwerthu; masnachu *neu* fargena yn galed; gwneuthur *neu* arfer aml eiriau wrth brynu; sefyll am y ddimai; bargena.

To go higgling about—edwica, adwerthu; gwerthu lluniaeth o ddrws i ddrws *neu* o dy i dy; drud werthu o dy i dy yn y dref yr hyn a rad brynwyd yn y wlad.

Higgledy-piggledy, *ad.* blith draphlith, ben draphen, yn draphlith, yn bendramwnwgl, yn ddidrefn, mewn annhrefn, allan o drefn, yn gymmysg.

Higgler, *s.* edwicwr, edwicydd, adwerthwr, adwerthydd; bargeiniwr caled, bargeinwr gwydn; prynwr, masnachwr, *neu* fargenwr geiriog; un â wna lawer o eiriau wrth brynu.

High, *a.* (S. *heah, hig, heh, hih;* Al. *hoch*) uchel; ban, banog; aruchel, goruchel; tâl; dyrchafedig, derchafedig, dyrchedig, derchedig, afan; balch, uchelsyth, uchelfalch; mawr, dirfawr, gorfawr, pen-, prif-, penaf, gor-, arch-, ar-, carn-; croch; tymhestlog, ystormus; uchelfreiniog; poeth, cryf, uchelchwaeth, uchelsawr, uchelflas, uchel ei chwaeth, uchel ei sawr, uchel ei flas, pupyrog, sawyrboeth; drud, prid, uchelbris; llawn; uchelfawr, uchelwych.

The Most High—y Goruchaf.

Extremely high, } goruchel, uchel iawn,
Very high, } tra uchel, gorfau, aruchel, uchel dros ben.

As high as—cyfuwch a *neu* ag; ucheled a *neu* ag; cyn uched a *neu* ag; cyn uwched a *neu* ag; mòr uchel a *neu* ag.

High place—uchelfa, uchelfan, lle uchel, mân uchel, bant, ban, aran; twyn, bryn.

High festival—uchel ŵyl, uchelwyl, gŵyl fawr, gŵyl arbenig, gŵyl uchel.

High of stature—tâl, ban, uchel.

On high—yn uchel; yn yr uchelder; i'r uchelder; i fyny, uchod.

From on high—oddi uchod, odd uchod, o'r uchelder.

To set on high—dyrchafu, derchafu, dyrchu, derchu, gosod yn uchel, codi yn uchel, uchelu.

High noon—llawn hanner dydd; uchel hanner dydd, llawn ganolddydd, uchel nawn, uchelnawn.

High treason—teyrnfradwriaeth, teyrnfrad, carnfradwriaeth, uchelfradwriaeth, uchelfrad; brad yn erbyn brenin *neu* frenines.

High church—areglwys, uchel eglwys.

High churchmen—areglwyswyr, uchel eglwyswyr.

High school—arysgol.

High land—ucheldir, tir uchel, tir bant, gorthir, gwrthdir.

High altar—uchel allor, allor uchel, penallor.

High time—llawn bryd, eithaf pryd.

It is high time—mae yn llawn bryd; y mae yn llawn oed; y mae yn oed; hen bryd, hwyr bryd.

It is high day—mae yn uchel ddydd; mae yn llawn ddydd; mae yn uchel o ddydd; mae yn llawn o ddydd; mae yn ddydd goleu; mae yn llawn oleu.

It is high time that was done—mae yn llawn oed fod hyny o beth wedi ei wneuthur; mae yn oed fod hyny o beth wedi ei wneuthur; dylasai hyny fod wedi ei wneuthur er ys meityn.

It is high time to depart—madws yw ymadaw; mae yn llawn bryd ymadael.

Twenty feet high—ugain troedfedd o uchder.

High Dutch—Almaeneg, Allmanaeg, Ellmynaeg.

High German—Uchel Almaeneg, yr Almaeneg Uchel.

High court of parliament—uchel lys y senedd; goruchel lys y senedd.

High wind—gwynt uchel, uchelwynt, gwynt gwaeddfan.

That Sabbath was a high day—mawr oedd y dydd Sabbath hwnw.

On high above all the nations of the earth—yn uwch na holl genedloedd y ddaiar.

High, *ad.* yn uchel, &c.

To drink high—yfed yn galed; yfed yn uchel; yfed yn ddwfn; yfed yn helaeth.

To feed high—bwyta yn foethus, yn ddanteithiol, yn ddeintaidd, *neu* yn finfelus; ymbesgu *neu* ymborthi ar ddanteithion; ymborthi *neu* ymbesgu ar foethau; cymmeryd byd da yn helaethwych; byw yn foethus.

To play high—chwareu yn uchel; chwareu yn drwm; chwareu yn anturfawr.

High, *s.* uchelfa, uchelfan, ban, bant, lle uchel, uchelder.

High-aimed, *a.* uchel ei amcan; uchelgeisiog, uchelgyrch, amcanfawr.

High-arched, *a.* uchel-fwaog; uchel ei fŵu.

High-aspiring, *a.* uchelgais, uchelgeisiol; uchel ei awydd *neu* ymgais.

High-blest, *a.* tra dedwydd, gorddedwydd, dirfawr ddedwydd, uchel ddedwydd.

High blown, *a.* tra chwyddedig, gorchwyddedig, chwyddedig, uchel ei chwydd; wedi ei chwythu *neu* chwyddo.

High-born, *a.* uchelryw, uchelwaed, uchel-anedig, diledryw, diledach, dyledog; uchel ei waed; uchel ei achau; o waedoliaeth uchel.

High-bred, *a.* uchelfag, uchelfoes; uchel ei ddygiad i fyny; moeswych, moesog; uchelryw, uchelrywiog.

High-browed, *a.* banaeliog, uchel ei aeliau, aelfawr.

High-built, *a.* uchel ei adeilad; wedi ei adeiladu yn uchel; â adeiladwyd yn uchel; banadeiliog, uchel-adeiliog.

High-climbing, *a.* dringfawr; yn dringo yn uchel; anhygyrch, anhydrum.

High-coloured, *a.* rhyliwiog, dyfnliwiog, dyfnliw, arliwiog, rhyliwedig, dyfnliwedig, lliwiog, lliwus; uchel ei liw; â lliw uchel arno; bywiog, llawn bywyd.

High-crowned, *a.* uchel ei gopa, (*f.* uchel ei chopa), copog, copaog.

A high-crowned hat—het gopa hir, het gopa uchel, het goryn uchel.

High-curling, *a.* uchelgrych.
High-day, *a.* gweddus i uchelddydd; gweddus i ddydd gwyl; teg, gorwych, uchelwych.
Higher, *a.* uwch, uch, uchelach; goruwch, goruch.
To be higher than others—bod goruwch ereill; bod yn uwch *neu* uchelach nag ereill; bod yn rhagori ar ereill.
Highest, *a.* uchaf, uwchaf, uchelaf; goruchaf, goruchelaf; penaf; nwyaf.
High-fed, *a.* uchelfaeth, uchelfag; uchel ei basg; porthiannus, mwythus, mwythog, mwythfawr.
High-flavoured, *a.* uchelflas, uchelchwaeth, uchelsawr, sawr-uchel.
High-flier, *s.* uchelhedydd, uchelhedwr, un uchelhed; un yn ehedeg yn uchel; mawr ei ryfyg, ei rwysg, *neu* ei rodres.
High-flown, *a.* uchelfalch, uchelfrydig, balch, trahausfalch, mawrfrydus, mawrryfig; uchel ei fryd, uchel ei feddwl; rhodresus, rhyfygus; uchelgais, uchelgeisiol; anghymmedrol; hedegfan.
High-flown words—geiriau chwyddedig.
High-flying, *a.* uchel ei hediad *neu* hedfa; yn hedeg *neu* ehedeg yn uchel; uchelhed; afresymol.
High-gazing, *a.* ucheldremiol, ucheldrem.
High-grown, *a.* ucheldwf; uchel ei dwf.
High-heaped, *a.* uchelgrug, uchelgrugiog.
High-hearted, *a.* uchel ei galon; calonog; uchelfron.
High-hung, *a.* uchelgrog.
High-lived, *a.* uchelfyw, arfucheddol, arfyddiog; perthynol i arfyd; moeswych, uchelfoes.
Highland, *s.* ucheldir, gorthir, gwrthdir, ban, bant, mynydd-dir, blaenau, blaeneudir, tir uchel, brynach, brenach, tir bant.
Highlands of Scotland—Ucheldir yr Alban.
Highlands of Breconshire—Banau Brycheiniog.
Highland, *a.* ucheldirol, gorthirol; perthynol i ucheldir; mynyddig.
Highlander, *s.* brigantiad, brigant, ucheldirwr, mynyddwr; un o drigolion yr ucheldir; un o wŷr y blaenau: *pl.* ucheldiriaid, ucheldirwyr, brigantiaid, trigolion yr ucheldir, &c.
The Highlanders of Scotland—Ucheldiriaid yr Alban; trigolion Ucheldir yr Alban; Brigantiaid Ysgottir.
Highlandish, *a.* uchel, ucheldirol, mynyddig, gorthirol, ban, bant.
Highlands, *s. pl.* ucheldiroedd, gorthiroedd, banau, bannau, blaenau; ucheldir, gorthir, gwrthdir, &c.
Highly, *ad.* yn uchel, &c.; yn fawr; tra, gor-, dir-, dros ben; yn rhagorol, yn neilltuol; o'r mwyaf; i'r eithaf; o'r uchelaf.
Highly seasoned—poeth i'r chwaeth; uchelboeth; poeth i'r eithaf.
High-mettled, *a.* uchelfalch, hyweddfalch, balch, ffrom, ffromwyllt; llamsachus, esgudlym, bywiog, eidiog, ysbrydlawn, nwyfus, arialus, calonog; uchel ei ysbryd; llawn yni; anhyffrwyn.
High-minded, *a.* uchelfryd, uchelfrydig, uchel ei fryd, uchel ei feddwl, uchel-feddwl; balch, uchelfalch, trahausfalch, syberw, chwyddedig.
Highmost,† *a.* uchelaf, uchaf, uwchaf.
Highness, *s.* uchelder, uchder, uchdra, uwchder, uchdra, uwchdra, uchdeb, uchedd, uwchedd, ucheledd; uchelradd, mawredd, mawrhydi, mawryd; talder, taldra, talrwydd.
His royal highness—ei uchelder breninol; ei freninol uchelder; ei uchder breninol; ei freninol uchelradd.
High-place, *s.* uchelfa, uchelfan, lle uchel, màn uchel, ban, bant, aran; twyn, bryn: *pl.* uchelfaoedd, uchelfëydd, uchelfanau.
High-placed, *a.* uchel ei sefyllfa; à osodwyd yn uchel; uchelfaog.
High-pressure, *s.* uchelwasg, uchelwasgiad, gorwasgiad, dirwasg.
High-pressure steam-engine—agerbeiriant uchelwasg, agerbeiriant dirwasgol.
High-priest, *s.* archoffeiriad.
High-priestship, *s.* archoffeiriadaeth.
High-principled, *a.* uchel ei egwyddorion; afresymol ei syniadau gwleidiadol.
High-raised, *a.* dyrchafedig, derchafedig; à godwyd yn uchel; uchelgyfod; uchel, uchelfawr.
High-reaching, *a.* cyrhaeddfawr; yn cyrhaedd yn uchel; uchelgais, uchelgeisiol, awyddus, awyddfawr.
High-red, *a.* uchelgoch; coch dwfn, dysglaer, *neu* danbaid.
High-roofed, *a.* uchelnenog, nenfawr.
High-seasoned, *a.* uchelsawr, uchelchwaeth, uchelflas, uchelboeth, uchelgywair; tymmeredig i'r eithaf; poeth i'r chwaeth; wedi ei gyweirio, ei dymmeru, ei bereiddio, ei gyffeithio, *neu* ei flasuso yn uchel; poeth gàn gyffaeth; poeth gàn bupyr; archwaethog.
High-seated, *a.* uchelseddog, penseddog.
High-sighted, *a.* ucheldremiog, ucheldrem.
High-sounding, *a.* seinfawr, uchelsain, uchelseiniog, sonfawr, soniarus, soniawr, croch, aedd, ban, uchel; uchel ei sain; croch ei sain; mawr ei swn; rhwysgfawr, rhodresfawr, mawreiriog, rhodresus.
High-spirited, *a.* uchel ei ysbryd; âg ysbryd uchel iddo; ysbrydlawn, nwyfus, arialus, arhoenus, calonog, ynïog, gornwyfus; hyf, anturiol, anturus, eofn, dewr; hyffrom, hygawdd, hyddig, ffrom, hawdd ganddo ddigio.
High-stomached, *a.* uchel ei gylla; â chylla uchel iddo; uchel ei ysbryd; uchelfalch, tynfalch, sythfalch, uchelfalch, balch; tordyn, cestuchel; anhydyn, anhyblyg; hyddig, hyffrom, hygawdd, ffrom, hawdd ei ddigio; anhawdd ei ddyhuddo.
High-swelled, } *a.* uchelchwydd; uchel ei
High-swoln, } chwydd; â chwydd uchel ynddo; chwyddfawr; mawr ei chwydd.
High-swelling, *a.* uchelchwyddol, uchelchwyddain, chwyddfawr; ffrostfawr, bocsachus, ffrostiol, bostfawr; uchel ei fost.
High-taper, *s.* tewbanog, y dewbanog, clust y fuwch, clust y tarw, dail y dargod, sircyn y melinydd, dail y melfed, melfedog, panog, llwyn y tewlaeth.
High-tasted, *a.* uchelchwaeth, uchelflas, uchelboeth, poeth; uchel ei flas; uchel ei chwaeth; llym, tostlym.
Hight,† *s.*=*Height.*
Hight, } *a.* (Al. *hætan*, *hatan*) galwedig, en-
Hote, } wedig, dywededig; à elwir, à enwir, à ddywedir, à fynegir; addawedig, gorchymynedig.

Hight,† *v. a.* galw, enwi, addaw, gorchymyn, erchi.

High-toned, *a.* uchelsain, uchelseiniog; seinfawr; â chanddo sain *neu* dôn uchel; uchel ei dôn *neu* sain; llafar.

High-towered, *a.* ucheldyrog; âg iddo dyrau uchel.

High-viced, *a.* uchel-ddrwg, anfad-ddrwg.

Highwater, *s.* gorllanw, gorlanw, llawnfor, uchelfor, gorddwfr, gorlif, gorllif.

Highwater mark—pen gorllanw, nod uchelfor, nod gorllanw, llifnod, gorlifnod, gorllifnod, ol gorddwfr, amlygyn llawnfor, arwyddyn llawnfor, ertrai.

Highway, *s.* ffordd fawr, prif ffordd, prif-ffordd, priffordd, arffordd, cefnffordd, ffordd y brenin, ffordd sathredig.

Highwayman, *s.* lleidr pen ffordd, ysbeilydd pen ffordd, ysbeiliwr pen ffordd.

High-wrought, *a.* llafurfawr, gweithfawr, uchelwaith; â wnaed drwy boen a llafur; cywrain, cywraint, cynnil, celfydd, celfyddus; gorchestol; tra chynhyrfus; â ennynwyd i'r eithaf.

Hilarate,† *v. a.* (Ll. *hilaro*)=*Exhilarate.*

Hilarity, *s.* (Ll. *hilaritas*) llawenydd, llonder, llondra, llondeb, llawenwch, sirioldeb, siriolder, hylonder, hyfrydwch, hoen, hoenusrwydd, lloniant, llonedd, lloneiddrwydd, gorawen.

Hilarious, *a.* (Ll. *hilarus*) llawen, llon, hylon, siriol, llawenychaidd.

Hilary-term, *s.* tymmor Hilar, term Hilar; tymmor Ionor=un o dymmorau y gyfraith yn dechreu ar yr 11fed ac yn diweddu ar yr 31fed o Ionor.

Hilding,† *s.* (S. *hyldan*) gwaelyn, gwreng, bawyn, bawddyn, salwyn.

Hill, *s.* (S.) bryn, bron, bre, mynydd; moel; ponc, banc; cefn, trum; garth, rhŷn; gallt; uchelfa.

A little hill — bryncyn, gofryn, gofron, corfryn, mynyddyn, cefnen, twyn, poncyn, poncen.

Belonging to a hill—bryniol, mynyddol, mynyddig.

A bare hill, A bald hill, moel, moelfryn, moelfre, bryn moel.

A bare-topt hill—bryn barlwm.

Hill-country — mynydd-dir, blaendir, blaenau, gwlad fynyddig.

Brow of a hill—ael bryn, tâl bryn.

A magnificent tower on the brow of the hill —tŵr diwael ar ael yr allt.

Rising of a hill—cynad, cwnad, bron.

The junction of two hills—cyfarthfa.

Full of hills — bryniog, llawn bryniau, mynyddig, mynyddog, llawn mynyddoedd, llawn mynyddau.

The side of a hill—llethr bryn, llechwedd bryn, ochr bryn, disgynfa bryn; bron.

Ant-hill, Ant-hillock, mordwyn, myrdwyn, myrgrug, crug morgrug, twmpath morgrug.

Mole-hill—twmpath pridd y wadd; twyn *neu* dwmpath o bridd y wadd; pridd y wadd; maluria, malur; crugyn y wadd.

Along the slope of a hill—ar hyd y gofynydd; ar hyd y gofyny; ar hyd llethr y bryn; ar hyd y fron.

He goes down the hill—mae e'n myned ar y gwaered; y mae e'n myned i waered; y mae e'n gwaethu yn ei feddiant; y mae e'n gwaethygu yn y byd; y mae y byd yn ei faeddu; y mae y byd yn ei wrthwynebu.

Hill,† *v. a.* (Ll. *helan*; Ll. *celo*) celu, cuddio.

Hilled, *a.* bryniog; yn cynnwys bryniau; mynyddog.

The seven hilled city—y ddinas seithfryn, y ddinas seithfryniog; y ddinas ar saith bryn=Rhufain.

Hilling, *s.* to; pentwr; crugiad.

Hillock, *s.* (o *hill*) bryncyn, corfryn, gofryn, gofron, mynyddyn, twyn, twmpath, ponc, poncyn, poncen, banc, cnol, twynyn, twmpathyn, crug, crugyn, cnwc; bryn.

A round hillock—cnol, crugfrwyn.

A place covered with hillocks—crugyll; lle bryncynog *neu* dwmpathog.

A little hillock—poncyn, poncen, twynyn, twmpathyn, cnycyn, crugyn.

Hillside, *s.* llethr bryn, llechwedd bryn, ochr bryn; disgynfa bryn; bron.

Hilly, *a.* bryniog, mynyddig, bryniol, llawn bryniau, llawn mynyddoedd; uchel.

Hilly country — gwlad fynyddig, gwlad fryniog; mynydd-dir, gwrthdir.

Hilly ground — bryndir, twyndir, tir bryniog, tir mynyddig.

Hilt, *s.* (S.) dwrn, gafael, *neu* garn cleddyf; claes; carn, dwrn, gafael, coes, menybr, said.

From hilt to point—o'r bon i'r blaen; o'r claes i'r blaen.

Hilted, *a.* âg iddo ddwrn, &c.; seidiog, claesog.

Gold-hilted—eurgarn, eurgarnog, eurseidiog, eurgaid.

Hilum, *s.* (Ll.; C. *hil*) hadlygad, llygad, blagur-yn, hilyn.

Him, *pr.* (cyfiwr gwrthrychol *He*; Ll. *eum*) ef, e, fe, efe, me, efo, fo, mo, o; yntau; o hono, o hano.

Of him, Concerning him, am dano; am dano ef; yn ei gylch; yn ei gylch ef; o'i blegid; o'i blegid ef.

To him—iddo; wrtho, wrtho ef.

From him, Out of him, allan o hono ef; i maes o hono ef; allan o hano ef; hano.

By him—ganddo, ganto; wrtho; trwyddo, trwyo; yn ei ymyl.

Himself, *pr.* (*him* a *self*) ei hun, ei hunan.

He himself—efe ei hun, efe ei hunan; ef ei hun; yntau, efyntau.

God himself—Duw ei hun, Duw ei hunan.

By himself—wrtho ei hun; wrtho ei hunan; wrth ei hun; ar ei ben ei hun; ar ei ben ei hunan; heb neb gydag ef; yn unig.

Of himself, Concerning himself, am dano ei hun; yn ei gylch ei hun.

Of himself—o hono ei hun; o hano ei hun; yn ddigymhell.

David hid himself in the field—Dafydd a ymguddiodd yn y maes; ymguddiodd Dafydd yn y maes.

He is beside himself—mae efe allan o'i bwyll; mae efe yn anmhwyllo; mae efe yn ynfydu.

Hin, *s.* (H.) mesur Hebrëig yn cynnwys y 6fed ran o Ephah, neu yn nghylch 10 peint Seisonig.

Hind, *s.* (S., Al., ac Is. *hinde*) ewig; danas.

Hind-calf — llwdn ewig, clain, rhydain, rhydol, danas ieuanc.

Hind, *s.* (S. *hine*) gwladwr, dyn gwledig, un gwladaidd, taiog, iangwr, gwladeiddyn; llafurwr, amaeth, amaethwr, llafurwas; †gwas.
A lazy hind — segurddyn, diogyn, dyn diog, dyn diogwrth, gwas diog.

Hind, *a.* (S. *hindan; Is. hinder*) ol.
The hind feet—y traed ol.

Hindberry, *s.* (Al. *himbeere*) afanen, mafonen: *pl.* afan, mafon.

Hinder, *a.* (cymharol o *hind*) olach, olaf (o ddau beth), ol; pellach yn ol; dylwr.
The hinder wheels—yr olwynion ol.
The hinder quarter—y chwarthor ol, y chwarthor dylwr; dylwr.
Fore quarter and hinder quarter—chwarthor rhag a chwarthor dylwr; chwarthor ol a chwarthor blaen.
The hinder end—y pen ol; y bon, bon.
The hinder part—y rhan ol, y tu ol.
The hinder part of the head *or* neck—gwegil, y gwegil.

Hinder, *v.* (S. *hindrian; Al. hindern*) rhwystro, lluddias, lluddio, llestair, llesteirio, dyor, nadael, nadel, attal, rhagod, afrwyddo, arluddio, cyfluddio, hybu, gwarafun, gwahardd.
To hinder from—cadw rhag, rhwystro i, nadael i, dyor i.
The winds hindered us from sailing—y gwyntoedd a'n cadwasant rhag hwylio; y gwyntoedd a'n dyorasant i hwylio; cadwodd y gwyntoedd ni rhag hwylio.
I am hindered—rhwystrir fi, fe'm rhwystrir, e'm rhwystrir; mae rhwystr *new* luddias arnaf.
You shall not be hindered by me—ni'ch lluddir genyf fi; ni luddir mo honoch genyf fi.
A cause that hinders—anach.

Hinderance, } *s.* rhwystr, lludd, llestair, lludd-
Hindrance, } ias, cyfludd, goludd, attal, rhagod, arludd, nidr, nidri; rhwystrad, llesteiriad, lluddiad, lluddiant, arluddiad, dyoriad; godor; afrwydd-deb; anach; attalfa; gwarafun, gwardd.
Without hinderance—heb ludd, heb oludd, yn ddirwystr, heb rwystr.
Without let or hinderance—heb ludd heb wahardd.
To remove hinderances, } symmud rhwystr-
To remove a hinderance, } au; rhwyddhau, cyfrwyddo, dirwystro, diluddio, dilesteirio, dinidro.

Hinderer, *s.* rhwystrwr, rhwystrydd, lluddiwr, llesteiriwr.

Hinderling, *s.* anifel diryw, sal, *new* ddiwerth; celach, gelach.

Hindermost, *a.*=*Hindmost.*

Hindmost, *a.* olaf; diweddaf; bonawl, yn bouio.
The hindmost—yr oliaid, y dylyriaid; y bon; y rhai olaf; yr olaiaid.
The hindmost ox in a team—boniad; yr ych bon; yr ych olaf: *pl.* boniaid.
The hindmost of thee—y rhai olaf o honot (*Deut.* xxv. 18).

Hinge, *s.* (Is. *hengxi; cyfathrach i hang*) colfach, colyn drws, colyn dor, corddyn, bach drws, colyn, còl, crogfach; prif bwnc, prif bwynt.
Off the hinges—oddi ar y bachau.
He is off the hinges—y mae efe allan o dymmer; y mae efe mewn anfoddlonrwydd, mewn drwg dymmer, *new* mewn tymmer ddrwg.
Things are off the hinges here at present—y mae pethau *new* faterion allan o drefn yma ar hyn o bryd; y mae pethau *new* faterion mewn annhrefn yma ar hyn o bryd.
This is the hinge of the matter—dyma begwn y ddadl; ar y pwnc hwn y saif *new* y try y mater.
These are the main hinges of the controversy—dyma brif benau y ddadl; dyma brif bynciau y ddadl; dyma brif begynau y ddadl.
The four hinges of the world—pedwar ban y byd; pedwar pwynt y byd.
In the hinge at east—yn y pwynt *new* bwnc dwyreiniol; yn mhwnc y dwyrain.

Hinge, *v.* colfachu, bachu; plygu, camu; sefyll; crogi, hongian, dibynu.
To hinge the knee—plygu y glin, camu y

Hinniate, } *v. n.* (Ll. *hinnio*) gweryru. [glin.
Hinny, }

Hinney, *s.* (Ll. *hinnus*) mul (rhwng march ac asen).

Hint, *v.* (It. *cenno*) awgrymu, rhoi awgrym, rhoi amnaid, lledarwyddo, lledgrybwyll, gogrybwyll, bwrw amnaid, gwneyd amnaid, amneidio, crybwyll, corbwyll, crybwyllo, corbwyllo, cyrbwyllo, lledfynegu, gofynegu, lledhysbysu, goddangos, lledgoffhau, lledrybuddio, yngenyd, darofyn; rhybuddio yn ddirgel; rhybuddio yn o dywyll; dwyn ar gof mewn geiriau anghlaer; dwyn ar gof mewn hanner geiriau.
To hint at a thing—tafiu o hirbell at beth; cyfeirio at beth; gogrybwyll am beth.

Hint, *s.* awgrym, amnaid, lledarwydd, lledrybudd, lledgrybwyll, gogrybwyll, lledargoel, lledfynag, arwydd, crybwyll, corbwyll, cyrbwyll, yngan, lledhysbysiad, rhybudd dirgel, byrson, darofyn; dirgel ddygiad ar gof.
The old wife gave me that hint—yr hen wraig a roddodd hyny yn fy mryd; yr hen wraig a ddangosodd *new* a ddadguddiodd hyny i mi.
I took the hint from the thing itself—y meddwl hwn a ddaeth i mi oddi wrth y peth *new* y mater ei hun; y meddwl hwn a gyfododd ynof oddi wrth y peth ei hun; cymmerais yr awgrym oddi wrth y peth ei hun.

Hip, *s.* (S. *hipe, hypp*) clun, y glun, pen y glun, pen uchaf y glun, gafael y glun; osgueniar.
Pained in the hip—â dolur yn ei glun; â'r glunwst arno.
To have on the hip—cael ar ei glun.
To smite hip and thigh—taraw glun a morddwyd; llwyr ddymchwelyd â lladdfa fawr.

Hip, *v. a.* llaesu cymmal pen y glun; digymmalu pen y glun; llaesu yn mhen y glun; clunlaesu; lledbeio, osgnenu, lledgornelu, osgneniaru.

Hip, *s.* (byrhad o *hypochondria*) iselder ysbryd, gwendid ysbryd, iseldra ysbrydoedd, gwendid ysbrydoedd, pruddglwyf, clefyd y ddueg, dueg, duegwst, pruddwst, wst.

Hip, *v. a.* gwneuthur yn isel ei ysbryd; gyru i'r ddueg; pruddhau.

Hip, *in.* aros ! cyfaro !
Hip, } *s.* egroes, ogfaen, mwcog, aeron y ciros,
Hep, } ffrwyth y marchfieri.
Hip-gout, *s.* clunwst, y glunwst, dolur pen y glun, dolur yn mhen y glun.
Hip-halt,† *a.* cloff, hergloff.
Hip-knob, *s.* osgoddfyn, cnap osgnen.
Hip-moulding, } *s.* osgfolden, osgaddurnau.
Hip-mould, }
Hippelaph, *s.* (Gr. *hippos* ac *elaphos*) marcheilon=math o ddanas à geir yn Norwy, yn cyfranogi o natur y march a'r carw.
Hippish, *a.* isel ei ysbryd *neu* ysbrydoedd ; gwàn ei ysbryd *neu* ysbrydoedd ; pruddglwyfus ; á'r pruddglwyf arno ; darostyngedig i iselder *neu* wendid ysbrydoedd ; à ormeilir gàn iselder *neu* wendid ysbryd.
Hippocampus, } *s.* (Gr. *hippocampos*) morgeffyl,
Hippocamp, } pysg penceffyl.
Hippocentaur, *s.* (Gr. *hippocentauros*) dynfarch=anghenfil dychymygol, hanner dyn a hanner march.
Hippocrass, *s.* (Ff. ; malpai, gwin Hippocrates) meddygwin, gwin perlysiau.
Hippocrates' Sleeve, *s.* llawes Hippocrates, llawes Hippocrad=math o gwd hidlo.
Hippocratic Face, *s.* (Ll. *facies hippocratica*) gwedd Hippocratig ; gwedd welw, soddedig, a chrepachog ; gwedd yr angeu.
Hippocrepis, *s.* (Gr. *hippos* a *crepis*) pedol y march, ewnoflau gwyllion.
Hippodame, *s.* morgaseg, morgeffyl, morfarch.
Hippodrome, *s.* (Gr. *hippodromos*) marchredfa, marchredegfa, marchwareufa, cemmaes, rhedfa meirch, gyrfa meirch.
Hippogriff, *s.* (Ff. *hippogriffe ;* Gr. *hippos* a *grups*) adenfarch, marchruffwn, marchruffyn, march adeiniog ; anghenfil hanner march a hanner gruffwn.
Hippolith, *s.* (Gr. *hippos* a *lithos*) marchith=maen à geir yn nghylla neu goluddion ceffyl.
Hippomane, *s.* (Gr. *hippos* a *mania*) casegred, llifred gwenwynig : math o goed gwenwynig, priodor o'r India Orllewinol.
Hippophae, *s.* myr-rafnwydden, mor-rafnwydden, rhafnwydden y môr, rhafnwydden arfor.
Hippophagous, *a.* (Gr. *hippos* a *phagô*) marchysol ; yn byw ar feirch *neu* geffylau.
Hippophagy, *s.* marchysiant ; yr arfer o ymborthi ar geffylau.
Hippopotamus, } *s.* (Gr. *hippos* a *potamos*)
Hippopotamy, } gwyfarch, afonfarch, dyfrfarch.
Hippotherium, *s.* (Gr. *hippos* a *thêrion*) marchfil.
Hippuric Acid, *s.* (Gr. *hippos* ac *ourion*) sur marchlifig, sur marchawig.
Hippuris, *s.* (Gr. *hippouris*) rhawn y gaseg, rhonell y gaseg.
Hippurite, *s.* math o gragen.
Hip-rafter, *s.* talgledren, talgeibren, ceibren ysgipa.
Hip-roof, } *s.* talnen, talnen ty, nen ysgipa,
Hipped-roof, } ysgibnen, talcen ysgipa, taldrum, taldrumen.
Hip-shot, *a.* clunlaes ; wedi llaesu pen ei glun ; wedi llaesu yn mhen ei glun.
Hip-tiles, *s. pl.* osglechau, osgbeithynau, llechau cornel.
Hipwort, *s.* dueglys.

Hircate, *s.* (o Ll. *hircus*) bychaint, bychalan.
Hircic Acid, *s.* sur bychig.
Hircine, *s.* bychnur=sylwedd à geir yn ngwer gafr.
Hircus, *s.* (Ll.) bwch geifr ; gafr.
Hircus (in astronomy)—Gafran, yr Afr= yr un a *Capella.*
Hire, *v.* (S. *hyran ;* Is. *huuren*) hurio, llogi, cyflogi ; ardrethu ; gobrwyo.
To hire out—llogi, cyflogi ; rhoi *neu* osod dàn ardreth ; rhoi *neu* osod dàn bris *neu* log ; rhoi allan ar hur, er llog, *neu* er cyflog ; gosod ; rhentu.
To hire out one's self—ymgyflogi ; ymwerthu.
To be hired, } i'w gyflogi ; i'w ar-
That may be hired, } drethu ; à ellir ei logi *neu* ardrethu.
That may be easily hired—hylog ; hawdd ei gyflogi ; hawdd i'w gyflogi.
Not easy to be hired—anhylog ; anhawdd ei gyflogi.
Hired servant—gwas cyflog, cyflogwas, gwas hur, gweinidog cyflog, hurwas, gwr hur, gwr cyflog, dyn hur, dyn ar gyflog, dyn ar ammod.
Hired soldiers — milwyr llog, sawdwyr cyflog, lluyddwyr cyflog, hursawdwyr, milwyr huredig, milwyr dàn gyflog.
Hired coach—cerbyd llog, hurgerbyd, hurglud, llog-gerbyd, clud llog, cerbyd hur.
Hired house—ty ardrethol.
Hired force—arianllu, cadlu cyflogedig.
Hire, *s.* hur, cyflog, llog, cyflogawd, tâl, gobr gwaith, gwobr gwaith ; ardreth ty, llog ty ; gwobr, gobr, gobrwy.
A day's hire—hur diwrnod, cyflog diwrnod, dydd wobr, dyddged.
A soldier's hire—hur milwr, cyflog lluyddwr, cadwobr.
Hireless, *a.* digyflog, dilog.
Hireling, *s.* gwas cyflog, cyflogwas, cyflogddyn, cyflogyn, hurwas, hurddyn, gwr hur, dyn hur, gwas llog, gweinidog cyflog, un cyflogedig ; gwr gwobr a gwerth, gwas gwobr a gwerth ; huran, huren, putain gyflog : *pl.* gweision cyflog, cyflogiaid, cyflogedigion, cyflogweision, &c.
Hireling, *a.* cyflogedig, cyflogol, huredig, huriol, cyflogaidd.
Hirer, *s.* cyflogwr, cyflogydd, huriwr, llogydd, llogwr.
Hirsute, *a.* (Ll. *hirsutus*) blewog, cedenog, gwrychog ; garw, aflyfn.
Hirsuteness, *s.* blewogrwydd ; gwrychogrwydd.
Hirundo, *s.* (Ll.) y wennol ; y gwennoliaid.
His, *pr.* (cyflwr meddiannol *He ;* S. *hys, hyse*) ei eiddo ef, ei eiddo, eiddo.
His own—eiddo ei hun ; ei eiddo ei hun ; yr eiddo ei hun ; ei eiddo ef ei hun ; ei eiddo priod ef ; ei—ei hun.
His own work—ei waith ei hun ; ei waith ei hunan ; ei waith ef ei hun.
His book—ei lyfr ; ei lyfr ef.
They are his—eiddo ef ydynt ; ei eiddo ef ydynt ; ei eiddo ydynt ; efe a'u piau.
It is his—efe a'i piau ; efe a'i pia ; efe a'i pieufydd ; eiddo ef ydyw ; ei eiddo ef yw.
Ye saints of his—chwi ei saint ef.
A friend of his—un o'i gyfeillion ef ; cyfaill iddo ; ei gyfaill ef.

Hisingerite, *s.* (o barch i Mr. *Hisinger*) delidfaen à geir yn Sudermanland, Sweden.

Hispid, *a.* (Ll. *hispidus*) garw, aflyfn; gwrych-og; blewog.

Hiss, *v.* (o'r sain; S. *hysian, hiscan*) chwibanu, chwiban, chwithrwd, sio, suo, chwythleisio; hwtio; hysio, hysian, hysu; chwythu drwy y dannedd.

To hiss at—hwtio; chwibanu am, ar, *neu* wrth; chwythu ar, chwythu yn erbyn.

To hiss to, To hiss for, } chwibanu ar *neu* am.

To hiss out—hysio, hysian, *neu* hysu allan; hwtio allan; gyru allan drwy si, dwrdd, dadwrdd, *neu* anmharch.

The spectators hissed him off the stage—hwtiodd yr edrychwyr ef o'r chwareufwrdd; yr edrychwyr a'i hwtiasant o'r golwg.

Every one will hiss him out to his disgrace—pawb a'i hwtiant ef allan er anmharch iddo.

Hiss, *s.* si, su, chwithrwd, chwiban, chwythlais; hwt, hys; siw.

The hiss of the snake—si, chwyth, chwithrwd, chwythad, *neu* chwythlais y neidr.

Hisself,† *pr.* ei hun, ei hunan.

Hissing, *s.* siad, chwythad, chwibaniad, hwtiad, hysiad; chwiban, chwithrwd, si, hys, hwt; gwatwargerdd.

Hissing serpents—seirff chwibanllyd.

And the inhabitants thereof an hissing—a'i thrigolion i'w hwtio (*Mic.* vi. 16).

Hissingly, *ad.* dan chwiban, yn chwibanllyd.

Hist, *in.* (D. *hyst;* C. *hust*) hust! ust! taw! (*pl.* tewch!) ystaw!

Historial,† *a.*=*Historical.*

Historian, *s.* (Ll. *historicus;* o'r Gr. *historia*) hanesydd, haneswr, hanesai, ystoriawr, ystoriwr, ysgrifenydd hanesion.

Historic, } *a.* Ll. *historicus*) hanesol, hanes-**Historical,** } iol, hanesyddol, ystoriol, ystoriawl.

Historical poem—hanesgerdd, hanesgan, cerdd hanesol, cân hanesiol.

Historically, *ad.* yn hanesol; trwy hanes, wrth hanes.

Historied, *a.* hanesedig, adroddedig.

Historiar,† *s.* ystoriawr, hanesydd.

Historify,† *v. a.* hanesu, adrodd, ystorio.

Historiographer, *s.* (Gr. *historia* a *graphô*) hanesydd, haneswr, hanesai, hanesydd proffesedig.

Historiography, *s.* hanesyddiaeth, hanesiaeth, hanes; swydd hanesydd.

Historiology, *s.* (Gr. *historia* a *logos*) hanesdraith, treithawd ar hanes, hanesofyddiaeth.

History, *s.* (Gr. *historia*) hanes, hanesiaeth, hanesyddiaeth, ystori; edrybod, edrybedd, brud, brut, hanesiad.

Natural history — hanes anianol, hanes naturiol, hanes anianyddol, hanes anian.

History of animals—milhanes; milodiaeth.

History of the world—hanes y byd, bydhanes; hanes gyffredinol.

To write history—ysgrifenu hanes, ysgrifenu hanesion; chwareu yr hanesydd.

History is of singular use—y mae hanesyddiaeth yn wasanaethgar ragorol; y mae hanes yn wasanaethgar dros ben.

History-piece — darlun hanesol, hanesddarn.

Histrion, *s.* (Ll. *histrio*) chwareuwr, chwarëydd.

Histrionic, } *a.* (Ll. *histrionicus*) chwaryddol-**Histrionical,** } ol, chwarëyddol, chwareuol, chwerigol, chwerig; chwareufaol, chwarwyfaol, drychfaol; dynwaredol, ysgentynaidd, cymwawdus; ar wedd chwerig; perthynol i chwarëydd.

Histrionically, *ad.* yn chwaryddol, &c.; ar wedd chwerwig; ar ddull ysgentyn.

Histrionism, *s.* chwareuaeth, chwaryddiaeth, chwareufaniaeth, drychwareuaeth.

Hit, *v.* (Sw. *hitta;* D. *hitter*) taraw, taro, cyffwrdd, cyffwrdd â, cyfhwrdd, cwrdd, cwrdd â, cyfarfod â, cyhwrdd; cyrhaedd, cyrhaeddyd; cyrhaedd *neu* gael ei amcan; dyfod o hyd i; cael hyd i; cael o ddamwaen; taro wrth beth o ddamwaen; damweinio *neu* ddisgyn ar; dygwydd, dygwyddo, damweinio; dyfod o ddamwaen; llwyddo, ffynnu, tycio, cyttaro, cytuno; gyrthio.

Hit or miss—naill ai cael ai colli; cam neu gymhwys.

To hit on—taro wrth, taro ar; cael, caffael; dyfod o hyd i; cael hyd i; cyfarfod, cwrdd, *neu* gyffwrdd â; cael gafael ar; cael cyfod ar; disgyn ar.

To hit off a character—darlunio yn hylwydd, yn ffodus, *neu* yn ffodiog; dynwared i'r bywyd; darlunio nodwedd i'r byw.

To hit down—taro i lawr.

To hit home—taro i dref; taro hyd adref; taro adref; taro i'r byw.

To hit one home—peidio âg arbed un; talu yr hen a'r newydd i un; trin yn ddïeiriach *neu* ddïarbed; bwrw *neu* wasgu ar un yn ddïeiriach.

To hit one in the teeth—taro un yn ei ddannedd; taflu peth i ddannedd un; dannod, lliwied, lliwio, edliw, *neu* gyfedliw i un.

Your conscience hits you in the teeth—y mae eich cydwybod yn eich gwaradwyddo.

He hit them in the teeth with the meanness of their descent—dannododd *neu* edliwiodd iddynt eu lledach.

I cannot hit on it—ni ddaw i'm cof; ni fedraf ei gael ef allan ar hyn o bryd; ni fedraf daro wrtho; nis gallaf ddyfod o hyd iddo.

Hit, *s.* ergyd, tarawiad; damwaen, dygwydd, hap; goddiff; ffawd, tro da; cynnyg, gyrth.

A lucky hit—ffawd, cynrabad, damwaen dda, dygwydd da, tro da, hap dda, tynged dda, ergyd hapus.

An unlucky hit—anffawd, anhap, tro drwg, tro anffodiog, drwg ddamwaen, ergyd anhapus.

The hit of a die—damwaen dis, damwaen y ddis, gyrth dis.

Hitch, *v.* (C. *hecian, hicio,* yn ol *Webster*) ymsymmud ar ysbonc; ymsymmud yn anesmwyth; ysboncio, hercu, hercian, ystercio, hecian; neshau *neu* nesu hwnt; symmud *neu* ymsymmud yohydig yn mhellach; rhoi lle, gwneuthur lle; ymsymmud, myned, ysgogi; gafaelu, ymafaelu; myned yn ngafael; myned ar fach; cymmeryd gafael, rhoi yn ngafael, glynu ar, bachu; ymddyrysu; rhipio, carn-daro, swrn-daro; codi, cwnu; hicio.

To hitch a bridle—bachu ffrwyn; rhoi ffrwyn ar fach.

Hitch, *s.* gwestr, caff, gafael, bach, dalfach, gafaelfach, clicied, clic, attalfa, attal, rhwystr; gafaeliad, bachiad; herc, terc, llwff, hwb, hwp, darnaid; cwlwm, clwm, byddag, byddagl.

Hitchel,† *v. a.*=*Hatchel.*

Hitchel, *s.*=*Hatchel.*

Hitching, *s.* gwisgo mewn seirch *neu* harnais; treciad, bachiad.

Hithe, *s.* (S. *hyth*) porthladd bychan, porthleddyn, hefnyn, corborthladd.

Hither, *ad.* (S.) yma; hyd yma; i'r lle hwn; i'r fan yma; tuag yma.

Hither and thither—yma ac accw; hwnt ac yma; yma a thraw; ol a gwrthol; yn ol ac yn mlaen; ffordd yma a ffordd accw.

Come hither—tyred, dyred, dere, *neu* dyre yma; dabre, debre.

What hither?—ai yma?

Hither, *a.* nesaf yma; nesaf atom; o'r tu yma; yma; nes yma.

The hither Spain—yr Yspaen nesaf yma.

The hither side of a hill—y llethr nesaf yma i'r bryn; yr ochr yma i'r bryn.

Hithermost, *a.* nesaf yma, y nesaf yma; nesaf atom; o'r tu yma; y nesaf o'r tu yma.

Hitherto, *ad.* (*hither* a *to*) hyd yma, hyd hyn, hyd yn hyn; hyd yn awr; hyd y pryd hwn *neu* hyn; hyd hyn o amser; eto.

Hitherto shalt thou come—hyd yma y deui.

Hitherward, *ad.* (*hither* a *ward*) tuag yma; at yma; tuag at yma; tua'r lle hwn.

Hive, *s.* (S. *hyfe*) cwch gwenyn, llestr gwenyn, cyff gwenyn, bodrydaf, modrydaf, gwenynllestr, gwenynlestr, bydaf; cychaid, haid.

Hive, *v.* cychu, llestru; cynnwys, derbyn, cymeryd i mewn; cydlettya.

To hive bees—cychu gwenyn, llestru gwenyn.

Hiver, *s.* cychwr gwenyn, llestrwr gwenyn.

Hives, *s.* (Ysg. o *heave?*) grygwst, crygwst, dolur gwddf, cleren, rhygyngen.

Hizz, *v. n.*=*Hiss.*

Hizzing, *s.*=*Hissing.*

Ho, } *in.* ho! hoi! hai! hoian! ha! clyw!
Hoa, } clywch! gwrando! paid! aros! degle! dyre! dere!

Hoar, *a.* (S. *har*) llwydwyn, llwyd, blawr, blawrwyn, gwyn, arienog.

Hoar, *s.* llwydwyni, llwydwynder, llwydi, llwydni, llwydnedd; penwyni, briglwydedd; henaint, hynafiaeth.

Hoar, *v. n.* llwydo, llwydwynu, gwynu.

Hoard, *s.* (S. *hord*) cuddfa, cudd, encudd, encuddfa, cronfa, crawn, casgl, clasg, casglfa, crug, cudd-grug, cel-grug, pentwr, cudd bentwr; trysor, ystôr, toraeth, ysgafaeth; achwre.

A hoard of gold—eurgrawn, eurgudd, crug o aur.

Hoard, *v.* croni, tyru, pentyru, crugio, trysori, ystorio, casglu, clasgu, cynnull.

To hoard up=*Hoard, v.*

Hoarder, *s.* crugiwr, pentyrwr, pentyrydd, tyrwr, cronwr, trysorwr, cel-grugiwr, encuddiwr.

Hoarding, *a.* pentyrol, cronawl, pentyrgar, crugiedigol; yn greddfol bentyru ymborth erbyn y gauaf.

Hoared,† *a.* llwyd, wedi llwydo, mws.

Hoar-frost, *s.* llwydrew, barug, glasrew, gorwydr, arien.

To cast a hoar-frost—llwydrewi, barugo, glasrewi.

Hoarhound, *s.*=*Horehound.*

Hoariness, *s.* (o *hoary*) llwydwynedd, llwydedd, llwydni, gwyni, gwynder, caened; penwyni, brigwyni, brigwynedd, briglwydedd, penllwydni.

Hoariness of the head—penwyni, penwynedd, penllwydi, penllwydni, penllwydedd, briglwydni, briglwydedd, brigwyni, brigwynedd.

Hoarse, *a.* (Al. *harsch*) cryg, (*f.* creg), cryglyd, creglyd, cryg ei lais, gwaeddgryg, (*f.* gwaeddgreg), crygaid, crygus.

To grow hoarse, } crygu, cregu; myned
To become hoarse, } yn gryg *neu* cryglyd.
Hoarse voice, } creglais, cryglais, creglef,
Hoarse sound, } cryglef, llais cryg, dryglais.

Hoarse man—dyn cryg, dyn cryglyd.

Hoarse woman—dynes greg, benyw greglyd.

Hoarseness, *s.* crygni, crygi, crygedd, cryglydrwydd, creglydrwydd, crygiant, egrygi.

A fit of hoarseness—crygeu, crygyn, chwiw o grygi.

Hoarse-sounding, *a.* crygleisiog, crygseiniog, cryglefog, cryg ei sain.

Hoarstone, *s.* (Al. *harz*) ffinfaen, cyffinfaen, maen ffin, careg ffin, maen terfyn, maen cyffin, terfynfaen.

Hoary, *a.* (o *hoar*) llwydwyn, llwyd, blawr, blawrwyn, ystlwyd, gwynllwyd, arienog; penllwyd, briglwyd, penwyn, brigwyn; wedi llwydo; â llwydni arno.

Hoary-headed—penllwyd, briglwyd, penwyn, brigwyn, penllwydwyn; penlas, briglas.

To grow hoary—llwydwynu, llwydo, blawrio; myned yn llwydwyn, &c.; penllwydo, penwynu, briglwydo, brigwynu.

Hoax, *s.* (S. *hucse, hucx*), hiced, hoced, twyll, cast, difyrgast, cast difyr, ysmalgast; hoced er mwyn difyrwch; drygsom, som.

Hoax, *v. a.* hocedu, twyllo, castio, hicedu, ysmalgastio, drygsomi, somi.

Hoaxer, *s.* hocedwr, hocedydd, twyllwr, castiwr, hicedwr.

Hoay, *in.* hoi! ho! hai! clyw! clywch!

Hob, *s.* (S. *hoppan?*) pentan, pentanfaen, cil y tân, cil tân; trysglyn, un trwstan, un trwsgl, cerlyn, buach; ellyll, gwyll.

Hobble, *v.* (C. *hobelu*, yn ol *Webster;* perthynas i *hop*, S. *hoppan*) cloffi; myned dân gloffi *neu* delgyngu; cerdded dân gloffi *neu* delgyngu; golemain, clunhecian, hercian, llyffian, hobelu, telgyngu, telgynu, hecian, cloffgerdded; cerdded yn gloff; myned *neu* gerdded yn anghryno; bod yn fusgrell;† dyrysu, ffeigio, methlu.

To hobble over a thing—gwneuthur peth yn esgeulus, yn ddibris, *neu* yn ddiofal; rhedeg dros beth.

Hobble, *s.* llwff, cloff gerddediad, cloff gam, heg, hec, herc, terc, cloffagwedd, cloffwedd, telgwng, telgyngiad, telgyniad, hobeliad, cloffni, cloffi; cyfyngder, anhawsder, anhawsdra, ffaig, nidr, dyryswch, dyrysni, cyni, trallod, caledi, anghyflwr, magl.

Hobbledchoy, *s.* plwynwas.

Hobbler, *s.* (o *hobble*) llyffiwr, clunheciwr, heciwr, telgyngwr, cloff gerddwr, musgrellyn.
Hobbler, *s.* (o *hobby*) corfarchwr, crynfarchwr.
Hobbling, *p.* yn myned dân gloffi, &c.; heroiog.
A hobbling way—ffordd arw, anwastad, herciog, neu delgyngog.
Hobblingly, *ad.* dân gloffi, dân glunhecian, dân delgyngu, yn drwsgl, yn anghryno.
Hobby, *s.* (C. *hobel*; Ff. *kobercau*) hudwalch, hebog yr hedydd, hebog yr ehedydd.
Hobby, *s.* (Norm. *kobyn*) crynfarch, corfarch, march bach rhygyngog, tathfarch; pawlfarch, ffonfarch, ceffyl pren, ceffyl bach, ceffyl; hoedlen, gwilbersen, hobi; tegan, hoff degan, anwylbeth, hoffbeth; hobel; priodwyn; gwendid un; y mân gwân ar un; hurthgen, hurtyn, hurtan, penllorcan, anfoesyn.
Hobbyhorse, *s.*=*Hobby.*
To ride upon a hobbyhorse—marchogaeth ffon.
Hobgoblin, *s.* (*hob* a *goblin*) coblyn, ellyll, gwyll, bwgan, bwbach, bwci, mwci, anysbryd, gwagysbryd, drychiolaeth, lledrith, bygwydd, bwg, pwg, pwci, pwca, bo, elff, aneilun, un o'r tylwyth teg: *f.* ellylles, bwganes, bwbaches.
Hobit, *s.* (Ysp. *hobus*; Al. *haubitze*) byrgyflegr, bygyflegr, llosbelwn, llosbelyr.
Hoblike, *a.* trwstan, trwsgl, taiogaidd, buachsaidd, delffaidd, gwaeraidd.
Hobnail, *s.* (Al. *hufnagel*) hoel glopa, hoel glopaog, hoelen glopaog, hoel glopanog, clobhoelen; clopen, clopyn, clopa.
Hobnailed, *a.* clobhoeliog.
Hobnob, *ad.* (S. *habban*, *næbban?*) cymmer neu beidio; cymmer os myni.
Hobomokko, *s.* ysbryd drwg (yn mhlith Indiaid America).
Hoboy, *s.* (Ff. *haut* a *bois*) rhibib, telgorn.
Hock, *s.* (S. *hoh*; Al. *hacke*) cymmal yr egwyd; egwyd; coesgyn, cnuch, angell.
Hock, *v. a.* tori llinyn gar; tori llinyn yr ar; tori pleth yr ar; tori llinynau gar; tori cymmal yr egwyd; tori gewyn y ffer.
Hock, } *s.* (o *Hochheim*, yn yr Almaen)
Hockamore, } gwin Hochheim, gwin Hoch, Hoch, Hoch-win=math o win Rheinig.
Old hock—hen Rein-win, hen Hoch-win; gwin hen-gryf; hen gwrw cadarn-gryf.
Hockday, } *s.* (Al. *hoch*, a *day*) uchelddydd,
Hockeday, } uchelwyl=gŵyl goffa am yru y Daeniaid gormesol allan o Loegr yn amser Ethelred.
Hockey,† *s.* (Al. *hoch*, S. *heah?*) amser cynauaf; gŵyl y cynnull.
Hockherb, *s.* hocys, meddalai, melotai, glyf.
Hockle, *v. a.* (o *hock*) tori llinyn gar; tori llinyn yr ar; tori cymmal egwyd; tori, lladd.
Hocus Pocus, *s.* (C. *hoced* a *bog* neu *pisca*, yn ol *Junius* a *Webster*; yn ol ereill, talfyriad o *hoc est corpus*) hud, lledrith, hud a lledrith, twyll, hoced, chwidogaeth, hudoliaeth, som, hudolawl gelfyddyd, hudgastiau; hocedydd, hocedwr, twyllwr, somwr, hudol, chwidog, chwidw, gwr lledrithiog.
Hocus Pocus, *v. a.* chwido, chwidogi, hocedu, twyllo, lledrithio, bwrw hud ar.
Hod, *s.* (Ff. *hotte*) hawg, cafn cymrwd, cafn *morter*, *caseg forter*.
A hod of mortar—hawcaid neu gafnaid o gymrwd.

Hodful—hawcaid, cafnaid, llonaid hawg.
Hoddy, *a.* gwych, hyfryd, dymunol, llonwych.
Hoddy-doddy,† *s.* brebwl, penbwl, hurthgen, penllorcan, llelo, catffwl.
Hodgepodge, } *s.* (Ff. *hocher*, neu *hachis?*) cym-
Hotchpotch, } mysgedd, cymmysg, tryfysgedd, trymysgedd; mysgfwyd; cawl.
To make a hodgepodge—cawlio, gwneuthur cawl, gwneyd cymmysgedd.
Hodiernal, *a.* (Ll. *hodiernus*) perthynol i heddyw; eddyw.
Hodman, *s.* (*hod* a *man*) hawcwr, cymrydwr, cymrydydd, cymrydwaa.
Hodmandod, *s.* math ar bysg, à elwir hefyd *Dodman*: malwen gogwrn.
Hoe, *s.* (Al. *howe*; Ff. *houe*) ceiben, matog, rhaccaib, caib, chwyn-gaib, cribyn-gaib; chwynogl; cribyn.
Grubbing hoe—chwynogl.
Hoe, *v.* ceibio, matogi, rhacceibio, chwyn-geibio, chwynogli, cribynio, batingo, batio, cribyn-geibio; chwynu; glanhau â chwynogl.
Hoeing, *s.* ceibiad, matogiad, rhacceibiad; ceibio, rhacceibio, chwynogli.
Hoful,† *a.* (S. *hohfull*) gofalus.
Hog, *s.* (C. *hwch*; Llyd. *houch*) mochyn, llwdn hwch, twrch, hob; hespwrn; myharan blwydd, bustach blwydd.
A little hog—porchell, (*dim.* porchellyn, porchellan), parchell, tyrchyn, porchyn: *f.* porchelles, porchellig, parchelles, hychig, hychan.
A young hog—porchell; banw.
Autumn hog—cnyw, mochyn hydref.
Barrow hog—twrch, banw, mochyn dysbadd: *f.* banwes.
Bacon hog—pasgdwrch, mochyn pasgedig, mochyn pesgedig, twrch pasgedig, pasghwch, mochyn tew.
Hog's grease—bloneg, bloneg mochyn; melhin.
Hog's flesh—cig moch.
Hog's bread—bara yr hwch, llysiau y ddidol, egel, moch-wraidd.
Hog's trough—cafn moch.
Hog's wash—golchion y moch, golchion, agoloh, golchan.
I have brought my hogs to a fair market—dygais fy nhroed fy hun i'r fagl; dygais fy ngwddf i'r cebystr; mi a wnaethyn orchwyl anffodiog neu ddiles; mi a gymmerais boen nid bechan er penyd imi; mi a wnaethym orchwyl teg yn wir.
Hog, *s.* (Al. *hochen*) rhathysgub, crafysgubell morwyr.
Hog, *v.* hobblygu, plygu, camu; rhathysgubo, crafu gwaelod llong; dwyn ar gefn; byrdori.
Hogcote, *s.* (*hog* a *cote*) cut moch, cwt moch, twlc moch, cut mochyn, twlc mochyn, craw.
Hoggerel, *s.* (o *hog*) hespwrn: *f.* hespin.
Hogget, *s.* (Norm. *hoyet*) hespwrn, dafad ddwyflwydd; ebol blwydd; baedd dwyflwydd.
Hogging, *s.* (o *hog*) hobblygiad, hobblyg; plyg tebyg i gefn mochyn.
Hoggish, *a.* (o *hog*) mochynaidd, mochaidd, tyrchaidd; anifeilaidd, llydnaidd, mulaidd, barus, brwnt, budr, bawaidd, delffaidd, drelaidd, gwancus, glwth, ceulrwth, crintach, anghawr, trachwantus, hunangar.
A hoggish fellow—mochyn, twrch, tyrchyn, drel, neu ddrelyn o ddyn.
Hoggishly, *ad.* yn fochynaidd, &c.; fel moch-[yn.

Hoggishness, *s.* mocheiddrwydd, mochyneiddrwydd, mocheidd-dra, mochyneidd-dra, tyrcheiddrwydd; mileinrwydd, barusrwydd, brynti, &c.

Hogh,† *s.* (Al. *hoch*) bryn, uchelfa, rhiw.

Hogherd, *s.* (*hog* a *herd*) mychiad, bugail moch, heusor moch, ceidwad moch.

Hoglouse, *s.* horen : *pl.* horod, hôr, hôr y moch.

Hognut, *s.* mochgneuen, cneuen y moch, hobgneuen.

Hogo, *s.* (Ff. *haut* a *gout*) uchelsawr, chwaeth cryf, blas cryf, sawr cryf; adflas, adsawr, *neu* adchwaeth cryf.

Hogpen, *s.* cut, cwt, twlc, *neu* graw moch; twlc, cwt, *neu* gut mochyn; craw.

Hog-plum, *s.* hobeirin, mocheirin, eirin y moch.

Hog-ringer, *s.* modrwywr moch, gwyfrwr moch.

Hog's-bean, *s.* ffa y moch, parfyg, crys y brenin, bela, llewyg y iar; ffâen y moch.

Hog's-fennel, *s.* ffenigl y moch, ffenigl yr hwch, pyglys.

Hogshead, *s.* (Is. *oxhoofd;* Al. *oxhoft;* D. *oxehoved*) myddi; baril, pib=baril fawr yn cynnwys 52½ o alwyni amherodrol, neu 63 o hen alwyni gwin.

Hogshearing, *s.* (o *hog* a *shearing*) cneifio moch, cneifio mochyn; cynhwrf mawr yn nghylch dim; swn heb sylwedd.

Hog's-lard, *s.* bloneg, bloneg mochyn; mehin.

Hog's-mushrooms, *s. pl.* ffwng y moch, madarch y moch.

Hogsteer, *s.* (*hog* a *steer*) baedd gwyllt teirblwydd, gwyddfochyn teirblwydd.

Hogsty, *s.* (*hog* a *sty*) cut moch, cwt moch, twlc moch, twlc mochyn, cut mochyn, cwt mochyn; craw, twlc, cwt, cut.

Hogwash, *s.* golchion y moch, golchion, agolch, golchan.

Hogweed, *s.* efwr, efyrllys, cron, moron y meirch.

Hohlspath, *s.* (Al.) cengrisfaen, cengerfaen, ymgroesfaen, cengol pen.

Hoiden, *s.* (C. *hoeden*) hoeden, gwilhersen, hobi, rhonten, geneth chwareugar, geneth lamsachus; hoedyn, gwilhersyn, rhontyn, busach.

Hoiden, *a.* gwladaidd, gwledig, trwsgl, (*f.* trosgl), buachaidd, gwaer, gwerinaidd, hy, afiednais, anfoneddigaidd, llamsachus.

Hoiden, *v. n.* hoedena, gwilhersu, rhonta, hobïo, chwareu yr hoeden.

Hoidenhood, *s.* hoedendod, hoedenedd, hodenrwydd.

Hoidenish, *a.* hoedenaidd, hoedenol, gwilhersaidd, fel hoeden.

Hoise, *v. a.*=*Hoist.*

Hoist, *v. a.* (Al. *hissen;* Ff. *hisser*) codi, cyfodi, dyrchafu, derchafu, cwnu, derchu, arddyrchafu, dwyre, codi i fyny.

To hoist up the sails—codi yr hwyliau; lledu yr hwyliau; dyrchafael *neu* ddyrchafu yr hwyliau.

To hoist up on high, } dyrchafu *neu* godi
To hoist up aloft, } yn uchel.

Hoist, *s.* uchder, uwchder, codiad, uchder syth.

Hoit, *v.* (o *hight* neu *height*?) codi, cyfodi, cwnu, dyrchafu, arddyrchafu; llamu, llamsach, neidio; bod yn galonog.

Hoity-toity, *ad.* twt! twt twt! wfft! pw! pw pw! och och! ffei! hach! hai! haio! ha! wi!

Hoity-toity, *a.* dyrchafedig, uchel, derch.

Holcad, *s.* (Gr. *holcadion*) llong fawr yn Groeg gynt.

Holcus, *s.* (Gr. *holcó*) maswellt.

Hold, *v.* (S. *healdan;* Al. *halten;* D. *holder*) dàl, dala, daly, cynnwys, cynnwyso, gannu; gafaelyd yn, ymaflyd yn, cydio yn, gafaelu, gafaelio, cadw; cadw gyda; cynnal; cadw yn ei ddwylaw; meddu, meddiannu, mwynhau; cyfrif, barnu, bwrw, tybied, tybio, ystyried; cymmeryd; cymmeryd megys, cymmeryd yn lle; attal; dàl ynddo; parhau; bod heb dori; aros, sefyll; haeru, hòni; galw yn nghyd.

To hold back—dàl *neu* gadw yn ol; attal, ffrwyno, hybu.

To hold one's breath — dàl *neu* attal ei anadl.

To hold close together—cyngwasgu, cydwasgu, cydymwasgu, dàl yn nghyd; cadw *neu* ymgadw yn nghyd; cadw *neu* ymgadw gyda'u gilydd.

To hold a court—cynnal llys; galw llys yn nghyd.

To hold fast—dàl yn dyn, &c.

To hold a feast — cynnal gwledd, cadw gwledd; cynnal cyfeddach; cadw gŵyl.

To hold forth — dàl allan; estyn allan; pregethu; areithio; pregethu brygawthen; cyhoeddi; cynnyg; dangos.

To hold from—dàl oddi gàn; dàl oddi wrth.

To hold guiltless—barnu, cyfrif, *neu* fwrw yn ddieuog; bod yn ddieuog gàn; bod yn wirion gàn.

And hold themselves not guilty—heb dybied eu bod yn euog (*Sech.* xi. 5).

To hold hard — dàl yn dyn; gafaelu yn dyn yn mheth; ymaflyd *neu* gydio yn dyn mewn peth.

To hold the head—cyfattal y pen; cynnal *neu* ddàl y pen.

To hold with the hound and run with the hare—hys gyda'r ci a hai gyda'r cadno; hys gyda'r ci a hw gyda'r cadno; rhoi hys gyda'r ci a hai gyda'r cadno; gwaeddi hys gyda'r ci a hai gyda'r cadno; gwaeddi hys gyda'r ci a hw gyda'r cadno; rhoi hys gyda'r ci a hai gyda'r ysgyfarnog.

To hold in — dàl i mewn; attal; cadw i mewn.

To hold land—dàl tir.

To hold of—dàl oddi gàn; bod yn ymddibynol ar; derbyn ei hawl oddi wrth.

To hold off—cadw ymaith; cadw draw; cadw i ffwrdd; cadw o'r neilltu; tynu ymaith, tynu oddi wrth.

To hold on—parhau, para; dàl yn mlaen; sefyll; dàl arni.

To hold with one—dàl gydag un; bod o'r un farn *neu* ddaliad âg un; bod yn yr unfarn *neu* ddaliad âg un; bod yn gyfunfarn âg un; cyduno âg un; cydweled âg un; cydfyned âg un; sefyll dros un.

To hold one's peace, } tewi, tewi â son;
To hold one's tongue, } dystewi, bod yn ddystaw; bod heb yngan gair; gostegu, rhoi gosteg; cadw cyfrinach; dàl *neu* attal ei dafod.

Hold thy peace—taw; nac yngan air; ust.
To hold the plough—dàl yr aradr; dala yr arad.
To hold out—dàl allan; parhau, para; parhau hyd yr eithaf; para hyd y diwedd; estyn, ystyn, *neu* ledu allan; dàl *neu* gadw ar led; dàl allan hyd yr eithaf; dàl allan hyd y diwedd.
To hold to—dàl at, glynu wrth, ymlynu wrth.
To hold under—dàl dàn, dàl o dàn, dàl eddi tàn; dàl oddi gàn.
To hold up—dàl i fyny; cynnal i fyny; dàl i'r làn; cynnal, attegu; dyrchafu.
To hold in reputation—gwneuthur cyfrif o; prisio, brio, mawrhau; bod mewn bri, parch, cymmeriad, *neu* gymmeradwyaeth.
To hold a public sale—cynnal arwerth cyhoedd, cynnal arwerthiant.
I hold it to be so—yr wyf fi yn dala mai felly y mae.

Hold, *s.* gafael, daliad, dalfa, gafaeliad, ymafiad, gafaelfa, attalfa, atteg; meddiant; craff, caff; cadwraeth, carchar; lloches, llechfa, llech, cil, cilfa; caf; diffynfa, amddiffynfa, cadarnfa, cadarnfan, caer; ceudod, cest llong, cafle llong, geinfa llong, cellfa; saib, gorphwysmod.
To lay hold of—dàl, dala, daly, gafaelyd yn, ymafiyd yn, ymafaelu yn, gafaelio yn, cydio yn; goddiweddyd, dyfod ar; cael craff *neu* afael ar.
To take hold, } myned i loch-
To betake itself to a hold, } es; ymguddio, ymlechu; myned i berth *neu* ddyrysfwyn; ymddirgelu mewn dyrysle; myned i'w gilfa.
To take hold about—ymafael, ymafiyd, gafaelu, *neu* gydio am; amafaelu.
To catch hold—dàl, dala, gafaelu, gafaelyd, ymafiyd, ymafael, dàl gafael, cymmeryd gafael, cael gafael, cadw gafael, cydio yn.
A hold of land—gafael o dir.
Strong-hold—cadarnfa, cadarnfan, amddiffynfa, diffynfa, diogelfa, cadarnle, caer, caerfa, castell, lle cadarn; craig, caderniid, cryfder.
After-hold—ol-gest, ol-geudod, ceudod ol.
Fore-hold—blaen-geudod, ceudod blaen.
Main-hold—canol-gest, y ceudod canol, y ceudod mwyaf.
That holds fast—gafaelus, gafaelgar; glud, hylyn, hylud; tyn *neu* dda ei afael.
To renew one's hold, } gwella ei afael.
To mend one's hold, }
To let go one's hold—dadafaelu; gollwng ei afael; gollwng i fyned.
I cannot take hold of it, } yr wyf yn methu
I cannot get hold of it, } cael craff arno; yr wyf yn methu â chael craff arno; yr wyf yn methu cael gafael arno *neu* ynddo.
His head caught hold of the oak—ei ben ef a lynodd yn y dderwen.
They could not take hold of his words—ni allasant feio ar ei eiriau (*Luc* xx. 26).

Hold, *in.* dàl! attal! paid! dyt! dyt dyt! dyd! aros! aro! dàl dy law! ust!
Holdback, *s.* rhwystr, attalfa, llestair, lludd.
Holder, *s.* daliwr, daliedydd, deiliad; attaliwr, attalydd.
Holderforth, *s.* areithiwr, areithydd; pregethwr; cynnygydd.
Holdfast, *s.* dalfach, gafaelfach, dalbren, attalbren, caff, craff, bach.
Holding, *s.* daliad, gafaeliad; gafael, dalfa; cafad, cafaeth; cydgerdd, cydgan.
There was no holding of him—ni ellid mo'i attal; nis gellid mo'i ddàl; nid oedd ddichonadwy ei ddàl *neu* ei attal; annichonadwy ei ddàl; nid oedd modd i'w ddàl.
Holding fast—gafaelus, gafaelgar; yn dàl yn dyn; à ddeil yn dyn; gàn ddàl yn dyn; yn dàl yn lud; à ddeil yn lud; gàn ddàl yn lud.

Hole, *s.* (S. ac Is. *hol;* Al. *hōhle*) twll; bwt, rhwyll, gwach, agoriad; ceudod, ceule, caf, cafle, lloches, ffau; pwll, pannwl.
Arm-hole—cesail; pwll y gesail.
Peep-hole—ysbeiendwll, rhwyll, rhydwll.
A hole to peep out at—ysbeiendwll, rhwyll, rhydwll.
A hole to creep out at—lle i ffoi, dïangdwll, gochelfa, dïangfa, llechfa, cilfach, creplanfa; esgus, coeg-esgus, rhith-esgus.
To find a hole to creep out at—cael allan ddïangdwll; cael allan ffordd i ddïanc; cael allan goeg-esgus.
Coney-hole—twll cwningen, cloddfa cwningen.
Touch-hole—tandwll gŵn, tanwach gŵn.
Button-hole—twll *neu* rwyll botwm; twll botwm, bwt.
The hole of a hatchet—crai bwyell.
To make a hole through—trydyllu; tyllu trwodd, tyllu trwyddo.
Wherein holes are made—trydwll, (*f.* trydoll), tyllog.
Pock-holes—ol y frech; tyllau y frech.
Full of holes—tyllog, llawn tyllau; rhwyllog; amdwll, amrydwll; gogofog; pyllog; llogellog.
Full of small holes—mandyllog, chwysigog, llawn mandyllau.
Breathing-hole—awyrdwll, ffynell, ffynel, agerfa; twll yr awel *neu* yr ager.

Hole, *v.* tyllu, rhwyllo, trydyllu; myned i dwll *neu* loches; ymguddio, llechu.
Holibut, } *s.* lleden chwith, lleden chwithig,
Halibut, } lleden y môr, tafod yr hydd.
Holidam, *s.* (*holy* a *dame*) santeiddfam, boneddiges fendigedig.
Holiday, } *s.* (*holy* a *day*) gŵyl, dydd gŵyl;
Holyday, } *pl.* gwyliau, dyddiau gwylion, dyddiau gŵyl.
Holiday eves—noswyliau, mywyliau, ucherwyliau: *sing.* noswyl, mywyl, ucherwyl.
To keep *or* celebrate the eve of a holiday—noswylio, cadw ucherwyl, cynnal ucherwyl, cynnal noswyl, mywylio.
A high holiday—uchelwyl, uchel ŵyl, prifwyl, gŵyl arbenig.
A set holiday—cylchwyl; gŵyl à ddaw ar gylch bob blwyddyn.

Holiday, } *a.* gŵyl, gwyliawl; perthynol i
Holyday, } ŵyl; yn perthyn i ddydd gŵyl.
Holiday garment—pilyn dydd Sul, gwisg ddydd Sul.
Holiday garments, } dillad goreu, dillad
Holyday garments, } dydd Sul.

To put on one's holiday garments every day—gwisgo dydd Sul beunydd.

Holily, *ad.* (o *holy*) yn santaidd, &c.

Holiness, *s.* (o *holy*) santeiddrwydd, sancteiddrwydd; glwysder, glwysni, glwysedd, gleindid, glendid, llwysedd; santolaeth.
Holiness of life—glendid buchedd, santeiddrwydd buchedd, santeiddrwydd bywyd.
The spirit of holiness—ysbryd santeiddrwydd, ysbryd santeiddiad.
In the mountain of his holiness—yn mynydd ei santeiddrwydd; yn ei fynydd santaidd.
His holiness—ei santeiddrwydd; ei santolaeth.

Holing, *s.* tylliad, trydylliad; tyllu; tangloddio.

Holing-axe, *s.* bwyell dyllu, tyll-fwyell.

Holla, } *s.* (o'r sain) gwaedd, bloedd, croch-
Holloa, } waedd, crochlef, garm, galwad.

Holla, } *v. n.* gwaeddi, bloeddio, crochwaeddi,
Hollo, } crochlefain, garmio, galw, dïaspedain.

Holla, } *in.* clyw! gwrando! dyglyw! degle!
Hollo, } hai! hoi! ho! holô! debre! dabre!
Holloa, } iwbwb!

Holland, *s.* llian Holand, meinllin Hwlant; Hwlant.

Hollands, *s.* (o *Holland*) merywlyn, pereithwy, merywlyn Holand, pereithwy Hwlant.

Hollen, *s.*=*Holly*.

Hollow, *a.* (S. ac Is. *hol*; Al. *hohl*) cau, ceuol, ceuog, ceu-; cafnog; pannylog; tyllog, ceudyllog; mandyllog, chwysiglog; gogofog, ogofog; calondwll, (*f.* calondoll), rhonca; rhwth, (*f.* rhoth); coeg, gwag, gwagsaw; dwfn, isel; diwaelod; gau, ffals, twyllgar, twyllodrus, anghywir, rhagrithiol.
Hollow tree—ceubren, pren cau.
Hollow ball—pel gau, ceubel, ceubelen.
Hollow bank (of a river)—ceulan; torlan: *pl.* ceulanau, ceulenydd.
Hollow voice—llais cau, llais iselgryg.
Hollow place—lle cau, lle ceuol, ceule, cafle; ceudod, ceuedd; ceuffos; pannwl, pant; wm; ogof.
Hollow body—ceugorff, corff cau, corff ceuol, cofft, corff gwag, coff.
Hollow sphere—ceugant, ceugrwm, ceugronen, cronen gau.
Hollow heart—calon ddiwaelod, calon dwyllodrus, calon gau.
Hollow spar—ceugrisfaen, ceusgerfaen, ymgroesfaen.
Hollow (as a reed)—calondwll; *f.* calondoll.
To grow hollow—ceuo; cafnu; pantu, pannylu; rhoncäu; myned yn gau.
To make hollow—ceuo; ceudyllu; cafnu; gwneuthur yn gau, &c.

Hollow, *s.* ceule, ceufan; ceudod, ceuedd, cau, lle cau, ceudwll; ceuffos; pannwl, pant; gogof, ogof, caf; gwach, wm; cwm; pwll; rhigol, sylch, rhych.
The hollow of the hand—ceuedd y llaw; ceudod y llaw; cledr y llaw.
The hollow of the hoof—gwennol y carn.
A little hollow—gobant; ceule bychan, &c.
The hollow of the thigh—cyswllt y forddwyd (*Gen.* xxxii. 25).

Hollow, *v. a.* ceuo, ysgeuo; ceudyllu; cafnu, cafnio; pantu, pannylu; gwneuthur yn gau; peri yn gau.

Hollow, *v. n.* gwaeddi, bloeddio, crochwaeddi, crochlefain, garmio, galw.

Hollow, *ad.* (llygriad o *wholly*) yn hollol, yn llwyr, achlân, digon; yn ddidrafferth, yn rhwydd.
To beat hollow—maeddu yn ddigynnyg; curo yn ddigynnyg; maeddu o beth anferth; maeddu o lawer byd; maeddu ddigon; maeddu *neu* guro yn mheli.

Hollow-cheeked, *a.* bochlipa, bochlibin, bochlaes; â bochau llipa iddo.

Hollow-eyed, *a.* llygad-ronca, llygadronc; â llygaid rhonca iddo.

Hollow-hearted, *a.* twyllodrus ei galon; twyllodrus, anghywir, anffyddlawn, ffuantus, rhagrithiol, gau.

Hollowness, *s.* ceuedd, ceudod, ceuder, ceudeb; cychedd; ffuantrwydd, rhagrith, twyll, lledrith, anffyddlondeb.
A hollowness made in any thing by dashing a harder substance against it—tolc, pant, pannwl.
The hollowness of the eyes—ceuedd y llygaid; rhoncädd y llygaid.
Hollowness under ground—ogof, gogof, caf, ceudwll, ffau.

Hollow-newel, *s.* grisgylch ceuol, grisgant cau; agoriad yn nghanol grisiau.

Hollow-quoins, *s. pl.* cornelfain cau; canbyst; argaeau camlas.

Hollow-root, *s.* anfri; ceuwraidd.

Hollow-square, *s.* petryal cau, petryal ceuol, cau betryal, ysgwâr canolgau.

Hollow-wall, *s.* ceuwal, ceufur, bwtwal; gwâl â gwagle yn ei chanol.

Holly, *s.* (S. *holegn*; Is. *hulst*) celyn; *sing.* celynen.
Holly-tree—celynen, pren celyn, pren celynen.
Holly-wood—celyn, coed celyn.
Sea-holly—boglynon arfor, morgelyn, celyn y môr, ysgall boglynog.
Knee-holly—celyn Mair, celyn Ffrainc, pryseg, banadl pigog, gewynllys, gïeulys, llysiau y gïau.
Holly-grove—celyneg, celynog, llwyn celyn, celynllwyn, celynwig.
The great holly-grove—y gelynog fawr, y gelyneg fawr.
Abounding with holly—celynog, llawn celyn.
Made of holly—celynig; â wnaed o gelyn.

Hollyhock, *s.* (S. *hollihoc*) hocys bendigaid, hocys y gerddi.

Holly-rose, *s.* celynros, rhos celyn, creigros, corros.

Holm, } *s.* glasdonen, derwen anwyw, derwen
Holme, } fythddeiliog, derwen fythwyrdd.
Holme-oak=*Holm*, *Holme*.

Holm, } *s.* (S. *holm*) marian, maran, marian-
Holme, } edd, maranedd, tywyn, iseldir bras ar lân afon, hel; ynysig, ynysen, ynys mewn afon.

Holmite, *s.* (oddi wrth Mr. *Holme*) math ar ddelidfaen.

Holocaust, *s.* (Gr. *holocauston*) hollboeth, ollboeth, llosgaberth, posthoffrwm, aberth hollboeth, offrwm hollboeth.

Holograph, *s.* (Gr. *holos* a *graphô*) ollysgrif, ollysgrifen, hollysgrifen, cyfanysgrif=gweithred neu ewyllys ysgrifenedig oll â llaw y rhoddwr neu ewyllysiwr.

Holographic, *a.* ollysgrifenol, hollysgrifol, cyfanysgrifol; à ysgrifenwyd oll gân y rhoddwr ei hun.

Holometer, *s.* (Gr. *holos* a *metron*) ollfesur, hollfesur, ollfeidyr, ollfesurydd, ollfydrai; offeryn i fesur pob peth.

Holosteum, *s.* (Gr. *holos* a *costeon*) gwlydd llydanfrig; gwlyddyn llydanfrig, gwlyddyn briglydan.

Holpen, † *p. p.* (o *help*) cynnorthwyedig, &c.
They have holpen the children of Lot—buant fraich i blant Lot (*Salm* lxxxiii. 8).

Holster, *s.* (S. *holster*) gwain llawddryll, gynwain, gwain gynyn; gwain neu god wrth gyfrwy i ddâl llawddryll.

Holstered, *a.* yn dwyn gweiniau llawddryll; gynweiniog.

Holt, *s.* (S.) coed, coedwig, coedlan, coettir, gwig, argoed, fforest.

Holy, *a.* (S. *halig*; Al. ac Is. *heilig*) santaidd, sanctaidd, sant, glân, cyssegrlan, cyssegr, cyssegredig, santeiddlan, santeiddiol, santol, glwys, cyssegraidd, glanfucheddol, glain, pur, purlan, gawl, myg.
Holy Ghost—Ysbryd Glân, yr Ysbryd Glân, yr Ysbryd Santaidd, y Glân Ysbryd, y Santaidd Ysbryd.
Holy of holies—y cyssegr santeiddiolaf, y cyssegr santeiddiaf, y santaidd santeiddiolaf.
Holy place—cyssegr, santeiddfa, lle santaidd, lle cyssegredig, glwysfa, glwysle, seintwar.
Holy man—sant, gwr santaidd, dyn sanctaidd, glain: *pl.* saint, seintiau, gleinion, dynion santaidd.
Holy woman—santes, gwraig santaidd: *pl.* santesau.
Holy saints—gleinion seintiau, seintiau gleinion, seintiau glanfucheddol.
Holy life—buchedd santaidd, bywyd santaidd, cyssegrlan fuchedd, eirioes.
His most holy life—ei wir lanaf fuchedd.
Holy water—dwfr bendigaid, dwr bendigaid, dwr swyn, dwfr swyn, dwfr santaidd, dwfr cyssegredig.
The Holy One—y Sant, y Sanct; yr un santaidd.
The Holy One of Israel—Sant Israel.
Holy scripture—yr Ysgrythyr lân, yr Ysgrythyr santaidd.
Holy things—pethau santaidd, pethau cyssegredig, pethau cyssegr; dodrefn cyssegr.
Holy Land—y Tir Santaidd=Palestina.
Holy nature—anian santaidd, natur santaidd; nyfed.
The Holy Catholic Church—yr Eglwys Lân Gyffredinol; yr Eglwys Lân Gydolig; yr Eglwys Lân Gatholig.
Holy war—rhyfel santaidd; rhyfel y groes, crwysgad, croesawd.
Holy grass—glwyswellt, santwellt.
Holy father—y tad santaidd=y Pab.
To make holy—santeiddio, sancteiddio; cyssegru; bendigo; gwneuthur yn santaidd; gleinio, glwyso.
To make one's self holy—ymsanteiddio, ymgyssegru; santeiddio ei hun.
To the glory of thy holy name—i ogoniant dy santeiddiol enw; er gogoniant dy enw santaidd.
From his holy heaven—o'i nef santaidd; o nefoedd ei santeiddrwydd.

Holy-Cross Day, *s.* Gŵyl y Grog; Dydd Gŵyl y Grog; Dydd Gŵyl y Groes; Dydd y Groes Santaidd=Medi 14.

Holyday, } **Holiday**, } *s.* = { *Holiday.* *Holyday.*

Holy-office, *s.* swyddfa santaidd=enw à roid i ryw lysoedd Pabaidd yn y 12fed a'r 13ydd canrif.

Holy-Rood, *s.* y Groes Fendigaid, y Groes Santaidd, y Grog Fendigaid.

Holy-Rood Day, *s.*=*Holy-Cross Day.*

Holy-Stone, *s.* glwysfaen; careg i grafu bwrdd llong.

Holy-Thistle, *s.* ysgallen fendigaid.

Holy-Thursday, *s.* Dydd Iau Santaidd, Dydd Iau Dyrchafael, Dydd Iau y Dyrchafael, Iau Derchafael, Iou Dyrchafael, Dydd Iau Cyrchafael.

Holy-Week, *s.* yr wythnos santaidd; wythnos y grog; wythnos y dyoddefaint=yr wythnos cyn y Pasc.

Holy-Writ, *s.* yr ysgrythyr lân, yr Ysgrythyr santaidd; yr Ysgrythyrau santaidd; y Beibl cyssegrlan.

Homage, *s.* (Ff. *hommage*) gwriogaeth, gwarogaeth, gwrogaeth; ufydd-dod, ymostyngiad, ymddarostyngiad; dyledswydd, gwasanaeth; addoliant; gweddwys.
To do homage, } gwriogaethu, gwrog-
To yield homage, } aethu, gwarogaethu, gwriogi, gwarogi, gwrogi, gwrhau, talu gwriogaeth, talu ufydd-dod, ymostwng, gorestwng, gorestyngu, ymröi, ymblygu.

Homage, *v. a.* gwriogaethu, gwarogaethu, gwrogaethu, gwriogi, &c.

Homageable, *a.* tân wriogaeth, tân warogaeth; darostyngedig i wriogaeth; tân dalu gwriogaeth; y dylir gwriogaeth am dano neu o'i blegid; gwriogaethol, gwarogaethol.

Homager, *s.* gwriogaethwr, gwarogaethwr; deiliad dân wriogaeth; dyn gosgordd.

Home, *s.* (S. *ham*; Al. ac Is. *heim*) cartref; haddef, addef, annedd, trigfa, preswylfa, preswylfod, ty, tref, trefred, trefad, adef, mangre, ystref, anneddle, anneddfa; pabell.
At home—gartref, cartref; yn y ty; mewn ty; yn nhref; yn ei adlam.
From home—oddi gartref, oddi cartref, o dref; o'i gartref.
To be at home—bod gartref; bod yn gynnefin neu gyfarwydd; bod yn hyddysg; bod yn gartrefol.
He has a home—y mae iddo gartref, haddef, tref, ystref, ty, anneddle, trigfa, trefad, neu drefred; y mae ganddo gartref, &c.
He has no home—nid oes gartref neu haddef iddo; nid oes ganddo gartref.
He is gone to his long home—aeth i'w hir gartref; aeth i dy ei hir gartref; y mae efe wedi marw.
Is the man at home?—a yw y gwr gartref? a yw y gwr yn nhref? a ydyw y gwr yn y ty? a ydyw y gwr i mewn?
Tarry at home—aros gartref; eistedd yn dy dy.
A person without home—digarad, un digarad; un digartref, un heb gartref.
To make one's home—cartrefu anneddu;

gwneuthur ei gartref; gwneuthur yn gartref iddo.
Keeping at home—yn gwarchod gartref; yn cadw gartref.
Home is home, be it ever so homely—gwedi treiglo pob tref, teg edrych tuag adref.

Home, *a.* adref, hyd adref, i dref; agos, tyn; cyflawn; eithaf, diarbed, digryd; i'r eithaf; i'r byw; grymus, cryf, cadarn; llym, pigog, pigoglym, llymdost, gerwin, esgudlym, ergydlym; cartrefol, cartrefaidd.
A home argument—rheswm cadarn, cryf, cadarn-gryf, diymwad, *neu* anorfod.
A home blow—ergyd hyd adref; ergyd grymus, nerthol, gwrdd, agwrdd, *neu* ddiwrthladd.
A home charge—cyhuddiad llym, cyhuddied lem, cyhudd llym, achwyn ffraethlym; cyhuddiad hyd adref; cyrch esgudlym, ergydlym, taerddrud, *neu* angerddol.
A home thrust—gwth hyd adref.
Home stroke—ergyd pen, ergyd hyd adref, marchddyrnod.

Home, *ad.* adref, hyd adref, i dref, tuag adref, i'w gartref, i'w dy; yn gyflawn, i ben, i'r eithaf, yn ddiarbed, yn ddigryd, i'r byw; yn agos; yn llym, yn bigog, yn bigoglym; at y pwnc; i'r perwyl; i'r pen draw.
To come home—dyfod adref; myned adref; dyfod i dref; dyfod i adwedd; dyfod i'w adlam; dychwelyd i'w wlad ei hun; dychwelyd i dir ei wlad; adwedda.
To go home—myned adref, &c.
To return home—dychwelyd adref, dyfod adref, &c.
To bring home—dwyn adref; dwyn eilwaith; dwyn yn ol.
To come home, } bod yn gymhwys, yn
To be apposite, } addas, yn gyfaddas, yn gymmesur, yn cyfiadd, *neu* yn cyttaro; bod yn eglur, yn amlwg, yn ysbysol, *neu* yn bendant.
To come home from a digression—dychwelyd at y testyn; ail gydio llinyn *neu* edefyn yr ymadrodd.
To come home to one—dyfod adref at un; dychwelyd, syrthio, *neu* ddisgyn ar ei ben ei hun; dychwelyd, syrthio, *neu* ddisgyn ar ei gopa ei hun.
To strike home—taro adref; taro hyd adref; taro i dref; taro i'r byw.
To speak home—llefaru yn ddigryd, yn ddigryn, yn eofn, *neu* yn ddiarbed; llefaru yn rhydd ddiofn.
To hit home—taro i dref; taro hyd adref; taro adref; taro i'r byw.
To hit one home, } peidio âg arbed un;
To strike one home, } talu yr hen a'r newydd i un; trin un yn ddieiriach *neu* ddiarbed; bwrw *neu* wasgu ar un yn ddieiriach.
To charge home—rhuthro yn esgudlym *neu* ergydlym ar; rhuthro yn daerddrud ar.
To come short home—methu, pallu, *neu* ffaelu ar y ffordd; dyfod yn fyr o'i amcan.
To urge an argument home—gyru rheswm hyd adref; gyru rheswm i'r eithaf.
To drive the nail home—gyru yr hoel adref.
Come home with me—tyred adref gyda mi.
One that is come home from abroad—adlamwr; dychwelwr i'w adwedd.
What could be said more home?—pa beth cadarnach *neu* lymach à ellid ei ddywedyd?
My other instance comes nearer home—y mae fy anghraifft arall yn fwy pendant eto; y mae fy anghraifft arall yn gadarnach eto.
It will come home to you at last—daw dial arnoch am dano o'r diwedd; daw dial arnoch o'i blegid o'r diwedd.
The disciples went away again unto their own home—y dysgyblion a aethant ymaith drachefn at yr eiddynt (*Ioan* xx.10).

Homeborn, *a.* cartref-anedig; à anwyd gartref; naturiol, anianol, brodorol; cartrefol, cartrefig, cartrefaidd.

Home-bound, } *a.* rhwym adref; rhwym
Homeward-bound, } tuag adref; rhwym tua thref; cartref-rwym; adref-rwym.

Homebred, *a.* à fagwyd gartref; naturiol, anianol, genedigol; cartrefol, cartrefig, cartrefaidd; gwledig, gwladaidd, diaddurn, syml, annhaclus, annillyn, aflednais, difoes, gwaer, trwsgl.
A homebred slave—caethwas à aned ac à fagwyd yn y ty.

Homebuilt, *a.* à adeiladwyd gartref.

Homedriven, *a.* gyredig adref.

Homedwelling, *a.* yn trigo gartref; yn aros gartref.

Homefelt, *a.* à deimlir oddi fewn; à deimlir yn y galon; à deimlir yn y fonwes; à deimlir hyd adref; oddi fewn, oddi mewn, tufewnol.

Homekeeping, *a.* yn cadw gartref; yn gwarchod gartref; cartrefol.

Homeless, *a.* digartref, diannedd, dibreswyl, didy, didref.

Homelily, *ad.* yn gartrefol, &c.; mewn modd trwsgl, cartrefaidd, cartrefig, cartrefol, cyffredin, gwael, *neu* dlawd.

Homeliness, *s.* (o *homely*) cartrefwch, cartrefigrwydd, cartrefoldeb, cartrefolrwydd, cartrefeiddrwydd, trefigrwydd; gwledigrwydd, gwladeiddrwydd, symlrwydd; hagrwch, hagredd, hagrwydd, hacrwydd, gwrthuni, annhegrwydd, anmhrydferthwch, anharddwch, anosgedd, anolwg, anwympedd, annhelediwrwydd, trysgledd, annillynedd, annhaclusrwydd, gwaeledd, anghywreinrwydd, iangrwydd, carbyledd, afledneisrwydd.

Homelot, *s.* bwra, gower, beili, cae o gylch ty.

Homely, *a.* (o *home*) cartrefol, cartrefaidd, cartrefig, trefig, gwladaidd, gwledig; diaddurn, syml; trwsgl, gwael, garw, anghrefftwraidd, aflednais, annhaclus, annestlus, annillyn, iang, gwerinaidd, anghoethedig, anghaboledig, anmhrydferth, anhardd, anosgeddig, anolygus, hagr, dybryd, gwrthun, anwymp, annhelediw, carbwl; heb na phryd na thegwch iddo.

Homely, *ad.*=*Homelily.*

Homelyn, *s.* math ar bysg.

Homemade, *a.* (*home* a *made*) à wnaed gartref; cartrefig, cartrefol.
Homemade commodities — nwyddau cartref, nwyddau cartrefig, nwyddau cartrefol; nwyddau à wnaed gartref.

Home-news, *s.* newyddion cartrefol; hanesion cartrefol.

Homeopathian, **Homeopathitic**, **Homeopathic**, *a.* (o *homeopathy*) cyfalnawsol, cyfalnawsaidd, cyfalnawsig, gogydnawsol, gogydnawsig, gogyfnawsaidd.

Homeopathist, *s.* cyfalnawsydd, cyfalnawswr, gogydnawswr, cyfnawsiedydd.

Homeopathy, **Homœopathy**, *s.* (Gr. *homoiopatheia*) cyfalnawsaeth, cyfalnawsedd, gogydnawsedd, gogyfnawsaeth, cyfalansoddiaeth.

Homer, **Homor**, *s.* (H.) mesur Hebräig, yn cynnwys 75 galwyn, a 5 peint.

Homespeaking, *a.* yn llefaru adref; yn llefaru yn ddigryd neu ddiarbed; yn llefaru grymus.

Homespun, *a.* à nyddwyd ac à wnaed gartref; cartrefig, cartrefol, cartrefaidd, talpentan; à wnaed gartref; diaddurn, syml; gwledig, garw, trwsgl, aflednais, difoes, diddysg, anabelaid; anwych, cyffredin.

Homespun cloth—brethyn cartref, brethyn talpentan, brethyn gwŷn talpentan, brethyn ty, brethyn garw; llian garw.

Homespun, *s.* dyn difoes, anhyfoes, cartrefol, cartrefig, neu drwsgl; anfoesyn, taiogddyn.

Homestall, **Homestead**, *s.* cartref, cartrefle, haddef; lle ty; trefred, trefad, mangre, crefan.

Homeward, **Homewards**, *ad.* (*home* a *ward*; S. *ham* a *weard*) adref, tuag adref, tua thref.

Homeward-bound, **Home-bound**, *a.* rhwym adref; rhwym tuag adref; rhwym tua thref; cartref-rwym, adref-rwym.

Homicidal, *a.* (o *homicide*) llofruddiog, llofruddiol, llofruddaidd, llawruddiog, llofrudd, llawrudd, murniol; gwaedlyd.

Homicide, *s.* (Ff. o'r Ll. *homicidium*) llofruddiaeth, llawruddiaeth, murn, lladdiad dyn, dynladdiad, galanas; llofrudd, llawrudd, un llofruddiog, un llawruddiog, lleiddiad dyn, lladdwr dyn, dynladdwr, lladdwr celain, murniwr.

Homiletic, **Homiletical**, *a.* (Gr. *homiletikos*) cyfarwedd, cyfarweddol, cymdeithasol, cymdeithgar, siaradus, cyfeillachus; pregethol; bucheddol.

Homiletic theology—duwinyddiaeth bregethol, duwinyddiaeth gyfarwedd, dwyfyddiaeth fugeiliol, duwinyddiaeth fugeiliaidd, dwyfyddiaeth weinidogol, dwyfyddiaeth fucheddol, dwyfyddiaeth gyfarweddol.

Homilist, *s.* pregethwr, pregethydd.

Homily, *s.* (Gr. *homilia*; Ff. *homélie*) pregeth, ymadrodd bucheddol, byrdraith bucheddol, homili, (*pl.* homiliau).

Hommoc, *s.* (llygriad o *hummock*, Ll. *humus*) cnol, twyn, poncyn, poncen, banc, cnwc, crugfryn.

Hommony, *s.* (gair Indiaidd) rhynion gwenith India wedi eu berwi mewn dwr.

Homocentric, *a.* (Gr. *homos* a *centron*) cymherfeddol, cymherfeddig, cymherfedd, cydgymherfedd, cydgymherfeddol, cysbellus, cysgbreiddig, cydgreiddig, cydgreiddiol, creiddiol; âg iddynt neu à chanddynt yr un canolbwynt; yn tueddu i'r un peth neu i'r un lle.

Homochromous, *a.* (Gr. *homos* a *chrôma*) cyfliwiog, cyfliwaidd, cyfliw.

Homodromous, *a.* (Gr. *homodromos*) cyfredol, cydredol, cydred, gogyfredol, gogyfred.

Homœomeric, *a.* (Gr. *homoiomeria*) cymmathranog, gogydran, cydranog, cydranol; âg iddo unrhywdeb rhanau; yn dysgu athrawiaeth unrhywdeb rhanau.

Homœomeria, *s.* cymmathraniaeth.

Homœopathic, **Homeopathic**, *a.* cyfalnawsol, cyfalnawsaidd, cyfalnawsig, gogydnawsol, gogydnawsig, gogyfnawsaidd.

Homœopathy, **Homeopathy**, *s.* (Gr. *homoiopatheia*) cyfalnawsaeth, cyfalnawsedd, gogydnawsedd, gogyfnawsaeth, cyfalansoddiaeth.

Homogamous, *a.* (Gr. *homos* a *gamos*) cydbriodol, cydbriodasol, cyfalbriod.

Homogeneal, **Homogeneous**, *a.* (Gr. *homogenès*; Ff. *homogène*) cydryw, cydrywiol, cydrywiog, gogydryw, unrhywiol, cyfrywiol, gogydrywiol, cyfnaws, cydnaws, cyfanian, cyfanianol, cydnawsaidd, cydnawsol, unnaws, gogydnaws, gogyfanian, cyttrasol, unrhyw, cyfryw, cyfunryw, hunrywiol, hunanryw, dïamrywiol; o'r un rhyw neu rywogaeth; o'r un rhyw ac anian.

Homogenealness, **Homogeneity**, **Homogeneousness**, *s.* cydrywiaeth, cyfrywiaeth, cydrywogaeth, cydrywiolaeth, cydrywioldeb, unrhywioldeb, unrhywiaeth, cydrywdeb, cydnawsoldeb, cyfanianaeth, cyfanianedd, gogydrywiaeth, hunrywiaeth, hunanrywiaeth.

Homogeny, *s.* cydanian, cydnatur, cydrywiaeth, cyfrywiaeth, hunanryw, gogydryw.

Homoioptoton, *s.* (Gr. *homoios* a *ptôtos*) cynhebygawdl.

Homoiousians, *s. pl.* (Gr. *homoiousios*) gogydhanfodiaid, cyfalhanfodiaid=enw à roid i'r Ariaid yn y 4ydd canrif.

Homologous, *a.* (Gr. *homos* a *logos*) gogymmedr, gogyfartal, gogymmeinniol.

Homonyms, *s. pl.* (Gr. *homônumos*) geiriau cyssain anghyfystyr; mwyseiriau, amwyseiriau, mwysebion, mwysogion, geiriau mwys, mwysystyron.

Homonymous, *a.* gogyfystyr; cyssain anghyfystyr; mwys, amwys, amwysol, mwyseiriol, mwysol, ammhëus; yn arwyddo amryw bethau dàn yr un enw.

Homonymy, *s.* (Gr. *homonumia*) mwysystyr, mwysedd, amwysedd, mwysder, amwysder, mwysiaith.

Homoousians, *s. pl.* (Gr. *homoousios*) cydhanfodiaid, unhanfodiaid=enw à roid i wrthwynebwyr Arius yn y 4ydd canrif.

Homophagy, *s.* (Ll. *homo*, a Gr. *phagô*) breuadaeth, bwyta dynion.

Homophonous, *a.* (Gr. *homophônos*) unseiniol, unsain, cysseiniol, gogydsain, cyfundon, cyfunllef, unllais; o'r un uchder.

Homophony, *s.* (Gr. *homophônè*) unseinedd, cydseinedd, cysseinedd, gogydseinedd, unseinedd, unsain, cydsain, gogydsain.

Homoptera, **Homopterans**, *s. pl.* (Gr. *homos* a *pteron*) gofyfadeiniaid, cyfaladeiniaid.

Homopterous, *a.* gogyfadeiniol, gogyfadeiniaidd, cyfaladeiniol; perthynol i'r gogyfadeiniaid.

Homotonous, *a.* (Gr. *homos* a *tonos*) unsain, unseiniol, cydsain, cyssain, gogydsain, gogydseiniol, cyfunsain, amhafal, o'r un sain, cyfunllais, unllais; cyfartal, cyfiol.

Homotropal, *a.* (Gr. *homotropos*) gogynhroawl, cydgyfeiriol.
Homousian, *a.* (Gr. *homousios*) o'r un hanfod, cydhanfodol, cyfhanfodol; hanfodol.
Hone, *s.* (Sw. *hen;* S. *hænan*) llymedras, hogalen ellyn, hogfaen ellyn, ellynfaen, hogalen, hogal, agalen.
Hone, *v. a.* hogi; hogi â llymedras; teg hogi.
Hone,† *v. n.* (C. *hawn ?*) edwino, dedwino, hiraethu; gwywo *neu* edwi gàn hiraeth.
Honest, *a.* (Ll. *honestus*) cyfiawn, cywir, uniawn, gonest, addwyn, didwyll, diffuant, dihoced, dinam, diragrith, diddichell, annichellgar, ffyddlawn, clau, cleufryd, gwirion, pur, teg, da, mad, rhydd; diladrad, rhydd oddi wrth ladrad, anlladradgar; o air ac enw da; diwair, dihalog; gweddaidd.
An honest man—gwr cyfiawn, gwr gonest, gwr addwyn, gwr da, cywiriad, (*pl.* cywiriaid), cywirddyn, cleuddyn.
A downright honest man — gwr cywir gonest.
Men of honest report—gwŷr da eu gair.
A right honest and virtuous woman—gwraig onest rinweddol.
An honest fellow—dyn ymddiriedus; dyn gonest.
A very honest fellow—dyn tra gonest; un ymddiriedus iawn, un ymddiriedgwbl.
Honest things—pethau gonest, pethau da.
That which is honest—yr hyn sy dda; yr hyn sy rinweddol.
As became his most honest education—fel y gweddai i'w rinweddol fuchedd.
Not honest—anonest, anghyfiawn.
To make honest — gonestu; gwneyd yn gyfiawn, &c.
Honest,† *v. a.* addurno, harddu.
Honestate,† *v. a.* anrhydeddu, edmygu.
Honestation,† *s.* addurniad, harddiad, addurn.
Honestly, *ad.* yn gyfiawn, &c.
Honesty, *s.* (Ll. *honestas*) gonestrwydd, uniondeb, unionder, uniondra, cyfiawnder, cywirdeb, cywirdra, cywiredd, addwynder, addwyndra, tegwch, iawnder, didwylledd, purdeb, dinamedd, diladradedd.
Honesty is the best policy—goreu cyfrwysdra gonestrwydd; goreu nawdd diniweidrwydd; cywirdeb yw y callineb goreu.
Without honesty—yn anonest.
Honesty, *s.* gonestlys.
Honewort, *s.* githran, githrog, githrag.
Honey, *s.* (S. *hunig;* Al. ac Is. *honig*) mêl; melusder.
My honey—fy anwylyd, fy nghalon anwyl, fy ngwir galon; fy mêl.
Clarified honey — mêl ter, mêl teredig, terfel.
Sweet as honey—fel y mêl yn felus; melus fel y mêl; fel y mêl; melusber.
To sweeten with honey—melu; melusu â mêl; melusu; rhoi, dodi, *neu* fwrw mêl yn mheth.
Live honey, } mêl pur digymmysg; mêl
Virgin honey, } megys y dyferodd o'r diliau; mêl y gynhaid *neu* gyntaid; mêl y gwenyn ieuainc.
To gather honey — mela, melota, casglu mêl.
Full of honey — melog, melain, melaid, llawn mêl.
Of honey, } o fêl; perthynol i
Belonging to honey, } fêl; yn perthyn *neu* berthynu i fêl; melus, melaidd.
Honey-pore — meldwll, twll mêl (mewn blodyn).
Honey-scales—melgen.
Honey-spots—melfanau, ysmotiau mêl.
A flowing of honey—melred, melrediad.
A honey tongue, a heart of gall—angel pen ffordd a diawl pen tân; mêl ei dafod, bustl ei geudod.
Honey,† *v. a.* melu, melusu, meluso; gwenieitho, glafru.
Honey-bag, *s.* melgod, melgoden, melgwd, cod y mêl, cylla gwenynen.
Honey-bear, *s.* melarth=y Potto.
Honey-berry, *s.* melrawn, melfagon, melfacon, melaeron.
Honey-buzzard, *s.* bod y mêl, bwncath y mêl.
Honeycomb, *s.* dil mêl, crwybr, cwybr, melgell, melgorn, crib.
Cell of a honeycomb—melgell, melgorn.
A little honeycomb—dilyn mêl, melgellan.
Honeycombed, *a.* melgellog, melgorniog.
Honey-cup, *s.* melgib, melgell blodau, cwpan mêl.
Honeydew, *s.* melgafod, melgawod, melgawad, melwlith, cawod fêl, cafod fêl.
Honeyed, *a.* melog, melain, melaid; melus, melusber, melusig, peraidd, hyfryd; llwythog gàn fêl; cymmysgedig â mêl; tafodber, gwenieithus, llithiog.
Honey-flower, *s.* melflodyn, melflodeuyn; blodau y gwynwydd.
Honey-gnat, *s.* mel-wibedyn, mel-wiban, gwibedyn y mêl.
Honey-guide, *s.* melgog, cog y mêl=math o gwcw, à geir yn Affrig, yr hon a arwain ddynion at nythod o fêl gwyllt.
Honey-harvest, *s.* mel-gynnull, mel-gasgl, melgynauaf, cynhauaf mêl.
Honeyless, *a.* difel, heb fêl; difwyn.
Honey-locust, *s.* melddraenen; *pl.* melddrain.
Honey-moon, } *s.* mis yr afiaeth, y mis difyr,
Honey-month, } y lleuad fêl, melfis, mis mabiaith; y mis cyntaf ar ol priodi.
Honey-mouthed, *a.* meleneu, meldafodiog, meldafod, tafodber, tafodlyfn, mwyndafod; â geneu mêl iddo; geirber, melusieithog; mwyn ei ymadrodd.
Honey-stalk, *s.* melgoes, meillflodyn.
Honey-stone, *s.* melfaen.
Pertaining to honey-stone—melfeinin, melfeinig.
Honey-suckers, *s. pl.* melsugnyddion.
Honeysuckle, *s.* gwyddfid, gwynwydd, melog, gwyddwydd, crydnydd, sugn y geifr, llaeth y geifr, tethau y gaseg.
Honeysuckled, *a.* gwyddfidog, gwynwyddog; llawn gwyddfid, &c.
Honey-sweet, *a.* fel y mêl yn felus; fel y mêl; mòr felus a'r mêl; melusber, melusig, melfaws.
Honey-tongued, *a.* meldafodiog, meldafod, meleneu, tafodber, mwyndafod, tafodlyfn; geirber, geirfelus; yn arfer geiriau teg.
Honeywort, *s.* llysiau y mêl.
Hong, *s.* cymdeithas o fasnachwyr Chineaidd yn Canton, i'r rhai yn unig gynt y perthynai y rhagorfraint i drafnidio âg Ewropiaid.
Honied, *a.*=*Honeyed.*

Honiedness, *s.* melogrwydd, melusogrwydd, melusder, melusni; llithiogrwydd.

Honorary, *a.* (Ll. *honorarius*) mygedol, myged, mygedog, anrhydeddus, cymriol, urddasol, briaidd; à wneler er urddas *neu* anrhydedd yn unig; à rodder er urddas *neu* anrhydedd yn unig.

Honorary degree — gradd fyged, gradd fygedol, mygedradd.

Honorary gift—rhodd fyged, rhodd fygedol, mygedrodd, cyfarwys.

Honorary members—aelodau mygedol, aelodau anrhydeddus.

Honorary, *s.* mygobrwy, mygedrodd, gwobr mygedol, gwobr myged, tâl mygedol.

Honour, } *s.* (Ll. *honor, honos*; Ff. *honeur*) an-
Honor, } rhydedd, enrhydedd, parch, bri, urddmiant, arddmiant, urddoniant, erbarch, cymriedd, cymmyredd, cymmyraeth, cymmyred, edmygedd, myged, mygredd, enw, clod, gair da, edmyg, ermyg, ceinmyged, urddas, urddiant, cyfrif; uniondeb, cleuder, cleufrydedd, gonestrwydd; diweirdeb; syberwyd; addurn, harddwch, prydferthwch, gogoniant; anrhydeddau, anrhydeddiaeth, arlwyddiaeth; ffaw; mawrfrydedd.

A man of honour—gwr cleufryd, gwr addwynfryd, gwr o anrhydedd, gwr urddasol, gwr anrhydeddus; gwr ni wna ond yr hyn a fyddo cymhwys ac addwyn er achub ei einioes.

A lady of honour—pendefiges urddasol.

Maids of honour—llawforwynion y freninesa; morwynion mygedog, morwynion mygedol, llawforwynion myged, parchforwynion.

To do one honour—anrhydeddu un; gwneuthur anrhydedd i un; rhoddi anrhydedd i un; parchu un.

Titles of honour—enwau urddas, urddenwau, enwau urddasol.

To do the honours—gwneuthur gweithredoedd o foesgarwch; gwneyd y moesau; gwneyd y moeswychderau; gwneuthur mynogaeth.

To be had in honour of—bod mewn parch gyda *neu* gàn; cael ei anrhydeddu gàn *neu* gyda; cael ei barchu gàn *neu* gyda; cael ei berchi gàn *neu* gyda; cael ei egoneddu gàn *neu* gyda.

The seat of honour—cader anrhydedd, cader gogoniant.

To have the honour of the second place in the kingdom—cael yr ail anrhydedd yn y deyrnas.

Without honour—dianrhydedd, anmharchus, dibarch, diurddas, dibris.

Honour (at cards)—carden fraith, sethlen fyg.

Honours — anrhydedd; anrhydeddau; gweithredoedd o foesgarwch.

Without honour—dibarch, dianrhydedd.

Court of honour — llys anrhydedd; llys marchogradd.

Laws of honour—cyfreithiau anrhydedd, mygreithiau.

On *or* upon my honour—ar fy anrhydedd; myn fy anrhydedd; ar fy llawgair.

An affair of honour — pwnc o anrhydedd, mater o anrhydedd, amgylchiad o anrhydedd; dadl à benderfynir drwy ornest.

Debts of honour—dyledion anrhydeddus, dyledion o anrhydedd; dyledion à dyner ac à daler yn unig ar seiliau anrhydeddus.

Fame and honour—clod ac enrhydedd, clod ac edmyg.

Deserving honour — haeddbarch, gwiwbarch; teilwng o anrhydedd.

I have the honour to be—mae genyf yr anrhydedd i fod; mae i mi yr anrhydedd i fod; mae genyf yr anrhydedd o fod.

As became his age, and the honour of his grey head—megys y gweddai i'w oedran, a'i wallt llwyd parchedig (2 *Mac.* vi. 23).

Honour, } *v. a.* anrhydeddu, enrhydeddu,
Honor, } parchu, perchi, gorpherchi, edmygu, ceinmygu, cymmyreddu, ermygu, arddun, urddasu, urddoni, urddo, mawrhau, cymmyru, brio, cymrio, anrhydeddocäu; dangos, talu, rhoddi, *neu* wneuthur anrhydedd i; dangos, talu, rhoddi, *neu* wneuthur parch i; talu urddas i; addoli; gogoneddu, addurno; cymmeradwyo.

To honour a bill of exchange—cymmeradwyo dyl cyfnewid; dilysu dyl cyfnewid; anrhydeddu llythyr cyfnewid; talu dyl cyfnewid; derbyn dyl cyfnewid yn gymmeradwy.

To honour with some order *or* degree—urddo; urddasu, urddoni; anrhydeddu â gradd *neu* urdd.

Who also honoured us with many honours—y rhai hefyd a'n parchasant ni â llawer o urddas.

Honourable, } *a.* (Ll. *honorabilis*; Ff. *honor-*
Honorable, } *able*) anrhydeddus, enrhydeddus, urddasol, parchus, parchedig, parchadwy, gwiwbarch, haeddbarch, hybarch, anrhydeddog, enrhydeddog, cymriol, edmygol, mygedog, myged, myg; urddedig; hyglod, ardderchog, godidog; mawr, mawreddog, uchelradd, pendefigaidd; boneddigaidd, cleufryd, rhieddog.

Right honourable — gwir anrhydeddus, gwirfyg.

Honourable men—gwŷr anrhydeddus, &c.; dyledogion, mygedogion, anrhydeddusion, anrhydeddogion, pendefigion.

Honourable women — gwragedd anrhydeddus, &c.; pendefigesau, dyledogesau.

Worthy of honourable memory — yn haeddu cof ardderchog; gwiw *neu* deilwng o gof anrhydeddus.

Honourableness, } *s.* anrhydedddusrwydd, en-
Honorableness, } rhydedddusrwydd, parchusrwydd, urddasolrwydd, edmygrwydd, hybarchedd, &c.

Honourably, } *ad.* anrhydeddus, &c.; mewn
Honorably, } modd anrhydeddus, mewn anrhydedd, gydag anrhydedd.

Honoured, } *p. p.* yn anrhydeddedig, &c.; an-
Honored, } rhydeddog, urddol, urddog, urddain, madiain; cymmeradwy.

Honourer, } *s.* anrhydeddwr, enrhydeddwr,
Honorer, } parchwr, parchydd, gorpherchydd, perchydd, urddaswr.

Honouring, } *s.* anrhydeddiad, enrhydeddiad,
Honoring, } parchiad, gorpherchiad, rhoddiad anrhydedd.

Honourless, } *a.* dianrhydedd, dienrhydedd, di-
Honorless, } barch, anmharchus, difri, dibris, diurddas.

Hood, *s.* (S. a C. *hod*) cwfl, cwcwll, hwf, hod,

hotan, hwd, cwflen; hug, mwgwd; penguwch, penwisg, gorchudd.
A hawk's hood — hug . gwalch, mwgwd gwalch.
Monk's hood—cwfl y mynach.

Hood, *v. a.* cycyllu, mygydu; gwisgo cwfl, &c.; gwisgo â chwfl, &c.; rhoi *neu* ddodi mwgwd ar; gorchuddio; dallu.

Hooded, *a.* cycyllog, cwfliedig, cycylledig, hwfog, hodog; â hug *neu* fwgwd arno.
She went out hooded and scarfed—hi a aeth allan yn ei hwf a'i hysgablar.
Hooded milfoil—chwysigenwraidd, chwysigwraidd.

Hoodless, *a.* digwfl, digwcwll, difwgwd, diorchudd.

Hoodman Blind,† *s.* bwbach dallan, mwgwd y dall, mwgwd y ieir, bwmbwr.

Hoodwink, *v. a.* (*hood* a *wink*) mygydu; enhuddo, cuddio, *neu* orchuddio llygaid; bwmbro; rhoi gorchudd ar lygaid; dallu, cuddio, gorchuddio, twyllo.

Hoof, *s.* (S. a Sw. *hof;* Al. *huf*) carn, bau, ewin, carnewin, ewingarn.
A young and tender hoof—gorewin.
Having a hollow hoof, } carngragen.
That has a hollow hoof, }
The hollow of the hoof—gwennol y carn.
The tender *or* inner part of the hoof—mabgarn, mwydion y carn.
Bony hoof—carn esgyrnog.
The fore part of the hoof—carnewin.
Having hoofs—carnog, carniog, carnol.
Formed like a hoof—carnaidd.

Hoof, *v. n.* carnio; cerdded.

Hoof-bound, *a.* carnrwym, ewinrwym, rhwym ei garnau.

Hoof cast, *a.* carn-goll; wedi bwrw ei garnau.

Hoofed, *a.* carnog, carniog, carnol; ewinog.
Round-hoofed—carngrwn, crwn ei garn, beugrwn.
Hoofed animal—ceirniad, carnwyd, anifail carnog: *pl.* carnolion, carnogion, ceirniaid, carnwydon.

Hoofless, *a.* digarn, angharnol.

Hoof-loosened, *a.* carnrydd.

Hoof-tread, *s.* carnial, carndrawd, trawd carn; ol, brisg, ol traed.

Hook, *s.* (S. *hoc;* Is. *haak*; Al. *haken*) bach, bachyn, crybach, crwbach, hwg, crwcyn; cryman; craff, creffyn; caff, gafael, mantais; magl, telm.
Reaping hook—cryman, cryman medi, gylyf: *dim.* crymenyn.
Weeding hook—chwynogl, bach chwynu.
Pot-hooks—bachau crochan.
Grappling hook—tynfach, gafaelfach, dalfach, crap.
Fishing hook—bach pysgota.
The fin, barb, *or* beard of a fishing hook—adfach, gwrthfach.
Hook and eye—bach a llygad; bach a dolen; crwcyn a meilyn; bach a derbyniad.
Tenter hook—bach deintyr, gwanas.
Pruning hook—cryman ysgythru, gwyddif, gwddi, gwyddi bach.
Hook and butt—bach a bauol.
Hook of a door—bach drws, colyn drws, colfach drws.
Off the hooks—oddi ar y bachau; cael ei aflonyddu; cael ei annhrefnu; bod allan o hwyl *neu* dymmer.
To catch with a hook—bachu, dyfachu; dàl â bach.
Chariots armed with hooks — cerbydau bachog (2 *Mac.* xiii. 2).

Hook, *v. a.* bachu, dyfachu; dàl â bach; dàl, baglu, maglu, bachellu, byddaglu; plygu, camu.
To hook in—maglu, byddaglu, bagiu; tynu *neu* ddyrwyn i mewn.
To hook on—bachu ar; bachu; cyssylltu *neu* gydio wrth; bachu yn nghyd.
To hook together—cydfachu, bachu yn nghyd.
He is hooked as sure as can be—daliwyd ef yn ddïau.

Hookah, } *s.* (gair dwyreiniol) mygwybib=
Hooqqu, } pibell fyglys Dyrcaidd, yn yr hon y perir i'r mwg fyned drwy ddwfr er ei oeri.

Hooked, *a.* bachog; cam, crwca, dolystumiog, cyrfog, hwced, hwca; adfachog; â bachau arno *neu* iddo; bachedig.
Hooked chariot—cerbyd bachog.
To make hooked—plygu yn fach, &c.; camu, bachu.
Hooked nose—trwyn crwca, trwyn bachog, trwyn hwced, trwyn cam, trwyn bwa.

Hookedness, *s.* bachogrwydd; camder, cemi, camedd, camni, gwyrgemi, crwcanedd, bachedigrwydd.

Hooker, *s.* (Al. *hucker*) math o long briodol i'r Iseldiroedd.

Hooknosed, *a.* trwyn-grwca, trwyn-gam, trwyngrwm, trwynbwa, trwynfachog; â thrwyn crwca iddo.

Hooky, *a.* bachog, bachaidd, bachol.

Hoop, *s.* (Is. *hoep*, *hoepel*) cylch, cant, cylchyn; modrwy; peisgylch.
Lady's hoop—peisgylch, peisgant, cylch boneddes.
Clasp-hoop—clymgant hwylbren, clymgylch hwylbren.
A little hoop — cylch bychan, cylchig, cylchyn, cylchen.
A hoop of gold—modrwy aur, eurgylch.
Hoop-ash—cylchonen.

Hoop, *v. a.* cylchu, cantio; amgylchu, cylchynu, amglymu.

Hoop, *v.* (S. *heafian*, *heofian*, *hweopian*) gwaeddi, bloeddio, banllefain, crochlefain, garmio, crochalw, galw; gyru dàn waeddi *neu* floeddio hwi.
To hoop like an owl—gwaeddi *neu* ganu hwhw; lleisio fel dylluan.

Hoop, *s.* (Sw. *hof*) y gopog.

Hooper, *s.* cylchwr, cylchydd, cylchur, cylchlestrwr.

Hooping-cough, *s.* pas, y pas.

Hoopoe, } *s.* (Ff. *huppe;* Ll. *upupa;* Gr. *epops*)
Hoopoo, } copog, y gopog.

Hoot, *v.* (C. *hwt*, *hwd*, *hwtio*) hwtio, hwtian, gwaeddi hwt; drygnadu, ffeio, migio, micio, migian, garmio; lleisio fel dylluan; gwaeddi *neu* ganu hwhw.

Hoot, *s.* hwt, mig, hwtwaedd, hwta; hw, hwhw.

Hooting, *s.* hwtiad, hwtwaeddiad, migiad, miciad; hwt, hwtwaedd; hw, hwhw.
Hooting owl—dylluan fig.
The hooting of an owl—hwhw, hw, hwtiad dylluan.

Hop, *v. n.* (S. *hoppan;* Al. *hüpfen;* D. *hopper*) llamu, llemain, golamu, golemain, go-

neidio, darneidio, crychneidio, darlamu, dylamu, neidio, hobelu, hwbian; hecian, hercian, clunhecian, llamu ar y neill-droed, llamu ar y neill-glun; adlamu, dadlamu, rhoi adlam, taagu; dawnsio; rhonta.

Hop, *s.* llam, naid, golam, gonaid, darnaid, darlam, dylam, hobel, llwf, hwb; hec, heg, herc, llam untroed, llam â'r neill-droed, llam ar y neill-glun; dawns, goddawns, darddawns, darchware.

Hop, skip, and jump—herc, a cham, a naid; hwb, a cham, a naid.

Hop, *s.* (Is.; Al. *hopfen*) pensag, pensoeg, llewyg y blaidd, hopys: *dim.* hopysyn, hopysen.

To pick hops—hopysa, pigo pensag, hel hopys.

To impregnate with hops—hopysu, pensagu, hopyso; rhoi pensag *neu* hopys mewn peth.

Hop, *v.* pensagu, hopysu, hopyso, hopysa.

Hopbind, *s.* pensagrwym, hopysarwym, coes pensag; y callodryn y tyf pensag arno.

Hope, *s.* (S. *hopa;* Ia. *hoop*) gobaith, gwobaith; goglud, gofynag, gofynaig, ymddiried, hyder, dysgwyliad.

To have hopes of—bod â gobaith o *neu* am; bod gân un obaith o *neu* am.

To have hope in, } gobeithio yn; bod â
To hope in, } gobaith yn; ymddiried yn *neu* mewn.

To hang in hope—ymddibynu wrth obaith; bod yn bwhwman *neu* ansicr yn ei obaith.

Past hope—tu hwnt i bob gobaith; allan o bob gobaith; anobeithiol, dïobaith.

To conceive hopes—cael o un ei feddiannu gân obaith; profi gobaith yn ymgodi ynddo; tyfu *neu* fyned mewn gobaith; cael gobeithio; cael lle *neu* sail i obeithio.

To be in hope—gobeithio; bod mewn gobaith; ymddiried, hyderu.

Forlorn hope—tamaid angeu; antur anobeithiol; enbydlu, enbydrawd=myntai o filwyr â oeoder ar y gorchwylion enbytaf.

Prisoners of hope—carcharorion gobeithiol.

When they were in no hopes to attain—pan nad oedd ganddynt mo'r gobaith y cyrhaeddent.

It is past all hope—deryw *neu* darfu pob gobaith am dano; nid oes gobaith am dano mwy; nid oes gobaith o hono mwy.

I have great hopes of him, } y mae genyf
I have good hopes of him, } fi obaith da *neu* gryf am dano.

I have very great hopes of that, } yr wyf
I am in great hopes of that, } mewn gobaith cryf *neu* fawr iawn o hyny; yr wyf mewn gobaith mawr *neu* gryf iawn mai felly y bydd; yr wyf yn fawr *neu* gryf iawn fy ngobaith am *neu* o hyny.

I have great hopes that it will come to pass—y mae i mi obaith cryf y daw i ben; y mae genyf obaith cryf y daw i ben; y mae fy ngobaith yn gryf y daw i ben.

He had firm *or* unshaken hopes of eternal glory—yr oedd efe mewn sicr obaith o'r gogoniant tragywyddol.

They conceived hopes of recovering their liberty—meddiannwyd hwy gân obaith o gyrhaedd eu rhyddid drachefn; meddiannwyd hwynt gân obaith y caent *neu* y cyrhaeddent eu rhyddid drachefn.

To be out of hope—bod yn ddïobaith; bod tu hwnt i obaith.

Hope, *v.* gobeithio, gwobeithio; gobeithio am; bod mewn gobaith; hyderu, ymddiried, dysgwyl.

To hope for—gobeithio am, gobeithio.

To hope in—gobeithio yn; bod â gobaith yn; ymddiried yn *neu* mewn.

Hoped for—gobeithiedig, gwobeithiedig; y gobeithiwyd *neu* y dysgwyliwyd am dano.

That may be hoped for—gobeithiadwy, gwobeithiadwy, gobeithiol; â ellir ei obeithio; dysgwyliadwy.

Things hoped for—y pethau yr ydys yn eu gobeithio; y pethau y gobeithiwyd am danynt. [oedd.

Hope,† *s.* llechwedd rhwng trumiau mynydd.

Hope-deserted, *a.* dïobaith.

Hopeful, *a.* gobeithiol, gobeithlawn, gwobeithiol, gobeithiog, gobeithfawr, llawn gobaith, llawn gwobaith, gobeithus; da y gobaith *neu* yr argoel am dano; llawn gobaith am; llawn ei obaith am; hyderus, golygus; athrylithus, athrylithgar.

Hopefully, *ad.* yn obeithiol, &c.

Hopefulness, *s.* gobeithiolrwydd, gobeithioldeb, gobeithlonrwydd, gobeithlondeb, gobeithusrwydd, gobeithfawredd, &c.; hyder; golygusrwydd.

Hopeless, *a.* dïobaith, anobeithiol, anobeithlawn.

Hopelessly, *ad.* yn ddïobaith, yn anobeithiol, heb obaith.

Hopelessness, *s.* anobeithioldeb, anobeithiolrwydd; anobaith. [iwr.

Hoper, *s.* gobeithiwr, gobeithydd, gwobeith-

Hoplite, *s.* (Gr. *hoplitês*) milwr trymarfog, milwr arfdrwm: *pl.* trymarfogion.

Hopper, *s.* (o *hop*), llamwr, llamydd, golamwr, golemydd, neidiwr, llamsachwr, llamidydd, dawnsiwr, dawnsiedydd, heciwr, hercydd; hopran; hadlestr, llestr had, llestr hadyd.

Hopper of a mill—hopran melin.

Hopper-boy—rhacai melin, cribyn hopran.

To put in a hopper—hopranu.

Hoppers, *s.* chwareu hercian, chwareu hecian, llamidyddiaeth ar untroed.

Hop-picker, *s.* pigwr, heliwr, *neu* ddetholydd pensag.

Hopping, *s.* (o *hop*, llamu) llamiad, golamiad, goneidiad, &c.

Hopping, *s.* (o *hop*, pensag) pensagiad, hopysiad, pigad hopys, heliad pensag.

Hopping, *p.* yn llamu, gân lamu, dân lamu, &c.; llamsachus, hercïog.

He goes hoppingly, } y mae efe yn myned
He goes hopping, } lam dylam; y mae efe yn myned dân grychneidio, dân glunhecian, dân hercian, *neu* dân dingloffi.

Hopple, *v. a.* garglymu, rhoi garglwm ar; clymu y traed yn agos i'w gilydd i rwystro neidio.

Hoppo, *s.* arolygwr trafnid yn Catai neu China.

Hop-trefoil, *s.* meillion hopysaidd.

Hop-vine, *s.* pelydr pensag, callodr hopys, coesau pensag, gwrysg hopys.

Hop-yard, } *s.* gardd bensag, gardd hopys,
Hop-garden, } cadlas pensag.
Horal, *a.* (Ll. *hora*) awrol, oriol; perthynol i awr *neu* oriau.
Horally,† *ad.* bob awr, peuawr.
Horary, *a.* (Ll. *horarius*) awrol, oriol; perthynol i awr; à barhao dros awr; à fo dros awr.
Horary circle—awrgylch, orgylch, cylch oriol.
Horde, *s.* (Is. ac Al.) ciwdod, ciwed, gwiblu, mudlu, myntai, gwiblwyth, torf dreigl.
Hordein, } *s.* (o'r Ll. *hordeum*) heiddain,
Hordeine, } heiddnur, barlysnur = dansawdd neilltuol à geir mewn haidd.
Hordeum, *s.* (Ll.) haidd, barlys.
Horehound, *s.* (S. *hara-hune*) morddanadl, morddanad, marddanadl, llwyd y cwn: *sing.* morddanadlen, &c.
White horehound—morddanadl gwynion, marddanadl gwynion, llwyd y cwn, morddanadl per, morddanad per, marddanadl per, perchwerwyn.
Black horehound, } morddanadl duon,
Stinking horehound, } marddanad duon, marddanadl duon, marddanadl drewsawr, morddanad drewsawr.
Water horehound—llysiau yr hudolesau, llysiau yr Aifftwys, llysiau yr Aifftesau, llysiau y gwiblu.
Horizon, *s.* (Gr.) terfynglych, gorwel, llywel, blaenwel, terfynydd, godreugylch, terfynwel, llyweli.
Western horizon—terfynglych gorllewinol, &c.; llywenydd.
Sensible horizon—terfynglych gweledig, gorwel ymddangosol.
Rational horizon—terfynglych rhesymol.
Real horizon—terfynglych gwirioneddol, gwir derfynglych; hannergylch y byd.
Horizontal, *a.* terfynglychol, terfynyddol, gorwelawl, gorwelog, gorwelig, llywelin, llywelaidd, llywelig; perthynol i'r gorwel; cydwastad â'r terfynglych; cyfredol â'r terfynglych; llorwedd, llorweddol, llorweddog, gorweddol; gwastad; yn ei orwedd; ar wastad; yn gydwastad â'r llawr.
Horizontal line—llorlin, llinell lorwedd, llinell lorweddol.
Horizontally, *ad.* yn gydwastad â'r terfynglych; yn wastad; yn ei orwedd; ar ei orwedd; ar wastad; yn gydwastad â'r llawr; yn gyfredol âg wyneb y ddaiar; yn derfynglychol.
Horizontality, *s.* llorweddoldeb, gorweligrwydd, llyweligrwydd, llyweleiddrwydd.
Horn, *s.* (S., Al., Sw., a D.; Is. *hoorn*) corn; udgorn: *pl.* cyrn.
Inner horn—mabgorn: *pl.* mebgyrn.
The outer part of a horn—marchgorn; amgorn: *pl.* marchgyrn.
A little horn—corn bychan, cornyn, cornig.
Drinking horn—heilgorn, corn yfed, yfgorn, buelin, hirlas, ban, ban yfed.
Hunting horn—helgorn, corn hely, corn hela.
Stag's horn—corn hydd, ban hydd.
Bugle-horn—bualgorn, helgorn, corn hely, corn hela, buelin; corn rhyfel, cadgorn, llugorn, rhyfelgorn.
Keyed horn—cyweirgorn, allweddgorn.
French horn—trogorn, troellgorn, chwilgorn, tyrchgorn, corn Ffreinig.
Horn of plenty — corn llawndid, corn llawnder, corn amlder, y corn diamdlawd, achrwysgorn; rhad penllad.
To blow a horn — canu corn; chwythu mewn corn; canu *neu* leisio â chorn; gwyntio corn.
Shoeing horn—corn archenu, archen-gorn, corn esgidiau; corn i dynu esgid ar droed.
Without horns—moel, digorn, anghyrnig.
Resembling horn, } cornaidd, cyrn-
Of the nature of horn, } aidd, cornryw; tebyg i gorn.
Green horn—irlanc, glaslanc; gwirionyn.
He wears the horns—y mae yn gwisgo cyrn; cycwallt yw; cyrnicyll yw.
To pull *or* draw in the horns—tynu ei gyrn ato; ffrwyno balchder.
Having horns, } corniog, cyrnig; â chyrn
Wearing horns, } iddo; yn dwyn cyrn; yn gwisgo cyrn.
Having two horns—deugorn, deugorniog; â dau gorn iddo.
Having three horns—trichorn, trichorniog; â thri chorn iddo.
Having four horns—pedwarcorniog, pedwarcorn, pedrygorniog, pedrygorn; â phedwar corn iddo.
Horn, *v. a.* rhoi cyrn ar; cycwalltu, cyrnicyllu, hoffdynu; gwneyd yn gycwallt.
Hornbeak, *s.* cornbysg.
Hornbeam, *s.* oestrwydden; *pl.* oestrwydd.
Hornbill, *s.* cornbig, cornylfiniaid, brain yr India.
Hornblende, *s.* (Al.) cornblith; mwyddelid = delidfaen amryfath.
Hornblende schist—llech gornblith, llech gornblithig, llechfaen cornblithig.
Hornblendic, *a.* cornblithig, cornblithaidd.
Hornblower, *s.* canwr corn, corn-ganwr, chwythwr mewn corn.
Horn-book, *s.* llyfr corn, y llyfr corn.
Horn-distemper, *s.* haint mebgyrn, clefyd cyrn.
Horned, *a.* corniog, cyrnig, cyrniog; â chyrn iddo; yn dwyn cyrn; yn gwisgo cyrn.
Horned cattle—da cyrnig, cornogion, anifeiliaid cyrnig, biw cyrnig, da corniog, biw.
Two-horned — deugorn, deugorniog; â dau gorn iddo.
Three-horned — trichorn, trichorniog; â thri chorn iddo.
Four-horned — pedwarcorniog, pedwarcorn, pedrygorniog, pedrygorn; â phedwar corn iddo.
Horned pondweed—llynwlyddyn corniog, llynddail corniog.
Horned poppy, } llwydlas, pabi corniog.
Horn-poppy, }
Yellow horned poppy—pabi corniog melyn, llwydlas melyn.
Hornedness, *s.* corniogrwydd, cyrnigrwydd.
Horner, *s.* cyrnwr, cyrnydd, gwerthwr cyrn, gwerthydd cyrn, cyrnwerthwr; canwr cyrn.
Hornet, *s.* (S. *hyrnet;* Al. *hornisz*) cacynen, chwiliores, chwyrnores, gwenynen y meirch: *pl.* cacwn.
Hornfish, *s.* cornbysg, mornydwydd, mornodwydd.
Hornfoot, *a.* corndroed, carnog, carnol.
Horngeld,† *s.* corndreth = treth am bob anifel â bawr yn nghoedwig y brenin.

Hornify, *v. a.* (*horn* a Ll. *facio*) rhoi cyrn ar; cycwallta, hoffdyna.
Horning, *s.* cyrniad, ymddangosiad cyrnig; cilgant.
Hornish, *a.* cornaidd; godebyg i gorn.
Hornito, *s.* (Ysp. *horno;* Ll. *fornare*) ffwrn.
Hornlead, *s.* cornblwm, llasmur plwm.
Hornless, *a.* digorn, digyrn, moel.
Horn-mad, *a.* ynfydwyllt, ffyrnig, cynddeiriog, cynddeirus, ffrochwyllt, iwin, brywyllt, rhychwyllt, ffromwyllt, trywyllt, drygwyllt, mwyllt, tra ynfyd, ynfyd iawn, ynfyd hollol, ynfyd o'i gof.
Horn-mercury, } *s.* arian byw cornaidd; cyn-
Horn-quicksilver, } lasmur arian byw.
Horn-owl, } *s.* dylluan gorniog, dylluan
Horned-owl, } gyrnig.
Hornepipe, *s.* pîb gorn, cornbib, cornicell; corn-ddawns.
Hornshavings, *s. pl.* rhasglion corn hydd, gonaddion ban hydd, rhasglion corn, naddion corn, corn-naddion. [nur arian.
Hornsilver, *s.* cornarian, arian cornaidd; llas-
Hornslate, *s.* cornlech, llech gorn.
Hornspoon, *s.* llwy gorn, cornlwy.
Hornstone, *s.* cornfaen, maen corn.
Hornwork, *s.* cyrnwaith, cornwaith, y cyrn.
Hornwort, *s.* gwygyrn ddail.
Hornwrack, *s.* cornwyg, cornwymon.
Horny, *a.* cornaidd, cyrnaidd, cornryw, cyrnig; tebyg i gorn; â wnaed o gorn; caled fel corn.
The horny tunicle of the eye—cornwisg y llygad, caledwisg y llygad.
To grow horny, } corni; mynedd *neu* dyfu
To become horny, } yn gorn; caledu fel corn; myned *neu* dyfu yn gornaidd.
Horography, *s.* (Gr. *hôra* a *graphô*) awryddiaeth, awrhaneg; orfynegiaeth, awrfynegiaeth.
Horologe, *s.* (Ff.; Gr. *horologion;* Ll. *horologium*) awrfynegai, orfynegai, awrnodydd, orfynegydd, awrfesur; cloc.
Horological, *a.* awrfynegol, awrnodol; perthynol i awrfynegai *neu* i awrfesuriaeth.
Horologiographer, *s.* (Gr. *horologion* a *graphô*) orfynegwr, gwneuthurwr orfynegion; oriadyrwr.
Horologiographic, *a.* orfynegyddol, orfynegiaethol; perthynol i awrfynegiaeth.
Horologiography, *s.* awrfynegyddiaeth, orfynegwyddiant, hanes orfynaig; orfynegiaeth, awrfynegiaeth.
Horology, *s.* (Gr. *hôrologeô*) awrofyddiaeth, awrouiaeth, awrfynegiant; gwneuthuriad offer i fesur amser.
Horometrical, *a.* awrfesurol, orfesurol.
Horometry, *s.* (Gr. *hôra* a *metron*) awrfesuriaeth, orfesuriaeth, awrfeidraeth, awrfesuriad.
Horopter, *s.* (Gr. *hôra* ac *ôpe*) awrwel.
Horoscope, *s.* (Ff. o'r Gr. *hôroscopos*) cyflun, cyttrem, cyttremiad, cyttarawiad, *neu* gydolwg y planedau ar enediguaeth un; tremseren; planed genediguaeth un; planed un; genidlun; genidsylliaeth, awrsylliaeth, genidgoel, awrdremiant; y maint o'r ffurfafen â gyfyd bob awr; rhagfynegradd.
Horoscopy, *s.* genidsylliaeth, awrsylliaeth; serddewiniaeth, sywedgoel; serddewiniad.
Horrent, *a.* (Ll. *horrens*) gwrychog, gwrychiog, gwrychol; dychrynllyd.
Horrible, *a.* (Ll. *horribilis*) erchyll, hyll, ofnadwy, dychrynllyd, echrys, echryslawn, arswydus, arswydlawn, echrydus, engyrth, aruthrol, aruthr, uthr, irad, girad, aethus, anaele, iradus, erch, cethin; adgas, ffiaidd, cas; anferthol.
Of a horrible sound—hyll-sain, hyll-seiniog; hyll *neu* erchyll ei sain.
A horrible pit—pydew erchyll.
A horrible thing — peth erchyll, peth echryslawn, echrys, erchyll-beth.
Horrible dread—braw aele, braw anaele.
A horrible tempest—tymhestl ddychrynllyd; poethwynt ystormus (*Salm* xi. 6).
Horribleness, *s.* erchyllrwydd, erchylldod, erchylldra, erchyllder, echryslonedd, echryslonrwydd, echryslonder, &c.
Horribly, *ad.* yn erchyll, &c.; mewn modd erchyll.
Horribly afraid—â braw aele arno; â braw arswydus arno; âg ofn dychrynllyd arno; yn ofni yn aruthrol, &c.
Be ye horribly afraid—ofnwch yn aruthrol (*Ier.* ii. 12).
Horrid, *a.* (Ll. *horridus*) erchyll, hyll, ofnadwy, dychrynllyd, echryslawn, echrys, echrydus, hyllig, arswydus, arswydlawn, arswydfawr, engyrth, aethus, irad, girad, iradus, aele, anaele, erch, cethin, gwrthun, chwithig; anferth, anferthol, aruthrol; adgas, ffiaidd; garw, gerwin, gerwinol.
Horrid deed—gweithred erchyll, gweithred ddybryd.
Horridly, *ad.* yn erchyll, &c.; mewn modd erchyll.
Horridness, *s.* erchyllrwydd, erchylldod, erchylldra, erchyllder, hyllrwydd, erchyllonedd, echryslonedd, echryslonrwydd, echryslonder, &c.
Horrific, *a.* (Ll. *horrificus*) â bair fraw *neu* ddychryn; arswydol, arswydus, arswydfawr, dychrynllyd.
Horrified, *a.* brawychedig, dychrynedig, llawn arswyd; wedi ei daro â braw.
Horrify, *v. a.* (Ll. *horror* a *facio*) hylldrawu, brawychu, dychrynu, erchyllu; gwneuthur yn erchyll; taro â braw; llenwi â dychryn.
Horripilation, (Ll. *horror* a *pilus*) hyllwalltiad; sefyll o'r gwallt gân ddychryn.
Horrisonous, *a.* (Ll. *horrisonus*) hyllsain, hyllseiniol; hyll *neu* erchyll ei sain; erchleisiog, gerwinllais; yn seinio yn ddychryllyd.
Horror, *s.* (Ll.) arswyd, braw, ofn mawr, dychryn, dychryndod, hylldraw, echryn, echryd, ergryn, ergryd, echrys, uthredd, hylldra, dychrynfa, arswyd a chasineb.
Place of horror—erchyllfa, dychrynfa, erchyllfan.
To have in horror—ofni, arswydo; crynu, dychrynu, *neu* ofni rhag.
Horse, *s.* (S. *hors;* Sw. *ors, oers*) march, ceffyl, ystalwyn, amws, echw, osw, carnwyd, eddestr, eddestl; marchlu, marchoglu, marchrawd, marchwys, gwŷr meirch, oswydd, y meirch; marchbren, trestl.
Horse (in war)— marchlu, marchoglu, marchrawd, marchwys, gwŷr meirch, marchfyntai, marchfyddin, oswydd, y meirch.
War-horse, } cadfarch, march cad,
Cavalry-horse, } march mai, meifarch, rhyfelfarch, march rhyfel.

Stone horse, } march, ystalwyn, amws,
Entire horse, } march dyre.
Hunting horse—helfarch, march hely, march hela.
Draught-horse — tynfarch, march tynu, march tyn, ceffyl tyn, ceffyl tynu, menfarch, ceffyl gwaith.
Dray-horse—ceffyl càr llusg, ceffyl tyn-gar, march ysled, ysledfarch, carfarch.
Race-horse—rhedfarch, rhedegfarch, gyrfarch.
Coach-horse — cerbydfarch, cludfarch, march cerbyd ; eddestr. [yl cart.
Cart-horse—menfarch, ceffyl gwedd, ceff-
Led horse, } march anrhydedd, march
Horse of state, } preswyl, gweinidfarch, gweinifarch, gweinyddfarch, march bidwoseb.
Thorough-bred horse—march tryryw, tryrywiog, hyryw, cyfanryw, *new* ddiledryw.
Post-horse—brysfarch, teithfarch, march brys.
A little horse—merchyn, march bychan, ceffyl bychan, crynfarch, marchilyn.
Young horse—blanc, ceffyl ieuanc ; ebol.
Wooden horse—ceffyl pren, gwyddfarch.
Stalking horse — march cynfas, ceffyl brethyn, ceffyl cynfas, ceffyl adara, ceffyl adarwr ; gorchudd, gwasgod, ffugorchudd.
Horse (for drying linen on)—marchbren, morwyn.
Hobby-horse=*Hobby ; Hobbyhorse.*
Barbed horse—march ollarfog, march llurigog, march cwbl-arfog, march cyfgaenad ; march arfog.
Double horse—march ysgiliog, ysgilfarch ; march *new* geffyl dwbl ; march yn dwyn yn ddyblyg ; march yn dwyn dau ar y pryd.
Fleet horses—meirch mythion, meirch buain, meirch cyflym, meirch buanred, rhedaint, cleufeirch, eddestlon.
Saleable horse — march gwerthadwy, march gwerth.
Over-reaching horse—march gorchamog ; march carnymorddiwes ; march *new* geffyl à fo yn garnymorddiwes.
Restive horse—march rhwysglyd, march rhwysgog, march rhusog, ceffyl rhwysglyd, march rhuslyd, ceffyl rhuslyd.
Starting horse—ceffyl tarflyd, hydarf, ysgoilyd, *new* dasglyd ; march rhwysgus ; march chwannog i ruso.
Kicking horse—march gwingog, ceffyl gwingog.
Capering horse—march llamsachus.
Saddle-horse—ceffyl cyfrwy, march cyfrwy, ceffyl marchogaeth.
Drudge horse—march tom.
Horse without a saddle—ceffyl llymest, ceffyl llymeg.
River horse—afonfarch, gwyfarch.
Of a horse, } marchol ; perthyn-
Belonging to a horse, } ol i farch *new* geffyl ; ceffylaidd, ceffylog.
Master of the horse—pengwastrawd, arwastrawd, meistr y meirch.
Two head of horses, } deulun o feirch ;
A couple of horses, } par o feirch ; dau farch.
To spur a free horse—gyru y cŷn àgerddo ; gyru yr hoel à gerddo.
To take horse—cymmeryd march ; cael march ; myned i farch ; cymmeryd ceffyl ; marchogaeth, marchäu, marchocäu, marchgäu, myned ar geffyl.
To want horse, } bod yn wynad ; bod â
To be horsing, } dyre arni ; gofyn march ; marchio.
Put the saddle on the right horse—rhowch y bai ar ei berchen ; rhowch y baich ar ei berchen.
To put *or* set the cart before the horse—rhoi y càr o flaen y ceffyl ; rhoi y cart o flaen y ceffyl ; rhoi y càr o flaen y march ; gwneuthur peth o chwith ; gwneyd yn y gwrthwyneb.
I will win the horse, or lose the saddle—naill ai gwr ai dim.
It is a good horse that never stumbles—nid oes neb heb ei fai ; nid difai neb a aned ; y mae y goreu yn llithro *new* yn tramgwyddo ; da yw y neb ni thramgwyddo.
They cannot set their horses together—nid oes mo'r cydfod rhyngddynt ; nid oes mo'r cytundeb rhyngddynt ; ni fedrant gydfod â'u gilydd ; nid oes ond yr anghydfod rhyngddynt.

Horse, *v.* rhoi *new* osod ar geffyl ; rhoi *new* osod ar farch ; rhoi *new* osod ar gefn ceffyl ; rhoi *new* osod ar gefn ei geffyl ; rhoi *new* osod ar ei geffyl ; codi i gefn ceffyl ; marchäu, marchgäu, marchocäu, marchogaeth ; myned *new* esgyn i gefn ceffyl ; marchogaeth yn fforchog *new* o bob tu ; cario *new* ddwyn ar gefn ; neidio, neidio ar, llamu, rhoi naid i, toi, cyfebru ; marchio ; darparu ceffylau ; darparu ceffylau i deithgludau.
Well-horsed—ar wiw-farch ; ar farch *new* geffyl da, gwiwdeg, hardd-deg, *new* hoewdeg ; ar farch teg a da ; â cheffyl da dano.
Ill horsed—ar salfarch ; ar farch sal *new* salw ; ar gorfarch ; â cheffyl gwael *new* dlawd dano.
To horse one (at school, &c.)—cymmeryd un ar ei gefn ; cymmeryd un ar ei gefn gerfydd ei freichiau ; cymmeryd un i fyny ; rhoi un ar y ceffyl pren.

Horse-aloes, *s.* elyw ceffylau, elyw meirch, elyw ceffylog, march-elyw, bras elyw, aloes meirch.
Horseback, *s.* cefn ceffyl, cefn march.
On horseback—ar gefn ceffyl, ar geffyl, ar farch ; yn marchogaeth, yn marchgäu.
Horsebane, *s.* cegid y dwfr, cegid y dwr.
Horse-beach Tree, *s.* oestrwydden.
Horsebean, *s*, ffäen ceffylau : *pl.* ffa ceffylau, ffa ceffylog, ffa meirch.
Horseblock, *s.* esgynfaen, marchfaen, esgynfa, careg farch, careg feirch, esgyngyff.
Horseboat, *s.* marchfad ; bad ceffylau, bad i drosi meirch ; bad dyner gàn feirch.
Horseboy, *s.* gwastrodyn, marchwesyn, amanwas.
Horsebrambles, *s. pl.* marchfieri, marchddyrysi ; ciros, egroeswydd, rhos y cwm.
Horsebreaker, *s.* torwr meirch, dofwr meirch, dofydd meirch, torwr ceffylau, gwarhäwr ceffylau, marchwarwr, marchwr.
Horse-chesnut, *s.* castan y meirch, marchgastan, castanwydd y meirch ; cnau ceffylau.

Horseloth, *s.* hws, hwsan, suder, cefnllïan march.

Horsecourser, *s.* gyrfëydd, marchredwr, marchyrwr; porthmon meirch, porthmon ceffylau.

Horsecrab, *s.* marchgranc.

Horse-cucumber, *s.* cucumer y meirch, chwerfwr y meirch, chwerfwr mawr.

Horsedealer, *s.* porthmon meirch, porthmon ceffylau.

Horsedrench, *s.* meddyglyn meirch, marchlwsc; dogn o gyffyriau i geffyl.

Horsedung, *s.* ebod, ebodn, tom ceffyl, tom meirch, tom ceffylau.

Horse-emmet, } *s.* marchforgrugyn, marchfor-
Horse-ant, } ionyn: *pl.* marchforgrug, marchforion, morgrug asgellog.

Horsefaced, *a.* âg wyneb march iddo; â chanddo wyneb march; âg iddo ben ceffyl; hyll, hagr.

Horsefair, *s.* ffair geffylau, ffair y ceffylau, ffair ceffylau.

Horsefiesh, *s.* cig ceffylau, cig ceffyl, cig meirch.

One skilled in horsefiesh—un hyfedr ar brynu a gwerthu ceffylau.

Horsefly, *s.* cacynen y meirch, marchgacynen, marchgleren, marchglyryn.

Horsefoot, *s.* alan, alan bychan, carn yr ebol, ebolgarn, pesychlys, troed y tarw, dail troed yr ebol, llun troed yr ebol.

Horsegin, *s.* marchermig.

Horseguards, *s. pl.* gosgordd feirch, marchosgordd, gwarchodlu ar feirch.

Horsehair, *s.* rhawn, rhawn march: *sing.* rhawnyn.

Horsehoe, *v. a.* matogi neu chwynu â cheffylau.

Horsejockey, *s.* porthmon ceffylau, porthmon meirch; gyrfëydd; torwr meirch.

Horsekeeper, *s.* ceidwad meirch, ceidwad ceffylau, gwastrawd.

Horseknave,† *s.* marchwas.

Horse-knops, *s. pl.* marchgnapiau, marchdopion.

Horselaugh, *s.* (o *hoarse* a *laugh*) crechwen, croch chwerthin, crechwen o chwerthin, crechwen-floedd, mawr chwerthin, marchchwerthin.

Horseleech, *s.* gelen bendoll, gel bendoll, gele y meirch, gel y meirch, gelen y meirch, geloden y meirch; marchfeddyg.

Horselitter, *s.* elor feirch, gelor feirch, marchgludai, polfen; cludai â ddygir ar bolion rhwng dau geffyl.

Horseload, *s.* llwyth ceffyl, llwyth march, pwn ceffyl, pwn march, marchlwyth.

Horsely,† *a.* marchaidd, ceffylaidd.

Horseman, *s.* gwr march, marchwr, marchog, marchogwr, marchogydd, marchocäwr, marchydd, marchwas, marchgäwr, marchor, gwarther, gwr ar farch, gwr ar geffyl, gwr ceffyl, marchâlwr: *pl.* marchogion, gwŷr meirch, marchwys, gwŷr ceffylau, gwŷr y meirch.

Horsemanship, *s.* marchwriaeth, marchogaeth, marchogiaeth, marchyddiaeth, marchoriaeth.

Horsemarten, *s.* marchwenynen, gwenynen y meirch.

Horsematch, *s.* gŵydd wyllt.

Horsemeat, *s.* ebran meirch, ymborth ceffylau, bwyd ceffylau; ebran, gogor.

Horsemill, *s.* marchfelin, melin farch.

Horsemilliner, *s.* ysginydd meirch, march-ysginydd.

Horsemint, *s.* mintys y meirch, marchfintys.

Horsemuscle, *s.* march-gragenlas, march-fisglen.

Horsepath, *s.* llwybr ceffyl, ffordd geffyl, marchlwybr.

Horseplay, *s.* treischware, braschware; chware taiogaidd, anwar, *neu* anhynaws; chwareu hen-gi a cholwyn; chwareu mi trech.

To play at horseplay—chwareu mi trech.

Horsepond, *s.* grelyn, marchlyn, llŷn y ceffylau, golchfa meirch, golchfa ceffylau.

Horsepower, *s.* marchallu, marchrym, grym march, marchall.

Horsepurslane, *s.* porpin y meirch, pwrpin y meirch, troed y gywen y meirch.

Horserace, *s.* rhedfa meirch, rhedegfa meirch, gyrfa meirch, gyrfa feirch, rhedfa feirch, marchredfa, marchred, marchyrfa.

Horseracing, *s.* marchredeg, marchrediad, gyriad meirch.

Horseradish, *s.* marchruddygl, rhuddygl y meirch, rhuddygl Mawrth.

Horserun, *s.* marchdyn, marchre, marchermig.

Horseshoe, *s.* pedol, pedol march, pedol ceffyl.

Horseshoe (in fortification)—pedol, y bedol, pedolwaith.

Horseshoe-vetch—pedol y march, ewnofiau gwylltion.

Horseshoe-head, *s.* pedolben=afiechyd ar fabanod.

Horsestealer, } *s.* lleidr meirch, lleidr ceff-
Horsethief, } ylau.

Horsestinger, *s.* gwas y neidr, gwaell y neidr, chwildarw, cethreor.

Horsetail, *s.* marchronell, rhawn y march, rhonell y march.

Corn horsetail—marchronell yr ardir, marchronell yr yd, rhawn y march yr ardir.

Marsh horsetail—marchronell y gors, rhawn y march y gors.

Great water horsetail—marchronell afonawl, rhawn y march afonawl.

Smooth naked horsetail—marchronell led ddiddail, rhawn y march lled ddiddail.

Young shoots of river horsetail—pig y bwn.

Shrubby horsetail—marchronell fanwyddog.

Horse-tongue, *s.* tafod y march, tafod y pagan.

Horse-trappings, *s. pl.* addurn meirch, addurnau meirch, marchaddurn, seirch.

Horse-vetch, *s.* pedol y march, ewnofiau gwylltion.

Horseway, } *s.* ffordd geffyl, ffordd farch,
Horseroad, } ffordd ceffylau.

Horsewoman, *s.* marchoges, marchogwraig; gwraig ar farch neu geffyl.

Horsewhip, *s.* ffrewyll march, march-ffrewyll.

Horsewhip, *v. a.* ffrewyllio, ffrewyllu, fflangellu; ysleifio neu chwipio â ffrewyll march.

Horsewhipping, *s.* ffrewylliad, fflangelliad; chwipiad â march-ffrewyll.

Horseworm, *s.* march-euddonyn, euddonyn, gwyrnyn, pryfigyn: *pl.* march-euddon, euddon, gwyrn, pryfed coluddion ceffylau.

Hortation, *s.* (Ll. *hortatio*) annogaeth, annogiad, annog, cynghor.

Hortative, } *a.* annogol, annogaethol, annog-
Hortatory, } iadol, annogedigol, annogiadus, annogus, cynghorol, cynghorus, rhybuddiol.

Hortative, *s.* annogaeth, annog, cynghor, rhybudd.

Hortensial, *a.* (Ll. *hortensis*) addas i ardd; garddaidd.
Horticultor, *s.* (Ll. *hortus* a *cultor*) garddwr, garddor.
Horticultural, *a.* garddwriaethol, garddamaethol; garddofyddol; garddol.
Horticulture, *s.* (Ll. *hortus* a *cultura*) garddwriaeth, garddamaethiant, garddofyddiaeth.
Horticulturist, *s.* garddwr, garddofydd, garddamaeth, gorarddwr.
Hortulan, *a.* (Ll. *hortulanus*) garddol; perthynol i ardd.
Hortulan calendar—calaniadur gardd, coflyfr gardd.
Hortus Siccus, *s.* (Ll.) sychardd; casgl o lysiau sychion.
Hortyard, *s.* (Ll. *hortus*, a *yard*) perllan.
Hosanna, *s.* (H.) gair Hebraeg yn dynodi *achub, atolwg; achub yn awr, atolwg; cadw* neu *gwared yn awr, atolwg:* Hosanna.
Hose, *pl.* Hosen, Hose, *s.* (Al. *hos*) hosan, hos, coeswisg; llawdr: *pl.* hosanau, llodrau.
Wearing hose—hosanog, hosaneuog, yn gwisgo hosanau; llodrog, yn gwisgo llodrau.
Hose of a fire-engine—hosan tanbeiriant, hos tanbeiriant, pibell ledr tanbeiriant.
Hose-heeler,† *s.* clytiwr, brasglytiwr.
Hosier, *s.* (o *hose*) hosanwr, hosaneuwr, masnachwr hosanau, porthmon hosansu; gwerthwr hosanau.
Hosiery, *s.* hosanau; hosanwaith, hoswaith; hosanfa, gweithfa hosanau.
Hospitable, *a.* (Ll. *hospitalis*) llettygar, croesawgar, croesawus, gresawgar, gresawus, groesawgar, groesawus, hywest, llawgar; ysbydol; teuluaidd; parod i dderbyn gwesteion a dyeithriaid i'w dy; yn caru derbyn gwesteion a dyeithriaid i'w dy.
Hospitableness, *s.* llettygarwch, croesawgarwch, hywestedd, hywestrwydd, croesawusrwydd.
Hospitage,† *s.*=*Hospitality.*
Hospital, *s.* (Ll. *hospitalis;* Ff. *hôpital*) ysbytty, esbytty, clafdy; elusendy.
The master of an hospital—ysbydwr, esbydur, penaeth ysbytty.
The mastership of an hospital—ysbydwriaeth, esbyduriaeth.
Hospitality, *s.* (Ll. *hospitalitas*) llettygarwch, llettŷwriaeth, croesawgarwch, hywestedd, hywestrwydd, gresawgarwch, ysbydaeth, ysbyd, osbyd, ostri, croesawusrwydd, croesaw, arfoll, teulüwriaeth, teulueiddrwydd; elusengarwch; haelioni.
Display of hospitality—ostlys, ostri; arddangosiad llettygarwch.
Given to hospitality—llettygar.
Using great hospitality—tra llettygar; yn croesawu llaweroedd i'w dy.
Use hospitality to one another—byddwch lettygar y naill i'r llall.
Hospital,† *a.*=*Hospitable.*
Hospitaller, *s.* ysbydog, ysbyttŷwr: *pl.* ysbydogion, ysbydolion.
Hospitallers, Knight Hospitallers, } Marchogion yr Ysbyttŷ, Ysbydogion; Marchogion St. Ioan; Marchogion Malta.
Hospitate, *v.* (Ll. *hospitor*) llettya, gwestu, gwesta, osbi; bod yn llettya.
Hospodar, *s.* tywysog, penaeth, neu lywodraethwr, yn Moldavia a Walachia.
Host, *s.* (Ll. *hostis*) llu; byddin, myntai, torf, tyrfa, lluaws.
The Lord of hosts—Arglwydd y llu oedd.
Angelic host—llu angelaidd, engyldorf.
Innumerable host—llu aneirif, afrifllu, toredlu, torf aneirif, tyrfa afrifed, torf ddirif, aneirif lu.
Host, *s.* (Ll. *hostis;* Ff. *hôte*) llettŷwr, gwesteiwr, gwesttŷwr, arfollwr, arfollydd; tafarnwr, gwr ty tafarn, ostriwr, ceidwad lletty cyffredin.
Host, *s.* (Ll. *hostia*) aberth yr offeren, yr aberth, arlladen, arladen, afrlladen, llethen gyssegredig, afrlladen gyssegredig.
Host, *v. n.* llettya, cymmeryd lletty.
Host,† *v. a.* llettya.
Hostage, *s.* (Ff. *ôtage,* am *ostage*) gwystl, mach, tangwystl, gwystl-ddyn.
Hostel, *s.*=*Hotel.*
Hostelry, *s.* (Ff. *hôtel*) gwestty, tafarn, tafarndy, lletty, lletty cyffredin, ostl, ostri.
Hostess, *s.* (o *host*) llettyes, llettywraig; tafarnwraig, gwesttyes, gwesttywraig.
Hostess-ship, *s.* llettyesiaeth, llettywreigiaeth.
Hostie, † *s.* (Ff.) yr afrlladen gyssegredig, aberth yr offeren.
Hostile, *a.* (Ll. *hostilis*) gelynol, gelyniaethol, gelyniaethus, gelynus, gelynaidd, gelyniol; gwrthrynol, gwrthgyrch, gwrthwynebol; à berthyn i elyn; o'r eiddo gelyn.
To bear a hostile mind against—bod â'i fryd ar ryfela yn erbyn.
Hostilely, *ad.* yn elynol, &c.; fel gelyn, megys gelyn; mewn modd gelynaidd.
Hostility, *s.* (Ll. *hostilitas*) gelyniaeth, gelynolrwydd, gelynoldeb, gelynusrwydd, gelynusdra, gelyndod; rhyfel, rhyfel cyhoedd; gweithred elynol, gweithred elynaidd, ymddygiad gelynol, gweithred ryfelgar, gwrthryn gelynol, ymwrthryn gelynol; galanas; casineb, llid.
To begin hostilities, To commence hostilities, } dechreu rhyfela; dechreu rhyfel; dechreu rhyfel.
Hostilize, *v. a.* gwneuthur yn elyn, gelyniaethu, gelynoli.
Hosting, *s.* (o *host*, llu) brwydr, cad, ymladdfa, lluad; †lluriflad, adolygiad.
Hostler, *s.* (Ff. *hôtelier*) marchwas, amanwas, ostler, gwastrawd gwestty, gwastrawd, ceidwad y marchdy.
Hostless,† *a.* anllettygar.
Hostry, *s.* (o *hostel*) marchdy, aman; ostri, gwestty, lletty.
Hot, *a.* (S. *hat;* Is. *heet;* Sw. *het*) poeth, twym, twymn, brwd, gwresog; gwynias, terwyn, graid, greidiol, poethus; tesog, mwrn; awchus, llym, egr, llosgedig, yn llosgi; llidiog, hyddig; angerddol, tanbaid; penboeth; anllad, trythyll, chwantus, serth.
Somewhat hot—lled boeth, go boeth, go dwym, lled dwym, godwym, lledboeth, go frwd, lled frwd, lledfrwd.
Very hot—tra phoeth, tra thwym, poeth iawn, twym iawn, tra brwd.
Boiling hot—brwd berw, brwd-ferw; yn frwd-ferw.
Burning hot—chwilboeth, eirias, eirias-boeth, poeth angerddol; brwd.
Red hot—gwynias, poethias; yn dân coch.
Welding hot—gwynias.

Hot (upon the tongue)—poeth, egr, llosgedig, yn llosgi, llosg, pigoglym.
Scalding hot—ysgaldan, brwd ysgaldan, poeth ysgaldan, lleithlosg, gwlyblosg.
To be hot—bod yn boeth, &c.; bod yn brydio; bod yn terwynu.
To grow hot—poethi, twymo, twymno, gwresogi, brydio, angerddu, terwynu; myned yn boeth, &c.; mwrno; llidio; ennyn.
To make hot—poethi, twymo, twymno, gwresogi, brydio; gwneuthur yn boeth, &c.
To make thoroughly hot—tryboethi.
To grow thoroughly hot—tryboethi.
In hot blood—mewn gwaed brwd; yn mhoethni digofaint; yn mhoethder digofaint; mewn poethwyn; mewn digllonedd.
A hot person—gwythwr; dyn poeth, dyn poethwyllt.
A hot place—lle poeth, poethfan, poethfa.
Hot embers—marwydos, marwor tanllyd.
Hot coals—marwor, marwar, marwor tanllyd.
Hot displeasure—dig, llid, digofaint, poethder llid.
In the forefront of the hottest battle—ar gyfer y rhyfelwyr glewaf (2 *Sam.* xi. 15).

Hot, Hote, Hoten, †*p. p.* (S. *hætan*, *hatan*) galwedig, enwedig; wedi ei alw; wedi ei enwi; à alwyd, à enwyd.
Hotbed, *s.* gwely poeth, gwely brwd, poeth wely, brwd wely.
Hot-blast, *s.* poethchwa, twymchwa, chwyth poeth, poethwynt.
Hot-blooded, *a.* gwaedboeth; poeth ei waed; ochelfrydig; gwaedwyllt, hyffrom, hyddig, hygawdd.
Hot-brained, *a.* penboeth; byrbwyll, chud, poethwyllt, anystyriol, chwidr, ffrochwyllt, angerddol.
Hotchpot, Hotchpotch, *s.* (*Ff. hochepot*) cymmysgedd, cymmysg, tryfysgedd, trymysgedd, cymmysgfa; cawl; tirgymmysg.
Hot-cockles, *s. pl.* (*Ff. hautes coquilles*) llawdaro, llawdaraw, llaw wresog.
To play at hot-cockles—chwarau llawdaro, chwarau llaw wresog.
Hotel, *s.* (Ff.) gwestty, gwestfa, gwestle, tafarn, tafarndy, ostl, ostri, lletty; palas, plas: *pl.* gwesttai, tafarnau, tefyrn.
Hotel Dieu (*Ff.*)—ysbytty, esbytty.
Hot-headed, *a.* penboeth, pendwym, poethwyllt, poethnawn, chwidr, ffrom, hylid, hyddig, gwynafog, nwydwyllt, anwydwyllt, gorwyllt, gwyllt, byrbwyll, chud.
Hot-house, *s.* twymdy, poethdy, ty poeth, ty brwd; chwysdy; trythylldy, puteindy.
Hotly, *ad.* yn boeth, &c.
Hotmouthed, *a.* anhyffrwyn, cyndyn, cildyn, pengaled, penffetus, penffetur, anystywallt, afrocbus, penboeth.
Hotness, *s.* poethder, poethdra, poethineb, poethedd, poethni, twymder, twymdra, twymnder, twymedd, twymnedd, gwres, tanbeidrwydd, brydaniaeth, poethwg, graid, craid; angerddoldeb, angerddolrwydd, angerdd; llid, ser, ffroch.
Hot-press, *v. a.* poethwasgu, twymwasgu, gwasgu yn boeth.

Hot-pressing, *s.* poethwasgiad, twymwasgiad; poethwasgu, twymwasgu.
Hot-spirited, *a.* poethnawn, poethffrydig; poeth ei ysbryd; âg iddo ysbryd tanllyd.
Hotspur, *s.* (*hot* a *spur*) ysbardun poeth; dyn nwydwyllt, anwydwyllt, nawswyllt, poethwyllt, poethlym, poethnawn, neu daubaid; nwydwylltyn, poethwylltyn.
Hotspur, Hotspurred, *a.* nwydwyllt, anwydwyllt, poethwyllt, nawswyllt, poethnawn, poethlym, tanbaid, rhychwyllt, trachwyllt, brywyllt, rhuthrwyllt, ffrochwyllt, chwidr, byrbwyll, penboeth, diymattal.
Hot-wall, *s.* twymwal, poethfur, mur poeth, gwâl dwym.
Houdah, Howdah, *s.* (gair dwyreiniol) eisteddfa ar gefn cawrfil neu ar gefn camel.
Hough, *s.* (S. *hoh*; Al. *hache*; Is. *hak*) gar, yr ar, pleth gar, gar ol, cymmal coes ol; †neddyf, matog.
Hough, *v. a.* tori llinyn gar, tori llinyn yr ar, tori pleth gar; †matogi.
Houlet, *s.* (*owl*; Ff. *hulotte*) dylluan ieuanc, coeg ddylluan; dylluan, hwan.
Hoult, *s.*=*Holt.*
Hound, *s.* (S., Al., Sw., a D. *hund*) bytheuad, huad, huadgi, bytheuadgi; helgi, ci hely, olrhead, ymlyngi.
Hound-bitch—bytheuadast, bytheuades, huadast, huades, helast.
Buck-hound—hyddgi, gellgi, bychgi.
Stag-hound—hyddgi, gellgi: *f.* gellast.
Blood-hound—gwaedgi, gwaedhuad, gorawrgi, creugi: *f.* gwaedast, gorawrast.
A pack of hounds—erchwys, cnud o fytheuaid, cniw o fytheuaid, haid o helgwn, haid o huaid, haid o fytheuaid.
The cry of hounds in chase—wö; llais neu gri bytheuaid yn hely.
One who hunts with a hound—huador.
The lesser rough hound—morgi glas, penci.
Hound, *v. a.* annos, ymlid; hel, hela, hely.
To hound a dog—annos ci.
To hound a stag—rhoi, gosod, neu ollwng cwn ar garw; ymlid neu annos carw â chwn; cyno carw; hela carw, annos carw.
Houndfish, *s.* picwd, ci pigog, ci pigau, y pysg picwd, huadbysg.
Hound-grass—glaswellt y cwn, llygad y ci.
Hounds, *s. pl.* tyddfau hwylbren.
Hound's-tongue, *s.* pigl, pigyl, tafod y bytheuad.
Common hound's tongue—pigl meddygol, tafod y bytheuad meddygol; pigl, pigyl.
Hound-tree, *s.* pisgwydden, pisgen, pren ci, pren pisgen, pren pisgwn.
Houp, *s.* (*Ff. huppe*; Sw. *hof*) copog.
Hour, *s.* (Gr. *hôra*; Ll. ac Ysp. *hora*; Ff. *heure*) awr; amser: *pl.* oriau.
Every hour—bob awr, peuawr; awr ac orig.
At the hour—ar yr awr; ar yr awr benod; ar yr amser gosodedig; ar y pryd penod neu osodedig; ar yr adeg.
In a good hour—ar awr dda; mewn awr dda; ar amser da; mewn amser da; ar yr adeg; yn amserol, yn gyfamserol, yn brydlawn; mewn pryd ac amser da; yn fadws; yn neu ar yr iawn bryd; ar neu yn yr uniawn bryd.

In an evil hour, } ar awr ddrwg;
In an ill hour, } mewn awr ddrwg;
In an unlucky hour, } ar awr *neu* amser annedwydd; ar awr *neu* amser anffodiog; yn anmhrydlawn.

An hour after — awr wedi, awr wedy; awr yn ol hyn *neu* hyny; awr ar ol hyn *neu* hyny; yn mhen awr.

A short hour—orig, awr fêr, awr fach.

To the last hour—i'r awr ddiweddaf; hyd yr awr ddiweddaf; i'r mynyd diweddaf *neu* olaf; hyd y mynyd diweddaf.

By the hour's end—yn mhen yr awr; ar ben yr awr.

To keep good hours—cadw oriau da; cadw amser da; bod yn brydlawn; bod yn amserol; bod yn gyfamserol.

The ninth hour in the morning—naw o'r gloch y bore; naw ar gloch yn y bore; anterth, awr anterth, pryd anterth.

What is the hour?—beth yw hi o'r gloch? pa beth yw hi ar gloch? beth yw yr amser? pa amser ydyw? pa awr ydyw hi?

Stolen hours—oriau lladrad; amser hebgor.

At stolen hours, } pan gaer ennyd; pan
At leisure hours, } gaer hamdden; ar oriau hamddenol; ar amser hebgor.

Hours (in the Romish Church)—awr-weddïau, oriau gweddi, oriau.

Hour circles — awrgylchau, orgylchau, cylchau oriol.

Hourglass, *s.* awrwydr, awrwydryn, awrydd, tywodwydr awr.

Hourhand, *s.* pin yr oriau, pin oriau, mynegfys yr oriau, bys yr oriau, awrfys.

Houri, *s.* (gair dwyreiniol) angeles gwynfa, elen gwynfa, angeles paradwys, Howri=y fenyw amcanedig i'r ffyddloniaid yn mharadwys, yn ol syniad y Mahometiaid.

Hourlines, *s. pl.* awrlinellau, orlinellau, orlinau; llinellau yr awr (ar heulfynag).

Hourly, *a.* peuawr, bob awr; awrol, oriol.

Hourly, *ad.* bob awr, beuawr; awr ac orig.

Hourplate, *s.* awrlafn, orlafn, orblad, wyneb amseriadyr.

Housage,† *s.* (o *house*) tydal; tâl am gadw nwyddau mewn ty.

Housal,† *a.* (o *house*) tyol, cartrefol.

House, *s.* (S. a Sw. *hus*; Al. *haus*) ty; annedd; teulu, tylwyth; tyaid: *pl.* tai, tyau, teiau.

The house of God—ty Duw.

House of commons—ty y cyffredin, ty y cyffredinwyr, y ty cyffredin, gwerinlys, y ty isaf, ty y cynnrychiolwyr.

House of lords—ty yr arglwyddi, y ty uchaf.

House of parliament — senedd-dy, y seneddfa, ty y senedd, y senedd.

House by house—bob yn dy; bob yn dy a thy; yn dy a thy; yn deiau; yn deuluoedd.

Country house—gwlatty, ty yn y wlad, hafotty, maenordy, ty gwlad.

Chief mansion-house—pencyfeistedd, penplas, penpalas.

Royal house—brenindy, breninllys, llys breninol, llys, rhwyl, ty breninol, palas breninol, llys y brenin.

Double house—atty, ty dyblyg, ty deugorff.

Joint house—cytty, ty cyd.

House of office—geudy, rheitty, ty bach, ysgothfa, bawdy, coddyn.

Yard of a house—claws, clos, beili, buarth.

A house three stories high, } ty o dri uch-
A three-storied house, } der; ty trillwyf, ty trillwyfan, ty trillwyfanog, ty teirllofft.

A house several stories high—ty amrylawr, ty amryfwrdd, ty amrylwyf.

Public house — tafarn, tafarndy, lletty cyffredin.

Dwelling-house—ty annedd, annedd-dy, anneddfa, preswylfod, preswyldy, trigfa, trigfan, trigfod, ty cyfanneddol, ty byw.

Play-house—chwareudy.

Pest-house—heintty, ty heintus.

Summer-house — hafdy, ty haf, hafod, hafotty.

Summer dwelling-house—hafotty, hafod.

Meeting house—ty cyfarfod, ty cwrdd, cyfrdy, cyfarfotty.

A house out of repair—hogl, ty adfeiliog, dadfeildy, ty anmharus.

A large ill-contrived house—hogl o dy.

House and chattels—ty ac anlloedd, ty ac elyf.

The house of Lancaster—ty Hirgaer, teulu Hirgaer, teulu Caerwerydd.

Of the same house—o'r un ty; cytty, cydfwth; cyttylwyth, cytteulu.

To keep open house—cadw ostri; cadw ty rhydd i bawb à ddel a chroesaw; cadw ty agored.

To keep a good house—cadw ty da; cadw ty llawn; cadw ty dïamdlawd; byw yn dda; cadw llawndid yn ei dy.

To drive out of a house—didyo; gyru allan o dy.

To throw the house out at the window—troi y ty â'i sail i fyny; gyru y ty trwy 'r ffenestr.

At my house—yn fy nhy; yn fy nhy i; dàn fy nghronglwyd i; gyda myfi, gyda mi.

At one's own house—yn ei dy ei hun; yn ei adlam; gartref, yn nhref.

Of a house, } tyol, tyaidd; perth-
Belonging to a house, } ynol i dy; yn perthyn i dy; cartrefol, cartrefig, teuluaidd.

House-bread—bara ty, barn tylwyth.

He was of the house of Caleb—Calebiad oedd efe (1 *Sam.* xxv. 3).

House, *v.* tyo; dwyn i dy; rhoi *neu* ddodi mewn ty; rhoi *neu* ddodi dàn do; rhoi ty i; llettya, llettyu; cysgodi, gwasgodi, achlesu, amgeleddu, diddosi; aros, trigo, trigiannu.

To house one's self—ymdyo; myned i dy.

To house cattle—tyo anifeiliaid; rhoi, gosod, *neu* ddodi anifeiliaid mewn ty, &c.

To house corn—tyo yd; dwyn *neu* gywain yd i'r ysgubor; rhoi *neu* ddodi yd yn yr ysgubor; ysgubori yd.

Houseboat, *s.* tyfad, tofad; bad *neu* gwch tŏedig.

Housebote, *s.* tyddogn, tygynnud; dogn o goed à ganiatëir i'r deiliad i gadw ei dy yn ddïadfail.

Housebreaker, *s.* torwr ty, torwr tai, tydorwr, tyleidr.

Housebreaking, *s.* toriad ty, toriad tai, tydoriad; tori ty, tori tai, tydori.

Housedog, *s.* ci ty, ci tam, gwarchod-gi ty, ci gwarchod.

Houseful, *s.* tyaid, llonaid ty.

Household, *s.* (*house* a *hold*) teulu, tylwyth, tylu; tyaid; ty; tyaeth, teuluaeth, teulüwriaeth.

Steward of the household—dystain; rheolwr, rheolydd, goruchwyliwr, *neu* olygwr ty *neu* deulu; penteulüwr.

That is over the household—penteulu, gwr ar deulu.

Very great household—llawer iawn o wasanaethyddion (*Iob* i. 3).

For them of your households—i'r rhai sydd yn eich tai (*Gen.* xlvii. 24).

Household, *a.* teuluol, teuluaidd; tyol, tyaidd; perthynol i deulu *neu* dylwyth; yn perthyn i'r teulu; yn perthyn i dyaeth; cartrefol, cartrefig.

Household economy—teulüaeth, teulüyddiaeth, teulüwriaeth, trefnidedd teuluol, trefnidedd teuluaidd, cynnildeb teuluol, tylywodraeth, tydrefniant, tydrefnidedd; rheolaeth, llywodraeth, *neu* drefnidiaeth ty.

Household affairs—negesau ty, negesau teulu, negesau teuluol, gorchwylion teulu.

Household gods—tydduwiau, duwiau teulu.

Household bread—bara ty, bara teulu, bara tylwyth, bara gwenith drwyddo, bara amyd, bara eilflawd, bara plano, bara greidell.

Household fare—lluniaeth gyffredin y ty *neu* y teulu; cyffredin luniaeth y ty *neu* y teulu; lluniaeth beunyddiol.

Household furniture, } dodrefn ty, celfi ty,
Household stuff, } dodrefn.

The choicest household furniture—amguedd ty; dewisaf ddodrefn ty.

Household goods—dodrefn, dodrefn ty, dofod.

Household man—teulüwr, tylüwr, cartrefwr; gwr teuluaidd, cartrefol, cartrefig, *neu* drefig.

Household government—llywodraeth teulu, rheolaeth teulu, rheolaeth ty, llywodraeth ty, pendodaeth ty, teulüwriaeth, tylywodraeth.

Householder, *s.* penteulu, pensaeth ty, perchen ty, gwr ty, gwr y ty, perchen teulu, pendod ty, pendod y ty, pen y teulu; deiliad ty, tyddaliwr, tyddeiliad.

Housekeeper, *s.* perchen ty, gwr ty, gwr y ty; gwraig y ty, gwraig ty, penteulues; tygeidwad; teulüyddes, tygeidwades, golygwraig ty, gwarcheidwades ty, ceidwades ty; †cartrefwr.

Housekeeping, *a.* teulüyddol; angenrheidiol yn nghadwraeth ty a theulu; tygadwol; teuluaidd, cartrefol; perthynol i gadw ty.

Housekeeping commodities — nwyddau cadw ty; nwyddau teulüyddol.

Housekeeping, *s.* teulüyddiaeth, teuluaeth, teulüwriaeth, cadwraeth ty, ceidwadaeth ty; rheolaeth, llywodraeth, *neu* drefnidiaeth ty; llettygarwch, croesawgarwch, llawnder a chroesaw.

Good housekeeping—bywoliaeth dda, bywoliaeth ddiamdlawd; ty da; llettygarwch.

Housel,† *s.* (S. *husel*) y cymun.

Housel,† *v. a.* cymuno, derbyn y cymun.

Houselamb, *s.* oen swci, oen llawfaeth, ty-oen, oen ty.

Houseleek, *s.* (*house* a *leek*) bywfyth, byddarllys, cyfagwy, dilosg, llysiau pen tai, llysiau y gwaew.

Great houseleek—byddarllys mwyaf.

Houseless, *a.* didy; diletty, afletty, digartref, diannedd, didrigfan, diymogor, digysgod, diamgeledd.

Houseline, } *s.* meinraff, rhaff deircainc.
Housing, }

Housemaid, *s.* morwyn ty, morwyn y ty, tyforwyn, gweinidoges y ty, tyweines.

Housepigeon, *s.* colomen ddof, colomen wâr, ty-golomen.

Houseraiser, *s.* codwr ty, tygodwr, tygodydd.

Houseroom, *s.* lle mewn ty; rhandy, lle ty.

They have houseroom enough — y mae ganddynt ddigon *neu* helaethrwydd o dy; y mae ganddynt ddigon o le yn y ty; y mae ganddynt ddigon o dy.

Housesnail, *s.* malwen ddigogwrn, malwoden ddigogwrn, malwen ty, tyfalwen.

Housewarming, *s.* gwledd gynhesiad, gwledd gynhesiad ty, ty-gynhesiad.

Housewife, *s.* (*house* a *wife*) teulüyddes, tywraig, penteulues, gwraig ty, gwraig y ty, pendodes ty; un gynnil *neu* fedrus yn nhriniaeth ty a thylwyth; tydrefnides, trefnides, cynniles, hyswy, hyswi; meiriones; cetogen, ceten.

A good housewife—teulüyddes dda, tywraig dda, tywraig gynnildda, tywraig hyfedr, tywraig fedrus, trefnides fedrus; gwraig hyfedr ar drin gorchwylion ty; gwraig hyfedr ar drin negesau teulu.

A light housewife—hyswy glauar, symlogen.

Housewifely, *a.* tywreigaidd, tywreigiol, trefnidesol; cynnil *neu* fedrus yn nhriniaeth ty a thylwyth; hyswyaidd; teuluol, teuluaidd; perthynol i negesau teulu.

Housewifely, *ad.* yn dywreigaidd, fel tywraig, yn hyswyaidd; gyda chynnildeb tywraig fedrus.

Housewifery, *s.* tywreigiaeth, hyswyaeth; teulüyddiaeth gwraig y ty; hyfedredd *neu* gynnildeb gwraig yn nhriniaeth ei thy a'i thylwyth; trefnidiaeth fenywaidd teulu.

House-wright, *s.* saer tai, adeiladwr tai.

Housing, *s.* (o *house*) tai, adeiladau; adeiladaeth.

Housing, *s.* (Ff. *housse*) cefnllïan march, cwnsallt march, hws, hwsan, suder, huling; marchaddurn.

Housings—addurn march, marchaddurn, seirch.

Housling, } † *a.* (o *housel*) perthynol i dy par
Houseling, } newyddweddog; priodasol.

Houss, *s.* (Ff. *housse*) hws, hwsan, cefnllïan.

Hove,† *v. n.* (o'r C.) hofio; oedi, gohirio, sefyllian, aros, chwilbawa.

Hovel, *s.* (S. *hof*, *hofe*) penty, gwasgotty, cysgotty, bwth, bwthyn, caban, egwal, hogl, hogldy, orugnyth, gody, twlc, cut, cwt, craw, hogl o dy, twlc o dy; gorweddfa: *dim.* tylcyn.

Hovel house—pabell saflun, delwgell, cloer saflun, saflunfa.

Hovel, *v. a.* gosod mewn penty, &c.; gwasgodi, cysgodi.

Hovelling, *s.* hogliad, gwasgodiad; gwasgodwaith.

Hover, *v. n.* (C. *hofio*) chwyfio, chwyfo, chwyf-

an, hofio, hofian, cychwyfan, cyhwfan, cwhwfan, cyhwfanu, cwhwfanu, ehedfan, hedfan, ymhedfan, ymehedfan, ymhedeg, dyhedeg, darhedeg, chwylo; gorphwys ar yr aden neu adenydd; cylch-ehedeg yn araf; darwibio, gwibio, crwydro; bod ar wib; crogi, hongian, ymhongian.

To hover over—crogi, chwyfio, chwyfo, hofio, neu hofian uch ben; bod yn nghrog uch ben; ymddibynu megys ar ddiegyn neu syrthio ar; bod yn barod i syrthio neu ddiegyn ar.

To hover over the fire—crogi, hongian, crybachu, ymgrybachu, neu dudfachu uch neu am ben y tân.

The dangers that hover over our heads—y peryglon sy'n crogi uwch ein penau; y peryglon sydd yn nghrog uwch ein penau.

Hover,† *s.* hof, hofiad; amddifyn wrth hofian uch ben peth.

Hover-ground, *s.* tir ysgafn.

How, *ad.* (S. *hu*; Ia. *hoe*) pa, mòr, pa mòr, pa gyn, pa gàn, pa fodd, pa sut, pa wedd, pa ffordd, pa ddelw, trwy ba foddion, sut, y modd; beth, pa beth; po; py; pa ham, pam; -ed.

How are you? / How do you do? / How do you? / How d'ye? } pa fodd yr ydych? pa sut yr ydych? pa fodd yr ydych chwi? pa fodd yr ych neu yr ydych chwi? pa sut yr ych neu yr ydych chwi? pa wedd yr ych neu yr ydych chwi? pa sud yr ych chwi? pa fyd? pa hynt? pa helynt? beth yw eich hynt? pa beth yw eich hynt? pa fodd yr ydych yn ymdaro?

How far?—pa belled? pa mòr bell? pa gyn belled? pa gàn belled? hyd ba le? hyd yn mha le? pa hyd? hyd ba bryd? i ba bellder?

How far—pa belled, &c.; mòr bell, pa mòr bell; pa faint, o ba faint, pa gymmaint; pa bellder.

How far soever, / However far, } pa belled bynag; pa mòr bell bynag, &c.; bynag pa belled; bynag pa mòr bell; er pelled, er mòr bell.

How far soever it be—pa belled bynag fo neu fyddo; pa belled bynag y bo neu y byddo; er pelled fo neu fyddo; er pelled y bo neu y byddo; bid mòr bell ag y bo.

How far is it?—pa faint sydd o ffordd? beth sydd o ffordd? pa belled ydyw? &c.

How great—mòr fawr; mòr fawreddig; pa mòr fawr; pa gymmaint; pa faint, faint; mòr ddirfawr.

How great soever, / However great, } pa faint bynag; pa gymmaint bynag; pa mòr fawr bynag; bynag pa mòr fawr; cynnag pa mòr fawr; er maint fyddo; er maint y byddo; er cymmaint fyddo; er maint y byddo.

How greatly—mòr fawr, mòr ddirfawr, faint, gymmaint, pa gymmaint, cymmaint.

How little—pa leied; pa fychaned; pa mòr fychan; pa gyn lleied; pa mòr ychydig.

How little soever—pa mòr fychan bynag; pa leied neu fychaned bynag; er bychaned neu leied fyddo; er lleied neu fychaned y bo.

How little certainty there is!—beth am leied o sicrwydd sydd! beth am leied y sicrwydd sydd! mòr ychydig o sicrwydd sydd!

How little certainty is there?—beth am leied o sicrwydd sydd? beth am leied y sicrwydd sydd? pa leied o sicrwydd sydd?

How long—pa hyd; er pa hyd; er pa bryd; hyd ba bryd; pa gyhyd, pa gyd; pa amser; yn mhen pa amser; pa faint.

How long soever—pa hyd bynag; er cyhyd fyddo; er cyhyd y bo.

How long ago?—beth sydd er hyny? beth sydd oddi ar hyny?

How many—pa sawl, pa sawl un, pa nifer, pa gynnifer; pa gymmaint; pa faint neu gymmaint o rifedi.

How many soever—pa sawl un bynag; pa nifer bynag, &c.

How many times, / How often, / How oft, } pa sawl gwaith; pa nifer o weithiau; pa faint o weithiau; pa fynyched; pa mòr fynych.

How many times soever—pa sawl neu gynnifer gwaith bynag; pa fynyched bynag; pa gyn fynyched bynag; er mynyched fyddo; er mynyched y byddo.

How many are there?—pa sawl un sydd o honynt? pa nifer sydd o honynt? pa sawl un ydynt?

How many are they?—pa sawl un ydynt? beth yw eu nifer? pa faint ydynt?

How much—pa faint, pa gymmaint; pa ryw faint neu gymmaint; o ba faint neu gymmaint.

How much soever—pa faint neu gymmaint bynag; er maint neu gymmaint fyddo; er cymmaint y byddo.

How much better—pa faint gwell.

How much more—pa faint mwy.

How much rather—pa faint mwy; pa faint yn hytrach.

How much less—pa faint llai.

By how much, / By so much, } po.

How now?—beth yw hyn? beth yn awr? beth nan? nan?

How old are you?—beth yw eich oed? beth yw eich oedran? o ba oedran yr ydych? pa oed? pa oedran?

How small, / How little, } pa leied, pa fychaned; pa mòr fychan; pa gyn lleied; pa mòr ychydig.

How so?—pa fodd felly? pa sut felly? sut felly? pa fodd hyny?

How that—mai, taw, y, yr.

How is it that?—pa ham? pam? beth yw yr achos? pa beth yw yr achos? pa fodd? pa sut? pa ffordd? pa wedd? pa ham y neu yr?

How then?—pa fodd ynte? pa fodd wedi? pa fodd wedy? pa beth wedy? pa beth wedi? beth wedy?

How, / O how, } mòr! pa mòr! O mòr! pa fodd.

How frail I am!—mòr freuol ydwyf!

How beautiful she is!—glaned yw! laned yw! O laned yw! O mòr lân ydyw! mòr landeg hi!

How good it is!—O ddäed yw! däed yw! mòr dda yw!

How sweet it is!—melused yw! felused

yw! O felused yw! O mòr felus yw! pa mòr felus yw!

How long is it ago since this came unto him?—beth neu pa faint sydd o amser er pan ddarfu fel hyn iddo?

How long is it since you did eat?—beth sydd er pan fwytasoch?

How long is it ere you expect them home?—pa amser y dysgwyliwch hwynt adref? yn mhen pa amser y dysgwyliwch hwynt adref? pa bryd y dysgwyliwch hwynt adref?

Behold how many things—wele faint, gynnifer, neu gymmaint o bethau.

How to—pa fodd, pa fodd i.

How greater a man's estate is, so much the more care does it require to keep it—po mwyaf fyddo meddiant un, mwyaf i gyd fydd y gofal à ofynir i'w gadw.

To know how to—medru; gwybod.

They know not how to be angry—ni fedrant ddigio.

The Lord knoweth how to deliver the godly—yr Argiwydd a fedr wared y rhai duwiol.

How fain would I see my native country! —O ddâed fyddai genyf weled gwlad fy ngenedigaeth! mòr dda fyddai genyf weled gwlad fy ngenedigaeth! O mòr dda fyddai genyf weled gwlad fy ngenedigaeth! O am weled gwlad fy ngenedigaeth! O na chawn weled gwlad fy ngenedigaeth!

Howbe,† *ad.* er, er hyny.

Howbeit, *ad.* (*how, be,* ac *it*) ond, eithr, eto; er hyn oll, er hyny, er, er hyny i gyd, er hyn, anllai, nid anllai; bid fel y bo; pa fodd bynag, modd bynag.

Howdah, } *s.* (gair dwyreiniol) eisteddfa ar
Houdah, } gefn cawrfil neu ar gefn camel.

However, } *ad.* (*how, so,* ac *ever*) pa fodd
Howsoever, } bynag, modd bynag, pa wedd bynag, pa sut bynag, pa ddelw bynag, pa fodd, bynag pa wedd, &c.; beth bynag fo; o leiaf, o'r lleiaf, o'r hyn lleiaf; deued à ddel; bid à fo; bid à fyddo; bydded à fyddo; dygwydded à ddygwyddo; boed fel y byddo; eto, er hyny, er hyny oll, er hyny i gyd.

However little—bid mòr fychan ag y byddo; boed mor fach ag y bo; er bychaned fyddo; er lleied fyddo; er lleied fo; er lleied y bo; bid cyn lleied ag y byddo; er lleied y byddo; bynag pa mòr fychan y byddo; pa gàn lleied bynag y byddo; bynag pa mòr ychydig y byddo.

However far—pa belled bynag; pa mòr bell bynag, &c.; bynag pa belled; bynag pa mòr bell; er pelled, er mor bell.

However great—pa faint bynag; bynag pa faint; er maint fyddo.

However it be—bid fel y bo; bydded fel y byddo.

But howsoever the case be—eithr bydded y peth, y mater, neu yr achos fel y byddo.

However desirous I am—pa mòr awyddus bynag wyf; bynag pa mòr awyddus ydwyf; er mòr awyddus ydwyf; er cymmaint fy awydd; er maint fy awydd.

However things go with me—boed fel y byddo gyda myfi; bydded fy ansawdd i yr hyn a fyddo; bid fy nghyflwr i yr hyn y byddo; deued à ddel o honof fi; doed à ddel o honof fi; beth bynag a ddaw o honof fi.

Howitz, } *s.* (Al. *haubitze;* Ysp. *hobus*) byr-
Howitzer, } gyflegr, bygyflegr, llosbelwn, llosbelyr.

Howker, *s.* math o long briodol i'r Iseldiroedd: hefyd, math o gwch pysgota arferedig ar dueddau Gwerddon.

Howl, *v.* (Is. *huilen;* Al. *heulen;* Ll. *ululo*) udo, ubain, wbain, udain, oernadu, drygnadu, drygleisio; wylofain, udlefain, gerain.

Howl, } *s.* ud, uban, ubain, ub, wb, udfa, ud-
Howling, } lef, wbain; udiad; oernad, drygnad, nad, udlais, dryglais, ynglef, llais wylofain, llef wylofain, wylofain.

And the songs of the temple shall be howlings in that day—caniadau y dêml hefyd a droir yn udo ar y dydd hwnw (*Amos* viii. 3).

Howlet, *s.* (o *owl;* Ff. *hulotte*) dylluan ieuanc, coeg ddylluan; dylluan, hwan.

Howling, *a.* udog, udol, udlefog, udlefol, udgar, drygnadus, oernadus, udleisiog; llawn udfëydd; llawn bwystfilod udgar; yn udo, gàn udo, dàn udo, &c.; erchyll.

Waste howling wilderness—anialwch gwag erchyll.

Howsoever, } *ad.* = { *However.*
However, } { *Howsoever.*

Hox,† *v. a.* (S. *koh;* Al. *hacke*) tori llinyn gar.

Hoy, *s.* (Al. *heu*) math o long led fechan.

Hoy, *in.* hoi! hai! ho! clyw! dyglyw! gwrando! degle!

Hub, *s.* cyff, cippill, *neu* dalp o goed à roir o dàn olwyn i'w rhwystro i symmud.

Hubbub, *s.* dwndwr, dadwrdd, twrdd, terfysg, godwrdd, twrf, yswbwb, dyfysgi, ymffrwst, cyffro, gwag derfysg, crooh ddadwrdd, trydar.

Huck,† *v. n.* adwerthu, ail werthu, edwica; bargeinio yn galed.

Huck, *s.* brithyll yr Almaen.

Huckaback, *s.* math o lian à gwaith llygadog neu droellog arno.

Huckle, *s.* (Al. *höcker*) clun, ffolen.

Hucklebacked, *a.* gwargrwm, cefn-grwm, ysgwyddgam, cefnhwrwg.

Huckleberry, *s.* llus, llusi, llusi duon bach, mwyar y brain.

Hucklebone, *s.* asgwrn pen clun, bwl pen clun, asgwrn y glun; asgwrn egwyd, asgwrn y ffêr.

Huckster, *s.* (Al. *höche, höcher*) adwerthwr, adwerthydd, ailwerthwr, manwerthwr, edwicwr, edwicor, maelerwr, coeg fasnachwr; un à rad bryno ac à ddrud wertho; castiwr bawaidd.

To play the huckster—edwica, adwerthu.

Huckster, *v. n.* adwerthu, ailwerthu, edwica, coeg fasnachu.

Huckstérage, *s.* edwicaeth, adwerthyddiaeth, coeg fasnach, edwica.

Huckstress, *s.* edwices, adwerthes, adwerthyddes.

Huddle, *v.* (Al. *hudeln*) tryboli, crugio, tyru, cruglwytho, brysdyru, ymdyru, heidio, torfi, ymwthio, ymsecu, ymfwrw, cymmysgu, mysgu, tryfysgu, dygymmysgu; dygibo; tyru heb na threfn na dosbarth; bwrw,

tafiu; brys wisgo, brys-guddio, brys-enhuddo; gwneuthur mewn brys ac annhrefn; gwneyd mewn trabrys; gwneuthur yn annyben; gwisgo mewn brys ac annhrefn.

To huddle up—gwneuthur mewn gormod frys; gwneuthur mewn trabrys; gwneuthur yn annyben *neu* anghryno gàn drabrys; gwneuthur yn anmherffaith, yn annillyn, yn anghelfydd, *neu* yn annosbarthus gàn draffull *neu* ormodd brysurdeb; brys-wisgo, cuddwisgo, brys-enhuddo; rhoddi mewn cuddwisg; troi mewn cochl-wisg; rhoi yn nghudd mewn cochl-wisg; rhoi gwisg am beth mewn mawrfrys er ei gelu *neu* ddyeithro; tafiu peth yn rhywsut.

To huddle on, } ymdyru ar; ymfwrw
To huddle upon, } ar; dyfod yn dyfrith ar; rhuthro ar; crugio ar, pentyru ar, tafiu ar.

To huddle on one's clothes—brys-wisgo, brys-ymddilladu; bwrw ei ddillad am dano yn ddibris *neu* annhaclus gàn draffull; ymwisgo *neu* ymddilladu yn annhaclus gàn frys; tafiu ei ddillad am dano yn frysgar ddiofal.

To huddle together—bwrw yn nghyd blith draphlith; bwrw yn nghyd blith drachymmysg; cymmysgu ben draphen; cymmysgu blith draphlith; tyru yn nghyd heb na threfn na dosbarth; dygymmysgu, cyttyru, tyru yn nghyd, crugio yn nghyd, tryboli yn nghyd, cydymdyru, heidio yn nghyd.

Huddle, *s.* twr, crug, *neu* gruglwyth didrefn; twr, crug, *neu* gruglwyth annhrefnus; gruglwyth, twr, crug, trybola, crawr, cymmysgfa, cymmysgedd, annhrefn; torf, haid; terfysg.

A huddle of people—twr, crug, *neu* gruglwyth o bobl.

In a huddle, } mewn annhrefn, yn
All in a huddle, } gruglwyth, yn drybola; blith draphlith; blith drachymmysg; fyg fag; dàn ymdyru; heb na threfn na dosbarth; yn un gymmysgfa.

Huddler, *s.* crugiwr, cruglwythwr, trybolwr, cymmysgydd.

Hue, *s.* (S. *hiewe, hiw*) lliw, gne; gwawr, eiliw, gorne, agne, hoen, gwedd; lledliw.

Golden hue, } eurliw, eurliw, melynliw
Gold hue, } fel yr aur, lliw melyngoch, lliw cochfelyn, lliw dysgleirfelyn, lliw yr aur, eurne.

Bright hue—lliw dysglaer, lliw gloew, gloewne, lliw claer.

Yellowish hue—gwawr felen, lliw melyn.

White hue—lliw gwyn, gne gwyn, gwynliw, gwawr wèn.

Snowy hue—lliw yr eira, lliw manod, lliw yr ôd, nyfliw, eiliw od.

Verdant hue—lliw gwyrdd, lliw gwyrddlas, lliw gwyrddonig, lliw irlas, gwedd irlas, gwawr werddlas.

Of a verdant hue—gwyrddlas, gwyddonig, glaswyrdd, irlas.

Gloomy hue—erchliw; gell, dulwyd, lliw gwrm.

Hue of wine—lliw gwin, gne gwin; gwineu, lliw gwineu.

Hue, *s.* (Norm.; Ff. *huer;* D. *hui*) gwaedd, ymlid, hwi.

Hue and cry—wbwb, iwbwb, gwaedd wbwb; gwaedd ac ymlid; cri a gwaedd; cri a gwaedd y wlad.

To set up *or* raise a hue and cry—gwaeddi wbwb; llefain wbwb; codi y wlad; codi ac ymlid; codi gwaedd ac ymlid.

To follow one with a hue and cry—ymlid un â llef *neu* waedd wbwb; gwaeddi *neu* lefain wbwb ar ol un; codi ac ymlid ar ol un.

To make hue and cry after one—ymlid un â llef *neu* waedd wbwb; gwaeddi *neu* lefain wbwb ar ol un; codi ac ymlid ar ol un.

Hued, *a.* (o *hue*) lliwiog, lliwog; â lliw arno.

Hueless, *a.* diliw, afliwiog, anlliwiog, disliw.

Huer,† *s.* gwaeddwr, criwr.

Huff, *s.* (Ysp. *chufa*) anfoddlonedd, anfoddlonrwydd, dig, soriant, sard, sarhad, sarhâed, sen; cerydd trahausfalch *neu* drawsfalch; chwydd *neu* chwyddiad bochau gàn ddig a thraha; chwythiad bochau gàn ddig a thraha; ymchwydd trahausddig; bocsachwr, bostiwr, ffrostiwr, ymffrostiwr.

To be in a huff—bod yn ddig; bod mewn soriant *neu* anfoddlonrwydd; brochi, ymddigio, somgaru.

To be upon the huff about a thing—ymffrostiaw o herwydd peth; bocsachu.

Huff, *v.* chwyddo, ymchwyddo, helaethu; bygylu, sardio, senu, dwrdio, ysdwrdio; dwndro; rhodresu, bocsachu, ffrostio, ymffrostio, bostio; brochi, ffrochi, digio; sarhau, argoddi, trwynsori; ymgodi yn erbyn un; chwyddo ei fochau ar un; dywedyd yn draws wrth un.

Huffed up with air — chwyddedig gàn wynt *neu* chwyth; wedi ei chwythu i fyny.

Huffer, *s.* bygylwr, bygylydd, bocsachwr, ffrostiwr, dwrdiwr, ysdwrdiwr, dyn trawsa, trawsyn, argoddwr, dwndrwr.

Huffiness, *s.* anniddigrwydd, hyddigrwydd, hygoddedd, hygoddrwydd, drygnawsa, drygnawsedd, trahausder, trawsfalchedd, bygylusrwydd, chwyddogrwydd.

Huffish, *a.* hygawdd, argoddus, sarhâus, hyddig, anniddig; trahausfalch, trawsfalch, trahâus, bygylus, bocsachus, rhodresus, rhydresgar.

Huffishly, } *ad.* dàn sori; dàn focsachu; dàn
Huffingly, } chwyddo ei fochau; yn hygawdd, &c.

Huffishness, *s.* hygoddedd, hygoddrwydd, hyddigrwydd, anniddigrwydd, sarhausrwydd, trahausder, trawsfalchedd, rhydresgarwch, dwndwr, dadwrdd.

Huffy, *a.* chwyddedig, trahâus, sarhâus, amryfus, hygoddus, hygawdd, drygnawsa, anniddig, coeglyd, craseiriog, trawsa.

Hug, *v. a.* (D. *heger;* Sw. *hugna*) cofleidio, breicheidio; gwasgu yn mreichiau; gwasgu mewn breichiau; gwasgu, atwasgu; glynu yn, glynu wrth; ymhoffi yn, hoffi yn; gafaelu yn.

To hug the land—glynu wrth y tir; hwylio mòr agos byth ag y gellir at y tir.

To hug the wind—glynu wrth y gwynt.

To hug one another — ymgofleidio, ymfreicheidio, ymwasgu, cydymwasgu, ymgaredigo.

To hug one's self—ymfoddhau, ymfawrhau, ymfawrygu, ymfoliannu, ymglodfori.

Hug, *s.* coflcidiad, breicheidiad; gwasgiad *neu* wasgfa yn mreichiau; gwasgiad, atwasgiad, breich-wasgiad; gafael.

Huge, *a.* (Is *hoog*; Al. *hoch*) dirfawr, gorfawr, tramawr, tra mawr, mawr iawn, enfawr, erfawr, amroegO, anferthol, anferth, mawr aruthr, mawr byd; anferth, anferthol, anfeidrol, *neu* annhyngedfenol o faint; abrwysgl, amroegoew, amryffieu, rhy fawr; braisg.

Huge wickedness—drygioni dirfawr, &c.; mawrddrwg.

A huge immovable stone—careg amryffieu.

A huge host—llu dirfawr.

Hugely wicked—dygn ddrwg, drwg dros ben.

Huge-bellied, *a.* boliog, cestog, bolfawr, rhythfoliog, cestfawr.

Hugeness, *s.* dirfawredd, dirfawrder, gorfawredd, gorfawrder, &c.; maint dirfawr, gorfawr, *neu* amroegO; gorfaint, dirfaint, abrwysgledd, aruthredd, anferthedd maint.

Hugger-mugger, *s.* dirgeledd, dirgelrwydd, celcwaith, celwaith, celedigrwydd, celc, cel, dystawrwydd.

In hugger-mugger—yn ddirgel, yn ddirgelaidd, yn gyfrin, dàn gel, dàn gelc, dàn gudd, dàn llaw, yn ddystaw.

Hagy,† *a.* (o *huge*) dirfawr ei faint.

Huisher,† *s.* (*Fr. huissier*) isathraw; rhingyll.

Hake, *s.* (C. *hug*) hug, toron, twyg, mantell.

Hulch,† *s.* enwc, oddf, hwrwg.

Hulch-backed,† *s.* cefn-grwm, gwargam.

Hulched,† *a.* chwyddedig.

Hulchia,† *a.* chwyddog, crythog.

Hulchy,† *a.* chwyddog, chwyddedig, crythog.

Hulfston, *s.* (Al.) trynnod.

Hulk, *s.* (Is.; S. *hulc*) llong foel, corff llong, cyff llong, cyff llestr; cyff lestr, cyff long, moelfad, cyff; hen long heb na hwyliau na thaclau; †peth mawr, paff.

Hulk, *v. a.* diberfeddu, dadberfeddu; tynu perfedd neu ymysgaroedd.

Hulky,† *a.* mawr, amroegO, gorfawr.

Hull, *s.* (S. *hul*) cib, cibyn, plisg, plisgyn, blisg, blisgyn, eisinyn, meisglyn, maisgl, croenyn, cwisg, hul, bul; corff llong, cyff llong, cyff long.

Hull of a ship—corff llong (heb yr hwylbren a'r tree).

To lie a hull—gorwedd ar dir sych heb na hwyliau na thaclau.

Hull, *v.* maisglu, plisgo, dibliscO, dysbeinio, silio, pilio; tyllu corff llong â phelen cyflegr; moelhwntian, moelhoncian; gwibio yma a thraw ar hyd y dwr heb na hwyl na llyw; hwntian *neu* honcian o ochr bwygilydd.

Hully, *a.* cibog, cibynog, eisinog, maisglog, plisgog, codenog.

Huloist, *s.* (Gr. *holê*) defniorydd=un â gred fod defnydd neu fater yn Dduw.

Halotheism, *s.* (Gr. *holê* a *theos*) defnyddioraeth, defnioraeth=yr athrawiaeth nad oes Duw ond defnydd neu fater.

Hulver, *s.* (Is. *hulst*) celyn.

Hum, *v.* (Al. *hummel*; Is. *hommelen*; o'r sain) sio, suo, husting, sibrwd, siffrwd, sistrain, mwngial, myngial, myngialu; lleisio, grygian, chwyrnu, *neu* sisial fel gwenyn; isel sibrwd, isel siffrwd, isel siO, mudleisio, hymio, grŵnan; †truthio, twyllo, somi.

To hum a tune over to one's self—canu *neu* donio dàn ei dannedd; mwngial canu, mwngial-ganu, mwngial-donio; cyweirio ei dannau.

Hum, *s.* si, su, si gwenyn, husting, sis, sibrwd, siffrwd, mwngial, myngial, grŵn, grŵnan, mudlais, sygan, eddrin, hust, swn isel, hym, goglawd; cymmeradwyaeth.

Hum, *in.* hym! ho! ha!

Human, *a.* (Ll. *humanus*) dynol, dyniadol; perthynol i ddyn *neu* ddynion; †cyffredin.

Human flesh—cnawd, cnawd dynol, dynol gnawd.

Human life—einioes dyn, oes dyn, bywyd dyn, bywyd dynol.

Human nature—natur ddynol, natur dyn, dynol anian, dynoliaeth, dynoliant, dyniolaeth.

Human passions—anwydau dynol, nwydau dyn.

Human economy—agweddiad dynol.

The human face divine—dwyfol wyneb dyn; wyneb dwyfol dyn.

So thy act be human and not beastly—cyd ag y bo dy weithred fel y gweddai i ddyn ac nid i anifail.

Humanate,† *a.* dynol.

Humane, *a.* (Ll. *humanus*) hynaws, tyner, tirion, dyngar, mwyn, dynolgar, addfwyn, rhywiog, caredig, elusengar, tosturiol, trugarol, hygar, cun.

Humanely, *ad.* yn hynaws, &c.; fel y gweddai i ddyn; gyda hynawsedd.

Humaneness, *s.* hynawsedd, hynawsder, tynerwch, tiriondeb, tirionwch.

Humanist, *s.* ieithofydd, ieithegwr; entraw gramadeg ac areitheg; ieithydd, ieithwr, gramadegydd, llythyregydd; dynoliaethwr.

Humanitarian, *s.* dyndodwr, dyndodiad, dyndodydd: *pl.* dyndodiaid.

Humanity, *s.* (Ll. *humanitas*) dynoliaeth, dyniolaeth, dyndid, dyndod, dyndeb, dynoliant, dyniad; natur ddynol, natur dyn, y natur ddynol, y ddynol anian; dynolryw; tiriondeb, tirionder, hynawsedd, gwarder, gwaredd, tynerwch, dyngarwch, dynolgarwch, caredigrwydd, mynogrwydd, nawseiddrwydd, hygaredd; ieithofyddiaeth, ieithyddiaeth, llenoriaeth Ladin, Lladin, llenoriaeth, ceinddysg, dynolddysg, dynoleg.

The humanity of our Saviour—dyndod, dyndeb, *neu* ddynoliaeth ein Hiachawdwr.

The condition of humanity—cyflwr *neu* ansawdd y natur ddynol; cyflwr dynoliaeth.

Professor of humanity—entraw Lladin, entraw y Lladin, proffesor Lladin, proffesydd llenoriaeth Ladin, entraw Lladiniaeth, entraw dynoleg, entraw dynolegion.

Humanization, *s.* dynoliad, gwareiddiad, moesoliad, hynawsiad.

Humanize, *v. a.* dynoli, dyniadu; gwareiddio, hynawsu, tirioni, nawseiddio, moesoli; gwneuthur yn ddynol, yn hynaws, yn dyner, yn dirion, *neu* yn drugarog.

Humankind, *s.* dynolryw, dynol ryw, y rhyw ddynol, yr hil ddynol, y rhywogaeth ddynol.

Humanly, *ad.* ar wedd ddynol; ar ddull dynol; mewn gwedd ddynol; fel dyn, fel dynion; fel y gwna dyn; yn ol dull dyn; fel y gwna dynion; yn ddynol, &c.

Humate, *s.* (Ll. *humus*) tudhal, tudhalan : *pl.* tudhalion.

Humation,† *s.* (Ll. *humatio*) claddiad, cladded-igaeth, daiariad.

Humbird, } *s.* (*hum* a *bird*) aderyn
Humming-bird, } mwngialog, aderyn mynglalog, aderyn mudlais, aderyn y si, aderyn bach y si, aïedyn : *pl.* aïadar.

Humble, *a.* (Ff.; Ll. *humilis*) gostyngedig, isel, gostyngaidd, difalch, ufydd, ufyll, (*f.* ufell), ufyddol, uddyf, iselfryd, iselfrydig, didraha, gystyngedig, gorisel ; gwael, tlawd, dibris, truan, dysgrain ; gŵyl, gwylaidd, llariaidd, addfwyn ; eddwll.

Most humble—gostyngeidliaf, gostyngedicaf.

To make humble=*Humble, v. a.*

With humble submission be it spoken—gyda pharch a gostyngeiddrwydd y dyweder ef.

Humble, *v. a.* iselu, iselhau, gostwng, darostwng, gostyngu, gystyngu, gestyngu, gystwng, ufyddo, dwyn yn isel, cystuddio, eddyllu.

To humble one's self—ymiselu, ymostwng, ymddarostwng, darostwng ei hun, iselu ei hun, ufyddhau, ymgystuddio.

Humble-bee, *s.* (Al. *hummel ;* Sw. *humla*) gwenynen wyllt, gwenynen y ddaiar ; begegyr, bychygyr.

Humble-mouthed, *a.* gostyngedig ei wefusau ; gostyngedig, isel, addfwyn, llariaidd, gŵyl.

Humbleness, *s.* gostyngeiddrwydd, isder, iselder, iselrwydd, gostyngrwydd, ufyllder, iselfrydedd, ufydd-dod, ufydd-dra, eddyllder, difalchedd.

Humble-plant, *s.* gostyngeiddlys.

Humbler, *s.* gostyngwr, gostyngydd, darostyngwr, darostyngydd, iselwr, iselydd.

Humbler of one's self—ymostyngwr, ymostyngydd, ymselwr, ymiselydd.

Humbles, } *s. pl.* ymysgar, syrth, perfedd, *neu*
Umbles, } goluddion hydd *neu* garw.

Humbling, *a.* gostyngol, gostyngeiddiol, gostyngedigol, gostyngiadol, darostyngol, darostyngedigol, gystyngol, gestyngol.

Humbly, *ad.* yn ostyngedig, &c.

Most humbly—yn ostyngeiddiaf.

We humbly beseech thee—yn ufydd atolygwn i ti ; ni yn ufydd a atolygwn i ti ; ufydd atolygwn arnat ; yn ostyngedig atolygwn i ti.

To walk humbly—rhodio yn isel *neu* ostyngedig ; ymostwng i rodio.

Humboldite, } *s.* (oddi wrth y Baron *Hum*
Humboldtite, } *boldt*) enw delidfaen.

Humboldtine, *s.* (oddi wrth *Humboldt*) math ar ddelidfaen, neu gynegrid haiarn.

Humbug, *s.* twyll, ffug, rhith, gwagdwyll, som ; twyll dàn rith tegwch.

Humbug, *v. a.* twyllo, ffugio, coegio, somi ; twyllo dàn rith gwneyd tegwch ; twyllo â gweniaith.

Humdrum, *a.* (byrhad o *hum* a *drumming* neu *droning*) pendrwm, difywyd, marwaidd, dïysbryd, delffaidd, hurt, hurth, penblydd, ysbrudd, trymhyrddig, trwm ; cartrefol, cartrefaidd, cyffredin, sathredig.

Humdrum, *s.* delff, ysbruddach, cuall, hultan, hurtyn, ullda, llob, hurth.

Humect, } *v. a.* (Ll. *humecto*) lleithio,
Humectate, } gwlychu, gwlybu, gwlybio, gwlybhau, mwydo, lleithiannu, dyfru, dyfrhau.

Humectant, *s.* teneuor, teneuyr, teneugyffer : *pl.* teneuolion, teneuorion, cyfferi teneuol.

Humectation, *s.* lleithiad, lleithiant, gwlybiad, gwlybiant, gwlybhad, gwlychiad, mwydiad, dyfrhad.

Humective, *a.* (Ll. *humectus*) lleithiol, lleithiannol, gwlybiannol, gwlybhaol, gwlychol.

Humeral, *a.* (Ff. o'r Ll. *humus*) ysgwyddol ; perthynol i'r ysgwydd.

The humeral artery—rhydweli yr ysgwydd.

Humerus, *s.* (Ll.) ysgwydd, yr ysgwydd.

Humhum, *s.* cotwm bras o'r India.

Humic, *a.* (Ll. *humus*) tudeinig, tudnurig, tudig, priddig.

Humic acid—sur tudeinig, sur priddig, sur tudig.

Humicubation, *s.* (Ll. *humus* a *cubo*) gorweddiad ar y ddaiar, crain, creiniad.

Humid, *a.* (Ll. *humidus*) llaith, gwlyb, (*f.* gwleb), ynwst, wst, gwst, gyst, ir, iraidd, gwlybyrog, ul, merydd ; dyfrllyd, amddyfrwys.

Humidity, } *s.* (Ll. *humiditas*) lleithder,
Humidness, } lleithdra, lleithrwydd, lleithineb, lleithiogrwydd, ynystrwydd, ynwst, gwst, gwlybrwydd, gwlybaniaeth, gwlyborwch, ireidd-dra, irder, merolaeth, mwydedd, ulder.

Humifusus, *a.* (Ll. *humus* a *fusus*) gorweddol, ymorweddol, lledfenol, lledfen, lledfan ; yn gorwedd ar y ddaiar.

Humiliate, *v. a.* (Ll. *humilio*) iselu, iselhau, gostwng, darostwng, gostyngu, gystyngu, gestyngu, gystwng, ufyddo, dwyn yn isel.

Humiliating, *a.* gostyngol, gostyngeiddiol, gostyngedigol, gostyngiadol, darostyngol, darostyngedigol, gystyngol, gestyngol, iselhaol ; à dueddo i iselhau *neu* ddarostwng.

Humiliation, *s.* (Ll. *humiliatio*) ymostyngiad, ymiseliad, ymddarostyngiad ; gostyngiad, gostyngedigaeth, iseliad, iselhad.

Humility, *s.* (Ll. *humilitas*) gostyngeiddrwydd, iselfrydedd, isder, iselder, iselrwydd, gostyngrwydd, ufydd-dod, ufylldod, ufydd-dra, ufyddoldeb, ufyddolder, ufyddolrwydd, eddyllder, ufyddiant, uddyfdod, ufyllder, difalchedd.

Humite, *s.* (oddi wrth Syr Ab. *Hume*) delidfaen llwydgoch.

Hummer, *s.* (o *hum*) sïwr, süwr, mwngialwr, grŵnydd, begegyr ; canmolwr ; canmolydd dàn ei ddannedd.

Humming, *s.* (o *hum*) sïad, suad, mwsgial, sibrwd, siffrwd, gogiawd, mudleisiad, hymiad, grŵniad, goddyarad.

Humming ale—dïod fyrumog, dïod ewynog, cwrw gorisgellog, cwrw hynwyf.

Humming of bees—si gwenyn, gwenynllais.

Humming-bird, } *s.* (*hum* a *bird*) aderyn
Humbird, } mwngialog, aderyn mynglalog, aderyn y si, aderyn bach y si, aïedyn : *pl.* aïadar.

Hummock, *s.* cnol, twyn, cnwc, crugfryn, poncyn, poncen, banc, twyn arfor.

Hummums, *s. pl.* (Per.) chwysfaddon, chwysfaddau, chwysfëydd, chwysfanau, twymdrochfëydd.

Humoral, *a.* (Ll. *humor*) llynol, llynorog, llyniog, llynawr, lliflynol ; yn perthyn i lynau *neu* wlybyrau.

Humoralism, *s.* llynoraeth, llynorogaeth ; llynoldeb, llynorogrwydd, llyniogrwydd.

Humoralist, *s.* llynorydd, llynorwr, lliflynwr.

Humorism, *s.* llynaeth, ansawdd y llynoedd, cyfwr y gwlybyrau.

Humorist, } *s.* hwyliddyn, ysmalwr, ysmal-
Humourist, } dodwr, asbriwr, asbriedydd, dyn gwrhewcrus, gwrheeryn, anwyd-ddyn, cymygwr, gwamalddyn, gwamalyn, digrifwr, digrifydd, digrifwas, ffrawddenwr, dyddanwr, cellweiriwr, cellweiryn, ysgentyn, ungwamal; monyn, chwidryn.

Humorless, } *a.* (*humour* a *less*) dihwyl, di-
Humourless, } hoen; heb fod mewn hwyl *neu* hoen; anysmala, annigrif.

Humorous, *a.* (Ll. *humorosus*) digrif, digriflon, digriflawn, digrifol, ysmala, difyr, difyrus, cellweirus, arabeddus, arab, dyddan, cellweirgar, afieithus, ffrawddenus, ffrawddus, hoenus, gorhoenus, gorawenus, hwylus, gwrhewcrus, llonwych, bylon, chwarëus, gofregus; gwamal, anwadal, mympwyol, nwythus, penchwiban, afreolaidd; dychymygol, asbriog, llawn asbri; †llaith.

Humorousness, *s.* digrifwch, ysmaldod, digrifedd, arabedd, digriflonder, ysmalder; anwadalwch, gwamalder, mympwy; anniddigrwydd, anfoddogrwydd.

Humorsome, *a.* anhyfodd, anfoddog, anwesog, anhywedd, anynad, anniddig, anhydrin, gwyniog, gwynafog, dreng, drygnaws, anwadal; digrif, digriflawn, ysmala, cellweirus, bynod; anwadal ei fryd.

Humour, *s.* (Ll. *humor*) lleithder, irder, irnaws, gwlybwr, gwlybor, llŷn, sudd, nodd, gwlyb, gwst, sug, naws, lliflyn, llifred, rhedlyn, llynred, gorlif, llifnaws, llif, drygnaws, irciddwch, merolaeth; tnedd, tymmer, tueddfad, tueddfryd, athrylith, anwyd, nwyd, anian, natur, naturiaeth, credd, creth, tuedd meddwl, greddf, affaith, hwyl, hoen, ffrawddan, rhael, rhâl, ardymmer, ardymyr, mympwy, ympwy, nwyth, nwythas, asbri; gwrhewcri, ysmalwch, ysmaldod, ysmalder, digrifwch; bodd; anniddigrwydd, anfoddogrwydd; hynt; arfer; croendardd.

The humour of the eye—llŷn y llygad.

Crystalline humour — crisbilen, crislyn, crimnaws; llugell grisial.

Watery humour—llymnaws, naws dyfrig, gwlybnaws, dyfriglyn, llŷn gwyaidd.

Vitreous humour—llŷn gwydrin, naws gwydrin, llifnaws gwydraidd, gloew nawn.

The mucilaginous humour of the joints—llŷn y cymmalau.

The humours of the body—llynoedd y corff, gwlybyrau y corff, gwlybyron y corff, gwlybyroedd y corff, lliflynoedd y corff, gwlyb ddefnyddiau y corff.

Good humour—hwyl; anian lawen; tymmer, anian, *neu* natur dda; tymmer, anian, *neu* natur ddiddig; hwyl dda; ffrawdden dda, tymmer siriol; llawenfryd; bodd; hynawsedd, mwynder.

Ill humour—natur ddrwg, tymmer ddrwg, hwyl ddrwg, tymmer anniddig, anian afiawen; anniddigrwydd, anfoddogrwydd, croesder, surigrwydd.

A person of good humour—dyn da, llawen, *neu* arab ei anian; dyn da, llawen, *neu* arab ei dymmer; dyn da ei hwyl; dyn diddig, dyn geirllon, dyn anianfwyn, dyn pereiddfoes; dyn digrif ei anian; dyn da ei hwyl.

In his humour—yn ei hwyl; wrth ei fodd; yn ei elfen; yn ei anian.

To be out of humour—bod allan o hwyl; bod allan o'i hwyl; bod o'i hwyl; bod o hwyl; bod mewn hwyl afiawen; bod mewn natur ddrwg; bod allan o dymmer; bod yn ddrwg ei dymmer; bod yn ddrwg ei hwyl.

To please one's own humour—boddio ei hun; gwneuthur peth er bodd *neu* ddifyrwch iddo ei hun; boddio ei fympwy ei hun.

He is not in the humour at present—nid yw yr awr, yr hwyl, *neu* yr ardymmer arno ar hyn o bryd.

This is my humour—dyma â fynwn i; dyma fy nwyth; dyma fy chwim.

Every man hath his humour—y mae gàn bob un ei farn *neu* feddwl ei hun.

What is the humour of this?—beth yw meddwl hyn?

He found a man of his own humour—cafodd wr o'r un meddwl, tro, *neu* chwaeth ag ef ei hun; cafodd wr yn ol ei galon ei hun.

The humour of lying—yr arfer o ddywedyd celwydd.

Humour, *v. a.* boddio, boddhau, rhyngu bodd; anwesu, lloddi; porthi mwythau; rhoi mwythau i; rhoi ei ffordd i; ymröi i foddhau; cydsynio, cydymffurfio, *neu* gydymagweddu âg ewyllys *neu* anwydau un; boddhau *neu* foddio un drwy adael iddo gael ei ewyllys; gwneyd â fyno un; gwneyd à archo un; addasu, cyfaddasu, iawn drefnu; llinaru, tyneru; bod yn dyner *neu* dirion wrth; dwyn i'w hwyl.

To humour a thing—dwyn peth i ateb *neu* gyttaro er ei fod ar y cyntaf yn wrthwyneb; addasu peth er ei wrthwynebedd; dwyn yr anaf i fod yn addurn drwy gydymagweddiad; trin peth yn ol ei natur a'i ansawdd; dwyn peth i'w hwyl.

To humour one in his discourse—porthi un; porthi yr ymadrodd.

Humoured, *p. p.* boddedig, à foddhäwyd, &c.; y cydsyniwyd âg ef.

Good-humoured—da ei hwyl, ei natur, ei anian, ei dymmer, *neu* ei anwydau; diddig, hyfodd, addfwyn, hynaws; à fo yn ei hwyl; siriol ei dymmer.

Good-humouredly—yn dda ei hwyl, &c. mewn tymmer, anian, *neu* natur dda; yn ddiddig ei dymmer; yn ei hwyl; wrth ei fodd.

Ill-humoured—drwg ei dymmer, ei natur, ei anian, ei hwyl, *neu* ei anwydau; anniddig, anhyfodd, anfwyn, sarig, croes.

Hump, *s.* (Ll. *umbo*) hwrwg, oddf, oddfyn, cnwc, crwmp, crwb, cnap, cnwb.

Humpback, *s.* cefn crwm, cefn oddfog, cefn cam; cefn â hwrwg arno.

Humpbacked, *a.* cefn-grwm, cefnhwrwg, cefngrwba, cefn-grwbi, gwargrwth, cefn-gam, crwca; â hwrwg, cnwc, *neu* gnwb ar ei gefn; ysgwyddgam.

Humus, } *s.* (Ll. *humus*) pridd, gweryd, tyf-
Humine, } weryd, tudnur, tudain.

Hunch, *s.* hwrwg, cnwb, cnwc, oddf, crwb, twddf; talp, clamp, clap, chwalff; gwth,

hergwd, hergyd, penelinawd, dyrnod; gwth â phenelin; ergyd â dwrn.
Hunch, *v. a.* penelino, taro â phenelin; dyrnodio, taro â dwrn; hergydio, gwthio; cnycio.
Hunchbacked, *a.* cefn-grwm, cefnhwrwg, cefngrwba, cefn-grwbi, cefn-gam, gwargrwth, crwca; â hwrwg, cnwb, *neu* gnwc ar ei gefn.
Hundred, *a.* (S.; Al. *hundert;* Is. *honderd*) cân, cant, pum ugain=100.
Hundred times—canwaith, cant o weithiau, cantro.
Hundred thousand — canmil, càn mil, mwnt, rhiallu, myrddiwn, deg myrdd, =100,000.
Hundred men—càn dyn, cannyn, cant o ddynion.
Having a hundred hands, } can-llawiog,
Hundred-handed, } cant-lawiog, can-llaw; â chàn llaw iddo.
Having a hundred heads, } canpen, can-
Hundred-headed, } penog; â chan pen iddo, arno, *neu* ganddo; perchen canpen.
Having a hundred feet, } cantroed, can-
Hundred-footed, } troediog, canpediog; â chantroed iddo; â chàn troed iddo.
Having a hundred leaves, } cannalenog,
Hundred-leaved, } candalenog, cannalen, candalen.
Hundred fold — canplyg, canmhlyg, cannyblyg, y càn cymmaint, cymmaint ganwaith, cymmaint gant o weithiau; cantro; ar ei ganfed, ar y ganfed.
Hundred, *s.* cant, (*pl.* cannoedd, cantoedd), pum ugain, pumugain; cantref.
By hundreds—yn gannoedd, wrth y cannoedd.
One in a hundred—un o gant.
A hundred to one—cant i un; canpunt i geiniog.
Hundred court—cantrefllys, llys cantref.
Hundred-weight—canpwys=112 pwys.
Long hundred-weight — cant hir=120 pwys.
A hundred of lime—cant o galch.
Hundreder, *s.* cantrefwr, cantrefydd.
Hundredth, *a.* canfed.
The hundredth—y ganfed.
Hunger, *s.* (S., Al., Sw., a D.) newyn, newyndod, chwant bwyd, gwall bwyd, eisieu bwyd, bwydwall, ellbwyd, cadgor.
To satisfy one's hunger—tori ei newyn.
Pinched with hunger—newynog, newynllyd; â newyn arno.
Hunger, *v. n.* newynu; dwyn newyn; bod â newyn arno; bod â chwant bwyd arno; bod yn newynog.
Hunger,† *v. a.* newynu.
Hunger-bit, } *a.* newynllyd, newynog; â
Hunger-bitten, } newyn arno.
Hunger-cure, *s.* meddyginiaeth drwy lednewynu.
Hungerly, *a.* newynog, newynllyd, newynol; âg eisieu bwyd arno.
Hungerly, *ad.* yn newynog, mewn newyn.
Hunger-starved, *a.* newynedig, newynog; wedi ei newynu.
Hungered,† *a.* newynog, newynllyd.
To be an hungered †—newynu; bod yn newynog.
Hungrily, *ad.* yn newynog; yn wancus.
Hungry, *a.* (o *hunger*) newynog, newynllyd, newynol; â newyn arno; â chwant bwyd arno; ellbwydig; gwancus, awchus; teneu, cul, diffrwyth.
To be hungry—newynu; bod yn newynog.
To grow hungry—newynu; dechreu bod â newyn arno; dechreu bod â chwant bwyd arno.
The hungry disease—y clefyd newynllyd, yr haint newynllyd, y newyn-glwyf, y newynwst.
Hunks, *s.* carl, cerlyn, cybydd anghawr, crinwas.
Hunt, *v.* (S. *huntian*) hely, hela, hel; ymlid, erlyn, erlid, erlidio; olrhain, olrheain; canlyn, dylyn, dilyd; dylyn ol traed; asgafaethu; helgyd, helcyd, helcu, arhel; chwilio, ymofyn.
To hunt after—chwilio am, ymofyn am, olrhain; erlyn, ymlid, erlid, dilyd; ceisio, ymgeisio âg, ymgais âg, ymgeisio am, ymgais am; ymgyrhaedd *neu* ymgyrhaeddyd ar ol.
To hunt for—hela, hely; chwilio am, ymofyn am.
To hunt out — chwilio allan, olrhain; ceisio, ymgeisio am.
To hunt from—hel o, hela o, hely o, gyru o; hely a tharfu.
To hunt down—hel i lawr, hela i lawr; gwasgu i lawr; curo i lawr; annos i lawr.
Hunt, *s.* helfa, helyddiaeth, helwriaeth, hely, hela, helwaith, erhelfa, arhelfa, hynt, helynt; erlyn, erlyniad, ymlid, ymlidfa; erchwys, haid o helgwn; †heliwr.
Hunter, *s.* heliwr, helydd, helŷwr; olrheiniwr, olrhëwr, ymlidiwr, asgafaethydd; helgi, ci hely; helfarch, march hely.
Hunters (in entomology)—helgorod, helgorynod, helgopynod, helyddion.
A cunning hunter—heliwr cyfrwys; un hyfedr ar hely; gwr yn medru hela; un yn medru hela.
Hunting, *s.* hely, hela, helyddiaeth, helwriaeth; helfa; ymlidiad, erlyniad, heliad; helynt, hynt.
Hunting horse — helfarch, march hely, march hela, ceffyl hely.
Hunting dog—helgi, ci hely, ci hela.
Hunting pole, } helffon, ffon hely, pastwn
Hunting staff, } hely; hychwaew, gafiach.
Hunting party—erhelfa, arhelfa, cydhelfa, helfa gyd, helfa, helgymdaith; helwyr.
Hunting ground—heldir, helfaes, tir hely, ysgeifiog, peithwg.
Hunting horn—helgorn, corn hely, corn hela.
That which is taken in hunting—helwriaeth.
To go a hunting—myned i hela; myned i hely.
Huntress, *s.* helyddes, helwraig.
Huntsman, *s.* helydd, heliwr; cynydd, helwas, asgafaethwas.
Chief huntsman—pencynydd.
Huntmanship, *s.* helyddiaeth, helwriaeth; cynyddiaeth.
Hurdle, *s.* (S. *hyrdel;* Al. *hürde*) clwyd, clwyden, arglwyden, dorglwyd, pleiden; plaid wiail.

Hurdle, *v. a.* clwydo; cau â chlwydau.
Hurds, *s. pl.* (o *kard?*) breisgion carth, breisgion llin.
Hurdy-gurdy, *s.* crestyn, perwg.
Hurl, *v.* (*Llyd. karlua; cyfathrach i whirl*) lluchio, taflu, bwrw, ergydio, chwyrnellu, chwyrn-daflu, saethu; chwildröi; chwareu; †traethu yn angerddol.
To hurl at one—lluchio, taflu, neu fwrw at un.
To hurl down headlong—taflu bendramwnwgl; pendifadu, penddifadu.
That may be hurled—tafladwy, hydafl, lluchiadwy.
Hurl, *s.* tafl, tafliad, lluchiad, chwyrnelliad, ergyd, tawl, chwyrn-daflíad; cyffro, terfysg, trabludd, cynhwrf, dyfysgi, cythrwfl, broch, brythwch, ymddygwd.
Hurlbat, *s.* maneg dyrnodwr, maneg ddyrnodio; chwyrnellyn.
Hurlbone, *s.* tafl-asgwrn, asgwrn y crymal; asgwrn yn agos i ganol crymal neu bedrain ceffyl.
Hurler, *s.* lluchiwr, taflwr, tafledydd, taflydd, chwyrnellwr, chwyrnellydd.
Hurlwind, *s.* corwynt, trowynt, ffalmwynt, toredwynt, lluchwynt.
Hurly, } *s.* (Ff. *hurlu-burlu;* D. *hurl*
Hurly-burly, } *om burl*) ffwndwr, terfysg, cyffro, cyffraw, cynhwrf, trabludd, cymhelri, cythrwfl, dyfysgi, trybestyd, ffrystellach, frystell, ffwdan, helgur, heldrin, godwrdd, ymffrwst, trafferth, ystŵr, arwestl, swn.
Hurrah, *in.* hwrâ! elwch! o'r goreu! wi!
Hurricane, *s.* (Ysp. *haracan*) gyrwynt, rhywyst, corwynt, gyrddwynt, hyrddwynt, enawel, toredwynt, trowynt, ffalmwynt, rhyfelwynt, rhyferthwynt, tymhestlwynt, ystormwynt, rhuthrwynt, lluchwynt; rhyferthwy, tymhestl, ystorm, brochell.
Hurriedly, *ad.* (o *hurry*) ar ffrwst, ar frys, ar ffull; ar redeg; dân frysio.
Hurriedness, *s.* ffrystiedigrwydd, ffrwst, ffulliogrwydd.
Hurrier, *s.* ffrystiwr, brysiwr, prysurwr, ffrystellwr, ystunwr, gyrwr yn mlaen.
Hurry, *v.* (Ll. *curro;* Ff. *courir;* Sw. *köra*) ffrystio, brysio, dyfrysio, prysuro, ffullio, ffysgio, ffwdanu, ffrysio, ffrystellu, ffrystellach; gyru neu wthio yn mlaen; ymlid, dirio, cymhell, annog, annos, cynhyrfu, ffrawddunio, ffrawddu; crysio, dychrysio, prwystlo, prwystio, ffestinio, ffestu; presu, ystumo; bod mewn brys.
To hurry one away—cipio un ymaith; dwyn un ymaith ar frys; gyru un ymaith ar ffrwst.
To hurry on work—prysuro gwaith, gorchwyl, neu beth; gwneuthur peth ar frys; peri gwneyd peth ar frys.
Hurry, *s.* ffrwst, brys, ymffrwst, dyfrys, mawrfrys, traffall, brys gwyllt, ffysg, arfrys, arbrys, ffrystell, ffrystellach; terfysg, cynhwrf, cyffro, trabludd, dyfysgi, cymhelri, ffwndwr, ffwdan, trafferth, trybestyd, trybestod, helgur, heldrin, prwystlad, prwystledd.
Noise and hurry do hinder study—twrf a darf yr awen.
What is your hurry?—beth yw y brys sydd arnoch?
Hurry-skurry,† *ad.* blith draphlith, mewn trabludd.
Hurst,† *s.* (S.) coed, coedwig, gwig, llwyn o goed.
Hurt, *v. a.* (S. *hyrt*) niweidio, eniweidio, niwedu, eniwo, erniwo, eniwedu; drygu, gwaethygu, gwaethu, gwaethäu, difwyno, llygru; argyweddu, aagenu, colledu, aflesu; archolli, briwo, briwio, anafu, dolurio, ysbigo, clwyfo; gwneuthur dolur i; gwneuthur niwed i; cystuddio, tosti.
To be hurt, } cael niwed; cael dolur;
To get hurt, } cael ei niweidio; cael ei friwo; cael ei archolli.
They hurt us not, } ni wnaethant i ni
They did us no hurt, } niwed; ni niweidiasant mo honom; ni ddrygasant mo honom.
Thou hast hurt the peaceable—briwaist yr heddychol.
I would but for hurting him—mynwn oni bai imi ofni gwneuthur iddo niwed.
Hurt, *s.* niwed, niwaid, erniwed, eniwed, eniwaid, erniwaid, erniw, erniwiant; briw, dolur, archoll, clwyf, clais, ysbigfa, anafod, anaf, enaele, enaeleu; argywedd, colled, afles, drwg, adwyth; drygfyd; sarhad.
You can do me neither good nor hurt—ni ellwch wneuthur i mi na da na drwg; ni ellwch i mi na da na drwg.
It will do us more hurt than good—gwna i ni fwy o niwed nag o les; gwna i ni fwy o ddrwg nag o dda.
I have done you no hurt—ni wnaethym i chwi niwed; ni wnaethym i chwi ddrwg; ni pherais golled i chwi.
Hurter, *s.* niweidiwr, niweidydd, drygwr, drygydd.
Hurters, *s. pl.* niweidyddion, niwedgoed.
Hurtful, *a.* niweidiol, niweidiog, erniwol, eniweidiol, eniwol, eniweidiol, dryglawn, drygus, niweidlawn, niwedlawn, niweidiannol, asgenol, adwythig, adwythol, anafol, aflesol, drwg; dinystrol, dinystriol.
Hurtfulness, *s.* niweidioldeb, niweidiolrwydd, niweidiogrwydd, niweidioledd, niweidrwydd, dryglonedd, drygedd, niweidlonedd, adwythigrwydd.
Hurtle,† *v.* (o *hurt*) gwrthdaro, taro wrth, taro yn erbyn; cilgwthio, gwthio, hergydio, ysgytio, ymhyrddu, ymwthio; bicra, ysgarmesu; chwildröi.
Hurtleberry, *s.* (S. *heort-berg*) llusen, llusïen: *pl.* llus, llusi, llusi duon bach, llus duon bach, mwyar y brain.
Hurtles, } *s. pl.* enw meirch yn mhlith gwŷr
Hurtels, } Ucheldiroedd yr Alban.
Hurtless, *a.* (o *hurt*) diniwed, diniwaid, dïeniwed, diddrwg, dïadwyth, dïargywedd, dïasgen, dïanaf, diberygl.
Harmlessness, *s.* diniweidrwydd, diddrygedd, annrygedd, anghynddrygedd, dïadwythedd.
Hurts, } *s. pl.* (S. *heort*) llusi, y llusi, asurgryn-
Heurts, } ion mân; llobynau asur yn arwyddion bonedd.
Huerts, }
Hurty, *a.* llusïog, asurgryniog.
Husband, *s.* (llygriad o *houseman*, yn ol rhai; S. *hus*, ty, a *band*, rhwym, yn ol ereill) gwr priod, gwr gwreigiog, gwr gweddog, gwr gwraig, gwr; cydwedd, priod, cywely, cydwely; gwryw; trefnidwr, trefnidydd, trefnwr; dirprwywr perchenogion llong; hwsmon.
A good husband—gwr trefnidol, trefniadol,

trefngar, trefnus, cynnildda, diwastraff, anwastraffgar, anwastraffus, annhreulgar, dïafrad, didraul, cymmedrol, dosbarthus, hwsmonawl, *neu* hwsmonaidd; hwsmon da, hwsmon; gwr da.

A bad husband, } dyn annhrefnidol, an-
An ill husband, } nhrefniadol, annhrefngar, annhrefnus, gwastraffus, gwastraffgar, gwastraffyd, afradlawn, afradus, anghynnil, *neu* anhwsmonaidd; hwsmondrwg, anhwsmon; gwr drwg.

Ship's husband—dirprwywr perchenogion llong, hwsmon llong.

Husband, *v. a.* trefnidio, trefnido, iawn drin, iawn drefnu; trin, trefnu, llywio, *neu* lywodraethu yn gynnildda; trin yn drefnus, yn gynnil, *neu* yn ddïafrad; trin yn dda; trin, hwsmoni, amaethu, diwyllio, llafurio; defnyddio; gwrio.

To husband a thing well—gwneuthur y goreu *neu* yr eithaf o beth; iawn drefnu peth; bod yn drefnus ar beth; iawn arferu peth; iawn hwsmoni peth.

To husband the ground—diwyllio, llafurio, gwrteithio, *neu* drin tir; amaethu, hwsmoni; iawn drin y ddaiar.

Well-husbanded—à drinwyd yn hyfedr a dïafrad; y gwnaed y goreu o hono.

Not husbanded—heb ei ddiwyllio; ag na wnaed y goreu o hono; anniwylliedig.

Husbandable, *a.* trefnidadwy, iawn drefnadwy.

Husbandless, *a.* dïwr, anwriog, heb wr, heb wr iddi; hon nid oes iddi wr; gweddw.

Husbandly, *a.* cynnil, trefnus, trefngar, iawn drefnus, cynnildda.

Husbandman, *s.* (*husband* a *man*) llafurwr, amaethydd, amaethwr, amaeth, diwylliwr tir, diwyllydd tir, diwylliawdr, diwylliwr, cywylliwr, diwyllodrydd, tirddiwylliwr, tirddiwylliawdr, tirdrinwr, hwsmon, arddwr; penteulu.

Husbandry, *s.* amaethyddiaeth, llafurwriaeth, llafuriaeth, amaethad, amaethiad, amaethiaeth, tirdriniaeth, tirddiwyllodraeth, diwylliaeth tir, diwylliad tir, diwyllodraeth, diwylliaeth, hwsmonaeth, arddwriaeth, arddoriaeth, aredd, llafurwaith; cynnildeb, cynnilwch, trefnidedd, iawn drefniad; teuluaeth, gofal teulu.

To practise husbandry, } amaethu, di-
To play the husbandman, } wyllio tir, trin tir, coledd tir, ardymmeru tir, llafurio y ddaiar, trin y ddaiar, coledd y ddaiar, hwsmoni, hwsmona; chwareu yr hwsmon.

Good husbandry—cynnildeb, cynnilwch, cynnildra, tolgarwch, cymmedroldeb, iawn drefn, iawn drefniad, iawn driniaeth, hwsmonaeth dda.

Implements of husbandry—offer llafurwaith, offer amaethyddiaeth.

Hush, *a.* (Al. *husch*; D. *hys, hyst*) dystaw, tawedog, tawel, taw, didrwst; llonydd.

Hush-money—arian taw, gwobr tewi, cyflog tewi, gwerth dystawrwydd, celwobr.

Hush-money was given him—rhoddwyd iddo arian am dewi; rhoddwyd iddo arian am ddàl ei dafod; rhoddwyd iddo arian am gelu à wyddai; rhoddwyd iddo arian taw; rhoddwyd ariandag arno.

Hush, *v.* dystewi, gostegu, ustio, llonyddu, tawelu; tewi, tewi â son; bod heb yngan; bod yn ddystaw; gyru taw ar; peri tewi; mogi, mygu, diffodd, dyhuddo.

To be hushed—tewi, tewi â son, dystewi; bod heb yngan; bod yn ddystaw.

To hush up an affair—dystewi, gostegu, mogi, mygu, *neu* ddiffodd peth.

To hush a thing—cadw peth yn guddiedig *neu* ddirgel; celu peth; bod heb yngan gair yn mhellach yn nghylch peth; cadw peth yn nghudd yn ei fynwes; mogi peth, mygu peth, tagu peth.

All was hushed—bu gosteg, dystawrwydd, *neu* dawelwch mawr; nid oedd neb yn yngan gair; nid oedd neb yn yngan gair; nid oedd dyn yn yngan gair; nid oedd yno gymmaint a gair; dystawodd pob peth.

Afterwards the matter was at once hushed up in silence—yn ol hyny mogwyd y peth ar unwaith, ac nid ynganwyd am dano air mwy.

The hushed night—dewaint, dyfnder nos, dyfnder y nos, cefnaint y nos, amser trymgwsg.

Hush, *in.* ust! hust! taw! ystaw! gosteg!

Husk, *s.* (C. *gwisg*; Cern. *quesk*? Ysp. *caseca*) cib, cibyn, plisgyn, mesglyn, coden, eisinyn, us, usyn, manus, bul, rhuch, hul, gwisg, ballasg, paisg: *pl.* cibau, plisg, blisg, masgl, codau, gweisgion, rhuchion, usion.

Husk of corn—us, manus, peiswyn, gwisg yr yd, plisg yr yd, eisin.

Husk of seed—gwisg had, cib, cibyn, coden, hadwisg.

Husk of the fruit of trees—mesglyn, masgl, ballasg, ballasgyn.

Green husks—glas gibau, cibau gleision.

The husk enclosing flax-seed—bul.

Having a hard husk, } caledblisg, caled-
That has a hard husk, } flisg, caledgib.

Husked, *a.* cibog, cibynog, plisgog, masglog, codenog.

Huskiness, *s.* cibogrwydd, cibynogrwydd, masglogrwydd, &c.; crygni, crygder, crasder.

Husky, *a.* cibog, cibynog, masglog, plisgog, codog, codenog, usog, eisinog, eisinllyd, uslyd, rhuchog, cibaidd, cibynaidd, masglaidd, usaidd; garw, gerwin, afiyfn; cryg, cryglyd, crygleisiog, cras.

Hussar, *s.* (Al. *husar*) marchfilwr Hungaraidd; wswr, oswr, aeddfilwr; marchfilwr: *pl.* oswydd, oswyr, wswyr.

Hussy, } *s.* (llygriad o *housewife*) hyswy, hyswi;
Huswife, } dyhiren, budrogen, maden, bronten, meiriones, anllades, anlladferch; tywraig, teulüyddes, penteulues, gwraig ty, trefnides fedrus, cynniles, gwraig gynnil.

A naughty hussy—dyhiren, budrogen, drygferch.

Hustings, *s.* (S. *hustinge*) prifiys dinas Llundain, profiysdy; etholfa, etholfan, etholfainc; esgynlawr, tafiod areithio; cyfarfodfa.

Hustle, *v. n.* (Is. *hutselen*) cydysgwyd; ysgwyd, ysgytio, ysgytian, *neu* siglo yn nghyd; ymwthio, ymdyru.

Huswife, } *s.* (llygriad o *housewife*) = { *Hussy.*
Hussy, } { *Huswife.*

Huswife, *v. a.* iawn drefnu ty; hyfedr drin gorchwylion ty; tywreigio; cynnilo, trefnido, trefnidio.

Hawsfery, s. tywreigiaeth; hyswyaeth; teulüyddiaeth gwraig y ty; hyfedredd neu gynnildeb gwraig yn nhriniaeth ei thy a'i thylwyth; trefnidiaeth fenywaidd teulu.

Hut, s. (Al. *hütte*; Ff. *hutte*) twlc, cut, cwt, ffrouc, egwal, hogl, bwth, bwthyn, lluest, caban, lluest, lluestty, cabrotty, lloc.

Hut, v. lluestu, llocio, ffroncio; gosod mewn lluest neu gaban; llettya mewn hogl neu fwthyn.

Hutch, s. (Ff. *huche*) cist, blwch, coffr, prenial; golwrch, ydgist, cist yd, coffr yd; ffrouc, cwb, cwb cwningod, cut cwningod; telm llygod ffreinig; blychaid.

Hutch, v. a. cistio, blychu; rhoi mewn cist, coffr, neu flwch; trysori, ystorio.

Hux, v. a. pysgota penhwyaid â bach a genwair wedi eu sicrhau wrth bledreni nofiol.

Huxt,† v. a. sño, suo, husting, sisial, sibrwd, grwytho.

Huzza, ia. hwrâ! elwch! wi!

Huzza, s. bloddest, llawen floedd, llef gorfoledd, elwch, banllef, bloedd.

Huzza, v. bloeddiaw o lawenydd, rhoi bloddest, rhoi llawen floedd, bloddestu, bloeddio, cydawri; derbyn gyda bloddestau.

Hyacinth, s. (Ll. *hyacinthus*; Gr. *huacinthos*) cloch yr eos, clooh eos, botas y gog, botasen y gog, bwtias y gog, cenin y brain, croesaw haf, glas y llwyn; hyacinth, hyacinthus, iacinth.

Hyacinthine, a. o liw coch yr eos, &c.; porfforliw; hyacinthaidd, iacinthain; cochlas.

Hyads, } s. pl. (Gr. *huades*) Gwyadwys, y pum
Hyades, } seren siriol, pum seren Seiriol= pum (neu, yn ol yr hynafiaid, saith) seren, ar ian V, yn mhen y Tarw.

Hyæna, } s. (Ll. *hyæna*; Gr. *huaina*) udfil
Hyena, } =gwylltfil tra ffyrnig, go debyg i flaidd.

Hyaline, a. (Gr. *hualinos*) gwydraidd, gwydrin, grwydrog, crisialaidd, gloew.

Hyalite, s. (Gr. *hualos*) gwydrith, gwydr Müller.

Hyaloid, a. (Gr. *hualos* ac *eidos*) tryloew, gloew, trybelid; fel gwydr.

Hybernacle, } s. (Ll. *hybernaculum*) gauafod,
Hibernacle, } gauafle, gauafletty; gauafle llysiau; gauafle milod.

Hybernal, a. (Ll. *hybernus*) gauafol, gauafaidd, gauafawr.

Hybernate, v. n. (Ll. *hyberno*) gauafu; bwrw y gauaf; treulio y gauaf.

Hybernation, s. gauafiad, gauafiant.

Hybrid, s. (Gr. *hubris*; Ll. *hybrida*) cymmysgryw, mysgryw, un cymmysgryw, peth cymmysgryw, un cymmysg, cymmysgyn.

Hybrid plant — planigyn cymmysgryw, cymmysglys.

Hybrid, } a. cymmysgryw, mysgryw, cym-
Hybridous, } mysg; à fo gymmysgryw.

Hybridity, s. cymmysgrywiaeth, mysgrywiaeth, cymmysgedd rhyw.

Hydage, s. (o *hyde*) treth ar bob gwaith aradr o dir.

Hydatid, } s. (Gr. *hudatis*) dyfrbothell, gwy-
Hydatis, } bothell, pothell ddwfr.

Hyde, s. (S.) gwaith aradr, gwaith atgor, hidya.

Hydra, s. (Ll.; Gr. *hudra*) dyfrsarff, gwysarff, dyfrneidr; y sarff amlbenog à laddwyd gàn Ercwlf; amhenfil, amrybenfil.

Hydra (in astronomy)—y Ddyfrsarff=cydser deheuol, yn cynnwys 60 seren.

Hydracid, s. (Gr. *hudôr*, ac *acid*) ulsur=sur yn cynnwys ulai fel un o'i elfenau hanfodol.

Hydragogue, s. (Gr. *hudragôgos*) meddyginiaeth i garthu y lliflynoedd.

Hydramide, s. ammonia, hedwrthsur.

Hydrant, s. (Gr. *hudrainô*) dyfriadyr.

Hydrargillite, s. (Gr. *hudôr* ac *argillos*) gwygleian, gwygleifaen.

Hydrargyrate, a. perthynol i arian byw; o arian byw; merchyraidd, ularianaidd.

Hydrargyrus, } s. (Ll.; Gr. *hudôr* ac *argurion*)
Hydrargyrum, } arian byw, merchyr, ularian, gwyarian.

Hydrate, s. (Gr. *hudôr*) ulaint, dyfraint, ulgris, ulsawd.

Metallic hydrate — ulegrid, ulgris delidaidd.

Hydrated, a. uleinniog; wedi ei gymmysgu â dwfr mewn cyfartaledd penodol.

Hydraulic, } a. (Gr. *hudraulis*; Ll. *hydraul-*
Hydraulical, } *icus*; Ff. *hydraulique*) awellaidd, awellawl, awellig, awellyddol; perthynol i drosglwyddiad dwr drwy bibellau.

Hydraulic engine — peiriant awellaidd, awell-beiriant.

Hydraulicon, s. math o ddyfr-organ.

Hydraulics, s. awelliaeth, awellyddiaeth; athrawiaeth trosglwyddo dwfr drwy bibellau.

Hydrenterocele, s. (Gr. *hudôr*, *enteron*, a *cêlê*) ceudodfreg dyfrol.

Hydriodate, s. (o *hydrogen* ac *iodine*) gwylyrgris, gwyfillaint.

Hydriodic, a. gwylyrgrisig, gwylyrgrisol, ulwahalaidd.

Hydrobromic, a. (o *hydrogen* a *bromine*) ulddrewig, ulddrewhalig; cynnwysedig o ulai a drewhalwy.

Hydrocarbon, s. dyfrulyf; cymmysg o ulai ac ulyf.

Hydrocarbonate, s. llosnwy, llosguwy, llosgager, tanchwa, uldan.

Hydrocarburet, s. nwy creisulai, dyfrulyfed.

Hydrocele, s. (Gr. *hudôr* a *cêlê*) tancydwst, bors ddwfr, y fors ddwfr.

Hydrocephalus, s. (Gr. *hudôr* a *cephalê*) dyfrglwyf yn y pen, penddyfrwst.

Hydrocharis, s. (Gr. *hudôr* a *charis*) alaw lleiaf.

Hydrochlorate, s. (Gr. *hudôr* a *chlorate*) halnwyaint, ulhoegaint.

Hydrochloric, a. (o *hydrogen* a *chloric*) halnwyol, ulhoegnwyol.

Hydrochloric acid—sur halnwy, sur halnwyol, sur halig.

Hydrocotyle, s. (Gr. *hudôr* a *cotulê*) amrain, toddaid wèn.

Hydrocyanates, s. pl. (*hydrogen* a *cyanates*) gwylashalion, hoegulgrision.

Hydrocyanic, a. glasulig, gwylasarig.

Hydrocyanic acid — sur glasulig, sur Prwssig.

Hydrodynamic, a. (Gr. *hudôr* a *dunamis*) dyfrallofyddol, dyfrallofawl.

Hydrodynamics, s. gwyrymiaeth, gwyrymofiaeth, dyfrallofyddiaeth, dyfrallofiaeth.

Hydrofluorate, s. lliforulaint, gwyliforaint.

Hydrofluoric, a. lliforulig, gwyliforig.

Hydrogale, s. (Ff.) glasdwr.

Hydrogen, s. (Gr. *hudôr* a *gennaô*) ulai; ulnwy.

Hydrogen gas — ulnwy, nwy ulai, nwy ulin; ulai.

Hydrogenate, } *v. a.* ulcio, ulino; cyfuno ulai
Hydrogentize, } âg unrhyw beth; cyfuno âg ulai.
Hydrogenous, *a.* ulin, ulciol, ulciaidd; perthynol i ulai.
Hydrographer, *s.* (Gr. *hudôr* a *graphô*) morddarluniwr, morddyluniwr, morddarlunydd, morgraffydd, morddarluniedydd, dyfrarluniwr, dyfrddarluniwr, darluniwr y môr; darluniwr dyfroedd.
Hydrographic, } *a.* morddarluniol, morddy-
Hydrographical, } luniol, morgraffyddol; dyfrddarluniol.
Hydrography, *s.* (Gr. *hudôr* a *graphô*) morddarluniad, morddarluniaeth, morarluniaeth, morddyluniad, morleniaeth, morgraffyddiaeth; dyfrddarluniad.
Hydroguret, *s.* (o *hydrogen*) ulured; cymmysg o ulai â rhyw sawd.
Hydroguretted, *a.* uluredog; yn cynnwys ulured.
Hydroleic, *a.* (Gr. *hudôr*, ac *oil*) dyfrolewig.
Hydrolite, *s.* (Gr. *hudôr* a *lithos*) ulfaen, gwyfaen, dyfrem.
Hydrological, *a.* dyfrofyddol, dyfregol, dyfryddol.
Hydrology, *s.* (Gr. *hudôr* a *logos*) dyfrofyddiaeth, dyfryddiaeth, dyfreg, ofyddiaeth dwfr.
Hydromancy, *s.* (Gr. *hudôr* a *manteia*) dyfrogan, dyfrarmes, dyfrgoel, dyfrddewiniaeth, dewiniaeth â dwfr.
Hydromantic, *a.* dyfrarmesol, dyfrgoelus, dyfroganus.
Hydromargaric, *a.* (*hydrogen* a *margaric*) ulfyrieridig.
Hydromel, *s.* (Gr. *hudôr* a *meli*) gwyfel; medd, meddyglyn, meddlyn.
Vinous hydromel—medd, meddlyn.
Hydrometer, *s.* (Gr. *hudôr* a *metron*) dyfrfesur, dyfrfesurydd, dyfrfydrai, gwyfesur, gwyfydrai, gwyfesurydd.
Hydrometric, } *a.* dyfrfesurol, gwyfesurol,
Hydrometrical, } gwyfydrol.
Hydrometry, *s.* dyfrfesuriaeth, dyfrfydraeth, gwyfesuriaeth, awfesuriaeth, gwyfydraeth, dyfrfydriad, gwyfydriad.
Hydrophane, *s.* (Gr. *hudôr* a *phainô*) gwyffiamfaen.
Hydrophanous, *a.* gwydryloew; â wnaed yn dryloew drwy ei drochi mewn dwfr.
Hydrophobia, *s.* (Gr. *hudrophobia*) cynddaredd, y gynddaredd, dyfrswyd, arswyd dwfr.
Hydrophobic, *a.* cynddeiriog, cynddeirus, dyfrswydol; perthynol i'r gynddaredd.
Hydrophore, *s.* (Gr. *hudôr* a *phoreô*) dyfraddygydd, dyfrgodydd, gwyaddygydd=offeryn i godi dwfr o'r dyfnder â fyner o afon, llŷn, neu y môr.
Hydrophyte, *s.* (Gr. *hudôr* a *phuton*) dyfrlys, planigyn dyfrdrig.
Hydropic, } *a.* (Ll. *hydropicus*; Gr. *hudrôps*)
Hydropical, } dyfrglwyfus, dyfrystog; claf o'r dyfrglwyf; dyfrain, dyfrllyd.
Hydropneumatic, *a.* (G. *hudôr* a *pneumaticos*) dyfrawyrogol, dyfrawyrol.
Hydrops, } *s.* (Gr. *hudrôps*; Ll. *hydrops*) dyfr-
Hydropsy, } glwyf, y dyfrglwyf, dyfrwst.
Hydrosalts, *s. pl.* gwyhalion, ulhalion, dyfrhalion.
Hydroscope, *s.* (Gr. *hudôr* a *scopeô*) gwyfynag, dyfrfynag, dyfroriawr.
Hydrostatic, } *a.* (Gr. *hudôr* a *staticos*) awsaf-
Hydrostatical, } ol, awsafaidd, dyfrbwys, dyfrbwysol.
Hydrostatically, *ad.* yn awsafol; yn ol egwyddorion awsafiaeth.
Hydrostatics, *s.* awsafiaeth, dyfrbwysiant, dyfrbwysyddiaeth.
One skilled in hydrostatics — awsafydd, awsafwr, dyfrbwyswr, un cyfarwydd mewn awsafiaeth.
Hydrosulphate, } *s.* (*hydrogen* a *sulphur*) ulufelgrisiog.
Hydrosulphuret, } elgris, ulufelured.
Hydrosulphuretted, *a.* ulufelgrisiog.
Hydrothorax, *s.* (Gr. *hudôr* a *thôrax*) dyfrglwyf y fron.
Hydrotic, *a.* (Gr. *hudôr*; Ff. *hydrotique*) yn tarfu dwfr; â symmudo ymaith ddwfr neu lysnafedd; gwydarfol.
Hydrotic, *s.* meddyginiaeth i garthu lliflynoedd; meddyginiaeth i symmud ymaith ddwfr neu lysnafedd; gwydarfydd, gwydarfai.
Hydroxalic, *a.* (*hydrogen* ac *oxalic*) ulsuranig.
Hydroxanthic, *a.* (Gr. *hudôr* a *xanthos*) ulfelynig.
Hydroxide, *s.* (Gr. *hudôr* ac *oxide*) ulegrid.
Hydruret, } *s.* (Gr. *hudôr*) ulured.
Hyduret, }
Hydrus, *s.* (Ll. o'r Gr. *hudôr*) dyfrsarff, gwysarff, dyfrneidr, dyfrig: cydser deheuol.
Hyemal, *a.* (Ll. *hyemalis*) gauafol, gauafaidd.
Hyemate,† *v. n.* (Ll. *hyemo*) gauafu, bwrw y gauaf.
Hyemation, *s.* gauafiad, gauafiant.
Hyena, } *s.* (Ll. *hyæna*; *hyaina*) udfil
Hyæna, } =gwylltfil tra ffyrnig, go debyg i flaidd.
Hygeian, *a.* (Gr. *hugiês*, *hugieia*) iechydol, iach; perthynol i iechyd; perthynol i *Hygeia*, neu dduwies iechyd.
Hygieine, } *s.* (Gr. *hugieinos*) iechyd; iechyd-
Hygiene, } aeth, cadwraeth iechyd; ffordd i gadw iechyd.
Hygeist, *s.* iechydwr, iachäwr, iechinydd; meddyg.
Hygienic, } *a.* iechydol, iachol, iechin; perth-
Hygeian, } ynol i iechyd.
Hygrology, *s.* (Gr. *hugros* a *logos*) llynofyddiaeth; athrawiaeth lliflynoedd neu hylifau y corff.
Hygrometer, *s.* (Gr. *hugros* a *metron*) ulfesur, ulfesurydd, ulfydrai, lleithfesur, lleithraddyr =offeryn i fesur lleithder yr awyr.
Hygrometrical, } *a.* ulfesurol, ulfydrol, lleith-
Hygrometric, } fesurol.
Hygrometry, *s.* ulfesuriaeth, ulfydraeth, lleithfesuriaeth.
Hygroscope, *s.* (Gr. *hugros* a *scopeô*)=*Hygrometer*.
Hygroscopic, *a.* ulfesurol, ulfydrol; â yfo leithder.
Hygrostatics, *s.* (Gr. *hugros* a *staticos*) ulsafiaeth; cymhariaeth graddau lleithder.
Hyke, *s.* hug.
Hylotheism, *s.* (Gr. *hulê* a *theos*) defnioraeth, defnyddioraeth=yr athrawiaeth nad oes Duw ond defnydd neu fater.
Hylozoic, } *s.* (Gr. *hulê* a *zoê*) bywddefnydd-
Hylozoist, } iawdr; un â gred fod defnydd yn fyw.
Hylozoic, *a.* defnyddfyw; perthynol i fywddefnyddiaeth.
Hylozoism, *s.* bywddefnyddiaeth, defnyddfyw-

iaeth, defneidwriaeth; yr athrawiaeth o fod gàn ddefnydd fath o fywyd.

Hym, *s.* math o gi.

Hymen, *s.* (Ll.; Gr. *humên*) Hufon, Priodior, duw priodas; priodas; gwyryfiaen, y bilen wyryfol, hufien.

Hymeneal, } *a.* (o *hymen*) priodasol; perth-
Hymenean, } ynol i briodas; hufonaidd.

Hymeneal, } *s.* priodasgerdd, priodasgan, cân
Hymenean, } briodasol, cerdd briodasol.

Hymenophyllum, *s.* (Gr. *humên* a *phullon*) rhedynach.

Hymenoptera, } *s.pl.* (Gr. *humên* a *pteron*) huf-
Hymenopterans, } adeinogion, hufadenogion.

Hymenopteral, } *a.* hufadeiniog, hufadeiniol,
Hymenopterous, } hufadeinaidd; yn meddu pedair aden bilenaidd.

Hymn, *s.* (Ll. *hymnus*; Gr. *humnos*) emyn, cathl, hymn, addolgan, mawlgerdd, mawlgan.

Hymn, *v.* emynu, cathlu; canu emynau, canu hymnau, moli mewn emynau, canu mawl, moliannu, mawlganu; canu.

Hymnic, *a.* emynol.

Hymnologist, *s.* (Gr. *humnos* a *logos*) emynwr, emynydd, cathlwr, cyfansoddwr emynau.

Hymnology, *s.* emynaeth, emyneg, casgliad o emynau.

Hyoid, *a.* (Gr. *huoeidos*) yn dynodi asgwrn y tafod.

Hyoscyamus, *s.* (Gr. *hus* a *cuamos*) parfyg, bela, ffa y moch, llewyg yr iar.

Hyoseris, *s.* (Gr. *hus* a *seris*) gwylaeth y moch.

Hyp, *s.* (talfyriad o *hypochondria*) iselder ysbryd, gwendid ysbryd, iseldra ysbrydoedd, gwendid ysbrydoedd, pruddglwyf, clefyd y ddueg, dueg, duegwst, pruddwst, wst.

Hyp, *v. a.* gwneuthur yn isel ei ysbryd; gyru i'r ddueg; pruddhau.

Hypæthral, *s.* (Gr. *hupo* ac *aithêr*) teml benagored, adail benagored.

Hypallage, *s.* (Gr. *hupallagê*) newidiaith, lledrewid, trosgyflyreb=troell ymadrodd.

Hypaspist, *s.* (Gr. *hupaspistês*) aesor, tarianydd; milwr yn Groeg gynt.

Hyper, (Gr. *huper*) rhagddawd yn dynodi *tros, gor-, ar-, rhy, tra, gormod.*

Hyper,† *s.* gorfeirniad.

Hyperaspist, *s.* (Gr. *huperaspistês*) amddiffynwr, diffynwr, tarianydd.

Hyperbaton, *s.* (Gr. *huperbaton*) trawschwedl, trawsiaith, troseb, trawsdrofeg=troell ymadrodd.

Hyperbatic, *a.* trawschwedlig, trawsgyfieol, gwrthdroawl.

Hyperbola, *s.* (Gr. *huperbolê*) trosgomell, trosgomer, trosgamen, trachomell, trosgyrfen.

Hyperbole, *s.* (Gr. *huperbolê*) gorwireb, gormodiaith, gormoddiaith; geuwireb.

Hyperbolic, } *a.* (o *hyperbola*) perthynol i
Hyperbolical, } drosgomell; trosgyrfol, trosgomellig, trosgyrfaidd.

Hyperbolic, } *a.* (o *hyperbole*) gorwirebus,
Hyperbolical, } gorwireddol, gormodieithol, gormoddieithol; gorwirol; dros ben gwir; uwch law y gwir *neu* 'r gwirionedd; is law y gwir *neu* y gwirionedd; tu hwnt i'r gwir *neu* 'r gwirionedd; yn mhellach na'r gwir *neu* 'r gwirionedd; mwy *neu* lai na'r gwirionedd; hwy *neu* fyrach na'r gwirionedd; yn cyrhaedd *neu* yn myned yn mhellach na'r gwir; gormodol; celwyddog.

Hyperbolically, *ad.* yn orwirebus, &c.; yn fwy *neu* yn llai na'r gwirionedd; yn ormodol.

Hyperboliform, *a.* trosgomellaidd, trosgomaidd, trosgyrfaidd; ar lun trosgomell.

Hyperbolism, *s.* gorwirebiaeth, gormodiaeth, gormoddiaeth, gorwiriaeth.

Hyperbolist, *s.* gorwirebydd, gorwirebwr; arferwr gorwireb *neu* ormodiaith.

Hyperbolize, *v.* gorwirebu, gorwireddu; gormodi; myned dros y gwir; myned yn mhellach na'r gwir; troseddu y gwir; mwyhau; lleihau.

Hyperboloid, *s.* (Gr. *huperbolê* ac *eidos*) gosgyrnen drosgomellig.

Hyperborean, *a.* (Gr. *huperboreos*) gogleddol, gogleddig, gorogleddol, tragogleddol, pellogleddol; oer, oer iawn.

Hyperborean, *s.* gogleddwr, gorogleddwr, tragogleddwr, pellogleddwr; Hyperboriad.

Hypercarburetted, *a.* gorulyfedog, gorulyfurog, gorulyfedig.

Hypercatalectic, *a.* (Gr. *hupercatalêcticos*) gorsillog, rhysillog, rhysillafog, trosfesurol, dros ben mydr.

Hypercatharsis, *s.* (o'r Gr.) rhygarthiad, gorysgothiad.

Hypercritic, *s.* (Ff. *hypercritique*; Gr. *huper* a *criticos*) gorfeirniad, rhyfeirniad, gorfeirniedydd.

Hypercritic, } *a.* gorfeirniadol, rhyfeirniadol,
Hypercritical, } gorfanwl, rhyfanwl. [aeth.

Hypercriticism, *s.* gorfeirniadaeth, rhyfeirniad-

Hyperdulia, *s.* (Gr. *huper* a *doulcia*) gorwasanaeth, goraddoliant, goraddoliad=yr addoliad à roir mewn eglwysi Pabaidd i Mair Forwyn.

Hypericon, } *s.* (Gr. *hupericon*; Ll. *hyperic-*
Hypericum, } *um*) eurinllys, nele.

Hypermeter, *s.* (Gr. *huper* a *metron*) gorfesur, trumesur, gorfydr, rhyfesur, trosfesur; peth dros ben mesur.

Hypermetrical, *a.* gorfesurol, gorfydrol, trosfesurol; dros ben mesur *neu* fydr; gormodol; âg ynddo sill dros ben.

Hyperoxide, *a.* goregridol, rhy egridol.

Hyperoxygenated, } *a.* gorufeledig, gorufel-
Hyperoxygenized, } nwyog; wedi ei ornawsu âg ufelai; â gormod o ufelai ynddo.

Hyperoxymuriate, *s.* llashalan, hoegaint, glasnwyaint.

Hyperoxymuriatic, *a.* glasnwyol, hoegnwyol.

Hyperphysical, *a.* goranianol, uchanianol, uchnaturiol, goruchnaturiol, goruchanianol.

Hypersarcosis, *s.* (Gr. *huper* a *sarx*) cig marw.

Hyperstene, } *s.* (Gr. *huper* a *sthenos*) anhy-
Hypersthene, } dorem; cornblith Labrador.

Hypersthenic, *a.* yn cynnwys anhydorem; tebyg i anhydorem; anhydoremaidd.

Hyperthyrion, *s.* (Gr. *huper* a *thurion*) arddrws, gwarddrws, gorddrws.

Hypertrophical, *a.* gorfaethol, rhyfaethol.

Hypertrophy, *s.* (Gr. *huper* a *trophê*) gorfaeth, rhyfaeth; helaethiad gàn ormod faeth.

Hyphen, *s.* (Gr. *huphen*) cydnod, asnod, cyssylltnod, cyplysnod, nod cysswllt, geirglwm, nod cydglwm = (-).

Hypnotic, *a.* (Gr. *hupnos*) cysgbar, cysgiadol, cysorol; à bair gwsg.

Hypnotic, *s.* cysgiadyr, cysgyffer, cysgbar, cysor, meddyginiaeth gwsg.

Hypnum, *s.* (Gr. *hupnon*) plufwswn, plufwsogl, pluaidd fwswn, pluaidd fwsogl.

Hypo, (Gr. *hupo*) rhagddawd yn arwyddo *tân, dân, oddi tân, is, is law, rhag-, go-, lled-.*

Hypocatharsis, *s.* (o'r Gr.) gogarthiad, gosgothiad, gosgarthiad.

Hypocaust, *s.* (Gr. *hupocaustion*) twymfa, twymgell, twymdy.

Hypochæris, *s.* (Gr. *hupo* a *choiris*) melynydd.

Hypochondres, } *s.=Hypochondria.*
Hypochondry, }

Hypochondria, *s. pl.* (Gr.) hudgyllaeth, dueg, duegwst, clefyd y ddueg, clefyd y gwynt, gwyntglwyf; wst, pruddglwyf, pruddwst, iselder ysbryd, pruddineb; ochrau y bol o dân y mân ais; duegranau.

Hypochondriac, } *a.* pruddglwyfus, prudd-
Hypochondriacal, } glwyfog; claf o'r ddueg; prudd, trymllyd, athrist, isel ei ysbryd; hudgyllig; yn peri pruddineb; â chlefyd y gwynt yn ei flino; perthynol i'r rhanau o fewn y mân ais *neu* o gwmpas i'r afu a'r ddueg.

Hypochondriac passion — hudgyllaeth, dueg, duegwst, clefyd y ddueg, wst.

Hypochondriac, *s.* un pruddglwyfus, pruddglwyfog, ystog; un claf o'r ddueg; claf o'r pruddglwyf.

Hypochondriacism, } *s.* hudgyllaeth, duegwst,
Hypochondriasis, } y ddueg, pruddglwyf, pruddwst, wst, iselder ysbryd, iseldra ysbrydoedd.

Hypocist, *s.* (Gr. *hupocistis*) creigrosmodd, creigrosrwyth.

Hypocrateriform, *a.* (Gr. *hupo, cratêr*, a Ll. *forma*) ar lun heilyr; ar wedd heilydd; heilyrwedd, heilyraidd.

Hypocrisy, *s.* (Ll. *hypocrisis;* Gr. *hwpocrisis*) rhagrith, ffuant, ffug, ffug-santeiddrwydd, lledrith; ffalstedd.

Hypocrite, *s.* (Ff.; Gr. *hupocritês*) rhagrithiwr, ffugiwr, ffuantwr, ffuantydd, ffugiedydd, lledrithiwr, dyn ffuantus, un rhagrithiol.

Hypocritic, } *a.* rhagrithiol, rhagrithiog,
Hypocritical, } rhagrithus, ffuantus, ffuannus, ffuannol, ffuannaidd, ffugiol, lledrithiol, lledrithiog, twyllodrus, anghywir.

Hypogæous, } *a.* (Gr. *hupo* a *gê*) tanddaiarol;
Hypogeial, } à dyfo dân y ddaiar.

Hypogastric, *a.* (Gr. *hupo gastêr*) isfolig; perthynol i'r isfol; perthynol i ran ganol parth isaf y bol.

Hypogastrocele, *s.* (Gr. *hupogastrion* a *cêlê*) isdorgest.

Hypogean, *a.* isddaiarol, tanddaiarol; yn addfedu dân y ddaiar.

Hypogene, *a.* (Gr. *hypo* a *gennaô*) isffurfiedig, tanffurfiedig, isffurfiog.

Hypogeum, *s.* (Gr. *hupo* a *gê*) y rhanau o dŷ à fônt dân y ddaiar.

Hypogyn, *s.* (Gr. *hupo* a *gunê*) isfenyw, planigyn isfenywaidd.

Hypogenous, *a.* isfenywaidd.

Hypophora, *s.* (Gr. *hupophoros*) lledymddwyn= troell ymadrodd.

Hyponitrous, *a.* (Gr. *hupo* a *nitrous*) isfloraidd, lledfloraidd.

Hypophosphite, *s.* islosnurith, lledlosnurith.

Hypophosphorous, *a.* (Gr. *hupo*, a *phosphorous*) isufelaidd, tanufelaidd.

Hypopium, } *s.* (Gr. *hupôpion*) llygadgrawn,
Hypopion, } llygador, crawn yn ngheudod y llygad.

Hypostasis, } *s.* (Gr. *hupostasis*) hanfod, bod,
Hypostasy, } ansawd; sylwedd; ansodoldeb, ansodiaeth, ansodoliaeth, bodoldeb, hanfodoldeb, hanfodoledd, persondod, personoliaeth, personoledd; person.

Hypostatic, } *a.* hanfodol, ansodol, personol;
Hypostatical, } sylweddol; cyfansoddol.

The hypostatical union—yr undod ansodol; yr undod personol.

Hypostyle, *s.* (Gr. *hupostulos*) peth à gynnelir gân golofnau; pilerddal.

Hyposulphate, *s.* isufelgris, tanufelaint.

Hyposulphite, *s.* isufelith, tanufelith.

Hyposulphuric, *a.* isufelig, isloafeinig, lledlosfeinig, tanufelig.

Hyposulphurous, *a.* isufelaidd, isloafeinaidd, lledlosfeinaidd, tanufelaidd.

Hypotenuse, } *s.* (Gr. *hupoteinousa*) tanlinell,
Hypothenuse, } tanlin, toglinell, toglin, hwyaflin=hirlinell tryfal cywir-onglog.

Hypothec, *s.* (Gr. *hupothêcê;* Ll. *hypotheca*) gwystl.

Hypothecate, *v. a.* gwystlo.

Hypothecation, *s.* gwystliad, gwystledigaeth, gwystleidiaeth.

Hypothecator, *s.* gwystlwr, gwystlor.

Hypothesis, *s.* (Ll.; Gr. *hupothesis*) tybiaeth, tybiant, tyb, tybygoliaeth, amcansail, amcandyb, rhagosodiad, tybosodiad, amcanosod, gosodiad anmhrofedig, amcan, llettyb, godyb, barn annilys, tybygiant, tybygiad, tybiad; damcaniaeth, damcaniad.

Hypothetic, } *a.* tybygol, tybiol, tybiannol,
Hypothetical, } tybygiadol, tybiedigol, tybiedig, amcanseiliog, tybosodol, amcandybiol, amcanosodol; ammodol; à seiliwyd ar dyb *neu* amcan yn unig; à gymmerir *neu* à osodir yn lle gwir ac nis profir.

Hypothetic syllogisms—cyfresymau ammodol.

Hyppish, *a.* (o *hyp*) claf o'r ddueg; pruddglwyfus, hudgyllig; isel ei ysbryd; isel ei feddwl; prudd, athrist.

Hyrse, *s.* (Al. *hirse*) miled, milet.

Hyrst, *s.* (S.) coed, coedwig, gwig.

Hyson, *s.* (o'r Chinaeg) math o de gwyrdd rhagorol; te Hyson.

Hyssop, *s.* (Ll. *hyssopus;* Gr. *hussôpos*) isop, isobl.

Hysteralgia, } *s.* (Gr. *huster* ac *algos*) crothwst,
Hysteralgy, } bruglwyf, poethder yn y groth.

Hysteric, } *a.* (Ff. *hysterique;* Gr. *hustericos*)
Hysterical, } perthynol i glefyd y fam; perthynol i'r famog *neu* famwst; mamglwyfus, mamystog, mamystaidd, mamogaidd; llewygol, giffrawol, giheintus, giheintiog.

Hysterics, } *s. pl.* y famwst, y famog, y fam,
Hysteria, } clefyd y fam, clwyf y fam, mamglwyf, gwaith y fam; giglwyf, gihaint; llewyg, llewygon.

Hysterocele, *s.* (Gr. *hustera* a *cêlê*) torgroth.

Hysterology, *s.* (Gr. *husteros* a *logos*) yr olaf yn mlaenaf; gwrthdroad, gwrthdrofeg.

Hysteron Proteron, *s.* (Gr.) yr olaf yn mlaenaf; gwrthdroad, gwrthdrofeg.

Hysterotomy, *s.* (Gr. *hustera* a *tomê*) y groth, crothdoriad, brudoriad, bruddifyniaeth.

Hythe, *s.* (S. *hyth*) porthladd bychan, porthleddyn, hefnyn, corborthladd.

Hystrix, *s.* (Gr. *hus* a *thrix*) y ballasg.

I.

I, fel rhifnod, a saif am un=1.

I, pr. (S. *ic;* Al. *ich;* Ff. *je;* It. *io;* Gr. a Ll. *ego*) mi, myfi, i; minnau, innau.

I also, } minnau, myfinnau, innau.
I too, }

I myself—mi fy hun; mi fy hunan; myfi fy hun; myfi fy hunan.

It is I—myfi yw, myfi ydyw, mi yw.

I said—mi a ddywedais; myfi a ddywedais; dywedais i; dywedais.

I said that it was so—dywedais mai felly yr oedd.

Did I say so? } a ddywedais i felly?
Have I said so? }

I am — ydwyf, wyf, yr ydwyf, yr wyf, ydwyf fi, wyf fi, yr wyf fi.

I AM THAT I AM — YDWYF YR HWN YDWYF.

I too saw him—minnau a'i gwelais ef; gwelais innau ef.

I also am cut out of the clay—o'r clai y torwyd finnau; o'r clai y'm torwyd innau.

He affirmed that I did this — haerodd wneuthur o honof hyn; haerodd i mi wneuthur hyn.

I,† *ad.* ïe, ïa.

Iacinth, *s.* (Gr. *huacinthos*) iacinth, hyacinth, hyacinthus.

Iambic, *a.* (Gr. *iambicos;* Ff. *iambique*) perthynol i gorfan dyrchafedig; byr a hir.

Iambic, } *s.* (Gr. *iambos;* Ll. *iambus*) corfan
Iambus, } dyrchafedig, Iambus=corfan â'i sill gyntaf yn fèr, a'r ail yn hir; megys, *glanhau, parhad* (⏑ –).

Iambics, *s. pl.* corfanogion dyrchafedig.

Iberis, *s.* (o *Iberia*, hen enw Yspaen) beryn.

Ibex, *s.* (Ll.) gafr yr Alpau, alpafr, creigafr.

Ibidem, *ad.* (Ll.) yn yr un lle; yn yr un màn; yn yr un fân.

Ibis, *s.* (Gr. a Ll.) math o aderyn; aderyn cysegredig yr Aifft.

Icarian, *a.* (o *Icarus* ab Dædalus) à ehedo yn rhy uchel; uchedegog, uchedegol; hyf ei hedfa.

Ice, *s.* (S. *is, isa;* Al. *eis;* Is. *ys*) ia, rhew, iäen; caenrew; caensugr.

Flake of ice—clwyden o ia; clwyd o ia; plymen ia.

Sheet of ice—iäen, ysblent, llèn o ia.

Ice-bone—y rhan *neu* ddarn olaf i asgwrn cefn eidion.

To break the ice—tori yr ia; agor y ffordd; rhaglwybro; hyrwyddo, rhwyddhau, parotöi, *neu* balmantu y ffordd; agor pen y ffordd; agor y llwybr; dechreu.

Ice, *v. a.* toi *neu* guddio âg ia; inenu; troi yn ia; gwneyd yn ia; rhewi; rhewgaenu, caensugro, haensugro; oeri.

Icebearer, *s.* rhewddygydd, rhewddygyr, rhewddygai.

Iceberg, *s.* (*ice*, ac Al. *berg*) rhewfryn, rhewfynydd, iafryn, bryn ia, bryn o ia, mynydd ia, mynydd o ia.

Icebird, *s.* aderyn yr ia.

Iceblink, *s.* terylledd ia, ysmig ia.

Iceboat, *s.* rhewfad, rhewgwch, bad ia, bad rhew=cwch i dori mynedfa drwy rew.

Icebound, *a.* rhewrwym; rhwym gàn ia *neu* rew; rhwym yn yr ia.

Icebuilt, *a.* à wnaed o ia; llwythog o ia.

Ice-cream, } *s.* rhewhufen, hufen ia.
Iced Cream, }

Ice-drops, *s. pl.* rhewsyrthion, rheiseidr ia.

Ice-glazed, *a.* rhewgaenedig; rhewolchedig.

Icehouse, *s.* ty rhew, ty ia, rhewdy.

Ice-island, } *s.* ynys ia, ynys o ia, ynys o rew,
Ice-isle, } rhew-ynys.

Iceland Moss, *s.* mwsogl Ynys yr Ia, mwswn Island.

Iceplain, *s.* gwastadedd o ia, gwastadedd o rew, rhew-dyno.

Iceplant, *s.* rhewlys, planigyn yr ia.

Icespar, *s.* rhewgrisfaen, rhewysger.

Ich Dien, *s.* (Al.) yr arwyddair yn nghwnsallt Tywysog Cymru, yn dynodi *gwasanaethaf*, neu *yr wyf yn gwasanaethu*.

Ichneumon, *s.* (Gr. a Ll.) llygoden Pharaoh.

Ichneumonidan, *a.* perthynol i lygoden Pharaoh, neu yr Ichneumon.

Ichnographic, } *a.* seilargraffol, seilddarlun-
Ichnographical, } iol; perthynol i seilargraff; yn darlunio cynllun adeilad.

Ichnography, *s.* (Gr. *ichnos* a *graphô*) seilargraff, seilddarlun, seilarlun, seilgynllun, seilgraff, seilddarluniad, seilargraffiad, cynllun adail; cynllun.

Ichor, *s* (Gr.) crawn, gôr, madredd, cornwydlif, briwlif; llifnodd; lliflyn teneu; llifiyn teneu yn rhedeg o gornwyd; icwr, meiddlyn.

Ichorous, *a.* llifnoddol, teneu, dyfraidd, dyfrllyd, meiddlynaidd; madreddog; fel cornwydlif; crawnllyd, gorllyd, briwlifol.

Ichthyocol, } *s.* (Gr. *ichthus* a *colla*) pysglud.
Ichthyocolla, }

Ichthydorulite, *s.* (Gr. *ichthus, doru,* a *lithos*) pysgreinfaen.

Ichthyography, *s.* (Gr. *ichthus* a *graphô*) pysgodeg, traethawd ar bysgod.

Ichthyolite, *s.* (Gr. *ichthus* a *lithos*) pysgfaen, maenbysg.

Ichthyological, *a.* pysgyddol, pysgofyddol.

Ichthyologist, *s.* pysgydd, pysgofydd.

Ichthyology, *s.* (Gr. *ichthus* a *logos*) pysgyddiaeth, pysgofyddiaeth.
Ichthyomancy, *s.* (Gr. *ichthus* a *manteia*) pysgarmes, pysgogan, dewiniaeth pysg.
Ichthyophagist, *s.* (Gr. *ichthus* a *phagô*) pysgysydd, pysgyswr ; un à ymbortho ar bysg.
Ichthyophagous, *a.* pysgysol ; yn byw *neu* ymborthi ar bysg.
Ichthyophagy, *s.* pysgysiaeth, pysgysiant.
Ichthyothalmite, *s.* (Gr. *ichthus, ophthalmos,* a *lithos*) pysglygadfaen.
Ichthyosaurus, *s.* (Gr. *ichthus* a *sauros*) pysgfadfall, pysgwedresi.
Ichthyotomy, *s.* (Gr. *ichthus* a *tomê*) difyniaeth pysgod.
Icicle, *s.* (S. *ises-gecel ;* Is. *ysiegel*) pib ia, clo ia, clöyn ia, cloch ia : *pl.* pibonwy, pibau ia, clych ia.
Iciness, *s.* (o *icy*) iäeiddrwydd, ialydrwydd, ieinder, iäedd, iäaeth, rhewlydrwydd, rhewi.
Icon,† *s.* (Gr. *eicôn*) delw, eilun, arlun, llun.
Iconism, *s.* llun, delw, ffugr, eilun, arddangosiad.
Iconoclasm, *s.* (Gr. *eicôn* a *claô*) delwdoriaeth, eilundoriaeth, toriad delwau.
Iconoclast, *s.* (Ff. *iconoclaste ;* Gr. *eicôn* a *clastês*) delwdorwr, eilundorwr, eiddoldorwr, torwr delwau : *pl.* delwdoriaid, delwdorwyr.
Iconoclastic, *a.* delwdorol, eilundorol ; yn tori delwau.
Iconography, *s.* (Gr. *eicôn* a *graphô*) delwddarluniaeth, delwarluniaeth, delwadaeth, darlunyddiaeth=darluniad o ddelwau, darluniau, safluniau, a'r cyffelyb.
Iconolater, *s.* (Gr. *eicôn* a *latreus*) delwaddolwr, eilunaddolwr, eilunaddolydd, addolwr delwau.
Iconolatry, *s.* delwaddoliaeth, eilunaddoliaeth, delwaddoliant, addoliad delwau.
Iconology, *s.* (Gr. *eicôn* a *logos*) delwofyddiaeth, eilunofyddiaeth, darlunofyddiaeth.
Icosahedral, *a.* (Gr. *eicosi* a *hedra*) ugeinochrog, ugeinochrol, ugeinochr.
Icosahedron, *s.* corff ugeinochrog, ugeinochr, trygorff ugeinochrog, ugeinor.
Icosander, *s.* (Gr. *eicosi* ac *anêr*) ugeinwryw, planigyn ugeinwryw.
Icosandria, *s.* Ugeinwryw = y ddeuddegfed genedl yn nhrefniant Linnæus.
Icosandrian, } *a.* ugeinwryw, ugeinwrywaidd ;
Icosandrous, } perthynol i'r genedl Ugeinwryw.
Icteric, } *a.* (Ll. *ictericus*) claf o'r clefyd
Icterical, } melyn ; à'r clwyf, cryd, *neu*
Icteritious, } glefyd melyn arno ; yn y clefyd
Icteritous, } melyn ; melyn ; da rhag y clefyd melyn.
Icteric disease—y clefyd melyn, y clwyf melyn, y cryd melyn, rhiffwnt, melyni.
Icterus, *s.* (Gr. *icteros*)=*Icteric disease.*
Icy, *a.* (o *ice*) iäaidd, ialyd, iain, iäain, rhewllyd, rhewllyd, iaog, rhewog ; llawn ia ; âg ia ynddo *neu* arno ; fel yr ia ; oer, oerllyd, fferllyd.
Icy sea—rhewfor, môr rhewllyd.
Idea, *s.* (Gr. a Ll.) delfryd, meddylrith, ymofeg, meddylddrych, amgyffred, cyffred, amgyffrediad, gofeg, syniad, ymsyniad, rhyniad, rhitheg, meddwl, rhith y meddwl, menedrith, arbwyll, dychymyg, tyb, tybiant, amcan, credd ; delw *neu* ddelwad peth yn y meddwl.
Association of ideas — cymdeithasiad delfrydau, syniadau, *neu* feddylrithiau ; dargrybwylliad meddylddrychau.
Ideal, *a.* (o *idea*) delfrydig, delfrydol, delfrydaidd, ymofegol, rhithegol, dychymygol, meddyliol, menwol, menwin, tybiol, amgyffredol, cyffredol, dyfeisiol ; à fo yn y meddwl *neu* ddychymyg yn unig.
Ideal beauty, } manon, tybfanon, gwir deg-
Beau ideal, } wch dychymygol, ceinder delfrydig, perffeithrwydd tegwch.
Idealess, *a.* diddelfryd, difeddylrith, difeddwl, diymofeg.
Idealism, *s.* delfrydoliaeth, delfrydiaeth, annefnyddiodraeth, ansylweddiaeth, tybathroniaeth=cred y rhai a haerant nad oes sylwedd neu ddefnydd.
Idealist, *s.* delfrydolwr, delfrydydd, tybathronydd, annefnyddiawdr, ymofegwr.
Ideality, *s.* delfrydoldeb, dychymygedd, delfrydgarwch.
Idealize, *v. n.* llunio meddylrithiau, &c. ; tybio, tybied, ymofegu, delfrydio, delfrydu.
Ideally, *ad.* yn y meddwl, yn y meddyliau, yn y dychymyg, mewn dychymyg ; mewn dychymyg yn unig ; yn ddychymygol, yn ddelfrydig.
Ideate,† *v. a.* dychymygu, tybied.
Idem, *s.* (Ll.) yr un, yr unrhyw.
Identic, } *a.* (Ff. *identique*, o'r Ll. *idem*) yr un,
Identical, } yr unrhyw, unrhywiol ; yr un ac nid arall ; yr un a'r unrhyw ; hwnw ei hun ; gwir.
Identicalness, *s.* unrhywdeb, unrhywder, unoledd, unrhywiaeth.
Identification, *s.* unrhywiad, hunaniaethad.
Identify, *v.* (Ll. *idem* a *facio*) unrhywio, unrhywioli, hunaniaethu, unoli ; gwneuthur yn un *neu* yn unrhyw ; profi yn un *neu* yn unrhyw ; profi unrhywdeb ; cael allan fod peth yr un *neu* yr unrhyw ; profi mai yr un un ydyw ; ystyried yr un ; penodi ; dyfod yn un *neu* unrhyw ; myned yn un.
Identism, *s.* unrhywddysg, unrhywiolaeth.
Identity, *s.* (Ff. *identité*) unrhywiaeth, unrhywdeb, unrhywder, hunaniaeth, unoliaeth, unoledd, unolrwydd, unolder ; yr un peth ; y peth ei hun ac nid arall.
Ideographic, *a.* (Gr. *idea* a *graphê*) gofegysgrifol, gofegluniol, delfrydluniol ; yn amlygu delfrydau ac nid seiniau ; arwyddluniol.
Ideological, *a.* delfrydegol.
Ideologist, *s.* delfrydegwr, delfrydegydd, gofegofydd.
Ideology, *s.* (Gr. *idea* a *logos*) delfrydeg, delfrydofyddiaeth, ofyddiaeth meddylrithiau ; meddyleg.
Ides, *s. pl.* (Ll. *idus*) Idau=enw à roddid gàn y Rhufeiniaid gynt i 8 dïwrnod yn mhob mis, yn deohreu ar y 15fed o Fawrth, Mai, Gorphenaf, a Hydref, ac ar y 13ydd o'r misoedd ereill.
Idiocracy, *s.* (Gr. *idios* a *crasis*) priodgredd, priodgreth, priodgnawa, neilltuolrwydd cyfansoddiad ; ardymmyr, ardymmer, tymmer ; tymmer briodol un.
Idiocratic, } *a.* priodgreddol, priodgrethol,
Idiocratical, } priodgreddus, priodgrethus ; neilltuol ei dymmer *neu* gyfansoddiad.
Idiocy, *s.* (Gr. *idiôteia*) ffoledd, gwallbwyll, penwendid, gwall synwyr, diffyg synwyr, ffolineb geni, gwallgof, gwallgofrwydd, symlyndod.

Idioelectric, *a.* (Gr. *idios*, ac *electric*) trydanol ynddo ei hun; yn cynnwys trydan yn ei anianawdd naturiol; hundrydanol.

Idiom, *s.* (Gr. *idiôma*; Ff. *idiome*) priodwedd, hepwedd, priod-ddull, priodoledd iaith, priodoliaeth iaith, ieithrym, ieitheb; ieithwedd; anian iaith, rhediad iaith, ieithred, ieithrediad, geirwedd, geirwedd, geiriadaeth, geiriolaeth, geiriad; llafarwedd, tafodiaith, priodiaith, priodoliaith, llafarddull, adiaith; dull ar ymadrodd priodol i ryw iaith.

Idiomatic, } *a.* priodol i iaith; priodweddol,
Idiomatical, } hepwedd ol, hepweddig, ieithrymus, ieithweddol, ieithebus, ieithredol, geirweddol; perthynol i anian iaith; à fo yn ol anian *neu* rediad iaith.

Idiomatically, *ad.* yn ol anian iaith; yn ol priodwedd iaith; yn ol rhediad iaith; yn briodweddol, &c.

Idiopathic, *a.* priodheintiol, priodheintus.

Idiopathy, *s.* (Gr. *idios* a *pathos*) priodheintiaeth; cyflwr o glefyd nad achoswyd gàn un clefyd arall.

Idio-repulsive, *a.* gwrthymhyrddol, ymwrthyrol; yn gwrthyru ei hun.

Idiosyncrasy, *s.* (Gr. *idios*, *sun*, a *crasis*) priodgredd, priodgreth, priodnaws, neilltuolrwydd cyfansoddiad; ardymmyr, ardymmer, tymmer; tymmer briodol un; priodgynghredd.

Idiosyncratical, *a.* priodgreddol, priodgrethol, priodgreddus, priodgrethus; neilltuol ei dymmer *neu* gyfansoddiad.

Idiot, *s.* (Gr. *idiôtês*; Ll. *idiota*) symlyn, gwirionyn, gwirion, ffol geni, gwirioniad, un lledwirion, hurtyn, hurthgen, ynfydyn, ffwl geni, ffwlcyn, iolyn, ffol, ynfydwas, dyn ynfyd, ynfyd cynnwynol.

Idiotcy, *s.*=*Idiocy*.

Idiotic, } *a.* (o *idiot*) symlynaidd, gwirion-
Idiotical, } llyd, lledwirion, ffol, anghall, cuall,
Idiotish, } dwl, ynfyd.

Idioticon, *s.* (Gr. *idiôticon*) priodieithur; geiriadur o ryw briodiaith *neu* lafarwedd neilltuol.

Idiotism, *s.* (Gr. *idiôtismos*) priodwedd, priodddull iaith, anian iaith, ieithrym, ieithwedd, ieithred, priodoledd ymadrodd; ffoledd, symlyndod, symlyneiddrwydd, penwendid, lledwiriondeb, gwall synwyr, gwallbwyll, diffyg synwyr, diffyg pwyll, ffolineb geni, gwallgof, gwallgofrwydd, ynfydrwydd, hurtrwydd, ffolineb.

Idiotize, *v. n.* gwirioni, lledrydu; myned yn symlynaidd.

Idle, *a.* (S. *idel*) segur, segurllyd, ofer, diwaith; gwag, coeg, gorwag, oferwag; diffrwyth, aneffeithiol, dieffaith, difudd, anfuddiol; diog, dioglyd, musgrell, mewydus, mewydol, swrth; diofal, esgeulus; hamddenol, hamddenog, mewn hamdden, mewn seibiant, yn cael ennyd.

An idle female—seguren, segurddynes, dynes segur.

An idle fellow—seguryn, segurddyn, segurwas, diogyn, oferddyn, oferwas, un segurllyd.

Idle work—oferwaith, gwaith ofer.

An idle tale — oferchwedl, chwedl oferwag, chwedl ofer; coegchwedl, gwagchwedl, ffiloreg, ofersiarad.

Idle talk — ofersiarad, oferiaith, gwagiaith, gwagsiarad, siarad gwag.

An idle toy—coegbeth, gwagbeth, oferbeth, gwaelbeth, oferdlws, tegan diwerth; gwegi.

Idle tricks — ofergastiau, castiau ofer, chwydawiaeth.

Idle hours—oriau segur, oriau hamddenol, oriau diwaith.

Idle conceit—gwagdyb, coegdyb; oferdyb; ofergoel.

Idle reason—oferbwyll, rheswm oferwag.

To be idle—segura, ofera; bod yn segur; bod yn ofer; bod yn ddïog; mewyda, mewydo; godechial; pencawna.

To grow idle—dïogi; myned yn ddïog ac yn segur; myned yn ofer *neu* ddïog.

Idle, *v. n.* segura, ofera; bod yn segur; bod yn ofer; bod yn ddïog; mewyda, mewydo, mewa; godechial; pencawna, simera, gwersa.

To idle away—oferdreulio, gwagdreulio, diffrwytho, coeg-dreulio; treulio yn ofer.

Idleheaded, } *a.* siolwag, penwag, penofer, pen-
Idlepated, } wan, penysgafn, penchwiban, gwibwrn; lledfrydig, gwallgofus, gorphwyllog.

Idleness, *s.* seguryd, segurdod, seguredd, oferedd, oferdod; dïogi, mewyd, mewydedd, mewydrwydd, musgrellni; diffrwythder; gwagedd, gwagder, gwegi.

Given to idleness—segurllyd; â'i serch ar seguryd; yn caru bod yn segur.

Of idleness cometh no good—ni cheir da o hir gysgu.

Idler, *s.* segurwr, seguryn, segurddyn, segurwas, oferwr, oferddyn, oferwas; diogyn.

Idlesby,† *s.* seguryn, dïogyn.

Idly, *ad.* yn segur, &c.

To talk idly—ofersiarad, gwagsiarad, gwagsiared, coegsiarad, coegsiared, coegchwedleua, gwagchwedleua, oferchwedleua; dywedyd geiriau anmherthynasol; ymleferydd.

Idocrase, *s.* (Gr. *idea* a *crasis*) rhithegfaen.

Idol, *s.* (Gr. *eidôlon*; Ff. *idole*) eilun, delw, geuddelw, eiddol, (*pl.* eiddolon); eilundduw, duw, geudduw.

Idolater, *s.* (Gr. *eidôlatrês*; Ll. *idolatra*) eilunaddolwr, delwaddolwr, eilunaddolydd, addolwr eilunod, addolydd delwau, geuaddolwr.

Idolatress, *s.* eilunaddoles, delwaddoles, addoliades eilun, geuaddoles.

Idolatrical,† *a.* eilunaddolgar.

Idolatrize, *v.* eilunaddoli, delwaddoli, geuaddoli; addoli delwau *neu* eilunod.

Idolatrous, *a.* eilunaddolgar, delwaddolgar, eilunaddolaidd, delwaddolaidd, delwaddolog; yn addoli geudduwiau; delwog.

Idolatrous worship—eilunaddoliaeth, delwaddoliant, delwaddolineth, eilunaddoliad, eilunaddoliant, addoliad eilunod.

Idolatry, *s.* (Gr. *eidôlatreia*) eilunaddoliaeth, delwaddoliaeth, eilunaddoliad, eilunaddoliant, delwaddoliad, delwaddoliant, geuaddoliaeth, geuaddoliad, geudduwiaeth, addoliad eilun, addoliad eilunod, addoliad delw, addoliad delwau, addoliad geudduw.

Idolish, *a.* eilunaddolaidd, delwaddolaidd, eilunaddolgar, delwog.

Idolism, *s.* addoliaeth eilunod, addoliad delwau, delwaddoliaeth, eilunaddoliaeth.
Idolist, *s.* eilunaddolwr, delwaddolwr, addolwr eilunod, addolwr delwau, geuaddolwr.
Idolize, *v. a.* gwneuthur eilun, delw, duw, *neu* eilundduw o; addoli *neu* berchi megys duw; eilunaddoli, delwaddoli; addoli, gorpherchi, gorberchi, gorhoffi, rhygaru.
Idolizer, *s.* eilunaddolwr, addolwr, addolydd, gorberchwr, rhygarwr; un â wnelo dduw o beth.
Idolous, *a.* (o *idol*) delwog, delwaddolaidd, eilunaddolaidd, eilunaddolgar.
Idoneous, *a.* (Ll. *idoneus*) addas, cyfaddas, gweddus, cymhwys, sutiol, priodol, cyflëus, cyfiadd, cymmesur.
Idrialine, *s.* defnydd hydawdd fflamychol à geir yn Idria, yn Carniola.
Idyl, *s.* (Gr. *eidullion;* Ll. *idyllium*) bugeilerdd, bugeilgan, bugeileg, bugeilgan fêr, bergan fugeilaidd, bergan, berganig.
If, *c.* (o'r S. *gif, gifan*) os, od, o; pe, ped, pes, pei, be; or.
If (with the indicative)—os, od, o, or.
If (with the subjunctive)—pe, ped, pes, pei.
If not—onid e, onitê, os amgen; oni, onid, onis; pe na, pe nad, pe nas, pe nag; os ni, os nid; os na, os nad; pona, ponad, ponid, penag.
But if not—ac onid e; os amgen; ac oni, ond oni, eithr oni; ond os ni, eithr os ni.
As if—fel pe, fel ped, megys pe; màl pe bai; fel pe bai; màl *neu* fel pe byddai; malpai, màl petai, màl pei.
As if it were—màl pe bai; fel pe bai; màl pe byddai; fel pe byddai; malpai, màl petai; màl pei.
If so—os felly; hwyrach.
If it be so—os felly; os felly mae; os yw felly; efallai, fe allai.
If so be, } osyd, osid, od yw, os yw, os
If it be, } ydyw; pe bai.
If it were, } pe bai, pe byddai, petai.
If it should be, }
If there were—pe bai, pe byddai, ped y byddai.
If thou wert—pe byddit, pe bait, petit.
If I were to go—ped awn, ped elwn.
If he would come here—pe deuai yma; pe doai yma.
If he were well—pe iach fyddai; pe bai iach; pe iach.
If I had not come — oni bai fy nyfod; pe nas daethwn; pe na ddaethwn.
If it were not for thee—oni bai ti; oni byddai ti.
If thou knewest the gift of God—ped adwaenit ddawn Duw.
See if he be at home—edrych a ydyw efe gartref; edrych a yw efe gartref.
If thou be not that Christ, nor Elias, neither that prophet—onid ydwyt ti na'r Crist, nac Eliias, na'r proffwyd.
If so be she may be healed—i edrych a iachâ hi (*Jer.* li. 8).
I'faith, *ad.* (talfyriad o *in faith*) yn wir, mewn gwir, yn ddïau, yn wir ddïau.
Igneous, *a.* (Ll. *igneus*) tanllyd, o dân, tanaidd, tanol, tanog, ufelog; tanllachar, llachar, tanbaid; à gynnyrchwyd gàn dân.
Ignescent, *a.* (Ll. *ignescens*) gwreichionog, gwreichionol, fflachiog, tanol, cynneuol.
Ignescent, *s.* clinfaen.
Igniferous, *a.* (Ll. *ignifer*) taniadol, tanddwyn; à ddygo dân.
Ignifluous, *a.* (Ll. *ignifluus*) tanllifol, tanllif, tanlli, llawn tân.
Ignify, *v. a.* (Ll. *ignis* a *facio*) tanio, tanu, tanial, ennyn, ennynu, cynneu, llosgi, taniadu, dydanio, ufelu; gosod, rhoi, *neu* ddodi ar dân; gwneuthur yn dân.
Ignigenous, *a.* (Ll. *ignis* a Gr. *genaô*) cynnyrchedig gàn dân; tanddeilliog, taneigiog, tanfagedig.
Ignipotent, *a.* (Ll. *ignis* a *potens*) tanalluog.
Ignis Fatuus, *s.* (Ll.) ellylldan, hudlewyrn, hudlewyn, llewyrn, malldan, tân ellyll, tân llwynog.
Ignite, *v.* (Ll. *ignis*) tanio, tanu, tanial, ennyn, ennynu, dydanio, ufelu, taniadu; gosod, rhoi, *neu* ddodi ar dân; cymmeryd tân; myned ar dân; cynneu, llosgi.
Ignitible, *a.* tanadwy, taniadwy, hydan, llosgadwy, ennynadwy, cynneuadwy, ennynol, cynneuol.
Ignition, *s.* (o *ignite*) taniad, taniediqaeth, ennyniad, dydaniad, ennyn, ennynfa, llosg, llosgiad, cynne; creisionad.
Ignivomous, *a.* (Ll. *ignivomus*) tanboer, tanboerol, tauchwydol.
Ignivomous mountain—mynydd tanboer; llosgfal.
Ignobility,† *s.* (Ll. *ignobilitas*)=*Ignobleness.*
Ignoble, *a.* (Ff. o'r Ll. *ignobilis*) anenwog, anhynod, distadl, anghlodwiw, gwael, isel, anghlodfawr, arwael; lledrywiog, lledachog, anfoneddig, adlawaidd, iselwaed, iselryw, annyledog, dïach; sal, salw, disas, dïelw, brwnt, iselwael, diwerth; gwaradwyddus.
Ignobleness, *s.* anenwogrwydd, anhynodrwydd, gwaeledd, iselder, salwedd; lledrywiogrwydd, lledachogrwydd, anfoneddigrwydd, adlaweiddrwydd.
Ignominious, *a.* (Ll. *ignominiosus*) gwarthus, gwarthruddus, gwaradwyddus, gwradwyddus, anmharchus, cywilyddus, gwarthredus, gwaradwyddog, dirmygus, difenwol, anurddasol; llwfr.
Ignominious death—marwolaeth ddifenwol, marwolaeth waradwyddus.
Ignominy, *s.* (Ll. *ignominia*) gwarth, gwarthrudd, gwaradwydd, anurddas, anmharch, anfri, achlod, anghlod, anfyged, gwarthred, gogan, coddiant; gwarth cyhoeddus.
Ignoramus, *s.* (Ll.=nis gwyddom) anwybodeb; mae yn aneglur, yn anamlwg, yn annilys, *neu* yn anwybodus i ni; nis gwyddom ni ai gwir ai peidio ydyw: anwybodyn, (*pl.* anwybodach, anwybodolion, dynionach anwybodus), penbwl, hurtyn, hurthgen, gwirionyn, gwirion, coegymhonwr, meredigyn, (*pl.* merediqion).
Ignorance, *s.* (Ff. o'r Ll. *ignorantia*) anwybodaeth, anwybod, eisieu gwybodaeth, diffyg gwybodaeth, gwall gwybodaeth, annysg, anwybyddiaeth; anghyfarwyddyd, anfedrusrwydd, anhyfedredd, anneall, amryfusedd.
Our negligences and ignorances—ein hesgeulusdra a'n hanwybod; ein hesgeulusderau a'n hanwybodau.
Ignorant, *a.* (Ll. *ignorans*) anwybodus, anwybodol, anneallus, diddeall, anwybyddus, di-

wybodaeth, diwybod, dïarwybod, anwybod, diddysg; anhyddysg, anfedrus; heb wybod, heb wybodaeth; gwirion, gwirionllyd; anhysbys, amryfus.

To be ignorant—bod yn anwybodus; bod heb wybod, &c.

I am ignorant—nis gwn i; yr wyf yn anwybodus.

I would not have you ignorant—ni fynwn i chwi fod heb wybod.

We are not ignorant of his devices—nid ydym heb wybod ei ddichellion ef.

They are all ignorant—ni wyddant hwy ddim oll.

Though Abraham be ignorant of us—er nad edwyn Abraham ni.

This they willingly are ignorant of—y mae hyn yn ddïarwybod iddynt o'u gwirfodd (2 *Pedr* iii. 5).

Ignorantly, *ad.* yn anwybodus, &c.; heb wybod, heb wybodaeth, mewn anwybod, trwy anwybodaeth.

Whom ye ignorantly worship—yr hwn yr ydych chwi heb ei adnabod yn ei addoli (*Act.* xvii. 23).

Ignore, *v. a.* (Ll. *ignoro*) anwybod, anwybyddu; peidio â gwybod; bod yn anwybodus o *neu* am; bod heb wybod; hòni anwybodaeth o; cymmeryd arno nas gwyr am; gwrthod, gwadu.

Ignoscible,† *a.* (Ll. *ignoscibilis*) maddeuadwy, maddeuol.

Ignote,† *a.* (Ll. *ignotus*) anadnabyddus, anhysbys.

Iguana, *s.* Igwana=math o fadfall.

Iguanodon, *s.* (*Iguana*, a Gr. *odous*) math o ensugoeg diflanedig, anferth ei faint.

Il, (Ll.) rhagddawd cyfystyr ag *in*, *im*, yn arwyddo, *an-*, *dì-*; *yn*, *mewn*, *i*; *ar*.

Ile,† s.=*Aisle*.

Ileum, *s.* (Ll.) tenewyn, y tenewyn.

Ileus, *s.* (Gr. *ileos*) rhefrwst, coluddwst, cnofa y coludd.

Ilex, *s.* (Ll.) celyn, y celyn.

Iliac, *a.* (Ll. *iliacus*) perthynol i'r mân goludd; coluddaidd, coluddig; tenewynol.

Iliac passion—cnofa yn y mân goludd; cnofa yn y glasgoludd; cnofa yn mhleth y coludd; cnofa yn mhleth y coluddion; coluddwst, coluddglwyf.

Iliad, *s.* (Gr. *Ilias*) Iliad, Ilias=hanesgerdd Homer ar ryfel Troia neu Ilion.

An Iliad of disasters, } byd o drallodion;
An Iliad of calamities, } byd o drychineb; aneirif drallodion; llonaid byd o anffodion.

Ill, *a.* (talfyriad, tybir, o *evil*, S. *yfel*) drwg, drygionus, mall; claf, anhwylus, anhoenus, dihwyl, dihoen, drwg ei hwyl, allan o hwyl, i maes o hwyl; salw, gwael, pilaid, cwla; trwch, anffodus.

Apt to be ill—hyglaf; tueddol *neu* chwannog i fod yn glaf.

Slightly ill—lledglaf, goglaf, tràn glaf, goachal.

Ill report—drygair, anair, gair drwg, son drwg, anghlod, achlod, anfri, enw drwg.

Ill at ease—anesmwyth, mewn anesmwythder; claf; drwg ei ansawdd.

Ill humour—natur ddrwg, tymmer ddrwg, hwyl ddrwg, tymmer anniddig, anian afiawen; anniddigrwydd, anfoddogrwydd, croesder, sarigrwydd.

Ill (in composition) — dryg-, mall-; an-; drwg, mall.

Ill-manners—drygfoes, anfoes, anfoesogrwydd, anfoesgarwch, anhyfoesedd, drwg foesau, moesau drwg, drygfoesogrwydd, anfedrusrwydd.

Ill-mannered — drygfoesog, anfoesog, anfoesgar, drygfoesol; drwg ei foes, ei foesau, *neu* ei ymddygiad; mawr ei anfoes.

Ill-tongued—malldafodiog, drygdafodiog; drwg ei dafod.

Ill-luck — anffawd, tynged ddrwg, drwg ddamwaen, drwg dynged, afiwydd, anhap.

Ill-advised — disynwyr, drygbwyll, drygbwyllus; haerllug.

Ill-affected — drygwyllysiol, drygnawsus; drwg ei ewyllys; yn ewyllysio yn ddrwg; yn dwyn drwg ewyllys; yn dàl cilwg; cenfigenus, cynghorfynus, maleisus.

Ill-according — yn cytuno yn ddrwg; anghysson, anghytun, anghytunol, anghynghordiol.

Ill, *ad.* yn ddrwg, &c; ar fai, yn feius, ar gam, nid yn iawn, yn anghymhwys; allan o'i le; i maes o'i le; allan o le.

He is ill spoken of—y mae gair drwg iddo; y mae drygair iddo.

He took it so ill—efe a'i cymmerodd cynddrwg.

It fell out ill—dygwyddodd yn anffodiog, yn anffodus, yn afiwyddiannus, *neu* yn annedwydd.

To deal ill with—drygu; gwneuthur niwed i; trin yn ddrwg; ymddwyn yn ddrwg at.

Ill gotten goods seldom thrive—à gasgler ar farch Malen, dàn ei dor ydd â.

He is ill able to support it—drwg y geill efe ei gynnal.

Ill, *s.* drwg, drygedd, drygioni; niwed, asgen; anffawd, adfyd, trueni, trychni, trychineb; clefyd, clwyf, poen.

Illabile,† *a.* (o *labile*) anhyfeth, diffael, anffaeledig.

Illability,† *s.* anhyfethrwydd, anffaeledigrwydd.

Illacerable, *a.* (o'r Ll. *lacero*) anrhwygadwy, anhyrwyg, afrwygadwy; nas gellir ei rwygo.

Illacrymable, *a.* (Ll. *illacrymabilis*) na eill wylo; diddeigr, diddagrau, anhyddeigr.

Illapse, *s.* (Ll. *illapsus*) syrthiad, llithrad, *neu* ymlithrad i mewn; mynediad o'r naill beth i'r llall; mynediad, mynedfa; rhuthr, rhuthrad, disgyniad ar, ymosodiad disymmwth.

Illaqueate, *v. a.* (Ll. *illaqueo*) maglu, rhwydo, bagellu, dyrysu, nidro, dàl, dala.

Illaqueation, *s.* magliad, rhwydiad, daliad; magl, rhwyd.

Illation, *s.* (Ll. *illatio*) casgliad, canlyniad, cynghoad, cynghlo.

Illative, *a.* casgliadol, canlyniadol; casgladwy, hygasgl; à ellir ei gasglu.

Illative, *s.* casglair, banyn casgliadol.

Illatively, *ad.* yn gasgliadol; trwy gasgliad; mewn ffordd o gasgliad.

Illaudable, *a.* (Ll. *illaudabilis*) anghanmoladwy, anhyglod, anhyfawl, anghlodwiw, anwiwglod.

Ill-blood, *s.* drygwaed, gwaed drwg; gelyniaeth, digder, casineb, bryn.

Ill-bred, *a.* anfoesog, anfoesgar, drygfoesog, drygfoesol; drwg ei foes, ei ddygiad, *neu* ei ymddygiad; taiog, taiogaidd, trwsgl; mawr ei anfoes; annillynwych.

Ill-breeding, *s.* drygfoes, anfoes, anfoesogrwydd, anfoesgarwch, anhyfoesedd, moesau drwg, drwg foesau, annygiadusrwydd, anneifnogaeth.

Ill-conditioned, *a.* drwg ei gyflwr; drwg ei sefyllfa; drwg ei helynt; drwg ei wedd; drygweddog; anfoesog, drygfoesog, drwg ei foes.

Ill-concerted, } *a.* anghywrain, anghywraint,
Ill-contrived, } anghelfydd, afluniaidd, anghymhen, anghryno, annhaclus, anghywair, gwrthun, bwngleraidd, anghrefftwraidd, anffurfaidd, annhrefnus, anghyfleus.

Ill-conducted, *a.* dryg-drinedig; drwg ei drin iaeth; cyfeiliornus; annygiadus, difoes.

Ill-disposed, *a.* annhueddol, anwyllysgar, anewyllysgar, drygwyllysiol, dryg-ewyllysiol, drygfrydig, dryg-dueddol; anhwylus; heb duedd *neu* dueddiad ynddo; drwg ei ewyllys; yn gwyllysio yn ddrwg.

Illecebrous, *a.* (Ll. *illecebrosus*) llithiol, deniadol, denol, hudol, hudolaidd, llawn hudoliaeth.

Illecebrum, *s.* (Ll. *illecebra*) clymogyn troellog.

Illegal, *a.* (o *legal*) anghyfreithlawn, anghyfreithiol, anneddfol; yn erbyn y gyfraith; gwaharddedig; anaddwyn; anghyfiawn.

To prove one illegal—anaddwyno; profi un yn anaddwyn.

Illegality, } *s.* anghyfreithlondeb, anghyfreith-
Illegalness, } lonrwydd, anghyfreithlonedd, anghyfreithlonder, anghyfreithioldeb, anghyfreithiolrwydd, anneddfoldeb, anneddfolder; anaddwynder, anaddwyndra; anghyfraith.

Illegalize, *v. a.* anghyfreithloni, anghyfreithioli; gwneuthur yn anghyfreithlawn *neu* anghyfreithiol.

Illegibility, *s.* (o *illegible*) annarllenoldeb, annarllenolrwydd, annarlleoldeb, annarllenadwyaeth, anhyddarllenedd; bod yn annarllenadwy.

Illegible, *a.* (o *legible*) annarllenadwy, annarlleadwy, anhyddarllen, annarllenol; nas gellir ei ddarllen.

Illegitimacy, *s.* (o *legitimacy*) anghyfreithlondeb genedigaeth, anneddfolder genedigaeth, genedigaeth anghyfreithlawn, basdarddiaeth; anghynnwynoldeb; anghyfreithlondeb.

Illegitimate, *a.* (o *legitimate*) basdarddaidd, basdarddol, gordderchaidd; anghyfreithlawn, anghyfreithiol, anghyfreithus; yn erbyn y gyfraith; anghynnwynol, anmhur; diawdurdod, anawdurdodol.

Illegitimate, *v. a.* basdarddu, basdarddio, anaddwyno genedigaeth, anneddfoli genedigaeth; anghyfreithloni, anghyfreithioli, anneddfoli.

To illegitimate a person—anaddwyno *neu* anneddfoli genedigaeth un; profi mai o ordderch y ganwyd un; profi un yn fasdardd.

Illegitimately, *ad.* yn anghyfreithlawn, &c.; o ordderch; nid o briod.

Illegitimation, *s.* basdarddiaeth, basdarddoldeb; anaddwynder, anghyfreithlondeb.

Illeviable, *a.* (o *leviable*) anghodadwy, anghasgladwy, anhygasgl; nas gellir ei godi *neu* gasglu; annhrethadwy.

Ill-faced, *a.* hagr, hyll, anferth; a chanddo *neu* âg iddo wyneb hagr; wynebfrwnt, (*f.* wynebfront), hagrwedd, hagrwynebog; hagr *neu* hyll ei wyneb.

Ill-fated, *a.* anffodiog, anffodus, aflwyddiannus, annhyciannus, trwstan, trwch, annedwydd, trychinebus, anhyffawd, anhapus.

Ill-favoured, *a.* anferth, anolygus, dybryd, gwrthun, anhardd, anmhrydweddol, anmhrydus, hagr, anwymp, anosgeddig; drwg yr olwg; hyll, drwg ei wedd; cul, truan, teneu, salw; yn edrych yn ddrwg; drwg yr olwg arno; hagrwedd.

A clownish ill-favoured fellow—llabi, llabwst, lleban.

Ill-favouredly, *ad.* yn anferth, yn anolygus, &c.; a golwg ddrwg arno; yn ddrwg y wedd arno; yn ddrwg yr olwg arno.

Ill-favouredness, *s.* anferthwch, anolygusrwydd, dybrydedd, gwrthuni, anharddwch, hagrwch, hagredd.

Illiberal, *a.* (Ll. *illiberalis*) anhael, anhaelionus, anhyged, anhyrodd, cyrrith, crintach, anghawr, cynnil, afrull, anrhull, llawgaiad, llawgaled, anllawgar, anhyddawn; anhaelfrydig; crinwasaidd, crin, ansyber, bawaidd; culfron; cul ei feddwl; rhagfarnllyd, culfarn; anfoneddigaidd, anfoneddig; annhebyg i wr boneddig; anfoesgar, anfoesog.

Illiberal is every miser—anhael pob cybydd.

Illiberality, *s.* anhaeledd, anhaelder, anhaelioni, anhygedrwydd, anghawrdeb, crintach, afrulldder, anrhullder, crintachrwydd, baweiddrwydd, ansyberwyd; anhaelfrydedd, anhaelfrydigrwydd; rhagfarn, culfarn; anfoneddigrwydd, anfoneddigeiddrwydd; anfoesgarwch.

Illicit, *a.* (Ll. *illicitus*) anghyfreithlawn, anghyfreithiol; gwarddedig, gwaharddedig; celciedig.

Illicitness, *s.* anghyfreithlondeb, anghyfreithlonrwydd, anghyfreithioldeb; gwarddedigrwydd.

Illicitous, *a.* (Ll. *illicitus*) anghyfreithlawn.

Illighten,† *v. a.* (o *lighten*) goleuo.

Illimitable, *a.* (*il* neu *in*, an-, a Ll. *limes*) annherfynadwy, diderfyn, annherfynol, heb derfyn.

Illimitation, *s.* annherfynoldeb, annherfynolrwydd, annherfynedd, annherfynoledd.

Illimited, *a.* (Ff. *illimité*; Ll. *in* a *limes*) annherfynedig, diderfyn, annherfynol, didran, difesur, annherfynadwy, heb derfyn.

Illimitedness, *s.* annherfynoldeb, annherfynolrwydd, annherfynolder.

Illinition, *s.* (Ll. *illinio, illinitus*) delidgen, delidgrest, cresten delidfain; eliad, eneiniad.

Illiteracy, *s.* (o *illiterate*) aflenogaeth, anllythyrogaeth, annysg, annysgeidiaeth, anllenogrwydd, anllythyrogrwydd, anwybodaeth.

Illiteral, *a.* (o *literal*) anllythyrenol.

Illiterate, *a.* (Ll. *illiteratus*) anllythyrenog, anllythyrog, aflenog, anllenog, annysgedig, diddysg, diaddysg, heb ddysg, diddysgaid, diddysgedig; anwybodus; difoes, anfoesog.

Illiterateness, *s.* annysgeidiaeth, annysg, aflenogaeth, anllythyrogaeth, aflenogrwydd, anllenogrwydd, anllythyrogrwydd, anllythyrenogrwydd, diddysgeidiaeth, annysgedig-

rwydd, anaddysg, diddysgrwydd; anwybodaeth.

Illiterature, *s.* aflenogaeth, anllenogaeth, annysgeidiaeth, annysg, anwybodaeth.

Ill-lived, *a.* drygfucheddol, anfuchedd; drwg ei fuchedd.

Ill-looking, *a.* drwg ei olwg; drwg ei wedd; yn edrych yn ddrwg; anolygus, anferth, anosgeddig, anosgeiddig.

Ill-made, *a.* dilun, afluniaidd, anffurfaidd, anosgeddig, annosgeiddig, diddelw, gwrthun; trwsgl, annheledïw, anhardd.

Ill-minded, *a.* drygfrydig, drygfryd, drygfwriadus, drygfwriadol, drygdueddol, drygwylliysiol; drwg ei feddwl, ei fryd, ei fwriad, ei amcan, *neu* ei anian; yn meddwl *neu* fwriadu drwg; â'i feddwl, â'i fryd, *neu* â'i fwriad ar ddrwg; maleisus, cenfigenus, dygasog, dryganianol, dryganianus, gelynol, drwg, drygionus.

Ill-name, *s.* enw drwg, drygenw, drwg enw, drygair, anair, gair drwg, son drwg.

Ill-nature, *s.* natur ddrwg, anian ddrwg, drygnaws, dryganedd, dryganiaeth, drwg dymmer, drygnwyd, dryganwyd, anniddigrwydd, anynadrwydd, blyngedd.

Ill-natured, *a.* drygnawsus, drygnwydus, dryg-, anianol, dryganwydus, dryganwydol, drygnaianus; drwg ei natur, ei anian, ei naws, ei nwyd, ei anwyd, ei anwydau, ei dymmer, *neu* ei dymmerau; anniddig, anynad, croes, sarig, anfoddog, swr, sor, dreng, monig; anhydrin, anhywaith.

Ill-naturedness, *s.* drygnawsedd, drygnwydusrwydd; drygnaws, drygnwyd, natur ddrwg, anian ddrwg, &c.

Illness, *s.* (o *ill*) afiechyd, clefyd, clefni, anhwyldeb, anhwyl, anhoen, salwch, selni, salwedd; bai; drygedd, drygioni.

The illness of its make—bai, anferthedd, *neu* anwympedd ei wneuthuriad.

Illogical, *a.* (o *logical*) afresymegol, anrhesymegol, anrhesymegaidd, afresymegaidd, anarbwyllegol; anrhesymol, afresymol, annadlol.

Illogicalness, *s.* afresymeg, anrhesymeg, afresymegoldeb.

Ill-omened, *a.* drygargoelus, drygargoeliog, anhwylus, annhyciannol, argoel-ddrwg; â fo yn arwydd o afrwydd-deb; à arwyddocao anffawd *neu* ddrwg ddamwaen; à ddarogano ddrygau; à ry argoel o anffawd.

Ill-proportioned, *a.* anghymmedrol, anghymmesur, anghymmedr, anghyfartal, anghyfluu, digymmedr; drwg ei gymmedr; anghymmedroledig.

Ill-principled, *a.* drwg ei egwyddor, ei sail, *neu* ei waelod; heb egwyddor dda iddo; nad oes egwyddor dda iddo; dïegwyddor; anegwyddoredig; dryg-egwyddorol.

Ill-provided, *a.* drwg ei ddarpar *neu* ddarbod; dryg-ddarparedig.

Ill-requited, *a.* drwg ei dâl; dryg-daledig.

Ill-sorted, *a.* anghymmath, anghymhar, anghydwedd, anghymmathedig; à ddrwg gymmathwyd; wedi ei gymmathu yn ddrwg.

Ill-sounding, *a.* drygseiniol, drygseiniog; drwg ei sain; dybryd ei sain.

Ill-starred, *a.* (*ill* a *star*) drwg ei dynged; anffodus, anffodiog, anhylwydd, anhapus; à aned dân blaned drom; drwg ei blaned.

Ill-time, *v. a.* dryg-amseru, anamseru; gwneuthur allan o amser; gwneyd yn anmhrydlawn, yn anamserol, *neu* yn annhymmoraidd.

Ill-timed, *a.* anmhrydlawn, anamserol, annhymmoraidd; dryg-amserol; à fo *neu* y sydd allan o amser; à fo mewn anmhryd.

Ill-trained, *a.* anhyffordd, anhyfforddedig; wedi ei ddrwg hyfforddi; drwg ei hyfforddiad; na chafodd hyfforddiad da.

Illude, *v. a.* (Ll. *illudo*) twyllo, hocedu, somi, hudo; gwatwar, gwawdio, mocio; gwneyd cellwair o; peri gobaith a'i somi.

Illume, **Illumine**, **Illuminate**, *v. a.* (Ll. *illumino*; Ff. *illuminer*) goleuo, goliannu, goleuannu, llewyrchu, llewychu, lleuferu, lleueru, damlewychu, goleuferu, goleuhau, lleuferhau, llewychiannu, dyfianu, darlewychu, llewycholi, ffoddi; eglurhau, egluro; gloewi, hoewi, harddu, addurno, tegychu, harddwychu.

Illuminant, *s.* goleuydd, lleuerydd, lleuferydd, goleuawdr, lleuerawdr.

Illuminate, *a.* goleuedig, llewyrchedig, goleuog, lleuferog, lleuerog.

Illuminate, *s.* lleuerog, lleuferog, un o'r lleuerogion.

Illuminating, *s.* goleuad, lleuerad, lleuferad, lleuferawd, llewychiad, goleuawd; addurniad llyfrau âg arluniau.

Illumination, *s.* goleuad, goleuant, goleuawd, llewyrchiad, llewychiad, llewychiant, llewychad, llewychawd, lleuerad, lleuferad, lleuerawd, lleuferawd, lleuferiad, damlewychiad, darlewychiad, goleuhad, lleuferhad, goleuedigaeth, goleuanniad, llewychedigaeth, canwylliad, claer oleuad, dyfianiad, llewyrch, llewych, lleuer, lleufer, goleu, goleuni, gwawl; goleulosg, coelcerth; dysgleirdeb, ysblander, llugeinder, llethrid, gloewder; eglurhad, egluriad; addurniad, addurnad, harddiad; addurniad âg arluniau.

The love of the Lord passeth all things for illumination—cariad yr Arglwydd sydd eglurach na dim (*Eccles.* xxv. 11).

Illuminative, *a.* (Ff. *illuminatif*) goleuadol, goleuol, llewychol, llewyrchol, goliannol, goleuannol, goleuhaol, llewychedigol, llewychiannol, llewyrchiannol, lleuerol, lleuferol, lleuferhaol, llewychus, llewyrchus; o natur i oleuo ac egluro.

Illuminator, *s.* goleuwr, goleuydd, goliannwr, goliannydd, goleuannydd, goleuannwr, lleuferwr, lleuerwr, lleuerydd, goleuawdr, lleuferawdr, lleuerawdr; eglurwr, egluryddd; addurnwr, harddwr; goliannwr neu addurnwr llawysgrifau a llyfrau.

Illuminati, *s. pl.* (Ll.) Lleueriaid, Lleuferiaid, Lleuerogion, Lleuferogion, Lleuerwyr, Lleuferwyr, Goleuedigion.

Illuminism, *s.* lleueraeth, lleuferaeth, goliannaeth, goleuogaeth; egwyddorion y Lleueriaid.

Illuminize, *v. a.* egwyddori yn athrawiaeth y Lleuerogion; goleuogi, lleuerogi.

Illusion, *s.* (Ff.; Ll. *illusio*) hud, hudoliaeth, twyll, som; llediith, geurith, gorith, drychiolaeth, gwageilun; gau ymddangosiad, gwag ymddangosiad, twyll-ymddangosiad, gorithiad; ffug, eddrith, edrith.

Illusionist, *s.* hudoliaethwr, edrithiwr, un hydwyll, un hyhud.

Illusive, } *a.* hudolawl, hudolaidd, twyllodrus,
Illusory, } somedigol, lledrithiol, lledrithiog, gwag-ymddangosol, twyllgar, somgar, ffals, gau, ffugiol, twylledigol, gorith, gorithiol, geurithiol, edrithiol.

Illustrate, *v. a.* (Ll. *illustro*; Ff. *illustrer*) egluro, eglurhau, amlygu, esbonio, arllenu; goleuo, goleuannu, damlewychu, lleueru, lleuferu, gloewi; addurno, harddu, prydferthu, tegychu, harddwychu.

Illustration, *s.* (Ll. *illustratio*) eglurhad, egluriad, eglurad, amlygiad, esboniad, agoriad, deongliad, damlygiad; damlewychiad, goliant, harddiad, addurniant; goleuni; arlun, darlun.

Illustrative, } *a.* eglurhaol, egluriadol, eglurol,
Illustratory, } amlygol, damlygol, esboniadol; damlewychol, goliannol; addurnol.

Illustratively, *ad.* yn eglurhaol, &c.; er mwyn eglurhad; mewn ffordd o eglurhad.

Illustrator, *s.* eglurydd, eglurwr, eglurhäwr, egluriedydd, amlygwr, amlygydd, damlygwr, esboniwr.

Illustrious, *a.* (Ll. *illustris*; Ff. *illustre*) enwog, hyglod, hynod, clodfawr, clodforus, ardderchog, godidog, gwych, gogoneddus, cyfriog, rhagorol, nodedig, honaid, hyson; trybelid; dinam; dyledog, diledach, boneddig, bonedd-igaidd.

Illustriousness, *s.* enwogrwydd, hyglodedd, hynodrwydd, ardderchogrwydd, clodforedd, clodforusrwydd, goleurwydd, clod ac enw; dyledogrwydd, mygredd.

Illuxurious, *a.* (o *luxurious*) anwttresgar, afrys-eddgar, anfoethus.

Ill-will, *s.* drygwyllys, dryg-ewyllys, drwg ewyllys; dryganian, dryganiaeth, dryganedd, dygasedd, cas, gelyniaeth.

Ill-willer, *s.* drygwyllysiwr, ewyllysiwr drwg, gwyllysiwr drwg.

Im, (Ll.) rhagddawd cyfystyr ag *in*: arferedig o flaen y gwefusolion *m, p,* a *b.*

Image, *s.* (Ff.; Ll. *imago*) delw, eilun, llun, darlun, arlun; delwedd, delwad, delwant; geulun, eiddol; agwedd, ffurf, gosgedd, dull, arddull, gwedd, ardum, rhith, cyfrith, elwig; drych, gwrthrych; safiun; cyffelybiaeth, cyffelybrwydd; drychiolaeth, ymddangosiad; tyb, dychymyg, delfryd, meddylrith, amgyffred.

Image-worship — delwaddoliaeth, eilunaddoliaeth, delwaddoliad, eilunaddoliad, delwaddoliant, addoliad delwau, addoliad eilunod, geuaddoliad, geudduwiaeth.

Graven image—delw gerfiedig, cerf-ddelw, delw gerf.

Molten image—delw dawdd, delw doddedig.

Shew me the image of a voice—dangos i mi lun lleferydd (2 *Esd.* v. 37).

Image, *v. a.* dychymygu, delweddu, tybio, tybied, darfelyddu; llunio, darlunio, delwi, *neu* ddychymygu yn y meddwl; amgyffred, meddylio, barnu.

Imageable, *a.* dychymygadwy, lluniadwy, delwadwy; à ellir ei dybio *neu* feddwl; à ellir ei ddychymygu *neu* lunio yn y meddwl.

Imageless, *a.* diddelw, diddelwad, heb lun, heb ddelw.

Imagery, *s.* (o *image*) argyfrith, arluniaeth, delwedd, delwant; delwau, lluniau, arluniau, darluniau, delwadau; eilunwaith; lluniau dychymygol; llun, ffurf, gwedd, gosgedd, golwg, rhith, cyfrith, ymddangosiad, arddulliad, edrithiad, gwneuthuriad.

Chambers of imagery—delwgelloedd.

Imaginable, *a.* (o *imagine*) dychymygadwy, hydyb, tybiadwy, dyfaladwy, delwadwy, amgyffredadwy, lluniadwy, dirnadwy, tybygadwy; à ellir ei dybio *neu* feddwl; à ellir ei ddychymyg *neu* lunio yn y meddwl; à ellir meddwl am dano; à ellir ei ddychymygu.

The greatest imaginable—y mwyaf à eill fod; y mwyaf ag à eill fod; y mwyaf à ellir meddwl am dano; mawr byd.

The greatest folly imaginable—yr ynfydrwydd penaf à ddaeth i feddwl dyn erioed; y ffolineb mwyaf y gellir meddwl am dano.

Imaginant,† *a.* (Ll. *imaginans*) dychymygol, tybiol, amgyffredol, darfelyddol.

Imaginary, *a.* (Ll. *imaginarius*) dychymygol, dychymygus; à ddychymygwyd yn y meddwl; à lunied yn y meddwl; à ddychymygwyd yn y meddwl ac nid mewn gwirionedd; darfelyddol, tybiol, tybygol, mympwyol, ympwyol; amsylweddol, cysgodol; dyfeisiol, amgyffredol.

Imagination, *s.* (Ff.; Ll. *imaginatio*) dychymyg, darfelydd; amgyffred, meddwl, tyb, amgyffred meddwl, cyrhaedd meddwl, dychymyg meddwl, bwriad meddwl, amcan, bwriad, bryd, brydwaith, awen, cymyg, tybiaeth; deall dyn; darfelyddiad, crebwylliad, brydweithiad, dyfais, syniad, meddyldrych; crebwyll.

Judgment and imagination—barn a darfelydd, barn a dychymyg.

This is difficult beyond imagination—mae hyn yn anhawdd tu hwnt i ddeall dyn; mae hyn yn anhawdd tu hwnt i feddwl dyn; y mae hyn yn anhawdd tu hwnt i ddychymyg.

Imaginative, *a.* (Ff. *imaginatif*) darfelyddol, darfelyddus, crebwyllus, crebwyllaidd, dychymygol, dychymygus, mympwyol; llawn darfelyddion *neu* ddychymygion.

Imaginativeness, *s.* darfelyddoldeb, darfelyddusrwydd, crebwyllusrwydd, dychymygoldeb.

Imagine, *v.* (Ll. *imaginor*; Ff. *imaginer*) dychymygu, dychymyg, darfelyddu, delweddu, tybio, tybied, tybygu, meddylio, meddylied, meddwl, bwrw, barnu, amcanu; dyfeisio, llunio, cynllunio.

Not to be imagined — anhydyb, annychymygadwy; tu hwnt i feddwl dyn.

Imaginer, *s.* dychymygwr, dychymygydd, tybiwr, tybydd, meddyliwr; darfelyddwr, crebwyllwr; dyfeisiwr.

Imagining, *s.* darfelyddiad, crebwylliad, dychymygiad, meddyliad, tybiad, lluniad, delw, delwad.

Imam, } *s.* gweinidog neu offeiriad yn mhlith y
Iman, } Mahometiaid.

Imbalm, *v. a.*=*Embalm.*

Imban, *v. a.* (*im* neu *in* a *ban*) cegymuno (mewn ystyr gwladol); amddifadu o freintiau cyffredin dynoliaeth.

Imband, *v. a.* (*im* a *band*) byddino, mynteio; gwneuthur yn fyddinoedd, yn dorfoedd, *neu* yn fynteioedd; llunio yn dorf *neu* fyddin.

Imbank, } *v. a.* (*in* neu *en* a *bank*) argloddio,
Embank, } amgloddio, cloddio, byrchio,

ebyrnu, gobio; amgau *neu* argau â chlawdd; amgau, argau.

Imbanking, } *s.* argloddiad, amgloddiad, clodd-
Embanking, } iad, byrchiad; codiad clawdd, bwrch, *neu* argae.

Imbankment, } *s.* argloddiad, amgloddiad,
Embankment, } cloddiad, byrchiad, gobiad; arglawdd, argae, gob, bwrch, ebyrn.

Imbannered, *a.* (o *banner*) banerog, banierog, llumanog.

Imbargo, *s.*=*Embargo.*

Imbargo, *v. a.*=*Embargo.*

Imbark, *v.*=*Embark.*

Imbarn, *v. a.* (o *barn*) ysgubori, gosod mewn ysgubor.

Imbarren, } *v. a.* (o *barren*) diffrwytho, an-
Embarren, } ffrwythloni; gwneyd yn ddiffrwyth *neu* anffrwythlawn.

Imbase, *v. a.*=*Embase.*

Imbastardize, *v. a.* (o *bastardize*) basdarddu, bastarddio.

Imbathe, *v. a.* (o *bathe*) llwyr drochi, amdrochi, damdrochi; trochi, baddo, *neu* olchi drosto i gyd.

Imbattled, *a.*=*Embattled.*

Imbecile, *a.* (Ll. *imbecilis;* Ff. *imbécile*) gwàn, egwan, gwanaidd, dinerth, dirym, lleg, eiddil, diallu, llyferthin, gwanllyd, llesgar, llegach, llegus, llyth, gwecry, pilaid, analluog, analluol; gwan o gorff, gwàn o feddwl; penwan.

Imbecile, } † *v. a.* gwanhau, gwanychu, di-
Imbecilitate, } nerthu, egwanu.

Imbecility, *s.* (Ll. *imbecilitas*) gwendid, gwander, egwander, llesgedd, annerth, annerthedd, eiddilwch, dinerthwch, anallu, analluedd, dialluedd, egwanaeth, eiddiledd, eiddildra, llesgarwch, methiant, llythiant, analluogrwydd; gwendid corff; gwendid meddwl, gwanbwyll, penwendid.

Imbed, *v. a.* (*in* neu *im* a *bed*) rhoi *neu* osod mewn gwely; daiaru, soddi; gwelyo.

Imbellic, *a.* (Ll. *imbellis*) anrhyfelgar, afryfelgar, anfilwraidd.

Imbenching, *s.* (o *bench*) meinciad, meincwaith; gwaith wedi ei godi fel mainc.

Imbibe, *v. a.* (Ll. *imbibo;* Ff. *imbiber*) sugno, llyncu, derbyn, tynu ato; yfed, cymmeryd, *neu* sugno i mewn; yfed, cymmeryd, *neu* sugno iddo; yfu, yfed, sugo, tarnu; derbyn a chadw; dysgu.

To imbibe good principles—ymseilio mewn egwyddorion da.

Imbiber, *s.* sugnwr, sugnydd, llynowr, llyncydd, eddeifniad.

Imbibing, } *s.* sugnad, llynciad, yfad, tarniad,
Imbibition, } sugad; derbyniad.

Imbitter, *v. a.* (*im* a *bitter*) chwerwi, trachwerwi, gorchwerwi, peri chwerwi, bustlo.

Imbitterer, *s.* chwerwydd, trachwerwydd.

Imbody, } *v. a.* corffori, corffoli, cydgorffori,
Embody, } cydgorffoli, cynghorffori, crynöi, cydgynnull, uno; cymherfeddu; tewychu, tochi.

Imbolden, } *v. a.* hyfhau, cryfhau, calonogi,
Embolden, } cefnogi, gwroli; gwneuthur yn hyf; rhoi arial, calon, *neu* yni yn; rhoi arial, calon, *neu* yni mewn; rhoi calon; eoni, hyfiadu.

Imbonity,† *s.* (Ll. *in* a *bonitas*) annaioni, diffyg daioni.

Imborder, *v. a.* (*in* a *border*) ymylu, eirionynu, hemio, cyriogi; harddu âg ymylwaith; ffinio, terfynu.

Imbosk, *v. a.* (It. *imboscare*) cuddio, celu, dylechu, techu.

Imbosom, *v. a.* monwesu, mynwesu, cofleidio, caredigo; rhoi *neu* ddodi yn mynwes; cuddio, celu; amgylchu, amgylchynu.

Imbound, *v. a.* amgau, argau, cylchynu, cylchu; cau i mewn; cau o fewn terfynau.

Imbow, } *v. a.* bwäu, mydu, nenfydu, gwneuth-
Embow, } ur yn fwa, cromnenu, crymweithio.

Imbower, } *v. n.* celyddu; bod mewn deildy,
Embower, } cysgotty, *neu* wasgodlwyn; ymguddio *neu* ymgelu mewn deildy.

Embowment, *s.* bwa, mwd, mwdd, cromnen.

Imbox, *v. a.* blychu, cistio; cau *neu* roi mewn blwch; caesu.

Imbrangle, *v. a.* dyrysu, nidro, afrwyddo, methlu.

Imbreed, *v. a.* hilio, epilio, magu, *neu* genedlu oddi mewn.

Imbricate, } *a.* (Ll. *imbricatus*) crombeithyn-
Imbricated, } aidd, cafnbeithynaidd; ar ddull peithynau; yn gorwedd y naill dros y llall fel llechau *neu* beithynau ar ben ty.

Imbrication, *s.* peithyniad, peithynawd, crombeithyniad, cafnbeithynawd; bwlch ceuol, ceufwlch.

Imbroglio, *s.* (It.) cymhlethawd; traffaith cymhleth rhamant *neu* chwaryddiaeth.

Imbrown, *v. a.* llwydo; tywyllu, gwyllu, gyrmu, llwydwineuo; melynu; peri yn felynddu.

Imbrue, *v. a.* (Gr. *embrechô*) trochi, gwlychu, mwydo, sicio, tochi, swgio; trochi mewn gwaed; †heilio dïod.

They imbrued their hands in blood—trochasant eu dwylaw mewn gwaed; halogasant eu dwylaw â gwaed.

Imbrute, *v.* (*in* a *brute*) anifeleiddio, mileiddio, anifeileiddio, anifeilhau; gwneuthur yn anifail; myned yn anifail, ymanifeleiddio.

Imbue, *v. a.* (Ll. *imbuo*) tryliwio, tryliwo, dyfnliwio, dwfn liwio, lliwio, lliwo; rhoi dyfnliw i; ystaenio; mwydo, trwytho, nawsio, trynawsio; peri greddfu yn; athrawiaethu, egwyddori, hyfforddio, hyfforddi, athrawu, dysgu, addysgu, meithrin; peru sugno, llyncu, *neu* gymmeryd.

Imbument, *s.* tryliw, tryliwiad, tryliwad, dyfnliwiad, lliwiad.

Imburse, *v. a.* cyflenwi *neu* ddiwallu âg arian; talu, costio, dwyn cost, dwyn traul; cyttrysori, cyd-drysori.

Imbursement, *s.* taliad, tâl, cost, traul; arian mewn trysorfa.

Imbution, *s.* tryliwiad, tryliwad, dyfnliwiad, lliwiad, lliwedigaeth; mwydiad, trwythiad.

Imitability, *s.* (o *imitable*) efelycholdeb, dynwaredoldeb, eilfyddadwyaeth, efelychadwyaeth, efelychedd; dichonoldeb efelychu *neu* ddynwared; bod peth yn ddynwaredadwy *neu* efelychadwy.

Imitable, *a.* (Ff.; Ll. *imitabilis*) efelychadwy, hefelychadwy, dynwaredadwy, canlynadwy, dylynadwy, arddulliadwy; à ellir ei efelychu, ei ddynwared, *neu* ei ganlyn; dylynwiw, teilwng o efelychiad.

Imitate, *v. a.* (Ll. *imitor*) efelychu, hefelychu, dynwared, hefelyddu, efelyddu, eilfyddu; dylyn, canlyn, arddullio, tebygu, cyffelybu; gwneuthur fel y gwna *neu* y gwnaeth arall; gwneuthur ar ol arall; ffugio, ffuantu, rhithio;

cydymagweddu â *neu* âg; gwneuthur cyffelyb i; gwneuthur cyffelyb, gwneuthur eilun.
To imitate the Greeks — Groegeiddio; dynwared y Groegwyr; efelychu y Groegiaid; gwneuthur fel y gwnaeth y Groegiaid.

Imitation, *s.* (Ff.; Ll. *imitatio*) efelychiad, hefelychiad, dynwarediad, efelyddiad, eilfyddiad, hefeliad, arddulliad, efelychedigaeth, hefelychedigaeth, tebygiad, canlyniad, dylyniad, dynwared; rhith.

Imitative, *a.* efelychol, hefelychol, hefelyddol, eilfyddol, eilfyddog, efelychiadol, hefelychiadol, dynwaredol, dynwaredigol, arddulliog; dynwaredgar, efelychgar, hefelyddgar; tueddol i efelychu; yn ymgais at efelychu.

Imitator, *s.* efelychwr, hefelychwr, efelychydd, hefelychydd, dynwaredwr, dynwaredydd, arddulliwr, eilfyddwr.

Imitatorship, *s.* efelychyddiaeth, efelyddiaeth; swydd *neu* sefyllfa efelychwr.

Immaculate, *a.* (Ll. *immaculatus*) difrycheulyd, difrychau, difrych, difan, dihalog, dilwgr, dinam, difai, difeft, dïanaf, dïamliw; pur, glwys, glân, purlan; addwyn; dïenllib, dïogan, dihort.

Immaculateness, *s.* purdeb difrycheulyd, difrycheulydrwydd, difrychedd, dihalogrwydd, dinamedd; purdeb, glendid, puredd, glwysder.

Immailed, *a.* (o *mail*) llurigog.

Immalleable, *a.* anforthwyliadwy; nas gellir ei forthwylio.

Immanacle, *v. a.* gefynu, hualu, llyffetheirio, cloffrwymo; caethiwo, rhwymo, dargaethu.

Immanation, *s.* dylifad, ffrydiad, *neu* fynediad i mewn.

Immane, *a.* (Ll. *immanis*) dirfawr, gorfawr, enfawr, erfawr, amrosgo, anferthol; creulawn.

Immanency, *s.* tufewnolrwydd, tufewnoldeb, mewnoldeb, cynhenidrwydd, cynnwynoldeb, mewndrigiant.

Immanent, *s.* (Ll. *in* a *manens*) tufewnol, mewnol, oddi fewn, o'r tu mewn; cynhenid, cynnwynol; hanfodol, priodol, priod, anianol, naturiol.

Immanifest, *a.* anamlwg, aneglur, ammheuol.

Immanity, *s.* (Ll. *immanitas*) creulondeb, creulonedd, creulonrwydd, dïeidd-dra, annynoliaeth; anferthedd.

Immanuel, *s.* (H.) Immanuel, Emmanuel; Duw gyda ni.

Immarcessible, *a.* (Ll. *in* a *marcesco*) anniflanol, anniflan, annifan, anedwin, anniflanedig, diddiflanedig, anhywyw, anllygradwy, anllygredig.

Immarginate, } *a.* dïymyl, heb ymyl; dad-
Emarginate, } ymylog, dadymyledig.

Immartial, *a.* anrhyfelgar, anrhyfelus, afryfelgar, anfilwraidd, anwraidd.

Immask, *v. a.* mygydu; cuddio, celu, huddo, gorchuddio; ffugio.

Immatchable, *a.* digymhar, anghymharol, anghymharadwy.

Immaterial, *a.* (Ff. *immatériel*; *in* a *material*) annefnyddiol, diddefnydd, diŷlwedd, ansylweddol, diŷlweddol; na wnaed o ddefnydd; anghorfforol, digorff, digorfforol; ysbrydol; dibwys, diwerth, ysgafn, ddiddym, gwael.

Immaterialism, *s.* annefnyddiodraeth, annefnyddiaeth, ansylweddiaeth, ansylweddoliaeth; anghorffeg.

Immaterialist, *s.* annefnyddiawdr, annefnyddiawdwr, annefnyddiolwr.

Immateriality, *s.* annefnyddioldeb, annefnyddiolrwydd, annefnyddiolder, ansylweddoldeb, ansylweddolrwydd, anghorffoldeb, anghorffolaeth.

Immaterialness, *s.* annefnyddioldeb, annefnyddiolrwydd, annefnyddiolder.

Immateriate, *a.* annefnyddiol, ansylweddol, diddefnydd, diŷlweddol, anghorfforol.

Immature, *a.* anaddfed; cyn ei amser, cyn yr amser, rhy gynnar, rhygynnar; anmhrydlawn, annhymmoraidd, anamserol; byrbwyll, anymaröus; anmherffaith; anaddas; anhaw.

Immatured, *a.* anaddfed; rhygynnar; anmhrydlawn, annhymmoraidd.

Immatureness, } *s.* anaddfedrwydd, anaddfed-
Immaturity, } wch; anmhrydlonedd, annhymmoreiddrwydd, anamseroldeb; rhygynnarwch, anhawedd; anmherffeithrwydd.

Immeability, *s.* (Ll. *in* a *meo*) anhydreiddrwydd, anhydreiddwch, anhydreiddedd, anhydrwyedd, anhydreiddioldeb, annhreiddioldeb.

Immeasurable, *a.* anfesuradwy, anfesurol, difesur, tra mesur, tu hwnt i fesur; anfeidrol, gorfawr.

Immeasurableness, *s.* anfesuroldeb, anfesurolrwydd, anfesurolder, anfesuredigaeth, anfesuri.

Immeasurably, *ad.* yn anfesuradwy, &c.; tu hwnt i fesur.

Immeasured, *a.* anfesuredig, difesur, anfesurol.

Immechanical, *a.* anallofyddol; anghysson â gallofyddiaeth.

Immediacy, *s.* (o *immediate*) anghyfryngaeth, anghyfryngdod, annibyndod.

Immediate, *a.* (Ff. *immédiat*; Ll. *in* a *medius*) digyfrwng, dïgyfwng, anghyfryngol; didor, dïattreg, dïaros, dïoed, disyfyd, uniongyrchol, uniongyrch, ebrwydd, dïymaros, chwai, chwipyn, swta, diannod, cythrymol, presennol; difyfyr.
Through immediate inspiration — trwy ysbrydoliaeth oddi uchod; trwy ysbrydoliaeth ddigyfrwng.

Immediately, *ad.* yn ddigyfrwng, &c.; chwap, chwaff, chwipyn, yn chwepyn, yn union, yn y fân, yn y màn.
Immediately before—nesaf o flaen.
Immediately after—nesaf ar ol.

Immediateness, *s.* anghyfryngoldeb, anghyfryngrwydd, digyfryngrwydd, anghyfryngdod; uniongyrchedd, diattregrwydd.

Immedicable, *a.* (Ll. *immedicabilis*) anfeddyginiaethol, anfeddygol, anfeddygadwy, anwelladwy, anaele, anesgorol, anesgor.

Immelodious, *a.* anmherseiniol, anmherorawl, digynghanedd, anfelus, anfelusber, anhyfryd.

Immemorable, *a.* (Ll. *immemorabilis*) anhygof, anwiwgof, anghofiadwy, anghofwiw; na thâl mo'i gofio; anhydraeth.

Immemorial, *a.* (Ff. o'r Ll. *in* a *memoria*) cyn cof, dros ben cof, tu hwnt i gof; cyn cof neb byw; anghofiadol; hen.
Time immemorial, } er cyn cof; er
From time immemorial, } amser anghof; er cyn cof gàn yr hynaf yn fyw; er cyn cof neb byw.
An immemorial custom—defod er amser

anghof; defod hŷn na'r dyn hynaf yn fyw; defod er cyn cof.

Immense, *a.* (*Ff.* o'r *Ll.* *immensus*) anfeidrol, diderfyn, annherfynol, anfesuredig, difesur, anfesurol, dirfawr, tramawr, mawr byd, mawr dros ben, gorfawr, erfawr, enfawr, anferth, anferthol, amrosgo, abrwysgl.

Immensely, *ad.* yn anfeidrol o faint; yn anfeidrol, &c.

Immenseness, } *s.* anfeidrolder, anfeidroldeb,
Immensity, } anfeidroledd, anfeidredd, anfesuredigaeth, anfesurediqrwydd, anfesuri, anfesuroldeb, dirfawredd, dirfawrder, gorfawredd, tramawredd, enfawredd, maint gorfawr, anferthedd maint, anferthedd.

Immensurability, *s.* anfesuroldeb, anfesurolder, anfesurolrwydd, anfesurediqaeth, anfesuri, anfeidrolder, gorfawredd.

Immensurable, *a.* (*Ll.* *in* a *mensurabilis*) anfesuradwy, anfesurol, difesur, tra mesur, tu hwnt i fesur; anfeidrol, gorfawr. [ol.

Immensurate, *a.* anfesuredig, difesur, anfesur-

Immerge, *v.* (*Ll.* *immergo*) trochi, soddi, suddo, cleigio, grawthu, plyngu, tansuddo, damsoddi, boddi; claddu mewn dwfr; ymsoddi, ymsuddo, soddi, suddo, *neu* fyned i oleuni yr haul *neu* seren; mynedd *neu* giliaw o'r golwg.

Immerit,† *s.* anhaeddiant, anhaedd, annheilyngdod, anwiwdeb.

Immerited,† *a.* anhaeddedig, anhaeddiannol, dihaeddiant.

Immeritous,† *a.* anhaeddiannol, anhaeddol.

Immerse, *v. a.* (*Ll.* *immersus*, o *immergo*) trochi, soddi, suddo, cleigio, grawthu, plyngu, tansoddi, tansuddo, damsoddi; claddu mewn dwfr; gorlifo, gorlifeirio, gorchuddio.

Immerse,† *a.* soddedig, trochedig, claddedig.

Immersion, *s.* trochiad, trochiant, trochfa, soddiad, soddedigaeth, trochedigaeth, cleigiad, grawthiad, plyngiad, tansoddiad, troch, sawdd, grawth, plwng; ymsoddiad, suddiad, ymgleigiad; mynediad *neu* giliad o'r golwg; arguddiad.

Immesh, *v.* rhwydo, maglu, dyrysu, methlu, bachellu, byddaglu, byddagu.

Immethodied,† *a.* annhrefnedig, annhrefnus.

Immethodical, *a.* annhrefnus, didrefn, direol, diddosbarth, annosbarthus, anhybarth, heb drefn, annyben; dyrys.

Immethodically, *ad.* yn annhrefnus, yn ddidrefn; heb na rheol na threfn.

Immethodicalness, *s.* annhrefnusrwydd, annhrefnusedd, annhrefn, afreolaeth; dyryswch.

Immigrant, *s.* (*Ll.* *immigro*) dyfodiad, ymddyfodiad, arddyfodiad, ymfudwr, ymfudydd; mudwr i wlad: *pl.* dyfodiaid, ymddyfodiaid, arddyfodiaid.

Immigrate, *v. n.* ymddyfod, dyfod, dyfod i, ymfudo, ymmudo, mudo i.

Immigration, *s.* dyfodiaeth, dyfodedigaeth, ymddyfodiaeth, ymfudiad; mynediad i wlad.

Imminence, *s.* (*Ll.* *imminentia*) certhrwydd; niwed à fo yn crogi uwch ben un; perygl bygythiol.

Imminent, *a.* (*Ll.* *imminens*) yn crogi *neu* hongian uch ben un; yn nibyn uch ben un; parod i ddisgyn ar ben un; à fo ar ddyfod *neu* ddisgyn ar un; bygythiol; à fo yn bwgwth un; cyfagos, ymwng; à fo ger llaw; à fo yn agos; certh, cyngherth; pres, presol; sorth; dibynol.

Immingle, *v. a.* cymmysgu, mysgu, cydfysgu, uno.

Imminution, *s.* (*Ll.* *immunitio*) lleihad, lleiad, treiad, toliad, toliant, bychaniad.

Immiscibility, *s.* anhyfysgedd, anghymmysgoldeb, anfysgadwyedd.

Immiscible, *a.* (*Ll.* *immisceo*) anghymmysgadwy, anfysgadwy, anhyfysg.

Immission, *s.* (*Ll.* *immissio*) anfoniad, gyriad, *neu* dafliad i mewn; iddyriad, mewndafliad.

Immit, *v. a.* taflu *neu* yru i mewn; iddyru.

Immitigable, *a.* anesmwythadwy, annhawseladwy, anysgafnadwy, annyhuddadwy; nas gellir ei esmwytho *neu* linaru.

Immix, *v. a.* cymmysgu, mysgu, cydfysgu; uno.

Immixable, *a.* anghymmysgadwy, anfysgadwy, anhyfysg.

Immixed, } *a.* anghymmysg, anghymmysgedig,
Immixt, } digymmysg.

Immobility, *s.* (*Ll.* *immobilitas*) anysgogrwydd, dïysgogrwydd, dïymmodrwydd, anymmodrwydd, anysgogiad, anymmodiad, ansymmudoldeb, ansymmudedd, disymmudedd, anghychwyniad, disigledd, ansigledigrwydd, anysgogoldeb.

Immoderacy, *s.* anghymmedroldeb, anghymmesuredd, gormodedd, rhysedd.

Immoderate, *a.* (*Ll.* *immoderatus*) anghymmedrol, anghymmesur, anghymmesurol, anghymmes, anghymmesol, gormodol, gormoddol, gorddigon, anweddol, anferthol; afresymol.

Immoderately, *ad.* yn anghymmedrol, &c.; heb na meidr na mesur.

Immoderateness, } *s.* anghymmedroldeb, a-
Immoderation, } nghymmedrolder, anghymmedrolrwydd, anghymmesuredd, gormodedd, rhysedd, gormod.

Immodest, *a.* (*Ll.* *immodestus*) aflednais, diwyl, anful, diful, dïorchwyledd, digywilydd, anweddaidd, anweddus; anniwair, anllad; serth, serthus, anmhur, budr; gwagsaw; anfoesgar, anfoesol, anniweirfoes.

Immodesty, *s.* (*Ll.* *immodestia*) afledneisrwydd, anorchwyledd, diwylder, diwyledd, anfuledd, difuledd, diffyg gwylder, anweddeidd-dra, anwedduswydd, anwedduader, digywilydd-dra; anniweirdeb, anniweirdod, llodineb; serthedd, serthusrwydd; gwagsawrwydd; anfoesgarwch.

Immolate, *v. a.* (*Ll.* *immolo*) aberthu, offrymu.

Immolation, *s.* aberthiad, offrymiad, aberthedigaeth; aberth, offrwm.

Immolator, *s.* aberthwr, offrymwr, offrymydd.

Immoment, *a.* dibwys, diwerth.

Immomentous, *a.* dibwys, ysgafn, diwerth, dïystyr, iselwerth.

Immoral, *a.* anfoesol, anfucheddol, drygfoesog, drygfoesol, drygfucheddol; drwg ei foesau; drwg ei fuchedd; drwg, drygionus, dyhir, anaddwyn, gwarthus.

Immorality, *s.* anfoesoldeb, anfoesolrwydd, anfoesolder, anfoes, anfucheddoldeb, anfucheddolrwydd, anfuchedd, drygfuchedd, drygfoes, drwgfuchedd, mallymddygiad; drygioni, dyhirwch, anaddwynder.

Immorigerous, *a.* (*Ll.* *immoriger*) trwsgl, trwstan, anfoesgar, anfoesog.

Immorigerousness, *s.* anfoesgarwch, anfoesogrwydd, trysgledd; anufydd-dod.

Immortal, *a.* (*Ll.* *immortalis*) anfarwol; di-

dranc, dïangeu, difarw; diddiwedd, tragwyddol, bythol, didawl, tragyfythoes.

Immortality, *s.* anfarwoldeb; anfarwolaeth; tragwyddoldeb.

Immortalize, *v. a.* anfarwoli; gwneuthur yn anfarwol; tragwyddoli.

Immortalize,† *v. n.* myned yn anfarwol.

Immortalization, *s.* anfarwoliad.

Immortally, *ad.* yn anfarwol; yn dragywydd, byth, dros fyth, hyd dragwyddoldeb.

Immortification, *s.* anfarweiddiad, annarostyngiad.

Immould, *v. a.* llunio, ffurfio.

Immovability, } *s.* anysgogrwydd, anysgog-
Immoveability, } edd, dïysgogrwydd, dïymmodrwydd, disigledd, ansigledigaeth, anymmodrwydd, anhyfudedd, ansymmudoldeb, ansymmudrwydd.

Immovable, } *a.* ansymmudadwy, ansymmud-
Immoveable, } ol, dïysgog, dïymmod, anysgog, anysgogol, anysgoged, disymmud, digyffro, disigl, ansigladwy, ansyfladwy, anghychwynol, anhyfud, anghyffroadwy, anghyffre, dïeglyd, dianwadal, safadwy, anhylithr.

Immoveable goods—da anghyffro, da digyffro, da ansymmudol, da anghyfoddedyn, da anghyffröedig, da anghychwyn.

Immovableness, } *s.* ansymmudoldeb, ansym-
Immoveableness, } mudolrwydd, anysgogrwydd, anysgogedd, dïymmodrwydd, anymmodrwydd, anhyfudedd, dïysgogrwydd, &c.

Immund, *a.* (Ll. *immundus*) aflan, budr, brwnt.

Immundicity, *s.* aflendid, budredd, brynti.

Immunity, *s.* (Ll. *immunitas*) rhyddid, rhyddineb, rhydd-did, rhydd-deb, rhyddfraint, rhydid, braint, rhagorfraint, gorfraint, breiniolaeth, breinioldeb, breinioledd, trwyddedd.

Immure, *v. a.* (Norm. *immurer;* Ll. *in* a *murus*) amgaeru, ammurio; rhoi *neu* ddodi mewn caer; rhoi o fewn mur *neu* furiau; carcharu, caethiwo; rhoi *neu* ddodi yn ngharchar; cau i fewn; murio; amgylchu â muriau.

Immure,† *s.* mur, caer, gwàl, cae.

Immusical, *a.* anmherorawl, anghynghan, anghynghaneddol, digynghanedd, anghyddseiniol, anghysson, anghordiol, angherddgar.

Immutability, } *s.* (Ll. *immutabilitas*) anghyf-
Immutableness, } newidioldeb, anghyfnewidioldeb, anghyfnewidiolrwydd, anghyfnewidrwydd, annewidioldeb; dianwadalwch, dïanwadaledd, gwastadrwydd, gwadalwch; anghyfnewidiad.

Immutable, *a.* (Ll. *immutabilis*) anghyfnewidiol, digyfnewid, dinewidiad, dinewid, annewidiol, dinewidiol, anghyfnewidiadwy; dïanwadal, gwadal, gwastad, sicr.

Immutate, *a.* (Ll. *immutatus*) anghyfnewidiog, annewidiedig, dinewid.

Immutation, *s.* (Ll. *immutatio*) cyfnewidiad, newidiad, cyfnewid.

Immute, *v. a.* (Ll. *immuto*) cyfnewid, newid, newidio, arallu.

Imp, *s.* (C.; Sw. *ymp;* D. *ympe*) impyn, imp, prionyn, plentyn, hil, epil, hiliogaeth; drygfab, plentyn y fall, mab y fall, dieflyn, diawlyn, gwas y diawl, cyw diawl; adfodrydaf.

Imp, *v. a.* (C. *impio;* S. *impan;* D. *ymper*) impio; estyn, ystyn, estynu, hwyhau; rhoi *neu* ddodi estyn wrth; planu mewn peth i'w estyn.

To imp a feather in a hawk's wing—planu asgell yn adain hebog; planu asgell i hwyhau adain hebog.

Impacable, *a.* (Ll. *in* a *paco*) anheddadwy, diheddadwy, annyhuddadwy, annyhuddol, anesmwythadwy, anghymmodadwy, anghymmodlawn, anhyfodd, annhyner.

Impact, *v. a.* (Ll. *impactus*) talmyrthu; gyru yn dyn, gyru yn agos, taer yru, taer wasgu, tynwasgu, tyn yru; taro, cyfergydio.

Impact, *s.* talmyrth, ergyd, cyfergyd.

Point of impact—pwnc talmyrth, pwynt talmyrth.

Impaint, *v. a.* arliwio, paentio; addurno â lliwiau.

Impair, *v.* (Ff. *empirer*) gwaethygu, gwaethu, gwaethäu, drygu, niweidio; gwanhau, methu, gwaelu.

Impair, *a.* (Ll. *impair*) anghyfartal, anghynnifer.

Impair, } † *s.* gwaethygiad, gwaethiad,
Impairment, } niwed; lleihad; methiant.

Impairer, *s.* gwaethygwr, gwaethygydd.

Impalatable, *a.* anflasus, drwg ei flas, diflas.

Impale, *v. a.* (Ff. *empaler;* Ysp. *empalar*) amgledru; amgylchu, amgylchynu, *neu* amddiffyn â pholgae; amgau, argau, ambolioni, cylchgau, polgauad, polgau; cau i mewn; polioni o amgylch; cau i mewn â choedbolion; polioni, pawlwanu, polio; trywanu â phawl; gyru pawl drwy; amgylchu, amgylchynu.

An impaled piece of ground—coedgae, polgae.

Impalement, *s.* amgledrad, amgledr, aohwre, polgauad, cylchgauad; amgylchiad *neu* amddiffyniad â pholgae; polionad, pawlwaniad, trywaniad â phawl; amgledren, gwullamdo; polraniad.

Impaling, *s.* polraniad, sythraniad; rhaniad oddi fyny hyd i waered.

Impallid,† *v. a.* gwelwi, gwneyd yn welw.

Impalm, *v. a.* (Ll. *in* a *palma*) gafaelu, gafaelyd, ymaflyd yn, cydio yn; cymmeryd yn y llaw.

Impalpability, *s.* anhydeimledd, annheimladwyaeth.

Impalpable, *a.* (Ff. o'r Ll. *in* a *palpo*) annheimladwy, anhydeiml; nas galler ei deimlo *neu* balfalu; annirnadwy.

Impalsy, *v. a.* (*in* a *palsy*) parlysu; taro â'r parlys; marweiddio.

Impanate, *a.* (Ll. *in* a *panis*) corfforedig yn fara; â wnaed yn fara; cydsylweddu.

Impanate, *v. a.* corffori â bara; troi yn fara.

Impanation, *s.* cydsylweddiad, cyssylweddiad; corfforiad yn fara.

Impannel, *v. a.* (*in* a *pannel*) rheithresu, rheithrestru; rhestru rheithwyr wrth eu henwau; tyngu rheithwyr; gwysio rheithwyr.

Inpanelling, *s.* rheithresiad, rheithrestriad.

Imparadise, *v. a.* (*in* a *paradise;* It. *imparadisare*) rhoi mewn hawddfyd, gwynfyd, *neu* wynfa; dedwyddu, dedwyddoli, hawddfydu, gwynfydoli.

Imparalleled,† *a.* digyffelyb, anghymharol.

Imparasyllabic, *a.* (Ll. *in, par,* a *syllaba*) anghyssilliog, anghynnifersill; anghynnifer ei sillau.

Impardonable, *a.* anfaddeuol, anfaddeuadwy.

Imparipinnate, *a.* (Ll. *impar,* a *pinnate*) anghyfadeiniog, anghyddeiliog.

Imparity, *s.* (*in* a *parity*) anghyfartaledd, anghyfartalwch, anghyfartalrwydd, anghymhariaeth, anniferwch, anniferedd; anhyraniaeth; anghydradd.

Impark, *v. a.* parcio; cau mewn parc *neu* geufas; amgylchu â chae *neu* wâl; cau i mewn, amgan.

Imparl, *v. n.* (Norm. *emperler*) cynnadleddu, cyflafareddu, cylafareddu, parlio, ymbarlio; cael oed i benderfynu cynghaws.

Imparlance, *s.* ymbarliad, ymbarlawd, oedgais, oedeb; cais am oed dydd; eidduned am oed hawl; rheithgylafaredd, rheithgynnadledd, rheithgynnadl, rheithymgom; cyflafaredd y rheithwyr; gohir dadl, oed hawl; cynnadledd, cyflafaredd, parliant.

Imparsonee, *a.* (o *parson*) â fo mewn goresgyn; â fo mewn llwyr feddiant o bersoniaeth *neu* fywoliaeth.

Parson imparsonee—person mewn goresgyn; periglor mewn goresgyn.

Impart, *v. a.* (LL. *impertior*) cyfranu, cyfroddi, rhoddi, rhoi, rhanu, caniatâu; mynegu; dangos; hysbysu; dysgu; gwneuthur yn hysbys *neu* wybyddus.

He imparted his mind to her—dangosodd ei feddwl iddi; mynegodd ei ofeg iddi.

To impart to—cyfranu i, cyfranu â, rhoi i.

Impartance, *s.* cyfraniad; rhodd, anrheg.

Impartation, *s.* cyfraniad, cyfranogiad, cyfroddiad, rhoddiad, dyroddiad.

Impartial, *a.* (*in* a *partial*) diduedd, anmhleidgar, anmhleidiol, anmhleidiog, dibleidiol, dibleidiog, anmhlaid; annhueddol, annhueddgar, annhueddog, didueddog; clau, diragfarn, cyfiawn, uniawn, teg, di dderbyn wyneb.

Impartialist, *s.* anmhleidgarwr, gwr anmhlaid, annhueddwr, didueddwr, anmhleidiolwr.

Impartiality, *s.* anmhleidgarwch, didueddrwydd, annhueddgarwch, anmhleidioldeb, didueddgarwch, anmhleidiogrwydd, didueddogrwydd; cleuder, cyfiawnder, uniondeb, cywirdeb, tegwch.

Impartially, *ad.* yn ddiduedd, &c.; yn gywir ac yn union.

Impartibility, *s.* anhybarthedd, anrhanadwyaeth, anghyfranadwyaeth, anghyfranoldeb, anrhanoldeb; cyfranoldeb, cyfranadwyaeth.

Impartible, *a.* (Ysp.; *in* a *partible*) anrhanadwy, anmharthadwy, anhybarth, anghyfranadwy; nas gellir ei ranu.

Impartible, *a.* (o *impart*) cyfranadwy, cyfroddadwy, cyfranogol, hysbysadwy; â ellir ei gyfranu.

Impartment, *s.* cyfraniad, cyfroddiad, rhoddiad; hysbysiad, hysbysiaeth.

Impassable, *a.* anhyffordd, anhylwybr, anllwybradwy, anhydraidd, annhrywanadwy, annhramwyadwy, anmhasiadwy; nas gellir myned drwyddo, drosto, *neu* ar hyd-ddo.

Impassableness, *s.* anhyffordddedd, anhylwybredd, anhydreiddrwydd, anhydreiddwch.

Impassibility, **Impassibleness,** **Impassiveness,** } *s.* annyoddefedd, anoddefedd, anhyboenedd, anmhoenadwyaeth; rhyddid oddi wrth boen *neu* ddyoddefaint; rhydd-did greddfol *neu* anianol oddi wrth boen.

Impassible, **Impassive,** } *a.* (Ff.; Ll. *impassibilis*) anmhoenadwy, anhyboen, annyoddef, anhyoddef, heb ddyoddefiadau; rhydd anianol oddi wrth ddyoddefiadau; rhydd oddi wrth oddefaint; nas dichon ddyoddef; anoddefus.

Impassion, **Impassionate,** } *v. a.* effeithio yn rymus ar; cyffröi, cynhyrfu, ennynu, dygreidio.

Impassionate, *a.* cyffröedig, cynhyrfedig, ennynedig; dideimlad, dïanwyd, anhyddig.

Impassionated, *a.* cyffröedig, cynhyrfedig, ennynedig; bywiog, eidiog, nwydlawn; tanllyd, poeth, dygreidiol, terwyn; anwydwyllt, poethwyllt; anwydglaf.

Impassive, *a.* (Ll. *in* a *passus*)=*Impassible.*

Impassiveness, *s.*=*Impassibility,* &c.

Impassivity, *s.* anhyboenedd, annyoddefedd, annyoddefrwydd, anoddefoldeb.

Impastation, *s.* (*in* a *paste*) glyfysgiad, glyfysg.

Impaste, *v. a.* (Ff. *impâter*) tylino, peilludio, glyfysgu; gwneuthur yn does *neu* beillud; lliwo yn dew.

Impasted, *a.* toesedig, toesog; wedi ei guddio â pheillud *neu* â phaent tew.

Impatible, *a.* (Ll. *impatibilis*) anoddefadwy, annyoddefadwy, annyoddefol, anoddefol; nas gellir ei oddef.

Impatience, *s.* (Ff.; Ll. *impatientia*) anoddefgarwch, annyoddefgarwch, anoddef, annyoddef, anoddefedd, annyoddefedd, anamynedd, anymaros, anorbeidrwydd, anamyneddgarwch, dïamyneddgarwch, anymattal, dibwylledd, drygamynedd, anoddefiant, anoddefusrwydd.

Impatiens, *s.* (Ll.) ffromlys.

Impatient, *a.* (Ll. *impatiens*) anoddefgar, annyoddefgar, annyoddefus, anoddefus, dïamynedd, anamyneddgar, anamyneddus, anamyneddol, anorbaid, anymarŏus, dïymaros, dïymarbed, anymarbedus, anymarbedgar, dïymattal, anymattalgar; nas gallo ddyoddef, ymaros, ymarbed, *neu* ymattal; annyoddefol, anoddefol, anoddefadwy, annyoddefadwy; dibwyll, byrbwyll, awyddus, hyfrys, rhyfrys, dyffestin, gwyllt.

Impatient, *s.* un anoddefgar, &c.

Impatronization, *s.* arglwyddiaeth annibynol, llwyrfeddiant, meddiant annibynol.

Impatronize, *v. a.* (Ff. *impatroniser*) ennill iddo ei hun arglwyddiaeth; ennill meddiant annibynol *neu* hollol.

Impawn, *v. a.* gwystlo, arwystlo, adneu; rhoi yn *neu* ar wystl.

Impeach, *v. a.* (Ff. *empêcher*) cyhuddo, argyhuddo, achwyn ar, cwyno ar, achwyn, cwyno; bwrw *neu* roddi cwyn yn erbyn; rhoi cyhudded yn erbyn; beio, ceryddu, senu, ammheu; galw i gyfrif; †rhwystro, attal.

Impeach,† *s.* rhwystr.

Impeachable, *a.* cyhuddadwy, argyhuddadwy, cyhuddiw, hygyhudd; â haeddai achwyn arno; cyfrifol; beiadwy.

Impeacher, *s.* cyhuddwr, argyhuddwr, achwynwr; cyhuddwr awdurdodol.

Impeachment, *s.* cyhuddiad, cyhudded, cwyn, argyhuddiad, cyhudd, cyhuddedigaeth, achwyniaeth, achwyniad, achwyn, cyhuddgwyn; achos; sen; senawd, beiad; galwad i gyfrif; †rhwystr, attalfa.

Impearl, *v. a.* gemu; llunio ar ddull gemau; harddu â gemau *neu* fyrierid.

Impeccability, **Impeccance,** **Impeccancy,** } *s.* anhybechedd, anmhechadwyaeth; cyfiwr anhybech; cyfiwr annarostyngedig i bechod; anhylygredd, anllygredigaeth anian; perffeithrwydd.

Impeccable, *a.* (Ff.; Ysp. *impecable;* o'r Ll. *in* a *pecco*) anhybech, anmhechadwy, dibechod, dibech, anmhechodol, na allo bechu; rhydd anianol oddi wrth bechod; heb fod yn agored i bechu; anhylwgr, anllygredig, perffaith.

Impede, *v. a.* (Ll. *impedio*) rhwystro, lluddias, lluddio, attal, llestair, llesteirio, dyor, cyfluddio, achluddo, achludd, goluddio, arluddio, argyfluddio, nidro, yrthio; attal rhag myned rhagddo; dàl *neu* gadw yn ol.

Impedible, *a.* rhwystradwy.

Impediment, *s.* (Ll. *impedimentum*) rhwystr, attalfa, attal, lludd, llestair, lluddias, lluddiant, cyfludd, goludd, lluddiad, achluddiad; anach; attaliaith, ffeigeb, cyfluddeb, lluddeb, yrthwch.

An impediment in speech—attal dywedyd, rhwystr tafod, tramgwydd geiriau, attalwedyd, ffeigeb, dywedwst, deilen ar dafod.

To have an impediment in one's speech—bod âg attal dywedyd arno; bod â rhwystr tafod arno; bod â ffeigeb arno; cecian; siarad yn yrth.

An impediment (to carry on an affair)—anach; attalfa, rhwystr.

Impediment,† *v. a.=Impede.*

Impedimental, *a.* rhwystrol, rhwystrus, lluddiol, attaliol, cyfluddiol, rhwystredigol, llesteiriol, lluddiannol.

Impedite,† *v. a.=Impede.*

Impedite, *a.* rhwystredig, rhwystrog, llesteiriog.

Impedition,† *s.* rhwystrad, lluddiad, attaliad.

Impeditive, *a.* rhwystrol, rhwystrus, llesteiriol, lluddiol, attaliol.

Impel, *v. a.* (Ll. *impello*) gyru *neu* wthio yn mlaen; gyru, gwthio, hyrddu, hyrddio, annog, cymhell, dirgymhell, dychymhell, dirio, dyru, ffwyro, ysgethru, gorddwyo, eddëu.

Impellent, *a.* gyrol, hyrddol, hyrddiannol, gwthiol, dyrol, diriol, cymhellol, dirgymhellol, hyrddin, gorddwyol, gyriadol, gorddinol.

Impellent, *s.* gyrnerth, annogrym, cymhellrym, hyrddallu, gwthrym, gorddyr, gorddin; gallu gyrol, hyrddol, *neu* wthiol; nerth cymhellol.

Impeller, *s.* hyrddiedydd, hyrddiwr, gwthiwr, gwthiedydd, cymhellwr, gorddwr, gorddur, diriwr, diriedydd.

Impen, *v. a.* (o *pen*) llocio, corlanu, cutio, ffroncio; cau i mewn; argau, cau ar, gwarchäu.

Impend, *v. n.* (Ll. *impendo*) crogi uwch ben; bod yn nghrog uwch ben; hongian uch ben; ysgrogi, dibynu, ymddibynu; bod ar ddisgyn, cwympo, *neu* syrthio ar; bwgwth; gobwyso; bod ger llaw; bod yn agos; bod ar ddyfod; dynesu, agoshau, gonesu.

Impendence, } *s.* y cyflwr o fod yn crogi uwch
Impendency, } ben, &c.; bygythioldeb, agwedd fygythiol, ystum bygythiol; ysgrogoldeb, dibynoldeb, dibynolrwydd, prwysgedd, prwysgledd.

Impendent, *a.* yn nghrog uwch ben; crog uwch ben; yn crogi uwch ben, &c.; yn ysgrogi, &c.; ar ddisgyn ar, ar syrthio ar, ar gwympo ar; yn bwgwth, bygythiol, trwm fygythiol; ysgrogol, dibynol, ymddibynol, prwysgl, prwysg; ger llaw, agos, cyfagos, ar ddyfod; ymwng, certh.

Impenetrability, } *s.* (o *impenetrable*) anhy-
Impenetrableness, } dreiddedd, anhydreiddrwydd, anhydreiddwch, annhreiddiadwyaeth, annhreiddioldeb.

Impenetrable, *a.* (Ll. *impenetrabilis*) annhreiddiadwy, anhydraidd, annhrywanadwy, anwanadwy, annhrywan; nas gellir ei dreiddio *neu* drywanu.

Impenetrably hard—caled anhydraidd.

Impenitence, } *s.* (Ff.; Ll. *in* a *pœnitens*) an-
Impenitency, } edifeirwch, anedifarwch, diedifeirwch, anedifeiriad; calongaledwch, caledwch calon, caledwch, cyndynrwydd.

Impenitent, *a.* (Ff.) anedifeiriol, anedifarus, diedifar, diedifeiriol, diedifarus, anedifar, anedifeiriog; calongaled, anhyblyg, gwargaled.

Impenitent, *s.* un anedifeiriol, anedifarhäwr.

Impennous, *a.* (*in* a *pennous*) anadeiniog, anasgellog, diedyn, diesgyll.

Impeople, *v. a.* pobli, poblogi; gwneuthur yn gyfundeb.

Imperant, *a.* (Ll. *impero*) gorchymynol, archedigol, archiadol, yn erchi.

Imperate,† *a.* (Ll. *imperatus*) gwirfoddol; à wnaed gàn gyfarwyddyd y meddwl.

Imperative, *a.* (Ll. *imperativus*) gorchymynol, archedigol, archiadol, gorchymynedigol, archadwy.

Imperative mood — modd gorchymynol, modd archedigol, modd archadwy.

Imperatively, *ad.* yn orchymynol, &c.; ar wedd gorchymynol; yn awdurdodol; yn y modd gorchymynol *neu* archedigol.

Imperatoria, *s.* poethwraidd, poerlys, sinsir y gors, llysiau y ddannodd, pelydr gau Yspaen.

Imperatorial, *a.* (Ll. *imperatorius*) gorchymynol.

Imperatorine, *s.* poerlysnur, poethwreiddain.

Imperceivable, *a.=Imperceptible.*

Imperceivableness, *s.=Imperceptibleness.*

Imperceptible, *a.* (Ff.; *in* a *perceptible*) annirnadwy, anneallադwy, anhyddeall, anhyddallt; amsyniadwy; anweladwy, anhywel, anweledig, anghanfyddadwy, anghanfodadwy; annheimladwy, anhydeiml; anghraffadwy; anhysyn, ansyniol, annirnadol; nas gellir ei ddeall, ei weled, *neu* ei deimlo; nas gellir ei ganfod gàn ei leied; diarwybod; tra bychan, gorfychan, mân.

Imperceptible, *s.* peth annirnadwy, &c.

Imperceptibleness, *s.* anhyddealledd, anhyddallтrwydd, annirnadwyaeth, annirnadoldeb; anhyweledd, anweledigrwydd; anhydeimledd; ansynioldeb, ansyniolrwydd, anhysynedd; ansawdd anhydeiml *neu* anhysyn peth.

Imperceptibly, *ad.* heb ei ganfod, ei weled, ei deimlo, *neu* ei synio; heb synio *neu* sylwi arno; heb ddàl sylw arno; heb wybod i un; yn ddiarwybod i un; yn annirnadwy, &c.

Impercipient, *a.* ansyniol, annirnadol, anghanfyddol.

Imperdibility, *s.* anhyddinystredd, anninystredd.

Imperdible, *a.* anninystradwy, annystrywiadwy, annyfethadwy, anhyddinystr.

Imperfect, *a.* (Ll. *imperfectus*) anmherffaith, diffygiol, anghwbl, anorphen, anorphenol, anghyfan, anghyfa, anghryno, anghyflawn, gwallus, aballus, anafus, anelwig, aflwyr; gwàn, llyth.

Imperfect tense—amser anorphenol, amser anorphen, amser anorphenedig, amser

anghyflawn, amser gogyflawnedig, amser gogyflawn.

An imperfect work—gwaith anmherffaith, anorphen, anorphenol, *neu* anorphenedig; adwaith.

Imperfect is every want—anghwbl pob eisieu.

Imperfect,† *v. a.* anmherffeithio.

Imperfection, *s.* (Ff.; Ll. *imperfectio*) anmherffeithrwydd, anmherffeithder, anmherffeithdod; diffyg, bai, anaf, gwall, nam, aball, meth, gwallwg: *pl.* anmherffeithion.

Imperfectness, *s.* anmherffeithrwydd, anmherffeithder, anmherffeithdra, anmherffeithdod.

Imperforable, *a.* annhrydylladwy, annhrywanadwy, annhylladwy; nas gellir ei dyllu drwodd; annhreiddiedig, cauedig.

Imperforate, } *a.* (Ll. *in* a *perforatus*) annhry-
Imperforated, } dwll, (*f.* annhrydoll), annhrydyllog, annhyllog, annhrydylledig, annhylledig.

Imperforated St. John's wort—godwllon, eurinllys mawr.

Imperforation, *s.* annhrydylliad, annhylliad, annhrydwll, annhreiddiad; annhrydylledd, annhyllogrwydd, cauedigaeth.

Imperial, *a.* (Ff.; Ll. *imperialis*) amherodrol, ymherodrol, amherodraidd, ymherodraidd; breninol, unbenol, ymbenol, penadurol, penrheithiol, teyrnol, gyrn; perthynol i amherawdwr *neu* i amherodraeth.

Imperial parliament—senedd ymherodrol.

Imperial crown—coron amherodrol, coron ymherawdwr.

Crown imperial—peuroe=math ar flodeuyn.

Imperial, *s.* gyrnnen, nen amherodrol, crongl wyd ymherodraidd.

Imperial of a diligence—gyrn prysurglud; eisteddleoedd y tu allan i brysurglud.

Imperialist, *s.* ymherodrolwr, amherodroliad; un perthynol i amherawdwr; deiliad *neu* filwr ymherawdwr: *pl.* ymherodrolwyr, amherodroliaid, gyrnogion, milwyr amherodraidd.

The imperialists—milwyr *neu* fyddinoedd amherawdwr yr Almaen; milwyr amherawdwr Awstria; yr amherodroliaid, gwŷr yr ymherawdwr.

Imperiality, *s.* amherodroldeb, gyrnogaeth, amherawdwriaeth, ymherawdwriaeth; gallu amherodrol; hawl amherodraidd; breninoleth.

Imperialized, *a.* à wnaed yn amherodrol; ymherodrog.

Imperil, *v. a.* peryglu, pydio; dwyn i berygl.

Imperious, *a.* (Ll. *imperiosus*) ymherodraidd, arglwyddaidd, tra-awdurdodol, tra-awdurdodaidd, tra-arglwyddaidd, tra-arglwyddol, tra-arglwyddiaethol, tra-arglwyddiaethus, meistrolgar, meistrolaethus, meistrolaidd, rheolgar, gorchymyngar, awdurdodol, gyrn, rhwysadurol; trahäus, trawsfalch, trahausfalch, trahausgar; gormeilus, gorthrymus; diriol, taer, anhebgor; galluog, nerthol; effrom; rhwysus; à fyn fod ei air yn air ar bawb; yn dwyn mawr rwysg; yn gorchymyn yn dost ac yn drawsfalch.

An imperious whorish woman—puteinwraig yn llywodraethu (*Esec.* xvi. 30).

Imperiousness, *s.* arglwyddeiddrwydd, ymherodreiddrwydd, meistrolgarwch, rheolgarwch, trahausgarwch, &c.; trahausder, trahausdra; tra-arglwyddiaeth, trarheolaeth, trallywodraeth, awdurdod, rhysg.

Imperishable, *a.* (*in* a *perish*; Ff. *imperissable*) diddarfod, annifan, didrane, anhysfeth, annarfodadwy, annarfodus, annysfethadwy; nas derfydd; annifian; parhäus.

Imperishableness, *s.* anhysfethedd, anhysfethrwydd, annarfodusrwydd, annifanrwydd.

Imperiwigged,† *a.* (Ff. *emperruqué*) yn gwisgo penguwch.

Impermanence, *s.* anmharhad, anmharhausder, ansefydlogrwydd, anwadalwch, ansadrwydd, gwamalder.

Impermanent, *a.* anmharhäus, dibara, dibarhad, ansefydlog, anarosol, ansafadwy, ansad.

Impermeability, } *s.* anhydreiddedd; anhyd-
Impermeableness, } reiddrwydd i hylifau *neu* awon.

Impermeable, *a.* (Ll. *in* a *permeo*) anhydraidd i hylifau; anhydraidd, annhreiddiadwy, anhydreiddiol, annhrwyadwy, didrwyol, anhylifred.

Imperscrutable, *a.* annhrychwiliadwy, anchwiliadwy, anolrheinadwy.

Imperscrutableness, *s.* anchwiliadwyaeth; yr ansawdd o fod yn anolrheinadwy.

Impersonal, *a.* (Ll. *impersonalis*) annynsodol, anansodol, annynsoddol, annynweddiadol, anmhersonol, diddynsawd, diansawd, diberson.

Impersonality, *s.* annynsodoldeb, annynsoddoldeb, annynsawdd, annynsawd, anansodoldeb, anmhersonoldeb, anghorffolaeth.

Impersonate, *v. a.* dynsodi, ansodi, dynsoddi, dynsodweddu, personoli, personogi.

Impersonation, *s.* dynsodiad, dynsodiant, ansodiad, ansodiant, dynweddiad, dyniedigaeth.

Imperspicuity, *s.* aneglurdeb, aneglurder, anamlygrwydd, anghlaerder.

Imperspicuous, *a.* aneglur, anamlwg, anoleu; tywyll.

Impersuasible, *a.* annarbwylladwy, anhybwyll; nas gellir ei ddarbwyllo.

Impertinence, } *s.* (Ff.; Ll. *impertinens*) an-
Impertinency, } mherthynas, diberthynasedd, anmherthynasedd, anmherthynoldeb; peth anmherthynasol, gair anmherthynasol; coegymraeth, anfoesgarwch, anhyfoesedd, anfoes, coeghyfder, haerllugrwydd; ffoledd, ynfydrwydd, coegair, coeg ymadrodd, cymhendod, chwaldod, ffiloreg, coegedd, gwagedd, gwegi; anober, ffril, peth dibwys, coegbeth, gwaelbeth; nwyth; gormes, gormedd.

Impertinences — pethau *neu* eiriau anmherthynol; anmherthynolion, anmherthynion; ffol eiriau ffiloreg.

Impertinent, *a.* (Ll. *impertinens*) anmherthynasol, anmherthynol, diberthynas, anneiryd; dyeithr i'r achos *neu* i'r peth mewn llaw; estronol, anghyfachos; ymyrgar, ymyrus, ymyrol, rhydresgar, rhydresus, cymmyreddus, negesgar, coeg-ymyrgar, coeg-ymofyngar, haerllug, digywilydd; anfoesog, anfoesgar, difoes; ymwthiol; à ymyro â'r hyn ni bo yn perthyn iddo; à ddywedo yr hyn ni pherthyn iddo; ffol, ynfyd, annoeth, anffur; coeg, ofer, dibwys, diddefnydd, gwag, gorwag, gwagsaw, nwythus.

An impertinent fellow=*Impertinent*, *s.*

Impertinent, *s.* ymyrwr, ymyrydd, rhydreswr, rhodreswr, prysurwas; dyn ymyrgar, &c.;

un â'i fys yn mrywes *neu* yn mhotes pawb; un â roddo ei lwy yn nysgl pawb; un â fwrio ei gryman i yd pawb.

Inpertransibility, *s.* annhrwyadwyaeth, anhydrwyedd.

Impertransible, *a.* (Ll. *in* a *pertranseo*) annhrwyddadwy, annhrwyadwy, anhydrwy, annhreiddiadwy.

Imperturbable, *a.* (Ll. *in* a *perturbo*) ansyfladwy, anysgogadwy, anghyffroadwy, anghythrybladwy; nas gellir ei aflonyddu; llonydd, tawel.

Imperturbation, *s.* anghyffro, anghythrwfl, annherfysg; llonyddwch, tawelwch, tanc, dystawrwydd.

Imperturbed,† *a.* digynhwrf, anghyffröedig, llonydd.

Imperviable, *a.* (Ll. *impervius*) annhreiddiadwy, anhydraidd, annhrywanadwy; anhyffordd, anhygyrch.

Imperviableness, } *s.* anhydreiddrwydd, anhy-
Imperviability, } dreiddwch, anhydreiddedd; anhygyrchedd.

Impervious, *a.* (Ll. *impervius*) anhydraidd, annhreiddiadwy, annhrywanadwy; anhyffordd, anhylwybr, anhygyrch, annhramwyadwy, annhrwyddadwy.

Imperviousness, *s.* anhydreiddrwydd, anhydreiddwch, anhydreiddedd; anhygyrchedd, anhylwybredd.

Impester,† *v. a.* blino, poeni, gofidio.

Impetiginous, *a.* (Ll. *impetigo*) clafrllyd, tarddwreinaidd; â tharddwreinyn arno; crestlyd, cenog.

Impetigo, *s.* (Ll.) tarddwreinyn.

Impetrable, *a.* (Ll. *impetro*) hygael; à ellir ei gael drwy ddymuned.

Impetrate, *v. a.* (Ll. *impetro*) cael drwy *neu* ar ddymuned; cael peth ar ei ddymuniad; cael yr hyn a archo; cael drwy erfyn; arddeisyf, arddeisyfu, argaffael, ymhwedd ar.

Impetration, *s.* caffaeliad drwy erfyn *neu* ddymuno; hygaeledigaeth; arddeisyfiad; rhagerfyniad: rhaggaffaeliad bywoliaethau eglwysig oddi wrth Eglwys Rhufain, a hwythau yn rhodd rhywun arall.

Impetrative, *a.* â gaffo drwy ddymuned; arddeisyfol, hygaeledigol; yn cael.

Impetratory, *a.* deisyfol, erfyniol, arddeisyfol; yn cynnwys erfyniad.

Impetuosity, } *s.* tanbeidrwydd, angerddol-
Impetuousness, } deb, angerdd, egni, gwylltineb, gwylltineb rhediad, gwylltineb rhuthr, trachwylltrwydd, trywylltrwydd, gorwylltineb, chwyrnwylltrwydd, trenusrwydd, trenusdeb; ffyrnigrwydd, ffromwylltrwydd, cynddeiriogrwydd; chwyrnder, rhuthredd; chwidredd; ffroch, ffysg; dir-egni; taeredd.

Impetuous, *a.* (Ll. *impetuosus*) angerddol, angerddus, gwyllt, gorwyllt, rhuthrwyllt, chwyrnwyllt, trachwyllt, trywyllt, brywyllt, ffrychwyllt, ethrywyllt, ethrychwyllt, rhychwyllt, enwyllt, ffromwyllt, nawswyllt, gwaedwyllt, chwidr, chwyrn, ffysgiol, ffysgiolin, ffysg, ffyrnig, egnïol, egnïus, tanbaid, tren, trenus, trenig, rhuthrog, brysgar, ffrom, ffwyrol, dibwyll, poethlym, poethlyd; taer, ewn; gwyllt ei ruthr *neu* rediad; â ruthro yn wyllt.

Impetus, *s.* (Ll.) hypynt, ysgogrym, ysgogneth, egni, ysgogiad; lluchynt, hyrddhynt, rhysgyr, rhuthr.

Impictured, *a.* paentiedig, arluniedig, darluniedig.

Impierce, *v. a.* trywanu, treiddio.

Impierceable, *a.* annhrywanadwy, annhreiddiadwy.

Impiety, *s.* (Ll. *impietas*; Ff. *impiété*) annuwioldeb, annuwiolder, annwyfolder, annwywolder, anghrefydd, anghrefyddolder, drygfuchedd, anfadrwydd, anras, anraslondeb, afraslonrwydd, afraslonedd, dirasrwydd.

Impieties without number—drygioni aneirif (2 *Esd.* iii. 29).

Impignorate,† *v. a.* (Ll. *in* a *pignus*) gwystlo, adneu.

Impignoration,† *s.* gwystlad, gwystledigaeth, gwystleidiaeth.

Impinge, *v. n.* (Ll. *impingo*) gwrthdaro, taro wrth, taro yn erbyn, taro ar, syrthio ar, taro, cyttaro.

Impingement, *s.* gwrthdarawiad, tarawiad.

Impinguate,† *v. a.* (Ll. *impinguo*) brashau, tewhau, tewychu, pesgu.

Impious, *a.* (Ll. *impius*) annuwiol, didduw, annwyfol, annwywol, anghrefyddol, digrefydd, anfucheddol, anrasol, afrasol, anraslawn, afraslawn, diras, anfad, anfadus, ysgeler; afiwys, drwg, drygionus, gwydlawn, anwir.

Impiousness, *s.* annuwioldeb, anghrefyddoldeb, anghrefyddolder, anfadrwydd, anraslondeb, afraslonrwydd, drygfuchedd.

Impish, *a.* (o *imp*) cythreulig, cythreulaidd, dieflig; fel mab y fall.

Implacability, } *s.* annyhuddoldeb, annyhudd-
Implacableness, } older, annyhuddolrwydd, annyhuddiant, anghymmodlonedd, anghymmodolrwydd, annyhuddgarwch, anfoddogrwydd.

Implacable, *a.* (Ll. *implacabilis*) annyhuddol, annyhuddadwy, anghymmodadwy, anghymmodol, anghymmodlawn, annyhuddgar, diheddog, anheddog, anheddadwy; anhyfodd, anfoddog; anhawdd ei ddyhuddo, ei heddychu, *neu* ei gymmodi; nas galler ei ddyhuddo *neu* heddychu; anfaddeugar.

Implant, *v. a.* planu, planu yn; gosod, gosod yn, sodi; impio; greddfu, gwreiddio.

Implantation, *s.* planiad, planawd; gosodiad; impiad.

Implausibility, *s.* annhebygolrwydd, annhebygrwydd, annhebygoldeb, afresymoldeb.

Implausible, *a.* (*in* a *plausible*) annhebygol, annhebyg; anweddol, anolygus, annangoeiadus; annhebyg i wir; afresymol, gwrthun; annaturiol, anghysson.

Impleach,† *v. a.* (*in* a *pleach*) cydblethu, cymhlethu, cydwau.

Implead, *v. a.* rhoddi hawl *neu* gwyn yn erbyn; rhoi *neu* ddodi cyfraith ar; cwyno ar, rhoi cwyn ar; cyffröi *neu* gychwyn hawl yn erbyn; cyhuddo, argyhuddo, holi, hawlgwyno.

Impleader, *s.* cwynwr, cyffrowr hawl, cychwynwr hawl.

Impleasing,† *a.* anhyfryd, anfoddhaol.

Impledge,† *v. a.* gwystlo, adneu.

Implement, *s.* (Ll. *implementum*) offeryn, trecyn, peiriant, peirian, ermig, arf, diler, ceryn, peiriennyn, celfïyn; llestr, dodrefnyn: *pl.* offer, trec, treciau, taclau, peiriannau, offerynau, cêr, arfau, eirf, dilerau, celfi, ermigion, llestri, dodrefn, trefnau.

Implements of husbandry — offer llafurwaith, offer amaethyddiaeth.

Implementing, *s.* cynnysgaethu âg offer.
Impletion, *s.* (Ll. *impleo*) llenwad, cyflenwad, llenwedigaeth, llawnad; ymlenwad; llawnaeth.
Implex, *a.* (Ll. *implexus*) cymhleth, cymhlyg, cymhlethedig, cymhlygedig, cymhlethog, cymhlith, cydblethedig; dyrys, astrus, nidrog, afrwydd, rhwystrus, dyrysedig, anhawdd.
Implexion, *s.* cymhlethiad, cymhlygiad; cymhleth, cydymbleth, cymhlethogrwydd, cymhlethedigrwydd, dyryswch, astrusi.
Implicate, *v. a.* (Ll. *implico*; Ff. *impliquer*) cymhlethu, cydblethu, cymhlygu, goblygu; cynnwys, cynnwyso, cydgynnwys, cymmeryd i mewn; cyffred; dyrysu, maglu, ffeigio.
Implication, *s.* (Ll. *implicatio*) cymhlethiad, cydblethiad, cymhlygiad, goblygiad, plygiad i mewn, ymblygiad, cydymblygiad, cydymbleth, ymblyg, ymbleth, penbleth; dyrysiad, nidrad, cynghafiad, nidredd; cynnwysiad, cydgynnwysiad, cydgynnwys, casgliad cudd, cudd-gasgliad, casgliad anghasgledig, dirganlyniad, cydgasgliad; peth â ellir ei gasglu; arwyddocâd, argoeliaeth, argoeliad.
Implicative, *a.* casgliadol, cudd-gynnwysol; yn cynnwys casgliad cudd; arwyddocaol.
Implicit, *a.* (Ll. *implicitus*) cudd-gynnwysol, dirgel-gynnwysol, cynnwysedig, cudd-gasgledig, cudd-gasgliadol; casgliadol, canlyniadol, canlynol; i'w gasglu o *neu* drwy ganlyniad yn unig; dibynol ar arall; ymddibynol, dihoiliad, dïolrhain, dïymchwil, dïymchwiliad, ymbwysol; â orphwyso ar farn, ar ddaliad, *neu* ar awdurdod un arall; â gymmerir i fyny, â dderbynir, *neu* â goleddir ar air un arall heb chwilio *neu* ymofyn yn mhellach; llwyr, hollol, trwyadl; heb ymchwiliad, heb ymofyniad, dïwrtheb; ymröus, ymroddus; dyrys, cymhleth, rhwystrus, afrwydd, nidrog, cynghafog, plethedig, dyrysbleth, tywyll, anegiur, dirgel, cuddiedig, anhyddeall, anhyddallt.
Implicit faith—ffydd ymröus; ffydd heb sail amgen na gair un arall; ffydd â goelio yn ddïwrtheb yr hyn a ddyweto ereill; ffydd ddïymholiad.
Implicit belief—llwyrgred, gorgred; crediniaeth hollol *neu* drwyadl; cred ddïymholiad; crediniaeth heb ymholi.
Implicitly, *ad.* yn ddirgel-gynnwysol, yn gudd-gynnwysol, yn gudd-gynnwysedig, o gudd ganlyniad, trwy gasgliad cudd; ar awdurdod, gair, *neu* ddywediad un arall; heb ymchwiliad, heb ymofyniad, yn ddïymofyn, yn ddïymchwiliad, yn ddïolrhain; heb geisio sail amgen na gair un arall; o ganlyniad; yn hyderus.
Implicitness, *s.* y cyflwr o fod yn gudd-gynnwysol, &c.; dibynoldeb, ymddibynoldeb, ymrousrwydd, ymroddusrwydd, llwyrder, llwyrdeb.
Imploration, *s.* (Ll. *imploratio*) taer ddeisyfiad, taer ymbiliad, taer ymbil, ymbil, deisyfiad, taergais, atolygiad, erfyniad, archiad, dymuneb, ymddifregiad.
Implore, *v.* (Ll. *imploro*) atolygu, atolwg, erfyn, deisyf, deisyfu, ymbil, ymbilio, adolwg, erdolwyn, erdolwg, erfynied, erfynio, crefu, arddeisyfu, taer ofyn, taergeisio, taer ddeisyfu, ymddifregu, ymioli, amhŵedd, erchi, damuno, dymuno, adduno, eidduno, eiriol, ioli, ymneddu, ymnedd.

Implore,† *s.*=*Imploration.*
Implorer, *s.* ymbiliwr, ymbilydd, atolygwr, atolygydd, erfyniwr, deisyfwr, deisyfydd, taer ddeisyfwr, ymneddwr.
Implumed, } *a.* (o *plume*) diblu, dibluf, an-
Implumous, } mhluog.
Implunge, *v. a.* trochi, soddi, tansoddi, tansuddo, grawthu, plyngu.
Imply, *v. a.* (Ll. *implico*; Ff. *impliquer*) cynnwys, cynnwyso; arwyddo, arwyddocäu, arwyddhau, arddangos, argoeli; cudd-gynnwys; dàl allan mewn canlyniad; dàl allan fel y galler ei gasglu o ganlyniad; casglu; awgrymu.
To imply one thing from another—casglu y naill beth oddi wrth y llall; tynu peth megys canlyniad oddi wrth beth arall.
What you say implies a contradiction—y mae eich geiriau yn ymwrthladd; cynnwys eich geiriau wrthddywediad.
Impocket,† *v. a.* llogellu.
Impoison, *v. a.* (Ff. *empoisonner*) gwenwyno; chwerwi.
Impolarly, *ad.* heb fod yr un ffordd â'r pegynau; heb fod yn llwrw y pegynau.
Impolicy, *s.* anghallineb, annoethineb, annoethedd, anghyfrwysdra, anghyfrwyddiant, anghyfreidiant, annarbodaeth, diffyg callineb, ffoledd, anaddasrwydd, anfuddioldeb.
Impolished, *a.* anghaboledig, anghabol, anghoethedig, anghoeth, aflathr, aflathrog, anllathrog, aflathraid, heb ei gaboli, annhrwsiedig, dilyfn; gwladaidd, trwsgl, afllednais.
Impolite, *a.* difoes, anfoesog; anfoesgar, anhyfoes, anfoeswych, anfoesaidd, anfoneddigaidd, anfoneddig, afledneis; garw, gwladaidd, taiog.
Impoliteness, *s.* anfoesgarwch, anfoesogrwydd, anhyfoesedd, anfoeswychder, anfoeswychedd, anfoes, difoesedd, ansyberwyd, afledneisrwydd, anfoneddigrwydd, diffyg moesau da.
Impolitic, *a.* diddarbod, annarbodus, annarbodol; anghall, annoeth, anghyfrwys, anmhrudd; diragweliad; annedwydd; anaddas, anghyfaddas; anwladyddol.
Impolitical,† *a.*=*Impolitic.*
Impolitically, } *ad.* yn ddiddarbod, &c.; yn
Impoliticly, } anghytûn â rheolau darbodaeth a phrudd-deb; yn wrthwyneb i reolau darbodaeth a challineb.
Imponderability, } *s.* anmhwysigrwydd, an-
Imponderableness, } mhwysineb, anhybwysedd, annhrymder, anmhwysedd, dibwysedd, ysgafnder hollol.
Imponderable, } *a.* anmhwysig, dibwys, anhy-
Imponderous, } bwys; heb ddim pwys yndddo; ysgafn.
Imponderables, *s. pl.* anmhwysigion, sylweddau anmhwysig=goleuni, gwres, trydan, a'r cyffelyb.
Imponderousness, *s.* anmhwysigrwydd, anmhwysineb, anmhwysedd, dibwysedd, ysgafnder.
Impoor,† *v. a.* tlodi, rheiduso, tloduso.
Imporosity, *s.* annhyllogrwydd, annhylledd, afrwylledd, didyllrwydd, afrwyllogrwydd, anamrydylledd; dwysder, durfingder, durfingrwydd, clynder, clynrwydd.
Imporous, *a.* annhyllog, didwll, afrwyllog, anamrydwll; durfing, clwn, dwys, caled, ffyrf, cyfan, fferdd.

Import, *v. a.* (Ll. *importo*) dwyn i mewn, trosglwyddo i mewn, atgludo, dadfori; arwyddo, arwyddocäu, arwyddhau, arddangos, argoeli, argoelio; bod o feddwl *neu* ystyr; golygu, meddwl; cynnwys; perthyn i, perthynu i, deiryd i; bod o bwys i; dori, dyddori, dawr.

It imports thee—e berthyn i ti; e ddawr i ti; e'th ddawr; mae yn perthyn i ti; mae o bwys i ti; y mae â fyno â thi.

Import, *s.* ystyr, arwyddocâd, arwyddhad, meddwl, pwyll, llawn ystyr; cynnwysiad; defnydd, gwasanaeth peth; y da à wnel peth; pwys, canlyniad; atgludiad, dadforiad, atglud.

Imports and exports—dadforion ac allforion; atgludion ac allgludion; atgludion a thrawgludion; yr hyn a ddygir i mewn, a'r hyn a anfonir allan; y maint à ddygir i mewn, a'r maint à anfonir allan; atgludiad ac allgludiad.

What is the import of it?—i ba beth y mae yn dda? da i beth ydyw? pa les a wna? beth yw yr hyn y mae yn tueddu ato? beth yw ei ystyr *neu* arwyddocâd?

Import-trade—masnach atgludol, masnach dadforion, trafnid dadforion, trafnid atgludion; masnach mewn nwyddau à ddygir i mewn.

Importable, *a.* dadforadwy, atgludadwy; à ellir ei drosglwyddo i mewn; cyfreithlawn i'w ddwyn *neu* drosglwyddo i mewn; † anoddefadwy, annyoddefol.

Importance, *s.* (Ff.; o *import*) pwys, pwysigrwydd, pwysfawredd, pwysgarwch; mawr ganlyniad, canlyniad; dwysder; grym, effaith; †ystyr, arwyddocâd.

Matters of importance — gorchwylion pwysig, pethau o bwys.

Important, *a.* (Ff.) pwysfawr, pwysig; o bwys a chanlyniad mawr; mawr ei bwys a'i ganlyniad; dirfawr, dwysfawr, ystyrfawr; grymus, effeithiol; † taer.

An important affair—peth, gorchwyl, *neu* fater o bwys; peth *neu* fater pwysfawr.

Important words—geiriau pwysfawr, geiriau pwysig, geiriau grym.

At length the important day arrived—yr enbyd ddydd o'r diwedd a ddaeth; y dydd peryglfawr o'r diwedd a ddaeth; o'r diwedd daeth y pwysfawr ddydd.

Importation, *s.* (Ff.) atgludiad, dadforiad, dygiad i mewn, trosglwyddiad i mewn; atgludion, dadforion; nwyddau à ddygir i mewn; yr hyn a ddygir o wledydd tramor; trosglwyddiad, trosiad.

Importer, *s.* (o *import*) atgludwr, atgludydd, dadforiwr; dygwr *neu* drosglwyddwr nwyddau i mewn; prynwr dros fôr; masnachwr tramor.

Importless,† *a.* dibwys, diwerth.

Importunacy, } *s.* taerni, taerder, taeredd,
Importunateness, } taergais, dyfalgais, taerogrwydd, rhydaeredd, rhydaerni, haerllugrwydd.

Importunate, *a.* (Ll. *importunus*) taer, ymbilgar, deisyfgar, taergeisiol; taer ei gais *neu* erfyn; taer a diorphwys yn ceisio; clipanus, clipanaidd; rhydaer, haerllug, haerllyd, taerllyd, taer digywilydd, taerog; digywilydd; cymhellgar; cethrus; na chymmer ball. [lew.

Resolutely importunate—glewdaer, taer-

An importunate beggar—clipan, clipwr; cardotyn haerllug.

To be importunate with one—bod yn daer ar un; crefu *neu* grëu ar un; taergeisio gàn un.

Importunator,† *s.* taergeisiwr.

Importune, *v. a.* (Ll. *importunus;* Ff. *importuner*) taergeisio, taer erfyn, taer ymbil, taer ddeisyfu, dyfalgeisio, bod yn daer ar, crefu ar, crëu ar, taer grefu ar, taergeisio gàn, taer ymbil âg, taer erfyn ar, atolygu, ymnedd ar, ymneddu ar, ymhŵedd ar; ymhaerllugo ar, haerllugo, dirio ar; blino, aflonyddu; cethru.

Importune, *a.*=*Importunate.*

Importunely, *ad.* yn daer, yn daerllyd, &c.; yn anmhrydlawn, mewn anmhryd, allan o amser; mewn modd anwiw *neu* annyladwy.

Importuner, *s.* taergeisiwr, ymbiliwr, ymneddwr.

Importunity, *s.* (Ll. *importunitas*) taerni, taerineb, taeredd, taerder, taerdra, taerdeb, taergais, dyfalgais, ymnedd; rhydaeredd, haerllugrwydd, taerllydrwydd, rhydaerineb; amdaerawd, adaerwch, taerogrwydd, ymbilgarwch.

Importuous, *a.* (Ll. *importuosus*) diborthladd, heb borthladd.

Imposable, *a.* arddodadwy; à ellir ei osod ar.

Imposableness, *s.* arddodadwyaeth, arddodoldeb.

Impose, *v. a.* (Ll. *impositum*, o *impono;* Ff. *imposer*) arddodi, dodi ar, gosod ar, rhoddi ar, rhoi ar, bwrw ar, gosod; trethu; twyllo, hudsomi, somi; gorchymyn; gormesu; arsangu.

To impose on *or* upon—twyllo, somi, hudo, hocedu, bwrw hud ar.

To impose a task on one—rhoi ar un dasg, peth, *neu* orchwyl i'w wneuthur.

To impose laws—arddodi cyfreithiau; rhoi dodi, *neu* osod cyfreithiau; gosod cyfreithiau ar.

It shall not be lawful to impose toll, tribute, or custom upon them—ni ellir bwrw arnynt doll, na theyrnged, na threth.

Carnal ordinances imposed on them—defodau cnawdol wedi eu gosod arnynt.

Easily imposed upon—hydwyll, lledwigain; hawdd ei dwyllo.

Impose,† *s.* gorchymyn; arddodiad.

Imposement, *s.* arddodiad, gosodiad.

Imposer, *s.* arddodwr, gosodwr ar, gorchymynwr, archwr.

Imposing, *a.* arddodedigol, arddodol; gorchymynol, archiadol, awdurdodol; hudol, hudolaidd; dymunol, hyfryd; athalmus.

Imposing, *s.* arddodwaith, arddodiant.

Imposing stone—arddodfaen (mewn argraffyddiaeth).

Imposing board—arddodfwrdd, bwrdd arsang.

Imposition, *s.* (Ff.; Ll. *impositio*) arddodiad; gosodiad, rhoddiad ar, dodiad ar, gosodiad ar, gosod; treth, toll, tasg; trethiad, gosodiad treth, tasgiad, ardrethiad; gorchymyn; gormes, gormail, baich, gormesiad; arsang, arsangawd; twyll, twyllofaint, hoced, som, somiant, hudoliaeth; annyled.

Imposition of hands—arddodiad dwylaw.

Imposition of names—rhoddiad *neu* ddodiad enwau ar bethau.

Your father's imposition—y baich à rodd-

odd eich tad arnoch ; yr hyn a roddodd eich tad arnoch i'w wneuthur *neu* i'w gyflawnu.

The imposition of a fine—gosodiad *neu* arddodiad dirwy ; dirwyad.

We ought willingly to submit to the impositions of God—dylem ufydd ymddarostwng i'r hyn a roddodd Duw arnom i'w wneuthur ; dylem ufydd ymostwng i osodiadau *neu* orchymynion Duw.

Impossibility, *s.* (o *impossible*) anhyalledd, annichonoldeb, annichonrwydd, annichonedd, annichonolrwydd, anallu oldeb, anallu ogrwydd, analledigrwydd, annichonedd, anallu, anmhosiblrwydd.

Impossible, *a.* (Ff. ; Ll. *impossibilis*) annichonadwy, anhyall, annichon, anallu adwy, anallu, analluol, analluog, analladwy, analledig, anhywnel; na ddichon fod; nas gellir ei wneuthur ; anmhosibl.

It is impossible to deceive God—ni ellir twyllo Duw ; annichonadwy twyllo Duw.

It is impossible but that offences will come—ni all na ddel rhwystrau.

Impossible,† *s.* peth annichonadwy.

Impost, *s.* (Ysp. ac It. *imposta ;* o'r Ll. *impositus*) toll, treth, cyllid, ardreth, tredd, tasg : arddodfa, arsang bwa, arddawd colofn ; y rhan o'r golofn y saif y bwa arni.

Impostumate, } *v.* (Gr. a Ll. *apostema*) crawnu,
Impostume, } llynori, plorynu, cornwydo ; myned *neu* gasglu yn gornwyd ; casglu *neu* fyned yn grug ; crugo, crugynu ; gwneuthur yn gornwyd *neu* addwyd.

Imposthumation, *s.* crawniad, llynoriad, plorynad ; cornwyd, addwyd, llynoryn, ploryn, llynor, crug, crugyn.

Imposthume, *s.* (Gr. a Ll. *apostema*) cornwyd, addwyd, llynor, llynoryn, ploryn, crug, crugyn, dargod, gorgai, anafod.

Impostor, *s.* (Ll. drosgl ; Ff. *imposteur*) twyllwr, twyllydd, twyllodwr, twyllawdr, twyllor, hudwr, somwr, geuadur, geuwr, hocedwr, hocedydd, hudolwr, hudol, dyn lledrithiog, lledrithiwr.

Imposturage,† *s.* arddodiad ; twyll.

Imposture, *s.* (Ff. ; Ll. *impostura*) twyll, twyllochaint, hudoliaeth, hudwaith, lledrith, hoced, hud, gendeb, twyllwriaeth, twyllodraeth.

Impostured, *a.* twyllodrus, twyllog, hocedus.

Imposturous,† *a.* twyllodrus.

Impotence, } *s.* (Ll. *impotentia*) anallu, an-
Impotency, } nerth, gwendid, egwander, llesgedd, llesgarwch, gwander, eiddilwch, eiddildedd, eiddildra, annerthedd, anallueedd, anallu ogrwydd, dïalluedd, anghyfnerth, anghyfnerthi, anmhybyrwch, anghadredd, anghadarnwch, dinerthedd, anallueedigaeth, anwreiddrwydd, anwreiddwch ; methiant, llythiant ; nwyd aflywodraethus.

Impotent, *a.* (Ff. ; Ll. *impotens*) gwàn, egwan, dinerth, dirym, gwanaidd, analluog ; anallu, dïallu, anghadr, anmhybyr, llegach, llegus, gwecry, llesgar, gwanllyd, analluol, anallu edig, llyth, llesgaidd, eiddil, anwych, anwogawn ; anwraidd ; heb allu ymrain ; aflywodraethus.

Impotent of tongue—heb allu *neu* fedru attal ei dafod ; afreolus ei dafod.

The impotent man—y claf (*Ioan* v. 7).

Impotent, *s.* un gwàn, &c. ; claf, gwr claf.

Impound, *v.* ffaldio ; cau, rhoi, dodi, *neu* osod mewn ffald ; argau, gwarchau, gwarchae ; caethiwo.

Impounder, *s.* ffaldiwr.

Impoverish, *v. a.* (Ff. *appauvrir ;* It. *impoverire*) tlodi, tloduso, rheiduso, llymhau, digyfoethi, anghyfoethi, anffrwythloni, diffrwytho, difrywio, dylymu, gwaghau ; gwneyd yn dlawd.

To impoverish land—gwneuthur tir yn anffrwythlawn *neu* ddigalon ; peri tir yn ddigalon *neu* ddiffrwyth ; tori *neu* dynu calon tir ; gwanhau *neu* wanychu tir ; hel *neu* yru tir allan ; coethi tir.

Impoverisher, *s.* tlodwr, tlodydd, llymhäwr ; anffrwythlonydd.

Impoverishing, *a.* tlodusol, llymhaol, diffrwythol, anffrwythlonol, difrywiol ; à fo yn tlodi *neu* lymhau.

Impoverishment, *s.* tlodiad, tlodi ; llymhad, digyfoethiad, digyfoethogiad, anffrwythloniad, diffrwythiad, anffrwythiad, difrywiad.

Impower, *v. a.* galluogi, awdurdodi ; rhoddi gallu *neu* awdurdod ; cynnysgaeddu à gallu ac awdurdod.

Impracticability, } *s.* anhyalledd, anhywnel-
Impracticableness, } edd, anhywneddrwydd, anwneuthuredd, annichonoldeb, rhyanhawsder, rhyanhawsedd ; anarferoldeb, anarferolrwydd ; bod o beth yn anwneuthuradwy ; anhyweithder, anhyweithrwydd, anhydynrwydd, anhydynder, anhydrinedd.

Impracticable, *a.* anwneuthuradwy, anhywnel, anhywnedd ; annichonadwy, anhyall ; anarferadwy, annefnyddiadwy ; nad yw i'w wneuthur ; nas gellir *neu* nas dylid ei wneuthur ; nas gellir ei ddwyn yn mlaen *neu* i ben ; anhywaith, anmhreithadwy, anweithadwy, analluol, dibreithig, anarferol ; anhydyn, anhydrin, cyndyn, anhywedd.

A wide sea, and a language to them unknown, rendered all commerce impracticable—môr mawr llydan, ac iaith ni ddeallent, a barodd na allent gydymgystlwn.

Imprecate, *v. a.* (Ll. *imprecor*) dymuno drwg *neu* afiwydd i ; rhegu, melltigo, melltithio, udoni ; erfyn am ddrwg i ; erfyn yn erbyn.

Imprecation, *s.* (Ll. *imprecatio*) rhegiad, melltithiad, melltigad ; rheg, melltith, rhegfa, ymreg, udon, udoniaeth ; erfyniad am ddrwg : *pl.* rhegau, rhegfëydd.

Imprecatory, *a.* yn cynnwys rhegau a melltithion ; udonawl, rhegol, melltithiol, melltigol ; yn tywallt allan ddrwg ddymuniadau ; drygwyllysiol.

Imprecision, *s.* anfanyldeb, anfanylder, anfanylrwydd, anfanolder, anfanylwch, anghyweirdeb.

Impregn, *v. a.*=*Impregnate.*

Impregnable, *a.* (Ff. *imprenable*) anorfod, anoresgynol, anorchfygol, anoresgynadwy, anorchfygadwy ; nas gellir ei ennill ; dïysgog, anysgogadwy, ansymmudol, cadarn, cadr.

Impregnate, *v. a.* (It. *impregnare ;* Ff. *impregner*) beichiogi, gwneuthur yn feichiog, peri yn feichiog ; cyfebru, cyflöi ; ffrwythloni, gwneyd yn ffrwythlawn, peri yn ffrwythlawn ; llenwi, llanw ; nawseiddio, nawsio, nawsu, nawsiannu, nawsoli ; ystrwytho, trwytho ; halu ; llenwi o ryw naws *neu* gynneddf ; peri nawsio drwy ; peri naws drwy *neu* yn ; peri cydymnawsio *neu* gydgorffori à ; cyferddonio.

Impregnate, } *a.* beichiogedig, cyfebredig;
Impregnated, } ffrwythlonedig, ffrwythlonog; nawsedig, ystrwythedig, ystrwythog, haledig; -dde.

Impregnated with iron—haiarndde; nawsedig â haiarn; haiarnaidd.

Impregnated with salt—halltin, halendde; ystrwythedig â halen.

Impregnation, *s.* (Ff.) beichiogiad, cyfebriad; ffrwythloniad; nawsiant, nawsiad, ystrwythiad, haliad; ymlenwad; llenwad o ryw naws; cyferddoniad, cyferddoniant.

Imprejudicate, *a.* (Ll. *in, præ,* a *judico*) diragfarn, anrhagfarnol, anrhagfarnllyd, diduedd, anmhleidgar.

Impreparation, *s.* anmharodrwydd, anmharodedd, aumharotoad, annarpariaeth.

Imprescriptibility, *s.* (Ff. *imprescriptibilité*) anhirfeddiannoldeb, anhenfeddiannoldeb.

Imprescriptible, *a.* (Ff.) anhirfeddiannol, anhenfeddiannol, anhirfeddiannadwy; nas gellir ei golli trwy hir *neu* hen feddiant gân arall.

Impress, *v. a.* (Ll. *impressum,* o *imprimo*) argraffu, argraffnodi, gwasgnodi, dygraffu, darfânu, arfânu, arfathu, talmu, athalmu, printio, gwasgu, argraffwasgu; selio; nodi, marcio, bylchu, mânu, menu; gafaelu, gafaelyd, argymhell, dirgymhell, treisgipio, treis-gymmeryd, dirgymmeryd, gorfodi, gorfodogi, peri.

To impress faintly—gograffu, gosgraffu; argraffu yn ysgafn.

To impress strongly—athalmu; argraffu yn drwm; argraffu yn ddwfn.

To impress a mark — arfânu, darfânu; gwneyd ol.

To impress soldiers—dir- *neu* dreis-gymmeryd milwyr; dir- *neu* dreis-gymmeryd rhai yn filwyr; treisgipio milwyr.

Impress, *s.* argraff, print, gwasgnod, argraffnod, ol; arfath, bathnod, bath; talm; dyfais, arwyddlun, tebyglun, arwyddair; llun, darlun; nod, arwydd; cymhelliad, dirgymhelliad, argymhelliad, dir-gymmeriad, treis-gymmeriad, treisgip.

Impress-gang—dirgnud, rhablu, dirdorf.

Impressed, *p. p.* argraffedig, &c.; argyhoeddig, dân argyhoeddiad; â wnaed yn deimladwy *neu* ystyriol; teimladwy; â chanddo ymsyniad *neu* deimlad; âg argraff ar y meddwl; âg argraff arno.

Religiously impressed—âg argraff grefyddol arno; âg argraff grefyddol ar ei feddwl; dân argraffiadau crefyddol; âg argraff crefydd ar ei feddwl; dân argyhoeddiadau crefyddol.

Impressibility, *s.* argraffoldeb; y cyflwr o fod yn argraffadwy.

Impressible, *a.* argraffadwy, arfathadwy, printadwy; â ellir ei argraffu; â ellir gwasgu arno; cymhelladwy.

Impression, *s.* (Ff.; Ll. *impressio*) argraffiad, argraff, dygraffiad, gwasgiad, gwasgnodiad, arfathiad, darfâniad, arfâniad; print, ol, nod, gwasgnod, mân, arfath, marc; talm, talmyrth; pannwl; llun; seliad; delwad, syniad, ymofeg, delfryd; brith gof, breiddgof, braidd gof; effaith weledig.

To make an impression upon—menu, minio, *neu* dalmu ar; gwneuthur ol *neu* argraff ar.

To make an impression upon an army—cilgwthio byddin, cilgwthio gelyn; dwyn cyrch ar fyddin; gyru, gwthio, *neu* guro byddin yn ol *neu* yn ngwrthol; rhoi cilgwth ar fyddin; gwneyd argraff ar fyddin.

First impression—argraffiad cyntaf; cynargraff, cynargraffiad; cynddwl.

The impression of a seal—ol goldcn, argraff sel, ol sel.

There is not the least impression upon him —nid oes dim o dalm arno; nid oes mòr argraff leiaf arno.

Impressive, *a.* argraffiadol, argraffol, dygraffol, arfânol, darfânol; yn gwneuthur argraff; yn menu, yn minio, *neu* yn talmu ar y meddwl; dir, taer, dwys, cymhellgar, cymhelliadol, gwasgol, gwasgedigol, gafaelgar; yn cynnwys cymhell a thaerni; yn gwasgu; pwysig; argraffadwy; â dderbynio argraff.

Impressiveness, *s.* argraffoldeb, argraffolrwydd, argraffiadoldeb; dwysder.

Impressment, *s.* dirgymhelliad, treis-gymmeriad, dir-gymmeriad, treisgipiad, treisgip; dirgymhelliad gwŷr i wasanaeth y llywodraeth.

Impressure, *s.* argraffiad, argraff, gwasgnodiad, dygraffiad, arfathiad, darfâniad, printiad; bwlch, ol, print.

Imprest, *s.* (It. *imprestare*) arian ernes *neu* arddelw â roir i filwyr cymhell; echwyn, benthyg.

Imprest, *v. a.* rhoi yn ernes; rhoi yn echwyn.

Imprevalence, *s.* anorchafiaeth, anoruchafiaeth, anorfodedd, anffynniant.

Imprimatur, *s.* (Ll.=argraffer) trwydded *neu* genad i argraffu llyfr.

Imprimery, *s.* (Ff. *imprimerie*) argraff, argraffiad; argraffyddiaeth; argraffdy.

Imprimis, *ad.* (Ll.) yn gyntaf, yn gyntaf oll, yn y lle cyntaf, yn gyntaf dim, yn flaenaf.

Imprint, *s.* argraffnod, argraffeb, gwasgnodeb, argraffnodeb; enw yr argraffydd.

Imprint, *v. a.* (Ll. *imprimo;* It. *imprimere*) argraffu, printio, gwasgnodi, gwasgu, menynu.

Imprison, *v. a.* (Ff. *in a prison;* Ff. *emprisonner*) carcharu; bwrw *neu* roi yn ngharchar; taflu i garchar; gwarchau, caethiwo.

To imprison falsely *or* unjustly—camgarcharu, carcharu ar gam.

Imprisoner, *s.* carcharwr, carcharydd, caethiwydd; tafiwr i garchar.

Imprisonment, *s.* carchariad, carcharedigaeth, carchardod, gwarchaead; carchar.

False imprisonment—camgarchariad, carchariad ar gam, camgarchar.

Improbability, *s.* annhebygolrwydd, annhebygoliaeth, annhebygrwydd, annhebygoldeb, annhebygoledd, annhebygedd; annhebygedd i wir; anhybrofedd.

Improbable, *a.* (Ff. ac Ysp. o'r Ll. *improbabilis*) annhebygol, annhebyg; annhebyg i wir; anhygoel, anhygred; anmhrofadwy, anhybrawf; nas gellir ei brofi.

Improbate,† *v. a.* (Ll. *improbo*) anghymmeradwyo, llysu, gwrthod, anaddef.

Improbation, †*s.* anghymmeradwyaeth, gwrthodiad, llysiad, anaddefiad.

Improbity, *s.* (Ll. *improbitas*) anonestrwydd, anghywirdeb, anuniondeb, dyhirwch, brynti.

Improduced,† *a.* anghynnyrchedig.

Improficiency, *s.* anghynnydd, annhrawaeth.

Improfitable,† *a.* anfuddiol, difudd.
Improgressive, *a.* anghynnyddol, angraddiannol, angraddedigol; nad yw yn myned rhagddo.
Improlific,† *a.* anffrwythlawn, anhiliog, anffrwythig.
Improlificate,† *v. a.* ffrwythloni, ffrwythiannu, beichiogi, cyfebru, hilio, hiliogi.
Impromptu, *ad.* (Ll. *in promptu*) yn ddifyfyr, yn ddiragfyfyr; yn ddïoed, yn ddïattreg, yn ddiannod, ar frys, ar ffrwst.
Impromptu, *s.* peth difyfyr, dernyn difyfyr, difyfyreb: *pl.* difyfyrion.
Improper, *a.* (Ll. *improprius*) anmhriodol, anaddas, anghyfaddas, anghymhwys, anghymmesur, aniawn, anmherthynas, anmherthynol, anghywir; anwiw, anweddus, anaddwyn, anghyfwedd; anghyfïeus; anmhrydlawn, annhymmoraidd, anamserol, anghyfamserol; anfuddiol.
Impropitious,† *a.*=*Unpropitious.*
Improportionable, } *a.* anghyfartal, anghym-
Improportionate, } mesur, anghymmesurol, anghymmedrol, anghymmeiniog, anghymmeiniol, anghyfymranol.
Impropriate, *v. a.* (Ll. *in* a *proprius*) priodoli, neilltuoli; troesglwyddo meddiannau eglwysig i wr llëyg; trosi bywoliaeth eglwysig i wr llëyg; lleygioli; †cymmeryd iddo ei hun megys ei eiddo.
Impropriate, } *a.* priodoledig, neilltuoledig;
Improprïated, } wedi ei briodoli; yn nwylaw gwr llëyg; à rodded yn llaw llëyg; yn meddiant llëyg.
Impropriation, *s.* priodoliad, priodoliaeth; rhoddiad tir eglwys *neu* fywoliaeth eglwys yn nwylaw gwr llëyg; bod o fywoliaeth eglwysig *neu* briodoliaeth eglwys yn etifeddiaeth gwr llëyg; tir eglwys *neu* fywoliaeth eglwysig yn mherchenogaeth llëyg.
Impropriator, *s.* priodolydd, priodolwr; perchenog llëyg bywoliaeth eglwysig; gwr llëyg à fo berchen glwysfudd *neu* glasdir.
Impropriety, *s.* (*Ff. impropriété*) anmhriodoldeb, anmhriodolder, anmhriodolrwydd, anmhriodoledd, anmhriodrwydd, anaddasrwydd, anghyfaddasrwydd, anaddasdeb, anghymhwyster, anghymhwysdra, anwiwder, anweddusrwydd, anweddusder, anaddwynder, anghywiredd; anghyfleusrwydd.
Impropriety of speech—anmhriodoldeb *neu* anmhriodoledd ymadrodd.
Improsperity, *s.* aflwyddiant, anffynniant, annhyciant, anhwylusder.
Improsperous, *a.* (Ll. *improsper*) aflwyddiannus, anhylwydd, anffynniannus, anffynniannol, annhyciannus, annhyciannol, aflwyddiannol, aflwyddog, anffynnedig, anffynnadwy, aflwyddol, anffynniadol, anhwylus, afrwydd, annhyciol; annedwydd.
Improsperousness, *s.* anffynniant, aflwyddiant, annhyciant, aflwyddoldeb.
Improvability, } *s.* hywelliant, hywellrwydd,
Improvableness, } gwelladwyaeth, ansawdd gwelladwy, cyflwr hywell; bod peth fel y gellir ei wella, ei ddiwygio, *neu* ei ddiwyllio; gwellyniogrwydd, dichonoldeb gwellhad.
Improvable, *a.* (o *improve*) gwelladwy, diwygiadwy, diwylliadwy, hywell, gwellyniadwy, gwellyniog; à ellir ei wella, ei wellhau, ei ddiwygio, *neu* ei ddiwyllio.
Improve, *v.* (Norm. *prover*; Ll. *in* a *probo*) gwella, gwellhau, diwygio; gwneuthur yn well; gwneuthur y goreu o; defnyddio; peri yn fuddiol a llesol; codi, cynnyddu, cynnyrchu, tyfu, prifio, gwrygio, ffynnu; myned rhagddo; chwanegu, anghwanegu, chwanegu at; trwsio, addurno, taclu, twtneisio, cywreinio; gosod allan i'r eithaf; gwisgo am, rhoi dillad am, dilladu; myned *neu* ddyfod yn well; myned wellwell, ffynnu wellwell.
Let us improve our time—gwnawn y goreu o'n hamser; prynwn ein hamser.
Improvement, *s.* gwellhad, gwelliant, gwellineb, gwelliad, diwygiad; diwylliad, diwyllodraeth, diwylliaeth, diwylliant, gwrtaeth; gwrygiant, prifiant; cynnydd, cynnyrch, twf, tyfiant; chwanegiad, helaethiad; addysg, adeiladaeth; cymhwysiad, cymhwysiad ymarferol; defnydd.
Capable of improvement—gwelladwy, hywell, diwygiadwy.
Improver, *s.* gwellhäwr, gwelliannwr, gwelliannydd, gwelliedydd, diwygiwr, diwygydd, diwygiedydd; diwylliwr, diwyllydd, cynnyddwr.
Improvided,† *a.* annysgwyledig, annarbodedig, heb ei ragweled.
Improvidence, *s.* (Ll. *in* a *providentia*) annarbodaeth, diddarbodaeth, annarbod, annarpar, annarpariaeth, annarbodedd, diddarbodedd, diddarbodrwydd, diffyg rhagweliad, anghyfarchwyl, anghyfarchwyledd, anghyfarchwyliaeth, anocheliad, anghynwelwg, anobwyll; diffyg edrych yn ei gylch.
Improvident, *a.* (Ll. *in* a *providens*) annarbodus, diddarbod, diddarbodus, annarbodol, diddarpar, diragddarbod, diragofal, diragweliad, anobwyllog; dïymdawr, diofal, difwriad, dïamcanus, anochelgar, anymogel, anghyfarchwylus, anghyfarchwyliog; heb edrych yn ei gylch.
Improving, *a.* (o *improve*) gwellhaol, gwelliadol, gwelliannol, gwellig, gwellin, gwellyniog; à wellhao.
Improvisate, *a.* (Ll. *improvisus*) difyfyr, diragfyfyr, rhygomiol.
Improvisation, *s.* rhygomiad, difyfyrebiad; gwneuthuriad yn ddifyfyr.
Improvisatore, } *s.* (It. *improvvisatore*) rhigym-
Improvisator, } wr, difrydebwr, difyfyrebwr, rhygomiwr, rhygomiedydd, rhigymwr difyfyr, rhigymwr rhygomiol.
Improvisatrice, } *s.* (It. *improvvisatrice*) rhig-
Improvisatrix, } ymes ddifyfyr, difrydebes, rhigymes rygomiol.
Improvise, *ad.* yn ddifyfyr, yn ddiragfyfyr, yn ddïefrydol, heb ragfyfyrdod.
Improvision, *s.* annarbodaeth, diddarbodaeth, annarbod, annarpar, annarmerth, anobwylliad, anymogeliad.
Improvise, } *v.* (It. *improvvisare*) rhygom-
Improvisare, } ganu, rhygomio; cyfansoddi
Improvisatize, } a chanu yn ddifyfyr; dïefrydebu, difyfyrebu, difrydebu.
Improvvisatori, *s. pl.* (It.) rhigymwyr difyfyr, rhimpynwyr difyfyr, rhygomfeirdd, difrydebwyr; prydyddion difyfyr yr Ital.
Improvvista, *a.* (It.) annysgwyledig.
Imprudence, *s.* (Ff.; Ll. *imprudentia*) annoethineb, annoethder, annoethedd, anghallineb, anghallder, anghalledd, diffyg callineb, ansynwyr, diffyg synwyr, gwall synwyr, pall synwyr, annysbwylledd, drygbwyll, anffur-

deb, anmhrudd-der, anmhrudd-deb, disynwyredd, anghyfarwyddyd, eisieu gwybodaeth, diffyg gwybodaeth, ffoledd, ffolineb, diddarbodaeth, anofaledd; gwall edrych yn ei gylch.

Imprudent, *a.* (Ff.; Ll. *imprudens*) annoeth, anghall, ansynwyrol, disynwyr, annysbwyll, anhybwyll, drygbwyllus, anmhrudd, anmhwyllog, anffur, ffol; diofal, anofalus, diddarfod, annarbodus, diamwel; heb edrych yn ei gylch; ansynwyrgall.

Impuberty, *s.* (*in* a *puberty*) anmhlwynedd, anmhlwyniant.

Impudence, *s.* (Ff.; Ll. *impudens*) digywilyddra, haerllugrwydd, anfoes, talgryfder, wynebgaledwch, wynebsythder, talogrwydd, anorchwyledd, anghynwyledd, herder, diwyledd.

Impudent, *a.* (Ff.; Ll. *impudens*) digywilydd, haerllug, talgryf, wynebgaled, wynebsyth, talog, hyfwyneb, anfoesog, afnawns, anful.

Impudicity, *s.* (Ll. *impudicitia*) anorchwyledd, diwyledd, diwyldra, anghynwyledd, digywilydd-dra, anniweirdeb, anfuledd, disymledd.

Impugn, *v. a.* (Ll. *impugno*) gwrthwynebu, gwrthsefyll, gwrthladd, gwrthryn, gwrthrynu, ymosod ar; ymladd *neu* sefyll yn erbyn; rhysgyru.

Impugnation, *s.* gwrthwynebiad, gwrthsafiad, gwrthladdiad, gwrthladd, gwrthryniad, gwrthryn.

Impugner, *s.* gwrthwynebwr, gwrthwynebydd, gwrthrynwr, gwrthrynydd, gwrthladdwr, gwrthsafwr.

Impuissance,† *s.* (Ff.) annerth, gwendid, llesgedd, eiddilwch, egwander.

Impuissant, *a.* gwan, egwan, dinerth, dirym, llesg, eiddil.

Impulse, *s.* (Ll. *impulsus*) cyffrawd, cynhyrfiad, cyffroad, cyffro, ysgog, ysgogiad, gyriad, gwthiad, diriad, cymhelliad; gwth, ymwth, gyr, ergyr, dyrawr, clys, clysur, ffro, ffraw, ffrwy, ffrwyd, ffrawdd, ffwyr, chwim, chwaen, dir, annog, hwrdd, ysgwr, ysgŵd, ysgwth, erwch; swys, ias; dir a chymhell; argraff.

Extreme impulse — gorgyffrawd, trachyffrawd, tragyr.

Wicked impulses — iasau drwg, swysau drwg, ysgogion drwg, cyffrodiau drwg.

Sudden impulse — cyffrawd disymmwth, cyffro sydyn, dystraw, dystrawch, chwaen, ffrwt.

Strong impulse—cyffrawd cryf, grymus, *neu* nerthol; ffwyr, ffro, ffrw, ffrwy.

Natural impulse — cyffrawd naturiol, cyffrawd greddfol, greddf.

Acting by natural impulse—cyngreddfol.

Sharp impulse—gort, llym gyffrawd, llym gyffro.

Impulsion, *s.* (Ff.; Ll. *impulsio*) gyriad, cymhelliad, gwthiad, ergyriad, diriad, cyffroad, cynhyrfiad, ysgogiad, arfurthiad, clysur, hyrddawd, hyrddiad, gyrawd, ffwyrawd, ffwyrad, tarawd; cyffrawd, cyffro, dyrawr, clys; gyr, gwth, ysgog, ergyr; annogaeth.

Impulsive, *a.* (Ff. *impulsif*) annogol, cymhellol, diriol, gwthiol, ergyriol, dyrol, gyrol, gyriadol, hyrddol, hyrddin, hyrddiannol, gorddwyol, dirgymhellol, ysgogiadol, cyffroawl, cyffröedigol, ysgethrin, ysgethrol, arddylog.

Impunity, *s.* (Ll. *impunitas*) anghosp, anghospedigaeth, angherydd, gwall cosp, gwall cospedigaeth, gwall cerydd, eisieu cosp, eisieu cospedigaeth, eisieu cerydd.

With impunity—yn ddigosp, yn ddigerydd, heb gosp, heb gerydd; heb na chosp na cherydd; dim ond hyny am hyny; yn ddiberygl, yn ddïasgen.

Impure, *a.* (Ll. *impurus*; Ff. *impur*) anmhur, anghoeth, anmhuraidd, disbur, dibur, annher, dider; budr, brwnt, aflan; anwyrf, anwyryf, serth, anniwair, halogedig, halog; anfad.

Impure,† *v. a.* anmhuro, halogi, annheru.

Impureness, } *s.* (Ll. *impuritas*) anmhurdeb,
Impurity, } anmhuredd, anmhurdra, anmhurineb; anghoethineb, anghoethder, anghoethedd; annheredd; budredd, budreddi, brynti, aflendid, halogrwydd, serthedd, anniweirdeb.

Impurple, *v. a.* (o *purple*) porffori; lliwio yn borffor; porfforliwio, rhuddgochi, glasgochi, cochliwio.

Imputable, } *a.* (o *impute*) cyfrifadwy; à ellir
Imputative, } ei gyfrif; i'w gyfrif; cyfrifedigol, cyfrifol.

Imputableness, *s.* cyfrifadwyedd, cyfrifedigoldeb.

Imputation, *s.* (Ff.) cyfrifiad; cyfrifiad i un; bwriad ar un; achwyniad ar un; cwyn, achwyniad, cyhuddiad, cyhudded; sen, bai, cerydd; gwaradwydd, mefl, anurddas, gwarthrudd; bai à gyfrifir i un; bai à roddir ar un.

To cast an imputation upon one—rhoi bai, mefl, *neu* anurddas ar un; bwrw bai ar un; hortio un, goganu un; rhoi drygair *neu* anair i un.

Impute, *v. a.* (Ll. *imputo*; Ff. *imputer*) cyfrif, cyfrif i, bwrw ar; priodoli, gosod, gosodi; bwrw *neu* osod yn erbyn; bwrw, rhoddi, *neu* dafiu bai ar; dannod, edliw, *neu* gyfedliw bai i.

It was imputed unto him for righteousness —cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

Sin is not imputed when there is no law—ni chyfrifir pechod pryd nad oes deddf.

Imputer, *s.* cyfrifwr, cyfrifydd; bwriwr ar un; dannodwr, dannodydd, edliwydd.

Imputrescible, *a.* (Ll. *in* a *putresco*) anllygradwy, anhylwgr, anmhydradwy, anhybwdr, anfadreddol.

In, (Ll. *in*; Gr. *en*) rhagddawd negyddol, yn dynodi *an-*, *di-*, *af-*; *yn*, *mewn*, *i*, *mewn*, *i*, *ar*. Troir ef i *im*, o flaen y gwefusolion; i *il*, o flaen *l*; i *ir* o flaen *r*; ac, ysgatfydd, mewn ychydig anghreiffiau i *ig*, o flaen *g*. Ysgrifenir ef *en* mewn geiriau o'r Ffraneg.

In, *prep.* (Ll. *in*; Gr. *en*; Ff. *en*; S. *in*; Al. *in*, *ein*) yn, mewn; i mewn, i fewn, o fewn, y mewn; ar, wrth, yn ngwaith.

In (followed by the definite article)—yn.

In (followed by the indefinite article)—mewn.

In the house—yn y ty.

In a house—mewn ty.

In me—ynof, ynddof, ynwyf, ynthof, yndof, ynnof, ynof fi.

In thee—ynot, ynnot, ynddot, ynot ti.

In all—i gyd, oll.

All in all—oll yn oll; oll a chwbl.

In as much—yn gymmaint; gàn, oân.

In being—mewn bod, yn bod; ar glawr, ar gael.

In brief—yn fyr, ar fyr, yn gwta, yn gryno;

ar fyr eiriau; ar ychydig eiriau; ar air; mewn gair.

In common—o'r cyd; yn gyffredin; yn gyfartal; yn perthyn i'r naill cystal a'r llall; yn perthyn i'r naill fel y llall; ar hanneraŭ.

In comparison of—wrth, at; cyferbyn â, gyferbyn â; mewn cymhariaeth i; â'i gymharu â; os cymherir â.

In very deed—yn wir ddïau; yn wir; mewn gwirionedd; yn wir ddïammheu; yn sicr ddïammheu; yn wir ddilys; yn lle gwir.

In a circle, } yn gylch, yn grwn; mewn
In a ring, } cylch, mewn crwn.

In a manner—agos, braidd, bron, yn mron, yn agos, ger llaw; o fewn ychydig; ar fin; mewn dull, mewn ffordd.

In the mean time—yn y cyfamser; yn nghyfrwng hyn *neu* hyny; yn y cyfrwng.

In all places, } yn mhob màn; yn mhob
In every place, } lle.

In no place—nid yn unman; nid yn unlle; nid yn un lle.

In the sight of all men—yn ngŵydd pawb; yn ngolwg y byd; yn ngolwg pawb; ar gyhoedd; yn yr amlwg, yn ngoleu.

In that—fel, megys; gân; yn gymmaint ag; o herwydd; â; yn ei waith, yn eu gwaith.

In that while we were yet sinners—a nyni eto yn bechaduriaid.

In times past, } gynt, cynt; yn yr amser-
In time past, } oedd *neu* oesoedd gynt; yn yr hen amseroedd; yn yr hen oesoedd; yn y cynoesoedd; yn y cynamseroedd.

In a trice—mewn mynydyn; ar darawiad amrant; mewn eiliad, mewn cythrym; yn ddïattreg, yn ddïannod, yn y màn, yn y fân.

In truth—yn wir, mewn gwirionedd, yn ddïau, yn ddir, ys; neud, neur, neus.

In Welsh—yn Gymraeg, yn Nghymraeg; yn y Gymraeg; mewn Cymraeg; yn Gymreig; yn yr iaith Gymraeg.

In town—yn y dref.

In the very fact—yn y weithred; ar y weithred; yn nghorff y weithred.

Come in—tyred, dyred, dere, *neu* dyre i mewn.

Follow me in—canlyn fi i mewn; tyred ar *neu* yn fy ol i i mewn.

Let him go in—aed i mewn; eled i fewn.

Go in time—dos mewn pryd.

How many are they in all?—pa sawl ydynt i gyd? pa sawl un ydynt oll?

They are not now in being—nid ydynt yn awr; nid ydynt mwyach.

To lie in—gorwedd i mewn; bod yn *neu* ar ei gwely esgor; bod ar ei hetifeddwely; gwelyfodi, gwelyodi; esgor, esgori.

To lie in—bod mewn, bod yn, gorwedd mewn; bod yn gynnwysedig mewn *neu* yn; sefyll yn; bod yn sefyll yn; bod yn gorwedd yn; sefyll ar.

In all likelihood—wrth bob tebygolrwydd; wrth bob tebygoliaeth; wrth bob tebyg; yn ol pob tebygolrwydd.

To be in with, } bod i mewn â; cadw i
To keep in with, } mewn â; bod yn agos i *neu* at; bod ger llaw i; bod ger; cadw wrth.

Inability, *s.* (Ff. *inhabilité*) anallu, annerth, analluogrwydd, analluedd, dïalluedd, diffyg gallu; gwendid, egwander, eiddilwch; anfedrusrwydd.

Inablement,† *s.*=*Inability.*

Inabstinence, *s.* annirwest, anymarbed, anymarbedrwydd, anarbedrwydd, anymattaliad, anymwrthodiad, anymgadwad.

Inabstracted, *a.* annansoddedig, anneilltuedig, annyddyfnedig.

Inabusively, *ad.* yn ansarhäus, yn anenllibus, heb anmharch.

Inaccessibility, } *s.* anhygyrchedd, anhy-
Inaccessibleness, } drumedd, dïymgyrchedd.

Inaccessible, *a.* anhygyrch, anghyrchadwy, dïymgyrch, anhydrum; anghyrhaeddadwy, annringadwy, annyfodadwy; na ellir dyfod ato; anhyfwyn.

Inaccuracy, *s.* anghywirdeb, anghywiredd, anghyweirdeb, anghywreinrwydd, anghywreindeb, anfanylrwydd, anfanyldeb, annichlynedd, anmherffeithrwydd; beiusrwydd; gwall, diffyg, camsyniad.

Inaccurate, *a.* anghywir, anghywair, anghywrain, anghywraint, annichlyn, anfanwl, anfanol, anghelfydd, anmherffaith; beius, gwallus, cyfeiliornus.

Inacquaintance, *s.* anghydnabyddiaeth, anadnabyddiaeth, annabyddiaeth, anghydnabod.

Inacquiescent, *a.* anfoddlawn, anymfoddlonol, anghydsyniol, anymostyngol.

Inaction, *s.* (Ff.) anwaith, anweithrediad, anweithred, anghyffro; mewyd, seguryd, syrthni, musgrellni, musgrelli, dïogi; diweithedd; gorsaf; anegni, llonyddwch.

Inactive, *a.* anweithiol, anweithgar, diwaith; segur, swrth, musgrell, dïog, dïoglyd, segurllyd, llegus, mewydus, dïyni; dïegni, dïymadferth; dïymosgryn, anfywiog; gorsafol, llonydd.

Inactivity, *s.* anweithgarwch, anweithioldeb, anweithiolrwydd, diweithedd; gorphwysdra, llonyddwch; anegni; seguryd, musgrelli, musgrellni, dïogi, mewyd, mewydedd, syrthni, dïymosgrynedd, anfywiogrwydd; gorsafolrwydd.

Inactuate,† *v. a.* rhoi ar waith.

Inactuation,† *s.* gweithrediad.

Inadequacy, } *s.* anghyfartaledd, anghyfar-
Inadequateness, } talwch, anghymmesuredd, anghymmesurwydd; anghyfaddasrwydd, anghyfateboldeb, anghyfatebolrwydd; anghyflawnder, anmherffeithrwydd, diffygiolrwydd.

Inadequate, *a.* anghyfartal, anghymmesur, anghymmesurol, anghymmedrol, anghychwior; anghyfatebol, anghyfaddas; anghyflawn, diffygiol, anmherffaith, annigon, annigonol, gwallus.

Inadequation, *s.* anghyfartaliad, anghymmesuriad, anghyfaddasiad; anghyfateboldeb; anghyfaddasrwydd.

Inadhesion, *s.* anymlyniad, anghydlyniad, anymlyn, annyludiad, diffyg ymlyniad.

Inadmissibility, *s.* annerbyniadoldeb, annerbynadwyaeth; bod yn annerbynadwy.

Inadmissible, *a.* annerbynadwy, anoddefadwy, anghaniatäol, angheniadol, anghaniatadwy, anghynnwysadwy; nas gellir ei dderbyn *neu* ganiatäu; annerbyniol.

Inadvertence, } *s.* anystyriaeth, ansylw, ansyn-
Inadvertency, } iad, diffyg ystyriaeth, diffyg sylw, anfeddylgarwch; diofalwch, esgeulusdod, esgeulusdra, anofaledd, annarbodaeth, diddarbodaeth; gwall edrych yn ei gylch; gwall dàl sylw ar beth.

Inadvertent, *a.* anystyriol, anystyrus, dïystyriaeth, ansyniol, disylw, anfeddylgar, disyniad, difeddwl, diofal, esgeulus, anofalus, annarbodus, anghraff, anghraffus, anochelgar.

Inadvertently, *ad.* yn anystyriol, &c.; heb ystyried; heb ddàl sylw ar beth.

Inaffability, *s.* anhyfwynder, anhynawsedd, anfwynder, anghyweithasrwydd, anghunedd; gochelgarwch mewn ymddyddan.

Inaffable, *a.* anhyfwyn, anhynaws, anghyweithas, anghymmaws, anfwyn; gochelgar, tawedog, tawedig; sarig.

Inaffectation, *s.* anghymhendod, anfursendod, anghoegni.

Inaffected,† *a.* digyffro, dideimlad.

Inaidable, *a.* anghymhorthadwy, anghyfnerthadwy, anhelpadwy, diborth, digymhorth, digynnorthwy; nas gellir ei gymhorth.

Inalienable, *a.* anaralladwy, annhrosadwy, annhrosglwyddadwy; nas gellir ei drosglwyddo i arall.

Inalienableness, *s.* annhrosglwyddoldeb, annhrosiadoldeb, anaralladwyaeth.

Inalimental, *a.* difaeth, anfaethol, difaethol, anymborthol.

Inalterability, *s.* annewidioldeb, annewidiolrwydd, anaralloldeb.

Inalterable, *a.* anghyfnewidiol, annewidadwy, annewidiol, digyfnewid, dinewidiol, dinewid; safadwy, arosol.

Inamiable,† *a.* anhygar, anhawddgar, angharadwy, disgar, diserchus.

Inamiableness,† *s.* anhygarwch, anhawddgarwch.

Inamissible, *a.* (Ll. *in* ac *amitto*) angholladwy, anhygoll; nas gellir ei golli.

Inamissibleness, *s.* anhygolledd.

Inamorato, *s.* (It. *innamorato*, *f. innamorata*) cariad, cariadfab, cariador, carwr, cariadddyn, carwr twymgalon.

Inane, *a.* (Ll. *inanis*) gwag, gorwag, coeg, ofer, disylwedd.

Inane, *s.* gwagder, gwagle, wm.

Inangular, *a.* anonglog, anghonglog, anghornelog, anelinog.

Inanimate, *v. a.* (Ll. *inanimatus*) bywhau, bywiogi, bywlocäu, bywioli, adfywio.

Inanimate, } *a.* difywyd, anfywydol, dïenaid,
Inanimated, } anfyw, anfywiog, anfywiol, difyw, dïeidiol, dïeidiog, dïyni; marw.

Inanimation, *s.* bywhad, bywelddiad; bywiogrwydd.

Inanition, *s.* (Ff. o'r Ll. *inanis*) gwagder, gorwagder; bolwagder, newyn; gwallawf.

Inanity, *s.* (Ll. *inanitas*) gwagder, gorwagder, gwegyd; gwagle; gwagedd.

Inappetence, } *s.* anchwant, dichwantedd, di-
Inappetency, } chwantrwydd, anawydd, dicräwch, anchwannogrwydd, anflys; diffyg chwant *neu* awydd; diffyg chwant bwyd, &c.

Inapplicability, *s.* anghymhwysder, anghymhwysedd, anghymhwysdra, anghymhwysoldeb, anghyfaddasrwydd.

Inapplicable, *a.* anghymhwysadwy, anaddasadwy, anghymhwysiadol, anghymhwys, anghymhwysol, anghyfaddasol, anghyfaddas, anaddas, anmhriodol; nas gellir ei gymhwyso *neu* addasu.

Inapplication, *s.* anymroad, anymroddiad, anniwydrwydd, annyfalwch, anystigrwydd, anastudrwydd; anystyriaeth; esgeulusdod; seguryd, musgrelli, dïogi, mewyd; anghymhwysiad.

Inapposite, *a.* anghyfaddas, anaddas, anghymhwys, anghyfaddasol, anmherthynasol, anmherthynol, anmhriodol; drwg.

Inappreciable, *a.* anmhrisiadwy, anhybris.

Inapprehensible, *a.* annealladwy, annirnadwy, anghyffredadwy, anamgyffredadwy, anhyddeall, anhyddallt.

Inapprehensive, *a.* anghraffus, anghraff; anmhryderus, diofal, anofalus, anystyriol.

Inapproachable, *a.* anhygyrch, anghyrchadwy, anhydrum; nas gellir dyfod ato.

Inappropriate, *a.* anmhriodol, anaddas, anghyfaddas, anghymhwys; anmherthynasol, anmherthynol, anneiryd.

Inappropriateness, *s.* anmhriodoldeb, anmhriodolder, anaddasrwydd; anmherthynoldeb, anmherthynedd.

Inapt, *a.* annhueddol, anchwannog, dichwant; anmharod; anaddas, anghymhwys, ansutiol.

Inaptitude, } *s.* anchwannogrwydd, annhueddrwydd; anaddasrwydd, anghymhwysder; anmhriodoldeb.

Inaptness, } rwydd, annhuedd; anmharod-

Inaquate, *a.* (Ll. *in* ac *aquatus*) corfforedig mewn dwfr; amddyfrwys.

Inaquation, *s.* amddyfrwysdeb, amddyfrwysder.

Inarable, *a.* anarddadwy, anaradwy, anhyar; anwiw *neu* anaddas i'w aredig.

Inarch, *v. a.* (*in* ac *arch*) mydimpio; impio bywullyn ar foncyff heb dori y bywullyn i ffwrdd.

Inarching, *s.* mydimpiad; impiad yn fwd *neu* fwa.

Inarticulate, *a.* anghroew; aneglur, anamlwg; anhyseiniol, aflafar, bloesg, mynglyd, mynglalus, myngus, anhylef, anhylefair; nid yn llawn llythyr; annealladwy; diragor; pwl.

Inarticulateness, } *s.* anghroewder, anghroew-
Inarticulation, } ineb; aneglurdeb; anhyseinrwydd, anhyseinedd, anhyseinioldeb, aflafaredd, aflafarwch, bloesgni, bloesgi; llefariad anghroew; myngusrwydd.

Inartificial, *a.* anghelfydd, anghelfyddydol, anghywrain, anghywraint, digelf, anghrefftwraidd, trwsgl, anfedrus; syml, dïaddurn, dirodres.

Inasmuch, *ad.* (*in, as,* a *much*) yn gymmaint; gàn, càn.

Inasmuch as—yn gymmaint a *neu* ag; am; gàn; gàn i.

Inattention, *s.* anystyriaeth, ansylw, diffyg sylw, diffyg ystyriaeth; anwrandawiad, anwrandawgarwch, anhyglustrwydd; diofalwch, anofaledd, esgeulusdod, esgeulusdra, esgeulusder, annyfalwch, annyfaledd, difrydaeth.

Inattentive, *a.* anwrandawgar, anwrandawus, anhyglust; disylw, anystyriol, diofal, anwyliadwrus, esgeulus; annyfal, anystig, anastud, *neu* ddiofal yn gwrandaw; difater.

Inaudibility, } *s.* anhyglywder, anhyglywedd,
Inaudibleness, } anghlywgarwch, anghlywedogrwydd; ansoniarusrwydd.

Inaudible, *a.* anhyglyw, anghlywadwy, anghlywedog, disain, ansoniarus; nas gellir ei glywed.

Inaugural, } *a.* (Ll. *inauguro*) swyddfrein-
Inaugaratory, } iol, urddfreiniol; perthynol i osod *neu* urddo mewn swydd; urddol; rhagarweiniol.

Inaugural lecture—darlith ragarweiniol; darlith oresgyn; darlith à draddoder gàn un wrth gael ei osod mewn uchelswydd.

Inaugurate, *v. a.* gosod *neu* urddo mewn uchelswydd; urddo *neu* osod mewn swydd; rhoi goresgyn i un ar uchelswydd; swyddfreinio, urddfreinio, urddo, urddedigo, urddasu; cyssegru; coroni; graddio; †dechreu gydag argoelion da.

Inaugurate, *a.* swyddfreiniog, urddfreiniog; à fo mewn uchelswydd; uchelswyddog.

Inauguration, *s.* swyddfreiniad, urddfreiniad; urddiad, urddawd, urddoliaeth; cyssegriad; coroniad; graddiad; rhoddiad goresgyn ar uchelswydd; gosodiad mewn uchelswydd; gosodiad mewn swydd; urddwyl.

Inaugurator, *s.* swyddfreiniwr, urddfreiniwr; rhoddwr goresgyn ar uchelswydd.

Inauration, *s.* (Ll. *inauro*) goreurad, eurad, eurawd, eurdoad; goreuraeth.

Inauspicate, *a.* (Ll. *inauspicatus*) drygargoelus, drygargoeliog, argoel-ddrwg; à ddarogano ddrygau.

Inauspicious, *a.* drygargoelus, drygargoeliog, anffodus, anffodiog, annhyciannus, diffawd, anffynnianus, anhyffawd, dilwydd, aflwyddiannus, anhwylus, anhylwydd, anffynnadwy, anffynnedig, annedwydd, afrwydd, trwch, trwstan; drwg yr argoel arno; drwg, argoel-ddrwg.

Inauspiciousness, *s.* anffodusrwydd, anffodiogrwydd, &c.

Inbeing, *s.* glyniad, ymlyniad; glyniad yn mheth; glyniad o fewn peth; anesgaredd, anwahanolrwydd; bodoldeb, arfodoldeb, hanfod.

Inboard, *a.* o fewn llong; à fyddo tu mewn i long; tufewnol.

Inboard, *ad.* o fewn llong; y tu mewn i long.

Inbond-stone, *s.* rhwymfaen, y gareg rwym, penfaen, penllyw.

Inborn, } *a.* cynhenid, cynnwynol, greddfol,
Inbred, } naturiol, anianol; à dyfo *neu* à fago yn un.

Inborn worth—gwiwdeb cynhenid, &c.; teilyngdod geni.

Inbreathing, *a.* yn anadlu i; à chwytho i.

Inbreathe, *v. a.* anadlu i; anadlu i mewn i.

Inbreathed, *a.* à anadlwyd i *neu* i mewn; à anadlwyd gàn ysbrydoliaeth; ysbrydoledig.

Inbreed, *v. a.* magu o fewn, magu oddi fewn, magu yn, cynnyrchu mewn.

Inca, *s.* yr enw à roddid gàn frodorion Periw idd eu breninoedd a'u tywysogion, cyn goresgyn y wlad hòno gan yr Yspaeniaid: brenin, teyrn, tywysog, arglwydd, udd.

Incage, *v. a.* cau ar, argau, gwarchau, cau i mewn, gwarchau i mewn, cloi ar, ffroncio, caesu; caethiwo, carcharu.

Incagement, *s.* cauedigaeth, caethiwed; cauad ar beth mewn ffronc.

Incalculable, *a.* anghyfrifadwy; nas gellir ei gyfrif; tu hwnt i gyfrif.

Incalescence, } *s.* (Ll. *incalescens*) gwres cyn-
Incalescency, } nyddol, gwres dechreuol; gwresogiad, mynediad yn boeth.

Incalescent, *a.* yn cynnyddu ei wres; yn dechreu poethi *neu* wresogi; gwresogol.

Incandescence, *s.* (Ll. *incandescens*) gwyniad, gwenias, poethwynder, gwynboethder, twymiad.

Incandescent, *a.* gwyniad, gwyniasol, poethwyn, gwynboeth, gwynboethus, terwyn, tanbaid.

Incantation, *s.* (Ll. *incantatio*) gorchan, gwarchan, swyn, cyfaredd, swyngyfaredd, swynoliaeth, hudoliaeth, dewiniaeth, dewindeb, llygattyn; darswyniad, dewiniad, cyfareddiad, swyniad, swyngyfareddiad, llygattyniad, rheibiant; dewinair; gorcheiniaeth.

Incantatory, *a.* gorchanol, gwarchanol, gorcheiniol, swynol, swyngyfareddol, cyfareddol, cyfareddus, hudol, rhiniol, swynedigol.

Incanting, † *a.* gwarchanol, swynol, hudol.

Incanton, *v. a.* (*in* a *canton*) gwneuthur yn gantref; uno à chantref *neu* dalaeth.

Incapability, } *s.* analluogrwydd, analluedd,
Incapableness, } analluoldeb, anallu, analluogedd, dïalluedd, anabledd, anaddasrwydd, anfedrusrwydd; diffyg gallu.

Incapable, *a.* analluog, analluol; dïallu; anghyfarwydd, anfedrus; anaddas, anghyfaddas, anghymhwys; nas gall, nas geill, na eill, na ddichon, na ddichyn, *neu* na fedr wneuthur peth, &c.

Incapacious, *a.* anghynnwysfawr, anhelaeth, aneang, cyfyng, bychan ei gynnwys; bychan, cul.

Incapaciousness, *s.* aneangder, cyfyngdra, culdra, culder, anhelaethrwydd, anghynnwysforedd.

Incapacitate, *v. a.* analluogi, analluoli; gwneuthur yn alluog, yn anaddas, yn anfedrus, *neu* yn anghymhwys; anaddasu, anghyfaddasu, anghymhwyso.

Incapacitation, *s.* anghymhwysiad, anaddasiad, anghyfaddasiad, analluogiad; diffyg gallu *neu* gymhwysder.

Incapacity, *s.* analluogrwydd, analluedd, anallu, diffyg gallu, dïalluedd; anghymhwysder; anaddasrwydd, anghyfaddasrwydd; anneall, anfedr, anfedrusrwydd, anfedruseddd.

Incarcerate, *v. a.* (Ll. *incarcero*) carcharu; rhoi *neu* gau mewn carchar; bwrw *neu* dafiu yn ngharchar; geoli; caethiwo.

Incarcerate, *a.* carcharedig, caethiwedig.

Incarceration, *s.* carchariad, carcharedigaeth; caethiwad; llindagiad.

Incarn, *v.* (Ll. *incarno*) cnawdio, cnawdoli; ymgnawdoli, ymgnawdio; gwisgo *neu* orchuddio à chnawd; rhoi cnawd am; magu cnawd.

Incarnadine, *a.* (*Ff. incarnadin*, o'r Ll. *caro*) cigliwiog, cnodliwiog, cigliw, cnodliw; gwyngoch, cochwyn.

Incarnadine, *v. a.* cigliwio, cigliwo, cnodliwio; lliwio yn gochwyn.

Incarnate, *v. a.* (Ll. *incarnatus*) cnawdio, cnawdoli; magu cnawd; gwisgo *neu* orchuddio à chnawd; gwisgo cnawd am; ymwisgo à chnawd; corffori mewn cnawd.

Incarnate, *a.* mewn cnawd; à gymmerodd gnawd arno; wedi cymmeryd cnawd arno; ymgnawdiedig, ymgnawdoledig, wedi ymgnawdio, ymgnawdol, ymgnodol; cnawdol, corfforol; cigliwiog.

God incarnate — Duw mewn cnawd; Duw wedí ymwisgo à chnawd; Duwddyn.

A devil incarnate—diawlddyn, diawl mewn cnawd, cythreulddyn.

And was incarnate by the Holy Ghost—ac a gnawdiwyd drwy yr Ysbryd Glân.

Incarnation, *s.* (Ll. *incarnatio*) cnawdoliaeth, ymgnawdoliaeth, cnawdoliad; cymmeriad cnawd; ymwisgad â chnawd; cnawdiad, magiad cnawd.

Incarnative, *a.* (Ff. *incarnatif*) cnodbair, cnodbarol, cnodfagol, cnawdedigol; yn peri i gnawd newydd dyfu; iachaol, iachol.

Incarnative, *s.* cnodbair, cnodgyffyr; cyffyr â bair i gnawd newydd dyfu.

Incase, *v. a.* (*in* a *case*) amwisgo, amlenu, gweinio, gwisgo, caesu, caenu; argau, cau ar, amgau, cau i mewn; gosod mewn cistan.

Incasement, *s.* rhwylliad, delltiad.

Incask, *v. a.* barilo, casgu, casgenu; gosod mewn baril *neu* gasgen.

Incastellated, *a.* (Ll. *in* a *castellum*) castelledig; wedi ei gau mewn castell.

Incatenation, *s.* cydgadwynad, cynghadwynad, cadwynad, cadwynediga eth, ymgadwynad.

Incautious, *a.* anochelgar, anochelog, anymogel, anymogelus, anwagelog, anymogelgar, anofalus, diofal, esgeulus, anwiliadwrus, difwrw, anhybwyll.

Incautiousness, *s.* anochelgarwch, anochelogrwydd, anymogelgarwch, anwiliadwriaeth.

Incavated, *a.* (Ll. *incavatus*) ceuedig, ceuog, cafnog, ysgeuog, ysgeuol, ceuol, cau.

Incavation, *s.* ceuad, ysgeuad, cafniad; ceuedd, ceudod.

Incend, *v. a.* (Ll. *incendo*) fflamio, fflamychu, ffaglu, cynneu, ennyn, llosgi.

Incendiarism, *s.* (o *incendiary*) llosgiad meddiannau, ffaglyddiaeth, ffagloriaeth, ffleimiadaeth, goddeithiad; gosodiad tai *neu* feddiannau ar dân; llosgi meddiannau.

Incendiary, *s.* (Ll. *incendiarius*) ffaglwr, ffaglor, ffaglydd, ffleimiad, fflemor, banffaglwr, llosgwr meddiannau, llosgwr tai, tylosgwr; terfysgwr, cynhyrfwr, cynhenwr, ffleisor.

Incendiary, *a.* perthynol i losgi meddiannau, &c.; ffleimiadol, tylosgol; terfysgus, terfysgol, cynhyrfus, cynhenus.

Incendiary purpose—bwriad i losgi meddiannau; amcan i losgi tai; amcan i ffaglu; bwriad ffaglwr.

Incendious, *a.* terfysgol, cynhyrfol, cynhenol; â dueddo i ennyn terfysg a chynhen.

Incensant, *a.* (Ll. *incensus*) ffrochwedd (mewn herodraeth).

Incense, *s.* (Ll. *incensum*) arogldarth, mygdarth, mygarogl, addoldarth, thus.

Burnt incense — arogldarth, mygdarth, addoldarth.

Holy incense—arogldarth santaidd, mygarogl santaidd.

To burn incense—arogldarthu, mygdarthu, llosgi arogldarth, addoldarthu.

Incense, *v. a.* arogldarthu, mygdarthu, addoldarthu, llosgi arogldarth.

Incense, *v. a.* cyffröi, llidio, digio, cythruddo, cynhyrfu, ennyn llid, ennyn dig, ennyn digofaint, cyffröi llid, cyffröi dig, cynneu llid, cynneu dig, annog i ddigofaint, coddi, gorddigio; tanio, ennyn, ennynu, cynneu, fflamio.

Easy to be incensed—hyddig, hygawdd, hyffrom, ffromwyllt; hawdd ei ddigio, ei lidio, ei goddi, *neu* ei gyffröi; annad.

To be incensed against—digio *neu* lidio wrth; bod yn ddig, yn llidiog, *neu* yn llidus wrth.

Incensement, *s.* llidiad, digiad, cyffroad, cynhyrfiad, ennyniad llid, &c.; digder, digofaint, dig, llid; gwres, poethder, cynddaredd.

Incension, *s.* (Ll. *incensio*) ennyniad, cynneuad, cynnead, taniad; gosodiad *neu* roddiad ar dân; cyffroad, cynhyrfiad, cynhyrfiad llid, ennyniad dig; tanedigaeth.

Incensive, *a.* ennynol, cynneuol; llidiol, digiol, cythruddol, cynhyrfol, cyffroawl.

Incensor, *s.* (Ll.) ennynwr, cynneuwr, ennynwr llid, ennynwr digofaint, cyffröwr dig, annogwr i ddigofaint, cyffröwr, cynhyrfwr.

Incensory, *s.* thuser, llestr arogldarth.

Incensurable, *a.* difai, difeius, anfeiadwy, angheryddadwy, anhygwl.

Incentive, *a.* (Ll. *incentivus*) cynhyrfol, cyffroawl, cyffröus, cynhyrfiadol, cynhyrfus, annogol, annogaethol, annogiadol, cefnogol, cynhyrfgar; ysbardunol; â gynhyrfo, â annogo; â ro hys *neu* hai.

Incentive, *s.* cyffroad, cynhyrfiad, annogiad, annogaeth, annog; y peth â ro yni; cynhyrfydd, annogydd; ysbardun.

Inception, *s.* (Ll. *inceptio*) dechreuad, cychwyniad, dechreu, dechreuedigaeth.

Inceptive, *a.* (Ll. *inceptivus*) dechreuol, cychwynol, dechreuedigol, dechreol.

Inceptor, *s.* dechreuwr, dechreuydd, cychwynwr.

Inceration, *s.* (Ll. *incero*) cwyrdoad, cwyrgaenad, cwyrad; toad â chŵyr.

Incerative, *a.* yn glynu fel cŵyr; cwyrlynol, cwyrol, cwyraidd.

Incertain, *a.* ansicr, annilys, ammhëus, ammheuol, anhysbys, annir, annïau; anwadal, ansefydlog; anhynod.

Incertainty, } *s.* ansicrwydd, annilysrwydd,
Incertitude, } annilysdod, annilyswch, anhysbysrwydd, ammheusrwydd, ammheuoldeb, ammheuaeth; anwadalwch.

Incessable, *a.* dibaid, didor, didawl; parhäus, gwastadol, cysson.

Incessancy, *s.* dibeidrwydd, didordeb; parhausrwydd, parhausder, parhad dibaid, anorphwysdra.

Incessant, *a.* (Ll. *in* a *cesso*) dibaid, didor, cysson, diball, didawl, didrai, diymbaid, diorphwys, gwastadol, parhäus, diattal, dibeidiol, didalm, iorthol, diwall; heb na thor na thrai.

Incessantly, *ad.* yn ddibaid, &c.; heb na thor na thrai.

Incessores, *s. pl.* (Ll. *insessores*) clugadar, clwydadar, clugednod.

Incest, *s.* (Ll. *incestum*; Ff. *inceste*) llosgach, ymlosgach, trallosgach, llosgdeb; godineb o fewn cyfagos achau.

To commit incest—ymlosgach, gwneuthur llosgach; gwneuthur godineb o fewn y graddau gwaharddedig i briodi ynddynt.

To give one's self up to incest—ymlosgach; ymroddi i losgach.

Incestuous, *a.* euog o losgach; â wnaeth losgach; godinebus.

Incestuousness, *s.* euogrwydd o losgach; godinebusrwydd.

Inch, *s.* (S. *ince*; Ll. *uncia*; Gr. *ουγγία*) modfedd; lle bawd, lled bawdfys, lled bodfys; lled bys.

Square inches—modfeddi petryal, modfeddi ysgwâr.

Solid inches—modfeddi cyfain, modfeddi tewdrwch, tryfodfeddi, modfeddi tryfaint.

Inch by inch—bob yn fodfedd; wrth y fodfedd.

Give him an inch and he will take an ell—lle caffo Cymro y cais; po mwyaf gaffoch, mwyaf geisiwch; rhowch iddo fodfedd ac efe gymmer lathen.

Inch, *v. a.* gyru bob yn fodfedd; gyru bob yn dipyn; rhanu wrth y fodfedd; rhoddi yn brin.

To inch out a thing—rhanu wrth y fodfedd; cyfranu yn gynnil, yn gyrrith, *neu* yn grintach.

Incharitable, *a.* anelusengar, dïelusen; angharidol, angharidus, angharedigol, annhyner, annhirion.

Inchastity, *s.* anniweirdeb, anwyryfdod; anmhurdeb; anlladrwydd.

Incheat, *v. a.* cistio, coffri; rhoi mewn cist *neu* goffr.

Inchmeal, *s.* darn modfedd o hyd; dernyn modfedd; modfedd.

By inchmeal—wrth y fodfedd; bob yn fodfedd; bob yn dipyn; bob yn damaid; yn raddol, bob yn radd, o radd i radd, bob yn ychydig.

Inchoate, *v. a.* (Ll. *inchoo*) dechreu, dechre.

Inchoate, *a.* dechreuedig, à ddechreuwyd.

Inchoately, *ad.* mewn modd dechreuol.

Inchoation, *s.* (Ll. *inchoatio*) dechreuad, dechreu, dechread, dechreuedigaeth, dechre, cyanechreu, cynnechreuad, cynnechread.

Inchoative, *a.* (Ll. *inchoativus*) dechreuol, dechreuedigol, dechreol, cychwynol.

Inchpin, *s.* herwth hydd, isgoludd.

Incide, †*v. a.* (Ll. *incido*) tori, trychu, gorthori; gwahanu, dydoli.

Incidence, } *s.* (Ll. *incidens*) syrthiad i *neu* ar
Incidency, } beth; disgyniad ar beth; dygwydd, dygwyddiad, chwaen, damwaen, argwymp; dull un peth yn syrthio ar *neu* yn taro wrth beth arall.

Incident, } *a.* dygwyddol, dygwyddiadol, dam-
Incidental, } weiniol, chwaeuol; à ddel o ddamwaen; à ddel heb ei ddysgwyl; à ddel ar hynt; à ddygwydd ar hynt; achlysurol, perwylus; perthynol; tueddol; tueddol i ddygwydd.

Incident to—tueddol i ddygwydd i *neu* syrthio ar; arferol i ddygwydd *neu* i syrthio ar; tueddol i.

Incident, *s.* dygwydd, dygwyddiad, damwaen, dychwaen, damchwaen, chwaen, peth dygwyddol, darffawd, hap; perthynas, perthynasbeth; amgylchiad.

Incidental, *s.* dygwydd, dygwyddiad, damwaen, chwaen, hap; amgylchiad.

Incidentally, } *ad.* o ddamwaen, ar ddamwaen,
Incidently,† } o ddygwydd; ar y ffordd, ar gerdded, ar ei hynt, wrth fyned heibio; yn ddygwyddol, &c.

Incinerate, *v. a.* (Ll. *in* a *cinis*) llosgi yn ulw; llosgi yn lludw; llosgi yn boeth ulw; gwneuthur yn lludw *neu* yn ulw; ulwynu, ludwo.

Incinerate,† *a.* à losgwyd yn lludw; lludwedig.

Incineration, *s.* lludwad, cyfludwad, ulwyniad; llosgiad yn ulw, &c.

Incipiency, *s.* (Ll. *incipiens*) dechreu, cynnechreu, dechreuad, dechreuedigaeth, dechre.

Incipient, *a.* dechreuol, dechreuedigol, dechreol, cynnechreuol.

Incircle, *s.* cylchig, cylchen, cylchyn, cylch bychan.

Incircumscriptible, *a.* anamgylchadwy, annherfynadwy, anghylchadwy; nas gellir gosod terfynau iddo.

Incircumspection, *s.* anochelgarwch, anwyliadwriaeth, anwiliadwriaeth, diofalwch, anofaledd, esgeulusdod, esgeulusdra, esgeulusrwydd, anystyriaeth, anamweliad, annarbodaeth, ehudrwydd, anghraffder; diffyg gochelgarwch, &c.

Incise, *v. a.* (Ff. *inciser;* o'r Ll. *inciso, incisum*) tori yn, tori, trychu, cerfio, crifellu, naddu.

Incised, *a.* trwch, toredig, trychedig, gorthoredig; wedi ei dori; à wnaed drwy ei dori.

Incision, *s.* (Ff.; Ll. *incisio*) toriad, trychiad, gorthoriad, gorthoriant, tor, trwch, haciad, ffosawd; archoll, hac, bwlch; gwahaniad.

To make an incision—tori trwch, trychu, tori, gorthori, ysgythru.

Incisive, } *a.* trychedigol, trychol, toriadol,
Incisory, } toriannol, toredigol, gorthorol.

Incisive teeth—y dannedd tori, y daint tori, dannedd blaen, rhagddaint, blaenddaint, y daint trychedigol.

Incisor, *s.* (Ll.) trychor, torydd, toriedydd, trychydd, trychiedydd, ysgythror; dant blaen, rhagddant, blaenddant, dant tori.

Incisure, *s.* (Ll. *incisura*) toriad, trychiad, gorthoriad, tor, haciad; trwch, tor, archoll, hac.

Incitant, *s.* (o *incite*) annogydd, cynhyrfydd, cymhellydd.

Incitation, *s.* (Ll. *incitatio*) cyffroad, cynhyrfiad, annogiad, annogaeth, cymhelliad, annog; y peth à ro yni *neu* gyffro.

Incite, *v. a.* (Ll. *incito*) cynhyrfu, cyffröi, annog, annos, cymhell, ysbarduno; cefnogi, calonogi, bywiogi.

Incitement, *s.* cynhyrfiad, cyffroad, annogiad, annogaeth, annog, cymhelliad; cyffrawd.

Inciter, *s.* cynhyrfwr, cynhyrfydd, cyffröwr, cyffröydd, annogwr, annogydd, cymhellydd.

Inciting, *p.* cynhyrfol, cynhyrfiol, cynhyrfus, cyffröus, annogol, annogus; yn cyffröi, yn cynhyrfu.

Incivil, *a.* difoes, anfoesog, anfoesgar, anhyfoes, anfoeswych, anfoesweddol, drygfoesog, anhyfwyn, anfoneddigaidd, taiogaidd, taiog, afledmais, ansyber, ansyberw.

Incivility, *s.* anfoesgarwch, anfoesogrwydd, anhyfoesedd, anfoes, anfoesder, anghyweithasrwydd, anfoneddigrwydd, anghyfiysdod, anfynogaeth, anfynogrwydd, ansyberwyd, ansyberweiddrwydd, anfwynder, anhynawsder, anaddfwynder, difoesedd; iangrwydd; delfeiddrwydd, taiogrwydd; anfoneddigrwydd ymadrodd ac ymddygiad.

Incivilities—gweithredoedd o anfoesgarwch, &c.; anfoesderau.

Incivilization, *s.* anwareiddiant, anwaredd, anwareddogaeth.

Incivism, *s.* anwladgarwch, diffyg gwladgarwch.

Inclasp, } *v. a.* cofleidio, breicheidio; amglymu,
Enclasp, } amdorchi, ymdorchi am, ymblethu am.

Inclavated, *a.* gosodedig, sicr, disigl.

Inclave, *a.* peusythog (mewn herodraeth).

Incle, *s.* = *Inkle.*

Inclemency, *s.* (Ll. *inclementia*) anhynawsedd, anhynawsder, annhirionwch, annhynerwch, anaddfwynder, annhosturi, annhrugarogrwydd, annhrugaredd; anwaredd, anwareddogrwydd, anwarineb; creulonedd, creulondeb; afrywiogrwydd, gerwindeb, gerwinedd.

The inclemency of the weather—afrywiogrwydd, gerwindeb, *neu* arwedd yr hin.

Inclement, *a.* anhynaws, annhirion, anaddfwyn, annhrugarog, didosturi, annhosturiol; afrywiog, gerwin, gerwinol, garw, tost, llym, llymdost, tostlym; anwar, anwareddog; creulawn; dïaraul, anaraul, oer, oeraidd.

Inclinable, *a.* (Ll. *inclinabilis*) tueddol, gogwyddol; â thuedd *neu* ogwydd ynddo; parod, ewyllysgar, gwyllysgar; yn gogwyddo, yn tueddu.

Inclinableness, *s.* tueddoldeb, gogwyddoldeb, tueddolrwydd; parodrwydd; tuedd.

Inclination, *s.* (Ff.; Ll. *inclinatio*) tuedd, gogwydd, gogwyddiad, gogwyddad, tueddiad, tueddiant, tueddgarwch; tueddfryd, chwant, dychwant, addug, awydd, lled-awydd, göen, rhael; parodrwydd; ewyllys, gwyllys; amcan; ystlysiad, osgoad, ysgoad, osgo, darleddfad, lleddfad, gogwyddedigaeth, gwyrad, dygrymiad; gwallofawd.

Mutual inclination—cyttueddiad, cyttuedd, cyd dueddiad, tuedd o bob tu.

Ardent inclination—taer awydd, awydd taer, awydd dwys.

Inclination back—dattueddiad, dattumiad, tueddiad yn ol.

Of one's own inclination—o hono ei hun; o'i naturiaeth ei hun; o'i wirfodd; o'i ewyllys ei hun; heb na dir na chymhell.

Against my inclination—yn erbyn fy ewyllys.

Inclinatory, *a.* gogwyddol, gogwyddiadol, tueddiadol, osgoawl; â gogwydd *neu* duedd ynddo.

Incline, *v.* (Ll. *inclino*) gogwyddo, tueddu; ochri, ystlysu, lledochri, gwyro, lledbeio, ystlysgamu; pwyso at y naill du; gobwyso, pwyso, troi at, plygu, lleddfu, darleddfu, crymu, dygrymu; peri gogwyddo; gostwng; dwyn i wneuthur; bod yn barod *neu* dueddol i.

To incline one's self—ymroddi, ymröi; pwyso, gogwyddo, *neu* blygu at; rhoi ei fryd, ei feddwl, *neu* ei fwriad ar; gosod ei fryd, ei feddwl, *neu* ei fwriad ar.

To be inclined—bod yn dueddol i; bod yn barod; gogwyddo, tueddu, pwyso, gobwyso; bod â'i duedd *neu* ogwydd.

I am more inclined to believe—yr wyf yn barotach i gredu; y mae yn haws genyf gredu; yr wyf yn fwy tueddol i gredu.

He is inclined to pardon—y mae efe yn barod i faddeu; y mae efe â'i duedd i faddeu.

Incline our hearts—gostwng, tuedda, *neu* gogwydda ein calonau.

To incline back—dattueddu, dattumio, dadblygu, gwrthdumio; gogwyddo yn ol.

Inclined to—â ymroddodd i; wedi ymroddi i; â ymrŷ i; yn ymröi i; â'i fryd at; a'i duedd at; â'i ogwydd at.

Incline, *s.* osgo; osglawr, osgwyneb, gwastadlawr gogwyddedig.

Inclined, *p. p.* gogwyddedig, &c.; ar ei ogwydd; gogwydd, gogwyddog; lleddf, agwyr, lledbai.

Inclined plane—osglawr, osgwyneb, llethrwyneb, gwastadlawr gogwyddedig, gwastad gogwydd.

Incliner, *s.* heulfynag gogwyddedig, awrfynag gogwydd, gogwyddor.

Inclining, *a.* gogwyddol, gogwydd, tueddol, gobwysol; ar ei ogwydd; yn gogwyddo; yn tueddu.

The day inclining toward the evening—a hi yn hwyrhau; a'r dydd yn gostwng; a'r dydd yn darfod; a hi yn tynu yn hwyr.

Inclip, *v. a.* (*in* a *clip*) gafaelu, gafaelyd, ymafiyd yn, cydio, ymolli; amgau.

Incloister, *v. a.* clasori, clwyso, clwysdyo; cau mewn clasordy; cau mewn mynachdy.

Inclose, } *v. a.* (*in* a *close*) amgau, amgylchu,
Enclose, } amgylchynu, damgylchu, cylchynu, damgylchynu, dargylchu, dargylchynu, argau, gwarchau, cau, cau ar, amdöi; amwregysu; cau i mewn, cauad i fewn; amgylchu â chae; cau o amgylch; gwneuthur cae oddi amgylch i; dâl, dala, diogelu; goblygu, amblygu, amduddedu, caeadu, tuddedu; amgorni.

Incloser, } *s.* amgauwr, amgylchwr, amgylch-
Encloser, } ydd, amgylchynwr, &c.

Inclosure, } *s.* (Ff. *enclos*, *enclôture*) amgauad,
Enclosure, } amgylchyniad, damgylchiad, dargylchiad, dargylchyniad, cylchyniad, amdoad, gwarchauad, gwarchâd, amwregysiad; anghyfiriad; cae, cauadle, caeadle, buarthgae, coedgae, amgae, maes cauedig; claws, clos, clas, clwys, clasfaes, cadlas, ceufaes, parc, mid, midd, midfaes, gardd, maes; argae, gwarchae, polgae, attalgae, clawdd; cyttir cauedig; peth amgauedig; neilltuoliad.

Incloud, *v. a.* (*in* a *cloud*) cymylu, tywyllu, caddugo.

Include, *v. a.* (Ll. *includo*) cynnwys, cynnwyso, cydgynnwys, argynnwys, cyffred, argyffred, amgyffred, gannu, genni, annu, molli, cymmeryd i mewn; argau, amgau, gwarchau, cau i mewn.

Inclusion, *s.* cynnwysiad, cyffrediad, ganniad, genniad, molledigaeth, molliad; argauedigaeth, cauad i mewn.

Inclusive, *a.* (Ff. *inclusif*) cynnwysedig, cyfrifedig, cynnwysedigol; yn y cyfrif; i mewn yn y cyfrif; yn genni ynddo; amgylchol; mollaid, mollawl.

Inclusive of—yn cynnwys, yn amgyffred.

From the first day of the month to the fifteenth, both inclusive — o'r dydd cyntaf o'r mis hyd y pumthegfed, a'r ddau yn gynnwysedig; o'r dydd cyntaf o'r mis hyd y pumthegfed dydd, a'r naill a'r llall yn gynnwysedig.

From the year 1700 to the year 1800 inclusive—o'r flwyddyn 1700 hyd y flwyddyn 1800 gyfrifedig.

Justice is inclusive of all other virtues—cynnwys cyflawnder bob rhinwedd arall.

Incoact, } *a.* (Ll. *incoactus*) anghymhelledig,
Incoacted, } digymhell; gwirfoddol.

Incoagulable, *a.* angheuladwy, anfferedwy, annholchadwy.

Incoercible, *a.* anattaladwy, anffrwynadwy, anghymhelladwy, anniriadwy.

Incoexistence, *s.* anghydhanfod, anghydhanfodaeth.

Incog, *ad.* (talfyriad o *incognito*) heb wneuthur

ei hun yn adnabyddus *neu* hysbys; yn ddirgel, dân gel; yn anhysbys, yn anadnabyddus, dân lèn; mewn lledrith, yn rhithiol, yn ddyeithr, mewn twyllwisg.

Incogitable, *a.* (Ll. *incogitabilis*) anfeddyliadwy, anmeddyliadwy; na feddyliwyd am dano.

Incogitance, } *s.* (Ll. *incogitantia*) anfeddylgarwch, anystyriaeth, diffyg meddwl; gwall gallu i feddwl; diofalwch, ehudrwydd, chwidredd.

Incogitancy, }

Incogitant, } *a.* anfeddylgar, difeddwl, anystyriol, difwrw, difwriad; anmhwyllog, chwidr, byrbwyll, ehud.

Incogitantly, *ad.* heb feddwl, heb ystyriaeth; yn anfeddylgar.

Incognito, *ad.* (Ll. *incognitus*) heb wneuthur ei hun yn adnabyddus *neu* hysbys; yn ddirgel, dân gel, yn anhysbys, yn anadnabyddus, dân lèn, mewn lledrith, yn rhithiol, yn ddyeithr, mewn twyllwisg.

Incognizable, *a.* anwybyddadwy, anwybodadwy, annabodadwy.

Incoherence, } *s.* anghydlyniad; anghytundeb,

Incoherency, } anghyssondeb, anghyssonedd, anghydweddiad, anghyfladdrwydd, anghyfundedd, anghyssylltiad.

Incoherent, *a.* anghydlynol, anghyflynol; anghytun, anghytunol, anghysson, anghyfunol, anghyngweddol, anmherthynol, anghyssylltedig, digyssylltiad; anaddas, anghyfladd, anghyfwlch; afresymol, direswm; nas dichon gydsefyll.

Incoherent discourse—bryddoneg; ymadrodd anghysson, &c.

Incoincidence, *s.* anghyttarawiad, anghyfladdrwydd, anghydrediad, anghytundeb, diffyg cyttarawiad.

Incoincident, *a.* anghyfladdol, anghyfladd, anghyttarawol, anghydredol, anghyfred, anghyfredol, anghytunol, anghysson; yn anghyttaraw.

Incolumity, *s.* (Ll. *incolumitas*) diogelwch.

Incombine, *v. a.* gwahaniaethu, amrywio, anghyfuno.

Incombustibility, *s.* anhylosgedd, anhylosgrwydd.

Incombustible, *a.* anllosgadwy, anhylosg, anhydan, annifa, anhyboeth.

Incombustibleness, *s.* anhylosgedd, anhylosgrwydd.

Income, *s.* cyllid, ardreth, daered, rhent; derbyniadau; yr hyn a ddel *neu* a ddaw i mewn i un yn y flwyddyn; derbyniad; dyfodion i mewn.

Incoming, *a.* yn dyfod i mewn; à ddaw i mewn.

Incoming, *s.* cyllid, ardreth, rhent, daered; derbyniadau.

Incommensurability, } *s.* anghymmesuredd,

Incommensurableness, } anghymmesuroldeb, anghydfesuroldeb, anghymmesuradwyaeth.

Incommensurable, *a.* anghymmesuradwy, anghydfesuradwy, anghydfeidradwy, anghyfartaladwy, anghymmesurol, anghydfesurol, digydfesur, anghydfeidrol.

Incommensurables, *s. pl.* anghydfesurolion, anghydfesuron, dognau anghydfesuradwy.

Incommensurate, *a.* anghymmesur, anghymmesurol, anghydfesurol, anghymmedr, digymmesur, anghymmedrol, anghydfeidrol, anogyhyd, anghyfartal.

Incommiscible, *a.* anghymmysgadwy, anghydfysgadwy, anhyfysg, anfysgadwy.

Incommixture, *s.* anghymmysgedd, anghydfysgedd.

Incommodate, } *v. a.* (Ll. *incommodo*) aflesu,

Incommode, } aflesoli; gwneuthur yn anghyfleus; bod yn anghyfleus i; gwneyd anghyfleusdra; aflwyddo, rhwystro, arwyddo, ffeigio, colledu, niweidio; gwneuthur anfantais, anghymmwynas, *neu* afles i; taflu i anghyfleusdra; trafferthu, aflonyddu, blino.

Incommodation, *s.* anghyfleusdra, anghyfleuster, anghyfleusdod, anfantais, afles; trafferth, afrwyddineb.

Incommodement, † *s.* anghyfleusdra.

Incommodious, *a.* (Ll. *incommodus*) anghyfleus; anfanteisiol, anfanteisiog; anghyfaddas, anghymhwys, anaddas; aflesol; trafferthus, blin.

Incommodiousness, } *s.* anghyfleusdra, anghyf-

Incommodity, } leusdod, anghyfleusrwydd; anghyfaddasrwydd, anghymhwyster.

Incommunicability, } *s.* anghyfranogrwydd,

Incommunicableness, } anghyfranogoldeb, anghyfranolrwydd, anghyfranoldeb, anghyfranadwyedd; bod yn anghyfranadwy.

Incommunicable, *a.* anghyfranadwy, anghyfranogol, anghyfranog, anhysbysadwy, anfynegadwy, anghyfranol; annhraethadwy; nas gellir ei gyfranu; nas gellir ei adrodd i *neu* wrth arall.

Incommunicated, *a.* anghyfranedig.

Incommunicating, *a.* anghyfranol, anghyfrangar, anghyfraniadol.

Incommunicative, *a.* anghyfrangar, anghyfranol, anghyfraniadol; anghymmwynasgar; anghyfeillgar; tawedog; à geidw ei feddwl, ei wybod, *neu* à wypo iddo ei hun.

Incommutability, } *s.* anghyfnewidioldeb, an-

Incommutableness, } newidioldeb.

Incommutable, *a.* anghyfnewidadwy, annewidadwy, anghyfnewidiol, annewidiol, digyfnewid; nas gellir ei gyfnewid.

Incompact, } *a.* anghryno, anghynnwys, an-

Incompacted, } nhaclus, annhalgrwn, annhalfyr, anghydbarth, annhelaid, digliw; anghyssylltedig; anghyssoddedig; heb ei gydgyssylltu *neu* gyfansoddi yn gryno.

Incomparable, *a.* anghymharol, digyffelyb, digystal, digymhar, anghyfeisor, anghyfartal, digyfartal, anghystadladwy, digynnyg, disbar, anymgyhydr; heb ei gystal; nad oes mo'i fath; nad oes mo'i gystal *neu* gyffelyb; nad yw idd ei gystadlu.

Incomparableness, *s.* anghymharoldeb, digyffelybrwydd.

Incomparably, *ad.* yn ddigyffelyb; heb ei fath; tu hwnt i fesur, yn mhell, dros ben, tros ben mesur, o lawer byd; yn rhagorol; yn ddigymhariaeth.

Incompared, *a.* anghymharedig, digymhar, digyfeisor, digyffelyb.

Incompassion, † *s.* annhosturi, annhosturiaeth.

Incompassionate, *a.* annhosturiol, didosturi, annhosturus, annhrugarog, annhrugar, didrugaredd; creulawn.

Incompassionateness, *s.* annhosturioldeb, annhosturi, annhosturiaeth, annhrugarogrwydd, diffyg tosturi.

Incompatibility, *s.* anghydweddoldeb, anghyngweddoldeb, anghydfodoldeb, anghydfodolrwydd, anghydfyddusrwydd, anghydsafedd, anghydoddefedd; anghytundeb, anghytunoldeb, anghytunolrwydd, anghyssondeb,

anghyttalgarwch, anghymmodoldeb; anghydseiliad, anghydweddiad; anaddasrwydd, anghymhwysder.

Incompatible, *a.* anghydweddol, anghyngweddol, anghydfodol, anghydfyddus, anghydsafol, anghydsaf, anghydwedd, anghydoddef, anghysson, anghytun, anghytunol, anghyttalgar, anghymmodol, anghydweddus, anghydsail; croes; anghymhwys, anaddas; na fedront gytuno yn nghyd; na fedront gydsefyll *neu* gydymoddef; na fedront gydfod â'u gilydd; na allant oddef y naill y llall; na fedront sefyll yn nghyd.

Incompatibles, *s. pl.* anghyweddion, anghydweddolion; halion *neu* gyfansoddion anghydsafol.

Incompensable, *a.* anobrwyadwy, anwobradwy.

Incompetence, } *s.* analluogrwydd, analluedd,
Incompetency, } anallu, dialluedd; anghyfaddasrwydd, anghymhwysder, anghymhwysedd, anaddasrwydd, anghyngwedduswydd, anghymmesurwydd, anghymmesuredd, anghymmedredd; anaddwynder, anaddwyndeb; diffyg *neu* eisieu gallu; diffyg *neu* eisieu awdurdod; annogn, annognedd, annigon, annigonedd, annigonoldeb, annigonolrwydd, anniwallrwydd, anghyfraid.

Incompetent, *a.* analluog; anghyfaddas, anghymhwys, anaddas, anghyngweddus; anghymmesur, anghymmedrol; annigonol, annigon, anghyfraid, anghyfreidiol, anniwall; heb gymhwysderau, heb gymhwysiadau.

Incomplete, *a.* anghyflawn, anmherffaith, anghyfan, anghyfa, anghwbl, afiwyr, annigoll, anghyfoll, anghyfrdo, anorphenol, anorphen, diffygiol.

Incompleteness, *s.* anghyflawnder, anmherffeithrwydd, anghyfander, anghyfanrwydd, anghwbledd, afiwyrder.

Incomplex, *a.* anghymhlyg, anghymhleth, anghymmysg, anghymhlith, anghyfansawdd; syml.

Incompliable, *a.* anymroddadwy, anmhlygadwy, anghydsyniol, anhyblyg, anmhlygadwy.

Incompliance, *s.* anghydsyniad, anymostyngiad, anghydagweddiad, anymroddiad; anhydynrwydd.

Incompliant, *a.* anghydsyniol, anymroddol, anhyblyg, anymblygol, anymagweddol, anymostyngol. [thryblus.

Incomposed, *a.* annhrefnus, didrefn, cy-

Incomposite, *a.* anghyfansawdd, anghyssoddedig, digymmysg; syml.

Incompossibility, *s.* anghyssondeb, anghyssonder, anghydweddoldeb; annichonoldeb.

Incompossible, *a.* anghysson, anghydweddol; annichon.

Incomprehensibility, } *s.* anghyffrededd, an-
Incomprehensibleness, } amgyffrededd, anamgyffred, anymgyffred, anamgyffredoldeb, anfesuredigrwydd.

Incomprehensible, *a.* anghyffredadwy, anamgyffredadwy, anghyffred, anymgyffred, anghyffredol, anamgyffredol, annirnadwy, annealladwy, anfesuradwy, anfesuredig, diamgyffred, diamgyffredadwy, ansyniadwy; anghynnwysadwy, anghyrhaedd; anfeidrol.

The Father incomprehensible—difesuredig Dad.

An incomprehensible thing — anoeth; *pl.* anoethau.

Incomprehension, *s.* anamgyffred, anghyffrediad, anamgyffrediad, anymgyffred, anghyffred, anamgyffrawd, anghyforddwyn, diamgyffrediad; annirnadaeth, annealltwriaeth, anneall.

Incomprehensive, *a.* anghynnwysfawr, anghynnwysedigol; anghyffredol, annirnadol; anghyrhaeddfawr.

Incompressibility, *s.* anghydwasgoldeb, anghydwasgedd, anhywasgedd, anghyngwasgolrwydd.

Incompressible, *a.* anghydwasgadwy, anghyngwasgadwy, anghydwasg, anghyfyngadwy, annwysadwy; na ellir, na oddef, *neu* na chymmer ei wasgu yn nghyd.

Incomputable, *a.* anghyfrifadwy, anhyrif, aneirif, anhyrifol; nas gellir ei gyfrif.

Inconcealable, *a.* angheladwy, anghuddiadwy, anhygel, anhygudd; nas gellir ei guddio *neu* gelu.

Inconceivable, *a.* anhydyb; anhygoel, anhygred; anhyddallt, anhyddeall, annealladwy, annirnadwy, anghyffredadwy, anamgyffredadwy, anghyffred, anamgyffred, anymgyffred; nas gellir ei feddwl, ei dybied, ei goelio, ei gredu, ei ddeall, ei ddirnad, *neu* ei amgyffred; tu hwnt i feddwl *neu* ddeall dyn.

Inconceivably, *ad.* yn anhydyb, &c.; mewn modd anhydyb, &c.

Inconceivableness, *s.* anhydybedd; anhygoeledd; anghyffrededd, anamgyffrededd, annirnadaeth.

Inconceptible, *a.*=*Inconceivable.*

Inconcinnity, *s.* anghyfaddasrwydd, anaddasrwydd, anghymhwysder; anghrynodeb, anghrynoder, annhrefnusrwydd, annhaclusrwydd, anghymmedredd.

Inconcinnous, *a.* anghyfaddas, anaddas, anghymhwys; anghryno, annhrefnus, annhaclus, digymmedr; anghysson.

Inconcludent, *a.* (Ll. *in* a *concludens*) anghasgliadol, anghynghloawl, annybenol, anghanlyniadol.

Inconcluding, *a.* anghasgliadol, anghloadol, anghynghloawl.

Inconclusive, *a.* anmhenderfynol, annybenus, annybenol, anniweddus, anorphenol, anghloadol, anghynghloawl, anghloawl, anghloaidd, anghasgladwy, anmhenderfynedigol; anghoelbar; na orpheno y ddadl; na pharo argyhoeddiad; na ddygo argyhoeddiad gydag ef.

Inconclusiveness, *s.* anmhenderfynoldeb, annybenoldeb, annybenusrwydd, anmhenderfyniad, anorphenoldeb, anorpheniad, anghoelbaredd, anghlöeiddrwydd.

Inconcoct, } *a.* annhreuliedig; anaddfed;
Inconcocted, } llymrig; didrefn, annhrefnus.

Inconcoction, *s.* annhreuliant, annhreuliad; anaddfedrwydd; llymrigrwydd, llymrigedd.

Inconcurring, *a.* anghyfredol, anghydredol, anghydred, anghyfred, anymgyfredol, anghyfrawd, anghysson, anghytunol.

Inconcussible, *a.* ansigladwy, anysgogadwy, anysgogol, anysgwydadwy, disigl.

Incondensability, *s.* annhewychedd, annwysoldeb, annhewycholdeb.

Incondensable, *a.* annhewychadwy, annhewadwy, annwysadwy, annhewychol, annwysol; nas gellir ei dewychu *neu* ddwyso.

Incondite, *a.* (Ll. *inconditus*) annhrefnus; afreolaidd, trwsgl, anghywrain, anhyfedr,

anghelfydd ; anghywair, annhaclus; aflathraid, anllathr, anghabol, anghaboledig ; anghydwedd ; llymrig.

Inconditional,† *a.*=*Unconditional.*

Inconditionate,† *a.* anammodol, diammod, anammodus, anghyfammodol ; annibynol.

Inconfirmed,† *a.*=*Unconfirmed.*

Inconformable, *a.* anghydffurfiol, anghydffurf, anunffurf, anghyfluniaidd, anghydweddol, anamweddog.

Inconformity, *s.* anghydffurfiaeth, anghydymffurfiaeth, anghydffurfiad, anghydymffurfiad, anghyfweddiad ; anghyfaddasiad.

Inconfused, *a.* anghymmysgedig, digymmysg ; gwahanol, gwahanedig.

Inconfusion, *s.* anghymmysgiad ; anghymmysgedd ; gwahanedigrwydd.

Incongealable, *a.* anrhewadwy, anhyrew, anhygaul, angheuladwy, anhyffer, anfferadwy ; na rewo.

Incongealableness, *s.* anhyrewedd, anhygeuledd.

Incongenial, *a.* anghydrywiol, anghydryw, anghyfanian, anghydnaws, anghyfnaws, anghydnawsol ; gwrthansoddol ; anghyfaddas.

Incongeniality, *s.* anghydrywiaeth, anghydrywioldeb, anghydnawsedd, anghyfnawsedd, anghydrywiolaeth ; anghyfaddasrwydd.

Incongruence, *s.*=*Incongruity.*

Incongruent, } *a.* anghyfaddas, anghymhwys,

Incongruous, } anghytun, anghytunol, anghytunus, anghysson ; anaddas, anghydweddol, anghyngweddol, anghydwedd, anghyfladdol, anghyfladd, ansutiol, diamwedd ; anghydfodol, anghymmesur, anghymmesurol ; anmhriodol ; na bo yn cyfladd *neu* gyngweddu.

Incongruity, *s.* anghytundeb, anghyssondeb, anghyssonder, anghyfaddasrwydd, anaddasrwydd, anghymhwysder, anghymhwysdra ; anghydweddoldeb, anghydweddiad ; anghymesurdeb ; gwrthuni.

Inconnexion, *s.* anghyssylltiad, anghyfuniad, anunedd, anghyfunedd, anghyfundeb, anmherthynas, anghyfathrach.

Inconnectedly, *ad.* heb gyssylltiad, yn ddigyssylltiad.

Inconscionable, *a.* anghydwybodol, anghydwybodus, digydwybod ; anghyfiawn, afresymol.

Inconsequence, *s.* anghanlyniad, anghanlyniant, aanylynïad, anghload, anghlöeiddrwydd, anmhenderfynoldeb, anghasgliadoldeb, anghoelbaredd.

Inconsequent, *a.* anghanlynol, anghanlyniadol, aanylynol, anghasgliadol, anghyngloawl, anghloaidd, anghloawl ; nad yw yn canlyn ; na ddeillia o *neu* drwy ganlyniad oddi wrth yr hyn a aeth o'r blaen.

Inconsequential, *a.* anghanlynol, annylynol, anghanlyniadol ; anmhwysig, anmhwysfawr, dibwys, diystyr ; nad yw o bwys *neu* ganlyniad.

Inconsequentiality, *s.* anghanlynoldeb, annylynoldeb ; anmhwysigrwydd.

Inconsiderable, *a.* dibwys, bychan, digyfrif, anghyfrifol, diddym, gwael, diystyr, disylw ; sal, salw, dïelw ; anwiw idd ei ystyried ; nad yw o bwys, o werth, *neu* o gyfrif ; ychydig.

Inconsiderableness, *s.* anghyfrifoldeb, bychander, dibwysedd, anmhwysigrwydd, anwerth, anwiwder, ychydig bwys.

Inconsideracy, *s.* anystyriaeth, anfeddylgarwch, anmhwylligrwydd.

Inconsiderate, *a.* (Ll. *inconsideratus*) anystyriol, anystyrus, diystyriaeth, anmhwyllog, anmhwyllig, byrbwyll, dibwyll, diystyr, anhybwyll, diofal, anofalus; diofalus, digynghor, anghynghorus, ehud, difeddwl, anfeddylgar ; anamyneddgar ; à wnelo beth yn ddigynghor.

Inconsiderate of — heb ystyried ; heb feddwl am ; yn anystyriol o.

Inconsiderately, *ad.* heb ystyriaeth, yn anystyriol, yn anfeddylgar.

Inconsiderateness, } *s.* anystyriaeth, anystyr-

Inconsideration, } ioldeb, anystyriant, byrbwylldra, byrbwyllder, byrbwylledd, anmhwyllogrwydd, anmhwylligrwydd, anfeddylgarwch, ehudrwydd, anymbwyll, rhullder, diffyg ystyriaeth.

Inconsistence, } *s.* anghyssondeb, anghysson-

Inconsistency, } der, anghydweddiad, anghyngweddiad, anghydweddoldeb, anghydweddolrwydd, anghytundeb, anghydsafedd, anghydsafiad, gwrthwynebedd, croesder ; anghydfod ; afresymoldeb, gwrthuni ; anwadalwch.

Inconsistent, *a.* anghysson, anghydweddol, anghyngweddol, anghytunol, anghytun, anghytunus, anghydsafol, anghyssafol, anghydsaf, anghyfunol, anghyfun ; gwrthwynebol, croes ; yn gwrthladd *neu* wrthwynebu eu gilydd ; yn ymwrthladd â'u gilydd ; anghyfaddas, anghymhwys.

Inconsistently, *ad.* yn anghysson, &c. ; yn anghytun â'u gilydd ; yn wrthwyneb i'w gilydd.

Inconsistentness,† *s.*=*Inconsistence*, &c.

Inconsisting,† *a.*=*Inconsistent.*

Inconsolable, *a.* anghysuradwy, annyddanadwy ; annyddan, anghysurus ; nas gellir ei gysuro *neu* ddyddanu ; tra gofidus, anhylon.

Inconsonance, } *s.* anghydseinedd, anghysseinedd, anghydseiniaeth, anghydsain, anghynghanedd, anghynghan, anghyssoniaeth, anghyfleisiad ; anghytundeb, anghyssondeb, anghyssonrwydd.

Inconsonant, *a.* anghydseiniol, anghysseiniol, anghydsain, anghyssain, anghysseiniog, anghynghan, anghydlais, anghydleisiol, anghyflafar, anghydgordiol ; anghysson, anghyssonol, anghytunol.

Inconspicuous, *a.* anamlwg, anhywel, anhynod, anhonaid ; anhawdd ei ganfod ; anweladwy, anweledig ; anhawdd ei ganfod.

Inconstancy, *s.* anwastadrwydd, anwadalwch, anwadaledd, gwamalder, gwamaldra, gwamaldod, gwamaledd, gwamalrwydd, anffyddlondeb, ansadrwydd ; gwendid ; cyfnewidioldeb ; annhebygoldeb, anunffurfiaeth.

Inconstant, *a.* anwastad, anwadal, ansefydlog, ansafadwy, anhysaf, gwamal, syfal, oriog, ysgoewan, cyfnewidiol, hydro, chwidr ; anffyddlawn.

Inconsumable, *a.* annifadwy, anysadwy, annhreuliadwy, anllosgadwy, annifa.

Inconsummate, *a.* anghyflawn, anmherffaith, anorphen, anorphenol, anghyflwyr, aflwyr, anghwbl.

Inconsummateness, *s.* anghyflawnder, anmherffeithrwydd, anorphenoldeb, anghyflwyrder, anghwbledd.

Inconsumptible,† *a.* annifadwy, anysadwy, annhreuliadwy.

Incontaminate, *a.* dihalog, dihalogedig, anhal-

ogedig, anllygredig, dilwgr; digymmysg, pur.

Incontaminateness, *s.* dihalogrwydd, anhalogedigrwydd, anllygredigrwydd; anghymmysgedd.

Incontestable, *a.* annadleuadwy, annadladwy, anhyddadl, dïammheu, dïammheuol, diddadl; nas gellir ei ammheu; nas gellir dadleu yn ei erbyn.

Incontiguous, *a.* anghyfagos, anagos; anghyffwrdd, anghyffyrddol, anghydiol, anghyttersynol, aneiddwng, aneiddwg; gwahanol.

Incontinence, } *s.* anniweirdeb, anniweiredd;
Incontinency, } anlladrwydd, llodineb, godineb; anymattal, anymgynnal, anymarbed, anymgadw, anghynnwys, anymgynnwys; diffyg hunan-lywodraeth; anallu i reoli ei chwantau *neu* anwydau.

Incontinent, *a.* anniwair; anllad, trythyll, godinebus, anwaer; dïymattal, dïymgynnal, anymgynnal, anymattalgar, anymattalus, dïymarbed, anymattal, anymarbed, anymarbedus, anghymmedrol, anghymmesur, anghynnwys; llawd; dïallu i reoli ei chwantau *neu* anwydau; na fedro reoli ei chwantau *neu* anwydau; à ddylyno ei drachwantau.

Incontinent,† *ad.* yn y màn, yn ddioed.

Incontinent, *s.* un anniwair, &c.; llodinebwr, godinebydd.

Incontinently, *ad.* yn anniwair, &c.; †yn y màn, yn ddïoed.

Incontracted, *a.* annhalfyredig, annhalfyr, anghrepachog.

Incontrollable, *a.* anattaladwy, anfeistroladwy, afreoladwy, afreolus; nas gellir ei reoli; anymddibynol.

Incontrovertible, *a.* annadleuadwy, annadladwy, anhyddadl, diddadl, dïammheu, dïammheuol, anammheusdwy, dïau, dïos, dilys, dïymwad, dïwrtheb, dïwrthddadl, dïwrthryn, dïanad.

Inconvenience, } *s.* anghyfleusdra, anghyfleus-
Inconveniency, } rwydd, anghyfleusdod, anghyfleusder, anhawsder, anhawsdra, anaddasrwydd, anghyfaddasrwydd, anghymhwysder, anaddasdeb, anfantais, anhwylusder, anhwylusdod.

Inconvenience, *v. a.* gwneuthur anghyfleusdra i; gwneyd yn anghyfleus i; trafferthu, aflonyddu, blino, afrwyddo.

Inconvenient, *a.* anghyfleus, anghyfaddas, anaddas, anghymhwys, anghymmesur; anhwylus, anhylaw, anfanteisiol, ansutiol.

Inconvenient place—anghyfle, lle anghyfleus.

Inconvenient time—anamser, annhymmor, anmhryd, amser anghyfleus.

Inconversable, *a.* anymddyddangar, anymadroddus, ansiaradus, ansiaradgar, dïymddyddan; tawedog; anghyfeillgar, digyfeillach, anghyweithas.

Inconversant, *a.* anghynnefin, annabyddus, anghydnabyddus, anghyfarwydd, anhyddysg.

Inconvertibility, *s.* anhydröedd, annewidioldeb, anghyfnewidioldeb.

Inconvertible, *a.* anhydro, annhroadwy, annychweladwy, anghyfnewidiol, annewidiol; nas gellir ei droi.

Inconvictedness, *s.* anargyhoeddedigrwydd; bod heb ei argyhoeddi.

Inconvincible, *a.* anargyhoedd, anargyhoeddadwy; nas gellir ei argyhoeddi; nas gellir peri iddo goelio *neu* gredu.

Inconvexity, *s.* anghrymder, anghrythogrwydd, anghrymedd, anghrymiad.

Incony, *a.* (*in a cont*) annysgedig, anghyfrwys.

Incorporal, *a.* anghorfforol, anghorffol, ansylweddol, disylwedd, annefnyddiol; ysbrydol.

Incorporality, *s.* anghorffolaeth, anghorfforoldeb, anghorffoldeb, ansylweddoldeb, ansylweddolrwydd, annefnyddioldeb.

Incorporate, *a.* anghorfforol, anghorffol, digorff, digorfforol; ansylweddol, disylwedd; corfforedig, cydgorffedig, cymmysgedig, cyfunedig.

Incorporate, *v.* corffori, corffoli, cydgorfforï, cynghorffori, cydgorffoli, cynghorffoli, cydgorffi; cyfuno, uno, cyfrwymo, cymmysgu, cymhlitho; ymgorffori, ymgorffoli, cydymgorffoli, ymuno, ymgymmysgu; gwneuthur *neu* fyned yn un corff.

Incorporation, *s.* corfforiad, cydgorfforiad, corffoliad, cynghorfforiad, cydgorffoliad, cydgorfforiaeth; ymgorfforiad, ymgorffoliad; undeb, cyfundeb; ymuniad, ymgymmysgiad; ymgymdeithasiad.

Incorporeal, *a.* anghorfforol, anghorffol, digorffol, digorff, anghorffawr; heb gorff iddo; ansylweddol, disylwedd, disylweddol, annefnyddiol; ysbrydol.

Incorporeity, *s.* anghorffoldeb, anghorffolrwydd, anghorfforoldeb, anghorfforolrwydd, anghorffoledd, anghorffolaeth, anghorffeg, ansylweddoldeb, annefnyddioldeb.

Incorpse, *v. a.*=*Incorporate.*

Incorrect, *a.* anghywir, anmherffaith, annifai, anniwygiol, anghywair, anuniawn; gwallus, beius; heb ei wella; à beiau ynddo; anghywrain, anghywraint, annichlyn.

Incorrection, *s.* anghyweiriad, anghywiriad, anniwygiad, anniwygiaeth, diffyg cyweiriad.

Incorrectness, *s.* anghywirdeb, anghywiredd, anghywirder, anfanylder, anmherffeithrwydd; bai, gwall; diofalwch.

Incorresponding, *a.* anghyfatebol, anghyfaddol, anghydweddol.

Incorrigible, *a.* anniwygiadwy, anwelladwy, anghyweiriadwy; nas gellir ei ddiwygio, ei wella, *neu* ei gyweirio; anwellyniog; anhygosp.

Incorrigibleness, } *s.* anwellyniogrwydd, an-
Incorrigibility, } welladwyaeth; bod yn anniwygiadwy, &c.; anhygospedd; anwellhad.

Incorrigibly, *ad.* yn anniwygiadwy, &c.; fel nas gellir mo'i wella.

Incorrigibly bad—cynddrwg ag nas gellir ei wella *neu* ddiwygio; drwg dïobaith.

Incorrupt, } *a.* anllygredig, dilwgr, dihalog,
Incorrupted, } anhalogedig; anmhwdr, pur, dïammhur; da, mad, gonest.

Incorruptible, *a.* anllygradwy, anhylwgr, anhalogadwy, anmhydradwy; anllygredig.

Incorruptibleness, } *s.* anhylygredd, anllygrol-
Incorruptibility, } deb, anllygradwyaeth; anllygredigaeth.

Incorruption, *s.* anllygredigaeth, anllygredd, anhadledd, dilygredd, anmhydredd; puredd, dïanmhuredd.

Incorruptive, *a.* anllygrol, anllygredigol; anmhydrol, anmhydraidd.

Incorruptness, *s.* anllygredd, anllygredigrwydd, anhalogrwydd, anhadledigrwydd, anmhydredd; purdeb, puredd, dïanmhuredd; cywir-

deb, eywiredd, gonestrwydd, uniondeb, cyflawnder.

Incrassate, *v.* (Ll. *incrasso*) tewhau, tewychu; gwneuthur yn dew; myned yn dew.

Incrassate, } *a.* tewedig, tewychedig, tew;
Incrassated, } wedi ei dewychu.

Incrassation, *s.* tewhad, tewiad, tewychiad, tewychiant; tochiad; tewedd, tewder.

Incrassative, *a.* tewychol, tewhaol, tewychiannol, à dewhao.

Incrassative, *s.* tewgyffer, tewgyffyr, tewychydd; peth à duedd i dewychu.

Increasable, *a.* cynnyddadwy, prifiadwy.

Increase, *v.* (Ll. *incresco*) cynnyddu; tyfu, prifio, tyddu, cynnyrchu, mwyhau, chwanegu, ychwanegu, anghwanegu, amlhau, amlu, lluosogi, lluosi, dyfwyo, mwyadu; myned ar gynnydd; myned yn amlach; peri cynnyddu; peri cynnydd ar; cstyn, lledu, taenu, ariedu, eangu; chwyddo.

His sickness increased — trymhaodd ei glefyd; ei glefyd a drymhaodd arno.

His sickness daily increasing—a'i glefyd yn trymhau beunydd; a'i glefyd yn myned drymach drymach beunydd; tra y trymhâi ei glefyd *neu* ddolur beunydd.

When goods increase, they are increased that eat them—lle y byddo llawer o dda, y bydd llawer i'w ddifa.

Increase, *s.* cynnydd; cynnyrch, twf, tyfiant, prifiad, prifiant, tyddiant, mwyhad, chwanegiad, amlhad, dyfwyad, cynnyddiad, cynnyddiaeth, lluosogiad, lluosiad; achrwys; helaethiad, estyniad, llediad; hiliad.

Increaseful, *a.* cynnyddlawn, llawn cynnyrch, cynnyrchiol.

Increaser, *s.* cynnyddwr, cynnyrchwr, cynnyrchydd, chwanegydd, chwanegwr, mwyhäwr. [mewn.

Increate, *v. a.* creu o fewn, creu yn, creu

Increate, } *a.* anghreuedig, digreuedig; heb ei
Increated, } greu; na chrëwyd.

Incredibility, } *s.* anhygoeledd, anhygrededd,
Incredibleness, } anwiwgoeledd, anwiwgrededd, anghoeledigaeth, anghredadwyaeth; annhebygoliaeth i wir.

Incredible, *a.* anhygoel, anhygred, anghredadwy, anghoeladwy, anwiwgoel, anwiwgred.

Incredibly strong—cryf anhygoel, cryf anhygred.

Incredulity, } *s.* anghoelgarwch, anghred-
Incredulousness, } iniaeth, anghredadyniaeth; anghred, anghoel, gwall cred, diffyg cred; ammheugarwch, anffyddiaeth.

Incredulous, *a.* (Ll. *incredulus*) anghoelgar, anghrediniol; ammheugar, anffyddiol; anhawdd ganddo gredu; hwyrfrydig i gredu.

Increemble,† *a.* anllosgadwy, anhyloeg.

Increment, *s.* (Ll. *incrementum*) cynnydd, twf, tyfiant, prifiad, tyddiant, twdd, mwyhad, dyfwyd, chwanegiad, cynnyrch, daill, cynnyddiaeth, cynnyddiad, lluosogiad, lluosiad, cynnyrchiad; pos.

Increpate,† *v. a.* (Ll. *increpo*) ceryddu, dwrdio, senu.

Increpation, *s.* cerydd, sen, dwrdiad, ceryddiad.

Increscent, *a.* (Ll. *increscens*) cynnyddol, ar gynnydd, mwyhaol.

Incriminate, *v. a.* (Ll. *in* a *criminor*) cyhuddo, cwyno ar; rhoi cyhudded yn erbyn.

Incremental, *a.* (Ll. *incrementus*) anwaedlyd; heb gollí gwaed.

Incrust, } *v. a.* (Ll. *incrusto*) crawenu, crof-
Incrustate, } enu, crestenu, crestynu, cresto, crafenu, crawynu, ysgrawenu, ysgrawio, ysgrofenu, cramenu, cenu, caenenu, caenu.

Incrustation, *s.* craweniad, crofeniad, crestenlad, crestyniad, crestiad, ysgraweniad, crawyniad, ysgrawiad, crameniad, caeneniad, caeniad; teryg, cramen, cram.

Incrustment, *s.* crofeniad, craweniad, crestenlad.

Incrystallizable, *a.* anghrisialadwy.

Incubate, *v.* (Ll. *incubo*) deor, deori, gôri, deorain, rhoi gôr; eistedd ar wyau.

Incubation, *s.* (Ff.; Ll. *incubatio*) deoriad, deorawd, gôriad, gôri; eisteddiad ar wyau.

Incubature, } † *s.*=*Incubation.*
Incubiture, }

Incubus, *s.* (Ll.) hunllef, yr hunllef, ellyll.

Inculcate, *v. a.* argraffu ar y meddwl drwy fynych addysg; argraffu ar y meddwl drwy fynych ddwyn peth ar gof i un; curo *neu* bwyo yn mhen un; dirgymhell, dirddysgu; dysgu, addysgu, hyfforddi; mynych rybuddio, gwasgu ar, argraffu ar; argraffu drwy fynych rybuddio; mynych wasgu ar.

Inculcation, *s.* argraffiad ar y meddwl drwy fynych addysg, &c.; addysgiad, hyfforddiad; dirgymhelliad, dirddysgiad.

Inculpable, *a.* difai, difeius, dïeuog, digwl, dinam, anhygwl, anerfai, dïargyhoedd; nas gellir ei felo.

Inculpableness, *s.* difeiedd, difeiusrwydd, anhygyledd, digyledd, dïeuogrwydd.

Inculpate, *v. a.* (Ll. *inculpo*) beio, senu, ceryddu, dwrdio.

Inculpation, *s.* bai, sen, cerydd, argywedd; beiad, seniad.

Inculpatory, *a.* beiol, beius, beiedigol.

Incult, *a.* (Ll. *incultus*) anniwylliedig, anwrteithiedig, annhrinedig, dïwrtaeth, didriniaeth.

Incultivation, } *s.* anniwylliad, anniwylliant,
Inculture, } anniwyllíaeth, anniwyllodraeth, anwrteithiad, annhriniaeth, anamaethiad, diffyg diwylliad, gwall gwrteithiad.

Incumbency, *s.* (o *incumbent*) gorweddiad ar, gorphwysiad, arorweddiad, gorweddiad; perigloriaeth, bywoliaeth eglwysig, eglwysfudd, glwysfudd, glwysfuddiant, personiaeth; dyliedyddiaeth, rhwymedigaeth, arddyled, dyledswydd, arddyledogrwydd, eddyl.

Incumbent, *a.* (Ll. *incumbens*) yn gorwedd ar, yn gorphwys ar, yn sefyll ar, yn pwyso ar, â'i bwys ar, gorphwysedig ar; dyledus, dyladwy, arddyledus, arddyledog, arddyledog, arddyledus; perthynol i; arorweddol, gorweddol, gogwyddol.

It is incumbent on you—y mae yn gorwedd, yn sefyll, yn ddyledswydd, *neu* yn ddyled arnoch; daffar yw i chwi.

It is a duty incumbent on me—y mae yn ddyledswydd arnaf; fy nyled i ydyw; y mae yn gorphwys arnaf; fy rhan a'm dyled yw.

Incumbent, *s.* periglor, periglor eglwys, perchen bywoliaeth eglwysig, glwysfuddog, person, gweinidog plwyf, dyliedydd, eddylwr.

Incumber, *v. a.*=*Encumber.*

Incur, *v. a.* (Ll. *incurro*) rhedeg i, ymredeg i, ymdaflu i, rhedeg yn erbyn; tynu ar, dwyn ar; tynu *neu* ddwyn arno ei hun; darostwng ei hun i; gwneuthur ei hun yn ddarostyng-

edig *neu* agored i; gwneuthur ei hun yn wrthrych; myned yn ddarostyngedig i; syrthio, cwympo, *neu* fyned dàn; haeddu, ennill, tynu; †cyfarfod.

To incur the suspicion of a thing—dwyn *neu* dynu arno ei hun ddrygdyb *neu* lettyb wneuthur o hono ryw gyflafan.

To incur the displeasure of God—tynu arno ei hun anfoddlonrwydd Duw; gwneuthur ei hun yn wrthrych digofaint Duw; cwympo, syrthio, *neu* fyned dàn anfoddlonrwydd Duw; haeddu *neu* ennill soriant Duw.

Incurability, } *s.* difeddygedd, anfeddygol-
Incurableness, } rwydd, anhywelliant, anhywelledd, anwelladwyaeth, annichonolrwydd iachâd; ansawdd anwelladwy *neu* anfeddyginiaethol; bod yn annichonadwy iachâu peth.

Incurable, *a.* anwelladwy, difeddyg, anfeddygol, anfeddyginiaethol, anfeddygadwy, aniachadwy, anhywell, anaele; anesgorol, anesgor; nas gellir ei iachâu, ei wella, *neu* ei feddygu.

Incurably sick — claf difeddyg, claf dïobaith, claf anaele.

Incurable, *s.* un anwelladwy, &c.

Incuriosity, } *s.* anfanylwch, anfanylder,
Incuriousness, } anghywreinrwydd, anchwilfrydedd, anymofyngarwch, anholgarwch, anchwilgarwch, anfanylgarwch; diofalwch.

Incurious, *a.* anfanwl, anfanol, anghywrain, anymofyngar, anholgar, anchwilgar, anchwilfrydig, anymchwilgar; anchwannog i wybod, i weled, *neu* i chwilio pethau newyddion ac anghyffredin; diofal; annestlus, diddestl.

Incurrence, *s.* (o *incur*) rhediad i beth; tyniad *neu* ddygiad peth arno ei hun.

Incursion, *s.* (Ff.; Ll. *incursio*) ymgyrch, rhuthr, cyrch, ymgyrchiad, rhysgyr, rhysgyriad, cyrch cyhoeddog, ymred, gwrthred, rhuthrad, rhuthriad, ymruthriad, ymosodiad, ymosod, ergyrchiad; cyrch *neu* ruthr i wlad gelyn; cyrch *neu* ruthr i dir gelyn; cyrch ar y gelyn; rhyfelgyrch, cadgyrch, cadruthr, cadgyrchiad; dygwyddiad.

Incurvate, *v. a.* (Ll. *incurvo*) plygu, camu, crymu, ystumio, atgrymu; gwneuthur yn gam *neu* grwm.

Incurvate, *a.* cam, crwm, crwca, achrwm, plygedig, atgrymedig.

Incurvation, *s.* plygiad, camiad, crymiad, atgrymiad, crymedd, camder, atgrymedd; ymgrymiad, ymblygiad. [ystumio.

Incurve, *v. a.* (Ll. *incurvo*) plygu, camu, crymu, Incurved-recurved—yn plygu yn ol ac yn mlaen; atblygedig a gwrthblygedig; atgrymedig a gwrthgrymedig.

Incurvity, *s.* crymedd, crymder, atgrymedd, cemni, camder, camedd, gwyrni.

Indagate,† *v. a.* (Ll. *indago*) chwilio allan, olrhain, olrheinio, chwilio.

Indagation, *s.* (Ll. *indagatio*) chwiliad, ymchwil, olrheiniad, olrhead; dyfal ymofyniad, ymgais, *neu* chwiliad.

Indagator, *s.* (Ll.) olrheiniwr, olrheinydd, olrheiniedydd, chwiliwr, chwiliedydd, dyfal ymofynydd.

Indamage, *v. a.*=*Endamage.*

Indart, *v. a.* picio i, picio i mewn, saethu i mewn, picellu i.

Indebted, *a.* dyledus, mewn dyled, tàn ddyled; yn nyled un; tàn ddyled i un; tàn rwymedigaeth un; yn rhwymedig i un.

Indebtedness, *s.* dyledusrwydd; y cyflwr o fod mewn dyled.

Indebtment, *s.* dyledusrwydd; bod mewn dyled.

Indecency, *s.* anweddusrwydd, anweddusder, anweddusdra, anweddeiddrwydd, anweddeidd-dra, anaddasrwydd, anharddwch, anmhrydferthwch, ansyberwyd; peth anweddus.

Indecent, *a.* anweddus, anweddaidd, anweddol, anmhrydferth, anhardd, anaddwyn, anaddas, annheledïw, dïaddwyn, ansyber, annestlus; anfoesgar; brwnt, hyll.

Indeciduous, *a.* ansyrthiol, anghwympol; nad yw yn syrthio; parhäus; bythwyrdd.

Indecimable, *a.* annegymadwy, annegymol.

Indecipherable, *a.* anneongladwy, anegluradwy, annattodadwy.

Indecision, *s.* anmhenderfyniad, annherfyniad, annherfyndod, anmhenderfyndod, anmhendod, annedfryd, diffyg penderfyniad, anmhendodedd, annybendod, anwadalwch.

Indecisive, *a.* anmhenderfynol, annherfynedigol, annybenol; ansefydlog, anwadal, gwamal, eglyd, cyfnewidiol.

Indecisiveness, *s.* anmhenderfynoldeb, anmhenderfynolrwydd, annherfynoledd; ansefydlogrwydd, anwadalwch, gwamalder.

Indeclinable, *a.* annhreigladwy, anhydreigl, didreigl, annhrafnig.

Indecomposable, *a.* annadgyssoddadwy, annadansoddadwy, annadgyfansoddol, annadgyssoddol; nas gellir ei ddadgyfansoddi.

Indecomposableness, *s.* annadgyssoddoldeb; ansawdd annadgyssoddadwy.

Indecorous, *a.* (Ll. *indecorus*) anweddus, anweddaidd, anweddol, anhardd, anmhrydferth, anaddas, anaddwyn, dïaddwyn, annheledïw, ansyber; brwnt, gwrthun, hyll; anfoesgar.

Indecorousness, } *s.* (Ll. *indecorum*) anweddus-
Indecorum, } rwydd, anweddusder, anweddusdra, anweddeiddrwydd, anweidd-dra, anharddwch, anmhrydferthwch, anaddasrwydd, ansyberwyd.

Indeed, *ad.* (*in* a *deed*) yn wir, mewn gwirionedd, yn ddïau, yn ddïammheu, yn ddïammheuol, yn ddïlys, yn ddïos, yn sicr, yn wirionedd, yn llwyr.

Indeed?—yn wir? aie yn wir? ai ïe yn wir? aie? ai ïe? ai felly y mae? ai felly y dywedi? ai felly y dywedwch? a ddywedwch chwi felly? ai gwir yw?

A friend in need is a friend indeed—câr cywir yn yr ing y gwelir; y câr cywir yn yr ing y gwelir; y câr dilys ing a'i dengys.

Neither indeed can be—oblegid nis gall chwaith (*Rhuf.* viii. 7).

I have done evil indeed—gwnaethym fawr ddrwg (1 *Cron.* xxi. 17).

Indefatigability, } *s.* diflinedd, anhyflinedd, di-
Indefatigableness, } flinder, anniffygioldeb, anllyfethedd; dyfalwch, dyfalrwydd, diwydrwydd; glewdid.

Indefatigable, *a.* diflin, anhyflin, diludded, anniffygiol; dyfal, diwyd, ystig, dïorphwys, didor, didawl; glew.

Indefatigation,† *s.* anniffygiad, anlluddedigaeth.

Indefeasibility, *s.* anaballedd, anniddymedd, annirymedd, annirymoldeb.

Indefeasible, *a.* anniddymadwy, annirymadwy, annhoradwy, anaballadwy; nas gellir ei ddiddymu, ei ddirymu, *neu* ei dori; nas gell-

ir ei dori ymaith; nas gellir ei alw yn ol; anniddymol, annirymol.

Indefectibility, *s.* anniffygiolrwydd, anniffygioldeb, anhyballedd, anhyffaeledd, anffaeledigrwydd, anhyfethrwydd, diballrwydd.

Indefectible, *a.* anniffygiol, anhyball, anmhalladwy, anfethadwy, anhyfeth, anffaeladwy, anhyffael, anniffygiadwy, anmhalledig, anfethedig, anffaeledig, diball, diwall.

Indefective, *a.* anniffygiol, diwall, diball, anaballus; perffaith, cyflawn.

Indefeisible,† *a.*=*Indefeasible.*

Indefensibility, *s.* anniffynoldeb, anniffynolrwydd, anamddiffynedd, anniffynedd.

Indefensible, *a.* anniffynadwy, anamddiffynadwy, anymddiffynadwy, anhynawdd, anachlesadwy; nas gellir ei amddiffyn.

Indefensive, *a.* anniffynol, anniffynus, anamddiffynol, anymddiffynol, anniffredol, diamddiffyn, dinawdd, dinodded.

Indeficiency, *s.* anniffygioldeb, anniffygiolrwydd, anniffyg, anaballusrwydd, diballder, difethrwydd.

Indeficient, *a.* anniffygiol, diddiffyg, diwall, diball, diballus, diwallus, anaballus, difeth.

Indefinable, *a.* annosbenadwy, annysbenadwy, anneffiniadwy, annarluniadwy.

Indefinite, *a.* (Ll. *indefinitus*) anmhenodol, annherfynol, anmhendant, annosbenol, anneffiniol; anmhenodedig, annherfynedig; tywyll, aneglur, anamlwg, annilys.

Indefinite article — bannod anmhenodol, bannod anghyfeiriol, banog annherfynol, bannod annosbarthiadol.

Indefiniteness, *s.* anmhenodoldeb, anmhenodolrwydd, annherfynoldeb, annosbenoldeb; anmhenodedigrwydd, annherfynedigaeth.

Indefinitely, *ad.* yn anmhenodol, &c.; mewn annhrefn, yn nghymmysg.

Indefinitude, *s.* anmhenodoldeb; dogn anfeidrol i ddeall dyn.

Indehiscent, *a.* anymagorol, anagorol, anymegorol; nad ymegyr pan y bo addfed.

Indeliberate, *a.* diragfyfyr, diragfeddwl; na ragfyfyriwyd, na ragfeddyliwyd; na fwriadwyd yn mlaen llaw; heb ei bwyso yn y meddwl; heb ei ragystyried; heb ei ystyried yn mlaen llaw; nad ystyriwyd yn mlaen llaw; byrbwyll, anystyriol, difwrw, disymmwth, sydyn, ehud, dibryder, dibwyllog, anmhwyllog.

Indeliberated, *a.*=*Indeliberate.*

Indelibility, *s.* annileadwyaeth; bod yn annileadwy; anhygrafedd.

Indelible, *a.* (Ll. *indelibilis*) annileadwy, anhygraf; nas gellir ei ddileu; nas gellir ei grafu ymaith; anniddymadwy.

Indelicacy, *s.* annillynder, annillynedd, annestlusrwydd, annestledd, annheleidrwydd, annhlysni; anfanylwch, anfanyldeb; anfwythusder, anfoethusder, anfoethedd; afledneisrwydd, anfoesgarwch, anhyfoesedd, anghoethineb, anghoethder, anghoethedd, anfoneddigrwydd; annhegwch pryd a gwedd; diffyg tegwch, &c.

Indelicate, *a.* annhyner; afledneis, annestlus, annillyn, annhelaid; anfoethus, anfwythus, anfeddal, anfwyth, anfeddfaeth; anfoesgar, anfoesog, anhyfoes, anfoneddig, anghoeth, anghoethaidd, anghoethedig; anmhur; anweddus, anweddaidd; annheg, anmhrydus, &c.

Indemnification, *s.* (o *indemnify*) digolledïad, diogeliad, diffleisiad; diogeliad rhag colled; taliad yn ol, ad-daliad; diogelrwydd, diogelwch, *neu* sicrwydd rhag colled; digolledrwydd.

Indemnify, *v. a.* (*in* a *damnify*) digolledu; cadw yn ddigolled, yn ddiniwed, yn ddïasgen, yn ddïargywedd, yn ddïadwyth, *neu* yn ddïangol; dïeniwo, diniwedu, diwygio colled.

Indemnity, *s.* (Ff. *indemnité*) digolledrwydd, diogelrwydd, diogelwch, diffleisrwydd; digolledïad, diogeliad, diffleisiad; digolledfach; tâl, taledigaeth, ad-daliad, iawn, daffar, dadolwch, dyfwyn, tellwedd; diogelwch rhag colled; diogelwch rhag cosp, cospeithrad: *pl.* diffleision, diffwynion, digolledion, talion i ddigolledu.

Act of indemnity—anghofraith, ebargofraith, tellwedd.

Indemonstrable, *a.* anhybrawf, anmhrofadwy, annangosadwy, anegluradwy, anamlygadwy; disail.

Indenize, *v. a.* (o *in* a *denizen*) rhyddfreinio, breinio, breinioli, rhyddhau, dinesyddio, dinasyddio.

Indent, *v.* (*in*, a Ff. *dent*, Ll. *dens*) bylchu, gylfu, cyfylchu, rhygnu, rhigo, rhicio, hacio, danneddu, rhintachu, deintio, minfylchu; tori yn fylchau, yn ylfau, *neu* yn rhygnau; tori ar wedd *neu* lun cam-redynen; canwyro; ammodi, cyfammodi, tynu ammodau; rhwymo; ymrwymo dân ammodau; ymgyfammodi, ymrwymo; myned i mewn ac allan; myned i mewn ac i maes; myned igam ogam; gwneuthur llun y gam-redynen.

Indent, } *s.* bwlch, rhint, rhwgn, rhic,
Indentation, } rhig, gwlf, minfwlch, crif; arfath, bathnod; bylchiad, rhintiad, rhiciad, danneddiad, deintiad.

Indented, *p. p.* bylchedig, &c.; bylchog, gylfog, rhintach, danneddog, deintiog, rhigolog; ar wedd y gam-redynen.

Indentee, *p. p.* gwahanfylchog (mewn herodraeth).

Indentilley, *a.* hirfylchog (mewn herodraeth).

Indenting, *s.* bylchiad, gylfiad, rhintiad, rhiciad, rhygnad, deintiad; bwlch, rhint.

Indentment,† *s.*=*Indenture.*

Indenture, *s.* deintysgrif, deintysgrifen, rhintysgrif, rhintammod; ammod, gweithred, cyfammod, cytundeb, ammodeb; bylchdoriad.

Indenture, *v. a.* bylchu, gylfu, cyfylchu; ammodi, cyfammodi, rhwymo, ammodrwymo.

Indenture,† *v. n.* myned i mewn ac allan, &c.

Independence, } *s.* annibyniaeth, anymddibyn-
Independency, } iaeth, annibyniad, anymddibyniad, annibynoldeb, annibynrwydd, annibyndod; safiad peth arno ei hun; cyflawn ryddid, rhyddid, rhydd-did.

Independent, *a.* annibynol, anymddibynol, annibyn, anymddibyn, annibynog; nad yw yn ymddibynu; rhydd, hollol; unigol; cynnull-eidfaol.

Independent of, } annibynol ar; heb ym-
Independent on, } ddibynu ar.

Independent, *s.* annibynwr, annibynydd, annibyniad, anymddibynwr, anymddibyniad.

The Independents—yr Annibynwyr, yr Anymddibynwyr, yr Annibyniaid.

Independently, *ad.* yn annibynol, &c.; heb bwyso *neu* orphwys ar arall.

Indeprecable, *a.* anatolygadwy, annyhuddadwy; nas gellir ymbil rhagddo.

Indeprehensible, *a.* annadguddiadwy, anchwiliadwy.
Indeprivable, *a.* annifuddiadwy, annifeddadwy.
Indescribable, *a.* annarluniadwy, annysgrifadwy; nas gellir ei ddarlunio; annhraethadwy.
Indescriptive, *a.* annarluniol, annarluniadol, annysgrifiol.
Indesert, *s.* anhaeddiant, annheilyngdod, anhaedd, afryglyddiant, anrhyglyddiant, diffyg haeddiant.
Indesinent, *a.* (Ll. *in* a *desino*) dibaid, didor, didawl, parhäus, gwastadol.
Indesirable, *a.* annymunol, anhyfryd, anhoff.
Indestructibility, *s.* anninystredd, anhyddinystredd, annystrywgarwch.
Indestructible, *a.* anninystradwy, annyfethadwy, annystrywiadwy, annifa, anhyddinystr.
Indeterminable, *a.* annherfynadwy, anmhenderfynadwy, anhyfarn.
Indeterminate, *a.* ansefydledig; anmhenodol; anmhenodedig, annherfynedig, anmhenderfynol; heb ei sefydlu; heb ymsefydlu yn ei feddwl; aneglur, annilys, ansicr.
Indeterminateness, *s.* anmhenodoldeb, anmhenderfyndod, ansefydledigrwydd, anmhenodedigrwydd; annilysrwydd.
Indetermination, *s.* anmhenderfyniad, anmhenderfyndod, annherfyniad, anmbendod; ansefydliad *neu* ansicrwydd y meddwl; bwhwman y meddwl; ansefydlogrwydd, ansicrwydd.
Indetermined, *a.* anmhenderfynedig, annherfynedig, ansefydledig, ansefydlog, gwamal.
Indevote, } *a.* anymroddedig, anymroddgar,
Indevoted, } anghyfliwynedig, aneiddunedig.
Indevotion, *s.* annyhewyd, anghrefyddoldeb, gwall dyhewyd, gwall duwioldeb, annuwiolfryd, annuwgarwch, anaddoliad, anaddoliaeth, anoluchwyd, anghrefydd; oerfelgarwch, oerni, *neu* anwresogrwydd yn addoliad Duw.
Indevout, *a.* annyhewydus, annyhewydol, anghrefyddol, anaddolgar, annuwgar, anhewydus, annuwiolfrydig; anwresog, diwres, oer, *neu* ddifywyd yn addoliad Duw.
Index, *pl.* Indexes, Indices, *s.* (Ll.) dangoseg, mynegai, dangosydd, mynegydd, mynegor, hysbysai; mynegfys, mynagfys; mynegrif; taflen, cynnwyseb, cofres.
Expurgatory index, } y gofres waharddIndex expurgatory, } edig; y gofres warddedig; ysgarthres, carthres.
Indexical, *a.* mynegeiol, dangosegol, mynegorol; perthynol i fynegai; ar lun mynegfys.
Indexterity, *s.* anneheurwydd, anneheudder, anfedrusrwydd, anfedrusedd, anhyfedredd, anfedredd; trysgledd, chwithigrwydd; anhylwybredd; diffyg deheurwydd.
Indianite, *s.* (o *India*) enw delidfaen llwydwyn.
Indicant, *a.* (Ll. *indicans*) mynegol, dangosol, amlygol, cyfeiriol, dynodol.
Indicate, *v. a.* (Ll. *indico*) dangos, arddangos; mynegu, hysbysu, arnodi, dynodi, lled hysbysu; arwyddnodi, arwyddo.
Indication, *s.* dangosiad, arddangosiad; mynegiad, mynegiant, mynegiaeth, amlygiad; arwydd, nod, arwyddnod, argoel, mynag, manag, arnod; hysbysiad, eglurhad.
Indicative, *a.* (Ll. *indicativus*) mynegol, dangosol, dangosedigol, dynodol, dynodiadol; arwyddol.
Indicative mood—modd mynegol, modd mynegadwy.
Indicator, *s.* mynegor, mynegai, dangosydd, dangosyr.
Indicatory, *a.* dangosol, dangosedigol, mynegol, amlygol, hysbysol.
Indicavit, *s.*=*Index.*
Indicolite, *s.* (*indigo* neu *indico*, a Gr. *lithos*) Indlasfaen.
Indict, *v. a.* (Ll. *indictus*) cwyno yn erbyn; rhoi cwyn yn erbyn; cyffröi hawl yn erbyn; rhoi cwyn ar; cyhuddo, cyhuddebu, cyhuddgwyno, hawlgwyno.
Indictable, *a.* cyhuddadwy; à ellir cwyno arno; euog o gwyn; agored i gyhuddgwyn.
Indictee, *s.* y cyhuddedig; yr un y rhoir cwyn yn ei erbyn.
Indicter, *s.* cyhuddgwynwr, cyhuddwr, cyhuddiedydd, hawlgwynwr, cyffröwr hawl.
Indiction, *s.* (Ff.; Ll. *indictio*) cyhoeddiad, cyhoeddiant, mynegiad, hysbysiad; cyhoeddwys, cyhoedd-gylch.
Cycle of indication—cylch y cyhoeddiant, cylch y pumthegiant, cylch y cyhoeddwys, cyhoedd-gylch=ysbaid o 15 mlynedd, à sefydlwyd gàn Cystenyn Fawr, a dechreuwyd cyfrif wrtho, Ionor 1, 313.
Indictive, *a.* cyhoeddol, cyhoeddiadol, mynegol.
Indictment, *s.* (o *indict*) cwyn, achwyn, cyhudded, cyhuddgwyn, cyhudd, hawlgwyn, cyhuddeb, cyhuddeg.
Indifference, *s.* (Ff.; Ll. *indifferentia*) annhuedd, annhueddgarwch, diduedd rwydd, anmhleidgarwch; anystlysiad, anwyredd; anwresogrwydd, anwres, annyhewyd, anhoffedd, anhoffder, anchwant; clauarwch, clauarineb, clauarder, oerfelgarwch, oerni; anymroad; difiasrwydd, difiasder, diragoriaeth, diragoredd, anrhagoriaeth, cyfartaledd, cydbwysedd, gogystadledd; difaterwch, diofalwch, anofaledd, dysmalrwydd, ysmalrwydd; esgeulusdod, esgeulusrwydd; anwahaniaeth.
To entertain one with indifference—derbyn *neu* groesawu un yn oerllyd; glasroesawu un; rhoi glasroesaw i un.
Indifferent, *a.* (Ff.; Ll. *indifferens*) diduedd, annhueddgar; diragor, cyfartal, gogystal, cydbwys; dïymdawr, difater, diofal, dibris, dysmal, ysmala, anofalus; dibwys; o ychydig bwys; ychydig ei bwys; clauar, anwresog, oer, oerllyd, annyhewydus, heb hoffedd; canolig, rhwng y ddau, diddrwg didda, na da na drwg, cyffredin, gweddol, rhesymol, symol; heb fod yn ddrwg nac eto yn dda; yn hytrach yn dda nag yn ddrwg; crŷn dda, trân dda, go dda, lled dda, lled weddol; difai ddigon; crŷn wael, lled ganolig, go ganolig; nid rhy wych; gwagsaw, diawydd, dichwant; crŷn, trân, go, lled; annewis; clau; brith.
An indifferent thing—peth à ellir ei hebgor; peth diddrwg didda; peth dibwys; peth nad oes pwys yn ei gylch; peth nas gorchymynwyd ac nas gwaharddwyd; peth à ellir ei wneuthur neu adael heibio heb fai.
I am indifferent about it—ni'm dawr i; ni'm dawr; nid gwaeth genyf fi; nid wyf yn gofalu *neu* yn malio am dano; dibwys yw yn fy ngolwg i.
He is indifferent as to these matters—nid yw efe yn gofalu am ddim o'r pethau hyn.
He is indifferent as to good or evil—nid oes

ganddo fater *neu* wahaniaeth ai da ai drwg à wnel; nid gwaeth ganddo ai da ai drwg à wnel.

Indifferentism, *s.* diragoredd, anrhagoriaeth, anwahaniaeth.

Indifferently, *ad.* yn ddidduedd, &c.; crŷn, tràn, go, lled.

Indifferently honest—crŷn onest.

Truly and indifferently—yn gywir ac yn iawn.

Indigence, } *s.* (Ll. *indigentia*) angen, angen-
Indigency, } octyd, eisieu, tlodi, angenusrwydd, angendod, angenogrwydd, eisiw, eisiwed, eisiwedd, eisiwyd, prinder, rheidusedd, rheidusni, rheidusrwydd, gwall, gwallofaint, tlodusedd, tlodusrwydd.

Extreme indigence—dirfawr dlodi, angen dirfawr, goreisiwed, gordlodi, eisieu dirfawr.

Indigene, *s.* (Ll. *indigena*) brodor, priodor; creadur *neu* blanigyn brodorol.

Indigenous, *a.* (Ll. *indigena*) cynhenid, cynawynol, brodorol, genedigol, brodorig, naturiol, priodol.

Indigent, *a.* (Ff.; Ll. *indigens*) angenus, angenog, rheidus, tlawd, mewn eisieu, eisiwedig.

Indigest,† *s.* cymmysgedd, talp annhrefnus.

Indigested, *a.* (Ll. *indigestus*) annhreuliedig, heb ei dreulio; annhrefnedig, annhrefnus, didrefn, annosbarthedig, heb ei drefnu, dilun, cymmysg, cymmysgiyd, anghryno; heb ei osod mewn trefn; anaddfed.

Indigestible, *a.* annhreuliadwy, anhydraul; aanhrefnadwy, anhydrefn; annerbyniol.

Indigestion, *s.* annhraul, annhreuliant, malldraul, gwallidraul, diffyg traul; diffyg *neu* wall traul bwyd yn y cylla; anhydreuledd, annhreuledd, annhreulgarwch.

Indigitate, *v. a.* (Ll. *in* a *digitus*) bysnodi; dangos meggys â bys; arddangos, dangos.

Indigitation, *s.* bysnodiad, dangosiad â bysedd; dangosiad.

Indign,† *a.* (Ll. *indignus*) annheilwng, anwiw, annheledïw, gwarthus.

Indignance,† *s.*=*Indignation.*

Indignant, *a.* (Ll. *indignans*) digllawn, dig, digofus, llidus, llidiog, digus, brochus, cyffrôus; dïystyrllyd, trwmygus; y mae yn anwiw ganddo beth; dig o herwydd bod yn anwiw ganddo beth; anfoddog, sor, gorddig, gwythlawn, ffrom, anwesog.

Indignantly, *ad.* yn ddigllawn, &c.; gyda digllonedd a dïystyrwch; gyda dïystyrwch, gyda dirmyg.

Indignation, *s.* (Ff.; Ll. *indignatio*) digllonedd, digllonder, digofaint, dig, digder, soriant, bâr, casfar, casnar, casnur, ffromder; dirmyg, dïystyrwch; gwyth, gwythlonedd, casgawdd, cawdd, blyngder, gwg, cilwg, anwes; digofaint a dirmyg.

To take indignation, } digio,
To be moved with indignation, } llidio,
To have indignation, } sori,
brochi, gwytho, ffromi; bod yn ddig *neu* anfoddog; dàl gwg; blynghau.

He answered with indignation—atebodd yn ddigllawn; atebodd mewn digllonedd; atebodd gyda dirmyg.

Indignify,† *v. a.* dïystyru, dirmygu; trin yn dïystyrllyd.

Indignity, *s.* (Ll. *indignitas*) dirmyg, anmharch, anfri, dïystyrwch, sarhad, anurddas, anwiwder, annheilyngdod, cawdd; triniaeth anwiw *neu* annheilwng; yr hyn nid yw wiw *neu* deilwng i'w wneuthur i un.

A slight indignity—rhyw gymmaint o anmharch; lledgawdd.

Indigo, *s.* (Ff., It., ac Ysp.; Ll. *Indicum*, o *India*) glas yr India, Indlas, glas yr Ind, lliw glas.

Indigo-blue=*Indigo.*

Indigogene, *s.* (*indigo*, a Gr. *gennaô*) gwŷn yr India, Ind-wyn.

Indigolite, *s.* (*indigo*, a Gr. *li'hos*) Indlasfaen.

Indigometer, *s.* (*indigo*, a Gr. *metron*) Indlasfeidyr, Indlasfydr=offeryn i fesur grym glas yr India.

Indigometry, *s.* Indlasfeidraeth, Indlasfesuriaeth.

Indigotate, *s.* Indlashalan; *pl.* Indlashalion.

Indigotic, *a.* (o *indigo*) Indlasig.

Indigotic acid—sur Indlasig, sur glas yr India, sur lliw glas.

Indilatory, *a.* anhwyrfrydig, anohiriog, anaraf.

Indiligence, *s.* anniwydrwydd, annyfalwch, annyfaledd, anastudrwydd.

Indiligent, *a.* anniwyd, annyfal, anastud, anystig, aneorth, anniflin, dïog, diwaith, musgrell, dïymroad.

Indiminishable, *a.* anlleiadwy; nas gellir ei leihau.

Indirect, *a.* (Ll. *indirectus*) anuniawn, anunion, anuniongyrch, anghyfeiriol, anghyfeiriadol, anghymhwys; gŵyr, gwyrgam, gwyrdraws, cam, gwyrgyrchol; amgylchol, amgylchiadol; annheg, anghywir, anonest, anghyfiawn; dichellgar.

Indirection, *s.* anghyfeiriad, gwyrad, gwyrni, gwyrgemi, gwyrogrwydd;† ymddygiad anghywir.

Indirectness, *s.* anuniondeb, anuniondeb, anuniondra, anunionrwydd, anghyfeirioldeb; gwyrni, gwyredd, gwyrgemi, gwyrogrwydd, camder, cemni, cemi; annhegwch, anghywirdeb, anonestrwydd.

Indiscernible, *a.* annirnadwy, anneallad wy, anhyddeall; anhywel, anghanfyddadwy, anamlwg, anwelad wy; nas gellir ei ddirnad, ei ddeall, ei ganfod, *neu* ei weled.

Indiscernibleness, *s.* anhyweledd, anamlygrwydd, anhyddallrwydd.

Indiscerpible,†*a.*=*Indiscerptible.*

Indiscerpibleness, } *s.* anhydoredd, anhyrwyg-
Indiscerptibility, } edd, annydoledd, annryll-
Indiscerptibleness, } iadwyaeth; y cyfiwr o fod yn anwahanadwy.

Indiscerptible, *a.* annryll iadwy, annhoradwy, anhydor, anhyfriw, anrhyrwyg.

Indisciplinable, *a.* annysgyblad wy, annysgadwy; nas gellir ei ddysgyblu.

Indiscipline, *s.* annysgyblaeth; annysgeidiaeth.

Indiscoverable, *a.* anghanfyddadwy, anghanfodadwy, anolrheinadwy, annadguddiadwy, anweladwy, anhywel.

Indiscovery, *s.* annadguddiad, annarganfyddiad, annadhuddiad, diffyg darganfyddiad.

Indiscreet, *a.* annoeth, anghall, ansynwyrol, ansynwyrgall, anmhrudd, anmhwyllog, drygbwyllus, anystyriol, byrbwyll, ehud, dibwyll.

Indiscrete, *a.* annydoledig, anwahanedig, anwahan, annydol.

Indiscretion, *s.* annoethineb, anghallineb, annoethedd, annoethder, anghalledd, ansynwyr,

diffyg synwyr, gwall synwyr, diffyg callineb, pall synwyr, annysbwylledd, drygbwyll, anmhrudd-der, anffurdeb, anmhwyll, anmhwylledd, anofaledd; ffolineb, ffoledd, chwidredd.

Indiscriminate, *a.* (Ll. *indiscriminatus*) diwahaniaeth, diwahan, diragor, diragoriaeth, diwahan, anwahanol, anwahanredol, anwahanedig, anwahanedigol, anwahan, annydol; didrefn, annhrefnus, cymmysg, dyrys.

Indiscriminately, *ad.* yn ddiwahaniaeth, &c.; heb wahaniaeth; heb na gwahaniaeth na rhagoriaeth.

Indiscrimination, *s.* anwahaniaeth, anwahanred, anwahaniad, anwahanedigaeth, anwahanrwydd, annosbarthiad, annosbarth; annirnadaeth.

Indiscriminative, *a.* anwahaniaethol, anwahanredol, anwahanol, anwahannodol, annosbarthol, annynodol; annirnadol.

Indiscussed, *a.* annadledig, annadleuedig, anchwiliedig.

Indispensability, } *s.* anhebgoroldeb, anheb-
Indispensableness, } gorolrwydd, anhebgorwch, anhebgoredd; dirni.

Indispensable, *a.* anhebgorol, anhebgor, dihebgor; angenrheidiol, rhaid; anesgusadwy; difaddeu, pendifaddeu.

It is indispensable in every part—nid oes maddeu dim o hono; mae yn anhebgorol yn mhob rhan.

Indispensably necessary — anhebgorol angenrheidiol, angenrheidiol dihebgor; angenrheidiol difaddeu.

Indispersed, *a.* anwasgaredig, anwasgarog, anwasgar.

Indispose, *v. a.* annhueddu, anogwyddo, anghyfogwyddo, gwrthdueddu; anaddasu, anghymhwyso, anghyfaddasu, anhwylo; gwneyd yn anaddas *neu* anghymhwys; peri annhuedd *neu* anhawnt yn; peri gwrthwyneb yn un at beth.

Indisposed, *a.* annhueddol, anwyllysgar, anewyllysgar; heb duedd *neu* dueddiad ynddo; anhwylus, anhoenus, dihoen, dihoenus, clefyca, dihwyl, allan o hwyl, âg anhwyl arno, anmhwyntus, mewn anmhwynt, afiachus, afiach, lledglaf, adglaf, aniach, gwael, gwachul, sal, salw, pilsid, cwla; anhawntus, dihawnt, diawch, diawen, dianian; anaddasedig.

Indisposedness, *s.* annhueddoldeb, annhueddolrwydd, annhuedd, annhueddiad, anogwydd, anewyllysgarwch; anhwylusrwydd; diawchedd, dattuedd; anaddasrwydd; annhrefnusrwydd.

Indisposition, *s.* (Ff.) annhuedd, annhueddiad, diffyg tuedd, anewyllys, anogwydd, anhoffder; anhwyl, anhoen, anmhwynt, aflechyd, clefni, anhwyldeb, anhwylder, clefyd, clefwch, salwch, salwedd, anhawnt, anardymmer.

A slight indisposition—yslecawd, ychydig o anhwyl.

Indisputable, *a.* annadleuadwy, diddadl, anhyddadl, diammheu, diammheuol, diau, dilys, anammhëus, anmhetrus, dibetrus; na bo dadl yn ei gylch.

Indisputableness, *s.* diddadledd, diammheurwydd, dilysrwydd, anmhetrusrwydd, dieurwydd.

Indisputed, *a.* annadleuedig, diddadl.

Indissolubility, } *s.* anhyddoddedd, annhodd-
Indissolubleness, } oldeb; annattodoldeb, an-
Indissolvableness, } nattodolrwydd, annattodrwydd, anhydoredd; cadernid.

Indissoluble, } *a.* (Ll. *indissolubilis*) an-
Indissolvable, } hoddadwy, anhydawdd, annattawdd, annattoddadwy; annattodadwy, annattod, annattodol, annadglymadwy, anwahanadwy; cadarn.

Indistancy, *s.* anmhellder, agosrwydd.

Indistinct, *a.* anwahanedig, anneilltuedig, anwahanol, anwahan, diwahan, anwahanredol, annydoledig; aneglur, anamlwg, anhywel; anghroew; anhyglyw; cymmysg, plith draphlith, plith drachymmysg, pen draphen; gwanaidd, anmherffaith.

To speak indistinctly — llefaru yn anghroew; siarad yn fyngus, yn fynglyd, *neu* yn floesg; myngialu, myngial, mwngial.

Indistinctable, *a.* anwahanadwy; nas gellir ei wahanu *neu* wahaniaethu.

Indistinction, *s.* anwahaniaeth, anwahanred, anwahan, anwahaniad, diffyg gwahaniaeth, annosbarth, annosbarthiad, annydoliaeth, anmharthiad, anneilltuaeth; annhrefn, cymmysgedd, dyfysgi, aneglurdeb, ansicrwydd; annirnadaeth; cydraddoldeb.

Indistinctness, *s.* anwahanolrwydd, anwahanoldeb, anwahanredrwydd, anwahanredoldeb, anwahanoldeb, anwahander; aneglurdeb, aneglurder, anamlygrwydd, anamlygder, ansicrwydd, dyfysgi, cymmysgedd, annhrefn.

Indistinguishable, *a.* anwahanadwy, annosbarthadwy, anhybarth; nas gellir ei wahanu *neu* wahaniaethu; anwahanol.

Indistinguishing, *a.* anwahaniaethol, diragor, diwahaniaeth; na wnaeth ddim gwahaniaeth.

Indisturbance, *s.* annherfysg, anghythrwfl, anghynhwrf, llonyddwch, tawelwch, tanc.

Indite, *v.* (Ll. *indico*, *indictum*) cyfansoddi, ysgrifenu; traethu, treithu; gwneuthur; adrodd i un beth â ysgrifeno.

Inditer, *s.* cyfansoddwr, ysgrifenwr; traethwr; à ddywedo wrth arall beth i ysgrifenu.

Inditement, *s.* traethiad, treithiad; gwneuthuriad.

Individable, *a.* anrhanadwy, anhyran, anhybarth, anmharthadwy; nas gellir ei ranu *neu* barthu.

Individed, *a.* anrhanedig, diranedig, anmharthedig.

Individual, *a.* (Ff. *individuel*; Ll. *individuus*) diwahan, diran, diranedig, dibarth, anwahanadwy, anwahanedig, anwahanol; anmharthus, gosbenol; neilltuol; unigol, unig, un; un ar ei ben ei hun; perthynol i un yn unig.

Individual, *s.* un, dyn, un dyn, un neilltuol, dyn neilltuol, unigyn, unigolyn, ungwr, neilltuolyn, dyniolyn: *pl.* unigolion.

Every individual—pob un, pob dyn, pob copa, pob pen.

Individualism, *s.* unigoliaeth, unigaeth, monadaeth, neilltuoliaeth.

Individuality, *s.* gwahanfodaeth, gwahanfodoldeb, gwahanredoliaeth, gwahanol hanfod, gwahanol fodoliaeth; unigoldeb, unigolrwydd, unigoledd.

Individualize, *v. a.* gwahanu, neilltuoli, gwahaniaethu, gwahanredu, rhagornodi, gwahanredoli; unigoli, unigo.

Individually, *ad.* bob yn un; bob yn un ac un; bob un ac un; bob un yn neilltuol; bob un o'r neilltu; bob un ar ei ben ei hun; yn unigol; wrtho ei hun; ar ei ben ei hun; yn ddiran; yn wahanfodol; yn anwahanol.

Individuate, *v.* unigo, unigoli; gwneuthur yn unigol; gwahaniaethu oddi wrth ereill o'r rhyw; neilltuoli, rhagornodi; rhanu, gwahaniaethu, enwi, *neu* gyfrif bob yn un.

Individuate, *a.* anrhanedig, anmharthedig, diran.

Individuation, *s.* gwahaniad, neilltuoliad, gwahaniaethad, gwahanrediad; unigiad, unigoliad; gwneuthuriad yn unigol.

Individuity,† *s.*=*Individuality.*

Indivinity, *s.* annwyfoldeb, annwyfolder, annwyfolrwydd.

Indivisibility, } *s.* anhyranedd, anhyran-
Indivisibleness, } rwydd, anhybarthedd, anmharthedd, annydoledd; ansawdd anrhanadwy *neu* anhyran peth.

Indivisible, *a.* anrhanadwy, anhyran, anmharthadwy, anhybarth; nas gellir ei ranu, ei barthu, *neu* ei ddosbarthu; annydol, annydoladwy, anwahanadwy, anwahanol.

Indivisible, *s.* peth anrhanadwy, &c.: *pl.* anwahanolion, anrhanolion.

Indivision, *s.* anrhanedigaeth, anrhanedigrwydd, anmharthiad, anrhanoldeb.

Indocible, } *a.* anhyddysg, annysgadwy, anhy-
Indocile, } drin, anhywedd, anhydyn, anwar, anhyddof; nas gellir ei ddysgu; nad â dysg ynddo; hurt, penfas, pendew.

Indocility, } *s.* anhyddysgedd, anhyddysg-
Indocileness, } rwydd, anhyddofedd, anhydynrwydd, anhydynder, anhydrinedd; anmharodrwydd i gymmeryd ei ddysgu; hurtwch, penfasedd, penbyledd.

Indoctrinate, *v. a.* (Ff. *indoctriner*) egwyddori, athrawiaethu, athrawu, addysgu, dysgu, athrylithio; addysgu mewn egwyddorion.

Indoctrination, *s.* egwyddoriad, athrawiaethad, addysgiad, athrylithiad, hyfforddiad.

Indolence, } *s.* (Ff.; Ll. *indolentia*) musgrelli,
Indolency, } musgrellni, musgrelledd; mewyd, mewydedd, mewydrwydd, seguryd, dïogi, syrthni; anymroad.

Indolent, *a.* (Ff.) musgrell, segur, dïog, dïoglyd, mewydus, mewydol, swrth; anfywiog, anweithgar, dïymosgryn, dïymroad; annymarŏus; diofal, clauar, esgeulus; diboen.

Indomable,† *a.* (Ll. *indomabilis*) annofadwy.

Indomitable, *a.* annofadwy, anhyddof, anwaradwy; nas gellir ei ddofi.

Indomptable, *a.* (Ff.) anorchfygadwy, anhrechadwy.

Indorsable, *a.* cefnysgrifadwy, arysgrifadwy.

Indorse, } *v. a.* (Ll. *in* a *dorsum*) cefnysgrifo,
Endorse, } cefnysgrifenu, arysgrifenu; ysgrifenu ar gefn; cymmeradwyo.

Indorsee, } *s.* cefnysgrifai, arysgrifai; yr un y
Endorsee, } cefnysgrifir iddo.

Indorsement, } *s.* cefnysgrif, cefnysgrifen, ar-
Endorsement, } ysgrifen; cefnysgrifiad, cefnysgrifenad, cefnysgrifeniad; ysgrifeniad ar gefn; cefnenw; cyfaddefiad *neu* dystiolaeth derbyniad yn gymmeradwy.

Indorser, } *s.* cefnysgrifwr, cefnysgrifydd,
Endorser, } cefnysgrifenwr, cefnysgrifenydd, arysgrifwr, arysgrifenwr.

Indra, *s.* duw y taranau (yn nwyfyddiaeth yr Hindwys).

Indraught,† *s.* (*in* a *draught*) camlas, morgamlas.

Indrench, *v. a.* trochi, gwlychu, trwytho, boddi, gorlifo, golchi.

Indubious, *a.* (Ll. *indubius*) dïammheu, dïammheuol, anammhëus, anmhetrus, anmhetrusol, dibetrus, dïau, dilys, sicr, dïos, diddadl, dir, eglur.

Indubitable, *a.* anammheuadwy; nas gellir ei ammheu; anammhëus, anmhetrus, anmhetrusol, dibetrus, dïammheu, dïammheuol, dïau, ceugant, dinam; anholadwy; amlwg, eglur.

Indubitableness, *s.* anmhetrusrwydd, anmhetrusedd, anmhetrusder, dïammheuaeth, anammheuaeth, dilysrwydd.

Indubitate,† *a.* dïammheu, dilys, sicr, eglur.

Induce, *v. a.* (Ll. *induco*) tueddu, darbwyllo; denu, tynu, dwyn, annog, cyffröi, cynhyrfu, cymhell; cael gàn un wneuthur; peri i un wneuthur; dwyn *neu* arwain i mewn; dwyn i'r golwg; peri, gwneuthur; dwyn yn mlaen.

Inducement, *s.* annogaeth, darbwylliad; yr hyn a bair i un wneyd peth; y rheswm â bair i un wneyd peth; ysgogiad, cymhelliad, deniad; yr hyn a dueddo; achlysur, echlysur.

Inducer, *s.* tueddwr, annogwr, annogydd, denwr, cymhellwr, achlysurwr, echlysurydd.

Inducible, *a.* tueddadwy, darbwylladwy, denadwy; achlysuradwy.

Induct, *v.* (Ll. *inductus*) dwyn *neu* arwain i mewn; tryddwyn, tryddwyn i; rhoi goresgyn ar eglwys; gosod mewn meddiant o fywoliaeth; dwyn i mewn i fywoliaeth *neu* berson iaeth; rhoi goresgyn ar; glwysfuddio; gosod mewn swydd, swyddfreinio.

Inductile, *a.* (*in* a *ductile*) anestynadwy, annhynadwy, anhydyn, anystwyth, anhyblyg.

Inductility, *s.* anhydynedd, anhydynrwydd, anestynedd.

Induction, *s.* (Ff.; Ll. *inductio*) tynwyddyd, cyfosiad; casgliad; cyfarweiniad, arweiniad, tryddygiad, trydded, arweiniad i mewn, dygiad i mewn; rhoddiad goresgyn ar eglwys; gosodiad mewn meddiant; gosodiad mewn swydd; glwysfuddiant, goresgyniad.

Inductive, *a.* tynwyddydol, tynwyddol, cyfosiadol; casgliadol, yn tynu casgliadau; yn arwain at gasgliadau; tueddol, yn tueddu, arweiniol.

Inductively, *ad.* yn dynwyddydol, &c.; trwy dynwyddyd, trwy gasgliad.

Inductor, *s.* tryddygwr, tryddygydd; rhoddwr mewn meddiant *neu* swydd; rhoddwr goresgyn ar beth; dygwr i mewn.

Indue, *v. a.* (Ll. *induo*; Gr. *enduô*) gwisgo; cynnysgaeddu, donio, arddonio, dawnu, dyddonio; gwaddoli.

Induement, *s.* gwisgiad; doniad, arddoniad, cynnysgaeddiad; gwaddoliad.

Indulge, *v.* (Ll. *indulgeo*) boddio, boddhau, anwesu, maldodi, llochi, cocri; dorlota; bod yn dyner *neu* dirion wrth; porthi mwythau; rhoi mwythau i; mwytho, darfwytho, darfoethi; caniatâu, goddef, gadael; porthi, digonni; mynwesu, amwesu; cydsynio âg ewyllys *neu* anwydau un; gadael i un gael ei ffordd *neu* ei ewyllys; rhoi ei ffordd i un; cydsynio.

To indulge sorrow—porthi gofid.

One that is too much indulged—anwesog.

To be indulgent to — bod yn dyner, yn hynaws, *neu* yn dirion wrth.

To indulge one—porthi mwythau un; rhoi mwythau i un; rhoi ei ffordd i un; cydsynio, cydymffurfio, *neu* gydymagweddu âg ewyllys *neu* anwydau un; ymröi i foddhau un; boddhau *neu* foddio un drwy adael iddo gael ei ewyllys.

To indulge one in a thing—caniatäu i un beth; goddef *neu* adael un i wneuthur peth; ymoddef â, caniatäu.

To indulge a passion — boddhau nwyd; porthi gwŷn *neu* chwant; digoni gwŷn *neu* chwant.

Indulgence, } *s.* anwes, maldodaeth, maldod,
Indulgency, } elawch, coor, cocraeth, mwythau, cyd-ddygiad, llochiad, darfoddiant, mwythiant, darfoethiant, goddefiad, ymoddef, cydymoddef, caniatâd, boddhad, gormodd fawrhad; tynerwch, tirionder, hynawsder, hynawsedd; anwyldder, hoffder; digoniad *neu* foddhad anwydau; rhyddid, penrhyddid; maddeuant, maddeueb, llythyr maddeuant y Pab.

Indulgences — maddeuon, maddeuebion, llythyrau maddeuant.

Indulgent, *a.* tirion, tyner, hynaws, trugarog, maddeugar, mwyn; parod i gyd-ddwyn âg un; tyner ei galon; anwesog, anwesgar, cocrus, maldodus; cu, mad; maw.

Indulgential, *a.* perthynol i faddeuon *neu* faddeuebion y Pab.

Indulger, *s.* anweswr, maldodwr, maldodydd, porthwr mwythau, cyd-ddygwr.

Indult, } *s.* (It. *indulto*) trwydded, rhyddid,
Indulto, } cenad, rhadfraint, rhyddfraint, braint; cyllid.

Indumentum, *s.* (Ll.) pluf, plu, gwisg adar.

Induplicate, *a.* ymblygedig, plygedig i mewn.

Indurate, *v.* (Ll. *induro*) caledu; ymgaledu; gwneuthur yn galed; myned yn galed; gwneuthur yn ddideimlad; haiarnu.

Indurate,† *a.* caled.

Induration, *s.* (Ll. *induratio*) caledlad; ymgaledlad; caledwch, caledrwydd; calongaledrwydd.

Indusia, *s.* (Ll.) maceigrys.

Indusial, *a.* (Ll. *indusia*) yn cynnwys maceigrys.

Indusium, *s.* (Ll.) brigergib.

Industrial, *a.* diwydiol; perthynol i ddiwydrwydd.

Industrious, *a.* (Ll. *industrius*) diwyd, dyfal, astud, astig, ystig, dichlyn, gweithgar, llafurus, eorth, diflin; gofalus, anesgeulus; gafaelgar.

Industry, *s.* (Ll. *industria*) diwydrwydd, dyfalwch, dyfalrwydd, diwydedd, dyfaledd, astudrwydd, ystigrwydd, gweithgarwch, eorthedd, dichlynedd, llafur, poen, llafurgais, trafod, iorthrwydd, iorthiant.

Schools of industry—ysgolion diwydrwydd.

Indweller, *s.* preswylydd, preswyliwr, cyfanneddwr, trigiannydd, trigwr: *pl.* trigolion.

Indwelling, *a.* mewndrig, mewndrigol, yndrigol, yndrigiannol, ynnhrigol, ynnhrigiannol, mewndrigiannol; trigiannol; yn trigo, yn aros, *neu* yn glynu mewn *neu* yn; calondrig, mewnarosol.

Indwelling, *s.* preswyliad mewn peth; mewndrigiant, yndrigiant, trigiant.

Inebriant, *a.* meddwol, brwysgol, madronol.

Inebriant, *s.* meddwai; peth à feddwo: *pl.* meddwolion, meddweion.

Inebriate, *v.* (Ll. *inebrio*) meddwi, brwysgo, abrwysgo; madroni, hurtio, llerthu, penwanu.

Inebriate, *s.* meddwyn, brwysgyn, brwysgwr,

Inebriating, *a.* meddwol, brwysgol, abrwysgol, madronol.

Inebriation, } *s.* meddwdod, meddwaint, brwysg-
Inebriety, } edd, meddwawd, meddwad; hurtrwydd.

Inedited, *a.* anghyhoeddedig, anolygedig; heb ei gyhoeddi.

Ineffability, } *s.* anhydraethedd, anhydreith-
Ineffableness, } edd, annhraetholdeb, annhraetholrwydd.

Ineffable, *a.* (Ff.; Ll. *ineffabilis*) annhraethadwy, annhreithadwy, anhydraeth, anhydraith, annhraethol, anhyson, anadroddadwy.

Ineffably, *ad.* yn annhraethadwy, &c.; mewn modd anhydraeth, &c.

Ineffably great—mawr anhydraeth.

Ineffaceable, *a.* annileadwy.

Ineffective, } *a.* aneffeithiol, dïeffaith, an-
Ineffectual, } effeithlawn; dirym, anrymus,
Inefficacious, } anhyrym, diffrwyth, ofer, gwag, gwàn, egwan, dinerth; aflesol, anmharol; dirinwedd.

Ineffectualness, } *s.* aneffeithioldeb, aneffeith-
Inefficaciousness, } iolrwydd; diffrwythder; dirymusder; seithugrwydd; gwendid, analluogrwydd.

Ineffervescence, *s.* annyferwad, annyfrydiad, anmrydiad, anferwad, anmwrlymiad.

Ineffervescent, *a.* annyfrydiol, annyferwol, annyferw, annyferwog.

Ineffervescibility, *s.* anhyferwedd, annyferwoldeb, annyfrydioldeb.

Ineffervescible, *a.* annyferwadwy, annyfrydiadwy, anhyferw, annyferwol, annyfrydiol.

Inefficacious, *a.*=*Ineffective*, &c.

Inefficaciousness, *s.*=*Ineffectualness*, &c.

Inefficacy, } *s.* aneffeithioldeb, aneffeithiol-
Inefficiency, } der, aneffeithiolrwydd, annerthineb, annerthogrwydd, aneffeithiolaeth; aneffaith, annerth, gwendid.

Inefficient, *a.* aneffeithiol, dïeffaith; dirym, anhyrym, gwàn, egwan, dinerth, diffrwyth, ofer, gwag, anghyfarwas.

Inelaborate, *a.* anghywrain, anghywraint, anghelfydd, anghelfyddus, afiafurfawr, anweithfawr; heb ei wneyd yn gywrain.

Inelastic, *a.* annhwythig, anhydwyth, annhwythol, annhwythus, anystwyth.

Inelasticity, *s.* annhwythigrwydd, anhydwythedd, annhwythogrwydd, anystwythder.

Inelegance, *s.* annhlysni, annheleidrwydd, annillynedd, annillynder, anwychder, anharddwch, anmhrydferthwch, &c.

Inelegant, *a.* annillyn, anorwych, annhlws, angheinwych, anwych, anghymhen, annillynaidd, annhelaid, annhelediw, annestlus, annhysgoeth, anhoew, &c.

Ineligibility, *s.* annewisoldeb, annewisrwydd, annymunoldeb; annheilyngdod *neu* anwiwdeb i gael ei ddewis.

Ineligible, *a.* annewisol, annewisadwy, anhyddewis, annewiswiw, annymunol; annheilwng, anwiw, *neu* anghymhwys i gael ei ddewis; anaddas, anghyfaddas, anmhriodol.

Ineloquent, *a.* anhyawdl, anymadroddus, anffraeth, anhyffraeth, anmharablus, anarodrydd; afrugl ei dafod; anmharod ei ymadrodd.

Ineluctable,† *a.* (Ll. *ineluctabilis*) anorchfygol, anorfod, anoresgynol.

Ineludible, *a.* anocheladwy, anochel, annïangadwy; anorchfygadwy.

Inembryonate, *a.* anfilrithaidd, anorllyddol; nad yw mewn milrith.

Inenarrable, *a.* (Ll. *inenarrabilis*) anadroddadwy, annhraethadwy, anhydraeth; nas gellir ei adrodd.

Inept, *a.* (Ll. *ineptus*) anaddas, anghyfaddas, anghymhwys, anghymmesur, anmhriodol, anweddus; ofer, difudd, diddefnydd, diles, anolo, coeg, gwag, ffol, ynfyd, ffiadr, anchwannog.

Ineptitude, } *s.* anaddasrwydd, anghyfaddas-
Ineptness, } rwydd, anghymhwysder, anghymmesurdeb; anchwannogrwydd; ffolineb, ffoledd, ynfydrwydd, ffiadredd.

Inequal, *a.* anghyfartal, anghystal, anghystadl, anghydradd, anghyfraddol, anghydraddol, anghyfiol, anogyfuwch, anghyfurdd, anwastad, &c.

Inequality, *s.* anghyfartaledd, anghyfartalwch, anghyfartalrwydd, anghyfartaldeb, anghystadledd, anghydraddoldeb, anwastadrwydd, &c.: *pl.* anghyfartalion.

Inequidistant, *a.* anghydbell, anogysbell, anghyfbell, anogydbell; heb fod o'r un pellder.

Inequilateral, *a.* anghyfochrog, anghyfochrol, anghyfochr, anghyfystlys, anghyfystlysol; â'i ochrau yn anghyfartal.

Inequitable, *a.* anuniawn, anghyfiawn, anghyfuniawn, anghywir, anghyfartal, aniawn.

Inequivalve, } *a.* anghynghaffell, anghynghaffellog, anghynghlawr,
Inequivalvular, } anghynghloriog. [iadwy.

Ineradicable, *a.* anniwreiddiadwy, annadwreiddiadwy.

Inergetic, } *a.* anegnïol, anynïol, annerthol,
Inergetical, } anrymus, anhyrym, anmhybyr; aneffeithiol; marwaidd, anfywiog, hwyrdrwm.

Inerm, } *a.* (Ll. *inermis*) anarfog; anmhig-
Inermous, } og, annreiniog, dibigau.

Inerrable, *a.* anghyfeiliornadwy, anghamsyniadwy, anhyball, anhyfeth, anhygrwydr, anffaeladwy, anhyffael, anffaeledig, anghamsyniol, disomedig.

Inerrableness, } *s.* anhyballedd, anhyfethedd,
Inerrability, } anhyffaeledd, anffaeledigrwydd; anhyalledd cyfeiliorni.

Inerratic, *a.* anwibiog, anwibiol, anghrwydrol, anghrwydus, anghrwydredig; sefydlog.

Inert, *a.* (Ll. *iners*) anfywiog, swrth, marwaidd, anweithiol, anweithgar, dïegni, cysglyd, musgrell, dïymmoesgryn, ansymmudol; hurt.

Inertia, *s.* (Ll.) anegni; goddefoldeb, syrthni, anweithgarwch, anweithioldeb, anfywiogrwydd.

Vis inertiæ—grym anegni, nerth anegni.

Inertion, } *s.* anegni; anweithgarwch, an-
Inertitude, } weithioldeb, anfywiogrwydd,
Inertness, } syrthni, goddefoldeb, diweithedd, anwaith; mewyd, dïogi, seguryd.

Inescate, *v. a.* (Ll. *inesco*) abwydo, rhoi abwyd i, llithio, denu.

Inescation, *s.* abwydiad; llithiad; abwyd.

Inescutcheon, *s.* ynarflen, arflen mewn arflen.

Inessential, *a.* anhanfodol, dihanfodol.

Inestimable, *a.* anmhrisiadwy, anhybris, anhywerth; nas gellir ei brisio; priafawr *neu* werthfawr dros ben; anghywerth; uwch pob gwerth; uwch law gwerth.

Inevasible, *a.* anocheladwy, anochel, anysgoadwy; nas gellir ei ochel *neu* ysgöi.

Inevidence, *s.* anamlygrwydd, aneglurdeb, anmhrawf.

Inevident, *a.* anamlwg, aneglur, tywyll.

Inevitability, } *s.* anocheledd, anochelrwydd,
Inevitableness, } anesgoroldeb, anesgoredd; dilysrwydd.

Inevitable, *a.* anocheladwy, anochel; nas gellir ei ochelyd; nas gellir dïanc rhagddo; anesgorol, anesgor; dilys, dir, sicr.

Inexact, *a.* anfanwl, anghywair, anghywir, anghywrain, anghywraint, anfanylaidd.

Inexactness, *s.* anfanyldeb, anfanylrwydd, anfanolder, anghywirdeb, anfanolder, anghyweirdeb, anghywreinrwydd.

Inexcitable, *a.* anghyffroadwy, anghynhyrfadwy; swrth, marwaidd, difywyd, anfywiog, cysglyd.

Inexcusable, *a.* anesgusodol, dïesgus, anesgusol, anesgusadwy; nas gellir ei esgusodi.

Inexcusableness, *s.* anesgusodoldeb, anesgusodolrwydd, anesgusoldeb.

Inexecutable, *a.* anghyflawnadwy, anwneuthuradwy.

Inexecution, *s.* anghyflawniad, gwall cyflawniad, anwneuthuriad, diffyg cwblhad, diffyg cyflawnu, meth-gyflawniad.

Inexertion, *s.* anegnïad, anymegnïad, anymdrech, anymadferth, diffyg ymdrech, pall egni.

Inexhalable, *a.* annhartbadwy, anhydarth, angeradwy.

Inexhausted, *a.* anhysbyddedig, anhysbydd, annysbyddedig, annyhysbydd, dihysbyddedig, anwehynedig, anwagedig; annhreuliedig.

Inexhaustible, *a.* anhysbyddadwy, annysbyddadwy, diddysbydd, annysbydd, dihysbydd, annyhysbyddadwy; anwagadwy; diddarfod, diball; annhreuliadwy; nas derfydd.

Inexhaustibleness, *s.* annysbyddrwydd, dihysbyddrwydd, annysbyddedd; bod yn anhysbyddadwy.

Inexhaustive, *a.* anhysbyddol, annysbyddol, annyhysbyddol, dihysbydd, annysbydd, anwaghaol.

Inexist, *v. n.* anfodi, anhanfodi, anfodoli.

Inexistence, *s.* anfodoldeb, anfodolrwydd, anhanfodoldeb, anfodolaeth, anhanfod, anfod, anfodaeth, dihanfodedd, difodedd, anendid; ynfodoldeb, bodoliaeth mewn peth arall.

Inexistent, *a.* dihanfod, anhanfodol, anfodol, dihanfodol, difod.

Inexorability, } *s.* anghymmodlonedd, anny-
Inexorableness, } huddgarwch; bod yn anghymmodadwy *neu* annyhuddadwy; anhyblygedd.

Inexorable, *a.* annyhuddadwy, anghymmodadwy, anghymmodlawn, annyhuddgar, anghymmodgar, anhynaws; nas gellir ei ddyhuddo, ei droi, ei dyneru, ei feddalhau, ei ddylofi, *neu* ei gymmodi drwy ymbil ac ymhŵedd; anhawdd ei ddyhuddo *neu* gymmodi; creulawn.

Inexpectation, *s.* annysgwyliad, annysgwyliant, annysgwyliaeth, annysgwyl.

Inexpected, *a.* annysgwyliedig.

Inexpedience, } *s.* anaddasrwydd, anghyfaddas-
Inexpediency, } rwydd, anghymhwysder; anfuddioldeb, afiesoldeb, afles, anfudd, dilesrwydd, anghyfrwyddiant, anghyfreidiant.

Inexpedient, *a.* anghyfaddas, anaddas, anghymhwys; anghyflëus; anfuddiol, afiesol,

aflesiol, diles; afraid, afreidiol; nad yw yn lleshau.

Inexpensive, *a.* annhreulfawr, anghostfawr, anghostus.

Inexperience, *s.* diffyg profiad *neu* ymarfer; anmhrofiad, anmhrawf, anymbrawf, anymarferiad, anymarferiaeth, anhyfedredd, anghynnefindra, anghyfarwyddyd, anwybodaeth, anwybod.

Inexperienced, *a.* anmhrofedig, dibrofiad, anmhrofiadol, dibrawf, diymarfer, anghynnefin, anghyfarwydd, anhyfedr, anfedrus, anghelfydd, diwybod, anwybodus.

Inexpert, *a.* anghyfarwydd, anhyfedr, anfedrus, anhylaw, anghelfydd, anghywrain, anghywraint, anghynnil, anhyddysg, anneheu, annhrylew, dibedrylaw.

Inexpertness, *s.* anhyfedredd, anfedrusrwydd, anfedredd, anneheurwydd, anhylawrwydd, anghywreinrwydd, diffyg medrusedd.

Inexpiable, *a.* annyhuddadwy, anghymmodadwy, annadolychadwy, anmhridadwy; anniwygiadwy, anniwygiol; nas gellir gwneyd iawn am dano *neu* drosto; annileadwy.

Inexplainable, *a.*=*Inexplicable.* [adwy.

Inexpleably,† *ad.* yn annigonol, yn annigon-

Inexplicability, } *s.* anegluradwyaeth; bod

Inexplicableness, } yn anegluradwy; aneglurdeb, annattodrwydd, dyryswch, anysblygoldeb.

Inexplicable, *a.* anegluradwy, anneongladwy, anesboniadwy, anagoradwy, annattodadwy, annattod, anamlygadwy, anysblygol; nas gellir ei egluro; dyrys.

Inexplicit, *a.* aneglur, anamlwg; anmhendant, anmhenodol, anhysbysol; tywyll.

Inexplorable, *a.* anfforiadwy, anysbeiadwy, anmheithiadwy, anchwiliadwy, annadgudduadwy.

Inexposure, *s.* annynoethiad, annoethiad, annadguddiad, anamlygiad, anhoethawd.

Inexpressible, *a.* annhraethadwy, annhreithadwy, anhydraeth, anhydraith, anadroddadwy, anhyson, anfynegadwy.

Inexpressive, *a.* annhraethol, anadroddol, anfynegol; annhraethadwy, anhydraeth, anhyson.

Inexpressiveness, *s.* annhraetholdeb, annhraetholrwydd, anfynegoldeb; anhydreithedd, anhydraethedd.

Inexpugnable, *a.* anorfod, anoresgynol, anorchfygol; anorchfygadwy, anoresgynadwy, annhrechadwy; nas gellir ei ennill; cadarn.

Inexsuperable, *a.* (Ll. *inexsuperabilis*) anorfod, anorchfygol, anoresgynol; nas gellir cael y goreu arno; nas gellir myned drosto gàn ei uched *neu* anhawsed.

Inextended, *a.* anestynedig, anestyniog.

Inextension, *s.* anestyniad, anystyniad, anestynedigaeth, anhelaethiad.

Inexterminable, *a.* anniwreiddiadwy, annadwreiddiadwy, annyfethadwy, anninystradwy, anniwraidd.

Inextinct, *a.* anniffoddedig, anniffodd; annifianedig, annifian, annifanedig.

Inextinguishable, *a.* anniffoddadwy, anniffodd; nas gellir ei ddiffoddi.

Inextirpable, *a.* anniwreiddiadwy, annadwreiddiadwy, anniwraidd.

Inextricable, *a.* (Ff.) annyrysadwy, annattodol, annattodadwy; nas gellir ymddìanc *neu* ymddirwystraw o hono; dyrys, rhwystrus, afrwydd, nidr, tra dyrys; nas gellir ei ddattod *neu* ddirwystro; nas gellir ei dynu yn rhydd; diymwared.

Inextricableness, *s.* dyryswch, annattodrwydd, annattodoldeb, rhwystrusrwydd.

Ineye, *v. a.* impio, llygad-impio, impio i mewn, bywullu.

Infabricated,† *a.* anwneuthuredig.

Infalistacio, *s.* (Norm. *falese, faleria*) hen ddull o gospi drwg weithredwyr drwy eu tafiu am ben creigiau a thywod.

Infallibility, } *s.* anffaeledigrwydd, anffaeled-

Infallibleness, } igaeth, anhyballedd, anhydwylledd, anhyfethrwydd, anhyffaeledd, anfethiant, ansomiant, disomiant, anghyfeiliornad, difethrwydd, diballiant, anhysomedd.

Infallible, *a.* anffaeledig, anffaeladwy, anhyball, anhyfeth, diball, difeth, diffael, anhyffael, anghyfeiliornadwy, anghyfeiliorn, anhydwyll, anhysom, ansomedigol, ansomadwy, disomedig, anfethiannol, anhyhud, anfethedig, dilyth; nas geill gamsynied *neu* gamgymmeryd; sicr, diddadl, diymwad.

Infame,† *v. a.* enllibio, difenwi, athrodi.

Infamize, *v. a.* gwarthruddo; gwneyd yn warthus.

Infamous, *a.* (Ll. *infamis*) gwarthus, gwaradwyddus, gwarthruddus, cywilyddus, gwarthlawn, anhyglod, diglod, gwarthredus; mawr ei anghlod, ei ddrygair, *neu* ei anair; â gair drwg iddo; âg enw drwg iddo; â drygair *neu* anair iddo; enwog *neu* hynod am ei ddrygioni; enwog *neu* hynod am ei ddyhirwch; cas, brwnt, ffiaidd; halogedig o enw.

Infamousness, } *s.* (Ll. *infamia; Ff. infamie*)

Infamy, } gwarth, cywilydd, gwarthrudd, gwaradwydd, anurddas, anair, drygair, gogan, anghlod, achlod, enllib; gwarthusrwydd, cywilyddusrwydd, gwarthlonedd, diglodedd, diglodrwydd.

Infancy, *s.* (Ll. *infantia*) mabandod, babandod, mebyd, maboed, mabolaeth, mabanoed, mebindod.

From his infancy—o'i fabandod, o'i febyd; er yn faban, er yn blentyn. [dano.

Infandous,† *a.* ysgeler; rhy adgas i son am

Infangthef, *s.* (S. *in, fang,* a *theof*) braint arglwyddi i farnu lladron â ddelir ar eu tiroedd.

Infant, *s.* (Ll. *infans; Ff. enfant*) maban, baban, mebai, plentyn, mebyn, dyn bach, rhyfab.

A male infant—mebyn, baban gwryw, plentyn gwryw, mab bychan, mebai fab.

A female infant—maban benyw, plentyn benyw, merchen, merchan, merch fechan, mebai ferch.

Infant, *a.* mabanaidd, babanaidd, mebin, mebai, mabin, mabinaidd, mebain; ieuanc, ifanc, tyner.

Infant school—ysgol babanod, ysgol febai, ysgol febin, mebai ysgol.

Infanta, *s.* (Ysp.; Ll. *infans*) enwad à roddir i bob merch i freninoedd Yspaen a Portugal, ond yr henaf pan y byddo yn etifeddes y goron: Inffanta, Inffantes; Tywysoges.

Infante, } *s.* (Ysp.; Ll. *infans*) enwad pob mab

Infant, } i freninoedd Yspaen a Portugal, oddi eithr yr hynaf neu edlin: Inffant; Tywysog.

Infant-gaud, *s.* tegan plentyn.

Infantile, } *a.* (Ll. *infantilis*) mabanaidd,

Infantine, } babanaidd, mebin, mabin, mebinol, mabinaidd, mebai, mebain; plentynaidd; ieuanc, tyner.

Infanticide, *s.* (Ll. *infanticidium*) mabanladdiad, babanladdiad, lladdiad babanod; mabanleiddiad, babanleiddiad, lleiddiad babanod.

Infantlike, } *a.* mabanaidd, babanaidd, fel baban;
Infantly, } fel plentyn; diniwed.

Infantry, *s.* (It. ac Ysp. *infanteria*; Ff. *infanterie*) milwyr traed, gwŷr traed, peddyd, pedyd, pedwys, peddytos, pedfilwyr, traedfilwyr, pedyddawd, llŭyddwyr traed.

Light-armed infantry, } peddyd arfysgafn,
Light infantry, } milwyr traed arfysgafn, pedwys arfysgafn, gwŷr traed ysgafndrec; gwŷr traed yn gwisgo arfau ysgafn.

Heavy-armed infantry—peddyd trymarfog, milwyr traed trymarfog, peddytos trymarfogion, trymarfogion traed.

Infarce,† *v. a.* tynlenwi, tynsecu, tynsechu, secu.

Infarction, *s.* (Ll. *infarcio*) tynlenwad, tynseciad, tynsechiad, seciad, cydseciad, cydsechiad.

Infashionable,† *a.* = *Unfashionable.*

Infatigable,† *a.* = *Indefatigable.*

Infatuate, *v. a.* (Ll. *infatuo*) ynfydu, penwanu, penfeddwi, gorphwyllo, pensyfrdanu; gwneuthur, peri, *neu* yru yn ynfyd; gwneuthur, peri, *neu* yru yn benwan; gwneyd yn bensyfrdan; llygattynu, rheibio.

He is infatuated—y mae yn ynfydu, &c.; y mae yn benwan; y mae rhemp arno; y mae yn rhemp.

Infatuate, } *a.* penwan, ynfyd, gorphwyllog,
Infatuated, } gorphwylledig, penfeddw, pensyfrdan, anmhwyllig, rhemp.

Infatuation, *s.* ynfydiad, gorphwylliad, anmhwylliad; gwneuthuriad yn ynfyd, &c.; ynfydrwydd, penwendid, pensyfrdandod, lledfryd, lledfrydedd, gwallgofrwydd, pendrondod, ffoledd, hurtrwydd, anmhwyllineb, gwall synwyr; rhempiad.

Infausting,† *s.* (Ll. *infaustus*) anffodiad; gwneuthuriad yn anffodiog.

Infeasibility, } *s.* anhyalledd, anhywneledd,
Infeasibleness, } anhywneledd, anhywneddrwydd, annichonoldeb, anhyweithedd, anwneuthuredd.

Infeasible, *a.* anwneuthuradwy, anhywnel, annichonadwy, anhyall; anhydrin, anhywaith; nas gellir ei wneuthur.

Infect, *v. a.* (Ll. *infecio, infectus*; Ff. *infecter*) heintio, llynu, heinnio, heintnodi, cynghlwyfo, plău, plaeo; rhoi clefyd *neu* haint i; llygru; gwenwyno; halogi, difwyno, anurddo; adwytho.

Infect,† *a.* heintus, heintiedig.

Infecter, *s.* heintydd, heintiwr.

Infection, *s.* haint, haint llŷn, heintnaws, heinnaws, haint glynol, ymglwyf, cynghlwyf, clefyd cael, clefyd llusg, llwgr, heintnod, pla, adwyth, cynghlwyfedd; gwenwyn; heintiad, heinniad, llygriad, halogiad; heintred.

Infectious, *a.* heintus, heintiog, heintiol, heinnus, heintddwyn, heintlynol, heintddygol, llŷn, glynol, llynol, heintnodol, ymlynol, cynghlwyfus, cynghlwyfol, heintnawsaidd, llygrol; adwythig, gwenwynig, gwenwynol.

Infectiousness, *s.* heintusrwydd, heintioldeb, heinnusrwydd, heintiogrwydd, glynoldeb, cynghlwyfoldeb, &c.

Infective, *a.* heintiol, heintus, glynol, cynghlwyfol, heintlynol.

Infecund, *a.* (Ll. *infœcundus*) anffrwythlawn, diffrwyth, diffaeth, anffrwythig; anhiliog, anmhlantadwy, dïepil, dïblant.

Infecundity, *s.* (Ll. *infœcunditas*) anffrwythlondeb, anffrwythlonder, anffrwythlonedd; diblantrwydd, dïepiledd.

Infelicitous, *a.* annedwydd, anhapus, anffodus, anffodiog.

Infelicity, *s.* annedwyddwch, annedwyddyd, anhapusrwydd; anffawd, afiwyddiant, afiwydd, gresyndod, blinfyd.

Infeoff, *v. a.* = *Enfeoff.*

Infer, *v. a.* (Ll. *infero*; Ff. *inférer*) casglu, tynu casgliad; †cynnyg.

Inferable, *a.* casgladwy, hygasgl.

Inference, *s.* (Ff.) casgliad; canlyniad, canlynawd, cynghlo.

Inferential, *a.* casgliadol; à dynwyd drwy gasgliad; casgladwy.

Inferior, *a.* (Ll.) is, iselach, goris; gwaelach, salach, salwach; anogystal; gwaeth; llai; diweddar; israddol; tân-; isaf, iselaf.

Inferior to—is, goris; is nag, iselach na.
Inferior to thee—is na thi.
Inferior to none—cystal a'r goreu; nid gwaeth na'r goreu; gyda'r goreu.
Of inferior note—llai hynod, llai nodedig; llai ei nod; llai ei hynodrwydd *neu* enwogrwydd; llai ei fri; llai ei gymmeriad; llai y son am dano; israddol.
Inferior rank—israddol, is gradd.
Inferior kind—isryw, is rhywogaeth.
Inferior number—isrif.
Inferior games—gogampau.
I am not inferior to you—nid ydwyf fi waeth na chwithau.
Inferior courts—rhaglysoedd, adlysoedd, islysoedd, llysoedd gorisel, llysoedd isaf.

Inferior, *s.* un israddol, un israddol, isafiad, goriselwr, israddwr, isafwr; un is ei radd nag arall; un o radd is nag arall; un is nag arall.

Our inferiors—y rhai is na ni; y rhai is na nyni; ein hisafiaid, ein hisraddolion, ein goriselwyr, ein gwaelach.

Inferiority, *s.* (Ff. *infériorité*) isder, iselder, israddoldeb, israddolder, iseledd, gwaelder, iselrwydd; israddiad, israddiaeth; israddol, is gradd; is *neu* waelach cyflwr; is *neu* waelach ansawdd; salwedd.

Infernal, *a.* (Ff.; Ll. *infernus*) uffernol, uffernig, uffernaidd; cethernol, dieflig; isaf, isod.

Infernal stone — maen uffernig, careg uffernig; lloerysyr.

Infernal, *s.* un o drigolion uffern; uffernolyn: *pl.* uffernolion.

Inferobranchians, } *s. pl.* (Ll. *inferus* a *branchiæ*)
Inferobranchiata, } isdagellogion = enw cenedl
Inferobranchia, } o folbedogion yn nhrefniant Cuvier.

Inferible, *a.* = *Inferable.*

Infertile, *a.* anffrwythlawn, diffrwyth, anffrwythig, anffaethus.

Infertility, *s.* anffrwythlonder, anffrwythlondeb, anffrwythlonrwydd, anffrwythlonedd, diffrwythder, anffaethusrwydd, diffaethder, anffrwythigrwydd.

Infest, *v. a.* (Ll. *infesto*; Ff. *infester*) aflonyddu, blino, poeni, plaeo, plău, dygnu, dirboeni, dirflino, dygn flino, gormesu; bod yn bla i; gwasgu yn drwm ar.

Infestation, *s.* blinad, poeniad, aflonyddiad,

plaead; aflonyddwch, anesmwythder, blinder, gormes, gormedd, trallod.

Infestered, *a.* (*in a fester*) madr, madreddog; hen.

Infestive, *a.* aflawen, aflonwych, dilon, aflon, annifyr, ansiriol.

Infestivity, *s.* ansirioldeb, aflawenydd, aflonder, annifyrwch; anghyfeddach.

Infestuous,† *a.* (Ll. *infestus*) drygionus, drwg.

Infeudation, *s.* (*in a feud*) meddiantroddiad, rhoddiad meddiant; meddiantrodd; rhoddiad degymau i wr llëyg.

Infibulation, *s.* (Ll. *infibulo*) rhwygiad, bycliad, gwaegiad, ystreigiad; cload à chlo egwyd bychan.

Infidel, *a.* (Ll. *infidelis*) digred, anghred, anghredinïol, diffydd, anffyddlol; paganaidd; annuwaidd.

An infidel country—gwlad anghred.

Infidel, *s.* anffyddiwr, anghredwr, anghredydd, anghredadyn, anghredinïwr, anffyddiad, diffydd, un digred, un diffydd, annuwiad, gwrthffyddiwr: *pl.* anffyddwyr, anffyddlonïaid, gwŷr anghred, rhai digred.

Infidelity, *s.* (Ll. *infidelitas*) anffyddiaeth, anghredïniaeth, anghred, diffyddiaeth; annuwiaeth, diddiwiaeth; anffyddlondeb, anffyddlonrwydd, anffyddlonder; brad, bradwriaeth.

Infield, *v. a.* cau mewn maes; cau i mewn.

Infiltered, } *a.* ymhidledig, wedi ymhidlo;
Infiltrated, } wedi ymhidlo i mewn.

Infiltrate, *v. n.* ymhidlo; hidlo i mewn, ymhidlo i mewn; myned i mewn trwy fân dyllau.

Infiltration, *s.* ymhidlad; y peth à ymhidlo i mewn.

Infinite, *a.* (Ll. *infinitus*) anfeidrol; annherfynol, diderfyn; aneirif, anifeiriol, dirif, afrifed, dirifedi, ebrifed, afrif, afrifol; diddiwedd, annyben; diball; tramaint, tramawr.

Infinite number—nifer anfeidrol, anfeidrol rifedi.

An infinite number of people — pobl heb rifedi arnynt; anfeidrol rifedi o bobl; pobl aneirif; wmbredd o bobl; afriflu o bobl.

I am infinitely obliged to you—mae arnaf ddyled anfeidrol i chwi; mae arnaf ddyled tu hwnt i fesur i chwi.

It is infinitely sufficient—y mae ef yn ddigon a digon dros ben.

Arithmetic of infinites—rhifyddiaeth anfeidrolion, aneirifion, afrifrau, *neu* afrifion.

Infiniteness, *s.* anfeidroldeb, anfeidrolder, anfeidrolrwydd, anfeidroledd, anfeidredd; annherfynoldeb; afrifoldeb; anniwedd; anfesuri, difesurwydd.

Infinitesimal, *a.* bach anfeidrol, bychan anfeidrol, anfeidrol fach, gorfychanigol, gorfychanig, tragorfychan, gorfychydigol, bychydigol.

Infinitesimal, *s.* gorfychanigyn, gorfychydigyn: *pl.* gorfychanigion, gorfychydigion, tragorfychain.

Infinitive, *a.* (Ll. *infinitivus*) annherfynol, annherfynedig; anorphen; annherfynadwy, diderfyn.

Infinitive mood—modd annherfynol, annherfynedigol, annherfynedig, *neu* annherfynadwy.

Infinitude, } *s.* (Ll. *infinitas*) anfeidroldeb, an-
Infinity, } feidrolder, anfeidrolrwydd, anfeidroledd, anfeidredd; annherfynoldeb, afrifoldeb, afrifad; anniwedd; anfesuri, difesurwydd; annherfyniad; rhifedi diddiwedd.

Infirm, *a.* (Ll. *infirmus*) gwàn, egwan, dinerth, dirym, llesg, eiddil, anghadr, ansad, gwecry, culwan, methedig, palledig, methiannus, methiantus, brydd; claf, clefyca, afiach, nychlyd, clwyfus, cymhercyn; anmhybyr, anghaled, annurfing, anniogel; anmhenderfynol.

Infirm,† *v. a.* gwanhau, gwanychu.

Infirmary, *s.* (o *infirm*; Ff. *infirmerie*) clafdy, ysbytty, ysbytty cleifion, clusendy cleifion.

Infirmative, *a.* gwanychol, gwanhaol, llesghaol, dirymol, diddymol.

Infirmity, *s.* (Ll. *infirmitas*) gwendid, gwander, egwander, llesgedd, llesgrwydd, annerth, anghyfnerth, anghyfnerthi, anghyfnerthwch, anghadernid, anmhybyrwch, methiant, methineb; afiechyd, clefyd; ffaeledd, diffyg, anmherffeithrwydd.

Infirmness, *s.* gwendid, gwander, egwander, llesgedd, annerth, eiddilwch, anmhybyrwch, anghyfnerthwch, anghyfnerthi, anghadernid, anghadarnwch, anrymusder; annwyader, annurfingder, anghaledrwydd, ansadrwydd.

Infix, *v. a.* (Ll. *infigo, infixus*) gyru, planu, gwanu, *neu* osod yn; gyru, planu, gwanu, *neu* osod mewn; rhoi yn nglŷn yn; gosod, gosodi, sodi; planu; greddfu; siorhau.

Inflame, *v.* (Ll. *inflamo*) ennyn, ennynu, fflamio, fflamychu, cynneu, tanio; gosod *neu* roi ar dân; gosod *neu* roi yn fflam; rhoi tân yn; poethi, gwresogi, brydio, brydian, darfrydio; digio, llidio, peri digio, peri llidio; cyffröi, cynhyrfu; ennyn *neu* gyffröi chwant yn un; rhoi ar dân gàn chwant; ennyn *neu* gynneu dig; ennyn llid; chwythu y tân; annog, annos; chwanegu, mwyhau; ymfflamychu, ymboethi, ymddigio, ymlidio.

To inflame one's self—ymfflamychu, ymfflamio, ymwresogi, ymboethi; ymddigio, ymlidio.

Inflamed, *p. p.* ennynedig, &c.; ar dân, yn fflam; ar dân gàn chwant; poeth gàn chwant; wedi ei osod ar dân; fflamiol, fflamaidd.

Inflamed flesh—ffroell, cig llidiog, cnawd llidus, cnawd llidiog.

To be inflamed with the love of—cynhes garu; bod ar dân gàn serch *neu* gariad ar.

Inflamer, *s.* ennynwr, ennynydd, cynneuwr, fflamiwr, fflamiedydd, ennynor, cyffröydd.

Inflammability, } *s.* hyfflamedd, hyfflam-
Inflammableness, } rwydd, fflamllydrwydd, fflamioldeb, fflamiolrwydd, fflamwch, fflamiogrwydd, hyfflamioldeb, gorfflamwch, hylosgedd, hylosgrwydd, hyffagledd; parodrwydd i fflamio; hyddigrwydd, digofusrwydd.

Great inflammability—gorfflamwch.

Inflammable, *a.* hyfflam, fflamychadwy, fflamadwy, hyfflamiol, hylosg, hyboeth; ennynus, hyddig, hylid; hawdd ei ennyn.

Inflammable air—awyr hyfflam; ulai.

Inflammation, *s.* ennynfa, fflameg, tandde, llosgfa, poethfa, brydaniaeth, tragwres, trachwres, brydiant, gwrid, chwydd coch poeth, angerdd, llosg; fflamiad, fflamychiad, ymfflamychiad; gosodiad *neu* roddiad ar dân; gosodiad *neu* roddiad yn fflam; darfrydiad,

posthiad, posthder; llid, dig, digder, cyffroad, cynhyrfiad.

Inflammatory, *a.* fflamychol, fflamegol, gorfflamychol, brydiol, ennynol, fflamychus, brydiannus; à bair ennynfa, angerdd, *neu* ymfflamychiad; cyffroawl, terfysgus, cynhyrfus, llidiol, fflamiol, fflamllyd; à gyffry i ddigofaint.

Inflammatory swelling—tanchwydd, clowyn, chwydd llidiog, chwydd llidus, penddigedd.

Inflate, *v. a.* (Ll. *inflatus*, o *inflo*) ffuglio; chwythu mewn peth; chwythu i fyny; chwythu peth oni chwyddo; chwythu; chwyddo; codi; balchïo; llenwi.

Inflate, } *a.* chwythedig, wedi ei chwythu;
Inflated, } chwyddedig, wedi ymchwyddo; ffugliog, chwythig; dargestol.

Inflation, *s.* (Ll. *inflatio*) ffugliad, chwythiad, chwyddiad, ymchwythiad, ymchwyddiad, dymchwyddiad, dargestiad; ymchwydd, dymchwydd, chwydd, gwyntchwydd, bolchwydd; ymchwyth; ffugliogrwydd, chwythigrwydd; balchder, coegdyb, coegni.

Inflect, *v. a.* (Ll. *inflecto*) plygu, camu, ystumio, plygu i mewn, lleddfu; amrywio, amrywioli, treiglo, troi, newid.

Inflection, } *s.* plygiad, ystumiad, gogwyddiad,
Inflexion, } gwyrad, camiad, plygiad i mewn; lleddfad, lleddfiad, amrywiad, treiglad, amgenedigaeth; cyweiriad; gwyrogrwydd, croesogrwydd.

Inflective, *a.* treigledigol, plygol, plygiadol; treigledig; hydreigl.

Inflective consonant—cydsain dreigl, cydsain leddf, cydsain dreigledig, cydsain hydreigl. [tumiog.

Inflexed, *a.* (Ll. *inflexus*) plygedig, troedig, ys-

Inflexibility, } *s.* anhyblygedd, anhyblyg-
Inflexibleness, } rwydd, anystwythder, anystwythdra, anystumiolder, anystumgarwch; cildynrwydd, cyndynrwydd, ystyfnigrwydd; dïysgogrwydd, anysgogrwydd; anystumiad.

Inflexible, *a.* (Ff.; Ll. *inflexibilis*) anhyblyg, anmhlygadwy, anystwyth, dïymdro, anhydro, anystumiol, anystamgar, diblyg; nas gellir ei blygu; na cheir plyg *neu* dro arno; angogwyddol; cildyn, cyndyn, ystyfnig; anghyfnewidiol, annyhuddadwy; dïysgog, anysgogadwy; dïechyr; gwrdd.

Inflict, *v. a.* (Ll. *inflictus*, *infligo*) gosod ar, rhoi ar, rhoddi ar, bwrw ar; rhoddi cosp, cospi; cymhwyso.

To inflict punishment—cospi; bwrw, rhoi, *neu* osod cosp ar.

To inflict vengeance—dïal ar; bwrw dïal ar; rhoi dïal ar.

This punishment which was inflicted of many—y cerydd yma à ddaeth oddi wrth laweroedd (2 *Cor.* ii. 6).

Inflicter, *s.* cospwr, cospydd, cospedydd, cospadar; rhoddwr ar, bwriwr ar.

Infliction, *s.* (Ll. *inflictio*) cospedigaeth, cospaduriaeth, cospad, cospawd, cosp, dïal, dialaeth; rhoddiad ar, bwriad ar.

Infliction of punishment—rhoddiad *neu* weinyddiad cosp; cospedigaeth, &c.

Inflictive, *a.* cospedigol, cospol, cospedigaethol, cospus.

Inflorescence, *s.* (Ll. *inflorescentia*) blodeuad, gwulliad; gwullegoriad, gwullagiad; gwullcocdiad, gwullcogedd, gwullwedd.

Influence, *s.* (Ff.; Ll. *influens*) dylanwad, effaith, effeithiolaeth, effeithiolddeb, cyffrawd, cyffrawdd, effeithiad, gweithrediad, cynhyrfiad, nerth, rhinwedd, gwyrth; llywodraeth; annog, annogaeth; dylifad, ymlanwad, dylenwad, dylanw; göen, gohen.

To have an influence on—dylanwadu ar; dylenwi ar; dylenwi; effeithio ar; bod ganddo ddylanwad ar; bod ganddo *neu* iddo effaith ar; cynhyrfu, cyffröi, annog.

The sweet influences of Pleiades—hyfrydwch Pleiades (*Iob* xxxviii. 31).

A pure influence flowing from the glory of the Almighty—ffrwd bur oddi wrth ogoniant yr Hollalluog (*Doeth.* vii. 25).

Influence, *v. a.* dylenwi, dylanwadu, dylanwadu ar, effeithio ar; tueddu, gogwyddo, effeithio, annog; bod iddo *neu* ganddo effaith; bod iddo *neu* ganddo ddylanwad ar; gweithio ar; cynhyrfu, cyffröi; bod iddo awdurdod *neu* lywodraeth ar; bod ganddo awdurdod *neu* lywodraeth ar; llywodraethu; arwain.

Influencing, *s.* cynhyrfiad, cyffroad, annogiad, effeithiad, dylenwad.

Influent, *a.* (Ll. *influens*) yn llifo i mewn; ymlifol, dylifol, dylenwol, dylanwol, ynferol.

Influential, *a.* dylanwadol, dylenwadol; annogol, effeithiol, cymhellol, cynhyrfol, cynddylig; à chanddo ddylanwad.

Influentially, *ad.* yn ddylanwadol; trwy ddylanwad.

Influenza, *s.* (It.) annwydwst, twymyn annwyd, annwyd llŷn, annwyd, heintiol.

Influx, } *s.* (Ll. *influxus*) dylifad *neu* rediad
Influxion, } i mewn; ynfer, ymlanwad, ymlenwad, dylifad, ymlifad, llanwad; dygiad i mewn, atgludiad; cyflawnder; †dylanwad, grym, nerth.

Influxious,† *a.* dylanwadol.

Influxive, *a.* à dueddo i lifo i mewn; ymlifol, dylifol, ynferol, ymlenwol; dylenwol, dylanwadol.

Infold, *v. a.* (*in* a *fold*) dyblygu, amblygu, dadblygu, amlenu, amwisgo, amdöi, gorthöi, amgau, goblygu, arlenu; plygu mewn; plygu i fyny; cuddio, gorchuddio, encuddio; cau i mewn; cofleidio; amglymu, plethu.

Infoldment, *s.* dyblygiad, amblygiad, damblygiad; amleniad.

Infoliate, *v. a.* (Ll. *in* a *folium*) dalenu, dalenogi, deiliannu, deilio; gorchuddio à dail *neu* ddalennau.

Inform, *v.* (Ll. *informo*; Ff. *informer*) hysbysu; cyfarwyddo; dysgu, addysgu, athrawu, athrawiaethu; mynegu, dywedyd, traethu, treithu, adrodd; peri i un ddeall; rhoi copinod i; achwyn, cwyno; bywiogi, bywiocäu.

To inform one of a thing—hysbysu peth i un; rhoi copinod i un am beth.

To inform one—cyfarwyddo un.

To inform against one—cyhuddo un; dwyn cyhuddedyn erbyn un; cwyno *neu* achwyn ar un; ymddangos ger bron barnwr yn erbyn un.

To inform one's self—ymhysbysu; mynu gwybodaeth *neu* hysbysrwydd; ymofyn yn nghylch gwirionedd peth; mynu gwybod hysbysrwydd yn nghylch peth.

To be informed of a matter—cael copinod *neu* hysbysrwydd am beth; cael copinod *neu* hysbysrwydd yn nghylch peth;

clywed am un *neu* beth; cael ei hysbysu am beth.
Informed against—cyhuddedig.
Well-informed man—dyn gwybodus, gwr cyfarwydd.
To inform with a soul—eneidio, bywhau, eidio, eidiogi, eneidioli; rhoi enaid i.

Inform, *a.* (Ll. *informis*) dilun, afluniaidd, aflun, anosgeddig, hagr.

Informal, *a.* (*in* a *formal*) anffurfiol, afreolaidd, direol, afreolus, annhrefnus, didrefn; annefodol, annefodus, annefodgar, diddefod, anffurfgar; na byddo yn ol ffurf a rheol; answyddogol; anaddas.

Informality, *s.* anffurfioldeb, anffurfiolrwydd, afreolaeth, afreoledd, afreolusrwydd, afreoleiddrwydd; annefodoldeb, annefodusrwydd; diffyg ffurfioldeb *neu* reolusrwydd.

Informant, *s.* (o *inform*) hysbyswr, hysbysydd, rhoddwr copinod, mynegwr, mynegydd, dangosydd, hyfforddwr, cyfarwyddwr.

Information, *s.* (Ff.; Ll. *informatio*) hysbysrwydd, ysbysrwydd, hysbysiad, gwybodaeth, copinod, mynag, manag, cyfarwyddyd, cyfarwyddiad, cyfarwyddawd, hyfforddiad, hyfforddiant; hanes; dysg, addysg, athrawiaeth; cyhuddiad, cyhudded, achwyniad, achwyn.
Fee for information—gobr mynag, gobr manag.
Felonious information—tafodruddiaeth.

Informative, *a.* bywiocaol, bywhaol, bywiocäus, bywiogol.

Informed, *a.* hysbysedig; addysgedig; gwybodus, hysbys, cyfarwydd; bywiog, bywiol, bywydol; †dilun, afluniedig.
Informed stars—ser anghydser, ser digydser, ser digyssawd; ser na chynnwysir mewn unrhyw gydser.

Informer, *s.* hysbyswr, hysbysydd, rhoddwr copinod, mynegwr, mynegydd, dangoswr, dangosydd, hyfforddwr, hyfforddydd, cyfarwyddwr, cyfarwyddydd, addysgwr, addysgydd; cyhuddwr, achwynwr.
A secret informer—mynegwr diofrydog; cyhuddwr dirgel.

Informidable, *a.* anarswydol, anarswydus, diarswydol, anarswydlawn; nad yw arswydus.

Informity, *s.* anffurfioldeb, afreolusrwydd, afreoleiddrwydd, afreolaeth, afreoledd, afreol, afreoledigaeth, annhrefnusrwydd, annhrefnedd, annhrefn; aflunieiddwch, aflunieiddrwydd, annulldeb, annulldra, anagwedd, anagweddusrwydd, anagweddoldeb.

Informous, *a.* (Ll. *informis*) dilun, afluniaidd, aflun, anwedd, anffurfaidd, diddelw, anoeggeddig.

Infortunate, *a.* (Ll. *infortunatus*) anffodus, anffodiog, anhylwydd, anffynniannus, anhapus, anhyffawd, aflwyddiannus, aflwyddog, aflwyddus, annhyciannus, diffawd, dihap.

Infortune,† *s.* anffawd, aflwydd.

Infract, *v. a.* (Ll. *infractus*) tori, dryllio; mandori; troseddu.

Infraction, *s.* (Ff.; Ll. *infractio*) toriad, drylliad, gorthoriant, breg; troseddiad; mandoriad.

Infractor, *s.* torwr, torydd, toriedydd.

Infragrant, *a.* anmheraroglaidd, anmheraroglus, anmheroglus, anaroglber, anmhersawrus.

Infralapsarian, *a.* (Ll. *infra* a *lapsus*) isgwympol, tangwympol, isgwympedyddol; ar ol cwymp Adda.

Infralapsarian, *s.* isgwympedydd, isgwympiedydd, tangwympedydd.

Inframundane, *a.* (Ll. *infra* a *mundanus*) isfydol, tanfydol; is y byd, goris y byd; yn gorwedd is law y byd.

Infrangible, *a.* annhoradwy, anhydor, anhyfreg, anhyfriw; anorfod, anorchfygol, cryf.

Infrequence, } *s.* (Ll. *infrequentia*) anfynych-
Infrequency, } der, anfynychdra, anfynychrwydd, anfynychedd; anamlder, anamledd; anghyffredinrwydd.

Infrequent, *a.* (Ll. *infrequens*) anfynych; anaml; ambell; anghyffredin.

Infrequent, †*v. a.* anfynychu; gadael.

Infrigidate, *v. a.* (Ll. *in* a *frigidus*) oeri, addoeri, fferu; gwneyd yn oer; peri oeri.

Infrigidation, *s.* oeriad, addoeriad, fferiad; gwneuthuriad yn oer.

Infringe, *v. a.* (Ll. *infringo*) tori, dryllio; tori ar; bod yn rhwystr i; troseddu; trawsdori; dirymu; cwtogi; gormesu.

Infringement, *s.* toriad, drylliad, tor; troseddiad, trosedd; breg, bregiad; trawsdoriad; rhwygiad; cwtogiad.

Infringer, *s.* torwr, torydd, toriedydd, drylliwr; troseddwr.

Infrugal, *a.* anghynnil, treulgar, annholgar, gwastraffus, afradus, anarbedus, afradlawn; diofal.

Infrugiferous, *a.* diffrwyth, anffrwythog, anghnydiog, anghnydfawr, anghynnyrchiol; heb ddwyn ffrwyth.

Infucate, *v. a.* (Ll. *infuco*) ystaenio, arliwio, lliwio, paentio, arbaentio, dwbio.

Infumate, *v. a.* (Ll. *infumo*) mygsychu; sychu yn y mwg.

Infumed, *a.* (Ll. *infumatus*) à sychwyd mewn mwg; mygsychedig.

Infundibular, } *a.* (Ll. *infundibulum*) ffyn-
Infundibuliform, } elaidd, ffynellaidd, twmffedaidd; ar lun twmffed; tebyg i dwmffed.

Infuriate, *a.* (Ll. *in* a *furiatus*) ffyrnig, cynddeiriog, cynddeiriogwyllt, cynddarwyllt, cynneiriog, gorwyllt, llidiog, llidus, gwythig, gorphwyllog.

Infuriate, *v. a.* gwneuthur yn gynddeiriog, &c.; cynddeiriogi, llidio, gorddigio, cyffroi, gwylltio.

Infuscate, *v. a.* (Ll. *infuscatus*) duo, pygdduo, tywyllu, llychwino.

Infuscation, *s.* duad, pygdduad, tywylliad, tywyllawd.

Infuse, *v. a.* (Ff. *infuser*, Ll. *infundo*, *infusus*) tywallt *neu* fwrw i mewn; tywallt yn; tywallt am ben; dodi yn mhen; mwydo, trwytho, sicio, sicioni; ynferu; dodi mewn mwyd; dodi yn wlych *neu* yn ngwlych; defnynu *neu* hidlo i mewn; dwyn i mewn; llenwi â, dylenwi â, dylenwi o.
To infuse notions into one—peri i feddyliau ymgodi mewn un; gosod tybiau yn mhen un; dylenwi un â thybiau; dysgu tybiau yn raddol i un; meithrin tybiau mewn un; llenwi un â thybiau.
To infuse good principles into one—egwyddori un yn dda; planu egwyddorion da mewn un; gosod *neu* beri egwyddorion da mewn un; dylenwi un âg egwyddorion da; dylenwi un o egwyddorion da.

Infuse,† *s.* = *Infusion*.

Infuser, *s.* tywalltwr i mewn.

Infusibility, *s.* hydywalltedd, ynferadwyaeth;

mwydadwyaeth ; bod yn gyfryw ag y gellir ei dywallt i mewn.

Infusible, *a.* (o *infuse*) à ellir ei dywallt i mewn ; ynferadwy ; mwydadwy, trwythadwy, siciadwy, hydywallt.

Infusible, *a.* (*in* a *fusible*) annhoddadwy, anhydawdd.

Infusion, *s.* tywalltiad i mewn ; bwriad, defnyniad, *neu* hidlad i mewn ; tywalltiad i mewn bob yn ychydig ; tywalltiad ; gosodiad yn mhen un ; awgrym, yngan, sibrwd ; ynferiad ; mwydiad, trwythiad, siciad, siciant, cymhlithiad ; mwydlyn, trwyth : *pl.* sicion, mwydlynoedd, trwythion.

Infusion of notions into one—gosodiad *neu* bariad tybiau yn mhen un.

Infusive, *a.* à bair ryw gynneddf *neu* ansawdd yn un ; à dywallto i mewn ; trwythol, mwydol ; ynferol.

Infusoria, *s. pl.* (Ll.) milithod, gwybyrionos, gwyfilionos ; gwybyrion, milionos : *sing.* milithyn, gwybyrionyn.

Infusory, *a.* milithol, milithaidd, gwybyrionol, gwyfilionol, yn perthyn i'r milithod ; perthynol i'r gwybyrionos.

Infusory animalcules=*Infusoria.*

Infusory, *s.* milithyn, gwybyrionyn, gwyfilionyn.

Ingannation,† *s.* (It. *ingannare*) twyll, hoced, hud, som.

Ingate,† *s.* (*in* a *gate*) mynedfa, dyfodfa.

Ingathering, (*in* a *gathering*) cynnull, cynauaf, cynauafiad, cynnull yd, cywain yd ; amser cynnull, amser cywain.

The feast of ingathering—gŵyl y cynnull.

Ingelable, *a.* angheuladwy, anhygaul, anfferadwy, anhyffer.

Ingeminate, *a.* (Ll. *ingeminatus*) dyblyg, deublyg, dyblygedig.

Ingeminate, *v. a.* dyblygu, deublygu, dyblu ; ail adrodd, mynych adrodd, ail draethu, adfynegu, adwedyd ; chwanegu.

Ingemination, *s.* dyblygiad, dybliad, adblygiad, deublygiad ; ail adroddiad, mynych adroddiad, adfynegiad.

Ingender, *v.*=*Engender.*

Ingenerability, *s.* anghenedladwyedd, anhiliadwyaeth ; analluogrwydd cenedlu *neu* epilio.

Ingenerable, *a.* (*in* a *generate*) anghenedladwy, anhiliadwy, anepiliadwy, anghynnyrchadwy.

Ingenerate, *v. a.* (Ll. *ingenero*) greddfu, greddfoli ; cenedlu, peri, *neu* gynnyrchu oddi mewn.

Ingenerate, } *a.* greddfol, cynhenid, cyn-
Ingenerated, } nwynol, naturiol ; à fago *neu* à dyfo yn un.

Ingenious, *a.* (Ll. *ingeniosus*) manylwych, cywrain, cywraint, celfydd, celfyddgar, athrylithus, athrylithgar, athrylithfawr, dyfeisgar, dyfeisfawr, dychymygfawr, medrus ; manwl, manol ; crafl *neu* gyflym ei ddeall ; parod ei synwyr ; synwyrol, deallus, deallgar ; cymhwys, cymhwen, parod ; ystrywgar, ystrywus, cyfrwys ; †meddyliol.

Ingeniousness, } *s.* (*Ff. ingénuité*) cywrein-
Ingenuity, } rwydd, cywreindeb, celfyddgarwch, athrylithgarwch, dyfeisgarwch ; manylwychder ; manyldeb, medrusrwydd, hyfedredd ; athrylith, llafanedd ; parodrwydd synwyr *neu* ddeall ; crafldder synwyr ; †tegwch.

Ingenite, *a.* (Ll. *ingenitus*) cynhenid, cynnwynol, greddfol, naturiol, genedigol ; anghenedledig, anghenedlawl.

Ingenuous, *a.* (Ll. *ingenuus*) didwyll, diffuant, teg, gonest, rhydd, rhwydd, agored, annichellgar, diragrith, clau, cleufryd, digel, annhawedog ; haelwych, hael ; boneddig, boneddigaidd, gwych, godidog, uchelryw, diledryw, diledach ; breiniol.

Ingenuousness, *s.* tegwch, didwylledd, gonestrwydd, diffuantrwydd, cleuder, cleufrydedd, didueddrwydd, rhyddineb, rhyddineb calon, rhullder calon, rhyddgalonrwydd ; haelwychder ; boneddigrwydd.

Ingeny,† *s.* (Ll. *ingenium*) cywreinrwydd ; arabedd, ffraethder.

Ingest, *v. a.* (Ll. *ingestus*) bwrw *neu* dafiu i'r cylla ; rhoi yn y cylla ; dwyn, cludo, bwrw, *neu* gywain i mewn.

Ingestion, *s.* bwriad *neu* dafliad i'r cylla ; rhoddiad yn y cylla ; dygiad, cludiad, bwriad, *neu* gyweiniad i mewn.

Ingle,† *s.* (Ll. *ignículus, ignis*) ffiam, ffagl, tân ; lle tân.

Inglorious, *a.* (Ll. *inglorius*) diglod, anhyglod, anghlodfawr, anwiwglod, anghlodwiw, anenwog, anogonawl, anogoned, anogoneddus, anogoniannus, dïanrhydeddus ; gwarthus, cywilyddus, gwarsdwyddus, gwarthruddus ; anwych, gwael, isel, salw, sal, disas, dirmygus.

Ingloriousness, *s.* anhyglodedd, anghlodforedd, anenwogrwydd, &c.

Ingluvies, *s.* (Ll.) glythineb, glothineb, glythni, glythi, glythigrwydd, gnwth, rhawth ; crombil, cromil, oropa.

Ingot, *s.* (Ff. *lingot ;* Ll. *lingua?*) llafn, clamp, *neu* dalp o aur *neu* arian ; clamp, talp, llafn.

Ingot of gold—llafn, clamp, *neu* dalp o aur ; talp aur, clamp aur, llafn aur ; eurlafn, eurglamp, eurdalp.

Ingot of silver—llafn o arian, &c.

Ingraft, *v. a.* (*in* a *graft*) impio, bywullu ; planu i mewn ; planu yn ddwfn ; dwfn sefydlu.

Ingraftment, *s.* impiad, bywulliad ; impyn, bywullyn.

Ingrail, *v. a.*=*Engrail.*

Ingrain, *v. a.* (*in* a *grain*) criliwio, criliwo, creiliwio ; lliwio yn grai ; lliwio yn gri ; lliwio yn y nwydd cri ; lliwio yn y cri ddefnydd ; lliwio cyn ei wneuthur ; dyfnliwio.

Ingrain, *a.* dyfnliwiog, dyfnliwiedig, dwfn ei liw.

A rogue ingrain, } dyhiryn o'i galon ;
A rogue ingrained, } dyhiryn o'i fodd.

Ingrappled, *a.* (o *grapple*) bachedig, crapiedig, cydfachedig, cydfachog, cynghraffog.

Ingrate, } *a.* (Ll. *ingratus*) anniolchgar,
Ingrateful, } anniolchus, anniolchgar, diddïolch, aniolgar ; anhyfryd, anfoddus.

Ingrate, *s.* dyn anniolchgar, un diddïolch, anniolchyn, anniolchwas.

Ingratefulness, *s.* anniolchgarwch, anniolychgarwch.

Ingratiate, *v. a.* (It. *ingraziarsi ;* Ll. *in* a *gratia*) ymlusgo i fodd, i ffafr, *neu* i gymeriad ; ennill bodd ; cymmeradwyo.

To ingratiate one's self with one—ymerlyn am fodd *neu* ffafr un ; ymlusgo i fodd *neu* ffafr un ; ennill bodd, ffafr, *neu* gariad

un; myned mewn parch *neu* gymmeriad gydag un.

Ingratiating, *s.* ymerlyniad am fodd *neu* ffafr; ymlusgiad i fodd *neu* ffafr; ennill bodd, ffafr, *neu* gariad.

Ingratitude, *s.* (Ff.; *in* a *gratitude*) anniolchgarwch, anniolychgarwch.

Ingrave,† *v. a.* claddu.

Ingravidate, *v. a.* (Ll. *gravidus*) beichiogi; gwneuthur *neu* beri yn feichiog; cyfebru; trymhau; llenwi; hilio, epilio.

Ingravidation, *s.* beichiogiad, beichiogrwydd.

Ingreat,† *v. a.* (o *great*) mawrhau.

Ingredient, *s.* (Ff.; Ll. *ingrediens*) cyffyr; defnydd; mysgran, cymmysgran: *pl.* cyffyriau, defnyddiau, moddion, mysgranau.

The strongest ingredient will carry the taste—y defnydd cryfaf a ddwg y blas.

Ingress, *s.* (Ll. *ingressus*) mynediad, dyfodfa, *neu* ddyfodiad i mewn; dyfodfa, trydded.

Ingress and egress—cenad i fyned a dyfod; cenad i fyned i mewn a dyfod allan; dyfodfa a mynedfa.

Ingression, *s.* (Ff.; Ll. *ingressio*) mynediad *neu* ddyfodiad i mewn; dyfodfa, dyfodiad, trydded, tryddediad.

Ingross, *v. a.*=*Engross.*

Inguana, *s.* math o eneugoeg.

Inguinal, *a.* (Ll. *inguen*) perthynol i'r arffed; arffedol, achfenol, gwerchyriol.

Ingulf, } *v. a.* (*in* a *gulf*) taflu i lynclyn, i
Engulf, } gadduglyn, *neu* i agendor; llyncu i geudod, i agendor, *neu* i gadduglyn; sugno i lynclyn; llyncu, traflyncu, golfi, sybyllu; ceueddu.

Ingulfment, } *s.* tafliad i lynclyn *neu* anoddyn;
Engulfment, } llynciad i lynclyn, i anoddyn, i gadduglyn, *neu* i agendor; sugniad i lynclyn; golfiad; llynciad, traflynciad.

Ingurgitate, *v.* (Ll. *ingurgito*) traflyncu, rheiblyncu; llyncu yn wancus, yn awchus, *neu* yn llyminog; gwancio; yfed yn helaeth; ymddifoli.

Ingurgitation, *s.* traflynciad, rheiblynciad; ymddyfoliad.

Ingustable, *a.* anhybrawf, anmhrofadwy, anchwaethadwy; nas gellir ei archwaethu *neu* brofi.

Inhabile, *a.* (Ff.; Ll. *inhabilis*) anaddas, anghyfaddas, anghymhwys, anmhriodol; anghyflëus; anfedrus, anhyfedr; anmharod.

Inhability, *s.* anaddasrwydd, anghymhwysder; anfedrusedd, anfedrusrwydd.

Inhabit, *v.* (Ll. *inhabito*) preswylio, cyfanneddu, trigo yn, preswylio yn, anneddu yn, pryseddu yn, trigiannu, trigo, anneddu, cartrefu, haddefu, pryseddu, trefu, trigfanu, tario, preswyliannu; byw, aros, bod.

Houses which no man inhabiteth—tai anghyfannedd.

All that inhabit the coast of Israel—holl drigolion ardaloedd Israel (*Iudeth* xiv. 4).

The people inhabiting the wilderness—y bobl yn yr anialwch (*Salm* lxxiv. 14).

They that inhabit these wastes of the land of Israel—preswylwyr y diffaethwch hyn yn nhir Israel (*Esec.* xxxiii. 24).

Thou daughter that dost inhabit Dibon—O breswylferch Dibon (*Ier.* xlviii. 18).

Inhabitable, *a.* (o *inhabit*) cyfanneddol, hydrig, cyfanneddadwy, preswyliadwy, trigiannol; à ellir ei gyfanneddu.

Inhabitable,† *a.* (Ff.; Ll. *inhabitabilis*) anghyfanneddol, anhydrig.

Inhabitance, *s.*=*Inhabitancy.*

Inhabitancy, *s.* trigfa, trigfan, trigias, preswylfa, arosfa, trigiant, trigiad, arosiad, cyfanneddiad, preswyliad, preswyliaeth, preswyl, trefad; cartref, haddef, preswylfod.

Inhabitant, *s.* trigiannydd, trigiannwr, preswylydd, preswyliwr, cyfanneddwr, anneddwr, pryseddwr, trigiawdr, trigiawdwr, trigwr, cartrefwr, haddefwr, trigadiad, un trigiannol; preswylferch: *pl.* trigolion.

The first inhabitants of a country—cynfrodorion, cyndrigolion, cynnhrigolion, cyndrigolion gwlad, cynfrodorion gwlad, cynnhrefedigion gwlad, cynbreswylwyr gwlad.

Inhabitants of the same place—cyttrigolion, cyd-drigolion; trigolion yr un lle.

Scattered inhabitants—trigolion gwasgaredig, trigolion gwasgarog, gwleidiadon cyngwasgar, gwasgaredigion.

Female inhabitant=*Inhabitress.*

O thou inhabitant of Lachish—preswylferch Lachis (*Mic.* i. 13).

Inhabitation, *s.* preswyliad, preswyliant, preswyl, cyfanneddiad, anneddiad, trigiant, preswyliedigaeth; preswylfa, preswylfod, annedd, anneddfa, trigfa, arosfa; poblogaeth.

Inhabited, *p. p.* preswyliedig, &c.; cyfanneddol, anneddol, trigiannol, trigol, cyfannedd.

Not inhabited—anmhreswyliedig, anghyfanneddol, anghyfannedd, annhrefedig, anmhreswyliog, anial, annhrigedig.

Inhabiter, *s.*=*Inhabitant.*

Inhabitiveness, *s.* cartrefgarwch, anneddgarwch, preswylgarwch.

Inhabitress, *s.* preswylferch, preswylwraig, trigiodres, trigiannyddes, preswylyddes, cyfanneddes, preswylioges, trigiannes; yr hon a drig, a erys, *neu* a breswylia mewn lle.

Inhalation, *s.* (Ll. *inhalatio*) tyniad i mewn gyda'r anadl; ymanadliad.

Inhale, *v. a.* (Ll. *inhalo*) tynu i mewn gyda'r anadl; anadlu i mewn; tynu i'r ysgyfaint; anadlu, atanadlu, iddanadlu; tynu i mewn; sugno i mewn.

Inhaler, *s.* anadlydd i mewn, anadlwr i mewn; ymanadlor, iddanadlydd.

Inharmonic, } *a.* anghynghaneddol, anghy-
Inharmonical, } nghaneddog, anghynghan, di-
Inharmonious, } gynghanedd, anghydseiniol, anghyssain, anghydgordiol, anghordiol, anghydgerddol, anghydlais, anghaniadaidd, dianaw; anghysson, anghytun.

Inharmony, *s.* anghynghanedd, angbynghan, anghydsain, anghydgord, anghytundeb, anghyssondeb, anghydfod.

Inhauler, *s.* (o *haul*) tynraff y cynhwylbawl.

Inhere, *v. n.* (Ll. *inhæreo*) glynu *neu* ymlynu yn mheth; glynu *neu* ymlynu wrth beth; ymlynu, glynu, greddfu, ymreddfu; bod mewn peth; dwfn lynu, dwfn ymlynu.

Inherence, } *s.* ymlyniad, ymlyniaeth, glyniad;
Inherency, } bod mewn peth; glyniad mewn, *neu* o fewn peth; cynhenidrwydd; greddfiad, ymreddfiad; ynfodolaeth.

Inherent, *a.* cynhenid, cynnwynol, greddfol, naturiol, anianol; yn glynu *neu* ymlynu yn; yn glynu *neu* ymlynu o fewn un; yn aros *neu* drigo yn *neu* mewn un; yn aros *neu* drigo yn

mheth; à crys *neu* à drig yn un *neu* yn mheth; yn nglŷn; elwig.
Inherent qualities—cadeithi, cyferddoniau, cynddoniau, cynnoniau, doniau cynhenid, doniau cynnwynol, cynneddfau.
Inherit, v. (Ff. *héritер*; Ysp. *heredar*; o'r Ll. *hæres*) etifeddu; meddiannu, meddu, perchenogi; tifeddu, etifotreftadu, tattrefu.
To inherit together—cydetifeddu; cydfeddiannu; etifeddu o'r cyd.
Inheritability, s. etifeddoldeb, etifeddolrwydd, treftadoldeb, tattrefoldeb, etifoldeb.
Inheritable, a. etifeddadwy, tattrefadwy, tifeddadwy; etifeddol, treftadol, tattrefol, tifeddol.
Inheritably, ad. yn etifeddol, wrth etifeddiaeth, wrth dreftadaeth.
Inheritance, s. etifeddiaeth, treftadaeth, treftad, tattref, etifeddiant, etifiant, tifeddiaeth, tifeddiant, priodoriaeth, dygwydd tir *neu* dda; meddiant, meuedd; rhandir.
Paternal inheritance—treftadaeth, tattref.
That comes by inheritance — treftadol, etifeddol.
Inheritance by escheat—etifeddiaeth ddygwydd.
One who claims a right of inheritance—dadenhuddwr, dadanhuddwr.
Inheritor, s. etifedd, etifeddwr, treftadog, tifedd, tifeddwr.
Inheritress, } s. (o *inheritor*)=*Inheritrix*.
Inheritrice, }
Inheritrix, s. etifeddes, treftadoges, tifeddes.
Inherse, v. a. (*in* a *herse*) gosod mewn cofadail anglsddol.
Inhesion, s. (Ll. *inhæsio*)=*Inherence, Inherency*.
Inhiation,† s. (Ll. *inhiatio*) dyhead, taer awydd.
Inhibit, v. a. (Ll. *inhibeo*) gwahardd, gwardd, gwarafun, lluddias, lluddio, rhwystro, dyor, gwarddu, nadael, attal, llesteirio, gwahardd i, gwarafun i.
Inhibition, s. (Ff.; Ll. *inhibitio*) gwaharddiad, gwarafuniad, gwahardd, gwaharddiaeth, gwaharddedigaeth, gwarafuniaeth, gwarddiad, gwardd, rhwystrad, rhwystr, lludd, llestair, attaliad, attal; gwaharddeb, gwarafuneb.
Inhibitory, a. gwaharddol, gwarafunol, gwaharddedigol, gwarddedigol, gwarddol, attaliol, rhwystrol.
Inhold, v. a. cynnwys yn; cynnwys ynddo ei hun; bod yn gynhenid yn *neu* mewn; hunan gynnwys.
Inholder,† s. preswylydd, trigiannydd.
Inhoop, v. a. (*in* a *hoop*) cau i mewn; argau, caethiwo.
Inhospitable, a. anllettygar, aflettygar, anllettyog, anhywest, anghroesawus, anghroesawgar, anresawgar; anmharod *neu* hwyrfrydig i ddderbyn dyeithriaid; anhynaws, anfwyn, *neu* annhirion wrth ddyeithriaid; digroesaw i ddyeithriaid.
Inhospitableness, } s. anllettygarwch, aflettygarwch, anhywestrwydd, anhywestedd, anysbydwriaeth; anmharodrwydd *neu* hwyrfrydigrwydd i ddderbyn *neu* lettya dyeithriaid; anhynawsedd *neu* anfwynder wrth ddyeithriaid *neu* lettywyr.
Inhospitality, }
Inhuman, a. (Ll. *inhumanus*; Ff. *inhumain*) anynol, creulawn, anwar, anwaraidd, milein, milain, ffyrnig, dywal, cïaidd, dideimlad, annhosturiol, didosturi, annhyner, anhynaws.
Inhumanity, s. annynoliaeth, annynoldeb, creulondeb, creulonder, creulonedd, creuloni, anwaredd, anwariaeth, mileinrwydd, ffyrnigrwydd, dywalder, dideimladrwydd, cïeidddra, cuelli, annyniad.
Inhumate, } v. a. (Ll. *inhumo*) claddu, daiaru;
Inhume, } gosod yn y ddaiar.
Inhumation, s. claddiad, claddedigaeth, daiariad.
Inimaginable, a. annychymygadwy, annyfaladwy, anhydyb; nas gellir ei ddychymygu.
Inimical, a. (Ll. *inimicus*) gelynol, gelyniaethol, gelyniaethus, gelynus, gwrthwynebus, cas; niweidiol; angharedig, annhirion, anghyfeillgar; croes, gwrthus.
Inimitability, s. anhefelwch, anefelychedd, anefelycholdeb, annynwaredoldeb; bod peth yn anefelychadwy; anhefelychedigaeth, anefelychadwyaeth.
Inimitable, a. anefelychadwy, anhefelychadwy, dihefelydd, annynwaredadwy, anghanlynadwy, annylynadwy, annylynol, anarddulliadwy, aneilfyddadwy, aneiluniadwy, anghyfluniadwy, anefelychol, anfunudol; digymhar, anghymharol, rhagorol, digyffelyb, digynnyg; nas gellir ei efelychu.
Inimitably, ad. yn anefelychadwy, &c.; mewn modd anefelychadwy; yn rhagorol dros ben.
Iniquitous, a. (o'r Ll. *iniquitas*) anghyfiawn, anuniawn, anonest, anwir, anwireddus, cam, traws, dyfeiliornus, camweddus; drwg, drygionus, anfadus, anfad.
Iniquity, s. (Ll. *iniquitas*; Ff. *iniquité*) anwiredd, anghyfiawnder, anuniondeb, anuniondeb, anonestrwydd, cam, camwedd, trawsedd, trawsder, trawsineb, drygioni, pechod, troseddd, dyfeiliorn, dyfeiliornedd, camdwy; peth anwir.
To commit iniquity—gwneuthur anwiredd, &c.; troseddu.
Thoughts of iniquity—meddyliau anwir.
Iniquous,† a. (Ll. *iniquus*) anghyfiawn.
Inirritability, s. anhyddigrwydd, anhygoddrwydd, anhyffromder, diddigrwydd.
Inirritable, a. anhyddig, anhyffrom, anhygawdd, anhylid, diddig; anhawdd ei *neu* i'w ddigio; anhawdd ei gyffröi.
Inirritative, a. anghyffroawl, anennynol, anllidiog, anllidus, anhygoddus.
Inisle,† v. a. (*in* ac *isle*) amgylchu, amgylchynu.
Initial, a. (Ff.; Ll. *initialis*) dechreuol, dechreol; perthynol i'r dechreu; à saif *neu* à fydd yn y dechreu; cychwynol, egwyddorol; cyntaf.
Initial letter=*Initial*, s.
Initial, s. llythyren gyntaf *neu* ddechreuol gair; cynlythyren, blaenlythyren, rhaglythyren: *pl.* dechreuolion.
Initially, ad. yn ddechreuol; ar y dechreu.
Initiate, v. (Ll. *initio*) egwyddori, cynwyddori; addysgu, hyfforddi, dysgu; dechreu, dechreu ar; derbyn i mewn; derbyn i gymdeithas; urddo, graddio, cyssegru; caniatäu.
To initiate one in *or* into—egwyddori un mewn *neu* yn.
Initiate, a. anarferedig, anarferol, newydd; dechreuedig; egwyddoredig.
Initiation, s. (Ll. *initiatio*) egwyddoriad, eg-

wyddoriaeth, cynwyddoriad; dechreuad, cychwyniad; derbyniad *neu* ddygiad i mewn; y radd gyntaf, yr urddau cyntaf.

Initiative, *a.* egwyddorol; à dueddo i egwyddori.

Initiative, *s.* (Ll. *initium*) dechreuad, dechreu, cychwyn, cychwyniad, cychwynfa; gallu i ddechreu.

Initiatory, *a.* egwyddorol, dechreuol, cychwynol, dechreuedigol; à dueddo i egwyddori; rhagarweiniol, cyfarweiniol, tryddygol.

Initiatory, *s.* defod egwyddorol *neu* ragarweiniol.

Inition, *s.* (Ll. *initium*) dechreuad, dechreu.

Inject, *v. a.* (Ll. *injectus, injicio*) taflu, bwrw, *neu* ergydio i mewn; chwistrellu i mewn; chwistrellu; taflu, bwrw, iddyru.

Injection, *s.* (Ff.; Ll. *injectio*) tafliad *neu* chwistrelliad i mewn; chwistrelliad, iddyriad; chwistrellwy, rhefrolch; llenwad.

Injoin, *v. a.*=*Enjoin.*

Injucundity, *s.* (Ll. *injucunditas*) anhyfrydwch, anhyfrydedd, annigrifwch, aflonder, aflawenydd.

Injudicable, *a.* anfarnadwy, anhyfarn; na ddaw dàn farn.

Injudicial, *a.* anghyfreithiol; heb fod yn ol ffurfiau y gyfraith.

Injudicious, *a.* annoeth, anghall, ansynwyrgall, ansynwyrlawn, ansynwyrol; dïamcan, dïamcaniaeth, digyngyd, digynghor, difarn; heb na barn nac amcan.

Injudiciousness, *s.* annoethineb, annoethder, annoethedd, anghallineb; dïamcanrwydd.

Injunction, *s.* (Ll. *injunctio*) gorchymyn, arch, archiad, cymmyniad, gosodiad, gorddawd; rhoddiad ar un megys dyledswydd; gwahardddeb, gwaharddwys.

Injure, *v. a.* (Ll. *injuria;* Ff. *injure, injurer*) niweidio, drygu, niwedu, eniweidio, eniwo, erniwo, eniwedu, colledu; gwneuthur cam à; briwo, briwio, anafu; dolurio, poeni; argyweddu, asgenu; sarhau; tori; troseddu; gwaethygu.

Ye have not injured me at all—ni wnaethoch i mi ddim cam; ni wnaethoch ddim cam à mi.

Injured, *p. p.* niweidiedig, &c.; à dderbyniodd gam; à gafodd gam; à dderbyniodd niwed *neu* golled; à gafodd niwed *neu* golled; y gwnaed cam âg ef; y gwnaed cam iddo; à niweidiwyd.

Injurer, *s.* niweidiwr, drygwr, drygydd, argyweddwr; à wnaeth gam.

Injurious, *a.* (Ll. *injurius*) niweidiol, colledus, argyweddus, niweidiog, erniwol, eniweidiol, eniwol, camweddus, camweddol, camweddog, anghyfiawn, traws; sarhäus, sarhadus, enllibus, trahäus; niweidiannus, dryglawn, drwg, drygus.

Injuriousness, *s.* niweidioldeb, colledusrwydd, argyweddusrwydd, camweddusrwydd, anghyfiawnder, trahausder; niwed, colled.

Injury, *s.* (Ll. *injuria*; Ff. *injure*) niwed, niwaid, cam, camwedd, camwri, colled, eniwed, erniwed, erniwiant; anghyfiawnder, dirdra; sarhad, sarhäed; enllib; blinder; drwg, argywedd; gwarthâd.

To do one an injury—niweidio un; gwneuthur cam âg un.

The highest injury—y cam mwyaf, y golled fwyaf; dirdra, traha.

Injustice, *s.* (Ff.; Ll. *injustitia*) anghyfiawnder, cam, camwedd, anunionder, anuniondeb, aniawnder; anghyfraith; dyfeiliorn.

It is a great piece of injustice—llwyr gam ydyw.

Ink, *s.* (Is. *inkt;* Ff. *encre*) du, du ysgrifenu, inc, ysgrifwy, ysgriflyn.

Printing ink—argraffwy, inc argraffu.

Pen and ink—pin ac inc; ysgrifell ac ysgrifwy.

To do over with ink—duo; rhoi du ar; incio.

To write with ink fairly—ysgrifenu à du yn deg.

Ink, *v. a.* duo; rhoi du ar; incio; dwbio à du.

Inkbag, *s.* dugod, dugoden, dugwd.

Inkblurred, *a.* duedig, dufanedig; wedi ei dduo *neu* ddiwyno âg inc.

Inkhorn, *s.* corn du, dugorn, corn du ysgrifenu, inc-gorn, corn inc.

Inkiness, *s.* (o *inky*) duogrwydd, düwch, duder.

Inkle, *s.* llinynwe, culwe, rhimwe, rhimynwe; ysnoden.

Inkling, *s.* (o *incline*) lledhysbysrwydd, lledarwydd, arwydd, awgrym, amnaid, lledfynag, gogrybwyll, crybwyll, corbwyll, eddrin, gorybudd; tuedd, gogwydd, dymuniad.

To have an inkling of a thing—cael lledhysbysrwydd, lled-wybodaeth, lledhanes, *neu* ledfynag am beth; cael awgrym o *neu* am beth; cael lledarwydd o beth; cael brith arwynt ar beth; cael peth hysbysrwydd am beth; lled-arogli peth; brith ddeall peth; goddeall peth, lled-wybod peth.

To give an inkling—awgrymu, lledhysbysu, rhoi awgrym, lledgrybwyll, gogrybwyll; rhoi peth hysbysrwydd.

Inkmaker, *s.* gwneuthurwr du ysgrifenu, ysgrifwywr, ysgriflynwr.

Inknit, *v. a.* gwau mewn, gwau yn, gwau i mewn, gwau o fewn.

Inknot, *v. a.* (*in* a *knot*) cylymu, clymu.

Inkstand, *s.* ysgrifensaf, ysgriflestr, llestr inc, inc-saf.

Ink-stone, *s.* inc-faen, maen inc.

Inky, *a.* (o *ink*) du, duog, duaidd, fel inc.

Inlace, *v. a.* ynsideru; addurno âg amrywion.

Inlaid, *p. p.* (o *inlay*) amryddarn, amrywaith; brithosodedig; hulgoediog, arddalenog; disiog amryliw; wedi ei wneuthur ar wedd gwaith y gwenyn.

Inland, *a.* (*in* a *land*) canoldirog, canoldirol, dïarfor, dïarforol, dïarforog, ynnhirog, ynnhir, difor, anarfor, anarforol, canoldiraidd, perfeddwladol; perfedd, cymherfedd; mewnol; cartrefol, cartrefig; pell o'r môr.

Inland country—canoldir, perfeddwlad, canolwlad, perfedd-dir, gwlad berfedd, gwlad ddïarfor, gwlad ynnhirog, gwlad ynnhir, gwlad ganoldirog, gwlad gymherfedd, angorwlad, dïarfordir.

Inland sea—môr canoldir, môr canoldirol, môr ynnhirog, môr ynnhir, canolfor.

Inland town—tref ddïarfor, tref ganoldirol, &c.; tref ganoldir, canoldref.

Inland trade—masnach gartrefol; masnach ynnhirog.

Inland, *s.* canoldir, perfedd-dir, tir dïarfor, tir cymherfedd, perfeddwlad, canol gwlad, canolbarth, anarfordir, dïarfordir, angorwlad.

Inlander, *s.* canoldirwr, perfeddwladwr, gwr

o'r canoldir, gwr o'r berfeddwlad, gwr ynnhir: *pl.* ynnhiriaid, ynnhirogion.

Inlandish, *a.* canoldiraidd, canoldirog, dïarfor, ynnhirog; cartrefol; brodorol.

Inlapidate, *v. a.* (Ll. *in* a *lapis*) caregu, maenu, maeneiddio; troi yn gareg.

Inlaw, *v. a.* (*in* a *law*) dadanaddwyno, dad-ddinoddi; rhyddhau oddi wrth farn herwriaeth *neu* anaddwyniad; dwyn dân nawdd y gyfraith.

Inlay, *v. a.* (*in* a *lay*) arwynebu, arddalenu, goruchwynebu, hulgoedio; brithosod, mewnosod, ynsodi, brithaddurno; gosod mân ddryllias amryddull ac amryliw mewn gwaith; britho â defnyddiau o amryw liwiau; ystyllodi yn amryliw; amrywio â dernynau amryliw; brithweithio, amryfalu; gweithio ar wedd gwaith gwenyn.

Inlay, *s.* y defnydd i arwynebu *neu* arddalenu âg ef; y peth i'w ynsodi; yr ynsawd.

Inlayer, *s.* arwynebwr, arddalenwr, arddalenydd, ynsodwr, brithosodwr.

Inlaying, *s.* arwynebiad, arddaleniad, goruchwynebiad, ynsodiad, brithweithiad, brithwaith.

Inlet, *s.* (*in* a *let*) geneu, ceg, geneuffordd, ffrydle, adwy, adwy ddwfr, dyfr-agorfa, dyfrfa, ffordd, gollyngfa, gollyngfa i mewn; dyfodfa; dyfodfa i mewn; mynedfa i; lle i ddyfod *neu* i fyned i mewn; camlas, ebach, cilfach, machwy, pil.

Inlet of the sea—morgamlas, mornant, moryd, morebach, morgilfach, morge.

Inlist, *v.*=*Enlist.*

Inlock, *v. a.* cloi *neu* gau i mewn; cloi *neu* gau ar; cloi un peth gyda'r llall.

Inly, *a.* (*in* a *like*) mewnol, tufewnol, o fewn, oddi mewn; nes *neu* nesaf i mewn; dirgel, cyfrinachol.

Inly, *ad.* yn fewnol, &c.

Inmate, *s.* (*in* a *mate*) cytty, cyttŷwr, llettŷwr, cydlettŷwr, gwestai, cyttydd, bydafog; un cytty âg un; un â drigo yn yr un ty ag un; un oddi mewn; trigiannydd: *pl.* cyttyolion, cyttywyr, cyttyddion.

Inmate, *a.* cyttyol, cytty, cyttyddol, bydafog; â dderbyniwyd yn gytty.

Inmost, *a.* (*in* a *most*) nesaf, pellaf, *neu* eithaf i mewn; mwyaf tufewnol, mwyaf mewnol; cymherfeddaf; dirgel; dirgelaf; dyfnaf.

Inn, *s.* (S.) gwestty, gwestfa, gwestle, lletty cyffredin, lletty, llettyfa, tafarn, tafarndy, ty tafarn, gwest, ostl, ostri.

Inns of court—rheithwesttai, rheithostlau, gwesttai y gyfraith, gwestlysoedd, ysbyttai cyfreithwyr; rheithglasau.

Inns of chancery—gwesttai y canghellys.

Master of an inn=*Innkeeper.*

Inn, *v.* llettya, llettyu, tyo; rhoi *neu* ddodi dân do; cymmeryd lletty.

To inn corn—cywain yd i mewn; cywain yd adref, i'r ysgubor, *neu* i'r ydlan; dwyn yd dân do; tyo yd; cywain, cynnull.

To inn cattle—tyo anifeiliaid; rhoi, gosod, *neu* ddodi anifeiliaid mewn ty; dwyn anifeiliaid dân do.

Innate, *a.* (Ll. *innatus*) cynhenid, cynnwynol, greddfol, naturiol, anianol, genedigol, mewnol; ardyfol, pendyfol.

Innate ideas—delfrydau cynhenid.

Innated,† *a.*=*Innate.*

Innateness, *s.* cynhenidrwydd, cynnwynoldeb, cynnwynolder, cynnwynolrwydd, greddfoldeb, greddfolrwydd, anianoldeb.

Innavigable, *a.* (Ll. *innavigabilis*) anfordwyol, anfordwyadwy, anfordadwy; nas gellir ei fordwyo; nas geill llong nofio ynddo.

Inner, *a.* (o *in*) nes i mewn, nes i fewn; nesaf i mewn, nesaf i fewn; tufewnol, mewnol; oddi mewn, oddi fewn, o fewn; dirgelach.

The inner court—y cyntedd nesaf i mewn.

The inner house—y ty o fewn; y ty oddi mewn.

The inner gate—y porth oddi mewn; y porth nesaf i mewn; y porth mewnol.

The inner man—y dyn oddi mewn.

An inner chamber—ystafell fewnol; ystafell ddirgel.

Innerly, *ad.* yn fwy mewnol; yn mhellach i mewn.

Innermost, *a.* nesaf, pellaf, *neu* eithaf i mewn; mwyaf tufewnol, mwyaf mewnol; cymherfeddaf; dirgelaf; dyfnaf.

Innermost parts—ceudod; merion; perfedd-ranau; cilfachau; celloedd; rhanau nesaf i mewn.

In the innermost parts of the mountains—yn nghilfachau y mynyddoedd.

Innervation, *s.* (*in* a *nerve*) gwendid, egwander; cryfhad, cyfnerthiad, gwrygiad.

Innerve, *v. a.* cryfhau, grymusu, cyfnerthu, nerthogi, nerthocäu, gwrygio, arialu.

Innholder, } *s.* = { *Innkeeper.*
Innkeeper, } { *Innholder.*

Inning, *s.* (o *inn*) tyad, cywain, cynnull; dygiad dân do; dygiad i mewn; ennill, tro.

Innings, *s. pl.* ennillion; tiroedd â ennillwyd oddi ar y môr.

Innkeeper, } *s.* (*inn*, *keep*, a *hold*) tafarnwr,
Innholder, } tafarnydd, gwesttŷwr, ostriwr, ceidwad lletty cyffredin: *f.* tafarnwraig, tafarnes, llettywraig, llettyes.

Innocence, } *s.* (Ll. *innocentia*) diniweid-
Innocency, } rwydd, gwiriondeb, purdeb, puredd, glendid, glendid buchedd, dinamedd, diddrygedd, difeiedd, cleuder; uniondeb *neu* uniondeb bryd ac amcan.

Innocent, *a.* (Ff.; Ll. *innocens*) diniwed, diniwaid, gwirion, diddrwg, dïeuog, dinam, dïargyfedd, difai, glân, aneuog, diberygl; pur; cyfreithlawn.

Innocent of a crime—rhydd *neu* lân oddi wrth ddrwg weithred.

Simply innocent—mulwirion.

Innocent, *s.* gwirion, gwirioniad, gwirionyn, un gwirion, un diniwed; symlyn: *pl.* gwirioniaid.

Innocents' Day—Gŵyl y Gwirioniaid, dydd Gŵyl y Gwirioniaid, Gŵyl y Mil-feibion, dydd Gŵyl y Mil-feibion=Rhagfyr 28.

Innocently, *ad.* yn wirion, yn ddiniwed; heb feddwl drwg.

Innocuous, *a.* (Ll. *innocuus*) diniwed, diniwaid, diddrwg, diberygl, anniweidiol.

Innocuousness, *s.* diniweidrwydd, diddrygedd.

Innominable, *a.* anenwadwy; nad ydyw i'w enwi.

Innominate, *a.* dïenw, heb enw.

Innovate, *v.* (Ll. *innovo*; Ff. *innover*) newyddu, newyddiannu, newyddlunio, newyddio, newyddoli; newid defod; newid defodau sefydledig gân ddwyn i mewn rai newyddion yn eu lle; codi defodau *neu* dybiau newyddion;

dwyn i mewn newydd bethau; cyfnewid, newid.

There are some so new-fangled, that they would innovate all things—y mae rhai â'u gwŷn gymmaint ar bob ammeuthyn, fel y chwennychent newyddu pob peth.

Innovation, *s.* (Ll. *innovatio*) newyddiant, newyddiad, newyddluniad; newidiad defodau sefydledig; codiad defodau ac arferion newyddion; defod-newidiad, defod-newid; arferiad newydd, arfer newydd, defod newydd; newyddbeth.

Desirous of innovation—chwannog i newyddiadau; chwannog i ddefodau ac arferion newyddion; hoff o newyddiant; hoff o newyddbethau.

Innovator, *s.* newyddwr, newyddiedydd; codwr defodau *neu* dybiau newyddion; defod-newidydd; dygwr i mewn bethau newyddion; newidiwr.

Innoxious, *a.* (Ll. *innoxius*) diniwed, diniwaid, diddrwg, diberygl, anniweidiol, diargywedd, diadwyth; anheintus.

Innoxiousness, *s.* diniweidrwydd, diddrygedd, anniweidioldeb.

Innuendo, *s.* (Ll. o *innuo*) awgrym, amnaid, arwydd, lled arwydd, lledhysbysrwydd, lledhysbysiad, byrson, gogrybwyll, gonir, lledfynag, corbwyll, crybwyll; cymmal cyhuddgwyn.

Innuent, *a.* (Ll. *innuens*) arwyddol, arwyddocaol, ystyrfawr, pwysig, pwysfawr.

Innumerability, } *s.* aneirifedd, anhyrifedd,
Innumerableness, } afrifedd, afrifoldeb, afrifad, aneirifedigaeth.

Innumerable, *a.* (Ll. *innumerabilis*) aneirif, afrifed, afrif, afrifol, annifeiriol, anhyrif, dirifedi, dirif, afrifadwy; nas gellir ei rifo; heb gyfrif arno.

Innumerably, *ad.* yn aneirif, &c.; tu hwnt i gyfrif; heb gyfrif arno.

Innumerous, *a.* aneirif, afrifed, afrifol, dirifedi, annifeiriol, anhyrif.

Innutrition, *s.* anfaeth, anfaethiant, anfagwraeth, diffyg maeth, gwall maeth.

Innutritious, } *a.* anfaethol, anfaethlawn, di-
Innutritive, } faeth, anfaethus; heb faeth ynddo.

Inobedience, *s.* anufydd-dod, anufyddhad, anufyddiant, anufyddgarwch, pall ufydd-dod.

Inobedient, *a.* anufydd, anufyddgar.

Inobservable, *a.* anweladwy, anghanfyddadwy, anhywel; annodadwy, anhynod, ansylwadwy; nas gellir dàl sylw arno.

Inobservance, *s.* ansylw, diffyg sylw; anystyraeth, anofaledd, diofalwch, esgeulusder, esgeulusdod; gwall; anufydd-dod.

Inobservant, *a.* disylw; heb gymmeryd sylw; anystyriol, anofalus, diofal.

Inobservation, *s.* ansylwad, ansylw; diffyg dàl sylw; gwall sylw, gwall sylwi; anystyriaeth.

Inobtrusive, *a.* anymwthgar; anchwannog i ymwthio.

Inobtrusiveness, *s.* anymwthgarwch.

Innoccupation, *s.* analwedigaeth, analwad, diffyg galwad, diffyg gwaith.

Inoculable, *a.* impiadwy, bywulladwy.

Inoculate, *v.* (Ll. *inoculo*) impio, bywullu, llygad-impio, blagur-impio; gosod y frech wèn; heintimpio.

To inoculate the small-pox, } impio y
To inoculate for the small-pox, } frech wèn; impio y frech; gosod y frech wèn.

Inoculation, *s.* (Ll. *inoculatio*) impiad, bywulliad, blagur-impiad, llygad-impiad; heintimpiad.

Inoculator, *s.* impiwr, impydd, impiedydd, bywullwr.

Inodiate,† *v. a.* (Ll. *in* ac *odium*) gwneuthur yn gas.

Inodorate, } *a.* (Ll. *in* ac *odoratus*) disawr, an-
Inodorous, } sawrus, ansawyrus, diarogl, heb arogl.

Inoffensive, *a.* didramgwydd, annhramgwyddus; diniwed, diddrwg; anwrthwynebus, diwrthrus, anwrthrus.

Inoffensively, *ad.* yn ddidramgwydd, &c.; heb roddi tramgwydd i neb; heb wneuthur niwed i neb.

Inoffensiveness, *s.* diniweidrwydd, diddrygedd, diniweidiogrwydd, annhramgwyddusrwydd; anhygoddiant.

Inofficial, *a.* answyddol, answyddogol.

Inofficious, *a.* anghymmwynasgar, digymmwynas; anfwyn, anfoesgar; angharedig, angharuaidd, anhynaws; anymyrgar, anymyrol, anymyrus; anaddas i swydd; anofalus.

Inoperation,† *s.* gweithrediad; goruchwyliaeth; dylanwad.

Inoperative, *a.* anweithiedigol, anweithredol, anweithredus, anweithgar, anweithiol, anhywaith, aneffeithiol.

Inopinate,† *a.* annysgwyliedig, annysgwyl; disyfyd, swta.

Inopportune, *a.* anghyfleus; anamserol, annhymmoraidd, anmhrydlawn; anghyfaddas; dïegwyl, dïadeg, dibryd.

Inoppressive, *a.* anormesol, anorthrymus, anorthrymol, anormeilus, anormeiliog, annhreisig, diormes.

Inopulent, *a.* anghyfoethog, anoludog, digyfoeth, diolud.

Inordinacy, *s.*=*Inordinateness*, &c.

Inordinate, *a.* (Ll. *inordinatus*) afreolus, anllywodraethus, aflywodraethus, afreolaidd, annhrefnus; anghymmedrol, anghymmesur, anghymmesol, trachwantus, anweddol, gormodol, gormoddol, gormodd, diraith, direol; tra-, rhy-.

Inordinate desire — trachwant, blys, chwant, dirchwant; chwant *neu* ddymuniad afreolus.

Inordinate love—traserch, rhyserch, trachariad, rhygariad.

Inordinate love of riches — trachwantus serch golud bydol.

Inordinate affection—gwŷn, nwyd afreolus.

Inordinateness, } *s.* afreolusrwydd, annhrefnus-
Inordinacy, } rwydd, anghymmedroldeb, anghymmedrolder, anghymmedrolaeth, afreoleiddrwydd; gormodedd.

Inordination, *s.* afreoledd, afreolaeth, annhrefn, annhrefniad; anghymmedrolder.

Inorganic, } *a.* anghyfluniol, anmheiriannol,
Inorganical, } anmheiriannig, anardumig, anardumiol, anermigol, digyfansawdd, anghymheiriannol, anghorfinol, anofferynol, anghrethol.

Inorganized, *a.* anghyfluniog, anmheiriannog, anghyfluniedig, anardumiedig; heb ei gyflunio, &c.

Inosculate, *v.* (Ll. *in* ac *osculatus*) cyfuno, cyssylltu, ymuno, ymgyfuno, ymgydio, ymgys-

sylw, ymgusanu, ymguso, cusanu, cydfinio, geneugydio.

Inoculation, *s.* cyfuniad, cyssylltiad, ymuniad, ymgyfuniad, ymgyssylltiad, ymgusiad, cydfiniad, geneugydiad.

Inquest, *s.* (Ff. *inquête*; Ll. *inquisitio*) ymofyniad, ymofyn, chwiliad, ymchwiliad, holiad, boledigaeth, ymholiad, ymgais, chwil, chwilfa; rheithymchwil, rheithchwiliad, rheithchwil; rheithwyr; rhaith, profraith; trengholiad, trengchwiliad, marw-holiad.

Coroner's inquest—trengholiad, ymholiad corffynad, ymchwil trengholwr.

The grand inquest—y penrheithwyr, yr uchelreithwyr; yr uchelraith.

Inquiet,† *v. a.* aflonyddu, terfysgu, blino.

Inquietation,† *s.* aflonyddiad, aflonyddwch.

Inquietude, *s.* aflonyddwch, anesmwythder, anesmwythdra, anesmwythyd, anorphwys, orphwysdra; cythrwfl, terfysg, cyffro.

Inquinate, *v. a.* (Ll. *inquino*) halogi, aflanhau, llygru, diwyno, budro, llychwino.

Inquination, *s.* halogiad, llygriad, halogrwydd, halogedigaeth, aflanhad, diwyniad, budrad.

Inquirable, *a.* ymofynadwy, gofynadwy.

Inquire, *v.* (Ff. *enquérir*; Ll. *inquiro*) ymofyn, gofyn, holi, ceisio, chwilio, ymofyn am, ymofyn â, ymoralw, ymorol, ymoroli, ymgeisio, ymgais, ymofynyd, ymorol am; ymgynghori, ymgynghori â.

To inquire diligently—ymofyn yn fanwl; ymholi yn fanwl; ymofyn yn dda; ymofyn yn ddyfal; manwl chwilio, manol chwilio, meinholi, traholi.

Let us inquire into the matter—chwiliwn *neu* holwn y peth *neu* y mater; ymofynwn yn nghylch y peth *neu* y mater.

To inquire often—mynych ofyn.

Inquirent, *a.* (Ll. *inquirens*) ymofynol, ymchwiliadol.

Inquirer, *s.* ymofynwr, ymofynydd, ymofyniedydd, gofynwr.

Inquiring, *a.* ymofyngar, ymofynol, ymchwilgar, ymholgar, holgar, ymorolgar.

Inquiry, *s.* ymofyniad, ymholiad, ymofyn, holiad, chwiliad, ymchwiliad, ymoralw, ymoralwad, ymorol, gofyniad.

To make inquiry into—holi, chwilio, ymofyn am; holi, ymofyn *neu* chwilio yn nghylch; gwneyd ymofyniad *neu* ymchwiliad i; ymholi i, ymchwilio i.

Writ of inquiry—ymofynwys, gwŷs ymchwiliad.

Inquisition, *s.* (Ll. *inquisitio*) ymofyniad, chwiliad, ymofyn, ymchwiliad, holiad, gofynedigaeth, holedigaeth, holawd, chwil, trychwiliad; rheithfarn, dedfryd, profraith, rhaith; chwil-lys, chwilys, chwiliadlys, holiadlys.

Court of inquisition—chwil-lys, chwilys, chwiliadlys, holiadlys.

To make inquisition—ymofyn, chwilio, holi, ymchwilio, ymholi, ymorol; gwneyd ymofyniad.

Let the judges make diligent inquisition—ymofyned y barnwyr yn dda.

I will begin to make inquisition of them—dechreuaf ymofyn am danynt hwy.

Inquisition shall be made of her children—ymofynir am ei phlant hi; fe fydd edryeh ar ei phlant hi.

Inquisitional, } *a.* ymofynol, holedigol, chwil-
Inquisitionary, } iadol, holiadol.

Inquisitive, *a.* ymofyngar, ymchwilgar, ymholgar, ymorolgar, holgar, ymofynol, gofynol, chwilfrydig; gorchwilgar; hoff o ymofyn.

Inquisitive, *s.* un ymofyngar, &c.; ymofynwr, holgarwr, chwilgarwr.

Inquisitiveness, *s.* ymofyngarwch, chwilfryddedd, chwilgarwch, ymchwilgarwch, holgarwch, chwilfrydigrwydd, gorchwilgarwch.

Inquisitor, *s.* (Ll.) ymofynwr, ymofynydd, chwiliedydd, chwiliwr, holwr, holydd, holiedydd; chwiliadlyswr, chwilyswr; aelod o'r chwiliadlys.

Inquisitorial, *a.* ymofynol, ymofyniadol, gofynedigol, holiadol, chwiliedyddol, chwiliedyddaidd; chwiliadlysol, chwilysol, chwil-lysaidd, perthynol i'r chwil-lys; trawsfarnol.

Inquisitorious, *a.* ymofynol, gofynedigol, ymchwilgar, ymorolgar, chwilfrydig; yn meinholi, yn chwilio yn fanwl.

Inrail, *v. a.* (*in* a *rail*) amgledru, amreilio, cledru, rheilio; cau i mewn â chledrau *neu* reiliau.

Inroad, *s.* (*in* a *road*) ymgyrch, cyrch, rhuthr, ymred, rhysgyr, ymgyrchiad, rhysgyriad, ymosodiad, rhuthriad, rhuthrad, ymruthriad, ergyrchiad; rhyfelgyrch, cadgyrch; cyrch *neu* ruthr i wlad y gelyn; gormes, trais, anrhaith.

Inrolment, *s.*=*Enrolment*.

Insafety, *s.* anniogelwch.

Insalubrious, *a.* afiachus, afiach, afiechin.

Insalubrity, *s.* afiechyd, afiachusrwydd, afiechineb.

Insalutary, *a.* afiachus, afiach, afiachol, afiechin, afiechydol; anniogel.

Insanability, } *s.* anfeddygoldeb, anfeddygol-
Insanableness, } rwydd, anhywelledd, anhywelliant, anwelladwyaeth, difeddygedd; cyflwr anwelladwy *neu* anfeddyginiaethol.

Insanable, *a.* (Ll. *insanabilis*) anwelladwy, anfeddygol, difeddyg, anfeddyginiaethol, anfeddygadwy, aniachadwy, anhywell; nas gellir ei iachâu; anaele.

Insanably, *ad.* yn anwelladwy, &c.; mewn modd anfeddygol.

Insane, *a.* (Ll. *insanus*) gorphwyllog, gorphwyllus, gwallgofus, gwallgof, anmhwyllog, ynfyd, lledfrydig; allan o'i gof *neu* bwyll; maes o'i gof; penwan, chwibwrn, gwibwrn, syfrdan, dibwyll.

Insane, *s.* un gorphwyllog, (*f.* un orphwyllog), dyn gorphwyllus: *pl.* gwallgofiaid, gorphwyllogion, lledfrydigion.

Hospital for the insane—ysbytty gwallgofiaid, gwallgofdy, gorphwyllfa, gorphwylldy, ynfytty.

Insaneness, *s.*=*Insanity*.

Insanity, *s.* (Ll. *insanitas*) gwallgofrwydd, gorphwyll, gwallgof, gorphwylldra, gorphwylledd, ynfydrwydd, gorphwyllogrwydd, lledfrydigrwydd, lledfrydedd, lledfryd, anmhwyll.

Insapory,† *a.* (Ll. *in* a *sapor*) diflas, dichwaeth, merf, disawr.

Insatiable, } *a.* (Ll. *insatiabilis*, *insatiatus*) an-
Insatiate, } niwall, annigonol, diwala, anhylanw, anniwalladwy, annigonadwy, anniwallus; nad oes digon iddo; nad oes digoni *neu* ddiwallu arno; nas gellir ei ddigoni *neu* ddiwallu; anhawdd ei lenwi *neu* ddigoni;

gwancus, gorwancus, awyddus, anogawn; na wel mo'i wala.

Insatiableness, } *s.* anniwallrwydd, annigonol-
Insatiety, } deb, annigonolrwydd, gwanc, gorwanc.

Insatiably, } *ad.* yn anniwall, &c.; heb gael
Insatiately, } byth mo'i ddigon.

Insatisfaction, *s.* anfoddlondeb, anfoddlonrwydd, anfoddineb, anfoddhad, anfoddlonrwydd.

Insaturable, *a.* (Ll. *insaturabilis*) anniwalladwy, annigonadwy, anniwall, annigonol, diwala, anhylanw, anhylawn, afienwadwy.

Inscience, *s.* anwybodaeth, anwybod, annysg, anghelfyddyd, anhyfedredd, diffyg gwybodaeth.

Inscribable, *a.* arysgrifadwy; à ellir ei ysgrifenu ar; cyflwynadwy.

Inscribableness, *s.* arysgrifadwyedd; cyflwr arysgrifadwy.

Inscribe, *v. a.* (Ll. *inscribo*) arysgrifenu, arysgrifo, arysgrifio, ysgrifenu ar, ysgrifo ar, argraffu ar, ysgythru ar, argreifftio, creifftio; rhoi testyn *neu* senw i; rhoi ysgrifen *neu* argraff ar; ysgrifenu, argraffu, nodi; cyflwyno, argyflwyno, cynnwys gyflwyno, byr gyflwyno; tynu dull o fewn dull.

Inscriber, *s.* arysgrifenwr, arysgrifydd, creifftiwr; cyflwynwr.

Inscription, *s.* (Ff.; Ll. *inscriptio*) arysgrifen, arysgrif, argraff, craifft, argraifft, cerfysgrif, cerfysgrifen; ysgrifen, ysgrifenad, ysgrifeniad; testyn, senw, enw, enweb; cyflwyniad, argyflwyniad, cynnwys gyflwyniad, byr gyflwyniad, anrhegiad.

Academy of inscriptions—athrofa arysgrifion, athrofa creifftiau.

I found an altar with this inscription—mi a gefais allor yn yr hon yr ysgrifenasid (*Act.* xvii. 23); cefais allor â'r ysgrifen hon arni.

Inscriptive, *a.* arysgrifol, creifftiol, argreifftiol; âg arysgrif, craifft, *neu* argraff arno.

Inscroll, *v. a.* ysgrifenu ar rol, rholysgrifo.

Inscrutability, } *s.* bod yn anchwiliadwy *neu*
Inscrutableness, } anolrheinadwy; anchwiliadwyaeth.

Inscrutable, *a.* (Ll. *inscrutabilis*) anchwiliadwy, anolrheinadwy; annhreiddiadwy, anhydraidd; nas gellir ei chwilio *neu* olrhain.

Insculp, *v. a.* (Ll. *insculpo*) cerfio, crifellu, ysgythru, crifio.

Insculption, *s.* cerfiad, ysgythriad, crifiad; arysgrif, argraff.

Insculpture, *s.* cerfiadaeth, crifiadaeth, cerfiad, crifelliad; cerflun.

Insculptured, *a.* cerfiedig, crifiedig.

Inseam, *v. a.* creithio; nodi â gwrym *neu* graith.

Insearch,† *v. a.* chwilio, olrhain.

Insecable, *a.* (Ll. *insecabilis*) annhrychadwy, annhoradwy, anrhanadwy, anhyran; nas gellir ei dori âg erfyn awch.

Insect, *s.* (Ll. *insecta*) trychfil, trychfilyn, trychbryf, trychbryfyn, rhilyn; trychedfiogyn: *pl.* trychfilod, rhilion.

Insect, *a.* trychfilaidd; bychan, gwael, dirmygedig, crach.

Insectator, *s.* (Ll.) erlidiwr, ymlidiwr, erlynydd.

Insected, *a.* trychfilog; âg iddo anian trychfil.

Insectile, *a.* trychfilaidd; âg iddo anian trychfilod.

Insectile,† *s.*=*Insect.*

Insection, *s.* trychiad, toriad, gorthoriad, gorthoriant, trwch, tor; trychiad i mewn; toriad i mewn.

Insectivora, *s. pl.* (Ll. *insecta* a *voro*) trychfilysiaid, trychfilysolion, rhilysolion; creaduriaid yn byw ar drychfilod.

Insectivorous, *a.* trychfilysol, rhilysol; yn byw ar drychfilod; yn bwyta *neu* ysu trychfilod.

Insectologer, *s.* (Ll. *insecta*, a Gr. *logos*) trychfilofydd, hanesydd trychfilod.

Insecure, *a.* anniogel, ansicr, annilys.

Insecurity, *s.* anniogelwch, ansicrwydd, annilysrwydd; perygl.

Insecution, *s.* (Ll. *insecutio*) erlyn, ymlid, erlid, erlynad, erlyniad, ymlidiad, erlidiad.

Inseminate, *v. a.* (Ll. *insemino*) hau, heu, hau i.

Insemination, *s.* heuad, hauad.

Insensate, *a.* (Ff. *insensé*; Ll. *in* a *sensus*) disynwyr, dideimlad, hurt, pendew, penbwl, penbylaidd, pwl, dwl, ffol, diddeall, dibwyll.

Insense,† *v. a.* addysgu, hyfforddi, athrawu.

Insensibility, } *s.* annheimladrwydd, dideim-
Insensibleness, } adrwydd, anhydeimledd, ansynioldeb, ansyniolrwydd, annheimlad; anhyweledd; hurtrwydd, penbyledd, syrthni.

Insensible, *a.* (Ff. ac Ysp. o'r Ll. *in* a *sensus*) dideimlad, annheimladwy, anhydeiml, ansyniol, ansyniadwy, anhysyn, diymglywed; na theimla; na fedr deimlo; nas gellir ei deimlo *neu* synio; anhywel, anweladwy, annirnadwy; disynwyr, ansynwyrol; graddol.

Insensibly, *ad.* yn ddideimlad, &c.; heb ei ganfod, ei weled, ei deimlo, *neu* ei synio; heb synio *neu* sylwi arno; heb ddâl sylw arno; heb wybod i un; yn ddïarwybod i un; yn raddol, o radd i radd; o fesur ychydig, bob yn ychydig, bob yn dipyn.

Insentient, *a.* annheimladol, ansyniol, annirnadol, anghanfyddol; heb fod yn canfod *neu* synied; disynwyr; swrth.

Inseparable, *a.* (Ff.; Ll. *inseparabilis*) anwahanadwy, anwahanol, anysgaradwy, anesgaradwy, anesgarol, anysgarol, anesgar, anesgarad; nas gellir ei wahanu *neu* ysgar; anrhanadwy, anhyran.

Inseparableness, } *s.* anwahanoldeb, anwahan-
Inseparability, } olrwydd, anesgaroldeb, anysgarolrwydd; anwahanrwydd, anesgariaeth, anysgariaeth, anesgarad; annichonolrwydd gwahanu *neu* ysgaru pethau.

Inseparate, *a.* anwahanedig, anesgaredig.

Inseparately, *ad.* yn anwahanedig; fel nas gellir ei ysgaru.

Insert, *v. a.* (Ll. *insero*, *insertum*) rhoddi, rhoi, gosod, dodi, bwrw, *neu* wthio i mewn; rhoddi, gosod, cyflëu, *neu* ddodi yn; gosod *neu* ddodi yn mysg; gosod *neu* ddodi yn mhlith; planu yn mheth; impio; seidio, ynddodi, ynsodi; gosod, dodi.

Inserted column—colofn ymgydiol; colofn rwym; colofn gyssylltedig â mur.

Inserting, *s.* gosodiad i mewn.

Insertion, *s.* (Ff.; Ll. *insertio*) gosodiad, rhoddiad, dodiad, bwriad, *neu* wthiad i mewn; seidiad, ynddodiad, ynsodiad; impiad; yr hyn a osodir *neu* a roddir i mewn; y peth *neu* y mater à osodir i mewn; yr hyn à osodir *neu* à roddir yn; gorymddwyn; said.

Inserve,† *v. a.* bod o ddefnydd i.

Inservient, *a.* gwasanaethol, gwasanaethgar,

defnyddiol, o wasanaeth; atebol i ddyben; cymorthwyol, cyffrwyol, tueddol.
Insessor, *s.* (Ll.) eisteddwr, à eisteddo; clugaderyn, clwydaderyn.
Insessores, *s. pl.* (Ll.) clugadar, clwydadar, clugednod.
Insessorial, *a.* clugiol; perthynol i'r clugadar.
Inset, *v. a.* gosod yn, gosod mewn, ynddodi, ynsodi, gosod, sodi, planu.
Inset, *s.* ynddodiad; nod mewn nod.
Inseverable, *a.* anwahanadwy, annydoladwy, anesgaradwy, anmharthadwy, anwahanol, anesgarol.
Inshaded, *a.* amrygysgodog, cysgodog, huddog.
Inshell, *v. a.* rhoi *neu* guddio mewn cragen.
Inshelter, *v. a.* cysgodi, gwasgodi, diddosi, amnoddi.
Inship, *v. a.* llongi; gosod, rhoddi, *neu* ddodi mewn llong; dringo i long.
Inshore, *ad.* ger y làn, ger llaw y làn.
Inshrine, *v. a.* creirio, creirgadw; rhoddi i gadw *neu* yn nghadw mewn creirgell; rhoi i gadw *neu* yn nghadw mewn cyssegrfa; creirgellu, tlysgellu, ysgrino, coffri.
Insiccation, *s.* (Ll. *insicco*) sychiad, ynsychiad, sychiad o fewn.
Inside, *s.* (*in* a *side*) y tu mewn, tu mewn, y tu oddi mewn, y rhan oddi mewn, y rhan dufewnol; ceudod; gwaly.
On the inside—o'r tu mewn, oddi mewn, oddi fewn.
Insidiate, *v. a.* (Ll. *insidior*) cynllwyn, cynllwyno, cyfragod.
Insidiator, *s.* (Ll.) cynllwynwr, cynllwynydd.
Insidious, *a.* (Ll. *insidiosus*) dichellgar, twyllgar, twyllodrus, dichellus, bradwrus, bradus, cipgar, cyfrwys, cynllwyngar, bachellgar.
Insidiousness, *s.* twyllgarwch, dichellgarwch, twyllodrusrwydd, bradusrwydd, twyll, dichell, brad.
Insight, *s.* (*in* a *sight*) edrychiad i mewn i beth; golwg i'r tu mewn i beth; gwybodaeth yn mheth; cydnabyddiaeth â pheth; cyfarwyddyd, deall, gwybodaeth, *neu* drachraffder yn mheth; cymmedr ar beth; cydnabyddiaeth â rhanau oddi mewn peth; edrychiad i mewn; cyfarwyddyd, medrusedd, tryolwg, tryolygiad.
To have an insight into, } bod gàn un gym-
To have an insight in, } medr ar beth; bod yn hyddysg, yn ddeallus, yn wybodus, *neu* yn hysbys mewn peth; deall *neu* wybod peth yn dda ac yn hysbys; medru; gweled y tu mewn i beth; gweled *neu* ganfod i mewn i beth.
To get an insight into a thing—cael *neu* gyrhaedd cymmedr ar beth.
Having an insight into *or* in—gwybodus, deallus, cyfarwydd, hyddysg, *neu* hysbys mewn peth; hyfedr ar beth.
Having an insight in many things—lluoswybod; â chanddo gymmedr ar lawer o bethau.
Insignia, *s. pl.* (Ll.) arwyddnodau, arwyddion, nodau, rhagornodau; arwyddion swydd *neu* swyddogaeth; arwyddion anrhydedd.
Insignificance, } *s.* anystyr, anarwyddocâd, an-
Insignificancy, } mhwyll, ansawdd dïystyr, ansylwedd, annefnydd, anmhwys, dibwysedd, ysgafnder; anwerth, gwagsawrwydd; ofer-edd, diesarwydd; anfudd, anfuddioldeb, afles, dilesrwydd, dilesedd; gwaelder, anenwogrwydd, dirmygedigrwydd.
Insignificant, *a.* dïystyr, dibwyll; heb bwyll *neu* ystyr ynddo; dibwys, anmhwysig, anmhwysfawr; disylwedd, ansylweddol, diwerth, diddefnydd; ofer, anolo, dirym, dinerth, dïeffaith, gwagsaw, disas; na thalo ddim; difudd, diles, anfuddiol, afiesol; diganlyniad; gwael, dirmygedig; dïarwyddocâd.
Insignificant, *s.* peth dibwys, &c.
Insignificative, *a.* anarwyddocaol, anarwyddol, anarwyddedigol.
Insincere, *a.* anghywir, rhagrithiol, ffuantus, ffugiol, anonest, anniffuant, anghlau, anffyddlawn, anmhur, twyllodrus, ffals, gau, ansicr.
Insincerity, *s.* anghywirdeb, rhagrith, ffuant, ffuantrwydd, ffuantusrwydd, ffug, anghleuder, anonestrwydd, ffugioldeb, anffyddlondeb, twyll, hocsed, geudeb; annhegwch.
Insinew, *v. a.* (*in* a *sinew*) cryfhau, nerthu, gwrygio, ynïo, arialu.
Insinuant, } *a.* (Ff.; Ll. *insinuans*) hudfodd-
Insinuating, } iol; yn ymlithro i mewn yn araf; yn dwyn i mewn yn araf; yn dirgel ddwyn ar gof, &c.; gwenieithiol, gwenieithus; lledfynegol, gogyfeiriol; cyfrwys; ensyniol.
Insinuate, *v.* (Ll. *insinuo*; Ff. *insinuer*) dwyn i mewn yn araf, yn arafaidd, gàn bwyll, *neu* yn lladradaidd; dirgel ddwyn ar gof; peri i un ddeall drwy arwydd *neu* awgrym; lledawgrymu, lledarwyddo, lled-ddywedyd, lledwedyd, lledfynegu, lledhysbysu, gogrybwyll, gogyfeirio, lledgyfeirio, goarwyddo, lleddangos, ensynio, ensonio, awgrymu, lledgynnyg; ymlithro i mewn heb ei ganfod, yn ddystaw, yn ddirgel, *neu* yn lladradaidd; ymlusgo i mewn heb ei ganfod, yn ddystaw, yn ddirgel, *neu* yn lladradaidd; ymlithro, ymlusgo; ennill yn raddol; ennill ewyllys da yn ddïarwybod i un; gweithio ei ffordd i mewn; bwrw i mewn bob yn ychydig; taflu i mewn o fesur ychydig ac ychydig; dwyn i mewn yn gyfrwys *neu* gynnil; gweniseitho, truthio, sidanu, hudfoddio; dyhidlo i mewn; ynferu.
To insinuate one's self—ymlithro *neu* ymlusgo i mewn heb ei ganfod, yn ddystaw, yn ddirgel, *neu* yn lladradaidd, &c.
To insinuate one's self into another's favour—ceisio ymlusgo i ffafr *neu* gyfeillach un; ceisio ymlithro i ffafr *neu* gyfeillach un; cynffonioni ar un; ymerlyn am fodd *neu* ffafr un; ymlusgo i ffafr un; ymbil *neu* ymgeisio âg wyneb un; ymrwbio wrth un; ennill bodd, ffafr, *neu* gariad un; llygadloni ar un.
To insinuate some overtures towards a peace—lledgynnyg ammodau heddwch.
Insinuation, *s.* (Ff.; Ll. *insinuatio*) ymlithrad *neu* ymlusgiad i mewn; dygiad arafaidd *neu* ladradaidd i mewn; gwaith un yn ymlusgo *neu* ymlithro yn ddirgel i serchiadau *neu* ewyllys da un; cyfrwys ymlithrad *neu* ymlusgiad i ffafr un; lledawgrymiad, lled-ddywediad, lledhysbysiad, lledgrybwylliad, gogrybwylliad, gogyfeiriad, ensyniad; awgrym, lledarwydd, lledfynag, amnaid, llettem, goarwydd; lledsen, lledogan, gogan cudd, gogan hannerog; gogan ar *neu* mewn hanner geiriau; gogan dàn y dannedd; gogan dàn

ei ddannedd; trawsdrem; truth *neu* weniaith am fodd un.

Insinuative, *a.* à fedr dynu serch un; à fedr ymddyrwyn i serch un; llithrog, ensyniol, gwenieithus, hudfoddiol; yn cyfrwys ennill serch un.

Insinuator, *s.* lledawgrymwr, gogrybwyllwr; llettemydd; ensyniwr; lledoganwr, lledoganydd, cudd oganwr; ymlithrwr i mewn.

Insipid, *a.* (Ll. *insipidus*) diflas, merf, dichwaeth, anflasus, adflasus, merfaidd, ofaidd; marwaidd, marw; ffladr; mall.

Insipidity, } *s.* diflasrwydd, diflasder, diflas-
Insipidness, } edd, diflasdod, merfedd, merfdra, anflasusrwydd, adflas, adflasdod, ofeiddrwydd, mallder, melli.

Insipience, *s.* (Ll. *insipientia*) annoethineb, anghallineb, annoethder, ffolineb, ffoledd, penwendid, hurtrwydd, synwyrball.

Insist, *v. n.* (Ll. *insisto*) sefyll, gorsefyll, gorphwys, pwyso, gorphwyso; arsefyll, dibynu, ymddibynu.

To insist on, } sefyll ar, gorsefyll ar,
To insist upon, } gorphwys ar, pwyso ar, arsefyll; aros ar; cadw at; haeru, taeru, hòni, mynu; sefyll ar *neu* wrth ei chwedl; parhau yn ddiysgog yn ei chwedl; dàl ar ei chwedl; dàl arni; bod yn daer ar; parhau yn lud yn ei arch *neu* ofyn; dirgymhell; dàl haer; bod a: ei haer.

Insistent, *a.* arsafol, yn gorphwys ar, yn pwyso ar, yn sefyll ar, yn gorsefyll ar.

Insistent wall—mur yn pwyso *neu* orphwys ar ryw beth; gwàl arsafol.

Insisture,† *s.* arsafiad, gorphwysiad ar, safiad ar; sefydlogrwydd.

Insitiency, *s.* (Ll. *in* a *sitio*) ansyched, disychedrwydd.

Insition, *s.* (Ll. *insitio*) impiad, ynddodiad, ynsodiad; seidiad; rhoddiad y naill beth yn y llall.

Insnare, *v. a.* (*in* a *snare*) maglu, rhwydo, byddaglu, byddagu, bachellu, bagellu, carfaglu, telmu.

Insnarer, *s.* maglwr, rhwydwr, byddaglwr, bachellwr, bagellydd.

Insobriety, *s.* ansobrwydd, anghymmedroldeb, ansyberi, meddwdod.

Insociable, *a.* anghyfeillgar, anghymdeithgar, anghydymeithgar, anghydymdeithgar, anghymdeithasgar, anghymdeithasol, digyfeillach, anghymrodol; anfwyn, anhynaws, anfoesgar; †anghyssylltadwy.

Insolate, *v. a.* (Ll. *insolo*) heulo, heuliadu; sychu *neu* gànu yn yr haul; heulsychu, heulganu.

Insolation, *s.* heuliad, heulsychiad, heulganiad, heulawd; sychiad *neu* gàniad yn yr haul; heuldraw.

Insolence, *s.* (Ff.; Ll. *insolentia*) traha, trahausder, tra, trawsfalchder, trawsfalchedd, balchder trahäus, balchder taiog, balchder, balchedd, gorhydri, gorhyfder, rhyfyg, rhydres; haerllugrwydd, digywilydd-dra, hewgrach, hewcri, sariant, sar, herder; anfoes.

Insolence,† *v. a.* trin yn drahäus.

Insolent, *a.* trahäus, trawsfalch, trahausfalch, balch, rhyfygus, taiog, haerllug, talgryf, digywilydd, hewgr, ffroenuchel, ffrom, effrom, gorhëwg, anfoesgar, sarig; †anghynnefin.

Insolidity, *s.* annurfingder, annurfinder, anfferder, anfferddineb, annwysder, anghaledrwydd, ansadrwydd, anghryfder; gwendid.

Insolubility, *s.* anhydoddedd, anhydoddrwydd, annhoddoldeb; annattodoldeb.

Insoluble, *a.* (Ff.; Ll. *insolubilis*) annhoddadwy, anhydawdd; anhylif; annattodadwy, annattodol, annattod, annadglymadwy; nas gellir ei ddattod *neu* ddadglymu; anhyrydd, dyrys, rhwystrus, nidrog; anegluradwy.

Insolvable, *a.* (Ff.; Ll. *in* a *solvo*) annattodadwy, annattod, annattodol; nas gellir ei ddattod *neu* egluro; anegluradwy, anamlygadwy; annhaladwy, anhydal; nas gellir ei dalu.

Insolvency, *s.* (Ll. *in* a *solvens*) talfeth, methdal, talfethiad, methdaliad, toredigaeth; anallu i dalu ei ddyled.

Act of insolvency—cyfraith methdalwyr, cyfraith methdal; torgedraith.

Insolvent, *a.* (Ll. *in* a *solvens*) analluog i dalu; nas gall dalu ei ddyled; methdalus, talfethol; toredig, wedi tori.

Insolvent debtor—dyledwr analluog i dalu; methdalwr, talfethwr, methdalawdr, toredigwr, annhalwr.

Insolvent law—cyfraith methdalwyr, cyfraith methdal; torgedraith.

Insolvent, *s.* methdalwr, talfethwr, methdalawdr, toredigwr, annhalwr; dyledwr analluog i dalu.

Insomnious, *a.* (Ll. *insomnious*) breuddwydiog; anesmwyth yn ei gwsg.

Insomuch, *ad.* (*in*, *so*, a *much*) yn gymmaint, gàn, càn; hyd oni; fel, fâl, màl, nes, fel ag; i'r fath raddau.

Insomuch that—yn gymmaint ag, hyd oni, fel.

Inspect, *v. a.* (Ll. *inspicio*, *inspectum*) edrych i mewn i; edrych i fewn; edrych i mewn; edrych ar; chwilio, chwilied, dyfal ystyried; craff edrych; rhoi, bwrw, *neu* gymmeryd golwg ar; golygu, arolygu, goruchwylied, goruchwylio, goruchwylio, edrych dros.

Inspect,† *s.*=*Inspection.*

Inspection, *s.* (Ll. *inspectio*) edrychiad i mewn; dyfal edrychiad ar beth; chwiliad, manwl chwiliad, arolygiad, arolygiaeth, golygiadaeth, goruchwyliad, golygiad, goruchwyliaeth, goruchwyliaeth ar, llywodraeth, llywodraeth ar; golygiad ar waith *neu* orchwyl; gwyliadwriaeth; darswyddiad.

Inspective, } *a.* arolygol, goruchwylygol; yn
Inspecting, } edrych i mewn, &c.

Inspector, *s.* arolygwr, arolygydd, goruchwylygwr, golygwr, goruchwyliwr, golygiedydd, chwiliwr, chwiliedydd; ymwelwr; darswyddwr; peithiedydd.

Inspectorship, *s.* arolygiad, goruchwylygiaeth, peithiedyddiaeth, swydd arolygwr.

Inspersed,† *a.* (Ll. *inspergo*) taenelledig ar.

Inspersion, *s.* (Ll. *inspersio*) taenelliad, ardaenelliad.

Inspeximus, *s.* (Ll.) cyfysgrif, cyfysgrifen.

Insphere, *v. a.* cronellu; gosod mewn rhod *neu* gylch.

Inspirable, *a.* anadladwy; à ellir ei dynu i mewn gyda'r anadl; ysbrydoladwy.

Inspiration, *s.* (Ff.; Ll. *inspiratio*) anadliad, anadliad i mewn, chwythad i mewn; tyniad i mewn gyda'r anadl; ysbrydoliaeth, ysbrydoliad.

By divine inspiration—trwy ysbrydoliaeth

Duw; trwy ddwyfol ysbrydoliaeth; trwy ysbrydoliaeth ddwyfol.

Poetic inspiration—awen.

Inspiratory, *a.* anadliadol, analiadol, anadledigol, anadlog; perthynol i anadlu.

Inspire, *v. a.* anadlu; i anadlu *neu* chwythu i mewn; chwythu *neu* anadlu i mewn i; anadlu *neu* chwythu yn; tynu yr anadl i mewn; tynu ei anadl ato; analu, chwythu; ysbrydoli, ysbrydoliaethu, ysbryduso, ysbrydloni; cyfranu rhyw ddawn i un mewn modd goruchnaturiol *neu* ysbrydol; cynnysgaeddu â rhyw ddawn mewn modd goruchnaturiol *neu* ysbrydol; awchu, cynhyrfu, cyffröi.

To inspire with some quality—peri, cyffröi, *neu* greu rhyw gynneddf mewn un.

He inspired them with courage—parodd yni ynddynt.

Divinely inspired—cynhyrfedig gàn Ysbryd Duw; cynhyrfedig gàn yr Ysbryd Glân; à gynhyrfwyd gàn Ysbryd Duw; à gynhyrfwyd gàn yr Ysbryd Glân; à roddwyd gàn ysbrydoliaeth Duw; gwedi ei roddi gàn ysbrydoliaeth Duw; gwedi ei ddwyfol ysbrydoli.

Inspired with pride—wedi ei chwythu gàn falchder.

Inspirer, *s.* ysbrydolwr; anadlwr.

Inspiring, *a.* bywiocaol, bywiogol, bywiocäus, calonogol, cyffroawl; yn ysbrydoli.

Inspirit, *v. a.* bywiogi, bywiocäu, bywioli, bywhau, ediogi, eidio, arialu; rhoi ysbryd *neu* fywyd mewn; ysbrydoli; gwrygio, ynïo.

Inspissate, *v. a.* (Ll. *in* a *spissus*) tewychu, tewhau, gwneyd yn dew, tewychiannu.

Inspissation, *s.* tewychiad, tewhad, tewychiant.

Instability, } *s.* (Ll. *instabilitas*) ansefydlog-
Instableness, } rwydd, anwadalrwydd, anwadalwch, anwastadrwydd, ansadrwydd, gwamalder, syfaldod; cyfnewidioldeb, newidiolder.

Instable, *a.* (Ll. *instabilis*) ansefydlog, anwadal, anwastad, gwamal, ansad, ansafedig, syfal; cyfnewidiol.

Install, *v. a.* (Ff. *installer*; o'r Al. *stall, stellen*) ystelio, gorseddu; urddo, graddio; rhoi *neu* osod mewn côr; gosod mewn swydd, gradd, *neu* urdd; sefydlu.

Installation, *s.* ysteliad, ysteliaeth, gorseddiad; urddiad, graddiad; sefydliad; gosodiad mewn swydd, &c.

Instalment, *s.* ysteliad, gorseddiad, &c.; ystelfa, gorseddfa; rhandal, cyfrandal; rhandaliad, cyfrandaliad; dogn, rhan, cyfran.

By instalments—bob yn hyn a hyn; bob yn ddogn; bob yn rhan; bob yn gyfran; o dipyn i dipyn; bob yn dipyn; yn rhandalion, trwy randaliau.

Instance, } *s.* (Ff. *instance;* Ll. *instans*) anghraifft,
Instancy, } enghraifft, engraff, cynllun, sampl; cais, gofyn, taergais, taer ofyniad, eirioled, eiriolaeth, taerineb, taerni, deisyfiad, dymuniad; amser, pryd, achlysur, achos; crybwyll; †dylanwad.

For instance—er dangos, er enghraifft, er anghraifft, er engraff, er mwyn dangos, er cynllun; i roddi cynllun *neu* enghraifft; er rhoddi engraff *neu* enghraifft; i wneuthur hyn yn eglur; er gwneuthur hyn yn eglur; er dangos hyn yn eglur *neu* yn eglurach; er mwyn enghraifft; er sampl: mal, fal, fel, megys.

In every instance of duty—yn mhob achos *neu* achlysur dyledswydd; yn mhob gweithred *neu* ran o ddyledswydd.

At the instance of the defendant—ar gais yr amddiffynydd.

Instance court — engrafflys = cangen o'r morlys.

Crucial instances — croes enghreifftiau, anghreifftiau croes, anghreifftiau croesol.

Instance, *v.* rhoddi enghraifft, anghraifft, engraff, drychnod, *neu* sampl; rhoi cyffelybiaeth, rhoi cynllun; son am, crybwyll am, crybwyll, enwi; crybwyll yn enghraifft; dwyn awdurdod dros ddadl; profi drwy anghraifft; dwyn yn engraff.

I need not instance the—nid rhaid i mi son *neu* grybwyll am y; afraid son *neu* grybwyll o honof am y.

Instant, *a.* (Ff.; Ll. *instans*) presennol, digyfrwng, diattreg, diannod, disyfyd, disymmwth, ebrwydd, chwai; cyfagos, ger llaw, ger; taer, dyfal, dibaid, difrif, difrifol, taergeisiol; à fo yn cerdded, rhe, cyfisol.

On the tenth instant—ar y degfed o'r mis hwn; ar y degfed cyfisol; ar y degfed o'r mis presennol; ar y degfed o'r mis sy'n cerdded; ar y degfed rhe.

On the first of May instant—ar y cyntaf o Fai presennol; ar y cyntaf o'r Mai sy'n cerdded.

To be instant—bod yn daer; taer ymgais â; taer grëu ar.

Continuing instant in prayer — yn dyfal barhau mewn gweddi.

Instant, *s.* mynyd, mynydyn, meityn, meidyn, eiliad, cythrym, cyttrym, cyttryn, origyn, cythrymedd, chwipyn, haiach, haiachen, rhŷn; dim o amser; y dim lleiaf o amser; diddym amser; amrentyn, amrant, amrantiad; pryd, amser; y mis presennol, y mis hwn, y mis sy'n cerdded.

In an instant, } mewn mynydyn, mewn
At an instant, } mynyd; mewn dim o amser, &c.; ar darawiad amrant; ar darawiad llygad; yn ddisymmwth ddiattreg; yn ddisymmwth heb attreg; yn ddisymmwth, yn ddiattreg, heb attreg, yn ddiaros, yn ddiannod, yn ddisyfyd, yn ddiymaros, yn y màn, yn y fân, yn gyttrymol, chwaff, chwap, yn chwepyn, yn chwipyn, yn chwip.

At that instant—yn yr awr hòno; ar y mynyd hwnw; yn y mynyd hwnw.

At this instant—ar *neu* yn yr awr hon; ar *neu* yn y mynyd hwn; yn y mynyd.

At the very instant—ar y mynydyn; ar yr origyn; ar yr unig fynyd.

At what instant—ar ba fynyd; pa bryd bynag; pa fynyd bynag; pa awr bynag.

Thou wilt not be an instant going there—ni byddi haiach yn myned yno.

Instantaneity, *s.* cynnyrch difyfyr, cyfansoddiad diragfyfyr, rhygomwaith.

Instantaneous, *a.* (Ff. *instantané;* It. ac Ysp. *instantaneo*) disymmwth, diattreg, disyfyd, diannod, talmeithr; à wnaed mewn mynydyn, &c.; cythrymol, cyttrymol, cyttrym, cyttryn, chwap, chwipyn, chwip.

Instantaneously, *ad.* yn ddisymmwth, &c.; mewn mynydyn, mewn mynyd; mewn dim o amser; mewn eiliad; ar darawiad amrant; ar darawiad llygad; heb attreg, yn y màn, yn y fân, chwaff, chwap, yn chwepyn, yn

chwipyn, chwip, toc, yn ebrwydd, haiachen, haiach.

Instantaneousness, *s.* disymmythder, disyfydrwydd, dïattregwch, cyttrymedd, cyttrymoldeb, cyttrynoldeb.

Instanter, *ad.* (Ll.) yn ddïattreg, yn ddïaros, yn ebrwydd, yn ddïoed, yn uniongyrch, yn uniongyrchol; ar y pryd hwn.

Instantly, *ad.* yn ddisymmwth, yn ddïattreg, &c.; mewn mynydyn, mewn mynyd, mewn eiliad; mewn dim o amser; mewn cyttrym; mewn origyn; yn ddisymmwth ddïattreg, yn ddisymmwth heb attreg, heb attreg, heb oedi; yn ebrwydd; ar darawiad llygad; ar darawiad amrant; yn y màn, yn y fàn, chwaff, chwap, yn chwipyn, yn chwip, yn chwepyn, chwip, toc, haiach, haiachen; yn daer, yn ddyfal.

Go instantly — dos yn chwipyn, dos yn chwepyn, dos chwap, dos chwaff, &c.

I will do it instantly—mi a'i gwnaf ef chwap; mi a'i gwnaf mewn mynydyn; mi a'i gwnaf fo chwaff, &c.

Instar, *v. a.* seriglo, seirianu, serenu, dyserenu; gosod à ser *neu* glaeremau.

Instarred, *p. p.* seirian, serigl, serig; serigledig, seirianedig.

Instate, *v. a.* rhoi, gosod, *neu* gyflëu mewn swydd, anrawdd, *neu* sefyllfa; gosod, gosodi, sefydlu; graddosod, graddosodi, urddosod; †gwisgo.

Instaurate, *v. a.* (Ll. *instauro*) adgyweirio, adnewyddu, cyweirio, adferu, diwygio.

Instauration, *s.* (Ff.; Ll. *instauratio*) adgyweiriad, adferiad, adnewyddiad, adgywair, diwygiad, adsefydliad; ail-adeilad.

Instaurator, *s.* adferwr, adgyweiriwr, adgyweirydd, adnewyddwr.

Instead, *ad.* a *prep.* (*in* a *stead*) yn lle; tros, dros.

Instead of—yn lle; tros, dros; cystal a; megys; yn nghyferyd, yn nghyfeiryd.

This consideration is instead of a thousand arguments—y mae yr ystyriaeth hon gystal a mil o resymau.

Insteep, *v. a.* mwydo, trwytho, gwlychu, swgio, sicio, gwlychu mewn, rhoi yn wlych.

Instep, *s.* (*in* a *step*) mwnwgl troed, gwàr troed, arsang, arsangai.

The instep — mwnwgl y troed, gwàr y troed.

High in the instep — balch, sythfalch, uchelfalch.

Instigate, *v. a.* (Ll. *instigo*) cynhyrfu, annog, cyffröi, cymhell, dirio, ystuno, annos, hysio, ergyrio, ysmudo.

Instigation, *s.* (Ll. *instigatio*) cynhyrfiad, annogaeth, annogiad, cyffroad, annosiad, ystunad, cynhyrfedigaeth, ysmud, ysmudiad, ergyr, ergyriad, cymhelliad, diriad, gorddwyad; profedigaeth.

Instigator, *s.* (Ll.) annogwr, annogydd, cynhyrfydd, cynhyrfwr, ystunwr, cymhellwr, ysmudai, cymhellai.

Instil, *v. a.* (Ll. *instillo*) defnynu i mewn; hidlo *neu* ddyhidlo i mewn; ynferu; tywallt *neu* fwrw i mewn; bwrw *neu* dywallt i mewn bob yn ddyferyn; tywallt i mewn bob yn ddafn *neu* ddeigryn; bwrw i mewn bob yn ychydig; bwrw i fewn o fesur ychydig ac ychydig; dysgu *neu* addysgu yn raddol; athrawiaethu, addysgu, dysgu, egwyddori, hyfforddi.

To instil into the mind—tywallt o fesur ychydig ac ychydig yn y meddwl; meithrin un mewn egwyddorion; dysgu peth yn raddol i un; addysgu un yn raddol mewn peth; peri defnynu *neu* ddyferu yn y meddwl; dyferu, ynferu, hidlo, *neu* ddyhidlo i'r meddwl; athrawiaethu, addysgu, dysgu, egwyddori, hyfforddi.

Instillation, *s.* (Ll. *instillatio*) defnyniad i mewn; tywalltiad i mewn bob yn ddefnyn *neu* ddeigryn; tywalltiad i mewn o fesur ychydig ac ychydig; ynferiad, deigryniad; graddol gyfraniad gwybodaeth *neu* egwyddorion; cyfraniad addysg; addysg, athrawiaeth, egwyddoriad, hyfforddiad; y peth à ddefnyner i mewn.

Instiller, *s.* defnynwr *neu* ddyhidlwr i mewn; ynferwr.

Instilment, *s.* peth à ddefnyner; unrhyw beth à ddyhidler; defnyniad.

Instimulate,† *v. a.* (Ll. *instimulo*) cynhyrfu, cyffröi, annog, annos, gyru yn mlaen.

Instimulation, *s.* cynhyrfiad, cyffroad, annogiad, annosiad.

Instinct, *s.* (Ff.; Ll. *instinctus*) greddf, cyngreddf, anian, cynneddf, gwŷn anianol, anianwyn, anian-duedd, anian-ddeddf; cyffrawd, cyffro, ymgyffro, cyffroad, cynhwrf, ymgynhwrf, cynhyrfiad; ysbrydoliaeth.

Natural instinct—anian, greddf.

Instinct, *a.* cynhyrfedig, cyffröedig, cymhelledig; bywiog, calonog, hawntus.

Instincted, *a.* cyngreddfedig, cynhyrfedig gàn

Instinction,† *s.*=*Instinct.* [reddf.

Instinctive, *a.* greddfol, anianol, cyngreddfol; hun-annogol.

Instinctively, *ad.* yn reddfol, yn gyngreddfol, yn anianol, o wŷn anianol, o anianwyn.

Institute, *v. a.* (Ll. *instituo*) gosod, sefydlu, gosodi; deddfu, rheithio, ordeinio, appwyntio; egwyddori, hyfforddi, addysgu, dysgu; gwneuthur, gwneyd; sylfaenu, seilio; dechreu, cychwyn, gosod ar droed.

To institute a suit — gwledychu hawl, cyffröi hawl, cychwyn hawl.

To institute to a living—gosod *neu* sefydlu mewn bywoliaeth eglwysig; derbyn *neu* gymmeradwyo un gàn yr esgob i fwynhad bywoliaeth *neu* berigloriaeth.

Institute, *s.* deddf, cynraith, arddeddf, cynddeddf, rhaith; gosodiad, gosod, deddfawd, gosodiaeth, gosodedigaeth; defod, arddefod; egwyddor, arwiredd, arwiredd; llyfr egwyddorion; sefydliad; cymdeithas: *pl.* gosodau, gosodiadau, gosodiaethau, egwyddorion, elfennau, seiliadau, ystatynau, deddfau, cyfreithiau, ordinhadau, deddfodau, cynreithiau.

Institution, *s.* (Ff.; Ll. *institutio*) sefydliad, gosodiad, trefniad, gosod, gosodiaeth; y peth *neu* yr hyn à sefydlwyd; addysgiad, addygiad, hyfforddiad, egwyddoriad, addysgiaeth, dysgeidiaeth; deddfiad, rheithiad, deddfodiad; deddf, deddfawd; cymmeradwyad: *pl.* egwyddorion, sefydliadau, &c.

Human institutions—gosodiadau, gosodau, sefydliadau, *neu* ordinhadau dynol; gosodau dynion.

Educational institutions — sefydliadau addysg, sefydliadau dysg, sefydliadau addysgiadol; dysgeidfau, dysgeidfaoedd, addysgfaoedd.

Polytechnic institution—sefydliad amgelfyddol, sefydliad amrygelfyddol, sefydliad amrygelf, amgelfyddfa.

Institution to a living—gosodiad *neu* sefydliad mewn bywoliaeth eglwysig; derbyniad *neu* gymmeradwyad un gàn yr esgob i fwynhad perigloriaeth *neu* fywoliaeth; gosodiad mewn meddiant o bersoniaeth.

Institutional, *a.* gosodiadol, gosodedigol, sefydledig; egwyddorol, elfenol, elfyddol.

Institutionary, *a.* elfenol, egwyddorol, cynegwyddorol; dechreuol, sylfaenol.

Institutist, *s.* egwyddorwr, elfenwr; ysgrifenydd ar elfenau *neu* egwyddorion dysg; gosodiedydd.

Institutive, *a.* gosodiadol, gosodol, gosodedigol, gosodedigaethol, sefydliadol; à sefydlo, à osodo; sefydledig, gosodedig; yn dibynu ar sefydliad.

Institutor, *s.* (Ll.) sefydlwr, sefydlydd, gosodwr, gosodydd, deddfodwr, deddfodydd; sylfaenwr, sylfaenydd, seiliwr, seilydd; addysgydd, addysgwr, addygwr, dysgawdwr, athraw, egwyddorwr.

Instop, *v. a.* attal, rhwystro; cau; sicrhau.

Instratified, *a.* ynhaenedig, haenedig mewn peth arall.

Instruct, *v. a.* (Ll. *instruo, instructum*) addysgu, dysgu, hyfforddi, egwyddori, athrawu, athrawiaethu; trawiadu; cyfarwyddo, hysbysu i, hysbysu, gorchymyn; †llunio.

To be instructed—cael ei addysgu; cael ei ddysgu; bod wedi ei ddysgu *neu* addysgu.

Easily instructed, } hyddysg; hawdd
Easy to be instructed, } ei ddysgu; hawdd i'w ddysgu; dysgadwy; deallgar.

Instructible, *a.* galluog i addysgu.

Instruction, *s.* (*Ff.*; Ll. *instructio*) addysg, dysg, dysgeidiaeth, athrawiaeth; hyfforddiad, cyfarwyddiad, cyfarwyddyd, cyfarwyddawd, dysgad, egwyddoriad; gorchymyn.

Simultaneous instruction — addysg cydweithredol, addysg cyweithredol; addysg cyfadroddol; addysg ar yr un pryd; addysg cyd ar unwaith.

His instructions were—archwyd, gorchymynwyd, gorchymynasid, *neu* archasid iddo; ei hyfforddiadau oeddent.

These were my instructions—dyma y gorchymynion à roddwyd i mi; fel hyn y gorchymynwyd i mi.

According to the king's instructions—yn ol gorchymyn y brenin.

Instructive, *a.* (*Ff. instructif*; Ysp. *instructivo*) addysgiadol, addysgol, dysgol, dysgedigol, addysgedigol, athrawus, athrawaidd, athrawgar, athrawiaethus, hydraw.

Instructiveness, *s.* addysgoldeb, dysgoldeb, addysgiadolrwydd, hydrawedd; gallu i addysgu.

Instructor, *s.* (Ll.) addysgwr, addysgydd, dysgedydd, dysgawdwr, dysgawdur, dysgawdr, dysgwr, dysgydd, athraw; hyfforddwr, hyfforddydd, cyfarwyddwr, trawiedydd, trawiadur.

Instructress, *s.* dysgodres, athrawes, addysges, dysgedyddes, dysgawdures.

Instrument, *s.* (Ll. *instrumentum*) offeryn, peiriant, ermig, peirian, teclyn, tacl, ceryn, arf, (*dim.* erfyn), diler, dilyr, celfyn, celfyn; dodrefnyn; gweithred, ysgrifen, llythyr: *pl.* offer, offernau, peiriannau, trec, treciau, taclau, celfi, arfau, dilerau, dilyrau.

Musical instrument, } offeryn cerdd: *pl.*
Instrument of music, } offer cerdd, offernau cerdd.

Stringed instrument—offeryn tannau: *pl.* offer tannau.

Wind instruments — offer chwyth, offer gwyntio, offer cerdd chwyth.

Keyed instruments — offer cywair, offer cyweirgyrn, offer cyweirdannau, offer cyweiriog, offer allweddog, offer ebilliog; offer âg allweddau *neu* ebillion iddynt.

Percussion instruments—offer taraw, offer dargnith, offer cnithio.

Case of instruments—cistan offer; caes o gelfi; offergist, offergaes.

Mathematical instruments — celfi mesuronol, offer gwyddonol.

Instruments of war — peiriannau rhyfel, offer rhyfel, rhyfeloffer, rhyfelbeiriannau, arfau rhyfeledig.

Instruments of death — arfau angeuol, offerynau angeu, offer dïenyddol.

An instrument in writing—ysgrifen, gweithred, llythyr: *pl.* ysgrifeniadau, ysgrifenadau, gweithredoedd.

Instrument-maker—peiriannwr, gwneuthurwr offer, offerynwr.

Threshing instrument — peiriant dyrnu, offeryn dyrnu; ffust.

Instrumental, *a.* offerynol, peiriannol, peiriannus, offerol, offeriannus, offeriannol, ermigol; ar offer cerdd; à fo yn offeryn i ddwyn peth i ben *neu* yn mlaen; à fo yn foddion i ddwyn peth i ben *neu* yn mlaen; defnyddiol, gweinyddol; gwasanaethgar, buddiol.

Instrumental music—cerdd offerynol, cerdd dannau, cerdd dant, cerdd offer; peroriaeth ar offer cerdd; cerddoriaeth offerynol.

Music vocal and instrumental—cerdd dafod a thannau; cerdd dafod a thant; cerdd arwest a cherdd dannau.

I was no ways instrumental in it—nid oedd genyf fi law yn y byd ynddo; ni bu i mi na llaw na bys ynddo.

Instrumentally, *ad.* yn offerynol, &c.; ar wedd offeryn; fel offeryn; yn offeryn.

Instrumentally he was the cause of our ruin—efe oedd yr offeryn à arferodd Duw i'n dinystrio; efe oedd yr achos offerynol o'n dinystr; yn offerynol efe oedd yr achos o'n dinystr.

Instrumentality, } *s.* offerynoldeb, offerynol-
Instrumentalness, } rwydd, offerynoliaeth, offeroldeb, periannoldeb, peiriannusedd, peiriannusrwydd, peiriannoledd, peiriannolder, peiriannedd, offeriant, offeriannoldeb, offeriannusrwydd; defnyddioldeb, gwasanaethgarwch.

Instyle,† *v. a.* enwi, cyfenwi, galw.

Insuavity, *s.* (Ll. *insuavitas*) ansirioldeb, anhyfrydwch, anhyfrydedd, annhiriondeb, anfwynder, dyfrydwch, dyfrydedd.

Insubjection, *s.* annarostyngiad, annarostyngiaeth, annarostwng, anwarogaeth, anwriogaeth, anufydd-dod i lywodraeth, afiywodraeth.

Insubmission, *s.* anymostyngiad, anymddarostyngiad, anymostwng, anymddarostwng,

diffyg ymostwng, anufydd-dod, anufyddhad.

Insubordinate, *a.* anymostyngol, afreolus; yn peidio âg ymostwng i awdurdod; anisraddol.

Insubordination, *s.* afreolaeth, afreoledd, annhrefn, terfysg; anymostyngiad, anymostwng, diffyg ymostyngiad, gwall ymostyngiad; anufydd-dod; anufyddhad i awdurdod cyfreithlawn; anisraddiad, anisraddoliaeth, anisraddiant.

Insubstantial, *a.* ansylweddol, disylwedd.

Insuccation, *s.* (Ll. *insucco*) mwydiad, mwydiant, swgiad, siciad.

Insufferable, *a.* anoddefadwy, anoddef, anoddefol, annyoddefol, annyoddefadwy; nas gellir ei oddef; anwiw ei oddef; anrheith-oddef, anrhaith ei oddef; adgas.

Insufficiency, *s.* annigonoldeb, annigonolrwydd, annigonedd, annigonawd; anallu; diffyg.

Insufficient, *a.* annigonol, annigon; analluog; anghyfreidiol, anghyfraid; diffygiol; anghyfaddas.

To render insufficient—gwneuthur yn annigonol; annigoni.

Insufflation, *s.* (Ll. *in* a *sufflo*) archwythad, archwythiad, aranadliad, chwythad ar, chwythiad i mewn.

Insuitable, *a.*=*Unsuitable.*

Insular, } *a.* (Ll. *insularis*) ynysol, perthynol
Insulary, } i ynys.

Insular, } *s.* ynyswr, ynysydd: *pl.* ynyswyr,
Insulary, } ynysolion.

Insularity, *s.* ynysoldeb, ynysolrwydd, ynysolder; sefyllfa ynys; y cyflwr o fod yn ynys.

Insulate, *v. a.* (Ll. *insula*) gosod ar ei ben ei hun; gosod *neu* roddi wrtho ei hun; neilltuo, gwahanddodi, monadu, unigoli, unigo, anghysbellu; ynysu, ynysoli, gwneyd yn ynys.

Insulate, *a.* ar ei ben ei hun; wrtho ei hun; yn sefyll wrtho ei hun; gosodedig ar neilltu; *neu* arwahan; monadedig, neilltuedig, unigedig; heb gyssylltiad rhyngddo a dim arall; anghyssylltedig, anghysbell, diarffordd; ynysedig.

Insulation, *s.* monedigaeth, monad, unigiad, neilltuad; gosodiad ar ei ben ei hun; cyflead wrtho ei hun; ynysedigaeth, ynysedigrwydd, anghysbellder, anghysbelledd.

Insulator, *s.* monadyr; anarweinydd; annhrydan.

Insulous, *a.* ynysog, llawn ynysoedd.

Insulse,† *a.* (Ll. *insulsus*) diflas; swrth, marwaidd, dwl.

Insult, *s.* (Ll. *insultus;* Ff. *insulte*) sarhad, dirmyg, tremyg, tra, traha, dirdra, argawdd, cawdd, casgawdd, coddiant, sar, arsar, sarhäed; rhyfyg; gwatwar sarhadus, dïystyrllyd, *neu* ryfygus; rhuthr, ymgyrch; ymffrost à wneir ar un; ymgodiad yn erbyn un.

Extreme insult—tra dirmyg, rhygoddiant, rhygawdd.

Insult, *v.* sarhau, anmharchu, anmherchi, argoddi, sarhadu, dirmygu, tremygu, anfrïo, difrïo; dïystyru; trin yn anmharchus, yn ddïystyrllyd, *neu* yn edliwgar; ymgodi, ymfawrygu, *neu* ymryfygu yn erbyn un; gwneuthur ymffrost ar un; gwawdio, gwatwar, gwatwor; gosod ar, ymosod ar, rhuthro ar, ymruthro ar, cyrchu ar.

To insult over—gorfoleddu dros, ymorfoleddu dros; gwneuthur ymffrost ar.

Insultation, *s.* sarhad, anmharchiad, anmherchiad, dirmygiad, argoddiant, argoddiad; ymgodiad yn erbyn; gwneuthuriad ymffrost ar un; gwawdiad; gorfoleddiad *neu* ymorfoleddiad dros un.

Insulter, *s.* dirmygwr, sarhäwr, anmharchwr, argoddwr.

Insulting, *a.* sarhäus, sarhadus, dirmygus, tremygus, dïystyrllyd, anfrïol, difrïol, trahäus, argoddus, edliwgar, enllibus, anfoesgar, gwawdus, gwatwarus.

Insultingly, *ad.* yn sarhäus, &c.; yn llawn dirmyg; gyda dirmyg, gyda sarhad; gyda dirmyg a dïystyrwch.

Insume,† *v. a.* (Ll. *insumo*) cymmeryd i mewn.

Insuperability, } *s.* anorfodedd, anorfodrwydd,
Insuperableness, } anorchfygoldeb, anorchfygolrwydd.

Insuperable, *a.* (Ll. *insuperabilis*) anorfod, anorchfygol, anoresgynol, anorfodol, anorfodadwy, anorchfygadwy, annhrechadwy; anesgor, anesgorol; nas gellir cael y goreu arno; nas gellir myned drosto gàn ei anhawsed.

Insuperably, *ad.* yn anorfod, &c.; mewn modd anorfod *neu* anorchfygol.

Insupportable, *a.* anoddefol, annyoddefol, anoddefadwy; nas gellir ei oddef; nas gellir ei ddwyn *neu* gynnal; rhy drwm i'w ddwyn; anhyddwyn; gorthrwm.

Insupportableness, *s.* anoddefoldeb, anoddefolrwydd, anoddefedd, annyoddefoldeb.

Insuppressible, *a.* anattaladwy, afluddiadwy, anghyfarsengadwy, anllethadwy, aflethadwy, anfygadwy; nas gellir ei gyfarsengu; anghuddiadwy.

Insuppressive, *a.* anattaliol, afluddiol, anghyfarsengol, anghyfarsangol, aflethol.

Insurable, *a.* (o *insure*) diogeladwy, digolledadwy, yswiriadwy.

Insurance, *s.* (o *insure*) diogeliad, digolledïad, yswiriant, digolliant; yswirdal, llog digolledu.

Insurance office—digolledfa, diogelfa, yswirfa, dilysfa, swyddfa digolledïad, swyddfa yswiriant.

Policy of insurance—yswireb, digolledeb, digolledrwym, digolledlen.

Life insurance—digolledïad bywyd, yswiriant bywyd, diogeliad bywydau, oes-yswiriant.

Fire insurance — tân-yswiriant, tân-ddiogeliad, digolledïad rhag tân, yswiriant tân.

Insurancer,† *s.* digolledwr, diogelwr.

Insure, *v.* (*in* a *sure;* Ff. *assurer*) diogelu, digolledu, yswirio, digolliannu, gwarantu; ymrwymo ar ddiogelu *neu* ddigolledu.

Insurer, *s.* digolledwr, digolledydd, diogelwr, digolliannwr, yswirianwr.

Insurgent, *a.* (Ll. *insurgens*) terfysgol, terfysgus, terfysgaidd, terfysglyd, ymderfysgol, ymgodol, gwrthryfelgar, gwrthryfelog, gwrthryfelus; à ymgodo yn erbyn yr awdurdodau.

Insurgent, *s.* terfysgwr, terfysgydd, ymderfysgwr, gwrthryfelwr; ymgodwr, gwrthgodwr; un à ymgodo yn erbyn y llywodraeth.

Insurmountable, *a.* anorfod, anorchfygol, anorfodadwy, anorchfygadwy, anoresgynadwy, annhrechadwy; nas gellir cael rhagor arno; nas gellir cael y goreu arno; nas gellir myned drosto gàn ei uched *neu* anhawsed.

Insurrection, *s.* (Ll. *insurrectio*) terfysg, gwrthryfel, gwrthgodiad, cyffro, gwrthryn, ymgodiad, traweniad; ymgodiad yn erbyn llywodraeth.
To make insurrection against—ymgodi yn erbyn; cyfodi yn erbyn; codi i fyny yn erbyn; gwneuthur terfysg yn erbyn; ymddyrchafu yn erbyn.

Insurrectionary, *a.* terfysgaidd, terfysgus; gwrthryfelus, gwrthryfelog, gwrthryfelaidd; perthynol i derfysg *neu* ymgodiad.

Insusceptibility, *s.* annerbyngarwch; anmharodrwydd i dderbyn argraff; analluedd i deimlo *neu* synio; ansynioldeb, anhydeimledd, annheimladrwydd.

Insusceptible, *a.* annerbyngar, annerbynadwy; na ell dderbyn *neu* gymmeryd argraff; na ddichon dderbyn *neu* gymmeryd argraff; nas gellir gwneyd argraff arno; anmharod i gymmeryd *neu* dderbyn argraff; aneffeithiol, anysgogol.

Insusurration, *s.* (Ll. *insusurro*) ymhustingiad, ymsisial; hustingiad *neu* sisialad i rywbeth; husting, sisial, sibrwd.

Intact, *a.* (Ll. *intactus*) digyffwrdd, anghyffyrddedig, diymyr; heb gyffwrdd âg ef.

Intactable, } *a.* (Ll. *intactum*) anhydeiml, an-
Intactible, } nheimladwy, anghyffyrddadwy; anghlywadwy.

Intagliated, *a.* arfathedig, cerfiedig, crifedig.

Intaglio, *s.* (It.) crifen, crifon, crifed; peth cerfiedig; crifedfaen, trychem: *pl.* crifonau, crifedigion.

Intangible, *a.* annheimladwy, anhydeiml, anghyffyrddadwy; nas gellir cyffwrdd âg ef.

Intangibleness, } *s.* anhydeimledd, anghyffyrdd-
Intangibility, } adwyedd; ansawdd anghyffyrddadwy peth.

Intangle, *v. a.*=*Entangle.*

Intastable, *a.* anchwaethadwy, anflasadwy, anarchwaethadwy, anmhrofadwy.

Integer, *s.* (Ll.) cyfanrif, sym; peth cyfan, y cyfan: *pl.* cyfanion, symion, cyfanrifau.
Addition of integers—attodiaeth symion, cynnodiaeth symion, cynnodiad symion, cynnodiaeth cyfanion, attodiaeth cyfanrif, attodiaeth cyfanrifau.

Integral, *a.* (Ff. o *integer*) cyfan, cyfa, cyfoll, didwn, symiol, cyfanol; cyflawn, cwbl, cyfangwbl, llwyr, cyflwyr, allwyr, digoll, difwlch, perffaith, dinam.
Integral calculus — rhifoniaeth symiol, rhifioneg gyfanol.

Integral, *s.* y cyfan, y cyfoll, y cyfa, peth cyfan, cyfanbeth, cydol.

Integrality, †*s.* cyfander, cyfanedd, cyfanrwydd.

Integrant, *a.* (Ll. *integrans*) cyfanol, cyfaol; yn ffurfio rhan o'r cyfan; rheidiol i wneyd peth cyfan; cyfansoddol.

Integrate, *v. a.* (Ll. *integro*) cyfanu; adferu, adnewyddu; perffeithio; gwneuthur yn gyfan.

Integration, *s.* (Ll. *integratio*) cyfaniad; adferiad, adnewyddiad; unoliant, unoliad.

Integrity, *s.* (Ll. *integritas*) cyfander, cyfandra, cyfanrwydd, cyfanedd; uniondeb, unionder, cywirdeb, gonestrwydd, purdeb, puredd, perffeithrwydd, cleuder, cleufrydedd, anllygredigaeth meddwl, addwynder, cyfiawnder, dinamedd, symledd, symlrwydd.

Integumation, *s.* (Ll. *integuo*) tuddedaeth, taddedogaeth; traethiad ar wisg *neu* groen anifeiliaid a phlanigion.

Integument, *s.* (Ll. *integumentum*) gwisg, gorchudd, tudded, twyg, croen, croenen, croenyn, pilen, pilionen.

Intellect, *s.* (Ff.; Ll. *intellectus*) deall, y deall, deallt, dealltwriaeth, dyall, dyallt, dallt, dalltwriaeth, synwyr, y synwyr, synwyr naturiol; llafanad, menwyd, menw.
Men of intellect—gŵyr deallus, gŵyr deallfawr, deallwyr.

Intellection, *s.* (Ff.; Ll. *intellectio*) dealliad, dyalliad, dealltiad, dealledigaeth, dyalltiad, llafaniad, llafanad, menwad; gwybodaeth.

Intellective, *a.* (Ff. *intellectif*) deallol, dyallol, deallus, dyallus, dealledigol, dealltol; llafanol, menwol, menwydus; gwybyddol.

Intellectual, *a.* (Ll. *intellectualis;* Ff. *intellectuel*) deallol, dyallol, dealltol, deallus, dyallus, dealledigol; perthynol i'r deall; synwyrol, dealltwriaethol, meddyliol.
Good intellectual parts—synwyr naturiol da; synwyrau naturiol da.
Intellectual philosophy—athroniaeth ddeallol, athroniaeth feddyliol, athroniaeth y deall; meddyleg.

Intellectual, *s.* deall, dyall, deallt, dealltwriaeth, synwyr: *pl.* synwyrau, cynneddfau deallol.

Intellectuallist, *s.* dealltwr, dyalltwr; un à orbrisio y deall.

Intellectuality, *s.* dealloldeb, deallolrwydd, dealltoldeb.

Intelligence, *s.* (Ff.; Ll. *intelligentia*) deall, dyall, dealltwriaeth, dealltwri; gwybodaeth, gwybyddiaeth; pwyll; hysbysrwydd, copinod, hanes, hysbysiaeth, hysbysiad, addysg; cystlynedd; elaeth, bod ysbrydol, bod deallol, el, ener, elen, elfod, angel, ysbrydiad, gwybeddydd: *pl.* deallolion, elod, eloedd, ysbrydolion, ysbrydiaid.
To get intelligence—mynu gwybodaeth, mynu hysbysrwydd, mynu copinod; ymhysbysu; cael copinod, cael hysbysrwydd; clywed am beth.
To have intelligence with—bod â dealltwriaeth *neu* wybodaeth rhyngddo âg; ymgynghori â.
To give intelligence—hysbysu; hysbysu peth i un; rhoi copinod *neu* hysbysrwydd i un am beth.
Having intelligence of, } wedi cael
Having had intelligence of, } hysbysrwydd, copinod, clyw, hanes, *neu* wybodaeth am.
To hold intelligence together—cynnal cyfeillach âg un; ymgynghori â'u gilydd; cydymgynghori.
Intelligence-office — copinodfa, swyddfa copinod (yn y Taleithiau Cyfunol).

Intelligencer, *s.* newyddwr, hanesydd, hysbyswr, rhoddwr copinod, copinodwr, copinoddydd; cwd yr hanesion, cwd y newyddion; newyddiadur; ysbïwr.

Intelligencing, *a.* copinodol, hysbysol.

Intelligent, *a.* (Ff.; Ll. *intelligens*) deallus, dyallus, deallgar, dealltwrus, deallol, synwyrol, gwybodus, hywydd, medrus, cywraint.
Intelligent man—dyn deallus, dyn hywydd.

Intelligential, *a.* deallol, deallus, llafanol, menwol, mewydol, menwin, meddyliol.

Intelligibility, } *s.* hyddalltedd, hyddallt-
Intelligibleness, } rwydd, hyddealledd, hyddeallrwydd; eglurdeb; hawddineb deall peth.

Intelligible, *a.* (Ff.; Ll. *intelligibilis*) dealladwy, dyalladwy, dalltadwy, hyddallt, hyddeall; à ellir ei ddeall; hawdd ei ddeall, hawdd i'w ddeall; eglur.

Intelligibly, *ad.* yn ddealladwy, &c.; mewn modd dealladwy.

Intemerate,† *a.* (Ll. *intemeratus*) pur, dilwgr, dihalog, glân.

Intemerateness,† *s.* purdeb, dilygredd, anhalogrwydd, dihalogrwydd.

Intemperament, *s.* annhymmer, annhymmyr, anardymmer, annhymmeredd, anardymmeredd, anghyttymmeredd, drwg ansawdd.

Intemperance, *s.* (Ff.; Ll. *intemperentia*) anghymmedroldeb, anghymmedrolder, anghymmedroledd; ansobrwydd; annhymmer.

Intemperate, *a.* (Ll. *intemperatus*) anghymmedrol, anghymmesur; annhymmerus, anardymmerus, annhymmyrol, annhymmeraidd; meddw, glwth, glythig; nwydus, nwydwyllt, drygnwydus; annhirion, anfwyn; rhy dwym; rhy oer; garw.

Intemperate,† *v. a.* annhrefnu, annhymmeru.

Intemperateness, } *s.* annhymmerusrwydd, an-
Intemperature, } nhymmerusedd, annhymmereiddrwydd; annhymmer, anardymmer, annhymmyr, anardymmyr, annhymmyroldeb; anghymmedroldeb, anghymmedrolder, anghymmedroledd, anghymmedrolaeth; dryganiaeth, nwydusrwydd.

Intempestive,† *a.* (Ll. *intempestivus*) annhymmoraidd, annhymmorol, anamserol, anmhrydlawn.

Intempestivity,† *s.* annhymmoreiddrwydd, annhymmoroldeb, anmhrydlonrwydd.

Intenable, *a.* anniffynadwy, annaliadwy, anhyddal; nas gellir ei ddàl *neu* amddiffyn.

Intend, *v. a.* (Ll. *intendo*) bwriadu, amcanu, arfaethu; arofyn; meddylied, meddylio, meddwl; bod â'i fryd ar; arfedd, arfeddu, gofrydu; ewyllysio; estyn, ystyn; golygu; angerddu, grymusu; lledhyntio, lletyntio.

Intended wife—darpar wraig.

I intend for Britain—yr wyf yn arofyn myned i Brydain; yr wyf ar oddeu *neu* ar fedr myned i Brydain; yr wyf yn arofyn i Brydain; yr wyf yn bwriadu *neu* amcanu myned i Brydain.

Intendancy, } *s.* arolygiaeth, golygiaeth, golyg-
Intendency, } iad, arolygiad, goruchwyliaeth; talaeth.

Intendant, *s.* (Ff. o'r Ll. *intendo*) arolygwr, arolygydd, golygwr, golygydd, goruchwyliwr.

Intender, *s.* bwriadwr, amcanwr, arfaethwr.

Intendiment,† *s.* (Ff. *intendement*) ystyriaeth, sylw, deall.

Intendment, *s.* (Ff. *intendement*) amcan, bwriad, arfaeth, arfeddyd, arfedd, gofryd, cyngyd, goddeu, amcaniad; meddwl, ystyr, tuedd, gofeg, pwyll.

Intenerate, *v. a.* (Ll. *in* a *tener*) tyneru, meddalu, meddalhau.

Inteneration, *s.* tyneriad, tyneriant, meddaliad, meddalhad, tynerhad.

Intenible,† *a.*=*Intenable.*

Intensate, *v. a.* (Ll. *intensus*) angerddu, angerddoli, grymusu, cryfhau, nertholi; gwneyd yn angerddol; gwneuthur yn rymusach *neu* angerddolach; dwyshau.

Intense, *a.* (Ll. *intensus*) angerddol, angerddus, terwyn, tanbaid; dwys, gorddwys, tradwys, mawr, tramawr, dirfawr, tost; tyn, ar dyn; graid, oeth, awchus, gwrdd, egniol; eithafol, eithaf; tra-, gor-, dir-.

Intenseness, } *s.* angerddolder, angerddoldeb,
Intensity, } tanbeidrwydd, terwynder; dwysder, tradwysder, gorddwysder, mawredd, dirfawredd; athoestedd; hawnid; ainc, awchlymder, awchusrwydd; tynder, tyndra, athyndra; gorddyfalwch, tra dyfalrwydd; yngder.

The intenseness of a cord—tynder tant.

Intensify, *v. a.* dwyso, dwyshau; gwneuthur yn ddwysach; gwneyd yn fwy angerddol; grymusu, cryfhau.

Intension, *s.* (Ll. *intensio*) tynhad, tyniad, athyniad; gosodiad ar dyn, gosodiad ar annel, tyn anneliad; estyniad allan i'r eithaf; pariad angerdd, pariad ymangerddu, angerddiad, grymusiad, dwysiad, darddwysiad.

Intensive, *a.* tynadwy, estynadwy; tynhaol, tynedigol; grymusol, cryfhaol, dwyshaol, dwysol, dwysedigol, nerthiannol, hyrym; dyfal, tra dyfal, dwys ddyfal, astig, ystig, astud, llwyrfrydig, brydlawn, didor, dwys.

Intent, *a.* (Ll. *intentus*) dyfal, diwyd, astud, astig, ystig, prysur, tra dyfal, dwys ddyfal, llwyrfrydig, brydlawn, bwriadlawn, arfeddol, arfeddog, cyngydus.

Intent on, } â'i fryd ar, â'i fwriad ar, â'i
Intent upon, } feddwl ar, â'i lwyrfryd ar; dyfal mewn, &c.; cyngydus.

To be intent on doing a thing—bod yn ddyfal *neu* astud mewn peth; gwneuthur peth yn ddyfal, yn ddiwyd, yn astud, yn fanwl, *neu* yn astig; ymroi yn ystig i wneyd peth; bod â'i lwyrfryd ar wneuthur peth; rhoi ei fryd ar wneuthur peth.

Intent, *s.* bwriad, amcan, meddwl, bryd, dyben, medr, gofryd, arfaeth, arfedd, arfeddyd, arofyn, goddeu, cyngyd, addug, lletynt, lledhynt; tuedd, gogwydd, gofeg; ystyr, arwyddocâd.

To all intents and purposes—yn gyflwyr, yn gwbl, yn llwyr, achlân, yn hollol; yn mhob rhyw fodd; i bob dyben ac amcan; yn mhob ystyr.

For this intent—er mwyn hyn; i'r dyben hwn.

For that intent—er mwyn hyny; i'r dyben hwnw.

For what intent—am ba achos; i ba beth; i ba ddyben; am ba ddyben; pa ham.

To the intent that—fel, fâl, màl, fel y, fâl y, màl y, modd y; er mwyn; i'r dyben i; i'r dyben o.

Intention, *s.* (Ff.; Ll. *intentio*) bwriad, amcan, meddwl, bryd, dyben, gofryd, arfaeth, arfedd, arfeddyd, goddeu, cyngyd, addug, arofyn, lletynt, lledhynt; tuedd, gogwydd, gofeg; amcaniad, arofyniad; difrifoldeb, astudrwydd, tradyfalwch, llwyrfryd; dwysder, tynder; ystyr.

Full intention of mind—llwyrfryd calon; gwirfodd calon.

Full of intention — llawn addug, llawn bwriad.

Evil *or* bad intention—bwriad drwg, drwg fwriad, drygfwriad.

First intention — cynarfaeth; cynystyr, ystyr blaenaf, ystyr cyntaf, prif ystyr, ystyr penaf, cynaddug, prif addug.

It is my intention to proceed to London—yr wyf ar oddeu *neu* ar fedr myned i Lundain; yr wyf yn arofyn myned i Lundain; yr wyf yn bwriadu, yn meddwl, *neu* yn amcanu myned i Lundain; fy mwriad, fy mryd, *neu* fy amcan yw myned i Lundain.

Intentions void of deed will not avail—amcanion diweithred ni ryngant fodd.

Intentional, *a.* bwriadol, amcanol, arfaethol, gofrydol, arofynol; bwriadedig, amcanedig; â fwriadwyd; â wnaed o *neu* drwy fwriad; cyngydus; o fwriad; o wir fwriad.

Intentionally, *ad.* yn fwriadol, &c.; o wir waith goddeu; o'r gwaith goddeu; o wir waith goddeu; o wir fwriad; o wir berwyl; o lawnfryd; o ragfwriad; o fwriad; trwy fwriad; o'i fodd; yn wirfoddol.

Intentioned, *a.* bwriadedig, amcanedig: arferedig mewn cyfansoddiad.

Ill-intentioned — drygfwriadol, drygfwriadedig; drwg ei fwriad; drwg ei amcan; amcan-ddrwg; â chanddo fwriadau drwg.

Intentive, *a.* (o *intent*) dyfal, astud, diwyd, ystig, gofalus, eorth, dichlyn; brydlawn, bwriadlawn, llwyrfrydig; dwys.

Intentively, *ad.* yn ddyfal, &c.; o lwyrfryd calon; yn wresoglym, yn wresog, yn dra dyfal.

Intentiveness, *s.* dyfalwch, astudrwydd, diwydrwydd, ystigrwydd, dichlynrwydd, llwyrfrydigrwydd, brydlonedd; gofal; dwysder.

Intentness, *s.* dyfalwch, dyfalrwydd, astudrwydd, ystigrwydd, diwydrwydd, dichlynrwydd, eorthedd, llwyrfrydigrwydd, brydlonedd.

Inter, (Ll.) rhagddawd, yn arwyddo *rhwng, rhyng-, cyfrwng; yn mhlith, yn mysg, plith, mysg; cyd-, cy-, cym-.*

Inter, *v. a.* (Ff. *enterrer;* Ll. *in* a *terra*) claddu, daiaru.

Interact, *s.* (*inter* ac *act*) rhyngweithred, chware cyfrwng, rhyngchware.

Interaction, *s.* rhyngweithred, gweithred gyfrwng.

Interagent, *s.* rhyngweithredydd.

Interamnian, *a.* (Ll. *inter* ac *amnis*) rhyngafonol; â fo rhwng afonydd.

Interanimate, *v. a.* cydfywiogi, cydfywiocäu.

Interbastation,† *s.* (Ysp. *bastear*) clytwaith.

Intercalar, } *a.* (Ll. *intercalarius;* Ff. *inter-*
Intercalary, } *calaire*) ymsangol, gorymddygol; cyflenwol; â roer yn nghyfrwng; i'w roi yn nghyfrwng; â osodwyd i mewn; dyddsodol.

Intercalary days—dyddiau gorymddwyn, dyddiau ymsang, dyddiau ymsangol.

Intercalary month — mis gorymddwyn, mis ymsang, mis gorymddygol.

Intercalary stanza—gair cyrch, gair llusg, gair ymsang.

Intercalate, *v. a.* (Ll. *intercalo*) rhoi i mewn; cyflenwi, gorymddwyn; dyddsodi; rhyngosod, rhyngosodi, rhyngddodi.

Intercalation, *s.* gorymddygiad, ymsangiad, cyflenwad, rhyngosodiad, dyddsodiad; gosodiad y gorymddwyn *neu* y dyddiau gorymddwyn mewn blwyddyn; gosodiad gair cyrch *neu* llusg mewn cân; y gorymddwyn, yr ymsang.

Intercede, *v. n.* (Ll. *intercedo*) cyfryngu; eirioli, eirioli, arioli, erfyn, erfynio; myned, cerdded, dyfod, sefyll, *neu* fod rhwng; gwneuthur cyfrwng; rhyngu; cyfryngu rhwng dau; cyfryngu rhwng dwy blaid; ymyru, ymyryd; eirioli, eiriachu.

To intercede for—eiriol dros, erfyn dros; dadlu dros.

Intercede for the devout female sex—cyfrynga dros yr ofunedol wreigol ystlen.

I remembered the great kindness that had ever interceded between us—cofiais y mawr garedigrwydd â fuasai rhyngom erioed.

Intercedent, *a.* cyfryngedigol, cyfryngol, cyfryngaidd, rhyngol; eiriolus, ariolig, erfynol; yn dadlu dros.

Interceder, *s.* cyfryngwr, cyfryngydd; eiriolwr, eiriolydd; canolwr, canolydd.

Intercellular, *a.* rhyng-gellog; rhwng celloedd; rhwng rhywbeth.

Intercept, *v. a.* (Ff. *intercepter*; Ll. *interceptus*) dàl, cymmeryd, *neu* attal ar y ffordd; rhwystro *neu* luddias dyfod i'r lle gosodedig; rhwystro dyfod i ben y daith; tori ymaith ar y ffordd; attal oddi wrth; rhagflaenu, rhagachub, rhagod, rhwystro, lluddio, arluddio, attal, diebreidio, diebrydu; cymmeryd *neu* gynnwys rhwng.

Interceptor, *s.* daliwr, cymmerwr, *neu* attaliwr ar y ffordd; rhagflaenydd, rhagachubwr, rhwystrwr, rhagodwr.

Interception, *s.* (Ll. *interceptio*) daliad *neu* gymmeriad ar y ffordd; rhagod, rhagodiad, rhagddaliad, rhagflaeniad, arluddiad, attaliad, diebreidiad.

Intercession, *s.* (Ll. *intercessio*) cyfryngiad, cyfryngdod, cyfryngedigaeth, eiriolaeth, eirioledd, eirioled, eiriolwch, ariolwch, eiriolad, eiriol, ariol, ymbil, deisyfiad.

To make intercession for — eiriol dros, erfyn dros; cyfryngu dros; ymbil â.

To make intercession to a person for a person—eiriol *neu* erfyn ar un dros un.

Intercessional, *a.* eiriolus, cyfryngol, ariolig; yn cynnwys eiriolaeth.

Intercessionate,† *v. n.* eiriol, ymbil, deisyf, erfyn.

Intercessor, *s.* (Ll.) cyfryngwr, cyfryngydd; eiriolwr, eiriolydd; canolwr, canolydd.

Intercessory, *a.* eiriolus, ariolig, eiriachus, cyfryngol, cyfryngedigol.

Interchain, *v. a.* cydgadwyno, cynghadwyno, cadwyno.

Interchange, *v. a.* cyfnewid, cyfnewidio, cydgyfnewid, cydnewid, cydymnewid, cylchgyfnewid; dyfod *neu* fyned un yn lle y llall ar gylch; gwneuthur peth ar gylch; gwneyd peth bob eilwers.

Interchange, *s.* cyfnewid, cydgyfnewid, cydymnewid, ymgyfnewid, cylchgyfnewid; cyfnewidiad; masnach, trafnid.

Mutual interchange—ymgyfnewid, cydymnewid.

Interchangeable, *a.* cydgyfnewidiol, cylchgyfnewidiol, cyfnewidiol; i'w cyfnewid y naill yn lle y llall; â wneler ar gylch; â wneler bob yn ail.

Interchangeableness, *s.* cydgyfnewidioldeb, cydgyfnewidioldeb, cyfnewidioldeb, cylchgyfnewidioldeb.

Interchangeably, *ad.* yn gydgyfnewidiol, &c.; bob un yn ei dro; ar gyfnewid; ar gylch, cyf-

newid; bob eilwers; y naill ar ol y llall; y naill yn gystal a'r llall.

Interchangement, *s.* cydgyfnewidiad, cydgyfnewid, cylchgyfnewid, cylchgyfnewidiad, cydnewidiad, newidiad, cydaralliad.

Interchapter, *s.* rhyngbennod, pennod ffugiol.

Intercident, *a.* (Ll. *intercido*) rhyng-ddygwyddol; yn dyfod, yn dygwydd, *neu* yn syrthio rhwng.

Intercipient, *a.* (Ll. *intercipiens*) rhwystrol, rhagodol, lluddiol, arluddiol, attaliol; à rwystro *neu* à attalio beth ar y ffordd; à rwystro beth rhag ei fyned yn mlaen.

Intercipient, *s.* rhagodydd, rhagodwr, rhwystrwr, rhwystrydd; un *neu* beth à rwystro ar y ffordd.

Intercision, *s.* (Ll. *intercido*) rhwystr, lluddias, llestair, godor, attal.

Interclude, *v. a.* (Ll. *intercludo*) cau allan, cau y ffordd, rhwystro y ffordd; cau i mewn, gwarchau; rhwystro, nadel, *neu* luddias yn mlaen; rhagod, attal, lluddio, dyor.

Interclusion, *s.* (Ll. *interclusio*) rhagodiad, rhagod, rhwystrad, attaliad, lluddiad, arluddiad, rhagddaliad, gwarchau, attal; lluddiad rhag myned yn mlaen; cauad i mewn; cyfyng-gae.

Intercolumniation, *s.* (Ll. *inter* a *columna*) cyfrwng colofnau, cyfrwng dwy golofn, y pellder rhwng dwy golofn, colofrwng, colofryngiad, pilergyfrwng, pill-gyfrwng.

Intercome, *v. n.* (*inter* a *come*) cyfryngu, dyfod rhwng, myned rhwng.

Intercommon, *v. n.* cydymborthi, cydfwyta; cydbori, cydborfelu, cydborfäu, cydymbori.

Intercommonage, *s.* cydborfraint, rhyddid cydbawr, rhyddid cydymbawr, cydborhawl, hawl cydymbawr, cydborfelaeth.

Intercommunicable, *a.* cydgyfranadwy, cydgyfranol, cydgyfranogol, cydgyfrinachadwy.

Intercommunicate, *v. n.* ymgyfeillachu, ymgyfrinachu, cydgyfrinachu, cydgymdeithasu, cydgystlynu, cydgyfathrachu, cydgyfranogi, ymgyfranogi, cydgymuno.

Intercommunication, *s.* cydgyfranogiad, cydgyfraniad; cydymddyddan, ymgomiad, ymgom, ymgyfeillach, cydgyfrinach.

Intercommunion, *s.* cydgymuniad, ymgymuniad, cydgymundeb, ymgymundeb.

Intercommunity, *s.* cydgyfundod, cydgyfundeb, cydgymundeb; cydgyfranogiad; cydfeddiant.

Intercostal, *a.* (Ff.; Ll. *inter* a *costa*) rhyngeisol, rhyngasenol; yn gorwedd rhwng yr asenau; à fo rhwng yr ais.

Intercostal, *s.* rhyngeisran; rhan *neu* barth rhwng yr asenau.

Intercourse, *s.* (Ll. *intercursus*) cyweithas, ymgystlwn, ymgystlynedd, cystlwn, trafodiaeth, ymdrafodiaeth, trafod, ymgyfeillach, cyfathrach, cymdeithas, cydymdeithas, cyfeillach, cydgyfeillach, cysmeriaeth, ymgyfathrach, ymgyfrinach, masnach, trafnid, trafnidiaeth, maeleriaeth, cydfasnach, ymdriniaeth, ymdriu; cynniwair; rhyngrediad, rhyddrediad.

Mutual intercourse—cydgyfeillach, cydfasnach, ymgystlwn, ymgystlynedd, cydgysmeriaeth, ymddygyfranc.

Social intercourse—brodre, brodyrdde, cyfanneddrwydd, ymgystlwn cyfeillgar, cyfathrach addwyn.

Interour, *v. n.* (Ll. *intercurro*) cyfryngu, myned rhwng, rhedeg rhwng, rhyngredeg; dyfod yn y cyfrwng *neu* gyfamser; dygwyddo.

Intercurrence, *s.* (Ll. *intercurrens*) rhyngrediad, rhyngred, rhyngdrwyddyd, rhyngfynediad; mynediad *neu* rediad rhwng dau beth; dyfodfa rhwng; dygwyddiad.

Intercurrent, *a.* rhyngredol, rhyngrediadol; cyfryngol; à ddel yn y cyfrwng *neu* gyfamser; dygwyddol, damweiniol.

Intercutaneous, *a.* (Ll. *inter* a *cutis*) à fo rhwng y croen; à fo dàn y croen; isgroenol, isgroenaidd.

Interdeal, *s.* cydfasnach, cyttrafnid, cydfaeleriaeth, ymdrafod, masnach.

Interdentel, } *s.* cyfrwng deintellion, y pellder
Interdentil, } rhwng deintellion, cyfrwng deintwaith, deintryngiad, deintrwng.

Interdependence, *s.* cydymddibyniaeth, cydddibyniaeth, cyd-ddibyniad.

Interdependent, *a.* cydymddibynol, cyd-ddibynol; yn ymddibynu y naill ar y llall.

Interdict, *v. a.* (Ll. *interdico*, *interdictum*) gwahardd, gwarafun, gwaharddu, gwardd, gwarddu, gorafun, gwarafuno, lluddio, gwrthio; esgymuno; gwahardd cymundeb i *neu* â; rheithwahardd, rheithwardd.

Interdict, *s.* (Ll. *interdictum*) gwaharddiad, gwaharddedigaeth, gwardd, gwarddiad, gwarafuniad, gwarafuniaeth, gwarafun, gwrthbariad; gwarafuneb, gwarddysgrif, cyfraith warafun, rheithwardd, rheithwahardd, esgymundod, esgymuneb.

Interdiction, *s.* (Ff.; Ll. *interdictio*) gwaharddiad, gwarddiad, gwaharddiaeth, gwarafuniad, gwarafuniaeth, gwaharddedigaeth, gwarafunedigaeth, gwardd, gwarafun; gwaharddiad drwy ddeddf; gwarafuneb, rheithwardd; esgymundod; melltith.

Interdictive, *a.* gwaharddus, gwarddus, gwaharddol; à chanddo hawl i wahardd.

Interdictory, *a.* gwaharddol, gwarafunol, gwarddol, gwaharddedigol, gwarddedigol, gwarafunedigol; à waharddo dàn boen cosp *neu* esgymundod; yn cynnwys gwaharddiad.

Interequinoctial, *a.* (*inter* ac *equinox*) à fo rhwng y cyhydeddau; à ddygwyddo rhwng y cyhydnosau; rhwng alban eilir ac alban elfed.

Interess,† *s.*=*Interest.*

Interest, *v. a.* (Ll. o *inter* ac *esse*; Ff. *interesser*) bod à fyno â; bod à wnelo â; dori, dyddori, dyddawr, dawr, gofalu, gofalu am; perthyn i, deiryd i, perthynu i; bod mewn gofal am; dwyn dàn ofal; bod â gofal am; peri gofal; malio; effeithio ar; bod o bwys i; cyffröi, cynhyrfu; bod o ddyddordeb i; bod yn gyfranog o; cyfranogi o; cyfranu i; bod â chyfran yn; ennill, rhwymo, tynu; ymdrin â; ymyru â, ymyryd â.

To interest one's self in—gofalu am, dori am; ymofalu am *neu* yn nghylch; cymmeryd gofal am *neu* i; cymmaryd dyddordeb mewn; cymmeryd rhan *neu* gyfran yn; ymddori yn; ymddyddori yn; bod à fyno â; ymyryd â; ymdrafferthu am *neu* yn; ymdrafferthu yn nghylch; ymflino am; ymofidio yn nghylch.

To interest one in our favour—dwyn, denu, *neu* dynu un i fod o'n plaid.

I do not interest myself about it—nid wyf yn ymdrafferthu o'i blegid; nid wyf yn

gofalu am dano *neu* yn ei gylch; ni'm dawr am dano.

Interested in—â chanddo law *neu* neges yn mheth; âg iddo law *neu* neges yn mheth; cyfranog yn mheth; dyddorgar mewn peth.

It interests me not—ni'm dawr; nid gwaeth i mi; nid gwaeth genyf fi; ni'm dyddawr; ni'm dyddora; nid yw yn perthyn i mi; nid wyf yn malio *neu* yn gofalu am dano.

I should not be interested—ni ddorwn, nis dorwn; nis gofalwn; ni byddai waeth genyf; ni faliwn.

Interest, *s.* budd, lles, elw, oed, cyfles, mael, buddiant, llesiant, buddred, lleshad; llog; rhan, cyfran; hawl, braint; braint perchenogaeth; awdurdod, gallu, cymmeriad; dylanwad; dyddordeb, dawr, dyddawr, ymdawr, dyddoriant; y peth sydd â fyno un âg ef; da; achos.

Simple interest—cyallog, llog syml, llog unigol.

Compound interest—adlog, arlog, llog ar log; adlogaeth, arlogaeth.

To borrow at compound interest—adlogi, arlogi; benthycio ar adlog.

Interest money—arian llog; ocraeth, ocr, ocri.

Out at interest—allan ar log; allan ar ocraeth.

To place out at interest, } llogi; rhoi yn
To put out at interest, } llog; rhoi allan
To lend out at interest, } ar log; rhoi allan er llog; rhoi ar log; rhoi er llog; rhoi allan ar ocraeth; rhoi allan er ocraeth; rhoi ar ocraeth; rhoi er ocraeth; llogi arian.

A lender at interest—llogwr, llogydd; oerwr, ocrydd; rhoddwr arian ar log.

To take up at interest—cymmeryd yn llog; cymmeryd ar log; cymmeryd er llog.

Capital and interest—argyffre a llog, cyfalaf a llog, prifsum a llog, cyn-eiddo a llog, cynsum a llog.

Principal and interest—prifsum a llog, cynsum a llog; y corff a'r llog; yr hawl a'r llog; corff y da a'r llog arno; y sum â roddir yn llog a'r llog arno.

The interest is as much as the principal—y mae y llog gymmaint a'r hawl.

Interest (as a rule in arithmetic)—llogaeth.

Compound interest (as a rule)—adlogaeth, arlogaeth.

Private interest—priod elw, hunanles, hunanfudd.

Public interest—lles y wlad; y lles cyffredin; lles y cyhoedd; lles y wladwriaeth.

A thing wherein one has full interest—yr hyn y bo un yn berchenog arno, ac y dichon ei roi i'r neb y myno.

To bring *or* draw one over to his interest—dwyn, denu, *neu* dynu un i'w blaid.

To have interest in one, } bod yn fawr ei
To have interest with one, } allu, ei awdurdod, ei gymmeriad, *neu* ei ddylanwad gydag un.

To make interest for an office—swyddymgais, swyddymgeisio; ymerlyn am swydd.

Our interests are the same—eich budd chwi yw fy mudd i, a'ch anfudd chwi fy anfudd i.

To feel an interest—teimlo dyddordeb; bod gàn un ddyddordeb *neu* ofal; malio; teimlo pryder.

I feel an interest in his welfare—dyddoraf am ei lwyddiant; pryderaf am ei lwydd; y mae gofal genyf am ei lwydd; yr wyf yn gofalu am ei lwydd; ewyllysiaf yn dda iddo; teimlaf ddawr am ei lwydd; teimlaf ddyddordeb yn ei lwydd; teimlaf aidd er ei ddaioni; y mae genyf ddyddordeb yn ei les.

A man knowing his interest—dyn yn gwybod ei dda; un yn gwybod beth sy dda er ei les; dyn yn nabod ei dywydd; un yn adwaen ei dymmor.

He advances his own interests—mae yn gwneyd lles iddo ei hun; mae yn llesoli ei hun; mae yn gwellhau ei amgylchiadau; mae efe yn ymlesoli.

I have an interest in it—y mae â fynwyf âg ef; y mae à wnelwyf âg ef; y mae dyddordeb genyf ynddo; e ddawr i mi.

To take an interest in—gofalu am; ymdrafferthu yn nghylch *neu* oblegid; cymmeryd dyddordeb mewn *neu* yn; dyddori mewn *neu* yn; ymhyfrydu yn.

Interest,† *v. a.* cyffröi, cynhyrfu, effeithio ar.

Interested, *a.* cyfranog; dyddorus, dyddorog, dyddorgar; â chanddo law *neu* neges yn mheth; âg iddo law *neu* neges yn mheth; âg y mae à fyno â pheth; dyddoredig.

An interested witness—tyst y mae à fyno y peth âg ef; tyst y mae y pwnc yn perthyn iddo; tyst y dawr y pwnc iddo; tyst dyddorgar.

Self-interested—à fo â'i fryd ar ei les ei hun; à fo â'i fryd ar ei briod elw; hunan-ddybenog, hunan-ddybenol, hunanddybenus, hun-ddybenog; hunanlesog.

Interesting, *a.* dyddorol, dyddorus, dyddorfawr, hyddawr; pwysfawr, pwysig, cyffröus; ennillgar; boddhaol; buddiol; yn tynu sylw.

Interfere, *v. n.* (Ll. *inter* a *fero* neu *ferio*) cyfryngu, myned rhwng; ymyryd, ymyru, ymyraeth, amyru, ymhela, ymhel; gwrthdaro; gwrthwynebu; bod yn groes *neu* wrthwynebol; anghyttaro, anghytuno, croesi; ymwthio; swrn-daro.

To interfere with—bod ar ffordd peth; bod yn rhwystr i beth; dyfod, myned, *neu* daro yn erbyn peth; gwrthladd, gwrthwynebu; gwrthdaro â; anghytuno â, ymyryd â, ymhel â.

To interfere with each other—croesi *neu* ragod eu gilydd; taro yn erbyn eu gilydd; ymwrthladd.

To interfere in an affair—ymyru â pheth er rhwystr iddo; rhoi ei fys yn mheth i'w rwystro yn mlaen; ymyryd â pheth; amyru yn mheth.

Apt to interfere—ymyrgar, ymhelgar.

Interference, } *s.* ymyraeth, ymyriad, amyr-
Interfering, } aeth, ymheliad; cyfryngiad, cyfryngiaeth, rhyngiad; anghytundeb, gwrthdarawiad, tarawiad yn nghyd; swrn-darawiad.

Interferer, *s.* ymyrwr, ymyrydd, amyrwr, ymhelwr; prysur heb ddioloh; un â'i fys yn mrywes pawb.

Interfluent, } *a.* (Ll. *interfluo*) rhynglifol,
Interfluous, } rhynglifeiriol; yn llifeirio

rhwng dau beth; yn llifo yn y cyfrwng; yn llifo rhwng.

Interfoliaceous, *a.* (Ll. *inter* a *folium*) rhyngddeiliog, rhyngddeilliar, rhyngddalenog; à fo rhwng dail.

Interfoliate, *v. a.* cydwau, cydweu, cyfrestru, gwau yn nghyd, cydblethu.

Interfretted, } *a.* cymhleth, cydblethedig, cyd-
Interlaced, } weuedig, cymhlethedig, cyfrestredig.

Interfulgent, *a.* rhynglewyrchol, rhynglethrifawr, rhynglethridog, rhynglathraid, rhyngddysgleiriol.

Interfused, *a.* (Ll. *interfusus*) rhyng-doddedig; rhyng-dywalltog, rhyng-dywalltedig, rhyngdaenedig, rhyng-wasgarol.

Interim, *s.* (Ll.) cyfamser, y cyfamser, cyfrwng amser, cyfrwng.

In the interim—yn y cyfamser; yn nghyfrwng hyny.

Interior, *a.* (Ll.) mewnol, oddi mewn, oddi fewn, tufewnol; nes i mewn; nesaf i mewn; ynnhirog; cartrefol.

Interior, *s.* y tu mewn, tu mewn, y tu oddi mewn, y rhan oddi fewn; canoldir, perfeddwlad, canolbarth, angorwlad, canol gwlad, rhan fewnol gwlad.

Minister of the interior—gweinidog cartrefol; gweinidog perwylion cartrefol.

The interior of Africa — canolbarth Affrica, canoldir Affrig, canol Affrica.

Interiorly, *ad.* oddi mewn, oddi fewn, yn fewnol; yn nes *neu* nesaf i mewn.

Interjacency, *s.* (Ll. *interjacens*) rhyngorweddiad; gorweddiad rhwng dau beth; bod rhwng; rhyngad; yr hyn a orwedd rhwng dau beth; peth yn y cyfrwng; rhyngfa.

Interjacent, *a.* rhyngorweddol; yn gorwedd rhwng dau beth; yn gorwedd yn y cyfrwng; yn gorwedd rhwng; yn bod rhwng; cyfryngol, rhyngol.

Interjacent isles—rhagynoesoedd, rhyngynysoedd.

Interject, *v.* (Ll. *interjicio, interjectum*) taflodi, rhyngdaflu, cyfryngdaflu, taflu rhwng; cyfryngu, rhyngu; gosod i mewn; dyfod *neu* fyned rhwng pethau.

Interjection, *s.* (Ll. *interjectio*) taflodiad, rhyngdafliad, cyfryngdafl, cyfryngddawd, cyfryngiad; ebychiad, ebychair, cyfryngair, rhyngair; taflediqaeth.

Interjections (in grammar) — taflodiaid, ebychiadau, ebycheiriau, cyfryngiaid.

Interjectional, *a.* taflodol, rhyngdafliadol, tafledigol; cyfryngedigol; ebychiadol; à dafiwyd i mewn rhwng pethau ereill.

Interjoin, *v. a.* cydgyssylltu, cyssylltu; cydbriodi, cydymbriodi; cydymglöi.

Interjoist, *s.* cyfrwng distiau, y pellder rhwng distiau, distryngiad.

Interjunction, *s.* cydgyssylltiad, cyssylltiad, cyfymgload.

Interknit, *v. a.* cydwau, cydweu, gwau yn nghyd; cydglymu, cydgyssylltu.

Interknowledge, *s.* cydwybodaeth, ymwybodaeth.

Interlace, *v. a.* (*inter* a *lace; Ff. entrelacer*) cydgymmysgu, cymmysgu â, cymhlitho, cydblitho; cymmysgu yn nghyd; cymmysgu â'u gilydd; cyfrestru, cydblethu, cymhlethu, cydwau, cydweu; rhyngsideru; rhwyllo; cyfryngu, gosod rhwng.

Interlaced work — rhwyllwaith, rhwylwaith; gwaith cymhleth, gwaith cymhlith.

Interlacing arches — bwâu cymhlethol, bwâu cymhleth.

Interlacement, *s.* cymmysgiad, cymhlithiad; cymhlethiad, cydblethiad, cyfrestriad; cymmysgedd, cymhlithedd.

Interlaminated, *a.* rhynglafnog, rhyngddalenog; à osodwyd rhwng llafnau.

Interlapse, *s.* cyfamser; ysbaid *neu* gyfrwng rhwng dau bryd; rhyng-chwaen.

Interlard, *v. a.* (*Ff. entrelarder*) brasfysgu; cymmysgu *neu* gydgymmysgu peth â mehin; cymmysgu mehin *neu* fraster â pheth; cymmysgu, cydgymmysgu, cymhlitho; cymmysgu yn nghyd â pheth; rhoi peth yn mysg; dodi yn mhlith; gosod rhwng; cymmysgu yn mhlith; britho, brasfritho, tryfritho; brithresu.

Interleaf, *s.* rhyngddalen; dalen wedi ei gosod rhwng dail argraffedig.

Interleave, *v. a.* rhyngddalenu; gosod dail gwynion rhwng dail llyfr; cydrwymo â dail gwynion; cydrwymo dail gwynion â llyfr.

Interline, *v. a.* rhynglinellu, rhynglino, rhyngysgrifo, rhyngysgrifenu; ysgrifenu rhwng y llinellau; ysgrifenu bob yn ail linell.

Interlinear, } rhynglinellawl, rhynglinellog;
Interlineary, } à ddodir *neu* à roddir i mewn rhwng y llinellau; ysgrifenedig rhwng y llinellau.

Interlinear, *s.* llyfr rhynglinellog, llyfr rhynglinellawl.

Interlineation, *s.* rhynglinelliad; rhyngysgriflad, rhyngysgrifeniad; yr hyn à roer rhwng y llinellau.

Interlining, *s.* rhynglinelliad, rhynglinad.

Interlink *v. a.* cydgadwyno, cynghadwyno, cydrwyo, cyd-ddolenu, cydfachu, cyddorchi; cyssylltu, cydgyssylltu.

Interlobular, *a.* rhynglabedog; rhwng llabedau *neu* ddalenau.

Interlocation, *s.* rhynglead, rhyngosodiad, rhyngddodiad, cyflead rhwng, gosodiad rhwng.

Interlocution, *s.* (Ll. *interlocutio*) ymddyddan, cydymddyddan, cymddyddan, cydsiarad, ymgom, cychwedl, arddysmeg, cynnadledd, cynnadl, cyfymbwyll, ymsiarad, ymddywedyd, chwedleuaeth, cychwedleuad, cylafaredd, parliant, cydymddadwrdd; barn gychwedl, dedfryd gychwedl, rhagbenderfyniad.

Interlocutor, *s.* (o'r Ll. *interloquor*) ymddyddanwr, cydymddyddanwr, cymddyddanwr, cymddyddanydd; cychwedleuwr, cydchwedleuwr, ymatebwr, arddysmegydd, ymchwedleuwr, cydsiaradydd, cydymgomiwr; barn gychwedl.

Interlocutory, *a.* cydymddyddanol, ymddyddanol, cymddyddanol, arddysmegol, cynnadleddol, cylafareddus, ymatebol, cydsiaradol; cyfryngol, cyfryngaidd; rhagderfynol.

Interlocutory decree — barn gychwedl, dedfryd gychwedl; dosbarth rhwng pleidiau tra bydder yn aros barn *neu* wrth farn.

Interlope, *v. n.* (*inter*, a'r Is. *loopen*, Al. *laufen*) rhyngymyru, rhyngymyryd; rhagod y farchnad, rhagbrynu, rhagachub; rhagfaelu; rhedeg rhwng pleidiau; ymwthio i beth na pherthyn iddo; ymwthio i mewn; ymredeg rhwng

pleidiau gân ragachub yr elw à fyddai i'r naill oddi wrth y llall; rhagachub marchnad; ymwthio *neu* ymredeg rhwng prynwr a gwerthwr; rhedfasnachu, rhedfaelera, lladrad-fasnachu, treisfasnachu; masnachu heb drwydded briodol; dyfod i le heb na gwahoddiad na chroesaw; rhwystro hawl; gormesu, hyruthro, trawsormesu, ymyru, ymyryd.

Interloper, *s.* rhyngymyrwr, rhyngymyrydd, ymwthiwr, rhyngymwthiwr; ymwthiwr i beth ni pherthyn iddo; rhagodydd y farchnad, rhagachubwr y farchnad, rhedfasnachwr, masnachwr didrwydded; lladrad-fasnachwr, masnachwr gormes; trawsgipiwr, trawsreibiwr, hyruthrwr, gormeswr; gwill.

Interlucate, *v. a.* (Ll. *inter* a *luco*) rhyngoleuo; gollwng goleuni i mewn drwy drychu ymaith gangau coed; gwneuthur adwy oleu mewn coed.

Interlucation, *s.* rhyngoleuad; gwneuthuriad adwy oleu mewn coed.

Interlucent, *a.* (Ll. *interlucens*) rhynglewyrchol, rhyngoleuol, rhyngddysgleiriol, rhynglathraid, rhynglethridfawr; yn dysgleirio *neu* dywynu rhwng.

Interlude, *s.* (Ll. *inter* a *ludus*) chware cyfrwng, rhyngware, rhyngwareu, rhyngchwareu; ysmaldodeg, ysmalawd; coegchware, coegware: *pl.* ysmalodion.

Interluded, *a.* rhyngwareuol; à wnaed fel rhyngware.

Interluder, *s.* rhyngchwareuwr, rhyngwarëydd, coegchwareuwr.

Interluency, *s.* (Ll. *interluens*) rhynglifad, rhynglifiant, rhynglif.

Interlunar, } *a.* (Ll. (*interlunium*) rhyngleu-
Interlunary, } adol, rhyngloerol, cyfryngloerol; perthynol i gyfrwng dwy leuad; rhwng yr hen leuad a'r newydd; à fo rhwng dwy loer.

Intermarriage, *s.* cydbriodas, cydymbriodas.

Intermarry, *v. n.* cydbriodi, cydymbriodi, ymbriodi; ymbriodi â'u gilydd; ymbriodi rhyngddynt â'u gilydd; priodi â'u gilydd.

Intermean,† *s.* peth à wneir yn y cyfamser; rhyngweithred.

Intermeation,† *s.* rhynglifad, rhynglifiant.

Intermeddle, *v. n.* ymyryd, ymyru, ymyraeth, amyru, ymhela, ymhel; ymgymmysgu; trafodi; bod yn brysur heb ddïolch.

Intermeddle,† *v. a.* cymmysgu, cydgymmysgu.

Apt to be intermeddling—ymyrgar, amyrgar, ymhelgar.

Intermeddler, *s.* ymyrwr, ymyrydd, amyrwr, ymhelwr, rhodreswr; prysur heb ddïolch; prysurwas; dyn ymyrgar, ymyrus, rhydreggar, rhydresus, *neu* gymmyreddus; un â'i fys yn mrywes *neu* yn mhotes pawb.

Intermeddling, *s.* ymyraeth, ymyriad, amyriad.

Intermediacy, *s.* cyfryngiaeth, cyfryngiad, cyfryngedigaeth, cyfryngedd, rhyngedd, rhyngawd, rhwng.

Intermedial, *a.* cyfryngol, cyfryngedigol, cyfryngaidd, cyfryngedig.

Intermediary, *s.* (o *intermediate*) cyfryngiad, cyfryngiaeth, cyfryngedd, cyfryngdod; peth cyfrwng, peth cyfryngedig, cyfryngbeth.

Intermediate, *a.* (Ff. *intermédiat*; Ll. *intermedius*) cyfryngol, cyfryngaidd, cyfryngedigol, cyfryngedig, canolig, canolaidd; yn gorwedd yn y canol rhwng; à fo yn y cyfrwng.

Intermediate space — cyfrwng, cyfwng, rhyngle.

Intermediate, *s.* rhyngog, rhyngai, cyfryngnwydd.

Intermediate,† *v. n.* cyfryngu.

Intermediation, *s.* cyfryngiad, cyfryngiaeth, cyfryngdod; moddion cyffredin.

Intermedium, *s.* (Ll.) cyfrwng, y cyfrwng, cyfwng, rhwng; cyfryngydd.

Intermell,† *v.* (Ff. *intermêler*) cymmysgu, mysgu.

Interment, *s.* (o *inter*) claddiad, claddedigaeth, daiariad, daiarawd.

Intermention,† *v. a.* cydgrybwyll; crybwyll gyda phethau ereill; cynnwys.

Intermication, *s.* (Ll. *intermico*) rhynglewyrchiad, rhyngddysgleiriad, rhynglethridiad; dysgleiriad rhwng, dysgleiriad yn mysg.

Intermigration, *s.* cydymfudiad cydsymmudiad, cydymsymmud, cydfudiad, cydnewidiad trigle; symmudiad y naill i le y llall.

Interminable, *a.* (Ll. *in* a *terminus*) annherfynadwy, diderfyn, annherfynol, didran, diddiwedd.

Interminable, *s.* un diderfyn, yr annherfynadwy.

Interminableness, *s.* annherfynoldeb, annherfynolrwydd, diderfynrwydd.

Interminate, *a.* (Ll. *interminatus*) diderfyn, annherfynol, annherfynedig, diddiwedd, didraw.

Interminate,† *v. a.* (Ll. *interminor*) bwgwth, bygythio, bygylu.

Intermination,† *s.* bygythiad, bwgwth, bygyliad, bwgwl.

Intermingle, *v.* cydgymmysgu, cymmysgu, mysgu, cydfysgu; cymmysgu yn nghyd; cymmysgu â'u gilydd; rhoi *neu* fwrw yn nghymmysg; bwrw am ben; bwrw yn mysg; plitho, bloffi, bloffied; ymgymmysgu, cydymgymmysgu.

Intermission, *s.* (Ff.; Ll. *intermissio*) dysbaid, dysbeidiant, dysbeidiad, paid, ysbeidiad, ysbaid, peidiad, hamdden, seibiant, gorphwysiad, toriad, tawl; anarferiad.

Without intermission—yn ddibaid, yn ddidor, yn ddidawl, yn ddidrai, yn ddiseibiant, yn wastadol, yn ddïorphwys, yn ddiball, heb orphwysdra.

Without either ease or intermission—heb na rhwyf na gorphwys.

Intermissive, *a.* dysbeidiol, ysbeidiol.

Intermit, *v.* (Ll. *intermitto*) dysbeidio, ysbeidio, peidio; peidio dros amser; peidio â; oedi, gohirio; rhwystro, lluddias, tori ar, attal.

Intermitting spring—ffynnon ddysbeidiol, ffynnon ddysbaid.

Intermittent, *a.* (Ll. *intermittens*) dysbeidiol, ysbeidiol; yn peidio yn awr ac eilwaith.

Intermittent fever, } cryd ysbeidiol,
Intermitting fever, } twymyn ddysbeidiol, cryd a mwyth.

Intermittent, *s.* cryd dysbeidiol, twymyn ddysbeidiol, cryd a mwyth.

Intermix, *v.* cydgymmysgu, cymmysgu, cydfysgu, mysgu; cymmysgu yn nghyd; cymmysgu â'u gilydd; rhoi *neu* fwrw yn nghymmysg; bwrw am ben; bwrw yn mysg; plitho, bloffi, bloffied; ymgymmysgu, cydymgymmysgu.

Intermixture, *s.* cymmysgedd, cydgymmysgedd, cydfysgedd, mysgedd, cymmysgiad, cyd-

gymmysgiad, plithiant, bloffiad, ymgymmysgiad; amrywiogaeth.

Intermodillion, *s.* cyfrwng deintellion, cyfrwng deintarnau, deintryngiad; y pellder rhwng dau ddeintarn.

Intermontane, *a.* (Ll. *inter* a *montanus*) rhyngfynyddol; rhwng mynyddau; à fo rhwng mynyddoedd.

Intermundane, *a.* (Ll. *inter* a *mundanus*) rhyngfydol; rhwng bydoedd; rhyngrodol; rhwng byd a byd; deufyd-gyfryngol.

Intermural, *a.* (Ll. *inter* a *muralis*) rhyngfuriol; à fo yn nghyfrwng deufur; deufur-gyfryngol; rhwng muriau.

Intermuscular, *a.* rhwng y cyhyrau; cyhyr-gyfryngol.

Intermutation, *s.* cydgyfnewidiad, cydgyfnewid, cyfnewiad, cyfnewid, ymgyfnewid, cylch-

Intermutual, *a.*=*Mutual.* [gyfnewid.

Intern, *a.*=*Internal.*

Internal, *a.* (*internus*) tufewnol, mewnol, oddi fewn, oddi mewn, o'r tu mewn, o fewn; à fo oddi mewn; cartrefol; canolbarthol; gwir.

Internal purity—purdeb calon, purdeb y galon, purdeb tufewnol, purdeb oddi fewn; purdeb yn y dyn oddi mewn.

Internally, *ad.* oddi fewn, oddi mewn, o'r tu mewn, o fewn, yn fewnol, yn dufewnol; i'r tu mewn; yn y galon.

International, *a.* rhwng gwahanol wledydd; rhwng cenedloedd; rhyngwladwriaethol.

Internecine, *a.* (Ll. *internecinus*) marwol, angeuol, dinystriol.

Internecion, *s.* (Ll. *internecio*) cydladdiad, cydladdfa, cyfladdedigaeth, cyflafan, lladdfa, lladdedigaeth, galanasdra.

Internecive, *a.* cydladdol, lladdol, lladdiadol, yn lladd; à dueddo i ladd.

Internection, *s.* (Ll. *inter* a *necto*) cydgyssylltiad, cyssylltiad, cydiad.

Internodal, *a.* (*inter* a *node*) rhyngysglinol, clymgyfryngol; rhwng cygnau.

Internode, *s.* (*internodium*) rhyngysglin, rhyngysglinen, clymgyfrwng, cyfrwng dan gwgn= y pellder rhwng cygnau planigyn, neu y pellder à fo rhwng dail neu flodau.

Internuncio, *s.* (Ll. *internuncius*) rhyngnegesydd, rhyngnegeswr; cenad rhwng pleidiau; rhyngenad, cenad gyfrwng, rhyng-genadwr.

Interosseal, } *a.* (Ll. *inter* ac *os*) rhwng esgyrn,
Interosseous, } rhwng yr esgyrn, rhyngesgyrnol.

Interpeal,† *v. a.* (Ll. *interpello*) rhwystro, attal, lluddio.

Interpellation, *s.* (Ll. *interpellatio*)) gwŷs, dyfyn, llythyr dyfyn, dyfyniad, gwysiad, galwad; rhwystr, lluddias, godor, attal; eirioliaeth, eirioled, ymbil.

Interpenetrate, *v. a.* treiddio rhwng, rhyngdreiddio.

Interpetiolar, *a.* rhwng deilgoesau.

Interpilaster, *s.* cyfrwng adbilerau; y pellder rhwng dau bedrybiler.

Interplead, *v. n.* rhyngddadleu, rhyngddadlu, rhyngymddadlu, rhyngymddadleu, rhyngbleidio.

Interpleader, *s.* rhyngddadlydd, rhyngymddadlor.

A bill of interpleader — rhyngddadleb, rhyngymddadleb, ysgrif rhyngymddadl.

Interpledge, *v. a.* cydwystlo, cyngwystlo, cydymwystlo.

Interpoint, *v. a.* gwahannodi, attalnodi, gwahanu à nodau; rhoi nodau gwahan *neu* wahannodau mewn gwers.

Interpolate, *v. a.* (Ll. *interpolo*) ffugddodi, ffugwthio, geuddodi, geuchwanegu, ffuglenwi, geufysgu; llygru; chwanegu peth yn lladradaidd mewn llyfr *neu* ysgrifen; gosod *neu* ddwyn i mewn yn lladradaidd; †adnewyddu.

Interpolation, *s.* ffugddodiad, geuddodiad, geuchwanegiad, ffuglenwad, geuddawd, ffugddawd; chwanegiad à roer yn lladradaidd mewn llyfr *neu* ysgrifen; llygriad: *pl.* geuddodion, ffugddodion, geuddodiadau, &c.

Interpolater, *s.* (Ll.) geuddodwr, ffugddodwr, ffugwthiwr, geuchwanegwr, llygrwr llyfrau; newidiwr ystyr; ffug-gymmysgwr.

Interpolish, *v. a.* rhynglugeinio, rhynglathru, caboli rhwng, cydgaboli, cydlathru, cydluganu, cydlugeinio.

Interpone,† *v. a.* (Ll. *inpono*) gosod rhwng, gosod i mewn.

Interposal, *s.* (o *interpose*) cyfryngiad, cyfryngiaeth, rhyngad; gosodiad rhwng, mynediad rhwng, rhoddiad yn nghyfrwng; ymsang, cyfrwng; ymyraeth, ymyriad.

Interpose, *v.* (Ff. *interposer*; Ll. *interpono*, *interpositum*) cyfryngu; myned, dyfod, rhedeg, ymwthio, ymosod, *neu* ymfwrw rhwng; myned, dyfod, rhedeg, ymwthio, ymosod, *neu* ymfwrw yn nghyfrwng; rhyngu, dygyfrano; rhoi, gosod, dodi, *neu* fwrw rhwng *neu* i mewn; rhoi yn nghyfrwng; rhyngosod, rhyngosodi, rhyngddodi; rhoi, gosod, *neu* sengu yn mysg; ymyru, ymyryd, amyru, ymyraeth; gwahansangu; cynnyg; gwthio i mewn, ymwthio i mewn.

Interpose,† *s.*=*Interposal.*

Interposer, *s.* cyfryngydd, cyfryngwr; à ei rhwng dau.

Interposit, *s.* rhyngaddodfa, cydaddodfa, rhyngystorfa, cydystorfa; cysdodfa rhwng dwy ddinas *neu* ddwy wlad.

Interposition, *s.* (Ff.; Ll. *interpositio*) cyfryngiad, cyfryngiaeth, cyfryngoliaeth, cyfryngdod, rhyngad, rhyngiad, rhyngosodiad, dygyfrano; gosodiad rhwng, gosodiad yn nghyfrwng; mynediad, dyfodiad, rhediad, *neu* ymwthiad rhwng *neu* yn nghyfrwng; ymsang, gwahansang, cyfrwng.

Interposure,† *s.*=*Interposal.*

Interpret, *v. a.* (Ll. *interpretor*; Ff. *interpréter*) deongli, dehongli, deonglyd, deongl, esbonio, esboni; egluro; lladmeru, lladmer; cyfleithu; rhoi ystyr; hysbysu arwyddocâd; dirnad.

To interpret dreams—deongli breuddwydion.

Which being interpreted—yr hyn o'i gyfeithu; yr hyn o'i ddeongli.

Interpretable, *a.* deongladwy; i'w ddeongli; à ellir ei ddeongli.

Intepretation, *s.* (Ff.; Ll. *interpretatio*) deongliad, dehongliad, deonglawd, dehonglawd, deongl, deongledigaeth, esboniad, lladmeriaeth, egluriad; cyfleithad; dirnadaeth.

Interpretive, *a.* deongliadol, deonglawl, deongledigol, deonglog, esboniadol.

Interpretatively, *ad.* yn ddeongliadol, &c.; ar wedd deongliad; mewn ffordd ddeongliadol; er deongl.

Interpreter, *s.* deonglwr, dehonglwr, deongl-

ydd, lladmerydd, lladmer; cyficeithwr, cyfieithydd; esboniwr, esboniedydd; golwst.

Interpunction, *s.* (Ll. *interpunctio*) gwahannodiad; gosodiad gwahannodau rhwng geiriau; attalnodiad; rhyngnodiant, rhyngnodiad.

Interquarter, *s.* cyfrwng ceibr, y pellder rhwng ceibr.

Interreceive, *v. a.* derbyn rhwng, derbyn i mewn, rhyng-dderbyn.

Interregnum, } *s.* (Ll. *interregnum*; Ff. *inter-*
Interreign, } *regne*) rhyngdeyrnasiad, rhyngdeyrnedd, rhyngdeyrnasiaeth; y cyfrwng rhwng dau frenin; cyfrwng dau deyrn; y cyfrwng rhwng diwedd teyrnasiad y naill frenin a dechreu teyrnasiad y llall.

Interrer, *s.* (o *inter*) claddwr, claddiedydd.

Interrex, *s.* (Ll. *inter* a *rex*) rhyngdeyrn, mechdeyrn, rhaglofydd, rhaglyw, rhaglywydd, rhaglaw, rhynglywydd.

Interrogate, *v.* (Ll. *interrogo*) holi, gofyn, ymholi â, ymofyn â, arholi, holiadu, ymholi, ymofyn; rhoi gofyniad; posio, posiannu.

Interrogation, *s.* (Ll. *interrogatio*) holiad, holiant, holedigaeth, holiaeth, arholiad, holawd, hawl, gofyniad, gofyn, ymofyniad; gofyniaith, holiaith; holnod, gofynneb, gofynnod.

Note of interrogation—holnod, gofyneb, gofynnod, nod holiad, nod gofyniad, nod holi=?

Interrogative, *a.* (Ll. *interrogativus*) holiadol, holiannol, holedigol, gofyniadol, ymofynol; perthynol i holiad.

Interrogative, *s.* holiedydd, holiadair, gair holiadol, holiad, holiadeb; rhagenw holiadol= *pa? pwy? beth?* a'r cyffelyb.

Interrogatively, *ad.* yn holiadol, &c; ar wedd holiad.

Interrogator, *s.* (Ll.) holydd, holwr, holiedydd, arholydd, arholwr, arholiedydd, holiannydd, holiannwr, ymofynwr, gofynwr.

Interrogatory, *s.* holiad, holiant, holedigaeth, arholiad, arhawl, gofyniad.

To examine by interrogatories—holi ar ofyniadau; profi drwy holiadau.

Interrogatory, *a.* holiadol, holedigol, holiannol, gofyniadol; yn cynnwys holiad.

Interrupt, *v. a.* (Ll. *interrumpo, interruptus*) rhwystro, lluddio, lluddias, goluddio, llestair, attal; rhwystro un i wneuthur *neu* ddywedyd peth; tori ar waith *neu* chwedl un; attal rhag myned yn mlaen; tori peth yn yr hanner *neu* yn y canol; rhanu, anghyfuno, gwahanu; symmythu; aflonyddu; trawsattal; galw ar un pan fo wrth beth.

Interrupt not men in the midst of their talk—na fwrw air yn mysg ymadroddion rhai ereill (*Eccles.* xi. 8).

Interrupt, } *a.* toredig, godoredig, rhwystr-
Interrupted, } edig, &c.

Interrupter, *s.* rhwystrwr, lluddiwr, goluddiwr; torwr ar waith *neu* chwedl un; torwr peth yn yr hanner; un à luddio i beth fyned rhagddo.

Interruption, *s.* (Ll. *interruptio*) rhwystr, lluddias, lludd, llestair, attaliad, rhwystrad, rhwystredigaeth, godoriad; rhwystr ar neges, gorchwyl, gwaith, *neu* chwedl un; toriad ar waith *neu* chwedl un; tor, godor, breg, attal, attalfa; symmythiad; paid, dysbeidiad; cyfryngiad; aflonyddiad, toriad; bwlch, adwy, hollt.

Interruption of proceedings in the law—godor cyfraith, twrf cyfraith.

Without interruption—didor, dïodor, dirwystr, dïattal; yn ddidor, yn ddïodor, yn ddirwystr, yn ddïattal, heb odor.

Interruptive, *a.* rhwystredigol, rhwystradol, rhwystrus, llesteiriol, lluddiol.

Interscapular, *a.* (Ll. *inter* a *scapula*) rhyngysgwyddol, rhwng yr ysgwyddau; rhwng y palfeisiau.

Interscalme, *s.* (Ff.; Ll. *interscalmium*) cyfrwng y rhwyfau (yn y rhwyflongau gynt).

Interscind, *v. a.* (Ll. *interscindo*) tori ymaith, tori ffwrdd, tori, trychu.

Interscribe, *v. a.* (Ll. *interscribo*) rhyngysgrifenu, rhyngysgrifo, ysgrifenu rhwng; rhynglinellu.

Interscendent, *a.* (Ll. *inter* a *scando*) rhyngoriannol.

Intersecant, *a.* (Ll. *intersecans*) cynghroes, cynghroesol, cydymgroesol, cydymdorol, croes, cyfwlch.

Intersect, *v.* (Ll. *interseco*) cynghroesi, cydymgroesi, cydymdori, cydymdrychu, croesi eu gilydd, ymgroesi, croesdori, trawsdori, cyttori; tori yn groes.

To intersect each other—croesi eu gilydd, cydymgroesi, ymgroesi, cydymdori, cydymdrychu, cynghroesi.

Intersection, *s.* (Ll. *intersectio*) cynghroesiad, cydymgroesiad, cydymdoriad, cydymdrychiad, ymgroesiad, croesdoriad; toriad yn y canol; canoldrwch, canoldor; cyfwng; cynghroesbwnc, cynghroesfan.

The point of intersection—y cynghroesbwnc, yn gynghroesfan; y pwnc *neu* fân lle croesa llinellau eu gilydd.

Interseminate, *v. a.* (Ll. *interseminatus*) hau rhwng, hau yn mysg, hau yn mhlith, rhynghau, mysghau.

Intersert, *v. a.* (Ll. *intersero*) rhyngosod, rhyngosodi; gosod i mewn, gosod yn mhlith, gosod yn mysg, gosod rhwng, dodi rhwng, yn mysg, *neu* yn mhlith.

Intersertion, *s.* rhyngosodiad, gosodiad i mewn, yn mhlith, yn mysg, *neu* rhwng; rhyngddodiad.

Interspace, *s.* (*inter* a *space*) rhyngofod, rhyngystod, rhyngysbaid, cyfwng, cyfrwng; lle, gofod, *neu* wagle rhwng pethau ereill.

Intersperse, *v. a.* (Ll. *interspersus*) gwasgaru yn mysg, yn mhlith, *neu* rhwng pethau ereill; rhyngwasgaru, cyfryng-wasgaru; gwasgaru, cyngwasgaru; gwasgar yma ac acw; britho.

Interspersion, *s.* gwasgariad yn mhlith, yn mysg, *neu* rhwng pethau ereill; rhyngwasgariad, cyfryngwasgariad, cyngwasgariad, rhyngwasgar, mysgwasgariad.

Interspinal, *a.* (Ll. *inter* a *spina*) rhyngysbinol, rhwng asgwrn y cefn, rhwng cambylau asgwrn y cefn.

Interstellar, *a.* (Ll *inter* a *stella*) rhwng y ser, yn mhlith y ser; rhyngserol; tu hwnt i ddosbarth yr haul.

Interstice, *s.* (Ff.; Ll. *interstitium*) cyfwng, cyfrwng; yr encyd *neu* ennyd à fo rhwng y naill beth a'r llall; rhil, rhwyll.

Interstinctive,† *v.* (Ll. *interstinctus*) gwahanaethol.

Interstitial, *a.* (o *interstice*) cyfryngol; perthynol i gyfrwng *neu* gyfwng; rhwyllog, rhwyllus, rhwyllaidd, rhiliog.

Interstratified, *a.* rhyngwanafog, rhynghaenedig.
Intertalk,† *v. a.* ymgomio, cychwedleua.
Intertangle, *v. a.* dyrysu, cydnidro, cymhlethu, cynghafu.
Intertexture, *s.* (Ll. *intertextus*) cydwead, cydweuad, cydweawd, cymhlethiad, cydblethiad, cyfrestriad, rhyngwead, cyfryngwead; cydwe, cymhleth; cydweoldeb.
Interties, *s. pl.* rhyngrwymau, rhyngrwymgoed, cydrwymgoed.
Intertissued, *a.* rhyngresog, rhyngweog.
Intertranspicuous, *a.* rhyngdryloew, rhyngloew; tryloew oddi mewn.
Intertropical, *a.* rhwng y trofanau, o fewn y trofanau, rhyngdrofanol, rhyngdrofaol.
Intertwine, } *v. a.* cyfrodeddu, cydblethu, cyd-
Interwist, } gordeddu, cordeddu, cydffillio.
Intertwined, } *p. p.* cyfrodedd, cyfrodeddig,
Intertwisted, } cordeddig.
Interval, *s.* (Ff. *intervalle;* Ll. *intervallum*) cyfwng, cyfrwng; ennyd, encyd, ystod, ysbaid; hamdden, gorsaf, gorphwys, saib, seibiant; bwlch *neu* adwy amser; bwlch, cyfamser; talm, gwagle, gwagder; rhwng; yr amser *neu* y pellder rhwng dau beth; gorphwysfa (mewn cerdd).
An interval of fair weather—breith-hinon.
At intervals—ar brydiau, ar amserau, ar droion; yn awr a phryd arall; yn awr ac eilwaith; ar adegau.
At lucid intervals—ar adegau pwyllog; ar adegau pwyll; ar oriau pwyllog; ar awr *neu* ennyd o bwyll; ar awr oleu.
Interveined, *a.* rhyngwythog, rhyngwythenog, rhyngwythiog.
Intervene, *v. n.* (Ll. *intervenio*) cyfryngu; dyfod rhwng dau beth; bod rhwng dau beth; rhyngu; dyfod ar ddamwaen; damweinio, dygwyddo, dywanu; dyfod yn y cyfrwng *neu* y cyfamser; gwahanu; ymyryd, ymyru.
Intervene,† *s.* cyfryngiad.
Intervenient, } *a.* cyfryngol, cyfryngedigol,
Intervening, } cyfryngaidd, rhyngol; à ddelo yn y cyfrwng *neu* y cyfamser; dygwyddol, dygwyddiadol, damweiniol; cyfamserol; à fo rhwng.
Intervention, *s.* (Ff.; Ll. *interventio*) cyfryngiad, cyfryngiaeth, cyfryngoliaeth, cyfryngdod, cyfryngedigaeth, rhyngad, rhyngiad; rhyng-ddyfodiad; dyfodiad rhwng dau beth; ymyraeth, ymyriad; cyfrwng, cyfwng.
Intervenue,† *s.* (Ff. *intervenu*)=*Interposition.*
Intervert, *v. a.* (Ll. *interverto*) gwyrdröi, troi; troi y ffordd arall.
Intervertebral, *a* (Ll. *inter* a *vertebra*) rhyngdumonol, rhwng gleiniau y cefn.
Interview, *s.* (*inter* a *view;* Ff. *entrevue*) ymgyfarfod, cyfarfod, cyfrwch, ymwel, cydymwel, ymgydwel, cydymweliad; cynnadl, ymddyddan; golwg ar eu gilydd; cyttremyn.
Private interviews—cyfrychau dirgel, cyfrychau neilltuedig, cyfarfodau cyfrinachol.
To have an interview—cyfrychu, cyfrwch, ymgyfarfod, cyfarfod, ymgydweled; cael ymgyfarfod, &c.
Intervolve, *v. a.* (Ll. *intervolvo*) troi yn eu gilydd; troi y naill yn y llall; cyd-ddyryau.
Interweave, *v. a.* cydweu, cydwau, gwau yn nghyd, gweu yn nghyd, cyfrestru, cymhlethu, cydblethu, masgu, rhyngweu, cyfryng-blethu; cymmysgu, cydgymmysgu, cydosod.
A shield made of pieces interwoven—ysgwyd gledrwy, tarian gledrwy.
Interweaving, *s.* cydwead, cydweuad, cydweawd, cymhlethiad, cydblethiad, rhyngwead.
Interwish, *v. a.* cyd-ddymuno; dymuno i'w gilydd; dymuno i'r naill y llall.
Interworking *s.* cydweithiad, cydweithad.
Interwreathed, *a.* cydblethedig, cyttorchedig, cydnyddedig.
Intestable, *a.* (Ll. *intestabilis*) analluog i wneyd ewyllys; nad gwiw iddo wneyd ei ewyllys; na thâl iddo wneyd ewyllys; nad gwiw iddo wneyd llythyr cymmyn; nad yw gyfreithlawn iddo wneyd llythyr cymmyn *neu* ewyllys; nas gall wneuthur gwyllys; heb allu i wneyd llythyr cymmyn; anghymmynadwy, anwyllysiadwy.
Intestacy, *s.* (o *intestate*) anghymmyn, anghymmyniaeth, diwyllysiaeth, anewyllys; marw heb wneuthur llythyr cymmyn.
Intestate, *a.* (Ll. *intestatus*) diewyllys, diwyllys, digymmyn, heb ewyllys, heb wyllys, heb lythyr cymmyn, anghymmynol, anghymmyn; heb wneuthur ei ewyllys; heb wneyd llythyr cymmyn.
He died intestate—bu farw heb ewyllys; bu farw heb wneyd ei ewyllys.
Intestate, *s.* un anghymmyn, dyn digymmyn, dyn diewyllys, gwr anghymmynol, dyn anghymmynog; un à fo farw heb ewyllys.
Intestina, *s. pl.* (Ll.) llyngyr.
Intestinal, *a.* (o *intestine*) perfeddol, coluddol.
Intestine, *a.* (Ll. *intestinus;* Ff. *intestin*) mewnol, tufewnol, o fewn, oddi mewn, oddi fewn, o'r tu mewn; dirgel, cuddiedig; cartrefol; gwladol.
Intestine war—rhyfel cartefol, rhyfel teisban, rhyfel ciwdodol, rhyfel cydgenedl.
Intestine, *s.* (Ll. *intestinum*) coluddyn, perfeddyn, paneg, penygen, monochen: *pl.* coluddion, coludd, perfedd, perfeddion, ymysgaroedd, ymysgar, elanedd, penyg, monoch.
Small intestines—glasgoludd, mân goludd, mân goluddion.
Large intestines—brasgoludd, brasgoluddion, y coludd mawrion.
Intextured, *a.* cydweog, cydweuedig, cydblethedig, cymhlethedig, cymhleth.
Inthirst,† *v. a.* peri syched ar; gwneyd yn sychedig.
Inthral, } *v. a.* (*in* a *thrall*) caethiwo, caethu;
Inthrall, } gorthrymu; llyffetheirio; dwyn i gaethiwed; dwyn yn gaeth; gwneuthur yn gaeth.
Inthralment, } *s.* caethiwed; caethiwad, caeth-
Inthrallment, } iad; dygiad i gaethiwed; dygiad yn gaeth; llyffetheiriad; caethfyd, blinfyd, caethnawd, caethrawd, caethwasaeth.
Inthrone, *v. a.* gorseddu, gorseddogi; rhoi *neu* osod ar orsedd; rhoi *neu* osod i eistedd ar orseddfainc; penseddu, gorfeinclo; uchafu.
Inthronization, *s.* gorseddiad, gorseddiant, gorseddogiad; gosodiad ar orsedd *neu* orseddfainc.
Inthronize, *v. a.*=*Inthrone.*
Intimacy, *s.* (o *intimate*) cyfeillgarwch, cyfeillach, cydgyfeillach, cydnabyddiaeth, adnabyddiaeth, cyfrin gyfeillach, cyfeillach agos; cudeb; carwriaeth.
Intimate, *a.* (Ll. *intimus*) cyfeillgar, cyfeillaidd,

cyfeilliol, cydnabyddus, adnabyddus; cyfrinschol; cyfneſaf; mewnol, tufewnol; neſaf i mewn; mynwesol, anwyl, cu; agos.

Intimate impulse — cyffrawd tufewnol, cyffroad oddi mewn, cyffrawd mewnol.

Intimate, *s.* cyfaill, cyfaill mynwesol, cydgyfaill, anwylyn, cyfeillachwr, cymdeithaswr, cydnabod, cyfaill cyfrin, cyfaill cyfrinschol, cyfaill agos.

Intimate,† *v. n.* ymgyfranogi, ymgyfranu.

Intimate, *v. a.* (Ff. *intimer;* Ll. *intimo*) awgrymu, arwyddo, rhoi awgrym, rhoi arwydd, yngan, ynganu, yngenyd, lledarwyddo, lledgrybwyll, gogrybwyll, lledhysbysu, gohysbysu, gofynegu, rhoi ar ddeall, crybwyll, corbwyll, crybwyllo, rhoi amnaid, lledgoffhau.

Intimately, *ad.* yn gyfeillgar, &c.; yn neilltuol, yn enwedigol, yn nodedig, yn dra.

Intimately acquainted — yn dra chydnabyddus, yn neilltuol gydnabyddus, yn gydnabyddus neilltuol, yn gydnabyddus iawn.

Intimation, *s.* (Ff. o *intimate*) awgrym, arwydd, lledarwydd, amnaid, awgrymiad, lledhysbysiad, lledgrybwyll, gogrybwyll, lledgrybwylliad, ynganiad, lledargoel, lledhysbysrwydd, arwyddiad, crybwylliad.

Intime,† *a.* (Ll. *intimus*) mewnol, tufewnol.

Intimidate, *v. a.* (Ff. *intimider*) brawychu, dychrynu, peri ofn ar, peri braw ar, peri arswyd ar, rhoi braw yn, hylldrawu, peri arswydo, digaloni, ofnhau, ofni, gyru ofn ar, bwbachu, bygylu, orni, darswydo, tarfu, ofnogi, ofnocáu, aryneigio, cilioni.

Intimidation, *s.* brawychiad, drychryniad, dychrynedigaeth, hylldrawiad, aryneigiad, darswydiad, bygyliaeth, orn, pariad ofn ar, &c.; dychryndod, brawychusrwydd.

Intinctivity, *s.* (Ll. *in* a *tinctus*) afliwioldeb, afliwiolrwydd, afliwiannedd.

Intire, *a.*=*Entire.*

Intitle, *v. a.*=*Entitle.*

To be intitled to a thing—bod i *neu* gàn un hawl i beth.

Intituled, *a.* à elwir, à enwir, à gyfenwir; o'r enw, dàn yr enw.

Into, *prep.* (o *in* a *to*) i, i mewn i, idd, i mewn; yn, mewn.

Into me—i mi, imi, i fi, i myfi, im'.
Into thee—i ti, iti, it'.
Into him—iddo, iddo ef.
Into her—iddi, iddi hi.
Into us—i ni, ini, in'.
Into you—i chwi, ichwi, iwch.
Into them—iddynt, iddynt hwy.
Into my—i'm, i fy, i fym.
Into thy—i'th, i dy.
Into his—i'w, idd ei.
Into her—i'w, idd ei.
Into our—i'n, idd ein.
Into your—i'ch, idd eich.
Into their—i'w, idd eu.
Into the—i'r, idd y, idd yr.
To convert into water—troi yn ddwfr.
To translate into Welsh — cyfleithu i'r Gymraeg; troi i *neu* i'r Gymraeg; troi yn Gymraeg.
To look into a letter—edrych i lythyr; edrych mewn llythyr.

Intolerable, *a.* (Ff.; Ll. *intolerabilis*) anoddefadwy, anoddefol, anoddef, annyoddefol, annyoddefadwy; nas gellir ei oddef; anwiw ei oddef; anrheith-oddef, anrhaith ei oddef; anguriol, enguriol, engur, enddrwg.

Intolerableness, *s.* anoddefoldeb, anoddefolrwydd, anoddefedd, anoddefrwydd; ansawdd anoddefadwy; enguriioldeb, enguredd.

Intolerance, } *s.* (o *intolerant*) anoddefgarwch,
Intoleration, } annyoddefgarwch, anoddefiaeth, anoddefedd, anghydoddefedd, anoddefiant, anoddefiad, anghydoddef, anghydoddefgarwch, anoddefaint, anghyd-ddygiad.

Intolerant, *a.* (Ff.; Ll. *in* a *tolero*) anoddefgar, annyoddefgar, anghydoddef, anghydoddefgar, anghydoddefol, anghydoddefus, anoddef, anghyd-ddygol, anoddefus; nas geill oddef barn wahanol i'w farn ei hun.

Intolerant, *s.* un anoddefgar, &c.; anghydoddefwr, anoddefwr, anoddefydd, anoddefiannwr.

Intomb, *v. a.* claddu, daiaru, beddrodi, beddu; rhoi mewn bedd *neu* feddrod; rhoi yn y bedd; rhoi *neu* osod mewn gwyddfa.

Intonate, *v. n.* (Ll. *intono*) seinio, synio, swnio; taranu, trystio.

Intonation, *s.* seiniad, seiniant, seiniedigaeth, seiniadaeth, seiniawd, syniad, swniad, cydganiad; taraniad.

Intone, *v. n.* (Ll. *intono*) cyttoni, cydleisio, hirdoni, hirseinio.

Intorsion, } *s.* (Ll. *intorqueo, intorsum*) nyddad,
Intortion, } nyddiad, dynyddiad, torchiad, troad, ffilliad, ystumiad, nydd, dirdroad, dyrwyniad.

Intort, *v. a.* (Ll. *intortus*) nyddu, dynyddu, torchi, troi, ffillio, dyrwyn, dyrynu, ystresu, cymhlethu, cordeddu, dirdröi, trowasgu.

Intoxicate, *v. a.* (Ll. *in* a *toxicum*) meddwi, brwysgo; gwneuthur yn feddw *neu* frwysg; peri yn feddw *neu* frwysg; pensyfrdanu, penfeddwi, darfeddwi; gwneyd yn bensyfrdan, yn benfeddw, *neu* yn ynfyd.

Intoxicate, } *a.* meddw, brwysg, abrwysg,
Intoxicated, } brwysgaidd, meddwedig, brwysgedig.

Intoxicatedness, *s.* meddwdod, meddwaint, brwysgedd, abrwysgedd, meddwawd, brwysgedigrwydd, brwysgeiddrwydd.

Intoxicating, *a.* meddwol, brwysgol, abrwysgol; à feddwa; à bair yn feddw.

Intoxicating liquors—diodydd meddwol, gwlybyron meddwol.

Intoxication, *s.* meddwdod, meddwaint, brwysgedd, abrwysgedd, meddwawd, meddwad, meddwedigaeth, abrwysgiad, brwysgiad; pensyfrdandod, lledfrydedd.

Intra, rhagddawd Lladin, yn dynodi *o fewn, oddi fewn, oddi mewn, tu mewn; yn, mewn.*

Intractable, *a.* (Ll. *intractabilis*) anhydrin, anhywaith, anhywedd, anhydyn, afreolus, anystywallt, anhawdd ei drin, cyndyn, cyndyniog, cildyn, anhyffrwyn, anhyweddus, aflywodraethus; anhyddysg, anhawdd ei ddysgu; garw.

Intractableness, } *s.* anhydrinedd, anhydyn-
Intractability, } rwydd, anhydynder, anhyweithder, anhyweithdra, anhyweithrwydd, anhyweddrwydd, cyndynrwydd, cildynrwydd, derdri.

Intrados, *s.* (Ysp.) gwyneb bwa, tanwyneb bwa, isgyrfen, isgomell, gwyneb isaf bwa.

Intrafoliaceous, *a.* (Ll. *intra* a *folium*) yn tyfu

y tu mewn i ddalen; ar du mewn dalen; deilfewnol.

Intramarginal, *a.* o fewn yr ymyl; tu mewn i'r ymyl.

Intrance, *s.*=*Entrance.*

Intranquility, *s.* aflonyddwch, annhawelwch, annhangnefedd, anesmwythder; cyffro, terfysg.

Intransient, *a.* annifanol, annifanus, anniflan, parhaol; nad yw yn myned heibio.

Intransitive, *a.* (Ll. *intransitivus*) annhrofiadol,annhrofiannol,annhrofiannus, annhrofawl, annhrofus, anarchfenedig, anerchwynedig, annhrawsfynedigol, anweithredol, didrosiad.

Intransitive verb — perwyddiad rhydd, berf rydd, berf annhrofiadol, peryfiad annhrofiannol, perwyddiad annhrofiannus, &c.; perwyddiad canolig, berf ganolig, berf ddiwrthrych.

Intransitively, *ad.* yn annhrofiadol, &c.; heb wrthrych; heb wrthrych ar ei ol; fel perwyddiad rhydd.

Intranslatable, *a.*=*Untranslatable.*

Intransmissible, *a.* annhrosglwyddadwy, annhrosiadwy; nas gellir ei droglwyddo.

Intransmutability, *s.* annewidadwyaeth, annewidadwyedd, annhrawsnewidioldeb.

Intransmutable, *a.* (*in* a *transmutable*) annewidadwy, annhrawsnewidadwy, anghyfnewidadwy; nas gellir ei drawsgyfnewid.

Intrant, *a.* (Ll. *intrans*) yn myned i mewn; treiddiol.

Intreasure, *v. a.* trysori; gosod mewn trysorfa.

Intreat, *v.*=*Entreat.*

Intreatful, *a.* llawn deisyfion, ymbiliog.

Intrench, *v. a.* (*in*, a Ff. *tranchcr*) amgloddio; bwrw clawdd o amgylch; dargloddio, gwarchgloddio; gormesu, gormeddu, goreilidio.

To intrench on—gormesu, gwasgu, dywasgu, cyfyngu, pwyso, goreilidio, *neu* ormeddu ar; rhuthro, ymwthio, ymlusgo, *neu* ymlithro i gyffiniau *neu* feddiant un arall; goresgyn; camoresgyn, treisfeddiannu.

Intrenchant,† *a.* anrhanadwy, anhyran; anarcholladwy.

Intrenchment, *s.* amglawdd, clawdd, clawdd amddiffyn, darglawdd, clawdd amgylch gwersyll, amglawdd gwersyll, gwarchglawdd, diffyn-glawdd, bwrch, bwr; amgloddiad; dargloddion; amgaer, caer, amddiffynfa, diogelfa, bardel; gormesiad.

Intrepid, *a.* (Ll. *intrepidus*) diofn, digryn, digryd, diarswyd, diergryd, digyswr, gwrol, eofn, eon, hyf, hy, dewr, glew, drud, aerlew, dewrwych, dihafarch, hydr, gwychr, llyfasol, arlefasol, erfain, arfeiddiol, gwrdd, pybyr.

Intrepidity, *s.* (Ff. *intrépidité*) eofndder, eonder, gwroldeb, gwrolder, dewrder, dewredd, glewder, anofn, dihafarchedd, hyfder, dewrwychedd, anofnogrwydd, anarswyd, annychryn.

Intricable,† *a.* dyrys, astrus.

Intricacy, *s.* (*o intricate*) dyryswch, dyrysrwydd, dyrysni, dyrysi, dyrysedd, astrusi, astrusrwydd, afrwydd-deb, nidredd, nidri, nidrad, didri, nidr, methledd, cynghawogrwydd, cynghaw, cymhlethrwydd, penbleth.

Intricate, *a.* (Ll. *intricatus*) dyrys, astrus, afrwydd, dyrysedig, rhwystrus, cynghaw, cynghafog, cynghawog, cynghafaidd, nidrog, nidrol, cymhleth, cymhlethedig, achwlwm, hyfagl; anhawdd ei ddattod; anhawdd ei egluro; anhawdd, caled.

The intricate points of the law—dyrysglymau cyfraith, cynghawog cyfraith, cynghawogion cyfraith, cynghafogion cyfraith, mân droion cyfraith.

Intricate, *v. a.* dyrysu, nidro; gwneuthur yn ddyrys, &c.; tywyllu.

Intricateness, *s.*=*Intricacy.*

Intrication,† *s.* dyrysiad, nidrad, nidri, nidredd.

Intrigue, *s.* (Ff.) cuddamcan, cuddneges, cuddwaith, dichellwaith, cuddymdrin, cyfrinwaith, cyfrin neges, cudd fasnach, celfasnach, celfwriad, dirgel fasnach, dirgel fwriad, dirgel gysmeriaeth, cuddymgystlwn; nwyfneges, nwyf-gyfrinach, dirgel nwyfneges, ymgyfarfod cyfrinachol, ymgynnull cyfrinachol; cysswyn gyfarfod serchogion, cyfrwysgudd gyfarfod cariadon; cyttwng, ystryw, traffaith; cynllwyn; †dyryswch.

Intrigue, *v. n.* cuddnegesa, cuddnegeseua, cuddamcanu, cuddymdrin, celfwriadu; llunio celfwriadau *neu* guddamcanion; ymyryd â chuddnegesau; gosod dirgel fasnach ar droedyn; ymdrin â rhyw neges yn gyddiadan *neu* gyfrinachol; cyfrinachu; llunio dychymygion er dwyn cuddnegesau yn mlaen; ymröi i lunio dirgel ddychymygion; ymgyfarfod yn gyfrwysgudd; traffeithio; cydfradu, cyttyngu.

Intrigue,† *v. a.* dyrysu, nidro, methlu.

Intriguer, *s.* cuddamcanwr, cuddnegeswr, cuddnegesydd, cuddnegesai, celfwriedydd, cuddweithydd, cyfrinweithydd; lluniwr dirgel fwriadau; ymyrwr *neu* ymyrydd â chuddnegesau; negeswr cyfrwysgudd *neu* ystrywgar; cyfrinachydd, cyfrinachwr.

Intriguing, *a.* cuddnegesgar, cuddweithgar, nwyf-negesgar; ystrywgar, cyfrwysgudd; hoff o guddnegesau *neu* guddamcanion; hoff o lunio dychymygion ystrywgar *neu* gyfrwysgudd; â'i fryd ar guddamcanion.

Intrinsecate,† *s.* dyrys, astrus, nidrog.

Intrinsic, } *a.* (Ll. *intrinsecus*; Ff. *intrin-*
Intrinsical, } *sèque*) tufewnol, mewnol, o'r tu mewn, oddi fewn; ynddo ei hun; hanfodol, priodol, priod, anianol, naturiol, cynnwynol, cynhenid; gwir-berthynol; gwirioneddol, gwir.

Intrinsically, *ad.* yn dufewnol, &c.; mewn gwirionedd.

Intro, rhagddawd Lladin, yn arwyddo *i mewn, oddi fewn, tu mewn; yn, i.*

Introduce, *v. a.* (Ll. *introduco*) dwyn i mewn, arwain i mewn, tywys i mewn, tywyso i mewn, dygyd i mewn, dwyn i fewn; rhagarwain, cyfarwain, rhagddarwain, tryddwyn, tryddygyd; cynnyrchu, peri; dechreu; dwyn i sylw; dwyn ger bron; dwyn i gydnabyddiaeth *neu* adnabyddiaeth; dwyn i fod yn gydnabyddus; cydnabyddu; dwyn; cyflwyno.

I was introduced to the bishop—cyflwynwyd fi i'r esgob; bu ymgydnabod rhyngof a'r esgob; dygwyd fi i gydnabyddiaeth â'r esgob; dygwyd fi i sylw *neu* ger bron yr esgob; cyfarweiniwyd fi at yr esgob; tryddygwyd fi ger bron yr esgob.

Introducer, *s.* rhagarweinydd, rhagarweiniwr, cyfarweinydd; arweiniwr, arweinydd, dyg-

wr, *neu* ddygydd i mewn; à ddygo *neu* à ddyco i mewn; arweinydd, arweiniwr; cyflwynwr, cyflwynydd; fforddoliad.

Introduction, *s.* (*Ff.*; Ll. *introductio*) rhagarweiniad, rhagweiniad, rhagddarweiniad, arweiniad i mewn, dygiad i mewn, tywysiad i mewn; arweiniad, tryddygiad; rhaglith, rhagymadrodd, rhagdraeth, rhagdraith, rhagdraethawd, rhagdreithawd, rhagaraeth, rhaglwybr, cychwyniad araeth.

Letters of introduction, } llythyrau cyfan-
Introductory letters, } erch, llythyrau anerch, llythyrau cyfarch, llythyrau o gyflwyniad, llythyrau cyflwyn, llythyrau cyfarweiniol, llythyrau cyfarchiadol, llythyrau cyfarwain.

Introductive, } *a.* rhagarweiniol, arweiniol,
Introductory, } cyfarweiniol, rhagddarweiniol, rhaglithiol, rhagymadroddol, rhagadroddol; rhaglwybraidd, rhaglwybrol, rhagflaenorol; cychwynol, dechreuol.

Introductory discourse—rhagaraeth, cynaraeth, rhaglith, rhagdraethawd, rhagdraeth, rhagdraith, cynarawd, rhagarawd, treithawd rhagarweiniol, araeth ragweiniol, araith ragarweiniol.

Introductory, *s.*=*Introducer.*

Introductorily, *ad.* yn rhagarweiniol, &c.; mewn ffordd o ragarweiniad, &c.; mewn rhaglith.

Introflexed, *a.* tröedig *neu* blygedig tuag i mewn.

Introgression,† *s.* mynediad, dyfodiad, *neu* ddyfodfa i mewn; trydded.

Introit, *s.* (Ll. *introitus*) tryddedgan.

Intromission, *s.* (Ll. *intromissus*) anfoniad i mewn; gollyngiad i mewn; gyriad i mewn; derbyniad i mewn; derbyniad, caniatâd; iddyriad; ymyraeth.

Intromit, *v.* (Ll. *intromitto*) anfon i mewn; gollwng i mewn; gyru i mewn; derbyn i mewn; derbyn, caniatäu; iddyru; creiddio; ymyru, ymyryd, ymyraeth, ymhel.

Introreception, *s.* derbyniad i mewn; derbyniad, caniatâd.

Introrse, *a.* (Ll. *introrsum*) tröedig i fewn; tröedig tua'r echel *neu* 'r paladr.

Introspect, *v. a.* (Ll. *introspicio, introspectum*) edrych i mewn i; edrych i mewn; edrych i'r tu mewn i; edrych i; edrych mewn; cymeryd golwg ar y tu mewn i beth; edrych o fewn i.

Introspection, *s.* edrychiad i mewn; edrychiad i'r tu mewn; golwg ar y tu mewn i beth.

Introsusception, } *s.* syrthiad un ran o berfedd-
Intussusception, } yn i'r llall; mynediad un rhan o goluddyn i mewn i'r llall; ymgymeriadaeth.

Introveniant, *a.* (*intro* a *venio*) yn dyfod i mewn; yn dyfod rhwng; rhyng-ddyfodol; tryddedol.

Introversion, *s.* (Ll. *intro* a *verto*) troad i mewn, troad i fewn, mewndroad.

Introvert, *v. a.* (Ll. *intro* a *verto*) troi i mewn, troi i fewn, mewndröi.

Intrude, *v.* (Ll. *intrudo*) ymwthio; ymwthio i mewn; rhuthro i, myned i; gormesu, gormesu ar, gwasgu, gormeddu, gwthio; gwthio i mewn; ymyru, ymyryd; camoresgyn, treisruthro.

To intrude into, } ymwthio i
To intrude one's self into, } mewn i; myned *neu* ymwthio i le *neu* gymdeithas heb na chenad na chyfarch; rhuthro i; ymyru á negesau *neu* orchwylion rhai ereill; gwthio ei hun i mewn.

To intrude into an estate — treisruthro i dir; camoresgyn tir; cymmeryd camoresgyn ar dir; cymmeryd goresgyn anghyfiawn ar dir; ymwthio i dir trwy drais; trawsymwthio i dir.

To intrude upon one's patience—gwasgu ar amynedd un; blino amynedd un; gormesu ar amynedd un.

Intruder, *s.* ymwthiwr i mewn; ymwthiwr; gwestai à ddelo heb ei wahodd *neu* yn ddiwahodd; trawsymwthiwr; gormesydd, gormeswr, gormesiad; ymyrwr; camoresgynwr, treisfeddiannwr, treisfeddiannydd; treisiwr, anrheithiwr; blinwr.

Intrusion, *s.* (Ff.; Ll. *intrusio*) ymwthiad i mewn; mynediad, dyfodiad, *neu* ymwthiad i le heb na chenad na chyfarch; mynediad, dyfodiad, *neu* ymwthiad i le heb na gwahodd na chroesaw; ymwthiad, trawsymwthiad, gormesiad, gormeiliad, gormes, gormedd; treisfeddiannad, camoresgyniad; camoresgyn, treisfeddiant, camfeddiant, camfwyniant, godor a rhwystr ar feddiant, treisruthr i dir, treisruthr i feddiant; ymyraeth.

Intrusive, *a.* ymwthiol, ymwthgar, trawsymwthiol, gormesgar, gormesol, gormeddol, gormeddgar, gormus; treisruthrol, treisfeddiannol, camoresgynol; trawsfeddiannol.

Intrusively, *ad.* yn ymwthiol, &c.; heb na gwahodd na chroesaw; heb na chenad na chyfarch.

Intrusiveness, *s.* ymwthioldeb, ymwthgarwch, gormesgarwch, gormusrwydd, gormeddoldeb; treisfeddiannoldeb.

Intrust, *v. a.* ymddiried, ymddiried i; gosod dàn ofal a chadwraeth un; rhoi dàn ymddiried i; ymddiried i un am.

Intrusted to a person—à roddwyd dàn ofal a chadwraeth un; à roddwyd dàn ofal *neu* gadwraeth un; gorchymynedig i un *neu* i law un; à orchymynwyd i un *neu* i law un; à roddwyd i gadw at un; à roddwyd yn nghadw gydag un; à roddwyd mewn *neu* dàn ymddiried un; yr ymddiriedwyd i un am dano.

A person intrusted with a secret—cyfrinachwr; cyfrin o gynghorion *neu* ddirgelion un.

Intuition, *s.* (Ll. *intuitus;* Ysp. *intuicion*) traidd *neu* dreiddiad meddwl; trywan *neu* drywaniad meddwl; athrylith, cyngreddf; gwybyddiaeth *neu* ganfodiaeth drwyadl; edrychiad *neu* olwg ar beth; tafliad *neu* fwriad golwg ar beth; edrychiad i mewn i beth; brydwel, darwel; gwybyddiaeth, ymwybodaeth, gwybyddiad, crebwylliad, golygiad.

By bare intuition—trwy draidd meddwl yn unig; trwy gyngreddf noeth.

Intuitive, *a.* (Ysp. ac It. *intuitivo;* Ff. *intuitif*) à welir *neu* à ganfyddir gàn y meddwl ar unwaith heb gasgliadau rheswm; cyngreddfol, arddifryd, golygol, golygiadol, gwybyddol, ymwybodol; yn amgyffred ar unwaith; amgyffredol ar unwaith; egwyddorol, amgyffredol, argynnwysol.

Intuitively, *ad.* trwy olwg y meddwl; trwy graffder anianol y meddwl; o graffder y meddwl; yn nrych y meddwl; trwy draidd *neu* dreiddiad meddwl; trwy ganfodiad di-

gyfrwng; heb resymu; ar unwaith; yn gyngreddfol, &c.

Intumesce, *v. n.* (Ll. *intumesco*) chwyddo, ymchwyddo, dymchwyddo.

Intumescence, } *s.* chwydd, dymchwydd, dar-
Intumescency, } chwydd, ymchwydd, chwyddad, chwyddiad, chwyddiant, chwyddogrwydd, chwyddedigaeth.

Intumulate, *v. a.* (Ll. *in* a *tumulus*) claddu, beddu, beddrodi; rhoi *neu* osod mewn bedd.

Inturgescence, *s.* (Ll. *in* a *turyesco*) chwydd, dymchwydd, darchwydd, ymchwydd, chwyddad, chwyddiad, chwyddi, chwyddaint, chwyddedigaeth.

Intuse,† *s.* (Ll. *intusus*) briw, clais, sigad.

Intussusception, } *s.* (Ll. *intus* a *susceptus*)
Introsusception, } syrthiad un ran o berfeddyn i'r llall; mynediad un ran o goluddyn i mewn i'r llall; ymgymmeriadaeth.

Intwine, }
Entwine, } *v. a.* cyfrodeddu, cordeddu; troi,
Intwist, } dyrwyn, nyddu, ymnyddu, *neu* ym-
Entwist, } gyfrodeddu am; amnyddu, ffillio, cynglynu, cylchynu; ymdröi *neu* ymglymu am; cymhlethu, cydblethu, amblethu.

Intwined, } *p. p.* cyfrodeddig, amdröedig, cord-
Intwisted, } eddedig, cyfrodedd, cyfrodeddog, cymhleth.

Inula, *s.* (Ll.) cedowys, cedowydd, anmhrydlwyd; marchalan, llwydlys.

Inulin, } *s.* (o *inula*) llwydlysbaill, llwydlys-
Inuline, } bain.

Inumbrate, *v. a.* (Ll. *inumbro*) cysgodi, gogysgodi, huddo, godywyllu.

Inuncted, *a.* (Ll. *inunctus*) eneiniog, eneiniedig.

Inunction, *s.* (Ll. *inunctio*) eneiniad.

Inunctuosity, *s.* (*in* ac *unctuosus*) aneiniogrwydd, anseimlydrwydd, anseimiogrwydd, anireidlydrwydd.

Inundant, *a.* (Ll. *inundans*) gorlifol, gorlifeiriol, llifeiriol.

Inundate, *v. a.* (Ll. *inundo*) gorlifo, gorllifo, gorddylifo, gorlifeirio, dylifo, llifeirio; gwneuthur yn fôr *neu* yn ddylif; boddi; gorlenwi, arlenwi.

Inundation, *s.* (Ll. *inundatio*) llif, gorlif, dylif, llifeiriant, llifeiriad, gorlifiad, gorlifiant, gorddylif, llifddwfr, lli, lliant, dyli, ffrydlif, rhyferthwy, dwll; gorlenwad, arlenwad, gormodedd; boddiad.

Inunderstanding, *a.* diddeall, anneallus.

Inurbaneness, *s.*=*Inurbanity.*

Inurbanity, *s.* anfoesgarwch, anfoesogrwydd, anhyfoesedd, anfoes, anfoesder, anfoneddigrwydd, anfoneddigeiddrwydd, anghyfiysdod, anfynogaeth, anfynogrwydd, ansyberwyd, anfwynder, anhynawsedd, anfwyneiddwch, annhiriondeb.

Inure, *v.* (*in* ac *ure*) arferu, arfer, arferyd, cynnefino; ymarfer, ymarferu, ymarferyd, ymgynnefino; ymarfer â, cynnefino â; bod er budd *neu* wasanaeth; dyfod *neu* fyned i ben; cymmeryd lle, dygwydd.

He inured them to hard labour from children—efe a'u harferodd hwynt â llafur caled er yn blant *neu* fechgyn; efe a'u harferodd hwynt â llafurio yn galed er yn blant *neu* fechgyn; cynnefinodd hwynt â chaledwaith er yn blant.

They had been inured to hardships from their youth — cynnefinasid hwynt â chaledi o'u hieuenctyd; hwy a gynnefinasid â chaledi o'u hieuenctyd.

He had inured himself to labour—ymarferasai â llafurwaith; ymarferasai o lafurwaith; ymgynnefinasai â llafur; buasai llafur yn beth cynnefin iddo.

Inurement, *s.* arfer, ymarfer; cynnefindra, cynnefinder, cynnefindod; ymarferiad, arferiad, cynnefinad, ymgynnefinad; defod; mynychder, mynychrwydd.

Inurn, *v. a.* (*in* ac *urn*) claddu, daiaru; gosod mewn gwrn *neu* ystên.

Inusitation, *s.* (Ll. *inusitatus*) anarfer, anarferiad, annefnyddiad; anghynnefindra; esgeulusdod, esgeulusdra.

Inustion, *s.* (Ll. *inustio*) llosgiad; nodlosgiad, nodlosg, llosnodiad, llosgnodiad.

Inutile,† *a.* (Ff.; Ll. *inutilis*) annefnyddiol, diddefnydd, difudd, diwerth, afiesol.

Inutility, *s.* (Ll. *inutilitas*) annefnyddioldeb, diddefnyddrwydd, anfuddioldeb, anfuddioldder, afies, afiesoldeb, afiesolder, anfudd, diffrwythder.

Inutterable, *a.* annhraethadwy, annhreithadwy, anhydraeth, anhydraith.

Invade, *v. a.* (Ll. *invado*) rhuthro ar, rhuthro i, ymosod ar, ymgyrchu ar, cyrchu; cyrchu *neu* ruthro am ben; gwneuthur cyrch a rhuthr ar; cadrwysgo i, cadruthro i; cadgyrchu am ben; cadruthro am ben; rhyfelgyrchu am ben; goresgyn, treisruthro i, treisruthro ar, treisgyrchu i, trawsruthro ar, treisfeddiannu, gormesu ar, gormeddu ar; tori, tori ar, tori ar draws; troseddu; syrthio ar; ymafiyd yn, gafaelu yn, gosod ar; gwneuthur trais i; rhedeg *neu* fyned i mewn i; myned yn elynol i mewn i; dyfod i; ymdaenu ar hyd.

Invader, *s.* rhuthrwr, ymruthrwr, cyrchwr, ymgyrchwr, ymosodwr, gormesydd, gormesiad; rhyfelgyrchwr, cadgyrchwr, cadrwysgwr; goresgynwr, treisruthrwr.

Invalescence, *s.* (Ll. *invalesco*) cryfder, grym, gwryg, gwrygiant; iechyd.

Invaletudinary, *a.* clefyca, afiach, afiachus, anmhwyntus.

Invalid, *a.* (Ll. *invalidus*) gwàn, egwan, gwanaidd, gwanllyd, llesg, methedig, dinerth, dirym, diddym; seithug, anolo, gwag, ofer, difudd, diwerth, diles, diffrwyth; diallu, analluog, brydd, cymhercyn.

Invalid, *s.* un methedig, un egwan, un clefyca, claf, brydd, methedigyn; methfilwr, milwr methedig: *pl.* methedigion.

Hospital for invalids—ysbytty methedigion, ysbytty methfilwyr.

Invalidate, *v. a.* (o *invalid*) dirymu, dirymio, diddymu, gwanhau, gwanychu; gwneuthur yn ddirym, &c.; dymchwelyd.

Invalidity, } *s.* gwendid, dirymedd, diddym-
Invalidness, } edd, diddymrwydd, diddymder, annerthedd, dinerthedd, egwander, seithugrwydd, diffyg cadernid, diffyg grym.

Invaluable, *a.* anmhrisiadwy, anhybris, anhywerth, uwch gwerth, uch gwerth, uwch law gwerth, uwch pob gwerth; nas gellir ei brisio; tra gwerthfawr, gwerthfawr dros ben, prisfawr dros ben.

Invariable, *a.* digyfnewid, anghyfnewidiol, dinewid; gwastad, gwastadol, dianwadol, gwadal.

Invariableness, *s.* anghyfnewidoldeb, anghyf-

newidiolder, anghyfnewidiolrwydd ; dïanwadalwch, dianwadaledd, gwadalwch, gwastadrwydd, digyfnewidrwydd.

Invariably, *ad.* yn ddigyfnewid ; yn wastad, yn wastadol, bob amser, yn gyson.

Invaried, *a.* anamrywiog, heb amrywio, heb amgenu ; anghyfnewidiog, anghyfnewidiol, digyfnewid.

Invasion, *s.* (Ll. *invasio*) cyrch, rhuthr, ymgyrch, rhuthriad, cyrchiad, ymosodiad, rhysgyr, ymruthriad, ymosod, ymgyrchiad, cyrch cyhoeddog, ergyrchiad, ymred ; goresgyniad, goresgyn, camoresgyn, treisruthr, treisgyrch, rhuthrgyrch, cadruthr, cadgyrch, cadrwysg, cadgyrchiad, cadruthriad, rhyfelgyrch ; gormes, gormedd, dychyrch, gorsiliad, rhysgyriad.

The invasion of the plague—cyrch y pla, ymosodiad y pla.

Invasive, *a.* (o'r Ll. *invado*) ymgyrchol, ymruthrol, cyrchol, treisgyrchol, treisruthrol, ymosodol, trawsymosodol, rhysgyrol, gormesol, goresgynol ; yn tueddu i gyfyngu ar arall.

Invected, *a.* gwrthriciog, gwrthrygnog, gwrthfylchog.

Invection, *s.* (Ll. *invectio*)=*Invective, s.*

Invective, *s.* (Ff. ; Ysp. *invectiva ;* o'r Ll. *inveho*) duchan, gogan, goganiaeth, goganair, enllib, enllibiaeth ; sen, ymserth ; cablair ; sarhad ; testyn.

Invective *a.* duchanus, duchanllyd, goganus, goganllyd, gogonawl ; sennaidd, senllyd ; enllibus, sarhäus ; cableddus, cablaidd ; difrïol.

Invective poem—gogangerdd, duchangerdd, trawsgan, trawsganiad, casgerdd, duchan, gogan.

Inveigh, *v. n.* (Ll. *invecho*) goganu, duchanu ; rhoi sen, rhoi duchan, rhoi gogan.

To inveigh against—goganu, duchanu, difrïo, sennu, rhoi sen i, cablu, difenwi, enllibio ; testyno.

Inveigher, *s.* duchanwr, duchanydd, duchenydd, goganwr, goganydd, gogenydd, senwr, difriwr, cablwr, difenwydd.

Inveigle, *v. a.* (Norm. *enveogler ;* Ff. *aveugler*) llithio, denu, hudo, twyllo, arlithio, llithiannu, llathludo, cyfrwys ddenu, trawsddenu, trawshudo, maglu.

Inveiglement, *s.* llithiad, llithiant, deniad, hudiad, hudoliaeth, hud, denedigaeth, llathladiad, llithiawd, llithiaeth, twyllad.

Inveigler, *s.* denwr, llithiwr, hudwr, twyllwr.

Inveiled, *a.* gorchuddiedig ; â llën gel arno ; cudd megys gàn lèn gel.

Invent, *v. a.* (Ll. *invenio, inventum ;* Ff. *inventer*) dyfeisio, dychymygu, dychymyg, llyfeiu, llunio, ffurfio, dyfalu, trefnu, gwneuthur, meisio ; cael allan ; chwilio allan ; ffugio, ffuantu ; cael, cyfarfod â, dygwydd ar ; ystrywio.

He made engines invented by cunning men—efe a wnaeth offer trwy gelfyddyd rhai cywraint (2 *Cron.* xxvi. 15).

Inventful, *a.* llawn dyfais, dyfeisiog, meisiog.

Inventible, *a.* dyfeisiadwy, dychymygadwy.

Inventibleness, *s.* dyfeisiadwyaeth ; bod yn ddyfeisiadwy.

Invention, *s.* (Ff. ; Ll. *inventio*) dyfais, dychymyg ; dyfeisiad, dychymygiad, llyfeliad, lluniad, gwneuthuriad, mais, meisiawd, meisiad ; crebwyll, athrylith, asbri ; crebwylliad, darfelyddiad ; ffugiad, ffugiant, ffugwaith ; caffaeliad, caffawd, darganfyddiad ; peth dychymygedig *neu* ddyfeisiedig.

Invention of the Cross—Caffael y Groes, Caffaeliad y Groes.

Invention (in poetry)—crebwyll, dychymyg.

Inventive, *a.* (Ff. *inventif*) dyfeisgar, dyfeisiol ; synwyrol i ddychymygu *neu* ddyfeisio ; galluog *neu* barod i ddyfeisio ; meisiol, celfyddgall ; crebwyllus, crebwyllaidd, athrylithus, amcanus ; ystrywgar, dichellgar, dichellus.

Inventiveness, *s.* dyfeisgarwch, dyfeisioldeb, meisioldeb ; crebwyllusrwydd ; y gallu i ddyfeisio.

Inventor, *s.* (Ll.) dyfeisiwr, dyfeisydd, dychymygwr, dychymygydd, llyfelwr, meisiwr ; crebwyllwr, crebwyllydd ; darfelyddwr ; awdwr, awdur, gwneuthurwr, lluniwr, amcanwr, cyrfinydd, corfinydd dofydiad.

A good inventor—dyfeisiwr da, &c. ; madgyrfinydd.

Inventorially, *ad.* ar ddull nwyddres.

Inventory, *s.* (Ysp. ac It. *inventario ;* Ff. *inventaire*) nwyddres, cofrestr dodrefn, llechres dodrefn ; rhestr o enwau da a dodrefn ; cofrestr, cofres, llechres.

Inventory, *v. a.* nwyddresu, cofrestru, cofresu, llechresu ; gwneyd cofrestr *neu* nwyddres o.

Inventress, *s.* (o *invent*) dyfeiswraig, dyfeisyddes, dychymygyddes, dychymygwraig, awdures, cyrfinyddes.

Invermination, *s.* (Ll. *inverminatio*) ymbryfedaeth, ymbyrionaeth = clefni â barir gàn bryfed yn y coluddion.

Inverse, *a.* (Ll. *inversus*) gwrthdröedig, ar wrthdro, ymdröedig ; yn myned yn ngwrthol *neu* yn y gwrthwyneb ; trawsddodol ; anghyfeiriol, anunion.

Inversely, *ad.* yn wrthdröedig, ar wrthdro ; yn y gwrthwyneb, yn groes, yn ngwrthol.

Inversion, *s.* (Ff. ; Ll. *inversio*) gwrthdroad, gwrthdro, ymdro, gwrthymdro, gwrthwyneb droad, gwrthddull, trawsddodiad, trawsymsymmud, cyfnewidiad trefn.

Invert, *v. a.* (Ll. *inverto*) gwrthdröi ; troi yn y gwrthwyneb ; rhoi y blaenaf yn olaf a'r olaf yn flaenaf ; cyfnewid trefn ; trawsymmudo, trawsddodi, gwrthddullio ; arallu ; †troi.

Invertebral, *a.* (Ll. *in* a *vertebra*) heb asgwrn cefn, heb lain cefn ; annhumonol.

Invertebrate, *s.* annhumonog ; creadur heb lain *neu* asgwrn cefn : *pl.* annhumonogion, annhumoniaid, trogymmalogion.

Invertebrated, } *a.* heb lain *neu* asgwrn cefn ;
Invertebrate, } annhumonog, annhumonaidd.

Inverted, *p. p.* (o *invert*)=*Inverse.*

Inverted arch, } gwrthfwa, bwa gwrth ;
Invert, } bwa â'i gefn i lawr.

Invertent, *s.* gwrthgyffyr, cyffer gwrthdroawl.

Invest, *v. a.* (Ll. *investio*) gwisgo, arwisgo, amwisgo, dilladu, trwsio, gwisgo am, gwisgo ar, gwisgiadu, hatru ; rhoi am, rhoi ar, rhoddi ar, gosod ar ; urddo, urddasu ; rhoi, rhoddi, gosod ; amgylchu, amgylchynu, amgau, argau, cau am, cau ar, gwarchau, gwarchae ; estyn, ystyn, goresgyn, rhoi goresgyn ; addurno, harddu.

To invest a person with an office—rhoi *neu* osod un mewn swydd ; rhoi swydd i un ; gwisgo un â swydd ; rhoi swydd ar un.

To invest with power—rhoi gallu, rhoi

awdurdod, estyn awdurdod; gwisgo âg awdurdod *neu* allu.

To invest a town—gwarchau, gwarchae, *neu* amgylchu tref.

To invest one with *or* in an estate—rhoi goresgyn i un ar dir; rhoi goresgyn i un; estyn tir i un.

To be invested with *or* in an estate—cael goresgyn *neu* feddiant ar dir.

To invest money in land—gosod arian ar dir; rhoddi arian ar dir; rhoi arian mewn tir; gosod arian mewn tir; soddi arian mewn tir.

To invest one with—gwisgo â.

To invest one in—gwisgo mewn.

Investient, *a.* gwisgol, dilladol; yn gwisgo, yn dilladu, yn cuddio; à wisg beth; y sydd am dano; y sy'n wisg i beth.

Investigable, *a.* (o *investigate*) olrheinadwy, chwiliadwy; à ellir ei olrhain *neu* chwilio allan.

Investigate, *v. a.* (Ll. *investigo*) olrhain, olrheinio, olrhain, chwilio allan, olrheiniadu; cael *neu* fynu allan wrth chwilio; holi, dyholi, fforio, dadenhuddo, posio, posiannu, posiadu.

To investigate a title—dadanhuddo, dadenhuddo, olrhain hawl.

Investigation, *s.* (Ff.; Ll. *investigatio*) olrheiniad, olrhain, chwiliad allan, olrheawd, chwiliad, ymchwil, dadenhudd, dadanhudd, dadenhuddiad, holiad, dyholiad, posiant, posiad, fforiad, ffawr.

Investigative, *a.* olrheiniol, olrheiniadol, olrheawl, chwilgar.

Investigator, *s.* (Ll.) olrheiniwr, olrheinydd, olrheiniedydd, olrhëwr, chwiliwr, chwiliwr allan, holiedydd, dadenhuddwr.

Investiture, *s.* (Ff.) rhoddiad goresgyn, rhoddiad meddiant, rhoddiad goresgynaeth, estyn, ystyn, estyniad; gosodiad mewn swydd.

Investiture fee—cynhaeedd, gobr estyn, gobrwy estyn.

Gift and investiture—rhodd ac estyn.

Investive, *a.* (o *invest*) gwisgol, gwisgiadol, dilladol; amgylchol, amgylchynol, gorchuddiol.

Investment, *s.* (o *invest*) gwisgad, gwisgiad; gwisg, dillad; rhoddiad, rhoddiant, meddiant; urddiad, gosodiad mewn swydd, urddwisgiad; gwarchaead, gwarchauad, gwarchauedigaeth; gosodiad allan, rhoddiad allan; gosodiad arian allan; buddsodiad, ariansawd, sefydfudd.

Inveteracy, } *s.* (Ll. *inveteratio*) hirbarhad,
Inveterateness, } hender; heneiddiad drygfoes *neu* ddrwg arfer; cryfder drygfoes gàn hir bara *neu* ymarfer; hir bara rhywbeth drwg; greddfoldeb peth; hen arfer, hen ymarfer, dwfn reddfiad; casineb, dygasedd, gwrthnysigrwydd, canlid, henlid, cildynrwydd, gwrthnawsa, hen wrthnysigrwydd; dwfn reddfiad, dwfn gasedd, dwfn gasineb, dirgasedd.

Inveterate, *a.* (Ll. *inveteratus*) hen; hen a chynnefin; cryf gàn hir bara *neu* ymarfer; wedi myned yn gryf *neu* wedi cryfhau gàn hir bara *neu* ymarfer; caled *neu* anhawdd ei wella gàn gyhyd ei barhad; caled *neu* anhawdd ei wella o herwydd cael o hono ei gefn; greddfol, gwreiddiedig, wedi gwreiddio, dwfn wreiddiedig, wedi greddfu; dwfn, dwys; cyndyn, gwrthnysig, ystyfnig, cildyn; canlidiog, henlidiog, dirgasol; angerddol.

Inveterate use—hen ddefod, hen arfer, defod.

An inveterate distemper—hir glefyd, hirwst; clefyd wedi dwfn wreiddio.

To grow inveterate—heneiddio, myned yn hen; tyfu mewn arfer; cryfhau gàn hir bara; gwreiddio; greddfu; cefnu, cael ei gefn.

A person grown inveterate in vice is hardly reclaimable—à wreiddio mewn drygioni, anhawdd fydd ei gynghori; anhawdd cynghori à wraidd mewn drygioni.

To be inveterate—bod yn hen, &c.; bod wedi greddfu; bod wedi dwfn wreiddio; bod wedi gwreiddio yn ddwfn; bod yn ddwfn ei wraidd.

Inveterate enmity—gelyniaeth angerddol, gelyniaeth ffyrnig; gelyniaeth wedi dwfn wreiddio; gelyniaeth wrthnysig; henlid, canlid, hen gasineb; gelyniaeth nas gellir ei diwreiddio.

Inveterate, *v. a.* (Ll. *invetero*) greddfu, gwreiddio; sefydlu gàn hir bara *neu* ymarfer.

Inveteration, *s.* (Ll. *inveteratio*) caledíad *neu* gryfhad gàn hir bara; greddfiad, gwreiddiad.

Invexed, *p. p.* (Ll. *invecho*) bwaog, ar lun bwa; crwm.

Invidious, *a.* (Ll. *invidiosus*) cenfigenus, cenfigenllyd, cynghorfynus; tebygol i beri cenfigen *neu* gasineb; tebygol i gynhyrfu cas *neu* genfigen; à bair genfigenu *neu* wynfydu wrtho; tebygol i beri cenfigenu wrtho; tebygol i beri casineb ato; à bair ei gashau; à gyffry genfigen; à dyn gasineb; yr hyn *neu* yr hwn y cenfigener wrtho; cas, adgas; yr hyn nid yw dda gàn neb; athryfar, maleisus, dryganianol, drygwyllysiol.

Invidiously, *ad.* yn genfigenus; yn debygol i beri cenfigen; yn y cyfryw fodd ag a bair genfigenu wrtho; yn y cyfryw fodd ag a bair ei gashau.

Invidiousness, *s.* cenfigenusrwydd; bod yn debygol i gyffröi cenfigen *neu* ddygasedd; ansawdd à bair genfigenu wrtho *neu* ei gashau; bod peth yn gyfryw ag a bair genfigenu wrtho; cenfigen.

Invigilance, *s.* anwyliadwriaeth, diffyg gwyliadwriaeth; diofalwch, anofalwch, anofaledd.

Invigorate, *v. a.* (*in* a *vigor*; It. *invigorire*) rhoi nerth, grym, *neu* gadernid yn; gwneuthur yn nerthol *neu* yn gadarn; peri yn nerthol *neu* yn gadarn; cryfhau, cadarnhau, grymusu, grymuso, nerthu, nerthogi; nerthocáu, arialu, brywio, bywiogi, bywiocáu, bywioli, eidio, eidiogi, ynío, gwrygio, grymio; peri yni *neu* arial yn; rhoi yni *neu* arial yn; gwneyd yn fywiog, yn arialus, yn eidiog, *neu* yn wrygiannus; peri gwrygio; rhwysoli; ffrwytho; cefnogi.

To invigorate one's self—ymnerthu, ymarialu, ymgryfhau, &c.

Invigoration, *s.* cryfhad, cadarnhad, grymusiad, gwrygiad, &c.; rhoddiad nerth, &c.; gwneuthuriad yn arialus, &c.

Invillaged, *a.* (o *village*) à dröed yn bentref; à wnaed yn bentref.

Invincible, *a.* (Ff.; Ll. *in* a *vinco*) anorfod, anorchfygol, anorchfygadwy, anoresgynol, an-

orfodadwy; na chaer y maes arno; nas gellir ei orchfygu neu orthrechu; rhyall.

Invincibleness, } s. anorfodedd, anorchfygol-
Invincibility, } rwydd, anoresgynoldeb, anoresgynolrwydd.

Inviolable, a. (Ff.; Ll. *inviolabilis*) anhalogadwy, anhylwgr, anniwynadwy; annhoradwy; anniddymadwy; nas gellir neu nas dylid ei halogi, ei lygru, ei ddiwyno, neu ei dori; dihalog, dilwgr, difrycheulyd; diniweidiol, anniweidiadwy.

Inviolableness, } s. anhylygredd; dihalogrwydd,
Inviolability, } dilygredd, anhalogrwydd; anhalogedigaeth; annhoradwyaeth.

Inviolate, } a. (Ll. *inviolatus*) anhalogedig,
Inviolated, } anhalog, dihalog, dilwgr, anllygredig, anniwynedig, purlan; annhoredig, heb ei dori, difreg; diangen, diadwyth, diniwed; heb niwed neu asgen arno; heb gael niwed.

Invious, a. (Ll. *invius*) anhyffordd, anhylwybr; annbreiddiadwy, anhydraidd, anhygyrch; diesthr, ansathredig, ansathr.

Inviousness, s. anhyfforddedd, anhylwybredd; anhydreiddwch, anhydreiddrwydd; ansathredigrwydd.

Invirility, s. anwredd, anwryd, annyndid, anwroldeb.

Inviscate, v. a. (Ll. *in* a *viscus*) gludio, ysglawringo, ysgrawlingo, asgrolingo, adarludio; dwbio â glud; dâl â glud.

Inviscerate, v. a. (Ll. *in* a *viscera*) magu, maethu, meithrin.

Invisibility, } s. anhyweledd; anweledig-
Invisibleness, } rwydd.

Invisible, a. anweladwy, anhywel; nas gellir ei weled; anghaanfyddadwy, anseladwy; anweledig, anwel.

Invisible green—duwyrdd.

Tending to be invisible—anweledigol.

All things visible and invisible — holl weledigion ac anweledigion.

Invision, s. anweledigaeth, anweledïad, anweleddant, anweled.

Invitation, s. (Ff.; Ll. *invitatio*) gwahoddiad, gwahodd, gwahawdd, gwahoddiaeth, gwahoddedigaeth; galwad, gwysiad, gwŷs; dymuniad, deisyfiad, cais; deniad.

Without invitation or welcome—heb na gwahodd na chroesaw; heb na chenad na chyfarch.

General invitation—gwahodd neu wahoddiad cyffredinol; awys.

Invitatory, a. gwahoddedigol, gwahoddol.

Invitatory, s. gwahoddeg, gwahoddgan=Salm neu gydgan forenol yn yr Eglwys Babaidd.

Invite, v. (Ll. *invito*) gwahodd, gwahawdd; galw, gwysio; dymuno ar un ddyfod; denu, llithio; annog, cymhell.

Given to invite guests—gwahoddgar.

Those who are invited—gwahoddedigion.

Easily invited—hywys; hawdd ei wahodd.

Invitement,† s. gwahoddiad, gwahoddiaeth.

Inviter, s. gwahoddwr, gwahoddydd; gwysiwr.

Inviting, a. denol, dengar, llithiol, deiniadol, llithiog, llithgar, attynol, hyfryd, gwahoddol.

Inviting, s. gwahoddiad, gwahodd, gwahawdd, gwahoddiaeth, gwahoddedigaeth; galwad, gwysiad.

Invitingness, s. dengarwch, denoldeb, deniadoldeb, llithiogrwydd, llithgarwch, gwahoddoldeb.

Invitrifiable, a. anwydroladwy, anwydradwy; nas gellir ei droi yn wydr.

Invocate, v. a (Ll. *invoco*) galw ar, gweddïo ar, gweddïo, goralw; galw am borth; ymbil ar, ymbil âg, ymelwain ar, ymoralw ar, ymalw ar; gorchymyn.

Invocation, s. (Ff.; Ll. *invocatio*) goralwant, ymalwad, ymoralwad, galwad ar, galwad, galwad am borth, gweddi, amweddi, ymbil, ymbiliad, gorymbil, deisyfiad, erfyniad, ymgyfarch, ymogyfarch.

Invoice, s. (Ff. *envoi*) nwyddres, nwyddrestr, nwyddlechres, cofres amrywion, cofrestr nwyddau, llechres nwyddau; cofrestr llwyth llong, llwythres; rhagres, blaenrestr; rhestr, cofrestr, cofres; dyleb.

Invoice, v. a. nwyddresu, nwyddrestru, nwyddlechresu; gwneuthur nwyddres, &c.

Invoke, v. a. (Ll. *invoco*) galw ar, gweddïo ar, gweddïo, goralw; galw am borth; ymbil ar, ymbil âg, ymelwain ar, ymoralw ar, ymalw ar; gorchymyn.

Involucel, } s. (bychanig o'r Ll. *involu-*
Involucellum, } *crum*) pantwullen, amddeilen,
Involucret, } damddeilen, gorthoddeilen, toddeilen.

Involucellate, a. amddeilenog, damddeilenog, adamddeiliog.

Involucral, a. amddeiliog, damddeiliog, amddeilawl.

Involucre, } s. (Ll.) pantwull, amddail,
Involucrum, } damddail, gorthoddail, toddail; ambilen; amgalon; amlen, gortho, gorchudd.

Involucred, } a. pantwulliog, amddeiliog,
Involucrated, } damddeiliog, gorthoddeiliog.

Involuntarily, *ad.* o anfodd, o'i anfodd; yn anewyllysgar, &c.; nid o fodd; nid o'i fodd; yn erbyn ei ewyllys.

Involuntary, a. anewyllysgar, anwyllysgar, anwirfoddol, anwirfodd, anfoddus, annewis; nad yw mo'i ddewis ganddo; nad yw mo'r dewis ar ei law; nid o fodd; nid o'i wirfodd; nid o ddewis; nid o'i ddewis ei hun; nid o hono ei hun; dir, rhaid, angenrhaid, rheidiol; â wneir nid o ddewis; â wneir gàn un nid o'i fodd; â wneir gàn un heb na bodd nac anfodd ganddo.

An involuntary action—gweithred anfodd, gweithred raid.

Involute, s. (Ll. *involutus*) damblycorom, amblycorom, pantlinell.

Involute, } a. damblygedig, amblygedig, go-
Involuted, } blygedig, plygedig; plygedig neu dreigledig i mewn; cymhlygedig, cymhlyg, cymhlethedig, cymhleth; nydd-blygedig neu nydd-drŏedig i mewn.

Involution, s. (Ff.; Ll. *involutio*) damblygiad, amblygiad, goblygiad, dyblygiad, dyblygiant, cymhlygiad, cymhlethiad, cymhleth; dyrysiad, dyryswch, cymhlygrwydd; plygiad neu dreiglad i mewn; cyfodiad; ymluosiant, ymluosiad; damblygiaeth.

Involve, v. a. (Ll. *involvo*) amblygu, damblygu, goblygu, plygu mewn, cymhlygu, cymhlethu, cydblygu, plygu yn nghyd, plethu yn nghyd; amlenu, arlenu, gorthöi, gorchuddio, amguddio, amdöi; dyrysu, nidro, methlu, maglu, cymmysgu, ymgymmysgu â; cynnwys, cymmeryd i mewn, cyffred; cyssyllta; dâl; pantu; rhedeg i; codi, cyfodi; lluosogi.

Involved in debt—mewn dyled.

I will not be involved with you—ni bydd i mi à wnelwyf â chwi; ni bydd i mi na rhan na chyfran gyda chwi; ni bydd i mi na llaw na throed gyda chwi; nid ymddyrysaf gyda chwi; nid ymunaf â chwi.

Involvement, *s.* damblygiad, amblygiad, goblygiad, amleniad, dyblygiad, cymhlygiad; plygiad i mewn; troad mewn gorchudd.

Invulnerability, } *s.* anhyfriwedd, anhyglwyf-
Invulnerableness, } edd, anhywanedd, anhywanrwydd.

Invulnerable, *a.* anarcholladwy, anghlwyfadwy, anhyglwyf, anhyfriw, anmriwadwy, anhywan; nas gellir ei archolli.

Inwall, *v. a.* amfurio, amgaeru, amwalio, murio.

Inward, *a.* (S. *inweard*) mewnol, tufewnol, oddi mewn, oddi fewn, o fewn; cartrefol; dirgel, cuddiedig, cyfrinachol; teuluaidd.

Inward friends—cyfrinachwyr; cyfeillion cyfrinachol; cyfeillion monwesol.

Inward parts—y rhanau oddi mewn, y rhanau tufewnol, y rhanau mewnol; tu mewn; y ceudod; y perfedd, yr ymysgaroedd, y coluddion.

In the inward parts—oddi mewn, oddi fewn; yn y rhanau tufewnol.

Their inward parts—eu ceudod; eu tufewnol ranau, eu rhanau tufewnol.

To his inward parts — i'w fewn; i'w geudod.

The inward parts of the belly—celloedd y bol; ceudod y bol; mewnol ranau y bol.

Your inward part is full of ravening—eich tu mewn sydd yn llawn o drais.

I will put my law in their inward parts—mi a roddaf fy nghyfraith o'u mewn hwynt.

Inward, } *ad.* o fewn, oddi mewn, oddi fewn,
Inwards, } tu mewn, o'r tu mewn, o mewn, i mewn; tuag i fewn, tuag i mewn; yn fewnol, yn dufewnol; yn y dirgel; yn y galon.

Inwardly, *ad.* oddi mewn, oddi fewn, o fewn, tu mewn, o'r tu mewn, o mewn, i fewn, yn fewnol, yn dufewnol; tuag i fewn; yn y dirgel; yn y galon; o'i fewn; o'u mewn.

Inwardness,† *s.* cyfeillgarwch, cyfeillach, cyfrinach, mewnoldeb.

Inwards, *s. pl.* y rhanau oddi mewn, y rhanau tufewnol, y rhanau mewnol; coluddion, coludd, perfedd, ymysgaroedd, elanedd.

Inweave, *v. a.* cydwau, cydweu, cydblethu, cymhlethu, cyngwau, cymmysgwau; gwau i mewn; cydweu â; dyrysu.

Inwheel, *v. a.* amgylchu, amgylchynu, cylchynu, amolwyno.

Inwit,† *s.* meddwl, deall, bryd.

Inwood, *v. a.* cuddio mewn coed.

Inworking, *s.* gweithiad mewnol, gweithiad tufewnol, gweithiad oddi fewn, yni o'r tu mewn.

Inwrap, *v. a.* amblygu, damblygu, goblygu, plygu mewn, amlenu, amgorni, amwisgo, amguddio, arlenu, cuddio, enhuddo, tuddedu; dyrysu, methlu, nidro, rhwystro, ffeigio.

Inwreathe, *v. a.* cymhlethu, cydblethu, gwryddu, amdorchi, godrwyo; amgylchu â phleth, torch, gwrŷdd, *neu* ystres; rhwymblethu.

Inwrought, } *a.* à weithiwyd mewn pethau
Inworked, } ereill; à weithiwyd yn mhlith *neu* yn mysg pethau ereill; addurnedig â lluniau.

Iodate, *s.* (o *iodine*) llyrgrisaint, llyrgrisawd, millhalan: *pl.* millhalion, llyrgrishalion.

Iodic, *a.* llyrgrisig; yn cynnwys llyrgris.

Iodic Acid—sur llyrgrisig.

Iodide, *s.* gwahalid, llyrgrisid, millured.

Iodin, } *s.* (Gr. *iôdês*) llyrgris, gwahal-
Iodine, } awd.

Iodoforme, *s.* llyrgriswy.

Iodosulphuric Acid, *s.* sur millufelig.

Iodous, *a.* llyrgrisaidd; perthynol i lyrgris.

Iodous acid—sur llyrgrisaidd.

Ioduret, *s.* millured, gwahalid, llyrgrisid.

Iolite, *s.* (Gr. *ion* a *lithos*) milifaen.

Iota, *s.* (Gr.) enw y llythyren I yn y Groeg; iod, iot; mymryn, tipyn, ticyn, dim, y dim lleiaf, y tipyn lleiaf, y ticyn lleiaf, bychanigyn.

Iotacismus, *s.* gwall *neu* ddiffyg yn y peiriannau ymadrodd.

Ipecacuanha, } *s.* math ar wreiddyn cyfogbair,
Ipecacuan, } priodor o Ddeheu America.

Ir, rhagddawd=*I'm*.

Irascibility, } *s.* hyddigrwydd, hygoddrwydd,
Irascibleness, } hyffromder, drygnwydusrwydd, anynadrwydd, anghymmodlonedd, cythruddedd, llidiogrwydd.

Irascible, *a.* (Ff. o'r Ll. *irascor*) hyddig, hygawdd, hylid, hyffrom, drygnwydus, dryganwydus, drygnawsus, ffrom; hawdd ganddo ddigio; cyffroadwy, cythruddadwy, digiadwy; digofus, digus, anghymmodlawn, anghymmodol; gwaedwyllt; drwg ei dymmer.

Ire, *s.* (Ff.; Ll. *ira*) dig, llid, digder, digofaint, digllonedd, digllonder, bâr, casfar, casnar, casnur, gwyth, amwyth, gwythlonedd, llidiogrwydd, gwg, soriant, irllonedd.

Extreme anger—trallid, gorlid, rhylid, gorddigder, gorwyth.

Ireful, *a.* digllawn, llidiog, llidus, digofus, dig, digus, gwythog, llawn llid, irllawn, llidiol, ffrom, sor, gwythig, gwythol.

Irenarch, *s.* (Gr. *eirénarchês*) heddlywydd, heddlyw, tangneflyw=swyddog gynt yn yr amherodraeth Roeg.

Irenical, *a.* (Gr. *eirênê*) heddychol, heddychlawn, tangnefus, tangnefig, tangnefeddus.

Iridescence, *s.* (o *iris*) enfyseiddrwydd; dangosiad lliwiau fel lliwiau yr enfys.

Iridescent, *a.* (o *iris*) enfysaidd, enfysgaidd; â'i liw fel yr enfys; âg iddo liwiau fel bwa yr arch.

Iridium, *s.* (o *iris*) enw math o ddelid neu fettel.

Iris, *s.* (Gr. a Ll.) enfys, enfysg, yr enfys, yr enfysg, bwa yr arch, bwa y Drindod, bwa y gwlaw, bwa y wrach; enfyswedd, enfysgliw; enfysgylch; llugenfys: cammined.

Yellow iris—cammined y dwr, gellhesg, gelystr.

Stinking iris—hyllgryg, helhesg, llysiau yr hychgryg.

Irisated, } enfysog, enfysol; yn dangos lliwiau
Irised, } fel lliw yr enfys; fel yr enfys; fel bwa yr arch; rheiddylliog.

Irishism, *s.* (o *Irish*) Gwyddeliaeth, priodwedd Wyddelig, hepwedd Wyddelig; dull ymadrodd priodol i'r Wyddelaeg; Gwerddoniaeth.

Iritis, } *s.* (Ll.) ffiameg enfysg y llygad; en-
Iriditis, } nynfa enfysg y llygad; ennyniad y llugenfys.

Irk, *v. a.* (S. *weorce*, yn ol *Lye*; S. *eary*, Gr.

orpos, yn ol *Webster*) blino, poeni, gofidio, dygnu; bod yn flin *neu* ddygn gàn: arferedig yn annynsodol yn unig.
It irketh me, } mae yn flin, yn ddygn, yn
It irks me, } ddrwg, yn ofidus, *neu* yn edifar genyf.

Irksome, *a.* (o *irk*) dygn, blin, gofidus, blinderus, dygn flin, trwm, gorthrwm, poenus, trallodus, anhyfryd, cas.
The discourse of fools is irksome—baich yw traethiad ffyliaid (*Eccles.* xxvii. 13).

Irksomeness, *s.* dygnedd, blinder, trymder, gofid, diflasrwydd.

Iron, *s.* (S. *iren*; Sw. *iärn*) haiarn, harn, mael.
Irons—heiyrn, heieirn, gefynau heiyrn; gefynau, hualau, llyffetheiriau, cadwynau, cloffrwymau.
Cast iron—haiarn bwrw.
Oxide of iron—egrid haiarn, rhwd haiarn, haiarnrwd.
Sulphate of iron—ufelgris haiarn, copras gwyrdd, ufelid gwyrdd, haiarnhal, efyddgris.
Carbonate of iron—ulyfaint haiarn, ulyfhalan haiarn, ulyfhal haiarn.
Impregnated with iron—haiarndde; nawsedig â haiarn; haiarnaidd.
Pointed with iron—penhaiarn, pighaiarn, blaen-haiarn; â blaen haiarn iddo *neu* arno; â phen haiarn iddo, arno, *neu* ganddo.
To do with iron — haiarnu; gwisgo â haiarn; rhoi haiarn ar beth.
Done with iron—haiarnedig, à haiarnwyd, wedi ei haiarnu.
Like iron—haiarnaidd, fel haiarn.
Barbed irons—pigau heiyrn (*Iob* xli. 7).

Iron, *a.* haiarnaidd, heiernin, haiarnol, haiarnog; à wnaed o haiarn; haiarnliw; cochddu; caled, gerwin, gerwinol; cadarn, anhydor; trwm; pwl.
An iron bar—bàr haiarn, gwif haiarn, trosol haiarn; bàr, gwif, *neu* drosol o haiarn.
Iron dust—llwch haiarn.
Iron grey—blawr, haiarnddu, mysglwyd.
The iron age—yr oes haiarn.
Iron colour—haiarnliw, lliw yr haiarn, dulas, haiarnddu; lliw du yr haiarn; haiarnwedd.
Iron manufactory—gweithfa haiarn, gwaith haiarn, gweithdy haiarn.
Iron-witted—synwyrbwl; pwl ei synwyr.
Iron box, } haiarn caboli, cabolfael.
Iron, }

Iron, *v. a.* haiarnu; caboli, llyfnu, gorllyfnu; rhoi mewn heiyrn; rhoi heiyrn am; rhoi mewn gefynau heiyrn; rhoi gefynau heiyrn am; gefynu, hualu, llyffetheirio, llawgyffio.
To iron clothes—caboli, gorllyfnu, llathru, *neu* haiarnu dillad.

Iron-bound, *a.* haiarnrwym, maelrwym; rhwym mewn haiarn; ysgyryd, clogyrnog, creigiog.
Iron-bound coast—arfordir ysgyryd, goror glogyrnog.

Iron-clad, *a.* haiarn-gaenog, mael-gaenog, maelwisgedig; arfog, llurigog.

Iron-clay, *s.* mael-glai, haiarn-glai.

Iron-crown, *s.* coron haiarn.

Iron-filings, *s. pl.* durlifion haiarn, llifion haiarn, llwch haiarn.

Iron-flint, *s.* mael-gallestr, mael-gellt, callestr haiarn.

Iron-founder, *s.* toddwr haiarn, haiarndoddwr, dynëwr haiarn.

Iron-foundery, *s.* toddfa haiarn, todd-dy haiarn, haiarn-doddfa.

Iron-framed, *a.* â wnaed o haiarn.

Iron-glance, *s.* haiarn-lawdd, gloddem haiarn, llethridfaen haiarn.

Ironhanded, *a.* llawhaiarn; llawgaled.

Ironhearted, *a.* calongaled; creulawn, caled, dideimlad; â chanddo galon haiarn.

Ironical, } *a.* (o *irony*; Ff. *ironique*) gwawd-
Ironic, } ieithol, gwatwarieithol, gwatwareithus, gwawdiol, gwatwaregol, gwatwarol, gwatwarus, gwatwarus, gwawdus, arwawdus, gwatwarllyd, greffiol; à ddywedir mewn gwawd *neu* watwar.

Ironically, *ad.* ar wawd, o watwar, o watwor, o wawd, yn wawd, mewn gwatwor, yn watwarus, yn watwarllyd, yn wawdus, yn watwarol, dàn watwar.

Ironist, *s.* (o *irony*) gwawdieithwr, gwawdieithydd, gwawdiwr, gwatwarydd, gwatwarwr, goganwawdiwr.

Iron-liquor, *s.* haiarnwy, surawd haiarn.

Ironmonger, *s.* haiarnwr, haiarnydd, haiarnwerthwr, haiarnwerthydd, haiarnfaelwr; gwerthwr, gwerthydd, *neu* fasnachwr haiarn; gwerthwr pethau *neu* nwyddau haiarn.

Ironmongery, *s.* nwyddau haiarn, nwyddau heieirn, caledwyddau.

Ironmould, *s.* haiarnfan, haiarnfrych, brychni haiarn, ol rhwd yr haiarn.

Iron-sand, *s.* haiarn-raen, haiarn-dywod, tywod haiarn.

Iron-shod, *a.* à bedolwyd â haiarn.

Ironsick, *a.* haiarn-glaf.
To be ironsick—bod yn haiarn-glaf; gollwng dwr drwy dyllau yr hoelion à yswyd gàn rwd.

Ironsided, *a.* ochrhaiarn, haiarnochrog; â chanddo ochrau heiyrn.

Ironsides, *s. pl.* haiarnochrau, durochrau, gwŷr yr ochrau heiyrn=enw à roddid i hen filwyr Oliver Cromwel.

Ironsmith, *s.* gof haiarn, haiarnof, gof du.

Ironstone, *s.* haiarnfaen, harnfaen, maen haiarn.

Ironwood, *s.* haiarnwydd, harnwydd, coed haiarn.

Ironwork, *s.* gwaith haiarn, haiarnwaith, gweithfa haiarn: *pl.* gweithiau haiarn, gweithfeydd haiarn, gweithfaoedd haiarn.

Ironwort, *s.* haiarnllys, llysiau yr haiarn.

Irony, *a.* (o *iron*) haiarnaidd, haiarnol, haiarnllyd, heiernin, o haiarn, haiarn; à wnaed o haiarn; caled.

Irony, *s.* (Gr. *eirônia*; Ll. *ironia*; Ff. *ironie*) gwawdiaith, gwatwariaith, gwatwareg, gwawd, gwatwargerdd, goganwawd, gwatwarfawl, gwawdair, gwawdeb, gwawdineb, gwatwariad.

Irous,† *a.* (o *ire*) hyddig, hylid, hyffrom.

Irradiance, } *s.* (Ll. *irradians*) dysgleirdeb,
Irradiancy, } dysgleirder, pelydredd, llewych, llewyrch, llugeinder, llethrid, ysblander, llewyrdeb, claerder, efflander; pelydr, pelydron; paladr, rhaidd, fflaw; pelydriad, rheiddiad, dysgleiriad.

Irradiate, *v.* (Ll. *irradio*) pelydru, dysgleirio, tywynu, paladru, llewychu, llewyrchu, echdywynu, echdywynyg, echdywynygu, rheiddio, rheio, pleinio, paladu, llewyro, llewyriannu, ffloi, rhaiadu; pelydru ar, dysgleirio

ar, tywynu ar, llewyrchu ar; goleuo, gloewi; bwrw pelydr fel yr haul; peri i beth ddysgleirio; ysblenyddu; ymddysgleirio; dysglaer addurno.

Irradiate, *a.* gloew, dysglaer; wedi ei ddysglaer addurno; addurnwych.

Irradiation, *s.* pelydriad, tywyniad, llewyrchiad, llewychiad, llewychad, llewychiant, llewyrchiant, dysgleiriad, llewychedigaeth, bwriad pelydr, llewyriad, goleuad, goleuant, goliant, goleuawd, goleuedigaeth; dysgleirdeb, llewych, llugeinder, llethrid.

Irrational, *a.* (Ll. *irrationalis*) afresymol, diresymm, anrhesymol, dïymsyniad, disbwyll, dibwyllog, dibwyllig, drygbwyll, gwallbwyllog, anmhwyllog, anghymhwyll, anghymhwyllus, anghymhwyllog, digymhwyll, digymhwyllog, ansynwyrol, ansynwyrus, dïarbwyllus, dïarbwyllol; gwrthun.

Irrational quantities — anghymmedron, dognau anghymmedr.

Irrationality, *s.* afresymoldeb, afresymolder, afresymolrwydd, anrhesymoldeb, gwallbwyll, disbwyll, anmhwylledd, dibwylledd, anghymhwylledd.

Irreclaimable, *a.* anniwygiadwy, anadferadwy, anadferol; nas gellir ei adferu; annoddefadwy.

Irreconcilable, *a.* anghymmodadwy; anghymmodol, anghymmodlawn, dïymdanc.

Irreconcilableness, *s.* anghymmodlonedd, anghymmodlonrwydd, anghymmodlondeb, anghymmodoldeb, anghymmodolrwydd, ansawdd anghymmodadwy.

Irreconcile, *v. a.* anghymmodi, anghymrodeddu, rhwystro ymgymmodi.

Irreconciled, *a.* anghymmodedig, digymmod.

Irreconcilement, } *s.* anghymmodiad, anghym-
Irreconciliation, } mod, anghymrodedd, anghytundeb, annygymmod, diffyg cymmod.

Irrecordable, *a.* anghoffadwy, anghofnodadwy.

Irrecoverable, *a.* anadferadwy, dïadfer, anadferol; nas gellir ei gael *neu* ennill yn ol; à gollwyd yn hollol *neu* dros fyth; cyfrgoll; anesgorol; anfeddyginiaethol, anfeddygadwy, anfeddygol, difeddyg, anwelladwy, anhywell, anniwygiadwy.

Irrecoverably, *ad.* yn anadferadwy, &c.; fel nas gellir mo'i gael *neu* ennill yn ol; yn hollol, yn gwbl, yn llwyr, yn gyfiwyr, achlân; yn gyfrgoll, yn gyfrgolledig.

Irrecoverableness, *s.* cyfiwr *neu* ansawdd anadferadwy; anadferadwyedd, anadferoldeb; anfeddygoldeb.

Irrecuperable,† *a.* (Ll. *in* a *recupero*)=*Irrecoverable.*

Irrecusable, *a.* (Ff.) anhylys, anwrthodadwy, aflysadwy, aneithradwy; nad yw agored i gael ei lysu *neu* wrthod.

Irredeemable, *a.* anmhrynadwy, anhybryn, anadbrynadwy, anollyngadwy; nas gellir ei adbrynu *neu* aillbrynu; nas gellir ei brynu yn ol.

Irredeemableness, } *s.* anhybrynedd, anhybryn-
Irredeemability, } rwydd; cyfiwr anmhrynadwy.

Irreducible, *a.* nas gellir ei ddwyn yn ol *neu* yn is; nas gellir ei ennill *neu* edfryd; anadferadwy, anedfrydadwy; anennilladwy; annarostyngadwy; anghyfnewidadwy; annhwysgadwy, anattwysgol.

Irreducibleness, *s.* cyfiwr anadferadwy *neu* anedfrydadwy.

Irreflective, *a.* anadfyfyriol, anadfyfyr; anadlewyrchol.

Irrefragable, *a.* anhydor, annhoradwy; anwrthwynebadwy, anwadadwy, dïymwad, anwrthbrofadwy, annisbrofadwy, dïwrtheb, dïwrthladd, anwrthwynebol; annadleuadwy.

Irrefragably strong—cryf anhydor, cryf dïwrtheb.

Irrefragableness, } *s.* anhydoredd; dïymwad-
Irrefragability, } rwydd, dïwrthebrwydd; annisbrawf.

Irrefutable, *a.* annisbrofadwy, annadbrofadwy, anwrthbrofadwy; dïymwad, anwadadwy, dilys; nas gellir ei wrthbrofi.

Irregeneracy, } *s.* annadeni, anadgenedledig-
Irregeneration, } rwydd, anadenedigaeth, anadgenedliad, cyfiwr anadgenedledig.

Irregular, *a.* (Ll. *irregularis*) afreolaidd, afreolus, direol; allan o reol; gwrthwyneb i reol; heb reol; annhrefnus, didrefn, anllywodraethus, aflywodraethus; dyrys; anweddaidd, drygionus; anunion, anghywir.

Irregular, *s.* milwr afreolaidd; un afreolaidd; afreoliad: *pl.* afreoliaid, milwyr afreolaidd.

Irregularist, *s.* un afreolaidd, un direol.

Irregularity, *s.* afreolaeth, afreoledd, afreol, afreoleiddrwydd, afreolusrwydd, afreolediggaeth, annhrefn, annhrefnusrwydd, annhrefnedd, aflywodraeth, anllywodraeth; gwŷd, bai.

Irregularity of life—anfucheddolrwydd, anfucheddoldeb.

Irregulate,† *v. a.* afreoli, afreoleiddio, annhrefnu; gwneuthur yn afreolaidd, &c.

Irrelative, *a.* anmherthynasol, anmherthynol, diberthynas, anneiryd, anghyssylltedig, digyssylltiad.

Irrelevancy, *s.* (o *irrelevant*) anmherthynoldeb, anmherthynolrwydd, diberthynasrwydd, anmherthynasrwydd, anmherthynasoldeb, anneirydrwydd, diberthynasedd, anmherthyniad, anghymhwysder, anghyfaddasrwydd.

Irrelevant, *a.* (*in.* a Ff. *relever*) anmherthynol, anmherthynasol, diberthynas, anneiryd, anmherthynus; anghynnorthwyol; nad yw yn cynnorthwyo; na saif allan o flaen *neu* uwch law ereill; anghymhwysiadol; anghyfachoe.

This mode of reasoning is entirely irrelevant in this case—nis gwna y dull hyn ar ymresymu les yn y byd yn hyn o achos.

Irrelievable, *a.* nas gellir ei gynnorthwyo, &c.; anesmwythadwy, anysgafnadwy.

Irreligion, *s.* anghrefydd; annuwioldeb, anfadrwydd.

Irreligionist, *s.* anghrefyddwr: *pl.* anghrefyddwyr, anghrefyddolion.

Irreligious, *a.* anghrefyddol, anghrefyddus, digrefydd, anghrefyddgar, anfucheddol; annuwiol, di ofn Duw, annuwgar, anfad, anfadus, drygionus.

Irreligiousness, *s.* anghrefyddoldeb, anghrefyddolrwydd, anghrefyddolder, anghrefyddusrwydd, anghrefyddgarwch; annuwioldeb, annuwgarwch.

Irremeable, *a.* (Ll. *irremeabilis*) dïadlam, dïwrthlam, dïadchwel, dïadchwyl, annychweladwy, dïadred, dïadnaid, dïwrthol, diddychwel; ar hyd *neu* oddi wrth yr hwn nis gellir dychwelyd; nas gellir dychwelyd ar hyd-ddo *neu* oddi wrtho; dïadnawf, dïwrthnawf.

Irremediable, *a.* dïymwared, anfeddygadwy,

difeddyg, anfeddyginiaethol, anfeddygol, anwelladwy, anhywell, aniachadwy, diachub, dirwymedi; nad oes ymwared, rhwymedi, neu feddyginiaeth iddo; anaele.

Irremediableness, s. anfeddyginiaetholdeb, anfeddygoldeb, anfeddyginiaeth, anymwared, anhywellrwydd; cyflwr diymwared, &c.

Irremissible, a. anfaddeuadwy, anfaddeuol, difaddeu, difaddeuol; nas gellir ei faddeu; nas maddeuir.

Irremissibleness, s. anfaddeuoldeb, anfaddeuolrwydd, difaddeurwydd.

Irremissive, a. anfaddeuedigol, anfaddeuol, difaddeuol.

Irremovability, s. ansymmudolrwydd, ansymmudoldeb, disymmudedd, ansymmudedd.

Irremovable, a. ansymmudadwy, ansymmudol, disymmud, ansyfladwy.

Irremoval, s. ansymmud, ansymmudiad, ansyflad, ansymmudedigaeth.

Irremunerable, a. anobradwy, anobrwyadwy, anwobradwy, annhaladwy; nas gellir talu y pwyth iddo.

Irrenowned, a. anenwog, anghlodfawr, anhyglod.

Irreparability, } s. cyflwr anniwygiadwy, &c.;
Irreparableness, } anesgoroldeb, anesgoredd, annebrydedd; anadferoldeb.

Irreparable, a. (Ff.; Ll. *irreparabilis*) anniwygiadwy, anadgyweiriadwy, anghyweiriadwy, anwelladwy, annebryd; anesgor, anesgorol; anadgyweiriol; nas gellir ei ddiwygio *neu* adgyweirio; nas gellir gwneuthur iawn am dano *neu* drosto; anadferadwy; nas gellir ei adennill.

Irreparable mischief—brad annebryd.

Irreparable loss—colled anadferadwy, colled anadferol, colled anesgorol; colled nas gellir byth mo'i chael *neu* ei hennill yn ol.

Irreparably, *ad.* yn anniwygiadwy, &c.; fel nas gellir ei ddiwygio *neu* adgyweirio; mewn modd nas gellir ei ddiwygio *neu* adgyweirio.

Irrepealability, } s. cyflwr anniddymadwy,
Irrepealableness, } &c.; bod yn annileadwy; diadfarnedd.

Irrepealable, a. anniddymadwy, annileadwy, annirymadwy, diadfarn; nas gellir ei ddileu *neu* ddiddymu; nas gellir ei alw yn ol.

Irrepentance, s. anedifeirwch, anedifarwch.

Irrepleviable, } a. anadferadwy; nas gellir ei
Irreplevisable, } dynu, ei fynu, *neu* ei ollwng yn rhydd o ddwylaw yr attafaelwr.

Irreprehensible, a. diargyhoedd, diargywedd, diai, difeius, digerydd; nas gellir beio arno; nad yw i'w feio; digwl, anhygwl, anhyfai, digabl, anghylus, digylus, dianair, dinam, diogan, dienllib, addwyn, dihort.

Irreprehensibleness, s. diargyhoeddrwydd, diargyweddrwydd, difeiedd, difeiusrwydd, anghyluswydd.

Irrepresentable, a. anarddangosadwy, anghynrychioladwy, annarluniadwy; nas gellir ei gynnrychioli *neu* arddangos.

Irrepressible, a. anattaladwy, diachor.

Irreproachable, a. rhydd oddi wrth warthrudd *neu* waradwydd; diwarth, difefl, diwarthrudd, diwaradwydd; nas gellir ei warthruddo *neu* waradwyddo; digabl, digerydd, diargyhoedd, diargywedd, dianair, anwarthol, anwarthruddadwy, difai, diddannodol, diwarthruddol, digwl; union, cywir; diniwed.

Irreproachableness, s. rhyddid oddi wrth warth, gwarthrudd, *neu* waradwydd; diwarthrwydd, anwartholdeb, difeiedd, anhygyledd, anghyluswydd; diniweidrwydd.

Irreprovable, a. angheryddadwy, diargyhoedd, diargywedd, difai, difeius, anghylus, anhyfai, anhygwl, digerydd, digabl, diwarth, dianair; nad yw i'w geryddu; nad yw i feio arno; nad yw yn haeddu beio arno.

Irreptitious, a. gormesol; yn ymlithro, yn ymlusgo, *neu* yn ymwthio i mewn.

Irresistance, s. anwrthwynebiad, anwrthwynebedd, anwrthwynebrwydd, anwrthrynedd.

Irresistibility, } s. anwrthwynebolrwydd, an-
Irresistibleness, } wrthwyneboldeb, anwrthwynebedd, anwrthwynebrwydd, anwrthrynedd, anwrthrynoldeb, anorchfygolrwydd, anorfodedd; ansawdd anwrthwynebadwy peth.

Irresistible, a. anwrthwynebadwy, anwrthladdadwy, anwrthrynadwy, anwrthwynebol, diwrthladd, diwrthymdrech, anwrthrynol; nas gellir ei wrthladd *neu* ei wrthryn; nas gellir ei wrthsefyll *neu* wrthwynebu; anorchfygol, anorfod, anorchfygadwy, annhrechadwy, diludd, anwrthsafadwy.

Irresistibly, *ad.* yn anwrthwynebadwy, &c.; yn y cyfryw fodd ag nas gellir ei wrthladd *neu* wrthwynebu.

Irresistless, a. anwrthwynebol, anwrthwynebadwy, anwrthladdadwy, anwrthrynadwy, &c.

Irresoluble, a. annhoddadwy, anhydawdd; annattodol, annattod.

Irresolubleness, s. anhydoddedd, anhydoddrwydd; annattodoldeb, annattodrwydd.

Irresolute, a. anmhenderfynol, dibenderfyniad; ansefydlog, anwadal, anwastad; ansefydledig *neu* sigledig yn ei amcan; heb ymsefydlu yn ei amcan; anwastad *neu* anwadal ei feddwl; llwfr, llwrf, annewr, anwych, digalon, gwangalon, anymroigar, anymröus, diymroad.

To be irresolute—bwhwman, anwadalu, gwamalu; bod yn anmhenderfynol, &c.; honcian; ammheu, petruso.

Irresoluteness, } s. anmhenderfyniad, anmhen-
Irresolution, } derfyndod; anwadalwch, anwadaledd, anwadalrwydd, bwhwman, ansefydlogrwydd, anwastadrwydd; ansefydlogrwydd *neu* ansicrwydd meddwl; annewredd, annewrder, llyrfder, gwangalondid, anwychawd, anymroad.

Irresolvability, } s. annattodoldeb; y cyflwr o
Irresolvableness, } fod yn annattodadwy, &c.

Irresolvable, a. annosranadwy, anattodadwy, annadglymadwy, annadgyssylltadwy, annadansoddadwy, annhrychwaladwy; annattodol; nas gellir ei ddychwelyd i'w ranau cyfansoddol; anegluradwy; annherfynadwy.

Irrespective, a. heb sylwi ar amgylchiadau; heb ystyried amgylchiadau; heb olygu amgylchiadau; anmherthynol, anmherthynasol, anwahanredol; annibynol.

Irrespectively, *ad.* heb sylwi ar amgylchiadau; heb olygu amgylchiadau; yn annibynol ar amgylchiadau; heb fod ganddo olwg ar amgylchiadau un; heb ystyried amgylchiadau.

Irrespirable, a. ananadladwy, ananaladwy, analanadwy; anaddas *neu* anghymhwys i'w anadlu.

Irresponsibility, s. anatebolrwydd, anateboldeb.

Irresponsible, a. anatebol, anatebadwy; na fyddo rwym i ateb.

Irresuscitable, a. anadfywiadwy, annadebradwy; nas gellir ei adfywio *neu* ddadebru.

Irretentivè, *a.* anafaelus, anafaelgar, anattaledigol, anghofus, anghofgar.
Irretraceable, *a.* anolrheinadwy, anadolrheinadwy; nas gellir ei adolrhain.
Irretrievable, *a.* anadferadwy, dïadfer, anadferol; nas gellir ei gael *neu* ennill yn ol; cyfrgoll; anesgorol; anwelladwy, anhywell, anniwygiadwy; annebryd, anadgyweiriadwy.
Irretrievably, *ad.* yn anadferadwy, &c.; fel nas gellir ei gael *neu* ennill yn ol; yn hollol, yn llwyr, yn gyflwyr, achlân; yn gyfrgoll, yn gyfrgolledig.
Irretrievableness, *s.* cyflwr anadferadwy, &c.; anadferadwyedd, anadferoldeb.
Irreturnable, *a.* annychweladwy.
Irrevealable, *a.* annadguddiadwy.
Irreverence, *s.* (Ll. *irreverentia*) anmharch, anfri, anfoes, anghymmeriad, anghyfrif, dïanrhydedd, anurddas, anedmygedd, angheinmyged, diffyg parch.
Irreverent, *a.* anmharchus, dibarch, anedmygol, angheinmyg, anedmyg.
Irreversible, *a.* anniddymadwy; annymchweladwy, annychweladwy, anchweladwy, anwrthdroadwy; nas gellir ei ddiddymu; nas gellir ei droi yn ol; dïwrthdroawl, dïwrthdro; dïadlam; annychwel; anghyfnewidiol.
Irreversibleness, *s.* cyflwr anniddymadwy, &c. annychwelrwydd, dïadlamrwydd, anghyfnewidioldeb.
Irrevocability, } *s.* y cyflwr o fod yn anwrth-
Irrevocableness, } alwadwy *neu* anniddymadwy.
Irrevocable, } *a.* (*Ff.*; Ll. *irrevocabilis*) an-
Irrevokable, } wrthalwadwy; anniddymadwy; annyfyn; dïadlam; nas gellir ei alw yn ol; nas gellir ei alw i'w wrthol; annadalwadwy.
Irrevoluble,† *a.* nad oes iddo amdreigl; anamdreigladwy.
Irrhetorical, *a.* anareithyddol, anareithiol, afreithegol, anffraethebus; annarbwyllus.
Irrigate, *v. a.* (Ll. *irrigo*) dyfrhau, dyfru, dyddyfru, amddyfru; gwlychu, mwydo; troi dwr i dir.
Irrigation, *s.* dyfrhad, dyfriad, dyddyfriad, amddyfriad; mwydiad.
Irrigous, *a.* (Ll. *irriguus*) dyfredig, amddyfrwys, amddyfrol, dyfrol, dyfrllyd, dyfrog, dyfrain, dyddyfrol, amddyfr; diwall gân ddwfr; wedi ei ddyfrhau *neu* fwydo; hyddwfr, llaith, gwlyb; gwlithog.
Irrision, *s.* (Ll. *irrisio*) gwatwariad, gwawdiad, chwerthiniad; gwawd, gwatwar, gwatwor, chwerthin, chwerthin gwatwor; chwerthiniad am ben un.
Irritability, *s.* hyddigrwydd, hyddigder, hygoddrwydd, hyffromder, ffromder, drygnawsedd, drygnwydusrwydd; hawddineb digio, cyffröi, *neu* gynhyrfu; ennynoldeb, hygynhyrfedd, hygyffröedd.
Irritable, *a.* (o *irritate*) hyddig, hylid, hygawdd, hyffrom; hawdd ei *neu* i'w ddigio; drygnawsus, drygnwydus, dryganwydus, ffrom, digus, anniddig, anynad, esgutwyth, anfoddog, anfoddus, coddus, gwythlongar, somgar; hawdd ei gyffröi *neu* gynhyrfu; cyffroadwy, cynhyrfadwy.
Irritancy, *s.* ystunoldeb, ystunolrwydd, cyffröedigrwydd, ansawdd cyffroawl.
Irritant, } *a.* (Ll. *irritans*) cyffroawl, cyffrö-
Irritating, } edigol, cynhyrfiol, cynhyrfol, cynhyrfus; hergar, heriol, cyffröus, ystunol, ennynol, ennyngar, llidgar, llidiol, llidiannol;† diddymol, dirymol, dirymiol.
Irritant, *s.* cynhyrfydd, cyffröydd, cyffrodydd, ystunydd, coethed.
Irritate, *v. a.* (Ll. *irrito*) cyffröi, cynhyrfu, cythruddo, ystuno, annog; digio, llidio, peri llidio, cynneu dig, ennyn llid, annog i ddigofaint, cyffröi llid; anfoddogi, gwythloni, gwytho, coddi, sori, ffromi; herio; digio clwyf *neu* archoll; llidio clwyf *neu* archoll; ennynu.
Of an irritating nature—llidiannol, llidiol, cyffroawl, ystunol, dyfeiriol.
Irritate,† *v. a.* (Ll. drosgl, *irritare*) diddymu, dirymu, dirymio.
Irritation, *s.* (Ll. *irritatio*) cyffroad, cynhyrfiad, cythrudd, ystunad, annog, cyffro, cynhwrf, dygyffroad, llidiad, llidiant, digiad, ennyniad, ffromiad, gwythad, anfoddogiad, dyfeiriad, heriant, heriad, cyffröedigaeth.
Irritative, } *a.* cyffroawl, cyffröedigol, cyn-
Irritatory, } hyrfiol, cynhyrfol, cynhyrfus, cythrudd ol, cynhyrfiadol, cynhyrfedigol, cyffröus, ystunol.
Irroration, *s.* (Ll. *irroratio*) gwlithad, gwlithiad, gwlychiad; gwlithogrwydd.
Irruption, *s.* (*Ff.*; Ll. *irruptio*) toriad *neu* ruthrad i mewn; rhuthr, cyrch, ymgyrch, rhysgyr, rhygyrch, rhuthrgyrch; cyrch *neu* ruthr disymmwth; gorffrydiad.
Irruption of the earth—daiardor.
Irruption of the sea—morgyrch, rhuthr y môr, gorffrydiad y môr; toriad i mewn o eiddo y môr.
Irruptive, *a.* cyrchol, ymgyrchol, rhuthrol; yn rhuthro i *neu* ar; yn cyrchu *neu* ruthro am ben; rhygyrchol, rhysgyrol.
Is, *v. n.* (S.; Al. *ist*; Ll. *est*; Gr. *esti*) yw, ydyw, mae, y mae, sy, sydd, y sy, y sydd, oes, ydoes; ys, ytyw, ydi, ysydd, ysy.
Is there—a oes? ys id?
There is—oes; y mae, mae.
Is it?—ai? a? a yw? a ydyw? ys id?
Is there not?—onid oes? ai nid oes? neud? neur? neus?
There is not?—nac oes; nid oes; nid ydoes.
Is it not?—ai nid? onid? ond? oni? onis? pond? poni? pand?
Where is?—pa le y mae? pa le mae? mae?
Is it so?—ai? aie? ai ïe? ai felly y mae? ai felly mae? ai dyna fel y mae?
Is it not so?—onid felly y mae? ai nid felly y mae? onid e? ai nid e?
It is even so, } felly y mae; fel hyny y
It is just so, } mae; dyna y modd y mae; dyna fel y mae; felly yn gymhwys; dyna y modd yn gymhwys.
Is it he?—ai efe yw? ai efe?
Is it this—ai hwn yw? ai hwn ydyw? ai hwn?
Is he?—a yw? a ydyw? a yw efe? a ydyw e?
He is, }
She is, } yw, ydyw; ydi: *pl.* ydynt, ynt.
It is, }
She is not here—nid yw hi yma.
It is well—da, da iawn, o'r goreu, purion; pob peth yn dda.
This is not the man—nid hwn mo'r dyn; nid dyma y dyn; nid hwn yw y dyn.

For what there is—er y sydd; am y sydd; er yr hyn sy.
He is wise—y mae efe yn ddoeth; doeth yw efe; doeth ydyw.
It is he that is wise—efe sy ddoeth.
It is I—myfi yw, mi yw, mi ydyw, myfi ydyw.
That is—hyny yw, hyny ydyw, sef, sef yw hyny; nid amgen, nid amgen na; mal pe dywedid.
It is said—dywedir.
There she is—dyna hi, llyna hi.
There it is—dyna fe, llyna fe, dyna ef, dyna fo, dyna hi, llyna hi.
It is to be placed—y mae i'w osod; mae idd ei osod; i'w osod, idd ei osod.
Where is Abel—pa le mae Abel? mae Abel?
The church is building—adeiledir *neu* adeiladir yr eglwys; mae yr eglwys yn cael ei hadeiladu.
The book is bound—rhwymwyd y llyfr.

Imbel, *s.* (Ff. *isabelle*) llwydfelyngoch.

Imagogic, **Imagogical**, } *a.* (Gr. *eisagōgicos*) rhagarweiniol, arweiniol, rhagweiniol, rhagddarweiniol; rhaglithiol, rhagymadroddol; blaenorol.

Imaon, *s.* (Gr. *isos* a *gônia*) dull cyfochrog, llun cyfochrog; cyfochryn: *pl.* cyfochrogion.

Imitate, *s.* (o *isatis*) gweddlyshalan, gweddlyshal, gweddlysawd: *pl.* gweddlyshalion.

Imitic Acid, *s.* sur gweddlysnur, sur gweddlysig.

Imitine, *s.* gweddlysnur, lliwlysnur.

Imitis, *s.* (Gr.) glaslys, lliwlys, gweddlys, glas, glaeddu, llasarlys, llysiau y lliw, lliwiog las.

Imitis, *s.* llwynog Bengal.

Imityde, *s.* gweddlysid, lliwlysid.

Ischiadic, *a.* (Gr. *ischiadicos*; Ll. *ischiadicus*) perthynol i'r glun; yn perthyn i ben y glun; clunol; clunystol.
Ischiadic passion, Ischiadic disease, } clunwst, y glunwst.

Ischuretic, *a.* (o'r Gr. *ischouria*) troethbair, tryncrwydd, troethrwydd, troethbarol.

Ischuretic, *s.* troethbair, tryncrwyddai, troethrwyddai, troethgyffer, pisbair, pisberai.

Ischury, *s.* (Gr. *ischouria*) tostedd, gobiso, attaliad y dwfr, dyferddwfr, attal trwnc, ystagiad y dwfr.

Iserin, **Iserine**, } *s.* (Al. *eisen*) haiarnem=math o ddelidfaen.

Isicle, *s.*=*Icicle*.

Isinglass, *s.* (*ice* a *glass*) pysglud.
Isinglass-stone—pysgludfaen.

Islamism, **Islam**, } *s.* (o'r Ar. *salama*) Islamiaeth, Islam; Mahometiaeth, Mahomediaeth, Mohammediaeth=y wir ffydd, neu y wir grefydd, yn ol cred y Mahometiaid.

Island, **Isle**, } *s.* (Ff. *isle*, Ll. *insula*, a *land*; Al. *eiland*) ynys; *pl.* ynysoedd.
A small island, A little island, } ynysan, ynysig, ynys fechan.
Of an island, Belonging to an isle, } ynysol.
Having islands—ynysog.
Adjacent island, Neighbouring island, Interjacent isle, } rhagynys; ynys gyfagos.
Isle of Britain—Ynys Prydain.
Isle of Man—Manaw, Monaw, Ynys Manaw.
Isle of Wight—Ynys Gwyth, Ynys Wyth, Ynys yr Wyth.
Isle of Anglesey, Isle of Anglesea, } Ynys Fon, Ynys Mon, Mon.
Islands of the Blessed, Happy Islands, } yr Ynysoedd Dedwydd; Gwerddonau Llion.
Islands of ice—ynysoedd ia.
Isle (in a church)=*Aisle*.

Islanded, *a.* ynysog.
Many-islanded—amlynysog.
The many-islanded lake—y llyn amlynysog; y llyn aml ei ynysoedd.

Islander, *s.* ynyswr, ynysydd, trigiannydd ynys, un ynysdrig; un o drigolion *neu* drigiannyddion ynys.

Islet, *s.* (o *isle*) ynysan, ynysig, ynys fechan.

Isocheimal, *a.* (Gr. *isos* a *cheima*) cyfauaf, cyfauafol.
Isocheimal lines—llinellau cyfauaf.

Isochromatic, *a.* (Gr. *isos* a *chrôma*) cyfliw, cyfliwiog, cyfeiliw, gogyfliw, unlliw, o'r unlliw.

Isochronal, **Isochronous**, } *a.* (Gr. *isos* a *chronos*) cyfamserol, cydamserol, punamserol; o'r un amser; unffurf o ran amser; â wneir mewn cynnifer o weithiau; cydbarhaol.

Isochronism, *s.* cyfamseriaeth, cydamseriaeth.

Isodynamic, *a.* (Gr. *isos* a *dunamis*) cyfrymus, cyfalluog, cyfalluol, cyfallawl, cydnerthol; o'r un grym *neu* nerth.

Isoetes, *s.* (Gr. *isos* ac *etos*) gwair merllyn, dŵrosglys merllyn.

Isography, *s.* (Gr. *isos* a *graphê*) efelychiad o lawysgrifen; cyfysgrifiaeth.

Isolate, *v. a.* (It. *isola*) gosod ar ei ben ei hun; gosod *neu* roddi wrtho ei hun; neilltuo, gwahanddodi, monadu, unigoli, anghysbellu; ynysu, ynysoli, gwneyd yn ynys.

Isolated, *a.* (Is. *isolato*) ar ei ben ei hun; wrtho ei hun; yn sefyll wrtho ei hun; gosodedig o'r neilltu *neu* ar wahan; neilltuedig, monadedig; heb gyssylltiad rhyngddo a dim arall; anghyssylltedig, anghysbell, diarffordd; ynysedig.

Isolation, *s.* monedigaeth, monad, unigiad, neilltuad; gosodiad ar ei ben ei hun; cyfiead wrtho ei hun; anghysbellrwydd, anghysbelledd; ynysedigaeth, ynysedigrwydd.

Isomeric, *a.* (Gr. *isos* a *meros*) cymherthig=yn cynnwys cyfansoddion o'r un elfenau yn ol yr un cyfartalwch, ond â gwahanol briodoliaethau iddynt.

Isomerism, *s.* cymherthigaeth.

Isometrical, *a.* (Gr. *isos* a *metron*) cyfesurol, punfesurol.

Isomorphism, *s.* (Gr. *isos* a *morphê*) cyffurfiaeth, cydffurfiaeth, punffurfiaeth.

Isomorphous, *a.* cyffurfiol, cydffurfiol, punffurfiol.

Isonomy, *s.* (Gr. *isos* a *nomos*) cydraith, cyfraith uniawn; cyfraith â fo yr un fath i bawb.

Isoperimetrical, *a.* (Gr. *isos*, *peri*, a *metron*) cyfamgylchol, cyfrygylchol, punamgylchol; âg iddo derfynau cyfartal; cyffiniol.

Isoperimetry, *s.* cyfamgylchedd, cyfamgylchiaeth, cyfrygylchedd, punamgylchedd.

Isopoda, **Isopods**, } *s. pl.* (Gr. *isos* a *pous*) cymhedogod, cymhedogion, punbedogion=enw llwyth o grestogion.

Isopode, **Isopod**, } *s.* un o'r cymhedogod, cymhedogyn, punbedogyn.

Isopodous, } *a.* cymhedogaidd; perthynol i'r
Isopod, } cymhedogod; â chanddo yr un nifer o draed.

Isopyre, *s.* (Gr. *isos* a *pur*) cynhanem, pundanem=math o ddelidfaen dulwyd.

Isosceles, *a.* (Gr. *isosceles*) deugyfochrog, deugyfochr; â dim ond dwy ochr *neu* ddwy goes iddo yr un hyd.

Isosceles triangle — tryfal deugyfochrog, tryfal deugyfochr.

Isostemonous, *a.* (Gr. *isos* a *stêmôn*) cyfrigerol; â chanddo yr un nifer o friger ag o flodeuddail.

Isotheral, *a.* (Gr. *isos* a *theros*) cyhefin, cydhefin; o'r un gwres haf.

Isothermal, *a.* (Gr. *isos* a *thermê*) cyttymmerol, cydnawsol, cydnaws, cyfnaws, cydwresog; o'r un gwres, nawS, *neu* dymmer.

Isothermal zones—cylchau cyttymmerol, gwregysau cydnaws, gwregysau cydwresog, cydnaws gylchau.

Isotonic, *a.* cyfartal o ran tônau; cythonol, cyfdonol.

Issuable, *a.* (o *issue*) deilliadwy, cyhoeddadwy.

Issuant, *a.* deilliawl, ymgyfodol, tarddol.

Issue, *s.* (Ff.) mynediad allan; dïangfa, mynedfa; dyben, diwedd, canlyniad, daill, dygwyddiad, dygwydd, amgylchiad, casgliad; yr hyn a ddygwyddo; yr hyn a ddel o beth; tardd, tarddiant, tarddiad, tarddelliad, bragad; ffynnon, ffynnonell, ffynnonig, tarddell, tardden, tarell, daig; llynor, llifweli, dyferlif, rhedlif, gôr; hiliogaeth, hil, epil, had, addon, addonwy, essillt, essillydd, essill, epiledd, hiliant, plant, plentyn, adian, genill, achwaed; cyhoeddiad; rhoddiad allan; gollyngiad; anfoniad allan; dadl; cynnyrch, elw, ennill, cyllid; yr hyn a osodir allan ar beth; rhediad allan.

To be in issue—bod mewn dadl.

The matter in issue is this—y peth, y pwnc, *neu* y mater mewn dadl yw hyn.

To be at issue—bod mewn dadl.

The point at issue—y pwnc mewn dadl; y pwynt mewn dadl; y peth mewn dadl; yr hyn y dadleuir yn ei gylch; cynghawsedd.

To join issue—gosod *neu* roddi yr ymrafael ar y gyfraith; gosod *neu* roddi yr ymrafael ar farn *neu* ddosbarth y gyfraith; gwneuthur cyfraith.

I will join issue with you—mi a'ch cymmeraf i fyny ar eich cynnyg eich hun.

One who joins issue — cynghawswr, cynghawsydd.

Issue at law — cynghaws, cynghawsedd, cynghawsaeth.

The issue of a spring—llygad *neu* darddiad ffynnon.

An issue of blood—dyferlif gwaed, cerddediad gwaed, gwaedlif, gwaedred, gwaedneu, gwaedlin, gwaedling.

Having an issue—dyferllyd.

Joint issue—cydepil.

Without issue—yn ddïepil, yn ddiblant; heb blant *neu* epil iddo.

A happy issue out of all their afflictions—dedwyddol ymwared o'u holl gystuddiau.

Out of it are the issues of life—allan o honi y mae bywyd yn dyfod (*Diar.* iv. 23).

Unto God the Lord belong the issues from death—i'r Arglwydd Dduw y perthyn dïangfâu rhag marwolaeth (*Salm* lxviii. 20).

Issue, *v.* tarddu, deillio, dylifo, llifo, tarddellu, dyfod, hanu, myned, rhedeg, cerdded, tori, ffrydio, tarddain, tarddiannu, gwanegu, myned allan, tarddu allan, dylifo allan, rhedeg allan, dyfod allan, tori allan, ffrydio allan; anfon, danfon, *neu* yru allan; anfon, danfon, *neu* yru ar led; dodi, gosodi, rhoi, *neu* roddi allan; cyhoeddi; gyru ar gyhoedd; diweddu, terfynu.

To issue forth, } tori, tarddu, rhedeg,
To issue out, } cerdded, myned, dyfod, ffrydio, *neu* wanegu allan; cyrchu, rhuthro, *neu* neidio allan.

To issue from—tarddu, dyfod, deillio, hanu, dylifo, cyfodi, *neu* godi o; tarddu, dyfod, deillio, hanu, dylifo, cyfodi, *neu* godi oddi wrth.

To issue out money—talu arian.

Issueless, *a.* dïepil, diblant; heb blant, epil, *neu* hiliogaeth iddo; anepiliog.

Issuer, *s.* anfonwr allan, danfonwr allan, gyrwr allan, cyhoeddwr.

Issuing, *s.* (o *issue*) tarddiad, tarddiant, deilliad, tarddelliad, tardd, ffrydiad, mynediad, cerddediad; gyriad, anfoniad, *neu* ddanfoniad allan.

Isthmus, *s.* (Ll.; Gr. *isthmos*) culdir, cyfyngdir, lleindir; llain, carai, *neu* wddf o dir rhwng dau fôr.

It, *pr.* (S. *hit;* Is. *het;* Al. *es*; Ll. *id*) efe, ef, e, fe, efo, fo, mo, o; hi; yd, id.

It is—y mae, mae; ydyw, yw.

It was—yr oedd, yr ydoedd.

It is I—myfi yw, myfi ydyw, mi yw, mi ydyw.

It is I that speak—myfi sydd yn llefaru.

It is so—felly y mae.

Is it not so?—onid felly y mae? ai nid felly y mae? onid e? ai nid e?

To it—ato, iddo; ati, iddi.

Of it—ei; o hono, o hano; o honi, o hani.

It is cold—y mae hi yn oer; mae hi yn oer.

It rains—mae hi yn gwlawio; y mae yn gwlawio; y mae hi yn bwrw gwlaw; y mae yn bwrw gwlaw.

What o'clock is it?—beth yw hi o'r gloch? beth ar gloch yw hi? beth yw hi ar y gloch? pa awr ydyw? pa awr o'r dydd ydyw? pa awr o'r nos ydyw?

It dawns—y mae yn gwawrio, yn dyddhau, yn dyddio, yn goleuo, *neu* yn goleuannu; y mae hi yn gwawrio; mae y wawr yn tori, yn codi, *neu* yn rhacio; mae y dydd yn tori *neu* yn cleisio.

It begins to be light—mae hi yn dechreu goleuo; y mae yn dechreu goleuo.

It is nothing to me, } ni'm dawr i;
It does not concern me, } ni'm dawr; nid yw ddim i mi; ni'm dyddawr; nid gwaeth i mi; nid gwaeth genyf fi; nid yw yn perthyn i mi.

It is not by strength of body that great things are done—nid trwy nerth corff-orol y gwneir pethau mawrion *neu* orchestion.

Italian, *s.* (o *Italy*, Ll. *Italia*) Italeg, Italaeg, Eidaleg, Eidalaeg.

Italian, *s.* Italiad, Eidaliad; gwr o'r Eidal *neu* yr Ital; un o Italia; brodor yr Ital *neu* yr

Eidal; un o frodorion Italia, yr Ital, *neu* yr Eidal.

Italianate, *v. a.* Italeiddio, Eidaleiddio; troi yn Italaidd; gwneuthur yn Italaidd.

Italianize, *v. n.* siarad Italaeg; chwareu yr Italiad; dynwared yr Italiaid; cydymffurfio â moesau *neu* arferion yr Italiaid.

Italic, *a.* Italig, Eidalig, Italaidd, Eidalaidd; o'r Ital, o'r Eidal; eiddo yr Eidal, eiddo yr Ital; perthynol i'r Ital.

Italic letters, Italic characters, llythyrenau Italig, Eidalig, Italaidd, *neu* Eidalaidd; Italigion, Eidaligion; lleddflythyrenau, lledbeilythyr.

Italicize, *v. a.* Italigo, Eidaligo; ysgrifenu *neu* argraffu mewn llythyrenau Italig.

Italics, *s. pl.* Italigion, Eidaligion; llythyrenau Italig, Eidalig, Italaidd, *neu* Eidalaidd=felhyn, *Italaidd.*

Itch, *s.* (S. *gictha;* Is. *jeukte;* Al. *jücken*) crafu, y crafu, yr ymgrafu, cosi, y cosi, yr ymgosi, yr ymgos, dylafwch, merwin-gos, cos, yr ymgrafial; ysfa, ysfan; blys, mawrdyn, gordyn, mawrchwant, argyllaeth, gwynfydrwydd, awydd anniwall.

Having an itch to do a thing—blysig, chwannog, trachwannog, *neu* orllysig i wneuthur peth; mawr ei chwant i wneuthur peth; â mawrchwant arno i wneuthur peth.

To have an itching=*Itch, v. n.*

To have the itch—bod â'r crafu arno, &c.

Itch, *v. n,* ysu; bod â chrafu, cosi, ymgrafu, cos, *neu* ymgos arno; bod â'r crafu arno, &c.; ysu gan grafu *neu* gosi; bod â chosi ac ymgrafu arno; bod â dylafwch arno; merwinaw o *neu* gan gosi; ysu; bod âg ysfa *neu* ysfan arno; ysu a merwino am gael gwneuthur rhyw beth; gwyniasu *neu* wynfydu am gael gwneuthur rhyw beth; merwino; blysio.

My fingers itch—y mae fy nwylaw yn gwynegu *neu* yn gwyniasu; mae fy mysedd yn gwynegu *neu* yn gwyniasu; y mae ysfan ar fy mysedd; mae arnaf fawrchwant.

My fingers itch to be at him—mae fy mysedd yn merwino am gael rhoi iddo gosfa.

Itching, *s.* cosi, crafu, ysfa, ysfan, ymgrafu, &c.

Having itching ears—gan fod eu clustiau wedi merwino (2 *Tim.* iv. 3).

Itchy, *a.* crafiyd; â'r crafu arno, &c.; llawn o'r crafu, &c.; crachlyd.

Item, *ad.* (Ll.) hefyd.

Item, *s.* peth, pen, pwnc, pethyn; cymmal mewn cyfrif; awgrym, amnaid, lledgrybwyll, corbwyll, gogrybwyll, rhybudd: *pl.* pethau, pethach.

Item, *v. a.* cofnodi, nodi.

Iterable,† *a.* mynychadwy.

Iterant, *a.* (Ll. *iterans*) ailadroddol, adfynegol, ail-ddywedol, adwedol, adwneuthurol; adweithiol; mynychol.

Iterate, *v. a.* (Ll. *itero*) ailadrodd, ail adrodd, adfynegu, ail-ddywedyd, ad-ddywedyd, adwedyd, ail-ddadgan; ail wneuthur, adwneuthur, adwneyd; mynychu.

Iteration, *s.* (Ll. *iteratio*) ailadroddiad, ail adroddiad, ail-ddywediad, adfynegiad, adddywediad, adwediad, ail-ddadganiad; ailwneuthuriad; mynychiad; adroddiad.

Iterative, *a.* adfynegol, ailadroddol, adwedol, ailwedol, ad-ddywedol, adwneuthurol, ailwneuthurol.

Itineracy, *s.* (o *itinerate*) teithiadaeth, teithiant, teithwg; ymarfer o deithio.

Itinerancy, *s.* (o *itinerant*) teithioldeb, teithiolrwydd, ymdeithioldeb, ymdeithigrwydd, ymdeithiad, ymdaith.

Itinerant, *a.* (o'r Ll. *iter*) teithiol, ymdeithiol, amdeithiol, amdeithiog, teithiol, teithiannol, teithiannus, teithygol, argrwydrol, crwydrol, arfforddol, cylchdeithiol.

Itinerant preacher—pregethwr teithiol, pregethwr treigl.

Itinerant judges—ynadon teithiol, ynadon teithio, ynaid teithio, teithynadon, teithyngnadon, teithyngnaid, barnwyr amdeithiol, barnwyr cylchdeithiol.

Itinerant, *s.* ymdeithiwr, ymdeithydd, amdeithiwr, amdeithydd, teithiwr, teithydd, cylchdeithiwr, gwr treigl, gwr teithiol, crwydrai.

Itinerary, *s.* (Ll. *itinerarium; Ff. itinéraire*) teithlyfr, teithiadur, coflyfr taith.

Itinerary, *a.* teithiol, ymdeithiol, amdeithiol, ymdeithiog, teithiannol, teithiannus, teithygol, ymdeithig, crwydrol.

Itinerate, *v. n.* (o'r Ll. *iter*) teithio, ymdeithio, cylchdeithio, amdeithio, teithiannu, teithygu, treiglo, crwydro.

Its, *pr.* (o *it*) ei; ei eiddo, eiddo ef, eino; eiddi, eiddi hi, eini.

Itself, *pr.* (*it* a *self*) ei hun, ei hunan.

In itself—ynddo ei hun, ynddo ei hunan; ynddi ei hun, ynddi ei hunan.

Of itself—o hono ei hun, o hano ei hun, o hono ei hunan; o honi ei hun, o hani ei hun, o heni ei hun.

Ittnerite, *s.* (oddi wrth Mr. *Ittner*) enw delidfaen.

Ittria, Yttria, *s.* (o *Ytterby*, yn Sweden) cyfansawdd ansur o'r delid Ittrium âg ufelai; egrid Ittrium.

Ittrium, Yttrium, *s.* (o *Ytterby*) enw math o ddelid brau, o liw llwyd-ddu.

Ivied, Ivyed, *a.* (o *ivy*) eiddewog, llawn eiddew; cuddiedig gan eiddew *neu* eiddiorwg.

Ivory, *s.* (Ff. *ivoire;* Ll. *ebur*) ifori, ifor, oliffant, daint yr elyffant, daint y cawrfil.

Ivory, *a.* ifyrn, o'r oliffant, o'r ifori, o ifori, iforaidd.

Ivory houses—tai ifyrn, ifyrn dai, tai ifori.

An ivory haft—carn ifyrn, ifyrn garn, carn oliffant, carn ifori, carn ifor.

Ivory dust—llwch ifyrn, llwch ifori.

Ivory black—duloeg ifori, duloeg ifyrn, goloeg ifyrn, ifor lloegedig.

Ivory nut—ifor-gneuen; *pl.* ifor-gnau, cnau yr ifor-balmwydd.

Ivory-palm—ifor-balmwydd, palmwydd [ifyrn.

Ivy, *s.* (S. *ifig;* Al. *ephcu*) eiddew, eiddiorwg, iorwg, aedorw.

Ground-ivy—eiddew y ddaiar, eidral, beidiog las, bydiog las, llysiau y gerwyn, llysiau yr eagyrn, canwraidd las.

Ivy-gum—eiddewlud, mol eiddew=sudd ystoraidd â red o'r pren eiddew mewn gwledydd poethion.

Full of ivy—eiddewog, llawn eiddew, llawn eiddiorwg.

Ivy-berries—grawn eiddew, crawel eiddew, cyrafol eiddew, crawel eiddiorwg.

Izaradas, *s. pl.* math o gasglwyr trethi yn yr India Ddwyreiniol.

J.

Jabber, *v.* (Is. *gabberen;* Ff. *jaboter*) baldorddi, baldordd, baldorfi, bragaldian, bragaldio, clebran, llolian, llolio, clolian, chwaldodi, gwagsiarad, ofersiarad, pepru, pepra, parablain, brygawthan, clebarddu, clebar, dwndro, dadyrddu, ffregodi, siarad.

Jabber, *s.* baldordd, gwagsiarad, ofersiarad, siaradach, llol, chwaldod, chwaldordd, clincwm, clebar, ffreg, ffrec, pepraeth, pebre, peprwn, clegar, clegyr, clec, ffregod, dwndwr, brygawthan, bryddoneg.

Jabberer, *s.* baldorddwr, bragaldiwr, clebryn, lloliwr, llolyn, clebarddyn, clebarddwr, pepryn, clepai, cloliwr, chwaldodwr, bragaldyn, gwagsiaradwr, ofersiaradwr, brygawthwr, bryddonwr, siaradwr, hwff y gydwff: *f.* clebren, clebardden, pepren, chwaldodes.

Jabberment,† *s.* baldordd, gwagsiarad, &c.

Jabiru, *s.* Iabirw=math o aderyn dwfr, nid annhebyg i chwibon neu giconia.

Jacamar, *s.* rhywogaeth o adar, à restrir gàn Linnæus yn yr un rhywogaeth a Glas y dorlan.

Jacana, *s.* tylwyth o'r adar Hirgoesogion.

Jacchus, *s.* math o epa yn Neheudir America.

Jacent, *a.* (Ll. *jacens*) yn gorwedd yn ei hyd; à orwedd o hyd gyhyd; gorweddol, yn gorwedd, yn ei orwedd, ar ei orwedd; estynedig, estyniog, ystyniog; yn ei hyd-orwedd.

Jacinth, *s.* (Gr. *huacinthos*) hyacinth, hyacinthus, iacinth.

Jack, *s.* (o *Jack*, llysenw ar *John*) peiriant, offeryn, peiriennyn, teclyn; trowas, troddiler, troddilyr, trogelfyn; gwas; botaswas; botasyr; gwas, attalbren, *neu* dyniedydd botasau; astell i dynu botasau; berwas, gwas bêr, berdröydd; marchbren llifio, march llifio, trestl llifio; cunnach o ledr cwyrog, cunnog ledr; lluman, baner, baniar; penhwyedyn, penhwyad, y pysg penhwyad; cnap nod, clobyn nod, bwlyn, bwl meistr, y nod; y gwryw (o rai anifeiliaid); gwalch; morwr; Sionyn, Siôn.

Jack of all trades—Siôn o bob crefft; Siôn bob celfyddyd; Siôn bob swydd; un à wna beth o bobpeth; un à wna dipyn o bob peth; dyn cyfarwydd yn mhob gwaith a chelfyddyd; dyn hyfedr ar bob gwaith a chelfyddyd; dyn à dry ei law at bob crefft *neu* at bob peth; un à fedr droi ei law at bob crefft *neu* at bob peth; ollymbrofwr, gwr ollymbrawf.

Jack with the lantern, Jack with a lantern, Jack-a-lantern, } ellylldan, hudlewyrn, hudlewyn, malldan, llewyrn, tân ellyll, tân llwynog.

Jack will never make a gentleman—nis gellir gwneuthur boneddig o daiog.

A good Jack maketh a good gill—gwr a wna gwŷr yn ol.

Jack in a doublet—mwy na'r cyfrwy i'r hwch; cyfrwy ar gefn ci.

Jack on both sides—Siôn bob ochr; Siôn ddau wyneb; deuwynebog, deuochrog, cyflawiog.

Boot-jack—botaswas; botasyr; gwas, attalbren, *neu* dyniedydd botasau; offeryn i dynu botasau.

Jack in a box—Siecyn y gist, Siac yn y gist; troellfar, arsidrych mawr, gorsidrych=math o sidrych, math o degan, a math o blanigyn.

Jack of the clock-house—dynyn yr orlais.

Jack in office—belchyn o'i goegswydd; un balch o'i goegswydd; Sionyn mewn swydd.

Jack out of office—un collswydd, un swyddgoll; un à gollodd ei swydd; Sionyn o'i swydd.

Jack by the hedge—garllegog, yr arllegog, troed yr asen, garlleg-ferwr, garllegferwy.

Jack, *s.* (Ysp. *xaco, xaqueta*) llurig, cadbais, cynddyl, pais ddur.

Jackadandy, *s.* (*jack* a *dandy*) corgoegyn, coegyn rhodresgar, haerllugyn, cono rhodresgar, coeg rodreswr.

Jackal, *s.* (Ysp. *chacal;* Tyrc. *chićal;* Ar. *tschaccl*) gwas y llew, llew-was, tsaccal.

Jackalent, *s.* (*jack in lent*) dynyn yswil, cynwylyn, symlyn, symlogyn.

Jackanapes, *s.* (*jack* ac *ape*) gwrab, epa, ab, simach; ysgoegyn, coegyn, ffrityn, dynyn rhodresgar.

Jackarch, *s.* (*jack* ac *arch*) bwa o drwch un priddfaen yn unig.

Jackass, *s.* (*jack* ac *ass*) marchasyn, asyn.

Jackboots, *s. pl.* coesarnau, coeswisgoedd.

Jackdaw, *s.* (*jack* a *daw*) cogfran, coegfran, cawci, palores.

Jacket, *s.* (Ysp. *xaqueta;* Ff. *jaquette*) corbais, hugyn, siaced, hug fêr, corhugan, byrgob, byrgoban.

Steam-jacket—ager-bais, pais ager.

Wearing a jacket—corbeisiog, huganog, byrgobog; yn gwisgo corbais.

Strait jacket—tynwisg, tynwasgod.

To beat one's jacket—dygaboli un, curo un, ffusto un, tresio un; rhoi cosfa i un.

Jacketed, *a.* corbeisiog, hugynog, huganog, byrgobog, corbeisiedig.

Jack-flag, *s.* baner ar y frigwyl flaen.

Jack-Ketch, *s.* dïenyddwr cyffredin, dïenyddwr, crogwr, crogydd.

Jackplane, *s.* brasganwyr, canwyr garw.

Jackpudding, *s.* (*jack* a *pudding*) ysgentyn, digrifwas, gwas digrif, croesan, ffwl y ffair, ystumiwr, ystumwas, munudiwr, digrifyn, chwydawydd.

Jackrafter, *s.* corgeibren, corgebr, cosgledren; ceibren ferach na'r lleill.
Jackrib, *s.* corasen; *pl.* corais, corasenau.
Jacks, *s. pl.* llettemau coed arferedig mewn pyllau glo.
Jacksauce, *s.* haerllugyn, sarigyn, soryn, monyn, terigyn, terogyn, sorigyn, soriad, un haerllug, un sarig, coegyn.
Jacksinkers, *s. pl.* rhanau attegwydd hosanau.
Jacksmith, *s.* gof mygdroellau.
Jacktimbers, *s.* cordylathau, coradeilwydd, corgeibr; tylathau *neu* adeilwydd byrach na'r
Jackwheel, *s.* berdroell. [lleill.
Jacobine, *s.* colomen gycyllog.
The Jacobine pigeon—y golomen gycyllog.
Jacob's-Ladder, *s.* llawethan, ysgol Iacob.
Jacob's-Staff, *s.* ffon Iago, ffon Iacob; croesffon; ffon pererin; ffon fidog.
Jacobus, *s.* (ffurf Ladin *James* neu *Iago*) Iago, Iacobus=darn aur, gwerth 25*s.*, à fathwyd yn nheyrnasiad Iago I.
Jaconet, *s.* math o fwyslin, bras fwyslin.
Jactancy,† *s.* (Ll. *jactantia*) ffrost, ymffrost, bost.
Jactitation, *s.* (Ll. *jactitatio*) ymdafliad, tafliad; anesmwythder, aflonyddwch; gau ymhoniad i briodas; coegymffrost, bost, ffrost.
Jaculate, *v. a.* (Ll. *jaculor*) taflu, saethu, dysaethu, ergydio, lluchio, bwrw, picio.
Jaculation, *s.* tafliad, saethiad, dysaethiad, lluchiad, ergydiad, piciad, bwriad.
Jaculator, *s.* (Ll.) y saethbysg.
Jaculatory, *a.* dysaethol, saethol, lluchiol, tafliadol, piciol; saethedig; à saethwyd allan yn ddisymmwth; difyfyr, diragfyfyr.
Jade, *s.* (anhysbys: Ysp. *jadear?*) salfarch, culfarch; ceffyl culwan, dïysbryd, digalon, sal, salw, *neu* ddiwaelod; ceffyl blin, dïog, *neu* ddiwerth; dyhiren, dyhirog, budrog, bronten, salferch; maeden, maden; benyw anfad, anllad, anniwair, *neu* ddiras.
An ugly jade—hellgre.
A saucy jade, } dyhiren haerllug *neu*
An impudent jade, } ddigywilydd; maden haerllug *neu* ddigywilydd; haerllugen, sarigen, terigen, sorigen.
A lean jade (of a horse)—ceffyl culwan, march culwan: *pl.* ceffylau *neu* feirch culweinion.
An old jade (of a horse)—hen geffyl dïog.
Jade, *v.* blino, lludded, diffygio, dygnu; tori calon, tori ysbryd, tori awch; digaloni, llyfrhau, gwangaloni; ystrancio; marchogaeth, marchgau; gorthrymu, gwasgu.
A jaded groom—marchwas lluddedig.
Jade, *s.* arenfaen, elylfaen, arenem.
Jadery, *s.* (o *jade*) castiau dyhiren, troion dyhiren, dyhirogaeth.
Jadish, *a.* drwg, gwydus, gwydiog, dyhirog; castiog; anniwair, anllad; dïoglyd.
A jadish trick—cast dyhiren, tro dyhiren; tro brwnt.
A jadish horse—ceffyl parod i flino; ceffyl marwaidd; ceffyl heb nac awch nac ysbryd; ceffyl parod i orwedd gàn ddïogi; dïog-farch, ceffyl dïoglyd.
Jag, *s.* (Ysp. *zaga*) llwythyn, beichyn, baich.
Jag, *v. a.* (Al. *zache*) sitrachu, rhintio, rhintachu; tori yn rhygnau, yn ylfau, yn fylchu, *neu* yn haciau; rhygnu, gylfu, bylchu, rhicio, hacio; tori yn rhintach *neu* yn sitrach; rhigo, criño, dragio; ciniachu; sideru.
Jag, *s.* dant llif; rhint, rhygn, rhwgn, rhic, rhig, gwlf, gwlw, bwlch; llerpyn; sitrechyn, deintiad; hollt, hac; llain fylchog: *pl.* sitrach.
Jagged, } *a.* sitrachog, rhintach, rhygnog,
Jaggy, } gylfog, bylchog, rhiciog, siderog; llarpiog, carpiog; llawn rhygnau, rhiciau, bylchau, *neu* haciau; deintiog, manddeintiog, danneddog; holltog, haciog; dragiog; anwastad.
Jagged chickweed—gwlyddyn sitrachog.
Jaggedness, *s.* rhintachrwydd, sitrachogrwydd, bylchogrwydd, &c.
Jaggery, *s.* sugr annheredig (yn yr India Ddwyreiniol); tewsug y pren Palmyra.
Jagging-iron, *s.* haiarn sitrachu, haiarn rhintio =offeryn i wneyd lluniau addurnol ar deisenau.
Jaghire, *s.* rhoddiad rhan y llywodraeth o gynnyrch cyfran o dir i ryw un (yn yr India Ddwyreiniol).
Jaguar, *s.* dywalgi America.
Jah, *s.* (H.) Iah, Iehofah; Arglwydd, Ior.
Jail, *s.* (Ff. *geôle*; Ysp. *jaula*) carchar, geol, carchardy.
Jailbird, *s.* carcharor; crogyn o ddyn; un à haeddai ei grogi; un à llun y crogbren yn ei dalcen: *f.* carcharores, carchares.
Jailer, *s.* ceidwad carchar, geolwr, ceidwad carchardy, penaeth carchardy, carchar-geidwad.
The jailer—ceidwad y carchar.
Jailfever, *s.* twymyn carchar, twymyn carcharau, twymyn garchar.
Jakes, *s.* (Ll. *jacio?*) geudy, ysgothfa, coddyn, rheitty, cachdy.
Jalap, *s.* (Ff.; Ysp. *xalapa*, oddi wrth dalaeth *Xalapa*, yn Mecsico) y carthwreiddyn Salap.
Jalapin, *s.* nur neu ddansawdd à geir o'r Salap meddygol.
Jam, *s.* (?) chwegaeronwy, sugraeron, aerongyffaeth, ancwyn aeron a sugr; twyg plant, arwisg.
Jam, *s.* (talfyriad o *jammah*, gair Indiaidd) gwisg fwyslin arferedig yn yr India.
Jam, *v. a.* (R. *jem*, *jmu*) gwasgu, tynwasgu, llettemio, cynio, tyn-gynio, cynio yn dyn; llethu, sathru, damsang; briwo.
Jam, } *s.* gwely tew o faen, à rwystra y mwn-
Jamb, } wyr i ddylyn y wythen fwn.
Jamaica Pepper, *s.* pupyr Iamaica.
Jamb, *s.* (Ff. *jambe*; It. *gamba*) gorsin, gorsing, ystlysbost, gorsin drws, ystlysbost drws, post drws; amhiniog, emhiniog; cilbost.
Jamb, *v. a.* tynwasgu, gwasgu yn dyn (yn iaith mwnwyr).
Jambee,† *s.* cecysen *neu* lawffon ddullweddus.
Jambeux,† *s.* (Ff. *jambe*) coesarnau, coesarfau, coeswisg.
Jambic, *s.*=*Iambic*, *Iambus*.
Jamdani, *s.* math o fwyslin blodeuog (yn yr India Ddwyreiniol).
Jamesonite, *s.* (oddi wrth yr Entraw *Jameson*) math o ddelidfaen.
Jamsorade, *s.* y rhosafal.
Jane, *s.* darn bath yn Genoa: math o gotymwe.
Jangle, *v.* (hen Ff.; Al. *zanken*) cecru, ymgecru, ymryson, ymdaeru, ymgiprys, ymgiprysu, ciprysu, bicra, ymrafaelio, ymgynhenu, ymserthu, ymeirio, tafodi, ymdafodi, herlu, ymgeinnio, ymlefief, ymddadleu,

ymgeintaeh, ymddifustlo, ymremial, ymddanneddu, cernial; ymryson ar eiriau; chwedleua, chwedla, ffregodi, bragaldian; anghydseinio.

Jangling fellow=*Jangler*.

Jangle, *s.* chwedleuaeth, baldordd, dadwrdd, siaradach, clebar, ffregod, dwndwr, pepraeth, llol, clincwm; cecraeth, ymgecraeth, cecr, harl, herlach, ciprys, ymgiprys, ymryson; anghydsain, swn cras.

Jangler, *s.* cecryn, cecrwr, ymgecrwr, cecrusyn, dwndrwr, herlwr, dadyrddwr, cipryswr, ymgipryswr, llolyn, bragaldiwr, baldorddwr, ymsenwr, ymdaerwr.

Jangling, *s.* cecraeth, ymgecraeth, cecr, dadwrdd, dwndwr, baldordd, ymryson, ymryson ar eiriau, ymrafael, ciprys, ymgiprys, ffrwgwd, ymseniad, ymdafodiad, brwth, harl, herlach.

Vain jangling—ofersiarad.

Janitor, *s.* (Ll.) drysor, porthor.

Janizarian, *a.* (o'r neesaf) perthynol i'r Ianisariaid; yn perthyn i lywodraeth yr Ianisariaid.

Janizary, } *s.* (Tyrc. *yenisheri*) Ianisariad, un
Janissary, } o'r Ianisariaid=gradd neu urdd o filwyr traed gynt yn lluoedd y Tyrciaid, a phrif warchodlu yr ymherawdwr.

Jannock, *s.* bara ceirch.

Jant, } *v. n.* (o *jaunce*; Ff. *jancer*) gwibrodio,
Jaunt, } gwibdeithio, gwibio, treiglo, crwydro, rhodio, ymrodio, rhodiana, rhodiena, darymred, darymdeithio, trampio; myned ar y tramp; myned ar dramp; rhodiaw o le i le; rhoi tro.

Jant, } *s.* gwibdaith, gwib, crwydr, tramp,
Jaunt, } gwibrawd, gwibred, ymred, darymred, hytynt, taith, ymdaith, darymdaith, tramdaith, gwibfa, tro, gwibrodiad.

Jantiness, } *s.* hoenusrwydd, gorhoenusrwydd,
Jauntiness, } hoenusdra, hoewedd, hoewder, hoewdeb, hynwyfedd, hoewychedd, llonder, hawnt; ysgafnder, esgeiddigrwydd, esgudrwydd; ymhedfan.

Jantu, } *s.* peiriant i godi dwr (yn Hindw-
Janta, } stan).

Janty, } *a.* (o *jant*) hoenus, gorhoenus, hy-
Jaunty, } nwyf, hoew, hoewych; dangosiadus, coegwych, gorwych, coegaidd, trwsiadus, hoew-ddillyn; esgeiddig, gweisgi, heini, esgud, ysgafn, ysgafndroed; ysgoewan.

January, *s.* (Ll. *Januarius*) Ionor, Ionawr, mis Ionor, y marw fis; y mis du wedi y Nadolig =y mis cyntaf.

The first of January, } calan Ionor,
The calends of January, } dydd calan; y cyntaf o Ionor.

Japan, *s.* (o'r wlad o'r enw yn Asia) arliw, barnais, barnais Siapan.

Japan earth—pridd Iapan, pridd Siapan.

Japan ware—llestri barneisiog, llestri arliwiedig, llestri Siapan, barneision.

Japan, *v. a.* barneisio, arliwio, Siapanu; barneisio fel y gwna yr Iapanwys; claerdduo, gloewdduo, duloewi, claerliwio.

Japanner, *s.* barneisiwr, barneisydd, Siapanwr, Siapanydd; dŵwr esgidiau, claerddŵwr.

Japanning, *s.* barneisiad, barneisiaeth, arliwiad, claerliwiad, Siapaniaeth, Siapaniad, Siapanu.

Jape,† *v. n.* (Isl. *geipa*) cellwair, arabeddu.

Jape,† *s.* cellwair, cymmwedd, arabedd.

Japer,† *s.* cellweirydd, cellweiriwr.

Japonic Acid, *s.* sur Iaponig, sur Iapanig.

Japu, *s.* math o aderyn perthynol i Brasil.

Jar, *v.* ysgortio, ysgordio, chwyrnellu, sernial, anghydseinio, anghydleisio, anghyttoni; ysgordseinio; bod yn anghydsain; anghytuno, anghordio, anghydsynio, gwrtheirio; gwrthdaro, cnecian, cnecio, cnecu, targu; siglo, ysgwyd, nugio; ymryson, ymrafael, ymraefelio.

Jar, *s.* ysgort, ysgord, ysgordsain; anghydsain, anghordiad; cynhen, ymryson, ymrafael, anghydfod; gwrthdaraw, gwrthdarawiad, targiad, chwyrnelliad; cnec, tic.

Ajar—yn gilegored, yn gilagored, yn lledegored, yn lledagored, yn hanner agored, yn hanner egored, yn nghilegored.

To stand ajar—bod yn gilegored, &c.

Jar, *s.* (Ysp. *jarra*, *jarro*) costrel, ystên, ystenaid, costrelaid.

A small jar—costrelig, costrelan, costrel fechan.

Jar-ful—costrelaid, ystenaid.

A jar of oil—ystenaid o olew.

To put into a jar—costrelu; rhoi mewn ystên *neu* gostrel.

Jararaca, *s.* math o sarff.

Jarble, } † *v. a.* (Ysp. *garbillar?*) diwyno,
Javel, } budro.

Jardes, *s. pl.* (Ff.) chwydd caled is garau march.

Jargle,† *v. n.* (o *jar?*) ysgortio, cnecio.

Jargon, *s.* (Ff.) ffrec, ffreg, ffregod, ffugiaith, briwiaith, brithiaith, ffregiaith, lledlaith, cymmysgiaith; clebar, clegar, baldordd, clincwm, llol, chwaldod, brygawthen, pregawthen, bryddoneg, ffiloreg.

Jargon, } *s.* Sargon, Sargwn=math o ddelid-
Jargoon, } faen.

Jargonelle, *s.* math o beren; gelleigen.

Jargonic, *a.* Sargonig; perthynol i'r delidfaen Sargon.

Jarring, *s.* (o *jar*) ysgortiad, chwyrnelliad, cnecni; ymryfael, amryson, ymryson, anghydfod, cynhen, dadl, anghytundeb, gwrthryn; gwrthdarawiad, gwrthdar, targiad.

Jarring, *p.* yn ysgortio, &c.; anghytûn, anghytunol, ymrafaelus, anghydfyddus, cnecus, gwrthdarawol.

Jasey, *s.* (o *Jersey?*) ffugwallt hirwlan; ffugwallt, penguwch.

Jashawk, *s.* hebogyn, gwelchyn, hebog ieuanc, gwalch ieuanc.

Jasmine, } *s.* (Ff. *jasmin*; Ysp. *jazmin*; Ar.
Jasmin, } *yasmimin*) siasmin, iasmin=math
Jessamine, } o flodau peraroglus.

Jasone, *s.* (Gr.) clefryn=math o blanigion.

Jaspagate, *s.* (*iaspis* ac *agate*) iaspagat=math o iaspis.

Jasper, *s.* (Gr. a Ll. *iaspis*; Ff. *jaspe*) iaspis, maen iaspis.

Jasperated, *a.* cymmysg âg iaspis; yn cynnwys gronynau o iaspis; âg iaspis ynddo.

Jaspery, *a.* âg iddo gynneddfau yr iaspis.

Jaspidean, *a.* iaspisaidd, fel iaspis; yn cynnwys iaspis.

Jasponyx, *s.* (Gr. *iaspis* ac *onux*) iasponics, yr onics puraf.

Jatamansi, *s.* enw à roir yn yr India Ddwyreiniol i nardus yr hynafiaid.

Jaunce,† *v. n.* (Ff. *jancer*) rhodiana, rhodiena, rhodio, gwibio, crwydro, teithio; ffrystio.

Jaundice, *s.* (Ff. *jaunisse*) y clefyd melyn, y

clwyf melyn, y cryd melyn, melyni, y melyni, rhiffwnt, cryd au melyn, au melyn.

Jaundiced, *a.* Â'r clefyd melyn arno; â'r rhiffwnt arno; claf o'r clefyd melyn; claf o'r cryd melyn; rhagfarnllyd, â rhagfarn ganddo.

To look at a thing with a jaundiced eye—bod gàn un ragfarn yn erbyn peth; edrych yn rhagfarnllyd ar beth.

Jaunt, } *v. n.* (o *jaunce*; Ff. *jancer*) gwibrodio,
Jant, } gwibdeithio, gwibio, treiglo, crwydro, rhodio, ymrodio, rhodiana, rhodiena, darymred, darymdeithio, trampio; myned ar y tramp; myned ar dramp; rhodiaw o le i le; rhoi tro.

Jaunt, } *s.* gwibdaith, gwib, crwydr, tramp,
Jant, } gwibrawd, gwibred, ymred, darymred, hytynt, taith, ymdaith, darymdaith, gwibfa, tro, gwibrodiad.

Jaunt-coal—glo gwib=math o lo à geir yn swydd Lanarc, yn yr Alban.

Jauntiness, } *s.* hoenusrwydd, gorhoenusrwydd,
Jantiness, } hoenusdra, hoewedd, hoewder, hoewdeb, hynwyfedd, hoewychedd, llonder, hawnt; ysgafnder, esgeiddigrwydd, esgudrwydd; ymhedfan.

Jaunty, } *a.* (o *jaunt*) hoenus, gorhoenus, hy-
Janty, } nwyf, hoew, hoewych; dangosiadus, coegwych, gorwych, coegaidd, trwsiadus, hoew-ddillyn; esgeiddig, gweisgi, heini, esgud, ysgafn, ysgafndroed; ysgoewan.

Javel, } † *v. a.* (Ysp. *garbillar?*) diwyno,
Jarble, } budro.

Jarvel,† *s.* bryntyn, bawyn: *pl.* bawach.

Javelin, *s.* (Ff. *javeline*) gwaew, llost, picell, llonwaew, gwaewffon, paled, lluchwaew, gwaewsaeth, saeth, rheinen, rheidden, gwrddyn; gafiach.

Armed with javelins—gafiachog, picellog; arfogedig â gwaew, &c.

Javelin-men—gwŷr ffynwewyr, gwŷr y ffynwewyr, gwŷr gwaewffyn, gwaeworion, picellwyr, gweywyr, gwaewyr, saffwyorion.

Jaw, *s.* (Ff. *joue*; S. *ceowan*) asgwrn gen, asgwrn yr en, càr gen, càr yr en, clicied gen, gan, mant, aelgerth, elgeth, genogl, awen; safn, geneu; boch, bochgern; ymserth, clewt, cecr.

Jaw-bone—asgwrn gen, asgwrn yr en, càr gen, càr yr en, clicied gen, mant, aelgerth, elgeth.

Upper jaw—gorohfant, gorchfanedd, gorfant, gen uchaf, mant uchaf, asgwrn yr en uchaf.

Lower jaw—isfant, gen isaf, mant isaf, asgwrn yr en isaf, càr yr en isaf.

The jaws of hell—safn uffern.

Jaw-teeth — cilddannedd, cilddaint, dannedd malu, bochddaint: *sing.* cilddant.

Locked jaw—gen glo, mant cloëdig, ymganad gen.

Jaw, *v.* difrïo, clewtio, ymdaeru, ymgecru, ymserthu, clocho, dwndro, herlu, cegu, drelio.

Jawed, *a.* genog, mantog, mantaidd.

Jawfall, *s.* (*jaw* a *fall*) cwymp gen, syrth gen; gwefl laes; iselder ysbryd, dybryder, dybyrdod, pruddineb.

Jawfallen, *a.* isel ei ysbryd; llaes ei wefl; pradd, dybyr, dybryd; â'i wynebpryd wedi syrthio.

Jawn,† *v. n.* = *Yawn.*

Jawy, *a.* perthynol i'r en, &c.; mantog, genog, mantaidd, bochgernaidd.

Jay, *s.* (Ff. *geai*; Ysp. *gayo*) ysgrech y coed, ysgrechog, piogen y coed, pioden y coed, piog y coed.

Jayet, *s.* = *Jet.*

Jazel, *s.* (Ysp. *azul?*) asurem, iasel.

Jazerant, *s.* cattwyg=math o lurig.

Jealous, *a.* (Ff. *jalous*; It. *geloso*) eiddigus, eiddigeddus, eiddig, addig; drygdybus, llettybus, ammhëus.

A jealous person, } eiddig, eiddigyn, un
A jealous one, } eiddigus, eiddigeddwr, eiddigwr, addigor, teledog: *f.* eiddiges, un eiddig.

To be jealous—bod yn eiddigus *neu* eiddigeddus; eiddigeddu; llettybio, drygdybio.

To be jealous of—ofni rhag, ofni.

To be jealous of one—eiddigeddu wrth un; dàl eiddigedd wrth un; bod yn eiddigus *neu* eiddigeddus wrth un; magu yr eiddigedd wrth un; llettybio, drygdybio.

To be jealous for—eiddigeddu am *neu* dros; dàl eiddigedd dros; gwynfydu dros; dwyn aidd dros.

To make jealous—gwneuthur *neu* beri yn eiddigus, &c.; gyru eiddigedd ar; annog i eiddigedd; peri gwynfydu.

Very jealous—tra eiddigus; hydyb, llawn drygdyb.

Apt to be jealous—eiddigeddus.

Tending to make jealous — eiddigeddol, eiddigol.

A young man ought to be jealous of public censure—dylai dyn ieuanc ofni cerydd *neu* farn y cyffredin.

Jealousness, *s.* eiddigedd, eiddigusrwydd; drygdybusrwydd, llettybusrwydd, llettyb, drygdyb.

Jealousy, *s.* (Ff. *jalousie*; It. *gelosia*) eiddigedd, llettyb, drygdyb, godyb, coel ddrwg; gwyliadwriaeth.

The spirit of jealousy—ysbryd eiddigedd; gwŷn eiddigedd.

Tending to create jealousy—eiddigeddol.

Jean, *s.* nwydd cotwm a gwlan.

Jears, } *s. pl.* (S. *gearwian*, *gyrwan*; Is. *gear*)
Jeers, } taclau, cër.

Jeat, *s.* = *Jet.*

Jeel, *s.* llagad; llŷn bas *neu* gorsog (yn yr India Dwyreiniol).

Jeer, *v.* (Al. *scheren*; Is. *scheeren*) gwawdio, gwatwar, gwatwor, gwatwaru, greffio; dirmygu, goganu, mocio, senu, dirmygu, difrïo; chwerthin am ben.

Jeer, *s.* gwawd, gwatwar, gwatwor, gwawdiaith, gwatwariaith, greff; dirmyg, anfri, moc, gogan, cellwair, hers, cellweirgno, sar.

Jeerer, *s.* gwawdiwr, gwawdydd, gwatwarwr, gwatworydd, gwatworwr, greffiwr; dirmygwr; dirmygydd, tremygwr, mociwr.

Jeering, *s.* gwawdiad, gwatwariad, greffiad; gwawd, gwatwar, &c.

Jeering, *p.* yn gwawdio, &c.; gwawdus, gwawdiol, gwatworllyd, gwatworus, gwatworgar, dirmygol.

Jeeringly, *ad.* dàn wawdio, &c.; yn wawdus, &c.; o wawd, o watwar, mewn gwawd.

Jeffersonite, *s.* (oddi wrth y llywydd *Jefferson*) delidfaen à geir yn Iersey Newydd.

Jegget,† *s.* math o salsigen.

Jehovah, *s.* (H.) Iehofah, Iehofa; Arglwydd, Iqr.

Jehovist, *s.* Iehofiad, Iehofydd: *pl.* Iehofiaid=un â ddeil mai llafarnodau y gair *Iehofah* yw gwir lafariaid y gair, ac nid llafarnodau y gair *Adonai*, fel y tybia yr *Adoniaid*.

Jejune, *a.* (Ll. *jejunus*) gwag; newynog, newynllyd; sychlyd, sych, sychgras; diflas, anfiasus, difudd; diffrwyth; marwaidd; tlawd, llwm; heb ddim ynddo.

Jejuneness, *s.* tlodi, angen, eisieu, llymder; gwagder; sychder, sychlydrwydd, sychgrasder; diffrwythder; diflasder.

Jellied, *a.* (o *jelly*) glygeulog; o'r un tewder a gludgeuled.

Jelly, *s.* (Ff. *gelée*; Ysp. *jalea*; o'r Ll. *gelo, gelu*) gludgeuled, glygeuled, gludgaul, gludrwyth, ceuledrwyth, ceuled, sew; ceulfwyd, sewfwyd.

Star-jelly — chwyd awyr, chwyd ser, chwydredd ser, chwydr ser.

Jelly-bag, *s.* cwd, ceuled cwd i hidlo glygeuled.

Jemminess, *s.* (o *jemmy*) dillynedd, dillynder, tlysni, tlysedd, pertrwydd, pertedd, pefrineb, pefredd, pincrwydd, gwychder, hoewder.

Jemmy, *a.* (o *gem*) dillyn, pert, pefr, tlws, pinc, gwych, clws, del, syw, hoew.

Jenite, } *s.* (er cof am frwydr *Iena*) Ienith=
Yenite, } delidfaen â geir yn ynys Elba, a lleoedd ereill.

Jennet, *s.* (Ff. *genet*) crynfarch, corfarch, merlyn; ceffylyn; ceffylyn Yspaenig lluniaidd lledfychan.

Jenneting, *s.* (llygriad, meddir, o *junsting*, afal addfed yn *June*, neu oddeutu gŵyl St. *Jean* neu *Ioan*) afal minswyn.

Jenny, *s.* (y bychanig o *Jane*) nyddiadyr.

Jentling, *s.* glasbenci, glasgangen=math o bysg â geir yn y Donwy.

Jeofail, *s.* (Ff. *j'ai failli*) gwall mewn dadl *neu* gynghaws; addefiad o gamsyniad; gwalladdef.

Jeopard, } *v. a.* (ansicr: Ff. *j'ai perdu, ju*
Jeopardize, } *perdu, jeu parti?* Al. *gefährden?*) peryglu, anturio, enbydu, enbydio, pydio, pydu; rhoi *neu* osod mewn perygl; dwyn *neu* arwain i berygl; arberyglu.

Jeoparder, *s.* peryglwr, peryglydd, anturiwr.

Jeopardous, *a.* peryglus, enbyd, enbydus, pydus, pydaidd, pyd, perygl, arberyglus; â pherygl ynddo.

Jeopardy, *s.* perygl, enbydrwydd, pyd; ingder.

Jerboa, *s.* (gair dwyreiniol) y tserboa=math o greadur nid annhebyg i lygoden ffreinig.

Jeremiade, *s.* (o *Jeremiah*, y proffwyd) galarnad, galargwyn, galargan; cwyn, oergwyn.

Jerk, *v.* (S. *hrœcen, herca?* H. *yarac!*) ysboncio, ystercio, tercu, chwyrnellu, hercu, hercian, chwyrndaflu, tosio; taflu dân fraich; pancio; taflu; tindaflu; siglo; llamu.

To jerk a ball—ystercio pel, taro pel dân fraich.

To be jerking out—ystercian.

Jerk, *s.* ysbonc, llam, naid, crychnaid, terc, herc, ysterc, panc, ergyd, tos, tafliad, llwff, chwad, ffrit.

To do a thing with a jerk—gwneuthur peth ar lam; gwneyd peth yn heini dros ben.

Jerk,† *v. a.* anerch yn awyddus.

Jerked, *a.* wedi ei dori yn ddarnau a'i sychu; ysterciog.

Jerker, *s.* ysbonciwr, llamwr, ysterciwr, terciwr.

Jerkin, *s,* (S. *cyrtelkin*, yn ol *Johnson*) sircyn, corbais, siaced; math ar hebog, hebogyn.

Jersey, *s.* (oddi wrth yr ynys o'r enw) edafedd teg; edafedd o wlan teg; gwlan teg, gwlan wedi ei gribo; gwlan Iersey.

Jerusalem Artichoke, *s.* (llygriad o *girasole*) marchysgallen Caersalem.

Jess, *s.* (It. *yetti, zetti*) tafihual, tafihualen; addurn gwalch; y carcion am goesau gwalch.

Jessamine, *s.*=*Jasmin*, &c.

Jessant, *a.* (Ff. *gisant*) tarddol, eginol; yn codi o'r canol.

Jesse, *s.* (oddi wrth *Jesse*, tad Dafydd Frenin) canwyllarn pres ceinciog mawr; Iesse.

Jessed, *a.* (o *jess*) tafihualog; â thafihualau arno.

Jest, *s.* (Ysp. *chiste*) cellwair, cymmŵedd, gair o gellwair, cellweirair, digrifair, gair digrif, cydgam, ysmaldod, ysmalder, digrifwch, difyrwch, gair o gymmŵedd, arabedd, gwatwar, gwawdair, celchwar; gair i chwerthin am ei ben; gwatwargyff, cyff gwawd, cyff cler; mwgwd; †gweithred: *pl.* ysmalion, digrifion, difyrion, cellweiriau.

In jest—dân gellwair, o gellwair, o ddigrifwch, o gydgam, o gymmŵedd, mewn cellwair, mewn digrifwch, mewn difyrwch.

A bitter jest, } cellwair du, gair du,
A nipping jest, } llym gellwair, arabedd pigoglym, ymadrodd cellweirgnoawl, cellweirgno, llymgno cellweirus.

An obscene jest, } croesanair, croesanaeth,
A lewd jest, } cellwair serthus.

A merry jest—mwyn gellwair, arabedd, digrifair, afiaeth.

A little jest, } lledgellwair, hanner cell-
Half jest, } wair.

Full of jests, } cellweiriog, cellweirus,
Loving jests, } cellweirgar; digrif, difyr, arab, afieithus; llawn cellwair, llawn ysmalion; gwatworus, llawn gwatwar; gwrhewcrus.

To break a jest — cellwair, cellweirio, cydgam, cymmŵedd; dywedyd digrifair; gollwng allan air o gellwair; dywedyd gair o gellwair *neu* arabedd.

To take a jest—dyoddef cellwair, cydgam, *neu* gymmŵedd âg ef.

To throw jests at — gwatwar, gwatwor, gwawdio; chwerthin am ben; dyfalu, mocio.

Dry jests — sych gellwair, mwyneiriau gwatwarllyd, digrif eiriau gwatwarus.

Between jest and earnest—rhwng digrif a difrif; rhwng difyr a difrif; rhwng cellwair a pheidio.

To play between jest and earnest—lledchwareu, lledchware; chwareu rhwng digrif a difrif.

I know not whether he speaks this in jest or earnest—nis gwn pa un ai o gellwair ai o ddifrif y dywed efe hyn.

It is all a jest, } nid yw ond cellwair;
It is a mere jest, } nid yw ond gwegi.

To put a jest upon one—cellwair, cymmŵedd, *neu* gydgam âg un; chwareu ar

un; gwatwar un; gwawdio un; chwerthin am ben un; chwareu gwrhewcri âg un.

Jest, *v. n.* cellwair, cellweirio, cydgam, cydgamu, cymmŵedd, saethyta, ysmalio, arabeddu, digrifo, dyfalu; gwatwar, gwatwor, gwawdio, chwerthin am ben.

Jester, *s.* cellweiriwr, cellweirydd, digrifwas, gwas digrif, difyrwas, ysgentyn, digrifyn, chwydawydd, croesan, croesaniad; gwatworwr; gwawdiwr; un gwrhewcrus.

A saucy jester, } croesan, gwatworwr,
A scurrilous jester, } gwawdiwr, cellweiriwr cas, cellweirydd croesanaidd.

Jestful, *a.* cellweiriog, cellweirus, cellweirgar, llawn cellwair, llawn digrifwch, digriflawn; digrif, difyr, arab, afieithus, cydgamus; llawn gwatwar; gwrhewcrus.

Jesting, *s.* cellweiriad, cydgamiad; cellwair, arabedd, cymmŵedd, cydgam, ysmaldod.

It is no jesting—nid peth i gellwair âg ef ydyw; nid peth *neu* fater o fychan bwys ydyw; nid mater bach *neu* ysgafn ydyw.

Foolish jesting—coeg ddigrifwch.

Jesting apart, } yn ddigellwair, heb
Without jesting, } gellwair; o ddifrif, mewn difrif, o brysur.

Jestingly, *ad.* dân gellwair; o gellwair; o ddigrifwch, o gydgam, o gymmŵedd, mewn cellwair, mewn digrifwch, mewn difyrwch.

Jesting-stock, *s.* cyff cler, gwatwargyff, cyff gwawd, gwawdgyff, gwatwarnod, gwrthrych gwawd.

Jesuates, *s. pl.* (o *Jesus*) Iesuogion=plaid o feudwyaid â sylfaenwyd yn 1363.

Jesuit, *s.* (o *Jesus*) Iesuad, Iesüydd, Iesüwr, un o gymdeithas Iesu: *pl.* Iesuaid, Iesuwyr.

Jesuit's bark, } rhisg yr Iesuaid; rhisg
Jesuits' bark, } Periw; rhisgl y cryd, crydrisg=rhisg math o Sincona.

Jesuit's nut—cneuen yr Iesuad; ffrwyth *neu* gnau ysgall y dwr.

Jesuit's drops—dafnau yr Iesuad, dafnau yr Iesuaid.

To play the Jesuit—mwyseirio, amwyseirio, mwyso, amwyso; chwareu y ffon ddwybig; dywedyd *neu* arferyd mwyseiriau; somi â geiriau amwys *neu* ddeuddeall; troi yn y tresi; ymddichellu, ystrywio; chwareu yr Iesuad.

Jesuited, *a.* cydymffurfiol âg egwyddorion y Iesuaid.

Jesuitess, *s.* Iesuades; lleian o urdd yr Iesuaid.

Jesuitic, } *a.* Iesuadol, Iesuadaidd; perthynol
Jesuitical, } i'r Iesuaid; yn perthyn i egwyddorion yr Iesuaid; mwyseiriog, deuddyblyg ei feddwl, cyfrwys, dichellgar, twyllodrus, twyllgar, cyfrwysgall, ffalst.

Jesuitism, *s.* Iesuadaeth; ystrywiau, egwyddorion, ac arferion yr Iesuaid; cyfrwysder, cyfrwysdra, dichellgarwch, twyllgarwch, dichell, twyll, ffalstedd, ystryw, rhagrith; ymddygiadau twyllodrus er ateb dyben.

Jesus, *s.* (Gr. *Iésous*) Iesu, yr Iesu; Gwaredwr, Iachawdwr.

Jesus Christ—Iesu Grist.

Jet, *s.* (Is. *git*; Ff. *jayet*) muchudd, maen muchudd, much, muchfaen.

As black as jet—cyn ddued a'r muchudd; muchuddaidd.

Blacker than jet—duach na'r muchudd.

Jet, *s.* (Ff. *jet*; It. *getto*) tafi; pistyll, pistylliad, tafliad dwfr, saethiad dwr; buarth, ffald.

Jet, *v. n.* sefyll, saethu, ymestyn, pwyso, chwyddo, gogwyddo, taflu, ymdaflu, ysgwyddo, *neu* ymddibynu allan *neu* yn mlaen; corbelu, corbedu, tyddfu, ysgythu, crogi drosodd, prwyso, ysgwyddo, gorysgwyddo; taro i maes; rhedeg i fyny ac i waered; rhedeg yma ac acw; rhedeg yma a thraw; rhedeg hwnt ac yma; rhedeg o le i le; rhedeg o fân i fân; rhedegfain; cerdded yn wyneb-uchel, yn benuchel, yn falch, yn sythfalch, *neu* yn goegfalch; rhodio yn wyneb-uchel, &c.; rhygyngu, ysboncio, llamu, neidio, ystercio, ymysgwyd.

Jet d'eau, } *s.* (Ff. *jet d'eau*) brychen, ffynnon
Jetteau, } bistylliog, ffynnon bistyllog, ffynnon bistyll, ffynnon chwistrell, tarddell, ffynnon ffrau, saeth-ffynnon.

Jetsam, } *s.* (Ff. *jeter*) eiddo â dafler dros
Jetson, } fwrdd llong; daoedd o longddrylliad; goddiffnwyddau; eiddo â geir yn ngwaelod y môr.
Jettison, }

Jettee, } *s.* (o *jet* neu *jut*) corbed, corbal, twddf,
Jetty, } twdd, tyddfiad, gorysgwydd, ysgwrn,
Jutty, } prwys, prwysg; ysgwydd, ysgwyddiad, *neu* orysgwydd. mewn adail; adeildwdd, adeildwddf; y rhan o adail â fo yn nes allan na 'r rhanau ereill; mordwdd, mordwddf, morfur.

Jetter, *s.* (o *jet*) cerddwr, cerddedwr, *neu* gerddedydd coegfalch; rhygyngwr; un uchel-drawd, un balch ei drawd; pertyn, pincyn, coegyn, cono, gwas gwych.

Jetty, *v. n.* corbedu, corbelu, tyddfu, gorysgwyddo, ysgwyddo, ysgwyddo allan, ymestyn allan, sefyll allan, taflu allan.

Jetty, *a.* (o *jet*) muchuddaidd, muchuddol, muchuddog, muchiain, muchaidd; du fel y muchudd; â wnaed o fuchudd.

Of a jetty black—muchuddol.

Jettyhead, *s.* pentwddf, pentwdd; pen, blaen, *neu* drwyn porthfa.

Jew, *s.* (talfyriad o *Judas* neu *Judah*) Iuddew, Iddew: *pl.* Iuddewon.

Jew bush—llwyn Iuddew, llwyn yr Iuddew, Iddew-lwyn=math o blanigion.

Jew's harp, } ystyrmant, telyn Iuddew,
Jews-harp, } telyn yr Iuddew.

Jew's ears, } clustiau yr ysgaw; clustiau yr
Jews-ear, } Iuddew, clust yr Iuddew, clustiau Suddas.

Jew's frankincense—thus yr Iuddew.

Jew's mallow—hocys yr Iuddew, meddalai yr Iddew.

Jew's pitch—pyg yr Iuddew; duglist, pyglo, llosbyg.

Jew's stone—maen yr Iuddew, Iddew-faen, maen Iuddew.

Jewel, *s.* (It. *gioia*, *giovello*; Ff. *joyau*) gem, em, glain, creirwy, creiries, crair; tlws, dillyn, berthyd; maen gwerthfawr; tegan.

A little jewel—gemen, emig.

Jewels—gemau; ceinion, dillynion, cyfrau.

My jewel—fy anwylyd, fy anwylyn, (*f.* fy anwylen), fy anwyl-dlws, fy ngem, fy nghreirwy, fy nghreiries, fy nghrair, fy aur, fy myd.

Jewel, *v. a.* gemu, emu, gleinio, tlysu; addurno â gemau, gleiniau, *neu* dlysau; ceinioni: gosod ar gelltem.

Jewel-house, } *s.* gemdy, gemfa, ceiniondy,
Jewel-office, } swyddfa y ceinion; y lle y cedwir y tlysau ac addurnau breninol.
Jewelled, *a.* gemog, emog, gleiniog, gemol, tlysog; addurnedig â gemau *neu* geinion; yn rhedeg *neu* droi ar gelltemau.
Jewel-like, *a.* gemaidd, gleinaidd; mòr ddysglaer a'r gemau.
Jeweller, *s.* gemydd, ceinionydd, tlysydd, tlysionydd; gwneuthurwr *neu* fasnachwr gemau.
Jewellery, *s.*=*Jewelry.*
Jewelling, *s.* gemiad, ceinionad, gemu, tlysu.
Jewelry, *s.* gemau, ceinion, dillynion, creirwyon; ceinionaeth, gemyddiaeth.
Jewess, *s.* (o *Jew*) Iuddewes, Iddewes.
Jewish, *a.* Iuddewig, Iddewig; Iuddewaidd, Iddewaidd.
Jewish customs—defodau Iuddewig, arferion Iuddewig, defodau yr Iuddewon.
Jewishly, *ad.* yn Iuddewig, yn Iuddewaidd; yn null yr Iuddewon.
Jewishness, *s.* Iuddewigrwydd, Iuddeweiddrwydd; defodau yr Iuddewon.
Jewry, *s.* (o *Jew*) gwlad yr Iuddewon, gwlad Iudah, Iudaia, Iwdaia, Iudea.
The other parts of Jewry—cyrau ereill Iudah (1 *Esd.* v. 8).
He would not walk in Jewry—nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Iudea (*Ioan* vii. 1).
Jheel, *s.* llagad; llŷn bas *neu* gorsog (yn yr India Ddwyreiniol).
Jib, *s.* (?) cynhwyl, y gynhwyl, yr hwyl flaenaf.
Jib of a crane—blaen cambill, twddf cambill.
Jib, *v. a.* symmud *neu* newid y gynhwyl o'r naill ochr i'r llall.
Jib-boom, *s.* cynhwylbawl, trostlath y gynhwyl.
Flying jib-boom—y cynhwylbawl gwyllt *neu* hedegog.
Jib-door, *s.* drws minfin â'r mur; drws cydwastad â'r wàl; drws cel, drws cudd.
Jiboya, *s.* sarff Americaidd o'r maintioli mwyaf.
Jickajog, } *s.* (dychymygair o *jog*) siglad, ysgydJigjog, } wad, sigl, ysgwyd, tero, gwth, hwp.
Jiffy, *s.* mynydyn, cyttrym, cyttryn, cythrym, mynyd, origyn.
In a jiffy—mewn mynydyn, &c.; mewn dim o amser; ar darawiad amrant; ar darawiad llygad; yn ddiattreg, yn ddioed, yn ddiannod, yn chwipyn, chwaff, chwap.
Jig, *s.* (It. *giga;* Ff. *gigue*) llamddawns, chweiddawns, crychddawns; chwimalaw, chweiddygan; croesaren.
Jig, *v. n.* llamddawnsio, chweiddawnsio, crychddawnsio, crychlamu.
Jigger, *s.* llamddawnsiwr, crychddawnsiwr, crychlamydd.
Jiggish, *a.* cyfaddas i lamddawns; prjodol i chwimalaw; chwimalawaidd.
Jiggling, *a.* dawnsiol, corelwawl.
Jiggumbob, *s.* (dychymygair) tegan, ffrilyn, coegbeth.
Jigmaker, *s.* chweiddyganwr; cyfansoddwr chweiddyganau *neu* chwimalawon; dyrifwr; llamddawnsiwr.
Jigpin, *s.* pin trolathau mwnwyr.
Jill, *s.* (gwel *Gill*) nwyfes, nwyfusen, nwyfoges, ffiloges, ffilog, anllades, anlladferch, trythylles, hoeden, llances, mwygten, cymmones, cyffoden, gwilff.
Jill-flirt—ffiloges, ffilog, nwyfes, &c.
Jilt, *s.* (anhysbys) hoeden, croesen, murwen, chwidwen, penhoeden, chwidren, ffiloges, ffilog, gwilff, mursogen, twyllodres, coegen dwyllodrus, twyllen; cariadferch dwyllodrus, somgar, *neu* dwyllgar; twyll-gariad; twyll i'w chariad.
Jilt, *v.* chwareu yr hoeden, &c.; hoedena, chwidwena, coegena, mursena, rhithgaru, twyll-garu; twyllo *neu* somi ei chariad; chwareu castiau wrth garu; peri seithug i'w ffyddlawn gariad a phriodi arall.
Jimmers, *s. pl.* colfachau cymmalog.
Jimp, *a.* (o *gimp,* C. *gwymp?*) dillyn, tlws, del, hardd, destlus, gwymp, pefr, pert, lluniaidd.
Jingle, } *v.* (o'r sain; Pers. *zangl*) tincian,
Gingle, } tincio, tincial, rhincian, rhincio, clecian, darsteinio, darstain, toncio; cydseinio, cydleisio, cyttaro.
The words jingle—y mae y geiriau yn taro; mae y geiriau yn clecian.
To jingle in words—dewis geiriau i glecian; dewis geiriau cydsain *neu* gydseiniol; peri i eiriau glecian *neu* gyttaro; clecian geiriau; tincian geiriau.
Jingle, } *s.* tinc, tincian, tinciad, tinclais, dar**Gingle,** } stain, clec, cleciad, rhinc, tonc; cydsain, cyssain, cydseinedd, cydseiniad; clochig, clochan, cloch fechan.
A mere jingle—sain a dim ond sain.
Jippo, *s.* (Ff. *jupe*) gwasgod benyw; math o ystywaws arferedig gàn fenywod.
Job, *s.* (anhysbys) gorchwylyn, gorchwyl; tasg; gorchwyl o waith; darn o waith; swydd, swyddan; siâs; hapwaith; hur; † brath, gwân.
A job of work—gorchwyl, gorchwylyn, tasg, *neu* siâs o waith.
A good job, } gorchwyl ennillfawr.
A lucrative job, }
To work by the job—gweithio ar dasg; gweithio wrth y gorchwyl.
Job-horses—hurfeirch, llogfeirch, ceffylau hur, ceffylau llog.
Job, *v.* gorchwylio; gweithio wrth y gorchwyl; gweithio ar dasg; hapweithio; tasgu; hurio, llogi; brathu, gwanu; edwica, maeliera, masnachu; prynu a gwerthu; rhyngfaelio; masnachu yn yr ariansoddion cyhoeddus; marchnata yn y dylgedion cyhoedd.
Jobber, *s.* hapweithiwr, hapweithydd, gorchwylwr, gorchwylydd, gweithiwr hur; prynwr a gwerthwr; porthmon, edwicwr, maelotyn, maclieryn, maelotai.
Stock-jobber—porthmon llog; masnachwr yn nyled y deyrnas; porthmon dyledsoddion; prynwr *neu* werthwr dyled y wlad; soddfaelier, dyledfaelier, edwicwr y dylgedion cyhoedd; masnachwr arian, arian-fasnachwr.
Land-jobber—porthmon tir, edwicwr tir, tir-faelotyn, masnachydd tir.
Jobbernowl, *s.* (o'r Fflemaeg *jobbe,* a S. *knol,* meddir) hurthgen, penbwl, penllorcan, llelo, brebwl, ffwlcyn, hurtyn, cadafael, delff, llob, pendew, clwpa, pen clwpa, clopa.
Jobbing, *s.* hapweithiad; hapweithio, gorchwylio; maeleriaeth, maeleriad, maelierad, porthmona, edwica.

Job's Tears, *s. pl.* dagrau Iob, deigr Iob, dagrau Io=enw planigion.

Jocantry, *s.* (Ll. *jocans*) cellweirgarwch, cellweiriad, cellwair, arabedd.

Jockey, *s.* (llygriad, meddir, o *Jackey*, y bychanig o *Jack* neu *John*) marchogwr, marchogydd, marchgāwr, gyrwr, gyrydd, marchwr; porthmon meirch, porthmon ceffylau; dofwr meirch, torwr meirch, torwr ceffylau; twyllwr, twyll-fasnachwr, hocedydd.

Jockey, *v. a.* chwareu y marchogwr â; chwareu y porthmon â; twyllo, coegio, somi; castio; chwareu castiau â; gwthio, gwasgu ar.

To jockey one—gwthio un mewn gyrfa; gwasgu ar un mewn gyrfa; cadw y llaw *neu* y tir uchaf ar un.

Jockeyism, *s.* arfer marchogwyr; arfer porthmyn meirch; porthmonaeth.

Jockeyship, *s.* marchwriaeth, marchogwriaeth; porthmonaeth meirch; yr arfer o farchogaeth ceffylau.

Jocose, } *a.* (Ll. *jocosus, jocularis*) cellweirgar,
Jocular, } cellweiriog, cellweirus, gwrhewcrus, llon, hylon, llawen, digrif, difyr, ysmala, arab, arabeddus, digrifion, digrifian, difyrgar, hoenus, chwarĕus.

Jocose person—dyn gwrhewcrus, dyn cellweirgar, &c.; cellweiriwr, cellweirydd, cellweirgarwr.

Jocoseness, } *s.* cellweirgarwch, cellweiriog-
Jocularity, } rwydd, cellweirusrwydd, ysmaldod, ysmalder, ysmalrwydd, gwrhewcri; llonder, llawenydd, digrifwch, hylonrwydd, hylonder, llonedd, arabedd, difyrgarwch.

Joco-serious, *a.* rhwng digrif a difrif; rhwng difyr a digrif; difyr-ddifrif, digrif-ddifrif, difyr-brudd.

Jocularly, *ad.* yn gellweirgar, &c.; mewn cellwair, dān gellwair, o ddigrifwch, mewn digrifwch, o gydgam, mewn difyrwch.

Joculary,† *a.*=*Jocular.*

Joculator, *s.* (Ll.) cellweirydd, cellweiriwr, cellweirgarwr, digrifwr, digrifwas; clerwr, amgeiniad.

Joculatory, *a.* digrif, digrifol, ysmala, cellweirus, difyr.

Jocund, *a.* (Ll. *jocundus*) llonwych, llawen, llon, hylon, ysmala, digrif, digrifol, arab, difyr, digrifion, gwrhewcrus; nwyfus, hoenus, gorawenus, bywiog, chwarĕus, atre.

Jocundity, } *s.* llonder, llawenydd, llonedd,
Jocundness, } hylonrwydd, hylonder, llonwychder, digrifwch,; ysmaldod, arabedd, difyrgarwch, gwrhewcri; hyfrydwch, boddlonrwydd.

Jog, *v.* (C. *yagogi?* Is. *schokken?*) lledwthio, lledysgwyd, ysgytio, ysgytian, ysgwyd, rhoi ysgwd i, gwthio; cilgwthio, penelino; goduthio, araf duthio, tuthio, tuthian, haldian, honcian, hwntian; siglo, crynu.

To jog on—goduthio yn mlaen; myned yn mlaen dān oduthio; myned yn o hwyrdrwm yn mlaen.

To jog with the elbow — penelino; rhoi penelinawd; gwthio â phenelin.

To be jogging—goduthio; myned ymaith; myned i'w ffordd; ymadael, ymadaw.

It is time to be jogging—madws yw ymadaw.

Jog, *s.* gwth, lledwth, cilgwth, ysgwd, ysgwth, ysgydfa, ysgytfa, hergwd; penelinawd, penelinad; ysgytiad, siglad, sigl; rhwb, rhath, rhwbiad, rhathiad; goludd, lledrwystr; goduth, hald, goduthiad.

Jog-trot—goduth, hald; tuth; goduthiad; tuthiad.

Jogger, *s.* lledwthiwr, ysgytiwr, cilgwthiwr; goduthiwr, cerddedwr goduthiog; march tuthiog, tuthfarch, troterth.

Jogging, *s.* lledwthiad, lledysgytiad, ysgytiad, siglad, ysgydfa, ysgytfa; goduthiad, goduth, hald.

Jogging-trot—goduth, hald; goduthiad; tuthiad.

Joggle, *v. a.* lledwthio, lledysgwyd, lledysgytio, gosiglo, lledsiglo, ysgwyd, ysgytio, crynu, siglo.

Joggles, *s. pl.* ysgytreddau, deintreddau; cyd-iadau ysgytiog.

Joggle joints, } =*Joggles.*
Joggled joints, }

Joggled, *a.* deintreddog, ysgytreddog.

Joggles, *s. pl.* eiddunwyr neu ddiofrydwyr Hindwaidd.

Jogues, *s.* (San.) cyfnodau neu oesoedd hirfeithion, yn amseryddiaeth yr Hindwys.

Johannes, *s.* (*Ioan*, yn y Lladin) darn aur perthynol i Portugal, gwerth £1. 16s.; à elwir weithiau *Joe.*

John-Dory, *s.* (Ff. *jaune dorée*) yr eurgefn, yr eurbysg, y pysg eurgefn.

John-Apple, *s.* afal Ioan, afal Ieuan.

Join, *v.* (Ff. *joindre*; Ll. *jungo*; Ysp. *juntar*) cyssylltu, cydio, cydgyssylltu, cyssylltu yn nghyd, uno yn nghyd, uno, cyfuno, cyduno, cyplysu; asio; cymmalu; paru; cydrwymo; ymgyssylltu, ymgydio, ymgyplysu, ymuno, ymgyduno; glynu, ymlynu; cydieuo; cydwnio; bod yn cyffwrdd.

To join to *or* unto—cyssylltu wrth, cydio wrth, dodi wrth, cyplu wrth, cyssylltu â, cydio â; chwanegu at; cyssylltu peth at beth.

To join one's self to—glynu wrth, ymlynu wrth, ymgyssylltu âg, ymgyplysu âg, ymuno â.

To join hard to—bod yn cyffwrdd â; cyffwrdd â; bod yn agos at.

To join together—cydgyssylltu, cyssylltu yn nghyd, cyduno.

To join with—cytuno â, cyduno âg, ymuno â.

To join battle—brwydro, ymladd; taraw yn nghyd; ymgyfarfod o'r gad; cydio â'r gelyn; myned y rhyfel yn nghyd; myned yn nghyd â'r gelynion; ymwrio.

To join fellowship—ymgyfeillio, ymgyfeillachu, uno, ymuno.

To join fellowship with one—ymgyfeillio âg un.

To join in affinity, }
To join affinity, } ymgyfathrachu.

To join issue—gosod *neu* roddi yr ymrafael ar y gyfraith; gosod *neu* ddodi yr ymrafael ar farn *neu* ddosbarth y gyfraith; gwneuthur cyfraith.

I will join issue with you—mi a'ch cymmeraf i fyny ar eich cynnyg eich hun.

To join by joints—cymmalu, rheddu.

Not to be joined — anghyssylltadwy, anghydiadwy; nas gellir ei gyssylltu; anghyswllt.

To join one to another—cyssylltu y naill wrth y llall; cyssylltu â'u gilydd; cydio y naill wrth y llall.

They were joined by volunteers in hopes of plunder—wrthynt yr ymlynodd, atynt y chwanegwyd, *neu* â hwynt yr ymgyssylltodd ereill o'u gwirfodd, dàn obaith ysbail.

There were joined unto them volunteers in hopes of plunder—wrthynt yr ymlynodd, atynt y chwanegwyd, *neu* â hwynt yr ymgyssylltodd ereill o'u gwirfodd, dàn obaith ysbail.

To him that is joined to all the living—i'r neb a fo yn nghymdeithas y rhai byw oll (*Preg.* ix. 4).

Joinder, *s.* cyssylltiad, cydiad, ymgyssylltiad, asiad, cysswllt, cwplws, cyd.

Joined, *p. p.* cyssylltedig, cyssylltiedig, cydiedig; â gyssylltwyd; wedi ei gyssylltu; unedig, cyfunedig.

Ill-joined—drwg ei gysswllt *neu* gyssylltiad; â gyssylltwyd yn ddrwg *neu* anghelfydd; wedi ei gyssylltu yn ddrwg *neu* anghelfydd.

Well-joined — wedi ei hardd gyssylltu; hardd gyssylltiedig; hardd ei gysswllt.

Joiner, *s.* cyssylltwr, cyssylltydd, asiwr, asiedydd; coedasiwr, coedasiedydd, asiwr coed, asiedydd coed; saer, saer dodrefn, saer coed, asweithiwr, assaer.

Joinery, *s.* asiedyddiaeth, coedasiaeth, celfyddyd asio coed, celfyddyd coedasio, cywreinwaith saer coed, aswaith; saernïaeth, coedsaernïaeth, assaernïaeth, coedgelfwaith, coedaswaith.

Joinhand, *s.* cyssylltlaw, llaw gydiedig, ysgrifen gydiedig, cydysgriflaw.

Joint, *s.* (Ff.; Ll. *junctura*) cysswllt, cyssylltiad, cydiad, cymmal, rhedd, pencnaw, cwgn, cygnyn; glin; clwm; migwrn; aelod.

Joint (in stalks)—cymmal, cwgn, glin.

Joint of meat—aelod, chwarthor, golwyth, dryll, *neu* ddarn o gig *neu* gigfwyd.

Joint of the body—y cwbl o'r aelod â fo rhwng y cymmalau.

Mucilage of the joints—llŷn y cymmalau.

Having tottering joints, } ansedyrn.
Infirmly jointed, }

Out of joint, } dadgymmaledig,
Put out of joint, } anghymmaledig,

&c.; â ddadgymmalwyd, wedi ei ddadgymmalu; disle; dadgymmalus, anghymmalus; anghyssylltedig; wedi llaesu o'r cysswllt; wedi ymwahanu o'r esgyrn; wedi tyrfu; annhrefnus.

To put out of joints—dadgymmalu, anghymmalu, disgymmalu, digymmalu, dadreddu; tynu y naill gymmal oddi wrth y llall; tynu bob yn gymmal; dislëu.

Having joints, } cymmalog, cygnog, cys-
Full of joints, } sylltog; clymmog, gliniog (fel pelydr llysiau).

Dovetail joint—cymmal peusyth, cysswllt peusyth.

Longitudinal joint—cysswllt hydred.

Neck joint—chwilfwnwgl, chwilfynwgl, cymmal y gwddf.

Joint, *a.* cyd, cyd-, cy-, cys-, cym-, cyf-; o'r cyd; cyssylltedig, cydiedig, unedig, cyfunol.

Joint heir—cydetifedd, etifedd cyd.

Joint house—cytty, ty cyd.

Joint possessors of land—cyttirogion, cydberchenogion tir.

Joint pasture—cyttir pawr, tir cydbawr, tir cydymbawr, cydborfeldir, cyttir, tir cyd.

Joint chair—cadair gysswllt (ar reilffordd).

With joint consent—o fodd y ddwyblaid; o fodd y ddwyliw; trwy gydgenad; trwy gydsyniad.

Joint, *v. a.* cymmalu, rheddu; cydio, cyssylltu, cydgyssylltu, rhoi yn nghyd, rhoi yn nghysswllt, rhoi yn nghymmal; chwarthorio, dadgymmalu, aelodi; trychi *neu* dori yn gymmalau.

Jointed, *a.* cyssylltedig, cyssylltiedig, cydiedig, asiedig, cydgyssylltedig; cymmaledig, cymmalog, cygnog; chwarthoriog.

Jointed glasswort — llyrlys llysieuaidd, chwyn hallt.

Jointed charlock—rhuddygl gwyllt, heddig gwyllt, bysedd yr iar.

Jointedly, *ad.* yn gymmalau; bob yn gymmal; yn gyssylltedig, &c.

Jointer, *s.* asganwyr, cyssyllt-ganwyr, canwyr cysswllt; cyssylltor = canwyr i wastadhau ymylau estyll fel y cyfladdont ac yr ymgyssylltont o ben bwygilydd iddynt.

Jointing, *s.* cymmaliad, rheddiad, pencnawiad; cyssylltiad, cydiad, asiad.

Jointing plane=*Jointer*.

Jointly, *ad.* yn nghyd; y naill gyda'r llall; gyda'u gilydd; yn gyssylltedig, yn nghysswllt, o'r cyd; yn gydunol, yn gytunol; yn gyd.

Joint-stock, *s.* da cyd, eiddo cyd, cydgyff.

Jointstool, *s.* ystol gysswllt, ystol gymmalog.

Joint-tenancy, *s.* cyd-ddaliadaeth, cyd-ddeiliadaeth, cyttirogaeth.

Joint-tenant, *s.* cyd ddeiliad, cyd-ddeiliad, deiliad cyd; cyttirog, (*pl.* cyttirogion).

Jointure, *s.* (Ff.) traian; agweddi, egweddi; gwaddol gwraig weddw=tir â sefydlir ar wraig, i'w fwynhau ganddi, os bydd y gwr farw o'i blaen.

Jointure, *v. a.* sefydlu traian ar.

Jointuress, } *s.* gwraig waddolog, gwaddoles;
Jointress, } gwraig â thraian ganddi.

Joist, *s.* (Ff. *gésir*? Ysg. *geist*, *gest*) dist, ceibren, cebr, rheswydden, ysburlath, trawst: *pl.* ceibr, rheswydd.

Joist, *v. a.* distio, ceibro, rheswyddu, trawstio.

Joke, *s.* (Ll. *jocus*; Al. *schäkern*) cellwair, cymmŵedd, gair o gellwair, digrifair, cellweirair, gair digrif, cydgam, ysmaldod, ysmalder, digrifwch, gair o gymmŵedd, arabedd, gwawdair: *pl.* ysmalion, cellweiriau, digrifion.

In joke—dàn gellwair, o gellwair, o ddigrifwch, o gydgam, o gymmŵedd, mewn cellwair; mewn digrifwch, mewn difyrwch.

Practical joke—cellwair ymarferol; cast; rhywbeth gwaeth na chellwair.

To play jokes upon one—chwareu gwrhewcri âg un; cellwair âg un.

Joke, *v.* (Ll. *jocor*) cellwair, cellweirio, cydgam, cydgamu, cymmŵedd, saethyta, ysmalio, arabeddu, digrifo; cellwair â, cydgam â, cymmŵedd â, ymddigrifo â; chwerthin am ben; dywedyd ysmalion wrth; chwareu gwrhewcri â; dyfalu, gwatwar, gwawdio.

Joker, *s.* cellweiriwr, cellweirydd, digrifwas, gwas digrif, gwalch digrif, ysmaldodwr, digrifyn, un gwrhewcrus.

Jokingly, *ad.* yn gellweirus, dàn gellwair, o

gellwair, o ddigrifwch, o gydgam, o gymwedd, mewn cellwair, mewn digrifwch, mewn difyrwch.

Jole, } *s.* (S. *ceole;* Gw. *gial*) cern, boch,
Joll, }
Jowl, } bochgern, lledben; pen pysgodyn.

Cheek by jole—penben, pen yn mhen, ben yn mhen, bochfoch, grudd yn ngrudd, rudd yn ngrudd, ochr yn ochr, ystlys yn ystlys.

Jole, } † *v. a.* taro y pen yn erbyn peth; gwrth-
Joll, } daro.

Jollily, *ad.* (*o jolly*) yn llonwych, yn llon, yn llawen, yn hylon, yn orllawen, yn nwyflawen, yn nwyflon, yn nwyfus lawen, yn hoew; yn dda *neu* wych ei wedd; yn hoew yr olwg arno.

Jolliment,† *s.*=*Jollineas, Jollity.*

Jolliness, } *s.* llawenydd, llawenwch, sarllach,
Jollity, } hylonrwydd, gorfoledd, llonder, llonwychder, hoenusrwydd, hoenwychder, hoewedd, hoewder, gwychedd, nwyflonder, nwyflawenydd, gorllawenydd, gorllonder; digrifwch, difyrwch; llawenydd cyfeddach, llonder cyfeddach; cyfeddach, rhysedd; tewder gwedd.

Jolly, *a.* (Ff. *joli;* It. *giulivo*) llonwych, llawen, llon, hylon, hoenus, gorhoenus, gorawenus, hoenwych, nwyflon, nwyflawen, nwyfus lawen, llawenwych, gorllawen, digriflan, digriflon; llawen gàn gyfeddach; hoewych, hoew, gwych, golygus; da, gwych, *neu* deg ei wedd; gwych yr olwg arno; tew; tirf, gwyrenig, siriol; sionc, heinif, brysg; pwyntus; boliog.

A jolly companion—cyfeddachwr digriflan, glân gydymaith, cydymaith glân, cydymaith llonwych.

Jolly-boat, *s.* (o *pawl*, Sw. *julle*) iolfad, ysgwyddfad.

Jolt, *s.* (?) hald, tero, ysterc, llam, crychlam, dadlam, sigl, siglad, cysgog, ysgydwad, ysgwydfa, ysgwyd, ysgytiad, ysgydfa, ysgytfa, haldiad, honc, herc, tolc, hergwd.

Jolt, *v.* haldian, honcian, honcio, honco, hwntian, adlamu, dadlamu, tercu, ystercio, hercian, hercianu; ysgytio, ysgytian, ysgwyd, ysgydwyd, tolcio, hergydio, siglo, cysgogi, ysgydio, ysgydw.

Jolter, *s.* ysgytiwr, ysgytydd, ysgytor, cysgogydd, siglydd, honciedydd, honciwr, haldiwr, terciwr, tercydd, ystercydd.

A jolting coach—cerbyd ysgytiol, cerbyd llamsachus.

Jolthead, } *s.* penllorcan, pendew, penbwl,
Jolterhead, } brelbwl, penglogyn, llelo, hurthgen, hurtyn, hurtan, hurt, hurth, cuall, delff, ulldn, llob, llobyn, penfras, cadafael, ffwlcyn, clwpa, clopa, hwgwd, hyrmer, siolyn.

Jonquil, } *s.* (Ff. *jonquille*) gylfinog frwyn-
Jonquille, } ddail=math o flodau Mawrth.

Jordan, *s.* (S. *gor* a *dan*, yn ol y Dr. *Johnson*) troethlestr, trosthai, troethbot, cellbot, llestr ystafell.

Joram, *s.* llestr yfed; llestraid o ddiod.

Joseph, *s.* (oddi wrth y Patriarch *Joseph*, mab Iacob) cób farchogneth, llaesbais, llaesgob, llaeswisg fotymog.

Joso, *s.* math o bysgodyn bychan.

Joss-sticks, *s. pl.* addolgyrs, addolgoed=cyrs wedi eu gorchuddio â blawd coed perarogl, à losgir o flaen eilunod, yn China.

Jostle, } *v.* (Ff. *jouster*, am *jouster;* Ysp. *justar*)
Justle, } gwthio, eilgwthio, hergydio, hyrddio, ysgytio; rhuthro, rhedeg, *neu* daro yn erbyn un; ymhyrddu, ymhyrddio, ymwthio, *neu* ymwrio âg un; ymwthio, ymhyrddio; taro.

To jostle with the elbow—penelino; gwthio â phenelin.

Jostling, } *s.* gwthiad, eilgwthiad, hergydiad,
Justling, } ysgytiad, hyrddiad, gwasgiad; rhuthriad yn erbyn; gwth, ymwth, ymhwrdd.

Jot, *s.* (Gr. *iôta;* Heb. *iod*, sef, enw y llythyren י) mymryn, tipyn, ticyn, dim, y dim lleiaf, y tipyn lleiaf, y ticyn lleiaf, diddym, chwythryn, ffyloryn, eflyn, efnyn, rhithyn, bychanigyn, tip; iot, iod; pwnc, pyncyn.

He cares not a jot for his credit—nid yw efe yn gofalu mymryn am ei air da; nid yw efe yn gofalu mo'r mymryn lleiaf am ei air da.

Every jot of it—y cwbl oll; pob mymryn o hono; pob tipyn o hono; pob ticyn o hono; pob chwythryn o hono.

Jot, *v. a.* cofnodi, coflyfru; gosod i lawr; llyfru.

Jotting, *s.* cofnod, cofnodiad.

Journal, *s.* (Ff.; Ll. *diurnum*) dyddiadur, dyddlyfr; cyfnodur, cyfnodiadur, cyfnodlyfr, cofnodlen; peunyddiol hanes; newyddiadur.

Critical journal — beirniadur, cyfnodur beirniadol.

Literary journal — lleniadur, cyfnodiadur llenorol, dyddiadur llenorol.

Journal,† *a.* dyddiol, dïwrnodol, peunyddiol, beunyddiol.

Journalism, *s.* dyddlyfraeth, dyddiaduriaeth, dyddlyfryddiaeth, cyfnoduriaeth, newyddiaduriaeth; ysgrifeniad dyddlyfrau *neu* newyddiaduron.

Journalist, *s.* dyddlyfrwr, dyddlyfrydd, dyddiadurydd, dyddnodydd, cyfnodurydd, newyddiadurwr; ysgrifenwr dyddlyfr, cyfnodur, *neu* newyddiadur.

Journalize, *v. a.* dyddlyfru, dyddiaduro, cyfnodlyfru, dyddnodi; gosod hanes gweithrediadau peunyddiol mewn llyfr.

Journey, *s.* (Ff. *journée;* It. *giorno;* o'r Ll. *diurnus*) taith, ymdaith, gorymdaith; hynt, dyhynt, hytynt, helynt, helhynt, trawd, hwyl, treigl, ffordd; † taith dïwrnod.

A prosperous journey—rhwydd hynt, taith lwyddiannus, taith hyffordd.

An easy journey—taith rwydd, hawdd, esmwyth, *neu* hyffordd.

To begin a journey, } cychwyn, dechreu
To enter on a journey, } taith, cychwyn taith; cychwyn i daith; dechreu ar daith.

Provisions for a journey—gosymmaith, gosymdaith, bwyllwrw.

To furnish *or* supply one with provisions for a journey—gosymmeithio un, gosymdeithio un, rhoi bwyllwrw i un.

In my journey—ar fy nhaith; ar fy hynt; wrth fyned heibio.

To bring one on a journey—hebrwng un, hebryngu un.

Take thy journey—dos i'th daith.

When I take my journey—pan elwyf, pan yr elwyf, pan elof, pan yr elof; pan af i'm taith.

This tedious journey—y daith hirfaith hon.
Journey-choppers—manwerthwyr edafedd, adwerthyddion edafedd.

Journey, *v. n.* teithio, ymdeithio, ymdaith, hyntio, gorymdaith, teithiannu, ymdeithiocâu, gorymdeithio; dwyn hynt i le; cychwyn rhagddo; mynedsymmud; trodi.

Journeyer, *s.* teithiwr, teithydd, ymdeithiwr, ymdeithydd, ymdreiglwr.

Journeying, *s.* teithiad, ymdeithiad, teithiant; taith, ymdaith, gorymdaith.

Journeyman, *s.* hurweithiwr, hurweithydd, gweithiwr hur, dïwrnodwr, dyddweithydd, dyddweithiwr, gweithiwr wrth y dydd; gweithydd er *neu* ar hur dïwrnodol; gweithiwr ar hur y dydd.

Journey-weight, *s.* dyddbwys (yn y Bathdy).
Journey-weight of gold—dyddbwys o aur =15 byrbwys, yr hyn a fathir yn 701 penadur, neu 1402 hanner penadur.
Journey-weight of silver—dyddbwys o arian=60 byrbwys, yr hyn a fathir yn 792 o goronau, neu 1584 o hanner coronau, neu 3960 o sylltau, neu 7920 o chwechein iogau.

Journey-work, *s.* hurwaith, gwaith hur, dïwrnod-waith, gwaith wrth hur y dydd; gwaith dïwrnodol â wneir er hur.
To work journey-work — dïwrnodio, gweithio dïwrnod-waith; bod ar, er, *neu* wrth hur y dydd.

Joust, *s.* (Ff. *juste, jouste;* Ysp. *justa*) rhithymladd, rhithymladdfa, gware paled, paledgamp, chware argae coed, chware gwŷr Troia, hergydfa; ymornest *neu* ymgyrch ffynwewyr ar feirch; rhithymladd marchogion â phaledau a chleddyfau.

Joust, *v.* rhithymladd, chwareu paled, chwareu paledgamp, chwareu argae coed, chwareu gwŷr Troia, chwareu brwydr argae coed, chwareu ymladd; gwthio, cilgwthio, hergydio, gyru, gwasgu, ymhyrddio.

Jovial, *a.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *jovialis*) llonwych, digrifion, digriflan, llawen, llon, hylon, digrif, difyr, difyrgar, hoenwych, hoenus, gorhoenus, nwyfion, nwyflawen, llawenwych, hoenlon, gorllawen, hoewych, hoew, gwych, golygus: dân ddylanwad y blaned Iau, Ieuol.
A jovial fellow—gwas digrif, digrifwas; glân gydymaith, cydymaith glân, cydymaith llonwych, cyfeddachwr digriflan.

Jovialist, *s.* cyfeddachwr digrifian, glân gydymaith, cydymaith glân, cydymaith llonwych, gloddestwr digrifian, bucheddwr nwyflawen.

Joviality, } *s.* llawenydd, llawenwch, sar-
Jovialness, } llach, hylonrwydd, llonder, llonwychder, hoenwychder, hoenusrwydd, hoenusder, hoewedd, hoewdeb, hoewder, hoewineb, nwyflonder, nwyflawenydd, hoenlonder, gorllawenydd; digrifwch, difyrwch; llawenydd cyfeddach, llonder cyfeddach.

Jovially, *ad.* yn llonwych, &c.

Jovialty,† *s.*=*Joviality, Jovialness.*

Jowassa, *s.* draenen y camel.

Jowl, *s.*=*Jole,* &c.

Jowler, *s.* (o *howler,* hwyrach) helgi; udgi.

Jowter, *s.* (llygriad, efallai, o *jolter*) pysgwerthwr teithiol, gwerthwr pysgod.

Joy, *s.* (Ff. *joie*) llawenydd, llawenwch, llonder, llondra, llondeb, llonder, llonedd, llonwch, dywenydd, gorfoledd, hyfrydwch, elwch, gorhoen, digrifwch, difyrwch, menwyd, hoen.

Mutual joy—cydlawenydd, cyd lawenydd, llawenydd o'r cyd, &c.
To give one joy, } dymuno llawenydd i
To wish one joy, } un; llwyddo un; cydlawenhau âg un, cydlawenu âg un, cydloni âg un; hawddammori, hawddammor, cyfloddi, llongyfarch.
God give you joy—Duw a'ch llwyddo; llwydded Duw chwi *neu* chwychwi; rhodded Duw lawenydd i chwi.
There is no joy without annoy—ni cheir y melus heb y chwerw.
To leap for joy—llamu, llemain, *neu* neidio gân lawenydd; llamu, llemain, *neu* neidiaw o lawenydd; llawenychu gân lawenydd mawr dros ben; ymorfoleddu.
Traveller's joy—cudd y coed, barf y gwr hen, dringiedydd.

Joy, *v.* llawenhau, llawenychu, llawenu, lloni, llonychu, lloneiddio, lloniannu, hyfrydu, hoeni, sirioli, dyddanu, darloni; ymlawenu, ymlawenhau, ymlawenychu; bod yn llawen; gwneyd yn llawen; gorfoleddu, ymorfoleddu; cydlawenu â, cydlawenhau â, cydlawenychu â, cyfloddi; dymuno llawenydd i; mwynhau, cael mwynder, cael mwyniant, meddiannu.

Joyance,† *s.* (hen Ff. *joiant*) llawenydd, llonwychder, sarllach.

Joyful, *a.* llawen, llon, hylon, gorfoleddus, gorllawen, trallawen, tra llawen, llawen iawn; cyflawn o lawenydd; hyfryd, hyfrydlon, dyddan, difyr, llonwych, hoenus, gorawenus.
To be joyful—gorfoleddu, llawenhau, ymlawenhau, ymlawenu; bod yn llawen, &c.
Be joyful—llawenhëwch, gorfoleddwch, byddwch lawen.
Joyful voice—llais gorfoledd, llais gorfoleddus, hyfrydlais; gorfoledd.
Joyful sound—hyfrydlais, hyfryd lais, llais hyfryd.
To make joyful—llawenhau, llawenychu, llawenu, lloni, llonychu, lloneiddio, sirioli; gwneuthur yn llawen, &c.
To make a joyful noise—llawen floeddio, bloeddio yn llawen.
Joyful lips—gwefusau llafar (*Salm* lxiii. 5).

Joyfully, *ad.* yn llawen, &c.; yn gyflawn o lawenydd.

Joyfulness, *s.* llawenydd, llawenwch, gorfoledd, llonder, llondeb, llondra, llonwch, lloniant, llawenydd mawr, mawr lawenydd, gorllawenydd, trallawenydd, hyfrydwch, elwch.

Joyless, *a.* aflawen, dilawenydd, annyddan, ansiriol, anhylon, annifyr, anhoenus, digalon, prudd, trist, athrist; aflawenychol.

Joylessness, *s.* aflawenydd, aflonder, annyddanwch, anhylonrwydd, pruddineb.

Joyous, *a.* (Ff. *joyeux*) llawen, llon, hylon, gorfoleddus, gorllawen, trallawen; cyflawn o lawenydd; dyddan, difyr, hyfryd, arlon, dyddanus, gorhoenus, gorawenus, digrifion, arab; llawenychol, llawenhaol, llonychol, llonedigol, gorawenol.

Joyousness, *s.* llawenydd, llawenwch, gorfoledd, hylonder, hylonrwydd, llonder, &c.

Jub,† *s.* potel, llestr.

Juba, *s.* (Ll.) rhawn; mwng, myngen.

Jubilant, *a.* (Ll. *jubilans*) gorfoleddus, gorfoleddol, gorfoleddog, orcianus; yn bloeddio gân lawenydd.

Jubilate, *s.* (Ll.=llawenhëwch) llawenawd= enw â roir ar y trydydd Sul wedi y Pasc.

Jubilation, *s.* (*Ff.*; *Ll. jubilatio*) gorfoleddiant, gorfoleddiad, oroian, uchel orfoleddiad, uchel orfoledd, caniad oroian, cyhoeddiad gorfoledd.

Jubilee, } *s.* (*Ff. jubilé*; Ll. *jubilum*; o'r H. **Jubile**, } *iobel*) Iwbili, Iubili, Iwbil; blwyddyn gollyngdod, gwŷl gollyngdod, bloddestwyl, ebargofwyl.

Jucundity, *s.* (Ll. *jucunditas*) hyfrydwch, hyfrydedd; difyrwch, digrifwch, llawenydd.

Judaic, } *a.* (*Ff. judaique*; o *Judah*) Iudd-
Judaical, } ewig, Iddewig; Iuddewaidd, Iddewaidd.

Judaically, *ad.* yn Iuddewig, &c; yn ol dull, defod, *neu* arfer yr Iuddewon.

Judaism, *s.* (*Ff. judaïsme*) Iuddewiaeth, Iuddewaeth, Iddewiaeth; Iuddeweiddiaeth.

Judaization, *s.* Iuddeweiddiad, Iddeweiddiad, Iddeweiddiaeth; cydymffurfiad âg Iuddewiaeth.

Judaize, *v. n.* (*Ff. judaïser*) Iuddeweiddio, Iddeweiddio; cydymffurfio âg Iddewiaeth; canlyn *neu* ddynwared moesau ac arferion yr Iuddewon; cydymffurfio â moesau ac arferion yr Iuddewon; troi at Iuddewaeth.

Judaizer, *s.* Iuddeweiddiwr; cydymffurfiwr âg Iuddewiaeth; cydymagweddwr â chrefydd yr Iuddewon.

Judas-tree, *s.* pren Suddas, y pren Suddas.

Juddock, *s.* ynid, ysniten, giach, giach fechan.

Judge, *s.* (*Ff. juge*; *Ll. judex*) barnwr, barnydd, brawdwr, beirniad, ynad, yngnad, barnor, barnodydd; barnwr ar beth; un â ŵyr beth â dâl pethau; un â fedr brisio pethau.

Chief judge — penbarnwr, penbrawdwr, penynad, prif ynad, prif farnwr, arfrawdwr.

Puisne judge — isfarnwr, isfarnydd, isel farnwr, isfeirniad, barnwr ieuaf.

Judge lateral, } cyfeisteddwr, cydeis-
Judge's assistant, } teddwr, cyfeisteddog; barnwr cynnorthwyol.

Judge of criminal matters—ynad mewn achosion cosp a cherydd.

Itinerant judges—ynadon teithiol, ynadon teithio, ynaid teithio, teithynadon, teithyngnadon, teithynaid, teithyngnaid, barnwyr amdeithiol, barnwyr cylchdeithiol.

The office of a judge—yngneidiaeth, ynadaeth, swydd barnwr.

Judge's seat—holfainc, brawdfainc, brawdfa, gorsedd, gorseddfa, gorseddfainc, brawdle, gorsedd barnwr, gorsedd barn.

To take upon one the functions of a judge —cymmeryd diofryd brawd; cymmeryd arno swydd barnwr.

Judge, *v.* barnu, rhoi barn; tybied, tybio, tybygu, meddylied, meddwl, cyfrif; penderfynu; dirnad; gwahaniaethu, dosbarthu; bwrw.

To judge wrongfully, } camfarnu; barnu
To judge falsely, } ar gam; rhoi camfarn, rhoi camfrawd, rhoi geufarn, geufarnu; rhoi barn anghywir.

As I judge—i'm tyb i; yn fy nhyb i; yn fy marn i; yn ol fy marn i; i'm barn i.

Judger, *s.* barnwr, barnydd, barnodydd, â farno.

Judgeship, *s.* yngneidiaeth, ynadaeth, barnyddiaeth, swydd barnwr.

Judgment, } *s.* (*Ff. jugement*) barn, barnedig-
Judgement, } aeth, brawd, dedfryd, barnawd; tyb, meddwl, bryd, tybiant, tybiaeth; penderfyniad; barn dda, iawnfarn, iawn ddeall; gallu, medrusrwydd, *neu* gyfarwyddyd i farnu; cyfraith.

Wrong judgment — camfarn, camfrawd, geufarn, barn anghywir.

Nugatory judgment—barn dremyg.

Judgment that may be reversed — barn dremyg.

Judgment that may be laid aside—barn dremyg.

Reversed judgment — dadfarn, adfarn, brawd ymchweledig, barn ddymchweledig.

To revoke judgment, } dadfarnu, dattröi
To reverse judgment, } barn, dymchwelyd brawd, adfarnu.

Contempt of judgment — tremyg barn, tremygiad barn.

To give judgment—rhoi barn, bwrw barn, barnu, dadgan barn, mynegu barn, hysbysu barn; bwrw.

To deliver one's judgment, } dadgan, myn-
To give one's judgment, } egu, rhoi,
To pass one's judgment, } ysbysu, *neu* hysbysu ei farn *neu* dyb; amlygu ei feddwl.

To give *or* pass judgment in a lawsuit—barnu y ddadl; barnu yr hawl; rhoi barn yn *neu* ar y ddadl; dosbarthu cynhen.

To give away by judgment—rhoi drwy farn cyfraith; rhoi i un drwy farn cyfraith.

To pronounce judgment—rhoi barn, rhoi brawd, cyhoeddi barn, brawdio, dadgan barn.

To pervert judgment—gwyro barn, trawsgwyro barn.

Public judgment — barn gyhoedd, barn gyhoeddus, brawd gyhoedd.

The last judgment—y farn ddiweddaf, y farn olaf, y frawd ddiweddaf.

Day of judgment—dydd barn, dydd brawd, dydd y farn, dydd y frawd.

In arrest of judgment—er attal barn.

To sit in judgment—eistedd i farnu; eistedd ar orsedd barn; eistedd ar holfainc; eistedd mewn barn; gorseddu.

To enter into judgment with one—myned i farn âg un; myned i gyfraith âg un.

Statute of judgment—deddf farnedig.

Joint judgment — cydfarn, cydfarnedigaeth, barn gyd.

In my judgment—i'm tyb i; yn fy nhyb i; yn fy marn i; yn ol fy marn i; yn fy mryd i; yn ol fy meddwl i; i'm barn i.

Of a correct judgment—cywirfarn; cywir ei farn; â barn gywir ganddo.

Of good judgment, } da ei farn; craff ei
Of quick judgment, } farn; â barn dda ganddo; craff *neu* gyflym ei ddeall; parod ei synwyr; synwyrgall, synwyrbell, synwyrlym, parodbwyll, deallgar.

My four sore judgments—fy mhedair drygfarn (*Esec.* xiv. 21).

Judgment-hall, } *s.* dadleudy, dadleufa,
Judgment-place, } brawdle, llys barn, gorsedd barn, gorseddfa barn, llys brawd, llys.

Judgment-seat, *s.* brawdle, gorsedd barn,

gorseddfa barn, gorseddfainc barn, holfainc, hawlfainc, brawdfainc, brawdfa, llys, gorseddfa, gorsedd.
The judgment-seat of Christ — brawdle Crist.

Judicable, *a.* barnadwy, hyfarn.

Judicative, } *a.* (o'r Ll. *judico*) barnol, barn-
Judicatory, } edigol, gorseddfaol, brawdog; â chanddo awdurdod i weinyddu barn.

Judicatory, *s.* (Ll. *judicatorium*) brawdle, llys barn, gorsedd barn, gorseddfa barn, gorseddfainc barn, holfainc, hawlfainc, brawdfainc, brawdfa, rheithlys, dadleudy; cyfraniad *neu* weinyddiad cyfiawnder.

Judicature, *s.* (Ff.) ynganeidiaeth, ynadaeth, barnyddiaeth, brawdwriaeth; gallu ac awdurdod i wneuthur barn a chyfiawnder; brawd, barn, barnedigaeth; brawdle, llys barn, gorseddfa barn, brawdfa, brawdfainc, holfainc, hawlfainc.
Court of judicature—llys barn, llys brawd, llys cyfiawnder, brawdlys, brawdle, brawdfainc.
Seat of judicature—gorsedd barn, gorseddfa barn, gorseddfainc barn, brawdfainc, holfainc, brawdfa, brawdle, gorseddfa, gorsedd.
Session of civil judicature — gorsedd gwlad ac arglwydd.

Judicial, *a.* (Ll. *judicialis*) ynganeidiol, ynadol; barnol, barnedigol, brawdwraidd, brawdog, brawdol, cyfreithiol; brawdlysol, rheithlysol, bradfaol; perthynol i lysoedd barn; yn deilliaw o lys barn.
Judicial proceedings—erlyniadau, erlynadau, gyriadau, cyffroadau, hwyliadau, cychwyniadau, *neu* symmudiadau cyfreithiol; trefniad *neu* yriad hawl.
Judicial process — cyfraith, cwyn, cynghawsedd, cynghawsaeth, cynghaws; rheol cyfraith, trefn cyfraith; erlynwaith.
In his judicial capacity—yn ei swydd, ei sefyllfa, *neu* ei fraint ynganeidiol; fel yr oedd efe yn farnwr *neu* yn ynad; fel y mae efe yn farnwr *neu* yn ynad; yn ei swydd fel barnwr.
Judicial astrology—serddewiniaeth farnol, serddewiniaeth dyngedfenol.
In a judicial way=*Judicially.*

Judicially, *ad.* yn farnedigol, yn farnol, yn gyfreithiol; yn ol rheol a threfn cyfraith; yn ol rheol a threfn barn; mewn modd barnol; mewn ffordd o farn *neu* farnedigaeth; mewn ffordd o gosp; yn gospedigaeth.

Judiciary, *a.* (Ll. *judiciarius*; Ff. *judiciaire*) ynganeidiol, ynadol; barnol, barnedigol; cyfreithiol; brawdlysol, rheithlysol, gorseddfaol, brawdfaol.

Judiciary, *s.* ynganeidiaeth (yn y Taleithiau Cyfunol).

Judicious, *a.* (Ff. *judicieux*) synwyrgall, synwyrol, synwyrus, call, doeth, ffel, callwyddus; da, cymhwys, *neu* gwir ei farn; cywrain, cywraint, medrus, cyfarwydd; rhesymol, ffelgall, medrusgall.

Judiciously, *ad.* yn synwyrgall, &c; yn dda ei farn *neu* bwyll; yn gynghorus; gyda barn dda.

Judiciousness, *s.* callineb, doethineb, doethder, synwyroldeb, ffelder, ffelrwydd, ffelgalledd, synwyrgalledd, synwyrgallder, cymhwysder barn, medrusrwydd.

Juffers, *s. pl.* darnau o goed pedair neu bum modfedd bob ffordd.

Jug, *s.* (D. *jugge*, yn ol *Junius*) cunnach, crothogen, crothlestr, marchog, diodlestr crothog, costrel bridd; piser.
A great jug—ysten bridd, piser, cunnach fawr.

Jug, *v.* ffrillio; cunnachu; coginio drwy osod mewn cunnach, a'r gunnach mewn dwfr berwedig.

Jugal Bone, *s.* (Ll. *jugum*) asgwrn y rudd, granasgwrn, yr asgwrn ieuol.

Jugated, *a.* (Ll. *jugatus*) cydgyssylltedig, cyssylltedig, cydiedig, â gydgyplyswyd.

Juggle, *v.* (Al. *gaukeln*; D. *gögler*; Is. *guichelen*) chwido, chwidogi, lledrithio, castio, hudgastio; hwrw hud; bwrw hud ar; ymarfer o'r gelfyddyd hudolawl; gwneuthur hudoliaeth; dangos hud a lledrith; bwrw hug *neu* niwl dros lygaid un; hocedu, twyllo, twyllodri, somi, hudo; gwneyd castiau, chwareu chwid, chware hug.
To juggle one out of a thing—dwyn peth oddi wrth ddyn drwy hud a hoced; tynu peth oddi wrth un yn ddichellgar; dwyn peth oddi ar un drwy hud a hoced; tynu peth oddi ar un yn ddichellgar.

Juggle, *s.* hud, lledrith, hud a lledrith, chwid, chwidogaeth, hudoliaeth, cast, hudgast; twyll, twyllofaint, hoced, som, dichell.

Juggler, *s.* (o *juggle*; Ysp. *juglar*; Ff. *jongleur*) chwidog, chwidw, hudol, hudolwr, gwr lledrithiog, hudgastiwr, â fwrio hud, â wnel hudoliaeth; â ei oddi amgylch gân wneuthur hudoliaeth; twyllwr, twyllydd, twyllawdr, hocedwr, hocedydd, somwr, castiwr; hudofydd.
She-juggler—chwidoges, hudoles.
Juggler's wand—hudlath.

Jugglery, *s.* chwidogaeth, hud a lledrith, hudoliaeth, cynnildeb llaw, cyfarwyddyd llaw, hudgastiau, castiau chwidog, castiau hudol.

Juggling, *s.* chwidogaeth, hudoliaeth, gwneuthuriad hudoliaeth, dangosiad hud a lledrith, lledrithiad, ymarferiad o'r gelfyddyd hudolawl, bwriad hud; gwneuthuriad twyll *neu* hoced; hoced, twyll.
Juggling language—chwidiaith, hudiaith, iaith chwidogion.
Juggling term—gair hudol, gair hudolawl, gair hud, hudair, chwidair; gair mwys, gair amwys, mwysair.
Juggling tricks—chwidogaethau, hudoliaethau, hud a lledrith, hocedion, lledrithion, chwidion, castiau hudolawl, hudgastiau, munudiau ystrywgar lladradaidd.
Full of juggling tricks, } lledrithiog,
Full of juggling, } chwidog; llawn hudoliaethau.
The art of juggling, } celfyddyd chwidog-
The juggling art, } aeth, celfyddyd hudoliaeth, y gelfyddyd hudolawl; chwidogaeth, hudoliaeth, hudofyddiaeth.

Jugglingly, *ad.* yn hudolaidd, yn hudolawl; yn lledrithiog; yn hocedus, yn ystrywgar, yn ddichellgar; trwy hud a lledrith.

Jugular, *a.* (Ll. *jugulum*) gyddfol, cegol; perthynol i'r gwddf; yn perthyn i'r geg; perthynol i'r oslef; goslefol.
Jugular vein—gwythen y gwddf, gwythïen

y gwddwg, gwythen y geg, y wythen yddfol, cegwythen, gwythen yr oslef.

Jugular, *s.* cegwythen, cegwythïen, gwythen y gwddf, gwythïen y geg, gwythen y geg.

Jugulate, *v. a.* (Ll. *jugulo*) lladd; tori gwythen y gwddf; tori y wythen fawr.

Juice, *s.* (Is. *juys;* Ff. *jus*) sudd, nodd, sug, sugn, rhwyth, irder, llŷn.

Gastric juice—sudd y cylla, rhwyth y cylla, nodd y cylla, cyllnodd, y sudd cyllaol, y sudd cylläig.

Juice of apples—sudd afalau, llŷn afalau.

Destitute of juice=*Juiceless.*

Full of juice=*Juicy.*

Juice, *v. a.* gwlychu, lleithio; peri nodd neu sudd mewn peth.

Juiceless, *a.* disudd, dinodd, disug, disugn; sych.

Juiciness, *s.* irder, irdra, iredd, ireidd-dra, ireidd-deb, llawnder o sudd, llawnder o nodd, amledd o sudd, ireiddiant, ireiddedd, noddlydrwydd, rhwythogrwydd, sugoldeb.

Juicy, *a.* llawn sudd, nodd, sug, neu sugn; ir, iraidd, noddlyd, sugol, rhwythog, suddlawn, noddlawn.

Juise,† *s.* (Ll. *jus*) barn; cyfiawnder.

Jujub, } *s.* (Ll. *zizyphum;* Per. *zizafon*) enw

Jujube, } math o blanigyn, a'i aeron.

Juke,† *v. n.* (Ff. *jucher*) clugio, clwydo, eistedd.

Julep, *s.* (Ff.; Ar. *julabon*) ffrwygyffer, melyslyn, meddyglyn melus=llŷn melus i'w gymysgu â chyfferi nas gellir eu cymmeryd heb hyny.

Julian Account, *s.* (oddi wrth *Julius Cæsar*) y cyfrif Iwlaidd, cyfrif Iwl, cyfrif Iwl Caisar; yr hen gyfrif.

Julian Epoch, *s.* y prifnod Iwlaidd, yr amsernod Iwlaidd, yr amsergyff Iwlaidd.

Julian Period, *s.* y cyfnod Iwlaidd, yr ysbaid Iwlaidd, yr amsergylch Iwlaidd=cylch o 7980 o flyneddoedd olynol, â ddyfeisiwyd gan *Julius Scaliger.*

Juliform, *a.* (*Julius* a *forma*) tebyg i genawon coed; ar lun cenawon coed.

Julis, *s.* (Ll.) y cefnwyrdd, y pysg cefnwyrdd.

Julus, *s.* (Ll.; Gr. *ioulos*) cathronell; cenawon coed, cynffon y gath, goflew coed ac aeron; plucan.

July, *s.* (oddi wrth *Julius Cæsar*) Gorphenaf, mis Gorphenaf; mis Iwl=y seithfed mis.

July-flower, *s.* blodau Gorphenaf, archmain.

Sea July-flower—archmain, clustog Fair, clustog Mair.

Clove July-flower—penigan cigliw.

Queen's July-flower—disawr.

Jumart, *s.* (Ff.) bufarch, mulych=epil tarw a chaseg.

Jumble, *v.* (yn Chaucer, *jombre;* o'r Ff. *combler,* yn ol y Dr. *Skinner*) dyfysgu, cymmysgu, cydgymmysgu, mysgu, tryfysgu, amryfysgu, mwchlo, mwchno, didrefnu; bwrw blithdraphlith, ben draphen, neu blith drachymmysg; bwrw allan o drefn; bwrw yn nghyd yn un clamp didrefn; plithdyru, tryblitho; bod blith draphlith.

To jumble together—cydgymmysgu, cymmysgu yn nghyd, &c.; dyfysgu, cymmysgu, mwchlo, mwchno.

Jumble, *s.* cymmysg, cymmysgedd, cymmysgfa, mwchwl, mwchwn, talp amrygymmysg, crug amrygymmysg, talp amryblith, dyfysgi, tryfysg, mysgedd.

Jumblement,† *s.* cymmysgedd, clamp cymmysg, clamp amryfysg.

Jumbler, *s.* dyfysgwr, cymmysgwr, cydgymmysgwr, cydgymmysgydd, cymmysgydd, mwchlwr, amryfysgwr.

Jument,† *s.* (Ff.; Ll. *jumentum*) anifail gwaith, ysgrubl, pynfil, byrnfil, llwythfil.

Jumma, *s.* (gair Indiaidd) y cyfan, y cwbl, y cyfoll; tirgyllid; yr holl gyllid.

Jump, *v.* (It. *zampillare!* Is. *gumpen,* yn ol *Johnson*) neidio, llamu, llemain, llamsach, llamsachu, darlamu, crychneidio, crychlamu, darneidio, ysboncio, tasgu, rhipio; cytuno, cyduno, cydfyned.

To jump about—pystyled, pystylo; neidiaw o amgylch.

To jump with one in judgment *or* opinion—bod o'r un farn, o'r un meddwl, neu o'r un tyb ag un; cydfarnu âg un; cydfeddylio âg un; cytuno, cydaynio, neu gydgordio âg un mewn barn; cydfeddylio âg un mewn barn.

Apt to jump, } llamsachus, neidgar,

Given to jumping, } llamgar.

The noise of the jumping chariot—swn y cerbyd yn neidio (*Nah.* iii. 2).

Jump, *s.* naid, llam, darlam, crychnaid, crychlam, ysbonc, llwff, llamid; damwaen ffodus.

Jump, *s.* (Ff. *jupe;* It. *giubba*) gwasgod laes, ystywaws laes.

Jump,† *ad.* yn fanwl, yn gywir; yn nais, yn ddel.

Jumper, *s.* neidiwr, llamwr, llamydd, llemydd, llamsachwr, darlamwr; llamidydd.

Jumpingly, *ad.* dân neidio, dân llamu, dân lemain, llam dy lam; yn llamsachus.

Juncate, } *s.* (It. *giuncata*) ammeuthyn, am-

Junket, } moethyn, almes, moeth, melusfwyd, ancwyn; teisen gaws; pardeisen.

Juncous, *a.* (Ll. *juncus, junceus*) llafrwynog, tostfrwynog, corsfrwynog, brwynog, pabwyrog, llawn llafrwyn, llawn o lafrwyn, llawn corsfrwyn, llawn pabwyr.

Junction, *s.* (Ff.; Ll. *junctio*) cyssylltiad, cydiad, cyfuniad, uniad; cysswllt; cymmal; todiad; cnuchiant, cyd; cymmer; undeb; cydle.

Junction of rivers—cymmer, aber, aber afonydd, cydiad afonydd.

The junction of two hills—cyfarthfa.

Juncture, *s.* (Ll. *junctura*) cydiad, cyssylltiad, cysswllt, cynghyd; cymmal; gwrym; cyfwng, cyfwlch, cyfrwng, cyfnod, argyfnod, cyfamser, dwthwn, adeg, tymmor, achlysur, amgylchiad cyssellt; ansawdd, cyflwr, amgylchiad, sefyllfa, safiad, gosodiad, neu ystum pethau, materion, gorchwyliou, neu negesau; arfod, cyfle, chwyl, tro; ymgyfarfod neu ymgyfred dygwyddiadau; cyfuniad, uniad, undeb; agwedd, cyfwedd.

Juncus, *s.* (Ll.) brwynen; brwyn.

June, *s.* (Ll. *Junius;* Ff. *Juin*) Mehefin, Myhefin=y chweched mis.

Jungermannia, *s.* (oddi wrth L. *Jungermann,* llysieuwr Almaenaidd) cynglenydd, cynglynydd, Iungermannia, Iwngermannia.

Jungle, *s.* (gair Hindwaeg) coedwal, prysgoed, gwyddeli, prysgwydd, tewgoed, ffyllon, prysglwyni, pryseldir, preseldir, prysel, prysgyll, clŷn, brycini, gwyddwal, sinach; coedwig, coedwigfa; anialdir, anialoedd.

Jungly, *a.* (o *jungle*) llawn gwyddeli, &c; yn

cynnwys gwyddeli, &c.; prysgoedog, pryselcg, gwyddelog, tewgoedog, coedwysog.

Junior, *a.* (Ll.) iau, ieuangach, ieuengach, ieuach, ifancach; ieuaf (o ddau), ieuengaf (o ddau), ieuangaf (o ddau); bychan.

John Walters, junior—Ioan Walters ieuaf, Ioan Walters yr ieuaf, Ioan Walters ieuangaf, Ioan ab Gwallter yr ieuangaf, Ioan Walters fychan.

Junior, *s.* un iau, un ieuengach; un ieuaf, un ieuengaf, un iau nag arall; iewydyn; ieuafiad.

He is my junior—y mae efe yn iau *neu* ieuangach na myfi.

I have four juniors—y mae i mi bedwar ieuangach na myfi.

My juniors—rhai iau *neu* ieuangach na myfi; fy ieuafiaid.

Juniority, *s.* ieuangach oedran, ieuangeiddrwydd, ieuaint, ieuangedd, ieuafiaeth.

Juniper, *s.* (Ll. *juniperus*) meryw, beryw, berywydd, merywen, berywen, pren meryw, eithinen ber, eithin y cwrw.

Juniper wood—coed meryw, meryw, merywydd.

Juniper tree—pren meryw, merywen, berywen.

Juniperus Sabina, Savine, } eithinfyw.

To give one a juniper-lecture—dwrdio, ceryddu, anghreifftio, sardio, *neu* argyhoeddi un yn dost, yn llym, *neu* yn llymdost.

Junk, *s.* (Ll. *juncus*; Ff. *jonc*) darnau o hen raffau; breisgion, carthion; talp, llaprwth.

Junk, *s.* (gair Dwyreiniol) llong China, llong Sina, llong Gataiaidd.

Junket, } *s.* (It. *giuncata*) ammeuthyn, am-
Juncate, } moethyn, almes, moeth, melusfwyd, ancwyn; teisen gaws; perdeisen.

Junket, *v. n.* gwledda, preinio, cael ammeuthyn; dirgel wledda, gwledda yn lladradaidd; ammeuthyno.

Junto, *s.* (Ysp. *junta*, o'r Ll. *junctus*) cydgyfrinach, celgyfrinach, ymgyfrinach, cabidwl; cydgyfrinachwyr, celfwriadwyr, cuddamcanwyr, cnud o drawsamcanwyr, nythaid o gydfwriadwyr; cydbleidwyr; plaid, ymblaid, terfysgblaid.

Juppon, *s.* (Ff. *jupon*; It. *giubbone*) berdwyg, bergoban, cobenig, tynhugan fer.

Jurat, *s.* (Ff.; o'r Ll. *juratus*) tyng-ynad; henadur, henefydd; seneddwr; swyddog bwrdeisdref.

Juratory, *a.* (Ff. *juratoire*) tyngedigol; yn cynnwys llw.

Juridical, *a.* (Ll. *juridicus*) cyfreithiol; à berthyn i'r gyfraith; brawdfaol, brawdlysol, rheithlysol, brawdleol, llysol, brawdwrol; perthynol i farnwr; perthynol i lys barn.

Jurisconsult, *s.* (Ll. *jurisconsultus*) rheithofydd, cynghorwr o'r gyfraith, cynghorwr cyfreithiol; cyfreithiwr; un hyddysg yn rheithofyddiaeth Rhufain.

Jurisdiction, *s.* (Ff.; Ll. *jurisdictio*) awdurdod, llywodraeth, arglwyddiaeth, rhaglawiaeth, swyddogaeth, penswyddogaeth, ynganeidiaeth, brawdwriaeth, barn, swydd; rheolfraint, swyddfraint; swydd ac awdurdod barnwr *neu* ynad; ardal, talaeth, tiriogaeth, parthed, goror; cyrhaedd *neu* gyrhaeddiad awdurdod a llywodraeth; yr hawl i ddefnyddio awdurdod; cylch awdurdod.

Parish jurisdiction—plwyfogaeth.

To be under a person's jurisdiction—bod dàn awdurdod a llywodraeth un.

Jurisdiction of a county—swyddogaeth; awdurdod a llywodraeth swydd.

Supreme jurisdiction—penrheithiant, penswyddogaeth.

Jurisdictional, } *a.* perthynol i awdurdod a
Jurisdictive, } llywodraeth; taleithiol; swyddogol, swyddfreiniol.

Jurisprudence, *s.* (Ff.; Ll. *jurisprudentia*) rheithofyddiaeth, rheithwyddiaeth, ynganeidiaeth, ynadaeth; gwybodaeth *neu* gyfarwyddyd yn y gyfraith.

Jurisprudent, *a.* gwybodus yn y gyfraith; cyfarwydd à'r gyfraith; rheithofyddus.

Jurisprudential, *a.* rheithofyddol; perthynol i reithofyddiaeth.

Jurist, *s.* (Ff. *juriste*; o'r Ll. *jus*) rheithofydd, bydreithiwr, cyfreithiwr gwladol, gwladreithiwr, gwr o gyfraith fyd; cyfreithiwr.

Juristical, *a.* rheithofyddol, bydreithiol, cyfreithiol; yn hanfod yn unig drwy ffug cyfreithiol.

Juror, } *s.* (Ll. *juro*, *jurator*) rheithiwr; un
Juryman, } dàn dwng, gwr twng: *pl.* rheith-

Petty juror, } iselreithiwr. [wyr.
Petty juryman, }

Grand juryman, } uchelreithiwr.
Grand juror, }

Jury, *s.* (Ff. *jure*; Ll. *juro*) rheithwyr; gwŷr twng, gwŷr dàn raith; rhaith.

Grand jury—uchelreithwyr, uchel reithwyr, dandyngwyr penaf, cynreithwyr; uchelraith, yr uchelraith.

Petty jury, } iselreithwyr, isreithwyr, y
Petit jury, } dandyngwyr gwreng; iselraith, yr iselraith.

Empanelled jury—talais, rheithwyr tyngedig, rheithwyr rhestredig.

The verdict given by the jury—rheithfarn, dedfryd rheithwyr; dedfryd y deuddeg didras.

Party jury — cymmysgraith hannerog, rhaith ddau hanner, rhaith hannerog.

Special jury—rheithwyr arbenig, rheithwyr neilltuol; rhaith neilltuol.

Coroner's jury—trengreithwyr.

Jurymast, *s.* (Ff. *jour*, *jouré*, a *mast*) rhithhwylbren, rhithwernen, hwylbren dirprwy, gwernen ddirprwy, hwylbren amserol.

Jus, *s.* (Ll.) rhaith, cyfraith, deddf, iawn, cyfiawnder, uniondeb; brawdfa, brawdle; rheithlyfr; ystatyn.

Just, *a.* (Ll. *justus*; Ff. *juste*) cyfiawn, iawn, uniawn, iawnweddog, cywir, gwir, gonest, teg, cyfartal, cymhwys, cymmedrol, priodol; ffyddlawn, didwyll, clau; llawn; dyledus; teilwng.

The just—y cyfiawn; y cyfiawnion, y rhai cyfiawn.

Just persons—cyfiawnion, rhai cyfiawn, dynion cyfiawn; cywiriaid, ffyddloniaid.

With just cause—o wir haeddiant.

A just petition—arch gyfartal, deiseb gyfartal.

It is just and meet—iawnweddog yw; y mae yn iawnweddog; cyfiawn ac addas yw; y mae yn addas ac yn gyfiawn.

It is just that we should do this—mae yn iawn i ni wneuthur hyn; iawn yw i ni wneuthur hyn.

To be just—bod yn gyfiawn, &c.
How should a man be just with God—pa fodd y bydd dyn gyfiawn gyda Duw? pa fodd y cyfiawnhëir dyn gyda Duw?

Just, ad. yn agos, ger llaw, yn mron, ar fin, o fewn ychydig, bron, ar, ar bwynt, ar bwys; yn nghylch; prin, braidd, yn brin, o braidd; dim ond; yn gywir, yn gymhwys, yn iawn, yn gyfiawn, yn union; newydd.
Just as—yn gymhwys fel, &c; fel, fâl, mâl, megys; ar y mynyd, yn y mynyd, ar y mynydyn, yn y mynydyn, ar y cythrym, ar y cyttrym; yn ddiannod, yn ddisymmwth, &c.
Just as it ought to be—yn gymhwys fel y dylai fod.
Just at noon—ar lygad hanner dydd.
Just as I was going away—a mi yn myned ymaith; ar fy ngwaith i yn myned ymaith.
Just as I was opening my mouth—a mi yn agor fy ngeneu; ar fy ngwaith yn agor fy ngeneu; gyda'm gwaith yn agoryd fy ngeneu.
Just so many (and no more)—i gyd; ac nid ychwaneg; ac nid un yn ychwaneg; heb gymmaint ag un yn ychwaneg.
They were just five, } pump oeddynt i
They were but just five, } gyd.
He had just three children—yr oedd iddo dri o blant ac nid ychwaneg; tri o blant oedd ganddo yn gymhwys.
Just so much (and nothing more)—i gyd; a dim yn ychwaneg; ac nid dim yn ychwaneg; ac heb ddim yn ychwaneg; hyny a dim ychwaneg.
Just going to—ar fyned i.
I was just going to do it—yr oeddwn ar fyned i'w wneuthur; ni bu ond y dim lleiaf rhyngof a'i wneuthur; nid oedd ond y dim lleiaf rhyngof a'i wneyd.
Just now—yr awr hon, yr awron, yn awr, yr awran, y mynyd hwn, ar y mynyd hwn, yn y mynyd hwn, yn y mynyd, ar yr awr hon, yn yr awr hon, yn awr hyn; ar hyn; toc.
But just now—yn awr fach, gynneu fach.
He is but just come, } gynneu fach y daeth
He is but now come, } efe; newydd ddyfod y mae efe; nid yw ond newydd ddyfod.
I have but just got in—ni wnaethym ond dyfod i mewn; newydd ddyfod i mewn yr ydwyf.
Just then—ar y mynyd hwnw; yn y mynyd hwnw; yn *neu* ar yr awr hono; ar hyny o bryd.
Just in the nick of time—ar yr unig fynyd; ar y mynydyn; ar yr adeg; ar y mynyd prydlawn; ar yr iawn bryd; mewn pryd ac amser.
Just as many as—cynnifer a *neu* ag—ac nid ychwaneg; cynnifer a *neu* ag—ac nid un yn ychwaneg.
Just as much as—cymmaint a *neu* ag—a dim yn ychwaneg; cymmaint a *neu* ag—ac nid dim yn ychwaneg.
I know just as much as you—mi a wn gymmaint a chwithau, ac nid dim yn ychwaneg; gwn gymmaint a chwithau yn union; gwn gymmaint yn llawn ag a wyddoch chwithau.
Just enough—digon heb ddim dros ben; digon a dim ond digon.
Just at the point of death—ar farw, ar drengu, yn mron marw, ar dranc, ar drancedigaeth; ar fin angeu; yn safn angeu; ar ddarfod am dano.
To just mention—gosonio, gosod, gogrybwyll; dim ond crybwyll.
Just so—felly, efelly, fel hyny; ïe felly, ïe, yn wir; fel, fâl.
To be just such another as—bod yn gwbl gyffelyb i; bod yn gwbl debyg i.
He is just such another as his father—mab ei dad yn llwyr ydyw; ni bydd ei dad farw tra y byddo efe byw.
He is just such another as his grandfather was—cyffelypaf ydyw o holl ddynion y byd i'w daid; y tebycaf ydyw o holl ddynion y byd i'w dad cu; nid oes dyn ar y ddaiar debycach i'w daid.
Just published—newydd ei gyhoeddi.
[*Just*, o flaen *as*, *so*, a'r cyffelyb, nid yw yn gyffredin ddim amgen na gair llanw, heb ddim yn cyfateb iddo yn y Gymraeg.]

Just, *s.* = *Joust.*

Joust, *v.* = *Joust.*

Justice, *s.* (Ff.; Ll. *justitia;* Ysp. *justicia*) cyfiawnder, uniondeb, uniondeb, uniondra, iawnder, iawn, cyfiawnedd; gwir; barn, cyfraith, barn cyfraith, eithaf cyfraith.
To do justice — gwneuthur cyfiawnder, gwneyd uniondeb; cyfiawnu, cyfiawnhau; gwneuthur barn.
To administer justice—rhanu cyfiawnder, gweinyddu cyfiawnder, gwneuthur cyfiawnder.
He died by the hand of justice—bu farw drwy *neu* dân law y dïenyddwr; bu farw dân law cyfiawnder.
Court of justice—brawdlys, llys barn, barnlys, llys cyfiawnder.
Without justice — heb gyfiawnder; heb wir.
Equity and justice—iawn a dylyad; iawn a chyfiawnder; uniondeb a chyfiawnder.
Justice and law—cyfiawnder a chyfraith, iawnder a chyfraith.
A contract is stronger than justice—trech ammod na gwir; trech ammod nag iawnder.
Negative justice—cyfiawnder nacaol, negyddol, *neu* omeddol; cyfiawnder gochelgar.

Justice, *s.* (Ll. *justiciarius*) ynad, yngnad, barnwr, brawdwr: *pl.* ynadon, yngnadon, ynaid, yngnaid.
Chief justice—prifynad, prif ynad, penynad, prifyngnad, penyngnad, penbrawdwr, penbarnwr, arfrawdwr.
Lord chief justice — arglwydd benynad, arglwydd brifynad, &c.
Justice of the peace—heddynad, heddyngnad, ynad heddwch, ynad hedd, ynad yr heddwch.
Justice of oyer and terminer—ynad mewn achosion cosp a cherydd; barnwr clyw a dosbarth.
Justices in eyre—barnwyr cylchdeithiol, ymdeithiol, teithiol, *neu* amdeithiog; ynadon cylchdeithiol, ynadon teithiol, cylch-ynadon.

Justice, *v. a.* yngneidio, ynadu, gwneuthur

cyfiawnder, gweinyddu cyfiawnder.

Justiceable,† *a.* agored i roi cyfrif yn llys cyfiawnder.

Justicer,† *s.* gweinyddwr cyfiawnder.

Justiceship, *s.* yngneidiaeth, ynadaeth, brawdwriaeth; heddyngneidiaeth; swydd *neu* urddas ynad.

Justiciable, *a.* yngneidiadwy; priodol i'w ddwyn o flaen ynad.

Justiciary, } *s.* (Ll. *justiciarius*) ynad, yngnad,
Justiciar, } barnwr, brawdwr, gweinydd cyfiawnder; prifynad, penynad; † un à frolio gyfiawnder ei waith ei hun.

Justiciary court—ynadlys; prif droseddlys yr Alban.

Justicies, *s.* cyflonwys.

Justifiable, *a.* (o *justify*) cyfiawnadwy; diheuradwy; à ellir ei gyfiawnhau; à ellir ei ddiheuro; cyfiawn; cyfreithlawn; diffynadwy, amddiffynadwy.

Justifiableness, *s.* ansawdd cyfiawnadwy; bod yn gyfiawnadwy; cyfiawnder, iawnder, uniondeb.

Justification, *s.* (Ff.; Ll. *justificatio*) cyfiawnhad, cyfiawniad; amddiffyniad, diffyniad, amddiffyn; rhyddhad, gollyngdod.

Justificative, *a.* cyfiawnhaol, cyfiawnus.

Justificatory, *a.* amddiffynol, diffynol, cyfiawnhaol.

Justifier, } *s.* (Ll. *justificator*) cyfiawnhäwr,
Justificator, } cyfiawnwr, cyfiawnydd; diheurwr, diheurydd.

Justify, *v. a.* (Ff. *justifier*; Ll. *justifico*, o *justus* a *facio*) cyfiawnhau, cyfiawnu; diheuro, diheuogi; profi drwy resymau, drwy dystion, *neu* drwy lw; rhoi prawf ar beth; danges bod yn wir; gorchwirio; cytuno, gweddu, cyfladd; cyfioni, unioni.

To justify one's self—ymgyfiawnhau, ymgyfiawnu, ymgyfioni, ymddiheuro.

We are justified to believe—y mae genym sail *neu* seiliau i gredu; y mae yn gyfiawn i ni gredu; iawn *neu* uniawn yw i ni gredu; teg i ni gredu.

Justifying, *a.* cyfiawnhaol; à gyfiawnhao, yn cyfiawnhau.

Justifying (in printing)—cyfionad, cymmedriad, cyfartaliad.

Justle, } *v.* (Ff. *jouter*, am *jouster*; Ysp. *justar*)
Jostle, } gwthio, cilgwthio, hergydio, hyrddio, ysgytio; rhuthro, rhedeg, *neu* daro yn erbyn; ymhyrddu, ymhyrddio, ymwthio, *neu* ymwrio âg un; ymwthio, ymhyrddio; taro.

They shall justle one against another—tarawant wrth eu gilydd.

Justling, } *s.* gwthiad, cilgwthiad, hergydiad,
Jostling, } ysgytiad, hyrddiad, gwasgiad; rhuthriad yn erbyn; gwth, ymwth, ymhwrdd.

Justly, *ad.* yn gyfiawn, yn iawn, yn uniawn, yn union, yn gywir, yn gymhwys, yn iawnweddog, yn iawndeg, yn ddyledus, yn gyfreithlawn, o gyfiawnder, iawn, yn deg, yn wir, yn briodol.

Justness, *s.* cyfiawnder, cyfiawnedd, unionder, uniondra, uniondeb, iawnder; cymhwysder, rhesymoldeb, priodoldeb, cywirdeb, cywiredd.

Jut, *v. n.* (Ff. *jet*; It. *getto*) sefyll, saethu, ymestyn, pwyso, chwyddo, gogwyddo, taflu, ymdaflu, ysgwyddo, *neu* ymddibynu allan *neu* yn mlaen; corbelu, corbedu, tyddfu, ysgythu, crogi drosodd, prwyso, ysgwyddo, gorysgwyddo; taro i maes.

Jutting out—yn sefyll allan.

Jut, *s.* corbed, corbal, twddf, twdd, gorysgwydd, prwysg, prwys; ymestyniad, ysgwyddiad, *neu* daflad allan.

Jut-window—ffenestr dwddf, ffenestr gorbed; ffenestr à fo nes allan na rhanau ereill adail.

Jutty, *v. n.*=*Jut*, *v. n.*

Jutty, } *s.* (o *jut* neu *jet*) corbed, corbal, twddf,
Jetty, } twdd, tyddfiad, gorysgwydd, ysgwrn,
Jettee, } prwys, prwysg; ysgwydd, ysgwyddiad, *neu* orysgwydd mewn adail; adeildwdd, adeildwddf; y rhan o adail à fo nes allan na'r rhanau ereill; mordwdd, mordwddf, morfur.

Juvenescence, *s.* (Ll. *juvenesco*) mynediad *neu* dyfiad yn ieuanc; ieuangeiddiad, mabineiddiad.

Juvenescent, *a.* yn dyfod *neu* fyned yn ieuanc; ieuangaidd; mabineiddiol.

Juvenile, *a.* (Ll. *juvenilis*) ieuanc, ifanc, iefanc, ieuangaidd, ieuengaidd, mebin, mabin, mabinog, mabol, mebinaidd, mebain, mebinol, bachgenaidd; à wnaed gàn un yn ei ieuenctyd; à berthyn i ieuenctyd.

Juvenile games—mabolgampau.

The ten juvenile games—y deg mabolgamp.

Juvenile poems — mabolgerddi, mabolganau, awengerddi ieuenctyd: *sing.* mabolgerdd, mabolgan.

Juvenile productions—cynnyrch ieuenctyd, cynnyrchion ieuenctyd, mabol gynnyrch; mabinolion, mebinolion.

Juvenileness, } *s.* (Ll. *juvenilitas*) ieuenctyd,
Juvenility, } ieuangeiddrwydd, ieuanerwydd, ifanerwydd, mebaint, mabinogrwydd, mebinoldeb, mabinogi; ansawdd ieuenctyd; nwyfiant, bywiogrwydd, yni.

Juvenilities — mabinogion, mabinolion, mebinolion.

Juventate,† *s.* (Ll. *juventas*) ieuenctyd.

Juxtaposited, *a.* (Ll. *juxta*, a *posited*) à osodwyd yn agos, yn gyfagos, *neu* ger llaw; cyfagos, agos, wng; cyferbyniog, cyferbyniol.

Juxtaposition, *s.* (Ll. *juxta*, a *position*) gerosodiad, gergyflead, cydosodiad, cydgyflead, cyfagos osodiad, agos gyflead, cyflead cyfagos, gosodiad yn agos; cyfagosrwydd, agosrwydd, cyfylosod; cyferbyniad.

K.

Kaaling, *s.* adar drudwy China.
Kabboe, *s.* pysgodyn llwyd heb gen iddo.
Kakodule, *s.* (Gr. *cacos* ac *odōdē*) drewsawd.
Kakodylic Acid, *s.* sur drewsodig, sur drewsawd.
Kakoxene, *s.* (Gr. *cacos* ac *oxus*) drygoethem, casoethem=delidfaen à geir yn haiarnfaen Sbirow, yn Bohemia.
Kale, *s.* (Ll. *caulis;* Al. *kohl;* C. *cawl*) ysgedd; bresych, cawl.
Sea kale—ysgedd arfor, morfresych, bresych arfor, cawl y graig, cawl y môr, morgawl, llyrgawl, llyrfresych.
Kaleidoscope, *s.* (Gr. *calos, eidos,* a *scopeō*) teleidwelyr, cainwelyr, brithiadyr=math o dremofferyn, o ddyfais Syr Dafydd Brewster.
Kalendar, *s.* (Ll. *kalendarium*) calaniadur, calanur; blwyddiadur, blwyddlyfr, amseroni, almynag; coflyfr; cofres.
Kalenders, *s. pl.* (oddi wrth un *Calenderi*) Calenderiaid=math o fonachod yn Persia ac amherodraeth Twrci.
Kali, *s.* (Ar.) llyrlys, gwymon, morwyg, gwyg y môr, gwyglys, dylusg y môr, gwydr-wymon; gwygnur.
Salsola kali—helys, helys ysbigog.
Kalif, *s.*=*Calif, &c.*
Kaliform, *a.* (*kali* a *form*) llyrlysaidd, morwygaidd, gwymonaidd; ar ddull helys ysbigog.
Kaloyers, *s. pl.*=*Caloyers, Calogeri.*
Kamsin, *s.* Camsin=deheuwynt poeth, sych, cyffredin yn yr Aifft ac yn niffaethfaoedd Affrica.
Kam,† *a.* (C.) cam, crwca, crwm.
Kamptolite, *s.* (Gr. *camptō* a *lithos*) twythsarn.
Kan, } *s.* (Mongolaeg, neu Dyrcaeg) llywodr-
Kann, } aethwr, llywiawdwr, penaeth, penad-
Khan, } ur, tywysog: yn Persia, llywodraethwr talaeth: yn mhlith y Tartariaid, brenin, teyrn, penadur, tywysog: Can, Chan.
Kangaroo, *s.* (gair brodorol) Cangarŵ=math o dethogion bolgodog, priodol i Awstralia.
Kaolin, *s.* (Chineeg) Caolin=math o bridd neu glai o'r hwn y gwna y Dwyreiniaid eu priddlestri.
Kapas, *s.* cotwm (yn yr India Ddwyreiniol).
Karagane, *s.* Caragan=math o lwynog llwyd à geir yn Rwsia.
Karpholite, *s.* (Gr. *carphos* a *lithos*) gwellitfaen, crychfaen.
Karroos, *s. pl.* gwastadoedd, gwastattiroedd.
Kata, *s.* grugiar Syria.
Kaw, *v. n.* (o'r sain; S. *ceo*) crawcian, crawcio, cawcio, crēu, cogor.
Kaw, *s.* cre, cogor, crawc.
Kawn, } *s.* (gair Dwyreiniol) gwestty, gwestfa,
Khan, } tafarn, lletty cyffredin.
Kawrie-pine, } *s.* math o binwydd perthynol i
Cowdie-pine, } Sealand Newydd.
Kayle, *s.* (Ff. *quille;* C. *ceilys;* Al. *kegel*) ceilysyn; chware ceilys: *pl.* ceilys.
Keck, *v. n.* (o'r sain; Al. *kōken*) hachio, corndagu, cryndagu, sychgyfogi; bod ar chwydu; bod yn barod i gyfogi; bod à gwrthwyneb arno; bod cylla un yn codi, yn cwnu, neu yn ymchwelyd yn erbyn peth; cyfogi, chwydu, hochi; cecian.
Keck, *s.* corndag, cryndag, cyfog, chwyd, sychgyfog, cyfog gwag.
Keckle, *v. a.* (Al. *kugeln*) bancawio neu amgortio rhaff angor; amrwymo rhaff angor à hen gordyn rhag ei threulio.
To keckle a cable=*Keckle.*
Kecksy, *s.* (C. *cecys;* Ff. *ciguë*) cecys, cegid, cegyr; cecys sychion, callodr, sych gallodr, sych gallod.
Kecksy, *a.* cecysaidd, cegidaidd, callodraidd.
Kecksy, *s.* teyrnialen Indiaidd.
Kedge, *s.* (tras, efallai, i *cog,* a *keg;* Is. *kaghe,* yn ol *Johnson*) llusgangor, angor llusgo, angor llusg, angoryn, angor bychan.
Kedge, *v. a.* llusgo; llusgo yn erbyn y dwr a'r gwynt; arwain, llusgo, neu dynu llong.
Kedge, } *a.* bywiog, heini, gweisgi.
Kedgy, }
Kedger, *s.*=*Kedge.*
Kedlack, *s.* cadafarth, cedw gwyllt, cedw yr yd.
Kee,† *s. pl.* (lluosog o *cow*) buchod, gwartheg.
Keeck,† *s.* talp, clamp, crug.
Keel, *s.* (S. *cele;* Al. ac Is. *kiel;* Ff. *quille*) cilbren, trumbren llong, trumwydd llong, trum llong, cil llong, trumbren gwaelod llong; cilyn; glo-lestr arferedig ar y Tein.
On an even keel—yn wastad, yn gydwastad, yn llorwedd, ar orwedd.
Keel, *v. a.* morio, mordwyo; aredig à'r cilbren; dangos y gwaelod; troi y gwaelod i fyny; dangos y trumbren.
Keel,† *v. a.* (S. *cælan*) oeri.
To keel the pot—coethi y crochan; diewynu y crochan; diboethi y crochan.
Keelage, *s.* toll am ddyfod à llong i borthladd; toll porthladd.
Keeled, *a.* trumwyddog, trumwyddaidd, trumwyddain.
Keeler, } *s.* ysgraffwr, badwr.
Keelman, }
Keeler, *s.* ciler, cerwyn, twba, twba bas.
Keelfat, *s.* (*keel* a *fat*) oeriadyr, twba oeri, llestr oeri, mit, twba breci, ciler freci.
Keelhaul, } *v. a.* (*keel* a *haul;* Is. *kielhaalen*)
Keelhale, } llusgo neu dynu dàn y cilbren; llusgo neu dynu dàn waelod llong; llusgo neu dynu dàn y trumwydd; tynu drwy y tònau.

Keeling, *s.* cilbysg=math o benfras bychan.
Keelson, *s.* argilbren, ardrumwydd; y pren nesaf at drumbren llong.
Keen, *a.* (S. *cene;* Al. *kühn;* Is. *koen*) llym, awchlym, awchus, craff, craffus, miniog, minllym, llymdost, tostlym, tost, pigog, pigoglym, llyminog; awyddus, angerddol, poethlym; gwancus; surlym, llymsur, egr; treiddiol, trywanol, yn brathu, yn cnoi; teneulym; gerwin; synwyrlym, synwyrol, cyfrwys, cyfrwysgall, ystrywus: *f.* llem.
Keen knife—cyllell lem.
Keen wind—gwynt llym, llymdost, tostlym, pigoglym, *neu* awchus; gwynt yn blingo y ffordd y cerddo; gwynt oer anoddef; gwynt oerllyd tost; gwynt duoer; llymwynt.
Having a keen appetite — awchus *neu* awchlym at fwyd; llym ei awch at fwyd; awyddus i fwyd; llyminog.
To eat with a keen appetite—bwyta yn awchus; bwyta yn llyminog; bwyta yn awchlym; bwyta gydag awchlymder.
As keen as a razor—cyn llymed a'r ellyn.
As keen as mustard—cyn llymed a'r nodwydd ddur.
Very keen—tra llym, trallym, gorllym, llym iawn, llym dros ben.
Keen, *v. a.* awchlymu, llymhau, awchu.
Keen-eyed, *a.* llygadgraff, llygadlym, llygadfain; craff ei lygad; craff ei olwg; craff ei olygon; tremyngar.
Keenness, *s.* llymder, llymedd, llymdra, awchlymder, awchlymdra, awchlymedd, awchlymrwydd, awchusrwydd, awch, afwch, llyminogrwydd; craffder, craffineb, craffusrwydd; llymdoster, llymdostedd, llymdostrwydd, llymdoster, pigogrwydd; gerwindeb, gerwinder; llymsurni, surni; gorawydd.
Keenness of appetite — awch at fwyd; awydd *neu* addug i fwyd; llym chwant am beth i'w fwyta; llymder cylla; llymder chwant at fwyd; gwanc.
Keen-witted, *a.* synwyrlym, llymddoeth, synwyrgraff, llymgall, craff, craffus, ffraethlym, synwyrgall; llym *neu* graff ei synwyr; parod ei synwyr; â synwyr parod iddo.
Keep, *v.* (S. *cepan*) cadw; achadw, dàl, dala, cynnal; gwarchadw, gwarchad, gwarched, gwarchodi, gwarchod; ymgadw; areilio, edrych ar ol, gwylio, gwylied; porthi, magu, meithrin; aros, para, parhau; trigo.
To keep anger—cadw digofaint, dàl digofaint, dàl llid.
To keep back—cadw yn ol; dàl yn ol; attal, ffrwyno, hybu; sefyll *neu* aros yn ol.
To keep one's bed—cadw y gwely; cadw ei wely; cadw ei gwely; bod yn orweiddiog.
To keep close—celu, argelu, dirgelu; cadw yn ddirgel; cadw yn nghudd; cadw dàn gel; tewi â son; bod heb yngan dim; cadw yn agos; cadw yn ddystaw.
To keep within compass—cadw o fewn mesur; cadw o fewn terfynau; bod yn gymmedrol.
To keep one's countenance—cadw ei liw; bod heb smliwio *neu* ddrygliwio; bod heb newid lliwiau; bod yn dawel a digyffro; ymgadw rhag gwenu, chwerthin, *neu* wrido.
Keep your countenance — na wridwch; peidiwch â gwrido; peidiwch â newid lliwiau.
To keep company with—cyfeillachu â, cyfeillio âg, ymgyfeillio âg, ymgymdeithasu â, cymdeithasu â, cyfrinachu â; cadw *neu* gynnal cyfeillach â; bod yn gyfaill i; cymdeithio â, cydymdeithio â, cysymdeithio âg; myned gyda, cytteithio â, cyttrodio â; hebrwng, hebrynga, canymdöi; ymwasgu â; cydymgymmysgu âg, ymuno âg, ymgysylltu â.
To keep down—cadw tanodd; dàl tanodd; cadw i lawr; cyfarsengu, cyfarsangu.
To keep a feast — cadw gwledd, cynnal gwledd, cynnal cyfeddach.
To keep an eye over *or* upon—cadw llygad ar; cadw golwg ar; bod â'i lygad ar; llygadu ar; taflu llygad *neu* olwg ar; dàl sylw ar; gwylied ar, gwylio ar.
To keep fair with one—cadw heddwch *neu* degwch âg un; bod yn heddychol, yn heddychlawn, *neu* yn ddïymryson âg un.
To keep fast by—glynu wrth, ymlynu wrth; aros gyda; dylyn; dàl yn dyn gyda.
To keep one's ground—cadw ei dir, ei le, ei orsaf, *neu* ei sefyllfa; dàl ei dir; sefyll ar ei dalwrn; dàl ati.
To keep house—cadw ty, cynnal ty; cadw ei dy; gwarchod *neu* aros gartref.
To keep in—dàl i mewn; cadw i mewn; attal; ffrwyno; rheoli, llywodraethu; celu, cuddio, argelu, dirgelu; cadw dàn gel.
Keep in your reins—deliwch eich ffrwyn yn dyn; cedwch eich ffrwyn yn dyn.
To keep from—cadw rhag, rhwystro i, nadael, dyor i; ymgadw rhag, ymgadw oddi wrth, ymattal rhag, ymattal oddi wrth, ymbeidio â; gwared rhag.
To keep off—cadw ymaith, cadw draw; gwthio *neu* yru ymaith; cilgwthio.
Keep off—saf hwnt, saf yna, cadw draw.
To keep open house—cadw ostri; cadw ty agored.
To keep out of sight—cadw allan o olwg; cadw allan o'r golwg; ciliaw o olwg; ciliaw o'r golwg; ymgiliaw o'r golwg; ymguddio, ymddirgelu; ymgadw dàn gudd *neu* gel.
To keep on—myned yn mlaen; myned yn y blaen; myned rhagddo; cadw arni, dàl arni, cadw yn mlaen; para i fyned.
To keep promise—cadw ei air; bod gystal a'i air; cwblhau ei air; cwblhau ei addewid; cywiro ei addewid; cadw ei addewid.
To keep silence—tewi, tewi â son, dystewi, bod yn ddystaw, cynnhewi, gostegu, rhoi gosteg; bod heb yngan gair; cadw *neu* gynnal gosteg ar y maes; cadw cyfrinach.
To keep still—cadw yn dawel, yn llonydd, *neu* yn ddystaw; glynu yn; attal; parhau.
To keep in store—cadw erbyn yr amser â ddel; rhoi i gadw; rhoi yn ngbadw; ystorio, trysori.
To keep to—ymgadw at, glynu wrth, cadw at.
To keep to one's self—cadw iddo ei hun.
To keep touch†=*To keep promise.*

To keep under—cadw tanodd, cadw dàn llaw, cadw dàn lywodraeth; ffrwyno; meistroli; cadw dàn; cadw yn isel, yn iselwedd, *neu* yn isel ei wedd; cadw dàn wab; cospi.

To keep up—cynnal; dàl *neu* gadw i fyny; attegu, arddala; dàl *neu* gadw ar ei draed.

To keep watch and ward—gwylied, gwylio, cadw gwyliadwriaeth, cadw gwylfa; cadw gwyliadwriaeth nosol; gwarchod, gwarchadw.

To keep within bounds—cadw o fewn terfynau; cadw rhag myned dros y llestri; attal, cyfattal, ffrwyno, rhagod, rhwystro.

To keep a school—cadw ysgol; cynnal ysgol.

To keep a term—cadw tymmor; cadw term; aros tymmor mewn prifysgol.

Kept mistress—gordderch, gordderchwraig, gordderchfun, gordderches, cymmones, cyffoden, gwraig gadw, benyw gadw, putain gadw.

In the keeping of them—o'u cadw; yn eu cadw; wrth eu cadw.

That may be kept—cadwadwy; à ellir ei gadw.

Not kept—anghadwedig; eg na chadwyd.

Keep, *s.* cadwraeth, ceidwadaeth, cadw, cadwyaeth, cadwad, cedwid; cyflwr, ansawdd, pwynt; gwarchad, gwarchadw, gwarcheidiaeth, gwarchodaeth; diogelfa, cadarnfa, cadarnfan, gwarch, cedwidfa.

The keep of a castle—gwarch, diogelfa, cadarnfa, cadarnfan, *neu* gedwidfa castell; y ddaiargell.

In good keep — mewn cadwraeth dda, mewn pwynt da.

Keeper, *s.* ceidwad, cedwidydd, ceidwedydd, gwarcheidwad, gorcheidwad, gwarchodwr, golygwr, gwyliwr; diffynwr: *f.* ceidwades, cedwides, cedwidyddes.

Lord keeper—pensel, yr arglwydd bensel, arglwydd y bensel, ceidwad y sel fawr, yr arglwydd geidwad.

Keeper of the great seal—ceidwad y sel fawr; ceidwad y sel lydan.

Keeper of the privy seal—ceidwad y sel fach; ceidwad y sel ddirgel; arglwydd y gyfrinsel; ceidwad y gyfrinsel.

Keeper of the king's conscience—ceidwad cydwybod y brenin; yr arglwydd ganghellydd.

Keeper of the prison—ceidwad y carchar.

Keepership, *s.* ceidwadaeth, cedwidyddiaeth; swydd ceidwad.

Keeping, *s.* cadwraeth, cadwad, ceidwadaeth, cadwyaeth, cadweidiaeth, cadwedigaeth, cadwaeth, cedwid, gwarchadw, gwarchad, gwarchod, gwarcheidiaeth, gwarchodaeth, gwarchodiad; cadw; ebran, gogor; cyssondeb, cyssonder, cydweddiad, cydymffurfiad.

To be in keeping with—bod yn gysson à; cyfiadd; cydweddu à; bod yn cytuno, yn cyngweddu, yn cyttaro, *neu* yn cyfiadd à.

A keeping down—cyfarsangiad, cyfarsengiad; cadw i lawr.

Keeping-room, *s.* ystafell gadw; parlawr (yn Lloegr Newydd).

Keepsake, *s.* (*keep* a *sake*) cofrodd; crair, creirged; arwydd cyfeillach.

By way of keepsake—yn gofrodd; i'w gadw er mwyn y sawl a'i rhoes; i'w gadw er cof am à'i rhoddodd; yn arwydd o gyfeillach y neb a'i rhoes.

Keeve, *s.* (Ff. *cuve*) cerwyn; twba, brecigafn, cafn breci, twba darllaw; twba golchi.

Keeve, *v. a.* gosod mewn twba; ilio mewn brecigafn; dymchwel cart, diwel cart, diwelu cart, diwelu trol, troi cart.

Keffekil, *s.* y gareg y gwneir pibau Twrci o honi.

Keg, *s.* (Ff. *caque*) barilan, barilyn, baril.

Kell, *s.* (Ff. *quille*) ceilysyn: *pl.* ceilys.

Kell, *s.* (Ll. *caula*) bolweren, gweren fol, gweren y bol; llèn, gorchudd, *neu* rwyden yr ymysgar; elindys, chwileryn.

Kelk, *v. a.* dygaboli, rhoi maeddgen i.

Kelk, *s.* (Ll. *calculus?*) ergyd; ceryg mawrion.

Kelp, *s.* (Ar. a Per.) gwymon, gwyg y môr, morwyg; lludwymon, gwygludw.

Kelson, *s.*=*Keelson.*

Kelter, *s.* (D. *kilter*) trefn, parodrwydd.

He is not in kelter—nid yw barod; nid yw mewn trefn.

Kemb,† *v. a.* (S. *comban*)=*Comb.*

Kemelin,† *s.* (Gr. *keimêlion?*) twba, brecigafn, cerwyn.

Ken, *v.* (S. *cunnan;* Al. *kennen;* C. *cenio*) canfod, gweled, cenio, ceinio, selu; gwybod, dirnad, ymwybod, adnabod, deall.

Ken, *s.* golwg, trem, tremyn, tremynt; hyd golwg; arswl.

Within ken—o fewn golwg; o hyd golwg; oddi fewn i olwg; oddi fewn i hyd *neu* gyrhaedd golwg; mewn golwg.

Kendal-Green, *s.* gwyrdd Cyndal, gwyrdd Caer Gyndal=math o frethyn à wneir yn Cyndal, yn Westmorland.

Kennel, *s.* (Ff. *chenil;* It. *canile;* o'r Ll. *canis*, ci) cyndy, ty cwn, ty y cwn, cynllwst, cynhordy, llwst, cwb ci, gwâl ci, gwâl y cwn, crowyn, pres y cwn, cynel; helgor, erchwys, cnud o fytheuaid, côr o fytheuaid, y côr bytheuaid, y côr hely, cnud o gwn hela; cyrchfa, cyrchfan, ymgyrchfa, twll, ceudwll, ffau.

Kennel, *s.* (It. *canale;* Ff. *canal*) gwehynffos, canolffos, lleidffos, ffos heol, ffos y budron, rhewyn, canawl, canol; sybwll, lleidbwll.

Kennel, *v.* llettya, gorwedd, aros, trigo, bod; cadw mewn cynllwst, cau mewn cyndy.

Kenning, *s.* golwg, golygiad, tremiant, trem, tremynt.

Kentle, *s.* (C. *cant;* Ll. *centum*) canpwys, càn pwys.

Kentledge, *s.* hychod haiarn à roir yn falasarn.

Keosk, *s.* (Tyrc.) hafdy Tyrcaidd; pilerdy, pabell.

Keraphonite, *s.* (Gr. *ceras* a *phônê*) clywadyr, clywgorn, corn clyw.

Kerasine, *a.* (Gr. *ceras*) cornaidd, fel corn.

Kerate, *s.* (Gr. *ceras*) cornfwn.

Keratome, *s.* (Gr. *ceras* a *temnô*) trychgorn=offeryn llawfeddygol.

Keratophite, *s.* (Gr. *ceras* a *phuton*) cornlysfil.

Kerb-plate, *s.* (Ff. *courber*) crymlafn, plyglafn, crymblad.

Kerb-roof, } *s.* crymglwyd, plygnen, crom-
Kirb-roof, } nen.

Kerb-stone, } *s.* ymylfaen, minfaen, asfaen;
Kirb-stone, } maen yn ymyl llwybr.

Kerchief, *s.* (byrhad o *coverchief;* Ff. *couvrechef*) penwisg, gwisg pen, gorchudd pen, penllian; moled, neisiad, cadach, cedaflen.

Kerchiefed, } *a.* gwisgedig, gorchuddiedig;
Kerchieft, } cycyllog, penwisgog.
Kerf, *s.* (S. *cyrf, cearfan;* Al. *kerb*) trwch llif, trwch.
Kermes, *s.* (Ar.) trychfil y prinwydd, coch-rilyn.
Kermes oak—prinwydden; *pl.* prinwydd.
Kermes mineral—graddelfaen, delidfaen eurgoch, eurgochfwn.
Kern, *s.* (S. *cwyrn, cweorn;* Is. *kweern;* D. *qvern;* Sw. *qvarn*) breuan, llawfelin, melin law;† buddai gorddi.
Kern, *s.* (Gael. a Gw. *ceatharn, ceatharnach;* cyttras â'r C. *cadarn*) milwr traed Gwyddelig, pedfilwr Gwyddelig, un o beddyd arfysgafn Gwerddon; crwydryn, gwibiad, gwilliad, seguryn, gwladeiddyn.
Kern, *v. n.* (Al. ac It.) caledu, ymgaledu, myned yn galed, gronynu, graianu, ymronynu, chwarenu.
Kern-baby, *s.* (*corn* a *baby*) baban medel; caseg fedi.
Kernel, *s.* (S. *cyrnel;* Al. ac Is. *kern;* Ff. *cerneau*) cnewyllyn, cerien; bywyn; chwaren, chweryn, cilchweryn, mesen; gronyn: *pl.* cnewyll, ceri.
Kernels (in architecture)—muragion, muragorion, murdyllau, tyllau saethu.
Full of kernels—cnewyllog, llawn cnewyll.
Without kernels, } dignewyll.
That has no kernels, }
To take out the kernels—dignewyllio, dignewyllu.
Kernel, *v. n.* cnewyllu, cnewyllio; myned, addfedu, *neu* galedu yn gnewyll.
Kernelled, *a.* cnewyllog.
Kernelly, *a.* cnewyllaidd, cnewyllog, llawn cnewyll.
Kersey, *s.* (Is. *kerzaai;* Ff. *cariset*) carsi, cersi, brethyn caerog=math ar frethyn garw caerog, à wneir yn benaf yn Nghaint a Dyfnaint.
Kersey-woven cloth—brethyn caerog.
Kerseymere, *s.* (o *Cashmere*, yn Asia) Carsimêr =math o ddefnydd teneu, à wneir o'r gwlan tecaf.
Kerve,† *v. a.* (S. *caerfan*) cerfio, ysgythru.
Kerver,† *s.* cerfiwr, cerfiedydd, ysgythrydd.
Kesar,† *s.* (o *Cesar* neu *Cæsar*) ymherawdwr, amherawdwr.
Kesari, *s.* math ar ydbys (yn yr India Ddwyreiniol).
Keslop, *s.* caul, ceuled, cywer, cywer llaeth, cywerdeb.
Kestrel, } *s.* (Ff. *cresserelle, crécerelle*) cudyll,
Castrel, } cudyll y gwynt, cudyll coch, cudyll
Casteril, } coesfelyn, cenlly goch.
Ketch, *s.* (Ff. *quaiche;* Al. ac Is. *kits*) badlong, llongan ddau hwylbren.
Bomb-ketch—llosglong, llosglongan, llosbelfad, llosbel-long, llong losgbel.
Jack Ketch—dïenyddwr cyffredin, dïenyddwr, crogwr, crogydd.
Ketchup, *s.* ffyngwy=sibr neu flasiyn à geir o ffwng, neu fwyd y barcud.
Kettle, *s.* (S. *cetl, cetel;* Is. *ketel*) callor, crochan, calloryn, crochenyn, peiryn.
A little kettle—calloryn, crochenyn, peiryn, callor bychan.
Kettle (among the Dutch)—magnelfa.
Kettle (among the Tartars)—cydrawd; teulu.
Kettle-drum, *s.* tabwrdd pres, pres-dabwrdd, tabwrdd pres (ar wedd callor).
Kettle-drummer, *s.* tabyrddwr pres, pres-dabyrddwr.
Kettlepins, *s. pl.* ceilys, nawpin chware, rholbrenau chware: *sing.* ceilysyn.
To play at kettlepins—chwareu ceilys, chware nawpin, chware bwl a cheilys, taflu bwl a cheilys.
Keuper, *s.* (Al.) rhan uchaf y tywodfaen coch newydd.
Kevel, *s.* rhagodbren: math o afrewig.
Kex, *s.* (C. *cecys;* Ff. *ciquë*) cecys, cegid, cegyr; cecys sychion, sych gallodr, sych gallod.
Key, *s.* (S. *cæg*) allwedd, allwydd, agoriad, egoriad; cywair, allwedd cerdd; ebill; cerdd; cyweirgorn, cyweirsain, cyweirnod; iselgraig; clofaen; braich hadgib onen; llettem.
Key (in music)—cywair, allwedd cerdd; cyweirgorn, cyweirdant; cyweirsain.
Key-note—cyweirsain, cyweirnod, cyweirdant.
Minor key—is gywair, is-gywair, gogywair.
Major key—uch gywair, uch-gywair, brein-iol gywair.
Flat key—lleddf gywair, cywair lleddf, trymgywair.
Sharp key—cras gywair, llon gywair.
Mixed key—bragod-gywair, cywair cymysg.
Key-string—cyweirdant; *pl.* cyweirdannau.
On that key—ar y cywair hwnw.
Key of a harpsichord—allwedd telgord, cyweirgorn telgord, ebill telgord.
Tuning key—cyweirgorn; *pl.* cyweirgyrn.
Key-bit—pill clo, ebill clo, y pill.
The hole in the key that receives the key-bit—twll y pill, twll yr ebill.
Key-clog—cyff allwedd, cyff allweddau.
Master-key—prif-allwedd, prif-allwydd, allwedd pob clo, prif-agoriad, gorallwedd.
Key of a floor—clo llawr; yr astell à osodir olaf i lawr.
To be under lock and key—bod dàn glo; bod dàn glo ac allwedd.
Ashen keys—allwyddau Mair, allweddau Mair.
Key, *s.* (Ff. *quai;* Al. *kai;* Gw. *ceigh;* Llyd. *qae*) porthfa, llwythfa, glanfa, porthdwyn, llongborth.
Keyage, *s.* toll porthfa, arian porthfa, porthdal.
Key-board, *s.* cyweirgyrn; ebillfwrdd, pillfwrdd.
Keycold, *a.* difywyd.
Keyed, *a.* allweddog, allwyddog; âg allweddau iddo; mewn cywair, yn gywair, cyweiriedig, cyweiriog.
Keyed instruments—offer cywair, offer cyweirgyrn, offer cyweirdannau, offer cyweiriog, offer allweddog, offer ebilliog; offer âg allweddau *neu* ebillion iddynt.
Keyhole, *s.* twll clo.
The keyhole—twll y clo.
Keyhole saw—llif tyllau cloion.
Key-keeper, *s.* allweddor, allwyddor, allwyddwr, ceidwad yr allweddau, agoriawdr: *f.* allweddores, allwyddores.
Keystone, *s.* maen clo, gareg glo, careg clo, clofaen.

Key-way, *s.* allweddle, allweddfa; mortais allwedd *neu* lettem.
Khalif, *s.*=*Calif.*
Khalsa, *s.* tiroedd y llywodraeth, pentref y goron (yn yr India Ddwyreiniol).
Khan, } *s.* (Mongolaeg, neu Dyrcaeg) llywodr-
Kan, } aethwr, llywiawdwr, penaeth, pen-
Kaun, } adur, tywysog: yn Persia, llywodraethwr talaeth: yn mhlith y Tartariaid, brenin, teyrn, penadur, tywysog: Can, Chan.
Khan, } *s.* gwestty, gwestfa, tafarn, lletty
Khawn, } cyffredin.
Khanate, *s.* talaeth *neu* lywodraeth y Can.
Khavi Nimok, *s.* math o hal Glauber anmhur (yn yr India Ddwyreiniol).
Khas, *a.* priodol, priod, anghyhoedd=gair â gymhwysir yn yr India Ddwyreinol at gyllidau â gesglir yn ddigyfrwng gan y llywodraeth, heb gynnorthwy y Semindariaid.
Khelant, *s.* urddwisg â'r hon y gosodir urddas neu anrhydedd ar un gan dywysogion Asia.
Khotbah, *s.* gweddi nodedig o eiddo y Mahometiaid.
Kibble, *s.* celwrn haiarn.
Kibe, *s.* (C. *cibi?* D. *kiebe?* Per. *cafidan?*) cibwst, cibi, y gibi, malerth, maleithr, malaith, malldorch, (*pl.* melldyrch), teryg ar sodlau, ysbelwi sodlau, llosg eira, llech eira, penddiged gosi.
Kibed, *a.* cibïog, maleithrog, malerthog, malcithiog; â'r gibi arno.
Kiby, *a.* cibïaidd, malerthaidd, maleithraidd.
Kick, *s.* (C. *cic*, yn ol *Webster;* Al. *kauchen*, Ll. *calco*, yn ol *Johnson;* Gw. *cich*, gradd, gris) troediad, ergyd â throed, ergyd â'r sawdl, cic; gwing.
Kick, *v.* troedio, cicio, taro â throed, taro â'r sawdl; gwingo, taflu, tindaflu.
To kick against—gwingo yn erbyn.
To kick at—gwingo wrth; gwingo yn erbyn; sathru.
To kick and cuff—troedio a dyrnodio; ymladd â thraed a dwylaw; lladd gwaed â'i ddwylaw ac â'i draed.
To kick up one's heels—disodli, diwadnu, didroedio; codi sodlau *neu* wadnau un; dymchwelyd; bwrw i lawr; sodli, gwadnu; bachellu.
He kicked up his heels, } efe a gollodd ei
He kicked up, } sodlau; efe a fu farw.
Kicker, *s.* troediwr, sathrwr, cicwr; gwingwr.
Kicking, *s.* troediad, ciciad; sathriad; gwingiad, gwing.
A kicking horse—march gwingog, ceffyl gwingog.
Kickshaw, *s.* (llygriad o'r Ff. *quelque chose*) rhywsaig, dysglaid ddïenw; dysglaid o felusfwyd dyeithredig; amryw ammeuthynion, amryw ddyeithr fwydydd hyfrydfias.
Kickshoe, *s.* (*kick* a *shoe*) dawnsiwr (mewn dirmyg); crychlamwr, llamsachwr, ystumiwr, ysgeintyn.
Kicksy-wicksey, *s.* (o *kick* a *wince*) dychymygair digrif a dirmygus am *wraig.*
Kid, *s.* (D. a Sw.; bychanig o *goat*) myn, myn gafr; giten, giden, gafren, gafran, llillen, cidysen, ffagod, ffagoden, cedysen: *pl.* mynod; cedys.
A young kid—mynyn: *f.* mynen: *s. c.* mynan.
A little she-kid—mynen.
A little he-kid—mynyn.
Kid-skin—croen myn, cen myn, myn-groen.
Kid-gloves—menyg o groen myn; menyg croen myn; menyg cen myn.
Kid-house—myndy, ty mynod, cut mynod.
Kid-leather—lledr myn, mynledr.
Kid, *v.* dyfod â myn, bwrw myn; llydnu; cidysu, cedysu, ffagodi, ffasgellu, gafrio.
Kid,† *v. a.* (S. *cythan*) dangos, dynoethi, hysbysu.
Kidder, *s.* (Sw. *kyta*) edwicwr, edwicydd.
Kiddle, *s.* cored, cored bysgota.
Kiddow, *s.* gwilym, gwylog, chwilog, moriar.
Kidling, *s.* (Sw.) mynyn, mynan, mynen, giden, giten, cidysen, myn ieuanc.
Kidnap, *v. a.* (Al. *kind*, a *nab* neu *knab*) lladrata plant, plantladrata; dynladrata, lladrata dynion.
Kidnapper, *s.* (o *kidnap;* Al. *kinderlieb*) lleidr plant, plantleidr, plantladratwr; lleidr dynion, dynleidr, lleidr gweision.
Kidnapping, *s.* plantladrad, lladrata plant; lladrad dynion, lladrata dynion, dynladrad.
Kidney, *s.* (lled ansicr: S. *kynne* a *neah*, yn ol tyb *Skinner;* o *quid*, *venter*, a *nigh*, yn ol dychymyg *Serenius*) aren, elwlen: math, rhyw: *pl.* arenau, elwl.
Kidneys of wheat—grawn gwenith (*Deut.* xxxii. 14).
They are men of the same kidney—dynion o'r un fath, naws, rhyw, rhywogaeth, tymmer, *neu* athrylith ydynt; adar o'r unlliw ydynt.
Kidney (in cant language)—gweinydd, gwas gweini.
Kidney-bean, *s.* ffäen ffreinig, ffäen Ffrengig: *pl.* ffa ffreinig.
Kidney-form, } *a.* arenaidd; ar lun aren *neu*
Kidney-shaped, } elwlen.
Kidney-shaped leaf—dalen lun aren; deilen lun aren; deilen ar lun aren *neu* elwlen; dalen arenaidd.
Kidney-vetch, *s.* plucan, plucen, meillionen felen.
Kidney-wort, *s.* tormaen arenddail, llysfenwy arenddail.
Kiffekill, } *s.* morfolwyn, morysgeifaen, mor-
Keffekill, } ewyn, clai Natolia.
Kilderkin, *s.* (Is. *kinderkin*) hanner baril, barilan, cintyr=18 galwyn, neu yr 8fed o fyddi.
Kill, *s.*=*Kiln.*
Kill, *v. a.* (Ff. *keelen*, *kwelen;* Al. *quellen;* S. *cwellan*) lladd, dïeneidio, dwyn bywyd, lladd celain; llofruddio, dyfetha, dïenyddio, dïenyddu.
To kill the wind—lladd y gwynt, gostegu y gwynt, tawelu y gwynt, gostwng y gwynt.
Easy to be killed—hyladd; hawdd ei ladd; hawdd i'w ladd; lladdadwy.
Not easy to be killed—anhyladd; anhawdd ei ladd, &c.
To kill outright—lladd yn farw; lladd yn gelain.
By these three was the third part of men killed—gan y tri hyn y llas *neu* y lladdwyd traian y dynion.
Killas, *s.* cleilech, creiglech Cernyw.
Killer, *s.* lladdwr, lleiddiad, lladdydd; llofrudd.
Killer of his brother — brawdleiddiad, brawdladdwr, brawdlofrudd, lleiddiad ei frawd, llofrudd ei frawd.

Killer of a man—dynleiddiad, dynladdwr, lleiddiad dyn, lladdwr dyn, llofrudd, llawrudd, un llofruddiog, lladdwr celain.
Killer of his father—tadleiddiad, tadladdwr, lleiddiad ei dad, lladdwr ei dad, tadlofrudd, llofrudd ei dad.
Killer of his mother—mamleiddiad, mamladdwr, mamlofrudd, &c.
Killer of his parents—lleiddiad rhieni, lleiddiad ei rieni, lleiddiad ei riaint, lladdwr ei rieni.

Killesse, *s.* (Ff. *coulisse*) rhigol, rhych, sylch, ffos, rhewyn.

Killenite, *s.* (o *Killeney*, yn Ngwerddon) delidfaen Cileney; delidfaen o liw lledwyrdd.

Killow, *s.* pridd dulas.

Kiln, *s.* (S. *cyln*; Ll. *culina*) odyn, cyl, cylyn.
Lime-kiln—odyn galch, cylyn calch.
Brick-kiln—odyn briddfeini, cylyn priddlechau.
Kiln-beam—marchbren odyn.
Kiln-cloth—carthen odyn, brethyn odyn, carthen rawn.
Kiln-pipe—piben odyn, pibell odyn.
Kiln-house—odyndy, ty odyn.
The kiln-house—ty yr odyn, yr odyndy.
Kiln-spars, } llymwydd odyn, prenau odyn,
Kiln-ribs, } prenau duon.

Kiln-dry, *v. a.* crasu ar odyn; crasu mewn odyn;

Kilogramme, } *s.* (Ff. *kilogramme*; o'r Gr.
Kilogram, } *chilioi* a *gramma*) milgram, cilogram=pwysi Ffrengig, o ddeutu 2 bwys a 3 wns cywirbwys, ac yn cynnwys 1000 *gram*; a phob *gram* yn 15·438 gronyn.

Kilolitre, } *s.* (Ff. *kilolitre*; o'r Gr. *chilioi* a *litra*)
Kiloliter, } militr, cilolitr=mesur Ffrengig, yn cynnwys mil o *litrau*, neu 220·09668 o alwyni.

Kilometre, } *s.* (Ff. *kilometre*; o'r Gr. *chilioi* a
Kilometer, } *metron*) milfydr, cilometr = hydfesur Ffrengig, yn nghylch 5-8 o'n milltir gyfreithiol ni, neu 1093⅔ o latheni.

Kilt, *s.* (Isl. *kellta*) peisdwyg, berbais, clunbais, brigattwyg, berbais brigant.

Kimbo, } *a.* (Celt. *cam*) cam, crwm, crwca,
Kimbow, } dolenog, dolystumiog.
With one's arms a kimbo—â'i ddwylaw yn mhen ei glun.

Kin, *s.* (S. *cyn*, *cynn*) perthynas, carennydd, tras, câr, cyfathrach, cystlwn, cystlynedd, cystlyned, ystle, cydwaed, cydryw, cenedl; ceraint, perthynasau, trasau.
Of kin—cydwaed, cyttras, cydgar, undras, cyttrasol, cystlynol, cydgenedl, cydgarennydd, cydryw, cydrywiol; o'r un gwaed; o'r un ty a thylwyth; cyttylwyth; yn perthyn, yn perthynu, yn deiryd.
Next of kin, } cyfnesaf, cyfnesafiad, nes-
Nearest of kin, } eifiad: *pl.* cyfneseifiaid.
Near of kin—agos o waed; yn perthyn yn agos.
He is no kin to me—nid yw e yn perthyn i mi.
We are not of kin—nid oes perthynas rhyngom; nid ydym yn perthyn.
One's near kin, } ei gyfnes-
One that is near of kin to one, } af ei hun; cyfnesaf ei gnawd.
The other is next kin to it—y mae y llall yn dra thebyg iddo; câr o'r agosaf iddo yw y llall; nid oes nemawr o wahaniaeth rhyngddynt.
Stifling is next kin to strangling, } brawd
Stifling is next of kin to strangling, } yw mygu i dagu; brawd mogi yw tagu.
The king is near of kin to us—câr agos i ni yw y brenin.
The man is near of kin unto us—agos i ni yw y gwr hwnw.
Kin and descent—ach ac edryd.

Kin, *a.* cydwaed, cyttras, cydgar, cydgarennydd, undras, cyttrasol, cystlynol, cydgenedl, cydryw, cydrywiol, cyfanian.

Kinate, *s.* (o'r Is. *kina*, sef *Cincona*) hal Sincona.

Kind, *s.* (Al. ac Is; S. *cyn*, *cynne*, *cind*) rhyw, rhywogaeth, rhywiogaeth, rhywiolaeth, math, bath, sut; ystlen, ysglen; cenedl, cenel, cenelryw; natur, anian.
Human kind—dynolryw, dynol ryw, y rhyw ddynol, yr hil ddynol.
Right kind—iawn ryw, iawnryw.
Of the right kind, } o'r iawnryw, iawnryw,
Of the true kind, } diledryw.
Of this kind—cyfryw; o'r fath yma, o'r rhywogaeth yma, o'r rhyw yma.
Of the same kind—unrhyw, unrhywiog, unrhywiol, unfath, o'r un rhywogaeth, o'r un rhyw, cydryw, gogydryw.
Of another kind—arallryw, allryw, allrywiol, allrywiog, amryfeilryw, gwahanrywiol.
Another kind of—amgen, annhebyg.
Of good kind—rhywiog; da ei ryw.
A kind of—math o, math ar.
In a kind of—mewn rhyw o; mewn math o; mewn dull o.
Out of kind—dirywiedig, diryw, dirywiog, dirywiol, lledrywiog, lledryw, dadrywiog.
To grow out of kind—dirywio, dadrywio, afrywio; myned yn ddirywiedig; tyfu yn lledrywiog.
Contrary kind—gwrthryw.
Particular kind—rhyw neilltuol, math benodol, parthryw.
Any kind—unrhyw, nebrhyw, neb rhyw.
Two kinds—deuryw, dau ryw, dau fath, deufath.
Of olives there are two kinds—o'r olewydd y mae dwy genedl; o'r olewydd y mae dau fath; deuryw olewydd y sydd; dau fath ar olewydd y sydd.
Of what kind—o ba ryw; o ba fath, &c.
You know what kind of man he is—gwyddoch pa fath ar ddyn yw efe; gwyddoch pa ryw fath ddyn yw efe.
He is another kind of man—y mae efe yn amgen gwr.
What kind of life do you lead?—pa fath ar fuchedd â arweiniwch.
See what kind of men they are—gwelwch pa fath ddynion ydynt; gwelwch pa ryw fath ddynion ydynt; gwelwch pa fath ar ddynion ydynt.
In a kind of banter—o wawd, o watwar; mewn math ar watwar.
It is a kind of silent language—math ar iaith ddystaw ydyw; math o iaith ddystaw ydyw; rhyw iaith ddystaw ydyw.
After his kind—yn ei ryw.
Instruments of every kind of service—llestri pob math ar wasanaeth.
That we should be a kind of first-fruits of his creatures—fel y byddem ryw flaenffrwyth o'i greaduriaid ef.

Sellers of all kind of ware—gwerthwyr pob peth gwerthadwy.
Trees of all kind of fruits—prenau o bob ffrwyth; prenau o bob math ar ffrwythau.
It gathered of every kind—casglodd o bob rhyw beth.
It is in his kind to—rhyw yw iddo.
The multitude of all kind of riches—amldra pob golud (*Esec.* xxvii. 12).

Kind, *a.* (o *kind*, *s.* cymharer y C. *rhyw* a *rhywiog*; C. a Llyd. *cuz*, yn ol *Webster*; S. *cynne*, yn ol *Johnson*) mwyn, mwynaidd, caruaidd, caredig, caredigol, rhywiog, rhywiogaidd, hynaws, mwynlan, cymmwynasgar, cyweithas, tirion, rhadlawn, da, daionus, mad, mwyneddus, cariadus; dïolchgar; groesawgar, digilwg, cu, cynmaws, hyfwyn, cu, cun, cuol.
A kind man—dyn mwyn, &c.; mwynddyn, mwynwr.
A kind woman—dyn fwyn, dynes fwyn, benyw fwynaidd, &c; mwynen.
Extremely kind—tra mwyn, gorfwyn, gordirion, tra thirion, mwyn dros ben.
Be kind enough—da chwi; byddweh gystal, byddweh garediced.
If you will be so kind—os gwelwch fod yn dda; os gwelwch yn dda; os byddweh gystal *nes* garediced; os byddweh cyn fwyned; os byddweh mòr fwyn.

Kinded,† *a.* (gwel *kin*) cenedledig.

Kind-hearted, *a.* tyner-galon, calon-dyner, tynernwyf; tyner ei galon; hynaws, tirion, mwyn.

Kindle, *v. a.* (C. *cynneu*; Ll. *accendo*) cynneu, ennyn, ennynu, tanio, tanu; gwneuthur i beth losgi; gosod ar dân; myned ar dân, dechreu llosgi; poethi; cythruddo.

Kindle,† *v. a.* (S. *cennan*) llydnu, dyfod â rhai bychain.

Kindler, *s.* cynneuwr, ennynwr, ennynydd, cynneuydd.

Kindless, *a.* anfwyn, anfwynaidd, afrywiog, angharuaidd, angharedig, anghymmwynasgar, anhynaws, annaturiol, anhyfwyn.

Kindliness, *s.* (o *kindly*) rhywiogrwydd, mwyndra, mwynder, mwyneidd-dra, hynawsedd, tiriondeb; serch; anian, naws, tymmer naturiol.

Kindly, *a.* (o *kind*, *s.*) cydryw, cydrywiol, cydrywiog, cyfanian, cyfanianol, cydnaws, cyfnaws, cystlynaidd, undras, cyttras.

Kindly, *a.* (o *kind*, *a.*) rhywiog, rhywiogaidd, mwyn, mwynaidd, hyfwyn, caruaidd, caredig, hynaws, tirion, tyner, mwynlan, teg; iawnryw, o'r iawn ryw.
The kindly fruits of the earth—amserol ffrwythau y ddaiar.
Kindly showers—cawodydd rhywiog, cafodau rhywiog.

Kindly, *ad.* yn fwyn, yn rhywiog, &c.
To speak kindly to one—dywedyd *neu* lefaru wrth fodd calon un; dywedyd yn deg wrth un.

Kindness, *s.* mwynder, mwyndra, mwyneiddra, rhywiogrwydd, caredigrwydd, cyweithasrwydd, rhywiogeiddrwydd, cymmwynasgarwch, hynawsedd, hynawsder, daioni, rhadlonedd, hawddgarwch, hygarwch, hygaredd, caruciddwch, mynogi, mynogrwydd, tiriondeb, tirionder, ewyllys da; cymmwynas, mwynas, ced, twrn da, tro da, cirwn, madoberr.

Kindnesses, } gweithredoedd o gared-
Acts of kindness, } igrwydd, &c.; cymmwynassau, mwynasau, troion da, tyrnau da, madoberoedd, mwynderau.

Kindred, *s.* (o *kin*, *kind*; S. *cynren*; Al. ac Is. *kind*) perthynas, carennydd, cystlwn, cystlynedd, cystlyned, ystle, cenedl, tras, cyttras, ystlynedd, ystlyned, ystlwn, cystlynaeth, cyfathrach, achwedd, achwaed, cenedl, cydgenedl, edryd, edryf, cynrain, gwelygordd, gwehelyth, tylwyth; ceraint, perthynasau; cyssylltiad.
Of one kindred—undras, cyttras, cyttrasol, cydwaed, cydryw, cydgenedl, cydgarennydd, ystlynaidd, cystlynol; o'r un genedl; o'r un gwaed; o'r un tylwyth; cyttylwyth; o'r un ty a thylwyth.
A degree of kindred—gradd carennydd; ach, tras.
Not allied by kindred—didras, diberthynas.
Of honest kindred—o dylwyth da; o waed da.

Kindred, *a.* cydryw, cydrywiol, cydrywiog, cyfanian, cyfanianol, cydnaws, cyfnaws, cydnawsaidd, cyfrywiol, cystlynol, cystlynaidd, cydgenedl, cydgarennydd, cydwaed, undras, cyttras, cyttrasol, cyfathrachol; o'r un gwaed; o'r un genedl; o'r un cyff; o'r un tylwyth; o'r un anian; perthynol, perthynasol, yn perthyn.

Kine, *s. pl.* (Is. *koeyes*) gwartheg, buchod, buwchod, buch, buw, biw.
Milch kine—gwartheg blithion, da blithion, buchod blithion, da blithog, buwchod blithog, buchod blith.

King, *s.* (S. *cyng*, *cynig*, *cyning*; Al. *könig*; Is. *koning*) brenin, teyrn; unben, penadur; gwledig, rhi, rhwyf, peryf, perydd, rhiawdr.
King at arms, } brenin pen beirdd, arf-
King of arms, } frenin.
Garter king at arms—arwyddfardd y gardas, penfrenin pen beirdd, penfrenin yr arwyddfeirdd, pen-arwyddfardd Prydain Fawr.
Principal king at arms—pen-arwyddfardd, prif arwyddfardd, arch-arwyddfardd, brenin yr arwyddfeirdd, penaeth yr arwyddfeirdd, penfrenin pen beirdd, arwyddfardd y gardas.
Lyon king at arms—brenin pen beirdd yr Alban, arf-frenin yr Alban, pen-arwyddfardd yr Alban.
Ulster king at arms—brenin pen beirdd Gwerddon, pen-arwyddfardd Gwerddon, arf-frenin Ulster.
King of good fellows—brenin cyfeddach; pen cymdeithion da.
King's bench—llys penadur, y llys penadur, llys y penadur, meinciys y penadur.
King's house, } brenindy, breninllys, llys
King's palace, } y brenin, llys brenin, ty y brenin, ty brenin, breinllys, teyrnllys, rhwyl.
King's evidence—tyst y brenin, gwybyddiad y brenin.
King's son—mab y brenin; tywysog; edlin, edling.
King's spear—cilgain, gwaew y brenin.
King's English—Seisoneg y brenin; Seisoneg gywir.
To make king—gwneuthur *neu* urddo yn frenin.

A king or a beggar—naill ai gwr ai dim.
Every man cannot come at the king—nid yw y byd i bawb.

King, *v. a.* teyrnogi, teyrnoli, breninеiddio, brenino; cynnysgaethu â brenin; gwneuthur yn frenin.

Kingapple, *s.* teyrnafal.

Kingbird, *s.* teyrn-edn, teyrn-aderyn: *pl.* teyrn-ednod, teyrn-adar.

King-crab, *s.* brenin-granc, gorgeimwch.

King-craft, *s.* teyrnystryw; celfyddyd llywodraethu.

King-cup, } *s.* egyllt, crafanc y frân.
King's-cup, }

Kingdom, *s.* (*king*, a S. *dom*, llywodraeth) teyrnas, breniniaeth; gwledwch, gwledigrwydd, llywodraeth, rhwyfaniaeth, rhwyfaniad.
Animal kingdom—y greadigaeth anifeilaidd, y deyrnas anifeilaidd, y deyrnas anifeilig, y byd anifeilig.
Vegetable kingdom—y greadigaeth lysieuol, y deyrnas lysieuol, y deyrnas dyfol, teyrnas tyfolion, teyrnas hydyfiaid, y byd llysieuol.
Mineral kingdom—y deyrnas fwnol, y deyrnas ddeifeinin, y greadigaeth ddifywyd, y greadigaeth fwnol.
Animal and vegetable kingdoms—teyrnasoedd mil a thwf.
To be in one's kingdom—bod wrth ei fodd; cael ei wŷn.
Of his kingdom there shall be no end—ar ei deyrnas ni bydd diwedd; ar ei deyrnas ni bydd tranc; ni bydd terfyn ar ei wledwch.

Kingdomed,† *a.* teyrnasog, teyrnasol; balch o'i deyrnas.

Kingfish, *s.* teyrnbysg.

Kingfisher, } *s.* glas y dorlan, tinsigl *y* dwfr,
King's-fisher, } pioden y dwfr.

Kinghood, *s.* brenindod, breninrwydd, teyrnoldeb, teyrnolder, teyrnoledd; y cyfiwr o fod yn frenin.

Kingless, *a.* difrenin, dideyrn.

Kinglet, } *s.* (bych. o *king*) breninyn, teyrnyn,
Kingling, } corfrenin, brenin bychan; eilun o frenin: *pl.* breninach.

Kinglike, *a.* breninaidd, teyrnaidd, fel brenin.

Kingliness, *s.* breninoldeb, breninolrwydd, breninolder, breninoledd, breninolaeth, breninеiddrwydd, teyrneiddrwydd, teyrnoldeb, teyrnolder.

Kingly, *a.* breninol, breninaidd, teyrnaidd; rhiol, rhial, rhiolwych, rhialwych, penadurol, unbenol, urddasol, mawreddog, mawreddig, tywysogaidd, ardderchog, mawrydig.
Kingly office—teyrngaeth, swydd freninol.
Kingly demeanour—teyrnfoes, ymarweddiad breninol, moes brenin.

Kingly, *ad.* yn freninol, &c; fel brenin.

Kingpost, } *s.* breninbost, teyrnbost, teyrnbiler,
Kingpiece, } canolbost.

King's-evil, *s.* clwyf y brenin, clefyd y brenin, manwynion, manwynau, mandwyn, manwyn, porchell iddwf.

Kingship, *s.* breninddod, breninolaeth, breninoliaeth, breninoledd, breninolrwydd, breninoldeb, breninolder, teyrnedd, breninfraint; braint ac urddas brenin.

Kingstone, *s.* breninfaen; maelgi=meth ar bysgodyn.

King's-stores, *s. pl.* ystorau y brenin; ystorau y llynges a'r fyddin.

King's-yellow, *s.* melyn y brenin, eurlliw.

King-table, *s.* teyrnfwrdd (mewn adeiladdiaeth).

Kingwood, *s.* breninwydd, teyrnwydd; camwydd.

Kinic, *a.* (Is. *kina*, sef *Cinchona*) Sinconig; perthynol i Sincona *neu* Sincon.
Kinic acid—sur Sinconig.

Kink, *s.* (Sw. ac Is.) ymglwm, cynghlwm, ymbleth; ffill, dolen, tro, ymdro, nydd, rhwyn; corddediad *neu* gydblethiad o hono ei hun.

Kink, *v. n.* ymglymu, ymblethu, ymgorddeddu, ymddolenu; troi am eu gilydd; corddeddu o hono ei hun; ymddyrysu.

Kinkhaus,† *s.* (Al. *keuchhausten*) pas, peswch.

Kino, *s.* math o rwymgyffyr.

Kinoyle, *s.* danawdd â geir o sur Sinconig.

Kinsfolk, *s.* (*kin* a *folk*) ceraint, perthynasau, trasau, cydgenedl, tylwyth, cyttylwyth, cydgeraint, carwyr, cydgarwyr; cyfneseifiaid; cyfathrachwyr.

Kinsman, *s.* (*kin* a *man*) câr, cyfnesaf, perthynas, tras, cyfathrachwr, carwr, cydgarwr; aelod: *pl.* ceraint, &c.
Near kinsmen—cyfneseifiaid: ceraint agos, *sing.* cyfnesaf, cyfnesafiad, câr agos.
A kinsman by marriage—cyfathrachwr; câr drwy y gyfraith, câr yn nghyfraith.
Kinsmen by the father's side—tadwys, ceraint o du y tad, cenedl y tad, tylwyth y tad.
Kinsmen by the mother's side—mamwys, ceraint o du y fam, cenedl y fam, tylwyth y fam.
Having many kinsmen, } aml ei geraint,
That has many kinsmen, } &c; tylwythog, trasog, perthynasog, trasol; â chanddo lawer o geraint, &c.

Kinswoman, *s.* cares; perthynas: *pl.* caresau.
A near kinswoman—cyfnesaf, cares agos.
A kinswoman by marriage—cyfathrachwraig, cyfathraches; cares drwy y gyfraith, cares yn nghyfraith.

Kiosk, *s.* (Tyrc.) hafdy Tyrcaidd; pilerdy, pabell.

Kiotome, *s.* (Gr. *kiôn* a *temnô*) torbill=math ar offeryn llawfeddygol.

Kipper, *s.* (Yag.) eog anaddas i'w ddefnyddio; y pryd y bo yr eog yn anghymhwys i'w ddefnyddio.

Kipper, } *s.* clor, cylor, bywi, cnau y ddai-
Kipper-nut, } ar.

Kipskin, } *s.* bustachledr, annergroen an-
Kipleather, } nergen; croen anner, bustach, *neu* ddyniawed.

Kirb-plate, *s.*=*Curb-plate; Kerb-plate.*

Kirk, *s.* (yr un a *church*; S. *cyrc*, *ciric*; Al. *kirche*; o'r Gr. *curiacé*) Eglwys (yr Alban); eglwys, llan; cyrch.
The kirk of Scotland—Eglwys yr Alban.
Kirk session—eisteddfod Eglwys yr Alban; llys iselaf yr Eglwys Albanaidd.
Kirk-town—llandref.

Kirkman, *s.* eglwysŵr; un o Eglwys yr Alban.

Kirtle, *s.* (S. *cyrtel*; Sw. *kiortel*) arwisg, uchwisg, gŵn, twyg, pais, mantell, segan; tua chanpwys o lin.

Kiss, *v. a.* (S. *cyssan*; Al. *küssen*) cusanu, minialu, minial, cuso; rhoi cusan i; myned ffnŵn âg.

To kiss one another, } ymgusanu, ymfin-
To kiss each other, } ial, ymfinio; cusanu eu gilydd.
To kiss often—minial, ymfinial, mynych gusanu.
Kissing goes by favour—nid yw y byd ond i rai; nid yw y byd i bawb.
Given to kissing—cusangar, cusanog, cusgar, minialgar; cusanllyd; mawr am gusanu; aml ei gusanau.
Kissing-crust — lleithdon, lleithdonen; lleith-grofen, lleith-grawen, lleith-grwst, cusgrofen, gogrofen, gograwen, gogrystyn; y grofen lle y cyffyrddo dwy dorth â'u gilydd.
Kissing-comfit—cus-ancwyn, ancwyn cusanu; chwegeirin i bereiddio yr anadl.

Kiss, *s.* cusan, cus, impog, poc, pocan, pocyn.
Kisser, *s.* cusanwr, cusanydd.
Kist, †*s.* (C. *cist;* Gael. *ciste*) cist, coffr.
Kist, *s.* rhandal (yn yr India Ddwyreiniol).
Kit, *s.* (Is.) potel fawr; cunnog, pacol, ystwc, llestr godro; twba; baril; crythyn, crythan, crwth bychan; y cyfan, y cwbl, pob peth; baich cefn.
Soldier's kit—cyfreidiau milwr, rheidiau milwr, angenrheidiau milwr.

Kit-cat, *s.* (oddi wrth *Christopher Cat*, yr hwn a ddiwallai y gyflesfa â phasteiod mollt) enw à roid i gyflesfa neu gyttalfa gynt yn Llundain; ac à roddir i unrhyw *ardeb* tua tri chwarthor o hyd.

Kitchen, *s.* (S. *cycene;* Al. *küche;* Ll. *coquina*) cegin.
Kitchen (in Scotch)—enllyn.

Kitchen-garden, *s.* ceginardd, arbawr, gardd cegin, gardd y gegin.
Kitchen-maid, *s.* morwyn y gegin, morwyn cegin, gweinyddes y gegin, gweinyddes cegin, ceginferch, cegines; morwyn dân y cog *neu* y goges.
Kitchen-stuff, *s.* saim, iraid, toddion cegin, cegin-doddion, brasder y gegin.
Kitchen-wench, *s.* morwyn cegin, morwyn y gegin, gweinyddes y gegin, ceginwraig, ceginferch.
Kitchenwork, *s.* ceginwaith, gwaith cegin, gwaith y gegin.
Kite, *s.* (S. *cyta*) barcud, barcutan, bod, boda, bery, beri, beiri, cud, burgungeg; barcutan papyr.
Mountain kite—bod, boda, barcud mynydd.
The ringtail kite—y bod tinwyn.
A young kite—cyw barcud, barcud ieuanc.
A lark is better than a kite—gwell migwrn o wr na mynydd o wraig.

Kite-foot, *s.* troed barcud=math o fyglys neu ffwgws à elwir felly.
Kitesfoot, *s.* troed y barcud=planigyn.
Kith, †*s.* (S. *cyththe*) cydnabyddiaeth, cydnabod.
Kitten, *s.* (bych. o *cat;* Is. *katje*) cath fach, mabgath, cenaw cath, cath fechan, cathan, cathen, cyw cath.
Kitten, *v. n.* dyfod à chathod bach; dyfod à chathau bach; bwrw cathod *neu* gathau bach; bwrw cathod.
Kittiwake, *s.* y wylan dribys, gwylan yr Alban.
Kittle, † *v. a.* (S. *citelan*) gogleisio.
Kittling, *s.* (Ll. *catulus*) cenau, cenaw, cyw; pothan.

Kittlish, *a.* gogleisiog; à goglais arno.
Kive, *s.* (Ff. *cuve*) cerwyn, twba, brecigafn, cafn breci, twba darllaw.
Drink in the kive—dïod yn yr il; dïod newydd; dïod yn y gerwyn.

Kiver, *v. a.* cuddio, gorchuddio.
Klick, *v. n.* (arddygraff wahanol o *clack*) clecian, clician, clepian, clepio, clegru, clegyr, tincian.
To klick up—cipio i fyny yn ddisymmwth *neu* yn gyflym.

Klinometer, *s.* (Gr. *clinô* a *metron*) osgadyr, osgnodyr.
Knab, *v. a.* (Is. ac Al. *knappen*) cnoi, byr gnoi; cnoi ymaith yn fyr; cymmeryd byr damaid; cnoi peth crin-gras *neu* à grinello dân y dannedd; cnocellu, cnithio.
Knabble, † *v. a.* cnoi, dygnoi.
Knack, *s.* tegan; teganwaith, manylwaith teganaidd, cywreinwaith teganaidd; medr, hyfedredd, medrusrwydd, cyfarwyddyd, dawn, athrylith, deheurwydd, deheuder, parodrwydd; ystranc, cnst.
To have a knack at a thing—medru ar beth; bod yn hyfedr ar beth; gwybod y tro ar beth; bod gân un gyfarwyddyd ar beth.
He has the knack of it—efe a wyr *neu* a fedr y tro arno.
A trade is poor and destitute without the knack of it—gweddw crefft heb ei dawn.

Knack, *v. n.* (Al. *knacker;* D. *knager*) cras-dori, cnecu, cnecio, crinellu, clecian, cras leisio wrth dori, tori gnec, grillian.
To knack with one's fingers—peri i'w fysedd grinellu; clecian ei fysedd.

Knacker, *s.* teganwr, gwneuthurwr teganau, teganweithydd; prynwr hen geffylau; un à bryno hen geffylau i'w lladd yn fwyd cwn.
Knackish, } *a.* castiog, ystranciog, ystrywiog,
Knacky, } cyfrwys, dyhir.
Knackishness, *s.* castiogrwydd, cyfrwysder, dyhirwch.
Knag, *s.* (D.; Sw. *knagg;* Gw. *cnag*) cwgn; cnap; oddf, oddfyn; cwlwm, clwm, cwlm; osg, cainc, cang; bach; blaen; copa glogyrnog.
The knag of a deer's horns—osglau cyrn hydd; blaen cyrn hydd.

Knaggy, *a.* cygnog; oddfog, clymog, cylymog; osglog; cnapiog; garw, gerwin.
Knap, *s.* (S. *cnap;* C. *cnap*) cnap, crug, twmpath, twyn, taren, bryncyn, cnol, crugfryn, pen crug, pen bryn, crib mynydd, trum mynydd: *dim.* cnepyn, crugyn, twmpethyn, telpyn.
Knap, *v.* (Is. ac Al. *knappen*) cnoi, byr-gnoi, cipgnoi; cnoi ymaith yn fyr; cymmeryd byr damaid; tori ymaith yn fyr; tori *neu* gnoi ymaith; cnapio; tori gnap, cras-dori, cras-daro, byr-dori; crinellu, clecian, tincian.
To knap asunder—tori yn ddau; tori yn ddarnau; tori.

Knapbottle, *s.* pabi cooch yr yd, pabi gwyllt, llygad y cythraul.
Knappia, *s.* eiddilwellt; eiddilwelltyn.
Early knappia—eiddilwelltyn cynnar.

Knapple, *v. n.* tori gnap, tori gnec, tori ymaith, cnoi ymaith, tori ymaith yn gras-fyr, cras-dori, cnecu, clecian, clec-dori, tori.
Knappy, *a.* cnapiog, twmpathog, bryncynog, tarenog, cnyciog.

Knapsack, *s.* (Al. *knappsack ;* Is. *knapsak*) ysgrepan milwr, cod milwr, cwd deupenog milwr, cnapsach, ysgrepan.

Knapweed, *s.* (*knap* a *weed*) cramenog, pengaled, madfelen.

Greater knapweed—cramenog fwyaf, pengaled fwyaf, llysiau y tarw.

Knar, *s.* (Al. *knor, knorren*) cwgn, cwlwm, clwm, cwgn coed, glin.

Knarled, *a.* cygnog, clymog, cylymog.

Knarry, *a.* cygnog, clymog, cylymog, gliniog.

Knave, *s.* (S. *cnapa, cnafa ;* Al. *knabe*) dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas, diffaethwr, anfadyn, crogyn, rhempyn, twyllwr, drelgi, drel, dyn cyfrwyddrwg anonest ; † gwas, llanc : *pl.* dyhirod.

Knave (at cards)—carden y milwr, carden y marchog, cerdyn y milwr, cerdyn y marchog.

A base knave—crogyn o ddyn, dyhiryn gwael.

A crafty knave—dyn dichellgar cyfrwyddrwg ; dyhiryn dichellgar ; hocedydd.

A saucy knave—difriyn, sarigyn, dyhirwas sarig.

A knave in grain—dyhiryn o'i galon ; dyhiryn o'i fodd.

Knaves well met—dyhir a diffaeth ; drwg un drwg arall.

A pack of knaves—cnud, clwm, cwlwm, crug, *neu* haid o ddyhirwyr.

Knavery, *s.* dyhirwch, anfadrwydd, anonestrwydd ; diffaethder, diffaethdra, dyhirwaith ; cast, ystryw, dichell, twyll ; castiau, troion brwnt, troion cas.

Knavish, *a.* dyhir, dyhirog, anonest, anfad, anfadus, dichellgar, twyllodrus, ystrywgar, castiog, ffals, bawaidd.

Knavishness, *s.* dyhirwch, dyhirogrwydd, anonestrwydd, anfadrwydd, ystrywgarwch, baweiddrwydd.

Knawel, *s.* dinodd.

Annual knawel—dinodd blyneddol.

Knead, *v. a.* (S. *cnædan ;* Is. *kneeden*) tylino, moldio ; maeddu, baeddu, *neu* weithio toes ; pobi.

To knead together—cyttylino, cydfaeddu, tylino yn nghyd ; cymmysgu.

Kneading, *s.* tylinad ; tylino.

Kneading-trough, *s.* cafn tylino, llestr tylino, noe bobi, noe, cafn pobi, toeseg.

Knebelite, *s.* (oddi wrth y Milwriad *Von Knebel*) math ar ddelidfaen.

Knee, *s.* (S. *cneow ;* Al. *knie ;* Ll. *genu ;* Gr. *gonu*) glin, penlin, pen glin, pen y glin, pen y lin.

The knees—y gliniau, y penliniau, y deulin.

Knee by knee—lin-lin, glin yn nglin.

On ones knees—ar ei liniau ; ar ei ddeulin ; ar ei benliniau.

On my bended knees—ar dàl fy ngliniau ; ar dàl fy neulin ; ar fy ngliniau.

With bended knees—ar liniau ; ar ei liniau ; ar ei gliniau ; ar fy ngliniau, &c.

To fall on one's knees—penlinio ; syrthio *neu* gwympo ar ei liniau ; syrthio *neu* gwympo ar ei ddeulin ; deulinio.

To beat with the knee—glinio.

The bend of the knee—camedd gar.

One whose knees bow inward—un glin-gul, un gargul, un gargam, un gar-gyfyng, un glin-gyfyng.

Knees of a ship, } ais llong, glin-
Knee-timber of a ship, } wydd llong.

Knee of a plant—cymmal, cwgn, glin, *neu* gwlwm planigyn.

Knee, † *v. a.* erfyn ar liniau ; deisyfu dàn benlinio.

Knee-crooking, *a.* yn plygu *neu* gamu y glin ; ufydd, ufyddgar, gwasannaethgar.

Kneed, *a.* (o *knee*) gliniog ; clymog, cymmalog.

Knock-kneed—glin-gam, gargam, gargul, glin-gul.

Knee-deep, *a.* hyd y penliniau, hyd y gliniau, hyd at y penliniau, hyd ben y gliniau, hyd at ben y gliniau, cyfuwch a'r gliniau.

Knee-high, *a.* cyfuwch a'r gliniau, cyfuwch a phen y gliniau, cyfuwch a'r penliniau, hyd y penliniau.

Kneeholly, } *s.* celyn Mair, celyn Ffrainc, prys-
Kneeholm, } eg, banadl pigog, gewynllys, gleullys, llysiau y glau.

Kneel, *v. n.* (Is. *knielen*) penlinio ; gostwng, syrthio, *neu* fyned ar liniau ; myned, gostwng, *neu* syrthio ar y ddeulin ; deulinio, glinio, dylinio.

All kneeling—a phawb ar eu gliniau ; a phawb yn gostwng ar eu gliniau.

Kneeler, *s.* penliniwr, penlinydd ; ymostyngwr ar ei liniau.

Kneepan, *s.* padell penlin, padelleg, padellig penlin, padell pen y glin, afal gar, afal yr ar, padell y glin.

Knee-strings, *s. pl.* gardasau, gardyson, gardysau, llinynau penlin, llinynion penlin.

Knee-timber, *s.* ais llong, glinwydd llong.

Knee-tribute, *s.* teyrnged y glin, glin-dreth ; glin-addoliaut, addoliad glin ; addoliad drwy benlinio.

Knell, *s.* (S. *cnyll*) cnull, cnul, clul.

Knick-knack, *s.* tegan, teganwaith.

Knife, *s.* (S. *cnif ;* Sw. *knif ;* D. *knie*) cyllell ; twca.

A little knife—cyllellan.

A cut with a knife—cyllellawd ; archoll â chyllell.

Pruning-knife—cyllell ysgythru.

Bowie-knife—cyllell frathu, brath-gyllell.

Knife-maker—cyllellwr, cyllellydd, gwneuthurwr cyllyll.

Knife-seller—cyllellwr, cyllellydd, gwerthwr cyllyll.

Knight, *s.* (S. *cniht, cneeht ;* Al. a Sw. *knecht*) marchog ; rheidyr ; rhyswr ; macwy.

Knight of Garter—Marchog y Gardas, Marchog y Gardas Aur.

Knight of the Bath—Marchog y Baddon, Marchog y Badd.

Knight of St. Patrick—Marchog Sant Padrig, Marchog o urdd St. Padrig.

Knight of St. George—Marchog Sant Siôr, Marchog St. Georg.

Knight of the Thistle—Marchog yr Ysgallen.

Knight Banneret — Marchog y Faner, Marchog y Faniar ; Cadfarchog.

Knight Commander — Marchog Lywydd, Marchog-Lywydd, Marchoglyw.

Knight Commander of the Bath—Marchog Lywydd y Baddon.

Knight of the Round Table—Marchog y Ford Gron ; Marchog y Bwrdd Crwn ; Marchog llys Arthur.

Knights Hospitallers—Marchogion yr Ysbytty.
Knights of St. John of Jerusalem — Marchogion St. Ioan o Ierusalem; Marchogion St. Ioan o Gaersalem.
Knights Templars—Marchogion y Deml.
Knight of the Crescent—Marchog y Cilgant.
Knight Marshal—Marchog Gyfrestrydd, Marchog brawd y llys = swyddog à wrendy gwynion ac à ddosbartha gynhenau y goron, gan holi a barnu pob trosedd à wneir o fewn y llys a'i amgylchedd.
Knight Baronet — Marchog Faronig, Marchog Farwnig; Baronig.
Knight Bachelor — Marchog Febydd, Mebydd-Farchog.
Knight Grand Cross—Marchog y Groes Fawr.
Knight of the shire—marchog y sir, marchog y swydd, marchog sir, marchog y rhandir.
Knight Companion—Marchog Gydymaith, Cydfarchog.
Knight of battle—cadfarchog.
A knight's lady — marchoges, cydwedd marchog, gwraig marchog, arglwyddes marchog.
The wandering knight—y marchog crwydrad, y marchog crwydr, y gwibfarchog, y marchog treigl, marchog y bendro, y marchog lledrithiog.
Knight of the post—crogyn o ddyn à dyngo anudon er gwobr; dyhiryn à dyngo anudon er gwobr; gwr gwobr a gwerth; tyst gwobr a gwerth; anudonwr; marchog y rhigod, marchog y post.
To make a knight=*Kwight, v. a.*

Knight, *v. a.* urddo yn farchog; gwneuthur yn farchog.

Knight-errant, *s.* marchog crwydr, marchog crwydrad, gwibfarchog, marchog treigl, marchog y bendro, marchog lledrithiog.

Knight-errantry, *s.* gwibfarchogaeth, gwibfarchogiaeth, gwib-reidyriaeth, galwad marchog crwydr, crwydrfarchogaeth, marchogwibiaeth.

Knight-heads, *s. pl.* marchogwydd llong.

Knighthood, *s.* gradd, urdd, *neu* urddas marchog; marchogiaeth, marchogaeth, rheidyriaeth, marchogradd, marchogurdd, marchogurddas; yr urdd farchogol, urdd y marchogion.

Knightless, *a.* anfarchogaidd, anfarchogol; anweddus i farchog.

Knightliness, *s.* dyledswyddau marchog; marchogoldeb; marchogeiddrwydd.

Knightly, *a.* marchogaidd, marchogol; perthynol *neu* weddus i farchog.

Knight's-fee, *s.* tyddyn marchog, maenor marchog, maenol marchog.

Knight-service, *s.* cadweini, cadweinid, cadwasanaeth, gwasanaeth milwraidd.

Knit, *v.* (*S. cnyttan;* Sw. *knyta*) gwau, gweu; clymu, cylymu, cylmu, rhoi clwm ar, achlymu, achlwm; rhwymo; uno, cyssylltu, asio; ymglymu; rhithio, ymrithio, ymffurfio, ymlunio; ymgyfnerthu, ymwneuthur; ennynu, ymgynneu.
To knit together—cydglymu, cydgyssylltu, clymu yn nghyd, cydrwymo, cyfrwymo, cydweu, cydblethu, cymhlethu.
Knit together, } cydglymedig, cydgys-
Knitted together, } sylltedig, cydrwymedig, à gydgyssylltwyd, wedi eu cydgyssylltu, cymhlethedig; gweuedig; cytûn.
To be knit to, unto, *or* with—ymglymu wrth; bod yn nglŷn wrth; bod yn un â.
To knit one's self to, unto, *or* with—ymgyssylltu wrth *neu* âg; ymglymu wrth *neu* âg; ymuno âg, ymwasgu â.
To knit stockings—gwau hosanau.
To knit the brows—talgrychu, cuchio, crychu aeliau, crychu talcen, gwneuthur cilwg, sarigo, cibo, aeldrymu, trwynsori.
That may be knit, } hyglwm, hyrwym,
Easy to be knit, } clymadwy cylymadwy, rhwymadwy, cyssylltadwy.
The broken bone was knit again—yr asgwrn à dorasid a glymasai drachefn.
The bees are knit—y mae y gwenyn wedi clymu; clymodd y gwenyn; ymglymodd y gwenyn.
The blossoms fall, and the fruits begin to knit—y mae y blodau yn syrthio, a'r aeron yn dechreu ymrithio.
They are knit—y maent wedi ymrithio.

Knit, *s.* gwead, gweuad, gweawd, gwau.

Knitch, *s.* ffagod, ffagoden, cidysen, cedysen, baich o goed.

Knittable, *a.* gweadwy, clymadwy, hyglwm, hyrwym.

Knitter, *s.* gweadur, gweuwr, gwëydd, gwëwr, gweuydd, gweawdr; clymwr, clymydd: *f.* gweadures, gweuyddes, gwëyddes, gweodres, gwewraig, gweuwraig.

Knitting, *s.* gwead, gweuad, gweawd, gweuedigaeth, gweadigaeth; clymiad, cylymiad, rhwymiad, cydiad, cyssylltiad.
The knitting of the brows—talgrychiad, cuwch, cuch, cuchiad, cuchiant, cuchiaint, crychiad talcen, gwg, cilwg, cuwg.
Knitting the brows—aeldrwm, talgrych, cuchiog, cuwchiog, cuwchdrwm, sarig, garw-guchiog, gygus, ffroensur, trwynsor.
A knitting together—cydgyssylltiad, cydglymiad, cydgylymiad; cydwead.

Knitting-needle, *s.* gwaell, gwäell, gwachell: *pl.* gweill, gwëyll, gwechyll.

Knittle, *s.* (*o knit*) llinyn rhedeg, llinyn crychu, rhedlinyn; llinyn alwar.

Knob, *s.* (*S. cnáb;* Al. *knopf;* D. *knop*) cnap, cnwc, cwgn, oddf, oddfyn, cnwb, clob, clopa, cnwpa, hwrwg, cnycyn, pwmpl, pothon, ysgwl, ysglin, boglyn, boglwm, cwrn, chwydd, talp, telpyn.
Knob, } *s.* swp o flodau, dail, neu gyffelyb
Knot, } addurniadau, arferedig mewn ad-
Knottle, } eilyddiaeth; cnap, twff, deilglwm,
Knoppe, } blodeuglwm.

Knob, *v. n.* cnapio, oddfi, cnycio, cygnu, boglymu; ymsypio; myned yn gnapiau, &c.

Knobbed, *a.* cnapiog, cnapog, cnyciog, cnycog, oddfog, boglynog, pwmplog, cnycynog.

Knobbiness, *s.* cnapiogrwydd, cnyciogrwydd, cnycogrwydd, oddfogrwydd, cnycynogrwydd.

Knobby, *a.* cnapiog, cnapog, cnyciog, cnycog, oddfog, talpiog; llawn cnyciau, &c.; caled.

Knock, *v.* (*S. cnucian*) cnocio, taraw, taro, curo, pwyo, dulio, ffusto, cobio, ffatio, chwatio, baeddu.

To knock down—taro, curo, bwrw, *neu* ffusto i lawr.
To knock out—taro, curo, ffusto, *neu* gnocio allan.
To knock on the head—taro yn ei ben; taro un yn ei ben; taro ar ei ben; lladd ar un ergyd; lladd ar unwaith; cwympo.
To knock one's head against a post—pwyo ei ben wrth y pentan.
To knock up—gorphen, cwblhau, dybenu; rhoi ergyd marwol i; lladd, dyfetha; curo i fyny; curo allan; gweithio allan.
To knock under—ymostwng, ymddarostwng; addef ei gamsyniad *neu* gamgymeriad; cyfaddef ei gamsyniad *neu* gamgymmeriad; rhoddi i fyny ei ddadl.
To knock together—cydbwyo, cymhwyo, cydguro, curo yn nghyd, pwyo yn nghyd.
He stands at the door and knocks—y mae efe yn sefyll wrth y drws ac yn curo; mae efe yn sefyll wrth y drws ac yn cnocio.
Who knocks the door? } pwy sydd yn
Who knocks at the door? } curo *neu* yn cnocio y drws? pwy sydd yn curo *neu* yn cnocio wrth y drws?

Knock, *s.* cnoc, ergyd, dyrnod, llab, paff, chwap, chwepyn, ffat, dul, pwy, cŏb.

Knocker, *s.* cnociwr, cnociedydd, tarawydd, tarăwr, curwr; ystwffwl, morthwyl drws, cnocell.
The knocker of a door—ystwffwl, morthwyl drws, dor-glap, dor-glecai, drysglap.

Knocking, *s.* cnociad, tarawiad, curiad, duliad; pwyad; cnoc, ergyd, cnith.

Knock-kneed, *a.* glin-gam, gargam, gargul, glingul.

Knoll, *s.* (S. *cnoll*; Sw. *knöl, knyl*) cnol, crugfryn, bryncyn, twlch, cryndwyn, crugyn, taren, crug, cnwc, pen crug, copa bryn, cnap: *pl.* tylchau.

Knoll, *v.* (S. *cnyllan*) canu cnul, canu cnull, cnulio cloch, canu clul, cnulio; canu cloch, toncio.

Knoller, *s.* canwr cnul, canwr cnull, cnuliwr.

Knop, *s.* (orgraff wahanol o *knap* neu *knob*) cnap, cnwc, siobyn, siob, sob, cobyn, twff, soban, soba, topyn, swba, cnwb, boglyn, pwmpl, cna, botwm.
Gold knop, } peneuraid, peneuraidd.
Gold knap, }

Knopped, *a.* cnapiog, sobynog, tyffog, cobynog, topynog, boglynog, botymog.

Knoppern, *s.* (Al.) dargneuen, darafal.

Knot, *s.* (S. *cnotta*; Al. *knoten*) cwlwm, clwm, cwlm; cymmal, cwgn; glin, ysglin, ysglinen; cnap; magl; byddag; rhwym; crug, twr, haid, haib, bagad, cnud, cyttwr; ysgwyddarn; gwely; anhawsder, anhawsdra, peth rhwystrus, peth afrwydd, peth anhawdd ei ddattod.
Bow-knot—cwlwm dolen, clwm dolen.
Love-knot, } clwm cariad cywir,
True-love-knot, } cwlwm cariad cywir.
Hard knot, } clwm llinglwm, llymglwm,
Close knot, } llwm gwlwm, clwm tanglwm.
Running knot — cwlwm rhedeg, cwlwm tagu, clwm rhedegog, byddag, byddagl; magl.
Gordian knot, } clwm annattod, cwl-
Indissoluble knot, } wm annatodol, dyrysglwm; anhawsder annattodadwy.
To cut the Gordian knot—tori y dyrysglwm; tori y clwm annattod; tori y clwm diddattod.
Nuptial knot—cwlwm priodas, clwm priodas, y cwlwm priodasol.
Top-knot — penclwm, plethglwm, plethrosyn, corynbleth; siobyn.
A little knot — clymyn, cygnyn, cwlwm bychan.
Knot (in a tree)—ysglin, ysglinen, cwlwm, clwm, bonglwm, clofen, cwgn, cymmal, cnwc, cnap.
Knot-work, } clymwaith, cylmwaith,
Knotted work, } gwaith clymog.
A knot of rogues—cnud, cwlwm, clwm, *neu* grug o ddyhirwyr.
There is a knot of them—y mae clwm *neu* fagad o honynt.
Without knots—diglymau, diglwm, anghylymog, anghlymog, heb glymau arno, heb glymau ynddo; rhwydd, llathraidd.
To seek a knot in a bulrush—ceisio anhawsder lle nis oeffir; o hawdd geisio anhawdd.
Knot (in ornithology)—cnut, y cnut.
Knot (in botany)—byddaglys.

Knot, *v.* cylymu, clymu, cylmu, darglymu, clymu yn gwlwm, clymu yn glwm, lladd cwlwm; byddaglu; rhedeg *neu* fyned yn gwlwm; myned *neu* redeg yn grych gwlwm; crychgylymu; gweithio clymau ar, gwneyd clymwaith ar; harddu *neu* addurno â chlymwaith; dyrysu, ymddyrysu, ymglymu, dyrysglymu, dyrysblethu; myned yn un bleth; cygnu, cnapio; tyru, ymdyru, cyttyru.

Knotberry, *s.* mwyaren glymog.

Knotgrass, *s.* clymog, clymlys, canclwm, gwaedlys, berw yr iar, berwy yr ieir.
Amphibious knotgrass — pengoch, canwraidd goch, beidiog goch, beidiog rudd.
Spotted knotgrass—elinog goch.
Pale-flowered knotgrass — costog y dom, llysiau y dom, llysiau y domen.
Biting knotgrass—tinboeth, llysiau y din.
Creeping knotgrass — treigledlys, clymog bychan.
Whorled knotgrass — clymogyn troellog, clymogyn.
Mountain knotgrass—clymogyn.
Common knotgrass=*Knotgrass.*

Knotless, *a.* diglymau, diglwm, anghlymog, heb glymau arno, heb glymau ynddo, anghygnog, dignap; rhwydd, llathraidd.

Knotted, *a.* clymog, cylymog, cylmog; cygnog, cymmalog, gliniog; rhwystrus gàn glymau; clymedig, dyrysedig; wedi myned yn un geden; wedi myned yn gyttwf.
Knotted oak—derwen gygnog.

Knottiness, *s.* clymogrwydd, cylymogrwydd, clymedd; cygnogrwydd; dyryswch, dyrysni, anhawsder.

Knotting, *s.* clymgaeniad; caeniad y cygnau (wrth baentio ar goed).

Knotty, *a.* clymog, cylymog, cylmog, darglymol; cygnog, cymmalog, gliniog, cnapiog; rhwystrus gàn glymau; dyrys, astrus, afrwydd, caled; clogyrnog, clogyrnaidd.
The knotty points of the law—dyrysglymau cyfraith, cynghawog cyfraith, cynghawogion cyfraith, cynghafogion cyfraith, mân droion cyfraith.

Knout, *s.* math ar ffrewyllu (arferedig yn Rwssia); ffrewylliad; ffrewyll.

Know, *v.* (S. *cnawan*) gwybod; ymwybod; adnabod, adwaen, nabod, nabyddu, gwybyddu; deall, dyall, dirnad; medru gwyddiadu.

To know beforehand—rhagwybod, rhagddeall; gwybod yn mlaen llaw; gwybod o'r blaen; deall yn mlaen llaw.

To know of—gwybod am, gwybod.

To know by inquiry—cael, cael allan, olrhain, olrheinio.

To know how to do a thing, } medru, medr-
To know to do a thing, } yd; gwybod pa fodd i wneuthur peth.

Not to know—bod heb wybod; bod heb adnabod; peidio â gwybod.

I know—gŵn, yr wyf yn gwybod, mi a ŵn, mi ŵn, adwaen.

Partly to know—gowybod, lledwybod, gwybod o ran, gwybod mewn rhan, gwybod yn rhanol.

I partly know—gogwn; yr wyf yn gowybod; gŵn o ran, &c.

To come to know—dyfod i wybod; cael clywed, cael gwybod; cael hysbysrwydd o; dyfod i wybodaeth o.

To let one know—hysbysu un, hysbysu i un; gwneuthur yn hysbys i un; mynegu i un; peri i un wybod; rhoi gwybod i un.

To know (carnally)—adnabod; gorwedd gyda.

I know him very well—mi a'i hadwaen ef o'r goreu; mi a'i hadwaen ef yn dda ddigon; yr wyf yn ei adnabod yn burion.

God knows—Duw a ŵyr; gŵyr Duw.

I know what to do—mi a wn beth a wnaf; gwn beth i'w *neu* i wneuthur.

What to do I know not—beth i'w wneuthur nis gŵn; beth i wneuthur ni ŵn.

Know for certain, } gàn wybod gwyb-
Know for a certainty, } ydd; gwybydd yn
Know of a surety, } ddïau.

To know one from another—gwahaniaethu, gwahanu, *neu* wahanredu rhwng y naill a'r llall; gwybod rhagor *neu* wahaniaeth rhwng y naill a'r llall; gwneuthur rhagor *neu* wahaniaeth rhwng y naill a'r llall.

He knows on which side his bread is buttered—efe a ŵyr ar ba wyneb i'r bara y mae yr ymenyn; e ŵyr y gath pa farf a lyf.

He that knoweth all things knoweth her—yr hwn a ŵyr bob peth a'i hedwyn hi.

He that knoweth the knowledge of the Most High — gwybedydd gwybodaeth y Goruchaf.

I know him not—nid adwaen i mo hono.

No man alive knows where to have him—nid oes dyn à ŵyr pa le i'w geisio; y mae efe yn fwy ansefydlog na cheiliog y gwynt.

Know thyself—adnebydd dy hun; adnebydd dy human.

He knew her again no more—ni bu iddo ef à wnaeth â hi mwy (*Gen.* xxxviii. 26).

Be thou diligent to know thy flock—edrych yn ddyfal ar dy anifeiliaid (*Diar.* xxvii. 23).

Knowable, *a.* gwybodadwy, gwybyddadwy; à ellir ei wybod.

Knower, *s.* gwybedydd, gwybodydd, gwybodwr, gwybyddwr, gwybyddiad, gwyddiad; adnabyddwr, adwaenwr.

Knowing, *a.* gwybodus, gwybyddus, gwybyddol, gwybodol, deallus, deallgar, medrus, cyfarwydd, hyfedr; nabyddus, adnabyddus, adnabodus; honaid; cyfrwys, ffel; yn gwybod, yn medru.

A man knowing his interest—dyn yn gwybod ei dda; gwr yn gwybod ei les.

A thing worth knowing—peth à dâl ei wybod; peth gwerth ei wybod.

Knowing, *s.* gwybodaeth, gwybod, gwyddawd.

Knowingly, *ad.* yn wybodus, &c.; trwy wybod; nid heb wybod; o'r gwaith goddeu.

Knowledge, *s.* (*know*, a Ll. *lego*) gwybodaeth, gwybod, gwybyddiaeth; adnabyddiaeth, nabyddiaeth, adnabodaeth, nabodaeth, adnabod, nabod; deall, dealltwriaeth; cyfarwyddyd, medr, cymmedr, tryw; dysg, dysgeidiaeth; gwyddawd, gwyddyd, gwyddiant, gwyddiad, copinod, ffesawd; gwybodaeth.

Knowledge of—gwybodaeth am, adnabyddiaeth o, cydnabyddiaeth â, adnabyddiaeth, gwybodaeth.

Slight knowledge—gowybod, gowybodaeth, lledwybodaeth, lledwybod, gosbrawf, gwybodaeth brin.

Self-knowledge, } ymwybyddiaeth,
Knowledge of one's self, } ymwybodaeth, ymwybod, hunan-adnabyddiaeth, hunadnabyddiaeth; adnabyddiaeth o hono ei hun; gwybodaeth am dano ei hun.

Saving knowledge—gwybodaeth achubol, iachwydd.

Without knowledge—heb wybodaeth, diwybodaeth, diwybod, anwybod, yn annoeth.

Without one's knowledge—heb wybod i un; yn ddïarwybod i un; yn anhysbys i un; heb fod un yn gwybod; heb wybod o un.

Without my knowledge—heb wybod i mi; yn ddïarwybod i mi.

Certain knowledge—edrybedd.

Knowledge of letters—llythyrddysg; gwybodaeth ar lythyr.

To have knowledge—bod i *neu* gàn un wybodaeth; gwybod; bod yn gwybod.

To have knowledge of—adnabod, nabod; bod i *neu* gàn un wybodaeth am; bod yn gwybod am.

To have knowledge of, } medru oddi wrth;
To have knowledge in, } bod yn medru oddi wrth; bod yn gyfarwydd *neu* hyfedr ar.

Having knowledge, } âg iddo wybodaeth;
That has knowledge, } â chanddo wybodaeth; y mae iddo *neu* ganddo wybodaeth; âg iddo fedr; â chanddo fedr; y mae iddo *neu* ganddo fedr; gwybodus medrus, synwyrol.

Having no knowledge, } na ŵyr, ag na
That has no knowledge, } ŵyr, nas gŵyr; na fedr, nas medr, ni fedr; ag nad oes iddo *neu* ganddo wybodaeth *neu* fedr; anwybodus, anfedrus, anhyfedr.

Having a little knowledge—lledwybodus, gowybodus; lledfedrus; â chanddo ychydig o wybodaeth.

Not to my knowledge—nid drwy fy ngwybodaeth i; nid drwy wybod i mi; (na ddo) er dim à wn i.

To the best of my knowledge—hyd itnaf

fy ngwybodaeth; hyd yr eithaf o'm gwybodaeth; càn belled ag yr wyf yn gwybod.
To gather knowledge—casglu *neu* gynnull gwybodaeth; ymwybod, ymwybodi; gwyddoni.
To come to one's knowledge, } dyfod
To come to the knowledge of one, } o beth i wybodaeth un; dyfod o un i wybod peth; dyfod o un i wybod am beth.
To come to the knowledge of a thing—dyfod i wybod; cael clywed, cael gwybod; cael hysbysrwydd o; dyfod i wybodaeth o.
To come to the knowledge of one's self—dyfod i'w adnabod ei hun; dyfod i adnabyddiaeth o hono ei hun.
To take knowledge of—adnabod, cydnabod; cymmeryd cydnabod ar; gwybod; mynu gwybod.
In knowledge—mewn gwybodaeth.
In wisdom and in knowledge—mewn doethineb ac mewn gwybodaeth; yn bwyllog ac yn synwyrol.
Knowledge beforehand—rhagwybodaeth, rhagwybod, rhagddeall, cynwybodaeth, rhagadnabod.
To attain the knowledge of a thing—cael cymmedr ar beth.
Through the knowledge of God—trwy adnabod Duw; trwy wybodaeth o Dduw.
I must have a care it come not to my father's knowledge—rhaid i mi edrych nas gwypo *neu* nas clywo fy nhad hyn; rhaid i mi edrych, gochelyd, *neu* ofalu na ddel hyn i glustiau fy nhad; rhaid i mi ofalu nas delo hyn i glyw fy nhad.
A man of understanding and knowledge—gwr pwyllog synwyrol (*Diar.* xxviii. 2); gwr deallus a gwybodus.

Known, *p.p.* (o *know*) gwybodedig, gwybedig, à wyddys, à wŷs; hysbys, gwybodus, gwybyddus, nabyddus, adnabyddus, gwybodol, adweinig, adnabodedig, nabodedig, nabyddedig; honaid, diargel, cyhoedd, cyhoeddus, rhugl.
Be it known — gwyper, gwybydder, bid hysbys, bydded hysbys, bid hysbysol, bydded hysbysol, boed hysbys.
Well known—hysbys, honaid, hynod; à wyddys yn dda; à wŷs yn dda; enwog, hyglod; eithaf adnabyddus.
Openly known, } hysbys i bawb; cyhoedd,
Publicly known, } cyhoeddus; wedi myned ar gyrn a phibau.
Not known—anhysbys, anhonaid, anghyhoedd, anadnabyddus, annabyddus, annabodus; na wyddys, ag na wyddys, nas adwaenir.
To make known—gwneuthur yn hysbys, yn gyhoedd, *neu* yn honaid, &c.; taenu ar led; hau ar led; gyru ar gyrn a phibau; gyru ar led; rhoi y gair *neu* y son allan; taenu ar ledled byd.
To be known abroad—bod yn gyhoedd; bod yn rhugl; bod yn hysbys i bawb; bod o'r gair allan; bod wedi myned ar led.
To make one's self known—gwneuthur ei hun yn hysbys *neu* honaid; ymhysbysu, ymenwogi; peri ei adnabod; ymgydnabod à; bod yn gydnabyddus i.
To become known, } myned yn gyhoedd,
To come to be known, } yn hysbys, yn honaid, *neu* yn wybodol; dyfod i wybodaeth; cael o beth ei wybod; myned *neu* ddyfod yn adnabyddus.
It is a known saying—gair cyffredin ydyw; gair rhugl ydyw; diarebair ydyw; y mae yn air yn ngenau pawb.
It is become known all the world over—efe a aeth ar gyrn a phibau; mae e wedi myned ar gyrn a phibau.
The like was never known—ni chlybüwyd *neu* ni wybüwyd erioed mo'r cyffelyb; ni wybüwyd *neu* ni chlybüwyd erioed mo'r fath beth.
It is not known—ni wyddys, ni wŷs; nid yw hysbys; anhysbys yw.
To seek to be known—ceisio bod yn gyhoedd; ceisio bod yn honaid.
Known for a rogue—y gwyddys mai anonest, mai dyhir, *neu* mai dyhiryn ydyw; dyhiryn cyhoedd; dyhiryn fel y gŵyr pawb; dyhiryn à phawb yn ei adnabod; dyhiryn à'i dyngu.
Thy footsteps are not known—nid adwaenir dy ol.

Knub, } † *v. a.* curo à'r cymmalau wedi cau
Knubble, } y dwrn; curo, dulio.
Knuckle, *s.* (S. *cnucl*; Al. *knöckel*) cymmal bys; cwgn, cyguyn, cymmal, hwrwg cymmal; migwrn; pencnaw asgwrn; cogwrn; glin llysieuyn.
A knuckle of veal—coesgyn o gig llo.
Knuckle, *v. n.* migyrnu, cygnu; ymostwng, ymddarostwng, plygu, ymröi, ymroddi.
To knuckle down—rhoi *neu* osod y cymmalau ar, *neu* wrth, *neu* gàn lawr; ymostwng i lawr; ymostwng, plygu.
Knuckled, *a.* cymmalog, cygnog; âg iddo gygnau *neu* gymmalau.
Knuff, † *s.* lleban, delff, drel, buach, llabwst, llabi, delbren, penhyrddyn (*pl.* penhyrddod).
Knur, } *s.* (Al. *knorren*) clwm, cwlwm, cwlm,
Knurl, } cnap, talp, cwgn, cwgn caled.
Knurled, } *a.* clymog, cylmog, cylymog, cnap-
Knurly, } log, cygnog; llawn cnapiau;
Knurry, } caled.
Kob, } *s.* Cob, Coba=math o afrewigod per-
Koba, } thynol i Ganoldir Affrig.
Koh, *s.* (Per.; Al. *kuh*) tprwe, tprwi, tprue=gair arferedig wrth alw gwartheg.
Kokob, *s.* Cocob=un o seirff gwenwynig America.
Kollyrite, *s.* (Gr. *collurion*) eliglai, purglai.
Komisdars, *s. pl.* Comisdariaid; goruchwylwyr *neu* ardrethwyr taleithiau (yn yr India Ddwyreiniol).
Kommanic, *s.* hedydd copog yr Almaen.
Koniga, *s.* (oddi wrth C. *König*, o'r Gywreinfa Brydeinig) cydlin arfor=tylwyth o blanigion.
Konilite, *s.* (Gr. *conos* a *lithos*) ffylorfaen.
Konite, *s.* (Gr. *conos*) llychfaen, llychddelid.
Kopeck, *s.* (Al. *kopeke*) copec, ceiniog Rwssia =gwerth o ddeutu dimai.
Kool, *s.* llwyth, ciwdod (yn yr India Ddwyreiniol).
Koolibies, *s. pl.* diwyllwyr, diwyllodrwyr, amaethwyr (yn yr India Ddwyreiniol).
Koran, *s.* (Ar.) Coran, y Coran, Alcoran=Beibl y Mahometiaid.
Korst, *s.* Coret=pysg danteithiol yn y Ddwyreiniol Ind.
Korin, *s.* Corin=math o grychgorn, priodor o Ganoldir Affrica.
Kourriss, *s.*=*Kumiss*.

Koupholite, *s.* (Gr. *couphos* a *lithos*) ysgafnem =math o ddelidfaen à geir yn y Barwynion.
Kraal, *s.* pentref; cynnulliad o fythod *neu* gutiau; pentref Hottentotaidd.
Krag, *s.* math o gleidir.
Kraken, } *s.* cracen=mor-anghenfil dychym-
Kraaken, } ygol, anferthol ei faint.
Krameric Acid, *s.* (oddi wrth y Drd. I. G. H. a G. H. *Kramer*) sur Cramerig, sur rhatanig.
Kreasote, } *s.* (Gr. *creas* a *sôsô*) cigachubai, cig-
Creasote, } achubwy=math ar hylif o ufelai,
Creosote, } ulai, ac ulyfai.
Krokidolite, *s.* (Gr. *crocis* a *lithos*) gwefaen.
Krout, *s.* (Al. *kraut;* Is. *kruid*) surgawl, surfresych; llfresych; cawl, bresych.
Kruka, *s.* gwrych y cae (yn Rwssia a Sweden).
Kruller, *s.* (Is. *krullen*) crychletrog=math o deisen wedi ei berwi mewn brasder.
Kryolite, *s.* (Gr. *cruos* a *lithos*) rhewfaen.
Kullace, *s.* ffa yr India.
Kumiss, } *s.* llaethwirod, Cwmiss=dïod neu
Koumiss, } wirod à wneir gàn y Tartariaid o laeth caseg.
Kupferschiefer, *s.* (Al.) efyddlech.
Kuril, *s.* cas gàn longwr.
Kyanite, } *s.* (Gr. *cuanos*) glasith=math o ddel-
Cyanite, } idfaen.
Kyanize, *v. a.* (oddi wrth Mr. *Kyan*) ysgoethodi; gosod coed yn wlych mewn coethawd ysol i'w cadw rhag braenu; Cyaneiddio.
Kye, † *s. pl.* (Al. *kuh*) gwartheg.
Kyriological, *a.* (Gr. *curios* a *logos*) arwyddluniol, rhanarwyddol, bathluniol, cyforddwynol.
Kythe, } † *v.* (S. *cythan;* Al. *zeigen*) hysbysu,
Kyd, } dangos; ymddangos.

L.

L, fel rhifnod, a saif am hanner cant, deg a deugain, neu bumdeg=50.

La, *in.* (S.) wele! wela! nycha! enycha! wel! och fi! ow! O! A!

Lab,† *s.* baldorddwr, bragaldiwr, dwndrwr, siaradydd.

Labarum, *s.* (Ll.) baner Cystenyn Fawr; baner, baniar, lluman.

Labdanum, } *s.* (o'r Ar.) mwythystor, ystor
Ladanum, } Creta.

Labefaction, *s.* (Ll. *labefactio*) gwanhad, adfeiliad, dadfeiliad, gwaethygiad, gwaethiad, dirywiad, palliad; pall, meth, methiant, dadfail, adfail, dinystr, cwymp.

Labefy,† *v. a.* (Ll. *labefacio*) gwanhau, gwaethygu, dadfeilio, adfeilio, gwaethygu, drygu, niweidio.

Label, *s.* (Ll. *labellum*) llabed, llabedyn, llab, dibynydd, lleineb; llafn *neu* dafod à fo yn nibyn wrth beth; carai ddibyn.

Label, *v. a.* llabedu, lleinebu; gosod llabed wrth *neu* ar.

Labellum, *s.* (Ll.) gwefusan (mewn llysieuaeth).

Labent, *a.* (Ll. *labens*) llithrol, llithrog, hylithr, llithrig, llithredig, eddeiniol.

Labia, *s. pl.* (Ll.) gwefusau, gwefiau, gwëusau.

Labial, *a.* (Ff.; Ll. *labium*) gwefusol, gwëusol, gwefiawl.

Labial consonants—gwefusolion, cydseiniaid gwefusol, cysseiniaid gwefusolion, gwefusolion gydseiniaid.

Labial, *s.* un o'r gwefusolion, llythyren wefusol: *pl.* gwefusolion.

Labials—gwefusolion=*b*, *f*, *ff*, *m*, *p*, *ph*, yn y Gymraeg.

Labiatæ, *s. pl.* (Ll. *labium*) gwefl ys; y mintys.

Labiate, } *a.* (Ll. *labium*) gwefusog, gwefus-
Labiated, } aidd, gwefiaidd.

Labile,† *a.* (Ll. *labilis*) agored i gyfeiliorni, syrthio, *neu* wrthgilio.

Labiodental, *a.* (Ll. *labium* a *dens*) gwefusddeintol; à seinier gàn y gwefusau a'r daint.

Labiodentals—gwefusddeintolion=*f*, *ff*.

Labium, *s.* (Ll.) gwefus, gwëus, gwefl, min; gwefl isaf (trychfilod); min nesaf i mewn (i gragen).

Laborant,† *s.* (o *labor*) fferyll, fferyllydd.

Laboratory, *s.* (Ff. *laboratoire*; o'r Ll. *labor*) fferyllfa, fferylldy, gweithdy fferyll; gweithfa, llafurfa, gweithdy.

Laborious, *a.* (Ll. *laboriosus*; Ff. *laborieux*) llafurus, llafuriol, llafurgar, gweithgar, poenfawr, llafurfawr, poenus, trafferthus, caled, blin, dygn, trafaelus, blinderog, cystog, cystol, ardresol; à gymmero boen *neu* fawrboen; yn cymmeryd poen *neu* fawrboen; yn gofyn poen a llafur; à wnaed drwy boen a llafur; ystig, diwyd, diflin · gorchestol.

Laboriously, *ad.* yn furus, &c.; trwy boen, trwy ddygn boen, trwy fawrboen, trwy fawr boen, trwy lafur, trwy boen a llafur.

Laboriousness, *s.* llafurusrwydd, llafurioldeb, poenusrwydd, poenusedd, llafurgarwch, gweithgarwch, trafferthusdra; gnif; anhawsdra, caledwch; diwydrwydd.

Labour, } *s.* (Ll. *labor*; Ff. *labeur*) llafur, llafur-
Labor, } waith, gwaith, poen, llafurboen, trafod, trafael, trafferth, lludded, trin, tres, ardres, cysteg, cwst, blinder, angenwaith, gorchwylwaith, gorchwyl, llafuriant, llafuriaeth; gwewyr esgor, gloesion esgor, esgor, esgorfa.

Hard labour—caledwaith, gwaith caled, llafur caled, trymwaith, gwaith dygn.

Light labour—golafur, llafur ysgafn, ysgafnwaith.

Sore labour—llafur blin, dygn boen, trybestod.

Painful labour—llafur poenus, llafurboen, cysteg.

Labour (of a woman in childbirth)—gwewyr esgor, gloesion esgor, trafael; esgor, esgorfa.

She had hard labour—bu galed arni wrth esgor; cafodd wewyr caled.

A lover of labour—un llafurgar, un poengar, poengarwr.

Companion in labour—cydlafurwr, cydlafuriwr, cydweithiwr, cydweithydd, cydlafurwas.

I have lost my labour—ni chefais ond y drafael am fy mhoen; mi a lafuriais yn ofer.

It is worth labour—fe a dâl ei wneuthur; fe a dâl am ei wneuthur.

To bestow labour upon—poeni wrth, llafurio wrth, ymboeni wrth.

My labour will be well bestowed—buddiol fydd fy mhoen; ni bydd fy llafur yn ofer; nid ofer fydd fy llafur.

With much labour—gyda mawr boen *neu* lafur; yn boenfawr, yn boenus.

To live by one's labour—byw wrth ei lafur; byw wrth ei waith a'i orchwyl; byw wrth ei waith *neu* orchwyl; byw wrth ei ddeg ewin; byw wrth ei ddeng ewin.

Labour, } *v.* llafurio, gweithio, poeni, ymboeni,
Labor, } cymmeryd poen, trafaelu, trafferthu, ymdrafferthu; dygnu, ymegnïo, egnïo, ymorchestu, ymdrechu; bod mewn llafur, poen, trafael, *neu* wewyr; gweithio wrth; diwyllio; curo, baeddu.

To labour with child, } bod yn ngwewyr
To be in labour, } esgor; bod yn ngloesion esgor; bod à gwewyr esgor arni; bod yn esgor; trafaelu; bod ar ei thrafael; bod yn ei thrafael; esgor ar etifedd; gruddfan (fel gwraig yn esgor).

To labour in vain—llafurio, poeni, *neu* ym-

boeni yn ofer; llafurio, poeni, *neu* ymboeni mewn oferedd.
To labour for—llafurio am; ymgeisio âg, ymgais âg, ymgais am; ymgyrhaedd *neu* ymgyrhaeddyd ar ol.
To labour a thing—poeni *neu* ymboeni wrth beth; poeni *neu* ymboeni yn mheth; llafurio wrth beth; gwneuthur peth yn dra chywraint; cywreinio.
To labour under a difficulty—bod mewn cyfyngder, gofid, trallod, *neu* drybestod; llafurio dàn anfantais *neu* anhawsder.
To labour hard—llafurio *neu* weithio yn galed; caledweithio, erddygnu.
To labour together, } cydllafurio, cydweith-
To labour with one, } io, cydymegnïo, cydymboeni, llafurio yn nghyd.
A laboured composition—cyfansoddiad llafurfawr, poenfawr, llafurus, *neu* weithfawr; cyfansoddiad cywrain, cynnil, cyfrdlws, *neu* gelfydd; cyfansoddiad à wnaed drwy boen a llafur; cyfansoddiad âg ol llafur arno.

Labourer, } *s.* llafurwr, llafuriwr, llafurwas,
Laborer, } gweithiwr, gweithydd; un yn byw wrth ei lafur, ei waith, *neu* ei lafurwaith; gwr gwaith a gorchwyl; un yn byw wrth ei orchwyl gwaith; gorchwyliwr; cloddiwr; ceibiwr: *f.* llafurwraig, gweithwraig, gorchwylwraig, llafures.
Fellow-labourer—cydweithiwr, cydweithydd, cydlafurwr, cydlafuriwr, cydlafurwas.

Labouring, *p.* yn llafurio, gàn lafurio, dàn lafurio, &c.; llafurus, llafuriol.
Labouring man—llafurwr, gweithiwr, gweithydd, dyddweithiwr, llafurwas; gwr gwaith a gorchwyl; un yn byw wrth ei waith a'i orchwyl; un yn byw wrth ei waith, ei lafur, *neu* ei lafurwaith.
All women labouring of child—pob gwraig wrth esgor plant.
Labouring beast—anifail gwaith, ysgrubl.
A labouring for an office—swyddymgais; swyddymgeisio.

Labourless, *a.* dilafur, heb lafur.

Laboursome,† *a.* llafurus, llafurfawr, poenus, poenfawr.

Labradorite, *s.* maesgrisfaen Labrador.

Labridans, } *s. pl.* (Ll. *labrum*) gwrachod,
Labridæ, } y gwrachod = enw llwyth o
Labroides, } bysgod.

Labrose, *a.* (Ll. *labrum*) gweflog, gwefusdew, gwefldew.

Labrum, *s.* (Ll.) gwefus, gwëus, gwefl; gwefl uchaf (trychfilod); min neaf allan (i gragen).

Labrus, *s.* gweflbysg.

Laburnum, *s.* (Ll.) euron, pyswydden.

Labyrinth, *s.* (Gr. *laburinthos*; Ll. *labyrinthus*) bachdrofa, dyrysfa, dyrysle, dyrysdy; lle bachdroiog, lle dyrysfachog; nidras; dyrys-lwyn; astrusi; dyryswch, dyrysni, anialwch.

Labyrinthian, *a.* bachdroiog; dyrysfaog, dyrysfachog; llawn o ddyrysfaoedd *neu* fachdroion; dyrys, dyryslyd, astrus, dyrysedig.

Labyrinthic, *a.* bachdroiog, bachdroawl, dyrysfachaidd; fel dyrysfa; dyrys, astrus, dyryslyd.

Labyrinthiform, *a.* ar ddull bachdrofa; ar wedd dyrysfa; dyrys, dyryslyd, astrus.

Labyrinthine, *a.* bachdroawl, dyrysfaol, bachdroiog; â llawer o fachdroion ynddo; perthynol i fachdrofa; tebyg i fachdrofa.

Lac, *s.* (Ysp. *laca*; Al. *lack*; D. ac Is. *lak*) llaethlud, llaethystor, ffigystor, lliwlud; glud.
Shell-lac—crestlud, llaethlud crawenol.
Gum-lac—ystorlud.
Lac-dye—gludliw, gludne, llaethludliw.
Stick-lac—llaethlud glynol.

Laccic, *a.* (o *lac*) perthynol i laethlud; llaethludig, llaethystoraidd, lliwludiol.
Laccic acid—sur llaethlud, sur llaethludig.

Laccine, *s.* (o *lac*) llaethludain, lliwludnur = sylwedd à geir mewn crestlud.

Lace, *s.* (Ysp. *lazo*; Ff. *lacet*) rhwydronell, eirionwe, eirionen, ysnoden, addurnwe, siderwe, ymylwe, addurnbleth, ysnoden harddrwyllog; sider, amaerwy; llinynwe, plethlinyn, llinyn cyfrodedd, llinyn pleth, llinyn crynbleth, llinyn cyrff, pwynt cyrff; llinyn, carai, ffunen, pwyntl; magl, telm.
Gold lace—ysnoden aur, eirionwe aur, eurwe, addurnwe aur, sider aur.
Silver lace—ysnoden arian, &c.
Galloon lace—ysnoden ffreinig, ysnoden Ffrengig, amaerwy ffreinig.
Lace-work—ffunenwaith, eirionwaith.

Lace, *v. a.* ysnodenu, sideru, amaerwyo; rhoi eirionwe, addurnwe, *neu* amaerwy ar; addurno âg ysnoden *neu* eirionwe; addurno, eirioni; clymu âg ysnoden, ffunen, pwyntl, pwynt, carai, *neu* linyn; cau â llinyn *neu* bwynt; llinynu, ffunenu, pwyntio, careio; curo, llachio, dygaboli; rhoi golchfa i.
To lace all over—gorthöi â siderau aur *neu* arian; gorthöi âg ysnodenau aur *neu* arian.
To lace with galloon—ymylu âg ysnoden ffreinig; rhoi ysnoden ffreinig ar ymylau dilledyn; addurno âg ysnoden ffreinig.
Laced mutton†—puteiniaid, puteiniaid llys.

Lacemaker, *s.* gwëydd ysnodenau, gwëydd siderau, eirion-wëydd, sider-wëydd, addurn-wëydd, ysnodenwr, ysnodenydd, siderwr, siderydd, rhwydronellwr.

Laceman, *s.* gwerthwr ysnodenau, gwerthydd ysnodenau, gwerthwr siderau, ysnodenwr, siderwr, siderydd, siderwerthwr, eirionwerthwr.

Lacerable, *a.* (Ll. *lacero*) rhwygadwy, toradwy, llarpiadwy, hydor, hyrwyg, hawdd ei dori, hawdd ei rwygo.

Lacerate, *v. a.* (Ll. *lacero*) rhwygo, llarpio, dryllio, cinynio, darnio, erthrychu; tori yn ginynion.

Lacerate, } *a.* rhwygedig, llarpiedig, llarpiog.
Lacerated, }

Laceration, *s.* rhwygiad, llarpiad, drylliad, cinyniad, toriad; rhwyg.

Lacerative, *a.* rhwygol, llarpiol, rhwygedigol.

Lacertian, *a.* (Ll. *lacerta*) perthynol i'r madfeillod; llostrwyaidd, ethrychwilaidd, madfilaidd, geneugoegaidd.

Lacertine, *a.* (Ll. *lacertus*) tebyg i fadfall, gwedresi, *neu* ethrychwil; fel madgall; madfallaidd, madgallaidd, madfilbysg, llostrwybysg.

Lacertus, *s.* (Ll.) y cornbig mwyaf, mornodwydd; madfallbysg, llostrwybysg.

Lace-winged, *a.* sider-adeiniog, sider-asgellog, eirion-adeiniog; â'i aden fel ysnoden *neu* eirionen.

Lacewoman, *s.* ysnodenwraig, eirionwraig, siderwraig; gwëyddes ysnodenau; gwerthyddes ysnodenau.

Lache, } *s.* (Norm. *lachesse, lache*) esgeulusdod,
Laches, } esgeulusdra, gwall.

Lachrymable, } *a.* (Ll. *lachrymabilis*) hyddeigr,
Lacrymable, } dagreuol, galarus, wylofus, alaethus.

Lachrymal, } *a.* (Ff.; Ll. *lachryma*) dagreuol,
Lacrymal, } deigrol, deigrynol, degrynol; perthynol i ddagrau; yn peri dagrau.

Lachrymal gland — deigriden, chwaren ddeigrol, cilchwyrnen ddagreuol, cilchweryn y dagrau.

Lachrymary, } *a.* dagreuog, deigrynog; yn
Lacrymary, } cynnwys dagrau.

Lachrymary vessels—llestri y dagrau, deigrlestri, y llestri dagreuog.

Lachrymation, *s.* (Ll. *lachrymatio*) dagreuad, deigriad, deigryniad, tywalltiad dagrau, hidliad dagrau.

Lachrymatory, *s.* (Ff. *lachrymatoire*) deigrynog, deigrlestr; llestr i ddala dagrau.

Lachrymose, *a.* (Ll. *lachrymosus*) dagreuaidd, deigraidd, dagreuol; yn peri *neu* yn tywallt dagrau; hidlddeigr.

Lacing, *s.* (o *lace*) ysnodraff, ysnodrwym.

Laciniate, } *a.* (Ll. *lacinia*) siderog, eddïog,
Laciniated, } amaerwyog; sitrachog.

Lack, *v.* (Is. *leeg*; D. *lak*) bod mewn eisieu *neu* angen; bod âg eisieu *neu* angen ar; dwyn eisieu; bod diffyg *neu* eisieu peth ar un; bod â diffyg ar; bod mewn diffyg; bod heb beth; bod peth yn eisieu i un; eisiwo; † beio.

To lack to see one—hiraethu am weled un; chwennychu *neu* ddymuno gweled un; bod ar un eisieu gweled un.

It lacked moisture—nid oedd iddo wlybwr.

Yet lackest thou one thing—y mae un peth eto yn ol i ti.

Neither was there any among them that lacked — nid oedd un angenus yn eu plith.

He shall not lack—ni bydd eisieu arno.

What lack I yet?—beth sydd yn eisieu i mi eto?

Let thy head lack no ointment—na fydded diffyg olew ar dy ben.

Peradventure there shall lack five of the fifty righteous—ond odid bydd pump yn eisieu o'r deg a deugain cyfiawn.

Lack, *s.* eisieu, angen, diffyg, gwall, eisiwed, eisiw.

To find lack of—gweled *neu* brofi diffyg peth; gweled *neu* brofi eisieu peth.

Lack, } *s.* 100,000 rhiwpi=£10,000.
Lac, }

Lackadaisical, *a.* (o *lackadaisy*) ffug-athrist, ffug-allwynin.

Lackadaisy, *in.* (o *lack-a day*)=*Lack a-day.*

Lack-a-day, *in.* och! ow! O! A! och fi! ha!

Lackbrain, *s.* (*lack* a *brain*) un dïymenydd, penbwl, hurthgen, symlyn, cuall, ynfyd, un disynwyr, penhyrddyn (*pl.* penhyrddod).

Lacker, *s.* (o *lack*) un âg eisieu *neu* angen arno; angenwr, angenog.

Lacker, } *s.*= { *Lacquer.*
Lacquer, } { *Lacker.*

Lackey, *s.* (Ff. *laquais*; It. *lacchè*) gwastrodyn, gweseyn traed, gwas traed, gwas trawd, trotwas, trodwas, troedwas, troediog, pedwesyn.

Lackey, *v.* bod yn wastrodyn, &c.; bod yn wastrodyn i; gwastrodi; canlyn un fel troediog *neu* wastrodyn; gweini yn wasaidd.

Lacking, *p.* âg eisieu *neu* angen arno; rheidus, angenus, angenog; amddifad o; â diffyg arno *neu* ynddo; rhy fychan.

To be lacking — bod yn eisieu; bod yn niffyg; bod yn ol; pallu.

Lacking but a little—agos; o fewn ychydig; heb fod ond ychydig yn niffyg *neu* yn eisieu; bron, yn mron.

To be lacking from—pallu o fod ar.

But lacking time, they returned — ond am fod arnynt eisieu amser, hwy a ddychwelasant.

That which was lacking on your part—eich diffyg chwi.

Lacklinen, *a.* heb lian, di lisin, heb grysau.

Lacklustre, *s.* annysgleirdeb, afloewder, anghlaerder; peth annysglaer.

Lacmus, *s.*=*Litmus.*

Laconic, } *a.* (Ll. *laconicus*, o *Laconia*, neu
Laconical, } *Lacones*) byreiriog, byr, talfyr, cryno, dwyseiriog, synwyrwersog; yn cynnwys llawer mewn ychydig; cynnwysfawr; yn ol dull y Laconiaid *neu* Spartiaid.

Laconics, *s. pl.* byregion.

Laconics and didactics—byregion ac addysgolion; byrebion ac addysgion.

The Laconics of Pausanias—llyfr Pausanias yn nghylch Laconia, Sparta, neu Lacedæmonia; Laconigion Pausanias.

Laconism, } *s.* (Ll. *laconismus*) byreiriog-
Laconicism, } rwydd; byreiriad, byrieithad, byrebiad, byriaith, beriaith, byrieithwedd, byr ymadrodd, byrair, ymadrodd dwys-gryno.

Lacquer, } *s.* (Ff. *laque*) eurolch, llebolch, mel-
Lacker, } ynolch, eurgaen, barnais eurliw, barnais felen; barnais, arliw, eurliw, eurne.

Lacquer, } *v. a.* eurolchi, llebolchi, barneisio,
Lacker, } arliwio, eurliwio.

Lacquering, } *s.* eurolchiad, llebolchiad, bar-
Lackering, } neisiad, eurliwiad.

Lactage, *s.* (Ll. *lac*) blith.

Lactant, *a.* (Ll. *lactans*) blith, blithog, llaethog; yn rhoi llaeth; yn rhoi sugn; llaethol.

Lactarium, *s.* (Ll.) llaethgell, llaethdy.

Lactary, *a.* (Ll. *lactarius*) llaethog, llaethaidd.

Lactary, *s.* llaethdy, blithdy.

Lactate, *s.* (o *lac*) llaethludaint, llaethludhal: *pl.* llaethludhalion.

Lactation, *s.* (Ll. *lacto*) llaethiad; rhoddiad sugn; amser sugno *neu* ddyfnu.

Lacteal, } *a.* (Ll. *lacteus*) llaethol, llaethlyd,
Lacteous, } llaethaidd, llaethliwiog, llaethliw; yn cludo llaeth *neu* gaul.

Lacteal vessel, } =*Lacteal, s.*
Lacteous vessel, }

Lacteal, *s.* llaethlestr, llaethbib, llaethbibell, llaethwythen, llestr llaeth: *pl.* llestri llaeth, llaethlestri, ceulgludion.

Lactescence, *s.* (Ll. *latescens*) llaethlydrwydd, llaetheiddrwydd, llaethedd, llaethogrwydd, blithogrwydd; llaethliwiogrwydd, llaethwynder.

Lactescent, *a.* llaethog, llaethlyd, blith, blithog.

Lactic, *a.* (Ll. *lac, lactis*) llaethig; perthynol i laeth; â geir o laeth sur *neu* faidd.

Lactic acid—sur llaethig, sur llaeth.

Lactiferous, } *a.* (Ll. *lac* a *fero*) llaethog, blith-
Lactific, } og; yn dwyn llaeth *neu* gaul; llaethddwyn.

Lactine, *s.* (Ll. *lac*) llaethsugr, sugr llaeth.

Lactometer, *s.* (Ll. *lac*, a Gr. *metron*) llaethfydr, llaethfesur, llaethfeidyr.

Lactuca, *s.* (Ll. o *lac*) gwylaeth, llaethygen, golaeth, cw.
Lactucella, *s.* (Ll.) llaethysgall, mochysgall, ysgall y moch, ysgall llaethog, lymeidfwyd.
Lactucic, *a.* (o *lactuca*) gwylaethig.
Lactucic acid—sur gwylaethig, sur gwylaeth.
Lactucine, *s.* gwylaethain, gwylaethnur.
Lactumen, *s.* (Ll. o *lac*) llaethgrach, llaethysgwl.
Lacuna, *s.* (Ll.) pannwl, pyllyn, pannelyn, pent-
Lacunar, *s.* (Ll.) pannylfwd, pyllfwd. [yn.
Lacunars, } *s. pl.* pannylfydau, pedroglau nen-
Lacunaria, } fwd.
Lacunette, *s.* ffosan, ffos fechan, clawdd bychan.
Lacunose, } *a.* (Ll. *lacunosus*) pannylog, pant-
Lacunose, } og, pyllog, rhychog, sylchog, rhigolog, ffosog.
Lacustral, } *a.* (o'r Ll. *lacus*) llynaidd; llynol,
Lacustrine, } perthynol i lyn.
Lad, *s.* (C. *llawd, llodes;* S. *leod,* Al. *leute,* pobl) llanc, llencyn, herlod, hogyn, bachgen, glaslanc, hoglanc, gwas ieuanc, gwas, crwt, rhocyn.
A little lad—llencyn, herlotyn, bachgenyn, hoglencyn.
Ladanum, } *s.* (o'r Ar.) mwythystor, ystor
Labdanum, } Creta.
Ladder, *s.* (Ia.; S. *hlædder*) ysgol, llettring; dringfa, esgynfa, graddau dring.
Rundle of a ladder, } ffon ysgol, gwerthyd
Round of a ladder, } ysgol: *pl.* ffyn ys-
Step of a ladder, } gol.
Companion ladder—grisysgol.
Jacob's ladder — llawethan, llywethan, ysgol Iacob.
Lade, *v. a.* (S. *ladan, hladan;* Al. *laden*) llwytho; rhoi, gosod, *neu* ddodi llwyth ar; pynio, pynorio, pynu; cyfodi llwyth ar; tywallt, gwalloñ, dywallaw, gwehynu, gwahenu; ceriain; taflu i mewn ac allan.
Lade-pail—ystwc gwallaw.
You may as well bid me lade the sea with a nutshell—cystal y gellwch beri *neu* erchi i mi ehedeg i'r awyr; yr un peth fyddai i chwi beri *neu* erchi i mi ehedeg i'r awyr; cystal y gallech geisio genyf yfed y môr.
Lade,† *s.* ceg afon, aber.
Laded, } *p. p.* llwythedig, &c.; llwythog, pyn-
Laden, } oriog, pynog; dàn ei lwyth; dàn ei bwn.
Heavy laden—trymlwythog; dàn ei drymlwyth; llwythog.
Sore laden—tàn orellid.
Laden in bulk—â'r llwyth yn rhydd yn y ceudod; yn rhydd-lwyth.
Ladies, *s. pl.* (o *lady*) rhianod = llechan bychain, yn mesur yn nghylch 15 modfedd o hyd ac 8 o led.
Lading, *s.* (o *lade*) llwyth, llwyth llong, llonglwyth, carg; baich.
Ladkin, *s.* (o *lad,* a'r terfyniad bychanig *kin*) herlotyn, llencyn, bachgenyn, hoglencyn, rhocyn, crwtyn.
Ladle, *s.* (*hlædle*) lledwad, lletwad, lledwed, lledfed, lledffed; modbren, ymmodbren, mwndill.
Ladles of a mill-wheel—llwyau rhod melin; codau rhod melin; llwyerau rhod melin.
A little ladle — lledwadllwy, lledwatllwy, lledwad fechan.
Ladleful, *s.* lledwadaid, lletwadaid; llonaid lled wad, llwyaid.
Lady, *s.* (S. *hlafdig, hlæfdiga, hlæfdia*) arglwyddes, arlwyddes; pendefiges; barynes, barones, breyres; boneddiges, boneddes, rhian, rhiain, rhies, penes, gwraig foneddig, merch foneddig, bun foneddig; meistres.
A young lady—merch foneddig, geneth foneddig, bun foneddig, morwyn foneddig, rhian, boneddiges ieuanc, boneddes ieuanc, penesig, boneddesig.
A smart little lady—penesig.
The finest lady in the land—y decaf yn y dyrfa lle del; y rhian harddaf yn y wlad.
No, my lady—na, fy arglwyddes; nage, fy arglwyddes; nac ydyw, fy arglwyddes; na, fy mhenes, &c.
Our Lady—ein Harglwyddes; ein Rhianon=Mair Forwyn.
Ladies and gentlemen — boneddigesau a boneddigion; boneddesau a boneddion.
Faint heart never won fair lady—y dewr biau 'r byd; i'r dewr yr â'r da; nid oes i'r annewr ond annawn; hap Duw, ddewryn.
Lady-bird, } *s.* (o *lady* a *bird,* &c.) y fuwch
Lady-bug, } goch gota, y fuwch goch = enw
Lady-cow, } math o drychfil bychan.
Lady-fly, }
Lady-Chapel, *s.* capel ein Harglwyddes, capel y Forwyn, capel Mair.
Lady-day, *s.* Gŵyl Fair y Cyhydedd; Cyfarchiad Mair; Cyfarchiad ein Harglwyddes; y 25med o Fawrth.
Lady-like, *a.* rhianaidd, rhieinaidd, rhieiniol, boneddesaidd, boneddigesaidd, rhiesaidd, penesaidd, fel boneddiges; boneddigaidd, boneddig, mocsog, hyfoes, moeswych; tyner, tirion, masw, mwyn, llednais.
Lady's Bedstraw, *s.* briwydd felen, briger twynau, ceulon, ceulion, llysiau y cywer, cywer y llaeth.
Lady's Bower, *s.* cudd y coed, dringiedydd, barf y gwr hen.
Lady's Comb, } *s.* crib Mair, crib Gwener,
Venus' Comb, } nodwydd y bugail, creithig.
Lady's Cushion, *s.* tormaen mwsoglaidd; clustog Fair.
Lady's Finger, *s.* plucen, plucan, meillionen felen.
Ladyship, *s.* (o *lady*) urddas arglwyddes; arglwyddesiaeth, arlwyddesiaeth, penesiaeth, rhianaeth, rhiesaeth; arglwyddiaeth.
Lady's Mantle, *s.* mantell Fair, mantell Mair.
Common lady's mantle—mantell Fair gyffredin, simwr y còr, palf y llew, troed y llew.
Field lady's mantle—troed y dryw.
Lady's Seal, *s.* afal Adda, afal Addaf, gwinwydden ddu, coedrwym, coedgwlwm, coedglwm, clwm y coed, cwlwm y coed, rhwymyn y coed, cwlwm y gwŷdd, paderau y gath, grawn y perthi.
Lady's Slipper, *s.* esgid Fair, esgid Mair, llopan Fair.
Lady's Smock, *s.* hydyf, hydwf.
Hairy lady's smock—hydyf blewog, berwr y maesydd.
Bitter lady's smock—berwy chwerw, berwr chwerw, berw chwerw.
Meadow lady's smock — hydyf y waen,

blodau y gog, blodeuyn y gog, blodyn y gwcw.

Lady's Thistle, *s.* ysgallen Fair, ysgallen wèn, ysgallen fraith, cribau Mair.

Lady's Tresses, } *s.* teircaill, caineirian nydd-
Lady's Traces, } drŵedig.

Lag, *a.* (C. *llag, llac;* Goth. *laggs,* hir) olaf, diweddaf; à ddel ar ol dàn lercian; à fo yn dyfod ar ol dàn lercian; dylwr, ol; dyhair, llag, llercynol, dïog, musgrell; à erys *neu* à drig ar ol; à erys *neu* à drig yn ol; na ddel yn mlaen.

Lag, *v.* aros ar ol, aros yn ol, dyfod yn olaf, aros yn olaf, sefyll yn ol, llercian, llercio, llercyna, gohirio, dyheirio, dyhirio, lleigio, hirdrigo, oedi, ystelcian, sefyllian, llegu, dïogi; myned *neu* gerdded yn araf; llacio, yslacio, llaesu.

Lag,† *s.* y peth gwaethaf *neu* olaf; cynffon, y gynffon, godre; y dosbarth isaf; llega, llegach, llercyn, dïogyn.

Laggard, *a.* (o *lag*) araf, arafaidd, dïog, dïoglyd, musgrell, hwyrfrydig, llegus, lleigus, dyhair, dyhir, llag, llercynol; à ddel ar ol dàn lercian; ol.

Lagger, *s.* llercyn, llercynwr, llercwr, ystelciwr, dyheiryn, dïogyn, seguryn, segurwr, oedwr, addoedwr, dydechwr, godechwr, lleigiad, clauaryn; un à erys ar ol: *f.* dyheiren, clauaren.

Laggins, *s. pl.* hurtrau mewn ceuffordd.

Lagomys, *s.* (Gr. *lagos* a *mus*) ceinachlyg.

Lagoon, } *s.* (It. ac Ysp. *laguna*) llagad, mor-
Lagune, } lyn, cors, morfa, merfa, merllyn, llŷn bas.

Marine lagoon—morllyn, morlyn, llagad morawl, morlagad.

Lagophthalmia, *s.* (Gr. *lagos* ac *ophthalmos*) llygad ysgyfarnog=anhwyldeb yn yr hwn nis gellir cau y llygad.

Lagostoma, *s.* (Gr. *lagos* a *stoma*) gwefus folch, gwefus fylchog, bylchfin, adfant; gwefus â bwlch ynddi (fel gwefl ysgyfarnog).

Lagrimoso, *a.* (It.) cwynfanus, galarus, wylofus.

Lagurus, *s.* (Gr. *lagos* ac *ouros*) cwt ysgyfarnog =math o blanigion.

Laic, } *a.* (Gr. *laicos;* Ll. *laicus;* Ff. *laïque*)
Laical, } llëyg, lleygol, lleygiol; heb fod mewn urddau eglwysig.

Laic, *s.* llëyg, gwr llëyg, gwr lleygol, lleygwr: *pl.* lleygion, gwŷr llëyg.

Lair, *s.* (Al. *lager*) gwâl, llooches, llechfod, llechfa, gorweddle, gorweddfa; porfa; y llawr.

Laird, *s.* (S. *hlaford*) uchelwr, gwrda, arglwydd maenor.

Laity, *s.* (o *Lay, a.:* gwel *Laic*) gwŷr llëyg, lleygion, lleygwyr; y rhai na bônt mewn urddau eglwysig; †lleygiaeth.

Clergy and laity—gwŷr llên a gwŷr llëyg; llên a llëyg; clerigion a lleygion.

The clergy and laity—y gwŷr llên a'r gwŷr llëyg; yr offeiriaid a'r bobl.

Lake, *s.* (Ll. *lacus;* Ff. *lac;* S. *luh*) llŷn, llwch: *pl.* llynau, llynoedd, llychau.

The outlet of a lake—bala llŷn.

Lake, *s.* allogrudd, allogruf, coch, cochliw, porfforliw.

Lakelet, *s.* llŷn bychan, llynyn, llynwyn.

Lakelike, *a.* llynaidd, ar wedd llŷn, fel llŷn.

Laky, *a.* llynol, llynog; perthynol i lŷn *neu* lynau.

Lallation, *s.* cynaniad anmherffaith o'r llythyren *r*, yr hon y gwneir iddi seinio yn debyg i *l*.

Lama, *s.* archoffeiriad y Mongoliaid a'r Calmuciaid.

Dalai Lama, }
Great Lama, } y Lama Fawr.

Lamaism, *s.* Lamäeth; crefydd y Mongoliaid a'r Calmuciaid.

Lamb, *s.* (S.; Al. *lamm*) oen, (*pl.* ŵyn); cig oen.

A little lamb—oenyn, oen bach, oenan: *f.* oenig, oenesan: *pl.* wynos, ŵyn bach, wyniach.

Ewe lamb—oenes, oenig, oen fenyw.

A little ewe lamb—oenesan, oenesig, oenig fechan, oenig.

Cade lamb—oen llawfaeth, oen swci, oen lledfegin.

Sucking lamb—oen sugno, llaeth-oen.

Lamb's skin—croen oen, oengen.

Belonging to a lamb—oenol; perthynol i

In lamb—cyfoen, cymwyn. [oen.

Lamb's lettuce—gwylaeth yr oen, gwylaeth yr ŵyn, llysiau yr oen, dïadwyth, gwyaeth gwyllt.

The paschal lamb—oen y Pasc, yr oen Pasc.

Lamb, *v. a.* bwrw oen, dyfod âg oen; oena, wyna.

Lambale, *s.* (*lamb* ac *ale*) gwledd cneifio ŵyn, gwledd gneifio.

Lambative, *a.* (Ll. *lambo*) hylaib, i'w leibio, llyfol, lleibiol, lleibus, llepiol.

Lambative, *s.* lleibgyffer, lleibgyffyr, llyfgyffyr, cyffyr i'w leibio, cyffer hylaib; cyflaeth.

Lambent, *a.* (Ll. *lambens*) lleibiol, lleibus, llyfol; à el ar hyd beth dàn ei lyfu; à ymdaeno ar hyd peth dàn ei lyfu; yn gogyffwrdd â pheth.

Lambkin, *s.* (o *lamb*) oenyn, oen bach, oenan: *f.* oenig, oenesan, oenig fechan: *pl.* wynos, ŵyn bach, wyniach.

Lamblike, *a.* oenaidd, fel oen, fel yr oen; gwâr, llariaidd, hynaws, tirion, addfwyn, diniwed.

Lamb's-wool, *s.* (llygriad o'r Gw. *la mas ubhal*) rhostafalwy=dïod wedi ei chymmysgu â sugr a phergnau, a bywyn afalau rhost.

Lamdoidal, } *a.* (Gr. *lambda* ac *eidos*) ar lun y
Lambdoidal, } llythyren Roeg Λ, sef L y Gymraeg.

Lamdoidal suture—y gwniad ar ddull Lambda; y gwniad ar lun y llythyren Λ; y cyswllt Lambda.

Lame, *a.* (S. *lame, lama;* Al. a Sw. *lahm*) cloff, efrydd; anafus; anmherffaith, anghyfan, anghwbl, gwallus, llyth, gwàn.

Somewhat lame—lledgloff, gogloff, tràn gloff.

Lame of a hand, } llawdwn, llawdrwch;
Lame of one's hand, } â llaw dwn ganddo; llawfriw.

A lame leg—heri, coes gloff.

A lame person—cloff, un cloff, dyn cloff, efrydd, un efrydd, efryddyn, cloffyn: *pl.* cloffion, efryddion.

A person lame in one leg—un cloff o glun; cloff ei glun; un clunlaes, garllaes, hergloff, *neu* asgloff.

To make lame=*Lame, v. a.*

To grow lame—cloffi, myned yn gloff.

To go lame—cloffi; bod, myned, *neu* gerdded yn gloff; clunhecian, hecian.

A lame excuse—esgus cloff.

Lame, *v. a.* cloffi, efryddu; gwneuthur yn gloff; peri yn gloff; peri cloffi *neu* gloffni ar; gwneuthur *neu* beri yn efrydd; diffrwytho, gwanychu.

Lamella, *s.* (Ll.) llefnyn, llafonen, llafnen, llafneli, llafn teneu, teneulafn, dalen, haenen, haen deneu.

Lamellar, *a.* (Ll. *lamella*) llefnynol, llafnenol; yn llafnau teneuon, yn gen teneu, dalenol, dalenog, deiliar.

Lamellate, } *a.* llefnynog, llafonog, haenenog,
Lamellated, } dalenog; yn llafnau teneuon.

Lamellibranchiata, *s. pl.* (Ll. *lamella* a *branchiæ*) haendagellogion=enw llwyth o feddalogion diben.

Lamellicorns, *s. pl.* (Ll. *lamella* a *cornu*) haengyrn, llafngyrn, llafnellgyrn=math o filod.

Lamelliferous, *a.* (Ll. *lamella* a *fero*) llafnddwyn, haenddwyn; yn cynnyrchu llafnau *neu* haenau.

Lamelliform, *a.* (Ll. *lamella* a *forma*) llafnaidd, llefnynaidd, ar ddull llafn, ar lun llefnyn.

Lamellirostrals, *s. pl.* (Ll. *lamella* a *rostrum*) llafnylfiniaid, llafnylfinogion=llwyth o adar nofiol.

Lameness, *s.* (o *lame*) cloffi, cloffni; anaf, gwendid.

Lament, *v.* (Ll. *lamentor*) galaru, galaru am, alaethu, alaethu am, cwynfan, cwyno, cwynfan am, cwyno am, cwynofain, galarnadu, wylofain, galargwyno, arwylo, dychian, dychio, drygyrferthu; ymofidio, dwys ofidio.

Lament, *s.* galar, alaeth, galarnad, galargwyn, cwyn, cwynofaint, wylofain, doloch, ergwyn, cernad.

Lamentable, *a.* (Ff.; Ll. *lamentabilis*) galarus, alaethus, i'w alaru, gwiwgwyn, cwynfanus, wylofus, gresynol, gresynus, athrist, tristlawn, irad, aethus, gofidus, allwynig, allwynin.

Lamentable cry—cernad, cergri, cerlef, cergwyn, cerwaedd, cerlais, alaeth, galargwyn.

Lamentation, *s.* (Ll. *lamentatio*) galar, galarnad, alaeth, galargwyn, cwynfan, cwyn, ergwyn, cergwyn, cernad, wylofain, wylofedd, wylofaeth, doloch, drygyrferth, argyllaeth; alaethiad, galariad, ergwyniad.

A song of lamentation—galargan, galargerdd, galarnad, galareb, galarwawd, marwnad, cerdd alarnad, cerdd allwyn, cerdd dostur.

The Lamentations of Jeremiah—Galarnad Ieremïah.

Lamenter, *s.* galarwr, galarydd, alaethwr, alaethydd, galargwynwr.

Lamenting, *s.* galariad, alaethiad, ergwyniad; cwynfan, galar, alaeth.

Lamia, *s.* (Ll.) ellylles, dewines, gwiddanes, gwiddones, gwyll.

Lamina, *s.* (Ll.) llafn, llafon, llefnyn; haen, gwanaf, taen; cresten, cen; to; dalen, dâl; deilten, llabed.

Laminæ—llwyth o chwilod hirgyrn.

Laminability, *s.* hylafnedd, hyddalenrwydd.

Laminable, *a.* hylafn, llafnadwy, hyddalen; â ellir ei wneyd yn llafnau.

Laminar, *a.* (o *lamina*) yn llafnau, yn ddalenau, llafnog, llefnynog, llafonog, haenog, dalenog, deiliar.

Laminate, } *a.* llafnog, llefnynog, llafonog, yn
Laminated, } llafnau, yn ddalenau; yn haen ar haen; yn haenau.

Lamination, *s.* llafniad, haeniad, gwanafiad, daleniad; gosodiad yn haenau *neu* yn llafnau.

Laminiferous, *a.* (Ll. *lamina* a *fero*) llafnddwyn, haenddwyn.

Lamish, *a.* (o *lame*) gogloff, lledgloff, tràn gloff.

Lamium, *s.* (*Gr. laimos*) marddanadl, marwddanadl, marddanad, marwddanad, danadl du, danadl dall, danadl marw.

Lamm, † *v. a.* curo, pwyo.

Lammas, } *s.* (S. *hlammæsse*, o *hlafmæsse*
Lammas-day, } =loaf-mass) dydd Awst, y dydd cyntaf o Awst, y cyntaf o Awst, gŵyl Awst, calan Awst.

At latter Lammas—yn nghyfarfod deusul; byth ni bydd.

Lamp, *s.* (Gr. a Ll. *lampas*; Ff. *lampe*) llygorn, erllen, llugern, llamp, llusern; ffagl, canwyll, goleuni: *pl.* llygyrn.

The two lamps of heaven—dau lygorn nef.

Lampadist, *s.* llampredwr, llampredegwr; ennillwr y gamp yn y llampredfa.

Lampadrome, *s.* (Gr. *lampas* a *dromos*) llampredfa, llampredegfa, llampyrfa, llampred=yn Athen gynt, rhedegfa gŵyr ieuainc â llygyrn neu lampau yn eu dwylaw.

Lampas, *s.* (Ff.) mindag, mintag, y findag, y fintag.

Lamp-black, *s.* du yr efail, du'r llamp.

Lampic, *a.* erllenig, llampig.

Lampic acid—sur erllenig, sur erllen, sur llamp.

Lamping,† *a.* (It. *lampante*) dysglaer, dysgleiriol, gloew.

Lampoon, *s.* (hen Ff. *lamper?*) casgerdd, gogangerdd, duchangerdd; gogan, duchan, enllib, sarhad, sen.

Lampoon, *v. a.* duchanu, goganu, difrïo; rhoi sen i; rhoi duchan i; enllibio, senu, sarhau.

Lampooner, *s.* duchanwr, duchanydd, goganwr, goganydd, difrïwr, ysgrifenwr casgerddi.

Lampoonry, *s.* duchan, gogan, enllib.

Lamprel, } *s.* = { *Lamprey.*
Lampron, }

Lamprey, *s.* (Ff. *lamproie*; Ia. *lampreí*; S. *lampræda*) lleiprog, lleiprai.

Lanary, *s.* (Ll. *lana*) gwlanfa, gwlandy.

Lanate, } *a.* (Ll. *lanatus*) gwlanog, gwlan-
Lanated, } aidd.

Lancashire Asphodel, *s.* llafn y bladyr.

Lance, *s.* (Ff.; Ll. *lancea*; Al. *lanze*) gwaew, ysbêr, ysbâr, rheinen, gwaewffon, ffonwaew, cadwaew, llost, rhon, rhaidd, rheidden, rhethr, rhethren, saffwy, paled, pâr, picell, ystang: *pl.* rhain, ysberi.

A heavy lance—trymbar.

Lance-men—ffynwewyr, rheinwyr, rheiddwyr, picellwyr.

Lance, *v. a.* ffleimio; agor *neu* ollwng â ffflaim; ysgraffinio; treiddio; rheinio, rheiddio, picellu.

Lancely, *a.* priodol i waew, &c.; rheinaidd.

Lanceolar, *a.* (o *lance*) yn meinhau tua phob pen; deubigyrnol; â'i ddeupen yn fain.

Lanceolate, } *a.* (o *lance*) rheiniolaidd, rhein-
Lanceolated, } aidd, rhonweddog, saffwyaidd; hirgul ac yn meinhau yn raddol tua 'r pen nesaf allan.

Lancepesade, *s.* (It. *lancia-spezzata*) swyddog dân y dengwriad.

Lancer, *s.* rheiniwr, rheinydd, ysberydd, gwaewor, saffwyor, rheiddior, rheiddiwr, rhethrwr;

un yn dwyn gwaewffon, &c.; ffleimiwr: *pl.* ffynwewyr, rheinwyr, &c.

Lancet, *s.* (Ff.) fflaim.
Lancet window—ffenestr ar lun fflaim; ffenestr fflaim; ffenestr hir bigfain.

Lance-wood, *s.* rheinwydd=math o goed tra-
Lanch, *v.*=*Launch.* [mor.
Lanch, *s.*=*Launch.*

Lanciform, *a.* (*lance* a *form*) ar lun ysbêr; ar ddull rheinen; rheinaidd, ysberaidd, saffwyaidd, llostaidd.

Lancinate, *v. a.* (Ll. *lancino*) llarpio, rhwygo, dryllio, darnio, erthrychu.

Lancination, *s.* llarpiad, rhwygiad, drylliad.

Land, *s.* (S., Al., Is., D., a Sw.) tir, tud; daiar, llawr, y llawr; gwlad; rhandir, maenor.
Dry land—sychdir, tir sych; crasdir.
Wet land—tir gwlyb, dyfrdir.
Common land—cyttir, tir cyd, tir hafog, tir cyffredin, maes cyffredin, ceimle, cymle, tir cydbawr.
Copyhold land—tir cyfrif, tir cyllidus.
Cultivated land—tir diwylledig, tir ffaeth, tir diwylliog, tir diwyllus, diwylldir, tir cyfannedd.
Arable land—tir âr, llafurdir, tir llafur, yttir, tir yd, tir aradwy.
Arid land—crasdir, tir cras.
Gravelly land—graiandir, grodir, mariandir, tir graianog.
High land — ucheldir, gorthir, gwrthdir, ban, bant, mynydd-dir, blaenau, blaenedir, tir uchel, brynach, brenach, tir bant, banttir.
Low land—iseldir, tir isel, ynysdir; doldir, dyffryndir, gwastadedd, gwalas, bro, rhws.
Hereditary land—tir gwelygordd, tir gwelyog.
Demesne land—tir y faerdref, tir bwrdd, maenordir, maenoldir; tir y goron, tir bwrdd y llys.
Land held by gavelkind — tir gwelyog, tir rhyddrent, tir gafael cenedl.
Open land—tir iâl, tir agored, iâl, gâl.
Rich land—tir bras, tir ffrwythlawn, tir ffaeth, tir rhwsg.
Uncultivated land—diffaethdir, anialdir, tir anniwyll, tir anniwylledig.
Grass-land—porfeldir, tir porfa, porfadir, tir pori, tir glas, aswellt.
Lay land — gwyndwn, llaethdwn, tondir, tir tôn, tyndir, tôn, tir gwŷdd; gwaen, gweirglawdd, gwyrlawd, dôl.
Lay land and tilled land—tir gwŷdd a thir ffaeth.
Uncleared land—tir anial, anialdir; tir heb ei arllwys.
Glebe land, } tir llan, tir eglwys, tir yr
Church land, } eglwys, clasdir, tir clas, llandir, eglwysdir.
Peat land—mawndir, tir mawn, tir mawnog.
Surrounding land—amdir, tir amgylchol.
Waste land—tir goresl, tir gores, tir gorestol, tir goresol.
Free land—tir rhyddedog.
Available land—tir rhyddfael.
Maritime land—arfordir, tir arfor; tir ar lân y môr.
Land running wild—tir yn gwyddo; tir yn rhedeg yn wyllt.
Alienated land—tir diffoddedig.
Land under socage tenure—tir swch a chwlltr.
Wood land turned into arable—tir gwŷdd, tir gwyddwyr; coettir wedi ei droi yn llafurdir; coettir à dröed yn yttir.
Family land—tir gwelyog.
Joint land—tir cyd, cyttir.
Main land—cyfandir, y cyfandir.
Land and soil—tir a daiar, tir a gweryd.
On land—ar dir, ar y tir.
Rich in land—tiriog; â thir lawer iddo.
By land—ar hyd y tir; ar dir.
By land or by water—ar fôr neu ar dir; ar fôr neu dir; ar dir neu ar ddwr.
Along the land—ar hyd y llawr; ar hyd y tir.
A strip *or* tongue of land—llain o dir, lleyn, llain, creiddyn.
My native land—gwlad fy ngenedigaeth; y wlad y'm ganwyd ynddi; y wlad lle'm ganwyd; fy ngenedigol wlad; gwlad fy mam; fy mamwlad; gwlad fy nhadau.
The land of Egypt—tir yr Aifft; gwlad yr Aifft.
Persons whose lands join—cyttirogion.
To make the land, } gweled tir, canfod tir,
To make land, } gweled y tir, canfod y tir.
To shut in the land—colli golwg ar y tir.
To set the land—edrych ar y cwmpawd ar ba du y bydd y tir.
Land-to—o fewn i hyd golwg i dir; tu fewn i hyd golwg i dir; pryd na ddichon morwyr ond braidd weled y tir gân ei belled.
To raise the land—codi y tir; hwylio tua'r tir nes yr ymddangoso fel yn codi.

Land, *v.* tirio, glanio; rhoddi ar y lân; rhoddi ar dir; gosod ar dir; bwrw i dir; myned *neu* ddyfod i dir; myned *neu* ddyfod i'r lân; disgyn o long; dadlongi, dilwytho, dadlwytho.

Land,† *s.* (S. *kland*, *kland*) troeth, lleisw, trwnc.
Land-dam†—lladd.

Land-agent, *s.* goruchwyliwr tir, tir-oruchwyliwr, tir-brwyad.

Landamman, *s.* penswyddog mewn rhai o gantrefi Switzerland.

Landau, *s.* (enw tref yn yr Almaen) cerbyd
Landau=math o gerbyd penagoradwy.

Landaulet, *s.* cerbydan penagoradwy, cerbydan Landau.

Landbreeze, *s.* tirawel, awel y tir, awel o'r tir, awel dros y tir.
Land and sea-breezes—tir- a mor-awelon, awelon tir a môr; awelon o'r tir a thros y môr.

Landed, *a.* (o *land*) tiriog; â chanddo dir *neu* diriogaeth; o berchen tir; tiriedig.
Landed property—tiriogaeth, tir; eiddo mewn tir; da anghyffiro, da digyffro, da tirol.
Landed gentleman—gwr boneddig tiriog; boneddwr tiriog; boneddig o berchen tir.

Landfall, *s.* tirgwydd, tirgwymp, tirddygwydd; dygwydd *neu* gwymp tir i un; tarawiad wrth dir, syrthiad ar dir, gweledigaeth tir; y tir cyntaf â weler ar ol mordaith.
Good landfall — prydlawn olwg ar dir; prydlawn weledigaeth tir; ymddangosiad tir yn ol cyfrif a dysgwyliad y morwyr.

Landflood, *s.* dylif, llifeiriant, llif, gweilgi, rhyferthwy, daiarlif, tudlif, tudlifeiriant, tirlifeiriad; dyfroedd yn rhedeg i waered o'r mynyddoedd gàn wlawogydd.

Landforce, *s.* milwyr tir, gwŷr tir, tirgadlu, tirfyddin, tirfilwyr, tudfilwyr.

Landgrave, *s.* (Al. *landgraf*; Is. *landgraaf*) tudiarll, tiriarll=urddenw yn yr Almaen.

Landgraviate, *s.* tudiarllaeth; tiriogaeth, swydd, *neu* urddas tudiarll.

Landgravine, *s.* (Al. *ladgräfinn*) tudiarlles, tiriarlles.

Land-guard, *s.* tirddiffyn, tirglawdd, tirward; gwrthglawdd *neu* amddiffyn i gadw tir rhag llifeiriant afonydd.

Landholder, *s.* daliwr tir, deiliad tir, tirddaliwr.

Landing, *s.* tiriad, glaniad; rhoddiad *neu* osodiad ar y làn; bwriad i dir; dyfodiad *neu* fynediad i dir; dyfodiad *neu* fynediad i'r làn.

Landing-place, *s.* tirfa, glanfa, porthfa, arllwysfa, glàn dwfr, disgynfa; lle i dirio *neu* lanio; lle i fyned i dir *neu* i'r làn.

Landing, *s.* pen grisiau, penris, cangris; gorsaf, gorphwysle, gorphwysfa.

Landjobber, *s.* porthmon tir, edwicwr tir, tirfaelotyn, masnachydd tir.

Landlady, *s.* meistres tir, arglwyddes tir; gwraig o berchen tir â deiliaid dani; tafarnwraig, llettywraig, gwesttyes, gwraig tafarn, gwraig ty tafarn.

Landless, *a.* didir, di dir, heb dir, annhiriog; difeddiannau.

Landlock, *v. a.* (*land* a *lock*) cloi, amgau, amgylchu, *neu* amgylchynu gàn dir; tirgylchu; bod o un wrth forio yn gweled y tir o amgylch iddo.

Landlocked, *a.* amgauedig gàn dir; yn nghlo gàn dir.

Landloper, *s.* (*land* a *lope*) tirwibiad, tirwibiwr, tirgrwydryn, tirgrwydriad, tudlechwr, glanwibiwr.

Landlord, *s.* (*land* a *lord*; S. *land-klaford*) meistr tir, arglwydd tir; perchen tir âg iddo *neu* â chanddo ddeiliaid dano; tafarnwr, llettŷwr, gwesttŷwr, gwr tafarn.

Landman, *s.* gwr tir, milwr tir, tirfilwr, tudfilwr.

Landmark, *s.* ffin, terfyn tir, nod terfyn, maen terfyn, ffinfaen, maen ffin, cyffinfaen, tirnod, nod tir, cyffin; hywelfa, nod y morwyr, cyfarwyddnod y morwyr.

Landmate, *s.* cydfedelwr, cydfedwr, un cydfed, med-gydymaith; un à fed ar yr un grwn ag arall.

Landmeasurer, *s.* tirfesurwr, tirfesurydd, mesurwr tir, mesurydd tir, tudfesurwr.

Landmeasuring, *s.* tirfesuriaeth, tirfesuriad, mesur tir, tudfesuriaeth.

Landoffice, *s.* tirswyddfa (yn y Taleithiau Cyfunol).

Landowner, *s.* perchen tir, perchenog tir, gwr o berchen tir.

Landrail, *s.* rhegen yr yd, rhegen y rhych, creciar.

Landreeve, *s.* (*land* a *reeve*) tirfaer, tirgeisiad, is-faer y biswal.

Landscape, *s.* (Is. *landschap*; Al. *landschaft*; D. *landskap*) tirolwg, gwerydre, tirwedd, arbeiaeth, tudolygfa, tudolwg, golwg ar diroedd, golwg ar wlad, gwaent, llawntre, tirbaith; tirddarlun, darlun tiroedd.

Landscape painting — peithluniadaeth, parthluniadaeth, arbeiaeth, darluniaeth arbeiol, paentyddiaeth dirolygol.

Landscape painter—peithluniedydd, parthluniedydd, lluniedydd arbeiol, paentiwr arbeiol, paentiwr tirwedd, peitharluniwr, paentiwr arbeithig.

Landscape gardening—garddwriaeth arbeiol, garddwriaeth arbeithig, garddwriaeth dirwedd; garddwriaeth yn peri yr un effaith a thirolwg naturiol.

Landslide, **Landslip**, *s.* tirgwymp, tirsyrth, cwymp o dir, tudlithr, ysglent tir.

Landsman, *s.* gwr tir; morwr na fu o'r blaen ar fwrdd llong.

Landsprings, *s. pl.* tir-ffynnonau, ffynnonau tir; ffynnonau à darddant ar ol gwlawogydd trymion.

Landsteward, *s.* maer y biswal, tir-ddystain, goruchwyliwr tir.

Landstreight, **Landstrait**, † *s.* llain o dir, lleyn.

Landsurveying, *s.* tirfesuriaeth, tirfesuriad, mesur tir, mesuriad tir, tirfesuryddiaeth, tudfesuriaeth.

Landsurveyor, *s.* tirfesurydd, tirfesurwr, tudfesurwr, mesurwr tir, mesurydd tir.

Land-tax, *s.* y dreth fawr, ardreth y brenin, treth tir, tâl tir, treth y brenin, tâl y brenin, y tâl mawr.

Land-turn, *s.* tirawel, awel y tir, awel o'r tir, awel dros y tir; awel à gyfyd o'r tir.

Landvaluer, *s.* prisiwr tir, cywerthyddiwr tir, tir-brisiwr.

Landwaiter, *s.* tudwyliwr, tirwyliwr, tollwyliwr.

Landward, *ad.* tua'r tir.

Landwind, *s.* gwynt tir, gwynt y tir, gwynt dros y tir, tir-wynt.

Landworker, *s.* gweithiwr wrth y tir, llafurwr y ddaiar, trinwr tir, tirdrinwr, tirweithiwr.

Lane, *s.* (Is. *laan*) heolan, wtre, meidr, hwylfa, ystrŷd, culffordd; tramwyfa.

By-lane—coegheolan, cilheolan, cilfeidr, heol gefn, heolan ddiarffordd.

Langrage, **Langrel**, *s.* haels rhwygo, haels rhwygol.

Langteraloo, **Lanteraloo**, *s.* chwareu ar gardiau.

Language, *s.* (Ff. *langage*; Ysp. *lenguage*, *lengua*; o'r Ll. *lingua*) iaith, aeg, tafodiaith; ymadrodd; -eg, -aeg, -iaith.

British language—Brythoneg, Brythonaeg, iaith y Brython, Prydeinaeg, Prydeiniaith.

English language — Seisoneg, Seisonaeg, yr iaith Seisoneg, yr iaith Seisonaeg, Seisnaeg, Seisneg, yr iaith Seisonig.

Welsh language—Cymraeg, Cymräeg, y Gymraeg, yr iaith Gymraeg, yr iaith Gymreig, iaith y Cymry, iaith Cymru.

Irish language—Gwyddeleg, Gwyddelaeg, y Wyddeleg.

The language of Ashdod—Asdodaeg, Asdodiaeg (*Neh.* xiii. 24).

The language of South Wales—Deheubarthaeg, Deheubarthaeg, Debarthaeg, iaith Deheudir Cymru, iaith y Deheubarth, tafodiaith y Deheudir.

Bad, ill, *or* rude language— drygeiriau, drwg eiriau, drwg dafod, tafod drwg, drygiaith, iaith ddrwg; drygfri.

Barbarous language, } briwiaith, brith-
Mixed language, } iaith, llediaith.
Energy of language—ieithrym, grym iaith.
Fair language—ymadrodd teg, ymadrodd gwenieithus, gwenusith, geiriau teg, iaith deg, tafod teg, ymadrodd mwyn, parabl teg, rhywiogiaith.
Flattering language—gweniaith, truthiaith.
Fine language — iaith deg, iaith goeth, iaith dlysgoeth, iaith ddillyn, iaith arain; geiriau teg, geiriau mwynion; areinrwydd.
Free language—rhyddiaith, iaith rydd.
Good language—geiriau teg; iaith dda; tafod teg.
He and I are of the same language—uniaith yw â mi; uniaith ydyw efe â myfi; uniaith yw efe â mi.
Having but one language, } uniaith, un-
That has but one language, } ieithog.
He is of the same language with me—uniaith yw â mi; uniaith yw efe â myfi.
Language of praise—iaith moliant, moliaith, mawliaith, clodiaith, iaith clodforedd.
Obscene language—iaith serth, fudr, front, aflan, *new* anniwair; serthiaith, budriaith; serthair.
One's native language—iaith ei fam, mamiaith un, tafodiaith gartrefol un, iaith enedigol un; priodiaith un.
Of one language—uniaith, unieithog.
Of the same language, } cydiaith, cyf-
Having the same language, } iaith, uniaith, o'r un iaith.
Plain language—iaith groew, amlwg, eglur, ddifyngus, seml, *new* ddealladwy; croew iaith.
Primitive language—iaith gyssefin, iaith gyntefig, cyniaith, iaith gyntaf, prifiaith.
Smoothing language—iaith lefn, lithrig, lathr, lathraidd, gabol, *new* gaboledig; iaith rwydd, rugl, *new* redegog; iaith groew, croew iaith, llimpiaith, iaith limp.
Soothing language — iaith fwyth, iaith fwyn, mwythiaith, mwyniaith, gweniaith.
Spoken language — iaith lafaredig, iaith lafar, iaith siarad, llafariaith, llefariaith.
Strange language—anghyfiaith, iaith ddyeithr.
That gives fair language—teg ei eiriau; teg ei dafod; mwyn ei ymadrodd; afieithus, mwynair; â ddywed yn deg; â thafod teg iddo.
The beauties of language—ceinion iaith, teleidion iaith; ceinion, teleidion, dillynion, *new* brydferthion ymadrodd.
The language of the eye—lleferydd y llygad.
The science of language—ieithofyddiaeth, ieithyddiaeth; ieithgarwch.
To give one ill language—rhoi drygeiriau i un, &c.; difrïo un, difenwi un, goganu un.
Vernacular language — cyfiaith; iaith y wlad; tafodiaith y wlad, iaith frodorol; tafodiaith briodol un; mamiaith.

Language,† *v. a.* ieitho, ieithyddu, ieithogi.
Languaged, *a.* ieithog, ieithiog; âg iddo iaith.
Many-languaged — amlieithog, amliaith, amryieithog, amryiaith.
Many-languaged nations — cenedloedd amliaith, cenedloedd amlieithog.
Divers-languaged nations—cenedloedd amryiaith.
Language-master, *s.* dysgawdwr ieithoedd, dysgwr ieithoedd, athraw ieithoedd.
Langued, *a.* (Ff. *langue*) tafodog; â'i dafod allan; yn estyn ei dafod.
Languente, *a.* (It.) llesg, araf.
Languet, *s.* (Ff. *languette*) tafodyn, tafod, llain hirgul.
Languid, *a.* (Ll. *languidus*) llesg, llesgaidd, methedig, egwan, gwanllyd, diffygiol, nychlyd, dihoenus, anhoenus, cwla, methiannus, llyth, llythol, llibin, llesgenaidd, llesgeddain, culwan; yn dihoeni; trymaidd, hwyrdrwm, llesgdrwm; digalon, llwfr; diflas.
A languid fellow—celach, gelach, llesgyn.
Languidness, *s.* llesgedd, llesgrwydd, llesgeiddrwydd, gwendid, egwander, dihoenusrwydd, dihoenrwydd, anhoenusrwydd, methiant, diffygioldeb, llesgarwch, llesgdrymedd.
Languish, *v.* (Ll. *langueo;* Ff. *languir*) nychu, dihoeni, methu, llesghau, llesgu, curio, llyfrhau, trymhau, gwywo, edwi, edwino, dedwino, ymollwng, llaesu, diffygio, llegu, lleipro, llipäu; myned yn llesg, &c.; myned yn farw *new* ddifywyd; edrych yn dynerfwyn.
To languish at, } edrych dàn
To look languishingly at, } guriaw o gariad ar Gwèn; edrych yn flysig ar; bwrw blys-olwg ar; edrych yn drythyllfwyn ar; edrych yn serchog-fwyn ar; edrych fel un â fai ar farw o gariad ar un; edrych fel un à fai ar doddi ymaith o gariad ar un.
To languish out one's days in sorrow—byw yn ofidus drwy gydol ei einioes; treulio ystod ei fywyd mewn gofid a galar.
To languish of a disease—nychu o glefyd; nychu gàn glefyd.
To languish together—cydlesghau, llesghau yn nghyd.

Languishing, *a.* yn nychu, yn llesghau, yn dihoeni, yn curio, gàn lesghau, &c.; llesg, gwàn, culwan, egwan, edwinol, gwyw.
The bed of languishing — claf wely (*Salm* xli. 3).
Languishing pain—nychwaew, poen nychlyd.

Languishingly, *ad.* dàn lesghau, dàn ddihoeni, dàn gurio, dàn nychu, &c.; fel un à fai yn dihoeni *new* yn nychu; yn farwaidd, yn ddïysbryd, yn anhylon.
Languish, *s.* nych, nychdod, gwendid, llesgedd, llesgrwydd; llesghad, dihoeniad, curiad, nychiad; golwg dynerfwyn; maswedd, tynerwch.
Languisher, *s.* nychwr, nychydd, dihoenwr.
Languishment, *s.* llesghad, dihoeniad, curiad, nychiad, nychiant, nych, nychdod, nychlydrwydd, dihoenedd, llesgarwch, llesgeiddrwydd; tynerwch gwedd, mwynder gwedd, mwynder golwg; tynerwch, mwythedd, maswedd.
Languor, *s.* (Ll.) llesgedd, llesgrwydd, dihoenedd, anhoenedd, anhoen, gwendid, aneidiogrwydd, dïarialedd, dïysbrydedd, methiant, lludded, blinder, marweidd-dra, llyfrder, llesgeiddrwydd; nych, nychdod; llesmair;

edwinedd, gwywdra, gwywder; trymder, trymluogrwydd; diflasder, diflasdod; tynerwch, mwythedd, maswedd.

Languorous, † *a.* blin, blinderus, dygn; prudd, athrist.

Langure, † *v. a.* (*Ff. languir*) llesghau, nychu.

Laniard, } *s.* (*Ff. lanière*) sadraff, rhwymraff,
Lanyard, } rhaff rwymo; ermigraff.

Laniaries, *s. pl.* (*Ll. lanio*) dannedd ysgythrog, daint ysgythrog, dannedd llygaid, ciddannedd, ciddaint, dannedd llarpio, llygad-ddaint, ysgythr-ddaint, ysgythr-ddannedd.

Laniary, *s.* (*Ll. laniarium*) cigfa, cigyddfa, cigle.

Laniary, *a.* llarpiol, rhwygol; cigyddol.
Laniary teeth=*Laniaries.*

Laniate, *v. a.* (*Ll. lanio*) llarpio, rhwygo, dryllio, darnio, cigyddio.

Laniation, *s.* (*Ll. laniatio*) llarpiad, drylliad, cigyddiad.

Laniferous, *a.* (*Ll. lanifer*) gwlanog; à ddyco wlan; y tyfo gwlan arno.

Lanifical, *a.* (*Ll. lanificus*) à weithio mewn gwlan; yn gweithio mewn gwlan; gwlan-weithiol.

Lanifice, *s.* (*Ll. lanificium*) gweithfa wlan, gweithfa gwlan, gwaith gwlan, gweithle gwlan, gwlan-weithfa.

Lanigerous, *a.* (*Ll. laniger*) gwlanog; à ddyco wlan; y tyfo gwlan arno.

Lank, *a.* (*S. klanca*) llibà, llibin, llac; main, eiddil; cul, culwan, culwag, achul, teneu, truan, llymrig; llaes, hirllaes, llathraidd, pabwyraidd, pabwyrog; gwagsaw; coluddwag, gwag ei goludd; yslebog.
A tall lank person—llabi, llabwst, hirian, climach, yslebryn, yslebog, lleban, yslebog o ddyn.

Lankness, *s.* llibindod, llibinrwydd; meinder, eiddilwch; culdra, culder, teneurwydd, llymrigrwydd; llaesder, hirllaesder, llacrwydd; llathreiddrwydd.

Lanky, *a.*=*Lank.*

Lanner, *s.* (*Ff. lanier;* Ll. *laniarus*) hebog gwlanog, hebog wlanog.

Lanneret, *s.* (*o lanner*) hebogyn, gwelchyn.

Lansquenet, *s.* (*Ff. lance,* ac Al. *knecht*) milwr traed cyffredin; chware ar gardiau.

Lantanium, } *s.* (*Gr. lanthanein*) sylwedd add-
Lantane, } wynaidd newydd à ddarganfüwyd gàn Mosander.

Lantern, *s.* (*Ff. lanterne;* Ll. *laterna*) llygorn, llugern, erllen, llusern, tanllestr, goleuddal.
Dark lantern—llusern gel, cuddlygorn, erllen gel, erllen wyll, llygorn cel.
Magic lantern — hudlygorn, hudlugern, llusern ledrith, llugorn lledrith.

Lantern-jaws, *s. pl.* gwep deneu, gwyneb teneu; bochau fel erllen gorn.

Lanuginous, } *a.* (*Ll. lanuginosus*) goflewog,
Lanuginose, } manflewog, panog, gwlanog, plucanaidd, llawn blewiach, llawn gwlaniach, panllyd, graog.

Lap, *s.* (*S. læppe; lappen*) arffed, ffedel, barlen; ffedog, arffedog; godre gwisg; gliniau; tipyn, llabed.
To hold a child on one's lap—dàl plentyn ar ei arffed; dàl plentyn ar ei liniau.
Place this in thy lap—gosod hwn yn dy ffedel.

Lap, *v.* plygu, amblygu, dyblygu, damblygu, goblygu, amlenu, amwisgo, gorthöi, amdöi, plygu am, amguddio; ffedelu; gosod am, rhoi am, rhoi dros, taenu dros, ymdaenu dros.
To lap over—cyrhaedd, ymestyn, ymdaenu, *neu* fyned o'r naill beth dros y llall; cyrhaedd *neu* fyned o'r naill dros ymyl y llall; amblygu dros.
He was lapped in his mother's smock—efe a anwyd ar awr dda; cyw yr iar wèn ydyw.

Lap, *v.* (*S. lappian; Ff. laper*) lleibio, llepio, lleipio, llepian, llymeidio, lleiblyfu.

Lapdog, *s.* arffedgi, ci arffed, ffedelgi.

Lapel, *s.* (*o lap*) llapell, ffedel hugan, rhagfalog, rhaglabed hugan, rhagblyg, amblyg.

Lapelled, *a.* llapellog, rhaglabedog, ffedelog.

Lapful, *s.* arffedaid, llonaid arffed, ffedelaid; arffedogaid.
His lapful—llonaid ei wisg (2 *Bren.* iv. 39).

Lapicide,† *s.* (*Ll. lapicida*) maenwr, maenydd, naddwr ceryg.

Lapidarious, *a.* (*Ll. lapidarius*) cerygog, caregol, caregaidd, maenol, maenaidd.

Lapidary, *s.* (*Ll. lapidarius; Ff. lapidaire*) maenydd, maenwr, gemydd, llathremydd, gemgerfiwr, naddwr meini gwerthfawr; cabolemydd; maenwerthydd; maenofydd.

Lapidary, *a.* maenyddol, llathremyddol, gemgerfiol; maenofyddol; perthynol i gaboli a cherfio meini gwerthfawr.
Lapidary style—dullwedd briodol i gofadeiliau ac arysgrifion; dullwedd faenyddol, dullwedd faenofyddol.

Lapidate,† *v. a.* (*Ll. lapido*) llabyddio, maenu, baeddu â main.

Lapidation, *s.* (*Ll. lapidatio*) llabyddiad.

Lapideous, *a.* (*Ll. lapideus*) caregaidd, caregllyd, caregog, caregol; maenaidd, maenol.

Lapidescence, *s.* (*Ll. lapidesco*) maeneiddiad, caregeiddiad; cyttwr caregaidd, talp careglyd.

Lapidescent, *a.* maeneiddiol, caregol, ymgaregol, maeniadol; yn troi, yn myned, *neu* yn caledu yn gareg.

Lapidescent, *s.* peth à dry yn gareg; maneiddyr.

Lapidific, *a.* (*Ll. lapis* a *facio*) maeneiddiol, caregol, maeniadol, caregedigol, maenedigol; yn troi yn gareg.

Lapidification, *s.* maeneiddiad, maenad, maen iad, caregiad; troad yn faen *neu* gareg.

Lapidify, *v. a.* maeneiddio, maenu, caregu; troi yn faen *neu* gareg; ymgaregu, ymgerygo; myned yn faen *neu* gareg.

Lapidist, *s.* (*Ll. lapis*) masnachwr mein gwerthfawr, gemwerthydd, maenwerthwr.

Lapilli, *s. pl.* (*Ll.*) caregynos; lludw llosgfaloedd.

Lapis, *s.* (*Ll.*) maen, careg.
Lapis lazuli—asurfaen, llasarfaen, glasarfaen, maen balasar, maen asur.
Lapis hepaticus—maen afu.
Lapis Lydius — maen Lydia, iaspis du, prawfaen.
Lapis causticus—maen llosg, maen ysol, gwygnur llosg, gwygnur ysol.

Lapling, *s.* (*o lap*) mwythwas, gwas mwythau.

Lapper, *s.* (*o lap*) amblygwr, plygwr, amlenwr; lleibiwr, llepiwr, lleibydd.

Lappet, *s.* (*bychanig o lap*) llipran, llipryn, llabedyn, llepyn, llaesglust.
Lappet of a gown—godre gŵn, llipran gŵn, llepyn gŵn.

Lapsable, *a.* (o *lapse*) llithradwy, cwympadwy, syrthiadwy, dygwyddadwy, hygwydd, hylithr.
Lapsana, *s.* (Ll.; Gr. *lapsanê*) cartheig.
Lapse, *s.* (Ll. *lapsus*) llithrad, llithr, ymlithrad, ymlithr, llithred, llithrediad; cwymp, syrthiad, cwympad, cwydd, tramgwydd, treiglad; gwall, diffyg, coll, meth; rhediad, llifad; codwm.
The lapse of water—llithrediad dwfr.
A slight lapse—gosyrth, lledsyrth, gogwymp, lledlithrad.
The lapse of a benefice — gwall-gwymp bywoliaeth eglwysig; gwall-goll cyfleiwyniad, cyfliwyn-goll, coll cyfliwyn, llithrad glwysfudd; coll braint cyfliwyniad i fywoliaeth eglwysig o wall cyfleiwyno un iddi o fewn yr amser terfynedig.
Lapse of time — ennyd, encyd, talm o amser.
Lapse, *v. n.* llithro, ymlithro, syrthio, cwympo, dygwydd; tramgwyddo, amryfuseddu, cyfeilliorni.
To lapse (as a benefice)—gwall-gwympo *neu* wall-ddisgyn oddi wrth y naill berchenog i'r llall; llithro, cwympo, syrthio.
Lapsided, *a.* (*lap* a *side*) ystlysgam; âg un ochr yn drymach na'r llall.
Lapstone, *s.* careg arffed, arffedfaen, ffedelfaen, careg labio.
Lapwing, *s.* (*lap* a *wing*) cornicyll, (*f.* cornicell), cornchwigl, cornchwiglen, chwilgorn y gwynt, chwilgorn y waen, chwilgorn llwyd, cornor y gwaenydd: *pl.* cornicyllod.
Lapwork, *s.* gwaith heblaw; gwaith âg un ran iddo yn dyfod dros y llall; gwaith dyblyg.
Laquear, *s.* (Ll.) pannylfwd, pyllfwd.
Lar, *s.* (Ll.) tydduw, duw teulu, tylwythior.
Larboard, *s.* (*lar?* a *board*, *bord*=ochr) tu aswy llong; yr ochr chwith, yr ochr aswy.
Larboard, *a.* perthynol i ochr chwith llong; yn perthyn i du aswy llong; aswy, chwith.
Larceny, *s.* (*Ff. larcin; byrhad o'r Ll. latrocinium*) lladrad, lledrad.
Grand larceny — lladrad à fo dros swllt; lladrad angeuol; lladrad mawr.
Petty larceny—lladrad à fo dàn swllt; chwiwladrad.
Larch, *s.* (Ll. *larix; Al. lerchenbaum*) llarwydd, llarswydd, ffeinwydd, conwydd.
Larch-tree—llarwydden, ffeinwydden.
Lard, *s.* (Ff.; Ll. *lardum*) bloneg tawdd, mehin tawdd; bloneg, mehin; cig moch.
Lard, *v.* iro â bloneg, blonegu, mehino; brathu *neu* fanu â mehin; tewhau, brashau; cymmysgu â.
Larding-stick, Larding-pin, } broces mehin, mehinbren.
Lardaceous, *a.* blonegaidd, mehinaidd, blonegog, mehinog, mehinawr.
Larder, *s.* (o *lard*) cigell, cell y cig, cell cig, cell gig, cigdy, merydd; bwytty, bwydgell.
Larderer, *s.* cigellydd, cigellwr, meryddwr; ceidwad *neu* oruchwyliwr y cigdy.
Lardon, *s.* (Ff.) mehinyn, tameidyn o facwn.
Lardy, † *s.*=*Larder*.
Lear, } † *s.* (S. *lare*, *lære; Al. lehre*) dysg, llên,
Lear, } llenoriaeth, llenyddiaeth.
Large, *a.* (Ff.; Ll. *largus*) mawr, helaeth, ehelaeth, eang, praff, braisg, ffyrf, aug, eng; llydan, maith; rhwth, (*f.* rhoth); rhonca, rhonc, bras, brwys; amrosgo, abrwysgl; llawn, cyflawn; ffiwch, dibrin.
As large—cymmaint; mòr fawr; cyfled; cyhyd.
At large—yn helaeth, yn helaethlawn, yn fawr, yn eang; yn rhydd, mewn rhyddid, mewn rhydd-did, mewn rhyddeb, mewn eangder, rhydd, rhyddedog, eng, ang; ar aml eiriau; yn gyflawn, yn llawn.
To walk at large—rhodio yn rhydd; rhodio mewn eangder.
To set at large—rhyddhau; gollwng yn rhydd; rhoi mewn rhyddid; helaethu ar, eangu ar; digarcharu.
To make large—helaethu, eangu, amlhau, mwyhau, mawrhau, chwanegu; gwneuthur yn fawr, &c.
To make large promises—addaw yn helaeth; addaw yn dda; addaw yn deg; addaw yn hael-ffiwch.
To go large, To sail large, } myned yn hwylus; hwylio gyda'r gwynt a'r llif.
A large letter—llythyr hir, llythyr maith.
A large river—afon fawr.
Large wind—gwynt hwylus.
He has large commendations given him—efe a ganmolir yn fawr *neu* yn helaeth; rhoddir canmoliaethau mawrion iddo.
See how large a letter I have written—gwelwch cyhyd y llythyr à ysgrifenais.
Very large—mawr iawn, gorfawr, enfawr, erfawr, tra mawr, tramawr.
Large money—swm o arian, arian lawer (*Mat.* xxviii. 12).
Large, *s.* hirnod; y nod *neu* yr amser hwyaf mewn cerddoriaeth.
Largeheaded, *a.* penfawr, penfras.
Largeheartedness, † *s.* haelioni, haeledd, mawrder calon.
Large-limbed, *a.* aelodfawr, aelodog.
Largeness, *s.* mawredd, mawrder, mawrdra, helaethder, helaethrwydd, helaethdra, eangder, eangdra, eangrwydd; praffder, praffedd, breisgrwydd; meithder, meithdra; maint; llydanrwydd.
Largess, *s.* (*Ff. largesse; Ll. largitio*) anrheg, rhodd, ced, haelrodd; helaethiant.
Largifluous, *a.* (Ll. *largifluus*) yn llifo yn helaeth; yn rhedeg yn helaethlawn.
Largish, *a.* (o *large*) lledfawr, go fawr, lled helaeth.
Largition, *s.* (Ll. *largitio*) anrhegiad, rhoddiad anrheg.
Largo, **Larghetto**, } *a.* (It.) goaraf, lledaraf, araf aidd.
Lariat, *s.* rheffyn byddaglog i ddàl anifeiliaid gwylltion (yn Neheudir America).
Laridæ, *s. pl.* (Ll. *larus*) y gwylanod.
Lark, *s.* (S. *laferc; Al. lerche*) hedydd, ehedydd, uchedydd.
Wood-lark—esgudogyll, hedydd y coed, ehedydd y coed, enid, eniden.
Sky-lark—meilierydd, hedydd, ehedydd.
Red lark—hedydd coch.
Brown lark—hedydd llwyd.
Crested lark—hedydd copog, hedydd cribog; ehedydd cribog.
Titlark—corhedydd, coeghedydd, corehedydd.
Willow-lark—hedydd yr helyg.
Grasshopper lark—gwich-hedydd.

Field-lark — ehedydd y maes, hedydd y cae.
Lesser field-lark—hedydd bach y cae.
Meadow-lark—hedydd y waen.
Sea-lark—morhedydd.
Lark (in vulgar cant language)—difyrwch, digrifwch.
If the sky falls, we shall catch larks—pan syrthio yr awyr, bydd newid ar y ser; pan syrthio y ffurfafen, bydd pob un â'i seren; pe'r byd fyddai yn bastai, pastai wych a fyddai.

Lark, *v. n.* dàl hedyddion; gwneuthur difyrwch, cael difyrwch.
Larker, *s.* daliwr hedyddion, hedyddwr.
Larklike, *a.* hedyddaidd, fel uchedydd, tebyg i'r ehedydd.
Lark's-heel, *s.* sawdl yr hedydd; berwy yr India, berw yr Ind.
Larkspur, } *s.* ysbardun y marchog, llysiau
Lark's-spur, } yr ehedydd, tafod yr hedydd.
Larmier, *s.* (Ff.) bondo, bargod; y goron (mewn adeilyddiaeth.)
Larrup, *v. a.* (S. *larrian*) curo, ffusto, ffrewyllu.
Larum, *s.* (D. ac Al. *lärm*) alarm, llarwm; wbwb.
Larva, *pl.* **Larvæ**, *s.* (Ll.; D. ac Al. *larve*) macai, maceiad; rhith: *pl.* maceiod, magïod.
Larval, *a.* maceiol; perthynol i facai *neu* faceiod.
Larvated, *a.* (Ll. *larvatus*) mygydog; â mwgwd arno; âg wyneb gosod iddo.
Laryngean, } *a.* (o *larynx*) perthynol i'r breu-
Laryngeal, } ant; breuannol.
Laryngitis, *s.* ennynfa y freuant, fflameg y frefant.
Laryngophony, *s.* (Gr. *larugx* a *phônê*) brefantlais, breuantlais.
Laryngotomy, *s.* (Gr. *larugx* a *temnô*) breuanttrwch, brefanttrwch.
Larynx, *s.* (Gr. *larugx*) breuant, brefant, beudag; parth uchaf y corn chwyth; y geg.
Lascar, *s.* morwr brodorol (yn yr India Ddwyreiniol).
Lasciviency, † *s.*=*Lasciviousness.*
Lascivient, † *a.*=*Lascivious.*
Lascivious, *a.* (Ll. *lascivus*) anllad, trythyll, anniwair, nwyfus, nwyfog, nwyfol, cnawdwyllt, chwantus; â dyre *neu* desach arno; gwamal, gwagsaw, gwantan; serth, serthus, anweddus, llawd, llodinebus, rhwys.
Lasciviousness, *s.* anlladrwydd, anlladedd, trythyllwch, trythyllwg, nwyfiant, nwyfusrwydd, nwyfusedd, anniweirdeb, tesach, dyre, arddyre, llodineb, rhwys, serthedd.
Laser, *s.* (Gr.) math o ystor.
Lash, *s.* (Al. *lasche;* Ff. *laisse*) llach, gwialenod; ffrewyllawd, ffiangellawd, ysleifawd, ysleifiad, llachawd; ffrewyll, ffiangell, carai ffrewyll, carai, ysleifyn, ysleifen, ysalf, plethen, llinyn; ol gwialen, ol ffrewyll, ol ffiangell.
The lash of the tongue—ffrewyll tafod, gweli tafod.
To be under the lash of a person—bod dàn ffrewyll un; bod dàn law *neu* lywodraeth un; bod dàn wab un; bod dàn lach un.

Lash, *v.* ffrewyllu, ffrewyllio, ffiangellu, ysleifio, llachio, gwialenodio; curo â gwiail *neu* â gwialen; rhwymo, clymu, careio.
To lash one with one's tongue—ffrewyllio un â'r tafod; goganu un.
To lash one with one's pen—ffrewyllio un mewn ysgrifen; ffrewyllio un â'i ysgrifell; goganu.
To lash out wastefully, } trathreulio,
To lash out into expenses, } rhydreulio, oferdreulio, camdreulio, gwneuthur oferdraul; treulio yn afradlawn, yn afradus, yn wastraffus, *neu* yn wttresgar; gwastraffu, difrodi, wttresa; bod yn dreulfawr; bod yn afreolus.
To lash out into sensuality—ymroddi *neu* ymollwng i anlladrwydd; ymroddi *neu* ymollwng i chwantau cnawdol.

Lasher, *s.* llachiwr, ffrewyllydd, ffrewylliwr, ffiangellwr, ffiangellydd.
Lasher (in ichthyology)—llachbysg, llachiedydd, llachydd.

Lasher, } *s.* rhwymyn, clymydd: *pl.* rhwym-
Lashing, } ynion.
Lashfree, *a.* rhydd oddi wrth ffrewyll gogan; diffrewyll.
Lashing, *s.* gwastraff, afrad, afradlondeb.
Lask, *s.* (Ll. *laxus*)=*Lax.*
Laskets, *s. pl.* cylchraffau, cylchreffynau, cylchlinynau.
Lass, *s.* (=*laddes*, yn ol y Dr. *Hicks*) llances, geneth, llodes, herlodes, bachgenes, hogen, morwynig, morwyn, merch, geneth wledig.
Lassitude, *s.* (Ff.; Ll. *lassitudo*) lludded, blinder, blinedd, llesgedd, gwendid, llyferthedd, llyfarthrwydd, llyfarthineb, llyfarth, diflasdod, diflasrwydd, trymder, marweidd-dra.
Lassloru, *a.* (*lass* a *lorn*) cariadgoll; wedi colli ei gariad; à adwyd gàn ei gariad.
Lasso, *s.* (Ff. *laisse;* Ll. *lassus*) rheffyn byddaglog i ddàl anifeiliaid gwyllt ion (yn Neheudir America).
Last, *a.* (talfyriad o *latest;* S. *last;* Is. *laatst*) diweddaf, olaf; eithaf, pellaf.
The last—y diweddaf, yr olaf.
The last of all—y diweddaf oll, yr olaf oll.
At last, } o'r diwedd, yn y diwedd; yn
At the last, } ddiweddaf.
To the last—hyd y diwedd; i'r diwedd.
Last night—neithwyr.
The day last past—doe.
The last year — llynedd, ellynedd, y llynedd.
Since last year—er y llynedd, er llynedd, er ellynedd, oddi ar y llynedd.
The last time—y tro diweddaf, y tro olaf, y waith olaf.
Last end—diwedd.
To breathe one's last—anadlu ei anadliad olaf; anadlu ei anadl olaf; marw, trengu; ymadael â'r ysbryd; rhoi i fyny yr ysbryd; darfod am dano; cyrchu yr ochenaid; cyrchu yr anadl ddiweddaf.
That is not lost which comes at last—gwell gwr à ddaeth yn mhen y flwyddyn na'r gwr ni ddaeth byth.
To the last degree—i'r eithaf; i'r radd eithaf; i'r graddau eithaf.
The last state of that man—diwedd y dyn hwnw.

Last, *ad.* yn ddiweddaf, yn olaf; y tro diweddaf, y tro olaf, y waith olaf.
There he was seen last—yno y gwelwyd ef ddiweddaf; yno y gwelwyd ef olaf.
I awaked up last of all—minnau a ddeffroais yn ddiweddaf (*Eccles.* xxxiii. 16).

Last, *v. n.* (S. *lastan*) parhau, para; aros, arosi, cyfaros; dàl.

To last a long time—hirbarhau, hirbara; para yn hir; parhau dros hir amser.

Last, *s.* (Al., Sw., D., ac Is.; S. *hlæste*) llwyth; llast; penpwys; penmeidr; mwys.
Last of herrings—ugain mwys o ysgadan; dengmil o benweig.
Last of cod-fish—deuddeg barilaid o benfras, deuddeg baril o benfras.
Last of corn—llast o yd; deg crynog o yd =80 pwysel.
Last of hides—llast o grwyn; deuddeg dwsin o grwyn; 144 o grwyn.
Last of pitch—llast o byg; 14 barilaid o byg; 14 baril o byg.
Last of wool—llast o wlan; deuddeg sach *neu* sachaid o wlan.
Last of flax—llast o lin; 1700 o bwysi o lin.
Last of feathers—llast o blu; 1700 o bwysi o blu.
Last of gunpowder—llast o bylor gŵn; 24 barilaid o bylor gŵn.
Last of leather—llast o ledr; 200 o grwyn; 200 croen o ledr.
Last of ashes—llast o ludw; 12 baril o ludw.

Last, *s.* (S. *laste;* Is. *leest*) gweddyg, troedbren, troedbreu crydd, troed pren, eilun-droed.
Let not the shoemaker go beyond his last—digon i un ei gelfyddyd ei hun; digon i bob un ei gelfyddyd ei hun; pob un yn ei gelfyddyd ei hun.
The cobbler is not to go beyond his last—digon i un ei gelfyddyd ei hun, &c.

Lastage, *s.* (o *last;* Ff. *lestage*) llwyth-doll; toll à delir ar lwyth llong; †balasarn; †llwyth llong.

Lastery,† *s.* lliw coch.

Lasting, *a.* parhaol, parhäus, hirbarhaol, hirbarhäus, safadwy.
Lasting for ever=*Everlasting.*
The lasting hills—bryniau tragywyddoldeb (*Deut.* xxxiii. 15).

Lasting, *s.* parhad, para, hydfod, hirfod.

Lastingness, *s.* parhausder, parhausrwydd; parhad, para, hirbara.

Lastly, *ad.* yn olaf, yn ddiweddaf; yn y lle olaf; o'r diwedd, yn y diwedd.

Last-mentioned, *a.* crybwylledig olaf; à grybwyllwyd ddiweddaf.

Latch, *s.* (Ff. *loquet;* Llyd. *licqed, clicqed*) clicied, cliced, cliciedyn.
Latches of a sail—clicedraffau hwyl, rhwyll-dennynau hwyl, olplinynau hwyl.

Latch, *v. a.* cliciedu, clicedu; rhwymo, clymu; sicrhau â chliced; sicrhau, sadio.

Latch,† *v. a.* (Ff. *lécher*) dwbio, diwyno, llychwino.

Latchet, *s.* (o *latch;* Ff. *lacet*) carai, pwyntl, pwynt, llinyn.
Latchet of a shoe, } carai esgid, &c.
Shoe-latchet, }

Latchings, } *s. pl.* olplinynau, terchlinynau,
Latches, } clicedraffau, rhwyll-dennynau hwyl.

Late, *a.* (S. *læt, lat*) diweddar; hwyr; anghynnar; newydd, newydd ddyfod; newydd wneuthur; à oedd yn fyw yn ddiweddar; y sy'n awr wedi marw; diweddaf.
Of late—yn ddiweddar; yn hwyr; yn hwyr o amser; yn newydd o amser; doe.
L a te in the evening—yn hwyr; yn yr hwyr; yn y cyfnos, yn y gogyfnos, yn y cyflychwyr; yn hwyr brydnawn; gyda'r hwyr; gàn yr hwyr; yn min nos; yn min yr hwyr.
His late Majesty William the Fourth—ei ddiweddar Fawrhydi Gwilym y Pedwerydd.
Of late years—yn hwyr o amser; yn ystod *neu* ysbaid y blyneddoedd diweddaf; yn nghorff y blyneddau diweddar.

Late, *ad.* yn hwyr; yn ddiweddar.
It is late—mae hi yn hwyr; hi a aeth yn hwyr.
To grow late—hwyrhau; myned yn hwyr; yn tynu tua'r hwyr; tynu tua'r diwedydd.
It grows late—mae hi yn hwyrhau; mae hi yn myned yn hwyr; mae hi yn tynu yn hwyr.
It is grown late—hi a aeth yn hwyr *neu* yn ddiweddar; mae hi wedi myned yn hwyr *neu* yn ddiweddar; hwyrhaodd.
It is growing late—mae hi yn tynu tua'r diwedydd; mae hi yn tynu tua'r hwyr; y mae hi yn hwyrhau; mae hi yn tynu yn hwyr.
Too late—rhy ddiweddar, rhy hwyr.
To sit up late—myned yn hwyr i gysgu; eistedd yn hwyr i fyny.
Better late than never—gwell hwyr na hwyrach; gwell gwr à ddaeth yn mhen y flwyddyn na'r gwr ni ddaeth byth.
It is too late to spare when the bottom is bare—wrth ddechreu y dorth y mae cynnilo *neu* dolio; yn nechreu y dorth y mae cynnilo *neu* dolio; mae yn rhy hwyr cynnilo pan eir i din y cwd.

Lated,† *a.* rhy ddiweddar, rhy hwyr.

Lateen, *a.* (Ff. *latine*) ystlysol.

Lately, *ad.* yn ddiweddar; yn hwyr; yn hwyr o amser; gynneu.

Latency, *s.* (o *latent*) celedigrwydd, dirgeledd, cuddiedigrwydd; aneglurdeb, tywyllni.

Lateness, *s.* (o *late*) diweddarwch, hwyredd, hwyrder, anghynnarwch.

Latent, *a.* (Ll. *latens*) dirgel, cuddiedig, celedig, cel, cudd, dirgelaidd, anamlwg, aneglur; anweledig.

Later, *a.* (o *late*) diweddarach, hwyrach; diweddaraf, diweddaf, *neu* olaf (o ddau).

Lateral, *a.* (Ff.; Ll. *lateralis*) ystlysol, cyfarystlys, ochrol, cyfochrol, cyfystlysol, cyfarochrol; o'r ystlys; yn yr ystlys; à berthyn i'r ystlys.

Laterality,† *s.* ystlysoldeb, ochroldeb, cyfarystlysrwydd.

Laterally, *ad.* yn ystlysol, &c.; wrth yr ochr; o'r ochr; llwrw yr ystlys.

Latered,† *a.* (o *later*) oediedig, gohiriedig.

Laterifolious, *a.* (Ll. *latus* a *folium*) ystlysddeiliog; ystlysdyfol; yn tyfu ar ochr dalen wrth y gwaelod.

Lateritious, *a.* (Ll. *lateritius*) priddfeinaidd, priddfeinin, priddfeinig; tebyg i briddfeini.

Latewake, *s.* (S. *lich* a *wake;* Ysg. *lyk-waik*) arwylwest, gwylnos (yn yr Alban).

Lateward, *ad.* yn hwyraidd, yn lled hwyr, yn gryn hwyr, yn dràn hwyr.

Latex, *s.* (Ll.) llysnodd, llysiwy, nodd llysiau, suddlyn.

Lath, *s.* (Ff. ac Al. *lathe;* C. *llath*) aseth, eisen, dellten, clawd, ysgyreu, astyllenig: *pl.* esyth, ais, dellt.

A lath of a fellow—ysgyren o ddyn, climach o ddyn, hirian, climach, dyn tàl esgeiddig.

Lath-brick—priddfaen odyn frag=priddfain 22 modfedd o hyd, a 6 o led.

Lath, *v. a.* asethu, eisio, delltu; cuddio *neu* doi âg esyth; gweithio âg esyth; hoelio esyth ar.

Lath, } *s.* (S. *leth, lathian?*) cantref, cwm-
Lathe, } mwd, rhan o wlad.

Lathe, *s.* (*lath*, aseth? C. *llathru?*) turn, troell, troadyr.

The wheel of a lathe—turnen, troell turn.

Lather, *v.* (S. *letkrian*) gwneuthur trwyth sebon, gwneuthur sebon-drwyth, cyfodi ewyn, peri ewynu gàn sebon; molwyno, ewynu, wablingo, seboni; sebon-drwytho, trwytho.

Lather, *s.* trwyth, trwythion, molwyn, *neu* ewyn sebon; sebon-drwyth, wabling, trochion.

Lathering, *s.* trwythiad, seboniad, molwyniad; golchfa, curfa, coefa, dwys gurfa.

Lathræa, *s.* (Gr. *lathraios*) deintlys.

Lathy, *a.* (o *lath*) hirfain; mòr deneu a'r aseth; fel astyllen.

Lathy, *a.* (o'r C.) llyth, lleth, lleddy, llibin, llipa.

Lathyrus, *s.* (Gr. *latheros*) ydbys, yr ydbys.

Latibulize, *v. n.* (Ll. *latibulum*) lleigio, eleigio, llochwyta, llochwydo, llechu, llochesu, ymlechu, ymguddio; myned i dwll *neu* ffau i gysgu *neu* fwrw y gauaf.

Latibulum, *s.* (Ll.) lloches, llechfa, llechfan, llechfod, ymguddfa, cuddfa, ymgelfa; ogof, ffau, twll.

Laticiferous, *a.* (Ll. *latex* a *fero*) yn dwyn llysnodd; llysnoddog, llyswyog.

Laticiferous vessels—llestri llysnoddog, llestri llyswyog; y llestri à gynnwysant nodd planigion.

Laticlave, *s.* (Ll. *laticlavium*) llydemwisg=gwisg â gemau porffor arni à wisgai seneddwyr Rhufain.

Latin, *s.* (Ll. *Latinus*) Lladin, Lladinaeg, Lladineg, Lladiniaith, yr iaith Lading, Ladin.

Low Latin—Lladin droegl, Lladin isel, Lladin ddiweddar, Lladin anmhur.

Latin, *a.* Lladin, Lladinaidd, Ladingaidd.

Latin language=*Latin, s.*

Latin grammar=gramadeg Lladin.

Latin,† *v. a.* Lladinio; troi *neu* gyfieithu i'r Lladin.

Latinism, *s.* Lladiniaeth, priodwedd Ladin, hepwedd Ladinaidd, priod-ddull y Lladin; dull ymadrodd priodol i'r Lladin; ymadrodd Lladin-ddull, ymadrodd Lladin-wedd.

Latinist, *s.* Lladinydd, Lladinwr; un hyfedr ar y Lladin; un hyddysg yn y Lladin.

Latinity, *s.* (Ll. *Latinitas*) Lladiniaeth, Ladiniaith, Lladin groew; purder *neu* groewder yr iaith Ladin; ieithwedd Ladin; Lladin.

Latinize, *v.* Lladineiddio, Lladinio; troi yn Lladin; arfer Ladin; dynwared y Lladin; defnyddio geiriau ac ymadroddion à fenthyciwyd o'r Lladin.

Latinly,† *ad.* yn Lladinaidd; fel ag i ddeall ac ysgrifenu Lladin.

Latirostrous, *a.* (Ll. *latus* a *rostrum*) piglydan; *pl.* piglydain.

Latish, *a.* (o *late*) hwyraidd, lled hwyr, go hwyr, tràn hwyr, cryn hwyr, lled ddiweddar, go ddiweddar.

Latitancy, *s.* (o *latitant*) celedigaeth, celedigrwydd, cuddiedigrwydd, dirgeledd, llecholdeb, celgarwch.

Latitant, *a.* (Ll. *latitans*) cudd, cel, cuddiedig, celedig, llechedig, llechol, godechol.

Latitat, *s.* (Ll.) llercwys.

Latitation, *s.* celedigaeth, cuddiedigaeth, celiad, cuddiad; gorweddiad yn nghudd.

Latitude, *s.* (Ff.; Ll. *latitudo*) lledred; lled, llydander, llydanedd, llydandra, lledander, eangder, meithder, helaethrwydd; rhyddid, rhydd-did, rhydd-der, anghaethder, anghaethiwed; maint, lle.

The latitude of a place—lledred lle=pellder lle oddi wrth linyn y cyhydedd, pa un bynag ai tua'r deheu ai tua'r gogledd.

The latitude of a star—lledred seren=pellder seren, naill ai i'r deheu ai i'r gogledd, oddi wrth yr heulrawd.

London stands in 51 degrees and a half of north latitude—pellder Llundain oddi wrth y cylch cyhydedd yw un radd ar ddeg a deugain a hanner tua'r gogledd; saif Llundain yn un radd a phumdeg a hanner o ledred gogleddol.

Parallels of latitude—cyflinau lledred, cyflinellau lledred, cydfredlinau lledred=cylchau bychain yn rhedeg *gyfochr* â'r cyhydedd.

To be out of one's latitude—bod allan o'i gydnabyddiaeth; bod i maes o'i gydnabyddiaeth; bod mewn lle dyeithr iddo; bod yn nghylch gorchwyl nas gŵyr *neu* nas medr un oddi wrtho; bod yn trin testyn à fyddo tu hwnt i wybodaeth un; bod yn ymdrin â thestyn à fyddo tu hwnt i wybodaeth un; bod yn trin testyn à fyddo tu hwnt i gyrhaeddiad gwybodaeth un; bod yn ymdrin à thestyn a fyddo tu hwnt i gyrhaeddiad gwybodaeth un.

Latitudinal, *a.* lledredol; perthynol i ledred; yr un ffordd a'r lledred; llwrw y lledred.

Latidudinarian, *a.* (Ff. *latitudinaire*) rhydd, anghaeth; rhydd ei farn; rhyddymofynol; rhyddfeddyliol; cymmedrol; penrydd; à gymmero ryddid i wneuthur, i ddywedyd, i dybied, *neu* i farnu y peth à fyno.

Latitudinarian, *s.* rhyddymofynwr, rhyddymofynydd, rhyddfeddyliwr, rhyddfrydwr; un cymmedrol ei farn; gwr cymmedrol; penrydd, penryddyn, penryddiad, rhyddybiwr.

Latitudinarism, *s.* rhyddymofyniaeth, rhyddfeddyliaeth, rhyddfrydiaeth; rhyddfrydigrwydd barn; rhydd-dybiaeth, penryddni.

Latitudinous, *a.* lledredog; helaeth, maith, eang, helaethfawr.

Latrant, *a.* (Ll. *latro*) cyfarthol, cyfarthog, yn cyfarth.

Latrate, *v. n.* cyfarth; cyfarth fel ci.

Latration,† *s.* cyfarthiad, cyfarth.

Latria, *s.* (Ll.; Gr. *latreia*) dwyfaddoliad, dwyfaddoliant, araddoliad, addoliad Duw.

Latrobite, *s.* (o *Latrobe*) delidfaen à geir mewn ynys ar dueddau Labrador.

Latrociny,† *s.* (Ll. *latrocinium*) lladrad, lledrad.

Latten, *s.* (Ff. *leton, laiton;* Is. *latoen;* Llyd. *laton*) llatwm, (=llafnau haiarn tòedig âg alcan); elydn, elydr, pres.

Latten-brass—llatym-bres.

Latter, *a.* (o *late*) diweddarach, olach, hwyrach; diweddaf, olaf; hwyraf; diweddar.
Latter-growth—adladd, attwf, adwair.
The latter part—y rhan olaf, y rhan ddiweddaf; y bon.
Latter end—diwedd.
At thy latter end—yn dy ddiwedd.
At the latter day—yn y dydd diweddaf; yn y diwedd.
In the latter time of their kingdom—tua diwedd eu breniniaeth hwynt.
Latter rain—y diweddar wlaw, y gwlaw diweddar.
In these latter ages—yn yr oesoedd diweddar hyn; yn yr oesau diweddaf hyn.
Latter-Day Saints—Saint y Dyddiau Diweddaf, Seintiau y Dyddiau Diweddaf = Mormoniaid.

Lattermath, *s.* (*latter*, a S. *mæth*) adladd, attwf, adwair, aethwellt.

Lattice, *s.* (*Ff. lattis*) dellt, (*sing.* dellten), delltwaith, rhwyllwaith, cledrwy, masg; gwaith, pared, *neu* rwyllau dellt.
Wrought like lattice—delltog, rhwyllog, rhwyd-dyllog; à wnaed ar wedd delltwaith.

Lattice, *a.* delltog, rhwyllog, delltenog, rhwyddyllog, cledrwyog, delltol, delltaidd; à wnaed ar wedd delltwaith.
Lattice work — delltwaith, rhwyllwaith, cledrwy; rhwydwaith.
Lattice window—ffenestr ddellt, ffenestr ddelltog, ffenestr rwyllog.

Lattice, *v. a.* delltu, delltenu, eisio, cledrwyo, cledru; cau à delltwaith.

Latticed, *a.* delltog, delltenog, cledrwyog, rhwyllog; delltedig.

Laud, *s.* (Ll. *laus, laudis*) mawl, moliant, molawd, clod, clodforedd, canmoliaeth, moledd; clodeb.

Laud, *v. a.* (Ll. *laudo*) moli, moliannu, clodfori, canmawl, darfoli; mawrygu, mawrhau, dathlu.

Laudable, *a.* (Ll. *laudabilis*) canmoladwy, clodadwy, hyglod, gwiwglod, hyfawl, moleddiw, moladwy, gwiwfawl, clodwiw, moleddus, clodforus, moliannus; iachus, iach; addfed.

Laudableness, *s.* hyfoledd, hyglodedd, gwiwfoledd, moleddusrwydd, molediwrwydd, clodforusrwydd.

Laudably, *ad.* yn ganmoladwy, &c.

Laudanum, *s.* (talfyrad o'r Ll. *laudandum*) cysgwy, pabidrwyth, sudd y pabi.

Laudation, *s.* canmoliaeth, mawl, moliant, clod, clodforedd.

Laudative, *s.* (Ll. *laudativus*) canmoliaeth, molawd, arwyrain, clod, moliant, ceinfolawd, mawl, iolwg.

Laudatory, *a.* canmoliaethol, canmoliaethus, clodforus, canmoliadol.

Laudatory, *s.* yr hyn a gynnwys fawl; molawd, canmoliaeth.

Lauder, *s.* molwr, molydd, moliannwr, moliannydd, moliannor, clodforydd, clodforwr.

Laugh, *v. n.* (S. *hlihan*; Al. *lachen*; H. *laag*) chwerthin, chwerthinio, chwerthinial, chwarddu, enchwarddu, dychwerthin, ychwarddu, dirwenu.
To laugh aloud—crechwenu, chwerthin yn groch, croch chwerthin, uchel chwerthin, crechwen-floeddio, enchwarddu.
To laugh a little — glaschwerthin, gochwerthin, lledchwerthin.
To laugh heartily—chwerthin yn iachus; chwerthin o wir ewyllys calon; chwerthin â'i holl galon; chwerthin yn galonog.
To laugh at—chwerthin am ben; chwerthin wrth; chwerthin yn; gwatwar, gwawdio.
To laugh to scorn—chwerthin am ben; chwerthin gwatwar; chwerthin wrth; chwerthin yn; gwatwar, gwawdio.
To laugh in one's sleeve—chwerthin yn ei lawes; chwerthin ynddo ei hun; chwerthin rhyngddo ac ef ei hun; chwerthin yn nghil ei foch; chwerthin dàn ei ddannedd; chwerthin yn nghil ei ddwrn; chwerthin yn ei fynwes; ymloni yn ddirgel.
To laugh one out of countenance—peri i un gywilyddio, gwrido, *neu* wladeiddio drwy chwerthin am ei ben; chwerthin am ben un nes cywilyddiaw o hono.
To laugh from the teeth outwards—chwerthin yn y golwg ac nid yn y galon; cymmeryd arno chwerthin; ffugio chwerthin.
To laugh together — cydchwerthin, cychwerthin; cychwarddu, chwerthin yn nghyd.

Laugh, *s.* chwerthin, chwardd, dychwardd, enchwardd, dirwen; crechwen, crechwen o chwerthin.
Loud laugh — crechwen, crechwen o chwerthin, crechwen-floedd, chwerthin croch, croch chwerthin, uchel chwerthin.
A half laugh—glaschwerthin, gochwerthin, gochwardd.
Horse-laugh—crechwen, croch chwerthin, crechwen o chwerthin, crechwen-floedd, mawr chwerthin, march-chwerthin.
To keep up a laugh — dychwerthin, chwerthinial.

Laughable, *a.* chwerthinus, hychwardd, chwarddus; à bair chwerthin; cymhwys i chwerthin am ei ben; digrif, digrifol.

Laughableness, *s.* chwerthinedd, chwerthinusrwydd; hychwarddedd, chwarddusrwydd; digrifwch.

Laugher, *s.* chwarddwr, chwerthinwr, chwerthinydd, chwerthwr.
A great laugher—crechwenwr, crechwenydd, chwarddwr croch; dyn chwerthinog, chwerthingar, *neu* chwerthinllyd; chwarddwr mawr.

Laughing, *s.* chwerthiniad, chwerthin, chwarddiad, chwarddedigaeth.
To fall a laughing—dechreu chwerthin; myned yn nghyd à chwerthin; taro i chwerthin.
Loud laughing, } crechweniad, crechwen,
Great laughing, } croch chwerthin, chwerthin croch, uchel chwerthin.
Given to laughing, } chwerthingar,
Apt to laugh, } chwerthinog, chwerthinllyd.
To burst with laughing—hollti, ymholltì, *neu* ymdori gàn chwerthin; marw gàn chwerthin.
To burst out a laughing—codi crechwen; crechwenu.
Never-laughing — dichwerthin; diwen, anhywen; difrif bob amser.

To forbear laughing—peidio â chwerthin; ymattal rhag chwerthin.
A mutual laughing — cychwardd, cychwerthin, cychwarddiad.

Laughingly, *ad.* dàn chwerthin; ar ei chwerthin; ar ei wên.

Laughing-stock, *s.* gwatwargyff, gwatwarnod, gwatwornod, cyff gwawd, nod y gwatwar, nod y gwatwor, cyff cler, gwawdgyff, gwawdnod; dyn *neu* beth i chwerthin am ei ben; gwatwargerdd; gwawd, gwatwar.

Laughter, *s.* (o *laugh*) chwerthin, chwerthiniad, chwardd, enchwardd, chwarddiad, chwarddedigaeth.
Excessive laughter — rhychwerthin, rhychwardd, trachwerthin, trachwardd, chwerthiniad y dannedd.
Loud laughter—crechwen, croch chwerthin, chwerthin croch, uchel chwerthin, chwerthin mawr.
To burst out into laughter—tori allan o chwerthin; tori allan i chwerthin; tori allan yn grechwen; crechwenu; chwerthin yn grechwen.

Laughterless, *a.* dichwerthin; diwen, anhywen; difrif bob amser; nad yw yn chwerthin.

Laugh-worthy, *a.* teilwng i gael chwerthin am ei ben; cymhwys i chwerthin am ei ben; chwarddwiw.

Laumonite, *s.* (oddi wrth *Laumont*, ei ddarganfyddwr) math ar ddelidfaen.

Launch, *v.* (o *lance*; Ff. *lancer*) ergydio, taflu, bwrw, picio, lluchio, chwyrnellu, saethu; taflu ar fraich; neidio; hyffio, llonghyffio, llonglithro; gwthio, disgyn, *neu* gychwyn i'r môr; gwthio *neu* fwrw i'r dwfn; cynnofio, morelu, morhau; ymollwng; cychwyn; ymfwrw, hwylio.
To launch a ship—gwthio *neu* fwrw llong i'r môr; disgyn llong, hyffio llong, llonghyffio, llonglithro, llongwthio; gwthio *neu* fwrw llong i'r dwfn; morelu llong, cynnofio llong.
To launch forth, } hwylio allan; hwyliaw
To launch out, } o'r porthladd; ymadaw â'r porthladd; ymollwng o'r porthladd; myned allan o'r porthladd; gwthio i'r dwfn; gosod allan; cychwyn; codi hwyliau; diangori.
To launch into the sea, } hwylio allan;
To launch into the deep, } hwyliaw o'r porthladd; ymadaw â'r porthladd, &c.
To launch into eternity—hwylio i dragywyddoldeb; ymfwrw i *neu* ar fôr tragywyddoldeb; hwylio i fyd yr ysbryd-oedd; ymadaw â'r byd; myned o'r byd; myned allan o'r byd.
To launch out *or* forth into a long detail of things—manol adrodd pethau; bod yn fanol am bob peth; rhoi hanes faith a helaeth am bethau; bod yn faith ac yn helaeth wrth adrodd pethau; ymhelaethu ar destyn; myned yn ddwfn mewn hanes *neu* ystori i son am bob peth.
To launch forth in the praise of a person—canmawl un yn faith ac yn ddyfal; dadganu clod un yn faith ac yn ddyfal; rhoddi aml glod *neu* ganmoliaeth i un; ymhelaethu ar glod *neu* rinweddau un; traethu clod un yn helaeth; gosod allan glod un yn helaeth.

Launch, *s.* hwff, hyffiad, llonghyffiad, llonglithrad, llongwth, llongwthiad; gwthiad, llithrad, *neu* ddisgyniad llong i'r môr; morel; cynnawf; morelfad, gwthfad, bad mwyaf cadlong.

Laund, †*s.* (C. *llan*; Ysp. *llano*) llawnt, llanerch.

Launder, *s.* (o'r Ll. *lavo*) golchuries, golchyddes, golchwraig; golchydd; cafn llwch mwn; cafn golchi, golch-gafn; dyfergafn.

Launder, *v. a.* golchi, gwlychu.

Launderer, *s.* golchydd, golchur, golchwr.

Laundress, *s.* (Ff. *lavandière*) golchyddes, golchuries, golchwraig; llieinwraig; caboldyddes.

Laundress, *v. n.* golchi; chwareu yr olchyddes.

Laundry, *s.* (o *launder*; Ys. *lavadero*) llieindy, lliandy, llieinfa; golchdy, golchfa, golchfan, golchle; caboldy, cabolfa; golch, golchiad.
Laundry-maid—morwyn y llieindy, morwyn olchi.

Laureate, *a.* (Ll. *laureatus*) llawryfog, llorwyddog, llawrwyddog; coronedig *neu* addurnedig â llawryf; llawrwydd-goronog.
Poet laureate — bardd llawryfog, bardd llorwyddog, bardd llawrwyddog, prydydd llawryfog; teyrnfardd, bardd y brenin, y bardd llys, bardd y llys, y bardd teulu, breninfardd.

Laureate, *s.*=*Poet laureate.*

Laureate, *v. a.* coroni â llawryf; llawryfo, llawrwyddo, llorwyddo; llawryfraddio; graddoli mewn prifysgol ac anrhegu â choron lawryf.

Laureateship, *s.* llawryfogaeth; swydd bardd y brenin.

Laureation, *s.* llawryfiad, llawryfiant.

Laurel, *s.* (Ysp.; Ll. *laurus*, *laurea*; Ff. *laurier*) llawryf, llawrwydd, llorwydd, dïodwydd, diawdwydd, pren y gerwyn, dail y cwrw, llawraint.
Laurel-tree — llawrwydden, llorwydden, llawryfen, dïodwydden, y pren llawryf, pren y gerwyn.
Spurge laurel—clust yr ewig, glas y gauaf.
Laurel water—llawryflyn; dwfr dystylledig o ddail llawryf.

Laurelled, *a.* = *Laureate.*

Lauriferous, *a.* (Ll. *laurifer*) â ddygo lawrwydd; yn dwyn *neu* arwain llawryf.

Laurine, *s.* (o *laurel*) llawryfain; danawdd llymsur, bras, chwerw, â geir yn ngrawn y llawryf.

Laurustin, *s.* (Ll. *laurustinus*) math o wifwrnwydd.

Lauskraut, *s.* (Al. *läuskraut*) lleulys, llysiau y llau.

Lautu, *s.* ffunen gotwm â wisgir am eu pen gàn Incwys Periw.

Lava, *s.* (It.; *Ff. lave*) llosgwy, ufelwy, llifwy llosgfal, llosgfalwy, chwydion mynydd tanllyd.

Lavalike, *a.* llosgwyaidd, fel llosgwy, tebyg i ufelwy.

Lavatera, *s.* (er anrhydedd i I. C. *Lavater*) hocyswydd; morhocys: *sing.* hocyswydden, morhocysen.

Lavation, *s.* (Ll. *lavatio*) golchiad, golchedigaeth, ymolchiad, golch, glanhad.

Lavatory, *s.* (Ll. *lavo*) golchfa, golchfan, golchle, golchdy; ymolchfa, ymdrochle, baddon; golch, trwyth; meddygolch.

Lave, *v.* (Ll. *lavo;* Ff. *laver*) golchi; ymolchi, ymdrochi; dyfrhau, dyfru.

Lave,† *v. a.* (Ff. *lever*) oeriain, arllwys, tywallt.

Lave-eared,† *a.* clustlipa; â chlustiau mawrion llipa iddo.

Laveer, *v. a.* (Is. *laveeren;* Ff. *louvoyer*) plyghwylio, gwyrhyntio; plygdeithio; hwylio yn ol ac yn mlaen.

Lavender, *s.* (Ll. *lavandula;* Ff. *lavande*) llafant, lafant=llwyth o blanigion peraroglus.
Sea lavender—llemyg, llafant y môr.
Lavender cotton—llwyn cotymog.
French lavender—llwyn cotymog Ffrengig.
Lavender thrift—llemyg, llafant y môr.
Lavender water—llafantwy, dwfr llafant.
To lay up in lavender—rhoi yn nghadw *neu* i gadw yn ofalus megys amguedd; rhoi *neu* ddodi i gadw yn barchus; rhoi yn ngwystl; rhoi ar wystl; dodi yn ngwystl; dodi ar wystl; gwystlo, pridio.

Laver, *s.* (Ff. *lavoir*, o *laver*) noe, noe olchi, golch-noe, noe ymolchi, golchlestr, osged, osgyd, pilig.
By the laver of regeneration in baptism—trwy olchiad yr adenedigaeth yn medydd (*Lyfr Gweddi Gyffredin*).
Small laver—cawg, mail, basarn, osged fechan.

Laver, *s.* llafan, yslafan; llysiau y môr.
Laver bread—bara llafan, bara llawr, bara yslafan, bara llawfan.

Laverock, *s.* (Ysg.; S. *laferc*) hedydd, ehedydd, uchedydd.

Lavish, *a.* (o *lave?*) afradlawn, afradus, gwastraffus, treulgar, treulfawr, rhyhael, trahael, cedfawr, rhyged, cedrwys, rhydreulgar, difrodus, afradwy, hael, hael byrllawiog; anllywodraethus; anghymmedrol; afreidiol, gormodd; brac; gwyllt.
A lavish spendthrift—mab yr afrad; wtreawr, gloddestwr, dyn rhydreulgar, dyn wttresgar.
Foolishly lavish—hael-ffol.
Very lavish—tra gwastraffus, afrad iawn, &c.; gorthrain.

Lavish, *v. a.* gwastraffu, afradu, afradloni, rhydreulio, trathreulio, camdreulio, ofer-dreulio, treulio yn wastraffus, taflu ymaith, dywalltrain, ystraffu, dyfetha, difrodi, ofera; bod yn hael ar.
To lavish away all one 's substance—gyru y swch yn swmbwl.

Lavisher, *s.* gwastraffwr, gwastraffydd, afradwr, rhydreuliwr, ystraffwr, oferwr, corodyn.

Lavishly, *ad.* yn wastraffus, &c.
To spend lavishly—gwastraffu, afradu, afradloni.

Lavishment, *s.* gwastraffiad, rhydreuliad, &c.; gwastraff, afrad, afradlondeb.

Lavishness, *s.* afradlondeb, afradlonedd, afradlonrwydd, afrad, gwastraff, gwastraffedd, gwastraffusrwydd, rhysedd, rhyhaeledd, trahaelder, haelioni byrllawiog, rhydraul, rhydreulgarwch, athraul, treulgarwch, anghynnildeb, corawd, gorthrain; difrod ar dda *neu* feddiannau; wttres.

Lavolta, } *s.* (It. *la volta*) troddawns, llam-
Lavolt, } ddawns, dawns llamsachus.

Law, *s.* (S. *laga, lag, lah;* Ff. *loi;* Ll. *lex*) cyfraith; deddf; rhaith; rheol, trefn, gosod.
Canon law, } cyfraith eglwys, cyf-
Ecclesiastical law, } raith yr eglwys, rhaith eglwys, y gyfraith eglwysig, cyfraith crefydd, glwysraith, glwysddeddf, eglwysraith.
Civil law—cyfraith wladol, cyfraith lëyg, cyfraith fyd, cyfraith y byd, bydraith, gwladraith; y gyfraith Rufeinig.
Civil and canon law—rhaith gwlad ac eglwys; cyfraith gwlad ac eglwys; y gyfraith wladol a'r eglwysig; cyfraith y byd a'r eglwys; rhaith byd ac eglwys; cyfraith lëyg a llên.
Common law—cyfraith y wlad, cyfraith rym, y gyfraith anysgrifenedig, y gyfraith gyffredin, cyfraith gyffredin gwlad; cyfraith draddodiadol.
Statute law—y gyfraith osodol, y gyfraith ystatynol, cyfraith seneddol, y gyfraith ysgrifenedig.
Criminal law—troseddraith, cyfraith troseddau; cyfraith berthynol i droseddau.
Municipal law—cyfraith freiniol, cyfraith ddinesig; cyfraith wladol.
Moral law—deddf foesol, cyfraith foesol, moesraith.
Ceremonial law—cyfraith ddefodol, cyfraith gynnefodol, deddf ddefodol, cyfraith defodau, defodraith.
Mosaic law—cyfraith Moesen, cyfraith Moses, y gyfraith Foesenaidd.
Laws of nations—deddf *neu* gyd-ddeddf cenedloedd; cyfraith y byd; cyfraith cenedloedd.
Laws of nature—deddfau anian, deddfau natur.
Physical laws—deddfau anianyddol, deddfau anian, deddfau naturiol.
Martial law, } cyfraith rhyfel, cyfraith arf-
Law martial, } au, rhyfelraith; cyfraith filwraidd.
Military law—cadraith; cyfraith filwraidd.
Commercial law, } cyfraith masnach, cyf-
Law-merchant, } raith trafnid, cyfraith drafnidiol, trafnidraith, masnachraith.
Poor law—cyfraith y tlodion, cyfraith y tlawd, tlodraith.
Law of marque—cyfraith attrais, cyfraith adgipiad, adgipraith; cyfraith *neu* drwydded i gipio da y neb a wnaeth gam âg un pa amser bynag y caffo hwynt o fewn ei derfynau ei hun.
Marine law—cyfraith fôr, cyfraith forol, cyfraith moryddiaeth.
Lynch law—cyfraith y pastwn; trechaf treisied.
Original law—cynddeddf, cynneddf, cynraith, deddf gyssefin.
Fundamental law—deddf hanfodol, cynraith, cynddeddf.
Doctor of Laws—Doethor Cyfreithiau.
Point of law—pwnc o gyfraith.
The knotty points of the law, } dyrys-
The intricate points of the law, } glymau cyfraith, cynghawog cyfraith, cynghawogion cyfraith, cynghafogion cyfraith, mân droion cyfraith.
Cause at law, } cynghaws, cynghawsedd,
Process at law, } gyr cyfreithiol; erlyniad; cyfraith.
Issue at law—cynghaws, cynghawsedd, cynghawsaeth.
Law pleadings—cynghawsaeth; dadlau, dadleuon, *neu* ddadleuadau cyfreithiol.

Law proceedings—erlyniadau, erlynadau, gyriadau, symmudiadau, cyffroadau, cychwyniadau, *neu* hwyliadau cyfraith; trefniad *neu* yriad hawl.

Parties at law—cynhemusion, pleidiau, dadleuwyr.

To go to law—ymgyfreithio; myned i gyfraith.

To go to law with one—ymgyfreithio *neu* gyfreithio âg un; myned i gyfreithio *neu* ymgyfreithio âg un; myned i *neu* i'r gyfraith âg un.

To be at law with one—bod yn cyfreithio *neu* ymgyfreithio âg un; bod mewn cyfraith âg un.

To take the law of, on, *or* against one—rhoi, rhoddi, gosod, bwrw, *neu* gymmeryd cyfraith ar un; rhoi *neu* roddi cyfraith i un.

To sue at law—cwyno ar; rhoi cwyn ar; cwyno yn erbyn; rhoi cwyn yn erbyn; rhoi *neu* ddodi cyfraith ar un; cychwyn *neu* gyffröi hawl yn erbyn un; rhoi cyfraith i un; ymgyfreithio âg un.

The rigour of the law—eithaf cyfraith, eithaf y gyfraith, y gas gyfraith, llymder y gyfraith.

To practise the law—cyfreithwra, cyfreithwrio, cyfreithyddu; dylyn y gyfraith; trin y gyfraith; ymröi i'r gyfraith.

To follow the law—cyfreithwra, cyfreithwrio; dylyn y gyfraith; astudio *neu* fyfyrio y gyfraith; ymröi i'r gyfraith; astudio *neu* fyfyrio yn y gyfraith; trin y gyfraith; erlid *neu* erlyn y gyfraith; ymerlid *neu* ymerlyn â'r gyfraith; ymgyfreithio.

Ever at law, } cyfreithgar.
Given to law, }

What is contrary to law—anghyfraith; peth croes i gyfraith.

A transgression of the law—anghyfraith, troseddo'r gyfraith.

A law that contradicts *or* opposes another—gwrthgyfraith, gwrthraith.

A contradictory law—gwrthgyfraith.

Without law—diddeddf, digyfraith, heb ddeddf, heb gyfraith.

Law language—iaith gyfreithiol, iaith y gyfraith.

Law-book—deddflyfr, llyfr cyfraith, llyfr y gyfraith.

Law days—dyddiau cyfraith; dyddiau llys, dyddiau hawl, dŵrnodau llys, llysddyddiau; dyddiau coll a chaffael; dyddiau ar y rhai y cynnelir cyfraith.

Barrister at law—dadleuwr cyfreithiol, dadleuwr o'r gyfraith, cynghawsydd, barofydd cyfreithiol, dadleuwr, cynghorwr o'r gyfraith.

To give laws to—rhoi deddf, deddfau, *neu* gyfreithiau i; gorchymyn pa beth a pha fodd y gwneir; meistroli ar; deddfroddi i.

Lawbreaker, *s.* torwr cyfraith, troseddwr cyfraith.

Lawful, *a.* cyfreithlawn; deddfol, cyfreithiol, cyfreithus; addwyn; rhydd (i'w wneuthur); lawn.

It is lawful—mae yn gyfreithlawn; mae yn rhydd; gellir.

Not lawful—anghyfreithlawn, anneddfol, anghyfreithiol; nid rhydd i'w wneuthur; nid rhydd ei wneuthur; gwaharddedig; anaddwyn.

It shall not be lawful—ni bydd gyfreithlawn; nis gellir, ni ellir; ni bydd rydd; nid rhydd.

To make lawful, } cyfreithloni, cyf-
To cause to be lawful, } reithioli; addwyno; gwneuthur yn addwyn *neu* gyfreithlawn; peri yn gyfreithlawn *neu* addwyn.

To make not lawful, } anaddwyno; anghyf-
To prove not lawful, } reithloni; gwneyd *neu* brofi yn anghyfreithlawn.

Lawfulness, *s.* cyfreithlondeb, cyfreithlonrwydd, cyfreithlonedd, cyfreithiolrwydd; addwynder; deddfoldeb.

Lawgiver, *s.* (*law* a *give*) deddfroddwr, deddfwr, deddfroddydd, gosodwr cyfraith, gosodydd cyfraith, rhoddwr cyfraith, gwneuthurwr cyfraith, rheithroddwr.

In a portion of the lawgiver—yn rhan y cyfreithwr (*Deut.* xxxiii. 21).

Lawgiving, *a.* deddfroddol; yn rhoddi, gosod, *neu* wneuthur cyfreithiau.

Lawing, *s.* pettrychiad, pettoriad; tori ewinedd a gwadnau traed cwn i'w rhwystro i redeg ar ol danas.

Lawless, *a.* digyfraith, diddeddf, anghyfraith, anneddfol, diraith; afreolus, aflywodraethus, penrydd; anghyfreithlawn, anghyfreithiol, anneddfol.

Lawless enemies—gelynion digyfraith.

A lawless person—un digyfraith; un yn byw heb gyfraith; herwr.

Lawlessly, *ad.* yn ddigyfraith, &c.; heb na chyfraith na threfn; heb na rheol na threfn.

Lawlessness, *s.* digyfreithedd, anghyfreithedd, afreolusrwydd, afreoledd; penrhydd-der.

Law-lore, *s.* rheithlenoriaeth, hen ddysg cyfreithiol.

Lawmaker, *s.* deddfroddwr, deddfwr, gwneuthurwr cyfraith, gosodwr cyfraith, gosodydd cyfraith, rhoddwr cyfraith.

Law-monger, *s.* cecryn y cyrtiau, crach-gyfreithiwr, coeg-gyfreithiwr, coegyn o gyfreithiwr, cynffon y gyfraith, cyfreithiwr ail law; cecryn cyfreithgar, cyfreithgarwr; crach- *neu* goeg- gyfreithiwr cynhengar.

Lawn, *s.* (C. *llan*; Ysp. *llano*) llawnt, llanerch, gwastadfaes, gweling.

Lawn, *s.* (Ff. *linon*; Ll. *linum*) bliant, sindal, llian main, meinwe.

Lawn, *a.* â wnaed o fliant.

Lawny, *a.* gwastad, fel llawnt; â wnaed o fliant.

Lawsuit, *s.* (*law* a *suit*) cwyn cyfraith, cynghaws, cyfraith, cwyn, hawl gyfreithiol, hawl, dadl.

Lawyer, *s.* (o *law*, malpai *lawer*) cyfreithiwr, cyfreithwr, gwr o gyfraith, gwr y gyfraith.

Lawyerlike, *a.* cyfreithwraidd, fel cyfreithiwr; fel cyfreithiwr mewn gwirionedd.

Lawyerly, *a.* cyfreithwrol, cyfreithiol.

Lax, *a.* (Ll. *laxus*) rhydd, llac, llaes, ysiac, llag, llibin, llipa, llymsi; annhyn, anghaeth, digaeth; anghryno, anghywraint, anghywrain; chwal; darymredol, pibreawl, â'r dolur rhydd arno, â rhyddni arno, bolrydd, piblyd.

Lax, *s.* rhyddni, rhyddglwyf, y bib, pibre, pibred, darymred, dolur rhydd.

Lax, † *s.* (S. *læx*) math o bysgodyn.

Laxation, *s.* (Ll. *laxatio*) rhyddhad, llacâd, ys-

lacâd, llaesiad, gollyngiad yn rhydd; rhyddder, rhydd-did, llacrwydd.

Laxative, *a.* (Ff. *laxatif;* o'r Ll. *laxo*) rhyddhaol, llacaol, bolegor, llaesedigol, dadrwymol.

Laxative, *s.* rhyddgyffer, rhyddgyffyr, cyffyr rhyddhaol; carthai, gogarthai.

Laxativeness, *s.* rhyddhaoldeb, rhyddhaolrwydd, llaesedigolrwydd.

Laxly, *ad.* yn rhydd, &c.

Laxity, } *s.* (Ll. *laxitas*) llacrwydd, ysla-
Laxness, } rwydd, llaesder, llaesedd; rhyddder, rhyddni; rhyddni bol, rhydd-der bol, bolryddni, pibre, darymred; llibindod, llibinrwydd; anghrynoder, anghrynodeb, digyssylltedd; llesgedd.

Lay, *v.* (S. *legan, lecgan;* Al. *legen*) gosod, dodi, gosodi, rhoddi, arddodi, llëu, cyflëu; sefydlu; bwrw, taflu; gostegu, tawelu, llaesu, gostwng; dâl, dala; dâl cyngwystl, cyngwystlo; dyfeisio; dodwy, dodwi.

To lay about—gosod, dodi, rhoi, *neu* fwrw o amgylch; gosod, dodi, rhoi, *neu* fwrw yn nghylch.

To lay about one—gwneuthur â'i holl egni; ymröi i wneuthur peth; gweithio â'i holl egni; gweithio yn ddïymarbed: dygaboli, curo, ffusto, maeddu, tresio.

To lay about one (in fighting)—taflu ei ddyrnau o amgylch; cyfranu ei ddyrnodiau o amgylch; amddyrnodio, amddyrnu; ymröi i ymladd *neu* ddyrnodio.

To lay about one (in eating) — ymröi i fwyta; bwyta ar frys ac yn wancus.

To lay abroad—gosod, dodi, rhoddi, rhoi, *neu* fwrw ar daen; gosod, dodi, rhoi, rhoddi, *neu* fwrw ar led; taenu ar led; taenu.

To lay against—gosod, dodi, rhoddi, *neu* fwrw yn erbyn.

To lay one's self against—ymosod yn erbyn; gosod ei hun yn erbyn.

To lay along—bwrw o'i hyd gyhyd; bwrw o'i hyd gyhyd; rhoi, bwrw, *neu* osod yn ei orwedd; rhoi, bwrw, *neu* osod yn ei hyd; bwrw i lawr yn hollol; dymchwelyd; taenu, gwasarnu.

To lay an ambush—cynllwyn, cynllwyno, cyfragod, gosod cynllwyn, rhagod.

To lay apart—gosod o'r neilltu; gosod ar wahan; gosod ar ei ben ei hun; rhoddi heibio, bwrw heibio, dodi heibio; dïosg oddi am dano; bwrw ymaith.

To lay aside—gosod o'r neilltu; gosod ar wahan; gosod ar ei ben ei hun; rhoddi heibio, bwrw heibio, dodi heibio, taflu heibio; bwrw o'r neilltu; gwrthod, llysu, neilltuoli; diddymu, dirymu, dirymio, dilëu, diswyddo.

To lay at—taraw, taro; cynnyg taraw, ceisio taraw, ymröi i daraw.

To lay asleep, } rhoi yn nghwsg; rhoi i
To lay to sleep, } gysgu; suo i gysgu; gosod i gysgu.

To lay away—rhoi i gadw; rhoi yn nghadw; gosod i gadw; gosod yn nghadw.

To lay a bait for—abwydo; rhoi abwyd ar fach i; llithio, hudo, denu.

To lay bare—noethi, dynoethi, dihatru, llymhau, moeli.

To lay before—gosod, dodi, dwyn, rhoddi, bwrw, *neu* daflu ger bron; gosod, dodi, dwyn, rhoddi, bwrw, *neu* daflu o flaen; darlunio o flaen; darlunio ger bron; arddangos, dangos.

To lay blame on—beio ar; bwrw bai ar; bwrw y bai ar; gosod y bai ar.

To lay a branch, } brigblanu, blaenblanu,
To lay a sucker, } brig-gladdu.

To lay by—gosod o'r neilltu; gosod ar wahan; gosod ar ei ben ei hun; rhoddi, bwrw, taflu, *neu* ddodi heibio; bwrw *neu* daflu o'r neilltu; rhoi yn nghadw; rhoi i gadw; gosod i gadw; gosod yn nghadw; rhoi heibio yn ei ymyl; diswyddo.

To lay a cable—plethu rhaff angor; cyfrodeddu ceinciau rhaff angor.

To lay to one's charge—rhoi, rhoddi, bwrw, gosod, *neu* daflu yn erbyn un; bwrw, taflu, *neu* osod ar un; edliw i un; edliwio i un; cyfedliw i un; lliwied i un; ymliw i un; dannod i un; cyhuddo un; cyhuddo un o; argyhoeddi un o; achwyn ar un; cwyno ar un; beio ar un; cyfrif i un; rhoi yn maich un.

To lay claim to—arddelwi, arddelw, arddel, hawlio, hawlu, holi, hôni hawl, hôni hawl i, rhoi hawl ar, gofyn, ceisio, ymaddelwi o, hôni o, hôni, mynu.

To lay the cloth—taenu y llian; hulio y llian; taenu y llian ar y bwrdd; rhoi y llian ar y fordd; hulio bwrdd; hulio y bwrdd; hwylio bwrdd; gosod y ford; gosod y llian bwyd.

To lay a complaint before the king—dwyn achwyn at y brenin; rhoi *neu* osod cwyn ger bron y brenin.

To lay corn—lladd yd, taro yd, lladd llafur, taro llafur; taflu yr yd i lawr; curo yr yd i lawr; rhoi *neu* fwrw yr yd yn ei orwedd; gwasarnu yr yd.

To lay a country desolate—gosod gwlad yn ddiffaethwch; gwneuthur gwlad yn anghyfannedd; gwneuthur gwlad yn anrhaith; gosod gwlad yn anrheithiedig; anrheithio, diffaethio, difrodi, *neu* anghyfanneddu gwlad.

To lay down—gosod, dodi, rhoi, rhoddi, bwrw, *neu* daflu i lawr; dodi *neu* roddi ar y llawr; dodi *neu* roddi ar lawr; rhoi, gosod, *neu* fwrw yn ei orwedd; bwrw i lawr yn ei hyd gyhyd; rhoi *neu* roddi i fyny; ymddïosg o; ymwrthod â; gadael i lawr; rhoi heibio; cynnyg.

To lay down arms—taflu, dodi, *neu* roddi arfau i lawr; rhoi heibio eu harfau; peidio â rhyfela.

To lay down the cudgels—rhoi i fyny yr ymdrech, y ddadl, *neu* y chwarae; peidio â'r ymdrech; cyfaddef cael o hono ei orchfygu; cyfaddef ei orchfygu; taflu ei arfau i lawr; ymröi, ymroddi, ymostwng; rhoi y chware i fyny.

To lay down one's life—rhoddi *neu* ddodi ei einioes i lawr; rhoddi *neu* ddodi ei einioes.

To lay one's self down, } gorwedd; rhoddi,
To lay one down, } rhoi, *neu* osod ei hun i lawr; gorphwys.

To lay down an office—rhoi i fyny ei swydd; rhoi ei swydd i fyny; ymadael â'i swydd; rhoi ei swydd heibio; ym-

ddïosg o'i swydd; bwrw ei swydd oddi wrtho; ymddiswyddo.

To lay the dust—gostwng y llwch; cadw y llwch i lawr; cadw y llwch rhag esgyn *neu* godi.

To lay eggs, } dodwy, dodwi.
To lay an egg, }

To lay even *or* level with the ground—gwneuthur yn gydwastad â'r llawr; gwneuthur yn un â'r llawr.

To lay exceptions against—bwrw *neu* ddodi yn erbyn; bwrw arhawl yn erbyn; penodi nam ar; llysu, gwrthod, gorsafu, eithro, bwrw ymaith.

To lay flat—rhoi yn ei orwedd; rhoi yn ei hyd gyhyd; bwrw *neu* dafiu i lawr; dymchwelyd, dadymchwelyd, dadymchwel; gwneuthur yn unwedd *neu* yn gydwastad â'r llawr.

To lay for an excuse—gosod, dodi, bwrw, *neu* gymmeryd yn lle esgus; gwneuthur lliw ac esgus o beth; cymmeryd yn esgus.

To lay forth a corpse=*Lay out a corpse.*

To lay a foundation—sylfaenu, seilio; gosod sail, &c.; sylu, goseilio, seiliannu.

To lay hands on—gosod dwylaw ar; dodi dwylaw ar; dodi llaw ar; rhoddi llaw ar; estyn llaw ar; arddodi llaw; bwrw dwylaw ar; dàl, dala; cymmeryd yn ei law; estyn llaw yn erbyn.

To lay violent hands on—lladd; gosod dwylaw trawsion ar; dodi dwylaw gorthrechol *neu* dreisiol ar; dwyn *neu* gymmeryd drwy drais; dwyn ymaith drwy drais; cipio, ysglyfaethu, treisio, anrheithio.

To lay violent hands on one's self—lladd ei hun.

To lay on heaps—gosod yn garneddau; tyru, pentyru, crugio, cruglwytho.

To lay hold of, } dàl, dala, daly, gafaelyd
To lay hold on, } yn, ymafiyd yn, ymafaelu yn, gafaelio yn, cydio yn; goddiweddyd, dyfod ar; cael craff *neu* afael ar.

To lay in—trysori, ystorio; rhoi i gadw; rhoi yn nghadw; gosod i gadw; gosod yn nghadw; dodi yn nghadw; rhaggddarparu, rhagbarotöi, rhagddarbod; rhoddi mewn.

To lay in for—cynnyg am, gwneyd cynnyg am; sicrhau meddiant o.

To lay in lavender—rhoi yn nghadw *neu* i gadw yn ofalus megys amguedd; rhoi *neu* ddodi i gadw yn barchus; rhoi yn ngwystl; rhoi ar wystl; dodi yn ngwystl; dodi ar wystl; gwystlo, prido.

To lay in pawn—rhoi yn ngwystl; dodi *neu* roddi ar wystl; gwystlo.

To lay in provisions—rhoi ymborth *neu* luniaeth i gadw erbyn yr amser i ddyfod; rhoi yr heiniar i gadw; parotöi bwyllwrw; gwneuthur rhagddarbod.

To lay the land—gostwng y tir; colli golwg ar y tir.

To lay low—gosod yn isel; gostwng; iselu.

To lay a net—gosod rhwyd.

To lay on—gosod ar, dodi ar, rhoi ar, bwrw ar; arddodi; taraw, curo; ymosod ar; ymröi yn egnïo.

To lay on blows thick and threefold—dyrnodio yn fân ac yn aml; dyrnodio yn faith ac yn aml; rhoi aml ddyrnodiau i un.

To lay one's self at a person's feet—bwrw *neu* dafiu ei hun wrth draed un.

To lay an oath on one—gofyn rhaith gàn un; rhoi un dàn lw; rhwymo â llw.

To lay open—agor, agoryd, egor, egori, dynoethi, amlygu, arnoethi, dadguddio, digelu, annirgelu, dïorchuddio; rhoi mewn golwg; rhoi mewn goleuni; dwyn i'r goleu, i'r goleuni, i'r golwg, *neu* i'r amlwg; gwneuthur yn amlwg; dangos ar gyhoedd; gwneuthur yn agored; cyhoeddi.

To lay in order—gosod, dodi, *neu* roi mewn trefn; gwneuthur trefn ar; trefnu, lluniaethu, dosbarthu, gosod; ysgafnu.

To lay over—taenu ar; taenu dros; ardaenu; taenu ar hyd.

To lay over with gold—goreuro, euro; gorthöi *neu* orchuddio âg aur; gwisgo âg aur; taenu aur dros beth.

To lay over the back—ffonodio, llachio, ffrewyllio, *neu* ffiangellu ar draws ei gefn.

To lay out—gosod allan; treulio, gwario, costio, talu; llunio, cynllunio, darlunio, tori allan, llinynio allan, llinellu allan; amcanu, bwriadu; ymröi, ymdrechu, ymegnïo; arddangos.

To lay out a corpse—trin corff marw; gwisgo corff marw; estyn corff allan; gosod dàn ei grwys.

To lay out of the way—rhoi *neu* ddodi heibio; rhoi *neu* ddodi allan o'r ffordd.

To lay out for a thing—ymröi, ymegnïo, *neu* ymdrechu i gyrhaedd peth; ymröi, ymegnïo, *neu* ymdrechu i ddyfod o hyd i beth.

To lay out for a man—uno *neu* ymuno âg ereill er dàl un; gwneuthur cynllwyn i ddàl un; hela *neu* olrhain un i'w ddàl.

To lay one's self out—ymröi, ymegnïo, ymdrechu.

To be laid out—myned allan; cael ei osod allan.

To lay a plot—llunio cydfrad, llunio bradfwriad, llunio brad.

To lay siege to, unto, *or* against—gwarchae yn erbyn; cynllwyn yn nghylch.

To lay snares—gosod maglau *neu* hoesynau; taenu rhwydau.

To lay at stake—rhoi ar lawr; rhoi yn wystl *neu* gyngwystl; rhoi *neu* osod mewn perygl; peryglu; rhoi *neu* fwrw ar ddamwaen; rhoi mewn perygl o'i golli.

To lay stakes with one—dàl cyngwystl âg un; dàl âg un.

To lay a spectre—darostwng ysbryd, ellyll, *neu* ddrychiolaeth; anfon *neu* yru i'r Môr Coch; anfon *neu* yru i'r pwll diwaelod.

To lay to, } rhoi, gosod, *neu* ddodi wrth;
To lay unto, } cyfrif i; bwrw ar, tafiu ar, gosod ar, rhoi ar; rhoddi, bwrw, gosod, *neu* dafiu yn erbyn; ymosod ar; cyssyllta wrth, cyssylltu at; gosod at, dodi at; cydio y naill beth wrth y llall; attal, rhwystro; peri i long orwedd wrthi.

To lay to heart—cymmeryd at ei galon; gosod at ei galon; ymofidio *neu* ymflinaw

o herwydd; ystyried, dwys deimlo; cymmeryd ynddo, cymmeryd ato.

To lay together—gosod, dodi, rhoi, bwrw, *neu* ddwyn yn nghyd; cywain i'r unman; cynnull, casglu; cyssylltu; cymmoni, cyfansoddi; cymharu.

To lay under—gostwng, darostwng, dwyn danodd; gosod, dodi, *neu* fwrw dan beth.

To lay unto=*To lay to.*

To lay up—rhoi, rhoddi, dodi, *neu* osod i gadw; rhoddi, rhoi, dodi, *neu* osod yn nghadw; ystorio, trysori; gosod i fyny; gosod; casglu trysor; rhoi yn nghudd; tyru, pentyru; rhoi yn gaeth *neu* yn orweiddiog; cadw, dàl, *neu* attal gartref; cadw rhag myned allan; cadw i mewn.

To lay up in store—rhoi i gadw *neu* yn nghadw erbyn yr amser â ddel, &c.; ystorio, trysori; cynnilo.

To lay up treasures—trysori trysorau.

To lay upon †—pwyso ar; bod yn daer ar; dirio, cymhell.

To lay a wager—dàl cyngwystl; dàl, dala.

To lay wait for—cynllwyn am, cynllwyno am; dysgwyl am, gwylio am.

To lay wait against—cynllwyn wrth.

To lay waste — anrheithio, diffaethio, anghyfanneddu, difrodi, difwyno; gwneuthur yn ddifrod *neu* anrhaith.

To be laid up in store—cael ei osod i gadw, &c.; bod yn nghadw; bod yn ystôr; bod yn ughudd.

Laying hen—iar ddodwyog; iar à ddodwyo; iar à fo yn dodwy.

Lay thy hand on thy breast—dod dy law ar dy fron.

Lay, *s.* haen, gwanaf, rhes, rhestr, taen, to, gwely, tedd; cyngwystl; †gradd, sefyllfa.

A lay of corn—seldrem o yd.

Lay, *s.* (S. *leag, leah*) gwyndwn, llaethdwn, tondir, tyndir, tir tòn, tòn, gwyndon, tir gwŷdd; gwaen, gweirglawdd, gwyrlawd, dôl.

Lay land=*Lay.*

Land in lay=*Lay.*

Lay, *s.* (S. *legh, ley, leoth;* Al. *lied*) cân, caniad, cathl, cywydd, cowydd, canu.

Lay, *a.* (Fr. *lai;* Ll. *laicus;* Gr. *laicos*) llëyg, lleygol, lleygiol; heb fod mewn urddau eglwysig.

Lay clerk—clochydd, ysgolor llëyg, atebydd llëyg, llenwas eglwys, gwr llëyg.

Lay preacher—pregethwr llëyg; pregethwr heb fod mewn urddau; pregethwr cynnorthwyol.

Layer, *s.* (o *lay, v.*) haen, gwanaf, rhes, rhestr, ystod, taen, to, gwely, tedd; claddbill, planbill, plan-frigyn, plan-gyff, claddgyff; iar ddodwyog, iar à ddodwyo, iar à fo yn dodwy, dodwyiar, dodwy-wraig.

Layerboard, } *s.* haenfwrdd, teddfwrdd; estyll
Learboard, } i gynnal cafnau plwm.

Layering, *s.* (o *layer*) claddbilliad, planbilliad.

Laying, *s.* haeniad, gwanafiad, caeniad; gosodiad, dodiad.

Layland, *s.* =*Lay.*

Layman, *s.* (*lay* a *man*) gwr llëyg, llëyg, gwr lleygol, lleygwr: *pl.* lleygion, gwŷr llëyg.

Laystall, *s.* (*lay* a *stall*) tomen, teilfa, tomle, crug o dail.

Lazar, *s.* (o *Lazarus, Luc* xvi. 20; Ysp. *lazaro*) clafryn; un heintus, clafrllyd, *neu* wahanglwyfus.

Lazaretto, } *s.* (Ysp. *lazareto;* It. *lazzeretto;*
Lazaret, } Ff. *lasaret;* oddi wrth *Lazarus*)
Lazar-house, } clafrdy, heintty, clafdy; ysbytty.

Lazarlike, } *a.* clafrllyd, clafraidd, gwahan-
Lazarly, } glwyfus; cornwydlyd, cornwydog.

Lazarwort, } *s.* (Ll. *laser* a *wort*) llasarwydd.
Laserwort, }

Laze, *v.* (o *lazy*) dïogi, ofera, mewyda, mewydo, mewyduso; byw yn ddïog.

Lazily, *ad.* (o *lazy*) yn ddïog, &c.

Laziness, *s.* (o *lazy*) dïogi, musgrelli, musgrellni, mewyd, mewydedd, mewydrwydd; segurdod, seguredd; llesgedd, syrthni; annybendod, hwyrdrymedd.

Lazing, *a.* dïog, musgrell, mewydus, mewydol, ofer, segur.

To lie lazing—llercyna, segura, ofera, chwareu y llercyn, chwareu y seguryn; gorwedd gàn ddïogi mewn seguryd.

Lazulite, } *s.* (Ar. *al azul?*) asurfaen, llasar-
Lapis Lazuli, } faen, glasarfaen, maen balasar, maen asur = math o ddelidfaen gwyrddlas neu nefliw.

Lazy, *a.* (Al. *laes, läsig;* C. *lleg*) dïog, musgrell, dïoglyd; swrth, llegach, llegus, mewydus, mewydol, mewydaidd, llyferthin, llesgenaidd, llesgeddain, llesg, merydd, llwfr, llwrf, anesgud, hwyrdrwm, anfywiog, llibin, trwm, trymaidd, dibryder.

A lazy fellow—dïogyn, musgrellyn, llegach, merydd, dïoberwr.

To grow lazy—dïogi, ymddïogi, mewyda, myned yn ddïog.

Lazzaroni, *s. pl.* (It. oddi wrth *Lazarus*) y bobl dlotaf yn Naples; tlodynos, rheidusion; gwehilion y werinos.

Lea, *s.* (S. *leag, leah*) gwyndwn, llaethdwn, tondir, tyndir, tir tòn, tòn, gwyndon, tir gwŷdd; gwaen, gweirglawdd, gwyrlawd, dôl.

Leach, *s.* = *Letch.*

Letch, *v.* = *Letch.*

Lead, *s.* (S. *læd*) plwm; plymen.

White lead—plwm gwŷn, gwynblwm.

Red lead—plwm coch, mwn coch.

Black lead — plwm du, dublwm, muchblwm.

Lead ore—mwn plwm, mwyn plwm.

Sugar of lead—plymsugr, sugr plwm, plymsur.

Lead colour—plymliw, lliw y plwm; dulas.

Lead ball—plymen, pelen blwm; plwm y morwyr i blymio dwfr.

Carbonate of lead—plwm gwŷn, gwynblwm.

Lead vessel—llestr plwm, llestr o blwm; plymen.

Leads—plymdo, to plwm; nen wastad wedi ei thoi â phlwm.

Deep-sea-lead—plymen ddyfnfor = plymen â chaen o wer o'i hamgylch, i godi graian o'r gwaelod.

To cover with lead—plymu; toi â phlwm.

A worker in lead—plymwr, plymiwr, gweithiwr plwm, gweithydd plwm, plymweithiwr.

Lead nails—hoelion plwm, hoelion clopa blwm.

Like lead, } plymaidd, plymlyd; trymaidd,
Lead-like, } trymhyrddig, pwl, hurt, dwl.

Lead, *v. a.* plymio; toi, gorthöi, *neu* orchuddio â phlwm.

Lead, *v.* (S. *lædan;* Al. *leiten*) arwain, tywys, tywyso, darwain, darweinio, arweddu â gyfarwyddo; tueddu; tynu; blaenori; myned o flaen; myned o'r blaen.

To lead about—arwain, dwyn, tywys, *neu* dywysaw o amgylch; amarwain; cylcharwain, amdywys, amdywyso; gwneuthur i un amgylchu ffordd.

To lead along—arwain, dwyn, *neu* dywys ar hyd y ffordd; arwain, dwyn, *neu* dywys yn mlaen; arwain.

To lead an army—arwain llu, tywys llu, arwain byddin; myned o flaen llu; bod yn ben *neu* flaenor ar lu.

To lead aside—dwyn, tywys, tywyso, *neu* dynu o'r neilltu; cildywys, cildywyso, camdywys; camarwain; twyllo, denu, *neu* hudo allan o'r ffordd.

To lead astray—camarwain, camdywys; arwain ar gyfeiliorn; tywys o'r ffordd; tynu ar ddidro.

To lead away—dwyn ymaith, arwain ymaith.

To lead back—arwain, tywys, *neu* ddwyn yn ol; gwrtharwain, attywys, attywyso, dattywyso, dattywys.

To lead before—rhagarwain, rhagdywys, rhagdywyso; arwain, tywys, *neu* dywysaw o'r blaen.

To lead captive — caethgludo; dwyn i gaethiwed.

To lead into captivity—caethgludo; dwyn i gaethiwed.

To lead a dance—arwain y dawns, blaenori y dawns, blaenu y dawns.

To lead one a dance—arwain *neu* dynu un drwy y dawns; amdywys *neu* gylcharwain un o amgylch ogylch.

To lead forth—arwain allan, arwain; gyru.

To lead gently—arwain yn dirion, &c.; coledd.

To lead in—tywys, dwyn, *neu* arwain i mewn; cywain i.

To lead a life, } byw, bucheddu, buch-
To lead one's life, } eddocâu, bucheddogi, ymfucheddu; ymwarweddu, ymarwedd; ymfydio; bydio; byw bywyd; arwain ei fywyd; treulio ei oes; oesi, hoedli.

To lead a quiet and peaceable life—byw yn llonydd ac yn heddychol.

He leads a good life—y mae efe yn arwain *neu* yn byw bywyd da; y mae efe yn bucheddu yn dda.

To lead one by the nose—arwain un gerfydd ei drwyn; gwneuthur â fyner âg un; gwneuthur i un wneuthur â fyno un.

To lead off, } blaenori; dechreu, cychwyn;
To lead out, } myned yn flaenaf.

To lead on—tywys, arwain, *neu* ddwyn yn mlaen; arwain; dyfod; tynu, denu, llithio, hudo.

To lead out of the way—arwain *neu* dywys allan o'r ffordd; camdywys, camdywyso, camarwain, cildywyso, cildywys.

To lead to, } arwain i; myned âg un i.
To lead unto, }

To lead the way—arwain ar y ffordd; arwain un ar y ffordd; myned o flaen; myned o'r blaen; dangos y ffordd; hyfforddio; blaenu, blaenori, rhacu, rhacio.

He will neither lead nor drive—nid â efe nac i'r rhyd nac i'r bont; ni chymmer efe na'i arwain na'i yru.

He leadeth counsellors away spoiled—efe sydd yn gwneuthur i gynghoriaid fyned yn aurhaith (*Iob* xii. 17).

Lead, *s.* blaen, blaenoriaeth, blaenafiaeth, arwain, tywys, arweiniad, tywysiad, traw; cyniant.

To take the lead—cymmeryd y blaen, cymmeryd y flaenoriaeth; rhagflaenori, blaenori, arwain, rhacu, rhagu, rhacio.

Lead (at cards)—y llaw henaf.

Leaded, *a.* (o *lead*, plwm) gwahanedig gân deneu lafnau plwm; plymog, plymedig; gofodlinog, plymlinellog.

Leaden, *a.* (o *lead*) â wnaed o blwm; plymaidd, plymlyd, plymog; trymaidd, trwm, dwl, hurt, swrth.

Leaden ball—pelen blwm, plymen.

Leaden-hearted—calon-blwm, plym-galon; â chanddo galon blwm; cuall, hurt, pendew; dideimlad.

Leaden-heeled — plym-sodlog; â chanddo sodlau plwm; araf, hwyrdrwm; araf ei gamrau.

Leaden-stepping—yn cerdded *neu* symmud yn araf; araf *neu* drymaidd ei gamrau.

Leader, *s.* arweinydd, arweiniwr, tywysydd, tywyswr, blaenor, blaenorwr, tywysog, arweiniawdwr, tywysor, arweinior, darweiniwr, bleiniad, hyfforddwr, cyfarwyddwr, cun, cuniad, cuniedydd, cornor, gwaladr, dragon, llyw; erthygl arweiniol, prif erthygl.

Chief leader—pendragon, pencun, pentywysydd, pentywysog, pentywyswr, prif arweinydd, prif ddarweiniwr.

Leaders and followers—blaeniaid ac oliaid, bleiniaid ac oliaid; arweinwyr a chanlynwr; blaenoriaid a dylyniaid.

Leader of a dance—arweinydd y dawns, blaenor y dawns, blaen y dawns; blaenor y dawnswyr; pendawnsiwr, pencorelwr; blaenor *neu* arweinydd chware.

Leader of the way—arweinydd ar y ffordd; hyfforddwr, hyfforddydd, cyfarwyddwr.

Leader of battle—cadflaenor, cadfridog, pen cad, aergun, cadgun, cadner.

Leader of a band—blaengeiniad, blaenor perorion, arweinydd seindorf.

Leader of a faction—corn y gynhen, blaenor terfysgblaid; cornor yr adlawiaid.

Leading, *a.* arweiniol, tywysol, arweinig, cyfarwyddol, hyfforddol, prif, penaf, pen-, blaenaf, blaen-; blaenorol; yn tywys, â dywyso, &c.

A leading man—blaenor, arweinydd, arweinydd, blaenorwr, gwr arbenig; un o'r blaenoriaid; un o arbenigion lle, gwlad, *neu* ddinas; pendefig, pendeddig; tywysog.

A powerful and leading people—pobl alluog a phendefigaidd; pobl alluog a thywysogaidd.

Leading wind — gwynt hwylus, gwynt rhwydd.

Leading, *s.* arweiniad, tywysiad, arweinid, hyfforddiad, cyfarwyddiad; dygiad.

Leading-note, *s.* nod arweiniol, arweinnod.

Leading-strings, *s. pl.* llinynau arwain, llin-

ynion arwain; llinynau i gynnal plant wrth ddechreu cerdded.

Leadman, † *s.* (*lead* a *man*) arweinydd *neu* flaenor y dawns.

Leads, *s. pl.* llinellau plwm, gofodlinau, plymlinellau, plymlinau, tydlinau; y plwm.

Lead's-man, *s.* (*lead*, plwm, a *man*) plymgodwr, codwr y blymen.

Leadwort, *s.* plymwydd.

Leady, *a.* (o *lead*) plymliw, plymliwiog, o liw y plwm; plymaidd; fel plwm, fel y plwm.

Leaf, *s.* (S. *leafe;* Is. *loof*) dalen, deilen, dâl: *pl.* dail, dalenau.

Mixed leaves—deiliach.

Bearing leaves—deiliog, deiliar, dalenog.

The fall of the leaf—cwymp, syrthiad, *neu* gwympad y dail; hydref, mesyryd, elfed, dyhewydd.

The falling of the leaves—cwymp, syrthiad, cwympiad *neu* ddisgyniad y dail; anneiliad.

To bring forth leaves, } deilio.
To shoot out leaves, }

The leaf of a goose—blonegen gŵydd, arffedog gŵydd.

The leaf of a swine—blonegen mochyn.

Gold leaf—eurddalen, eurddeilen, dalen aur; aur dalenog: *pl.* eurddail, eurddalenau, dalenau aur, dail aur.

To turn over a new leaf—troi dalen newydd; cymmeryd *neu* arwain buchedd newydd; byw buchedd *neu* fywyd newydd.

Leaf, *v. n.* deilio.

Leafage, *s.* deiliadaeth, deiliant, deiliogrwydd; digonedd *neu* gyflawnder o ddail.

Leaf-bridge, *s.* deilbont.

Leaf-bud, *s.* deilflagur, deilflaguryn.

Leaf-crowned, *a.* deil-goronog.

Leafed, *a.* deiliog, deiliar, dalenog.

Many-leafed — amryddail, amryddeiliog, amlddeiliog, amddeiliog, amlddalenog; âg aml ddail iddo *neu* arno.

Leafiness, *s.* deiliogrwydd, dalenogrwydd.

Leafing, *s.* deiliad, deiliawd, agoriad dail.

Leafless, *a.* anneiliog, diddail, diddalen; heb ddail iddo *neu* arno.

Leaflessness, *s.* anneiliogrwydd, diddeiliogrwydd.

Leaflet, *s.* deilen, dalenan, dalen fechan: *pl.* deilios.

Leaf-stalk, *s.* deilgoes, deilbed, deildroed; y goes y tyf y ddalen arni.

Leafy, *a* deiliog, deiliar, dalenog; âg aml ddail iddo *neu* arno.

League, *s.* (Ff. *ligue;* It. *lega;* Ll. *ligo*) cynghrair; cyfammod, cytundeb, cyfundeb, dygymmod; cyfaddawd.

To enter into a league, } cynghreirio, ymTo make a league, } gynghreirio, gwneuthur cynghrair; myned mewn cynghrair; ymgyfeillachu, ymgyfammodi.

To be in league with—bod mewn cynghrair â.

League, *v. n.* cynghreirio, ymgynghreirio, gwneuthur cynghrair; myned i gynghrair; cyfuno, ymgyfammodi, ymgyfeillach.

League, *s.* (o wraidd Celtig, yn ol *Webster;* C. *llech;* Gw. *leac;* Ll. *leuca;* It. *lega*) milltir Ffrengig, milltir Ffreinig, gwennod; 3 milltir.

Sea-league—milltir fôr, mor-wennod, gwennod fôr,=3 milltir ddaiaryddol, neu $\frac{1}{20}$ o radd, neu tua 3.45 o filltiroedd Seisonig.

German league—milltir yr Almaen=4 milltir ddaiaryddol.

French league—milltir Ffrengig.

Leaguer, *s.* cynghreiriwr, cynghreirydd, cynghreiriad; cyfammodwr, cyfammodydd.

Leaguer, *s.* (Is *beleggeren;* Al. *belagern*) gwarchae, gwarchâedigaeth.

Leak, *s.* (Is. *lek;* Al. *leck*) agen, hollt, dyferfa, dyfragen, dyferhollt; agen *neu* hollt yn gollwng dwfr trwodd.

To spring a leak—ymagenu, dyfragenu, dyferhollti, dyferagenu; dechreu gollwng dwfr i mewn; ymagor hyd oni redo y dwr i mewn *neu* allan; ymegori hyd oni ddarweinio y dwr i mewn; dechreu gollwng dwr.

To stop a leak, } diddosi llestr, cau dyfrTo stanch a leak, } agen; cau *neu* gyweirio agen; attal darwain; attal dyferlif *neu* ddyferlifiad dwr.

Leak, *v. n.* dyfergolli, dyferu, ymagenu, dyfragenu, dyfer-ollwng, gollwng dwr, colli dwr; gollwng i redeg allan drwy agen.

To leak out, } dyferlifo, dyferu, darTo leak through, } wain; rhedeg, sio, *neu* nawsio allan; rhedeg, sio, *neu* nawsio drwodd; hifflaid, dystyllio.

That does not leak—diddos.

Free from leaking—diddos.

Leak, † *a.* anniddos, dyferllyd, agenog.

Leakage, *s.* dyferiad, dyfrageniad; dyferfa, darweinfa; dyferdal; iawn am golled â geir drwy ddyferholltau.

Leaky, *a.* anniddos, dyferllyd, dyferog, agenog, dyfragenog; hyred; parod i ollwng allan.

Leam, *s.* (o'r Ff. *lien*) cynllyfan, llinyn arwain ci, llinyn ci.

Leamer, *s.* cynllyfangi; helgi baedd gwyllt= math o fytheuad.

Lean, *v.* (S. *hlinian;* Al. *lehnen*) gogwyddo, pwyso, gorphwys, gorphwyso, gobwyso, tueddu, ochri, ystlysu; bod â'i ogwydd; pwyso ar, troi at; plygu; † celu.

To lean on, } pwyso ar; bod â'i bwys ar;To lead upon, } rhoi *neu* fwrw ei bwys ar; gorphwys ar, gobwyso ar; rhoi ei goel, ei oglud, *neu* ei ymddiried ar; rhoi ei ymddiried yn *neu* mewn; ymddibynu ar; glynu *neu* ymgynnal wrth.

To lean against—pwyso ar; pwyso yn erbyn; rhoi *neu* fwrw ei bwys ar; bod â'i bwys ar; gorphwys ar *neu* wrth; pwyso yn erbyn.

To lean to, } pwyso, gogwyddo, tueddu,To lead unto, } ochri, *neu* ystlysu at; ymddiried i.

Lean, *a.* (S. *læne, hlæne*) cul, teneu, achul, truan, culwan, goachul, digig, dignawd; diffrwyth, anffrwythlawn; tlawd, gwael; irad, girad; esgyrn-llwm.

A lean person—gewai, gewach, culwas, ysbeilyn, (*f.* ysbeilen), cyhyraeth o ddyn, un cul.

Lean jades—meirch culweinion, ceffylau culweinion.

A lean and poor soil—tir tlawd, methedig, llwm, dignwd, didoraeth, *neu* newynllyd.

To be lean—bod yn gul, &c.; bod yn curio; curio.

To grow lean, } culhau, teneuo, curio,
To become lean, } truanu, truanhau; myned yn gul, &c.; meinhau, addfeinio.
To make lean, } teneuhau, teneuo,
To cause to be lean, } culhau; peri i un gulhau *neu* deneuo; gwneuthur *neu* beri yn gul *neu* deneuo; peri *neu* wneuthur i un gurio.
Leaning-stock—atteg, atteg-bawl, annel.
Lean-fleshed—cul o gig, teneu o gig; truan, cul, teneu.
As lean as a rake—dim ond y croen a'r esgyrn.
Lean meat=*Lean, s.*

Lean, *s.* cyhyrgig, cyhyryn, cig teneu, cig coch, cig cul, teneugig.

Leange, *s.* darn bath yn China, gwerth tua 6*s.* 6*c.*

Leanness, *s.* culni, culedd, culi, culder, culdra, teneuder, teneudra, teneurwydd, teneudeb, teneuedd, truanedd; tlodi; gwagder; llymder.

Leanto, *s.* (Ysp.) adail ã'i cheibr yn pwyso ar *neu* yn gogwyddo at adeilad arall.

Leany,† *a.* bywiog, heini, hoew, gwyliadwrus.

Leap, *v.* (S. *hleapan;* Is. *loopen*) neidio, llamu, llemain, llamsach, llamsachu, arlemain, hobelu, crychneidio, crychlamu, darneidio; rhoi naid i, marchogaeth, rhidio, cyfebru, toi; curo, crynu, ysboncio, tasgu.
To leap back, } adlamu, gwrthneidio;
To leap backwards, } neidio yn ol; neidio i'w wrthol; neidio yn ei wrthol.
To leap often—llemain, dylamu, dychlamu.
To leap for joy—neidio *neu* lamu gân lawenydd; neidio *neu* lamu o lawenydd.
To leap over—neidio dros, gorlamu, trosneidio.
Full of leaping, } llamasachus, neidgar,
Given to leaping, } llamgar.

Leap, *s.* naid, llam, darlam, crychnaid, crychlam, ysbonc, llwff, llamid; † crywyn pysgota, neidfa pysgod.
Flying leap—hedlam, hednaid.
Running leap—rhedlam, rhednaid, naid redegog, naid redegfa, naid redeg.
A great, prodigious, monstrous, *or* gigantic leap—cawrnaid, gorlam; carwnaid.
Leap by leap—llam dylam, lam dylam; bob yn llam; o fesur llam a llam.
By leaps—ar y naid; ar y llam; dân neidio *neu* lamu; o naid i naid; o lam i lam; bob yn llam; o fesur llam a llam.

Leaper, *s.* neidiwr, neidydd, llamwr, llamydd, llamsachwr, llamidydd.

Leap-frog, *s.* llamchware, neidchware.

Leap-Year, *s.* blwyddyn naid, y flwyddyn naid.

Learboard, } *s.* haenfwrdd, teddfwrdd; estyll
Layerboard, } i gynnal cafnau plwm.

Learn, *v.* (S. *leornian;* Al. *lernen*) dysgu; cymmeryd dysg, cymmeryd ei ddysg; deall; caffael; cael gwybod, mynu gwybod; gwybod.
Learn of me—dysgwch genyf.
Let him learn of me—dysged genyf.
Let them learn from us—dysgant oddi wrthym ni; dysgant genym; cymmerent nyni yn gynllun *neu* anghraifft.
I have learned a little Greek—dysgais ychydig Roeg.
I am not to learn—nid wyf fi i wybod.
Apt to learn—hyddysg; hawdd ganddo ddysgu; à gymmer ddysg yn hawdd.
Aptness to learn—hyddysgedd, hyddysgrwydd, natur hyddysg; parodrwydd i ddysgu; parodrwydd *neu* gymhwysder i gymmeryd dysg.
To learn superficially—goddysgu, lleddysgu; dysgu yn arwynebol.
Dull to learn, } hwyrddysg; hwyrfrydig i
Slow to learn, } ddysgu.
To learn before—rhagddysgu; rhagddeall.
To learn by heart—dysgu ar dafodleferydd; dysgu ar ei dafodleferydd; dysgu ar ei gof; dysgu ar dafod; dysgu ar ei dafod.
To learn together—dysgu yn nghyd, cydddysgu.
That learns not until he is old—hwyrddysg.
To be learned, } dysgadwy; à ellir
That may be learned, } ei ddysgu.
Not to be learned, } annysgadwy.
That may not be learned, }

Learned, *a.* dysgedig; llenog, llythyrenog; gwybodus, cyfarwydd, medrus; à wypo lên; athrylithiog.
A learned man—dyn dysgedig, gwr dysgedig, gwr o ddysg; ysgolâig; gwr llên, llenor, llenwr; dysgawdwr, dysgawdr; gwyddon: *pl.* dysgedigion, gwŷr dysgedig, dysgeidion.
The learned—y dysgedigion, y dysgeidion, y llenorion, y llenoriaid, y llenogion, y llenyddion, yr ysgoleigion, y gwybodolion.
Very learned, } tra dysgedig, gor-
Extremely learned, } ddysgedig, dysgedig iawn, dysgedig dros ben, trylen.
Not learned, } heb ganddo fawr ddysg;
Nothing learned, } heb fawr ddysg ganddo; annysgedig, anllythyrenog, aflenog; heb ganddo haiach o lên.
Thoroughly learned—trylen, tryddysgedig.

Learnedness, *s.* dysgedigrwydd, llenogrwydd; dysgeidiaeth.

Learner, *s.* dysgwr, dysgydd, dysgadur; un à fo yn dysgu; un yn dysgu; ysgolâig, dysgybl.
A learner of the alphabet—egwyddorig, dysgwr yr egwyddor.

Learning, *s.* dysg, dysgeidiaeth, ysgoleigdod, llên, llenoriaeth, llenyddiaeth, llenogaeth, llenaeth, lleoriaeth, dysgaeth.
Men of learning—gwŷr llên, gwŷr o ddysg, gwŷr dysgedig, dysgedigion, llenorion, llenogion.
Of learning, } llên, llenol, llen-
Belonging to learning, } yddol, llenorol; perthynol i lên *neu* ddysgeidiaeth; yn perthyn i ddysg *neu* ddysgeidiaeth.
Profound learning—ucheldysg, rhyddysg, tryddysg, dyfn-ddysg, dofn ddysgeidiaeth.
Classical learning—arddysg, arddysgeidiaeth, arlenoriaeth, arlenyddiaeth, dysgeidiaeth uchawdurol, llenoriaeth arddysgaid, &c.
Commonwealth of learning—y byd dysgedig, y byd llenorol, y byd llenyddol.
Want of learning—annysg, annysgeidiaeth, aflenogaeth, aflenoriaeth, diffyg dysg, gwall dysg.

A smatterer in learning—goathraw, coeg athraw, crachathraw, eilun ysgoliig, coeglenor, crachlenor, goddysgawdwr, dysgedigyn.
Half learning—goddysg, lled-ddysg, hanner dysg.

Leasable, *a.* (o *lease*) à ellir ei osod ar edring; edringadwy, gosodadwy.

Lease, *s.* (Ff. *laisser*) edring, dalysgrif, dalysgrifen, ammodrwym, gafaeleb, gafaelrwym, goresgyn, dring, ammodysgrif, prydles; ammod-weithred rhwng arglwydd a deiliad.
Lease for a term—edring am dymmor; gafaelrwym am derm.
Lease parole, } edring ar eiriau yn unig;
Verbal lease, } dalysgrif eiriawl.

Lease, *v. a.* gosod ar edring, &c.; rhentu dàn ammodrwym; rhoi *neu* ollwng allan ar ddalysgrif *neu* afaelrwym; gafaelrwymo, prydlesu, ammodrwymo, gosod, edringo; gosod dros amser penodol.

Lease,† *v. n.* (S. *lesan;* Al. *lesen*) lloffa.

Leasehold, *s.* (*lease* a *hold*) gafael rhwym, rhwymafael, daliad ar edring, gafael ar ammodrwym, gafael ysgrif, gafael edring, rhwymddaliad.

Leasehold, *a.* ar afael rhwym, ar ammodrwym; à ddelir ar edring; à ddelir wrth ddalysgrif; edringol, prydlesol.

Leaseholder, *s.* deiliad dàn edring, &c.; dalysgrifiad, (*pl.* dalysgrifiaid), rhwymddeiliad, edringai.

Leaser,† *s.* (gwel *Leasing*) celwyddwr, un celwyddog.

Leaser, *s.* lloffwr, casglwr.

Leash, *s.* (Ff. *laisse, lesse;* Is. *letse*) cynllyfan, llinyn arwain, carai arwain, llinyn tywyso, carai dywyso; rhwymyn, hoenyn, llinyn, carai, trawlinyn; tri, (*ƒ.* tair).
A leash of dogs—tri o gwn, tri chi.
A leash of greyhounds—tri o filgwn, tri milgi.
A leash of hares—tair o ysgyfarnogod, tair ysgyfarnog, tair o geinych.

Leash, *v. a.* cynllyfanu; arwain wrth linyn *neu* hoenyn; rhwymo, llinynu, hoenynu.
To leash dogs—cynllyfanu cwn; cydio cwn yn drioedd; cydio cwn bob yn dri; rhwymo cwn yn nghyd yn driocdd; rhwymo cwn yn nghyd bob yn dri; cyplu cwn.

Leashing, *s.* (S. *leasunge,* o *lease, leasa*) celwydd, celwyddau, geudeb, twyll.
To speak leasing—dywedyd celwydd.

Leasow,† *s.* (S. *læswe*) porfa, glaswellt, porfel.

Least, *a.* (eithafradd y S. *læs,* talfyredig o *læsest*) lleiaf; bychanaf, bychanicaf, bychdicaf; anamlaf.
The least—y lleiaf.
In the least—yn y lleiaf; yn y mesur lleiaf.
Not in the least—nid yn y mesur lleiaf; dim yn y mesur lleiaf; ddim yn y mesur lleiaf.
At least, } o leiaf, o'r lleiaf; o'r hyn
At the least, } lleiaf; anllai.
There is not the least difference between them—nid oes mo'r dim lleiaf o wahaniaeth rhyngddynt; nid oes mo'r gwahaniaeth lleiaf rhyngddynt; nid oes mymryn o wahaniaeth rhyngddynt; nid oes maint y mymryn o wahaniaeth rhyngddynt.
He will not give us the least assistance—ni rydd efe i ni ronyn o gymhorth; ni rydd efe i ni gymhorth yn y byd; ni rydd efe i ni mo'r cynnorthwy lleiaf.
I have not heard the least of him—ni chlywais i as am dano; ni chlywais i mo'r dim lleiaf am dano.
The least esteemed—y rhai lleiaf eu cyfrif; y rhai a gyfrifir leiaf; y rhai gwaelaf.
At leastwise†=*At least.*

Leasy,† *a.* gwlanenaidd, masw, llymsi, llipa, teneu.

Leat, *s.* (S. *læt*) pynfarch melin, dyfrffos melin, pynfarch, ffos, dyfrle.

Leather, *s.* (S. *lether;* Al. ac Is. *leder*) lledr; croen, cen.
A small piece of leather, } lledryn; dernyn
A slip of leather, } o ledr.
Upper leather (of a shoe, &c.)—lledr uchafed, lledr uchafedd.
Under leather, } lledr gwadnau.
Sole leather, }
He cutteth large thongs out of other folk's leather—hael Hywel o bwrs y wlad.
His shoes are made of running leather—y mae efe ar redeg yn wastad; y mae efe ar ei redeg yn wastad; nid oes byth orphwys iddo.

Leather, *a.* lledrin, o ledr; à wnaed o ledr; o groen.
Leather bag, } cod ledr, cwdr lledr, cod
Leathern bag, } groen, cwd croen, bolgan groen, bwlgan groen.
Leather girdle, } gwregys croen, gwregys
Leathern girdle, } o groen, gwregys lledrin.
Leather girth—cengl ledrin, cengl ledr, cengl o ledr.

Leather, *v. a.* llachio, dygaboli, golchi, rhoi coesfa i; ffrystio, dyfrysio.

Leathercoat, *s.* afal lledr-gen, afal croenwydn.

Leatherdresser, *s.* cyffeithiwr crwyn, cyweiriwr crwyn, cyweiriwr lledr, crwynwr.

Leather-jacket, *s.* lledrhugyn: *pl.* lledrhugod= pysg priodol i'r Môr Tawel.

Leather-mouthed, *a.* lledr-eneu, lledr-eneuog, geneu-ledr.
Leather-mouthed fish — pysg lledr-eneu; pysg â'u dannedd yn eu ceg.

Leathern, *a.* (o *leather*) lledrin, o ledr; à wnaed o ledr; o groen.

Leather-seller, *s.* lledrwr, gwerthwr lledr, gwerthydd lledr, lledrwerthwr, lledrwerthydd.

Leather-winged, *a.* lledr-adeiniog, lledr-adenog.

Leathery, *a.* lledraidd, fel lledr; gwydn fel lledr; gwydn.

Leave, *s.* (S. *læfan, lefan*) cenad, caniatâd, trwydded, rhyddid, rhydd-did, cynnwys, cenadiad, cynnwysiad, caniad, goddefiad, gad; ymadawiad, ymadeb.
To give leave—rhoi cenad, rhoi caniatâd, caniatâu, cenadu, ceniadu, cenatâu, caniadu, gadael, cynnwys.
To take leave of—canu yn iach i; cymmeryd ei genad oddi wrth; ymadael â; ymiachâu â.
To take leave of one another—ymiachâu â'u gilydd; ymgyfarch â'u gilydd; canu yn iach i'w gilydd; ymadael â'u gilydd.
I have leave—mae i mi genad; mae genyf genad; cefais genad; mae yn rhydd i mi; caniatëir i mi.

By your leave—gyda'ch cenad; trwy'ch cenad; trwy eich cenad; gydag eich cenad.

Without leave—heb genad, heb ganiatâd, yn ddigenad; yn anghyfarch; heb na chenad na chyfarch.

I have free leave given me—rhoddwyd i mi rwydd *neu* rydd genad; rhoddwyd i mi genad ddiwarafun.

If thou will grant leave—os caniatâi di, os caniatëi di, os caniedi, os cenadi; os rhoddi di genad.

Leave, *v.* gadael, gadaw, gadu, gado, gatâu, ymadael âg, ymadaw â; ymadael, ymadaw; peidio; peidio â; rhoddi i fyny; goddef; gadael i; gadael ar; gweddillio, gadaw yn ngweddill; maddeu.

To leave off—peidio â, gadael, gadael ymaith; peidio, dysbeidio, gorphwyso.

To leave out—gadael heibio, gadael allan; myned dros beth; eageuluso.

To leave by will—cymmynu; rhoi *neu* adael mewn gwyllys; gwyllysio, gwyllysgedu.

To leave one's old habit—gado ei arfer; newidio ei arfer; peidio â'i arfer.

Leave that to me—gedwch, gadwch, gadëwch, rhoddwch, *neu* fwriwch hyny arnaf fi.

Leave your railing—paid â'th ddifenwi.

Leave weeping, Leave your weeping, Leave thy weeping, } paid âg wylo; paid â'th wylo; gad dy wylo.

What they leave the beasts of the field shall eat—bwytäed bwystfilod y maes eu gweddill hwynt (*Ecs.* xxiii. 11).

Leave, † *v. a.* (Ff. *lever*) codi, cyfodi, cynnwyre.

Leaved, *a.* (o *leaf*) deiliog, deiliar, dalenog; âg iddo ddail *neu* ddalenau.

Broad-leaved--llydanddail; llydan ei ddail; â dail llydain iddo *neu* arno.

Narrow-leaved—culddail; cul ei ddail; cul ei ddalen; â dail culion iddo *neu* arno.

Many-leaved—amryddail, amryddeiliog, amlddeiliog, amddeiliog, amlddalenog; âg aml ddail iddo *neu* arno.

Two-leaved--dwyddeiliog, dwyddalenog.

Leaveless, *a.* diddail, anneiliog, annalenog; heb ddail iddo *neu* arno.

Leaven, *s.* (Ff. *levain*) surdoes, eples, heples, llefain, lefain.

Leaven, *v. a.* eplesu, heplesu, surdoesi, llefeinio, lefeinio; trwytho; codi.

Leavened, *p. p.* eplesedig, heplesedig, surdoesedig, llefeiniedig; surdoesog, eplesog, heplesog, llefeiniog, llefeinllyd, lefeinllyd.

Leavening, *s.* eplesiad, heplesiad, surdoesiad; peth â eplesa; eplesydd; surdoes, eples.

Leavenous, *a.* surdoesog, eplesog, heplesog, surdoesyd, llefeiniog, llefeinllyd.

Leaver, *s.* (o *leave*) gadawydd, gadwr, gadydd, gadâwr, ymadawydd, ymwrthodwr, gwrthodydd.

Leaves, *s. pl.* (lluosog o *leaf*) dail, dalenau, deilion.

Mixed leaves—deiliach, dail cymmysg.

Exterior leaves—gorddail, dail allanol, dail neasf allan.

Bearing leaves—deiliog, deiliar, dalenog.

Tender leaves—addail, dail tyner.

Two leaves of a door—dwy ddalen drws; dwy ddor drws.

Two turning leaves—dwy ddor blygedig (*Esec.* xli. 24).

Park-leaves—creulys benddiged, creflys benddiged, dail y benddiged, dail penddiged, dail y twrch, llysiau perfigedd.

Leaviness, *s.* deiliogrwydd, dalenogrwydd.

Leaving, *s.* gweddill, gwarged, sarid.

Leavings, *s. pl.* gweddillion, gwargedion, olion; adborion; sarid, rhelyw.

Leavy, *a.* (o *leave*)=*Leafy.*

Leck, † *v. a.*=*Lick.*

Lecher, *s.* (It. *lecco*; Al. *lecken*) anlladwr, anlladwas, anlladfab, trythyllfab, trythyllwas, trythyllwr, hocrellwr, hocrellydd, gwrageddwr, merchetwr, gordderchwr, anlladyn; puteiniwr, godinebwr, llodinebwr.

To play the lecher=*Lecher, v. n.*

Lecher, *v. n.* gordderchu, bod yn anllad, bod yn drythyll, chwareu yr anlladwr, anlladu, trythyllu, rhewyddu, gwrageddu, merchetа, dyrain, puteinio, godinebu, llodinebu.

Lecherous, *a.* anllad, trythyll, tranwyfus, anlladus, rhewyddus, rhewydd, rhewys, cnawdwyllt, godinebus, llodinebus, anniwair, serth, chwantus; â dyre *neu* desach arno; à bair ddyre *neu* desach; à bair un yn anllad; rhewyddol.

Lecherousness, *s.* anlladrwydd, trythyllwch, trythyllwg, chwant, dyre, rhewyddusrwydd, rhewysrwydd, gornwyfiant, serthedd.

Lechery, *s.* anlladrwydd, anlladedd, trythyllwch, trythyllwg, dyre, tesach, chwant, dyrain, rhewydd, rhewyddusrwydd, tranwyfiant, trachwant, gwŷn cnawdol, chwant y cnawd, godineb, llodineb, anniweirdeb, serthedd.

Lectern, } *s.* (Ff. *lutrin*; Ll. *lego, lectum*) dar-**Lettern**, } llenfa, darllensaf, darllenfwrdd, dalfwrdd=math ar astyllen ledbai neu lethrog i ddal llyfr tra darllener ef.

Lection, *s.* (Ll. *lectio*) darllen, darlleniad, darllead, darlleawd, darllenawd, lleawd, darllëedigaeth; llith.

Lectionary, *s.* (o'r Ll. *lectio*) darlleniadur, llyfr llithiau, llithlyfr.

Lector, *s.* (Ll.) darllenydd, darllenwr, darlleor, darlleawdr, darllëwr.

Lecture, *s.* (Ff.; Ll. *lectura*) darlith, llith; darlleniad, darllead, darlleawd; gwers; pregeth; adroddiad; sen, cerydd: *pl.* darlithiau.

Curtain lecture—darlith y cortyn; darlith y groglen; llenlith; ymremial *neu* ymserth gwraig â'i gwr yn y gwely.

To read *or* give one a lecture—rhoi gwers i un; rhoi darlith i un; rhoi sen i un; ceryddu un, dwrdio un.

Lecture, *v.* darlithio, llithio, gwersu, gwersio, darllen, darlleain, darllenu, darllëu, llëu; pregethu; rhoi gwers *neu* bregeth i; darllen llith i; dwrdio, ceryddu, senu.

Lecturer, *s.* darlithwr, darlithiwr, darlithydd, llithwr, darlleawdr, darllenwr, darllenydd, lleadur, darlleor, darllëydd, darllëwr, lleawdr, lleor; gwerswr; pregethwr.

Lectureship, *s.* llithwriaeth, darlithwriaeth, darlithiaeth, lleaduriaeth, darlleodraeth, darllenyddiaeth, darllenedigaeth, gwerswriaeth.

Lecturn, † *s.*=*Lectern, Lettern.*

Led-captain, *s.* ufydd was; un à arweinier lle y mynir; un à dywyser gerfydd ei drwyn.

Leden, † *s.* (S. *lyden*) iaith; gwir ystyr, iawn ystyr.

Ledge, *s.* (S. *leger*) haen, gwanaf, taen, rhes, rhestr, tedd, to; trum, trumen, cefnen, cegair, tap, cripell, crimell, grân; ysgaffell, ymyl, cilffed, ymylfa, asel; ystanc, ystencyn; dellten, peithynen, gorysgwydd, ysgwyddfa; cleddyf, oleddeu; creigres.

The ledge of a cliff—asel rhiw, ffrin, ffring; grân.

Ledgement, } *s.* taeniad, haeniad, gwanafiant;
Liggement, } ysgaffell, cilffed, ymyl.

Ledger, *s.* (S. *leger*) gorsaflyfr, gorlyfr, argyfriflyfr, prif gyfriflyfr; gorsafiech; gorsafydd; peth anhyfud *neu* orsafol; cleddyf, oleddeu, ystanc.

Ledger, } *s.* gorsafiech; ystanc, cleddyf, cleddLigger, } eu = pren croes âg un pen iddo yn y mur, i ddâl esgynlawr.

Ledger-line, *s.* atlin, atlinell, chwaneglin, llinell chwanegol, gorlinell.

Led-horse, *s.* march anrhydedd, march preswyl, gweinidfarch, gweinifarch, gweinyddfarch, march bidwoseb.

Lee, *s.* (Ff. *lie*) gwaddod, gwaelodion, llwrwg, rhwtws, ffles.

Lee, *s.* (Sw. *lä*; D. *læ*) tu y gwynt; y tu cyferbyn â'r gwynt; y tu cyfeiryd â'r gwynt, y tu cyfarwyneb â'r gwynt; yr ochr gyferbyn â'r gwynt; à fo ar gyfer *neu* yn wyneb y gwynt.

Helm a-lee, } tro y llyw gyda'r gwynt;
A-lee the helm, } trowch y llyw gyda'r gwynt.

Under the lee—dân y gwynt; yn nghysgod *neu* waagod y gwynt.

Under the lee of the land—dân gysgod *neu* wasgod y tir; yn nghysgod y lân à dyr rym y gwynt.

To be under the lee of a shore—bod *neu* orwedd dân y gwynt; bod *neu* orwedd yn nghlais y lân; bod *neu* orwedd yn ngwasgod y lân; bod *neu* orwedd yn nghysgod y tir.

Under the lee of a ship—ar yr ochr gyferbyn â'r gwynt i long; yn nghysgod y gwynt.

A tide under the lee—anghydred llif a gwynt; anghydred dwr a gwynt; morlif yn rhedeg yn groes *neu* wrthwyneb i'r gwynt; ffrwd yn rhedeg yn erbyn y gwynt.

To come off by the lee—bod yn afiwyddiannus mewn gorchwyl; bod ar ei golled oddi wrth orchwyl; cael y gwaethaf; cael y rhan waethaf; ymdaro yn ddrwg; ymdaro yn wân.

Lee,† *v. n.* gorwedd.

Lee-board, *s.* gwyntfwrdd.

Leech,† *s.* (S. *læc*; D. *lâege*, *læger*) meddyg.

Cow-leech—buchfeddyg, biwfeddyg, bufeddyg, meddyg gwartheg.

Leech, *s.* (S. *læccan*) gele, gel, gelen, geloden, geleu.

Horse-leech—gelen bendoll, gel bendoll, gele y meirch, gel y meirch, gelen y meirch, geloden y meirch; marchfeddyg.

Leech, *v. a.* gosod gelod wrth, gelodi; iachâu, meddyginiaethu.

Leech, *s.* ymyl hwyl, godre hwyl, ymylan hwyl.

Leech-craft,† *s.* celfyddyd meddyg, meddyginiaeth.

Leechee, } *s.* math o ffrwyth Cataiaidd.
Litchi, }

Leech-line, *s.* ymyl-linyn, ymylgord.

Leech-rope, *s.* ymylraff.

Leef, †*a.* (S. *leof*; Al. *lieb*) anwyl, hoff, caredig, carnaidd; gwyllysgar.

Lee-gage, *s.* mwy pellder nag y bo llong arall o fon y gwynt; mwy pellder oddi wrth y gwynt.

Leek, *s.* (S. *leac*; Al. *lauch*) ceninen; *pl.* cenin.

Leek-pottage, } cawl cenin, potes cenin.
Leek-porridge, }

Leek-green—lliw y geninen; gwyrddlas.

Lee-lurch, *s.* treigl disymmwth llong oddi wrth y gwynt ar fôr tymhestlog; treigl cyferwyntol.

Lee-shore, *s.* glân y môr à fo yn mon y gwynt; glân nas deuir ati gân y gwynt; glân à fo dân ergyd y gwynt; glân à fo allan o ergyd y gwynt.

Lee-side, *s.* y tu cyferbyn â'r gwynt; yr ochr gyferbyn â'r gwynt; y tu pellaf oddi wrth y gwynt; yr ochr bellaf oddi wrth y gwynt; y tu pellaf o fon y gwynt.

Lee-tide, *s.* morlif yn rhedeg yr un ffordd a'r gwynt; cydred llif a gwynt; cydred dwr a gwynt.

Leer, *v.* (Is. *gluuren*, *begluuren*; *S. kleare*) cildremio, cildremu, cilolygu, ciledrych, cilwenu, aeldremio, gogernu; edrych â chil y llygad; edrych â chil ei lygad; tafiu cilolwg, tafiu cilwen, tafiu cilolwg ar; tafiu cil y llygad; edrych yn flysig â chil y llygad; edrych yn gilwenus; cildremio ar, cilwenu ar.

To leer on, } cildremio ar, ciledrych ar,
To leer at, } cilwenu ar; edrych â chil y llygad ar, &c.

Leer, *s.* cildrem, cilolwg, cilwen, ciledrych, ciledrychiad, golwg gilwenus, aeldrem, gogern; edrychiad *neu* olwg â chil y llygad; tarawiad cil y llygad ar beth; blys- *neu* nwyf-olwg â chil y llygad; blysig *neu* nwyfus gilolwg; golwg *neu* edrychfa drythyll gilwenus; †boch; †hoen; †gwyneb.

An amorous leer—cilwen nwyfus, sercholwg gilwenus.

Leer, † *a.* (S. *gelær*) gwag; dibwys, ofer.

Leering, *p.* yn cilwenu, dân gilwenu, gân gilwenu, &c.; cilwenus, cilwenog.

Leeringly, *ad.* yn gilwenus, yn gilwenog, dân gilwenu; dân wneuthur cilwen; dân droi cil ei lygad; dân edrych â chil ei lygad; dân droi cil ei lygad yn flysig ar un.

Lees, *s. pl.* (o *lee*) gwaddod, gwaddodion, gwaelodion, llorion, rhytion, rhwtion, rhwtws, llwrwg, ffles, sorod.

Leese,† *v. a.* = *Lose.*

Leese,† *v. a.* (Ll. *læsus*) niweidio, dolurio.

Leet, *s.* (S. *leod*; Al. *leute*) cynnullfa, cymmanfa, dygynnull, cydfa; pentrefiys, llys pentrefol, cantrefiys; llys, llysddydd, dydd llys, dydd hawl.

Court-leet—pentrefiys, llys pentrefol, llysfawr, cantrefiys, llys cantref.

Leet-ale—gwledd bentrefiys.

Leeward, *a.* (*lee* a *ward*) cyferbyn â'r gwynt; cyfarwyneb â'r gwynt; perthynol i'r parth y bo y gwynt yn chwythu tuag ato; cyferwyntol; à fo ar gyfer y gwynt; cyfer y gwynt.

Leeward tide = *Lee-tide.*

Leeward Islands—yr Ynysoedd Cyferwynt-ol; yr Ynysoedd dàn y Gwynt.

Leeward, *ad.* tua'r gwynt; gyferbyn â'r gwynt; ar gyfer y gwynt; yn nghyferyd y gwynt; yn gyfarwyneb â'r gwynt; oddi wrth y gwynt.

To fall to leeward—cilio, gwyro, gogwyddo, troi, *neu* ledbeiaw oddi wrth y gwynt; cefnu ar y gwynt; gochel y gwynt.

Leeway, *s.* cyfeiriad *neu* fynediad llong lwrw ei hochr gyda'r gwynt; cyfeiriad ochrol o flaen y gwynt; ffordd y gwynt.

Left, *a.* (Ll. *lævus*) aswy, chwith, chwithig, asw.

Left hand—llaw aswy, llaw chwith, llaw asw, cleddlaw, cledd; tu aswy, ochr aswy, ochr chwith.

On the left hand—ar y llaw aswy; ar y llaw chwith; ar yr aswy.

On the chancellor's left hand — ar law aswy y canghellydd; ar gledd y canghellor.

Left side—ochr aswy, ochr chwith, ystlys aswy, ystlys chwith; tu aswy, tu chwith.

On the left side—ar yr ystlys *neu* yr ochr aswy; ar y tu aswy.

The left bank of a river—glàn *neu* geulan aswy afon; ochr chwith afon=y làn ar law aswy dyn â fo yn sefyll â'i wyneb gyda rhediad y ffrwd neu tua'r aber.

Left, *p.p.* (*oleave*) gadawedig, àadàwyd, àadwyd, wedi ei adael, &c.; yn ngweddill, ar ol; wedi ei adael yn ol *neu* yn ngweddill; à adàwyd yn ol *neu* yn ngweddill.

This is all that is left—dyma i gyd sydd yn ngweddill.

There is but little of it left—nid oes yn ol ond ychydig o hono; nid oes ond ychydig o hono yn ngweddill.

What is left—y gweddill, gweddill, gwarged; yr hyn sydd yn ol *neu* ar ol.

There is left—y mae yn ol; mae ar ol; mae dros ben; mae yn ngweddill.

Left destitute — amddifad, ymddifad, digarad; gwedi ei adaw; à adàwyd yn unig *neu* amddifad, &c.

The thing is as you left it—mae y peth fel y gadawsoch ef.

Neither is there breath left in me—ac nid arhôdd ffun ynof (*Dan.* x. 17).

So that two of them were not left together—fel na thrigodd o honynt ddau yn nghyd (1 *Sam.* xi. 11).

Neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning—ac nac arhôed aberth gŵyl y Pasc dros nos hyd y bore (*Ecs.* xxxiv. 25).

Left-handed, *a.* llawchwith, llawchwithig, dyrnchwith, cleddlawiog; chwithig, anneheuig, anneheu, aswy, chwith.

A left-handed person—dyn llawchwith, &c.; cleiddiad, (*pl.* cleiddiaid).

Left-handedness, *s.* llawchwithrwydd, llawchwithder, llawchwithigrwydd, cleddlawiogrwydd; arfer y llaw aswy.

Left-handiness, *s.* llawchwithrwydd, trysgledd, trwstaneiddwch, trwstanwch.

Leg, *s.* (D. *læg;* It. *lacca*) coes, esgair, llorp, gomach, bèr, hegl, ffod; clun; troed; coesgyn.

The small of the leg—main, meinedd, *neu* feinder coes; main, meinedd, *neu* feinder y goes; meilwn, deilw; egwyd, egwydled, egwydle.

The lock of the leg—meilwn, deilw.

A little leg—coesan, coesig, llorpyn, coes fechan; bèr.

A lame leg, A limping leg, } heri, coes gloff.

Wooden leg—coes bren.

Leg bone—ysberygl, asgwrn y goes, coesgyn.

The leg of a stool—troed ystol, coes ystol.

Leg of mutton—morddwyd mollt, morddwyd myharan, coesgyn mollt, coesgyn myharen, clun myharan, clun mollt, clun dafad; aelod ol maharan.

Having long legs—hirgoes, coeshir, hirheglog; â choesau hirion iddo; hir ei goesau; garanhir, garhir, garanog.

Having short legs—coesfyr, (*f.* coesfer), byrgoes, berfyr, byrheglog; â choesau *neu* ferau byrion iddo; byr ei goesau.

Having large legs—coesfawr, coesbraff; â choesau mawrion iddo; â choesau preiffion iddo; heglog, esgeiriog, llorpog, ffodog.

Having slender legs — coesfain, berfain; â choesau *neu* ferau meinion iddo.

Having white legs—coeswyn: *f.* coeswen: *pl.* coeswynion.

To make a leg—ymgrymu, plygu.

To stand on one's own legs—sefyll ar ei draed ei hun.

Legacy, *s.* (Ysp. *legado;* Ll. *legatum*) cymmyn, cymmynrodd, gwyllysgeg, gwyllysrodd, rhodd ewyllys, rhodd gwyllys, rhodd mewn ewyllys, cymmyneg.

Legacy-hunter—cymmyn-geisiwr.

To leave one a legacy—rhoddi *neu* adael i un beth drwy lythyr cymmyn; rhoi *neu* adael i un beth yn ei ewyllys; cymmynu peth i un.

Legal, *a.* (Ff.; Ll. *legalis*) cyfreithiol, deddfol, cyfreithlawn, cyfreithus; perthynol i gyfraith *neu* ddeddf; yn perthyn i ddeddf *neu* gyfraith.

Legal process—gyr cyfreithiol; erlyniad, cynghaws, cynghawsedd.

Legal witness—tyst addwyn, tyst cyfreithiol.

To prove *or* show one to be no legal witness—anaddwyno un; profi un yn dyst anghyfreithiol.

Legality, *s.* cyfreithlondeb, cyfreithlonrwydd, cyfreithlonedd, cyfreithiolrwydd, cyfreithioldeb, deddfoldeb, deddfolder, deddfolrwydd.

Legality (in theology)—deddfoldeb.

Legalize, *v. a.* cyfreithloni, cyfreithioli, deddfoli; addwyno; gwneuthur yn gyfreithlawn; awdurdodi.

Legally, *ad.* yn gyfreithiol, &c.; yn ol y gyfraith; yn ol y ddeddf.

Legate, *s.* (Ll. *legatus;* Ff. *légat*) cenadwr y Pab, cenad y Pab; cenad, cenadwr, arnegesydd, llysgenadwr.

Legatee, } *s.* (Ll. *legatarius;* Ff. *légataire*) cym-
Legatary, } mynai, gwyllysgedai, gwyllysroddai, derbyniwr cymmynrodd; un à gaffo beth drwy lythyr cymmyn; y neb y gader peth iddo mewn ewyllys.

Legateship, *s.* cenadwriaeth, cenadwri, cenadaeth, arnegesiaeth; swydd *neu* swyddogaeth cenad y Pab.

Legatine, *a.* (o *legate*) cenadwrol, cenadol, llysgenadol; perthynol i genad; yn perthyn i genadwr; â wnaed gàn genadwr.

Legation, *s.* (Ll. *legatio*) cenadwriaeth, cenadwri, cenadaeth, cenadiaeth, arnegesiaeth, cenadogaeth.

The divine legation of Moses — dwyfol genadwri Moses.

Legato, *s.* (It.) llegryn, llegr, creffyn, craff.

Legator, *s.* (Ll.) cymmynwr, cymmynydd, gwyllysgedwr, gwyllysgedydd, gwyllysroddwr.

Legatura, } *s.* (It. *legatura*) rhwymyn, cyfrwym,
Legature, } ffasnod; gyrnodau.

Lege,† *v. a.* hòni, haeru.

Legend, *s.* (Ll. *legenda*) llithlyfr, llyfr y llithiau; ffuglith, ffuglyfr; chwedl, hen chwedl, ffugchwedl, coegchwedl, oferchwedl, dychymyg; ffugdraith, ffughanes; seintlyfr, bucheddlith, eurlith; llyfr bucheddau y saint (yn Eglwys Rhufain); darlleniad, y darlleniad (ar arian bath), arysgrifen, aryagrif, argraff, cylchysgrif.

The Golden Legend—yr Eurlith, y Llith Euraid, y Seintlyfr Aur; Traethawd y Celwyddau.

Legend, *v. a.* chwedlu, ffuglithio, adrodd chwedlau, ffugdraethu, ffugdreithu.

Legendary, *a.* ffugiol, ffuglawn, ffuglithiol, ffuglithiog, celwyddog, chwedlaidd, chwedlog, llawn chwedlau, dychymygol, disail, ffughanesol; dyeithr, hynod.

Legendary, *s.* llyfr ffuglithiau, llyfr ffugion, llyfr chwedlau, ffuglyfr; adroddwr chwedlau, chwedlydd, ffughanesydd.

Leger, *s.* (S.; Is. *leggen*) unrhyw beth anhyfud *neu* orsafol; gorsafydd, gorsaflyfr.

Leger book—gorsaflyfr, gorlyfr, gorsafydd, argyfriflyfr, prif gyfriflyfr.

Leger-line, *s.*=*Ledger-line.*

Legerdemain, *s.* (Ff. *léger* a *de main*) hudgastiau, cynnildeb llaw, cyfrwyddyd llaw, castiau llaw ysgafn, hud, lledrith, hud a lledrith, hudoliaeth, chwidogaeth, hudolawl gelfyddyd, celfyddyd hudoliaeth, hoced, rhodreswaith, chwidogwaith.

Legerity,† *s.* (Ff. *légèreté*) ysgafnder, esgudrwydd.

Legge, † *v. a.* (S. *leegan*) gosod, dodi.

Legged, *a.* (o *leg*) coesog, esgeiriog, berog, heglog, llorpog, ffodog; â choesau iddo *neu* iddi; â choesau ganddo *neu* ganddi: arferedig mewn cyfansoddiad.

Long-legged—hirgoes, coeshir, hirheglog, hirgoesog; â choesau hirion iddo; hir ei goesau; garanhir, garhir, garanog.

Long-legged spider—hirheglyn.

Short-legged—coesfyr, (*f.* coesfer), byrgoes, berfyr, byrheglog; â choesau *neu* ferau byrion iddo; byr ei goesau.

Bow-legged, } coesgam, gargam, bergam,
Wry-legged, } gafl-gam, bongam, troettraws, troedgam, bawdgam.

Bandy-legged—coesgam, gargam, bergam.

Slender-legged—coesfain, berfain; â choesau *neu* ferau meinion iddo.

White-legged—coeswyn; *f.* coeswen.

Bare-legged—coesnoeth, esgeirnoeth, llymgoes, llymgoesog.

Strong-legged—coesgryf, (*f.* coesgref); â choesau cryfion iddo.

Thick-legged — coesfawr, coesbraff; â choesau mawrion iddo; â choesau preiffion iddo; heglog, esgeiriog, llorpog, ffodog.

See there a thick-legged runt—dyna bwtan ffodog.

Three-legged stool—ystol drithroed, ystol driffod.

Two-legged—dwygoes, dwygoesog.

Legged (in heraldry)—coesog, â'i goesau o liw gwahanol.

Leggers, *s. pl.* coeswyr, coesyddion=y rhai a weithiant fadau drwy geuffyrdd ar gamlasau, trwy wthio â'u coesau yn erbyn yr ochrau.

Leggiardo, *ad.* (It.) yn fywiog, yn llonwych.

Leggin, } *s.* (o *leg*) amgoes, coesarn, coeswisg,
Legging, } socas.

Legibility, } *s.* (o *legible*) rhwyddineb *neu*
Legibleness, } hawddineb darllen peth; ansawdd darllenadwy peth; bod o beth yn gyfryw ag y gellir ei ddarllen; darllenoldeb, darlleoldeb, eglurdeb.

Legible, *a.* (Ll. *legibilis*) darllenadwy, darlleadwy, lleadwy; hawdd i'w ddarllen; hawdd ei ddarllen; â ellir ei ddarllen; dealladwy; eglur; darllenol.

Legibly, *ad.* yn ddarllenadwy, &c.; fel y gellir ei ddarllen; fel y galler ei ddarllen; yn y fath fodd ag y gellir ei ddarllen.

Legion, *s.* (Ll. *legio*) lleng; catyrfa, torf, lluaws, myntai—byddin o dair i bum mil.

Legion of Honour—Lleng Anrhydedd= urdd teilyngdod yn Ffrainc, o sefydliad Napoleon Bonaparte.

Legionary, *a.* (o *legion*) llengol.

Legionary, *s.* un o leng.

Legionry, *s.* corff o lengoedd; llengoedd.

Legislate, *v. n.* (Ll. *lex, legis,* a *fero, latum*) deddfroddi, deddfu, gwneuthur deddfau, gwneyd cyfreithiau; rheithiadu, rheithroddi, rheithio; darddeddfu.

Legislation, *s.* (Ff.) deddfwriaeth, deddfyddiaeth, deddfroddiad, deddfroddiaeth, deddfiad, deddfedigaeth, darddeddfiad; rhoddiad, gosodiad, *neu* wneuthuriad cyfreithiau *neu* ddeddfau; celfyddyd llywodraethu gwlad; llywodraeth gwlad; llywodraethiad.

Legislative, *a.* (Ff. *législatif*) deddfroddol; yn rhoddi, gosod, *neu* wneuthur cyfreithiau; darddeddfol, rheithroddol; deddfyddol; âg awdurdod ganddo i wneuthur *neu* i osod cyfreithiau, deddfwriaethol.

Legislator, *s.* deddfwr, deddfroddwr, deddfroddydd, deddfydd, rheithroddwr; gosodwr, rhoddwr, *neu* wneuthurwr cyfreithiau; rhoddwr, gosodwr, *neu* wneuthurwr deddfau; gwneuthurwr *neu* osodwr cyfraith.

Legislatorship, *s.* deddfwriaeth, deddfyddiaeth, swydd deddfroddwr.

Legislatress, } *s.* deddfyddes, deddfwraig, gos-
Legislatrix, } odwraig cyfreithiau, deddfroddes.

Legislature, *s.* (Ysp. *legislatura*) llywodraeth, y llywodraeth; deddfwriaeth; deddfwyr, deddfroddwyr, rheithroddwyr; rheithiadaeth; yngneidiaeth; gallu *neu* awdurdod i wneuthur cyfreithiau.

Legist, *s.* (Ll. *lex, legis*) cyfreithiwr, cyfreithydd, un hyddysg yn y gyfraith.

Legitimacy, *s.* (o *legitimate*) cyfreithlondeb, cyfreithlonrwydd, cyfreithlonedd, cyfreithiolder; cyfreithlondeb genedigaeth, addwyn-

der genedigaeth ; genedigaeth gyfreithlawn ; cywirdeb, iawnedd, cyfiawnedd.

Legitimate, *a.* (Ll. *legitimus ;* Ff. *legitime*) cyfreithlawn ; deddfol ; cyfreithlawn, deddfol, *neu* addwyn o ran ei enedigaeth ; genedig *neu* anedig o briod; à anwyd o briod ; priodanedig ; addwyn-anedig ; iawnryw, o'r iawn ryw, cywir, gwir, gwirioneddol, pur.

Legitimate, *v. a.* cyfreithloni, deddfoli, addwyno, breinioli, hawlfreinio ; cyfreithloni, deddfoli, addwyno, breinio, *neu* freinioli genedigaeth un ; gwneyd yn etifedd cyfreithlawn.

Legitimateness, *s.* cyfreithlondeb, cyfreithlonrwydd, deddfoldeb ; addwynder *neu* gyfreithlondeb genedigaeth ; cywirdeb.

Legitimation, *s.* (Ff.) cyfreithloniad, deddfoliad, addwyniad, gwneuthuriad yn gyfreithlawn ; cyfreithloniad genedigaeth un.

Legitimist, *s.* pleidiwr awdurdod cyfreithlawn ; pleidiwr ffurflywodraeth ; ffurflywodydd.

Legless, *a.* (o *leg*) digoes, heb goes.

Legume, } *s.* (Ll. *legumen ;* Ff. *legume*) paisg,
Legumen, } cod, coden, plisg, ponar ; peisgrawn, plisgrawn, ffaon ; ydrawn.

Legumes—plisgrawn, peisgrawn, ffaon= pys, ffa, a'r cyffelyb.

Legumine, } *s.* (Ll. *legumen*) peisgain, pysnur,
Legumin, } pysbaill.

Leguminosæ, *s. pl.* peisgwydd, pysonwydd, llwyth y ffa.

Leguminous, *a.* (Ll. *leguminosus*) pysaidd, ffaonaidd, peisgrawnol, plisgrawnol, peisgronaidd, plisgronaidd ; ydrawnol ; fel pys, fel ffa.

Leguminous plants—peisglysiau, plisglysiau, planigion ffaonaidd, planigion peisgrawnol=pys, ffa, &c.

Leipothymic, *a.* (Gr. *leipothumia*) llewygol, llewygus, llesmeiriol ; parod *neu* dueddol i lewygu.

Leipothymia, } *s.* (Gr. *leipothumia*) llewyg,
Lipothymia, } llesmair, mas.

Leisurable, *a.* (o *leisure*) hamddenol, seibiol, seibiannol.

Leisurably, *ad.* yn hamddenol, gàn bwyll, yn chwarian, mewn hamdden.

Leisure, *s.* (Ff. *loisir*) hamdden, seibiant, oedfa, odfa, ennyd, arfod, arseibiant ; ysgyfalhäwch, ennyd ysgyfala, amser ; amser cyfaddas ; seguryd.

At leisure—mewn hamdden, mewn arfod, mewn odfa ; yn cael ennyd ; hamddenol, ysgyfala, didres ; yn hamddenol, yn chwarian ; âg amser ganddo *neu* ganddi ; heb ddim ganddo i'w wneuthur ; pan geir ennyd *neu* seibiant ; pan gaer ennyd *neu* odfa ; wrth ei bwys.

To be at leisure—bod mewn hamdden, &c. ; bod â hamdden ganddo.

To have leisure—bod i un hamdden, &c. ; bod gàn un arfod, &c.

To take leisure—cymmeryd hamdden, ennyd, arfod, *neu* seibiant ; hamddenu, chwarienu.

To get leisure—cael ennyd, cael arfod, cael seibiant, cael hamdden.

I am not at leisure now—nid oes mo'r arfod genyf ar hyn o bryd ; nid oes mo'r odfa genyf ar hyn o bryd ; nid oes genyf hamdden *neu* amser ar hyn o bryd.

If you be at leisure—od oes odfa *neu* ennyd genych ; os ydych yn cael ennyd.

He will look out another at leisure—efe a gais un arall pan gaffo arfod *neu* odfa ; efe a gais un arall pan fyddo ganddo arfod.

They had no leisure so much as to eat—nid oeddynt yn cael ennyd cymmaint ag i fwyta.

Wait for the Lord's leisure—aros amser hamddenol yr Arglwydd ; aros wrth amser hamddenol yr Arglwydd.

At leisure hours—pan gaer ennyd ; pan gaer hamdden ; ar oriau hamddenol ; ar amser hebgor.

Leisurely, *a.* hamddenol, seibiol, seibiannol ; â hamdden *neu* seibiant ganddo ; chwarian.

Leisurely, *ad.* yn hamddenol, gàn bwyll, yn chwarian, yn araf deg, yn bwyllog, wrth ei bwys, yn esmwyth.

Leman,† *s.* (talfyriad, tebygol, o *lifman*, *leveman ;* S. *leof*, a *man*) cariad, cywely, gordderch.

Leme,† *s.* (S. *leoma*) pelydryn, paladr goleuni, godywyn.

Leme,† *v. n.* dysgleirio, tywynu.

Lemma, *s.* (Gr. *lêmma*) rhagosodiad, rhagosawd, gosodiad rhagarweiniol.

Lemming, } *s.* twrlla Lapland, twrlla Llapia.
Leming, }

Lemna, *s.* llinos y dwr, llinhad y dwr, bwyd yr hwyaid, bwyd hwyaid.

Lemnian Earth, *s.* (o *Lemnos*, yn Ynysfor Groeg) pridd Lemnos, daiar Lemnos, pridd Lemnain, daiar Lemnaidd.

Lemniscate, *s.* (Ll. *lemniscat*) camen *neu* gyrfen ar lun y rhifnod 8.

Lemon, *s.* (Ff. ac Ysp. *limon ;* It. *limone*) afal melynhir, afal melyn hir, afal hirfelyn, egrafal, llemwn ; llebafal.

Acid of lemons—sur llebronig, sur egrafalau.

Lemon-tree—egrafallen, egrafalwydden, egrafallwydden, pren afalau melynhirion, pren llemwn : *pl.* egrafalwydd, egrafallon, egrafallau, coed afalau hirfelynion.

Lemon-grass—egrafalwellt.

Lemonade, *s.* (Ff. *limonade*) egrafalwy, llebafalwy ; diod o sudd egrafalau wedi ei gymysgu â dwr a'i felusu.

Lemur, *s.* (Ll.) llemur, gwyllepa, gwyllab= math ar epa, yn cyfanneddu Madagascar, ac ynysoedd yr India Ddwyreiniol.

Lemures, *s. pl.* (Ll.) gwyllon, gwyllion, ellyllon, ysbrydion, bwciod, bwbachod, coblynod, seri, ysbrydion drwg.

Lend, *v. a.* (S. *lænan ;* Al. *leihen ;* Is. *leenen*) benthycio, benthygio, benthyca, rhoddi benthyg, rhoddi yn menthyg, rhoi echwyn, echwyna, echwyno, echwyna i, echwyno i, rhoi echwyn, rhoi yn echwyn, banddygio ; rhoddi, caniatäu.

To lend one a thing—benthycio peth i un, &c. ; rhoddi peth yn menthyg i un ; rhoi *neu* roddi benthyg peth i un ; echwyna peth i un ; rhoddi peth yn echwyn i un.

To lend at interest, } llogi ; rhoi *neu*
To lend upon interest, } ddodi ar log ; rhoi er llog ; gosod ar log ; llogi arian ; rhoi ar ocraeth ; rhoi er ocr ; dodi ar ocraeth.

I have neither lent on usury, nor have men lent to me on usury—ni logais ac ni logwyd i mi.

To lend an ear to one—rhoi clust i; gwrandaw ar un; rhoi benthyg clust i un; rhoi benthyg ei glust i un.

To lend assistance to one—rhoi porth, cymhorth, *neu* gynnorthwy i un; cymhorth *neu* gynnorthwyo un.

The loan that thou hast lent me—y benthyg à fenthyciaist i mi; yr echwyn à echwynaist i mi.

Lend me three loaves—moes i mi dair torth; dyro i mi dair torth; rho i mi fenthyg tair torth; dyro dair torth yn echwyn i mi.

Lend me your help a little—dyro i mi ychydig gymhorth.

Lendable, *a.* benthyciadwy, echwynadwy.

Lender, *s.* benthyciwr, benthygiwr, rhoddwr benthyg, rhoddwr yn menthyg; y neb a roddo yn fenthyg *neu* yn menthyg; echwynwr; llogwr.

A lender at interest—llogwr, llogydd; ocrwr, ocrydd; rhoddwr arian ar log.

Lending, *s.* benthyciad, benthygiad, rhoddiad benthyg; benthyg, echwyn.

Lends,† *s. pl.* (S.) llwynau, llyfenau.

Length, *s.* (S. *lengthe*, o *leng*=long) hyd; hirder, hiredd, hirdra, hiriant, hydedd; meithder, meithdra; pellder; helaethrwydd: *pl.* hydoedd, hydau.

At length—o'r diwedd; yn y diwedd; weithian, weithion, bellach; yn mhen ennyd; ar dalm; yn llawn, yn gyflawn; yn ei lawn hyd; yn ei hyd, ar ei hyd, ar hyd, o hyd, ar estyn.

Now at length—bellach, weithian, weithion; ryw amser bellach.

Full length—hyd gyd, hyd gyhyd, llawn hyd, cyflawn hyd.

At full length—yn ei lawn hyd; yn ei gyflawn hyd; yn ei hyd gyd.

In length—o hyd, ar hyd, ar ei hyd, yn ei hyd, ar estyn.

To draw out at length—estyn *neu* dynu allan i'r eithaf; tynu *neu* estyn allan o hyd.

Equal length—cyhydedd, cyhydrwydd, hyd cyfartal.

Of equal length, } cyhyd, gogyhyd, gohyd-
Equal in length, } ol, gohyd, unhyd, cyfunhyd, cyd.

To make of equal length—cyhydeddu; cyhydu, gogyhydu; gwneuthur yr un hyd.

Mean length—gohyd, gogyhyd.

Mean equality of length—gogyhydedd.

Length of time—hirder, hiredd, hirdra, hirfod, *neu* hyd amser; hir amser, amser hir.

In length of time—yn mhen ennyd, encyd, talm, *neu* ysbaid o amser; mewn hir amser; yn mhen hir amser.

Length of days—hir ddyddiau; hirder dyddiau; hiroes, hir hoedl.

The length of thy days—estyniad dy ddyddiau (*Deut.* xxx. 20).

Of a considerable length—cryn hir, syrn hir, swrn hir; cryn faith; o hyd cyfrifus *neu* annirmygus.

The length of a way—meithder, meithdra, pellder, pellenigrwydd, maint, *neu* hyd ffordd.

The length of a journey—meithder, meithdra, pellder, pellenigrwydd, maint, *neu* hyd taith.

To lie at one's length—gorwedd yn ei hyd; gorwedd yn ei hyd gyhyd; gorwedd yn ei hyd gyd.

To run *or* go all the lengths of a corrupt administration—cydymagweddu yn hollol â gwladwriaeth lygredig; cydymagweddu yn hollol â gweinidogion gwladwriaeth lygredig.

To have the length of one's foot—gwybod hyd troed un; gwybod hyd coes un; medru trin un fâl y myno; gwybod gwendid un; gwybod y ffordd ar un; cael gafael ar ochr wàn un.

He has the length of his foot to a hair—efe a fedr y ffordd arno i'r blewyn.

Length,† *v. a.* estyn, helaethu.

Lengthen, *v.* hwyhau, estyn, ystyn; gwneuthur yn hwy; gyru o hyd; hirio, gohirio, hirhau, hiriannu; estyn *neu* ystyn allan; ymestyn, myned yn hwy.

To lengthen out—hwyhau, estyn, estyn allan; gwneyd yn hwy.

Lengthening, *s.* estyniad, hwyhad; ymestyniad; parhad.

Lengthful, *a.* hydfawr, mawr ei hyd, hiriain.

Lengthiness, *s.* hirder, hirdra, hiredd, hydedd, hyd.

Lengthwise, *ad.* gyda 'r hyd, yn ei hyd, ar ei hyd, ar hydfed, ar hyd, o hyd, ar estyn.

Lengthy, *a.* hir, maith; cryn hir, syrn hir, cryn faith; lled hir; birfaith; hiriain; o gryn hyd; o hyd cyfrifus *neu* annirmygus.

Leniency, *s.* (o *lenient*)=*Lenity*.

Lenient, *a.* (Ll. *leniens*) tyner, tynerol, llinarol, esmwythol, esmwythaol, tynerhaol.

Lenient, *s.* llinarydd, tynerydd, cyffer llinarol, llinargyffyr, llinargyffer, mwythgyffer, mwythor, mwyllor.

Lenify, *v. a.* tyneru, llinaru, lliniaru, esmwytho, esmwythäu, llareiddio, llaryeiddio, llarieiddio, gwareiddio, dofi, dylofi, meddalhau, meddalu, meddfu.

Leniment,† *s.* (Ll. *lenimen*) tynerydd, llinarydd.

Lenitive, *a.* (It. *lenitivo*; Ff. *lenitif*; o'r Ll. *lenio*) tynerol, llinarol, lliniarol, esmwythaol, esmwythol, tynerhaol, llinar, meddfol, blyddol, llonyddol, llonyddgar, mwyll.

Lenitive, *s.* llinarydd, tynerydd, esmwythydd, esmwythai, llinarai, llinargyffer, mwythor, mwyllor, cyffer esmwythaol, mwythgyffer, dylofydd.

Lenity, *s.* (Ll. *lenitas*) tynerwch, tiriondeb, tirionder, tirioni, tyneredd, tyneriant, tynerusrwydd, llinaredd, gwarder, hynawsedd.

Lenocinant, *a.* (Ll. *lenocinans*) llodinebus, anlladgar, trythyllgar, serthgar, serth.

Lens, *pl.* **Lenses**, *s.* (Ll.) ffawydryn, llygwydryn, llugwydr, llugell, crymlain, cromlain, crymwydr, crymwydryn, ffoc: *pl.* ffawydrau, llygwydrau.

Convex lens—crymlain, cromlain, llugell argrom.

Concave lens—ffawydryn ceuol, llugell geuol, ceulain, cromlain geuol.

Spherical lens—ffawydryn cynghrwn, llygwydryn cynghrwn, crynwydryn, gwydr cynghrwn.

Crystalline lens of the eye—crisbilen y llygad; llugell grisial y llygad; crisnawa y llygad.

Lens-shaped, *a.* llugwydraidd; ar ddull ffa-

wydryn deugrwm; ar lun llugwydryn crymgrwm; crymgrwm, crymgrwn, deugrwm.

Lent, *p. p.* (o *lend*) benthyciedig, à fenthyoiwyd, &c.

A thing lent—benthyg, peth benthyg.

Lent, † *a.* (Ll. *lentus*) hwyrfrydig, afrys.

Lent, *s.* (S. *lencten*) grawys, garawys, y grawys, y garawys.

Lente, **Lento**, **Lentemente**, } *a.* (It.) arafrydd, arafaidd, goaraf, lledaraf.

Lenten, *a.* (o *lent*) grawysol, garawysol; perthynol i'r grawys, yn perthyn i'r garawys; ymarbedol, dirwestol.

Lenticular, *a.* (Ll. *lenticularis*) manbysaidd, ffugbysaidd; tebyg i ffugbysen; deugrwm, deugrynol, crymgrwm, crymgrwn; ar ddull ffawydryn deugrwm; ar lun llugwydryn crymgrwn.

Lenticularly, *ad.* ar ddull ffawydryn; yn grwn, yn grwca.

Lenticulite, *s.* pysgragen, cragen faenedig.

Lentiform, *a.* (Ll. *lens* a *forma*) ar ddull ffawydryn; ar lun llugwydryn; ffawydrynaidd, llugwydrynaidd, llugellaidd; crwm.

Lentiginous, *a.* (Ll. *lentiginosus*) brychlyd, brych, brechdarddol, brechlyd, mardonog, crugynog.

Lentil, *s.* (Ff. *lentille*; o'r Ll. *lens*) corbysen, manbysen, pysen y llygod, ffugbysen, ffabysen: *pl.* corbys, manbys, pys y llygod, llygbys, ffugbys, ffacbys, pys melyn, ffabys.

Lentigo, *s.* (Ll.) brech, brychni, brechdardd, clafr-frech, tarddiant.

Lentisk, **Lentiscus**, } *s.* (Ll. *lentiscus*) llentysg, llentysgbren, pren mastig.

Lentitude, † *s.* (Ll. *lentitudo*) arafwch, hwyrfrydigrwydd.

Lentner, *s.* math ar hebog.

Lentor, *s.* (Ll.) gwydnedd, gludrwydd, gludiogrwydd, glynoldeb; tewder, tewded, tewdra; arafedd, arafwch, hwyrfrydigrwydd, hwyrdrymedd.

Lentous, *a.* (Ll. *lentus*) gwydn, gludiog, glud, gludaidd, glynol.

Lenvoy, *s.* (Ff. *l'envoi*) clo cywydd, clo cân, y pennill clo.

Lenzinite, *s.* (o *Lenzius*, mwnofydd Almaenig) math ar ddelidfaen.

Leo, *s.* (Ll.) y Llew, arwydd y Llew=pummed arwydd y sidydd (♌).

Cor Leonis, Lion's Heart, } Calon y Llew, Calon Llew.

Leo Minor, Little Lion, } y Llew Lleiaf, y Llew Bychan, y Llew Bach=cydser yn yr arddrych ogleddol, yn cynnwys 53 seren.

Leod, *s.* (S.) pobl, maon, lleon, gwerin; cenedl; [gwlad.

Leof, † *s.* (S.) cariad, serch.

Leonine, *a.* (Ll. *leoninus*) llewaidd, llewig.

Leonine verses (oddi wrth *Leo*, neu *Leoninus*, y dyfeisydd) mydrau Leoninaidd; mydrau â'u diwedd yn cyfodli â'u canol; mal hyn:—

'Gloria *factorum* temere conceditur *horum*.'

Leoninely, *ad.* yn llewaidd, fel llew; yr un fath a llew.

Leontiasis, *s.* (o'r Gr. *leôn*) llewglwyf, gwahanglwyf y llew.

Leontodon, *s.* (Gr. *leôn* ac *odous*) dant y llew.

Leonurus, *s.* (Gr. *leôn* ac *ouros*) mamoglys, mamlys, llysiau y famog, llysiau y fam, llysiau y galon.

Leopard, *s.* (Ll. *leopardus*; Gr. *leôn* a *pardos*) llewpart, llewpard.

Leopard's bane—llewpard-dag, llewparttag, llysiau y llewpard.

Lepadites, *s. pl.* (Gr. a Ll. *lepas*) gwyrain, adar gwyrain.

Leper, *s.* (Gr. a Ll. *lepra*; Ff. *lèpre*) gwahanglaf, un gwahanglwyfus, clafryn, claf gwahanol, un claf gwahanol: *pl.* gwahangleifion.

Leperous, † *a.* = *Leprous*.

Lepict, *a.* (Ll. *lepidus*) hyfryd, dyddan, difyr, llon, bywiog, cellweirus.

Lepidium, *s.* (Gr. *lepis*, cen) pybyrllys, pupyrlys.

Lepidodendron, *s.* (Gr. *lepis* a *dendron*) cenwydd; *sing.* cenwydden.

Lepidoids, *s. pl.* (Gr. *lepis* ac *eidos*) censeiddogion=math o bysg diflanedig.

Lepidolite, *s.* (Gr. *lepis* a *lithos*) cenfaen, cenfwn, delidfaen cenog.

Lepidopters, **Lepidoptera**, } *s.* (Gr. *lepis* a *pteron*) cenadeinogion, cenadenogod, cenednogod=math o drychfilod.

Lepidopteral, **Lepidopterous**, } *a.* cenadeinogol, cenadenogaidd, cenednogaidd; perthynol i'r cenadeinogion.

Lepidote, **Lepidoted**, } *a.* (Ll. *lepidotus*) cenog, clafrog, clafrllyd, crestog.

Lepis, *s.* (Gr.) cen.

Leporine, *a.* (Ll. *leporinus*) ysgyfarnogaidd, ceinachaidd; ysgyfarnogol, ceinachol; perthynol i ysgyfarnog neu geinach.

Leprosity, *s.* clafrllydrwydd, clafrogrwydd, crachlydrwydd, gwahanglefni.

Leprosy, *s.* (Ll. *lepra*, *leprosus*) gwahanglwyf, y gwahanglwyf, clefri, clafr, clefryd, clwyf gwahanol, clwyf mawr, tardd gwahanol, gwahanglefyd, crach cynddeiriog, brech yr Iuddewon.

Ill of the leprosy—gwahanglwyfus, gwahanglaf; â'r gwahanglwyf arno; claf o'r gwahanglwyf.

Leprous, *a.* (Ll. *leprosus*; Ff. *lèpreux*) gwahanglwyfus, gwahanglwyfol, gwahanglaf; clafrllyd, clafrog; cenog, brych, brychlyd.

Leprous liverwort—clafrgen, cen y ceryg.

Leprousness, *s.* gwahanglwyfedd, gwahanglefni, gwahanglwyfusrwydd; clafrllydrwydd, clafrogrwydd, clafrwch; crachlydrwydd, brychni, brychi, cenogrwydd.

Leptodactyl, *s.* (Gr. *leptos* a *dactulos*) meinfys, creadur bysfain.

Leptology, *s.* (Gr. *leptos* a *logos*) bychodlith, miloreglith; traethawd manwl a hirfaith ar goegbethau.

Lere, † *s.* (S. *lare*; Al. *lehre*) dysg, dysgeidiaeth, llên, llenoriaeth.

Lere, † *v. a.* gwag, coeg.

Lere, † *v. a.* dysgu, addysgu.

Lesion, *s.* (Ll. *læsio*) niwed, niwaid, eniwed; cam.

Less, † *c.* = *Unless*.

Less, *a.* (S. *læs*) llai; lleiaf; bychan; ychydig.

Much less—llai o lawer, llawer llai.

Less and less—lleilai, leilai.

James the Less—Iago Fychan, Iago Leiaf.

Less, *s.* llai; lleiaf; ychydig.

Less, *ad.* llai, yn llai.

The less—po lleiaf.

Much less—chweithach; llai o lawer; chwaith.

So much the less—chweithach.
Let no man do evil, much less a child of God—na wnaed un dyn ddrwg, chweithach plentyn i Dduw.
Though the more abundantly I love you, the less I be loved—er fy mod yn eich caru yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn brinach (2 *Cor.* xii. 15).

Less, (S. *leas;* Al. *los;* Goth. *laus*) terfyniad *neu* olddodiad difeddedigol, yn arwyddo *di-, an-, heb, amddifad o;* megys, *childless,* diblant, heb blant, anmhlantadwy; *endless,* diddiwedd; *lawless,* digyfraith; *fatherless,* didad, amddifad o dad.

Less,† *v. a.* lleihau.

Lessee, *s.* (o *lease*) dalysgrifiad, (*pl.* dalysgrifiaid), edringai, prydlesai; deiliad dân edring; ammod-ddeiliad; yr un y rhodder edring iddo.

Lessen, *v.* (o *less*) lleihau, bychanu, gwneuthur yn llai, lleiadu, tolio, toli, bychanigo; treio; myned yn llai; myned ar drai; crebachu.

Lesser, *a.* (o *less;* S. *læssa, læsse*) llai, lleiach; lleiaf; bychan.
Lesser cattle—defaid; da bychain.

Lesses, *s. pl.* (Ff. *laissées*) tom baedd, tail baedd, tom gwyddfaedd.

Lesson, *s.* (Ff. *leçon;* Ll. *lectio;* Al. *lesen*) gwers, llith, llithen, darlleawd.
A short lesson, } gwersig, gwersan.
A little lesson, }
To give one a lesson—gwersu un, gwersio un; rhoi gwers i un; addysgu un.
To give one his lesson—rhoi ei wers i un; rhoi ei wers yn mhen un.
To learn a lesson—dysgu gwers.

Lesson, *v. a.* gwersu, gwersio; rhoi gwers i; addysgu, dysgu.

Lessor, *s.* (o *lease*) edringwr, edringydd, prydleswr, ammodrwymwr, rhoddwr dalysgrif, rhoddwr ammodysgrif, ammod-osodwr, gafael-roddwr.

Lest, *c.* (S. *leas;* Goth. *laus*) rhag, rhag i, rhag ofn; fel na; ac na; rhag y.
Lest any—rhag i neb; fel na bo i neb.
Lest ye die—rhag eich marw.
Lest at any time—rhag un amser.
Lest by any means—rhag mewn un modd.

Let, *v. a.* (S. *lætan, leten;* Goth. *letan*) gadael, caniatäu, gollwng, goddef, dyoddef; gadael i, goddef i; gosod, rhoddi; rhentu; hurio, llogi; rhwystro, attal, lluddio, arluddio.
Let it be—bydded, boed, bid, poed.
Let there be—bydder, bydded, boed, bid.
Let it be so—bydded, boed, *neu* bid felly; felly bydded; felly boed; poed felly; felly y bo; gadwch iddi fod felly.
Let that be—gad i hyny fod; boed hyny; bydded felly; gad iddo.
Let be—paid, peidiwch; gad *neu* gadëwch yn llonydd; na chyffyrddwch.
Let him love—cared; cared ef, cared efe; boed iddo garu.
Let them love—carant; carant hwy; gad *neu* gadëwch iddynt garu.
Let us love—carwn; carwn ni.
Let us—bid i ni, boed i ni, bydded i ni, moes i ni.
Let him go—aed, eled, cerdded.
Let us go—awn; gadëwch, gadwch, *neu* moeswch i ni fyned.
Let us pray—gweddïwn.
Let me hear—moes i mi glywed; moes glywed; rho *neu* dyro glywed; dywed imi; moeswch glywed; moeswch i mi glywed.
Let me see—moes weled; dangos i mi; gad i mi weled; rho weled.
Let me know—par, moes, gad, rho, *neu* dyro i mi wybod; hysbysa i mi.
Let us relate—moeswch i ni adrodd; gadwch, gedwch, *neu* gadëwch i ni adrodd.
Let me hear if thou canst say the Lord's prayer—moes i mi glywed a fedri di ddywedyd gweddi yr Arglwydd.
Let me die—marw a wnelwyf; marw bwyf.
Let me die the death of the righteous, and let my last end be like his—marw a wnelwyf o farwolaeth yr uniawn, a bydded fy niwedd fel yr eiddo yntau.
Let God arise, let his enemies be scattered—cyfoded Duw, gwasgarer ei elynion.
Let me never budge, if I saw him—byth na syflwyf, os gwelais i ef; byth nad elwyf o'r fân, os gwelais i ef; byth na chyffrwyf, os gwelais i ef.
Let the heart be bold—bid lew calon; boed y galon yn lew.
To be let—ar osod, i'w osod; i'w rentu; i gael ei osod *neu* rentu.
To let alone—gadael, gadaw; gadael *neu* roddi heibio; gadael *neu* adaw yn llonydd; peidio â pheth; gadael llonydd i beth.
Let me alone—gad i mi; paid â mi; gad fi yn llonydd; gad lonydd i mi; gad i mi lonydd.
Let him alone—gad iddo; paid âg ef; gad ef yn llonydd; gad lonydd iddo; gad ef; gadëwch iddo, gadwch iddo, peidiwch âg ef.
Let it alone this year—gad ef y flwyddyn hon.
To let blood—gwaedu; gollwng gwaed, taro gwaed.
To let down—gollwng i lawr; gostwng.
To let down an instrument—llaesu tannau, llacäu tannau; llaesu, llacäu.
To let fall—goddef, gadaw, *neu* ollwng i syrthio; goddef, gadaw, *neu* ollwng i gwympo; gollwng.
To let go—gollwng i fyned; gollwng ymaith; gollwng yn rhydd; gadaw i fyned; gadael yn rhydd; rhyddhau, gollwng; peidio â, peidio âg.
To let one go free—gollwng un yn rhydd.
To let go a hold—dadafaelu; gollwng gafael; gollwng yn rhydd.
To let in—gollwng i mewn; gollwng i mewn i; gadaw i ddyfod i mewn; gadaw i ddyfod i mewn i; goddef i ddyfod i mewn.
Let the old man come in—gad i'r hen wr ddyfod i mewn.
Let him in—gollwng ef i mewn; gollwng ef i'r ty.
To let one into his secrets—gollwng un i'w gyfrinach; gwneuthur un yn gyfranog o'i gyfrinach; dadguddio ei gyfrinach i un; gwneuthur un yn gydnabyddus â'i gyfrinach.
To let loose—gollwng yn rhydd; gorddyllwng, llacäu, llaesu; gollwng yn llac, gollwng yn llaes; gollwng, dattod, dad-

glymu, dadwregysu; dad-annelu; dadfachu; rhyddhau.
To let off—saethu, ergydio, gollwng, gollwng ymaith.
To let off a gun—gollwng ergyd, saethu; gollwng ergyd o ddryll.
To let out—gollwng allan; gadaw *neu* oddef i fyned allan; llogi, hurio, cyflogi; rhoi *neu* osod dân ardreth; rhoi allan ar hur, er hur, *neu* er cyflog; gosod.
To let pass, } goddef *neu* adaw i ddïanc;
To let slip, } goddef *neu* adaw i lithro ymaith.

Let, † *v. n.* peidio, gadael.

Let, *s.* rhwystr, attal, attalfa, lludd, llestair, rhagod, nidr.

Letch, *s.* (Sw. *laka;* D. *lekker*) twrnel purhidlo, twrnel hidlo, twba golchi lludw; mignen hirgul.
Letch-tub—twrnel purhidlo, &c.

Letch, *v. a.* purhidlo, terhidlo, trwytholchi, hidlo, golchi.

Letch, *s.* dogn o goedludw, golchludw.

Lethal, *a.* (Ll. *lethalis;* o'r Gr. *lêthê*) angeuol, marwol.
Lethal weapon — erfyn angeuol, erfyn marwol; offeryn à baro angeu.

Lethality, *s.* marwoldeb, angeuoldeb.

Lethargic, } *a.* (Ll. *lethargicus*) hunglaf, hun-
Lethargical, } glwyfus, hunheintus, hunheinnus; â'r hunglwyf *neu* hunhaint arno; cysglyd, trymllyd, marwaidd, swrth.

Lethargicalness, } *s.* hunglefni, hunglwyfus-
Lethargicness, } rwydd, cysgadrwydd annaturiol; cysgadrwydd, cysglydrwydd.

Lethargied, *a.* mewn llesmair; yn nghwsg.

Lethargy, *s.* (Gr. a Ll. *lethargia*) hunglwyf, hunhaint, marwgwsg, margwsg, y clefyd cysglyd, cwsg marwol; gorhun, gorchwsg, rhygwsg, cysglydrwydd, cysgrwydd, cysgadrwydd, syrthni, difaterwch.

Lethargy, *v. a.* gwneuthur yn gysglyd *neu* drymllyd; peri yr hunglwyf.

Lethe, *s.* (Gr. *lêthê*) afon anghof, Lleddai, Lleddwy, Lleithwy; anghof, ebargof; tranc, marwolaeth, marw, llaith.

Lethean, *a.* (o *lethe*) Lleddig, Lleddain, Lleithain; à bair anghof; anghofiol, ebargofiol, anghofus.

Lethiferous, *a.* (Ll. *lethifer*, o *lethum* a *fero*) angeuol, marwol, à laddo; à ddyco angeu *neu* ddinystr.

Letter, *s.* (o *let*) gadäwr, goddefwr, rhwystrwr, attaliwr, gosodwr, gollyngwr.
A letter out to hire—huriwr; à hurio allan; à ollyngo allan ar hur; llogwr.
Blood-letter—gwaedwr, gwaedydd, gollyngwr gwaed, gollyngydd gwaed.

Letter, *s.* (Ll. *litera;* Ff. *lettre;* It. *lettera*) llythyren; llythyr, (*pl. t.* au, on), llythyr anfon; teb, coel.
Letters—dysg, dysgeidiaeth, llên, llenoriaeth, llenyddiaeth, llenogaeth, lleoriaeth, llythyriant, llëyddiaeth, llythyr.
A man of letters—gwr dysgedig, gwr llenog, gwr llên, llenor, llenwr, llenydd, gwr llythyrog, gwr llythyrol, dyn llythyrenog: *pl.* llenorion, llenoriaid, llenogion, llenyddion, dysgedigion, dysgeidion, llenwyr, gwŷr llên, llythyrogion.
Republic of letters—y byd dysgedig, y byd llenorol, y byd llenyddol; y dysgedigion.
Letter missive—llythyr anfon, llythyr.
Letters-patent — breintlythyrau, breintlythyr, insail agored, insel agored, breintysgrif, llythyr braint a nodded.
Letter of attorney—llythyr dirprwy, gwarant dirprwywr, llythyr attyrnai.
Letters of recommendation—llythyrau canmoliaeth.
Letters dimissory—llythyrau cenad, llythyrau gollyngdod, llythyrau anfon, llythyrau rhyddhad, llythyrau gollyngol.
Letters of introduction—llythyrau cyfanerch, llythyrau anerch, llythyrau cyfarch, llythyrau o gyfiwyniad, llythyrau cyflwyn, llythyrau cyfarweiniol, llythyrau cyfarchiadol, llythyrau cyfarwain.
Letters of marque, } llythyrau attrais, llyth-
Letters of mart, } yrau tâl pwyth, llythyrau adgipiad; treiswarant=gwarant yn awdurdodi dyn i ddwyn oddi ar elyn, drwy nerth arfau, yr hyn nis dichon mewn un modd amgen ei gael yn ol.
Circular letter—cylchlythyr, llythyr cylchynol.
Letter of guarantee — llythyr gwarant, llythyr gwaesaf.
Dead letter—llythyr dïarddel, llythyr dïarddelw; llythyren farw.
Dead-letter office—swyddfa llythyrau dïarddel.
Letters used in printing—argraff-lythyrenau, llythyrenau argraffu, llythyrenau, tebau.
Capital letters—priflythyrenau, prif lythyrenau, llythyrenau penigol, penigolion, penigoliaid.
Small capital letters—priflythyrenau mân *neu* fychain; prif lythyrenau mân; penigolion bychain *neu* fân; mân lythyrenau penigol.
Black letter—llythyren ddu.
Gothic letters—llythyrenau Gothig, llythyrenau Gothaidd.
Italic letters—llythyrenau Italig, Eidalig, Italaidd, *neu* Eidalaidd; Italigion, Eidaligion; lleddflythyrenau, lledbeilythyr.
Lower-case letter—llythyren fechan.
Numeral letter—rhiflythyren, llythyren rifol.
Mute letters — mudseiniaid, llythyrenau mudion, llythyrenau mudsain, llythyrenau mud, cydseiniaid mudion=llythyrenau na wnânt sain heb lafariaid.
Sunday letter—llythyren Sul.
Letter learning—llythyrddysg; gwybodaeth ar lythyr.
Letter paper—papyr llythyrau.
Font of letters—cyff llythyrenau; cyff o debau; nifer cyfrdo o lythyrenau argraff; toddas o lythyrenau=oddeutu 100,000 o argraff-lythyrenau, o'r un maintioli, gydag acenion, attalnodau, &c.
Letter-carrier—dygiedydd, dygiadur, dygiawdr, cludwr, *neu* gariwr llythyrau; llythyrddygwr, llythyrgariwr, un llythyrddwyn.

Letter, *v, a.* llythyrenu, llythyru.

Letterbag, *s.* llythyrgod, cod llythyrau.

Letterboard, *s.* llythyrenfwrdd, bwrdd y llythyrenau, llythyrfwrdd.

Letterbox, *s.* llythyrgell, llythyrgist, llythyrgloer.

Lettercase, *s.* llythyrgloer, llythyrgaes, llythyrgist, cloer llythyrenau; llythyrgod, cod llythyrau; llogellgod.

Lettered, *a.* llythyrog, llythyrenog, llythyrol, llenog, llên, dysgedig, llenyddol, llenorol, deifniog, dysgaid, llythyriannol; llythyredig, llythyrenedig; wedi ei lythyrenu *neu* lythyru; â'i enw ar ei gefn.

Letter-founder, *s.* llythyrenydd, llythyrenwr, llythyrenor, toddwr llythyrenau, bwriwr llythyrenau, tebluniwr.

Letterless, *a.* anllythyrenog, anllythyrog, aflenog, annysgedig, diddysg.

Lettern, } *s.* (Ff. *lutrin;* Ll. *lego, lectum*) dar-
Lectern, } llenfa, darllensaf, darllenfwrdd dalfwrdd=math ar ystyllen ledbai neu letherog i ddâl llyfr tra darllener ef.

Letterpress, *s.* argraff, print; argraffwaith, tebwaith; darlleniad.

Lettuce, *s.* (Ll. *lactuca;* Ff. *laitue;* Al. *lattich*) gwylaeth, llaethygen, golaeth, cw.

Lamb's lettuce—gwylaeth yr oen, gwylaeth yr ŵyn, llysiau yr oen, diadwyth, gwylaeth gwyllt.

Ivy-leaved lettuce—gwylaeth y fagwyr.

Leucin, } *s.* (Gr. *leucos*) llinedwyn=math o
Leucine, } ddefnydd fferyllol.

Leuciscus, *s.* (Gr. *leucaino*) gwynbysg.

Leucite, *s.* (Gr. *leucos*) canithfaen, gwynithfaen, ithfaen gwŷn.

Leucitic, *a.* canithfeinig, canithfeinin, gwynithfeinig, gwynithfeinin.

Leuco-Ethiopic, *a.* (Gr. *leucos* ac *aithiops*) gwynddu, gwŷn a du; yn dynodi creadur gwŷn o rywogaeth ddu.

Leucojum, } *s.* (Gr. *leucos* ac *ion*) eiryaidd.
Leucoium, }

Leucoma, *s.* (Gr. *leucos*) gwynwyllni, gwynwylledd; niwlen wèn ar olwg; tywyllni gwŷn cornbilen y llygad.

Leucophlegmasia, *s.* (Gr. *leucos* a *phlegma*) blythwynwst, blythwynedd; tuedd i fod yn ddyfrglwyfus.

Leucophlegmatic, *a.* blythwynaidd, blythwynig; dyfrglwyfaidd.

Leucorrhœa, *s.* (Gr. *leucos* a *rheô*) gwynred, y gwynion.

Leucothiop, *s.* (Gr. *leucos* a *aithiops*) dyn gwŷn o rieni duon; gwynan, (*pl.* gwynwys).

Leuthrite, } *s.* (o *Leuthra,* yn Sacsonia) delid-
Leuttrite, } faen Leuthra.

Levant, *a.* (Ff. o'r Ll. *levo*) dwyreiniol, dwyrain, yswyrain, dwyreinig.

Levant and couchant—gwedi gorwedd a chodi.

Levant, *s.* (Ff.; It. *levante*) Dwyrain, y Dwyrain; y gwledydd tua chodiad haul; arfordiroedd Dwyreiniol Môr y Canoldir; Dwyreindir.

Levanter, *s.* (o *levant*) dwyreinwynt, dwyrwynt: un â gynghwystlo mewn rhedegfa meirch, ac a redo ymaith heb dalu y cyngwystl à gollwyd.

Levantine, *a.* dwyreiniol; perthynol i'r Dwyrain.

Levantine, *s.* sidan y Dwyrain.

Levator, *s.* (Ll.) cyfodydd, cyfodyr, codiedydd, ucheddyr, cyfodgyhyr.

Levee, *s.* (Ff. o'r Ll. *levo*) cynnwyre, boreugylch, brigyfarch; gosgordd gynnwyre; codiad, cyfodiad, amser codi.

They too were at the king's levee—yr oeddynt hwythau yn nghynnwyre y brenin.

Level, *a.* (S. *lœfel*) gwastad, gwastadlyfn, gwastadwedd, cydwastad, cyngwastad, unuchedd, llaned; didolc; cywir; cyfartal; cyfladd, cyfladdol; cydradd, cyfradd; llorwedd; llyfelus, llyfelog; llyfn.

Level country—gwlad wastad, gwastadedd, gwastattir, tir gwastad, gwaent.

Level ground—tir gwastad, gwastattir, lle gwastad, màn wastad, gwastadfan, gwastadfa, gwastadfaes, gwastadle.

Level with the ground — cydwastad â'r llawr; un â'r llawr.

To lay level with the ground—gwneuthur yn gydwastad â'r llawr; gwneuthur yn un â'r llawr.

To lie level to, } gorwedd yn gydwastad,
To lie level with, } yn ogyfuwch, *neu* yn gyfochr â *neu* âg; bod yn gyfladd â.

To make level—gwastadhau, gwastatu, gwastadu, gwastatäu, llyfnhau; cyfartalu, cystadlu; didolcio; gwneyd yn wastad, &c.; llyfelu, llyfeluso.

This knowledge lies level to human understanding—y mae yr wybodaeth hon o fewn cyrhaedd deall dyn; y mae yr wybodaeth hon yn cyfladd â deall dyn.

Level, *v.* gwastadhau, gwastatäu, gwastatu, gwastadu, gwastata, llyfnhau, llyfnu; cyfartalu, cystadlu, cyfraddio; gwneuthur yn wastad, yn gydwastad, yn gyfladd, *neu* yn gyfartal; llyfelu, llyfeluso; didolcio; annelu, cyfeirio; amcanu, cynnyg; cyfladd, cyttaro, cytuno, gweddu.

To level at—cyfeirio at, annelu at, llyfelu at.

To level mountains—gwneuthur mynyddoedd yn dir gwastad; llyfelu mynyddoedd.

To level with the ground—gwneuthur yn gydwastad â'r llawr; gwneuthur yn un â'r llawr.

Level, *s.* (S. *lœfel*) gwastadfa, gwastadfan, gwastadedd, gwastattir; gwastadlin; lledd; safon, mesur; cyfartaledd, cyfradd, cydradd; uchder cyffredin *neu* arferol; gwastedydd, cyfleddyr, gwastatyr, gwastadyr, cyfartelydd, llyfal, lyfelydd; cywirblwm, ysgwâr blwm; annelfa, cyfeirfa; cyfeirffos, cyfeirdwll; rheol, cynllun; gwyneb, arwyneb.

Spirit level—gwirod-lyfal, llyfal gwirod, gwastadyr gwirod.

Water level—dyfr-lyfelydd, dyfr-wastedydd, llyfal dwfr, cyfeirgafn dwfr.

Carpenter's level—gwastedydd, cyfleddyr, gwastadyr, *neu* gyfartelydd saer; plwm a llinyn saer; llyfal *neu* lyfelydd saer.

Water-courser's level — cyfeirgafn, dyfrgafn cyfeirio, dyfr-lyfelydd.

Level belonging to a coaliery—heol y dwfr, llyfal globwll, cyfeirdwll glofa.

The level of a gun — annelfa, cyfeirfa, llyfelfa, cyfeirdwll, *neu* olygfa gŵn saethu.

On a level with, } cydradd â, gogydradd
Upon a level with, } â, cyfradd â; cyfurdd â, gogyfurdd â; cyfuwch â, gogyfuwch â; unfri â; yn gydradd â, &c.; yn gyfladd â; yn cyfladd â.

To be on a level with—bod yn cyfladd, yn cydladd, yn cyttaraw, yn cyttaro, *neu* yn cydweddu â; bod yn gydradd â; cyfateb i.

To put one's self on a level with—ymgyfar-

talu â, cystadlu âg, ymgystadlu âg, ymgyfuchio â; gwneuthur ei hun yn gystal *neu* yn ogyfuwch â.

This is on a level with my capacity—y mae hyn yn cyfladd, yn cydladd, *neu* yn cyttaro â mesur fy synwyrau i; y mae hyn yn cyfateb i'm deall *neu* i'm synwyr i.

Leveller, *s.* gwastatäwr, gwastedydd, gwastadhäwr, gwastatwr, gwastatydd, llyfelwr, llyfelydd.

Levellers—Gwastatwyr, Llyfelwyr, Cydwastatwyr=plaid o derfysgwyr â gyfodasant yn myddin y Senedd Hir yn nghylch y flwyddyn 1647, y rhai a ddïystyrent lywodraeth, a haerent na ddylai fod graddau yn y byd, ac a fynent wneuthur pawb yn gydwastad â'u gilydd.

Levelling, *s.* gwastadhad, gwastatâd, llyfeliad; llyfelu; llyfeliaeth.

Levelling staves—saf-erwydd, polion llyfelu, polion gwastatu.

Levelness, *s.* gwastadrwydd, cydwastadrwydd, cyngwastadrwydd, gwastadolrwydd, gwastadedd, llyfnder; cyfartalwch.

Leven, *s.*=*Leaven*.

Leven, † *s.* (S. *hlifan*) mellten, llucheden.

Lever, *s.* (Ff. *levier*; o'r Ll. *levo*) gwif, trosol.

Wooden lever—trosolwydd, trosolbren.

Lever-beam—trosolwaew.

One that handles a lever—trosoliwr, gwifiwr.

One that works with a lever—trosoliwr, gwifiwr.

To give purchase to the lever—rhoi gafael i'r gwif; rhoi colpes i'r gwif.

Leverage, *s.* (o *lever*) gwifrym, gwifallu, gwifnerth; grym *neu* allu gwif.

Lever-boards, **Luffer-boards**, **Louvre-boards**, *s. pl.* (Ff. *l'ouvert*) estyll llumon, dellt llumon, ais llumon =dellt ar osgo mewn ffenestri a'r cyffelyb.

Leveret, *s.* (Ff. *levràut*, *lièvre*) glasdorch, ceinachen, ysgyfarnog ieuanc.

Leverock, *s.* (Ysg. *laverock*; S. *lafere*) hedydd, ehedydd, uchedydd.

Levet, † *s.* (Ff. *lever?*) sain udgorn, udganiad.

Leviable, *a.* (o *levy*) codadwy; trethadwy; â ellir ei godi fel treth.

Leviathan, *s.* (H.) Lefiathan; morfil mawr.

Levigate, *v. a.* (Ll. *lævigo*) pylori, ffylori, malurio, llychu, manfalu; malurio hyd yr eithaf; malurio i'r eithaf; malu yn fân dros ben; malu yn llwch; llyfnhau, caboli, gorllyfnu, gwastadhau; gwneuthur yn llyfn, yn gabol, *neu* yn wastadlyfn.

Levigate, *a.* (Ll. *lævigatus*) cabol, caboledig, llyfn.

Levigation, *s.* pyloriad, ffyloriad, maluriad, llychiad, manfaliad; caboliad, llyfnhad.

Levitation, *s.* (Ll. *levis*, *levitas*) ysgafnder, ysgafnedd, ysgafnrwydd, ysgawnrwydd; ysgafnhad.

Leviticus, *s.* (o *Levi*, *Levite*) Lefiticus, Lefitig=trydydd llyfr Moses.

Levity, *s.* (Ll. *levitas*) ysgafnder, ysgawnder, ysgafndra, ysgafnedd, gwagsawrwydd; anwirfrifwch, ysmalhäwch, ysmalwch, maldod, gwagedd, gwegi, maswedd, simer, anmhruddder, anmhruddedd; gwamalrwydd, anwastadrwydd, anwadaledd, anwadalwch.

Levy, *v. a.* (Ff. *lever*; Ll. *levo*) codi, cyfodi; trethu; casglu.

To levy men—codi gwŷr, cyfodi gwŷr, codi milwyr; cyfodi treth *neu* deyrnged o wŷr.

To levy money—codi arian; codi *neu* gynnull treth; cyfodi teyrnged.

To levy a fine—codi dirwy.

To levy by distress—codi drwy attafael.

To levy war—dechreu rhyfel; codi rhyfel; ymosod ar.

Levy, *s.* codiad, cyfodiad, casgliad, *neu* gynnulliad gwŷr; y nifer o wŷr â goder *neu* â geisier; codiad, cyfodiad, casgliad, *neu* gynnulliad o arian; y swm o arian â goder *neu* â geisier; treth, tasg, ardreth, dofraeth, cyllid, teyrnged; cynnull, casgl.

Levyne, *s.* (o *Levi*, y crisialydd) delidfaen â geir yn Ngwerddon, Ffaroe, a rhai lleoedd ereill.

Lew, † *a.* (Is. *laauw*) clauar, llugoer; gwelw.

Lewd, *a.* (C. *llodig*; Al. *luder*) anllad, trythyll, anniwair, llodinebus, serth, afian, llawd, brwnt, budr; anfad, diffaeth, diras, ysgeler, anwir, drygionus.

A lewd fellow—dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas, llodinebwr.

A lewd slut—dyhiren, dyhirog, llodinebes.

Lewd songs—anlladganau, anlladgerddi, canau anllad, cerddi anllad: *sing.* anlladgan, anlladgerdd.

Lewd women—gwragedd anllad, gwragedd ysgeler.

Lewd fellows of the baser sort—dynion drwg o grwydriaid (*Act.* xvii. 5).

Thy lewd way—dy ffordd ysgeler (*Esec.* xvi. 27).

Lewd, † *a.* (S. *læwed*) lläyg, lleygol.

Lewdly, *ad.* yn anllad, &c.; mewn ysgelerder.

Employing his labours lewdly — trwy ddrygionus boen (*Doeth.* xv. 8).

Lewdness, *s.* anlladrwydd, anlladedd, trythyllwch, trythyllwg, llodineb, anniweirdeb, tesach, dyre, arddyre; serthedd, diffeithder, anfadrwydd, dirasrwydd, ysgelerder, dryganiaeth; penrhyddid.

Lewdster, † *s.* (o *lewd*) anlladwr, anlladfab, trythyllwr.

Lewis, **Lewisson**, *s.* math ar wellaif; math ar beiriant i godi ceryg.

Lex, *s.* (Ll.) cyfraith, rhaith.

Lex-terræ—cyfraith y tir.

Lexical, *a.* (o *lexicon*) geiriadurol, geirlyfrol.

Lexicographer, *s.* (Gr. *lexicon* a *graphô*) geirlyfrwr, geirlyfrydd, geiriadurwr, geiriadurydd, awdwr geirlyfr.

Lexicographic, **Lexicographical**, *a.* geirlyfryddol, geirlyfrol; aethol; perthynol i eirlyfraeth; yn perthyn i ysgrifenu geiriadur; geirlyfrol, geiriadurol.

Lexicography, *s.* geirlyfraeth, geiriaduriaeth, geirlyfryddiaeth; celfyddyd ysgrifenu geirlyfr *neu* eirlyfrau; ysgrifeniad geiriadur.

Lexicology, *s.* (Gr. *lexicon* a *logos*) geirofyddiaeth.

Lexicon, *s.* (Gr.) geiriadur, geirlyfr.

Lexiconist, *s.* geirlyfrwr, geiriadurwr.

Lexigraphy, *s.* (Gr. *lexis* a *graphô*) geirddosbeniaeth, geirddeffiniaeth, geirystyriaeth; celfyddyd dosbenu geiriau.

Lexipharmic, *s.* (Gr. *alexô* a *pharmacon*) daddwenwyn, gwrthwenwyn, gwenwyndarf.

Ley, *s.*=*Lay*; *Lea*.

Leyden-Phial, **Leyden-Jar**, *s.* costrel Leiden, costrel Leyden, costrel drydanol.

Lexe-Majesty, *s.* (o'r Ll. *crimen læsæ majestatis*) trosedd yn erbyn brenin; trosedd yn erbyn mawrhydi.

Liable, *a.* (Ff. *lier*, rhwymo; Ll. *ligo*) rhwym, rhwymedig, darostyngedig, tàn rwymedigaeth; agored, yn agored; yn mherygl; heb fod yn rhydd; anesgusodol.

Liable to—rhwym i, &c.; yn mherygl o; heb fod yn rhydd oddi wrth.

To be liable to—gorwedd dàn rwymau i wneuthur peth; bod yn gorwedd dàn rwymau i wneyd peth; bod yn rhwym i wneyd peth; bod yn agored i.

Liableness, } *s.* ateboldeb, atebolrwydd; bod yn
Liability, } rhwym *neu* agored; darostyngedigrwydd, agoredrwydd; dyled.

Liabilities—atebolrwydd, ateboldeb, atebolder; y gofyn *neu* y gofynion ar un; dyledion, dyled.

Liar, *s.* (o *lie*) celwyddwr, un celwyddog, dyn celwyddog, celwyddgi, geuwr, un geuog, un minffug.

Liard,† *a.* llwyd, blawr.

Lias, *s.* lleddres, gwaelodres, sylres.

Lib,† *v. a.* (Is. *lubben*) dysbaddu, ysbaddu, cyweirio.

Libation, *s.* (Ll. *libatio*) dïodoffrwm, dïod offrwm, y gwin offrwm, y gwin i'w offrymu, gwinoffrwm, gwin-aberth, cynaberth; dïodoffrymiad, tywalltiad y ddïod offrwm, tywalltiad y gwin-aberth, tywalltiad aberth y gwin, offrymiad y gwin, aberthiad y gwin; rhagarchwaethiad, rhagflasiad.

Libbard,† *s.*=*Leopard.*

Libbard's bane†=*Leopard's bane.*

Libel, *s.* (Ll. *libellus*) athrawd, enllib, cabldraith, gogandraith, hortlith, athrodlith, athrodeg, athrodiaeth, athrodgwyn, cablair, gwarthair, cabl, enllibiaeth, cabledd; duchan, gogan; traethiad hawl, adroddiad hawl.

Libel, *v.* enllibio, athrodi, difenwi, hortio, cablu, goganu, duchanu, gwartheirio; rhoi drygair i un; ysgrifenu *neu* gyhoeddi cabldraith yn erbyn un; enllibio *neu* oganu un ar gyhoedd; rhoi cwyn yn erbyn; taenu enllib.

Libeller, *s.* enllibiwr, enllibwr, enllibydd, hortlithiwr, athrodwr, cabldreithydd, goganwr, duchanwr, cablwr.

Libellous, *a.* enllibus, enllibiol, enllibaidd, athrodus, athrodol, athrodaidd, goganus, difenwol, hortiol, cablus, cablaidd.

Liber, *s.* (Ll.) rhisgyn isaf, rhisglyn nesaf i'r pren, haen isaf y rhisg; llyfr.

Liberal, *a.* (Ff.; Ll. *liberalis*) hael, haelionus, hyrodd, hyged, cedrydd, cedfawr, rhwyddged, rhull, ffrawddged, rhoddgar, hyddawn; rhydd, rhwydd; rhyddedog, rhyddidog; haelfrydig, rhyddfrydig, rhyddgarol, rhyddgar; haelwych, boneddig, boneddigaidd, rhywiogaidd, syberlan; rhydd *neu* anghaeth ei feddwl; rhydd *neu* anghaeth ei ysbryd; diragfarn, cleufryd, anghaeth, digaeth; breiniol, breiniog; cedol, lladol; syber, syberw; penrydd.

Liberal arts—celfyddydau breiniol, celfyddydau rhyddedog, celfau rhyddedog, celfau breiniol, celfyddydau rhydd.

The seven liberal arts—y saith gelfyddyd freiniol=gramadeg, rhesymeg, areitheg, rhifyddiaeth, meidrofyddiaeth, seryddiaeth, a cherddoriaeth.

Liberal education—dygiad i fyny ar fonedd; dygiad i fyny mewn dysg a moesau da; dygiad i fyny mewn dysg a moes; addysg breiniol, rhyddedog, rhyddedus, rhydeddus, *neu* foneddigaidd.

To give children a liberal education—dwyn plant ar fonedd; dwyn plant i fyny ar fonedd.

A liberal person—dyn hael, un hael, dyn haelionus, hael, bronheilyn, dyn haelfrydig: *pl.* haelion, haelon.

Liberal without means—hael byrllawiog.

Liberal things—haelioni, pethau hael.

Liberal translation—cyfieithad anghaeth, cyfieithad rhydd, rhydd gyfieithad.

Extremely liberal—gorhael, gorhaelionus, tra haelionus, hael iawn.

Too liberal—rhy hael, rhyhael, rhy haelionus.

Liberal hand—llaw hyged, llaw hael, &c.

Liberal-handed — llawroddiog, llawegor, llawagor, llawgar, llawryddog, llawarian, hael ei law.

Liberal-hearted — haelfron, rhyddgalon, rhwyddgalon, calonrydd, calonrwydd, bronheilin; rhydd *neu* rwydd ei galon; hael, haelionus; hael ei galon.

Liberal-minded—haelfrydig, rhyddfrydig, rhydd ei feddwl.

Liberal-souled — rhydd-eneidiog, rhydd ei enaid, rhydd ei ener.

Liberal, *s.* rhyddgarwr, hael, haelwr.

Liberalism, *s.* rhyddgarwch, egwyddorion rhydd, egwyddorion haelfrydig.

Liberalist, *s.* rhyddfrydigwr, haelfrydigwr; rhyddfeddyliwr, rhydd-dybiwr, anffyddiwr: *pl.* rhyddfrydigion.

Liberality, *s.* (Ll. *liberalitas*) haelioni, haeledd, haelder, haelionusrwydd, haelusrwydd, haelgarwch, haelonedd, haelionedd, hygedrwydd, rhoddgarwch, haelged, buddged; haelfrydedd, haelfrydigrwydd, rhyddfrydigrwydd; tegwch, cleufrydedd; boneddigrwydd, syberwyd; haelrodd, ciried, cirwn.

Excessive liberality, } rhyhaeledd, rhy-
Too great liberality, } haelioni, gormod haelioni.

Liberalize, *v. a.* rhyddhau, helaethu, digaethiwo; gwneuthur yn haelfrydig *neu* ryddfrydig; rhyddfrydigo, haelfrydigo; rhyddhau oddi wrth gulfarn a rhagfarn.

Liberally, *ad.* yn hael, &c.

Liberate, *v. a.* (Ll. *libero*) rhyddhau; gollwng, tynu, *neu* ddwyn yn rhydd; gollwng, dadgaethu, digaethu, anghaethu, digaethiwo, digarcharu, anhualu, maddeu, dyllwng, gwaredu.

Liberation, *s.* (Ll. *liberatio*) rhyddhad, rhyddiant, gollyngdod, dadgaethiad, digaethiad, anghaethiad, gwared, gollyngiad yn rhydd.

Liberator, *s.* (Ll.) rhyddhäwr, gollyngwr, dadgaethwr, gwaredwr, maddeuwr.

Libertarian, *a.* (Ll. *liber*, *libertas*) perthynol i ryddid; perthynol i wyllys rhydd; rhyddidol, rhyddedol; rhyddwyllysiol.

Libertarian, *s.* rhyddidwr, rhyddedwr, rhyddgredwr; un à ddeil ewyllys rhydd.

Libertarianism, *s.* rhyddidwriaeth; athrawiaeth rhyddid ewyllys; egwyddorion y rhyddidwyr.

Liberticide, *s.* (*liberty*, a Ll. *cædo*) rhyddidladd, rhyddidladdiad, dinystr rhyddid.

Liberticide, *a.* à laddo *neu* à ddinystro ryddid; rhyddidladdol.

Libertinage, *s.*=*Libertinism.*

Libertine, *s.* (Ll. *libertinus*) gwr rhydd, gwr breiniol; penryddyn, rhyddwas, rhyddfucheddwr; un penrydd, un rhyddfucheddol, un anfoesol, un anghrefyddol, un digrefydd, un anfucheddol, oferddyn: *pl.* penryddion, penryddiaid.

Libertine, *a.* penrydd; rhyddfucheddol, anfucheddol, anfoesol.

Libertinism, *s.* penrhyddid, penrhydd-der, penrhyddni, penrhyddiaeth, penrhydded; anfoesoldeb, drygfuchedd, llodineb; rhyddedogaeth.

Liberty, *s.* (Ll. *libertas*; Ff. *liberté*) rhyddid, rhydd-did, rhydid, rhydded, rhyddineb, rhyddyd, rhydd-deb; trwydded, cenad, cynnwys, braint; hyfder, hyfdra; esgaeth, eangder; esmwythdra; cyfryddid, cyffin, terfyn.

At liberty — rhydd, yn rhydd, mewn rhyddid, mewn eangder.

To set at liberty—rhyddhau; gollwng yn rhydd; gollwng mewn rhydd-deb; rhoi mewn rhyddid; rhoddi mewn rhydd-did; anghaethu, digaethu, anghaethiwo, digaethiwo, esgaethu.

To be at liberty—bod yn rhydd; bod mewn rhyddid, &c.

To live at liberty—byw fel y myno un ei hun; byw yn y modd y myno un ei hun; byw wrth ei ewyllys, ei feddwl, *neu* ei fympwy ei hun.

To leave one at liberty to do or not to do a thing—gadael ar ddewis un i wneuthur peth ai peidio.

You are at your liberty to do it—mae i chwi genad i'w wneuthur os mynwch; y mae i chwi ryddid i'w wneyd os mynwch.

I am not at my liberty in this matter—nid yw fy newis genyf yn hyn o beth; nid oes i mi ryddid i wneyd fel y mynwyf yn y peth hwn.

Within the liberties of the university—o fewn cyfryddid y brifysgol; o fewn terfynau *neu* gyffiniau y brifysgol; o fewn rhyddid y brifysgol.

Civil liberty—rhyddid gwladol.

Religious liberty—rhyddid crefyddol.

Mutual liberty—cydryddid, rhyddid o'r cyd.

To take liberty to—cymmeryd cenad i; cymmeryd rhyddid i; bod yn hyf i.

Improper liberties—rhyddid anmhriodol; hyfder anweddus.

Libidinist, *s.* (Ll. *libido*) llodinebwr, anlladwr, anlladfab, anlladwas, trythyllwr.

Libidinous, *a.* (Ll. *libidinosus*) anllad, trythyll, llodinebus, llawd, anniwair, rhewyddus, rhewys, anlladgar, chwantus, chwantaidd, cnawdwyllt, nwyfus, gordderchol, serth, penrydd.

Libidinousness, *s.* anlladrwydd, anlladedd, trythyllwch, llodineb, anniweirdeb, anniweirdra, chwantusrwydd, serthedd.

Libra, *s.* (Ll.) y Fantol, arwydd y Fantol=seithfed arwydd y sidydd (♎)

Libra, *s.* (Ll.) pwys Rhufeinig (=12 unas): punt Rufeinig (=12 unas, a gwerth o ddeutu £3.)

Libral, *a.* (Ll. *libra*) yn pwyso pwys; yn bwys o bwysi; pwysol; unpwys.

Librarian, *s.* (Ll. *librarius*) llyfrgellydd, llyfrgellwr, llyfrwr, ceidwad llyfrgell, ceidwad llyfrfa, ceidwad llyfrdy; †adysgrifiwr, ysgrifenydd.

Librarianship, *s.* llyfrgellyddiaeth, llyfrgellaeth, swydd llyfrgellydd.

Library, *s.* (Ll. *librarium*, *libraria*) llyfrgell, llyfrfa, llyfrdy, llyfrgrawn, llyfreugell.

Circulating library—lloglyfrgell, cylchlyfrgell, llyfrgell gylchredol, llyfrfa dreigl, llyfrgell gylchynol.

Librate, *v.* (Ll. *libro*) mantoli, clorianu, cydfantoli, cyfantoli, cydbwyso, pwyso, taflo, cyttaflo.

Libration, *s.* mantoliad, mantoliaeth, cydfantoliaeth, cydfantoliad, cyfantoliad, cydbwysiad, cydbwysedd, cysbwysiad, cyttafliad.

Libratory, *a.* cydbwysol, cydbwysedigol, mantoledigol, clorianol, mantolaidd; yn myned i fyny ac i lawr fel mantol; yn chwareu fel mantol.

Lice, *s. pl.* (S. *lys*; Al. *läuse*) llau; *sing.* lleuen.

Sheep-lice—heuslau: *sing.* heusleuen.

Hog-lice—horod, hôr, hôr y moch: *sing.* horen.

Lice-bane, lleullys, llewyg y llau, llysiau y llau.

Licensable, *a.* (*o license*) trwyddedadwy.

License, } *s.* (Ff. *licence*; Ll. *licentia*) trwydd-
Licence, } ed, cenad, cynnwys, rhyddid, rhydd-did, cynnwysiad, caniatâd, braint, goddefeb, breinteb, breintysgrif, llythyr trwydded, ysgrifen drwydded; penrhyddid, trarhyddid, gormod ryddid.

Poetical license—rhyddid prydyddol, rhyddid barddonol, rhyddid prydyddion.

To have license—cael cenad, cael rhyddid, &c.; cael lle.

License, *v.* trwyddedu, trwyddedogi, cenadu, caniatäu; rhoi cenad, trwydded, rhyddid, cynnwys, *neu* gynnwysiad i; cynnwys; cenadu drwy freintysgrif; cenadu drwy drwydded; awdurdodi; † gollwng ymaith.

Licensed, *p. p.* trwyddededig, cenadedig, &c.; à gafodd genad, trwydded, *neu* gynnwys; trwyddedog, cenadog, rhyddedog, rhyddidog.

Licenser, *s.* trwyddedwr, ceniadwr, caniatäwr; à ganiatao drwyddedau, &c.

Licensure, *s.* trwyddediad, cenadiad, caniatâd, rhoddiad trwydded.

Licentiate, *s.* (o'r Ll. *licentia*) trwyddedog.

Licentiate of medicine—trwyddedog meddyginiaeth, trwyddedog meddygiaeth.

Licentiate in divinity — graddog mewn duwinyddiaeth, trwyddedog mewn dwyfyddiaeth.

Licentiate, *v. a.* trwyddedogi, trwyddedu, rhoi trwydded i, caniatäu.

Licentious, *a.* (Ll. *licentiosus*) penrydd, afreolus, afradlawn, rhydraul, ofer, rhyddwyllt, anfoesol, anfucheddol, drygfucheddol, aflywodraethus, diraith, rhydd, nwyfus.

Licentiousness, *s.* penrhyddid, penrhydd-did, penrhydd-der, penrhydded, afreolusrwydd, afreolaeth, anfoesoldeb, afradlonedd.

Lich, † *a.* (S. *lic*, *lics*) corff marw, celain, celan.

Lichen, *s.* (Ll.; Gr. *leichên*) cen, cip, callawdr, mwswn, mwsogl; gwreinyn, tarddwreinyn, tarddwreinen, taroden, tarwden, tarwyden.

Tree-lichen — barfau y derw, rhedegog y derw, coedgen.

Cup-lichen—ffiolgen, clych y ceryg, cwpanau 'r ddaiar.
Lichenic Acid, *s.* sur cenig, censur.
Lichenin, *s.* (o *lichen*) censyth, censythi.
Lichenographic, } *a.* (Gr. *leichên* a *graphô*)
Lichenographical, } cenofyddol; perthynol i genofyddiaeth.
Lichenographist, *s.* cenofydd, darluniwr cen.
Lichenography, *s.* cenofyddiaeth.
Lichgate, *s.* (*lich* a *gate*) porth y cyrff, porth y fonwent.
Lich-owl, *s.* aderyn y corff.
Licit, *a.* (Ll. *licitus*) cyfreithlawn.
Licitly, *ad.* yn gyfreithlawn.
Licitness, *s.* cyfreithlondeb, cyfreithlonder, cyfreithlonrwydd, cyfreithlonedd.
Lick, *v. a.* (S. *liccian;* Al. *lecken*) llyfu, llyo, llyu; lleibio, llepian, llepio, lleipio.
To lick one's self—ymlyfu, ymlyo, ymlyu, llyo ei hun.
To lick one's self whole—llyfu ei hun yn groen-gyfan; ymlyfu yn groen-gyfan; gwneuthur ei hun yn groen-gyfan; gwneuthur i fyny ei golledion.
To lick one another—cydymlyfu; llyfu eu gilydd; llyo y naill y llall.
To lick about—amlyfu, amlyo, amlyu; amleibio, amlepian.
To lick again—adlyfu, adlyo, llyfu drachefn.
To lick away, } llyfu, llyo, *neu* lyu ymaith.
To lick off, }
To lick the dust—llyfu y llwch.
To lick often—mynych lyfu, llyo yn fynych, dylyfu.
To lick softly—golyfu, golyo, ysgafn lyo.
To lick up—lleibio, lleipio, llepian; lleibio i fyny; sychu i fyny; difa.
Lick, *s.* llyf, llyad, llyfad, llyfiad, lly; llaib; dwbiad; llyfle.
Lick,† *s.* (C. *llach*) llach, ergyd, cis, ffonawd, golchfa, cosfa.
Lick, *v. a.* llachio, dygaboli, curo, dulio, ffusto, llyo.
Licker, *s.* llyfwr, llyfydd, llŷwr; lleibiwr, llepiwr.
Lickerish, } *a.* (Is. a D. *lekker;* Al. *lecker;* Sw.
Lickerous, } *läcker*) moethus, mwythus, melusig, dantfelus, minfelus, minflysig, minfoethus, danteithiol, ammoethyn; blysig, awyddus.
Lickerishness, } *s.* moethusrwydd, moethineb,
Lickerousness, } mwythusrwydd, dantfelusrwydd, minflysigrwydd.
Lickspittle, *s.* (*lick* a *spittle*) poerlyfwr, poerlyfyn, truthgi; truthiwr *neu* wenieithwr o'r fath ddirmygedicaf.
Licorice, *s.* (It. *liquirizia;* Ll. *glycyrrhiza;* Gr. *glucurrhiza*) gwylys, chwegwraidd, perwraidd, melwraidd, meluswraidd, gwreiddber.
Wild licorice—geuberwraidd.
Licorous,† *a.*=*Lickerish, Lickerous.*
Licorousness,†*s.*=*Lickerishness, Lickerousness.*
Lictor, *s.* (Ll.) rhingyll *neu* ferllysgwr Rhufeinig; ffasgor.
Lid, *s.* (D. ac Is.; S. *hlid*) clawr, cauad, caead, hulier, gwerchyr, gwarchar.
Pot-lid—clawr crochan, hulier crochan, gwerchyr crochan.
A small lid—cloryn, clawr bychan.
Lidless, *a.* diglawr, digaead.

Lie, *s.* (S. *lig, lyge*) celwydd, anwiredd; gau, geuair.
You tell a great lie—dywedi gelwydd yn dy ddannedd; dywedi gelwydd yn dy en; dywedwch gelwydd yn eich gen.
To give one the lie—taflu y celwydd i ddannedd un; cyhuddo un o gelwydd; dannodd ei gelwydd i un; dywedyd bod un yn dywedyd celwydd; rhoi y celwydd ar un; taflu y celwydd ar un.
To tell a lie—dywedyd celwydd, celwyddu; ffugio, twyllo.
Given to lie, } celwyddog, celwyddus.
Given to lying, }
That cannot lie—digelwyddog; nas geill ddywedyd celwydd.
Lie, *v. n.* dywedyd celwydd, celwyddu; ffugio, twyllo.
You lie in your throat—dywedi gelwydd yn dy ddannedd; dywedi gelwydd yn dy en; dywedi gelwydd yn dy geg.
Lie, *v. n.*(S. *ligan;* Al. *liegen*) gorwedd; bod, sefyll, aros, gorphwys, arbwyso; bod gosodiad peth; bod â'i osodiad; gogwyddo, wynebu, edrych; bod yn gynnwysedig.
To lie about—bod ar wasgar; bod yn wasgaredig; gorwedd o amgylch.
To lie along—gorwedd yn ei hyd gyd; gorwedd yn ei hyd gyhyd; gorwedd o'i hyd gyhyd.
To lie along the sea—bod gyfochr *neu* gyfarystlys â'r môr; gorwedd gyfochr *neu* gyfarystlys â'r môr; gorwedd gyda glàn y môr; gorwedd gyda'r môr.
To lie in ambush, } cynllwyn, cynllwyno,
To lie in wait, } gwneuthur cynllwyn, cyfragod, rhagod, gwneuthur dichellion i ddàl, rhagod ffordd, rhagod pen ffordd.
To lie at—bod wrth, dirio ar, cymhell, pwyso ar, gwasgu ar, crefu ar, bod yn daer ar.
To lie at the heart—gorwedd yn y galon; bod yn y galon.
To lie before—gorwedd o flaen, rhagorwedd.
To lie by—bod, sefyll, *neu* orwedd ger llaw; gorphwys, gorphwyso, cymmeryd hoe.
To lie desolate—bod yn anghyfannedd; bod yn ddiffaethwch.
To lie down—gorwedd i lawr; rhoi ei hun i lawr; bwrw ei hun i orwedd; bwrw ei hun yn ei orwedd; myned i orphwys; gorwedd, creinio; gorwedd i mewn.
A place to lie down in—gorweddfa, gorweddle; gorphwysfa; lle i orwedd *neu* orphwys.
To lie down to sleep—gorwedd i gysgu.
To lie flat—gorwedd yn ei hyd; gorwedd yn ei hyd gyhyd; gorwedd â'i wyneb i waered; gorwedd â'i wyneb yn isaf; gorwedd yn llorwedd; yswatio; bod yn ei orwedd.
To lie hard, } gwasgu, pwyso ar, gor-
To lie heavy, } thrymu; bod yn pwyso ar; beichio, llwytho.
To lie hid—llechu, godechu, godech, godechial, techu, dydechu, dydach, bachu; bod *neu* orwedd yn nghudd; bod dàn gudd; bod dàn gel; bod yn llech; bod dàn lech; ymgelu.
To lie in—gorwedd i mewn; bod yn ei gwelyfod; bod ar ei gwely; bod yn *neu*

ar wely esgor; bod ar ei hetifeddwely; gwelyfodi, gwelyodi; esgor, esgori.

To lie in—bod mewn; bod yn gorwedd mewn; bod yn gynnwysedig mewn *neu* yn; sefyll yn; bod yn sefyll mewn; bod yn gorwedd yn; sefyll ar.

To lie often—gorweddial, mynych orwedd.

To lie on, } gorwedd ar, sefyll ar; gor-
To lie upon, } phwys ar; bod *neu* orwedd ar law.

To lie over—gorwedd dros, gorwedd drosodd; bod heb ei dalu pryd y byddo yn ddyledus.

To lie open—bod yn agored, bod yn egored, &c.

To lie in state—bod *neu* orwedd dàn ei deyrn-grwys; bod *neu* orwedd dàn ei eurgrwys.

To lie to—gorwedd wrth, gorwedd wrthi; bod *neu* aros yn yr unman.

To lie together—cydorwedd; gorwedd *neu* gysgu yn nghyd.

To lie with—cydorwedd â, gorweddial gyda, gorwedd gyda; godinebu; perthyn i, bod gyda.

To lie waste—bod yn anghyfannedd; bod yn ddiffaethwch; gorestu.

Thus the matter lies—y peth a saif yn llŷn; yn llŷn y mae y peth yn sefyll; fel hyn y mae y peth yn sefyll; dyma fel y mae y peth yn bod.

Here the matter lies hitherto—yma y gorphwys y mater hyd yn hyn; yma y saif y peth hyd yn hyn.

The difficulty lies in this—yn hyn y mae yr anhawsdra.

As much as lies in you—hyd y mae ynoch; hyd y galloch; hyd y mae yn eich gallu; hyd y mae ar eich llaw.

If it lay in me, } pe bai ar fy llaw i; pe
If it did lie in me, } byddai ar fy llaw.

If my life should lie on it—pe bai fy mywyd i arno.

There lies the chief point—dyna y pwnc penaf *neu* galetaf; dyma yr anhawsdra.

It lies him in more—y mae yn sefyll iddo mewn ychwaneg.

As I lay on my bed—a mi yn gorwedd ar y gwely; fel yr oeddwn yn gorwedd ar fy ngwely.

The island lies north and south, } y mae
The island lies from north to south, } gosodiad *neu* ystum yr ynys o'r gogledd i'r deheu; y mae ystum *neu* osodiad yr ynys o'r gogledd tua'r deheu; mae yr ynys yn gorwedd o'r gogledd i'r de.

Thy wrath lieth hard upon me—y mae dy ddigofaint yn pwyso arnaf.

The camps that lie on the east parts—y gwersyllioedd y rhai a wersyllant tua'r dwyrain.

He shall lie all night betwixt my breast—rhwng fy mronau yr erys dros nos.

She is ready to lie down—y mae hi yn barod i orwedd; y mae ei thymp yn agos *neu* ger llaw.

Lief, † *a.* (S. *leof;* Al. *lieb*) anwyl, hoff, cu.

Lief, *ad.* yn ewyllysgar, yn wyllysgar, yn foddlawn, yn ufydd, o wirfodd, yn wirfoddol, yn barod, yn llon.

I had as lief—cystal fyddai genyf; yr un peth fyddai genyf.

I had as lief go as stay—cystal genyf fyned ag aros; yr un màn genyf fyned ag aros; nid gwaeth genyf fyned nag aros; yr un peth genyf fyned ag aros; gwyllysgar wyf i fyned neu i aros.

Liefraught, *a.* (*lie* a *fraught*) llawn celwyddau, celwyddog.

Liege, *a.* (It. *ligio;* Ff. *lige;* o'r Ll. *ligo*) ffyddlawn, cywir, ufydd, tanlwydd, ufyll, gostyngedig; rhwymedig; tàn warogaeth, tàn wriogaeth; à fo rwym i wneuthur gwarogaeth; gwarogaethol; goruchel, goruchaf, penadurol, penarglwyddol.

Liege people, } deiliaid, deiliaid cywir,
Lieges, } ufydd ddeiliaid, gwarogion, gwarogiaid.

Liege lord—penarglwydd, arglwydd goruchel, arglwydd goruchaf.

Liege, *s.* deiliad, ufydd ddeiliad, ufyddwas, dyn gosgordd; penarglwydd, arglwydd goruchel, arglwydd goruchaf, penadur, unben, teyrn, arglwydd: *pl.* deiliaid, gwarogion, gwarogiaid.

Liegeman, † *s.* deiliad, ufyddwas.

Lieger, *s.* (o *liege*) cenadwr trigiannol.

Lien, † *p. p.* (o *lie*) gorweddedig, wedi gorwedd, &c.

See where thou hast not been lien with—edrych pa le ni phuteiniaist (*Jer.* iii. 2).

Lien, *s.* hawlrwym, hawl gyfreithiol; hawl i ddàl eiddo arall nes cael o un ei ofyn.

Lien, *s.* dueg, y ddueg; y boten ludw.

Lienteric, *a.* (o *lientery*) annhreulredol; perthynol i'r bibre anmrwd.

Lientery, *s.* (Ll. ac It. *lienteria;* Gr. *leion* ac *enteron*) y bibre anmrwd, y bib anmrwd, y darymred annhraul, annhreulred.

Lier, *s.* (o *lie*) gorweddwr, gorweddydd; gorphwyswr.

A lier in ambush, } cynllwynwr, cynllwyn-
A lier in wait, } ydd, cyfragodwr, llechwr.

Lieu, *s.* (Ff.) lle.

In lieu of—yn lle; yn nghyferyd.

Lieutenancy, } *s.* rhaglawiaeth, cadraglaw-
Lieutenantship, } iaeth, cadweinyddiaeth; dirprwyaeth; rhaglawiaid.

Lieutenant, *s.* (Ff.; o'r Ll. *locum tenens*) rhaglaw, cadweinydd, cadraglaw; isgadben; ialywydd; eilben; dirprwywr; swyddog à leinw le uchradd yn ei absennoldeb: is-.

Lord lieutenant—arglwydd raglaw, rhaglywiawdr; rhaglywiadur.

Lieutenant general—isgadfridog, adgadfridog, rhaggadfridog.

Lieutenant of the Tower—penceidwad *neu* raglaw y Tŵr Gwŷn (yn Llundain).

Lieve, † *ad.* = *Lief.*

Lievrite, *s.* delidfaen, à elwir hefyd *yenite.*

Life, *s.* (S. a Sw. *lif;* D. *liv;* Al. *leben*) bywyd; einioes, oes, hoedl; buchedd, buchwedd, ymarweddiad; bywoliaeth, bywiolaeth; bywdeb, bywiogrwydd, nwyf, arial, yni, aid; buch, bu; ysbryd; ffun, chwyth, anadl; bydiaeth, bydiant, byd; cofiant, hanes bywyd.

A long life—hir oes, hir hoedl, hiroes, hirhoedl, hir einioes, oes hir, hir ddyddiau, llawer o ddyddiau, dyddiau lawer.

A short life—beroes, bèr oes, oes fèr, einioes fèr, &c.

Manner of life—buchedd, buchwedd, ymarweddiad, ymarwedd, ymddygiad.

Course of life, } buchedd, buchwedd, hel-
Way of life, } ynt, hynt, buchedd-iad, ymarwedd, ymarweddiad, bydiaeth; ystod bywyd; hwyl a threfn bywyd; oes, oesdaith, oesdrawd, oesred.
Conduct in life—buchedd, bywyd, ymarweddiad, ymarwedd, ymddygiad, bywoliaeth.
This life—y bywyd hwn; y byd hwn.
Life (the animating principle)—bywyd, einioes; enaid, ysbryd, ffun, chwyth, anadl.
Holy life—buchedd santaidd, bywyd santaidd, cyssegrlan fuchedd, eirioes.
Time of life, } bywyd, oes; ystod bywyd;
Life-time, } oedran, oesran.
To give life—bywiocâu, bywio, bywseiddio, bywhau, bywiogi, bywioli, eidiogi, eidio, arialu, rhoi bywyd.
Giver of life—bywiawdwr.
To lead a life, } byw, bucheddu, buchedd-
To live a life, } ocâu, bucheddogi, ymfucheddu, ymarweddu, ymarwedd; ymfydio, bydio; byw bywyd; arwain ei fywyd; treulio ei oes; oesi, hoedli.
Single life—anweddogaeth, bywyd unig, buchedd unig, bywyd anweddog, gweddwdod, buchedd anmhriod, annyweddiaeth.
Pain of life—poen bywyd, oesboen.
Affliction of life—oesgur, cystudd bywyd, cur bywyd, trallod bywyd.
Misery of life—trueni bywyd, gresyndod oes, oesdru.
Of short life—byrhoedlog, oesfyr.
That has had a long life—hirhoedlog, hiroesog, hoedlog, oesog, oesbraff, oesbell.
Decline of life—methoed, meth-oedran, henoed; meth-flyneddoedd, blyneddoedd methiant.
High life—arfuchedd, arfyd, buchedd ddullweddus, buchedd uchelwych, uchelfyd.
Duration of life—oedran, oesran, ystod bywyd, oes.
Second life—eiloes, ail oes, ail fywyd.
Joint life—cydfuchedd, cydfywyd.
Transitory life—bywyd darfodedig, beroes, bywyd anmharhâus.
Seafaring life—bywyd mordwyol, bywyd ar y môr.
Sedentary life—bywyd eisteddog.
Recluse life—bywyd meudwy, bywyd meudwyaidd, buchedd feudwyol, meudwyad.
Economy of life—trefnidedd oes, oesdrefn, oesdraw.
Animal and vegetable life—bywyd mil a thwf; bywyd anifeilig a llysieuol; bywyd milaidd a thyfol.
During life only—oesfoddog.
Granted during life only—oesfoddog.
To the life—i'r bywyd; i'r byw.
In all one's life—erioed.
In all my life—ermoed, er ym oed, erioed.
All my life long—trwy gydol fy mywyd; trwy gydol fy oes.
I never saw such a thing in all my life—ermoed *neu* erioed ni welais i mo'r fath beth.
All my life long unto this day—er pan yr ydwyf hyd y dydd hwn.
For my life—pe trigwn, pe trengwn; yn fy myw; pe bai fy mywyd arno; pe bai fy mywyd i arno.
I cannot for my life—nis gallaf pe trigwn; nis gallaf pe trengwn, &c.
To cost one's life—bod yn angeu i un; bod yn golled bywyd i un; bod yn achos i un golli ei fywyd; costio i un ei fywyd.
With safety of life—heb berygl bywyd.
To put life into—bywhau, bywiocâu, bywiogi, &c.; calonogi, cefnogi, arialu.
In danger of life—mewn perygl bywyd; mewn perygl am ei hoedl; ar antur bywyd.
To be in danger of one's life—bod mewn perygl bywyd; bod mewn perygl am ei hoedl; bod â'i fywyd mewn perygl *neu* enbydrwydd; bod ar antur bywyd.
Loss of life by the law—dïenydd.
One condemned *or* worthy to lose his life by the law—eneidfaddeu, un eneidfaddeu, un dywynfaddeu, un dïenydd.
Tending to deprive of life—dïenyddol.
Come to life again, } eilfyw, adfyw,
That is come to life again, } adfywiedig; â ddaeth i ail fywyd.
To come to life again—adfywio, eilfywio; dyfod i ail fywyd.
To restore to life again—adfywhau, eilfywhau, bywhau; adferyd i fywyd.
His life is despaired of—y mae efe yn wàn, yn llesg, *neu* yn glaf dïobaith; nid oes gobaith am ei fywyd.
To take away one's life—dïeneidio un; dwyn bywyd un; dwyn einioes un; lladd un.
A cause of life and death—achos, hawl, *neu* fater bywyd; mater bywyd ac angeu.
To sit upon life and death—eistedd ar fywyd un; eistedd yn farnwr ar fywyd un; holi *neu* brofi un am ei fywyd.
To be tried for one's life—cael ei holi *neu* brofi am ei fywyd; bod mewn hawl *neu* dàn holiad am ei fywyd.
Having life, } byw; perchen bywyd;
That hath life, } perchen enaid; ag y mae anadl einioes ynddo; â byw ynddo; â bywyd ynddo; eneidiol.
Full of life—bywiog, llawn bywyd, eidiog.
With the life of the author—gyda chofiant, buchedd, *neu* fywyd yr awdur; gyda hanes bywyd yr awdur.
Turn of life—troad bywyd.

Life-afflicting, *a.* oesgur; yn cystuddio bywyd.
Life-annuities, *s. pl.* blwyddladau bywyd, blwyddosebion bywyd, blwydd-dalion bywyd, bywyd-ladau.
Life-blood, *s.* gwaed y bywyd, gwaed yr einioes, gwaed y galon.
Life-blood, *a.* rheitied a gwaed i fywyd; mòr anghenrheidiol a gwaed i gynnal bywyd; hanfodol, anhebgorol, bywydol.
Life-boat, *s.* bywydfad, diogelfad.
Life-buoy, *s.* nofnod bywyd, morarwydd bywyd, bywydnawf.
Life consuming, *a.* oesdraul; yn difa bywyd.
Life-devotedness, *s.* dïofrydedd bywyd, ymroddgarwch bywyd.
Life-ending, *a.* yn terfynu einioes; oesdrwch.
Life-estate, *s.* treftadaeth dros fywyd; tir dros fywyd.
Life-everlasting, *s.* bywyd tragywyddol=math o edafeddog.

Life-giving, *a.* oesrodd, bywhäus, bywiocäus, à rydd fywyd, yn rhoddi bywyd, yn bywhau.
Life-guard, *s.* nawddosgordd, corffosgordd, diffyngor, diffynwys, gosgordd, gosgorddlu, llyfilwyr, teyrnosgordd, gwŷr mael; gosgordd y brenin *neu* y frenines; teyrnward, teyrndrus; gwylwyr *neu* warcheidwaid corff y brenin; gwylgor brenin, &c.
Life-insurance, *s.* digolledlad bywyd, yswiriant bywyd, diogeliad bywydau, oes-yswiriant.
Lifeless, *a.* difywyd, marw, marwaidd, difyw; diysbryd, dienaid, anfywiog; swrth, dïog, trymllyd; oerllyd.
Lifelessness, *s.* difywydedd, difywydrwydd, marweidd-dra; anfywiogrwydd, syrthni, anweithgarwch.
Lifelike, *a.* fel dyn byw; bywydaidd.
Lifeline, *s.* bywyd-lin, bywyd-raff, rheffyn bywyd.
Lifelong, *s.* oes, ystod bywyd, hyd bywyd, cydol oes, cydol bywyd.
Life-preservers, *s. pl.* cadwadogion bywyd, ceidwaid bywyd.
Life-rent, *s.* bywyd-rent, ardreth bywyd.
Lifespring, *s.* ffynnon bywyd, tarddell bywyd.
Lifestring, *s.* llinyn bywyd, edaf bywyd.
Lifetime, *s.* oes, bywyd, ystod bywyd, amser bywyd, tymmor bywyd, einioes, hoedl.
In her lifetime—yn ei byw hi; yn ei hoes.
Lifeweary, *a.* oesflin; blin ar fywyd; wedi blino ar ei fywyd *neu* einioes; blin ganddo fywyd.
Lift, *v.* (Sw. *lyfta;* D. *löfter*) codi, cyfodi, dyrchafu, derchafu, dyrchu, derchu, dyrchafael, cwnu, codi i fyny, arddwyre, arddyrchafu; ceisio *neu* gynnyg codi; † lladrata.
To lift up—codi i fyny, codi, &c.
To lift up again—ail godi, ail ddyrchafu.
To lift up one's self—ymgyfodi, ymgodi, ymddyrchafu; ymuniawnu, ymsythu, ymddadgrymu.
To lift upright—codi yn ei sefyll.
To lift up high—arddyrchafael, ardderchafael, arddyrchafu, ardderchafu, arddyrchu; dyrchafu *neu* godi yn uchel; codi *neu* ddyrchafu i'r uchelder.
To lift up the hand—codi *neu* dderchafu y llaw; dyrchafu *neu* godi dwylaw; tyngu wrth; gwrthryfelu; ymosod; gorthrymu.
To lift up the head—codi *neu* ddyrchafu y pen; codi ei ben; dyrchafu, codi; llawenhau.
To lift up the eyes—codi *neu* dderchafu y llygaid; codi *neu* ddyrchafu y golygon; edrych, syllu, craffu.
To lift up the face—dyrchafu yr wyneb; edrych gyda hyder a sirioldeb.
To lift up the heel against—codi y sawdl yn erbyn; ymddwyn yn drahäus tuag at; trin yn ddirmygus a thrahäus.
To lift up the horn—dyrchafu y corn; ymddwyn yn drahäus.
To lift up the feet—dyrchu y traed; brysio i gynnorthwyo *neu* wared un.
To lift up the voice—dyrchafu y llais; codi y llais; llefain yn groch; gwaeddi yn groch; crochlefain, crochwaeddi, banllefain, bloeddio â llef.
They shall lift up a shout against thee—hwy a ganant floddest i'th erbyn.
Lift, † *v. n.* lladrata, lledrata.
Lift, *s.* codiad, dyrchafiad, derchiad, cyfodiad, cwnad, ymgodiad; hwp, hwb, hwbiad, ymwr, egni; tafliad (ar geffyl), chwyl o farchogaeth; cymhorth, cynnorthwy, help.
Dead-lift—trymbwysi, pwysi; angen, angenoctyd; dygn angen, dygnedd, cyfyngder, cyfyng-gynghor, eithaf perygl; y cynnyg diweddaf; y weddi ddiweddaf; angen diobaith; yr hwp olaf.
At one lift—ar unwaith; ar un egni, ymegniad, hwp, *neu* ymwr.
To give one a lift—cynnorthwyo un yn mlaen; rhoi codiad i un; rhoi tafliad i un ar geffyl.
Lifts of a sail—rhaffau wrth ddeupen yr hwyl-lath i godi *neu* i ostwng yr hwyl; rhaffau codi.
Lift, † *s.* (S. *lyft;* Sw. *luft*) yr awyr, y ffurfafen, yr wybr.
Lifter, *s.* codwr, codydd, dyrchafwr, derchafydd, dyrchefydd.
Lifters and Anti-Lifters—Dyrchafwyr a Gwrth-ddyrchafwyr.
Lifter-up—codwr i fyny, dyrchafwr, &c.
Lifting, *s.* codiad, dyrchafiad, derchiad, cwnad; cymhorth, cynnorthwy, cannerth.
Lift-wall, *s.* codwal, codfur, gwàl godi, gwàl groes argae.
Lig, † *v. n.*=*Lie.*
Ligament, *s.* (Ll. *ligamentum*) rhwymyn, rhwym, cyfrwym, cyfrwymyn; gewyn cysswllt, gewyn cymmal, gieuyn cymmal, gewyn, gaw; cadwyn.
Ligamental, } *a.* cyfrwymol; rhwymol,
Ligamentous, } rhwymynol, gewynol.
Ligation, *s.* rhwymiad, cyfrwymiad, rhwymiant, tidiad, ffasgiad.
Ligature, *s.* (Ff.; Ll. *ligatura*) rhwymyn, rhwym, cyfrwym, cyfrwymyn, ffas, amrwym, achrwym, rhefog, lleg, llegr; rhwymiad, cyfrwymiad; rhwymedigaeth; creffyn.
Ligatures (in typography)—llythyrenau dyblyg, argraff-lythyrenau dyblyg, cyfrwymiaid, llythyrenau cyfrwym, rheflythyrenau, =*fl*, *ffi*, *fl*, *ffl*, &c.
Ligature on the tongue—deilen ar dafod.
Light, *s.* (*leoht*, *liht;* Is. ac Al. *licht*) goleuni, goleu, gwawl, llewyrch, llewych, lleufer, lleuer, llug, gawl, tywyn; goleuad, llugas, llygas; llugorn; canwyll; ffenestr; goleurwydd, lleurwydd, tywynwg; dydd.
A glance of light—llygedyn, llygaden, lluchedyn.
The light of the eye—lleuer y llygad, lleufer y llygad, llewyrch y llygad, llewych y llygad.
First light—cynwawl, cyn-oleuni, goleuni cyntaf.
Small light—goleuyn, goleu bychan, goleu gwàn.
Reflection of light—adlewyrchiad *neu* adlewychiad goleuni; adlewyrchiant, adlewyrchiad; llugant.
Reflected light—gwrthwawl, gwrthdywyn, goleuni adlewyrchedig, goleu adymrithiog.
Northern lights—y goleuni gogleddol, y wawr ogleddol, gogleddwawr, gogleddwawl.
Day-light—goleuni dydd, goleu dydd, goleu y dydd, dydd goleu, dyddwawl, gwawl dydd.

By day-light—wrth liw dydd; liw dydd; wrth oleu y dydd; yn ngoleuni dydd.
With the light—gyda'r dydd, gyda'r wawr, gyda'r goleuad, gyda'r goleuni.
To give light—goleuo, llewychu, llewyrchu, rhoddi goleu, rhoddi goleuni, lleuferu, lleuerու.
To be light—bod yn oleu; bod yn oleuni; bod yn ddydd.
To stand in one's own light—bod yn ei oleu ei hun.
To come to light—dyfod i oleuni, i'r goleuni, i'r goleu, *neu* i'r amlwg; bod yn amlwg; dyfod i fod yn amlwg; myned yn amlwg; dyfod *neu* fyned yn weledig, yn weladwy, yn honaid, *neu* yn hysbys; ymddiargelu, ymegluro, ymddadguddio.
To bring to light—dwyn i'r goleu; dwyn i oleuni; dwyn i'r goleuni; dwyn i'r golwg; dwyn i'r amlwg; dygyd i'r goleuni; dwyn i glawr.
The light of the countenance—llewyrch yr wyneb; llewych yr wynebpryd; ffafr, gwyllys da; gwên, gwenau.
In the light of the king's countenance—yn siriol wynebpryd y brenin (*Diar.* xvi. 15).
Morning light—goleuni y bore, gwawr y dydd; toriad y wawr; gwawl y bore.
By the morning light—erbyn goleuo y bore.
Until the morning light—hyd oni oleuo y bore.
It is morning light—mae hi yn oleu; mae hi yn ddydd.
Till it was light—hyd oleuni y dydd (*Barn.* xix. 26).
That has no light, } dïoleu, anoleu, di-
That gives no light, } lewych, tywyll.

Light, *a.* goleu, dysglaer, canaid, claer, eirian, cain, glain, anhywyll, lleuferog, lleuerog; ar y gwŷn, lledwyn, gwynaidd.
A light cloud—cwmwl goleu.
Light brown—llwyd goleu, llwydoleu, goleulwyd.
Light-coloured—gwynlliw, ar y gwŷn, goleuliw, goleu.
Light-grey—llwydwyn, gwynllwyd, llwydoleu, lliw yr onen, rhwng gwŷn a du, gwineu goleu, gwineulwyd.
To grow light—goleuo, goleuannu, goleunnu, myned yn oleu.
To make light—goleuo; gwneuthur *neu* beri yn oleu.

Light, *a.* (S. *liht;* Ff. *léger*) ysgafn, ysgawn, ysgon, annhrwm; dibwys; disylwedd, gwagsaw, masw, maswy; dibris, diwerth; ysmal, mâl; isel, gwael; hawdd, rhwydd, esmwyth; gweisgi, gwiagi, gwaisg, sionc, esgeiddig, bywiog, buan, cyflym; llawen, difyr; hoenus; hynwyf, nwyfus, anniwair, hoedenol; anwadal, gwamal, ansefydlog, penysgafn, hydro, ysgoewain, chwidr, gwantan; bychan, bach, bychydig; coeg, gwag; ofer; chwâl; arwynebol, diddyfnder, nid dwfn, diwreiddyn; dilwyth, anllwythog; arfysgafn, ysgafndrec, ysgafndrefn; wedi codi yn dda.
To make light—ysgafnhau, ysgafnu, ysgawnu, ysgoni; gwneyd *neu* beri yn ysgafn.
To make light of—bychanu, dirmygu, dibrisio, tremygu, dïystyru; gwneyd yn fach o.
To set light by—tanbrisio, iselbrisio; prisio yn rhy isel; prisio dàn à dalo; bychanu, dibrisio, dirmygu, dïystyru.
Light of foot—ysgafndroed, troedysgafn, buandroed, troedfuan, cyflymdroed, troed-weisgi; ysgafn ei droed; ysgafn ar ei droed; ysgafn ar ei draed; buan ar ei draed; gweisgi, gwisgi, esgeiddig.
Vain and light persons—oferwyr gwamal.
Light housewife—hyswy glauar, symlogen.
Light of belief—hygoel, hygoelus, ofergoelus, coelgar, hygred.
Light soil—gweryd ysgafn, tir ysgafn; pridd chwâl.
Light bread—bara ysgafn; bara wedi codi yn dda.
It is no light matter—nid peth bach ydyw; nid mater bach ydyw.
Is it a light thing with you to neglect Divine worship?—ai bychan genych chwi esgeuluso addoliad Duw?
To take a light taste of a thing—ysgafn brofi peth; min-brofi peth, min-flasu peth; prin-brofi blas peth.

Light, *v. a.* ennyn, cnnynu, cynneu; goleuo, goliannu, lleuferu; †ysgafnu.
To light a candle—goleuo, ennyn, *neu* gynneu canwyll.
To light one—goleuo un; rhoi goleu i un; goleuo i un; dwyn canwyll *neu* oleu o flaen un; dàl canwyll i un.

Light, *v. n.* (G. *lihtan, alihtan*) disgyn; dygwydd, damweinio; disgyn, myned, dyfod, *neu* neidio i lawr; disgyn, myned, dyfod, *neu* neidiaw oddi ar; llorio; gorphwys; eistedd i lawr.
To light on—disgyn ar, syrthio ar, taro wrth, dygwydd ar, dygwyddo ar, dyfod ar, damweinio ar, cael, caffael; cael o ddamwaen; dyfod o ddamwaen ar; dyfod o ddamwaen am ben; dygwyddo *neu* ddamweinio am ben; cyfarfod â; dywanu ar; taro wrth beth drwy ddamwaen; cyrhaeddyd; rhuthro ar.
A mischief light upon you—tynged ddrwg a ddel i chwi; tynged ddrwg a'ch caffo; tynged ddrwg a'ch dylyno.
To light from—disgyn oddi ar; disgyn o; dyfod i lawr o.
He lighted down from the chariot—efe a ddisgynodd oddi ar y cerbyd.

Light-armed, *a.* arfysgafn, arfysgawn, ysgafndrefn, ysgafndrec, ysgafn-arfog; ysgafn ei arfau; yn gwisgo *neu* ddwyn arfau ysgafn.
Light-armed infantry—peddyd arfysgafn, milwyr traed arfysgafn, pedwys arfysgafn; gwŷr traed yn gwisgo arfau ysgafn.

Light-bearer, *s.* goleuwr, goleuydd, goleuawdr; dygiawdr goleuni, ffagl, *neu* ganwyll; ffagl-enwas, goleu-ddygwr.

Lightbrain, *s.* chwidryn, chwidrwr, un penysgafn, dyn penchwiban, dyn penwan; un ysgafn ei ymenydd.

Lightbrained, *a.* penysgafn, penwan, penchwiban, chwidr, chwibwrn, gwibwrn, difeddwl; ysgafn ei ymenydd.

Lighten, *v.* (o *light*, goleuni) goleuo, llewyrchu, llewychu, goleuannu, goliannu; melltenu, lluchedu, ffflachio, mellt'o, mellto, lluchedenu, saethu mellt, taflu mellt, goleuo mellt, cynneu dreigiau, cynneu mellt; gwibio; †syrthio, disgyn.
Lighten our darkness—goleua ein tywyllwch.

The Lord will lighten my darkness—yr Arglwydd a lewyrcha fy nhywyllwch.
A light to lighten the Gentiles—goleuni i oleuo y Cenedloedd.
The Lord lighteneth both their eyes—yr Arglwydd a lewyrcha eu llygaid hwy ill dau.
Let thy mercy lighten upon us—poed dy drugaredd à ddel arnom.

Lighten, *v. a.* (o *light*, ysgafn) ysgafnhau, ysgafnu, ysgawnu, ysgoni; gwneuthur yn ysgafn *neu* ysgafnach; peri yn ysgafn *neu* ysgafnach; lloni, sirioli.
To lighten one's self—ymysgafnhau, ymysgafnu.

Lighter, *s.* goleuwr, goleuydd, cynneuwr, ennynwr.

Lighter, *s.* bad dilwytho, cwch dadlwytho, bad ysgafnu, ysgon-fad, ysgafn-fad; bad llwytho a dilwytho llong; bad, cwch.

Lighterage, *s.* tâl am ddadlwytho llong â bad; tâl dilwytho; dilwythiad llong â badau; dadlwythiad, dilwythiad.

Lighterman, *s.* badwr, cychwr.

Lightfingered, *a.* llawysgafn; ysgafn ei law; â llaw ysgafn iddo; lladronaidd, lladronig, chwiwgar, chwiwladradaidd, anonest.

Lightfoot, } *a.* ysgafndroed, troedysgafn,
Lightfooted, } buandroed, cyflymdroed, troedfuan, troed-weisgi; gweisgi, gwisgi; ysgafn ar ei droed; ysgafn ar ei draed.

Lightheaded, *a.* penysgafn, penchwiban, chwibwrn, gwibwrn, penwan; ysgafn ei ben; gwàn ei ben.

Lightheadedness, *s.* penysgafnder, penysgafnrwydd, penysgafndra, penysgafnedd, penwendid, penchwibandod, chwibwrn.

Lighthearted, *a.* ysgafn ei galon; llawen ei galon; ysgafn ei fron; calon-ysgafn; llawen, hoenus, llonwych, siriol, hylon.

Lightheartedly, *ad.* yn ysgafn ei galon, &c.; gyda chalon lawen; gydag ysgafn fron.

Lightheartedness, *s.* ysgafnder *neu* lawenydd calon; calon-ysgafnder; hoenusrwydd, sirioldeb, llonwychder, llonder.

Lightheeled, *a.* ysgafndroed, troedysgafn, troedfuan, buandroed; gwisgi, gweisgi, gwaisg, esgeiddig, sionc, chwimmwth.

Light-horse, *s.* marchoglu arfysgafn, marchlu arfysgafn, marchlu ysgafndroed, marchwys ysgafndrefn, marchlu ysgafn; marchrawd yn dwyn arfau ysgafn; gwŷr meirch ysgafn eu harfau.

Light-house, *s.* goleudy, goleudwr, lleufordy.

Light-infantry, *s.* peddyd arfysgafn, pedwys arfysgafn, pedyd arfysgawn, peddytos ysgafn, gwŷr traed ysgafndroed; milwyr traed yn dwyn arfau ysgafn.

Lightlegged, *a.* ysgafndroed, troedysgafn, troedysgawn, buandroed, cyflymdroed, troedfuan; gweisgi, esgeiddig, sionc, chwimmwth, mwth.

Lightless, *a*, dïoleu, dilewych, dilewyrch, dïoleuni, anoleu, diwawl; tywyll, gwyll.

Lightly, *ad.* yn ysgafn, &c.; yn ddiofal, yn esgeulus.
Lightly come, lightly go—ysgafn y daeth, ysgafn yr aeth.
To esteem lightly—dïystyru, bychanu, dibrisio, dirmygu.
One of the people might lightly have lien with thy wife—hawdd y gallasai un o'r bobl orwedd gyda'th wraig di (*Gen.* xxvi. 10).
All the hills moved lightly—yr holl fryniau a ymysgydwent (*Jer.* iv. 24).
That can lightly speak evil of me—ac a all yn y fân roi drygair i mi (*Marc* ix. 39).

Lightminded, *a.* ysgafn ei feddwl; ysgafn ei fryd; ysgafn-fryd; ansefydlog, anwadal, gwamal, anhysaf.

Lightness, *s.* (o *light*) ysgafnder, ysgafndra, ysgafnrwydd, ysgafnedd, ysgawnder, ysgawnedd, ysgondra, ysgonrwydd; anwadalwch, anwadaledd, gwamalrwydd; sioncrwydd; gwagsawrwydd; maswedd; anniweirdeb, nwyfusrwydd, anlladrwydd, hoedeneiddrwydd; hoenusrwydd, &c.
Lightness of foot—ysgafnder troed.
Lightness of the head—penysgafnder, penysgafnrwydd, penwendid, penchwibandod, ysgafnder pen, chwibwrn.

Lightning, *s.* (o *lighten*) mellten, lluchedeu, tân mellt: *pl.* mellt, lluched, lluchedenau, llachau.
Silent lightnings—dreigiau, mellt dystaw.
Heat lightnings—mellt gwres, dreigiau.
Lightning-glance—fflach mellt, lluchedyn mellt, llethrid mellt.

Lightning, } *s.* (o *lighten*, ysgafnu) ysgafnhad,
Lightening, } lleihad, hawshad, esmwythâd, esmwythyd; ymysgafnhad.
A lightening before death — dadebriad, dadmerth, dadlewyrchiad, dadlewych, *neu* ddadlewyrch cyn marw; gwawr marwolaeth, gwawr angeu.

Lightroom, *s.* goleugell (mewn cadlong).

Lights, *s. pl.* (o *light*, ysgafn) ysgyfaint, yr ysgyfaint.

Lightsome, *a.* (o *light*) goleulawn, lluglawn, llawn goleu, lleuerog, lleuferog, goleudeg, goleulon, goleu, dysglaer, goleufawr, goleuog; hylon, llon, llonwych, siriol, bywiog, hoenus, llawen; ysgafn.

Lightsomeness, *s.* goleulonder, goleulonedd, goleuder, goleurwydd, lleuerogrwydd, lleuferogrwydd, lluglawnder, dysgleirdeb; hylonder, siriolded, llonwychder, bywiogrwydd, hoenusrwydd, hoewedd; ysgafnder.

Lightspirited, *a.* ysbrydlon; ysgafn ei ysbryd.

Lign-aloes, alöewydd, coed elyw, elywydd, pren aloes.

Ligneous, } *a.* (Ll. *ligneus*) prenaidd, coedaidd,
Lignous, } gwyddin, o goed, o bren; à wnaed o goed; yn cynnwys coed; tebyg i goed.

Ligniferous, *a.* (Ll. *lignum* a *fero*) yn dwyn *neu* gynnyrchu coed; coedfag.

Lignification, *s.* (o *lignify*) coedeiddiad, coedeiddiant, preneiddiad; troad yn goed; troad yn bren; gwneuthuriad *neu* fynediad yn bren.

Ligniform, *a.* (Ll. *lignum* a *forma*) coedfal, coedaidd, prenaidd; fel coed; tebyg i goed.

Lignify, *v.* (Ll. *lignum* a *facio*) coedeiddio, preneiddio; troi yn bren; troi yn goed; myned yn bren *neu* goed; ymgoedeiddio.

Lignin, } *s.* (Ll. *lignum*) coednur, coedlin,
Lignine, } coedlined, tyflin, tyflined.

Ligniperdous, *a.* (Ll. *lignum* a *perdo*) yn difa coed; coed-ddifaol.

Lignite, *s.* (Ll. *lignum*) coedfaen; llwydlo, coedlo, glo llwyd, coedlo duglistaidd.

Lignitic, *a.* coedfeinin, coedfeinig, coedfaenaidd, coedithig.

Lignum-vitæ, *s.* (Ll.=pren y bywyd) bywydwydd, brechwydd: *sing.* bywydwydden, brechwydden.

Ligulate, } *s.* (Ll. *ligula*) careiaidd, rhwymyn-
Ligulated, } aidd, lleinaidd.

Ligule, *s.* (Ll. *ligula*) tyflain, llysgarai.

Ligure, *s.* (Gr. *ligurion, liguron?*) lligur, llygur, ligur=math o faen gwerthfawr.

Ligurite, *s.* (o *Liguria* yn yr Ital) delidfaen Liguria.

Ligusticum, *s.* (oddi wrth *Liguria*) llwfach, marchberllys, perllys y meirch.

Ligustrum, *s.* (Ll.) yswydd, yswydden, gwyros, priallen, priellyn, rhyswydd, gwewydd.

Like, *a.* (S. *lic, gelic;* Is. *lyk, gelyk;* Al. *gleich*) tebyg, tebig, cyffelyb, cynhebyg, tebygol, ail, eilfydd, hafal, hefelydd, cyhafal, cynhafal, eisor, cyfal, cyfeisor, cywala, hefal, hefelig; bath, math; cyfryw; unwedd, unfath, unddull, unffurf, cyflun, gogyflun, cyfunyd, unyd, cyfunsawdd; cyfagweddus; tebyg i, cyffelyb i; -aidd.

Like to—tebyg i, cyffelyb i, eilfydd i, ail i, &c.; fel, fâl, màl, megys.

He is like his father—y mae efe yn debyg i'w dad.

There is none like him in all the earth—nid oes cyffelyb *neu* debyg iddo ar y ddaiar; nid oes ail *neu* hafal iddo ar y ddaiar; nid oes mo'i debyg, mo'i gyffelyb, mo'i ail, *neu* mo'i hafal ar y ddaiar; nid oes un fath ag ef ar y ddaiar.

Like will to like—adar o'r unlliw a dynant i'r unlle.

They both have like terms—y mae yr un ammodau iddynt ill dau.

Like cover, like cup—da y gweddai y bêr i'r golwyth.

Like father, like son—màl y bo y dyn y bydd ei lwdn.

To be like one's father—tebygu i'w dad; bod fel ei dad; bod yn wir fab ei dad.

They are perfectly like one another—gwir frodyr ydynt.

In like manner—yr un modd; yn yr un modd; felly; mewn cyffelyb fodd; mewn modd cyffelyb; yn gyffelyb.

In like manner as—fel ag, megys ag.

In like manner as if—fel pe, megys pe.

Like to be—tebyg i fod; yn debyg i fod.

Like to die—tebyg, yn debyg, tebygol, agos, *neu* yn agos i farw; ar farw.

Like a child — plentynaidd, fel pleutyn, tebyg i blentyn.

Such like—cyfryw; cyffelyb; o'r fath yma; o'r un fath; cyfrai; felly.

Such like things—y cyfryw bethau.

Not like—annhebyg, anghyffelyb, anhafal.

We are like to have war—mae yn debyg y cawn ni ryfel; yr ydym yn debyg i gael rhyfel; tebygol y cawn ryfel; mae yn enbyd y cawn ni ryfel.

You are never like to see me more—nid yw debygol y gwelwch fi mwy; nid tebyg y gwelwch fi mwyach.

There shall be, like people, like priest—bydd yr un fath, bobl ac offeiriad.

Of each there shall be a like weight—yr un faint o bob un.

Neither shall there any after thee have the like—ac ni bydd y cyffelyb i neb ar dy ol di.

Like, *s.* peth cyffelyb, peth tebyg, un cyffelyb, un tebyg; cyfeisor, cydradd, cyfeilydd, hefelydd, cyfiad; y cyffelyb, y tebyg, y fath.

Like for like—tâl pwyth; y naill dros y llall; cast am gast.

He had like to have been lost among them—bu agos ei golli yn eu plith.

Like, *ad.* fel, fâl, màl, megys, yn debyg, yn gyffelyb, yn debygol, yn debyg i, yn gyffelyb i; yn yr un modd; yr un fath, &c.

Like as—fel, fâl, màl, megys.

Like a child—fel plentyn; yn blentynaidd; yn debyg i blentyn.

Like a gentleman—yn foneddigaidd; fel gwr boneddig; yn debyg i wr boneddig.

Like a dog—yn gïaidd; fel ci.

Like as a father pitieth his children—fel y tosturia tad wrth ei blant.

Quit yourself like men—byddwch wŷr.

Like the dust of the earth for multitude—mòr lluosog a llwch y ddaiar.

Like, *v.* (S. *licean, lician;* Goth. *leikan*) hoffi, caru, serchu, serchu yn; cymmeradwyo; bod yn gymmeradwy gàn un; bod yn gymmeradwy gàn un wneuthur peth; bod un yn foddlawn i beth; bod un yn foddlawn i wneuthur peth; bod peth wrth fodd *neu* chwaeth un; ymfoddloni mewn peth; bod peth yn rhyngu *neu* ryglyddu bodd un *neu* i un; bod peth yn boddhau, boddio, *neu* boddloni un; cymmeryd difyrwch o beth *neu* yn mheth; bod yn dda gàn; bod yn hoff gàn; bod yn chwaethu peth; gweled yn dda; mynu; dewis.

If you like it—os da genych chwi ef; os ydyw efe wrth eich bodd chwi; os ydych yn ei hoffi.

As you like it—fel y mynoch; fel y bo da genych.

He may do as he likes—gwnaed fel y myno; gwnaed fel y byddo da yn ei olwg; gwnaed fel y dewiso; gwnaed fel y bo da ganddo; gwnaed fel y gwelo yn dda; gwnaed à fyno.

It liketh me †—boddlawn wyf; mae yn rhyngu bodd i mi; mae wrth fy modd; boddlawn yw genyf; mae yn dda genyf; da genyf.

Where it liketh him best——lle byddo da ganddo (*Deut.* xxiii. 16).

As it liketh you—fel y gweloch yn dda (*Est.* viii. 8).

For this liketh you—canys hyn a hoffwch (*Am.* iv. 5).

To like of † — bod wrth fodd; boddio; cael ei foddio.

Likelihood, } *s.* (*likely*, a'r terfyniad *hood*)
Likeliness, } tebygoliaeth, tebygolrwydd, tebygoldeb, tebygrwydd, tebygaeth, cynhebygrwydd, cyffelybrwydd; †ymddangosiad.

In all likelihood—wrth bob tebygolrwydd; wrth bob tebygoliaeth; wrth bob tebyg; yn ol pob tebygolrwydd.

Likely, *a.* tebygol, tebyg, cyffelyb, cynhebyg; tebygol i fod; prydweddol, golygus, prydus, lluniaidd, telediw, hardd; teg, glân, *neu* hardd o bryd a gwedd.

A likely man—dyn golygus, dyn pyw.

A likely story—chwedl debygol; chwedl debyg i fod yn wir; ystori gredadwy.

Likely, *ad.* yn debygol, yn debyg, yn gyffelyb; yr un fath; yr un modd.

Likely enough—digon tebyg, tebyg ddigon; yn eithaf tebyg, yn eithaf tebygol; acatoedd.

Like-minded, *a.* unfryd, unfrydol, unfrydig; yn synied *neu* feddwl yr un peth; o gyffelyb feddwl.

Liken, *v. a.* (o *like*; Sw. *likna*; D. *ligner*) cyffelybu, cymharu, tebygu, tebygoli; cyfalhau, eisori, arfelu.

Likeness, *s.* tebygrwydd, tebygoliaeth, tebygolrwydd, tebygoldeb, tebygolder, cyffelybiaeth, cyffelybrwydd, tebygiaeth, tebygiant, cymhariaeth, cyfelwch, tebed, cynhebygrwydd, llun, ffurf, darlun, arlun, ardeb, adlun, delw, bath.

Likening, *s.* tebygiad, cyffelybiad, cymhariad, cyfaliad.

Likewise, *ad.* (*like* a *wise*) felly, efelly; yr un modd; yn yr un modd; mewn cyffelyb fodd; yr un fath; hefyd; a, ac; yn mhellach.

I likewise—minnau, myfinnau, innau; minnau hefyd; myfi hefyd.

Thou likewise — tithau, tydithau; tithau hefyd; tydi hefyd.

He likewise—yntau, efyntau; yntau hefyd; efe hefyd.

She likewise—hithau, hyhithau; hithau hefyd; hi hefyd.

We likewise—ninnau, nyninnau; ninnau hefyd; nyni hefyd.

You also—chwithau, chwychwithau; chwithau hefyd; chwychwi hefyd.

They likewise—hwythau, hwyntau, nhwythau; hwythau hefyd; hwy hefyd.

Liking, † *a.* llyfnwedd, golygus, tew, cnodig, cnydus; llawn; da ei wedd.

Liking, *s.* diwyg, gwedd, sut; llyfnder gwedd, gwedd dda, pwynt, golygusrwydd, tewedd, cnodigrwydd, cnydusrwydd, efras; bodd, chwaeth, tuedd, gogwydd, hyfrydwch, hoffder, dymuniad, hoffedd, hoffiant, cariad, serch; cariad ar *neu* at; serch ar *neu* at; boddlondeb yn mheth; cymmeradwyaeth; † prawf, profiad.

To one's liking—wrth fodd un; wrth chwaeth un; i'w fodd.

To have a liking to—bod gàn un gariad *neu* serch at; bod yn ymhoffi yn; bod gàn un hoffder *neu* hoffedd yn.

Good liking—cymmeradwyaeth, cymmodlonedd, cymmodlonrwydd, cymmeradwyad.

In good liking—da ei wedd, ei ddiwyg, *neu* ei ddull; mewn diwyg da; da yr olwg arno; pwyntus, diwygus, tew, cnodig, tirf.

To conceive a liking to—cwympo, syrthio, *neu* fyned mewn cariad â; bwrw *neu* roddi ei serch ar; serchu yn, hoffi.

On liking—ar brawf, ar ymbrawf, ar brofiad.

Worse liking—culach (*Dan.* i. 10); gwaeth ei wedd; gwaeth y wedd arno.

Lilac, *s.* (Ysp.; Ff. *lilas*) pibwydd, (*sing.* pibwydden), ysgaw Yspaen.

Lilac dye—lliw y pibwydd; lliw y bibwydden.

Lilac dress—gwisg o liw pibwydd; gwisg liw pibwydd; gwisg o liw y bibwydden.

Lilolite, *s.* (*lilac*, a Gr. *lithos*) cenfaen, cenfwn, delidfaen cenog, pibwyddfaen.

Liliaceous, *a.* (Ll. *liliaceus*) alawaidd, elestraidd, liliaidd; perthynol i alaw; yn perthyn i'r lili.

Lilied, *a.* alawog, elestrog; addurnedig â lili.

Lilium, *s.* (Ll.)=*Lily.*

Lill, † *v. a.*=*Loll.*

Lilt, *v. a.* (Goth. *lulla*) chwareu ar godbib; chwareu offeryn cerdd.

Lilt, *v. n.* gwneuthur yn hylaw *neu* gyflym.

Lily, *s.* (Ll. *lilium*; Gr. *leirion*; Ysp. *lirio*) alaw, elestr, lili.

White lily—alaw gerddi, alaw gwŷn.

Water-lily—alaw y dwfr, alaw y dwr, lili y dwfr, lili y dwr, alaw, yr alaw.

White water-lily—alaw y dwfr, alaw y dwr, magwyr wèn, lili y dwfr, lili y dwr, alaw, yr alaw.

Yellow water lily—bwltys, godowydd, myltys.

Blue water-lily—alaw glas.

Eatable water-lily—alaw bwytadwy, alaw yr Ind.

Sweet-scented water-lily—alaw perarogl.

Lily of the valley, } gwenonwy, alaw cre-
May-lily, } wyll, clych Enid, lili y dyffrynoedd, lili 'r maes, lili 'r mai, lili Mai.

Lily-handed, *a.* llofwen; â chanddo ddwylaw gwynion fel y lili.

Lily-livered, † *a.* digalon, llwfr, anwrol, anwraidd, ofnus.

Limation, *s.* (Ll. *limo*) durlifiad; caboliad.

Limature, *s.* (Ll. *limatura*) durlifiad; durlifion, llifion durlif, blawd durlif.

Limb, *s.* (S. *lim*; Ll. *limbus*) aelod; pyw; esgair; darn, dernyn, cetyn, cat; ymyl, y rhan nesaf allan, y rhan eithaf, min, godre; cangen.

Limb by limb—bob yn aelod; o'r naill aelod i'r llall.

A limb of the law—darn, dernyn, cat, *neu* getyn o gyfreithiwr; aelod o'r gyfraith.

The limb of the sun—ymyl yr haul; y rhan nesaf allan i'r haul.

Having large limbs—aelodfawr, aelodog.

Limb, *v. a.* aelodi; tynu bob yn aelod, dïaelodi, dryllio, darnio.

Limbat, *s.* cyfnod-wynt yn Ynys Cyprus, yn chwythu o'r gogledd-orllewin, o wyth o'r gloch y bore hyd ganol dydd.

Limbeck, *s.* (talfyriad o *alembic*) llynorai, dystyllyr, llestr dystyllio.

Limbeck, *v. a.* dystyllio, dystyllu.

Limbed, *a.* aelodog; ag y mae iddo aelodau: arferedig mewn cyfansoddiad.

Large-limbed — aelodfawr, aelodog; âg aelodau mawrion iddo; aelodfras.

Slender-limbed — aelodfain; âg aelodau meinion iddo.

Short-limbed—aelodfyr, byr-aelodog; âg iddo aelodau byrion.

Clean-limbed—esgeiddig.

Well-limbed—aelodwych; lluniaidd ei aelodau; â chanddo aelodau lluniaidd.

Limber, *a.* (ysgatfydd o'r C. *llibin*, yn ol *Webster*) ystwyth, hyblyg, llibin, llipa, masw, blydd, plydd.

To grow limber—ystwytho; myned yn ystwyth, &c.

Limberness, *s.* ystwythder, ystwythdra, ystwythedd, ystwythrwydd, hyblygedd, llibinrwydd, plyddedd.

Limbers, *s. pl.* cadfen, càr cyfreidiau; llorpiau.

Limbers, } tyllau petryal yn nghoed
Limber-holes, } gwaelod llong, i ollwng dwfr i bydew y sugnedydd.

Limbilite, *s.* delidfaen o Limburg yn Swabia.
Limbless, *a.* diaelod, anaelodog, heb aelodau.
Limbo, *s.* (Ll. *limbus;* Ff. *les limbes*) canolfan *neu* gyfryngle dychymygol rhwng nef ac uffern; carchar, dalfa; purdan; uffern; gwynfa yr ynfydion, gwenfro y gwirion.
Limbus, *s.* (Ll.) llafon blodeuddail, llafn blodeuddail.
Lime, *s.* (S. *lim, lime;* Ll. *limus*) calch; glud, adarlud.
Quick lime, } calch brwd, calch poeth,
Quicklime, } calch annhawdd, calch heb ei doddi, calch heb doddi.
Slaked lime, } calch tawdd, calch todd-
Hydrate of lime, } edig, calch wedi ei doddi, calch wedi toddi.
Chloride of lime—calch brwd, canlwch, canffylor, pylor cànu, hal cànu.
Carbonate of lime—marm, ulyfaint calch, ulyfhal calch.
Muriate of lime—halas calch.
Sulphate of lime—glyfaen, cleifynor, mynorglai, plastfaen, ufelgris calch.
Lime-pit—pwll calch.
Lime, *v. a.* calchu, calcho; gludio, adarludio, ysgrolingo; rhoi *neu* ddodi glud ar; iro â glud; trochi mewn glud; cymrydu; maglu, rhwydo, dyrysu.
To lime land—calchu tir, bwrw calch ar dir, bwrw calch.
To white-lime—gwyngalchu, calchwynu.
Lime, } *s.* (Ff. *lime*) gwaglwyfen, gwag-
Limetree, } lwyf, pisgwydden, plisgwrn, plisgyrnen, pisgen, eurwernen, palalwyf, palwyf: *pl.* pisgwydd.
Lime, *s.* llebronwydd, chwigronwydd, egrafalwydd; chwigrawn; egrafal.
Limeburner, *s.* calchwr, calchydd, llosgwr calch.
Limehound, *s.* (o *leam* a *hound*) helgi baedd gwyllt; gwaedgi.
Limekiln, *s.* odyn galch, cylyn calch.
Limestone, *s.* careg galch, calchfaen, calchen: *pl.* ceryg calch.
Limetree, *s.*=*Lime, Limetree.*
Lime-twig, *s.* gludwydden, gludfrigyn, gludosglen; *pl.* gludwydd.
His fingers are lime-twigs—mae glud ar ei ddwylaw; mae glud ar ei fysedd; mae bachau ar ei fysedd; mae bach wrth bob bys iddo; nid oes dim â ymâd â'i ddwylaw; mae pob peth yn glynu wrth ei ddwylaw.
Lime-twigged, *a.* gludwyddog; â glud arno; gludiog.
Limewater, *s.* dwr calch, dwfr calch, dwr oddi ar y calch, calchwy.
Limit, *s.* (Ll. *limes;* Ff. *limites*) terfyn, cyffin, ffin, cyffinid, ffinedd, gorffin, ffinfa, terfynfa; cwr, ymyl, or, orch, goror, gorwy, rhimp, meidr; rhwystr, attalfa; penod, penawd.
Limit, *v. a.* terfynu, cyffinio, ffinio, gosod terfyn; gosod terfyn i; gosod terfynau i; penodi, penu; cyfyngu, caethiwo, rhwystro, attal; cadw o fewn terfynau; cyrio, ymylu, meidroli.
They limited the Holy One of Israel—gosodasant derfyn i Sant yr Israel.
Limitable, *a.* terfynadwy, &c.
Limitaneous, *a.* (Ll. *limitaneus*) cyffiniol, ffiniol.
Limitarian, *a.* terfynedigol, terfynol, ffiniol, cyffiniol, ffiniadol.
Limitarian, *s.* cyffinydd, cyffiniwr, cyffinidwr, terfynwr, cyfyngwr; un â gredo mai dim ond rhan o ddynolryw sydd i gael eu cadw.
Limitary, *a.* gosodedig ar y terfyn *neu* cyffin; â fo ar y terfyn; cyffiniol, ffiniol.
Limitation, *s.* (Ll. *limitatio*) terfyniad, cyffiniad, terfynawd, ffiniad, cyffini; gosodiad terfyn, gosodiad terfynau; cyfyngiad, attaliad, cwtogiad, lleihad; rhagod, attalfa, attal; terfyn, cyffin, meidr.
Without limitation or restriction—heb na rhagod na rhwystr; heb nac ymyl nac eithaf.
Without limitation or measure—heb na meidr na mesur.
Statute of limitation—cyfraith terfynawd, cyfraith terfyniad, cwtograith, attalraith.
Limited, *a.* terfynedig, &c.; cyfyng, cul, terfynol, dàn derfyn; o fewn terfyn *neu* derfynau; penodol; meidrol, meidredig.
Limited monarchy—unbenaeth derfynol, unbenaduriaeth gyfyngedig, unbenaeth dàn derfyn, yn benaeth ymddibynol.
Limitedness, *s.* terfynedigrwydd, terfynoldeb, culder, cyfyngrwydd.
Limiter, *s.* terfynydd, terfynwr, terfynai; gosodydd terfyn *neu* derfynau; cyffinfrawd.
Limitless, *a.* diderfyn, annherfynol, didran, heb derfyn.
Limmer, *s.* (o *leam*) gwaedgi, gwaedhuad, huadgi, cadgi; cymmysggi; ci cymmysgryw rhwng bytheuad a gwaedgi; llorp; ceffyl ol.
Limn, *v. a.* (Ll. *lumino;* Ff. *enluminer*) paentio, ardebu, eilunio, arlunio, manddarlunio, manddylunio, tynu llun, tynu llun â, arfelyddu, delweddu; tynu llun peth â *neu* mewn lliwiau; eilunio â *neu* mewn lliwiau; lliwio allan lun *neu* ddelw dyn; arliwio.
Limner, *s.* paentiwr, ardebydd, ardebwr, llunieydd, arluniwr, eiluniwr, eilunydd, delweddwr, arliwydd, ardebluniwr; hwn a dyno ddelw, llun, eilun, *neu* wedd dyn â lliwiau; manddarluniwr; celfadur; addurnwr; eirionwr.
Limniades, *s. pl.* (Gr. *limnê*) Llynesau, Llynelod, Duwiesau y Llynoedd.
Limning, *s.* (o *limn*) paentio, arlunio, ardebu; paentiad, arluniad, tyniad, manddarluniad, manddyluniad; arluniaeth, darluniaeth, darluniodraeth; manddarluniaeth, manarluniaeth, ardebiaeth.
Limosis, *s.* (Gr. *limos*) newyn marwol.
Limosella, *s.* (Ll. *limus*) lleidlys.
Limous, *a.* (Ll. *limosus*) lleidiog, lleidlyd, llawn llaid; gludiog; tew.
Limp, *v. n.* (S. *lemp-kealt*) cloffi, hecian, clunhecian, gogloffi; bod, myned, *neu* gerdded yn gloff; myned dàn glunhecian.
Limp, *s.* cloffni, cloffi, hec, heg, heri, heciad, cloffiad.
Limp, *a.* ystwyth, llipa, llibin, hyblyg, masw, maswaidd, llimp, llipry naidd; †gwàn, gwag.
Limper, *s.* cloff, un cloff, clunheciwr, heciwr.
Limpet, *s.* (Gr. a Ll. *lepas*) brenigen, llygad myharan, llygad myharen, cogwrn: *pl.* brenig, llygaid myheryn, cogyrnau, cogyrnod.
Limpid, *a.* (Ll. *limpidus;* Gr. *lamptô*) gloew, tryloew, claer, ter, pur.
Limpidity, } *s.* (Ff. *limpidité*) gloewder,
Limpidness, } gloewedd, gloewi eb, tryloewder, claerder, dysgleirdeb, ter i id, purder.

Limping, *s.* cloffiad, heciad, clunheciant, cloffi, cloffni.
Limping, *p.* cloff, asgloff, gogloff, clunlaes, garllaes.
Limpingly, *ad.* dàn glunhecian, yn gloff, yn ogloff, dàn gloffi.
Limpness, *s.* ystwythder, ystwythdra, hyblygedd, llibindod, llipryndod.
Limy, *a.* (o *lime*) gludiog, gwydn; calchog, calchaidd.
Limy soil—tir calchog, tir calch, calchdir.
Lin,† *v. n.* (Isl. *linna*) ymostwng, ymroddi.
Linaria, *s.* (Ll. *linon*) llin y llyffant, llin y forwyn, y gingroen fechan.
Linch, *s.* ysgaffell, cilffed, ymyl, asel.
Linchpin, *s.* (S. *lynis*, Al. *lunse*, a *pin*) gwarbin, gwarllost, echelbin, pin yr echel, hoel echel; yr hoel *neu* y pin à ddeil yr olwynion ar yr echel.
Lincoln-green, *s.* gwyrdd Caerlwydgoed.
Linclure, *s.* (Ll. *lingo*, *linctus*) llyfgyffer, llygyffer, lleibgyffer, cyflaeth; cyffer à gymmerir drwy ei lyfu.
Linden, *s.* (S. *lind*; Al. *linde*, *lindenbaum*) gwaglwyfen, gwaglwyf, pisgwydden, plisgwrn, plisgyrnen, pisgen, eurwernen, palalwyf, palwyf: *pl.* pisgwydd.
Line, *s.* (Ll. *linea*, *linum*) llinell, llin; llinyn, ffunen, cordyn, cortyn, corden; llain; rhes, rhestr, rhenc, rhill; amlinell, cynllun; braich, ban, gwers; gwedd, gweddnod, llinwedd; llinach, llinyn, achlin; nodyn; ymyl, ffin, cwr, terfyn; cadres; amglawdd; olyniant, olyniaeth, dylyniad; cydhydlin; llinon, lluniodr; y 10fed *neu* 12fed ran o fodfedd; gorchwyl, galwad, galwedigaeth; hwyl, ystod, trefn, rhediad, dull, cylch; dosbarth; cangen.
Line of battle—cadres.
Ships of the line—llongau y gadres.
Line of circumvallation—amglawdd.
Line of contravallation—gwrthglawdd.
Perpendicular line—sythlin, llinell uniongyth.
Horizontal line—llorlin, llinell lorwedd, llinell lorweddol.
Oblique line—osglin, osglinell, llinell agwyr, llinell ŵyr.
Equinoctial line—llinyn y cyhydedd, llinyn cyhydedd, cyhydlin, cyhydlinell, llinell y cyhydedd.
Parallel line—cyflinell, cyfredlin, cyfredlinell, cyflin; llinell ogysbell, ogyhyd, *neu* ogyfartal; llinell gyfochrog, llinell gyfochrol.
Versed line — croeslinell, llinell groes, llinell wrthdröedig.
Curve line—cyrflin, cyrflinell, cromlinell, crymlinell, comlinell, com, comell, llinell grom.
Ledger line—atlin, atlinell, chwaneglin, llinell chwanegol, gorlinell.
Line of descent—llinach, llinys, achlin, llin; hil, hiliogaeth, tylwyth, gwelygordd.
The male line—llin y meibion, y llin wrywaidd.
Line of kings—teyrnach, teyrnlin, llywodlin, breninlin, llin breninoedd, llinach breninoedd.
Fishing line, } llinyn pysgota, llinyn gen-
Angling line, } wair, ffunen bysgota, llinyn middi, ffunen.
Carpenter's line—llinyn saer; plwm a llinyn saer; llinyn a phlymen saer.
A little line—llinellan, llinell fechan, llein-ell.
Right line—llinell uniawn, llinell gywir, llinell uniongyrch.
Line *or* flax—llin.
Line of direction—llinell cyfeiriad, llinell y cyfeiriad, cyfeirlin.
Vertical line—llinell nensyth, llinell nenol, nenlin.
Ground line, } clorlin, daiarlin, tud-
Fundamental line, } lin, tudlinell, llinell sail.
Station line—gorsaflin, llinell orsafol.
Line of the front—rhaglin, gwyneblin, llinell y gwyneb.
Line a-head—cadres.
To form a line—bwrw, llunio, *neu* wneuthur clawdd, gwrthglawdd, *neu* amglawdd; llinellu.
By line—wrth reol a llinyn; yn gywir, yn ffaith.
In what line of business is he?—pa drafnidiaeth sy ganddo? pa alwedigaeth sy ganddo? beth yw ei alwad, ei alwedigaeth, ei swydd, ei orchwyl, ei grefft, *neu* ei gelfyddyd.

Line, *v. a.* llinellu, llinio, tynu lliniau, tynu llinau, llinynu, llinynio, llinyno, lleinio, lleingio, ishulio, gwrthleinio, gwrthlunio, isleinio, gwynebleinio, gwynebu; dyblygu, dyblu; amresu, rhesu, rhillio; cuddio, hulio; cadarnhau; torogi, cyfebru, cydio à, ymgyplu à, ymglymu à, bod yn nghwpl à, bod yn nghynglyn à.
To line with soldiers—rhoi *neu* osod milwyr o fewn lle i'w amddiffyn; cadarnhau *neu* ddyblu à milwyr; rhoi, gosod, dodi, *neu* blanu milwyr o'r tu cefn i glawdd *neu* berth; rhesu *neu* amresu milwyr mewn lle; llinellu à milwyr.
To line men—rhesu, amresu, llinellu, rhencio, *neu* linynio gwŷr.
To line with a fortification—cadarnhau, amgaeru, caeru; amddiffyn, diogelu, *neu* amgylchu à chaer; amddiffyn, diogelu, *neu* amgylchu à chlawdd.
To line a wall—hulio, gwisgo, *neu* wynebu gwàl.

Lineage, *s.* (Ff. *lignage*) llinach, ach, llin, llinys, achlin, achen, achwedd; hil, hiliogaeth, epil, tylwyth, gwehelyth, gwelygordd, helyth, essill, essillt, essillydd, essillyd, addon, addonwy, bonedd, disgyniaid.
Lineal, *a.* (Ll. *linealis*) llinellol, llinellawl, llinol, llinellog; unionlin, llinlin, llinolin, llinachol, olynol, uniongyrch; etifeddol, tifeddol, treftadol; yn perthyn o dad i dad; à fo yn perthyn o dad i dad; à fo yn etifedd unionlin i.
Lineal measure—hydfesur, mesur hyd; mesur llinellol.
Lineally, *ad.* yn unionlin, linlin, linolin, lin o lin; o dad i dad; o dad i fab; yn olynol; mewn llinell uniawn.
Lineament, *s.* (Ff.; Ll. *lineamentum*) pryd, gwedd, prydwedd, llunwedd, gwynebwedd, gweddnod, agwedd, ffurf, llun, ffriw, minbryd, minwedd, dull, arddull, gosgedd, llinelliad, gwneuthuriad.
Lineaments (in painting)—lliniau yr eilunyddion, llunweddion, llunweddau.

Linear, *a.* (Ll. *linearis*) llinellol, llinellaidd, llinellog; yn llinyn; llinaidd, main.
Linear-shaped—llinellaidd.
Lineate, *a.* llinellog, lliniog; â chyflinell yn rhedeg ar hyd-ddo.
Lineation, *s.* llinelliad, arlinelliad, arliniad, darlinelliad, llunweddiad, dyluniad, arluniad, darluniad, tyniad, lluniad, tyniad llun.
Lined, *p. p.* lliniedig, lleiniedig; wedi ei wynebu *neu* wynebleinio; dybledig; â dyblygedd ynddo; huliedig o'r tu mewn.
Well lined—goludog, cyfoethog; arianog.
Linen, *s.* (Ll. *linum;* Gr. *linon;* Al. *lein*) lliain, llian; llin; dillad llian, llieinwisg, llianwisg; crysau, crys, iswisg.
Fine linen—llian main, lliain main, llian teg, llian meinwe, llian manweaidd, llian meinllin, bliant.
Unbleached linen—llian cri, llian crai, llian heb ei gànu.
Bleached linen—llian càn, lliain cànedig, llian wedi ei gànu.
Coarse linen—llian bras, llian garw.
Homespun linen—llian cartref, lliain talpentan.
Linen-weaver—gwëydd lliain, llian-weuwr.
Fossil linen—llian cloddedig=math o urael neu ystinos.
Linen, *a.* (Ll. *lineus*) o liain, o llian; â wnaed o liain; llieinaidd, llinin; gwÿn, gwelw.
Linen cloth—llian, lliain, llieinwe.
Fine linen cloth—lliain main, &c.
Linen garment — llieinwisg, gwisg llian, gwisg o liain, gwisg fliant.
Linen-draper, *s.* llieinwr, llieinydd, gwerthwr llieiniau, llianwerthwr, llieinwerthwr, masnachwr llieiniau.
Linen-drapery, *s.* llieinyddiaeth, llieinwriaeth, llianwerth; masnach lliain, marchnadaeth lliain; celfyddyd llieinwr.
Linener, **Linen-man**, † *s.*=*Linen-draper.*
Ling, *s.* (Is. *leng;* Gw. *long*) breninbysg, lling, honos.
Ling, *s.* (Ial.) grug, myncog, eiddiar.
Linger, *v.* (o wraidd *long*, S. *leng*) gohirio, oedi, aros, ymaros, cyngydio, llercian, llercyna, llercio, ystelcian, ystelcio, sefyllian, gohytian, gohoetial, gorhirio, gohiriannu, addoedi, dyheirio, dyhiro, ymdröi, godechial, dydechu, dydach, techu, techialu; bod yn hwyrfrydig; nychu, hirnychu, curio, bod yn hirglaf; bod yn segur, diogi; bod ar gyngyd; bod ar ei gynghor; petruso.
To linger in a distemper, } nychu o *neu* gàn
To linger of a distemper, } glefyd; hirnychu, nychu, bod yn hirglaf.
Lingerer, *s.* llercyn, llercynwr, llerciwr, gohiriwr, oedwr, sefylliwr, cyngydiwr, dydechwr, techwr, addoedwr, sefylliog, dyheiryn, (*f.* dyheiren).
Lingering, *a.* afrys, annyfrys, anhyfrys, hwyrfrydig, araf; gohiriog, gohiriol, gohiriadol, gohiriannol, gohoetiol, gohytiol, llercynol, llercianol, cyngydiol; yn oedi, gàn oedi, dàn oedi; nychlyd, nychol, hirnychol, hirnychlyd; llesg, arosol, hirdrig; hir, maith, hirfaith.
Lingering distemper, } nych, hirnych,
Lingering disease, } nychdod, hir nychdod, hirglefyd, hirglefni, hirwst.
Lingering death—angeu hirboenus, nychlyd, anhyfrys, annyfrys, afrys, *neu* hwyrfrydig; nych-ddïenydd.
To die a lingering death—marw o hirnych *neu* nychdod; marw o farwolaeth hirboenus.
To put one to a lingering death—nych-ddïenyddu, nych-ddïenyddio; rhoi i farwolaeth hirboenus; rhoi i angeu hirboenus, &c.
Lingering look—llusgdrem.
Lingering, *s.* gohiriad, gohiriant, oediad, cyngydiad, llercian, llerc, dyheiriad, hwyrder, hwyredd, hwyrfrydigrwydd, afrysedd, gwaradrig, gwaradrigiant, gwaradrigiad; musgrellni; nychdod, hirnych.
Lingeringly, *ad.* yn gyngydiol, yn ohiriog, &c.; dàn sefyllian, dàn lercian, dàn oedi, &c.; yn chwarian, gàn bwyll, yn raddol.
Linget, *s.* (Ff. *lingot*) tafoden, tafodyn, telpyn o fettel.
Lingle, † *s.* (Ef. *liqueul*) edaf y crydd.
Lingo, *s.* (Ll. *lingua*) iaith, ymadrodd, arawd; ffregod, ffregodiaith, ffrec.
Linguacious, *a.* (Ll. *linguax*) tafodrydd, tafodiog, siaradus, dywedgar, siaradgar, geiriolus, amleirog, ffraeth, chwedleugar, baldorddus, gwagsiaradus.
Linguadental, *a.* (Ll. *lingua* a *dens*) tafoddeintiol; â seinir gàn y tafod a'r dannedd.
Linguadental, *s.* llafar tafod a dannedd; sain daint a thafod.
Linguaform, } *a.* (Ll. *lingua* a *forma*) tafodaidd,
Linguiform, } tafodwedd, tafod-ddull; ar lun *neu* ddull tafod.
Lingual, *a.* (Ll. *lingua*) tafodol; perthynol i'r tafod.
The lingual muscle—cyhyr y tafod, y cyhyr tafodol.
Linguist, *s.* (Ll. *lingua*) ieithydd, ieithwr, ieithofydd; un hyddysg *neu* hyfedr mewn ieithoedd.
Linguistics, *s.* ieithofyddiaeth, ieithyddiaeth.
Lingulate, *a.* (Ll. *lingulatus*) tafodynaidd, tafodaidd, tafodlun; carciaidd, lleinaidd.
Lingwort, *s.* llysiau yr angel.
Lingy, *a.* tàl, hir; main; ystwyth, hyblyg; gweithgar, bywiog, cryf.
Liniment, *s.* (Ff.; Ll. *linimentum*) enaint, eli, enaint meddal.
Lining, *s.* (o *line*, *v.* a.) gwrthlain, gwrthlaing, gwrthwe, tenlli, tenllif, dwbl, y dwbl, islaing; caen, caenen.
Link, *s.* (Al. *gelenk;* D. *lenke*) torch, dolen, silltaeren, cyden, tresddolen, rhwy, tidrwy, modrwy, torchrwy; cadwyn, tid, syg, silltaer, rhau, rhae; cyfres: *pl.* silltaerau.
Link of a chain—torch, dolen, rhwy, *neu* rau cadwyn; torch, dolen, rhwy, *neu* rau syg.
Link, *v.* rhwyo, cydrwyo, dolgydio, dolenu, cydenu, cydfachu, cydgadwyno, cydrwymo, cydio, cyssylltu, cydgyssylltu; cydio *neu* gyssylltu ddolen yn nolen; cydio *neu* gyssylltu dorch yn nhorch; rhwyo yn nghyd; cyssylltu yn nghyd; cymhlethu; bod ddolen yn nolen, dorch yn nhorch, *neu* gengl yn nghengl; bod yn nghyswllt, yn nghwpl, yn nghwplws, *neu* yn nghyfrwym.
To link together—cydrwyo, cydfachu, cydgadwyno, cynghadwyno; rhwyo yn nghyd; cydio *neu* gyssylltu ddolen yn nolen, &c.

To link together in friendship—cyssylltu *neu* ymgyssylltu mewn cyfeillach.

Link, *s.* (Gr. *luchnos;* Ll. *lychnus*) canwyll byg, ffaglen, ffagl, goleuaff, tewyn.

Linkboy, } *s.* ffaglenwas; dygiawdr *neu* gariwr
Linkman, } canwyll byg; goleuwr, goleuydd.

Linnæa, *s.* (oddi wrth C. *Linnæus,* y llysieuwr clodfawr) Linnea, Linnæa=enw tylwyth o blanigion.

Linnet, *s.* (Ff. *linot;* S. *linetwege;* o'r Ll. *linum,* C. *llin*) llinos, llinosen, aderyn y llin.
Red-headed linnet—llinos bengoch.
Greater red-headed linnet—llinos bengoch fwyaf.
Lesser red-headed linnet—llinos bengoch leiaf.
Mountain linnet—llinos fynydd, llinos y mynydd.
A little linnet—llinosen, llinos fechan.

Linseed, *s.* (S. *linsæd;* Al. *linsaat*) llinhad, had llin.
Linseed oil—olew llinhad, olew had llin, llinolew.
Linseed milk—llinlaeth.

Linsey, *s.* (o *linen*) llian, lliain.

Linsey-woolsey, *s.* tenlli, gwe o lin a gwlan, llinwlanen, cymmysgwe.

Linstock, *s.* (*lint* a *stock*) tanffon, ffon danio, ffon i danio cyflegr, tewynffon, tewyn.

Lint, *s.* (Ll. *linteum;* S. *linct*) llieinrwd, nadd lliain, nadd llian, naddion lliain, llisin nadd, naddion, nadd; llin.

Lintel, *s.* (Ff. *linteau;* Ysp. *lintel*) gwarddrws, capan drws, cap drws, gwarddarn, gwarddarn drws, gorhiniog, hiniog uchaf, rhiniog uchaf; gwarddarn ffenestr.

Linteseed, *s.*=*Linseed.*

Linum, *s.* (Ll.; Gr. *linon*) llin.

Lion, *s.* (Ff.; Ll. *leo;* Gr. *leôn*) llew; *pl.* llewod.
She-lion—llewes.
Lion (in astronomy)—y Llew, arwydd y Llew=pummed arwydd y sidydd (♌).
The lion is not half so fierce as he is painted -- nid cymmaint Bleddyn a'i drwst.

Lionced, } *p. p.* (Ff. *leonceau*) addurnedig â
Leonced, } phenau llewod; âg arno *neu* iddo benau llewod; llewbenog.

Lioncel, *s.* (o *lion*) llewyn, cenaw llew, llew ieuanc, llew bychan.

Lioncelles, *s. pl.* llewynod, llewod bychain, cenawon llewod, corlewod.

Lioness, *s.* llewes; *pl.* llewesod.

Lion-hearted, *a.* âg iddo galon llew; â chanddo galon llew; ag y mae iddo galon llew; llewgalon; dewrwych, gwrolwych, dewr.
Lion-hearted Richard — Rhicard galon llew; Rhicart lew-galon.

Lionlike, *a.* llewaidd, llewig, lleweilun, fel llew; eofn, cadarn, dewr, dewrgalon.
Two lionlike men of Moab—dau o gedyrn Moab (2 *Sam.* xxiii. 20).

Lionly,† *a.*=*Lionlike.*

Lion-mettled, *a.* â chanddo galon a gwroldeb llew; dewrgalon, dewrwych, gwrolwych.

Lion's-ear, *s.* clust y llew.

Lion's-foot, *s.* crafanc y llew.

Lion's-Heart, *s.* Calon y Llew, Calon Llew=enw seren yn arwydd y Llew.

Lion's-leaf, *s.* dail y llew.

Lion's-share, *s.* rhan *neu* gyfran y llew; y rhan fwyaf *neu* orau; y cwbl.

Lion's-tail, *s.* mamoglys, mamlys, llysiau y famog, llysiau y fam, llysiau y galon.

Lip, (S. *lippa, lippe;* Al. a D. *lippe*) gwefus, gwëus, bus, min, gwefl; ymyl.
A little lip—minws, mentyn.
The lip of a beast—gwefl, (*pl.* gweflau), gwefl anifail.
The human lip—gwefus, gwëus, gwefus dyn, y wefus ddynol.
Pouting lips—gweflau treflog, estynwefiau.
Lip to lip—minfin, finfin.
The lips of a wound—ymylau *neu* weflau archoll; ymyl *neu* weflau gweli.
Without lips, } diwefus, diwefl, diwëus;
Void of lips, } dïymyl; heb wefusau iddo.
Hare-lip—gwefus folch, gwefus fylchog, bylchfin, adfant, gwefus adwyog, gwefl adwyog; gwefus â bwlch ynddi; gwefus â hollt ynddi; gwefl â bwlch ynddi; trychfant.
To hang the lip—llaesu gwefl.
Hanging the lip, } gwefl-lipa, gwefl-laes;
That hangs the lip, } llaes ei wefl; yn llaesu gwefl.
That has a hanging lip—gwefl-lipa, gwefl-laes; llaes ei wefl.
To move the lips—minial, minialu; symmud y gwefusau.
To move the lips in imitation of speaking—minial, minialu.
Having lips—gwefusog; âg iddo *neu* â chanddo wefusau.
Relating to the lips—gwefusol; perthynol i'r gwefusau.
To smack the lips—gwefusglecian.
A smack of the lip — gwefusglec; poc, pocyn.
A pop with the lips—mincog; poc, pocyn, pocan.
To pop with the lips—mincoca.
A dash on the lips—gweflod, gweflawd.
To dash one on the lips—rhoi gweflod i un; gweflodio un; taro un ar ei eneu; taro un ar *neu* yn ei ddannedd.
The beard on the upper lip—trawswch.
Blubbered lip — gwefl dew, gwefus dew, gwefl dreflog, gwefl fawr, clug-wefl.
One with blubbered lips—gweflyn, un gweflog.
To make a lip—llaesu gwefl, estyn gwefl, gwneyd gwefl.
The lip of a vessel—ymyl llestr.
Lip-salve—eli gwefusau.

Lip, † *v. a.* cusanu, minial, minialu; llefaru.

Lip-devotion, *s.* addoliad gwefus, addoliad y wefus, addoliant y gwefusau, rhith-addoliad.

Lip-good, *a.* da ar dafod; rhith-ddaionus; da ar air ac nid ar weithred.

Lip-labour, *s.* llafur y gwefusau, gwefus boen.

Lipless *a.* diwefus, diwëus, diwefl; dïymyl; heb wefusau iddo; heb ymylau *neu* ymylon iddo.

Liplet, *s.* (o *lip*) minws, gwefusan, gwëus fechan.

Lipogram, *s.* (Gr. *leipô* a *gramma*) llythyrgoll, unllythyrgoll; ysgrifen yn yr hon y gadewir un llythyren yn hollol allan.

Lipogrammatic, *a.* llythyrgoll, llythyrgollawl, unllythyrgoll.
Lipogrammatic writings — ysgrifeniadau llythyrgoll, ysgrifau unllythyrgoll = cyfansoddiadau yn y rhai y gadewir rhyw lythyren neilltuol yn gyfiwyr allan.

Lipogrammatist, *s.* llythyrgollwr; un à ysgrifeno beth gàn adael heibio un lythyren.
Lypothymous, *a.* llesmeiriol, llewygol, llewygus.
Lipothymy, *s.* (Gr. *leipothumia*) llewyg, llesmair, mas, llewygfa, llymhun, llesmeiriad.
Lipped, *a.* gwefusog; gweflog; à chanddo wefusau *neu* weflau; gwefusaidd.
Thick-lipped—gwefusdew, gwefidew, mindew.
Blubber-lipped—gweflog, gwefidew, trefiog.
Large-lipped — gwefifawr, gwefusfawr; gweflog.
Black-lipped—minddu.
Lippitude, *s.* (Ll. *lippitudo*) cibddellni, coegddellni, llygadbyledd, llygadgochni, tostrwydd llygaid.
Lip-wisdom, *s.* doethineb gwefusau=doethineb yn y geneu neu yr ymadrodd yn unig heb fuchedd ac ymarweddiad cyfatebol.
Liquable, *a.* (Ll. *liquo*) toddadwy, hydawdd; à ellir ei doddi.
Liquate, *v. n.* (Ll. *liquo*) toddi, ymdoddi, dadmer, llyneiddio.
Liquation, *s.* (Ll. *liquatio*) toddiad, ymdoddiad, dadmeriad, llyneiddiad; tawdd; toddoldeb.
Liquefaction, *s.* (Ll. *liquefactio*) toddiad, toddiant, toddedigaeth, dadmeriad.
Liquefiable, *a.* (Ff. *liquéfier*) toddadwy, hydawdd; hylif.
Liquefier, *s.* toddydd, toddiedydd, toddai.
Liquefy, *v.* (Ff. *liquéfier*; Ll. *liquefacio*) toddi, toddiannu; ymdoddi; dattod, dadmer, dadleithio, dadlaith, llyneiddio, meirioli; ymloewi.
Liquescency, *s.* (Ll. *liquescentia*) hydoddedd, hydoddrwydd; parodrwydd *neu* chwannogrwydd i doddi.
Liquescent, *a.* toddaid, toddedigol, toddol, toddiannol, toddiadol.
Liqueur, *s.* (Ff.) gwirodwy, gwirodlyn; sirwy, sirlyn, ffaethlyn.
Liquid, *a.* (Ll. *liquidus*) gwlyb, (*f.* gwleb), hylif, llynol, llynaidd, gwyol, hylifol, hylifaidd, hyred, hyffrwd, lliol, llifiannaidd; toddedig, tawdd, toddaid; hylaib; llaith; ter, pur, gloew, teneu-glaer; meddal, esmwyth, mwyn, tyner, llyfn, rhwydd, rhugl, toddber, croewber, rhedegog, melusber, claerber, lleddy; hysain.
A liquid letter—llythyren dawdd, tawddlythyren: *pl.* toddedigion.
To grow liquid—llyneiddio; myned yn llynaidd; toddi; ymdoddi.
Liquid, *s.* llŷn, gwlyb, gwlybwr, gwlybor, hylif, gwy, aw, yf, peth hylif, llifiod, peth hyred, peth hylaib, lliant, nofant, gwlybaniaeth; llythyren dawdd, tawddlythyren, toddlythyren, llythyren doddedig: *pl.* llynoedd, gwlybyroedd, gwlybyrau, gwlybyron, gwlybion, gwlyborion, gwyon, gwyolion, llynolion, awon, hylifau, hylifoedd, lleithion, pethau hylaib, pethau hylif.
Liquids (in Grammar)—toddedigion, toddiaid, llythyrenau tawdd, tawddlythyrenau, toddlythyrenau, tawddlythyr, llythyr tawdd, toddolion, llythyrenau toddedig, llythyrenau toddaid, toddyddion.
Liquidamber, *s.* lliwefr, ulwefr.
Liquidate, *v. a.* (Ll. *liquido*) toddi, llyneiddio, peri llyneiddio; peri *neu* wneuthur yn hylif; glanhau; egluro, eglurhau; talu; cywiro, cymmedru, iawnu, cynnogni; meddalu, meddalhau.
To liquidate a debt—toddi dyled, talu dyled; lleihau dyled.
To liquidate (a bill, &c.)—peri *neu* wneuthur yn gymmeradwy; peri *neu* wneuthur yn dderbyniol; peri yn ddyladwy; cymmeradwyo.
Liquidation, *s.* toddiad, toddiant, toddedigaeth; taliad, taliad dyled.
Liquidator, *s.* toddwr, toddiedydd, toddydd; talwr, talawdr.
Liquidity, *s.* (Ff. *liquidité*) llynolrwydd, llynoldeb, llyneiddrwydd, gwyoldeb, hylifrwydd, hylifedd, gwlyborwch; teneuder, teneuedd, teneurwydd.
Liquidly, *ad.* yn wlyb, &c.
Liquidness, *s.* llynolrwydd, llynoldeb, llyneiddrwydd, gwyoldeb, hylifrwydd, hylifedd, &c.
Liquor, *s.* (Ll.; Ff. *liqueur*) llŷn, gwlyb, gwlybwr, gwlybor, gwy, aw, yf, peth gwlyb, hylif, peth hylif; diod, gwirod, gwirodlyn, cwrw, medd, gwin; lleithder, merolaeth.
Spirituous liquor—gwirod, poethlyn: *pl.* gwirodau, poethlynoedd, llynoedd poethion.
Good liquor—diod dda, cwrw da.
Liquor shop—gwirodfa, gwirotty, gwerthdy gwirod, diotty.
To serve liquor, } trullio, gwirodi,
To serve out liquor, } heilio gwirod.
To tipple liquor—gwirota.
A drawer of liquor—gwallofwr, gwallofydd, gwallofiawdr, trulliad, trulliwr.
One who hunts after liquors—gwirotyn, gwirotai.
Full of liquor—llawn gwirod, llawn diod; meddw.
He is fond of liquors—mae efe yn hoff o wlybion; mae yn hoffi gwirod; mae yn hoff ganddo boethlynoedd.
Fuming liquor—myghylif, hylif mygol, myglyn, mygwy, gwlybwr mygol.
Thou shalt not delay to offer the first of thy liquors—nac oeda dalu y cyntaf o'th bethau gwlybion (*Ecs.* xxii. 29).
Liquor, *v. a.* gwlychu, gwlybhau, gwlybu, gwlybio, lleithio.
Liquorice, *s.* (It. *liquiriza*; Ll. *glycyrrhiza*; Gr. *glucurrhiza*) gwrylys, chwegwraidd, perwraidd, melwraidd, meluswraidd, gwreiddber.
Wild liquorice—geuberwraidd, llaethwyg.
Liquorice juice—chwegrwyth, sugr du, sudd Ysbaen, sudd gwrylys.
Liquor Silicum, *s.* celltwy, callestrwy, llŷn cellystr.
Lira, *s.* bathell Italaidd, gwerth tua 1*s.* 6*c.*
Liricon-fancy, *s.* gwenonwy, alaw crewyll, lili y dyffrynoedd.
Liriodendron, *s.* (Gr. *leirion* a *dendron*) y pren Tiwlip, elestwydd.
Liripoop, *s.* (Ff. *liripipion*) cwfl graddog, hwf graddor.
Lirocone, *a.* (Gr. *leiros* a *conia*) llychwynaidd, pylorwyn; ar ddull pylor gwynaidd *neu* ledwyn.
Lisbon, *s.* (=prif ddinas Portugal) gwin Lisbon.
Lish,† *a.* cryf, pybyr, gweithgar.
Lisne,† *s.* ceuedd, ceudod, ceule, ceudwll, twll.
Lisp, *v.* (Is. *liepen*; Al. *lispeln*; S. *vlisp, vlips*)

dywedyd yn floesg; bloesgi; bod â bloesgi arno; llefaru *neu* siarad yn floesg.
She lisps—mae bloesgi arni; y mae bloesgni arni.
She lisps a little—mae peth bloesgi arni; mae arni beth bloesgi.

Lisp, *s.* bloesgi, bloesgni, bloesgedd, bloesg.

Lisper, *s.* bloesgyn, bloesgwr, dyn bloesg, un bloesg; un â bloesgi arno.

Lisping, *p.* bloesg; â bloesgi arno; yn dywedyd yn floesg.
To grow lisping—bloesgi, myned yn floesg.

Lisping, *s.* bloesgi, bloesgni, bloesgedd.

Lispingly, *ad.* yn floesg; dân floesgi.
To speak lispingly—dywedyd yn floesg; bloesgi.

Lissom, *a.* (S. *lesan?*) ystwyth, hyblyg; rhydd, rhwydd.

List, *s.* (S; D. *liste;* Is. *lyst*) cofrestr, cofres, llechres, rhes, rhestr, rhifres, rhifrestr, rhestreb, rhol, rheng, achres; ymyl, eirionyn, hoech, hem, aal, gwald, or, cwr, min, mined, llain, ysleinged; terfyn, ffin, cyffin, ffinfa; ffunen, taleithen ysgwâr; midlan, mid, ymdrechfa, ymorchestfa, cadfa, ymladdle, ymornestfa; cemmaes; argae, chwareule.
Civil list—cynnaliaeth y goron, traul y goron; brenindraul, teyrndraul; y rhes wladol, traul y wladwriaeth, talion gwladol.
Subscription list—cofres tanysgrifion, cofrestr tanysgrifion, cofres tanysgrifiadau, cofres cyfroddion, cydroddres, cyfroddres, tanysgrifres, enwau tanysgrifwyr.
To enter the lists—myned i'r ymdrechfa; ymgystadlu; tynu y dorch.
To enter the lists with *or* against one—myned i'r ymdrechfa gydag un; myned i'r ymdrechfa yn erbyn un; ymgystadlu âg un; tynu y dorch âg un.
From the lists to the goal—o'r gychwynfa i ben yr yrfa; o'r dechreu i'r diwedd.

List, *v.* cofrestru, cofresu, coflyfru, rhestru, rhesu, llythyru, rhestriadu; ymrestru, ymresu, ymgofresu, ymgofrestru, ymlyfru, ymrwymo; rhoi ei enw i mewn; rhwymo *neu* sicrhau gwasanaeth; ymylu, ffinio, hemio, gwrymio, eirionynu, gwaldu, gwalteisio, gwaltysu.
To list soldiers—cofrestru milwyr, &c.; codi milwyr, cwnu milwyr, codi gwŷr, cwnu gwŷr; ysgrifenu enwau rhai yn nghofrestr y milwyr; rhoi enwau rhai i lawr yn nghofres y milwyr.
To list one's self among—rhoi *neu* ysgrifenu ei enw yn mhlith; gosod, cyfrif, *neu* fwrw ei hun yn mhlith; myned yn un o; cymdeithasu âg, ymuno â.
Listed man—gwr rhif, gwr rhestredig.

List, *v. a.* (talfyriad o *listen*) gwandaw, gwrando, andaw, clustfeinio.

List, *v. n.* (S. *lystan;* Al. *lüsten*) mynu, ewyllysio, gwyllysio, gwyllysu, chwennychu, chwennych; gogwyddo, tueddu.
The wind bloweth where it listeth—y mae y gwynt yn chwythu lle y myno.

List, *s.* gogwydd; gogwydd ar y naill ochr.
The ship has a list to port—mae y llong yn gogwyddo at y porthladd; y mae gân y llong ogwydd at y porthladd.

Listel, } *s.* ymoden, ffunen, colofrwy, pillrwy,
List, } ffunen colofn, ysnoden piler.

Listen, *v.* (S. *lystan, hlystan*) gwrandaw, gwrando, gwrandaw ar, gwarandaw, gwarendaw, andaw, endaw, clustfeinio, dyglywed, dyglyw, ewi, oiaw, oianu; clust-ymwrandaw.

Listener, *s.* gwrandäwr, gwrandawydd, andawydd, clustfeiniwr, clustfeinydd.

Lister, *s.* (o *list*) cofrestrwr, cofrestrydd, cofreswr, rhestrwr.

Listful,† *a.* gwrandawgar, astud.

Listring, *s.* (Ff. *lisière*) tori y gwyning oddi ar ddwy ochr astell; trychiad y gwyning.

Listless, *a.* (o *list* neu *listen*) anwrandawgar; diofal, anofalus, anystyriol, esgeulus, difeddwl, difater, disylw, difraw, dibryder, dïymdawr, diddarbod, difryd, difrydol, difrydus; anhawntus, dïawch, dihawntus, dihawnt, hafarch.

Listlessness, *s.* diofalwch, anystyriaeth, esgeulusdod, esgeulusdra, dihawntrwydd, anhawnt, hafarchedd, difrydaeth, difrawder, &c.; annyddordeb; lledfrydedd, lledfryd; syrthni, llesgedd.

Lit, *p. p.* (o *light*) disgynedig; goleuedig, &c.

Litany, *s.* (Gr. *litaneia;* Ff. *litanie*) Litani, y Litani; ymbiliau cyffredinol, gweddi gyffredin; ffurfweddi, deisyfeg, erfyneg.

Lite,† *a.* bach, bychan.

Liter, } *s.* = { *Litre.*
Litre, } { *Liter.*

Literal, *a.* (Ff. o'r Ll. *litera*) llythyrenol; llythyren am lythyren; gair am air; yn cynnwys llythyrenau cywir.
The literal sense of an expression—ystyr llythyrenol gair *neu* ymadrodd; llythyrenol ystyr gair *neu* ymadrodd.
Literal translation—cyfieithad llythyrenol; caeth gyfieithad, cyfieithad caeth.
In a literal sense—mewn ystyr llythyrenol; yn llythyrenol; gair am air; air am air; yn ol y llythyren.
Literal notation — nodiant llythyrenol; nodiant cynnwysedig o lythyrenau.

Literal,† *s.* ystyr llythyrenol.

Literalism, *s.* yr hyn a gydwedda â'r llythyren; llythyrenoliaeth.

Literality, *s.* ystyr llythyrenol, llythyrenoldeb, llythyrenolrwydd.

Literalist, *s.* llythyrenolwr; ymlynwr wrth y llythyren; dylynwr y llythyren.

Literally, *ad.* yn llythyrenol; mewn ystyr llythyrenol; gair am air; air am air; air yn ngair; yn ol y llythyren.

Literalness, *s.* llythyrenoldeb, llythyrenolrwydd; ystyr llythyrenol.

Literary, *a.* (Ll. *literarius*) llenorol, llenyddol, llên, llythyrog, llythyrol, llenol, llythyrenog, llythyriannol, dysgedig, dysgaid, dysgeidiol, athrylithiog.
Of a literary nature—llenaidd.
A person of literary fame—gwr hynod am ddysg a gwybodaeth; dyn â gair mawr iddo am ddysg a gwybodaeth; gwr âg iddo enw mawr mewn llenoriaeth; gwr mawr ei glod llenorol; un mawr ei glod llenyddol; un enwog yn y byd dysgedig.
Literary man—llenor, llenydd, gwr llên, gwr llenog, llenwr, gwr dysgedig, gwr llythyrog, &c.

Literate, *a.* (Ll. *literatus*) llenorol, llenyddol, llên, llenog, dysgedig, dysgaid, llythyrog, llythyrenog, llythyrol, llythyriannol, deifniog.

Literati, *s. pl.* (Ll.) dysgedigion, dysgeidion, llenorion, llenoriaid, llenyddion, llenogion, llenwyr, gwŷr llên, llythyrogion, gwŷr dysgedig, gwŷr llythyrog, &c.; ysgoleigion, gwŷr o ddysg, dysgawdwyr, dysgodron.

Literator, *s.* (Ll.) coegathraw, goathraw, lledathraw, crach athraw, ysgolfeistryn, dysgedigyn.

Literature, *s.* (Ll. *literatura*) llenoriaeth, llenyddiaeth, llên, dysgeidiaeth, dysg, llenogaeth, llythyriant, lleoriaeth, llëyddiaeth, llythyr, arddysg, arddysgiad.

Welsh literature—llenoriaeth Gymreig, llenoriaeth Cymru, llenyddiaeth y Cymry.

Lith,† *s.* (S.) cymmal, cyswllt; aelod.

Lithagoge, *a.* (Gr. *lithos* ac *agô*) maendarf; â rhinwedd ynddo i wella *neu* i darfu y maen tostedd.

Lithagoge, *s.* maendarf; meddyginiaeth i wellhau *neu* darfu y maen o'r arenau *neu* o'r bledren.

Lithanthrax, *s.* (Gr. *lithos* ac *anthrax*) maenlo, careglo, glo maen, glo careg.

Litharge, *s.* (Ff. o'r Gr. *litharyuros*) gorferw plwm, ewyn plwm, sorod plwm; gorferw *neu* ewyn arian.

Litharge plaster—plastr plwm.

Lithate, *s.* (Gr. *lithos*) maenhalan.

Lithe, *a.* (S.; C. *llyth*) ystwyth, hyblyg, llyth, plydd, blydd, llibin, llipa.

Lithe,† *v. a.* llyfnu, meddalu, tyneru, ystwytho; lleihau; gwrandaw.

Litheness, *s.* ystwythder, ystwythdra, ystwythedd, hyblygedd, hyblygrwydd, llibindra.

Lither,† *a.* (S. *lyther*) ystwyth, hyblyg, plydd, meddal, hydraidd; drwg, llygredig; dïog, musgrell.

Litherly,† *ad.* yn araf; yn ddïog, yn segur.

Litherness,† *s.* segurdod, dïogi, mewyd.

Lithesome, *a.* (o *lithe*) ystwyth, hyblyg, plydd, blydd; gweisgi, gwisgi, bywiog, sionc, esgud, brysg, chwai.

Lithia, *s.* (Gr. *lithos*) math ar alcali newydd.

Lithic, *a.* (Gr. *lithos*) perthynol i'r maen *neu* gareg; perthynol i'r maen tostedd; arenfeinig.

Lithic acid—sur arenfaen, sur maen tostedd, sur y maen, sur y gareg, sur arenfeinig, sur troethig.

Lithium, *s.* (Gr. *lithos*) sawd delidaidd *Lithia*.

Lithobiblion, *s.* (Gr. *lithos* a *biblion*) llyfrfaen, maenlyfr, maenddalen; dail *neu* lun dail ar gloddedigion.

Lithocarp, *s.* (Gr. *lithos* a *carpos*) maenffrwyth, maenaeron, ffrwyth maenedig, ffrwyth wedi ymgaregu.

Lithochromics, *s.* (Gr. *lithos* a *chrôma*) maenarliwiaeth, maenliwiaeth = y gelf o baentio mewn olew ar faen, a chymmeryd argraffiadau ar lian.

Lithocolla, *s.* (Gr. *lithos* a *colla*) maenlud, careglud, glud maen; ysgrawling â una geryg.

Lithodendron, *s.* (Gr. *lithos* a *dendron*) gwylar; maenbren.

Lithodom, *s.* (Gr. *lithos* a *domos*) maendyfil= meddalogion à dyllant geryg, cregyn, &c.

Lithodomi, Lithodomes, Lithodoms, *s. pl.* maendyfilod, maendyogion.

Lithodomous, *a.* maendyfilaidd; perthynol i'r maendyfilod.

Lithogenesy, Lithogenesia, *s.* (Gr. *lithos* a *genesis*) maenenidas=athrawiaeth neu ofyddiaeth dechreuad delidfain.

Lithogenous, *a.* (Gr. *lithos* a *gennaô*) gwylarfilaidd; perthynol i'r gwylarfilod.

Lithoglyph, *s.* (Gr. *lithos* a *gluphô*) maengerfiad, maengerfiaeth, maengerfiadaeth, gemgrifiaeth.

Lithoglyphite, *s.* cloddion cerfiedig.

Lithograph, *v. a.* (Gr. *lithos* a *graphô*) maenargraffu; maengrifio, maengerfio.

Lithograph, *s.* maenargraff, argraff ar faen.

Lithographer, *s.* maenargraffydd, maenargraffwr.

Lithographic, Lithographical, *a.* maenargraffol; perthynol i faenargraffiad.

Lithography, *s.* maenargraffyddiaeth, maenargraffiaeth, maenargraffiad; maengerfiadaeth, maengrifiadaeth, maengrifiaeth.

Lithoidal, *a.* (Gr. *lithos* ac *eidos*) maenaidd, caregaidd.

Lithologic, Lithological, *a.* (Gr. *lithos* a *logos*) maenofyddol; perthynol i faenofyddiaeth.

Lithologist, *s.* maenofydd; un hyddysg mewn maenofyddiaeth.

Lithology, *s.* maenofyddiaeth.

Lithomancy, *s.* (Gr. *lithos* a *manteia*) maenarmes, maenogan, maenddewiniaeth; dewiniaeth meini *neu* geryg.

Lithomarga, Lithomarge, *s.* (Gr. *lithos*, a Ll. *marga*) meinfarl, cistfarl.

Lithonthriptic, Lithontriptic, *a.* (Gr. *lithos* a *thruptô*) tormaenol; da i dori *neu* dreulio y maen yn y corff; da i dori *neu* dreulio y gareg.

Lithonthriptic, Lithontriptic, *s.* cyffyr tormaenol, maendrwyth; cyffyr i dori *neu* dreulio y maen tostedd: *pl.* gwrthgaregion.

Lithophagous, *a.* (Gr. *lithos* a *phagô*) maenysol, careglwnc; yn bwyta ceryg *neu* raian; yn llyncu ceryg.

Lithophosphor, *s.* (Gr. *lithos* a *phôsphoros*) ffoddfaen, llosnurfaen.

Lithophosphoric, *a.* ffoddfeinin, ffoddfeinig, llosnurfeinig.

Lithophyl, *s.* (Gr. *lithos* a *phullon*) maenddalen, maenddeilen, llyfrfaen; dail *neu* lun dail ar gloddedigion.

Lithophyte, *s.* (Gr. *lithos* a *phuton*) maenwylar, maenfil.

Lithophytic, Lithophytous, *a.* maenwylaraidd, maenwylerin, maenfilaidd; perthynol i faenfilod; yn cynnwys maenfilod; maenwyddol.

Lithospermum, *s.* (Gr. *lithos* a *sperma*) maenhad.

Lithotome, *s.* (Gr. *lithos* a *tomê*) trychfaen= maen wedi ei ffurfio yn naturiol yn y fath fodd ag i ymddangos fel wedi ei dori yn gelfyddydol.

Lithotomic, *a.* maendrychol, maenddeotawl.

Lithotomist, *s.* maendrychwr, maendrychydd, maenddeotwr; llawfeddyg â drycho *neu* â doro allan y maen o gorff dyn; trychwr maen tostedd.

Lithotomy, *s.* (Gr. *lithos* a *tomê*) maendrychiad, maendrwch, maenddeota; toriad *neu* drychiad y maen tostedd; trychiad *neu* doriad y maen *neu* gareg allan o'r bledren.

To practise lithotomy—maenddeoti, maendrychu.

Lithotripsy, Lithotrity, Lithontripty, *s.* (Gr. *lithos* a *thruptô*) tor- maenaeth, maendreuliad; treuliad *neu* faluriad y maen tostedd.

Lithotriptist, Lithontriptist, Lithotritist, *s.* (Gr. *lithos* a *thruptô*) tor- maenwr, tormaenydd; un hyfedr ar dori a thynu y maen o'r bledren.

Lithotriptor, Lithontriptor, *s.* maendreulor; offeryn i dreulio *neu* falurio y gareg yn y bledren.

Lithoxyle, *s.* (Gr. *lithos* a *xulon*) maenwydd, caregwydd, maengoed, coed wedi ymgaregu.

Lithy, *a.* (o *lithe*) ystwyth, hyblyg, plygadwy, plygol.

Litigant, *a.* (Ll. *litigans*) cyfreithgar, ymgyfreithiol, yn ymgyfreithio, cyfreithiol; à fo mewn cyfraith; cynghawsol.

Litigant, *s.* ymgyfreithiwr, ymgyfreithydd; un à fo mewn cyfraith; un à fo yn ymgyfreithio; cecryn, cecrwr, cynhenwr.

Litigate, *v.* (Ll. *litigo*) ymgyfreithio, cyfreithio; profi dadl mewn cyfraith; profi dadl drwy gyfraith; dwyn i'r hawl *neu* holiad; cecru, ymgecru.

Litigation, *s.* ymgyfreithiad, cyfreithiad, ymgyfraith; prawf dadl mewn cyfraith; ymddadl; hawl, dadl, cynghaws.

Litigious, *a.* (Ll. *litigiosus*) cyfreithgar, ymgyfreithgarwch; chwannog i'r gyfraith; yn caru ymgyfreithio; à garo ymgyfreithio; cecrus, tringar, ymrysongar, cynhenllyd, cwerylus.

A litigious person—un cyfreithgar, dyn cyfreithgar, cyfreithgarwr; cecryn y cyrtiau, cecryn cyfreithgar; cecryn, cynhenwr, dyn ymrysongar.

Litigiousness, *s.* cyfreithgarwch, ymgyfreithgarwch; tringarwch, ymrysongarwch, cynhengarwch, cecri.

Litmus, Lacmus, *s.* (Al. *lackmuts*) ciplas, cenlas=math ar baent glas.

Litorn, *s.* math o fronfraith.

Litotes, *s.* (Gr.) bychaneb=troell ymadrodd.

Litre, Liter, *s.* (*Ff.*; Gr. *litra*) llitr=mesur Ffrengig, yn cynnwys 61.028 o fodfeddi cyfain.

Litter, *s.* (*Ff. litière;* Ll. *lectus*) cludai, polfen, elorglud, cludwely, cludwal; llaesodr, llaesod, sarn, gwasarn; annhrefn, anghymhendod, annybendod.

Horse-litter—elor feirch, gelor feirch, march-gludai, polfen; cludai à ddygir ar bolion rhwng dau geffyl.

To make a litter in—annhrefnu, annybenu, anghymmoni, sarnu, gwasarnu; gwneyd sarn *neu* wasarn yn.

What a litter is made about nothing!—pa annhrefn *neu* gynhwrf a wneir am ddim! pa derfysg a gyfodir am ddim!

Litter, *s.* (Isl. *lider*) torllwyth, toraid, âl, ael, gwaling.

The first litter—yr ael gyntaf, yr âl gyntaf, y torllwyth cyntaf; y perchyll cyntaf (i hwch).

The last of the litter—corbedwyn, cardodwyn, cardydwyn, cordydwyn, bach y nyth, tin y nyth: *f.* corbedwen, cardodwen, cardydwen: *pl.* corbedw.

A litter of pigs—torllwyth, toraid, *neu* âl o foch; torllwyth *neu* doraid o berchyll.

Litter, *v. a.* gwasarnu, sarnu, rhoi sarn, rhoi gwasarn, rhoi llaesodr, llaesodri, llanastru, gwasarnu dàn, sarnu dàn, gosod sarn dàn, dodi sarn dàn; gwneuthur yn sarn *neu* wasarn; annhrefnu, annybenu, anghymmoni, distarnu.

Litter, *v. a.* dwyn *neu* fwrw torllwyth; bwrw *neu* ddwyn perchyll; dyfod â pherchyll; porchellu; alu; bwrw; bwrw *neu* ddwyn cwn; dyfod â chwn *neu* â chenawon.

Littered, *a.* gwasarnog, sarnedig, llaesodrog.

Little, *a.* (S. *lytel, lytle*) bach, bychan, (*f.* bechan, *pl.* bychain); mân; ychydig; pitw. mein, eiddil: go-, cor-; -yn, -an, -en, -ig.

Very little—bach iawn, bychan iawn, tra bychan, bychan bach, pitw bach, gorfychan, bach dros ben, bychan dros ben; ychydig iawn, ychydig bach, bychydig, ychydigyn, bachigyn, bychanigyn, syrnyn.

A very little thing—bychanigyn, bachigyn, ychydigyn, bychydigyn; peth bach iawn, &c.: *pl.* ychydigynau, bachigynau, &c.

Little one—un bach, un bychan, un ieuanc; plentyn: *f.* un fechan, un fach, bechan, bechanigen.

Little ones (of the human species)—rhai bychain, rhai bach, rhai ieuainc; plant, plantos, plant bychain.

Little ones (of birds)—cywion, rhai bychain, rhai bach; adar bach.

Little ones (of some beasts)—llydnod, (*sing.* llwdn); cenawon, (*sing.* cenaw, cenau); rhai bychain, rhai bach, rhai ieuainc.

A little man—dynyn, dynan, crynwas, crynddyn, gwr mân, dyn bychan, dynionyn: *pl.* dynos, dynionos.

A little woman—dynan, dynen, dynesan, dynesig, benywen, bechan, merchan, gwreigen, gwreigan, benyw fechan, benyw fach, dyn fechan, dyn fach.

A very little woman, A very little female, bechanigen, dynan fechan fach, benyw fechan iawn.

A pretty little woman — benywen dlos, dynan befr, tlosen, pefren, perten, baches, dyn faches, gwreigan, gwreignith.

A little old woman—gwrachan; hen ddynan, hen ddynesan.

A little girl—genethig, genethan, llancesan, llancesig, morwynig, hoorell, croten, crotes, crotesan, hogenig, bechan, merchan, geneth fechan, llodesan.

A little hill—bryncyn, gofryn, gofron, corfryn, mynyddyn, cefnen, twyn, poncyn, poncen.

A little valley—gobant, dyffryn bychan.

A little drop—defnyn, dafn bychan.

A little horse—merchyn, corfarch, crynfarch, marchilyn, march bychan, ceffyl bychan.

A little dish—dysglan, dysgl fechan.

A little ship—llongan, llongig, corlong, llong fechan, llong fach.

A little box—blychyn, cistan.

Little (in quantity)—ychydig.

A little water—ychydig ddwfr, ychydig o ddwfr.

A little honey—ychydig fêl, ychydig o fêl.

A little piece—dernyn, cetyn, darn bychan.

So little — cyn lleied, càn lleied, mòr fychan, mòr ychydig.

Ever so little—y tipyn lleiaf, y gronyn lleiaf, y mymryn lleiaf, y peth lleiaf, y

maint lleiaf, y dim lleiaf, yr ychydig lleiaf; syrnyn; er lleied.

Be it ever so little—er lleied fo; er lleied fyddo; bid mòr fychan ag y bo; bydded cyn lleied ag y byddo; er lleied y byddo; pa gàn lleied bynag y byddo; bynag pa mòr fychan *neu* ychydig y byddo.

A little while—ychydig ennyd, ychydig amser, ennyd bach, ennyd bychan, rhynawd o amser, encyd o amser, ychydig bachigyn, hetys, origyn, orig, ennyd.

A little while ago—ychydig bach yn ol; ychydigyn yn ol; ennyd yn ol; yn awr fach; ychydig yn ol; gynneu fach, gynneu.

A little way—ychydig ffordd, ychydig o ffordd, encyd o ffordd.

A little time—ychydig amser, ennyd, hetys.

In a little time—ar fyr, ar fyrder; ar fyr amser; mewn byr *neu* ychydig amser; yn mhen ychydig amser; yn mhen ennyd; mewn amser byr *neu* fychan; ar frys, yn fuan, yn ebrwydd, toc, chwap, chwipyn.

For a little time—am ychydig amser, &c.; dros ychydig.

How little—pa leied; pa fychaned; pa gyn lleied; pa mòr fychan; pa mòr ychydig; mòr fychan; cyn lleied.

How little soever—pa mòr fychan bynag; pa leied *neu* fychaned bynag; er bychaned *neu* leied fyddo; er lleied *neu* fychaned y bo.

For how little?—er pa gyn lleied? am ba mòr fychan *neu* ychydig?

How little it is!—leied yw! mòr fychan yw! fychaned yw! pa gyn lleied yw!

But how little a portion is heard of him!—mòr fychan ydyw y peth yr ydym ni yn ei glywed am dano ef!

How little certainty there is!—beth am leied o sicrwydd sydd! beth am leied y sicrwydd sydd! mòr ychydig o sicrwydd sydd!

Little and pretty—bychan a dillyn; bach a phert; pinc, pert, pefr, cryno.

To be little worth, } bod heb dalu ne-
To be but little worth, } mawr; bod heb dalu ond ychydig.

He counts himself little worth—ni thâl efe nemawr yn ei dyb *neu* gyfrif ei hun; nid yw efe ond gwael yn ei dyb *neu* gyfrif ei hun.

Little of stature—bychan o gorffolaeth; byr.

Little of heart—gwàn ei galon; gwangalon, digalon, llwfr.

He that is little of heart will be little of hope—à fo gwàn ei galon a fydd gwàn ei obaith.

To make little—eiddilo, bychanu, lleihau.

No little kindness — caredigrwydd nid bychan; caredigrwydd nid ychydig.

If he will go awry ever so little—os gwyra efe y tipyn lleiaf.

He taketh up the isles as a very little thing—fel brycheuyn y cymmer efe yr ynysoedd i fyny.

A little matter serveth my turn—ychydig beth a'm gwasanaetha i; ychydig a'm gwasanaetha i.

As if that were a very little thing—megys petai hyny ychydig bach; megys petai hyny beth bychan.

In a very little—yn y lleiaf; mewn ychydig iawn.

Little, *s.* ychydig, ychydigyn, tipyn, ticyn, bychod, bachigyn, bychodedd, rhynawd, tachwedd, gronyn; peth; rhan; syrnyn; ennyd, ychydig ennyd.

Stay a little—aros ronyn; aros dipyn.

Give me a little of it—dyro i mi dipyn, ychydig, *neu* dachwedd o hono.

Give me little—dyro i mi ond ychydig; rho i mi ddim ond ychydig.

By little and little—bob yn ychydig; bob ychydig ac ychydig; bob ychydig; o fesur ychydig ac ychydig; bob yn ronyn; bob yn dipyn; o fesur cam a cham; gàn bwyll; yn chwarian; chwyf a chwyf; o dipyn i dipyn; bob yn dipyn bach.

Little said is soon amended—ni ddaeth drwg erioed o dewi.

A little or nothing is his rest—ychydig neu beth heb ddim yw ei esmwythdra ef; ychydig neu ddim yw ei esmwythdra ef.

Lacking but little, } o fewn ychydig; heb
Within a little, } nemawr yn eisieu *neu* ddiffyg; rhy fach ond o ychydig; agos i ddigon; heb ond ychydig yn eisieu; bron digon.

He was within a little of being killed—prin *neu* braidd na laddwyd ef; ni bu ond ychydig rhyngddo a chael ei ladd; ni bu ond y dim lleiaf rhyngddo a chael ei ladd.

It was but a little that I passed from them—nid aethwn i neppell oddi wrthynt.

A portrait in little—manddarlun.

Little, *ad.* ychydig, yn ychydig, o ychydig; tràn, crỳn; lled-, go-; nid llawer; i ryw raddau.

He is a little fearful—y mae efe yn dràn ofnus, yn grỳn ofnus, *neu* yn lled ofnus; y mae arno ef grỳn ofn; y mae arno led-ofn; y mae efe yn lled-ofni; y mae peth ofn arno.

These things are a little troublesome to me—y mae y pethau hyn yn o flinderus *neu* yn o drallodus i mi; y mae y pethau hyn yn peri i mi beth blinder *neu* drafferth.

He is not a little wiser—y mae efe yn gallach nid o ychydig; y mae efe yn gallach o lawer.

He is a little too much given to the world—y mae efe ychydig yn rhy fydol; y mae efe yn rhoi ychydig ormodd o'i fryd *neu* fwriad ar y byd.

He drinks a little too much—y mae efe yn yfed ychydig fwy nag a ddylai; y mae efe yn yfed ychydig fwy na digon; y mae efe yn yfed ar y mwyaf.

A little lower than the angels—ychydig is na'r angelion; ychydig yn is na'r angelion.

Littleness, *s.* bychander, bychandra, bychanedd, bychanrwydd; ychydigrwydd, ychydigder, ychydigdra; eiddilwch; bychodedd, bychodrwydd; salwedd.

Littoral, *a.* (Ll. *littoralis*) perthynol i draeth *neu* forlan; glanol, morlanol.

Littorella, *s.* (Ll. *littus* neu *litus*) beisdonell.

Liturgic, } *a.* (o *liturgy*) perthynol i ffurfwas-
Liturgical, } anaeth, &c.; ffurfweddïol, golychegol.

Liturgics, *s.* goluchaeth, goluchddysg.

Liturgy, *s.* (Gr. *leitourgia*; Ff. *liturgie*) ffurfwasanaeth, golucheg, golycheg, ffurfweddi, ffurfweddïau, gwasanaeth cyffredin, gweddïau cyffredin; ffurfweddïau arferedig yn nghyhoedd wasanaeth *neu* addoliad Duw.

The liturgy—y ffurfwasanaeth, yr olucheg, y gwasanaeth cyffredin, y gweddïau cyffredin, y weddi gyffredin.

Live, *v.* (S. *liban, leofan, lifian*; Al. *leben*; Is. *lieven*) byw; bod yn fyw; bucheddu, buchaddogi, bucheddocäu; oesi, hoedli, bywio; bydio; bod; aros, trigo, preswylio; dwyn bywyd, dwyn ei fywyd.

As I live—fel mae byw fi; fel yr wyf fyw; fel yr wyf byw; fel yr wyf yn fyw; càn wired a'm geni; os byw wyf; od oes bywyd ynof.

While I live—yn fy mywyd; yn fy myw; tra byddwyf; tra bwyf yn fyw; a mi yn fyw.

To live a country life—byw yn wledig *neu* wladaidd; byw buchedd wledig; byw bywyd gwledig; byw fel taiog; byw yn y wlad.

To live delicately—byw yn foethus, &c.; arfer moethau.

To live deliciously—byw yn foethus; byw mewn moethau; byw yn fwythus.

To live in exile—bod yn wr deol; bod yn alltud; byw yn alltud; byw mewn alltudiaeth; herwa; bod ar herw; bod yn ffiemor.

To live from hand to mouth—byw o'r llaw i'r geneu; dàl y llygoden a'i bwyta; byw wrth fin y gyllell; byw o braidd; byw yn drafferthus; cael ei lawn waith i fyw.

To live high—byw yn foethus, yn ddanteithiol, yn ddeintaidd, *neu* yn finfelus; bwyta yn foethus, yn ddanteithiol, yn ddeintaidd, *neu* yn finfelus; cymmeryd byd da yn helaethwych; ymborthi *neu* ymbesgu ar ddanteithion; ymborthi *neu* ymbesgu ar foethau.

To live by one's labour—byw wrth ei lafur; byw wrth ei waith a'i orchwyl; byw wrth ei waith *neu* orchwyl; byw wrth ei ddeg ewin; byw wrth ei ddeng ewin.

To live by—byw wrth, byw ar.

To live of—byw ar, byw wrth.

To live of the things of the temple—bwyta o'r cyssegr (1 *Cor.* ix. 13).

To live on, } byw ar, byw wrth; ym-
To live upon, } gynnal wrth; cael ei gynnaliaeth oddi wrth; ymborthi ar, ymbesgu ar.

To live at rack and manger—cael ymborth cyfuwch a'i en; bod â'i ymborth cyfuwch a'i en; cael ei wala wèn; cael ei wala a'i weddill.

To live together—cydfyw, cyttrigo, cydfydio, cydfucheddu, cydoesi, cyttal, cyttyn, byw yn nghyd.

To live with a person—cydfyw âg un, &c.; bod yn gytty âg un.

To live well—byw yn dda; byw yn helaethwych; byw mewn amledd *neu* ddigonedd; bod â byd da arno; bod â byd gwr da arno; byw yn brydd.

To live well with one—cydfod *neu* gytuno âg un; byw yn gytûn *neu* heddychol âg un.

Well to live—cyfoethog; clyd; cynhes yn y byd; da ei amgylchiadau.

He is well to live—y mae efe yn wr cynhes; y mae efe yn byw mewn amledd; y mae efe â byd da arno.

To live up to one's income—byw cyfuwch a'i foddion *neu* feddiannau; byw hyd eithaf ei foddion *neu* feddiannau; byw cyfuwch a'i ystâd.

To live up to one's profession—byw at ei broffes; byw yn ol ei broffes; byw yn ol manylaf reolau ei broffes; cydymffurfio *neu* gydymagweddu â'i broffes; byw yn gyson â'i broffes; bod i fyny â'i broffes.

To live at what rate one lists—byw yn y modd y myno un; byw yn y modd y myno un ei hun; byw fâl y myno un ei hun; byw fel y myno; byw wrth ei ewyllys, ei feddwl, *neu* ei fympwy ei hun.

To live at the same time—cydoesi, cyfoesi.

As long as I live—tra byddof byw; tra byddwyf byw; tra byddwyf fyw; tra bwyf byw; tra byddwyf, tra bwyf; dros fy nyddiau; tra bo bywyd, chwyth, *neu* anadl ynof; yn fy myw; yn fy mywyd.

Remember how short a time thou hast to live—cofia fyred yw dy amser.

While he lived—yn ei fywyd; yn ei fyw; tra yr oedd yn fyw.

He shall surely live—gàn fyw y bydd efe byw; gàn fyw efe a fydd byw.

Two of the veriest villains that ever lived—dau ddyhiryn o'r penaf à anwyd; dau o'r dyhirod penaf yn fyw.

Never while he lives, } nid tra byddo ei
Not while he lives, } ddau lygad ef yn agored; nid tra bo efe byw.

God send he live—rhodded Duw iddo einioes.

Would I might never live, if—na bo einioes i mi, os—; trengu *neu* farw a wnelwyf, os—

As good a man as liveth—cystal gwr ag a aned; nid oes gwell gwr yn fyw; cystal dyn a neb sy'n fyw.

How long have I to live?—pa faint yw dyddiau blyneddoedd fy einioes i (2 *Sam.* xix. 34)?

I have lived in all good conscience before God—mi a wasanaethais Dduw mewn pob cydwybod dda (*Act.* xxiii. 1).

Live, *a.* byw; â bywyd ynddo; bywiol, bywiog; tanllyd; gwyrenig.

The live ox—yr ych byw.

A live coal—marworyn, rhysodyn, glo byw: *pl.* marwor, marwar, marwydos, rhysod, marwor tanllyd.

Lived, *a.* hoedlog, oesog; â bywyd ynddo.

Long-lived—hirhoedlog, hiroesog, hoedlog, oesog, oesbraff, oesbell, hirfyw, hir ei oes, hir ei hoedl; hen.

Short-lived—byrhoedlog, oesfyr, byr ei oes, byr ei hoedl, hoedlfyr, byroesog; dibara.

Liveless,† *a.* = *Lifeless.*

Livelihood, *s.* (*lively*, a'r terfyniad *hood*; S. *lifehode*) bywoliaeth, bywiolaeth, bywioliaeth, bydiaeth, bydiant; cynnaliaeth, cynneiliaeth, cynnaliawd; ymborth; modd i fyw.

Livelily, *ad.* yn fywiog, &c.
Liveliness, *s.* (o *lively*) bywiogrwydd, bywiogder, bywioldeb, hawnt, eidiogrwydd, hawntusrwydd, hawntrwydd, brywusder, brywusdra, bryw, hoen, nwyf, arial, cyfarial, awch, afwch, rhwysdod, baid.
Livehode,† *s.* = *Livelihood.*
Livelong, *a.* (*live* a *long*) maith, hirfaith; †hirbarhäus, parhäus.
The livelong day—ar hyd y dydd; trwy gydol y dydd; trwy y dydd.
Livelong, *s.* canewin, bywydog lydanddail, llysiau Taliesin, berwy Taliesin, berwr Taliesin, ffäen Taliesin.
Lively, *a.* (o *live*) bywiog, bywiol, eidiog, heini, hawntus, hoew, gweisgi, gwisgi, hynwyf, nwyfus, gwaint, brywus, bryw, arialus, rhwys, beidiog, gwrygiannus, gwrygiol, gwrygiog, gwyrenig, anfarwaidd; llon, llonwych, llawen, erf; gwresoglym, egnïol, ynïol.
To be lively—bod yn fywiog, &c.; gwrygio, gwrygiannu.
To grow lively—myned yn fywiog, &c.; gwrygio, gwrygiannu, ymfywhau.
To make lively—bywiogi, bywocäu, bywioli, bywhau, eidiogi, arialu, adfywio, eidio; gwneyd yn fywiog, &c.
A lively hope—gobaith bywiol.
Lively colour—lliw gwyrenig; lliw bywiog, lliw bywiol.
Fresh and lively—teg a gwyrenig; tirf ac iraidd.
To represent in lively colours—darlunio i'r bywyd; darlunio i'r byw; darlunio yn hoewych, yn glaerwych, *neu* yn flodeuog; darlunio mewn lliwiau gwyrenig a bywiol; gosod allan yn fywiog ac eglurlawn; dwfn baentio, dwfn ddarlunio.
Mine enemies are lively—y mae fy ngelynion yn fyw (*Salm* xxxviii. 19).
Lively, *ad.* yn fywiog, &c.
Liver, *s.* (o *live*) bucheddwr, oeswr; un à fo yn byw *neu* yn bucheddu.
A bad liver—un drwg ei fuchedd; dyn drwg ei fuchedd; un drygfucheddol, bucheddwr drwg, drwg fucheddwr, anfadwr, drygddyn, dyhiryn, oferwr, oferddyn.
A good liver—un da ei fuchedd *neu* fywyd; dyn da ei fuchedd *neu* fywyd; bucheddwr da, glân fucheddwr; un glanfucheddol; un yn arwain buchedd dda; un yn arwain bywyd da; mad fucheddwr.
The longest liver—yr hwyaf ei einioes; yr hwyaf ei oes; à fo byw ar ol arall *neu* ereill; à fo byw hwyaf; yr hwyaf *neu* olaf à fo byw; y gorfucheddwr.
Which of them should be the longest liver—pa un o honynt a fyddai byw hwyaf.
Liver, *s.* (S. *lifer, lifre;* Al. *leber*) afu, au, iau.
The liver—yr afu, yr au.
Affection of the liver, Disease of the liver, } auad, afuad, haint yr afu.
Liver disease (in children)—llech, y llech, y llechau.
Liver-clung—â'r llechau arno; â'r llech arno; claf o'r llech; claf o'r llechau; claf o'r afu.
Worms in a sheep's liver—cuod.
Overgrowth of the liver (in sheep)—llederw.
The vein of the liver—gwythen yr afu.
Livercolour, *a.* dugoch; o liw yr afu.
Livered, *a.* afuog; â chanddo afu; âg au ganddo.
White-livered—gwŷn ei afu; gwelw, glaswelw, gwelwlas, gwân; llwfr, llwrf, gwangalon, digalon, ofnus, cachgiaidd; cenfigenus, maleisus, athryfar, dryganianol.
Livergrown, *a.* â'r llechau arno; â'r llech arno; claf o'r llechau; claf o'r llech; claf o'r afu; mawr ei afu; âg afu mawr ganddo.
Livergreen, *s.* (*liver* a *green*) afuad, llysiau yr afu, llysiau yr au, goferllys.
Liverstone, *s.* (*liver* a *stone;* Al. *leberstein*) eufaen, maen afu.
Hemispheric livergreen—ysgenllys.
Conic livergreen—clust yr asen.
Liverwort, *s.* (*liver* a *wort*) cen, cip; llysiau yr afu, llysiau yr au, afuad.
Dusty liverwort, Powdery liverwort, } llychgen.
Leprous liverwort—clafrgen, cen y ceryg.
Tiled liverwort—cip y coed, coedgip.
Cup liverwort—ffiolgen, cwpanau 'r ddaiar, clych y ceryg.
Shrubby liverwort—manwyddgen.
Stringy liverwort—gweryd.
Foliaceous liverwort—callod, callodr, callawdr.
Umbilicated liver-wort—bogeilgen.
Coriaceous liverwort—croeneiddgen.
Lettered liverwort—ysgrifgen.
Ground liverwort—maesafuan, clustiau 'r ddaiar.
Tree liverwort—rhedegog y derw, barfau'r derw.
Ash-coloured ground liverwort—clustiau'r ddaiar, maesafuan.
Livery, *s.* (Norm. o'r Ff. *livrer*) goresgyn, goresgynaeth, meddiant, meddiant ar dir, estyn; rhoddiad; rhyddhad, gollyngdod; goresgyneb; gosgorddwisg, cosgorddwisg, swyddwisg, nodwisg, nodebwisg, trymwisg, llifrai, dillad, dilladwisg, anmreintwisg, dillad gwasanaeth, dillad anmraint, trwsiad; gwisg; gynogion, breiniolion, llifreiwyr, dinaswyr nod; cadwad meirch i'w llogi; gogorfa.
Livery and seisin, Livery and seizin, Livery of seisin, } goresgyn, goresgyn ar dir, estyn, ystyn, gorgynaeth, goresgyn a gafael.
To give livery and seisin—rhoi goresgyn, rhoi goresgyn ar dir, estyn tir, rhoi meddiant.
A giving livery and seisin—rhoddiad goresgyn, estyn, ystyn, rhoddiad meddiant, rhoddiad mewn meddiant.
To receive livery—cael goresgyn; cymeryd goresgyn; cael goresgyn ar dir; cael meddiant ar dir.
The livery of London—gynogion Llundain, breiniolion Llundain, llifreiwyr Llundain, dinesyddion Llundain; yr holl ddinaswyr nod yn Llundain.
To keep horses at livery—cadw meirch ar eu gogor; cadw gogordy, cadw gogorfa; cadw meirch gogor.
To stand at livery—bod ar eu gogor; bod mewn marchdy llog; bod mewn gogorfa *neu* ogordy.
Livery of oats and hay—rhoddiad allan

ddogn penodol o geirch a gwair i ebranu meirch.
Livery-servant—nodwas, gwas nod; gwas mewn gosgorddwisg, &c.; llifreiwas, llifreiwr, gwas llifrai, gwr llifrai, trymwas; gwisgedydd llifrai *neu* nodwisg.

Livery, *v. a.* gwisgo *neu* drwsio mewn gosgorddwisg; gwisgo, dilladu, nodwisgo.

Liveryman, *s.* nodwas, gwas nod, llifreiwr, llifreiwas, gwr llifrai, gwas llifrai, gwisgedydd llifrai, trymwas; un mewn gosgorddwisg, &c.; dinesydd nod, dinaswr nod, gwr breiniol.
Liverymen of London—gynogion Llundain, breiniolion Llundain, llifreiwyr Llundain, gwŷr breiniol Llundain, dinesyddion nod Llundain, gwŷr nod dinas Llundain.

Livery-stable, *s.* gogorfa, gogordy, marchdy llog, cyflogdy meirch, cyflogfa meirch, hoeddaman, marchdy cyffredin.

Lives, *s. pl.* (*o life*) bywydau; bucheddau; cofiaint, cofiannau.

Livestock, *s.* (*live* a *stock*) da byw, da bywiol; anifeiliaid.

Livid, *a.* (Ll. *lividus*) dulas, llur, glasddu, cleisiog, duwelw, plymliw, echlur, canwelw, du a glas, glasawg.
To make livid—llurio, dulasu, cleisio; gwneyd yn ddulas, &c.

Lividness, } *s.* dulesni, dulasder.
Lividity, }

Living, *a.* (*o live*) byw, bywiol; yn fyw, yn byw; â byw ynddo; â bywyd ynddo; eneidiol; bywhaol.
A living creature—creadur byw; milyn, anifail.
A little living creature—milionyn.
Any man living—neb byw, un dyn byw, undyn byw.
Living force—ysgogrym, ysgognerth, hyppynt, egni byw.
Within living memory—o fewn cof rhai sy'n awr yn fyw; o fewn cof y dydd heddyw; yn nghof yr oes hon.

Living, *s.* byw, y byw; un byw; rhai byw.
The living—y byw, y rhai byw.
In the land of the living—ar dir y byw; yn nhir y byw; yn nhir y rhai byw; ar dir y rhai byw.

Living, *s.* bywoliaeth, bywiolaeth, bydiant; bywyd; modd i fyw; byw; cynnaliaeth, cadwraeth; bywoliaeth eglwysig, eglwysfudd, glwysfudd.
Riotous living—afradlondeb, afradlonrwydd, glythineb; byw yn afradlawn, byw afradlawn; buchedd afradlawn.
There is no living with her—nid oes dim byw gyda hi; nid oes byw gyda hi; nid oes modd byw gyda hi; nid oes modd i fyw gyda hi.
He lost his living—collodd ei fywoliaeth; collodd ei fywoliaeth eglwysig; collodd ei eglwys; collodd ei bersoniaeth.
A living together—cydfywoliaeth, cydfywyd, cydfuchedd; cydymborth; cyttyaeth, cytty, cytteuluedd.
The rule of holy living—rheol buchedd santaidd.

Livingly, *ad.* yn fywiol, yn fyw.

Livraison, *s.* (Ff.) rhan o lyfr â argreffir ac â ddosberthir cyn gorphen y gwaith; rhifyn.

Livre, *s.* (Ff.; Ll. *libra*) swllt Ffreinig gynt, gwerth o ddeutu 10*c.*

Lixivial, } *a.* (Ll. *lixivius*) trwythol, trwyth-
Lixivious, } aidd, lleiswaidd; llytrodwyaidd; perthynol i drwyth coedludw; yn cynnwys hal coedludw; â gynnwys hal lludw coed.

Lixiviate, } *a.* trwythol, llytrodwyol, trwythog,
Lixiviated, } trwythaidd, trwythedig, llytrodwyog; nawsedig â halion lludw coed.

Lixiviate, *v. a.* trwytho, llytrodwyo, lleiswo; trwytho â halion coedludw; nawsio â halion o ludw coed.

Lixiviation, *s.* trwythiad, llytrodwyad; tyniad halion croew o ludw coed.

Lixivium, *s.* (Ll.) trwyth, lleisw, lleisw coed, llytrodwy; dwfr nawsedig â halion croew o ludw coed.

Lizard, *s.* (Ff. *lézard*; Ll. *lacertus*) madfall, madgall, gwedrasi, geneugoeg, geneu goeg, madrwy, madfil, llostrwy, modrwyfil, ethrychwil, brydychwil, llysard.
The lizard—y lysard (*Lef.* xi. 30).
Lizard-tail, } cynffon y fadfall=enw plan-
Lizard's-tail, } igyn.

Llama, *s.* (gair Periwaeg) llama, camel Periw: *pl.* llamaod.

Llanos, *s. pl.* (Ysp.) gwastattiroedd Deheudir America; gwastattiroedd, gwastadfaoedd; gwastadedd.

Lo, *in.* (S. *la*) wele! wela! nycha! enycha! wel! ycha!
Lo here—llyma, dyma, wele yma, wel dyma, wele dyma, gwel yma, cyma.
Lo there—llyna, dyna, wel dyna, wele dyna, gwel acw, wele acw, wel dacw, wele dacw, gwel oco, gwel raco; sylla raco, sylla di raco.
Lo below—wele diso, wel diso, gwel diso, gwel isod.
Lo above—wele ducho, wel ducho, gwel uchod, wele uchod.
Lo, here is Christ, or there—wele, llyma Grist, neu llyna.

Loach, } *s.* (Ff. *loche*) barfwyniad, gwyniad
Loche, } barfog=math o bysg dwr croew.

Load, (S. *klad*, *lade*) llwyth, baich, pwn, hwys, sawch; pwys.
Horse load—llwyth ceffyl, llwyth march, pwn ceffyl, pwn march, marchlwyth.
Cart-load—cartaid, certaid, menaid, trolaid, benaid; llwyth cart, men, ben, *neu* drol.
Load (among miners)—llwyth=o ddeutu 500 pwys o fwn.

Load, *v. a.* llwytho, beichio, pynio, pyniori, pynorio, pynu; cargu; llenwi; hwyso, sawchu, crugio.
To load heavily—llwytho yn drwm, trymlwytho; gorthrymu.
To load together—cydlwytho, llwytho yn nghyd.
To load a gun—llwytho dryll, llwytho gŵn; rhoi ergyd mewn dryll; rhoi ergyd *neu* lwyth mewn gŵn; ergydio dryll, llenwi dryll.

Loaded, *p. p.* llwythog, llwythedig, pyniog, pyniedig; dân ei lwyth; dân ei bwn; dân ei faich.

Loader, *s.* llwythwr, llwythydd.

Loading, *s.* llwyth, baich, carg; llwyth llong, llonglwyth.

Loadmanage, †*s.* llonglywiaeth, llywiaeth llong; cyflog llywydd llong.

Loadsman, † *s.* llonglywydd, llywydd llong.

Loadstar, } †*s.* (*lead* a *star*) seren y morwyr,
Lodestar, } cyfarwyddyd y morwyr, seren arwain, seren y pegwn; rhonell y ci.

Loadstone, } *s.* (*lead* a *stone*) ehedfaen, tynfaen,
Lodestone, } hedfaen, maen tynu, maen ehed, llithfaen, tryfaen, tywysfaen, attynfaen.

Loaf, *s.* (S. *hlaf, laf*) torth; *pl.* torthau.
A small loaf—torthan, torthig, torth fechan, torth fach.
A brown loaf, } torth o fara gwenith
A household loaf, } trwyddo; torth eilfiawd.
Sugar loaf—torth sugr, torth o sugr.
Loaf sugar—sugr torth; sugr gwŷn.
Half a loaf is better than no bread—gwell bychod yn nghod na chod wag.

Loam, *s.* (S. *lam;* Al. *lehm*) tywodglai, priddglai, marldir, marlbridd, cleibridd, gludbridd; tir cymmysg o glai a thywod; clai, marl.

Loam, *v. a.* cleio, rhoi clai ar, tywodgleio, priddgleio.

Loamy, *a.* priddgleiog, tywodgleiog, marlog, marlaidd, cleibriddog.
Loamy soil—tir priddgleiog, tir marlaidd, marldir, marlbridd, cleibridd.

Loan, *s.* (S. *læn, hlæn;* Is. *lœn*) benthyg, echwyn.
To put out to loan—rhoi yn menthyg; benthycio, benthyca, benthygio.

Loan, *v. a.* echwyna, benthycio, benthygio, rhoi yn menthyg.

Loan-office, *s.* benthygfa, echwynfa, swyddfa fenthyg, swyddfa echwyn, swyddfa fenthycio (yn America).

Loath, *a.* (S. *lath*) anfoddlawn, anfoddlon, anfodlon, anwyllysgar, anewyllysgar, anhawdd ganddo, nid o'i fodd, anfoddog, anfoddgar; yn erbyn ei ewyllys; anhydyn, annhueddol.
I am loath—mae yn anhawdd genyf, &c.
I am very loath to do it—mae yn anhawdd iawn genyf ei wneuthur.
Half loath and half consenting—rhwng bodd ac anfodd.

Loathe, *v. a.* (S. *lathian*) ffieiddio, cashau; bod yn gas, yn adgas, *neu* yn ffiaidd gàn; diflasu ar, alaru ar, llaru ar, blino ar; bod yn ddiflas gàn; ffinioni; bod yn ffinion gàn; bod yn flin gàn; ymwrthod â pheth o wir gas arno; ymwrthod â pheth o wir gasineb ato; gwrthneu, llysu.
To loathe one's self—ffieiddio ei hun; ymffieiddio; bod yn ffiaidd gàn un ei hun *neu* hunan; alaru ar un ei hun; alaru arno ei hun; cael digon arno ei hun.

Loathe, † *v. n.* alaru.

Loathed, *p. p.* ffieiddiedig, &c.; ffiaidd, cas, adgas.

Loather, *s.* ffieiddiwr, ffieiddydd, cashäwr, alarwr; un à ffieiddio beth; un à alaro ar beth.

Loathful, *a.* ffieiddlawn, llawn casineb, gwrthneugar, ffieiddiol, cashaol, cas, ffiaidd, yn cashau, yn ffieiddio; alarllyd, ffinionllyd.

Loathing, *s.* ffieiddiad, ffieiddiant, cashad, alariad, alar, gwrthwynebrwydd, gwrthneu, gwrthwyneb, gwrthedd; tuedd *neu* chwant i ymgyfogi; gorchwyd, gloesygdod, gloesyndod.
I have a loathing—y mae gwrthneu *neu* wrthwyneb arnaf.
Loathing of food—llysfwyd.
It begets *or* creates a loathing in me—y mae yn peri gwrthwyneb, gwrthwynebrwydd, gorchwyd, *neu* wrthneu arnaf.
To the loathing of thy person—i ffieiddio dy einioes (*Esec.* xvi. 5).

Loathingly, *ad.* yn wrthneugar, yn alarllyd, &c.

Loathly, *ad.* yn anfoddlawn, &c.; o anfodd; yn erbyn ewyllys.

Loathness, *s.* anwyllysgarwch, anewyllysgarwch, anfoddlonrwydd; anhawddineb.

Loathsome, *a.* (o *loath;* S. *lælesam*) ffiaidd, cas, adgas, ffieiddgas, hygas, achas; à bair wrthwyneb ato; alarllyd, ffinionllyd.
Loathsome disease—ffieiddglwyf (*Salm* xxxviii. 7).

Loathsomeness, *s.* ffieiddrwydd, ffieidd-dra, ffieiddwch, ffieidd-dod, adgasrwydd, hygasedd, casedd.

Loathsomely, *ad.* yn ffiaidd, &c.

Loaves, *s. pl.* (o *loaf*) torthau.

Lob, *s.* (C. *llob*, yn ol y Dr. *Webster*) llob, llobyn, hurtyn, lleban, llabwst, llabi, llelo, penbwl, penllorcan, drel, clwpa, clopa, hult, brebwl.

Lob, *v. a.* gadael i beth syrthio yn farwaidd *neu* ddïog; gadael i beth gwympo yn llanastr.

Lobate, } *a.* o *lobe*) llabedog, dalenog, tipynog,
Lobated, } llabog; hadgibog.
Lobed, }

Lobby, *s.* (Al. *laube?*) cyntedd, cynteddfa.
Lobby-member—aelod o'r cyntedd, cynteddwr; llercyn yn nghyntedd y senedd-dy.

Lob-cock, *s.* = *Lob.*

Lobe, *s.* (Ff.; Ll. *lobus;* Gr. *lobos.*) dalen; tipyn, llipryn, llipyn; llabed, llab; dernyn; hadgib, hadgod, hadgoden, cib, ciben, bul, llest; rhaniad.
The lobes of the lungs—dalenau yr ysgyfaint.
The lobe of the ear—tipyn y glust, llabed y glust, llipyn y glust, llibyn y glust, cwr isaf y glust, clustlab.

Loblets, *s. pl.* (o *lobe*) llabedanau, llabedynau, llabedau bychain.

Lobelia, *s.* (oddi wrth Matthew *Lobel*, meddyg a llysieuwr i Iago I.) bidoglys, bidawglys, Lobelia.
Water lobelia—bidoglys dyfrdrig, bidawglys dyfrdrig.

Loblolly, *s.* saig mordwywyr.
Loblolly-tree—math ar bren perthynol i'r India Orllewinol.

Lobsided, *a.* ystlysgam; âg un ochr yn drymach na'r llall.
To be lobsided—ystlysgamu; bod yn ystlysgam.

Lobspound, *s.* (*lob* a *pound*) carchar; y cyffion; y ffald.

Lobster, *s.* (S. *loppestre, lopystre*) ceimwch, llegest, gafr y môr.

Lobule, *s.* (o *lobe;* Ysp. *lobulo*) llabedyn, llabedan, llabed fechan.

Local, *a.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *localis*) lleol; perthynol i le; cyfleol; manawl, llefodol; sefydlog, diymmod; cartrefol.
Local habitation—llefod, lle.

Localism, *s.* lleoliaeth; serch ar le, llegarwch.

Locality, *s.* lleoliaeth, lleolder, lleolrwydd; llefod, argyfle; sefyllfa; lle; lleol gynnrychiolder, lleol hanfod.
Localities—lleoedd, manau.

Localize, *v. a.* lleoli, cyflëu, argyflëu, llëu, llehau; gwneuthur yn lleol.

Locally, *ad.* yn lleol, &c.; mewn perthynas i le; o ran lle.

Locals, *s. pl.* lleolion, pethau lleol (mewn newyddiadur).

Locate, *v. a.* (Ll. *loco*, *locatus*) gosod, gosodi, cyflëu, argyflëu, llëu; gosod, dodi, *neu* roddi mewn rhyw le neilltuol.

Location, *s.* llead, llehad, cyflead, argyflead, manawd, lleoliad; gosodiad, sefydliad; sefyllfa, llefod; llogiad; gosodiad allan, gosodiad yn llog, rhoddiad yn llog, gosodiad ar rent.

Loch, *s.* (Gael.) llwch, llŷn; ebach, morebach, mornant.

Loch Lomond—Llwch Llumon, Llwch Llumonwy, Llŷn Llumonwy.

Loch, } *s.* (Ar.) cyflaeth, lleibgyffer, llygyff-
Lohoch, } er, cyffyr hylaib, meddyginiaeth hylaib.

Lochage, *s.* (Gr. *lochagos*) blaenor catrawd neu fyntai, yn Groeg gynt.

Loche, *s.* (Ff.)=*Loach*, *Loche*.

Lochia, *s.* (Gr. *locheia*) esgorgothion, esgorgythion, ysgothion ar ol esgor.

Lochial, *a.* perthynol i esgorgothion; esgorgythol.

Lock, *s.* (S. *loc*, *loce*; Al. *locke*) clo; cloig, cloigyn; lloc, argae, dyfrgae, argaeddor. Illiddor, argae camlas; cudyn, llofn, llofyn, amgudyn, amgud, llyweth, dylofyn, tweg, casnodyn; gafael, coflaid.

The lock of the leg—deilw, meilwn, egwyd.

The lock of a gun—clo dryll, clo gŵn, clo gŵn saethu.

To be under lock and key—bod dàn glo; bod dàn glo ac allwedd.

Lock of water—argaeaid o ddwfr; llocaid o ddwfr.

Fire-lock—dryll, gŵn, dryll saethu, gŵn saethu.

Lock, *v.* cloi; cau; diogelu; cofleidio, tyn gofleidio; bod yn dyn.

To lock in—cloi i mewn.

To lock out—cloi allan.

To lock up—cloi ar, cloi i mewn, rhoi dàn glo, dodi dàn glo, cloi i fyny.

To lock one out of doors—cloi un allan.

To lock in one's arms—cofleidio, breichcidio, tyn gofleidio; myned ddwylaw yn mwnwgl; cloi yn mreichiau un.

Locked jaw—gen glo; mant clödeig, ymgauad gen.

Lockage, *s.* defnyddiau argaeau *neu* liddorau camlas; argaeau, dyfrgaeau; gwaith argae, llocwaith; toll argae, lliddordal; uchder *neu* godiad à wneir gàn argaeau camlas.

Lock-bonds, *s. pl.* rhes o glofeini, gwanaf o rwymfeini.

Locked, *p. p.* clödeig; wedi ei gloi; yn nghlo, dàn glo.

Locker, *s.* (o *locker*) cloer, llogawd, llogell, nester, cilgell; twll colomen.

Lockers for pigeons—tyllau colomenod.

Locket, *s.* (Ff. *loquet*) cne, argae, addurnglo, lloced, cloigyn, dalfach, cipen, clo bychan.

Locking-plates, *s. pl.* llafnau cloawl.

Lockless, *a.* diglo, heb glo.

Lock-pit, *s.* pwll argae.

Lockram, *s.* twli, brasliân, math ar liain garw.

Lockron, *s.* math o egyllt, egyllt crwn.

Lock-spit, *s.* (Ll. *locus*, a *pit*?) lleffos; ffos *neu* gwys i ddangos llinellau gwaith.

Locksmith, *s.* gof cloion.

Locky, *a.* (o *lock*) cudynog, llofnog, llofynog, topynog.

Locodescriptive, *a.* (Ll. *locus*, a *descriptive*) lleddarluniol; yn darlunio lle *neu* leoedd neilltuol.

Locomotion, *s.* (Ll. *locus* a *motio*) ymsymmudiad, symmudiad, ysmudiad, ymsymmud, hunansymmudiad; ymsymmudiad o le i le; gallu i ymsymmud o le i le.

Locomotive, *a.* ymsymmudol, symmudleol, symmudlëig, symmudol, ysmudol, ymmodol; yn symmud o le i le; à newidio ei le; à fo yn newid ei le; à fo rhyw iddo newid ei le; à ddichon *neu* à eill ymsymmud o le i le; âg iddo *neu* â chanddo allu i ymsymmud o le i le; hunansymmudol.

Locomotive power—symmudrym, symmudnerth, ysmudrym, gallu symmudol.

Locomotive faculty—gallu i ymsymmud o le i le; gallu ymsymmudol.

Locomotive, *s.* peiriant ymsymmudol, agerbeiriant ymsymmudol, peiriant symmudleol.

Locomotivity, *s.* gallu i ymsymmud o le i le; ymsymmudoldeb, symmudolder, ymmodoldeb.

Loculament, *s.* (Ll. *loculamentum*) hadgell, hadle.

Locus, *s.* (Ll.) lle, màn.

Locust, *s.* (Ll. *locusta*) llindys yr yd, pryf y gwellt, ydlindys, llocust, locust, llosbryf, llindys.

Locust, *s.* llindyswydd=math o goed a phlanigion tramor.

Honey-locust — melddraenen; *pl.* melddrain.

Locust-tree—llindyswydden, y pren llocust: *pl.* llindyswydd, llindysgoed.

Locution, *s.* (Ll. *locutio*) llafariaeth, llafarddull, dywediad, ymadrodd.

Locutory, *s.* (Ll. *locutorium*) siaradfa, ymddyddanfa=ystafell mewn mynachlog, yn yr hon y caniatëid i'r mynachod siarad, pryd y perid gosteg mewn lleoedd ereill.

Lode, *s.* (S. *lædan*) gwythen ŵn, mwnwythen, mwnwyth, gwythen, gwythïen.

Lode-stone, *s.* alcanfaen (yn Nghernyw).

Lodge, *v.* (Ff. *loger*; It. *loggia*). llettya, llettyu; aros, trigo, trigiannu; gwesta, dofri; rhoi lletty i; derbyn i dy, i letty, *neu* i lettya; cymmeryd lletty, cymmeryd ei letty; gosod, rhoi, dodi, cyflëu, llëu; rhoi *neu* ddodi i gadw; sefydlu; planu; derbyn, cynnwys; achlesu, llochesu, llochi; cuddio, ymlechu, ymlochesu, llechu; rhoi lle i; gosod, rhoddi, *neu* ddodi i lawr; gorwedd; rhoi i orwedd; gwersyllu, lluesta, pebyllio, pabellu; eistedd i lawr, eistedd; glynu, glynu yn; gorphwys; llorio; nythu; aros tros nos.

To lodge one's self—ymlettya; gwneuthur ei letty; gwneuthur ei sefyllfa; ymsefydlu, ymlynu.

To lodge with a person—llettya gydag un; gwneuthur *neu* gymmeryd ei letty gydag un.

To lodge corn—taflu *neu* guro yr yd i lawr; rhoi *neu* fwrw yr yd yn ei orwedd; rhoi yr yd i orwedd; gwasarnu yr yd; llorio yd.

The oats lodge—y mae y ceirch yn gorwedd.

To be lodged in one, } bod yn meddiant un;
To be vested in one, } bod yn nwylaw un; bod yn aros gydag un.

To be lodged in one, } bod yn ngallu un;
To be lodged with one, } bod ar law un;
bod ar ddwylaw un.
Well lodged—mewn lletty da; da ei letty.
Ill lodged—mewn lletty drwg; drwg ei letty.
The supreme power is lodged in the king—y brennin biau yr uchafiaeth; y brenin biau yr oruch-lywodraeth.
If she have lodged strangers—os bu lettygar (1 *Tim.* v. 10).

Lodge, *s.* lletty, llettyfa, lluest, lluestty, lluestfa, bwth, bwthyn, hafotty, maesdy; parc-dy, fforestty, prysordy; porthordy, porthdy; ty yn nghanol gwlad; gorweddle, gorweddfa, gwâl, ffau, llοches; godref; cyfrinfa, cyfrindy.
Odd Fellows' lodge—cyfrinfa Odyddion, llettyfa Odyddion.
Porter's lodge—porthordy, porthdy, ty y porth, cynhordy, cynnordy.
Lodge of a house—cynhordy, cynnordy, porthdy.
Lodge of a stag—gorweddfa, gorweddle, *neu* wâl carw.

Lodgeable, † *a.* llettyadwy, à eill lettya.

Lodged, *p. p.* llettyedig, &c.; yn ei orwedd, yn gorwedd, gorweddol, gorweddog.

Lodger, *s.* llettŷwr, gwestai, dofreithiwr; cyttŷwr.
Woman lodger—llettywraig, gwestai, llettyes.

Lodging, *s.* lletty, llettyfa, gwestfa, gwestle, gwest, gwelyfan, rhandy, dofraeth; llettyad, arosiad, trigfa; nawdd, nodded, achles; to.
Lodgings—lletty, (*pl.* llettai, llettyau, lletteiau,) gwesti, gwestleoedd.
Lodging house—lletty, llettyfa, gwestty, gwest.
Lodging place—llettyfa, lletty.
A common lodging place—iletty cyffredin, gwestty cyffredin; tafarn.
A night's lodging—lletty noswaith, lle noswaith; lle *neu* letty dros nos.
Without lodgings—diletty.
The practice of lodging—llettyaeth, llettŷwriaeth.
To take one to lodging—cymmeryd *neu* dderbyn un i lettya.
To take up one's lodging—llettya; cymmeryd ei letty.
Having a lodging—llettyog; â lletty ganddo.

Lodgment, *s.* (Ff. *logement*) llettyad, llettyaeth; cronfa, gwaddod, gweddill; casgl, ymgasgl, casgliad; lle y glŷn, y saif, yr erys, y trig, y casgla, *neu* yr ymgasgla pethau; sefydliad; gwersyll, gwersyllt, gwersyllfa, lluarth, lluest, bidwal, garth, garthan, llystyn; sefyllfa, gorsaf, arosfa, lle i sefyll, safle, godref.

Loess, *s.* (Al.) llorion marianog trydyddol, à geir yn glytiau rhwng Cwlen yn yr Almaen a Basil yn Switserland.

Loffe, † *v. n.*=*Laugh.*

Loft, *s.* (D.; S. *lyfte*, awyr; cyfathrach i *lift*) llofft, taflod, hurtr, hurtyr, llwyf; ystafell, arystafell, uchelfa.
Hay-loft—taflod wair, taflod.

Loftily, *ad.* yn uchel, &c.
To speak loftily—dywedyd yn uchel; llefaru yn uchelfalch.
To carry it loftily—ymddwyn yn falch, yn drahäus, yn drahausfalch, yn drawsfalch, yn ucheldrem, yn uchel, yn warsyth, *neu* yn wynebsyth.

Loftiness, *s.* uchder, uchelder, uwchder, uchdra, ucheldra, uchdeb, uchedd, uwchdra, uwchedd, uchafedd, goruchedd, gorucheledd, arucheledd; taldra; uchelwychder; balchder, balchineb, argonedd, trahausder; arddunіant.

Lofty, *a.* (o *loft*, neu *lift*, yn ol *Johnson*) uchel, goruchel, uchelfawr, ban, banog, aruchel, dyrchafedig, derchog, derch; tâl; uchelwych, mawrwych, mawreddog, mawrydig, mawreddus; chwyddedig, balch, ffroenuchel, effrom, penuchel, syberw, ucheldrem, uchelfalch, uchelsyth, trahäus, trahausfalch; arddunol, arddun.
Lofty words—geiriau mawreddog, uchelwych, *neu* uchelfalch; geiriau chwyddedig *neu* drahausfalch.
A lofty style—ucheliaith, ieithwedd uchelwych, ieithwedd oruchel; dull mawreiriog *neu* uchelwych ar ymadrodd; dull chwyddedig ar ymadrodd; ieithwedd chwyddedig.
A lofty expression—mawrair, uchelair; ymadrodd uchelwych.
The high and lofty one—y goruchel a'r dyrchafedig.
To grow lofty—myned yn uchel, yn falch, *neu* yn uchelfalch; balchïo, ymfalchïo, ymddyrchafu.
He has a lofty mind—y mae efe yn uchel ei fryd *neu* feddwl; y mae ganddo feddwl uchel; un uchelfryd ydyw.
The lofty looks of man shall be humbled—ucheldrem dyn a iselir.

Log, *s.* (Is. *log, logge?* Ll. *lignum?*) cyff, boncyff, cippill, pill, cyffyn; morbill, rhifrill, cyfrifbill, pill y morwr, pill y llongwr.

Log, *s.* (H.) gwlyb fesur Hebrëig, yn cynnwys tua ¾ o beint.

Log, † *v. n.* ymsymmud yn ol ac yn mlaen.

Logarithm, *s.* (Ff. *logarithme;* Gr. *logos* ac *arithmos*) dirprwyn, rhif dirprwyol, prwyrif: *pl.* dirprwynion, prwyrifau.
The science of logarithms—dirprwyniaeth, prwyrifyddeg, prwyrifyddiaeth, rhifyddeg ddirprwyol.

Logarithmetic, } *a.* (o *logarithm*) dirprwynol,
Logarithmetical, } prwyrifol; perthynol i
Logarithmic, } ddirprwynion; yn perth-
Logarithmical, } yn i brwyrifyddiaeth.
Logarithmic arithmetic, } dirprwyn-
Logarithmetical arithmetic, } iaeth, prwy-
rifyddeg, prwyrifyddiaeth, rhifyddeg ddirprwyol.
Logarithmic curves, } cyrfau dirprwynol,
Logistic curves, } comau dirprwynol.

Log-board, *s.* pillfwrdd, astell y morbill.

Log-book, *s.* llyfr y morbill, llyfr y cyfrifbill, llonglyfr.

Loggats, † *s.* ceilys, chware ceilys.

Loggerhead, *s.* (*log* a *head*) hurthgen, penbwl, pendew, penllorcan, hurtyn, clwpa, clopa, cadafael, delff, brebwl, cuall, catffwl, llelo, penhyrddyn, llob; haiarn pendew; math o grwban.
To fall to loggerheads, } myned benben;
To go to loggerheads, } myned ben yn nghad; myned ben yn erfid; ymryson, ymdynu, ceintachu, ymgiprysu.

To be at loggerheads—bod ben yn nghad; bod ben yn erfid; bod benben.
To be at loggerheads with one—bod ben yn nghad âg un.
Loggerhead duck—hwyad bendew.

Loggerheaded, *a.* penbwl, penbylaidd, pendew, penfas, penblydd, delffaidd, cuall, hurt, dwl.

Logheap, *s.* pentwr o gyffion, cluder gippill-ion.

Loghouse, } *s.* cyffdy, cippilldy, ty cippillion, ty
Loghut, } o gyffion.

Logic, *s.* (Gr. *logicé*; Ll. *logica*; Ff. *logique*) rhesymeg, arbwylleg, arbwylleb, amresymeg; rhesymegyddiaeth, dadlyddiaeth.
To chop logic—dadleu, dadlu, ymddadleu, ymgomio, ymresymu, rhesymegu, argymhenu.

Logical, *a.* rhesymegol, rhesymegaidd, arbwyllegol, arbwyllegaidd, arbwyllig.

Logically, *ad.* yn rhesymegol, &c.; yn ol rheolau rhesymeg; yn ol rhesymeg; wrth resymeg.

Logician, *s.* rhesymegwr, rhesymegydd, arbwyllegwr, arbwyllebwr, arbwyllydd; rhesymwr rhesymydd, ymresymwr, ymresymydd; un hyfedr, hyddysg, cynnil, *neu* gelfydd mewn rhesymeg *neu* ddadlyddiaeth; rhesymwr da.

Logistic, } *a.* (Gr. *logicé*) chwedegrifol;
Logistical, } perthynol i chwedegrifiaeth.
Logistical arithmetic=*Logistics*.
Logistic logarithms—dirprwynion chwedegol *neu* drigeiniol.

Logistics, *s.* chwedegrifiaeth, chwedegrifyddiaeth, rhifyddeg chwedegol, rhifyddiaeth drigeiniol, rhifyddeg drigeiniol, swlliadaeth drigeiniol.

Logline, *s.* (*log* a *line*) cyfriflin, llinyn y cyfrifbill, llinyn y morbill.

Logman, *s.* (*log* a *man*) boncyffiwr, cippillwr, cariwr cippillion.

Logodædalist, *s.* (Gr. *logos* a *Daidalos*) geirddyfeisiwr, geirddyfeisydd, dyfeisiwr geiriau.

Logographic, } *a.* (*logos* a *graphô*) geirdebol,
Logographical, } geirdebus, geirargraffol, geirargraffyddol; perthynol i eirdebiaeth.

Logography, *s.* geirdebiaeth, geirargraffiaeth, geirargraffyddiaeth, cyffdebiaeth.

Logogriph, } + *s.* (Gr. *logos* a *griphos*) geiram-
Logogryph, } eg, dychymyg.

Logomachist, *s.* geirddadlydd, geirddadlwr, geirddadleuwr; ymrysonydd *neu* ddadleuwr yn ngylch geiriau.

Logomachy, *s.* (Gr. *logos* a *machê*) geirddadl, geirymryson; ymryson *neu* ddadleu yn ngylch geiriau; rhyfel geiriau.

Logometric, *a.* (Gr. *logos* a *metron*) punfesurol, punfydrol, dogn-fesurol.

Logreel, *s.* cyngrod y cyfriflin, cyngrod y morbill, cengliadyr y cyfriflin, ceingyll llinyn y cyfrifbill.

Logwood, *s.* lliwgoed, gwaedwydd, creuwydd.

Lohoch, } *s.* (Ar.) cyfiaeth, lleibgyffer, llygyff-
Loch, } er, cyffyr hylaib, meddyginiaeth hylaib.

Loimic, *a.* (Gr. *loimos*) plaol, cowynol; llynwysol, mallheintiol; perthynol i'r pla.

Loin, *s.* (S. *lend*; Al. ac Is. *lende*; C. *llwyn*; Gw. *luan*) llwyn, llyfen, archlen; aren: *pl.* llwynau, llyfenau, archlenau, arenau.

Loiter, *v. n.* (Is. *leuteren*) gohirio, oedi, aros, ymaros, llercian, llercio, llercyna; ystelcian, ystelcio, sefyllian, cyngydio, dyheirio, dyhiro, gohytian, gohoetial, ymdröi, gorhirio, gohiriannu, addoedi, godechial, dydechu, dydach, techu, techialu; bod yn hwyrfrydig; bod ar ei gyngyd.

Loiterer, *s.* llercyn, llercynwr, llerciwr, gohiriwr, oedwr, sefylliwr, ystelciwr, cyngydiwr, dydechwr, techwr, sefylliog, dyheiryn, (*f.* dyheiren), dyhiryn, (*f.* dyhiren), dïoberwr, dïogyn.

Lok, } *s.* yr ysbryd drwg (yn chwedlofydd-
Loke, } iaeth Dulychlyn.)

Lolium, *s.* (Ll.) efr, efrau, efre, llèr, yd meddw, efrwellt.

Loll, *v.* (C. *llolio*, *llolian*; Gr. *laleô*; Al. *lallen*) tordaen, ymdordaen, tordaenu, ymdrolio, ymddïogi; lledorwedd gân anhawnt *neu* ddïogi; ymddihoeni o ddïogi; bwrw ei ledbwys ar; dïog orwedd ar; bwrw ei hyd ar; llyferthu, lludded u; estyn y tafod allan; estyn allan, gwthio allan.
To loll out the tongue—llyferthu, lludd-edu; estyn *neu* grogi ei dafod allan; llolian ei dafod.
To loll on one's bed, } tordaen ar ei wely;
To loll in one's bed, } tordaen yn ei wely.

Lollard, *s.* (Al. *lallen*, *lollen*? C. *llolian*?) Llolard, Llolardiad: *pl.* Llolardiaid=llysenw à roid i ganlynwyr Wicliff yn Lloegr, ac i rai o gyffelyb ddaliadau yn yr Almaen.

Lollardy, *s.* Llolardiaeth, athrawiaeth y Llolardiaid.

Lombard, + *s.* (o *Lombardy*, yn Italia) ariandydd, echwynwr arian.

Loment, } *s.* (Ll. *lomentum*) hirgaen, tog-
Lomentum, } wisg.

Lomentaceous, *a.* (Ll. *lomentum*) hirgaenog, togwisgog.

Lomonite, } *s.* (oddi wrth *Laumont*, y dargan-
Laumonite, } fyddwr) enw delidfaen.

Lomp, *s.* math o bysg lledgrwn, llwmp.

Londoner, *s.* (o *London*) Llundeinydd, Llundeinwr; un o frodorion *neu* drigolion Llundain.

Londonism, *s.* Llundeiniaeth; dull ar ymadrodd priodol i Lundain.

Londonize, *v. a.* Llundeinio, Llundeineiddio; gwneuthur fel pobl Llundain.

London Pride, *s.* balchder Llundain=planigyn o dylwyth y Tormaen.

London Rocket, *s.* berwy Llundain, berwr Llundain=planigyn o dylwyth y Berwy.

Lone, *a.* (D. *lön*) unig, unigol, neilltuol; wrtho ei hun *neu* hunan; ar ei ben ei hun *neu* hunan; didrain, didryf; anweddog; ysgyfala.

Loneliness, } *s.* unigrwydd, unigolrwydd,
Lonesomeness, } unigoldeb, unigedd, unigder, neilltuolrwydd, neilltuedd; ymneilltuedd, neilltugarwch.

Lonely, } *a.* (o *lone*; Sw. *lönlig*, *lönnlig*) unig,
Lonesome, } unigol, neilltuol; wrtho ei hun *neu* hunan; ar ei ben ei hun *neu* hunan; didrain, didryf; disathr, didramwy; anhyfryd, annifyr; diamgeledd.

Loneness, *s.* unigrwydd, unigedd, unigolrwydd.

Long, *a.* (S. *long*, *lang*, *leng*; Ll. *longus*) hir; maith; nid byr; hwyedig; llaes, hirllaes; hair, dyhair; hirfaith; parhäus; helaeth, ehelaeth; hiraethus, awyddus, chwannog; hwyr, gohiriog.
Long and narrow—hirgul.
Long and round—hirgrwn, (*f.* hirgron), hirgrynol.

Long and short—hir a byr; trwm ac ysgafn.
Long and slender—hirfain,
Very long—hir iawn, tra hir, hirfaith, tra maith.
Long hair—gwallt llaes, gwallt hir, llaes wallt, llaeswallt, gwallt pabwyrog; hirflew, blew hirion, hwyn.
Having long hair—gwalltlaes, gwallt-hir, llaeswallt; hir *neu* laes ei wallt.
A long garment—gwisg laes, (*pl.* gwisgoedd llaesion), gwisg hir.
A long white garment—gwisg wenllaes, gwisg laeswen.
A long life—hir oes, hir hoedl, hiroes, hirhoedl, hir einioes, oes hir; hir ddyddiau, llawer o ddyddiau, dyddiau lawer.
A long note—hirnod, nod hir, nod hirllaes; hirsain, hirdon, sain hir, hir dôn, tôn hir; nod hirsain, nod hirdon.
A long tale—hir chwedl, hirchwedl, chwedl faith.
Long possession—hir feddiant, hirfeddiant, hen feddiant.
A long disease—hir glefyd, hirglefyd, hirglwyf, hir glefni, hirwst.
Long line—llinyn hir.
Long furrows—cwysau hirion, cwysi hirion, hir gwysau.
A long journey—taith faith; ffordd bell; taith bell.
Long hours—oriau hirion, oriau meithion.
Three long hours—tair awr faith; tair o oriau hirion; tair o oriau meithion.
Long day—hirddydd, hir ddydd, dydd hir, dïwrnod maith.
A long day, / A tedious day, } dydd maith.
A long night—hirnos.
A bench three yards long—mainc o dair llath o hyd; mainc deirllath o hyd; mainc dair llath o hyd; mainc deirllath ei hyd.
Children of a span long—plant o rychwant o hyd.
Somewhat long—gohir, go hir, lled hir, trân hir, crŷn hir, syrn hir.
As long—cyhyd, cyd, mòr hir, càn hired, cyn hired, hired.
To grow long, / To become long, } myned *neu* dyfu yn hir; ymestyn, hwyhau, hirio, hirhau.
To be long, / To be tedious, } bod yn hir; bod yn faith; bod yn hirfaith.
Long enough—hir ddigon, digon hir; digon o hyd.
Long continuance—hirbarhad, hir barhad, hirbara, hir bara.
Of long continuance—hirbarhäus, parhäus; o hir barhad; o hir bara; hir ei bara; à bery *neu* à barhaodd yn hir.
Long continuance of time assuages the greatest grief—amser *neu* hir amser a dawl y dygn ofid; derfydd hiraeth gàn hir amser; amser a dawl ofid.
Long season, / Long while, / Long time, } amser hir, amser maith, hir amser; llawer o amser; talm; dyddiau lawer; llawer o ddyddiau; talm o ddyddiau; cwrs o amser.
After a long time—wedi llawer o amser; gwedi talm o ddyddiau; wedi llawer o ddyddiau.
After so long a time—gwedi cymmaint o amser; ar ol cymmaint o amser.
Very long time since—er ys talm byd; er ys hirfyd o amser; ers amser hirfaith yn ol; ers amser maith yn ol; yr hawg byd.
Have I been so long time with you?—a ydwyf gyhyd o amser gyda chwi?
Long home—hir gartref.
That thy days may be long—fel yr estyner dy ddyddiau; fel y bo hir dy ddyddiau.
When they make a long blast—pan ganer yn hirllaes.
By reason of the very long journey—rhag meithed y daith; gàn feithed y daith; gàn feithder y daith.
To make long prayers—hir weddïo, hirweddïo.
He was desirous to see him of a long season—yr oedd efe yn chwennych er ys talm ei weled (*Luc.* xxiii. 8).
They had not done it of a long time—ni wnaethent er ys talm (2 *Cron.* xxx. 5).
Long, *ad.* yn hir, yn faith, &c.; hir; dros hir amser; yn llawer; llawer; yn mhell.
Long (in composition)—hir-, -hir.
As long, / So long, } cyhyd, cyd, mòr hir, cyn hired, càn hired, hired.
As long as—cyhyd a, cyhyd ag, cyd a, cyd ag, mòr hir a, càn hired a, cyn hired a, hired a; tra; un hyd ag, un hyd a, gogyd a, gogyd ag.
As long as I live—tra byddwyf byw; tra byddof byw; tra byddwyf fyw; tra bwyf byw; cyd y bwyf fyw; cyhyd ag y byddof byw; tra byddwyf, tra bwyf; dros fy nyddiau; tra bo bywyd, chwyth, *neu* anadl ynof; yn fy myw; yn fy mywyd.
Long after—yn mhell, yn hir, *neu* lawer ar ol; yn mhell, yn hir, *neu* lawer wedi.
Not long after—cyn nemawr; nid llawer wedi; nid yn hir wedi; nid llawer ar ol; nid yn hir ar ol; cyn pen nemawr; cyn pen llawer o amser.
Long before—yn mhell, yn hir, *neu* lawer cyn; yn mhell, yn hir, *neu* lawer o flaen.
He is long before—y mae efe yn mhell o'r blaen.
Not long before day—ychydig cyn dydd; nid llawer cyn dydd.
Long ago, / Long since, } er ys talm, ers talm; er ys talm o amser; er ys cryn dalm; yn mhell cyn hyn; er ys hirfyd o amser, er ys hirfod o amser.
Not long since, / Not long ago, } yn ddiweddar; yn hwyr; yn hwyr o amser; gynneu, cynneu; er ys dim llawer; ychydig yn ol.
So long ago—er cyhyd o amser; er cyd o amser; ers cyd o amser; er ys cyhyd, ers cyhyd, ers cyd; ers cymmaint o amser.
How long—pa hyd; er pa hyd; er pa bryd; hyd ba bryd; pa gyhyd, pa gyd; pa amser; yn mhen pa amser; pa faint.
How long soever—pa hyd bynag; er cyhyd fyddo; er cyhyd y bo.
How long ago?—er pa hyd? er pa bryd? beth sydd er hyny? er pa amser? er pa hyd o amser? beth o amser? beth sydd oddi ar hyny?

All the day long—trwy gydol y dydd; trwy y dydd; ar hyd y dydd; yn hyd y dydd; trwy gydol faith y dydd.
All my life long—trwy gydol fy mywyd; trwy gydol fy oes.
Long enough—yn hir ddigon, yn ddigon hir; yn ddigon o hyd.
To pray long—hir weddio.
To enjoy long—hir fwynhau.
To mark (a syllable) long—hirnodi.
I shall not be long doing it—ni byddaf haiach yn ei wneuthur; ni byddaf ennyd yn ei wneuthur; ni byddaf dro llaw yn ei wneuthur.
Why is his chariot so long in coming?—pa ham yr oeda ei gerbyd ddyfod (*Barn.* v. 28)?
Remember that death will not be long in coming—cofia nad oeda angeu (*Eccles.* xiv. 12).

Long, † *ad.* (S. *gelang*) trwy, o achos, o herwydd, trwy waith, o waith, o ethryb, trwy wall, o wall.
It is long of you that I am punished †—o'ch herwydd, o'ch achos, *neu* o'ch plegid chwi y'm cospir; eich gwaith chwi yw cael o honof fi fy nghospi; trwy eich gwaith chwi y'm cospir.

Long, † *s.* hirnod (mewn alawiaeth).

Long, † *v. n.* perthyn, perthynu, deiryd.

Long, *v. n.* hiraethu, awyddu, dymuno, blysio, chwennych, chwennychu, chwantu, neuo, dyfrydu.
To long after, } hiraethu am, blysio am;
To long for, } bod yn hiraethus am; bod yn awyddus i; awyddu i; awyddu am; chwennychu, chwennych, chwantu; chwennych yn ddirfawr; sychedu am.
I long—y mae hiraeth arnaf; yr wyf yn hiraethu; hiraethaf, &c.

Longanimity, *s.* (Ll. *longanimitas*) hirymaros, hiramynedd, hiroddef, amynedd, goddefgarwch, goddefedd, hirfrydigrwydd, hirfryd.

Long-armed, *a.* hirfraich, hirfreichiog, breichhir; â breichiau hirion iddo.

Longboat, *s.* hirfad, hirgwch, cwch mawr, y cwch mwyaf.

Longbow, *s.* bwa hir, hir fwa.

Longe, *s.* (Ff. *alonger*) gwth, engwth, hergawd, hergwd, burth, arfwth, cais, cynnyg.

Longe, *v. n.* hergydio, engwthio, arfwthio, rhoi gwth, gwneuthur cynnyg.

Long-eared, *a.* hirglust, clust-hir, hirglustiog, hirglyw; â chlustiau hirion iddo.

Longer, *a.* (y ganolradd o *long*) hwy, hirach, mwy hir; meithach; hwyach.

Longer, *ad.* yn hwy, yn hirach, yn feithach; mwyach, yn mhellach; eto.
Longer and longer—hwy hwy, yn hwy hwy.
Any longer—yn hwy, mwy, mwyach; yn mhellach; ond hyny.
No longer—nid...yn hwy; ni *neu* na...yn hwy, &c.; dim yn hwy.
Ye shall stay no longer—nid aroswch yn hwy.
Drink no longer water—nac yf ddwfr yn hwy.
Thou mayest be no longer steward—ni elli fod yn oruchwyliwr mwy.
That there should be time no longer—na byddai amser mwy.
No longer pipe, no longer dance—o deryw y gainc e dderyw y chware.

Longest, *a.* (yr eithafradd o *long*) hwyaf, hiraf, mwyaf hir, meithaf.

Longest, *ad.* yn hwyaf, yn hiraf, yn feithaf.

Longeval, } *a.* (Ll. *longævus*) hirhoedlog,
Longevous, } hiroesog, oesog, hoedlog, oesbraff, oesbell, hirfyw, hir ei oes, hir ei hoedl; oedranus, hen.

Longevity, *s.* (Ll. *longævitus*) hirhoedledd, hoedlogrwydd, hirhoedlogrwydd, oesogrwydd, hiroesogrwydd; hirhoedl, hiroes, hir einioes; henaint.

Long-footed, *a.* troedhir, hirdroediog, hirdroed, hirbediog.

Long-headed, *a.* penhir; â phen hir iddo *neu* ganddo; meddylfawr.

Longicorn, *a.* (Ll. *longus* a *cornu*) hirgorniog, hirgyrnig, cornhir.

Longicornes, } *s. pl.* hirgornogion, hirgyrn;
Longicorns, } chwilod cyrnhirion.

Longimanous, *a.* (Ll. *longus* a *manus*) llawhir, hirlawiog; â chanddo ddwylaw hirion.

Longimetry, *s.* (Ll. *longus*, a Gr. *metron*) hirfesuriaeth, hydfesuriaeth; celfyddyd mesur hyd *neu* bellder.

Longing, *s.* (o *long*) hiraeth, argyllaeth, argyllwch, afar, chwant, blys, awydd, neued, neuad, neuant, neuawd, puchiant, blysiad, dyfryd, addiant, addiad, puch, puchiad.
Extreme longing—gorhiraeth, trahiraeth, rhyhiraeth.
To save one's longing—tori chwant un.
To lose one's longing—colli ei chwant; methu gàn un gael à chwennycho.
Women's longing—blys *neu* chwant gwraggedd beichiogion.

Longing, *a.* hiraethus, hiraethlawn, hiraethol, hiraethog, neuol; blysgar; dyfrydog, dyfrydol; yn hiraethu, gàn hiraeth, dàn hiraethu.
Longing soul—enaid sychedig (*Salm* cvii. 9).

Longingly, *ad.* yn hiraethus; dàn hiraethu, dàn chwantu.

Longinquity, *s.* (Ll. *longinquitas*) traphellder, gorbellder, pellder mawr, mawr bellder.

Longipennes, *s. pl.* (Ll. *longus* a *penna*) hiradeinogion, hiradeiniaid, adar hiradeiniog.

Longirostres, } *s. pl.* (Ll. *longus* a *rostrum*) hir-
Longirosters, } ylfiniaid, hirylfinogion, adar pighirion, y pighirion.

Longish, *a.* (o *long*) gohir, go hir, trân hir, lled hir, syrn hir.

Longitude, *s.* (Ll. *longitudo*) hydred; hyd, hirder, hydedd, hirdra, hydbellder.
Longitude (in geography)—hydred=pellder lle tua'r dwyrain neu'r gorllewin, oddi wrth gylch hanner dydd.
Longitude (in astronomy)—hydred=pellder seren yn yr heulrawd oddi wrth arwydd yr Hwrdd.
Longitude east—hydred i'r dwyrain; hydred dwyreiniol.
Longitude west — hydred i'r gorllewin; hydred gorllewinol.
Heliocentric longitude — hydred heulgreiddig.
Geocentric longitude—hydred daiargreiddig.

Longitudinal, *a.* hydredol, hydol, hydfesurol; ar ei hyd, yn ei hyd, o'i hyd; hydfed.

Longitudinally, *ad.* ar ei hyd, yn ei hyd, o'i hyd, yn hydredol, ar hydfed.

Long-legged, *a.* hirgoes, coeshir, hirheglog, hirgoesog; â choesau hirion iddo; hir ei goesau; garanhir, garhir, garanog.
Long-legged spider—hirheglyn.
Long-lived, *a.* hirhoedlog, hiroesog, hoedlog, oesog, oesbraff, oesbell, hirfyw, hir ei oes, hir ei hoedl; hen.
Long-lost, *a.* hirgoll, hirgolledig.
Long-loved, *a.* hirgar, hirgaredig.
Longly,† *ad.* dàn hiraethu, yn hiraethus.
Long-measure, *s.* mesur hir, hirfesur, hydfesur.
Long-necked, *a.* gyddfhir; hir ei wddwg; â gwddf hir ganddo.
Longness, *s.* hirder, hirdra, hyd, hydedd.
Long-plane, *s.* hirganwyr, canwyr hir, plân hir.
Long-primer, *s.* prifen hir, hir brifen, llythyren hir y cynllyfr=math o argraff-lythyren.
Long-run, *s.* y diwedd, y pen draw; hîr redeg.
In the long-run—yn y diwedd, o'r diwedd; yn y pen draw; wrth hir redeg *neu* ddyllyn; o hir redeg *neu* ddylyn.
Long-shanked, *a.* garhir, garanhir, hirgoes, coeshir, hirheglog, garanog.
Long-sight, *s.* hirdrem, hirwel, pellwel, pellweled, pellweledd, hir olwg, pell olwg.
Long-sighted, *a.* hirwel, hirwelog, hirdrem, hirdremiog, pellwel, pellwelog, pelldremiog; pell ei olwg; yn gallu gweled *neu* ganfod yn mhell.
Long-sightedness, *s.* hirweled, hirwelogrwydd, pellweled, pellwelogrwydd, hirdrem, pelldrem, pell-ganfodiaeth, pellweledd; y gallu i weled pethau yn mhell yn well nag yn agos.
Longsome, *a.* hirfaith, maith, rhyhir; blin gàn ei feithed.
Longsomeness, *s.* hirfeithder, meithder, meithdra, dygn feithder.
Longsufferance, } *s.* hirymaros, hiramynedd,
Longsuffering, } ymaros, amynedd, hiroddef, hiroddefedd, goddefedd, goddefgarwch, hiroddefiaeth, goddefiaeth, hwyrddigrwydd; tynerwch, hynawsedd, gwaredd.
Longsuffering, *a.* hirymaröus, ymaröus, amyneddus, amyneddgar, hiroddefus, hiramyneddus, goddefgar; da ei amynedd; hir ei ymaros; hwyrfrydig i ddig, hwyrfrydig i lid, hwyrfrydig i ddigofaint; hwyrddig.
Long-tail, *s.* cynffon hir, cwt hir, hirgwt, ci cynffonhir=enw à roid gynt i gi gwr boneddig, am fod ei gynffon heb ei thori.
Cut and long tail—y gwych a'r gwael; pawb o bob gradd.
Long-tarrying, *a.* hirdrig, hirdrigol, hirdrigiannol.
Long-timbers, *s. pl.* hirgoed llong.
Long-tongued, *a.* tafodhir, tafodiog, hirdafodiog, hirdafod, hir ei dafod; tafodrydd, dywedgar, siaradgar.
Longways, † *ad.*=*Longwise.*
Long-winded, *a.* hiranadlog; hir ei anadl; âg anadl hir iddo; hirwyntiog; maith, hirfaith, hir, hirchwedlog, hir anorphen, hir diddarfod, annybenus; hwyrdrwm; hir ei araeth; hir ei chwedl.
Longwise, *ad.* ar ei hyd, yn ei hyd, o'i hyd, ar hydfed, gyda'r hyd.
Lonicera, *s.* (oddi wrth Adam *Lonicer*, llysofydd o'r Almaen) gwyddfid, gwynwydd, melog, gwyddwydd.
Lonish, †*a.* (o *lone*) unigaidd, lled unig, tràn unig.
Loo, *s.* chware ar gardiau.
Loo-table—bwrdd crwn, bord gron.
Loo, *v. a.* trechu y gwrthwynebwyr wrth y cyfryw chware ar gardiau.
Loobily, *ad.* (o *looby*) fel llabwst, yn llabïaidd, yn llebanaidd, yn llabystaidd, yn ddelffaidd, yn ddrelaidd; yn drwstan.
Looby, *s.* (C. *llabi*, *llob*) lleban, llabwst, llabi, hurthgen, hurtyn, delff, drel, drelyn, cabrotyn, hudlath, penbwl, penllorcan, brebwl, llelo, delbren, llob, llobyn.
Loof, *s.* (Ff. *lof*; Is. *loeven*) uchedd llong parth ol fflureg.
To keep the loof — cadw y llong at gwynt.
Keep your loof—cedwch y gwynt; cedwch (y llong) at y gwynt.
Loof, *v. n.*=*Luff.*
Loofed,† *a.* (o *all* ac *off*) pell, yn mhell.
Look, *v.* (S. *locian*) edrych, syllu, syllio, tremio, tremu, bwrw golwg, taflu golwg, selu, dysgwyl; chwilio, ceisio; edrychu ar, syllu ar, tremio ar; ymddangos; gweled; gwynebu.
To look about, } amdremio; amdremu,
To look around, } edrych o amgylch; bwrw golwg o amgylch; ysbeithio.
To look about one—edrych yn ei gylch.
To look idly about—llygadwibio.
To look after—edrych am; edrych ar ol; gofalu am, gofalu dros; cymmeryd gofal am, dros, *neu* o; cadw, gwarched, gwarchod, gwarchodi, amgeleddu, areilio, golygu, gwylio, cyfarchwylio, goruchwylio, eryl; dysgwyl.
To look back—edrych yn ol; gwrthdremio, gwrthdremu, gwrthedrych; edrych drach ei gefn.
To look big—edrych yn sur *neu* flwng; edrych yn fras *neu* fawr.
To look as big as bullbeef—bod yn barod i ymdori gàn falchder; bod ar ymdori gàn falchder; edrych yn drahäus.
He looks as big as bullbeef—y mae efe yn barod i ymdori gàn falchder; y mae efe ar ymdori gàn falchder.
To look down upon—edrych i lawr ar.
To look down with contempt upon—edrych yn ddïystyrllyd, yn ddirmygus, *neu* yn drahausfalch ar.
To look earnestly, } edrych yn graff; syllu
To look intently, } yn graff; edrych yn ddifrifol; craff edrych, arsyllu, gorselu, syllu.
To look one in the face—gwynebu un, wynebu un; edrych yn wyneb un; sefyll yn wyneb un; syllu *neu* graffu ar un; edrych ar un yn ei wyneb; syllu yn wyneb un.
To look for—edrych am; dysgwyl; chwilio am, ymofyn am, dysgwyl am; ceisio.
To look forward—rhagsyllu, rhagedrych, rhagdremio, edrych yn mlaen.
To look ill—edrych yn ddrwg, yn wael, *neu* yn anhwylus; ymddangos yn ddrwg, yn wael, *neu* yn anhwylus.
To look in—edrych i mewn; synio yn.
To look into—edrych i mewn i; syllu i; chwilio.
To look like, } edrych, ymddangos, *neu*
To look to be, } ddysgwyl fel; edrych, ymddangos, *neu* ddysgwyl yn debyg; eilfyddu, tebygu.
To look on, } edrych ar; tremio ar;
To look upon, } craffu ar; dysgwyl ar;

ardremu; gweled; ystyried, cyfrif, cymmeryd; golygu.
To look on as—cymmeryd un fel; cymmeryd un yn lle; edrych ar un fel *neu* megys; ystyried un fel; barnu bod un yn; cyfrif un yn.
To look staringly upon—llygadrythu ar, llygadu ar; taenu llygaid ar; amchwelyd ei lygaid ar.
Very fair to look upon—teg odiaeth yr olwg; teg *neu* lân iawn i edrych arni, &c.
A fair woman to look upon—gwraig lân yr olwg; gwraig deg i edrych arni.
To look out—edrych allan; dysgwyl allan; edrych; syllu; ceisio, ymofyn am, chwilio am, edrych am; chwilio, pigo, *neu* ddewis allan; gwylio; eryl; bod ar yr wylfa; bod ar y ddysgwylfa.
To look out at a window—edrych drwy ffenestr.
They are bound to look out sharp—y maent yn rhwym i wylio yn graff *neu* yn ofalus; y maent yn rhwym i edrych *neu* edrych allan yn wyliadwrus; rhaid iddynt wylio yn graff.
To look sadly—edrych yn drist *neu* athrist; bod yn drist yr olwg; bod yn drist yr olwg arno.
To look to, } edrych at, edrych ar;
To look unto, } dysgwyl at; gwynebu at, golygu at; cyfeirio ei olwg at; troi ei wyneb at.
To look towards—edrych tuag at; edrych tua; wynebu at, golygu at, cyfeirio at; edrych parth â.
To look well to—edrych yn ofalus ar *neu* at; gwylio yn ofalus dros.
To look up—edrych i fyny; mynu.
To look up a thing—edrych am beth a'i gael; chwilio am beth a'i gael; mynu gafael mewn peth; mynu peth i glawr; mynu peth.
To look well—edrych yn dda; edrych yn iach; edrych yn hoenus; ymddangos yn iach; bod yn dda yr olwg arno.
To look wildly—hylldremio, hylldremu, gwyllttremu; edrych yn wyllt.
Look there—llyna, dyna, nycha, enycha, edrych yna, gwel yna, ycha.
To look how one fares—gweled *neu* edrych pa fodd y mae un; mynu gweled pa fodd y mae un; edrych pa sut y mae un; edrych pa fodd y mae un yn ymdaro.
See how I look—gwel fy ngwedd; gwel fy nrych; gwel pa olwg sydd arnaf.
They looked one another in the face—gwelsant wynebau eu gilydd (2 *Bren.* xiv. 11).
They looked when he should have swollen—yr oeddynt hwy yn dysgwyl iddo ef chwyddo (*Act.* xxviii. 6).
There looked out to him two or three eunuchs—dau neu dri o'r ystafellyddion a edrychasant arno (2 *Bren.* ix. 32).
Wherefore look ye so sadly to-day?—pa ham y mae eich wynebau yn ddrwg heddyw (*Gen.* xl. 7)?
Look how thy brethren fare—ymwêl â'th frodyr a ydynt hwy yn iach (1 *Sam.* xvii. 18).

Look, is. (y modd gorchymynol o'r ferf) gwel! edrych! edrycha! wele! wela! nycha! enycha! sylla! ycha! *pl.* gwelwch! edrychwch!

Look, *s.* golwg, golygiad, edrychiad, trem, tremyn, edrych, gwedd, gwynebpryd, wyneb, ffriw, agwedd, semlant, pryd, ymddangosiad, tremiad, drych, gweledigaeth, gweled; yr olwg ar un *neu* beth; gwyliadwriaeth, gwylfa.
A proud look—golwg falch, ucheldrem, golwg uchel, golwg uchelfalch; llygaid beilchion.
A stern look, } golwg deryll, golwg
A piercing look, } dren, golwg dryn, golwg lem, golwg egr, golwg dreiddiol; gwg.
A keen look—golwg graff, &c.; arsylw.
Lingering look—llusgdrem.
Mutual look—cyttrem.
To cast a look—bwrw golwg, taflu golwg, bwrw trem; edrych, tremio, tremiannu.
Lofty looks—ucheldrem, edrychiad uchelfalch.
Having an earnest look—tremgraff; craff ei olwg; arsyllog, arselog.

Looked, *p.p.* edrychedig, &c.
Looked at—yr edrychwyd arno; à edrychwyd arno.
Looked for—dysgwyledig, dysgwyliedig, à ddysgwyliwyd.
To be looked for—dysgwyladwy, dysgwyliadwy, i'w ddysgwyl.
Not looked for, } annysgwyledig, annys-
Unlooked for, } gwyl, diddysgwyl; heb ei ddysgwyl; heb ddysgwyl *neu* edrych am dano; disymmwth, disyfyd, dirybudd.
Looked to—yr edrychwyd ato; y dysgwyliwyd ato; y gofalwyd *neu* y gofelir drosto; y gofalwyd *neu* y gofelir am dano.
His manners ar to be looked to—dylid gwylio ar ei foesau; e ddylid edrych at ei foesau; dylid edrych ar ei foesau.
Ill looked too, } esgeulusedig, à esgeul-
Ill looked after, } uswyd; wedi ei esgeuluso; na ddyfal edrychwyd ato.
Well looked to, } yr edrychwyd yn ofal-
Well looked after, } us ato; à iawn ofalwyd drosto; wedi iawn ofalu drosto.
Sour-looked—sur ei olwg; â golwg sur arno; cuchiog, cuwchdrwm, blwng.

Looker, *s.* edrychwr, edrychydd, syllwr, syllydd, tremiwr, tremydd, selwr, golygwr.
Looker on—edrychwr, edrychydd, syllwr, syllydd, tremiwr, tremydd, gweladur, dysgwyliwr, dysgwylydd; un à edrycho yn unig ar bethau; edrychwr a dim ond edrychwr.

Looking, *s.* edrychiad, dysgwyliad, golygiad, tremiad, dysgwyl.
Well looking, } yn edrych, yn ymddangos,
Good looking, } *neu* yn dysgwyl yn dda; da ei olwg; da yr olwg arno; da ei bryd; da ei wedd; da ei bryd a'i wedd; golygus, prydweddol.
Dismal-looking—hyll yr olwg arno; yn edrych yn hyll; hyllwedd.
A certain fearful looking for of judgment—rhyw ddysgwyl ofnadwy am farnedigaeth (*Heb.* x. 27).

Looking glass, *s.* drych.

Look-out, *s.* gwyliadwriaeth, gwylfa, dysgwylfa, dysgwyl, dysgwyliad gofalus, edrychiad gofalus, edrychiad allan, eryl, golwg.
They are bound to keep a sharp look-out—y maent yn rhwym i wylio yn graff *neu*

yn ofalus; y maent yn rhwym i edrych *neu* edrych allan yn wyliadwrus; rhaid iddynt wylio yn graff.

Lool, *s.* llestr i dderbyn golchion mwn; llestr golchion mwn.

Loom, *s.* (S. *loma*) gwŷdd; peithyn;† dodrefn.

Power-loom — gwŷdd ager, gallwydd; gwŷdd à weithier gàn ager.

Hand-loom—gwŷdd llaw; gwŷdd à weithier â llaw.

Heir-loom—dodrefn ty à ddisgyn i'r etifeddion o lin i lin; dodrefn à ddisgyn trwy hen ddefod i'r etifeddion lin o lin; pethau à ddisgynant i'r etifedd gyda'r ty a'r dreftadaeth; tattrefolion; treftadaeth.

Loom of an oar—croes rhwyf; cymmaint o'r rhwyf ag a fo tu fewn i'r ymyl *neu* estyll.

Loom, *s.* (D.; Al. *lohme*) aderyn tua chymmaint a gŵydd.

Loom, *v. n.* (S. *leomian?*) ymddangos, edrych, ymrithio, ymddrychu, dysgwyl; ymddangos yn aneglur *neu* anamlwg; bod â'r olwg arno *neu* arni; ymddangos uwch law gwyneb y môr *neu* y tir; ymddangos o beth yn fwy nag y byddo; codi, ymddyrchafu.

She looms a great sail—mae yn ymddangos, yn edrych, *neu* yn dysgwyl yn llong fawr; mae hi yn llong fawr yr olwg arni.

Looming in the future—yn ymrithio *neu* yn ymddrychu yn y dyfodiant.

Loom-gale, *s.* awel gref nerthol; chwa angerddol; awel frysg.

Looming, *s.* ymddangosiad, edrychiad, golwg; ymddangosiad anamlwg a mwyedig pethau; yr olwg ar beth; hudwy, hudwel, twyll-olwg.

The looming of a ship—yr olwg ar long.

Loon, *s.* (S. *lun?* Gw. *luin?*) bawddyn, bawai, adyn; dynyn; lleban, delff, gwirionyn, brebwl, sybidyn; dyhiryn: *pl.* bawach, dynionach.

Loon, *s.* (Isl. *lunde*) math o for-aderyn.

Loop, *s.* (Gw. *lub, luba, lubam?*) dolen, arwestr, olp, terch, tytmwy, meilyn, pwylldid, llygad; modrwy; olpai, ffenestrig gul; talp o haiarn bwrw.

Looped, *a.* dolenog, arwestrog, terchog, dolfachog, llawn olpau.

Loop-hole, *s.* olp, olpen, twll olp, twll olpai, dolendwll, meindwll, cloerdwll; ffenestrig, coeg ffenestr, ffenestr saethu; dïangdwll; twll i edrych, i fyned, *neu* i ffoi allan; twll i ddïanc trwyddo; bwlch; esgus.

Loop-holed, *a.* olpenog; llawn tyllau *neu* agorion i ddïanc; dïangdyllog.

Looping, *s.* (Is. *loopen*) cyttalpiad mwn tawdd.

Loord, † *s.* (Ff. *lourd;* Ysp. *lerdo;* Is. *loer*) hurthgen, cuall, hurtyn, penbwl; seguryn.

Loose, *v.* (S. *lysan, leosan;* Al. *lösen*) dattod, dattodi, rhyddhau, gollwng yn rhydd, llaesu, llacäu, llacio, yslacio, tynu yn rhydd, gorddillwng, gollwng yn llac, gollwng yn llaes, dadrwymo, dadwregysu; dadennylu, dadfachu; dadieuo; hwylio, oddi hwyliau, ymadaw; engu; maddeu.

To loose one's self—ymddattod, ymryddhau.

Or ever the silver cord be loosed—cyn tori y llinyn arian (*Preg.* xii. 6).

Loose, *a.* (Al. *los;* Goth. *laus*) rhydd, llaes, llac, yslac, annhyn, dirwym, digyssylltiad, dattodol, dattodedig; chwâl, chwaldar; rhwth, (*f.* rhoth); penrydd, afreolus, afreolaidd, afradlawn; anniwair, anllad, anwaer, gwantan, llygredig; gwibiol, gwasgarog, gwasgar, anghryno, annyben.

To grow loose—ymlaesu, ymlacäu, ymryddhau; myned yn llac, myned yn llaes, myned yn rhydd; ymlygru; myned yn benrydd.

To let loose—gollwng yn rhydd, rhyddhau, llacäu, llaesu, &c.

To get loose—myned yn rhydd, tori yn rhydd, dyfod yn rhydd, ymryddhau, ymddirwydo, ymddirwyllo, ymrwyllo, ymddirwystro; tynu ei ben yn rhydd; cael ei ben yn rhydd.

To break loose—tori *neu* fyned yn rhydd; tori allan; tynu peu yn rhydd; ymryddhau; dïanc; dïanc *neu* ymryddhau o fagl; ymddirwydo, ymddirwyllo, ymddirwystro.

To hang loose—bod yn llaes; eistedd yn llaes; disgyn yn llaes; crogi yn llaes.

Loose soil—pridd chwâl, tir chwâl, pridd chwaldar, daiar chwâl.

Loose crumbling soil—tir mwrl.

Loose style—ieithwedd anghryno, wasgar, wasgarog, *neu* wasgaredig; gwasgariaith; ieithwedd laes, ieithwedd llac.

Loose, *s.* rhyddid, rhydd-did, cwbl ryddid, llawn ryddid.

To give a loose to—ymroddi i, ymollwng i.

To give a loose to sorrow—ymroddi i ofid; porthi gofid.

Loosely, *ad.* yn rhydd, &c.

Loosen, *v.* (*o loose*) dattod, dattodi, rhyddhau, gollwng yn rhydd, tynu yn rhydd, llaesu, llacäu, llacio, yslacio, gollwng, gorddillwng, gollwng yn llac, gollwng yn llaes, dadrwymo, dirwymo; chwalu; myned yn rhydd, yn llaes, *neu* yn llac; ymryddhau, ymddattod, ymlaesu, ymlacäu.

Looseness, *s.* rhyddni, rhydd der, llacrwydd, llaesder, llaesedd, anghaethder, chwalder, chwalrwydd; penrhyddid, penrhydd-did, afreoledd, afradlonrwydd; dirywiaeth, llygredigaeth; anniwcirdeb, anwaeredd, anlladrwydd; pibre, pipre, darymred, y bib, dolur rhydd, rhyddglwyf, rhyddineb y bol, bolryddineb.

To be troubled with a looseness—bod â rhyddni, pibre, *neu* ddarymred arno; cael ei flino gàn rydd-der *neu* ddarymred; bod â'r bib, â'r bipre, â'r bibre, *neu* â'r darymred arno; pibo.

Loosestrife, *s.* (*loose* a *strife*) trewynyn.

Creeping loosestrife—canclwyf, dwygeinioglys.

Yellow loosestrife—trewynyn cyffredin.

Tufted loosestrife—trewynyn sypflodeuog.

Wood loosestrife—trewynyn y goedwig, gwlydd melyn Mair.

Hyssop-leaved loosestrife—urddon.

Purple loosestrife—llysiau y milwr, gwyarllys.

Looty, *s.* ysbeiliwr (yn yr India Ddwyreiniol).

Lop, *v. a.* (anhysbys: C. *llabio?*) ysgythru, tocio, brigladd, digeincio, dadosgli; tori ymaith; gollwng i syrthio; gollwng i lawr; llipäu.

Lop, *s.* ysgwthr, toc; tociad; torgainc; brigyn *neu* ysgewyn wedi ei dori; yr hyn a

ysgythrir: *pl.* ysgythrion, tocion, briwfrig, brigladdion.

Lop,† *s.* (S. *loppe*) chwanen.

Lophius, *s.* (Gr. *lophos*) morddiawl, llyffanbysg, pysglyffant, cythraul y môr.

Lopper, *s.* (o *lop*) ysgythrwr, ysgythrydd, tociwr, tociedydd, digeinciwr.

Lopping, *s.* ysgythriad, tociad, digeiniad; ysgwthr, toc; brigyn *neu* ysgewyn toredig: *pl.* ysgythrion, tocion, briwfrig, briwfrigau, torgeinciau, brigladdion, manwydd, osglau.

Loquacious, *a.* (Ll. *loquax*) siaradus, dywedgar, siaradgar, geiriolus, gwagsiaradus, baldorddus, baldorfus, dadyrddus, dadyrddol, clebarddus, chwaldodus, tafodrydd, chwedlog, chwedleugar, chwedlgar, ymeirgar, amleiriog, soniarus, soniawr, llafar, llafarus, annystaw; ffladr; rhuadus, rhuadwy.

Loquaciousness, } *s.* (Ll. *loquacitas*) dywedgar-
Loquacity, } wch, siaradgarwch, siaradusrwydd, geiriolusrwydd, &c.; llafarder, llafarwch, annystawrwydd; siaradach, gormod siarad, baldordd.

Lorate, *a.* (Ll. *lorum*) careiaidd, ar lun carai; hirfain.

Lord, *s.* (S. *klaford*) arglwydd, arlwydd, ner, naf, ion, ior, por, meistr, rhi, rhiawdr, muner, modur, gwanar, udd, hên, gwaladr, peryf, perydd, peron, addon, adon, adwn, rhwyf; perchen, perchenog; baron, brëyr, pendefig; gwledig; brenin, teyrn, unben; eiddigor.

Lord God—Arglwydd Dduw, Arglwydd Ior.

The Lord Jehovah—Arglwydd Ion, Arglwydd Ior, Duw Ion, Duw Ior, Arglwydd Iehofah.

The Lord of heaven—Arglwydd nef, muner nef.

My lord—fy arglwydd, fy arlwydd.

Lord of the manor—arglwydd y faenor, arlwydd y faenor, arglwydd maenor, arglwydd faenorydd, arlwydd faenorydd, yr arglwydd tir, arglwydd y cyfoeth, perchen y faenor; arlwydd.

Lords temporal and spiritual—arglwyddi tymmorol ac ysbrydol.

House of lords—ty yr arglwyddi; y ty uchaf.

Lords in waiting—arglwyddi preswyl; arglwyddi at alwad.

Lord paramount—penarglwydd, arglwydd benrhaith, arglwydd benrhaeth, arglwydd penbaladr; arglwydd goruwch arglwyddi ereill; goruchlyw, goruchdeyrn, unben.

Lord bishop—arglwydd esgob.

Lord lieutenant—arglwydd raglaw.

Lord mayor of London—uchelfaer Llundain; arglwydd faer Llundain.

Lords marchers—arglwyddi y bargodion, arglwyddi y cyffindiroedd, arglwyddi cyffindirol, arglwyddi y terfynau, arglwyddi y cyffiniau, pennethiaid gorwlad, arglwyddi y mers, ardalyddion.

Lord's day—dydd yr Arglwydd; y Sabbath; y Sul.

Lord's supper—swper yr Arglwydd, cwynos yr Arglwydd; y cymun.

Lord's prayer—gweddi yr Arglwydd, yr arglwyddol weddi; y pader.

The great Lord of the world—Penadur mawr y byd (2 *Mac.* xii. 15).

Lord, *v.* arglwyddiaethu, arlwyddiaethu, arglwyddo, arglwyddio, rhwysgo, dwyn rhwysg; breintio yn arglwydd.

To lord it over—arglwyddiaethu ar.

Lordlike, *a.* arglwyddaidd, arlwyddaidd; uchelfalch; uchel, balch, trahäus, trawsfalch, sythfalch, uchelfrydig.

Lordliness, *s.* arglwyddeiddrwydd; mawreddusrwydd, mawreddigrwydd, mawrwychedd, mawrwychder, gwychedd, urddas, bonedd, derchafedd; mawrfrydigrwydd; uchelfrydedd, uchder meddwl, uchelfalchedd, gorfalchedd, trahausder, balchder, rhwysg, rhyfyg.

Lordling, } *s.* (o *lord*) arglwyddyn, arlwyddyn,
Lording, } eilun o arglwydd: *pl.* arglwyddach.

Lordly, *a.* arglwyddaidd; arglwyddol; arglwyddiaethus, arglwyddiaethol; mawrwych, ardderchog; uchelfalch, sythfalch, ffroenuchel, balch, trahäus, trawsfalch, uchel, uchelfrydig, effrom.

Lordly, *ad.* yn arglwyddaidd, &c.

Lordship, *s.* arglwyddiaeth, arlwyddiaeth; maenor; baroniaeth.

Your lordship—eich arglwyddiaeth.

Lore, *s.* (S. *lar*; Is. *leer*; Al. *lehre*) llên, llenoriaeth, llenyddiaeth; dysgeidiaeth, dysg; athrawiaeth, addysg; gwers, llith.

Lore, *s.* (Ll. *lorum*) piglain=y llain neu ofod rhwng y big a'r llygad, mewn adar.

Lorel,† *s.* (S. *leoran*) crwydryn, gwibiwr, dyhiryn; adyn wedi ei adael.

Loresman,† *s.* (*lore* a *man*) addysgwr, addysgydd.

Lorica, *s.* (Ll.) llurig, cadbais, cynddyl, curas.

Loricate, *v. a.* (Ll. *lorico*) llurigo, dalenwisgo, dalenu, taenu dros, dalenu dros, llafnu dros, gorthöi, crawenu, crestynu.

Lorication, *s.* llurigad, daleniad, dalenwisgiad, crestyniad, craweniad.

Lorimer, } † *s.* (Ff. *lormier*; Ll. *lorum*)
Loriner, } gwneuthurwr genfäu, ysbardunau, a'r cyffelyb; genfäwr; cyfrwywr.

Loring,† *s.* traethawd *neu* ymadrodd addysg-
Loriot, *s.* (Ff.) cegid, y gegid. [iadol.

Lorn, *a.* (S. a D. *forloren*) colledig, gadawedig; amddifad, unig, dïamgeledd; truan.

Love-lorn—cariadgoll; à adwyd gàn ei gariad; à gollodd ei gariad.

Lory, *s.* math o barot.

Lorymer, *s.*=*Larmier.*

Losable, *a.* colladwy; à ellir ei golli.

Losange, *s.*=*Lozenge.*

Lose, *v.* (S. *losian*) colli; cael colled; bod ar golled; bod mewn colled; methu.

To lose one's self—colli ei hun; colli ei hunan; colli arno ei hun (mewn lle dïarffordd); ymddyrysu (mewn anialwch); ymdröi mewn dyryswch; dyfetha ei hun; ymgolli; hepian.

To lose one's labour—myned llafur un yn ofer; myned o lafur un yn ofer; llafurio yn ofer.

To lose ground—colli tir; cilio yn ol; rhoi lle; rhoi ffordd; myned yn ei wrthgefn; myned yn wysg ei gefn; ymadaw â'i orsaf; cilio.

To lose utterly—cyfrgolli, llwyrgolli.

To lose its saltness—colli ei halltedd; bod *neu* fyned yn ddihallt.

To lose its savour—colli ei flas; bod *neu* fyned yn ddiflas; diflasu.

To lose the use of one's limbs—colli grym *neu* ffrwyth ei aelodau; myned yn efrydd.

All covet, all lose—yn ceisio'r cyrn, colli'r clustiau.
That we lose not all the beasts—fel na adawom i'r holl anifeiliaid golli.

Lose,† *s.* (o *loose*) afradlonwr, un afradlawn, dyn gwastraffus, oferwr; dyhiryn.

Losel,† *a.* gwastraffus, afradus, afradlawn; diog.

Losenger,† *s.* (S. *leas, leasunge*) twyllwr.

Loser, *s.* collwr, colledwr; y neb a gollo.

Losing, *a.* colledus, colledol, colledain; à bair golled.
A losing bargain—coll-fargen, gwall-fargen.

Loss, *s.* colled, coll, colliant, colledigaeth, colledaint; afles, niwed, sarhad, dadfudd, adles; dyfeth, difrod; meth, ffael.
Extreme loss—rhygoll, rhygolled, difancoll.
At a loss—ar goll; heb wybod; mewn cyfyng-gynghor.
To be at a loss what to do—bod heb wybod beth i'w wneuthur.
I am at a loss to know—nis gwn beth i'w wneuthur; nis gwn; yr wyf mewn cyfyng-gynghor beth i'w wneyd.
Profit and loss—ennill a cholled; mael a choll; mael a cholled; ennill a cholli.
To cause *or* occasion loss to—colledu; gwneyd colled i; peri colled i.
Total loss—cyfrgoll, llwyrgoll, llwyr golled.
Causing loss—colledol, colledus; à bair golled; niweidiol.
To bear the loss of a thing—dwyn y golled; sefyll yn y golled; digolledu; gwneuthur colled yn dda; gwneuthur yn dda ryw golled; gwneyd i fyny golled; goddef colled; ymddwyn yn amyneddgar dan golled; bod yn amyneddus dan golled o beth.
For whom I have suffered the loss of all things—er mwyn yr hwn y'm colledwyd yn mhob peth.
To go by the loss—bod ar golled; bod mewn colled.
Without the loss of one man—heb golli gwr; heb golli cymmaint a gwr.
Loss by neglect—gwallgoll.
Loss (of parents, &c.)—amddifedi, amddifadrwydd, ymddifedi.

Lostful,† *a.* colledus, niweidiol.

Lostless,† *a.* digolled.

Lost, *p. p.* (o *lose*) colledig, coll, à gollwyd, wedi ei golli, ar goll, ar gyfrgoll, colledus; ofer, difudd, dieffaith; dyrysedig; dideimlad.
Paradise Lost—Coll Gwynfa.
Lost hope—gobaith palledig, coll-obaith, gobaith coll.
Having lost—amddifad o; gwedi colli.
Utterly lost—cyfrgolledig, llwyr golledig, ar gyfrgoll.
Like lost sheep—fel defaid ar gyfrgoll; fel defaid cyfrgolledig.
Better lost than found—da y golled; colled dda o hono.
That is not lost that comes at last—gwell gwr a ddaeth yn mhen y flwyddyn na'r gwr ni ddaeth byth.
A person lost to all sense of goodness, honesty, *or* shame—crogyn o ddyn; dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas; un hollol ddideimlad o ran daioni, gonestrwydd, *neu* gywilydd; un hollol amddifad o ddaioni, &c.
She is lost to all sense of shame—hellgre ddigywilydd ydyw; maeden haerllug ydyw; dyhiren *neu* ddyhirog ydyw; nid oes ganddi mo'r syniad lleiaf ar gywilydd.
Argument is lost on their prejudices—y mae ymresymiad yn ddieffaith ar eu rhagfarnau; llwyr ofer yw ymresymu yn erbyn eu rhagfarnau.
A lost thing, } collbeth, peth colledig, peth
A thing lost, } ar goll.
The children thou shalt have, after thou hast lost the other—plant dy ddiepiledd (*Esa.* xlix. 20.)

Lot, *s.* (Is. a Ff.; S. *hlot*) coelbren, cwtws; damwaen, tynged, tyngedfen, dygwyddiad, syrth, chwaen, damchwaen; rhan, cyfran, dogn; rhandir; swmp, (*pl.* sympau, swp, (*pl.* sypiau); cytysyn.
To draw lots—tynu coelbreni, tynu cytysau; bwrw coelbren.
To cast lots—bwrw coelbren, bwrw coelbreni.
His lot was—daeth o ran iddo.
It may come to our lot—dichon ddygwydd i ni; dichon ddyfod i'm rhan i; dichon ddyfod i'n dysgl ni.
It is not my lot to be conversant in those matters—ni ranodd Duw i mi ymarfer â'r materion hyny; ni ddaeth ymarfer â'r pethau hyny i'm rhan i.
To pay scot and lot—talu yr hyn a ddel i'w ran; talu yr hyn a syrthio *neu* a fwrir arno; gildio.

Lot, *v. a.* dogni, rhanu, cyfranu, dosbarthu, penodi, cymmathu, cofrestru, cofresu; trosi, trosiadu.

Lote, } *s.* (Gr. *lôtos;* Ll. *lotus*) pysen y ceirw;
Lotus, } y pren lotos, y pren lotus: pysgodyn bychan.

Loth, *a.*=*Loath.*

Lothe, *v. a.*=*Loathe.*

Lotion, *s.* (Ll. *lotio*) golchiad; golch, agolch; trwyth; meddygolch.

Lottery, *s.* (Ff. *loterie*) damweiniaeth; coelbrenaeth; coelbrenfa, cytysfa; chwareu coelbreni, chwareu cytysau, chwareu damwaen; damwaen, chwaen, cwtysi; † dogn.
Lottery-ticket — coelbren damweiniaeth, tocyn damwaen, cytysyn.
Lottery-wheel — coelbren-droell, troell ddamwaen, damwein-droell.
To draw a lottery—tynu coelbreni, tynu cytysau; dadlwytho coelbren-droell.
The lottery is drawing—mae y goelbren-droell ar gerdded.
State-lottery—coelbrenfa gwlad.
It is all a lottery—nid yw y cwbl ond damwaen a dygwydd; mae yn sefyll *neu* yn gorwedd yn hollol ar ddamwaen a dygwydd.

Loud, *a.* (S. *hlud;* Al. *laut*) uchel, croch, ban, aedd, seinfawr, uchelsain, soniarus, soniawr, crochlais, brefer, eichiog, trystfawr, bloeddgar, garmus, hyswn, hyson, didaw, iewin; mawr; dyrchafedig.
A loud voice—llef uchel, llais uchel, llais cryf, llais croch, banllef.
A loud cry—banllef, crochlef, crochwaedd,

crochlais, gwawch, llef uchel, gwaedd fân, dolef groch, gwaedd groch, gawr fân, llef fân, gorfloedd, dirwaedd, arwaedd, arddolef, dysgri, baich, gorlef, garm, ysgarm, anglef, diaspad fân.

A loud noise—sain uchel, swn mawr, trwst mawr.

A loud laugh — crechwen, crechwen o chwerthin, crechwen-floedd, chwerthin croch, uchel chwerthin, croch chwerthin.

A loud and bitter cry—chwerw lef uchel (*Esth.* iv. 1.)

Loud of sound—seinfawr, uchelsain, uchel ei sain, hyson.

To make a loud noise—gwneuthur uchel drwst, uchel-swn, *neu* uchelsain; banllefain, uchelseinio, llefain, crochleisio.

Louder—uwch, uch, uchelach; mwy uchel, &c.

Louder and louder—uwch uwch, uchelach uchelach, &c.

To wax louder and louder—cryfhau fwyfwy; myned uwch uwch.

Loud, *ad.* yn uchel, &c.

Loudly, *ad.* yn uchel, yn groch, &c.; â llef uchel.

Loudness, *s.* uchder, uwchder, uchdra, crochder, uchder llais, crochder llais, seinfawredd, soniarusrwydd, &c.; dadwrdd, trwst, terfysg, sedd, gwaedd, dolef, diaspad, cri.

Loud-voiced, *a.* crochlais, crochleisiog; â chanddo lais *neu* lef uchel; uchel *neu* groch ei lais.

Lough, *s.* (Gw. a Gael. *loch*) llwch, llŷn; ebach, morebach, mornant.

Louis d'or, *s.* (Ff. oddi wrth *Louis* XIII.) Lewis aur=bath aur Ffrengig, gwerth o ddeutu £1.

Lounge, *v. n.* (Ff. *longis*) ofera, segura, sefyllian, llercyna, llercian, llercio, dydach, dydechu, techu, llechu, oedi, gohirio, mewydu, dïogi, ystelcian, ymdröi.

Lounge, *s.* ystelc, llerc, crwydr, gwib, oferwib, ofergrwydr, dydach, llech; oferfa, segurfa, segurfan, mewydlle, mewydfa.

Lounger, *s.* seguryn, segurddyn, segurwas, oferddyn, oferwas, llercyn, llerciwr, llercynwr, ystelciwr, dïogyn, mewydwr.

Lounging, *a.* segur, segurllyd, mewydus, mewydol, ofer.

Lounging chair—cadair ddïogi, cadair ymdordaen.

Lour, *v.*=*Lower.*

Louse, *s.* (S. *lus;* Al. *laus*) lleuen, lleuan: *pl.* llau.

Hog-louse—horen: *pl.* horod, hôr, hôr y moch.

Sheep-louse—heuslеuen; *pl* heuslau.

Wood-louse—gwrach y lludw, gwrach y coed, gwrach y twca, mochyn y coed, tyrchyn llwyd.

Sue a beggar and catch a louse—ni cheir gân y llwynog ond ei groen; ni cheir gân y ci ond ei groen.

Louse, *v. a.* lleua, hela llau, hel llau, dâl llau.

To louse one's self—ymleua.

Lousewort, *s.* (*louse* a *wort*) melsugn, balog fân.

Marsh lousewort—mêl y gwaenydd, melog y waen.

Pasture lousewort—melog y borfa, mêl y cwn, llysiau y cwn, llysiau yr eglwys, melsugn y borfa.

Lousily, *ad.* yn lleuog, &c.

Lousiness, *s.* lleuogrwydd; bod yn lleuog; bod yn llawn llau; baweiddrwydd.

Lousy, *a.* lleuog, llawn llau; bawaidd, bawlyd, brwnt, budr; tlawd, gwael, gorwael, brwnt; disas.

The lousy disease—haint y llau, clwyf y llau, y clwyf lleuog.

Lout, *s.* (S. *leod;* Al. *leute?*) lleban, llabi, llabwst, dyn llwrf, dyn llwfr, dyn llebanaidd, delff, ystelff, drel, trysglyn, buach.

Loutish, *a.* llebanaidd, llabïaidd; trwsgl, trwstan, taiog, gwladaidd, drelaidd, delffaidd, iangaidd, dengaidd, llwfr.

Loutish, *ad.* yn llebanaidd, &c.

Louvre, **Loover,** **Lover,** *s.* (Ff. *l'ouvert*) twll y llumon, llumon, simnai, mygdwll, sawell.

Louvre-boards—estyll llumon, dellt llumon, ais llumon=dellt ar osgo mewn ffenestri, a'r cyffelyb.

Louvre-windows—ffenestri llumon.

Lovable, *s.* (o *love*) caradwy, hygar, hawddgar, cariadwiw.

Lovage, **Loveage,** *s.* (Ll. *levisticum*) llwfach, perllys y meirch, marchberllys.

Love, *v. a.* (S. *luſian, luvian;* Is. *lieven;* Al. *lieben*) caru, hoffi, gorhoffi, serchu; rhoi serch ar; bod yn dda, yn gu, *neu* yn hoff gân un; anwylo.

To love excessively—tracharu, rhygaru, gorhoffi; caru yn ormodol; caru i ormodedd.

To love one ardently, dearly, *or* exceedingly—caru *neu* hoffi un yn fawr dros ben; bod yn fawr dros ben ganddo un; rhoddi mawrserch ar un; bod â mawrserch *neu* fawr gariad at un; tracharu, trahoffi, gorhoffi, dirgaru.

I would love her—carwn hi; mi a'i carwn.

I loved her—cerais hi; mi a'i cerais.

We will love her—carwn hi; ni a'i carwn.

Worthy to be loved—hawddgar, hygar, achar.

Love every body—câr bawb, cara bawb; cerwch bawb.

Love, *s.* cariad, serch, hoffder, hoffedd, hoffaint, cudeb, cuedd, anwylwch; anwylyd, cariadfab, (*f.* cariadferch), carwr; carwriaeth.

Love of God, Love to God, duwgarwch, cariad ar Dduw, serch ar Dduw, cariad at Dduw, duwiol serch.

For the love of God—er mwyn Duw; er cariad ar Dduw.

Love of mankind—dyngarwch; cariad ar ddynion, cariad ar ddynolryw.

Brotherly love — brawdgarwch, cariad brawdol, brawdserch.

Love of country, Love of one's country, gwladgarwch, brolwydd; cariad at ei wlad; cariad gwladol; cariad at *neu* serch ar ei wlad enedigol.

Love of hospitality—llettygarwch.

Love of money—ariangarwch; cybydd-dod.

Love of wisdom—cariad *neu* serch ar ddoethineb; doethgarwch, doethinebgarwch.

Love of fame—clodgarwch.

Love of liberty—rhyddgarwch, rhyddidgarwch; serch ar ryddid.

Love of pleasure—plesergarwch, difyrgar-

wch; cariad at ddifyrwch, serch ar ddifyrwch.
Love of truth—gwirgarwch; cariad ar wirionedd; serch ar wirionedd.
Self-love—hunanserch, hunangarwch, hunangariad, priodserch, hunserch, hungariad; cariad *neu* gudeb arno ei hun; serch ar un ei hun; cariad ato ei hun.
Love, Sweetheart, } cariad, anwylyd, cariadfab, (*f.* cariadferch), carwr.
God of love—duw cariad, duw y cariad, serchior=Cupid.
Goddess of love—duwies cariad, duwies y cariad, duwies serch=Gwener, Dwynwen.
First love—cariad cyntaf, cynserch.
Love-charm, Love-potion, } swyn serch, diod swyn serch.
Mutual love—cydserch, cyfymserch.
Love-language—cariadiaith, maldod, mysygandod, iaith cariad, iaith serch, siarad caru, cariaith, coriaith; afiaeth, gweniaith.
Love-fit—cariadloes, pang cariad, gloes cariad.
Without love, Void of love, } digariad, diserch, anghariadus.
Love-message—llateiaeth.
Love-messenger — llatai, lladai, cenad cariad.
Sick of love—claf o gariad, cariadglaf.
In love—mewn cariad; yn caru.
In love to—o gariad ar; mewn cariad at.
To fall in love with—cwympo, syrthio, *neu* fyned mewn cariad â; bwrw *neu* roddi ei serch ar; serchu, hoffi.
To make love to one—caru un; ymerlyn am gariad un; ymganlyn am serch un; ymerlyn am ewyllys da un; cynnyg caru un.
To be over head and ears in love—bod dros ei ben a'i glustiau mewn cariad; bod yn ofidus mewn cariad; bod yn ymdrallodi mewn serch.
To be in love with a thing—bod mewn cariad â pheth; ymhoffi yn mheth.
To be much in love with a thing—bod mewn mawr gariad â pheth; bod yn caru peth yn fawr; bod yn mawr garu peth.
To be out of love with a thing—angharu peth.
To be out of love with one's self—bod yn anfoddlon wrtho *neu* iddo ei hun; bod heb fod yn foddlon *neu* foddlawn iddo ei hun.
Free of love—diserch=enw math o blaigyn.
Love in idleness—segur serch=math o fill neu wiolydd.
Love lies a bleeding, Love lies bleeding, } ammor llosgyrnog =math o flodau.
Love,† *s.* sidanwe deneu.
Love-apple, *s.* carafal, serchafal; mochlys.
Love-favour, *s.* cofrodd serch, cariad-rodd.
Love-feasts, *s. pl.* cariad-wleddoedd.
Love-knot, *s.* cwlwm cariad, clwm cariad, clwm cariad cywir, cwlwm cariad cywir, cwlm cariad cywir.
Love-lass, *s.* cariad, cariadferch, cariades.
Loveless, *a.* digariad, diserch, disyrch.
Love-letter, *s.* llythyr caru, llythyr cyfymserch, serchlythyr.
Lovelily, *ad.* yn hawddgar, &c.
Loveliness, *s.* hawddgarwch, hygarwch, cariadusrwydd, anwylwch, hygaredd, arguedd; tiriondeb, tirionwch, caraint, careugarwch; tegwch, harddwch.
Love-lock, *s.* cudyn serch, serchgudyn, serchlyweth.
Lovelorn, *a.* (*love* a *lorn*) cariadgoll; à adwyd gàn ei gariad; à gollodd ei gariad.
Lovely, *a.* hawddgar, hygar, achar, cariadus, cariadusol, anwylaidd, cariadlon, caredigol, cariadaidd, cariadusaidd, carain, argu, hoffaiu, hoffus, hoff, cun, cu, addfwyn, tirion, mwyn, ammoraidd, serchol, arguaidd, ampwy, llon.
Lovemonger,† *s.* (*love* a *monger*) masnachwr yn materion cariad; serch-faelier.
Lovepined, *a.* curiedig gàn serch *neu* gariad; cariadguriog.
Lover, *s.* cariad, carwr, cariador, hoffwr, hoffydd, carodyn, cariadfab, gwr caru, mab caru, carüwr, un serchog, serchddyn, serchogddyn; cyfaill, cár; un yn caru, yn hoffi, *neu* yn dewis: *pl.* cariadau, cariadon, caredigion.
She-lover—cariadferch, cariadwraig, cariades, merch garu; cariad.
Lover of children—un mabgar, mabgarwr.
Lover of his country — gwladgarwr, un gwladgar, carwr ei wlad.
A lover of himself—un hunangar, hunangarwr, hunanserchwr; un â'i serch arno ei hun.
Lover of mankind—dyngarwr, un dyngar.
Lover of money—un ariangar, ariangarwr; cybydd.
Lover of wine—un gwingar, gwingarwr, carwr gwin.
Lover of quarrels—un ymrysongar, tringar, *neu* gynbengar; tringarwr.
Lover of truth—un gwirgar, carwr gwirionedd, carwr gwir, à garo y gwirionedd.
Lover of wisdom—carwr doethineb, à garo ddoethineb, un doethinebgar, un doethgar, doethgarwr.
Lover of women—un gwrageddgar, un benywgar gwrageddgarwr, carwr benywod.
Lover of books—llyfrgarwr, un llyfrgar, un hoff o lyfrau.
Lover's messenger—llatai, lladai, cenad cariad: *pl.* llateion.
Lover of religion—un crefyddgar, carwr crefydd.
A general lover—carwr y merched; Harri caru cant.
To be a lover of—bod yn caru; bod yn hoffi.
Hiram was ever a lover of David—hoff oedd gàn Hiram Dafydd bob amser.
Many are the lovers of the rich—llawer sydd yn caru y cyfoethog.
All thy lovers—y rhai oll a'th garant; dy holl gariadau.
Lovers of evil things—rhai yn hoffi *neu* yn caru pethau drygionus.
Lovers of pleasures—plesergarwyr, rhai plesergar; rhai yn caru meluschwant.
Lover, Loover, } *s.*=*Louvre*, &c.
Love-secret, *s.* rhin cariadon, cyfrinach cariadau, rhin serch.
Loveshaft, *s.* saeth cariad, picell cariad, saeth Cupid.
Lovesick, *a.* claf o gariad, cariadglaf.
Lovesome, † *a.* hawddgar, cariadus.

Lovesong, *s.* cân serch, cân cariad, carol, canu caru, serchgan, serchgerdd, cân gyfymserch; rhleingerdd, rhiangerdd.

Lovesuit, *s.* carwriaeth, caru, ymgaru.

Love-tale, *s.* chwedl serch, chwedl gyfymserch, traith serch.

Love-token, *s.* cofrodd serch, cofrodd cariad, serch-rodd, rhodd gyfymserch, arwydd serch; rhodd yn arwydd o gariad.

Love-toy, *s.* tegan cyfymserch, serch-degan, tegan serch; rhodd *neu* anrheg fechan oddi wrth gariad.

Love-trick, *s.* cast serch, cast cariad; un o gastiau cariadon.

Loving, *a.* serchog, serchus, caruaidd, cariadus, caredigol, cariadol, cuaidd, cu, hoff, caredig, hynaws, hoffain, hoffus; tirion, mwyn, addfwyn.

Loving words—geiriau serch, geiriau serchog, &c.; geiriau heddychlawn (*Esth. Ap.* xv. 8).

Loving favour—ffafr dda (*Diar.* xxii. 1).

Wisdom is a loving spirit—ysbryd yn caru dyn yw doethineb (*Doeth.* i. 6).

Loving-kindness, *s.* trugaredd, trugarogrwydd, caredigrwydd, rhadlonedd, tynerwch, ffafr.

Lovingness, *s.* serchogrwydd, serchusrwydd, carueiddwch, cariadusrwydd, caredigrwydd, serchusedd, hawddgarwch, hygaredd, hygarwch, cuaint, hoffaint; addfwynder; prydferthwch; serch.

Low, *a.* (S. *loh;* Is. *laag;* Al. *leg*) isel; gostyngedig, gostyngaidd; gwael, iselwael, salw, sal, difraint, difri, gwreng, tlawd, truan, gwàn, llyth; bas, gwŷs; iselbris; byr; diweddar; dystaw, ansoniarus; llaes, llwfr, llwrf, llesg; cymmedrol; syml.

A low country—iseldir, doldir, dyffryndir, gwastadedd, bro, gwalas, gwlad isel.

The Low Countries—yr Iseldiroedd, yr Isdiroedd.

Low water—trai, dystyll; iseldrai, isel drai.

Low ebb—isel drai; isel drai, moreb isel; meth, methiant.

To be at a low ebb—bod ar iseldrai; bod yn isel *neu* yn wàn yn y byd; byw mewn tlodi *neu* ofid; bod mewn gofid *neu* dlodi.

Low estate—iselradd, isel radd; cyflwr isel, gwael, salw, sal, distadl, tlawd, *neu* ddisas; salwedd, gwaeledd, tlodi.

Low bottom—dôl, doldir, dyffryndir, pantle, panttir, llawrbant.

Low and watery ground—corsdir, tir corsog, gwaelottir gwlyb, llawrbant gwlyb, cors.

Low in the world—isel yn y byd; isel ei amgylchiadau; tlawd.

Low in price—iselbris, isel ei bris, isel o bris; rhad.

The low parts of the earth—iselderau y ddaiar.

Of low stature, } isel o dwf, isel-dwf; byr,
Low of stature, } bychan, bach; cor-.

Of a low birth—lledrywiog, lledachog, adlawaidd, gwerinaidd, gwreng, o'r werin, adlaw, iselradd.

Of low degree—iselradd.

Men of low degree—meibion dynion (*Salm* lxii. 9); gwŷr iselradd, dynion iselradd; rhai isel eu gradd.

To make a low murmuring noise—iselgyngian, selgyngian.

Low look—iseldrem, golwg isel.

Low in spirits, } isel ei ysbrydoedd; isel ei
Low-spirited, } ysbryd; isel ei feddwl; pruddglwyfus, hudgyllig, prudd, athrist.

Low-pressure engine—peiriant iselwasg.

Low latitude—lledred isel, lledred bychan; lledred agos i'r cyhydedd; lledred heb fod yn neppell o'r cyhydedd.

Low Latin — Lladin ddiweddar, Lladin drosgl, Lladin isel, Lladin anmhur.

Low, *ad.* yn isel, &c.

To bring low—darostwng, gostwng, iselu, iselhau; dwyn yn isel; tynu, taflu, *neu* fwrw i lawr; lleihau, culhau, prinhau, gwanychu, gwanhau, gwaethu, gwaethygu.

To keep low—cadw yn isel; cadw yn iselwedd; cadw yn isel ei wedd; cadw i lawr; cadw tanodd; cadw dàn llaw; cadw dàn lywodraeth; ffrwyno, meistroli.

To make low—darostwng, iselu, iselhau.

To run low—rhedeg yn isel; digynnyddu, treio, cilio, lleihau; myned ar feth; darfod; bod ar ddarfod.

To be brought low in the world—dyfod i dlodi; cael ei ddwyn i dlodi; myned yn dlawd; cael ei ddarostwng yn y byd; myned yn isel yn y byd; myned yn isel ei amgylchiadau.

To speak low—dywedyd yn isel *neu* ddystaw; mwngial, myngial, manson.

As low down as Abraham's time—mòr bell i lawr ag amser Abraham; mòr ddiweddar ag amser Abraham.

Low,† *v. a.* iselu, suddo.

Low, *v. n.* (S. *hleowian;* Is. *lœijen*) brefu, buguned, bugunad, buguno, breferu, brëu, buchio, beichio.

To low again—adfrefu, adfuguned, ail frefu; ateb drwy frefu *neu* fugunad.

Lowbell, *s.* cloch adarwr, cloch adar, nosgloch.

Lowbell, *v. a.* tarfu â chloch adarwr.

Low-born, *a.* isel-anedig; lledrywiog, lledachog, adlawaidd, iselradd, isel ei radd.

Low-bred, *a.* iselfag; à fagwyd yn isel; gwerinaidd, gwerinol, adlawaidd, lledrywiog, lledachog, gwreng, iselradd, difoes, anfoesog.

A low-bred fellow—dyn difoes iselradd.

Lower, *v.* (o *low*) iselu, iselhau, gostwng, gostyngu, gystwng, gystyngu, gestwng, gestyngu, darostwng; dwyn *neu* beri yn is; bwrw *neu* ddwyn i lawr; gollwng, gollwng i lawr, disgyn; lleihau, tolio, bychanu; gwneuthur yn llai; myned yn llai; syrthio, cwympo, suddo, soddi; cuchio, cymylu, caddugo, tywyllu, duo, gordduo, gygu, blynghau, blyngu; bod yn dywyll a chymylog; bod yn guchiog; edrych yn sarug, yn gibog, *neu* yn guchiog.

To lower one's courage—digaloni, gwanhau, tori awch, llyfrhau, *neu* wangaloni un; llaesu dwylaw un.

To lower one's pride, }
To bring one a peg lower, } darostwng *neu* dolio balch-
To take one a peg lower, } der un; tori peth ar falchder un; peri trai ar falchder un; tori crib un.

Lower, *s.* mwrllwch, caddug, gwyll, cymylogrwydd, gwylledd, gwyllwch, muchiant, muchaint, cuchiogrwydd, gygusrwydd, cuwch, cuch, blwng, golwg sarig.

Lower, *a.* (y ganolradd o *low*) is, iselach, isach, gwaelach; isaf (o ddau); mwy isel, &c.

To bring lower, } dwyn *neu* beri yn is; is-
To make lower, } elu, iselhau; gostwng, darostwng; bwrw *neu* ddwyn i lawr; disgyn.
The lower parts of the earth—iselderau y ddaiar; gwaelodion y ddaiar.
Lower case type—llythyrenau mân, mân lythyrenau.
Lower chalk—y marm isaf, is-farm.
Lower Empire—yr Ymherodraeth Isaf= yr Ymherodraeth Ddwyreiniol, Ymherodraeth Bysantium.
With lower, second, and third stories shalt thou make it—o dri uchder y gwnai di hi (*Gen.* vi. 16).

Lowering, *s.* iseliad, iselhad, gostyngiad, darostyngiad, lleihad; gwaethygiad.

Lowering, } *a.* cuchiog, gygus, cymylog, cadd-
Lowery, } ugol, pruddaidd, cuwchdrwm.

Lowermost, } *a.* (yr eithafradd o *low*) isaf, isel-
Lowest, } af; gwaelaf; dyfnaf; mwyaf isel, &c.
The lowermost parts of the earth—goriselderau y ddaiar; iselderau y ddaiar; gorddyfnderau y ddaiar.
The lowest of the people—gwehilion y bobl, adlawiaid.
The lowest hell—uffern isod, uffern isaf, uffern eithaf; uffern affwys; alis.

Lowing, *s.* brefiad, breferad, bugunad, bugunawd, buchiad, beichiad, bref.
Lowing cattle—da brefol, biw brefer, biw brifwer.

Lowland, *s.* (*low* a *land*) iseldir, doldir, dyffryndir, tir isel, gwastadedd, gwastattir, bro, gwalas.
The Lowlands—yr Iseldiroedd, yr Isdiroedd.
The Lowlands of Scotland—Iseldiroedd yr Alban.
Lowland and upland—iseldir ac ucheldir, bro a gwrthdir, iseldir a gorthir; tir isel a thir uchel.
The Lowland Hundred—Cantref y Gwaelod.

Lowlihood,† *s.* iselder, iselni, iseldod.

Lowliness, *s.* gostyngeiddrwydd; iselder, iseldra, iseledd, isder, iselrwydd, iseldod; iselfrydedd; gwaelineb, gwaeledd, salwedd, dïelwedd.

Lowly, *a.* gostyngedig, isel; llariaidd, llaryaidd.

Lowly, *ad.* yn ostyngedig, yn isel.

Lown, *s.* (S. *lun?* Gw. *luin?*) bawddyn, bawai, adyn, dyhiryn, lleban, llabi, llabwst, delbren, hurthgen, penhyrddyn.

Lowness, *s.* iselder, isder, iselrwydd, iseledd, iseldra, iselni, iseldod; gwaelder, gwaeledd, gwaelni.

Low-priced, *a.* iselbris; isel ei bris, isel o bris; rhad.

Low-roofed, *a.* nenisel, isel-nenog, isel ei nen.

Low-spirited, *a.* isel ei ysbryd; isel ei feddwl; pruddglwyfus, hudgyllig, prudd, athrist.

Low-spiritedness, *s.* iselder ysbrydoedd, iselder ysbryd, isder ysbryd, iselder meddwl.

Low-Sunday, *s.* Sul Pasc bychan, dydd Pasc bychan, Pasc bychan; y Sul nesaf ar ol y Pasc.

Low-thoughted, *a.* gwael ei feddwl; â'i feddwl ar bethau gwael ac isel; gwael-feddylgar.

Low-water, *s.* trai, dystyll; isel drai, iseldrai.

Low-wines, *s. pl.* isel-winoedd, gwinoedd isel.

Loxodromic, *a.* (Gr. *loxos* a *dromos*) osghwyiog, osghwyliawl, gwyrhyntiol, osgredfaoll; sidgrwn, sidgrynol.

Loxodromics, *s.* osghwyliad, osghwyliawd, lleddhwyliad, osghwyliedigaeth, osghwyliaeth.

Loyal, *a.* (Ff.) ffyddlawn (i'w frenin, &c.) teyrngar, teyrngarol; cywir, ufydd; difrad.
Loyal subjects—deiliaid ffyddlawn, cywir, *neu* ddifrad.
Loyal wife—gwraig ffyddlawn.
If ye will keep yourselves loyal to the state—os cedwch chwi yr ewyllys da hwn yn y materion hyn (2 *Mac.* xi. 19).

Loyalist, *s.* teyrngarwr, cywiriad, cywirddyn; un ffyddlawn i'w frenin: *pl.* teyrngarwyr, cywiriaid.

Loyally, *ad.* yn ffyddlawn, &c.

Loyalty, *s.* teyrngarwch, teyrngaredd, ffyddlondeb, cywirdeb, ymlyniad.

Lozenge, *s.* (Ff. *losange;* Gr. *loxos* a *gônia*) lleddfbetryal, lleddfbedror, pedryleddf, dis oleddf, agwyrddis, gwyrbetryal, hirbetryal gwyronglog; sugen, afrlladen, chwiogen feddygol, teisen feddygol, afrlladen ar lun lleddbedror.

Lozenged, *a.* ar lun lleddfbetryal, &c.; ar ddull dis oleddf; gwyrbetryal, lleddfbetryal.

Lozengee, } *a.* gwyrbetryalog, agwyrddisiog
Lozengy, } (mewn herodraeth).

Lubbard,† *s.*=*Lubber.*

Lubber, *s.* (C. *llabi*, yn *Webster*) llabwst, llabi, lleban, hudlath, buach, cabrotai, delbren; clamp o ddyn segurllyd; dïogyn.

Lubberly, *a.* llebanaidd, llabïaidd, llabystaidd; mawr anesgud, mawr anhylwyth; dïog, musgrell, swrth, hwyrdrwm, trwsgl, trwstan, lledchwith, carnbwl.
A lubberly fellow=*Lubber.*

Lubberly, *ad.* yn llebanaidd, fel lleban.

Lubric, } *a.* (Ll. *lubricus*) llithrig, llithrian-
Lubricous, } nol, llithrigol; llyfn; anwadal, anwastal, gwamal, ansefydlog, syfal; anllad, llodinebus, trythyll.

Lubricant, } *s.* llithrigydd, llithriannydd, à
Lubricator, } llithrico.

Lubricate, *v. a.* (Ll. *lubrico*) llithrigo, llithrico, llithriannu; peri *neu* wneuthur yn llithrig.

Lubricity, *s.* (Ff. *lubricité*) llithrigrwydd, llithrigder, llithrigdra, llithrigedd, llyfnedd, llyfnder, llithriant; anwadalwch, anwastadrwydd, gwamalder; anlladrwydd, anlladedd, llodineb, anniweirdeb.

Lubrifaction, } *s.* (Ll. *lubricus* a *facio*) llithrig-
Lubrification, } iad, llyfnhad; gwneuthuriad yn llithrig.

Lucarne, *s.* (Ff.) ffenestr nenawr, nen-ffenestr, tormwnt.

Luce, *s.* (?) penhwyad tyflawn, rhwyad cyfandwf.

Lucent, *a.* (Ll. *lucens*) dysglaer, dysgleiriol, gloew, claer, ysblenydd, llachar, eirian, llathraid, llathr, ffloew, goleu.

Lucerne, *s.* (o *Lucerne*, yn Switzerland?) maglys rhuddlas.

Lucernal, *a.* (Ll. *lucerna*) llugornol, llugernol, erllenol; perthynol i lygorn *neu* lamp.
Lucernal microscope—mwyadyr llugernol, mwyadyr llugernaidd.

Lucid, *a.* (Ll. *lucidus*) dysglaer, gloew, claer, llathraid, llathr, dysgleiriol, ysblenydd,

llachar, ffloew, tryloew, trybelid, canloew, seirian, canaid, eirian, efflan, ysblan, dysgywen, llewyrchus, dysgleirwych; goleu, eglur, amlwg, eglurlawn, trywel; hyddeall, hyddallt.

At lucid intervals—ar adegau pwyllog; ar adegau pwyll; ar oriau pwyllog; ar awr *neu* ennyd o bwyll; ar awr oleu.

Lucidity, *s.* = *Lucidness.*

Lucidness, *s.* dysgleirdeb, dysgleirder, claerdeb, claerder, gloewder, gloewineb, gloewedd, ffloewineb, tryloewder, ysblander, ysblanedd; eglurdeb, eglurder, goleurwydd.

Lucifer, *s.* (Ll. o *lux* a *fero*) Gwawlddwyn, Goleuddwyn, Lleuferddwyn, y seren ddydd, seren y dydd, y seren fore, seren y bore, llugan, llugas, golean; Lucifer.

Luciferian, *a.* perthynol i Wawlddwyn; Gwawlddygol, Lucifferaidd.

Luciferous, *a.* (Ll. *lucifer*) goleuddwyn, gwawlddwyn, lleuferddwyn; à ddyco wawl; à ddygo oleuni.

Lucific, *a.* (*lux* a *facio*) goleuddwyn, goleufag.

Luciform, *a.* (Ll. *luxa* a *forma*) tebyg i oleuni; ar wedd goleuni.

Lucimeter, *s.* (Ll. *lux*, a Gr. *metron*) golfesur, golfydr, llugfesur=cyfarpar i fesur dwysder goleuni.

Luck, *s.* (Is. *luk*; Al. *glück*) ffawd, damwaen, hap, chwaen, damchwaen, dychwaen, dygwydd, llwydd, ffynniant, llwyddiant, hab, dofawd.

Good luck—ffawd, cynrabad, coelferth, tynged dda, tynged fad, llwydd, llwyddiant, ffynniant, gorffawd, hawddammor, tro da, damwaen dda, dygwydd da.

Ill luck, } anffawd, tynged ddrwg, drwg
Bad luck, } dynged, drwg ddamwaen, afiwydd, anhap, tro drwg.

Luckiness, *s.* ffodusrwydd, ffodiogrwydd, ffodusdra, hyffodedd, hapusrwydd; ffynniant, llwyddiant, llwydd, hap, ffawd, coelferth, tynged dda, tro da.

Luckless, *a.* anffodiog, anffodus, diffawd, dilwydd, anhyffawd, afiwyddiannus, annhyciannus, anhylwydd, anhapus, dihap, annedwydd.

Lucky, *a.* ffodus, ffodiog, hylwydd, llwyddiannus, tyciannus, ffynniannus, hyffawd, llwyddus, llwyddog, hapus, dedwydd.

Lucrative, *a* (Ll. *lucrativus*) ennillfawr, ynnillfawr, buddfawr, llesfawr, elwog, llesol, darlesol, llawn elw.

Lucre, *s.* (Ff.; Ll. *lucrum*) elw, ennill, ynnill, elwant, budd, buddiant, mael.

Filthy lucre—budrelw, budrelwant, budr elw.

Not given to filthy lucre—nid yn budrelwa.

Lucriferous, *a.* (Ll. *lucrum* a *fero*) ennillfawr, buddfawr, llesfawr; yn dwyn mawr elw.

Lucrific,† *a.* (Ll. *lucrificus*) ennillfawr.

Luctation, *s.* (Ll. *luctatio*) ymdrech, ymdrechfa, ymdrechiad, amdrechiad, ymorchest, ymdrin, ymhwrdd, ymdyniad, ymdyn, ymryson, ymgais, egni, ymafliad, ymafael.

Luctual,† *a.* (Ll. *luctus*) gofidiol, tristaol, galarus, alaethus, gresynol, athrist; à bair ofid.

Lucubrate, *v. n.* (Ll. *lucubro*) nosefrydu, nosfyfyrio, nosastudio; myfyrio, astudio, *neu* efrydu wrth oleu canwyll; myfyrio, astudio, *neu* efrydu yn y nos; gweithio yn y nos; gweithio wrth ganwyll; gwylio wrth waith.

Lucubration, *s.* (Ll. *lucubratio*) myfyrdod nos, efryd nos, gwaith nos, nosefryd, nosfyfyrdod, nosfyfyr, nosfyfyriaeth, nosefrydiad, nosastudiaeth; yr hyn a wneir wrth ganwyll; gorchwyl wrth ganwyll; peth à wnaed wrth fyfyrio mewn neilltuedd.

Lucubratory, *a.* à wnaed *neu* à gyfansoddwyd wrth ganwyll; à wnaed *neu* à gyfansoddwyd yn y nos; à wnaed wrth oleu canwyll; nosfyfyr; à wnaed mewn neilltuedd.

Luculent, *a.* (Ll. *luculentus*) dysglaer, gloew, ffloew, tryloew, claer, claerwych, gloewych; goleu, eglur, amlwg, goleulawn, goleufawr.

Luculite, *s.* math o farm.

Ludibrious, *a.* (Ll. *ludibriosus*) chwareugar, chwarëus, chwerig, rhontus, gwantan.

Ludicrous, *a.* (Ll. *ludicer*) digrif, digrifol, ysmala, digriflon, digriflan, digriflawn; chwarëus, chwareuol, chwerig, chwareol, chwareugar; perthynol i chware; à wneir o *neu* mewn chware; gwatworgar, arab, ysgafn; à wneir o ddigrifwch; à wneir er difyrwch; à bair chwerthin am ei ben gàn ei ddigrifed; difyrlon, cellweirig, hoenus, llawen, chwerthinus.

Ludicrousness, *s.* digrifwch, digrifedd, digrifder, digrifoldeb, ysmaldod, ysmalwch, ysmaledd, ysmalder, ysmalrwydd, ysmallhäwch, chwerigrwydd, chwerthinedd; ansawdd peth i beri chwerthin am ei ben.

Ludification, *s.* (Ll. *ludificor*) cellweiriad, gwatwariad.

Ludificatory, *a.* gwatwarus, gwatworus, chwerthinllyd; à dueddo i gyffröi gwawd *neu* watwar; à baro wawd.

Lues, *s.* (Ll.) pla, haint, llynwys, cowyn; gwenwyn.

Luff, *s.* (Goth. *lofa*; Gw. *lamh*; C. *llawf, llaw*) cledr y llaw, tor y llaw, llawf, palf y llaw.

Luff, *s.* (Ff. *lof*; Al. *loof*) y parth tua'r gwynt; y parth nesaf i'r gwynt; gwynt-fantais.

Keep your luff—cedwch y gwynt; cedwch y llong at y gwynt.

Luff, *v. n.* (Is. *loeven*) cadw llong at y gwynt; troi pen llong at y gwynt; hwylio yn agos at y gwynt.

Luff up the ship—cedwch y llong at y gwynt; cedwch y gwynt.

Lug, *v.* (S. *lyccan*) llusgo, tynu, dylusgo, dirlusgo, ymlusgo.

To lug out—tynu, dwyn, *neu* lusgo allan.

Lug, *s.* llusg, tyn, llusgiad, dirdyniad; math o bysg; † llabed y glust; † mesurlath, gwialen fesur.

Luggage, *s.* (o *lug*) clud, cludlwyth, cludgelfi; baich anhydwyth, baich diles, baich rhwystrus, beich-lwyth.

Lugger, *s.* (Is. *loger*) math o long dri hwyliar; llusghwylen.

Luggs, *s.* math o amwyd.

Lug-sail, *s.* llusghwyl, hwyl lusg.

Lugubrious, *a.* (Ll. *lugubris*) galarus, alaethus, athrist, tristlawn, trist, prudd, gresynol, gofidus.

Lukewarm, *a.* (S. *vlaco*, D. *lunken*, a *warm*) clauar, llugoer, llugdwym; rhwng brwd ac oer; na brwd nac oer; mwygl, gwygl, mwll, (*f.* moll), llettwym, lledfrwd, anwresog.

To make lukewarm—clauaru, mwyglo, llugdwymo, llettwymo; gwneuthur yn glauar.

To grow lukewarm—clauaru, llugoeri, llugdwymo; myned yn glauar *neu* lugoer.

Lukewarmness, *s.* clauarwch, clauarineb, clauaredd, clauarder, llugoeredd, llugoerder, llettwymder; anwresogrwydd.

Lukewarmness of mind—llugfrydedd, clauarineb meddwl.

Lull, *v.* (Al. ac Is. *lullen;* D. *luller*) suo, sïo, susganu, hysuo, canu i gysgu, canu hûw, siganu, llwlian; llonyddu, lloddi, tawelu, ymdawelu; peidio; dyfod *neu* fyned yn dawel.

Lulled to sleep, } à sïwyd i gysgu; wedi ei
Lulled asleep, } suo i gysgu.

Lull, *s.* llawdd, lloddiad; su, sï; susgan, llwl.

Lullaby, *s.* (o *lull* a *by*) susgan, hun-gan, hûw, cân hûw, cân hunddwyn, cysgan, cân i beri cysgu, sigan; suad, sïad, sï; peth à lonyddo.

Luller, *s.* sïwr, sïedydd, susganwr; llonyddwr; maldodwr, anweswr.

Lumachel, } *s.* math o galchfaen gwylaraidd.
Lumachella, }

Lumbaginous, *a.* (o *lumbago*) llwynystol, llyfenystol; perthynol i lwynwst.

Lumbago, *s.* (Ll.) llwynwst, llyfenwst, poen yn y llwynau.

Lumbal, } *a.* (Ll. *lumbus*) llyfenol, llwynol;
Lumbar, } perthynol i'r llwynau.

Lumber, *s.* (S. *leoma;* D. *lumperie, lumpe;* Sw. *lumper*) hen gelfi, hen gelfiach, hen lestr ïach, llanastrau, llanastr, hen ddodrefn methedig, hen ddodrefn diddefnydd; trwm bethau diles *neu* ddiddefnydd.

Lumber, *v.* llanastru; pentyru yn annhrefnus *neu* yn llanastr; llenwi à hen gelfi; llanw à hen bethau diddefnydd; ymsymmud yn hwyrdrwm, ymlusgo.

Lumber-room, *s.* ystafell lanastr, llanastr, ystafell hen gelfi, cell hen gelfiach, ystafell llanastrau, ofer-ystafell, ofergell, arllwysgell.

Lumbric, *s.* (Ll. *lumbricus*) pryfyn, pryf, llyngyryn, abwydyn.

Lumbrical, *a.* pryfaidd, pryfynaidd; tebyg i bryf *neu* bryfyn; pryddulliog. [aidd.

Lumbrical muscle—prygyhyr, cyhyr pryf-

Lumbrical, *a.* (o'r Ll. *lumbus*) llwynol, llyfenol; perthynol i'r llyfenau.

Lumbrical, *s.* prygyhyr, cyhyr pryfaidd; cyhyr y bysedd.

Lumbriciform, *a.* (Ll. *lumbricus* a *forma*) ar lun pryfyn, ar ddull pryf, pryfynaidd.

Luminary, *s.* (Ll. *luminare*) goleuad, goleugorff, arwawl, ardywyn, llygorn, llugas, llugai, lleuerydd, lleuferydd, lleuferog, lleuerog=haul, lleuad, seren, &c.

Lumination, *s.*=*Illumination.*

Lumine, † *v. a.*=*Illumine.*

Luminiferous, *a.* (Ll. *lumen* a *fero*) goleuddwyn, goldwyn, gwawlddwyn; à ddyco wawl.

Luminous, *a.* (Ll. *luminosus*) goleu, llawn goleuni, goleufawr, goleulawn, dysglaer, goleuol, claer, gloew, trybelid, tryloew, lleuferog, lleuferol, lleuerog, lleuerol, ysblenol; eglur.

Non-luminous—anoleu, annysglaer, afleuferog, afloew, tywyll.

Luminousness, *s.* goleurwydd, dysgleirdeb, goleufawredd, lleuferogrwydd, claerder.

Lump, *s.* (Al., D., a Sw. *klump;* Is. *klomp*) talp, clamp, clap, swp, swmp, crynswth, crynswdd, cnwff, cwlff, palff, clobyn, mwl, cnap, hergod, torp, torpell, twrll, twrllach, twlff; y cyfan.

A little lump—telpyn, clempyn, cnepyn; sypyn.

In the lump—yn gyfan, yn grynswth, yn ei grynswth, yn y crynswth, yn y talp, yn y cyfan.

By the lump—yn gyfan, yn grynswth, yn ei grynswth, yn y crynswth, yn y talp, wrth y talp, wrth y swmp, wrth swmp, dân swmp, wrth y crynswth, yn y cyfan, y cyfan drwyddo, dân swmp, wrth y llaw.

To buy by the lump—prynu wrth y talp; prynu wrth y swmp; prynu yn y crynswth, &c.

All in a lump—yn ei grynswth, yn swp, yn un swp; dân swmp.

The lump of a thing—y cyfan, y crynswth.

A lump of butter—brefan, breian, talp o ymenyn.

A lump of a fellow—tylffyn, twlffyn, clamp o ddyn, cnwff o ddyn, palff o ddyn, palffyn.

A lump of dough—toesyn, clamp toes, clamp o does, talp toes, toes-dwr.

The lump of dough—y clamp toes, y toesyn.

A lump of figs—swp o ffigys.

A little leaven leaveneth the whole lump—y mae ychydig lefain yn lefeinio yr holl does (*Gal.* v. 9).

Lump, *v. a.* talpio, clapio, clampio, sypio, torpellu; prynu *neu* werthu dân swmp; cymeryd yn grynswth.

To lump a thing—prynu peth dân swmp; prynu peth yn ei grynswth; gwerthu peth dân swmp, &c.

Lumpen, *s.* clampyn=math ar bysg.

Lumpers, *s. pl.* (o *lump*) talpwyr, clampwyr=gweithwyr à ddefnyddir i lwytho a dadlwytho trafnidlong mewn porthladd.

Lumpfish, *s.* morenid, morguan, morddylluan, morhwan=math o bysg tew.

Lumping, *a.* trwm, trymaidd, mawr, tew, clampaidd.

A lumping pennyworth — ceiniogwerth wèn, ceiniogwerth lân, ceiniogwerth iach, llawn geiniogwerth.

Lumpish, *a.* trwm, trymaidd, trymhyrddig; hwyrdrwm; mawr, praff, praffaidd, corffol; clampaidd, clobynaidd, talpaidd; dwl, hurt; musgrell; dilun.

Lumpishness, *s.* trymder, trymeiddrwydd, trymhyrddigrwydd, clobyneiddrwydd, talpeiddrwydd, hwyrdrymder, marweidd-dra, musgrelli, trymluogrwydd; hurtrwydd, dylni; penbylni, cualldra.

Lumpy, *a.* talpiog, clapiog, clampiog, talpynog, cnapiog, torpellog; llawn talpiau, &c.; trwm.

Luna, *s.* (Ll.) y lleuad, y lloer, llun, lluned; arian.

Luna cornea—lleuad gyrnig=llasnur arian tawdd.

Lunacy, *s.* (o'r Ll. *luna*) lloerigrwydd, lleuadigrwydd, lleuadgleifni; gorphwyll, gorphwylledd, gwallgofrwydd; gorphwyll à ddel ar gylch.

Lunar, } *a.* (Ll. *lunaris*, o *luna*) lleuadol,
Lunary, } lloerawl, lloerin; perthynol i'r lleuad; yn perthyn i'r lloer; ciddo y lleuad *neu* y lloer; lloerawg; rhodog, crwn.

Lunar cycle—cylch y lleuad, cylch y lloer,

y cylch lleuadol, lloergylch, y rhif euraid, y prif, y cylch Metonig=ysbaid à gwblhêir yn mhen pob 19 mlynedd, pan y dychwel y lleuadau newydd a llawn i'r un dyddiau o'r mis ag o'r blaen, ac y dechreu y lloer ei gyrfa drachefn gyda'r haul.

Lunar observations—sylwadau ar y lleuad; arsylliadau lleuadol, &c.

Lunar year—blwyddyn y lleuad, blwyddyn y lloer, blwyddyn leuadol.

Lunar bone—yr asgwrn lloerin=un o esgyrn yr arddwrn.

Lunaria, *s.* (Ll. *luna*) lleuadlys, lloerlys, lloerredyn, dibedoliad y meirch.

Lunarian, *s.* lleuadwr, un o drigolion y lleuad: *pl.* lleuadwyr, lloerwys.

Lunars, *s. pl.* lloerbellderau, pellderau lloerawl.

Lunate, } *a.* (Ll. *luna*) lleuadaidd, lloeraidd;
Lunated, } fel hanner lleuad; ar lun cilgant; cilgantaidd.

Lunatic, *a.* (*Ll. lunaticus*) lloerig, lleuadig, lleuadglaf, lloerglaf; gorphwyllog, gorphwyllus, gwallgofus, gwallgof, ynfyd, iwin.

Lunatic, *s.* lloerigyn, (*f.* lloerigen), un lloerig, lleuadglaf, un gorphwyllog: *pl.* lloerigion, lleuadigion, lleuadgleifion.

Lunatic asylum—lloerigfa, lloerigdy, gwallgofdy; noddle *neu* noddfa lloerigion.

Lunation, *s.* (Ll. *lunatio*) lleuadiad, lloeriad; mis. rhygylch, *neu* gyfrdro y lleuad; yr amser o newydd loer i newydd loer; lleuad.

Lunch, } *s.* (C. *llwnc; Llyd. lounqua, lon-*
Luncheon, } *gein*) byrbryd, gobryd, rhagbryd, cynnwysfwyd, bwyd ambor; cnwff *neu* gwlff o fwyd.

A luncheon of bread and cheese—gaing o fara a chaws.

Lunch, *v. n.* byrbrydio, gobrydio, cymmeryd byrbryd, cymmeryd bwyd ambor, cymmeryd cynnwysfwyd, cnyffio.

Lune, *s.* (Ll. *luna*) peth ar wedd hanner lleuad; lluned; lloerddull; cynllyfan, llinyn;† lloerni, lloerigrwydd.

The lune of a hawk—cynllyfan hebog.

Lunet, } *s.* (Ff. *lunette*) lloeren, lloeran, han-
Lunette, } nerlloer, hanner lleuad, lledloer; caerwaith ar wedd hanner lleuad.

Lunet, *s.* (Ff. *lunette*) lloeren, lloeran, lleuad fechan.

Lung, *s.* (S. *lungen;* Al. *lunge*) ysgyfaint.

The lungs—yr ysgyfaint. [aint.

The lobes of the lungs—dalenau yr ysgyf-

Affection of the lungs, } ysgyfeinwst, clef-
Disease of the lungs, } yd yr ysgyfaint.

Lunge, *s.*=*Longe.*

Lunged, *a.* ysgyfeiniog; âg iddo ysgyfaint.

Lung-grown, *a.* â'i ysgyfaint yn glynu wrth yr eisles; â'r llechau arno.

Lungis, *s.* (Ff. *longis,* o *long*) hurthgen llebansâdd, lleban hurt, llabi trymhyrddig, llabwst, llabi, lleban; llercyn, oferddyn, seguryn; breuddwyd o ddyn.

Lungless, *a.* dïysgyfaint, heb ysgyfaint.

Lungwort, *s.* (*lung* a *wort*) llysiau yr ysgyfaint.

Common lungwort—llysiau yr ysgyfaint, llaeth bron Mair.

Sea lungwort—gleyn y moriau, llysiau yr ysgyfaint arfor.

Tree lungwort—clustiau y derw, callod y derw.

Golden lungwort—hebogiys y muriau.

Luniform, *a.* (Ll. *luna* a *forma*) ar lun y lleuad, ar ddull y lleuad; lleuadaidd, lloeraidd, lloerwedd.

Lunisolar, *a.* (Ll. *luna* a *solaris*) lloerheulog, lloerheulawl, lloerheulaidd, lloerheulig; perthynol i'r haul a'r lloer; yn cynnwys treigladau yr haul a'r lloer.

Lunisolar year — blwyddyn loerheulog; blwyddyn yr haul a'r lloer=532 o flynyddoedd cyffredin.

Lunistice, *s.* (Ll. *luna* a *sto*) lloerorsaf, lleuadorsaf, lloersaf, alban y lloer=pwynt pellaf neu eithafnod y lleuad i'r de a'r gogledd, yn ei threiglad misol.

Lunt, *s.* (Is. *lont;* D. *lunte*) tân-gord, tângordyn, magdan cyflegrau.

Lunular, *a.* (Ll. *lunula*) lloerenol, lloeranol; fel y lleuad newydd; ar lun cilgant bychan; crymasol.

Lunulate, } *a.* (Ll. *lunula*) lloerenaidd, lloer-
Lunulated, } anaidd; fel y lleuad newydd; tebyg i newydd loer; ar lun cilgant bychan; crymasaidd.

Lunule, *s.* (Ll. *lunula*) lloerenig, lloeranig; lloernodyn=nod ar lun newydd loer ar gregyn.

Lunulet, *s.* lloerenig, lloeranig, lloernodyn=ysmotyn ar lun hanner lleuad ar rai trychfilod.

Lupercal, *a.* perthynol i'r Lupercalia, neu wleddoedd y Rhufeiniaid er anrhydedd i Pan.

Lupercal, *s.* gwledd neu gofwyl Pan.

Lupine, *s.* (Ll. *lupinus;* Ff. *lupin*) bleiddlys, ffa y blaidd, bleiddbys.

Lupinite, *s.* bleiddlysnur=rhyw sylwedd chwerw â dynir o ddail y bleiddlys.

Lupuline, } *s.* (o *lupulus,* pensag) pensagnur,
Lupulin, } hopysnur=dansawdd chwerw, ar-
Lupulite, } ogiber, mewn pensag neu hopys.

Lupus, *s.* (Ll.) y blaidd: math o gancr: cydser deheuol.

Lurch, *s.* (C. *llerc,* yn ol *Webster*) dalfa, magl, dyryswch; treigl sydyn *neu* ddisymmwth.

To leave in the lurch—gadael un yn ei drallod *neu* gyfyngder; troi ei gefn ar un yn ei drallod *neu* gyfyngder.

Lurch, *v.* cynllwyn, cynllwyno, dala, trawsfaglu, twyllo, somi, disodli, castio; lladrata, chwiwio, chwilota; myned *neu* ymdreiglo yn ddisymmwth.

Lurch,† *v. a.* (Ll. *lurco*) gwancio, difa, glythu; bwyta yn llyminog.

Lurcher, *s.* cynllwynwr; llechwr, dydechwr; herwr; cynllwyngi, llechgi, techgi, ci llech.

Lurcher, *s.* (Ll. *lurco*) bolrythwr, glwth, glythwr, gloddestwr, bwytäwr diwala.

Lurdan,† *a.* penbylaidd, pendew.

Lurdan,† *s.* penbwl, hurthgen, busch.

Lure, *s.* (Ff. *leure*) hud, llith, arhud, arlith; abwyd; llithiad, llithiant, deniad, hudiad, hudoliaeth; som; peth â hudo; llithle.

A falconer's lure—llith hebogydd, llithgyff; llith-edn.

Bird of the lure—hudwalch, llithwalch.

To bring to one's lure—dwyn, denu, llithio, *neu* hudo un i gytuno â'i amcanion.

Lure, *v.* llithio, hudo, denu, arhudo, arlithio; twyllo, maglu, rhwydo; galw gweilch *net* hebogau.

Lurid, *a.* (Ll. *luridus*) tywyll, cethin, gwrm,

gwyll, caddugol, caddugaidd, gell, dulwyd, gwrmwn, llur, ffyll; hyll, erchyll, erch, irad, girad.

Lurk, *v. n.* (C. *llerc, llercian;* Al. *lauern*) llechu, dydechu, techu, techial, dydach, techialu, godechial, godech, godechu, golechu, ymguddio, ymlechu, ymgelu, llercian, llercio, llercyna, ystelcian, ystelcio, sefyllian, lleigio; cynllwyn, cynllwyno; bachu; bod yn nghudd, dàn gel, *neu* dàn gudd; segura.

To be lurking about—llercian, llercyna, ystelcio, llechwibio, lleigio; dydach o fàn i fàn.

Lurking hole—llechfa, llechfan, cynllwynfa, dydechfa; twll i ymlechu.

Lurker, *s.* llechwr, llechydd, dydechwr, godechwr, godechydd, techwr, lleigiad, lleigiwr, llechiad, ystelciwr, llercyn, llerciwr, gwill; seguryn, diogyn.

A lurker in corners—gwill, gwilliad, lleigiad, lleigiwr; noswibiwr; aderyn y nos; un o adar y nos.

Lurking-place, *s.* llechfa, llechfan, techfa, llechfod, cynllwynfa, godechfa, dydechfa, ymguddfa, ymgelfa, dirgelfa, lloches, ffau, llech.

Luscious, *a.* (?) rhy-felus, tramelus, gorfelus, mychweg; chwydog, gwrthwynebus, *neu* anhyfryd gàn ei felused; melus, chweg, maws; hyfryd; mwythus; gwenieithus; anllad.

Lusciousness, *s.* rhy-felusder, rhy-felusedd, rhy-felusni, tramelusrwydd, gorfelusrwydd, &c.; mychwegrwydd, melusder, melusdra, melusni, meluswedd, melusi.

Lusern, } *s.* y lyncs.
Luserne, }

Lush,† *a.* noddlyd, iraidd, suddlawn, sugol.

Lusk,† *a.* (Ff. *lasche*) diog, musgrell, swrth, diddefnydd.

Lusk,† *s.* diogyn, seguryn.

Luskish, *a.* dioglyd, segurllyd, diog.

Luskishness,† *s.* diogi, segurdod, mewydedd.

Lusorious, } *a.* (Ll. *lusorius*) chwareuol, chwar-
Lusory, } eol, chwarëus, chwerig, ychwerig, cellweirus, digrif; arferedig mewn chware; y chwareuir âg ef; perthynol i chwareu.

Lust, *s.* (S., Al., Is., a Sw.) chwant, blys, trachwant, gwŷn, awydd, ainc, meluschwant, chwantach, drygchwant, dyre, tesach, rhewydd, chwantwch, chwannwg, chwantrwydd, serth, serthedd;† yni, grym.

The sinful lusts of the flesh—pechadurus chwantau y cnawd.

Unlawful lust—camchwant, chwantanghyfreithlawn.

Youthful lusts—chwantau ieuenctyd.

Their lust one toward another—eu hawydd i'w gilydd (*Rhuf.* i. 27).

They were not estranged from their lusts—nid omeddwyd hwynt o'r hyn a flysiasant (*Salm* lxxviii. 30).

Lust, *v. n.* chwantu, chwanta, trachwantu, chwennychu, chwennych, blysio, gwynio; bod â chwant, dyre, *neu* desach arno; hiraethu.

To lust after—chwennychu, chwantu; bod mewn chwant i.

Lust not after her beauty—na chwennych ei phryd hi.

The spirit lusteth to envy—at genfigen y mae chwant yr ysbryd.

Luster, *s.* chwennychwr, chwantwr, blysiwr.

Lustful, *a.* chwantus, chwantol, chwantaidd, nwyfus, cnawdwyllt, anllad, anniwair, llodinebus, rhewydd, rhewyddol, rhewys, serthus, llawd; â chwant arno; pybyr, cryf, grymus, dihafarch, ynïol.

Lustfulness, *s.* chwantachrwydd, chwantusrwydd, chwantolrwydd, nwyfusrwydd, anlladrwydd, anlladedd, serthedd, anniweirdeb, llodineb, rhewysrwydd.

Lustihood,† *s.* pybyrwch, yni, grym.

Lustiness, *s.* pybyrwch, cryfder, grymusder, glewder, glewdid, glewid, dihafarchedd, calonogrwydd, corffogrwydd, grym corfforol, cadarnwch.

Lusting, *s.* chwant, blys, drygchwant, dyre, awydd.

Lustless, *a.* anmhybyr;† anewyllysgar.

Lustral, *a.* (Ll. *lustralis*) arferedig mewn puredigaeth; puredigol, pureiddiol, puredigaethol, puriannol.

Lustral days—dyddiau puredigaeth, dyddiau puro, dyddiau puredigol.

Lustral water—dwfr puredigaeth.

Lustrate, *v. a.* (Ll. *lustro*) puro, pureiddio, puredigaethu, glanhau; edrych, edrych ar, golygu, arolygu, cyfarchwylio.

Lustration, *s.* (Ll. *lustratio*) puredigaeth; glanhad drwy aberth; glanhad, purad, purawd; defodau puredigaeth.

Lustre, *s.* (Ff.; Ll. *lustrum*) gloewder, gloewedd, gloewineb, dysgleirdeb, dysgleirder, claerder, llewych, llewyrch, glawdd, ysblander, ysblandra, dysgleindra, athwyn, eirianwch, gleindid, gleinder, effiander, air; enwogrwydd, godidogrwydd; canwyllbren adlewyrchol, canwyllyr gwydr; ysbaid pum mlynedd; purdyd.

Lack-lustre—annysglaer, afloew.

Lustreless, *a.* dilewych, dilewyrch, annysglaer, afloew.

Lustrical, *a.* puredigol.

Lustring, *s.* math ar sidan dysglaer.

Lustrous, *a.* (o *lustre*) dysglaer, gloew, dysgleiniol, llewychol, llewyrchol, ffloew, claer, goleu, effian, efflanol.

Lustrum, *s.* (Ll.) ysbaid pum mlynedd (yn mhlith yr hen Rufeiniaid); purdyd.

Lustwort, *s.* chwantlys.

Lusty, *a.* (o *lust;* Is. *lustig*) pybyr, cryf, cadarn, grymus, heinif, calonog, dihafarch, cydnerth, cyhyrog, efrais, corffol, cadr, dewr, glew, erddrym, gwrdd, agwrdd, gwrol, gŵraidd, gwrolwych, nerthol; iach, holliach, iachus, hawntus, hoenus, arialus, gwrygiannus; mawr, braisg; helaeth, llawn, ffiwch; beichiog, trwm; †hardd, hyfryd.

A lusty fellow—un dihafarch, dyn dihafarch, un cydnerth.

A lusty child—plentyn gwrol, plentyn gwrygiannus.

Lusty age—oedran grym.

In his lusty age—yn ei ddewredd; yn mlodau ei ddyddiau; yn ngrymus oed ei flodau.

To grow lusty, } myned yn bybyr, &c.;
To become lusty, } gwrygio, gwroli.

Lusus Naturæ, *s.* (Ll.) difyrwch natur, chwareu anian; anghenfil.

Lutanist, } *s.* (o *lute*) dwsmelwr, dwsmelydd;
Lutenist, } chwarëydd ar y dwsmel; un â chwareuo ar ddwsmel.

Lutarious, *a.* (Ll. *lutarius*) lleittrig, lleittrigol;

yn byw *neu* drigo mewn llaid; lleidiol; lleidliw, lleidliwiog.

Lutation, *s.* (o *lute, lutum*) cleiad; cauad *neu* gaeniad â chlai.

Lute, *s.* (Ff. *luth*; It. *liuto*; Al. *laute*) dwsmel =math o offeryn cerdd dannau.

Lute, } *s.* (Ll. *lutum*) clai, llaid, lleidglai;
Lutum, } caen.

Lute, *v. a.* cleio, lleidio; cau *neu* gaenu â chlai; cau genau costrelau â chlai; caenu.

Luteoline, *s.* (Ll. *luteolus*) melynain=defnydd lliwiol melyn à geir mewn banadlos neu eurfanadl.

Luteous, *a.* (Ll. *luteus*) llwydfelyn, gofelyn; lleidliw; o liw y clai.

Luter, } *s.* (o *lute*) dwsmelwr, dwsmelydd;
Lutist, } chwarëydd ar y dwsmel; un à chwarëuo ar ddwsmel.

Lutestring, *s.* tant dwsmel; math o sidan claerlyfn.

Luthern, } *s.* nen-ffenestr, ffenestr nenawr,
Lutheran, } tormwnt, torment.

Lutose, *a.* (Ll. *lutosus*) lleidlyd, lleidiog, cleilyd, cleiog.

Lutulent, *a.* (Ll. *lutulentus*) lleidlyd, lleidiog, plwca, llaceilyd; afloew, trybylog; tew; aflan.

Luxate, } *v. a.* (Ll. *luxo*) dadgymmalu, di-
Lux, } gymmalu, disgymmalu; dislëu; rhoi *neu* symmud o'i le.

Luxation, *s.* dialead, dadgymmaliad, digymmaliad; bwriad *neu* symmudiad o'i le; y peth à symmuder o'i le; dattodiad, ymddattodiad, ymollyngiad, *neu* ryddhad yn y cymmal.

Luxe,† *s.*=*Luxury.*

Luxuriance, } *s.* (Ll. *luxurians*) gorthyfiant,
Luxuriancy, } gorthwf, gordwf, gordyfiant, trathyfiant, trathwf, brasdyfiant, brasdwf, rhydyfiant, rhydyfiad, rhydwf, hydyfiant, brwysedd, rhwysdra, brygedd, brygaint, rhysedd, gormodedd, arddigonedd, rhylawndiid, gorlawndid, rhullder, ffaethder, ireiddiant, iriant, pryddineb, pryddedd, twf gwryggiannus, gormodd dwf, cymrwysiant.

Luxuriant, *a.* gorthyfol, gordyfol, brasdyfol, rhydwf, trathyfol, rhydyfol, brwys, bras, rhonca, rhonc, cymrwys, rhwys, ffrwm, ffrymaidd, brolig, brolaidd, prydd, ffaeth, ffaethus, rhwsg, rhwys, tirf, irain, ffrwythlawn, hydwf; gormodol, gormod, gormodd; helaeth, haflug, toreithiog, toreithus, llawn, rhylawn, gorlawn, dibrin, rhyseddog, arddigonol.

To grow luxuriantly—hydyfu, brasdyfu; tyfu yn fras, &c.; rhydyfu, gordyfu.

Luxuriate, *v. n.* gorthyfu, gordyfu, brasdyfu, rhydyfu, hydyfu, brwyso, cymrwyso, ffrymio; tyfu yn fras, &c.; tyfu *neu* gynnyddu gormod.

Luxuriation, *s.* brasdyfiad, rhydyfiad, trathyfiad, gorthyfiad, brwysiad, cymrwysiad; tyfiad yn fras.

Luxurious, *a.* (Ll. *luxuriosus*) wttresgar, rhyseddgar, gloddestgar, gwleddgar, bolgar; moethus, moethgar, ammoethgar, mwyth, mwythus, minflysig, minfelus, rhyfoethus, glwth; bras; rhydyfol, gorthyfol, tra-gormodd, gormodol; rhynwyfus, anllad, trythyll, aniwair, rhy wresog, chwantus, rhewys.

A luxurious person—wttreswr, gloddestwr, moethyn, dyn wttresgar.

Luxuriousness, *s.* wttresgarwch, rhyseddgarwch, gloddestgarwch; moethusrwydd, glythineb; anlladrwydd, trythyllwch.

Luxurist, *s.* wttreswr, gloddestwr, un wttresgar, moethyn, moethwas.

Luxury, *s.* (Ll. *luxuria*) wttres, rhysedd, gloddest, cynrysedd, gormod rysedd, gormod rhysedd; moethineb, moethusdra, moethusder, moethusrwydd; moeth, ammoethyn, ammeuthyn, dantaeth, almes; rhydraul ar fwyd a dïod; gormodd draul ar fwyd a dïod; gormodedd, arddigonedd, gorlawndid; gorhaeledd; †chwant, anlladrwydd, trythyllwch; † gorthwf, brasdyfiant: *pl.* moethau, danteithion.

Luxula, *s.* coedfrwyn.

Lyam, *s.* cynllyfan, llinyn ci.

Lycanthropy, *s.* (Gr. *lucanthrôpia*) bleiddorphwyll, bleiddanmhwyll = math o wallgofrwydd yn yr hwn y tybia dyn mai blaidd ydyw.

Lyceum, } *s.* (Gr. *luccion*) llugeion, llenorfa,
Lycæum, } addysgfa, dysgeidfa, arysgol.

Lychnis, *s.* (Gr.) lluglys.

Lycoperdon, *s.* (Gr. *lucos* a *perdô*) coden hyred, coden euraid, coden eurych, cwd y mwg.

Lycopodium, *s.* (Gr. *lucos* a *pous*) cnwpfwsogl, palf y blaidd.

Lycopsis, *s.* (Gr. *lukos* ac *ôps*) bleidd-drem, tafod yr ych gwyllt.

Lycopus, *s.* (Gr. *lucos* a *pous*) llysiau yr hudolesau, llysiau yr Aifftwys, llysiau yr Aifftesau, llysiau y gwiblu.

Lydian, *a.* (o *Lydia*, yn Asia Leiaf) mwyth, masw, masweddgar; Lydiaidd.

Lydian stone—maen Lydia.

Lye, *s.* (S. *leah*; Ll. *lix*) trwyth, lleisw, lleisw coed, llytrodwy; dwfr nawsedig â halion croew o ludw coed; trwnc, golch, troeth.

Chamber lye—golch sur.

Lye, *s.*=*Lie.*

Lying, *p.* (o *lie*) yn gorwedd, gàn orwedd, dàn orwedd; gorweddol.

Lying along, } yn gorwedd yn ei hyd; yn
Lying flat, } gorwedd yn ei hyd gyd; yn gorwedd o'i hyd gyhyd; yn ei orwedd.

Lying open—yn agored, yn egored; yn gorwedd yn agored; yn sefyll yn egored.

Lying hid—dàn gudd, dàn gel, dàn lech, yn nghudd; yn anamlwg.

Lying to—gorwedd wrthi.

Lying in—yn gorwedd i mewn; yn ei gwelyfod; ar ei gwely esgor; ar ei gwely.

A lying in wait—cynllwyn, cyfragod.

Lying-in, *s.* gorweddiad i mewn; gwelyfod, gwelyawd; esgorfa, esgoriad, esgorediganeth.

She is near her lying-in—y mae ei thymp yn tynu yn agos; y mae hi yn tynu at ei thymp; y mae ei hamser i esgor yn tynu yn agos.

Lying-in hospital—ysbytty gwelyfod, ysbytty gwelyawd, ysbytty esgor, ysbytty gorwedd i mewn.

Lying, *p.* (o *lie*) celwyddog, geuog, gau, celwyddus, anwir, anwireddus; yn dywedyd celwydd, &c.

Lying vanities—ofer wagedd (*Salm* xxxi. 6).

Lyme-grass, *s.* amdowellt.

Lymph, *s.* (Ll. *lympha*) dyfrlyn, dyfrnaws, corfflyn, gwaedlyn=dwfr, neu wlybwr diliw, mewn cyrff.

Lymphate, } *a.* gorphwyllog, cynddeiriog,
Lymphated, } gwallgofus, gwallgof, anmhwyllog; gorfrawychus.

Lymphatic, *a.* dyfrlynol, gwaedlynol, corfflynol; perthynol i gorfflyn; †penboeth, gorphwyllog.

Lymphatic, *s.* llestr y dyfrlyn; †un gorphwyllog, penboethwr gwallgofus, lloerigyn: *pl.* dyfrlynolion, corfflynolion, tarnyddion, tarneion, tarnolion.

Lympheduct, *s.* (Ll. *lympha* a *ductus*) pibell y dyfrlyn, llestr y dyfrlyn, llynbib, llynbibell: *pl.* dyfrlynolion, corfflynolion.

Lymphography, *s.* (Ll. *lympha*, a Gr. *graphô*) darluniad o'r dyfrlynolion, dysgriflad o'r gwaedlynolion, corfflynaeth.

Lymphy, *a.* dyfrlynaidd, corfflynaidd, gwaedlynaidd.

Lyncean, *a.* (o'r Ll. *lynceus*) perthynol i'r lyncs.

Lynch, *v. a.* (oddi wrth un *Lynch*, amaethwr yn Virginia, America) cospi â chyfraith y pastwn; arfer cyfraith y pastwn; cospi heb gyfraith; cymmeryd y gyfraith yn ei law ei hun.

Lynch-law, *s.* cyfraith y pastwn; cyfraith y dwrn; trechaf treisied.

Lynx, *s.* (Ll.; Gr. *lugx;* oddi wrth *Lynceus*, un o'r Argonautiaid) lyncs, danasflaidd, danysflaidd=math o fwystfil brith llygadgraff, tebyg i gath, â chlustiau hirion topynog iddo.

Lynx-eyed, *a.* llygadgraff, craff ei olwg.

Lyra, *s.* (Ll.) Telyn Arthur, y Delyn=enw hen gydser.

Lyrate, } *a.* (o *lyre*) telynaidd, ar lun telyn,
Lyrated, } ar ddull telyn.

Lyrate leaf—dalen ar lun telyn, dalen delynaidd.

Lyre, *s.* (Ff.; Ll. *lyra;* Gr. *lura*) telyn, telan.

Lyre-shaped—ar lun telyn, telynaidd.

Lyric, } *a.* (Ll. *lyricus;* Ff. *lyrique*) telynol,
Lyrical, } telynaidd; i'w ganu gyda'r delyn; i'w canu gyda'r delyn.

Lyric poems—telynegion, caniadau telynol, canau telynol, cerddi telynaidd; cywyddau gân dant, canau gyda thelyn.

Lyric poetry—prydyddiaeth delynol, barddoniaeth delynol, prydyddiaeth delynaidd.

Lyric poet—telynfardd, prydydd telynol, telynegwr; â wnel gywyddau gân dant.

Lyric, *s.* telyneg, cân delynol, cerdd delynol; cân gyda thelyn, cywydd gân dant; *pl.* telynegion.

Lyricism, *s.* cyfansoddiad telynol, cân delynol; telynegiaeth.

Lyrist, *s.* telynor, telynwr, telynior, telyniwr, teleiniwr, telynai: *pl.* telynorion: *f.* telynores, telynes.

Lys, *s.* hydfesur Chineaidd=533 llath.

Lysimachia, *s.* (Gr. *lusis* a *machê*) trewynyn, canclwyf, ocinioglys.

Lyssa, *s.* (Gr. *lussa*) cynddaredd, y gynddaredd.

Lyterian, *a.* (Gr. *lutêrios*) â derfyno olefyd; yn terfynu olefyd; terfynol.

Lythrode, *s.* delidfaen â geir yn Norwy.

Lythrum, *s.* (Gr. *luthros*) gwyarllys, llysiau y milwr.

M.

M, fel rhifnod, a saif am fil=1000.
Maam, *s.* (talfyriad o *madam*)=*Madam*.
Maar, *s.* (Al.) llosgorel â llynoedd ynddo; llŷn llosgfal.
Maasha, *s.* darn bath yn yr India Ddwyreiniol.
Mab, *s.* (C. *mab*) brenines y tylwyth teg, brenines yr elod, chwimpleian, chwibleian, arellylles, ellylles, gorwylles; budrog, budrogen, ysiebren, hafnai, llaesen.
Mab, *v. n.* gwisgo yn anghryno, yn annyben, yn annhaclus, yn annestlus, *neu* yn esgeulus.
Mac, *s.* (Gw. a Gael.) mab, ab, ap.
David Mac Fergus—Dafydd ab Ffergus.
John Mac Grigor, } Ioan ab Gregor.
John M'Grigor, }
Macadamise, *v. a.* (oddi wrth I. C. *Macadam* neu *Mc Adam*, y dyfeisydd) mân gerygo; cuddio â briw geryg mân; tori ceryg ar; cyweirio â cheryg wedi eu briwo; taenu mân geryg dros; Macadameiddio.
Macadam-road, *s.* ffordd wedi ei chyweirio â cheryg wedi eu briwo; ffordd wedi taenu mân geryg briwedig ar hyd-ddi; ffordd wedi tori ceryg ar hyd-ddi; ffordd Macadam; ffordd yn ol dull Macadam.
Macaroni, *s.* (Ff.; It. *maccheroni*) brithfwyd, cordfwyd, peillud Italaidd; brithyn, coegyn, ysgoegyn, ysgentyn, digrifwas, ffrilyn, ffrityn, cymmysg, cymmysgedd, brithodbeth.
Macaronic, *a.* brithieithig, brithieithog, brithieithol, briwieithig; cymmysg, brith, (*f.* braith); coeg, gwag, gorwag, ofer, oferwag, penchwiban, mursenaidd, coegaidd, coegynaidd.
Macaronic poem—brithgan, breithgan, cân gymmysgiaith, cân frithiaith, cân friwieithig.
Macaronic, *s.* brithgan, breithgan, digrifeg frithiaith; brithiaith; cymmysgedd, cymmysg, brithodbeth.
Macaroon, *s.* (Ff. *macaron*) perfwyd; perdeisen âg almonau ynddi; teisen almon; †brithyn, coegyn.
Macaw, } *s.* rhywogaeth o barotiaid.
Macao, }
Macaw-tree, *s.* math o balmwydden.
Maccoboy, } *s.* math ar drewlwch wedi ei ber-
Maccouba, } arogli â rhosnur.
Mace, *s.* (It. *mazza*; Ff. *masse*) berllysg, byrllysg, brysgyll.
Mace, *s.* (Ll. *macis*) pergib, pergibyn, chwegring, mas; cibyn peraroglus y bergneuen.
Mace-ale, *s.* cwrw pergib, dîod berlysieuog.
Mace-bearer, *s.* berllysgwr, byrllysgwr, brysgyllwr, dygiawdr y brysgyll, arweddawdr y brysgyll, dygiawdr y ferllysg; un yn dwyn brysgyll *neu* ferllysg o flaen uchelswyddog.
Macerate, *v. a.* (Ll. *macero*) teneuo, teneuhau, culhau, truanu, truanhau; gwneuthur *neu* beri i un gurio; gwneuthur yn gul *neu* deneu; peri i un gulhau; mwydo, sicio; rhoi *neu* ddodi yn mwyd; rhoi *neu* ddodi yn wlych; dyfrhau.
Maceration, *s.* culhad, teneuad, teneuhad; pariad yn gul ac yn deneu; mwydiad, siciad; rhoddiad *neu* ddodiad yn mwyd; rhoddiad *neu* ddodiad yn wlych.
Mace-reed, } *s.* rhodell, cynffon y gath, ffon y
Reed-mace, } plant, ffynwewyr y plant, ffynwewyr ellyllon, hesgen felfedog, penmelfed, calfelfed, rholbryn.
Great mace-reed, } cynffon y gath fwyaf,
Great reed-mace, } hesgen felfedog fwyaf.
Lesser mace-reed, } cynffon y gath leiaf,
Lesser reed-mace, } hesgen felfedog leiaf.
Machiavelian, *a.* (oddi wrth N. *Machiavel* neu *Machiavelli*) cyfrwysgall, cyfrwysddrwg, cyfrwys, ystrywgar, ffel, ffalst; cyfrwys mewn llywodolion; ystrywgar mewn pynciau gwladwriaethol: perthynol i Machiavel *neu* i'w egwyddorion.
Machicolated, *a.* âg ynddo dyllau i arllwys hylif poeth ar ben y gelyn.
Machicolations, *s. pl.* (Ff. *mâchicoulis*, *mâchecoulis*) tyllau i dywallt plwm brwd, a'r cyffelyb, ar ben y gelyn.
Machinal, *a.* (o *machine*) peiriannol, ermigol; perthynol i beiriant.
Machinate, *v. a.* (Ll. *machinor*) dyfeisio, llunio, dychymygu, dychymyg; llunio *neu* ddychymyg yn ystrywgar; cynllunio; dichellu.
Machination, *s.* dyfeisiad, lluniad, dychymygiad, ystrywiant, dyfeiswaith, dichellwaith, dychymyg, dyfais, ystryw, dichell, mais, dychymyg ystrywgar, dychymyg ystrywgar, dychymyg ystryw.
Machinator, *s.* dyfeisiwr, dyfeisydd, dychymygwr, dychymygydd, meisiwr, dichellydd, cynlluniwr ystrywgar.
Machine, *s.* (Ff.; Ll. *machina*; Gr. *machana*, *mêchanê*) peiriant, ermig; offeryn.
Weighing machine—peiriant pwyso, pwysiaden.
Machine, *v. a.* argraffu âg argraff-beiriant.
Machinery, *s.* peirianwaith, peiriannaeth; dychymygwaith peiriant; peiriannau.
Machinist, *s.* peiriannydd, peiriannwr, ermigydd, ermigwr.
Macigno, *s.* (It.) math o gareg.
Macilency, *s.* culder, culdra, culni, teneuder.
Macilent, *a.* (Ll. *macilentus*) cul, teneu, truan, achul.
Mackerel, *s.* (Is. *mackreel*; Al. *mackrels*) macrell: *pl.* mecryll, macrelliaid: *dim.* macrellyn.
Mackerel-sky—wybr fraith fel macrell.
Mackerel, *s.* (hen Ff. *maquerel*) llatai, llotai, bryntwas.
Macle, *s.* (Ll. *macula?*) ymgroesfaen, ceusgerfaen, maglem.
Maclurite, } *s.* (oddi wrth Gwilym *Maclure*)
Maclureite, } math ar ddelidfaen.

Macrocosm, *s.* (Gr. *macros* a *cosmos*) y byd mawr, y bydysawd, y bedyssawd, y byd.
Macrodactyles, } *s. pl.* (Gr. *macros* a *dactulos*)
Macrodactyli, } hirfysogion=enw teulu o adar, yn nhrefniant Cuvier.
Macrology, *s.* (Gr. *macros* a *logos*) hirchwedledd, hirchwedl, hirymadrodd; gormodedd geiriau.
Macropodians, *s. pl.* (Gr. *macros* a *pous*) hirbedogion; morgopynod.
Macropus, *s.* (Gr. *macros* a *pous*) hirdroed, hirdroediaid; y Cangarŵ.
Macrostomata, *s. pl.* (Gr. *macros* a *stoma*) hirfantogion.
Macrotypous, *a.* (Gr. *macros* a *tupos*) hirffurf, hirffurfiog; âg iddo lun hir.
Macroura, } *s. pl.* (Gr. *macros* ac *oura*) hir-
Macrourans, } lostogion=teulu o feddalogion.
Macrourous, *a.* hirlostog, hirgynffonog; perthynol i'r hirlostogion.
Mactation, *s.* (Ll. *macto*) lladdiad aberth, aberth-laddiad.
Macula, *s.* (Ll.) màn, brycheuyn, brychyn, brych, ysmotyn, magl, ysmot: *pl.* manau, brychau, ysmotiau.
Maculate, *v. a.* (Ll. *maculo*) mànu, brychu, ysbrychu, ysmotio; diwyno, llytrodi, llychwino.
Maculate, } *a.* manog, ysmotiog, brych, brych-
Maculated, } lyd.
Maculation, *s.* màniad, ysbrychiad, ysmotiad; màn, ysmotyn, brych.
Macule, *s.* (Ll. *macula*) màn, ysmotyn, brych, magl.
Mad, *a.* (S. *gemaad*) ynfyd, gwallgofus, gwallgof, gorphwyllog, cynddeiriog, cynneiriog, cynddeirus, iwin, gorwyllt, chwibwrn, gwibwrn, ffol, ffyrnig.
A mad person—un ynfyd, un gorphwyllog, &c.
A mad dog—ci cynddeiriog, ci cynneiriog.
As mad as a March hare—yn ynfydwyllt, yn ynfyd gwyllt.
Raving mad, } cynddeiriog gwyllt, cyn-
Stark mad, } ddeiriogwyllt, ynfyd gwyllt, ynfydwyllt, tra ynfyd, pur ynfyd, ynfyd iawn, ynfyd dros ben, ynfyd hollol, hollol ynfyd.
He is stark mad—y mae efe yn ynfydwyllt; y mae efe yn wyllt chwibwrn; y mae efe yn hwdwl.
If he were not stark mad—oni bai ei fod ef yn ynfyd cynddeiriog *neu* gynnwynol; pe na bai ef yn ynfyd cynddeiriog; oni bai ei fod yn ynfyd gwyllt; oni bai ei fod yn ynfydwyllt; pe na bai ef yn ynfydwyllt.
To run mad—myned *neu* redeg yn gynddeiriog; myned yn ynfyd; myned allan o'i gof; myned i maes o'i gof; ynfydu; myned yn waened.
Half-mad — lledynfyd, hanner gwallgof, lledhurt, lled hurt.
Mad on doing a thing— ar dân i wneuthur peth; ar dân am wneuthur peth; yn dân am wneuthur peth.
To be mad—bod yn ynfyd, &c.; ynfydu, ymgynddeiriogi, anmhwyllo, gorphwyllo, gwallgofi, ansynwyro, ymlefeiydd.
To make mad—gyru yn ynfyd, &c.; peri gorphwyllo, gwallgofi, *neu* ynfydu; gwallgofi, pendifadu.
To run madding after a thing—rhedeg yn wyllt ar ol peth; rhedeg yn dân ar ol peth.
Have I need of mad men, that ye have brought this fellow to play the mad man in my presence?—ai eisieu ynfydion sydd arnaf fi, pan ddygech hwn i ynfydu o'm blaen i (1 *Sam.* xxi. 15)?
Mad, *v.* ynfydu, cynddeiriogi, gwallgofi, gorphwyllo; gwneuthur yn ynfyd *neu* gynddeiriog; myned yn ynfyd *neu* gynddeiriog.
Mad, } *s.* (S. *matha*; Goth. *matha*) amwydyn,
Made, } abwydyn.
Madam, *s.* (Ff. *madame*, o *ma* a *dame*) meistres, arglwyddes, arlwyddes, madon, rhies, unbenes; fy meistres, fy arglwyddes, fy arlwyddes, fy rhies, fy unbenes.
Madapple, *s.* chwidrafal.
Madbrain, } *a.* penboeth, penwan, penchwib-
Madbrained, } an, penffol, chwidr, chwibwrn, gwibwrn, chwidrog, nwydwyllt, ehud, penysgafn, penfrag, byrbwyll.
Madcap, *s.* (*mad*, a *caput* neu *cap*) un chwidr, penboeth, penwan, penffol, *neu* benchwiban; chwidryn, chwidrogyn, ffwlcyn, (*f.* ffolcen), catffwl, ynfydwas, ynfydyn, ynfyd.
Madden, *v.* ynfydu, gwallgofi, gorphwyllo, cynddeiriogi, cynneiriogi, creuloni, gwylltio, llerthu; gwneuthur yn ynfyd *neu* gynddeiriog; myned yn ynfyd *neu* gynddeiriog; colli ei gof.
Madder, *s.* (S. *mæddere*) gwreiddrudd, cochwraidd; lliw coch.
Wild madder—gwreiddrudd gwyllt, madr.
Field-madder — gwreiddrudd gwyllt, gwreiddrudd y maes, cochwraidd y maes, maesgoochwraidd.
Little field-madder—corwreiddrudd, Sherardia glas.
Madefaction, } *s.* (Ll. *madefacio*) gwlychad,
Madefication, } gwlybhad, mwydiant, gwlybiant.
Madefy, *v. a.* (Ll. *madefio*) gwlychu, gwlybhau, lleithio, gwlybiannu, gwlybu, gwlybio, ynystäu, mwydo; gwneuthur yn wlyb.
Madeira, *s.* (=ynys yn y Môr Atlantig) gwin Madeira.
Mademoiselle, *s.* (Ff.) meistresan, meistresig, penesan, penesig; fy meistresan, fy mhenesau.
Madheaded, *a.* penffol, penwan, penchwiban, chwidr, ehud, nwydwyllt, byrbwyll.
Madhouse, *s.* ynfytty, gwallgofdy, gorphwylldy, gorphwyllfa, ty gwallgofiaid.
Madid,† *a.* (Ll. *madidus*) gwlyb, llaith, ynwst.
Madly, *ad.* yn ynfyd, &c.
Madman, *s.* dyn ynfyd, gwallgofus, gorphwyllus, *neu* orphwyllog; ynfyd, ynfydyn, gorphwyllyn, un gorphwyllog, un gwallgofus, ynfydwas.
Madness, *s.* ynfydrwydd, gorphwyll, gwallgof, gwallgofrwydd, cynddaredd, cynddeiriogrwydd, ynfydrwydd cynddeiriog, anmhwyll, gorphwyllni, lledfryd, lledfrydigrwydd, gwall synwyr; llerthedd, llerthwch, ffroch, ffyrnigrwydd.
Madness of dogs—cynddaredd.
Madonna, } *s.* (It. *madonna*; Ysp. *madona*)
Madona, } Rhianon; arglwyddes, arlwyddes; fy arglwyddes; darlun Mair Forwyn.
Madrepore, *s.* (Ysp. *madre*, a *pore*) cellwylar, serwylar.

Madreporite, *s.* serwylarith=math o esgyrn maeneiddiedig.
Madreporite, *s.* serwylarith=math o galchen.
Madrigal, *s.* (Yap. a Ff.; It. *madrigale*) bugeilgan, meigerdd, hoenusgan; hoenalaw.
Madwort, *s.* cynghafan mwyaf.
Maestoso, *a.* (It.) mygreddus, mawreddig; grymus.
Maffle,† *v. a.* cecian, yrthio; bod âg attal dywedyd arno.
Maffler,† *s.* ceciwr, yrthiwr, bloesgwr.
Magazine, *s.* (Ff. *magasin*) ystorfa, ystordy, ystorgell, trysorfa, trysorgell, cronfa, percell, cludlan; greal, cylchgrawn, eurgrawn: *pl.* grealon, cylchgronau.
Magazine of arms—arforsaf, arfdy, gorsaf arfau, gorsaf arf, arfle, arfystorfa, arfgell, ty arfau, ystordy arfau, cronfa arfau.
Monthly magazine—greal misol, cylchgrawn misol, trysorfa fisol; misgrawn.
Magaziner, *s.* grealwr, cylchgronwr; ysgrifenydd i real *neu* drysorfa.
Mage,† *s.* (Ll. *magus*) swynwr, hudol, dewin.
Magellanic Clouds, *s. pl.* cymylau Magelanig, cymylau Magalhaens, ser-gymylau (ger pegwn y De).
Maggot, *s.* (C. *macai, maceiod*) cynronyn, macai, maceiad, magïen, maceien, chwilioryn, chwileryn, chwiler, bwcai; mympwy, asbri, nwyth, chwidredd, chwilen pen, penchwilen: *pl.* cynron, maceiod, maceiaid, magïod.
To breed maggots—cynroni, magu cynron.
Maggottiness, *s.* cynronllydrwydd, cynronogrwydd.
Magotty, *a.* cynronllyd, cynronog; llawn cynron; anwadal, oriog, gwamal, penchwiban, nwythig; â chwilen yn ei ben.
Magotty-headed, *a.* penchwiban, penysgafn, penchwilog, mympwyol, oriog, anwadal, gwamal; â chwilen yn ei ben; â magïen ar ei ymenydd.
Magi, *s. pl.* (Ll.) Doethion y Dwyrain, y Doethion o'r Dwyrain; Magiaid, Dwyrathronwyr, Doethofyddion, Dwyrofyddion.
Magian, *a.* (Ll. *magus;* Gr. *magos*) perthynol i Ddoethion y Dwyrain; yn perthyn i'r Doethion o'r Dwyrain; doeth; dwyrathronaidd, dwyrofyddol.
Magian, *s.* Dwyrathronydd, Dwyrofydd; un o Ddoethion y Dwyrain; Magiad.
Magianism, *s.* athroniaeth, ofyddiaeth, *neu* athrawiaeth Doethion y Dwyrain; Dwyrofyddiaeth, Dwyrathroniaeth, Magiaeth.
Magic, *s.* (Ll. *magia;* Gr. *mageia,* o *Magos*) swyn, dewiniaeth, hudoliaeth, swyngyfaredd, swynyddiaeth, swynoliaeth, dewindeb, dewindebiaeth, celfyddyd swyno, celfyddyd hudoliaeth, swynofyddiaeth, rhin, llygattyn, gorcheiniaeth.
Magic, *a.* swynol, hudol, hudolaidd, hudolus, cyfareddus, cyfareddol, swyngyfareddus, rhiniol; lledrithiog, lledrithiol, lledrithaidd, hudlawn, rhinfawr; perthynol i swynion a rhiniau; rheibiol; denol, hyfrydlawn, swynedigol; hyfryd diwrthladd; â dyn serch un yn anorchfygol; yn tynu *neu* ennill serch un yn anorchfygol; yn gweithio drwy swyngyfaredd; gorcheiniol; hyfryd.
Magic wand—hudlath.
Magic lantern — hudlygorn, hudlugern, llusern ledrith, llugorn lledrith.
Magic art—swynyddiaeth, swynofyddiaeth, celfyddyd swyno, celfyddyd hudoliaeth, dewiniaeth, dewindebiaeth, swyngyfaredd.
By magic numbers and persuasive sound—trwy odlau ter a hudlawn, a seiniau lu swynol iawn.
Magically, *ad.* yn swynol, &c.; trwy swynion a rhiniau.
Magician, *s.* swynwr, swynydd, dewin, dewinwr, cyfareddwr, swyngyfareddwr, hudol, gorcheiniad, rhinwr, rhiniwr, llygattynwr, chwidw, chwidog, swynoglwr, hudwr, hudolwr, darswynwr, swynofydd.
Magician's wand—hudlath. [iaid.
Master of the magicians—penaeth y dewin-
Magilp, *s.* cymmysg gludaidd, arferedig gan gelfaduron.
Magisterial, *a.* (Ll. *magister*) meistrolaidd, meistrol, meistraidd, awdurdodaidd, awdurdodol, meistrolaethus, meistrolgar, meistrolaethgar, arglwyddaidd; awdurdodol fel meistr; ffroenuchel, trahäus, balch, uchelfalch, chwyddedig, effrom; doethoraidd; rheolgar; yn perthyn i ysbylor.
Magisterialness, *s.* meistrolgarwch, meistroledd, meistroldeb, meistrolrwydd, arglwyddeiddrwydd, awdurdodeiddrwydd, tra-arglwyddiaeth; balchder, ffroenuchder, trahausder.
Magistery,† *s.* (Ll. *magisterium*) math o ysbylor.
Magistracy, *s.* (o *magistrate*) swyddogaeth, penswyddogaeth, uchelswydd; swydd, rheolaeth, awdurdod, llywodraeth, llywyddiaeth; heddynadaeth, heddyngneidiaeth; y penswyddogion, yr heddynadon, yr heddyngnaid, y corff o heddyngnaid.
Magistral,† *a.* heddynadol, heddyngnadol; yn gweddu i benswyddog; awdurdodol; cyfrwys; cywrain, celfyddol.
Magistral,† *s.* prif feddyginiaeth.
Magistrality,† *s.* tra-awdurdod mewn tyb *neu* farn.
Magistrally,† *ad.* yn awdurdodol, yn dra awdurdodaidd.
Magistrate, *s.* (Ll. *magistratus*) penswyddog, heddynad, heddyngnad, ynad heddwch, ynad, barnwr, gorseddog, swyddog, swyddwr; llywodraethwr, llywiawdwr; maer; ardwyad.
Magistratic, *a.* penswyddogol, heddynadol; â chanddo awdurdod penswyddog *neu* heddynad.
Magistrature, *s.* penswyddogaeth, swyddogaeth, uchelswydd, heddynadaeth; y penswyddogion, yr heddynadon.
Magma, *s.* (Gr.) cymmysgedd llymrig o ddefnyddiau delidaidd neu gyfluniol mewn ansawdd gwydn teneu.
Magna Charta, *s.* (Ll.) y Freintlen Fawr, y Ddeffen Fawr, Gorfreintlen.
Magnanimity, *s.* (Ll. *magnanimitas*) mawrfrydigrwydd, mawrfryd, mawrfrydedd, gorfrydedd, gwrolfryd, mawrwriaeth, mawrwri, gwroredd, mawrbwyll, mawredd bryd a meddwl, mawredd meddwl, hirfrydigrwydd, mawredigrwydd, dewrder, gwroldeb.
Magnanimous, *a.* (Ll. *magnanimus*) mawrfrydig, mawrfrydus, hirfrydig, gorfrydig, mawrwraidd, glewfryd, mawr ei fryd, uchelfryd, ehydr; dewrwych, gwrolwych, dewr, gwych; arddorchog, godidog, uchelwych; mawreddog, mawrydig.

Iagnate, *s.* (Ll. *magnas, magnatis*) pendefig, pendeddig, uchelwr, dyledog, boneddig: *pl.* pendefigion, dyledogion, gorchoddion, goreugwyr.

Magnesia, *s.* (Ff. *magnésie;* oddi wrth *Magnesia,* lle ei caed gyntaf?) math o sylwedd daiaraidd, gwŷn, diflas, a gwrthsur; tudbaill, crilysnur.

Sulphate of magnesia—hal Epsom, halan Epsom, ufelgris Magnesia, ufelawd tudbaill.

Magnesian, *a.* Magnesiaidd; yn cynnwys Magnesia; tudbeillaidd.

Magnesian limestone — calchen dudbeillaidd, calchfaen Magnesiaidd.

Magnesite, *s.* Magnesia ulyfedig; Magnesia yn gymmysg â challestr.

Magnesium, *s.* sawd delidaidd Magnesia.

Magnet, *s.* (Ll. *magnes,* o'r Gr. *magnês,* a hwnw o *Magnesia,* yn Asia Leiaf) ehedfaen, tynfaen, hedfaen, maen ehed, maen tynu, tryfaen, attynfaen, llithfaen, tywysfaen.

Magnetic, } *a.* perthynol i'r ehedfaen; yn
Magnetical, } perthyn i'r tynfaen; tynfeinin, tynfeinig, hedfeinin, ehedfeinin, ehedfeinig, tryfeinig, ehedfaenol, tryawchol, tryawchaidd, tryfaenol, tynfaenol, tynfaenaidd; o rinwedd a gwyrth yr ehedfaen; attynol, dymgyrchol.

Magnetically, *ad.* trwy dynwyrth, trwy dryawch; trwy rym attyniad; yn dynfeinin, &c.

Magneticalness, *s.* tynfeinigrwydd, tryfeinigrwydd, tryfaenolrwydd, tryawchei ldrwydd.

Magnetiferous, *a.* yn cynnyrchu *neu* arwain tynwyrth; ehedfaenog, tynwyrthiog.

Magnetics, *s.* tynfeineg, tynwyrtheg; gwyddor *neu* egwyddorion tynwyrth.

Magnetism, *s.* tynwyrth, tryawch, rhinwedd yr ehedfaen; attyniaeth.

Animal magnetism—mildynwyrth, mildryawch, milattyniaeth; Mesmeriaeth.

Magnetization, *s.* tryawchiad, tryawchiant, tynfaeniad.

Magnetize, *v.* tryawchu, tryfaenu, tynfaenu; attynu.

Magnetizer, *s.* tryawchwr, tryawchydd, tryfaenwr.

Magneto-electricity, *s.* hedfaen-drydan, tynfaen-drydan.

Magnetometer, *s.* (*magnet,* a Gr. *metron*) tryawchfesur, tryawchiadyr.

Magnetomotor, *s.* (Ll.) tryawchfodyr, tryfaenchwyfydd.

Magnifiable, *a.* (o *magnify*) mawrygadwy, à ellir ei fawrhau; yn haeddu ei fawrhau.

Magnific, } *a.* (Ll. *magnificus*) mawrwych,
Magnifical, } mawreddog, mawreddig, gorwych, ardderchog, godidog, enwog, hyglod, mawr, urddasol, urddedig.

Magnificat, *s.* (Ll.) CÂn Mair Forwyn, CÂn y fendigedig Fair Forwyn (*Luc* i. 46—55).

To correct the Magnificat—cyweirio y cywair; cywiro y cywîr; cymhwyso y cymhwys; myned yn nghylch gwellhau *neu* ddiwygio yr hyn nid oes eisieu gwellhad na diwygiad arno; cynnyg, chwennych, ceisio, anturio, *neu* brofi perffeithio perffeithrwydd ei hun.

Magnificate,† *v. a.* mawrhau, mawrygu.

Magnificence, *s.* (Ll. *magnificentia*) mawrwychder, mawrwychedd, mawrwychdra, mawredd, gorwychder, gorwychedd, mawreddigrwydd, mawreddogrwydd, mawreddusrwydd, mawrhydi, mawryd, ardderchogrwydd, gwychder, argoniant.

Magnificent, *a.* mawrwych, mawreddus, mawreddog, mawreddig, mawrydig, gorwych, ardderchog, godidog, gwych, harddwych, diwael, prydfawr, erfawr, ysblenydd.

A magnificent tower on the brow of the hill—tŵr diwael ar ael yr allt.

A magnificent feast—gwledd ddestlus ddiamdlawd; gwledd fawrwych, &c.

Magnifico, *s.* (It.; Ll. *magnificus*) pendefig (yn Ngwenethia neu Venis).

Magnifier, *s.* mawrygwr, mawrygydd, mawrhäwr, molydd, moliannwr; chwyddwydr, chwyddwydryn, mwyedydd, crymlain fwyhaol, syllwydr mwyhau.

Magnify, *v. a.* (Ll. *magnifico*) mawrhau, mawrygu, mawreddu, mawrio; gwneuthur yn fawr o; moli, moliannu, clodfori; mwyhau, mwyadu, gwneyd yn fwy; peri i beth ymddangos yn fwy nag y bo.

To magnify one's self—ymfawrygu, ymfawrhau.

Magnifying power — chwyddall, chwyddallu, gallu mwyhaol, grym mwyhaol, grym mawrhaol.

Magnifying glass—chwyddwydr, chwyddwydryn, mwyadyr, syllwydr mwyhaol, gwydr mwyhaol, syllwydr mwyhau, gwydr mwyhau.

This glass magnifies objects very much—y syllwydr hwn a fwyha wrthrychau yn ddirfawr.

Tending to magnify — mawreddol, mawrygol, mawredigol, mawrygus.

Magniloquence, *s.* (Ll. *magniloquentia*) uchelaith, mawriaith, rhodresiaith, chwyddiaith, mawreiriogrwydd, mawrair, geirfawredd.

Magniloquent, } *a.* (Ll. *magniloquus*) mawr-
Magniloquous, } eiriog, mawrieithog, uchelieithog, chwyddieithog, geirfawr, chwyddedig.

Magnitude, *s.* (Ll. *magnitudo*) maint, maintioli, maintiolaeth, meintiolaeth; mawrder, mawredd; helaethder; sum.

Magpie, *s.* (C. *pi, piog;* Ll. *pica*) pioden, piogen, pi, pia: *pl.* piod, piogod.

Maguey, *s.* math ar elyw Americaidd.

Mahal, *s.* talaeth, rhandir, parth (yn yr India Ddwyreiniol).

Mahlstick, *s.* (Al. *mahlen-stock*) atteglath paentiwr, attegffon paentiwr, ffon atteg paentiwr.

Mahogany, *s.* y pren Mahogani.

Mahound, *s.* (o *Mahomet* neu *Mohammed*) un drwg galluog; Andras; dieflyn.

Mahwa, } *s.* math o goed perthynol i'r India
Mohwa, } Ddwyreiniol.

Maid, } *s.* (S. *mægth*) morwyn, gwyryf, geneth,
Maiden, } eigr, bun.

A little maid—morwynig, genethig, genethan, eigren.

An old maid—henferch, hen ferch.

Maids of honour—llawforwynion y freninesi; morwynion mygedog, morwynion mygedol, llawforwynion myged, parchforwynion.

Waiting maid—llawforwyn, morwyn bres.

Nursery-maid—morwyn fagu. [wyl.

Betrothed maid—morwyn-wraig; morwyn wedi ei dyweddïo; merch wedi ymgredu â gwr.

Maid, *s.* rhaien, rhwchws, morgath.
Maiden, *s.* morwyn, torben=math ar offeryn torfynyglu.
Maiden, *a.* morwynol, morwynaidd, gwyryfol, gwyryfaidd, gwyrydd, eigraidd, morwynain; gwyryf, gwyrf, gwyra, ter, pur, dihalog, diwgr, diwair; newydd; ieuanc.
Maiden fee—cowyll.
Maiden rent — gobr, gwobr, *neu* wobr merch; amobr, amobrwy, amwobr.
Maiden speech — araeth wyryf, araeth werf; araeth gyntaf.
Maiden, *v. n.* morwyno; llefaru ac ymddwyn yn wylaidd.
Maidenhair, *s.* (*maiden* a *hair*) briger Gwener, briger Gweno, gwallt Gwener, diwlith, diwlydd, gwallt y forwyn.
Common maidenhair—gwallt y forwyn.
True maiden hair—briger Gwener, briger Gweno, gwallt Gwener, diwlith, diwlydd.
Black maidenhair—dugoesog, duwallt y forwyn.
Common maidenhair spleenwort—duegredyn, gwallt y forwyn.
White maidenhair—duegredyn y muriau, rhuw y muriau.
Black maidenhair spleenwort—duegredyn duon, duegredyn du, dugoesog, duwallt y forwyn.
Maidenhead, } *s.* (S. *mægdenhad*, *mædenhad*)
Maidenhood, } morwyndod, gwyryfdod; purdeb gwyryfaidd, gwyryfedd, gwyryfoldeb, eigraeth.
Maidenlike, } *a.* morwynaidd, gwyryfaidd, gen-
Maidenly, } ethaidd, eigraidd; fel morwyn, fel gwyryf; gwyl, gwylaidd, yswil, gweddaidd; diwair; gwâr.
Maidenliness, *s.* morwyneiddrwydd, gwyryfeiddrwydd; ymddygiad gweddus i wyryf; gwylder, gwarineb.
Maidenlip, *s.* mant y forwyn.
Maidenly, *ad.* yn forwynaidd, fel morwyn.
Maiden-plum, *s.* eirinen y forwyn=planigyn perthynol i'r India Orllewinol.
Maidenmarian, † *s.* bachgen mewn dillad merch; ysgentyn; math o ddawns.
Maidpale, *a.* gwelw (fel geneth glaf), glaswelw.
Maidservant, *s.* morwyn weini, gweinyddes, gweinidoges, gwasanaethferch, gwasanaethyddes, gwasanaethwraig, gwasanaethes, morwyn.
Maildse, } *s. pl.* (oddi wrth *Maia*, merch Altas a
Maians, } Pleione) Maiaid, morgorod, morgopynod.
Mail, *s.* (Ff. *maille;* Ysp. *malla*) rhyfelwisg, cadwisg, cadfael, aerwisg, crudr; llurig, cadbais, curas; arfau, arfogaeth.
Coat of mail—llurig, cadbais, pais ddur, durbais, cynddyl, crys mael, crys dur, llurig emog; curas.
Wearing a coat of mail, } llurigog; dur-
Armed with a coat of mail, } gaen, durgaenog, durgaenedig, cynddylog.
To put on a coat of mail—llurigo, gwisgo llurig, ymlurigo; ymwisgo â *neu* mewn llurig.
To strip one of his coat of mail—dadlurigo un, dilurigo un; dihatru un o'i lurig.
Chain mail—tidlurig, rhwylurig, cadwisg fodrwyog, rhyfelwisg dorchog, cadwisg gadwynog.
Shirt of mail—crys mael, crys dur.
Mail, *s.* (Ff. *malle;* It. *mala*) llythyrgod, cod llythyrau, cod lythyrau, bwlgan, bolgan, bwlan; llythyrgodaid, codaid o lythyrau, y godaid lythyrau.
Mail-car—càr llythyrau, llythyr-gar.
Mail, *v. a.* llurigo, gwisgo llurig am, ymwisgo â llurig; ymarfogi â, ymarfu â; gosod mewn llythyrgod, gosod llythyrau yn y god, llythyrdyo.
Mail,† *s.* (S. *mal;* C. *mâl*, *mael*) ardreth, rhent, treth, mâl; mân, ysmotyn, magl; dolen.
Mail-clad, *a.* llurigog, cadfaelog, durgaen, durgaenog, durgaenedig, cynddylog, cadbeisiog.
Mail-coach, *s.* llythyrglud, llythyrgerbyd, cerbyd llythyrddwyn, cerbyd llythyrau.
Mailed, *a.* llurigog, cadfaelog, durgaen, cynddylog, cadbeisiog; manog, ysmotiog, magliog.
Mail-sheathed, *a.* wedi ei wisgo â llurig; llurigog, cadfaelog.
Maim, *s.* (hen Ff. *mahemer* neu *mahaigner*, â ysgrifenir *Mayhem*, yn iaith y gyfraith) anaf, nam, anafod, enaeleu, enaele, niwed; cloffni; efryddiad; briw.
Maim, *v. a.* anafu; rhoi *neu* ddodi anaf ar un *neu* beth; rhoi *neu* ddodi nam ar un *neu* beth; tori aelod un; briwo; niweidio, myanafu, efryddu, cloffi.
Maimed, *p. p.* anafus; â nam *neu* anaf arno; efrydd, cloff; anafedig; trwch; anmherffaith; anafol.
Not maimed, } dinam, dïanaf; heb nam
Without maim, } *neu* anaf arno.
Maimedness, *s.* anafusrwydd, anafawd, anafoldeb.
Main, *a.* (S. *mægn*) penaf, prif, mwyaf; pwysig; mawr.
Main sea—cyfanfor, cefnfor, cenfor, y môr mawr, y dyfnfor; y weilgi.
The main thing, } y peth penaf, mwyaf,
The main business, } rheitiaf, *neu* angenrheitiaf; y mater penaf, mwyaf, rheitiaf, *neu* angenrheitiaf.
The main chance—y peth penaf *neu* reitiaf.
Main gallop—llawn garlam, llawn bedwarcarniad.
By main force—o wir drais; trwy wir drais; trwy ddirdra; o lwyr anfodd; o anfodd ei galon; trwy wir gryfder; trwy nerth arfau; trwy rym arfau; trwy nerth braich ac ysgwydd.
The main battle—y dromgad, y fargad.
The main body—y corff cyfan.
The main body of an army—corff byddin; y fyddin ganol; y dromgad; canolrenc byddin; rhes ganol byddin.
Main, *s.* y rhan fwyaf; y corff; y cyfan, y cryn-swth, y crynswdd, y sum, yr oll; y prif beth, y prif bwynt; grym, nerth, dirnerth; cyfanfor, cefnfor, y môr mawr; cyfandir; cawell, crowyn; rhedfa; pibell fawr.
With might and main—â'i holl egni; â'i holl allu; â'i holl rym; â'i holl nerth; âg eithaf egni; ddim ag a allai; ddim a'r a allai; yn egniol; ar lawn hwda.
For the main, } ar y cyfan; gan mwyaf;
In the main, } yn benaf, yn amlaf.
The main of them—y rhan fwyaf o honynt.
Main, *s.* (Ff.; Ll. *manus*) llaw ar gardiau; ymladd ceiliogod.

Mainland, *s.* cyfandir.
Mainly, *ad.* yn benaf, yn fwyaf, gàn mwyaf; yn fawr, yn fawr iawn, yn ddirfawr.
Main-mast, *s.* yr hwylbren mawr, yr hwylbren mwyaf, yr hwylbren penaf, y pen-hwyliar, y prif hwylbren, y wernen fawr, y wernen fwyaf, yr hwylbren pen, y wernen ben, y pen-hwylbren, y ben-wernen.
Mainour, *s.* (hen Ff. *manoevre, meinour*) gwaith, gweithred, gorchwyl.
With the mainour—wrth y gwaith, wrth y weithred, ar y weithred.
Mainpernable, *a.* meichiadwy, mechniadwy.
Mainpernour, *s.* mach gorfodog, mach ar gyfraith; mach à ymrwymo tros un ar ddyfod o hono ger bron yr ynad ar y dydd penod; mach, meichiai, meichai.
Mainprize, *s.* (Ff. *main* a *pris*) mechni gorfodog, mechniaeth orfodog; mechwys, machygrif; mechni, mechniaeth; mach.
Mainprize, *v. a.* gadael un yn rhydd ar feichiau; rhwymo dàn feichiau *neu* feicheion; cymmeryd mach *neu* feichiau gàn un; cymmeryd mach gorfodog gàn un.
Main-sail, *s.* yr hwyl fawr, yr hwyl fwyaf.
Main-sheet, *s.* rhaff yr hwyl fawr.
Mainswear, *v. n.* (S. *manswerian*) tyngu anudon, anudoni.
Maintain, *v.* (Ff. *maintenir;* o'r Ll. *manus* a *teneo*) cynnal, dàl, dala, cadw, amddiffyn, diffyn, diffynu, amddiffynu, amwyn, diffred, diffwyn, muneru, myntumio; porthi, darborthi; rhoi ei gynnaliaeth i; arail; gwneuthur yn dda; haeru, taeru, hòni, sicrhau; cyfiawnhau; profi.
To maintain one's character—cadw *neu* gynnal ei air da; cadw ei air da arno; cadw *neu* gynnal ei nodwedd.
To maintain peace—cadw *neu* gynnal heddwch.
To maintain truth—amddiffyn y gwir; myntumio y gwir.
To maintain the privilege of a court—cynnal braint llys.
To maintain a battle *or* fight—cynnal cad, cynnal ymladd; parhau, para, *neu* ddàl yn ymladd.
To maintain one's cause—dadleu dros un; dadleu dadl un; amddiffyn hawl, achos, cwyn, *neu* gweryl un; pleidio achos un; gwneuthur barn i un; dïal cam un.
To maintain one's ground—cadw ei dir, ei le, ei orsaf, *neu* ei sefyllfa; sefyll ar ei dalwrn; dàl ati.
To maintain one in a thing—cynnal *neu* gadw un mewn peth; cynnal, digoni, *neu* ddiwallu un â pheth; rhoddi i un ei wala *neu* ei gyfraid o beth; darparu cynnaliaeth *neu* luniaeth i un; gweini i un mewn peth.
I will maintain it—mi a'i gwnaf ef yn dda; mi a'i gwnaf yn dda; mi a'i profaf.
To maintain good works—blaenori mewn gweithredoedd da (*Tit.* iii. 8).
Maintainable, *a.* cynnaladwy, diffynadwy; à ellir ei gynnal *neu* amddiffyn.
Maintainer, *s.* cynnaliwr, cynneiliad, cynnaliawdr, cynneilydd, myntumiwr, diffynwr, dyborthwr.
Maintenance, *s.* cynnaliaeth, cynneiliaeth, cynnaliawd, cadwraeth, munerawd, myntumiaeth, myntumiad, cynneilyddiaeth; amddiffyn, diffyn; porthawd, porthid; cynnaliad i fyny.
Cap of maintenance—urddasgap, cap cynnaliaeth.
Statute of maintenance—deddf *neu* osodedigaeth na byddo i neb ymyryd âg achos, dadl, *neu* gweryl un arall.
For the maintenance of their sanctuary—er cynnal eu cyssegr (1 *Mac.* xiv. 29).
Main-top, *s.* pen yr hwylbren mawr; llwyfan ar ben yr hwylbren mwyaf; brig-lwyfan.
Main-yard, *s.* yr hwyl-lath fawr, yr hwyl-lath fwyaf, llath yr hwyl fawr.
Maister,† *s.*=*Master.*
Maistress,† *s.*=*Mistress.*
Maize, } *s.* (Gw. *maize*, ymborth?) yd yr India,
Maise, } gwenith yr India, gwenith India, grawn Ind.
Majestic, *a.* (o *majesty*) mawreddog, mawreddus, mawreddig, mawryddig, mawrydig, mawr, mawrwych; ardderchog, godidog, mygr, myg, gwymp; tywysogaidd, breninaidd, breninol; uchelwych, dyrchafedig.
Majestical, *a.*=*Majestic.*
Majestically, *ad.* yn fawreddog, &c.; mewn mawrhydi, gyda mawrhydi, mewn mawredd.
Majesticalness, *s.* mawreddogrwydd, mawreddusrwydd.
Majesty, *s.* (Ll. *majestas*) mawrhydi, mawredd; ardderchogrwydd, ardderchrwydd, mygredd, mygedd, gwychedd, gwympedd, bri, urddas, uchelder; uchelfraint.
The king's majesty—mawrhydi *neu* fawredd y brenin; gras y brenin.
Sacred majesty—gras a mawredd y brenin; cyssegr fawrhydi, cyssegrlan fawredd.
Her most gracious majesty—ei rhadlonaf fawrhydi, ei rhadforaf fawrhydi, &c.
Most catholic majesty—cydolicaf fawrhydi, catholicaf fawrhydi=senw breninoedd yr Yspaen.
Most Christian majesty—Cristianusaf fawrhydi, cristioneiddiaf fawrhydi, Cristionocaf fawrhydi=senw à ddygid gynt gàn freninoedd Ffrainc.
Most faithful majesty—ffyddlonaf fawrhydi=senw breninoedd Portugal.
Major, *a.* (Ll.) mwy; mwyaf; hŷn; hynaf (o ddau).
Major and minor—mwyaf a lleiaf.
The major part—y rhan fwyaf, y pendogn.
Major (in music)—crasalaw.
A major number—y nifer mwyaf, y rhifedi mwyaf; y rhan fwyaf.
Major, *s.* un à gyrhaeddodd oedran gwr; un mewn oed: *pl.* oedogion.
Major, *s.* uchgadben, argadben; maer.
Major-general—meigadfridog, catrodfridog, israglaw cadfridog=y swyddog milwraidd nesaf mewn gradd is yr adgadfridog.
Drum-major—prif dabyrddwr, pen-tabyrddwr.
Aid-major—argadben cynnorthwyol, uchgadben ochlysurol.
Fife-major—prif gadbibydd, pen-cadbibydd, y cadbibydd penaf.
Major, *s.* y rhan fiaenaf (mewn cyfreswm); y rhan *neu* fraich gyntaf (mewn cyfreswm); y gosodiad cyntaf.
Majorat, *s.* hawl olyniaeth i feddiannau yn ol oed.

Majoration,† *s.* cynnydd; helaethiad, mwyhad, cangiad.

Major-domo, *s.* (Ll. *major* a *domus*) rheolwr, goruchwyliwr, meistr, *neu* benaeth ty; dystain; gweinidog penaf.

Majority, *s.* (Ff. *majorité*) y nifer mwyaf, y rhifedi mwyaf, mwyafiaeth, mwyafiant, mwyrif, gorfodrif, trechaf o rif, mwyafrif, rhan fwyaf, mwy rhan, mwy na'r hanner; oedran gwr, llawn oedran, llawn oed; bod un wedi cyrhaedd oedran gwr; †hynafiaid.

To come to one's majority—dyfod i'w gyflawn oed; dyfod i'w oed.

Majority, *s.* (*o major*) uchgadbenaeth, argadbenaeth.

Majusculæ Literæ, *s. pl.* (Ll.) prif lythyrenau, llythyrenau penigol.

Make, *v.* (S. *macian;* Al. *macken*) gwneuthur, gwneyd, gwneuthyd, gwnelyd, gwneddyd, gorugo, gwneuthuro; peri, peru, achosi, effeithio, ffeithio; creu; llunio, ffurfio; tueddu, cyfeirio; myned, codi.

To make account—cyfrif, gwneuthur cyfrif; bwriadu.

To make account of—parchu, prisio, brio, gwneyd cyfrif o, rhoddi pris ar, cyfrif.

To make no account of, } dibrisio, bych-
To make of no account, } anu, diystyru, dirmygu.

To make great account of—mawr brisio; gwneuthur mawr gyfrif o; rhoddi mawr fri ar; gorhoffi.

To make amends—dadolychu; gwneuthur iawn, talu iawn, rhoddi iawn; talu y pwyth.

To make after—rhedeg ar ol; cymmeryd y ffordd ar ol.

To make again—adwneuthur, adwneyd, ailwneuthur, ail-wneyd, gwneuthur drachefn.

To make against—bod yn erbyn; tueddu yn erbyn; gwneuthur yn erbyn; tueddu i niweidio.

To make ashamed—cywilyddio; peri *neu* yru cywilydd ar.

To make as if—ymddangos, ffugio, ffuantu; gwneuthur malpai, gwneuthur mal pe bai; gwneuthur lliw o beth; cymmeryd arno.

To make at one, } myned, cerdded,
To make towards one, } neshau, cyrchu, tynu, *neu* gyfeirio at un; myned, cerdded, neshau, tynu, *neu* gyfeirio tuag at un; rhedeg *neu* hwylio at un; rhedeg *neu* hwylio tuag at un.

To make one acquainted with a thing—hysbysu *neu* fynegu peth i un; peri *neu* wneuthur i un wybod peth; gwneuthur un yn gydnabyddus â pheth.

To make away—lladd, dinystrio; †myned ymaith, cilio ymaith; † trosi, trosglwyddo.

To make away with one's self—lladd ei hun; lladd ei hunan; dybenu ei hun.

To make a bed—taenu, gwneuthur, gwneyd, *neu* gyweirio gwely.

To make free with—bod yn hyf *neu* eofn ar; gwneuthur yn hyf *neu* eofn ar; bod yn rhydd ar; cymmeryd yn rhydd ar; cymmeryd rhyddid ar; trin yn ddiddefod; ymddwyn yn ddiddefod tuag at.

To make for one—bod o ran *neu* blaid un; bod yn fuddiol i un; gwneuthur dros *neu* er un.

To make friends—cymmodi, adgymmodi; ymgymmodi; gwneuthur cymmod, cydfod, *neu* heddwch rhwng; ennill cyfeillion, gwneuthur cyfeillion.

To make men friends—cymmodi dynion, adgymmodi dynion; gwneuthur cymmod, heddwch, *neu* gydfod rhwng dynion; cymmodi, adgymmodi, ymgymmodi, dygymmodi, heddychu, cylafareddu, *neu* dangnefeddu rhwng dynion.

To make friendship with one—ymgyfeillachu *neu* ymgyfeillio âg un; gwneuthur cyfeillach âg un; myned *neu* ymrwymo mewn cyfeillach âg un.

To make haste—brysio, prysuro, ffullio, ffrystio, dyfrystio, ffysgio, crysio, dychrysio, cyflymu; estricio.

Make haste—brysia; brysiwch, &c.; hai.

Make more haste—ymsymmud yn gynt; chwanega dy frys; gwna chwaneg o frys; gwna fwy o frys; gwna fwy brys; brysia.

Why make you no more haste?—pa ham yr oedi? pa ham yr oedwch? pa ham nad ymsymmudi yn gynt? pa ham na wnai fwy o frys?

Make what haste you can back—dychwelwch gyntaf ag y galloch; nac oedwch ddychwelyd; nac oeda ddychwelyd; dewch yn ol cynted ag y galloch.

For this I make haste—am hyn y mae brys arnaf; am hyn yr wyf yn brysio.

Make no more haste than good speed—gân bwyll a gyrhaedd yn mhell; gân bwyll a gerdd yn mhell.

To make post-haste—rhedegfrysio, gorffullio, gwneuthur mawrfrys; brysio yn nerth traed a gwadnau.

To make good—cyflawnu; cadarnhau, profi, sefydlu, sicrhau, gwirio; gwneuthur yn dda; gwneuthur i fyny; talu am; gwneuthur colled i fyny; gwneyd i fyny golled; dwyn y golled; sefyll yn y golled; gwneuthur yr hyn a gollwyd yn dda; amddiffyn, cynnal, diogelu, myntumio; dwyn i ben.

To make the head bare—ymbennoethi; pennoethi, noethi y pen.

To make a judgment of a thing—barnu yn nghylch peth; llunio barn yn nghylch peth; rhoi *neu* ddadgan ei farn yn nghylch peth; rhoi *neu* ddadgan ei feddwl yn nghylch peth; bwrw barn ar beth.

To make the land, } gweled tir, canfod tir,
To make land, } gweled y tir, canfod y tir.

To make light of—bychanu, dirmygu, dibrisio, tremygu, diystyru; gwneyd yn fach o.

To make love, } caru; bod am garu; ym-
To make suit, } erlyn am gariad; ymganlyn am serch; ymerlyn am ewyllys da.

To make less—lleihau; gwneuthur yn llai, &c.

To make a merit of a thing—cymmeryd *neu* dynu clod iddo ei hun oddi wrth ryw beth â wnaeth; ymglodfori *neu* ymogoneddu o herwydd rhyw beth; ymarddelwi o glod ar gyfrif rhyw beth.

To make merry — llawenychu, llawenu, llawenhau, ymlawenychu, gorfoleddu,

ymhyfrydu; bod yn llawen; gwneuthur yn llawen; gwledda.

To make a mock of one—gwatwar un, gwatwor un; chwerthin am ben un, &c.

To make money—gwneyd arian; gwneuthur arian o beth; gwerthu *neu* newidio am arian; troi yn arian; ennill, elwa, *neu* faelio ar beth; ennill, elwa, *neu* faeliaw oddi wrth beth; gwerthu peth er ennill, mael, *neu* elw.

To make the most of—gwneuthur y goreu o beth; gwneyd y goreu o beth; gwneuthur yr eithaf o beth; gwneuthur y goreu ag a allo o beth; gwerthu er y geiniog eithaf; gwerthu peth cyn ddruted *neu* brited ag y gallo.

To make a mountain of a molehill—gwneuthur mynydd o'r malur; gwneuthur moel o'r malur; gwneuthur mynydd o'r myrdwyn; trymhau peth, mawrhau peth; gwneuthur deu-ddrwg o'r un.

To make much of—gwneuthur yn fawr o; mawrhau, parchu, prisio, brio.

To make much of one's self—mawrhau ei hun; ymfawrhau; gwneuthur yn fawr o hono *neu* am dano ei hun; byw yn foethus; byw mewn moethau; ymborthi *neu* ymbesgu ar fwythau; porthi ei fwythau ei hun.

To make a nest—nythu, gwneuthur nyth.

To make a noise—cadw swn, trystio, swnio, synio, seinio, cadw ystŵr, gwneuthur swn, peri swn, gwneuthur trwst, peri trwst; dadwrdd, dadyrddu, dwndro; lleisio; nadu; dadseinio, darstain.

To make nothing of—bod yn afiwyddiannus mewn gorchwyl; methu llwyddo *neu* ffynnu mewn gorchwyl; bod heb allu cyflawnu gorchwyl; methu gàn un ddwyn peth i ben; bod heb elwa *neu* ennill ar; bod heb elwa *neu* ennill oddi wrth; bod heb gael mael *neu* ennill oddi wrth; methu gwneuthur dim o beth: gwneuthur yn hawdd *neu* ddïorchest; gwneuthur heb orchest yn y byd; gwneuthur cyn esmwythed a'r tes.

To make of—gwneuthur o; deall, ystyried, cyfrif.

To make off — myned, rhedeg, *neu* ffoi ymaith; cilio.

To make one, } uno; gwneuthur yn
To make into one, } un.

To make one (amongst a company)—uno; uno â chymdeithas; bod *neu* fyned yn un o'r nifer; gwneuthur yn un o honyn't; gwneuthur yn un yn eu mysg.

To make out—gwneuthur allan; medru, dysgu, deall; cael cymmedr ar; profi; gwneyd yn amlwg; gwneuthur yn dda; llwyddo, ffynnu; llwyddo *neu* ffynnu o'r diwedd; bod yn llwyddiannus o'r diwedd; cynnysgaethu, diwallu.

To make out after one—cyrchu ar ol un; cyrchu gàn geisio un; hwylio, canlyn, *neu* erlyn ar ol un; olrhain un.

To make over—trosglwyddo, trosi; arallu.

To make peace—tangnefeddu, heddychu, gwneuthur heddwch, gwneuthur tangnefedd.

To make a port, } cyfeirio i borthladd;
To make a harbour, } llywio tua phorthladd; troi i borthladd; troi i mewn i borthladd; gwneuthur am borthladd.

To make a present to one—cyflwyno *neu* anrhegu un â pheth; rhoddi anrheg *neu* gyflwyn i un; rhoddi peth yn anrheg i un.

To make a price—gosod, dodi, *neu* roddi pris ar beth; enwi *neu* sefydlu pris peth; gwneyd pris.

To make ready—parotöi; gwneuthur yn barod; gosod, dodi, *neu* roddi ar bâr; darparu, parodi, parodhau; arlwyo, darmerthu.

To make one's self ready—ymbarotöi, ymddarparu; ymwregysu.

To make ready for war—ymbarotöi i ryfel; ymwregysu i ryfel; ymarfogi.

To make room—rhoi lle, gwneuthur lle; myned, troi, *neu* giliaw o'r ffordd; myned, troi, *neu* giliaw oddi ar y ffordd; symmud o'r ffordd; symmud allan o'r ffordd; symmud oddi ar y ffordd.

To make room for—gwneuthur lle i; rhoi lle i; eangu ar.

To make sale of — gwerthu, arwerthu; gwneuthur gwerth *neu* werthiad ar.

To make a show of—gwneuthur lliw o beth; dangos, arddangos.

To make a show of religion—ymddangos yn grefyddol; cymmeryd arno fod yn grefyddol; gwneuthur lliw o grefydd.

To make sure—sicrhau, diogelu; gwneuthur yn sicr *neu* ddiogel.

To make sure of—mynu gafael sicr ar beth; mynu gafael sicr yn mheth; mynu peth yn ddiogel i'w ddwylaw *neu* feddiant; edrych ar beth megys yn sicr; bod heb ammheu yn nghylch peth.

To make towards a person—myned, cerdded, neshau, nesu, cyrchu, tynu, cyfeirio, *neu* hwylio at un; myned, cerdded, neshau, nesu, tynu, cyfeirio, *neu* hwylio tuag at un.

To make up—gwneuthur i fyny; gwneuthur; cyflawnu, cwblhau; gwneuthur yn dda; cymmodi, heddychu; cyweirio, diwygio; cyfansoddi; llunio, ffurfio; penderfynu; neshau, dynesu.

To make up an account—bwrw cyfrif.

To make up accounts of mutual credit—mantoli, cyfartalu, *neu* gymharu cydgyfrifon; cydfantoli cyfrifon.

To make up a letter—plygu llythyr.

To make up a loss—diwygio colled; gwneuthur colled i fyny; gwneyd i fyny golled; digolledu.

To make up one's mouth—gwneuthur min, gwneyd gwep; crynöi *neu* grynhau ei ên.

To make up a match *or* marriage—gwneuthur priodas rhwng mab a merch; dwyn mab a merch yn nghyd a pheri priodas rhyngddynt; gwneyd priodas i fyny.

To make up one's want of parts by diligence—diwygio pylni ei synwyrau drwy gyflymdra *neu* wresogrwydd ei gais *neu* ymroadau; cyflawnu diffyg *neu* fyrdra ei ddoniau â dyfalwch a diwydrwydd.

To make up a quarrel—penu ymrafael *neu* ymryson; gwneuthur pen ar ymryson *neu* ymrafael; cymmodi dau yn ymrafaelio;

gwneuthur cymmod rhwng dau yn ymrafaelio.
To make up with—gwneuthur i fyny âg; ymgymmodi â.
To make use of—defnyddio, arfer, arferu; gwneuthur defnydd o.
To make verses—gwneuthur pennillion; prydu, prydyddu, cywyddu, mydru.
To make war—rhyfela, rhyfelu, gwneuthur rhyfel, llüydda.
To make war upon—dwyn rhyfel ar; myned i ryfel â; myned i ryfel yn erbyn.
To make water—troethi, gwneuthur dwr, gollwng trwnc, piso; gollwng dwfr.
To make way—rhoi ffordd, ciliaw o'r ffordd, troi o'r ffordd, cilio yn ol.
To make way for one—rhoi ffordd i un; ciliaw o ffordd un; ciliaw oddi ar ffordd un; rhoi lle i un; arloesi *neu* arlloesi y ffordd o flaen un; gwneuthur ffordd i un; gwneuthur ffordd rydd i un.
To make words—amlhau geiriau.
To make words about a thing—amlhau geiriau yn nghylch peth; ymeirio yn nghylch peth; gwneuthur geiriau yn nghylch peth.
To make with—cydsynio, cytuno.
To make sail (in seamen's language)—chwanegu yr hwyliau; lledu mwy o hwyliau.
To make sternway—myned *neu* hwylio â phen ol y llong yn mlaen; hwylio â'r llyw yn mlaen; hwylio *neu* symmud yn llwrw y llyw.
This makes for me—y mae hyn o'm plaid, o'm rhan, *neu* o'm hochr i.
This makes nothing against me—nid yw hyn ddim i'm herbyn; nid yw hyn ddim yn fy erbyn; nid oes yma ddim i'm herbyn; nid oes yma ddim yn fy erbyn.
I make no question of it—nid wyf yn ammheu mo hono; nid wyf yn ammheu mo hyn *neu* hyny.
He makes it his study—rhydd ei fryd ar hyn; rhy ei fryd ar hyn; mae ei fryd ar hyn; ar hyn y mae ei fryd a'i fwriad; meddylfryd ei galon ydyw; ei holl fwriad ydyw.
Make no tarrying *or* delay—nac oeda, (*pl.* nac oedwch); na hir drig, na hirdrig.
He knows how to make his market—efe a fedr ymddwyn yn ol yr achos; efe a fedr gydymagweddu â'r amseroedd *neu* â'r tymmorau; edwyn ei dymmor.
He knows how to make the best of a bad market — medr wneuthur y goreu o'r gwaethaf.
He does not make that his business—nis gwna hyny yn orchwyl iddo; nid ymrydd i hyny; nid ymry i hyny.
Make a virtue of necessity — cymmer gyngher gàn angen; tro raid yn rheswm; dwg yn ddyoddefgar y baich ni elli ei ochelyd *neu* wrthod.
I will make her angry with you—paraf iddi ddigio wrthych; gwnaf iddi ddigio wrthych.
What makes you so merry?—beth sy'n peri eich bod mòr llawen? beth sy'n peri i chwi fod mòr llawen? beth a'ch pair mòr llawen? beth sy'n eich gwneuthur mòr llawen?
I made nothing of it—ni wnaethym ddim o hono *neu* o honi; ni ennillais *neu* ni elwais i arno ddim; ni chefais i fael oddi wrtho; ni bu i mi fael oddi wrtho.
Thou shalt be made much of—gwneir yn fawr o honot; cei wneyd yn fawr o honot.
I make sure of him—y mae ef yn sicr genyf; y mae yn ddïammheu genyf y bydd ef gyda mi *neu* o'm plaid i.
We may be sure of them—nid rhaid i ni unon na byddant hwy drosom *neu* o'n plaid ni; yr ydym yn sicr o honynt hwy.
He made out to reconcile them—llwyddodd i'w cymmodi hwynt.
He made up to us with boldness—neshaodd atom yn hy; daeth tuag atom yn hy.
He made him a knife—gwnaeth iddo gyllell; gorug iddo gyllell.
He makes a show of religion—efe a ymddengys yn grefyddol; efe a gymmer arno fod yn grefyddol.
I will make but one word with you about it—ni wnaf â chwi ond un gair yn ei gylch.

Make, *s.* gwneuthuriad, cyfansoddiad; llun, ffurf, gwedd, dull.
Make,† *s.* (S. *maca;* D. *mage*) cydymaith, cymhar.
Makebate, *s.* (*make* a *bate*) heuwr ymryson, pwt y gynhen, ysgwt y gynhen, mam y drwg, cecryn, cecrusyn, etewyn annysgymmod, gyrwr pobl benben, gwneddwr hys, crïwr hys.
Makeless,† *a.* digymhar, heb gymhar.
Makepeace, *s.* tangnefeddwr, heddychwr, trywynwr, athrywynwr, cymmodwr, cymrodeddwr.
Maker, *s.* gwneuthurwr, gwneuthurydd; Creawdwr, Creawdydd, Creawdur, Crëwr; peryf, perydd, periedydd, periadur, peridydd, perwr; lluniwr, ffurfiwr.
Maker of heaven and earth—Creawdwr nef a daiar; gwneuthurwr nef a llawr.
Makeweight, *s.* tro y dafol, tro y fantol; peth i wneuthur pwys; peth i wneyd pethau yn gydbwys *neu* gyfartal.
A makeweight candle—canwyll y fantol.
Maki, *s.* math o greadur pedeirllaw.
Making, *s.* gwneuthuriad, pariad, cyfansoddiad; gwaith; cerdd.
Mal, } (Ll. *male, malus;* Ff. *mal*) rhagdawd
Male, } yn dynodi *drwg, dryg-, mall-, camm-, af-.*
Malachite, *s.* (Gr. *malachê*) glyfrwd, glas y mynydd, mwn gwyrdd copr; meddalfwn.
Malacia, *s.* (Ll.) blys anghymmedrol *neu* annaturiol; chwant beichiogion.
Malacoderms, } *s. pl.* (Gr. *malacos* a *derma*)
Malacodermi, } cenfeddalion, croenfeddalion, chwilod croenfeddal.
Malacolite, *s.* (Gr. *malachê*) glyfliwem=math o ddelidfaen.
Malacologist, *s.* meddalogwr, meddalogydd; hanesydd meddalogion *neu* libogion; llibofydd.
Malacology, *s.* (Gr. *malacos* a *logos*) meddalogaeth, llibofyddiaeth; hanes, gwyddor, *neu* ofyddiaeth meddalogion; hanes creaduriaid â chyrff meddal iddynt.
Malacopterygians, } *s. pl.* (Gr. *malacos* a *pter-*
Malacopterygii, } *ugion*) mwythasgelliaid, mwythasgellogion, mwythasgellbysg.
Malacopterygious, *a.* mwythasgellaidd.

Malacosteon, *s.* (Gr.) meddaliad esgyrn, meddalhad yr esgyrn.

Malacostomous, *a.* (Gr. *malacos* a *stoma*) mantfeddal; â chanddo eneu meddal heb ddannedd.

Maladjustment, *s.* (*mal* ac *adjustment*) camgymhwysiad, camdrefniad, gwall-drefniad, trefniad drwg.

Maladministration, *s.* (*mal* ac *administration*) camweinyddiaeth, camdriniaeth, camlywodraeth, dryglywodraeth, drwg lywodraeth, camrwysg, camlywiad, camreolaeth, mall lywodraeth.

Maladroitness, *s.* camddeheurwydd, anneheuder, lledchwithder.

Malady, *s.* (Ff. *maladie;* It. *malatia*) clefyd, afiechyd, dolur, haint, clefni, anhwyl, anhwyldeb, anhwylder, gwst, selni, salder, saldra, salwch, echur; mall.

Malaic Acid, } **Maleic Acid**, } *s.* (o'r Ll. *malum*) sur afaleiddig=math o sur afalig.

Malaga, *s.* gwin Malaga (yn yr Yspaen).

Malanders, *s.* (*mal*, ac It. *andare*) egwydfall=sech grachen ar egwyd neu fwydle ceffyl.

Malapert, *a.* (*mal* a *pert*) haerllug, sarig, cras, craseiriog, crasaren, crasarain, tafodgras, gorhewg, coeglyd, cymhen, traws; talgryf, digywilydd, taerddrwg, byf.

Malapertness, *s.* haerllugrwydd, sarigrwydd, craseiriogrwydd, crasder, gorhewgdra, crasder tafod; talgryfder, taerddrygedd.

Malapropos, *ad.* (Ff. *mal* ac *apropos*) yn anamserol, yn ddrygamserol, yn anmhrydlawn, mewn anmhryd; yn anghymhwys, yn anaddas; heb fod i'r perwyl *neu* yr amcan.

Malar, *a.* (Ll. *mala*) bochawl, bochaidd; perthynol i'r foch.

Malaria, *s.* (It.) mallawyr, drygawyr.

Malarious, *a.* mallawyraidd; afiach, afiachus.

Malate, *s.* (Ll. *malum*) afalawd, hal sur afalau: *pl.* afalodion.

Malaxate,† *v. a.* (Ll. *malaxo;* Gr. *mallasso*) malledigo, meddalu, meddalhau, tyneru, mwydo.

Malaxation, *s.* malledigaeth, meddaliad, meddalhad, mallawd, mallaint.

Malaxis, *s.* (Ll. *malaxo*) gefellys y gors.

Malconformation, *s.* anosgedd, dryglun; anghyfartalwch *neu* anghymmedredd rhanau.

Malcontent, *s.* un anfoddog, un anfoddlawn, dyn anfoddlawn, deiliad anfoddog; drygwyllysiwr; gwrthryfelwr: *pl.* anfoddogion, anfoddiaid, deiliaid anfoddlonus; rhai angharedig *neu* anfoddlawn i'r llywodraeth.

Malcontent, } **Malcontented**, } *a.* anfoddog, anfoddlawn, anfoddlon, anfoddlonus, anfoddgar, anfoddlongar; angharedig, anfoddlawn, *neu* ddrygwyllysiol i'r llywodraeth; yn ewyllysio yn ddrwg i'r llywodraeth; heb ewyllysio yn dda i'r llywodraeth.

Malcontentedness, *s.* anfoddogrwydd, anfoddlonrwydd, anfoddlondeb; angharied at y llywodraeth.

Male, *a.* (Ff. *male* neu *masle;* Ll. *masculus*) gwryw, gwrywol, gwrywaidd, gŵrain, gŵraidd; o ryw *neu* rywogaeth gwr.

Male child—plentyn gwryw; mab; mab bychan.

Male screw—arsidrych, arsidrwy, troellhoel, sidrych gwryw.

Male-ash—marchonen, marchon.

Male, *s.* gwryw; gwr, mab: *pl.* gwrywod, gwrywaid.

The male—y gwryw.

Maledicency, *s.* (Ll. *maledicentia*) goganair, gogan, enllib, iaith waradwyddus; tuedd i warthruddo; melltith.

Maledicent, *a.* goganus, enllibus, goganawl, melltithiol, rhegol.

Malediction, *s.* (Ll. *maledictio*) melltith, rheg, rhegfa, ymreg; gogan, enllib; melltithiad, rhegiad.

Malefaction, *s.* (Ll. *malefacio*) drygweithred, drygwaith, drwg weithred, gweithred ddrwg, trosedd, camwedd.

Malefactor, *s.* (Ll.) drygweithredwr, drygweithredydd, drwg weithredwr, drygddyn; camweddwr, troseddwr.

Malefic, } **Maleficent**, } *a.* (Ll. *maleficus*) drygiog, drygionus, drwg, drygeddus; â wnel ddrwg; â'i fryd ar ddrygioni; niweidiol.

Malefice,† *s.* (Ll. *maleficum*) drygweithred, drygwaith, gweithred ddrwg; cyfrwysdra; swyn.

Maleficence, *s.* (Ll. *maleficentia*) drygweithred, drygwaith, drwg weithred, gweithred ddrwg; gwneuthuriad drwg, drygweithrediad.

Maleficiate,† *v. a.* swyno, hudo, rheibio, llygattynu.

Maleficiation,† *s.* swyniad, hudoliaeth, llygattyniad.

Maleficience, *s.* (Ll. *maleficientia*) drygweithred, drygwaith, drwg weithred, gweithred ddrwg; gwneuthuriad drwg, drygweithrediad.

Malengine,† *s.* (Ff. *malengin*) twyll, dichell, drygfwriad. [ynddo.

Male-spirited, *a.* gwrolfrydig; â gwroliaeth

Malet,† *s.* (Ff. *malete*) cydan, cod, coden, bwlgan, bolgan.

Malevolence, *s.* (Ll. *malevolentia*) drygwyllys, dryg-ewyllys, drwg ewyllys, dryganiaeth, dryganian, drygan edd, ewyllys drwg, dymuniad drwg, dygasedd, cas, gelyniaeth calon, cenfigen.

Malevolent, *a.* drwg ei ewyllys, drwg ei wyllys, dryganianol, dryganianus, drygnawsus; yn dwyn drwg ewyllys; cenfigenus, dygasog, athryfar, maleisus, gwenwynig; anhylwydd.

Malevolently, *ad.* o ddrygwyllys, trwy ddrygwyllys; trwy ddrwg ewyllys, yn ddrygwyllysiol, yn ddrwg ei ewyllys, &c.

Malevolous,† *a.*=*Malevolent.*

Malexecution, *s.* drygweinyddiaeth, camweinyddiaeth, drwg gyflawniad, drwg wneuthuriad.

Malfeasance, *s.* (Ff.) camweithred, drygweithred, camwedd, cam; gweithred anaddwyn *neu* anghyfreithlawn.

Malformation, *s.* camffurfiad, drygluniad, drygffurfiad, lluniad drwg, ffurfiad drwg.

Malgoozars, *s. pl.* tirddalwyr yn talu cyllid i'r llywodraeth (yn yr India Ddwyreiniol).

Malic, *a.* (Ll. *malum*) afalig; perthynol i afalau; afalaidd.

Malic acid—sur afalig, sur afalau.

Malice, *s.* (Ff.; Ll. *malitia*) dryganian, dryganiaeth, dryganedd, drygfwriad, drygfryd, bwriad drwg, drwg fwriad, malais, cynddrygedd, drygwyllys, casineb, dygasedd, casedd, cas, cenfigen, cynghorfynt, gelyniaeth, gelyniaeth calon, dygen, cawdd, gwyth, digofaint, llid, drygioni, tragelyniaeth; gwenwyn.

Of very malice, } o wir elyniaeth; o wir
Of mere malice, } wenwyn.
Malice prepense—drygioni rhagluniedig, drygioni rhagddychymygedig, drygioni rhagfwriadol.
To bear malice to one—bod â drwg yn ei galon at un; bod â drwg yn ei galon tuag at un; dàl gwg *neu* gilwg i un; dàl gwg *neu* gilwg wrth un.

Malice,† *v. a.* bod â drwg yn ei galon at *neu* tuag at; drygfwriadu.

Malicious, *a.* drwg ei fwriad; yn dwyn bwriad *neu* ewyllys drwg; â drwg yn ei galon, ei feddwl, *neu* ei fwriad; maleisus, dryganianol, dryganianus, drygfrydig, drygfwriadol, drygfwriadus, cenfigenus, cynghorfynus, gelynol, gelyniaethus, drygionus, dygasor, adgas.

Maliciously, *ad.* trwy fwriad drwg, o fwriad drwg, trwy ddrygfwriad; yn ddrygfrydig, yn faleisus, &c.
Such things as these men hvae maliciously invented—y pethau y mae y gwŷr hyn yn eu drwg ddychymyg (*Sus.* 43).

Maliciousness, *s.* dryganiaeth, dryganedd, drygfrydigrwydd, drygfwriadoldeb, drygfwriadolrwydd, maleisusrwydd, drygionusrwydd, drygioni, gelyniaeth, drwg ddymuniant, dygas, cenfigen, malais, llid.

Malign, } *a.* (Ll. *malignus*) dryganianol,
Malignant, } dryganianus, drygfrydig, drygfwriadol, drygfwriadus, athryfar, tryfar, tryfarus, maleisus, drygwyllysiol, drwg ei anian, niweidiol, gwenwynig, adwythig, maleisddrwg, adwythus, adwythol, dinystriol, drygiog, drwg, anian-ddrwg; cenfigenus.
A maglignant distemper—haint adwythig, clefyd adwythig, trymglefyd, mallhaint, echryshaint, haint a thryfar; haint llŷn, clefyd cael.

Malign, *v.* drygu, casddrygu, enllibio, niweidio; bod â drwg yn ei galon at *neu* tuag at; edrych yn faleisus *neu* genfigenus ar; edrych yn genfigenus *neu* faleisus ar lwyddiant un; cenfigenu wrth, maleisio wrth; dymuno drwg *neu* yn ddrwg yn ei galon i; edrych ar un â drwg lygad; edrych ar un â llygad drwg *neu* fall; dymuno niwed *neu* aflwydd yn ddirgel i.

Malignancy, } *s.* (Ll. *malignus, malignitas*)
Malignity, } dryganian, dryganiaeth, dryganedd, drygwyllys, drygwyn, drygnwyd, drygnaws, malais, cynddrygedd, drygfryd, drwg fwriad, bwriad drwg, gelyniaeth, gelyniaeth calon, drygedd anian, anian-ddryggedd, adwythigrwydd, niweidioldeb, athryfarwch, tryfarusrwydd, gwenwynigrwydd; adwyth, drygedd; llidusrwydd, llidiogrwydd, cynddeiriogrwydd.
Malignity of heart—gelyniaeth calon.
The malignity of a distemper—adwythigrwydd, cynddeiriogrwydd, chwerwedd, dryganwyd, *neu* ddrygnwyd haint *neu* glefyd.

Malignant,† *s.* un dryganianol, &c.; gwr athryfar, athryfarwr, drygwyllysiwr=enw à roddid ar bleidwyr y brenin gàn y Coethynion yn amser Cromwel.

Maligner, *s.* drygwr, drygddyn, enllibiwr, athrodwr; gelyn, casai.

Malinger, *s.* (Ff. *malingre*) milwr à gymmero arno ei fod yn glaf; milwr ffug-anhwylus.

Malison,† *s.* melltith, rheg.

Malkin, } *s.* (o *mal=Mary*, a'r terfyniad bych-
Maukin, } anig *kin*, yn ol *Johnson*) mopa, mop, moppren, mapwl, ysgubell ffwrn; bwbach, bwgan, bwgan adar, bwbach brain; budrog, budrogen, llaesen, swgan, benyw annhaclus ei gwisg.
A great malkin—yslabi, yslebren, dysgubell, llaesen, torlla.

Mall, *s.* (Ff. *mail;* Ll. *malleus*) gordd, gordd bren, gorddwyn; rhodfa gyhoeddus, talwrn pel ordd, gwastadrawd, rhodfa wastad gysgodog, hoeddrodfa, rhodfa; † gorddawd, ergyd gordd.

Mall, *v. a.* curo â gordd, taro â gordd; gorddi, gorddino; curo, taro, pwyo, dulio, maeddu; briwo.

Mallard, *s.* adiad, geryn hwyad, garan hwyad, ceiliog hwyad gwyllt, corshwyad.

Malleability, } *s.* (o *malleable*) ansawdd
Malleableness, } morthwyliadwy peth; morthwyledd; hydynedd.

Malleable, *a.* (Ff. o'r Ll. *malleus*) morthwyliadwy, mwrthwyliadwy; à ellir ei forthwylio; à ellir ei fwrthwylio.

Malleate, *v. a.* morthwylio, mwrthwylio; curo yn llafn *neu* ddalen.

Malleation, *s.* morthwyliad, mwrthwyliad.

Mallet, *s.* (Ll. *malleus*) gordd bren; gordd, gorddwyn.
A small mallet—gorddan, gordd fechan.

Malleus, *s.* (Ll.) morthwyl; morthwyl y glust=asgwrn y tu fewn i'r glust.

Mallow, } *s.* (S. *malu, mealwe;* Ll. *malva*)
Mallows, } hocys, (*sing.* hocysen), meddalai, melotai, glyf.
Common mallows—hocys cyffredin.
Musk mallows—hocys mwsg, hocys gwyllt, llysiau Simwnt.
Marsh mallows—hocys y gors, hocys y morfa, meddalai y gors, meddalai y morfa. malw yr hel.
Garden mallow—meddalai y gerddi, hocys y gerddi.
Wild mallow—meddalai gwyllt, hocysen wyllt.
Dwarf mallows—hocys bychan, hocys crynddail.
Sea tree-mallow—hocyswydden, morhoosen, hocysen y môr.

Malm-bricks, *s. pl.* priddfeini wedi eu gwneyd o dywod, marm mâl, a chlai.

Malmsey, *s.* (Ff. *malvoisie*, o *Malvasia*, yn Groeg; Ll. *vinum arvisium*) Malmsai, gwin Malmsai; grawnwin Malmsai.

Malodour, *s.* drygawr, drygawyr, drygwynt, drewsawyr, drewdod, drwg arogl.

Malposition, *s.* camgyflead, drwg gyflead.

Malpractice, *s.* drygwaith, drygarfer, drwg arfer, drygfoes, anfoes.

Malt, *s.* (Sw. a D.; S. *mealt;* Al. *malz*) brag; heiddfrag.
Malt-house—bragdy.
Malt-kiln—odyn frag.
Malt-mill—melin frag.
Malt-liquor, } diod frag.
Malt-drink, }
Malt-barn—ysgubor frag.
A grain of malt—bregyn.
To make malt—bragu, brago, gwneuthur brag.
To make into malt—bragu, brago, gwneyd yn frag.

Malt, *v.* bragu, brago, gwneuthur brag, gwneuthur yn frag; myned yn frag.
Maltalent,† *s.* (hen Ff.) drygnawd, natur ddrwg.
Maltha. *s.* (Gr.) pyglwd, delidbyg, delbyg, fferbyg, fferlosg.
Malting, *s.* bragiad; bragu.
Maltman, } *s.* bragwr, bragydd.
Maltster, }
Maltreat, *v. a.* (*mal* a *treat*) camdrin, drwg drin; trin yn ddrwg, yn arw, *neu* yn angharedig; drelio, dyfeiliorni.
Maltreatment, *s.* camdriniaeth, camdriniad, trawsdriniaeth, drygdriniaeth, cam, sarhad, dyfeiliorn, dyfeiliornedd.
Maltworm, *s.* llymeitiwr, dïotwr, ymyfwr, meddwyn, yfwr.
Malva, *s.* (Ll.) hocys, meddalai, melotai, glyf.
Malvaceous, *a.* (o *malva*) perthynol i'r hocys; hocysaidd, glyfol.
Malversation, *s.* (Ll. *male* a *versor*) camymddygiad, ymddygiad drwg, drwg ymddygiad; dichelldro, dichell; tro *neu* ymdro cyfrwysddrwg dichellgar.
Mamma, } *s.* (Ll. *mamma*, bron; C. *mam*) mam,
Mama, } mamen, mamws.
Mamma, *s.* (Ll.) bron, teth, diden; y bronau, y ddwyfron.
Mammal, *s.* (o'r Ll. *mamma*) anifail tethog, creadur tethog, tethfil, didfil, tethogyn, tethfilyn; anifail *neu* greadur â rydd sugn i'w rai bach.
Mammalia, } *s. pl.* (o *mammal*) tethogion,
Mammals, } tethogod, tethfilod, didfilod, anifeiliaid tethog, creaduriaid tethog, mamolion, bronogion, didfaetholion, bronfaetholion.
Mammalian, *a.* perthynol i'r tethogion; tethfilaidd, didfilaidd, bronfaethol, tethfagol.
Mammaliferous, *a.* (Ll. *mamma* a *fero*) didfilog; yn cynnwys gweddillion tethfilod.
Mammalogist, *s.* hanesydd tethogod, traethwr ar ddidfilod, tethfilofydd, tethfilodwr.
Mammalogy, *s.* (Ll. *mamma*, a Gr. *logos*) tethfilodiaeth, tethfilhanes, didfilodiaeth, bronogaeth, tethogaeth; hanes, ofyddiaeth, *neu* athrawiaeth tethogion.
Mammary, *a.* (Ll. *mamma*) bronol, didenol, didenaidd, tethol; perthynol i'r bronau.
Mammary veins—gwythenau y bronau, bronwythenau.
Mammer,† *v. n.* petruso, ammheu, peuo.
Mammering, *s.* petrusad, petrusdod, petrusder; dyfysgi.
Mammet, *s.* delwan, llamddelw.
Mammifer, *s.* (Ll. *mamma* a *fero*)=*Mammal.*
Mammiferous, *a.* bronfaethol, didfaethol, bronfag, didfag, tethfag; yn dwyn tethau ac yn porthi y rhai bychain â'u llaeth.
Mammiferous animals=*Mammalia.*
Mammiform, *a.* (Ll. *mamma* a *forma*) ar lun bronau, tethau, *neu* ddidenau; bronaidd.
Mammilla, *s.* bronig, tethan, diden fechan.
Mammillary, *a.* (Ll. *mammilla*) bronol, didenol, tethol, bronaidd, didenaidd, tethaidd; perthynol i'r bronau.
Mammillated, *a.* bronigog, penigog, pitanog; yn meddu ar fronau bychain; crynynog.
Mammock,† *s.* cwlff, chwalff, llaprwth, darn dilun, dryll aflunaidd: *pl.* cylffau, chwalffau, llaprythau, atborion.
Mammock,† *v. a.* cylffo, chwalffo, dryllio, rhwygo, llurgunio.
Mammodis, *s.* bras fwslin yr India.
Mammon, *s.* (Syr.) duw y cyfoeth, duw y golud, duw y cyfoeth a'r golud, cyfoethior, eilun y cybydd, eilun y bydolddyn; golud, cyfoeth, da bydol, da y byd, da y byd hwn; mwnws; Mammon.
Mammonist, *s.* bydolddyn, un chwannog i gyfoeth, un chwannog i'r byd, cybydd, crinwas, cribinwas, carl, cerlyn, crintachwr, llygad y geiniog, Siôn lygad y geiniog, Icuan lygad y geiniog.
Mammoth, *s.* (R. *mamant*; H. *behemoth*) Mammwth, Mammoth, cawrfil y cynfyd=math o gawrfil diflanedig.
Mammool, *s.* arfer, defod; y gyfraith gyffredin *neu* anysgrifenedig (yn yr India Ddwyreiniol).
Man, *pl.* Men, *s.* (S., Is., Sw., D., a San.) dyn; gwr; gwryw; un, neb; gwas; dyniad.
Man (opposed to child or boy)—gwr.
Man (opposed to woman)—gwr; gwryw.
Man (opposed to wife)—gwr.
Man (opposed to beast)—dyn.
This man—hwn, y dyn hwn, y gwr hwn.
That man—hwnw, y dyn hwnw, y gwr hwnw.
Every man—pob dyn, pob un, pob gwr; pawb; pob copa; pob enaid o ddyn; cymmain un.
No man—neb, neb un, nebun, nebawd, neb dyn, nebdyn.
Any man—undyn, ungwr, unrhyw ddyn, un dyn; neb, neb rhyw, rhywun, rhyw un, un; y neb a fynoch; yr un à fynoch; y neb a fyner; y neb bynag.
Man by man—bob yn wr; bob yn ddyn; bob yn un.
From man to man—o wr i wr; o ddyn i ddyn; o un i un; o wr bwygilydd.
A little man—dynyn, dynan; crynwas, crynddyn, gwr mân, gwr bach, dyn bychan, dynionyn: *pl.* dynos, dynionos.
Married man—gwr priod, gwr gwreigiog, gwr gwraig; gwr.
Man and wife—gwr a gwraig.
Old man—hen wr, henwr, hen ddyn, henddyn, gwr hen.
Young man—gwr ieuainc, dyn ieuanc; gwas.
Enlisted man—gwr rhif, gwr rhestredig.
Avaricious man—cybydd, crinwas, mab y crinwas, cribinwas, crintachwr.
An honest, plain-dealing man—cleuddyn, dyn gonest dihoced.
A man of repute—gwr cyfrifol, gwr cyfrifus; gwr da ei gymmeriad; gwr o gymmeriad da; un â gair da iddo; un o air ac enw da; gwr nod.
A man of no repute—dyn anenwog, diglod, anhyglod, digyfrif, digymmeriad, anhynod, *neu* ddinod.
Superior man—tragwr, gwr rhagorol; dyn rhagorach na'r cyffredin.
Angry man—dyn digofus, &c.; gwythwr.
Leading man—blaenor, arweinydd.
Man of war—rhyfelwr, milwr, lluseddwr, lliïyddwr, cadwr.
Man-of-war—cadlong, llong ryfel, llong rhyfel, llong arfog.
Men-of-war—cadlongau, llongau rhyfel.
Man-of-war bird—aderyn y gadlong=math ar Albatross.
All to a man—bob un, bob gwr; heb ado un; bawb oll; yn llwyr.

They were slain all to a man—hwy a laddwyd bob gwr; lladdwyd hwynt bob un.
One's own man—yn feistr arno ei hun; yn ben arno ei hun; yn ei feddiant ei hun; yn cael ei feddwl a'i amcan; yn rhydd i wneuthur à fyno; yn anghaeth; yn wr iddo ei hun; yn ei iawn bwyll.
To act the man, } ymddangos yn
To play the man, } wr; dangos ei
To show one's self a man, } hun yn wr; bod yn wr; ymddwyn fel gwr; chwareu y gwr; chwareu y gwas gwych; gwneuthur rhan gwr; gwneuthur yn wrolwych, &c.
Quit yourselves like men—byddwch wŷr; ymwrolwch.
A man or a mouse—naill ai gwr ai dim.
Like master, like man—mâl y bo'r dyn y bydd ei lwdn.
The man of the house, } gwr y ty;
The good man of the house, } penaeth y ty; y penteulu; pendod y ty.
Man of the world—bydolddyn, bydgarwr; gwr o'r byd; dyn o'r byd; un o wŷr y byd.
Man proposeth, but God disposeth—meddwl dyn, Duw a'i terfyn.
Men of all ages—gwŷr a gweision; dynion o bob oedran; rhai o bob oed.
A man for all purposes—dyn à wnel à fynoch; un à wnel à fynoch; dyn à wnel y peth à fynoch; un à wnel y peth à fynoch; un à dry ei law at bob gorchwyl; un hyfedr ar bob peth; un hyfedr yn mhob peth; dyn i bob peth.
We shall not have from a lad the work of a man—ni cheffir gwaith gwr gàn was; ni cheir gwaith gwr gàn lanc.
A man would wonder—fe ryfeddai dyn; fe ryfeddai un; byddai ryfedd gàn ddyn.
Was there ever a man more afflicted with sorrow?—a fu dyn drymach ei fryd?
There is no man I would more fain see—nid oes dyn yn fyw à ewyllysiwn i yn fwy ei weled; nid oes dyn ar y ddaiar à ewyllysiwn i yn fwy ei weled.
No man almost did bid him to his house—braidd yr un a'i gwahoddodd ef i'w dy.
When he became his own man—pan ddaeth iddo *neu* ato ei hun.
Man's estate—oedran *neu* faintioli gwr; addfedrwydd *neu* gyflawnder oedran; gwriaeth.
Man (at chess)—un o werin y wyddbwyll; un o wŷr y tabler; gwr tabler.
Man-child—plentyn gwryw; mab; mab bychan.
Man-servant—gwas, gweinidog, gwasanaethwr, gwasanaethydd; gwasanaethddyn.

Man, *v. a.* diwallu à gwŷr; llenwi *neu* gyflenwi à gwŷr; rhoi gwŷr i; rhoi cyflawnder o wŷr i; rhoi *neu* ddwyn ei chyfraid o wŷr i long, &c.; amddiffyn à gwŷr; cadarnhau, cryfhau, cyfnerthu; diwallu à gweision *neu* weinyddion; cyfeirio.
To man a hawk—dysgu gwalch, dofi gwalch.
They manned their ships with archers—hwy a gyflenwasant *neu* a ddiwallasant eu llongau à saethyddion.

They manned the town—diwallasant y dref à gwŷr; rhoisant ei chyfraid o wŷr i'r dref; diwallasant y gaer à gwŷr.
Manacle, *s.* (Ff. *manicles;* Ll. *manica*) llawhual, llawgyff, llawefyn, llawrwym; gefyn, hual, llawethar, llawethyr: *pl.* llawgyffion.
Manacle, *v. a.* llawetheirio, llawrwymo, llawhualu, llawgyffio, llawefynu, rhwymo dwylaw, rhoi hual ar ddwylaw; llyffetheirio, gefynu, hualu, cloffrwymo, caethiwo.
Manage, *v.* (Ff. *ménager*) trin, trefnu, rheoli, llywodraethu, llywio, llywiadu, rhioli, trefnido, trino, trinio, llywodri, llywodi, llywiannu, ardwyo, twyo, twyogi, gweinyddu; dwyn yn mlaen, arwain, arwedd, tywys, hyfforddi; deheudrin.
Manage, *s.* triniaeth, rheolaeth, rhiolaeth, rhioledd, rhiolawd, trefniad, trefnidaeth, ardwy, llywodraeth, llywiaeth, gweinyddiaeth; marchwriaeth, ysgol farchogaeth.
Manageable, *a.* rheoladwy, hydrin, trinadwy, rhioladwy, hywedd, hydyn, hywar, ystywell, darweddadwy; hawdd ei drin; à ellir ei drin.
Manageableness, *s.* hydrinedd, hyweddrwydd, hydynedd, hydynrwydd, hywaredd, hyweithrwydd.
Manageless, *a.* anhydrin, afreoladwy, anhydyn, anhywedd, dilywodraeth; nas gellir ei drin.
Management, *s.* triniaeth, rheolaeth, triniad, trefniad, trefnid, trefnidaeth, trefnidiaeth, trefnidedd, rhiolaeth, rhioledd, rhiolawd, llywodraeth, llywiadaeth, llywiaeth, ardwy, gweinyddiaeth, gweinyddiad, trin, triniedigaeth, llywyd, twyogaeth; tywysiad, arweiniad, arweinid, dygiad yn mlaen, hwyliad; cyfrwyseder, dyfais; ymdriniaeth, ymdrafod, trafod; amrywiad.
The management of a family—llywodraeth ty, llywodraeth teulu, rheolaeth ty, teulüwriaeth, teulüyddiaeth, teuluaeth, trefnidedd teuluaidd, trefnidiaeth ty, rheolaeth teulu.
The management of the voice—llywodraethiad *neu* lywodraeth y llafar; gwneuthuriad y goreu o'r llafar; cyweiriad y llafar, amrywiad y llais.
His voice is not amiss, if he understood the management of it—mae ganddo lafar dda *neu* ddifai ddigon, pe medrai wneuthur y goreu o honi; mae ganddo lafar dda *neu* ddifai ddigon, pe medrai ei chyweirio.
Manager, *s.* trinwr, triniwr, trinydd, rheolwr, trefnwr, trefnydd, trefnidwr, trefnidydd, trefniedydd, rhiolwr, rhiolydd, rhiolawdr, ardwyad, goruchwyliwr, coleddwr, arweinydd, llywiawdr, llywawdr.
Manager of a theatre—rhiolydd chwareufa, rhiolawdr chwareudy.
Managery, *s.* (o *manage*) triniaeth, triniad, trefniad, rheolaeth, rhiolawd, gweinyddiaeth, trefnidedd, trefnidaeth, triniedigaeth; cynnildeb.
Manakin, *s.* math o adar harddwych eu pluf.
Manatee, *s.* (o'r Ll. *manus*) y forfuwch.
Manatin, *s.* y forfuwch.
Manation, *s.* (Ll. *manatio*) deilliad, tarddiad, deigyniad.
Manatus, *s.* (o'r Ll. *manus*) y morfuchod.
Manbote,† *s.* iawn *neu* ddirwy à delid gynt am alanas *neu* lofruddiaeth; galanas.

Manche, } *s.* (Ff. *manche*) llawes, llun llawes
Maunch, } (yn arfau bonedd).
Manchet,† *s.* bara coesed, bara mïod, chwiogen, teisen fanbaill.
Manchineel, *s.* (Ll. *mancanilla*) math o goed tra gwenwynig, priodor o'r India Orllewinol.
Mancipate, *v. a.* (Ll. *mancipo*) caethiwo, caethiwo i, caethu, argaethu, dwyn yn gaeth i, darostwng i, rhwymo; rhwymo yn gaeth; dwyn tân.
Mancipation, *s.* caethiwed, caethiwad, caethiad, caethiant, argaethiad.
Manciple, *s.* (Ll. *manceps*) dystain; darparwr lluniaeth, darmerthwr lluniaeth, arlwywr, darmerthwr, darmerthydd, arlwywr mewn athrofa.
Mandamus, *s.* (Ll.) archwys, teyrnwys, breninwys, archysgrif, archysgrifen.
Mandarin, *s.* (Port. *mandarim*, o'r Ll. *mando*) pendefig yn China.
Mandarin orange—eurafal pendefig=math o eurafal.
Mandatary, } *s.* (Ll. *mandator;* Ff. *manda-*
Mandatory, } *taire*) archwysog; un y rhoddwyd archwys *neu* orchymyn iddo; y neb a gaffo fywoliaeth Eglwysig dân archysgrifen y Pab.
Mandate, *s.* (o'r Ll. *mandatum*, o *mando*) gorchymyn, arch, archiad, pariad, periad; swyddogaeth, arswyddogaeth; archwys, archysgrif, archysgrifen, ysgrifen orchymyn.
Mandator, *s.* (Ll.) hyfforddwr, cyfarwyddwr, cyfarwyddor, cyfeiriwr.
Mandatory, *a.* gorchymynol, yn gorchymyn, â orchymyno, archedigol, archiadol; cyfarwyddol, hyfforddol, hyfforddiadol, cyfarwyddiadol, paredigol, pariannol.
Mandible, *s.* (Ll. *mando;* C. *mant*) mant, genogl, aelgerth, elgeth, gen, asgwrn yr en, asgwrn gen, càr gen; isfant, gen isaf; pig.
Mandible (in insects)—gorfant, gorchfant, gorcharfan, yr en uchaf, genogl uchaf, &c.
Lower mandible—isfant, mant isaf, yr en isaf, genogl isaf.
Mandibular, *a.* perthynol i'r en; mantaidd, genaidd, genoglaidd.
Mandibulates, *s. pl.* (Ll. *mandibula*) mantogion=genw dosbarth o drychfilod.
Mandil,† *s.* (Ff. *mandille*) math o fantell.
Mandilion, *s.* (Ff. *mandille*) côb milwr, hugan milwr, pais milwr; llaeswisg, gwisg laes.
Mandingoes, *s. pl.* Mandingwys=Duantwys glenydd y Senegal a'r Gambia.
Mandioc, *s.* math o blanigyn Americaidd.
Mandlestone, *s.* (Al. *mandelstein*) cnewullfaen, maen almon.
Mandment,† *s.*=*Commandment.*
Mandoline, } *s.* (It. *mandola*) mandelyn,
Mandolin, } mwyndelyn=math o delyn.
Mandragora, *s.* (Ll. *mandragoras*) mandragorau.
Mandrake, *s.* (Ll. *mandragoras;* Ff. *mandragore*) mandrag, mandragor, mandraglys, mandraglysieuyn: *pl.* mandragorau, mandraglysiau.
Mandrel, *s.* (Ff. *mandrile*) tyllbill, trobill.
Mandrill, *s.* mandril, math o epa.
Manducable, *a.* (Ll. *manduco*) hygno, cnoadwy; bwytadwy, hŷs; â ellir ei gnoi; addas i'w fwyta.
Manducate, *v. a.* cnoi, dygnoi; bwyta.
Manducation, *s.* cnoad, dygnoad, cnoad bwyd; bwytâd.
Mane, *s.* (Is. *maan;* Al. *mähne*) mwng; myngen.
Having a mane—myngog; â mwng iddo; âg iddo fwng; â chanddo fwng.
Having a thick mane—myngfras.
Long mane—mwng llaes, llaesfwng.
Having a long mane—mynglaes, llaesfwng.
Maneater, *s.* dynfwytäwr, bwytäwr dynion, breuad: *pl.* dynfwytawyr, breuaid.
Maned, *a.* (o *mane*) myngog; â mwng iddo; âg iddo fwng; â chanddo fwng.
Crop-maned—myngdwn.
Thick-maned—myngfras, tewfwng.
Long-maned—mynglaes, llaesfwng.
Grey-maned—mynglwyd.
White-maned—myngwyn, (*f.* myngwen).
Manege, *s.* (Ff.) ysgol farchogaeth; marchwriaeth, marchyddiaeth, celfyddyd marchogaeth, marchdriniaeth.
Manege, *v. a.* marchdrin, marchofyddu, marchreoli, deheudrin; rheoli ceffyl yn ddestlus wrth farchogaeth.
Manerial, *a.*=*Manorial.*
Manes, *s. pl.* (Ll.) ysbrydion y meirw; gwyllon, gwyllion; gweddillion y meirw; y cysgodion isod; y duwiau uffernol.
Manful, *a* (*man* a *full*) gwrol, gwrolwych, dyndidog, gŵraidd, dewrwych, dewr, glew, drud, dihafarch, calonog, hydr, hy, hyf, eofn, pybyr, gwych, gwychr, gwrdd; hyderus; godidog, ardderchog, anrhydeddus.
Manfulness, *s.* gwroldeb, gwrolder, gwroliaeth, dewredd, dewrwychder, glewder, glewineb, pybyrwch, gŵreiddrwydd, eofnder, hyfder.
Mangaby, *s.* yr epa llygadwyn.
Manganesate, *s.* hal Manganys.
Manganese, *s.* (cyfnewidiad o *magnesium*) Manganys = math o ddelid llwydwyn; hefyd math o ddelidfaen tywyll.
Manganesian, *a.* perthynol i Fanganys; manganysaidd.
Manganesic, *a.* manganysig, manganig.
Manganesium, } *s.* math o ddelid neu fettel â
Manganium, } geir yn egrid Manganys.
Manganesous, *a.* manganysaidd.
Manganic, *a.* manganig.
Manganic acid—sur manganig.
Mangcorn, *s.* (S. *mengan* a *corn*) brithyd, amyd, mysgyd, cymmysgyd.
Mange, *s.* (Ff. *mangeaison*) clafr, clefri, clefryd, y clawr, y clawri, brech y cwn.
Mangel-Wurzel, *s.* (Al.) melged y maes, betys y maes, bufetys, maes-fetys, maesbid, gwreiddyn prinder, prinwraidd.
Manger, *s.* (Ff. *mangeoire*) preseb, cafn ebran; rhesel.
To live at rack and manger—cael ymborth cyfuwch a'i en; bod â'i ymborth cyfuwch a'i en; cael ei wala wên; cael ei wala a'i weddill.
Manginess, *s.* (o *mangy*) clafrllydrwydd, clafrogrwydd.
Mangle, *v. a.* (D. *mangelen;* Al. *mangeln*) llurgunio, cigyddio, sinachad, sinachu, burgunio; rhwygo yn ddrylliau, yn ddarnau, yn chwalfâu, yn gylfinau, *neu* yn llaprythau; difynio; merthyru; briwdori, dryllio, cinynio, darnio, tameidio, anafu, hacru, ysdragio, erthrychu, amddystrychu.

Mangle, *s.* (D.; Al. *mange*) rholwasg, cabolwasg, llyfnyr lliain, llyfnydd llian, llianlyfnydd, llyfoiedydd.

Mangle, *v. a.* llyfnhau llian, llyfnu llian, llianlyfnu, rholwasgu, cabolwasgu, llyfnwasgu.

Mangle, *s.*=*Mangrove.*

Mangler, *s.* llurguniwr, cigyddiwr, hacrwr, cinyniwr, sinachwr; rholwasgwr, llyfnwasgwr, llathrydd, llyfnydd llian.

Mango, *s.* ffrwyth y pren Mango.

Mangonel, *s.* (Ff. *mangoneau*) blif, magnel.

Mangonism, † *s.* gosodiad peth ar y geiniog oreu; gosodiad peth yn y modd goreu.

Mangonize, † *v. a.* gosod peth ar y geiniog oreu; caboli er mantais.

Mangostan, } *s.* math o bren perthynol i'r
Mangosteen, } India Ddwyreiniol.

Mangrove, } *s.* Mangl=pren yn perthyn i'r
Mangle, } Indiau Dwyreiniol a Gorllewinol: hefyd, enw pysgodyn.

Mangy, *a.* (o *mange*) clafrllyd, clafrog, â'r clafr arno, â'r clefri arno, clawrllyd.

Manhater, *s.* (*man* a *hate*) dyngashäwr, cashäwr dynolryw, annyngarwr, un dyngas, un annyngar.

Manhole, *s.* (*man* a *hole*) dyndwll.

Manhood, *s.* (o *man*) oedran gwr, maintioli gwr, addfedrwydd oedran, cyflawnder oedran; dyndod, dyndeb, dynoliaeth, dyndid, dynoliant; gwroldeb, gwrolder, gwroliaeth, gwroliaeth, gwrolrwydd, gwroledd, gwryd, gŵreinawd, gwreindod, mawrwri, dewrder, glewder. [dynion.

Manhunter, *s.* dynheliwr, dynhelydd, heliwr

Manhunting, *s.* dynhely, dynhela, hela dynion, hely dynion, helyddiaeth dynion.

Mania, *s.* (Gr. a Ll.) gorphwyll, gwallgof, gwallgofrwydd, cynddaredd, annhwyll, llerthedd, llerthwch, lledfrydedd, marwerydd, penddaredd, llerth, gwŷn; bâr, gwyth.

Maniable, † *a.* (Ff.) hydrin, trinadwy, hywedd.

Maniac, } *a.* (Ll. *maniacus*) gorphwyllog,
Maniacal, } gorphwyllus, gwallgofus, gwallgof, ynfyd, ynfydwyllt, llerth, llerthus, cynddeiriog, anmhwyllog, lledfrydig, iwin, ffrychwyllt, indeg, ffrowys.

Maniac, *s.* ynfyd, dyn ynfyd, dyn gorphwyllog, dyn gorphwyllus, dyn gwallgofus, ynfydyn, gorphwyllyn, un gorphwyllog, un gwallgofus, ynfydwas.

Manicate, *a.* (Ll. *manicatus*) llawesog (mewn llysieuaeth).

Manichord, } *s.* (Ff. *manichordion*) tant-organ
Manicordon, } fud, claergord, claerdant.

Manicon, *s.* math o fochlys.

Manifest, *a.* (Ll. *manifestus*) eglur, amlwg, goleu, eglwg, dïargel, dïymgel, digel, argyfflwg, arwel, hysbys, ysbys, cyhoedd, cyhoeddus, dysgywen, hywel.

Manifest token — argoel goleu, arwydd amlwg.

Not manifest—anamlwg, aneglur, aneglwg.

To be made manifest—bod wedi ei amlygu *neu* egluro; ymddangos; bod yn ymddangos; dyfod i wybodaeth; dyfod i oleuni; myned yn amlwg, yn honaid, *neu* yn hysbys.

Manifest, *v. a.* (Ll. *manifesto*) amlygu, egluro, eglurhau, dadguddio, hysbysu, ysbysu, ysbysoli, dangos, arddangos; gwneuthur yn amlwg, yn eglur, yn hysbys, *neu* yn oleu; dïargelu, blanu, hôni.

Manifestation, *s.* amlygiad, egluriad, eglurad, eglurhad, hysbysiad, dadguddiad, dadgudd, arddangosiad, dïargeliad, damlygiad, honiad.

Manifestation of one's self, } ymddadgudd-
One's manifestation, } iad, ymddadgudd, ymddangosiad, ymddïargeliad; dadguddiad o hono ei hun.

The manifestation of Christ to the Gentiles—ymddadgudd Crist i'r Cenedloedd.

Manifestible, *a.* amlygadwy, egluradwy, dadguddiadwy.

Manifestly, *ad.* yn amlwg, yn eglur, yn oleu.

It shall manifestly appear to all nations—amlwg fydd i'r holl genedloedd.

Manifestness, *s.* amlygrwydd, eglurdeb, eglurder, honeidrwydd, hysbysrwydd.

Manifesto, } *s.* (It. *manifesto;* Ll. *manifestus*)
Manifest, } llythyr gosteg, cyhoeddiad, egluryn, traethiad cyhoedd, hoeddlith; cylchlythyr tywysog *neu* benadur.

Manifold, *a.* (*many* a *fold*) amryw, amrywiol, amryfal, aml, lluosog, llawer, amlryw, amrywiog, amryblyg, amry-.

The manifold wisdom of God—mawr amryw ddoethineb Duw (*Eph.* iii. 10).

Manifolded, † *a.* amryblyg.

Manifoldly, *ad.* yn amrywiol; trwy lawer o ffyrdd; lawer ffordd, lawer modd; mewn amryw ystyriaethau.

Manifoldness, *s.* lluosogrwydd, amrywioldeb.

Maniglions, *s. pl.* dyrnddolau ar gefn cyflegrau.

Manikin, *s.* (o *man*) dynyn, dynan, dynionyn, corddyn, côr o ddyn, corach o ddyn; coryn: *pl.* dynos, dynionos.

Manil, } *s.* (Ysp. *manilla*) modrwy neu freich-
Manilla, } led â wisgir gân ddynion yn Affrica.

Manioc, }
Manihoc, } *s.* math o blanigyn.
Manihot, }

Maniple, *s.* (Ll. *manipulus*) dyrnaid, munaid, llawaid; byddin fechan; dyrnaid o wŷr; breichaddurn offerenwr.

Manipular, *a.* perthynol i fyddin; byddinol.

Manipulate, *v. a.* (Ll. *manipulus;* It. *manipolare*) gweithio â llaw, trin â llaw, llaw-weithio, llofweithio, llawoberu, llaw-drin; gweithio.

Manipulation, *s.* (Ff.) gwaith llaw, gwaith dwylaw, llaw-waith, llofwaith, llawober, llaw-weithred; gwaith; gweithiad, gweithrediad.

Manitrunk, *s.* (Ll. *manitruncus*) cyffragddarn.

Mankiller, *s.* (*man* a *kill*) dynladdwr, dynleiddiad, lleiddiad dyn.

Mankilling, *a.* dynladdol; yn arfer lladd dynion.

Mankind, *s.* (*man* a *kind*) dynolryw, dynol ryw, y rhyw ddynol, yr hil ddynol, y ddynol hil, y rhywogaeth ddynol, hiliogaeth dyn; dynion, dyniadon. dynolion.

Mankind, *a.* gwrywaidd; gwryw.

Manless, *a.* diwyr, heb wŷr, amddifad o wŷr.

Manlike, *a.* gŵraidd, fel gwr, tebyg i wr, gŵrain; gwrol, dewr, dynaidd.

Manliness, *s.* (o *manly*) gwroldeb, gwroliaeth, gwrolaeth, gwrolrwydd, gwroledd, dynoliid, dyndeb, gwryd, gŵreinrwydd, gŵreiddrwydd, gŵreidd-dra, gwrhydri, hŷwredd, gwrdïeth; dewrder, dewredd, calondid, glewder.

Manling, *s.* dynyn, dynan, corddyn, coryn.

Manly, *a.* gwrol, gŵraidd, gwr, gŵrain, dyndidog; fel gwr, tebyg i wr; gwrolwych,

dewr, dewrwych, gwych, calonog, gwrdd; ardderchog, uchelwych.
Most manly—gwrolaf, gwraf.
Manly feat—gwrolgamp.
To grow manly, } gwroli, gwrygio, myned
To wax manly, } yn wrol.
Manly countenance—wyneb gwr, gwyneb gwrol.
Manly woman—gwraig wrol, gwrwraig, gwrforwyn.

Manly, *ad.* yn wrol, &c.; fel gwr; yn debyg i wr.

Man-midwife, *s.* colwynwr, colwynydd, bydwr, esgorydd.

Man-milliner, *s.* ysginydd, penwisgydd.

Manna, *s.* (H.) manna; awyrfel, melwlith.

Manner, *s.* (Ff. *maniére;* Is. ac Al. *manier*) dull, modd, gwedd, agwedd, ffordd, math, rhyw, sut, sud, swd, ffunud, ffurf, pryd, gosgedd, dullwedd, arddull; moes, arfer, defod, arddefod; trefn, rheol; delw.
After the manner of—yn ol defod, arfer, *neu* ddull.
After the manner of men—yn ol dull dyn; yn ol dull dynol; ar wedd ddynol.
After the manner of the East—yn ol arfer, defod, *neu* ddull y Dwyrain.
After an eastern *or* oriental manner—yn ol arfer, defod, *neu* ddull y Dwyrain.
After the manner of all the earth—wrth ddefod yr holl ddaiar; yn ol arfer yr holl ddaiar.
After the manner of the nations of other lands—fel pobl gwledydd ereill.
After this manner—yn y modd hwn; yn y modd hyn; fel hyn, fâl hyn, màl hyn, yn llŷn.
After that manner—yn y modd hwnw *neu* hyny; fel hyny.
After the same manner—yr un modd; yn yr un modd; yr un fath.
After another manner—mewn modd arall *neu* amgen; fel arall.
After a manner—yn rhyw fodd, yn rhywfodd.
All manner of—pob rhyw, pob math ar, pob math o; o bob rhyw *neu* rywogaeth; o bob math.
Any manner of—un rhyw, unrhyw, neb rhyw, un math ar, un.
By any manner of—trwy fodd yn y byd.
On this manner—yn y modd hwn *neu* hyn; fel hyn, fâl hyn, màl hyn, fâl hyn, yn llŷn.
In like manner, } yr un modd; yn yr
In the like manner, } un modd; yn y
In the same manner, } cyffelyb fodd; mewn cyffelyb fodd; mewn modd cyffelyb.
In a manner—mewn ffordd; braidd, bron, yn mron.
No manner of—dim.
No manner of work—dim gwaith.
In this manner—yn y modd hwn *neu* hyn; yn y modd hwn *neu* hyn; fel hyn.
One manner of, } un math, un fath,
The same manner of, } un.
After one manner—yr un modd, yr un fath, yn yr un modd, yn yr un dull.
What manner of, } pa fath, pa ryw, pa
Of what manner, } sut, pa ddull, pa wedd; pa ryw fath; pa fath ar; o ba fath; o ba ryw; o ba sut, &c.
What manner of woman—pa fath wraig; pa ryw wraig.
What manner of communications are these?—pa ryw ymadroddion yw y rhai hyn?
In what manner, } pa fodd, pa sut, pa
After what manner, } wedd, pa ddelw.
In what manner so ever—pa fodd bynag; yn mha fodd bynag; pa ddelw bynag.
Divers manners—llawer modd.
Of divers manners—amryfodd, amryfath, amryddull, amryfeilwedd, amrywedd; mewn llawer modd.
Of the like manner—unfath, unfodd, unwedd, unrhyw, cydryw, cyffelyb.
In another manner than—mewn modd amgen na *neu* nag.
In such a manner that—fel, fâl, màl; yn y fath fodd ag.
Two manner of ways—mewn dau fodd, mewn dau fodd, o ddwy-ffordd.
Three manner of ways—mewn tri modd, o deir-ffordd.
Four manner of ways—mewn pedwar modd, o bedeirffordd.
One after this manner, and another after that—un fel hyn, ac arall fel hyn; un fel hyn, ac arall fel arall.
Ye saw no manner of similitude—ni welsoch ddim llun.
Ye shall have one manner of law—bydded un gyfraith i chwi.
Behold, what manner of love the Father hath bestowed upon us—gwelwch pa fath gariad à roes y Tad arnom.
Thirsting in another manner than the just—gàn fod arnynt syched amgen nag ar y rhai cyfiawn.

Manner, *v. a.* addysgu mewn moesau.

Mannerism, *s.* unffurfiaeth, unffurfiaeth dull, un dull, unddullwedd, unddulliaeth, unweddiad, unolwedd; ymlyniad wrth yr un dull *neu* ddullwedd.

Mannerist, *s.* unffurfiwr, unddulliwr, celfadur unwedd; celfyddwr *neu* luniedydd à wna ei waith yn yr un dull heb amrywio.

Mannerliness, *s.* moesogrwydd, moesoledd, moesolrwydd, moesgarwch, hyfoesedd, moeswychedd, moddusrwydd, moddgarwch.

Mannerly, *a.* moesog, moesgar, hyfoes, moeswych, moddus, moddgar, moddaidd, moesol, dygiadus, gweddaidd, moesweddol, boneddigaidd, cyweithasol, hynaws, cyflys, parchus.

Mannerly, *ad.* yn foesog, &c.

Manners, *s. pl.* moesau; arferion, defodau; moddau; dygiadau, ymddygiadau; ymarweddiad, ymarwedd, ymddygiad; moesau da; moesogrwydd, moesgarwch, hyfoesedd.
Good manners—moesau da; moesgarwch, hyfoesedd, mynudrwydd; medrusrwydd.
Polite manners—hyfoesedd, moesau da, moesgarwch, hyfoesau.
Ease of manners—mwynder moes, hyfoesedd.
Ill manners—drygfoes, anfoes, anfoesogrwydd, anfoesgarwch, anhyfoesedd, drwg foesau, moesau drwg, drygfoesogrwydd; anfedrusrwydd.
Make your manners—gwnewch eich moes; gwnewch eich moesau.

Mannish, *a.* (o *man*) gŵraidd, lledwrol, gwrol, hyf, eon, gŵrain.

Mannite, *s.* sugr manna; sugr à geir o fanna.

Manœuvre, *s.* (Ff.) triniaeth; dyfais, dyfeisdro; triniaeth gyfrwys, trin medrus, ysgogiad deheu; calldro, cyfrwysdro, ystryw; ffeldrin, ffeldriniaeth.

Manœuvre, *v.* ffeldrin; cyfrwys-drin; trin yn gyfrwys, yn fedrus, *neu* yn ddeheu; ysgogi yn ddeheu, cyfrwysdroi, dyfeisio.

Manœuvrer, *s.* dyfeisiwr, dyfeisydd, ffeldriniwr, ffeldrinwr, trinwr cyfrwys.

Manometer, } *s.* (Gr. *manos* a *metron*) teneu-
Manoscope, } fydr=offeryn i ddangos teneuder neu ddwysder yr awyr.

Manometrical, *a.* teneufydrol; yn perthyn i'r teneufydr; à wnaed â'r teneufydr.

Manor, *s.* (*Ff. manoir;* C. *maenor*) maenor, maenol, maenan.

Lord of the manor—arglwydd y faenor, arlwydd y faenor, arglwydd maenor, arglwydd faenorydd, arlwydd faenorydd, yr arglwydd tir, arglwydd y cyfoeth, perchen y faenor; arlwydd.

Manor held by tenants in villenage—taiogdref, maenol gaeth.

Manor in gross—braint *neu* awdurdod gàn un i gynnal llys er na bo perchen y tir *neu* y faenor.

Man-orchis, *s.* tegeirian gwryw.

Manor-house, } *s.* maenordy, maenorfa, ty y
Manor-seat, } faenor, ty y faenol.

Manorial, *a.* maenorol; perthynol i faenor *neu* faenol.

Manpleaser, a. boddlonwr dynion, dyn foddhäwr.

Manqueller,† *s.* (*man* a *quell*) dynladdwr, lleiddiad dyn, llofrudd.

Manservant, *s.* gwas, gweinidog, gwasanaethwr, gwasanaethydd; gwasanaethddyn.

Manse, *s.* (Ll. *mansio*) persondy, periglordy; ty annedd, anneddfa, annedd-dy; tyddyn, esyddyn.

Capital manse—maenordy, llys maenor.

Mansion, *s.* (Ll. *mansio*) trigfan, trigfa, trigias, trigle, preswylfod, preswylfa, annedd, annedd-dy; cartref, athref, haddef, pryseddfod, ty, ty annedd, trigfod; maenordy, ty arglwydd y faenor; plas, esyddyn, neuadd, ardeml; arosfa.

Chief mansion—pencyfeistedd, penplas, esyddyn arbenig.

Mansion, *v. n.* trigo, preswylio, anneddu, aros, trigiannu.

Mansionary, *a.* trigiannol, cyfarosol, arosol, trigiannus, trigol, esyddynol.

Mansionary, † *s.* trigfa, trigfan, preswylfa, preswylfod.

Mansion-house, *s.* esyddyn, annedd-dy, anneddfa, ty annedd, plas, neuadd, ardeml, syddyndy.

Manslaughter, *s.* (*man* a *slaughter*) llofruddiaeth, llawruddiaeth, cyflafan; dynladdiad; llofruddiaeth ddygwyddol, ddifwriad, *neu* amryfus; llofruddiaeth heb gas *neu* falais blaen llaw.

Manslayer, *s.* llofrudd, llawrudd, dynleiddiad, lleiddiad dyn, dynladdwr.

Manstealer, *s.* dynleidr, lleidr dynion: *pl.* dynladron, lladron dynion.

Manstealing, *s.* dynladrata, dynladrad, lladrata dynion.

Mansuete, *a.* (Ll. *mansuetus*) gwâr, dof, tirion, hynaws, llariaidd, llaryaidd, addfwyn, mwyn, blydd.

Mansuetude, *s.* (Ll. *mansuetudo*) gwarineb, addfwynder, tiriondeb, hynawsedd, tynerwch, gwaredd, dofrwydd; dyngarwch; arafwch.

Manta, *s.* (Ysp.) math ar bysg anghrwn.

Mantel, *s.*=*Mantle.*

Mantelet, } *s.* (bychanig o *mantle*) mantellan,
Mantlet, } mantellig, mantell fêr, cochlan.

Mantelpiece, *s.*=*Mantlepiece.*

Manteltree, *s.*=*Mantletree.*

Mantiger, } *s.* (Ll. *manticora, mantichora;* Gr.
Manticor, } *mantichôra*) mantigr=math o
Mantichor, } ab neu epa mawr.

Mantissa, *s.* (Ll.) degfedran mewn dirprwynion.

Mantle, *s.* (S. *mæntel, mentel;* Al. ac Is. *mantel*) mantell, cochl, ffaling, toron, segan, toryn, gwalling, arwisg, coban; gorchudd; mantellwaith.

Mantle, *v.* mantellu, cochli, ffalingo, toroni; gwisgo mantell; gwisgo â mantell; gorchuddio, cuddio, huddo, celu, dirgelu; ffugio, dyeithro; ymdaenu, ymledu; lledu yr adenydd; llawenu, llawenhau, wttresa; hufio, ewynu, codi i'r wyneb; hufenu.

Mantlepiece, *s.* cladde, mantell simnai.

Mantleshelf, *s.* cladde, mantell simnai.

Mantletree, *s.* trawst simnai, mantell simnai, cladde.

Mantling, *s.* mantelliad (mewn herodraeth).

Manto, *s.* (It.) gwisg, mantell, cochl, ffaling.

Mantology, *s.* (Gr. *manteia* a *logos*) celfyddyd dewiniaeth *neu* armes; dewiniaeth, arddysgogan, proffwydeg.

Mantras, *s.* swynion, gweddïau (yn yr India Ddwyreiniol).

Mantua, *s.* (Ff. *manteau*) ysgin, gŵn benyw, gŵn bun, gŵn, ysgwn.

Mantua-maker, *s.* ysginyddes, ysginwraig, gwnyddes, dilledyddes, ysginores, gwisgyddes, gwisgiades, trwsiades: *m.* ysginydd, ysginwr, ysginor.

Manual, *a.* (Ll. *manualis*, o *manus*, llaw) perthynol i'r llaw; à wneir â'r llaw; à ddygcar mewn llaw; llawiol, munol.

Manual operation—gwaith llaw, gwaith dwylaw, llawober, llofwaith.

Sign manual—llofnod, llawysgrifen.

One's sign manual—llawysgrifen un à ysgrifeno un â'i law ei hun; llofnod un; llofnod un ei hun.

Under one's sign manual—tàn ei law ei hun; tàn law un ei hun.

Manual exercise—ymarfer llaw.

Manual, *s.* llawlyfr, llyfr llaw; llyfran, llyfryn; llyfr gwasanaeth yr Eglwys Babaidd.

Manualist, *s.* llawgrefftwr, llawgelfyddwr, llawweithiwr.

Manuary, †*a.* (Ll. *manuarius*) à wnaed â llaw.

Manubial, *a.* (Ll. *manubialis*) perthynol i anrhaith *neu* ysbail; à gymmerwyd mewn rhyfel; cadgymmer, cadgymmerol.

Manubial column—colofn gadfuddug, colofn gadgymmer.

Manubrium, *s.* (Ll.) menybr, carn, coes, said, gafael.

Manuduction, *s.* (Ll. *manus* a *ductio*) llawdywysiad, llawarweiniad; tywysiad *neu* arweiniad gerfydd y llaw.

Manuductor, *s.* (*manus* a *ductor*) llawdywyswr, llawdywyswr, llawarweinydd, llawarweiniwr=math o swyddog yn y brif eglwys.

Manufactory, *s.* (Ll. *manus* a *facio*) gweithfa,

gweithdy, gweithle, llaw-weithfa, goberdy; gwaith; gweithiad, gwneuthuriad: *pl.* gweithfëydd, gweithfaoedd.
Linen manufactory—gweithfa lin, gweithfa llin, gwaith llin, gweithdy llin.
Woollen manufactory—gweithfa wlan, gwaith gwlan, gweithdy gwlan.
Iron manufactory—gweithfa haiarn, gwaith haiarn, gweithdy haiarn.

Manufactory, *a.* gweithfaol; à ddefnyddier mewn gwaith *neu* weithfa.

Manufactural, *a.* gweithiol; perthynol i waith *neu* weithfëydd; llaw-weithiol, llaw-oberol, goberol; gweithfaol.

Manufacture, *s.* (Ff.; Ll. *manus* a *facio*) gweithfa, gweithdy, gweithle, llaw-weithfa, llofweithfa, goberdy, goberfa; gwaith; gwaith llaw, gwaith dwylaw, llaw-waith, llofwaith, gober, llawober, llawofyddiant; nwydd o waith llaw, nwyddwaith; gwneuthurisd, gweithiad.
The iron manufacture—y gwaith haiarn.
Stocking manufacture—gwaith hosanau.

Manufacture, *v.* gweithio, gwneuthur, gwneyd; gweithio *neu* wneuthur â llaw; gweithio *neu* wneuthur â dwylaw; llaw-weithio, goberu.

Manufacturer, *s.* gwneuthurwr, gwneuthurydd, llaw-weithydd, llawofydd, llawoberwr, llofweithydd, nwyddweithiwr, gweithiedydd, gwneuthurwr gwaith, gwneuthurydd gwaith; meistr llaw-weithyddion, cynnaliwr llaw-weithyddion, meistr gwaith, perchen gweithfa, cynnaliwr gwaith.

Manufacturing, *a.* gweithfaol; à ddefnyddier mewn gwaith; à ddefnyddier i wneuthur nwyddau; goberol, llawoberol llaw-weithiol, llaw-weithyddol, nwyddweithiol.
Manufacturing town—tref weithfaol, tref waith, gweithdref, goberdref, tref law-waith, tref law-weithiol.
Manufacturing house—gweithdy, ty llaw-waith.

Manumise,† *v. a.*=*Manumit.*

Manumission, *s.* (Ll. *manumissio*) rhyddhad y caeth, rhyddhad caethwas, rhyddhad o gaethiwed; rhyddhad, gollyngdod, rhyddfreiniad, digaethiad, gollyngiad yn rhydd, gwaredred.

Manumit, *v. a.* (Ll. *manumitto*) rhyddhau caeth, rhyddhau o gaethiwed, gwneuthur caeth yn wr rhydd, gollwng caeth yn rhydd, rhoi ei ryddid i gaeth; rhyddhau, rhyddfreinio, digaethu, digaethiwo, gollwng yn rhydd.

Manumotive, *a.* (Ll. *manus* a *moveo*) llawysgogol; symmudol â llaw.

Manumotor, *s.* (Ll. *manus* a *motor*) llawgerbyd, cerbyd llaw, llawgludan, cerbyd golafur.

Manurable, *a.* (o *manure*) gwrteithiadwy; diwylliadwy; à ellir ei wrteithio, &c.

Manurage, } † *s.* (o *manure*) gwrteithiad, di-
Manurance, } wylliad, diwylliaeth.

Manure, *v. a.* (Ff. *manœuvrer*) gwrteithio; diwyllio, cywyllio, gwerydu; teilo; cyffeithio tir; trwsio; brashau, ffrwythloni.
To manure with dung—teilo; gwrteithio â thail; bwrw tail *neu* dom (ar dir).
To manure with lime—calchu, bwrw calch (ar dir).
To manure with marl—marlu, marlio; gwrteithio â marl.

Manure, *s.* gwrtaeth, achles; tail, tom, aul, cardail; gweryd; gwellhad, gwelliant.

Manurement, *s.* gwrteithiad, diwylliad, diwylliaeth, amaethiad; gwellhad, gwellineb.

Manurer, *s.* gwrteithiwr, gwrteithydd, diwylliwr, diwylliawdr, achleswr, gwerydwr tir, trwsiwr tir.

Manuring, *s.* gwrteithiad, diwylliad, amaethiad, achlesiad; gwrteithio, diwyllio.

Manuscript, *s.* (Ll. *manu scriptum*; Ff. *manuscrit*) llawysgrifen, llawysgrif, ysgriflyfr, ysgriflaw, ysgrifen, ysgrifed, ysgrif; llyfr o waith llaw; ysgrifwaith; ysgrifen.

Manuscript, *a.* ysgrifenedig, ysgrifedig, llawysgrifenedig, llawysgrifedig; llawysgrifol, ysgriflyfrol; à ysgrifenwyd â llaw; anargraffedig.
Manuscript dictionary—geirlyfr ysgriflaw, geirlyfr llawysgrifen, geiriadur mewn llawysgrifen.

Manutency,† *s.* (Ll. *manus* a *tenens*)=*Maintenance.*

Manworship, *s.* dynaddoliaeth, dynaddoliad, dynaddoliant, addoliad dyn.

Manworth, *s.* dynwerth.

Many, *a.* (S. *mœneg, maneg, menig*) llawer, aml, lluosog, lliosog, lluaws, lluos, nifeiriol, amryw, amry-.
Many people—llawer o bobl, pobl lawer; lluaws.
Not many—nemawr, nemor, nid llawer.
Many a—llawer.
Many a man, } llawer dyn, llawer un, llaw-
Many a one, } er gwr, aml un.
Good many—nifer nid bychan; rhifedi nid bychan; rhynawd o nifer; crŷn nifer; crŷn lawer; nifer da; bagad, twysged; nid ychydig.
Great many—lluaws, llawer, (*pl.* llaweroedd), llawer iawn, aml iawn, nifer mawr.
Vast many—llawer iawn, lluaws anferth.
How many—pa sawl, pa sawl un pa nifer, pa gynnifer; pa faint *neu* gymmaint o rifedi.
How many soever—pa sawl un bynag; pa nifer bynag, &c.
As many—cynnifer.
As many as—cynnifer a, cynnifer ag; pob un ag, pob un a'r a.
As many times as—cynnifer gwaith a *neu* ag; cyn fynyched a *neu* ag; mŏr fynych a *neu* ag.
So many—cynnifer; cymmaint (o nifer *neu* rifedi).
So many as—cynnifer a, cynnifer ag.
Twice so many—y ddau gynnifer; cynnifer arall; cymmaint arall o rifedi.
So many times—cynnifer gwaith; mŏr fynych, cyn fynyched.
Just so many—cynnifer a hyny (ac nid ychwaneg).
Pretty many—crŷn lawer, crŷn nifer, crŷn rifedi.
Too many—gormodd o nifer *neu* rifedi; nifer gormodd, gormodd nifer; rhy aml; gormodd, gormod.
Very many—llawer iawn.
Many times, } llawer gwaith, llawer tro,
Many a time, } aml dro, aml waith; mynych, yn fynych, yn aml.
Many ways—llawer modd, amryw ffyrdd, llawer ffordd, trwy lawer o ffyrdd.
Consisting of many—lluosog, lluaws.

Many things—llawer peth, llawer o bethau, llaweroedd o bethau, pethau lawer.
To be too many for one—bod yn rhy galed i un; bod yn drech nag un; bod yn ormod i un.
Many men—llawer o ddynion, llawer o wŷr; lluaws o ddynion, lluaws o wŷr, amledd o ddynion, amledd o wŷr.
Many men, many minds—pob un â'i feddwl ei hun; pob un â'i farn ei hun; pob un â'i gyngbor ei hun; pawb â'i chwedl ganddo.
Many hands make light work—llaw lluaws ar waith.
Many a little maketh a mickle—ychydig yn aml a wna lawer.
He that hideth his eyes shall have many a curse—y neb a guddio ei lygaid a gaiff lawer o felltithion.
The years of thy life shall be many—blyneddoedd dy fywyd a amlhëir (*Diar.* iv. 10).

Many, *s.* llawer, (*pl.* llaweroedd), lluaws, lliaws, nifer mawr, rhifedi mawr, amledd.
The many—y lluaws; y bobl.

Many,† *s.* (Norm. *meignee*) gosgordd; tylwyth.

Many-cleft, *a.* amryollt, amryhollt; aml ei holltau; â llawer o holltau *neu* agenau ynddo; lluosbarth.

Many-coloured, *a.* amryliw, amryliwiog, amliw; o amryw liwiau.

Many-cornered, *a.* amrygongl, amlonglog, amlgonglog, amrygonglog, amgonglog, amrygornel; âg iddo amryfal onglau *neu* gonglau; âg aml gornelau iddo.

Many-flowered, *a.* amlwulliog, amryflodeuog, amryfflurog, amlflodeuog, amrywulliog.

Many-headed, *a.* amlbeniog, amlbenog, amryben, amrybenog; âg aml benau iddo; â llawer o benau iddo; â phenau lawer iddo.

Many-languaged, *a.* amlieithog, amliaith, amryieithog, lluosieithog.

Many-leaved, *a.* amryddeiliog, amryddail, amlddeiliog, amlddalenog, lluoeddeiliog.

Many-legged, *a.* amlgoesog, amrygoes; âg aml goesau iddo; â chanddo goesau lawer.

Many-lettered, *a.* aml-lythyrenog, amrylythyr; â llawer o lythyrenau ynddo.

Many-mastered, *a.* â llawer meistr iddo; aml ei feistriaid.

Many-parted, *a.* lluosran, lluosranog, amlranog, lluosbarth, amrybarth; wedi ei ranu yn llawer o ranau.

Many-peopled, *a.* aml-boblog, amrybobl, amboblog, poblog; â llawer o bobl ynddo *neu* ynddi.

Many-petaled, *a.* amlflodeuddeiliog, amlfflurddeiliog; â llawer o flodeuddail *neu* fflurddail iddo.

Many-sided, *a.* amlochrog, amlochr, lluosochr, lluosochrog; âg aml ochrau iddo *neu* ganddo.

Many-toned, *a.* amryseiniog, amrylef, amrylais, amlseiniog, amrysain, lluossain, amrydon.

Many-tribed, *a.* amrylwyth, amrylwythog, aml-lwythog; yn cynnwys aml lwythau.

Many-valved, *a.* lluosglawr, amryglawr, amlgaffeliog, amlgloriog, lluosgloriog, amrygaffell.

Many-veined, *a.* amlwythenog, amlwythog; âg aml wythenau iddo.

Many-voiced, *a.* amrylef, amrylais, amleisiog.

Map, *s.* (Ysp. *mapa;* Port. *mappa*) tudlen, daiarlen, daiarlun, darlunlen, parthlen, argrafflen.
Map of the globe—bydlen, darlunlen y byd.
Celestial map—neflen, darlunlen nefol, darlunlen seryddol.
A collection of maps—casgliad o dudleni; cynnulliad o dudleni; tudlenau.

Map, *v. a.* tudlenu, parthlenu, argrafflenu; darlunio, dylunio.

Maple, *s.* (S. *mapultres, mapulder*) masarn, masarnwydd, masarnen, pren masarn.
Common maple—gwenwialen, gwiniolen, gwiniolwydd, masarawydd lleiaf, masarn cyffredin.
Common maple trees—gwiniolwydd.
Greater maple—masarnwydd mwyaf.
Maple-sugar—sugr masarn; sugr â geir o sugn masarn y graig.

Mappery, *s.* (o *map*) tudleniaeth, darlunleniaeth; celfyddyd llunio tudleni; darluniadaeth.

Mapping, *s.* tudleniaeth, argrafflenaeth; tudleniad; celfyddyd tynu tudleni.

Mar, *v. a.* (S. *merran*) anafu, difwyno, niweidio, llygru, drygu, anffurfio, aflunio, hagru, hacru, anferthu, diwyno.
The dinner is marred—anafwyd y ciniaw.
The story is marred by ill telling—y mae adroddiad anfedrus, anghelfydd, *neu* annhaclus yn anffurfio *neu* yn anafu y chwedl.

Mar,† *s.* anaf; llŷn.

Marabuts, } *s. pl.* Marabwtiaid=math o saint
Maraboots, } neu swynwyr yn mhlith Berberiaid Gogledd Affrica.

Maracan, *s.* parot Brasil.

Maracock, *s.* maracoc=math o flodau.

Maranatha, *s.* (Syr.) Maranatha; y mae yr Arglwydd yn dyfod; melltith.

Maranta, *s.* math ar blanigion.

Marasmus, *s.* (Ll.; Gr. *marasmos*) disborthiant, anfaeth; darfodedigaeth, nychdod.

Maraud, *v. n.* (Ff.) gwibio am ysbail, ysbeilio, preiddio, anrheithio, ysglyfrodio, preiddwibio.

Marauder, *s.* ysbeiliwr, ysbeilydd, anrheithiwr, anrheithydd, ysglyfiwr, preiddwalch, ysbeilfilwr, preiddfilwr, gwibiwr am ysbail.
Marauders—ysbeilwyr, &c.; ysbeilrawd, ysbeildorf.

Marauding, *s.* ysbeiliad, anrheithiad, preiddiad, preiddwriaeth, preiddwibiad.

Maravedi, *s.* darn bath yn yr Yspaen, llai ei werth na ffyrling.

Marble, *s.* (Ff. *marbre;* Ll. *marmor*) mynor, marmor, maen mynor, maen clais, mynorfaen, maen marmor, cleisfaen.
Marbles (that children play with)—mynorion: *sing.* mynoryn, mynoren.
Marble stone—maen mynor, mynorfaen.
Arundelian marbles, } Mynorion Arundel,
Arundel marbles, } Mynorion Arundelaidd=darnau mynor â hen frut dinas Athen yn ysgrifenedig arnynt, â gyflwyned i Brifysgol Rhydychain gan Iarll Arundel.
Elgin Marbles—Mynorion Elgin, Mynorion Elginaidd=casgliad o gerfluniau mynor à ddug Iarll Elgin o Athen, ac à gedwir yn awr yn y Gywreinfa Brydeinig.

Marble, *a.* â wnaed o fynor *neu* farmor; mynorol, mynoraidd, mynorain, mynorog, marmoraidd; caled, dideimlad.
A marble table—bord fynor, llech fynor, bwrdd mynor.

Marble slab, Slab of marble, } mynorlech, llech fynor.
A marble tomb *or* monument—beddfaen mynor, mynorfaen bedd, mynorlech bedd, mynor-gist bedd, beddlech fynor, gwyddfa fynor, gwyddfaen mynor, cofadail fynor, cofwaith mynor, coflech fynor.
Marble paper—papyr mynorog.
Marble cover (of a book)—clawr mynorog, clawr mynor.
Marble heart—calon gareg; calon galed *neu* ddideimlad.

Marble, *v. a.* mynori, marmori, mynorogi; paentio yn fynorog; amrywio lliw; mynorliwo.

Marble-edged, *a.* mynor-fin; âg ymylau mynorog iddo.

Marble-hearted, *a.* â chanddo galon gareg; calongaled; creulawn.

Marbling, *s.* mynoriad; paentiad mynorog.

Marbly, *ad.* ar ddull mynor, fel mynor.

Marcasite, *s.* (Ll. *marchasita*; Ff. *marcassite*; It. *marcassita*) ufelfaen; maen tân=enw â roddid gynt i amryw fath o fwn a delid.

Marcasitic, *a.* ufelfeinin, ufelfeinig; perthynol i ufelfaen.

Marcescent, *a.* (Ll. *marcescens*) dedwinol, edwinol, edwin, gwyw, gwywol, difianol, dedwin, difanol, difan, difianus, ar ddifianu, ar ddifiant, yn gwywo.

Marcessible, *a.* gwywadwy, dedwinadwy, edwinadwy, difianadwy.

March, *s.* (Ll. *Mars*, duw rhyfel) Mawrth, mis Mawrth=y trydydd mis.
As mad as a March hare—yn ynfydwyllt, yn ynfyd gwyllt.
The equinoctial weather *or* storms of March — rhyfawrthin, rhyferthwy Mawrth.
The beginning of the storms of March—rhyfawrth.

March, *v.* (Ff. *marcher*; Al. *marschiren*) mynedd, cerdded, teithio, trodi, trodio, troddi; aerdrodi; rhodio, cychwyn; dyfod; peri myned, &c.; arwain, tywys, tywyso; myned wrth drefn a rheol; cyrchu.
To march back—myned yn ol; myned yn ei ol; myned yn ei wrthol; dychwelyd, cilio, encilio.
To march off—myned ymaith; myned i ffwrdd; myned ffwrdd; ymadael.
To march with all expedition—myned ar ddyfrys; myned mewn mawr frys; myned cynted byth ag y gellir.
To march in state—myned mewn uchelrwysg; myned mewn mawr rwysg; cerdded yn wyneb-uchel; ucheldrodi.
To march out in arms to fight the enemy—myned *neu* gyrchu allan yn arfog i ymladd â'r gelyn; myned *neu* gyrchu allan yn arfog i ymladd â'r gelynion; trodi yn arfog i gydio â'r gelyn.
To march an army—arwain byddin, tywys byddin, dwyn llu; catteithio, cadfileddu, cadfiledu, aerdrodi.
To march to battle—aerdrodi, cattrodi, cattrodio, trodio i'r gad; myned i'r gad; cychwyn i'r frwydr; cychwyn i ryfel.
To march in battle array—myned, cerdded, *neu* gychwyn yn fyddinedig; myned mewn byddin; trodi yn fyddinedig; myned mewn byddin drefnedig i ryfel.

March, *s.* (Ff. *marche*; Al. *marsch*) mynediad, cerddediad; trawd, trawdd, trodiad; cadrwysg, rhyfelgyrch, aerdrodwaith, cadfiledd, cadfiled, taith, ymdaith, hynt; cychwyniad; cychwyn; rhodiad; cynnydd, trawed, trawaeth.
To be in full march—myned, cyrchu, trodi, *neu* frysio ddydd a nos yn ddiorphwys; bod ar lawn-frys; bod ar frys-hynt; bod ar lawn drawd.
To begin a march—cychwyn.
The march of an army—aerdrawd, cattaith, cadymdaith, cadfiledd, cadfiled, cattrodiad, trawd byddin.
A march under cover of bucklers—aesdrawd.

Marchantia, *s.* (oddi wrth Mr. *Marchant*, o Paris) afuad, llysiau yr afu, llysiau yr au, goferllys.

Marcher, *s.* (o *marches*) cyffindirwr, cyffiniwr, cyffinydd, bargodwr, ardalydd, ardalwr; arglwydd gyffinydd, arglwydd y bargodion, arglwydd y cyffindiroedd, cyffinior.
Lords marchers—arglwyddi y bargodion, arglwyddi y cyffindiroedd, arglwyddi cyffindirol, arglwyddi y terfynau, arglwyddi y cyffiniau, penaethiaid gorwlad, arglwyddi y mers, ardalyddion.

Marches, *s. pl.* (Ff.; S. *marc*; Is. *mark*) cyffiniau, ffiniau, terfynau, gororau, ymylau, blaenau, godreon, ardaloedd, eithafoedd gwlad, cyffindiroedd; cyffindir, ffindir, marsdir; mers, mars.
The marches of Wales—cyffiniau Cymru, cyffindiroedd Cymru; blaenau Cymru; blaenau Lloegr.

Marching, *s.* (o *march*) mynediad, cerddediad, trodiad, cychwyniad; trawd; aerdrawd.
The marching of an army—aerdrawd.
Horn of marching—corn cychwyn.

Marchioness, *s.* (y benywaidd o *marquis*; o'r Ll. drosgl, *marchio*) ardalyddes, ardalores, gwraig *neu* arglwyddes ardalydd.

Marchpane,† *s.* (Ff. *massepain*) bara llysieuog, bara llysieulyd.

Marcid, *a.* (Ll. *marcidus*) cul, achul, teneu; gwyw, gwywllyd, edwin, dedwin, nychlyd, gwywedig, dihoenus.

Marcidity, } *s.* (Ll. *marcor*) culni, culi, culdra,
Marcor, } teneuder; gwywder, gwywllydrwydd, nychdod, nychlydrwydd, darfodedigaeth.

Mare, *s.* (S. *myra*; Al. *mahre*) caseg; gwilog, gwilff: *pl.* cesyg.
Brood mare—caseg rewys, caseg rwys, caseg re, caseg fagu.
Proud mare—caseg wynad.
A mare with foal—caseg gyfebr, caseg gyfebol.
A mare-colt—eboles, ffilog.

Mare, *s.* (S. *mara*; D. *mervie*) ysbryd dychymygol yn aflonyddu dynion pan yn eu cwsg; hunllef: arferedig yn unig yn y cylmair *nightmare*.

Mareca, *s.* math ar hwyad yn Nehcudir America.

Marekanite, *s.* delidfaen Marecan, yn Siberia.

Maremma, } *s.* (It.) darn o wlad afiach yn
Maremme, } nghanol yr Eidal: mallawyr, drygawyr.

Marena, *s.* math ar bysgodyn tebyg i benwag Mair.

Mareschal, *s.* (*Ff. maréchal;* Is. ac Al. *marschall*)=*Marshal.*

Mare's Tail, *s.* rhawn y gaseg.
Common mare's tail—rhawn y gaseg cyffredin.

Margarate, *s.* (Ll. *margarita*) myrieridawd, hal myrierid.

Margaric, *a.* myrieridig, perlig.
Margaric acid—sur myrieridig, sur perlig.

Margarin, } *s.* myrieridain, myrieridnur.
Margarine, }

Margarite, *s.* (Ll. *margarita;* Gr. *margarités*) myrieriden, maen myrierid, gem, perl, glain, maen gwerthfawr; gemfaen: *pl.* myrierid.

Margaritic Acid, *s.* sur sebonig, sebonsur.

Margarone, } *s.* myrieridflawn=math o sylwedd
Margaron, } gwyn, bras, yn crisialu yn gen perlog.

Margaritiferous, *a.* (Ll. *margaritifer*) perlog, gemog, myrieridog; yn cynnyrchu gemau.

Margay, *s.* cath Brasil.

Margent,† *s.*=*Margin.*

Margin, *s.* (Ff. *marge;* Ll. *margo*) ymyl, cwr, min, or, goror, ymylen, ffin, gorwy; haech; ymyl dalen, minddalen: *pl.* ymylau, ymylon.
A mark in the margin—ymylnod.
A note *or* remark in the margin—ymylnod.
Having a broad margin—ymylog; âg ymyl llydan iddo.

Margin, *v. a.* ymylu, cyriogi; ffinio; ymylnodi.

Marginal, *a.* ymylol, yn yr ymyl, ar yr ymyl; ffiniol; ymylnodol, ymylenol, minddalenol.
Marginal note—ymylnod.

Marginally, *ad.* yn yr ymyl, ar yr ymyl.

Marginate, *v. a.* gwneuthur ymylau; ymylu.

Marginate, } *a.* ymylog; âg ymyl iddo; âg
Marginated, } ymyl llydan iddo.

Margode, *s.* math o faen glaslwyd, margod.

Margot, *s.* math o bysg.

Margrave, *s.* (Al. *markgraf;* Is. *markgraf*) ffiniarll, cyffiniarll, ardalydd, ardalwr, ardalor.

Margraviate, *s.* ffiniarllaeth, cyffiniarllaeth, ardalaeth.

Margravine, *s.* ffiniarlles, cyffiniarlles, ardalyddes.

Marieta, *s.* (o *Mary?*) crinllys Mair, meddygyn Mair, gwiolydd Mair.

Marigenous, *a.* (Ll. *mare* a *gigno*) à gynnyrchwyd yn *neu* gân y môr; morddwyn, morfag.

Marigold, } *s.* (*Mary,* a C. *gold, golt;* Is.
Marygold, } *goudsbloem;* D. *guldblomst*) gold Mair, golt Mair, goldwyr, rhuddos, swyn cegras, senseg.
Corn marigold—aban, gold, golt, golt yr yd, golt yd, graban, graban yr yd.
Bur-marigold—graban.
Trifid bur-marigold — graban teir-rhan, graban teiran, graban palfogddail.
Nodding bur-marigold—graban gogwydd.
Marsh marigold—gold y gors, golt y gors, rhuddos y gors, rhuddos y morfa, troed yr ebol.
Marigold window — ffenestr olt, ffenestr old, ffenestr ruddos, ffenestr rodog, ffenestr droellog, rhoffenestr, rhodffenestr.

Marikin, *s.* math ar epa myngog.

Marilock, *s.* (*Mary* a *lock?*) cudyn dedwydd, ysnoden.

Marinate, *v. a.* (Ff. *mariner*) halltu, cyffeithio; halltu *neu* gyffeithio pysgod a'u rhoi i gadw mewn olew neu winegr.

Marine, *a.* (Ff.; Ll. *marinus*) morawl, morol; perthynol i'r môr; morog; llyngesol.
Marine productions—morolion, cynnyrch morawl, cynnyrchion y môr.
Marine affairs—negesau y môr, negesau môr, gorchwylion morawl, mor-negesau.
Marine officer — mor-swyddog, swyddog môr, swyddog morawl.

Marine, *s.* morsawdiwr, morsawdwr, mor-filwr, mor-lüyddwr, mor-lueddwr, mor-gadwr, milwr môr, llüyddwr môr, rhyfelwr môr, rhuon môr, cadwr môr, aerforwr; llynges, y llynges, morlu, y llu môr, y lluoedd môr, y forfyddin; negesau y môr, negesau môr, mor-negesau, gorchwylion morawl, morogion; mordwy; llyngesolion; y llynges a'i negesau.

Mariner, *s.* (Ff. *marinier,* o'r Ll. *mare*) morwr, moriwr, llongwr, mordwywr, merinwr, gwr môr.
Mariner's compass—compawd, cwmpas; cwmpas morwyr, morgwmpas.

Marinorama, *s.* (Ll. *mare,* a Gr. *horama*) morwel, morbaith, morolwg, morolygawd, moroly gfa.

Mariolatry, *s.* (*Mary,* a Gr. *latreia*) Mairaddoliaeth, addoliad Mair Forwyn.

Mariput, *s.* math o filyn.

Marischal, *s.*=*Marshal.*

Marish, *s.* (Ff. *marais;* S. *mers*)=*Marsh.*

Marish, *a.* corsog, corslyd, corsaidd, morfaog, siglenog.

Marital, *a.* (Ff.; Ll. *maritus*) perthynol i wr priod; yn perthyn i wr priod; o'r eiddo gwr priod.

Maritime, *a.* (Ll. *maritimus*) arfor, morawl, morol, arforol, arforig; perthynol i'r môr; agos i'r môr; ar lân y môr; yn ymylu ar y môr; llyngesol.
Maritime land—arfordir, mordir, ardudwy, arfordwy, tir arfor, mordai.
Maritime country—arfordir, arfordwy, ardudwy, gwlad arfor.
Maritime region—arfordir, ardalwy, ardudwy, &c.
Maritime town—arfordref, tref arfor, tref arforol, mordref.
Maritime cities — dinasoedd arfor, dinasoedd arfordir.
Maritime coast—arfordir, mordir, ardudwy, arfordwy, mordai, ardalwy, dyarfor, morfin.
Maritime law—cyfraith arfor, cyfraith arforol, cyfraith fôr; cyfraith berthynol i borthladdoedd, llongau, a morwyr.

Marjoram, *s.* (Ff. *marjolaine;* Al. *marjoran*) penrudd, mesuriad cyffredin, mintys y creigiau.
Pot marjoram—eidran.

Mark, *s.* (S. *marc;* Al. *marke;* Ff. *marque*) nod, marc, arwydd, arwyddyn, arwyddnod, amlygyn, arnod, mân; ol, brisg, brysg, arllwybr, arlwybr, crigl, crigiyn; argoel; dangoseg; dangosiad; argraff; prawf; parsel, gâl; cyffin, ffin.
Ear-mark—nod clust, clustnod; canwyr.
A conspicuous mark—amlygyn, nod amlwg.

A red mark—nod coch.
A mark in the margin—ymylnod.
A mark made by pressure—argraff, print, nod, ol.
A m-rk (to shoot at)—nod, marc, parsel, gâl, gwynnod, y gwŷn.
A mark (to run at)—nod, marc, gâl, amlygyn.
The mark aimed at—tueddnod; y nod y tynir ato.
A faint mark—criglyn.
The marks of a wheel—traul olwyn, ol olwyn, hawg olwyn, clais olwyn.
Highwater mark — pen gorllanw, nod uchelfor, nod gorllanw, llifnod, gorlifnod, gorllifnod, ol gorddwfr, amlygyn llawnfor, arwyddyn llawnfor, ertrai.
A mark (on the body, face, &c.)—màn geni, màn cyngeni, màn cynhenid, ban cyngeni; samp, màn.
The mark of a stripe—clais.
The mark of a wound—craith.
The mark of the small pox, } ol y frech;
The marks of the small pox, } ol y frech wèn.
Set a mark upon it—rhowch nod *neu* farc arno; dodwch nod *neu* farc arno.
I bear his mark—y mae ei ol arnaf; yr wyf yn dwyn ei nod.
The mark of his feet—ol ei draed.
Ye shall not print any marks upon you—na roddwch brint nod arnoch (*Lef.* xix. 28); na roddwch brint-nod arnoch.

Mark, *v.* nodi; rhoi nod ar, rhoi arwydd ar; marcio, mànu, printio, gwasgnodi; gwahannodi; sylwi, sylwi ar, dàl ar, craffu, craffu ar, dàl sylw, dàl sylw ar, ystyried, edrych, edrych ar, gweled, synio, synied, synio ar, synied ar, cymmeryd sylw, gwneuthur sylw; gwilied.
To mark about—amnodi.
To mark before—rhagnodi.
To mark out—nodi allan; llunio; dynodi.
To mark black and blue — cleisio, peri clais ar, peri cleisiau ar.
Marked black and white—cleisiedig; cleisiog.
Go, strengthen thyself, and mark, and see what thou doest — dos, ymgryfha, gwybydd hefyd, ac edrych beth à wnelech (1 *Bren.* xx. 22).

Mark, *s.* (Ff. *marc*; Ysp. *marco*) morc, morch =13*s.* 4*c.*: hefyd, math o bwysau.

Mark, **Marque**, *s.* = *Marque.* *Mark.*

Markable,† *a.* nodadwy, hynod, nodedig.

Marked, *p. p.* nodedig, nodol, hynod; mànog, banog.

Markee, *s.* = *Marquee.*

Marker, *s.* nodwr, nodydd, marciwr.

Market, *s.* (Is. ac Al. *markt*; Ll. *mercatus*) marchnad, maelor, maelog, maclerfa, maelierfa; marchnadfa.
Fish-market—pysgodfa, marchnad pysgod, marchnad bysgod, marchnad y pysgod, pysgwerthfa.
The fish-market—marchnad y pysgod, y bysgodfa, marchnadfa y pysg.
Corn-market—marchnad yd, marchnad yr yd, ydfarchnad, marchnad lafur, ydfa.
Flesh market—cigfa, marchnad gig, marchnad y cig.
The height of market, } pres marchnad.
The busy time of market, }
Good wares make quick markets—nid erys nwyddau da.
I have made a good market to day—gwnaethym farchnad wrth fy modd heddyw; llwyddais heddyw.
You have brought your hogs to a fair market—dygasoch eich troed i'r fagl; dygasoch eich gwddf i'r cebystr; gwnaethoch orchwyl anffodiog *neu* ddiles; cymmerasoch boen nid bychan er penyd i chwi; chwi a wnaethoch orchwyl teg yn wir.

Market, *v. n.* marchnata; maelera, maeliera, maelerio, maelori; prynu a gwerthu.

Marketable, *a.* gwerthadwy, hywerth, hybryn, marchnadol, marchnataol; gwiw i'w ddwyn i'r farchnad; addas i'r farchnad.

Marketableness, *s.* hywerthedd, hywerthrwydd, marchnadoldeb.

Market-basket, *s.* basged farchnad.

Market-bell, *s.* cloch marchnad, cloch farchnad.

Market-cross, *s.* croes marchnad.

Market-crier, *s.* criwr marchnad.

Market-day, *s.* dydd marchnad.
The market day—dydd y farchnad.

Market-folks, *s. pl.* pobl y farchnad.

Market-house, *s.* marchnatty, ty marchnad, ty y farchnad.

Marketing, *s.* marchnatiad, marchnatâd; marchnadaeth; marchnata; marchnad; pethau marchnad, nwyddau marchnad; gwneuthuriad neges *neu* negesau marchnad.
One's marketing—marchnad un, marchnadaeth un.
This is my marketing—dyma fy marchnad i; dyma yr hyn a brynais i.

Market-maid, *s.* marchnadyddes, marchnatwraig, morwyn marchnad.

Market-man, *s.* marchnatwr, marchnatâwr, marchnadwr, marchnadydd, maelorydd; un à ddwg bethau i'r farchnad.
The business of a market-man—marchnadwriaeth, marchnatwriaeth, marchnadyddiaeth.

Market-place, *s.* marchnadfa, marchnadle, lle marchnad, maelorfa.

Market-price, **Market-rate**, *s.* pris marchnad, pris y farchnad.

Market-town, *s.* tref farchnad, marchnattref, maeldref, maelordref.

Market-woman, *s.* marchnadyddes, marchnatwraig.

Marking, *s.* (o *mark*) nodiad, marciad, printiad, màniad, &c.
Marking-iron—haiarn nod, haiarn nodi.
Marking-ink—inc nodi, ysgrifiyn nodi, ysgrifwy marcio; du annileadwy.
Marking-stone — nod coch, mwyn coch, careg nodi.

Marksman, *s.* (*mark* a *man*) annelydd, annelwr; ergydiwr, saethwr; ergydiwr, saethwr, *neu* saethydd cywir; marciwr, torwr marc; medredydd.
A good marksman—ergydiwr, saethwr, *neu* saethydd cywir; ergydiwr, saethwr, *neu* saethydd da.

Marl, *s.* (C.; Al., Is., D., a Sw. *mergel*) marl; cleibridd, brasbridd.
Marl-bricks—priddfeini marl, priddellau marl.

Clay-marl—cleifarl.
Abounding with marl — marlog, llawn marl.
To manure with marl—marlu, marlio; gwrteithio â marl.

Marl, *v. a.* marlu, marlio, cleibriddo; bwrw marl ar; gwrteithio â marl.

Marlaceous, *a.* (o *marl*) marlaidd.

Marline, *s.* (Ysp. *merlin*) pyglinyn, pygrwymyn, bancaw rhaff, pyglinyn bancaw; bancaw.
Marline-spike — hoel pyglinyn, nodwydd pyglinyn.

Marline, *v. a.* bancawio rhaff llong; piglinyau, pyglino.

Marling, *s.* (o *marl*, *marline*) bancawiad rhaff llong; pyglinyniad; bancawiad.

Marlite, *s.* (o *marl*) amrywiaeth o farl; marlith.

Marlitic, *a.* marlithig; perthynol i farlith.

Marlpit, *s.* pwll marl, marl-bwll.

Marlstone, *s.* marl-faen, maen marl; cleibwll.

Marly, *a.* marlaidd; marlog, cleibriddog, llawn marl; fel marl; o rywogaeth marl.
Marly soil—marlbridd, tir marlog.

Marmalade, *s.* (Ff. *marmelade*; Ysp. *mermelada*) melaeron, swgaeron.

Marmalite, *s.* (Gr. *marmairô*)tewynfwn=math ar ddelidfaen gloew.

Marmorate, } *a.* (Ll. *marmor*) mynorog, myn-
Marmorated, } oredig, marmorog, marmoredig.

Marmoration, *s.* mynoriad, marmoriad.

Marmoratum, *s.* (Ll.) cymrwd calch a maen mynor.

Marmorean, *a.* (Ll. *marmoreus*) mynoraidd, mynorain, marmoraidd; mynorol; perthynol i'r mynor; o'r maen mynor; â wnaed o'r maen mynor; fel mynor; tebyg i fynor.

Marmose, *s.* marmos=milyn nid anghyffelyb i'r opossum.

Marmoset, *s.* nath ar epa bychan.

Marmot, *s.* (It. *marmotta*) twrlla, llygoden fynydd=math o lygoden tua chymmaint a chwningen, yn cyfanneddu parthau uchaf yr Alpau a'r Barwynion.
German marmot—twrlla yr Almaen.

Maroon, *s.* enw â roddir i Dduantwys rhyddion yn byw ar fynyddoedd Ynysoedd yr India Orllewinol; Marŵn.

Maroon, *v. a.* tafiu morwr i'r làn mewn ynys anghyfannedd, dàn esgus ei fod wedi cyflawnu rhyw weithred ddybryd.

Marque, } *s.* (Ff. *marque*) attrais, adgip, ad-
Mark, } g.piad, adgymmeriad, gwrthysgafael; braint i attreisio; adgiplong, llong attrais.
Letters of marque, } llythyrau attrais,
Letters of mart, } llythyrau tâl pwyth, llythyrau adgipiad; treiswarant=gwarant yn awdurdodi dyn i ddwyn oddi ar elyn, drwy nerth arfau, yr hyn nis dichon mewn un modd amgen ei gael yn ol.

Marquee, *s.* (Ff.) pabell, gorbabell, maes-babell, pabell faes.

Marquetry, *s.* (Ff. *marqueterie*) brithwaith, brithwaith coed, gwaith amryddarn; gwaith gwenyn=gwaith coed, neu y cyffelyb, wedi ei fritho neu fânu â thipynau neu fân ddarnau o goed amryliw, arian, &c.

Marquis, } *s.* (Ff. *marquis*; Ysp. *marques*)
Marquess, } ardalydd, ardalwr, ardalor, ardelydd, arglwydd gyffinydd.

Marquis, } †*s.* ardalyddes.
Marquess, }

Marquisate, *s.* ardalaeth.

Marran, } *s.* morhesg, myrydd, merydd, cors-
Marrom, } wellt y tywod.

Marrer, *s.* (o *mar*) difwynwr, anafwr, llygrwr, niweidiwr, anffurfiwr.

Marriable, † *a.* (o *marry*)=*Marriageable.*

Marriage, *s.* (Ff. *mariage*) priodas; neithior.
Marriage feast—gwledd briodas, neithior, priodaswledd.
Marriage bed—gwely priodas, gwely priodasol.
Marriage song—priodasgerdd, priodasgan, cerdd briodas, cân briodas.
Marriage dress—gwisg briodas, gwisg briodasol.
Marriage tie, } cwlwm priodas, cwlm
Marriage knot, } priodas.
Marriage contract—ymgred, ymgrediad, gweithred priodas, cytundeb priodasol, cred briodas, dyweddïad, dyweddi.
Marriage portion—gwaddol, cynnysgaeth, agweddi, egweddi.
To give to marriage, } priodi; rhoi i bri-
To give in marriage, } odas; rhoi ei ferch yn wraig neu yn briod i un.
To be given in marriage—priodi; cael ei phriodi; cael ei rhoddi yn wraig i un, &c.; gwra.
To desire marriage, } chwennych
To have a mind to marriage, } priodi; bod ar un chwant priodi; bod ar un chwant i briodi; hiraethu am briodi.
To make marriages with—ymgyfathrachu â neu âg; ymbriodi â neu âg.
To promise in marriage—dyweddïo, cyfneithio; addaw yn briod; addaw yn wraig.
Marriage solemnities—awys; gwyl priodas, priodas-wyl.

Marriageable, *a.* mewn oed neu oedran priodi; mewn oedran i briodi; addfed neu addas i'w phriodi; priodadwy, dyweddïadwy.

Married, *a.* priod, priodol, gweddog, cydweddog; gwreigiog; gwriog; priodedig.
Married man—gwr priod, gwr gwreigiog, gwr gwraig; gwr.
Married woman—gwraig briod, gwraig wriog; gwraig; gwraig bwys.
Not married—anmhriod, anweddog; heb briodi; heb ei briodi, (*f.* heb ei phriodi; *pl.* heb eu priodi); heb ymbriodi.
Newly married, } newydd-weddog.
New married, }
Newly married woman—priodferch, priodasferch; merch newydd-weddog, merch newydd briodi; y wraig ieuanc.
Newly married man—priodfab, priodasfab; gwr newydd-weddog, gwr newydd briodi.
Newly married couple—pâr newydd-weddog, cwpl newydd-weddog, dau newydd briodi.
Once married—unweddog; unwaith yn briod; â fu (ddim ond) unwaith yn briod.
Twice married—dwywaith yn briod; â briodwyd ddwywaith.
Married state—cyflwr priodasol, sefyllfa briodasol, buchedd briod, buchedd weddog; gweddogaeth.

Marrier, *s.* priodwr, priodydd.

Marrow, *s.* (S. *merg*, *mearh*) mêr, madruddyn, madrudd: *pl.* merion, madruddion.
Spinal marrow—madruddyn y cefn, mwydyn y cefn, pabwyryn y cefn.
Full of marrow—merog, madruddog, llawn mêr, llawn madrudd.
Vegetable marrow—mêr tyfol, llysfer.
Fat things full of marrow—pasgedigion breision (*Esa.* xxv. 6).

Marrow, *v. a.* madruddo; llanw â mêr neu frasder; glythu.

Marrow, † *s.* cydymaith, cymhar, cyfaill.

Marrowbone, *s.* merasgwrn, asgwrn merog, asgwrn llawn mêr, asgwrn llawn o fêr; asgwrn penlin.
On one's marrowbones—ar ei liniau.

Marrowfat, *s.* merbysen; *pl.* merbys.

Marrowish, *a.* meraidd, madruddaidd.

Marrowless, *a.* di fêr, di fadrudd; heb ddim mêr neu fadrudd ynddo; sych.

Marrowy, *a.* merog, madruddog, llawn mêr, llawn o fêr, llawn o fadrudd; bras fel mêr; meraidd; bywynog.

Marrubium, *s.* (Ll.) morddanadl, merddanad, marddanadl, llwyd y cwn.

Marry, *v.* (Ff. *marier*; Ll. *mas*, *maris*) priodi; ymbriodi; cysylltu yn nghyd mewn priodas; cymmeryd gwraig, gwreica; cymmeryd gwr, gwra; gweddogi, dyweddîo; rhoddi ei ferch yn wraig neu briod i.
He married her—efe a'i priododd hi; efe a'i cymmerodd hi yn wraig.
She married him—hi a'i priododd ef; hi a'i cymmerodd ef yn wr iddi; hi a'i cymmerodd ef yn wr.
He married his daughter to Agrippa—rhoddodd ei ferch yn wraig neu briod i Agrippa; priododd ei ferch âg Agrippa.
To marry again—ail briodi, adbriodi, priodi eilwaith.

Marry, † *s.* (o *Mary*) myn Mair; yn wir.

Mars, *s.* (Ll.) Mawrth; Beli; duw rhyfel, duw y rhyfel, rhyfelior; haiarn; rhufon, coch.

Marsh, *s.* (S. *mersc*; Ff. *marais*; Al. *morast*) morfa, morfa; cors, siglen, mignen, gwern; corsdir; gwaen wleb, ddyfrllyd, neu ferllyd.
Salt marsh—morfa hallt, tir hal, hal.
Sea marsh—morfa.
Marsh-bred—cors-fag; à faged mewn cors; o'r gors.
Marsh centaury—canri y gors, arlladlys y gors.
Marsh cinquefoil—llygad ysgyfarnog, corsgudyn.
Marsh elder—gwifwrnwydd, corswig, corswigen, ysgaw y gors, corsysgaw.
Marsh locks—llygad ysgyfarnog, corsgudyn.
Marsh mallows—hocys y gors, hocys y morfa, meddalai y gors, meddalai y morfa, malw yr hel.
Marsh marigold—golt y morfa, gold y gors, golt y gors, rhuddos y gors, rhuddos y morfa, troed yr ebol.
Marsh miasma—mwshedion cors neu forfa; myth y morfa, myth y gors.
Marsh pennywort—amrain, toddaid wèn, toddedig wèn, cron y gwaenydd, llysiau y geiniog.
Marsh rocket—berwy y morfa, berw y gors.
Marsh samphire—llyrlys, chwyn allt.
Marsh trefoil—meillion y gors, maill y gors, ffa y gors, ffa cors: *sing.* meillionen y gors, ffäen cors, &c.
Marsh tway-blade—gefellys y gors.

Marshal, *s.* (Ff. *maréchal*; Al. ac Is. *marschall*) penciwdod, cadlywydd, cadfiliad, cadlyw; maesalywydd; byddinwr, gwaladr; pen-gwastrawd, penswyddog; cyfeistyddiwr llys, cyfrestrydd llys, llysgyfrestrydd, cyfrestrydd, cyfrestrwr, rhestrwr, rhestrydd; dystain; rhagflaenor.
Field-marshal=*Fieldmarshal*.

Marshal, *v. a.* iawndrefnu; trefnu, gwaladru; gosod mewn trefn; gosod mewn iawn drefn; rhestru; tynu arfau bonedd; arfofyddu; † arwain, tywys.
To marshal an army—byddino; trefnu byddin neu lu; rhestru byddin; rhencio byddin; rhencio llu; byddino gwŷr.

Marshaller, *s.* trefnwr, trefnydd, rhestrwr, rhestrydd, cyfrestrwr, iawndrefnwr.

Marshalling, *s.* tyniad arfau bonedd, arfyddiad, arfofyddiaeth.

Marshalsea, *s.* carchar y cyfeisteddiwr llys, carchar perthynol i gyfrestrydd y llys, carchar y cyfeisteddiwr.
Court of marshalsea—llys y cyfeisteddiwr, rheithlys cyfrestrydd y llys, carchar y llys, llys-garchar.

Marshalship, *s.* penciwdodaeth, cadfiliadaeth; cadlywiaeth; swydd penciwdod, &c.; cyfrestryddiaeth.

Marshy, *a.* (o *marsh*) corsog, morfaog, siglenog, mignenog, corslyd, corsaidd.

Marsupial, *a.* (Ll. *marsupium*) perthynol i god, cwd, neu alwar; bolgodog, bolgodawg.

Marsupials, **Marsupialia**, **Marsupiata**, } *s. pl.* (Ll. *marsupium*) bolgodogion, codfilod, codenfilod=milod, megys y cangarŵ, â chodau dân eu boliau.

Marsupium, *s.* (Ll.) pilen llygad adar, codbilen.

Mart, *s.* (o *market*) marchnad, maelor, maelog, maelerfa, maelierfa; marchnadfa, marchnadle.

Mart, † *v. a.* marchnata; prynu a gwerthu.

Martagon, *s.* llysiau Martigan.

Martel, † *v. a.* (Ff. *marteler*) taraw.

Marten, *s.*=*Martin*.

Martin, *s.* (Is. *marter*; Al. *marder*) bele, y bele: *pl.* beleod.
Rock marten—bele y graig.
Wood marten—bele y coed.

Martial, *a.* (Ll. *martialis*, o *Mars*) milwraidd, milwrol, rhyfelaidd, llüyddog, llueddog, llüyddfawr, rhyfelgar; perthynol i ryfel; addas i ryfel; gwrol, dewrwych, gwrolwych, dewr, cadarn, eofn, gwrdd; perthynol i'r blaned Mawrth; Mawrthig, Mawrthaidd; haiarnaidd.
Martial law, Law martial, } cyfraith rhyfel, cyfraith arfau, rhyfelraith; cyfraith filwraidd.
Martial affairs—negesau rhyfel.
Court-martial—cadreithlys, cadlys, cadraith, cadreithgor, llys milwraidd, llys cadraith.

Martialism, † *s.* milwroldeb, milwreiddrwydd, dewrder.

Martialist, † *s.* rhyfelwr, milwr, llüyddwr, ymladdwr.

Martin, *s.* (Ff. *martinet*) gwennol; gwennol y tai, murwennol; gwennol y maes, gwennol y maesydd; Marthin.

House-martin—gwennol y tai, murwennol; gwennol.
Sand-martin—gwennol y glenydd, gwennol y dwr.
Rock-martin—gwennol y graig.

Martinet, } *s.* (oddi wrth swyddog milwraidd
Martlet, } Ffrengig o'r enw *Martinet*) dysgyblwr manwl, dysgyblwr llym.

Martinets, *s. pl.* llinynau neu dennynau yn nglŷn wrth yr hwyl i'weh lymu, pan ddyblyger, wrth yr hwyl-lath.

Martingale, } *s.* (Ff. *martingale*) cengl ffrwyn;
Martingal, } genfa, genffrwyn.
Martingale of a ship—genfa llong.

Martinmas, *s.* (*Martin* a *mass*) gŵyl Fartin, gŵyl Martin, gŵyl Farthin=llfed o Dachwedd.

Martlemas, *s.*=*Martinmas.* [wedd.

Martlet, *s.* (o *martin*) gwennol; gwennol (mewn arfau bonedd).

Martyr, *s.* (Gr. *martur*) merthyr; tyst hyd angeu, tyst hyd yn angeu: *pl.* merthyron, merthyri.
The first martyr—y cynferthyr.
The noble army of martyrs—ardderchog lu y merthyri.
Belonging to a martyr—merthyrol; perthynol i ferthyr; yn perthyn i ferthyr; â berthyn i ferthyr.

Martyr, *v. a.* merthyru.

Martyrdom, *s.* merthyrdod, merthyrolaeth; merthyrawd, merthyriad.

Martyrize, *v. a.* merthyroli; dyoddef fel merthyr.

Martyrologe, *s.* cofiyfr neu gofrestr merthyron.

Martyrological, *a.* merthyraethol, merthyregol; yn cynnwys hanes merthyron; â restrwyd gyda'r merthyron.

Martyrologist, *s.* hanesydd merthyron, merthyraethwr, merthyraethydd.

Martyrology, *s.* (Gr. *martur* a *logos*) hanes merthyron, merthyraeth, merthyrdraith, merthyreg; cofrestr merthyron, llyfr y merthyron.

Marvel, *s.* (Ff. *marveille;* Ll. *mirabilis*) rhyfeddod; syndod, eresi.
Marvel of Peru—rhyfeddod Periw=math o blanigyn neu dyfolyn.

Marvel, *v. n.* rhyfeddu; synu, aruthro.
To marvel at—rhyfeddu wrth.

Marvellous, *a.* (Ff. *marveilleux*) rhyfedd, rhyfeddol, uthr, aruthr, aruthrol, eres, engur, engyrth, enrhyfedd; anhygoel.

Marvellously, *ad.* yn rhyfedd, &c.

Marvellousness, *s.* rhyfeddoldeb, rhyfeddolrwydd, aruthredd, aruthroldeb, uthredd, eresi.

Marybud, *s.*=*Marigold, Marygold.*

Marygold, } *s.*= { *Marigold.*
Marigold, } { *Marygold.*

Mascagnine, } *s.* (oddi wrth Mr. *Mascagni*)
Mascagnin, } Mascagnin, â elwir hefyd Sassolin=math o wrthsur â geir yn ffynonau twym Sasso, yn yr Ital.

Mascaret, *s.* hygre, tonrwyg.

Mascle, *s.* masgen, masg, magl (mewn arfau bonedd).

Masculate, *v. a.* (Ll. *masculo*) gwneuthur yn wr; gwrygio, cryfhau.

Masculine, *a.* (Ll. *masculinus*) gwryw, gwrywaidd, gwrywol, gwr, gŵraidd, gŵrain, o ryw gwr; gwrol, gwrdd, agwrdd, grymus, cadr, nerthol, dewr; garw.
Masculine gender—y rhyw wrywol, y rhyw wrywaidd, yr ystlen wrywaidd, yr ystlen wryw, y genedl wrywaidd.
More masculine—mwy gwrywaidd, gŵrach; gwrolach, &c.
Most masculine—mwyaf gwrywaidd, &c.; gwraf; gwrolaf.
Extremely masculine—tra gwrol, tra gwrywaidd.
Masculine spirit—ysbryd gwrol, ysbryd dewr.
Masculine planets (in astrology)—y planedau gwrywaidd=yr Haul, Mawrth, Iau, a Sadwrn.

Masculineness, *s.* gwryweiddrwydd, gwrywoldeb, gŵreiddrwydd, gŵreidd-dra; gwrololdeb, gwrolrwydd.

Masculy, *a.* masgenog, masgog, maglog.

Mash, *s.* (Al. *meischen*) cymmysgedd, cymmysg; eisinfysg; breci; brag yn wlych yn y gerwyn; cnwyf; masg, magl.
All to mash—yn sybyrthion.

Mash, *v. a.* cymmysgu, mysgu, tryfysgu, swpyso, cydgymmysgu, dychymmysg; pwyo neu bonio yn swpws; pwyo yn doesyn; tori yn swtrws; swtrysu, swtryso; sigo, ysgigo, briwo, tori, pwyo, brecäu; bragfysgu; cnwyfo.
Mashing-stick, } ffon cerwyn, ffon gerwyn,
Mashing-staff, } rhwyf cerwyn, ffon fysgu; rhodol.
Mashing-tub—cerwyn.
The contents of a mashing tub—cerwynaid, llonaid cerwyn.

Mashy, *a.* mysgaidd, mysgog; cymmysg, mysgedig, cymmysgedig; â wnaed drwy ei dori yn swtrws; â fo yn swpws neu swtrws.

Mask, } *s.* (Ff. *masque;* Al. *maske*) mwgwd,
Masque, } miswrn, llên gel, llên gudd, wyneb gosod, gau wyneb, arwep, geuwep, ffad, ysgod; chware mwgwd, mygydeg, ffadwest, mygydwest; esgus, lliw, eiliw, ffug, geurith, cudd; hud a lledrith; ffadlun (mewn cerfylliaeth).

Mask, *v.* mygydu, mygydio, misyrnu; rhoi mwgwd ar; rhoi mwgwd neu fiswrn ar wyneb un; ffadu, arwepio; bwrw neu osod hug ar beth; gwneuthur lliw ac esgus; cuddio, ffugio, ymddyeithro, ffuantu, geurithio, ysgodi; wtrcsu; chwareu yr ynfyd mewn ffadwest; ffadwesta.
To mask one's self—ymfygydu, ymfygydio, ymfisyrnu, ymddyeithro.

Masked, *a.* mynydog, misyrnog; yn gwisgo gorchudd.

Masker, *s.* mygydwr, misyrnwr; un â wisgo fwgwd; ffadwestwr.

Mask-house, *s.* mygytty, ty ffadwest, chwareudy mwgwd, ffadwestty.

Masking, *s.* mygydiad, misyrniad; rhoddiad neu osodiad mwgwd neu fiswrn ar yr wyneb; bwriad hug ar beth.

Masking, *a.* mygydol, misyrnol; addas i gadw ffadwest.

Maslin, *a.* (Ff. *mesler, mêler;* Ll. *miscellaneus*) brithyd, amyd, cymmysgyd; cymmysg, cymmysgedd.
Maslin bread—bara amyd, bara brithyd, bara cymmysgyd; bara brith, bara cymmysg.
Maslin corn—brithyd, amyd, cymmysgyd.

Mason, *s.* (Ff. *maçon*) saer maen, maensaer,

saer main, saer ceryg ; naddwr ceryg ; rhinsaer.

Stone-mason—saer maen, maensaer, saer ceryg.

Free-masons—rhinseiri, seiri rhyddion, rhyddseiri, cyfrinseiri, rhingelwyr.

Mason lodge—cyfrinfa, llettyfa rhinseiri.

Masoned, *a.* maenweithiedig.

Masonic, *a.* rhinsaerol, rhinsaeraidd, rhinsaeriannol ; perthynol i'r seiri rhyddion ; perthynol i ddirgelion y seiri rhyddion.

Masonry, *s.* (*Ff. maçonnerie*) maensaerniaeth, gwaith maensaer, maenwaith, maensaerwaith, maensaeriant, saerniaeth maen, saerniaeth meini; gwaith maen, rhinsaerniaeth, cyfrinsaerniaeth.

Masora, *s.* (H.) casgliad o sylwadau beirniadol, gramadegol, ac eglurhaol, ar y Beibl Hebraeg, gan amryw Rabbiniaid, yn y trydydd canrif a'r rhai canlynol.

Masoretic, } *a.* (o *Masora*) Masoraidd, Masor-
Masoretical, } ig ; perthynol i'r Masoriaid.

Masoretic points—y llafarnodau Masoraidd ; llafarnodau y Masoriaid ; y llafarnodau Hebräig.

Masorite, *s.* Masoriad, un o'r Masoriaid ; un o ysgrifenwyr y Masora.

Masque, } *s.* = { *Mask.*
Mask, } { *Masque.*

Masquerade, *s.* (It. *mascherata ;* o *masque*) mygydwest, ffadwest, mysyrnawd, ffattyrfa, misyrn-west, misyrn-ddawns, mygyttorf, mygyd-ddawns, tyrfa fisyrnog ; rhith, ffug, ffuant, ffugwedd, geurith.

A masquerade habit—mygyd-wisg, misyrnwisg, ffadwisg, gwisg ymddyeithro, dyeithr wisg, ffugwisg.

Masquerade, *v.* myned *neu* gyrchu i'r fygydwest ; cyrchu *neu* fyned i'r ffadwest; bod mewn mygydwest ; bod yn un o'r fygyttorf; ymddyeithro, lledrithio, dyeithro, ffugio ; myned mewn twyllwisg ; ymwisgo mewn twyllwisg *neu* ymddyeithr-wisg ; ffadwesta, ffadwestu, mygydwesta.

Masquerader, *s.* mygydwestwr, ffadwestwr, ffadwestydd, ffadwestai ; ymddyeithrwr ; un mewn ffugwisg *neu* dwyllwisg.

Mass, *s.* (*Ff. masse*) clamp, talp, (*dim.* telpyn), clap, crug, twr, pentwr, cruglwyth, mwl, swdd, swth, crynswth, crynswdd, twyag, hergod, torp, bwlg ; maint, maintioli, swmp, swm, sym ; y cyffredin, y lluaws ; corff; corff y bobl.

Coagulated mass — tolchen, tolch, talp ceuledig.

The mass of the people—y rhan fwyaf o'r bobl, corff y bobl ; y werin, y werinos, y lluaws, y werin bobl.

In a mass—yn grynswth, yn dalp, yn glamp, yn grugiwyth.

Mass, *s.* (S. *mæsa, masse ;* Ff. *messe ;* Ll. drosgl, *missa*) offeren, yr offeren ; gwasanaeth yr offeren, gwasanaeth Eglwys Rhufain.

Mass for the dead—gwasanaeth y marw *neu* y meirw ; gweddi dros y marw *neu* y meirw ; hoegan.

Mass-book—llyfr yr offeren, llyfr gwasanaeth Eglwys Rhufain, llyfr gweddi gyffredin Eglwys Rhufain, yr offeren.

To say, sing, *or* celebrate mass—offerenu, offerena ; darllen gwasanaeth yn Eglwys Rhufain.

High mass, } yr offeren fawr, uchel off-
Grand mass, } eren.

Low mass—isel offeren, yr offeren fechan =yr un yr adroddir y gweddiau ynddi heb eu canu.

Dry mass—offeren sech=un nad oes cyssegriad ynddi.

Common mass—offeren gyffredin=un dros y cyfundeb mewn mynachlog.

Mass for our Lady — offeren ein Harglwyddes=un à offrymer i Dduw drwy gyfryngdod y Forwyn Fendigaid.

Mass for the Holy Ghost—offeren i'r Ysbryd Glân=un à ddathler ar ddechreu rhyw ŵyl arbenig, gyda gweddi ar yr Ysbryd Glân.

Votive mass—offeren addunol, addunedol, *neu* ddïofrydol = offeren anghyffredin, heb law yr un am y dydd.

Holiday mass—offeren ŵyl, offeren dydd gŵyl=gweddiau priod i ryw ŵyl neilltuol.

Mass-priest—offerenwr, aberthwr.

Mass-dress—offerenwisg.

Mass,† *v. n.* offerenu, offerena ; darllen gwasanaeth yn Eglwys Rhufain.

Mass,† *v. a.* llenwi, llanw ; pentyru, crugio, secu ; cryfhau.

Massacre, *s.* (Ff.) galanasdra, galanas, lladdfa, cyflafan, arlafan ; lladdfa gwirioniaid anarfog ; cigyddiaeth ; llofruddiaeth, murn.

Massacre, *v. a.* lladd yn llwyr *neu* ddïarbed ; gwneuthur galanasdra ar ; cyflafanu, galanasu, cigyddio, llofruddio, murnio, celaneddu ; lladd.

Massacrer, *s.* lladdwr dïarbed, lleiddiad dïarbed ; cigydd ; galanaswr, gwneuthurwr galanasdra, llofrudd.

Masser, *s.* (o *mass*) offerenwr, aberthwr.

Masseter, *s.* (Gr. *massaomai*) cnogyhyr, cnolyweth=y cyhyr à gyfyd yr en.

Massicot, } *s.* (Ff. *massicot*) plwm melyn,
Masticot, } cynegrid plwm, egrid melyn plwm.

Massiness, } *s.* (o *massy, massive*) pwysig-
Massiveness, } rwydd, pwysfawredd, trymder, dwysder ; durfingder ; praffder, ffyrfder, breisgrwydd ; gorfaint, mawrder, mawrfaint, mawr-sum ; corffogrwydd ; bwlg, clamp, talp, swmp.

Massive, } *a.* (o *mass*) trwm, pwysig ; mawr o
Massy, } faint ; corffog, corffol, praff, ffyrf, tew ; mawr, braisg ; mawr a thrwm, trymfawr ; durfing, dwys, cynnwys, cyfan.

Massive, *a.* yn grynswth, yn dalp, yn glamp ; âg iddo gyfansoddiad crisialaidd, ond nid ffurf reolaidd.

Massively, *ad.* yn grynswth, yn glamp, &c.

Mast, *s.* (Is., Al., Sw., a D., S. *mæst*) hwylbren, hwyliar, gwernen, gwernen llong, hwylbren llong.

Main mast—yr hwylbren mawr, yr hwylbren mwyaf, yr hwylbren penaf, penhwyliar, prif hwylbren, y wernen fawr, y wernen fwyaf, yr hwylbren pen, y wernen ben, y pen-hwylbren, y ben-wernen.

Mizzen mast—hwylbren ol, ol-hwylbren, gwernen ol, hwylbren y llyw, gwernen y llyw.

To spend a mast—tori o'r hwylbren ar dywydd garw.

Mast, *s.* (S. *mast*) mes; cnau; aeron derw, ffawydd, a rhai coed ereill.
Oak-mast—mes derw.
Beech-mast—mes ffawydd, cnau y ffawydd, ffrwyth y ffawydd.
Mast-tree—mesbren, pren mes.
To gather masts—mesa, casglu mes.

Masted, *a.* yn dwyn hwylbren, hwyliar, *neu* wernen; à ddygo hwylbren, hwyliar, *neu* wernen; hwylbrenog, gwernenog; à ddygo hwylbreni.
One-masted vessel — llong un-hwylbren, llong un hwylbren, llong un-wernen, llong un hwyliar.
Two-masted vessel—llong ddau hwylbren, llong ddau hwyliar, llong ddwy wernen, llong yn dwyn dwy wernen, llong â dau hwylbren arni.
Three-masted vessel—llong dri hwylbren, llong dair gwernen, llong dair-gwernenog, llong dri-hwylbrenog, llong yn dwyn tri hwylbren arni, llong yn dwyn tair gwernen arni.

Master, *s.* (Ff. *maître*, am *maister;* Al. *meister;* Ll. *magister*) meistr, meistrad; arglwydd, arlwydd, pen, penaeth, penog, penor, llyw, llywydd, llywiawdwr, llywodraethwr; athraw, entraw, dysgawdwr, dysgawdr; perchen, perchenog; ceidwad; mastr: *pl.* meistriaid, meistri, meistradoedd.
Master (in composition)—pen, pen-, penaf, prif; campus, penigamp; carn.
Master of Arts—Athraw y Celfau; Athraw y Celfyddydau; Athraw yn y Celfyddydau.
Master of the ceremonies—cyfeisteddiwr llys; meistr y chwareon; meistr y moesffurfiau.
Master of the wardrobe—ceidwad y ddilladfa, ceidwad y ddilladgell, ceidwad y wisgfa, ceidwad y gwisgoedd, ceidwad y dillatty; ceidwad dilladfa *neu* ddillatty y brenin.
Master of the robes—ceidwad y gwisgoedd.
Master of the horse—pengwastrawd, arwastrawd, meistr y meirch.
Master of the household—penteulu, dystain, penaeth y ty.
Master of the ordnance—penaeth y cyflegrau, meistr y cyflegrau.
Master of the rolls—ceidwad y rholau, ceidwad y cofyfrau.
Master of a school, Schoolmaster, } ysgolfeistr, meistr ysgol, athraw ysgol.
Fencing-master—pencleddyfwr, pencleddyfydd, athraw cleddyfyddiaeth.
Master-workman—gweithiwr *neu* weithydd penigamp; prif-weithydd.
One's own master—meistr arno ei hun; pen arno ei hun; llywydd arno ei hun; rhydd i wneuthur à fyno, &c.
The master of the house—gwr y ty.
He is master—efe sy ben; efe yw y pen.
Like master, like man—mâl y bo'r dyn y bydd ei lwdn.
The master's eye makes the horse fat—golwg y perchen yw cynnydd y da.
To make one's self master of a place—ennill lle, goresgyn lle.
To be master—meistroli; bod yn feistr, &c.
Master, Master-hand, } un hyfedr ar ei waith *neu* orchwyl; meistr ar ei waith; pencampwr; meistr.

Master, *v. a.* meistroli, trechu, gorchfygu, gorthrechu; cael y goreu ar; mynu y goreu ar; cael y trechaf ar; gwneuthur yn hyfedr; rheoli, llywodraethu.
To master one's self—ymgadw, ymgynnal, ymattal, ymarbed; dofi *neu* ffrwyno ei nwydau; dofi *neu* ffrwyno ei ddrwg anwydau; meistroli *neu* reoli ei hun; cadw ei hun dàn reolaeth.

Master,† *v. n.* meistroli; bod yn hyfedr.

Master-builder, *s.* pensaer, penadeilydd, prifadeiladydd, penadeiladwr.

Master-chord, *s.* prif dant.

Masterdom,† *s.* meistrolaeth, llywodraeth, rheolaeth, arlywiaeth, penafiaeth.

Masterful,† *a.* meistrolaidd, meistrolgar, arglwyddaidd, trahäus.

Master-hand, *s.* un hyfedr ar ei waith *neu* orchwyl; meistr ar ei waith; pencampwr; meistr.

Master-key, *s.* prif-allwydd, prif-allwedd, allwedd pob clo, prif-agoriad, gorallwedd.

Masterless, *a.* di feistr, difeistr; heb feistr arno; heb na phen na pherchen arno; cyndyn, direolaeth, dilywodraeth.

Masterliness, *s.* meistroldeb, meistrolrwydd, meistroledd, meistrolusrwydd; saernïeiddrwydd, trachywreinrwydd, penigamprwydd, medrusrwydd.

Master-lode, *s.* y brif wythen (mewn mwnglawdd).

Masterly, *a.* meistrol, meistrolaidd, meistrolus, penigamp, trachywrain, saernïaidd, pensaernïaidd, celfydd, cywraint; rhagorwych, tra gorwych, rhagorgamp, medrus, awduraidd; meistrolgar, arglwyddaidd.

Masterly, *ad.* yn feistrol, &c.

Master-note, *s.* prif nod, y nod penaf.

Masterpiece, *s.* gorchestwaith, campwaith, prifwaith, prif orchwyl, pen-gorchwyl, gorchwyl pen, gorchwyl penigamp, gwaith pen, gwaith penigamp, gorchwyl campus, darn o waith penigamp, rhagorwaith, campwri; rhagorwaith penaf.

Mastership, *s.* meistrolaeth, meistroledd, rheolaeth, llywodraeth, penogaeth, blaenoriaeth, blaenafiaeth, uchafiaeth, penaethyddiaeth, arlywiaeth, llywyddiaeth, meistradaeth; medr, cywreindeb; †gorchestwaith.

Master-sinew, *s.* cyhyr mawr, cyhyr gar ceffyl.

Master-string, *s.* prif dant, gordant, gorthant.

Master-stroke, *s.* rhagorwaith, campwaith, gorchestwaith, rhagorgamp, gorchwyl penigamp.

Master-tooth, *s.* prif ddant, dant penaf.

Mastertouch, *s.* campwaith, gorchestwaith, gorchwyl penigamp, gorchwyl gorchestol, campwri, gwaith pen, gwaith penaf.

Masterwork, *s.* prifwaith, prif orchwyl, pengorchwyl, gorchwyl penigamp, gorchwyl pen, gwaith penigamp, gwaith pen, gorchestwaith, campwaith, rhagorwaith, campwri.

Masterwort, *s.* poethwraidd, poerlys, llysiau y ddannodd, pelydr gau Yspaen, ainsir y gors.
Great masterwort=*Masterwort.*

Mastery, *s.* meistrolaeth, meistroledd, meistrolrwydd, goruchafiaeth, gorfodaeth, gorfod, buddugoliaeth, gorthrech; llywodraeth, rheolaeth; blaenoriaeth, blaenafiaeth; camp, campusrwydd, cywreindeb, trachywreinrwydd, hyfedredd.
To get the mastery over—gorchfygu trechu, meistroli, meistrolaethu.

To strive for mastery—ymdrechu, ymdrech.
Use makes mastery—arfer a wna feistrolaeth; arfer a bair feistrolaeth; mynych arfer a bair feistrolaeth; arfer a drech ar bob trechaf; arfer ac ymdrech a drech ar bob trais; arfer a wna yn hawdd y peth mwyaf anhawdd; arfer a ddwg bob peth dân ei wedd; arfer yn hanner y gwaith; nid nerth ond arfer; nid celfyddyd ond arfer.

Mastful, *a.* (o *mast*, mes) mesog, llawn mes, llawn o fes; cneuog.

Mastic, } *s.* (Ff. *mastic;* Ll. *mastiche;* Gr.
Mastich, } *masticé*) mastig, mastich.
Mastic-tree—pren mastig, mastigwydden, llentysc-bren.

Masticable, *a.* (Ll. *mastico*) cnoadwy, hygno.

Masticate, *v. a.* (Ll. *mastico*) cnoi, dygnoi, argnoi, mesigo.

Mastication, *s.* cnoad, dygnoad, argnoad, mesigiad, dygno, argno.

Masticatory, *a.* cnoawl, dygnoawl, mesigol; addas i gnoi bwyd.

Masticatory, *s.* mestyg, cnogyffer, cnogyffyr; meddyginiaeth i'w chnoi er peri haliw.

Masticot, *s.*=*Massicot.*

Mastiff, *s.* (Ysp. *mastin;* Ll. drosgl, *mastivus*) gwaedgi, cadgi, gafaelgi, cystawcci.
Mastiff-bitch—gwaedast.

Mastless, *a.* dihwylbren, dihwyliar, diwernen; heb hwylbren, hwyliar, *neu* wernen.

Mastless, *a.* difes, di fes, heb fes.

Mastlin, *s.*=*Maslin, Meslin.*

Mastodon, *s.* (Gr. *mastos* ac *odous*) bronddeintog=math o filod tebyg i'r elyffant y ceir gafael yn eu hesgyrn yn y ddaiar.

Mastoid, *a.* (Gr. *mastos* ac *cidos*) bronaidd, tethaidd, didenaidd; tebyg i fron, teth, *neu* ddiden.

Mastology, *s.* (Gr. *mastos* a *logos*) bronofyddiaeth, tethfilodiaeth, didfilhanes, tethfilhanes, bronogaeth.

Mastress, † *s.* (o *master*)=*Mistress.*

Mastupration, *s.* (Ll. *manus* a *stuprum*) llawlathrud, ymhalogiad; Onaniaeth.

Masty, *a.* (o *mast*) mesog, llawn mes, llawn o fes.

Mat, *s.* (S. *meatta;* Al. *matte;* Ll. *matta*) matras, mat, bannas, rhestog, ystraill, hul.

Mat, *v. a.* matrasu, matio, rhestogi; gorchuddio *neu* guddio â matras; rhoi matras ar; plethu yn fatras, &c; penblethu, dyrysu, cynghafu, cedenu; cydblethu fel mat; cydwasgu.
Matted grass—glaswellt cedenog, cyttwf, *neu* undwf; glaswellt wedi myned yn un geden *neu* yn un gyngherth; glaswellt wedi myned yn un; porf a gyngherth *neu* ginyglog; porfa benbleth; porfa yn gorwedd yn bleth fel matras.

Matachin, *s.* (Ysp.) hen ddawns.

Matador, *s.* (Ysp.) lladdwr, lleiddiad=yr enw â roir i'r un â roddo yr ergyd marwol i'r tarw, yn yr ymladdfëydd teirw yn yr Yspaen.

Matadore, *s.* (Ysp. *matador*) enw ar garden.

Match, *s.* (Ff. *mèche*) dylwyfyn, dylwyf, magdan, fflachel, pabwyryn, pabwyren.
With match lighted—bob un â'i dewyn o dân; bob un â'i ffagl ganddo.

Match, *s.* (S. *maca, gemaca*) cymhar, (*f.* cymhares), cyfeisor, un cydradd, cyfalle, cystadlydd, cyfurddor, cyfiad, cyfeilydd, cyfaill, (*f.* cyfeilles); cyfalluog; cyffelyb; rhychor; cydwedd; pâr; cydieuad; priodas; undeb drwy briodas; cytundeb; un i'w briodi.
An equal match—ni bu dau gymhar well; ni bu erioed ddau yn cyttaro yn well; cystal y naill a'r llall.
To make up a match—gwneuthur ammod, cytundeb, *neu* briodas rhwng deuddyn.

Match, *s.* (Gr. *machê*) ymdrech, ymorchest, camp, ymrysonfa, cystadleuaeth, ymgystadlaeth, cydgais; cwrdd ymdrech, cwrdd ymbrawf, cyfarfod ymbrawf; ammod *neu* gytundeb ar ymgyfarfod i ymdrech *neu* ymbrofi; cwrdd, cyfarfod.
Cock-match—ymladd ceiliogod, ymladdfa ceiliogod; cwrdd ymladd ceiliogod; cwrdd ceiliogod.
Hunting-match—cwrdd hela, cyfarfod hely.
Ball-playing match—cwrdd chware pel.
Running-match—cwrdd rhedeg; rhed-ymdrech, ymryson rhedeg; rhedfa, rhedegfa.
A match—dyna ben, dyna ddiwedd.

Match, *v. a.* cymharu, cydgymharu, cyfartalu, cydraddu, cyfraddu, cystadlu; gwneuthur yn gyfartal, yn gydradd, yn gyfiadd, *neu* yn gyfeisor; cydosod; paru; addasu, cyfaddasu, gweddu, cydweddu, cymweddu, cyngweddu, cymmesuro, cymmedroli, sutio, cyttaro, cyfatteb, cyfiadd, cymmathu; cyfuno, cydieuo; priodi; cytuno; dangos *neu* ddwyn ei gystal; dangos *neu* ddwyn ei gyffelyb; tynu allan gydwedd, cymhar, cyfaill, *neu* gyfalle i arall; tynu allan gyfliw i arall; tynu cydwedd i beth; dylwyfo.
To match, } bod yn gyfliw
To be of the same colour, } *neu* unlliw; cytuno, cydweddu, cyngweddu, cyfateb, *neu* gyttaro mewn liw.

Matchable, *a.* cymharadwy, cyfartaladwy; ieuadwy; â ellir ei gymharu, &c.; hybar; cyfaddas, cyfiadd, cydradd, cydraddol, cymhwys, cyfartal, cyfaddasol, cyfatebol, gogystal; addas i'w cyssylltu.

Matched, *p.p.* cymharedig, â gymharwyd, wedi ei gymharu, &c.
Well matched—wedi eu cymharu yn deg; wedi eu paru yn deg.

Matcher, *s.* cymharwr; un â gymharo, &c.

Matchless, *a.* digymhar, digyffelyb, anghymharol, anghyfeisor, digystal, digydradd, digynnyg, digyfeisor, dïeisor, dïail, anymgyhydr, disbar; heb ei gystal *neu* gydradd; nad oes mo'i fath; heb ei ail.

Matchlessness, *s.* digyffelybrwydd, anghymharoldeb, digymharedd.

Matchlock, *s.* clo dylwyf, clo magdan.

Matchmaker, *s.* lluniwr priodasau, ieuedydd.

Matchmaker, *s.* dylwyfwr, gwneuthurwr dylwyf.

Mate, *s.* (Is. *maat*) cydymaith, cyfaill, cymhar, cydwedd, cyfalle; islofiad, adlyw, islyw, ail lywydd llong.

Mate, *v. a.* cymharu, paru; ymgymharu â; priodi; ymbriodi âg, ymgydweddu â, cymeryd cymhar, cymmeryd cydwedd; ieuo; cydraddu, cyfraddu, cymmathu, sutio, cydweddu, cystadlu âg, ymgystadlu â; wynebu, gwrthwynebu; dyfod yn erbyn; bod yn gyfartal i; bod yn gydradd â.

Mate, *s.* (Ysp. a Port.) argae ar y breuin (yn chware gwyddbwyll); argae.

Mate, *v. a.* (Ff. *mater*) gwanhau, gwanychu, eiddilo; darostwng; llethu.

Maté, *s.* te Paraguay.

Mateless, *a.* digymhar, digydymaith, heb gymhar, digyfaill; amddifad.

Matelote, *s.* (Ff.) saig o amryfath bysg.

Mateology, *s.* (Gr. *mataios* a *logos*) oferlith, oferdraith, ofer ymadrodd, ymadrodd ofer, ymofyniad ofer.

Moteotechny, *s.* (Gr. *mataios* a *technē*) ofer gelfyddyd, celfyddyd ofer, oferwybod, (*pl.* oferwybodau).

Mater, *s.* (Ll.) mam.

Dura mater—crefadyr, y crefadyr; pilen allanol yr ymenydd; arbilen yr emenydd.

Pia mater—pilen isaf yr ymenydd, isbilen yr emenydd; isgrefadyr.

Materia Medica, *s.* (Ll.) cyfferïaeth, cyfferïeg, cyffyryddiaeth.

Material, *a.* (Ff. *matériel;* o'r Ll. *materia*) defnyddiol; sylweddol, sylweddus; elfyddol, nwyddol; â wneler o ddefnydd; â defnydd ynddo; corfforol, corffol; pwysfawr, pwysig, defnyddfawr; hanfodol.

It is not material, } nid yw ef yn beth
It is not very material, } o bwys; nid yw ef yn fater o bwys; nid yw e nac yma nac acw.

A material point—peth o bwys, pwnc o bwys; peth pwysfawr.

Material, *s.* defnydd, deunydd, nwydd, cyffyr, defn, elfydd; *pl.* defnyddiau, nwyddau, moddion, elfyddau.

Raw material—criddefnydd, craiddefnydd, defnydd cri, nwydd cri.

Materialism, *s.* defnyddiodraeth, defnyddiolaeth, defnyddiaeth = athrawiaeth y rhai a haerant nad oes ysbryd.

Materialist, *s.* defnyddiawdr, defnyddiawdwr, defnyddiolwr: *pl.* defnyddiodron.

Materiality, } *s.* defnyddioldeb, defnyddiol-
Materialness, } der, defnyddiolrwydd, sylweddoldeb, sylweddolrwydd, sylweddolder, sylweddoldra, sylweddusrwydd, sylwedduster; corffoldeb, corfforoldeb; pwysfawredd, pwysigrwydd.

Materialize, *v. a.* defnyddioli, defnyddiadu; troi yn ddefnydd.

Materially, *ad.* o lawer, o grŷn bwys, yn grŷn lawer, crŷn lawer, yn grŷn, o bwys, yn bwysig, yn fawr, nid ychydig; yn hanfodol; yn ddefnyddiol, o ddefnyddiau; yn sylweddol.

Materiate, } *a.* defnyddiog, defnyddiadol, defn-
Materiated, } yddiedig, yn cynnwys defnydd.

Materiation,† *s.* defnyddiawd, defnyddiant, gwneuthuriad defnydd.

Materiel, *s.* (Ff.) defnydd, deunydd, nwydd, defn.

Maternal, *a.* (Ll. *maternus*) mamol, mamaidd; perthynol i'r fam; o du y fam; mamog.

Maternal love—cariad mam, cariad mamaidd.

One's maternal uncle—ewythr frawd ei fam; ewythr o du ei fam.

Maternity, *s.* (Ff. *maternité*) mamedd, mameiddrwydd, mamaeth, mamwys, mamogaeth, mamoldeb.

Matfelon, *s.* (Ysp. *matar,* a *felon*) pengaled, cramenog=llysieuyn.

Matgrass, *s.* cawnen ddu, cas gàn bladyrwr.

Math, *s.* (S. *math*) lladdiad gwair, gweirladd; gwair, gwellt, glaswellt: arferedig mewn cyfansoddiad; megys *aftermath, lattermath.*

Mathematical, } *a.* (Ll. *mathematicus*) gwydd-
Mathematic, } onol, mesuronol, meidronol, rhifofyddol; perthynol i gelfyddyd rhif a mesur; cyfatebol i reolau y gelfyddyd arddangosyddol; yn ol rheolau y gelfyddyd arddangosol; arddangosol, arddangosyddol; diammheuol, diymwad.

Mathematical demonstration—eglurbrawf diymwad, arbrawf diymwad; arddangosiad cywir o'r fath gywiraf; goleufynag rhif a mesur; prawf wrth rif a mesur; tryddangosiad gwyddonol.

Mathematical instruments—celfi mesuronol, offer gwyddonol.

Mathematically, *ad.* yn ol rheolau gwyddoniaeth; yn ol rheolau y gelfyddyd arddangosyddol; yn ol rheolau y celfyddydau arddangosol; wrth rif a mesur; yn gywir; yn wyddonol, &c.

Mathematically true—cywir o'r fath gywiraf; cyn gywired a chywiredd ei hun.

Mathematician, *s.* gwyddonydd, gwyddonwr, mesuronydd, meidronydd, meidronwr, rhifofydd, gwyddon, rhifwyddon; un hyddysg, cyfarwydd, *neu* hyfedr yn nghelfyddyd rhif a mesur.

Mathematics, *s.* (Ll. *mathematica;* Gr. *mathematicē*) gwyddoniaeth, gwyddoneg, mesuroniaeth, meidroniaeth, rhifofyddiaeth, rhifwyddoniaeth, celfyddyd rhif a mesur, celfyddydau rhif a mesur; y gelfyddyd arddangosol, arddangosiadol, *neu* arddangosyddol.

Mathemeg, *s.* math o bysg penfras, yn preswylio Machwy Hudson.

Mathes, *s.* math o lysieuyn.

Mathesis, *s.* (Gr.) gwyddoniaeth; athrawiaeth rhif a mesur; gwyddoriaeth, ofyddiaeth, gwybodaeth; dysg, dysgeidiaeth.

Matin, *a.* (Ff.) boreuol, boreol, bore, boreu, plygeiniol, pylgeiniol.

Matin,† *s.* bore.

Matins, *s.* plygain, pylgain, pylgaint, plygaint, boreuol weddi, gweddi foreuol, boreuol wasanaeth, gwasanaeth boreuol, gwasanaeth plygeiniol, gweddïau plygeiniol; amser gwasanaeth boreuol.

Matrass, *s.* (Ff. ac Is. *matras*) dystyllgib, merinlestr, dystyllyr.

Matricaria, *s.* (Ll. *matrix*) amranwen.

Matrice, } *s.* (Ll. *matrix;* Ff. *matrice*) croth,
Matrix, } bru, mam, mamog, mamwys; mold, drychiaden; mold lythyrenau, mold lythyrau, llythyr-fold.

The matrix—y groth, y bru, y fam, y famog.

Matricidal, *a.* (o *matricide*) mamleiddiadol, mamladdol.

Matricide, *s.* (Ll. *matricidium*) mamladd, mamladdiad, lladdiad mam; mamleiddiad, lleiddiad ei fam, llofrudd ei fam.

Matriculate, *v. a.* (Ll. *matricula*) derbyn *neu* fyned yn aelod o brifysgol; rhoi enw un yn llyfr gwŷn y brifysgol ar ei ddyfodiad i mewn; urddaelodi; aelodi; aelodresu; mamysgoli; coflyfru, cofrestru, rhestriadu.

Matriculate, *s.* urddaelodog; aelod; un â dderbyniwyd yn aelod o brifysgol; un â gofreswyd ar lyfr gwŷn prifysgol.

Matriculation, *s.* urddaelodiad; aelodiant, aelodiad; cofresiad ar lyfrau coleg *neu* brifysgol; llyfriad, cofresiad, cofrestriad.

Matrimonial, *a.* (o *matrimony*) priodasol; neithiorol.
Matrimonious, *a.* priodasol, priodasaidd.
Matrimony, *s.* (Ll. *matrimonium*) priodas; neithior.
Holy matrimony—glân briodas.
Banns of matrimony—gostegion priodas.
Matrix, } **Matrice**, } *s.* = { *Matrice.* *Matrix.*
Matron, *s.* (Ll. *matrona*) hynafwraig, gwraig wreigaidd, gwraig fodrybaidd, benyw wreigaidd, gwreigdda; gwraig; mamwraig; modryb; henrian; maethwraig; un mewn oedran gwraig; meiriones; meistres.
An old matron—henwraig, hen wraig, hynafwraig, henrian.
Jury of matrons—rhaith gwragedd.
Matronage, } **Matronhood**, } *s.* cyfiwr *neu* sefyllfa hynafwraig; gwreigiaeth, gwreigeiddrwydd.
Matronal, *a.* gwreigaidd, mamwreigaidd; perthynol i wraig *neu* wreigdda; prudd, difrif, dïofregedd; oedranus; mamaidd; fel y gweddai i un mewn oedran gwraig.
Matronize, *v. a.* gwneuthur yn wreigaidd; gwneuthur fel hynafwraig; gwneyd yn ddifrifol.
Matronlike, *a.* gwreigaidd, mamwreigaidd; mamaidd; prudd, difrifol, dïofregedd; oedranus, henaidd; mewn gwth o oedran; yn gweddu i un mewn oedran gwraig.
Matronly, *a.* oedranus, henaidd; mewn gwth o oedran; gwreigaidd, mamwreigaidd; difrifol, prudd.
Matross, *s.* (Is. *matroos;* Sw. a D. *matros*) gynwas, milwr y cadoffer, gynwr cynnorthwyol.
Mattadore, *s.* ystordy gwenith dân y ddaiar (yn y Dwyrain).
Matter, *s.* (Ll., It., ac Ysp. *materia*) defnydd, deunydd; sylwedd; mater; nwydd, defn; peth; pwnc, pwynt; achos, cynghaws, hawl, dadl; ham; helynt, gorchwyl, perwyl, neges; testyn, defnydd araeth, sail ymadrodd, ystyr; pwys; gwaith, gweithred; corff; crawn, gôr, madredd.
First matter—cynnefnydd, cynddefnydd, defnydd cyntaf, defnydd cyntefig.
Nutritive matter—defnydd maethol, sylwedd maethol, defnydd maeth.
Small matters, } Trifling matters, } manbethau, mân bethau, peth dibwys, pethau bychain; anoberion; uethach.
A small matter—ychydig; peth bychan, peth bach.
A great matter—peth mawr, mater mawr; gorchest.
A weighty matter—gwaith mawr, mater pwysig, peth pwysfawr.
The whole matter—y cwbl, y cyfan.
Ejected matter—chwydredd, chwydr.
Matter of fact—ffaith, gwirioned l.
A matter-of-fact statement—adroddiad dïaddurn; adroddiad o beth heb chwanegu ato na thynu oddi wrtho; adroddiad ffaith.
This is matter of fact—mae hyn yn wir diddadl; gwirionedd diddadl yw hyn; y ffaith yw hyn; mae hyn yn ffaith.
The matter and cause of a suit—defnydd ac achos dadl.
What is the matter—beth yw y mater? beth sy? beth sy'n bod?
What is the matter with you?—beth sydd arnoch? pa beth sydd arnoch? beth sy'n eich blino? beth yw eich blinder, eich dolur, *neu* eich gofid? beth sy'n dyfod i chwi?
What is the matter that you are so sad?—pa ham yr ydych mòr brudd? beth a'ch pair mòr brudd? beth sy'n peri eich bod mor brudd? beth yw achos eich trymder *neu* eich trymfryd? beth yw y mater eich bod mòr drist?
What is the matter with him?—beth sydd arno? beth a ddaeth iddo? beth a ddarfu iddo?
What matter is it to you?—beth yw ef i chwi? beth yw hyny i chwi?
It is no matter of mine—ni pherthyn i mi; nid oes i mi à wnelwyf âg ef.
No matter—nid gwaeth, nis gwaeth, ni waeth, ni ddawr, nis dawr; nid oes gwaeth, nid oes waeth, nid oes mater, nid oes fater; nid oes pwys.
A matter of nothing, } A matter of no account, } peth heb ddim; peth diddym, A matter of no weight, } peth dibris; peth tra bychan; gwaelbeth, coegbeth, anober, anoberi; ychydig iawn.
A matter of—yn nghylch, o ddeutu, o beutu, tua, tuag; o gwmpas; megys.
A matter of seven miles—yn nghylch saith milltir; tua saith milltir; o gwmpas saith milltir; o ddeutu saith milltir.
There was silence for a matter of half an hour—bu gosteg megys tros hanner awr; bu gosteg o gwmpas hanner awr; bu gosteg tua hanner awr.
There were a matter of twenty of us—yr oedd yn nghylch ugain o honom.
This fell out a matter of three months after—hyn a ddygwyddodd yn nghylch pen tri mis.
False matter—camfater.
A matter of wrong—cam.
That is the end of the matter—dyna ddiwedd y peth; dyna dachwedd y peth.
How went the matter?—pa fodd y bu? pa sut y bu?
A man who in matters of war had great experience—gwr cyfarwydd mewn materion rhyfel.
Of the matter of the kingdom he told him not—am chwedl y freniniaeth nid ynganodd efe wrtho.
They were employed about this matter—hwy a osodwyd ar hyn.
In any matter—mewn dim; mewn un peth; mewn unrhyw beth.
In any matter of counsel—mewn dim cynghor.
As a matter of bounty—megys haelioni.
In a great matter or a small—na mawr na bychan (*Eccles.* v. 15).
Submit the matter to him—dod *neu* osod y peth ger ei fron.
Were it not for that matter—oni bai hyny.
I am full of matter—yr ydwyf yn llawn geiriau.
Matter (of a sore)—crawn, gôr, madredd, anmhuredd.
Matter, *v. n.* bod o bwys; dori, dyddori, dawr, dyddawr; bod yn fater;† crawnu, gori.
It matters—e ddawr, e ddora; y mae yn fater; y mae o bwys.

It matters not, } ni ddawr, nid gwaeth, ni
It is no matter, } waeth; nid oes gwaeth, nid oes waeth, nid oes mater, nid oes fater; nid yw o bwys.
It matters not which—nid gwaeth pa un; nid oes gwaeth pa un; nid oes waeth pa un.
It matters much—e ddawr nid ychydig; mae yn fater mawr; mae o bwys mawr; mae o fawr bwys.
What matters it?—pa fater sydd? pa waeth? pa waeth pa un?

Matter,† *v. a.* gofalu, prisio.

Matterless, *a.* diddefnydd; digrawn, difadredd.

Mattery, *a.* crawnllyd, gorllyd, madreddog, madrog, llawn gôr, llawn o grawn.

Matthiola, *s.* murwyll.

Matting, *s.* defnydd matian, mattrasau, *neu* restogau; matnwydd.

Mattock, *s.* (S. *mattuc*) caib, matog.
To dig with a mattock—ceibio, matogi.
A small mattock—ceiben.
A double-tongued mattock—caib ddeupen, caib ddeuben, caib ddeufin, caib ddwyfin.

Mattress, *s.* (Al. *matratze*; Ff. *matelas*) matras, matwely; gwely gwellt; gwely casnach.

Maturant, *s.* (Ll. *maturo*) addfedyr, cyffer i addfedu.

Maturate, *v.* (Ll. *maturo*) crawnu, gori, madrogi, madru, madreddu; addfedu.

Maturation, *s.* crawniad, goriad, madreddiad, madriad; addfediad, addfedwch.

Maturative, *a.* addfedol, addfediadol, ffaethol; à dueddo i addfedu.

Mature, *a.* (Ll. *maturus*) addfed; cynnar, prydlawn, tymmig; ffaeth; mewn oed; yn ei gyflawn oed; yn ei gyflawn oedran; wedi cyrhaedd ei gyflawn oedran; llawn, cyflawn; iawn, dyladwy, dyledus, gwiw; maith, hirfaith, difrif; pwyllus, pwyllig; ystyriol, parod.
Mature age—oedran addfed, oed addfed.
To grow mature—addfedu; myned *neu* ddyfod yn addfed.
A person of mature judgment—dyn yn ei gyflawn synwyr.
Mature deliberation—ystyriaeth bwyllog, ddifrifol, ddifrif, ddyfal, ddwys, faith, *neu* hirfaith; dwys *neu* ddifrif ystyriaeth; ystyriaeth lawn, gyflawn, iawn, *neu* ddyladwy; pwyll ystyriol; ystyriaeth wiw *neu* ddyledus; iawn *neu* gyflawn ymgynghoriad, &c.

Mature, *v.* (Ll. *maturo*) addfedu; myned yn addfed; tynu at addfedrwydd; peri *neu* wneuthur yn addfed; cynnaru; perffeithio.

Maturely, *ad.* yn addfed; yn gynnar, yn brydlawn; yn ddyladwy; mewn iawn bryd ac amser; yn fadws, madws; yn bwyllog, yn bwyllig; yn ol hir a difrif gynghor; gyda'r cyntaf; ar frys; yn fuan, yn ebrwydd.

Maturescent, *a.* yn tynu at addfedrwydd; yn addfedu.

Maturity, } *s.* addfedrwydd, addfedwch, add-
Matureness, } fededd; cyflawnder oedran, addfedrwydd oedran; llawn oed; tyflawnder, llawn dwf; perffeithrwydd; med.
Maturity of a bill of exchange—addfedrwydd dyl cyfnewid; yr amser y bo llythyr cyfnewid yn ddyledus.

Matutinal, } *a.* (Ll. *matutinus*) boreuol, boreol,
Matutine, } plygeiniol, pylgeiniol, bore.

Matweed, *s.* (*mat* a *weed*) morhesg, merydd, myrydd, corswellt y tywod.
Sea matweed—merydd y môr, myrydd y môr, morhesg, corswellt y tywod.

Maudlin, *a.* (llygriad o *Magdalen*, yr hon a dynir gàn luniedyddion â llygaid chwyddedig a choch gàn wylo) lledfeddw, gofeddw, gofrwysg, lledfrwysg, hanner meddw, brwysgaidd, brwysg; malfeddw, màl gàn feddwdod; diodglaf.

Maudlin, *s.* (o Mair *Magdalen*) dittain lleiaf, mintys bawm.

Maugre, *ad.* (Ff. *malgré*) er gwaethaf, er gwaethaf i, heb waethaf, heb waethaf i, heb y gwaethaf i, o anfodd, heb ddïolch i; er; er dannedd; er gen a dannedd; er y cwbl; pathawr.
Maugre their teeth—o anfodd eu gen; er gwaethaf eu gen; o anfodd eu dwyen; er gwaethaf eu dwyen; o anfodd eu calon; o anfodd eu calonau; o anfodd eu dannedd; o anfodd eu trwyn; er gwaethaf eu trwyn.
Maugre all opposition—er dim à wnaed i'r gwrthwyneb; er dim à ellid ei wneuthur i'r gwrthwyneb; er gwaethaf dim à wnaed i'r gwrthwyneb; er gwaethaf pob gwrthwyneb.

Maukin, *s.*=*Malkin.*

Maul, *s.* (Ll. *malleus*) gordd; *pl.* gyrdd.

Maul, *v. a.* maeddu, baeddu; curo, pwyo; dygaboli, ystwyalu; cigyddio, llabyddio.

Maul-stick, *s.* (Al. *mahlen-stock*) atteglath paentiwr, attegffon paentiwr, cynnalffon paentiwr.

Maumletdars, *s. pl.* arolygwyr y cyllid, yr heddlu, &c., yn yr India Ddwyreiniol.

Maunch, *v. a.* (Ff. *manche*) llawes (yn arfau bonedd).

Maund, *s.* (S. ac Is. *mand*) maned, basged law, llawfasged, basged gestog.

Maund, *s.* pwysau yn yr India Ddwyreiniol, yn amrywiol mewn gwahanol daleithiau. Yn Madras, 25 pwys ydyw; ac yn Bengal, o ddeutu 80.

Maund, } † *v.* grwgnach, manson, grymial;
Maunder, } cardota.

Maunder, *s.* cardotyn, clipan.

Maunderer,† *s.* grwgnachwr, grymialwr.

Maundering,† *s.* grwgnach, manson, tuchan.

Maundril, *s.* pigdrecyn dwygoes.

Maundy-Thursday, *s.* (o'r S. *mand*, basged, o herwydd ar y dydd hwnw yr arferai tywysogion roddi cardodau i'r tlodion o'u *basgedi*; neu o'r Ll. *mando*, gorchymyn, neu *dies mandati*, y dydd y rhoes ein Gwaredwr *orchymyn* ar garu o honom ein gilydd; *Ioan* xiii. 34.) Dydd Iau Cablyd, Dydd Iou Cablyd=y dydd Iau nesaf o flaen y Pasc.

Mauresque, *s.* (o *Mauri*, Mwriaid) Mwrwedd, arddull y Mwriaid, dullwedd y Mwriaid.

Mausolean, *a.* (o *mausoleum*) gwyddfaol, beddgorol; perthynol i feddgor *neu* wyddfa; monwentol.

Mausoleum, *s.* (Ll.; oddi wrth *Mausolus*, brenin Caria, i'r hwn y cododd ei wraig Artemisia gofadail fawrwych) gwyddfa, beddgor, beddadail, cofadail, gwyddfaen, gorfeddrod, beddfa, beddadail orwych.

Mauther,† *s.* ffolog, ffolcen, llabïes, llodes ynfyd.

Mavis, *s.* (Ff. *mauris*) bronfraith, tresglen.

Maw, *s.* (S. *maga*; Al. *magen*) cylla, y cylla,

cwll; caul; crombil, cromil, cropa; oeudod, cest.

Mawk,† *s.* cynronyn, macai; yslabi, yslebren, llaesen, swgen, swgan laesbais lodrog.

Mawkingly, *ad.* yn fudr, yn frwnt, yn llyfiaidd, yn yslabïaidd, fel llaesen.

Mawkish, *a.* chwydlyd, gwrthwyneblyd; à dueddo i beri gwrthwyneb, alar, *neu* gyfog; ffinion; anfiasus, diflas, cas.

Mawkishness, *s.* chwydlydrwydd, gwrthwyneblydrwydd; diflasrwydd.

Mawky, *a.* cynronllyd, cynronog.

Mawmet,† *s.* (o *Mahomet*) llamddelw; delw, eilun.

Mawmetry,† *s.* Mahometiaeth, crefydd Mahomet; eilunaddoliaeth.

Mawmish, *a.* (o *maw*, neu *mawmet*) ffol, ynfyd, anghall, gwirion; gwrthwyneblyd, chwydlyd, ffiaidd, ffinionllyd.

Mawuls, *s. pl.* dyffrynoedd rhwng mynyddau (yn Myntresi Hindwstan).

Mawworm, *s.* (*maw* a *worm*) llyngyren: *pl.* llyngyr, cyllbyrion.

Maxilla, *s.* (Ll.) asgwrn gen, asgwrn yr en, càr gen, genasgwrn, aelgerth, elgerth; cern.

Maxillar, } *a.* (Ll. *maxillaris*) perthynol i'r
Maxillary, } gern *neu* yr aelgerth; yn perthyn i'r gern *neu* yr aelgerth; eiddo yr aelgerth; perthynol i asgwrn yr en; elgethol, aelgerthaidd; cernol, bochgernol.

Maxillary bones—esgyrn yr en.

Maxilliform, *a.* ar lun cern, boch, *neu* rudd; cernaidd, bochaidd; fel grudd, fel boch, fel cern.

Maxim, *s.* (Ll. *maximum*; Ff. *maxim*) gwireb, arwireb, arwiredd, direb, arwir, gosodiant, gosodedigaeth, gwirionedd derbyniedig a dïymwad, testyn dilys, ymadrodd profedig, rhesymair; dïareb, diheureb; gorhirnod (mewn cerddoriaeth).

A received maxim—egwyddor gymmeradwy *neu* brofedig; rheol brofedig.

An established maxim—arwiredd, gwirionedd derbyniedig a dïymwad, ymadrodd profedig.

Maxim-monger—masnachydd gwirebion.

Maximum, *s.* (Ll.) mwyafiant, mwyafaint, y mwyaf, y peth mwyaf, y dogn mwyaf.

May, *s.* (Ll. *Maius*; Ff. *Mai*) Mai, mis Mai= y pummed mis.

May-song—carol haf.

May, *s.* draenen wèn, ysbyddaden, egfaenwyddaen.

May, *v. n.* casglu blodau ar fore Mai; cynnull blodau Mai.

May,† *s.* (Goth. *mawi*) morwyn, llances, merch ieuanc.

May, *v.* (S. *magan*; Al. *mögen*) perwyddiad cynnorthwyol, trwy y sawl y ffurfir y modd galluedigol yn y Seisoneg: gallu, gallael, dichon, dichoni; bod yn ddichonadwy; medru; bod yn rhydd i; bod yn ganiatаol.

I may do this—gallaf wneuthur hyn; mi a allaf wneuthur hyn.

God may do it—dichon Duw ei wneuthur; e ddichon Duw ei wneyd; geill Duw ei wneuthur.

God may prevent this curse from lighting on us—dichyn Duw nas disgyno y felltith hon arnom; dichon Duw beri nas disgyno y felltith hon arnom.

Whilst you may—tra galloch, tra y galloch.

As far as may be—hyd y gellir.

As I may so say—fel y dywedwyf felly.

Why may you not desire this?—pam nas dymunech chwi hyn? pa ham nas chwennychech chwi hyn?

As may be better—màl bo gwell; fel y bo gwell; màl y bo gwell.

May heaven prevent—na ato y nef; na ato Duw.

It may happen—geill ddygwydd, gall happio; dichon fod; efallai, ef allai, fe allai.

May (yn dynodi *caniatâd*)—bod yn rhydd i; y caniatëir i.

I may do it, if I be so minded—mae yn rhydd i mi ei wneuthur, os mynaf; mae i mi ryddid i'w wneuthur, os mynaf.

I may not—nid yw rydd i mi; nid rhydd i mi; nis beiddiaf, ni feiddiaf; ni chaniatëir i mi; nid oes i mi ganiatâd.

It may be done—mae rhyddid *neu* ryddid i'w wneuthur; mae yn rhydd i'w wneuthur; gellir ei wneyd.

May I go to walk in the fields?—a oes cenad i mi fyned i'r maesydd i rodio? a gaf fi fyned i'r maesydd i rodio? a gaf fi genad i fyned i'r maesydd i rodio?

If I may but touch his garment—os caf yn unig gyffwrdd â'i wisg ef.

It may, } efallai, ef allai, fe allai, e
It may be, } allai, fe a allai; gallai, fe
May be, } allai fod, efallai fod, gallai fod; ysgatfydd, agatfydd, osgatfydd, osyd, acatfydd, adfydd, acatoedd, ond odid, nid hwyrach, o ddamwaen; mae yn bosibl.

It may be so—fe allai hyny fod; fe allai hyny.

May (o flaen *be*, &c., ac ar ol *that*)—fel y byddo; fel y bo; màl y bo.

That it may be well with thee—fel y byddo da i ti.

That ye may live, and that it may be well with you—fel y byddoch fyw, ac y byddo yn dda i chwi.

That I may be saved—fel y byddwyf gadwedig.

That thou mayest be saved—fel y byddot gadwedig.

That they may understand—fel y deallont.

That thou mayest learn to fear the Lord—fel y dysgot ofni yr Arglwydd; fel y dysgech ofni yr Arglwydd.

If so be, there may be hope—i edrych a oes obaith (*Galar.* iii. 29).

[May, yn arwyddo *dymuniad*, &c., a gyfieithir yn gyffredin â'r modd gorchymynol]—

May God bless thee—bendithied Duw di; bendithied Duw dydi; Duw a'th fendithio.

May it please you—rhynged bodd i chwi; rhynged fodd i chwi; bid gwiw genych.

Be what may—bydded à fyddo; bid à fo.

That may be taught=*Docible*; *Teachable*.

That may be numbered=*Numerable*.

May-apple, *s.* afal Mai.

May-bloom, *s.* draenen wèn, ysbyddad, ysbyddaden.

May-blooms—blodau drain gwynion, blodau ysbyddad, gwull ysbyddad, meiwull.

May-bug, *s.* chwilen y baw, chwilen y dom, chwil y bawai.

May-bush, *s.* llwyn Mai=math o ddrain gwynion.
May-day, *s.* calanmai, calan Mai, dydd calan Mai, dydd calanmai, cyntefin, y dydd cyntaf o Fai.
May-dew, *s.* gwlith Mai.
May-duke, *s.* math o geirios, ceirios Mai.
May-flower, *s.* blodeuyn Mai, meiwull.
May-fly, *s.* cylionen Fai, gwibedyn Mai.
May-game, *s.* chware Mai, meichwareu; cyff cler, gwatwargyff, gwatwarnod, difyrwch.
Mayhem, *s.*=*Maim.*
May-lady, *s.* brenines Mai, brenines haf, brenines yr haf.
May-lily, *s.* alaw crewyll, gwenonwy, clych Enid, lili'r dyffrynoedd, lili'r maes, lili'r mai, lili Mai.
May-morn, *s.* bore Mai; gwyrfedd, irder, gwyrenigrwydd, yni.
Mayor, *s.* (Ff. *maire;* C. *maer;* Llyd. *mear*) maer.
Lord mayor—uchelfaer, arglwydd faer, arlwydd faer.
Lord mayor of London—uchelfaer Llundain; arglwydd faer Llundain.
Lord mayor of York—uchelfaer Caerefrog; arglwydd faer Caerefrog.
Lord mayor of the city—uchelfaer y ddinas, uchelfaer y gaer.
Mayoralty, *s.* maeronaeth.
Mayoress, *s.* maeres, maerones.
Lady mayoress—uchelfaeres, uchelfaerones.
May-pole, *s.* bedwen Fai, bedwen Mai, meibawl, trostan Mai.
Mayweed, *s.* amranwen, bronwen.
Stinking mayweed—camri y cwn, milwydd y cwn.
Scentless mayweed—ffenigl y cwn.
Mazagan, *s.* math o ffa.
Mazard, *s.* (Ff. *machoire*) math ar geirios; †gen, aelgerth, cern, bochgern.
Mazard,† *v. a.* taraw ar y pen; bonclustio, cernhepio.
Mazarine, *s.* dulasliw, lliw dulas, dulas, glas dwfn, glas tywyll; math ar drin dofednod; dysgl fechan mewn un fwy.
Maze, *s.* (S. *mase*) dyrysfa, bachdrofa, dyrysle; dyrysni, dyrysi, dyryswch, dyrysrwydd, astrusi, nidri, nidredd, didri, nidr; peth dyrys *neu* astrus; syndod, sanedigaeth, san; niwl.
Maze, *v. a.* dyrysu, nidro, methlu; peri dyryswch i; gwneuthur yn ddyrys *neu* afrwydd; synu, sanu.
Maze,† *v. n.* bod mewn dyryswch.
Mazedness, *s.* dyryswch, dyrysni, astrusi, syndod.
Mazer,† *s.* cwpan masarn.
Maziness, *s.* dyryswch, dyrysni, dyrysi, dyrysrwydd, astrusi, nidri, nidredd, didri, troiogrwydd.
Mazological, *a.* perthynol i'r tethogion; yn perthyn i'r tethfilod; perthynol i dethfilodiaeth; tethfilaidd, didfilaidd.
Mazologist, *s.* hanesydd tethogod, traethwr ar ddidfilod, didfilofydd.
Mazology, *s.* (Gr. *maza* a *logos*) tethfilodiaeth, tethfilhanes, tethogaeth, bronogaeth; hanes, ofyddiaeth, *neu* athrawiaeth tethogion.
Mazy, *a.* (o *maze*) dyrys, dyryslyd, astrus; dyrys gân droion *neu* fachdroion; llawn bachdroion *neu* ddyrys droion; bachdroawg, bachdroiog, tröedig.

Me, *pr.* (S. *me;* Al. *mich;* Ff. *moi;* Ll. *mihi*) mi, myfi, fi, i.
Me also — minnau, myfinnau, innau, minnau hefyd.
In me—ynof, ynwyf, ynddof, ynthof, yndof, ynnof, ynof fi.
On me—arnaf, arnaf fi, arnof, arnwyf.
Over me—trosof, trosof fi, trostof.
For me—erof, erddof, erddwyf, erof fi, erddof fi, erddwyf fi, trosof, drosof, trosof fi; am danaf, am danaf fi; gyda golwg arnaf fi; tuag at am danaf fi.
From me—oddi wrthyf, oddi wrthof, odd wrthyf, odd wrthof, oddi wrthyf fi; oddi arnaf.
From me, } allan o honof, allan o honof
Out of me, } fi; o honof, o honof fi, o hanof, o hanof fi.
Tell me—dywed i mi; dywed imi; dywed wrthyf.
He caught me—efe a'm daliodd; efe a'm daliodd i; daliodd efe fyfi.
Thus dealt he with me—fel hyn y gwnaeth efe â myfi; fel hyn y gwnaeth ef â mi.
It came from me to thee—daeth oddi wrthyf fi atat ti.
Close to me—yn fy ymyl; yn agos ataf, &c.; wrthyf, gwrthyf.
Meacock,† *s.* (*meek* a *cock?*) un gwreigeiddiol, un dân lywodraeth ei wraig.
Meacock,† *a.* dof, gwâr, ofnog, llwfr, llipa, digalon.
Mead, *s.* (C. *medd;* S. *medo, medu;* Al. *meth;* Gw. *miodh, meadh*) medd.
Mead-cellar—meddgell.
Mead-brewer—meddydd.
Mead, } *s.* (S. *mæde, mædewe*) gwaen, gweir-
Meadow, } glawdd, gweirglodd, gweirlawd, gwyrlawd, dôl, porfeldir, ffwynog, gwerddon; rhos: *pl.* gweunydd.
Mountain-meadow—rhos, gwaen fynyddig.
Meadow-hay—gwair gwaen, gwair rhos.
Meadow-land, } gweundir, doldir, dôl,
Meadow-ground, } porfeldir, gweirlawd.
A wet meadow—panwaen, gwaen bon, gwaen wleb.
Boggy meadow—migwern, gwaen gorsog, corswaen.
Meadow-grass, *s.* gweunwellt, gwaenwellt.
Float meadow-grass—gweunwellt nawf.
Creeping sea meadow-grass—gweunwellt arfor.
Hard meadow-grass—gweunwellt anhyblyg.
Flat-stalked meadow-grass—gweunwellt cyngwasgedig.
Roughish meadow-grass—gweunwellt lledarw.
Smooth-stalked meadow-grass—gweunwellt llyfn.
Short bluish meadow-grass—gweunwellt wybrliw.
Annual meadow-grass—gweunwellt blyneddol.
Wood meadow-grass—gweunwellt y goedwig.
Decumbent meadow-grass—gweunwellt gorweiddiog.
Meadow-lark, *s.* uchedydd y waen, ehedydd y gweunydd.
Meadow-lychnis, *s.* blodau y frân, blodeuyn y frân.

Meadow-ore, *s.* dolfwn.
Meadow-rue, *s.* arianllys.
Lesser meadow-rue—arianllys bychan.
Common meadow-rue—arianllys cyffredin, troed y barcud.
Meadow-saffron, *s.* saffrwm y gweunydd, saffr y gweunydd.
Meadow-sage, *s.* gwerddonell y waen.
Meadow-saxifrage, *s.* tormaen y gweunydd.
Meadow-sweet, *s.* erwaint, erwain, meddlys, chwys Arthur, llysiau y forwyn, barf y bwch.
Meadow-wort, *s.* gweunllys.
Meadowy, *a.* gweunaidd, gweunllyd.
Meagre, *a.* (Ff. *maigre;* Ll. *macer*) cul, culwan, truan, teneu; llwm; tlawd; newynog, gwanclyd; diffrwyth.
Meagre-faced—wyneb-gul, boch-deneu.
Meagre,† *v. n.* gwneyd yn gul, culhau, truanu.
Meagreness, *s.* culni, culi, teneuder, teneudra, teneurwydd, truander; diffrwythder; tlodi; gwanclydrwydd; prinder.
Meak, *s.* cryman pys, crym hirgoes.
Meal, *s.* (S. *mœl;* Is. *maal;* Al. *mahl*) pryd o fwyd, prydgwaith o fwyd, pryd, cyfluniaeth, saig, mest; rhan, darn.
A good *or* hearty meal—llawn bryd o fwyd; pryd digrintach, pryd dïarbed, pryd calonog.
At one meal—ar un pryd.
From meal to meal—o'r pryd bwygilydd.
Meal of milk, A meal's milk, } pryd llaeth, pryd o laeth, godro o laeth.
The meal of milk, The meal's milk, } y pryd llaeth.
A scanty meal, A slight meal, } byrfwyd, adwledd, gosaig, pryd ysgafn.
Meal, *s.* (S. *mealewe;* Al. *mehl;* D. ac Is. *meel*) blawd.
Barley-meal—blawd haidd, blawd barlys.
Oat-meal—blawd ceirch.
Meal-dust—blodwaith, blotwaith, blawdwaith.
Meal-house—blotty, ty blawd.
Meal-worm—gwiddonyn; *pl.* gwiddon.
Meal-begger—blotai.
Meal-woman — blodwraig, blotwraig, blawdwraig, blotai.
Meal-sieve—gogr blawd, gwagr blawd.
Fine meal—blawd teg, blawd mân, peillied.
To beg meal—blota.
To springle with meal—blodio, goflodi, goflawdu.
Meal sprinkled on any thing—goflawd.
Meal, *v. a.* blodio, goflodi, goflawdu.
To yield meal—blodio, blawdio.
Mealiness, *s.* blodiogrwydd, blawdogrwydd.
Mealman, *s.* blodiwr, blawdwr, blotai, blawdwerthwr, blawdwerthydd, gwerthwr blawd: *f.* blodwraig, blotwraig.
Mealtime, *s.* pryd bwyd, amser bwyd.
At mealtime—ar bryd bwyd; yn amser bwyd.
From mealtime to mealtime—o bryd bwygilydd.
Mealtub, *s.* twba blawd, cist flawd.
Mealy, *a.* blodiog, blawdog, blawdaidd, blodwy, llawn blawd; llyfn; tyner.
Mealy-mouthed, *a.* safn-dyner, safn-feddal, min-dyner, minfeddal, minfwyn, yswil ei fin, mwyth ei fin; rhywylaidd, yswil; gwenieithus.
Mealy-mouthedness, *s.* safn-dynerwch, safnfeddalwch, min-dynerwch, minfwynder.
Mean, *a.* (S. *mœne*) isel, gwael, anenwog, anhynod, distadl, anurddasol, difraint, diras, dienw, anwych, tlawd, iselwael, salw, sal, brwnt, bawaidd, budr, pilus, lledwael, iselradd, isel ei radd, lledrywiog; anŵraidd; anhael, crintach; cywilyddus, dirmygus; diwerth; gwaelfrydig, gwael ei feddwl, gwael o feddwl, o feddwl gwael; adlawaidd.
A mean person—un isel, dyn gwael, &c.; gwrengyn, adlaw.
Of mean birth—lledrywiog, lledachog, adlawaidd, gwerinaidd, gwreng, o'r werin.
The meaner people, The meaner sort of people, } y bobl isel- radd, yr adlawiaid, y werin dlodion, y werinos.
Adapted to the meanest capacity—addas i'r gwanaf ei ddeall; cyfaddas i'r gwaelaf ei ddeall.
Mean, *a.* (Ff. *moyen;* Ll. *medius*) canol, canolig; cyfryngol, rhwng y ddau; canolaidd, canolog; cyffredin; go-.
Mean distance—gobellder, y pellder canol, pellder canolig, pellder cyffredin, pellder cyfrwng.
The mean time—y cyfamser, y cyfencyd; y cyfrwng; yr amser cyffredin, yr amser canolig.
In the mean time, In the mean while, } yn y cyfamser; yn y cyfencyd; yn nghyfrwng hyn *neu* hyny; yn y cyfrwng; yn nghanol hyn *neu* hyny.
Mean, *s.* canol, y canol, y cyfrwng, rhwng; cyfamser; canolrwydd, canoligrwydd, cymmesurwydd, cymmes, cymmedroldeb; modd, (*pl.* moddion), offeryn; canolffordd;† mesur, rheol.
The mean between the two extremes—cyfrwng y ddau eithaf.
Mean, *v.* (S. *mœnan, menan*) meddwl, meddylied, meddylio, tybio, tybied; arwyddocäu, arwyddo, golygu; bod iddo feddwl *neu* ystyr; bwriadu, amcanu, arfaethu; ystyru.
What dost thou mean?—beth yw dy feddwl? beth yr wyt ti yn ei feddwl?
What mean you by this?—beth yw hyn genych? pa beth yw hyn genych? beth a feddyliwch *neu* a olygwch wrth hyn?
What mean you by these stones?—beth y mae y ceryg hyn yn ei arwyddocäu i chwi? beth yw y ceryg hyn?
We would know what these things mean—ni a fynem wybod beth a allai y pethau hyn fod.
What does this mean?—beth yw ystyr *neu* feddwl hyn? beth y mae hyn yn ei feddwl *neu* arwyddocäu? beth yw hyn? pa ystyr sydd iddo?
What mean you? What do you mean? } beth a feddyliwch? beth a olygwch? beth yr ydych yn ei feddwl? beth yw eich meddwl? beth a wnewch chwi? pa beth a wnewch chwi? pa ham genych?
Meander, *s.* (=afon lawn o droion, yn Phrygia) ystum, dolystum, amlwybr, bachdro, dolen, doleniad, amdroad, nyddiad afon; ymwead; nydd; clymwaith, rhwyllwaith, clwm;† dyrysfa.
Meander, *v.* dolenu, ystumio, dolystumio, amlwybro, amddyrwyn, ymddyrwyn, ymdröi, nyddu, ymnyddu, ymwëu; amwibio; troi yn ol ac yn mlaen; gwneuthur yn ddolen; bod yn ddyrys.

Meandering, } *a.* dolenog, ystumiog, dolystum-
Meandrian, } iog, bachog, llawn ymdro,
Meandrous, } llawn troion, bachdroawg, dol-
Meandry, } awg; dolenog fel glanau afon; ystumiol, trofaol, cam, tröedig, troellog.
A meandrous river—afon ddolenog, &c.; nydd.

Meaning, *s.* (o *mean*) ystyr, meddwl, arwyddocâd, deall, pwyll, ystyriaeth, arwyddhad, gofeg, bryd; grym.
Literal meaning—ystyr llythyrenol.
Words having the same meaning—geiriau cyfystyr, cyfystyron.
Words of double meaning—mwyseiriau, geiriau mwys, geiriau amwys, amwyseiriau.
With the same meaning—yn gyfystyr.
To explain the meaning of words—ystyru geiriau; egluro ystyr geiriau.

Meaningless, *a.* dïystyr, difeddwl; heb ystyr *neu* feddwl iddo.

Meanly, *ad.* yn ganolig, yn gymmesur, &c.; yn isel, yn wael, &c.

Meanness, *s.* (o *mean*) gwaelder, gwaeledd, salwedd, distadledd; baweiddrwydd, bawedi; iselni, iselder, isder; llymder, tlodi: dïelwedd, disasrwydd; anhaelder, crintachrwydd, cybyddiaeth; anurddasrwydd.

Mean-spirited, *a.* gwaelfrydig, gwael ei feddwl, gwael o feddwl, o feddwl gwael; gwael ei ysbryd; anŵraidd.

Means, *s.* moddion; cyfryngau; offerynau; peiriannau; modd; cyfrwng; offeryn; peiriant; achos; ffordd; gwaith; meddiannau, anlloedd, cyfoeth.
By this means—trwy hyn, drwy hyn; wrth, herwydd, *neu* o herwydd hyn; trwy y ffordd hon *neu* yma; fel hyn; yn y modd hwn *neu* hyn.
By that means—trwy, wrth, *neu* o herwydd hyny; trwy y ffordd hòno; y ffordd hòno; y modd hwnw *neu* hyny; fel hyny; yn y modd hwnw *neu* hyny.
By what means?—pa fodd? trwy ba foddion? pa wedd? pa sut? pa ddelw? trwy ba fodd? yn mha fodd? yn mha wedd? yn mha sut? yn mha ddull?
By some means—trwy ryw ffordd *neu* fodd; yn rhyw ffordd; yn rhyw fodd; yn rhywfodd; yn rhywffordd.
By some means or other—yn rhywfodd neu gilydd; yn rhyw fodd neu gilydd; trwy rywfodd *neu* gilydd.
By all means—yn mhob modd; yn mhob gwedd; trwy bob modd; trwy bob cyflwr; er dim; yn mhob rhyw fodd; yn ddilai; yn ddïau; beth bynag a fo; beth bynag a fyddo; pa fodd bynag; bynag pa fodd; er dim ag a fo.
By no means, } nid mewn un modd;
Not by any means, } nid er dim; nid nid felly er dim; nag e; nag e ddim; na ddo ddim; nid mewn un modd yn y byd.
By any means—mewn un modd; yn un modd; yn rhyw fodd; rhyw fodd, rhywfodd; mewn rhyw fodd; mewn neb rhyw fodd; mewn modd yn y byd; yn hollol.
By means of—trwy, drwy; trwy waith; o waith; gàn, o achos, oblegid, herwydd, o herwydd.
By my means, } trwyof, trwyddof, *neu*
By means of me, } trwof fi; o'm gwaith i; o'm hachos i; o'm plegid i; o'm herwydd i; trwy ym gwaith *neu* ym llafur i; trwy fym gwaith i.
By thy means—trwyot ti, trwot ti, trwyddot ti; o'th waith di; trwy yth waith di, &c.
By his means—trwyddo ef, &c.
By their means—trwyddynt hwy, &c.
By fair means—trwy deg.
By foul means—trwy hagr.
By fair means or foul—trwy deg neu drwy hagr.
By false means—trwy foddion gau, twyllodrus, ffals, *neu* gamweddus; trwy gamwedd, trwy dwyll, trwy hoced, trwy ddichell.
By many means—trwy amryw *neu* aml foddion; mewn amryfodd, trwy amryfodd; mewn llawer modd *neu* ffordd.
Ways and means—math a moddion.
To be a means—bod yn achos, yn fodd, *neu* yn foddion.
Thou shalt by no means do this—na wna mo hyn er dim; paid â gwneyd hyn er dim ag a fo; na wna hyn mewn un modd.
I will by no means forsake thee—ni'th adawaf ddim.
Nothing shall by any means hurt you—nid oes ddim à wna ddim niwed i chwi.
This hath been by your means—o'ch gwaith chwi y bu hyn.
He would have me come thither by all means—efe a fynai yn ddilai i mi ddyfod yno; efe a fynai yn mhob modd i mi ddyfod yno; efe a fynai i mi ddyfod yno er dim.
I must by all means keep the feast—y mae yn angenrhaid i mi gadw yr ŵyl.
The way and means thereto—y ffordd a'r modd i hyny.
As a means whereby we receive the same—megys modd i mi dderbyn yr unrhyw drwyddo.
So the work be done, it matters not what means be used—tra gwneler y gwaith, ni waeth nemawr pa arfau a gymmerer.
They sought means to bring him in—hwy a geisiasant ei ddwyn ef i mewn.

Mean-spirited, *a.* gwaelfrydig, gwael ei feddwl, gwael o feddwl, o feddwl gwael; gwael ei ysbryd; anŵraidd.

Meant, *p.p.* (o *mean*) à feddyliwyd, à fwriadwyd, wedi ei fwriadu, meddyliedig, &c.
Well-meant—à fwriadwyd er da; à fwriadwyd er daioni; à feddyliwyd er da; à feddyliwyd er daioni.
It was well-meant—er dyben da y dywedwyd *neu* y gwnaethpwyd ef; o feddwl da y dywedwyd *neu* y gwnaethpwyd ef.

Meantime, } *ad.* yn y cyfamser; yn y cyfencyd;
Meanwhile, } yn nghyfrwng hyn *neu* hyny; yn y cyfrwng; yn nghanol hyn *neu* hyny.

Mear, *s.* = *Mere.*

Mease, *s.* (o wraidd *measure*; C. *mwys*) mwys.
Mease of herrings—mwys o ysgadan, mwys o benweig = 5 cant o ysgadan.

Measle,† *s.* gwahanglaf, un gwahanglwyfus.

Measled, *a.* (o *measles*) â'r frech goch arno; brechog, brechlyd, rhuddellog.

Measles, *s.* (Al. *maser*, *masig*) y frech goch; rhuddell; brech y moch, y pys.
To have the measles—cael y frech goch; bod â'r frech goch arno.
Measly, *a.* brechog, brechlyd.
Measurable, *a.* mesuradwy, hyfesur; meidrol, mesurol; cymmedrol, cymmesurol.
Measurableness, *s.* mesuroldeb; meidroldeb, cymmedrolder.
Measure, *s.* (Ff. *mesure*) mesur, meidr; meidraeth; dogn, dognedd, cyfran fesurol, cyfran; gradd; mesuriad; llestraid, pecaid, ffiolaid; maint, maintioli; cyrhaedd; mydr, deifr; ffordd, trefn.
Measures — mesurau; ffyrdd; arferion; camrau, llwybrau; amcanion; dychymygion; cynghorion; dyledswyddau; rhwymedigaethau.
To take measures, To form measures, llunio amcanion, dychymyg ffyrdd, cymmeryd mesurau, trefnu llwybrau; rhagddarbod.
To take new measures—newid ei amcanion; newid ei gynghorion; cymmeryd ffordd newydd; newid ei fesurau.
To concoct measures—trefnu moddion; trefnu mesurau.
Their measures are ruinous measures—ffyrdd dystryw yw y ffyrdd à gymmerant.
Take your own measures—dylynwch eich ffyrdd eich hun; cymmerwch eich ffyrdd eich hun.
I would have them change their measures—mi a fynwn iddynt newid eu cynghorion, eu trefn, *neu* eu mesurau.
Their measure I do not approve of—nid yw eu ffyrdd yn fy moddhau; nid yw eu ffyrdd wrth fy modd i; nid yw y ffyrdd à gymmerant yn fy moddhau *neu* yn fy moddio; nid yw y ffyrdd à gymmerant wrth fy modd i; nid yw eu hymddygiad yn fy moddhau; nid yw eu hymddygiad wrth fy modd i; nid wyf fi foddlawn i'w ffyrdd hwynt; nid wyf fi foddlawn i'r ffyrdd à gymmerant; nid boddlawn genyf y cynghorion à ddylynant.
To enter into separate measures—llunio amcanion neilltuol iddo ei hun heb eu mynegu *neu* eu cyfranu i arall.
To devise measures, To adopt measures, llunio ffyrdd, llunio mesurau, trefnu llwybrau, tori mesurau, trefnu moddion.
To keep measures with one—cadw heddwch âg un; cadw tegwch âg un; cadw ar deg a theg âg un.
This is a new measure of theirs—trefn newydd ydyw hon ganddynt.
Some measures are to be observed, even towards those persons from whom you received injuries—y mae rhai dyledswyddau i'w cyflawnu hyd yn oed tuag at y rhai hyny a'ch drygasant; y mae rhai dyledswyddau i'w cyflawnu hyd yn oed tuag at y rhai hyny a wnaethant gam â chwi.
Without bound or measure—heb na meidr na mesur; heb na maint na mesur.
Without the least measure of—heb y mymryn lleiaf o; heb y dim lleiaf o.
Three measures of meal—tri mesur o flawd; tri mesuraid o flawd.
Beyond measure—tu hwnt i fesur; allan o fesur; dros ben mesur; yn ddirfawr; mwy na mwy.
They were astonished beyond measure—synasant yn ddirfawr; synu a wnaethant yn anfeidrol; synodd arnynt tu hwnt i fesur; synasant fwy na mwy.
To have hard measure, To meet with hard measure, cael cam ar law un; cael triniaeth anhynaws, annhirion, *neu* annhyner.
In a great measure—i raddau helaeth; i fesur helaeth; i raddau mawr; i fesur mawr; i radd fawr; mewn gradd fawr; i grŷn raddau; i grŷn fesur; mewn mesur helaeth; yn fawr; llawer.
In some measure—i raddau; i ryw raddau; i ryw fesur; mewn rhyw fesur; mewn rhyw radd; gronyn; peth.
In measure—yn gymmedrol, gyda chymmedroldeb.
Weights and measures—pwysau a mesurau.
Canon of measure—mesuren.
Long measure—mesur hir, hirfesur, mesur hyd.
Half measure—hannereg, hanner mesur.
Coal-measure—glowanafau, gwanafau glo, haenau glo, glofesurau, gwely y glo.
Solid measure—mesur tryfaint, mesur cyfangorff.
Square measure — mesur ysgwâr, mesur petryal.
Measure, *v.* mesur, mesuro; cymmeryd mesur peth; cymmeryd hyd a lled peth; cymmeryd maint, gàn, *neu* gynnwysiad peth; mesuro gàn *neu* gynnwysiad peth; cymmesuro, cymmedroli, dogni, cyfranu; tymmeru; cynnwys; bod yn mesur; bod yn mesur cymmaint a chymmaint; bod yn gyfryw fesur; bod o'r cyfryw fesur; bod yn gymmaint a chymmaint o fesur.
To measure out to—rhoi allan wrth fesur i; rhanu wrth fesur i; mesur i, mesuro i, cyfranu i, dogni i.
To measure over again—adfesuro, adfesur, ailfesur, ailfesuro; ailfyned dros beth.
To measure with one's eye—golygu un o'i ben i'w draed; bwrw golwg ar beth drosto; mesur o un *neu* beth â'i lygad; golygu un *neu* beth o'r pen bwygilydd iddo; darllen un o'i ben i'w draed; darllen un o'i sawdl i'w goryn.
It measures seven feet — mae e'n mesur saith troedfedd; mae e'n saith troedfedd o fesur.
Measured, *a.* mesuredig; gwastad, cyfartal; diysgog; unwedd.
A measured mile—milltir fesur; milltir wrth fesur.
With measured step—â chamrau gwastad *neu* ddiysgog; yn wastad ei gamrau.
Measureless, *a.* difesur, anfesurol, anfesuradwy, diderfyn, annherfynol, anfeidrol.
Measurement, *s.* mesuriad, meidrad; mesuriaeth, mesuryddiaeth, meidraeth.
Measurer, *s.* mesurwr, mesurydd, meidradydd.
Measuring, *a.* mesurol; i'w fesur.
Measuring rod—mesurlath, dilyrbren, gwialen, gwialen fesur, tudlath.
Meat, *s.* (S. *mæte*, *mete*) bwyd, ymborth, lluniaeth; cig, cigfwyd; bara ac ennyn.

Fresh meat—cig ir, cig ffres, cig ffresg, irgig.
Butcher's meat—cig, cig ir, cig ffres, cig ffresg, cig y cigydd.
Salt-meat—cig hallt.
Mince-meat, } cig manfriw, briwgig, rhis-
Minced-meat, } fwyd, briwfwyd, rhis.
Dish meat—llymeidfwyd, bwyd dysgl.
Meat dish—dysgl gig, cig-ddysgl.
To sit down to meat, } eistedd i fwyta.
To sit down at meat, }
Fat meat—cig bras, cig tew, cig gwŷn.
Lean meat—cyhyrgig, cig teneu, cig coch.
Meat and drink—bwyd a dïod; bwyd a llŷn.
Meat-safe—crogell gig, ciccell.

Meated,† *a.* tew, pasgedig, pesgedig.

Meathe, *s.* (C. *medd;* S. *medo, medu*) medd, meddyglyn; dïod.

Meat-offering, *s.* bwydoffrwm, bwyd offrwm.

Meatus, *s.* (Ll.) mynedfa; pibell.

Meaty, *a.* (o *meat*) cigog; â chig arno.

Meawl, *v. n.*=*Mewi.*

Mechanic, } *a.* (Ll. *mechanicus;* Ff. *mécan-*
Mechanical, } *ique*) gallofyddol, llawgelfyddyddol, llawgelfyddol, llawgelfyddus; perthynol i'r mudalluoedd; crefftwrol, llaw-weithiol; perthynol i grefftwr, celfyddydwr, *neu* allofydd; perthynol i weithiwr llaw; perthynol i grefft *neu* lawgelfyddyd; mudalluol, mud-gelfyddol, mud-gelfyddydol; goberol, ofyddol; â wnaed yn ol egwyddorion *neu* reolau y mudalluoedd; hyfedr *neu* hyddysg yn y mudalluoedd; isclradd, distadl, difraint, anelwog, cyffredin.
Mechanic arts—y llawgelfyddydau, y llawgelfau, y mud-gelfyddydau, y celfyddydau llaw.
The seven principal mechanic arts—y saith brif lawgelfyddyd, y saith brif gelfyddyd grefftwrol, y saith brif gelfyddyd law, y saith brif grefft.
Mechanic powers—y mudalluoedd, y chwyfalluoedd; y galluoedd mudol, modawl, *neu* chwyfol; llaw-alluoedd.
Mechanical labour—gwaith llaw, llawwaith, gwaith dwylaw, gwaith crefftwr.
Mechanical philosophy—athroniaeth allofyddol; athroniaeth gorffilynaidd.

Mechanic, *s.* gallofydd, crefftwr, celfyddydwr, llawgelfyddwr, llawgelfyddydwr, gweithiwr llaw, dybanan, dybanon, llawofydd, llawweithiwr, llaw-weithydd, llofweithiwr; un hyfedr *neu* hyddysg yn y llawgelfyddydau.

Mechanics' institute, } gwyddonfa gall-
Mechanics' institution, } ofyddion, gwyddonfa crefftwyr, sefydliad gallofyddion, gallofyddfa, sefydliad gallofyddol.

Mechanically, *ad.* yn allofyddol, &c.; yn ol egwyddorion a rheolau y celfyddydau mudol; yn ol rheolau gallofyddiaeth; yn ol deddfau peiriannaeth.

Mechanicalness, *s.* gallofyddoldeb, gallofyddolrwydd; ansawdd gallofyddol peth; peiriannoldeb; distadlrwydd.

Mechanician, *s.* un hyddysg *neu* hyfedr mewn gallofyddiaeth; gallofiaethwr, gallofydd.

Mechanics, *s.* gallofyddiaeth, gallofiaeth, llawgelfyddiaeth, llawofyddiaeth; athrawiaeth y mudalluoedd; y llawgelfyddydau, y mudalluoedd.
Elements of mechanics—elfenau gallofyddiaeth.

Mechanism, *s.* peiriannaeth, peirianwaith, llawgelfyddwaith.

Mechanist, *s.* peiriannydd, peiriannwr, ermigwr; gallofiaethwr, gallofydd.

Mechanographist, *s.* celfadluniwr.

Mechanography, *s.* (Gr. *mêchanê* a *graphô*) celfadluniaeth, gallofluniaeth=y gelfyddyd o luosogi adluniau o ysgrifen neu o waith celfyddyd, trwy offerynoldeb peiriant.

Mechlin, *s.* math o rwydronell â wneid yn Mechlin, yn yr Alban.

Meconate, *s.* millhalan; *pl.* millhalion.

Meconic Acid, *s.* (Gr. *mêcôn*) sur nillig, sur cysglysig.

Meconin, } *s.* (Gr. *mêcôn*) nillain, cysglysnur.
Meconine, }

Meconite, *s.* tywodfaen bychan.

Meconium, *s.* (Gr. *mêcônion*) sudd y pabi, pabirwyth; ystlom cyntaf babanod.

Medal, *s.* (Ff. *médaille;* o'r Ll. *metallum*) bathodyn, bathain, bathyn, batharn, bathon, bathod, coflun, cof-ddryll, cofargraff, tlws; hen ddryll o aur, arian, *neu* efydd bath: *pl.* bathodau, bathodion, batheiniau, batholion.
Silver medal—ariandlws, bathodyn arian, tlws arian.
Gold medal—eurdlws, bathodyn aur, tlws aur.
Ancient medals—hen fathodau, hen fathau, drylliau hen-fath.

Medalist, *s.* bathofydd, bathodwr, bathodydd, batheinydd; casglwr a darllenydd cof-ddrylliau bathedig; hoffwr yr hen-fath.

Medallic, *a.* bathodol, batheiniol; perthynol i fathodyn *neu* fathodau.

Medallion, *s.* (Ff. o *medal*) bathodyn mawr, coflun mawr, gorfathodyn, arfathodyn; coflun o'r fath fwyaf.

Medallurgy, *s.* (*medal,* a Gr. *ergon*) bathodwaith, coflunwaith; gwneuthuriad bathodau a chofluniau.

Meddle, *v. n.* (Is. *middelen;* Al. *mittler*) ymyryd, ymyru, ymyraeth, amyru, ymhel, ymhela; bod yn ymyrgar; trin, trafod.
To meddle with—ymyryd â, &c.; bod i un â wnelo â; ymyru ar; trin, trafod; ymosod ar.
To meddle with an affair, } ymyryd â
To meddle in an affair, } pheth, &c.
Why dost thou meddle to thy hurt?—i ba beth yr ymyri i'th ddrwg dy hun? pa ham yr wyt yn ymyru er drwg i ti dy hun?
Do not meddle with her—paid âg ymyryd â hi; gad iddi yn llonydd; gad hi yn llonydd.
I will neither meddle nor make in it—ni bydd i mi â wnelwyf âg ef; ni bydd genyf fi na llaw na bys ynddo.
Meddle no more with them for ever—na fydded â wneloch chwi mwy â hwynt byth.
To meddle no more with *or* in, } bod
Not to meddle any more with *or* in, } heb ymyru â pheth mwyach; peidio âg ymyru â pheth mwyach.
Meddle not with many matters; for if thou meddle much, thou shalt not be innocent—na ymyr ar lawer o bethau; o herwydd os trini lawer peth, ni byddi ddifai (*Eccles.* xi. 10).

Meddle, † *v. a.* cymmysgu.

Meddler, *s.* ymyrwr, ymyrydd, amyrwr, ymhelwr, dyn ymyrgar; prysur heb ddïoloh;

un â'i fys yn mrywes *neu* botes pawb; un â fwrio ei gryman i yd pawb; un â roddo ei lwy yn nysgl pawb; prysurwas.

Meddlesome, } *a.* ymyrgar, amyrgar, ymyrus,
Meddling, } mawr ei ymyraeth, ymhelgar, negesgar, swyddgar.
Every fool will be meddling—pob ffol a fyn ymyraeth.
It is ill meddling with edged tools—drwg ymryson â'r tân; drwg ymryson â'r gof yn ei efail.

Meddlesomeness, *s.* ymyrgarwch, ymyrusrwydd, ymhelgarwch.

Mediæval, } *a.* (Ll. *medius* ac *ævus*) canoloes-
Medieval, } awl; perthynol i'r canoloesoedd; yn perthyn i'r canoloesau; yn perthyn i'r oesoedd canol.
Mediæval architecture—adeilyddiaeth y canoloesoedd, adeiladaeth ganoloesawl.

Medial, *a.* (Ll. *medius*) canolig, canol; cyfryngol, cyfrwng; go-.

Median, *a.* (Ll. *medianus*) canolig; yr hyn sydd yn y canol.

Medianos, *s. pl.* colofnau canol pendist.

Mediant, *s.* cyfryngnod.

Mediastine, } *s.* (Ll. *mediastinum*) llengig,
Mediastinum, } llieingig, cefndedyn, cyndedyn, percini, perfeddlen.

Mediate, *a.* (Ff. *médiat*; Ll. *medius*) cyfryngol, cyfryngaidd, cyfrwng, cyfryngedigol, rhyngol; canolig, canolaidd; â fo yn y cyfrwng.

Mediate, *v.* cyfryngu; sefyll rhwng, rhyngu; eiriol.

Mediately, *ad.* yn gyfryngol; trwy gyfrwng; trwy gyfryngau.

Mediation, *s.* (Ll. *mediatio*) cyfryngiad, cyfryngiaeth, cyfryngoliaeth, cyfryngedigaeth; cyfryngdod; eiriolaeth, eiriolad, eiriolwch.

Mediatisation, *s.* cyfrynguniaeth=cyssylltiad neu uniad penaduriaethau bychain yr Almaen wrth y rhai mawrion cyfagos.

Mediatise, *v. a.* (o *mediate*) cyfrynguno, cyfryngasio; uno yn gyfryngol *neu* gyfryngaidd.

Mediator, *s.* (Ll.) cyfryngwr, cyfryngydd, canolwr, canolydd; eiriolwr, eiriolydd.
A female mediator—cyfryngyddes, cyfryngwraig, cyfrynges.

Mediatorial, *a.* cyfryngyddol; perthynol i gyfryngwr *neu* gyfryngydd; cyfryngol.

Mediatorship, *s.* cyfryngwriaeth, cyfryngyddiaeth, cyfryngiaeth, eiriolyddiaeth; swydd cyfryngwr.

Mediatory, *a.* cyfryngedigol, cyfryngol; perthynol i gyfryngdod.

Mediatress, } *s.* cyfryngyddes, cyfryngwraig,
Mediatrix, } cyfrynges; eiriolyddes, eirioles.

Medic, } *s.* (Ll. *medica*; o'r Gr. *mêdikê*) mag-
Medick, } lys.
Purple medic, } maglys rhuddlas.
Lucerne, }
Black medic, } maglys gwineuddu.
Nonsuch, }
Heart medic, } maglys amrywedd, meill-
Claver, } ionen gragenog, llysiau y myheryn.
Yellow medic—meillionen gorniog, maill corniog.
Sea medic—maglys arfor.

Medicable, *a.* meddygadwy, iachadwy, gwelladwy.

Medicago, *s.* (Gr. *mêdikê*)=*Medic, Medick.*

Medical, *a.* (Ll. *medicus*; Gr. *mêdicos*) meddygol, meddyginiaethol; perthynol i feddyginiaeth; meddygin, iachaol.
Medical advice — cynghor meddygol, cynghor meddyg.
Medical art — meddyginiaeth, meddygiaeth, y gelfyddyd feddygol, celfyddyd iachäu clefydau, celfyddyd iachäu.
Medical jurisprudence—rheithofyddiaeth feddygol.

Medically, *ad.* yn feddygol, &c.; fel meddyginiaeth; ar wedd meddyginiaeth.

Medicament, *s.* (Ff.; Ll. *medicamentum*) meddyginiaeth, meddygiaeth; meddygyn; eli; swyn, cyfaredd; ymwared.

Medicamental, *a.* meddygol, meddyginiaethol, meddygin; perthynol i feddyginiaeth; â arferir mewn meddyginiaeth; yn perthyn i gyfaredd; â rhinwedd feddygol ynddo *neu* arno; cyfareddol; eliol.

Medicaster, *s.* crachfeddyg, coegfeddyg, cyfareddwr.

Medicate, *v. a.* (Ll. *medico*) meddygu, meddyginiaethu, iachäu, gwella; rhoi yn wlych mewn diod gyfaredd; rhoi yn wlych mewn cyffaeth; cyffeithio; trwytho â moddion meddygol; cyfferïo.

Medication, *s.* meddygiad; meddygiaeth; trwythiad â moddion meddygol.

Medicative, *a.* meddygol, meddyginiaethol, iachaol, meddygin, gwellhaol.

Medicinable, *a.*=*Medicinal.*

Medicinal, *a.* (Ll. *medicinalis*) meddygol, meddyginiaethol; perthynol i feddyginiaeth; iachaol, meddygin; perthynol i gyfferi; cyfferïol.

Medicinally, *ad.* yn feddygol, &c.; fel meddyginiaeth; ar wedd meddyginiaeth.

Medicine, *s.* (Ll. *medicina*) meddyginiaeth, meddygiaeth, celfyddyd iachäu clefydau; cyfaredd; cyffer, cyffyr meddygol; eli; swyn: *pl.* cyfferi, cyffyriau, cyfareddion, cyfareddau, moddion meddygol.
Doctor of Medicine—Doethor Meddygiaeth, Doethor Meddyginiaeth.
Bachelor of Medicine—Mebydd Meddyginiaeth, Baglor Meddyginiaeth.
Quack medicines—crach gyfferi, crach feddyginiaethau, coeg feddyginiaethau, twyll-gyfferi, crach gyfaredd, cyfareddion gwrach, cyfareddion, twyll-gyfareddion, cyfareddion crachfeddyg.
Under a course of medicine—dân hwyl meddyginiaeth *neu* feddygiaeth; dân driniaeth feddygol.

Medicine, † *v. a.* gweithio fel meddyginiaeth.

Medics, † *s.* athrawiaeth cyfferi, cyfferïaeth.

Mediety, *s.* (Ll. *medietas*; Ff. *médiété*) hanner, hannereg; canoligrwydd.

Medieval, } *a.* (Ll. *medius* ac *ævus*) canoloes-
Mediæval, } awl; perthynol i'r canoloesoedd; yn perthyn i'r canol oesau; yn perthyn i'r oesoedd canol.

Medin, *s.* darn bath, ar arfer yn yr Aipht, gwerth o ddeutu dimai: hefyd, mesur yd yn y wlad hòno, o ddeutu cymmaint a phwysel Seizonig.

Mediocral, *a.* (Ll. *mediocris*) canolig; cyffredin, lled gyffredin lledweddol.

Mediocre, *a.* (Ll.) canolig; cyffredin; rhwng y ddau: cymmedrol, gogymmedrol, lledweddol; cryn, syrn.

Mediocrist,† *s.* un o gynneddfau canolig *neu* gyffredin.

Mediocrity, *s.* (Ll. *mediocritas*) canoligrwydd, canolrwydd; cymmedredd, cymmes, canolradd; cymmedroldeb, cymmesurwydd; mesur difai ddigon, crŷn fesur, nid gormodd, crŷn ddigon.

Meditate, *v.* (Ll. *meditor*) myfyrio, myfyrio ar; meddylied, meddylio, meddwl; bwriadu, amcanu, arfaethu; efrydu, efrydio, astudio; ystyried, ystyrio; llunio, dylunio, dyfeisio; myfyriannu; meddwl am; dwys fyfyrio, dwfn fyfyrio, syn fyfyrio; arsynied.

To meditate before hand—rhagfyfyrio; rhagystyried, rhagfwriadu.

Meditation, *s.* (Ll. *meditatio*) myfyrdod, myfyriad, myfyriant, myfyriaeth, myfyrawd, myfyr; ystyriaeth, arystyriaeth; efryd, astudiaeth; amcan, bwriad; arsyniad; eorthedd; pryder; dyhewyd.

Addicted to meditation, } myfyrgar, medd-
Given to meditation, } ylgar, ystyrgar.

Meditative, *a.* myfyrgar, meddylgar, myfyriol, myfyr, myfyrus, myfyriedigol, myfyriannus, myfyrdodol, myfyriadol, ystyrgar, arystyriol.

Mediterrane, † *a.*=*Mediterranean.*

Mediterranean, } *a.* (Ll. *medius* a *terra*) can-
Mediterraneous, } oldir, canoldirog, canoldiraidd, canoldirol, ynnhirog, ynnhir, amdirol, cylchdirol; yr hyn sydd yn nghanol y tir; dïarfor, dïarforol, anarforol; pell o'r môr.

Mediterranean Sea—Môr y Canoldir, y Môr Canoldir, y Môr Ynnhirog, y Môr Ynnhir, y Canolfor.

Mediterraneous mountains—mynyddoedd ynnhirog, mynyddoedd ynnhir, mynyddoedd canoldir; mynyddoedd pell o'r môr.

Medium, *pl.* Media, Mediums, *s.* (Ll.) cyfrwng; canol, y canol; cyfwng, rhwng; elfen gyfrwng; elfen; cyfrwng *neu* elfen hydraidd; modd, ffordd, llwybr; offeryn; yr enw canol (mewn rhesymeg).

Through the medium of—trwy gyfrwng.

Medium octavo—wythplygcyffredin, wythplyg canolig, wythplyg canol, wythplyg cyfrwng.

Circulating medium—tâl cylchynol, treinwerth, cyfrwng train, arian damred.

Geometrical medium—cyfrwng meidrofyddol.

Arithmetical medium—cyfrwng rhifyddol.

Medlar, *s.* (S. *mæd;* Ll. *mespilus*) meryswydd, (*sing.* meryswydden), merys, ceri, y dindoll, tinegored, tinagored; afal tindoll, afal tinegored, afal tinegor, afal tinagored.

Medlar tree—meryswydden, merys, merysbren, ceri, y pren ceri, y dindoll.

Medle, } † *v. a.* (o *meddle*) cymmysgu, dy-
Medley, } fysgu, mysgu.

Medley, *s.* cymmysgedd, mysgedd, cymmysg, cymmysgfa, cybolfa, dychymmyg.

Chance-medley — anoddeu, hapladdiad, damwein-laddiad, dynladdiad damweiniol; llofruddiaeth ddamweiniol *neu* ddifwriad.

Medley, *a.* cymmysg, cymmysgedig, didrefn; â fo cymmysg o amryw bethau; amryfysg.

Medulla, *s.* (Ll.) mêr, madrudd, madruddyn; bywyn, bywed, bywedyn, mwydionyn.

Medullar, } *a.* (Ll. *medullaris*) perthynol i'r
Medullary, } mêr; yn perthyn i'r madrudd; meraidd, madruddol, madruddaidd; merog, madruddog; tebyg i fêr *neu* fadrudd; tebyg i'r mêr.

Medullin, } *s.* (Ll. *medulla*) bywednur, bywed-
Medulline, } ain=bywyn yr heulfiodyn a'r bibwydden, yr hwn nid oes arno na blas nac arogl.

Medusa, *s.* (Ll.) morddanad, morddanadl= math o reiddogion morawl.

Medusidians, *s. pl.* (o *Medusa*) morddanadogion, Medusidiaid = rheiddogion gludaidd à nofiant yn y môr.

Meed, *s.* (S. *med;* Sans. *medha*) gwobr, gwobrwy, gobrwy, gobr, tâl;† rhodd, anrheg.

Meek, *a.* (Sw. *mjuk;* D. *myg;* Port. *meigo*(llariaidd, llaryaidd, llary, llariain, addfwyn, llednais, tirion, gwâr, hynaws, difalch, gostyngedig, iselfrydig, iselfryd, ufydd, araf, mwyth; dystaw, dyoddefgar, amyneddgar, *neu* ddirwgnach mewn cystudd.

The meek—y rhai llariaidd, llednais, *neu* addfwyn.

A meek person—un llariaidd, dyn llednais, &c.; lledneis-ddyn.

Delicate and meek—meinwar.

To grow meek—llarieiddio, llaryeiddio; myned yn llariaidd, &c.

To make meek—gwneuthur yn llariaidd, llarieiddio, llaryeiddio, llareiddio, llaryo, tawelu, gwarhau, tirioni.

Meeken, *v. a.* llarieiddio, llaryeiddio, llaryo, llareiddio, llarychu, gwarhau, tirioni; gwneuthur yn llariaidd, &c.

Meekeyed, *a.* llygadfwyn, llygadwar; â chanddo lygaid llariaidd, addfwyn, *neu* lednais; addfwyn *neu* lariaidd ei olwg.

Meekness, *s.* llarieidd-dra, llaryedd, llareiddrwydd, llaryeiddrwydd, lledneisrwydd, llareiddiwch, addfwynder, tiriondeb, tirionwch, tirionder, hynawsedd, hynawsder, gwaredd, gwarineb, gwarder, tynerwch, gwareddogrwydd, gwareiddiwch, llarwch, arafwch, [arafedd.

Meer, *a.*=*Mere.*

Meer, *s.*=*Mere.*

Meered, *a.* cyffiniol, cyffiniog; perthynol i gyffin.

Meerschaum, *s.* (Al.) morewyn, morfolwyn.

Meet, *a.* (S. *gemet*) addas, cyfaddas, cymhwys, gweddus, gweddaidd, cymmesur, addwyn, cyweddus, gwiw, priodol, iawn.

To be meet—bod yn addas, &c.

It is meet—addwyn yw, gweddus yw; y mae yn addas; e weddai, fe weddai, me weddai, e gyngweddai, e gynghanai, gweddai.

It was meet—addas oedd; yr oedd yn addas; rhaid oedd.

It is not meet to do so—nid cymhwys gwneuthur felly; ni ddylid gwneuthur felly.

If it be meet—os bydd addas; os bydd y peth yn gweddu.

To think meet, } tybied bod yn iawn,
To think it meet, } yn addas, yn gymhwys, *neu* yn weddaidd.

It is very meet—mae yn gwbl addas; y mae yn addas iawn.

Such as was meet—y cyfryw ag ydoedd raid (*Rhuf.* i. 27).

Meet, *v.* (*S. metan, mætan ;* D. *möder*) cyfarfod, cyfarfod â, cyfarfod âg, ymgyfarfod, cyffwrdd, cyhwrdd, cyfhwrdd, cwrdd, cwrddyd, cyffwrdd â, cwrdd â, cyhydreg; dyfod *neu* fyned yn erbyn; taro wrth; dygwyddo; dygyfeirio; erbynio; gwrthwynebu; cael, caffael; cydio.

To meet with—cael; taro wrth, taraw wrth; cael gafael ar; cyfarfod â, cyffwrdd â, cwrdd â.

To meet together—cyfarfod, cydgyfarfod, ymgyfarfod; dyfod yn nghyd.

To meet by chance—cael *neu* gaffael o ddamwaen; dygwyddo *neu* ddamweinio ar beth; dygwyddo *neu* ddamweinio am ben peth; dyfod o ddamwaen ar beth *neu* am ben peth; cyfarfod o ddamwaen â pheth; cyfarfod â; taro wrth beth drwy ddamwaen; dywanu ar, syrthio ar; cael, caffael.

They meet—y maent yn cyffwrdd.

To meet one another, } ymgael; cyfarfod

To meet together, } â'u gilydd, ymgyfarfod.

That one shall seldom meet withal—à ddygwydd yn anfynych; odid gweled y fath.

Come to meet me—tyred i'm cyfarfod; dere yn fy erbyn; dyre yn fy ngwrth.

To meet half way—dyfod hanner y ffordd; dyfod hyd hanner y ffordd; myned hanner y ffordd.

A friend and companion never meet amiss—cyfaill a chydymaith ni chyfarfyddant byth mewn anmhryd; cyfaill a chydymaith a gyfarfyddant mewn pryd.

Let us meet together in the house of God—cyfarfyddwn yn nhy Duw.

A place where two seas meet—deufor-gyfarfod.

Meeter, *s.* cyfarfyddwr; un à gyferfydd âg arall.

Meeting, *s.* cyfarfod, ymgyfarfod, cwrdd, cyhwrdd, cyfrwch; cymmanfa; cynnulleidfa; eisteddfod; cynnulliad, cynnull, cynnullaid.

A solemn meeting—cyfarfod arbenig, uchelwyl gyfarfod (*Esa.* i. 13).

The meeting of two rivers—cymmer; ymgyfarfod dwy afon; aber.

The meeting of two seas—deufor-gyfarfod, ymgyfarfod deufor.

Love meeting—nwyfoed, cyfarfod serch, cwrdd serchogion.

Meetinghouse, *s.* ty cwrdd, ty cyfarfod, cyfrdy; addoldy, addolfa, ty addoliad.

Meetly, *ad.* yn addas, &c.

Meetness, *s.* (o *meet*) addasrwydd, cyfaddasrwydd, cymhwysder, gweddusder, gweddusrwydd, gweddeidd-dra, priodoldeb, gwiwdod; tyciant.

Megacosm, *s.* (Gr. *megas* a *cosmos*) y byd mawr, y cyfanfyd.

Megalichthys, *s.* (Gr. *megas* ac *ichthos*) math o bysg madfeillaidd diflanedig.

Megalonyx, *s.* (Gr. *megalé* ac *onyx*) ewinfil= math o greadur difancoll.

Megalophonous, *a.* (Gr. *megalé* a *phóné*) crochlais, uchelseiniog, croch, crochleisiog.

Megalopolis,† *s.* (Gr. *megalé* a *polis*) mamddinas, prif ddinas.

Megalosaurus, *s.* (Gr. *megas* a *sauros*) math o fadfil cloddiannol.

Megalopsychy, *s.* (Gr. *megalé* a *psuché*) mawrfrydedd.

Megascope, *s.* (Gr. *megas* a *scopeó*) mawrsyllyr.

Megatherium, *s.* (Gr. *megas* a *théra*) bwystfil diflanedig y ceir ei weddillion yn Neheudir Amerig.

Megrim, *s.* (Ff. *migraine ;* Gr. a Ll. *hemicrania*) meigryn, y meigryn, gwaew y meigryn; pendro.

Meine,† *v. a.* (S. *mengan*) cymmysgu.

Meine, } † *s.* (Norm. *meignee, meiny*) tyweis-

Meiny, } ion, gweinidogion, gweinyddion; tyaeth, teulu.

Meionite, *s.* (Gr. *meión*) lleifaen, lleiem.

Meiosis, *s.* (Gr.) eiddildeb.

Melæna, *s.* (Gr. *melas, melaina*) dugyfog, cyfog du.

Melah, *s.* ffair pererinion (yn yr India Ddwyreiniol.)

Melampode, *s.* (Gr. *melampodion*) pelydr du.

Melampyrine, *s.* bulithain, biwlithain=dansawdd à geir yn y biwlith.

Melampyrum, *s.* (Gr. *melas* a *pyros*) biwlith, bulith, gliniogai.

Melanagogue, *s.* (Gr. *melas* ac *agó*) cyffer i darfu y geri du.

Melancholian,† *s.*=*Melancholic, s.*

Melancholic, } *a.* trist, athrist, pendrist, prudd,

Melancholy, } anhylon, trymfrydig, pruddglwyfus, wynebdrist, dilon, dybyriol, aflawen, trymllyd; claf o'r ddueg; darostyngedig i glefyd y ddueg; o anian *neu* naws y ddueg; hudgyllig; isel ei ysbryd; galarus, alaethus, tryshinebus.

A melancholic complexion *or* disposition—tymmer, naws, *neu* anian y ddueg; tymmer, naws, *neu* anian athrist *neu* anhylon.

Melancholy thistle—ysgallen fwyth.

Melancholic, *s.* pruddglaf, pruddglwyfog, un pruddglwyfus, un prudd, &c.; un à'r ddueg arno: *pl.* pruddgleifion, pruddglwyfogion.

Melancholily, *ad.* yn drist, &c.

Melancholiness, *s.* tristwch, tristedd, athristedd, pruddineb, athristwch, prudd-der, iselder ysbryd, ansirioldeb, anhylonrwydd; ansawdd pruddglwyfus.

Melancholious,† *a.* trist, athrist, prudd, &c.

Melancholist, *s.* pruddglaf, pruddglwyfog, un pruddglwyfus, un trist, &c.; un claf o'r pruddglwyf.

Melancholize, *v.* myned yn drist, &c.; tristäu, pruddhau; myned i'r ddueg; pruddglwyfo, gwneuthur yn bruddglwyfus.

Melancholy, *s.* (Gr. *melan* a *cholé ;* Ll. *melancholia*) pruddglwyf, pruddwst, pruddineb, dueg, duegwst, hudgyllaeth, wst, iselder ysbryd, iseldra ysbrydoedd, pruddnawa, y nawa prudd, y dymmer brudd; prudd-der, tristwch, tristedd, athristedd, anhylonder, trymfrydigrwydd.

Melangallic Acid, *s.* (Gr. *melan*, a *gallic*) sur duddarfalig; peth du à geir o sur darfalig.

Melange, *s.* (Ff.) cymmysgedd, mysgedd, cymmysg, dychymmysg, cymmysgfa, cybolfa.

Melanite, *s.* (Gr. *melas*) dufaen, maen du, duem.

Melanitic, *a.* dufeinin, dufeinig; perthynol i ddufaen.

Melanosis, *s.* (Gr. *melan*) y clefyd du.

Melanteri, *s.* (Gr. *melan*) hal haiarn.

Melanure, } *s.* (Gr. *melan* ac *ouros*) un o

Melanurus, } bysgod Môr y Canoldir.

Melasma, *s.* (Gr. *melas*) dufanwst.

Melasses, } *s.* (It. *melassa;* Ff. *mélasse*) triagl,
Molasses, } sugrws.

Melassic Acid, *s.* sur sugrysig, sur triagl.

Melee, *s.* (Ff.) cymmysgedd, cybolfa; ymladd, ffrwgwd, ysgarmes, ymddygwd.

Melicerous, *a.* (Gr. *melicêris*) melgodaidd, melgrawnog, melgornaidd.

Melic-grass, } *s.* (It. *melica;* Ll. *mel*) melig-
Melick-grass, } wellt, meliewellt.

Wood melic-grass—meligwellt y goedwig.

Purple melic-grass—meligwellt rhuddlas.

Melilite, *s.* (Gr. *meli* a *lithos*) melfaen.

Melilot, *s.* (Ll. *mel* a *lotus*) gwydro, godrwyth, mêl y ceirw, meillionen y ceirw.

Meliorate, *v.* (Ff. *améliorer;* o'r Ll. *melior*) gwellhau, gwella, diwygio; gwrteithio, diwyllio, trwsio, tacluso; gwneuthur yn well; myned yn well.

Melioration, *s.* gwellhad, gwelliant, gwellineb, gwelliad, diwygiad; diwylliad, gwrteithiad.

Meliority,† *s.* gwellineb, gwell cyflwr.

Meliphagidæ, } *s. pl.* (Gr. *meli* a *phagô*) mel-
Meliphagidans, } sugnyddion=teulu o glugadar gylfinfain.

Melite, *s.* (Gr. *meli*) melfaen.

Melittis, *s.* (Gr. *melitta*) gwenynog, y wenynog.

Mell,† *v. n.* (Ff. *mêler*) cymmysgu, cyboli; ymyru, ymyryd.

Mell, *s.* (Ll. *mel;* Gr. *meli*) mêl.

Mellate, *s.* melhalan; *pl.* melhalion.

Melliferous, *a.* (Ll. *mellifer*) melddwyn, à ddygo fêl, à ddwg fêl, yn dwyn mêl, melog, melfag, melain, melaid.

Mellification, *s.* (Ll. *mellifico*) gwneuthuriad mêl, melwaith, melweithiad.

Mellifluence, *s.* (Ll. *mellifluens*) melred, melrediad, melusred, meluslif, melffrydiad, melliant; llifeiriad gân fêl.

Mellifluent, } *a.* (Ll. *mellifluens, mellifluus*)
Mellifluous, } melred, meldardd, melredol; yn llifeiriaw o fêl; melddwyn, melog, melain; melus, peraidd, hyfryd, melusber; parablber; mel-eneu.

Melligenous, *a.* (Ll. *melligenus*) melryw, melrywiol; o rywogaeth y mêl; âg iddo ansoddion mêl.

Mellit, *s.* (Ll. *mel*) melgrachen.

Mellitate, *s.* melfaenawd, hal melfaen.

Mellite, }
Mellilite, } *s.* (Gr. *meli;* Ll. *mel*) melfaen.

Mellitic, *a.* melfeinin, melfeinig; yn perthyn i'r melfaen.

Mellitic acid—sur melfeinig.

Mellon, *s.* (Ll. *mel*) melbylor.

Mellow, *a.* (S. *melewe;* Al. *mehl;* Is. a D. *meel*) addfed, ffaeth, meddal, blodwy; chwâl, tyner, *neu* feddal gân addfedrwydd; blawdog, blodwy, *neu* ber fel peth addfed; tyner, awsaidd, meddf, blydd, plydd, esmwyth, chwâl; mwyn, hyfryd, per, peraidd, melusber; gofrwysg, lledfeddw, gofeddw, meddw, brwysg; llawen, llon.

Mellow wine—gwin addfed, gwin ffaeth; gwin rhywiog gân oedran.

Mellow apples—afalau ffaeth, blodwy, *neu* addfed.

Mellow land—tir ffaeth, tir chwâl, pridd chwâl, tir mwrl.

Mellow sound—sain fwyn, sain hyfryd, sain beraidd, peraidd sain; sain hyfryd i'r glust.

Not mellow—anaddfed, anffaeth, anmlodwy; newydd.

Too mellow—goraddfed, rhy addfed, rhy ffaeth.

Very mellow, } tryffaeth, tra ffaeth, cwbl
Quite mellow, } ffaeth.

To grow mellow—ffaethu, addfedu, meddalu, tyneru, blodwyo; pereiddio; myned yn addfed, &c.

To grow mellow with liquor—dechreu meddwi *neu* chwalu; cynhesu *neu* ymgynhesu wrth y cwrw; dechreu twymo ei droed.

Mellow, *v.* addfedu, ffaethu, meddalu, meddalhau, tyneru, blodwyo, plyddu, meddfu; pereiddio, perhau; chwalu; gwneuthur yn addfed *neu* ffaeth; gwneuthur yn chwâl *neu* fwrl; myned yn addfed *neu* ffaeth.

Mellowness, *s.* addfedrwydd, addfedwch, ffaethder, ffaethedd, ffaethusrwydd, meddalwch; blawdogrwydd, blodwyedd; plyddedd.

Mellow-toned, *a.* per ei sain, peraidd ei sain, per ei dôn, persain, perseiniog, perseiniol, hyfrydlais, mwyn ei sain, scinber.

Mellowy, *a.* meddal, tyner, meddf, plydd, blydd, ffaeth; bras, blonaidd.

Melocotone, *s.* (Ysp. *melocoton*) cwins; afal peatus mawr.

Melodious, *a.* (o *melody*) perseiniol, persain, hyfrydlais, per ei sain, peraidd ei sain, melus ei sain, hyfrydsain, pereiddsain, perorawl, peroriaethol, peroriaethus, seinber, cynghaneddol, cynghaneddog, cynghan, perleisiol, erddyganol, per, peraidd, melus, melusber, hyfryd, hyfrydaidd, melodus, melodaidd, maws, mawsaidd, chweg, eosaidd, cerddber, eilw, llafar, melseiniol.

Melodious tone—arianllais; peraidd dôn, tôn berseiniol, &c.

Melodiously, *ad.* yn berseiniol, yn beraidd ei sain, &c.

Melodiousness, *s.* perseinioldeb, perseiniolrwydd, cynghaneddogrwydd, cynghaneddolrwydd, pereidd-dra, melusder, &c.

Melodist, *s.* perseiniwr, perseinydd, perorydd, melodwr, melodydd, eilonydd; cyfansoddwr a chantor melodion.

Melodize, *v. a.* gwneuthur yn berseiniol, &c.; perseinio, peroriaethu, cynghanu, melodi, peroriaw, perori, peroriannu.

Melodramatic, *a.* canchwaryddol, canchwareuol, mawschwareuol.

Melodrame, } *s.* (Gr. *melos* a *drama*) canchwar-
Melodrama, } yddiaeth, canchwareu, canchware, mawschware, melodrawd.

Melody, *s.* (Gr. *melôdia*) peroriaeth, persain, melusgerdd, melusgan, melwawd, meluswawd, pereiddsain, peroslef, erddygan, melsain, melodeg, melodiaeth, eilon, pereiddgerdd, pereidddgan, pergerdd, pergan, melawd, cynghanedd, hyfrydlais, hyfrydsain, cethledd, cethlyd, cethlyddiaeth; maws, seiniedi; anawel; melusder, melusdra, *neu* bereidd-dra cerdd *neu* sain: *pl.* melodion.

To make melody—peroriaethu, peroriaw, perori, peroriannu, cynghaneddu, pyncio.

The melody of music—melusdra peroriaeth, melusder cerddoriaeth.

The voice of melody—llais cân (*Esa.* li. 3.)

Sing sweet melody—cân gerdd yn dda (*Esa.* xxiii. 16).

Melon, *s.* (Ff. ; Ll. *melo;* Gr. *melon*) melon, melwn, mwlon, pompiwn, pompion.

Melrose, *s.* (Ll. *mel* a *rosa*) mêl rhos, mêl y rhos, rhosfel, mêl y breilw.

Melt, *v.* (S. *meltan*) toddi; ymdoddi, dadlaith, daleithio, dadmer, dadmeru, meiriol, meirioli, dadferu; ymollwng.

To be melted—ymdoddi, dadlaith, dadleithio, dadmer, toddi.

To melt away—toddi ymaith, toddi, treulio ymaith ; ymwasgaru ; tolio.

To melt into tears—ymdoddi gân ddagrau ; wylo yn hidl *neu* hidlaidd.

That may be melted — toddadwy, hydawdd, dadmeradwy.

Melted, *p.p.* toddedig, &c. ; tawdd.

Melter, *s.* toddwr, toddydd, toddiedydd.

Melting, *a.* toddawl, toddedigol, toddiannol, tawdd ; tynerol, meddalhaol ; yn tueddu i doddi, i dyneru, *neu* i feddalhau.

A melting discourse—ymadrodd à dawdd ac à dynera y neb a'i gwrandawo ; ymadrodd à dawdd ac à bair dynerwch yn y neb a'i gwrandawo ; araeth dawdd, araeth doddedig.

Melting, *s.* toddiad, toddiant, toddedigaeth, tawdd ; ymdoddiad, ymdawdd, dadmeriad, dadleithiad, meddalhad.

Melting house—todd-dy, toddfa, tawdd-dy, dyneudy.

Melting-pot—toddlestr, toddbot, toddgib, llestr toddi.

Meltingness, *s.* toddoldeb, toddolrwydd, toddiannoldeb, toddedigrwydd.

Melwel, *s.* math ar bysg.

Member, *s.* (Ff. *membre ;* Ll. *membrum*) aelod, (*c. g.*) ; pyw ; rhan *neu* ddarn o beth ; adran.

Member of a society—aelod o gymdeithas, aelod i gymdeithas.

Member of a community—brodor, aelod o gyfundeb, aelod i gyfundeb, aelod o wladwriaeth.

Member of parliament—seneddwr, aelod seneddol, aelod y senedd, aelod o'r senedd.

The members of the congregation—aelodau y gynnulleidfa.

By members—bob yn aelod ; yn aelodau ; o'r naill aelod i'r llall ; yn ddryfliau, yn ddarnau.

Having three members—triaelodog, triaelod.

To become a member—ymaelodi ; myned yn aelod.

To make a member, } aelodi ; gwneuthur
To admit a member, } yn aelod, derbyn yn aelod.

Having members—âg iddo aelodau ; âg aelodau iddo ; aelodog.

Membered, *a.* aelodog ; âg iddo aelodau ; âg aelodau iddo.

Large-membered, } aelodfawr, aelodog ; âg
Big-membered, } aelodau mawr iddo ; aelodfras.

Membership, *s.* aelodiaeth, aelodaeth ; cyfundeb, undeb, cymdeithas.

Membrane, *s.* (Ff. ; Ll. *membrana ;* Gw. *meambrum*) pilen, pilionen, croenyn, croenen, mangor, glasgroen.

A fine membrane—mangor.

The membrane of the brain—breithell, pilen, *neu* bilionen yr ymenydd ; crefadyr.

Mucous membrane—llysbilen, pilen lyslyd, pilen lysnafeddog, pilionen lysog, llysgroenen.

Serous membrane—pilen ddyfrllyd, pilen feiddlyd, dyfr-bilen, dwr-bilen.

Fibrous membrane—pilen linaidd, pilen linedaidd.

Membraneous, } *a.* (Ll. *membraneus, mem-*
Membranous, } *branaceus*) pilenaidd, croen-
Membranaceous, } enaidd; pilenog, croenenog, pilionog, llawn pilenau ; heb ynddo ddim ond pilenau.

Membraniform, *a.* (Ll. *membrana* a *forma*) pilenaidd, croenaidd ; ar ddull pilen *neu* groenen.

Memento, *s.* (Ll.=cofia) cofen, cofeb, cofarwydd, cofiaeth ; lledrybudd, awgrym, rhybudd, gogrybwyll.

Memento mori—cofia angeu ; cofia y byddi farw ; cofia farw.

Memoir, *s.* (Ff. *mémoire*) cofiant, argofiant, argof, dargofiant, dargofiad ; cofiyfr, nodlyfr, brud, brut : *pl.* cofiaint, cofiannau, argofion.

Memoirs of the Royal Society—Argofion y Gymdeithas Freninol.

Memoirist, *s.* cofiannydd, cofiannwr, argofiwr, ysgrifenydd cofiaint.

Memorabilia, *s. pl.* (Ll.) gwiwgofion, hygofion, pethau hynod a gwiwgof.

Memorability, *s.* hygofrwydd, gwiwgofrwydd.

Memorable, *a.* (Ff. ; Ll. *memorabilis*) hygof, cofiadwy, gwiwgof, cofus ; hynod, hyglod, nodedig, clodfawr, enwog, dathl.

Memorandum, *s.* (Ll.) cofnod, nod sylw; cofnodeb.

Memorandum-book—nodlyfr, cofnodlyfr, llyfr cofnodau, llyfr coffadwriaeth.

Memorate, † *v. a.* (Ll. *memoratus*) coffa, coffhau, dwyn ar gof.

Memorative, *a.* (o'r Ll. *memor*) cofiedigol, cofiadol ; a'r sydd yn cofio ; à arferir i gofio ; à arferir i alw peth i gof.

The memorative power, } y cof ; y gallu
The memorative faculty, } cofiedigol.

Memorial, *a.* (Ff. ; Ll. *memorialis*) cofiol, argofiol, coffaol, cofiannol, cyfargofiol, coffadwriaethol ; à geidw goffadwriaeth peth ; à arferir *neu* à osodir er cadw coffadwriaeth peth ; cadwedig yn nghof ; y sydd yn nghof ; ar gof ; i'w gadw yn nghof ; i'w gofio.

Memorial verses — cofwersi, pennillion coffaol.

Memorial, *s.* cofen, cofeb, cofarwydd, cofiaeth, cofiedigaeth, dargoffa, coffadwriaeth, cof, coffa ; cofnod ; cofiythyr ; deiseb ; arwydd.

A memorial of reproach—cof cyfliw, cof cyfedliw.

The memorial thereof is immortal—anfarwol yw y coffa am dani.

Memorialist *s.* cofebydd, cofebwr, cofebur, cofebiad, (*pl.* cofebiaid), cofenwr, dargofiwr ; ysgrifenydd cofen *neu* gofenau ; cyfiwynydd cofen *neu* gofenau ; deisebydd, gofyniedydd.

Memorialize, *v. a.* cofebu, cofenu ; cyfiwyno cofeb *neu* gofen i ; deisebu drwy gofen ; erchi, deisyf.

Memorist, † *s.* un à bair gofio.

Memorize, *v. a.* cofnodi, coffhau, coffa, dargoffa ; peri cael ei gofio.

Memory, *s.* (Ll. *memoria ;* Ff. *mémoire*) cof, y cof ; coffadwriaeth, coffa, cofiedigaeth, cofiaeth, argofi.

A good memory, } cof da, parhäus, an-
A retentive memory, } nifian, gafaelgar, cryf, *neu* gynnwysgar.
A bad memory, } cof drwg, byr, gwàn,
A short memory, } darfodedig, palledig, anmharhäus, *neu* ddibara; gwan-gof.
A ready memory—cof parod, cof cywair.
That has a good memory—cofus, cofiog; da ei gof; â chof da ganddo *neu* iddo: cofiwr, cofiawdr.
That has a bad memory—anghofus, abyrgofus, ebargofus; drwg ei gof, &c.
Of blessed memory—coffa da am dano; gwŷn fyd ei goffa; gwŷn fyd y coffa am dano; gwynfydedig ei goffadwriaeth; gwiwgof; o wynfydedig goffadwriaeth; o ddedwydd goffadwriaeth; o fendigedig goffadwriaeth.
Out of memory—gwedi ei anghofio; anghofiedig, â anghofiwyd; mewn anghof; wedi myned yn *neu* mewn anghof; wedi myned dros gof; wedi myned yn anghynnefin; wedi myned allan o arfer.
That will never wear out of memory—dïanhygof; byth nid anghofir; byth nid â yn anghof.
To have in memory—cofio; bod yn cofio; bod yn gof gàn un beth.
To call to memory—cofio, adgofio, ailgofio, argofio, coffa, coffhau, adgoffa, adgoffhau; galw i gof; galw mewn cof; galw yn ei gof; galw yn nghof; dwyn ar gof; adfeddylied, adfeddwl; adnewyddu y cof am beth; bwrw yn y meddwl.
To bring to (another's) memory—dwyn ar gof; galw i gof; coffa, coffhau, cofio, adgofio, adgoffa, adgoffhau; galw *neu* osod mewn cof; dwyn cof am; dwyn adgof o.
To commit to memory—trysori yn ei gof; dysgu ar gof; dysgu allan o lyfr; dysgu ar dafod; dysgu ar dafodleferydd.
To blot out of memory—dilëu o'r cof; anghofio, ebargofi, abyrgofio.
To slip out of memory—dïanc o gof; dïanc o'r cof; myned yn anghof.
A clear memory—rhwyddgof, cof rhwydd.
A man of clear memory—dyn rhwyddgof.
To the memory of—er cof am; er coffadwriaeth am; er coffa am.
Within living memory—o fewn cof rhai sy'n awr yn fyw; o fewn cof y dydd heddyw; o fewn cof yr oes hon.

Memory,† *v. a.* trysori yn y cof.

Memphian, *a.* (o *Memphis*, hen famddinas yr Aifft) Aifftaidd, Aifftig; trathywyll, tywyll iawn, gordywyll, dudew, gorwyll; fel tywyllwch yr Aifft.

Men, *s. pl.* (o *man*) dynion; gwŷr.
These men—y rhai hyn; y gwŷr hyn; y dynion hyn.
Many men—llaweroedd; llawer o ddynion; llawer dyn.
Mean men—gwyrïos; dynionach, dynos.
Men say—dywedant.
Men are but men—nid oes neb heb ei fai; nid difai neb a aned.
Ye men—ha wŷr, hawyr.

Menace, *v. a.* (Ff. *menacer*; Ll. *minor*) bwgwth, bygwth, bygythio, bygylu, mynasu; dondio, dwrdio, orni.
He menaces me with death—y mae efe yn bwgwth fy lladd; y mae efe yn bwgwth ym lladd.
He menaces me with a warrant—y mae efe yn fy mwgwth â gwarant; y mae efe yn bwgwth gwarant arnaf; y mae efe yn bwgwth tynu gwarant arnaf; y mae efe yn bwgwth gwarant i mi; y mae efe yn bwgwth rhoi gwarant arnaf *neu* i mi.

Menace, *s.* bwgwth, bygwth, bygwl, bygythiad, bygyliad, bygyliaeth, mynas.
With menaces—dàn fwgwth, yn fygylus.

Menacer, *s.* bygythiwr, bygylwr, dondiwr, mynaswr, mynasydd.

Menachanite, *s.* delidfaen Menachan yn Nghernyw.

Menachanitic, *a.* perthynol i ddelidfaen Menachan.

Menachine, *s.* (o *Menachan*) Menachin, y delid Titanium.

Manacing, *a.* (o *menace*) bygythiol, bygylus, bygylog, bygylgar, mynasol.

Menacing, *s.* bygythiad, bygyliad, bygyliaeth, mynasiad, orniad; bwgwth, bwgwl, mynas.

Menacingly, *ad.* dàn fwgwth, yn fygylus, yn fygythiol.

Menage, *s.* (Ff.) casgl o wylltfilod, gre o wylltfilod; casgl o filod gwyllt a gwâr; milgronfa, milgrawn, milrewys, milgasgl, milgasgliad.

Menagerie, *s.* (Ff.) milodfa, milfa, gwylltfildy, gwyltfilfa; lle y cedwir anifeiliaid gwylltion; milgrawn, milgasgl, casgl o wylltfilod.

Menagogue, *s.* (Gr. *mênes* ac *agô*) cyffer i hyrwyddo y misglwyf.

Mend, *v.* (Ll. *emendo*; Ff. *amender*) gwellhau, gwella, diwygio, cywirio; trwsio, taclu, tacluso; myned yn well.
To mend like sour ale in summer—myned waethwaeth; gwella o chwith; gwella yn y gwrthwyneb; yn lle gwella gwaethygu.
To be on the mending hand—bod ar wellhad; bod yn gwella.

Mendable, *a.* gwelladwy, diwygiadwy, cywiriadwy; trwsiadwy.

Mendacious, *a.* (Ll. *mendax*) celwyddog, gau, ffals, geuog, anwireddus, anwir.

Mendacity, *s.* (Ll. *mendax*) geudeb, ffalsedd, celwydd, anwiredd, geuedd; tuedd i ddywedyd celwydd; tuedd *neu* dueddiad at y celwydd.

Mender, *s.* gwellhäwr, diwygiwr, cywiriwr, trwsiwr, taclwr.

Mendicancy, *s.* (Ll. *mendicans*) cardoteiaeth, cardotyniaeth.

Mendicant, *a.* (Ll. *mendicans*) cardoteiol, cardotol, cardotynaidd, cardotynol, cardotëig, cardotlyd, rheidusaidd; yn cardota; â fo yn cardota; â fo yn gofyn yn gardod *neu* yn nghardod; yn myned o dy i dy dàn gardota.
Mendicant Friars—Brodyr cardoteiol, cardotëig, cardotol, *neu* gardotlyd; Brodyr o urdd y Cardoteion; un o frawdoliaeth y Cardoteion.
Mendicant orders — urddau cardoteiol; urddau y Cardoteion.

Mendicant, *s.* cardotai, cardotyn, cardotwr, rheidusyn.

Mendicate,† *v. a.* (Ll. *mendico*) cardota.

Mendicity, *s.* (Ll. *mendicitas*) cardoteiaeth, cardotyniaeth; rheidusedd, rheidusrwydd.

Mendment,† *s.*=*Amendment.*

Mends,† *s.*=*Amends.*
Mengite, } *s.* delidfaen, à geir yn Miasc, yn
Menazite, } Siberia.
Menhaden, *s.* math o bysgod.
Menial, *a.* (Norm. *meignal, meynal*) gwasaidd, tywasaidd, teuluaidd; isel, gwael, distadl.
Menial, *s.* tywas, teuluwas, gwas, iswas, isweinydd, gweinidog.
Menilite, *s.* delidfaen Menilmontant, ger Paris.
Meninges, *s. pl.* (Gr.) pilenau yr ymennydd.
Meniscal, *a.* lloerwydraidd; ar ddull ffawydryn ceugrwm.
Meniscus, *s.* (Gr. *mêniscos*) lloerwydryn, ffawydryn ceugrwm.
Menispermaceæ, *s. pl.* (Gr. *mênê* a *sperma*) lloerhadogion, lloerhadlys.
Menispermic, *a.* (Ll. *menispermum*) lloerhadig, lloerhadol.
Menispermic acid — sur lloerhadig, sur lloerhadol.
Menispermina, } *s.* lloerhadain, gwrthsur lloer-
Menispermine, } hadol.
Meniver, } *s.* math ar wiwer; croen y gyfryw
Miniver, } wiwer; pân gwŷn âg ysmotiau
Minever, } duon.
Menology, *s.* (Gr. *mên* a *logos*) misgofres, misgofiant, coflyfr misoedd.
Menorrhagia, *s.* (Gr. *mên* a *rheô*) dyferlif gwaed, dyferlif, gorfislif, gorfisglwyf.
Menow, *s.* (Ff. *menu*) pilcodyn, pilcotyn: *pl.* pilcod.
To catch menows—pilcota, dala pilcod.
Menpleaser, *s.* boddlonwr dynion.
Mensal, *a.* (Ll. *mensalis*) byrddol, byrddaidd; perthynol i fwrdd *neu* ford.
Menses, *s. pl.* (Ll.) misglwyf, mislifiant, mislif, mistrych, teithi gwraig, haint y rhianedd.
Menstrual, *a.* (Ff.; Ll. *menstrualis*) misol; à ddel *neu* à ddychwel bob mis; à barha dros fis; misglwyfus, mislifol, mislifiannus; edrwythiol.
Menstraul flux—misglwyf, mislif, mislifiant, mistrych, llifred misol.
Menstruant, *a.* (Ll. *menstruans*) misglwyfus.
Menstruous, *a.* (Ll. *menstruus*) misglwyfus, mislifol, mislifiannus.
Menstruous cloth—cadach misglwyf.
Menstruum, *s.* (Ll.) edrwyth, trwyth; dadleithydd, toddydd, daglymydd.
Mensurability, *s.* mesuroldeb, mesurolrwydd, meidroldeb, hyfesuredd.
Mensurable, *a.* (Ll. *mensura*) mesuradwy, hyfesur, mesurol, meidrol.
Mensural, *a.* mesurol, mesuryddol; perthynol i fesur.
Mensurate, *v. a.* (Ll. *mensura*) mesur, mesuro.
Mensuration, *s.* mesuriaeth; mesuriad, mesuriant; mesurwaith; mesur.
Mentagra, *s.* (Ll. *mentum* ac *agra*) tarddiant ar yr en, gendardd.
Mental, *a.* (Ff.; o'r Ll. *mens*) meddyliol; perthynol i'r meddwl; à berthyn i'r meddwl; yn perthyn i'r meddwl; deallol, synwyrol, brydol, menwol, menwydus, llafanol.
Mental philosophy — meddyleg, athroniaeth y meddwl, athroniaeth feddyliol.
Mental faculty—cynneddf feddyliol, cynneddf meddwl, gallu meddyliol, gallu menwydus, gallu y meddwl, ysbwyll, llafanad.
Mental reservation—cadwad yn ol yn y meddwl; meddwl-geliad; celiad meddwl; adroddiad hannerog er twyllo a dallu.
Mentally, *ad.* yn feddyliol, &c.; yn y meddwl.
Mentha, *s.* (Ll.; Gr. *minthê*) mintys.
Mention, *s.* (Ff.; Ll. *mentio*) crybwyll, son, coffa, corbwyll, cyrbwyll, crybwylliad, crybwyllawd, cyrbwylliad, corbwyllawd: *pl.* crybwyllion.
To make mention—crybwyll, crybwyllo, corbwyll, cyrbwyll, &c.
Mention, *v. a.* crybwyll, crybwyllo, cyrbwyll, cyrbwyllo, corbwyll, corbwyllo, crybwyll am, son, sonied, son am, sonied am, sonio, sonio am, yngan am, coffa, coffhau, coffa am, coffhau am, enwi; gwneuthur coffa o; hambwyllo, hanbwyllo.
Not to mention—heb yngan am; heb grybwyll am; heb son am; fel na sonier am; heb ddywedyd gair am.
To just mention—gosonio; dim ond crybwyll; crybwyll a dim ond crybwyll.
Mentionable, *a.* crybwylladwy; y gellir crybwyll am dano.
Mentioned, *p.p.* crybwylledig, soniedig, &c.
Fore-mentioned—rhaggrybwylledig, rhagenwedig, rhagddwededig, rhagwededig, rhagsoniedig; crybwylledig; à grybwyllwyd o'r blaen.
Above-mentioned — rhaggrybwylledig, rhagddwededig, rhagsoniedig; crybwylledig, soniedig; à grybwyllwyd uchod.
Mentor, *s.* (oddi wrth *Mentor*, cynghorydd Telemachus) cynghorwr doeth a ffyddlawn; cynghorwr, cynghorydd, rhybuddiwr.
Mentorial, *a.* (o *Mentor*) cynghorol, rhybuddiol; yn cynnwys cynghor *neu* rybudd.
Mentum, *s.* (Ll.) gen, yr en; yr en isaf; ymyl yr enogl.
Menura, } *s.* (Gr. *mên* ac *oura*) y coediair cyn-
Mænura, } ffon-delyn, yn cyfanneddu Deheudir Cymru Newydd.
Menyanthes, *s.* (Gr. *mên* ac *anthos*) ffa y gors, meillion y gors, maill cors.
Mephitic, } *a.* (Ll. *mephitis*) drygsawrus,
Mephitical, } drygsawyrus, drewsawrus, trymsawrus, drewllyd, drewchwaol, mws.
Mephitic air—awyr drewsawr, awyr drygsawr, awyr mws; nwy blorig, blornwy, nwy blorai.
Mephitic acid—sur drewsawr, sur drygsawr; sur ulwin, sur ulyfig.
Mephitis, *s.* (Ll.) drewsawr, drygsawr, drewsawyr, trymsawr, drewchwa, drewdod.
Meracious, *a.* (Ll. *meracus*) cryf, nerthol, nerthog, grymus.
Mercable, *a.* (Ll. *mercor*) marchnadol; prynadwy, hybryn; gwerthadwy, hywerth.
Mercantante,† *s.* (It. *mercatante*) masnachwr tramor.
Mercantile, *a.* (Ff. ac It. o'r Ll. *mercans*) masnachol, trafnidiol; perthynol i fasnach *neu* drafnid; marchnadol, maelerol, ffeiriol.
Mercaptan, *s.* (o'r Ll. *corpus mercurium captans*) math o aw cyfansawdd o ulai, ulyf, ac ufeliar.
Mercat,† *s.* (Ll. *mercatus*) marchnad, maelor; masnach.
Mercator's Chart, *s.* (oddi wrth Ger. *Mercator*) morlen Mercator.
Mercenariness, *s.* maelgarwch, ariangarwch; anwiwfryd *neu* anwiwserch ar fael ac elw;

anwiwserch *neu* anwiwfryd ar wobr a chyflog; cyflogeiddrwydd, cyflogoldeb; hunanddcr, hunanedd, hunanserch, hunanfudd, hungarwch.

Mercenary, *a.* (Ll. *mercenarius;* Ff. *mercenaire*) maelgar; cyflogol, cyflogaidd, cyflogedig; awchus *neu* awyddus i gyflog; na wna ddim ond er tâl a chyflog; na wna ddim ond er gwobr a gwerth; â'i olwg ar y cyflog; â'i lygad ar y geiniog; na wnel ddim heb dâl; à werthwyd am arian; hunanol; gwael, isel, brwnt, hunan-geisgar.

To be of a mercenary temper—bod yn awchus *neu* awyddus i'r cyflog; bod fyth â'i olwg ar y cyflog; bod fyth â'i lygad ar y geiniog; bod yn faelgar, &c.

Mercenary, *s.* cyflogwas, cyflogyn, cyflogddyn, gwas cyflog; gwas gwobr a gwerth; gwr gwobr a gwerth; llygad y geiniog; milwr cyflog: *pl.* cyflogiaid, cyflogedigion, cyflogweision; arianllu.

Mercer, *s.* (Ff. *mercier;* o'r Ll. *merx*) sidanydd, sidanwr, sidanwerthwr, sidanwerthydd, gwerthwr sidanau, gwerthydd sidanau, gwerthwr sidanion.

Silk mercer—sidanydd, &c.

Mercership, *s.* sidaniaeth, masnach sidanydd, galwedigaeth sidanydd.

Mercery, *s.* (Ff. *mercerie*) sidanion, sidanweoedd, nwyddau sidan, nwyddau sidanyddion; sidaniaeth; masnach sidanydd.

Merchand,† *v. n.* (Ff. *marchander*) masnachu, trafnidio, marchnata, maeliera.

Merchandise, } *s.* (Ff. *merchandise*) masnach,
Merchandize, } trafnid, trafnidiaeth, masnachaeth, marchnadyddiaeth, maeleriaeth, maelieraeth, marsiandiaeth, marchnad; porthmonaeth; nwydd, (*pl.* nwyddau); da *neu* nwyddau masnach.

A house of merchandise—ty marchnad, marchnatty.

To make merchandise of—gwneuthur masnach o; gwneuthur elw o; gwneuthur marsiandiaeth o; ymelwa ar; elwa ar; ceisio elw o; gwerthu er elw.

To practise merchandise — masnachu, marchnata, maeliera, maeliera, trafnidio, porthmona, maelota.

Merchandise, } *v. n.* masnachu, trafnidio, mael-
Merchandize, } iera, maelera, marchnata, maelota.

Merchandising, *a.* masnachol, trafnidiol, maelierol.

Merchandry,† *s.* masnach, masnachaeth, trafnid.

Merchant, *s.* (Ff. *marchand*) masnachwr, masnachydd, marchnatäwr, marchnatwr, marchnadwr, marchnadydd, maelier, maeler, maelierwr, maelierydd, maeleriwr, maelerydd, trafnidiwr, trafnidydd, marsiandwr; masnachydd tramor; † trafnidlong.

Merchant-woman, } marchnadyddes,
Woman-merchant, } marchnadwraig, marchnatwraig, maelieres, maeleres, masnachwraig.

Spice-merchant—masnachwr perlysiau.

To play the merchant—masnachu, marchnata, maelera, maeliera; gwneuthur masnach *neu* elw o; ymelwa ar; chwareu y masnachydd.

Merchantable, *a.* marchnadol; hybryn, prynadwy; hawdd cael â'i pryno; gwerthadwy, hywerth; addas i'r farchnad.

Merchantlike, } *a.* fel masnachwr; tebyg i fas-
Merchantly, } nachydd; masnachwraidd.

Merchantman, *s.* trafnidlong, nwyddlong, masnach-long, llong masnachwr.

Merciable, † *a.* (o *mercy*) trugarog.

Merciful, *a.* (o *mercy*) trugarog, trugar, athrugar, tosturiol, tosturiog, tosturus, tosturiaethol, tosturiannol, trugarhäus, trugareddog, creiffiol, craiff; tyner, hynaws.

To be merciful to—trugarhau wrth; bod yn drugarog wrth.

A merciful disposition — trugarddawn, tymmer drugarog.

Mercifully, *ad.* yn drugarog, &c.; mewn trugaredd.

Mercifulness, *s.* trugarogrwydd, tosturioldeb, &c.; trugaredd, tosturi.

Mercify, † *v. a.* trugarhau wrth, tosturio wrth.

Merciless, *a.* annhrugarog, didrugaredd, annhrugar, creulawn, didosturi, didrugar, didrugarog; diarbed.

Mercilessly, *ad.* yn annhrugarog; mewn modd didrugaredd.

Mercilessness, *s.* annhrugarogrwydd, annhrugaredd, annhosturi.

Mercurial, *a.* (o *Mercury;* Ll. *mercurialis*) perthynol i arian byw; yn cynnwys arian byw; à wnaed o arian byw; merchyriol, gwyfwnol; à wnaed dân ddylanwad Merchur; bywiog, gweisgi, esgud, esgeiddig, siono, hoenus, ynïol, hoew, gorhoenus, chwai; copinodol.

Mercurial preparation—cyfaredd à wnaed o arian byw; darpariaeth o arian byw; cyffyr *neu* gyffer o arian byw.

Mercurial, *s.* un bywiog, &c.

Mercurialist, *s.* un dân ddylanwad Merchur *neu* Mercher; Mercherwr; un tebyg i Merchur.

Mercurialize, † *v. n.* ysmalio; bod yn ddigrif *neu* ysmala.

Mercurialize, *v. a.* effeithio ar y corff âg arian byw; merchyrioli.

Mercurification, *s.* (o *mercury,* a Ll. *facio*) merchyreiddiad; tyniad arian byw o ddelidfain mewn ffurf hylif; cymmysgiad arian byw.

Mercurify, *v. a.* merchyreiddio; tynu arian byw o ddelidfain.

Mercury, *s.* (Ll. *Mercurius*) Merchur, Mercher; arian byw, merchyr, gwyfwn; ysbryd, yni, bywiogrwydd; negesydd, negesur; copinodydd, copinodur, cenad; newyddiadur.

Mercury, *v. a.* golchi â chyfaredd o arian byw; merchyrio.

Mercury, *s.* clais yr hydd.

Annual mercury—clais yr hydd blyneddol.

Perennial mercury—clais yr hydd parhäus, bresych y cwn, blaen yr iwrch, cwlwm yr asgwrn.

Dog's mercury=*Perennial mercury.*

Mercury goosefoot—sawdl y crydd, llysiau y gwr da, llysiau y gwrda, llysiau y meudwy, llysiau meudwy.

Mercury's finger—saffr gwyllt, saffrwm gwyllt.

Mercy, *s.* (Ff. *merci;* talfyriad, fel y tybir, o'r Ll. *misericordia*) trugaredd; tosturi, tosturiaeth, creiffiant, cirwn, ciried, gwaws; hynawsedd, tynerwch.

To have mercy—trugarhau, cymmeryd trugaredd, athrugaru.

To be at one's mercy, } bod yn nwylaw *neu*
To lie at one's mercy, } yn ngallu un i wneuthur o hono à fyno âg ef; bod ar drugaredd un.

To deliver one up to the mercy of his enemies—bwrw, rhoi, *neu* dafiu un ar drugaredd ei elynion; rhoi un yn nwylaw *neu* yn ngallu ei elynion i wneuthur o honynt à fynont âg ef.

I cry your mercy—mi a wnaethym ar fai; mi a fum ar fai; maddeuwch i mi.

Mercy-seat, *s.* trugareddfa; gorseddfa *neu* orseddfainc trugaredd.

Merd, *s.* (Ff. *merde;* Ll. *merda*) tom, tail, ystlom, baw.

Mere, *a.* (Ll. *merus*) gwir; unig, yn unig; syml; hollol, llwyr; ac nid amgen, ac nid dim amgen, ac nid dim arall, ac nid ychwaneg, ac nid dim yn ychwaneg, dim arall; iawn, pur, glân, purlan, digymmysg; noeth; moel; hyn *neu* hyny yn unig; na mwy na llai.

A mere man—dyn yn unig; dyn ac nid amgen; dyn ac nid dim amgen, &c.; dyn a dyn yn unig; dyn a dim ond dyn.

For mere spite—o wir wenwyn.

This is but a mere pretence—nid yw hyn ddim yn y byd ond esgus; nid yw hyn ddim yn y byd ond lliw.

Mere, *s.* (S. *mære, mere*) llŷn, llwch.

Mere, *s.* (S. *mære;* Gr. *meró*) terfyn, ffin, cyffin, ffinfa.

Mere-stone—maen ffin, careg ffin, maen terfyn, ffinfaen, terfynfaen, tirfaen.

Mere, † *v. a.* rhanu; terfynu, cyffinio.

Merely, *ad.* yn unig, &c.; i ddim ond; nid i ddim ond; heb achos *neu* reswm yn y byd ond; i'r unig ddyben; nid i un dyben arall; nid i un dyben amgen, &c.; i hyn ac nid i ddim arall.

Meretricious, *a.* (Ll. *meretricius*) puteinig, puteinllyd, puteiniol, puteinaidd, budrogaidd; anllad, anniwair, llawd, llodwych, nwyfus.

Meretricious ornaments—addurnau llodwych, addurniadau puteinig, addurniadau putain.

Meretricious woman—putain, puten, budrogen, budrog, huran, huren, puteinwraig, puteinferch, anlladferch, benyw buteinig.

Meretriciousness, *s.* puteinigrwydd, puteiniolrwydd; castiau putain.

Merganser, *s.* (Ysp. *merganser*) hwyad ddanneddog, hwyadwydd.

Merge, *v.* (Ll. *mergo*) trochi, soddi, suddo, cleigio, plyngu, grawthu; colli.

Merger, *s.* soddiad, suddiad; llynciad treftadaeth lai mewn un fwy.

Mergus, *s.* trochwydd, cleigwydd; y trochwyddau.

Meridian, *s.* (Ll. *meridies;* Ff. *méridien*) canolddydd, y canolddydd, canol dydd, hanner dydd, nawn, craidd dydd; cylch canol dydd, cylch hanner dydd, cylch canolddydd, cylch y canolddydd, nawngylch, canolgylch; llin, llinell, *neu* linyn canol dydd; llin, llinell, *neu* linyn hanner dydd; cyhydedd; y pwnc uchaf *neu* eithaf.

This is not calculated to *or* for our meridian—nid yw hyn yn cytuno *neu* yn cydweddu â'n moesau a'n harferion ni.

Their glory is now at the meridian—y mae eu gogoniant yn awr yn yr uchaf; y mae eu gogoniant yn awr wedi cyrhaedd ei uchaf-bwnc.

Meridian, *a.* deheuol; perthynol i'r deheu; à berthyn i'r de; yn cyfeirio tua'r deheu; nawnol; cyhydeddol; ar bwnc, ar fin, *neu* ar lygad canol dydd; perthynol i ganol dydd; yn perthyn i ganolddydd; wedi ei ddyrchafu i'r fân, i'r lle, *neu* i'r pwnc uchaf *neu* eithaf.

The sun's meridian splendour—dysgleirdeb yr haul ganol dydd; dysgleirdeb yr haul ar ganol *neu* hanner dydd; dysgleirdeb yr haul ganolddydd; ysblander haul canolddydd.

The meridian sun—haul canolddydd, haul canol dydd, haul hanner dydd.

Meridional, *a.* (Ff.) deheuol; perthynol i'r deheu; yn perthyn i'r de; yn gorwedd, yn sefyll, yn edrych, *neu* yn cyfeirio tua'r deheu; â'i olwg, â'i edrychiad, *neu* â'i gyfeiriad tua'r deheu; nawnol; cyhydeddol; deheubarthig.

Meridionality, *s.* deheuoldeb, deheuolrwydd, nawnoldeb, cyhydeddoldeb; golygiad, edrychiad, *neu* gyfeiriad tua'r de.

Meridionally, *ad.* tua'r deheu, tua'r de.

Merils, *s.* math o chware plant.

Merino, *a.* (Ysp.) perthynol i ddefaid Yspaen.

Merino sheep—defaid Yspaen, defaid Yspaenig.

Merino wool—gwlan Yspaen; meinwlan.

Merino, *s.* defnydd o wlan defaid Yspaen; meinwlan; Merino.

Merit, *s.* (Ll. *meritum*) haeddiant, haedd, haeddedigaeth, heiddyd, teilyngdod, rhyglyddiant, rhyglydd, rhyglyddiad, rhyglyddawd, dyhaedd, efrllid; gobryn, gwobryn, arobryn, arobrid, dybryn.

To make a merit of a thing—cymmeryd *neu* dynu clod iddo ei hun oddi wrth rywbeth à wnaeth; ymglodfori *neu* ymogoneddu o herwydd rhyw beth; ymarddelwi o glod ar gyfrif rhyw beth.

Merit, *v. a.* haeddu, rhyglyddu, teilyngu, dyhaeddu, dirper, dirperu, gobrynu, gwobrynu, arobrynu, dyrllyddu, dylu.

Meritable, † *a.* haeddiannol, haeddedigol, haeddol, rhyglyddus.

Merit-monger, *s.* haeddobrynwr, marchnatwr rhyglyddon; un à ddiffyno athrawiaeth dynol haeddiant.

Meritorious, *a.* (It. *meritorio;* Ff. *méritoire*) haeddiannol, haeddol, haeddedigol, rhyglyddus, rhyglyddol, rhyglyddiannol, rhyglyddiannus, teilwng, dybrynog, dybrynol, dyhaeddol, teilyngol, gwobrynol, rhinweddol.

To render meritorious—gwneuthur yn haeddiannol, &c.; rhyglyddiannu.

Meritoriousness, *s.* haeddoldeb, haeddolrwydd, haeddiannoldeb, rhyglydduarwydd, rhyglyddoldeb, rhyglyddedigaeth, teilyngdod, teilyngedd, teilyngdra.

Meritory, † *a.* yn haeddu gwobr; haeddiannol o wobr; rhyglyddus.

Meritot, *s.* chware siglaethan, chware siglaeth, chware sigl-dennyn, chware chwibwrn, chware chwidr.

Merk, *s.* (Ff. *marc*) morc Ysgotig, morch yr Alban=gwerth 13*s.* 4*c.*

Merkin, *s.* mopa cyflegr.

Merle, *s.* (Ll. *merula*) mwyalch, mwyalchen, gwyalch, gwyalchen, merwys, aderyn du.

Merlin, *s.* (Ff.) corwalch, llemysten, llymysten, gwipai, creigwalch.
Merling, *s.* gwyniad; *pl.* gwyniaid=math o bysg.
Merlon, *s.* (Ff.; It. *merlo*) y rhan o fronwaith à fo rhwng y muragion.
Mermaid, *s.* (Ff. *mer*, Ll. *mare*, a *maid*) morforwyn, siwen.
Merman, *s.* (Ff. *mer*, Ll. *mare*, a *man*) morwas, morfab, siwyn.
Merocele, *s.* (Gr. *meros* a *cêlê*) torgest forddwydol.
Merope, *s.* (Gr.) gwenynys, gwenynysor, cymmynydd y coed.
Meros, } *s.* (Gr. *meros*) y lle gwastad rhwng
Merus, } rhigolau trisylch.
Merrily, *ad.* yn llawen, &c.
Merrimake, *s.* (*merry* a *make*) noswaith lawen; gŵyl mabsant; difyrwch, llawenydd, llawenwch.
Merrimake, *v. n.* cynnal *neu* gadw noswaith lawen; cadw *neu* gynnal gŵyl mabsant.
Merriment, *s.* llawenydd, llawenwch, difyrwch, digrifwch, elwch, sarllach, boenusrwydd, coeg ddigrifwch, llonwychder; chwareuaeth, chware; arabedd.
Merriness, *s.* llawenydd, llawenwch, llonder, llondeb, llondra, difyrwch, digrifwch, elwch.
Merry, *a.* (S. *mirige*, *myrig*) llawen, llon, hylon, difyr, difyrlon, difrif, hywen; hoenus, gorhoenus, gorawenus; enwaisg, chwarëus; arabeddus, afieithus; hyfryd, dyddan.
A merry life—bywyd difyr.
Very merry—tra llawen, llawen iawn.
To make merry—llawenychu, llawenu, llawenhau, ymlawenychu, gorfoleddu, ymhyfrydu; bod yn llawen; gwneuthur yn llawen; gwledda.
Merry companion—digrifwas, gwas digrif; cyfeddachwr digrifian; cydymaith digrif, cydymaith llawen.
Merry conceits—digrifeiriau, geiriau digrif, geiriau digrifgall, mwyn gellwair, afiaeth, arabedd, arabeddiaith; dyfais *neu* ddychymyg synwyrgall; digrifion.
Merry mood, } anian lawen, hwyl
Merry cue, } lawen.
He is in a merry cue—y mae efe mewn anian lawen; y mae yr awr lawen arno.
Merry talk—afiaeth, arabedd, siarad digrif; digrifeiriau.
Merry-Andrew, *s.* (oddi wrth un *Andrew Borde*, meddyg i Harri VIII, yr hwn a dynai sylw ac a enillai gleifion drwy ei areithiau digrif i'r lluaws) ffwl y ffair, ysgentyn, chwydawydd, digrifwas, gwas digrif, digrifyn, croesan, croesaniad.
Merry-making, *a.* yn peri llawenydd; llawenhaol, digrifol; halar.
Merry-meeting, *s.* noswaith lawen; gŵyl mabsant; llawenydd, llawenwch; llawen-wledd; gwledd.
Merry-thought, *s.* asgwrn y gwenydd, asgwrn y tynu, fforchasgwrn; asgwrn fforchog yn ngwddf iar, &c.
Mersion, *s.* (Ll. *mersio*) trochiad, soddiad, suddiad, suddiant, plyngiad.
Mesaraic, *a.* (Gr. *mesaraion*) perthynol i'r cefndedyn.
Mescems, *v.* (*me* a *seems*) ymddengys i mi; y mae yn ymddangos i mi; mi a debygwn, mi debygwn.
Mesenteric, *a.* perthynol i'r cefndedyn.
Mesenteric arteries—rhydwelïau y cefndedyn.
Mesentery, *s.* (Gr. *mesenterion*) cefndedyn, cyndedyn, llengig, llieingig, percini, perfeddlen, cydlen yr ymysgaroedd.
Mesh, *s.* (C. *masg*) masg, magl, masgl; bragfysg, soeg, golchion darllaw.
Meshes of a net—masgau rhwyd, maglau rhwyd, tyllau rhwyd.
Mesh, *v. a.* maglu, rhwydo, masglu.
Meshy, *a.* masgog, maglog, masgol, rhwyllog, rhwyd-dyllog; à wnaed ar wedd rhwyd.
Meslin, } *s.* (Ff. *mesler*, *mêler*; Ll. *miscellaneus*)
Maslin, } amyd, brithyd, cymmysgyd; cymmysg, cymmysgedd.
Meslin bread—bara amyd, bara brithyd, bara cymmysgyd; bara brith, bara cymmysg.
Meslin corn—amyd, brithyd, cymmysgyd.
Mesmeree, *s.* Mesmerai, y Mesmeredig; un tân effaith Mesmeriaeth.
Mesmeric, *a.* Mesmerig, Mesmeraidd; perthynol i Fesmeriaeth.
Mesmerism, *s.* (oddi wrth Ffr. Anton *Mesmer*, meddyg o'r Almaen) Mesmeriaeth, mildynwyrth.
Mesmerize, *v. a.* Mesmereiddio.
Mesmerizer, *s.* Mesmeriad, Mesmeriwr: *pl.* Mesmeriaid.
Mesne, *a.* (hen Ff.) canol, canolig, cyfryngol; à fo rhwng.
Mesne lord—arglwydd maenor dân arall; arglwydd maenor yn dàl dân arall.
Mesocarp, *s.* (Gr. *mesos* a *carpos*) cesgroen, medgroen; croen canol yr hadbilen.
Mesocolon, *s.* (Gr. *mesos* a *colon*) canol y coluddyn mawr.
Mesogastric, *a.* (Gr. *mesos* a *gastêr*) perthynol i ganol y bol.
Mesolabe, *s.* (Gr. *mesos* a *lambanô*) rhyngebyr.
Mesole, *s.* delidfaen à geir yn Sweden ac yn Ynysoedd Ffaro.
Mesoleucys, *s.* (Gr. *mesos* a *leucos*) canolwyn, medwyn=math o faen gwerthfawr.
Mesolite, *s.* (Gr. *mesos* a *lithos*) canolfaen, medfaen=math ar ddelidfaen.
Mesologarithm, *s.* (Gr. *mesos* a *logarithm*) dirprwyn cynniblinau a chynghyrddellau.
Mesomelas, *s.* (Gr. *mesos* a *melas*) canolddu, y delidfaen canolddu.
Mesophyllum, *s.* (Gr. *mesos* a *phullon*) deilganol, deilfed; y rhan rhwng y ddwy bilen i ddail.
Mesosperm, *s.* (Gr. *mesos* a *sperma*) adbilen *neu* ail bilen hadau.
Mesotype, *s.* (Gr. *mesos* a *tupos*) halodfaen, llysnurfaen.
Mespilus, *s.* (Ll.) meryswydd, merys, merysbren, ceri, pren ceri, y dindoll.
Mesprise,† *s.* (Ff.) dirmyg, tremyg, dïystyrwch.
Mess, *s.* (Ff. *mets*; Goth. *mes*; S. *mese*) saig, arlwy; cyssaig, cydsaig, cydfwyd; saig *neu* ddysglaid o fwyd; dogn o fwyd; amryw yn cydfwyta; dogn; fferm; cymmysgedd, tryfysg, trymysg, trybola, cymmysgfa, cybolfa.
A mess of food—saig o fwyd; arlwy o luniaeth.
A mess of pottage—dysglaid *neu* ffiolaid o gawl; dysglaid *neu* ffiolaid o botes.

Mess, *v.* bwyta, ymborthi, seigio; cysseigio, cydseigio, cydfwyta, cydymborthi.
To mess together—cydfwyta, cydymborthi, cysseigio, cydseigio.
To mess with others—cydfwyta âg ereill; bwyta cydag ereill.

Message, *s.* (Ff. o'r Ll. *missus*) neges, cenadwri, cenadwriaeth, cenadwraeth, negesiant, negesiaeth; gair.
Love message—llateiaeth.

Messager, *s.* (Ff.)=*Messenger.*

Messenger, *s.* (Ff. *messager*) cenad, cenadwr, negeswr, negesog, negesydd, negeswas, negeseuwr, negesai; rhagflaenor.
The business of a messenger—negesyddiaeth, negeswriaeth.
A messenger between lovers—llatai; cenad *neu* negesydd rhwng cariadon; cenad *neu* negesydd cariadon.
The acting as a messenger between lovers—llateiaeth, llateirwydd.
The office of a love messenger—llateiaeth, llateirwydd.

Messiah, *s.* (H.) Messïah, Messïa, Messïas; Eneiniog; Crist.

Messiahship, *s.* Messïaeth; nodwedd *neu* swydd y Messïah.

Messianic, *a.* perthynol i'r Messïah; yn perthyn i'r Messïas; Messïanig.
Messianic prophecies—proffwydoliaethau perthynol i'r Messïah; rhagfynegiadau am y Messïah.

Messieurs, *s. pl.* (Ff. lluosog o *monsieur*) meistri, meistriaid; fy meistri, fy meistriaid; bonedd-igion.

Messmate, *s.* (*mess* a *mate*) cydfwytäwr, cysseigiwr, cydseigiwr, un cydfwyd.

Messuage, *s.* (hen Ff. *meson, mesonage*) ty a thyddyn; ty annedd a'i berthynasau; tyddyn, syddyn, esyddyn; gafael.

Mestling, } *s.* delid melyn, pres, elydr.
Mastlin, }

Mesaymnicum, *s.* adeiriad ar ddiwedd pennill.

Met, *p.p.* (o *meet*) wedi cyfarfod, &c.
Since we have met—gân ein bod wedi cyfarfod; gàn gyfarfod o honom.
I met him—myfi a'i cyfarfum; mi a gyfarfum âg ef.
Well met—da y cyfarfod; mae yn dda genyf eich gweled.

Meta, (Gr.) rhagddodiad yn arwyddo *tros, tu hwnt, gwedi, ar ol, gyda, rhwng.*

Metabasis, *s.* (Gr.) trosfynediad; mynediad o'r naill beth i'r llall.

Metabola, *s.* (Gr. *metabolé*) trawsnewidiad; cyfnewidiad awyr, amser, *neu* glefyd.

Metabolians, *s. pl.* (Gr. *metabolé*) trosnewidiaid =trychfilod â oddefant drosnewidiad.

Metacarpal, *a.* perthynol i gadwraidd y llaw; isarddyrnol.

Metacarpus, *s.* (Gr. *meta* a *carpos*) y llaw rhwng yr arddwrn a'r bysedl; yr isarddwrn; cadwraidd y llaw, canol y llaw; palfesgyrn.

Metacentre, *s.* (Gr. *meta,* a *centre*) trosgraidd, trosgreiddyn, trosganol.

Metachronism, *s.* (Gr. *meta* a *chronos*) olamseriad, olfrudiaeth; amseriad rhy ddiweddar; camamseriad.

Metacism, *s.* diffyg yn seiniad y llythyren *m.*

Metagallic Acid, *s.* (Gr. *meta,* a *gallic*) sur duddarfalig.

Metage, *s.* (o *mete*) mesuriad glo; mesurdal, mesurdoll; mesuriad.

Metagrammatism, *s.* (Gr. *meta* a *gramma*) trawslythyriant, troslythyriant, croeslythyreniad.

Metal, *s.* (Ff.; Ll. *metallum;* Gr. *metallon*) mettel, delid, adwyn: *pl.* metteloedd, delidau, adwynau.
A piece of metal—mettelyn; darn *neu* ddryll o fettel.
Precious metal—delid gwerthfawr, arddelid.
Compound metal—delid, mettel, *neu* adwyn cymmysg; elydn, elydr.
Like metal—mettelaidd, delidaidd, adwynaidd; fel mettel.
Of the nature of metal—mettelus.
A metal spoon—llwy fettel.

Metalepsis, *s.* (Gr.) trosgymmeriad, trawsgymmeriad.

Metaleptic, } *a.* trosgymmerol, trawsgymmer-
Metaleptical, } ol; trosedigol, trawsddodol; traws, croes.

Metallic, } *a.* (Ll. *metallicus*) mettelaidd, del-
Metallical, } idaidd, adwynaidd, mettelus; mettelog, delidog, adwynog; o fettel; â wnaed o fettel; delidig, mettelig, adwynig.
Metallic ore—delidfwn, mwn mettelaidd.
Mettalic pens—ysgrifellau mettel, pinau mettel, pinau delid.

Metalliferous, *a.* (Ll. *metallum* a *fero*) â gynnyrcho fettel; â ddygo ddelid; yn cynnwys mettel, delid, *neu* adwyn; mettelog, delidog, adwynog; delidfag.

Metalliform, *a.* (Ll. *metallum* a *forma*) fel mettel; ar wedd metteloedd; mettelaidd, delidaidd.

Metalline, *a.* mettelaidd, delidaidd, adwynaidd; mettelus; mettelog, delidog; yn cynnwys mettel; nawsedig â delid.

Metallist, *s.* mettelydd, mettelwr, delidwr, delidydd; fferyllt, fferylltiad.

Metallization, *s.* metteleiddiad, delideiddiad.

Metallise, *v. a.* metteleiddio, delideiddio; troi yn ddelid *neu* fettel.

Metallography, *s.* (Gr. *metallon* a *graphó*) delidhanes, delideg, metteleg, metteliaeth, darluniad metteloedd.

Metalloid, *s.* (*metal,* a Gr. *eidos*) goddelid, gofettel.

Metalloidal, *a.* yn ymddangos fel mettel; ar wedd mettel.

Metallurgic, *a.* delidweithiol; perthynol i fettelwriaeth.

Metallurgist, *s.* mettelwr, mettelydd, delidwr, delidydd, delidweithiwr; fferyllt, fferylltiad.

Metallurgy, *s.* (Gr. *metallon* ac *ergon*) mettelyddiaeth, mettelwriaeth, delidwriaeth, delidwaith, mettelwaith; fferylltiaeth.

Metalman, *s.* mettelwr, mettelydd, delidwr, delidydd; gweithiwr mewn metteloedd; gof copr; gof alcan.

Metamorphic, } *a.* gweddnewidiol, dullnew-
Metamorphosic, } idiol, ffurfnewidiol.

Metamorphose, *v. a.* (Gr. *metamorphoó*) gweddnewid, gweddnewidio, dullnewid, dullnewidio, ffurfnewidio; trawffurfio; fcynewidio, troi.

Metamorphoser, *s.* gweddnewidiwr, dullnewidiwr, ffurfnewidiwr.

Metamorphosis, *s.* (Gr.) gweddnewidiad, dullnewidiad, ffurfnewidiad; trawsnewidiad.

Metamorphostical, *a.* perthynol i weddnewid-

iol; à effeithir gàn weddnewidiad; gweddnewidiol.

Metaphor, *s.* (Gr. *metaphora*) trawsddwyn, trawsymddwyn, trawssymmudiad, trawssymmud, trawsymsymmud; cyffelybiaeth, alleg; troell, trofeg, troellair, troellymadrodd.

Metaphoric, Metaphorical, *a.* trawssymmudol, trawsymsymmudol, trawsymddygol, trawsddygol; trawsfudol; cyffelybiaethol, cyffelybol, allegol; trofegol, troellymadroddol, troellicithol, ffugrol.

Metaphorist, *s.* arferwr trawssymmudiadau; trawssymmudwr; allegwr.

Metaphrase, *s.* (Gr. *metaphrasis*) caethgyfieithad, cyfieithad caeth, cyfieithad llythyrenol, cyfieithad gair yn ngair, cyfieithad gair am air, cyfyng gyfieithad.

Metaphrast, *s.* (Gr. *metaphrastès*) caethgyfieithwr, caethgyfieithydd, cyfieithwr llythyrenol, cyfieithydd llythyrenol, cyfieithwr caeth, cyfyng gyfieithydd; cyfieithydd gair yn ngair; un à gyfieitho air yn ngair.

Metaphrastic, *a.* caeth *neu* lythyrenol ei gyfieithiad; caethgyfieithol; caeth *neu* lythyrenol o ran cyfieithad.

Metaphysic, Metaphysical, *a.* arddansoddol, dansoddol; perthynol i arddansoddiaeth; uchanianol, goranianol, goranian, uchanian; cyffredinol; †goruchnaturiol.

Metaphysically, *ad.* yn ol rheolau arddansoddiaeth; yn arddansoddol, &c.

Metaphysician, *s.* arddansoddwr, arddansoddydd, uchanianydd; bodofydd.

Metaphysics, *s.* (Gr. *metaphusicè*) arddansoddiaeth, arddansawdd, arddansoddau, arddansoddion, arddansoddiad, athrawn, athronau, uchanianaeth, goranianaeth; bodofyddiaeth, bodeg.

Metaplasm, *s.* (Gr. *metaplasmos*) trawsgyfnewid, trawsnewid, trawsnewidiad, trosnewid.

Metastasis, *s.* (Gr.) symmudiad clefyd *neu* ddolur o'r naill fàn i'r llall; symmudiad, troeglwyddiad.

Metatarsal, *a.* perthynol i fwnwgl *neu* wàr y troed.

Metatarsus, *s.* (Gr. *meta* a *tarsos*) gwàr y troed, mwnwgl y troed, arsang, arsangai, canol y troed; y rhan o'r troed rhwng y migwrn a'r bysedd.

Metathesis, *s.* (Gr.) trawsddodiad, trawsddodiant, trawsosodiad, trawselfeniad, trawselfyddiad, newidiad llythyrenau, llythyr-gyfnewid, trawsddodeb.

Metathorax, *s.* (Gr. *meta* a *thôrax*) trabron.

Metatome, *s.* (Gr. *meta* a *tomè*) gofod rhwng dau ddentyn (mewn adeilyddiaeth).

Metayer, *s.* (Ff.) amaethydd ar hannerau; trinwr tir ar hannerau.

Mete, *v. a.* (S. *metan;* Ll. *metior*) mesur, mesuro, meidro; cymmeryd mesur peth.

Mete, *s.* (S. *mitta*) mesur; terfyn, ffin, cyffin.

Metempsychose, *v. a.* symmud o'r naill gorff i'r llall; erchywynu, erchwynu, erchwynio, trawseneidio

Metempsychosis, *s.* (Gr. *metempsuchôsis*) trawseneidiad, erchywynedigaeth eneidiau; erchywynedigaeth, erchwynedigaeth; tramwy yr enaid o'r naill gorff i'r llall.

Metemptosis, *s.* (Gr. *meta* a *piptô*) olsyrth.

Meteor, *s.* (Gr. *metebros*) goruchionen, awyrdan, llewyrn, llewyn, erlewyn: *pl.* goruchion, goruchelion.

Fiery meteor — tanwydyn, goruchionen danllyd.

Abounding with meteors—goruchionllyd, goruchionog, llewyrnog.

Meteoric, *a.* goruchionol, goruchionig, llewyrnol, llewyrnig; perthynol i oruchelion.

Meteoric stones—awyrfeini, awyrfain, llewyrnfain, llewyrnfeini, llewynfain, ceryg y llueched, ceryg y cythraul, ceryg y gythreules.

Meteorite, *s.* awyrnwydd, goruchionith; corff *neu* sylwedd yn syrthiaw o'r awyrnen.

Meteorolite, *s.* (Gr. *metebros* a *lithos*) awyrfaen, maen awyr, llewynfaen, ceryg y llueched, ceryg y cythraul, ceryg y gythreules.

Meteorize, *v. n.* esgyn yn darth *neu* ager; tarthu; llewyrnu, goruchioni.

Meteorologic, Meteorological, *a.* perthynol i'r awyrgylch a'i ymddangosion; awyrfynegol; goruchionyddol; awyrol, awyrgylchol, wybrenol, nwyfreawl.

Meteorologist, *s.* goruchionydd, goruchionwr, goruchiongraffydd, llewynofydd, llewyrnofydd.

Meteorology, *s.* (Gr. *metebros* a *logos*) goruchioneg, goruchionaeth, goruchiongraff; llewyrnofyddiaeth; ofyddiaeth goruchion *neu* oruchelion.

Meteoromancy, *s.* (Gr. *metebros* a *manteia*) lluchedarmes, llewynarmes; armes *neu* ddewiniaeth oddi wrth oruchion.

Meteoroscope, *s.* (Gr. *metebros* a *scopeô*) goruchionyr, sersyllyr=offeryn i fesuro maint a phellder y cyrff nefol.

Meteoroscopy, *s.* serfynegiaeth=y rhan o seryddiaeth à draetha am y cyrff nefol, pellder y ser, &c.

Meteorous, *a.* goruchionol, goruchionaidd, tanwydin, llewyrnol, llewyrnaidd, llewyrnog.

Meter, *s.* (o *mete*) mesurydd, mesurwr, meidradur, meidradydd; mesur, meidr, meidyr, mydrai.

Metewand, Meteyard, *s.* (*mete, wand,* a *yard*) llath, llathen, mesurlath, ffon llath, llath fesur, gwialen fesur.

Metheglin, *s.* (C. *meddyglyn*) meddyglyn, glasfedd, medd.

Methinks, *s.* (*me* a *think*) mi dybygwn, mi feddyliwn, tebygol genyf, mae yn debygol genyf, tebyg yw genyf, mae yn debyg genyf, tybiwn, tybygwn, yr wyf yn tybied; ymddengys i mi, mae yn ymddangos i mi.

Method, *s.* (Ll. *methodus;* Gr. *methodos*) trefn; modd, dull, ffordd; dull terfynedig.

A concise method—ber-ffordd, ffordd fèr, trefn gryno.

Methodic, Methodical, *a.* trefnus, rheolaidd, llwybraidd, hyfforddus, trefnol, trefniannol.

Methodically, *ad.* yn drefnus, &c.; yn ol rheol a threfn.

Methodism, *s.* trefnyddiaeth; athrawiaeth ac addoliant y Trefnyddion.

Methodist, *s.* trefnydd, trefniedydd, trefnedydd; carwr, hoffwr, hoffydd, *neu* goleddwr trefn a rheol; ymarferwr *neu* ymarferydd o drefn; ymgeisiwr à threfn: *pl.* trefnyddion.

The Methodists—y Trefnyddion.

Calvinistic Methodists—Trefnyddion Calfinaidd.

Wesleyan Methodists—Trefnyddion Wesleyaidd.

Primitive Methodists—Trefnyddion Cyntefig, Prif Drefnyddion.

Methodistic, } *a.* trefnyddol, trefnyddaidd;
Methodistical, } perthynol i'r Trefnyddion; tebyg i'r Trefnyddion; trefnol, perthynol i drefn.

Methodistically, *ad.* yn drefnyddol, &c.; fel Trefnydd; fel y Trefnyddion.

Methodize, *v. a.* trefnu, rheoleiddio, iawndrefnu, gosod mewn trefn, dwyn i drefn, gwneyd trefn ar, trefniannu, Trefnisadu.

Metic, *s.* (Gr. *metoicos*) ymdeithydd dyeithr; trigiannydd dyeithr *neu* estronol (yn Groeg gynt).

Meticulous,† *a.* (Ll. *meticulosus*) llwfr, ofnus, digalon.

Metoche, *s.* (Gr.) y cyfyng rhwng y deintellion (mewn adeilyddiaeth).

Metonic Cycle, } *s.* (oddi wrth *Meton* o Athen)
Metonic Year, } y cylch Metonig, cylch Meton, y flwyddyn Fetonig; cylch y lleuad, cylch y lloer, y cylch lleuadol=ysbaid â gwblhäir yn mhen pob 19 mlynedd, pan y dychwel y lleuadau newydd a llawn i'r un dydd o'r mis ag o'r blaen, ac y dechreu y lleuad ei gyrfa drachefn gyda'r haul.

Metonymic, } *a.* (o *metonymy*) trawsenwol,
Metonymical, } trawsenwadol, trawseiriol.

Metonymically, *ad.* yn drawsenwol, &c.; trwy drawsenwad; trwy osod y naill air yn lle y llall.

Metonymy, *s.* (Gr. *metônumia*) trawsenw, trawsenwad, trawsair.

Metope, *s.* (Gr.) y gwagle rhwng y trisylchau, (mewn adeilyddiaeth).

Metoposcopist, *s.* gweddofydd, gwynebgoeliwr.

Metoposcopy, *s.* (Gr. *metôpon* a *scopeô*) gweddofyddiaeth, gwynebgoel, gwynebsylliaeth.

Metre, *s.* (S.; Ff. *mètre*; Ll. *metrum*; Gr. *metron*) mydr, mesur, meidr, mesur cerdd, mesur cerdd dafod, ban, deifr; cynghanedd, awdl, odl, cyssondeb cerdd; cywydd, cowydd, pryddest, cân.

In metre—ar fesur cerdd, ar gân.

Compound metre—adlaw, adlawiad, mydr cyfansawdd.

False metre — mydr anghywir, mydr anghysson, gwers anghywir, twyllawdl, twyll-gynghanedd, camfydr, mydr gwallus.

A line in metre—cyhydedd cerdd dafod.

A metre of six feet—mydr chwethroed, mesur chwethroed, mydr chwebanog.

Metre, *s.* (Ff.) hydfesur Ffrengig, yn cynnwys $39\frac{37}{100}$ o fodfeddi Seisonig.

Metrical, *a.* (Ll. *metricus*; Ff. *métrique*) mydrol, mesurol, mydrin; cynghaneddol, odlog; pryddestol, cywyddol.

Metrical foot—corfan.

Metrical composition—cowyddaid, cywyddaid, cywydd, pryddest, cân, cyfansoddiad mydrol.

Metrical psalms—salmau cân.

Metrist, } *s.* mydrydd, mydrwr; prydydd,
Metrician, } bardd, awenydd.

Metrology, *s.* (Gr. *metron* a *logos*) mydreg, mesurddysg, mesurdraith, mesurdraeth; athrawiaeth pwysau a mesurau.

Metronome, *s.* (Gr. *metron* a *nomos*) awdfynag=offeryn i fesuro amser mewn alawiaeth.

Metronomy, *s.* awdfynegiaeth, mesuriad amser âg offer.

Metropolis, *s.* (Gr. a Ll.) mamddinas, prif ddinas, prifddinas, pendinas, mamgaer, dinas benaf, tref benaf, pencaer, prifgaer, mamdref.

Metropolitan, *a.* (Ll. *metropolitanus*) mamddinasol, prifddinasol, pendinasol; perthynol i'r famddinas; yn gorwedd *neu* aros yn y famddinas; archesgobol, aresgobol, penesgobol.

Metropolitan, *s.* esgob mameglwys, esgob y fameglwys, esgob mamddinas; archesgob, penesgob, prifesgob, pendinasog, mamddinasog.

Archbishop and metropolitan—archesgob a phendinasog; archesgob a phenesgob.

Metropolite, † *s.*=*Metropolitan.*

Metropolitic, } *a.* mamddinasol, prifddinasol,
Metropolitical, } pendinasol; perthynol i'r famddinas; archesgobol, penesgobol.

Metroscope, *s.* (Gr. *mêtêr* a *scopeô*) brusyllyr, bruchwiliadyr.

Mettle, *s.* (llygriad, tybygir, o *metal*) mettel, ysbryd, anian, calon, bywyd, hawnt, arial, yni, tân, awch, bywiogrwydd.

Full of mettle — mettelus, mettelfawr; mawr ei fettel, ei ysbryd, ei galon, ei yni, *neu* ei awch; arialus, bywiog.

A man of mettle—gwr arialus, mettelus, calonog, *neu* galonddewr; gwr â mettel ynddo.

A horse of mettle—march mettelus.

Mettled, *a.* mettelus, arialus, ysbrydlawn, calonog, hawntus, hoenus, dyen.

High-mettled — uchelfalch, hyweddfalch, balch, ffrom, ffromwyllt; llamsachus, esgudlym, bywiog, eidiog, ysbrydlawn, nwyfus, arialus, calonog; uchel ei ysbryd; llawn yni; anhyffrwyn.

Mettlesome, *a.* mettelus, mettelfawr; mawr ei fettel, ei ysbryd, ei anian, ei yni, *neu* ei arial; arialus, bywiog, ysbrydlawn, eidiog, hawntus, awchus, mettelwych, hoenus, brysg, calonog; â mettel ynddo; tanllyd, terwyn; âg ysbryd uchel iddo.

Mettlesomeness, *s.* mettelusrwydd, mettelfordd, bywiogrwydd, eidiogrwydd, &c.

Meu, } *s.* (Gr. *meiôn*) ffenigl Elen Lueddog,
Meum, } amranwen Elen Lueddog.

Mew, *s.* (S. *mæw*; Al. *mewe*) gwylan; *pl.* gwylanod.

Sea-mew—gwylan, gwylan y môr, morwylan.

Winter mew—gwylan y gweunydd.

Mew, *s.* (Ff. *mue*; C. *mud*; Llyd. *muz*) mud, muding; hebogdy; adargell, adardy; marchdy, marchlan, aman; ffronc, cut, carchar, cauadle.

Mew, *v. a.* cau ar, argau, gwarchau, gwarchau ar, cau i mewn; rhoi mewn ffronc, carchar, cut, *neu* argae; ffroncio, cutio, llocio; cau i fyny; cadw i mewn; caethiwo, carcharu.

Mew, *v.* (C. *miw*; Ff. *muer*; It. *mudare*; Ll. *muto*) miwian, miwio; bwrw y plu; bwrw y plu a chael plu newydd; bwrw y cyrn, bwrw ei gyrn, newid ei gyrn; bwrw ei gyrn a chael cyrn newydd; bwrw ei henflew; newid, ymnewyddu.

A mewed hawk—gwalch dwyflwydd.

The mewing of birds—miw.

Mew, *v. n.* (o'r sain) mewian, mewial, miewian.

Mewing, *s.* mew, mewiad.

Mewl, *v. n.* (Ff. *miauler;* Ysp. *maullar*) bloeddian (fel baban), bloeddain, pipian, pipianu, crewtian, crewtio, gwichial, ysgrechain, ysgrechian, gwichleisio.

Mewler, *s.* crewtyn, pipianydd, gwichiwr, ysgrechwr, ysgrechgi.

Mexican Lily, *s.* alaw Mecsico, alaw breninol.

Mezereon, } *s.* llosglys, bliwlys, bliw, bliwyn,
Mezereum, } nidwydden.

Flax-leaved mezereon—pupyr y mynydd.

Mezzanine, *s.* (It. *mezzano*) llofft ganol.

Mezzo, *a.* (It.) canol, canolig; rhwng, cyfrwng.

Mezzorilievo, *s.* (It. *mezzorelievo*) canolsaf, medsaf.

Mezzotinto, *s.* (It.) hannerbaent, hannerbaent iad, hannerlliw, hanner darliwiad.

Miasm, } *s.* (Gr. *miasma*) mŵs, myth, sawr-
Miasma, } hedion; mwshedion; nwy heintddwyn.

Miasmal, *a.* mwshedog, mythog, mysog; yn cynnwys myth *neu* fŵs.

Miasmatic, *a.* perthynol i fŵs *neu* fyth; mysig, mythol, mysaidd, mwshedol.

Mica, *s.* (Ll.) gloddem, gloddfaen, glawdd, gleinwydr, llugwydr, talc.

Mica-schist, }
Mica-slate, } *s.* gloddlech, llech leinwydr.

Micaceous, *a.* (o *mica*) gloddemol, gloddemog, gloddemaidd, gleinwydraidd, llugwydrin.

Micarel, *s.* math o gleidir.

Mice, *s. pl.* (o *mouse*) llygod; llygod bach: *sing.* llygoden.

To catch mice—llygota, dàl llygod, dala llygod.

Michaelmas, *s.* (*Michael* a *mass*) Gŵyl Mihangel, Gŵyl Fihangel, dydd Gŵyl Fihangel=y 29 o Fedi.

Michaelmas daisy—blodau gŵyl Mihangel, aspygan Mihangel.

Miche, *v. n.* (Sw. *maka;* S. *smugan*) ymgudd-io, llechu, godechu, llercian, ymlechu, techu; †chwiwladrata, chwilena, chwiwian.

Micher, *s.* ymgudd-iwr, llechwr, llerciwr, llerc-yn; †chwiwleidr, lleidryn.

Michery, *s.* llercian; †chwiwladrad, lladrad; twyll.

Mickle,† *a.* (S. *micel, mucel;* Gr. *megas*) llawer; mawr; syrn, swrn; nid ychydig; nid bychan.

Many a little maketh a mickle—ychydig yn aml a wna lawer; o fychydig y daw llawer.

Mico, *s.* math ar epa hardd.

Microcosm, *s.* (Gr. *micros* a *cosmos*) y crynfyd, y byd bach, y byd bychan, bydyn; dyn.

Microcosmic salt—hal crynfydig, halan crynfydig, hal bydynig.

Microcosmical, *a.* crynfydol, bydynol; perthynol i'r crynfyd; yn perthyn i'r byd bychan.

Microcosmography, *s.* darluniad o'r crynfyd, crynfydargraff, crynfydoniaeth; darluniad o ddyn megys byd bychan.

Microcoustic, *s.* (Gr. *micros* ac *acoud*) seinfwyadyr, seinfwyedydd.

Micrography, *s.* (Gr. *micros* a *graphô*) darluniad pethau rhy fychain i'w canfod heb gymhorth mwyadyr; bychargraff.

Micrometer, *s.* (Gr. *micros* a *metron*) manengyr, manfeidyr, manfeidr, bychfeidyr=offeryn i fesuro pethau tra bychain.

Micrometrical, *a.* manfeidrol, manengyrol; perthynol i'r manfeidyr; à wnaed â'r manengyr.

Microphone, *s.* (Gr. *micros* a *phônê*) seinfwyadyr, seinfwyedydd.

Micropyle, *s.* (Gr. *micros* a *pulê*) twll *neu* lygad had addfed.

Microscope, *s.* (Gr. *micros* a *scopeô*) mwyadyr, chwyddwydr, chwyddwydryn, gwydr bychanwel, syllwydr mwyhaol, syllyr mwyhau.

Solar microscope—heul-fwyadyr, mwyadyr heulaidd.

Microscopic, } *a.* mwyadyrol, mwyadyraidd,
Microscopical, } chwyddwydrol; bychanig, tra bychan, gorfychan; nas gellir ei weled heb gymhorth mwyadyr.

Microscopically, *ad.* â'r mwyadyr, trwy y chwyddwydr; trwy edrych yn dra manwl arno.

Microscopist, *s.* mwyadyrwr, mwyadyrydd; un hyddysg mewn mwyadyriaeth.

Microscopy, *s.* mwyadyriaeth, chwyddwydr-aeth; yr arfer o'r mwyadyr *neu* chwyddwydr.

Microtine, *a.* (Gr. *micros*) man-grisialaidd; yn cynnwys mân grisialau; âg iddo fân grisiannau.

Micturition, *s.* (Ll. *micturio*) chwant *neu* eisieu troethi; chwant, awydd, *neu* eisieu gwneuthur dwr.

Mid, *a.* (S. *midd;* Ll. *medius*) canol, canolaidd, canolig; perfedd; cyfrwng, cyfryngol, rhwng y ddau; hanner.

Mid air—canol yr awyr, canolfro yr awyr.

Mida, *s.* math o bryf; ffagleren.

Mid-age, *s.* canol oed, canol oes, canol oedran; pobl ganol oed, rhai canoloediog.

Mid-day, *s.* canol dydd, hanner dydd, canolddydd; nawn.

Mid-day, *a.* perthynol i ganol dydd; ar hanner *neu* ganol dydd; cyhydeddol.

Mid-day sun—haul canolddydd, haul canol dydd, haul hanner dydd.

Midden, } †*s.* tomen, teilfa.
Midding, }

Middle, *a.* (S. a D. *middel;* Al. *mittel*) canol, perfedd, canolig, canolog, canolaidd; cyfryngol, cyfrwng, rhwng y ddau.

The middle way—y ffordd ganol.

Middle ages—y canoloesoedd, y canoloesau, y canol oesoedd, yr oesoedd canol, yr oesau canol.

Middle latitude—goledred, lledred canol.

Middle term—yr enw canol, y canol enw, y gair canol.

Middle voice—y llais canol, llais canolig; ansawdd canolig.

The middle finger—yr hirfys, y canolfys, y bys canol, y bys perfedd.

Middle relief—canolsaf, medsaf.

Middle string—canoldant.

Middle, *s.* canol, canolbarth; yr hanner; y perfedd; cefnaint; craidd, med; cnewullyn; calon; eigion; y canol; y wasg; mysg.

Middle of night—canol nos, hanner nos, dyfnder nos, canol y nos, cefnaint y nos, dewaint, perfeddion y nos.

Middle of the fire—canol y tân, llygad y tân.

Middle of the well—canol y ffynnon, llygad y ffynnon.

In the middle of the valley—yn nghanol y dyffryn.

Middle-aged, *a.* canoloediog; o ganol oedran; yn nghanol ei oed *neu* oedran; rhwng hen ac ieuanc; rhwng ieuanc a hen.
A middled aged man—gwr canol oedran, dyn canol oed, dyn canoloediog.
Middle-earth,† *s.* (S. *middan-eard*) y byd.
Middlemost, *a.* canol, canolog; nesaf i'r canol; yr un canol; yr un sy rhwng dau; yr un sy rhwng y ddau.
Middlepost, *s.* canolbost, post canol.
Middle-sized, *a.* canolig *neu* gymmedrol o faint; o faint canolig *neu* gymmedrol; canolfaint; rhwng mawr a bychan; cyffredin o faint; cyffredin; cryn-.
A middle-sized man, } crynddyn; dyn
A man of middling size, } canolig o faint; gwr canolig *neu* gymmedrol o faint, &c.
A middle-sized horse—crynfarch; ceffyl canolig *neu* gymmedrol ei faint; ceffyl canolfaint.
Middling, *a.* (S. *midlen*) canolig, cymmedrol, lledweddol, gweddol, symol, rhwng y ddau.
Middlings, *s. pl.* peillied garw, geirwon peillied.
Midge, *s.* (S. *mygc, mygge*) gwibedyn, ednogyn, piw.
Mid-heaven, *s.* canol nef, canol y nef, canol y nen, canolnen, canolnef, canol yr wybren.
Midland, *a.* (*mid* a *land*) canoldirol, canoldirog, ynnhir, ynnhirog, canoldiraidd, diarfor, diarforol, diarforog, anarfor, anarforol, amdirol, cylchdirol, perfeddwladol; à fo yn nghanol gwlad; pell o'r môr; pell o'r arfordir.
Midland sea—môr ynnhirog, môr ynnhir, môr canoldir, canolfor.
He came like a fugitive servant through the midland unto Antioch—daeth fel gwas crwydrus trwy ganol y tir i Antiochia (2 *Mac.* viii. 35).
Midleg, *s.* (*mid* a *leg*) canol y goes.
Midlent, *s.* (S. *midlencten*) canol y garawys, canol y grawys.
Midlent Sunday—Sul canol y grawys, canol-sul y grawys.
Midlife, *s.* canol oed, canol oes, canol oedran, canoloed.
Midmost, *a.* canol, canolog; nesaf i'r canol; yr un canol; yr un rhwng y ddau.
Midnight, *s.* canol nos, hanner nos, canol y nos, hanner y nos, dyfnder nos, cefnaint nos, dyfnder y nos, dewaint, canolnos.
At midnight—ar hanner nos, yn nghanol y nos, yn newaint, hanner nos.
Midnight, *a.* ar ganol nos, ar hanner nos, canolnos; trynosawl; tra thywyll; môr dywyll a'r dewaint.
Midnight gloom—trynosawl wyll, tywyllwch canol nos, tywyllwch canolnos.
Midrib, *s.* (*mid* a *rib*) canolasen, yr asen ganol, yr eisen ganol.
Midriff, *s.* (S. *midhrife*) llengig, llieingig, llieingig, y trawsgae, parwyden; llengig, lleingig, *neu* liengig y ddwyfron.
Midsea, *s.* Môr y Canoldir, Môr Canoldir, y Môr Ynnhirog, Canolfor.
Midship, *a.* (*mid* a *ship*) perthynol i ganol llong; à fo yn nghanol llong; medlongawl.
Midship beam—trawst canol llong.
Midshipman, *s.* medlongwr, morgadlanc.
Midships, *ad.* yn nghanol llong.
Midst, *s.* (talfyriad o *middest*, uchafradd *mid*) canol, y canol; mysg, plith.
In the midst of—yn nghanol; yn mysg, yn mhlith.
From the midst—o ganol, o fysg, o blith.
Midst, *ad.* yn y canol, yn nghanol, yn mhlith, yn mysg, plith, mysg.
Midstream, *s.* canol y ffrwd, canolffrwd.
Midsummer, *s.* canol haf, canol yr haf; alban hefin; heulorsaf yr haf; gorsaf yr haul yn yr haf; hirddydd haf=yn nghylch yr 21 o Fehefin.
Midsummer day—gŵyl Ieuan yr haf, gŵyl Ieuan yn yr haf, dydd gŵyl Ioan Fedyddiwr, gŵyl Ioan, gŵyl Ieuan, gŵyl Iefan, dygwyl Ieuan, gŵyl Iwan.
Midward,† *ad.* yn y canol, yn mysg.
Midway, *s.* canol y ffordd, hanner y ffordd, canolffordd.
Midway, *a.* à fo ar ganol *neu* hanner y ffordd; hannerffordd.
Midway, *ad.* ar ganol y ffordd, ar hanner y ffordd, yn nghanol y ffordd; yn y canol.
Midwife, *s.* (o *mid*, gyda, a *wife;* o *meed* a *wife*, yn ol *Junius* a *Skinner*) bydwraig, colwynwraig, colwynyddes, colwynes, esgorwraig, gwraig gyfran.
Man-midwife—colwynwr, colwynydd, bydwr, esgorydd.
To play the midwife—colwyno; bod yn golwynyddes, &c.; chwareu y fydwraig; derbyn plentyn *neu* etifedd i'r byd.
Midwife, *v.* bod yn fydwraig, &c.; derbyn plentyn *neu* etifedd i'r byd; bod yn golwynes i; colwyno; esgoryd.
Midwifery, *s.* colwynyddiaeth, bydwreigiaeth; swydd colwynydd *neu* golwynwraig.
Midwinter, *s.* canol gauaf, canol y gauaf, dyfnder gauaf, dyfnder y gauaf; alban arthan; heulorsaf y gauaf; gorsaf yr haul y gauaf, gorsaf yr haul yn y gauaf; byrddydd gauaf =21 o Ragfyr.
Midwood, *s.* canol coed, canol y coed.
Miemite, *s.* delidfaen Miemo, yn Tuscani.
Mien, *s.* (Ff. *mine;* Cern. *mein;* Llyd. *man*) golwg, gwedd, agwedd, ffriw, pryd, prydwedd, pryd a gwedd, edrychiad, trem, drem, arwedd, arweddiad; pryd, gwedd, *neu* ddrych yr wyneb; wynebpryd, wyneb.
Miff, *s.* (Norm. *mefet, meffet*) lledgawdd, gosoriant, lledsar, goddig, ychydig ddigder, tramgwydd bychan.
Miffed, *a.* lledgoddedig, lledsor, goddig, gosor; wedi cael tramgwydd bychan.
Might, *s.* (S.; Al. *macht*) gallu, galluedd, grym, nerth, cadernid, cryfder, egni, grymiant, cadredd, bogwn.
With might and main—â'i holl egni; â'i holl allu; â'i holl rym; â'i holl nerth; âg eithaf egni; ddim ag a allai; ddim a'r a allai; yn egnïol; ar lawn hwda.
Want of might — anallu, diffyg gallu, gwendid.
Do it with all your might—gwnewch ef â'ch holl egni.
He struck him with all his might—tarawodd ef yn nerth ei fraich; tarawodd ef â'i holl egni.
Might overcometh right—y trechaf treisied, y gwanaf gwichied; y trechaf treisied, y gwanaf gwaedded; trechaf treisied, gwanaf gwaedded.

Might, *v. n.* (yr amser anorphenol o *may*) gallwn, gallai, &c.
If it might be—os gallai fod; os gellid.
As great honour as might be—eithaf anrhydedd.
As far as might be—hyd y gellid.

Mightiness, *s.* galluogrwydd, nerthogrwydd, nertholdeb, nerthwch, grymusder, cryfder, cadernid, cawredd; gallu, nerth.

Mighty, *a.* (S. *mihtig*) galluog, cadarn, nerthog, nerthol, grymus, cryf, gallus, galluol, gallûus, gwrdd, agwrdd, cadr, cawraidd, bogynog; mawr.
A mighty man of valour—gwr cadarn nerthol.
With thy mighty power—â'th gadarn allu.
His mighty power—ei gadarn allu; ei fawr allu.
The mighty hand of God—galluog law Duw.
Mighty arm—braich gadarn, braich nerthol, braich gref.
Mighty wind—gwynt cryf, gwynt nerthol.
Mighty waters—dyfroedd cryfion.
Mighty in arms—dewr-arfog, lluyddfawr, llueddfawr, arfrymus, arf-alluog.
The mighty, / The mighty ones, } y cedyrn.
They are too mighty for me—y maent yn gryfach *ncu* drech na mi.
More mighty—galluocach, &c.; trech.
Most mighty—galluocaf, cryfaf, &c.; trechaf.

Mighty, *ad.* iawn, yn iawn, tros ben, tra.
Mighty wise—doeth iawn, doeth dros ben, tra doeth.
A mighty strong westwind—gwynt gorllewin cryf iawn (*Ecs.* x. 19).

Migniard, *a.* (*Ff. mignard*) tyner, meddal, plydd; llednais; moeth, mwyth, deintaidd, danteithiol; dillyn, tlws, hardd.

Mignionette, *s.* (*Ff.*) melengu bersawr, melengu berarogl, melengu ber, per felengu.

Migrate, *v. n.* (Ll. *migro*) mudo, symmud, symmudo, preidio; myned o un lle i'r llall; newid trigfa; trawsfudo.

Migration, *s.* (Ll. *migratio*) mudiad, symmudiad, mudiant, mud, symmudfa, newidiad trigias, symmudiad trigfa, trawsfudiad, trawsfud, symmudediaeth, pred.

Migratory, *a.* symmudol, mudol, symmudedigol, trawsfudol, mudiadol, crwydrol, crwydrus, treigledigol, crwydredigol, crwydraidd; yn arfer symmud o'r naill le i'r llall; yn arfer mudaw o'r naill hinsawdd i'r llall.
Migratory birds—adar symmudol, &c.; adar treigl.

Milch, *a.* (Al.; S. *melce*) blith, blithog, llaethog; â llaeth ganddi.
Milch cow—buwch flith: *pl.* buchod blithion, gwartheg blithion, da blithion, da blithog, buwchod blithion, buchod blith, gwartheg godro.
Milch camels—camelod blithion.

Mild, *a.* (S., D., Sw., Al., ac Is.) tirion, mwyn, mwynaidd, tyner, hynaws, addfwyn, gwâr, dof, gwaraidd, llariaidd, llary, llaryaidd, rhadlawn, esmwyth, llariain, blydd; chweg; gwlydd, gwlaidd; tawel, araf; cymmedrol.
Delicately mild—meinwar.
Of a milddemeanour—gwarweiniog; mwyn ei ymarwedd.

Mildew, *s.* (S. *meldeaw*; Ll. *melligo*) melgawod, melgawad, melgafod, melwlith; y gawod, y gafod; mallder, malldod, darball; brychni, lledfrychni.

Mildew, *v. a.* taro â'r gawod; mallu; brychu.

Mildly, *ad.* yn dirion, &c.

Mildness, *s.* tirionedd, tirionder, tirionedra, tirionedd, tirionwch, tirioni, tynerwch, mwynder, mwyndra, mwyneidd-dra, hynawsedd, hynawsder, addfwynder, gwarineb, llaryedd, llareiddiwch, llarwch; arafwch; gwlyddedd; mynogaeth; cymmedrol ieb; clauarwch.

Mild-spirited, / **Mild-tempered**, } *a.* addfwyn ei ysbryd; mwyn ei dymmer.

Mile, *s.* (Ll. *mille passus*) milltir.
English mile—milltir Seisonig=1760 llath.
Square mile—milltir betryal, milltir ysgwâr=640 erw.
French mile—milltir Ffrengig, milltir Ffreinig.

Mileage, *s.* tâl am deithio yn ol y filltir; milltir-da'.

Milestone, *s.* careg filltir: *pl.* ceryg milltiroedd, ceryg milltir.

Milfoil, *s.* (Ll. *millefolium*) milddail, milfyd, milfydd, minfel, gwilffrai, llysiau y gwaedlin, llysiau y gwaedlif.
Hooded milfoil—chwysigen-wraidd, chwysig-wraidd.
Water milfoil—myrddail, myrdd-ddail.
Spiked water milfoil—myrddail twysenaidd, myrdd-ddail twysenaidd.
Verticillate water milfoil—myrddail troellog.
Middle-hooded water milfoil—chwysigenwraidd canolig.

Miliary, *a.* (*Ff. miliare*; Ll. *milium*) tebyg i had milet; fel had miled; miledaidd, miletaidd; yn cynnwys tarddiant tebyg i had miled; bach, bychan.
Miliary fever—twymyn â brech megys had miled yn cydfyned â hi; twymyn filedaidd.

Milice, † *s.*=*Militia.*

Miliolite, *s.* (Ll. *milium*) miledfaen.

Militancy, *s.* milwriaeth, llüyddiaeth, rhyfeledigaeth, rhyfelogrwydd, rhyfel.

Militant, *a.* (Ll. *militans*) milwrus, milwraidd, milwriaethus, milwriaethol, rhyfelus; y sy'n milwrio.
The church militant—yr eglwys filwriaethus, yr eglwys filwrus.
Christ's church militant here in earth—eglwys Crist sy'n milwrio yma ar y ddaiar.

Military, *a.* (Ll. *militaris*; *Ff. militaire*) milwraidd, milwrus, milwrol, milwriaethus, milwriaethol, rhyfelgar, rhyfelus, llüyddog, llüyddol, llueddog; perthynol i ryfel; perthynol i ryfelwyr.
Military law—cyfraith rhyfel, cyfraith arfau, rhyfelraith, cyfraith filwraidd.
Military man—milwr, rhyfelwr, sawdwr, sawdiwr, llüyddwr, cadwr, meiwr.
Military science—cadofyddiaeth, gwyddor filwraidd.
Military life—bywyd milwr, buchedd milwr, bywyd milwraidd, buchedd filwrus.

Military, *s.* milwyr, sawdwyr, cadwyr, llüyddwyr; milwriaeth; meiawd, byddin.

Militate, *v. n.* (Ll. *milito*) milwrio; bod yn erbyn; ymegnio.

To militate against—bod yn erbyn, sefyll yn erbyn, gwrthsefyll, gwrthladd; gweithio yn erbyn; milwrio *neu* ymladd yn erbyn; rhwystro.

Militia, *s.* (Ll.) meiwyr, cylchfilwyr, cartrefiu, milwyr cartrefol, arfogion; meiawd, lluyddawd, byddin, cylchfyddin; goegordd gwlad, sir, *neu* ardal.

County militia, Militia of the county, } meiawd y swydd; meiwyr y sir; goegordd y sir.

Local militia—meiwyr lleol.

Milium, *s.* (Ll.) miled, milet.

Milk, *s.* (S. *melce*; Al. *milch*) llaeth; blith.

New milk, Sweet milk, } llefrith, llaeth llefrith.

Butter milk—llaeth enwyn, enwyn.

Sour milk—llaeth sur, sur-laeth.

Milk from the cow—llefrith; llaeth dàn ei fam.

First milk—cynflith, cynllaeth, cynlaeth, blaenion, blaenllaeth.

First milk after calving—llaeth tor, cynllaeth, llaeth mysg, llaeth brith, llaeth melyn.

Second milk—armael, ail odro.

Thick milk—tewlaeth, llaeth tew, bwyd peillied.

Mixed milk—amlaeth, llaeth cymmysg.

Milk and water—glasdwr.

Curdled milk—posel, llaeth ceuledig.

Mother's milk—llaeth y fam; llaeth o dàn ei fam; llaeth oddi wrth ei fam.

Milk-beggar, Beggar of milk, } llaethai.

Giving milk—blith.

Giving much milk—llaethog.

Abounding with milk—llaethog, blithog.

Resembling milk—llaethaidd; tebyg i laeth; fel llaeth; gwŷn fel llaeth; llaethwyn; llaethlyd; llaethog; llaethol.

Milk diet — llaethfwyd, bwyd llaeth; gwynod.

To collect milk, To beg milk, } llaetha, hel helaeth.

To run milk—cyweirio llaeth, ceulo llaeth, troi llaeth, ceuledu llaeth.

To withold the milk—croni y llaeth, attal llaeth.

Destitute of milk — dilaeth; hysp, (*f.* hesp).

Milk-house—llaethdy.

Milk, *v. a.* godro; † sugno.

To milk the second milk—armeilio, ail odro.

Milking fold—buches, buarth, lloc godro.

A place to milk cows in—buches, buarth.

A place to milk sheep in—lloc.

Milken, † *a.* à wnaed, à wneir, *neu* à wneler o laeth; llaethog.

Milker, *s.* godrwr, godröwr, godröydd: *f.* godröyddes, godrwraig.

Milkfever, *s.* twymyn laeth, llaeth-dwymyn.

Milkiness, *s.* llaetheiddrwydd, llaetholrwydd, llaethedd; llaethlydrwydd; llaethogrwydd; meddalwch, tynerwch, gwlyddedd, gwlyddra.

Milklivered, *a.* llwfr, llwrf, digalon, gwangalon, annewr, ofnog.

Milkmaid, *s.* llaethwraig, llaethferch, maerones, meiriones, morwyn llaeth, morwyn y blith.

Milkman, *s.* llaethwr, llaethydd, blithwr, gwerthwr llaeth, llaeth-werthwr.

Milkpail, *s.* cunnog, ystwc, paeol, *neu* lestr godro; celwrn.

Milkpan, *s.* padell laeth, llaeth-badell: *pl.* pedyll llaeth.

Milkparsley, *s.* llaethberllys, perllys llaethog.

Milkporridge, **Milkpottage**, } cawl llaeth, twym llaeth, gruai llaeth, potes llaeth, gwynawd, gwynod.

Milkpot, *s.* crochan llaeth, pot llaeth.

Milkroom, *s.* llaethdy, llaethgell, llaethfa, blithfa.

Milkscore, *s.* cyfrif llaeth.

Milksop, *s.* (*milk* a *sop*) tamaid wedi ei fwydo mewn llaeth; llaethlo; dyn meddf, meddfaeth, *neu* fursenaidd; mursen o ddyn, mursenddyn, mursogyn.

Milkthistle, *s.* ysgallen wèn, ysgallen fraith, ysgallen Fair, cribau Mair.

Milktooth, *s.* dant sugno, dant llaeth, llaethddant: *pl.* dannedd sugno.

Milktray, *s.* ceulor; mail.

Milktree, *s.* llaethwydden, (*pl.* llaethwydd,) pren llaeth.

Milkvessels, *s. pl.* llestri llaeth, llaethlestri.

Milkvetch, *s.* llaethwyg.

Sweet milkvetch—geuberwraidd.

Milkwort, *s.* llaethlys, amlaethai, llysiau Crist.

Milkweed, *s.* llysiau y llaeth.

Milkwhite, *a.* llaethwyn; gwŷn fel llaeth; gwŷn fel y llaeth; cyn wyned a'r llaeth; purwyn, gwŷn: *f.* llaethwen.

Milkwoman, *s.* gwerthwraig llaeth, llaethyddes.

Milky, *a.* llaethaidd, llaethol, llaethog, llaethlyd; blithog; llaethrodd; à wnaed o laeth; tebyg i laeth, fel llaeth; gwŷn; tyner, meddal, gwlydd, mwyth, gwâr, ofnus, ofnog, llwfr.

Milky-way, *s.* y llwybr llaethog, y ffordd laeth, galaeth, eirianrod, crygeidwen, caer Gwydion, heol y gwynt, hynt St. Ialm, llwybr y mab afradlawn.

Mill, *s.* (S. *miln*; Gr. *mulê*, *mulos*; Ll. *mola*; Al. *mühle*) melin; breuan.

Hand-mill—breuan, llawfelin, melin law.

A less sort of hand-mill—breuan dinfoel.

Water-mill—melin ddwr, melin ddwfr.

Wind-mill—melin wynt.

Grist-mill—melin fâl, melin falu; melindy, breuandy.

Bolting mill—melin ruwch, melin ogryn, melin beillio, melin beillied, peillfelin.

Fulling mill—melin bàn, melin banu, pandy.

To go to mill—melina; myned i'r felin.

A going to mill—melina; myned i'r felin.

To grind in a mill—melino; malu mewn melin.

Mill-bank—eisingrug; maes melin, maes y felin.

Mill mountains—llin y mynydd.

Mill, *v. a.* malu, melino, breuanu; panu; ymylrigoli, minrigoli, ymylfathu, ymyl-argraffu, arfathu.

To mill (cloth)—panu.

To mill (chocolate)—melino, breuanu.

To mill (money)—ymylrigoli, minrigoli, ymylfathu.

Mill, *s.* (Ll. *mille*) hatling America=y filfed ran o ddoler.

Millcog, *s.* cocas melin, dant rhod melin, rhoddant, cocas.

Milldam, *s.* pynfarch melin, pwnt melin, argae melin, gwàr pwnt melin.

Milldust, *s.* goflawd; ysgubion melin; llwch melin.

Milled, *a.* maledig; panedig; minrigoledig, minrigolog; melinedig.

Milled slate—llech lifiedig; llech wedi ei llifio ac nid ei hollti.

Millenarian, *s.* (Ff. *millenaire;* Ll. *mille* ac *annus*) milflyneddwr, milflwyddwr, milflwyddiannydd, milflwyddiad: *pl.* milflyneddwyr, milflwyddiaid.

Millenarian, *a.* milflwyddol, milflwydd, milflwyddiannol; perthynol i'r milflwyddiant.

Millenarianism, *s.* milflwyddiannaeth, milflwyddiaeth, athrawiaeth y milflyneddwyr.

Millenary, *a.* (Ff. *millenaire*) yn cynnwys mil; milflwyddol.

Millenary, *s.* ysbaid mil o flyneddoedd; milflwyddiant.

Millennial, *a.* milflwyddol, milflwydd; perthynol i'r milflwyddiant; yn cynnwys mil o flyneddoedd.

Millenial happiness—dedwyddwch y milflwyddiant.

Millennialist, *s.* milflyneddwr, milflwyddwr, milflwyddiannydd, milflwyddiad.

Millenist,† *s.*=*Millennialist.*

Millennium, *s.* (Ll. *mille* ac *annus*) milflwyddiant, y mil blyneddoedd=mil o flyneddoedd, yn ystod y sawl y tybia rhai y teyrnasa Crist ei hun gyda'r saint ar y ddaiar, cyn dydd y farn gyffredinol. Gwel *Dad.* xx.

Millepede, } *s.* (Ll. *millepeda*, o *mille* a *pes*)
Millipede, } milred, miltroed, mildroed, milcerdd, milbed, gwrach y lludw, gwrach y coed, gwrach y twca: *pl.* milredion, miltraed, milbedion.

Millepores, *s. pl.* (Ll. *mille* a *porus*) miltyllogion, amldroedogion maendyfol.

Milleporite, *s.* miltyllfaen.

Miller, *s.* (o *mill*) melinydd, melinwr; malwr: *f.* melinyddes, melines, melinwraig.

Miller's-Thumb, *s.* bawd y melinydd, penbwla, gwrachen, swtan.

Millesimal, *a.* (Ll. *millesimus*) milfedol, milfed, milranol.

Millet, *s.* (Ff. *millet, mill;* Ll. *milium*) miled, milet.

Millet-grass—miledwellt.

Millhorse, *s.* melinfarch, ceffyl melin; ceffyl à dry felin.

Milliard, *s.* (Ff.) mil o filiynau o ffranciau=£40,000,000.

Milliary, *a.* (Ll. *milliarium*) perthynol i filltir; milltirol, milltiraidd.

Milliary column—colofn filltir.

Milliary, *s.* careg filltir (yn mhlith y Rhufeiniaid).

Milligram, } *s.* (Ff. *milligramme;* Ll. *mille*,
Milligramme, } a Gr. *gramma*) milfedram=pwysi Ffrengig, yn cynnwys y filfed ran o'r *gram*, cyfartal i ·0154 o ronynau Seisonig.

Millilitre, } *s.* (Ll. *mille*, a *litre*) milfedlitr=
Milliliter, } mesur Ffrengig, yn cynnwys y filfed ran o'r *litr*, cyfartal i ·06103 o ddegranau modfedd dryfaint.

Millimetre, *s.* (Ff.; Ll. *mille* a *metrum*) milfedfeidr = mesur Ffrengig, yn cynnwys y filfed ran o'r *metr* neu feidr, cyfartal i ·03937 o ddegranau modfedd.

Milliner, *s.* (llygriad, yn ol *Johnson*, o *Millaner*, oddi wrth *Milan*, yn yr Ital) penwisgyddes, (*m.* penwisgydd); ysginyddes, ysgines.

Millinery, *s.* penwisgoedd.

Milling, *s.* (o *mill*) maliad; melina; paniad; minrigoliad, ymylrigoliad, ymylfathiad.

Million, *s.* (Ff.; It. *milione*) milfil, miliwn, buna, mynta, mil o filoedd, deg canmil, canmyrdd, càn myrdd, deg rhiallu, deg mwnt=1,000,000.

Millions—milfiloedd, miliynau, bunaon, myntaoedd.

Hundred millions—milcanmil, càn milfil, càn miliwn, &c.

Millionaire, *s.* (Ff.) miliynwr, myrddiynwr, bunàwr; un yn werth miliwn; dyn cyfoethog iawn=un a biau filiwn, yn gyffredin, o ffrancian=£40,000.

Million, *a.* milfil, mil o filoedd, miliwn.

Ten millions—catyrfa, deg miliwn, deng milfil.

Thousand millions—mil fyrddiwn (*Gen.* xxiv. 60); mil canmyrdd.

Millionary, *a.* miliynol, bunaol, myntaol; perthynol i fililoedd *neu* filiynau; yn cynnwys milfiloedd.

Millionary chronology—amseryddiaeth filiynol, &c.

Millioned,† *a.* à lucsogwyd à milfiloedd.

Millionth, *a.* milfilfed, miliynfed, canmyrddfed, deg-canmilfed.

Mill-leat, *s.* ffos melin, dyfrffos melin.

Millpond, *s.* llŷn melin.

The millpond—llŷn y felin.

Milrea, } *s.* darn bath yn Portugal, gwerth o
Milree, } ddeutu 3*s.* 6*c.*

Millrace, *s.* gwyth melin, ffrwd melin, ysgŵd melin, cafn gwyllt y felin; dyfrffos melin, pynfarch melin.

Mill-sixpence, } *s.* chwecheiniog finrigolog=
Milled sixpence, } hen fathell Seisonig, à fathwyd gyntaf yn 1561.

Millstone, *s.* maen melin: *pl.* meini melin, main melin.

The upper millstone—maen uchaf y felin; y maen uchaf.

The nether millstone—maen isaf y felin; y maen isaf.

Millstream, *s.* gwyth melin, ffrwd melin.

Milltooth, *pl.* Milliteeth, *s.* dant malu, cilddant: *pl.* dannedd malu, cilddannedd, cilddaint.

Millwork, *s.* gwaith melinau, melinwaith.

Millwright, *s.* saer melinau, saer melin, melinsaer.

Milt, *s.* (S.; Is., a D.; Al. *milz*) dueg, y ddueg, dwyeg, cleddyf Bleddyn, cleddyf y biswail, y boten ludw; lleithon, lleithban, lleban, bol meddal, bol y lleithban.

Milt, *v. a.* lleithbanu; ffrwythloni gronell, ffrwytho grawn pysgodyn benyw.

Milter, *s.* lleithban, lleban, pysgodyn gwryw, pysgodyn lleithban.

Miltwort, *s.* dueglys, dwyeglys, duegredyn.

Milvines, } *s. pl.* (Ll. *milvus*) y barcutanod, bar-
Milvini, } cudlwyth.

Mime, *s.* (Gr. *mimos;* Ll. *mimus*) ysgentyn, dynwaredydd, dynwaredwr, ystumiwr, munudiwr, mociwr, gwatwaryn; munudiaeth, mydumiaeth, coegchware.

Mime,† *v. n.* chwareu yr ysgentyn, munudio, dynwared.

Mimer,† *s.*=*Mimic, s.*

Mimesis, *s.* (Gr.) efelychiad, munudeb, dynwarediad=ffugr areithyddol.

Mimetic, } *a.* (Gr. *mimêticos*) dynwaredgar,
Mimetical, } efelychgar; hoff ganddo ddynwared *neu* efelychu; chwannog i ddynwared *neu* efelychu.

Mimic, } *a.* (Gr. *mimos, mimicos;* Ll. *mimus,*
Mimical, } *mimicus*) dynwaredol, dynwaredig, dynwaredigol, dynwaredyddol, munudiol, mydumiol, dynwaredgar, efelychgar, efelychol, efelychiadol, hefelychol, ysgentynaidd, mociol, gwatwarol.

Mimic tricks — castiau digrif, chwydawiaeth, mydumiau, ystumiau, munudiau; castiau gwas digrif yn dynwared munudiau rhai ereill.

Mimic, *s.* dynwaredwr, dynwaredydd, amreddydd, amredwr, ysgentyn, munudiwr, ystumiwr, mydumiwr, chwydawydd, digrifwas, digrifyn, gwas digrif, croesan, gwatworwr, dynwaredwr digrifol, epa, mab yr epa, ffwl y ffair; efelychwr, efelychydd.

Mimic, *v. a.* dynwared, munudio, mydumio, amredu; efelychu; digrif *neu* nwyfus ddynwared munudiau *neu* ystumiau rhai ereill; gwatwar, mocio; chwareu y gwas digrif; chwareu yr ysgentyn; efelychu *neu* ddynwared er mwyn difyrwch; gwneuthur munudiau *neu* ystumiau i ddynwared ereill.

Mimicker, *s.* dynwaredwr, dynwaredydd, ysgentyn.

Mimicry, *s.* chwydawiaeth, amreddyddiaeth, dynwarediaeth, munudiaeth, mydumiaeth; efelychiad, *neu* ddynwarediad digrif.

Mimographer, *s.* (Gr. *mimos* a *graphô*) ysgrifenydd coegchwareuon.

Mimosa, *s.* (Gr. *mimos*) munudlys, dynwaredlys, efelychlys.

Mina, *s.* (Ll.; Gr. *mina*) punt ysgrythyrol. Cyfrifid *mina* yr Hen Destament yn werth 60 siel; ac un y Groegiaid yn ychydig mwy na £3 o'n harian ni.

Minacious, *a.* (Ll. *minax*) bygythiol, bygylus.

Minacity, *s.* tuedd i fwgwth *neu* fygylu; bygylgarwch.

Minaret, *s.* (Ar. *menarah*) meindwr, meindwred, balog, pinygl, ucheldwr, talfigwn, pigwn uchel, meinfalog; tŵr teml Dyrcaidd=twr main uchel, â rhodfëydd yma ac acw ar ei hyd.

Minatorially, *ad.* dàn fwgwth, yn fygythiol.

Minatory, *a.* (Ll. *minatorius*) bygythiol, bygylus.

Mince, *v.* (S. *minsian;* Ff. *minu, mince*) manfriwo, briwo yn fân, briwsioni; coeglefaru, coeglafaru, coeg-ddywedyd, dywedyd ar flaen y tafod, hanner-ddywedyd, goddywedyd, godraethu; dywedyd yn dywyll, yn aneglur, yn anghroew, yn hannerog, *neu* ar yr hanner; briw-siarad; llefaru yn fingrwn, yn fursenaidd, *neu* yn fursenllyd; briwdori geiriau, tocio geiriau; lledguddio; mursenu; ymddwyn yn fursenaidd *neu* fursenllyd; coeg-ymwneuthur, coeg-ymlunio; rhygyngu, cerdded yn rhygyngog, cerdded dàn rygyngu.

To mince it—rhygyngu, cerdded yn rhygyngog, cerdded dàn rygyngu.

To mince a matter—dywedyd *neu* adrodd peth dàn ei guddio *neu* gelu; hanner-ddywedyd a hanner-gelu peth; dywedyd *neu* adrodd peth yn hannerog; adrodd *neu* ddywedyd peth ar yr hanner.

Do not mince the matter at all—dywedwch ac nac arbedwch; dywedwch oll a chwbl, ac na chuddiwch ddim.

Minced, *a.* manfriw, manfriwedig.

Mince-meat, } *s.* cig manfriw, briwgig, rhis-
Minced-meat, } fwyd, briwfwyd, rhis.

Mince-pie, } *s.* pastai fanfriw, briwfoeth, rhis-
Minced-pie, } foeth, pastai ris.

Mince-pies—pasteiod manfriw.

Mincingly, *ad.* dàn fursenu; dàn rygyngu, yn rhygyngog; dàn goeg-ymlunio; yn hanner, yn anghyflawn, &c.

Mind, *s.* (S. *gemind;* D. *minde;* Ll. *mens*) meddwl, y meddwl, meddylfryd, bryd; tyb, barn; gofeg, bwriad, goddeu; pwyll; deall; eof; myn; syniad; tuedd, gogwydd; serch.

Willing mind—meddwl ewyllysgar, meddwl gwyllysgar; meddwl parod.

Of an active mind—esgudfryd, esgud ei feddwl, esgud ei fryd, gweithgar ei feddwl.

Of a feeble mind—gwanbwyll, egwanbwyll, gwàn ei feddwl.

Of a penetrating mind—trybwyll, trybwyllog, trybwyllus; treiddiol ei feddwl; o feddwl treiddgar.

Of a lofty mind—uchelfryd, uchelfrydig; uchel ei fryd.

Of a thoughtful turn of mind—myfyrbwyll.

The bent of the mind — tuedd, tueddfryd, meddylfryd, tueddoldeb; gogwyddiad y meddwl; tueddiad ewyllys; gogwydd bryd *neu* feddwl.

Of great power of mind — mawrbwyll.

Presence of mind—parodrwydd meddwl; difrawbwyll; pwyll, ystyriaeth.

Faculty of mind—cynneddf feddyliol, cynneddf meddwl, gallu meddyliol, gallu y meddwl, gallu menwydus, ysbwyll, llafanad.

Of a brave mind — dewrfryd, glewfryd, glewfrydig, dewrfrydig; dewr ei feddwl.

Happy mind—meddwl dedwydd, gwynfryd.

Even mind—gwastadfryd; meddwl cyfartal, gwastad, digynhwrf, tawel, *neu* ddigyffro; hirfryd.

Of an even mind—gwastadfrydig, gwastadfryd, hirfrydig, tawelfrydig, tawelfryd, addwynfryd, addwynfrydig; gwastad ei fryd; tawel ei feddwl.

Lively mind—meddwl bywiog, meddwl esgud, esgudfryd, lleirfryd.

Action of the mind—gwaith, gweithred, *neu* weithrediad y meddwl; dwlw.

Mind and will—meddwl ac ewyllys; meddwl a gwyllys; myn a meddwl.

Superior mind — gorfryd, rhagorfryd; meddwl rhagorach na'r cyffredin.

Sound mind—pwyll, iawnbwyll, iawn bwyll.

Of a sound mind—cyfrbwyll; o iawn bwyll; iawnbwyllog.

Sound of mind—yn ei bwyll; yn ei gof; yn ei synwyrau; yn ei iawn bwyll.

In one's right mind—yn ei iawn bwyll; yn ei iawnbwyll; yn iawnbwyllog; yn ei gof a'i gyfrif; â'i gof a'i gyfrif ganddo.

Out of one's mind—allan o'i bwyll; i maes o'i bwyll; allan o'i gof; i maes o'i gof; allan o'i synwyrau; wedi colli ar ei synwyrau; gorphwyllog, gwallgofus; wedi colli arno ei hunan.

Of one's own mind—o hono ei hun; o hano ei hun; o'i ben ei hun; o'i naturiaeth ei hun; o'i wirfodd; yn wirfoddol.

Out of mind—allan o gof; allan o feddwl; er cyn cof.

Time out of mind—cyn cof, er cyn cof.
He is gone out of mind—y mae efe wedi myned dros ben cof; y mae efe wedi myned yn anghof.
To call to mind—cofio, adgofio, ailgofio, coffa, coffhau, adgoffa, adgoffhau; galw i gof; galw mewn cof; galw yn ei gof; galw yn nghof; dwyn ar gof; adfeddyl'ied, adfeddwl; adnewyddu y cof am beth; bwrw yn y meddwl; dygofio.
To bear in mind, } cofio; dàl *neu* gadw yn
To keep in mind, } nghof; dàl *neu* gadw mewn cof.
To bring to mind—dwyn ar gof; galw i gof; coffa, coffhau, cofio, adgofio, adgoffa, adgoffhau; galw *neu* osod mewn cof; dwyn cof am; dwyn adgof o.
To cast in one's mind—meddylied, meddwl, meddylio, synied, synio, *neu* fyfyrio rhyngddo ac ef ei hun; meddylied *neu* synied ynddo ei hun; bwrw *neu* gyfrif rhyngddo ac ef ei hun; bwrw *neu* gyfrif ynddo ei hun; ymsynied, meddylied, ymystyried; dyfeisio, llyfelu, dyfalu; bwriadu, amcanu, arfaethu, arfelu.
To come to mind—dyfod i gof; cael ei adgofio; dyfod i feddwl; dyfod ar feddwl; dyfod ar gof.
To have a mind—bod â chwant arno; chwennych, chwennychu, ewyllysio, gwyllysio, gwyllysu.
To have a mind to—bod â chwant arno; bod am; bod â'i fryd ar.
I have a mind to go thither—mae arnaf fi gryn chwant myned yno; y mae arnaf led chwant myned yno.
To have a good mind to do a thing—bod ar un fawr chwant i wneuthur peth; bod ar un flys, chwant, *neu* awydd i wneuthur peth.
I have a great mind to know what he is about—e fyddai yn dda gàn fy nghalon wybod beth y mae efe yn ei gylch; mi a chwennychwn *neu* a ewyllysiwn yn fawr wybod beth y mae efe yn ei gylch.
The people had a mind to work—yr oedd gàn y bobl galon i weithio.
I have no mind to go—nid oes arnaf fi chwant myned.
To set one's mind upon—rhoi, rhoddi, dodi, *neu* osod ei serch, ei fryd, *neu* ei feddwl ar beth.
Of one mind, } unfryd, unfrydig, un-
Of the same mind, } frydol, cyfryd, un feddwl, un galon, cytûn, cynghordiol, cydsyniol.
To be of one mind, } bod o'r un medd-
To be of the same mind, } wl; bod yn unfryd; synied yr un peth.
These have one mind—yr un meddwl sydd i'r rhai hyn.
To put one in mind of a thing—cofio *neu* goffa un am beth; dwyn peth ar gof i un; gosod, rhoi, *neu* ddodi un mewn cof am beth.
To be troubled in mind—bod mewn cystudd, cythrudd, gofid, cyfeiaeth, *neu* gyfyngder meddwl; bod mewn blinder ysbryd; bod mewn anheddwch cydwybod.
To express one's mind—dywedyd ei feddwl; dangos ei feddwl; mynegu ei ofeg; traethu ei feddwl; amlygu ei feddwl.
It will not go out of my mind—nid â o'm cof; nid anghofiaf mo hono; nid â dros gof genyf; nid â mewn anghof genyf.
I have told you my mind—mi a ddywedais i chwi fy marn i; mi a ddywedais i chwi fy nhyb i; dywedais i chwi fy meddwl.
I am of the same mind still—yr wyf fi o'r un farn fyth; yr wyf fi yn yr un farn fyth; yr wyf fi byth o'r un meddwl.
This is my mind of the matter—dyma fy meddwl i am y peth.
My mind misgives me—mae fy meddyliau yn darogan drwg i mi; yr wyf fi yn gwangredu; yr wyf fi yn gwanffyddio.
Nothing is too hard for a willing mind—nid caled dim i'r diwyd; dyfal a dyr drwy'r gareg; y llafur a orfydd ar bob peth.

Mind, *v.* meddwl, meddylied, meddylio, synied, synio; ystyried, ystyrio; gofalu; meddwl am, gofalu am, synied am, synio am, edrych am, edrych at; cofio; arail, areilio; bwriadu, amcanu; malio; rhoi ei fryd *neu* feddwl ar; bod â'i fryd *neu* feddwl ar; bod ar fedr.
To be minded—bod ar fedr; rhoi ei fryd ar; bod ar oddeu; bod ar gyngyd; bod wedi ymroddi (i wneuthur peth); meddwl, meddylio, meddylied.
Not to mind—bod heb ofalu; bod heb ofalu am, &c.; bod yn ddiofal am; dirmygu; esgeuluso; peidio â meddwl am.
I do not mind it—nid wyf yn gofalu am dano; nid wyf yn malio am dano.

Minded, *a.* â'i fryd ar; â'i duedd at; â'i ogwydd at; yn tueddu at; brydig; -frydig, -fryd; tueddol, gogwydd, gogwyddog.
Heavenly minded—nefolfryd, nefolfrydig; â'i fryd *neu* serch ar bethau nefol.
High-minded — uchelfryd, uchelfrydig, uchel ei fryd, uchel ei feddwl, uchelfeddwl; balch, uchelfalch, trahausfalch, syberw, chwyddedig.
Double-minded — deufrydig; dyblyg *neu* ddeuddyblyg ei feddwl; ansefydlog, anwadal, gwamal, anmhenderfynol; yn cloffi rhwng dau feddwl.
Well-minded—da ei fryd; da ei feddwl.
Worldly-minded—bydolfryd, bydolfrydig, bydgar; bydol ei fryd; â'i fryd ar bethau bydol; â'i fryd ar fydol bethau.
A liberal-minded man—dyn rhyddfrydig, dyn haelfrydig, dyn rhyddfryd, dyn rhyddfron.
Sober-minded—pwyllog, ystyriol, sobr, difrifol.

Mindedness, *s.* tuedd, gogwydd, tueddfryd, tueddgarwch, tueddiad, tueddiant; ewyllys; bryd; -frydedd, -frydigrwydd.
Heavenly mindedness—nefolfrydedd.
Worldly mindedness—bydolfrydedd, bydolfrydigrwydd, bydgarwch.

Mindfilling, *a.* brydlawn; yn llenwi y bryd; yn llanw y meddwl.

Mindful, *a.* gofalus; meddylgar, meddyliog; cofus, cofgar, dïanghof; ystyriol; pryderus, dïesgeulus, darbodus.
To be mindful of—cofio, cofio am, meddwl am, meddylio am, meddylied am; bod yn ofalus am, &c.; bod yn gofus gàn un beth.

That ye may be mindful of the words—fel y byddo cofus genych y geiriau.

Mindfulness, *s.* gofal; cofusrwydd, cofgarwch; sylw, ystyriaeth; meddylgarwch.

Minding, *s.* gofal, ystyriaeth, pryderi.

Minding, *p.* ar fedr; gàn fwriadu, &c.

Not worth minding—anwiwgof, anghofwiw; a'r ni thâl ei gofio; na thâl roi bryd arno; nas tâl feddwl am dano, &c.

Mindless, *a.* difeddwl; anghofus, diofal; ansyniol, anfeddylgar, anfeddyliog.

Mind-stricken,† *a.* à gynhyrfwyd yn ei feddwl; cynhyrfedig.

Mine, *a.* (S.; Sw., a D. *min*; Al. *mein*) fy, mau, eiddof, yr eiddof, yr eiddof fi, fy eiddo, eiddof fi, einof, einwyf, ym, my, maufi; y mau, y maufi.

Mine enemy—fy ngelyn, y gelyn mau, ym gelyn.

Mine iniquity—fy anwiredd, yr anwiredd mau.

He shall receive of mine—efe a gymmer o'r eiddof.

This book of mine—fy llyfr hwn; y llyfr mau hwn; y llyfr hwn eiddof fi; y llyfr hwn o'r eiddof; y llyfr yma eiddof fi; y llyfr hwn o'r eiddof fi.

This book is mine—eiddof fi yw y llyfr hwn; eiddof fi y llyfr hwn; mi bïau y llyfr hwn.

All the first born are mine—i mi y perthyn pob cyntaf-anedig.

These sayings of mine—fy ngeiriau hyn; y geiriau hyn o'r eiddof.

Mine own—maufi; eiddof fi fy hun; yr eiddof fy hun.

Counsel is mine—mi bïau gynghor; eiddof fi yw cynghor; cynghor sydd eiddof fi.

A friend of mine—cyfaill i mi; un o'm cyfeillion; cyfaill o'r eiddof; cyfaill o'm heiddo.

Vengeance is mine—i mi y mae dïal; eiddo fi yw dïal.

All things that the Father hath, are mine—yr holl bethau sydd eiddo y Tad, ydynt eiddof fi.

All that openeth the matrix is mine—eiddof fi yw pob peth à agoro y groth.

All that thou seest is mine—yr hyn oll a weli, eiddof fi yw.

This joy of mine therefore is fulfilled—y llawenydd hwn o'r eiddof fi gàn hyny a gyflawnwyd; y llawenydd hwn maufi gàn hyny a gyflawnwyd; fy llawenydd hwn gàn hyny a gyflawnwyd.

Whose is it? Mine—eiddo pwy ydyw? Y mau; eiddo pwy ydyw? Eiddof fi; eiddo pwy ydyw? Y maufi; pwy a'i pïau? Myfi.

It is mine—myfi a'i pïau; mi a'i pïau; mi *neu* myfi bïau; eiddof fi yw; eiddof fi yw hwn.

Whose son is this youth? Mine—mab pwy yw y llanc hwn? Y mau *neu* y maufi; mab i bwy yw y llanc hwn? Fy mab i.

Whose daughter is this young woman? Mine—merch pwy *neu* i bwy ydyw yr eneth hon? Fy merch i; merch pwy yw yr eneth hon? y fau *neu* y faufi.

The Levites shall be mine—bydded y Lefiaid i mi; bid y Lefiaid yn eiddof fi.

I am my beloved's, and my beloved is mine—myfi wyf eiddo fy anwylyd, a'm hanwylyd yn eiddof finnau.

Mine and thine—y mau a'r tau; yr eiddof fi a'r eiddot ti; yr eiddof a'r eiddot; yr einof fi a'r einot ti.

Mine, *s.* (Ff.; It. ac Ys. *mina*) mwnglawdd, mwynglawdd, cloddfa, cleddiwig, clawdd, mwngloddfa, mwnbwll, mwynbwll; mwn, mwyn; celglawdd, bradglawdd, cuddglawdd, ymchwel-glawdd, chwyth-glawdd.

Gold mine—eurglawdd, eurgloddfa, mwnglawdd aur, cloddfa aur; mwn aur.

Silver mine — arianglawdd, mwnglawdd arian, cloddfa arian; mwn arian.

Copper mine—mwnglawdd copr, cloddfa efydd; mwn efydd.

Lead mine — mwn plwm; mwnglawdd plwm, plymglawdd, gwaith plwm, cloddfa blwm.

Salt mine—gwaith halen, clawdd halen.

Mine-work—gwaith mwn, gwaith mwyn.

Mine-shaft, } twll mwn, mwnbwll, mwyn-
Mine-pit, } bwll, mwngloddfa.

To spring a mine — chwythu cloddfa; chwythu cuddglawdd *neu* fradglawdd i fyny; saethu bradglawdd.

Land abounding with mine — mwndir, mwyndir, tir mwn.

Mine, *v.* mwngloddio, mwyngloddio; cloddio am fwn; cloddio yn ceisio mwn; gwneuthur mwnglawdd; cloddio *neu* weithio mewn mwnglawdd; celgloddio, bradgloddio, cuddgloddio, tangloddio, cloddio dàn; disodli.

Mine-digger, *s.* mwngloddiwr, cloddiwr am fwn.

Miner, *s.* mwngloddiwr, mwyngloddiwr, cloddiwr mwn, mwnwr, mwynwr; bradgloddiwr, celgloddiwr, cuddgloddiwr; cloddiwr.

Mineral, *s.* (Ff. ac Ysp. o *mine*) delidfaen, delfaen; mwn, mwyn; sylwedd mwnaidd y ceffir mettel o hono pan dodder ef: *pl.* delidfain, delidfeini, delfeini, delfain.

The science of minerals—mwnofyddiaeth, athrawiaeth delidfain.

Mineral, *a.* delidfeinin, delidfeinig, delfeinin, delfeinig; mwnol, mwnaidd; mettelaidd, delidaidd; perthynol i ddelidfain.

Mineral kingdom — y deyrnas fwnol, y deyrnas ddelfeinin, y greadigaeth ddifywyd, y greadigaeth fwnol.

Mineral water—dwr mwn, dwr mwyn, dwfr mwn, dwr oddi ar y mwyn, mwnddwfr.

Mineral adipocere — delidwer, brasgwyr adwynaidd, gwer y mynydd=math o sylwedd à geir yn mwn haiarn Merthyr Tydfil, yn y Deheudir.

Mineral green—delidwyrdd, gwyrdd delfeinin.

Mineral yellow—delidfelyn, melyn delfeinin, melyn breiniol.

Mineral tar—cleibyg, creigolew.

Mineral pitch—pyglws, delidbyg, duglist gofeddal.

Mineral caoutchouc—duglist hydwyth, daiarbyg ystwyth, twythlosg, twythlosbyg, twythlws delfeinig.

Mineralist, *s.* un hyddysg mewn delidfain, delfeinwr; mwnydd, mwynydd; mwnofydd.

Mineralization, *s.* delfaeneiddiad, delfaeniad, delidfaeniad; troad yn ddelidfaen.

Mineralize, *v. a.* (o *mineral*) delfaeneiddio, delfaenu, delidfaenu, mwneiddio; troi yn ddelid-

faen; trwytho â sylwedd mwnol *neu* ddelid-aidd; cyfuno â mettel i wneuthur mwn *neu* ddelidfaen.

Mineralizer, *s.* delfaeniedydd.

Mineralising, *a.* delfaeneiddiol, delidfaenol; addas i gyfuno â mettel i ffurfio mwn.

Mineralogical, *a.* mwnofyddol; perthynol i fwnofyddiaeth.

Mineralogically, *ad.* mewn mwnofyddiaeth, yn fwnofyddol.

Mineralogist, *s.* mwnofydd; un hyddysg yn athrawiaeth delidfain.

Mineralogy, *s.* (*mineral*, a Gr. *logos*) mwnofyddiaeth, mwnyddiaeth, mwynyddiaeth.

Minever, } *s.* math o wiwer; croen y gyfryw
Meniver, } wiwer; pân gwŷn âg ysmotiau
Miniver, } duon.

Mingle, *v.* (S. *mengan*, *mencgan*; Al. ac Is. *mengen*) cymmysgu, mysgu, dyfysgu, dychymmysgu, tryfysgu, bloffi, bloffied, cymhlitho; britho; uno; bwrw pethau yn nghymmysg; bwrw y naill beth am ben y llall; ymgymmysgu; bod yn gymmysg.

To mingle together—cydgymmysgu, cydfysgu, cymmysgu yn nghyd, cymmysgu â'u gilydd.

Wine mingled with water—gwin wedi ei gymmysgu â dwfr.

Mingle,† *s.* cymmysg, cymmysgedd, mysgedd, trybola, cymmysgfa.

Minglement, *s.* cymmysgiad, tryfysgiad, mysgiad; cymmysgedd, mysgedd, trybola, dyfysgedd.

Mingler, *s.* cymmysgwr, cymmysgydd, dyfysgwr, mysgwr.

Miniard, *a.* (Ff. *mignard*) tyner, meddal, plydd; llednais; noeth, mwyth, deintaidd, danteithiol; dillyn, tlws, hardd.

Miniardize, *v. a.* meddalu, meddalhau, tyneru; gwneuthur yn dyner, &c.

Miniate, *v. a.* (It. *miniare*) paentio â phlwm coch *neu* sinobl; arliwio â phlwm coch; mirgochi, sinobli.

Miniature, *s.* (Ff.; It. ac Ysp. *miniatura*) manddarlun, manarlun; rhuddell, llythyren goch.

To paint in miniature—manddarlunio, manddylunio, manarlunio, mân-baentio.

Miniature painting—manddarluniad, manddyluniad, manarluniad, mân-baentiad.

Minikin, *a.* (o *manikin*) bychanig, bychan, bach, pitw, bachig, eiddil, disum, diwt.

Minikin, *s.* bychanigyn, bachigyn, bychanigyn bach; anwylyd, anwylyn, hoffyn, anwylddyn; y pin lleiaf, pin bychanigyn.

Minim, *s.* (Ll. *minimus*) dynyn, dyn bychanigyn bach, corach, còr, coryn, corddyn, pegoryn, llogwrn, gwrechyn; mymryn, bychanigyn, y dim lleiaf; adfanig; pilcodyn, (*pl.* pilcod); y gwlyb-fesur lleiaf, bychotyn;† bèr arwyrain.

Minims, } y Brodyr Lleiaf; Bychan-
Minim-friars, } igion, Bychanigiaid.

Minimum, *s.* (Ll.) y lleiaf; lleiafiant, lleiafiaeth, lleiafaint; y radd leiaf; y dogn, swm, *neu* swrn lleiaf; y pris lleiaf.

Minimus, *s.* (Ll. y lleiaf ei faint, yr un lleiaf, y lleiaf.

Mining, *s.* (o *mine*) mwngloddiad, mwyngloddiad; mwngloddio, mwyngloddio.

Minion,† *a.* (Ff. *mignon*) teg, gwych, trwsiadus, pefr, pert; danteithiol.

Minion, *s.* (Ff. *mignon*; It. *mignone*) anwylyn, (*f.* anwylen, anwyles), anwylyd, anwylddyn, hoffddyn, hoffyn, dewisddyn, anwesyn, anwesog, ffafryn; gwenieithwr, truthan.

Minion, *s.* meinon, meinen=inath o argraffllythyren.

Minion, *s.* mwn coch, rhuddfwn.

Minioning, *s.* triniaeth garedig *neu* hynaws.

Minionly, } *ad.* yn wych, yn deg; yn ddant-
Minionlike, } eithiol.

Minionship, *s.* anwesaeth, anwesogaeth, anwesogrwydd, hoffyniaeth; y cyflwr o fod yn anwylyn.

Minious, *a.* (o'r Ll. *minium*) o liw sinobl *neu* sinopr; o liw plwm coch; mirgoch, mirgochus, sinoblaidd.

Minish,† *v. a.* (Ll. *minuo*) lleihau, toli, cwtâu.

Minister, *s.* (Ll.) gweinidog, gweinydd, gweiniad, gweiniedydd; gwasanaethydd, gwasanaethwr; swyddog: *f.* gweinidoges, gweinyddes.

Minister of the gospel — gweinidog yr efengyl.

Minister of a church—gweinidog eglwys.

Minister of a parish—gweinidog plwyf; periglor.

Ministers and people—llên a lleyg; gweinidogion a phobl.

Prime minister—prif weinidog, cynweiniad, cynwas, prif weinydd, prif weiniad, penweinydd gwladwriaeth, penswyddog gwlad, arweinidog.

Minister of state—gweinidog y wladwriaeth, gweinidog y llywodraeth, gweinydd y wladwriaeth, gwladweinydd, teyrnweinydd, teyrnwas, un o weinyddion y wladwriaeth, dysweiniad.

Minister, *v.* (Ll. *ministro*) gweini, gweinyddu, gwasanaethu, gweini i, gweinidogaethu, gweinidogi, gweinyddio, gweinyddiadu, gweinigio, gweinidoca, gwastrinio, gwasäu; rhoi, rhoddi; cyflawnu; cyflenwi, cynnysgaethu.

To minister in the priest's office—offeiriadu.

To minister justice — rhanu cyfiawnder, cyfranu cyfiawnder, gweinyddu cyfiawnder.

Variety of dainty fare does nothing else but minister to sin and sickness—nis gwna danteithion amrywiol namyn porthi pechod a chlefydau; nis gwna danteithion amrywiol ddim amgen na phorthi pechod a chlefydau.

To minister grace unto the hearers—peri gras i'r gwrandawyr (*Eph.* iv. 29).

Ministerial, *a.* gweinyddol, gweinidogol, arweinyddol, gweinidogaethol, gweinidogaidd, gweinyddiadol, gweinig, gweinigiol, gwasanaethol; perthynol i weinidog *neu* i weinidogion; eiddo gweinidog *neu* weinidogion.

Ministerially, *ad.* yn weinyddol, yn weinidogol, &c.; trwy gymhorth gweinidog *neu* weinidogion; yn cynnorthwyo fel gweinidog; ar ddull gweinidog.

Ministery, *s.*=*Ministry*.

Ministral, *a.* gweinyddol, gweinidogol; perthynol i weinidog.

Ministrant, *a.* (Ll. *ministrans*) gweinyddol, gweinidogol, gweiniol, gweinig, gwasanaethol, darweiniol, gweinyddog, gweinigiol

gweinyddiol, yn gweini, yn gweinyddu, yn gwasanaethu.

Ministration, *s.* (Ll. *ministratio*) gweinyddiad, gweinidogaeth, gweinyddiaeth, gweiniant, gweiniad, darweiniad, gweinif, gweinidogaethiad; gwasant, gwasanaethiad, gweinid, gweini, gweinigiad, gwasanaeth.

Ministress, *s.* gweinidoges, gweinyddes.

Ministry, *s.* (Ll. *ministerium*) gweinidogaeth, gweinyddiaeth; gwasanaeth; swydd, swyddogaeth; goruchwyliaeth; gorchwyliaeth; gorchwyl; offerynoliaeth, offerynoldeb; gweinidogion, gweinyddion, gwladweinyddion; gweinidogion y goron; gweinidogion, gweinyddion, *neu* oruchwylwyr y wladwriaeth; y gwledychiaid, y cynweisiaid, y cynweision.

Every one according to his ministry—pob un yn atebol i'w swydd.

By the ministry of the prophets—trwy weinidogaeth y proffwydi; trwy law y proffwydi.

When David praised God by their ministry—pan oedd Dafydd yn moliannu Duw trwyddynt hwy (2 *Cron.* vii. 6).

Ministryship, *s.* gweinidogaeth, gweinyddiaeth.

Minium, *s.* (Ll.) sinobl, sinopr, mirgoch, mwn coch.

Mink, } *s.* minc, mincs=math o filyn, nid an-
Minx, } nhebyg i wenci neu fronwen.

Minnehofe, *s. pl.* (Al.) Cariadlysoedd, Llysoedd Cariad (yn yr Almaen gynt).

Minnesingers, *s. pl.* (Al.) Clêr yr Almaen, Clerwyr yr Almaen, Cariadfeirdd=math o glerwyr neu feirdd à flodeuent yn yr Almaen o 1138 hyd 1347.

Minning Days, *s. pl.* gŵyl goffa, cofwyl; gŵyl mabsant; cofwyliau, gwyliau y meirw.

Minnoc, gair nas gwyddys ei ystyr, arferedig gàn *Shakspeare.*

Minnow, }
Minim, } *s.* (Ff. *menu;* C. *main;* Gael. *meanbh,*
Menow, } pilcodyn, pilcotyn: *pl.* pilcod=math ar bysgodyn bychain.

Minor, *a.* (Ll.) lleiaf (o ddau); llai; ieuangaf (o ddau), ieuaf (o ddau); ieuangach, iau, ifancach; is, iselach, gwaelach; bychan, dibwys.

Asia Minor—Asia Leiaf.

Minor key—is-gywair, is gywair, gogywair.

Minor canon—adganon, adgynon, isganon.

Minor, *s.* un dàn oed, un dàn oedran, tanoedog, isoedog, anoedog, un heb gyrhaedd ei gyflawn oedran, un na chyrhaeddodd ei gyflawn oed, rhyfab; eilfraich (cyfreswm), yr ail fraich (mewn prawfreswm), adfraich; brawd lleiaf, un o'r brodyr lleiaf, lleifrawd, lleiog; aderyn prydferth o'r India Ddwyreiniol.

Minorate,† *v. a.* lleihau, toli, cwtogi.

Minoration, *s.* lleihad, lleiad, toliad, bychaniad.

Minorite, *s.* (o *minor*) Brawd lleiaf, Lleifrawd, Lleiog: *pl.* Brodyr lleiaf, Lleiogion, Lleifrodyr=rhyw gangen o urdd St. Ffransis.

Minority, *s.* (Ff. *minorite;* o'r Ll. *minor*) anoed, maboed, mebyd, mabolaeth, ieuenctyd, ieuangrwydd, tanoedogrwydd; nifer lleiaf (o'r ddau), lleiafrif, lleirif, isrif, lleiafiaeth, lleiafiant.

While he was yet in his minority—cyn cyrhaedd o hono oedran gwr; cyn cyrhaedd o hono ei gyflawn oedran; ac efe eto yn ei anoed.

Minotaur, *s.* (Ll. *minotaurus*) dyndarw=anghenfil dychymygol, â'i hanner yn ddyn a'i hanner yn darw.

Minster, *s.* (S. *minstre, mynster;* Al. *münster*) mynachlog, monachlog, manachlog, mynachdy, monachdy, mynachlys; eglwys gadeiriol, mameglwys, mynachlan; bangor.

York minster—eglwys gadeiriol Caerefrog, mynachlan Caerefrog.

Minstrel, *s.* (Ff. *menêtrier,* am *menestrier;* Ysp. *ministril*) clerwr, cerddor, gwr wrth gerdd, amgeiniad, teleiddwr, teleiddyn, eilewydd; ffilor; pryddestwr: *pl.* cler, clerwyr.

A female minstrel—cerddores, ffilores, clerwraig.

Minstrelsy, *s.* clerwriaeth; cerdd dannau; cerddoriaeth, caniadaeth, alaw, alawiaeth, amgan; cler, clerwyr, cerddorion.

To practise minstrelsy—teleiddio; ymarfer o glerwriaeth; ymarfer â chlera; clera.

Mint, *s.* (S. *mynet;* Is. *munt, mint;* Al. *münze*) bathdy, bathfa.

A mint of money—gwlad o arian, byd o arian.

He has a mint of money—y mae ganddo fyd o arian; y mae yn arianog dros ben; fe aeth yn Glwch.

Mint, *v. a.* bathu, arfathu; dyfeisio, llyfelu, dychymygu, ffugio; gwneuthur.

Mint, *s.* (Ll. *mentha;* Ff. *mente*) mintys.

Corn-mint—mintys yr ardir, mintys ardir.

Cat-mint—mintys y gath, cath-fintys.

Horse-mint — mintys y meirch, marchys.

Water-mint—mintys y dwr, mintys y dwfr, mintys y pysgod.

Pepper-mint—pupyr-fintys.

Spear-mint—ysber-fintys.

Wild mint — mintys gwylltion, mintys llwydion.

Round-leaved mint — mintys crynddail, mintys lledgrynddail.

Hairy mint—mintys blewog.

Marsh mint—mintys y gors, mintys troellaidd.

Tall red mint—mintys coch.

Narrow-leaved mint—mintys culddail.

Pennyroyal-mint—coluddlys, brymlys, breflys, brefai, llysiau y coludd, llysiau y gwaed, llyrcadys, llysiau y pwdin.

Mintage, *s.* bathawd, bathiad; bath, darn bath; yr hyn a fathir; bathion, bathau; bathdoll, bathdal; treth à delir am fathu.

Minter, *s.* bathwr, bathydd; dyfeisiwr, llyfelwr, lluniwr, dychymygwr, ffugiwr.

Mintman, *s.* bathwr, bathydd; un hyddysg ar fathu.

Mintmaster, *s.* penaeth y bathdy, meistr y bathdy, meistr y fathfa, arolygwr y bathdy; penbathwr; dyfeisiwr, dychymygwr, ffugiwr.

Minuend, *s.* (Ll. *minuendus*) y nifer i'w lleihau; y nifer y tyner o hono, erthynsawdd.

Minuet, *s.* (Ysp. *minuelo;* Ff. *menuet*) nawfddawns, daerddawns; nofalaw.

Minum, *s.* (Ll. *minimus;* C. *main*) adfanig; yr argraff-lythyren à elwir yn awr *minim.*

Minus, *s.* (Ll.) erthyneb (—); lleihad.

Minus, *a.* llai; diffygiol, byr; yn fyr, yn ddiffygiol, yn llai; byr o, yn fyr o.

Minute, *a.* (Ll. *minutus*) bychan, bach, bychanig, eiddil, mân, main; bychydig; manwl, manol; wedi ei friwo yn fân.

Minute tithes, } **mân ddegymau, mân**
Small tithes, } **ddegwm, degwm mân, y degymau bychain.**

Minute account—cyfrif manwl, manwl gyfrif, hanesiad manwl, adroddiad manwl, hanes amgylchiadol; adroddiad neilltuolion.

Minute, *s.* (Ll. *minutum*) mynyd, (*dim.* mynydyn), meityn; y dim lleiaf o amser, diddym amser; cofnod, cofnodyn.

Minute (in geometry) mynyd=y 60fed ran o radd cylch.

Minute (in architecture) mynyd=y 60fed ran o dryfesur isaf colofn.

Minute, *v. a.* cofnodi, ysgrifenu mewn llyfr cofnodau; rhoi ar lawr yn fyr; ysgrifenu i lawr yn fyr.

Minute-book, *s.* cofnodlyfr, llyfr cofnodau.

Minute-glass, *s.* mynyd wydryn, gwydryn mynyd, gwydr mynyd.

Minute-gun, *s.* dryll â danir bob mynyd; gŵn mynyd, cyflegr mynyd.

Minute-hand, *s.* pin y mynydau, pin mynydau, mynegfys y mynydau, bys y mynydau, mynyd-fys.

Minutely, *ad.* yn fanwl, yn fanol; heb adaw *neu* adael dim heb ei ddywedyd; yn amgylchiadol.

Minutely, *a.* mynydol; yn dygwyddo bob mynyd.

Minutely, *ad.* bob mynyd, bob meityn.

Minute-men, *s. pl.* gwŷr y mynyd; gwŷr parod ar fynyd o rybudd.

Minuteness, *s.* bychander, bychandra, bychanedd, bychanigrwydd; manyldeb, manylder, manylwch, manyledd, manyldra, manoldeb, manolrwydd, manolwch.

Minute-watch, *s.* oriawr fynydau, mynyd-oriawr.

Minutes, *s. pl.* cofnodau, cofnodau byrion; penau pethau, prif benau; cynlluniau.

Minutiæ, *s. pl.* (Ll.) manylion, manion, bychanigion, bychodau, mân bynciau.

Minx, *s.* coegen, mursen, hoeden, perten; gasten; math o wenci, minc, minca.

Miny, *a.* (o *mine*) mwnog, llawn mwn, llawn o fwn; tanddaiarol, tân y ddaiar.

Miocene, *a.* (Gr. *meiôn* a *cainos*) annewydd, anniweddar, anghynnewydd, anniweddaraf, lleinewydd, llai diweddar.

Miocene strata—yr haenau annewydd.

Miocene period—y cyfnod lleinewydd, y cyfnod annewydd.

Miocene, *s.* y lleinewydd, yr annewydd.

Mirable,† *a.* rhyfeddol, i'w ryfeddu.

Miracle, *s.* (Ff. ; Ll. *miraculum*) gwyrth; rhyfeddod, anrhyfeddod, aruthredd: *pl.* gwyrthiau.

Miracle-play—chware gwyrth, chwareu gwyrth, gware gwyrth: *pl.* chwareuon gwyrth.

Miracle-monger—ymhonwr y gall wneuthur gwyrthiau.

Miraculous, *a.* gwyrthiol; gwyrthiog, gwyrthfawr; â wnaed drwy wyrth; rhyfeddol, enrhyfedd, aruthrol, gwyrthiannol, gwyrthiannus; goruchnaturiol, goruchanianol.

Highly miraculous — arwyrthiol, tra gwyrthiol.

The miraculous draught of fishes—yr helfa wyrthiol *neu* ryfeddol o hysgod.

Of a miraculous nature—gwyrthiolus; o natur wyrthiol.

Miraculousness, *s.* gwyrthioldeb, gwyrthiolrwydd, gwyrthiolder, gwyrthioledd, gwyrthfawredd, arwyrthioldeb; rhyfeddolrwydd.

Mirador, } *s.* (Ysp.) dryohwel; oriel â golwg
Miradore, } helaeth o hono; murdaflen, balcawd, oriel, rhodfa.

Mirage, *s.* (Ff.) hudwy, hudwel, twyllwel, twyll-olwg, twyllweledlad, hud-ddwfr.

Mire, *s.* (S. *mere;* Is. *myre*) llaid, llaca, tom, baw, trybola, mign.

Deep in the mire—dwfn yn y llaid; dros ei ben a'i glustiau mewn dyled; cyfuwch a'i ben a'i glustiau mewn dyled.

Mire, *v.* lleidio, tomi, tryboli, budreddu; gorchuddio â thom; suddo *neu* soddi mewn llaid.

Mire, *s.* morgrugyn, mywionyn, morionen.

Mire-crow, *s.* lleidfran, brân y môr, gwylan benddu.

Mire-drum, *s.* tabwrdd y baw; aderyn y bwn.

Mirificent, *a.* (Ll. *mirificus*) â bair ryfeddod *neu* syndod.

Miriness, *s.* (o *miry*) lleidiogrwydd, lleidlydrwyd, lleidlydedd, tomogrwydd, tomlydrwydd; budredd, budreddi.

Mirk,† *a.* (S. *mirce*) tywyll, gwrm, du.

Mirksome, *a.* tywyll, gwyll, caddugaidd, anoleu, aneglur, anghlaer, gwrm; du.

Mirksomeness, *s.* tywyllni, tywyllwch, gwyllwch, aneglurder.

Mirky, *a.* tywyll, gwyll, caddugaidd, anoleu, aneglur, anghlaer; gwrm, du.

Mirror, *s.* (Ff. *miroir;* Ll. *miror*) drych, drych wyneb.

Mirror, *v. a.* adlewyrchu, adlewychu, attywynu; arddangos fel mewn drych; drychu.

Mirrorstone,† *s.* drychfaen.

Mirth, *s.* (S. *mirht*) llawenydd, llonder, llondra, llonedd, llondeb, llonwch, llawenwch, lloniant, digrifwch, elwch, benwyd, menwyd, llonychdod, morach, difyrwch, afiaeth, dyddanwch, sirioledd; sarllach; chwerthin.

Riotous mirth—sarllach.

Mirthful, *a.* llawen, llawn llawenydd, llawn o lawenydd, hylon, hoenus, gorhoenus, llon, llonwych, siriol, dyddan; gwych.

Mirthfulness, *s.* llawenydd, llawenwch, llonder, llondra, llonedd, hylonedd; digrifwch, elwch, menwyd, enchwardd, llonychdod; llawnder llawenydd; sarllach.

Mirthless, *a.* afiawen, dilawenydd, anhylon, annifyr, athrist, prudd, dihoen, digalon.

Mirthlessness, *s.* afiawenydd, afiawenwch, anhylonder, anhylonrwydd, athristedd.

Miry, *a.* (o *mire*) lleidiog, lleidlyd, tomog, tomlyd, llaceilyd, llawn llaid, cleilyd.

Mirza, *s.* (o'r Pers. *Emirzadeh*) Mirsa=urddenw cyffredin yn Persia.

Mis, (o'r perwyddiad *miss;* S. *mis;* Al. *mis, missen;* Ff. *mes, me*) rhagddodiad yn dynodi *cam-, cam, an-, af-, drygˆ, drwg, gwall-, meth-; ar gam, ar fai, yn wallus.*

Misacceptation, *s.* camgymmeriad, camgymmeriaeth, camddeall, camystyr, camystyriaeth; cymmeriad peth ar gam, cymmeriad peth mewn camystyr.

Misadventure, *s.* (*mis* ac *adventure*) anffawd, anhap, annhyngedfen, drwg ddamwaen, dryglam; damwaen, anoddeu, hapladdiad, dynladdiad anfwriadol.

Misadventured, *a.* anffodiog, anffodus, anhyffawd.

Misadventurous, *a.* perthynol i anffawd *neu* afiwydd; anffodiol, afiwyddol.
Misadvice, *s.* camgynghor, drwg gynghor, gau gynghor, cynghor drwg; camaddysg, camhyfforddiad; gau hysbysrwydd.
Misaffect, *v. a.* cashau, anhoffi, angharu.
Misaffected, *a.* drygnawsus, anfoddog, drygwyllysiol, diserch; anghyffröedig.
Misaim, *v. a.* camgyfeirio; annelu ar gam; camgeisio.
Misaimed, *a.* camgyfeiriog.
Misallegation, *s.* camhaeriad, camhoniad, camhysbysiad.
Misallege, *v. a.* camhaeru, camhoni.
Misanthrope, } *s.* (Gr. *misanthrôpos*) dyngas-
Misanthropist, } hâwr, cashâwr dynolryw, annyngarwr; à gashao ddyn *neu* ddynolryw; un dyngas *neu* annyngar.
Misanthropic, } *a.* dyngashaol, dyngas, an-
Misanthropical, } nyngar; à gashao ddynolryw.
Misanthropy, *s.* dyngasedd, annyngarwch, casineb at ddynolryw.
Misapplication, *s.* camgymhwysiad, camaddasiad; camddefnyddiad, camarferiad, gwallddefnyddiad.
Misapply, *v. a.* camgymhwyso, camaddasu, camgyfaddasu, cambriodoli; camddefnyddio, camarferu; camgyfeirio.
Misapprehend, *v. a.* camddeall, camddirnad, camsynied, camsynio, camgymmeryd, camamgyffred.
Misapprehension, *s.* camddeall, camddirnadaeth, camddirnad, camsyniad, camgymmeriad, camgymmeriaeth, camdyb; tywyllni synwyr, dallineb meddwl; amryfusedd.
Misarrange, *v. a.* camdrefnu.
Misascribe, r. *a.* cambriodoli, camroddi.
Misattend, *v. a.* esgeuluso; peidio â sylwi ar; dïystyru, dïystyrio.
Misbecome, *v. a.* anweddu i, camweddu i, drygweddu i; gweddu yn ddrwg i; bod heb fod yn gweddu i; bod yn anweddus *neu* anhardd yn; bod yn anaddas *neu* anghyfaddas i.
Misbecoming, *a.* anweddus, anweddaidd anghymhwys, anaddwyn, yn anweddu, yn' drygweddu, yn gweddu yn ddrwg; anmbriodol.
Misbecomingness, *s.* anweddusrwydd, anweddusder, anweddusdra, anweddeiddrwydd, anweddeidd-dra.
Misbegot, } *a.* à genedlwyd yn anghyfreith-
Misbegotten, } lawn *neu* afreolaidd; à gamgenedlwyd.
Misbehave, *v. n.* camymddwyn, camymarwedd, camarweddu; ymddwyn yn anweddus *neu* anweddaidd.
Misbehaved, *a.* anfoesgar, anfoesog, drygfoesog, drygfoesol; drwg ei foes, ei foesau, *neu* ei ymddygiad; mawr ei anfoes; ansyberw; dïaddysg.
Misbehaviour, *s.* camymddygiad, camymarwedd, camymarweddiad, camymddwyn, ymddygiad anweddus, ymddygiad anaddwyn; anfoes, drygfoes, drwg ymarweddiad, gwallymddygiad.
Misbelief, *s.* camgred, camgrediniaeth, camgoel, geugred, gau grediniaeth, methgoel, methgred.
Misbelieve, *v. a.* camgredu, camgoelio, credu ar gam, geugredu; anghoelio.
Misbeliever, *s.* camgredwr, camgredydd, camgrediniwr, geugredwr, credwr ar gam.
Misbelieving, *a.* camgrediniol, yn credu ar gam, geugrediniol, camgredol.
Misbestow, *v. a.* camroddi, camddodi, camosod, rhoddi ar gam.
Misborn, *a.* camanedig; à anwyd i ddrwg.
Miscal, *v. a.* camenwi, camalw; enwi *neu* alw ar gam; llysenwi, difenwi.
Miscalculate, *v. a.* camgyfrif, camfwrw; camrifo.
Miscalculation, *s.* camgyfrifiad, camrifiad; camgyfrif.
Miscarriage, *s.* meth, methiant, afiwydd, afiwyddiant, anffynniant, pall, palliant, aball, ffael, ffaeledd, colliant, colliad, methineb, palldod, anffodrwydd, anffodusrwydd, darfethiad; camymddygiad, camymarwedd, ymddygiad anweddus, ymarweddiad anaddwyn; erthyliad; erthyl.
Miscarry, *v. n.* afiwyddo, annhycio, mall-ffynnu, anffynnu, methu, ffaelu, pallu, darfethu; bod yn afiwyddiannus; myned yn ddiffrwyth; diweddu yn ddiles; erthylu, esgor cyn tymp.
A miscarrying womb — croth erthylog, croth yn erthylu.
Miscellanarian, *a.* (o *miscellany*) amryfath; perthynol i amrywion; amrywiol.
Miscellanarian, *s.* ysgrifenwr amrywion, ysgrifenydd brithnodach, brithnodydd.
Miscellane, *s.* (Ll. *miscellaneus*) brithyd, amyd, cymmysgyd.
Miscellaneous, *a.* (Ll. *miscellaneus*) amryfath, amrywiog, amrywiol, amlryw, amryw; cymmysg, cymmysgedig, mysgedig.
Miscellaneousness, *s.* amrywiogrwydd, amrywioldeb, amryfathrwydd.
Miscellany, *s.* (Ll. *miscellanea*) amrywiaeth, amrywiolaeth, amrywiant, amrywdeb; cynnulliad o bethau gwahanol; casgliad amryfath, amrygasgliad; amrygasgl; brithnodach, greal, amrylyfr, cylchgrawn.
Miscellany, † *a.* = *Miscellaneous.*
Miscentre, † *v. a.* camgyflëu, camosod, gosod ar gam.
Mischance, *s.* anffawd, afiwydd, anhap, anhyngedfen, drwg ddamwaen, dryglam, angherdded, tynged ddrwg, trychineb, damwaen.
Mischaracterize, *v. a.* camnodweddu, camddynodi, camnodebu, camddarlunio.
Mischarge, *v. a.* camofyn, gofyn ar gam; rhoi peth ar gam yn erbyn un.
Mischarge, *s.* camofyn; camgyhuddiad, camachwyn, camgwyn.
Mischief, *s.* (hen Ff. *meschef*) drwg, drygioni, drygedd; niwed, niwaid, adwyth, eniwed, erniwed; ysgelerder, ysgelerdra, trychineb, dryglam, afiwydd, anffawd; llafan, llafanddrwg.
Mischief, *v. a.* drygu, niweidio; gwneuthur drwg *neu* niwed i; andwyo.
Mischief-maker, *s.* terfysgwr, afionyddwr, pwt y gynhen, direidwr, dirieidwr, direidwas, anfadwr.
Mischief-making, *a.* yn peri drwg, &c.; drygionus, drwg, niweidiol.
Mischievous, *a.* drygionus, drwg, dryglawn, diriaid, diried, ysgeler, adwythig, hyddrwg, anfad, anfadus, barus; niweidiol, niweidiog, niweidlawn.
Mischievous man—drygddyn, dyn drwg, dyn drygionus, &c.

Mischievous boy—drygfab, bachgen drwg, bachgen drygionus, &c.

Thou art full of mischievous tricks—yr wyt yn llawn direidi.

To play mischievous tricks—asbrio.

Mischievousness, *s.* drygedd, drygioni, drygionusrwydd, direidi, anfadrwydd, anfadusrwydd, bariaeth, ysgelerder, dryganiaeth.

Mischna, } *s.* (H.) casgliad o draddodiadau ac
Mishna, } esboniadau Iuddewig; y Mishna, y Misna.

Mischnic, *a.* perthynol i'r Mishna.

Mischoose, *v. a.* camddewis, camddethol, camethol, gwneuthur camddewisiad.

Miscibility, *s.* (o *miscible*) hyfysgedd, hyfysgrwydd, hygymmysgedd.

Miscible, *a.* (Ff. o'r Ll. *misceo*) cymmysgadwy, mysgadwy, hyfysg, hygymmysg.

Oil and water are not miscible—nis gellir cymmysgu olew a dwfr; y mae olew a dwfr yn anghymmysgadwy; anhyfysg olew a dwfr.

Miscitation, *s.* camddyfyniad, dyfyniad gwallus; camddyfyneb.

Miscite, *v. a.* camddyfynu, camddyfyn, dyfynu ar gam.

Misclaim, *s.* camarddelw, camhawl, camholiad, camarddelwad.

Misclaim, *v. a.* camarddelwi, camarddelw, camofyn, camholi, hôni hawl ar gam.

Miscomputation, *s.* camgyfrifiad, camrifiad; camgyfrif.

Miscompute, *v. a.* camgyfrif, camfwrw, camrifo.

Misconceive, *v. a.* camddeall, camddirnad, camsynied, camsynio, camamgyffred, camgyffred, camdybied, camdybio, camfarnu, camfeddylio, camfeddylied.

Misconception, } *s.* camddeall, camddirnadaeth,
Misconceit, } camddirnad, camamgyffred, camsyniad, camdybiaeth, camgymmeriad, camgymmeriaeth, camddychymyg, camddychymygiad; camdyb, camfeddwl.

Misconduct, *s.* camymddygiad, canymarwedd, camymarweddiad, ymddygiad beius; drygfoes, anfoes.

Misconduct, *v.* camdrin, camdrefnu, camarwedd, camarweddu; camymddwyn.

Misconjecture, *s.* camamcaniaeth, camamcan, camddychymyg, camdyb.

Misconjecture, *v.* camdybio, camdybied, camddychymygu, camddychymyg, camddyfalu.

Misconstruction, *s.* camddeongliad, camesboniad, camystyriaeth, camgystrawiad; rhoddiad camystyr ar beth; camddefnyddiad, camgyfansoddiad; camddosbarth; camgymmeriad.

Liable to misconstruction—hylithr i gamgymmeriad.

Misconstrue, *v. a.* camddeongli, camddeongl, camesbonio, camystyru; rhoi cam ystyr i; deongli ar gam.

Misconstruer, *s.* camddeonglwr, camesboniwr.

Miscontinuance, *s.* anmharhad, peidiad, paid, dysbeidiad.

Miscorrect, *v. a.* camgyweirio, camgywiro, camwella, camddiwygio, cyweirio ar gam.

Miscounsel, *v. a.* camgynghori, camgyssylio.

Miscount, *v.* camgyfrif, camrifo, camfwrw, afrifo.

Miscount, *s.* camgyfrif, camrif; camgyfrifiad, camrifiad; cyfrif gwallus.

Miscreance, } † *s.* anghrediniaeth, anghred,
Miscreancy, } anffyddiaeth, geuffydd, camgred, geugred; dryganiaeth.

Miscreant, *s.* (Ff. *mécréant;* o'r Ll. *credens*) anffyddiwr, anghredadyn, anghredwr, anghrediniwr, annuwiad, anghristyn, un camgred, un geugred, geugredwr, camgredwr; adyn annuwiol, adyn, dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas, anfadyn, drygddyn, mab y fall.

Miscreate, } † *a.* afluniaidd, afluniog, an-
Miscreated, } ffurfiol, gwrthun, anolygus; camgreuedig.

Miscreative, *a.* camgreadol, camgreadigol, camgreol.

Misdate, *s.* camddyddiad, camamseriad.

Misdate, *v. n.* camddyddio, camamseru.

Misdeed, *s.* camweithred, drygweithred, drwg weithred, gweithred ddrwg, drygwaith, camwedd, trosedd, cawdd, bai.

Misdeem, *v. a.* camdybied, camdybio, camfarnu, camfwrw, camfeddylied, camgymmeryd, camsynied.

Misdemean, *v. a.* camymddwyn, camdwyo, camymarweddu; ymddwyn yn anweddus *neu* anaddwyn.

Misdemeanour, *s.* camymddygiad, camymarwedd, camymarweddiad, camymddwyn, anymddygiad, anymarwedd, anymarweddiad, camdwyaeth; bai, trosedd, cawdd.

Misderive, *v. a.* camdarddu, camdynu.

Misdesert, *s.* anhaeddiant, dryghaeddiant, camhaeddiant.

Misdevotion, *s.* camddyhewyd, camaddoliad.

Misdiet, *s.* camymborth, drygfaeth, drygymborth.

Misdirect, *v. a.* camgyfeirio, camhyfforddi, camgyfarwyddo, camlwybreiddio.

Misdo, *v. a.* camwneuthur, camweithredu, camwneyd, gwneuthur bai, gwneuthur ar fai, gwneuthur ar gam; pechu, troseddu.

Misdoer, *s.* camweithredydd, camweithredwr, gwneuthurwr drwg, gweithredydd ar fai, gweithredwr ar gam; drygweithredwr.

Misdoing, *s.* camweithred, drygweithred, drwg weithred, gweithred ddrwg, drygwaith, camweddiad, camwedd, trosedd.

Mise, *s.* (Ff. *mis;* Norm. *mise*) cynghaws, dadl, hawl, cwyn cyfreithiol; traul, cost; treth, toll, cyllid.

Misdoubt, *s.* drygdyb, llettyb.

Misdoubt, *v. a.* drygdybio, llettybio.

Misease, † *s.* anesmwythder.

Miseducated, *a.* camddysgedig, camaddysgedig.

Misemploy, *v. a.* camosod *neu* gamroddi ar waith; gosod *neu* roddi ar gamwaith; camarferu, camddefnyddio, camdreulio; camorchwylio.

Misemployment, *s.* camorchwyl, camalwad, camalwedigaeth; camosodiad ar waith, gosodiad ar gamwaith; camarferiad, camddefnyddiad, camdreuliad.

Misentry, *s.* camlyfriad.

Miser, *s.* (Ll.) cybydd, carl, cerlyn, crinwas, mab y crinwas, crintachwr, bydolddyn, bydgarwr, codog, cotyn, gwr crin, bawai; †adyn, truan: *pl.* cybyddion, bydolion, cotiaid, codogion.

An arrant miser—cybydd anghawr, mab y crinwas.

Miserable, *a.* (Ll. *miserabilis*) truan, truenus, gresynol, gresynus, tru, adfydig, adfydus, adfydiog, gofidus, truawl; blin, drwg, helbulus,

annedwydd, anhapus, trwch; tlawd, amdlawd, gwael, diwerth; crintach, cyrrith, anhael, anghawr.

A miserable person—adyn, truenyn, truan wr, dyn truenus, truan ddyn: *f.* truanes, truanen: *pl.* trueiniaid.

A miserable wretch—bawai, crinwas, mab y crinwas, bawyn, bawddyn.

It is very miserable with him—y mae hi yn wael iawn arno.

Rather miserable—godruan, lled druan, lled druenus, godru.

How miserable it is—truaned yw; mòr druan ydyw.

He will miserably destroy those wicked men—efe a ddyfetha yn llwyr y dynion drwg hyny (*Mat.* xxi. 41).

Miserableness, *s.* truenusrwydd, trueni, gresyndod, gresyndra, gresynoldeb, gresynolrwydd, gresyni, gresyn, truaueiddrwydd, adfyd, adfydigrwydd, trallod; gwaelineb, gwaeledd, tlodi; crintachrwydd, crinder.

Miserere, } *s.* (Ll.) cadair symmudol fechan
Misericordia, } yn nghôr eglwys.

Miserere mei—cnofa yn y glas goludd, bolwst, gwewyr bol.

Misericordia, *s.* (Ll.) dirwy; math o fidogan.

Miserly, *a.* cybyddlyd, cybyddus, cybyddaidd, cybyddol, cyrrith, crin, crintach, crinwasaidd, anhael, anghawr, llawgaead.

Misery, *s.* (Ll. *miseria*) trueni, gresyni, blinfyd, adfyd, gofid, trallod, truenusrwydd, truanedd, gresyndod, gresyndra, gresi, cystudd; gwaeledd, gwaelder, gwaelineb; tlodi, amdlodi, angen, eisieu; cysteg, helbul; trychineb; † cybydd-dod.

Misesteem, *s.* dïystyrwch, anfri, anmharch, dirmyg.

Misestimate, *v. a.* gwneuthur camgyfrif o; cambrisio, camgyfrif, camfwrw.

Misfall, *v. a.* camddygwydd, camsyrthio, dygwydd yn anffodus, damweinio yn ddrwg.

Misfare, *s.* anffawd, annhynged, damwaen ddrwg.

Misfashion, *v. a.* camffurfio, camlunio, aflunio, dryglunio; anaddasu.

Misfeasance, *s.* (Ff. *mes* a *faisance*) trosedd, camwedd, camweithred, drygweithred.

Misfeign, † *v. n.* ffugio gyda bwriad drwg.

Misform, *v. a.* camffurfio, camlunio.

Misfortunate, † *a.* anffodus, anffodiog.

Misfortune, *s.* anffawd, anhap, dryglam, drwg, ddamwaen, annhyngedfen, annhynged, aflwydd, aflwyddiant, anffynniant, adwyth, angherdded, beigri, cywall, damwaen, ddrwg.

Misfortuned, *a.* anffodiog, anffodus, anhyffawd.

Misgive, *v. a.* darogan, dewinio, brudio, *neu* ragarwyddo drwg iddo ei hun; drygdybio, llettybio, ofni, ofni drwg, gwangredu, gwanffyddio; llenwi âg ammheuaeth *neu* lettyb; pallu, methu, ffaelu; † camroddi.

My mind misgives me—mae fy meddyliau yn darogan drwg i mi; yr wyf fi yn gwangredu; yr wyf fi yn gwanffyddio.

Misgiving, *s.* drygdyb, llettyb, ammheuaeth, ammheu, petrusdod, gwangred, anhyder, anymddiried.

Misgovern, *v. a.* camlywio, camlywodraethu, camreoli, camlywiadu, dryglywio.

Misgovernance, } *s.* camlywiaeth, camlywodr-
Misgovernment, } aeth, dryglywiaeth, dryglywodraeth, camreolaeth, aflywodraeth, anllywodraeth, camdriniaeth, annhrefn.

Misgoverned, *a.* aflywodraethus, anllywodraethus, afreolus, dilywodraeth.

Misguidance, *s.* camdywysiad, camarweiniad; camhyfforddiad.

Misguide, *v. a.* camarwain, camdywys, camdywyso; camhyfforddi, camgyfarwyddo; arwain *neu* dywyso ar ddidro.

Misguiding, *s.* camdywysiad, camarweiniad.

Misgum, } *s.* pysgodyn tua chymmaint a llys-
Misgurn, } ŵen gyffredin.

Mishap, *s.* anhap, anffawd, dryglam, angherdded, annhyngedfen, annhynged, aflwydd, camlwydd, trychni, trychineb, drygchwaen, chwaen ddrwg.

Mishappen, *v. n.* anhapio, anffodio, dryglamu; dygwydd *neu* ddamweinio yn ddrwg.

Mish-mash,† *s.* (T. *misch-masch*) cymmysgedd.

Mishear, *v. a.* camglywed.

Mishna, } *s.* (H.) casgliad o draddodiadau ac
Mischna, } esboniadau Iuddewig; y Mishna, y Misna.

Mishnic, *a.* perthynol i'r Mishna.

Misimprove, *v. a.* camddefnyddio, camarferu; camwella; gwneuthur defnydd drwg o beth; gwneyd y gwaethaf o beth; oferdreulio; gwalldefnyddio.

Misimprovement, *s.* camddefnyddiad, camddefnydd, camarferiad, defnydd drwg; camwelliant, gwalldefnyddiad.

Misinfer, *v. a.* camgasglu, camdynu casgliad, tynu camgasgliad, camdynu canlyniad, tynu cam-ganlyniad.

Misinform, *v. a.* camhysbysu, camddysgu, camddysgu; peri i un gamddeall; camddwyedyd; rhoi cam-gopinod i un; camhyfforddi, camgyfarwyddo.

Misinformation, *s.* camhysbysiad, camhysbysiaeth, camhysbysrwydd, camgopinod, geufynag, geuchwedl, geuddysg.

Misinformer, *s.* camhysbyswr, camhysbysydd, camddysgwr.

Misinterpret, *v. a.* camddeongli, camddeongl, camddeonglyd, deongli ar gam.

Misinterpretation, *s.* camddeongliad, gau ddeongliad, gwallus ddeongliad.

Misinterpreted, *a.* camddeongledig, à gamddeonglwyd.

Misinterpreter, *s.* camddeonglwr, camddeonglydd.

Misjoin, *v. a.* camgyssylltu, camgydio, cam-
: no, cam-asio.

Misjudge, *v.* camfarnu, camfwrw, gwallfarnu, geufarnu, trawsfarnu; cyfeiliorni mewn barn.

Misjudgment, *s.* camfarn, gwallfarn, geufarn, methfrawd, camfrawd; camfarniad.

Misken, *v. a.* camweled, camganfod, camgeinio, camddirnad, methganfod; anwybod; bod yn anwybodus o.

Miskin, *s.* codbibell, codbib fechan.

Misknow, *v. a.* anwybod, camwybod; bod heb wybod.

Mislay, *v. a.* camosod, camddodi, camgyflëu, anghyflëu; gosod, dodi, *neu* roi mewn anghyfle; rhoi, gosod, *neu* ddodi o'i law nas gŵyr yn mha le; colli; myned ar goll.

Mislayer, *s.* camosodwr, camddodwr, camgyflëwr; collwr.

Misle, *v. n.* (o *mist*) mân-wlawio, bwrw gwlaw

mân, brith-wlawio, ffrwylo, bwrw gwlith-wlaw.

Mislead, *v. a.* camarwain, camdywys, camdywyso; arwain *neu* dywys ar gam; camhyfforddi; arwain ar ddidro; arwain ar gyfeiliorn.

Misleader, *s.* camarweiniwr, camarweinydd, camdywyswr, camdywysydd.

Misleading, *s.* camarweiniad, camdywysiad.

Mislearned, *a.* camddysgedig; à ddysgwyd ar gam *neu* yn anghywir.

Mistletoe, } *s.* (S. ac Al. *miselta*) uchelfar, uchel-
Misselto, } wydd, uchelawg, yr uchelawg,
Mistleto, } uchellawg, uchellawn, uchelfal,
Misseltoe, } uchelawr, uchelfa, pren awyr, gwysglys, heonllys, gwysgonlys, holliach, awyrbren.

Mislike, *v. a.* anhoffi, angharu, disgaru, anghymmeradwyo; casbau; drygdybio.

Mislin, *s.* =*Meslin*; *Maslin*.

Mislive,† *v. n.* camfyw, camfucheddu, byw ar gam.

Misluck, *s.* anffawd, anhap, dryglam, tynged ddrwg, drwg dynged, drwg ddamwaen, aflwydd, anffynniant, drygchwaen, camlwydd.

Misly, *a.* (o *misle*) mân-wlawiog, brith-wlawiog, ffrwylog; yn bwrw gwlaw mân.

Mismanage, *v.* camdrin, camdrefnu, methdrin, gwalldrin; camlywio, camlywodraethu, camreoli; aflywodraethu; camymddwyn; ymddwyn yn anweddus.

Mismanagement, *s.* camdriniaeth, camdriniad, camdrefniad, camdrefnid, camdrefn, methdriniad, gwalldriniad, camlywiad, camlywodraeth, camreolaeth, aflywodraeth, anllywodraeth, drwg reolaeth; camymddwyn, camymddygiad.

Mismanager, *s.* camdrinwr, camdrefnwr; camreolwr, camlywodraethwr.

Mismark, *v. a.* camnodi; nodi *neu* farcio ar gam; cam-arwyddnodi.

Mismatch, *v. a.* camgyssylltu, camgymharu, camieuo; camgystadlu.

Misname, *v. a.* camenwi, camalw; llysenwi, difenwi.

Misnomer, *s.* (hen Ff. *mes* a *nommer*) camenw, methenw, camenwad, methenwad; newidiad *neu* droad enw; rhoddiad y naill enw dros y llall.

Misobedience,† *s.* anufydd-dod.

Misobserve, *v. a.* camsylwi, camweled, camgraffu, gwneuthur camsylw, camsynied wrth sylwi.

Misogamist, *s.* (Gr. *miseô* a *gamos*) casbäwr priodas; un yn gas ganddo briodas.

Misogamy, *s.* casbad priodas; cas *neu* gasineb at briodas.

Misogynist, *s.* (Gr. *miseô* a *gunê*) casbäwr benywod, gwragedd, *neu* ferched; un gwragedd gas; à gasao ferched *neu* wragedd.

Misogyny, *s.* casineb at fenywod, gwragedd, *neu* ferched.

Mispel, *v. a.*=*Mispel*.

Mispend, *v. a.*=*Misspend*.

Misopinion, *s.* camdyb, camdybiant, camfarn, camfeddwl.

Misorder, *s.* annhrefn, gwalldrefn, afreoledd, camreol.

Mispersuade, *v. a.* camddarbwyllo, camgynghori.

Mispersuasion, *s.* camddarbwylliad, camgynghoriad; camdyb, camgoel, camgred, camfarn.

Mispikel, *s.* math o gareg dân.

Misplace, *v. a.* camgyflëu, camosod, camddodi, camlehau, aflëu; rhoi, rhoddi, gosod, *neu* ddodi mewn lle anmhriodol *neu* anmhriod; gosod lle nas dylid.

Misplead, *v. n.* camddadleu, camddadlu; camsynied wrth ddadlu.

Misprint, *v. a.* camargraffu, cambrintio, gwallargraffu, argraffu yn wallus.

Misprint, *s.* camargraff, camargraffiad, cambrint, cambrintiad, gwall-argraff, gwallbrint, gwall y wasg, argraffwall, gwall.

Misprinting, *s.* camargraffiad, cambrintiad; camargraff, cambrint.

Misprise, *v. a.* (Ff. *méprendre*, *méprise*) camgymmeryd, camsynied, camsynio; cambrisio.

Misprision, *s.* (o *misprise*) amryfusedd, esgeulusdra; dirmyg, tremyg;† camgymmeriad, camsyniad.

Misprision of treason—bradgeliad; celiad, argeliad, cel, *neu* argel bradwriaeth.

Misprize, *v. a.* cambrisio; tanbrisio; bychanu.

Misproceeding, *s.* camerlyniad, camgwyn.

Misprofess, *v. a.* cambroffesu.

Mispronounce, *v.* camseinio, camgynanu, camlafaru, camlefaru, camdraethu, cambarablu; camacenu, mall-acenu.

Mispronunciation, *s.* camseiniad, camgynaniad, camlafariad, camdraethiad.

Misproportion, *v. a.* camgymmedroli, camgymmesuro, camgyfartalu, camgymmedru; cyssylltu yn anghymmedrol *neu* anghymmesur; cymmysgu yn anghymmedrol *neu* anghymmesur.

Misquotation, *s.* camddyfyniad; gau *neu* gam dystiolaeth à ddygir dros yr hyn a ddyweter; camddyfyneb.

Misquote, *v. a.* camddyfynu, camddyfyn; dyfynu ar gam, yn wallus, *neu* yn anghywir; camddyfynebu; camgofnodi.

Misrate, *v. a.* cambrisio; camdrethu.

Misrecital, *s.* camfynegiaeth, camfynegiad, camadroddiad, camdraethiad.

Misreckon, *v. a.* camgyfrif, camrifo, camfwrw.

Misreckoning, *s.* camgyfrifiad, camrifiad.

Misrelate, *v. a.* camadrodd, camfynegu, camhanesu, camdraethu, camdreithu.

Misrelation, *s.* camadroddiad, camfynegiad, camhanesiad.

Misremember, *v. a.* camgofio.

Misreport, *v. a.* camadrodd, camfynegu, camhanesu, camgyhoeddi; rhoi camson, geuson, geuchwedl, *neu* gamchwedl allan am *neu* yn nghylch peth.

Misreport, *s.* camadroddiad, camfynegiad, camhanesiad; camhanes; camson, geuson, camair, geuair, *neu* gamchwedl à el allan *neu* à gerddo am un *neu* beth.

Misrepresent, *v. a.* camddarlunio, geuddarlunio; darlunio yn anghywir; camddangos; camadrodd.

Misrepresentation, *s.* camddarluniad, gau ddarluniad, geufynegiad, geufynag, camddangosiad.

Misrepresenter, *s.* camddarluniwr, camddangoswr.

Misrule, *s.* afreolaeth, aflywodraeth, anllywodraeth, afreol, afreoledd, annhrefn, camreol,

camdwyaeth, terfysg, trabludd, dyfysgi, molooh, cyffro.
The lord of misrule—brenin yr annhrefn; brenin cyfeddach; blaenor y terfysg.

Miss, *s.* (tybia *Bailey* mai talfyriad o *mistress* ydyw: Ff. *demoiselle;* Ysp. *damisola;* Llyd. *mesell*) meistresan, meistresig, meistres ieuanc, rhiesan, penesan, penesig; gordderch, cymmones, gordderchfun, gordderchwraig, gordderches, cywelyes, cariades, meiriones, cyffoden, putain gadw.

Miss, *v.* (S. *missian;* Al. ac Is. *missen*) methu, ffaelu; colli; pallu; anghyrhaedd; methu taro; methu cael; methu â, methu gàn; aflwyddo, annhycio; esgeuluso; gadaw *neu* oddef i ddianc *neu* i lithro ymaith; gollwng heibio; gadaw *neu* oddef i fyned heibio; methu taro wrth beth; myned dros beth yn ddïarwybod *neu* heb ei ganfod; myned heibio i beth yn ddïarwybod *neu* heb ei ganfod; myned heb law peth.
To miss the mark—methu taro y nod; methu gàn un daro y nod; methu *neu* ffaelu cyffwrdd â'r nod; myned heb law y nod; colli y nod; colli ei amcan; colli ei ergyd.
To miss one's aim—colli ei amcan, ei ergyd, *neu* ei ddyrnod; methu gàn un gael ei ddyrnod *neu* ei ergyd yn iawn; methu cyrhaedd ei amcan; methu cyrhaedd ei ddyben; methu.
To miss the way—colli y ffordd; methu cwrdd â'r ffordd; methu gàn un gwrdd â'r ffordd; methu cael y ffordd; methu gàn un gael y ffordd; colli ar y ffordd.
Hit or miss—naill ai cael ai colli; cam neu gymhwys.
To miss a thing—colli peth; gweled *neu* ganfod eisieu peth; deall, gwybod, cael, *neu* gaffael myned o beth ar goll; deall, gwybod, *neu* gaffael myned o beth yn ngholl; deall, gwybod, *neu* gaffael colli o un beth.
To miss a thing†—bod *neu* fyned heb beth.
I miss the way of it—yr wyf fi yn ffaelu â'r ffordd arno; meth a genyf gael y ffordd arno.
I miss to find it, } yr wyf yn methu ei gael;
I miss finding it, } yr wyf fi yn methu cael gafael arno *neu* ynddo.
To miss fire—methu tanio, methu tanu, pallu tanu.
He misses not a day, but he comes here—nid oes dïwrnod yn myned heibio dros ei ben, a'r nas daw efe yma; ni edy i ddïwrnod fyned dros ei ben, heb ei ddyfod yma; nis gedy i ddïwrnod fyned dros ei ben, heb ddyfod o hono yma.
To miss one another—methu cyfarfod *neu* gyffwrdd â'u gilydd; methu ymgyfarfod, methu ymgyffwrdd; colli eu gilydd; colli ar eu gilydd; myned law heb law â'u gilydd; myned heb ymgydnabod.
Do not miss the first opportunity of setting sail—nac esgeuluswch un oedfa i hwylio allan *neu* i godi yr hwyliau; nac esgeuluswch mo'r oedfa gyntaf i hwylio allan *neu* i godi yr hwyliau.
To miss in one's duty—bod yn ol am ei ddyledswydd; dyfod yn fyr o'i ddyledswydd.
A very little will not be missed in a great deal—ni welir mo eisieu ychydigyn mewn llawer iawn; ni welir mo eisieu ychydigyn mewn llaweroedd.
To miss in one's judgment—camsynied, camsynio, camgymmeryd, camdybied; cyfeiliorni mewn barn; methu mewn barn.
To miss a person—gweled, canfod, profi, *neu* deimlo eisieu un; gweled, canfod, profi, *neu* deimlo eisieu am un; colli un.
He missed of a wife—efe a gas fod *neu* fyned heb wraig.
How I have missed of my expectation!—mòr ofer, mòr wag, *neu* mòr orwag fu fy ngobaith!
We cannot miss him†—nis gallwn fod *neu* fyned hebddo.
Miss not the discourse of the elders—nac ymado â thraethiad henuriaid (*Eccles.* viii. 9).
If thy father at all miss me — os dy dad a ymofyn yn fanwl am danaf (1 *Sam.* xx. 6).
Neither missed we any thing—ac ni bu i ni ddim yn eisieu (1 *Sam.* xxv. 15).

Miss, *s.* meth, ffael, pall; colled, coll; eisieu, diffyg; absen; bai; camsyniad; cyfeiliornad; †niwed.
We shall know, find, *or* feel the miss of him—ni a welwn ei eisieu ef; ni a welwn y diffyg o hono; ni a gawn weled ei eisieu ef; ni a gawn weled y diffyg o hono; ni a gawn golled am dano *neu* ar ei ol.

Missal, *s.* (It. *messale;* Ff. *missel*) llithlyfr, llyfr yr offeren.

Missay, *v.* camddywedyd, camlafaru; goganu, beio.

Missaying, *s.* camddywediad, camwediad.

Misseem,† *v. n.* camymddangos; anweddu.

Missel, } *s.* tresglen, crecer, pen y llwyn.
Missel-bird, }

Misseldine,† *s.*=*Misletoe.*

Misselto, *s.*=*Misletoe.*

Missemble, *s.* camdebygoliaeth, camdebygolrwydd, gau debygoldeb.

Misserve, *v. a.* camwasanaethu, gwasanaethu yn anffyddlawn.

Misshape, *v. a.* camffurfio, camlunio, aflunio, anffurfio, camddullio, dryglunio, drygffurfio.

Misshaped, } *p. p.* camffurfiedig, &c.; afluni-
Misshapen, } aidd, anosgeddig.

Missile, *a.* (Ll. *missilis*) ergydiol, hydafl, tafladwy, tafledigol, taflog, tafledig; à aller ei ergydio *neu* ei daflu.
Missile weapons—arfau tafl, arfau i'w taflu, arfau hydafl, &c.

Missile, *s.* peth à dafler *neu* à ergydier; erfyn tafl, arf i'w thaflu, arf hydafl, arf dafladwy, tafled: *pl.* arfau tafl, arfau hydafl, taflogion, tafledion.

Missing, *a.* (o *miss*) ar goll, yn ngholl; colledig; heb fod ar glawr; heb fod ar gael; yn eisieu, yn niffyg; ar feth.
To be missing—bod ar goll, &c.; bod wedi myned ar goll; bod wedi myned yn ngholl; colli.

Mission, *s.* (Ll. *missio*) anfoniad, danfoniad; cenadiaeth, cenadaeth, cenadwri, cenadwriaeth, cenad, anfonogaeth; danfonedigaeth; gollyngiad, hebryngiad; †plaid.

Mission-house — cenatty, ty cenadol, ty cenadiaeth.

Missionary, *s.* (Ff. *missionnaire*) cenadwr, cenad, anfonog, anfonedig : *pl.* cenadau, cenadon, anfonogion, anfonedigion, negesolion.

Missionary, *a.* cenadol, cenadwrol, anfonog, danfonol, danfonedigol, anfonedigol, negesol, negesyddol.

Missionary station—gorsaf genadol, cenadfa.

Missionary society—cymdeithas genadol.

Missionate, *v. n.* ymddwyn fel cenadwr.

Missioner,† *s.*=*Missionary, s.*

Missive, *a.* (Ff.) anfonol, danfonedigol, anfonedigol, i'w anfon; ergydiol, tafiedigol, hydafl, tafladwy, i'w daflu; à aller ei ergydio *neu* ei daflu.

Letter missive = llythyr anfon, llythyr danfon; llythyr.

Missive weapons — arfau tafl, arfau i'w taflu, arfau hydafl, arfau ergydiol.

Missive, *s.* llythyr anfon, llythyr danfon, llythyr; cenad, anfonog.

Misspeak, *v. n.* camlafaru, camlefaru, camddywedyd, camwedyd, dywedyd ar gam.

Misspel, } *v. a.* camlythyru, camlythyrenu,
Misspell, } camsillebu, camsilliadu, camsillio, camsillafu; camgyssylltu llythyrenau mewn gair.

Misspelling, *s.* camlythyriad, camlythyreniad, camlythyraeth; camsilliad.

Misspend, *v. a.* camdreulio, camwario, gwastraffu; oferdreulio.

Misspender, *s.* camdreuliwr, camwariwr, gwastraffwr.

Misstate, *v. a.* camddarlunio; camadrodd; camosod i lawr; camhysbysu.

Misstatement, *s.* camddarluniad; camadroddiad; camosodiad.

Misstayed, *a.* heb attegion; wedi colli ei attegion.

Missy, *s.* ufelgris haiarn.

Miswear,† *v. a.* camdyngu, tyngu anudon.

Mist, *s.* (S. ac Is.; Ll. *mixtus, mistus*) niwl, nifwl, tarth, tawch, nudd, nudden, niwlen, caddug, baddug, ysmwcan, ysmwcach, mygdarth, mwgan, mwcan, mwgen, ffrwyl.

To cast a mist over *or* before one's eyes—taflu *neu* fwrw niwl ar lygaid un; bwrw hud o flaen llygaid un; gosod lledrith o flaen llygaid un; caddugo *neu* dywyllu llygaid un; twyllo, somi.

Mist, *v. a.* cymylu, caddugo, huddo, tywyllu.

Mistakable, *a.* camsyniadwy, camgymeradwy; à ellir ei gamgymeryd.

Mistake, *v.* camgymeryd, camsynied, camddeall, amryfuseddu, cyfeiliorni.

To mistake the way—colli y ffordd; colli ar y ffordd; camgymeryd y ffordd; cymmeryd y naill ffordd drwy amryfusedd yn lle y llall.

To mistake one thing for another—cymmeryd y naill beth yn amryfus yn lle y llall; camgymmeryd y naill beth yn lle y llall.

To mistake in hearing—camglywed.

Mistake, *s.* camgymmeriad, camgymmeriaeth, camsyniad, amryfusedd, cyfeiliorn, cyfeiliornad, camddeall, camddirnad, camdyb; gwallawd, ffisel, gwall; bai.

To lie under a mistake, } bod mewn
To labour under a mistake, } amryfusedd.

Mistaken, *a.* camsyniol, camsyniadol, amryfus, cyfeiliornus; camddealledig.

Mistakenly, *ad.* yn gamsyniol, &c.; mewn amryfusedd, trwy gamgymmeriad.

Mistaker, *s.* camgymmerwr, camsyniwr.

Mistaking, *s.* camgymmeriad, camgymmeriaeth, camsyniad, amryfusedd.

Mistakingly, *ad.* yn amryfus, mewn amryfusedd, trwy amryfusedd, mewn camgymmeriad.

Misteach, *v. a.* camddysgu, camathrawu, camhyfforddi, camgyfarwyddo, camathrawiaethu; dysgu ar gam *neu* ar fai.

Mistell, *v. a.* camddywedyd; camgyfrif, camrifo, camfwrw.

Mistemper, *v. a.* camdymmeru; annhrefnu.

Mister, *s.* (o *master*) meistr.

Mister,† *a.* math, math o, math ar, rhyw.

Mister,† *v. a.* (Sw. *mista*) colledu, niweidio.

Misterm, *v. a.* camenwi, camalw, drygenwi.

Mistful, *a.* niwlog, llawn niwl, llawn nifwl, nifwlog, caddueglyd, tawchlyd.

Misthink, *v. n.* camfeddwl, camfeddylied, camfeddylio, camdybio.

Mistime, *v.* camamseru, anamseru; gwneuthur peth yn annhymmoraidd *neu* mewn anmhryd; camgymmeryd yr amser i wneuthur peth; esgeuluso y priod amser.

Mistiness, *s.* niwlogrwydd, nifwlogrwydd, tarthogrwydd, nuddogrwydd, niwledd; tywyllni, caddueglydrwydd.

Mistion, *s.* (Ll. *mistus, mixtus*) cymmysgedd, mysgedd; cymmysgiad.

Mistitle, *v. a.* camenwi, camgyfenwi.

Mistle, *v. n.* (o *mist*) mân-wlawio, bwrw gwlaw mân, brith-wlawio, ffrwylio, gwlith-wlawio.

Mistletoe, } *s.* (S. ac Al. *mistelta*)=*Misletoe.*
Misletoe, }

Mistlike, *a.* niwlaidd, fel niwl, fâl nifwl; caddugaidd.

Mistrain, *v. a.* camfeithrin, camfagu, camaddysgu, camaddygu; dwyn i fyny ar gam.

Mistranslate, *v. a.* camgyfieithu, cyfieithu yn amryfus.

Mistranslation, *s.* camgyfieithad, camgyfieithiad.

Mistress, *s.* (Ff. *maîtresse*; Ll. *magistra*; Gw. *maghisdreas*) meistres, (*pl. t.* au, i, od); gwraig y ty; cariadferch, cariades, cariad, cariadwraig; gordderch, gordderches, gordderchwraig, cymmones, cyffoden, cydwelyes, cywelyes; athrawes, dysgodres.

Mistress of the house—gwraig y ty; penteulues.

Mistress of a school—ysgolfeistres, meistres ysgol, dysgodes, athrawes, athrawyddes.

Mistress-piece—prif addurn, addurn penaf, prif ragoriaeth.

Mistress, *v. a.* gweini *neu* weinyddu ar feistres *neu* gariades; caru.

Mistress-ship, *s.* meistresaeth; pendod *neu* lywodraeth gwraig.

Mistrust, *s.* anhyder, anymddiried, diffyg ymddiried, drygdyb, drwg dyb, ammheusaeth, ammheu, ammheusad, llettyb; pryder.

Mistrust, *v. a.* ammheu, drygdybio, llettybio, anymddiried yn, anhyderu ar, anghoelio; bod à llettyb *neu* ddrygdyb am.

Mistrusted, *p. p.* ammheuedig, llettybiedig, anghoeliedig, &c.; à ddrygdybir, à lettybir; a'r y mae drygdyb am dano.

Not mistrusted—a'r nid drygdybir; a'r nid oes drygdyb *neu* lettyb am dano; dilettyb.

Mistrustful, *a.* drygdybus, llettybus, anhyderus, anymddiriedus, anymddiriedol, ammhëus, ammheugar, anghoelgar, pryderus.

Mistrusfulness, *s.* llettybusrwydd, anhyderusrwydd, anghoelgarwch; drygdyb, llettyb, anhyder, anymddiried, ammheuaeth.

Mistrustless, *a.* dilettyb, dibetrus, diddrygdyb; hyderus, eon, hy.

Mistune, *v. a.* camgyweirio, camdonio, camdoni; gosod mewn anghywair.

Mistutor, *v. a.* camathrawu, camaddysgu; dysgu *neu* athrawu ar gam.

Misty, *a.* (o *mist*) niwlog, nifwlog, llawn niwl, nuddog, tawchlyd; ffrwylog; cadduglyd; caddugol, tywyll, cymylog, anamlwg.

Misunderstand, *v. a.* camddeall, camsynied, camddirnad, camgymmeryd, camystyried, cymmeryd mewn camystyr.

Misunderstanding, *s.* camddeall, camddealltwriaeth, camsyniad, camgymmeriad, camgymmeriaeth, amryfusedd; anghytundeb, anghydfod, amrafael; croesdyb, camdyb.

A misunderstanding between friends—amryfusedd *neu* gamsyniad rhwng cyfeillion; anghytundeb *neu* amrafael wedi tyfu rhwng cyfeillion o herwydd camddeall o honynt y naill y llall.

Misusage, *s.* camarferiad, camarfer, camdriniaeth; drwg arfer, drwg arferiad; anmharch, anfri.

Misuse, *v. a.* (*mis* ac *use*; Ff. *mésuser*) camarferu, camarfer, camdrin, camddefnyddio, anmharchu, anmherchi, difrïo, sarhau.

Misuse, *s.* camarfer, camarferiad, camdriniaeth, drwg arfer, drwg arferiad; camddefnyddiad, camgymhwysiad; anmharch, anfri, sarhad.

Miswed, *v. a.* cambriodi; priodi ar gam *neu* ar fai.

Misween, *v. n.* camdybied, camfarnu, camfwrw; llettybio, anhyderu.

Miswend,† *v. n.* myned ar ddidro; myned ar gam.

Miswrite, *v. a.* camysgrifenu, camysgrifo, camysgrifio, ysgrifenu yn anghywir.

Miswrought, *a.* à wnaed yn ddrwg *neu* ar gam; camwneuthuredig.

Misy, *s.*=*Missy.*

Misyoke, *v. a.* camieuo, camgyssylltu.

Miszealous, *a.* cameiddigus, eiddgar ar gam.

Mite, *s.* (S. a Ff.; Is. *myt*; D. *mid*) hatling, llodwedd; gwyfyn, meisgyn, gwiddonyn, euddonyn, llwyg, gwyfyn yr yd; mymryn, bychanigyn: *pl.* gwiddon, gwyfon, llwygod.

To throw in a mite—taflu y gareg i'r goelcerth.

To breed mites—gwiddoni, euddoni, gwyfoni, gwyfynu, magu gwiddon, magu euddon.

Cheese mites—gwiddon caws, gwiddon, llwygod.

The cheese breeds mites—mae y caws yn gwiddoni; y mae gwyfon yn y caws.

Full of mites—gwiddonog, euddonog, gwyfonog, llawn gwyfon.

Mithic, *a.*=*Mythic.*

Mithridate, *s.* (oddi wrth *Mithridates*, brenin Pontus, ei ddyfeisydd) gwrthwenwyn; cyfiaeth Mithridates, cyfaredd Mithridates.

Mithridate mustard—codywasg.

Common Mithridate mustard—codywasg y maes.

Mithridatic, *a.* gwrthwenwynig; perthynol i gyfiaeth Mithridates; yn perthyn i Mithridates; Mithridatig.

Mitigable, *a.* lliniaradwy, esmwythadwy.

Mitigate, *v. a.* (Ll. *mitigo*) lliniaru, llinaru, lloniaru, esmwytho, esmwythäu; dofi, llonyddu, dyhuddo, llarieiddio, dylofi, gostegu, tawelu; tyneru; tymmeru, cymmedroli; ysgafnhau, ysgafnu, llaesu, lleihau.

Some time the flame was mitigated—weithiau fe fyddai llai y fflam (*Doeth.* xvi. 18.)

Mitigation, *s.* (Ll. *mitigatio*) llinariad, lliniarad, lloniarad, esmwythad, esmwythâd; dofiad, llarieiddiad; ysgafnhad, lleihad, llaesiad; trai.

Mitigative, *a.* lliniarol, lloniarol, esmwythaol, esmwythol, llonyddol.

Mitigator, *s.* llinarydd, esmwythydd, à esmwythao,

Mitravalve, *s.* (*mitre* a *valve*) capfalog, caffell ar lun meitr.

Mitre, *s.* (Ff.; Ll., It., ac Ysp. *mitra*) capan côr, corgap, meitr; penguwch esgob; cydiad dwy ystyllen ar wedd ysgwâr.

Mitre-wheels—cap-olwynion.

Mitre, *v. a.* addurno â meitr *neu* gorgap; meitro.

Mitred, *a.* meitrog, yn gwisgo meitr; coronog, corgapiog.

Mitriform, *a.* (*mitre* a *form*) meitraidd; tebyg i feitr *neu* gorgap.

Mitten, *s.* (Ff. *mitaine*; Gw. *mitog*) dyrnfol; menyg â'u bysedd yn un: *pl.* dyrnfolau, dyrnfyl.

To handle without mittens—teimlo yn drwgl; trin yn anhynaws; trin yn arw.

Mittent,† *a.* (Ll. *mittens*) danfonol, anfonol, yn anfon.

Mittimus, *s.* (Ll.) gwarant anfon, gwarant garchar; gwarant anfoniad i garchar; traddodlythyr, traddodeb; gwarant.

Mitu, *s.* un o ednod Brasil.

Mity, *s.* (o *mite*) gwiddonog, gwyfonog, euddonog, gwiddonllyd, llawn gwyfon, llawn o widdon.

Mix, *v.* (S. *miscan*; Ll. *misceo*) cymmysgu, mysgu; ymgymmysgu; bloffi, tryfysgu, cyngresu, dygymmysgu, dychymmysgu.

Mixed, *a.* cymmysg, cymmysgedig, mysgedig, dygymmysg, dychymmysg, à gymmysgwyd, wedi ei gymmysgu; amryblith, brithedig; brith, brych.

Mixed angle—ongl gymmysg, mysgongl, mysgelin, elin fysg.

Mixed fever—twymyn gymmysg.

Mixedly, *ad.* yn gymmysg, yn gymmysgedig; blith draphlith.

Mixen, *s.* (S.) tomen, tomen dail.

Mixer, *s.* cymmysgwr, cymmysgydd, mysgwr.

Mixt, *a.*=*Mixed.*

Mixtilineal, } *a.* (Ll. *mixtus* a *linea*) mysglin-
Mixtilinear, } ellog, mysglinellaidd, mysglinellawl, mysglinol.

Mixtion, *s.* (Ff.; Ll. *mixtus*) cymmysgedd, mysgedd, cymmysg; cymmysgiad, mysgiad.

Mixture, *s.* (Ll. *mixtura*) cymmysg, cymmysgedd, mysgedd, cymmysgfa, cymmysgiad.

trybola, cyngres, cybolfa, dychymmysg, dygymmysg.
A mixture of two things—dau beth yn nghymmysg.
Pure without mixture—pur digymmysg.

Mixmaze, *s.* (dychymygair o *maze*) dyrysfa, bachdrofa; dyryswch, dyrysi.

Mixzen, *s.* (It. *mezzana*) hwyl ol llong.

Mixzen-mast, *s.* hwylbren ol, ol-hwylbren, gwernen ol, hwylbren y llyw, gwernen y llyw.

Mixzen-sail, *s.* yr hwyl ol, hwyl y llyw, y danthwyl, hwyl y tant.

Mixzle, *v. n.* (o *mist*) mân-wlawio, bwrw gwlaw mân, brith-wlawio, ffrwylo.
Mixzling rain=*Mizzle.*

Mixzle, *s.* mân-wlaw, gwlaw mân, ffrwyl, brithwlaw, gwlith-wlaw, gwlaw manddefnynol.

Mixzy, *s.* mignen, siglen, pydwern, cors; trallwng, llyncfan.

Mnemonic, } *a.* cofyddol, cofegol; yn cyn-
Mnemonical, } northwyo y cof; cofestyn.

Mnemonics, *s.* (Gr. *mnêmonicos*) cofyddiaeth, cofiadaeth, cofeg.

Mnium, *s.* (Gr. *maion*) mwsogl y ffynnonau.

Mo, † *a.* (S. *ma;* C. *mwy;* Ysp. *muy*) mwy.

Moan, *v.* (S. *mænan*) cwyno, cwynfan, cwynofain, cwynfanu, gruddfan, gruddfanu, ochain, ochi, gybain; galaru, alaethu; ymofidio.
To moan together—cydgwyno, cydgwynfan.
To moan one—cwyno un, cwyno i un.
To make moan=*Moan, v.*

Moan, *s.* cwyn, cwynfan, cwynofaint, gruddfan, galarnad, galar, alaeth, doloch, ochan, och, wylofain, gwb.
A dismal groan—oergwyn, oerlef, oergri, cwynfan irad.
Make great moan—gofidia yn dost (*Eccles.* xxxviii. 17).

Moanful, *a.* cwynfanus, galarus, alaethus, gofidus, athrist, wylofus, gresynol.

Moat, *s.* (Ff. *motte;* Gw. *mota*) ffos, clawdd, amglawdd, amffos.

Moat, *v. a.* ffosi, amffosi, amgloddio; amgylchu â chlawdd *neu* ffos.

Mob, *s.* (o'r Ll. *mobilis*) gwerinos, y werinos, gwreng, gwerin, gwerindorf; terfysglu, mileinlu, mileindorf, terfysgblaid, terfysgwyr; twr, crug, cruglwyth, *neu* ymgasgl o'r werinos; twr, crug, cruglwyth, *neu* ymgasgl o'r mileinlu; gwebilion y bobl; y dorf, y torflu, mason, ciwed, bagad; cap hirglust.
A great mob—tewdwr o'r werinos.

Mob, *v. a.* cymhwyo, blino, gwasgu ar, *neu* drallodi un â'r mileinlu; cynhyrfu *neu* annog y mileinlu yn erbyn; annos *neu* yru y mileinlu ar; rhoi *neu* osod y mileinlu ar gefn un; dylyn un â'r mileinlu; ymosod ar un mewn terfysglu; cytterfysgu, terfysgu, darfrythu, brythu; difrïo, sarhau; goblygu mewn cwfl.

Mobbish, *a.* fel terfysglu; terfysgus, terfysglyd; gwerinaidd, isel, gwael, gorwael; perthynol i fileinlu.

Mobby, *s.* dïod gloron, dïod o gloron.

Mobcap, *s.* cap hirglust, cap hirglustiog.

Mobile, † *a.* (Ff.; Ll. *mobilis*) symmudol, symmudadwy, mudadwy, hydreigl.

Mobile, *s.* y werinos, y werin, gwreng, gwerindorf, gwerinlu; terfysglu, mileinlu, mileindorf; y bobl, y llu aws, mason.
Primum mobile—cynsymmudydd, cynsymmudai, prif-symmudydd, prif-symmudai.

Mobility, *s.* (Ll. *mobilitas*) symmudoldeb, symmudolder, symmudolrwydd, hyfudedd, hydreigledd; ansefydlogrwydd, anwadalwch, gwamalder, syfaldod; bywiogrwydd, hoenusrwydd, hoenedd; parodrwydd i symmud; y werinos, y werin, gwerindorf, gwerinlu, y gwreng, y bobl, y mileinlu.

Moble, *v. a.* (*mob*) goblygu *neu* orchuddio y pen mewn cwfl.

Moccason, *s.* (gair Indiaeg) esgid o groen danas; esgid o ledr esmwyth: math o ddyfrsarff.

Mocha-stone, *s.* (o *Mocha,* yn Arabia) maen Mocha; muchem brenfeinin.

Mock, *v.* (Ff. *moquer;* Gr. *môcaô*) gwatwar, gwatwor, gwatwaru, gwawdio, mocio; dyfalu, dynwared; cellwair, cellwair â; mingamu, gwepio; chwerthin am ben; somi, siomi, twyllo; ffoli, gwneuthur ffwl o, ffylio; tremygu, dirmygu.
God is not mocked—ni watwarir Duw.

Mock, *s.* gwatwar, gwatwor, gwawd, moc, greff; chwerthin am ben; rhith, som, twyll; dynwared; gwatwargerdd, gwatworgerdd.
To make a mock of—cymmeryd yn watwar; cymmeryd yn watwargerdd; chwerthin am ben; gwatwar, gwatwor, gwawdio; gwneuthur yn wawd; gwneuthur gwawd *neu* watwar o.

Mock, *a.* rhith-, ffug-, ffugiol, rhithiol, gau, ffals, twyllodrus, lledrithiol, cyfrithiol.
Mock sun—heulgi, ci haul, cyw haul, mab haul, rhith haul, heulrith.

Mockable, *a.* gwatwaradwy.

Mockage, † *s.*=*Mockery.*

Mocker, *s.* gwatwarwr, gwatwarydd, gwatworwr, gwatworydd, gwawdiwr, mociwr, gwepiwr; twyllwr, somwr.
Wine is a mocker—gwatwarus yw gwin (*Diar.* xx. 1).
Be ye not mockers—na watwarwch (*Esa.* xxviii. 22).

Mockery, *s.* gwatwar, gwatwor, gwawd, gwatwariad, gwatwaredigaeth, gwawdiad, mociad; dynwared; gwatwargerdd; difyrwch; rhith, ffug, cyfrith.
To make a mockery of—gwatwar, gwawdio; gwneuthur gwawd o.

Mockeson, *s.* (Indiaeg) y sarff Moccason.

Mocking, *s.* gwatwariad, gwawdiad, mociad, gwatwaredigaeth, chwerthiniad am ben; gwatwar, gwawd, moc; gwatwargerdd; dirmyg.

Mocking-bird, *s.* mocedn, mocaderyn, mocedyn, moceden, aderyn y gwatwar: *pl.* mocadar, mocednod.

Mockingly, *ad.* yn watwarus, yn watwarllyd, yn wawdus, dan watwar, mewn gwawd, o wawd.

Mocking-stock, *s.* gwatwargyff, cyff cler, cyff gwawd, gwatwargerdd.

Mockle,† *a.*=*Mickle.*

Mock-lead, } *s.* rhith-fwn, rhith-blwm.
Mock-ore, }

Mock-orange, *s.* rhith-eurafal.

Mock-privet, *s.* rhith-wyros, ffug-ryswydd.

Modal, *a.* (o *mode*) ffurfiol, cynlluniol, moddawl, moddus; arferol, defodol; perthynol i ffurf; yn cynnwys dim ond ffurf; rhith-.

Modality, *s.* ffurfioldeb, moddoldeb, moddolrwydd.

Mode, *s.* (Ff.; Ll. *modus*) modd, dull, ffurf, ffordd, arfer, trefn; defod; defod-ddull, gnawd; dullwedd, dullwisg; moddedigaeth; cyfiwr, ansawdd.

Mode and form—modd a dull, modd a ffurf.

Model, *s.* (Ff. *modelle;* Ll. *modulus*) cynllun, cynddelw, cynnelw, rhagddelw, cynbryd, llun, darlun; egluryn; mold, ffurflun; pedrwgl.

Model school—ysgol gynllun, ysgol gynddelw, ysgol gynddelwig, ysgol gynlluniol.

To be a model to one—bod yn ddrych i un; bod yn gynllun i un; bod yn anghraifft i un; bod yn sampl i un.

Model, *v. a.* cynllunio, cynddelwi, cynnelwi, darlunio, arlunio, cyflunio; llunio, ffurfio, moldio, arddullio; tynu llun, darlun, *neu* gynllun peth.

To model anew—lluniaw o newydd, ail lunio, ailffurfio, adgynnelwi.

Modeller, *s.* cynlluniwr, cyfluniwr, cyfluniedydd, arddulliwr, dyfeisiwr.

Modelling, *s.* cynlluniad, cynddelwad, cynnelwad; cynlluniaeth, cynnelwadaeth; cynllunio.

Modena, *s.* (o *Modena*, yn yr Ital) lliw coch Modena.

Moderate, *a.* (Ll. *moderatus*) cymmedrol, cymmesur, cymmesurol, cymmesol, dirysedd, dïanghymmes; tymmerus, ardymmerus, ardymmerog, rheolus; canolig, cyffredin, rhesymol, nid afresymol, symol; meidrol, mesurol, cymmedr; gweddol, gweddus, gweddaidd; arafaidd; tirion, hynaws, nid anhynaws, rhywiog, cryn fwyn, mwynaidd, mwyn; nid rhy galed, nid rhy greulawn; hawdd ei ddigoni, hawdd ei foddloni, hyfodd, boddgar, dïawydd, anhychwant.

A more moderate opinion—barn dirionach, barn dynerach, barn hynawsach; barn fwy cymmedrol; cymmedrolach barn.

Sound sleep cometh of moderate eating—cysgu yn iachus a gaiff yr hwn a fwytao yn gymmesurol (*Eccles.* xxxi. 20).

Moderate, *v.* cymmedroli, cymmesuro; tymmeru, ardymmeru; gweddoli, gweddeiddio; llywio, rheoli; ffrwyno; arafu, tawelu, llonyddu; cadw o fewn terfynau; cymhwyso, *neu* gyfartalu wrth drefn a mesur; bod yn gymmedrol.

To moderate between persons disputing—cyfryngu, cylafareddu, cyflafareddu, barnu, *neu* gymmedroli rhwng rhai yn ymddadleu; cyfryngu, cylafareddu, barnu, *neu* gymmedroli rhwng dadlyddion.

To moderate the price of a thing—cymmedroli, toli, *neu* weddoli pris peth.

He will moderate the expense—y draul a gymmedrola efe; efe a gymmedrola y draul.

Moderateness, *s.* cymmedroldeb, cymmedroldder, cymmedroledd, cymmesurwydd, &c.

Moderates, *s. pl.* Cymmedroliaid, Cymmedrolion=plaid yn Eglwys yr Alban.

Moderation, *s.* (Ll. *moderatio*) cymmedroldeb, cymmedrolder, cymmedroledd, cymmedrolrwydd, cymmesurwydd, cymmesuroldeb, afrysedd; canoliaeth; ardymmer; arafwch, pwyll, amynedd; gweddoldeb, gweddeiddwch; tiriondeb, hynawsedd; hyfoddedd, hawddedd digoni un, hawddineb boddloni un, boddlongarwch, boddgarwch; cynnildeb; gwastadfryd, gwastadfrydedd; dyfalwch; goddefedd, ymaros.

Moderation in eating and drinking—cymmedrolder o *neu* ar fwyd a dïod; cymmedroldeb mewn bwyta ac yfed.

Moderation of mind—gwastadfryd, gwastadfrydedd, gwastadrwydd meddwl, cymmedroldeb meddwl, cyfartaledd meddwl.

Moderato, *a.* (It.) cymmedrol, cymmesur.

Moderator, *s.* cymmedrolwr, cymmedrolydd, cymmesurwr; canolwr, canolydd, cyfryngwr, cyfryngydd, llywydd yr ymddadl, cyfreolydd; arafwr, arafydd.

Moderatorship, *s.* cymmedrolyddiaeth, swydd cymmedrolwr.

Modern, *a.* (Ff. *moderne*) diweddar, newydd, diweddarol; y sydd heddyw; y sydd yr awr hon; eiddo y to y sydd; †gwael.

Modern authors—awduron diweddar.

Modern writers — ysgrifenwyr diweddar, ysgrifenwyr yr oes hon, ysgrifenyddion y to hwn.

Modern times—yr amseroedd presennol; yr amseroedd diweddar.

Modern, *s.* un diweddar; un o'r oes hon; diweddariad; un o wŷr yr oes hon; ysgrifenydd diweddar: *pl.* diweddariaid, y rhai diweddar.

Modernism, *s.* diweddariaeth, diweddaroliaeth, newyddiaeth; arfer ddiweddar *neu* newydd.

Modernist, *s.* mawrygwr y diweddariaid, edmygwr awduron diweddar.

Modernize, } *v. a.* diweddaroli, diweddaru;
Modernise, } newyddu; gwneuthur yn newydd; peri i'r hen edrych fel newydd; newydd-ddullio.

Modernizer, } *s.* newyddwr, diweddarwr, diw-
Moderniser, } eddarolwr; un à wna i'r hen edrych fel newydd.

Modernly,† *ad.* yn yr amseroedd presennol.

Modernness, *s.* diweddarwch, diweddaredd, diweddaroldeb, diweddarolwch, newyddder, newydd-deb.

Moderns, *s. pl.* diweddariaid, y rhai diweddar, diweddaroliaid, gwŷr yr oes hon, gwŷr y to hwn, dynion diweddar.

Ancients and moderns—hynafiaid a diweddariaid; yr hen a'r diweddar.

Modest, *a.* (Ll. *modestus*) gwylaidd, gŵyl, llednais, gorchwylus, yswil, mul, cynwyl; gweddus, gweddaidd; gwâr; pwyllog; diwair, gwyryfaidd; cymmedrol, cymmesurol, cymmesur.

By a modest computation—wrth gyfrif cymmedrol *neu* resymol.

To speak modestly—fel y dywedwyf gynt lai na mwy.

Very modest—gorwyl, tragwyl, gŵyl iawn.

Sober and modest behaviour—tiriondeb a gostyngeiddrwydd (2 *Mac.* iv. 37); ymddygiad sobr a gwylaidd.

Modesty, *s.* (Ll. *modestas*) gwylder, gwyledd, gwyldra, lledneisrwydd, gorchwyledd, cynwyledd, mulder, muldra; diweirdeb, dïanlladrwydd; cymmedroldeb; gostyngeiddrwydd; pwyll.

Modesty-piece — rhwydronell à wisgai

merched gynt ar eu dwyfron; dernyn lledneisrwydd, dernyn gorchwyledd.

Modicum, *s.* (Ll.) ychydig, ychydigyn, bychod, bychodedd, tipyn bach, ychydig bach, bychanbeth; tameidyn, tamaid.

Modifiable, *a.* agweddadwy, dulladwy; à ellir ei ddullio *neu* agweddu.

Modification, *s.* (o *modify*) agweddiad, dulliad, gosgeddiad, dullweddiad, llunweddiad, gweddraniad, gweddroddiad, dullroddiad, dullraniad; cymmesuriad, mesuriad; trefniad; dygiad dàn fesur *neu* derfyn; gosodiad, attaliad, *neu* raniad dàn derfynau; cymhwysiad; terfyniad; agwedd, gosgedd, gwedd; dull, ffurf, *neu* wedd neilltuol.

Modifier, *s.* agweddwr, dulliwr, gosgeddwr.

Modify, *v.* (Ff. *modifier;* Ll. *modificor*) agweddu, dullio, gosgeddu, dullweddu, llunweddu, dullroddi, dullranu, gweddroddi, gweddranu; rhoi dull, gwedd, gosgedd, *neu* agwedd i ryw beth; llunio *neu* ffurfio ar ryw ddull *neu* wedd neilltuol; trefnu; cyflunio; cymmedroli, cymmesuro, mesuro; dwyn dàn fesur *neu* derfyn; gosod *neu* ranu dàn derfynau; terfynu, gosod terfyn; tymmeru, tyneru; ysgafnhau.

Modillion, *s.* (Ff. *modillon;* It. *modiglione;* Ll. *modiolus*) cerfatteg, cerfysgwydd; deintell, deintwaith: *pl.* cerfattegion, deintellion.

Modish, *a.* (o *mode*) moddus, moddgar, moddaidd, arfergar, defodgar, gwiwlun, dullweddus, dullweddog; yn ol yr arfer; yn yr arfer; yn dylyn yr arfer; arferol, defodol, gwych, manolwych.

Modishly, *ad.* yn ol yr arfer bresennol; yn ol eithaf yr arfer bresennol; yn foddus, &c.

Modishness, *s.* moddusrwydd, moddgarwch, moddeiddrwydd, arfergarwch, defodgarwch, dullweddusrwydd; manyliant; mursendod.

Modular, *a.* (Ll. *modulor*) cynghaneddol, perorawl, cynghan; moddyllaidd, moddelaidd, moddelus; mesurol.

Modulate, *v. a.* (Ll. *modulor*) cynghaneddu, cynghanu, peroriaethu, perori, cyweirio, canu yn fesurol, canu yn gywair fesurol; amrywio; cymmedru, cymmesuro.

To modulate the voice—cyweirio y llafar; codi a gostwng y llais yn gynghaneddol *neu* yn fesurol; chwareu y llais.

Modulation, *s.* (Ll. *modulatio*) cynghaneddiad, cynghaniad; cyweiriad, cyweiriant; cyweiriad llafar, cyweiriad llais, cyweiriad sain; codiad a gostyngiad cynghaneddol *neu* gyweir-fesurol; cynghanedd, peroriaeth, persain; cymmedriad, cymmesuriad.

Modulator, *s.* cyweirydd *neu* gyweiriwr cerdd; cynghanwr, cynghaneddwr, cynghaneddur, cynghanydd, perorydd, peroriaethydd.

Module, *s.* (Ff.; Ll. *modulus*) moddyll, moddel, cynllun, gwaglun; mesur, cymmeidr.

Module, *v. a.* cynllunio, llunio, cynddelwi, cynnelwi, moddelu, moddyllu, moddyllio, cyflunio, arlunio; cymmeidru.

Modulus, *s.* (Ll.) moddyllyn, moddrifyn.

Modus, *s.* (Ll.) dogn; dogn *neu* dâl yn lle degymau; iawn.

Modwall, *s.* gwenynys, gwenynysor; aderyn à yss wenyn.

Moe,† *a.*=*Mo.*

Mofussil, *s.* adran talaeth neu randir (yn yr India Ddwyreiniol).

Mohair, *s.* (Al. *mohr;* Ff. *moire*) blew gafr Twrci, blew gafr Angora; edeu flew, edaf fanflew, blewedaf, gafredaf; brethyn blew, blew-frethyn.

Mohair shell—cragen flewedaf, cragen afredaf.

Mohawk, } *s.* Mohoc, Mohociad; ysbeiliwr
Mohock, } heolydd: *pl.* Mohociaid, Mohocwys=enw cenedl o Indiaid yn Ngogledd America; hefyd, enw à roid i ryw ddyhirwyr llofruddiog à flinent heolydd Llundain.

Mohsite, *s.* (oddi wrth *Mohs*, y mwnofydd clodfawr) enw delidfaen.

Mohur, } *s.* darn aur perthynol i'r India Ddwy-
Moheer, } reiniol, gwerth o ddeutu £1 15*s.*

Moider,† *v. a.* (C. *byddaru?* Gw. *bodhair?*) dyrysu, syfrdanu.

Moidore, *s.* Moidor, Moider=darn aur perthynol i Portugal, gwerth £1 7*s.*

Moiety, *s.* (Ff. *moitié;* Ll. *medietas*) hanner, hannereg.

Moil, *v.* (Ff. *mouiller;* Gr. *môleô*) trybaeddu, diwyno, tryboli, dwbio, bryntäu; ffwdanu, dygnu, trafferthu, ymboeni, blino, llafurio, gweithio yn galed.

To moil in the dirt—ymdrybaeddu yn y baw.

Moil,† *s.* (S. *mal*) màn, ysmotyn.

Moist, *a.* (Ff. *moite*, am *moiste*) llaith, ynwst, wst, gwst, gyst, ul, merydd, amddyfrwys, gwlyb, (*f.* gwleb), gwlybyrog; ir, iraidd, suddlyd, suddlawn.

A moist plain (on a hill)—rhos, (*pl.* rhosydd), rhosdir; gwaen.

Moist,† *v. a.* lleithio.

Moisten, *v. a.* lleithio, lleithäu, mwydo, lleithlydu, ynystäu, gystäu, ulo, gwlybeiddio.

Moistener, *s.* lleithiwr, lleithydd, lleithäwr, mwydwr, mwydydd.

Moist-eyed, *a.* llygadlaith, llygadwlyb; llaith ei lygaid.

Moistful, *a.* lleithlawn, llawn lleithder, llawn o leithdra.

Moistness, *s.* lleithder, lleithdra, lleithrwydd, lleithineb, lleithlydrwydd, lleithigrwydd, ynwst, gwst, ynystrwydd.

Moisture, *s.* (o *moist;* Ff. *moiteur*) irder, irdra, ireiddwch, iriant, ireidd-dra; lleithder, lleithdra, lleithineb, lleithlydrwydd; mwydedd; sudd, nodd; gwlybwr, gwlyb; gwlybaniaeth, merolaeth, gwlybiant; sug, sugaeth; yf.

Moisty, *a.* (o *moist*) manddefnynol, lleithlyd, iraidd, ffrwylaidd.

Mokes,† *s. pl.* masgau, maglau, masgau rhwyd, rhwyllau.

Moky,† *a.* (C. *mwg*) tywyll, gwrm, gwyll; lleithfwygl, llaith a mwygl; mygiyd.

Molar, } *a.* (Ll. *molaris*) maluriol; perthynol
Molary, } i falu.

The molar teeth—y dannedd malu, y cilddannedd.

Molar, *s.* dant malu, cilddant: *pl.* dannedd malu, cilddannedd, cilddaint.

Molasse, *s.* (o'r Ll. *mollis*) meddalfaen Switzerland, tywodfaen gwyrdd meddal.

Molasses, *s.* (It. *melassa;* o'r Gr. *melas*, neu *meli*) triagl, gwaddod sugr, ulsugr, gai sugr.

Mold, *s.*=*Mould.*

Mole, *s.* (S. *mœl, mal;* Is. *maal;* Al. *mahl*) màn geni, màn cynhenid, màn cyngeni, samp, siamp, màn cyn geni.

Having moles—mànog; à manau cynhenid arno.

Mole, *s.* (Is. *mol*; Al. *maulwurf*) gwadd, twrch daiar, twrch gorddodyn, gorddodyn, yllyr, ylltyr, gwadden.

Mole, *s.* (Ll. *mola*) pel y famog, llo lleuad.

Mole, *s.* (Ff.; Ll. *moles*) argae môr, morgob, morglawdd, argae, pwnt, gòb; porthladd, llongborth; beddgor.

Mole, *v. a.* gwasgaru *neu* chwalu pridd y wadd.

Molebat, *s.* gwaddbysg.

Molecast, *s.* twmpath pridd y wadd; twyn *neu* dwmpath o bridd y wadd; pridd y wadd, maluria, malur; crugyn y wadd.

Molecatcher, *s.* gwaddotwr, gwaddwr, tyrchwr, daliwr gwaddod.

Molecricket, *s.* rhinc y tes, rhinc y llin.

Molecular, *a.* (o *molecule*) mymrynol, gronynol, tipynol; perthynol i fymrynau; yn cynnwys gronynau.

Molecularity, *s.* mymrynoldeb, mymrynolrwydd.

Molecule, *s.* (Ff. o *mole*) mymryn, gronyn, temig, as, tip, tib, tipyn, ticyn, tic, tameidyn, ychydigyn.

Molendinaceous, *a.* (o'r Ll. *mola*) fel melin wynt; ar ddull melin wynt; ar ddull adenydd melin wynt.

Mole-eyed, *a.* gwadd-lygeidiog; à chanddo lygaid tra bychain; dall.

Molehill, *s.* twmpath pridd y wadd; twyn *neu* dwmpath o bridd y wadd; pridd y wadd, maluria, malur; crugyn y wadd.

To make a mountain of a molehill—gwneuthur mynydd o'r malur; gwneuthur moel o'r malur; gwneuthur mynydd o'r myrdwyn; trymhau peth, mawrhau peth; gwneuthur deu-ddrwg o'r un.

Molest, *v.* (Ff. *molester;* o'r Ll. *molestus*) blino, aflonyddu, poeni, poenydio, trallodi, dygnu, ystuno, cythruddo, anesmwytho, anesmwythâu, cynnifio, cythruddo, cyffröi, codi, molocbi, drygu; gormesu ar.

Molestation, *s.* aflonyddwch, blinder, dygnedd, anesmwythder, anesmwythdra, gofid, trallod, blinfyd, cythrudd, gormes, gormedd, gormail, gormesiad, bliniad, aflonyddiad, dygoddiant, coddiant, gofidiad, cynnifiawd, molochiad, belach, cnif, gnif.

Molester, *s.* aflonyddwr, blinwr, gofidiwr, cnifiwr, ystunwr, dygnwr, gormesydd, coddwr, cynnifiad, cynnifwr.

Molestful, *a.* blin, gofidus, cythryblus, blinderus, trabluddus.

Moletrack, *s.* traul gwadd, twll gwadd.

Molewarp, *s.* (Al. *maulwurf;* D. *muldvarp*) gwadd, twrch daiar, twrch gorddodyn, yllyr.

Molien, *s.* pren perthynol i Catai.

Moliminous,† *a.* (o'r Ll. *molimen*) tra phwysig, pwysfawr iawn, dirfawr.

Moline-cross, *s.* (Ll. *crux molendinaris*) croes felinaidd.

Mollah, } *s.* (Tyrc.) barnwr o'r radd uchaf yn
Molla, } ymherodroeth Twrci.

Molle, *s.* (It. a Ll.) lleddf, llais lleddf.

Mollient, *a.* (Ll. *molliens*) meddalhaol, llinïarol, llinarol, meddalus, meddal, mwyth, meddf, esmwythol, tynerol, llonyddol; llaesol, lleihaol.

Mollifiable, *a.* meddaladwy; à ellir ei feddalhau, &c.

Mollification, *s.* meddalhad, meddaliad, tyneriad, esmwythiad, esmwythâd, llinariad, mwythiad, gwlyddiad; llaesiad, lleihad.

Mollifier, *s.* meddalwr, meddalydd, tynerwr, tynerydd, llinarydd, llinarai, esmwythydd.

Mollify, *v. a.* (Ll. *mollio;* Ff. *mollir*) meddalhau, meddalu, tyneru, llinaru, lliniaru, llonïaru, esmwytho, esmwythâu, mwytho, ystwytho; llonyddu, dyhuddo, dylofi; tymmeru; lleihau, llaesu.

Mollifying, *a.* meddalhaol, meddalus, tynerol; lleihaol.

Molluscs,
Molluscans,
Mollusks,
Molluscs, } *s. pl.* (Ll. *mollusca*, o *mollis*) meddalogion, llibogion, mafalogion, creaduriaid meddalion.

Molluscan,
Molluscous, } *a.* meddalogaidd, llibogaidd; perthynol i'r meddalogion.

Mollusk,
Mollusc, } *s.* meddalog, meddalogyn, llibogyn, un o'r meddalogion.

Molossus,
Molosse, } *s.* (Gr. *molossos*) corfan o dair sill hir.

Molten, *a.* (o *melt*) toddedig; tawdd.

Molted image—delw dawdd, delw doddedig.

Molten calf—llo tawdd.

Molunghies, *s. pl.* gweithfaoedd halen (yn yr India Ddwyreiniol).

Moly, *s.* (Ll.; Gr. *molu*) garlleg gwyllt.

Molybden,
Molybdena, } *s.* (Gr. *molubdaina*) gwyblwm=math o blwm brau.

Molybdenous,
Molybdous, } *a.* gwyblymaidd; perthynol i wyblwm; à gaed o wyblwm.

Molybdenum, *s.* (Gr. *molubdaina*) delid gwyblwm.

Molybdenic Acid, *s.* sur gwyblymig, sur gwyblwm.

Mome, *s.* (Ff. *momon*) hurthgen, penbwl, llobyn gwedwst, hurtyn, delff, drel; delbren.

Moment, *s.* (Ll. *momentum*) mynydyn, meityn, mynyd, cythrym, cyttrym, cyttryn, eiliad, origyn, meidyn, hannercyn; chwipyn, haiach, haiachen, cythrymedd, rhŷn, amrentyn, amrant, amrantiad, dim o amser, y dim lleiaf o amser; grym, gallu, nerth; ysgogrym; pwys, pwysigrwydd, pwysfawredd, mawrbwys, dirbwys, canlyniad.

A moment ago—mynydyn yn ol; hannercyn yn ol.

Of great moment — pwysfawr, pwysig, mawrbwys, mawr ei bwys, o fawr bwys, o bwys mawr.

Of little moment,
Of small moment,
Of no moment, } dibwys, ysgafn; o ychydig bwys; ond o ychydig bwys; bychan-bwys, ysgafn-bwys; o ddim pwys.

Moment of inertia,
Momentum of inertia, } ysgogrym anegni.

Momental,† *a.* pwysig, pwysfawr.

Momentally, *ad.* am fynydyn.

Momentaneous,
Momentary, } † *a.* yr hyn ni phery ond ychydig; dibara, anarosol.

Momentarily, *ad.* bob mynydyn, bob hannercyn.

Momentary, *a.* yr hyn ni phery ond ychydig; dibara, anarosol, mynydol, cythrymol, cyttrymol; diflanedig, diflanol, diflanus; na phery ond mynydyn; à wnaed mewn meityn.

Momently, *ad.* am fynydyn; mewn mynydyn, mewn origyn; bob mynydyn, bob mynyd, bob origyn, bob hannercyn.

Momentous, *a.* pwysig, pwysfawr; mawr ei bwys; o bwys a chanlyniad mawr; mawr ei

bwys a'i ganlyniad; dirfawr, dwysfawr, ystyrfawr.

Momentousness, *s.* pwysigrwydd, pwysfawredd, pwysgarwch, dwysfawredd.

Momentum, *s.* (Ll.) ysgogrym, ysgogneryth; egni; hyrddbynt=grym, gallu, neu egni corff â fo mewn ysgogiad, neu ar chwyf.

Mommery, *s.*=*Mummery*.

Monachal, *a.* (Ff. o'r Gr. *monachos*) mynachol, monachol, manachol, mynachaidd, monachaidd, manachaidd.

Monachism, *s.* (Ff. *monachisme*; o'r Gr. *monachos*) mynachaeth, monachaeth, manachaeth, mynachdod, monachdod.

Monad, *s.* (Gr. *monas*) unigyn; temigyn, tilionyn, mymryn anrhanadwy, y mymryn lleiaf, peth anhyran, anhyrenyn, mon, monas, uned; corffilionyn, milynigyn: *pl.* milynigos, corffilionos.

Monadelph, *s.* (Gr. *monos* ac *adelphos*) uncyswllt, planigyn uncyswllt.

Monadelphia, *s.* (Gr. *monos* ac *adelphia*) Uncyswllt=yr 16fed genedl o blanigion, yn ol trefn ystlenol Linnæus.

Monadelphian, } *a.* uncyssylltaidd, uncyssylltig;
Monadelphous, } iog, uncyssylltig; perthynol i'r genedl Uncyswllt.

Monadic, } *a.* (o *monad*) unigynol, temigynol,
Monadical, } monawl; perthynol i demigyn; corffilynol.

Monander, *s.* (Gr. *monos* ac *anêr*) ungwryw, planigyn ungwryw; planigyn âg un brigeryn yn mhob blodeuyn.

Monandria, *s.* (Gr. *monos* ac *anêr*) Ungwryw=enw y genedl gyntaf o blanigion, yn nhrefn ystlenol Linnæus.

Monandrian, } *a.* ungwrywaidd, ungwrywol,
Monandrous, } ungwryw; âg iddo un brigeryn.

Monarch, *s.* (Gr. *monarchês*, o *monos* ac *archos*) unben, brenin, teyrn, archdeyrn, penadur, unbeniad, unbenadur, mydeyrn, medeyrn, teyrnon; ymben: *pl.* unbeniaid, unbyn, teyrnoedd.

Monarch, *a.* goruchaf, penaf, gwerthefin, arbenig; llywodraethol; unbenol, unbenig, breninol, teyrnol; arch-, ar-.

The monarch oak—y dderwen brenines y goedwig; y dderwen breninbren y goedwig; y dderwen unbenig.

Monarchal, *a.* unbenol, unbenaidd, unbenig, archdeyrnol, teyrnol, teyrnaidd, breninol, ymherodrol, penadurol, rhiol; perthynol i unben.

Monarchess, *s.* unbenes, archdeyrnes, teyrnes, brenines, penadures, ymherodres, mydeyrnes.

Belonging to a monarchess—unbenesaidd, unbeneseol.

Monarchial, *a.*=*Monarchal*.

Monarchic, } *a.* unbenol, unbenaidd, unben-
Monarchical, } ig, archdeyrnol, teyrnol, breninol, penadurol perthynol i unben; unbenaethol; perthynol i unbenaeth.

Monarchical government — unbenaeth, llywodraeth unbenol, unbenaduriaeth, archdeyrnaeth, archdeyrnogaeth, breniniolaeth.

The state of being monarchical—unbenigrwydd, unbenigder, unbenigdra, unbenoldeb.

Monarchist, *s.* unbenydd, unbenwr, unbenaethwr, pleidiwr unbenaeth.

Monarchize, *v.* unbenaethu, unbenoli, breninoli, teyrnogi, penaduriaethu; llywodraethu, llywio; chwareu y brenin; ymddwyn fel teyrn.

Monarchy, *s.* (Gr. *monarchia*) unbenaeth, archdeyrnaeth, archdeyrnogaeth, unbenaduriaeth, breniniaeth, mydeyrnaeth; teyrnas, ymherodraeth, amherodraeth, llywodraeth, teyrnedd.

British monarchy — unbenaeth Prydain, yr unbenaeth Brydeinig.

Absolute monarchy—unbenaeth annibynol, annherfynol, anammodol, *neu* ddiderfyn; llywodraeth annibynol, annherfynol, anammodol, *neu* ddiderfyn; llywodraeth ymbenol, ymbenaeth; llywodraeth seiliedig ar ewyllys y penadur yn unig.

Monasterial, *a.* mynachlogaidd, monachlogaidd, mynachlogol, monachlogol; perthynol i fynachdy.

Monastery, *s.* (Gr. *monasterion*; Ll. *monasterium*; Ff., *monastère*) mynachlog, monachlog, manachlog, mynachdy, monachdy, manachdy, mynachlys, monachlys, manachlys, mynechdid; abatty.

Monastic, } *a.* (Gr. *monasticos*; Ff. *monas-*
Monastical, } *tique*) mynachol, monachol, manachol, mynachaidd, monachaidd, manachaidd; perthynol i fynach; eiddo mynach, o'r eiddo monach; yn perthyn i fonachlog; â berthyn i fonaches *neu* leian; unig, unigol.

Monastic life—mynachaeth, monachaeth, manachaeth, buchedd monach, bywyd mynachol.

Monastic, *s.* mynach, monach, manach.

Monasticism, *s.* mynachaeth, monachaeth, manachaeth, bywyd mynachaidd.

Monasticon, *s.* mynachlyfr; llyfr yn rhoi hanes mynachlogydd.

Monday, *s.* (S. *monandæg*; Is. *maandag*; Al. *montag*; *moon* a *day*) dydd Llun, dyw Llun.

The next Monday after—y Llun nesaf ar ol hyny; y dydd Llun nesaf ar ol hyny.

Plough Monday—dydd Llun wedi yr Ystwyll; dydd Llun yr Ystwyll.

Black Monday—dydd Llun du=Llun y Pasc, 1360, yr hwn oedd gymylog, tywyll, ac mor oer nes y cwympai dynion yn farw oddi ar eu ceffylau.

Monde, *s.* (Ff.) y byd; cronen, cronell.

Beau monde—gwychfyd, arfyd, arfuchedd, defodfyd, y byd dullweddus.

Monetary, *s.* (o'r Ll. *moneta*) arianol; perthynol i arian; mwneiol.

Money, *pl.* **Moneys**, **Monies**, *s.* (S. *mynet*; Is. *munt*; Al. *münze*; Ff. *monnaie*; Ll. *moneta*) arian, ariant, arian bath, arian bathol, mwnai; bath, bathon.

Current money—arian cymmeradwy, arian bath, arian rhif, arian derbyniol; cylcharian, treiglarian, arian treigl, arian train.

Earnest money—ern, ernes, arian arddelw, ceiniog arddelw, briduw, arian briduw, rhagarian, gwystl, gwaes, arwaes.

A mint of money—gwlad o arian, byd o arian.

Payment in money—ariandal, tâl mewn arian.

To get money—riana, ennill arian.

Moneyage, *s.* ariandoll; arian aelwyd, swllt aelwyd.
Pocket-money—arian traul, arian cod, arian coden, arian llogell; arian i'w cadw yn y goden.
Pin-money—arian llogell gwraig, arian coden gwraig, arian pinau.

Money-bag, *s.* cod arian, coden arian.

Money-box, *s.* blwch arian, cist arian.

Money-broker, *s.* rhyngfaelwr arian, masnachwr mewn arian.

Money-changer, *s.* newidiwr arian, newidwr arian, newidydd arian; arianwr, arianydd.

Moneyed, } *a.* arianog, llawn arian, llawn o ar-
Monied, } ian; â llawer o arian ganddo; âg arian ganddo; arianol, mewn arian; goludog; codog.

Moneyer, *s.* arianydd, arianwr; bathwr arian.

Moneyers, } bathwyr arian, bathwyr, bath-
Moneers, } yddion.

Money-lender, *s.* echwynwr arian.

Moneyless, *a.* diarian; heb arian ganddo; heb ganddo arian i ymgroesi; digeiniog; anarianog; tlawd.

Money-scrivener, *s.* cyfodwr, cyfodydd, *neu* godwr arian dros arall; malgyfodydd.

Money-spinner, *s.* arian-nyddwr, nyddwr arian, arian-gopyn=pryf copyn bychan y tybir ei fod yn darogan y bydd i'r un y cerdd ar hyd-ddo dderbyn arian.

Money's-worth, *s.* arianwerth, gwerth arian; llawn werth; rhywbeth â ddwg arian.

Moneywort, *s.* canclwyf, dwygeinioglys, ceinioglys.
Cornish moneywort—ceinioglys Cernyw.

Mongcorn, *s.* (S. *mang*, a *corn*) amyd, brithyd, mysgyd, cymmysgyd.

Monger, *s.* (S. *mangere;* Is. *manger*) masnachwr, masnachydd, trafnidiwr, maelwr, gwerthwr: arferedig weithiau mewn cyfansoddiad yn unig; megys *fishmonger, ironmonger, newsmonger*, a'r cyffelyb.

Mongoose, } *s.* math o ab neu epa; Mon-
Mongooz, } gws.

Mongrel, *a.* (S. *mengan*) cymmysgryw, mysgryw, cymmysg, lledryw, lledrywiog, brithrywiog; â fo gymmysgryw.
A mongrel fellow—cymmysgfab, un cymmysgryw.
Mongrel dog—brithgi, cymmysggi, ci cymmysgryw, ci cymmysg.

Mongrel, *s.* un cymmysg, un cymmysgryw, un mysgryw, cymmysgyn, creadur cymmysgryw; un y bo ei dad a'i fam o amryw genedl; brithgi, cymmysggi.

Monial, † *s.*=*Mullion.*

Moniliform, *a.* (Ll. *monile*, a *form*) mwndlysaidd, mwndelaidd, fel mwndlws, fel torch mwnwgl.

Moniment, *s.* (Ll. *monimentum*) nod, marc, arwydd, delw; argraff, arysgrifen, crair.

Monish, † *v. a.* (Ll. *moneo, monitia*) rhybuddio, cynghori.

Monisher, *s.* rhybuddiwr, cynghorwr.

Monition, *s.* (Ff.; Ll. *monitio*) rhybudd; cynghor; annog, annogaeth; hysbysiad, hysbysiaeth, copinod; addysg; rhybuddiaeth, rhybuddiad, cynddyledd.

Monitive, *a.* rhybuddiol, cynghorol, cynghorus, annogol, annogaethol.

Monitor, *s.* (Ll.) rhybuddiwr; cynghorwr, annogwr, annogydd; rhybuddiedydd; isathraw, isfeistr, isdraw, golygwr, arolygwr, cynddylan.

Monitorial, *a.* perthynol i rybuddiwr *neu* arolygwr; arolygol, cynddylanol, rhybuddiedyddol, isathrawol; rhybuddiol; yn cynnwys rhybudd *neu* annogaeth; rhybuddiaethol.
Monitorial school—ysgol gynddylan, ysgol isathrawol.

Monitory, *a.* rhybuddiol; cynghorol, cynghorus; annogol, annogaethol.

Monitory, *s.* rhybudd, rhybuddiaeth; cynghor; annogaeth.

Monitress, *s.* rhybuddes, rhybuddwraig.

Monk, *s.* (Gr. *monachos;* S. *monec, munuc*) mynach, monach, manach: *pl.* mynachod, mynaich, meneich.
The life of a monk—bywyd mynach, bywyd mynachol, bywyd mynachaidd, buchedd fynachol, mynachaeth, monachaeth, mynachdod.
Monk's hood—cwfl y mynach, llysiau y blaidd, bleidd-dag.
Monk's rhubarb—rheonllys y mynach, tafol y mynydd.

Monkery, *s.* mynachaeth, monachaeth, manachaeth, mynachdod, bywyd mynachol, buchedd fonachol.

Monkey, *s.* (It. *monicchio*) epa, ab, simach, gwrab; epa llosgyrnog, epa cynffonog, llostab.
Monkey-pot—crochan yr epa, pot yr ab=math o bren aruthrol ei faint, yn tyfu yn nghoedwigoedd Brasil.
Monkey's bread—bara yr epa; y Baobab, Adansonia.

Monkhood, *s.* mynachdod, monachdod, mynachaeth, nodweddiad mynach.

Monkish, *a.* mynachaidd, monachaidd, manachaidd, mynachol, monachol, manachol.

Monocardian, *a.* (Gr. *monos* a *cardia*) ungalon, ungalonaidd; âg un galon ganddo *neu* iddo.

Monocarpous, *a.* (Gr. *monos* a *carpos*) unffrwythog, unffrwythig, unffrwyth; yn dwyn un ffrwyth.

Monoceros, *s.* (Gr.) unicorn, yr unicorn, uncornfil: unicorn, *pl.* uncyrn, uncorniaid.

Monochlamydeous, *a.* (Gr. *monos* a *chlamus*) unwisg, unwisgog, undwygaidd, undudded.

Monochord, *s.* (Gr. *monos* a *chordé*) uncord, untant.

Monochromatic, *a.* (Gr. *monos* a *chrôma*) unlliwiog, unlliwig, unlliw.

Monochrome, *s.* (Gr. *monos* a *chrôma*) unlliw; paentiad *neu* arluniad âg un lliw.

Monoclinous, *a.* (Gr. *monos* a, *clinê*) gwrfenywaidd, deurywiol, deurywiog, deuryw=gair cymhwysedig at flodau.

Monocotyle, } *a.* (Gr. *monos* a *cotulêdôn*)
Monocotyledonous, } unhadgibog, unhadgodog, unhadlenog; âg iddo ddim ond un hadgib, hadgod *neu* hadlen.

Monocotyledon, *s.* unhadgibog, planigyn unhadgibog, unhadgiblys, unhadgodog, unhadlenog, unhadgibyn: *pl.* unhadgibogion, unhadlenogion, unhadgibiaid, unhadnoddion.

Monocrasy, *s.* (Gr. *monos* a *crasê*) llywodraeth un dyn; unbenaeth.

Monocrat, *s.* unben, unbenadur.

Monocular, } *a.* (Gr. *monos*, a Ll. *oculus*) un-
Monoculous, } llygeidiog, unllygad; a'r nad oes iddo lygad ond un.

Monocule, *s.* trychfil unllygeidiog, pryf unllygad, unllygeidyn: *pl.* unllygeidion.

Monodactylous, *a.* (Gr. *monos* a *dactulos*) unbys, unfys; unfawd, unfodiog; â chanddo un bys *neu* fawd.

Monodist, *s.* galarganwr, galarebydd, galargwynwr, ysgrifenydd galargan.

Monodon, *s.* (Gr. *monodous*) moruncorn, uncorn y môr, uncornbysg.

Monodram, *s.* (Gr. *monos* a *drama*) unchwaryddiaeth, unchwareueg, chwaryddiaeth gân un.

Monodramatic, *a.* unchwaryddol, unchwareuol.

Monody, *s.* (Gr. *monôdia*) galargan, galarnad, galareb, galargerdd, galargwyn, cerdd allwyn, ymson galar, marwnad; cywydd tosturiol *neu* farwnad â gano un wrtho ei hun er ymddyddanu yn ei ofid.

Monœcia, } *s.* (Gr. *monos* ac *oicia*) Unanneddol; Unanneddog; Unanneddolion =yr 21fed genedl o blanigion, yn nhrefniant Linnæus.

Monœcian, } *s.* unanneddyn, planigyn anan-
Monecian, } neddol: *pl.* unanneddolion, unanneddion.

Monœcian, }
Monecian, } *a.* unanneddol; perthynol i'r genedl Unanneddol; â blodau
Monœcious, } gwryw a benyw ar yr un planigyn.

Monogam, *s.* (Gr. *monos* a *gamê*) unweddogyn, unbriodog, blodeuyn unbriod: *pl.* unweddogion.

Monogamian, *a.* unbriodol, unbriod.

Monogamist, *s.* unweddog; gwr unwraig, gwr unweddog, unwreigiwr, unwreigydd; un â ddeil nad yw gyfreithlawn priodi ond unwaith; un â fo yn erbyn ail briodas.

Monogamous, *a.* unweddogaidd, unbriodasol; â chanddo ddim ond un wraig, ac heb genad iddo briodi drachefn.

Monogamy, *s.* (Gr. *monos* a *gamê*) unbriodas, unweddogaeth, un briodas heb ail.

Monogram, *s.* (Gr. *monos* a *gramma*) llythyrglwm, llythyrdas, llythyrair, llythyrbleth, llythyrenau plethedig, llythyrenau cynghlwm.

Monogrammal, }
Monogrammatical, } *a.* llythyrglymol, llythyr-
Monogrammic, } glymaidd; ar wedd llythyrglwm; perthynol i lythyrair.

Monograph, *s.* (Gr. *monos* a *graphê*) cofiant, hanes, *neu* ddarluniad o un peth; hanes un dosbarth o bethau; cofiant.

Monographic, } *a.* â dynwyd mewn llinellau
Monographical, } heb liwiau; unnarluniol; cofiannol; perthynol i gofiaint *neu* gofiannau.

Monographically, *ad.* ar wedd cofiant; yn null cofiant.

Monographist, *s.* cofiannydd, cofiannwr, ysgrifenwr cofiaint.

Monography, *s.* darluniaeth *neu* ddarluniad mewn llinellau heb liwiau; unnarluniaeth.

Monogyn, *s.* (Gr. *monos* a *gunê*) unfenyw, planigyn unfenyw.

Monogynia, *s.* Unfenyw, y llwyth Unfenyw; Unfenywion=enw planigion âg iddynt ddim ond un goesig, yn ol trefniant Linnæus.

Monogynian, *a.* unfenywaidd, unfenywol; âg iddo ddim ond un goesig.

Monolith, *s.* (Gr. *monos* a *lithos*) gwaith unfaen, unfeinwaith, unfaen; gwaith â wnaed o un maen.

Monolithal, } *a.* unfeinin, unfeinig; â wnae
Monolithic, } o un maen.

Monologist, *s.* ymsoniwr, ymddyddanwr âg ef ei hun, hunan-ymddyddanwr.

Monologue, *s.* (Gr. *monos* a *logos*) ymson, hunanymddyddan, hunymddyddan; ymddyddan cyfrinachol â wnelo un wrtho ei hun *neu* rhyngddo ac ef ei hun.

Monomachist, *s.* ornestwr, ornestydd, ymladdwr ornest.

Monomachy, *s.* (Gr. *monos* a *machê*) ornest, ymornest, ymgysbwys, ymladd benben, brwydr benben; ymladd rhwng dau lawlaw.

Monomania, *s.* (Gr. *monos* a *mania*) unigorphwyll, unorphwyll, unwallgofrwydd, unwallgof, gwallgofrwydd *neu* orphwylledd gyda golwg ar un peth yn unig.

Monomaniac, *s.* unorphwyllog, unorphwyllyn; un gorphwyllog o ran un peth yn unig.

Monomaniac, *a.* unorphwyllog, unwallgofus, unorphwyllus, unorphwyllig; gorphwyllog mewn un peth yn unig.

Monome, } *s.* (Gr. *monos* ac *onoma*) unenw;
Monomial, } peth unenw; dogn unenwol.

Monopathy, *s.* (Gr. *monos* a *patheia*) unoddefedd; poen *neu* deimladrwydd unigol.

Monopetalous, *a.* (Gr. *monos* a *petalon*) unfflurddeiliog, unflodeuddeiliog.

Monophthong, *s.* (Gr. *monos* a *phthoggos*) unllafarsain, un llafarsain.

Monophthongal, *a.* unllafarseiniol; yn cynnwys un llafarsain.

Monophyllous, *a.* (Gr. *monos* a *phullon*) unddalenog, unddeiliog.

Monophysite, *s.* (Gr. *monos* a *phusis*) Unnaturiad, Monophysiaid: *pl.* Unnaturiaid, Monophysiaid=un a ddeil nad oedd gân Iesu Grist ond un natur.

Monopolist, } *s.* (o *monopoly*; It. ac Ysp.
Monopolizer, } *monopolista*) unigwerthwr, unigwerthydd, gorfaelwr, gorfaeliwr, gorfaeler, gorfaelydd, gorfaelotyn, rhagfaelwr, rhagbrynwr, edwicwr, unig farchnadwr, unig farchnadydd; cribddeiliwr.

Monopolize, *v. a.* (Gr. *monos* a *pôleô*; Ff. *monopoler*) rhagbrynu, rhagfaelio, gorfaelio, rhagfaeleru, rhagfaelera, gorfaeleru, gorfaelera, edwica; cribddeilio; cael y cwbl iddo ei hun; mynu y cwbl iddo ei hun; mynu y farchnad i'w ddwylaw ei hun; unigwerthu.

Monopoly, *s.* (Gr. *monopôlia*; Ff. *monopole*) gorfael, gorfaeliant, gorfaeleriaeth, gorfaelieraeth, rhagfaeliad, rhagbryniad, edwicaeth; marchnad unllaw, rwym, anghyfranog, *neu* ddigyfran; hun-farchnad, hunan-farchnad; marchnad ni bo ond i un â wnel â hi.

Monopolylogue, *s.* (Gr. *monos*, *polus*, a *logos*) unamrywest.

Monopteral, *a.* unadeiniog; yn perthyn i adail unadeiniog; ambillog.

Monopteros, *s.* (Gr. *monos* a *pteron*) ambillfa, teml ambillog; teml unadeiniog.

Monoptote, *s.* (Gr. *monos* a *ptôsis*) untreigliad, untreigl, gair untreigl; enw â dim ond un cyflwr iddo: *pl.* untreigliaid.

Monorhyme, *s.* (Gr. *monos* a *rhuthmos*) unawdl; cyfansoddiad unawdl *neu* unodl; cân *neu* gerdd unawdl.

Monosepalous, *a.* (Gr. *monos*, a *sepal*) cyflodeuddeiliog, cyflodeuddeilaidd.

Monosperm, *s.* (Gr. *monos* a *sperma*) unhadog, planigyn unhadog: *pl.* unhadogion.

Monospermous, *a.* unhadog.
Monostachous, *a.* (Gr. *monos* a *stachus*) undwysenog.
Monostich, *s.* (Gr. *monos* a *stichon*) pennill; cyfansoddiad o un pennill.
Monostremata, } *s. pl.* (Gr. *monos* a *trema*) un-
Monostremes, } arllwysfaolion.
Monostrematous, *a.* unarllwysfaol, unarlloesfaol; â chanddo ddim ond un arllwysfa.
Monostrophic, *a.* (Gr. *monostrophos*) unfydrig, unfydraidd, unfesurol; heb amrywiaw o ran mydr *neu* fesur.
Monosyllabic, } *a.* (o *monosyllable*) unsill, un-
Monosyllabical, } sillog, unsilliog, unsillafog, unsilltiog, unsilliadol; unsilleiriog, unsilleiriol; cynnwysedig o eiriau unsill.
Monosyllabic word—gair unsill, gair unsilliog, unsillair.
Monosyllable, *s.* (Gr. *monos* a *sullablê*) unsill, unsillair, gair unsill, gair unsillog, gair un sillaf, gair unsillafog, unsillt.
Monosyllabed, *a.* â wnaed yn unsill; unsillog, unsilliog.
Monothalamous, *a.* (Gr. *monos* a *thalamos*,) ungellog, ungafellog, un-ystafellog, unllogell og.
Monotheism, *s.* (Gr. *monos* a *Theos*) unduwiaeth, undduwiaeth.
Monotheist, *s.* unduwiad; credwr mewn un Duw yn unig: *pl.* unduwiaid.
Monotheistic, *a.* unduwiaethol, unduwaidd; perthynol i unduwiaeth.
Monothelite, *s.* (Gr. *monos* a *thelêsis*) Unwyllysiad, Unwyllysiwr; Monotheliad: un â ddeil nad oedd gàn Grist ond un wyllys: *pl.* Unwyllysiaid, Monotheliaid.
Monothelitism, *s.* Unwyllysiaeth, Monotheliaeth; y gred nad oedd gàn Grist ond un ewyllys.
Monotomous, *a.* (Gr. *monos* a *temnô*) unhollt, unholltog.
Monotone, *s.* (Gr. *monotonia*) cyfacen, cyfacan, undon, unsain.
Monotonic, } *a.* cyfacenol, cyfacen, undon,
Monotonical, } unllef.
Monotonous, *a.* undon, cyfacen, cyfacan, cyfacenol, unllef; o'r un dôn.
Monotony, *s.* undonyddiaeth, cyfacen, cyfacan; darlleniad undon; darlleniad yn yr un dôn ddigyfnewid; unrhywdeb, unrhywiaeth, unffurfiaeth.
Monotropa, *s.* (Gr. *monos* a *tropeô*) cyttwf, nyth aderyn.
Monotriglyph, *s.* (Gr. *monos*, a *triglyph*) untrisylch.
Monoxylon, *s.* (Gr. *monos* a *xulon*) ceufad, ysgeufad, bad unpren, cafn unpren.
Monseigneur, *pl.* Messeigneurs, *s.* (Ff.) fy arglwydd, fy arlwydd.
Monsieur, *pl.* Messieurs, *s.* (Ff.) meistr, fy meistr, Syr.
Moonsoon, *s.* trafnidwynt, cylchwynt.
Monster, *s.* (Ll. *monstrum*) anghenfil, anghyngel, cynfil, cenfil; creadur anferth; peth anferth; rhywbeth aflunaidd, anferth, gwrthun, *neu* ddybryd.
Sea monster — mor-genfil, mor-gynfil, anghenfil môr.
A monster of impiety—un annuwiol ofnadwy.
Monster, *a.* anferthol, anferth, anferth o faint, anferthol o faint, anferth ei faint, anferthol ei faith, amrosgo, mawr aruthr, anghenfilaidd, anghenfaint.
Monster,† *v. a.* gwneuthur yn anghenfilaidd.
Monstrance, *s.* (Ll. *monstro*) arlladfa.
Monstrosity, } *s.* anghenfileiddrwydd, cen-
Monstrousness, } fileiddrwydd, cynfileiddrwydd, anferthedd, anferthrwydd, anfertholdeb, anferthoirwydd, anferthrwydd, dybrydedd, aflunieidd-dra; ansawdd anghenfilaidd peth; anghenfil.
Monstrous, *a.* (Ll. *monstrosus*) anghenfilaidd, cynfilaidd, cenfilaidd; annaturiol; anferth, anferthol, aflunïaidd, gwrthun, dybryd, mawr aruthr, anferth o faint, amrosgo, anfad, anafus, hyll, erchyll, rhyfedd, rhyfeddol, aruthr, aruthrol, echrydus, arswydus, amryffieu.
Monstrous impudence—pres o ddigywilydd-dra, pres o haerllugrwydd.
Monstrous, *ad.* yn anghenfilaidd, &c.; tra, dros ben, yn ddirfawr.
Monstrous big—anferth o faint; anferth o fawr; mawr anafus, anafus o fawr.
Monstrously, *ad.* yn anghenfilaidd, &c.
Monstrously big—anferth o faint; annhyngedfenol o faint; anferth o fawr.
Montanic, *a.* (Ll. *montanus*) mynyddig, mynyddol.
Montanize, *v. n.* Montaneiddio; dylyn tybiau Montanus (geugredwr o'r ail ganrif).
Montant, *s.* (Ff.) esgyniad, ysgyn.
Montants, *s. pl.* ysgynion.
Montero, *s.* (Ysp. *montera*) cap marchwr; cap hely.
Monteth, *s.* (oddi wrth enw y dyfeisiwr) llestr i olchi gwydrau.
Month, *s.* (S. ac Al. *monath*) mis; *pl.* misoedd.
A month, } mis, misgwaith.
A month's space, }
Calendar month—mis amseronol.
A month old—mis oed, misyriad.
That is of the age of one month—misyriad; *pl.* misyriaid.
Of a child that is of a month old—o fab misyriad.
A month's mind—hiraeth, awydd, taer ddymuniad, mawr awydd, chwant.
Lunar month—mis y lleuad, mis y lloer, mis lleuadol.
Monthling, *s.* misyriad; *pl.* misyriaid.
Monthly, *a.* misol; bob mis; â barhao dros fis.
Monthly, *ad.* bob mis, yn fisol; unwaith bob mis; unwaith yn y mis;† yn lloerig.
Monthly, *s.* misolyn, cyhoeddiad misol, cylchgrawn misol, greal misol, misgrawn: *pl.* misolion.
Montia, *s.* (oddi wrth yr Entraw Ioseph *Monti*, o Bologna) dyfrwlydd, dyfrwlyddyn.
Monticle, } *s.* (Ll. *monticulum*) mynyddyn,
Monticule, } bryncyn, gofryn, myntyn.
Montigenous, *a.* (Ll. *montigena*) â gynnyrchwyd ar fynydd; â aned yn y mynydd.
Montoir, *s.* (Ff.) esgynfaen, marchfaen, careg feirch.
Montross, *s.* (Is. *matroos*; Sw. a D. *matros*) gynwas, milwr y cadoffer, gynwr cynnorthwyol.
Monument, *s.* (Ll. *monumentum*) cofadail, cofarwydd, gwyddfa; coffadwriaeth; argof, cof, arddangosiad; amlygyn; beddadail, bedd-

gor, adeiladaeth ar fedd; tomawd; monwent, mynwent.
Monuments of fame—argofion clod, cofarwyddion clod, cofadeilau enwogrwydd.
Which lodged in the monuments—y rhai a lettyent yn y mynwentau (*Esa.* lxv. 4).

Monumental, *a.* coffhaol, coffadwriaethol, cofarwyddol, gwyddfaol, cofadeilawl, cyfargofiol, argofiol; perthynol i gofadail; beddgorol, beddadeilawl; mynwennol, monwennol, mynwentol; beddrodawl.
Monumental tablet—cofiech.
Monumental chapel—capel mynwentol, capel monwentol; capel yn cynnwys beddrodau *neu* feddargraffiadau; capel claddu.

Mood, *s.* (Ff. *mode;* Ll. *modus*) modd; *pl.* moddau—
Indicative mood—modd mynegol, modd mynegadwy, modd dangosedigol.
Imperative mood—modd gorchymynol, modd archedigol, modd archadwy.
Infinitive mood—modd annherfynol, annherfynedigol, annherfynedig, *neu* annherfynadwy.
Optative mood—modd eiddunedigol, eiddunïadol, eiddunol, dymuniannol, dymunedigol, dymunadwy, damunadwy, *neu* eiddunadwy; yr eiddunydd.
Potential mood—modd galluogol, galluedigol, galledigol, *neu* alluadwy.
Subjunctive mood—modd ammodol, ammodedigol, ammodadwy, cyssylltedigol, cyssylltiol, adgyssylltiol, *neu* adgyssylltedig.

Mood, *s.* (S. a Sw. *mod;* Al. *muth*) tymmer; ansawdd y meddwl; tuedd; hwyl, anian; mympwy.
Merry mood—anian lawen; hwyl lawen.
When he is in the mood—pan fyddo yr awr arno; pan fo yr awr arno; pan y bo yr awr arno; pan fyddo yr hwyl arno.

Moodily, *ad.* yn athrist, yn brudd.

Moodiness, *s.* anfoddogrwydd, anniddigrwydd, natur ddrwg, tymmer ddrwg, anian aflawen, digder; tristwch, prudd-der.

Moody, *a.* (o *mood;* S. *modig*) anfoddog, anniddig, anhyfodd, dig, digofus, digllawn, digus, blwng, (*f.* blong), gwynafog, drygnaws, ffrom, dreng; prudd, trist, athrist, dilon, anhylon, aflawen, pendrist; ffyrnig, angerddol, ffroch; † meddyliol.

Moon, *s.* (S. *mona;* Al. *mond;* Gr. *mênê*) lleuad, lloer, llun, lluned.
The moon—y lleuad, y lloer; y ganaid.
Full moon—llawnlleuad, llawnlloer, llawnlluned, llawn lleuad, llawn lloer, llawn lluned, cyfanlloer, cefnlloer, cefn y lloer, cefn y lleuad, lleuad lawn, y llawn lleuad.
New moon—newyddloer, newydd loer, y lloer newydd, y lleuad newydd, blaen newydd.
A little moon—lloeren, lloeran.
Wane of the moon, } adeg y lleuad, cil
Decrease of the moon, } y lleuad, traul y lleuad, ciladeg y lloer; adfan cil; gwendid y lleuad; lloergil.
Increase of the moon—cynnydd y lleuad, cynnydd y lloer, y lleuad ar gynnydd, lloergynnydd.
The quarters of the moon—chwarthorau y lleuad, pedranau y lleuad, banau y lleuad, pedranau y lloer.
The first quarter of the moon—cyntefin y lleuad, chwarthor cyntaf y lleuad, y blaenlloer, y blaen.
The last quarter of the moon—cil y lleuad, adfan cil, chwarthor diweddaf y lleuad.
The second quarter of the moon adfan cynnydd, ail chwarthor y lleuad.
Half-moon—hanner lleuad, hanner lloer; lloer gefngrom; cilgant.
The orb of the moon—lloergant, lloergylch, cant y lloer.
The silver moon—y wenlloer, y lloer wèn, y lleuad arian, y lloer arianaidd.
The shining moon—y lloer ganaid.
The pale moon—y lloer welw, y lleuad welw; y lloer wenfelen.
The change of the moon—newid, newidiad, *neu* gyfnewid y lleuad; ymgyfnewllt haul a lleuad.
Crescent of the moon—cilgant y lleuad, cefn y lleuad.
The moon in conjunction—cyfrwng dwy leuad; y lleuad yn nghyfnewllt.
Conjunction of the sun and moon—cyfnewid y lleuad; cyfrwng dwy leuad; cyfnewllt *neu* gyssylltiad yr haul a'r lloer= cyfarfod yr haul a'r lleuad yn yr un radd ar y sidydd.
The moon is in the wane—y mae godrig *neu* attal ar y lleuad.
Harvest moon—lleuad fedi, lleuad gynauaf; lleuad nawnos oleu.
Three moons—tair lleuad; tri mis.
Of the nature of the moon—lloeraidd, lleuadaidd.
Influenced by the moon—lloerig, lleuadglaf; dàn ddylanwad y lloer, à lloerni arno.
Moon-faced—lloerwynebog, lloerweb.

Moonbeam, *s.* pelydryn y lleuad, paladr y lloer, pelydryn y lloer, lloer-belydryn; lloergan: *pl.* pelydr *neu* belydron y lleuad, lloerbelydr.

Moonblasted, *a.* lleuad-fall, lloer-fall; à fallwyd gàn y lleuad.

Mooncalf, *s.* lloercen, llo lleuad, llo y lleuad; anghenfil, cynfil; penlloreen, hurthgen, brebwl, llelo; lloercen o ddyn.

Mooned, *a.* lleuadog; à gymmerwyd am y lloer.

Moonet, *s.* lloeren, lloeran.

Moon-eye, *s.* lloerlygad, llygad lloerig; llygad yr effeithiwyd arno gàn y lleuad.

Moon-eyed, *a.* cibddall, coegddall, llygadbwl; à chanddo lygaid lleuadglaf; lloerlygeidiog, llygadlloerig.

Moonfish, *s.* lleuadbysg, lloerbysg.

Moonflower, *s.* azpygan, sensigl, llygad y dydd mawr, gold gwynion.

Moong, *s.* math o ffa (yn yr India Ddwyreiniol).

Moonish, *a.* lleuadaidd, lloeraidd; fâl y lloer anwadal ei llun; cyfnewidiol.

Moonless, *a.* diloer, dileuad; dilewyrch, dilewych.

Moonlight, *s.* goleu lleuad, goleu lloer, lloergan, goleu y lloer, goleu y lleuad, llewyrch y lloer, goleu y ganaid, lleuad ganaid, goleu leuad, goleu loer, lloerwen.

By moonlight—wrth oleu y lleuad; wrth oleu y lloer, &c.

Moonling, *s.* lloerigyn, symlyn, penllorcan, llelo.

Moonloved, *a.* lloergaredig; caredig pan dywyno y lleuad.

Moonseed, *s.* lloerhad, lloerhadlys.

Moonshee, *s.* cyfieithydd (yn Hindwstan).

Moonshine, *s.* lloergan, lloerwen, goleu lleuad, goleu lloer, goleu y lleuad, goleu y lloer, llewyrch y lloer, llewyrch y lleuad, goleu leuad, goleu loer.

A matter of moonshine—peth dibwys; peth mòr ddiafael a goleu lloer; peth goleu leuad.

Moonshine, } *a.* lloerganaid; yn cael ei oleuo
Moonshiny, } gàn y lloer; à lewyrchir gàn y lleuad; canaid.

A moonshine night—noswaith loergan, noswaith oleu lleuad, nos oleu leuad, noswaith loerwen; nos oleu, nos ganaid, noswaith oleu, noswaith ganaid.

Moonstone, *s.* lloerfaen, lleuadfaen.

Moonstruck, *a.* lloerig, lleuadglaf.

Moon-trefoil, *s.* lloer-faill, lloer-feillion, maglys y coed.

Moonwort, *s.* lloerlys, lleuadlys, lloer-redyn, dibedoliad y meirch.

Royal moonwort—lloer-redyn cyfrdwy, rhedyn cyfrdwy.

Common moonwort — lloer-redyn cyffredin, lloerlys cyffredin.

Moony, *a.* lleuadog, lloerawg; ar lun hanner lleuad; lleuadaidd, lloeraidd; à chanddo gilgant yn lluman.

The moony host—y llu lleuadog; llu y lloer; llu y cilgant=llu Sultaniaid Twrci.

Moor, *s.* (S. *mor;* Al. *mohr;* Is. *moer*) rhosdir, rhos, uchelwaen; morfa, tir morfa, corswaen, corsdir, corsle; cors, mignen, mignwern, mign.

Moor, *s.* (Is. *moor;* Al. *mohr;* Ll. *maurus*) Mwr, Mwriad; Mwyariad, Blowmon, Blewmon, dyn du: *pl.* Mwriaid, Mwyariaid, Blowmoniaid: *f.* B owmones.

Tawny Moor—dyn melynddu.

Moor, *v.* (Ysp. *amarra;* Is. *maaren*) angori; bwrw angorau o ddeupen llong; gorwedd wrth angorau.

Moorage, *s.* angorfa, angorle, lle i angori; angoriad.

Moor-buzzard, *s.* bod y gwerni, bwncath y wern, boncath y wern, y bod penwyn, y penwyn.

Moorcock, *s.* ceiliog y mynydd, ceiliog y grugieir, cochiad, (*pl.* cochiaid), coch y grug, ceiliog y cochieir.

Moor-fowl, *s.* grugiar, cochiar, iar y mynydd, iar fynydd, grugiar goch, cochiad, coch y grug.

Moorhen, *s.* grugiar, iar y mynydd, iar fynydd, cochiar, grugiar goch; cotiar, dyfriar, corshwyad, corsiar.

Moorgame, *s.* grugieir, ieir y mynydd, ieir mynydd, cochieir, cochiaid, coch y grug.

Moor-grass, *s.* corswellt.

Blue moor-grass—corswellt rhuddlas.

Mooring, *s.* angoriad; taclau angori; angorle, angorfa.

Mooring-block—cyff angori.

Moorish, *a.* rhoslyd, rhosdiraidd, corsaidd, corslyd, morfaog; dyfrllyd: Mwraidd, Mwyaraidd, perthynol i'r Mwriaid.

Moorish architecture, } adeilyddiaeth y
Moresque architecture, } Mwriaid, adeiladaeth Fwraidd.

Moorland, *s.* rhosdir, rhos; morfa, tir morfa, corsdir, tir corsog.

Moorstone, *s.* rhosfaen=math ar ithfaen à geir yn Nghernyw, a manau ereill o Loegr.

Moor-titling, *s.* clochdar y ceryg, clochdar y graig, tinwyn y garn.

Moory, *a.* corsog, corslyd, siglenog, corsaidd, morfaog; dyfrllyd, gwlyb.

Moose, *s.* (gair Indiaidd brodorol) elch America, elc Amerig, Mws=math ar garw mawr.

Moot, *v.* (S. *motian*) dadlu, dadleu, arddadlu; dadleu dros ac yn erbyn; holi, chwilio, trin; dadleu achos dychymyg; gwneuthur araeth ddychymyg; rhith-ddadleu er ymarfer; coeg-ddadleu, ffug-ddadleu; cymhwyllo; trin pob tu i'r ddadl.

To blow a moot—cwympo danas; peri i ddanas syrthio.

To argue a moot } dadleu achos dychymyg;
To moot a case, } dadlu achos tybiedig; gwneuthur araeth ddychymyg; rhith-ddadleu er ymarfer; coeg-ddadleu, ffug-ddadleu; dadleu er mwyn ymarfer â'r gwaith.

Moot, *s.* dadl, arddadl, dadleu, ymddadleu.

Moot, }
Moot-case, } *s.* achos dadleuadwy, astrus, neu
Moot-point, } gynghawog; pwnc aneglur neu annilys; mater anhyfarn.

Mooted, *p.p.* dadleuedig, &c.: diwreiddiedig (mewn herodraeth).

Mooter, *s.* dadleuwr achos anhyfarn; dadleuwr, dadlwr, arddadlydd; ffug-ddadleuwr, ffug-ddadleuydd; dadleuydd coeghawl; dadleuwr achos dychymyg; dadlwr prawf.

Moot-hall, }
Moot-house, } † *s.* dadleudy, dadleufa.

Mooting, *s.* dadleu ymarfer, dadleu er ymarfer, prawf-araeth, araeth brawf, prawf-ddadl, araeth wneuthur, araeth ddychymyg, ffug-ddadl, coeg-ddadl, ffug-araeth.

Mop, *s.* (o'r C.; Ll. *mappa*) mop, mopa, moppren, ysgubell eddi; † min cam.

A baker's mop—moppren, mopa.

Mop, *v. a.* mopio, ysgubo à mopa; † mingamu.

Mope, *v.* (Is. *moppen*) pendrymu; bod yn hurt, yn farwaidd, yn bendrwm, yn gysglyd, yn ddifywyd, yn drymluog, yn syn, neu yn syfrdan; bod heb nac enaid nac anadl ynddo; bod neu sefyll yn fud ac yn fyddar; gwneuthur yn bendrwm, &c.

Mope, *s.* hurthgen, hurtyn, hurtan, delff, hutyn, ysbruddach; dyn hurt, anhylon, neu ddïysbryd; malwoden o ddyn; breuddwyd o ddyn; dïogyn, begegyr.

Mope-eyed, *a.* (Gr. *muops?*) cibddall, coegddall; byr ei olwg; à llygaid llo iddo.

Mopish, } *a.* pendrwm, trymllyd, pendrymaidd,
Moping, } dïysbryd, marwaidd, prudd, ysbrudd, llwrf, dilon, digalon, swrth, penbwl, pendew, trymhyrddig.

A moping fellow—hurthgen, hurtyn, hult, penllorcan, &c.; breuddwyd o ddyn, dyn breuddwydaidd.

Mopishness, *s.* pendrymedd, pendrymder, trymllydrwydd, hurtrwydd, hurthgeneiddrwydd, trymhyrddigrwydd, cualldra, llyrfder.

Moppet, } *s.* (o *mop;* Ll. *mappa*) llamddelw;
Mopsey, } baban clytiau, maban plentyn; mopen, ffluwchen.

Mopeical, *a.* cibddall, coegddall; byr ei olwg hurt, penbylaidd, hurthgenaidd.

Mopus, *s.* (o *mope*) hurthgen, hurtyn, hurtan, hult, delff, ysbruddach; dyn pendrwm, hurt, anhylon, *neu* ddïysbryd; bruddwyd o ddyn, breuddwydiwr; begegyr, dïogyn, segurwas.

Moraine, *s.* (Ff.) ysbwrial ysglentiau *neu* ysblentydd.

Moral, *a.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *moralis*) moesol, moesog, moesaidd; perthynol i foesau; bucheddol; gwirfodd, gwirfoddol; deddfol.

Moral philosophy—moesofyddiaeth, moeseg, moesddysg, moesaddysg, athroniaeth foesol.

Moral science—moesofyddiaeth, moeseg, &c.; gwyddoriaeth foesol, gwyddor moes.

Moral discourses—ymadroddion bucheddol.

Moral law—deddf foesol, cyfraith foesol, moesraith.

A good moral man—dyn da ei foesau *neu* ymarweddiad; gwr moesol da; gwr addwyn, gwr gonest.

Moral sense — ystyr moesol, ymsyniad moesol; synwyr moesol.

Moral, *s.* addysg; moeswers, moeseb; gwers addysgiadol; moesoldeb, moesyddiaeth.

The moral of a fable—ystyr, arwyddocâd, deongliad, deall, pwyll, synwyr, ergyd ac amcan, defnydd, *neu* ysbysiad dameg *neu* chwedl; yr addysg oddi wrth chwedl.

Moral,† *v. n.* moesoli.

Moraler,† *s.* moesolwr, moesolydd.

Moralist, *s.* (Ff. *moraliste;* It. *moralista*) moesolwr, moesolydd, moesydd, moesathraw; athraw *neu* ysgrifenydd bucheddol; y neb a esyd allan reolau moesoldeb a buchedd dda.

Morality, *s.* (Ff. *moralité;* o'r Ll. *moralis*) moesoldeb, moesolder, moesolrwydd, moesoledd, moesolaeth, buchoddoldeb; moesayddiaeth, moesogaeth.

The doctrine of morality — moesddysg, moesaddysg, moesyddiaeth, moesofyddiaeth.

A man of morality—dyn da ei fuchedd *neu* foesau; gwr addwyn, gwr gonest.

To practise morality — moesi; dylyn buchedd dda; ymarfer o foesoldeb; y marfer â moesolder.

Moralities—moesolion, chwareuon moesol.

Moralization, *s.* moesoliad, moesoliant; agoriad *neu* ddeongliad ystyr moesol; tyniad addysg oddi wrth beth.

Moralize, *v.* (Ff. *moraliser*) moesoli, moesddysgu, moesaddysgu, moes-ddeongli, moesymadroddi, moes-resymu, moes-ymresymu, moes ymadroddi; dangos ystyr dameg *neu* chwedl athrawaidd; ysbysu pwyll *neu* arwyddocâd dameg *neu* chwedl athrawaidd; esbonio, esboni, *neu* ddeongli dameg *neu* chwedl athrawaidd; casglu moesaddysg oddi wrth yr hyn a ddywedwyd *neu* a ddarllenwyd; tynu casgliadau athrawiaethol oddi wrth yr hyn a ddywedwyd *neu* a ddarllenwyd; ymadroddi *neu* ymresymu yn nghylch moesolrwydd a buchedd dda.

Moralizer, *s.* moesolwr, moesolydd, moesydd, moes-ymadroddwr, moes-ymresymwr, moesresymwr, moes-ymadroddydd, moes-ddeongliydd.

Moralizing, *s.* moesoliad; moes-ddeongliad, moes-resymiad, moes-ymadroddiad.

Morally, *ad.* yn foesol; mewn ystyr moesol; yn ol rheolau a chyfreithiau moesolrwydd; yn gytunol â rheolau a chy reithiau moesoldeb; yn ol rheolau moesoldeb; yn ol tyb dyn; hyd y gwel dyn; hyd y tybia dyn; mewn tebygoliaeth ddynol; yn ngolwg dyn; hyd y gall dyn farnu; yn ol rheswm dyn; yn ol rheswm dynol; yn ol rheswm; yn debygol.

Morally speaking—allefaru o fewn terfynau rheswm.

It is morally impossible—ni ddichon fod yn marn dyn; ni ddichyn fod hyd y cyrhaedd rheswm dyn.

Morals, *s. pl.* moesau; ymarweddiad, ymarwedd, bucheddiad, ymfucheddiad, ymddygiad, buchedd; moesofyddiaeth, moesogaeth, moeseg, moesyddiaeth, moesddysg, moesaddysg.

One's morals—ymfucheddiad.

Good morals—moesau da; ymarweddiad da, buchedd dda.

A man of good morals—dyn da ei foesau, ei fuchedd, *neu* ei ymarweddiad; gwr addwyn, gwr gonest.

Bad morals, } moesau drwg; ymarweddiad
Ill morals, } drwg, buchedd ddrwg; drwg foesau, drygfoesau.

A man of ill morals—dyn drwg ei foesau, ei fuchedd, *neu* ei ymarweddiad; dyn drygfoesog, dyn drygfoesol, dyn anfoesog.

Morass, *s.* (Is. *moeras;* Sw. *moras;* Al. *morast*) cors, siglen, mignen, pydwern, migwern, mign, migen, morfa, cors fawn.

Morassy, *a.* corsog, corslyd, siglenog, morfaog, mignog, corsaidd.

Morbid, *a.* (Ll. *morbidus*) afiachus, afiach, claf, heintus, heinnus, heintiol, heintiog, clefydog, clefychog, clefychlyd.

Morbidezza, *s.* (It.) lledneiswedd (mewn arluniaeth).

Morbidness, *s.* afiechineb, afiachusrwydd, clefni, afiechyd, heintusrwydd, heintusedd, heintiogrwydd.

Morbific, } *a.* (Ff. *morbifique;* Ll. *morbus* a
Morbifical, } *facio*) heintddwyn, heintbair, heintus, heintiol, clefydol, afiachusol; â bair afiechyd *neu* heintusrwydd; afiach, afiachus.

Morbillous, *a.* (Ll. *morbilli*) perthynol i'r frech goch; â'r frech goch arno; tebyg i'r frech goch; rhuddellaidd.

Morbose, *a.* (Ll. *morbosus*) heintiog, clefydog, heintus, afiach, afiachus; yn tarddu oddi wrth afiechyd.

Morbosity, *s.* heintiogrwydd, heintusrwydd, heintusedd, clefydogrwydd, afiechyd.

Morceau, *s.* (Ff.) tamaid, difyn, tam, yfflyn.

Mordacious, *a.* (Ll. *mordax*) brathgar, brathlyd, cnoawl; danneddog, colynog; llymeiriog; tostlym.

Mordacity, *s.* (Ll. *mordacitas*) brathgarwch, brathlydrwydd; ffraethlymedd, llymder geiriau, toster geiriau, llymeiriogrwydd.

Mordant, *s.* (Ff.) lliwsawd, brathliw, safliw.

Mordantly, *ad.* fel brathliw, megys lliwsawd.

Mordicancy, *s.* (Ll. *mordico*) bratholdeb, brathlrwydd, brathlydrwydd; ysoldeb, ysolrwydd; llymder.

Mordicant, *a.* brathol, brathlyd, cnoawl; llymdost, tostlym, pigoglym, llym; cyfysol.

Mordication, *s.* (o'r Ll. *mordeo, mordico*) brathiad, cnoad; ysiad, cyfysiad.

More, *a.* (S. *more, mara, mare;* Al. *mehr*) mwy; chwaneg, ychwaneg, anghwaneg, rhagor; gwell; amlach; mwy o.

More men—mwy o ddynion, mwy o wŷr, rhagor o wŷr.

More virtues—mwy o rinweddau; chwaneg *neu* ragor o rinweddau.

Much will have more—llawer a fyn ychwaneg; llawer a gais ychwaneg.

You are of more value than many sparrows—yr ydych chwi yn well na llawer o adar y to; chwi a delwch fwy na llawer o adar y to; yr ydych yn werth mwy na llawer o adar y to.

He has more riches than all the parish besides—y mae ganddo fwy, chwaneg, *neu* ragor o gyfoeth nag y sy gân y plwyf oll heb ei law.

Without any more ado—yn ddïoed, yn ddirwystr, yn ddïattreg, yn ddïobir, yn ddïannod, yn y man; heb drafferth *neu* ymorol yn mhellach; heb drabludd ychwaneg.

More, *ad.* mwy, yn fwy, mwyach; yn chwaneg, yn ychwaneg, yn rhagor; drachefn, eilwaith, mwyach eto: -ach, -iach.

More powerful—galluocach, mwy galluog.

More righteous — cyfiawnach, mwy cyfiawn.

More excellent—mwy rhagorol, rhagorach, rhagorolach; gwell.

More than—mwy na, mwy nag, mwy no, mwy nog; yn fwy na, yn fwy nag, yn fwy no, yn fwy nog; uwch law, uch law, tu hwnt i, tros ben, tros, dros, heibio i; rhagor, rhagor na, rhagor i.

More than forty years old—uwch law deugain mlwydd oed; tros ddeugain mlwydd oed; mwy na deugain mlwydd oed, &c.

More than fourteen years ago—er ys rhagor i bedair blynedd ar ddeg.

More than any man—yn anad neb; yn fwy na neb.

More than the sons of men—yn anad meibion dynion.

More than once or twice—nid unwaith nid dwy; nid unwaith nid dwywaith; yn aml, yn fynych; mwy nag unwaith neu ddwy.

That is more than you know—nid hysbys i chwi mo hyny; mwy yw hyny nag à wyddoch chwi; nis gwyddoch chwi mo hyny; mae hyny yn fwy nag à wyddoch chwi.

It is worth much more—e dâl fwy, rhagor, *neu* chwaneg o lawer.

More and more—mwyfwy, yn fwyfwy; ar gynnydd; o radd i radd.

No more—mwy *neu* mwyach [gyda negydd o'u blaen]; ni, nis, nid, na, nac, nas, *neu* nad...mwy, mwyach, yn hwy, hwyach, ond hyny, *neu* ddim ond hyny; dim mwy, mwyach, rhagor, ychwaneg, *neu* yn ychwaneg.

Sin no more—na phecha mwyach.

It is no more of promise—nid yw mwyach *neu* hwyach o'r addewid.

The more—mwy, chwaneg, ychwaneg, rhagor; yn fwyfwy, fwyfwy, yn fwy.

They cried the more—hwy a lefasant fwyfwy.

He cried the more a great deal — efe a lefodd yn fwy o lawer.

They cried out the more exceedingly—hwythau a lefasant fwyfwy.

He cried so much the more—efe a lefodd yn fwy o lawer.

The more...the more—po mwyaf...mwy, mwyaf, mwyaf oll, mwyaf i gyd, *neu* o gymmaint a hyny yn fwy —.

By how much the more...so *or* by so much the more—po mwyaf... mwy, mwyaf, mwyaf oll, mwyaf i gyd, *neu* o gymmaint a hyny yn fwy —.

The more one drinks, the more one may—po mwyaf fo yr yfed, mwyaf fydd y sychedu; yn ol yfed, sychedu y sydd; ar ol yfed, sychedu sy.

Manifold more—llawer cymmaint, cymmaint lawer gwaith.

Much more—mwy o lawer, llawer mwy; yn hytrach o lawer.

How much more?—pa faint mwy?

Much more abundant—mwy o lawer iawn; helaethach *neu* amlach o lawer.

So much the more as—a hyny yn fwy o gymmaint a —.

To make more—chwanegu, ychwanegu.

To make more of—gwerthu er mwy; gwerthu er ychwaneg; prisio yn fwy; gwneuthur mwy o; gwneyd yn fwy o.

More especially—yn fwy enwedigol; yn fwy neilltuol.

There is none more for your turn—nid oes un à wna, à etyb, *neu* à dery eich tro chwi yn well.

She was so handsome, that nothing could be more—nid oedd mo'i glanach yn bod.

What is there more to be done?—beth sydd i'w wneuthur eto? beth sydd i'w wneuthur bellach? beth sydd eto yn ol? beth sydd yn ychwaneg i'w wneuthur?

He sinned yet more—efe a chwanegodd bechu.

Let there be more work laid upon the men—trymhäer y gwaith ar y gwŷr.

Let him add the fifth part more thereto—chwaneged ei bummed ran ato.

To do more evil than—i wneuthur yn waeth na —.

The more part — y rhan fwyaf (*Act.* xix. 32).

It is more blessed to give than to receive—dedwydd yw rhoddi, yn hytrach na derbyn (*Act.* xx. 35).

What can David say more unto thee?—pa beth mwyach à ddywed Dafydd ychwaneg wrthyt (2 *Sam.* vii. 20)?

More, *s.* mwy; peth mwy; rhagor, chwaneg.

More,† *v. a.* chwanegu.

More,† *s.* (S. *mor*) bryn, mynyddyn.

More,† *s.* (S. *moran*) gwreiddyn.

Moreen, *s.* llendenlli; defnydd crogleni, &c.

Morel, *s.* (It. *morella;* Ff. *morelle*) mochlys cyffredin, mochlys grawnddu, mochlys du: math o eirin.

Morel, } *s.* (Ff. *morille*) cingroen, y gingroen.
Moril, }

Moreland, *s.* (*moor* a *land*) rhosdir, rhos; morfa, tir morfa, corsdir, tir corsog; mynydd-dir, tir mynyddig.

Moreness,† *s.* mawrder.

Moreover, *ad.* (*more* ac *over*) yn mhellach, heb law hyn, heb law hyny, gyda hyn, gyda hyny, hefyd, dyeithr hyn, am ben hyn, mwyach.

Moresque, *a.* (Ff.; It. *moresco*, o *Moro*, Mwriad) Mwrwedd, Mwyarwedd; Mwraidd; yn ol dull y Mwriaid.

Moresque work—gwaith Mwrwedd, Mwrwaith; gwaith Mwraidd; gwaith rhamantol *neu* ddireol; darlunwaith, paentiad, *neu* gerfiadwaith didrefn, heb na dyben na dosbarth.

Moresque dance—dawns y Mwriaid.

Morganetic Marriage, *s.* (Goth. *margjan*) priodas lawchwith, priodas law chwith, priodas law aswy=priodas drwy yr hon nid yw y wraig na'i phlant yn mwynhau gradd ac etifeddiaeth y gwr.

Morglay, *s.* (Ll. *mors*, a Celt. *glaif*) erfyn marwol, erfyn angeuol, mawrgledd.

Morgray, *s.* picwd, ci pigog, ci pigau, huadbysg pigog=un o bysg Môr y Canoldir.

Moribund, *a.* (Ll. *moribundus*) ar farw, ar drengu, ar dranc, ar drancedigaeth, parod i farw, parod i drengu; ar fin marw; à fo ar farw, &c.

Moribund, *s.* un ar farw, dyn ar drengu, un ar fin trancedigaeth.

Moric Acid, *s.* (Ll. *morus*) sur merwyddig, sur morwyddig.

Morice, *s.*=*Morisco.*

Morigerate,† *v. a.* (Ll. *morigero*) ufyddhau.

Morigeration,† *s.* ufydd-dod, ufydd-deb, ufyddgarwch; gwarogaeth.

Morigerous, *a.* (Ll. *morigerus*) ufydd, ufyddgar, moesgar, moeswych.

Moril, } **Morel**, } *s.* (Ff. *morille*) cingroen, y gingroen.

Stinking moril—cingroen, y gingroen.

Morilliform, *a.* (*moril* a *form*) ar lun cingroen; ar wedd y gingroen.

Morillon, *s.* yr hwyad lygad aur.

Morion, *s.* (Ff.) penial y Mwriaid, penffestin y Mwriaid; penial, penffestin, penor, helm.

Morisco, } **Morisk**, } *s.* (o *Moor*) dawns y Mwriaid, dawns y Blowmoniaid; dawnsiwr dawns y Mwriaid.

Moriscoes, *s. pl.* Moriscwys=enw à rydd yr Yspaeniaid i hiliogaeth y Mwriaid yn aros yn yr Yspaen.

Morkin, *s.* (Sw. *murken*; Ll. *mortuus*) burgun, buria, abwy, abo, abod, abar.

Morland, *s.*=*Moorland*; *Moreland.*

Morling, } **Mortling**, } *s.* (Ff. *mort*; Ll. *mortuus*) gwlan gin, gwlan hifio, hif-wlan, gin-wlan, gwlan llwdn marw.

Mormo, *s.* (Gr.) bwbach, bwgan, bo, bw.

Morn, } **Morning**, } *s.* (S. *marne*, *margene*, *morgen*; D., Is., ac Al. *morgen*) bore, boreu; boreuddydd, boreddydd; boregwaith, boreugwaith; pylgain, plygain.

On a morning, } ar foregwaith;
Upon a morning, } ar ben bore;
On a certain morning, } ar fore; ar ryw fore; ar un pen bore.

The morning early, } boreuddydd, bore-
The early morning, } ddydd; pylgain, plygain, plygaint, pylgaint.

This morning— y bore heddyw, y bore eddyw, y bore hwn.

Morning, *a.* bore, boreu, boreuol, boreol, bore-, boreu-.

Morning prayer—boreuol weddi, boreol weddi, gweddi foreuol, gweddi foreol; plygain, pylgain.

Morning gown—boreudwyg, boredwyg.

Morning dress — boreuwisg, borewisg, gwisg foreol.

Morning light—goleuni y bore, gwawr y dydd, toriad y wawr, y boreuol wawl.

It is morning light—mae hi yn oleu; mae yn ddydd.

Morning dew—gwlith y bore, gwlith y wawr.

Morning star—gwenddydd, seren fore, seren foreu, seren y bore, borleuan, seren Wener, seren ddydd; Gwener (pan y bo hi o flaen yr haul); Gwawlddwyn.

The bright and morning star—y seren foreu eglur (*Dad.* xxii. 16).

Morning service — gwasanaeth boreuol, boreuol wasanaeth; plygain, pylgain.

Morocco, *s.* (o *Morocco*, yn Affrig; Ff. *moroquin*) lledr Morocco; deinledr; cordwal.

Red morocco—Morocco coch, lledr Morocco coch.

Morone, *s.* (Ll. *morus*) mwyargoch, coch dwfn, dugoch, porffor.

Morose, *a.* (Ll. *morosus*) sarig, afrywiog, anniddig, anynad, anhyfodd, drygnaws, drygnawsus, drygnwydus, anfwyn, anhyfwyn, croes, traws, blwng, (*f.* blong), sur, surllyd, swr, hwstr, gwynafog, dreng, anhydrin, drwg ei naws, drwg ei natur, anhylon, trwm ei olwg, cuchiog.

Moroseness, *s.* sarigrwydd, afrywiogrwydd, anfwynder, drygnaws, anniddigrwydd, croesineb, blyngedd, hwstredd, anynadrwydd.

Morosity,† *s.*=*Moroseness.*

Morosis, *s.* (Gr.) ynfydrwydd, penwendid, ffolineb geni.

Moroxite, *s.* (Ll. *morus*) merwyddfaen, morwyddfaen.

Moroxylic Acid, *s.* sur merwyddig, sur morwyddig.

Morphew, *s.* (It. *morfea*) ysgen, cen gwyneb, clefri gwyn.

Morphia, } **Morphine**, } *s.* (Gr. *morpheus*, duw cwsg) cysnur, cysgnur, cysgain.

Morphological, *a.* ffurfegol, ffurfnewidiol; perthynol i ffurfiysieuaeth.

Morphologist, *s.* ffurfiysieuwr, ffurfiysieuwr, ffurfiysieuydd.

Morphology, *s.* (Gr. *morphê* a *logos*) ffurfiysieuaeth, ffurfeg, ffurfnewidiaeth.

Morrice, } **Morris**, } *a.* (Ff. *moresque*; o *Moor*) dawns y Mwriaid, dawns Mwraidd, dawns y Blowmoniaid; dawns ar ddull y Mwriaid.

Morris-dance—dawns y Mwriaid.

Nine men's morrice—chwareu nawtwll.

Morrow, *s.* (S. *morgen*; C. *mory*) tranoeth; efory, y fory, yfory, mory; y bore nesaf, y dydd nesaf, y dwrnod nesaf; bore nesaf; bore.

To-morrow—efory, y fory, y dydd efory, y dydd yfory; y fory nesaf.

The day after to-morrow—trenydd, drenydd, tranydd; tradwy.

To-morrow morning—y bore fory, y bore yfory, boreu efory.

Early to-morrow—y fory yn fore; efory yn fore.

To-morrow night—nos y fory, nos efory; tranos.

On the morrow—tranoeth, dranoeth; mor-

ucher, y bore nesaf, y dydd nesaf, y dïwrnod nesaf.
To-morrow or next day—efory neu drenydd; yfory neu dranydd.
Good morrow—bore da; bore da i chwi; bore da iwch.
Good morrow to you—bore da i chwi; dydd da i chwi; bore da.
And on the morrow also the remainder of it shall be eaten—a thranoeth y bwyttäer yr hyn fyddo yn weddill o hono.
Ye know not what shall be on the morrow—ni wyddoch beth a fydd y fory.

Morse, *s.* (R. *morj*) llynfarch, morfarch, morfuwch, morgawrfil.

Morsel, *s.* (Ll. *morsus*) tamaid, safnraid, tam, tipyn, difyn, tamig, tamyn: *dim.* tameidyn, timyn, breubysyn.
Dainty morsel—tamaid melus; ammeuthyn, ammoethyn.
Fat morsel—tamaid bras, micas.
In morsels—yn dameidiau, bob yn damaid, yn dipynau, &c.
In little morsels—yn fân dameidiau, yn dameidiau bychain, yn dameidiau mân, bob yn dameidyn.
To cut in morsels—tameidio, tori yn dameidiau; tori yn freubys.

Morsure, *s.* cnoad, brathiad, tameidiad, tamiad.

Mort, *s.* (Ff.) marddygan; cân hely; eog teirblwydd.

Mortal, *a.* (Ll. *mortalis*, o *mors*) marwol; angeuol; darostyngedig i farwolaeth *neu* angeu; trancedig; anghymmodadwy.
Mortal man—dyn marwol.
Mortal foe—gelyn marwol, gelyn angeuol.

Mortal, *s.* dyn marwol, un marwol, marwol ddyn; dyn: *pl.* marwolion.
Mortals — marwolion, dynion marwol; daiarblant, daiarolion.

Mortality, *s.* (Ll. *mortalitas*) marwoldeb, marwolder, marwolrwydd, angeuoldeb, angeuolrwydd; marwolaeth, marw, angeuaeth, angeuoliaeth; marwhaint; yr hyn sy farwol; dynoliaeth, y natur ddynol.
Bills of mortality—cofresi *neu* gofrestri marwoldeb: *sing.* cofres *neu* gofrestr marwoldeb.
A great mortality—marw mawr, marw aml.
There is a great mortality among them—y mae marw mawr *neu* aml yn eu mysg.
Children of mortality—plant marwolaeth, plant marwoldeb.

Mortalize, *v. a.* marwoli, marwolhau; gwneuthur yn farwol.

Mortally, *ad.* yn farwol, &c.; hyd angeu; i'r eithaf, tra-, gor-, tros ben.
To hate mortally—cashau â chasineb marwol *neu* angeuol.
To smite one mortally—taraw un yn farw; rhoi ergyd angeuol *neu* farwol i un; dïeneidio un.

Mortar, *s.* (Ll. *mortarium*; Ff. *mortier*) cymriwel, crochan malurio, llestr malurio, malurlestr, breuan, morter; math o gyflegr byr, llosbelwn, morter.
Mortar and pestile—cymriwel a phwyodr.

Mortar, } *s.* (It. *mortel*; Ff. *mortier*) cymrwd,
Morter, } morter.
Slime for morter—clai yn lle calch (*Gen.* xi. 3).
To lay on mortar—cymrydu, plastro; rhoi cymrwd ar.

Mortgage, *s.* (Ff. *mort* a *gage*) marwystl, marwystl, gwystl tir, tirwystl; tir gwystl, tir ar wystl, tir yn ngwystl, gafael ar dir; attafaeldir, tir prid; margais; attafalaeth, arwysleiriaeth, arwystloriaeth, gwystleiriaeth, gwystloriaeth, gwystlawd, gwystleidiaeth, gwystl.

Mortgage, *v. a.* marwystlo, tirwystlo, gwystlo tir, arwystlo tir, prido tir, rhoi gafael ar dir; rhoi tir yn attafael, yn ngwystl, *neu* ar wystl; gwystlo, arwystlo; attafaela.

Mortgagee, *s.* marwystlai, tirwystlai, attafaelai, arwystlai, daliedydd marwystl; yr un y gwystler tir iddo; achretor.

Mortgager, *s.* marwystlwr, marwystlor, tirwystlwr, gwystlwr tir, gwystlydd tir, gwystlor tir, marwystlwr tir; un â rydd dir yn sicrwydd am ddyled; benthyciwr, echwynwr.

Mortiferous, *a.* (Ll. *mortifer*) marwol, angeuol; â ddyco angeu; â baro angeu; dinystriol.

Mortification, *s.* (Ff.) marweiddiad, marwhad, marwolaethiad, marwolhad; madredd, malledd, y malledd; malledd, mellni, mallder, *neu* hadledd y cnawd; braenedd, braenedigaeth, braeniad, braen; darostyngiad, somedigaeth, dwys ofid, anghalondid, augbefnoctyd; brath.

Mortifiedness, *s.* darostyngiad, gostyngedigaeth, iselhad.

Mortifier, *s.* marweiddiwr, â farweiddio.

Mortify, *v.* (Ff. *mortifier*; Ll. *mors* a *facio*) marweiddio, marwhau, marwolaethu; mallu, hadlu, madreddu, madru, braenu; darostwng, gostyngu, gostwng, iselhau, iselu, digaloni, anghefnogi, blino, gofidio, dygnu.

Mortifying, *a.* marweiddiol; darostyngol, gostyngol, iselhaol, gostyngeiddiol; â dueddo i iselu *neu* ddarostwng.

Mortise, *s.* (Ff. *mortaise*) rhwyll, mortais, gân.

Mortise, *v. a.* rhwyllo, morteisio.

Mortmain, *s.* (Ff. *mort* a *main*) tir llaw farw, tir mewn llaw farw, mardir; tir anaralladwy, anaralldir; meddiant anaralladwy; marwddaliad, clasdir, tir clas, tir llan, tir eglwys.

Mortpay,† *s.* (Ff. *mort* a *pay*) tâl marw, marw dâl, mardal; tâl na thelir.

Mortress,† *s.* (o *mortar*) cymriwfwyd, saig friwgymmysg.

Mortuary, *s.* (Ff. *mortuaire*) daered, daerawd, obediw eglwysig, daiarawd, arian daered, arian daiarawd; claddfa, claddle, corfflan.

Mortuary, *a.* perthynol i gladdu y marw; daiarodawl, claddfaol, angladdol.

Morus, *s.* (Ll.; Gr. *morea*) merwydd, morwydd.

Mosaic, } *a.* (Ff. *mosaique*; It. *mosaico*; Ll.
Mosaical, } *musivum*) brith, amrywedd, amrywiog.
Mosaic work—brithwaith, palmant brith=lluniau â wneir â defnyddiau amryliw mewn palmant, a'r cyffelyb
Mosaic gold—brithaur, aur brith=cymysg o efydd ac afryttel.

Mosaic, *s.* brithwaith.

Mosaic, } *a.* (o *Moses*) Moesenaidd, Moesen-
Mosaical, } ig; perthynol i Moesen; eiddo Moesen; yn perthyn i Moses.
The Mosaic dispensation—goruchwyliaeth Moesen, goruchwyliaeth Moses, yr oruchwyliaeth Foesenaidd.

Mosasaurus, } *a.* (Ll. *Mosa=Maestricht*, a Gr.
Mososaurus, } *sauros*) madfil Mosa, madfall Maestricht.
Moschatel, *s.* (Gr. *moschos;* Ll. *moschatellina*) mwsglys, anfri, diaddurn.
Tuberous moschatel—mwsglys, anfri, dïaddurn.
Moschus, *s.* (Gr. *moschos*) mwsg.
Moslem, *s.* (Ar.) Mahometiad uniongred, un o'r Ffyddloniaid, Moslem; Mahometiad.
Mosque, } *s.* (Ff. *mosquée;* Ar. *masjidon, mos-*
Mosk, } *chiad, mesched*) teml Fahometaidd, teml Dyrcaidd, teml y Tyrciaid, Mosc.
Mosquito, *s.* (Ysp. a *mosca;* Ll. *musca*) math o wibed neu gylion colynog tramor; moscito.
Moss, *s.* (S. *meos;* Al. *moos;* Sw. *mossa;* Ll. *muscus*) mwswn, mwswgl, mwsogl, mwswg, mwsog; migwyn, migyn; callod, cip, *neu* gen y coed; gweryd.
Apple-moss, } crynfwsogl, crynfws-
Apple-headed moss, } wn.
Beardless moss—mwsogl minfoel, mwswg minfoel.
Bog-moss — corsfwswn, corsfwswg, corsfwswgl; migwyn.
White bog-moss—migwyn, migin, migyn; corsfwsog gwyn.
Bristle-moss — gwrych-fwsogl, gwrych-fwswn.
Club-moss—cnwpfwsogl, clwpfwsogl, cnwpfwswn, clwpfwswn, clobfwsog, palf y blaidd.
Fir club-moss—cnwpfwsogl syth mwyaf, ffeinidfwsogl, cnwpfwsogl anhyblyg.
Prickly club-moss—cnwpfwsogl syth lleiaf, cnwpfwsogl siderog.
Common club-moss—palf y blaidd, corn carw y mynydd, cnwpfwswn cyffredin.
Cord-moss—rheffyn fwsogl, rhaff-fwswn.
Earth-moss—daiar-fwsogl, tud-fwsogl.
Extinguisher-moss—cwfl-fwsogl, cwfl-fwswn.
Feather-moss—plufwswn, plufwsogl, pluaidd fwswn, pluaidd fwsogl.
Fork-moss—fforch-fwsogl.
Four-toothed moss—mwsogl pedwardeintiog, mwswn pedryddeintiog.
Fringe-moss—eddi-fwsogl, eddi-fwswn.
Gland-moss—chwaren-fwsogl.
Hair-moss — brigerfwsogl, brigerfwswn; eurwallt y forwyn, gwallt y ddaiar, hirwlydd, brigfwsogl.
Common hair-moss—eurwallt y forwyn, gwallt y ddaiar, hirwlydd.
Rock-moss—cen y graig.
Screw-moss—nyddfwsogl, nyddfwswn.
Spheric-moss—mwsogl cynghrynaidd.
Spring-moss—mwsogl y ffynnonau.
Thread-moss—edeu-fwsogl.
Tree-moss—barfau y derw, rhedegog y derw, cen y coed.
Water-moss—dyfr-fwsogl.
Great water-moss—dyfr-fwsogl triochrog.
Wing-moss—aden-fwsogl, adein-fwsogl.
Overgrown with moss—mysyglog, mysoglog, mysynog.
To clear from moss—difysogli, difysyglu,
To gather moss—mysogli, mwsogli, mwsyglu, mysynu, mwsyglu, casglu mwsogl.
A rolling stone gathers no moss—ni bydd mysyglog maen o'i fynych drafod; y maen a dreigla ni fysogla.
Moss, *s.* (Sw. *mase*) mawnog, mawneg, mawndir, cors, mignwera.
Peat-moss—mawnog, mawneg, mawndir, panwaen, gwaen bon.
Moss, *v. a.* mysogli, mwsogli, mysyglu, mysygnu.
Mossiness, *s.* mysyglogrwydd, mysynogrwydd, mysyglydrwydd.
Mossland, *s.* mysyndir, tir mysyglog, tir mysynog, tir mwswgl, panwaen.
Moss-trooper, *s.* (*moss* a *trooper*) ysbeilydd, ysbeiliwr, carnlleidr; lleidr *neu* ysbeiliwr pen ffordd (yn Ngogledd Lloegr gynt).
Mossy, *a.* mysyglog, mysoglog, mysynog, mysynllyd, mysoglyd.
To grow mossy—mysyglu, mysogli, mysynu, mwsogli, nagu mwswn.
Most, *a.* (S. *mæst;* Al. *meist*) mwyaf; amlaf.
Most men—y rhan fwyaf o ddynion; y rhan amlaf o ddynion.
The most part—y rhan fwyaf.
For the most part—gan mwyaf, yn amlaf, fynychaf, yn fynychaf; oddi eithr ychydig; yn agos.
Most, *ad.* yn fwyaf, yn benaf; gan mwyaf; tra-; af-; iaf-.
The most High—y Goruchaf.
Most powerful—galluocaf, mwyaf galluog; tra galluog.
Most wicked—mwyaf drygionus, gwaethaf.
Most especially—yn benaf oll; yn benaf dim; o flaen pob peth; o flaen pob dim; yn fwyaf enwedigol; yn fwyaf neilltuol, &c.; chweithach; mewn modd anghyffredin.
Most commonly, } yn gyffredinaf, yn fwyaf
Most usually, } cyffredin, yn fwyaf arferol.
Most frequently—yn fynychaf, yn amlaf, fynychaf, gan amlaf.
Most of all—yn benaf dim; yn benaf oll; yn benaf.
The most learned man—y dyn dysgedicaf, y dyn mwyaf dysgedig; y dysgedicaf o ddynion.
A most learned man—dyn o'r dysgedicaf; un o'r dynion dysgedicaf.
A most cruel deed—gweithred o'r creulonaf; gweithred o'r mwyaf creulawn; gweithred dra chreulawn; gweithred greulonaf; un o'r gweithredoedd creulonaf.
I marvel at this most—yr wyf yn rhyfeddu fwyaf am hyn; yr wyf yn rhyfeddu yn benaf am hyn.
I feared him most—ofnais ef fwyaf; ofnais ef yn benaf.
I depend on him the most of any—ymddiriedaf ynddo ef yn fwyaf *neu* yn benaf o neb; ymddiriedaf ynddo ef yn anad neb.
The most of any nobleman—yn fwyaf o neb o'r pendefigion; yn fwy na neb o'r dylodogion.
Most an end—gan mwyaf; yn fynychaf, fynychaf, yn amlaf, yn benaf.
Most, *s.* mwyaf, y mwyaf; y rhan fwyaf; y nifer mwyaf.
At the most, } o'r eithaf, o eithaf, o fwyaf,
At most, } o'r mwyaf, o bellaf, o'r pellaf.
The most of—y rhan fwyaf o.
Most of their towns were burnt—llosgwyd y rhan fwyaf o'u trefi hwynt; y rhan fwyaf o'u trefi hwynt a losgwyd.

To make the most of a thing—gwneuthur yr eithaf o beth; gwneuthur y goreu o beth.

Mostick, *s.* (Al. *mahler-stock*) atteglath paentiwr, cynnalffon paentiwr, attegffon paentiwr, ffon atteg.

Mostly, *ad.* gàn mwyaf, fynychaf, yn amlaf, yn fwyaf, yn fynychaf.

Mostwhat,† *ad.* gàn mwyaf.

Mot, *s.* (Ff.; It. *motto*) arwyddair, arwyddwers, cyfeirair, cyfeirwers; gair.

Motacil, *s.* (Ll. *motacilla*) tinsigl y gwys, brith y fuches, brith yr oged.

Motadarry, *s.* sefydliad parhäus (yn y Ddwyreiniol Ind).

Motation,† *s.* (Ll. *motio*) ysgogiad, symmudiad.

Mote,† *s.* (S. *mot, gemot*) cyfarfod, cwrdd.

Mote, *s.* (S. *mot;* Ysp. *mota*) brycheuyn, ysmotyn; mymryn: *pl.* brychau, ysmotiau.

Moth, *s.* (S. *mogthe, mohth, moth, matha*) gwyfyn, (*pl.* gwyfon), pryf, pryfyn, pryfedyn, pryf dillad, pryfedyn dillad, pryfyn dillad, meisgyn, mochdyn.

Full of moths—gwyfonog, llawn gwyfon, pryfedog.

Motheat, *v. a.* (*moth* ac *eat*) pryfysu; bwyta gàn bryfed; bwyta *neu* ysu fel y gwna pryf y dillad.

Motheaten, *a.* ysedig gàn bryfed; à yswyd gàn bryfed; wedi ei ysu gàn bryfed; pryfysedig.

As a garment that is motheaten—fel dilledyn yr hwn a ysa gwyfyn (*Iob* xiii. 28).

Your garments are motheaten—eich gwisgoedd a fwytäwyd gàn bryfed (*Iago* v. 2).

Mother,† *a.* gwyfon, llawn gwyfon, pryfedog.

Mother, *s.* (S. *moder;* Al. *mutter*) mam; mamwys, mamog:† mamwst, clwyf y fam, y famog.

Mother in law—chwegr, mam yn nghyfraith.

Our first mother—ein cynfam.

A second mother—eilfam.

A nursing mother, } mammaeth.
A fostering mother, }

Mother's fondness—anwyldeb mam, mamwch.

A little mother—mamen.

A mother *or* dam with her first young—mames.

Of a mother—mamol, eiddo mam.

Belonging to a mother—perthynol i fam; mamol; eiddo mam.

By the mother's side—o ran y fam; o du y fam.

Relations by the mother's side—mamwys, cenedl y fam, tylwyth y fam, perthynasau y fam.

One's uncle by the mother's side—ewythr un o ran ei fam.

A good aunt is a second mother—eilfam modryb dda.

Like mother, like daughter—màl y bo'r dyn y bydd ei lwdn.

To claim land *or* an estate in right of his mother—holi tir o famwys.

Mother, *a.* mam-, mamol; cynhenid, cynnwynol; à dderbyniodd un gàn ei fam; à gafodd un wrth ei eni; naturiol, anianol, genedigol.

Mother-church—mameglwys, y fameglwys.

Mother-tongue—mamiaith, prifiaith, tadogiaith.

One's mother-tongue—iaith ei fam, iaith enedigol un, mamiaith un.

My mother-tongue and fatherland—iaith fy mam a gwlad fy nhadau; fy mamiaith a'm tattir.

Mother-city—mamddinas, prif ddinas, prif gaer, pencaer, mamgaer.

Mother-spot—màn geni, màn cynhenid, ban cyngeni, màn cyn geni.

Mother-wit — synwyr naturiol, synwyr geni, synwyr cyffredin.

Mother, *v. a.* gwneuthur rhan mam âg un; mamu, mamogi.

Mother, *s.* (It. *modder;* Al. *moder*) blodau, diodgen, cen diod fethedig, ffles, gwaddod, cai, ceiad.

Mother of pearl—cregynem, pysgem, brasbysgem llymarchem=y wiag arian dryloew y tu mewn i rai cregyn, eiddo y llymeirch yn neilltuol.

Mother of thyme—gruwlys gwyllt.

Mother, *v. n.* blodeuo, cenu, ceulo, ceio, gwaddodi, ffiesu.

Motherhood, *s.* mamaeth, mamedd, mamogaeth, mamwys, mameiddrwydd.

Mothering, *s.* mama.

To go a mothering—myned i fama; myned i ymweled â rhieni ar Sul canol y grawys.

Motherland, *s.* mamwlad, mamdir; gwlad mam *neu* rieni un.

Motherless, *a.* difam, amddifad o fam, heb fam; amddifad.

Motherly, *a.* mamol, mamaidd; fel mam; tebyg i fam.

A motherly woman—gwraig fodrybaidd.

Motherly care—gofal mam.

Motherly, *ad.* yn famaidd, fel mam, megys mam.

Mothers, *s. pl.* blodau; blodeuddwr.

Motherwater, *s.* blodeuddwr, blodeuddwfr, blodeulyn, cenwy, gwaddodlyn.

Motherwort, *s.* mamoglys, mamlys, llysiau y fam, llysiau y famog, llysiau y galon.

Mothery, *a.* blodeuog, blodeulyd, cenog; gwaddlodlyd, ffiesog.

Mothmullen, *s.* gwyfynog.

Mothwort, *s.* gwyflys.

Mothy, *a.* (o *moth*) gwyfynog, meisgynog, llawn gwyfon, pryfedog.

Motific, *a.* (Ll. *motio* a *facio*) symmudbair; à bair ysgogiad; ysgogiadol.

Motility, *s.* ysgogadwyedd; bod yn ysgogadwy.

Motion, *s.* (Ll. *motio*) ysgogiad, symmudiad, symmud, chwyf, chwyfiad, cynhyrfiad, cyffroad, chwyfiedigaeth, chwyfan, cyffro, cyffrawd, cynhwrf, ysgydfa, mud, mod, ymmod, ymmodiad, chwimiad, chwimlad, chwim, chwiml, cud, efan, ysgog; cynnyg, cynnygiad; gosodiad, gosod, gosodiad ger bron; adroddiad; gwringell; ymarllwys, darymred; taith.

Self-motion—ymmod, ymmodiad, ymsymmudiad, ymgyffroad, ymgynhyrfiad, ymgyffro, ymgynhwrf, ymchwyfiad, ymysgogiad.

First motion—cychwynfa, cychwnfa, ysgogiad cyntaf, cynchwyf, cynysgogiad.

Perpetual motion—ysgogiad parhäus, ymsymmudiad parhäus, ymmodiad parhäus, ysgogydd parhäus.

First cause of motion—cynsymmudydd, prif-symmudydd, prif-symmudai.

At one's own motion—o hono ei hun; o hano ei hun; heb neb yn ei gymhell; o'i naturiaeth ei hun.

At another's motion—trwy annogaeth un arall; ar annogaeth un arall; trwy annogiad un arall; trwy annosiad un arall.

The motion of an army—ysgogiad *neu* symmudiad byddin; teithiau *neu* symmudiadau byddin.

Motion of the mind—gwŷn; ysgogiad y meddwl.

The motions of sin—gwyniau pechod.

To make a motion—cynnyg, gwneuthur cynnyg, gwneuthur gosod; gosod peth ger bron i'w ystyried; cynnyg peth i'w ystyried.

I have a motion to make to you—mae genyf beth i'w osod ger eich bron; mae genyf beth i'w gynnyg i'ch ystyriaeth.

To second the motion—cefnogi y cynnygiad, cefnogi y cynnyg; pleidio *neu* gynnorthwyo y cynnyg; eilio y cynnygiad.

Sudden motion—ysgog, symmudiad disymmwth, ysgogiad sydyn, ysgogiad chwimmwth.

Violent motion—ysgogiad angerddol, &c.; ffro, dirchwyf.

Quick motion—ysgogiad buan *neu* gyflym; ffrwst, gorchwim.

Motion, *v.* cynnyg, gwneuthur cynnyg; cynghori.

Motioner, † *s.* cynnygydd, cynnygiwr.

Motionist, *s.* cynnygydd, cynnygiwr, gosodydd ger bron.

Motionless, *a.* digyffro, digynhwrf, disymmud, anysgog, disyfl, dichwyf, anghyffro, llonydd.

Motive, *a.* (Ll. *motivus;* It. ac Ysp. *motivo*) cynhyrfol, cynhyrfedigol, ysgogol, chwimiol; à bair symmud *neu* gyffro; à symmudo; à gynhyrfo; symmudbair.

A motive argument—rheswm bywiog, deffröus, *neu* gyffröus.

Motive force—ysgogrym, grym ysgogol.

Motive, *s.* cyffroad, cynhyrfiad, cymhelliad; ysgogydd, cymhellydd, annogydd, gyrydd, ymmodydd; egwyddor; achos, achlysur, echlysur, echlys; pwyllawr, pwylliawr, dyrawr.

What was your motive for doing so?—beth a'ch cyffrôdd i wneuthur felly? beth a'ch cynhyrfodd i wneuthur felly? beth a'ch cymhellodd i wneyd felly?

He had no other motives for this enterprise, than those of humanity—nid oedd ganddo i'w annog i ymosod ar hyn o orchwyl, namyn hynawsedd a natur dda.

Motivity, *s.* gallu i beri ysgogiad; ysgogoldeb, chwimiolrwydd.

Motley, *a.* (o'r C. *ysmot*, *ysmotio*, S. *mote*, yn ol *Webster*: C. *mudliw?*) amryliw, amliw, amliwiog, cymmysgliw, brith, (*f.* braith), mudliw, amrywiog, ysmotiog.

Motor, *s.* (Ll.) modyr, modor, modydd.

Motory, *a.* ysgogol, ysgogiadol, symmudiadol; à rydd ysgogiad *neu* gyffroad; modedigol, symmudedigol, ymmodol.

Mottled, *a.* (gwel *Motley*) brith, amliw, amliwiog, amryliw, cymmysgliw, ysmotiog.

Motto, *s.* (It.; Ff. *mot*) arwyddair, arwyddwers, testynair, cyfeirair, cyfeirwers, arwyddeb, gair cyswyn, gair cymhwyll.

Mought, † *v.*=*Might*, amser neithiedig *May*.

Mould, *s.* (S. *mold, molda;* D. ac Is. *mul*) pridd; defnydd; llwydni, llwydi, llwydedd, lleithlwydni.

Mould, *s.* (Ysp. *molde;* D. *mul, muld;* Ff. *moule*) mold, cynllun, drychiaden, ffurf, llun, toddlun, gwrthlun, swth; ceueddiad; gwneuthuriad; math; cysswllt iad.

The mould of the head—iad; cysswllt yr iad.

Mould, *v.* priddo; llwydo, myned yn llwyd; egru; gwneuthur yn llwyd; braenu.

Mould, *v. a.* llunio, cynllunio, ffurfio, dylunio, cyflinio, tylino, moldio.

To mould bread—tylino bara, moldio bara, moldio torth, dylunio bara, dylunio torth, dylunio torthau; tylino, llunio, *neu* ffurfio ar wedd torth *neu* deisen; hel, hela, *neu* yru bara *neu* dorthau.

Mouldable, *a.* lluniadwy, ffurfiadwy, moldiadwy, hyfold; à ellir ei foldio *neu* lunio.

Moulder, *s.* lluniwr, ffurfiwr, cynlluniwr, moldiwr, tylinwr, tylinydd, gwrthluniwr.

Moulder, *v.* troi yn llwch, troi yn bridd, myned yn llwch, myned yn bridd, myned yn lludw; malurio, darfod, treulio, pallu, ofi, oflydu, pallu.

To moulder away—troi yn llwch, myned yn llwch, &c.; treulio ymaith.

Mouldering, *p.* yn troi yn llwch, yn darfod, &c.; briwsionllyd, hyfriw.

Mouldiness, *s.* (o *mouldy*) llwydni, llwydedd, llwydi, lleithlwydni; egrwydd, braenedd.

Moulding, *s.* moldiad, lluniad, ffurfiad, tylinad; peth à foldier *neu* à lunier.

Moulding, *s.* molden, moldaddurn, taladdurn, addurngau, rhigaddurn, rhintaddurn, addurnrigol, addurngeuedd; talaith, talaith addurn: *pl.* moldenau, addurngeuoedd.

Front moulding—talfolden, taladdurn.

Mould-stone, *s.* careg trothwy, careg drothwy.

Mouldwarp, *s.* (S. *mold* a *weorpian;* Al. *maulwurf*) gwadd, twrdd daiar, twrch gorddodyn, yllyr.

Mouldy, *a.* (o *mould*) llwyd, brithlwyd; à llwydni arno; mws, egr.

Moult, *v. n.* (C. *moel*) bwrw plu, bwrw pluf, colli plu, bwrw ei blu, colli ei blu, miwio.

Moulting, *s.* bwriad plu, colliad plu; bwrw plu, colli plu; miw.

Mounch, **Maunch**, † *v. a.* cnoi.

Mound, *s.* (S. *mund;* Ll. *mons*) clawdd, moelglawdd, gwarglawdd, gorglawdd, mwnt, bwrch, gofwr, gòb, crug, beili; caer, gwarchglawdd, diffynwaith.

A mound to keep in water—cronfa, pwnt.

Mound, *s.* (Ll. *mundus;* Ff. *monde*) y byd (mewn herodraeth).

Mound, *v. a.* bwrw clawdd, gwarglawdd, gorglawdd, gwarchglawdd, bwrch, *neu* argae; codi gwrthglawdd *neu* argae; amddiffyn *neu* gadarnhau à gorglawdd; amgau, amgloddio, gorgloddio, gwargloddio, brynio.

Mount, *s.* (Ff. *mont;* S. *munt;* Ll. *mons*) mynydd; bryn, bre, moel; mwnt; gorglawdd, gwarglawdd, gwarchglawdd, clawdd; esgynfa; dysgwylfa; † ariandy.

Mount (in heraldry)—godre, gwaelod.

Mount, *v.* (Ff. *montier*) esgyn, esgynu; dringo;

codi, cyfodi, cwnu, dyrchafu, ymgodi, ymddyrchu; gosod ar, dodi ar, rhoi ar, rhoddi ar; tyfu, cynnyddu; dyfod; cyrhaedd; myned ar; cario, dwyn; cynnysgaethu â chadfeirch; addurno.

To mount up—neidio i fyny; llamu i fyny; ysboncio i fyny; esgyn i fyny.

To mount a horse—myned ar geffyl; myned ar gefn ceffyl; esgyn *neu* ddringo i gefn ceffyl; ymdaen, ymdan.

To mount cannon—gosod cyflegrau ar eu ceir; gosod gynau rhyfel ar eu ceir.

To mount guard—esgyn i'r wylfa; myned i fyny i'r wylfa.

He is to mount guard to-day—y mae efe i fod ar y wylfa heddyw.

To mount a breach—esgyn i'r adwy.

A ship of the line mounts seventy-four guns—y mae pob un o longau y gadres yn cario, yn cludo, *neu* yn dwyn seithdeg a phedwar cyflegr.

A fort mounts a hundred cannon—cynnwys caerfa gàn cyflegr; y mae mewn caerfa gant o gyflegrau.

Mountable, *a.* esgynadwy, dringadwy, codadwy.

Mountain, *s.* (Ff. *montagne*; Ll. *mons, montanus*) mynydd, (*pl. t.* oedd, au); mwnt, moel.

A little mountain — mynyddyn, mynydd bychan, mynydd bach.

A high mountain—mynydd uchel, mynydd ban, ban fynydd.

To make a mountain of a molehill—gwneuthur mynydd o'r malur; gwneuthur moel o'r malur; gwneuthur mynydd o'r myrdwyn; trymhau peth, mawrhau peth; gwneuthur deu-ddrwg o'r un.

Mountain, *a.* mynyddig, mynyddol; eiddo y mynydd.

Mountain air—awŷr y mynydd, awyr y mynyddoedd.

Mountain ground—mynydd-dir, tir mynyddig.

Mountain birds—adar mynydd, adar ban.

Mountain-ash, *s.* cerddinen, cerdinen, criafallen, criafolen, cyrafolen, pren cyrawol, pren cyrawel: *pl.* cerddin, cerdin.

Berries of the mountain-ash — cyrawol, cyrawel, cyrafon, crawol, crawel, rhafon, rhafol.

Mountain-avens, *s.* derig.

Mountain-blue, *s.* glas y mynydd, mynydd-las.

Mountaineer, } *s.* mynyddwr, mynyddiad, dyn
Mountainer, } mynyddig; un o wŷr y blaenau; brigantiad, brigant; anwariaid.

Mountainet, † *s.* mynyddyn, bryncyn.

Mountain-flax, *s.* llin y mynydd.

Mountain-green, *s.* gwyrdd y mynydd.

Mountain-limestone, *s.* calchen y mynydd, calchfaen y mynydd.

Mountain-milk, *s.* llaeth y mynydd.

Mountainous, *a.* mynyddog, mynyddig, llawn mynyddoedd, llawn mynyddau, bryniog, blaeneuig; fel mynydd o faint; gorfawr; † mynydd-drig.

Mountainous country — gwlad fynyddig, gwlad fynyddog, mynydd-dir, blaeneudir, brynach, brenach, tir bant.

Mountainousness, *s.* mynyddogrwydd, mynyddigrwydd.

Mountain-parsley, *s.* perllys y mynydd.

Mountain-soap, *s.* sebon y mynydd.

Montant, *a.* (Ff.) yn ymgodi yn uchel; esgynol, ymddyrchol.

Mountebank, *s.* (It. *montare* a *banco*) crachfeddyg, meddyg pen twyn, meddyg bon perth, meddyg tin clawdd, meddyg bol clawdd, meddyg crwydrad, meddyg crwydr, coegfeddyg, twyllfeddyg, gwibfeddyg, teithfeddyg; ymhonwr, coeghonwr, gwagymhonwr, gwagfostiwr; llamidydd, digrifwr, ysgentyn, ffwl y ffair.

Mountebank, *v. a.* twyllo; twyllo â gwaghoniadau; somi.

Montebankery, *s.* crachfeddygiaeth, coegfeddygiaeth; gwagymhoniaeth, gwaghoniaeth.

Mounted, *p. p.* esgynedig, &c.; ar gefn ei geffyl; addurnedig, addurnog.

Well-mounted—ar wiw-farch; â cheffyl da dano; ar farch da, gwiwdeg, hardd-deg, *neu* hoewdeg; ar geffyl da, gwiwdeg, hardd-deg, *neu* hoewdeg.

Ill-mounted—ar salfarch; ar gorfarch; â cheffyl gwael *neu* dlawd dano; ar geffyl sal; ar geffyl salw.

Mounted (as a horse)—âg un ar ei gefn; â gwr ar ei gefn.

Mountenance, † *s.* maint.

Mounter, *s.* esgynwr, esgynydd, ymgodwr, dringwr.

Mounting, *s.* esgyniad, cwnad, codiad, ymgodiad, dyrchafiad, gosodiad; esgynfa; addurn, addurniad, harddiad.

A mounting up—esgyniad, codiad, dyrchafiad.

Mounting (in heraldry)—ar naid, ar ruthrnaid, cyrchneidiol, cyrneidiol.

Mounty, *s.* codiad gwalch.

Mourn, *v.* (S. *murnan*) galaru, galaru am, galaru ar ol, alaethu, alaethu am; cwyno, cwynfan, cwynofain; wylofain; gofidio, tristäu; arwylo; gulârwisgo; bod mewn galar; bod mewn galarwisg; bod mewn dillad afar; gwisgo dillad afar.

She mourns—mae hi mewn galar, alaeth, *neu* drymder; mae hi yn dwyn tristwch *neu* dristyd.

To mourn a long time—hir alaru, hirgwyno, hirgwynfan; hirwylo.

To mourn no more, } peidio â galaru; gad-
To cease to mourn, } ael cwynfan; gadael ei alar; gadael ei gwynfan, (*f.* gadael ei chwynfan.)

To mourn for one—galaru am un; arwylo un.

To mourn the death of one—cwyno marwolaeth un; galaru *neu* alaethu am farwolaeth un.

To mourn together—cydalaru, cydalaethu, cydgwyno, cydgwynfan, galaru yn nghyd; cydwylo.

Mourne, † *s.* (Ff. *morne*) clopa ffon, pen crwn ffon.

Mourner, *s.* galarwr, galarydd, alaethwr, alaethydd, arwylwr, cwynfanwr: *f.* galarwraig.

Chief mourner—prif alarwr, pen-galarwr, pen-galarydd, prif alaethwr.

A mourner in black—un yn gwisgo galarwisg; un yn gwisgo trwsiad afar; galarwr gwisgddu.

Mournful, *a.* galarus, alaethus, alaethol, trist, athrist, tristlawn, allwynig, allwynin, wylofus, cwynfanus, trymdrist, trwm, prudd, brwyn, trychinebus.

Mournfulness, *s.* galarusrwydd, alaethusrwydd, alaetholdeb, tristlonedd, tristwch; galar, alaeth.

Mourning, *s.* galariad, alaethiad, arwylad, &c.; galar, alaeth, afar, tristwch, tristyd, tristedd, athristedd, allwyn, trymder, galarnad; galarwisg, arwylwisg, gwisg afar, trwsiad afar, dillad afar, gwisg arwyl.

Mourning dress—galarwisg, arwylwisg, dillad afar, trwsiad afar, gwisg afar, gwisg arwyl, dillad arwyl.

Mourning dove—y golomen alarus, y golomen afar; colomen Carolina.

To go into mourning, } ymwisgo mewn
To put on mourning, } galarwisg *neu* arwylwisg; rhoi dillad galar am dano; rhoi trwsiad afar am dano; ymwisgo â du; ymwisgo mewn du; ymwisgo â gwisgoedd galar; gwisgo gwisgoedd galar am dano.

Clothed in mourning—mewn galarwisg; yn gwisgo galarwisg; gwisgedig â galarwisg; mewn dillad *neu* drwsiad afar; gwrmdde.

A mourning song—galargan, galarnad, galargwyn, galargerdd, galareb, cerdd allwyn, cân alarus, cerdd alarus, cân allwynig, cerdd allwynin.

Mourning for the dead—arwyl, galar; galar am y marw.

Make no mourning for the dead—na wna farwnad (*Eccc.* xxiv. 17).

Mouse, *s.* (S. a D. *mus;* Al. *maus;* Ll. a Gr. *mus*) llygoden; llyg: *pl.* llygod.

Field-mouse—llyg, llygoden y maes, llygoden maes, maeslygoden, chwistlen, chwistl, pigoden, llygoden goch.

Shrew-mouse—llygoden goch, chwistlen, chwistl, llyg.

Mountain mouse—twrlla, (*f.* twrlläes), llygoden y mynydd, llygoden fynydd.

Rock-mouse—llygoden y graig, creiglygoden: *pl.* creiglygod, llygod y graig.

Meadow-mouse—llygoden y waen.

Mouse colour—llygliw, lliw llygoden.

Of a mouse colour—llygliw.

Mouse (among seamen)—cnap ar raff.

Mouse, *v.* llygota, dàl llygod, dala llygod, hela llygod, hely llygod; rhwygo (fel y rhwyga cath lygoden).

To mouse a hook—cnapio bach.

Mouse-ear, *s.* blewynog, y flewynog, heboglys torllwyd, torllwydig.

Mouse-ear chickweed—cornwlyddyn, clust llygoden, clust y llygoden, gwlyddyn blewog.

Broad-leaved mouse-ear chickweed—cornwlyddyn llydanddail, clust llygoden llydanddail.

Narrow-leaved mouse-ear chickweed—cornwlyddyn culddail, clust llygoden culddail, cornwlyddyn gludiog.

Little mouse-ear chickweed—cornwlyddyn coraidd; cornwlyddyn coraidd â blodeuddail gwahanedig; clust llygoden coraidd â blodeuddail gwahanedig.

Pentandrous entire-petaled mouse-ear chickweed—cornwlyddyn mân â blodeuddail cyfain; clust llygoden mân â blodeuddail cyfain.

Tetrandrous mouse-ear chickweed—cornwlyddyn pedrwryw, cornwlyddyn pedwar-gwryw, clust llygoden pedwar-gwryw.

Mouse-ear hawkweed—torllwyd, torllwydig, blewynog, heboglys torllwyd.

Mouse-hole, *s.* twll llygoden: *pl.* tyllau llygod.

Mouse-hunt, *s.* helfa llygod, helfa am lygod; llygotai.

Mouser, *s.* llygotai, llygotwr: *f.* llygotwraig: *pl.* llygoteion.

A good mouser—llygotai dda, llygotwraig dda; un dda am ddàl llygod.

Mouse-tail, *s.* cynffon llygoden.

Mouse-trap, *s.* telm llygod, telm lygod, cist lygod, cath lygod, carfagl llygod, magl llygod, ysglepan llygod.

Moustaches, *s. pl.*=*Mustaches.*

Mouth, *s.* (S. *muth*) geneu, safn; ceg, mant, min; pen; aber; wyneb: *pl.* genau, geneuau.

The mouth of man—geneu dyn.

The mouth of a beast—safn anifail.

The mouth of a river—aber, aber afon, geneu afon, ceg afon.

The mouth of a cave—geneu ogof.

The mouth of a well—geneu ffynnon; gwyneb ffynnon.

The mouth of a cup—geneu cwpan; wyneb cwpan.

The mouth of the stomach—geneu y cylla; sefnig, y sefnig.

The mouth of a bird—gylfin, pig (*Gen.* viii. 11).

Mouth to mouth—geneu yn ngeneu; wyneb yn wyneb.

Foul mouth—tafod drwg, tafod brwnt, tafod budr, drwg dafod, drygiaith, geneu; enllibus, tafod enllibus.

A person of a foul mouth—un cegfrwnt, budreiriog, caseiriog, dryg-dafodiog, tafod-ddrwg, malleiriog, budrieithog, mall-dafodiog, drygeiriog, *neu* serth-eiriog; un brwnt, budr, *neu* ddrwg ei dafod.

A wide mouth—geneu rhwth, safn roth, ceg roth.

Having a wide mouth, } safnrwth, ceg-
That has a wide mouth, } rwth, safnog, geneu-rwth; rhwth ei safn *neu* eneu.

To make a wide mouth—safnrythu, cegrythu, egori safn, lledu safn.

A wry mouth—min cam, min gwyrgam, min ar gam, min ar dro; min â thro ynddo.

To make a wry mouth, } mingamu; tynu
To make mouths, } *neu* droi ei fin ar gam; gwyro min, gwyrdroi min, troi min, gwepio, gwneyd gwep, wynebgamu, gwneuthur gwefi, gwneuthur gylfant.

Having a wry mouth, } mingam; â'i fin
That has a wry mouth, } ar dro; â'i fin ar gam; geneu-gam; gen-gam: *pl.* mingeimiaid, rhai mingeimion.

To wry the mouth at one, } mingamu
To make a wry mouth at one, } ar un;
To make mouths at one, } gwyro
To make mouth at one, } min ar un; troi ei fin ar un; gwneuthur gylfant ar un; estyn gwefi ar un; llaesu gwefi ar un; gwneuthur gwep ar un; gwatwar un.

With open mouth—yn safn-egored, yn safn-agored; â'i safn yn agored; yn gegrwth, yn safnrwth; â'i safn ar led.

To pouch the mouth, } mingrynu; min-
To prim up the mouth, } grychu; crynöi ei fin; crynhau ei fin; crychu ei fin.
By word of mouth—ar air, ar dafodleferydd; trwy *neu* mewn ymadrodd; ar air geneu; mewn gair o'r geneu; â'i eneu *neu* â'i dafod ei hun.
Hand to mouth—o'r llaw i'r geneu.
To live from hand to mouth—byw o'r llaw i'r geneu; byw wrth fin y gyllell; dàl y llygoden a'i bwyta; byw o braidd; byw yn drafferthus; cael ei lawn waith i fyw.
In all men's mouths, } yn ngeneu pawb;
In every body's mouth, } cyhoedd, rhugl; ar gyrn a phibau; wedi myned ar gyrn a phibau; yn gorn cân; wedi myned yn gorn cân.
To stop the mouth—cau safn; tewi; rhoi taw ar; cywilyddio.
And the woman spread a covering over the well's mouth—a'r wraig a ledodd glawr ar wyneb y pydew.
Let not the pit shut its mouth upon me—na chaued y pydew ei safn arnaf.

Mouth, *v.* safnu, dysafnu, safnio, safneidio, cegu; troi yn ol ac yn mlaen yn y geneu; cnoi, dygnoi, mallgnoi, malu; cymmeryd yn ei safn; ymaflyd â'i safn yn mheth; crochleisio, crochwaeddi, ffugleisio, ffuglefaru, garmio, bloeddio, dadyrddu, coeg-areithio; gwarthruddo, cywilyddio, sarhau; mingamu.
To mouth one's words—safnu ei eiriau; dygnoi ei eiriau; mallgnoi ei eiriau.

Mouthed, *a.* Âg iddo eneu *neu* safn; â chanddo safn *neu* eneu; safnog, cegog: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.
Black-mouthed — minddu, cegddu, cegfrwnt, geneuddu, du ei eneu; budreiriog, budreithog.
Foul mouth—tafod drwg, tafod brwnt, drwg dafod, drygiaeth, geneu enllibus, tafod enllibus.
Foul-mouthed—cegfrwnt, budreiriog, caseiriog, dryg-dafodiog, tafod-ddrwg, maileiriog, budreithog, mall-dafodiog, sertheiriog, drwg ei dafod; enllibus, cecrus, edliwgar, cegfudr.
Hard-mouthed—pengaled, mingaled; anhyffrwyn, anhylyw, ystyfnig, penffetus; gerwin, craseiriog.
Mealy-mouthed—safn-dyner, safn-feddal, min-dyner, minfeddal, minfwyn, yswil ei fin, mwyth ei fin; rhywylaidd, yswil; gwenieithus.
Wide-mouthed—safnrwth, cegrwth, safnog, cegog, geneu-rwth, ceglydan; â geneu rhwth iddo; â safn roth iddo.
Wry-mouthed—mingam; â'i fin ar dro; â'i fin ar gam; geneu-gam; gen-gam.
A hundred wry-mouthed sprites—ellyllon mingeimion gant.
Scabby-mouthed—mingrach.
Saucy-mouthed—mingras, minsur.
Open-mouthed—cegrwth, safnrwth, safnegor, safn-agor; â safn *neu* geg agored iddo; geneu-rwth.

Mouther, *s.* safnwr, safneidiwr, cegwr; ffugleisiwr; bloeddiwr, gwaeddwr.

Mouth-friend, *s.* twyll i'w gydymaith, twyll ei gydymaith, cyfaill gau, gau gyfaill, cyfaill gwefus, cyfaill twyllodrus; cyfaill à gâr ar air yn unig.

Mouthful, *s.* tamaid, safnaid, geneuaid, cegaid; llonaid safn, geneu, *neu* geg; llonaid pen; tipyn.

Mouth-honour, *s.* anrhydedd gwefus, anrhydedd geneu, ffug-anrhydedd, anrhydedd twyllodrus.

Mouthing, *s.* safniad, cegiad, safneidiad; ffugleisiad, ffuglefariad; bloeddiad; dywediad *neu* lefariad taiogaidd dàn fingamu; dywediad *neu* lefariad taiog dàn estyn gwefl.
A mouthing fellow—dyn sarig mingamllyd, dyn sarig mingrychlyd; ffugleisiwr, ffuglefarwr.

Mouthless, *a.* dieneu, disafn, digeg; heb eneu *neu* safn iddo.

Mouthmade, *a.* â wnaed â'r geneu; rhagrithiol, ffugiol.

Mouthpiece, *s.* mantarn, minddarn; y darn o offeryn cerdd y goseodir y geneu wrtho; geneu.

Movable, } *a.* (o *move*) symmudadwy, mudad-
Moveable, } wy, hyfud, hydreigl, ymmodadwy, chwyfadwy; à ellir ei symmud; symmudol, mudol.
Movable goods=*Movables.*
Movable feasts—gwyliau symmudol.
Movable letter — llythyren symmudol; llythyren gynanol.

Movableness, *s.* symmudolrwydd, symmudoldeb, hyfudedd, hydreigledd, ymmodrwydd, ymmodoldeb, ymmodolrwydd, symmudolder, mudolder; ansawdd symmudadwy peth.

Movables, } *s. pl.* da cyffro, da cyfodedyn, da
Moveables, } symmudol, da cychwynol, da cyffröedig, da symmudadwy, mudolion, da mudol; pethau à ellir ei symmud.

Move, *v.* (Ll. *moveo;* Ff. *mouvoir*) symmud, symmudo, mudo, ysgogi, syflyd, chwyfo, chwyfio, chwyfan, ymmod, ymmodi; cychwyfan; cyffröi, cynhyrfu; ysgwyd, ysgydwyd, siglo; syniglo; annog, cymhell, gyru, ysmudo; aflonyddu; effeithio ar, menu ar, minio ar; darbwyllo; codi, cyfodi; cynnyg, gosod ger bron, cynnyg i'w ystyried; eddain, ebrydu, chwimio, chwimlo, rheu; myned, cerdded; crynu; peri, achosi; terfysgu.
To move to anger—cyffröi *neu* gynhyrfu i ddigofaint; ennyn llid, dig, *neu* ddigofaint.
To move the affections—cyffröi *neu* ennyn y serchiadau; ennill *neu* ddenu yr ewyllys.
To move one's compassion—cyffröi tosturi un; cyffröi *neu* beri tosturi yn un.
To move to pity—annog i dosturi *neu* drugaredd; peri trugarhau *neu* dosturio wrth un; cyffröi tosturi yn un.
To move sedition, } codi terfysg, cyfodi
To move to sedition, } terfysg, peri terfysg.
To move one to jealousy—gyru eiddigedd ar un; peri eiddigeddu o un.
To move often up and down, } gwringella.
To move often to and fro, }
Move not thy fingers in talking—na wringella dy fysedd wrth ymddyddan.
To move forward, } myned yn mlaen;
To move on, } myned rhagddo, (*f.* myned rhagddi, *pl.* myned rhagddynt); rhacio, cychwyn, eddain, ebrydu.
Move forward—dos yn mlaen; dos rhagot.
To move one's self, } ymsymmud, ymsym-
To be moved, } mudo, symmud, sym-

mudo, mudo, ymmodi, ymmod, syflyd, ysgogi.
To move (from one place to another)—mudo, symmud, symmudo.
To move to—symmud at, mudo at; gosod wrth, gosod yn.
To move out of the way—ciliaw o'r ffordd; symmud o'r ffordd; symmud oddi ar y ffordd; symmud allan o'r ffordd; cilio; sefyll o'r ffordd.
To be moved with indignation—digio, llidio, bod yn ddig, sori; yn gyffröedig gàn ddigofaint; bod wedi ei cyffröi gàn ddigofaint; bod yn chwerw.
Easily moved, } hyfud, hydreigl;
Easy to be moved, } hawdd ei symmud, &c.; hawdd i'w symmud, &c.
Easy to be moved to anger, } hyddig;
Easily moved to anger, } hawdd ei gyffröi i ddigofaint.
Not to be moved—ansymmudadwy, ansymmudol, anhyfud, anhydreigl, anhydreigl.

Move, *s.* symmud, mud, ymmod, symmudiad, ysgogiad, mod, ysgog, mudfa.
A slight move—gosymmud, lledsymmud.

Moveless, *a.* disymmud, digyffro, dïysgog, dïymmod, sefydlog, anhyfud, anhydreigl, ansymmudol, ansymmudadwy, gwadal, safol.

Movement, *s.* (Ff. *mouvement*) symmudiad, symmud, mudiad, ysgogiad, chwyfiad; cyffroad, cynhyrfiad, annogiad, ysgogawd, cyffröedigaeth; cyffrawd, troellwaith; ysgogwaith, mudwaith, chwyfwaith, ymmodwaith.
Movements of a watch—troellwaith, troellau, *neu* chwyfranau oriawr; ysgogwaith *neu* fudwaith oriawr.
Convergent movement—clud gymhell.

Movent, *a.* (Ll. *movens*) symmudol, ysgogawl, ymsymmudol.

Movent, *s.* ysgogydd, symmudydd, symmudai.

Mover, *s.* symmudwr, symmudydd, ysgogwr, ysgogydd, chwyfydd, symmudai; ymsymmudwr, ymsymmudydd; cyffrówr, cyffröydd, cynhyrfwr, cynhyrfydd; cynnygydd, cynnygiwr, cynnygwr.
First mover—cynsymmudydd, cynsymmudai.

Moving, *a.* cyffroawl, cyffröus, cynhyrfiol, cynhyrfol, cyffröedigol, cynhyrfedigol, deffröus; yn cyffroi y serchiadau; yn ennill yr ewyllys; nerthol, grymus; effeithiol; ysgogol, ymmodol.
Moving force—ysgogrym, grym ysgogol.
Moving plant—ysgoglys.
Moving thing—ymsymmudydd, ymsymmudiad, (*pl.* ymsymmudiaid), symmudydd.

Moving, *s.* ysgogiad, cymhelliad, cyffroad, cynhyrfiad; ysgogydd, cymhellydd, cynhyrfydd, ymmodydd.

Movingness, *s.* cynhyrfoldeb, cynhyrfolrwydd, cynhyrfolder.

Mow, *s.* (S. *mowe, muga*) ysgafn, meisgawn, beisgawn, mwdwl, das, daswrn, ystwc; ysgafn *neu* feisgawn o yd; das, daswrn, daswl, *neu* fera o yd; sopyn.

Mow, *v.* (S. *mawon*) lladd; lladd gwair; tori, medi, pladyro; ysgafnu, meisgawnu, beisgawnu, mydylu, sopyno, deisio, dasyrnu; gwneuthur ysgafn, das, *neu* fera.
To mow hay—lladd gwair.

Mow,† *s.* (o *mouth*) min cam, gwep.

Mow,† *v. n.* mingamu.

Mowburn, *v. n.* llosgi yn y mwdwl; llosgi yn yr ysgafn; llosgi yn y das.

Mowe, **Mowen**, **Moun**, † *v.* gallu, dichoni, medru; rhaid.

Mowed, **Mown**, *p. p.* lladdedig, &c.
New-mown hay—gwair newydd-laddedig, gwair newydd ei ladd; irwair, gwair ir.

Mower, *s.* lladdwr (gwair *neu* yd), pladyrwr; deisiwr, ysgafnwr, mydylwr.

Mowing, *s.* lladdiad (gwair *neu* yd); lladdiad (à phladyr); pladyriad, pladyriaeth; lle y lladdwyd gwair oddi arno.
Mowing season, } amser lladd gwair;
Hay-mowing season, } amser lladd; cynauaf gwair.

Moyle, *s.* (Ll. *mulus*) mul.

Much, *a.* (Sw. *mycken*; Ysp. *mucho*; Gr. *mega*) llawer, llawer o, mawr, aml; hir, maith, hirfaith; lluosog, lluaws, lluoe.
As much—cymmaint.
As much again—cymmaint arall; dau gymmaint; cymmaint ddwywaith; y cymmaint arall; y ddau gymmaint; y ddeublyg.
As much as may be—hyd y gellir; hyd y galler.
As much as might be—hyd y gellid.
As much as one can—hyd y gallo un; fwyaf ag y gallo un; cymmaint ag a allo un.
Too much—gormod, gormodd; yn ormod, yn ormodd, yn ormodol; rhy, rhwy.
Very much—mawr iawn, llawer iawn, tra mawr.
Much more—llawer mwy, mwy o lawer.
Not much—nemawr, nemor, ychydig, nid llawer, llai na llawer.
So much—cymmaint.
Much coin, much care—cyfoeth à bair ofal.
Much ado—mawr orchest, llawer o drafferth, llawer o ffwdan, mawr drafferth.
With much ado—trwy fawr orchest; trwy fawr ymdrech; trwy lawer o drafferth; braidd, o braidd, o fraidd; yn brin, yn anhawdd.
I had much ado to contain myself—braidd yr ymatteliais.
At last with much ado I perceived—o'r diwedd drwy anhawsder nid bychan mi a ddeallais.
It was with much ado we got it done—ni bu hawdd gael o honom ei wneuthur.
Without much ado—yn hawdd, yn ddidrafferth, yn esmwyth, yn ddidaro, heb fawr orchest.
To make much ado—gwneuthur mawr gynhwrf; gwneuthur cyffro nid bychan; gwneuthur mawr derfysg; codi mawr derfysg.
To make much ado about nothing—gwneuthur *neu* godi terfysg am ddim; peri trafferth *neu* drallod nid bychan yn ddiachos.
I have bought much corn—mi a brynais lawer o yd; mi a brynais yd lawer.
He has much money—y mae efe yn aml ei arian; y mae ganddo lawer o arian; y mae ganddo arian lawer.

He spent much time there—treuliodd yno amser hir; treuliodd yno lawer o amser; treuliodd yno amser lawer; treuliodd yno hir amser; treuliodd yno amser maith.

Much people†—lluaws o bobl; llawer o bobl; pobl lawer.

Much good may it do you—mawr lles i chwi o hono; mawr dda i chwi o hono; mawrlles, y mawrlles, mawrdda *neu* y mawrdda i chwi y hono; mawrlles a wnel i chwi; mawr lles a wnelo i chwi.

Much earth—dyfnder daiar (*Marc* iv. 5).

Much, *ad.* llawer, lawer, o lawer, yn llawer, yn fawr; tra, iawn; agos, yn agos; yn hir; yn fynych; syrn, pur, crŷn, lled.

Much like—tra thebyg, tra chyffelyb, tebyg iawn, cyffelyb iawn, tebyg ddigon, syrn debyg, pur debyg.

Much unlike—tra annhebyg, tra anghyffelyb, annhebyg iawn, anghyffelyb iawn, annhebyg ddigon, syrn annhebyg, pur annhebyg.

Much the same—yr un tu fewn i ddim; yr un agos; agos yr un; heb nemawr o wahaniaeth rhyngddynt; yr un fath o fewn i ddim; syrn debyg, lled debyg, crŷn debyg.

It is much the same thing—yr un peth agos ydyw.

Thus much—cymmaint a hyn.

Much more—mwy o lawer; yn fwy o lawer; yn hytrach o lawer.

Much less—chweithach; llai o lawer; chwaith.

How much—pa faint, pa gymmaint; pa ryw faint *neu* gymmaint; o ba faint *neu* gymmaint.

How much soever—pa faint *neu* gymmaint bynag; er maint *neu* gymmaint fyddo; er cymmaint y byddo.

How much better—pa faint gwell.

How much more—pa faint mwy.

How much rather—pa faint mwy; pa faint yn hytrach.

How much less—pa faint llai.

By so much—po.

By how much—po; o ba faint; o ba gymmaint; o gymmaint.

By how much the tighter the string is, so much the sooner will it snap—po tynaf fo'r llinyn, cyntaf y tyr.

By how much the hotter the season is—po gwresocaf fo yr hin.

He is by so much worse than his companions, by how much he is older than they—y mae efe o hyny yn waeth na'i gyfeillion, o gymmaint ag y mae efe yn hŷn na hwynt-hwy.

By so much—o hyny; o gymmaint a hyny.

For as much as—yn gymmaint a *neu* ag; gan.

For how much?—am ba faint? am ba gymmaint? er pa faint? er pa gymmaint? am faint?

For so much—er cymmaint; er cymmaint a hyny; am hyn a hyn; er hyn a hyn; er hyny o bris; er hyny o werth.

Ever so much—er cymmaint, &c.

Be it ever so much—er cymmaint fyddo; er cymmaint fo; bydded gymmaint ag y byddo; bydded gymmaint ag a fyno; pa gymmaint bynag fyddo.

Just so much (and nothing more)—i gyd; a dim yn ychwaneg; ac nid dim yn ychwaneg; ac heb ddim yn ychwaneg; hyny a dim ychwaneg.

So much for this time—cymmaint a hyn dros hyn o dro: cymmaint a hyn dros hyn o bryd; gwasanaethed hyn dros hyn o dro *neu* bryd; cymmaint a hyn ar hyn o bryd.

To make much of—mawrhau, parchu, prisio; gwneuthur yn fawr o; anwesu.

To think much of a thing—gwneuthur peth yn anewyllysgar; gwneuthur peth yn erbyn ei ewyllys; tybied yn ormodd i wneuthur peth.

To run much upon a thing—bod yn faith ar beth; ymhelaethu ar beth; sefyll llawer ar beth; aros yn hir ar beth; dal manol sylw ar beth.

It is much—mae yn rhyfedd.

Much loved—tra charedig, tra hoff, gorhoff.

Just as much as—cymmaint a *neu* ag—a dim yn ychwaneg; cymmaint a *neu* ag—ac nid dim yn ychwaneg.

Much, *s.* llawer; llaweredd; twysged.

By much—o lawer, o lawer byd, o beth mawr, yn mhell, yn llawer, llawer iawn.

More by much—mwy o lawer; mwy o dalm; llawer mwy; mwy lawer.

Too much—gormod, gormodd, gormodedd; rhy, enrhy, rhwy.

Too much of one thing is good for nothing—nid da rhy o ddim.

Too much familiarity breeds contempt—ni bydd rhybarch rhy gynnefin.

Much at one—agos yr un; lled debyg yr un; yn agos yr un fath.

Hereafter I will not talk much with you—nid ymddyddanaf â chwi nemawr bellach.

Muchness, † *s.* maint, mawrder, swmp.

Muchwhat, *ad.* yn agos, o fewn i ddim, o fewn ychydig.

Mucic, *a.* (Ll. *mucus*) llysnafig.

Mucic acid—sur llysnafig.

Mucid, *a.* llwyd; mws; llysog, llysnafeddog.

Mucidness, *s.* llwydni, llwydedd, llwydi; mysni; llysogrwydd, llysnafeddogrwydd.

Mucilage, *s.* (Ff.; Ll. *mucus*) llyslyn, llysoglyn; llysnafedd, llws, llys, llwtrach; sylwedd llysog, sylwedd llithrig, llithriglyn; llŷn, sudd; llwtrach.

Mucilage of the joints—llŷn y cymmalau.

Mucilaginous, *a.* llyslynaidd, llysog, llyslyd; llysnafeddog; llwtrachog; chwydreddog; llithrig.

Mucilaginousness, *s.* llysogrwydd, llysnafeddogrwydd, llyslyneiddrwydd, llyslydrwydd.

Muciparous, *a.* (Ll. *mucus* a *pario*) llyddwyn; yn dwyn *neu* gynnyrchu llws.

Mucite, *s.* (Ll. *mucus*) llysith, llwtrith.

Muck, *s.* (S. *meox, miox;* D. *mög, mug;* Ll. *mucus*) tail, tom, gwrtaeth, baw, tail gwlyb.

Muck, *v. a.* teilo; gwrteithio â thail *neu* dom.

Muckender, † *s.* (Ll. *mocadero*) llawfoled, neisiad llogell.

Mucker, *v. a.* (o *muck*) budrelwa, cribinio, crafu; cwafu *neu* gribinio arian yn nghyd drwy waith *neu* droion bawaidd.

Muckerer, † *s.* cybydd, cribiniwr, cribinwas.

Muckheap, } *s.* tomen, teilfa.
Muckhill, }

Muckiness, *s.* tomlydrwydd, baweiddrwydd,

brynti, budreddd, budreddi, afiendid, baweidd-dra.
Muckle,† *a.* (S. *mycel*) llawer.
Muckesweat, *s.* chwys dyferol, dirchwys.
Muckworm, *s.* pryf y dom, pryfyn y dom, amwydyn y dom, pryf y domen, pryfedyn y domen, pryfyn y domen; cybydd, cribiniwr, cribinwas, cybydd anghawr, mab y crinwas, cerlyn.
Mucky, *a.* bawlyd, tomlyd, tomog, brwnt, budr, swga, ffiaidd, budreddog.
Mucor, *s.* (Ll.) llwydni, llwydi, llwydedd.
Mucoso-saccharine, *a.* llysugrog, llysugraidd.
Mucous, *a.* (Ll. *mucus, mucosus*) llysnafeddog, llysog, llyslyd, llwtrachog.
Mucousness, *s.* llysnafeddogrwydd, llysogrwydd, llyslydrwydd, llwtrachogrwydd.
Mucro, *s.* (Ll.) pig, blaen, dyfiaen, pwynt.
Mucronate, } *a.* (Ll. *mucronatus*) pigfain,
Mucronated, } blaenfain, blaenllym.
Muculent, *a.* (Ll. *muculentus*) llyslyd, llysnafeddog, llysog; lleidiog; gludiog.
Mucus, *s.* (Ll.) llysnafedd, llws, llys, llysw, llyfi.
Mud, *s.* (Is. *modder;* Al. *moder*) llaid, llaca, plwca, trybola, llwtra, llai; gwaelodion, gwaddod.
Mud, *v. a.* lleidio, lleidiogi; claddu mewn llaid; diwyno; cyffröi, cynhyrfu, cythryblio, *neu* gythryblu y dwr; troi *neu* wneuthur dwr yn blwca; cynhyrfu y llaid yn ngwaelod dwr.
Mudbath, *s.* lleidfadd, lleidfaddon, baddon llaid.
Muddiness, *s.* lleidiogrwydd, lleidlydrwydd, lleidlydedd; afloewder.
Muddle, *v.* (o *mud*) lleidio, lleidiogi, lleidlydio, plwcäu; cyffröi, cynhyrfu, cythryblu, *neu* gythryblio y dwr; troi *neu* wneuthur dwr yn blwca; cyffröi llaid yn ngwaelod dwr; diwyno, budreddu, bryntäu; lledfeddwi, hurtio; gwneuthur yn lledfeddw, yn hurt, yn syfrdan, *neu* yn bensyfrdan; syfrdanu; cymylu.
Muddle-headed — penfeddw, pensucan; pendew, penbwl, cuall.
Muddle, *s.* lleidiogrwydd; trybola; bod yn lleidiog; bod yn lledfeddw; cymmysgedd brwnt *neu* fawlyd.
Muddled, *p. p.* lleidiodig, &c.; lledfeddw, penfeddw, brwysg; hurt, syfrdan, pensyfrdan, pensucan; cymylog; plwca.
Muddy, *a.* (o *mud*) lleidiog, lleidlyd, llaceilyd; plwca, yn blwca; afloew; llwyd; tew; bawlyd, brwnt; tywyll, cymylog; trwm, trymhyrddig, pendew.
Muddy water—dwr plwca; dwfr llwyd.
Muddy place—lleidle, lleidfa; trallwng.
Muddy, *v. a.* lleidio, lleidiogi, lleidlydio, plwcäu; diwyno, bryntäu; cythryblu; gwneuthur yn lleidiog *neu* frwnt; caddugo, gwneyd yn gymylog.
Muddyheaded, *a.* penfeddw, pensucan; pendew, penbwl, cuall.
Mudfish, *s.* lleidbysg.
Mudlark, *s.* lleidbryf, lleidwas; aderyn y llaid; glanhäwr *neu* chwilliwr gwehynffosydd.
Mudsill, *s.* lleid-hiniog, lleid-riniog.
Mudstone, *s.* lleidfaen.
Mudsucker, *s.* lleidsugnydd, lleidsugnwr = math ar aderyn dwfr.
Mudwall, *s.* gwâl bridd, pared pridd, lleidwal; gwenynysydd, gwenynysor.
Mudwalled, *a.* â gwâl bridd iddo.

Mudwort, *s.* lleidlys.
Mue, *s.*=*Mew.*
Muezzin, *s.* cyhoeddwr yr awr weddi yn mhlith y Mahometiaid.
Muff, *s.* (D. ac Al.; Ff. *mouffle*) clyttorch, clydwain, dyrnwain, dyrndorch.
Muffin, *s.* mwythdeisen, blythdeisen, teisen bonar, teisen fwyth.
Muffle, *v.* (Is. *moffelen;* Al. *muffeln*) troi mewn gorchudd, rhoi gorchudd ar, mygydu, misyrnu, bwbachu, moledu, dallu; gorchuddio, cuddio, enhuddo, celu; amrwymo; ffriwguddio; dywedyd yn dew, yn floesg, *neu* dàn ei ddannedd; mwngial, manson.
To muffle one's self—ymdröi yn ei gochl; crynöi ei gochl am dano; ymfwbachu *neu* ymfygydu yn ei gochl.
Muffle, *s.* (Ysp. *mufla*) mydlestr, myddlestr.
Muffler, *s.* miswrn, moled, gwynebwisg; cadach, llian, *neu* orchudd gwyneb.
Muffion, *s.* y ddafad wyllt.
Mufti, *s.* archoffeiriad y Mahometiaid, Muffti.
Mug, *s.* (o'r C. *mwygl*, yn ol *Skinner*) cwpan, gwn, diodlestr; safn.
A mug of ale—cwpanaid o gwrw; gynaid o gwrw.
Muggadooties, *s.* math ar nwydd à wneir yn yr India Ddwyreiniol o sidan gwyllt.
Muggard,† *a.* (o *muggy*) anfoddog, sarig, monig, sur.
Muggent, *s.* math ar hwyad wyllt dwr croew.
Muggy, } *a.* (C. *mwcan, mwygl*) llaith, wst,
Muggish, } ynwst, lleithfwygl, lleithwygl, llaith a mwygl, tawchlyd, llwydlyd, llwyd; mwygl, gwygl, mwll, (*f.* moll); à bair lwydedd a mellni.
Mughouse, † *s.* dïotty, tafarn.
Mugient, † *a.* (Ll. *mugio*) brefwer, brefer brefol.
Mugil, *s.* (Ll.) mingrwn, mingryniad, mingrych, hyrddyn.
Mugweed, *s.* croesalys, llysiau y groes.
Mugwort, *s.* llwydlys, bydiog lwyd, beidiog lwyd, canwraidd lwyd, llysiau llwydion, llysiau llwyd, llysiau Ieuan, llysiau Ifan.
Mulatto, *s.* (Ysp. *mulato*) melynddyn, melynog, un melynddu, dyn melynddu; un y bo naill ai ei dad ai ei fam yn ddu.
Mulberry, *s.* (Sw. *mulbär;* Al. *maulbeere*) merwydd, morwydd; ffrwyth, grawn, *neu* aeron merwydd *neu* forwydd; mwyaren ffreinig, mwyaren Mair.
Mulberry-tree—merwydden, morwydden: *pl.* merwydd, morwydd.
Mulch, *s.* (H. *malach*) gofraenwellt, gwellt hanner pwdr, gwellt hanner braen, tomwellt, cysgodwellt, huddwellt.
Mulch, *v. a.* gosod gwellt ar wraidd coed; cysgodi â gwellt; taenu gofraenwellt dros beth.
Mulct, *s.* (Ll. *mulcta*) dirwy, camlwrw, camgwl.
Mulct, *v. a.* dirwyo, camgylu, camlyrio.
Mulctuary, *a.* dirwyol; yn gosod dirwy ar.
Mule, *s.* (Ll. *mulus;* It. ac Ysp. *mulo;* S. *mul*) mul: *pl.* mulod: *dim.* mulyn.
She-mule—mules.
Mule (in manufactures)—mul = math o nyddiadyr.
Mule-driver=*Muleteer.*
Muleteer, *s.* (Ff. *muletier;* It. *mulattiere*) gyrwr mulod, gyriedydd mulod, mulotwr, mulwr.
Mule-wort, *s.* mul-lys.
Mulliebrity, *s.* (o'r Ll. *muliebris*) gwreigdra,

gwreigdod, gwreigeiddrwydd, gwreigeiddra, mercheiddrwydd, merchedd; meddalwch, mursendod, anwrolaeth.

Mulier, *s.* (Ll.=benyw) plentyn à aner ar ol priodas, end à ennillwyd cyn hyny.

Mulish, *a.* (o *mule*) mulaidd, fel mul, asynaidd; ystyfnig, cyndyn, cildyn, anhylon.

Mull, *v. a.* (Ll. *mollio;* C. *mwll;* Ysp. *mullir*) lleddfu, meddalu; brydio, brydiannu, poethi; digaloni, llyfrhau.

To mull wine—cyffeithio gwin; brydio, brydiannu, berwi, poethi, *neu* losgi gwin; brydio, melusu, a chwaethu gwin.

Mulled wine — cyffeith-win; bryd-win; gwin brwd, berw, *neu* losg.

Mull, *s.* pentir, penryn, morben; † cornfiwch, corn trewlwch.

The mull of Galloway—pentir Galoway.

Mull, † *s.* llwch.

Mullein, *s.* (hen Ff. *molene*) panog.

Great mullein—tewbanog, blewog, dail y dargod, siroyn y melinydd, clust y fuwch, clust y tarw, canwyll yr adar, llwyn y tewlaeth, melfedog, dail y melfed, tapr dunos, tapr Mair.

White mullein—hannerpan.

Purple mullein—panog brithgoch.

Moth-mullein—gwyfynog.

Muller, *s.* (Ff. *molière;* Ll. *molari*) malurfaen, llawfaen malurio.

Mullet, *s.* (Ff. *mulet;* Ll. *mullus*) mingrwn, mingryniad, hyrddyn, hyrddiad, mingrych: *pl.* mingryniaid, hyrddiaid.

Red mullet—hyrddyn coch.

Mullet (in heraldry)—serenig bumpaladr =nod gwahan y trydydd mab.

Mullet,† *s.* (Ff. *molette*)=*Muller.*

Mulligatawny, *s.* poethisgell=math o isgell dramor.

Mulligrube, *s.* pryfigedd, ymgno y coluddion; drygwyn, drygnwyd; anfoddogrwydd.

Mullion, } *s.* (Ff. *meneau*) post ffenestr,
Munnion, } gorsin ffenestr, gorsing ffenestr,
Monycale, } ffenestrail; y baran unionsyth rhwng pennillion ffenestr; sythbill, sythrail, sythreilen.

Mullion, *v. a.* rhanu ffenestr yn gymharthau; sythbillio.

Mullock, *s.* ysbwrial, ysgarthion, malurion.

Mulmul, *s.* math o fwslin.

Mulse, *s.* (Ll. *mulsus*) melwin.

Multangular, *a.* (Ll. *multus* ac *angulus*) amlgonglog, amrygongl, amlonglog, lluosgonglog; âg aml gonglau *neu* onglau iddo.

Multiarticulate, *a.* Ll. *multus* ac *articulatus*) amrygymmal, amlgymmalog, amlreddog.

Multicapsular, *a.* amlgellog, amrygell, amlgell, lluosgell, lluosgib.

Multicarinate, *a.* (Ll. *multus* a *carina*) amrydrumain, amrydrumog.

Multicavous, *a.* (Ll. *multus* a *cavus*) amrydwll, amldyllog, amlgeuog.

Multidentate, *a.* (Ll. *multus* a *dens*) amryddaint, amryddeintiog, amlddeintiog, amlddanneddog.

Multifarious, *a.* (Ll. *multifarius*) amryfath, amryw, amlryw, amrywedd, amrywiog, amryddull, amryfodd, amlddull, amryfeilwedd, amlwedd, amrywiol; o amryw fath, o amryw genedl, o amryw rywogaeth.

Multifariousness, *s.* amrywiogrwydd, amryfathrwydd.

Multifid, } *a.* (Ll. *multifidus*) amryhollt,
Multifidous, } lluosbarth, amlbarthog, amrybarth, lluosranog, lluosran; â llawer o holltau ynddo; wedi ei ranu *neu* ei hollti yn amryw ranau.

Multiflorous, *a.* (Ll. *multus* a *flos*) amlflodeuog, amlwulliog, amryflodeuog, amryfflurog, amflodeuog.

Multifold, *a.* amryblyg, lluosblyg, amryw, amrywiol, aml, lluosog.

Multiform, } *a.* (Ll. *multiformis*) amry-
Multiformous, } ddull, amrylun, amrywedd, amlwedd, amddull, amlddull, lluoslun, lluoswedd, amryffurf, amlun, lluosddull; â llawer dull, llun, *neu* ffurf arno; amryfath.

Multiformity, *s.* amryddulledd, amrylunedd, lluoslunedd, amryweddrwydd; amrywiaeth dull, llun, ffurf, *neu* wedd.

Multigenerous, *a.* (Ll. *multigeneris*) amryw, amryfath, amryw; o amryw fath, o amryw genedl, o amryw rywogaeth.

Multijugous, *a.* (Ll. *multijugus*) amlieuog, amrybar, lluosbar; yn cynnwys amryw barau.

Multilateral, *a.* (Ll. *multus* a *latus*) amlochrog, amlochr, amryochrog, amlochrol, lluosochr, lluosochrog, amlystlysog; âg aml ochrau *neu* ystlysau iddo.

Multilineal, } *a.* (Ll. *multus* a *linea*) amrylin,
Multilinear, } amrylinell, lluoslin, amlinellog.

Multilocular, *a.* (Ll. *multus* a *loculus*) amlgellog, lluosgell, lluosgellog, amrygell, amlgell.

Multiloquence, *s.* amleiriogrwydd; dywedgarwch, siaradgarwch; aml eiriau.

Multiloquent, *a.* (Ll. *multus* a *loquor*) amleiriog; dywedgar, siaradgar, siaradus, geiriolus.

Multinomial, } *a.* (Ll. *multus* a *nomen*) aml-
Multinominal, } enwog, amlenw, lluosenw;
Multinominous, } âg aml enwau iddo.

Multinomial, *s.* amlenw, dogn amlenwog.

Multiparous, *a.* (Ll. *multus* a *pario*) lluoshil, lluoshiliog, lluosddwyn, amlhiliog; à ddygo lawer i'r byd ar unwaith.

Multipartite, *a.* (Ll. *multus* a *partitus*) amlranog, lluosran, lluosranog, amrybarth; wedi ei ranu yn llawer o ranau.

Multipede, *s.* (Ll. *multus* a *pes*) amrybed, lluosdroed, amldroed, lluosbed; creadur âg aml draed iddo.

Multipede, *a.* amldroediog, amldroedog, lluosdroed, amrybed.

Multiple, *a.* (Ll. *multiplex*) amryw, amrywiol, aml, llawer; amryfal.

Multiple, *s.* lluosrif, lluosrifyn, amblygrif, amrif.

Multiplex, *a.* amryblyg, lluosblyg, amlblyg.

Multipliable, *a.* (o *multiply*) lluosadwy, lluosogadwy, dyfwyadwy; à ellir ei luosogi.

Multiplicand, *s.* (Ll. *multiplicandus*) lluosawdd, lluosogai; y nifer i'w lluosogi.

Multiplicate, *a.* (Ll. *multiplicatus*) lluosog, lluaws, amryw.

Multiplication, *s.* (Ll. *multiplicatio*) lluosogiad, lluosiad; lluosogaeth, lluosiaeth, lluosyddiaeth, lluosogyddiaeth; rheol lluosogi; mwyedigaeth, amlhad, dyfwyad.

Multiplication table — taflen lluosiaeth, taflen lluosogaeth, lluosogres, llechres lluosogi.

Multiplicative, *a.* lluosogol, lluosyddol, lluosol, à luoso, à luosogo.

Multiplicator, *s.* lluosogydd, lluosydd, y nifer lluosogyddol.

Multiplicious,† *a.* (Ll. *multiplex*) amrywiog, amrywiol, amryblyg.

Multiplicity, *s.* (Ff. *multiplicité*; o'r Ll. *multiplex*) lluosogrwydd, lluosogedd, lluosedd, lluaws, amlder, amledd; lluaws amryfath.

Multiplicity of business—lluaws o negesau neu orchwylion.

Multiplicity of deities—lluaws amryfath o dduwiau; lluaws neu luosogrwydd o dduwiau.

Multiplier, *s.* lluosogwr, lluosogydd, lluosydd.

Multiply, *v. a.* (Ll. *multiplico*) lluosogi, lliosogi, lluosi, amlhau, amblygu, dyfwyo, mwyhau; ymluosogi, ymluosi, cynnyddu (mewn rhifedi).

To multiply words—amlhau geiriau; pentyru geiriau.

To be multiplied—amlhau, mwyhau, ymluosogi, ymluosi, cynnyddu (mewn rhifedi).

Multiplying-glass, *s.* lluoswydr, lluoswydryn, lluosddrych.

Multipotent, *a.* (Ll. *multipotens*) amrynerth, amlnerthog, amlalluog, amryallu; aml ei allu; âg aml allu iddo; lluosrym.

Multipresence, *s.* (Ll. *multus* a *præsentia*) amlwyddfod, amlwyddfodoldeb, amrywyddfod, aml-bresennoldeb.

Multiscious, *a.* (Ll. *multiscius*) amlwybodus, amlwybodol, amlwybodog, aml ei wybodaeth.

Multisiliquous, *a.* (Ll. *multus* a *siliqua*) amlgibog, amrygib, amlhadgibog, amlgodog; â chanddo amryw hadlestri.

Multisonous, *a.* (Ll. *multisonus*) amrylef, amrylais, amlseiniog, lluosseiniog, amrysain, crochleisiog, crochlais.

Multispiral, *a.* lluosnydd, amrynyddol, amldroawl.

Multisyllable, *s.* (Ll. *multus* a *syllaba*) gair amrysill, gair amlsillog, gair amlsillafog, amlsillair, amrysillair, amlsill, amrysill.

Multitude, *s.* (Ff.; Ll. *multitudo*) lluaws, lliaws, lluos; lluosogrwydd, lluosogedd, lluosedd; torfa, tyrfa, llu, cadfa, llaweredd, llaweroedd, haid, myntai, bagad, magad, tŵr, amlder, amledd, nifer; gwerin, y werin, gwerinos, maon, ciwed.

Multitudinary, *a.* lluosog, lluaws; amryw, amrywiol.

Multitudinous, *a.* lluosog, lliosog, lluaws, aml, torfog; amryfodd, lluoswedd; amrywiol, amryw; fel lluaws neu dyrfa.

Multivagant, } † *a.* (Ll. *multivagus*) lluos-
Multivagous, } grwydr, â grwydro lawer, lluosdaith.

Multivalve, *s.* (Ll. *multus* a *valva*) creadur lluosgaffell, milyn amrygaffell, amrygloryn: *pl.* amryfalogion, amryglorion.

Multivalve, } *a.* amrygaffell, amlgaffellog,
Multivalvular, } lluosgaffell, amrygaffellog, amryfalog.

Multiversant, *a.* (Ll. *multus* a *verto*) amryffurf, amrywedd; lluosdro, amrydro; amlagweddog; â gymmer arno yr agwedd â fyno.

Multivious, *a.* (Ll. *multus* a *via*) amryffordd, lluoshynt, lluosdaith; âg iddo amryw ffyrdd.

Multocular, *a.* (Ll. *multus* ac *oculus*) aml-lygeidiog, amrylygad, lluosdrem.

Multungulate, *a.* (Ll. *multus* ac *ungula*) amlewinog; â'i ewin yn rhanedig i fwy na dau barth.

Multure, *s.* (Ll. *molitura*) tâl neu doll am falu; maldoll, maldal.

Mum, *a.* (o'r sain; Al. *mummeln*) dystaw, dywedwst, tawedog.

Mum, *in.* ust! taw! taw â son! dyt!

Mum, *s.* dystawrwydd, gosteg.

Mum, *s.* (Al. a D. *mumm*; Is. *mom*) meddart, cwrw brag gwenith, gwenithlyn.

Mum-chance, *s.* ffwl, ffwlcyn, brebwl.

Mumble, *v.* (Al. *mummeln*; D. *mumlen*) myngial, mwngial, dywedyd yn fyngus, dywedyd dân fwngial, dywedyd dân ei ddannedd, llefaru yn ei geudod, manson, gorfanson, gryngian, grymial; mantachu, mantachu ar, cnoi yn fantachlyd; mallgnoi neu fall-fwyta â'i wefusau yn nghyd; mallgnoi neu fall-fwyta â'i eneu yn nghyd.

Mumble-news, *s.* hustingwr, clapgi, clebgi.

Mumbler, *s.* myngialwr, myngialydd; mantachwr.

Mumblingly, *ad.* dân fwngial, yn fwngialus, yn fyngus; yn fantachlyd, dân fantachu.

Mumm, *v. a.* (D. ac Al. *mumme*; Is. *mommen*) ymarfer o hud a lledrith; huchwareu, hudware, mudchwareu, mygydu, lledrithio; chwareu dân ffugwisg.

Mummer, *s.* ysgodog, un yn gwisgo gau wyneb, un lledrithiog, hudchwareuwr, mudchwarëydd, chwidrwr, chwareuwr mwgwd.

Mummery, *s.* (Ff. *momerie*) chwareu mwgwd, chware mwgwd, hud a lledrith, mudchware, coegchware, hudchware, ysgodogaeth; croesanaeth, chwydawiaeth, mydumiaeth, chwidredd; difyrwch, chware; rhith o beth, rhithwaith, eiliw, ffug.

Mummification, *s.* (o *mummify*) perarogliad corff marw; corffoethiad.

Mummiform, *a.* (*mummy*, a Ll. *forma*) tebyg i gorff perarogledig; corffoethaidd.

Mummify, *v. a.* (*mummy*, a Ll. *facio*) gwneuthur yn gorff perarogledig; corffoethi.

Mumming, *a.* (o *mumm*) mygydol, chwidrol, lledrithiol.

Mummy, *s.* (It. *mummia*; Ar. *momia*; Per. *moum*, cŵyr) corff marw perarogledig, corff wedi ei berarogli, corffoethyn; impgwyr, cwyr impio, coed-gwyr: *pl.* corffoethod.

To beat to a mummy—curo neu bwyo yn delchyn; curo neu bwyo yn ddu ac yn las; curo un hyd na byddo asgwrn cyfan yn ei gorff; curo un nes y bo yn gregyn yn ei groen; gwneyd un yn swp yn ei groen; dygaboli.

Mump, *v.* (Is. *mompen*) tamigo, chwylgnoi; dygnoi; cnoi yn heinif heinif dân gau y geneu; cnoi yn dra heinif dân gau y geneu; mantachu; cildroi bwyd yn y geneu; bwyta neu gnoi yn heinif dân chwyddo bochau; selgyngian, sylgyngan, iselgyngian; dywedyd yn dewddig dân chwyddo ei fochau; dywedyd yn ucheldew dân chwyddo ei fochau; cardota; myned o dy i dy dân gardota; hela neu erlid ei fwyd o dy i dy.

To mump a dinner—bolera; erlid ei fwyd neu giniaw trwy druth a gweniaith.

Mumper, *s.* cardotyn, cardotai, cardotwr; un yn byw wrth neu ar gerdded o bobtu; un yn erlid neu hela ei fwyd o dy i dy; bolerwr, bolerai, helgerddwr.

Mumping, *s.* castiau cardoteion; castiau ffol; gwawd, gwatwar.

Mumpish, *a.* trwm, trymllyd, trymhyrddig, sorddig, sarig, sorig, monig, mudsarig, sorddigus, cuchiog, anfoddog, gwrthgas, tawedwst, swr, sor.

Mumps, *s. pl.* (o *mum*, *mumm*, neu *mumble*) pensach, y bensach, esogryn, y dwymyn doben, clug, dywedwst, ysmigwst, gwedwst, tawedwst; mudsarigrwydd, soriant, sarigrwydd, anfoddogrwydd, sorddigder, digder mud, sorigrwydd, monigrwydd.

To be in the mumps—bod yn wedwst; bod yn y ddywedwst; bod yn dawedwst; bod yn ddig dawedog; bod yn orddig dawedog; bod yn fonig, yn dawedog, *neu* yn anfoddog; bod yn teru; bod yn moni.

Munch, *v.* (Ff. *manger?*) cnoi, dygnoi, dargnoi; cnoi yn dameidiau mawrion.

Muncher, *s.* cnöwr, dygnöwr, dygnöydd, dyn bwytëig.

Mund, *s.* amddiffyn, hedd, heddwch, tawelwch, nawdd: arferedig mewn hen gyfreithiau, ac yn nghyfansoddiad enwau priod.

Mundane, *a.* (Ll. *mundanus*) bydol; perthynol i'r byd.

Mundanity,† *s.* bydoldeb, bydolrwydd.

Mundation, *s.* (Ll. *mundus*) glanhad, glanweithiad, purad.

Mundatory, } *a.* (Ll. *mundo*) glanhaol, pur-
Mundificative, } ol, puredigaethol, glanweithiol; o natur i lanhau *neu* lanweithio; âg ynddo rinwedd i lanhau *neu* lanweithio.

Mundic, *s.* ufelfaen; maen tân=enw à roddid gynt i amryw fath o fwn a delid.

Mundification, *s.* glanhad, glanweithiad, purad.

Mundificative, *s.* cyffyr glanhaol.

Mundify, *v. a.* (Ll. *mundifico*) glanhau, glanweithio, puro.

Mundivagant, *a.* (Ll. *mundus* a *vagor*) bydwibiol, bydgrwydrol; yn crwydro dros y byd.

Mundul, *s.* rhandir, dosbarth; penaeth pentref (yn yr India Ddwyreiniol).

Mundungus, *s.* myglys drwg ei arogl.

Munerary, *a.* (Ll. *munus*) anrhegol, gwosebol, gosebol.

Munerate,† *v. a.* (Ll. *munus*) gwobrwyo.

Muneration,† *s.* gwobrwyad, gwobrwy.

Mungrel, *s.* (o'r S. *mengan*) un cymmysg, un cymmysgryw, un mysgryw, cymmysgyn, creadur cymmysgryw; un y bo ei dad a'i fam o amryw genedl; brithgi, cymmysggi.

Mungrel, *a.* cymmysgryw, mysgryw, cymmysg, lledryw, brithrywiog; à fo cymmysgryw.

Municipal, *a.* (Ff.; Ll. *municipalis*) breiniol; dinasol, dinesyddol, dinesyddiaethol; perthynol i dref fraint; dinasfreinol, dinasfreintiol; bwrdeisiol; perthynol i fwrgeisiaid tref fraint; bwrdeisdrefol; perthynol i fraint tref freiniol; perthynol i wladwriaeth, teyrnas, *neu* genedl.

Municipal laws — cyfreithiau breiniol, breintreithiau.

Municipal government—dinas-lywodraeth, llywodraeth dinas.

Municipality, *s.* bwrdeisiaeth; dinesyddiaeth.

Munificate,† *v. a.* (Ll. *munifico*) cyfoethogi, berthogi, donio.

Munificence, *s.* (Ff.; Ll. *munificentia*) haelioni, haeledd, haelder, ciriolaeth, hygedrwydd, haelonedd, haelged.

Munificent, *a.* hael, haelionus, haelwych, hyged, hyrodd, rhoddgar, cedrwys, haelus, rhwyddged, bronheilin, eurlaw, hyles.

Muniment, *s.* (Ll. *munimentum*) caer, caerfa, caerwaith, amgaerwaith, diffynwaith, amddiffynfa, diogelfa; amddiffyn, nawdd, achles, cynnaliaeth; cofysgrif, ysgrifen amnawdd.

Munite,† *v. a.* (Ll. *munito*) cadarnhau, amddiffyn.

Munition, *s.* (Ff.; Ll. *munitio*) cadarmerth, defnyddiau rhyfel, arlwyau rhyfel, moddion rhyfel, cadarlwy; †caerwaith, diffynwaith.

Munity,† *s.* rhyddid; diogelwch.

Munnion, *s.*=*Mullion.*

Muns, } *s.* safn, geneu (mewn iaith werin-
Munds, } aidd).

Munsiff, *s.* ynad brodorol (yn yr India Ddwyreiniol).

Murage, *s.* (Ll. *murus*) murdal, murdreth.

Mural, *a.* (Ll. *muralis*) muriol, caerol; perthynol i fur *neu* wâl; tebyg i fur *neu* wâl.

Mural crown—coron gaerog.

Mural circle — murgylch, cylch muriol, cylch caerol.

Murchisonite, *s.* delidfaen, à elwir felly oddi wrth Syr *R. I. Murchison.*

Murder, *s.* (S. *morther;* Al., D., a Sw. *mord*) llofruddiaeth, llawruddiaeth, murn, murndwrn, lladdfa; cyflafan, galanas, galanasdra; lladdiad, lladdedigaeth.

Secret murder, } murn, murndwrn, cyflaf-
Hidden murder, } sang cudd, llofruddiaeth gudd.

Murder of one's father—tadladdiad, tadlofruddiaeth, llofruddiaeth tad.

Self-murder — hunanladdiad, hunanladd, hunladdiad, hunan-ddïenyddiad.

To commit murder—llofruddio, llawruddio, gwneuthur llofruddiaeth, lladd dyn.

Murder will out—nid hir y celir cilwg; galanas nid hir gelir.

Thou shalt do no murder—na ladd.

Murder, *v. a.* (S. *myrthian;* Al. *morden*) llofruddio, llawruddio, lladd dyn; murnio; galanasu, cyflafanu; dinystrio.

To murder (a thing)—anurddo, difwyno, anafu, anffurfio, dinystrio, dyfetha; gwneuthur peth yn anghrefftwraidd.

To murder privately—murnio, cudd lofruddio.

Murderer, *s.* llofrudd, llawrudd, llofruddiwr, murniwr, lleiddiad.

Self-murderer—hunanleiddiad, hunleiddiad, hunan-ddïenyddwr.

Murderer of one's father — tadleiddiad, tad-lofruddiaeth.

Murderer, } llofruddarn=math o
Murdering-piece, } gyflegr bychan.

Murderess, *s.* llofruddes, llawruddes.

Muderment,† *s.* llofruddiaeth.

Murderous, *a.* llofruddiog, llawruddiog, llofruddaidd, murniol, galanasol; gwaedlyd.

Mure,† *s.* (Ll. *murus*) mur, gwâl, pared.

Mure, *v. a.* (Ll. *murus;* Ff. *murer*) murio, gwalio; caeru, amgaeru.

To mure up—murio *neu* walio i fyny.

Murengers, *s. pl.* murswyddwyr, murolygwyr, golygwyr y caerau=math ar swyddogion yn ninas Caerlleon.

Muria, *s.* (Ll.) heli, halwyn, halenwyn, dwr hallt, dwr y môr.

Muriacite, *s.* halfaen.

Muriate, *s.* (o *muria*) halas; heli: *pl.* helïon.

Muriated, *a.* llasnuredig; heliedig, halwynog, halasog.

Muriatic, *a.* (Ll. *muriaticus*) halig, halwynig, helïaidd.
Muriatic acid—sur halig, halsur, halnwy.
Muriatic acid gas—nwy halsur, sur halnwy, sur halnwyol.

Muriatiferous, *a.* (Ll. *muria* a *fero*) halddwyn; yn cynnyrchu sylweddau helïaidd; yn dwyn halion.

Muricalcite, *s.* halgalchen.

Muricated, *a.* (Ll. *muricatus*) llymbigog, pigoglym; ysgyryd.

Muricite, *s.* (Ll. *murex*) ysgyrydfaen.

Muridæ, *s. pl.* (Ll. *mus*) llygodlwyth, llwyth y llygod, y llygod.

Murine, *a.* (Ll. *murinus*) llygodaidd; perthynol i lygod *neu* lygoden.

Murk, *s.* (Sw. *mörker*; D. *morkhed*) tywyllwch, gwyll, caddug.

Murky, *a.* (D. a Sw. *mörk*) tywyll, gwyll, caddugaidd, anoleu, gwrm.

Murmur, *s.* (Ll.) grwgnach, manson, tuchan, achwyn grwgnachlyd, achwyn tuchanllyd, achwyn mansonllyd, grem, grwgach, grwnach, conach, grwyth, grydwst, grwm, grwnan, grymial, gyth; godwrdd, godwrf, trydar, goruad, dyar, sibrwd, siffrwd, dadyrddiant, sisyfwl, ffraul, si, husting; trwst dwfr yn rhedeg rhwng cerygos; murmur; trwst, twrdd.
The murmur of the sea—bwmbwr y môr.

Murmur, *v.* (Ll. *murmuro*) grwgnach, tuchan, grwgach, grwgnachu, manson, gorfanson, tuchanu, ymrwgnach, ymfanson, grymial, grymialu, grymiala, grwytho, gryngian, grydystu, grydwst, selgyngian, sylgyngan, iselgyngian, gremial, gremio, conach; husting; dywedyd dân ddannedd; godyrddu, godyrddain, godyrfu, dadyrddain, dadyrddu, sibrwd, siffrwd, siffro, godrystio, goddyaru, dyaru, godaranu; murmur; trystio fel dwfr rhwng cerygos.

Murmurer, *s.* grwgnachwr, gwgnechydd, grymialwr, tuchanwr, tuchanydd, grwythwr, grwythydd, gythwr, dadyrddwr, &c.

Murmuring, *s.* grwgnach, grwgach, manson, godwrdd, &c.; grwgnachiad, grwythiad, &c.

Murmuringly, *ad.* dân rwgnach, yn rwgnachlyd, dân rymial, yn rymialus.
Murmuring consent, } adlais tyrfa yn
Murmuring approbation, } dangos eu cytundeb *neu* gymmodlonedd.
A murmuring noise—husting, sibrwd, siffrwd, si, su, sisial, manson; godwrdd, godwrf, trydar; swn, trwst, *neu* odwrdd afon yn cerdded; trwst coed gân wynt.
Without murmuring—heb rwgnach, yn ddirwgnach, yn ddirwyth, &c.

Murmurous, *a.* grwgnachlyd, grwgnachus, grwgnachol, grymialog, tuchanllyd, grwythol, grymialus.

Murr,† *s.* gormwyth.

Murrain, *s.* (Ysp. *morrina*) bwystnon, haint llŷn ar anifeiliaid, yr haint ar anifeiliaid, y pla ar anifeiliaid, chwaren, cowyn, cornwyd, y cornwyd.

Murre, *s.* math ar aderyn.

Murrey, *a.* (o *Moor*, neu ei wreiddyn) dugoch, arddufrych, cochddu, gwineuddu; gwineulwyd.

Murrhine, *a.* (Ll. *murrhinus*) lliorfeinin, lliiorfeinin, lliorfeinig=cyfenw à roid i fath o lestri priddion.

Murrion, *s.* (Port. *morriam*; It. *morione*) penial, penor, penffestin, helm.

Murther,† *s.*=*Murder*.

Musard,† *s.* (Ff.) breuddwydiwr, breuddwyd o ddyn.

Muscadel, **Muscadine**, **Muscat**, **Muscatel**, *a.* (It. *moscatello*; Ysp. *moscatel*; Ff. *muscat*, *muscadin*, *muscadet*) Mwsgadel; arogl ber, melusber.
Muscadel wine—gwin Mwsgadel.

Muscadel, **Muscadine**, **Muscat**, **Muscatel**, *s.* Mwsgadel=math ar win melusber neu arogl ber; math ar rawnwin peraidd; a math ar ellaig.

Muscadine, *s.* math o glefyd ar y pryf sidan.

Muschelkalk, *s.* (Al.) cragengalch.

Muschetors, **Muschetours**, *s. pl.* (Ff. *mouchetures*) ysmotiau duon, tebyg i flaen cynffon carlwm, mewn arfau bonedd.

Musci, *s. pl.* (Ll.) mwsogl, mwswgl, mwswn.

Muscicapidæ, *s. pl.* (Ll. *musca* a *capio*) gwibedogion=tylwyth o adar.

Muscle, *s.* (Ff.; Ll. *musculus*) cyhyr, cyhyryn, llywethi, llywethan; caledgig llywethog, llyweth o gig, llyweth o gyhyrgig, llyweth o gig cyhyrog; gewyn, gaw: *pl.* cyhyrau.
The end of a muscle—cyhyrglwm.
Full of muscles—cyhyrog, llawn cyhyr, llywethog; gewynog.

Muscle, **Mussel**, *s.* (Ll. *musculus*; Ff. *muscle*; Al. *muschel*) cragenlas, y gragenlas, misglen, misgl: *pl.* misglod.

Muscoid, *a.* (Gr. *moschos* ac *eidos*) mysoglaidd, mysyglaidd, mysynaidd; tebyg i fwswn.

Muscoid, *s.* mysoglys.

Muscosity, *s.* mysynogrwydd, mysoglogrwydd, mysyglogrwydd, mysyglydedd.

Muscovado, *s.* (Ysp. *mascabado*) sugr annher, sugr heb ei goethi.

Muscovy, *s.* (o *musk*) pig y crëyr mwsgaidd.

Muscovy-duck, **Musk-duck**, *s.* hwyad fwsg.

Muscovy-glass, *s.*=*Mica*.

Muscular, *a.* (o *muscle*) cyhyrol, llywethol, gewynaidd, gewynog, cyhyrog; perthynol i'r cyhyrau; à gyflawnir gân gyhyr; à gylawnir drwy gymhorth cyhyr; gawy; cryf, grymus, nerthog, efrais, braisg.
Muscular system—cyhyraeth, trefniant y cyhyrau, deseb y cyhyrau.
Muscular pain—cyhyrwaew, poen gyhyrol, poen yn y cyhyrau.
To grow muscular—llywethu; myned *neu* dyfu yn gyhyrog.

Muscularity, *s.* cyhyredd, cyhyrolrwydd, cyhyrogrwydd, llywethogrwydd, cyhyroldeb.

Musculite, *s.* (o'r Ll. *musculus*) y gragenlas wedi ymgaregu.

Musculous, *a.* (Ll. *musculosus*) cyhyrog, llawn cyhyr, llywethog, llawn llywethau; cyhyrol, llywethol; perthynol i gyhyr; perthynol i gyhyrau; gewynog, gawy; cryf, grymus, efrais, braisg.

Muse, *s.* (Ll. *musa*; Gr. *mousa*) awen; awenes; cerdd, cân, y gân; myfyr, myfyrdod; syn fyfyrdod, dwys fyfyrdod, dwys feddwl; awenydd; barddawr: *pl.* awenau, anant.
The Muses—yr Awenau, yr Awenesau, Duwiesau y Gerdd, Duwiesau Dysg, yr Awenolion, yr Awenyddion, yr Awenyddau.
The nine Muses—y naw Awen, y naw

Awenes, naw Duwies Dysg, naw Duwies y Gerdd, naw Merch Cler = Clio, Euterpe, Thaleia, Melpomene, Terpsichore, Erato, Polyhymnia, Urania, a Caliope.

Poetic muse — awen, yr awen, anaw; barddawr.

In a deep muse—mewn synfyfyrdod; mewn dwys feddwl.

Muse, *v.* myfyrio, syn fyfyrio, dwys fyfyrio, syn feddwl, syn feddylio, syniannu, cyngydio, dyfrydu; myfyrio ar, meddwl am; dwys feddwl am; pwyso, ystyried, ystyrio; † synu.

Museful, } *a.* myfyr, myfyrlawn, syn-fyfyriol,
Musing, } myfyrgar, myfyriannus, meddylgar, myfyrus, myfyriannol, myfyrdodol, myfyriadol, dybrydog, dwys-fyfyriol, syn-feddylgar.

Musing on mischief—â'i fryd ar ddrygioni.

Deeply musing—syn-fyfyriol, yn syn fyfyrio, yn dwys feddylio, mewn dwys feddwl, mewn syn feddwl.

Museless, *a.* diawen, anawenol, anawengar.

Muser, *s.* myfyrgarwr, meddylgarwr, myfyriwr, myfyriedydd, syn fyfyriwr, dwys fyfyriwr.

Muset, *s.* twll ysgyfarnog.

Museum, *s.* (Gr. *mouseion*) cywreinfa, amgueddfa, amgueddgell, creirfa, argreirfa, cronfa cywreindeb, cronfa cywreinrwydd; cronfa, cafell, trysorfa, *neu* drysorgell cywreinion; cronfa pob cywreinbeth.

British Museum—y Gywreinfa Brydeinig, yr Amgueddfa Brydeinig.

Mush, *s.* (Al. *mus*) uwd yd yr India.

Mushroom, *s.* (Ff. *mousseron*) ffwng, bwyd y barcud, bwyd y boda, bwyd ellyllon, bwyd llyffaint, caws llyffant, caws y llyffant, caws llyffaint, maesrin.

Hedgehog mushroom—caws llyffaint draenog.

Stinking mushroom—cingroen, y gingroen.

Mushroom, *a.* â wnaed o fwyd y barcud; ffyngaidd; â godo ac â ddarfyddo fel bwyd y barcud; diflanol; sothachlyd.

Mushroom catsup—ffyngwy.

Mushroom-stone, *s.* maesrinfaen, maen ffwng.

Music, *s.* (Ll. *musica*; Gr. *mousicé*) cerddoriaeth, peroriaeth, alaw, alawiaeth, cywyddoliaeth, cowyddoliaeth, cerddofyddiaeth, cynghanedd, caniadaeth, eilon, eilyw, alon, eilyg, eilw, eilywiant, cethlyddiaeth.

Vocal music—cerdd arwest, cerdd dafod, arwest, ceiniedi, anawel.

Instrumental music—cerdd offerynol, cerdd dannau, cerdd dant, cerdd offer; peroriaeth ar offer cerdd; cerddoriaeth offerynol.

Music vocal and instrumental—cerdd dafod a thannau; cerdd dafod a thant; cerdd arwest a cherdd dannau.

Doctor of Music—Doethor Peroriaeth, Doethor Cerddoriaeth, Doethor Alaw, Bardd Alaw, Pencerdd.

Science of music—cerddofyddiaeth, cerddoriaeth, peroriaeth, caniadaeth.

A piece of music—cerdd, darn cerddorol.

Music and dancing—cynghanedd a dawnsio; cynghanedd a dawns.

Band of music—seindorf, perorion, peroriaid, seinorion.

To set to music—rhoi cân ar gerdd; gosod cân wrth gerdd; gosod cân i gerdd; cyfaddasu *neu* gyfansoddi cerdd at gân, cyfaddasu i 'rddygan.

Practice of music—peroriant, ymarfer o gerddoriaeth.

To practise music—perori, peroriaethu; ymarfer o beroriaeth *neu* gerddoriaeth; ymarfer â cherddoriaeth.

The music of the spheres—cynghanedd y bydoedd fry.

Music-meeting — cerdd-gyfarfod, cerdd-ymbrawf, cyfarfod cerddorol.

Music-room—cerddfa, perorgell.

Musical, *a.* cerddorol, perorawl, peroriaethol, peroriaethus, cerddgar, cynghaneddol, cynghaneddog, alawol, perseiniol, hyfrydlais, melusber; cysseiniol; awenyddol; eilw.

Musical instruments, } offer cerdd, offer-
Instruments of music, } ynau cerdd: *sing.* offeryn cerdd.

Musical profession — eilywiant, galwedigaeth cerddor, yr alwedigaeth gerddorol.

Musicalness, *s.* cerddoroldeb, cerddgarwch, cynghaneddogrwydd, cynghaneddoldeb.

Music-book, *s.* llyfr canu, llyfr cerddoriaeth.

Musician, *s.* cerddor, peror, perorydd, alawydd, peroriaethwr, gwr wrth gerdd, eilwy, eilewydd; cerddofydd.

Female musician—cerddores, perores.

Chief musician—pencerdd, penceirddiad.

Itinerant musician—clerwr, ceiniad, angeiniad: *pl.* cler.

The meaner sort of musicians—cler y dom.

To go their rounds as musicians—clera.

Music-master, *s.* dysgawdwr cerddoriaeth, dysgwr peroriaeth, athraw cerddoriaeth.

Musing, *s.* (o *muse*) myfyrdod, myfyriad, myfyriant, efryd.

Musk, *s.* (Ll. *muscus*; Gr. *moschos*) mwsg.

Musk-ball—pelen fwsg, pelen ber.

Musk, *s.* grablas y llwyn, cenin y brain grabaidd, mwsg.

Musk, *v. a.* perarogli â mwsg.

Musk-apple, *s.* mwsgafal.

Musk-bearer, *s.* = *Musk-rat.*

Muskat, *s.* mwsgwin, gwin Mwsgadel.

Musk-cat, *s.* mwsgath, cath fwsg.

Musk-cherry, *s.* ceriosen fwsg, sirian fwsg.

Musk-deer, *s.* danas mwsg, danys mwsg.

Musket, *s.* (It. *moschetto*; Ff. *mousquet*) mwsged, aerddryll, cad-ddryll, cadwn, dylwyfwn; gŵn, dryll.

Musket-ball—pelen fwsged, pelen gŵn.

Musket-proof—anhydraidd gân belen gŵn; anhydraidd gân belen fwsged.

Musket, *s.* cudyll, curyll, corwalch, llemysten wryw.

Musketeer, *s.* mwsgedwr, un yn dwyn mwsged, cadynwr.

Musketoe, *s.* = *Mosquito.*

Musketoon, *s.* (Ff. *mousqueton*) mwsgedyn, mwsged byr llydan; mwsgedynwr, un yn dwyn mwsgedyn.

Musketry, *s.* mwsgedau, drylliau, gynau.

Muskiness, *s.* mwsgeiddrwydd, arogl mwsg.

Musk-melon, *s.* mwsg-felon, mwsg-fwlon, mwlon mwsg, pompiwn peraroglus.

Musk-ox, *s.* ych mwsg, yr ych mwsg.

Musk-pear, *s.* peren fwsg, peren berarogl.

Musk-rat, } *s.* llygoden fwsg, mwsglyg, mwsg-
Musquash, } lygoden.

Musk-rose, *s.* mwsgros, mwsgrosyn, rhosyn mwsg.

Musk-thistle, *s.* ysgallen ogwydd.

Musk-wood, *s.* mwsgwydd, coed mwsg.

Musky, *a.* mwsgaidd, fel mwsg; âg arogl mwsg arno; peraroglus, peroglus.

Muslin, *s.* (Ff. *mousseline;* oddi wrth *Mosul* neu *Moussoul,* yn Mesopotamia, fel yr ydys yn tybied) mwslin, mwyalin.

A muslin apron—ffedog fwslin.

A muslin gown—gŵn mwslin.

Muslinet, *s.* mwslined=math o gotwm garw.

Musmon, } *s.* y ddafad wyllt.
Musimon, }

Mussmed, *s.* teyrngadair (yn yr India Ddwyreiniol)

Musrol, *s.* (Ff. *musserolle*) trwynffrwyn.

Muss,† *s.* ciprys, cipgais.

Mussel, } *s.* (Ll. *musculus;* Ff. *muscle;* Al.
Muscle, } *muschel*) cragenlas, y gragenlas, misglen, misgl: *pl.* misglod.

Mussite, *s.* delidfaen Mussa, yn Piedmont.

Mussulman, *s.* (Tyrc.) Mahometiad, un o Ffyddloniaid Mahomet, Ffyddloniad, Mussalman.

Mussulmanish, *a.* Mahometaidd, Mussulmanaidd.

Mussulmanly, *ad.* yn ol dull y Mussulmaniaid; yn ol arfer y Mahometiaid.

Must, *v. n.* (S. *most;* Is. *moest;* Al. *müssen*) rhaid yw, rheidiol yw, dir yw, angenraid yw, mae yn rhaid, mae yn rheidiol, mae yn angenrheidiol, y mae yn rhaid; rheidio.

I must—rhaid i mi; rhaid yw i mi; rheidiol yw i mi; rheidiol i mi; mae yn rhaid i mi; gorfydd i mi; gorfydd arnaf; yr wyf yn rhwymedig i.

I must go thither—rhaid i mi fyned yno; rhaid yw i mi fyned yno; mae yn rhaid i mi fyned yno.

I must write—rhaid i mi ysgrifenu.

He must—rhaid iddo; rhaid yw iddo; rhaid iddo ef; mae yn rhaid iddo ef, &c.

I must not—nid rhydd i mi; nid oes lle i mi; nid oes le i mi.

What must be done?—beth sy raid ei wneuthur? beth a wneir?

I must needs—rhaid i mi; rhaid yw i mi; mae yn rhaid i mi; dir yw i mi; gorfydd i mi; gorfydd arnaf.

There must needs be—ni all na bo.

It must needs be—dir yw, rhaid yw.

It must—rhaid yw, mae yn rhaid, dir yw.

The multitude must needs come together—nid oes modd na ddel y lluaws yn nghyd; nid oes fodd na ddel y lluaws yn nghyd; angenrhaid yw dyfod y lluaws yn nghyd.

Must I give thee a stroke?—a raid i mi roi i ti lach?

Must, *s.* (S.; Ll. *mustum*) gwin newydd, gwin aneplesig, gwin difrwch; diod newydd, diod yn yr il.

Must, *v.* (Ff. *moisi;* C. *mucs*?) llwydo, myned yn llwyd, myned yn fws; drewi; gwneuthur yn llwyd neu yn fws.

Mustac, *s.* epa copog.

Mustaches, *s. pl.* (Ff. *moustaches*) trawswch, trawsych, y trawswch, barf hir ar wefus uchaf, mingudyn.

Mustachio, *s.* trawswch, cudyn min.

Mustard, *s.* (Llyd.; It. *mostard;* Ff. *moutarde*) cedw, cethw, ceddw, mwstardd, ysnïab.

Wild mustard — cadafarth, cedw gwyllt, cethw gwyllt, cedw yr yd, ysnïab yr yd.

White mustard—cedw gwŷn, cethw gwŷn, mwstardd gwŷn.

Common mustard — cedw cyffredin, mwstardd cyffredin, cedw du.

Black mustard—cedw du, cethw du, mwstardd du.

Mithridate mustard—codywasg.

Common Mithridate mustard—codywasg y maes.

Tower mustard—twrged, twrgedw.

Hedge-mustard—arfog.

Common hedge-mustard—arfog meddygol, arfog cyffredin.

Garlic hedge-mustard—garllegog, yr arllegog, arfog garllegog, troed yr asen, garlleg-ferwy.

Country mustard—llwyn mwstardd.

As keen as mustard—cyn llymed a'r nodwydd ddur.

Mustee, } *s.* un cymmysgryw (yn yr India Or-
Mestee, } llewinol.)

Musteline, *a.* (Ll. *mustelinus*) bronwenaidd, gwenciaidd; perthynol i'r wenci; yn perthyn i'r fronwen.

Musteline colour—lliw y fronwen, lliw y wenci.

Muster, *v.* (Al. *mustern;* It. a Port. *mostra;* Ll. *monstro*) cynnull, casglu, dwyn yn nghyd, galw yn nghyd; rhifo, cyfrif; rhestru, rhifrestru, rhifresu, byddino; rhifo, cyfrif, neu gofrestru gwŷr i ryfel; golygu byddin, prawfolygu byddin; galw enwau gwŷr byddinog drostynt; galw byddin wasgaredig yn nghyd; llurifo, cadrifo, cadrestru, llurestru; ymgynnull, ymgasglu, ymgyfarfod.

To muster up—cynnull, casglu, dwyn yn nghyd, galw yn nghyd; rhifo, cyfrif.

To muster up anew—ail gynnull, ail gasglu, ail ddwyn yn nghyd, ail alw yn nghyd; adrifo, ail gyfrif, cyfrif o'r newydd.

He mustered the chosen men for the battle—efe a gyfrifodd y gwŷr etholedig i ryfel.

The Lord of hosts mustereth the host of the battle—Arglwydd y lluoedd sydd yn cyfrif llu y rhyfel.

Muster, *s.* prawf byddin, profiad byddin, byddin-brawf, cadbrawf, prawf-weliad byddin, prawf-olygiad byddin, prawf-olygiad milwyr; rhifiad neu gyfrifiad gwŷr i ryfel; cadrifiad; galwad enwau gwŷr byddinog drostynt; galwad byddin wasgaredig yn nghyd; byddinad; casgl, cynnull; casgliad, cynnulliad; llugofres, llures, llurestr, byddinres, cofrestr o wŷr byddin brofedig; torf, llu.

To make a muster=*Muster, v.*

To make false musters—camrifo neu gamgyfrif milwyr; camgofrestru, camgofresu, camgadrestru.

To pass muster—cael ei ddarbyn; bod yn gymmeradwy.

Muster of peacocks—llu o beunod.

Muster-book, *s.* llyfr enwau milwyr, cofllyfr byddinoedd, cofllyfr y fyddin.

Muster-master, *s.* cadrifwr, cadrestrydd, cadrestrwr, llurestrydd, byddin-restrwr, llurifwr, llurifydd; rhifydd neu gyfrifydd y fyddin; golygwr byddin-brawf.

Muster-master-general—pencadrifwr, penllurifwr, pencadrestrydd, pencadrestrwr.

Muster-roll, *s.* cofrestr llu, cofrestr byddin, cofrestr y llu, cofrestr y fyddin, llugofres, llugofrestr.

Mustiness, *s.* (o *musty*) llwydni, llwydedd, llwydi, lleithlwydni; mysni; merolaeth.

Musty, *a.* (o *must*) llwyd, wedi llwydo, llwydlyd, â llwydni arno; mws; â gwynt llwyd, mws, *neu* henaidd iddo *neu* arno; drygsawrus, drewllyd; sur, surllyd; merf; trymaidd, trymllyd, marwaidd, diysbryd.

To grow musty—llwydo, myned yn llwyd.

Mutability, } *s.* cyfnewidioldeb, cyfnewidiol-
Mutableness, } rwydd, newidioldeb, newidioldder; ansefydlogrwydd, anwadalwch, anwadaledd, anwadalrwydd, anwastadrwydd, gwamalrwydd, syfaldod, trafnoldeb, trafnusrwydd, trafnusder, trafnusdra, anhysafedd.

Mutable, *a.* (Ll. *mutabilis*) cyfnewidiol, newidiol, cyfnewidiog, newidiog, ansefydlog, ansafadwy, gwamal, anwastad, ysgoewan, anhysaf, syfal.

Mutation, *s.* (Ll. *mutatio*) cyfnewidiad, newidiad, cyfnewid, newid, newidiant, aralliad.

Mute, *a.* (Ll. *mutus*; C. *mud*) mud, tawedog, dilafar, afiafar, dystaw, taw, termud; mudsain.

A mute state—mudanaeth, mudandod.

Mute letter—llythyren fud, llythyren fudsain, mudsain, mudseiniad.

Mute, *s.* mudan, (*f.* mudanes, mudes), un mud, (*f.* un fud); mud-alarwr; mudsain, mudseiniad, llythyren fud, llythyren fudsain.

Mutes (in grammar)—mudseiniaid, llythyrenau mudion, llythyrenau mud, llythyrenau mudsain, cydseiniaid mudion, mudion=*b*, *c*, *ch*, *dd*, *f*, *ff*, *g*, *ng*, *p*, *ph*, *t*, *th*, yn y Gymraeg.

Mute, *v. n.* (Ff. *mutir*) ystlomi, tomi, ysgothi, ysdiffio; bwrw tail.

Mute, *s.* tom adar, tail adar, ystlom adar, adardom.

Muteness, *s.* mudanrwydd, mudandod, mudanaeth, tawedogrwydd, dystawrwydd.

Mutilate, *v. a.* (Ll. *mutilo*) anafu; cymmeryd, tori, *neu* drychu ymaith ryw ran *neu* aelod i beth; hacru, hagru, anffurfio, llurgunio.

Mutilation, *s.* (Ll. *mutilatio*) anafiad; cymmeriad, toriad, *neu* drychiad ymaith ryw ran *neu* aelod o beth; anffurfiad, llurguniad.

Mutilator, *s.* anafwr, anafydd, anffurfiwr.

Mutilatous, *a.* anafus, anffurfiol; wedi ei anafu *neu* anffurfio; diffygiol, anmherffaith.

Mutine,† *s.*=*Mutineer*, *s.*

Mutine,† *v.*=*Mutiny*, *v. n.*

Mutineer, *s.* (o *mutiny*) terfysgwr, terfysgydd, dyn terfysglyd, dyn terfysgus; gwrthgodwr, gwrthryfelwr.

Muting, *s.* (o *mute*) tom adar, tail adar, ystlom adar, adardom.

Mutinous, *a.* terfysgus, terfysglyd; parod i godi yn erbyn llywodraeth *neu* awdurdod un; gwrthryfelgar.

Mutinousness, *s.* terfysgusrwydd, terfysglydrwydd; tuedd i godi yn erbyn llywodraeth; gwrthryfelgarwch.

Mutiny, *s.* (Ff. *mutin*, *mutinerie*) terfysg, gwrthgodiad, gwrthryfel; gwrthryfel *neu* wrthgodiad yn erbyn awdurdodau *neu* swyddogion; ymgodiad yn mhlith milwyr *neu* forwyr; gwrthbleidiad.

To raise a mutiny=*Mutiny*, *v. n.*

Mutiny, *v. n.* terfysgu, gwrthgodi; peri, codi, *neu* gyfodi terfysg; gwrthryfelu.

To mutiny against—ymgodi yn erbyn llywodraethwyr *neu* swyddogion; gwrthgodi yn erbyn.

Mutter, *v.* (Ll. *mutio*, *muttio*) manson, grwgnach, gorfanson, myngial, mwngial, myngialu, husting, grwgnachu, grwgach, rhemial, rhemiala, gremial, grymial, grymiala, grymialu, selgyngian, sylgyngan, selgyngu, iselgyngian, dywedyd dân ei ddannedd, gryngian, gryngio, grwytho, grydwst, grydystu, gythu.

To mutter to one's self—ymfanson, ymrwgnach.

Mutter, *s.* manson, grwgnach, grwgach, myngial, gorfanson, grymial, conach, grwyth, grydwst, husting, sygan, sibrwd, siffrwd, sisial, gyth; baldordd, dwrdd, godwrdd.

Mutterer, *s.* grwgnachwr, grwgnechydd, mansoniwr, myngialwr, grymialwr, grymialydd, grwythwr, hustingwr, syganwr, &c.

Muttering, *s.* manson, grwgnach, grymial, &c; gosgwyniad, grwgnachiad, hustingiad, gryngiad, &c.

Mutteringly, *ad.* dân ei ddannedd, dân rwgnach, yn rwgnachlyd, dân rymial, yn fyngialus, yn rymialus.

Mutton, *s.* (Ff. *mouton*, am *moulton*) cig mollt, cig myharan, cig maharen, cig manllwyn, manllwyn, cig mollwyn, mollwyn, mollt, cig dafad, cig llwdn dafad;† dafad, mollt.

Carcase of mutton—corwg mollt, cwrwg mollt.

Haunch of mutton—ffolen mollt.

Saddle of mutton—tumon mollt.

Shoulder of mutton—palfais, ysgwyddog, *neu* ysbawd mollt; palfais dafad, palfais myharan.

Leg of mutton—morddwyd mollt, morddwyd myharan, clun myharan, clun mollt, coesgyn mollt, coesgyn myharan, clun dafad; aelod ol myharan.

Loin of mutton—llwyn mollt, llwyn myharan, llyfen mollt.

Muttonfist, *s.* dwrn cyhyrog coch mawr; llaw fawr goch; dwrn myharan.

Mutual, *a.* (Ff. *mutuel*; Ll. *mutuus*) eu gilydd; y naill gân y llall; y naill oddi wrth y llall; y naill i'r llall; y naill at y llall; oddi wrth y naill i'r llall; oddi wrth y naill at y llall; y naill y llall; yn gystal y naill blaid a'r llall; o'r ddwy ochr; perthynol i'r ddwy blaid; perthynol i'w gilydd; y naill ar ol y llall; pob un yn ei dro; bob yn ail; olynol, cydgyfranol; cydgyfnewidiol, ar gyfnewid, cyfnewidiol; adgyrchol, attychwelog; cyd-, cyf-, cym-, cys-, cy-; deuduog.

Mutual society—cydgymdeithas.

Our mutual faith—ffydd ein gilydd.

With mutual consent—o fodd y ddwy blaid; o fodd y ddwyliw; trwy gyd-genad; o fodd y ddwy ochr.

Mutuality, *s.* cydgyfnewidioldeb; bod yn perthyn i'r naill yn gystal a'r llall, &c.

Mutually, *ad.* ar gyfnewid, ar gylch; ar gylch cyfnewid; bob un yn ei dro; yn gydgyfnewidiol; y naill yn gystal a'r llall; bob eilwers; y naill ar ol y llall; o bob tu; y naill y llall; eu gilydd.

Mutuation, *s.* (Ll. *mutuatio*) benthyciad, echwyniad.

Mutule, *s.* (Ff.) corbal, gorysgwydd=addurn mewn adeilyddiaeth Ionig.

Mux, *s.* (am *muck*) baw, tom.

Muxy, *a.* bawlyd, tomlyd, budr, brwnt; tywyll.

Muzzle, *s.* (Ff. *museau*) safn, geneu; penfar, penwar, penor, penffrwyn, safnrwym.

Muzzle-ring—safn-fodrwy, safnrwy, trwyll geneu cyflegr.

Muzzle, *v.* cau safn, rhwymo safn, amrwymo y safn, penffrwyno, penrwymo, safnrwymo, rhoi penfar ar, rhoi penwar ar, gosod penfar ar, gosod penor ar; trwyno; rhoi ei drwyn *neu* safn wrth.

Muzzy,† *a.* (o *muse*) anghofus, diofal; ar goll; gorfeddw, crachfeddw, gofrwysg.

My, *pron.* (talfyriad *migen*; Sw., D., a S. *min*; Al. *mein*; Ll. *meus*) fy, my, ym, mau, fym; eiddof.

My book—*fy* llyfr, *fy* llyfr i, y llyfr mau.

My own—eiddof fi fy hun; eiddof fi fy hunan; eiddof fy hun; yr eiddof fy hun; fy...i fy hun; fy...i fy hunan; yr eiddof fi.

By my own self—genyf fi fy hun; genyf fi fy hunan.

Mynchen, *s.* (S.) mynaches, monaches, lleian.

Mynchery, *s.* lleiandy.

Mynheer, *s.* (Is.) Isallman, Isalmaenwr, Isdiriad.

Myographical, *a.* cyhyryddol; perthynol i gyhyryddiaeth.

Myographist, *s.* cyhyrydd.

Myography, *s.* (Gr. *mus* a *graphô*) cyhyryddiaeth, darluniad o'r cyhyrau.

Myological, *a.* cyhyryddol, cyhyrofyddol.

Myology, *s.* (Gr. *mus* a *logos*) cyhyryddiaeth, cyhyrofyddiaeth, cyhyrdraeth, athrawiaeth y cyhyrau.

Myomancy, *s.* (Gr. *mus* a *manteia*) llygarmes, dewiniaeth â llygod.

Myope, } *s.* (Gr. *muôps*) byrwelwr, un byr ei
Myops, } olwg, un cibddall.

Myopy, } *s.* byrder golwg, byrdra golwg, byr-
Myopia, } edd golwg, byrweledd, byrweled, cibddellni.

Myosotis, *s.* (Gr. *mus* ac *ous*) ysgorpionllys.

Myosurus, *s.* (Gr. *mus* ac *ouros*) cynffon llygoden.

Myotomy, *s.* (Gr. *mus* a *temnô*) difyniaeth y cyhyrau.

Myriad, *s.* (Gr. *muria*) myrdd, deng mil, deg mil: *pl.* myrddoedd=10,000.

Myriagramme, *s.* (Ff.; Gr. *muria* a *gramma*) myrddram, myrddronyn = pwysi Ffrengig, yn cynnwys deg mil o *ramau* neu ronynau, yn nghylch 22½ pwys.

Myriametre, *s.* (Ff.; Gr. *muria* a *metron*) myrddfeidr=mesur Ffrengig, cyfartal i 6·213825 o filltiroedd Lloegr.

Myriapods, } *s. pl.* (Gr. *muria* a *pous*) pryfed
Myriapoda, } cantroed, myrddbedogion, amldroedogion, cantroedogion.

Myriarch, *s.* (Gr. *muria* ac *archos*) penaeth myrdd, myrddwriad, (*pl.* myrddwriaid).

Myriare, *s.* (Gr. *muria*, a'r Ff. *are*; Ll. *area*) myrdderw = mesur Ffrengig yn cynnwys 10,000 erw.

Myrica, *s.* (Gr. *muricê*) madywydd, mordywydd, gwyrddling, gwyrling, helyg Mair.

Myriolitre, *s.* (Ff.; o'r Gr. *murios* a *litra*) myrddlitr = mesur Ffrengig yn cynnwys 10,000 o *litrau*.

Myriophyllum, *s.* (Gr. *murios* a *phullon*) myrddddail, myrddail.

Myriorama, *s.* (Gr. *murios* a *horama*) myrddolwg, myrddwel, myrddwelyr.

Myrmidon, *s.* (Gr. *murmêdôn*) grafil, dyhiryn, anfad-ddyn, anfadwas, un cïaidd; un na waeth ganddo beth â wnelo: un o ganlynwyr Achel i ryfel Troia.

Myrmidonian, *a.* fel grafil *neu* ddyhiryn; perthynol i rafil *neu* ddyhiryn; creulawn, ffyrnig, cïaidd.

Myrrh, *s.* (Ll. *myrrha*; Gr. *murrha*, *smurna*) myrr.

Wine mingled with myrrh—gwin myrllyd; gwin cymmysgedig â myrr.

Myrrhine, *a.* (Ll. *myrrhinus*) lliorfeinin, lliforfeinin, lliorfeinig; â wnaed o liorfaen.

Myrrhine stone—lliorfaen, lliforfaen.

Myrtiform, *a.* (Ll. *myrtus* a *forma*) myrtaidd; ar ddull myrtwydd; ar wedd grawn myrtwydd.

Myrtle, *s.* (Ll. *myrtus*; Gr. *murtos*) myrtwydd, myrt: *sing.* myrtwydden.

Myrtle-trees—myrtwydd, coed myrt.

Dutch myrtle — madywydd, mordywydd, gwyrling, gwyrddling, helygen Mair.

Myrtle-berries — aeron myrtwydd, grawn myrtwydd, aeron myrt.

Myrtle-wax—cŵyr myrtwydd, myrt-gwyr.

Myrus, *s.* (Ll.; Gr. *muros*) math o forsarff.

Myself, *pr.* (*my* a *self*) fy hun, fy hunan, my hun, ym hunan, my hunan.

I myself—mi fy hun, mi fy hunan, myfi fy hun, myfi fy hunan.

By myself—wrthyf fy hun, wrthyf fy hunan; yn unig; ar fy mhen fy hun *neu* hunan.

By me myself—genyf fi fy hun; genyf fi fy hunan.

Of myself—am danaf fy hun, am danaf fy hunan; o honof fy hun, o honof fy hunan, o hanof fy hun.

To myself—i mi fy hun, i mi fy hunan, im' fy hun, im' fy hunan.

With myself — rhyngof a myfi fy hun; rhyngof a mi fy hunan; wrthyf fy hun.

By myself have I sworn—i mi fy hun y tyngais.

Mystagogical, *a.* rhinddeongliadol, rhineglurol; perthynol i ddeongli dirgelion.

Mystagogue, *s.* (Gr. *mustês* ac *agôgos*) rhinddeonglwr, rhineglurwr, deonglwr dirgeledigaethau; creirgeidwad.

Mysterial, *a.* (o *mystery*) cyfrinol, cyfriniol, dirgelus, dirgeleddol, damegol.

Mysteriarch, *s.* (Gr. *mustêrion* ac *archos*) rhinbenaeth, rhinbenog, penaeth dirgelion, pen dirgeledigaethau.

Mysterious, *a.* (o *mystery*) dirgel, dirgeledig, dirgelaidd, dirgelus, cuddiedig, aneglur, cyfrinol, cyfriniol, rhiniol, cyfrin, anhawdd ei ddeongli, tywyll, llawn dirgeledd, llawn dirgelwch, dirgeleddus, llawn dirgelion, dirgeledigaethol, dirgeledigol; mwys; damegol; cyfrinachol.

Mysteriousness, *s.* dirgeledd, dirgeledigrwydd, dirgelwch, cyfrinioldeb, tywyllni.

Mysterize, *v. a.* cyfrinio, cyfrino, cyfrinoli, dirgeledigaethu, rhino, mwyso; traethu mewn dychymygion *neu* ddamegion.

Mystery, *s.* (Ll. *mysterium*; Gr. *mustêrion*) dirgelwch, dirgeledd, dirgeledigaeth, cyfriniaeth; peth annadguddiedig, pwnc annadguddiedig; rhin; mwysder; celfyddyd, crefft; rhin crefft: *pl.* dirgelion, dirgeledigaethau, dirgeleddion, cyfrinion, cyfrinolion, mwysderau, cyfriniaethau.

It is a mystery to me—dirgelwch yw i mi;

mae e yn guddiedig i mi; mae e yn guddiedig oddi wrthyf fi.

Mystic, Mystical, *a.* (Ll. *mysticus*; Gr. *musticos*) cyfrinol, cyfrinol, cyfrin, dirgel, dirgelaidd, dirgelus, cudd, cuddiedig, tywyll, aneglur; arwyddol, allegol, arallegol, ffugrol, arwyddluniol; perthynol i ddirgelion neu ddirgelediguethau.

To speak mystically—dywedyd damegion, llefaru ar ddamegion; llefaru yn gyfrinol, dywedyd yn gyfrinol.

Mysticalness, *s.* cyfrinoldeb, cyfrinolrwydd, cyfrinioldeb, dirgelwch.

Mysticism, *s.* cyfriniaeth, cyfrinolaeth, tywyllni athrawiaeth; athrawiaeth y Cyfrinwyr.

Mystics, *s. pl.* Cyfrinwyr, Cyfriniaid, Cyfrinoliaid, Cyfriniolwyr, Cyfrinolwyr.

Mystification, *s.* gwneuthuriad dirgelwch o beth; cyfrinoliad, cyfriniad, dirgeliad.

Mystify, *v. a.* gwneuthur dirgelwch o beth; cyfrinoli, cyfrinioli, cyfrinio, cyfrino, dirgeledigaethu; tywyllu.

Myth, *s.* (Gr. *muthos*) chwedl, ffugwers, chwedl wneuthur, ffuglith, dychymyg, dameg, ffugchwedl.

Mythic, Mythical, *a.* (Gr. *muthicos*) chwedlofyddol, chwedlonig, chwedleuawl; perthynol i chwedlofyddiaeth; ffuglawn, chwedlog, chwedlaidd, ffugchwedlog, ffuglithiog, annilys, llawn chwedlau.

Mythologist, *s.* chwedlofydd, chwedlonydd; un hyddysg mewn chwedlofyddiaeth.

Mythologize, *v. n.* chwedlofyddu, chwedloni; trin, adrodd, neu egluro chwedlau y Paganiaid; deongli chwedlau a dychymygion; ysbysu chwedlau dirgel; deongli damegion.

Mythology, *s.* (Gr. *muthologia*) chwedlofyddiaeth, chwedloniaeth, chwedloneg, chwedlddysg, ffugchwedlaeth, cyfriniaeth.

Mythoplasm, *s.* (Gr. *muthos* a *plassó*) chwedl wneuthur, chwedl a dim ond chwedl, chwedl, ffugchwedl.

Mytilite, *s.* (Gr. *mutilos*) y gragenlas wedi ymgaregu.

Mytilus, *s.* (Gr. *mutilos*) cragenlas, y gragenlas, misgl: *pl.* misglod.

Myxon, *s.* (Gr. *muxos*) pysgodyn o rywogaeth y mingryniaid.

N.

N, yn mhlith yr hynafiaid, rhiflythyren yn arwyddo 900, a chyda llinell drosti, 9000.

Nab, *v. a.* (Sw. *nappa*) dàl yn ddisymmwth; dàl un heb wybod iddo; dàl un yn ddïarwybod iddo.

Nab, *s.* pen mynydd, trum mynydd.

Nabob, *s.* (llygriad o'r Hindwstanaeg *nawáb*) llywydd talaeth neu fiaenor byddin (yn yr India Ddwyreiniol); un wedi ymgyfoethogi yn yr India.

Nabobess, *s.* Nabobes, gwraig y Nabob.

Nacarat, *s.* (Ysp. *nacar*) lliw lledgoch euraid.

Nacre, *s.* (*Ff.*; Ysp. *nacar*) cregynem, llymarchem, pysgem, brasbysgem.

Nacreous, *a.* (o *nacre*) gemaidd, perlaidd, cregynemaidd; dysglaer megys wyneb cragen.

Nacrite, *s.* (o *nacre*) math o ddelidfaen.

Nadir, *s.* (Ar.) y rhan o'r ffurfafen à fo yn union gyferbyn à thraed un pa le bynag y bo yn sefyll; yr isbwynt, yr isbwnc, y tanbwynt, gwrthentrych, pedbwynt, pedbwnc.

Nadlestein, *s.* (Al. *nadel* a *stein*) nodwyddfaen, nydwyddfaen, maen nodwydd.

Nævе, *s.* (Ll. *nævus*) ysmotyn, màn.

Nævose, *a.* ysmotiog, mànog, brych.

Nævus, *s.* (Ll.) màn, ysmotyn; samp, màn cyn geni, màn cynhenid, ban cyngeni.

Nafe, } **Naff**, } *s.* math o foraderyn copog.

Nag, *s.* (Is. *nagge*) crynfarch, corfarch, ceffylyn, merchyn, cryn geffyl, ceffyl ieuanc; gorddercbwr.

Naggy, *a.* ymrysongar, ymarfaelgar.

Naia, } **Naja**, } *s.* (Gr. *naias*) rhywogaeth o seirff tra gwenwynig.

Naiad, } **Naid**, } *s.* (Gr. *naiades*) Naiad, Nofanes, Dyfrelen, Gwyanes, Duwies y dyfroedd.

Naiades, } **Naiads**, } *s. pl.* (Gr. *naiades*) Naiadau, Nofanesau, &c.

Naiades, *s. pl.* planigion dyfrdrig, ffrydlysiau.

Naiades, } **Naiadæ**, } *s. pl.* math ar gregyn dwfr croew.

Naiant, *a.* (Gr. *nad*) nofiol, nofiadol, ar nawf.

Nail, *s.* (S. *nægel*; Sw., D., ac Al. *nagel*) hoel, hoelen, cethr, cethren; ewin; ewinfedd, (=2½ modfedd, neu yr 16fed ran o lathen).

A large nail—cethr, cethren, hoel fawr.

On the nail—ar law; yn ebrwydd, yn ddïattreg, yn ddïymaros, yn ddïoed; ar ben bord.

To hit the nail on the head—taro yr hoel ar ei chlopa, ar ei phen, *neu* ar ei chlob; cyffwrdd à'r iawn bwnc.

Nail-headed characters—llythyrenau pen hoel.

Nail, *v. a.* hoelio; cethru.

Nailer, *s.* hoeliwr, gof hoelion, hoelof.

Nailery, *s.* gweithfa hoelion, hoelfa, gefail hoelion.

Naissant, *p. p.* (*Ff.*) cyfodol, yn dyfod allan.

Naive, *a.* (*Ff. naïf*; Ll. *nativus*) bywiog, gwyrenig, rhydd.

Naïvete, } **Naivty**, } *s.* (*Ff. naïveté*) symledd naturiol, symledd dïaddurn, symledd, diniweidrwydd, gonestrwydd, diffuantrwydd, didwylledd.

Naked, *a.* (S. *nacod*; Al. *nacket*) noeth; llwm, (*f.* llom), llymrig; croenllwm; arnoeth, hoeth; dïorchudd, digel, dïargel; dinawdd, dïamddiffyn; agored; syml; dïaddurn; unig.

Naked on every side—amnoeth.

The naked truth—y gwir dïorchudd, y gwir dïargel, y gwir noeth; calon y gwir.

To make naked, } To strip naked, } dynoethi, noethi; dihatru, dïosg; dïosg ya noethlymyn; noethiannu.

To make one's self naked, } To strip one's self naked, } ymnoethi; ymddïhatru, ymddïosg.

A naked one—noethlymyn, noethlyman, llymrigyn.

Stark-naked — noethlymyn, noethlyman, llymnoeth, llwyrnoeth.

Half naked, } Somewhat naked, } llednoeth, lledlwm.

Completely naked—llwyrnoeth, cwblnoeth, hollol noeth.

Nakedly bare—noethlwm; *f.* noethlom.

Nakedness, *s.* noethni, noethder, noethdra, noethedd; llymdra, croenllymdra.

Naker, *s.*=*Nacre*.

Nakir, *s.* gwibloes.

Nall,† *s.* (D. *naal*) mynawyd.

Namby-pamby, *a.* (dychymygair) ffol, ffolwirion, penbylaidd, disynwyr, symlynaidd, symlaidd; tlws dirmygus; à fo rhy wael i chwerthin yn iachus am ei ben.

Name, *s.* (S. *nama*; Al. *name*; Ll. *nomen*) enw, henw, enwad, enwawd.

Christian name—enw bedydd.

Proper name — enw priod, enw priodol, priod enw.

Assumed name—ffugenw, enw ffugiol.

To write one's name—ysgrifenu ei enw; tori ei enw; llythyru ei enw; llythyrenu ei enw.

By name—wrth ei enw, dan ei enw, erbyn ei enw.

To call names—difrïo, difenwi, llysenwi, anfrïo; rhoi enwau drwg; galw un allan o'i enw.

To call by name—galw wrth *neu* erbyn enw; enwi.

To call by a false name—camenwi, gwallenwi; galw *neu* enwi ar gam.

Having two names, } That has two names, } deuenw, deuenwol, deuenwog; â dau enw iddo.

Of the same name—unenw, o'r un enw.

A name without dignity—enw heb senw.

Name, *v. a.* enwi, henwi; rhoi enw ar; galw erbyn ei enw; galw; crybwyll.
To name again—ail enwi, adenwi, enwi drachefn.

Nameless, *a.* dïenw; heb ei enw; heb enw.

Namely, *ad.* dàn ei enw, wrth ei enw, erbyn ei enw; yn enwedigol; sef, hyny yw, nid amgen, sef yw hyny.

Namer, *s.* enwr, enwydd.

Namesake, *s.* (*name* a *sake*) cyfenwydd, cydenw, cyfenw un, cydenw un; un o'r un enw ag arall.

Nan, *ad.* (C.) nan? e? beth?

Nankeen, *s.* (o *Nankin*, yn China) Nancin= math o gotlïan.

Naos, *s.* (Gr.) teml; corff hen deml.

Nap, *s.* (S. *knappian*) hun, hunell, amrantun, cyntun, hunyn, amrentyn; darhun, dargwsg.
A short nap—hunyn.
To take a nap—cysgu hun, cymmeryd hun; amrantuno, cyntuno; darhuno, dargysgu.

Nap, *v. n.* huno; cysgu hun, cymmeryd hun; dargysgu, darhuno, gogysgu, amrantuno, cyntuno; cysgu.

Nap, *s.* (S. *knoppa;* It. *nappa*) ceden, gra, casnach, ffris, pân; goflew, plucan, blewiach; cnap, cnwb, cnwpa, oddf, cwrn, cwnwg, trum.

Nape, *s.* (S. *cnæp*) gwàr, y wàr; gwegil; pillgorn y gwegil, tyllgorn y gwegil; cymmal y wàr.
The nape of the neck—pillgorn y gwegil, tyllgorn y gwegil; cymmal y wàr.

Napery, *s.* (Ff. *nappe*) llieiniau bwyd, llieiniau byrddau, byrddlïeiniau; llieiniau.

Naphew, *s.* (Ll. *napus*) maip yr yd, erfin yr yd, bresych yr yd, yd-fresych, ydfaip: *sing.* meipen yr yd, meipen yd, erfinen yr yd, erfinen wyllt.

Naphtha, *s.* (Gr. a Ll.) gwybyg, gwylosg, gwylos, hedlosbyg, naphtha.

Naphthalate, *s.* gwybygbalan, gwybygawd: *pl.* gwybyghalion.

Naphthalic Acid, *s.* sur gwylosig, sur naphtha.

Naphthaline, *s.* gwylosnur, gwybygain, nur naphtha.

Napiform, *a.* (Ll. *napus* a *forma*) meipaidd, erfinaidd; ar lun erfinen *neu* feipen.

Napkin, *s.* (Ff. *nappe*, a'r terfyniad bych. *kin*) llawlïan, llawlïain, cedaflen, tywel, napcyn; cewyn; † llawfoled, moled, neisiad.

Napless, *a.* digeden, heb geden, anghedenog, digasnach; llwm; llyfn.

Naples-Yellow, *s.* melyn Naples.

Nappal, *s.* sebon-graig, craig sebon.

Nappiness, *s.* cedenogrwydd, graogrwydd, casnachogrwydd; ewynogrwydd.

Nappy, *a.* (o *nap*) cedenog, casnachog, graog; â cheden arno; ewynog, molwynog, gorisgellog, gwreichionllyd; cryf, cadarn-gryf, rhial-gryf; pergryf.
Nappy ale — cwrw ewynog, gorisgellog, *neu* folwynog; dïod gref rial, cwrw rhial-gryf, cwrw micws, cwrw cryf.

Naptaking, *a.* yn cymmeryd cyntunau, amrantunau, *neu* hunellau.

Naptaking, *s.* (o *nab*) cymmeriad yn ddisymmwth; dyfodiad ar un yn ddïarwybod iddo; daliad un heb wybod iddo.

Narceia, } *s.* (Gr. *narcé*) cysgain.
Narceine, }

Narcissus, *s.* (Ll.; Gr. *narcissos*) gylfinog, blodau Mawrth.

Narcosis, *s.* (Gr.) synwyrgoll, synwyrball, cysoredd

Narcotic, } *a.* (Gr. *narcôticos*) cysgbair, cwsg-
Narcotical, } bair, cwsgbar, cysbair, cysgiadol; à bair gysgu *neu* ferwino; cysorol, cysol, merwinol; à bair farweidd-dra *neu* annheimladrwydd.

Narcotic, *s.* cysor, cysbair, cysgyfaredd, meddyginiaeth gwsg, cyffyr cysgbair: *pl.* cysorion.

Narcoticalness, *s.* cysgbeirrwydd, cysgiadolrwydd, merwinolneb.

Narcoticness,† *s.* cysbeirrwydd, merwinoldeb.

Narcotine, *s.* cysgnur, cysnur, nillnur.

Narcoticoacrid, *a.* surgysgiadol, surgysgbarol.

Narcotism, *s.* cysoriaeth, cysbeiriaeth, cysgbeiriaeth; effaith meddyginiaeth gwsg.

Nard, } *s.* (Ll. *nardus;* Gr. *nardos*) nard,
Nardus, } nardus, yspicnard; enaint nard.

Nardine, *a.* (o *nard*) nardin, nardain, nardaidd.

Nardus, *s.* (Ll.) cawnen ddu, cas gàn bladyrwr.

Nare,† *s.* (Ll. *naris*) ffroen.

Narrable, *a.* (Ll. *narrabilis*) traethadwy, treithadwy, adroddadwy, hanesadwy.

Narrate, *v. a.* (Ll. *narro*) adrodd, traethu, hanesu, mynegu.

Narration, *s.* (Ll. *narratio*) adroddiad, hanesiad, hanesiant, traethiad, treithiad; hanes; mynag, traith, traethawd; chwedl, ystori.

Narrative, *a.* (Ff. *narratif*) hanesol, hanesiol, adroddol; adroddgar, hanesgar, treithgar; chwedleugar; yn caru adrodd; à gâr adrodd.

Narrative, *s.* adroddiad, hanesiad, hanesiant, traethiad; hanes; mynag, traith; chwedl, chweddl, achwedl, cychwedl, ystori.

Narratively, *ad.* yn adroddol, &c.; ar wedd adroddiad.

Narrator, *s.* adroddwr, adroddydd, adroddiedydd, haneswr, hanesydd, mynegwr, mynegydd, traethadur.

Narratory, *a.* adroddol, adroddiadol, hanesol.

Narrow, *a.* (S. *neara, nearew*) cul, achul, dilcd; cyfyng, cyfing, eching, ing; cynnwys, nigus, lledw; caeth; tyn; manwl, manol; main; anhael, crintach, cyrrith, llawgaiad, llawgaled, anllawgar, cybyddlyd, cynnil; agos; prin, braidd.
To make narrow—culhau, cyfyngu, culo, nigio.
Tending to make narrow—culhaol, cyfyngol.

Narrow, } *s.* culfa, culfan; cyfyngdir, culdir;
Narrows, } culfor, cyfyngfor, basfor.

Narrow, *v.* culhau, cyfyngu, culo, nigio; gwneuthur yn gul; myned yn gul; myned yn yn gulach; lleihau *neu* gyfyngu hosan; gostwng ar hosan.

Narrow-chested, *a.* brongul; culfron; cul ei fron; cul ei bron.

Narrower, *s.* cyfyngwr, cyfyngydd, culhäwr.

Narrowings, *s. pl.* rhan gul *neu* gyfyngedig hosan.

Narrowly, *ad.* yn gul, yn gyfyng; yn gaeth; yn graff; yn ddyfal, yn fanwl, yn fain; yn brin, prin, braidd, o'r braidd, o fraidd; trwy fawrboen, trwy fawrwaith; o fewn ychydig.

Narrow-minded, *a.* cul ei feddwl; culfarn, cul-

frydig; cul ei farn; anhael, anhaelfrydig, crintachaidd, rhagfarnllyd; bawlyd.

Narrowness, *s.* culedd, culder, culdra, culni, culi, cyfyngder, cyfyngdra; anhaelder, cyrrithder, crintachrwydd, cybyddiaeth.

Narrow-sighed, *a.* cul *neu* gyfyng ei olwg.

Narthecium, *s.* (Gr. *narthex*) cilgain, gwaew y brenin.

Narwal, } *s.* (Al. *narwall*) moruncorn, un-
Narwhal, } corn y môr, uncornbysg.

Nasal, *a.* (Ll. *nasus*) trwynol; perthynol i'r trwyn; ffroenawl.

Nasal, *s.* llythyren drwynol, trwyn-lythyren, llythyren drwyn; tisgyffyr, tisgyffer, trewgyffyr: *pl.* trwynolion, ffroenolion.

Nasalize, *v. a.* trwyncli; seinio drwy y trwyn.

Nasalogist, *s.* trwynofydd.

Nasalogy, *s.* (Ll. *nasus*, a Gr. *logos*) trwynofyddiaeth, athrawiaeth trwynau.

Nascal, *s.* (o'r Ll. *nasus*) offeryn i godi y trwyn.

Nascency, *s.* (Ll. *nascens*) dechreu cynnyrchiad; dechreuoldeb; dechreu, dechreuad, hanfodiad, tarddiad.

Nascent, *a.* yn dechreu bod *neu* hanfod; yn dyfod i fodolaeth; dechreuol, genedigol, genidol; cynnyrchiol.

Naseberry, *s.* math o aeron.

Nasicornous, *a.* (Ll. *nasus* a *cornu*) trwyngorniog, trwyngyrnig; â chorn yn tyfu ar ei drwyn; rhyncornaidd.

Nasiform, *a.* (Ll. *nasus* a *forma*) ar ddull *neu* lun trwyn; trwynaidd, trwynwedd, trwynddulliog.

Nastiness, *s.* budredd, budreddi, brynti, bryntni, bawedi, bewyd, llytrodedd, llytrodrwydd, ffieidd-dra, aflanweithdra, mefl.

Nasty, *a.* (anhysbys: Al. *nass?*) budr, brwnt, bawlyd, swga, swglyd, swla; aflan, ffiaidd, aflwys; serth, serthus.

Nasus, *s.* (Ll.) trwyn: math o bysg â geir yn y Donwy, y Rhein, ac ereill o afonydd mawrion yr Almaen.

Nasute, *a.* (Ll. *nasutus*) cymhen, beirniadol, rhyfeirniadol, beigar, hyfeiol, cipgar, nais.

Natal, *a.* (Ll. *natalis*) genedigol, genidol, genol, anianol; perthynol i enedigaeth.

One's natal day—dydd genedigaeth un.

Natal place—genidfa, genidfan, genidle, lle genedigol; lle genedigaeth un; y lle y ganwyd un ynddo; cynfyl.

Natalitial, } *a.* (Ll. *natalitius*) genedigol, gen-
Natalitious, } idol; perthynol i ddydd genedigaeth; perthynol i le genedigaeth; genidfaol; â gyssegrwyd i enedigaeth.

Natals, *s. pl.* genidolion; amser a lle genedigaeth.

Natant, *a.* (Ll. *natans*) nofiol, nofiadol, ar nawf, nofiannol.

Natation, *s.* (Ll. *natatio*) nawf, nofiad, nofiant, nofiedigaeth.

Natatores, *s. pl.* (Ll.) nofadar, nofiedyddion, adar nawf, adar nofiol.

Natatory, *a.* nofiannol, nofiadol, nofiedigol; yn cynnorthwyo i nofio.

Natatory organs—peiriannau nawf, peiriannau nofiannol.

Natch, *s.* (cyfnewidiad o *notch*) y rhan o ych rhwng y llwynau a'r gloren.

Nathless,† *ad.* (S. *natheles*) er, er hyny, anllai.

Nathmore,† *ad.* (S. *na, the,* a *more*) nid mwy, dim mwyach, dim mwy, byth ond hyny.

Nation, *s.* (Ll. *natio*) cenedl, cenel, cenal, ciwdod, cenedlaeth, cystlynan, cystlynaeth, achen.

The Welsh nation—cenedl y Cymry, y genedl Gymreig.

One of the English nation—un o genedl y Seison.

National, *a.* (o *nation*) cenedlaethol, cenedlawl, ciwdodawl, cenedlig; perthynol i'r genedl yn gyfan *neu* i gyd; gwladwriaethol, gwladol; cyffredinol, cyhoeddus, cyhoedd; cenelgar, cenelgarol, cenedlgarol, ciwdodgar, gwladgar; yn caru ei genedl; yn hoff ganddo ei wlad a'i genedl; arferol.

National debt—dyled y wlad, y ddyled wladol, dyled y goron.

National schools—ysgolion gwladwriaethol, ysgolion gwladol, ysgolion cenedlaethol.

National literature—llenoriaeth y genedl; llenoriaeth genedlaethol, &c.

Nationalism, *s.* cenedligrwydd, cenedlaetholdeb, cenedlolrwydd, ciwdodoldeb.

Nationality, *s.* cenelgarwch, cenedlgarwch, gwladgarwch, ciwdodgarwch; cenedlaetholrwydd, cenedlaetholdeb, cenedloldeb, cenedlolrwydd, cenedligrwydd, nodwedd cenedl, nodweddiad cenedlaethol.

Nationalize, *v. a.* gwneuthur yn genedlaethol, &c.; cenedligo; peri gwladgarwch *neu* genelgarwch yn un.

Nationally, *ad.* megys cenedl gyfan; fel cenedl gyfan; fel cenedl; gyda golwg ar y genedl; yn genedlaethol, &c.

Nationalness, *s.* cenedlaetholdeb, cenedligrwydd.

Native, *a.* (Ll. *nativus*) genedigol, anianol, naturiol; cynhenid, cynnwynol; greddfol, cynneddfol; brodorol; dechreuol, gwreiddiol; hanfodol; ganedigol, genidol, genol; cyn-, prif-.

My native land—gwlad fy ngenedigaeth; y wlad y'm ganwyd ynddi; y wlad lle'm ganwyd; fy ngenedigol wlad; gwlad fy mam; fy mamwlad; gwlad fy nhadau.

One's native language—iaith ei fam, mamiaith un, tafodiaith gartrefol un, iaith enedigol un; priodiaith un.

One's native country—gwlad enedigol un; gwlad genedigaeth un; y wlad y ganed un ynddi.

A native Englishman—Sais ener, Sais geni, Sais genedigol, Sais cynnwynol.

Native place—genidfa, genidfan, genidle, lle genedigol, genedigle, lle genedigaeth, cynfyl.

I shall return to my native dust—i'm cynlwch y dychwelaf; i'm priflwch y dychwelaf; dychwelaf i'r pridd y'm cymerwyd o hono.

Native, *s.* brodor, priodor, ciwdodwr, cynhrefedig;† epil: *pl.* brodorion.

Nativeness, *s.* genedigoldeb, genedigolrwydd; anianoldeb; cynhenidrwydd, cynnwynoldeb.

Nativity, *s.* (Ll. *nativitas*) genedigaeth, ganedigaeth, genid; dydd genedigaeth; cychwyniad.

The nativity—yr enedigaeth; y Nadolig.

The land of their nativity—gwlad eu genedigaeth; tir eu genedigaeth; y wlad eu ganwyd ynddi.

The day of one's nativity—dydd genedigaeth un, gwyl genedigaeth un, cylchwyl genedigaeth un, cofwyl geni un, nadolig un, dydd nadolig un.

To cast a nativity—dywedyd tynged *neu* ddarllen tesni un oddi wrth osodiad y planedau ar ei enedigaeth; darogan ffawd neu anffawd un oddi wrth dremiant y planedau ar y mynyd y ganer ef; bwrw genedigaeth; darllen tyngedfen *neu* desni; darllen planedau un.

To calculate a nativity—brudio tynged; dewinio tyngedfen un oddi osodiad y planedau ar ei enedigaeth; darllen tesni un oddi wrth ei blanedau; darllen planedau un.

Nativity (in astrology)—genedigaeth; cyflun, cyttrem, cyttremiad, cyttarawiad, *neu* gydolwg y planedau ar enedigaeth un; genidlun, genidgoel; genidsylliaeth.

In the land of thy nativity—yn nhir dy gynnefin (*Eccc.* xxi. 30).

Natka, *s.* Natca=math o aderyn.

Natrium, *s.* enw Almaenig y defnydd à elwir yn Seisoneg *Sodium*.

Natrolite, *s.* halodfaen, llysnurfaen.

Natron, } *s.* bloron, blawr yr hynafiaid.
Natrum, }

Nattes, *s.* (*Ff.*) rhestogwaith (mewn adeilyddiaeth).

Natter-jack, *s.* math o lyffant à llinell felen ar ei gefn.

Natter-jack toad=*Natter-jack*.

Natural, *a.* (*Ll. naturalis; Ff. naturel*) naturiol, anianol; à fo wrth naturiaeth; y sydd wrth naturiaeth; cynhenid, cynnwynol, genedigol, genidol, ganedigol, genol, greddfol, cynneddfol; hanfodol; gnawd, rhyw; gorddercb, basdarddaidd; anghyfreithlawn; tyner, caredig.

Natural religion—crefydd natur; crefydd naturiol.

Natural philosophy — anianyddiaeth, athroniaeth anianol, ofyddiaeth anianol, anianaeth, anianeg, celfyddyd a gwybodaeth naturiaeth.

Natural philosopher—anianydd, naturydd, anianofydd, athronydd anianol; un hyddysg yn ngweithredoedd anian.

Natural history—hanes anianol, hanes naturiol, hanes anianyddol, hanes anian.

Natural right—anianolder, anianolaeth, dylyed anianol, dyled anianol.

Natural law—deddf natur, cyfraith natur.

Natural property—anianolaeth.

Natural quality—cynneddf.

Natural disposition, } athrylith, ethry-
Natural towardliness, } lith, crethyll.

Natural instinct—anian; greddf.

Natural propensity—crethyll, tuedd naturiol.

Natural parts—doniau naturiol, arddoniau naturiol; athrylith.

Natural mark—màn cynhenid, ban cyngeni, samp, màn cyn geni, màn geni, màn cyngeni, siamp.

Natural child—plentyn gordderch, bastardd, anhap ei fam.

It is natural to him—rhyw iddo; gnawd yw iddo; y mae yn naturiol iddo; naturiol yw iddo.

Without natural affection — angharedig; heb gariad naturiol, heb serch naturiol; anhygar.

Natural, *s.* symlyn, ffol geni, gwirionyn, gwirioniad, ynfyd, ynfyd cynnwynol, ffol, ffwl, ynfydyn, ffwlcyn: iolyn; brodor; † cynneddf: (*f.* symlen); iolen, ffolcen.

Natural (in music)—gnodyn, gnotyn (♮)

Naturalism, *s.* aniander, anianolaeth, naturiolaeth, naturiolder; cyflwr natur.

Naturalist, *s.* anianydd, naturydd, athronydd anianol, un hyddysg yn ngweithredoedd natur.

Naturality, † *s.* naturiolder, naturiolrwydd.

Naturalization, *s.* rhyddfreiniad; trwyddedogaeth; breiniolaeth; cywladyddiaeth.

Naturalize, *v. a.* rhyddfreinio; trwyddedogi; breinioli, breiniogi; naturioli; cywladu, brodori.

Naturally, *ad.* yn naturiol, yn anianol, &c. wrth natur, o natur, wrth anian, o anian; o hono ei waith; o'i naturiaeth ei hun; o'i waith ei hun; heb na dir na chymhell.

Who will naturally care for your state—yr hwn yn naturiol a ofala am y pethau a berthynant i chwi; yr hwn a wir ofala am y pethau a berthynant i chwi.

Naturalness, *s.* naturiolder, naturioldeb, naturiolrwydd, anianolrwydd, anianoldeb, aniander, aniandra, cyflwr naturiol, cyflwr anianol, ansawdd naturiol, ansawdd anianol.

Naturals, *s. pl.* anianolion, naturolion; pethau à berthynant yn naturiol i greadur.

Nature, *s.* (*Ll. natura; Ff. nature*) natur, anian, naturiaeth, nawd, notur, nawtur; greddf, cynneddf, naws, uwyd, anwyd, teithi, aniaeth, aniad; rhyw, rhywogaeth, math, bath, sut; y byd, y greadigaeth, y cread, yr holl greadigaeth.

Human nature—natur dyn, y natur ddynol; dynoliaeth, dynoliant.

The divine nature—y natur ddwyfol, y ddwyfol anian, y dduwiol anian.

Original nature—prifanian, prif anian.

By nature—wrth natur, wrth naturiaeth, o naturiaeth.

Of the same nature—unrhyw, unfath; unnaws, cyfnaws, cyfanian; o'r un natur *neu* anian.

Contrary nature—gwrthanian, gwrthryw.

Of a simple nature—symlog, symlaidd.

Of a fierce nature—ysguall; ffyrnig o anian; o natur ffyrnig.

Of a pure nature—o natur bur; pur ei anian; gwirin, gwyrin.

A pure *or* holy nature—anian bur, anian santaidd; nyfed.

Ill nature—natur ddrwg, anian ddrwg, dryganian, drwg anian, drwg natur, drygnaws, dryganedd, dryganiaeth, drwg dymmer, drygnwyd, dryganwyd, anniddigrwydd, anynadrwydd, blyngedd.

Good nature—natur dda; hynawsedd, hynawsder, rhadlonedd, mwynder.

To trespass on one's good nature—gwasgu ar hynawsedd un; gwasgu ar natur dda un; gwasgu ar amynedd un.

Animal nature — miledd, milnawd, milanian, anian anifeilaidd.

The law of nature—deddf natur, cyfraith natur.

Course of nature—trefn natur, troell naturiaeth, ystod anian, chwyl naturiaeth, trefn anian, cwrs natur.

The most beautiful things in nature — y pethau harddaf *neu* brydferthaf yn natur;

y pethau harddaf *neu* brydferthaf yn y byd.

A dispute of this nature—dadl o'r fath hyn.

Nature,† *v. a.* cyanysgaethu â chynneddfau; anianu.

Good-natured—da ei natur; hynaws, tirion.

Good-naturedly — mewn natur dda; yn hynaws; gyda hynawsedd; mewn hwyl dda.

Ill-natured — drygnawsus, drygnwydus, dryganianol, dryganwydus, dryganwydol, dryganianus; drwg ei natur, ei anian, ei naws, ei nwyd, ei anwyd, ei anwydau, ei dymmer, *neu* ei dymmerau; annuddig, anynad, croes, sarig, anfoddog, sur, sor, dreng, monig; anhydrin, anhywaith.

Naturist,† *s.* un à briodola bob peth i natur.

Naturity,† *s.* naturiaeth, aniander.

Naufrage,† *s.* (Ll. *naufragium*) llongddrylliad, llongdor, tor llong, llongdoriad.

Naufragious, *a.* llongddrylliol, llongdorol; à bair longdor.

Naught, *s.* (S. *nâht, nauht*) dim, diddym.

To set at naught—dirmygu, bychanu, dïystyru, tremygu.

For naught—am ddim; yn rhad, heb elw; yn ddïachos.

Naught, *ad.* dim.

Naught, *a.* drwg, drygionus, anfad, diriaid, dired; diwerth.

Naughtiness, *s.* drygedd, drygioni, drygionusrwydd, direidi, dyhirwch, dirasrwydd; cildynrwydd; brynti.

The bewitching of naughtiness—hudoliaeth oferedd (*Doeth.* iv. 12).

Naughty, *a.* drwg, drygionus, mall, anfad, diriaid, dired, diras, barus, ysgeler; niweidiol; diwerth; brwnt.

A naughty wench — dyhiren, dyhirog; coegen.

Naulage, *s.* (Ll. *naulum*) llonglog, llog llong, arian clud.

Naumachy, } *s.* (Gr. a Ll. *naumachia*) morgad,
Naumachia, } morgadfa, rhith-forgad, rhith morgad, rhith morymladd.

Nauscopy, *s.* (Gr. *naus* a *scopé*) llongarsylliaeth.

Nausea, *s.* (Ll.; Gr. *nausia*) gwrthwyneb, gwrthwyneb cylla, gwrthneu, gwrthwynebrwydd, gwrthwynebedd, chwyd-duedd, gorchwyd, gloesi, gloesyndod, gloesygfa, gloesyni, alar, gloesygiad, gloesygdod, ffieiddrwydd; tuedd i chwydu *neu* gyfogi; tuedd *neu* chwant i ymgyfogi; diflasrwydd.

Nauseate, *v.* (Ll. *nauseo*) ffieiddio, casbau, gwrthneu, gwrthwynebu, alaru, llaru, llysu, gwrthod; bod yn gas, adgas, ffiaidd, gwrthwyneblyd, *neu* ffinion; ffinioni, ffinioni ar, alaru ar, diflasu, diflasu ar; bod yn gas, yn adgas, yn ffinion, yn ffiaidd, *neu* yn ddiflas gàn; peri cyfog *neu* wrthneu; ymwrthod â pheth o wir gas arno; ymwrthod â pheth o wir gasineb ato.

Nauseation, *s.* gwrthneuad, gwrthwynebiad, ffieiddiad, alariad.

Nauseous, *a.* gwrthwyneblyd, gwrthwynebus, alarllyd, gwrthneugar, cas, adgas, ffiaidd, cyfoglyd; à bair wrthwyneb ato.

Nauseousness, *s.* gwrthwynebrwydd, gwrthwyneblydrwydd, gwrthwynebedd, ffieidd-dod, ffieidd-dra, ffieiddrwydd, adgasrwydd, alarwch.

Nautic, } *a.* (Ll. *nauticus*) mordwyol, mor-
Nautical, } yddol, llongwriol, llongwriaethol; morol; perthynol i forwyr; yn perthyn i longwriaeth *neu* foryddiaeth.

Nautical compass—compawd y morwyr, cwmpas morwyr, morgompawd.

Nautical almanac — amseroni moryddol, almynag môr, amseroni môr, amseroni y morwyr.

Nautical terms — moreiriau, morenwau, enwau moryddol; geiriau arferedig mewn mordwyaeth; geiriau môr, enwau môr.

Nautiform, *a.* (Ll. *navis* a *forma*) ar lun cyff *neu* gorff llong; ar wedd moelfad; cyfflongaidd.

Nautilite, *s.* (Ll. *nautilus*) cragenfad cloddelig.

Nautiloid, *a.* (*nautilus*, a'r Gr. *eidos*) tebyg i'r cragenfad; tebyg i'r Nautilus.

Nautiloid, *s.* peth tebyg i'r cragenfad; peth ar lun y Nautilus.

Nautilus, *s.* (Ll.; Gr. *nautilos*) cragenfad, Nautilus—math ar gragenbysg, yn cyfanneddu y morocedd trofanol.

Naval, *a.* (Ll. *navalis*, o *navis;* Gr. *naus*) llongawl, llongiadol; llyngesol; perthynol i longau; cyanwysedig o longau; morol.

Naval fight—morgad, morfrwydr, morgadfa, ymladd llongau.

Naval architecture—llongsaernïaeth, llongyddiaeth, llongsaeriaeth, llongwaith, adeilyddiaeth llongau.

Naval crown—coron longawl, coron fôr.

Naval force—morfyddin, llynges, moriu, morgadlu, cadluoedd morol.

Navals,† *s. pl.* negesau môr, morolion.

Navarch, *s.* (Gr. *nauarchos;* Ll. *navarchus*) llyngesydd, llyngesor, llyngesog, penaeth llynges.

Navarchy, *s.* (o'r Ll. *navarchus*) llyngesyddiaeth, llyngeswriaeth; medr i drin llong.

Nave, *s.* (S. *nafa, nafu;* Al. *nabe*) both, bogail, bogel; corff eglwys, corf eglwys.

Nave of a wheel—both olwyn, bogail olwyn, bogel troel.

Nave of a church — corff eglwys, corf eglwys.

In the nave (of the church)—yn nghorff yr eglwys.

Navel, *s.* (S. *nafela;* Al. *nabel*) bogail, bogel; canol y peth à fyner.

Navel-string—llinyn y fogel, llinyn bogail.

Navelwort, *s.* (*navel* a *wort*) bogeil-lys, llysiau y fogel.

Common navelwort—bogel y forwyn, bogel Gwener, crondoddaid, dail y gron, deilen gron.

Nawew, *s.* (S. *napus;* S. *nape*) maip yr yd, erfin yr yd, bresych yr yd, yd-fresych, ydfaip: *sing.* meipen yr yd, meipen yd, erfinen yr yd, erfinen wyllt.

Navicular, *a.* (Ll. *naviculs*) manlongaidd, llongigol, llongesol; perthynol i fanlongau *neu* fadau; badol, cychol; badaidd, cychaidd; ar lun bad *neu* gwch.

Navicular bone — badasgwrn, yr asgwrn cychaidd.

Navigable, *a.* (*navigabilis*) mordwyol, moriadwy, mordwyadwy; à ellir ei fordwyo; y galler *neu* y gellir hwylio *neu* ymdaith arno; hylong, llongiadwy; llongwriol.

Weening in his pride to make the land navigable—gàn dybied o wir falchder y

gallai efe wneuthur y tir yn fôr (2 *Mac.* v. 21.)

Navigableness, *s.* mordwyoldeb, mordwyolrwydd; bod yn fordwyol.

Navigate, *v.* (Ll. *navigo*) morio, mordwyo, hwylio, llongwrio, llongiadu, ymdaith ar fôr, mordeithio.

To navigate a ship—hwylio llong, gweithio llong, llonglywio.

Navigation, *s.* (Ll. *navigatio*) mordwyaeth, mordyddiaeth, morwriaeth, llongwriaeth, llongiadaeth; mordwyad, hwyliad, moriad, llongwriad, morawd; celfyddyd hwylio llong; llongau.

Navigator, *s.* mordwywr; morwr, moriwr; hwyliwr llong, hwylydd llong, llywydd llong; morydd.

Navigators, Navies, Navvies, *s. pl.* (o *navigator*, oddi wrth eu gwaith yn cloddio i wneuthur camlasau) cloddwyr, arllwyswyr, rhaggloddwyr, cloddwyr rheilffyrdd, arllwyswyr ffyrdd.

Navy, *s.* (Ll. *navis*; Gr. *naus*) llynges, morfyddin, llyngwyn, llu môr; llu *neu* fyntai o longau rhyfel; llongau.

A little navy—llyngesan, llynges fechan.

Navy-office—swyddfa y llynges, gorchwylfa y llynges, llyngesfa, llyngesdy.

Nawl,† *s.* (D. *naal*) mynawyd.

Nay, *ad.* (y negydd *ne*, ac *aye*; Ll. *nego*; Sw. *nej*, *ney*) nag e, nag e ddim; na ddo, na ddo ddim; na, nac; nid felly; nid hyny yn unig; yn hytrach; ïe yn hytrach; ond yn hytrach; eehrê.

Nay rather—yn hytrach; ïe yn hytrach; ond yn hytrach; echrê.

I tell you Nay—nag e, meddaf i chwi (*Luc* xii. 51).

Nay verily—nid felly (*Act.* xvi. 37); nag e yn wir.

But he said, Nay—ac efe a ddywedodd, Na fynaf (*Mat.* xiii. 29).

I tell you, Nay—nac oeddynt, meddaf i chwi (*Luc* xiii. 5).

I will have no nay—ni fynaf nag; ni fynaf ball; ni fynaf omedd; ni chymmeraf ball.

Give me no nay—na ddyro i mi nag; na ddyro i mi ball *neu* omedd; na omedd fi.

He that will not when he may, when he would he shall have nay—ni fyn pan gaffo, ni chaiff pan fyno.

To say nay—nacâu, nagu, pallu, gomedd, naca.

To be said nay—cael nag, cael pall, cael gomedd.

Say me not nay—na omedd fi; na nacâ i mi; na phall i mi; na ddyro i mi nag; paid â'm gomedd.

Nay,† *s.* nag, pall, gomedd, nacâd.

Nay,† *v. a.* nacâu, nacu, pallu, gomedd.

Nayward,† *s.* (*nay* a *ward*) gomeddgarwch, tuedd i nagu.

Nayword,† *s.* dïareb; gair amnaid, arwyddair.

Nazarite, *s.* (o'r H. *nazar*) Nasaread; ymddydolwr: *pl.* Nasareaid.

Nazaritism, *s.* Nasareaeth, peniarth.

Naze, *s.* (Ff. *nez*; Al. *nase*; Ll. *nasus*) penarth, pentir; clogwyn.

The naze of Norway—penarth Norwy, pentir Norwy.

Ne,† *ad.* (S.) na, nac, nad, ni, nid.

Neaf,† *s.* (Isl. *neft*; Ysg. *nieve*) dwrn.

Neal, *v.* (S. *anælan*) tymmeru; gwres-dymmeru, tymmeru drwy wres.

Neap, *a.* (S. *hnipan*) isel; treiol.

Neap-tide—iselfor, treilif, adlif, treilif y môr, ertrai, gordrai, gorthrai, llanw isel, y llanw iselaf, marwddwfr.

Neap, *s.* iselfor, treilif, adlif, &c.; amser yr iselfor.

Neaped, *a.* gwedi ei adaw (*f.* ei gadaw) gân y môr; yn gorwedd ar lawr o eisieu *neu* ddiffyg dwr; heb allu nofio dros y bâr; treiedig.

Near, *a.* (S. *ner*, *nearu*) agos, cyfagos; wng, wnc, eiddwg, eiddwng, cyfyl, ymwng; anwyl; agosaf at un; prin; aswy, chwith; caled, cynnil, cyrrith.

They are near neighbours—cymmydogion agos ydynt.

Somewhat near—lled agos, go agos, crŷn agos, trân agos.

His near friends—ei anwyl gyfeillion (*Act.* x. 24).

The near ox in a team—yr ych agosaf mewn gwedd.

Near, *prep.* ger, ger llaw, gâr, yn agos i, yn agos at, yn ymyl, ar gyfyl, agos i, agos at, câr llaw, gâr llaw, ar bwys.

Very near noon—ar lygad hanner dydd; ar fin hanner dydd; yn agos iawn i hanner dydd.

They that are near the king's person—gweision penaf y brenin (*Ier.* lii. 25).

Near, *ad.* yn agos, yn gyfagos, &c.; nid neppell; braidd, o fewn ychydig, yn mron, bron.

Near at hand—ger llaw, yn agos, yn gyfagos, câr llaw, gâr llaw; heb fod yn neppell.

To be near at hand—bod ger llaw; bod yn agos; bod yn gyfagos; bod ar ddyfod; bod ar bwys; neshau, dynesu, dyneshau, ymnesu; tynu yn agos; canlyn wrth y sodlau.

Near being—ar fod; agos i fod; ar gael; agos i gael; yn mron bod; yn mron cael; ar fin cael; ar fin bod; heb fod nemawr rhwng, &c.

Near coming—ar ddyfod, ger llaw dyfod.

To draw near—tynu yn agos; agoshau, agosi, neshau, nesu, dynesu, dyneshau; dyfod hyd; bod yn agos; dyfod yn agos; dyfod ger llaw; dawodi; tynu at; gofyn.

Draw near, Draw thou near, } tyred yma; tyred yn nes; dere yn nes; agosha yma; nesha yma; debre.

To come near together—cydneshau, cydagoshau.

Near of kin—agos o waed; yn perthyn yn agos.

Near before him—ger ei fron.

Near, *v.* agoshau, agosi, nesu, neshau, dynesu, ymnesu, nesiannu, agoshau at, tynu at, neshau at, nesu at, dynesu at; dyfod yn agos; dyfod ger llaw; bod ger llaw.

Nearer, *a.* (cymharol o *near*) nes, agosach; nesaf (o ddau), agosaf (o ddau); nesach.

Nearer and nearer—nesnes; yn nesnes.

This way is nearer than the other—y mae y ffordd hon yn nes, yn agosach, *neu* yn ferach na'r llall.

This is considerably the nearer way—dyma y ffordd nesaf o lawer; dyma y ffordd nesaf nid o ychydig.

The nearer the church, the farther from God—nesaf i'r eglwys, pellaf o baradwys; à fo nesaf i'r eglwys, fydd bellaf oddi wrth baradwys.

You will never be the nearer for this—ni byddi nes er hyn; ni byddi haws er hyn; ni byddi ronyn haws er hyn.

Near is my shirt, but nearer is my skin—nes i mi fy nghrys na'm pais.

Nearest, *a.* (yr uchafradd o *near*) nesaf, agosaf.

The nearest way—y ffordd nesaf; y ffordd agosaf; y ffordd feraf.

Nearly, *ad.* yn agos; yn mron, bron, braidd, o braidd, o'r braidd, o fraidd; o fewn ychydig; yn galed, yn gyrrith, yn anhael, yn llawgaead.

To look nearly to—edrych yn fanol *neu* ofalus at beth.

Nearness, *s.* agosrwydd, cyfagosrwydd, nesder, nesrwydd, yngder, yngdra; carennydd, cyfnesafrwydd, cyfnesafedd; crintachrwydd, crinder, cyrrithrwydd, caledrwydd, cynnildeb.

Nearness of kin by blood—carennydd, tras, perthynas, cyfnesafrwydd.

Nearness of kin by marriage—cyfathrach.

Nearsighted, *a.* byrwel, byrolwg, agoswel, byr ei olwg; cibddall.

Nearsightedness, *s.* byrder golwg, byrdra golwg, byredd golwg, byrweledd, byrweled.

Neat, *s.* (S.; Sw. *nöt;* D. *nöd*) eidionau, da duon, gwartheg, biw; eidion, buwch.

Neat's tongue—tafod eidion.

Neat's feet—traed eidion.

Neat cattle—eidionau, biw, biwfilod, ych ain.

Neat's leather, } croen eidion, lledr o groen
Neat-leather, } eidion, ychledr.

Neat, *a.* (It. *netto;* Ff. *net;* Ll. *nitidus*) glân, glanwedd, glanwaith; pur, digymmysg, disorod, disothach; tlws, dillyn, destlus, destl, clws, dèl, teledïw, hardd, gweddaidd, cain, twt, perc, cryno, twtnais, trefnus, gwaint: *f.* tlos, clos.

Neat-handed—llawdlws, llawddillyn, llawddestl; tlws, destl, destlus, cywair, cywrain, celfydd, *neu* gynnil ei law ar waith.

Neat-handedness — llawdlysni, llawddestledd, llawddillynedd, cywreindeb llaw ar waith.

Neat weight=*Net weight.*

Neatherd, *s.* (*neat* a *herd;* S. *neathyrd*) bugail gwartheg, bugail da duon, heusor gwartheg; gwarthegydd, bugeidwad, buchwr, bugail.

Neatness, *s.* tlysni, tlysrwydd, tlysi, tlysedd, dillynedd, destledd, destlusrwydd, taclusrwydd, taclusder, pertedd, percusedd, delder, harddwch; glendid, glanweithdra; digymmysgedd, purdeb, purder.

Neatress,† *s.* (o *neat*) bugeiles gwartheg, heusores.

Neb, *s.* (S. *neb, nebbe;* Is. *neb, sneb*) pig, gylfin, gylfant, gylf; trwyn; blaen; geneu, safn.

Nebula, } *s.* (Ll. *nebula*) nifwlen, niwlen,
Nebule, } sernifwl, serniwl; pilen *neu* ysmotyn ar lygad: *pl.* nifwlion.

Nebular, *a.* nifwlog, niwlenog, serniwlog; perthynol i nifwlion.

Nebulosity, *a.* (o *nebulous*) niwlogrwydd, nifwlogrwydd, cymylogrwydd, nuddogrwydd.

Nebulous, *a.* (Ll. *nebulosus*) niwlog, nifwlog, cymylog, nuddog; tarthog, tarthlyd; tebyg i gwmwl *neu* niwlen.

Nebulousness, *s.* niwlogrwydd, cymylogrwydd; niwl, nifwl, nudd.

Necessarian, *s.* (Ll. *necessarius*) angenrheidiwr, rheidiolwr, rheidiwr; pleidiwr angenrheidrwydd athronyddol.

Necessaries, *s. pl.* (o *necessary*) rheidiau, angenrheidiau, cyfreidiau, rheidion; anhebgorau, pethau anhebgorol.

To furnish *or* supply with necessaries—diwallgenu.

Necessarily, *ad.* yn rheidiol, yn angenrheidiol, yn rhaid, yn angenrhaid; o raid, o angenrhaid, o angenrheidrwydd.

Necessariness, *s.* rheidiolrwydd, rheidioldeb, rheidiolder, rheidioledd, rheidiolaeth, angenrheidioldeb, angenrheidiolrwydd, angenrheidrwydd; anhebgoredd, anhebgorwch, anhebgoroldeb, anhebgorolrwydd.

Necessary, *a.* (Ll. *necessarius*) rhaid, rheidiol, angenrhaid, angenrheidiol, cyfreidiol, cyfraid; anhebgorol, anhebgor, dihebgor; dir, dilys, angenorfod; gorfodol; hanfodol; gofynol; anochel, anocheladwy.

Necessary uses—angenrheidiau.

Necessary work—rheidwaith, gwaith anhebgor.

It is necessary—rhaid yw, mae yn rhaid, mae yn rheidiol, mae yn angenrheidiol, mae yn angenrhaid; dir yw; y mae eisieu.

Not necessary—afraid, afreidiol.

Necessary house—rheitty, geudy, ty bach.

Necessary, *s.* rhaid, peth rheidiol, rheidwg, peth anhebgorol; rheitty, geudy, ty bach, ysgothfa, coddyn.

Necessitarian, *s.* rheidiwr, rheidiolwr, angenrheidiwr; pleidiwr angenrheidrwydd athronyddol.

Necessitate, *v. a.* (o'r Ll. *necessitas*) rheidioli, rheidio, angenrheidio, rheidiannu, angenu, gorddenu; dirio, cymhell, gorfod, peri; gwneuthur yn angenrheidiol, &c.

Necessitation, *s.* angenrheidiad, rheidiolad, diriad, cymheiliad; gwneuthuriad yn rheidiol; gorfod, gorfodaeth, cymhell.

Necessitied,† *a.* angenus, mewn angen.

Necessitous, *a.* angenus, angenog, rheidus, rheidiog, tlawd; cyfyng.

Necessitous person—rheidusddyn, rheidusyn, angenor, dyn angenog: *pl.* rheidusion, angenogion.

Necessitousness, *s.* rheidusrwydd, rheidusni, rheidusi, angenusrwydd, angenogrwydd, angenoctyd, angendod; angen, tlodi, eisieu, prinder.

Necessitude,† *s.* (Ll. *necessitudo*)=*Necessitousness.*

Necessity, *s.* (Ll. *necessitas*) rheidrwydd, angenrheidrwydd, angenrhaid, rheidiant, rhaid, angen, eisieu, rheidedd, dir, dirni, dirachos, anhebgor, gorfod, cyfraid; angenoctyd, rheidusrwydd: *pl.* rheidiau, angenrheidiau, cyfreidiau.

Of necessity—o raid, o angenrheidrwydd, &c.; trwy gymhell.

To make a virtue of necessity—cymmeryd cynghor gân angen; troi rhaid yn rhesymm; troi ei gyfeiliorni yn gyfarwyddyd; troi ei gamsyniad *neu* gamgymmeriad yn gyfarwyddyd.

Necessity has no law—angen a dyr ddeddf;

angen a bair i hen wrach duthio; angen a ddysg i hen redeg.
Of necessity, not of choice—o raid, nid o ddewis.
In my necessity—wrth fy rhaid; wrth fy angen; yn fy angen.
Necessity is laid upon me—angenrhaid a osodwyd arnaf.
The present necessity — yr angenrhaid [presennol.
Having no necessity—yn afraid iddo.
Of necessity he must release one—yr oedd yn rhaid iddo ollwng un yn rhydd.
Thou knowest my necessity—ti a wyddost beth sy raid i mi.
In case of necessity—os bydd eisieu; os bydd angen; o bydd eisieu; a bod angen am hyny.
Proper for thy necessity—priod neu addas i'th achosion. [rhaid.
The day of necessity—dydd yr angen-

Neck, *s.* (S. *hnecce, hnecca, necca;* Is. *nek*) gwddf, gwddwg, gwddwf, gwddw, mwnwgl, mwnwg, mwn: *pl.* gyddfau, gyddygau, mynyglau.
A little neck—gyddfyn, gyddfan, gwddf bychan.
On the neck—ar warthaf, ar wàr; ar fin, ar bwys, am ben; wrth sodlau.
One mischief on the neck of another—y naill ddrwg neu anffawd ar warthaf y llall; drwg ar ddrwg; odid y drwg a ddaw wrtho ei hunan.
On the neck of these mischiefs comes this also—ar warthaf, am ben, neu yn nghynffon y rhai hyn y daw yr aflwydd hwn hefyd.
One war on the neck of another—y naill ryfel ar warthaf y llall; un rhyfel yn nghynffon y llall; un rhyfel wrth sawdl y llall; rhyfel ar ryfel.
To break the neck of—torfynyglu, tori gwddf, tori gwddwg.
To break the neck of an ill custom—torfynyglu arfer ddrwg; ymwrthod neu lwyr ymwrthod â drwg arfer.
To wring off the neck—tori ei ben yn ei wegil; dïyddfu.
To clasp one about the neck—myned ddwylaw yn mwnwgl âg un.
She clasped him about the neck—hi a dafodd, a blethodd, neu a gymhlethodd ei breichiau am ei wddf.
To get *or* slip one's neck out of the collar—ymddirwydaw o ryw neges neu orchwyl trafferthus; tynu neu ddwyn ei ben o'r cebystr.
Neck of mutton—gwàr o gig mollt; gwarog o gig mollt; gyddfog o gig mollt; gwddf mollt; gwar-ddryll o gig mollt.
Neck or nothing—naill ai gwr ai dim; gwr neu ddim.
Neck-bone—chwilgorn y gwddf, chwilgorn y gwddwg; pillgorn.
Neck-joint — chwilfwnwgl, chwilfynwgl, chwilfwnwg, chwilfynwg, cymmal y gwddf; pillgorn.

Neckatee, *s.* (o *neck*) gwddwgen, mynyglwisg, cadach gwddf, ffedawnen.

Neckbeef, *s.* cig gwddf, cig gyddfau; cig gwael, cig iselbris.

Neckcloth, *s.* llian gwddf, pilyn gwddf, toryn gwddf, gwddwgen, mynyglwisg, cadach gwddf, cadach gwddwg, ffedawnen.

Necked, *a.* gyddfog; â gwddf ganddo; y mae iddo wddf.
Stiff-necked—gwargaled, gwarsyth, gwegilsyth.
Stiff-neckedness—gwargaledrwydd, gwargaledwch, gwarsythni.
Wry-necked—gyddfgam; â'i wddf ar dro.

Neckera, *s.* (oddi wrth N. I. *Necker*, llysieuydd Almaenig) Neocera=tylwyth o blanigion.

Neckerchief, *s.* gwddwgen, mynyglwisg, cadach gwddf, toryn gwddf, neisiad gwddf, moled gwddf, neisiad, ffedawnen.

Necklace, *s.* mwndlws, myndlws, mwndorch, mynygldlws, mynygl-doreh, torch mwnwgl, mwndel, myndel.
Bead necklace — gleindorch, gleindorch mwnwgl.

Necklaced, *a.* mwndlysog, mwndorchog.

Neckland, *s.* gyddf-dir, cyfyngdir, meindir, culdir, gwddwg o dir.

Neckverse, *s.* gwers y gwddf, gyddf-wers; gwers neu adnod à ddarllenid gynt er cael hawl yn maraint Egiwyswyr.

Neckweed, *s.* cywarch (mewn gwawd); cebystr; croglys.

Necrolite, *s.* (Gr. *necros* a *lithos*) marfaen, maesyager drewsawr.

Necrological, *a.* margofresol, margofrestrol, trengresol, trengrestrol.

Necrologist, *s.* trengreswr, trengrestrwr, margofreswr, margofrestrwr, marwrestrydd, cofrestrwr marwolaethau.

Necrology, *s.* (Gr. *necros* a *logos*) trengres, trengrestr, margofres, margofrestr, marwrestr, cofres y meirw, cofiyfr y meirwon, cofrestr marwolaethau.

Necromancer, *s.* gorcheiniad, gorcheiniwr, gorcheinydd; dewin à alwo ar y meirw; ymofynydd â'r meirwon; swynwr, dewin, chwidw.

Necromancy, *s.* (Gr. *necromanteia;* Ll. *necromantia*) gorcheiniaeth; dewiniaeth drwy ymofyn â'r meirwon; ymofyniad â'r meirw; dewiniaeth, dewindebaeth, swynyddiaeth, gorchan, gwarchan, y gelfyddyd ddu.

Necromantic, *a.* (Ll. *necromanticus*) gorcheiniol; perthynol i orcheiniaeth; à wnaed drwy orcheiniaeth.

Necromantic, *s.* gorchan, gwarchan, dewiniaeth, swyn, cast, hocedi.

Necromite, *s.* (Gr. *necros*) marfaen, maesyager drewsawr.

Necrophagous, *a.* (Gr. *necros* a *phagô*) marwysol, burgunysol, abodysol; yn bwyta neu ysu creaduriaid meirw; yn ymborthi ar furgunod.

Necrophorus, *s.* (Gr. *necros* a *phoreô*) cladd-chwilod.

Necropolis, *s.* (Gr.) dinas y meirwon; claddfa, claddle, corffian.

Necroscopic, *a.* (Gr. *necros* a *scopeô*) trengholiadol; perthynol i drengholiadau.

Necrosis, *s.* (Gr.) marweiddiad, braeniad, madriad, braenedigaeth, pydredigaeth; braeniad esgyrn.

Nectar, *s.* (Gr. a Ll.) neithdar, dïod y dewiau; meluswin.

Nectarean, Nectareal, Nectareous, *a.* (Ll. *nectareus*) neithdaraidd, neithdarain, neithderin, neithdarus; melusber fel y neithdar; melusber. hyfrydlas, perfaswn, chweg, melus.

Nectared, *a.* neithdarog; llawn neithdar; cymmysgedig â neithdar.
Nectareousness, *s.* neithdareiddrwydd, neithderinrwydd, neithdarusrwydd; melusrwydd.
Nectareal, *a.* mellgellaidd, melgibaidd; perthynol i felgell llysieuyn.
Nectariferous, *a.* (Ll. *nectar* a *fero*) yn dwyn *neu* gynnyrchu neithdar; melddwyn.
Nectarine, *a.* neithderin; melusber fel y neithdar; mòr felus a'r neithdar; melusber.
Nectarine, *s.* neithdaren, eirinen peatus, cneuen peatus.
Nectarize, *v. a.* melusu, chwegu, neithdaru.
Nectarous, *a.* melusber fel y neithdar; melusber, melus, perfiasus.
Nectary, } *s.* (o *nectar*) melgell, melgib.
Nectarium, }
Neddar,† *s.* (S.) neidr: *pl.* nadroedd, nadredd.
Need, *s.* (S. *nead, nyd*) angen, eisieu, angenoctyd, rhaid, eisiwed, rheidusedd, rheidusrwydd, rheidusni, rheidiant, rheidrwydd, rheidedd; achos; gwall, diffyg.
To have need, } bod yn rhaid i un wrth
To stand in need, } beth; bod mewn angen *neu* eisieu; bod âg angen *neu* eisieu arno.
In their need—yn eu hangen; pan oedd angen *neu* eisieu arnynt.
He has no need—nid rhaid iddo; nid oes angen *neu* eisieu arno.
Thou, who hast need of nothing—tydi, yr hwn nid oes arnat eisieu dim.
Defer not to give to him that is in need—na wna i'r angenog hir ddysgwyl am ei rodd.
As need requires—fel y byddo rhaid; fel y bo eisieu *neu* angen; yn ol fel y bo eisieu *neu* angen.
Lend to thy neighbour in his need—dod echwyn i'th gymmydog yr amser y byddo rhaid iddo.
That we may find grace to help in time of need—fel y caffom ras yn gymhorth cyfamserol.
Need, *v.* bod yn rhaid i un wrth beth; bod mewn angen *neu* eisieu; bod âg angen *neu* eisieu arno; bod âg angen *neu* eisieu iddo; bod yn eisieu; rheidio, angenu; dwyn eisieu; bod heb.
A workman that needeth not to be ashamed—gweithiwr difefl.
He needed not that any should testify of man—nid oedd raid iddo dystiolaethu o neb am ddyn.
According to the desire of them that need—wrth ewyllys y rhai angenus (*Doeth.* xvi. 25). [arno.
Needer, *s.* angenwr; un âg angen *neu* eisieu
Needful, *a.* angenrheidiol, angenrhaid, rheidiol, rhaid, cyfraid, cyfreidiol; dir; gofynol.
Needfulness, *s.* angenrheidrwydd, angenrhaid, rheidrwydd, angenrheidioldeb, angen, eisieu.
Neediness, *s.* rheidusrwydd, rheidusni, rheidusedd, angenusrwydd, angenogrwydd, rheidedd, tlodi, eisiwed, eisiwedd, eisiwyd; prinder, diffyg.
Needle, *s.* (S. *neil, naedl;* Al. *nadel*) nydwydd, nodwydd, nydwydd ddur, nodwydd ddur, nydell; gwaell, gwachell.
Mariner's needle—nodwydd y compawd, nydwydd cwmpas morwyr, nydwydd y morwyr.
Knitting needle—gwaell, gwäell, gwachell: *pl.* gweill, gwëyll, gwechyll.
Worker at a needle—nydwyddai, nodwyddai.
Needle-woman—nydwyddes, nodwyddes, gwniedyddes, gwniadyddes, gwniadwraig, gwniferch, gwniwraig.
Shepherd's needle, } creithig, nodwydd y
Needle chervil, } bugail, crib Gwener.
Great shepherd's needle—creithig ber, cegiden wèn, gwŷn y dillad, Sisli ber.
Rough shepherd's needle — creithig wrychog.
Needle, *v.* nydwyddo, nodwyddo, nydellu.
Needlefish, *s.* mornydwydd, mornodwydd, cornbig.
Needleful, *s.* nydwyddaid, nodwyddaid.
A needleful of thread—nydwyddaid o edeu; pwythyn o edeu.
Needlemaker, } *s.* nydwyddwr, nodwyddwr,
Needler, } gwneuthurwr nydwyddau.
Needle-ore, *s.* nydellfwn.
Needle-pointed, *a.* blaenllym fel y nodwydd ddur; blaenfain fel nodwydd.
Needle-shaped, *a.* nydwyddaidd, nodwyddaidd, nydellaidd; ar lun nydwydd.
Needle-shell, *s.* morddraenog, draenog y môr.
Needlestone, *s.* nydellfaen.
Needlework, *s.* gwaith nydwydd, gwaith edeu a nodwydd, gwniadwaith, nydellwaith; gwniyddiaeth, gwniedyddiaeth; brodwaith, brwydwaith, brodiad, brodiaeth.
To work needlework—gweithio gwaith edeu a nodwydd; brodio.
Needless, *a.* (o *need*) afreidiol, afraid, diraid, diangenrhaid; na bo rhaid wrtho; ni bo rhaid wrtho.
It is needless to mention more—afraid crybwyll rhagor; afreidiol son *neu* grybwyll am ychwaneg; nid gwiw bwrw mwy.
Needlessness, *s.* afreidioldeb, afreidiolrwydd, direidrwydd, afreidrwydd.
Needment,† *s.* peth rheidiol, rhaid, rheidwg.
Needs, *ad.* (talfyriad o *need is*) o raid, o angenrhaid, o angenrheidrwydd, rhaid, yn rhaid, wrth raid, yn anhebgor, yn anhebgorol, yn rheidiol.
I must needs—rhaid i mi; rhaid yw i mi; mae yn rhaid i mi; dir yw i mi; gorfydd i mi; gorfydd arnaf.
There must needs be—ni all na bo.
It must needs be—rhaid yw, dir yw.
Do no more than needs must—na wna ond yr hyn a fyddo yn anhebgor.
The multitude must needs come together—nid oes modd na ddel y lluaws yn nghyd; nid oes fodd na ddel y lluaws yn nghyd; angenrhaid yw dyfod y lluaws yn nghyd.
Thou wouldest needs be gone—ti a fynit fyned ymaith (*Gen.* xxxi. 30).
Needy, *a.* (o *need*) angenus, angenog, rheidus, tlawd, eisiwedig.
Needy persons, } rheidusion, angenusion,
Needy ones, } angenorion, rheidusddynion, rhai angenus: *sing.* rheidusyn, rheidusddyn.
Neese,† *v. n.* (Al. *neesen*) tisian, tisio, trewi, ystrewi, entrewi, taro entrew.
Neesewort, *s.* ystrewlys, dystrewlys.
Neesing,† *s.* tisiad, trewiad, ystrewiad.
Nef,† *s.* (S. *nafa*) corff eglwys.

Nefandous, *a.* (Ll. *nefandus*) erchyll son am dano; uthr ei grybwyll; nad yw i'w enwi; echryslawn, uthr, ffiaidd.

Nefarious, *a.* (Ll. *nefarius*) ysgymun, esgymun, ysgeler, anfad, anfadus, echryslawn, melltigedig, erchyll, adgas, dygas, annuwiol.

Nefariousness, *s.* ysgelerder, ysgelerdra, ysgelerdod, ysgeleredd, ysgymundod, anfadrwydd, echryslonedd.

Negation, *s.* (Ll. *negatio*) nag, nacâd, gwad, gwadiad, negyddiad, negyddiaeth, negyfiaeth, gomedd, gomeddiad, pall, dywad.

Negative, *a.* (Ll. *negativus*) nacaol, negyddol, nacâus, negyfol, gomeddol, gwadol, nacwy; yn nacâu, yn gomedd, â nacao, &c.

In the negative—trwy nag, trwy wad, trwy omedd; yn nacaol, &c.

Negative, *s.* negydd, negyf, nag, negidydd, negair: *pl.* negyddion, nacaon.

Negative, *v. a.* nacâu, nagu, gomeddu, negyfio; disbrofi, dadbrofi, gwrthbrofi; gwrthod, llysu; gwrthod drwy bleidlais; gwrthod cefnogi *neu* gymmeradwyo.

Negatively, *ad.* yn nacaol, &c.; trwy nag, trwy wad, trwy omedd; gân nacâu, gân omedd.

Negativeness, *s.* negyddoldeb, negyddolrwydd, negyfoldeb, nacaoldeb, nacaolrwydd.

Negatory, *a.* nacaol, negyddol, negyfol, nacâus, gomeddol, â nacao, â wado; â berthyn i nacâu.

Neglect, *v. a.* (Ll. *neglectus*) esgeuluso; bod yn esgeulus *neu* wallus am; gwalluso, arwallu, gwallocâu, pallu; †gohirio.

Neglect not his burial—na ddïystyra ei gladdedigaeth ef (*Eccles.* xxxviii. 16).

If he neglect to hear them—os efe ni wrendy arnynt hwy (*Mat.* xviii. 17).

Neglect, *s.* esgeulusdod, esgeulusder, esgeulusdra, esgeulusrwydd, gwall, diofalwch; gwall *neu* ddiffyg edrych at beth; eisieu gofal am beth; arwall, pall, palliant, gwallymgais; dibrisdod, dïystyrwch; oll.

It perished through neglect—efe a gollwyd o wall edrych ato.

Neglectedness, *s.* gwalledigrwydd, esgeulusedigrwydd; esgeulusrwydd; bod yn esgeulusedig.

Neglecter, *s.* esgeuluswr, esgeulusydd.

Neglectful, *a.* esgeulus, diofal, llawn esgeulusdod, llawn diofalwch, anofalus, gwallus; difeddwl, difater, dïymdawr, anystyriol, anochelgar.

Neglectfully, *ad.* yn esgeulus, &c.; mewn esgeulusdra, gydag esgeulusdra.

Neglection,† *s.* (Ll. *neglectio*) esgeulusiant, esgeulusdod, diofalwch.

Neglective, *a.* esgeulus, diofal, anofalus, anystyriol, difeddwl.

Negligee, *s.* (Ff. *négligé*) gŵn llaes, llaeswisg; amwisg.

Negligence, *s.* (Ll. *negligentia*) esgeulusder, esgeulusdra, esgeulusdod, esgeulusrwydd, diofalwch, diofaledd, gwallusder, gwallusdra, gwallusrwydd; dibrisdod; anghrynodeb, anghrynoder, annestledd, annillynedd, annhaclusrwydd, annhaclusder, aflerwch; gwall.

Negligent, *a.* (Ll. *negligens*) esgeulus, diofal, anofalus, gwallus, diddarbod; annestlus, annillyn, annhaclus, annestl, anghryno, anghyfrdo, aflerw, afler; ysmala, anmhryderus, dibryderus, digala.

Negociate, *v.*=*Negotiate.*

Negociation, *s.*=*Negotiation.*

Negociator, *s.*=*Negotiator.*

Negotiable, *a.* (o *negotiate*) newidadwy; marchnadol; negesadwy.

Negotiant,† *s.*=*Negotiator.*

Negotiate, *v.* (Ll. *negotior;* Ff. *negocier*) gorchwylio, negeseua, negeciannu, marchnata; trin gorchwyl *neu* neges; trin gorchwyl *neu* neges dros arall; gwneuthur marchnad; trafnidio, masnachu, maelera, maeliera, ffeirio, gwerthu; cylafareddu, cyflafareddu, cynnadlu, cynnadla; trin; porthmona; cytuno.

To negotiate a bill of exchange—troi llythyr cyfnewid yn arian; dwyn llythyr cyfnewid drwy y newidfa; dwyn dyi cyfnewid drwy y newidfa.

Negotiation, *s.* negeswriaeth, negeseuaeth, gorchwyliaeth; triniad gorchwyl *neu* neges; triniaeth gorchwyl *neu* neges; cylafaredd, cyflafaredd, cynnadl, cynnadledd; trafnid, trafnidiaeth, trafnidaeth, masnach, cydfasnach, maelieraeth.

To enter into a negotiation, } myned
To commence a negotiation, } mewn cylafaredd; dechreu *neu* gychwyn cylafaredd; myned mewn cynnadl; dechreu cynnadl; cymmeryd neges mewn llaw; rhoi neges ar droedyn.

They will shortly enter into negotiation of peace—hwy a ddechreuant ar fyr gylafareddu am heddwch; hwy a osodant ar fyrder hedd-gylafaredd ar droedyn.

Negotiator, *s.* negeseuwr, gorchwyliwr, trinydd gorchwyl, trinydd neges; cylafareddwr, cyflafareddwr, cynnadlydd, cynnadlwr; masnachwr, masnachydd, trafnidiwr, trafnidydd, porthmon.

Negress, *s.* (o *negro*) dues, duanes, duan, (*c. g*), dynes ddu, benyw ddu, mwyares, duantwysen, muchwysen, Blowmones, Negres, Negröes.

Negro, *s.* (It. ac Ysp.; o'r Ll. *niger*) dyn du, duan, mwyariad, duantwysyn, muchwysyn, muchwysiad, Blowmon, Negro: *pl.* dynion duon, duantwys, mwyariaid, duanod, duaniaid, duanwys, muchwys, Negrwys, Negroaid.

Negus, *s.* (oddi wrth un Mr. *Negus*, ei wneuthurwr) chwegwin.

Neif,† *s.* (Isl. *nefi*) dwrn; caeth, caethwas; benyw ddrwg.

Neigh, *v. n.* (o'r sain; S. *hnægan*) gweryru, gweryrad; peuferu.

To neigh to one another—ymweryru; gweryru ar eu gilydd.

To neigh after—gweryru ar.

Neigh, *s.* gweryriad; peuferiad.

Neighbour, *s.* (S. *nehbur, nehgbur;* Al. *nachbar*) cymmydog, cymmodog, afaith, eiddwng, nesefin: *f.* cymmydoges.

Female neighbour—cymmydoges.

Neigbour, *a.* cyfagos, agos; o'r gymmydogaeth, yn y gymmydogaeth; agosaf, nesaf.

Neighbour, *v.* bod yn agos *neu* gyfagos; bod yn ymyl; cyffinio, cydio, cyfuno, cynghydio; bod *neu* fyw yn y gymmydogaeth; †hysbysu.

Neighbourhood, *s.* cymmydogaeth; llu cyfagos; cyfnesafedd, cyfnesafrwydd, agosrwydd, cyfagosrwydd.

Neighbouring, *a.* o'r gymmydogaeth, yn y gymmydogaeth, cymmydogaethol, cymmydogol; cyfagos, agos.

Neighbouring people—pobl o'r gymmyd- [ogaeth.

Neighbouring town—tref yn y gymmydogaeth.
Neighbourless, *a.* digymmydog, anghyttref.
Neighbourliness, *s.* cymmydogeiddrwydd, cymmydogolrwydd, cymmydogoldeb.
Neighbourly, *a.* cymmydogaidd, cymmydogol; cyfeillaidd, cyfeillgar, cariadus, cymdeithasgar.
Neighbourly, *ad.* yn gymmydogaidd, yn gymmydogol, fel cymmydog; fel y gweddai i gymmydog.
Neighing, *s.* (o *neigh*) gweryriad; peuferiad.
Neighbourship,† *s.* cymmydogrwydd.
Neither, *pr.* (S. *nather, nathor; ne* ac *either*) na'r naill na'r llall; nid un o honynt; nid yr un o honynt; nid un o'r ddau; nid yr un o'r ddau; nid y naill na'r llall; na hyn na hyny; nid hyn na hyny.
Neither way—nid yr un o'r ddwy ffordd; na'r ffordd hon na'r ffordd arall.
He would have neither of them—ni fynai efe yr un o honynt; nis mynai efe yr un o honynt; ni fynai efe na'r naill na'r llall o honynt.
That takes neither part—aumhleidog.
Neither, *c.* na, nac; chwaith, ychwaith.
Fight neither with small nor great—nac ymleddwch â bychan nac â mawr.
Neither more nor less—na mwy na llai.
Ye shall not eat of it, neither shall ye touch it—na fwytëwch o hono, ac na chyffyrddwch âg ef; na fwytëwch o hono, ac na chyffyrddwch âg ef chwaith.
Neither hath this man sinned, nor his parents—nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith.
Neither tell I you by what authority I do these things—nid wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.
Nor then neither†—na phryd hyny chwaith; na'r pryd hyny chwaith.
Not she, nor you neither†—na hithau, na chwithau chwaith.
Neive,† *s.* (Isl. *nefl*) dwrn.
Nemaline, *a.* (Gr. *nêma*) edafaidd, llinaidd, edafeddog, manedafeddog; ar wedd edafedd.
Nemolite, *s.* (Gr. *nemos* a *lithos*) coedfaen, prenfaen; maen wedi myned yn bren.
Nemoral, *a.* (Ll. *nemoralis*) coedog, coediog; coedol; perthynol i goed; llwynol, llwynaidd, llwynin.
Nempne,† *v. a.* (S. *nemnan*) galw, enwi.
Nenia, } † *s.* (Gr. *nainia*) galargan, galarnad,
Nænia, } marwnad.
Nenuphar, *s.* alaw, godowydd, magwyr wèn, lili y dwr.
Neodamode, *s.* (Gr. *neodamôdês*) dinesydd newydd; un newydd ei dderbyn yn ddinesydd (yn Groeg gynt).
Neogamist, *s.* (Gr. *neos* a *gamos*) un newyddweddog, un newydd briodi: *pl.* newyddweddogion.
Neologic, } *a.* (Gr. *neos* a *logos*) newyddeiriol,
Neological, } newyddebus, newyddegol; yn arfer geiriau newyddion; newyddonol.
Neologism, *s.* newyddair, gair newydd; newyddeiriaeth; newyddoniaeth, newyddiaeth; athrawiaethau newyddion.
Neologist, *s.* newyddeiriwr, newyddonwr, newyddonydd, newyddegwr, newyddegydd, newyddofydd, newyddlithwr.
Neologisation, *s.* newyddeiriad; taeniad geiriau *neu* athrawiaethau newyddion.
Neologize, *v. n.* newyddeirio; arfer geiriau newyddion.
Neology, *s.* (Gr. *neos* a *logos*) newyddeiriaeth; newyddoniaeth, newyddebiaeth, newyddeg, newyddiaeth, newyddlith, newyddofyddiaeth; athrawiaethau newyddion.
Neomenia, *s.* (Gr. *neos* a *mên*) gŵyl y newyddloer (yn Groeg gynt).
Neonomian, *s.* (Gr. *neos* a *nomos*) newyddreithiwr, newyddreithiad: *pl.* newyddreithiaid.
Neophyte, *s.* (*neos* a *phuton*) newyddian; newyddblan; dysgybl ieuanc; dechreuwr.
Neophyte, *a.* newyddianol; à fo newyddian.
Neorama, *s.* (Gr. *neos* a *horama*) newyddwel, newyddolwg.
Neoteric, } *a.* (Gr. *neôtericos*) newydd, di-
Neoterical, } weddar.
Neoteric, *s.* un diweddar, diweddariad, newyddyn, diweddaryn.
Nep, *s.* (Ll. *nepeta*) mintys y gath, cathfintys.
Nepenthe, *s.* (Gr. *nêpenthês*) cyfaredd; ollgyfed; cyffyr rhag pob poen.
Nepeta, *s.* (Ll.) mintys y gath, cathfintys.
Nephelin, } *s.* (Gr. *nephelê*) cymylem, cymyl-
Nepheline, } faen.
Nephew, *s.* (Ff. *neveu;* Al. *neffe;* Ll. *nepos*) nai; *pl.* neiaint.
Nephralgia, *s.* (Gr. *nephros* ac *algos*) poen *neu* ddolur yn yr arenau; arenwst.
Nephrite, *s.* (Gr. *nephritês*) arenfaen, arenem.
Nephritic, } *a.* (Gr. *nephritikos*) arenol, arenig,
Nephritical, } arenaidd; perthynol i'r arenau; yn perthyn i'r elwl; arenystog, arenystol; â phoen *neu* afiechyd yn ei arenau; olaf o'r maen tostedd; â'r graian yn ei arenau: da rhag yr arenwst; da rhag dolur y gareg.
Nephritic stone—arenfaen.
Nephritic wood—arenwydd, coed arenig= math o goed yn tyfu yn yr Yspaen Newydd.
Nephritic, *s.* cyffyr rhag poen yr arenau; cyffyr i wella yr arenau: *pl.* arenolion, arenigion.
Nephritis, *s.* fflameg yr arenau, ennynfa yr arenau, fflameg yr elwl.
Nephros, *s.* (Gr.) aren, elwlen: *pl.* arenau, elwl.
Nephrotomy, *s.* (Gr. *nephros* a *tomê*) arendrwch, maendrwch, maenddeota.
Nepotism, *s.* Ff. *népotisme;* o'r Ll. *nepos*) neigarwch, neigaredd; pleidgarwch i berthynasau.
Neptunian, *a.* (o'r Ll. *Neptunus*, duw y môr) Neifionaidd, Neifionig; morol, perthynol i'r môr; à ffurfied gân ddwfr.
Neptunian rocks — creigiau Neifionaidd, creigiau Neifionig; creigiau ffurfiedig gân ddwfr.
Neptunian, } *s.* Neifionydd, Neifionwr=un à
Neptunist, } ddeil fod yr holl ddaiar unwaith yn orchuddiedig gân ddwfr.
Nereid, *s.* (Gr. *nêrêis, nêrêides*) mordduwies, morelen, mores, moreigren, duwies fôr, duwies môr, elen fôr.
Nereids, } *s. pl.* (Gr. *nêrêides*) mordduwiesau,
Nereides, } moresau, moreigron, duwiesau môr, Nereidau, Nereidwys.
Nervation, *s.* (o *nerve*) gïeuad, gwytheniad.
Nerve, *s.* (Ll. *nervus;* Gr. *neuron;* Ff. *nerf*) gïenyn, gi, gïen; gewyn; grym, nerth, cryfder, cadernid: *pl.* gïau.
Optic nerve—gi y llygad, gïeuyn y llygad.

Olfactory nerve—gïeuyn arogliadol, gi yr arogl, gi roglus, gi y trwyn.
A man of nerve — dyn cydnerth, gwr grymus.
Nerve, *v. a.* cryfhau, nerthu, grymuso, grymusu, grymio, cadarnhau.
Nerved, *a.* gïeuog, gewynog.
Nerveless, *a.* di ïau, heb ïau; dinerth, dirym, llesg, eiddil, gwàn, egwan.
Nerves, *s. pl.* gïau, gïoedd; gewynau.
Nervine, *a.* (Ll. *nervinus*) à effeithio ar y gïau.
Nervine, *s.* gigyffyr; meddyginiaeth à effeithio ar y gïau: *pl.* gigyfferi, gigyffyriau.
Nervous, *a.* (Ll. *nervosus*) gïeuol, gïeulyd, gïeuog; perthynol i'r gïau; llawn gïau, gewynog; cryf, cadarn, grymus, nerthol, nerthog, pablus, pablaidd; yn blino *neu* ormeilio y gïau; yn y gïau; pruddglwyfus, hudgyllig, prudd, isel ei ysbryd, duegol.
Nervous system—y gïau, gïadaeth, gïaeth.
Nervous complaints, } clefydon y gïau,
Nervous affections, } clefydau y gïau,
Nervous disorders, } heintiau y gïau, gïheintiau.
Nervous, } *a.* gïeuog, gewynog; âg iddo wythen-
Nervose, } au cyfredol.
Nervousness, *s.* gïeuogrwydd, gïeuoldeb, gïeulydrwydd, gewynogrwydd; cryfder, grymuster, grymusrwydd, nerthogrwydd, nertholrwydd, nertholdeb, grym, nerth, yni.
Nervy, *a.* (o *nerve*) gïeuog, gewynog; cryf, grymus, nerthog.
Nescience, *s.* (Ll. *nesciens*) anwybodaeth.
Nesh,† *a.* (S. *nesc*) tyner, meddal, blydd.
Ness, *s.* (S. *nes, nesse;* Gr. *nase*) rhŷn, penryn, pentir: arferedig yn benaf yn nghyfansoddiad priod enwau; megys *Inverness, Sheerness.* Yn derfyniad enwau cyffredin, y mae yn cyfateb i'r Gymraeg, *-deb, -der, -dra, -rwydd, -dod, -edd, -wch, -ni, -i.*
Nest, *s.* (S., Al., ac Is.) nyth; nythaid: *pl.* nythod, nythau.
A little nest - nythan, nythyn.
To build a nest, } nythu; gwneuthur nyth.
To make a nest, }
To make one's nest—gwneuthur ei nyth, gwneyd ei nyth; ymsefydlu; ymguddio megys aderyn yn ei nyth; cuddio ei ben yn mynwes un; ymguddio yn mynwes un.
To prepare a nest—rhagnythu; parotöi nyth.
A nest of rogues — nythaid o ddyhirod, nythlwyth o ddiffaethwyr.
Nest-cock—nythfab, nythgyw; un na bu erioed oddi cartref gàn anwes ei rieni.
Bird's nest—nyth aderyn; cyttwf.
Yellow bird's nest—cyttwf.
The period of staying in the nest—nythdrig, nythdrigiant.
Nest, *v. n.* nythu, gwneuthur nyth, gwneyd nyth; llechu, ymlechu.
Nest-egg, *s.* wy addawd, wy addod, nythwy; wy cadw y nyth.
Nestful, *s.* nythaid, nythlwyth.
Nestle, *v.* nythu, gwneuthur nyth; gwneuthur ei nyth; ymsefydlu; ymguddio megys aderyn yn ei nyth; ymguddio yn mynwes un; cuddio ei ben yn mynwes un; cuddio *neu* lechu yn ei mynwes; cuddio dàn ei hadenydd; adeinio; cynhesu, coledd, coleddu, maethu; rhagnythu.
To nestle about—rhagnythu; gwneuthur *neu* gyweirio ei nyth yma ac acw.
A nestling place—nythle, nythfa.
The act of nestling—nythawd, nythiad.
Nestling, *s.* nythgyw, cyw nyth, nythai; †nyth.
Nestling, *a.* newydd ei ddeor; à fo eto yn y nyth; diblu.
Net, *s.* (S. *net, nyt*) rhwyd; rhwyden; magl.
A little net—rhwydan, rhwyden, rhwyd fechan.
Hoop-net—rhwyd gibled, rhwyd gibliad.
Troll-net—llusgrwyd.
Drag-net—llusgrwyd, tynrwyd, rhwyd dyn, rhwyd dynu, ysgubrwyd.
Trammel-net — rhwyd adar; magrwyd, dalrwyd.
Wear-net—ballaweg.
Casting-net—tafrwyd, rhwyd fwrw.
Salmon net—rhwyd eogiaid, rhwyd ballag, ballegrwyd, eogrwyd, gaflaweg.
Birding net—rhwyd adara.
Net-line—tant rhwyd.
Made like a net—rhwyd-dyllog, rhwyttyllog; à wnaed ar wedd rhwyd.
To take in a net, } rhwydo; dàl mewn
To catch in a net, } rhwyd.
Net, *v.* rhwydo; gwneuthur rhwydwaith; clymu, magu, gwau rhwyd, rhwydwau.
Net, *a.* (Ff.; It. *netto*) glân, pur, purlan, disothach, digymmysg, coeth, têr, wedi ei buro, puredig; dinam; rhydd, digoll, digolled, cyfan.
Net weight — glanbwys, glanbwysi, purbwys; pwysau glân, têr, digoll, *neu* ddigolled.
The net produce (of a thing) — cynnyrch cyfan, cyllid cyfan, cyllid didwn, llwyr gynnyrch, glân gynnyrch.
Net, *v. a.* glân ennill; ennill yn gyfan; dwyn ennill cyfan; ennill yn rhydd; dwyn o elw *neu* ennill.
Nether, *a.* (S. *neother;* Al. *nieder*) is, iselach, isaf; isaf, iselaf; isod; uffernol.
The nether millstone—maen isaf y felin; y maen isaf.
The nether empire—yr amherodraeth isod.
Nethermost, *a.* (eithafradd *nether*) isaf, iselaf.
Nethermost hell — uffern affwys, uffern eithaf, annwn, gwaelod uffern.
Netting, *s.* (o *net*) rhwydwaith; rhwydiad.
Netmaker, *s.* rhwydwëydd, rhwydwr, gwneuthurwr rhwydau, gweuwr rhwydau.
Netmaking, *s.* rhwydwead, gwneuthuriad rhwydau, rhwydweithiad.
Nettle, *s.* (S. *netl, netele;* Al. *nessel*) danadl, danad: *sing.* danadlen, danaden.
Great nettle — danadlen fwyaf, danadlen ysgar.
Small nettle—danadlen leiaf.
Dead nettle—marddanadlen, marwddanadlen, marwddanaden, marddanaden; danadlen fud, ddall, *neu* farw; danaden fud, ddall, *neu* farw.
Yellow dead-nettle — eurddanadlen, marddanadlen felen.
Red dead-nettle — marddanadlen goch, marwddanadlen goch, danadlen farw goch, danaden farw goch.
Dissected dead-nettle—marddanadlen goch â dail gwahanedig.
White dead-nettle — marddanadlen wèn, marwddanadlen wèn, danadlen farw wèn, danaden farw wèn.
Roman nettle—danadlen belaidd.

Hemp-nettle—penboeth.
Common hemp-nettle—penboeth gyffredin.
Stinging nettles—danadl poethion, danadl duon.
Hedge-nettle—briwlys y perthi.
Blind-nettle=*Dead-nettle.*
Full of nettles—danadlog, danadog, llawn danadl, llawn danad.

Nettle, *v. a.* pigo, colynu, llymbigo, tymmigo, brathu; cythruddo, cyffröi, cynhyrfu, ystuno, llidio, gofidio.

Nettler, *s.* pigwr, llymbigwr, cyffröwr, ystunwr.

Nettle-rash, *s.* danadfrech; tarddiant tebyg i bigiad danadl.

Nettle-tree, *s.* danadwydden, danadlwydden, pren danadl: *pl.* danadwydd. [rhwyd.

Network, *s.* (*net* a *work*) rhwydwaith, gwaith

Neuralgia, *s.* (Gr. *neuron* ac *algos*) poen mewn gïeuyn, poen yn y gïau, giboen.

Neurological, *a.* giofyddol; darluniol o'r gïau.

Neurologist, *s.* gïofydd, un à ddarlunio y gïau.

Neurology, *s.* (Gr. *neuron* a *logos*) gïofyddiaeth, giddarluniaeth, athrawiaeth y gïau, darluniad y gïau.

Neuropters, **Neuropterans,** **Neuropters,** *s. pl.* (Gr. *neuron* a *pteron*) gïadeinogion, gïadeinogod = enw llwyth o drychfilod.

Neuropteral, **Neuropterous,** *a.* gïadeiniog, gïadenog, gïadeiniol; perthynol i'r gïadeinogion.

Neurospast, *s.* (Gr. *neurospastes*) llamddelw.

Neurotic, *a.* (o'r Gr. *neuron*) gïeuol, gïeulyd; yn perthyn i'r gïau; da yn nghlefyd y gïau.
Neurotic disease—afiechyd y gïau, clefyd y gïau, clefyd gïeuol.

Neurotic, *s.* clefyd y gïau, afiechyd y gïau, gïeuwst, haint y gïau; cyffyr da yn nghlefyd y gïau, gigyffyr.

Neurotomical, *a.* giddifynol; perthynol i ddifyniaeth y gïau.

Neurotomist, *s.* difynwr y gïau, giddifynwr.

Neurotomy, *s.* (Gr. *neuron* a *tomé*) difyniaeth y gïau, difyniad y gïau, giddifyniaeth, giddifyniad.

Neuter, **Neutral,** *a.* (Ll. *neuter, neutralis*) anmhleidiog, anmhleidiol, anmhlaid, anmhleidgar, diduedd, annhueddol; a'r nid yw o'r naill blaid na'r llall; a'r nid yw o neb plaid; a'r nid yw o un o'r ddwyblaid *neu* ddwyliw; annhueddol *neu* ddiduedd at yr un o'r ddwy blaid; yn sefyll ar ei ben ei hun; yn sefyll yn y canol; yn sefyll rhwng dwy blaid; yn sefyll yn gymhwys *neu* gydbwys rhwng y ddau; a'r nid yw o un ochr, tu, *neu* blaid mwy na'i gilydd; a'r ni pherthyn i un o'r ddau; canolig.
Neuter gender—canolryw, y ganolryw, y neodr, ystlen rydd, rhyw anystlen, rhyw anmhlaid.
Verb neuter—perwyddiad rhydd, parwyddiad rhydd, berf rydd, perwyddiad canolig, berf ganolig, berf ddïwrthtrych, perwyddiad annhrofiadol, peryfiad annhrofiannol, perwyddiad annhrofiannus.
He stands neuter—y mae efe yn sefyll yn y canol; y mae efe yn sefyll ar ei ben ei hun.

Neuter, *s.* anmhleidydd, anmhleidwr, anmhleidiwr, gwr anmhlaid, dyn anmhlaid, dyn anmhleidiog, canolydd, medsafwr; canolryw, neodr; creadur na bo na gwryw na benyw: *pl.* anmhleidogion.

Neutral, *s.* anmhleidydd, anmhleidwr, anmhleidiwr, gwr anmhlaid, dyn anmhlaid, un anmhlaid, dyn anmhleidiog; canolydd.

Neutralist, *s.* anmhleidydd, gwr anmhlaid.

Neutrality, *s.* anmhleidioldeb, anmhleidiolrwydd, anmhleidiolder, anmhleidiogrwydd, anmhleidgarwch, anmhleidiaeth, anmhlaid; annhuedd, diduedddrwydd; canolsafiad, canolsafiaeth; canoligrwydd; anmhleidwyr.

Neutralisation, *s.* aneffeithiolad, anmhleidiolad, gwrthweithredïad, gwrtheffeithiad; gwneuthuriad yn ddïeffaith.

Neutralize, *v. a.* diffrwytho, dïeffeithio, aneffeithioli, gwrthweithredu, gwrtheffeithio, gwrtheffeithioli; gwneuthur yn ddïeffaith *neu* anmhleidiog; anmhleidioli.

Neutralizer, *s.* gwrthweithredydd, gwrtheffeithydd, gwrtheffeithiolydd.

Neutralizing, *a.* gwrtheffeithiol, gwrthweithredol; anmhleidiogol. [olynol.

Neuvaines, *s. pl.* (*Ff.*) gweddïau naw dydd

Never, *ad.* (*S. nafre*) byth ni, byth nid, byth nis; erioed ni, erioed nid, erioed nis; ni... byth; nid.. byth; nis...byth; ni...erioed; nid...erioed; nis...erioed; ni...un amser; nid ...un amser; nis...un amser; ni...yn dragywydd; nid...yn dragywydd; nis...yn dragywydd; erioed; byth; ni, nid, nis; na, nad, nas.
Never (in composition)—*di-, an-.*
Never at all—nid oll; nid un amser; nid erioed; nid byth. [tipyn.
Never a whit—nid...un gronyn; nid...un
Never the (before an adjective of the comparative degree)—dipyn, o dipyn, ronyn, o ronyn, fymryn, o fymryn, ddim, o ddim, o chwythryn.
Now or never—bellach neu byth.
It will never be—byth ni bydd.
Never a—ni, nid, nis; na; neb, nebun; dim.
He said never a word—nid ynganodd efe air *neu* un gair; ni ddywedodd efe air *neu* un gair.
He answered him to never a word—nid atebodd efe iddo un gair (*Mat.* xxvii. 14).
There is never a one here—nid oes yma mo'r un.
I understood never a word—ni ddeallais i gymmaint a gair.
Never a barrel the better herring—nid oes o honynt un da; nid oes o honynt mo'r un da; nid gwaeth pa un à gymmeroch, na pha un à adawoch; da y gweddai y bêr i'r golwyth.
Better late than never—gwell hwyr na hwyrach.
He came never the sooner for that—ni ddaeth efe dipyn gynt *neu* yn gynt oblegid hyny.
I am never the nearer *or* better—nid wyf ronyn nes *neu* haws; nid wyf fi nes *neu* haws o ronyn; nid wyf fi yn nes *neu* haws o ronyn; nid wyf fi ddim yn nes; nid wyf fi yn nes o ddim.
It will never cease—ni phaid byth; byth ni phaid.
There never was his like—erioed ni bu mo'i fath; ni bu erioed mo'i fath.
I never knew you—nis adnabum chwi erioed.
He shall never suffer the righteous to be moved—ni ad i'r cyfiawn ysgogi byth.

He that doeth these things shall never be moved—à wnelo hyn, nid ysgogir yn dragywydd.

Ever learning, and never able to come to the knowledge of the truth—yn dysgu bob amser, ac heb allu dyfod un amser i wybodaeth y gwirionedd.

Never so, } er.
Ever so, }

Be it never so good—er dâed fyddo; er cystled fyddo.

Never so big, } er maint, er cymmaint.
Never so great, }

Never so high—er cyfuwch, er ucheled, er mòr uchel.

Never so many, } er lluosoced, er amled,
Ever so numerous, } er mòr aml.

Charming never so wisely, } er cyfarwydded
Charm he never so wisely, } fyddo y swynwr (*Salm* lviii. 5).

Never-ceasing, *a.* dibaid, didor, diball, dïorphwys, didawl, gwastadol, parhäus, diddiwedd, diderfyn, annherfynol; na dderfydd byth.

Never-dying, *a.* anfarwol, bythfywiol, bywfyth; yn byw byth; na bydd marw byth *neu* yn dragywydd.

Nevertheless, *ad.* (*never, the,* a *less*) er hyn i gyd, er hyny i gyd, er hyn oll, er hyny oll, er hyn, er hyny, er, anllai, nid anllai, nid yn llai, eto, eton, eisoes, eisys.

New, *a.* (S. *neow;* Al. *neu;* Ll. *novus*) newydd; diweddar; crai, cri, croew, ffresg, ffres.

Brand-new, } newydd tanlliw, newydd tan-
Span-new, } lli, newydd danlli, newydd
Quite new, } grai, tanlliw, tanlli; tanllachar.

Somewhat new—newyddaidd, go newydd, lled newydd, crŷn newydd.

New cloth — brethyn crai, brethyn cri, brethyn newydd.

To make new—newyddu, newyddio, newyddiannu, gwneuthur yn newydd, adnewyddu.

To make new again—adnewyddu, ail newyddu.

A new beginner — un newydd ddechreu, newyddian. [wella.

New-healed — newydd-wella, newydd ei

New-married — newydd-weddog, newydd briodi.

New-made—newydd-wneuthur, newydd ei wneuthur; à wnaed o newydd.

New,† *v. a.* newyddu, newyddio, newyddiannu, gwneyd yn newydd.

Newborn, *a.* newydd-eni, newydd-anedig, newydd-enedig, newydd ei eni.

New-coined, *a.* newydd-fathedig, newyddfath; à fathwyd yn ddiweddar.

New-coined words — geiriau newyddfath; dyfeisiriau diweddar *neu* newydd; geiriau newydd-fathedig; geiriau bathedig newyddion; batheiriau newyddion.

New-comer, *s.* un newydd-ddyfod, newydd-ddyfodiad, newydd-ddyfodog.

Newel, *s.* (Ff. *noyau*) grisbost, grisgylch, grisgant, piler grisiau, gwerthyd grisiau tro, canolbost grisiau tro; †newyddrwydd, newyddbeth.

Newfangle,† *v. a.* (*new* a *fangle*) cyfnewid drwy ddwyn pethau newydd i mewn; newyddu, newyddiannu.

Newfangled, *a.* newyddffurfiog; newydd-goeg; à ddychymygwyd yn ddiweddar; coegffurfiog, coegffurfiedig, coegwych; newydd, newyddus.

There are some so newfangled, that they would innovate all things—y mae rhai â'u gwŷn gynnmaint ar bob ammeuthyn, fel y chwennychent newyddu pob peth.

Newfangledness, } † *s.* newyddffurfiogrwydd,
Newfangleness, } newydd-der; ffol serch ar newyddrwydd; newydd wyniau.

Newing, *s.* buryn, swyf, swyñ.

Newish, *a.* newyddaidd, lled newydd, go newydd, crŷn newydd.

Newly, *ad.* yn newydd, o newydd, o'r newydd, yn ddiweddar, &c.

New-model, *v. a.* newyddlunio, newyddffurfio; llunio *neu* ffurfiaw o newydd.

Newness, *s.* newydd-deb, newydd-der, newyddrwydd, newydd-dra, newyddedd; croewder, irder, irdra, ffresgrwydd, gwyrfedd, tirfder; diweddarwch.

News, *s.* (o *new, a.*) newyddion, newydd; chwedlau, chwedl; newyddiadur.

Good news — newydd da, newyddion da; llawen chwedl, llawenchwedl, llonchwedl; coelfain.

Bad news, } newydd drwg, newyddion
Ill news, } drwg; oerchwedl.

What news?—pa newydd sy? pa newyddion sydd? pa newydd? pa newyddion?

What news to-day?—pa newydd heddyw? pa chwedlau heddyw?

It is natural for a man to ask for news—gnawd i ddyn ofyn chwedlau *neu* newyddion.

Local news—newyddion lleol, newydd lleol.

Newsboy, *s.* newyddorwas, newyddurwas, newyddwas; hogyn à gario ac à wertho newyddiaduron.

Newsmonger, *s.* masnachwr, masnachydd, heliwr, *neu* helŷwr newyddion; arweiniwr *neu* heliwr chwedlau.

Newspaper, *s.* newyddiadur, papyr newydd, papyr newyddion, newyddor, newyddur, newyddlen; newydd-grawn.

New-style, *s.* y cyfrif newydd.

Newsvender, *s.* gwerthwr newyddiaduron, gwerthydd papyrau newyddion, newyddwerthwr.

Newt, *s.* (S. *efeta,* gyda 'r bannod *an*) geneugoeg, geneu goeg, madfall, madgall, madrwy, modrwyen, modrwyfil, llostrwy, llostrwyen, bryntyn.

New-year's Day, *s.* dydd calan.

New-year's Gift, *s.* calenig.

Next, *a.* (S. *next, nexta;* Al. *nächst*) nesaf, agosaf, cyfnesaf.

Next, *ad.* yn nesaf, yn agosaf; yn y lle nesaf.

What comes next?—beth a ddaw nesaf? beth a ddaw yn nesaf?

Next to the bishop is the dean—yn nesaf at yr esgob y mae y deon; ar ol yr esgob y mae y deon.

Nias, *s.* (Ff. *niais*)=*Eyas.*

Nib, *s.* (S. *neb, nebb*) pig, gylfin, gylfant, gylf; trwyn; blaen, pwynt; geneu, safn.

Nib of a pen—blaen, dyfiaen, *neu* big pin ysgrifenu; pig *neu* flaen ysgrifell.

Nibbed, *a.* gylfog, gylfinog; âg iddo big *neu* ylfin.

Nibble, *v.* (o *nib*) deintio, goddeintio, gognoi,

dargnoi, mallgnoi, tamigo, gofrathu; cnithio; cnofain; gofeio, lledfeio, nodi mân feiau, pigo beisu, beio.
To nibble (at a bait)—cnithio, goddeintio.
Nibble, *s.* goddeintiad, deintiad, cnithiad, dargno, dargnoad, tamigiad, tamig.
Nibbler, *s.* goddeintiwr, goddeintydd, cnithiwr, dargnöwr, dargnöydd, tamigydd; cecryn.
Nibblingly, *ad.* dân ddeintio, dân gnithio, dân oddeintio, dân ddargnoi.
Nice, *a.* (S. *nesc, hnesc;* Is. *nesch*) moethus, mwythus, danteithiol, ammeuthyn, ammoethyn; lledneis, destlus, nais, dillyn, destl, misi, llerw, pefr, cain, dain, deiniol, teg, tlws, gwych, pert; manwl, manol, cywrain, cywraint, cynnil, dichlyn, cywir; tra manwl, gorfanwl, rhy fanwl, rhy ddillyn, rhy gynnil, gorddichlyn; dicra; tyner, plydd, blydd, esmwyth, meddal, meddf; main, mân, addfeinus; anturus, peryglus; yn neupen y dafol, mantol a mantol, breidd-bwys, prin-bwys; wrth fin y gyllell; ar ben y pin; dibwys; coeth; gwân, ffol.
To make nice, } bod yn lledneis, yn ddich-
To be nice, } lyn, *neu* yn ddicra, &c.
More nice than wise—destlach nag a fo da iddo; destlach nag a fo da ar ei les; rhy ddestl, rhy nais.
Nicely, *ad.* yn foethus, &c.; yn wych, yn wiw, yn dda, yn rhagorol, yn ddeheu, yn y modd goreu, yn hardd, yn ofalus.
Niceness, *s.* moethusder, moethusdra, mwythusrwydd; lledneisrwydd, destlusrwydd, dillynedd, neisrwydd; manyldeb, manylder, manyldra, manylwch, manyledd, manoldeb, cywirdeb, cywreinrwydd; gorfanyledd, gorfanylder, rhyddichlynedd, dicräwch, dichlynrwydd, &c.
Nicety, *s.* manylder, manyldra, manylrwydd, manyledd, manylwch, manoldeb, manolrwydd, cywreinrwydd, cywreindeb, lledneisrwydd, destlusrwydd, destledd, dillynedd, neisrwydd; rhyddichlynedd, gorfanyldeb, gorfanolrwydd, tramanyledd; manylwaith, cywreinbeth, manylbeth, cywreinwaith.
Niceties — danteithion, ammeuthynion, moethau, ammoethau, anewynion, mwythau, blysion, melusion, dantoiddfwyd; dillynion, ceinion; manylion.
Niceties of speech—dillynion ymadrodd, dichlynion ymadrodd, ceinion ymadrodd, manylion ymadrodd.
Niche, *s.* (*Ff.*; It. *nicchia*) cloer; eilunfa, eilunfedd; cenedd mewn magwyr i osod delw *neu* eilun ynddo.
Nichar, } *s.* math ar goed; Niccar.
Nickar, }
Nick, *s.* (ysbryd y dyfroedd, yn chwedlofyddiaeth y Gogledd) yr ysbryd drwg, y gwr drwg.
Old Nick—yr ysbryd drwg, y gwr drwg, yr hen fachgen, yr Andras, yr hen Andras, Malen.
Nick, *s.* (Sw.; Is. *knik;* Al. *nicken*) yr iawn amser, yr iawn adeg, yr iawn bryd; amser penodol.
In the nick of time—ar yr iawn adeg; ar yr iawn bryd; ar yr unig fynyd; ar y mynyd prydlawn; mewn pryd ac amser; ar yr adeg.
Nick, *s.* (Al. *knick*) ergyd ennillgar, ergyd hapus; † rhwgn, rhint, rhic, rhygn, bwlch, crif, gwlf.
Nick, *v. a.* taraw, taro, taro wrth, cyffwrdd â; cyffwrdd â pheth o wir ffawd; cyffwrdd â pheth ar awr dda; taro wrth beth o wir ffawd; taro wrth beth ar awr dda; taro yr hoel ar ei phen; taro y nod; iawn amseru; gwneuthur ar yr iawn bryd; †somi, siomi, twyllo; †cyfladd, cyttaro, sutio.
To nick a business—gwneuthur gorchwyl ar yr iawn bryd; cyffwrdd â'r amser *neu* yr adeg ar orchwyl; cyffwrdd â'r amser i wneuthur gorchwyl; cyffwrdd â'r adeg i wneyd gorchwyl.
He nicked the matter to a nicety—efe a gafodd allan yr unig amser *neu* bryd i gyflawnu hyn o orchwyl.
To nick a watch—tynhau *neu* lacsu twythell oriawr, fel y cerddo yn gynt *neu* ynte yn arafach; rheoleiddiaw oriadyr.
Nick, *v. a.* (Al. *knicken*) rhygnu, rhicio, rhintachu, rhintio, gylfu, hacio; tori rhygnau yn mheth; tori rhygnau yn nghynffon ceffyl.
Nicked, *p.p.* rhygnedig, &c.; rhygnog, rhiciog, rhintach, bylchog.
Nickel, *s.* (Al.) nicl=math ar ddelid gwŷn neu gochwyn, tra chaled, ac anhawdd ei buro.
Nickelic, *a.* niclig; yn cynnwys nicl.
Nicker, *s.* (o *nick*) un â achubo yr adeg i chwilena; un â achubo yr adeg i wneuthur castiau bryntion; diffaethwr.
Nick-knacks, *s. pl.* anoberion, coegbethau, gwaelbethau, ffrilion.
Nickname, *s.* (*Ff. nique,* Al. *necken,* a *name*) llysenw.
Nickname, *v. a.* llysenwi; rhoi llysenw ar.
Nicotian, *a.* (oddi wrth Ioan *Nicot,* yr hwn a ddug fyglys gyntaf i Ffrainc, yn 1560) perthynol i ffwgws *neu* fyglys; myglysaidd.
Nicotian, *s.* myglys, ffwgws, tobacco, tybacco.
Nicotiana Tabacum, *s.* myglys, ffwgws, tobacco, tybacco.
Nicotianin, } *s.* myglysnur.
Nicotianine, }
Nictate, *v. n.* (Ll. *nicto*) ysmicio, ysmician, amrantu, llygadgamu, amneidio â llygad, gogau llygad.
Nictating, } *a.* ysmiciol, ysmicianllyd.
Nictitating, }
Nictation, } *s.* ysmiciad, amrantiad, llygad-
Nictitation, } gamiad, amneidiad â llygad, gogauad llygad.
Nide,† *s.* (Ll. *nidus*) nythaid, nythlwyth.
Nidge, *v. a.* trwsio ceryg â morthwyl blaenllym yn lle eu naddu â chŷn; trwsio â morthwyl; morthwylio ceryg.
Nidget,† *s.* llyfrgi, llyrfwas, cachgi.
Nidificate, *v. n.* (Ll. *nidifico*) nythu, gwneyd nyth, ymnythu.
Nidification, *s.* nythiad, nythawd, gwneuthuriad nyth, adeilad nyth.
Niding,† *s.* (Sw. a D.; S. *nithing*) cachgi, cachan, llyrfwas, ciliwr, cilgi.
Nidor, *s.* (Ll.) arogl, sawyr, sawr, arogledd.
Nidorosity, *s.* brytheiriad gydag arogl cig rhost heb ei dreulio.
Nidorous, *a.* tebyg i arogl *neu* sawyr cig rhost; tebyg ei flas i gig rhost.
Nidulant, *a.* (Ll. *nidulor*) nythol; yn gorwedd yn rhydd mewn bywyn *neu* bân.
Nidulation, *s.* nythdrigiant, nythdrigiad, nythdrig.
Nidus, *s.* (Ll.) nyth.
Niece, *s.* (*Ff. nièce*) nith; *pl.* nithoedd.

Niello, *s.* (It.) brithwaith aur neu arian; delfrithwaith.

Niffle,† *s.* (Norm.) anober, coegbeth, tegan, ffril.

Niggard, *s.* (Al. *knicker*) cybydd, crintachwr, carl, cerlyn, crinwas, mab y crinwas, anhael, gwr crin, dyn afrull, anghawr.

Niggard, } *a.* cybyddlyd, cybyddus, crintach,
Niggardly, } crintachlyd, crinwasaidd, anhael, llawgaead, llawgaled, cyrrith, cyrrithus, rhygynnil, trachynnil, anhylad, afrull, cynnil, crin, bawlyd.

Niggardly person=*Niggard, s.*

Niggard, *v. a.* crintachu, cynnilo, rhygynnilo, tolio, tolio ar; rhanu neu gyfranu yn gyrrith i; cadw wrth fin y gyllell; gwasgu.

Niggardise,† *s.*=*Niggardliness.*

Niggardish, *a.* lled gybyddus, go gybyddus, lled grintach, &c.; cybyddaidd, crintachaidd, cyrrithaidd.

Niggardliness, *s.* cybydd-dod, cybydd-dra, cybyddusrwydd, cybyddlydrwydd, crintachrwydd, cyrrithrwydd, cynnilwch, rhygynnilwch, trachynnilder, afrullder, cybyddiaeth.

Niggardly, *ad.* yn gybyddus, &c.

Niggardness,† *s.*=*Niggardliness.*

Niggardy,† *s.*=*Niggardliness.*

Niggle,† *v.* ofera, simera, gwagedda; chwareu gwrhewcri âg un; gwatwar.

Niggler,† *s.* oferwr, simerwr, gwageddwr, anoberwr.

Nigh, *a.* (S. *neah, neahg, neh*) agos, cyfagos; wng, wnc, eiddwg, eiddwng, cyfyl, ymwng.

Nigh to—agos at, yn agos at, agos i, ar ael, yn ael, yn min, ar fin, ger llaw, ar bwys, ar gyfyl; heb fod neppell.

Nigh, *ad.* yn agos, yn gyfagos, &c.; nid neppell; braidd, o fewn ychydig, yn mron, bron.

To draw nigh — agoshau, agosi, neshau, nesu, dynesu, dyneshau; tynu yn agos; bod yn agos; dyfod hyd; dyfod yn agos; dyfod ger llaw; dawodi; tynu at.

They caused themselves to draw nigh together—cydymnesasant.

Nigh,† *v.* agoshau, neshau, dynesu; dyfod yn agos i; agoshau at, tynu at.

Nighly, *ad.* yn agos, yn mron, bron, braidd, o'r braidd, o fraidd, o fewn ychydig.

Nighness, *s.* agosrwydd, cyfagosrwydd, agosedd, nesder, nesrwydd, yngder, yngdra.

Night, *s.* (S. *niht;* Al. *nacht;* Ll. *nox;* Gr. *νυξ*) nos; noswaith, noson, nosig.

All night, } yr holl nos; trwy gydol y
All the night, } nos; trwy y nos; dros y nos; dros nos.

All night long—trwy gydol y nos; trwy gydol nos; trwy gorff y nos; trwy gorff cydol y nos; ar hyd y nos; yn hyd y nos.

For a night—dros nos, dros noswaith.

A certain night—noswaith, noson, nosig.

By night— y nos, yn y nos, ar hyd nos, o hyd nos, ar hyd y nos, liw nos, wrth liw nos.

At night—yn y nos, y nos; ar hyd nos; yn yr hwyr; yr hwyr.

By night and by day—ar hyd nos ac ar hyd dydd.

Night by night, } bob nos, beunos, beu-
Every night, } noeth, peunoeth; nos
Nightafter night, } yn ei nos; o nos bwygilydd; bob nos ar ol eu gilydd.

This night, } y nos hon, heno, henoeth.
To-night, }
Last night, } neithwyr.
Yesternight, }

The night before last—echnos, ymannos.

A long night—hirnos.

A dark night—nos dywell, nos dywyll, nos anoleu.

A fine night—meinnoeth, meinnos, noswaith deg, noson hyfryd.

A moonlight night—noswaith oleu leuad, nos oleu leuad, noswaith loergan, noswaith loerwen, nos oleu, nos ganaid, noswaith oleu, noswaith ganaid.

The three light nights, } y teirnos
The three moonlight nights, } oleu.

Starlight night—noswaith serloew, noswaith serog, nos serog, noswaith serliw, noswaith serlo, noswaith serlog.

The still of the night—dyfnder nos, dyfnder y nos, dewaint, cefnaint nos, dystawrwydd nos.

A summer night—hafnos, nos haf.

A winter night—gauafnos, nos auaf, nos gauaf.

A long winter night—hirnos gauaf, hirnos auaf.

The space of three nights — teirnos; ysbaid teirnos; ysbaid tair nos.

The dead of the night — dyfnder nos, cefnaint nos, canol nos, trymder nos, perfeddion y nos, dewaint.

To grow towards night, } nosi, hwyrhau;
To grow night, } myned yn nos; myned yn hwyr; tynu yn hwyr.

It grows towards night—mae yn nosi.

Late at night, } ar lawer o'r nos; am
Far in the night, } lawer o'r nos; yn hwyr yn y nos; yn nghefnaint nos.

A night's lodging—lletty noswaith, lle noswaith; lle neu letty dros nos.

To lodge all night, } aros, trigo, neu letya
To stay all night, } dros nos.

To spend the night—bwrw y noson; bwrw y noswaith; bwrw y nos; treulio y nos.

To make night, } aros nes ei myned yn
To stay till night, } nos; aros nes ei myned yn hwyr; aros tan y nos.

The edge of night — min nos, min y nos, min yr hwyr.

Relating to night—nosawl, nosol; perthynol i'r nos; yn perthyn i noswaith.

To sit up all night—cadw gwyl bentan; gwylio gwyl bentan.

Nightbird, *s.* aderyn nos, aderyn y nos: *pl.* adar y nos, nos adar.

Nightblindness, *s.* nos-ddallineb, nos-ddallni, dallineb nosawl, dallineb nos.

Nightborn, *a.* nosanedig, nosenedig; â aned yn y nos.

Nightbrawler, *s.* terfysgwr nos.

Nightcap, *s.* cap nos, nosgap.

Nightcrow, *s.* brân nos, brân y nos.

The night-crow—y frân nos.

Nightdew, *s.* gwlith y nos, gwlith nos, nos-wlith.

Nightdog, *s.* ci nos, nosgi, gwylgi.

Nightdress, *s.* gwisg nos, noswisg, nos-dwyg.

Nighted, *a.* nosedig; tywyll, gwyll, cymylog, du.

Nightfall, *s.* cyfnos, y cyfnos, chwinsaf, chwinsa, chwinsang, noswyl, yr hwyr, y diwedydd, ucher. [deithiol.

Nightfaring, *a.* nosgrwydr, nosgrwydrol, nos-

Nightfire, *s.* ellylldan, hudlewyrn, hudlewyn, malldan, tân ellyll, tân llwynog; tân nos.
Nightfly, *s.* noswibedyn, nosgleren, gwibedyn nos.
Nightflyer, *s.* nos-hedydd, hedegydd nosol.
Nightgown, *s.* twyg nos, hug nos, gŵn nos, coban nos, nos-dwyg.
Night-hag, *s.* gwiddanes nos, ellylles nos, gwyll nos, noswyll, hunllef, gwyll.
Night-hawk, *s.* brân nos (*Lef.* xi. 16), brân y nos; noswalch; rhodor America.
Night-heron, *s.* crëyr nos, crëyr y nos.
Nightingale, *s.* (S. *nihtegale;* Al. *nachtigall*) eos, yr eos.
A little nightingale, } eosig, eos fach, eos
A young nightingale, } fechan, cyw eos.
Like a nightingale—eosaidd, eosig.
Nightish, *a.* nosaidd; nosol; perthynol i'r nos.
Nightjars, *s. pl.* noswennoliaid, rhodorion, adar y droell, rhodwyr.
Nightless, *a.* dinos, di nos, heb nos.
Nightly, *a.* nosol, nosawl; nosweithiol; pennosol, peunos, peunoeth; à wneir yn y nos.
Nightly, *ad.* yn y nos, y nos; ar hyd nos, ar hyd y nos, o hyd nos, liw nos, wrth liw nos; bob nos, beunos, beunoeth, yn beunosol.
Nightman, *s.* carthwr geudai, cothynwr, coddynwr.
Nightmare, *s.* (*night*, a S. *mara*) hunllef, yr hunllef; gwyll. [nos.
Nightpiece, *s.* noeddarlun, nosarlun, darlun
Nightrail,† *s.* (*night*, a S. *regl*, neu *hrægle*) toryn nos, llaeswisg nos, arwisg nos, mantell nos.
Nightraven, *s.* brân nos, aderyn y corff.
Nightrest, *s.* gorphwysfa nos, gorphwysdra nosol, seibiant nosol.
Nightrobber, *s.* ysbeiliwr nos, ysbeilydd nosol; un à ysbeilio yn y nos.
Nightrule, *s.* terfysg nos, terfysg nosol.
Nightshade, *s.* (S. *nihtscada*) cysgiadyr, mochlys, llysiau y moch.
Common nightshade, } mochlys cyffredin,
Garden nightshade, } mochlys grawnddu; llysiau y moch, mochlys.
Woody nightshade — elinog, mynyglog, manyglog.
Deadly nightshade—codwarth.
Enchanter's nightshade — swynyddlys, swynlys, llysiau Stephan, llysiau Ystyffan.
Common enchanter's nightshade — swynyddlys cyffredin.
Nightshining, *a.* yn dysgleirio yn y nos; nosglaer, nosloew.
Nightsoil, *s.* noseryd, cothweryd, ysgothion, ysgarthion; gweryd geudai neu ysgothfaoedd.
Nightspell, *s.* swyn rhag damweiniau nos; nos-swyn.
Nightvision, *s.* gwelediaeth nos.
Nightwalker, *s.* nosgerddwr, nosgerddedwr, nosgerddedydd, rhodianwr nos; gwill, gwilliad; gwyllgi; noswilliad; gwyllast; noswilliades; putain, huren; putain i'r neb a'i myno.
Nightwalking, *a.* nosgrwydr, nosgrwydrol, nosrodiol, noswibiol; yn rhodio neu dramwy y nos.
Nightwalk, *s.* nosrawd, nosgrwydr, nosgerdded, noswib.
Nightwalking, *s.* nosgerdded, nosgrwydr, noswib, nosrawd, nosrodiad.
Nightwanderer, *s.* nosgrwydrwr, nosgrwydrydd, nosgrwydryn, nosgrwydriad, nosgrwydrai, noswibiad, gwibiad y nos, crwydrwr nos, rhodianwr nos.
Nightwandering, *a.* nosgrwydr, nosgrwydrol, noswibiol, noswill.
Nightward, *a.* tua'r nos; yn tynu tua'r nos.
Nightwatch, *s.* gwyliadwriaeth nos, gwylfa nos, noswylfa.
Nightwatches—gwyliadwriaethau y nos.
Nightwatcher, *s.* gwylliwr y nos; noswilliad, noswill; noswyliwr drwg ei amcan; gwyllgi.
Nightwitch, *s.* dewines nos, gwyll nos, gwiddones nos, gwiddanes nos, noswylles, noswyll.
Nigrescent, *a.* (Ll. *nigresco*) yn duo, yn tywyllu; yn myned yn dywyll, yn myned yn ddu; duaidd, caddugog, gwyllog.
Nigrification, *s.* (Ll. *niger* a *facio*) duad, dueiddiad; gwneuthuriad yn ddu neu dywyll.
Nigrin, } *s.* (o'r Ll. *niger*) mwn Titanium.
Nigrine, }
Nihilism, } *s.* (o'r Ll. *nihilum, nihil*) dimedd,
Nihility, } diddymedd, diddymder, diddymrwydd, diddymdra, dimrwydd, anendid.
Nill,† *v.* (S. *nillan;* Ll. *nolo*) bod heb fynu neu wyllysio; bod yn anfoddlawn neu anwyllysgar; anwyllysio, anewyllysio; gwrthod, llysu, pallu, nagu. [goethi.
Nill, *s.* gwreichion pres wrth ei brofi neu ei
Nilometer, *s.* (Gr. *Neilos* a *metron*) Neil-fydr, Neil-fesur=offeryn i fesur codiad y dwfr yn yr afon Neilus.
Nim,† *v. a.* (S. *neman, niman*) dwyn, lladrata, chwiwladrata, chwiwbigo, ysbeiliota, chwiwian.
Nimbiferous, *a.* (Ll. *nimbifer*) à ddyco ddihinedd a thymhestl; à ddyco gymylau duon, gwlaw, ac ystormydd.
Nimble, *a.* (C. *nwyf?* D. *nem?*—Dr. *Webster*) gweisgi, gwisgi, sionc, heini, heinif, bywiog, cyflym, buan, chwimmwth, esgud, esgeiddig, esgaidd, mwth, gwaisg, chwai, brysg, maredog, chwyrn, (*f.* chwern), buandroed, cyflymdroed, pablaidd, clic, ewybr, arhoew, blawdd, hydwyth.
Nimble-footed — buandroed, cyflymdroed, troedysgafn, troedfuan; cyflym, buan, sionc, neu weisgi ei droed.
Nimbleness, *s.* buander, cyflymder, cyflymdra, cyflymedd, esgudrwydd, sioncrwydd, sioncedd, chwimmwthder, gweisgrwydd, heinifrwydd, clicrwydd, mythder, pabledd, bywiogrwydd, esgeiddrwydd.
Nimbless,† *s.*=*Nimbleness.*
Nimbly, *ad.* yn weisgi, yn sionc, yn chwimmwth, &c.
Nimiety,† *s.* (Ll. *nimietas*) rhysedd, gormodedd, gormodd, rhy, rhwy.
Nimious,† *a.* (Ll. *nimius*) gormodol, gormod, gormodd, rhyfawr.
Nimmer,† *s.* (S. *nimman*) lleidr, lleidryn, chwiwleidr, chwilotyn.
Nincompoop, *s.* (llygriad o'r Ll. *non compos*) cadafael, hurthgen, penhyrddyn, (*pl.* penhyrddod), ffwlcyn, (*f.* ffolcen), hurtyn, drel, ynfydyn, ffwl, cuall, penbwl, hurtan, clwpa, lolyn, (*f.* lolen).
Nine, *a.* (Ll. *nonus;* Al. *neun;* Goth. *niun*) naw; namyn un deg.
Nine syllables—nawsill, naw sill.
Of nine syllables—nawsillog, nawsill, nawbanog, nawban.

Nine times—nawgwaith, naw gwaith, naw o weithiau.
Nine times so much — y naw cymmaint, cymmaint naw gwaith.
Nine times so many—y naw cynnifer, cynnifer naw gwaith.
Nine sorts—nawryw, nawrhyw, naw rhyw, naw math.
Made of nine sorts—nawryw.
Nine degrees—naw gradd, nawradd.
Nine days—naw diwrnod, naw niau, naw dydd.
Nine and twenty—naw ar ugain.
Nine and twentieth, Twenty nine, } nawfed neu nawed ar ugain; ugeinfed a naw.
Nine and thirty — trideg a naw, naw a thrideg, pedwar ar bumtheg ar ugain, namyn un deugain.
Nine thousand—naw mil, nawmil.

Nine, *s.* naw.
The nine—y naw=y 9 Awenes.

Ninefold, *a.* nawplyg, naw dyblyg, nawgwaith, cymmaint naw gwaith.

Nineholes, *s. pl.* nawtwll, chware nawtwll.

Nine Men's Morris, *s.* ceilys, chware ceilys, chware nawpin.

Ninepence, *s.* naw ceiniog, nawceiniog=enw darn o arian bath gynt.

Ninepins, *s. pl.* ceilys, nawpin chware; chware ceilys, chware nawpin: *sing.* ceilysyn.
To play at ninepins — chwareu ceilys, chwareu nawpin, chwareu bwl a cheilys, tafiu bwl a cheilys.

Ninescore, *a.* naw ugain, nawugain.

Ninescore, *s.* naw ugain, nawugain.

Nineteen, *a.* (S. *nigantyne*) pedwar ar bumtheg, (*f.* pedair ar bumtheg), namyn un ugain, ugain ond un, deg a naw, naw ar ddeg, naw a deg=19.

Nineteenth, *a.* pedwerydd ar bumtheg, pedwarydd ar bumtheg, (*f.* pedwaredd ar bumtheg), degfed a naw, nawfed ar ddeg, naw ar ddegfed, y namyn unfed ugain, ugeinfed ond un.

Ninetieth, *a.* nawdegfed, degfed a phedwar ugain.

Ninety, *a.* nawdeg, pedwar ugain a deg, deg a phedwar ugain=90.
Ninety and nine—nawdeg a naw, namyn un cant, amyn un cant, onid un cant, cant ond un, namyn un pum ugain, amyn un pum ugain, pedwar ugain a phedwar ar bumtheg.
Ninety and nine years old — nawdeg a naw mlwydd oed; onid un flwydd cant; pedwar ugain mlwydd a phedair ar bumtheg oed.
Ninety times — nawdegwaith, nawdeg gwaith, nawdeg o weithiau, dengwaith a phedwar ugain.

Ninny, **Ninnyhammer**, } *s.* (Ysp. *ninus;* Ll. *nanus*) ffwlcyn, (*f.* ffolcen), cadafael, hurthgen, penhyrddyn, cuall, penbwl, ffwl, hurtyn, penffol, symlyn, llelo, penllorcan, brebwl, clwpa, iolyn, (*f.* iolen).

Ninth, *a.* (o *nine*) nawfed, nawed.
Ninth part—nawfed ran, nawedran, nawfedran.
Ninth time — nawfedwaith, nawedwaith, nawfed waith, nawed waith.
Ninth day — nawfed dydd, nawed dydd, nawfettydd, nawettydd.

Ninth, *s.* y nawfed, y nawed.

Nip, *v. a.* (Is. *knippen;* Sw. *knipa*) cnoi, brathu; cnoi ymaith, trychu ymaith; trychu, tocio; trychu âg ewinedd; trychu rhwng dau ewin; trychu â dannedd; deifio; gwywo, peri gwywo, peri diflanu; tymmigo; gwasgu; crimpio, crimeidio, cnowasgu; blino, dygnu; tynu o'r gwraidd (â gefeilan); duchanu, llym wawdio.
Nip it off—tyn ef ymaith; tor ef ymaith; trych ef ymaith.
To nip in the bud—lladd yn yr eginyn; peri gwywo yn y blaguryn; peri methu cyn ffynnu; lladd, mygu, tagu, *neu* fogi yn yr enedigaeth; deifio yn y blagur.
Nip vice in the bud—lladd wŷd yn ei febyd.
His hopes were nipped in the bud — bu farw, marwodd, *neu* trengodd ei obaith yn yr enedigaeth; darfu am ei obeithion yn yr enedigaeth; pallodd ei obeithion cyn cael o honynt eu geni.
To nip the cable—rhwymo y rhaff angor â chyrd *neu* linynau.

Nip, *s.* cno, cnoad, brathiad; gafael; crimp; craff, bledd, gwasg, gwasgfa; craff â dannedd *neu* ewinedd; gafael â dannedd *neu* ewinedd; gwasg *neu* wasgfa dannedd; gwasg *neu* wasgfa ewinedd; ol dant, ol ewin; tymmigiad; tamigiad; trychyn, trwch; trychiad; daif, deifiad; gwawdair, cellweirgno, llym gellwair, cellwair du; trafiwnc, llymaid, llymeidyn.

Nipper, *s.* dant blaen ceffyl, rhagddant, trychddant; trychiedydd, tociedydd;† duchanwr, goganwr.
Nipper-men —y rhai â rwymant y rhaff angor â chortynau.

Nipperkin, *s.* cwpenyn, cwpan bychan.

Nippers, *s. pl.* gefeilan, gefail fechan, craff, gefail; rhwymgyrd.
A pair of nippers—gefeilan, gefail fechan, craff.

Nipping, *p.* cnoawl, brathol, brathlyd; deifiol, yn deifio, gân ddeifio, dân ddeifio; llym, pigoglym, llymbigog, llymdost, tostlym; tociol.
Nipping cold weather — tywydd ducer, rhynllyd, *neu* fferllyd; tywydd oer anoddef; tywydd tostlym, llymdost, *neu* bigoglym.

Nippingly, *ad.* trwy frathu yn dost; yn llymdost, yn dostlym, yn bigoglym, yn llymbigog; ar dduchan; mewn cellwair du, trwy lym gellwair.

Nipple, *s.* (S. *nipele;* bych. o *nib, neb*) didan, diten, tethan, pitan, didi, did, penig bron, pen bron, bronig, penig; teth.

Nipplewort, *s.* cartheig.
Common nipplewort—cartheig gyffredin.

Nis,† *ad.* (*ne* ac *is*) neus, neud, neur, nid yw.

Nisi Prius, *s.* (Ll.) penaglys, cynnyfodlys, llys yr achosion gwiedig; penagwys, cynnyfodwys; gwŷs, gwarant.
Court of Nisi Prius, Nisi Prius court, } penaglys, cynnyfodlys, llys yr achosion gwiedig.
Justices of Nisi Prius—barnwyr penaglys, barnwyr achosion gwiedig, barnwyr cyffredin.

Nislee, **Nyllee**, } *a.* (Ff.) addfain, main, tenau, eul (mewn arfofyddiaeth).
Croes nyllee—croes addfain.

Nit, *s.* (S. *knitu*; Is. *neet*; Al. *nits*) nedden, wy lleuen: *pl.* nedd.
Full of nits—neddog, llawn nedd.
Nitency, *s.* (Ll. *nitco*) dysgleirdeb, claerder, gloewder, gloewineb.
Nitency, *s.* (Ll. *nitor*) ymdrech, ymgais, cais, ymorchest.
Nithing, † *s.* (S.) cachgi, cachan, llyfrwas, adwr, annewryn, un digalon.
Nitid, *a.* (Ll. *nitidus*) dysgleer, gloew, claer, ffloew, llathr, eirian; gwych, pefr, pert, pinc, gwymp, eirig.
Nitrate, *s.* (o *nitre*) blorhalan, blorgris, blorawd: *pl.* blorhalion, blorodion.
Nitrate of potassa, } =*Nitre.*
Nitrate of potash, }
Supernitrate—gorflorhalan, gorflorhal.
Subnitrate—goflorhalan, goflorhal, isflorawd.
Nitrated, *a.* blorhalaidd; cyfunedig â sur blorig.
Nitre, *s.* (Gr. *nitron*; Ll. *nitrum*; Ff. *nitre*) blawr, creighalen, creighalan, halen y graig, nitr.
Spirit of nitre=*Nitric acid.*
Nitric, *a.* blorig, blorin, creighalig.
Nitric acid—sur blorig, blorsur.
Nitric oxide—egrid blorig, egrid blawr, nwy bloraidd.
Nitrification, *s.* bloreiddiad, creighaliad; gwneuthuriad *neu* droad yn flawr.
Nitrify, *v. a.* (*nitre*, a Ll. *facio*) bloreiddio, creighalu; troi *neu* wneuthur yn flawr.
Nitrite, *s.* blorith, blorhalan.
Nitrogen, *s.* (Gr. *nitron* a *gennaô*) blorai=un o ranau cyfansawdd yr awyr.
Nitrogen gas, } blornwy, nwy blorig, nwy
Azotic gas, } blorai; blorai.
Nitrogenous, *a.* bloreiol, bloreiaidd; perthynol i florai.
Nitrohematic, *a.* (Gr. *nitron* a *haima*) blorwaedig.
Nitrohematic acid—sur blorwaedig.
Nitrometer, *s.* (Gr. *nitron* a *metron*) blorfydr, blorfesur, bloriadyr.
Nitromuriatic, *a.* blorhalig.
Nitropicric, *a.* blorchwerwig.
Nitropicric acid—sur blorchwerwig, sur llymchwerw.
Nitrosaccharic, *a.* blorsugrig.
Nitrosaliculic, *a.* blorhelig.
Nitrosulphuric, *a.* blorufelig.
Nitrous, *a.* bloraidd, blorog, creighalenaidd, creighalaidd, nitraidd; perthynol i flawr; yn perthyn i nitr.
Nitrous acid—sur bloraidd.
Nitrous gas—nwy bloraidd, egrid blorig.
Nitrous oxide gas—egridnwy bloraidd, nwy egrid bloraidd.
Nitry, *a.* bloraidd, blorog, creighalaidd, creighalenaidd, nitraidd; perthynol i flawr; yn cynnyrchu blawr *neu* greighalen; llawn blawr, nitr, *neu* greighalen.
Nitters, *s.* (o *nit*) cacynen y meirch.
Nittily,† *ad.* yn lleuog.
Nitty, *a.* (o *nit*) neddog, llawn nedd; lleuog.
Nival,† *a.* (Ll. *nivalis*) eiryog, eiraog, llawn eira, llawn eiry, llawn ôd.
Niveous, *a.* (Ll. *niveus*) eiryaidd, eiryol, odlyd; eiryog, eiraog, llawn eira, llawn eiry; gwŷn fel eira; purwyn.
No, *ad.* (S. *na*, *ne*) ni, nid, nis, na, nac, nad, nas; dim, ddim, o ddim, nid dim, nid o ddim; nag e, nac e, nad e, nid e; na ddo.
No where—nid ... yn unman; nid ... yn unlle.
No whither—nid...i unman; nid...i unlle; nac yma na thraw; nac yma nac acw.
No more—mwy *neu* mwyach [gyda negydd o'u blaen]; ni, nis, nid, na, nac, nas, *neu* nad...mwy, mwyach, yn hwy, hwyach, ond hyny, *neu* ddim ond hyny; dim mwy, mwyach, rhagor, ychwaneg, *neu* yn ychwaneg.
No hard matter—nid peth anhawdd; peth nid anhawdd.
It is no hard matter—nid anhawdd mo hono.
It was no easy matter for them—ni bu hawdd iddynt.
With no less eloquence than freedom—mewn iaith *neu* ymadrodd nid llai cymhen nag eofn; heb lai ffraethineb *neu* gymhendod nag eondra.
He is no better than a thief—nid yw efe ddim gwell na lleidr; nid yw efe ronyn *neu* fymryn gwell na lleidr; nid yw efe dipyn gwell na lleidr.
Are you no better?—a ydych chwi ddim gwell? a ydych chwi ddim yn well?
He put in them no small fear—parodd ynddynt ofn nid bychan.
A babbler is no better—nid gwell yw dyn siaradus.
Art thou the prophet? No—ai y prophwyd wyt ti? Nag e.
Is there any one here? No—a oes yma neb? Nac oes.
Is it to kill me that you are come? No—ai i'm lladd y daethoch? Nag e.
Knowest thou not what these be? No—oni wyddost ti beth yw y rhai yma? Na wn.
Hast thou seen him? No—a welaist ti ef? Na ddo; a welaist ti ef? Na welais.
No, not in the least—nid yn y mesur lleiaf.
No, not, } nid...hyd yn oed; na...hyd
No, not even, } yn oed; nid cymmaint a *neu* ag; nac, na; na ddo, nac oes.
No, not one—nac oes un; na, nid oes un; nid oes cymmaint ag un.
Hate no man, no, not thy enemy—na chasha undyn, nid cymmaint a'th elyn.
No, I will not, nor am I able if I would—na wnaf, nis gwnaf, *neu* nis mynaf, ac nis gallaf pe mynwn.
No, nor you—na chwithau chwaith.
No, nor you either—na chwithau chwaith.
No, nor yet Herod—na Herod chwaith.
Never more will I fight for them, no, let them fight for themselves—nid ymladdaf fi drostynt byth mwy, na wnaf, ymladdent drostynt eu hunain; nid ymladdaf fi drostynt byth mwy, na ymladdaf, ymladdent drostynt eu hunain.

No, *a.* neb; nid...neb, nis...neb, nad...neb, nac...neb, nas...neb, na...neb; nid...un, nis ...un, nad...un, nac...un, nas...un; nebun, nebawd, nebdyn; dim; nid...dim, ni...dim; nebrhyw; nid...nebrhyw, ni...nebrhyw, nis ...nebrhyw; ni, nid, nis, na, nac, nad, nas.
No one, } neb, nebun, nebawd, dim un,
No man, } neb dyn, nebdyn, nid neb,

nid un, neb un, neb rhyw un, neb rhyw ddyn.
Let no man go out of his place—nac aed un o'i le.
Who can do this? No one—pwy a ddichon wneuthur hyn? Neb.
No one ever said so—ni ddywedodd neb erioed felly
There shall be no man to stand before thee—ni saif gwr yn dy wyneb di.
Shall no man make thee ashamed?—oni bydd â'th waradwyddo?
No cross, no crown—heb y groes, heb y goron.
No pains, no gains — ni lwyddodd ond a lafuriodd; ni lwyddodd ond a'dramgwyddodd.
Thou shall do no work—na wna ddim gwaith.
No work shall be done—ni wneir dim gwaith; dim gwaith ni wneir; dim gwaith nis gwneir.
I saw no creature there—ni welais i yno neb rhyw greadur; ni welais i yno neb rhyw greadur.
There is no justice in it—nid oes cyfiawnder ynddo.
I make no question but that you have heard the news—nid wyf yn ammheu nas clywsoch y newydd.
I have no time now—nid oes mo'r amser *neu* odfa genyf ar hyn o bryd.
By no means—nid mewn un modd; nid er dim; nid felly er dim; nag e; nag e ddim; na ddo ddim; nid mewn un modd yn y byd.
In no case, } nid mewn un modd; nid ar
In no wise, } neb rhyw achos; nid mewn modd yn y byd; nid er dim; nid ar un cyfrif.
At no hand—er dim.
No manner of—dim.
There is no man, nor woman, nor child—nid oes na gwr, na gwraig, na phlentyn; nid oes gwr, na gwraig, na phlentyn.
Ayes and noes—Iau a nagau; iau a nsod; iaod a nsod; ie a nag e.

Nob, *s.* (o *knob*) y pen (mewn digrifiaith).

Nobiliary, *s.* (Ll. *nobilis*) hanes pendefigion, hanes teuluoedd dyledog.

Nobilitate, *v. a.* (Ll. *nobilito*) dyledogi, pendefigo, pendefigoli, boneddu, uchelraddio; gwneuthur yn bendefig; urddo â phendefigaeth.

Nobilitation, *s.* gwneuthuriad yn bendefig; pendefigoliad, bonedd iant, uchelraddiad.

Nobility, *s.* (Ll. *nobilitas*) dyledogrwydd, pendefigrwydd, pendefigeiddrwydd, pendefigoldeb, pendefigaeth, dyledogaeth, pendefigiant, uchelfonedd, boneddigrwydd, boneddigeiddrwydd, bonedd, rhieddogrwydd; uchelrwogaeth; uchel waedogaeth, uchel waedoliaeth; uchel urddas; cyfurddoriaeth; mawredd, mawrwychder, gwychder; pendefigion, dyledogion, pendeddigion, arglwyddi.
Lame nobility—crachfonedd, lledryw.

Noble, *a.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *nobilis*) pendefigol, pendefigaidd, dyledog, dyledogryw, urddasol, rhieddog, rhiaidd, rhiol, rhial, boneddigaidd, boneddig; uchelryw; perthynol i'r dyledogion *neu* y pendefigion; arddercbog, enwog, godidog, uchelwych, anrhydeddus, uchel, dyrchafedig; mawrwych, gwych, diwael, mawr; arwraidd; rhywiog, iawnryw, o'r iawn ryw, diledryw, diledaeh, anniryw; cleufryd, haelfrydig, hael, haelionus; rhydd *neu* anghaeth ei feddwl; rhydd *neu* anghaeth ei ysbryd; syberw; dinam.
Noble birth—bonedd, pendefigedd, gwaed pendefigaidd.
Of noble descent, } uchelryw, dyledogryw,
Nobly-descended, } pendefigryw, diled-
Of noble line, } ryw, diledach, boneddigryw; boneddig cynnwynol; boneddig o waed; pendefigol o waed; pendefigaidd, pendefigol; gwedi hanu o bendefigion; o uchel achau; uchel ei achau; uchel ei waed.
Truly noble — diledryw, diledach, gwir ddyledog, gwir arddercbog.
Most noble—dyledocaf, arddercbocaf, gorddyledog.
The most noble the Marquis of Anglesey —y dyledocaf Ardalydd Mon; yr arddercbocaf Ardalydd Mon; y gorddyledog Ardalydd Mon.
Most noble Festus—O arddercbocaf Ffestus.
Noble acts — gweithredoedd arddercbog; mawrion weithredoedd; gwrolaeth.
Noble courage—calon ddihafarch, mawrwriaeth.
Noble vine—per winwydden (*Ier.* ii. 21).
Not many noble are called—nid llawer o rai boneddigion a alwyd.

Noble, *s.* pendefig, pendeddig, dyledog; arglwydd, arlwydd, por, cyfurddor, boneddig: *pl.* pendefigion, dyledogion, pendeddigion, cyfurddorion.

Noble, *s.* nobl, noblen=darn aur, gwerth 6*s.* 8*c.*, â fathwyd gyntaf yn nheyrnasiad Iorwerth III.
Rose noble—rhos nobl=bath aur, â gerddai tua'r flwyddyn 1344, am 16*s.*, yn ol *Johnson;* neu 6*s.* 8*c.*, yn ol awduron ereill.

Nobleman, *s.* pendefig, pendeddig, dyledog; arglwydd, arlwydd, por, goreugwr; boneddig: *f.* pendefiges, dyledoges.
An upstart nobleman—uchelwr pendodi, pendefig difonedd.

Nobleness, *s.* dyledogrwydd, pendefigeiddrwydd, pendefigrwydd, uchelfonedd, boneddigrwydd, bonedd; arddercbogrwydd, mawrwychedd, mawrwychder, urddasolrwydd, urddasoldeb, rhieddogrwydd, uchelwychder; mawredd; mawrfrydedd, mawrfrydigrwydd, mawrwriaeth, syberwyd.

Noblesse, *s.* (Ff.) pendefigion, dyledogion; † dyledogrwydd, pendefigeiddrwydd, bonedd; mawredd, mawrwychedd, arddercbogrwydd, urddasolrwydd.

Nobly, *ad.* yn arddercbog, yn fawrwych, &c.

Noblewoman, *s.* pendefiges, dyledoges, pendeddiges, cyfurddores.

Nobody, *s.* (*no* a *body*) neb, nebun, neb un; neb rhyw ddyn; nid neb, nid un, nid neb un; nebawd, neb dyn, dim un.
That nobody do hurt any body—na bo i neb ddrygu neb.
Nobody understands me—nid oes neb a'm deall; nid oes dyn a'm deall; nid oes neb yn fy neall; nid oes un yn fy neall; nid oes nebun yn fy neall.
There is nobody here but we—yr ym ni

yma wrthym ein hunain; nid oes neb yma ond ni.
Nobody can tell—nid oes dyn a ŵyr.
Nocent, *a.* (Ll. *nocens*) niweidiol, drwg, drygus, dryglawn, erniwol, aagenol.
Nocive, *a.* (Ll. *nocivus*) niweidiol, drwg, drygus, dryglawn, niweidiannol.
Nock,† *s.* rhwgn, rhygn, rhic, bwlch.
Nock (in sail-making)—cwr uchaf blaen yr hwyl fawr.
Nock,† *v. a.* rhygnu, rhicio, rhychu, rhintio.
Nocked,† *a.* rhygnog, bylchog, rhintiog.
Noctambulation, *s.* (Ll. *nox* ac *ambulo*) nosgerdded, nosgerddediad, nosrodiad, cysgrodiad, rhodiad yn nghwsg, hunrodiad.
Noctambulist, *s.* nosgerddwr, nosgerddedwr, nosrodiwr, cysgrodiwr, rhodiwr yn ei gwsg, cerddwr yn ei gwsg, hunrodiwr.
Noctidial, *a.* (Ll. *nox* a *dies*) nosddyddiol, dyddnosol; yn cynnwys noswaith a dïwrnod.
Noctiferous,† *a.* (*nox* a *fero*) nosddwyn.
Noctiluca, *s.* (Ll. *nox* a *luceo*) noslewad, noslugan, gwawlddwyn.
Noctilucous, *a.* noslugain, noslugiannol, noslewyrchol; yn dysgleirio *neu* dywynu yn y nos.
Noctivagant, } *a.* (Ll. *nox* a *vagor*) nosgrwydr,
Noctivagous, } nosgrwydrol, nosgrwydus, noswibiol.
Noctivagation, *s.* nosgrwydr, nosgrwydrad, noswib, noswibiad, crwydr nos.
Noctuary, *s.* (o'r Ll. *nox*) nosgyfrif, noslyfr; hanes *neu* gyfrif o'r hyn a ddygwydd y nos.
Noctule, *s.* (o'r Ll. *nox*) noslymun, ystlum nos.
Nocturn, *s.* Ll. *nocturnus*) noswasanaeth, nosweddi, nosawl wasanaeth, nosawl weddi, nosawl offeren Eglwys Rhufain.
Nocturna, *s. pl.* tyrchfilod nos.
Nocturnal, *a.* (Ll. *nocturnus*) nosol, nosawl, nosweithiol; peunosol, peunosthol, peunos, beunos, peunoeth, beunoeth, bob nos; perthynol i'r nos; à wneir yn y nos.
Nocturnal arc, } nosgrom = llwybr ym-
Nocturnal arch, } ddangosol yr haul, neu arall o'r cyrff nefol, o'i fachludiad i'w godiad.
Nocturnal, *s.* nosfynag, deial nos.
Nocturnals, }
Nocturns, } *s. pl.* nosadar; y dylluanod.
Nocument,† *s.* (Ll. *nocumentum*) niwed.
Nocuous,† *a.* (Ll. *nocuus*) niweidiol, drygus, afiach, afiachus.
Nod, *v.* (Ll. *nuto*; Gr. *neuô*) amneidio, munudio, *neu* awgrymu â phen; goblygu pen; amneidio, awgrymu; penoblygu, penogwyddo; hepian, hepuno, pendrymu, pendwmpian, pentwyno, pengamu, amneidio gàn gysgu, munudio gàn gysgu, pendrymu gàn daeredd cwsg, cysgu ar ei ddyrnau, cysgu ar ddyrnau.
To nod to—amneidio â phen ar; amneidio â'i ben ar; goblygu pen ar.
He nodded assent to him—efe a oblygodd ei ben iddo yn arwydd cydsyniad; efe a amneidiodd â'i ben arno yn arwydd cydsyniad.
Nod, *s.* amnaid pen, awgrym pen, goblyg pen; amnaid *neu* awgrym â wnel un â'i ben; amnaid, awgrym, munud; amnaid cwsg, awgrym cwsg, hep, hepian, hepun, goblyg pen gàn gysgu; arch, gorchymyn.
Nodal, *a.* (o *node*) clymol, cylymol, darglymol.
Nodated, *a.* (Ll. *nodatus*) clymog, darglymog, cygnog.
Nodation, *s.* (Ll. *nodatio*) clymiad, cylymiad, cylmiad, darglymiad; clymogrwydd.
Nodden,† *a.* gogwyddedig, plygedig.
Nodder, *s.* (o *nod*) amneidiwr â'i ben, awgrymwr â'i ben, goblygwr pen; amneidiwr; awgrymwr; hepiwr, hepunwr, un cysglyd.
Nodding, *a.* penoblygol, penogwyddol; â'i ben yn plygu i lawr; yn goblygu pen; pentwynol; hepiol.
Noddle, *s.* (Ll. *nodulus?* o *nod?*) penglog, clopa, copa, pen, clol, siolyn; gwegil.
This cannot enter your noddle—nid â hyn i'ch pen, i'ch clopa, *neu* i'ch penglog; nid â mo hyn yn eich pen; ni ellir pwyo mo hyn yn eich pen, &c.
Noddy, *s.* (Gr. *nôthês?*) symlyn, ffwlcyn, cuall, catffwl, hurthgen, cadafael, gwirionyn, penbwl, penffol, hurtyn, drelyn; math ar forwennol; math ar hurgerbyd; chware ar gardiau.
Node, *s.* (Ll. *nodus*) cwlwm, clwm, cwlm; oddf; cwgn; trawsglwm, croesglwm.
The ascending node—yr esgynglwm, y trawsglwm esgynol, yr esgynnod.
The descending node—y disgynglwm, y trawsglwm disgynol, y disgynnod.
Nodose, } *a.* (Ll. *nodosus*) cylymog, clymog,
Nodous, } cylmog, darglymog, llawn clymau; cygnog; oddfog; darglymol.
Nodosity, *s.* clymogrwydd, cylymogrwydd, cylmogrwydd, clymedigrwydd, cygnogrwydd.
Nodular, *a.* (o *nodule*) clymynol, cylmynol, oddfynol, cygnynol; clymynog; perthynol i glymyn; clymeg.
Nodular iron ore—mwn haiarn clymynol.
Nodule, *s.* (Ll. *nodulus*) clymyn, cylymyn, cylmyn; cygnyn; oddfyn; telpyn, clepyn.
Noduled, *a.* clymynog, cylymynog; cygnynog; oddfynog.
Nodus, *s.* (Ll.) clwm, cwlwm, cwlm; cwgn, glin.
Noetic, *a.* (Gr. *noêticos*) deallol, dealledigol, dealltwrus, deallus.
Nog, *s.* (talfyriad o *noggin*) picyn, picynan; cwrw; hoel bren.
Noggen,† *a.* garw, gerwin; caled.
Noggin, *s.* (anhysbys) picyn, picynan; llestr bychan; cwpan.
Nogging, *s.* priddfeinwaith pennilliog; siorhau â hoelion prenau.
Noiance,† *s.* (Ff. *nuire*; Norm. *annoyer*) blinder, afionyddweh, anesmwythder, gofid.
Noie,† *v. a.*=*Annoy.*
Noyer,† *s.*=*Annoyer.*
Noyous,† *a.*=*Annoyful, Annoyous.*
Noise, *s.* (Ff.) swn; twrf, godwrf, twrdd, godwrdd, dadwrdd, twrw, dwrdd, godorun, godorin, godoran, trwst, dyar, gorddyar, dwndwr, aedd, dared, dâr, dïasp; dïas; sain; llais; si; nad, cri, llefer, ysgort.
The noise of a great stir, } twrf, twrdd,
The noise of a great bustle, } dwrdd, godwrdd, dadwrdd, twrw, godorun, godorin; trwst; dwndwr.
Bustling noise, } twrf, twrdd, dwrdd,
Blustering noise, } godwrf, godwrdd,
Tumultuous noise, } dadwrdd, twrw, godorun, godoran, godorin; trwst; dwndwr, dømdwrdd.

Rumbling noise, } twrf, twrw, twrwf,
Rattling noise, } twrdd, trwst, dyar, gorddyar, rhuad.
Great noise—mawrdrwst, trwst mawr, swn mawr, diaspad.
Loud noise—diaspad, diasp, swn croch.
Shrill noise — meindrwst, swn main; gwich, ich, llymlais, meinlais.
To make a shrill noise—llymleisio, meinleisio; gwneuthur llymlais *neu* feinlais.
To make a noise—cadw swn, trystio, swnio, synio, seinio, cadw ystŵr, gwneuthur swn, peri swn, gwneuthur trwst, peri trwst; dadwrdd, dadyrddu, dwndro; lleisio; nadu; dadseinio, darstain.
Indistinct noise—godwrdd, godwrf, godrwst, swn anghroew, swn anhynod, gosain.
Chattering noise—trydar, cogor, cograch, swn trydarus. [adar.
Noise of birds—sain adar, swn adar, llais
Noise of feet—trwst traed, swn traed.
The noise of a trumpet—sain, swn, bloedd, *neu* lais udgorn.
The noise of bees — gwenynllais, swn gwenyn, si gwenyn.
Whispering noise—si, su, sibrwd, siffrwd, husting, sisial, eddrin, sygan.
The noise of the seas—twrf y moroedd.
The noise of war—swn rhyfel.
The noise of thunder—twrf taran, trwst taran.
The noise of chariots—trwst cerbydau, twrf cerbydau; afionydd dwrf olwynion.
The noise of people shouting—swn pobl yn bloeddio.
The noise of many waters—swn dyfroedd lawer; twrf dyfroedd lawer.
The noise of water-spouts—swn pistylloedd.
The noise of persons that sing—swn canu; swn dynion yn canu.
The noise of men advancing—godorun, trwst, *neu* swn gwŷr yn dyfod.
The noise of wings—swn adenydd.
The noise of a host—swn llu.
Noise of tumults—sain twrf, swn twrf.
Noise of a great tumult—trwst cynhwrf mawr.
Noise and hurry do hinder study—twrf a darf yr awen.
Wherefore is this noise of the city being in an uproar?—pa ham y mae twrf y ddinas yn derfysgol?
When the horses heard the noise, they started—pan glybu y meirch y dwrdd, ysgodigaw a wnëynt.
At the noise of the taking of Babylon—gàn drwst goresgyniad Babilon.
A tumultuous noise of the ki-gdoms of nations gathered together—swn twrf teyrnasoedd y cenedloedd wedi ymgynnull.
At the noise of a tumult—wrth lais y twrf.
At the noise of the stamping of the hoofs of his strong horses—rhag swn twrf carnau ei feirch cryfion.
The noise of a whip, and the noise of the rattling of the wheels, and of the prancing horses, and of the jumping chariots—swn y ffrewyll, a swn cynhwrf olwynion, a'r march yn prancio, a'r cerbyd yn neidio (*Nah.* iii. 2).

Noise, *v.* seinio, synio, swnio, trystio, diaspedain, diasped; lleisio; dadwrdd, dadyrddu, godyrddu, godyrfu, tyrfu, damdyrddu; cadw swn, cadw twrf; daru, daredu, dïas; nadu; bloeddio; dadseinio, darstain, darsteinio; clocho; dwndro; rhoi allan, cyhoeddi; taenu ar led; rhoi y son allan.
To noise abroad—taenu ar led; gyru ar led; rhoi y son, y gair, y chwedl, *neu* y newydd allan; gyru y son ar led; taenu y gair ar led; cyhoeddi, cyffredino, gosod allan, rhoi allan.
His fame was noised throughout all the country—aeth ei glod ef trwy yr holl wlad.
And it was noised that he was in the house—a chlybüwyd ei fod ef yn y ty.
Noiseful, *a.* trystfawr, trystlawn, dadyrddus, trystiog, seinfawr, croch, aedd, soniawr.
Noiseless, *a.* didrwst, diawn, didwrf, didwrdd, diddwndwr; dystaw, tawedog.
Noiselessness, *s.* didrystedd; dystawrwydd, tawedogrwydd.
Noisiness, *s.* dadyrddgarwch, trystfawredd, trystforedd, tyrddusrwydd, tyrddgarwch, trystiogrwydd.
Noisome, *a.* (Norm. *noisife;* It. *nocivo, noioso*) niweidiol, niweidiog, erniwol, adwythig, gwenwynig, echryslawn, dinystriol, drygus; ffiaidd, ffieiddgas, adgas, cas, ffinion; afiach, afiachus; gelynol i'r iechyd; blin *neu* anhyfryd i'r olwg; blin *neu* anhyfryd i'r arogl; drewllyd, drewedig, drygsawrus, trymsawrus; gwrthun.
From the noisome pestilence—oddi wrth yr haint echryslawn (*Salm* xci. 3).
A noisome and grievous sore—cornwyd drwg a blin (*Dad.* xvi. 2).
Noisomeness, *s.* niweidioldeb, niweidiogrwydd, adwythigrwydd, ffieiddrwydd, echryslonedd, adgasrwydd, drewiant, drewdod, &c.
Noisy, *a.* (o *noise*) trystfawr, trystiog, dadyrddus, dadyrddol, damdyrddus, damdyrddol, seinfawr, bloeddfawr, gwaeddgar, gwaeddfan, aedd, aeddfawr, soniawr, annystaw, annhawel, gorddyar, didaw, hyson, hear, garmus, siaradus, llawn swn, llawn dadwrdd, tarfysgus, brochus.
Noli-me-tangere, *s.* (Ll.=gad fi yn llonydd, *neu*, na chyffwrdd â mi) ffromlys; cranc, cancr, cranc anhydrin.
Nolition, *s.* (Ll. *nolo*) anfyniad, anfyn, anwyllysiad, anwyllysgarwch, anewyllysgarwch, anfodd, annhuedd.
Noll, † *s.* (S. *knol, cnoll, knoll*) penglog, clopa, clol, pen.
Nomad, *a.* (Gr. *nomas, nomadas*) crwydrol, gwibiol, gwibiog, crwydrus, crwydraidd; ar grwydr; yn byw wrth areilio anifeiliaid a chrwydro am borfa.
Nomad, *s.* gwiblwyth, gwiblu; gwibiwr, gwibiawdr, crwydrwr.
Nomadic, *a.* (Gr. *nomadicos*) crwydrol, gwibiol, gwibiog, crwydrus, crwydrog, crwydraidd, ar grwydr; bugeilaidd; anwar, anwaraidd, gwyllt, anniwylledig.
Nomadic tribes—gwiblwythau, llwythau crwydr, llwythau crwydrad, llwythau gwib.
Nomadize, *v. a.* crwydro, gwibio; crwydraw o fàn i fàn er cael porfa i anifeiliaid; byw wrth borfelu anifeiliaid; bod ar grwydr.

Nomads, } *s. pl.* gwiblwythau, gwibiaid, gwib
Nomades, } iodron, gwibwyr, gwibuoedd, llwythau gwib, gwibosgordd, crwydriaid; Nomadiaid.
Nomades—Nomadeaid (2 *Mac.* xii. 11).

Nomancy, *s.* (Gr. *onoma*, Ll. *nomen*, a *manteia*) enwarmes, dewiniaeth â llythyrenau enw un.

No Man's Land, *s.* tir neb, nebdir.

Nombles, *s. pl.* (Ff.) coluddion danas, perfedd carw.

Nombril, *s.* (Ff.) canol arfien, canolbwynt pais arfau, bogeilbwynt, bogeilbwnc.

Nome, *s.* (Gr. *nomos*) rhandir, talaeth, parth, parthedd, rhan o wlad.

Nome, *s.* (Ll. *nomen*) dogn â'i arwydd yn gyssylltedig âg ef.

Nome, *s.* (Gr. *nemô*) ysgranc, cranc, cancr.

Nomen, *s.* (Ll.) enw, henw.

Nomenclator, *s.* (Ll.) enwedydd, enwydd, enwadwr, galwedydd enwau, geilwad enwau, enwur; hwn a wypo enwau pethau ac a'u galwo erbyn eu henwau; rhoddwr enwau; geiriadwr.

Nomenclatress, *s.* enwedyddes, enwyddes, hon a wypo ac a alwo bethau erbyn eu henwau.

Nomenclatural, *a.* enwadurol; perthynol i enwadur; yn ol enwadur.

Nomenclature, *s.* (Ff.; o'r Ll. *nomenclatura*) enwadur; geirlyfryn, geirlyfran; enwau pethau mewn celf *neu* wyddor; oelfenwau, geiriadur enwau; desebiaeth.

Nomial, *s.* (o'r Ll. *nomen*) enw unig, unig enw (mewn gwyddoniaeth).

Nominal, *a.* (Ll. *nominalis*) enwol, henwol; galwedigol; y sy mewn enw yn unig; y sydd o ran enw yn unig; perthynol i enw.
A nominal king—brenin o ran enw yn unig.

Nominal, } *s.* Enwoliad, Enwolwr: *pl.* Enw-
Nominalist, } oliaid = dysgyblion Occam yn y 14ydd canrif.

Nominalism, *s.* Enwoliaeth; athrawiaeth *neu* egwyddorion yr Enwoliaid.

Nominalize, † *v. a.* troi yn enw.

Nominally, *ad.* wrth ei enw; erbyn ei enw; mewn enw; o ran enw; mewn enw yn unig; o ran enw yn unig; mewn dim ond enw; yn enwol, yn alwedigol.

Nominate, *v. a.* (Ll. *nomino*) enwi, henwi; cyfenwi; galw; penodi.

Nomination, *s.* (Ll. *nominatio*) enwad, henwad, enwedigaeth, henwedigaeth, enwawd; penodiad, appwyntiad; galwad.

Nominative, *a.* enwedigol, henwedigol, enwadol.
Nominative case—cyflwr enwadol, enwedigol, *neu* enwol; enwai, enwadydd, enwedigaethydd; gosail, sylfon, testyn.
The nominative case to the verb—y gosail i berwyddiad; gosail *neu* sylfon berf.
In the nominative case—yn y cyflwr enwadol *neu* enwedigol.

Nominative, *s.* enwai, enwadydd, enwedigaethydd, enwedigydd; cyflwr enwadol, enwedigol, *neu* enwol; gosail, sylfon, testyn.

Nominator, *s.* enwr, enwydd, henwydd, enwadwr, galwr; un à enwo.

Nominee, *s.* enwai, henwai; un à enwir; un à enwyd; yr un yr ymddibyna blwyddoseb ar ei fywyd.

Nomography, *s.* (Gr. *nomos* a *graphô*) traethawd ar gyfreithiau.

Nomothetic, } *a.* (Gr. *nomothetês*) deddfrodd-
Nomothetical, } ol, rheithroddol; perthynol i osod *neu* wneuthur cyfreithiau.

Non, *ad.* (Ll.) an-, di-, af-; nid, nis, ni: arferedig fel blaenddodiad yn unig.

Non-ability, *s.* anallu, analluogrwydd, diffyg gallu,

Non-acquaintance, *s.* anghydnabyddiaeth.

Nonage, *s.* (*non* ac *age*) anoed; maboed, mebyd, maboliaeth, ieuenctyd, ieuangrwydd; tanoedogrwydd.

Nonaged, *a.* anoedog, tanoedog, tanoed; à fo tân oed; à fo heb gyrhaedd oedran gwr.

Nonagesimal, *a.* (Ll. *nonagesimus*) nawdegol, nawdegfed, nawdegfedol, nawdegraddol.

Nonagon, *s.* (Ll. *nonus*, a Gr. *gônia*) nawochr, ffurf nawochr, nawongl: *pl.* nawochrau.

Nonappearance, *s.* gwall ymddangosiad, pall ymddangosiad, absennoldeb, anmhresennoldeb; gwall ymddangosiad yn y llys ar y dydd penodedig; tormach, toriad mechni.

Nonattendance, *s.* anweinyddiad, anymroddiad, anystyriaeth; anwyddfodoldeb.

Nonattention, *s.* anystyriaeth, diffyg ystyriaeth.

Non-bituminous, *a.* annuglistaidd.

Nonce,† *s.* bwriad, amcan, arfaeth, bryd.

Nonchalance, *s.* (Ff.) anystyriaeth, diofalwch, difaterwch, difiasdod, annyddordeb, oerfelgarwch.

Nonchalant, *a.* (Ff.) anystyriol, diofal, anofalus, difater, dïymdawr, dibwys, oerllyd, difraw.

Non-claim, *s.* anhawl, meth hawl.

Non-cohesion, *s.* anghydlyniad, anymlyniad.

Non-compliance, *s.* anghydsyniad, anghydgweddiad.

Non-condensing, *a.* annwyshaol, annwysol.

Non-conducting, *a.* annhwysol, anarweiniol.

Non-conduction, *s.* annhwysiad, anarweiniad.

Non-conductor, *s.* anarweinydd, annhwysydd, anarweinior.

Nonconforming, *a.* anghydffurfiol, anghydymffurfiol.

Nonconformist, *s.* anghydffurfiwr, anghydffurfydd, anghydymffurfiwr, anghydymffurfydd; ymneilltüwr, neilltüwr.

Nonconformity, *s.* anghydffurfiaeth, anghydffurfiad, anghydymffurfiad, anghydymffurfiaeth; ymneilltuaeth; anghydsyniad.

Nondescript, *a.* (Ll. *non* a *descriptus*) annarluniedig, annysgrifiedig; nas darluniwyd, nas dysgrifiwyd; anhawdd ei ddarlunio *neu* ddysgrifio; afreolaidd, dilun, diddarlun, diddelwant, diddull.

Nondescript, *s.* peth annarluniedig, &c.; peth *neu* un anhawdd ei ddarlunio; annysgrif: *pl.* annysgrifion.

None, *a.* (S. *nan*) neb, nebun, nebawd; nid... neb; nid...nebun; nid...nebawd; nid...un; nid...yr un; dim, nid...dim, dim un.
Of none effect, } yn ofer, yn ddiles, yn ddi-
Of no effect, } fudd, yn ddïeffaith, yn ddirym.
Whom did you see there? None—pwy a welsoch chwi yno? Neb: pwy a welsoch chwi yno? Ni welais i neb yno.
None of you shall go out, } nac aed neb o
Let none of you go out, } honoch allan.
Of the people there was none with me—o'r bobl nid oedd neb gyda mi.

None of us liveth to himself—nid yw yr un o honom yn byw iddo ei hun; nid oes neb o honom yn byw iddo ei hun.
None other, } neb arall; nid...neb arall;
No other, } nid...un arall; nid...yr un arall.
It is none other—nid yw amgen na hyn.
Thou shalt have none other gods—na fydded i ti dduwiau ereill.
This is none other but the house of God—nid oes yma ond ty i Dduw.
There shall be none to bury her—ni bydd à'i claddo.
There is none like him—nid oes cyffelyb iddo.
They are none of our company—nid ydynt o'n cymdeithas ni.
But none answered—ond nid oedd neb yn ateb; ond nid oedd yn ateb.
Such as there was none like it—yr hwn ni bu ei fath; yr hwn ni bu mo'i fath.
There shall be none—ni bydd efe; ni bydd dim.
Ye shall leave none of it—na weddillwch o hono; na weddillwch ddim o hono.
Because it is none of his—am nad eiddo ef ydyw.
None so pretty—balchder Llundain=math ar flodeuyn.

None, *s.* neb, nebun, nebawd, neb un, dim un.
Non-elastic, *a.* anhydwyth, annhwythig, anystwyth.
Non-elect, *s.* un anetholedig: *pl.* anetholedigion.
Non-electric, *a.* annhrydanol.
Non-electric, *s.* annhrydan, peth annhrydanol. Non electrics—annhrydanau.
Non-emphatic, } *a.* anmhwysleisiol, annirleis-
Non-emphatical, } iol, anmhwysig.
Nonentity, *s.* (Ll. *non* ac *ens*) anendid, anfodoldeb, anfodoliaeth, anfodolaeth, anfodaeth, anfod, anhanfod, anhanfodoldeb, anhanfodolrwydd, dihanfodedd, diddym; peth nad yw.
Nones, *s. pl.* (Ll. *nonæ*) Nonau, y Nawiau=enw a roddai y Rhufeiniaid gynt i'r pummed o Ionor, Chwefror, Ebrill, Mehefin, Awst, Medi, Tachwedd, a Rhagfyr, a'r seithfed o Fawrth, Mai, Gorphenaf, a Hydref.
Non-essential, *s.* peth anhanfodol, peth nad yw hanfodol.
Nonesuch, *s.* (*none* a *such*) un digymhar, un digyffelyb, peth digymhar, peth digyffelyb.
Non-execution, *s.* anghyflawniad.
Non-existence, *s.*=*Nonentity*.
Nonillion, *s.* (Ll. *nonus* a *million*) nawradd milfil, naw millwn o filiynau.
Nonjuring, *a.* annhwng, annhyngol; na thyngo ufydd-dod *neu* ffyddlondeb i'r brenin.
Nonjuror, *s.* annhyngwr, annhyngydd: *pl.* annhyngwyr, annhyngyddion=pleidiwr Iago II.
Non-member, *s.* anaelod; un nad yw aelod.
Non-membership, *s.* anaelodaeth.
Nonnaturals, *s. pl.* (Ll. *nonnaturalia*) ananianolion, annaturolion, anaohosolion=pethau nad ydynt heintus, ond eto a allant fod yn achlysuron i glefydau; megys, bwyd, dïod, ewag, dihunedd, awyr, ymadferth, gorphwys, a'r cyffelyb.
Nonpareil, *s.* (Ff. *non* a *pareil*) peth digymhar, peth digyffelyb; rhagoroldeb digymhar *neu* ddigyffelyb; digymhar; yr afal digymhar *neu* ddigystal; argraff-lythyren fechan, anghymharen, digymharen, aneisoren.
Nonpareil, *a.* digymhar, digyffelyb, digystal, digynnyg, dïeisor, digyfeisor.
Nonpayment, *s.* methdal, methdaliad, gwall taledigaeth, annhaliad, annhaledigaeth, annhal.
Nonplus, *s.* (Ll. *non* a *plus*) dyryswch, dyrysni, dyrysi, dyrysfa, penbleth, ffaig, nidr, nidri, didri, nod y nidri, dyrysnod, y nod anorfod, eithafnod, astrus eithafnod, dyrys eithafnod, y nidrnod, astrusi anorfod, astrusi, gorddyrysi, gormod dyryswch, petrusdod, attal, llawn hwdan, llawn hwda, llawn hwde.
To be at a nonplus, } bod heb wybod beth
To be nonplused, } i'w ddywedyd nac i'w wneuthur; bod wedi ei ddwyn i'r ddyrysfa; bod wedi ei ddwyn i eithafnod ei synwyr; bod wedi ei ddwyn at y nod anorfod; bod wedi ei daro yn fud; bod heb air i'w ddywedyd mwy.
Nonplus, *v. a.* dyrysu, ffeigio, penblethu, nidro; peri nas gwypo un beth i'w ddywedyd nac i'w wneuthur; taro un yn fud; gyru un i dewi; gyru *neu* beri taw ar un; dystewi *neu* ystagu un; dwyn un i'r ddyrysfa; dwyn un i eithafnod ei synwyr; dwyn un at y nod anorfod.
Non-resemblance, *s.* annhebygrwydd, annhebygoldeb, annhebygolrwydd.
Nonresidence, *s.* annhrigiant, annhrigiad, annhrigias, anmhreswyliaeth; dïanneddiad periglor eglwys yn ei blwyf *neu* fywoliaeth.
Nonresident, *a.* annhrigiannol, annhrigiannus, annhrigol, annhrefig, didrigol, anghyfarosol.
Nonresident, *s.* annhrigiannydd, annhrigiannwr, un annhrigiannol, anghyfaroswr.
Non-resistance, *s.* anwrthryn, anymwrthryn, dïwrthrynedd, anwrthryniad, dïwrthryniad, anwrthwynebedd; ufydd-dod dïwrthladd yn mhob achos pa bynag.
Non-resistant, *a.* anwrthrynol, anwrthryn, diwrthryn, dïwrthladd, dïwrthladdol; ufydd a dyoddefus.
Nonsense, *s.* (*non* a *sense*) afreswm, ansynwyr, disynwyredd, ffoledd, ffolineb, ynfydrwydd, methsynwyr, gwall synwyr, diffyg synwyr, ffiadredd, ynfydiaith, ffregod, gair direswm, geiriau direswm, ymadrodd disynwyr, gwag eiriau, coegiaith, ffiloreg, ffreg, gwegi; chwedl anghyfwlch, echwyrth, *neu* ledechwyrth; ffol eiriau ffiloreg.
Nonsensical, *a.* disynwyr, direswm, afresymol, anrhesymol, ansynwyrol, ffol, ynfyd, ffiadr, echwyrth, lledechwyrth, dwl, (*f.* dòl), anneeth, anghall, gwirionllyd, dïystyr.
Nonsensicalness, *s.* disynwyredd, afresymoldeb, afresymolrwydd, diresymedd, ffolineb, ffiadredd, ynfydrwydd, chwaldod, gwrthuni; afreswm, ansynwyr, &c.
Non-sensitive, *a.* annheimladol, ansyniadol, disyniadol.
Non-solution, *s.* annattodiad, anegluriad, methddattodiad, meth-egluriad.
Nonsolvency, *s.* methdal, methdaliad, talfeth, talfethiad, annhaledigaeth; anallu i dalu dyledion.
Nonsolvent, *a.* analluog i dalu; nas gall dalu ei ddyled; methdalus, talfethol.
Nonsolvent, *s.* methdalwr, methdalawdr, talfethwr, annhalwr; dyledwr analluog i dalu.
Nonsparing, *a.* anarbedol, dïarbed, diarbedol, dïeiriach; annhrugarog, didosturi, creulawn.
Nonsuch, *s.*=*Nonesuch*.
Nonsuit, *s.* (*non* a *suit*) anhawl, cwymp hawl,

gadawiad hawl, oil mewn cwyn, coll hawl, coll cwyn.
To suffer a nonsuit—colli ei gwyn; cael o hawl un ei bwrw heibio *neu* allan; cael o hawl un ei gwrthod; cael o hawl an ei llysu: cilio yn ei gwyn, gado eí hawl, gado y maes.
To fall into a nonsuit—colli ei gwyn.

Nonsuit, *v. a.* bwrw heibio hawl un; bwrw hawl un heibio; llysu hawl un; anholi, diholi, dihawlio, anhawlio.
To be nonsuited—colli ei gwyn; cael o hawl un ei bwrw heibio *neu* allan; cael o hawl un ei gwrthod; cael o hawl un ei llysu.
To suffer one's self to be nonsuited—cilio yn ei gwyn; gado ei hawl; gado y maes.

Nonsuit, } *a.* gwedi colli ei gwyn, &c.; an-
Nonsuited, } holedig, diholedig.

Nontronite, *s.* delidfaen à geir yn Nontron, yn Nhalaeth Dordwyn, yn Ffrainc.

Non-usance, *s.* anarfer, anarferiad, gwall arfer, diffyg arfer.

Non-user, *s.* anarfer, anarferiad, gwall arfer, diffyg arfer, pall arfer; gwall cyflawniad dyledswydd; meth-gyflawniad.

Noodle, *s.* (o *noddle* neu *noddy*) symlyn, ffwlcyn, (*f.* ffolcen), cadafael, hurthgen, hurtyn, ffwl.

Nook, *s.* (Ff. *niche;* It. *nicchio*) congl, cornel, ongl, ebach, cilfach, ebaeth, cil, bagell, bachell, cilan, cinmael, meigen, cwr, gwig.

Noon, *s.* (S. *non;* Is. *noen*) canol dydd, hanner dydd, canolddydd, nawn, craidd dydd.
Before noon—cyn hanner dydd, cyn canol dydd, cyn nawn, ar awr anterth.
The noon of night—hanner nos, canol nos nawn y nos, dewaint.

Noon, *a.* nawnol.

Noonday, } *s.* canol dydd, hanner dydd, canol-
Noontide, } ddydd, nawn.

Noonday, } *a.* perthynol i ganol dydd; nawn-
Noontide, } ol.
Noonday heat—gwres canolddydd, gwres canol dydd.

Nooning, *s.* gorphwysfa ganol dydd, gorphwys hanner dydd, gorphwys canol dydd.

Noonstead, *s.* lle yr haul ganol dydd; nonfa.

Noose, *s.* (Gw. *nas, naugaim*) byddag, byddagl, tagfagl, tag-fyddag, clwm rhedegog, cwlwm rhedegog, cwlwm rhedeg, cwlwm tagu; magl.
To run one's self into the noose—dwyn ei hun i'r fagl; dwyn ei droed i'r fagl; gosod ei ben yn y fagl.
To catch in a noose—dàl mewn magl; byddaglu; maglu.

Noose, *v. a.* byddaglu, dàl mewn magl; maglu; rhwydo, bagellu, bachellu; dyrysu.

Nopal, *s.* math ar blanigyn.

Nope, *s.* y rhawngoch, llostruddyn, y tingoch, coch y berllan, chwibanydd.

Nor, *c.* (*ne* ac *or*) na, nac.

Noria, *s.* math ar beiriant awellawl, arferedig yn yr Yspaen.

Normal, *a.* (Ll. *normalis*) rheolaidd, rheolig; wrth reol, yn ol rheol; wrth reol a llinyn; à wneler wrth ysgwlr; à wnaer wrth y llinyn; unionsyth, syth, sythol; yn ol egwyddor; egwyddorol, cynegwyddorol, cynwyddorol, eifenol, elfyddol, traw, trawaidd, trawol.

Normal school—ysgol athrawol, ysgol athrawon, ysgol hyfforddiadol, ysgol hyfforddawl, ysgol reolig.

Normal, *s.* sythlin, cromsyth.

Norman, *s.* trosolbren i droi dyrwynlath angor.

Norroy, *s.* (*north,* a *roy,* brenin) arwyddfarid y gogledd, arf-frenin y gogledd, arwyddfardd y tu gogledd i'r afon Trent.

Norse, *s.* Llychlynaeg, Llychlyneg, Norwyaeg, Norwyeg, iaith Llychlyn, iaith Norwy.

North, *s.* (S.; Al., Sw., D., Ff., ac Ysp. *nord*) gogledd, cledd.
The north—y gogledd.

North, *a.* gogleddol, gogleddig.
North Wales—Gwynedd, Gwyndud, Gwyndod, Gogledd Cymru, Gogledd-dir Cymru, Gogleddbarth Cymru.
Belonging to North Wales—Gwyneddig, Gwyndodig; perthynol i Wynedd.
North Wales dialect, } Gwyndodeg, Gwyn-
Venedocian dialect, } dodaeg, Gwyndodiaith, Gwyneddaeg, iaith Gwynedd, llafariaith Gwynedd, yr iaith Wyndodig.
North Wales men, } Gwyneddigion, Gwyn-
North Wallians, } dodiaid, Gwynddudiaid, Gwyndodyddion, Gwyneddwyr, Gwyneddiaid, Gwyndodigion, gwŷr Gwynedd, pobl Gwynedd: *sing.* Gwyndodydd, Gwyndodyn, Gwyneddwr, gwr o Wynedd, un o wŷr Gwynedd, un o'r Gwyneddigion.
North Wales woman—Gwyndodes, Gwyndudes, Gwyneddes, gwraig o Wynedd, un o wragedd Gwynedd.
The people of North Wales—pobl Gwynedd, pobl Wynedd, gwŷr Gwynedd, Gwyneddigion.
North polar star—seren pegwn y gogledd; seren y pegwn gogleddol; seren y gogledd.
The north country — y gogledd-dir, yr ogledd-wlad, gwlad y gogledd.
North-easterly—gogledd-ddwyreiniol.

Northeast, *s.* gogledd-ddwyrain, cledd-ddwyrain.
North-north-east — gogledd-ogledd-ddwyrain.

Northeast, *a.* gogledd-ddwyreiniol.
Northeast wind — gogledd-ddwyreinwynt, gwynt gogledd-ddwyreiniol.

Northerly, *a.* gogleddol, gogleddig; tua'r gogledd; yn y gogledd.

Northerly, *ad.* yn ogleddol, yn ogleddig; tua'r gogledd; yn y gogledd.

Northern, *a.* gogleddol, gogleddig; yn y gogledd; tua'r gogledd.
The northern lights—y goleuni gogleddol, y wawr ogleddol, gogleddwawr, gogleddwawl.
Northern hemisphere—yr arddrych ogleddol, yr hannergylch gogleddol, yr hannergant gogleddol, hanner gogleddol y byd, hanner gogleddol y ddaiar.
Northern signs—yr arwyddion gogleddol, arwyddion y gogledd=yr arwyddion o'r tu gogledd i'r cyhydedd, sef yr Hwrdd, y Tarw, y Gefeilliaid, y Cranc, y Llew, a'r Forwyn.
Northern men—gogleddwyr, gwŷr y gogledd, gwŷr gogleddol.
The northern storm—tymhestl y gogleddwynt (*Eccles.* xliii. 17).

The northern army—y gogledd-lu (*Ioel* ii. 20); llu y gogledd; y llu gogleddol.
To steer a northern course—hwylio tua'r gogledd; gogleddu.
Northerner, *s.* gogleddwr, un o wŷr y gogledd, gwr o'r gogledd.
Northernly, † *ad.* tua'r gogledd.
Northernmost, *a.* mwyaf gogleddol, mwyaf gogleddig; nesaf i'r gogledd.
Northing, *s.* gogleddiad; ysgogiad *neu* bellder planed o'r cyhydedd tua'r gogledd.
North-pole, *s.* pegwn y gogledd, y pegwn gogleddig, y pegwn gogleddol; colyn echel y ffurfafen yn y gogledd; colyn echel y ddaiar yn y gogledd.
North-star, *s.* seren y gogledd, y seren ogledd, y seren ogleddol; seren pegwn y gogledd.
Northward, } *a.* (S. *north* a *weard*) tua'r go-
Northwardly, } gleddol; â fo yn y gogledd.
Northward, } *ad.* tua'r gogledd; tuag at y
Northwards, } gogledd; yn llwrw y gogledd;
Northwardly, } i'r gogledd.
To veer northward—troi *neu* hwylio tua'r gogledd; gogleddu.
Northwest, *s.* gogledd-orllewin, cledd-orllewin.
North-north-west—gogledd-ogledd-orllewin, cledd-ogledd-orllewin.
Northwest, *a.* gogledd-orllewinol, cledd-orllewinol, cledd-lewin, cledd-lewinol.
Northwest wind—gwynt y gogledd-orllewin, y gwynt gogledd-orllewinol.
Northwestern, *a.* gogledd-orllewinol, cledd-orllewinol; perthynol i'r gogledd-orllewin.
Northwind, *s.* gogleddwynt, gwynt y gogledd.
Norway-maple, *s.* masarn Llychlyn, masarn Norwy.
Nose, *s.* (S.; *nose, nase;* Al. *nase;* Ll. *nasus*) trwyn; rhŷn; ffroen.
The tip of the nose, } trwynswch, pen y
Nose-tip, } trwyn, blaen y trwyn.
To tell noses, } cyfrif penau.
To count noses, }
Having a great nose, } trwynog, trwyn-
That has a great nose, } fawr; trwynhir; â thrwyn mawr iddo; â chanddo drwyn mawr.
Turned-up nose, } trwyn pica.
Cocked-up nose, }
Having a turned-up nose—trwynbica.
Having a broken nose—trwyndwn.
Flat nose, } trwyn cefnbant.
Saddle-backed nose, }
Bottle nose—trwyn ysmwt, trwyn pwt.
To lead by the nose—arwain gerfydd y trwyn; arwain gerfydd ei drwyn.
To be led by the nose—cael ei arwain gerfydd ei drwyn.
To put one's nose out of joint—disodli un; bwrw *neu* wthio un allan o barch; bwrw *neu* wthio un allan o ffafr.
To thrust one's nose into the affairs of others—ymyru â negesau *neu* faterion pobl ereill; rhoi ei fys yn mrywes *neu* botes rhai ereill.
The nose of a bellows—trwyn, pib, *neu* bibell megin.
Nose-band of a bridle—trwynffrwyn.
Nose, *v. a.* trwyno, ffroeni, arogli, arwyntio, gwyntio, sawrio, safwyro; wynebu, gwynebu, sefyll yn wyneb.
Nose, † *v. n.* edrych yn sur, yn flwng, yn fawr, *neu* yn fras.
Nosebleed, *s.* gwaedlif trwyn, gwaedred trwyn; llysiau y gwaedlif, gwilffrai, milddail.
Nosed, *a.* trwynog; â thrwyn iddo *neu* ganddo; call.
Long-nosed—trwynhir; hir ei drwyn; â thrwyn hir ganddo *neu* iddo.
Short-nosed—trwynfyr; byr ei drwyn; â thrwyn byr iddo *neu* ganddo: *f.* trwynfer.
Large-nosed—trwynfawr; mawr ei drwyn; â thrwyn mawr ganddo.
Bent-nosed—trwynbant.
Crinkle-nosed—trwyngrych; *f.* trwyngrech.
Sharp-nosed—trwynllym; llym ei drwyn; â thrwyn llym ganddo: *f.* trwynllem.
Aquiline-nosed—trwyngrwm, trwyngrwca, trwyngam.
Snub-nosed—trwynbwt, trwynbica.
Broken-nosed—trwyndwn.
Bottle-nosed — trwynbwt, trwynbant; trwynbotel; trwynfawr.
Nosefish, *s.* y trwynbysg, y trwynllydan.
Nosegay, *s.* (*nose*, a'r Celt. *geag*) blodeuglwm, clwm o flodau, tusw o flodau, tasgell o flodau, twff, gwullswp.
Where is thy nosegay — pa le mae dy glwm blodau? pa le mae dy flodeuglwm?
Noseless, *a.* didrwyn, heb drwyn.
Nose-smart, *s.* berwy, berw, berwr.
Nosethrill, *s.*=*Nostril.*
Nosing, *s.* (o *nose*) trwyniad.
Nosle, *s.* (o *nose*) trwynig, trwyn bychan, blaen, pig; trwyn megin.
The nosle of a bellows—trwyn, pib, *neu* bibell megin.
Nosocomical, *a.* (Gr. *nosocomeion*) perthynol i ysbytty.
Nosography, *s.* (Gr. *nosos* a *graphô*) darluniad *neu* ddysgriflad clefydau.
Nosological, *a.* clefydegol, clefydofyddol. [wr.
Nosologist, *s.* clefydofydd, clwyfofydd, clefydeg-
Nosology, *s.* (Gr. *nosos* a *logos*) clefydeg, clefydofyddiaeth, clwyfofyddiaeth.
Nosopoetic, *a.* (Gr. *nosos* a *poieô*) clefydbair; â baro *neu* â gynnyrchu glefydau.
Nostalgia, *s.* (Gr. *nostos* ac *algos*) salwch am gartref, clefni am gartref; awydd angerddol am ei adwedd.
Nostock, † *s.* chwydr ser, chwydredd ser, chwyd awyr, chwydr awyr.
Nostril, *s.* (S. *nosthyrl, næsthyrl*) ffroen.
The nostrils—y ffroenau; y ddwyffroen.
Having wide nostrils, } ffroenfoll,
Having distended nostrils, } ffroenllydan.
The gristle that divides the nostrils—teisban y ddwyffroen.
Nostrum, *s.* (Ll. o *noster*) cyfaredd, crach feddyginiaeth, coeg feddyginiaeth, crach gyffyr, crach gyffer, cyfaredd gwrach, cel gyffer, cudd gyffer: *pl.* cyfareddion, cyfareddion gwrach.
Not, *ad.* (S. *naht, noht;* Al. *nicht*) ni, nid, nis; na, nac, nad, nas; di-, an-, af-.
Not (interrogatively used)—oni, onid, onis, poni, ponid, pond, pand.
Not any, } neb, nebun, nebawd, neb un,
Not one, } dim un, nid un.
If not—onid e, onitê, os amgen; oni, onid, onis; pe na, pe nad, pe nas, pe nag; os ni, os nid; os na, os nad; pona, ponad, ponid, poni.
Not at all—nid...oll, ni...oll, nis...oll, nid ...ddim, ni...ddim, nac...oll, nac...ddim,

&c.; nid...ddim oll; nid...mewn un modd; nid.. mewn un mesur; nid.. yn y mesur lleiaf; nid...ddim yn y mesur lleiaf; nag e ddim, nac e ddim; na ddo ddim.
Not so—nid felly.
Not yet—nid...eto, ni...eto, nis...eto; nac ...eto.
Not far—neppell, nid neppell.
Not otherwise—nid amgen.
Is it not?—ai nid? onid? oni? onis? ond? pond? poni? ponid? pand? onid yw? onid ydyw? ai nid yw?
Is there not?—onid oes? ai nid oes? neud? neur? neus?
There is not—nac oes? nid oes? nid ydoes.
Not long after—ychydig wedi; ychydig ar ol hyn; ychydig wedi hyn; nid hir wedi hyn.
Or not—ai ni, ai nid, ai nis; ai na, ai nad, ai nac.
Not to matter—bod heb ofalu; peidio â gofalu.
Whether or not, } ai; pa un ai; ai... ai
Whether or no, } peidio.
Is it...or not—ai...ai nid yw.
Not many—nemawr, nemor; nid llawer; ychydig.
Go not with him, } na ddos gydag ef;
Do not go with him, } paid â myned gydag ef.
Not to know—bod heb wybod; bod heb adnabod; peidio â gwybod.
They will not come—ni ddeuant; nis deuant.
They went not, } nid aethant; peidiasant
They did not go, } â myned.
He tells not the truth, } ni ddywed
He does not tell the truth, } mo'r gwir; nis dywed mo'r gwir; nid yw yn dywedyd mo'r gwir.
Do not meddle with him—nac ymyr âg ef; paid âg ymyryd âg ef.
Thou shalt not kill—na ladd.
Thou shalt not commit adultery—na wna odineb; na odineba.
He says that thou didst it not — dywed nas gwnaethost; efe a ddywed nas gwnaethost.
Wilt thou not tell me?—oni ddywedi wrthyf? onis dywedi wrthyf.
Did I not say so?—oni ddywedais i felly?
Are you not ashamed?—onid oes cywilydd arnoch? a oes dim cywilydd arnoch?
Did I not know it?—oni wyddwn i hyny? onis gwyddwn i hyny?
Did he say so or not?—a ddywedodd efe felly ai peidio? a ddywedodd efe felly ai na ddo?
I do not at all understand this—nid wyf fi oll yn deall hyn; nid wyf fi oll yn deall mo hyn.
It shall not be at all—ni bydd ddim.
Are you displeased at me for this? Not at all—a ydych yn anfoddlawn wrthyf am hyn? Nac ydym ddim.
Is it this you intend? Not at all—ai hyn a fwriedwch? Nag e ddim.
Have you said so then? Not at all—a ddywedasoch chwi felly ynte? Na ddo ddim.
But his will was not at all to come at this time—eithr er dim nid oedd ei ewyllys ef i ddyfod yr awr hon.
Art thou not a monk?—ponid mynach wyt ti?
My hour is not yet come—ni ddaeth fy awr i eto.
I do not matter—ni'm dawr.

Notabilities, *s. pl.* nodedigion, odidogion; enwogion; rhai nodedig, hynod, *neu* enwog.

Notable, *a.* (Ff.; Ll. *notabilis*) hynod, nodol, nodedig, enwog, honaid, hysbys, eglur, odidog, anad, enddodol; od: gweithgar, diwyd, bywiog, gofalus, cynnil, llafurus.
A notable prisoner—carcharor hynod.
Two young men notable in strength—dau wr ieuanc nodedig o nerth.
The great and notable day of the Lord—dydd mawr ac eglur yr Arglwydd.
A notable affair—hynodiant, peth hynod.
A notable action—hynodiaeth, gweithred hynod.
To make notable—hynodi; gwneuthur yn hynod, &c.
Tending to be notable—hynodawl.
A notable temple—teml odidog (2 *Mac.* xiv. 33).

Notable, *s.* pendefig, pendeddig, dyledog, uchelwr, boneddig: *pl.* nodedigion.

Notableness, *s.* hynodrwydd, nodoldeb, nodolrwydd, nodedigrwydd, honeidrwydd, enwogrwydd, odidogrwydd, odrwydd; diwydrwydd, gweithgarwch, gofal.

Notably, *ad.* yn hynod, &c.
Notably well—yn hynod o dda, yn dda hynod, yn dda rhagorol, yn hynod dda, yn rhagorol dda.

Notarial, *a.* (o *notary*) nodiadurol, nodiedyddol; perthynol i nodiadur; â wnaed gân nodiedydd; dylnodol.

Notary, *s.* (Ll. *notarius*) nodiadur, nodiedydd, dylnodydd; ysgrifenedydd.
Notary public—nodiadur cyhoedd, nodiedydd cyhoedd; ysgrifenydd *neu* ysgrifenedydd awduredig; ceidwad cofflyfrau.

Notation, *s.* (Ll. *notatio*) nodiant, nodiad, nodyddiad; nod; meddwl, ystyr.
Notation (in arithmetic)—nodiant, rhifnodiant.
Algebraic notation—nodiant alsoddol.

Notch, *s.* (yr un, tebygol, â *niche*, *nick*; Al. *knicken?*) bwlch, rhwgn, rhic, rhig, rhign, rhint, crif, gwlf, hac.

Notch, *v. a.* bylchu, rhicio, rhician, rhintachu, rhigo, rhygnu, hacio, criflo, tori bwlch yn.
To notch hair—tocio gwallt, bylch-dori gwallt, bylch-docio gwallt.

Notching, *s.* bylchiad, rhiciad, rhintiad; bwlch, rhic, rhint, rhwgn, rhig.

Notchweed, *s.* eurllys, llewyn, llygwyn, difas.

Note, *s.* (Ff.; Ll. *nota*) nod; arwydd; sylw, sylwnod, sylwad, nodiad, arnod, arnodiad, eglurnod, nod sylw; nodyn; llythyryn, llythyr, ysgrifnod; coel; marc; cofnod, (*pl.* cofnodau); ysgrifen, ysgrif; daliad sylw, cymmeriad sylw; enw, cymmeriad, enwogrwydd, hynodrwydd, bri, cyfrifoldeb, ystyriaeth; gradd; tôn, acen, acan; goslef, sain unig, llais, llafar, cân, erddygan; nod tôn, nod sain, seinnod, tonnod.
Notes—nodiadau, sylwadau, sylwnodau, arnodiadau, eglurnodau, nodau; tonau, &c.
Note of interrogation—holnod, gofyneb, gofynnod, nod holiad, nod gofyniad, nod holi=?

Note of admiration—rhyfeddeb, syneb, rhyfeddnod, synnod=!
Note of hand—adneurwym, addaweb, gaddaweb, llofrwym, llofrwymeb, llawnod.
Promissory note—addaweb, gaddaweb, nod addewid, ysgrif addaw, ysgrifen addewid, ysgrifen addaw, llythyryn addaw, ysgrifnod addewid, ysgrifrwym.
Bank-note—cedlen, cednod, cedeb, ysgrif ariandy, cedgoel, banceb, ced-ddyl.
Marginal note—ymylnod.
Note (in music)—pwnc, nod tôn, nod sain, tonnod, seinnod.
Long note—hirnod, nod hir; hirsain, hirdon, sain hir, hir dôn, tôn hir; nod hirsain, nod hirdon.
Short note—byrnod, byrsain, nod byr; bersain, sain fèr, tôn fèr, bèr dôn; nod byrdon, nod byrsain. [nod.
Grace-note—addurnnod, nodaddurn, teleid-
Key-note—cyweirsain, cyweirnod, cyweirdant.
Sweet note—peraidd dôn, pereidd-don, peraidd sain, sain ber, sain beraidd.
Harsh note—garw dôn; dryglais, dybryd sain, gerwinllais.
Sharp note—crasdant.
Loud note—uchelsain, ucheldon, uchel dôn, uchel sain, tôn uchel.
Without note or comment—heb nod nac esboniad.
Explanatory notes—nodiadau eglurhaol, eglurnodau, sylwadau eglurhaol, &c.
A man of note, } gwr nod, gwr enwog,
A person of note, } gwr hynod, dyn cyfrifol, gwr ardderchog.
Of note—enwog, hynod; cyfrifol, cyfrifus; o fri a chymmeriad; â son am dano.
Of no note, } dinod, anenwog, anghyf-
Of little note, } rifol, digyfrif; heb fawr son am dano; heb nemawr son am dano; heb ddim bri arno *neu* iddo.
A person of little note—un heb fawr son am dano; un heb nemawr o son am dano; un heb fawr air iddo; un heb nemawr o air iddo; un heb nemawr yn ei adnabod; un heb fawr gyfrif o hono; un iselwael; un dinod, un anenwog.
Of great note—cyfrifol, mawr ei fri, mawr ei gymmeriad, parchus, cyfrifus, cymmeradwy, parchedig, cymmyreddus, gwerthfawr.
Of some note—crŷn enwog, trân enwog, crŷn gyfrifol.
A person of any note—un â dim o enw, o air, *neu* o gymmeriad iddo; un â dim o son am dano; un â dim o wr boneddig ynddo; un o ddim urddas; un â fai â dim o urddas iddo.
To sing a wild note—canu yn anhydon; canu o anian ac nid o addysg.
The cuckoo's note is ever the same—yr un acen sy gân y gwcw; byth yr un yw cân y gog.
To take in short notes, } cymmeryd
To take down in short notes, } ystyr peth mewn byr eiriau; tynu byr draethawd o beth; talgrynu, talfyru; gwneuthur crynodeb.
Note, *v. a.* nodi; sylwi, dàl sylw, cymmeryd sylw, gwneuthur sylw, gwneyd sylw o; sylwi ar; cofnodi; llyfru; sylwnodi, arnodi; marcio; dynodi; nodoli; hysbysu, ysbysu; ysgrifenu; tonnodi, seenu, pyncio.
To note down in a book—ysgrifanu mewn llyfr; rhoddi *neu* ddodi i lawr mewn llyfr; cofnodi mewn llyfr; llyfru, cofllyfru.
Note,† *v. a.* (S. *knitan*) cornio.
Note-book, *s.* nodlyfr.
Noted, *a.* nodedig, hynod, nodog, enwog, clodfawr, honaid, dathl, hyglod; carn, cyfaddef, hysbys; addefadwy.
Notedness, *s.* nodedigrwydd, hynodrwydd, enwogrwydd, &c.
Noteless, *a.* dinod, anenwog, anhynod.
Noter, *s.* nodydd, nodwr, nodai, sylwr, sylwedydd.
Noteworthy, *a.* gwiwnod, teilwng o sylw, nodwiw.
Nothing, *s.* (*no* a *thing*) dim, diddym; peth heb ddim; diddym ddefnydd.
Nothing at all—dim yn y byd; dim oll; dim o ddim; dim ag a ddimwyd; dim a'r a ddimwyd.
For nothing—am ddim; yn rhodd; yn rhodd ac yn rhad.
Nothing worth—heb dalu dim; heb fod yn werth dim; yn werth dim.
To make nothing of—bod yn afiwyddiannus mewn gorchwyl; methu llwyddo *neu* ffynnu mewn gorchwyl; bod heb allu cyflawnu gorchwyl; methu gàn un ddwyn peth i ben; bod heb elwa *neu* ennill ar; bod heb elwa *neu* ennill oddi wrth; bod heb gael mael *neu* ennill oddi wrth; methu gwneuthur dim o beth: gwneuthur yn hawdd *neu* ddïorchest; gwneuthur heb orchest yn y byd; gwneuthur cyn esmwythed a'r tes.
To come to nothing, } dyfod i ddim;
To be brought to nothing, } myned ar ddim; dyfod i'r dim; myned i'r dim; myned yn ddim; myned yn ddiffrwyth; myned yn ddiles; methu yn llwyr; afiwyddo, anffynnu, annhycio, methu, ffaelu; darfod am dano; difanu, difanu.
To bring to nothing—diddymu, dilëu, dyfetha, dinystrio, difanu, difa, difwyno, ysu, anrheithio, dielwi, peri difanu; dwyn i ddim *neu* ddiddymdra.
Of nothing cometh nothing—ni cheir dim o ddim; ni ddaw dim o ddim; o ddim, dim a ellir.
Doubting nothing—heb ammheu dim.
Nothing venture, nothing have—ni chaiff dda nid el yn namwaen.
All things that are seen were created out of nothing—o ddiddym ddefnydd y gwnaed y pethau gweledig oll.
They live upon nothing but honey—mêl yw eu hunig ymborth.
It is nothing to me—ni'm dawr i; nid gwaeth i mi; ni waeth i mi; ni pherthyn i mi; nid yw ddim i mi.
You have nothing to do with it—nid oes i chwi â wneloch âg ef; nid oes i chwi â fynoch âg ef.
He is nothing but skin and bones—nid yw efe amgen na chroen ac esgyrn.
I have nothing to accuse you of—nid oes genyf beth i achwyn arnoch; nid oes genyf yr hyn a achwynwyf arnoch o'i blegid; nid oes genyf ddim i achwyn arnoch o'i blegid.

Nothing drieth up sooner than tears—nid oes à sych yn gynt na dagrau; nid oes dim à sych yn gynt na dagrau.

I know nothing by myself—ni wn i ddim arnaf fy hun.

Wherefore she told him nothing—am hyny nid ynganodd hi wrtho ef air.

If thou hast nothing to pay—oni bydd genyt i dalu.

Have thou nothing to do with that just man—na fydded i ti à wnelych â'r cyfiawn hwnw.

Nothing, *ad.* dim; dim oll.

He is nothing the better for it—nid yw efe ddim gwell erddo; nid yw efe ronyn, fymryn, chwythryn, *neu* dipyn gwell erddo.

Nothingness, *s.* dimedd, diddymder, diddymdra, diddymrwydd, dimrwydd; dim, diddym; anendid.

Notice, *s.* (Ff.; Ll. *notitia*) sylw, sylwad; hysbysrwydd, ysbysrwydd; hysbysiad, ysbysiad, hysbysiaeth; rhybudd, gwŷs; gwybodaeth, copinod; hysbyseb; awgrym, amnaid; nod, nodiad; daliad sylw, syniad; ystyriaeth; crybwyll, crybwylliad.

To give notice, } hysbysu; anfon gwybod,
To send notice, } rhoddi gwybod, rhoi gwybod; rhybuddio, rhoi rhybudd; arddangos; mynegu; peri gwybod.

To take notice—cymmeryd sylw, dàl sylw, sylwi, gwneuthur sylw; cymmeryd rhybudd; gwybod.

To take notice of—sylwi ar; cymmeryd sylw o, &c.; crybwyll, son am, crybwyll am; ystyried, ystyrio.

To take no notice of—esgeuluso; peidio à dàl sylw ar; bod heb ddàl sylw ar; bod heb sylwi ar; peidio â sylwi ar; bod heb grybwyll am; bod heb goffa, son, *neu* sonied am; bod yn ddisylw ar *neu* o; bod heb gymmeryd ar un wybod peth; myned heibio i un heb gyfarch iddo; peidio â chymmeryd sylw o un.

To take notice of a person—sylwi ar un; cymmeryd sylw o un; gwneuthur sylw o un; cyfarch i un.

To take particular notice of one—dàl sylw neilltuol ar un; sylwi yn neilltuol ar un; dàl manol sylw ar un; dangos rhagorbarch i un; rhagorberchi un.

To have notice of a thing—cael gwybod peth; cael hysbysrwydd *neu* gopinod o beth.

Take notice—dalier sylw, daliwch sylw, dàl sylw, sylwer, noder, sylwch, sylwa.

Claim notice—hawleb, rhybudd hawl, archdaleb.

He took no notice of this—ni chymmerodd arno wybod hyn; ni chymmerodd dim sylw o hyn.

There was no notice taken of this at that time—ni bu son, gair, coffa, *neu* grybwyll am hyn ar hyny o bryd.

Notice, *v. a.* sylwi ar, sylwi; dàl sylw ar; gwneuthur sylw ar; gweled, canfod; ystyried, ystyrio; dori, dawr; nodi.

I notice not—ni ddoraf; nid wyf yn sylwi ar.

Noticeable, *a.* (o *notice*) sylwadwy, nodadwy; y gellir sylwi arno; teilwng o sylw, gwiwnod, nodwiw.

Notification, *s.* hysbysiad, ysbysiad, hysbysrwydd, ysbysiaeth, gwneuthuriad yn hysbys, rhoddiad gwybod, anfoniad gwybod; rhybudd, rhybuddiad; hysbyseb; mynegiad, cyhoeddiad.

Notify, *v. a.* (Ff. *notifier;* Ll. *notus* a *facio*) hysbysu, ysbysu, gwneuthur yn hysbys, gwneyd yn hysbys, peri yn hysbys, gwneyd yn ysbys; cyhoeddi, mynegu; dangos *neu* fynegu ar gyhoedd; rhoi gwybod *neu* gopinod.

Notion, *s.* (Ff.; Ll. *notio*) tyb, dychymyg, tybiant, tybiaeth, meddwl, syniad, amcan, bryd, barn, cyffred, amgyffred, dirnad, dirnadaeth, bwriad; ymofeg, delfryd, meddylrith; ystyr, arwyddocâd, deall; rhith, cyffelybrwydd; tuedd, oredd.

Under the notion of—tàn rith, tàn gysgod, tàn gyffelybrwydd.

The proper notion of a word—priodol ystyr gair; arwyddocâd priodol gair.

Notional, *a.* tybiol, dychymygol, dychymygus, tybiedigol, tybiedig, tybygol, tybiannol, cyffredol, amgyffredol, delfrydol; mympwyol, ympwyol, amcanol, nwythus, nwydol.

Notionist, *s.* tybiwr, dychymygwr, tybygwr, un diseil ei farn.

Notoriety, } *s.* (Ff. *notoriété*) hynodrwydd,
Notoriousness, } honeidrwydd, cyhoeddusrwydd, cyhoeddrwydd, hysbysrwydd, amlygrwydd; rhempusrwydd; hysbysrwydd rhyw gyflafan *neu* ddirasrwydd i bawb; hynodrwydd rhyw ddyhirwch *neu* ddireidi; honeidrwydd dyhirwch *neu* ddireidi.

Notorious, *a.* (Ll. *drosgl, notorius;* It. ac Ysp. *notorio;* Ff. *notoire*) hynod, honaid, cyhoedd, cyhoeddus, hysbys, ysbys; hysbys i bawb; carn; rhemp, rhempus; wedi myned ar gyrn a phibau; amlwg, goleu; erchyll, erch, echrys; gwarthus; hoeth, hoeddus; nodedig; anghyffredin; addefadwy.

A notorious thief—carn lleidr, carn leidr, carnlleidr, carnleidr, lleidr cyfaddef, lleidr diflog; lleidr â'i dyngu; un â llun y crogbren yn ei dalcen.

She is notoriously bad — y mae hi yn rhempus; y mae hi yn rhemp.

It is notoriously known—efe a aeth ar gyrn a phibau; y mae wedi myned ar gyrn a phibau; y mae yn hysbys i bawb; y mae pawb yn gwybod am dano.

As is notoriously known—fel y gwŷr pawb; fel y mae yn eithaf hysbys i bawb.

Nott,† *v. a.* (S. *knot*) cneifio; tocio.

Nott,† *a.* cneifiedig, tociedig; llyfu.

Notus, *s.* (Ll.) y deheuwynt, y dewynt, gwynt y de, gwynt y deheu.

Notwheat, *s.* (S. *knot*, a *wheat*) gwenith moel, gwenith angholiog, gwenith difarf.

Notwithstanding, *c.* neu *p.* (*not* a *withstand*) er, er hyn, er hyny, serch hyny, er hyn oll, er hyny oll, er hyn i gyd, er hyny i gyd; eto, eton, etwa, etwaeth, hagen, anllai, nid allai; heb na lludd na rhwystr; yn ddiwrthladd.

Notwithstanding that—er.

Notwithstanding anything that could be said to the contrary—er dim à ddywedid i'r gwrthwyneb; er dim à ddywedid yn y gwrthwyneb.

Any law or custom to the contrary in any wise notwithstanding—er neb rhyw gyfraith neu ddefod ar neb rhyw fodd yn y gwrthwyneb.

Notwithstanding this will weaken them—er y gwanha hyn hwynt.
They are, notwithstanding, to know that they are still bound to observe the moral law—gwybyddant, er hyn oll, eu bod yn rhwym *neu* dàn rwymau i gadw y gyfraith foesol.

Nought, *s.* (S. *nohwit, nouht, noht*) dim, diddym.
For nought—am ddim; yn rhad; heb elw; yn ddiachos.
To come to nought—myned ar ddim; myned i ddim; myned yn ddim; myned i'r dim; dyfod i'r dim; myned yn ddiffrwyth; methu yn llwyr; darfod am dano; methu; aflwyddo; diflanu, difanu.
To set at nought—dirmygu, bychanu, diystyru, tremygu.
A thing of nought—peth diddym, peth heb ddim.
To bring to nought—diddymu., dilëu, dyfetha, dinystrio, difanu, difa, difwyno, ysu, anrheithio, dielwi, peri difant; dwyn i ddim *neu* ddiddymdra.
Where nought is to be had, the king must lose his right—ni cheir gàn y llwynog ond ei groen.

Noul, † *s.* (S. *kuol*) coryn, caran, siol, coryn y pen.

Nould, † *v.* (=*ne would, would not*) ni fynai, &c.

Noun, *s.* (Ll. *nomen*) enw, henw; gair.
Noun substantive—enw cadarn, enw tansafedigol; sylweddair.
Noun adjective—enw gwàn; ansoddair, ansoddeb, chwanegair; ansawdd damweiniol; gair gwàn.
A noun of no case—enw didreigl, enw digyflwr.
A noun of one case—enw untreigl, gair untreigl.
A noun of three cases—enw trithreigl, gair trithreigl.
Proper nouns—enwau priod, enwau priodol, priod enwau, priodenwau.
Common nouns—enwau cyffredin.

Nourice, † *s.* (Ff. *nourrice*) mammaeth.

Nourish, *v.* (Ff. *nourrir*; Ll. *nutrio*) magu, maethu, meithrin, meithrino, magwriaethu, amgeleddu, cynnal; porthi.

Nourishable, *a.* magadwy, maethadwy, hyfaeth, hyfag, meithrinadwy.

Nourisher, *s.* magwr, maethwr, maethydd, meithrinwr, meithrinydd, megidydd, magai, maethiedydd, maethai; porthwr, porthydd; cynnalydd: *f.* magwres, meithrines, meithrinyddes, meithrinwraig, megides, megidyddes.

Nourishing, *a.* maethol, magwriaethol, magwriaethus, maethedigol, maethiannol, maethiannus, maethiadus, maethidiol, maethiadol, maethus, meithrinol, maethlawn, maethgar.

Nourishment, *s.* maeth, magwriaeth, magwraeth, meithriniaeth, meithrinaeth, meithrin, maethiant, maethid, maethineb; lluniaeth, ymborth, cynnaliaeth, porthiant, bwyd.

Nourriture,† *s.* (Ff. *nourriture*)=*Nurture.*

Noursle, Nousle, Nousel, †*v. a.* meithrin, magu, magwriaethu, anwesu.

Nourseling, *s.*=*Nursling.*

Nous, *s.* (Gr.) meddwl, deall.

Novaculite, *s.* (Ll. *novacula*) ellynfaen, hogl ech hogalen Twrci.

Novation, *s.* (Ll. *novatio*) newyddiad, newyddiant, newydd-deb, newydd-dra.

Novator, *s.* newyddwr, newyddiedydd.

Novel, *a.* (Ll. *novellus*, o *novus*) newydd; diweddar; anarferol.

Novel, *s.* newyddeb, ffugeb, chwedl, ffughanes, ffugdraith, ffugdraeth, ffugdraethawd, ffugchwedl, newydd-chwedl, chwedl ddychymyg, ystori ddychymyg, coegchwedl, newyddraith, difyrdraith newyddlun; newyddarch, rheithattodiad.

Novelism, *s.* newyddiant, newyddiaeth.

Novelist, *s.* newyddebydd, newyddebwr, ffugchwedlwr, ffugdraethwr, ystoriawr dychymyg, ysgrifenydd newyddebion, awdur ffugdraethan; newyddwr, newyddiedydd; † ysgrifenwr newyddion.

Novelize,† *v. a.* newyddu, newyddio.

Novelty, *s.* (o *novel*) newydd-deb, newydd-der, newydd-dra, newyddrwydd, newyddiant, diweddarwch; newyddbeth, peth newydd, peth dyeithr, peth anarferol; peth nas gwelwyd mo'i fath o'r blaen.

November, *s.* (Ll.) Tachwedd, mis Tachwedd= yr 11fed mis.
The first day of November—calan gauaf, dydd calan gauaf; y dydd cyntaf o Dachwedd. [rhif naw.

Novenary, *s.* (Ll. *novenarius*) naw, nawrif, y

Novenary, *a.* nawol, nawrifol; perthynol i naw.

Novennial, *a.* (Ll. *novem* ac *annus*) nawmlwyddol, nawmlyneddol, nawblwyddol, nawblyneddol, bob naw mlynedd.

Novercal, *a.* (Ll. *noverca*) llysfamol, llysfam aidd, elltrewenol; yn perthyn i lysfam; perthynol i fam wën.

Novice, *s.* (Ff.; Ll. *novitius*) newyddian; dechreuwr; dysgybl ysbâs; creiddyn, dyn crai, dyn prawf, gwr prawf.
He is a very novice—un llwyr *neu* gwbl anhyfedr ydyw; un llwyr *neu* gwbl anghyfarwydd ydyw; nid yw efe, yn wir, ond dechreuwr; nid yw efe, yn wir, ond un sy'n dechreu.

Novilunar, *a.* (Ll. *novilunium*) newyddloerawl, newydd-leuadol; perthynol i'r newyddloer; yn perthyn i'r lleuad newydd.

Noviciate, } *s.* newyddianaeth, creiddyniaeth;
Novitiate, } cyflwr *neu* ansawdd newyddian; cyflwr prawf, amser prawf, cyflwr ysbâs.

Novitious,† *a.* (Ll. *novitius*) newydd eiddyfeisio; newydd.

Novity,† *s.* (Ll. *novitas*) newydd-deb, newyddder, newyddrwydd, newydd-dra.

Now, *ad.* (S., Is., Sw., D., a Goth. *nu*) yn awr, yr awr hon, yr awron, yr awran; y pryd hwn, y pryd hyn, y pryd presennol; ar y pryd hwn, ar y pryd hyn, ar y pryd presennol; yn bresennol, yn gynnrychol; ar hyn o bryd; ar hyn o amser; nan; einawr; ychwinsa; bellach, weithian, weithion, weithon; a, ac, a'r.
Now at length—bellach, weithian, weithion, weithon.
Now or never—bellach neu byth.
Now and then—ambell waith, weithiau; yn awr ac eilwaith; yn awr ac yn y mân; yn awr a phryd arall; ambell dro.
Before now—cyn hyn; cyn hyn o amser; cyn yn awr; cyn no hyn; cyn heddyw.

Just now—yr awr hon, yr awron, yn awr, yr awran, y mynyd hwn, ar y mynyd hwn, yn y mynyd hwn, yn y mynyd, ar yr awr hon, yn yr awr hon, yn awr hyn; ar hyn; toc.
But just now—yn awr fach, gynneu fach.
Even now—y mynyd hwn; yn y mynyd hwn; yr awr hon; yn awr hyn; yn y mân.
How now!—pa fodd yn awr! pa wedd yn awr! beth yw hyn! pa fodd nan!
Well what now—wele nan, wel nan; wel beth yn awr.
Until now—hyd yn hyn; hyd yn awr; hyd y pryd hyn; hyd y pryd hwn; hyd yma; hyd yr awron.
Well now—iddo yn awr.
Go to now—iddo yn awr; felly yn awr.
It is now high time to be going—mae yn llawn bryd ymadaw weithian; mae yn llawn oed ymadaw weithian; mae weithian yn llawn bryd i ymadaw; mae weithian yn llawn bryd i fyned ymaith.
Now when Joab saw—a phan welodd Ioab.
Now on this side, now on that—weithiau ar y tu yma, weithiau ar y tu arall.
Now then, if God has dealt so graciously with us, let us magnify his infinite mercy—wele ynte, os gwnaeth Duw gyfryw bethau daionus erom, mawrygwn ninnau ei anfeidrol drugaredd ef.

Now, *s.* yr awr hon, yr awron, yr awran, y pryd hwn, y pryd hyn, yr amser presennol, y mynyd hwn.
Now-a-days—y dydd heddyw; yr oes hon; yn yr oes hon; yr amser hwn; yn awr; yn y dyddiau hyn; yn y dyddiau presennol; y dyddiau hyn; heddyw; y to hwn; y do hon; y to presennol; y to y sydd.

Noway, } *ad.* nid mewn un modd; dim mewn
Noways, } un modd; nid yn y mesur lleiaf.

Nowed, *a.* (Ff. *noué*) clymog, cylymog, cymhlethog, clymedig, yn nghwlwm.

Nowel,† *s.* (Ff. *noel*) carol Nadolig; bloedd gorfoledd.

Nowes,† *s.* (Ff. *nou*) cwlwm priodas, priodasglwm.

Nowhere, *ad.* (*no* a *where*; S. *nawhære*) nid yn unman, nid yn unlle, neble.

Nowise, *ad.* (*no* a *wise*) nid mewn un modd; nid mewn un wedd; dim mewn un modd.
Him that cometh to me I will in no wise cast out—yr hwn a ddel ataf fi, nis bwriaf ef allan ddim (*Ioan* vi. 37).

Noxious, *a.* (Ll. *noxius*) niweidiol, niweidiog, adwythig, erniwol, eniwol, drygus, dryglawn, drwg, à wna ddrwg, dinystriol; afiach, afiachus; euog, beius; anafol; gwrthun, ffiaidd.

Noxiousness, *s.* niweidioldeb, niweidiolrwydd, niweidiogrwydd, niweidioledd, adwythigrwydd, niweidrwydd, dryglonedd; afiachusrwydd.

Noy,† *v. a.*=*Annoy.*

Noyance,† *s.*=*Annoyance.*

Noyau, *s.* (Ff.) cnewullwy, sirlyn, chwaethlyn, sirfaeth.

Nozzle, *s.* (o *nose*) trwyn; pig, blaen.

Nubble,† *v. a.* (o *knubble*) dyrnodio, curo à dwrn, paffio, pwyo.

Nubiferous, *a.* (Ll. *nubifer*) à ddyco *neu* à gynnyrcho gymylau; yn dwyn cymylau.

Nubile, *a.* (Ff.; Ll. *nubilis*) priodadwy, dyweddïadwy; mewn oedran priodi; addfed i briodi.

Nubility, *s.* sefyllfa briodadwy, cyflwr priodadwy; bod yn briodadwy.

Nubilous, *a.* (Ll. *nubilus*) cymylog; tywyll, caddugog.

Nucamentaceous, *a.* (Ll. *nucamentum*, o *nux*) cneuol, perthynol i gnau; cneuog, yn dwyn cnau.

Nuciferous, *a.* (Ll. *nux* a *fero*) yn dwyn *neu* gynnyrchu cnau; cneuog, cneuddwyn.

Nucleolus, *s.* (bych. o'r Ll. *nucleus*) eginyn *neu* flaguryn cnewullyn.

Nucleus, *s.* (Ll.) cnewullyn; bywyn; creiddyn, canolyn, canolgorff; canolfa; canol.

Nucula, } *s.* (Ll. *nucula*) amgneuen, amgneu-
Nucule, } an.

Nudation, *s.* (Ll. *nudatio*) noethiad, dynoethiad, arnoethiad, dihatriad, llymhad.

Nude, *a.* (Ll. *nudus*) noeth, arnoeth, llwm, llymrig; dirym, anolo.
Nude matter—haeriad noeth.

Nudibranchiata, } *s. pl.* (Ll. *nudus*, a Gr.
Nudibranchians, } *bragchia*) noethdagellog-
Nudibranchea, } ion, crogennoethion, bolbedogion tagellnoeth, tagellnoethion.

Nudibranchiate, *a.* tagellnoeth, crogennoeth, perthynol i'r tagellnoethion.

Nudity, *s.* (Ll. *nuditas*) noethni, noethder, noethdra, noethedd, arnoethder; llun dyn noethlymyn, noethlyman, noethlun, llyman noeth.
Nudities—noethranau, noethderau, noethluniau, noethni.

Nuel, *s.*=*Newel.*

Nugacity, *s.* (Ll. *nugax*) gwegi, coegedd, gwagedd, gofregedd, gorwagedd, gwegyd, oferedd, ffiadredd, ofersiarad, gwagsiarad, gwagiaith.

Nugation, *s.* (Ll. *nugatio*) gwageddiad, simeriad, oferiad, gogusiad.

Nugatory, *a.* (Ll. *nugatorius*) ofer, gwag, gorwag, oferwag, coeg, dibwys, disylwedd, ffiadr; dirym, dieffaith, aneffeithiol.
The nugatory art—chwydawiaeth.
A nugatory action (at law)—arabhawl.

Nuisance, *s.* (Ff. o'r Ll. *noceo*) casbeth, blinbeth; unrhyw beth niweidiol a blin pa bynag; niwed; cawdd.
A public nuisance, } cas gàn bawb; pla
A common nuisance, } cyffredin, blinder cyffredin, echrys cyffredin, casbeth cyffredin; aflonyddwch gwlad.

Nul, † *ad.* (Ll. *nullus*) ni, nid, nis.

Null, *v. a.* (Ll. *nullus*) dirymu, dirymio, diddymu, dilëu, dinystrio.

Null, *a.* (Ll. *nullus*) dirym, diddym, ofer, anolo; diddymedig; aneffeithiol, dïeffaith.
Null and void—dirym, diddym, ofer, anolo; dirym a diffrwyth.
To make null—dirymu, dirymio, diddymu; gwneuthur yn ddiddym *neu* anolo.

Null, † *s.* peth dirym, peth diddym; goddim, gwagnod.

Nullah, *s.* camlas naturiol, ffrwd groes rhwng dwy afon (yn yr India Ddwyreiniol).

Nullificatien, *s.* (o *nullify*) dirymiad, diddymiad; gwneuthuriad yn ddirym *neu* anolo.

Nullifidian, *a.* (Ll. *nullus* a *fides*) diffydd, digred, digrefydd; dïymddiried.

Nullifidian, *s.* un diffydd, &c.

Nullifier, *s.* diddymwr, dirymwr.

Nullify, *v. a.* (Ll. *nullus* a *facio*) diddymu, dirymu, dirymio; gwneuthur yn ddiddym, yn ddirym, *neu* yn anolo.

Nullity, *s.* (It. *nullità*; Ff. *nullité*; o'r Ll. *nullus*) diddym, peth diddym, dimedd, diddymder, diddymdra, diddymrwydd, dirymedd, diffyg grym.

Numb, *a.* (S. *numen*; Al. *nehmen*) merwinllyd, merwin, wedi merwino, marwaidd, marw, diffrwyth; â chysgfa ynddo *neu* ynddi; yn cysgu, wedi cysgu; cyffiedig, wedi cyffio; fferllyd; hurt; merwinol, cyffiol.

Numb, *v. a.* merwino, cyffio, marweiddio, marwhau, peri cysgu, peri merwino, diffrwytho; fferu; hurtio; gwneuthur yn ddideimlad; dwyn y teimlad.

Numbedness, *s.* merwindod, merwindeb, merwinedd, merwin, marwder, marweidd-dra, diffrwythdra, dideimladrwydd.

Number, *s.* (Ff. *nombre*; Ll. *numerus*) rhif, nifer, rhifedi, rhifed, rhifedd, eirif, cyfrif; rhifyn; rhifran; llu, lluaws, llawer; mydr, prydyddiaeth, barddoneg, cân, cywydd, cynghanedd, pennill: *pl.* rhifau, rhifon, niferoedd, niferi, rhifedi.

Numbers—mydr, (*pl.* mydrau), cynghaneddion, cynghaneddau, mesurau.

The singular number—y rhif unigol, y rhif unig, y rhif anlluosog.

The plural number—y rhif lluosog, y lluosrif.

The golden number—y rhif euraid, y prif.

Ordinal numbers—rhestrolion, trefnolion, rhifedi rhestrol, rhifau rhestrol, rhifedi trefnol, rhifau trefnol: *sing.* rhif rhestrol, rhif trefnol=cyntaf, ail, trydydd, &c.

Cardinal numbers—rhifau arbenig, prif rifolion, prif rifau, rhifolion, prif rifedi =un, dau, tri, &c.

Even number—cyfnifer, cynnifer; nifer gwastad, rhif gwastad, nifer cyfartal.

Of an even number, } cyfnifer, cyfniferog,
Of even number, } cynnifer, cynniferog, cynniferol, cyfniferol.

Uneven number, } amnifer, anghynnifer,
Odd number, } anghyfnifer.

Of an uneven number, } amnifer-
Consisting of an uneven number, } erog, amniferol, anghynniferog, anghynniferol, anghyfnifer.

Evenness of number—cyfniferedd, cynniferedd, cyfniferwch, cynniferwch, cynniferoldeb, cyfniferogrwydd, cyfartaledd rhifedi.

Unevenness of number — amniferedd, anghynniferedd, anghynniferwch, anghyfniferedd, anughynniferoldeb, &c.

Broken numbers—twnrifau, bregrifau; swlliadau, ylliadau, yllion.

Whole numbers—cyfanrifau, symion, cyf anion, rhifau cyfain.

Given number—rhif rhoddedig, nifer rhoddedig.

Without number, } aneirif, dirifedi, anhy-
Past number, } rif, afrifed, dirif; heb
Beyond number, } rif arno; heb gyfrif arno; yn aneirif, &c.

A being past number—afrifedi, bod yn aneirif.

Extra number—gorrif, rhif ystra, nifer dros ben, rhy-nifer.

Superior number—goruchrif, goruch nifer, uwch rhif, mwy rhif, rhif lluosocach, &c.

A single number—rhifyn: *pl.* rhifynau.

The science of numbers—rhifeg, rhifofyddiaeth, ofyddiaeth rhifau.

A good number—rhifedi nid bychan; nifer nid bychan; rhynawd o nifer; cryn nifer, cryn rifedi, cryn lawer.

A great number—lluaws, llawer, (*pl.* llaweroedd), llawer iawn, nifer mawr.

In great number, } yn aml, yn heidiau,
In a great number, } yn heigiau, yn fynteioedd, yn drylau.

Few in number—ychydig o rifedi *neu* nifer; anaml; bychan o rifedi; nemawr.

What number—pa sawl, pa sawl un, pa nifer, pa rif, pa gynnifer; pa gymmaint; pa faint *neu* gymmaint o rifedi.

Of what number—o ba nifer; o ba gyfrif; pa sawl un; pa un o gyfrif.

What number soever—pa nifer bynag; pa rifedi bynag; pa sawl un bynag.

Of what number soever—o ba nifer bynag; o ba rifedi bynag; pa un bynag o gyfrif.

More in number—amlach, lluosocach, lliosocach; ychwaneg, chwaneg, *neu* fwy o rifedi. [tàn gyfrif.

By number—wrth rif, tàn rif, wrth gyfrif,

Power of numbers—gallu rhifau, rhifallu, rhifall, rhifonall.

One of their number—un o honynt.

To make one's self of the number of—cystadlu ei hun â; ymgystadlu â.

We dare not make ourselves of the number—nid ŷm ni yn beiddio ein cystadlu.

To make few in number—gwneuthur *neu* beri yn anaml; lleihau; anamlhau.

Ye shall be left few in number—chwi a adewir yn ychydig bobl.

Number, *v. a.* rhifo, cyfrif, cyfrifo, rhifnodi, niferu, niferiannu, rhifiannu, dyrifo, eirifo.

To number again—adrifo, ail rifo, rhifo drachefn.

To number with one's self—ymgyfrif; rhifo rhyngddo ac ef ei hun.

Those that are numbered—rhifedigion.

And all that were numbered of you—a'ch holl rifedigion (*Num.* xiv. 29).

Not to be numbered—aneirif, anhyrif, afrifed, dirifedi, afrif, dirif, annifeiriol, afrifadwy.

Numberer, *s.* rhifwr, rhifydd, rhifiedydd, rhifedydd, cyfrifydd, niferydd.

Numberful, *a.* niferog, rhifiog, lluosog, aml.

Numberless, *a.* aneirif, afrifed, dirif, afrif, dirifedi, anhyrif, annifeiriol, afrifol.

Numbers, *s. pl.* rhifau, &c.; mydr, (*pl.* mydrau), cynghaneddion, cynghaneddau, mesurau, banau.

The book of Nnmbers—llyfr Niferi, llyfr Numeri=4ydd llyfr Moses.

Numbles, *s. pl.* (Ff. *nombles*) perfedd carw, coluddion danas.

Numbness, *s.* (o *numb*) merwindod, merwindeb, merwinedd, merwin, cyffiogrwydd, marwder, marweidd-dra, diffrwythdra; cysgfa; ewinrew, gwynrew; fferdod, annwyd; dideimladrwydd.

Numerable, *a.* (Ll. *numerabilis*) rhifadwy, hyrif, cyfrifadwy; â ellir *neu* â aller ei rifo.

Numeral, *a.* (Ff.; Ll. *numeralis*) rhifol, niferol, nifeiriol, eirifol, dyrifol, niferiannol, rhifiannol; perthynol i nifer *neu* rifedi; yn perthyn i rifedi *neu* gyfrif.

Numeral letters—rhifiythyrenau, llythyrenau rhifol, llythyrenau rhif.
Numeral characters—rhifnodau, rhifebion.
Numeral, *s.* rhifnod, rhifeb.
Numerally, *ad.* yn ol rhifedi; yn rhifol, &c.
Numerals, *s. pl.* rhifolion, rhifnodau, rhifebion; rhifeiriau: *sing.* rhifnod, rhifeb, rhifair.
Arabic numerals—rhifnodau Arabig, rhifolion Arabaidd=1, 2, 3, 4, &c.
Roman numerals—rhifnodau Rhufeinig, rhifolion Rhufeinaidd=I, II, III, IV, &c.
Numerary, *a.* rhifiannol, niferiannol, rhifedyddol, niferol, nifeiriol, cyfrifedigol.
Numerate, *v. a.* (Ll. *numero*) rhifo, cyfrif, rhifiannu, rhifnodi.
Numeration, *s.* (Ll. *numeratio*) rhifiant, rhifiad, rhifedigaeth, rhifedyddiaeth, niferiaeth, niferiant, dyrifiad; rhifnodiad, rhifnodiant; rhifiead.
Numeration table—taflen rhifiant, rhifiechres, taflen rifol, taflen rifiannol.
Numerator, *s.* (Ll.) rhifydd, rhifwr, rhifedydd, rhifiedydd, rhifnodydd, niferai.
Numeric, } *a.* (*Ff. numérique;* Ll. *numerus*)
Numerical, } rhifol, niferol, rhifnodol, rhifnodiadol, niferiannol, rhifiannol, yn nodi rhif, dyrifol; yn ateb rhif am rif; yr un rhif am rif; yn ateb o ran rhyw a rhifedi; yr un o ran rhyw a rhifedi; cyfrifus, cyfrifedigol.
Numerically, *ad.* o ran rhif; o ran rhifedi; mewn rhifau; mewn rhifedi; yn rhifol, &c.
Numerically the same—yr un rhif am rif; yr un rhan am ran.
Numerist, † *s.* niferydd, rhifydd, rhifwr; coelrifydd, rhifgoelydd.
Numerosity,† *s.*=*Numerousness.*
Numerous, *a.* (Ll. *numerosus*) lluosog, lliosog, niferog, rhifiog, nifeiriol; aml (o rifedi); llawer; cynghaneddol, cynghaneddog, seinber, hysain.
You are numerous—yr ydych chwi yn llawer. [ydych.
For you are numerous—canys llawer
Numerousness, *s.* lluosogrwydd, niferogrwydd, amledd, amlder, amldra, niferedd, rhifedd; cynghaneddogrwydd, cynghaneddoldeb, cynghanedd, hyseinedd, persain.
Numismatic, *a.* (Ll. *numisma;* Gr. *nomisma*) arianol; bathofyddol; bathol, bathodol; perthynol i arian bath; yn perthyn i arian.
Numismatics, *s.* bathofyddiaeth.
Numismatography, *s.* (Gr. *nomisma* a *graphô*) bathofyddiaeth.
Numismatologist, *s.* bathofydd=un hyddysg mewn arian bath, bathodau, a chofluniau.
Numismatology, *s.* (Gr. *nomisma* a *logos*) bathofyddiaeth.
Nummary, *a.* (Ll. *nummarius,* o *nummus*) arianol, mwneiol; perthynol i arian.
Nummular, *a.* (Ll. *nummus*) arianol, mwneiol, bathol; perthynol i arian bathol.
Nummulite, *s.* (Ll. *nummus,* a Gr. *lithos*) arianith; math o benbedogion diflanedig.
Nummulitic, *a.* arianithig; perthynol i arianithod.
Numps,† *s.* penbwl, hurthgen, penhyrddyn.
Numskull, *s.* (*numb* a *skull*) penbwl, clwpa, clopa, hurthgen, penhyrddyn, (*pl.* penhyrddod), catwrdd, penglogyn, pendew, penllorcan, delff, llelo, llob, llobyn, brebwl, delbren, hurtyn, ffwlcyn, drelyn, hwrdd o ddyn.
Numskulled, *a.* penbwl, penbylaidd, pendew, penblydd, penglogaidd, delffaidd, penffol, synwyrbwl, trymhyrddig.
Nun, *s.* (S. a D. *nunne;* Al *nonne*) lleian, mynaches, monaches, manaches.
The life of a nun, } lleianaeth, buchedd
The life of nuns, } leianaidd, buchedd lleian, buchedd lleianod.
Belonging to a nun—lleianol, lleianaidd.
Like a nun—lleianaidd, fel lleian, tebyg i leian.
Nun, *s.* y lleian; llygoden y derw, pela glas bach, cap y lleian=math o sywidw, a math o aderyn cyfandroed cymmaint a hwyad.
Nunchion, *s.* (o *noon* ? ynte llygriad o *luncheon*?) cynnwysfwyd, byrbryd, gobryd, bwyd ambor, prydnawnfwyd, ciniaw echwydd, rhyngfwyd.
Nunciature, *s.* (o *nuncio*) swydd cenad y Pab; cenadwriaeth.
Nuncio, *s.* (It. *nunzio;* Ll. *nuncius*) cenad y Pab, cenadwr y Pab; cenad, cenadwr, cenadadydd, negesydd.
Nuncupate,† *v. a.* (Ll. *nuncupo*) dadgan ar gyhoedd, cyhoedd fynegu, hoedd fynegu; enwi.
Nuncupation, *s.* enwad; mynegiad.
Nuncupative, } *a.* (It. *nuncupativo;* Ll. *nuncupo*) ar dafodleferydd; ar air yn unig, ar eiriau yn unig, mewn geiriau yn unig; geiriol; hoedd-fynegol, cyhoeddfynegol, cyhoedd-fynegedig.
Nuncupatory, }
A nuncupative will—llythyr cymmyn ar dafodleferydd ger bron tystion addwyn; geir-gymmyn, cymmyn geiriol, ewyllys geiriol.
Nundinal, } *a.* (Ll. *nundinalis*) marchnadol,
Nundinary, } ffeiriol; perthynol i'r nawfed dydd; nawdyddiol, nawettyddiol.
Nundinal letter—llythyren farchnad, llythyren ffair; llythyren nawettydd, llythyren nawdyddiol, llythyren nawettyddiol.
Nundinal, *s.*=*Nundinal letter.*
Nundinate,† *v. a.* prynu a gwerthu mewn ffeiriau.
Nundination,† *s.* masnach mewn ffeiriau.
Nunnation, *s.* (o *nun,* enw y llythyren *N* yn yr Arabaeg a'r Hebraeg) seiniad neu gynaniad n ar ddiwedd geiriau (yn yr Arabaeg).
Nunnery, *s.* (o *nun*) lleiandy, gwyryfdy.
Nunnishness, *s.* lleianeiddrwydd; moesau neu arferion lleianod. [myltys.
Nuphar, *s.* (Ar. *naufar*) godowydd, bwltys,
Nuptial, *a.* (Ll. *nuptialis*) priodasol; neithiorol; perthynol, yn perthyn, neu â berthyn i briodas neu neithior.
Nuptial song—priodasgerdd, priodasgan, cerdd briodas.
Nuptial feast—gwledd briodas, priodaswledd, gwledd briodasol, neithior.
Nuptial bed—gwely priodas, gwely priodasol.
Nuptial knot—cwlwm priodas, clwm priodas, priodasglwm.
Nuptials, *s. pl.* priodas; neithior; awys.
Nurse, *s.* (*Ff. nourrice*) mammaeth, maethwraig, magai, megides, meithrines, meithrinyddes, maethfam, magwres, magwraig; morwyn fagu.
Wet nurse—mammaeth wleb, mammaeth wlyb, llaeth-fammaeth, llaethfam, gwleb fammaeth.

Dry nurse — llawfammaeth, llawfaethes, mammaeth sech, sechfammaeth, mammaeth lawfaeth, maethwraig lawaeth.
Out at nurse—tàn law mammaeth; gyda mammaeth.
To put a child to nurse—rhoi plentyn dàn law mammaeth; rhoi plentyn i fammaeth; rhoi plentyn allan i'w fagu.
Nurse-pond—maethlyn.

Nurse, *v. a.* magu; maethu, meithrin, meithrino, maethu, mammaethu, magwriaethu; rhoi sugn i; porthi, cynnal.

Nurse-child, *s.* plentyn maeth, plentyn magu, plentyn mag; mab maeth, maethfab; merch faeth, maethferch.

Nursed, *p. p.* magedig, &c.
Nursed together—cydfaethedig, cydfaeth, cydlaeth, unfron.

Nurser, *s.* maethydd, maethiedydd, maethwr, meithrinydd, megidydd, megydd, magai.

Nursery, *s.* (o *nurse*) meithrinfa, maethfa, magfa, ystafell fagu, maethdy, maethle, megidfa; cymhlanfa, planigfa, planfa, maethle planigion, maethfa planigion.
Nursery-maid—morwyn fagu.

Nursling, *s.* plentyn maeth, plentyn mag; un à fo tàn law mammaeth; un à ddygir i fyny gyda mammaeth; megyn, maethyn, meithyn, maethfab; maban, plentyn; magaden, maethferch.

Nurture, *s.* (Ff. *nourriture*) maeth, magwriaeth, magwraeth, meithriniaeth, meithrinaeth, maethiant, maethineb, maethid, maethawd; lluniaeth, ymborth, cynnaliaeth, porthiant, bwyd; addysg; dygiad i fyny.

Nurture, *v. a.* maethu, meithrin, meithrino, magu, magwriaethu, amgeleddu; cynnal; porthi; addysgu; dwyn i fyny.

Nurtured, *p. p.* maethedig, meithrinedig, &c.
Well-nurtured — à ddysgwyd yn dda; medrus; hyfforddus.
Ill-nurtured—à ddysgwyd yn ddrwg; dïaddysg; anhyfforddus.

Nusance, *s.*=*Nuisance.*

Nut, *s.* (S. *knut*; Is. *noot*; Al. *nuss*) cneuen; mesen: *pl.* cnau, mes. [gnau.
Hazel-nuts—cnau barfog, cnau cyll, coll-
Double nuts—cnau conglog.
Twin-nuts—cnau conglog: *sing.* cneuen gonglog, conglen.
An empty nut—cneuen goeg; coegen: *pl.* cnau coegion.
Worm-eaten nuts, Rotten nuts, } cnau coegion.
Wild nuts—cnau gwylltion, rhosgnau.
Filbert nuts—cnau gerddi, cnau hirgib, cnau Yspaen, gardd-gnau.
Slip-shelled nuts — cnau gwisgi, cnau gweisgi.
To gather nuts—cneua, hel cnau.
Earth-nuts—clor, cylor, bywi, cnau y ddaiar, daiargnau.
To gather earth-nuts — cylora, clora; casglu clor, cynnull bywi.
The nut of a screw—gwain, hosan, cneuen, *neu* afael sidrych; gwain, hosan, cneuen, *neu* afael cogwrn tro.
The nut of a leg of mutton—mesen, cneuen, cilchweryn, *neu* gilchwyrnyn morddwyd myharan.
It is nuts to him—mêl yw iddo; mêl yw ganddo.

Nut, *v. a.* cneua.

Nutation, *s.* (Ll. *nutatio*) hepiad, hepian; hepymmod, crynysgog, crynysgogiad, siglymmod.

Nutant, *a.* (Ll. *nutans*) penoblygol, penogwyddol, pentwynol, hepiol; â'i ben yn plygu i lawr; yn goblygu pen; amneidiol.

Nutbreaker, *s.*=*Nutcracker.*

Nutbrown, *a.* o liw y gneuen wisgi; fel plisg y gneuen wisgi; cneuliw, cneuliwiog, cethinliw, cethin.
Nutbrown maid—Gwèn lliw'r gneuen; Gwèn gyfliw 'r gneuen; elen liw 'r gneuen; gwineues, gwineuen, cethinen.

Nutcracker, *s.* gefail gnau; aderyn y cnau.

Nutgall, *s.* afal y derw, darafal, dargneuen.

Nuthatch, Nutjobber, Nutpecker, } *s.* delor y cnau.

Nuthook, *s.* bach cnau, crybach cnau.

Nutkernel, *s.* cnewullyn cneuen.

Nutmeg, *s.* (Ll. *nux moschata*) mosgneuen, pergneuen, masgneuen, cneuen y mas, cneuen pen, cneuen ber yr India, pergair.

Nutrication, † *s.* (Ll. *nutricatio*) magwriaeth, maethiad, meithrin.

Nutrient, *a.* (Ll. *nutrio*) maethol, maethus, magwriaethus, magwriaethol, maethiannol, maethedigol, maethiadus.

Nutrient, *s.* maeth, maethiant, maethiad, defnydd maeth.

Nutriment, *s.* (Ll. *nutrimentum*) maeth; lluniaeth, ymborth, porthiant; magwriaeth, magwraeth, maethiant, maethid, meithriniaeth, maethineb.

Nutrimental, *a.* maethol, maethus, maethlawn, maethedigol, maethiannol, maethiannus, maethgar, magwriaethol, magwriaethus, meithrinol.

Nutrition, *s.* (Ll. *nutritio*) maethiad, maethiant, maeth, magwriaeth, meithriniaeth.

Nutritious, Nutritive, } *a.* maethol, maethus, maethlawn, maethiannol, maethiannus, maethiadol, maethedigol, maethidiol, maethiadus, maethgar, magwriaethol, magwriaethus, meithrinol, maethiannaidd, maethaidd, pesgus.
Nutritive matter—defnydd maethol, defnydd maeth.

Nutriture, † *s.* maetholdeb, maetholrwydd, maethineb, rhinwedd faethol; maeth, magwriaeth.

Nutshell, *s.* plisgyn cneuen, blisgyn cneuen, ballasgyn cneuen, ballasg cneuen, masglyn cneuen: *pl.* plisg cnau, masgl cnau.

Nut-tree, *s.* collen, collwydden, pren collen; pren cnau, cneuwydden: *pl.* cyll, collwydd, cneuwydd.

Nut-weevil, *s.* gwyfyn y cnau, meisgyn y cnau.

Nux, *s.* (Ll.) cneuen: *pl.* cnau.

Nux Vomica, *s.* (Ll.) cneuen gyfog=cneuen wenwynig o'r India Ddwyreiniol.

Nuzzer, Nuzzerana, } *s.* rhodd neu anrheg à wneir i uchafiaid (yn yr India Ddwyreiniol).

Nuzzle, *v.* (o *nose* neu *nourzle?*) ymguddio; cuddio y pen; ymguddio, llechu, *neu* ymgynhesu yn mynwes; cuddio ei ben neu drwyn yn mynwes; magu, maethu.
To nuzzle in bed, To nuzzle in the bed, } ymguddio, llechu, *neu* ymgynhesu yn y

gwely; cuddio ei ben *neu* drwyn yn y gwely.

To nuzzle in the bedclothes—ymgynhesu yn nillad y gwely; cynhesu ei drwyn yn nillad y gwely.

Nuzzle, *v. a.* (*noursle* neu *nestle?*) nythu.

Nuzzle, *v. a.* byddaglu, maglu, rhwydo, carfaglu.

Nuzzle, *v.* (o *nose?*) trwyllo; rhoi trwyll *neu* fodrwy yn nhrwyn; turio, tyrio, tyrfu; cloddio â thrwyn; trwyno; rhoi ei drwyn wrth beth; trwyno y ddaiar; cerdded â'i drwyn ar *neu* gàn lawr; cerdded dàn drwyno y llawr.

Nyctalops, *s.* (Gr. *nuctalôps*) noswelwr, noswelydd; un à wel oreu yn y nos; nos-ddall; un à gyll ei olwg yn y nos ac à'i caiff drachefn y bore.

Nyctalopia, *s.* nosweledd; y gallu o weled oreu yn y nos; nos-ddallineb, dallineb dros nos, coll golwg yn y nos.

Nye, *s.* nythaid *neu* nythlwyth o goedieir; llu, haid, *neu* fyntai o goedieir.

Nylghau, **Nylgau**, **Neelgau**, *s.* (Persiaeg) math o grychgorn neu afrewig, yn cyfanneddu Gogledd yr India.

Nymph, *s.* (Ll. *nympha*; Gr. *numphê*) duwies y mynyddoedd, y coedydd, y gweunydd, a'r dyfroedd: angeles, duwies, dwyfan, elen, eigren, bunnuwen, genilles; chwibleian, chwimpleian; tlosferch, tlysferch, mireinferch, gwyryf dlos, rhian dlos, tloswyryf, meinir, gwenfun, gwèn, ellwen; cangen; sidanen; bun, geneth, gwyryf, rhian, benyw.

A young nymph—genilles, elen ieuanc.

Wood nymph—gwyddanes, duwies coed, eigren coed, eigren goed, elen goed, elen y coedydd, duwies y goedwig.

Sea nymph—mordduwies, duwies môr, duwies fôr, duwies y môr, moreigren, elen fôr, mores, morelen, eigiones.

Mountain nymph—duwies y mynydd, duwies mynydd, duwies fynydd, eigren mynydd, elen fynydd, mynyddes.

A nymph that appears and disappears—chwibleian, chwimpleian.

Nymph, **Nympha**, *s.* chwiler, chwileryn, chwileren, elindys, llindys.

Nymphæa, *s.* (o'r Ll. *nympha*) alaw y dwr, lili y dwr.

Nymphean, *a.* (o *nymph*) duwiesaidd, angelesaidd, elenaidd; perthynol i angelesau *neu* dduwiesau; angelaidd.

Nymphical, *a.* duwiesol, elenol; perthynol i dduwiesau, angelesau, *neu* elenod.

Nymphiparous, *a.* (Ll. *nympha* a *pario*) yn dwyn *neu* gynnyrchu duwiesau.

Nymphish, *a.* duwiesaidd, angelesaidd; perthynol i dduwiesau; elenaidd, rhianaidd, fel angeles, fel meinir.

Nymphlike, **Nymphly**, *ad.* fel duwiesau, fel angelesau, fel elenod; yn debyg i dduwies; yn dduwiesaidd.

Nymphomany, **Nymphomania**, *s.* (Gr. *numphê* a *mania*) cyridwanc, anlladwanc, goranlladedd.

Nys,† *ad.* (*ne* ac *is*) nid yw, neud, neus, neur.

Nystagmus, *s.* (Gr. *nustagmos*) ysmiciant, ysmiciad llygad, amrantiad.

O.

O, *in.* O, O! A! ow! oio! och! ha! wi!
O that they were wise!—O na baent ddoethion!
O wretched man that I am!—ys truan o ddyn wyf fi!
Oad,† *s.* = *Woad.*
Oaf, *s.* (llygriad, meddir o *ouph* neu *elf*) cadafael, delff, hurthgen, hurtyn, penbwl, penllorcan, penhyrddyn, symlyn, llelo, brebwl, cuall, hutan, ullda, ulldach, delbren, drel, ysbruddach, onc, gwirionyn, ffwlcyn; dyn ffladr, ynfyd, *neu* ddisynwyr; plentyn newid, plentyn ffugiol, plentyn ffug, ffug-blentyn.
Oafish, *a.* hurthgenaidd, penbylaidd, hurt, delffaidd, ffladr, ffladraidd, pendew, cuall, disynwyr, dwl, ysbrudd, trymhyrddig, penfeddal, gwirion, syn.
Oafishness, *s.* hurthgeneiddrwydd, hurtrwydd, ffladredd, penbyledd, cualldra, delffeiddrwydd, trymhyrddigrwydd, ynfydrwydd, ffoledd.
Oak, *s.* (S. *ac, æc*; Al. *eiche*) derwen, dâr, mesbren: *pl.* derw, deri.
Female oak trees—deri.
Male oak trees—derw.
Scarlet oak—prinwydden; *pl.* prinwydd.
Evergreen oak, } derwen anwyw, glasdou-
Holme oak, } en, derwen fythddeiliog, derwen fythwyrdd.
Jerusalem oak—derwen Caersalem, derwen Gaersalem, cordderwen.
Common British oak—derwen goesog.
Sessile fruited oak—derwen ddigoesog.
A stately oak—caterwen, derwen gadeiriog: *pl.* cateri, caterw.
Spreading oaks—cateri, caterw, deri cadeiriog, derw cadeiriog.
A young oak—glasdderwen, derwen ieuanc.
Stunted oaks, } cordderw, cordderi.
Shrubby oaks, }
Pollard oak— derwen doc, derwen dociedig, cygn-dderwen, derwen gygnog.
Dwarf oaks—cordderw, cordderi.
The heart of oak—rhuddin derwen, rhuddin derwen, derlin, calon derwen.
Oak-grove—llwyn derw, derlwyn, derwlwyn, llwyn derwin.
Oak-leather—bloneg y derw.
Oak-leaf gall—afal y derw, darafal.
Oak-apple, *s.* afal y derw, darafal, darfal.
Oak-bark, *s.* rhisg derw, rhisgl derw.
Oaken, *a.* (o *oak*) derwin, derwol, derwaidd, o dderwen, o'r dderwen; o goed derw; â wnaed *neu* â wneler o goed derw; wedi ei wneuthur o goed derw.
An oaken stick, } ffon dderwen, ffon o
An oak-stiff, } bren derw, ffon dderwin.
Oaken planks—estyll derw, estyll derwin.
Oaken barrels—barilau derwin, barilau o goed deri, barilau o goed derw.
Oakenpin, *s.* afal pin derw, afal derbin.
Oak-galls, *s. pl.* afalau y derw, afalau derw, darafalau, darfalau.
Oakling, *s.* glasdderwen, derwen ieuanc.
Oakum, *s.* (S. *æcemba, æcumbe*) carth, breiswion.
Oakwort, *s.* derlys.
Oaky, *a.* (o *oak*) derwaidd; caled fel y dderwen; caled, ffyrf, cadarn, cryf.
Oar, *s.* (S. *ar*; Sw. *ara*) rhwyf; rhwyflath; rhodol, rhodl.
A pair of oars—bad dwyrwyf.
Oar-handle—gafael rhwyf.
To boat the oars—peidio â rhwyfo a rhoi y rhwyfau yn y cwch. [i rwyfo.
To get the oars to pass—parotöi y rhwyfau
Oar, *v.* rhwyfo; rhodli, rhodoli.
Oar-footed, *a.* rhwyf-droediog, rhwyf-bediog.
Oary, *a.* rhwyfaidd; fel rhwyf; ar lun neu ddull rhwyf; â'i draed yn lle rhwyfau.
Oasis, *pl.* Oases, *s.* (Gr.) tirynys, tudynys, ffaethfan, ffaethfa; llanerch ffrwythlawn yn nghanol diffaethwch; glesygen, glas dalwrn, gwyrddon, gwerddon.
Oast, } *s.* (Gr. *kestia*, Ll. *ustus?*) odyn bensag,
Oust, } odyn hopys; odyn frag, cylyn brag.
Oat, *s.* (S. *ate*) ceirchen: *pl.* ceirch.
Cultivated oat—ydgeirch.
Wild oat — ffetur, gwylltgeirch, ceirch gwyllt.
Bristle-pointed oat—blewgeirch.
Naked oat—hilgeirch, ceirch moel.
A grain of oats—ceirchen, ceirchyn, gronyn o geirch.
White oat—ceirch gwyn.
Poland oat—ceirch Pwyl.
Black oat—ceirch du.
Oat-bread—bara ceirch.
Oat-straw—gwellt ceirch.
The small grains of oats growing at the roots of the larger—ceseilgeirch.
He has not yet sown his wild oats—nid aeth nwyf neu nwyfiant ieuenctyd heibio gydag ef eto; ni ddarfu nwyf ieuenctyd gydag ef eto; ni ddarfu mo'i oferhela gyda ef eto.
Oatcake, *s.* teisen geirch.
Oaten, *a.* ceirchaidd; eiddo y ceirch; perthynol i'r ceirch; yn perthyn i geirch; â wnaed o flawd ceirch.
Oaten cake—teisen geirch.
Oaten bread—bara ceirch.
Oaten straw—gwellt ceirch.
Oaten pipe, } pibell o welltyn ceirch;
Oaten reed, } chwibanogl o welltyn ceirch; pibell geirch.
Oaten pipes—pibau gwellt ceirch, pibellau gwellt ceirch, pibau ceirch, pibellau ceirch.
Oat-grass, *s.* ceirchwellt.
Downy oat-grass—ceirchwellt manblusaidd.
Narrow-leaved oat-grass—ceirchwellt culddail.

Yellow oatgrass—ceirchwellt melynaidd.

Oath, *s.* (S. *ath*; Al. *eid*) llw, llwf; twng; llawgair; rhaith; cynghrair; achred: *pl.* llwon, llyon, llyau, llyfon.
A great oath—mawrllw.
A solemn oath—llw cyhoedd, llw ar osteg, llw difrifol, cyssegr-lw; mawrllw.
Oath of allegiance—llw ffyddlondeb *neu* gywirdeb i'r brenin; llw ffyddlondeb *neu* gywirdeb i'r llywodraeth.
A voluntary oath—llw gweilydd, llw gweilig, llw gweili, llw gwirfodd.
A contrary oath—gwrthllw, gwrthdwng.
A false oath—haloglw, geulw, geudwng, anudon, anudonair, twng anudon, llw anudon, llw celwyddog. [udoni.
To swear a false oath—tyngu anudon, an-
To swear an oath—tyngu llw, rhoi llw.
To swear a great oath—tyngu mawrllw, rhoi mawrllw; tyngu y mawrllw, rhoi y mawrllw.
To make oath—tyngu; tystio ar lw; gwneuthur llw.
To require an oath of one, } gofyn *neu*
To exact an oath of one, } fynu llw gàn un; tyngu un.
To take an oath—cymmeryd llw, myned dàn lw, myned dàn dwng, ymrwymo drwy lw, tyngu.
He took the military oath—efe a gymmerodd lw milwr; efe a dyngodd ei hun yn filwr.
To take an oath of one—cymmeryd llw un; cymmeryd llw gàn un; tyngu un; gwneuthur i un dyngu.
To take the oath of office—cymmeryd dïofryd brawd; cymmeryd llw ei swydd.
To put one to his oath—rhoi *neu* osod un ar ei lw; peri *neu* wneuthur i un gymmeryd ei lw; tyngedu un à llw.
To tender an oath to one, } derbyn
To administer an oath to one, } *neu* gymmeryd llw un; tyngu un; creirio un, creirhau un.
To take a false oath—tyngu anudon; rhoi llw anudon; anudoni.
Upon oath—ar lw, ar ei lw, dàn dwng.
I am under an oath—dandwng wyf, damdwng wyf.
To declare upon oath—dywedyd ar ei lawgair; dywedyd ar ei lw. [dyngu.
With an oath—trwy lw, dàn dyngu, gàn
To renounce *or* deny with an oath—dïofrydu; rhoi dïofryd.
With a great oath—trwy fawrllw; gàn roi y mawrllw; gàn dyngu y mawrllw; gàn roi *neu* dyngu mawrllw. [lw.

Oathable, † *a.* tyngadwy; y gellir derbyn ei
Oathbreaking, *s.* tor llw, anudon, anudoniaeth.
Oatmalt, *s.* (*oat* a *malt*) brag ceirch.
Oatmeal, *s.* (*oat* a *meal*) blawd ceirch.
Oatmeal grout—rhynion blawd ceirch, rhynion ceirch.
An oatmeal man—trinwr, trinydd, cyweiriwr, *neu* gyweirydd blawd ceirch; gwerthwr *neu* werthydd blawd ceirch.
Oat-thistle, *s.* ysgallen geirch.
Oats, *s. pl.* ceirch.
Ob, Oc, Of, Op, (Ll.) blaenddodiaid yn dynodi *am, oherwydd, oblegid; o flaen, ger bron, yn ngŵydd; yn nghylch; gwrth-, yn erbyn; tua, tuag; cyferbyn, ar gyfer; tros, gor-; yn ffordd; yn; ar.*

Obambulate, † *v. n.* (Ll. *obambulo*) rhodiaw o amgylch, amrodio, amgerdded, amrodiena.
Obambulation, † *s.* rhodiad o amgylch, amrodiad, amgerdded.
Obbligato, *a.* (It.) rheidiol, bwriadol, *neu* briodol i'r offeryn cerdd enwedig.
Obconic, *a.* (Ll. *ob*, a *conic*) gwrthgonig, gwrthffeinig; fel côn â'i frig i lawr.
Obcordate, *a.* (Ll. *ob* a *cor*) fel y galon â'i phen uchaf yn isaf; ar lun calon â'i blaen i lawr.
Obdormition, *s.* (Ll. *obdormio*) cwsg, trymgwsg.
Obduce, *v. a.* (Ll. *obduco*) gorchuddio, enhuddo, cuddio; tynu gorchudd dros; gwisgo â rhywbeth; gwisgo â gorchudd.
Obduction, *s.* (Ll. *obductio*) gorchuddiad, enhuddad, cuddiad, huddiad.
Obduracy, } *s.* (o *obdurate*) caledrwydd,
Obdurateness, } caledwch; pengaledrwydd, pengaledwch; gwargaledrwydd, gwargaledwch; calongaledrwydd, caledrwydd calon, caledwch calon; cyndynrwydd, ystyfnigrwydd, anhyblygedd, gwarsythder, derdri, derdra.
Obdurate, *a.* (Ll. *obduro*) caled; à galedwyd, wedi ei galedu, wedi ymgaledu; pengaled; calongaled; gwargaled, cyndyn, gwarsyth, anhyblyg; blwng; garw, clogyrnog.
Obdurately, *ad.* yn galed, yn wargaled, yn bengaled, yn gyndyn; gàn ymgaledu, dàn ymgaledu.
Obduration, *s.* ymgalediad, caledïad; caledrwydd, caledwch, pengaledrwydd, calongaledrwydd, cyndynrwydd.
Obdure, *v. a.* (Ll. *obduro*) caledu, argaledu; gwneuthur yn galed; pengaledu, calongaledu.
Obdured, *a.* caled, wedi ymgaledu; anhyblyg; cyndyn; anedifeiriol.
Obduredness, *s.* caledrwydd, caledwch, ymgaledrwydd; pengaledrwydd; calongaledrwydd; cyndynrwydd, anhyblygedd.
Obedience, *s.* (Ff.; Ll. *obedientia*) ufydd-dod, ufydd-dra, ufyddhad, ufyddiant, ufyddgarwch, ufyddoldeb, ufyddolder, ufyddoldra, ufylldod, ufyllder, uddyfdod; gostyngeiddrwydd; darostyngedigaeth; gwarogaeth.
Tending to obedience—ufyddiannus, ufyddiannol.
Active and passive obedience—ufydd-dod gweithredol a goddefol.
To be under obedience to—bod yn ddarostyngedig i.
To bring *or* reduce a province to one's obedience—dwyn talaeth dàn warogaeth *neu* lywodraeth un; dwyn talaeth dàn awdurdod un; darostwng talaeth i un; darostwng talaeth dàn law *neu* ddwylaw un.
Obedient, *a.* (Ll. *obediens*) ufydd, ufyddgar; ufyll, (*f.* ufell), uddyf, ufyddol; gostyngedig, darostyngedig; tanlwydd.
To be obedient—bod yn ufydd *neu* ddarostyngedig; ufyddhau, ufyddiannu, eddyllu.
To render obedient—ufyddiannu, ufyddannuso, ufyddo, gwneuthur yn ufydd, uddyfhau.
Obediential, *a.* ufyddol, ufyddhaol, ymostyngol, ymddarostyngol; perthynol *neu* yn perthyn i ufydd-dod.
Obediently, *ad.* yn ufydd; mewn ufydd-dod i.
Obeisance, *s.* (Ff. *obéissance*) ymgrymiad, ymostyngiad, moesblygiad, moesgrymiad, moesymgrymiad, ymostwng, gostwng, darostyngedd; plygiad pen; plygiad glin; moes.

To do obeisance, } ymgrymu, ymoes-
To make obeisance, } twng, moesblygu, moesgrymu, moesymgrymu, gwneuthur moes, plygu, plygu glin.

Obeliscal, *a.* (o *obelisk*) pigadeilaidd, ffeinadeilaidd ; ar lun ffeinadail, ar ddull pigadail.

Obeliak, *s.* (Ll. *obeliscus* ; Gr. *obeliscos*) ffeinadail, pigadail, pedrygwrn, pedrygyrnen, pedryffain, conadail ; colofn bedrog fonbraff flaenfain ; cofgolofn, colofn ; bidog, bernod, nod y bêr ; bêr, y bêr († neu ✝).

Obelus, *s.* (Ll. ; Gr. *obelos*) bêr, nodwydd, nydwydd ; llinell.

Obequitate,† *v. n.* (Ll. *obequito*) marchogaeth o amgylch, amfarchocäu.

Obequitation,† *s.* marchogaeth o amgylch, amfarchogaeth.

Oberon, *s.* brenin y tylwyth teg.

Oberration, *s.* (Ll. *oberro*) crwydrad, crwydr, crwydredigaeth, amgrwydrad, amwibiad, amgerdded. [corffog.

Obese, *a.* (Ll. *obesus*) tew, cnodig, cigog ; bras ;

Obeseness, } *s.* (Ll. *obesitas*) tewder, tewdra,
Obesity, } tewedd, gordewedd, cnodigrwydd, cigogrwydd, efras ; brasder, corffogrwydd.

Obey, *v. a.* (Ff. *obéir*, o'r Ll. *obedio*) ufyddhau, ufyddhau i ; bod yn ufydd, bod yn ufydd i ; ufyddo, uddyfhau ; gwneuthur à fyno un ; bod wrth orchymyn, arch, *neu* archiad un ; cadw gorchymyn un ; gwneuthur yn ol gorchymyn un ; bod dân lywodraeth un ; ymostwng i, ymddarostwng i ; gwrandaw ar.

He will be obeyed—efe a fyn ufyddhau iddo ; efe a bair ufyddhau iddo.

I ought to have been obeyed — dylesid ufyddhau i mi ; dylesid gwrandaw arnaf.

Obeyed, *p. p.* yr ufyddhëir iddo, yr ufyddhäwyd iddo ; y gwrandewir arno, y gwrandäwyd arno.

Obeyer, *s.* ufyddhäwr, un à ufyddhao, ymostyngydd.

Obfirm, } ✝ *v. a.* (Ll. *obfirmo*) cadarnhau ;
Obfirmate, } caledu, argaledu ; ymgaledu mewn penderfyniad ; ymroi i.

Obfuscate, *v. a.* (Ll. *offusco*, *ob* a *fusco*) tywyllu, duo, caddugo, cymylu, arhuddo, gordywyllu.

Obfuscation, *s.* tywylliad, duad, caddugad, cymyliad, arhuddiad.

Obit, *s.* (Ll. *obitus*) marwolaeth, tranc ; cofarwyl, arwyl, arwyliant, cylchwyl marwolaeth ; gwasanaeth arwyliannol.

Post obit—ar ol marw, yn ol marw, wedi marw.

Post-obit bond—trengrwymeb.

Obit (Ll. *obiit*)—bu farw, marwodd, trengodd.

Obitual, *a.* (Ll. *obitus*) arwyliannol, arwyliannus, cofarwylawl, arwylawl ; perthynol i gofarwyl.

Obitual days—dyddiau cofarwyl.

Orbituary, *s.* (Ff. *obituaire*) trengres, trengrestr, margofres, cofres y meirw, cofrestr y meirwon, marw-restr, margofiant ; cofiant ; marwolaethau ; cofres cofarwyliau.

Obituary, *a.* perthynol i farwolaeth *neu* farwolaethau ; trengresol, margofresol.

Orbituary notice—crybwylliad am farwolaeth un ; sylw ar farwolaeth un ; crybwyll am farw un a byr gofiant am dano.

Object, *s.* (Ll. *objectum*) gwrthrych, gwrthddrych ; peiawd, peiawr ; yr hyn a fo yn ngolwg un ; y peth à fo gân un mewn golwg ; yr hyn a fo ger bron llygaid un ; peth ; amlygyn ; tremid, tremyd, tremynawd ; adlwg ; tueddnod, nod ; bwriad, amcan.

The main object—y prif nod, y prif amcan, yr amcan penaf ; y peth penaf mewn golwg ; y prif beth yn ngolwg un ; y prif wrthrych, y gwrthrych penaf.

Reflected object—gwrthrith, adrith.

Exercise thy thoughts upon good objects—arfer dy feddyliau ar bethau da ; myfyria ar bethau da.

What is thy object ?—beth yw dy fwriad ? beth yw dy gais ? beth sy genyt mewn golwg ? beth sydd yn dy olwg ? py yw dy fwriad ?

Object, *v.* gosod, dodi, tafiu, rhoddi, rhoi, *neu* fwrw yn erbyn ; llysu, gwrthod, gwrthneu, gwrthodi, eithro, gwrthwynebu, rhagu ; gwrtheb, gwrthebu, gwrthateb, gwrthddadleu, gwrthddadlu ; achwyn ; dannod, edliw, lliwied ; bod *neu* sefyll yn erbyn peth.

To object to one (by way of reproach)—bwrw *neu* dafiu yn uannedd un ; bwrw ar un ; lliwied, edliw, *neu* ddannod i un.

Objection, *s.* (Ll. *objectio*) gwrthddadl, gwrtheb, gwrthair, gwrthreswm, gwrthosod, gwrthddadleu ; gwrthwynebiad, gwrthneuad, llysiad, beiad ; ammheu ; nam, anaeh, rhwystr, bai ; bai à fwrir ar beth ; peth yn erbyn rhywun *neu* rywbeth.

I have an objection to some of them—mae genyf beth yn erbyn rhai o honynt.

Objectionable, *a.* gwrthodadwy, eithradwy, llysadwy, hylys, hyeithr, gwrthddadleuadwy, gwrthddadladwy ; beiadwy ; à ellir gosod, bwrw, *neu* ddywedyd yn ei erbyn ; i'w wrthod, i'w eithro, i'w lysu, i'w feio ; y bo peth i'w ddywedyd yn ei erbyn ; agored i wrthwynebiad ; hygwl, beius.

Objective, *a.* (Ff. *objectif*) gwrthrychol, gwrthddrychol ; peiol, peiodawl, adlygol.

Objective case—cyflwr gwrthrychol, achos gwrthrychol ; y gwrthrych ; y gwrthrychai. [ddrychu.

To render objective—peiodi, peio, gwrth-

Objectively, *ad.* yn wrthddrychol ; fel gwrthrych, megys gwrthrych, ar ddull gwrthrych.

Objectiveness, } *s.* gwrthrycholdeb, gwrth-
Objectivity, } ddrycholdeb, gwrthrycholrwydd, gwrthrycholder, peioldeb, peiolrwydd.

Objectless, *a.* dïwrthrych ; heb wrthrych ganddo.

Objector, *s.* gwrthebwr, gwrthebydd, gwrthddadlwr, gwrthddadlydd, gwrthddadleuwr, gwrthddadleuydd.

Objurgation, *s.* (Ll. *objurgatio*) ceryddiad, dwrdiad, seniad, sardiad, dondiad, coddiad ; cerydd, sen, sard.

Objurgate,† *v. a.* (Ll. *objurgo*) ceryddu, senu, dwrdio, dondio, sardio.

Objurgatory, *a.* ceryddol, ceryddedigol, dwrdiedigol ; ceryddol ei ansawdd.

Oblate, *a.* (Ll. *oblatus*) llethgrwn, (*f.* llethgron), llethbegynol, golethgrwn, (*f.* golethgron).

Oblate speroid—llethgronen, llethgronell, gogronen llethgron, gogronel llethbegynol.

Oblateness, *s.* llethgrynder, llethbegynoldeb, llethbegynolrwydd.

Oblates, } *s. pl.* (Ll. *oblati*) ymgyflwyniaid,
Oblati, } cyflwynedigion ; brodyr llëyg.

Oblation, *s.* (Ll. *oblatio*) offrwm ; rhodd, cyflwyn ; aberth.

Oblectate,† *v. a.* (Ll. *oblecto*) dyddanu, difyru, boddhau, boddio yn fawr, hyfrydu.

Oblectation, *s.* boddhad, mawr foddhad, digrifhad; hyfrydwch, difyrwch, dyddanwch, boddineb, elwch, dywenydd.

Obligate, *v. a.* (Ll. *obligo*) rhwymo (drwy gymmwynas neu y cyffelyb); rhoi *neu* osod dàn rwymau cymmwynas; rhoi *neu* osod dàn rwymedigaeth cymmwynas; peri *neu* wneuthur yn rhwymedig i; arddyledogi.

Obligation, *s.* (Ll. *obligatio*) rhwymedigaeth; rhwym; ymrwym; rhwymiad, rhwymiant; rhwymeb, ymrwymeb, ysgrifrwym; ammod, ammodiad; dyled, dylid, dyledswydd, arddyled, dylyed, arddylyed, dylyawd, dylyad, daffar; cymmwynas; gorfod, gorfodogaeth.

To bind by obligation—rhwymo â rhwymedigaeth; gosod *neu* roddi rhwymedigaeth ar.

Mutual obligation — cyfymrwym, ymgyfrwym, ymgyfrwymiad, cyfymrwymiad, cydymrwymiad, cyfrwymiad, cywysti.

Obligato, *a.* (It. *obligato*) rheidiol, bwriadol, *neu* briodol i'r offeryn cerdd enwedig.

Obligatory, *a.* rhwymedigol, rhwymedigaethol, rhwymol, rhwymiannol; dyledus, arddyledus, arddylyedog, arddylyedus, ammodol; gorfodol.

Oblige, *v. a.* (Ll. *obligo;* Ff. *obliger*) rhwymo; rhwymo (drwy gymmwynas, &c.); peri *neu* wneuthur yn rhwymedig i; rhoi *neu* osod dàn rwymedigaeth; rhoi *neu* osod dàn rwymau; rhoi *neu* osod dan rwymau *neu* rwymedigaeth cymmwynas; rhoi *neu* osod rhwymedigaeth ar; gorfod, gorfodi, dirgymhell, dirio, daffar, arddyledogi; rhwymiannu; bod yn ddyledus i; bod dàn ddyled *neu* rwymedigaeth; boddhau, boddio; gwneuthur caredigrwydd; bod mor fwyn *neu* garedig a gwneuthur peth i; gwneuthur cymmwynas i.

Obliged, *p. p.* rhwym, rhwymedig, &c.; dyledus, arddyledus; tàn rwymau, tàn rwymedigaeth, tàn rwym, tan ymrwym; dïolchgar, dïolchus; tàn orfod; y gorfu arno wneuthur; wedi gorfod arno wneuthur peth.

To be obliged—bod yn rhwym, &c.; gorfod; daffar.

To be obliged to do a thing—gorfod ar un wneuthur peth.

He was obliged to go—gorfu arno fyned; gorfu iddo fyned; bu raid iddo fyned; daffar iddo fyned.

He is obliged to go—rhaid iddo fyned; mae rhaid iddo fyned; mae yn rhaid iddo fyned; gorfydd arno fyned.

He was obliged to deny—gorfu arno wadu.

I am infinitely obliged to you—mae arnaf ddyled anfeidrol i chwi; mae arnaf ddyled tu hwnt i fesur i chwi.

Obligee, *s.* rhwymedydd, y rhwymedydd, derbynydd ysgrifrwym, derbyniwr ysgrifrwym, derbyniedydd ysgrifrwym; y gofynydd; gorfodai.

Obligement, *s.* rhwymedigaeth, rhwymiad, ymrwymiad, ymrwym.

Obliger, *s.* rhwymwr, rhwymydd, gorfodwr, cymhellwr; yr hwn a esyd rwymau cymmwynas ar arall; un â esyd arall dàn rwymau iddo; yr hwn a wnel *neu* a bair arall yn rhwymedig iddo.

Obliging, *a.* (o *oblige;* Ff. *obligeant*) cymmwynasgar; parod ei gymmwynas; cyweithas, cyweithasol, caruaidd, parodfwyn; hynaws, tirion; dygiadus, mynud, mynudol mynogol, moesgar.

Obligingly, *ad.* yn gymmwynasgar, &c.; yn dda ei natur.

Obligingness, *s.* cymmwynasgarwch; parodrwydd i wneuthur cymmwynas; cyweithasrwydd, cyweithasder, cyweithasoldeb, parodfwynder, hynawsedd, mynogaeth, dygiadusrwydd, moesgarwch, hyfoesedd; rhwymedigaeth.

Obligor, *s.* ymrwymydd, ymrwymwr, yr ymrwymydd, yr ymrwymwr, y rhwymedig; yr hwn a ymrwymodd dàn ysgrifrwym; ysgrifymrwymydd; y dyledwr.

Obliquation, *s.* (Ll. *obliquo*) osgoad, gosgoad, gwyrad, lledbeiad, gwyrgamiad, gogwyddiad, ystlysiad.

Oblique, *a.* (Ff.; Ll. *obliquus*) gŵyr, gwyrgam, agwyr, gŵyrog, gwyrol, addwyr, lledbai, ystwyrgam, llettraws, ystlysol, ystlysgam, ystlys-, gwyrdraws, lleddf, goleddf, ar osgo, ar oleddf, gosgoawl, traws, ar ohen.

To grow oblique—gwyro, agwyro, gwyrgamu, lledgamu, lleddfu; myned ar ŵyr.

To make oblique—gwyro, agwyro, gwyrgamu, lledbeio; gwneuthur yn ŵyr.

Oblique-angled triangle—tryfal gwyrongl, tryfal lleddfongl, tryfal lleddfelin, tryfal lleddf, tryfal gwyrgam.

Oblique circle—gwyrgylch, cylch gŵyr, cylch agwyr, cylch gwyrgam.

Oblique case—cyflwr treigledig *neu* leddfedig; cyflwr treigl, cyflwr gwyrog; pob cyflwr ond yr enwadol.

Obliquely, *ad.* ar ŵyr, yn wyrgam, ar osgo, ar oleddf, yn lledbai, &c.

Obliquity, } *s.* (Ll. *obliquitas*) gwyredd,
Obliqueness, } gwyrni, gwyrgemi, gwyrgamedd, gwyrgamder, gwyrgamdra, gwyrogrwydd, gosgo, osgo, lledbeirwydd, trawswyredd, llettrawsedd, agwyredd, gogwydd, gohen, göen; camder.

Obliterate. *v. a.* (Ll. *oblitero*) dilëu; dadlythyru; dïoli, dadnodi, dadgraffu, dadoli, difrisgo; treulio allan; dyfetha, dystrywio, difodi; crafu, croesi, bwrw, tynu, symmudo, *neu* olchi ymaith *neu* allan.

Obliteration, *s.* dilead; dadlythyriad; dïoliad, dadnodiad, dadgraffiad, dadoliad, difrisgiad; dyfethiad, dystrywiad; treuliad allan; difodiad.

Oblivion, *s.* (Ll. *oblivio*) anghof, ebargof, abyrgof, anghofiant, ebargofiad, ebyrgofiad, tellwedd, pall cof; anghofraith, ebargofraith.

Act of oblivion—anghofraith, ebargofraith, deddf ebargofiad, tellwedd.

To bury in oblivion—tellweddu; claddu mewn anghof; anghofio.

Oblivious, *a.* (Ll. *oblivious*) anghofus, ebargofus, abyrgofus, ebargofiol, anghofiol; â bair anghof.

Oblocutor,† *s.* (Ll.) gwrthddywedwr.

Oblong, *a.* (Ff.; Ll. *oblongus*) hirgul; hirgrwn; mwy o hyd na lled.

Oblong spheroid—hirgronen, hirgronell, gogronen hirgron, gogronell hirgron, gogronen hirgul, gogronell hirgul.

Oblongish, *a.* hirgulaidd, lled hirgul, go hirgul, tràn hirgul.

Oblongly, *ad.* yn hirgul; ar ddull hirgul.

Oblongness, *s.* hirgulni, hirgulder, hirguledd.

Obloquious, *a.* (o *obloquy*) goganus, athrodus, difrïol, difrïog, gwarthlawn, gwarthus.

Obloquy, *s.* (Ll. *obloquor*) gogan, enllib, athrawd, athrod, anair, drygair, cabl, hort, absen, drwg absen, gweli tafod; difrïaeth, cabledigaeth; gwarth, gwarthrudd, gwaradwydd.

Obluctation, *s.* (Ll. *oblactor*) gwrthladdiad, gwrthymdrechiad, gwrthymdrech, gwrthymryson, gwrthymorchest.

Obmutescence, *s.* (Ll. *obmutesco*) llafargoll, aflafaredd, aflafarwch, mudandod, mudanrwydd; dystawrwydd, gosteg.

Obnoxious, *a.* (Ll. *obnoxius*) darostyngedig, rhwymedig, dân rwymau, dân rwymedigaeth, hyrwym; agored; atebol, atebadwy; yn haeddu cosp, yn haeddu cospedigaeth, à haeddo gosp, à haeddo gospedigaeth; hygosp; beius, euog, cylus, hygwl; y gellir beio arno; cas, adgas, ffiaidd, hygas; blin; anghymmeradwy; drwg, niweidiol, niweidiog.

Obnoxiousness, *s.* darostyngedigaeth, hyrwymedd; hygospedd; euogrwydd, beiusrwydd, hygyledd; adgasrwydd, casineb, hygasrwydd; niweidioldeb.

Obnubilate, *v. a.* (Ll. *obnubilor*) cymylu, tywyllu, caddugo.

Obnubilation, *s.* cymyliad, tywylliad, caddugad.

Oboe, *s.* (It.) rhibib, telgorn.

Obole, *s.* (Ll. *obolus*) obol, obolus, pwysi deg gronyn.

Obolus, *s.* (Ll.; Gr. *obolos*) darn o arian Attica, y 6ed ran o'r dram, gwerth tua 1½*c.* o'n harian ni; hefyd, pwysi yn pwyso y 6ed ran o'r dram.

Obovate, *a.* (*ob* ac *ovate*) gwrthwyaidd; gwrthwyfal; grwn â'i ben meinaf i lawr.

Obreption, *s.* (Ll. *obreptio*) ymlithrad, ymlithr, ymlusgiad, *neu* ymlusg i mewn i un *neu* ar beth; ymlithrad, ymlusgiad; dyfodiad dirybudd.

Obreptitious, *a.* à ymlithro i mewn i un *neu* ar beth; à ymlusgo i mewn i un *neu* ar beth; lladradaidd; celciol.

Obrogate,† *v. a.* (Ll. *obrogo*) cyhoeddi cyfraith newydd yn lle diddymu yr hen un.

Obscene, *a.* (Ll. *obscœnus*) budr, brwnt, (*f.* bront), aflan, serth, serthus, serthol, coegfrwnt, anmhur, croesan, croesanaidd, anweddus, budreiriog, sertheiriog, craseiriog, cegfrwnt; anllad, anniwair, trythyll; ffiaidd, adgas, cas; gwrthun; cywilyddus; gwaradwyddus, ysgeler; anhylwydd, drygargoelus.

Obscene expression—serthair, gair serth, ymadrodd serthus, ymadrodd serth, gair budr, sertheb.

Obsceneness, } *s.* (Ll. *obscœnitas*) budredd,
Obscenity, } brynti, bryntni, aflendid, serthedd, serthyd, serthusedd, serthusdra, serthusrwydd, coegfrynti; anniweirdeb, anlladrwydd, trythyllwch, llodineb; anlladiaith, croesanaeth; ffieidd-dra, adgasrwydd.

Obscurantism, *s.* (Ll. *obscuro*) caddugoliaeth; ymgais i rwystro taenu gwybodaeth.

Obscuration, *s.* (Ll. *obscuratio*) tywylliad, tywylliant; tywyllwch, tywyllwg, caddug, enhudded.

Obscure, *a.* (Ll. *obscurus*) tywyll, aneglur, anghlaer, anamlwg, anoleu, caddugledd, caddugol, gwyll, cudd, cuddiedig, cuddiol, gwyllog; dinod, anhynod, anenwog, anhyson; iselradd, isel; di son am dano; dyrys, astrus; anhyddeall, anhyddallt; diarffordd; anmherffaith.

To make obscure—tywyllu; gwneuthur yn dywyll, &c.

Obscure persons—rhai iselradd, rhai anenwog; meibion rhai anenwog.

Obscure, *v. a.* (Ll. *obscuro*) tywyllu, caddugo, cymylu; gwneuthur yn dywyll, yn aneglur, *neu* yn anghlaer; cuddio, celu; llychwino.

Obscureness, } *s.* (Ll. *obscuritas*) tywyllni, ty-
Obscurity, } wyllwch, caddug, anghlaerdeb, anghlaerder, gwyll, aneglurdeb, aneglurder, cust, huddiant; dinodedd, anhynodrwydd, anhynodedd, anenwogrwydd, anhysonedd; iselradd.

A day of darkness and obscurity—diwrnod tywyll a niwlog (*Esth. Ap.* xi. 8).

Obscurer, *s.* tywyllwr, tywyllydd; un à wnel beth yn dywyll, &c.

Obsecrate, *v. a.* (Ll. *obsecro*) atolygu, atolwg, ymbil, ymbilio, erfyn, erfynio, erfynied, deisyf, deisyfu, erdolwg, adolwyn, ymhŵedd â, crefu, taer erfyn, gweddïo, eidduno.

Obsecration, *s.* (Ll. *obsecratio*) deisyfiad, erfyniad, deisyf, erfyn, atolygiad, atolwg, ymbil, ymbiliad, dymuned, damuned, eirioledd, eirioled, eiriolaeth, eiriolwch, taer ddeisyfiad, taergais, eidduned, eiddunawd, gorymbil, adolwch, ymnedd, gweddi, gweddi daer; dymuneb, damyneb, erfyniaeth.

Obsequent, *a.* (Ll. *obsequens*) ufydd, ufyddgar, ufyll, gostyngedig.

Obsequies, *s. pl.* (Ll. *obsequium*; Ff. *obsèques*) arwyl, arwyliant, defodau angladdol, defodau angladd, arwyl-ddefodau, defodau arwyliant.

Funeral obsequies, } arwyl, arwyliant, def-
Funeral exequies, } odau angladdol, defodau arwyl, arwyl-ddefodau, arwyl-wasanaeth.

Obsequious, *a.* (o'r Ll. *obsequium*) ufyddgar, ufydd, ufyddol, tra ufydd, moesgar, byblyg, ufyll, gwasanaethgar; â wnel y peth à fyner; parod i wneuthur y peth à fyner; à wnel gymmwynas a gwasanaeth yn ewyllysgar; parod i ganiatäu yr hyn a erchir *neu* a geisir ganddo; ufydd i ewyllys un arall; gwasaidd; ymroddol; †parchus tuag at y meirw.

To be obsequious to one—bod wrth archiad un.

Obsequiousness, *s.* ufyddgarwch, ufydd dod, ufylldod; hyblygedd; gwasanaethgarwch; parodrwydd i wneuthur y peth à fyner.

Obsequy,† *s.* (Ll. *obsequium*) arwyl; ufyddgarwch.

Obserate,† *v. a.* (Ll. *obsero*) cloi, cloi ar.

Observable, *a.* (o *observe*) nodadwy, gwiwnod, hynod; gwiw *neu* addas i ddàl sylw arno; y gellir sylwi arno; à ellir sylwi arno; sylwadwy, gweladwy, seliadwy, canfyddadwy; nodedig, nodol; eglur.

Observance, *s.* (Ff.; Ll. *observantia*) cadwraeth, cadwad, cyflawniad, gwneuthuriad, dyfal gadwad, cadwedigaeth; sylwad, daliad sylw, cymmeriad sylw; cyfarchwyliad, cyfarchwyl; parch, manyl-barch, ufydd barch; ymarferiad o ddyledswydd; rheol ymarferiad; ystyriaeth; trefniad, rheol, defod.

Observances—rheolau i'w cadw; rheolau, defodau, trefnau, trefniadau, deddfau, deflon.

Observance of commandments — cadwad gorchymynion, cadwraeth gorchymynion.
Observance of one's word—cadwad ei air neu addawid; cyflawniad ei air neu addewid.

Observanda, *s. pl.* (Ll.) pethau i'w cadw.

Observant, *a.* yn dàl sylw, yn cymmeryd sylw; yn synied, yn synio; gwyliadwrus, gofalus, ystyriol, syniadol, sylwadol, edrychgar, tremmyngar, edlygol, ystyrgar; dyfal, diwyd; ufyddgar, ufydd, ufyll; cywir, ffyddlawn; yn talu sylw manwl; cofus.
I would have him observant of you in all things—mi a fynwn ufyddhau o hono i chwi ym mhob peth; mi a fynwn ei fod ef yn ufyddhau i chwi yn mhob peth.
I make no doubt but he will be observant of your commands—nid wyf yn ammheu nas ceidw efe eich gorchymynion chwi; nid wyf yn ammheu nad ufyddha efe i'ch gorchymynion chwi.

Observant, *s.* sylwedydd, dyfal sylwedydd, sylwedydd manwl;† dylynwr neu ymlynwr gwasaidd.

Observants, *s. pl.* Sylwedyddion, Sylwadoliaid =cangen o'r Ffransisciaid.

Observation, *s.* (Ll. *observatio*) sylw, sylwad, daliad sylw, cymmeriad sylw, nodiad, darsylw, darsylwad; cyfarchwyliad, cyfarchwyl; tremiant, ardremiad, tremiad, syllad, sylliant, arsylliad, darsylliad, seliad; seliant; syniad; arnod, arnodiad, sylwnod; gwyliadwriaeth; edlwg; rheol; cadwad, cadwraeth.
The kingdom of God cometh not with observation—ni ddaw teyrnas Dduw wrth ddysgwyl (*Luc* xvii. 20).
A person of observation—dyn craff, dyn craffus, dyn seliad, dyn tremgraff.

Observator, *s.* sylwedydd, daliwr sylw, daliedydd sylw, cymmerwr sylw, nodiedydd; cyfarchwyliwr, cyfarchwylydd; golygwr, arsyllwr, darsyllwr, arsyllydd, ardremiwr, tremidydd, tremiedydd, edrychwr, edrychydd, selwr, selydd, seliad, seliedydd, craffwr; syniedydd; gwyliwr, gwyliedydd; ystyriwr, ystyrydd.

Observatory, *s.* (Ff. *observatoire*) tremynfa, arsyllfa, cyfarchwylfa, tremle, tremidfa, tremidle, tremdwr, tremyndwr, golygdy; dysgwylfa.

Observe, *v.* (Ll. *observo*) sylwi, sylwi ar, dàl sylw, dàl sylw ar, cymmeryd sylw, cymmeryd sylw ar, gwneuthur sylw, gwneuthur sylw ar; nodi, arnodi; synied, synio, synied ar, synio ar; gwylied, gwylio, cyfarchwylio; dàl ar; cadw; tremio, tremu, ardremu, syllu, arsyllu, darsyllu, syllu ar, edrych, daredrych, darsylwi; marcio; parchu, perchi, dathlu; arferu.
To observe commandments—cadw gorchymynion; gwneuthur gorchymynion.
To observe a law—cadw cyfraith.
To observe statutes—cadw deddfau.
To observe to do a thing — edrych am wneuthur peth; gwylied neu wylio am wneuthur peth.
To observe ordinances—cadw gosodiadau; esmlyn gosodiaethau.
To observe a festival—cadw gwyl.
To observe fashions—dylyn arferion (2 *Macc.* vi. 8); sylwi ar arferion.
To observe times—arferu coel ar frudiau (*Lef.* xix. 26).
They that observe lying vanities—y neb a gadwant oferedd celwydd (*Jon.* ii. 8).

Observed, *p.p.* y daliwyd sylw arno; à gadwyd, &c.

Observer, *s.* sylwedydd, daliwr sylw, daliedydd sylw, cymmerwr sylw, nodiedydd; edrychwr, edrychydd, cyfarchwyliwr, cyfarchwylydd, syllwr, arsyllwr, darsyllwr, selwr, seliedydd, tremiwr, tremidydd, tremiedydd, ardremiwr, dysgwyliwr, dysgwylydd, craffwr, gweladur, gwyliedydd; ysbeiennwr, ysbïwr, ysbeienddyn; cadwedydd, cadwr, un à gadwo; marciwr.
Observer of laws—cadwedydd cyfreithiau, cadwr cyfreithiau, un à gadwo gyfreithiau.
Observer of fashions—dylynwr, dylynydd, neu ddylyniedydd arferion.

Observing, *a.* yn dàl sylw, yn cymmeryd sylw, &c.; yn arfer dàl sylw; ystyriol, craff, craffus.

Observingly, *ad.* dàn ddàl sylw; dàn ddàl manol sylw; dàn edrych yn fanwl neu ofalus; dàn ystyried yn ddyfal; yn fanwl, yn ofalus.

Obsess,† *v. n.* (Ll. *obsideo, obsessus*) gwarchau, gwarchae, amgylchu, cylchynu.

Obsession, *s.* (Ll. *obsessio*) gwarchaead, gwarchäedigaeth, gwarchauedigaeth, gwarchae, cylchyniad; rhagymosodiad.

Obsidian, *s.* (Ll. *obsidianus*) llosgwyfaen, llosgwy gloew, llosgwy gwydraidd, gwydr llosgfal=math ar bygfaen.

Obsidional, *a.* (Ll. *obsidionalis*) gwarchaeol, gwarchauol; perthynol i warchae.
Obsidional crown—coron warchae, coron warchauol.

Obsigillation,† *s.* (Ll. *obsigillo*) seliad, inseliad, goload.

Obsignate, *v. a.* (Ll. *obsigno*) selio, goloi, cwyrfathu; cau llythyr a'i selio; cadarnhau.

Obsignation, *s.* seilad, enseliad, cwyrfathiad, goload; cadarnhad; cadarnhad drwy sello; gwaesgoel.

Obsignatory, *a.* cadarnhaol; yn cadarnhau âg insel.

Obsolescence, *s.* heneiddioldeb, heneiddiolrwydd, heneiddrwydd, anghynnefodigrwydd; bod yn myned yn hen neu anghynnefodig; y cyflwr o fod yn myned yn hen.

Obsolescent, *a.* (Ll. *obsolesco*) heneiddiol, heneiddi; yn myned yn hen neu anghynnefodig; yn myned yn ddiarfer; yn myned allan o arfer; gorhenaidd; yn heneiddio.

Obsolete, *a.* (Ll. *obsoletus*) anghynnefodig, hen, henaidd, diarfer, allan o arfer, wedi myned allan o arfer, à aeth allan o arfer, anghynnefin, gorhenaidd, anarferedig; anamlwg, anhywel.
An obsolete word—hen air, gair anghynnefodig, gair diarfer.
To grow obsolete—myned allan o arfer; tyfu allan o arfer; myned yn anghynnefin neu anghynnefodig; henu, heneiddio; myned yn hen.

Obsoleteness, *s.* heneiddrwydd, anghynnefodigrwydd, hender, hendra, heneidd-dra, anghynnefindra; anamlygrwydd, anhyweledd.

Obstacle, *s.* (Ff.; Ll. *obstaculum*) rhwystr, attalfa, attal, attaliad, llestair, lludd, goladd, arludd, cyfludd, llyddiad, rhagod, prŵyst.

Obstancy,† *s.* (Ll. *obstantia*) rhwystr, attaliad, gwrthwynebiad.

Obstetric, *a.* (Ll. *obstetrix*) colwynol; perthynol i golwynyddiaeth; bydwreigiol.

Obstetric art—colwynyddiaeth, celfyddyd colwyno.

Obstetricate, *v.* (Ll. *obstetrico*) colwyno; bod yn golwynes *neu* fudwraig.

Obstetrication, *s.* colwyniad, colwynyddiaeth; swydd bydwraig.

Obstetrician, *s.* colwynydd, colwynwr, bydwr, esgorydd: *f.* colwynes, colwynyddes, bydwraig, esgorwraig, colwynwraig.

Obstetrics, *s.* colwynyddiaeth, celfyddyd colwyno.

Obstinacy, *s.* (Ll. *obstinatio*) cyndynrwydd, cildynrwydd, anhydynrwydd, anhydynder, gwrthnysigrwydd, pengaledwch, pengaledrwydd, ystyfnigrwydd, gwarsythder, mileindra, mileinrwydd, tynder bryd, tynder, anhyblygedd, derdri, gwrthnawsedd.

Obstinate, *a.* (Ll. *obstinatus*) cyndyn, cildyn, cildynus, cyndyniog, anhydyn, gwrthnysig, ystyfnig, anhywedd, anhywaith, tyn; tyn ei fryd; gwarsyth, gwegilsyth, gwargaled, pengaled, pengam; trofäus, anhyblyg, milain, der, tengyn; effrom, sarig; dileddf, anrhed.

Obstinate in opinion—tyn ei farn.

To grow obstinate—myned yn gyndyn, &c.; ystyfnigo, ymgyndynu, gwrthnysigo, anhyweithio, cyndynio, cyndynu, ymgildynu, cildynu, mileinio; cymmeryd meddwl cyndyn; ymgadarnhau.

Obstinateness, *s.*=*Obstinacy.*

Obstipation, *s.* (Ll. *obstipo*) attaliad, rhwystrad, tyn attaliad, cauad i fyny, gwrthlenwad; rhwystr; bolrwymedd, rhefrwymedd.

Obstreperous, *a.* (Ll. *obstreperus*) gwrthnadus, gwrthnadog, gwrthnadgar, gwrthodyrddus, dadyrddus, bloeddfawr, trystfawr, croch, dadyrddol, gwrthlefog, gwrthlefgar, gwrthfloeddog, gwrthfloeddgar, bloeddiol, seinfawr, aedd, garmus, annhawel, gwaeddfan, dryggnadus, blin ei nad, blin ei wrthnad, bustachaidd.

Obstreperousness, *s.* gwrthnadusrwydd, gwrthnadogrwydd, dadyrddusrwydd, &c.; dadwrdd, trwst, dwndwr, twrdd, swn.

Obstriction, *s.* (Ll. *obstrictus*) rhwymedigaeth, rhwymiad; rhwym, ymrwym.

Obstruct, *v. a.* (Ll. *obstruo*) rhwystro, lluddias, lluddio, llesteirio, llestair, attal, rhagod, nadacl. nadel, dyor, arluddio, cyfluddio, argyfluddio, achluddo, afrwyddo, anhwyluso, diebrydu; cau i fyny, argau, gwarchau, gwrthgau; tagu; yrthio.

Obstructer, *s.* rhwystrwr, rhwystrydd, lluddiwr, llesteiriwr, llesteirydd, diebrydwr, arluddiwr.

Obstruction, *s.* (Ll. *obstructio*) rhwystr, attal, attalfa, lludd, llestair, lluddias, cyfludd, goludd, rhagod, arludd, nidr, nidri; rhwystrad, attaliad, llesteiriad, lluddiad, lluddiant, arluddiad, dyoriad, afrwyddiad, darluddiad; argae, gwarchae, gwrthgae, argäedigaeth; tagfa; anhwylusdod, rhagder; godor.

Obstructive, *a.* (Ff. *obstructif*) rhwystrol, rhwystredigol, llesteiriol, lluddiol, cyfluddiol, arluddiol, goluddiol, attaliadol, attaliedigol, diebrydol, dyorawl, nadol; argauedigol, argäedigol, gwrthgauedigol, tagedigol; à bair rwystr, tagfa, *neu* attalfa.

Obstructive, *s.* rhwystr, llestair, lludd, attal.

Obstruent, *a.* rhwystrol, rhwystredigol, llesteiriol, arluddiol, &c.

Obstruent, *s.* rhwystrydd, llesteirydd; peth à rwystro; rhwystr.

Obstupefaction, *s.* (Ll. *obstupefacio*) syfrdaniad, hurtiad, irdangiad, pendifadiad, madrondod, syfrdandod.

Obstupefactive, *a.* syfrdanol, syfrdanus, hurtiol; pendifadol, irdangol; à bair yn hurt *neu* syfrdan.

Obstupify,† *v. a.* syfrdanu, pendifadu, hurtio, irdangu.

Obtain, *v.* (Ll. *obtineo; Ff. obtenir*) cael, caffael, cyrhaedd, cyrhaeddyd, cyrhaeddu, cyrhaedded, goddiweddyd, goddiwes; cael gafael ar; cael i'w feddiant; dyfod o hyd i; ennill, ynnill; mynu; ffynnu, llwyddo, tycio; cymmeryd lle; cael ei dderbyn yn gyffredin; para mewn arfer; ennill tir; myned *neu* dyfu mewn arfer; myned yn fwyfwy arferedig; bod ar gynnydd; cynnyddu; bod yn beth cyffredin; bod yn gyffredin; bod yn arferol; gnotäu, arfer; cadw; effeithio.

To obtain a suit—caffael hawl.

Obtainable, *a.* hygael, cyrhaeddadwy; à ellir ei gael; à ellir ei gyrhaedd.

Obtainer, *s.* caffaeliwr, caffaelydd, cyrhaeddwr.

Obtainment, *s.* caffaeliad, cyrhaeddiad, caffawd, cafawd, meddiannad, meddiad, meddiant.

Obtemperate,† *v. a.* (Ll. *obtempero*) ufyddhau, ufyddhau i, ymostwng i.

Obtend, *v. a.* (Ll. *obtendo*) gwrthsefyll, gwrthwynebu, sefyll yn erbyn, gwrthryn, nagu; †ffugio.

Obtenebration, *s.* (Ll. *ob* a *tenebræ*) tywylliad, caddugad; tywyllwch, caddug.

Obtension,† *s.* (o *obtend*) gwrthsafiad, gwrthwynebiad, gwrthryniad, gwrthryn.

Obtest, *v.* (Ll. *obtestor*) atolygu, atolwg, erfyn, erfynio, deisyf, deisyfu, ymbil, ymbilio, erdolwg, adolwyn, crefu, taer erfyn, ymhwedd, eiriol; gwrthdystio, ardystio.

Obtestation, *s.* atolygiad, erfyniad, deisyfiad, deisyf, erfyn, ymbil, ymbiliad, taergais, taer erfyniad.

Obtrectation, *s.* (Ll. *obtrectatio*) gogan, athrawd, enllib, cabl, hort, athrodiaeth, goganair, anair, drygair.

Obtrude, *v.* (Ll. *obtrudo*) gwthio, cymhell, argymhell, dirio, *neu* wasgu peth ar un; gwthio, cymhell, argymhell, trawsgymhell, dirwthio, ymwthio; gosod, bwrw, *neu* yru peth o drais *neu* lettrais ar un; peri i un dderbyn peth er na bodd nac anfodd ganddo; peri i un dderbyn peth na bodd nac anfodd ganddo; peri i un lyncu peth o wir drais *neu* daerni; peri i un lyncu peth bid da bid drwg ganddo; ymwthio i mewn; rhuthro i, myned i; gormesu, gormeddu.

To obtrude one's self—ymwthio; ymwthio i mewn; myned *neu* ymwthio i le *neu* gymdeithas heb na chenad na chyfarch; gwthio ei hun i mewn.

Obtruder, *s.* ymwthiwr, ymwthiwr i mewn; gwthiwr *neu* wthiedydd peth ar arall; à wthio beth ar arall, &c.

Obtruding, *s.* ymwthiad; gwthiad, cymhelliad; ymwthiad i mewn heb genad na chyfarch.

Obtruncate, *v. a.* (Ll. *obtrunco*) diaelodi, trychu, brigladd, tori ffwrdd.

Obtruncation, *s.* trychiad, brigladdiad, dïaslodiad, toriad ymaith.

Obtrusion, *s.* (Ll. *obtrudo, obtrusus*) ymwthiad, gwthiad, cymhelliad, argymhelliad, trawsgymhelliad, dirwthiad, gorwthiad; gwthiad, cymhelliad, *neu* ddiriad peth ar arall; ymwthiad i le *neu* gymdeithas; mynediad, dyfodiad, *neu* ymwthiad i le heb genad na chyfarch; mynediad, dyfodiad, *neu* ymwthiad i le heb na gwahodd na chroesaw.

Obtrusive, *a.* ymwthiol, ymwthgar, trawsymwthgar; parod *neu* chwannog i ymwthio ar arall; parod *neu* chwannog i ymwthio i ryw le *neu* gymdeithas; parod *neu* chwannog i wthio peth ar arall.

Obtund, *v. a.* (Ll. *obtundo*) pylu, arbylu, erbylu, ambylu, aflymu; tori awch *neu* lymder; dïawchu, difinio; marwhau, marweiddio; hurtio, hurthio; llaesu.

Obtundents, *s. pl.* pyleion, cyffyriau pylus.

Obturation, *s.* (Ll. *obturatus*) gwarchattal, gwarchattaliad; attaliad drwy orchuddio; argäedigaeth.

Obturator, *s.* clun-gyhyr, cyhyr y glun, gwarchor, gwarchattegydd, gwarchlyweth.

Obtusangular, *a.* (*obtuse* ac *angular*) pylonglog, pwlonglog; a'r y mae iddo ongl fwy na chyfartal; a'r y mae iddynt onglau mwy na chyfartal.

Obtuse, *a.* (Ll. *obtusus*) pwl, (*f.* pol), difin, aflym, dïawchus, anfiniog, dïawch, anawchus, ambylus; dwl, (*f.* dôl), hurt, anghraffus, anghraff, disgraff, synwyrbwl; swrth, marwaidd; aneglur, anghroew; mwy na chyfartal.

Obtuse angle—pylongl, pwlongl, ongl bol, pol elin.

Obtuse-angled=*Obtusangular*.

Obtuse-angled triangle—tryfal pylonglog, tryfal pwlonglog, tryfal pylongl.

Obtuseness, *s.* pyledd, pylni, pylder, pylrwydd, pyli, arbyledd, ambyledd, aflymder, difinedd; hurtrwydd; syrthni, marweidd-dra; anghroewder.

Obtusion, *s.* pyliad; pyledd, pylni; hurtrwydd.

Obumbrate, *v. a.* (Ll. *obumbro*) cysgodi; bwrw cysgod dros; tywyllu, cymylu, caddugo, duo, gordduo, huddo.

Obumbration, *s.* cysgodiad; tywylliad, cymyliad, caddugad.

Obvention, † *s.* (Ll. *obvenio*) rhywbeth damweiniol *neu* achlysurol; damwaen, dygwydd, dygwyddiant.

Obventions, *s. pl.* offrymau; degymau ac offrymau; cyllid eglwysig, ardreth eglwys.

Obversant, † *a.* (Ll. *obversans*) cynnefin, cyfarwydd, cyffredin.

Obverse, *a.* (Ll. *obversus*) bonfain; meinach yn y bon nag yn y blaen.

Obverse, *s.* gwyneb (arian bath), y gwyneb, yr wyneb, atwyneb.

Obverse and reverse—gwyneb a gwrthwyneb; y gwyneb a'r gwrthwyneb; y gwyneb a'r cefn; y tu gwyneb a'r tu cefn; yr wyneb a'r wyneb arall.

Obvert, *v. a.* (Ll. *obverto*) troi tuag at; gwynebu ar.

Obviate, *v. a.* (Ff. *obvier;* Ll. *obvius*) rhagflaenu; cyfarfod â pheth ar y ffordd; myned i gyfarfod â pheth; myned yn erbyn peth; cael y blaen ar; troi *neu* fwrw peth heibio; rhagu, erbynio, rhwystro, attal, rhagod; symmud rhwystrau.

To obviate objections—rhagflaenu, rhagateb, rhagddiddymu, *neu* ragddirymu gwrthddadleuon.

To obviate difficulties—rhagflaenu *neu* ragddymchwelyd anhawsderau; rhagsymmud anhawsderau o'r ffordd.

To obviate dangers—rhagflaenu *neu* ragochelyd peryglon; cael y blaen ar beryglon.

Obvious, *a.* (Ll. *obvius*) eglur, amlwg, hywel, hysbys, ysbys; hawdd ei weled, hawdd i'w weled, hawdd i'w ddirnad, hawdd ei ddirnad; hygael, hawdd i'w gael: hawdd cwrdd âg ef; yn cyfarfod âg un ar y ffordd; yn ymgynnyg i un ar y ffordd; yn gorwedd ger bron *neu* o flaen llygaid un; egored, agored, hoeddus.

This is obvius to all the world—mae hyn yn eglur i bawb.

This is obvious to all the Christian world — hysbys, eglur, *neu* amlwg yw hyn i holl Gred; da y gŵyr holl Gred hyn.

His meaning is obvious—hawdd yw deall ei feddwl; mae ei feddwl yn hawdd i'w ddeall; y mae ei feddwl yn eglur.

Obviousness, *s.* eglurder, eglurdeb, amlygrwydd, amlygedd, hysbyserwydd.

Obvolute, } *a.* (Ll. *obvolutus*) gwrthdröedig;
Obvoluted, } tröedig i mewn; ynnhröedig.

Occasion, *s.* (Ll. *occasio*) achlysur, echlysur; achos, perwyl, ethryb, echlys, achwys; odfa, oedfa, lle, cyfle, cyfleusdra, cyfleusder, arfod, adeg, awd, amser; chwyl, hamdden; dygwydd, dygwyddiad; angen; neges, gorchwyl.

To give occasion—peri; rhoi lle, rhoi cyfle, rhoi cyfleusdra; bod yn achos *neu* achlysur.

To make an occasion—achlysuro, echlysuro, echlysu, gwneuthur achlysur.

In her occasion—wrth ei hachlysur.

To seek occasion to cavil—ceisio canllaw i wrthddadleu.

An occasion to fall—rhwystr, tramgwydd.

An occasion of offence *or* stumbling — rhwystr, tramgwydd.

Give no occasion to curse thee—na ddod le i ddyn i'th felltithio (*Eccles.* iv. 5).

That he may seek occasion against us—i fwrw hyn arnom ni (*Gen.* xliii. 18).

And give occasions of speech against her—a gosod yn ei herbyn anair (*Deut.* xxii. 14).

Which thou shalt have occasion to bestow—yr hyn a ddygwyddo i ti ei roddi (*Ezra* vii. 20).

Occasion, *v. a.* peri, peru, achosi, achlysuro, echlysuro; bod yn achos, bod yn achlysur, bod yn echlysur, echlysu; dygwyddo; tueddu.

I have occasioned—bum achos, bum achlysur, bum yn achos, bum yn achlysur; achosais, achlysurais.

Occasionable, *a.* achlysuradwy, echlysuradwy, achosadwy, echlysadwy.

Occasional, *a.* achlysurol, echlysurol, echlysol, achosol, dygwyddol, dygwyddiadol, damweiniol; â ddel o ddamwaen; arfodol.

Occasionally, *ad.* yn achlysurol, &c.; yn awr ac eilwaith ar ddamwaen; yn awr ac yn y mân ar ddamwaen; fel y dygwyddo; yn ol yr achos; yn ol fel y bo yr achos; yn ol y bo yr achos yn gofyn; fel y bo yr achos yn gofyn.

Occasioner, *s.* achlysurwr, achlysurydd, echlysurwr, achoswr.

Occasive, *a.* (Ll. *occasus*) machludol, ymachludol, ymachluddol, disgynol, gostyngol; gorllewinol; yn machludo, yn disgyn, yn gostwng.

Occocation, *s.* (Ll. *occocatio*) dalliad; dallineb, dellni.

Occident, *s.* (Ll. *occidens*) gorllewin, y gorllewin, gorllewydd, llewenydd, llywyn, llywynydd.

Occidental, *a.* gorllewinol, gorllewyddol, llewinol, llewin, llywynol.

The occidental parts—parthau y gorllewin.

Occiduous, *a.* (Ll. *occiduus*) gorllewinol, llewinol, gorllewyddol.

Occipital, *a.* (o'r Ll. *occiput*) perthynol i'r gwegil; olgreuanol, uchgreuanol, gwegiladd.

Occipital bone—asgwrn y gwegil, asgwrn yr uchgreuan.

Occiput, *s.* (Ll.) gwegil, olgreuan, uchgreuan, pillgorn y gwegil, tyllgorn y gwegil, gwàr.

Occision,† *s.* (Ll. *occisio*) lladdiad, lladdediganeth, lladd.

Occlude, *v. a.* (Ll. *occludo*) cau, argau, cau i fyny, gwarchau.

Occluse, *a.* (Ll. *occlusus*) cauedig, cau, cauad, argau.

Occlusion, *s.* (Ll. *occlusio*) cauad, cauediganeth, argauad, gwarchauad, cauad i fyny.

Occult, *a.* (Ll. *occultus*) cudd, cuddiedig, dirgel, cel, celedig, argel, dirgelaidd, cuddiog, arguddiedig; anadnabyddus; cyfrin, cyfriniol, anweledig; anghanfyddedig; anhysbys.

Occult sciences—y gwyddorion dirgel, y cel wyddorion, y cudd wybodau, y gwybodau cudd, y gwybodau swynol=gwybodau dychymygol y canoloesau; megys, swyngyfaredd, allferylliaeth, serddewiniaeth, a'r cyffelyb.

Occultation, *s.* (Ll. *occultatio*) arguddiad, cuddiad, argeliad, dirgeliad, celiad, cuddiediganeth, cuddeidiaeth, machludiaeth, machludiant; dyguddiad, celediganeth, arguddawd.

Circle of perpetual occultation—cylch arguddiad gwastadol.

Occulted,† *a.* cuddiedig, cudd, celedig.

Occupancy, *s.* (Ll. *occupo*) meddiannad, goresgyniad, goresgyn, cymmeriad goresgyn ar dir, cymmeriad meddiant, cymmeriad gafael ar beth; meddiant, meddiannediganeth, mwyniant; daliad *neu* gynnaliad meddiant mewn lle.

Occupant, *s.* meddiannydd, meddiannwr, cymmerydd meddiant, cymmerwr meddiant, goresgynwr, goresgynydd; daliedydd *neu* gynneilydd meddiant mewn lle; deiliad, daliwr, daliedydd.

Occupate,† *v. a.* (Ll. *occupo*) dàl, dala, meddiannu, dàl gafael ar, cymmeryd i fyny.

Occupation, *s.* (Ll. *occupatio*) meddiannad, meddiad, cymmeriad meddiant, goresgyniad, cymmeriad goresgyn, goresgyn, cymmeriad gafael ar beth, daliad, daliad meddiant, meddiannediganeth; meddiant, gafael; galwad, galwediganeth, swydd, gorchwyl, swyddwaith, gwaith, crefft, celfyddyd, trafnid; pryder; anghenddyl.

A person of occupation—gwr o alwad, gwr wrth alwad, gwr wrth alwediganeth, &c.

A person of no occupation—dyn dïalwad, dyn diswydd, dyn dineges, dyn heb alwad, &c.

Occupative, *a.* à gadwer o drais.

Occupative field—maes, tir, *neu* dyddyn à gadwer o drais; maes à gymmero arall i'w feddiant ar ol i'w iawn berchenog ymwrthod âg ef.

Occupier, *s.* meddiannydd, meddiannwr, cymmerydd meddiant, cymmerwr meddiant, goresgynwr, goresgynydd; daliedydd *neu* gynnalydd meddiant mewn lle; deiliad, daliedydd, daliwr; un à ddeil feddiant yn mheth; un à gymmero *neu* à gaffo fwyniant peth; mwynhäwr; dylynwr galwad, dylynydd galwediganeth, perchen crefft.

Occupier of business—gwneuthurwr gorchwyl; dylynwr, dylynydd, *neu* berchen crefft; marchnadwr, masnachwr, negeseuwr.

Occupier of lands—deiliad tir, daliedydd tir, tir-ddeiliad.

Occupy, *v.* (Ll. *occupo*) meddiannu, dàl, meddu, perchenogi, mwynhau; arfer, arferu, defnyddio, ymarferu o, ymarferu â; cadw meddiant, dàl meddiant, cadw gafael; cadw; cymmeryd, cymmeryd i fyny; gorchwylu, gorchwyllo; rhoi *neu* roddi ar waith; bod à gwaith ganddo; trin, treulio, bwrw; dylyn, canlyn; bod wrth; ymyryd âg, ymyru âg, ymrwystro â; marchnata, negeseu; llenwi, cyflenwi; dylyn galwediganeth; gwneuthur, gwneyd.

To occupy—dàl tir, lle, *neu* dyddyn; dàl tir yn llaw *neu* yn ei law; bod à thir yn llaw, yn ei law, *neu* yn ei afael; byw, preswylio, *neu* drigo mewn lle; byw ar dyddyn; diwyllio, amaethu, *neu* drin tir; meddu, meddiannu, perchenogi.

To occupy (space, &c.)—cyflawnu, cyflenwi, llenwi; meddu, meddiannu.

To occupy merchandise—marchnata, masnachu, marchnata marchnad.

To occupy one's money in trade — gosod allan ei arian ar fasnach; gosod allan ei arian mewn masnach.

To be occupied in, } ymgynnefino â;
To be occupied about, } arfer peth; bod yn arfer â pheth; ymarfer â; myfyrio yn; treulio ei amser yn; rhodio yn.

To occupy one's self in business—ymyru, ymyryd, *neu* ymyraeth â pheth; ymrwystro â pheth; ymrwymo mewn mater *neu* achos; ymdrafferthu *neu* ymdraffullio mewn peth; ymrwystro *neu* ymyryd â rhyw neges; cymmeryd gorchwyl arno; ymarfer, ymarferu, *neu* ymgynnefino â pheth; ymarfer, ymarferu, *neu* ymgynnefino mewn peth; ymarfer o beth; ymdrin â pheth; ymwneuthur â pheth.

To occupy any business—dylyn galwad, swydd, *neu* alwediganeth; ymröi i ryw swydd *neu* gelfyddyd; dwyn, gwasanaethu, *neu* drin swydd; bod mewn swydd; canlyn crefft *neu* gelfyddyd.

To busy one's self about the Sabbath—cadw y Sabbath.

New ropes that never were occupied — rhaffau newyddion, y rhai ni wnaethpwyd gwaith â hwynt (*Barn.* xvi. 11).

All the gold that was occupied for the work

—yr holl aur â weithiwyd yn y gwaith (*Ecs.* xxxviii. 24).
Them that have been occupied therein—y sawl a rodiasant ynddynt (*Heb.* xiii. 9).
Occupy till I come — marchnatäwch hyd oni ddelwyf (*Luc* xix. 13).

Occur, *v. n.* (Ll. *occurro*) dygwydd, dygwyddo, damweinio, damwaen; dyfod i gof; bod i'w gael; bod i'w weled; dyfod yn ffordd un; ymddangos; cyfarfod; cyfarfod âg un; dyfod i gyfarfod âg un; ymgynnyg i un;† gwrthwyneba.
To occur to one—dyfod i gof un.

Occurrence, *s.* (Ff.) dygwydd, dygwyddiad, dygwyddiant, damwaen, damweiniaeth, damweindro, dygwyddbeth; peth â ddygwydd *neu* â ddaw yn ffordd un; tro; darn o newydd; arfod.
The occurences of the year—pethau â ddygwyddasant yn chwyl y flwyddyn; dygwyddion *neu* ddygwyddiadau y flwyddyn.

Occurrent,† *s.* dygwydd, dygwyddiad, damwaen.

Occursion, *s.* (Ll. *occurio*) ymgyfarfod, ymgyfredeg, ymgyfrediad; cyttarawiad, gwrthdarawiad, ergydiad, targ, cwrdd, cyffyrddiad.

Ocean, *s.* (Gr. *ôceanos;* Ll. *oceanus;* Ff. *océan*) cefnfor, cyfanfor, dyfnfor, cenfor, yr eigion, y môr mawr, y môr, y weilgi, y dwfn.
Atlantic Ocean — Môr Werydd, y Môr Werydd, y Môr Atlantig.
Pacific Ocean—Môr Tawel, Môr Tawelog, y Tawelfor, y Cefnfor Tawel.
Indian Ocean—Môr yr India, y Môr Indiaidd Môr Ind, Cyfanfor yr India, Môr mawr yr India.
Eastern Ocean — Môr y Dwyrain, y Môr Dwyreiniol, Cyfanfor y Dwyrain.
Arctic Ocean, Northern Ocean, } Môr y Gogledd, y Môr Gogleddol, Cefnfor y Gogledd, y Cyfanfor Gogleddol, Môr mawr y Gogledd.
Antarctic Ocean, Southern Ocean, } Cefnfor y De, Cyfanfor y Deheu, y Cyfanfor Deheuol, y Cefnfor Deheuol, Môr mawr y De.
German Ocean — Môr yr Almaen, Môr Tawch.

Ocean, *a.* perthynol i'r cefnfor *neu* yr eigion; eigionol.
Ocean waves—tònau yr eigion.

Oceanic, *a.* eigionol, eigionig; perthynol i'r eigion; yn perthyn i'r cyfanfor; â berthyn i'r cefnfor; mordrig.

Oceanides, *s. pl.* (Gr.) Eigionesau, Mordduwiesau, Duwiesau Môr, Duwiesau y Môr, Moresau, Morelenod.

Ocellated, *a.* (Ll. *ocellatus*) llygadrith, llygadwedd, llygadaidd, fel llygad; llygeidiog, llygedynog.

Ocelot, *s.* (Ff.) llewpard Mecsico.

Ochlocracy, *s.* (Gr. *ochlocratia*) llywodraeth y werin, gwerinlywodraeth, gwerinlywiaeth, gweriniaeth, dynoslywiaeth.

Ochraceous, *a.* (o *ochre*) tudliwiog, cleiliwiog; clelog; melyn.

Ochre, *s.* (Ff. *ocre;* Ll. a Gr. *ochra*) lliwbridd, tudliw.
Yellow ochre — melynell, mwn melyn, mwyn melyn, lliw melyn, pridd melyn.
Red ochre—rhuddell, mwn coch, mwyn coch, nod coch, lliw coch, pridd coch.

Ochrea, *s.*=*Ocrea.*

Ochreous, *a.* lliwbriddog, lliwbriddaidd, tudliwiog, tudliwaidd; tebyg i liwbridd *neu* dudliw.
Ochreous colour—tudliw, gne lliwbridd.

Ochrey,† *a.* lliwbriddaidd, lliwbriddog.

Ochroite, *s.* daiar ceridfaen.

Ochymy, *s.* (llygriad o *alchymy*) mettel cymmysg.

Ocrea, *s.* (Ll.) llysgwran, llysguran.

Octachord, *s.* (Gr. *octô* a *chordê*) wythgord, wythdannell.

Octagon, *s.* (Gr. *octô* a *gônia*) wythongl, dull wythonglog, wythor.
To form an octagon—wythongli, wythori.

Octagonal, *a.* wythonglog, wythonglawl, wythorawl; ag y mae wyth ongl iddo.

Octahedral, } *a.* (Gr. *octô* a *hedra*) wythochrog,
Octaedral, } wythochrol; ag y mae wyth ochr gyfartal iddo.

Octahedrite, } *s.* (Gr. *octô* a *hedra*) wythochrith.
Octaedrite, }

Octahedron, } *s.* wythochr, dull wythochrog,
Octaedron, } wythochryn.

Octander, *s.* (Gr. *octô* ac *anêr*) wythwryw, wythgwryw, planigyn wythwryw.

Octandria, *s.* Wythwryw, Wythgwryw=enw yr wythfed genedl o blanigion yn nghyttrefn Linnæus.

Octandrian, } *a.* wythwrywaidd, wythgwryw-
Octandrous, } aidd, wythwryw, wythgwryw.

Octangular, *a.* (Ll. *octangulus*) wythonglog, wythonglawl; ag y mae wyth ongl iddo.
To form an octangular figure—wythongli.

Octangularness, *s.* wythonglogrwydd.

Octant, *s.* (Ll. *octans*) wythaint; wythfedran, wythran; wythfed ran cylch; onglyr, pedryran.

Octanus, *s.* twymyn wythnyddiol.

Octastyle, *s.* (Gr. *octô* a *stulos*) adail âg wyth golofn o'i blaen; wythbillres.

Octateuch, *s.* (Gr. *octô* a *teuchos*) wythlyfr, wythllyfr; wyth lyfr cyntaf yr Hen Destament.

Octave, *a.* (Ll. *octavus*) wythol; wythfed.

Octave, *s.* wythawd, wython, wythradd; wythfed tôn, wythfed radd tôn, wythradd tôn; wythnydd; wythfed dydd; wythnoswyl.
Octave of a holiday—gŵyl pen yr wythnos, yr wythfed dydd o'r ŵyl; wythnos ŵyl, wythnoswyl, wythnos yr ŵyl, wyth diwrnod wedi gŵyl; wythawd gŵyl.
The octave of the Ascension—wythnoswyl y Dyrchafael; wythnos ŵyl y Dyrchafael.

Octavo, *s.* (Ll. *octavus*) llyfr wythplyg, llyfr wythblyg, cyfrol wythplyg, wythplyg.
An octavo—llyfr wythplyg.

Octavo, *a.* wythplyg, wythblyg, 8plyg, wythblygol.
Foolscap octavo—wythplyg bychan, wythplyg ffolgap, 8plyg ffolgap.
Royal octavo, Royal 8vo, } wythplyg breninol, 8plyg breniol; 8plyg mawr.
A thick octavo book—llyfr wythplyg tew.

Octennial, *a.* (Ll. *octo* ac *annus*) wythmlyneddol, wythmlwyddol, wythflyneddol; â ddaw, â ddel, â ddygwydd, *neu* â newidir bob wyth mlynedd; â bery, â barhao, *neu* â crys dros wyth mlynedd.

Octile, *s.* (o'r Ll. *octo*)=*Octant.*

Octillion, *s.* (o'r Ll. *octo*) wythradd milfil, wythradd miliwn, wyth miliwn o filiynau.

October, *s.* (Ll.) Hydref, Hyddfref, mis Hydref, Hydrew, mis Hydrew=y degfed mis.

Octodemical, *a.* (Ll. *octo* a *decem*) wyth a deg, wytharddegol.

Octodentate, *a.* (Ll. *octo* a *dentatus*) wythddeintiog, wythdeintiog; âg iddo wyth o ddannedd.

Octofid, *a.* (Ll. *octo* a *findo*) wythollt, wythhollt, wyth-holltog.

Octogenarian, *s.* (Ll. *octogenarius*) un wythddeg mlwydd oed, un wythddeg mlwydd, un pedwar ugain mlwydd oed, pedrugeiniwr; offeryn wythdant, wythdant.

Octolocular, *a.* (Ll. *octo* a *locus*) wythgellog, wythgafellog; âg iddo wyth hadgell.

Octonary, *a.* (Ll. *octonarius*) wythol; yr hyn sydd wyth; wythrifol.

Octonocular, *a.* (Ll. *octo* ac *oculus*) wythlygeidiog, wythllygeidiog; â chanddo wyth llygad.

Octopetalous, *a.* (Gr. *octo* a *petalon*) wythfflurddeiliog; âg iddo wyth o flodeuddail; âg wyth o fflurddail iddo.

Octopod, *s.* (Gr. *octô* a *pous*) anifail wythdroed, wythdroediog, wythdroed: *pl.* wythdroedogion, wythdroediaid, wythbedogion.

Octoradiated, *a.* (Ll. *octo* a *radius*) wythreiddiog.

Octospermous, *a.* (Gr. *octô* a *sperma*) wythhadog; yn cynnwys wyth o hadau.

Octostyle, *s.*=*Octastyle.*

Octosyllable, *a.* (Ll. *octo* a *syllaba*) wythsill, wythsillog, wythbanog, wythban, wythsillafog.

Octosyllable, *s.* gair wythsill, gair wythsillog, wythsill, wythsilleb, wythsillaf.

Octuple, *a.* (Ll. *octuplus*) wythplyg, wythblyg, wythdro, wythwaith, wyth cymmaint, cymmaint wythwaith.

Ocular, *a.* (Ll. *ocularius*) golygol, llygadol, llygeidiol; eiddo y golwg; â berthyn i'r olwg; yn perthyn i'r golwg; â welir â'r llygaid; â ddel *neu* â ddygwydd dân wybyddiaeth yr olwg *neu* y llygaid.

Ocular demonstration — arddangosiad golygol, arbrofiad llygadol, golygbrawf; prawf â welir â'r llygaid; prawf â'r llygaid.

Will you not be convinced by ocular demonstration?—oni chredweh chwi eich llygaid eich hun?

Ocularly, *ad.* â'r llygaid, â'r llygad, â'r olwg; yn olygol, &c.

Oculate, *a.* (Ll. *oculatus*) llygeidiog; â llygaid ganddo; yn adwaen â'r llygad.

Oculiform, *a.* (Ll. *oculus* a *forma*) ar lun *neu* ddull llygad; llygadaidd, llygadwedd.

Oculist, *s.* (Ll. *oculus*) meddyg llygaid, llygadfeddyg.

Oculus, *s.* (Ll.) llygad.

Oculus Christi—cedowydd Awstria, cedowys Awstria, anmhrydlwyd Awstria.

Oculus cati—llygad y gath, cathlygad=math o em brydferth.

Oculus mundi—llygad y byd, bydlygad, gwyffiamsaen=math o ddelidfaen.

Ocymun, *s.* (Ll.) breninllys, y freninllys.

Odaliak, } *s.* (Tyrc. *odah*) un o ferched perth-
Odaliaque, } ynol i dy y gwragedd yn Nhwrci; cariadferch, gordderch; caethes.

Odd, *a.* (Sw. *udda, udd;* D. *odd;* C. *od*) amnifer, anghynnifer, anghyfnifer, amniferog, anghynniferog, amniferol, anghynniferol, anghydrif; anghymhar, anghydbar, anghyfath, anghymmath, heb gymhar, digymhar; a'r nid oes cymhar iddo *neu* iddi; anghyffredin, anarferol, anghynnefin, annefodol, angnawd, hynod, od, rhyfedd, enrhyfedd, aruthr, uthr, dyeithr, anhyfath; heb ei fath *neu* gyffelyb; heb ail iddo; â fyn ei ffordd *neu* ei feddwl ei hun yn mhob peth; neilltuol; anwadal, nwythig, nwythol, mympwyol; dibris; a'r ni ofelir am dano *neu* am danynt; a'r ni thâl ofalu am dano *neu* am danynt; chwaneg, anghwaneg, chwanegol, ychwaneg; ychydig, peth, *neu* rywbeth yn ychwaneg *neu* dros ben; dros ben; ysmala, digrif.

Odd number — amnifer, anghynnifer, anghyfnifer, rhif anhyran.

An odd glove—maneg anghymhar, maneg weddw.

An odd fellow—dyn anhyfath, anghymhar, hynod, od, nwythig, *neu* ysmala.

To play at even and odd—chwareu cynnifer ac amnifer; chwareu cynnifer ac anghynnifer; chwareu cyfnifer ac anghynnifer.

Is it even or odd?—ai cynnifer ai anghynnifer ydyw? ai cynnifer ai amnifer yw?

There is some odd money—y mae peth arian dros ben.

They spent twenty pounds odd money—hwy a dreuliasant ugain punt a thros ben; hwy a dreuliasant ugain punt a hefyd; hwy a dreuliasant ugain punt ac ychwaneg o arian.

Here are ten pounds and some odd shillings—y mae yma ddeg punt a rhai sylltau yn ychwaneg.

He left behind him a few odd things—efe a adawodd ar ei ol ryw ychydig bethau dibris a dielwig; efe a adawodd ar ei ol ryw ddau neu dri o sal bethau; efe a adawodd ar ei ol ryw ddau neu dri o bethach.

He is fourscore and odd—mae efe yn bedwar ugain a thros ben; mae e 'n bedwar ugain a rhagor; y mae efe yn bedwar ugain oed a thros ben.

The money, wherewith the odd number of them is to be redeemed—yr arian, gwerth y rhai sydd yn ychwaneg o honynt (*Num.* iii. 48).

Odd-fellows, *s. pl.* Odyddion.

Oddity, *s.* hynodrwydd, odrwydd, anghyffredinrwydd, anhyfathrwydd, anghyfathrwydd, anghymmathrwydd, angnodrwydd, angnodedd, anarferoldeb; nwyth, nwythas, arnwyth; peth hynod; peth heb ei fath; peth anhyfath *neu* anghyffredin; un hynod, od, anhyfath, ysmala, *neu* nwythig.

An oddity—un anhyfath, anghyffredin, anghymhar, hynod, od, rhyfedd, ysmala, *neu* nwythig; dyn heb ei fath; rhyw rhyw ddyn â chanddo ffordd iddo ei hun ar bob peth; dyn o'i fath ei hun; gwamalddyn.

Oddly, *ad.* yn hynod, yn od, yn anghyffredin, &c.; mewn modd anghyffredin *neu* anarferol.

Oddness, *s.* amniferedd, anghynniferedd, amniferogrwydd, anghynniferoldeb, anghynniferwch, anghyfniferwch; hynodrwydd, anghyffredinrwydd, odrwydd, anhyfathrwydd, angnodrwydd, angnodedd, anghynnefinder, anarferolrwydd, dyeithrwch, aruthredd; newyddrwydd; ysmalrwydd.

I could not but smile at the oddness of his proposal—nis gallwn lai na chwerthin am ben ei gynnyg gorwyllt diarffordd.

Odds, *s.* gwahaniaeth, rhagoriaeth, rhagor, gwahan, amrywiaeth; mantais; y blaen; y goreu; anghyfartalwch, anghyfartaledd; ymrafael, amrafael, ymryson, anghydfod, cynhen, dadl.

At odds—mewn ymrafael, mewn ymryson, benben, ben yn nghad.

To be at odds—bod yn ymryson; bod yn ymrafaelio; bod mewn ymrafael; bod mewn ymryson.

To set at odds—peri ymrafaelio â'u gilydd; peri ymrafael *neu* ymryson rhwng; gyru benben; gyru ben yn nghad â'u gilydd.

It is odds—odid; y mae yn debycach na pheidio; tebycach na pheidio.

It is odds but—odid na.

It is great odds—deg, cant, *neu* fil i un; odid fawr.

He has the odds on his side—y mae y blaen *neu* y goreu ganddo ef; efe sydd â'r blaen; efe biau y blaen; efe biau y goreu.

You have the odds of him—chwi biau y goreu arno ef; y mae y blaen *neu* y goreu genych arno ef.

To lay odds with one—dala âg un fwy i lai; dala mwy i lai âg un.

To play without any odds—chwareu lygad yn llygad, llygad a llygad, *neu* lygad am lygad; chwareu heb nac ennill na cholli.

To have the odds against one—bod â'r fantol yn ei erbyn; bod o'r fantol yn ei erbyn.

To fight against odds—ymladd un yn erbyn dau (neu y cyffelyb).

Two to one is odds—gormodd dau yn erbyn un.

See what odds there is between them!—gwelwch gymmaint o wahaniaeth y sydd rhyngddynt! gwelwch faint y mae y naill yn rhagori ar y llall!

Ode, *s.* (Gr. *ôdê;* Ll. *ode*) awdl, odl; cywydd gân dant; cywydd i'w ganu gyda thant; cywydd, cân, caniad: *pl.* odlau, awdlau.

A recitative ode—treithawdl, traethawdl, traethodyn, treithodyn, traethodl.

A little ode—odlig.

A short ode—odlig.

Oderite, *s.* enw delidfaen.

Odible, *a.* (Ll. *odi*) hygas, achas, cas, adgas, ffiaidd.

Odious, *a.* (Ll. *odiosus*) cas, adgas, hygas, achas, casbaol, cashâus, casog, casedig; ffiaidd, brwnt, cywilyddus.

Odiousness, *s.* adgasrwydd, casineb, dygasedd, dygasrwydd; casedd, dygasogrwydd, casbad, hygasrwydd, hygasedd.

Odium, *s.* (Ll.) adgasrwydd, casineb, casedd, adgasedd, cas, dygasedd, cynddrygedd, hygasedd; gwarth, gwarthrudd; bai.

Odometer, *s.* (Gr. *hodos* a *metra*) teithfydr, fforddfeidr, teithfesur = offeryn i fesuro y pellder â deithir gân gerbyd.

Odometrical, *a.* teithfydrol, fforddfeidrol, teithfesurol.

Odontalgic, *a.* (Gr. *odous* ac *algos*) perthynol i'r ddannodd *neu* ddeintwst; deintystol.

Odontalgic, *s.* cyffyr rhag y ddannodd, meddyginiaeth i'r ddeintwst.

Odontalgy, **Odontalgia**, *s.* dannodd, deintwst.

Odontiasis, *s.* (Gr. *odontiaô*) deintiad, dannedd-iad, magiad dannedd, toriad dannedd.

Odontograph, *s.* (Gr. *odous* a *graphô*) deintraddyr.

Odontoid, *a.* (Gr. *odous* ac *eidos*) dantaidd, fel dant.

Odontology, *s.* (G. *odous* a *logos*) deintofyddiaeth, deintyddiaeth.

Odorament, *s.* (Ll. *odoramentum*) perarogl, arogl, arwynt, sawyr.

Odorate, *a.* (Ll. *odoratus*) aroglus, sawyrus, sawrus, cryf ei arogl, aroglfawr.

Odorating, *a.* peraroglus, peraroglaidd, aroglber, aroglus, persawrus; yn taenu peraroglau.

Odoriferous, **Odorous**, *a.* (Ll. *odoriferus*) peraroglus, peraroglaidd, aroglber, arogleuber, aroglus, aroglaidd, peroglus, peroglaidd, rhogleddus, per ei arogl, persawrus, persawyrus, persawr, per ei sawr, aroglberaidd, sawyrber, safwyrber, perchwaol, sawyrus.

To render odoriferous — perarogluso; gwneuthur yn beraroglus, &c.

Odoriferousness, **Odorousness**, *s.* perarogledd, aroglusrwydd, peraroglusrwydd, persawredd, aroglberedd, &c.; perarogl, persawr, cysewyr, perarwynt, perchwa.

Odorin, **Odorine**, *s.* (Ll. *odor*) sawyrain, safrain.

Odour, *s.* (Ll. *odor*) arogl, arogledd, arwynt, sawr, sawyr, safr, rhogl, ogl, safwyr; perarogl, perarwynt, perwynt, perogl, perchwa, persawr, persawyr, peraidd sawr, rhogledd.

Sweet odours—peraroglau, peroglau, peraidd aroglau.

Odourless, *a.* diarogl, dissawr, anaroglus, heb arogl, heb arwynt.

Œconomical, *a.* = *Economical.*

Œconomy, *s.* = *Economy.*

Œdematous, *a.* = *Edematous.*

Œsophagus, *s.* = *Esophagus.*

Œdema, *s.* (Gr. *oidêma*) chwydd, chwydd gwŷn.

Œiliad, *s.* (Ff. *œillade*) cipolwg, cipdrem, ysmig, amrantiad.

Œnanthe, *s.* (Ll.; Gr. *oinanthê*) crogedyf, dibynlor.

Œnanthic Acid, *s.* sur crogedyf.

Œnomancy, *s.* (Gr. *oinos* a *manteia*) gwinarmes; dewiniaeth *neu* armes â gwin.

Œstrides, *s. pl.* (Ll. *œstrum*) cacwn y meirch, clŷr, clêr.

Of, *prep.* (S. *of;* Al. *ab;* Sw., D., Is., ac Isl. *af*) o; gân; odd, oc; i; ar; am; yn nghylch; oddi ar; er; er yn; yn ol; eiddo, o'r eiddo; allan o, oddi wrth.

[*Of*, rhwng dau neu chwaneg o sylweddeiriau, yn arwyddo *meddiant, perthynas*, a'r cyffelyb, nid oes yn gyffredin ddim yn ateb iddo yn y Gymraeg; ond gosodir y naill sylweddair yn ddigyfrwng ar ol y llall; fel y canfyddir wrth fagad o'r anghreifftiau sydd yn canlyn.]

The work of God—gwaith Duw.

The house of God—ty Duw.

A house of God—ty Dduw; ty i Duw.
The house of David—ty Dafydd.
The house of the father of David—ty tad Dafydd.
A man of God—gwr Duw; gwr i Dduw.
Son of man—mab dyn.
The son of man—mab y dyn.
A son of David—mab Dafydd; mab i Dafydd; un o feibion Dafydd.
The queen of England—brenines Lloegr.
The husband of this woman—gwr priod y wraig hon; gwr y wraig hon; gwr hon.
The women of Wales—gwragedd Cymru, benywaid Cymru, merched Cymru.
A man of England—gwr o Loegr; un o wŷr Lloegr.
A woman of England—gwraig o Loegr; un o wragedd Lloegr; Seisones.
The fear of God—ofn Duw.
The fear of a distemper—ofn clefyd, ofn haint, ofn rhag clefyd, ofn rhag haint.
The fear of the distemper had seized him—ofn yr haint a syrthiasai arno.
The mind of man—meddwl dyn; y meddwl dynol.
A horse of war—cadfarch, rhyfelfarch, march rhyfel.
Of me—o honof, o hanof, honof, hanof.
Of thee—o honot, o hanot, honot, hanot.
Of him—o hono, o hano, hono, hano.
Of them—o honynt, o hanynt, honynt, hanynt.
The elder of you—yr hynaf o honoch.
One of them must have done it—rhaid mai un o honynt hwy a'i gwnaeth.
There are not a few of them here—y mae yma lawer o honynt; y mae yma nid ychydig o honynt.
Many of these trees have I planted with my own hands—llawer o'r prenau hyn a blenais i â'm llaw fy hun.
A house of wood—ty coed, ty o goed, ty coedawl, coetty.
Gates of brass—pyrth pres, pyrth o bres.
A candle of wax, } canwyll gwŷr, canwyll o
A wax candle, } gwŷr, cwyrganwyll.
A wall of stone—gwàl faen, gwàl geryg, gwàl o faen, gwàl o geryg, gwàl feinin.
A flame of fire—fflam dân, fflam o dân.
A throne of gold—gorsedd aur, goredd o aur, gorsedd euraid, gorsedd euraidd.
This book of mine—fy llyfr hwn; y llyfr mau hwn; y llyfr hwn eiddof fi; y llyfr yma eiddof fi; y llyfr hwn o'r eiddof; y llyfr hwn o'r eiddof fi.
These sayings of mine—fy ngeiriau hyn; y geiriau hyn o'r eiddof.
A friend of mine—cyfaill i mi; un o'm cyfeillion; cyfaill o'r eiddof; cyfaill o'm heiddo.
A son of mine—mab i mi; mab i fi; un o'm meibion.
The wisest of men—y doethaf o ddynion.
Of right—yn ol cyfiawnder; wrth iawn, wrth iawnder, wrth gyfiawnder; o iawn, o iawnder.
Of late—yn ddiweddar; yn hwyr; yn hwyr o amser; yn newydd o amser; ddoe.
Of old—gynt, cynt; yn y ddyddiau neu yr amseroedd gynt; yn y cynfyd; yn amseroedd neu oes ein hynafiaid; yn y cynamseroedd; yn yr hen amseroedd.
Of a certainty—yn ddilys, yn ddiau, yn sicr, yn hysbys, yn wir ddiau, yn ddiammheu.
Of one's side—o du un, o ran un; ar du un, ar ran un; o blaid un.
Of one's own accord—o hono ei hun, o hano ei hun; o'i wir fodd; o'i ewyllys ei hun; o'i waith ei hun; o'i naturiaeth ei hun.
Of set purpose—yn fwriadol, o wir fwriad, o'r gwaith goddeu, o wir waith goddeu.
Of his good pleasure—o'i ewyllys da ef.
A man of understanding, } dyn deallus,
A person of understanding, } gwr deallus, perchen deall, gwr o ddeall.
A woman of virtue—gwraig rinweddol, gwraig dda, gwraig addwyn.
Of worth—o werth; teilwng, gwiw, rhygl yddus; rhagorol, addas, addwyn; gwerthfawr.
Of character, } â gair da iddo; âg
Of good character, } iddo air da; da ei
Of a good character, } air.
A person of a good character—dyn â gair da iddo; gwr â gair da iddo.
A person of no character—un heb air da iddo.
He is come of a good family—daeth o dylwyth da; hanodd o dylwyth da.
Kings shall come of thee—breninoedd a ddeuant allan o honot.
All things come of thee—oddi wrthyt ti y mae neu y daw pob peth.
He shall see of the travail of his soul—o lafur ei enaid y gwel.
A sort of beast—math ar anifail; math o anifail.
I knew him of a little one—mi a'i hadwaenwn ef er yn blentyn; adwaenwn ef o'i febyd, o'i gryd, neu o'i gawell.
You have a good friend of him—y mae efe yn gyfaill neu yn gâr da i chwi; y mae i chwi gâr neu gyfaill da ynddo ef; y mae genych gâr neu gyfaill da ynddo ef.
Ye shall have a kind father of me—chwi a'm cewch yn dad tirion neu hynaws; byddaf yn dad tirion i chwi; myfi a fyddaf yn dad hynaws i chwi.
Let us buy of somebody else—prynwn gàn rywun arall.
He is praised of these†—clodforir ef gàn y rhai hyn.
Skilful of the law†—cyfarwydd neu hyddysg yn y gyfraith.

Off, *ad.* (Is. *af*; Ll. *ab*; Gr. *apo*) ymaith, ffwrdd, i ffwrdd; oddi yma, odd yma, draw, heibio; ar godiad, ar uchelsaf.
Off and on—yn ol ac yn mlaen; yn ol a gwrthol; anwadal.
They are so off and on—y maent mòr anwadal.
A person that is off and on—dyn anwadal.
Afar off—o bell, o hirbell, draw, o draw; yn mhell.
Far off—yn mhell, pell; o hirbell; hwnt, pell draw.
Nine miles off—naw milltir oddi yma; naw milltir o ffordd; naw milltir hwnt.
Off hand—allan o law, yn ddiattreg, yn ddiannod, yn ddiaros, yn ddioed, yn ddi-

ohir, toc, yn ebrwydd, yn y mân, yn union, i maes o law, ar y chwaen, ar frys, ar ffrwst, yn fuan, chwap, yn chwepyn, yn chwipyn; rhag blaen; yn ddifyfyr.

To get off—disgyn; dianc, dïengyd.

To go off—ymadael, ymadaw, myned ymaith, myned i ffwrdd, cilio; saethu.

To be off—ymadael, cilio; bod ymaith *neu* i ffwrdd.

To be off his bargain—ciliaw oddi wrth ei gytundeb; tynu yn ol oddi wrth ei gytundeb; tori ei gytundeb; tori ar ei gytundeb.

To set off—addurno, harddu, harddwychu, cirioni; gosod allan; dyrchafu, clodfori; gosod y naill yn erbyn y llall; cyferbynu; neilltuo; gosod o'r neilltu; cymmeryd *neu* dynu ymaith; tynu yn ol.

To take off—cymmeryd ymaith *neu* ffwrdd; cymmeryd oddi ar y ffordd; cymmeryd i bant; gwatwar, gwawdio, dynwared, chwerthin am ben.

Ill off, } yn ddrwg arno; yn ddrwg ei
Badly off, } helynt; yn ddrwg ei gyflwr; yn ymdaro yn ddrwg; yn ddrwg ei amgylchiadau; yn aflwyddiannus, yn anffodus.

Well off—yn dda arno; yn dda ei helynt; yn dda ei gyflwr; mewn helynt wych; yn ymdaro yn dda; yn dda ei amgylchiadau; yn llwyddiannus, yn ffodus.

He is well off—y mae yn dda arno, &c.; y mae yn dda y byd arno; y mae ei fyd wrth ei fodd; y mae arno fyd gwr; da yw arno.

Off, *prep.* oddi ar, oddi wrth, oddi, odd, o, allan o; ar gyfer, cyferbyn, cyferbyn â, gyferbyn â, cyferyd â, yn nghyfer.

We were off Cape Clear—yr oeddem ar gyfer Penryn Ceinion.

Two miles off this town†—dwy filltir o'r dref hon.

Off, *a.* pellaf.

The off horse in a team—y ceffyl pellaf mewn gwedd.

Off, *in.* ymaith! ffwrdd! i ffwrdd! hwnt! i bant! heng! wb! dos! dyt!

Hands off, } ymaith â'ch dwy-
Off with your hands, } law.
Off with thy hat, } tyn dy het.
Take off thy hat, }

Offal, *s.* (Is. *afval;* Al. *abfall*) syrth, (*pl.* syrthion), syrthfwyd, briwgig, briwion; ymrysgar, perfedd; gweddillion, ysborion; ffilcas, ysbwrial, ysbrêd; peth diwerth.

Off-casts, *s. pl.* ysbrêd, ysbwrial, ysgubion, ysgarthion, gwehilion, sothach.

Offence, *s.* (Ll. *offensus, offensa*) tramgwydd; rhwystr; trosedd, bai, cam, camwedd; sarhad, sarhâed, soriant, cawdd, argawdd, sar, arsar, anfoddlonrwydd; niwed, nam; rhuthr, cyrch, ymosod.

A weapon of offence — erfyn ymosodol, erfyn taraw, erfyn gosod, erfyn ymosod, cyrch-erfyn.

To give offence—tramgwyddo, anfoddhau, anfoddloni, anfoddogi; rhoi tramgwydd; rhoi achos tramgwydd; digio.

To give no offence—bod yn ddiachos tramgwydd; peidio â rhoi tramgwydd.

To take offence at—tramgwyddo wrth, &c.; sori, ffromi, diflasu, anghymmodloni, *neu* somgaru wrth; bod yn anwiw, yn ddiflas, *neu* yn anghymmeradwy ganddo; bod *neu* fyned yn anfoddog wrth; bod *neu* fyned yn anfoddlawn wrth; cael ei anfoddloni *neu* anfoddhau wrth.

A slight offence—lledgawdd, tramgwydd bychan, gosor, gosar, gosard.

To make *or* commit a double offence—pechu y dau cymmaint (*Eccles.* xxxiii. 11).

Without offence, } =*Offenceless.*
Void of offence, }

Offenceful,† *s.* tramgwyddus, tramgwyddol.

Offenceless, *a.* didramgwydd, dirwystr, difai, diddrwg, diniwed, dibech, dibechod, dinam, digawdd.

Offend, *v.* (Ll. *offendo*) tramgwyddo, troseddu, gwneuthur bai, gwneuthur ar fai, gwneuthur ar gam; camwneuthur, camweddu, camweithredu; pechu; anfoddloni, anfoddhau, anfoddogi, anfoddio, digio, sori, sarhau, saru; niweidio, blino, dolurio, clwyfo; bod yn anhyfryd i *neu* gân; rhwystro; peri tramgwyddo; llithro.

To offend against—troseddu *neu* bechu yn erbyn; gwneuthur peth yn erbyn; gwneuthur cam â; rhoi tramgwydd i.

To offend the law—troseddu *neu* dori y gyfraith.

To offend against the law—troseddu *neu* dori y gyfraith; gwneyd yn erbyn y gyfraith.

We have offended against thy holy laws—nyni a wnaethom yn erbyn dy santeiddiol gyfreithiau.

He upbraideth us with our offending the law—y mae efe yn edliw (i ni) y pechodau sydd yn erbyn y gyfraith (*Doeth.* ii. 12).

All things that offend—yr holl dramgwyddiadau (*Mat.* xiii. 41).

Nothing shall offend them—nid oes dramgwydd iddynt (*Salm* cxix. 165).

To be offended—digio, anfoddloni; bod wedi digio; bod wedi tramgwyddo; bod yn ddig *neu* anfoddlawn; tramgwyddo, ymrwystro.

Easy to be offended—hygawdd.

I am greatly offended at their life—yr ydwyf yn anfoddlawn iawn i'w buchedd.

The hypocrite will be offended thereat—y rhagrithiwr a dramgwydda wrthi hi.

Offender, *s.* troseddwr, camweddwr, drwg weithredwr, tramgwyddwr, un â dramgwyddo.

Miserable offenders — drwg weithredwyr truain.

Offendress,† *s.* troseddwraig.

Offensive, *a.* (Ff. *offensif*) anhyfryd, blin, annymunol; blin, anhyfryd, dygn, gormesol, *neu* ormeilus i un o'r synwyrau; cas, adgas, ffiaidd, ffieiddgas, gwrthun; gwrthwynebus, gwrthwyneblyd, gwrthrus; serth, anmhur; rhwystrus, rhwystrol; niweidiol; ymosodol, gosodol, rhuthrol, rhysgyrol, sarhäus, gormesol.

An offensive war—rhyfel ymosodol, cyrch-ryfel, rhyfel cyrch.

Offensive weapons—arfau ymosodol, arfau taraw, arfau ymosod, arfau gosod, arfau cyrch, cyrch-arfau.

Arms offensive and defensive — arfau er taraw ac er amddiffyn; arfau ymosod ac

arfau ymddiffyn; arfau er ymosod ac er amddiffyn; arfau ymosodol ac amddiffynol; arfau niweidiol a diffynol.

Offensive to the stomach—gwrthwynebus *neu* wrthwyneblyd i'r cylla.

Offensive, *s.* tu y taraw, tu yr ymosod, y tu ymosodol, yr ochr ymosodol; yr ymosodol.

To act on the offensive, } bod ar du y taraw;
To act offensively, } bod ar du yr ymosod; ymosod ar y gelyn; ymosod yn erbyn y gelyn; ymddwyn *neu* weithredu yn ymosodol; ymosod.

Offensive, *a.* adgasrwydd, casineb; ffieiddrwydd, serthedd, gwrthwynebrwydd, &c.; niwed, drwg.

Offer, *v.* (Ll. *offero*) cynnyg, gwneuthur cynnyg, rhoddi cais; offrymu, offrwm; cyflwyno; anrhegu; gwneuthur prawf, gwneuthur gosod, argynnyg; gosod ger bron, dangos; ymgynnyg; beiddio, osio, mynu; aberthu.

To offer violence to one—ymosod ar un; cynnyg gormail, trais, gormes, *neu* orthrech i un; dechreu ymosod *neu* ruthro ar un; dwyn trais ar un; amcanu *neu* gynnyg treisio un.

To offer to abuse one—cynnyg cam i un; cynnyg sarhau un.

He offered to abuse her—efe a amcanodd ei threisio; efe a fynai orwedd gyda hi; efe a fynai ei darostwng hi.

To offer itself—ymgynnyg, cynnyg ei hun; ymgyflwyno; dyfod i gof un.

To offer to consideration—cynnyg peth i'w ystyried; gosod peth ger bron i'w ystyried.

To offer one's self—ymgynnyg, cynnyg ei hun; dyfod o hono ei hun i ymddangos ger bron; ymgynnyrchioli; cyfarfod â *neu* âg i roi ei hun; cyfarfod â *neu* âg i ymroddi; ymroddi, ymröi; ymgyflwyno, ymgyssegru.

To offer sacrifice,
To offer in sacrifice,
To offer up, } offrymu, aberthu.

To offer up prayers—offrymu gweddïau, cyflwyno gweddïau.

To offer battle—ymgynnyg i ymladd; herio *neu* annog i ymladd; herio *neu* annog i'r frwydr; cynnyg ymladd.

Do not offer to do it—na chydgam â'i wneuthur; na chynnyg ef; paid â'i gynnyg.

To offer at a thing—cynnyg, profi, *neu* amcanu gwneuthur peth; rhoi cais *neu* wneuthur cynnyg ar wneuthur peth.

Offer, *s.* cynnyg, cynnygiad; cais; cymhell; argynnyg, argais, dargais.

Offerable, *a.* cynnygiadwy; offrymadwy.

Offerer, *s.* cynnygiwr, cynnygydd; offrymwr, offrymydd, offrymiedydd, aberthwr; cyflwynwr, cyflwynydd.

Offerer of sacrifice—aberthwr, aberthydd, aberthor, gwr aberthog, offrymwr, offrymydd, offrymiedydd.

Offering, *s.* offrwm; aberth; offrymiad, aberthiad, offrymiadaeth, aberthediqaeth; cyflwyniad; cynnygiad, cynnyg.

An offering—offrwm, aberth; cyflwyn, cyflwynrodd.

Burnt-offering — peothoffrwm, offrwm poeth, llosgaberth, aberth llosg, offrwm tanllyd, hollboeth, ollboeth.

A whole burnt-offering — hollboeth, ollboeth, offrwm hollboeth, offrwm ollboeth.

Sin-offering — pechaberth, pechoffrwm, offrwm dros bechod, aberth dros bechod.

Peace-offering—heddoffrwm, heddaberth, offrwm hedd, aberth hedd.

Heave-offering—offrwm dyrchafael, dyrchafael-offrwm.

Wave-offering—offrwm cyhwfan, offrwm cwhwfan.

Trespass-offering—offrwm dros gamwedd.

Meat-offering—bwydoffrwm, bwyd offrwm.

Drink-offering—diod offrwm, diod offrwm.

Thank-offering — offrwm diolch, aberth moliant.

Offertory, *s.* (Ff. *offertoire*) offrwm, yr offrwm; offrymiad, yr offrymiad; offrymfa, yr offrymfa, offrymgell, yr offrymgell, cell yr offrymau, cell yr offrymiadau; elusenfa.

Then shall the priest begin the offertory—yna yr offeiriad a ddechreu yr offrymiad.

The money given at the offertory—yr arian â roddwyd ar yr offrymiadau.

Offerture,† *s.* (Ff. *ouverture*) cynnyg, cynnygiad.

Office, *s.* (Ff.; Ll. *officium*) swydd, swyddogaeth, gorchwyl; gwasanaeth; dyledswydd; swyddfa, gorchwylfa, gorchwyldy, swydd-dy; cymmwynas, twrn da, tro da, ced; gwaith; tro; ffurf.

A good office—cymmwynas, twrn da, tro da, ced.

High office—uchelswydd.

Inferior office—tanswydd, iselswydd.

Petty office—goswydd, manswydd, iselswydd, tanswydd, coegswydd: *pl.* manswyddau.

Mean office, } swydd wael, dlawd, fudr,
Sordid office, } *neu* front; coegswydd,
Sorry office, } gwael swydd, budr swydd, crach swydd.

Joint-office—cydswydd.

The communion office — gwasanaeth y cymun.

Divine offices—duwiol ffurfiau, amryffurf wasanaeth Duw.

Priest's office—offeiriadaeth, swydd offeiriad.

One's office—rhan un; yr hyn a fo rhan i un ei wneuthur; dyledswydd.

Do you your office—gwnewch chwi eich rhan.

Their office was to distribute unto their brethren—arnynt hwy yr oedd rhanu i'w brodyr (*Neh.* xiii. 13).

To discharge one from his office, } di-
To deprive one of his office, } swyddo un; troi un allan o'i swydd.

One discharged from his office—un collswydd, un swydd-goll; un â gollodd ei swydd.

To sue for an office, } swyddymgeisio,
To seek after an office, } swyddymgais, swyddgeisio; ymerlyn am swydd.

A suitor for an office—swyddymgeisiwr, swyddymgeisydd, swyddgeisiwr.

Holy-office—swyddfa santaidd=enw â roid i ryw lysoedd Pabaidd yn y 12fed a'r 13ydd canrif.

Rod of office—swyddwialen, swyddialen, gwialen swydd; byrllysg, berllysg.

House of office—gendy, ysgothdy, ysgothfa.
Office,† *v. a.* cyflawnu, gwneuthur.
Officer, *s.* swyddog, swyddwr.
Female officer—swyddoges, swyddwraig.
An officer in the army — cadswyddog, swyddog yn y fyddin.
Chief officer, Head officer, } penswyddog, prif swyddog.
High officer, Great officer, } uchelswyddog, uchel swyddog, un uchelswydd.
Petty officer — goswyddwr, manswyddwr, manswyddog.
Brother-officer—cydswyddog, cyswyddog, un cydswydd, swyddfrawd, brawdswyddog.
Subaltern officer—tanswyddog, isswyddog, adswyddog, ail swyddog, goriswr=pob swyddog is law cadben.
An officer's rod—swyddwialen, swyddialen, gwialen swyddog.
Officers of the court—swyddogion y llys.
Relieving officer—rheidweinydd, swyddwr cymhorthawl, gweinydd y cardodau, swyddwr cadodrodd, swyddwr tlodborth, swyddwr cynnorthwyol.
Officer, *v. a.* swyddogi; cynnysgaethu *neu* ddiwallu â swyddogion; gosod swyddogion ar; gosod dân swyddogion.
Officered, *p. p.* swyddogedig, tân swyddogion; âg iddo, âg iddi, *neu* âg iddynt swyddogion.
An army completely officered — byddin gyfr-swyddogedig.
A well officered army — byddin âg iddi swyddogion cymhwys, gwiw, *neu* deledigw.
Official, *a.* (o *office; Ff. officiel*) swyddol, swyddogol; perthynol, à berthyn, *neu* yn perthyn i swydd; à fo yn perthynu i swydd.
Official, *s.* isswyddog, swyddog dân benswyddog, rhaglaw, dirprwywr.
Officially, } *ad.* yn ol ei swydd; o ran *neu* o
Ex-officio, } herwydd ei swydd; trwy rin ei swydd; o ddyledswydd; yn swyddogol.
Officialty, *s.* swydd dirprwywr *neu* raglaw; isswyddogaeth.
Officiate, *v.* (o *office*) gwasanaethu, gwasanaethu swydd, gwasanaethu ei swydd; gweinidogaethu; darllen gwasanaeth; ymswyddogi; dirprwyo; gweinyddu dros.
To officiate (as a clergyman)—gwasanaethu eglwys, gwasanaethu swydd offeiriad, gwasanaethu swydd gweinidog eglwys, darllen gwasanaeth.
To officiate for another — gwasanaethu swydd dros arall; dirprwyo arall; darllen gwasanaeth dros arall; gweinidogaethu dros arall.
Officiating minister — gweinidog gweinyddol.
Officinal, *a.* (*Ff.* o'r Ll. *officina*) swyddfaol, maelfaol, gwerthfaol, cyfferifaol; masnachol; perthynol i fasnachfa *neu* werthfa; ar werth gân y cyfferiedyddion.
Officinal, *s.* cyffyr à werthir mewn cyfferifa.
Officious, *a.* (Ll. *officiosus*) swyddgar, negesgar, negeseugar, rhychesgar, rhodresgar; parod i wneuthur swydd ni bo raid iddo; cymmwynasgar; ymyrgar, ymyrus, ymyrol, tringar, rhy brysur.
Officiousness, *s.* swyddgarwch, negesgarwch, rhydresgarwch; cymmwynasgarwch; ymyrgarwch, ymyraeth, rhydres.
Offing, *s.* (o *off*) min y cefnfor, golwg tir; digon o fôr i long nofio ynddo heb gyfarwyddyd porthlywydd.
Offscouring, *s.* (*off* a *scour*) sorod, swrwd, ysgubion, ysgarthion, sothach, ysbrêd, ysbwriol, ffilcas.
Offscum, *a.* (*off* a *scum*) gwael, gorwael, brwnt, budr, diffaeth.
Offscum, *s.* peth gwael, &c.
Offset, *s.* (*off* a *set*) ysgewyllyn, (*f.* ysgewyllen), mabgainc, ysbrigyn, blaguryn, esgyffyn; impyn; gosodiad y naill swm yn erbyn y llall: *pl.* ysgewyll, egin gwŷdd, esgyff, blagur.
Offset, *v. a.* gosod y naill swm yn erbyn y llall; gosod y naill swm gyferbyn â'r llall; peri i gyfrif un blaid dalu gofyn y blaid arall; cymmeryd *neu* dynu ymaith; tynu yn ol.
Offshoot, *s.* (*off* a *shoot*) ysgewyllyn, ysbrigyn, imp, impyn, brigyn, blaguryn.
Offspring, *s.* (*off* a *spring*) hiliogaeth, hil, epil, plant, addon, essill, essillt, essillyd, essilltydd, essillydd, genill, sil, silyn; cenedliad, cynnyrchiad.
Offuscate, *v. a.* (Ll. *offusco*) tywyllu, duo, caddugo, cymylu, enhuddo, gordywyllu.
Offuscation, *s.* tywylliad, duad, caddugad, cymyliad, arhuddiad.
Offward, *ad.* (*off* a *ward*) tuag ymaith, tuag i ffwrdd; â'i gogwydd ymaith.
Oft, Often, Oftentimes, Ofttimes, } *ad.* (S. *oft;* D. *offte*) yn fynych, llawer gwaith, lawer gwaith, yn aml o weithiau, yn aml, amlwaith, mynych.
To boil often — dyferwi, mynych ferwi, berwi yn fynych.
As often—cyn fynyched, cân fynyched, mòr fynych, cynnifer gwaith, mynyched.
As often as—cyn fynyched a, cyn fynyched ag, &c.
So often—cyn fynyched a hyny; cân fynyched a hyny; mòr fynych a hyny; cynnifer gwaith a hyny.
Ever so often—er mynyched.
Very often—yn fynych iawn, yn dra mynych, yn fynych fynych, yn fynych mynych, yn fynych ac yn aml.
How often—pa sawl gwaith; pa fynyched; pa mòr fynych; pa nifer o weithiau; pa faint o weithiau.
How often soever—pa sawl *neu* gynnifer gwaith bynag; pa fynyched bynag; pa gyn fynyched bynag; er mynyched fyddo; er mynyched y byddo.
Often, *a.* mynych.
Oftenness,† *s.* mynychder, mynychdra, mynychrwydd.
Ogdoastich, *s.* (Gr. *ogdoos* a *stichos*) wythban, cân wyth llinell.
Ogee, *s.* (*Ff. ogive, augive*) talaith igam ogam, ceugom.
Ogee arch—bwa igam ogam, bwa ceugom.
Ogganition,† *s.* (Ll. *obgannio*) chwyrniad, swrnach, ysgyrnwg.
Ogham, *s.* (Gw.) math ar feryngrifiaeth neu gelysgrifiaeth arferedig gân y Gwyddelod gynt.
Ogive, *s.* (Ff.) talaith igam ogam; rhamwaith.
Ogle, *v. a.* (Is. *oog;* S. *eag;* Ll. *oculus*) cilwenu, llygadu, ciledrych, cilwenu ar, llygadu ar, ciledrych ar, cilolygu, ysmigio; taflu llygad gafr ar; taflu llygad myharan ar; nwyfolygu.
Ogle, *s.* cilwen, cilolwg, cipolwg gilwenog,

ystlys-olwg gilwenog, ciledrychiad, nwyf-olwg, llygadiad, ysmig.
Ogler, *s.* cilwenwr, cilwenydd, ciledrychydd, cipolygwr cilwenog; taflydd llygad gafr ar un; taflydd llygad myharan ar un.
Ogling, *s.* cilweniad, llygadiad, ciledrychiad, cilolygiad; cilwen, cilolwg.
Oglio, *s.* (It. *olio;* Ysp. *olla*) dysglaid fysg, dysglaid gymmysg; cymmysg, cymmysgedd, mysgedd, cybolfa; amrywion.
Ogre, *s.* (Ff.) anghenfil dychymygol y Dwyrain; Ogr.
Ogress, *s.* Ogres, anghenfiles.
Ogresses, *s. pl.* y pelau, y pellenau; y pelenau (mewn herodraeth).
Oh, *in.* O! ow! A! och! oio! ha! wi!
Oil, *s.* (S. *ol;* Al. *oel;* Ff. *huile;* Ll. *oleum*) olew; blawn.
Oil of olives, } olew yr olewydd, olew yr
Olive-oil, } olewydden.
Train-oil, } olew y morfarch, olew y
Oil of whale, } morfil, ul.
Salad-oil—olew addail, olew yr olewydd.
Oil-bottle—potel olew, costrel olew, costrel ul.
Oil of vitriol—sur ufelig, olew copras.
To anoint with oil, } iro neu eneinio âg
To rub with oil, } olew; rhoi neu ddodi olew ar.
Distilled oil—olew dystylledig.
Expressed oil—olew gwasgedig, gwasgolew.
Oil, *v. a.* iro neu eneinio âg olew; rhoddi, rhoi, neu ddodi olew ar; olewi.
Oilbag, *s.* cod olew, cwd olew, codem olew, olew-god.
Oilcloth, *s.* llian olewedig, olew-lian, llian olew.
Oilcolour, *s.* lliw olew, olew-liw, lliw olewin.
Oilcup, *s.* cwpan olew, cib olew.
Oiler,† *s.*=*Oilman.*
Oilgas, *s.* olewnwy, nwy olew.
Oiliness, *s.* oleweiddrwydd; seimlydrwydd, ireidlydrwydd, bloneiddrwydd; llyfndra.
Oilets, } *s. pl.* (o'r Ff. *œil*) olpau=tyllau
Oillettes, } bychain mewn muriau i ellwng
Oyleta, } arfau tafl ar y gelyn.
Oilman, *s.* olewydd, olewwr, gwerthwr olew, gwerthydd olew, maelier olew, olew-werthwr.
Oilmill, *s.* melin olew.
Oilnut, *s.* olewgneuen, cneuen olew: *pl.* olewgnau.
Oilnut, } *s.* y pren olew; palm Crist.
Oiltree, }
Oil-painting, *s.* olew-liwiaeth, olew-baentiaeth; olew-liwio, olew-baentio, paentio â lliwiau olew.
Oil-shop, *s.* olewdy, olewfa, gwerthfa olew, gwerthdy olew, maelfa olew.
Oily, *a.* olewaidd; olewog, llawn olew; olewain, olewin; fel olew, tebyg i olew; seimlyd, ireidlyd, bloniaidd; llyfn.
An oily tongue—tafod teg, tafod llyfn.
Oily-grain, *s.* olew-rawn, grawn olewaidd.
Oint, *v. a.* (Ff. *oindre, oint*) eneinio; iro; elïo.
Ointment, *s.* (o *oint*) enaint; eli; iraid; wylment; olew; eneiniad.
Oke, *s.* pwysi Aifftig a Thyrcaidd=o ddeutu 2¾ cywirbwys Seisonig.
Oker, *s.*=*Ochre.*
Old, *a.* (S. *eald;* Al. *alt*) hen, oedranus, oediog, henain; hynafol; hendraul.
Old age—henaint, henoed.
To grow old—henu, heneiddio; myned yn hen; myned mewn gwth o oedran; myned yn oedranus.
An old man—hen wr, henwr, hen ddyn, henddyn, hynafgwr, gwr hen.
Old men of times past—cynawyr, yr hen bobl gynt.
An old woman—hen wraig, henwraig, hen fenyw, hen ddynes, gwrach, hen wrach, henwrach.
Belonging to old women, } gwrachaidd,
Of old women, } gwrachïaidd; perthynol i hen wragedd.
Old women's fables, } gwrachïaidd chwedl-
Old wives' fables, } au, chwedlau gwrachïaidd.
Old maid—henferch, hen ferch, hen lances.
Old bachelor—henfab, hen lanc, hen fab gweddw.
An old saying—hen air, hen chwedl.
Of old—gynt, cynt; yn y dyddiau neu yr amseroedd gynt; yn y cynfyd; yn amseroedd neu oes ein hynafiaid; yn y cynamseroedd; yn yr hen amseroedd.
In old time—gynt, cynt, &c.
Old clothes—hen ddillad, dillad hendraul.
One that is studious of old things—un hynafgar; un â rydd ei fryd ar ddeall hynafiaethau; un â rydd ei fryd ar hynafion.
Old men are twice children—unwaith yn wr, dwywaith yn blentyn.
An old knave—hen ddyn cyfrwysddrwg dichellgar; hen gadnaw, hen lwynog; hen ddrel.
An old lubber playing the boy—hen remmwth nwyfus bachgenaidd.
Old age is sickness enough of itself—cân wst gân henaint.
I can tell how old I am—gwn fy oedran; mi wn fy oed; medraf ddywedyd fy oedran; gwn pa sawl blwydd oed ydwyf.
I am above thirty years old—yr wyf dros ddeg ar ugain oed; yr wyf wedi gadael deg ar ugain; yr wyf wedi deg ar ugain; yr wyf dros ben deg ar ugain; yr wyf wedi gadael fy neg ar ugain; yr wyf dros ddeg ar ugain.
How old art thou?—beth yw dy oedran di? beth yw dy oed di? beth yw dy oed? pa sawl blwydd wyt ti? pa sawl blwydd oed wyt ti?
One is never too old to learn—dysg yn angeu ac angeu yn ddiweddaf; po hwyaf y bo dyn byw, mwyaf a wel ac a glyw.
The old woman had not sought her daughter in the oven, had she not been there herself—drwg ei hun a debyg arall.
Olden, *a.* hen, hynafol.
The olden time—yr amser gynt; yr hen amser.
Older, *a.* hŷn, henach, hynach, mwy hen.
Oldest, *a.* hynaf, henaf, mwyaf hen.
Old-fashioned, *a.* allan o arfer; wedi myned allan o arfer; wedi tyfu allan o arfer; wedi myned mewn annefod neu anarfer; mewn anghymmeriad, mewn anarfer, mewn annefod; allan o gymmeriad neu barch; wedi myned allan o barch neu gymmeriad; hen, henaidd, henddulliog; diarfer; hen ei ddull, &c.; annhoriadus.
Oldish, *a.* henaidd, lled hen, go hen, trîn hen.

Oldness, *s.* hender, hendra, hendeb, hynedd, heneidd-dra, heneiddrwydd, heneiddwch, heni, hynafiaeth.
Old-wife, *s.* henwraig, henwrach: math ar bysg.
Olea, *s.* (Ll.; Gr. *elaia*) olewydden; yr olewydd.
Oleaginous, *a.* (Ll. *oleaginus*) olewaidd, olewain.
Oleaginousness, *s.* oleweiddrwydd.
Oleander, *s.* rhoslawryf, rhoslawrwydd; rhoswydd, rhosbren.
Oleaster, *s.* (Ll.) olewydden wyllt.
Oleate, *s.* (Ll. *oleum*) olewhalan: *pl.* olewhalion.
Olecranon, *s.* (Ll. o'r Gr. *ôlenê* a *cranon*) elinben, pen asgwrn y penelin.
Olefiant, *a.* (Ll. *oleo, olfacio*) rhoglusol, rhogliannol, sawyrol.
Oleic, *a.* (Ll. *oleum*) olewig.
Oleic Acid—sur olewig.
Oliene, **Elaine**, **Elain**, *s.* (Ll. *oleum;* Gr. *elaion, elaïnos*) brasnur.
Oleometer, *s.* (Ll. *oleum*, a Gr. *metron*) olewfydr, olewfeidr, olewfesur=offeryn i fesur pwys a phurdeb olew.
Oleoresin, *s.* (Ll. *oleum*, a *resin*) olewystor.
Oleosaccharum, *s.* (Ll. *oleum* a *saccharum*) olewsugr; cymmysg o olew a sugr.
Oleose, **Oleous**, *a.* (Ll. *oleosus*) olewaidd, olewin.
Oleraceous, *a.* (Ll. *oleraceus*) perthynol i lysiau y crochan; potlysieuol, potlyseuol.
Oleum, *s.* (Ll.) olew.
Olfact, *v. a.* (Ll. *olfacto*) arogli, sawyro, sawru, safwyro, arwyntio, rhogli.
Olfactory, *a.* arogliadol, rhoglus, sawyriannol; perthynol i arogli; yn cynnwys *neu* yn mwynhau synwyr yr arogl; ymsawrus.
Olfactory nerve—gîeuyn arogliadol, gi yr arogl, gi roglus, gi y trwyn.
Olibanum, **Oliban**, *s.* (o'r Ar. *al* a *lwbanon*) oliban, olibanum, mwlystor, thus.
Olid, *a.* (Ll. *olidus*) drewllyd, drygsawrus.
Olidous, drewedig; âg arogl cryf anhyfryd arno.
Oligarchal, **Oligarchical**, *a.* (o *oligarchy*) cydbendodol, perthynol i lywodraeth anamlwyr; ambelldodawl.
Oligarchical government—llywodraeth anamlwyr, cydbendodaeth.
Oligarchy, *s.* (Gr. *oligarchia*) llywodraeth anamlwyr; gwladwriaeth y byddo yr awdurdod ar ddwylaw *neu* yn meddiant ychydig wŷr; cydbendodaeth, anamlwriaeth, cydbendod, ambelldodaeth, ambellenigaeth.
Oligist, **Oligistic**, *a.* (Gr. *oligistos*) lleiafig.
Oligist iron—haiarn lleiafig, egrid crisialedig haiarn.
Olio, *s.* (It.; Ysp. *olla;* Port. *olha*) dysglaid fysg, dysglaid gymmysg; cymmysg, cymmysgedd, mysgedd, cybolfa; amrywion, amrywiaeth.
Olitory, *a.* (Ll. *olitor*) perthynol i geginardd; yn perthyn i ardd cegin; arborawl.
Olitory seeds—hadau ceginardd, hadau gardd cegin, hadau gardd gegin, hadau llysiau cegin, hadau gardd.
Olitory, *s.* ceginardd, gardd lysiau cegin, gardd cegin, arbawr.
Olivaceous, *a.* (Ll. *oliva*) o liw yr olewydden, lliw yr olewydden, lliw yr olewydd; gwineu, melynddu; olewyddain, eiddo yr olewydd.
Olivaster, *a.* (Ff. *olivâtre;* o'r Ll. *oliva*) o liw yr olewydden, o liw yr olewydd, lliw yr olewydden, lliw yr olewydd; gwineu, melynddu.
Olive, *s.* (Ll. *oliva;* Ff. *olive*) olewydden, olewydden, pren olew: *pl.* olewydd.
Spurge-olive—llosglys, nidwydden, bliwlys, bliw, bliwyn.
Wild olive—olewydden wyllt.
Olives, **Olive-berries**, olifaid, grawn olewydd, grawn yr olewydden, olewydd rawn.
Olive-colour—lliw yr olewydden, lliw yr olewydd, olewyddliw; gwineu, gwineuddu.
Olive-grove—llwyn olewydd, llwyn olew, olewyddlwyn.
Olive-yard—olewyddlan; olewlan.
Olive-oil, **Oil of olives**, olew yr olewydd, olew yr olewydden.
Olive-crown, **Olive-garland**, coron olewydd=gwobr â roddid yn mhlith y Groegiaid i'r sawl a ennillent yn y Campau Olympig.
Olived, *a.* olewyddog; addurnedig âg olewydd.
Olivenite, *s.* (o *olive*) mwn copr o liw yr olewydden.
Olivin, **Olivine**, *s.* (o *olive*) olewfaen.
Olla Podrida, **Olla**, *s.* (Ysp.) dysglaid fysg, dysglaid gymmysg, dysglaid fysg Yspaenig; cymmysg, cymmysgedd, tryfysg, trymysg, cybolfa; ystêu Sioned.
Olympiad, *s.* (Gr. a Ll. *olympias*) Olympiad, Olympias; ysbaid pedair blynedd.
Olympics, **Olympic Games**, *s. pl.* (Gr. *olumpia*) y Campau Olympig, y Campau Olympiaidd, Campau Olympia, Campau Olympus=campau â gynnelid gynt unwaith bob 4 blynedd yn Olympia, yn Elis, wrth droed mynydd Olympus.
Ombre, *s.* (Ff. o'r Ysp. *hombre*) wmbr=math ar chwareu sethleni.
Omagra, *s.* (Gr. *ômos* ac *agra*) ysgwyddwst, poen yn yr ysgwydd.
Ombrometer, *s.* (Gr. *ombros* a *metron*) gwlawfesur, gwlawfydr, gwlawfeidyr, gwlawfydrai.
Omega, *s.* (Gr.) enw y llythyr *Ô* yn y Groeg, sef y llythyren ddiweddaf yn yr egwyddor hono: y diweddaf, y diwedd.
Alpha and Omega—Alpha ac Omega; y cyntaf a'r diweddaf; y dechreu a'r diwedd.
Omelet, *s.* (Ff. *omelette*) ffroes, crempog wyau.
Omen, *s.* (Ll.) argoel, arwydd, rhagarwydd, rhamant, rhagddangosiad, coel, arwres, arma, coelfan, darogan; rhagddywediad damwaen dda *neu* ddrwg; rhagddywediad da *neu* ddrwg.
A good or bad omen—argoel dda neu ddrwg.
An omen of good—coelferth, argoel dda, arwydd da.
A bad omen—argoel ddrwg, arwydd drwg, drygargoel, drwg argoel.
To do a thing on the encouragement of omens—gwneuthur peth ar goel *neu* ofercoel.
To observe omens—rhamanta; dàl *neu* sylwi ar argoelion.
Omened, *a.* argoeliog, argoelus; argoeliedig; yn cynnwys argoelion o bethau i ddyfod.
Omentum, *s.* (Ll.) bolweren, gweren fol, gweren y bol; llên, gorchudd, *neu* rwyden yr ymysgar; rhwyden.

Omer, } *s.* (H.) mesur Hebrëig, yn cynnwys y
Homer, } ddegfed ran o ephah, neu 75 galwyn a 5 peint.

Omiletical,† *s.* (Gr. *homilêticos*) mwyn, hyfwyn, cymdeithasgar, cyfeillachus; hyfoes, moesgar.

Ominate, *v.* (Ll. *ominor*) argoelio, rhagarwyddo, rhagddangos, darogan, arddysgogan, arddysgoganu, dysgogan, dysgoganu.

Omination, *s.* argoeliad, argoeliaeth, arddysgogan, dysgogan, dysgogant, rhagarwyddiad, rhagddangosiad.

Ominous, *a.* (Ll. *ominosus*) argoeliog, argoelus, daroganol, dysgoganol, daroganus, rhamantus, coelig, coelin, coeling; à rydd argoel o beth i ddyfod; à ddarogan *neu* à argoelia beth i ddyfod; drygargoelus, drygargoeliog, argoel-ddrwg; madargoelus; yn rhagddangos drwg *neu* dda i ddyfod.

Ominous words *or* expressions—geiriau rhamant, ymadroddion rhamantus, geiriau argoeliog.

Ominousness, *s.* argoelusrwydd, argoeliogrwydd.

Omissible, *a.* (Ll. *omissus*) hebgoradwy; à ellir ei adael heibio.

Omission, *s.* (Ff.; Ll. *omissio*) gadawiad heibio, gadawiad allan; gadawiad heibio *neu* heb wneuthur yr hyn a ddylid ei wneuthur; gadawiad heb son am dano; gwallusder, gwallusdra, palliant, gwall, arwall, diffyg, esgeulusiad; anweithrediad; hebgoriad; gomeddiad; arbediad; byrdra.

Sins of omission and commission—pechodau o wall ac o wŷd; pechodau o fyrder ac o drosedd; pechodau o waith ac o anwaith.

I have been guilty of omission in this matter—bum yn fyr yn hyn o beth.

Omissive, *a.* yn gadael allan *neu* heibio; esgeulusol, gwallusol.

Omit, *v. a.* (Ll. *omitto*) gadael allan, gadael heibio; gadael heb wneuthur; peidio â gwneuthur; gadael heb son am dano; myned dros; myned heibio i; pasio heibio i; hebgor, hebgori; arbed; maddeu; gadael heb ddarllen, gadael heb ei ddarllen; esgeuluso; pallu, gadaw, gadu.

Omittance,† *s.* cyd-ddygiad, ymaros; esgeulusdod, esgeulusiad, gadawiad heibio, peidiad.

Omnibus, *s.* (Ll.=i bawb) hirlud, hirgerbyd.

Omnifarious, *a.* (Ll. *omnifarius*) hollfath, ollfath; o bob math, rhyw, *neu* rywogaeth; hollrywiol, ollrywiol, ollryw, hollryw, hollrywogaethol; amryw, amryfal; amryfath.

Omniferous, *a.* (Ll. *omnifer*) à fo yn dwyn pob peth; ollddwyn, hollddwyn, ollddygol, hollddygol, ollfag.

Omnific, *a.* (Ll. *omnis* a *facio*) hollbar, ollbar, hollwneuthurol, ollwneuthurol; à wna *neu* à grea bob peth; hollgreol, ollgreol; cyfalwy.

Omniform, *a.* (Ll. *omniformus*) ollweddog, hollweddog, ollwedd; o bob dull, llun, *neu* wedd.

Omniformity, *s.* ollweddogrwydd, hollweddogrwydd.

Omnigenous, *a.* (Ll. *omnigenus*) ollryw, hollryw, ollrywiol, hollrywiol, hollrywiog; o bob rhyw *neu* rywogaeth.

Omniparity, *s.* (Ll. *omnis* a *par*) ollgyfoldeb, ollgydraddoldeb, cyfartalwch cyffredinol.

Omnipercipience, } *s.* (Ll. *omnis* a *percipiens*)
Omnipercipiency, } ollsyniad, hollsyniad, ollsylwad, hollsylwad, ollymwyniad, ollganfyddiaeth.

Omnipercipient, *a.* ollsyniol, ollsyniadol; yn synio *neu* sylwi ar bob peth; ollganfyddol.

Omnipotence, } *s.* (Ll. *omnipotens*) hollalluog-
Omnipotency, } rwydd, ollalluogrwydd, ollalluedd, ollnerthedd, hollnerthedd, hollalluogaeth, ollalluogaeth, hollnerth, ollnerth, hollallu, ollallu, hollgyfoethogrwydd, ollgyfoethogrwydd.

Omnipotent, *a.* hollalluog, ollalluog, hollnerthog, ollnerthog, hollgyfoethog, ollgyfoethog, ollallueddus, ollnerth, hollnerth; à allo bob peth.

To render omnipotent—hollalluogi, ollalluogi; gwneuthur yn ollalluog, &c.

Omnipotent, *s.* Hollalluog, Ollalluog, yr Hollgyfoethog.

Omnipresence, *s.* (Ll. *omnis* a *præsens*) hollbresennoldeb, ollbresennoldeb, hollbresennolrwydd, hollwyddoldeb, ollwydd, hollwydd, hollwyddfodoldeb, ollgynnrychoIdeb.

Omnipresent, *a.* hollbresennol, ollbresennol, hollwyddol, hollwyddfodol, ollgynnrychol; presennol yn mhob mân.

Omnipresential, *a.* hollbresennol, hollwyddfodol.

Omniscience, } *s.* (Ll. *omnis* a *scientia*) hollwy-
Omnisciency, } bodaeth, ollwybodaeth, hollwybod, ollwybod, hollwyddiant.

Omniscient, *a.* hollwybodol, ollwybodol, hollwybodus, ollwybodus, ollwybodog, hollwybodog; à wypo bob peth; à ŵyr ac à ddeall y cwbl.

Omniscious,† *a.* (Ll. *omnis* a *scio*)=*Omniscient.*

Omnium, *s.* (Ll.) yr oll, y cyfan, y cwbl.

Omnium-gatherum, *s.* cymmysg, amryfysg, cymmysgedd, casgliad cymmysg.

Omnivagant, *a.* (Ll. *omnivagus*) ollwibiol, hollwibiol, ollgrwydrol; à grwydro i bod mân.

Omnivores, *s. pl.* (Ll. *omnis* a *voro*) ollysolion, hollysolion; adar ollysol.

Omnivorous, *a.* (Ll. *omnivorus*) ollysol, hollysol, ollddifaol, hollysglyfiol; à fwytao *neu* à yso bob peth yn ddiwahaniaeth.

Omnivorous animals—anifeiliaid ollysol, milod hollysol.

Omoplate, *s.* (Gr. *ômos* a *platus*) palfais, palfes, yr ysgwydd; asgwrn y balfes.

Omphacine, *a.* (Gr. *omphacinos*) perthynol i ffrwyth anaddfed; à wasgwyd o ffrwyth anaddfed; anaddfed.

Omphalic, *a.* (Gr. *omphalos*) perthynol i'r fogel; bogeiliol; bogeilig.

Omphalocele, *s.* (Gr. *omphalos* a *cêlê*) bogeildor, bogeilfreg, bogeilrwyg.

Omphalode, *s.* (Gr. *omphalos*) bogel, bogail, llysfogail.

Omphalopsychites, *s. pl.* (Gr. *omphalos* a *psuchê*) Omphalosychiaid=plaid à gymmeral arni gael hyfrydwch wrth syllu ar y fogel.

Omphaloptor, } *s.* (Gr. *omphalos* ac *opticos*)
Omphaloptic, } bogeilwydr, ffawydryn argrwm.

Omphalotomy, *s.* (Gr. *omphalos* a *tomê*) bogeildrwch; rhaniad llinyn y fogel.

Omy,† *a.* ffaeth, chwal.

On, *prep.* (Al. *an*; Ll. *in*; Gr. *en*, *and*) ar; ar warthaf, ar uchaf.

On condition—tân ammod, dân ammod; ar

ammod; ar y telerau.
On these conditions — tàn yr ammodau hyn; ar y telerau hyn.
On the contrary—yn y gwrthwyneb; o'r tu arall; ar y llaw arall.
As on this day—megys ar gyfenw y dydd hwn; megys ar gyfenw i'r dydd hwn.
On both sides—o'r ddeutu, o bob tu, o bob ochr, o'r ddeuparth, o bob parth; wyneb a gwrthwyneb; wyneb a chefn.
On either side—o'r ddeutu, o bob tu, o bob parth, o bob ochr, o'r ddeuparth, o'r ddau du.
On all hands—ar bob llaw; ar bob tu.
On hand—ar law; mewn llaw; ar ei law; mewn meddiant.
On all sides—o bob tu, ar bob tu, o bob parth; ar bob llaw; oddi yma ac oddi acw; o amgylch ogylch.
On every side—ar bob tu, ar bob ystlys, ar bob ochr, o bob ochr, o bob tu, o bobtu, o bob parth; yn mhob lle o amgylch; yn mhob màn o amgylch; pobtu, o beutu, ar beutu.
On neither side—nad yw ar un o'r ddau du; a'r nid yw ar un o'r ddau du; nac ar y naill du na'r llall.
On this side of, } y tu yma i; o'r tu
On the hither side of, } yma i.
On the other side of, } y tu hwnt i; o'r
On the further side of, } tu hwnt i; y tu draw i; o'r tu draw i; ar y tu draw; ar y làn draw; ar y tu arall i.
On purpose—yn fwriadol; o wir waith oddeu; o wir waith goddeu; o'r gwaith goddeu; o wir fwriad; o wir berwyl; o fawn-fryd; o fwriad, trwy fwriad; yn unswydd, yn un swydd; o'i fodd, yn wirfoddol.
On a sudden—yn ddisymmwth, yn sydyn, yn ddisyfyd.
All on a sudden — yn ddisymmwth, yn sydyn, yn ddïattreg, yn ddïannod, yn annysgwyledig, yn swta, yn ddyswta; heb ddysgwyl *neu* edrych am dano; yn ddirybudd.
On your side—o'ch rhan chwi; ar eich rhan chwi.
On thy life—ar dy fywyd; ar dy einioes.

On, *ad.* yn mlaen, yn y blaen; rhagddo, (*pl.* rhagddynt).
On, } yn mlaen â thi, (*pl.* yn mlaen â
Go on, } chwi); dos yn mlaen, (*pl.* ewch yn mlaen); dos rhagot, (*pl.* ewch rhagoch).
On before—dos o'r blaen, (*pl.* ewch o'r blaen).
Going on—ar gerdded; ar waith; yn myned yn mlaen.
On!—yn mlaen! yn mlaen â chwi!

Onager, *s.* (Ll.) yr asyn gwyllt.

Onanism, *s.* (oddi wrth *Onan:* gwel *Gen.* xxxviii. 9) Onaniaeth; pechod Onan; ymhalogiad, hunan-halogiad.

Once, *ad.* (o *one*) unwaith, un waith; dàn un; gynt; ar ryw bryd *neu* amser.
At once—ar unwaith, ar un waith; chwap.
All at once—oll ar unwaith; i gyd ar unwaith; oll yn ngbyd; oll gyda'u gilydd; y cwbl dàn un; y cwbl dàn yr un; ar unwaith.
This once—y waith hon; y tro hwn.
Only this once—y waith hon yn unig.
Once more—eilwaith, unwaith eto, unwaith yn rhagor, eilchwaith, eilchwyl, trachefn, unwaith drachefn, eto.
Yet once more—eto unwaith.
I will speak yet but this once—llefaraf y waith hon yn unig.
Once and again—unwaith ac eilwaith.
Once for all—unwaith am y cwbl; unwaith dros byth; unwaith am oll.
Once or twice—unwaith neu ddwy; un waith neu ddwy.
Once a year—unwaith yn y flwyddyn; unwaith y flwyddyn.
Once on a time, } ar bryd, ar amser; ar
Once upon a time, } ryw bryd; ar ryw amser; ryw bryd, rywbryd, ryw amser; ar ryw dro; ryw dro; unwaith
Several disasters overtook him at once—amryw ddrygau *neu* anffodion a'i goddiweddasant ar unwaith; daeth amryw ddrygau ar ei warthaf yn eu hunllam.
If that would but once come to pass—pe deuai hyny ryw bryd i ben; pe hyny a ddeuai byth i ben.
When shall it once be?—pa bryd bellach?
There it is at once—dyna fe ar unwaith; dyna fo chwap.
Who may stand in thy sight, when once thou art angry?—pwy a saif o'th flaen, pan ennyno dy ddigder (*Salm* lxxvi. 7)?
When once the master of the house is risen—gwedi cyfodi gwr y ty (*Luc* xiii. 25).
Let it not be once named amongst you—na enwer chwaith yn eich plith (*Eph.* v. 3).

Once, *s.*=*Ounce.*

One, *a.* (S. *an, æn;* Al. *ein;* Ll. *unus;* Gr. *hen;* C. *un;* Ff. *un*) un; naill.
Any one—neb, rhywun, rhyw un, unrhyw, unrhyw un, yr un, rhyw.
One and the same—yr un a'r unrhyw; yr un ac nid arall; yr unrhyw, yr un, yr un un.
Such a one—y cyfryw un.
Some one—rhyw un, rhywun.
Every one—pob un; pob rhyw un; pob dyn; pawb; heb adaw un.
All one—yr un, yr un peth; nid amgen.
This is all one with that—yr un peth yn hollol ydyw hwn a hwnw; nid oes gwahan rhwng hwn a hwnw; nid oes mo'r gwahan rhwng hwn a hwnw.
It would be all one to me—ni ddorwn; ni byddai waeth gàn i; ni byddai waeth genyf fi; yr un peth a fyddai gàn i; yr un peth a fyddai genyf fi; yr un peth a fyddai i mi.
It is all one as if I should say—yr un peth ydyw a phe dywedwn.
All one as if he had said—nid amgen na phe dywedasai.
It was all one to those that killed him, what he said—nid oedd waeth gàn y rhai a'i lladdent beth à ddywedai; nid oedd y rhai a'i lladdent yn gofalu beth à ddywedai.
One another—eu gilydd, y naill y llall, naill y llall.
They love one another—y maent yn caru eu gilydd.

Let us love one another—carwn ein gilydd ; carwn y naill y llall.
Bear ye one another's burden—dygwch feichiau eich gilydd.
Their society one with another—eu cyfeillach â'u gilydd; eu cydgyfeillach.
They assisted one another—cynnorthwyasant y naill y llall ; cynnorthwyasant eu gilydd.
The one—y naill.
On the one side—ar y naill du.
On the one side, and on the other — ar y nail du, ac ar y llall ; o'r ddeutu, o bob tu, &c.
One or the other of them—y naill neu y llall o honynt ; un neu y ddau.
Neither the one nor the other—nid y naill na'r llall ; nid un o'r ddau.
If Esau come to the one company—os daw Esau at y naill fyntai.
Neither the one nor the other did it—nis gwnaeth na'r naill na'r llall mo hono.
One after another—yn ol eu gilydd ; ar ol eu gilydd ; y naill ar ol y llall ; y naill yn ol y llall ; bob yn ail ; ar gylch ; olynol.
They differ one from another—y mae gwahaniaeth rhwng y naill a'r llall o honynt ; y mae rhagor rhwng y naill a'r llall o honynt ; y maent yn amrywiaw oddi wrth eu gilydd ; y maent yn anghytuno â'u gilydd, pwygilydd, pygilydd.
One with another—y naill gyda'r llall ; gyda'u gilydd.
One for another—y naill yn lle y llall ; y naill dros y llall ; yn lle eu gilydd.
From one to another — bwygilydd, bygilydd.
From one place to another—o fân bwygilydd ; o'r naill fân i'r llall ; o'r naill le i'r llall ; o fan i fan ; o le i le.
One by one—o un i un ; bob yn un ; bob yn un ac un ; bob un ac un ; o un bwygilydd ; bob un o'r neilltu ; bob un ar ei ben ei hun.
One and all—pawb ac un ; un a phawb ; un ac oll ; pawb i gyd.
One while—un pryd, un tro, un chwyl ; yn awr ; weithion ; weithiau.
One while they are friends, and another while enemies—y maent un pryd yn gyfeillion, a phryd arall yn elynion ; y maent yn awr yn gyfeillion, ac yn y màn yn elynion ; weithiau yn gyfeillion, ac weithiau yn elynion.
To be at one—cydfod, cydgordio, cytuno.
To set at one—cymmodi, heddychu, athrywynu.
To make one—uno ; gwneuthur yn un.
In one—yn un.
The one and twentieth—yr unfed ar ugain.
As being one that had seen it with his own eyes—gàn ei fod yn un à'i gwelsai â'i lygaid ei hun ; ac yntau yn un à'i gwelsai â'i lygaid ei hun.
One is as good as none—gwr âg un, gwr heb un.
One good turn requires another—à wnel mad, mad a ddyly.
One thief accuseth another—y mae y diawl yn ceryddu pechod.
Where they could pass but one only at a time —lle ni allent fyned trwodd ond bob yn un ; lle nis gallent fyned trwodd ond bob yn un ac un.
If one will not, another will—oni cheir gàn y naill, e geir gàn y llall ; onis ceir gàn y naill, cf a geir gàn y llall.

One, *s.* un ; dyn ; undyn, rhywun, rhyw un.
Little ones—rhai bychain, rhai bach, rhai ieuainc ; plant.
What are these little ones?—beth yw y rhai bychain hyn?
Great ones — mawrion, gwŷr mawrion, gwŷr mawr, rhai mawr ; uchelwyr.
One's self—un ei hun, un ei hunan ; ei hun, ei hunan.
The Holy One of Israel—Sant Israel.

One-arched, *a.* unbwaog ; âg un bwa iddo.
One-berry, *s.* cwlwm cariad, llysiau ungronyn, llysiau Paris.
One-celled, *a.* ungellog.
One-eyed, *a.* unllygeidiog, unllygad ; cam.
One-handed, *a.* unllawiog, unllawog, unllaw, unllofiog.
Oneirocritic, *s.* (Gr. *oneirocriticos*) deonglwr breuddwydion, deonglydd breuddwydion.
Oneirocritic, } *a.* perthynol i ddeongli breudd-
Oneirocritical, } wydion ; yn medru deongli breuddwydion ; à gymmer arno ddeongli breuddwydion.
Oneirocritics, *s.* deongliadaeth breuddwydion, celfyddyd deongli breuddwydion.
Oneirodynia, *s.* (Gr. *oneiron* ac *odunê*) hunllef ; cwsg anesmwyth.
Oneiromancy, *s.* (Gr. *oneiron* a *manteia*) dewiniaeth breuddwydion, dewiniaeth oddi wrth freuddwydion.
Onement, †*s.* (o *one*) undod, under, unrwydd, undeb.
Oneness, *s.* (o *one*) undod, unrwydd, under, unedd, uned ; unolrwydd, unoldeb, undeb.
Onerary, *a.* (Ll. *onerarius*) llwythol, pynorol ; à arferir i ddwyn llwythi, pynau, *neu* feichiau.
Onerary beast—llwythfil, pynfil, anifail llwyth.
Onerate, *v. a.* (Ll. *onero*) llwytho, pynorio, pynio, pynu, beichio.
Oneration, *s.* llwythiad, pyniad, pynoriad.
Onerous, *a.* (Ll. *onerosus*) llwythfawr, llwythog, beichiol, beichfawr, beichus ; trwm, gorthrwm, gorthrymus, gormeilus ; llafurus.
Onesided, *a.* unochrog, untuog, untu.
Onesidedness, *s.* unochrogrwydd, untuogrwydd.
Onion, *s.* (Ff. *ognon* ; Llyd. *ouignoun* ; Gw. *uinnium*) wynwyn, winwyn : *sing.* wynwynyn, wynionyn.
Young onions—sibol, sibwl : *sing.* sibolen, sibylen, sibolyn.
Welsh onions—wynwyn tramor.
Wild onions, } wynwyn gwyllt'on, wynwyn
Dog-onions, } y maes, wynwyn y cwn.
Onkotomy, *s.* (Gr. *ogcos* a *temnô*) chwyddagoriad, chwyddagor ; agoriad chwydd *neu* gornwyd.
Only, *a.* (S. *œnlic*) unig.
Only, *ad.* yn unig ; dim ond ; ond, onid.
Only-begotten — unig-genedledig ; unig-anedig, unigenid ; un mab tad a mam.
The only-begotten Son of the Father—unig-anedig Fab y Tad.
Onomancy, *s.* (Gr. *onoma* a *manteia*) enwddewiniaeth, enwarmes, dewiniaeth â llythyrenau enw.

Onomantic, } *a.* enwddewiniol; à ddewinio â
Onomantical, } llythyrenau enw.
Onomasticon, *s.* (Gr.) enwadur, geiriadur, geirlyfr.
Onomatechny, *s.* (Gr. *onoma* a *technê*) darogan wrth lythyrenau enw.
Onomatope, } *s.* (Gr. *onomatopoiia*) dychymygair, gair gwneuthur=gair wedi ci ffurfio i ddynwared sain y peth y bo, trwy gyffelybrwydd, yn ei arwyddocäu; megys *buzz, murmur, crash, neigh*, yn y Seisoneg; *dwndwr, bwmbwr, sio, rhwchial*, a'r cyffelyb, yn y Gymraeg.
Onomatopoetic, *a.* dychymygeiriol; à fo â'i sain yn arwydd o'i ystyr; â'i sain yn nod o'i synwyr.
Onomis, *s.* (Gr. *onos* ac *onêmi*) tagaradr, dueglwyd.
Onopordum, *s.* (Ll.) ysgallen gotymog.
Onesself, *s.* un ei hun, un ei hunan; ei hun, ei hunan.
Onset, *s.* (*on* a *set*) ymgyrch, ymosod, rhuthr, cyrch, gosod, argyrch, rhysgyr, ymosodiad, cyffrawd; ffwyr, gyr, hwrdd.
The first onset—blaengis, y blaengis, cynosod, cyn-gyrch, yr ymgyrch cyntaf.
Onset,† *v. a.* rhuthro, ymosod ar, cyrchu ar; dechreu.
Onsetting, *s.* ymgyrchiad, rhuthrad, ymosodiad, cyrchiad.
Onslaught, *s.* (S. *onslægan*) rhuthr, ymgyrch, cyrch, ymosodiad, ymosod, gosod, rhysgyr, lladdgyrch.
Onstead, *s.* (*on* a *stead*) tyddyndy unig, amaethdy unigol; amaethdy, tyddyndy.
Ontologic, } *a.* (o *ontology*) bodofyddol; ar-
Ontological, } ddansoddol; perthynol i fodeg *neu* fodofyddiaeth.
Ontologist, *s.* bodofydd, bodegwr, arddansoddwr.
Ontology, *s.* (Gr. *onta* a *logos*) bodofyddiaeth, bodeg; arddansoddiaeth, arddansawdd, athrawiaeth bod, athrawn.
Onward, } *ad.* (S. *ondward; on* a *ward*) yn
Onwards, } blaen, yn y blaen, rhag blaen, rhagddo, (*f.* rhagddi, *pl.* rhagddynt); yn ei flaen, (*f.* yn ei blaen, *pl.* yn eu blaen); tuag yn blaen.
Onward, *a.* yn blaen; tuag yn blaen; blaenllaw; arweiniol; cynnyddol; llwybrus, hylwybr, llwybraidd; rhaciannol; trawol, trawaidd, traw.
Onycha, *s.* (o'r Gr. *onux*) onycha (*Ecs.* xxx. 34).
Onychia, *s.* (o'r Gr. *onux*) ewinwasg, ewinor, bystwn, gwlithen ar fys.
Onychite, *s.* (Gr. *onux*) ewinfaen=math ar fynor.
Onycomancy, *s.* (Gr. *onux* a *manteia*) ewinarmes, dewiniaeth ewinedd, dewindebiaeth â'r ewinedd.
Onyx, *s.* (Ll; Gr. *onux*) onics, onycs, y maen onics, y maen onycs, cornem, ewinem; cornwyd yn nghil llygad.
Oolite, *s.* (Gr. *ôon* a *lithos*) wyfaen, gronellfaen, grawnfaen.
Oolitic, *a.* wyfeinin, wyfeinig; tebyg i wyfaen.
Oolitiferous, *a.* (*oolitic*, a Ll. *fero*) yn cynnyrchu wyfaen; yn dwyn wyfeini; wyfeiniog.
Oologist, *s.* wyofydd, traethwr ar wyau.
Oology, *s.* (Gr. *ôon* a *logos*) wyofyddiaeth, wyfrydeg, traethawd ar wyau ædar.

Ooze, *v.* (o'r sain; S. *wesan, wæscan*) nawsio, tarddain, godarddu, goffreuo, goffrydio, araf darddu, dynoddi, suddo, beru, hidlo, dyhidlo, goferu, sïo.
Ooze, *s.* llws, llys, llaidd, llwtra; godardd, goffrau, tardd, tarddiad, tarddiant, tarddell; nawsiad, sïad; rhisgwy, trwyth rhisg.
Oozings, *s. pl.* tarddiadau, tarddiannau, godarddion, tarddion.
Oozy, *a.* lleidiog, lleidlyd; llysog, llyslyd; gwlyb; dynoddol; goferllyd, goferedigol.
Oozy ground—tir gwlyb, tir corslyd, tir pislyd.
Opacate, †*v. a.* (Ll. *opaco*) tywyllu, cymylu, cysgodi.
Opacity, *s.* (Ll. *opacitas*) cymylogrwydd, tywyllni, tywyllwch, tywylledd; afloewder, annhryloewedd, annhryloewder; aneglurder.
Opacous, *a.* (Ll. *opacus*) tywyll, anoleu, annhryloew, afloew, annhrybelid; gwyll; a'r nis gwelir trwyddo.
Opah, *s.* math ar bysg.
Opal, *s.* (Ll. *opalus, opalum*) fflamfaen.
Semi-opal—gofflamfaen.
Opalescence, *s.* (o *opal*) fflamfaeneiddrwydd, fflamfaenedd.
Opalescent, *a.* fflamfaenaidd, fflamfaeneiddiol; tebyg i fflamfaen.
Opaline, *a.* (o *opal*) fflamfeinin, fflamfeinig; fflamfaenaidd; perthynol i fflamfaen; tebyg i fflamfaen.
Opalize, *v. a.* fflamfaenu, fflamfaeneiddio; gwneuthur yn debyg i fflamfaen.
Opaque, *a.* (Ff.; Ll. *opacus*) tywyll, anoleu, annhryloew, afloew, annhrybelid, annhrywel; gwyll; a'r nis gwelir trwyddo.
Opaqueness, *s.* tywyllni, tywylledd, tywyllwch, cymylogrwydd; annhryloewedd, afloewder, afloewedd; aneglurder.
Ope,† *a.* (S. *yppe, yppan*)=*Open, a.*
Ope, *v. a.*=*Open, v.*
Opegrapha, *s.* (Gr. *opê* a *graphô*) ysgrifgen.
Open, *a.* (S.; Al. *offen*) agored, egored, anghau, anghae, anghaead, anghauad, anghauedig, anghlöedig, anghlo; amlwg, eglur, noeth, annirgel, angheledig, anghel, anghelog, digel, digudd, dïymgudd, dïargel; cyhoedd, cyhoeddus; yn ngŵydd pawb; rhydd, digaeth, anghaeth; rhwydd; diffuant, dihoced, clau, cleufryd; olaer; dirwystr, dïargae, digae; anghaerog, heb gaerau; anghadwedig; amnoeth; rhydd i'r neb a fyno; rhywiog; lleithfwyn; eang, ang; llydan, ar led, rhwth, rhonca; ial, gal, gorest, gores; carn.
Open sale—arweithiad cyhoedd.
Open enmity—gelyniaeth gyfaddef, gelyniaeth gyhoedd.
Open shame—gwarthrudd golcu (*Bar.* ii. 6).
Open winter—gauaf rhywiog, mwyn, tirion, lleithfwyn, *neu* ir-wlydd; gauaf llaith; gauaf direw; gauaf rhydd; gauaf glas.
Open letter—llythyr agored, llythyr egored.
Open book—llyfr agored; llyfr wedi ei agoryd.
In the open air—allan, allan o dy, tàn yr wybren, tàn yr wybr, tàn yr awyr; heb do uwch ei ben; maes, i maes; yn yr awyr agored.
In the open firmament of heaven—yn wyneb ffurfafen y nefoedd (*Gen.* i. 20).
Open country—gwlad ddigoed agored,

gwlad agored, tir digoed, tir ial, gwastadedd, gwastattir, bro, brodir, gwaent, gwaen, rhos.

In the open fields—ar hyd wyneb y maes; ar hyd wyneb y maesydd; yn y maesydd agored.

In the open valley—ar wyneb y dyffryn.

In the open sight of others—ar gyhoedd yn ngolwg ereill; yn amlwg; yn ngŵydd pawb.

Wide open—llawn agored, rhwth agored, penegored, penagored, agored led y pen.

Half-open — lledagored, lledegored, hanner agored, hanner egored, yn lledagor, yn lledegor; ar ei ledagor; cilegored, cilagored.

More and more open—lledled, ledled, lletach letach.

Open on both sides—agored o'r ddeutu; dau-egor.

Open to—agored i, egored i.

Open to, } agored i, yn agored i; yn
Exposed to, } mherygl o.

With open mouth—yn safnrwth, yn gegrwth.

Their throat is an open sepulchre—bedd agored yw eu ceg.

To put to open shame—gosod yn watwar *neu* watwor; gwneuthur yn warthrudd; gwneuthur yn sampl.

To break open—tori yn agored *neu* egored; tori trwy drais; rhwygo; gwthio yn agored; agor o drais; treis-agor.

Open at top—dido; heb do arno; agored oddi arno; penagored, penegor; dïorchudd; agored.

That is open to view—arysbeithig; à fo yn ngolwg; à ellir ei weled; canfyddadwy; y gellir cael golwg arno.

To lay open—agor, agoryd, egor, egori, dynoethi, amlygu, arnoethi, dadguddio, digelu, annirgelu, dïorchuddio; rhoi mewn golwg; rhoi mewn goleuni; dwyn i'r goleu, i'r goleuni, i'r golwg, *neu* i'r amlwg; gwneuthur yn amlwg; dangos ar gyhoedd; gwneuthur yn agored; cyhoeddi.

Open, *v.* agor, egor, egori, agori, agoryd, egoryd; ymagor, ymegor, ymegori, ymagori; ymledu, ymeangu, ymrythu; dadgloi; egluro, amlygu, esbonio; disguddio; datlod; dechreu; cyfarth.

To open a cause—agor, egori, adrodd, *neu* fesuro hawl; cychwyn cwyn *neu* hawl; agor mater; dadguddio cwyn. [egori.

To open a little way—cilegor, cilagor, cil-

To open a fish—agor pysgodyn; diberfeddu pysgodyn.

Let the earth open—ymagored y ddaiar.

To open (as hounds)—agor, agori, egori, ymagor, cyfarth, ymŵo.

To open one's mind (to a person)—dangos, dadguddio, agor, *neu* ddadgan ei feddwl; dywedyd *neu* dreithu ei feddwl; mynegu ei ofeg; tori at un.

To open the campaign—myned i'r maes; ymgyrchu i'r rhyfel; cyrchu allan i'r rhyfel.

Opening and alleging—gân egluro a dodi ger eu bronau (*Act.* xvii. 3).

Opener, *s.* agorwr, agorydd, egorwr, egorydd, agoriawdr; eglurwr.

The opener of heaven—agoriawdr nef.

Openeyed, *a.* llygad-egor, llygad-egored, llygad-agored; gwyliadwrus, effro, anhunog.

Openhanded, *a.* llawegor, llawagor, llawagored, llawegored; â'i law yn agored; hael, haelionus, hyrodd, cedrydd, hyged, rhoddgar.

Openhearted, *a.* calon-egor; â chael rydd, rwydd, *neu* hael ganddo; hael; haelfrydig; rhyddgalon, rhwyddgalon, calonrydd, haelfron; clau, diffuant, didwyll, diduedd, dihoced, teg.

Openheartedness, *s.* rhyddgalonrwydd, rhwyddgalonrwydd, rhyddineb calon, rhullder, haeledd; diffuantrwydd, &c.

Opening, *s.* agorad, agoriad, egoriad, agor, egor; ymagoriad, ymegoriad; egoredigaeth; toriad, rhwyg, breg, adwy, bwlch, drws, ag, fflais, trych; geneu; dechreuad; gwawr; eglurhad: *pl.* agorion, agorau.

Openly, *ad.* ar gyhoedd, yn gyhoedd; yn ngolwg y byd; yn ngŵydd pawb; ger bron y byd; yn eglur, yn amlwg, yn yr amlwg, yn ddigel.

Openly and fairly—yn uniawn ac yn onest; yn ddiragrith, yn ddidwyll, yn ddihoced, yn ddiddichell; yn yr amlwg; mewn goleuni; ar gyhoedd.

Openmouthed, *a.* cegrwth, safnrwth, safn-egor, safn-agor; â safn *neu* geg agored iddo; geneu-rwth.

Openness, *s.* angheuedd, anghausdrwydd, anghaeadrwydd, anghausdedd, anghaeadigrwydd, agoredigrwydd, agoredrwydd, egoredrwydd; egluredd, amlygedd, amlygrwydd; diffuantrwydd, diragrithrwydd, dihocedrwydd, cleuder, cleufrydedd, tegwch, gonestrwydd; rhwyddedd meddwl, rhwyddedd calon; symledd; rhywiogrwydd; eangrwydd; lleithfwynder.

Openness of the weather—rhywiogrwydd, lleithfwynder, *neu* ir-wlyddedd yr hin.

Opera, *s.* (Ll., It., Ysp., a Ff.) chwareu cân, chware cerdd gymmysg, canchware, canchwareu, ffedalaw, chwedalaw, chwareugan, gobergan.

Opera house—chwareudy cân, canchwareudy, canchwareufa, chwareudy gobergan.

Opera glass—syllyr chwareufa, syllwydr chwareudy, drych chwarwyfa.

Operable,† *a.* (Ll. *operor*) gwneuthuradwy.

Operameter, *s.* (Ll. *opera*, a Gr. *metron*) gweithfesur, gweithfydrai, gweithfeidyr.

Operant,† *a.*=*Operative.*

Operant, *s.* gweithredydd, gweithredwr, gweithydd, goberydd.

Operate, *v.* (Ll. *operor*) gweithio, gweithredu, gwneuthur ei waith; cael effaith, effeithio; goberu, gorchwylio, ffeithio; cyflawnu meddygwaith, llawfeddygu, trychfeddygu.

Operatic, } *a.* (o *opera*) perthynol i chwareu
Operatical, } cân; canchwareuol.

Operation, *s.* (Ll. *operatio*) gweithrediad; gweithred, gwaith; gober; goberiad, ffeithiant, ffeithiad, effeithiad, effeithiolaeth, effaith, peiriadaeth, prwyaeth, nafiad; grym; meddygwaith, gweithred lawfeddygol, trychwaith; ysgogiadau.

Operations of a campaign—gweithrediadau milwyr yn hyd hafwaith *neu* hafgwaith.

An unlucky accident checked the operations of the campaign—damwaen anffod-

iog a luddiodd chwyl y rhyfel; damwaen anffodus a dorodd ar chwyl y rhyfel.
There are diversities of operations—y mae amryw weithrediadau.

Operative, *a.* gweithiedigol, gweithredus, gweithredol, gweithrediadol, gweithrediannol, gweithiol, effeithiol, ffeithiol, goberol, preithiol, ymarferol; gweithgar, hywaith, bywiog.

Operative, *s.* gweithydd, gwr gwaith; crefftwr.

Operator, *s.* gweithredydd, gweithredai, goberydd; llawfeddyg, gweithredydd ar offer meddygol, trychfeddyg.

Opercular, } *a.* (Ll. *operculatus*) cloriog, cau-
Operculate, } adog, caeadog, gwerchyriog,
Operculated, } clorynog.

Operculiform, *a.* ar lun gwerchyr *neu* gauad.

Operculum, *s.* (Ll.) gwerchyr, clawr, cauad, cloryn; cap, hotyn.

Operetta, *s.* (It. o *opera*) chwareu canig, chwareu cenig, chwareugenig, chwareuganig, gober ganig.

Operose, *a.* (Ll. *operosus*) llafurus, llafurfawr, poenfawr, poenus, trafferthus, dygn; â llawer o boen *neu* lafur wrtho.

Operoseness, *s.* llafurusrwydd, poenfawredd, llafurboen, gwaith mawr.

Operosity,† *s.* = *Operoseness.*

Opertaneous, *a.* (Ll. *opertaneus*) dirgel, celedig, cel, cudd, dirgelaidd, cyfrinachol, anghyhoedd.

Opetide, *s.* (*ope* a *tide*) amser agored *neu* rydd i briodi o'r Ystwyll i Ddydd Mercher y Lludw.

Ophicleide, *s.* (Gr. *ophis* a *cleis*) sarffudgorn, soddudgorn.

Ophidia, } *s. pl.* (Gr. *ophis*) y seirff, llwyth y
Ophidians, } seirff, y sarfflwyth.

Ophidian, *s.* milyn o ryw y sarff; sarff, neidr.

Ophidian, *a.* sarffol; perthynol i seirff.

Ophidion, *s.* llyswèn fôr, morlyswèn=pysgodyn perthynol i Fôr y Canoldir, nid annhebyg i lyswèn.

Ophidious, *a.* perthynol i lwyth y seirff; sarffol.

Ophioglossum, *s.* (Gr. *ophis* a *glôssa*) tafod y neidr.

Ophiolatry, *s.* (Gr. *ophis* a *latreia*) sarffaddoliaeth, sarffaddoliant, addoliad seirff.

Ophiolite, *s.* (Gr. *ophis* a *lithos*) sarffem, maen sarff, sarff-faen.

Ophiologic, } *a.* sarffofyddol, sarffegol; perth-
Ophiological, } ynol i sarffofyddiaeth.

Ophiologist, *s.* sarffofydd; un hyddysg yn hanes seirff.

Ophiology, *s.* (Gr. *ophis* a *logos*) sarffofyddiaeth, sarffeg, hanes seirff.

Ophiomancy, *s.* (Gr. *ophis* a *manteia*) sarffarmes, sarff-ddewiniaeth, dewiniaeth â seirff.

Ophiomorphous, *a.* (Gr. *ophis* a *morphê*) ar lun sarff; âg iddo ffurf sarff; sarffaidd.

Ophiophagous, *a.* (Gr. *ophis a phagô*) sarffysol; yn ymborthi ar seirff; yn bwyta seirff.

Ophite, *a.* (Gr. *ophis*) perthynol i sarff; sarffol, sarffaidd.

Ophite, *s.* (Gr. *ophis, ophitês*) myldardd gwyrdd, molafon gwyrdd, mwlafon gwyrdd, sarffem werdd.

Ophiuchus, *s.* (Gr. *ophiouchos*) y sarff-ddygydd, y sarffon=enw hen gydser.

Ophiura, *s.* (Gr. *ophis* ac *oura*) sarfflostog=enw rhywogaeth o serbysg.

Ophrys, *s.* (Gr. *ophrus*) caineirian.

Ophthalmia, } *s.* (Gr. *ophthalmia*) fflameg y
Ophthalmitis, } llygad, ennynfa y llygad, tan-
Ophthalmy, } dde llygad, fflameg lygeidiol.

Ophthalmic, *a.* perthynol i'r llygad; llygadol, llygeidiol.
Ophthalmic medicine — meddyginiaeth y llygad, meddyginiaeth y llygaid, meddyginiaeth i'r llygaid.

Opththalmics, *s. pl.* meddyginiaethau y llygad, cyffyriau i'r llygad.

Ophthalmology, *s.* (Gr. *ophthalmos* a *logos*) traethawd ar y llygad; dysgrifiad o'r llygad; llygadlith.

Ophthalmoscopy, *s.* (Gr. *ophthalmos* a *scopeô*) llygadsylliaeth.

Ophthalmotologist, *s.* un hyddysg yn nghylch fflameg y llygad.

Ophthalmotology, *s.* (Gr. *ophthalmia* a *logos*) athrawiaeth fflameg y llygad; traethawd ar ennynfa y llygad.

Opiate, *s.* (o *opium*) cysgiadyr, cwsgbar, cysbair, cysor, meddyginiaeth gwsg, cwsg-gyffyr, cysgyffyr, cysgyflaeth, cysgyfaredd.

Opiate, *a.* cysgbair, cwsgbar, cwsgbair, hunbair, â bair gwsg, cysgiadol, hunbar, hunddwyn, cysgeidiol, yn peri cwsg; â bair lonyddwch.

Opiated, *a.* cymmysgedig â sudd y pabi; nillog.

Opiferous,† *a.* (Ll. *ops* a *fero*) â ddwg help *neu* gymhorth.

Opifice,† *s.* (Ll. *opificium*) gwaith, gwneuthuriad.

Opificer,† *s.* (Ll. *opifex*) gweithiwr, gweithreddydd, gweithydd, crefftwr, gwr o gelfyddyd.

Opinable,† *a.* (Ll. *opinabilis*) tybiadwy, hydyb.

Opination,† *s.* (Ll. *opinatio*) tybiant, tybiaeth, tybiad; tyb, barn, meddwl.

Opinative,† *a.* tyn *neu* gyndyn ei farn.

Opinator,† *s.* (Ll.) un tyn *neu* gyndyn ei farn; mympwywr; un y mae yn hoff ganddo ei dyb ei hun.

Opine, *v. n.* (Ll. *opinor*) tybied, tybio, tybygu, meddylied, meddylio, meddwl, rhoddi tyb.

Opiner,† *s.* tybiwr, tybygwr; mympwywr.

Opiniastre, } † *a.* (Ff. *opiniâtre*) tyn *neu*
Opiniastrous, } gyndyn yn ei farn; tyn *neu*
Opiniatre, } gyndyn ei farn; chwannog *neu* ry chwannog i'w farn ei hun; â fo yn caru, yn rhygaru, *neu* yn gorhoffi ei farn *neu* ei dyb ei hun; cyndyn.

Opiniate,† *v. a.* cyndyn amddiffyn ei farn; dàl yn dyn yn ei farn; amddiffyn ei farn gyda chyndynrwydd,

Opiniated, *a.* tyn *neu* gyndyn yn ei farn; cildyn *neu* ystyfnig ei farn; rhy chwannog i'w farn ei hun; cyndyn, cildyn, ystyfnig.

Opiniative, *a.* tyn *neu* gyndyn yn ei farn; cildyn, anhydyn, *neu* ystyfnig ei farn; chwannog *neu* ry chwannog i'w farn ei hun; â fo yn caru, yn rhygaru, *neu* yn gorhoffi ei farn *neu* ei dyb ei hun; llawn o'i dyb ei hun; tybiedigol, tybgar, mympwyol, mympwyog, hunandybiol, tyndybus; tybiedig, tybus, dychymygol.

Opiniativeness, *s.* tybgarwch, cyndynrwydd mewn barn, cildynrwydd mewn tyb; gorhoffedd un yn ei farn *neu* ei dyb ei hun; hunandybiolrwydd; cildynrwydd, cyndynrwydd.

Opiniatrety, } † *s.* (o *opiniatre*)=*Opiniatire-*
Opiniatry, } *ness.*

Opiniator,† *s.* un tyn, cyndyn, anhydyn, *neu*

ystyfnig yn ei farn; mympwywr, tybgarwr.

Opinicus, *s.* math ar greadur dychymygol mewn arwyddfarddoniaeth neu herodraeth.

Opining,† *s.* tyb, tybiant.

Opinion, *s.* (Ff.; Ll. *opinio*) tyb, barn, tybiant, tybiaeth, meddwl; daliad, ymddaliad; tybygiad; mympwy; cred, coel; dychymyg; tyb da, barn dda.

Good opinion—tyb da, tyb dda, barn dda.

Wrong opinion, } camdyb, geudyb, cam-
False opinion, } dybiant, camdybiaeth, geufarn; tyb amryfus *neu* gyfeiliornus.

Joint opinion—cyttyb, cydfarn, cydfarniad.

Of the same opinion—cyttybiol, cydfarn, cydfarnol, o'r un farn, o'r un tyb, unfarn, cyfunfarn.

To be of opinion—barnu, tybied, tybio, meddwl; bod o'r farn, o'r tyb, *neu* o'r meddwl; credu, coelio.

To be of the same opinion—bod o'r un farn, &c.; cyttybied, cyttybio, cydfarnu, cytuno, cydsynio, cydweled; bod yn gyfunfarn; bod yn un farn *neu* ddaliad; cydfyned; synied yr un peth.

To be of a different opinion, } tybio y
To be of a contrary opinion, } gwrthwyneb; bod o dyb *neu* farn arall; bod o dyb *neu* farn amgen; tybio amgen; tybio yn amgen; bod yn wahanfarn; bod yn wahanol yn ei farn.

They are of opinion—barnant, tybiant, credant, coeliant; maent o'r farn; meddyliant.

I am clearly of opinion—yr wyf yn dilys farnu; yr wyf yn cwbl gredu; yr wyf yn cwbl goelio; yr wyf yn gwbl o'r farn.

They are all of the same opinion—y maent oll yn synied yr un peth; y maent oll o'r un farn; y maent oll o'r un meddwl.

I have an opinion of him—y mae genyf fi dyb da am dano: y mae genyf fy marn am dano; y mae genyf farn *neu* dyb am dano.

In my opinion—i'm tyb i; yn fy nhyb i; yn fy marn i; yn ol fy marn i; i'm barn i; yn ol fy meddwl i.

They all agreed in their opinions—yr oeddent oll o'r un meddwl; yr oeddent oll yn unfryd; yr un farn oeddent oll; unfarn oeddent oll.

Our opinions always agreed—unfarn oeddem ni yn wastad; yr oeddem ni o'r un farn yn wastad.

I will tell you plainly my opinion—mi ddywedaf i chwi yn groew yr hyn yr wyf fi yn ei dybied.

This is my opinion of the story—dyma fy nghred i am y chwedl; dyma fy marn *neu* fy meddwl i am y chwedl.

I have a good opinion of him—y mae genyf fi gred dda am dano; y mae genyf fi dyb da am dano.

I am of your opinion—yr wyf fi yn cytuno â chwi; yr wyf fi yn cydsynio â chwi; yr wyf fi o'r un farn â chwi; yr wyf fi yn gyfunfarn â chwi.

I am fully of his opinion—yr wyf fi yn cwbl gytuno âg ef; yr wyf fi yn cwbl gytuno yn ei farn; yr wyf fi yn gwbl yr un farn âg ef.

A high opinion—ucheldyb.

Of a high opinion—ucheldyb, ucheldybus.

To hold a high opinion—ucheldybio, ucheldybied; bod yn uchel ei dyb; tybied yn uchel.

Every man hath his opinion—pawb â'i chwedl ganddo.

Opinion,† *v. a.* tybied, meddwl, meddylied.

Opinionate, } *a.* tybgar; tyn, cyndyn, *neu*
Opinionated, } anhydyn yn ei farn; tyn, cyn-
Opinioned, } dyn, anhydyn, *neu* ystyfnig ei farn; chwannog *neu* ry chwannog i'w farn ei hun; à fo yn caru, yn rhygaru, *neu* yn gorhoffi ei farn *neu* ei dyb ei hun; llawn o'i dyb ei hun; llawn o dyb da am dano ei hun; à dywysir yn hollol gàn ei dyb ei hun; a'r ni newid mo'i farn er eglured y bo y prawf yn y gwrthwyneb; à ddeil yn dyn ei gamdyb ei hun yn erbyn pawb; hunandybiol, mympwyog, tyndybus; cyndyn, cildyn, ystyfnig.

Opiniative, *a.* tyn, tybgar; cyndyn, anhydyn, *neu* ystyfnig yn ei farn; chwannog i'w farn *neu* dyb ei hun; rhy chwannog i'w farn *neu* dyb ei hun; à fo yn caru, yn rhygaru, *neu* yn gorhoffi ei dyb *neu* ei farn ei hun; hunandybiol, hunandybus, tyndybus, mympwyol; llawn o'i dyb ei hun; cyndyn, cildyn, anhydyn, pengam.

Opinionativeness, *s.* tybgarwch; cyndynrwydd, anhydynder, *neu* ystyfnigrwydd mewn barn; gorhoffedd un yn ei farn *neu* ei dyb ei hun; cyndynrwydd un yn ei farn; tyndybusrwydd, hunandybiolrwydd, mympwyoldeb.

Opinionist, *s.* tybgarwr, un tybgar; un y mae yn hoff ganddo ei farn *neu* ei dyb ei hun; un y mae yn rhy hoff ganddo ei farn *neu* ei dyb ei hun; un à orhoffo ei farn *neu* ei dyb ei hun; un tyn, cyndyn, *neu* ystyfnig yn ei farn; un tyn *neu* gyndyn ei farn; un à lŷn wrth ei farn ac ni ollwng mo honi, na cham na chymhwys fyddo; tyndybiwr, ymgildynwr, ymgyndynwr, mympwywr.

Opiparous, *a.* (Ll. *opiparus*) gorwych, arwych, mawrwych, costus, costfawr, drudfawr, drud.

Opisthodome, *s.* (Gr. *opisthios* a *domos*) oefn teml, y lle wrth gefn teml, olgadlas.

Opisthotonos, *s.* (Gr. a Ll.) olsythder.

Opitulation,† *s.* (Ll. *opitulor*) cymhorth, cynnorthwy, porth.

Opium, *s.* (Ll.; Gr. *opion*) sudd y pabi, nill, cysgwy, cysglyn.

Opletree,† *s.* (Ll. *opulus*) cerddinen, cordinen, criafolen, pren cyrafol, pren criafol, pren crawel.

Opobalsam, } *s.* (Ll. *opobalsamum*) balm
Opobalsamum, } Gilead, opobalsam.

Opodeldoc, *s.* math o eli sebonaidd.

Opossum, *s.* math o filod bolgodawg.

Oppidan,† *s.* (Ll. *oppidanus*) trefwr, gwr trefol, gwr trefig, gwr o'r dref; dinesydd: *pl.* trefolion.

Oppidan (at Eton College)—trefwr; ysgolïaig nad yw ar y sylfaen.

Oppidan,† *a.* trefol; perthynol i dref.

Oppignerate,† *v. a.* (Ll. *oppignero*) gwystlo; rhoi *neu* ddodi ar wystl; rhoi *neu* ddodi yn ngwystl.

Oppilate, *v. a.* (Ll. *oppilo*) cyttyru, pentyru; cau ar; attal, rhwystro, lluddio, llestair; llenwi â rhwystrau; bolrwymo.

Oppilation, *s.* (Ll. *oppilatio*) cyttyriad, pentyr-

iad; attal, attaliad, rhwystr, rhwystrad, lludd, llestair; bolrwymiad.

Oppilative, *a.* (Ff. *oppilatif*) attaliol, rhwystrol, rhwystredigol, lluddiedigol; argaeol; bolrwymol.

Oppleted,† *a.* (Ll. *oppletus*) llawn, gorllawn.

Oppone,† *v. a.* (Ll. *oppono*) gwrthwynebu, gwrthladd, gwrthsefyll.

Opponency, *s.* (Ll. *opponens*) gwrthebiaeth; gwrthwynebedd; agoriad dadl athrofaol; gosodiad gwrthdadleuon i bwnc; praith am radd.

Opponent, *a.* (Ll. *opponens*) gwrthwynebol, gwrthwynebus, gwrthwyneb, croes, gwrthladdol.

Opponent, *s.* gwrthwynebwr, gwrthwynebydd, gwrthsafydd, gwrthsafwr, gwrthblaid, gwrthebydd, erbyniwr, cyferbyniad; gelyn: *pl.* cynnygu.

Opportune, *a.* (Ll. *opportunus*) prydlawn, amserol, cyfamserol; cyflëus, cyfaddas, cymhwys, addas; arfodol; tymmoraidd.

Opportunely, *ad.* yn brydlawn, &c.; mewn pryd, yn ei bryd, yn ei iawn bryd, ar yr iawn adeg, ar awr dda.

Opportuneness, *s.* prydlonedd, prydlondeb, prydlonder, amseroldeb, amserolder; cyfleusura, cyfleusder.

Opportunity, *s.* (Ll. *opportunitas*) amser cyfaddas, cyfamser, amser hamddenol, hamdden amserol, cyfle, cyfleusdra, cyfleusder, arfod, ennyd, chwaen, oedfa, odfa, madws, egwyl, amser, adeg, hamdden, echlysur, echlys, amosgre.

I have no opportunity at present—nid oes genyf arfod ar hyn o bryd; nid oes genyf amser cyfaddas ar hyn o bryd; nid oes genyf arfod yn awr.

They might have had opportunity to have returned—hwy a allasent gael amser i ddychwelyd.

As we have opportunity, let us do good to all men—tra yr ydym yn cael amser cyfaddas, gwnawn dda i bawb.

Opposable, *a.* (o *oppose*) gwrthwynebadwy; à ellir ei wrthwynebu.

Opposal,† *s.* = *Opposition.*

Oppose, *v. a.* (Ff. *opposer;* Ll. *oppono*) gwrthwynebu, gwrthsefyll, gwrthladd, sefyll yn erbyn, codi yn erbyn, bod yn erbyn, gwrthio, erbynio, ymosod yn erbyn, gwrthryn, gwrthrynu; cyferbynu, gwynebu, wynebu, cyfarwynebu, sefyll yn wyneb, cyfwynebu; dadleu *neu* ddywedyd yn erbyn; rhwystro, attal, rhagod, rhagodi, rhagu. [yn erbyn peth.

To oppose one's self to a thing—ymosod

In meekness instructing those that oppose themselves—mewn addfwynder yn dysgu y rhai gwrthwynebus.

Oppose,† *v. n.* bod yn groes; gwrthddadleu.

Opposed, *a.* gwrthwynebol, gwrthwynebus, gwrthwyneb, croes.

Opposeless,† *a.* diwrthladdd, diwrthryn, anwrthwynebadwy, anwrthwynebol.

Opposer, *s.* gwrthwynebwr, gwrthwynebydd, gwrthsafwr, gwrthsafydd, cyferbyniad, erbyniwr, gwrthebydd, gwrthrynwr, gwrthrynydd; cyfarwynebydd; gelyn.

Opposite, *a.* (Ff.; Ll. *oppositus*) cyferbyniol, cyfarwyneb, cyfarwynebol, cyfwynebol, cyfwyneb, cyfarwynebog, cyferbyn; ar gyfer, ar gyferyd, cyferydig, cyfarfan; gwrthwyneb, gwrthwynebol, gwrthwynebus, croes, gwrthrynedigol; gwrth, erbyn.

Opposite, *s.* cyferbyniad, gwrthwynebwr, gwrthwynebydd, gwrthsafwr, gwrthsafydd; un cyfarwyneb, un à fo cyfarwyneb âg arall, un cyferbyn; peth cyfarwyneb, peth gwrthwyneb, &c., gwrthbeth: *pl.* cyferbyniaid.

Opposiiteness, *s.* cyfarwynebedd, cyfarwynebrwydd, cyfarwynebolrwydd, cyferbynedd, cyferbynrwydd, cyferbynioldeb, cyferbyniolrwydd; gwrthwynebedd.

Oppositifolious, *a.* (Ll. *oppositus* a *folium*) cyferddeiliog; cyferbyn â'r ddalen.

Opposition, *s.* (Ll. *oppositio*) gwrthwynebiad, gwrthladdiad, gwrthsafiad, gwrthladd, gwrthladdiad, gwrthosod, gwrthwyneb, gwrth, gwrthedd, gwrthiad, gwrthryniad, gwrthrynedigaeth, gwrthgais; cyferwynebiad, cyferbyniad, gwrthgyflead, gwrthosodiad; rhwystr, rhwystrad, attaliad, attalfa, rhagder; dadl; cyferbyniaeth; gwrthblaid, y blaid wrthwyneb.

Without opposition—yn ddirwystr, yn ddiwrthwyneb, yn ddiwrthwynebiad, yn ddiwrthladd, yn ddiwrthryn; heb ludd na gwahardd; heb ludd heb wahardd; heb wahardd heb erbynwedyd; heb wahardd heb erbynddywedyd; heb wrthwynebiad iddo.

In opposition to—yn erbyn; yn wrthwyneb i; yn groes i.

In opposition to nature—yn erbyn natur; yn erbyn anian; yn wrthwyneb i natur.

To break through all oppositions—tori trwy bob rhwystr; tori trwy bob anhawsder.

Licentiousness has broken through all oppositions—penrhydd-der a dorodd trwy bob terfyn, ac nid oes deddf à'i dyor.

To make opposition to—gwrthwynebu, gwrthladd, gwrthsefyll, &c.

He is in the opposition—y mae efe gyda'r wrthblaid; mae efe yn yr wrthblaid; un o'r wrthblaid yw efe; mae efe yn y gwrth; cyfarwynebydd yw efe.

Maugre all opposition—er dim à wnaed i'r gwrthwyneb; er dim à ellid ei wneuthur i'r gwrthwyneb.

Oppositions of science—gwrthwyneb gwybodaeth (1 *Tim.* vi. 20).

Oppositionist, *s.* un o'r wrthblaid; un o'r blaid wrthwynebol i'r weinyddiaeth; gwrthbleidydd, gwrthbleidiwr, cyfarwynebydd.

Oppositive, *a.* gwrthrynedigol; gwrthwynebol; à ellir ei osod yn erbyn.

Oppress, *v. a.* (Ff. *oppresser;* Ll. *oppressus*) gorthrymu, gormesu, gormeilio, gorthrechu, gortrechu, gorddwyo, goreilidio, gwasgu ar, gwasgu, llechu, dirwasgu, trymwasgu; treisio; cystuddio; trechu; cyfarsengu.

My heart is oppressed with grief—dedwina, gloesyga, llesmeiria, darfu, *neu* dihoena fy nghalon gàn ofid; llethir fy nghalon gàn ofid.

Oppressed in mind—trymfrydig.

Grief-oppressed breast—tromfron, trymfron.

The oppressing sword—cleddyf y gorthrymwr, y cleddyf gormail, y cleddyf gormeilus.

Oppressed, *p. p.* gorthrymedig, gormesedig, &c.; gormeiliog; y sydd yn dwyn *neu* yn goddef pwys plaid orthrech.

Oppression, *s.* gorthrymiad, gormesiad, gorm-

eiliad, gorthrechiad, gorddwyad; gormes, gormail, gorthrymder, gorthrymedd, gorthrymiant, gorthrymedigaeth, gorddwy, gorthrwm, gorthrech, goreilid, gwasgfa, gorysgwr; trais, treisiant, treisiaeth, dirdrais, dirdra, arsang; camwri; truemi, caledi, blinfyd, dargawdd.

An oppression of the heart — gwasgfa, gwasg, gloesygfa, *neu* loesiad calon; gwasg *neu* wasgfa ar galon.

Oppressive, *a.* gorthrymus, gormesol, gormeilus, gorthrymol, blin, gorthrechol, treisig, treisiol, gorthrymiannol, gorthrymig, gorthrymedigol, gormeilaidd, gorddwyol, goreiliadd, gorthrwm, trwm, llethol, dargoddol; creulawn.

Oppressiveness, *s.* gormesoldeb, gormesolrwydd, gormeilusrwydd, gorthrymedd, gorthrymusrwydd, gorthrecholdeb, treisigrwydd, treisioldeb; creulondeb, creuloni.

Oppressor, *s.* gorthrymwr, gorthrymydd, gormeswr, gormesydd, gormeisiad, gormesiad, gormeiliwr, gormeilydd, gorddwywr, gorthrechwr, gorthrechydd, treisiwr, treisydd, treisiad, goreilidiwr; y traws, gwr traws.

A violent oppressor — dirdreisiwr.

Deliver him that suffereth wrong from the hands of the oppressor — gwared yr hwn sydd yn cael cam, o law yr hwn sydd yn gwneuthur cam (*Eccles.* iv. 9).

Opprobrious, *a.* (o'r Ll. *opprobrium*) gwaradwyddus, gwarthruddog, gwarthruddus, gwarthus, gwarthlawn, cywilyddus, gwarthredus, gwarthruddgar, gwarthaol; gwaradwyddus a dirmygus; dïystyrllyd, sarhäus, sarhaol, enllibus, enllibaidd, difrïol, croesanaidd, bustlaidd, serthus, anmharchus; adgas, cas, dirmygedig.

Opprobriousness, *s.* gwarthusrwydd, gwarthlonedd, gwarthlourwydd, gwarthruddusrwydd, sarhausdra, &c.; gwarthrudd, gwarth, anmharch, difriaeth, sarhad, croesanaeth, cecri.

Opprobrium, *s.* (Ll.) gwaradwydd, gwarthrudd, gwarth, gwarthâd, dïystyrwch, tremyg, dirmyg, anmharch, sarhad, anurddas, anfri, achlod, anghlod, croesanaeth, drygair, edliwiant; gwaradwydd â dirmyg yn gymmysg âg ef.

Opprobry,† *s.* = *Opprobrium.*

Oppugn, *v. a.* (Ll. *oppugno*) gwrthwynebu, gwrthsefyll, gwrthryn, gwrthrynu; ymosod *neu* ddadleu yn erbyn; ymosod ar; gwrthio; rhwystro; sefyll yn erbyn.

Oppugnancy, } *s.* gwrthwynebiad, gwrthwyneb-
Oppugnation, } edd, gwrthrynedd, gwrthryn, gwrthedd, gwrthrynder, gwrthsafiad, gwrthymdrech.

Oppugnant, *a.* gwrthwynebol, gwrthwynebus, gwrthladdol, gwrthsafol.

Oppugner, *s.* gwrthwynebwr, gwrthwynebydd, gwrthsafwr, gwrthsafydd, gwrthrynwr, gwrthrynydd; ymosodwr yn erbyn.

Opsimathy, *s.* (Gr. *opsimatheia*) hwyrddysg, hwyrddysgiaeth, hwyraddysg, hwyr ddysgeidiaeth; dysg pan fo un yn hen.

Opsiometer, *s.* (Gr. *opsis* a *metron*) gwelfesur, gwelfeidyr, gwelfydrai, gwelfesurydd.

Opsonation,† *s.* (Ll. *opsono*) darmerthiad, arlwyad, darpariad ymborth.

Opsology, *s.* (Gr. *opson* a *logos*) arlwyeg, arlwyaeth, darmerthiant.

Optable,† *a.* (Ll. *optabilis*) dymunadwy, dymunol, i'w ddymuno, eiddunol.

Optation, *s.* (Ll. *optatio*) dymuniad, dymuniant, damuniad, eidduniad.

Optative, *a.* (Ll. *optativus*) eiddunedigol, dymunedigol, dymuniannol, dymuniadol, eiddunadol.

Optative mood — modd eiddunedigol, eiddunadol, eiddunol, dymuniannol, dymunedigol, dymunadwy, damunadwy, *neu* eiddunadwy; yr eiddunydd.

Optative, *s.* peth i'w ddymuno, peth dymuned-
Optic, } *a.* (Gr. *optikos*) golygol, treiniol;
Optical, } perthynol i'r llygad; yn perthyn i'r olwg; tremofyddol, tremyddol; perthynol i dremyddiaeth.

The optic nerves — gïau y llygaid, gewynau y llygaid.

Optical instrument — trembeiriant, syllbeiriant, peiriant golwg.

Optic glass — tremwydr, tremiadyr, tremyr.

Optical delusion — twyll-olwg, twyllwelediad, tremdwyllad, twylldremiad, twyllymddangosiad, gau ymddangosiad, hudwel, twyllwel.

Optic place of a planet — lle golygol planed, golygle planed = lle planed fel ei gwelir â llygad.

Relating to optical instruments — trembeiriannol, syllbeiriannol.

To furnish optical instruments — trembeiriannu, syllbeiriannu.

To make optical instruments — trembeiriannu, syllbeiriannu.

Optic, *s.* peiriant golwg, tremon; llygad.

Optically, *ad.* wrth olwg; yn ol tremyddiaeth.

Optician, *s.* tremofydd, tremonydd, tremiadur; trembeiriannydd, syllbeiriannydd, gwneuthurwr tremiadyron, syllwydrwr.

Optician's trade — trembeiriannaeth, tremiaduriaeth, tremoniaeth.

Optics, *s.* tremyddiaeth, tremofyddiaeth, tremeg, tremoneg, tremoni, celfyddyd golwg, syllbeiriannaeth.

The science of optics — tremyddiaeth, &c.

Optimacy, *s.* (Ll. *optimates*) goreugwyr, goreuon; pendefigion, dyledogion, boneddigion; bonedd, boneddigaeth, pendefigaeth, goreuant.

Optime, *s.* (Ll. *optimus*) gorafwr, gorafydd, goreuwr, goreugwr = ysgolor yn nesbarth blaenaf mesuroniaeth yn Mhrifysgol Caergrawnt.

Optimism, *s.* (Ll. *optimus*) goreuaeth, gorafiaeth.

Optimist, *s.* un â ddeil athrawiaeth goreuaeth; gorafiaethwr, gorafiaethydd.

Optimity, *s.* goreuaeth, goreuoldeb.

Option, *s.* (Ll. *optio*) dewisiad, dewis; eiddun-ed, dymuniad; blaenoriaeth.

Optional, *a.* â fo ar ddewis *neu* ddewisiad un; yn sefyll ar ddewisiad un; i'w ddewis neu beidio; â adewir i'w ddewis; eiddunedol; yn gadael rhywbeth i'w ddewis.

It is optional with you to go or stay — y mae ar eich dewisiad chwi fyned neu beidio; y mae ar eich dewis chwi fyned neu aros; y mae eich dewis genych ai myned ai aros; arnoch chwi y saif myned neu aros.

Optionally, *ad.* ar ddewisiad, ar ddewis; i'w ddewis neu beidio.

Opulence, } *s.* (Ll. *opulentia*) cyfoethogrwydd,
Opulency, } goludogrwydd; cyfoeth, golud,

anlloedd; llawnder, llawndid, llewndid, haflug, digonedd, berthedd.

Opulent, *a.* (Ll. *opulentus*) cyfoethog, goludog; llawn o gyfoeth *neu* olud; didlawd, dïamdlawd, arianog, berthog.

Opuscule, } *s.* (Ll. *opusculum*) gweithyn,
Opusculum, } gwaith bychan, manwaith.

Or, *c.* (S. *other*; Al. *oder*) neu; ai; ynte; ai ynte; onid e, onitê; naill ai, un ai.
God or man—Duw neu ddyn.
Either this or that—naill ai hwn ai hwnw; un ai hwn ai hwnw.
Or else—os amgen, ped amgen, pe amgen; ac os amgen; ac onid e.
Or else be absent—ai bod yn absennol.
Or ever—cyn; cyn byth.

Or, *s.* (Ff.; Ll. *aurum*) aur; eurlliw, melynlliw, lliw yr aur, melyn.

Ora, *s.* (S. *ore*) hen ddarn bath yn mhlith y Sacsoniaid.

Orach, } *s.* (Ff. *arroche*) eurllys, llygwyn,
Orache, } llewyn, llew gwŷn, diflas.
Wild orach—llygwyn gwyllt, llew gwŷn gwyllt.
Garden orach—llygwyn dof, llew gwŷn dof.
Shrubby orach — llygwyn llyswyddaidd, llwylys gwryw.
Frosted sea orach—llygwyn arianaidd.
Spreading halberd-leaved orach—llygwyn tryfal.
Spreading narrow-leaved orach—llygwyn culddail ymledol.
Grass-leaved orach—llygwyn arfor.

Oracle, *s.* (Ff. o'r Ll. *oraculum*) dewinfa, y ddewinfa, atebfa, ateblan, llefarfa, y gynghorfa, y gafell, llan; ateb geudduw, ateb ffugiol geudduw; dwyfateb, ateb dwyfol, gair dwyfol, arma, dwyfeb; ateb geudduw i'r neb a ymofynai âg ef; ffug-ateb; ateb Duw; gair ymadrodd, *neu* gynhgor Duw; oracl; dewindeb; geneu Duw; dewin, proffwyd, gwr doeth, gwyddon; y neb y byddai Duw yn llefaru trwyddo; duw à atebai y sawl a ymofynent âg ef; ateb-dduw, llefardduw; ymadrodd.
Living oracles—ymadroddion bywiol, oraclau bywiol.
To consult an oracle—ymofyn â duw; ymofyn â gair duw; ymofyn â geneu duw; ymofyn â dewinfa *neu* arma.
An oracle of wisdom—geneu doethineb, cynnor doethineb.
An oracle of law—geneu cyfraith, geneu y gyfraith, cynnor cyfraith.

Oracle, † *v. n.* rhoi atebion megys geneu duw.

Oracular, } *a.* yn rhoi atebion megys geneu
Oraculous, } duw; yn rhoi atebion megys o eneu duw; à ry, à rydd, *neu* à ddyry atebion megys geneu duw; à ry, à rydd, *neu* à ddyry atebion megys o eneu duw; à rydd atebion dwyfol; megys gair *neu* ateb duw; megys gair *neu* ateb Duw; megys yn deilliaw o eneu Duw; megys yr hyn a ddeillia *neu* a ddaw o eneu Duw; dwyfatebol, dwyfebus, armaol, oraclaidd, dewiniaethol, dewiniol; difrifol, hybarch, myg; pendant, awdurdodol, awdurdodaidd, meistrol, meistrolaidd; tywyll, aneglur, amwys, annilys, cudd.

Oracularly, } *ad.* ar wedd ateb Duw; ar ddull
Oraculously, } ateb Duw; fel ateb *neu* air Duw; yn oraclaidd.

Oraculousness, *s.* oracleiddrwydd, armaolrwydd, dwyfateboldeb.

Oraison, *s.* (Ff.; Ll. *oratio*)=*Orison.*

Oral, *a.* (Ff. o'r Ll. *os, oris*) geneuol; geiriol; à draddodwyd *neu* à drosglwyddwyd o eneu i eneu; à drosglwyddwyd mewn geiriau; o eneu i eneu; o eneu; o ben i ben; anysgrifenedig.
Oral tradition—traddodiad geneuol; traddodiad o eneu i eneu *neu* o ben i ben; cof clyw; cof cyfarwydd, cof gorsedd; cof coelbren.

Orally, *ad.* o eneu i eneu; o ben i ben; mewn geiriau o'r geneu; nid mewn ysgrifen; heb ei ysgrifenu; yn eneuol, &c.

Orange, *s.* (Ff. o'r Ll. *aurantium*) eurafal, afal euraid, eurfal, oraits, afal oraits, oreins.
Orangetrees—eurefyll, eurafallon, eurefyll, eurwydd, eurafalwydd, eurafallwydd, eurfalwydd, coed eurafalau, coed afalau euraid, coed oreins: *sing.* eurafallen, eurafalwydden, eurfalwydden, pren eurafalau, eurfalwydden, eurafall.

Orange, *a.* o liw yr eurafal, o liw yr oreins; perthynol i eurafal; eurafalaidd, eurfalaidd; melyngoch, melyn dwfn, melyn.
Orange colour—lliw yr eurafal, lliw yr eurfal, lliw yr oreins; lliw melyn dwfn, dyfn-liw melyn, melynlliw dwfn, melyn dwfn, eurlliw dwfn.
Orange groves—eurllwyni, llwyni eurafalau.

Orangeade, *s.* eurafalwy, eurfalwy, dïod eurafalau.

Orange-coloured, *a.* o liw yr eurafal, o liw yr eurfal, o liw yr oreins; melyngoch, melyn dwfn, melyn, eurlliw dwfn.

Orange-lily, *s.* alaw melyn, alaw euraidd.

Orangemen, *s.* (oddi wrth *Orange*, yn Ffrainc) Oreinwyr, Gwŷr Orain=enw à rydd Pabyddion Gwerddon i'w cydwladwyr Gwrthdystiol, o herwydd eu hymlyniad wrth deulu *Orange.*

Orangery, *s.* (o *orange*) eurafallaeh, llan eurafalau, perllan eurafalau, llwyn eurafalau, eurllwyn, eurberllan.

Orange-tawny, *a.* o liw yr eurafal; melyn dwfn, o eurlliw dwfn.

Orange-wife, } *s.* gwerthwraig eurafalau,
Orange-woman, } eurafal-wraig.

Orang-outang, } *s.* (Malayaeg) math ar epa, nid
Orang-utan, } annhebyg iawn i ddyn.

Oration, *s.* (Ll. *oratio*) araeth, araith, arawd, ymadrodd; ffraethineb.
To make an oration—areithio.

Orator, *s.* (Ll.) areithiwr, areithydd, arawdr, arodydd, arodor, aronan, geiriog, un arodrydd; ffraethonydd; ymadroddwr; parablwr, parablydd; deisyfydd.
Public orator—lladmerydd prifysgol, lladmer cyhoedd, lladmerydd cyhoedd.
Female orator—areithyddes, areithwraig.
Orator-like—megys areithiwr, fel areithydd; yn ymadroddus, yn hyawdl.

Oratorial, } *a.* areithyddol, areithiol; arod-
Oratorical, } rydd, ffraethonol; ymadroddus.

Oratorio, *s.* (It.) treithalaw, traethalaw, myg-alaw, mygralaw, mygalawiaeth, cyfansoddiad cerddorol cyssegredig; addolfa, addoldy.

Oratory, *s.* (Ll. *oratoria*) areithyddiaeth, arawn, cadeiriaith, arawd, areithiant,; cafell weddi, cell weddi, ystafell weddi, ty gweddi, cyssegr gweddi, dirgelfa i weddïo, cyssegr i weddïo;

gweddifa, areithfa, arodfa, arodgell; addolfa, addolfan, capelyn, capel, iolfa.
Priests of the oratory—offeiriaid yr areithfa, offeiriaid yr arodfa=urdd grefyddol sefydlwyd gàn Philip Neri yn 1574.

Oratress, } s. (o *orator*) areithyddes, areithwraig.
Oratrix, }

Orb, *s.* (Ll. *orbis*; Ff., It., ac Ysp. *orbe*) pel, pellen, pelen, bwlyn, bwl, cronen, cronell, clobyn, corff cyfrgrwn, llun cyfrgrwn, crynbeth, crynogyn; cylch, rhod, troell, troellen, sidell, sidyll, cant; clawr cyfrgrwn; trogylch; cyfnod; y llygad; mwnt.
The orbs of heaven—troellenau y nefoedd.
The orb of the moon—lloergant, cant y lloer.

Orb, *v. a.* llunio yn gylch; gwneuthur yn grwn.

Orbate, *a.* (Ll. *orbatus*) amddifad; diblant; didad; tlawd.

Orbation,† *s.* (Ll. *orbatio*) amddifadiad, difuddiant; amddifadrwydd; tlodi, tlodedd.

Orbed, *a.* crwn, cyfrgrwn, cynghrwn, cylchog, rhodog, rhodol, cylchol, cylchynol; wedi ei wneyd yn grwn fel cylch.

Orbic, *a.* (Ll. *orbicus*) crwn, cyfrgrwn, cynghrwn, crwn fel cylch.

Orbicular, *a.* (Ll. *orbiculus*; Ff. *orbiculaire*) crwn, cyfrgrwn, cynghrwn, crwn fel cylch, pellenog, pellenaidd.

Orbicularly, *ad.* yn grwn fel cylch; yn grwn, yn gyfrgrwn, &c.

Orbicularness, *s.* crynder, crynedd, cyfrgrynder, pellenogrwydd, rhodogrwydd.

Orbiculate, } *a.* (Ll. *orbiculatus*) crwn, cyfr-
Orbiculated, } grwn, cynghrwn; à wnaed yn grwn fel cylch; cylchaidd, cylchog, rhodog, pellenog.

Orbiculation, *s.* crynder, crynedd, cyfrgrynedd; cynghryniad.

Orbiculus, *s.* (Ll.) bwl blodeuyn, pellen blodeuyn.

Orbis, } *s.* crynbysg.
Orb-fish, }

Orbit, *s.* (Ll. *orbita*) cylchdro, trogylch, cylchdaith, cylchlwybr, chwylgylch, cylchred, sidell-daith, chwylfa, hwylfa, hwyl, chwyl, cylchrawd; llwybr planed *neu* ronseren; ceuedd; y croen o amgylch llygad aderyn; amgroen; crynyn.
Orbit of the eye—pwll y llygad, pwll llygad.

Orbital, } *a.* perthynol i gylchdro, &c.; cylch-
Orbitual, } droawl, cylchdeithiol, cylchredol, chwylfaol, trogylchol.

Orbitude, } *s.* (Ll. *orbitas*) amddifadrwydd, am-
Orbity, } ddifedi; tlodi, tlodedd.

Orblike, } *a.* fel cylch, fel sidell; cylchaidd,
Orby, } rhodaidd, pellenaidd.

Orbs, *s. pl.* addurnwaith ffenestri.

Orc, *s.* (Ll. *orca*; Gr. *oruga*) math ar forfil.

Orchal, } *s.* (It. *orichello*; Ysp. *orchella*) cip-
Orchel, } ruddlas, ciplasgoch=math ar fwswn
Orchil, } à dyf yn Ynysoedd Canaria a'r Pen-
Archil, } ryn Gwyrdd, o'r hwn y ceir porffor tra rhagorol.

Orchanet, *s.* (Ff. *orcanette*) llysiau y gwrid, tafod yr ych lliwiol.

Orchard, *s.* (S. *ortgeard*; Sw. *örtegard*) perllan, afallach; llwyn plan o goed ffrwyth; afaleule.
Orchard-trees—perllanwydd, coed ffrwyth.
Cherry orchard—ceirioslan, perllan geirios, gardd geirios, ceirioslwyn, surianllwyn, surianlle.
Abounding with orchards—perllanog, llawn perllanau.

Orcharding, *s.* triniaeth *neu* ddiwylliad perllanau; perllanau.

Orchardist, *s.* perllanwr, perllanydd.

Orchestre, } *s.* (Gr. *orchèstra*; Ll. *orchestra*)
Orchestra, } perorfa, cerddfa, y gerddfa, alofa; lle y gwŷr wrth gerdd; y perorion.

Orchestral, *a.* perthynol i berorfa *neu* gerddfa; cerddfaol, perorfaol.

Orchestrino, *s.* (oddi wrth enw ei ddyfeisydd) math ar offeryn cerdd.

Orchestrion, *s.* (o *orchestra*) cerddorgan=math ar offeryn cerdd.

Orchideous, } *a.* (o *orchis*) tegeirianaidd;
Orchidaceous, } perthynol i'r llysiau tegeirian.

Orchis, *s.* (Gr. a Ll.) tegeirian, eirin y ci, caill y ci, ceilliau'r ci.
Meadow orchis—tegeirian y waen, tegeirian ynfydyn.
Butterfly orchis—tegeirian dwyddalenog.
Pyramidal orchis—tegeirian bera, tegeirian coch yr haf.
Early purple orchis—hosanau y gog, tegeirian coch y gwanwyn.
Marsh orchis—tegeirian y gors.
Spotted palmate orchis—tegeirian manog bysedog.
Aromatic orchis—tegeirian peraroglaidd.
Dwarf orchis—cordegeirian.

Orchotomy, *s.* (Gr. *orchis* a *temnô*) dysbaddiad, ysbaddiad.

Orcine, } *s.* math ar ddefnydd lliwiol.
Orcin, }

Ord,† *s.* (S.) min, ymyl, blaen; dechreu.

Ordain, *v. a.* (Ll. *ordino*) gosod, penodi, trefnu; sefydlu, urddo, urddoli, rhoi urddau i, rhoi mewn urddau; ordeinio; arfaethu; darparu; gwneuthur, gwneyd.
All are ordained to die—gosodwyd i bawb farw.
To ordain in an office—gosod mewn swydd.
To ordain before—rhagosod, rhagbenodi, rhagdrefnu, &c.
Jeroboam ordained a feast—Ieroboam a wnaeth wledd (1 *Bren.* xii. 32).

Ordainable, *a.* gosodadwy, penodadwy.

Ordainer, *s.* gosodwr, gosodydd, trefnwr; urddwr; ordeiniwr.

Ordaining, *a.* gosodiadol, urddiadol; à urddo; à chanddo hawl i urddo; ordeiniol.

Ordainment, *s.* gosodiad, penodiad; ordeiniad; urddiad, urddedigaeth.

Ordeal, *s.* (S. *ordal*, *ordæl*) diheurbrawf, prawfynag, gordal; prawf, holbrawf, chwilbrawf; prawf llymdost, chwiliad manwl, meinholiad.
Fire-ordeal — tanbrawf, prawf tanllyd, prawf drwy dân, diheurbrawf drwy dân, holbrawf tanllyd.
He passed his ordeal—aeth trwy ei brawf; pasiodd ei brawf.

Order, *s.* (Ll. *ordo*; Ff. *ordre*) trefn; gradd; urdd; rheol; modd, dull, gwedd, ffurf, gogedd, sut, sud, hwyl, diwyg; cyfle; cywair, cyweirdeb; trefniad, trefniant, gosodiad; arch, gorchymyn, archiad; archeb; rheitharch; dosbarth; llwyth; rhestr; pwynt, iechyd.
Orders—gorchymynion, archau, archion, archiadau, archebion; gorchymyn, arch, archiad; archeb; urddau.
Holy orders — urddau santaidd, urddau

cyssegredig, urddau cyssegrol, urddau eglwysig, urddau eglwys, urddau santol, urddau.

To take holy orders—cymmeryd urddau, cymmeryd urddau santaidd, cymmeryd ei urddo.

To receive holy orders—derbyn urddau, derbyn urddau santaidd.

Religious order—urdd grefyddol.

Equestrian order—urdd farchogol; gradd farchogol; urdd *neu* radd marchogion; marchogurdd.

The Order of the Garter—Urdd y Gardas, Urdd y Gardas Aur=urdd farchogol â sefydlwyd gàn Iorwerth III.

To confer orders—urddo, rhoi urddau i; urddoni; gosod mewn urddau santaidd *neu* eglwysig; cyssegru yn offeiriad, &c.

Written order—archeb.

Post-office order—archeb llythyrdy, archeb llythyrfa, archeb lythyrfaol, archeb ar y llythyrdy.

The order of words—trefn, trefniad, cyflead, cyfle, *neu* ganlyniad geiriau.

Order of succession—trefn olyniad, trefn olyniaeth, trefn oliannaeth; cylch, cylch cyfnewid, tro, lle, chwyl.

Order (in architecture)—dull, arddull, dullwedd.

The five orders of architecture—pum dull adeilyddiaeth; pum-null adeilad *neu* saerniaeth.

Doric order—y dull Dorig, yr arddull Dorig.

Sacred order—urdd, urddas; urdd gyssegredig, gyssegrol, *neu* santaidd.

Honoured with some order—urddog, urddain, urddol.

By order—wrth arch, wrth orchymyn, ar orchymyn, trwy orchymyn.

By my order—wrth fy ngorchymyn; a mi yn gorchymyn, yn erchi, *neu* yn peri i ti, i chwi, iddo, iddi, *neu* iddynt.

In order—mewn trefn; yn drefnus; yn gyfiëus; pob un yn ei le ei hun.

In their order—yn eu trefn.

In order to—er, er mwyn, i, tuag at, fel y, fâl y, mâl y, modd y; yn arwain yn mlaen at *neu* i; yn tywys yn mlaen at *neu* i.

In order to do this, } er gwneuthur hyn;
In order to effect this, } er mwyn gwneuthur hyn; at wneuthur hyn; fel y gwneler hyn.

In order thereto—tuag at hyny.

And what is in order to salvation—a'r hyn sy'n tywys yn mlaen i *neu* at iachawdwriaeth; a'r hyn sy'n tywys i *neu* at iachawdwriaeth.

In order to this—i'r perwyl hwn; i'r perwyl yma; i'r dyben yma; er mwyn hyn.

In complete order—cynghywair.

Out of order—annhrefnus, didrefn, mewn annhrefn, allan o drefn; anhwylus, anhoenus, dihwyl, dihoen, dihoenus, clefyca, allan o hwyl, âg anhwyl arno, anmhwyntus, mewn anmhwynt, lledglaf, adglaf, afiach, afiachus.

Without order—yn ddidrefn, yn annhrefnus, heb drefn, blith draphlith.

Without order, } heb orchymyn, yn
Without command, } ddïorchymyn; heb erchi iddo; o hano ei hun.

To set in order—trefnu, iawn drefnu.

To put in order—trefnu, cyweirio, tacluso, trefnuso.

To put into order—trefnu; gosod mewn trefn; rhoi mewn trefn; gwneuthur trefn ar; dwyn i drefn; cymmoni; cymhenu.

To give order—gorchymyn, rhoi gorchymyn; penodi, ordeinio.

To take order—cymmeryd trefn; gofalu, cymmeryd gofal.

To put out of order—annhrefnu, dattrefnu, anghymmoni, annybenu, anghyweirio; bwrw allan o drefn; anhwylio; cythryblu, cymmysgu.

That may be easily put in order—hydrefn.

High order—uchelurdd, gradd uchel, urdd uchel.

Priests of the second order—offeiriaid o'r ail radd.

Every man in his own order—pob un yn ei drefn ei hun.

Above all the order of stars - yn uwch na gosodiad y ser (*Doeth.* vii. 29).

For that we sought him not after the due order—oblegid na cheisiasom ef yn y modd y dylesym (1 *Cron.* xv. 13).

Order, *v.* trefnu; hwylio; trin; gorchymyn, erchi, rhoi gorchymyn, rhoi gorchymyn i, peri; arwain, tywys, cyfarwyddo, cyfrwyddo; sefydlu, trefniadu; rheoli, llywodraethu, llywio; dywedyd wrth;† urddo, rhoi urddau i.

He that ordereth his conversation aright—y neb a osodo ei ffordd yn iawn.

How shall we order the child?—pa fodd y trinwn y bachgen (*Barn.* xiii. 12)?

Ordered, *p. p.* trefnedig, &c.; trefnus.

That may be easily ordered—hydrefn.

Well ordered—iawn drefnedig; hydrefn; trefnus, trefnfawr, trefngar; da ei drefn.

Orderer, *s.* trefnwr, trefniawdr, trefniedydd. trefnydd, trefnedydd, gosodwr mewn trefn, gosodydd mewn trefn; gorchymynwr, archwr; rheolwr.

Ordering, *s.* trefniad, dosbarthiad, gosodiad mewn trefn, trefnedigaeth, trefnid, trefniawd, llywiad, llywodraethiad, rheoledigaeth.

Orderless, *a.* didrefn, annhrefnus, heb drefn, direol.

Orderliness, *s.* trefnusrwydd, trefnusder, trefnusdra, trefnusdeb, trefnusedd, trefnoldeb, trefnolder, trefnoldra, hydrefnedd, trefngarwch, hydrefnid; rheolusrwydd, rheolusedd, rheolgarwch; gweddusrwydd, gweddeiddra; tacluswydd; hydrinedd, hyweddrwydd; ufydd-dod, ufyddgarwch; syberwyd.

Orderly, *a.* trefnus, hydrefn, rheolaidd, rheolus, rheolgar, dosbarthus, trefngar, trefnfawr; da ei drefn; à geidw drefn; gweddaidd, gweddus; hydrin, hywedd; ufydd, ufyddgar; syberw, syber; syberlan; deddfol.

Orderly book—llyfr archau; llyfr yr ysgrifena rhingyllod ynddo y gorchymynion cyffredinol a chatrodawl perthynol i bob myntai.

Orderly officer—swyddog negesau.

Orderly, *s.* cadnegeswr, cadnegesydd, milwr negesau=milwr à ddyco orchymynion *neu* à wnelo negesau.

Orderly, *ad.* mewn trefn, mewn trefn dda; yn drefnus, yn rheolus, &c.; yn llwybraidd; yn ol rheol a threfn.

Ordinability,† *s.* ansawdd penodadwy; y cyflwr o fod yn benodadwy.

Ordinable,† *a.* penodadwy, gosodadwy, ordeiniadwy.

Ordinal, *a.* (Ff.; Ll. *ordinalis*) rhestrol, trefnol, trefniadol, rhesol.

Ordinal numbers—trefnolion, rhestrolion, rhifau rhestrol, rhifedi rhestrol=cyntaf, ail, trydydd, &c.

Ordinal, *s.* rhif trefnol, rhifedi trefnol; urddiadur, urddlyfr, urddodlith, llyfr gwasanaeth urddo; defodlyfr, trefniadur; llyfr cynneddfau a defodau crefydd-dy.

Ordinance, *s.* (Ll. *ordinans;* It. *ordinanza*) gosodedigaeth, gosodiad, gosodiaeth, gosod, gosodigaeth, trefniad, trefniant, trefnid, trefnedigaeth, ordinhad, ordeiniad, ordeiniaeth, deddf, cyfraith, ystatyn, rheol; gorchymyn; defod; arfaeth, penodiad; †cyflegr.

Human ordinances—gosodau dynion, gosodedigaethau dynion, gosodau dynol.

Ordinant,† *a.* (Ll. *ordinans*) gosodol, gosodedigol, penodol.

Ordinarily, *ad.* yn gyffredin, &c.

Ordinary, *a.* (Ll. *ordinarius*) cyffredin; arferol, arferedig; canolig; lledwael, gowael; lledhagr, anhardd, annhelediw, annhelaid; cyffredin yr olwg arno; trefnus, rheolaidd.

Ordinary days—dyddiau penod, dyddiau gosod, dyddiau gosodedig, dyddiau penodedig, dyddiau pwyntiedig.

Ordinary, *s.* glwysynad, ynad eglwysig, glwyswyddog, glwysraglaw; ynad cyffredin, sefydlog, *neu* sefydledig; esgob; rhaglaw esgob; offeiriad; caplan; gweinidog sefydlog; swyddfa gyffredin *neu* sefydlog; pryd rheolaidd, pryd cyffredin, ciniaw cyffredin; pryd â'i bris arno; pryd â phris sefydlog arno; gwadalbryd; dogn-bris pryd o fwyd; bwydfa, bwydfa gyffredin, ciniawfa gyffredin; llewfa, bwytty cyffredin; sefydliad i ofalu am longau rhyfel; sefydliad cadlongau.

In ordinary—cyffredin; teuluaidd.

Physician in ordinary—meddyg teulu.

Chaplain in ordinary to the queen—caplan cyffredin y frenines; capelwr teuluaidd y frenines; offeiriad teulu i'r frenines.

Bishop's ordinary—rhaglaw esgob.

Ordinary of Newgate—gweinidog carchar Newgat (yn Llundain).

For ordinary and extraordinary—am fwyd a dïod; am fwyd a llŷn.

A ship in ordinary—llong wedi ei gosod mewn porthladd dàn ofal sefydliad y cadlongau.

Ordinary, *s.* lluniau à geir yn fynych yn arwyddion bonedd; lluniau cyffredin, arwyddion cyffredin.

Ordinate,† *v. a.* trefnu, penodi.

Ordinate, *a.* (Ll. *ordinatus*) rheolaidd, rheolus; à fo wrth reol; trefnus.

Ordinate figure—llun rheolaidd; llun y byddo ei ochrau a'i onglau yr un faint.

Ordinate, *s.* penodlin (yn namcaniaeth cyrflinau).

Ordinately, *ad.* yn drefnus, yn rheolaidd; wrth drefn a rheol; yn ol rheol a threfn.

Ordination, *s.* (Ll. *ordinatio*) urddiad, urddad, urddiant, urddawd, urddedigaeth, urddoliaeth, urddoliad, rhoddiad urddau, ordeiniad; trefniad, gosodiad.

Ordinative, *a.* trefniadol, cyfarwyddol, gorchymynol.

Ordinator, *s.* trefnwr, penodwr, sefydlwr; urddwr.

Ordnance, *s.* (o *ordinance;* Ff. *ordonnance*) cyflegrau, gynau rhyfel, magnelau rhyfel, caddfer.

Ordonnance, *s.* (Ff.) cymmedroliad, cymmesuriad, *neu* gyfaddasiad y rhanau i'w gilydd; cymmedriad, iawn drefniad; cyttrefniad, cyttrefn, *neu* ddosbarth rhanau darlun; gorchymyn, deddf, rheitharch.

Ordure, *s.* (Ff.) tom, tail, baw, ystlom, aul.

Ore, *s.* (S. *ore, ora;* Al. *erz*) mwn, mwyn, mettel.

Oread, *s.* (o'r Gr. *oros*) mynyddes, duwies fynydd, duwies y mynydd, duwies mynydd, elen fynydd.

Ore-weed, } † *s.* gwymon, gwyg y môr.
Ore-wood, }

Orexis, *s.* (Gr.) chwant bwyd, awydd am fywyd; chwant, awydd, blys, awch.

Orfgild,† *s.* (S. *orf* a *geld*) yr edfryd *neu* iawn à wneir am yr hyn a ladratäer ar y ffordd fawr rhwng haul a haul.

Orfrays, } *s. pl.* (Ff. *orfroi*) eureddi, eursider,
Orfraies, } sider aur; amaerwy aur cyfrestrog.

Orgal, } *s.* (hen Ff.) surgen, sych waddod gwin,
Argol, } gwaddod sych=cèn barilau gwin.

Organ, *s.* (Ll. *organum;* Gr. *organon*) peiriant, ermig, offeryn, peirian, peiriad, gweinydd; geneu; cyfrwng; organ, (*pl.* orgain), gorgan, gorloes.

Organs of speech—peiriannau ymadrodd, peiriannau yr ymadrodd, peiriannau llafar, gweinyddion ymadrodd, gweinyddion yr ymadrodd.

Organs of nutrition—peiriannau maeth, cyfryngau maeth.

Organs of reproduction—peiriannau adepiliad, peiriannau adgynnyrchiad.

Chylifactive organs, } peiriannau ceul-
Organs of chylifaction, } iadol, ceulgluddion, ceuliadon.

Digestive organs, } peiriannau treuliad-
Organs of digestion, } ol, treuliannol, *neu* dreulbair; treuliadon, cylldreuliadon, peiriadau traul, gweinyddion treuliad.

Organs of motion—peiriannau ysgogiad, peiriannau ysgogi, gweinyddion ysgogiad.

The organ of a party—geneu plaid.

A pair of organs—organ, gorgan, gorloes.

Organ-builder, *s.* saer organ, saer orgain, gwneuthurwr organ, gwneuthurydd orgain.

Organic, } *a.* (Ll. *organicus*) peiriannol, peir-
Organical, } iannig, peiriannog, offerynol, ermigol; cyfluniol, ardumiol, ardumig, ardumiog, crethol, crethig, cyfluniedig, cymheiriannol, corfinol.

Organic remains—gweddillion cyfluniol, olion cyfluniol, olion crethig.

Organically, *ad.* trwy gymhorth *neu* gynnorthwy peiriannau; â pheiriannau; gyda pheiriannau; trwy gyfansoddiad peiriannol; yn gyfluniol, &c.

Organicalness, *s.* peiriannoldeb, cyflunioldeb, cyfluniolrwydd, ardumiogrwydd, crethigrwydd.

Organism, *s.* peiriannol *neu* ermigol gyfansoddiad peth; peiriannol gyttrefn rhanau *neu* aelodau mewn corff; peirianwaith; ardumiaeth, ardumwaith, iawn gyfansoddiad, iawn drefniad, cyfansoddiad cyfluniol.

Organist, *s.* organwr, organydd, orgeinydd, orgeinydd, chwareuwr ar yr organ, à gano yr organ, à gano ar yr organ, à chwareuo ar yr organ.

Organization, *s.* cyfluniad, cyfluniant, cyfluniaith, ardumiad, ardumiant, lluniodraeth, cyfluniodraeth, peiriannolaeth, cyfansoddiad, ffurfiad, cymheiriant, gosodiad; peiriannol gyfansoddiad, cyfluniad, *neu* gyfeiliad peth; peiriannol gyttrefniad rhanau *neu* aelodau mewn corff; cyfadail, adeilwaith.

Organize, *v. a.* (Ff. *organiser*) cyfluniо, ardumio, lluniodri, cyfluniodri, peiriannu, cymheiriannu; cyfansoddi *neu* gynnysgaethu à pheiriannau cymhwys i'w swydd; iawn drefnu, cyfeilio, trefnu; canu mewn rhanau; orgeinio.

Organized, *p. p.* cyfluniedig, &c.; cyfluniog, ardumiog.

Organ-loft, *s.* llofft yr organ.

Organographic, } *a.* (o *organography*) peir-
Organographical, } iannegol; perthynol i ddysgrifiad peiriannau planigion.

Organographist, *s.* un à ddarlunio beiriannau; peiriannegydd, peiriannegwr, peiriannofydd.

Organography, *s.* (Gr. *organon* a *graphô*) peirianneg, darluniad o beiriannau llysiau, dysgrifiad o beiriannau.

Organology, *s.* (Gr. *organon* a *logos*) peiriannofyddiaeth; athrawiaeth peiriannau milod a llysiau.

Organon, *s.* (Gr.) trefn.

Organ-pipe, *s.* pibell organ, pib organ.

Organy, *s.* (Ll. *origanum*) mesuriad.

Wild organy—mintys y creigiau, penrudd, mesuriad cyffredin.

Organzine, *s.* sidan bwrw; sidan wedi ei gyfrodeddu âg edafedd.

Orgasm, *s.* (Gr. *orgasmos*) goregni, diregni, dirgynhyrfiad; ysbonc, hwp; cyffroad, cynhyrfiad, *neu* weithrediad anghymmedrol.

Orgeat, *s.* (Ff. o *orge*) heiddalmonwy.

Orgeis, *s.* } (oddi wrth Ynysoedd *Orkney*, fel
Organ-ling, } y tybir) pysg yr Orch, pysg yr Erch.

Orgies, *s. pl.* (Gr. a Ll. *orgia*; Ff. *orgies*) gŵyl yr ynfydion, gŵyl gorphwyll, llerthwyl, gloddestwyl, noswyl y meddwon, rhempwyl, rhempian, cyfeddach.

Orgillous,† *a.* (Ff. *orgueilleux*) balch, uchelfalch, ffroenuchel, trahäus.

Orgues, *s. pl.* (Ff.) math ar offerynau rhyfel.

Orichalc, } *s.* (Ll. *orichalcum*; Gr. *oros* a
Orichalcum, } *chalcos*) eurbres, pres y mynydd; pres yr hynafiaid; elydn, elydr.

Oriel, } *s.* (hen Ff. *oriol*) cromffenestr, ffenestr
Oriol, } grom;† cilgell, ystafellan.

Oriency, *s.* (o *orient*) dysgleirdeb *neu* gryfder lliw.

Orient, *a.* (Ll. *oriens*) dwyreawl, dwyreog; dwyreiniol, dwyrain; cyfodedigol; perthynol i'r dwyrain; fel yr haul ar ei godiad; dysglaer, llachar, ysblenydd, llathraid, dysbleiniol, gorwych.

Orient, *s.* dwyrain, dwyr; codiad haul.

Oriental, *a.* dwyreiniol, dwyrain; perthynol *neu* briodol i'r dwyrain; eiddo y dwyrain; à geir yn y dwyrain; y sydd yn y dwyrain; à ddaw, à ddel, *neu* à ddeillia o'r dwyrain.

Oriental, *s.* dwyreiniwr, dwyreinydd, dwyreiniad; un o bobl y dwyrain: *pl.* dwyreiniaid, pobl y dwyrain.

Orientalism, *s.* dwyreiniaeth; dwyraeg, dwyreinaeg; dwyreinair; dull dwyreiniol ar ymadrodd; ieithwedd ddwyreiniol.

Orientality,† *s.* dwyreinioldeb, dwyreiniolrwydd.

Orientalist, *s.* dwyreiniwr, dwyreinydd, dwyreiniolwr; un hyddysg yn ieithoedd'a llenoriaeth y dwyrain.

Orientation, *s.* dwyreiniant, cyfeiriad dwyreiniol.

Orifice, *s.* (Ff.; Ll. *orificium*) geneu, safn, ceg, twll, agoriad, agor, ag, bwng; safn briw, briwdwll; brath, archoll, gweli; agorfa.

The orifice of a wound—safn briw, briwdwll.

Oriflamb, } *s.* (Ff. *oriflamme*) y lluman aur,
Oriflamme, } y lluman euraid; lluman cysegredig Sant Denys; eurfflam=hen luman Ffrainc.

Origanum, } *s.* (Ll. *origanum*; Gr. *origanon*)
Organy, } mesuriad.

Origin, *s.* (Ff. ac It. *origine*; Ll. *origo*) dechreu, dechreuad; cychwyniad, cyfodiad; ffynnon, ffynnonell; tarddiad; gwreiddyn, cynwraidd, bonedd, edryd, edryf, cyff, henydd; achos; cyssefiniad.

Originable, *a.* dechreuadwy; à ellir ei ddechreu.

Original, *a.* (Ll. *originalis*; Ff. *originel*) dechreuol; gwreiddiol; cyntefig, cyssefin, cynnwynol, cyssefinol, cynhenid, cyssefinog; cyntaf; cyn-;

Original sin—pechod gwreiddiol, pechod dechreuol, cynbechod, cynbech, pechod ganedigol, pechod geni, cynfai.

Original and actual sin—pechod gwreiddiol a gweithredol; pechod dechreuol a gweithredol.

The original language—yr iaith wreiddiol, y wreiddiaith, y gyniaith, yr iaith gyssefin.

The origin of a word—gwreiddyn gair; tarddiad gair; cynair, gwreiddair, tadogair, tadair, gair gwreiddiol.

An original writing—cynysgrifen, cynysgrif, ysgrifen wreiddiol, ysgrif wreiddiol.

Original possession—cynwarchadw, cyngwarchadw, cynfeddiant.

In the original—yn y gwreiddiol, yn yr iaith wreiddiol, yn y wreiddiaith, yn y wreiddiol.

Original, *s.* dechreu, dechreuad; cynddelw, cynnelw, cynneilwad, argynddelw, argynnelw, cynllun; cynysgrifen, cynysgrif, ysgrif wreiddiol; peth gwreiddiol; gwreiddyn; edryf, edryd, bonedd, henydd; tarddiad, haniad.

The first original and ground whereof—bonedd a dechreuad cyntaf pa rai.

Originality, } *s.* gwreiddioldeb, gwreiddiol-
Originalness, } der, gwreiddiolrwydd, cyssefindod, cyssefinrwydd, cyssefinoldeb, cyssefiniaeth, cyntefigrwydd, dechreuoldeb, cynnwynoldeb, cyssefiniaeth, cyntefigiaeth.

Originally, *ad.* yn ddechreuol, yn wreiddiol; yn y dechreu, yn y dechreuad; ar y cyntaf; yn y cyntaf; o'r cyntaf, o'r dechreu, o'r gwreiddyn.

Originary, *a.* (Ff. *originaire*) cynnyrchiol, cenedledigol, cynnechreuol, hanedigol, dechreuedigol; cyntefig, cyssefin, gwreiddiol.

Originate, *v.* dechreu; tarddu, hanu, codi,

deilliaw, deillio, cynddeillio; cyssefino, gwreiddio, cyntefigio.

Origination, *s.* (Ll. *originatio*) dechreuad, cychwyniad, cyfodiad; tarddiad, haniad, hanawd, deilliad, cynddeilliad, cyssefinawd, cyntefigiad, henyddiaeth.

Orillon, *s.* (Ff.) comwaith (mewn caerwaith).

Oriole, *s.* cegid, y gegid=aderyn.

Orismological, *a.* celfeiriol, celfenwol.

Orismology, *s.* (Gr. *orismos* a *logos*) celfiaith, celfeiriaeth, celfenwadaeth, geireglureg; celfeiriau, celfenwau.

Orison, *s.* (Ff. *oraison;* Ll. *oratio*) gweddi, ymbil, deisyfiad, deisyf, erfyn, adolwch.

Orle, *s.* (Ff. *ourlet;* It. *orlo*) gwrlys, wrlys.

Orlet, Orlo, Orle, *s.* (Ff. *ourlet;* It. *orlo*) colofrwym, colofrwy, pillrwy, pillrwym.

Orlop, *s.* (It. *overloop*) llonglofft, prif lofft llong; plancres.

Ormolu, *s.* golch pres, golch elydn; pres, elydn, elydr.

Ornament, *s.* (Ll. *ornamentum*) addurn; addurniant, addurniad, addurnad, eirianad; harddwch; harddwisg, ceinwisg; dillyn, tlws; berthwch; harddwch godidog; gwisg: *pl.* addurnau, addurniadau, tlysion, tlysau, ceinion, dillynion, eirion.

A set of ornaments—casmai; rhes o addurnau *neu* geinion.

Ornaments of gold—eurdlysau, addurnau aur, tlysau aur.

Ornaments for the neck—tlysau gwddf, myndlysau, myndeli, addurnau gwddwg, gyddf-dlysau.

Head ornament—pendel, addurn y pen.

Front ornament—taladdurn.

Without ornament—diaddurn, heb addurn.

The ornaments that were on their camels' necks—y colerau oedd ar yddfau eu camelod hwynt (*Barn.* viii. 21.)

Ornament, *v. a.* addurno; harddu, harddwychu, eirioni, tlysu, tlysio, eirianu, tecäu, ceinwisgo, harddwisgo, ceinwychu, gorwychu, teleidio, trwsiadu, prydferthu, twtneisio, clysio, pincio, gwychu.

Ornamental, *a.* addurnol, addurniadol; harddus, eirionol, trwsiadol; à fo er addurn *neu* harddwch; à wisger er addurn *neu* harddwch.

Ornamentally, *ad.* yn addurnol, &c.; fel y byddo yn addurn *neu* harddwch; er addurn, er harddwch.

Ornate, *a.* (Ll. *ornatus*) addurnog; addurnedig, harddedig; harddwych, ceinwych, gwych, gorwych, hardd, twtnais, pinc, taclus.

Ornate,† *v. a.* addurno, harddu.

Ornateness, *s.* addurnogrwydd; harddwychder, ceinwychder, harddwch, gwychder, twtneisrwydd, taclusrwydd.

Ornature, *s.* addurniaeth, addurniant, addurniad, addurnad.

Orniscopics, *s.* (Gr. *ornis* a *scopeō*) adargoel, ednarmes.

Orniscopist, *s.* adarddewin, adargoeliwr, ednarmesydd.

Ornithicnite, *s.* (Gr. *ornis* a *ichnos*) adarfrisg, ol traed adar.

Ornithogalum, *s.* (Gr. *ornis* a *gala*) seren Bethlehem, seren Fethlehem.

Ornitholite, *s.* (Gr. *ornis* a *lithos*) adarfaen; adar wedi ymgaregu: *pl.* adarfeini, adarfain.

Ornithological, *a.* adaryddol, ednofyddol; perthynol i adaryddiaeth *neu* ednogaeth.

Orthologist, *s.* adarydd, ednofydd, adarofydd.

Ornithology, *s.* (Gr. *ornis* a *logos*) adaryddiaeth, ednogaeth, ednofyddiaeth, adareg, hanes adar.

Ornithomancy, *s.* (Gr. *ornis* a *manteia*) ednarmes, adargoel.

Ornithon, *s.* (Gr.) adardy, adarfa, adargell.

Ornithopus, *s.* (Gr. *ornis* ac *ōps*) troed yr aderyn.

Ornithorhynchus, *s.* (Gr. *ornis* a *rhugchos*) ednogryn, hwyadbig.

Orobanche, *s.* (Gr. *orobos* ac *agchō*) gorfanadl, gorfanc, orfanc, paladr hir, caldrist y banadl, corn y bwch, corn yr afr, corn yr hydd, corn yr iwrch.

Orobus, *s.* (Gr. *orobos*) pys y coed, coedbys: *sing.* pysen y coed, coedbysen.

Common orobus—pysen y coed gnapwreiddiog, coedbysen gnapwreiddiog.

Orological, *a.* mynyddegol, mynyddiaethol, mynyddonol; perthynol i ddarluniad mynyddoedd.

Orologist, *s.* mynyddegwr, mynyddegydd, mynyddonwr, darluniwr mynyddoedd.

Orology, Orography, *s.* (Gr. *oros*, a *logos*, a *graphō*) mynyddeg, mynyddiaeth, mynyddoniaeth; gwybodaeth *neu* ddarluniad o fynyddoedd.

Orotund, *a.* llawnllafar.

Orphan, *s.* (Gr. *orphanos*) plentyn amddifad, plentyn ymddifad; amddifad: *pl.* plant amddifaid, amddifaid.

Orphans' court—llys amddifaid.

Orphan, Orphaned, *a.* amddifad o rieni; amddifad; heb rieni.

Orphan, *v. a.* amddifadu, gwneuthur yn amddifad.

Orphanage, *s.* amddifedi, amddifadrwydd.

Orphanotrophy, *s.* (Gr. *orphanos* a *trophē*) cynnaliaeth plant amddifaid; ysbytty amddifaid, amddifadfa, amddifadle.

Orpiment, *s.* (Ll. *auripigmentum*) eurbibau; eurlliw, lliw yr aur.

Orpin, *s.* (Ff.) lliw melyn.

Orpine, *s.* (Ff. *orpin*) canewin, bywlys llydanddail, bywydog llydanddail, berwy Taliesin, berwr Taliesin, llysiau Taliesin, ffiolen Taliesin.

Orrach, *s.*=*Orach.*

Orrery, *s.* (oddi wrth Iarll *Orrery*) serfynag, cyssodell, planedyr, Orreri.

Orris, *s.* (llygriad o *iris*) cammined, elestr; sider aur *neu* arian, ysnoden aur *neu* arian.

Ort, *s.* (S. *orettan*) darn, dernyn, cetyn; gweddill, gwarged: *pl.* gweddillion, olion, ysberion, catiau.

Ortalon, *s.*=*Ortolan.*

Orthite, *s.* (Gr. *orthos*) delidfaen â haenau uniawn iddo; unionfaen.

Orthodox, *a.* (Gr. *orthodoxia*) uniongred, iawngred, iawnffyddiog, iawnffyddiol, iawnffydd, iawnfarn, iawn ei gred, o'r iawn ffydd, o'r iawn gred, iawndyb, uniondyb, cywirgred, cywirfarn, cywirffydd, cywir ei farn, iachus ei farn, iachus ei gred.

Orthodoxly, *ad.* yn uniongred, &c.; yn ol iawnder *neu* uniondeb ffydd.

Orthodoxness, *s.* iawngrededd, uniongrededd, iawnffyddiogrwydd, iawnffyddioldeb, uniondeb ffydd, iachusrwydd barn.

Orthodoxy, *s.* (Gr. *orthodoxia*) uniongred,

iawngred, iawngrededd, iawnder cred, uniondeb cred, uniondor cred, iawnder ffydd, uniondeb ffydd, iawnffyddiogrwydd, iawnffyddioldeb, iawnder tyb, iawnder barn, iachusrwydd barn, iawnffydd, iawnffyddiaeth, cywirdeb cred.

Orthrodomic, *a.* (Gr. *orthos* a *dromos*) cywirhwyliog, cywirhwyliawl, unionhwyliog, unionhwyliawl, cywirgrwn, cywirhyntiol, uniongyrch.

Orthrodomics, *s.* cywirhwyliaeth, cywirhwyliad, unionhwyliaeth; y gelfyddyd o hwylio yn union ar hyd crom cylch mawr y byd.

Orthodromy, *s.* cywirhwyliad, cywirhwyliawd, unionhwyliad, unionhwyliawd, hwyliad uniongyrch, hwylfa uniongyrch, iawnhwylfa.

Orthoepical, *a.* (*o orthoepy*) llefaregol, llafaregol; cynanol, cynaniadol, iawn-acenol; perthynol i iawn gynaniaeth.

Orthoepist, *s.* llefaregydd, llefaregwr, llafaregydd, iawn gynanwr, iawn gynanydd, iawn lefarwr, iawn acenwr, iawnseiniwr; un hyfedr yn nghynaniad geiriau.

Orthoepy, *s.* (Gr. *orthoepeia*) llefareg, llafareg, llefariaeth, cynaniaeth, cynaniadaeth, iawn gynaniad, iawn acenyddiaeth, aceniad, iawnseiniad, iawn lefariaeth.

Orthogon, *s.* (Gr. *orthos* a *gônia*) unionongl, cywirongl, llun uniononglog, dull uniononglog, corff cywironglog, cyfongl.

Orthogonal, *a.* uniononglog, cywironglog, iawnonglog, cyfonglog; cyfartal ei onglau, cyfartal ei gonglau; unionsyth, syth.

Orthographer, *s.* (*o orthrography*) arddygraffydd, arddygraffwr, iawnysgrifenydd, iawnysgrifydd, orgraffydd; un hyddysg *neu* hyfedr yn rheolau iawnysgrifiaeth; iawnsillydd.

Orthographic, } *a.* arddygraffol, orgraffol,
Orthographical, } orgraffyddol, orgraffaidd, iawnysgrifol, iawnysgrifyddol, iawnysgrifenyddol; perthynol i arddygraff *neu* iawnysgrifiaeth.

To write orthographically—iawnysgrifenu, iawnysgrifo, arddygraffu, iawn lythyrenu.

Orthography, *s.* (Gr. *orthographia*) arddygraff, llythyraeth, orgraff, iawnysgrifiaeth, iawnysgrif, iawnysgrifen, iawnysgrifenyddiaeth, iawnysgrifiad, orgraffyddiaeth, iawn-lythyreniad, iawn lythyraeth, iawnsilliaeth, llythyreg, llythyreniaeth, llythyreniad, llythyriad, sillafiaeth, silliaeth, silliad; argraff, iawnargraff.

False orthography—camlythyriad, camlythyreg, camlythyraeth, camorgraff, camarddygraff, camlythyreniad.

To write a correct orthography—arddygraffu, iawnysgrifenu, iawnysgrifo, iawn lythyrenu.

Orthography of a building—argraff adail, iawnargraff adail; darlun adail à dynwyd cyn adeiladu; arddygraff adail.

Orthology, (*s.* (Gr. *orthos* a *logos*) iawn ddarluniad *neu* ddysgrifiad o bethau; iawnenwad, iawnenwadaeth, iawnenwadeg.

Orthometry, *s.* (Gr. *orthos* a *metron*) iawnfydraeth, mydryddiaeth gywir, rheolau corfaniaeth gywir.

Orthopædic, *a.* (Gr. *orthos* a *paideia*) iawnystumiol; yn gwella camystumiau.

Orthopnœa, *s.* (Gr. *orthopnoia*) diffyg anadl, mogfa, mygodfa; clefyd nas gellir anadlu ynddo ond mewn ystum uniawn.

Orthopterans, } *s. pl.* (Gr. *orthos* a *pteron*) syth-
Orthoptera, } adeinogion, trychfilod syth-adeiniog.

Orthostade, *s.* (Gr. *orthos* a *histamai*) math ar dwyg arferedig gynt.

Orthotrichum, *s.* (Gr. *orthos* a *thrix*) gwrych-fwsogl.

Orthotropous, *a.* (Gr. *orthos* a *trepô*) syth *neu* uniawn ar y llysrith; syth-droawl.

Orthotypous, *a.* (Gr. *orthos* a *tupos*) syth-hollt, syth-holltog.

Ortive, *a.* (Ll. *ortivus*) dwyreawl, dwyreiniol, dwyrain; cyfodedigol, ymgodol, cyfodol, yn codi.

Ortolan, *s.* (It. *ortolano;* Ll. *hortolanus*) yr aderyn ortolan; bras yr yd penwyrdd, bras y gerddi.

Orts, *s. pl.* darnau, catiau, briwsion; gweddillion, olion, ysborion, gwehilion.

Orval, *s.* (Ff. *orvale*) gwerddonell, claer.

Orvietan,† *s.* (It. *orvietano;* oddi wrth grachfeddyg yn *Orvieto*, yn Mhebydiog, yn yr Ital) gwrthwenwyn, cyfaredd rhag gwenwyn.

Orycteropus, *s.* (Gr. *oructêr* a *pous*) tudfochyn; y tudfoch.

Oryctognostic, *a.* cloddwyddiannol; perthynol i gloddwyddiaeth *neu* fwnyddiaeth.

Oryctognosy, *s.* (Gr. *oructos* a *gnosis*) cloddwyddiaeth, cloddwyddiant, mwnyddiaeth, delfaeneg.

Oryctography, *s.* (Gr. *oructos* a *graphô*) darluniad *neu* ddysgrifiad cloddion; cloddioneg; henfodeg.

Oryctological, *a.* cloddofyddol; yn perthyn i gloddofyddiaeth.

Oryctologist, *s.* cloddofydd.

Oryctology, *s.* (Gr. *oructos* a *logos*) cloddofyddiaeth=y rhan o anianyddiaeth à draetha ar gloddion.

Os, *s.* (Ll.) asgwrn.

Os, *s.* (Ll.) geneu, agorfa.

Oscheocele, *s.* (Gr. *oschê* a *cêlê*) ysigad y tancwd, tancydfreg.

Oscillate, *v. n.* (Ll. *oscillo*) honcian, hwntian, honcio, honco, ymsiglo, siglo yn ol ac yn mlaen, ymdafluhwnt ac yma, ymdafluyma a thraw, ymdafluyn ol ac yn mlaen, ymdafluo ystlys i ystlys, gwegian, gwegio; chwareu yn ol ac yn mlaen fel dringlyn orlais; dringlynu.

Oscillation, *s.* (Ll. *oscillatio*) honciad, hwntiad, gwegian, ymsiglad, ymdafliad hwnt ac yma, ymdafliad yma a thraw, ymdafliad yn ol ac yn mlaen, ymdafliad, siglad, siglaeth, ymysgydwad, ymhonciad; chwareu fel dringlyn; dringlyniad.

Oscillator, *s.* gwegolyn, honciedydd: *pl.* gwegolion.

Oscillatory, *a.* à fo yn ymdafluneu ymsiglo yn ol ac yn mlaen fel dringlyn orlais; gwegianllyd, gwegiol, gwegiog, dringlynaidd, honciawl, simsan.

Oscitancy, *s.* (Ll. *oscito*) dylyfiad gen, dylyfu gen, ystwyriad, ymystwyriad; cysgadrwydd, cysglydrwydd, syrthni, musgrelli, musgrellni, mewyd, seguryd, diogi, esgeulusdra, trymhyrddigrwydd, diofalwch, difaterwch, diymdawrwydd.

Oscitant, *a.* ystwyrol, ymystwyrol, yn dylyfu gen, yn ystwyrain; cysglyd, swrth, marwaidd, trymaidd, hwyrdrwm, musgrell, mewydus, diog, diofal, difater.

Oscitantly, *ad.* yn gysglyd, yn ddiofal, &c.
Oscitate, *v. n.* (Ll. *oscito*) ystwyro, ystwyrain, ymystwyro, dylyfu gen; agor pen gàn gysgu.
Oscitation, *s.* dylyfiad gen, ystwyriad, ymystwyriad.
Osculant, *a.* (Ll. *osculor*) cusanol, cusanaidd.
Osculate, *v. a.* cusanu, minial, minialu, cuso.
Osculation, *s.* (Ll. *osculatio*) cusaniad, ymgusaniad, minialad, minialedd, impog.
Osculatory, *a.* cusedigol. [gylch.
Osculatory circle—cylch cusedigol, cus-
Osculatory, *s.* impoglech; llech *neu* astell y cusan.
Osier, *s.* (Ff.) merhelygen (*pl.* merhelyg), helygen felen; gwialen eilio.
Green osier—helygen werdd, merhelygen werdd.
Auricled osier—helygen glustenog.
Velvet osier—helygen felfedaidd.
Common osier—helygen gyffredin afonawl, merhelygen gyffredin.
Long-leaved osier—merhelygen hirddail.
Green-leaved osier — merhelygen ddeilwyrdd.
Sharp-leaved osier—merhelygen lymddail.
Golden osier—merhelygen euraidd, eurhelygen.
Osier-holt—coedwig ferhelyg, merhelygfa, gwinllan helyg.
Osiered, *a.* merhelygog; gorchuddiedig *neu* addurnedig à merhelyg.
Osmazome, *s.* (Gr. *osmé* a *zomos*) chwarwyth =math ar sudd neu rwyth à bair arogl ar gig berw, a blas ar botes ac isgell.
Osmelite, *s.* (Gr. *osmé* a *lithos*) aroglem, safrem, sawyrfaen=delidfaen à geir yn agos i Wolffstein ar y Rhein.
Osmic, *a.* perthynol i'r delid Osmium; osmig.
Osmic acid—sur osmig, sur Osmium.
Osmium, *s.* (Gr. *osmé*) delid neu fettel à gafwyd allan gàn Mr. Smithson Tennant, yn 1803.
Osmunda, } *s.* (*Osmunder*, enw ar *Ther*, un o'r
Osmund, } duwiau Celtig) lloerlys, lleuadlys, lloerredyn.
Osmund royal, } cyfrdwy, rhedyn cyfr-
Royal moonwort, } dwy, lloerredyn cyfrdwy.
Osnaburg, *s.* llian Osnaburg (yn yr Almaen).
Ospray, } *s.* (Ll. *ossifraga*) moreryr, eryr y
Osprey, } môr, pysg-eryr; gwalch y weil-
Ossifrage, } gi; morwennol (*Lef.* xi. 13).
Osseans, } *s. pl.* (Ll. *osseus*) pysg esgyrnog,
Ossei, } esgyrn-bysg.
Osselet, *s.* (Ff. o'r Ll. *os*, *ossis*) cragen march, cragen garau march, gargragen.
The osselets of a horse — cregyn garau march.
Osseous, *a.* (Ll. *osseus*) asgyrnaidd, esgyrnaidd, asgyrnig, esgyrnig, asgyrnol, esgyrnol, esgyrnllyd; caled.
Osseous breccia — bregionos asgyrnaidd, creigronos esgyrnaidd.
Ossicle, *s.* (Ll. *ossiculum*) asgyrnyn, asgwrn bychan.
Ossiferous, *a.* (Ll. *os* a *fero*) à gynnyrcho *neu* à fago esgyrn; esgyrneiddiol.
Ossific, *a.* (Ll. *os* a *facio*) asgyrneiddiol, esgyrneiddiol, esgyrnol; à dry beth yn asgwrn.
Ossification, *s.* (o *ossify*) asgyrneiddiad, esgyrneiddiad, asgyrniad, esgyrniad, ymasgyrniad, ymesgyrniad; troad *neu* fynediad yn asgwrn.
Ossifrage, *s.* (Ll. *ossifraga*, *ossifragus*) moreryr, eryr y môr, pysg-eryr, gwalch y weilgi; gwyddwalch (*Lef.* xi. 13).
Ossify, *v.* (Ll. *os*, *ossis*, a *facio*) asgyrnu, asgyrneiddio; ymasgyrnu; troi *neu* fyned yn asgwrn.
Ossivorous, *a.* (Ll. *os* a *voro*) esgyrnysol; yn byw *neu* ymborthi ar esgyrn; yn bwyta *neu* ddifa esgyrn.
Ossuary, *s.* (Ll. *ossuarium*) esgyrnfa, asgyrnfa, esgyrndy, asgyrndy, esgyrnle, esgyrnlle; lle i gadw esgyrn y meirwon.
Ost, } *s.* (Gr. *estia*, Ll. *ustus?*) odyn
Oast, } frag, cylyn brag, clwyd frag; odyn
Oust, } bensag.
Ostealgia, *s.* (Gr. *osteon* ac *algos*) esgyrnwst, poen yn yr esgyrn.
Ostensibility, *s.* (o *ostensible*) ymddangosolrwydd, ymddangosoldeb, dangosiadusrwydd, ymddangosiadolrwydd.
Ostensible, *a.* (It. *ostensibile;* o'r Ll. *ostendo*) dangosadwy; à ellir ei ddangos; yr amcenir ei ddangos; ymddangosol, dangosiadus, ymddangosiadus, dangosiadol; tybygol, tebygol; addefedig, cyfaddef, cyfaddefedig, proffesedig; lliwus; *teg* yr olwg arno.
An ostensible office—arswydd, arswyddogaeth.
One in an ostensible office *or* situation—arswyddog, arswyddwr; un mewn arswydd *neu* uchelswydd.
Ostensibly, *ad.* o ran ymddangosiad; o ran golwg; fel yr addefir; fel yr hònir; yn ymddangosol, &c.
Ostensive, *a.* (Ff. o'r Ll. *ostendo*) dangosol, dangosiadus, dangosiadol, dangosedigol, arddangosiadol, arddangosiadus, arddangosol; ymddangosol.
Ostent, *s.* (Ll. *ostentum*) ymddangosiad, ymddangos, arddangos, arddangosiad, dangosiad; conedd, balchedd; argoel; arwydd damwaen dda *neu* ddrwg à ddel; rhamant; rhyfeddod, peth rhyfedd, peth arutbr.
Ostentate,† *v. a.* (Ll. *ostento*) arddangos; dangos er ymffrost *neu* folach.
Ostentation, *s.* (Ll. *ostentatio*) ymddangosiad, arddangosiad, gwag-ymddangosiad, gwagymddangos, coeg-ymddangosiad, ymddangosiad gwagorfoleddus, ymddangosiad gwagorfoleddgar, ymddangosiad allanol; ymddangosiad i ddynion; ymddangosiad er mwyn cael cammoliaeth gàn ddynion; gwagfolach, gwagogonedd, gwagogoniant, balch ymddangosiad, gwagymffrost, rhodres, rhyodres, conedd, balchineb, gorwychder, ffrost; golwg;† dangosfa.
This he did out of ostentation — hyn a wnaeth efe er mwyn cael ei weled gàn ddynion; hyn a wnaeth efe fel y moliennid ef gàn ddynion.
Ostentatious, *a.* ymddangosgar, arddangosgar; dangosiadus, arddangosiadus, ymddangosiadus, ymddangosiadol; gwagfolachus, gwagogoneddgar, gwagogoneddus, gwagorfoleddus; à wnel ryw weithred dda er mwyn cael ei weled a'i glodfori gàn ddynion; ceinfalch, mawrfalch, coegfalch; rhodresus, rhodresgar, bostus, bostfawr; à wnaed er clod.
An ostentatious show, } dangosiad gwag-
An ostentatious display, } ogoneddus.
An ostentatious display of one's parts—gwagogoneddus ddangosiad ei ddoniau.

Ostentatiousness, *s.* ymddangosgarwch, dangosiadusrwydd, &c.
Ostentative, *a.* ymddangosedigol; ymddangosgar.
Ostentator, *s.* un ymddangosgar, &c.; rhodreswr, ffrostiwr.
Ostentous, *a.* ymddangosgar, dangosiadus, ymddangosiadus.
Osteocolla, *s.* (Gr. *osteon* a *colla*) esgyrn-lud.
Osteocope, *s.* (Gr. *osteon* a *copos*) esgyrnwst, poen yn yr esgyrn, esgyrn-boen.
Osteogeny, *s.* (Gr. *osteon* a *gennaô*) ffurfiad *neu* dyfiant asgwrn.
Osteography, *s.* (Gr. *osteon* a *graphô*) esgyrneg, darluniad o'r esgyrn.
Osteologer, } *s.* (Gr. *osteon* a *logos*) esgyrnydd,
Osteologist, } darluniwr esgyrn.
Osteologic, } *a.* esgyrnyddol; perthynol i
Osteological, } esgyrnyddiaeth.
Osteology, *s.* esgyrnyddiaeth; traith *neu* ymadrodd yn nghylch esgyrn.
Osthexy, } *s.* (Gr. *ostôdês* a *hexis*) esgyrniad
Osthexia, } rhanau tyner y corff.
Ostiary, *s.* (Ll. *ostium*) aber, ceg afon, geneu afon: *pl.* aberoedd, ebyr.
Ostler, *s.* (Ff. *hôtelier*) marchwas, amanwas, ostler, gwastrawd gwestty, gwastrawd, ceidwad y marchdy.
Ostlery, *s.* marchdy, aman.
Ostraceans, } *s. pl.* (Gr. *ostracon*) y llymeirch,
Ostraces, } yr wystrys.
Ostracion, *s.* (Gr. *ostracon*) y cloerbysg.
Ostracism, *s.* (Gr. *ostracismos*, o *ostracon*, cragen) cragenalltrodiaeth, cragenalltudaeth, cragenddeol (=dull ar alltudio gwr o achos ei ddylanwad, yn Athen gynt, trwy roddi cragen i'r neb ddeolid, a'i enw yn ysgrifenedig arni): alltudiaeth, alltudaeth, deoliad, alltrodiaeth, alltudedd, allwladiad, aethwladiad, afwladiad.
Ostracite, *s.* (Gr. *ostracitês*) cragenfaen; cragen llymarch wedi ymgaregu.
Ostracize, *v. a.* (gwel *Ostracism*) alltudio, alltudo, alltrodio, deol, allwladu, aethwladu, afwladu, carddu, gorthorddi, gyru o'i wlad; alltudo gàn lais y wlad; cragenalltrodio.
Ostrea, *s.* (Ll.) llymarch, wystrysen; yr wystrys.
Ostrich, *s.* (Ff. *autruche*; Al. *strauss*; Gr. *strouthos*) estrys, yr estrys.
Otacoustic, *a.* (Gr. *ôta* ac *acouô*) clybodig, clywedigol; à gynnorthwyo y clyw; yn cynnorthwyo y clybod.
An otacoustic instrument—offeryn i gynnorthwyo y clyw; corn clyw, clywgorn, clywadyr.
Otacoustic, } *s.* corn clyw, clywgorn, clywadyr;
Otacousticon, } offeryn i gynnorthwyo y clyw.
Otalgy, } *s.* (Gr. *ôta* ac *algos*) poen yn y glust,
Otalgia, } dolur clust.
Otaria, *s.* (Gr. *ôta*) morloi clustiog.
Other, *s.* a *pr.* (S.; Al. *oder*; Gr. *heteros*) arall, (*pl.* ereill), all, llall; un arall; gilydd, cilydd; aill, aillt.
Others—ereill, lleill.
The other—y llall, (*pl.* y lleill); yr ail, yr eilydd.
One another—y naill y llall; eu gilydd, ein gilydd, eich gilydd, &c.
Each other—eu gilydd, y naill y llall, naill y llall.
Any other—neb arall, un arall; rhywun arall, rhyw un arall.

Every other—bob yn ail, bob ail.
Every other day—bob ail ddydd, bob yn ail ddydd, bob eil-ddydd, bob yn eil-ddydd.
Every other night—bob ail nos, bob yn ail nos, bob eil-nos, bob yn eil-nos.
Every other turn, } bob ail dro; bob yn
Every other course, } ail dro; bob ail wers; bob yn ail wers; bob eil-dro; bob eil-wers; bob yn ail.
Every other man—bob ail ddyn, bob yn ail ddyn, bob eil-ddyn, bob eil-wr; pob dyn arall.
The other day—y dydd arall; ychydig ddyddiau yn ol; y dydd a'r dydd; y dydd neu'r dydd; er ys dim llawer o amser.
No other, } nid...un arall; nid...yr un
None other, } arall; nid...neb arall.
Some other—rhywun arall, rhyw un arall; rhyw beth arall, rhywbeth arall.
Some persons or other—rhai neu gilydd; rhyw rai neu gilydd; rhywrai neu gilydd;
Of all other, } yn anad un; yn anad
Of any other, } neb.
On the other side of—y tu hwnt i; o'r tu hwnt i; y tu draw i; o'r tu draw i; ar y tu draw; ar y làn draw; ar y tu arall i.
From one...to the other—o...bwygilydd; o...bygilydd; o'r naill...i'r llall.
From one end to the other—o ben bwygilydd; o'r naill ben i'r llall.
From one end of the town to the other—o ben bwygilydd i'r dref.
From one corner to the other—o gongl bwygilydd; o gongl i gongl.
In some fashion or other—mewn rhyw fodd neu gilydd; yn rhyw fodd neu gilydd.
Sometime or other—rhywbryd neu gilydd; rhyw bryd neu gilydd; ryw bryd neu gilydd; rywbryd neu gilydd.
The other two—y ddau ereill, y ddau arall: *f.* y ddwy ereill, y ddwy arall.
Something or other—rhywbeth neu gilydd; rhyw beth neu gilydd.
Somewhere or other—rhywle neu gilydd; yn rhyw le neu gilydd.
Somehow or other—rhywfodd neu gilydd; yn rhyw fodd neu gilydd; mewn rhyw fodd neu gilydd; trwy ryw fodd neu gilydd.
Other men—dynion ereill, gwŷr ereill.
Other things—pethau ereill.
Other men's—eiddo ereill, eiddo dynion ereill, eiddo rhai ereill.
Some other grain—rhyw rawn arall.
Like any other man—fel gwr arall.
They asked each other of their welfare—cyfarchasant well bob un i'w gilydd.
Thou shalt have none other gods before me—na fydded i ti dduwiau ereill ger fy mron i.
But other of the apostles saw I none—eithr neb arall o'r apostolion nis gwelais.
Not to covet or desire other men's goods—na chybyddwyf ac na ddeisyfwyf dda na golud neb arall.
He saw other two brethren—efe a welodd ddau frawd arall; efe a welodd ddau frodyr ereill.
He is blamed by some, and praised by

others—gogenir ef gan rai, a chanmolir ef gàn ereill.
There is no other save that here—nid oes yma yr un arall ond hwnw.
It withereth before any other herb—hi a wywa o flaen pob glaswelltyn.

Othergates,† *ad.* (*other*, a *gate*=way) fel arall, mewn dull arall, amgen.

Otherguise,† *ad.* (*other* a *guise*) o fath arall, o ddull arall, amgen, amgenach.

Otherwhere, *ad.* (*other* a *where*) mewn lle arall, mewn màn arall, mewn lle amgen, mewn màn amgen; mewn manau *neu* leoedd ereill.

Otherwhile, } *ad.* (*other* a *while*) ar brydiau
Otherwhiles, } ereill; ar amserau ereill; ar bryd arall; ar amser arall; bryd arall, amser arall, dro arall; yn awr a phryd arall.

Otherwise, *ad.* (*other* a *wise* neu *way*) amgen, amgenach, os amgen, ped amgen, onid e, onitê; os; mewn modd amgen *neu* arall; yn amgen; fel arall; o fodd arall; oddi eithr hyn *neu* hyny; oni bai hyn *neu* hyny; mewn ystyriaethau *neu* ystyron ereill; mewn ystyr arall; hefyd; yn wrthwyneb; neu; ai; ynte; pyna; attoedd.
Otherwise than—amgen na, yn amgen na, amgenach na.
If otherwise—os amgen; ai ynte.
The matter happened otherwise than I had intended—dygwyddodd y peth yn wrthwyneb i'm hamcan; dygwyddodd y peth yn amgen nag y bwriedais; dygwyddodd y peth yn amgen nag y mynaswn.
I cannot (do) otherwise than—nis gallaf lai na.
They cannot otherwise than believe—nis gallant nas credont; ni fedrant na chredont; nis gallant lai na chredu.
Otherwise called the second book of the Kings—a elwir hefyd ail lyfr y Breninoedd.

Otitis, *s.* (Gr. *ous*) fflameg *neu* ennynfa yn y glust.

Otium, *s.* (Ll.) hamdden, llonyddwch, esmwythyd, esmwythder, seibiant.

Otorrhea, *s.* (Gr. *ous* a *rheô*) clustred, clustlif.

Otorrhagy, *s.* (Gr. *ous* a *rheô*) gwaedlif o'r glust.

Ottar, } *s.* rhosnur=math ar olew, nur, neu
Otto, } sudd peraroglaidd à geir o ros neu
Attar, } freilw.
Ottar of roses—rhosnur.

Otter, *s.* (S. *oter, otter;* Al. *otter*) dyfrgi, dwrgi: *pl.* dyfrgwn, dwrgwn.
Otter-hound—bytheuad i ddàl dyfrgwn; ci dwr, (*pl.* cwn dwr).

Otter, *s.* math ar fywyn blawdog yn amgylchu had rhyw o blanigion, yr hwn a elwir hefyd *Arnotto* ac *Anotto*.

Ottoman, *s.* (o *Ottoman*, Twrc) math ar hesor; math ar ystôl esmwyth.

Oubat, } *s.* sieni flewog, sini flewog.
Oubust, }

Ouch, *s.* boglyn; †ysgythrawd, ol ysgythredd baedd.

Ought, *s.* (S. *ohwit, owiht, oht*) dim, peth, unpeth, rhyw beth, rhywbeth, unrhyw beth.
For aught I know—am à ŵn i; am ddim à ŵn i; er dim à ŵn i; hyd y gŵn i; hyd y gŵn.
For ought I can see—am à welaf fi; er dim à welaf fi.
For ought I can do—am à allaf fi ei wneuthur; er dim à allaf fi ei wneuthur; er à allaf fi ei wneuthur.
If he oweth thee ought—os yw yn dy ddyled; os yw yn dy ddyled o ddim; od oes arno ddim i ti; od oes arno ddim dyled i ti.

Ought, *v.* (S. *agan;* Sw. *aga;* Goth. *aigan*) dylu, dyly, dylyo, dylyu; bod yn addas, yn gymhwys, *neu* yn ddyledus; gweddu, perthynu.
I ought, thou oughtest, he ought, we ought, you ought, they ought—dylwn, dylit, dylai, dylem, dylech, dylent; mi a ddylwn, ti a ddylit, &c.; dir yw i mi, i ti, iddo ef, &c.; rhaid yw i mi, i ti, iddo ef, &c.; cymhwys yw i mi, i ti, &c.
We ought to do this—dylem wneuthur hyn.
We ought to have done this—dylasem wneuthur hyn; dylem fod wedi gwneuthur hyn.
They ought to have done it—dylasent ei wneuthur.
As they ought—fel y dylent; fel y perthynai iddynt.

Ought, *p. p.* dyledus.

Ounce, *s.* (Ll. *uncia;* Gr. *ouggia;* Ff. *once*) unas, wns=12fed ran o fyrbwys, a'r 16fed o hirbwys neu gywirbwys.

Ounce, *s.* math ar wylltfil go debyg i flaidd; owns.

Ounded, } † *a.* (Ff. *onde;* Ll. *unda*) tònog,
Ounding, } chwyfol, chwyfog, chwyfain, chwyfanol, ar chwyf.

Oundy, *a.* tònog; ar wedd tònau.

Ouphe,† *s.* (T. *auff;* talfyriad, hwyrach, o *elf*, Al. *alp*) un o'r tylwyth teg; ellyll, coblyn.

Ouphen,† *a.* ellyllaidd; perthynol i'r tylwyth teg.

Our, *pr.* (S. *ure*) ein; ein...ni; perthynol i ni.
Our father—ein tad, ein tad ni.
Our own—eiddom ni ein hunain; eiddom ni ein hun; ein...ni ein hunain.
Our own fault—ein bai ni ein hunain.
Our men—ein gwŷr ni; ein gwŷr.
He is one of our country—un o'n gwlad ni ydyw.
He is come to our country to dwell—y mae efe wedi dyfod i'n gwlad ni i drigo.

Ouranography, *s.* (Gr. *ouranos* a *graphô*) nyfedoniaeth; darluniad *neu* ddysgrifiad o'r nefoedd.

Ourology, } *s.* (Gr. *ouron, logos*, a *scopeô*)
Ouroscopy, } darlleniad dwfr y cleifion; darllen dwr; edrychiad ar y trwnc er barnu am afiechyd y corff.

Ours, *pr.* (o *our*) eiddom, eiddom ni, eiddo ni, einom, einym, ein; yr eiddom.
A friend of ours—cyfaill i ni, câr i ni; un o'n cyfeillion ni; cyfaill o'r eiddom.
The water is ours—y dwfr sydd eiddom ni; eiddom ni y dwfr.
Whose is it? ours or yours? It is ours—pwy a'i piau? ai nyni ai chwychwi? Nyni a'i piau.
That is ours and our children—nyni a'n plant a'i piau.
Both theirs and ours—yr eiddynt hwy a ninnau; o'r eiddynt hwy a ninnau; yr eiddynt hwy a'r eiddom ni.
Let ours also learn to maintain good works—dysged yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da (*Tit.* iii. 14).

Shall not every beast of theirs be ours?—eu holl ysgrubliaid hwynt, onid eiddo ni fyddant hwy (*Gen.* xxxiv. 23)?

Ourself, *pr.* (*our* a *self*) ein hunan, ein hun.
We ourself—ni ein hunan; ni ein hun.

Ourselves, *pr. pl.* (o *ourself*) ein hunain, ein hun; ni ein hunain, ni ein hun, nyni ein hunain.
Ourselves also—ninnau ein hunain, ninnau ein hun.

Ouse, *s.* (o *ooze*) cyffeithrisg, cyffeith-flawd lledryddion; blawd rhisg derw wedi ei fwydo mewn dwfr.

Ousel, *s.* (S. *osle*) mwyalch, mwyalchen, gwyalch, gwyalchen, merwys, aderyn du.
Water-ousel—mwyalchen y dwfr, gwyalch y dwfr, rhegen y dwfr.
Ring-ousel—mwyalchen y graig, gwyalch y graig.

Oust, *v. a.* (Ff. *ôter*, am *ouster*) symmud, symmudo; troi allan o; bwrw allan o; gwthio allan o; difeddiannu o; troi allan, bwrw allan; difeddu, difeddiannu; gwaghau; cymmeryd ymaith.

Ouster, *s.* dadfeddiant, dadoresgyn, difeddiannad, dadfeddiannad, dadoresgyniad, bwriad allan, tafliad allan, troad allan, didyad.

Out, *ad.* (S. *ut*; Al. *aus*; Is. *uit*) allan, i maes, i faes, maes, o'r tu allan, oddi allan; yn groch, yn uchel, â llef uchel; croch-, ban-; trwodd, trwyddo; gor-, tra-, rhag-, uch-, uwch-, goruch-; tu hwnt i.
Out (in composition)—tu hwnt i; yn fwy na; yn hwy na; gor-, tra-, goruch-, goruwch-, goruwch, uch-, uwch-; rhag-; allan, i maes, maes; ell-, all-.
Out at elbows, } â thwll yn ei benelin;
Out at the elbows, } â'r elin yn noeth *neu* allan; â'r penelin yn noeth *neu* allan; â'i benelin yn noeth *neu* allan; â'r elin *neu* benelin drwy ei lawes.
Out at heels, } â'i sodlau trwy ei hosan-
Out at the heels, } au; â thyllau yn ei sodlau; â thwll yn ei sawdl; â'r sodlau yn noeth; â'i sodlau yn noeth; bod yn fratiog.
Out at elbows, } yn ddwfn mewn dyled;
Out at heels, } gwedi rhedeg yn mhell mewn dyled; ar ael tlodi; â throm ddyled ar ei dir *neu* dreftadaeth; yn dlawd; yn isel ei amgylchiadau.
Out of—allan o, i maes o, i faes o, maes o; o, o ran, o dra; gyda; oc, odd.
Out of breath—allan o anadl; maes o anadl; i maes o anadl; maes o anal; yn mron colli ei anadl; gwedi colli ei anadl; yn dyhëu, yn peuo, yn lluddedu; allan o wynt.
Out of compassion—o dosturi, o ran tosturi, o dra thosturi.
Out of conceit with — anfoddlawn i; â gwrthwyneb at; yn ddihoffder at; heb dyb da am; diflas ar; yn anhoffi; heb fod yn hoff o; heb fod â fyno â.
Out of countenance—mewn cythrudd a sanedigaeth; cpch gàn gywilydd; gwedi ei orchuddio gàn gywilydd; gwedi delwi, dyddelwi, *neu* wrido; cythruddedig; yn newid lliwiau; â'i wynebpryd wedi syrthio.
Out of date—allan o arfer *neu* barch; i maes o arfer *neu* barch; gwedi ei anghofio;

gwedi myned yn annefodol; gwedi myned mewn annefod *neu* anmharch; gwedi methu, pallu, *neu* heneiddio; gwedi myned ar ddim; gwedi myned yn ddirym; allan o fri; heb ddim cyfrif o hono.
Out of doors—allan; allan o dy; y tu allan i'r drysau; o'r tu allan i'r drysau; oddi allan, oddi maes, oddi faes, i maes; oddi gartref; o'r tu allan; heb dy uwch ei ben; tàn yr awyr; yn yr awyr agored.
Out of fashion—allan o arfer *neu* arferiad; gwedi myned allan o arfer; gwedi tyfu allan o arfer; gwedi myned mewn anarfer *neu* annefod; hen, henaidd, henddulliog; diarfer, anarferedig.
Out of favour with one—allan o ffafr un; tàn anfoddlonedd *neu* anfoddlonrwydd un.
Out of frame—allan o drefn; mewn annhrefn; annhrefnus; anhwylus.
Out of hand—yn ebrwydd, yn uniongyrchol, yn ddïoed, yn ddïohir, yn ddïattreg, yn ddïannod, &c.; maes o law, allan o law; ar unwaith.
Out of harm's way—allan o ffordd asgen.
Out of heart—allan o galon; i maes o galon; gwàn, gwanaidd; wedi ei yru, ei wisgo, *neu* ei lafurio allan; diffrwyth, dignwd, digynnyrch, anffrwythlawn; digalon.
Out of humour—allan o hwyl; allan o'i hwyl; o'i hwyl, o hwyl; mewn hwyl aflawen; mewn natur ddrwg; allan o dymmer; yn ddrwg ei dymmer; yn ddrwg ei hwyl.
Out of joint—dadgymmaledig, anghymmaledig; â ddadgymmalwyd, wedi ei ddadgymmalu; disle; dadgymmalus, anghymmalus; anghyssylltedig; wedi llaesu o'r cyssylltt; wedi ymwahanu o'r esgyrn; wedi tyrfu; annhrefnus.
Out of kind—dirywiedig, diryw, dirywiog, dirywiol, lledrywiog, lledryw, dadrywiog.
Out of measure—tu hwnt i fesur; allan o fesur; dros ben mesur; dros fesur; allan o fath; yn ddirfawr; mwy na mwy.
Out of mind—allan o gof; allan o feddwl; er cyn cof.
Out of order—annhrefnus, didrefn, mewn annhrefn, allan o drefn; anhwylus, anhoenus, dihwyl, dihoen, dihoenus, cleftyca, allan o hwyl, âg anhwyl arno, anmhwyntus, mewn anmhwynt, lledglaf, adglaf, afiach, afiachus.
Out of patience—gwedi treulio ei amynedd; heb ganddo chwaneg o amynedd; heb allu dyoddef *neu* ymattal yn hwy; heb fedru cyd-ddwyn *neu* ymaros yn hwy.
Out of place—allan o le; i maes o le; allan o'i le; i maes o'i le; maes o le; maes o'i le; allan o drefn; mewn annhrefn, yn annhrefnus; dile, diswydd, heb le, heb swydd, heb wasanaeth; allan o swydd; allan o wasanaeth.
Out of pocket—ar golled; ar ei golled.
Out of sight—allan o olwg; i maes o olwg; heb fod mewn golwg.
Out of sight, out of mind—allan o olwg, allan o feddwl.
Out of time, } anmhrydlawn, anamserol,
Out of season, } annhymmoraidd; mewn

anmhryd, mewn anamser, mewn annhymmor; yn anmhrydlawn, yn anamserol, yn annhymmoraidd.

Out of tune, } anghywair, anghysson,
Out of time, } anghydsain, anghyssain; mewn anghydgerdd.

Out of use—allan o arfer *neu* arferiad; wedi myned *neu* dyfu allan o arfer; à aeth allan o arfer; anghynnefodig, diarfer, anarferedig, hen.

Out of the way—allan o'r ffordd.

Out of one's wits—allan o'i gof; i maes o'i gof; maes o'i gof; allan o'i bwyll; i maes o'i bwyll; o'i gof; gwallgofus, gorphwyllog, gorphwyllig, ynfyd.

Out upon you!—ffei arnoch! ffi arnoch! ffei *neu* ffi o honoch chwi! ffwrdd â chwi!

To come out—dyfod allan; dyfod i maes.

To go out—myned allan; myned i maes.

Let us go out—awn i maes; awn i faes; awn allan.

A way out—ffordd i fyned allan; ffordd allan.

To be out—bod allan: bod allan o gywair; bod i maes o gywair: bod wedi colli llinyn ei ymadrodd; bod wedi colli ar ei ymadrodd; bod wedi ymddyrysu *neu* ymnidro yn ei ddadl.

To be out *or* extinguished—bod wedi diffodd *neu* ddiffoddi; bod allan.

To be out (as a barrel, &c.)—bod wedi ei thynu allan yn llwyr; bod wedi ei dyhysbyddu; bod yn hesp, &c.

To be out *or* expired—bod wedi darfod; bod wedi myned heibio, &c.

To be out *or* fulfilled—bod wedi ei gyflawnu; bod wedi dyfod i ben.

My dream is out—daeth fy mreuddwyd i ben; cyflawnwyd fy mreuddwyd; fy mreuddwyd a gyflawnwyd.

To be out with one—bod allan *neu* i maes âg un; bod yn ymryson *neu* yn ymrafael âg un; bod mewn ymrafael *neu* ymryson âg un; bod wedi cwympo allan âg un.

To be out of one's head, } bod wedi
To be out of one's memory, } myned yn anghof gàn un; bod wedi myned yn anghof gydag un.

It is out of my mind, } yr wyf fi wedi
It is gone out of my mind, } ei anghofio; fe aeth o'm cof i; fe aeth dros gof genyf fi.

To be out of hope—bod heb obaith; bod yn ddïobaith; bod tu hwnt i obaith.

To be out of love with a thing—angharu peth.

To be out of love with one's self—bod yn anfoddlon wrtho *neu* iddo ei hun; bod heb fod yn foddlon *neu* foddlawn iddo ei hun.

To be out of the way—bod allan o'r ffordd; bod i maes o'r ffordd; bod oddi ar y ffordd; ymgadw o le; bod ymaith; bod yn absennol; cyfeiliorni, camsynied, camgymmeryd, camdybied.

To laugh out—chwerthin yn groch; croch chwerthin.

The man is out of his senses—mae y dyn allan o'i gof; mae y dyn i maes o'i gof; mae y dyn i faes o'i gof; mae y dyn o'i gof; mae y dyn allan o'i bwyll, &c.

Out, *pl.* Outs (in printers' language)—allan, (*pl.* allanion); diangol, (*pl.* ddiangolion.)

Out, *v. a.* bwrw, taflu, troi, *neu* wthio allan; gyru allan o feddiant; allanu; ffwyro; difeddiannu o.

To out with a thing—mynegu peth yn eofn *neu* yn ddïarbed; dywedyd peth yn eofn *neu* yn ddïarbed.

Outact, *v. a.* chwareu yn amgenach *neu* yn rhagorach nag arall; chwareu ei ran yn amgenach *neu* yn rhagorach nag arall; gweithredu tu hwnt i; gorweithredu, gorfleithio.

Outargue, *v. a.* rhesymu yn well nag arall; trechu un mewn rhesymu; rhesymu tu hwnt i; trachymhenu.

Outbalance, *v. a.* gorfantoli, tramantoli, gorbwyso, traphwyso; pwyso mwy na; bod yn fwy ei bwys na.

Outbar, *v. a.* bario allan; cau allan â barau (mewn caerwaith).

Outbid, *v. a.* cynnyg mwy nag arall am beth; gorchynnyg, gorgynnyg, uwch-gynnyg, cynnyg dros ben; gwrthbrynu.

Outbidder, *s.* cynnygydd mwy nag arall; gorchynnygiwr.

Outblush, *v. a.* gwrido mwy nag arall; tragwrido; rhagori mewn gwrid ar.

Outboard, *a.* à fo o'r tu allan i long.

Outborn, *a.* allenedig, tramor, allfro, allwlad, dyeithr, estronol.

Outbound, *a.* ar fedr *neu* ar oddeu hwyliaw oddi gartref; ar gyngyd i hwyliaw oddi gartref; rhwym allan, yn rhwym allan; allfordwyol, allfynedol, allgyrchol, allrwym.

Outbrave, *v. a.* mynu y goreu *neu* y trechaf ar un o dra haerllugrwydd; goruch-ymgodi yn erbyn un; goruch-fygylu, gorfygylu, arfeiddio, trech-feiddio, trabygylu; dirmygu; rhagori mewn gorwych ymddangosiad.

Outbrazen, *v. a.* mynu y goreu ar un drwy ddigywilydd-dra *neu* dalgryfder; myned â'r trechaf ar un drwy ddigywilydd-dra *neu* dalgryfder; trechu â haerllugrwydd.

Outbreak, *s.* toriad allan; tarddiad, tarddiant, llyfrithiad.

Outbreaking, *s.* toriad allan; yr hyn a doro allan.

Outbreathe, *v. a.* cael y goreu ar un o hir anadl; cael y goreu ar un o hirder anadl; gorchfygu *neu* faeddu un o hir anadl; gorchfygu *neu* faeddu un o hirder anadl; goranadlu; trengu.

Outbud, *v. n.* tarddu allan, blaguro, bywullu.

Outbuild, *v. a.* trechu mewn adeiladu; trechu o ran parhausrwydd adeilad; goradeilo, goradeiladu.

Outburn, *v.* trallosgi; llosgi yn rhagorach nag arall.

Outburst, *s.* toriad allan.

Outcant, *v. a.* gordruthio, traffugio; ffugio *neu* druthio yn amgenach nag arall.

Outcast, *a.* à fwriwyd allan; à yrwyd allan; wedi ei fwrw *neu* ei yru allan; gwrthodedig, gwrthodig; tru.

Outcast, *s.* un à fwriwyd *neu* à yrwyd allan; crwydriad, crwydryn, crwydrai, crwydrwr, gwibiad, gwibddyn, deolyn, alltud, digarad, gwrthodigyn, esgymunddyn, tru: *pl.* crwydriaid, gwibiaid, gwrthodigion, gwrthodedigion, gwasgaredigion, ysbrêd, gohilion.

Outceept,† *prep.* = *Except.*

Outchamber, *s.* ystafell oddi allan; rhagystafell.

Outclimb, *v. a.* dringo tu hwnt i; gorddringo.

Outcompass, *v. a.* trachwmpasu, goramgylchu; amgylchu tu hwnt i fesur.

Outcraft, *v. a.* rhagori ar un mewn dichell; maeddu un mewn dichell; bod yn drech nag un mewn cyfrwysdra; trechu mewn cyfrwysdra; bod *neu* fyned tu hwnt i un mewn cyfrwysdra; trachastio.

Outcrop, *s.* allgnwd, allgnod.

Outcry, *s.* gwaedd, bloedd, dolef, banllef, crochwaedd, gorfloedd, dirwaedd, arwaedd, gawr, garm, ysgarm, gwaeddolef, arddolef, dïaspad, dïas, gorlef, dysgri, aedd, baich, crochlef, dylef, gwawch, crochlais, anglef; dadwrdd, twrdd, dwndwr, swn; arwerthiant, arwerth.

Outdare, *v. a.* gorfeiddio, trabeiddio; beiddio *neu* anturio tu hwnt i.

Outdate,† *v. a.* rhagddyddio; henu, heneiddio; gyru allan o arfer.

Outdo, *v. a.* rhagori ar; gwneuthur yn well nag arall; gwneuthur tu hwnt i arall; trechu; blaenori ar.

Outdoing, *s.* rhagoriaeth, blaenoriaeth, trechiad; gwneuthuriad mwy nag arall.

Outdoor, *a.* allanol, oddi allan; allan o'r ty; alltyol; oddi allan i'r drws.

Outdoors, *ad.* allan; allan o dy; allan o'r ty; y tu allan i'r drysau; o'r tu allan i'r drysau; oddi allan, oddi maes, i maes, oddi gartref; o'r tu allan.

Outdrink, *v. a.* yfed mwy *neu* chwaneg nag un; yfed yn hwy nag un; goryfed.

Outdwell, *v. a.* trathrigo; trigo *neu* aros tu hwnt i; trigo *neu* aros yn hwy nag un.

Outer, *a.* (o *out*) nes allan; nesaf allan; allanol, allan, oddi allan, o'r tu allan, ermaes, y tu maes; eithaf.

Outer, *s.* (o *out, v. a.*) gyrwr allan, tröwr allan, gwthiwr allan.

Outerly, *ad.* tuag allan, tuag i maes.

Outermost, *a.* nesaf allan, pellaf allan; nesaf i maes; eithaf; pellaf.

Outface, *v. a.* beiddio, gorfeiddio; syllu *neu* lygadrathu ar un nes y gorchfyger ef; gwynebu, wynebu; gorchfygu *neu* drechu un drwy haerllugrwydd *neu* dalgryfder; mynu y goreu ar un o dra haerllugrwydd; llygadrythu ar un nes cywilyddiaw o hono; mynu y goreu ar un trwy hylldremu arno.

Outfall, *s.* gofer; cored ofer; camlas; pistyll.

Outfawn, *v. a.* cynffonloni yn fwy nag arall ar; gordruthio.

Outfeast, *v. a.* gorwledda; gwledda mwy nag arall.

Outfeat, *v. a.* rhagori ar un mewn gorchestion; myned tu hwnt i un mewn gorchestion.

Outfit, *s.* dilladiad, trwsiad; iawndrws, allandrws, alldrec, trwsiad allan; darpariad i fordaith; traul taclu a diwallu llong i'w mordaith; taclau, trec.

Outflank, *v. a.* estyn asgell byddin tu hwnt i asgell byddin arall; gorasgellu.

Outfly, *v. a.* hedeg *neu* ehedeg yn gynt na; gadaw ar ol wrth ehedeg; myned heibio i un wrth ehedeg; gorhedeg.

Outfool, *v. a.* rhagori mewn ffolineb ar un; myned tu hwnt i arall mewn ffolineb; bod yn ffolach na.

Outform, *s.* gwedd allanol, golwg allanol, gwedd oddi allan, ellwedd, allanrith.

Outfrown, *v. a.* gorchfygu â chuchiau; gorchfygu un trwy edrych yn guchiog arno; cuchio ar un hyd onis gorchfyger ef; mynu *neu* gael y goreu ar un trwy guchio arno; trachuchio ar.

Outgate, *s.* gollyngfa allan; adwy, ffordd, *neu* le i fyned allan; allanfa.

Outgeneral, *v. a.* rhagori ar un mewn cadbwyll; myned tu hwnt i un mewn cadfedredd; ennill mantais ar un trwy fwy o hyfedredd milwrol; gorchadbwyllo.

Outgive, *v. a.* rhoddi mwy nag arall; rhagori mewn rhoddi; trarhoddi.

Outgo, *v. a.* myned o flaen; cael *neu* ennill y blaen ar; myned â'r blaen ar; gadael o'i ol; gadael o'r tu cefn iddo; gadael ar redeg *neu* ar gerdded; blaenu, rhagflaenu; blaenu ar, rhagori ar; trechu; myned yn gynt na; myned tu hwnt i.

Outgoing, *s.* mynediad allan, allfynediad; traul, cost, tâl; terfyn, cwr eithaf, cwr pellaf, eithaf, eithafed; diweddiad, diwedd.

Outgrin, *v. a.* rhagori mewn ysgyrnygu; gorysgyrnygu, tra dysgyrnu, gorddysgyrnu.

Outgrow, *v. a.* tyfu tu hwnt i; tyfu yn fwy na; tyfu yn gynt na; myned yn fwy na; tyfu o flaen; rhagflaenu mewn tyfu; rhagori mewn twf; trathyfu.

Outguard, *s.* gwylfa ddïarffordd; rhagwylfa; gwylfa encyd o ffordd oddi wrth gorff y fyddin; y wylfa nesaf allan; gwylfa allanol.

Outherod, *v. a.* (*out* a *Herod*) bod *neu* fyned tu hwnt i Herod; bod *neu* fyned yn waeth na Herod; rhagori ar un mewn creulonedd, echryslonedd, *neu* ysgelerder.

Outhauler, *s.* llusgraff allanol.

Outhouse, *s.* ty allan, allandy, ty maes, gody, rhagdy.

Outing, *s.* mynediad allan.

Outjest, *v. a.* bod yn drech nag un mewn cellwair a chydgam; rhagori ar un mewn cellwair; myned tu hwnt i un mewn cellwair a chydgam; gorchfygu un mewn cellwair a chydgam; cael y goreu ar un mewn cellwair a chydgam.

Outjuggle, *v. a.* gorchwido; rhagori ar un mewn chwidogaeth; chwareu y chwidog yn drech nag arall.

Outknave, *v. a.* rhagori ar un mewn dyhirwch; bod yn ddyhirach nag arall; trechu mewn dyhirwch.

Outland,† *a.* (S. *utlænde*) tramor, estronol.

Outlander,† *s.* estron, estronwr, un tramor, gwr allfro.

Outlandish, *a.* (S. *utlændisc*) tramor, dyeithr, estron, estronol, estronaidd, allfro, allfroawl, alltudol, allfroaidd, allwlad, arallwlad; ynnhirog, ynnhir; dïarffordd, pellenig; gwerinaidd, gwerinol, gwaer, taiog, buachaidd, gwrengaidd, difoes, anfoesog, anfoesgar, gwledig, afiednais; allaidd.

Outlast, *v. a.* parhau yn hwy na; para yn hwy nag; taro, gyru, *neu* hel allan.

Outlaw, *s.* (S. *utlaga; out* a *law*) herwr, aethwlad; un ni bo hydrum iddo ei wlad; un nawdd-goll; un à gollodd nawdd y gyfraith; un allan o nawdd y gyfraith; ffiemor.

To live as an outlaw—herwa.

Outlaw, *v. a.* (S. *utlagian*) rhoi barn herwriaeth ar un; rhoddi barn ar un à'i tyn o dàn nawdd y gyfraith; dinoddi; aethwladu.

An outlawed person=*Outlaw, s.*

Outlawry, *s.* herwriaeth, barn herwriaeth, ffiemoriaeth, nawdd-goll, dinoddiad; ysgrifen herwriaeth, ysgrif herwriaeth, ysgrifen ddinoddiad.

Outlay, *s.* traul, cost; gwariad, rhoddiad allan

Outleap, *v. a.* neidio yn mhellach nag un; neidio tu hwnt i un; maeddu un mewn *neu* wrth neidio; neidio dros.

Outleap, *s.* naid allan, trawsnaid; cyrch, rhuthr; ffo, fföedigaeth, diangfa.

Outlearn, *v. a.* rhagori ar un mewn dysg; gorddysgu.

Outlet, *s.* adwy, ffordd, *neu* le i fyned allan; mynedfa allan, gollyngfa allan, mynedfa, gollyngfa, gollyngle, allanfa, bala, adwy, geneu, aber, ebri, ebriad, rhyddlwybr, tws.

The outlet of a lake—bala llŷn.

The outlet of a river—aber afon, geneu afon, ceg afon; aber.

A lake without an outlet—llŷn dïaber; llŷn heb le i fyned allan o hono.

Outlicker, *s.* darn o bren wrth olganllaw llong.

Outlie, *v. a.* dywedyd mwy celwydd nag arall; trechu un wrth ddywedyd celwydd; trachelwyddu; rhagori mewn celwydd.

Outlier, *s.* un na bo yn aros yn ei le priod; peth ar wahan oddi wrth y corff cyfan; allanbeth, gwahanbeth, dydolbeth.

Outline, *s.* amlinell, amlin, cylchlinell, cynlinell; braslun; brasluniad, braslinelliad, cylchluniad, cynlluniad; llinell allanol; peth pellaf.

Outline, *v. a.* amlinellu, amlino, cynlinellu, cylchlinellu; braslunio; cynllunio, dylunio, darlunio, darlinellu; tynu amlinell peth.

Outlive, *v. a.* gorfucheddu, goroesi; byw ar ol arall; byw yn hwy nag arall; oesi yn hwy nag arall; hwyfydu, hwyfydio.

Outliver, *s.* gorfucheddwr, goroeswr, goroesydd; un à fo byw ar ol arall; un à fo byw yn hwy nag arall.

Outlook, *v. a.* syllu ar un nes y gorchfyger ef; llygadrythu ar un nes cywilyddiaw o hono; gorchfygu drwy haerllugrwydd, talgryfder, *neu* ddigywilydd-dra; bygylu, cilioni; gwynebu; dewis, dethol.

Outlook, *s.* edrychiad allan, gwyliadwriaeth, rhagwelediad, rhagedrychiad, eryl.

Outlope,† *s.* gwibdaith, tramp, gwib.

Outlustre, *v. a.* dysgleirio yn fwy nag arall; dysgleirio tu hwnt i arall; rhagori ar arall mewn dysgleirdeb.

Outlying, *a.* yn gorwedd allan; yn gorwedd oddi allan; ysgaredig *neu* ddydoledig oddi wrth y corff cyfan; ar y tu allan; ar yr ymyl; allffiniol; pellenig.

An outlying freeman—bwrdais pellenig, dinesydd pellenig.

Outmarch, *v. a.* teithio yn gynt na; teithio yn fuanach na; gadaw ar ol mewn taith; gorthrodi, gordrodi, gorcherdded, tracherdded.

Outmeasure, *v. a.* mesur *neu* fesuro mwy nag arall; bod yn mesur mwy nag arall; rhagori mewn mesur; tramesur, tramesuro, gorfesur, gorfesuro.

Outmost, *a.* (*out* a *most*) nesaf allan, pellaf allan; nesaf i maes; eithaf, pellaf.

Outnumber, *v. a.* rhagori ar arall *neu* ereill mewn nifer; rhagori ar arall *neu* ereill mewn rhifedi; bod yn amlach *neu* yn lluosocach na; bod yn fwy o nifer *neu* rifedi na; gorniferu.

Outpace, *v. a.* myned yn gynt na; myned o flaen; cael *neu* ennill y blaen ar; myned â'r blaen ar; blaenu ar; teithio yn gynt na; gadaw ar ol mewn taith.

Outparamour, *v. a.* rhagori ar arall mewn gorddercbu; tragorddercbu; cadw mwy o orddercbion na.

Outparish, *s.* allanblwyf; plwyf tu allan i furiau dinas, &c.

Outpart, *s.* rhan allanol, rhan oddi allan; rhan bell o'r corff cyfan; allanbarth, allanran.

Outpass, *v. a.* myned heibio i; myned tu hwnt i; rhagori ar.

Outpoise, *v. a.* pwyso mwy na; bod yn fwy ei bwys na; gorbwyso, gorfantoli, traphwyso.

Outporch, *s.* cyntedd, cynnhor, cynnor, porth.

Outport, *s.* allanborth; porthladd o'r tu allan i ddinas Llundain.

Outpost, *s.* rhagorsaf; gorsaf o'r tu allan i wersyll; rhagorsafiu, rhagorsafiaid.

Outpour, *v. a.* tywallt allan, arllwys allan, gwallofi; anfon allan.

Outpouring, *s.* tywalltiad allan, gwallofiawd, gwallofawd, gwallofiad, gwallawf.

Outpray, *v. a.* rhagori ar arall mewn gweddi; gweddïo yn rhagorach *neu* daerach na.

Outpreach, *v. a.* rhagori ar arall mewn pregethu; pregethu yn well, yn rhagorach, *neu* yn amgenach na.

Outprize, *v. a.* rhagori ar arall mewn gwerth; bod yn fwy gwerthfawr na; gorbarchu, gorbrisio.

Outrage, *s.* (Ff.; Ysp. *ultrajar;* o'r Ll. *ultra*) dirdra, trais, dirdrais, gorthrais, sarhad, rhysgyr, ymosod, ymosodiad, ymosodsarhäus, trawsedd, rhuthr, argawdd, gorfrwth; terfysg, cynhwrf, terfysgwaith; ffyrnigrwydd, cynddaredd, ffrawdd, ffrowyll, ffroch, ffrwch, ffrwg, ffrwys, drygedd, gwaethl.

Outrage, *v.* dirdreisio, gorthreisio, gwneuthur dirdra i, gwneuthur dirdrais i, dwyn dirdrais ar; sarhau, argoddi, ymosod ar, rhuthro ar, rhysgyru; ymosod yn sarhäus ar; gwneuthur y mawr-gam âg un; terfysgu, cynhyrfu; gwaethlu.

Outrageous, *a.* (o *outrage; Ff. outrageux*) ffyrnig, creulawn, drygwyllt, ysgeler, anfad, cynddeiriog, ffrochwyllt, enwyllt, brywyllt, gorwyllt, ffromwyllt, rhychwyllt, angerddol, ewin, ethrywyllt, trywyllt, trachwyllt, llidiog, llidus, gorddig, ffroddus, ffroch, ffrowys, ffrwys, gwythlawn, ffrowyllaidd, ffrowyllog, terllyd, gwaethlus, gwaethlog, tren; afresymol; anghymmesur, tu hwnt i fesur; terfysgus, terfysglyd; gorddrygus.

Outrageousness, *s.* ffyrnigrwydd, ysgelerder, ysgelerdra, ffrochwylltrwydd, anfadrwydd, angerddoldeb, &c.; angerdd, ffroch, broch, cynddaredd, gorphwyll.

Outraze, *v. a.* llwyr ddymchwelyd, dilëu allan.

Outre, *a.* (Ff.) allan o'r cylch cyffredin; allan o'r terfynau cyffredin; afresymol, annaturiol; gormodol, gwastraffus, afradlawn.

Outreach, *v. a.* cyrhaedd *neu* gyrhaeddyd yn mhellach na; cyrhaedd tu hwnt i; myned yn mhellach na.

Outreason, *v. a.* rhagori ar arall mewn ymresymu; trechu mewn rhesymu.

Outreckon, *v. a.* rhagori ar un mewn cyfrif; trachyfrif, gorchyfrif.

Outreign, *v. a.* teyrnasu drwy gydol; teyrnasu drwy y cwbl o; teyrnasu drwy yr oll o.

Outride, *v.* marchogaeth yn gynt na; marchogaeth heibio i; gadael ar ol; gadael o'i ol; marchogaeth allan; teithio allan; myned allan ar geffyl *neu* mewn cerbyd.

Outrider, *s.* cludfarchog, ellfarchog, ellfarch-

was; rhagfarchog; teithiwr ar farch; marchogwr allan; †ceisiad treigl, treigl-geisiad.

Outrigger, *s.* math ar drawst mewn llong.

Outright, *ad.* yn ddïattreg, yn uniongyrchol, yn ddïannod, yn ddïoed, yn ddïaros, yn ebrwydd ar y chwaen; yn gwbl, yn llwyr, yn hollol, achlân.

Outrival, *v. a.* bod yn rhagorach na; meddu ar fwy rhagoriaeth na.

Outroar, *v. a.* rhuo mwy na; rhagori ar un mewn rhuo.

Outrode, } *s.* gwibdaith, gwibfa, gwib, ymdaith,
Outroad, } tramp.

To the end that...they might make outroads upon the ways of Judea—fel y gallont....rodio ar hyd ffyrdd Iudea (1 *Mac.* xv. 41).

Outroot, *v. a.* diwreiddio, dadwreiddio, tynu o'r gwraidd.

Outrun, *v. a.* rhedeg yn gynt na; rhedeg heibio i; gadaw un ar ol ar redeg; gadael un ar ei ol ar redeg; blaenu un ar redeg; blaenu ar; myned *neu* redeg o flaen.

To outrun the constable—byw uch law ei foddion; treulio mwy na'i foddion; rhedeg i ddyled dros ei ben a'i glustiau; bod mewn dyled dros ei ben a'i glustiau.

Outsail, *v. a.* hwylio yn gynt na; gadaw ar ol *neu* ar ei ol wrth hwylio; gadaw ar ei ol o nerth hwyliau.

Outscape,† *s.* gallu i ddïanc.

Outscorn, *v. a.* gorueh-ddirmygu; gorchfygu un â dirmyg; bod yn drech nag un mewn dirmyg; myned tu hwnt i un mewn dirmyg; tradirmygu.

Outscourings, *s. pl.* ysgarthion, sorod, ysgubion.

Outsell, *v. a.* gwerthu mwy na; gwerthu am fwy, yn uwch, yn ddrutach, *neu* yn britach nag arall; gwerthu uwch law arall; gorwerthu, tragwerthu.

Outset, *s.* dechreu, dechreuad, dechre, cychwyn-fa, cychwyn, cychwyniad.

Outshine, *v. a.* dysgleirio mwy na; dysgleirio *neu* dywynu yn fwy nag arall; tywynu uch law arall *neu* ereill; dysgleirio goruwch arall *neu* ereill; rhagori ar arall mewn dysgleirdeb; gorddysgleirio, gordywynu, gorlewyrchu; rhagori ar.

Outshoot, *v. a.* saethu yn mhellach na; saethu tu hwnt i; rhagori ar un mewn saethu.

Outshut, *v. a.* cau allan, cauad allan.

Outside, *s.* tu allan, tu maes, y tu allan, y tu maes, y tu allanol, tu faes, ochr faes; wyneb, arwyneb, arwynebedd, aruchedd; tawr, tab, clawr; to; cwr, cwr eithaf, yr eithaf, yr uchaf.

On the outside—oddi allan, o'r tu allan, oddi maes, o'r tu maes.

Outsin, *v. a.* rhagori mewn pechod; pechu mwy na; gorphechu, traphechu.

Outsit, *v. a.* eistedd yn hwy na; eistedd yn mhellach na; eistedd tu hwnt i; eistedd dros.

Outskip, *v. a.* gochelyd drwy ffoi; ffoi, dïanc.

Outsketch, *s.* amlinell, amlin, cynlinell.

Outskirt, *s.* gorddibed, gorddibl, gorymyl, deml, ymyl; llawes; rhagorsaf; rhagdref, amdref, rhaccaer, rhagddinas.

The outskirts of London—llewys Llundain; rhagdrefi Llundain; gorddiblau Llundain.

Outsleep, *v. a.* cysgu yn hwy na; cysgu tu hwnt i; cysgu dros.

Outsoar, *v. a.* dyrchafu yn uwch na.

Outsparkle, *v. a.* gwreichioni yn fwy na; rhagori mewn gwreichioni.

Outspeak, *v. a.* llefaru rhywbeth yn fwy nag arall; llefaru allan; rhagori ar.

Outsport, *v. a.* chwareu mwy na; chwareu tu hwnt i.

Outspread, *v. a.* taenu ar led, lledu allan, rhoi ar daen, lledaenu, taenu, lledu, gwasgaru.

Outspreading, *s.* taeniad ar led, llediad allan, taeniad, lledaeniad.

Outstand, *v.* sefyll yn hwy *neu* yn mhellach na; sefyll tu hwnt i; sefyll dros; setyll allan, gorysgwyddo, ysgwyddo allan, ysgwyddo, prwyso.

Outstanding, *p. p.* yn sefyll allan; gorysgwyddog, gorysgwyddol; dyledus, annhaledig; anghasgledig.

Outstare, *v. a.* myned tu hwnt i un mewn llygadrythu; meddu *neu* orchfygu un mewn llygadrythu; myned drwy un mewn llygadrythu; llygadrythu ar un nes peri cywilydd arno; taenu, ymchwelyd, *neu* rythu llygaid ar un nes peri cywilydd arno.

Outstarting, *a.* yn cychwyn allan, cychwynol.

Outstay, *v. a.* aros tu hwnt i; aros dros ben; aros yn hwy na.

You have outstayed the market—chwi a arosasoch *neu* a ohiriasoch nes colli y farchnad, nes myned y farchnad heibio, *neu* nes darfod y farchnad.

Outstep, *v. a.* myned yn mhellach na; myned tu hwnt i; blaenu ar, rhagori ar.

Outstreet, *s.* heol oddi allan, heol nesaf allan, cwr-heol, heol y pentref.

Outstretch, *v. a.* estyn allan, ystyn allan; lledaenu, lledanu, llydanu, helaethu, eangu.

Outstride, *v. a.* rhagori mewn brasgamu; brasgamu yn fwy na.

Outstrip, *v. a.* blaenu ar, rhagori ar; myned o flaen; cael *neu* ennill y blaen ar; myned â'r blaen ar; myned tu hwnt i; gadaw un ar ol; trechu, blaenu.

Outswear, *v. a.* myned tu hwnt i un mewn tyngu; maeddu un mewn tyngu; myned drwy un mewn tyngu; tyngu mwy nag arall; myned tu hwnt i un mewn tyngu a rhegu.

Outsweeten, *v. a.* rhagori ar beth mewn melusder; tramelusu.

Outswell, *v. a.* chwyddo dros, llifo dros; chwyddo *neu* lifo mwy na.

Outtake,† *prep.* oddi eithr, ond, eithr.

Outtalk, *v. a.* siarad mwy nag arall; myned tu hwnt i un mewn siarad; maeddu un mewn siarad; myned drwy un mewn siarad.

Outthrow, *v. a.* taflu allan, bwrw allan; taflu *neu* fwrw tu hwnt i.

Outtongue, *v. a.* bod yn drech nag un o dafod; maeddu un o dafod; rhagori ar un mewn tafod; bod yn hwy ei dafod nag un.

Outtop,† *v. a.* gorthŏi, gorchuddio, gorhuddo.

Outvalue, *v. a.* rhagori ar beth mewn pris *neu* werth; bod yn fwy gwerthfawr na.

Outvenom, *v. a.* bod yn fwy gwenwynig na; maeddu mewn gwenwyn.

Outvie, *v. a.* rhagori ar; bod yn rhagorach na; dwyn y blaen ar; trechu, maeddu.

Outvillain, *v. a.* maeddu mewn dyhirwch; bod yn fileinach nag arall.

Outvoice,† *v. a.* bod yn drech nag un o leferydd; maeddu un o leferydd; maeddu un o rym lleferydd; myned drwy un drwy leferydd.

Outvote, *v. a.* maeddu mewn pleidleisiau *neu* duebion; trechu drwy bleidleisiau; bod â mwy o bleidleisiau drosto nag arall; bod i *neu* gàn un ychwaneg o enwau drosto *neu* o'i blaid nag y sy gàn arall; dwyn ychwaneg o enwau drosto nag à ddwg arall drosto yntau; maeddu arall yn rhifedi y rhai a roddant eu gair drosto *neu* gydag ef; gorbleidleisio, trathuebu, gorthuebu.

Outwalk, *v. a.* cerdded yn gynt na; maeddu un mewn cerdded; bod yn drech nag un mewn cerdded; gadael un ar ei ol wrth gerdded.

Outwall, *s.* mur oddi allan, mur allanol, mur nesaf allan, mur nesaf i maes, hinfur, allanfur, ellfur; ymddangosiad arwynebol.

Outward, *a.* (S. *utweard; out* a *ward*) oddi allan, allanol, allan, o'r tu allan, ermaes, arwynebol, tu allan, tu maes, ell, ffed; yn yr amlwg; †tramor.

Fair her outward form—teg ei hellwedd; teg yr olwg arni; teg ei ffurf allanol.

Outward, *s.* y tu allan, y tu maes; ellwedd.

Outward, } *ad.* tuag allan; tua pharthau
Outwards, } tramor, i barthau tramor, tua'r parthau oddi allan, tuag allfro.

Outward-bound, *a.* rhwym allan, yn rhwym allan, rhwym tuag allan; ar fedr, ar oddeu, *neu* ar gyngyd hwyliaw oddi gartref; rhwym oddi gartref; rhwym tuag allmyr *neu* allfro; alltud-rwym; ar fedr hwylio i allwlad; allrwym, ellrwym.

Outwardly, *ad.* oddi allan, o'r tu allan, o'r tu maes, o'r tu faes, odd allan, yn allanol, yn arwynebol, yn yr amlwg; mewn ymddangosiad, o ran golwg.

Outwash, *v. a.* golchi allan; golchi oddi wrth; glanhau oddi wrth.

Outwatch, *v. a.* rhagori ar un mewn gwyliadwriaeth; tragwylio.

Outwear, *v. a.* parhau *neu* wisgo yn hwy na; bod yn hwy ei bara na; †gwisgo allan.

Outweed, *v. a.* chwynu allan; diwreiddio, dadwreiddio; chwynu.

Outweep, *v. a.* wylo mwy nag arall.

Outweigh, *v. a.* pwyso mwy na; bod yn fwy ei bwys na; gorbwyso, gorfantoli.

Outwell,† *v.* tywallt allan, gwallofi.

Outwhore, *v. a.* rhagori ar arall mewn puteindra; myned drwy un mewn puteindra.

Outwin,† *v. a.* cael allan o; mynu allan o.

Outwind, *v. a.* dad-ddyrwyn, dadrysu, dad-ddyrysu, dattod, rhyddhau, gollwng yn rhydd.

Outwing, *v. a.* ehedeg *neu* hedfan yn gynt na; blaenu ar, myned o flaen; cael *neu* ennill y blaen ar.

Outwit, *v. a.* bod yn rhy gall, cyfrwysgall, cyfrwys, *neu* ffalst i un; bod yn drech o gyfrwysdra nag un; myned drwy un o *neu* drwy gyfrwysdra; bod *neu* fyned yn ffalstach na gun; ffyrnigo; somi un; hydwyllo; trechddichellu.

Outwork, *s.* allanwaith, rhagddiffynwaith; y diffynwaith *neu* amddiffynwaith oddi allan; y rhanau oddi allan i amddiffynfa; rhaccaer, rhaggaer; diffynwaith, amddiffynwaith.

Outworth, *v. a.* bod yn fwy gwerth na; bod yn werthfawrocach na; rhagori ar beth o ran gwerth.

Outwrest, *v. a.* dirdynu allan; gwasgu, nyddu, tynu, *neu* fynu allan.

Outwrite, *v. a.* ysgrifenu yn rhagorach na; rhagori ar un mewn ysgrifenu; maeddu mewn ysgrifenu; myned drwy un mewn ysgrifenu.

Outzany, *v. a.* rhagori ar un mewn chwydawiaeth; chwareu yr ysgentyn yn rhagorach nag arall.

Ova, *s. pl.* (Ll.) wyau, yr wyau; addurnau ar lun wyau.

Oval, *a.* (Ff. *ovale*; Ll. *ovum, ova*) hirgrwn, hirgylchaidd, hirgylchol, wyfal, ar ddull wy, wyaidd, fel wy, ar wedd wy, ar lun wy, tebyg i wy; hirgul; wyol, perthynol i wyau.

Oval, *s.* llun hirgrwn fel wy; wyfal, hirgyrchell.

Ovalbumen, *s.* (Ll. *ovum* ac *albumen*) gwŷn wy.

Oval-shaped, *a.*=*Oval, a.*

Ovarian, *a.* wyfaol, rhithfaol; perthynol i'r wyfa; yn perthyn i'r rhithfa.

Ovarious, *a.* cynnwysedig o wyau; wyaidd.

Ovary, } *s.* (Ll. *ovarium*; Ff. *ovaire*) rhith-
Ovarium, } fa, wyfa, wygell, hadfa, hadlestr, lle yr wyau, cwd yr wyau; hadrith, wyrith.

Ovate, } *a.* (Ll. *ovatus*) wygrwn, wyaidd; ar
Ovated, } lun wy; â'r pen isaf yn lletach na'r uchaf.

Ovate, *s.* (C. *ofydd*) ofydd; *pl.* ofyddion.

Ovation, *s.* (Ll. *ovatio*) isorfoledd, rhagorfoledd; gorfoledd am orfodaeth anhynod.

Oven, *s.* (Is.; S. ac Al. *ofen*) ffwrn, poban; pobOven-ful—ffyrnaid, llonaid ffwrn. [dy.

Over, *prep.* (Ia. a D.; S. *ober, ofer*; Al. *über*) ar; tros, dros; ar uchaf, ar warthaf; uch, uwch, uch ben, uwch ben, goruch, goruwch; uwch law, uch law, trwy, drwy; am; daruwch; mwy na, rhagor na; o'r deehreu hyd y diwedd; o'r pen bwygilydd.

Over (in composition)—gor-, tra-, rhy-; ar-, uch-, uwch-; trosodd; rhy, gormodd, yn ormodd; mwy na rhaid, &c.

Over me—trosof, drosof, trostof, drostof, trosof fi; arnaf, arnaf fi.

Over thee—trosot, drosot, trostot, trosot ti; arnat, arnat ti.

Over him—trosto, drosto, troso, trosto ef; arno, arno ef.

Over her—trosti, drosti, trosi, trosti hi; arni, arni hi.

Over it—trosto; trosti.

Over us—trosom, drosom, trostom, trosom ni; arnom, arnom ni, arnam.

Over you—trosoch, drosoch, trostoch, trosoch chwi; arnoch, arnoch chwi.

Over them — trostynt, drostynt, trosynt, trostynt hwy; arnynt, arnynt hwy.

Over night—tros nos.

All over—o ben bwygilydd iddo; i gyd drosto, trosto i gyd; ar hyd-ddo; ar hyd.

All over me, thee, him, her, us, you, them—ar hydof, hydot, hyd-ddo, hyd-ddi, hydom, hydoch, hyd-ddynt; ar hyd-ddof, &c.

All over his back—ar hyd ei gefn.

All over the town, } trwy yr holl dref.
All the town over, }

To be over, } bod ar; bod yn olygwr
To preside over, } ar; bod yn golygu ar; bod yn llywyddu ar; bod yn llywodraethu ar; llywyddu.

Over one another—heblaw eu gilydd.

Over the river—tros yr afon.

Over my house—ar fy nhy; tros fy nhy.

Over my head—uwch fy mhen; uch fy mhen; uch law fy mhen.

Over one sinner that repenteth—am un pechadur à edifarhao.

Over all his works—ar ei holl weithredoedd.

Over your burnt offerings—uwch ben eich offrymau poeth.
To lament over—galaru dros; galaru am; wylo dros.
Spread that over the table—taena hwna ar hyd y bwrdd; taena hwna ar y bwrdd; taena hwna dros y bwrdd.
Over running water—oddi ar ddwfr rhedegog; uwch ben dwfr rhedegog.
Over shoes, over boots—gàn fyned o honof dros fy esgidiau, af eto dros fy motasau, oni chaf y goreu arno; af drwodd weithian, neu foddi yn yr antur.
To bring an old house over one's head—haeddu ar nyth y cacwn; mysgu nyth y cacwn.

Over, *ad.* trosodd, drosodd; trwodd; trosto; o'r pen bwygilydd; o ben bwygilydd; o'r dechreu hyd y diwedd; tros ben; rhy-, gor-, tra, tra-, gormod, gormodd, gormodol, yn ormodd, yn ormod; uchod; mwy na, rhagor; yn ngweddill.
Over (in composition)—rhy, rhy-, gor-, tra, tra-; ar-, tros-, uch-, uwch-; gormodd, gormod, yn ormodd, yn ormod; trosodd; mwy na rhaid; mwy na digon.
Over again—drosto drachefn; drosto eilwaith; unwaith drachefn.
Over and over again—drosto drachefn a thrachefn; drosto a throsto drachefn; drosto a throsto eilwaith; drosodd drachefn a thrachefn.
Over and above—tros ben, dros ben, heb law, gyda, cyda; yn heblaw.
Over against—ar gyfer, ar gyferyd, gogyfer â, cyferbyn â, cyferbyn, cyfarwyneb â, erbyn, dyrag, cyfeiryd â.
Over or under—mwy neu lai.
To be over—bod wedi myned heibio, trwodd, *neu* drosodd; bod wedi pasio; neithio; darfod; peidio; bod dros ben; bod yn ngweddill.
All is over—gorphenwyd; e ddarfu yn lân; e dderyw yn lân; y mae pob peth drosodd.
To give over—rhoi i fyny; rhoddi i fyny; gadael, gadaw, gadu, peidio; ymadael â, ymwrthod â, peidio â; ymroddi, ymröi; rhoi heibio; darfod â; dybenu â; trosglwyddo, trosi.
To give one's self over to—ymroddi i, ymröi i; rhoddi ei fryd, ei feddwl, ei fwriad, *neu* ei serch ar; ymgyflwyno i; parhau yn, parhau mewn; aros yn.
To deliver over—rhoi i fyny; traddodi; rhoddi.
To bring over—dwyn drosodd; dwyn dros; dygyd trosodd; trosglwyddo, trosi; troi, gwyro, plygu, denu, trathynu.
To place over—dodi ar, gosod ar, gorddodi.
To turn over—gorthröi; troi heibio; trosglwyddo; troi; troi drosodd.
To turn over the leaves of a book—troi dail llyfr; troi dalenau llyfr.
I must turn over a new leaf—rhaid yw i mi droi dalen newydd; rhaid yw i mi arwain buchedd newydd.
Spotted all over—tryfrith.
To run over—rhedeg drosodd; llifo drosodd; myned drosodd.
Running over—yn rhedeg drosodd; yn myned drosodd.
Over a hundred times, } ganwaith drosto,
A hundred times over, } (*f.* drosti, *pl.* drostynt); ganwaith drosodd.
I have read that book many times over—darllenais y llyfr hwnw lawer gwaith drosto.
Before the service was over—cyn gorphen y gwasanaeth.
The wind is over—peidiodd y gwynt; gostegodd y gwynt; y mae y gwynt wedi peidio; y mae y gwynt wedi gostegu; y mae y gwynt drosodd.
The rain is over—y gwlaw a basiodd (*Can.* ii. 11).
There is no man over-happy—nid oes neb rhy ddedwydd.
Over-heavy—gorthrwm, rhydrwm, gordrwm, rhy drwm.
They were over severely rebuked—hwy a geryddwyd yn rhy dost *neu* yn rhy lym.
He passed over that evening—efe a aeth drwodd y diwedydd hwnw; efe a aeth drosodd y prydnawn hwnw.
You will not find his fellow though you shall travel the world over—ni chewch mo'i fath a cherdded y byd drwyddo; ni chewch mo'i fath pe treiglech y byd drosto.

Over, *a.* wedi myned heibio; à aeth heibio; neithiedig; uchaf; uch-, uwch-, ar-, tros-.
Over-shoes—aresgidiau.

Overabound, *v. n.* bod yn rhy lawn; bod yn orllawn *neu* orlawn; bod i un arddigonedd *neu* ormodedd o beth; bod gàn un fwy na digon.

Overact, *v.* gorwneuthur; gwneuthur mwy na'i ran; gwneyd mwy na bo eisieu *neu* raid.
To overact one's part—gorwneuthur ei ran; gorchware ei ran; gwneuthur mwy na'i ran; gwneuthur mwy na'i raid.

Overagitate, *v. a.* gorgyffröi, gorgynhyrfu; cynhyrfu mwy na bo raid.

Overalls, *s.pl.* arlodrau, uchlodrau, arglos, uchglos, amdrws.

Overanxious. *a.* rhy bryderus, tra phryderus, gorbryderus, rhy ofalus, gorawyddus.

Overarch, *v. a.* mydu dros; bwrw bwa maen dros; trosfydu, arfwäu.

Overawe, *v. a.* cadw dàn ofn, cadw mewn ofn, cadw mewn dychryn, cadw dàn llaw; cadw mewn braw rhag troseddu o hono; dygn ofni, dychrynu.

Overbake, *v. a.* traphobi; pobi gormodd ar; pobi yn ormodd.

Overbalance, *v. a.* traphwyso, gorbwyso, gorfantoli; pwyso i lawr; pwyso mwy na.

Overbalance, *s.* traphwys, gorfantol, gorbwys; gorfantais; mwy na chydbwys *neu* gyfwerth; gorthal, trathal.

Overbattle, † *v. a.* (o *batten?*) rhy ffrwythlawn, tra ffrwythlawn.

Overbear, *v. a.* tra-arglwyddiaethu ar, arglwyddiaethu ar, gorthrymu, gorthrechu, darostwng; gorchfygu, trechu, gorddwyo, gorfynu; mynu y goreu ar; dymchwelyd; balch-reoli; gorgoddi, bygylu.

Overbearing, *a.* tra-arglwyddiaethol, tra-arglwyddaidd, tra-arglwyddol, tra-arglwyddiaethus, meistrolgar, meistrolaethus; trahäus, trawsfalch, trahausgar, gorthrymus, gorgoddawl, effrom.

Overbend, *v. a.* traphlygu, gorphlygu.

Overbid, *v. a.* trachynnyg, gorchynnyg, gorgyn-

nyg; cynnyg mwy nag arall am beth; cynnyg mwy nag à gynnygio arall am beth; cynnyg tu hwnt i arall; myned dros gynnyg arall; myned tu hwnt i gynnyg arall; myned dros arall yn ei gynnyg; myned tu hwnt i arall yn ei gynnyg; cynnyg gormodd, cynnyg gormod; cynnyg mwy nag à dâl am beth.

Overbig, *a.* rhy fawr, gorfawr, enfawr.

Overblow, *v.* trachwythu, gorchwythu, chwythu ymaith; chwythu gyda'r gwynt; † chwythu drosodd.

To overblow the clouds—gwasgaru y cymylau; chwythu y cymylau ymaith; trachwythu y cymylau.

Overboard, *ad.* tros y bwrdd, allan o long, allan o'r llong; oddi ar fwrdd llong; i'r môr.

Overboil, *v. a.* gorferwi, rhyferwi, traberwi; berwi gormod ar beth.

Overbrow, *v. a.* crogi dros, crogi drosodd.

Overbold, *a.* rhy ddewr, rhy hyf, rhy hy, rhy eofn, tra hyf, tra dewr; talgryf, haerllug, beiddiol, rhyfygus.

Overbulk, † *v. a.* gwasgu *neu* lwytho gàn faint; gorlwytho.

Overbulky, *a.* rhyfawr, rhy sumiog, gorfras.

Overburden, *v. a.* gorlwytho, gorllwytho, trallwytho, llethu, dygn lwytho, gormodd lwytho; llethu, gorthrymu, *neu* ormeilio à llwyth; rhoi gormodd faich ar; rhoi gormod baich ar; gorfeichio.

Overbusy, *a.* rhy brysur, gorbrysur, traphrysur.

Overbuy, *v. a.* prynu yn rhy ddrud.

Overcanopy, *v. a.* gorthöi dros, gorchuddio dros; cuddio megys à gortho.

Overcare, *s.* tragofal, gorofal, dirbryder, gormodd ofal, gormod o ofal, gofal gormodol, gormod gofal.

Overcareful, *a.* rhy ofalus, tra gofalus, gorofalus, rhy bryderus.

Overcareless, *a.* rhy esgeulus, rhy ddiofal, tra esgeulus.

Overcarry, *v. a.* myned à pheth yn rhy bell; gyru yn rhy bell; cario yn rhy bell; trachario, rhyddwyn, rhygario.

Overcast, *v.* cymylu, tywyllu, caddugo, cibdduo; gorchuddio, gorthöi, gorhuddo; tafiu *neu* fwrw ar; bwrw *neu* dafiu drwodd; rhydafiu, gorfwrw, trachyfrif; bwrw *neu* gyfrif yn rhy uchel; crymbwytho, trawsbwytho.

Overcast staff—ffon drathafl. [ofalus.

Overcautious, *a.* rhy ochelgar, rhy ofalus, gor-

Overcharge, *v. a.* gorlwytho, gorllwytho, trallwytho; gorlenwi, gorllenwi, rhylenwi, trallenwi; llanw *neu* lenwi yn rhy lawn; gordyru, gorthyru; pwyso ar; gorphrisio, gorbrisio, gorofyn; rhoi *neu* ddodi gorphris ar; rhoi *neu* ddodi gormodd bris ar; rhoi, bwrw, dodi, *neu* osod mwy ar un i'w dalu nag à ddylid; rhoi, bwrw, dodi, *neu* osod mwy ar un i'w dalu nag y sydd yn ddyledus arno; gofyn gormod.

To overcharge a gun—gorlwytho gŵn, gorlenwi gŵn; rhoi gorergyd mewn gŵn; rhoi gormodd ergyd mewn gŵn; rhoi gormod o ergyd mewn dryll.

I was overcharged in last year's rate—rhoddwyd trathal arnaf yn nhrethiad y llynedd; rhoddwyd arnaf fwy na'm rhan yn nhrethiad y llynedd; rhoddwyd trathal arnaf yn ystrêd y llynedd.

I was overcharged in this year's poor-rate—rhoddwyd arnaf orthal eleni yn nhreth y tlawd; rhoddwyd arnaf drathal eleni yn nhreth y tlodion; rhoddwyd arnaf fwy na'm rhan eleni yn nhreth y tlawd; rhoddwyd arnaf orthal eleni yn ystrêd y tlawd.

Overcharge, *s.* gorllwyth, gorlwyth, trallwyth, gormodd lwyth, gormod o lwyth, gormod llwyth; gorllonaid; traphris, gorphris, gorbris; trathal, gorthal; gorergyd.

Overclimb, *v. a.* dringo dros.

Overcloud, *v. a.* gorchuddio à chwmwl *neu* gymylau; dwyn dàn gwmwl *neu* gymylau; bwrw cwmwl *neu* gymylau drosto; cymylu, caddugo, gorlenu, gorhulio.

Overcloy, *v. a.* rhyddigoni, gorddigoni, tradigoni, gorllenwi.

Overcome, *v. a.* gorchfygu, gorfod, gorfod ar, gorthrechu, trechu, meistroli, athrechu, darostwng, cywarsangu; cael yr oruchafiaeth ar; cael y maes ar; myned â'r maes ar; cael y gorfod ar; cael *neu* fynu y goreu ar; buddugo; gorchafu; gormeilio;† gorlifo;† dyfod am ben.

To be overcome—colli y maes; cael ei orchfygu, &c.

He was overcome—gorchfygwyd ef; efe a orchfygwyd.

Not to be overcome, } anorfod, an-
That cannot be overcome, } orchfygol, anorchfygadwy; anorfodadwy; na chaer y maes arno; nas gellir ei orchfygu.

Overcomer, *s.* gorchfygwr, gorchfygydd, gorfodog, gorfodwr, buddugwr, trechwr.

Overconfident, *a.* rhy hyderus, gorhyderus, rhy eofn, tra hy.

Overcount, *v. a.* trachyfrif, rhygyfrif; cyfrif uwch law y gwir werth.

Overcover, *v. a.* llwyr orchuddio, gorchuddio yn llwyr, gorchuddio drosodd, gorlenu, gorhulio.

Overcredulous, *a.* rhygoelus, rhy hygoel, rhy goelgar, gorhygoel, gorgoelus; rhy barod i gredu.

Overcurious, *a.* rhy chwilfrydig, rhy fanwl, rhy ddillyn, rhy ddichlyn, gorddillyn.

Overdaring, *a.* rhy ddewr, rhy ddewrwych, rhy lew, gorddrud, rhyfeiddiol.

Overdate, *v. a.* tradyddio, rhy-amseru; dyddio *neu* amseru tu hwnt i'r gwir amser.

Overdight,† *a.* gorchuddiedig.

Overdo, *v.* gwneuthur peth yn fwy na rhaid; gwneuthur peth yn mhellach *neu* yn well nag y byddai raid; gweithio *neu* lafurio yn rhy galed; gwneuthur *neu* lafurio yn mhellach na'i allu; gweithio gormod, gwneyd gormod, tragweithio, rhyweithio, gorweithio, gorwneuthur, tragwneuthur, gormodd wneuthur; gwneuthur peth yn rhy orchestol, yn rhy fanwl, *neu* yn rhy ddichlyn; blino, dygnu, diffygio; gwneuthur peth yn rhy ddigon; berwi, pobi, *neu* rostio gormod ar beth.

Overdose, *s.* gorddogn, dogn rhy fawr.

Overdraw, *v. a.* trathynu, gorthynu; tynu gormod; tynu mwy nag à fo yn ddyledus.

Overdress, *v. a.* rhywisgo, gorwisgo, rhydrwsio, gordrwsio, rhybincio; gwisgo *neu* ymwisgo yn rhy dlws *neu* ddillyn; goraddurno, gormodd addurno; addurno *neu* harddu gormodd ar beth.

Overdrink, *v. a.* yfed gormodd; yfed mwy na digon; ymddyfoli ar; goryfed; yfed i ormodedd; traflyncu, gorlyncu.

To overdrink one's self—yfed mwy na digon.

Overdrive, *v. a.* tragyru; gyru yn rhy chwyrn; gyru yn rhy galed.

Overdry, *v. a.* rhysychu; trasychu; gwneuthur yn rhy sych.

Overeager, *a.* rhy awyddus, gorawyddus, rhy daer, rhydaer, rhy awchus, rhy angerddol.

Overeagerness, *s.* gorawydd, rhydaeredd, trathaeredd, trathaerineb, gormod awydd.

Overeat, *v. a.* gorfwyta, bwyta gormodd; bwyta mwy na digon; bwyta mwy na rhaid; bwyta mwy nag à wna les; gorwancio.

Overempty, *v. a.* gwneuthur rhy wag, tragwaghau, gorwaghau, gorwagio.

Overestimate, *v. a.* prisio yn rhy uchel; gorbrisio, gorphrisio, rhybrisio.

Overexalt, *v. a.* tradyrchafu, gorddyrchafu, rhyddyrchafu.

Overexertion, *s.* goregnïad, gormodd egni, goregni.

Overeye, *v. a.* arolygu; cadw golwg ar; llygadu ar; edrych ar ol; sylwi ar, dâl sylw ar, craffu ar.

Overfall, *s.* rhaiadr, eirw, eirwy, disgynfa dwfr, cwymp dwfr, dyfrgwymp.

Overfeed, *v. a.* gorbesgu, rhybesgu, trapbesgu, bolrythu.

Overfeast, *v. a.* gorwledda, rhywledda, gwledda gormodd.

Overfill, *v. a.* gorlenwi, gorllenwi, rhylenwi, trallenwi; llenwi yn rhy lawn.

Overfloat, *v. a.* gorlifo, gorllifo, llifo dros.

Overfine, *a.* rhy fain; rhy fanwl; rhy ddillyn, rhy deg; gorwych.

Overflourish, *v. a.* rhyflodeuo; rhyrodresu.

Overflow, *v.* gorlifo, gorllifo, gorddylifo, gorlifeirio, llifo dros; llenwi dros, myned dros, rhedeg dros; llifo drosodd, rhedeg drosodd, llenwi drosodd, myned drosodd; llifeirio drwy, rhedeg drwy; llifeirio, llifo; gorlenwi, arlenwi; gorchuddio â dwfr; boddi; bod yn llawn.

Being overflowed with water — wedi ei orchuddio â dwfr (2 *Pedr* iii. 6).

The fats shall overflow with wine and oil—y gwin newydd a'r olew a â dros y llestri (*Ioel* ii. 24).

With the arms of a flood shall they be overflown—â breichiau llifeiriant y llifir trostynt (*Dan.* xi. 22).

Overflow, *s.* gorlif, gorllif, llifeiriant, (*pl.* llifeiriaint), dylif, llif, lli, gorlifiant, gorlifiad, gorddylif, llifeiriad; llifad *neu* lifiad drosodd; arlanw; gormodedd, arddigonedd, gorddigonedd.

Overflowing, *a.* llifeiriol, gorlifol, gorlifeiriol; llawn, gorlawn, rhylawn, helaeth, helaethlawn, toreithiog, haflugol, digonol.

The overflowing waters—y llifddyfroedd (*Iob* xxxviii. 25).

An overflowing shower—curwlaw (*Esec.* xiii. 11).

Overflowing rain—curwlaw (*Esec.* xxxviii. 22).

He bindeth the floods from overflowing—y mae efe yn rhwymo yr afonydd rhag llifo (*Iob* xxviii. 11).

Overflowing, *s.* llifeiriad, llifeiriant, gorlifiad, gorlifiant; cyflawnder, rhylawnder, gorlawndid, trallawnder, helaethder, helaethrwydd, arddigonedd, llawnder.

The overflowing of the water passed by—y llifeiriant dwfr a aeth heibio (*Hab.* iii. 10).

Overflush, *v. a.* rhyfrysio, rhyffrystio; rhylonychu.

Overfly, *v. a.* ehedeg *neu* ehedfan dros; hedeg *neu* hedfan dros; hedeg *neu* ehedeg tu hwnt i; hedeg *neu* ehedeg heibio i; hedeg *neu* ehedeg yn gynt na; gadael *neu* basio ar ehedeg.

Overfond, *a.* rhyhoff, rhy faldodus, gorhoff.

Overforward, *a.* rhy eofn; rhy flaengar; rhy barod, rhy ewyllysgar; rhy gynnar; rhy bell yn mlaen.

Overforwardness, *s.* rhy-eofnedd; rhy-flaengarwch; rhybarodrwydd; swyddgarwch.

Overfreight, *v. a.* gorlwytho, gorllwytho, trallwytho, gormodd lwytho.

Overfruitful, *a.* rhy ffrwythlawn, rhy gnydfawr.

Overfull, *a.* rhy lawn, rhylawn, gorlawn, gorllawn.

Overget, † *v. a.* cyrhaedd, gorddiwes.

Overgild, *v. a.* euro dros, goreuro dros; goreuro; arliwio.

Overgird, *v. a.* gwregysu *neu* rwymo yn rhy dyn; rhygenglu, rhydenglu.

Overglance, *v. a.* cipedrych dros, bwrw cipolwg dros, taflu cipolwg ar; llettremio ar, cipdremio ar.

Overgo, *v. a.* myned heibio i; myned tu hwnt i; myned dros, myned o flaen, pasio; rhagori ar; †cuddio.

Overgorge, *v. a.* bwyta gormodd; ymlenwi hyd at ormodd; llyncu mwy na'i lonaid; rhywancio, gorwancio, gorlythu.

Overgreat, *a.* rhy fawr, gorfawr, enfawr, dirfawr.

Overgrow, *v.* gorthyfu, trathyfu, gordyfu, rhydyfu; tyfu dros beth; tyfu yn ortho i beth; tyfu uwch law peth; tyfu uwch ben peth; tyfu yn uwch na phen peth; tyfu yn uwch na pheth; tyfu tu hwnt i natur; tyfu yn ormodd; gorchuddio.

Overgrown, *a.* gorthyfol, trathyfol, rhydyfol, gordyfol; gorthyfedig, rhydyfedig; â dyfod tu hwnt i natur; anferth o dwf *neu* dyfiant; anferth ei dwf *neu* dyfiant; erfawr ei dyfiant; erfawr o dyfiant; gorchuddiedig gân, à orchudduwyd gân; llawn o ryw beth o ben bwygilydd iddo; bod â pheth wedi tyfu *neu* redeg drosto oll; rhysog, ffyll.

Overgrown with age—gorthrwm gân henaint; gorthrymedig gân henaint; hen iawn; amdrwm gân henaint; trwm o henaint; hendrwm.

His gardens were overgrown with weeds—codasai chwŷn ar hyd ei erddi oll.

Overgrowth, *s.* gorthwf, gorthyfiant, rhydwf, rhydyfiant, gordyfiant, gordwf.

Overhall, } *v. a.* llusgo drosodd, trawslusgo;
Overhaul, } taenu dros, ardaenu, tynu dros; ail holi, ail chwilio; chwllio drosodd; gorddiwes, goddiweddyd; myned dros; gorthynu, trathynu.

To overhaul a horse—peri *neu* wneuthur i geffyl weithio yn rhy galed; gweithio ceffyl yn rhy galed; gweithio ceffyl tu hwnt i'w allu.

To overhaul (goods) — chwilio drosodd, drosto, *neu* drostynt; symmudo bob yn un; edrych drosodd, drosto, *neu* drostynt.

To overhaul accounts — ail holi *neu* ail

chwilio cyfrifon; edrych, rhedeg, *neu* fyned dros gyfrifon yr eilwaith; edrych, rhedeg, *neu* fyned dros gyfrifon o newydd.

To overhaul a matter—myned dros beth o newydd; dwyn peth i fyny o newydd; dwyn peth i'r holfa o newydd.

Overhardle, *v. a.* rhydrin, rhydrino, trathrin, rhyloft; rhygrybwyll; crybwyll yn rhy fynych; trin *neu* arfer hyd ormodedd.

Overhang, *v.* crogi dros, crogi uwch ben; crogi drosodd, gorddibynu, trosgrogi.

Overhanging, *a.* yn crogi drosodd; yn crogi uwch ben; dibynol, trosgrogawl, gorddibynol; crog.

Overhanging rocks—creigiau crog.

Overharden, *v. a.* rhygaledu,, trachaledu, caledu yn ormodd, gormodd galedu, gwneuthur yn rhy galed.

Overhaste, *s.* rhyfrys, rhyffrwst, gormodd frys, gormod brys, trabrys, gorfrys, rhybrysurdeb.

Overhastiness, *s.* rhyfrysgarwch, rhyfrys, gorfrys, rhybrysurdeb, gormodd brys, gormod prysurdeb.

Overhasty, *a.* rhyfrysgar, rhyfrysiol, rhyfrysiog, rhyfrys; rhy fuan, rhy chwai, rhy gyflym; à wnaed ar ormodd brys; à wnaed mewn gormodd brys; chwidr, trachwidr, penchwidr; byrbwyll, ffrochwyllt, nwydwyllt.

Overhasty fruits—ffrwythau *neu* aeron rhy gynnar; ffrwythau rhy addfed.

Overhead, *ad.* uwch ben, uch ben; dros ben mesur; fry, uchod, ucho.

Overhear, *v. a.* goglywed, cilglywed, cipglywed, celglywed, gosglywed, clywed yn lladradaidd, lladrad-glywed.

Overheat, *v. a.* gorfrydio, rhyfrydio, rhyboethi, traphoethi, rhydwymo, gorthwymo, trathwymo, gordwymo; twymo yn rhy dwym; twymo yn ormodd.

Overheavy, *a.* rhy drwm, rhydrwm, gorthrwm, trathrwm, gorddwys; gormesol.

Overhele,† *v. a.* gorchuddio, cuddio.

Overhend,† *v. a.* gorddiwes, goddiweddyd.

Overjoy, *v. a.* gorllawenu, gorllawenhau, gorllawenychu, trallawenu, trallawenhau, gorlloni, gorloni, tralloni; llawenhau yn ddirfawr; peri i un lawenydd tu hwnt i fesur; peri i un lawenydd anfeidrol.

To be overjoyed—gorllawenu, gorllawenhau, gorllawenychu, trallawenu, trallawenhau; bod yn dda dros ben gân un beth.

Overjoy, *s.* gorllawenydd, trallawenydd, gorllawenwch, gormodd llawenydd, gormod llawenydd, gorllonedd, gorelwch; llawenydd mawr dros ben; dirfawr lawenydd.

Overlabour, *v. a.* trallafurio, rhylafurio, llafurio yn ormodd, llafurio gormod; trablino.

Overlade, *v. a.* gorllwytho, gorlwytho, trallwytho.

Overland, *a.* ar hyd y tir; ar hyd tir; ardirol.

An overland journey—taith ar hyd y tir.

Overlap, *v. a.* plygu dros, plygu drosodd, trosblygu.

Overlash, *v. n.* myned i eithafoedd; mwyhau.

Overlaunching, *s.* llethrasiad, llethrysblygiad.

Overlavish, *a.* rhy hael, rhy dreulgar, rhy wastraffus.

Overlay, *v. a.* llethu, darlethu, arlethu, gorwedd ar; mogi *neu* lethu drwy orwedd ar; taenu dros, taenu ar, ardaenu, arwynebu; gosod ar; gwisgo; arolchi; gorchuddio; cymylu, caddugo.

To overlay with gold—gwisgo âg aur; goreuro.

Overlaid with gold—gwedi ei oreuro; goreuredig; gwedi ei wisgo âg aur.

Overlaid with silver—gwedi ei arianu; arianedig, arianaid; gwedi ei wisgo âg arian.

Overlaid with gold and silver—âg aur ac arian wedi eu gosod arnynt (*Bar.* vi. 50).

Overlaying, *s.* gwisgad, gwisg; arolchiad, golch; arwynebiad; llethiad, mogiad, mygiad.

An overlaying with gold—gwisgad âg aur.

An overlaying of silver—gwisg arian, gwisg o arian.

Overleap, *v. a.* neidio dros, gorneidio, traneidio; neidio drosodd *neu* drosto.

Overleather, *s.* lledr uchafed, lledr uchafedd; lledr cefnau, lledr oefn esgid.

Overleaven, *v. a.* gorheplesu, rhy heplesu, heplesu yn ormodd; llygru.

Overliberal, *a.* rhy hael, rhy haelionus.

Overlie, *v. a.* gorwedd ar.

Overlight, *s.* gormodd oleuni, goleuni rhy gryf.

Overlive, *v.* gorfucheddu, goroesi; byw ar ol; byw yn hwy na; byw yn rhy hir.

Overliver, *s.* gorfucheddwr, goroeswr, goroesydd; à fo byw ar ol arall; à fo byw yn hwy nag arall.

Overload, *v. a.* gorlwytho, gorllwytho, trallwytho, gormodd lwytho; llethu, gorwasgu.

Overlong, *a.* rhy hir, gorhir.

Overlook, *v. a.* edrych dros; bwrw llygad *neu* olwg dros; bwrw llygad *neu* olwg ar; dysgwyl dros; edrych dros ben; goruchwylied, arolygu; gorddrychu, goredrych, aredrych; edrych heibio i; esgeuluso; bod heb ddâl sylw ar; peidio â dâl sylw ar; bod heb sylwi ar; peidio â sylwi ar; myned heibio i beth heb ei weled *neu* ei ganfod; adolygu; manwl chwilio; edrych i lawr ar; esgusodi; bychanu.

Overlooker, *s.* arolygydd, arolygwr; à edrycho dros beth; à el dros beth heb ei ganfod.

Overloop,‡ *s.*=*Orlop.*

Overlove, *v. a.* rhygaru, tracharu, gorserchu yn, rhoi traserch ar.

Overlove, *s.* rhyserch, traserch, gorserch.

Overmast, *v. a.* rhy-wernenu, gorhwylbrenu; rhoi hwylbren *neu* hwylbreni rhy fawr, rhy hir, rhy drwm, *neu* ry fraisg i long.

Overmasted, *a.* rhy-wernenog, gorhwylbrenog; rhy fawr, rhy hir, rhy drwm, *neu* ry fawr ei hwylbren *neu* wernen; â gwernen *neu* hwylbren rhy fawr, rhy hir, rhy drwm, *neu* ry fraisg iddi.

Overmaster, *v. a.* gorchfygu, trechu, gorthrechu, gorthrymu, gormeilio, gormesu, darostwng, meistroli.

Overmatch, *v. a.* bod yn rhy galed i un; bod yn drech nag un; gorchfygu, trechu, gorthrechu; rhagori ar.

He is overmatched—efe a gyfarfu â'i drech; efe a gyfarfu â'i well; y mae efe wedi cyfarfod â'i drech *neu* â'i well; y mae ei drech yn ei erbyn; y mae ei wrthwynebydd yn rhy galed iddo.

Overmatch, *s.* un trech nag arall; un à fo rhy galed i arall; un à fo yn drech nag arall; un rhy gryf; un yn rhagori ar arall; trechwr; un galluog i orchfygu.

Overmeasure, *v. a.* tramesuro, tramesur, gor-

fesur; mesur yn ormodd *neu* yn rhy helaeth; camfarnu.
Overmeasure, *s.* tramesur, y tramesur, gorfesur; y gwellhad, y sarid.
Overmix, *v. a.* rhygymmysgu, rhyfysgu, tramysgu.
Overmodest, *a.* rhy wylaidd, gorchwylaidd.
Overmost, *a.* uchaf, uwchaf, aruchaf; à fo goruwch arall *neu* ereill; à fo uchaf oll; à fo dros y cwbl; à fo ar wyneb y cwbl; goruwch y lleill mewn awdurdod.
Overmuch, *a.* gormodd, gormod, gormodol, gormoddol, mwy na digon.
Overmuch, *s.* gormodd, gormod, gormodedd, arddigon, gorddigon.
Overmuch, *ad.* yn ormodd, yn ormod, yn ormoddol, yn ormodol, rhy.
Overmuchness,† *s.* gormodedd, arddigonedd.
Overmultitude,† *v. a.* rhagori mewn rhif.
Overname,† *v. a.* enwi dros, enwi drosodd, enwi drostynt; rhedeg dros restr enwau, &c.
Overnight, *s.* y nos o'r blaen; tros nos; y nos cyn amser myned i gysgu.
Overnoise, *v. a.* gorchfygu â swn; traswnio.
Overoffice,† *v. a.* arglwyddiaethu drwy rinwedd swydd.
Overofficious, *a.* rhyswyddgar, traswyddgar, rhy ymyrgar, rhy negesgar, rhy ymyrus, rhybrysur, prysur heb ddïolch.
Overofficiously, *ad.* yn rhyswyddgar, &c.; yn rhy barod i wneuthur swydd ni bo raid iddo; yn rhy barod i gymmeryd swydd arno ni bo raid iddo.
Overpaint, *v. a.* rhyliwio, rhyliwo, rhybaentio; lliwo *neu* ddarlunio yn rhy gryf.
Overpass, *v. a.* myned dros; myned heibio i; myned tu hwnt i; myned dros beth heb ddâl sylw arno; edrych dros, goredrych; gadael heibio, gadael allan; croesi.
Overpassed, } *p. p.* à aeth drosodd *neu* heibio;
Overpast, } gwedi myned drosodd *neu* heibio.
Until the indignation be overpast—hyd onid elo y llid heibio.
Overpay, *v. a.* talu gormod, talu gormodd, gormodd dalu, rhydalu, trathalu, talu rhybwyth, rhwybwytho, gorthalu; talu mwy nag y sydd yn ddyledus.
Overpeer,† *v. a.* edrych dros, edrych dros ben, ymddangos dros ben; ymddangos goruwch ereill; hofio uwch ben.
Overpeople, *v. a.* rhybobli, rhyboblogi; rhylenwi â thrigolion.
Overperch, *v. a.* clwydo ar, clugio ar; hofio uwch ben.
Overpersuade, *v. a.* dwyn, denu, cyffröi, cynhyrfu, tynu, *neu* ddarbwyllo un i wneuthur peth o'i led-anfodd; cael gân un wneuthur peth drwy grefu *neu* ymhwedd arno; ennill *neu* orchfygu un drwy eiriol taer a diflin; rhy-ddarbwyllo.
Overpicture, *v. a.* rhy-ddarlunio; myned yn fwy na'r darlun.
Overplus, *s.* (*over*, a Ll. *plus*; Al. *überfluss*) gweddill, rhelyw, sarid, gwarged; yr hyn sydd *neu* a fo yn ol, yn ormodd, yn ormod, *neu* dros ben; yr hyn sy *neu* a fo yn fwy na rhaid; ychwaneg, chwaneg, yr hefyd, arddigon, gorddigon; olbria.
Overply, *v. a.* egnïo gormodd; ymroddi yn ormodol i beth.
Overpoise, *v. a.* traphwyso, tramantoli, gorbwyso, gorfantoli, darbwyso.
Overpoise, *s.* traphwys, gorfantol, gorbwys.
Overpolish, *v. a.* tra chaboli, tra llugeinio.
Overponderous, *a.* rhy drwm, rhydrwm, rhy bwysig.
Overpost, *v. a.* rhyfrysio, rhygrysio, brysio gormodd.
Overpower, *v. a.* gorthrechu, meistroli, gorchfygu, trechu, darostwng.
Overpress, *v. a.* llethu, gorwasgu, arlethu, darlethu, tra-gwrysio, darwasgu, gorlethu, dirwasgu; trechu.
Overprint, *v. a.* argraffu mwy *neu* chwaneg nag à werthir; gorphrintio, traphrintio.
Overprize, *v. a.* traphrisio, gorphrisio, gorbrisio, rhybrisio; prisio yn rhy uchel; gormodd brisio; rhoi gormodd bris ar; rhoi gormod pris ar; gorbarchu, gorberchi, gorhoffi, dirhoffi.
Overprompt, *a.* rhy barod, rhybarod, rhy chwannog, trapharod.
Overpromptness, *s.* rhybarodrwydd, trapharodrwydd.
Overproportion, *v. a.* cyfartalu gormodd, rhygyfartalu, rhygymmedru.
Overquick, *a.* rhyfuan, rhy fuan, rhy gyflym, tra chyflym.
Overquietness, *s.* tra-llonyddwch, tra-thawelwch, rhy-lonyddwch.
Overrake, *v. a.* rhy-gribinio; tori dros (long); tori i mewn ar (long).
Overrank, *a.* gorfras, rhy fras, rhy frwys, trathyfol.
Overrate, *v. a.* gorthrethu, trathrethu, gorthasgu, trathasgu, rhydrethu, gordrethu; tasgu *neu* drethu yn uwch nag y dylid; tasgu *neu* drethu uwch law yr hyn a ddylid; gorphrisio, traphrisio, gorbrisio, rhybrisio.
Overreach, *v.* rhygyrhaedd, rhygyrhaeddyd, cyrhaedd dros; cyrhaedd tu hwnt i; myned tu hwnt i; myned *neu* ymestyn yn mhellach na; twyllo, hudo, somi, caffio; cyfrwys dwyllo; carnymorddiwes, gorchamu.
To overreach one's self—gorymestyn; ymestyn allan o'i gyrhaedd *neu* wrhyd; ymestyn tu hwnt i'w gyrhaedd *neu* wrhyd.
Overreach, *s.* gorcham, carnymorddiwes.
Overreacher, *s.* rhy-gyrhaeddwr; twyllwr, twyllawdr, caffiwr; gorchamwr.
Overreaching, *s.* rhygyrhaeddiad; twyllawd, somiad, caffiad; gorchamiad.
Overreaching horse—march gorchamog; march carnymorddiwes; march *neu* geffyl à fo yn garnymorddiwes.
Overread,† *v. n.* darllen dros, darllen drosodd, tryddarllen.
Overred,† *v. a.* dwbio â lliw coch.
Overrid, } *p. p.* à farchogwyd yn rhy galed;
Overridden, } à farchgâwyd yn rhy galed; y marchogwyd gormodd arno; à ry-farchogwyd.
Override, *v. a.* marchogaeth gormodd ar; rhyfarchogaeth.
Overrigid, *a.* rhy syth, rhy anhyblyg; rhy galed, rhy erwin, rhy draws, rhy lym, rhy fanwl; †marchogaeth dros *neu* drosodd.
Overripe, *a.* rhy addfed, goraddfed.
Overripen, *v. a.* rhy-addfedu, goraddfedu; gwneuthur yn rhy addfed.
Overroast, *v. a.* rhostio gormodd ar beth; trarhostio; traphobi, rhybobi, gorphobi.
Overrule, *v. a.* arglwyddiaethu ar, tra-ar-

glwyddiaethu ar; goruchreoli, goruchlywio, rheoli, meistroli, trechu, ardwyo, gordwyo, llywodraethu, dylanwadu ar; llysu, gwrthod, bwrw heibio; dargoddi.

To overrule a plea—llysu dadl, gwrthod dadl; bwrw dadl heibio; barnu dadl yn annigonol *neu* yn anaddwyn.

Overruler, *s.* goruchreolwr, goruchreolydd, meistrolwr, ardwywr.

Overruling, *a.* à fo yn goruchreoli; goruchlywiol, ardwyol, gordwyol, arglwyddiaethol.

Overruling Providence—Rhagluniaeth y sy'n llywodraethu ac yn goruchreoli pob peth.

Overrun, *v.* rhedeg dros; ymdaenu dros; gorchuddio; tyfu, codi, *neu* ymdaenu dros beth oll *neu* i gyd; goresgyn dros beth; ymdaenu ar hyd; gorlenwi; anrheithio; arymred; tori ar draws; rhuthro i; myned *neu* redeg heibio i; myned heibio i un ar redeg; gadael un ar redeg; rhedeg yn gynt na; ennill y blaen ar un yn rhedeg; blaenu ar; trawslinellu; rhedeg drosodd, gorlifo, gorllifo, llifeirio drosodd.

To overrun (in printing)—traws-redeg llinellau tudalen; symmud llinellau tudalen drosodd; trawslinellu, trallinellu.

To be overrun with humours—bod yn orlawn o lifynoedd; bod yn llawn o ormeslynoedd.

Overrunner, *s.* blaenwr; un à redo yn gynt nag arall; anrheithiwr.

Oversail, *v. n.* goryagwyddo, ysgwyddo allan, prwysgo, prwyso.

Oversea, *a.* tramor, allmyr, allwlad; tu hwnt i'r môr; tros y môr.

Oversee, *v. a.* arolygu, golygu ar, edrych ar, gwylio ar, gwylio, bwrw golwg ar, edrych ar ol, edrych am, cyfarchwylio, gwarchodi, golygu; bod ar; bod yn oruchwyliwr *neu* edrychwr ar; llywodraethu; † esgeuluso, peidio â gofalu am.

To oversee the affairs of the king—ar faterion y brenin (1 *Mac.* iii. 32).

Some of them also were appointed to oversee the vessels—a rhai o honynt oedd wedi eu gosod ar y llestri (1 *Cron.* ix. 29).

Overseer, *s.* arolygwr, arolygydd, golygwr, golygydd, goruchwyliwr, cyfarchwyliwr, gwarcheidwad, gwyliadwr, blaenor, darswyddwr; cynwas.

Overseer of the poor—arolygwr y tlodion, golygwr y tlawd.

Overseer of the highway—golygwr y ffordd fawr; arolygwr y ffordd fawr; golygwr ar y ffordd fawr.

They were made overseers of the highways that year—hwy a roddwyd *neu* a osodwyd yn olygwyr ar y ffyrdd y flwyddyn hôno; hwy a wnaed yn olygwyr y ffyrdd y flwyddyn hôno.

Overseer of one's accounts—golygwyr, golygydd, *neu* holiedydd cyfrifon un; cyfrifydd un, cyfrifydd i un.

He appointed overseers over all the people—efe a wnaeth wyliadwyr ar yr holl bobl (1 *Mac.* i. 51).

Oversell, *v. a.* tragwerthu, gorwerthu; gwerthu yn rhy ddrud.

Overset, *v. a.* dymchwelyd, dadymchwelyd, dadymchwel, dymchwel; diwel, diwelu; gwyrdröi; troi dinben drosben; gyru dinbenstrellach; troi peth â'i waelod i fyny; tafiu *neu* fwrw drosodd; ymchwelyd; syrthiaw oddi ar ei sail, ei wadn, *neu* ei waelod.

Overshade, *v. a.* cysgodi dros, argysgodi, cysgodi; peri gwêr ar *neu* dros; gorhuddo, dargelu; tywyllu, caddugo.

Overshadow, *v. a.* cysgodi dros, argysgodi, cysgodi, arwasgodi, gwasgodi; bod yn gysgod i; tywyllu, caddugo, dyllu.

Overshadower, *s.* argysgodwr, arwasgodwr, cysgodwr, gwasgodwr.

Overshoot, *v. a.* saethu *neu* ergydio dros y nod; saethu *neu* ergydio y tu hwnt i'r nod; goresgydio, rhysaethu; ehedeg dros y nod; ehedeg y tu hwnt i'r nod; myned dros y nod; hedeg *neu* hedfan dros; myned yn gyflym dros; rhyfeiddio.

To overshoot one's self—myned yn rhy bell; myned tu hwnt i'w allu; myned yn mhellach na'i allu; beiddio yn rhy bell; ymberyglu yn rhy bell; myned allan o'i amcan; myned i maes o'i amcan; rhyfeiddio, rhy-anturio.

Overshot, *a.* uchredol, uwchredol, uchred; y rhedo dwfr drosto.

Overshot wheel—rhod y disgyno dwfr arni; olwyn yn troi oddi arni; rhod ddwr uchredol.

Oversight, *s.* amryfusedd, camgymmeriad, camgymmeriaeth; gwall; gwallolygiaeth, camolygiaeth; bai; arolygiaeth, arolygiad, golygiaeth, llywodraeth ar, goruchwyliaeth, cyfarchwyl. [mawr.

Great oversight—mawrwall, amryfusedd

To have the oversight of—bod yn olygwr ar; bod yn oruchwyliwr peth; bod yn oruchaf ar; bod â pheth dàn ei arolygiad.

Oversize, *v. a.* bod yn fwy o faint na; rhagori mewn maint ar.

Oversize, *v. a.* arludio, ysgrawlingo; gorchuddio â glud *neu* ysgrawling.

Oversize, *s.* gorfaint, dirfaint, tramaint.

Overskip, *v. a.* llamu dros, llemain dros, neidio dros; myned dros; gadael heibio *neu* allan heb son am dano; myned dros *neu* heibio i beth heb son am dano; myned heibio i beth heb yngan *neu* grybwyll yn ei gylch; llithro heibio i beth.

Oversleep, *v. a.* cysgu yn rhy hir; gorchysgu, rhygysgu, gorhuno, dirhuno, trachysgu.

To oversleep one's self—cysgu yn rhy hir; gorchysgu, rhygysgu.

Overslip, *v. a.* llithro dros; gadael allan *neu* heibio heb son am dano; myned dros beth heb grybwyll *neu* yngan yn ei gylch; colli; esgeuluso; gadael allan.

Overslow, † *v. a.* arafu; attal, rhwystro, ffrwyno.

Oversnow, *v. a.* gorchuddio âg eira.

Oversodden, *p. p.* gorferwedig; wedi berwi gormodd.

Oversold, *p. p.* gorwerthedig, tragwerthedig; à werthwyd yn rhy ddrud.

Oversoon, *ad.* yn rhy fuan, yn rhy ebrwydd, yn rhy gyflym.

Oversorrow, *v. a.* tragofidio, gofidio gormodd.

Overspeak, *v. a.* llefaru gormodd, llefaru gormod, rhylefaru.

Overspent, *p. p.* gorflinedig, gorflin, rhyflin, gorlluddedig, llesmeiriog; gorflin gàn ormod llafur; wedi darfod gàn ormod llafur.

Overspread, *v.* gorchuddio, taenu, gorthöi, hulio, toi, taenu ar, lledu ar, gordaenu, ardaenu, taenu dros, taenu ar hyd; ymdaenu, ymledu; gwasgaru; huddiannu; tallu.
Overspread with—y taenwyd peth arno *neu* drosto; y lledwyd peth arno *neu* drosto; gorchuddiedig â *neu* gàn, &c.
Of them was the whole earth overspread—o'r rhai hyn yr hiliwyd yr holl ddaiar (*Gen.* ix. 19).
Overstand, *v. a.* dàl *neu* sefyll yn rhy hir ar; dàl *neu* sefyll yn rhy dyn ar; sefyll yn rhy hir ar bris *neu* ammodau.
Overstare,† *v. a.* hylldremu, llygadrythu.
Overstep, *v. a.* gorlamu, gorllamu; llamu dros; myned dros; myned tu hwnt i; myned yn mhellach na; rhagori ar.
Overstock, *s.* arddigonedd, gorddigonedd, gorllawnder, rhylawnder, gormodedd.
Overstock, *v. a.* gorllenwi, gorlenwi, trallenwi, gorllanw; llenwi *neu* lanw yn rhy lawn; arddigoni, gormoddi, rhydyru.
Overstocked with a thing—â chanddo ormodd *neu* ormod o beth; âg iddo ormodd *neu* ormod o beth; â chanddo fwy na digon o beth; â chanddo fwy na'i raid o beth; ag y mae iddo ormod o beth, &c.
To overstock a farm—rhoi gormod *neu* ormodd o anifeiliaid ar dyddyn; rhylenwi tyddyn.
His lands are overstocked—y mae ganddo ormodd *neu* ormod o anifeiliaid ar ei dir; y mae ganddo fwy o rifedi o anifeiliaid nag à gynnal ei dir.
To overstock one's self with a thing—parotöi, darparu, ceisio, *neu* fynu iddo ei hun fwy na'i raid o beth.
Overstore, *v. a.* ystorio mwy na rhaid; gorystorio, rhydyru, pentyru gormodd.
Overstory, *s.* arlofft, ardaflod, llofft uchaf.
Overstrain, *v.* gorthynu, trathynu, trathynhau, rhydynu, dirdynu, gorestyn, gorystyn; tynu yn rhy dyn; tynhau yn annaturiol; tynhau tu hwnt i natur; goregnïo; sigo.
To overstrain the voice — gorddyrchafu y llais; dyrchafu y llais yn rhy uchel; sigo y llais.
To overstrain one's self—ymegnïo *neu* ymorchestu tu hwnt i'w allu; gorymegnïo, tra-ymegnïo, tra-ymorchestu; gwneuthur mwy na'i allu; ymestyn allan tu hwnt i'w gyrhaedd; cael niwed drwy ormodd ymegnïo; gorymwneuthur.
To overstrain a word—gwyrdröi gair; gwyrdröi ystyr gair; dirdynu *neu* wyrgamu gair; rhoi i air ryw ystyr dyeithr ac annaturiol.
Overstrange, *a.* tra dyeithr, gorddyeithr.
Overstrew, } *v. a.* taenu ar, lledu ar, taenu ar
Overstrow, } hyd, gordaenu.
Overstride, *s.* gorcham, rhygam, brasgam.
Overstrike, *v. a.* rhydaro, tratharo; taro dros; taro tu hwnt i.
Oversway, *v. a.* goruchreoli, arlywio, rhylywio, meistroli, arglwyddiaethu ar, trechu, dargoddi.
Overswell, *v. a.* gorchwyddo, trachwyddo, rhychwyddo; chwyddo *neu* godi dros.
Overt, *a.* (Ff. *ouvert*) cyhoedd, cyhoeddus, amlwg, eglur, hywel; dïargel, digel; y gellir ei weled; agored; hoedd.
Overt act—gweithred à eglur ddengys y dyben *neu* yr amcan; gweithred à ddadguddio y dyben *neu* yr amcan; dadguddgyflafan.
Overtake, *v. a.* goddiwes, gorddiwes, goddiweddyd, gorddiweddyd, goddiweddu, gorddiweddu, gorddiwesu; dàl (ar redeg *neu* gerdded); dàl, dala; cyrhaedd, cyrhaeddyd, cyrhaeddu; dyfod o hyd i; cyrchu.
Overtask, *v. a.* rhoi gormodd o dasg *neu* waith ar; rhoi gormodd tasg ar; rhydasgu, gorthasgu, gordasgu, trathasgu.
Overtax, *v. a.* gorthrethu, rhydrethu, gordrethu, gorthasgu, trathasgu, rhydasgu; trethu *neu* dasgu mwy nag y dylid.
Overthrow, *v. a.* dymchwelyd, dadymchwelyd, dadymchwel, dymchwel, ymchwelyd; taflu *neu* fwrw i lawr; dinystrio, dystrywio, dyfetha; diddymu, dirymu; andwyo.
To be overthrown (in law)—colli ei gwyn.
Thou walkest in peril of thy overthrowing—yr wyt ti yn rhodio mewn perygl i syrthio (*Eccles.* xiii. 13).
Overthrow, *s.* dymchweliad, dadymchweliad, dadymchwel, dymchwel, dymchweledigaeth, dadymchweledigaeth, athrechiad, gorchfygiad, andwyad; dinystr, dystryw; darostyngiad.
Overthrower, *s.* dadymchwelwr, dymchwelwr, dymchwelydd.
Overthwart, *v. a.* gwrthwynebu, gwrthsefyll; croesi; bod yn groes i; bod *neu* sefyll yn erbyn; rhwystro, gwrthweithio, croesdynu, gwrthio.
Overthwart,† *s.* amgylchiad gwrthwynebus *neu* groes.
Overthwart, *a.* traws, croes, llettraws; trawsorweddol; cyferbyniol, ar gyfer, ar gyferyd; gwrth, gwrthwynebol, gwrthwynebus, trofäus, gwrthgas.
An overthwart stroke—ergyd llettraws.
Overthwartness, *s.* trawsder, trawsineb, croesder, croesineb, llettrawsder; trofausrwydd.
Overtight, *a.* rhy dyn, rhydyn, trathyn, gorthyn.
Overtire, *v. a.* gorflino, trablino; gweithio yn rhy galed; blino yn ormodd.
To overtire one's self — gorymboeni; gweithio *neu* lafurio yn rhy galed.
Overtitle, *v. a.* rhoi urdd *neu* senw rhy uchel i; gorsenwi.
Overtop, *v. a.* bod yn uwch na; bod yn uwch o'i ben nag; ymddangos uwch ben arall *neu* ereill; tyfu yn uwch na; rhagori ar; trechu; hufio, gwyrchu; tywyllu; taflu i'r cudd.
Overtopping, *p.* gwyrch; yn bod yn uwch nag; y sydd yn uwch na, &c.
Overtower, *v. a.* ehedeg yn rhy uchel; codi yn rhy uchel.
Overtrace, *v. a.* gorlwybro, arolrhain.
Overtrade, *v. n.* rhydrafnidio, rhyfaelera; prynu mwy o nwyddau nag y gall un dalu am danynt.
Overtrading, *s.* rhydrafnidiad, rhyfaeleriad; prynu mwy o nwyddau nag y gall un dalu am danynt.
Overtrim, *v. a.* gorwychu, rhydaclu, gorddillynu, rhywychu.
Overtrip, *v. a.* rhedeg dros beth; rhedeg ar flaenau traed dros beth; rhedeg dàn grychneidio dros beth; myned yn ysgafn dros beth.
Overtread, *v. a.* sengu ar, sathru ar, gorsengu, gorsangu.

Overtrust, *v. a.* ymddiried gormod i; hyderu gormodd ar; rhoi gormodd hyder ar; rhoddi gormod ymddiried yn.

Overture, *s.* (Ff. *ouverture*) cynnyg, cynnygiad; cais, argais; cynnygiad ammodau; dadgudd-iad, darganfyddiad, agoriad; cynbrawf; prawf; agorawd.

Overturn, *v. a.* dymchwelyd, dymchwel, dad-ymchwelyd, dadymchwelyd, chwelyd, ym-chwelyd; troi peth â'i waelod i fyny; dinystrio, dinystro, dystrywio, andwyo; trechu, gor-threchu; †gorchfygu.

Overturn, *s.* dymchweliad, dadymchweliad, dadymchwel; dinystr.

Overturner, *s.* dymchwelwr, dymchwelydd, dadymchwelwr, dadymchwelydd.

Overturning, *s.* dadymchweliad, dymchweliad, dymchweledigaeth, dadymchweledigaeth; chwyldroad; troad peth â'i waelod i fyny

Overvail, } *v. a.* gorchuddio, taenu dros, lledu
Overveil, } dros, gorhuddo, darlenu, dargelu.

Overvalue, *v. a.* gorphrisio, gorbrisio, traphris-io, rhybrisio, gormodd brisio; prisio yn rhy uchel; rhoi gormodd pris ar beth.

Overvote, *v. a.* maeddu mewn pleidleisiau; trechu drwy bleidleisiau; bod â mwy o bleid-leisiau drosto nag arall; bod i un fwy o bleidleisiau *neu* duebion drosto nag y sy gàn arall; trechu o ran rhif pleidleisiau; gorth-uebu.

Overwatch, *v. a.* gorwylio; gwylio *neu* wylied yn rhy hir; darostwng drwy hir anhunedd.

Overwarm, *a.* gorthwym, rhy dwym, tra thwym, gordwyn.

Overweak, *a.* rhy wàn, rhy egwan.

Overweary, *v.a.* gorflino, tralluddedu, trablino; darostwng â lludded.

Overweather, *v. a.* dryllio gàn angerdd tywydd curo gàn y tywydd.

Overween, *v. n.* tybied yn rhy dda; bod gàn un dyb rhy dda; bod â thyb rhy dda; bod yn rhy ddoeth yn ei olwg ei hun; gwneuthur gormodd gyfrif o hono ei hun; cymmeryd gormodd arno; rhydybied, rhydybio.

Overweening, *a.* yn tybied yn rhy dda; â thyb rhy dda ganddo; à wnelo ormodd gyfrif o hono ei hun; à dybio *neu* yn tybied yn rhy dda am dano ei hun; rhy ddoeth yn ei olwg ei hun; ucheldybus, rhy hunangar, coegdybus, rhydybus.

Overweeningly, *ad.* gàn wneuthur gormodd gyfrif o hono ei hun; gàn dybiad yn rhy dda am dano ei hun; gan gymmeryd gormodd arno.

Overweigh, *v. a.* traphwyso, tramantoli, gor-bwyso, darbwyso, gorfantoli, rhybwyso; pwyso mwy na; bod yn fwy ei bwys na.

Outweigh, *s.* traphwys, gorbwys, rhybwys, dar-bwys; y pwysau dros ben; gormodd-bwys, gormod-bwys; gormod o bwysau; yr hyn à rodder gyda phwysau; yr hyn a rodder dros ben pwysau; yr ychwaneg, y sarid, y gwell-had.

Overwhelm, *v. a.* gorchuddio, gormesguddio, enhuddo, cluddio, dargluddio; gorwasgu, gormeilio, gormesu, gorthrymu, llethu; gorch-fygu; claddu; boddi; gorllwytho; arddym-chwel; gorchwyo; gorchwy; dyllio, dyllu; edrych yn dywyll; †gosod dros.

I was overwhelmed with admiration—gorchfygwyd fi gàn ryfeddod; rhyfeddod a'm gorchfygodd.

Ye overwhelm the fatherless—chwia ruthr-wch am ben yr amddifad (*Iob* vi. 27).

When my heart is overwhelmed—pan lesmeirio fy nghalon (*Salm* lxi. 2).

My spirit was overwhelmed—terfysgwyd fy ysbryd (*Salm* lxxvii. 3).

Overwhelm, *s.* gorchuddiad, gormesguddiad, enhuddad; gormail, gormes; arddymchwel-iad; gorchwy; cludd, dwll.

Overwhelmed, *p. p.* gorchuddiedig, &c.; dylliog, gorchuddiog, gorchwyog.

Overwhelming, *p.* yn gorchuddio, &c.; gor-chuddiol, cluddiol, gorddwyol, gormesgudd-iol; gormesol, gormeilus.

Overwhelmingly, *ad.* yn y cyfryw fodd ag a fwrio i lawr ac a orchfygo gàn ei bwys ac angerdd ei ruthr; yn ormesguddiol, yn or-chuddiol, gàn orchuddio, &c.

Overwhite, *a.* gorwyn.

Overwing, *v. a.* gorasgellu; estyn asgell byddin y tu hwnt i asgell byddin arall.

Overwise, *a.* rhy ddoeth, rhyddoeth, rhy gall, rhygall, gorddoeth, gorgallus.

Overwiseness, *s.* gorddoethder, gorddoethineb, rhygallineb.

Overword, *v. a.* dywedyd gormod, dywedyd gormodd.

Overwork, *v. a.* gorweithio, rhyweithio; gweith-io yn rhy galed; peri gweithio mwy na'i allu; gweithio gormodd *neu* ormod; blino, gorflino; rheciain.

Overworn, *a.* rhydraul; à wisgwyd yn rhy hir; wedi ei wiego yn rhy lwm.

Overwrestle, *v. a.* goregnïo; gorchfygu drwy ymaflyd yn.

Overwrought, *p. p.* yr ymorchestwyd gormodd wrtho; y cymmerwyd gormod o boen wrtho; y cymmerwyd gormodd poen wrtho; gor-chywreiniedig; à weithiwyd yn rhy ddichlyn, &c.; gweithiedig i gyd drosto; gweithiedig o ben bwygilydd; gwedi ei weithio i gyd drosto.

Overyeared, *a.* rhy hen, rhy oedranus.

Overzealed, *a.* rhy eiddiog, goreiddiog, rhy eiddgar; â gormodd o aidd ganddo; rhy frwdfrydig.

Overzealous, *a.* rhy frwdfrydig, rhy eiddgar, rhy eiddigus, rhy wresog, rhy frwd.

Ovicular, *a.* (o'r Ll. *ovum*) wyol; perthynol i wy; yn perthyn i wy.

Oviduct, *s.* (Ll. *ovum* a *ductus*) wybib, wyffor, wyffosp; tramwyfa yr wy o'r rhithfa i'r groth.

Oviferous, } *a.* (Ll. *ovum*, *fero*, a *gero*) wydder-
Ovigerous, } byniol, wyarweddol.

Oviform, *a.* (Ll. *ovum* a *forma*) wyaidd, wy-ddulliog; ar wedd wy, ar ddull wy, ar lun wy.

Ovine, *a.* (Ll. *ovinus*, o *ovis*) perthynol i ddefaid; defeidiol; o'r defaid.

Oviparous, *a.* (Ll. *ovum* a *pario*) wyengol, wy-fag, wyddygol, dodwyol, dodwyog; à ddodwya wyau; à fag wyau; yn dwyn wyau.

Oviposit, *v. a.* (Ll. *ovum* a *pono*) dodwy, dodwi.

Ovipositer, *s.* à ddodwya; un à ddodwya wyau.

Ovipositing, *s.* dodwyad.

Oviposition, *s.* dodwyad.

Ovipositor, *s.* dodwyor, wy-osodydd.

Ovis, *s.* (Ll.) dafad; y defaid.

Ovisac, *s.* (Ll. *ovum* a *saccus*) wygod, wygoden.

Ovoid, *a.* (Ll. *ovum*, a Gr. *eidos*) wyaidd; ar lun wy; hirgrwn.

Ovolo, *s.* pedrygrwn (mewn adeilyddiaeth).

Ovoviviparous, *a.* (Ll. *ovum*, *vivo*, a *pario*) wyfywengol; wyddeorol; yn deor yr wy o fewn y corff; yn deor ynddi ei hun; ymddeorawl.

Ovule, Ovulum, } *s.* (Ll. *ovum*) hadrith.

Ovulite, *s.* (Ll. *ovum*, a Gr. *lithos*) wy wedi ymgaregu; maenwy.

Owe, *v. a.* (S. *agan*; Sw. *äga*; Isl. *eg*) dylu, dyly, dylyu, dylyo, dyleu; bod mewn dyled i un; bod yn nyled un; bod ar un ddyled i; bod dan rwymau i; bod yn rhwymedig i; bod yn ddyledwr i; bod â dyled arno; † perchenogi, bod yn berchen.

I owe you nothing—ni ddylyaf i chwi ddim.

Owe no man any thing—na fyddwch yn nyled neb o ddim.

How much owest thou to my lord?—pa faint sydd arnat ti o ddyled i'm harglwydd?

Pay me what thou owest—tâl i mi yr hyn sy ddyledus arnat.

I owe my life to him—yr wyf fi yn rhwymedig iddo ef am fy hoedl *neu* fy mywyd; y mae i mi ddïoloh iddo ef am fy hoedl *neu* fy mywyd.

Owe,† *v. n.* bod yn rhaid.

Owing, *p.* dyledus, dyledig, dyladwy, à ddylir; iawn, cyfiawn; "i'w briodoli, i'w gyfrif; o waith, trwy waith, o achos, o herwydd, o ethryb; yn ganlynol; yn tarddu, yn deilliaw.

Owing to—dyledus i, &c.; o waith, trwy waith, o achos, o herwydd, &c.

His recovery is owing less to his physician than to the strength of his constitution—y mae ei adferiad yn llai dyledus i'w feddyg nag i gryfder ei gyfansoddiad.

Owl, *s.* (S. *ula*, *ule*; Al. *eule*; Ll. *ulula*) dylluan, tylluan, cuan, hwan, blodeuwedd.

White owl—dylluan wèn.

Tawny owl—dylluan frech.

Brown owl—dylluan rudd; aderyn y cyrff, aderyn y corff.

Horned owl, Horn-owl, Long-eared owl, } dylluan gorniog, dylluan gyrnig.

Short-eared owl—dylluan glustiog.

Hooting owl—dylluan fig.

Rock-owl—cuan, dylluan y graig.

Little owl—coeg ddylluan, dylluan fach, dylluan ieuanc.

Screech owl—aderyn y corff, aderyn y cyrff; dylluan rudd; gwyll (*Esa.* xxxiv. 14).

Owler, *s.* (o *wool*; neu o *owl*, o herwydd myned o hono â'i waith yn mlaen yn y nos) gwlanwr anghyfreithlawn; edwicwr anghyfreithlawn gwlan; gwerthwr rhednwyddau, rhednwyddwr, nos-rednwyddwr.

Owlet, *s.* (o *owl*; Ff. *hulotte*) coeg ddylluan, dylluan ieuanc; dylluan, hwan, cuan.

Owl-eyed, *a.* â llygaid dylluan ganddo; â'i lygaid fel llygaid dylluan.

Owling, *s.* (o *owl*) y troedd o drosglwyddo gwlan *neu* ddefaid allan o'r deyrnas yn anghyfreithlawn; dylluana.

Owlish, *a.* dylluanaidd; fel dylluan; tebyg i ddylluan.

Owl-light, *s.* goleuni dylluan; goleuni gwàn.

Owl-like, *a.* tebyg i ddylluan; dylluanaidd.

Own, *a.* (S. *agen*; Al. ac Is. *eigen*) hun, hunan; priod, priodol: *pl.* hunain, hun.

My own—eiddof fi fy hun; eiddof fi fy hunan; eiddof fy hun, eiddof fy hunan; yr eiddof fy hun; fy...i fy hun; fy...i fy hunan; yr eiddof fi.

His own—eiddo ei hun; ei eiddo ei hun; yr eiddo ei hun; ei eiddo ef ei hun; ei eiddo priod ef; ei...ei hun.

His own work—ei waith ei hun; ei waith ei hunan; ei waith ef ei hunan.

With his own hand—â'i law ei hun; â'i law ei hunan.

It is his own—efe a'i pïau; efe a'i pïeufydd; ei eiddo ef ei hun ydyw.

My own self—mi fy hun; mi fy hunan; myfi fy hun; myfi fy hunan.

Thy own self—ti dy hun; ti dy hunan; tydi dy hun, &c.

Your own selves—chwi eich hunain; chwi eich hun; chwychwi eich hunain, &c.

One's own—eiddo un ei hun; eiddo un ei hunan; priod, priodol, naturiol.

One's own property—eiddo un ei hun; gwir dda cywir un ei hun; gwir dda cywir gwr ei hun.

Of one's own accord—o hono ei hun *neu* hunan; o hano ei hun *neu* hunan; o'i wirfodd; o'i ewyllys ei hun; o'i wir ewyllys ei hun; o'i waith ei hun; heb na dir na chymhell.

Of its own accord—o hono ei hun, &c.; o'i naturiaeth ei hun.

Of their own accord—o honynt eu hun; o honynt eu hunain; o'u gwirfodd, &c.

Own, *s.* eiddo.

Another's own—eiddo arall.

It is all thy own—ti biau y cwbl; tydi biau y cwbl; eiddot ti yn hollol ydyw; dy eiddo di yn hollol ydyw.

Own, *v. a.* meddu, perchenogi; bod yn berchen; bod yn berchen ar; perchenu, pïeufod, pïau, pïaw, helwi, arddelwi, arddelw, arddel; hawlio, hawlu, holi; hôni hawl i; cyfaddef, cydnabod, addef.

Who owns this?—pwy biau hwn? pwy ydyw perchen hwn? eiddo pwy yw hwn? pïau hwn?

Who owns yonder castle?—pïau y gaer raco? pwy biau y gaer acw?

He owns all—efe biau y cwbl; efe bïeufydd y cwbl; ei eiddo ef yw y cwbl.

Owner, *s.* perchen, perchenog, perchenogwr, perchenwr, meddwr, meddiannydd, meddiannwr; priodor; arglwydd; cedwidydd.

Ownership, *s.* perchenogaeth, perchenoldeb, helw, piant, piawd; meddiant; eiddo.

Owre, † *s.* (Ll. *urus*) anifail, bwystfil.

Owse, *s.* blawd rhisg derw; blawd rhisg.

Owser, *s.* cyffaeth y lledrwr, trwyth y lledrwr, trwyth y barcer; breci y barcer; rhisgwy.

Ox, *s.* (S. *oxa*; Al. *ochs*) ych, eidion; büyn: *pl.* ychain, eidionau.

A young ox — bustach, ych ieuanc; dyniawed: *pl.* bustych, bustachiaid, bustachod, dyniewyd.

A wild ox—ych gwyllt, bual.

Spotted oxen — ychain mânog, ychain brithion.

A work ox, A working ox, } ych gwaith, ych gwedd; tywarchor.

The hindmost ox in a plough *or* team—boniad, ych bon.

The ox next the furrow, The right-hand ox, } rhychor.

The ox that goes on unploughed land, } The left-hand ox, } gwelltor, ych gwellt; tywarchor, ych tywarch. [Ia.

Oxahevrite, *s.* delidfaen Oeshaver, yn Ynys yr

Oxalate, *s.* (o'r Gr. *oxalis*) suranhal, hal suranig.

Oxalic, *a.* (Gr. *oxalis*) suranig; perthynol i'r suran.

Oxalic acid—sur suranig.

Oxalis, *s.* suran; y surain.

Oxbane, *s.* buladd, bumustl.

Ox-eye, *s.* gold, golt, aban; llygad yr ych.

Great white ox-eye — aspygan, sensigl, llygad y dydd mawr, esgob gwŷn, gold gwynion.

Ox-eye chamomile—llygad yr ych.

Yellow ox-eye—gold yr yd, golt yr yd, gold, golt, aban.

Ox-eyed, *a.* bulygeidiog, bulygad, buolwg, budremiog, budrem, ychlygeidiog, buchlygeidiog; llygadferth, llygadfyg; teryll.

Ox-eyed Juno—Iuno fulygad, Iuno fuolwg, Iono ychlygad, &c.; Iuno drem deryll, Iono lygaid teryll, Iuno lygadferth; Iuno lygad eidion.

Oxfly, *s.* cethreor.

Oxgang, *s.* (*ox* a *gang*) cyfar ych; gwaith aradr mewn blwyddyn; cymmaint ag a arddo ych mewn blwyddyn.

Oxheal, *s.* meddyg yr ych=math ar lysieuyn.

Oxidability, *s.* (o *oxidable*) y cyflwr o fod yn egridadwy.

Oxidable, *a.* egridadwy; y gellir ei droi yn egrid.

Oxidate, } Oxydate, } *v. a.* (o *oxide* neu *oxyde*) egrido; troi yn egrid.

Oxidation, } Oxydation, } *s.* egridiad, egridiant; troad yn egrid.

Oxide, } Oxyde, } *s.* (Gr. *oxus*) egrid; rhwd, rhydni.

Oxide of iron—egrid haiarn, rhwd haiarn, haiarnrwd.

Protoxide—cynegrid.

Deutoxide—eilegrid.

Tritoxide—trydegrid.

Peroxide—tryegrid.

Binoxide—deuegrid.

Oxidize, } Oxydize, } *v. a.* egrido; troi yn egrid.

Oxidizement, } Oxydizement, } *s.* egridiad, egridiant; troad yn egrid.

Oxiodic, *a.* (o *oxygen* a *iodic*) yn cynnwys ufelai a llyrgris; egrwahalig.

Oxiodine, *s.* ohwiglyrgris, egrwahalawd.

Oxisels, *s. pl.* egridhalion.

Oxlike, *a.* tebyg i ych; fel ych; ychaidd.

Oxlip, *s.* briallu Mair diswyr.

Oxstall, *s.* côr ychain.

Oxtongue, *s.* tafod y llew.

Bristly oxtongue — gwylaeth chwerw, tafod y llew.

Oxycrate, *s.* (Gr. *oxus* a *cerad*) egrwy; dwfr a gwinegr, cymmysg o ddwr a gwinegr.

Oxygen, *s.* (Gr. *oxus* a *gennad*) ufelai, surbair.

Oxygen gas—ufelnwy, nwy ufelai; ufelai.

Oxygenate, } Oxygenize, } *v. a.* cyfuno neu beri cyfuno âg ufelai; ufeleio.

Oxygenation, *s.* ufeleiad; cyfuniad âg ufelai.

Oxygenizable, *a.* à ellir ei gyfuno âg ufelai; ufeleiadwy.

Oxygenizement, *s.* ufeleiad; cyfuniad âg ufelai.

Oxygenous, *a.* ufeleiaidd, ufeleiol; perthynol i ufelai.

Oxygon, } Oxygone, } *s.* (Gr. *oxus* a *gônia*) llymongl, meinongl; tryfal â thair ongl lem iddo.

Oxygonal, *a.* llymonglog, meinonglog.

Oxymel, *s.* (Gr. *oxus* a *meli*; Ll. *oxymeli*) surfel; cymmysg gwinegr a mêl; cymmysg mêl a gwinegr.

Oxymoron, *s.* (Gr. *oxumôron*) llymwrthair.

Oxymuriate, *s.* (Gr. *oxus*, a Ll. *muria*) llasnur, glasnur, egrhalawd.

Oxymuriatic, *a.* llasnurig, glasnurig, egrhalig.

Oxyrrhodine, *s.* (Gr. *oxus* a *rhodon*) chwigrosnur.

Oxyton, *a.* (Gr. *oxus* a *tonos*) llymsain, llemsain, llymseiniog.

Oxyton, *s.* llymsain, llemsain, sain lem.

Oyer, *s.* (Norm.; Ff. *ouir*) clywed, clyw, clywad.

Court of oyer and terminer—llys clyw a doebarth; profiys, prawfiys.

Oyes, *in.* (Ff. *oyez*) clywch! gwrandêwch! goeteg! rhowch osteg!

Oylet-hole, *s.*=*Eyelet-hole.*

Oyster, *s.* (Ll. *ostrea*; Is. *oester*; Al. *auster*) llymarch, llymarchen, wystrysen, oestrysen, oestren: *pl.* llymeirch, wystrys, oestrys.

Oyster-plant—maenhad arfor; llymarchlys.

Oyster-shell, *s.* cragen llymarch, cragen wystrys.

Oyster-wench, } Oyster-wife, } Oyster-woman, } *s.* gwerthwraig llymeirch, wystrys, neu oestrys; wystrys-wraig, llymeirch-wraig; budrogen, ysiebren.

Ozena, } Ozæna, } *s.* (Gr. *ozaina*) llynor drewedig yn y trwyn.

Ozier, *s.*=*Osier.*

P.

Paage,† *s.* (Norm.) *tâl neu* doll am gael myned drwy dir un arall.

Paasch, *s.* (Is.) y Pasc.

Pabular, *a.* (Ll. *pabularis*) perthynol i fwyd *neu* ymborth; ymborthol, ysborthol; gogorawl; maethol.

Pabulation, *s.* porthiad, porthiant, pesgiad, ysborthiad; ymborthiad; ymbawr, gogor; gogoriad.

Pabulous, *a.* yn rhoddi ymborth *neu* faeth; maethol.

Pabulum, *s.* (Ll.) ymborth, bwyd, porthiant, ysborthiant; maeth; cynnud, tanwydd.

Pacate,† *a.* (Ll. *pacatus*) heddychlawn, heddychol, tawel.

Pacated, *a.* heddychol, heddychlawn, tawel.

Pacation, *s.* (Ll. *paco*) dyhuddiad, dyhuddiant, heddychiad, heddychawd, heddygiad.

Paccan, *s.* math ar gylchonwydd.

Pace, *s.* (Ff. *pas;* Ll. *passus*) cam, camre, (*pl.* camrau), troedlam; cerddediad, cerdded, trodiad, trawd, mynediad; sang, sangiad, sangad; gris; tuth; rhygyng; ethais, uchlawr.

Pace (in long measure)—cam=2½ troedfedd.

Pace (in geometry)—cam, llam=5 troedfedd.

Six paces—chwech o gamrau; chwech cam.

A slow pace—cerddediad hwyrdrwm, trawd hwyrdrwm, cerddediad chwarian, cerddediad araf, araf-drawd, trawd araf.

A great, full, main, *or* brisk pace—llawn drawd, llawn gerddediad; cerddediad buan, cerddediad cyflym; troedlam bryeg; llawn-frys, llawn frys.

A swift pace—cerddediad buan, cyflym, *neu* heinif; buan-drawd, cyflym-drawd.

A light pace—tuth ysgafn.

An alderman's pace—cerddediad araf uchelfalch; cerddediad araf sythfalch; cerddediad araf-syth.

A skipping pace, } llamre; camre llam-
A bounding pace, } sachus.

An ambling pace—rhygyngedd, cerddediad rhygyngog.

An idle pace—gogerdded; cerddediad chwarian.

In a tottering pace—i gam o gam; igam ogam.

On a foot pace—ar y cam.

To go a main pace, } myned ar lawn frys,
To go a swift pace, } &c.; cerdded *neu* hwylio yn dra buan; cyflymu, dyfrysio.

To go a soft pace, } myned *neu* gerdd-
To go with a soft pace, } ed yn araf; myned ar yr araf-gam.

To go a foot-pace—myned ar y cam; cerdded ar y cam.

To go a snail's pace—ymlusgo fel malwoden.

To keep pace with one, } cydgamu, cyd-
To hold pace with one, } gerdded, *neu* gydfyned âg un; cydestyn camrau âg un; cadw gydag un; cadw yn ogyfuwch âg un.

To hasten, quicken, *or* mend one's pace—cyflymu ei gerddediad; ymsymmud yn gynt; amlhau ei gamrau; tynu ei droed ato; tynu ei draed ato; rhoi y troed olaf yn mlaenaf.

The pace of a horse, } rhygyng, rhy-
The pacing of a horse, } gyngiad, rhygyngawd.

A pace of asses—gre *neu* fyntai o asynod.

Pace, *v.* camu; mesur â chamau *neu* gamrau; mesuro â chamau *neu* gamrau; mesur â cham *neu* gamre; camru; sangu; myned, cerdded; rhygyngu; myned gân bwyll, myned yn chwarian.

To pace along—myned yn mlaen o gam i gam, gân bwyll, yn araf deg, *neu* yn chwarian.

He paced the field over—efe a fesurodd y maes â'i gam.

Paced, *a.* â chamau *neu* gamrau neilltuol iddo; â chanddo ddull neilltuol i gerdded; yn myned i'r eithaf; rhygyngog: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Swift-paced—llamre.

Pacer, *s.* rhygyngydd, rhygyngfarch, march rhygyngog; un â gerddo, un â gamo.

Pacha, } *s.* (talfyredig o'r Per. *Padi Shah*)
Pasha, } urddenw â roddir i lywodraethwyr taleithiau ac ereill, yn ymherodraeth Twrci: Pasha; parthlywydd, parthlyw.

Pachalic, } *a.* perthynol i lywodraeth *neu*
Pashalic, } aeth y Pasha; Pashalig.

Pachalic, }
Pachalik, }
Pashalic, } *s.* talaeth, llywodraeth, *neu* arglwyddiaeth y Pasha; Pashalaeth;
Pashalik, } parthlywiaeth.

Pachydactyl, *s.* (Gr. *pachus* a *dactulos*) tewfysog; *pl.* tewfysogion=aderyn, neu ryw greadur arall, â bysedd traed tewion iddo.

Pachyderm, *s.* (Gr. *pachus* a *derma*) tewgroen, anifail tewgroen, anifail croendew, tewgroenog: *pl.* tewgrwyn.

Pachydermata, } *s. pl.* tewgrwyn, y tewgrwyn,
Pachyderms, } milod tewgrwyn, milod tewgroen, anifeiliaid croendew, tewgenogion, tewgroenogion = pedwarcarnolion heb fod yn cnoi eu cil.

Pachydermatous, *a.* tewgroen, croendew; perthynol i'r tewgrwyn.

Pacific, *a.* (Ll. *pacificus*) heddychol, heddychlawn, heddychus, tangnefeddus, tangnefus, tangnefol, tangnefeddol, heddychiadol, heddus, heddol, tangnefig; â wnel *neu* â bair heddwch; dyhuddol, dyhuddgar; digynhen; llonydd, digynhwrf, tawel; tyner, hynaws, gwâr, llariaidd.

Pacific Ocean—y Môr Tawel, y Môr Tawelog, y Tawelfor, y Cefnfor Tawel.

Pacific, *s.* y Tawelfor, y Môr Tawel, y Môr Tawelog.

Pacifical, *a.*=*Pacific, a.*

Pacification, *s.* (Ll. *pacificatio*) heddychiad, tangnefeddiad, heddychawd, tangneftad; dyhuddiad, dyhuddiant, dyheddiad; cymrodedd; llonyddiad, taweliad; arwar.

Pacificator, } *s.* (Ll. *pacificator*) heddychwr,
Pacifier, } tangnefeddwr, heddychydd, tangnefwr; dyhuddwr, dyheddwr; llonyddwr.

Pacificatory, *a.* heddychol, tangnefeddus, heddychlawn, tangnefeddol, tangnefus, heddychiadol, heddychedigol, heddychus; dyhuddol, dyhuddedigol, dyheddol.

Pacify, *v. a.* (Ll. *pacifico; Ff. pacifier*) dyhuddo, diddigio, tangnefeddu, tangnefu, heddychu, tangnefoli, heddychiadu, heddu, heddychuso, tangnefuso, tangnefeddusо, tangweddu, dyheddu; dad-ddigio, cymmodi, cymrodeddu; llonyddu, tawelu, gostegu, dyloſi; gwneuthur *neu* adferu heddwch.

Pacing, *s.* rhygyng, rhygyngawd, rhygyngiad.

Pack, *s.* (Al. a Sw.; Is. *pak*) sypyn, swp, bwrn, byrnaid, bwrnel, beichyn, pyner, pwn, baich, trwl, trwsa, sybwrn, sopen; cnud, cniw, haid, tocyn, twr, crug.

A pack of hounds—erchwys, cnud o fytheuaid, cniw o fytheuaid, haid o helgwn, haid o huaid, haid o fytheuaid.

The pack of cards—y cyff cardiau, y cniw cardiau.

A pack of thieves—cnud, clwm, cwlwm, haid, crug, *neu* swrn o ladron.

A pack of wool—sachaid o wlan; sach o wlan=yn nghylch 240 pwys.

A pack of children—haid o blant; cniw o blant; tocyn o blant; twr o blant.

A pack of troubles—crug o ofidiau; crug o drallodion.

Pack, *v.* sypynu, sypynio, sypio, rhwymynu, byrnio, bwrnelu, sybyrnio, sopenu, sopio, pynorio, pyniori, pynio, pynu; cyffio; beichglymu; casglu *neu* glymu yn nghyd; casglu *neu* glymu yn faich; cyweirio pwn *neu* sypyn; gyru ar frys; ymuno mewn drwg amcanion.

To pack the cards—cyffio, cymmoni cydosod, *neu* daclu y cardiau; cniwio y cardiau.

To pack one out of doors—troi, gyru, *neu* fwrw un allan; troi un dros y drws.

To pack away, } gyru ymaith; bwrw,
To send packing, } troi, *neu* yru allan; prysuro ymaith.

Pack you hence and be gone—ymaith â chwi; ewch i'ch ffordd.

Pack,† *s.* (S. *pæcan*) dyhiryn, llodinebwr.

A naughty pack†—dyhiryn; dyhiren.

Package, *s.* sypyn, swp, bwrn, bwrnel, byrnaid, sopen, trwl; pynordal.

Pack-cloth, *s.* lliain pynio, lliain sypynu, sachliain.

Packer, *s.* sypynwr, sypynydd, byrniwr, bwrnelwr, pynorydd, pynoriwr, pyniwr, trwsëydd.

Packet, *s.* (o *pack; Ff. paquet*) sypyn, pynoryn, sybyrnyn, sopen, trwlyn, trwsëyn, byrnyn; llythyrgod; llythyrfad, llythyrlong.

Steam-packet—agerfad, agerlong, agerddlong.

Packet, *v. a.* sypynu, sypynio, sypio, sopenu, byrnio, rhwymynu, sybyrnio.

Packet-boat, *s.* llythyrfad, llythyrlong, llong lythyrddwyn.

Packet-ship, *s.* llythyrlong, llong lythyrddwyn; pynorlong.

Packfong, *s.* enw Cataiaidd erblith nicl a chopr; arian yr Almaen.

Packhorse, *s.* pynfarch, pynorfarch, ceffyl pwn, march pwn; pynfil, byrnfil.

Packing, *s.* sypyniad, sypiad, byrniad, sybyrniad, sopeniad; cast, twyll, cyttwyll, hoced; peth i lanw gwagle.

Be packing. } ymaith â chwi; ewch
Get you packing, } ymaith; ffwrdd â chwi.

You may be packing—chwi a ellwch fyned ymaith; mae i chwi genad *neu* rydd-did i fyned ymaith.

Packsaddle, *s.* ystarn, pynoreg, pynioreg, ystrodyr, sadell bynau, panel pwn, panel.

Packstaff, *s.* pynorffon; ffon edwiowr i gario ei sypyn arni.

Packthread, *s.* edeu bynorio, edaf sypynu, edeu rwymo, edeu vstarnau.

Packwax, *s.* defnydd gewynog gwddf anifeiliaid.

Paco, } *s.* yr Alpaca.
Pacos, }

Pacos, *s.* (Periwaeg) math ar fwn.

Pact, } *s.* (Ll. *pactum, pactio*) cytundeb, am-
Paction, } mod, cyfammod, cynghrair.

Pactional, *a.* ammodol, cyfammodol.

Pactitious, *a.* ammodol, cyfammodol; â wnaed drwy gyfammod.

Pad, *s.* (S. *pæd*) ceffyl, crynfarch, *neu* gorfarch rhygyngog; ceffyl *neu* geffylyn ysgafn-duth; lleidr traed, lleidr pen ffordd, ysbeiliwr pen ffordd, pedleidr; †llwybr troed, llwybr, ffordd.

Pad, *s.* (Ysp. *pajado*) clustog, clustogan, gob; sachell, cwdyn sechedig, coden sechedig; gobell, sadell; sadell esmwyth; panel benyw.

Pad, *v. n.* araf deithio, teithio yn chwarian; byrgamu; troedio; ysbeilio *neu* ladrata ar draed; ysbeilio pen ffordd; ysbeilio *neu* ladrata ar y ffordd fawr;† sachellu, clustogi; †ouro nes y bo esmwyth a gwastad.

Padar, *s.* rhynion; blawd *neu* beillied garw.

Padded, *a.* sachellog, gobellog, clustogawg.

Padder, *s.* lleidr traed, lleidr pen ffordd, ysbeiliwr pen ffordd, pedleidr.

Padding, *s.* (o *pad*) sachelliad, gobelliad, clustogiad; defnydd sachellu, gobellu, *neu* glustogi; tewad.

Paddle, *v.* (*Ff. patrouiller?* Gr. *pateô*) rhodli, rhodoli, rhwyfo; ysiotian; curo y dwr megys â rhwyf *neu* rodl; teimlo, bodio.

To paddle in water—ysiotian mewn dwr; chwareu dwylaw mewn dwr; rhodli dwr; rhodli, rhodoli, *neu* rwydyllio mewn dwfr.

Paddle, *s.* (Ll. *batillus;* Gr. *pattalos*) rhodl, rhodol, rhwyf; pattal; carthbren; rhawffon; rhail; llwyar; ysiod.

Paddle-box—blwch y rhodlau, llwyargrwth, llwyargist, ysiodgist.

Paddle-holes—ysiottyllau = tyllau y dwfr yn argaeau camlesydd.

Paddle-pool—pwll plwca, pwll llaca.

Thou shall have a paddle upon thy weapon—bydded genyt rawffon yn mysg dy arfau (*Deut.* xxiii. 13).

Paddler, *s.* rhodlwr, rhodolydd, rhodlydd; rhwyfwr; ysiotiwr.

Paddlestaff, *s.* rhawffon; rhail; ffon gwaddwr, ffon gwaddotwr, pattal; rhawbal; rhodol, rhwydwll.

Paddock, *s.* (S. *pada, pad*; Is. *pad, padder*) llyffant; llyffant mawr, llyffant o'r fath fwyaf.

Paddock, *s.* (llygriad. meddir, o'r S. *parruc*, parc) argae; argae mewn parc; parcyn; llanerch, glaslanerch, cae; polgae, midfaes.

Paddock-pipe, } *s.* marchronell y gors, rhawn y
Padow-pipe, } march y gors.

Paddock-stool, *s.* bwyd y barcud, caws y llyffant, bwyd ellyllon, madarch.

Paddy, *s.* rhisyd yn y cibau.

Padelion, *s.* (Ff. *pas de lion*) crafanc y llew.

Padisha, *s.* (Per.) un o urddenwau Sultan Twrci, a Shah Persia.

Padlock, *s.* (Is. *padde?*) clo egwyd, clo dibyn, clo march, clo clap.

Padlock, *v. a.* cloi â chlo egwyd; attal, caethiwo, argau, cau ar, cau.

Padnag, *s.* (*pad* a *nag*) crynfarch rhygyngog, corfarch rhygyngog, ceffylyn rhygyngog.

Padra, *s.* math ar de du rhagorol.

Paduasoy, *s.* (o *Padua*, a Ff. *soie*) math ar nwydd sidan; sidan Padua.

Pæan, } *s.* (Gr. *paian, paiôn*) cân orfoleddus,
Pean, } cân fuddugol, emyn gorfoledd, emyn
Pæon, } gorfoleddus; oroïan; mawl-gan; buddugawd: math ar gorfan.

Iô pæan—oroïan; bloedd gân lawenydd neu orfoledd; bloedd gorfoledd.

Pæcilopoda, } *s. pl.* (Gr. *poicilos* a *pous*) amry-
Pecilopoda, } bedogion, amrybedogod=llwyth o grestogion.

Pædagogue, } *s.* (Gr. *paidagôgos*) ysgolfeistr;
Pedagogue, } athraw, dysgwr, hyweddwr, neu hyfforddwr plant; coegathraw, crachathraw, coeg-ddysgedydd.

Pædobaptism, } *s.* (Gr. *pais* a *baptismos*) bed-
Pedobaptism, } ydd plant, bedydd babanod, bedydd mabanod.

Pædobaptist, } *s.* (Gr. *pais* a *baptistês*) bedydd-
Pedobaptist, } iwr plant, bedyddiwr babanod.

Pædonosology, *s.* (Gr. *pais, nosos*, a *logos*) athrawiaeth neu efrydiaeth clefydon plant.

Pæonia, } *s.* (Ll. *pæonia*; Gr. *paiônia*) coron-
Peony, } llys, daiarllys, blodau y brenin, rhosyn y mynydd.

Pagah, *s.* (gair Indiaidd) nawddogordd, corffogordd, gosgordd nawdd, diffynwys; blodau byddin.

Pagan, *s.* (Ll. *paganus*) pagan, pygan, cenedlyn, cenelddyn, dyn digred, dyn anghred, un digred, gwr anghred, anghredadyn, anghredyn, anghristyn, dyn annuw, dyn diddun; eilunaddolwr; anfoesyn: *pl.* paganiaid.

Pagan, } *a.* (o *pagan*; S. *paganisc*) pagan-
Paganish, } aidd, cenedlig, digred, anghred, paganig, paganol, paganllyd, ethnigaidd; eilunaddolaidd, eilunaddolgar; anwar, anwaraidd, difoes.

Paganism, *s.* (o *pagan*; Ff. *paganisme*) paganiaeth, pyganiaeth, cenedligaeth, anghred, ethnigaeth, paganeidd-dra; eilunaddoliaeth; gau grefydd; anwaredd.

Paganize, *v.* paganeiddio, cenedligo; gwneuthur yn genedlig neu baganaidd; myned yn baganaidd neu genedlig; ymddwyn fel pagan.

Page, *s.* (Ff. ac Ysp.) gwesyn, macwy, gwasan, gwastrodyn, gwychwas, gwychwesyn, pwrffilwas, ymlyniad, gwas.

Page of honour—gwesyn gwr dyledog, gwas pendefig, gwesyn yginog; gwesyn yn gwisgo ysgin; gwychwesyn.

Page, *s.* (Ff.; Ll. *pagina*) tudalen, wyneb dalen, lledwyneb, dalwyneb.

Title-page—rhagddalen, dalen enwol, dalen enw, dalen yr enw, gwyneb-ddalen.

Page, *v. a.* tudalenu; nodi tudalenau llyfr; rhifnodi tudalenau; gweini ar un (megys gwesyn).

Pageant, *s.* (Gr. *pêgma*) peth i edrych arno er difyrwch neu ddywenydd; coeglun dychymyg, rhyw goeglun dychymyg, coeglun, coeglun dywenyddol, dychymyglun dywenyddol; peth hardd-deg yr olwg arno heb sylwedd ynddo; eilun, eiliw; peth coegwych; coegrodres, coegwychedd, gwagrodres.

Pageant, *a.* coegwych; coegrodresol; rhodresol; rhwysgfawr, mawr ei rwysg; coegfalch, gwagfalch; dangosiadus; coeg-ddychymygol; eilunaidd, eiliwaidd.

Pageant honour—eilun neu eiliw anrhydedd.

Pageant, *v. a.* coeg-ddangos; dangos er mwyn rhodres; arddangos.

Pageantry, *s.* coegwychedd, coegwychder, coegrodres, gwagrodres, rhodres, rhwysg, coegrwysg, gwagrwysg, rhwysgfawredd, conedd, gorhydri; ymddangosiad coegrodresol, gwag ymddangosiad.

It is mere pageantry—nid yw ond coegesgus, rhith, lliw, neu eiliw.

Pagehood, *s.* (o *page*) gwesyndod; y cyfiwr o fod yn wesyn.

Pagina, *s.* (Ll.) gwyneb deilen, gwyneb dalen.

Paginal, *a.* (o'r Ll. *pagina*) tudalenol; yn perthyn i dudalen llyfr; tudalenog.

Pagod, } *s.* (Per. *pout ghod*, neu *boot choda*;
Pagoda, } Hindwaeg, *boot cwda*) teml yr eilunod (yn yr India Ddwyreiniol); geudduwfa; geudduw yr Indiaid; eilun, geudduw.

Pagoda, *s.* darn o arian bath yn Hindwstan, yn amrywio yn ei werth o 8*s.* i 9*s.*

Pagodite, *s.* y delidfaen yr adeilada y Cataiaid eu Pagodau ag ef.

Paigle, } *s.* briallu Mair sawyrus, dagrau Mair,
Pagil, } llysiau y parlys.

Pail, *s.* (C. *paeol*; Gr. *ɣella*) ystwc, crwc, paeol, celwrn, cunnog.

Milk-pail—cunnog, ystwc, paeol, neu lestr godro; celwrn.

A covered pail—celwrn.

Pailful, *s.* ystycaid, crycaid, celyrnaid, paeolaid, cunnogaid; llonaid ystwc, &c.

Pailmail, *s.*=*Pallmall.*

Pain, *s.* (Ff. *peine*; Al. *pein*; Ll. *pœna*; Gr. *ponos, ponê*) poen; gwŷn; aeth; gwaew, gwewyr; dolur; gwst; cur; gloes, adloes, gnif, gni; nych, nychiant; brwyn; penyd, poenedigaeth; cosp, cospedigaeth; gofid, llafur; poenyd.

Dull pain—mallwaew, mallboen.

Great pain, } poen arteithiol, arteith-
Racking pain, } boen, dirboen, dygn boen, mawrboen; gofid blin.

Extreme pain—dirboen.

Languishing pain—nychwaew, poen nych-

Gnawing pain—mallgno. [lyd.

Pricking pain — brwyn, gwyneg, poen wynegol.

Severe pain—taerboen, poen chwerw, poen

Pain from a sting—colias. [dost, adloes.

Heavy pain—dwysgur, trymgur, mawrboen.
Pain of the bowels—coluddwst, poen y coluddion.
Upon pain of death—dàn boen marwolaeth; dàn benyd marwolaeth; dàn berygl marwolaeth.
The pains of hell—poenau uffern; gofidiau uffern; poenydiau uffern.
To put one's self in pain—ymboeni, ymboenydio.
To be in pain—bod mewn poen, &c.; gofidio, ymofidio, poeni, ymboeni.
I am in pain for you—y mae arnaf ofid *neu* ofn drosoch; *yr wyf* yn gofidio *neu* yn ofni drosoch.
To put to pain, } peri poen i, &c.; rhoi
To put in pain, } mewn poen; gwneuthur poen i; poeni, poenydio; gofidio, trallodi, &c.
Without pain—heb boen, yn ddiboen.

Pain, *v. a.* poeni, poenydio; peri poen i; rhoi mewn poen; dolurio; gofidio, blino, cystuddio; anesmwytho; nychu; gloesi; gwynio.

Painful, *a.* poenus, poenfawr, dolurus; blinderog, blinderus, blin; aethus, aethlawn, aethol, anaele, enaele; gofidus, gofidlawn, gofidfawr; dygn; nychlyd; llafurus, llafurfawr, poengar; caled; anhawdd; brwyn.
To render painful—gwneuthur yn boenus, &c.; poenuso.

Painfulness, *s.* poenusrwydd, poenusedd, poendod; blinderusrwydd, blinderogrwydd, blinder; cystudd, cyni, gofid, dolur, poen; llafurusrwydd, &c.

Painim,† *s.* (Norm. *paynim*; Ff. *paien*) pagan, ceneldyn, anghredadyn.

Painim,† *a.* paganaidd, pyganaidd, anghrediniol, anffyddiol, cenedlig.

Painless, *a.* diboen, diloes, dinych, &c.

Pains, *s. pl.* llafur, gofal, poen, trafferth, llafurboen.
Great pains—mawr boen, mawrboen, mawr lafur, mawr dres, mawrdres, poen nid bychan, mawr drafferth; llawer iawn o boen.
With great pains—trwy fawr boen; trwy fawrboen; trwy fawrdres.
Without any great pains—yn ddidres; heb fawr dres; yn hawdd.
To take pains—poeni, ymboeni, cymmeryd poen; llafurio, ystigo, trafferthu, ymdrafferthu; gweithio.
To be at pains and charges about a thing—llafurio a chostio arian wrth beth.
To take pains to no purpose—llafurio, poeni, *neu* ymboeni yn ofer; llafurio, poeni, *neu* ymboeni mewn oferedd.
To bestow pains upon a thing—poeni *neu* ymboeni wrth beth; poeni *neu* ymboeni yn mheth; llafurio wrth beth; gwneuthur peth yn dra chywraint; cywreinio.
To be sparing of one's pains—bod heb gymmeryd nemawr o boen wrth beth; bod heb gymmeryd cmd ychydig boen wrth beth; tolio ei lafur, ei boen, *neu* ei lafurboen.
Pains of a woman in travail—gwewyr esgor, gloesion esgor; poenau esgor; trafael.
To forbid under severe pains—gwahardd dàn boen *neu* benyd tost; gwahardd dàn boenau chwerwon.
No pains, no profit—ni lafur, ni lwydd.

Painstaker, *s.* (*pains* a *take*) un poengar, llafurgar, ystig, *neu* ddiwyd; un à gymmero lawer o boen wrth beth; un à gymmero fawr boen wrth beth.

Painstaking, *a.* llafurus, llafurgar, poengar, poenfawr, llafurfawr, trafferthus, poenus, ymboenawl; diwyd, ystig, dichlyn, glud.

Painstaking, *s.* llafur, llafurwaith, trafferth, ystigrwydd, diwydrwydd, mawr ddiwydrwydd.
Overmuch painstaking—trybestod.

Paint, *v.* (Ff. *peindre*, *peint*; Ll. *pingo*) paentio; lliwio, lliwo, arliwio; arlunio, darlunio; ardebu; amliwio, britho, cyfaro; dwbliwio; arddangos.

Paint, *s.* paent, lliw, arliw, gorliw, lliw y paentwyr, dwbliw.

Painter, *s.* paentiwr, paentydd, arliwiwr, arliwydd, arliwiedydd, lliwiedydd; darluniwr, arluniwr, lluniedydd; cyfarwr.
Portrait painter — ardebydd, ardebwr, paentiwr ardebau, lluniedydd ardebau.
Landscape painter—peithluniedydd, parthluniedydd, lluniedydd arbeiol, paentiwr arbeiol, paentiwr tirwedd, peitharluniwr, paentiwr arbeithig.
Painter stainer—paentiwr *neu* luniedydd arfau bonedd.

Painter, *s.* (Gw. *painter?*) rhaff cwch, rhaff bad, badraff.

Painting, *s.* paentwaith; paentiad, arliwiad; paentyddiaeth, paentwriaeth, lluniedyddiaeth; paentio, arliwio, arlunio, darlunio; celfyddyd paentio, celfyddyd arlunio; darlun, arlun, llun, peth paentiedig.
Portrait painting—ardebiaeth, paentiad ardebau.
A piece of painting—peth paentiedig, darn o baentwaith; darlun, arlun, llun.

Paintress, *s.* paentwraig, paentyddes, lluniedyddes.

Painture,† *s.* (Ff. *peinture*) y gelfyddyd o baentio *neu* arlunio.

Pair, *s.* (Ff.; Ll. ac Ysp. *par*; Al. *par*, *paar*) pâr; cwpl, dau.
Pairs—cymhariaid, cymheiriaid, cymharion.
A pair of bellows—megin.
A pair of shoes—pâr o esgidiau.
A pair of tongs—gefail.
Married pair—dau weddog, dau gydweddog, cwpl gweddog, pâr gweddog, dauwedd, cymheiriaid priod, cymhariou priod.

Pair, *v.* paru, cymharu, cyplu, cyplysu; gosod yn nghyd bob yn ddau; cydio dau a dau; cydio bob yn ddau; cydio, cysylltu, uno; ymgymharu, ymgyplu, ymgyplysu; gweddu, cyngweddu, sutio.

Pair, *v. a.* gwaethygu, gwaethu, drygu, niweidio.

Pairing, *s.* cymhariad, cypliad, pariad.
Pairing time of birds—amser ymgymhariad adar.

Pairing, } *s.* pariad ymaith, pariad i ffwrdd;
Pairing off, } mynediad ymaith bob yn ddau; myned o ddau seneddwr o wahanol farnau gwleidiadol o'r ty gyda'u gilydd er mwyn peidio â rhoi eu pleidlais.

Pair off, *v. n.* myned ymaith bob yn ddau; paru ffwrdd, paru ymaith.

Palace, *s.* (*Ff. palais; Ll. palatium*) plas, palas; llys; neuadd.
King's palace—breninllys, llys brenin, llys y brenin, brenindy, ty y brenin, ty brenin, breinllys, teyrnllys, rhwyl.
Chief palace—penplas, penoyfeistedd, prifllys.
Palace-court—llys y brenindy.

Palacious,† *a.* (o *palace*) breninol, teyrnaidd; ardderchog, godidog, gorwych, rhiol, mawrwych.

Paladin, *s.* (Ll. *palatinus*) marchog orwydr, marchog orwydrad, marchog treigl, marchog y bendro; marchog y ford gron.

Palæography, } *s.* (Gr. *palaios* a *graphê*) hen-
Paleography, } ysgrifyddiaeth, henysgrifionaeth; y gelfyddyd o ddarllen hen ysgrifeniadau; hen ddull o ysgrifenu; henysgrifiaeth.
One who is conversant with palæography—henysgrifionydd; un hyddysg mewn henysgrifyddiaeth.

Palæologist, } *s.* (Gr. *palaios* a *logos*) henofydd,
Paleologist, } henafionydd; ysgrifenwr ar henafiaeth; un hyddysg mewn henafion.

Palæology, } *s.* henofyddiaeth, hynafiaetheg;
Paleology, } traethawd ar henafiaethau; gwybodaeth o hen bethau.

Palæontological, } *a.* henfodofyddol, henfodeg-
Paleontological, } ol; perthynol i henfodofyddiaeth.

Palæontologist, } *s.* henfodofydd; un cyfar-
Paleontologist, } wydd â llysiau ac anifeiliaid cloddiannol.

Palæontology, } *s.* (Gr. *palaios*, ac *ontology*)
Paleontology, } henfodofyddiaeth, henfodeg; gwybodaeth o hen fodau *neu* greaduriaid.

Palæosaurus, *s.* (Gr. *palaios* a *sauros*) henfadfil.

Palæotherium, } *s.* (Gr. *palaios* a *thêrion*) henfil,
Paleother, } henurfil = math ar fwystfil diflanedig.

Polæozoic, *a.* (Gr. *palaios* a *zôê*) henfywydig, henfywydol; yn cynnwys gweddillion y creaduriaid cyntaf.

Palæstra, *s.* = *Palestra.*

Palanquin, } *s.* (Hind. *palkee;* It. ac Ysp.
Palankeen, } *palanca*) cadair ysgwydd, ysgwydd-glud = math o gludai neu gadair ar arfer yn y Dwyrain, â ddygir ar ysgwyddau dynion.

Palatable, *a.* (o *palate*) blasus; da ei flas; chwaethus, archwaethus, chwaethol.

Palatableness, *s.* blasusrwydd, chwaethusrwydd; blas, chwaeth.

Palatal, *a.* (o *palate*) gorchfannol, gorchfantol, gorchyfannol, gorchyfantol, gorcharfannol, gorcharfanol; perthynol i daflod y geneu; â leferir yn y gorchfant.
Palatal letters—llythyrenau gorchfannol, &c.; gorchfannolion = *c, ch, g, ng, ngh, l, ll, rh, r,* yn y Gymraeg.

Palatal, *s.* llythyren orchfannol, orchfantol, orchyfannol, *neu* orcharfannol: *pl.* gorchfannolion, gorchfantolion.

Palate, *s.* (Ll. *palatum*) taflod y geneu, gorchfant, gorchyfant, gorchyfan, gorchfan, gorchfannad, gorcharfan, gorchfannedd, gorcharfannedd, gorchfannad; llawr y geneu; y geneu; y blas, y chwaeth, yr archwaeth, blys.
He pleased his palate—boddhaodd ei flys.

Palate,† *v. a.* blasu, chwaethu, archwaethu.

Palatial, *a.* (o *palate*) gorchfanneddol, gorchfannol, gorchfanol, gorchfantol; perthynol i daflod y geneu.

Palatial, *a.* (o'r Ll. *palatium*) palasol, plasol, palasaidd, llysol, llysaidd, neuaddol; ardderchog, mawrwych, gorwych, mawreddus.

Palatic,† *a.* perthynol i'r gorchfant; gorchfannol.

Palatinate, *s.* (Ll. *palatinus;* It. *palatinato*) breiniarllaeth, teyrniarllaeth, breinfa.
The Upper and Lower Palatinate — y Freiniarllaeth Uchaf ac Isaf = taleithiau â elwir felly ar lanau y Rhein, yn yr Almaen.

Palatine, *a.* (Ll. *palatinus;* *Ff. palatin*) breiniarllaidd, teyrniarllaidd, breinfaol; palasol; llysfreiniol; yn meddu breiniau llysol *neu* freninol; gorfreintiol, breintiog.
Count palatine—breiniarll, teyrniarll.
County palatine — breiniarllaeth, teyrniarllaeth, breinfa; sir freiniarllaidd, swydd orfreintiol, rhandir lysfreiniol = swydd yr oedd gàn iarll, esgob, neu ddug awdurdod breninol arni.

Palatine, *s.* breiniarll, teyrniarll.

Palative,† *a.* (o *palate*) hyfryd i'r archwaeth; blasus, chwaethus.

Palaver, *s.* (Ysp. *palabra;* Port. *palavra;* O. *llafar*) siaradach, clebar, baldordd, llol, ffiloreg, gwagsiarad, ofersiarad, siarad; truth, gweniaith.

Palaver, *v. a.* truthio, trutheimio, gwenieithio; gwagsiarad, bragaldian.

Palaverer, *s.* truthiwr, truthan, gwenieithwr.

Pale, *a.* (Ff.; Ll. *palleo, pallidus*) gwelw, glaswyn, gwynwelw, glaswelw, gwynlas, gwelwlas, canwelw, gwelwgan, dyddon; glas, glasaidd, glasawg; llwyd, llwydaidd; gwynaidd; gwàn, gwanaidd, pwl; dialiw.
Pale of face, } gwyneblwyd, gwyn-
Pale of countenance, } eblas, piglas, pig-
Pale-faced, } lwyd, wyneb-welw.
Pale blue—golas, gwynlas, goleulas, glaswelw, gwelwlas, glaswyn, (*f.* glaswen), blawrwyn, blorwyn, gwynwelw, plymliw, marwlas.
Pale white—glaswyn, gwelwlas, gwelwyn, canwelw, gwynwelw.
Pale black—du gwelw, gwelwddu, goddu.
Pale red — gwelwgoch, gwyngoch, cochwyn, cochwelw, lledgoch.
Pale yellow — lleb, glasfelyn, melynlas, melyn-gan.
A pale yellow hue, } llebliw, lleb, lliw
A pale yellow colour, } glasfelyn.
A pale hue—lliw gwelw, gwelw.
A pale white appearance—gwelwgan.
Pale complexion—lliw gwelw, lliw gwynwelw; gwedd lwyd, gwedd laswen; lliw dail yr ywen.
To grow pale—gwelwi; myned yn welw, &c.; glasu, gwyneblasu, piglwydo, piglasu; delwi, gwynu, gwynhau; dyddfu; drygliwio.
Pale death—yr angeu glas, yr angeu gwelw.

Pale, *v. a.* gwneuthur yn welw, &c.

Pale, *s.* gwelwedd, gwelwder, gwelw, glesni, llwydedd.

Pale, *s.* (S. *pal;* Al. *pfahl, paal;* Ll. *palus*) pawl, cledr, cledren, coedbawl; polgae, cledrgae, coedgae, cauadle; palis, argae,

achwre; rhandir; rhaglawiaeth, awdurdod; caerau, amgaerau.

Pale (in heraldry)—cledren, y gledren.

The pale of the church—argae, caerau, amgaerau, *neu* achwre yr eglwys.

Pales set on an high place will never stand against the wind—ni saif palis, a osodir yn uchel, yn erbyn y gwynt (*Eccles.* xxii. 18).

To enclose with pales=*Pale, v. a.*

Pale, *v. a.* amgledru, cledru, paliso, amgau, polgau, pawlgau; amgylchu, amgylchynu, *neu* amddiffyn â pholgae; cau *neu* amgylchu â pholion *neu* gledrau; amgylchu, argau, cau i mewn.

A place pailed in—coedgae.

Paleaceous, *a.* (Ll. *palea*) usog, uslyd, usaidd, peiswynaidd, peiswynog, manusaidd, manusog, cibynog, cibog; tebyg i us.

Pale-eyed, *a.* marw *neu* farwaidd ei lygaid; â llygaid marwaidd *neu* annysglaer iddo; llygadbwl, llygadlwyd.

Pale-faced, *a.* gwyneblas, gwyneblwyd, piglas, piglwyd, wyneb-welw, gweblas, gweblwyd; llwyd.

Pale-fencing, } *s.* polgae, pawlgae, cledrgae,
Pale-fence, } coedgae, cauad polion, cae polion; achwre.

Pale-hearted, *a.* digalon, gwangalon, dïysbryd, llwrf.

Palender,† *s.* (Al. *palander*) math ar long fechan.

Paleness, *s.* (o *pale*) gwelwedd, gwelwder, glaswelwedd, glaswelwder; glaswyni, gwynlesni; glesni, glesid; glesni wyneb; llwydedd; gwanliw; gwelw liw, lliw gwelw.

Paleography, } *s.* (Gr. *palaios* a *graphê*) hen-
Palæography, } ysgrifyddiaeth, henysgrifionaeth; y gelfyddyd o ddarllen hen ysgrifeniadau; hen ddull o ysgrifenu; henysgrifiaeth.

Paleolæ, *s. pl.* (Ll.) usgen, manusgen, usgen ion.

Paleologist, } *s.* (Gr. *palaios* a *logos*) henofydd,
Palæologist, } henafionydd; ysgrifenwr ar henafiaeth; un hyddysg mewn henafion.

Paleology, } *s.* henofyddiaeth, hynafiaetheg;
Palæology, } traethawd ar henafiaethau; gwybodaeth o hen bethau.

Paleontological, } *a.* henfodofyddol, henfodeg-
Palæontological, } ol; perthynol i henfodofyddiaeth.

Paleontologist, } *s.* henfodofydd; un cyfar-
Palæontologist, } wydd â llysiau ac anifeiliaid cloddiaunol.

Paleontology, } *s.* (Gr. *palaios*, ac *ontology*)
Palæontology, } henfodofyddiaeth, henfodeg; gwybodaeth o hen fodau *neu* greaduriaid.

Paleother, } *s.* (Gr. *palaios* a *thêrion*) hen-
Paleotherium, } fil, henurfil=math ar fwyst-
Palæotherium, } fil diflanedig.

Paleotherian, } *a.* henfilaidd, henurfilaidd;
Palæotherian, } perthynol i'r henurfil.

Paleous, *a.* (Ll. *palea*) usaidd, usog, uslyd, manusaidd, peiswynaidd, cibog, cibynog, eisinog, eisinaidd; tebyg i us *neu* beiswyn.

Palestra, *s.* (Gr. *palaistra*) camp ymafiyd, ymafiyd, ymafael; ymarfer o ymafiyd; gafaeldrin; ymafiyddiaeth, ymafiwriaeth; ymafaelfa, egnifa, ymdrechfa, ymdrechle, gafaeldrinfa.

Palestrian, } *a.* (Gr. *palaistricos*) perthynol i
Palestric, } gamp ymafiyd; yn perthyn i ymafiyddiaeth; â berthyn i afaeldrin; ymdrechol, amdrechol, egniol, pybyr.

Palet,† *s.* (Ff. *pelote*) coryn y pen.

Palette, *s.* (Ff.)=*Pallet.*

Palfrey, *s.* (Ff. *palefroi*; Ll. drosg. *paraveredi*) palffrai, palfre; crynfarch; gorwydd, gorwyddfarch, gwasgwyn, (*f.* gwasgwynes), gwasgwynfarch, gwilwst.

Palfreyed, *a.* palffreiog; yn marchogaeth ar balffrai.

Palification, *s.* (o'r Ll. *palus*) seilddariad; polionad; gyriad polion *neu* byst yn y llawr i'w gadarnhau.

Palillogy, } *s.* (Gr. *palin* a *logos*) edryd, atty-
Palilogy, } wediad=troell ymadrodd.

Palimpest, *s.* (Gr. *palimpsêstos*) adysgrifiyfr, crafysgrifiyfr=memrwn y crafwyd yr ysgrifeniad cyntaf oddi arno, ac yr ysgrifenwyd arno drachefn.

Palindrome, *s.* (Gr. *palindromia*) gwrthddarlleniad, attarlleniad=gair, pennill, neu ymadrodd â gymmer ei ddarllen yr un fath wyneb a gwrthwyneb; megys, *Adda; madam; 'Roma tibi subito motibus ibit amor.'*

Paling, *s.* (o *pale*) amgledriad, cledriad, paliad; polion, cledrau, amgledrau; coedgae; cledrwaith.

Palingenesia, } *s.* (Gr. *palin* a *genesis*) adened-
Palingenesy, } igaeth, ailenedigaeth, dadeni, genedigaeth o newydd.

Palinode, } *s.* (Gr. *palinôdia*) gwrthgan, gwrth-
Palinody, } ganiad; dadeiriad; gwrthddywediad yr hyn a ddywedwyd *neu* a ysgrifenwyd; galwad geiriau yn ol.

Palisade, } *s.* (Ff. *palissade*) palis, achwre,
Palisado, } rheilgae, cledrgae, polgae; gwalc; cledrwaith.

Palisade, *v. a.* paliso, amgledru, cledru, polgau, pawlgau, amgau; amgylchu â pholion *neu* gledrau.

Palish, *a.* (o *pale*) gowelw, lledwelw; llwydaidd, lledlwyd.

Palish blue—golasaidd, gwynlasaidd, lleddlas, golas.

Palisse, *s.* (Ff.) palis (yn arfau bonedd).

Pall, *s.* (Ll. *pallium*; S. *pæll*; Gw. *peall*) pall, brein-gochl, ysgin, cwnsallt, simwr, urddwisg; mantell archesgob; brethyn elor, brethyn arwyl, llên elor, elorlen, gurtho elor, y brethyn du.

Pall, *s.* pall=llun tebyg i'r llythyren Y, yn arfau bonedd.

Pall, *v.* (C. *pallu*, a chyfathrach i *pale*, ac i'r Gr. *palaios*, yn ol y Dr. *Webster*) diflasu, merfu, marw; colli ei flas, ei nerth, *neu* ei rym; myned yn ddiflas *neu* ferf; egru; gwneyd yn ddiflas; llyfrhau, digaloni, brawychu, gwanhau, gwanychu; gwaethygu, gwaelu, gwaethäu; peri gorwyd *neu* alar ar; peri gwrthwyneb cylla ar; gorwydo; gorlenwi, gorddigoni.

Palla, *s.* (Ll.) math ar dwyg â wisgid gàn foneddigesau Rhufain gynt.

Palladium, *s.* (Ll.; Gr. *palladion*, oddi wrth y dduwies *Pallas*) delw Palas, Paladium; diogelwch, amddiffyn, ceidwadaeth, tarian, amnawdd; y delid Paladium.

The palladium of our civil rights—tarian ein hiawnderau gwladol.

Pallet, *s.* (Ff. *palette*; It. *paletta*) lliwfwrdd

paentiwr, llawfwrdd paentiwr; cledrenig, cledren fechan; rhodgipen; cipell; mesur yn cynnwys 3 unas.

Pallet, *s.* (Ff. *paille;* Ll. *palea*) glwth, gwely bach, gwely bychan; gwely balasarn llong.

Palliament, † *s.* (Ll. *pallium*) gwisg, dillad, trwsiad, achre; dilledyn.

Palliard, † *s.* (Ff.) llodinebwr, anlladwr, godinebwr, puteiniwr.

Palliardise, † *s.* llodineb, anlladrwydd, godineb, puteindra.

Palliass, *s.* gwely mewn byddin *neu* wersyll.

Palliate, *v. a.* (Ff. *pallier;* o'r Ll. drosgl, *pallio*) esgusodi, esguso; lledguddio, goguddio; lleihau, bychanu, ysgafnhau, ysgafnu, bychanu bai; esmwytho, esmwythäu, llinaru, llaesu; gwneuthur yn llai; † gwisgo.

Palliate, † *a.* esmwythedig, llinaredig.

Palliation, *s.* esgusodiad, esgusiad; lledguddiad, goguddiad; lleihad, bychaniad, ysgafnhad; esmwythâd, llinariad, llaesiad, dylofiad.

Palliative, *a.* (Ff. *palliatif*) esgusodedigol, esgusedigol, esgusodol, esgusol; lleihaol; llaesedigol, esmwythaol, esmwythedigol, dylofedigol; o ansawdd i gelu *neu* i esgusodi bai, &c.

Palliative cure—iachâd *neu* feddyginiaeth-ad dylofedigol (nid gwreiddiol a pherffaith).

Palliative, *s.* esgusodai; esmwythai, esmwythydd, ysgafniedydd, llinarai, dylofydd, dylofediga ethydd; rhywbeth à esgusodo fai; rhywbeth à ddylofo *neu* à linaro boen.

Pallid, *a.* (Ll. *pallidus*) gwelw, glaswyn, gwynlas, glaswelw, gwelwlas, gwynwelw, canwelw, gwelwgan, dyddon; glas; llwyd, llwydaidd; gwyn.

Pallidity, Pallidness, *s.* gwelwedd, gwelwder, glaswelwedd, glaswelwder, glesid, glesni; glesni wyneb; llwydedd.

Palling, *a.* (o *pall, v.*) diflasol, merfaidd; yn myned yn ferf *neu* ddiflas; â diflasdod arno; alarllyd.

Pallium, *s.* (Ll.) mantell archesgob Pabaidd; toron archesgob; mantell cragen ddeugloriog.

Pallmall, Palle Maille, *s.* (Ll. *pila* a *malleus*) pelordd; chwareu pelordd, chwareu pel a gordd; hen chwareu yn yr hwn y tarewid pel â gordd drwy fodrwy mewn talwrn hirgul; gordd.

Pallor, *s.* (Ll.) gwelwedd, gwelwder, gwelwineb, glaswyni.

Palm, *s.* (Ll. *palma*) cledr llaw, cledr y llaw, tor llaw, tor y llaw, ceudod y llaw, ceuedd llaw, palf, pawen; lled llaw, dyrnfedd; llawf, angad.

Palm of the hand—cledr y llaw, &c.

The palm of an anchor—palf angor.

A stroke *or* slap with the palm of the hand—palfod, palfawd, palfaid.

Palm, *v. a.* palfu; llochi, gorllyfnu; cudd dwyllo, cel dwyllo; twyllo, hocedu; cuddio yn ngheuedd y llaw; trin, llofio, dylofi, palfodio; bwrw ar, tadu, tadogi.

To palm a thing upon one—rhoi *neu* fwrw ar un beth na bo yn eiddo; tadu *neu* dadogi peth ar un.

To palm one thing for another upon one—twyllo un â'r naill beth yn lle y llall.

They palmed upon us falsehood for truth—twyllasant ni â gau yn lle gwir; llenwasant ein llygaid â gau yn lle gwir.

To palm a die—palfu dis; cuddio dis yn gyfrwys hyfedr yn ngheuedd llaw.

Palm, Palm-tree, *s.* (Ll. *palma*) palmwydden, palmidwydden, balwyfen, balalwyfen, gwrthbwys, y pren gwrthbwys: *pl.* palmwydd, palmidwydd, balalwyf, balwyf.

The palm—y ffeddugoliaeth, y gamp.

To bear away the palm, myned â'r gamp; To carry away the palm, ennill y gamp; ennill y maes; ennill y bel; ennill y ffuddugoliaeth; cael yr oruchafiaeth; cael y maes; cael y goreu; dwyn y bel.

Palm-fruit—ffrwyth y palmwydd, palmaeron.

Palmaceæ, Palmæ, Palms, *s. pl.* (Ll. *palma*) palmwydd, palmidwydd, balwyf, balalwyf.

Palma Christi, *s.* (Ll.) palm Crist.

Palmar, *a.* (Ll. *palmaris*) dyrnfeddol; o led llaw.

Palmary, *a.* (Ll. *palmaris, palmarius*) penaf, prif, arbenig; dyrnfeddol.

Palmate, Palmated, *a.* (Ll. *palmatus*) palfog, palfedig, pawenog; ar ddull llaw; ar lun llaw agored; cyfandroed, troedgyfan, troedbalfog.

Palm-cross, *s.* croes balm; croes Sul y Blodau.

Palmer, *s.* (o *palm*) pererin, ceimiad; crwysgadwr; pererin yn dychwelyd o'r Tir Sanctaidd â phalmwydd yn ei law.

Palmer, *s.* llawgrafell, yslapell.

Palmerworm, *s.* pryf cadachog; y pryf cadachog, y pryf blewog, pryf y gwinwydd, blewog amldroed, sini flewog; llindys.

Palmettes, *s. pl.* (Ff.) palmaddurnau (mewn adeilyddiaeth).

Palmetto, *s.* math ar balmwydd.

Palmic Acid, *s.* sur palmig.

Palmiferous, *a.* (Ll. *palmifer*) â ddygo balmwydd; â fo yn dwyn palmwydd; palmwyddog.

Palmin, Palmine, *s.* palmain, palmednyw=math ar sylwedd â geir o olew gwarchlys.

Palminerved, *a.* (*palm* a *nerve*) palmewynog.

Palmiped, *a.* (Ll. *palma* a *pes*) cyfandroed, troedgyfan; troedbalfog; â fo â'i droed fel palf gwydd, &c.

Palmiped, *s.* aderyn cyfandroed, aderyn troedgyfan: *pl.* troedbalfogion, y troedgyfain.

Palmister, *s.* (Ll. *palma*) llawddewin, llawddewiniwr, palfarmeswr, palf-ddewin: *f.* llawddewines.

Palmistry, *s.* (Ll. *palma*) llawddewiniaeth, llawarmes, llofarmes, palfarmes, palf-ddewiniaeth.

Palmitic Acid, *s.* sur palmidig.

Palmitine, *s.* palmidain, palmidnur.

Palm-oil, *s.* palm-olew, olew palmwydd, olew y palmwydd.

Palm-Sunday, *s.* (o *palm:* gwel *Ioan* xii. 13) Sul y Blodau, dydd Sul y Blodau.

Palm-tree, *s.* palmwydden, palmidwydden, balwyfen, balalwyfen, gwrthbwys, y pren gwrthbwys.

Palm-wine, *s.* palm-win, gwin y palmwydd.

Palmy, *a.* (o *palm*) palmwyddog, llawn palmwydd, balwyfog; buddugol, buddugoliaethus, buddugoliaethol; blodeuog, blagurog; hafaidd.

Palmyra, *s.* (oddi wrth yr hen ddinas o'r enw) math ar balmwydd mawrion prydferth.

Palp, *s.* (Ll. *palpus*) teimledydd trychfilod, teimlor, teimlyr, teimlydd.
Palp, *v. a.* teimlo.
Palpability, } *s.* (o *palpable*) hydeimledd,
Palpableness, } eglurder, eglurdeb, amlygrwydd, amlygder.
Palpable, *a.* (Ff.; o'r Ll. *palpor*) hydeiml, teimladwy; â ellir ei deimlo; i'w deimlo; â ellir ei ganfod *neu* ei synied; hawdd ei deimlo; hawdd ei ganfod; amlwg, eglur, honaid, hysbys, noeth, dïargel, hywel, hynod-ol; tra gwybyddus; dybryd, gwrthun; mawr, dygn.
Palpable falsehood—anwiredd noeth.
Palpation, *s.* (Ll. *palpatio*) teimlad, teimlawd, teimledigaeth; palfaliad; y weithred o deimlo.
Palpi, } *s. pl.* (Ll. *palpi*) teimlorion, teimlyrion,
Palps, } teimlyddion, teimledyddion.
Palpiform, *a.* (Ll. *palpus* a *forma*) ar lun teimlorion; ar ddull teimledyddion; teimlyraidd.
Palpigerous, *a.* (Ll. *palpus* a *gero*) yn dwyn teimlyddion; â chanddo deimlorion; teimlorawg.
Palpitate, *v. n.* (Ll. *palpito*) dychlamu, tysmwyo, ysboncio, curo, dyhëu, dyheuo, neidio, llamu; ymwringellu; ymchwyfan.
Palpitation, *s.* (Ll. *palpitatio*) dychlamiad, tysmwyad, tysmwy, ysbonciad, curiant, curiad; dychlamiad, curiad, gweithiad, neidiad, *neu* lamiad y galon; neuedd.
Palpitation of the heart—dychlamiad y galon; calon-guriad.
Palsgrave, *s.* (Al. *palzgraf*; Is. *paltsgraaf*) plasiarll.
Palsical, } *a.* (o *palsy*) claf o'r parlys; â'r par-
Palsied, } lys arno; parlysaidd; parlysol; yn crynu gân y parlys.
Palsy, *s.* (talfyriad o'r Gr. *paralusis*) parlys, y parlys, haint y gïau, cyhyrwst, gwywhaint.
The dead palsy—y parlys mud; echryshaint; adwyth â bair golli ffrwyth *neu* nerth y corff yn ddisymmwth.
Palsy, *v. a.* parlysu; taro â'r parlys; diffrwytho, marweiddio, merwino.
Palter, *v. n.* (cyfathrach i *falter*, neu *faulter*) ysgöi, ymochelu, gochelyd, ymochel, cyfrwys ochel, castio; twyllo; pallu, methu, ffaelu; †gwastraffu.
Palterer, *s.* ymochelydd, ymochelwr, gochelwr, twyllwr; pallwr, methwr.
Paltriness, *s.* (o *paltry*) distadledd, gwaeledd, gwaelder, gorwaeledd, salwedd, baweiddrwydd; iselni; dirmygrwydd.
Paltry, *a.* (Sw. *palta*, *paltor*; D. *pialt*) distadl, gwael, gorwael, iselwael, distal, disas, salw, bawaidd, brwnt; dirmygus; diwerth, dïober; carpiog.
A paltry fellow—bawddyn, bawyn, bawai, adill.
A paltry knave—crogyn o ddyn; dyhiryn gorwael.
Paludal, *a.* (Ll. *palus*) corsog, morfaog, siglennog; perthynol i gors *neu* forfa.
Paludine, *s.* (Ll. *palus*) malwoden dwfr croew.
Paly, *a.* (*pale*) gowelw, gwelwaidd, lledwelw, glaswynaidd; cledrenog; â ranwyd gân gledrau yn bedair rhan gyfartal.
Pam, *s.* (llygriad, tybir, o *palm*) carden y milwr, carden y marchog, cerdyn y milwr.
Pampas, *s.* gwastattiroedd Deheudir America.
Pamper, *v. a.* (It. *pambere*, *pamberato*) pesgu, gorbesgu, mwythuso, mwythus borthi; porthi mwythau; porthiannu, porthiannuso; glythu, gorlenwi, gorlwytho, gorddigoni, secu, sechu.
To pamper one's self—bwyta yn foethus, yn fwythus, yn ddanteithiol, *neu* yn finfelus; ymbesgu *neu* ymborthi ar ddanteithion; ymborthi *neu* ymbesgu ar foethau; ymbesgu, ymsechu, ymsecu, glythu, bolera.
Pampered, *p. p.* pesgedig, pasgedig, &c.; pasg-; mwythus, mwythlawn, mwythog, mwythig.
Pampered steed—pasgfarch, march porthiannus.
Pampered child—plentyn anwesog, plentyn mwythus.
One that is pampered—mwythan, (*c. g.*)
A soft pampered female — mwythlen, maethen, mwythen, moethen, dynes fwythus.
Pampering, *s.* mwythusiad, pesgiad, gorbesgiad, mwythus borthiad; mwythusder, mwythusdra, mwythusrwydd.
Pamperos, *s.* gwyntoedd angerddol â chwythant dros y gwastadoedd yn Neheudir America.
Pamphlet, *s.* (Ff.; Ysp. *papelon*, *papeleta*) llyfryn, llyfran, llyfr bychan, llyfran diglawr, llyfryn gwniedig: *pl.* llyfrynau, llyfrach.
Pamphlet, *v. a.* ysgrifenu llyfryn *neu* lyfrynau.
Pamphleteer, *s.* llyfrenydd, llyfrynwr, llyfrynydd, ysgrifenydd llyfrynau, ysgrifenwr llyfrau bychain; crach-awdwr.
Pamphleteering, *a.* yn ysgrifenu ac yn cyhoeddi llyfrynau; crach-awdurol.
Pamphleteering, *s.* ysgrifenu a chyhoeddi llyfrynau.
Pampiniform, *a.* (Ll. *pampinus* a *forma*) anglymaidd, amdorchaidd; tebyg i amdyrch *neu* amglymau.
Pampres, *s. pl.* (Ff.; Ll. *pampinus*) amdroddail (mewn adeilyddiaeth).
Pan, *s.* (S. *panna*; Al. *pfanne*) padell, pan; coryn: *pl.* pedyll, padellî.
A little pan, } padellan, padellig, padell
A small pan, } fach, padell fechan.
Earthen pan—padell bridd.
Brass pan, } padell bres, padell efydd,
Brazen pan, } efydden.
Copper pan — efydden, efyddan, padell efydd.
Dripping pan — padell ddyferion, padell doddion, padell y toddion, dosbadell, dosban, dyferell; padell i dderbyn dyferion *neu* doddion cig yn pobi.
Warming-pan—mwyglai, padell dwymo, padell wresogi, padell wely, twymai, twymban.
Bring hither the warming-pan—dwg yma y fwyglai.
Frying-pan—padell ffrio, ffribadell, ffriban.
Brain-pan—creuan, y greuan, padell yr ymenydd; penglog; iad, siâd, siôl.
Knee-pan=*Knecpan*.
Pan, } y badell galed; haen o ddaiar
Hard pan, } galed is law y gweryd.
A cat in the pan—cath yn y badell; ffoadur, ciliad, ciliwr; trŵr y gath yn y badell; chwareuydd llaw wèn; chwareuwr ffon ddwybig; twyll i'w gydymaith; dyn bradog *neu* dwyllodrus.

To turn the cat in the pan—troi 'r gath yn y badell; chwareu'r ffon ddwybig; chwareu'r llaw wèn; troi yn y tresi; troi yn y tresau; ffoi neu giliaw oddi wrth ei blaid; newid neu adael ei blaid; bradychu hawl neu gwyn un idd ei wrthwynebwr; newid, troi, neu ymdröi yn ei chwedl; cilio yn ei gwyn; trawsddadleu.

Pan, *v. a.* cyssylltu, uno; cau yn nghyd.

Panacea, *s.* (LL. o'r Gr. *panaceia*) holliach, olliach, cyfaredd olliachaol, cyfaredd holliachol, meddyginiaeth olliachol, cyfaredd rhag pob clefyd, olliachydd, holliachydd; yr holliach, yr olliach, llysiau yr holliach.

Panada, } *s.* (*Ff. panade;* o'r LL. *panis*) uwd
Panado, } bara càn, uwd bara.

Panary, *a.* (LL. *panis*) perthynol i fara.

Panary fermentation — heplesiad bara, codiad bara.

Pancake, *s.* (*pan* a *cake*) cremog, cremogen, crempog, crempogen, crammwythen: *pl.* cremogau, crempogau, crammwyth; bara miod.

Pancake-Thursday — Mawrth y crempogau, dydd Mawrth y cremogau; dydd Mawrth Ynyd, Mawrth Ynyd.

Pancarpi, *s. pl.* (Gr. *pan* a *carpos*) ollaeron; coronbleth o bob math o aeron a llysiau.

Panch, *s.* (C. *pans*) matras tew, à roir ar hwyllathau llong, i'w rhwystro i dreulio.

Pancratic, } *a.* (Gr. *pan* a *cratos*) rhagor-
Pancratical, } gampus, gorgampus, argampus; meistrol ar bob rhyw gamp; yn feistr ar bob rhyw gamp; rhagorol neu yn rhagori yn mhob rhyw gamp; yn feistr ar y pedair camp ar ugain; yn rhagori mewn nerth; pybyr, tra chryf, tra nerthog, gordrechus.

Pancratium, *s.* (LL.; Gr. *pan* o *cratos*) rhagorgamp, gwrolgamp.

Pancreas, *s.* (Gr. *pan* a *creas*) cefndedyn, cyndedyn, percini.

Pancreatic, *a.* perthyn i'r cefndedyn; cyndedynol.

Pancreatic juice—sudd y cyndedyn.

Pancy, *s.*=*Pansy.*

Pandean Pipes, } *s. pl.* (o *Pan*, duw y bugeil-
Pan's Pipes, } iaid) pibau Pan, pibau Nwython, pibau Bugeilior, pibau Nwythonaidd.

Pandect, *s.* (LL. *pandectæ;* Gr. *pandectês*) llwyrdraith, llwyrdreithawd, cyflawn dreithawd; traeth ar y cwbl o ryw wyddor.

Pandects — rheithgynnullion, ollgynnullion; rheithgrynodeb=casgliad o sylwedd yr holl gyfraith wladol, à wnaed wrth orchymyn yr ymherawdwr Iustinian.

Pandemic, *a.* (Gr. *pan* a *demos*) perthynol i'r bobl neu i'r wlad oll; cyffredinol; ymdaenol; ollberthynol.

Pandemic disease—haint ymdaenol; haint llŷn, haint llynol; haint à ymdaeno dros yr holl wlad.

Pandemonium, } *s.* (Gr. *pan* a *daimôn*) mall-
Pandæmonium, } gyrch, y fallgyrch, cynghethernan, cythreulfa; prifllys y cythreuliaid.

Pander, *s.* (It. *pandere?*) llatai, llotai; à geisio butain i aral!; nwyfweinydd.

To play the pander—bod yn llatai; bod yn llotai; chwareu y llatai; chwareu y llotai; gwneuthur llateirwydd.

Pander, *v.* nwyfweini; bod yn llatai; bod yn llotai; chwareu y llatai; chwareu y llotai; gwneuthur llateirwydd; ceisio putain i arall neu ereill; gweini i chwantau rhai ereill; gweini, gweinyddu.

Panderage, *s.* llateiaeth, lloteiaeth.

Panderism, *s.* llateiaeth, lloteiaeth, llateirwydd, lloteirwydd.

Panderly, *a.* llateiaidd, lloteiaidd; nwyfweiniol, nwyfweinyddol; yn chwareu y llatai.

Pandiculated, *a.* ymestynedig; à estynwyd allan.

Pandiculation, *s.* (Ll. *pandiculator*) ymystwyriad, ymystwyrad, ystwyriad, ymestyniad, ymystyniad; dylyfiad gen.

Pandit, } *s.* (Indaeg) Brahmin dysgedig; un o
Pundit, } ddysgedigion yr Hindwys.

Pandoor, } *s.* milwr, sawdiwr; marchfilwr arf-
Pandour, } ysgafn yn ngwasanaeth Awstria.

Pandore, } *s.* (Gr. *pandoura*) cyfeileg=math
Pandoran, } ar offeryn cerdd.

Pandura, *s.* (Gr. *pandoura*) mwyndelyn Naples.

Pandurated, *a.* (Gr. *pandoura*) ar ddull neu wedd crwth.

Panduriform, *a.* (Gr. *pandura*, a Ll. *forma*) ar lun neu ddull crwth; hirgul-ganolfain.

Pane, *s.* (Ff. *pan*) pennill, pedroglyn, pedroryn, cwarel, cwar.

A pane of glass—pennill neu gwarel o wydr; pennill neu gwarel ffenestr.

Panegyric, *s.* (Ll. *panegyricus;* Gr. *panêguris*) arwyrain, molawd, canmoliaeth, ceinfolawd, ceinfawl, moledd, moliant, clod, gwawd, arwawd, erwawd, gwawdeb, darfawl, darfoledd, canmolwawd, darfoledigaeth, daddolweh; cywydd moliant, cerdd foliant, gwawdgan; araeth, cerdd, cywydd, neu air o glod neu ganmoliaeth.

Panegyric, } *a.* arwyreiniol, moliannol, ar-
Panegyrical, } foliannol, arfoliannus, molianus, darfoliannus, darfoliannol, gwawdus, gwawdiol, darglodus, canmolawl, canmoliaethol, arwyreawl, arwawdus, erwawdus, darfoledig.

Panegyris, *s.* (Gr.) cofwyl, gŵyl; cyfarfod cyhoeddus.

Panegyrist, *s.* arwyreinydd, arwyreiniwr, moliannwr, moliannydd, moliedydd, molydd, molwr, darfolydd, darfoliannydd, arwawdydd, gwawdydd, gwawdwr, canmolwr, canmolydd, moliannor, ceinfolwr, arfoleddwr, darglodydd, clodforwr, clodforydd.

Panegyrize, *v.* arwyrain, arwyreinio, ceinfoli, moli, moliannu, canmawl, canmoli, clodfori, moleddu, arfoliannu, darfoliannu, darfoli, dathlu, arfoli, arwawdio, tra chanmawl, daddoli.

Panel, *s.* (Ff. *panneau;* Sw. *panna*) pennill, pedroglyn, pedroryn, pedryn, cwarel; rheithrestr, rheithrill, rheithrol, rheithlen; y rhaith, rheithwyr; rhol neu gofrestr o enwau y rhai a wysier i fod yn rheithwyr; estyllwaith.

Panel, *v. a.* pennillio; gwneuthur yn bennill, yn bedroglyn, neu yn bedroryn; pedrogli, pedrori, pedrynu.

Paneless, *a.* heb bennill o wydr; di bennill, heb bennill.

Paneling, *s.* pennilliad, pedroriad; pennillwaith, gwaith pennilliog.

Panel-saw, *s.* llif bennill.

Pang, *s.* (Is. *pyngen;* Al. *peiniqen*) gloes,

gwaegfa, gloesboen, pang, gwaew, lloes, gwewyr, gloesyn; pang o waew, gwaew gwyllt, cur gorwyllt; poen, artaith.
Extreme pang—dirloes, tragloes.
The pangs of death — gloesion angeu; gwasgfaon angeu.
Pangs of childbirth, } gwewyr esgor.
Pangs of travail, }
Severe pang—taerloes, chwerw loes, gloes chwerw.
As the heart of a woman in her pangs—fel calon gwraig wrth esgor (*Ier.* xlviii. 41).

Pang, *v. a.* arteithio; rhoi *neu* beri gloes i; peri gwaew *neu* wewyr ar; gloesio, gloesi, dirboeni, pangu.

Pangolin, *s.* y grugarth cenog.

Panic, *s.* (It. ac Ysp. *panico; Ff. panique;* Gr. *panicos,* o *Pan*) dychryn disymmwth dïachos; arswyd lledfrydig; dychryn, arswyd, *neu* fraw disymmwth; arswyd, dychryn, braw, echrys, echryndod, oerfraw.

Panic, } *a.* disymmwth dïachos, disymmwth heb achos, sydyn dïachos; dirfawr a disymmwth.
Panical, }
Panic fear—dychryn disymmwth dïachos; arswyd lledfrydig.
Panic-struck — dychrynedig; â darawyd gân ddychryn disymmwth heb achos.

Panic, }
Panick, } *s.* (Ll. *panicum*) cibog.
Panic grass—cibog.

Panicle, *s.* (Ll. *paniculum*) panigl.

Panicled, *a.* paniglog; â phanigl iddo.

Paniculate, } *a.* paniglog; â phanigl iddo *neu*
Paniculated, } arno; â chanddo baniglau.

Panicum, *s.* (Ll.) cibog, y cibog.

Panification, *s.* (Ll. *panis* a *facio*) gwneuthuriad bara.

Panivorous, *a.* (Ll. *panis* a *voro*) yn bwyta bara; yn byw *neu* yn ymborthi ar fara; bara-fwytaol.

Pannade, *s.* (C. *pannu,* yn ol *Webster*) carlamiad; carlam.

Pannage, *s.* (o'r Ll. *panis*) ffrwythau y goedwig; mesobr, tâl mes; mesfraint, rhyddid mesa, hawl i fesa.
Pannage due—mesobr, tâl mes.

Pannel, *s.* (C. *panel,* Ll. *pannus,* yn ol *Webster*) panel, ystrodyr, pynioreg, pynoreg, sadell, ystarn.

Pannelation,† *s.* rheithrestriad, rheithrilliad.

Pannier, *s.* (Ff. *panier;* Ysp. *panera;* o'r Ll. *panis*) ysborthell, bancyr, crowyn, cawell cefn, cefn-gawell; cawell, cest; crombil hebog; corbal, corbed, gobenyddiad.
Pannier of a hawk—crombil *neu* gromil hebog.

Pannikel,† *s.* (o *pan*) padell yr ymenydd, creuan.

Panophobia, *s.* (Gr. *pan* a *phobos*) ollswyd= math ar bruddglwyf â hynodir gân ofnau disail.

Panoplied, *a.* (o *panoply*) ollarfog, cyfgaened, cyflawn-arfog.

Panoply, *s.* (Gr. *panoplia*) ollarfogaeth, hollarfogaeth, llwyrarfogaeth, cyflawn arfogaeth, cwbl arfogaeth, llwyr grudr.

Panorama, *s.* (Gr. *pan* a *horama*) cyfanwel, ollwel, ollwelfa, cylcharlunfa, ollarlunfa, cylcholygfa.

Panoramic, *a.* perthynol i gyfanwel; cyfanwelig, gyfanwelaidd, ollwelig; tebyg i gyfanwel.

Pansophical, *a.* ollddoeth, hollddoeth, ollbwyllol, hollbwyllol, ollwyddol; yn hòni fod ganddo wybodaeth o bob peth.

Pansophy, *s.* (Gr. *pan* a *sophia*) ollddoethineb, hollddoethineb; ollbwyll, hollbwyll.

Panstereorama, *s.* (Gr. *pan, steros,* a *horaô*) ystrygyfanwel.

Pansy, *s.* (Ff. *pensée*) trilliw, deuwynebog, gwiolydd deuwynebog, llysiau y Drindod.
Pansy violet—trilliw, deuwynebog, llysiau y Drindod.
Corn pansy—trilliw yr âr.

Pant, *v. n.* (Ff. *panteller*) dyhëu, dyheuo, dyheued; dychlamu; neuo, peuo; hiraethu, awyddu.
To pant for breath—dyhëu, dyheuo, lluddedu, *neu* chwythu gân ddiffyg anadl.
To pant after—hiraethu am; dyhëu am; brefu am.

Pant, *s.* curiad, ysbonc, llam, dychlam, *neu* naid y galon; dychlam, dyheuad, neued, neuawd, peuawd.

Pantable, *s.* (Ff. *pantoufle*) esgid nos, llopan.

Pantagraph, } *s.* (Gr. *pan, panta,* a *graphô*)
Pantograph, } ollgraffyr, ollgyflunor.

Pantagraphic, } *a.* ollgraffynol; perthynol o
Pantographical, } ollgraffyr.

Pantalogy, *s.* (Gr. *pan* a *logos*) olleiriaeth; casgliad o holl eiriau iaith.

Pantaloon, *s.* (Ff. *pantalon*) llawdr, hosanlawdr; digrifwas, ysgentyn.
Pantaloons—llodrau, hosanlodrau, hosanglos.
A pair of pantaloons—llawdr, hosanlawdr.

Pantameter, *s.* (Gr. *pan* a *metron*) ollfesur, hollfesur, ollfesurydd, hollfesurydd.

Pantamorphic, *a.* (Gr. *pan* a *morphê*) yn cymeryd arno bob llun, ffurf, *neu* ddull; olldumig, olldumiol, ollffurfig.

Pantechnicon, *s.* (Gr. *pan* a *technicos*) ollnwyddfa, ollnodachfa; trysorgell pob gwaith celfyddydol.

Panter, *s.* (o *pant*) dyheuwr, neuwr, peuwr; hiraethydd.

Panter, *s.* (Gw. *painter*) rhwyd.

Pantess, *s.* (o *pant*) diffyg anadl (ar hebog).

Pantheism, *s.* (Gr. *pan* a *theos*) olldduwiaeth, hollddduwiaeth.

Pantheist, *s.* ollddduwiad, hollddduwiad; un â gred mai y bydysawd yw Duw.

Pantheistic, } *a.* ollddduwiaethol, hollddduw-
Pantheistical, } iaethol; perthynol i ollddduwiaeth.

Pantheon, *s.* (Gr. *pantheion*) teml yr holl dduwiau; ollddduwfa, geudduwfa; arddangosfa.

Panther, *s.* (Gr. a Ll.) y panther=enw math fwystfil mânog tra ffyrnig.

Pantile, } *s.* (C. *pant,* Ff. *pente,* a *tile?*) cafn-
Pentile, } beithynen, crombeithynen, pantbeithynen.

Panting, *s.* dyhead, dyheuad, peuad, peuant, peuawd, neuawd, neuad; lluddediad, dychlamiad; hiraethiad.

Pantingly, *ad.* dân ddyhëu, dân luddedu, dân beuo; dân guro *neu* neidio fel y galon; gân guro, neidio, *neu* ddychlamu fel y galon.

Pantler, *s.* (Ff. *panetier;* o'r Ll. *panis*) ceidwad y bara, cellwr, cellydd, ceidwad y gell; pobydd.

Pantochronometer, *s.* (Gr. *pan*, *chronos*, a *metron*) ollawdfesur, ollawdfeidyr.

Pantofle, *s.* (Ff. *pantoufle*; It. *pantofola*) yslopan, llopan, esgid nos, nos-esgid, esgid anwisg, esgid ddisawdl.

To stand on one's pantofles—sefyll yn sythfalch; sefyll ar ei sodlau.

Pantograph, } *s.* (Gr. *pan* a *graphô*) ollgraffyr,
Pantagraph, } ollgyflunor.

Pantographic, } *a.* ollgraffyrol; perthynol i
Pantographical, } ollgraffyr.

Pantography, *s.* (Gr. *pan* a *graphô*) darluniad neu ddysgrifiad cyffredinol; golwg ar beth yn gyflawn; ollysgrifiaeth.

Pantology, *s.* (Gr. *pan* a *logos*) ollofyddiaeth, ollwyddoreg; gwaith ar wyddoriaeth gyffredinol.

Pantometer, *s.* (Gr. *pan* a *metron*) ollfesur, hollfesur, ollfesurydd, hollfesurydd, ollfydr.

Pantometric, } *a.* ollfesurol, hollfesurol, oll-
Pantometrical, } fydrol.

Pantometry, *s.* ollfesuriaeth, hollfesuriaeth, mesuriaeth gyffredinol.

Pantomime, *s.* (Gr. *pantomimos*) ollystumiwr, ollfydumiwr, ollfunudiwr, mudystumiwr; gwas digrif à fedro ddynwared munudiau pawb; dynwaredydd, mydumiwr, ymystumiwr, ystumiwr, munudiwr, digrifyn, digrifwas; ollfydumeg, ollfydumiaeth, ollystumeg, ollfunudeg, chware mud, mudchware, mudwareu.

Pantomime, *a.* ollfydumiol, ollystumiol, ollfunudiol; ystumiol, mydumiol, dynwaredol; yn arddangos peth mewn gweithred fud yn unig; mudchwareuol.

Pantomimic, } *a.* ollfydumiol, ollystumiol,
Pantomimical, } ollfunudiol, mydumiol, munudiol, ystumiol; perthynol i chware mud, mudwareuol, mudchwareuol; yn cael ei arddangos mewn ystumiau mudion.

Pantomimist, *s.* chwareuwr mud, mudchwareuwr, ollfydumiwr, ollystumiwr, ollfunudiwr, digrifwas, dynwaredydd.

Panton, } *s.* (Ll. *pando?*) pedol benagor-
Panton-shoe, } ed, pedol agor.

Pantophagist, *s.* (Gr. *pan a phagô*) ollysŵr, ollysydd, ollfwytai; un à fwytao bob peth; dyn neu anifail yn ymborthi ar bob peth.

Pantry, *s.* (Ff. *panetière*; Ll. *panarium*) bwydgell, bwytty, talgell, cell y bara, cell y bwyd; y gell.

Panurgy, *s.* (Gr. *panourgia*) ollfedredd, ollfedr, hollfedredd, hollfedr, hollfedrusedd; medr, medredd, medrusrwydd; cymmedr ar bob peth.

Pap, *s.* (Ll. *papilla*) diden, diten, bronig, pen bron, penig bron, tethan, didi; teth.

Pap, *s.* (Ll. drosgl, *papa*; It. *pappa*; Is. *pap*) uwd peillied, uwd, peilluwd, bwyd bach; bywyn.

The pap of an apple—bywyn afal.

Pap, *v. a.* porthi âg uwd.

Papa, *s.* (Ll., Ff., Al. ac Is.; Gr. *pappas*: arferedig yn iaith y Scythiaid, ac hefyd yn y Syriaeg a'r Caldaeg) tada, tata, tad.

Papacy, *s.* (Ff. *papauté*; It. *papato*; o *papa*, Pab) pabaeth, pabogaeth, pebyd, pebydiog; swydd ac urddas y Pab.

The papacy—y babaeth, y babogaeth.

Papal, *a.* (Ff. o *pape*, Pab) pabaidd, pabol, pabog; perthynol i'r Pab; eiddo y Pab; pabyddol.

The papal chair—y gadair babaidd; cadair y Pab.

Papalin, † *s.* pabydd.

Papalist, *s.* pleidiwr Pabyddiaeth; pleidydd awdurdod y Pab.

Papalize, *v.* pabeiddio, paboli; gwneuthur yn babaidd; myned yn babaidd.

Papaver, *s.* (Ll.) pabi, drewg, drewlys, bulwg Ffrengig.

Papaverous, *a.* (Ll. *papavereus*) pabïaidd, pabïol; tebyg i'r pabi.

Papaw, *s.* (Ff. *payayer*) math o goed tramor.

Pape, *s.* (Ff.) Pab, y Pab.

Paper, *s.* (Ff., Is., ac Al. *papier*; Ll. *papyrus*; Gr. *papuros*) papyr; papyryn.

Writing paper—papyr ysgrifenu.

Blotting paper—tarnpapyr, sugnbapyr.

Brown paper—papyr llwyd.

A piece of paper, } papyryn; tamaid o
A scrap of paper, } bapyr; tameidyn o bapyr; dernyn o bapyr.

Sheet of paper—papyren, papyrlen, llèn o bapyr.

To cover with paper—papyro; gorchuddio â phapyr; rhoi neu ddodi papyr ar.

Paper-office—swyddfa y papyrau, papyrfa (yn y Neuadd Wèn, Llundain).

State paper-office—swyddfa papyrau y llywodraeth; papyrfa y llywodraeth; papyrfa y deyrnas.

Paper, *a.* o bapyr; à wnaed o bapyr; à berthyn i bapyr; papyrol; papyraidd; disut, disylwedd, teneu, eiddil, sal, salw.

Paper coal—papyr-lo, glo papyr.

Paper buildings—eilun adail.

Paper hangings—crogleni papyr.

Paper sailor, } y cragenfad papyr, y
Paper nautilus, } morwr papyr, y nofiwr papyr, y papyr-nofiwr=math ar gragenbysg.

Paper, *v. a.* papyro; rhoi neu ddodi papyr ar; gorchuddio â phapyr; †cofiyfru.

Paper-faced, *a.* â gwyneb papyr iddo; â'i wyneb cyn wyned a phapyr.

Paper-folder, *s.* cyllell bapyr, plygydd papyr, papyr-blygydd.

Paper-hanger, *s.* papyrwr tai, mur-bapyrwr.

Papering, *s.* papyriad; papyro.

Paper-kite, *s.* barcutan papyr.

Paper-machine, *s.* peiriant i wneuthur papyr.

Papermaker, *s.* papyrwr, papyrydd, gwneuthurwr papyr.

Papermaking, *s.* gwneuthuriad papyr; gwneuthur papyr.

Papermill, *s.* melin bapyr.

Paper-money, } *s.* arian papyr, mwnai papyr;
Paper-currency, } dyl cyfnewid; papyr train.

Paper-reeds, *s. pl.* papyrfrwyn (*Esa.* xix. 7).

Paperseller, *s.* gwerthwr papyr, gwerthydd papyr.

Paperstainer, *s.* papyr-liwydd, papyr-liwiwr, lliwydd papyr, ystaeniwr papyr crogleni.

Papery, *a.* papyraidd, fel papyr.

Papescent, *a.* (o *pap*) uwdaidd; yn cynnwys uwd peillied; bywynog; meddal.

Papess, *s.* (o'r Ff. *pape*) Pabes.

Papetta, *s.* darn bath arferedig yn Rhufain, gwerth 11*c.*

Paphian, *a.* (oddi wrth *Paphos*, yn Cyprus) perthynol i Gwener; Gwenerol; anllad, ymrewyddol, cywestachol, chwantachus, puteinig.

Paphian, *s.* putain, huran, anlladferch.
Papier Machie, *s.* (Ff.) peth â wnaed o fwydion papyr; teclyn, nwydd, *neu* ddefnydd â wnaed o bapyr mwydedig; papyrger.
Papil. } *s.* (Ll. *papilla*) bronig, tethan, diden,
Papilla, } diten, pen bron.
Papilio, *s.* (Ll.) eilier, ilir, eilir, pilai, pila, glöyn byw, clöyn, clöyn byw.
Papillionaceous, *a.* (Ll. *papilio*) iliraidd, eilir-aidd, eilieraidd; eilierog, ilirog, eilirog; tebyg i eilir *neu* bilai.
Papillæ, *s. pl.* (Ll.) penau bronau, didenau.
Papillary, } *a.* didenol, didenaidd, didenog,
Papillous, } bronigol, bronigaidd, tethol, tethaidd; perthynol i ben bron; tebyg i ben bron.
Papillate, *v. n.* myned yn ddiden; myned yn deth; tyfu yn dethan *neu* fronig.
Papillate, *a.* didenog, bronigog.
Papilloso, *a.* didenog, tethog; dafadenog; oddfynog, cnapiog; mânog; pothellog, bothellog.
Papism, *s.* (o'r Ff. *pape*) Pabyddiaeth.
Papist, *s* (Ff. *papiste*; It. *papista*) Pabydd; *pl.* Pabyddion.
Papistic, } *a.* pabyddol, pabyddaidd, pab-
Papistical, } aidd.
Papistry, *s.* Pabyddiaeth.
Papized, *a.* pabeiddiedig.
Pappoos, *s.* baban neu blentyn (yn mhlith Indiaid brodorol Lloegr Newydd).
Pappous, *a.* (o'r Ll. *pappus*) goflewog, panog, manbluaidd; gwlanog.
Pappus, *s.* (Ll. o'r Gr. *pappos*) goflew, pân, manblu; pluf y gweunydd.
Pappy, *a.* (o *pap*) tyner fel uwd; tebyg i uwd; uwdaidd; llawn sudd, suddlyd; meddal, plydd, llaidd.
Papulæ, *s. pl.* (Ll.) llynorod, plorynod, pisgyrnod, pisgenod, cyfodenau, gorod.
Papulose, } *a.* (o'r Ll. *papula*) llynorog, plor-
Papulous, } ynog, pisgyrnog; â llynorod *neu* bisgyrnod arno; llawn plorynod; llawn o gyfodenau; llyfrith, llyfrithog, pisgyrnol, pisgenog.
Papyraceous, *a.* (o'r Ll. *papyrus*) papyraidd.
Papyrography, *s.* (Ll. *papyrus*, a Gr. *graphê*) papyrgrifiaeth.
Papyrus, *s.* (Ll.) papyrfrwyn.
Papyri—hen ysgrifrolau ar y papyrfrwyn.
Par, *s.* (Ll.) cyfartaledd, cyfartalwch, cyfartalrwydd, cyfwerthedd, cydwerth, cydwerthedd, cyfwerth, cyfrdal, cydbwys.
To be at par, } bod mewn cyfartaledd;
To be upon a par, } bod yn gydwerth, yn gyfwerth, yn gyfartal, yn gydbwys, *neu* yn gydstad.
Para, rhagddawd Groeg o amryfal ystyron.
Para, *s.* darnau bath yn mhlith y Tyrciaid, ychydig llai eu gwerth na'n dimai ni.
Parable, † *a.* (Ll. *parabilis*) hygael, hawdd ei gael.
Parable, *s.* (Gr. *parabolê*; Ff. *parabole*) dameg, adameg, ameg; cyffelybiaeth.
To speak *or* utter parables—traethu damegion.
Parable, *v. a.* damegu; traethu mewn damegion.
Parabola, *s.* (Ll.; Gr. *parabolê*) damgyrfsen, damgwrf, damranell=un o'r pum conigran.
Parabole, *s.* (Gr.) cyffelybiaeth, cymhariaeth, dameg.
Parabolic, } *a.* damegol, cyffelybiaethol; dam-
Parabolical, } gyrfol, damgyrfig, damgyrfaidd.
Paraboliform, *a.* ar lun damgyrfsen; ar ddull damranell.
Parabolism, *s.* (o *parabola*) damgyrfaeth.
Paraboloid, *s.* (Gr. *parabolê* ac *eidos*) arddamgyrfen.
Paracentesis, *s.* (Gr. *paracentêsis*) trydylliad, trybigiad, croenbigiad; pigiad y croen i ollwng hylif allan o'r corff.
Paracentric, } *a.* (Gr. *para* a *centros*) dam-
Paracentrical, } greiddig, troegreiddig; heb fod yn hollol grwn.
Paracentric curve—cyrfsen, camen, *neu* gomell drosgreiddig; damgreiddell.
Paracentric, *s.* damgreiddell, cyrfsen drosgreiddig.
Parachronism, *s.* (Gr. *para* a *chronos*) camamseriad, camfrudiaeth; amryfusedd *neu* gamgymmeriad mewn amseryddiaeth; camgymmeriad *neu* amryfusedd yn nghyfrif amser.
Parachrose, *a.* (Gr. *parachrôsis*) newidliw; yn newid ei liw gân effaith y tywydd.
Parachute, *s.* (Ff.; o'r Gr. *para*, a Ff. *chute*) disgynell, disgynlen o awyren.
Paraclete, *s.* (Gr. *paraclêtos*) dadleuwr; eiriolwr, eiriolydd; dyddanydd, dyddanwr; y Dyddanydd.
Paracrostic, *s.* (Gr. *para*, ac *acrostic*) traphenenwad, trabrigenwad.
Parade, *s.* (Ff.; Ysp. *parada*) camas, rhodfa, rhodle; ymarferfa, ymddangosfa, dangosfa, rhesfa milwyr, cammonfa; rhodres, rhwysg, coegrodres, gwagrodres, dangosiad gwagogoneddus, arddangosiad, conedd, balchedd; trefn filwraidd, cattrefn; parodrwydd.
Parade, *v.* arddangos, gwneuthur dangosiad; rhwysgo, coegrodresu; cattrefnu, gwaladru, trefnu gwŷr; rhestru, iawn drefnu; ymarferu; myned o amgylch mewn gorymdaith filwraidd.
Paradigm, *s.* (Gr. *parodeigma*) cynllun, enghraifft, anghraifft, engraff; cyfymrediad, cyfieuad, cydieuad; taflen.
Paradigmatic, } *a.* cynlluniol, anghreifftiol,
Paradigmatical, } enghreifftiol, engraffol; â wasanaetho er cynllun *neu* enghraifft.
Paradigmatics, *s. pl.* ysgrifenwyr buchedd*au* er enghraifft i ereill.
Paradigmatize, *v. a.* gosod allan er cynllun *neu* enghraifft.
Paradise, *s.* (Gr. *paradeisos*) gwynfa, gwenydfa, paradwys, gwenfro.
Paradise Lost—Coll Gwynfa.
Bird of paradise—iar wynt, aderyn paradwys.
Fool's paradise — gwynfa yr ynfydion; gwynfa yr ynfyd; gwenfro y gwirion.
To bring one into a fool's paradise—somi un â gau obaith; somi un â gwag obaith; hudo â theg eiriau; denu un âg addwidion gwenieithol a gwag; denu *neu* lithio un â gau addwidion; addaw yn dda i wneyd ffwl yn llawen; tywys *neu* arwain i wag obaith; dwyn i wenfro y gwirion; dwyn i wynfa yr ynfyd; somi, siomi.
Grains of paradise — grawn paradwys, grawn Paris.
Paradisæa, } *s.* adar paradwys, ieir gwynt.
Paradisea, }
Paradisean, † *a.*=*Paradisiacal.*

Paradisiacal, *a.* paradwysol, paradwysaidd, paradwysain, gwynfaol, gwenfroawl; eiddo paradwys; nefolaidd.

Paradox, *s.* (Gr. *paradoxia*) amrydyb, anghyfdyb, amgendyb, anghyttyb; daliad anhydyb, anhygred, anhygoel, *neu* ddyeithrol; daliad à fo yn wrthwyneb i gyffredin dyb dynion; barn wahanol i dyb cyffredin; haeriad croes i ymddangosiad.

Mechanical paradox—amrydyb gallofyddol.

Hydrostatic paradox—amrydyb awsafol.

Paradoxical, *a.* anhydyb, amrydybol, anghyfdybol, anghyfdybus, amgendybol.

Paradoxicalness, *s.* anhydybrwydd, anhydybedd, amrydyboldeb, amrydybolrwydd, anghyfdybusrwydd.

Paradoxology, † *s.* (*paradox*, a Gr. *logos*) yr arfer o amrydybiau.

Paradrome, *s.* (Gr. *paradromé*) rhodfa heb ddiddos uwch ei phen; ymdrechfa benagored (yn Groeg gynt).

Paraffine, *s.* (Ll. *parum* ac *affinis*) rhyw sylwedd à geir wrth ddystyllio ulbyg.

Paragoge, } *s.* (Gr. *paragógé*) argymmeriadau
Paragogy, } chwanegiad llythyren neu sill ar ddiwedd gair.

Paragogic, } *a.* argymmerol, argymmeriad-
Paragogical, } ol.

Paragogic letters—llythyrenau argymmerol *neu* argymmeriadol; llythyrenau à chwaneger ar ddiwedd gair.

Paragon, *s.* (Ff. *parangon*; It. *paragone*) cyullun; cyullun perffaith; peth rhagorol dros ben; peth heb ei fath, ei gystal, *neu* ei gymhar; peth digymhar; peth heb gymhar iddo; un digymhar; llywy, creiries, creirwy; †oydymaith, cyfaill; †ymgystadledd.

A paragon of the female sex—rhianon, manon.

A paragon of beauty—benyw lân ddigymhar; benyw ddigymhar o ran glendid; benyw lân dros ben; manon, rhianon.

Paragon (in typography)—manon=argraffllythyren fawr.

Paragon, *v.* cymharu, cystadlu, cyfraddu; ymgystadlu.

Paragram, *s.* (Gr. *paragramma*) mwysair, gair mwys, geirdro, mwysdro.

Paragrammist, *s.* mwyseiriwr, arferwr mwyseiriau, mwysai, geirdröydd.

Paragrandine, *s.* (Gr. *para*, a Ll. *grando*) cenllusgwart=dyfais i gadw maesydd rhag cenllusg neu gesair.

Paragraph, *s.* (Gr. *paragraphé*; Ff. *paragraphe*) gwahanran, dosbarthran, gwahanbwnc; dosbarthnod, gwahannod, nod gwahanran, nod gwahan, gwahanydd=nod fel hyn ¶.

Paragraph, *v. a.* gwahanranu; llunio *neu* ysgrifenu gwahanraniau.

Paragraphic, } *a.* gwahanranol, dosbarthran-
Paragraphical, } ol; yn cynnwys rhaniadau byrion.

Paragraphically, *ad.* bob yn wahanran; yn wahanraniau.

Paralepsis, } *s.* (Gr. *paralcipsis*) crybwylleb.
Paralepsy, }

Paralipomena, *s. pl.* (Gr.) pethau à adawyd allan; atodion, chwanegion.

Parallactic, } *a.* (o *parallax*) amgeniadol,
Parallactical, } amgenedigol; perthynol i'r amgeniad.

Parallax, *s.* (Gr. *parallaxis*) amgeniad, yr amgeniad, amgenedigaeth = y gwahaniaeth rhwng *cywir* ac *ymddangosiadol* le yr haul, neu ryw seren, pan olyger hwynt oddi ar y ddaiar.

Parallel, *a.* (Gr. *parallélos*) cyfochr, cyfochrol, cyfochrog, cyfystlys, cyfystlysol; cydbell, gogysbell, cysbell, gogydbell, gogyfartal, cyfbell, cydbell-gyfochrol, gogyhyd; o'r un pellder oddi wrth eu gilydd yn mhob màn; amhafal, cyfatebol, tebyg, cynhebyg, cyffelyb, cyhafal; cyfred, cydredol, cyfredegol, cydred; yn rhedeg yr un ffordd.

Parallel line—cyflinell, cyfredlin, cyfredlinell, cyflin; llinell ogysbell, ogyhyd, *neu* ogyfartal; llinell gyfochrog, llinell gyfochrol.

To run parallel with, } rhedeg yn gyfochr
To run parallel to, } à, &c.

Parallel, *s.* cyflinell, cyfredlin, cyfredlinell, cyflin, llinell ogysbell, llinell ogyhyd, llinell gyfochrog, llinell gyfredol, llinell gydred; llinell lledred; cyfrediad, cydrediad, cyfatebiad, cyfochriad, cyfochraeth; cymhariaeth, tebygiad, cynhebygiad; peth cyfochr.

Parallels—cyflinau, &c.; dyblinau, llinellau dyblyg (||).

Parallel, *v. a.* cyfochri, cyfystlysu; gosod yn gyfochr, &c.; cyfateboli; cyfartalu, cystadlu, gogyfio; bod yn cyfateb i; cymharu, cyffelybu, cynhebygu, tebygu, cyhafalu; cyfredu, cyfredoli.

Parallelable, *a.* cymharadwy, cyfartaladwy.

Parallelism, *s.* cyfochredd, gogyfartaledd, cyfochraeth, cyfochroldeb, cyfochrogrwydd, gogydbellder; cyfatebiaeth; ymadrodd cyfochrog *neu* gyfochrol.

Parallelless, *a.* digymhar, anghymharol, digyffelyb.

Parallelogram, *s.* (Gr. *parallélos* a *gramma*) lleddfbetryal; hirbetryal, petryal hirgul, pedryfal hirgul, gobedroglun, cyfredlun.

Equilateral oblique parallelogram—lleddfbetryal.

Parallelogrammic, } *a.* perthynol i leddfbet-
Parallelogrammical, } ryal; lleddfbetryalaidd.

Parallelopiped, *s.* (Gr. *parallélos* ac *epipedon*) hirgub, hirdryfaint, hirgyfan, cub hirgul, hirgorff chwechochrog.

Paralogism, } *s.* (Gr. *paralogismos*) geuddadl,
Paralogy, } gau reswm, twyllreswm, rheswm twyllodrus, rheswm gau, rheswm dichelligar, geuddadledd; gau resymiad, geuddadliad.

Paralogize, *v. n.* geuddadleu, gau resymu, rhesymu yn dwyllodrus, arfer geuddadl.

Paralysis, *s.* (Gr. *paralusis*) parlys, y parlys, haint y glau, cyhyrwst, gwywhaint.

Paralytic, } *a.* (Gr. *paralutikos*; Ff. *paralyt-*
Paralytical, } *ique*) claf o'r parlys; à'r parlys arno; parlysaidd, parlysol.

Paralytic, *s.* claf o'r parlys; un claf o'r parlys; un à'r parlys arno.

Paralyze, *v. a.* (Gr. *paraluó*, *paralusis*) parlysu; marweiddio, merwino, diffrwytho, fferu, gwanychu.

Parament, *s.* dodrefn ac addurn ystafell.

Parameter, *s.* (Gr. *parametreô*) sadfesur, sadfydrai.

Paramorphia, } *s.* (Gr. *para* a *morpheus*) go-
Paramorphine, } gysnur, gogysgain.

Paramount, *a.* (Norm. *peramont*) goruchaf, goruchel; uchaf, penaf, pen-; uwch law pawb; uwch law pob peth arall; penbaladr; penrheithiog; ardderchog, godidog.

Lord paramount—penarglwydd, arglwydd benrhaith, arglwydd penrhaith, arglwydd penbaladr, arglwydd goruwch arglwyddi ereill; goruchlyw, goruchdeyrn, unben.

Wales paramount—Cymru benbaladr.

Paramount, *s.* penarglwydd, penrhaith, arglwydd penbaladr; un à fo goruwch pawb.

Paramour, *s.* (Ff. *par* ac *amour;* Ll. *per* ac *amor*) gordderch, (*c. g.*); cariadfab, gordderchwas, gordderchwr, gordderchad, (*c.g.*); cariadferch, gordderchwraig, gordderchfun, cymmones; cariad.

Paranthine, *s.* ialenfaen.

Paranymph, *s.* (Gr. *paranumphos*) gwas y priodfab, cyfaill y priodfab, gwas priodas.

Parapegm, *s.* (Gr. *parapêgma*) pilerfwrdd; serfwrdd; deddfwrdd.

Parapet, *s.* (Ff.; It. *parapetto*) bronwaith, bronwal, bronfur, murganllaw, canllaw mur, gwalc, bronddiffyn, crib amddiffynglawdd; rhagfur.

Paraph, *s.* (Gr. *para* a *haptô*) rhyw addurn ar ddiwedd llofnodiad enw un.

Paraphernalia, *s.* (Ll.; Gr. *parapherna*) argyfrau, argyfreu, argyffrau, argyfrau gwraig; hyn a ddyco gwraig i'w gwr heb law ei gwaddol.

Paraphernal, *a.* argyfreuol, argyffreuol; perthynol i argyfreu.

Paraphrase, *s.* (Gr. *paraphrasis*) allair, arallair, amgenair, alleiriad, aralleiriad, amgeneiriad.

Paraphrase, *v.* alleirio, aralleirio, amgeneirio; rhydd ddeongli.

Paraphrast, *s.* (Gr. *paraphrastês*) alleiriwr, alleirydd, aralleiriwr, aralleirydd, amgeneiriwr, amgeneirydd.

Paraphrastic, } *a.* alleiriol, aralleiriol, am-
Paraphrastical, } geneiriol, alleiriog, aralleiriog, amgeneiriog, alleiriadol, amgeneiriadol.

Paraphrastically, *ad.* yn alleiriol, &c.; ar wedd arallair.

To translate paraphrastically—cyfleithu yn amgylchiadol; rhydd gyfleithu; cyfleithu yn alleiriol.

Paraphrenitis, *s.* (Gr. *para* a *phrenitis*) ennynfa y llengig, fflameg y barwydon.

Paraphrosyne, *s.* (Gr. *paraphrosunê*) gwallgofrwydd, gwallgof, gorphwyll, gorphwylledd, ynfydrwydd, ymleferydd.

Paraplegy, } *s.* (Gr. *para* a *plêgê*) parlys yn
Paraplegia, } rhanau isaf y corff.

Paraquet, *s.* (Ff. *perroquet*) parot bychan, parotyn, paretyn.

Parasang, *s.* (Gr. *parasaggas;* o'r Per.) hydfesur Persiaidd, yn cynnwys, yn ol Herodotus, 30 ystaden.

Parascene, } *s.* (Gr. *parascênion*) y lle tu cefn
Parascenium, } i'r dafiod (mewn chwareufa); y wisgfa.

Parascevastic, *a.* (Gr. *parasceuasticos*) parotoawl, darparol.

Parasceve, *s.* (Gr. *parasceuê*) darparwyl; darpar, parotoad.

Paraselene, *s.* (Gr. *para* a *sêlênê*) rhith lloer, rhith lleuad, cyw lleuad, mab lloer, lloergi, rhithloer, ffugloer, eilun lloer.

Parasite, *s.* (Ff.; Ll. *parasitus;* Gr. *parasitos*) truthan, truthiwr, gwenieithwr, gwenieithydd; bolerwr, bolerai, bolgarwr; à druthio ac à wenieitho er pryd o fwyd; à wenieitho i wr mawr er mwyn ei fol; à wirio yr hyn a ddyweto y neb a'i portho bid wir bid gelwydd; à fo unair à'i gynneilydd yn mhob peth; Ieuan lygad y bwyd; peth à dyfo ar beth arall; ymlynan, arymlyn, bolerlys; lleuan.

To play the parasite—truthio, gwenieitho; truthio a gwenieitho er mwyn pryd o fwyd (*neu* y cyffelyb); bolera; chwareu y truthan.

Parasitic, } *a.* truthiol, truthiog, gwenieithus,
Parasitical, } gwenieithol, truthgar, gwenieithgar; arymlyn, arymlynol; yn tyfu *neu* yn byw ar beth arall.

Parasitical plants—llysiau arymlyn, planigion arymlynol, bolerlysiau, arymlyniaid.

Parasitism, *s.* truthiant; ymddygiad *neu* foesau truthan.

Parasol, *s.* (Ff. ac Ysp.; Gr. *para*, a Ll. *sol*) heulrod, cysgodell, cysgodlen, cysgodawr, huanlen, heulgudd.

Parastatæ, *s. pl.* (Gr. *para* a *histemi*) pilerau pedryfan yn sefyll ar eu pen eu hun.

Parasynaxis, *s.* (Gr.) cyfarfod anghyfreithlawn; cynnulleidfa ddirgel; cwrdd bach.

Parat, *s.* pysg o rywogaeth y mingrwn.

Parataxis, *s.* (Gr.) atgyflead; trefniad gosodiadau y naill ar ol y llall.

Parathesis, *s.* (Gr.) atddodiad, atosodiad, atoseawd; ymsang, gwahansang.

Paratomous, *a.* (Gr.) *para* a *temnô* âg wynebau yr holltiad o nifer anmhenodol.

Paravail, *a.* (Norm. *par* ac *availe*) à fo yn dàl dàn arall; à ddalio dàn arlwydd arall.

Tenant paravail—deiliad tàn ddeiliad.

Paravant, } †*ad.* (Ff. *par* a *cavant*) ger bron,
Paravaunt, } ger gŵydd, yn mlaen, ar gyhoedd, yn gyhoeddus.

Parboil, *v. a.* (Ff. *parbouillir*) goferwi, lledferwi, hanner berwi, hanner-ferwi.

Parbreak,† *v. n.* (o *break*) cyfogi, glocsi, chwydu.

Parbuckle, *s.* rhaff ddyblyg i godi barilau wrthi o long.

Parbutties, *s. pl.* mynyddwyr. brigantiaid, gwŷr mynyddig (yn yr India Ddwyreiniol).

Parcæ, *s. pl.* (Ll.) y Tyngedfenau, y Tynged-ion, y Tyngedesau.

Parcel, *s.* (Ff. *parcelle*) rhan, cyfran, rhenyn, rhan fechan, twysgen, twysg, rhandwy, ychydig; sypyn, bwrnel, byrnyn, sybwrn, sybyrnyn, sopen, swp; nifer.

By parcels, } yn rhanau; yn dwysgau;
In parcels, } yn drylau; yn sypynau; yn rhandiroedd.

Bill of parcels—dyl amrywion.

A parcel of ground—rhandir; darn o dir.

A parcel of knaves—cnud, clwm, cwlwm, crug, *neu* haid o ddyhirwyr.

Parcel, *v. a.* rhanu; rhanu, gosod, *neu* ddosbarthu yn rhanau; rhoi allan yn rhanau; dyranu, amranu; sypynu, sypio, byrnu, bwrnelu.

To parcel a rope—rhwymo cynfas pygedig; o amgylch rhaff.

Parcelling, *s.* lleiniau o gynfas pygedig à osodir o amgylch rhaff.

Parcener, *s.* (Norm. *parconnier;* o'r Ll. *pars*) cydetifedd, cyttifedd, cyttreftadog, cyfetifedd, cydbriodor tir, cydberchenog tir; cydetifeddes, cyttifeddes: cyd-ddeiliad.

Parcenery, *s.* (Norm. *parconnier*) cydetifeddiaeth, cyttifeddiaeth, cydfeddiant, cydberchenogaeth, cydfeddiannad.

To hold land in parcenery—dàl tir cyd; dàl cyttir.

Parch, *v.* (Ll. *peraresco?*) crasu, crasboethi; deifio, rhuddo, cresu, greidio, gologi, rhostio, twyro; sychgrasu; trasychu.

Parched, *p. p.* crasedig, à graswyd, wedi ei grasu, &c.; cras, crasboeth, crasìyd, caled, twyr, greidiog, crispin, gorsych, gologˆ.

Parched corn—crasyd, yd cras.

Parched ground—crasdir, tir cras, tir llosg, tir crasboeth.

Parched places—poethfanau, rhuddfaoedd, rhuddfëydd, rhuddfanau.

Parchedness, *s.* crasder, crasrwydd, crasineb, crasedigrwydd; crinedd.

Parching, *a.* crasboeth, crasol, greidiol, cras, llosg.

Parchment, *s.* (Ff. *parchemin;* Al. *pergamen;* Ll. *pergamena*) memrwn, plagawd, croen trin, crasgroen, ysgrifgroen, pilen.

Roll of parchment—corn o femrwn, rhol o femrwn.

Parchment-maker, *s.* memrynwr, gwneuthurwr memrynau.

Parcity,† *s.* (Ll. *parcitas*) prinder, prinrwydd, arbedrwydd, cynnildeb.

Pard, *s.* (Ll. *pardus;* Gr. *pardos*) llewpard, llewpart.

Pardale,† *s.* (*pardalis*) llewpart.

Pardon, *s.* (Ff.) maddeuant, maddeu, maddeuawd, cyreifiant, cyraf, creiffiant, pardwn.

General pardon—maddeuant cyffredinol; anghofraith.

Pardon, *v. a.* maddeu, maddeuo, cyreifio, cyrafu, maddeuannu, pardynu.

He pardoneth and absolveth—efe a bardyna ac a ollwng (*Llyfr Gweddi Gyffredin*).

Pardonable, *a.* maddeuadwy, maddeuol; à ellir *neu* à aller ei faddeu; cyreifiadwy; dileadwy; esgusodol; à ellir ei esgusodi.

Not pardonable, } anfaddeuadwy, an-
Not to be pardoned, } faddeuol; nas gellir ei faddeu.

Pardonableness, *s.* maddeuoldeb, maddeuolder, maddeuolrwydd; bod yn faddeuadwy.

Pardoner, *s.* maddeuwr, maddeuydd, pardynwr; gwerthwr maddeuebion y Pab.

Pardoning, *a.* maddeugar, maddeuol, maddeuedigol, maddeuannus, maddeuannol, cyreifiol, creiffiol, maddeusin, craiff.

Pare, *v. a.* (Ff. *parer*) didoni, didonenu, digroeni, digrofenu, digrawenu, pilio; tynu ymaith dònen *neu* grofen peth, tynu y dònen; batingo, batio; ysgythru, trychu, attori; tocio; lleihau, dibliso; ysgio.

To pare the nails—tcri, tocio, attori, blaendori, trychu, blaendrychu, ysgythru, *neu* adnaddu ewinedd.

Paregoric, *a.* (Gr. *parègoricos*) esmwythaol, esmwythol, llinarol, llonyddol, tynerol.

Paregoric, *s.* meddyginiaeth esmwythaol *neu* linarol; llinarai, esmwythai, torboen.

Parelcon, *s.* (Gr. *parelcô*) chwanegiad gair *neu* sill ar ddiwedd un arall; attawd, olddawd, olddodiad.

Parella, } *s.* (Ff.) math ar fwsŵn cromen-
Parelle, } aidd.

Parembole, } *s.* (Gr.) ymsang; gosodiad rhyw-
Paremtosis, } beth perthynol i'r pwnc yn nghanol ymadrodd.

Parenchyma, *s.* (Gr. *parenchuma*) sylwedd ysbyngaidd; bywyn, mwydyn, bywedyn.

Parenchymata, *s. pl.* (Gr.) ysbyrnogion, llyngyr, bolbryfed.

Parenchymatous, } *a.* ysbyngaidd, ysbyrnaidd,
Parenchymous, } ysbyngus, ysbyngol, ysbyrnol, ysbyrnog; ysgafn a thyllog fel ysbwng; tyllog; meddal, masw, gwagsaw.

Parenesis, *s.* (Gr. *parainesis*) darbwyll, darbwylliad, darbwyllìaeth, darbwylledigaeth, annogaeth.

Parenetic, } *a.* (G. *parainetico*s) darbwyllus,
Parenetical, } darbwyllawl, annogaethol, annogol, cynghorol, rhybuddiol.

Parent, *s.* (Ll. *parens*) rhiant; tad neu fam; un o rieni un; rhi; achos, gwreiddyn, aig, edryf: *pl.* rhieni, rhiaint.

First parent—cyndad; cynfam: *pl.* cynrieni, cynriaint.

Lack of parents—amddifedi, amddifadrwydd, ymddifedi; amddifedi o rieni *neu* riaint.

The parent society—y fam-gymdeithas.

Parentage, *s.* (Ff.) gwelygordd, gwehelyth, bonedd, rhieniaeth, tylwyth, ach, gwaedoliaeth, gwaedogaeth, tadogaeth, llinach, cyff, ystlynedd, achwaed, gwreiddyn, gwraidd, rhiaeth; rhieni.

Of honest parentage—yn dyfod *neu* yn disgyn o dylwyth da; yn dyfod *neu* yn disgyn o rieni cywir gonest; glanryw.

Parental, *a.* (o'r Ll. *parens;* It. *parentale*) eiddo rhieni; perthynol i rieni *neu* riaint; rhieniol; serchus, serchog, tyner.

Parentals—galarwyl.

Parental care—gofal rhieni.

Parentation, *s.* (o'r Ll. *parento*) rhywbeth à wnaer er anrhydedd y marw.

Parenthesis, *s.* (Gr.) ymsang, gwahansang; cromfach, crymfach, crom, amgylchiad hannergrwm=( ).

To put in a parenthesis—gwahansangu.

Parenthetic, } *a.* ymsangol, gwahansangol;
Parenthetical, } perthynol i wahansang; yn arfer ymsangau.

Parenticide, *s.* (Ll. *parens* a *cædo*) lleiddiad rhieni, lleiddiad ei rieni, lleiddiad ei riaint, lladdwr ei rieni; lladdiad rhieni, lladdiad tad a mam, lladdiad tad neu fam.

Parentless, *a.* di rieni, di riaint, heb rieni; amddifad o rieni; amddifad.

Parer, *s.* (o *pare*) didonwr, didonydd, piliwr, pilydd, piliedydd; offeryn didoni, pilyr.

Parergy,† *s.* (Gr. *para* ac *ergon*) peth dibwys, peth disylwedd.

Pargasite, *s.* (oddi wrth Ynys *Pargas*, yn Ffinland) delidfaen Pargas.

Parget, *s.* (Ysp. *parche*) glyfaen; plastr, cymrwd; paent.

Parget, *v. a.* plastro, plastro muriau, cymrydu, rhoi cymrwd ar, gorthöi à chymrwd; paentio, taenu paent ar.

Pargeter, *s.* plastrwr, cymrydwr.
Pargeting, } *s.* (o *pargct*) plastriad; plastr,
Pargetting, } plastr mur, cymrwd; plastr-
Pergetting, } waith, cymrydwaith, plastr-
Pergeuring, } waith addurnog.
Parhelion, } *pl.* Parhelia, *s.* (Gr. *parêlios*) cyw
Parhelium, } haul, heulgi, ci haul, mab haul, ellun haul, rhith haul.
Parial, } *s.* pâr breiniol (yn chware card-
Pair-royal, } iau).
Parias, *s.* (Indaeg) y llwyth tlawd, llwyth y tlodion; y llwyth *neu* ddosbarth iselaf (yn mhlith yr Hindwys).
Parietal, *a.* (o'r Ll. *paries*) paredol, muriol; perthynol i fur *neu* bared; ystlys-furiol; à dyfo ar ochr peth arall.
Parietal bones, } esgyrn y greuan; yr es-
Parietalia, } gyrn paredol; esgyrn y pared.
Parietaria, } *s.* (Ll. *parietaria*) paredlys, pelydr,
Parietary, } barthlys, murlwyn, cantafod, canhauol, llysiau y môr, llysiau y morodd, llysiau y pared, pelydr y gwelydd.
Parietine,† *s.* (Ll. *paries*) darn o fur, pared, *neu*
Parilline, *s.* math o sylwedd fferyllaidd. [wâl.
Paring, *s.* (o *pare*) didoniad, didoneniad, digrofeniad, piliad, &c.; tòn, tònen, pilionen, crawen, crofen, cinyn, pil, ysgwthr, nadd: *pl.* pilion, creifion, crafion, cinach, cinynion, naddion, ysbwrial, adnaddion, ysgythron.
Paring and burning — didoni a llosgi; batingo; llosgi bating.
Paring knife—cyllell adnaddu, adneddai, adneddyf, cyllell adnadd.
Paring shovel — rhaw ddidoni, pilraw; rhawbal.
The parings of the nails—naddion, adnadd, pilion, crafion, ysgwthr, ysgythron, blaendrwch, *neu* ysgarthion yr ewinedd; ewinbil.
Parish, *s.* (Ff. *paroisse;* Ll. *parochia;* Gr. *paroicia*) plwyf; plwyfogaeth: *pl.* plwyfau.
The jurisdiction of a parish, } plwyfogaeth.
Parish jurisdiction, }
United parish—cydblwyf.
Of a parish, } plwyfol; perth-
Belonging to a parish, } ynol i blwyf; eiddo plwyf.
To settle in a parish—plwyfogi, plwyfoli; sefydlu *neu* ymsefydlu mewn plwyf.
To become settled in a parish—plwyfogi, plwyfoli; myned yn blwyfog.
The parson of the parish—person y plwyf; periglor y plwyf; offeiriad y plwyf.
The patron-saint of a parish, } mabsant.
The guardian-saint of a parish, }
Parish, *a.* plwyfol, eiddo plwyf; perthynol i blwyf; à berthyn i blwyf; plwyfog.
A parish church—eglwys blwyfol, eglwys plwyf, eglwys blwyf.
The parish church—eglwys y plwyf, yr eglwys blwyfol.
A parish priest—offeiriad plwyf; periglor.
The parish priest—offeiriad y plwyf; y periglor.
Parish clerk — clochydd, llenwas plwyf, porthwr y gwasanaeth, ysgolâig eglwys, atebydd.
Parish wake—gŵyl mabsant.
Parishioner, *s.* plwyfog, plwyfol, un plwyfol, un plwyfog, plwyfwr: plwyfogion, plwyfolion, trigolion plwyf.
Fellow-parishioner—un cydblwyfog; un cydblwyfol: *pl.* cydblwyfogion.
Parasyllabic, } *a.* (Ll. *par* a *syllaba*) cysillog,
Parasyllabical, } cysilliadol, cysillafol, gogydsillog, gogydsillafog; yn cynnwys sillau cyfartal *neu* gyffelyb. [gwysiedydd.
Paritor, *s.* (am *apparitor*) rhingyll, gwysiwr,
Parity, *s.* (Ff.† *parité;* It. *parità;* o'r Ll. *pars*) cyfartaledd, cyfartalwch, cyfartalrwydd, cydraddoldeb, cyfraddoldeb, cydraddolrwydd, cydraddwch, cystadledd, cymmaintioli.
By parity of reason—trwy yr un fath ar ymresymu; trwy yr un wedd ar ymresymu; trwy yr un dull ar ymresymu; trwy gydweddiad rheswm; trwy *neu* wrth yr un rheswm; yn ol yr un rheswm.
Park, *s.* (Al. a Sw.; S. *parruc;* Gw. *paiwc*) parc, ceufaes; hyddgae; pal; cae.
Park of artillery, } parc cadoffer.
Artillery park, }
Park, *v. a.* parcio, parcu; cau mewn parc *neu* geufaes.
Parker, *s.* parcwr, parcydd, ceidwad parc.
Park-keeper, *s.* ceidwad parc *neu* geufaes; parcwr, parcydd.
Parkleaves, *s. pl.* creulys, crefiys, dail y benddiged, dail penddiged, dail y twrch, llysiau perfigedd, gwaed y gwŷr.
Parlance, *s.* (Norm. o'r Ff. *parler*) siarad, ymddyddan, ymadrodd, ymgom, arddysneg, parliant, parl.
Parle,† *s.* siarad, ymddyddan, ymgom, parl; cyflafaredd.
Parle,† *v. a.* siarad, ymddyddan, ymgomio.
Parley, *v. n.* (Ff. *parler*) cydymddyddan, cynnadlu, cymddyddan, ymddyddan, siarad, cyflafaru, cylafaru, ymgomio, ymbarlio.
Parley, *s.* cylafaredd, cyflafared, cynnadledd, cynnadl, ymddyddan, cydymddyddan, ymgom, ymgomiad, siarad, parliant, parliad.
To beat a parley, } rhoi arwydd cy-
To sound a parley, } lafaredd; galw i gynnadl *neu* gylafaredd; gwahodd i gynnadl *neu* gylafaredd.
Parliament, *s.* (Ff. *parlement;* It. ac Ysp. *parlemento*) senedd, seneddr, parliament llwyrwys.
Member of parliament—seneddwr, aelod seneddol, aelod y senedd, aelod o'r senedd.
Parliament-house — senedd-dy, seneddfa, seneddlys, ty y senedd.
Acts of parliament — gweithredoedd seneddol, deddfau seneddol.
Bills of parliament — ysgrifau y senedd; ceisreithiau y senedd; rheithysgrifau seneddol; ysgrifreithiau y senedd.
Dissolution of parliament—dattodiad, dagyssoddiad, *neu* ddadgyfansoddiad y senedd; gollyngiad y senedd ymaith.
Prorogation of parliament — addoediad, oediad, *neu* ohiriad y senedd.
High court of parliament—uchel lys y senedd; goruchel lys y senedd.
Parliament-man—seneddwr; aelod seneddol; un o wŷr y senedd.
Parliamentarian, } *s.* seneddolwr; pleidiwr y
Parliamenteer, } senedd (yn amser Carl 1).
Parliamenter, }
Parliamentarian, *a.* perthynol i'r senedd; yn gwasanaethu y senedd (mewn gwrthwynebiad i Carl 1).

Parliamentary, *a.* seneddol; eiddo y senedd; perthynol i'r senedd; yn perthyn i'r senedd.
Parlour, *s.* (Ff. *parloir*, o *parler*) parlawr, ymddyddanfa, ystafell ymddyddan, parlwr, pen uchaf.
Parlous, *a.* (o'r Ff. *parler*) craff, craffus, llym, llymgraff; cyfrwysgall, ffel; bywiog; ysmala.
Parlousness, *s.* craffder, craffineb, llymder; ffelder; ysmaldod.
Parmesan, *s.* caws Parma (yn yr Ital).
Parnassia, } *s.* (o *Parnassus*, mynydd
Grass of Parnassus, } yn Groeg) brial.
Parnassian, *a.* perthynol i Parnassus; awenyddol, awenol.
Parochial, *a.* (o'r Ll. *parochia*) plwyfol; perthynol i blwyf; plwyfog.
Parochiality, *s.* plwyfoldeb, plwyfolrwydd, plwyfogrwydd.
Parochian, *a.* plwyfol, plwyfog.
Parochian, *s.* un plwyfog, un plwyfol, plwyfwr: *pl.* plwyfogion, plwyfolion.
Parodic, } *a.* (o *parody*) trawsgyfaleiriol, tros-
Parodical, } gyfaleiriadol, troswawdiol; perthynol i drawsgyfalair.
Parodist, *s.* trawsgyfaleirwr; ysgrifenydd trosgan neu drawsgyfalair.
Parody, *s.* (Gr. *parôdia*; Ff. *parodie*) trawsgyfalair, trosgyfalair, trosglwyddair, trosgyfalgan, trosglwyddwers, trosgan, gwawdgan, gwatwargerdd, croesandraith; cyfadgan, dïareb, arwireb, dywediad cyffredin.
Parody, *v. a.* trawsgyfaleirio, trosgyfaleirio, trosglwyddeirio, gwawdeirio; arab drosglwydde geiriau.
Paroimia, *s.* (Gr.) dïareb.
Parol, } *s.* (Ff. *parole*; It. *parola*; o'r Ll.
Parole, } *parabola*) gair; llawgair; addewid; gair geneu, tafodleferydd; traethiad neu fynegiad ar air; dadlau, dadleuon, dadleuadau, dadlau cyfreithiol; arwyddair, rhinair, cyfrinair, gair cyfrin, gair amnaid, gwystlair; gwystleiriaeth.
Upon my parol of honour— ar fy llawgair.
Released upon parol — à ellyngwyd yn rhydd ar ei lawgair y del yn ol; rhydd ar ei lawgair.
Parol, } *a.* geiriol, geiriawl; ar dafodleferydd,
Parole, } ar air; geneuol.
Will parol—llythyr cymmyn ar dafodleferydd ger bron tystion addwyn; gwyllys geiriol; ewyllys ar air yn unig; geirgymmyn.
Paronomasia, *s.* (Gr. *paranomeô*) argyfenw, argyfenwad.
To use the paronomasia—argyfenwi.
Paronomastic, } *a.* argyfenwol, argyfenwad-
Paronomastical, } ol.
Paronomasy, † *s.*=*Paronomasia*.
Paronychia, *s.* (Gr. *parônuchia*) ewinor, ewinwasg, bystwn, gwlithen ar fys.
Paronymous, *a.* (Gr. *parônumos*) gogyfystyr, lledgyfystyr; tebyg i enw neu air arall; tebyg i air arall o ran ystyr; tebygystyr, tebystyr; gogyfachyddol.
Paronymous words—geiriau gogyfystyr, gogyfystyron.
Paroquet, } *s.* (Ff. *perroquet*) parstyn, parotyn
Parroquet, } =math o barot neu baret
Perroquet, } bychan.
Parotid, *a.* (Gr. *parôtis*; *para* ac *ôta*) glyfoerol, poerol; gerglustiol, agos i'r glust.
Parotid gland—glyfoeren, chwaren lyfoerol, chwaren y poer, chwaren boer; ennynfa neu ddargod y lyfoeren.
Parotitis, *s.* ennynfa neu fflameg y lyfoeren; y bensach, yr esogryn.
Paroxysm, *s.* (Gr. *paroxusmos*) cyrch clefyd, cylch clefyd, cylchias, cyrch, chwiw; poethgyrch; gloesgyrch.
Paroxysmal, *a.* perthynol i gyrch clefyd; cylchiasol.
Parquetry, *s.* (Ff. *parqueterie*) amryddarnwaith.
Parr, *s.* math ar bysgodyn bychan.
Parrakeet, *s.*=*Parroquet*.
Parrel, *s.* (Port. *aparelho*) cladde, mantell simnai.
Parrhesia, *s.* (Gr.) eofneg; hyfder ymadrodd.
Parricidal, } *a.* (o *parricide*) tadladdol,
Parricidious, } tadladdiadol; perthynol i laddiad tad; yn perthyn i dadladdiad; tadleiddiadol.
Parricide, *s.* (Ff. o'r Ll. *paricida*, o *pater* a *cædo*) tadleiddiad, lleiddiad ei dad, tadladdwr; lleiddiad un o'i rieni; lleiddiad dyn; tadladdiad, tadladd, lladdiad tad; lladdiad rhiant.
Parrock, *s.* (S. *parruc*) gower, bwrs, maes bychan, maesan.
Parrot, *s.* (talfyriad, fel y tybir, o'r Ff. *perroquet*) y parot, y paret, y siaradydd.
Parrotry, *s.* arferion yr adar parot; efelychiad yr adar paret.
Parry, *v.* (Ff. *parer*; Ysp. *parar*) troi neu fwrw heibio; cadw draw; gochelyd, gochel, ysgöi; gwrthdröi, gyrdröi, trusio.
Parse, *v. a.* (o'r Ll. *pars*) dwnedu, gramadegu; parthredu geiriau, parthranu, parth-dreiglo, geirdreiglo; holi a phrofi pob gair mewn ymadrodd wrth reolau gramadeg.
Parsimonious, *a.* (o'r Ll. *parsimonia*) cynnil, arbedus, crintach, cyrrith, llawgaiad, llawgaead, llawgaled, rhygynnil, anhylad, anhael, cybyddlyd, cybyddus, cyrrithus.
Parsimoniousness, *s.* cynnildeb, cynnilwch, arbedusrwydd, crintachrwydd, &c.
Parsimony, *s.* (Ll. *parsimonia*) cynnildeb, cynnilwch, cynniledd, crintachrwydd, cyrrithrwydd, rhygynnilwch, cybyddiaeth, cybyddiaeth, arbedoliaeth, toliad.
Parsing, *s.* parthrediad geiriau, dwnediad.
Parsley, *s.* (Ff. *persil*; S. *peterselije*; Al. *petersilie*; Gr. a Ll. *petroselinon*) perllys, persyll.
Cow-parsley—gorthyfail, cegiden fenyw.
Rough cow-parsley—gorthyfail garw.
Fool's parsley—geuberllys, coegberllys.
Hedge-parsley } eilunberllys, troed y cyw.
Bur-parsley }
Upright hedge-parsley—eilunberllys unionsyth.
Knotted hedge-parsley—clwm eilunberllys, troed y cyw clymog, eilunberllys clymog.
Stone-parsley—creigberllys.
Milk-parsley — llaeth-berllys, lloerlys llaethog.
Parsley piert—troed y dryw.
Curled parsley—perllys crych.
Parsnep, } *s.* (y sill olaf yw y S. *næpe*, Ll. *nap-*
Parsnip, } *us*) pannas, llysiau Gwyddelig, moron, moron gwynion: *sing.* pannasen, moronen, moronyn.
Cow-parsnep—efwr, efyrllys, cron, moronen y meirch.

Water parsnep—moron y dwfr, pannas y dwfr, pannas y dwr, dyfr-foron.
Broad-leaved water parsnep—dyfr-foron llydanddail.
Narrow-leaved water parsnep—dyfr-foron culddail.
Procumbent water parsnep—dyfr-foron sypflodeuog.
Creeping water parsnep—dyfr-foron ymlusgol.
Wild parsnep—moron y moch, pannas y moch.
Prickly parsnep—moron pigog, pannas pigog.
Cultivated parsnep—pannas, moron gwynion, llysiau Gwyddelig.

Parson, *s.* (Ll. *persona;* Al. *pfarrherr*) periglor, person, gweinidog plwyf; offeiriad, gwr llên.
Parson imparsonee—person mewn goresgyn; periglor mewn goresgyn.

Parsonage, *s.* periglorlaeth, personiaeth, personddod, personoliaeth; persondy, periglordy, periglorfa.
Parsonage house—persondy, periglordy, periglorfa.

Part, *s.* (Ff.; Ll. *pars;* It. *parte*) rhan, darn, dryll, parth, cyfran, rhandwy, ysgâr, dogn; peth; parthed, parthred; tu, plaid, ochr, ystlys; dyledswydd; gweithred.
In part—mewn rhan; llug.
First and principal part—cynran, y gynran.
For the most part—gân mwyaf, yn amlaf, fynychaf, yn fynychaf; oddi eithr ychydig; yn agos.
For my part—o'm rhan i; am à berthyn i mi; am danaf fi.
Some part—twysg; rhyw ran, rhyw gyfran; rhywfaint.
A considerable part—twysged, talm, swrn, cryn swrn, twysgen: *dim.* syrnyn.
Specific part—rhan benodol, hysbysol, ysbysol, *neu* neilltuol; rhâl.
A little part, } rhenyn, dernyn, &c.; rhan
A small part, } fechan, rhan fach.
Middle part—canolbarth, parth canol, rhan ganol; craidd.
Aliquot part—cydnifer, cydrif, cyfnifer.
Component part—rhan gyfansoddol; rhan elfenol; cyssail; rhifran; sill.
Elementary part—rhan elfenol, rhan elfyddol; sillt.
Constituent part—rhan gyfansoddol, hanfodol, *neu* elfenol; cyssail.
Distinct part, } gosbarth, gwosbarth;
Particular part, } rhan wahanredol, rhan neilltuol.
Two parts—dwy ran, deuparth, deubarth.
To take part—cymmeryd rhan, cymmeryd cyfran; bod yn gyfranog; dysbleidio.
Of one part—unparth.
Good part—rhan dda, madran.
To take in good part—cymmeryd yn dda; cymmeryd mewn rhan dda; cymmeryd mewn ffordd dda; peidio âg anfoddloni wrth beth; bod yn gymmeradwy gân un beth; derbyn yn gymmeradwy.
To take in ill part—cymmeryd yn ddrwg; cymmeryd mewn rhan *neu* ffordd ddrwg; anfoddloni wrth beth; bod yn anghymmeradwy gân un beth.
To take one's part—bod *neu* sefyll o blaid un; pleidio i un; pleidio gydag un; bod ar ran *neu* du un; bod gydag un; pleidio un; dysbleidio un.
This is a fatherly part—dyma ran tad.
I have done my part—mi a wnaethym fy rhan; mi a wnaethym fy swydd.
It was a silly part—gwaith ffol ydoedd.
He acted a silly part—efe a wnaeth yn ffol.
He acted a wise *or* prudent part—efe a wnaeth yn gall; ymddygodd yn gall.
He can play any part—efe a fedr ymrithio yn mhob gwedd *neu* rith.
Who is on our part?—pwy sydd o'n tu ni? pwy sydd ar ein tu ni? [arall.
On the other part—o'r tu arall; ar y tu
On what part soever—o ba du bynag; ar ba du bynag.
The promises on God's part are...—yr addewidion o ran Duw ydynt...

Part, *v.* rhanu; gwahanu, parthu, ysgaru, hollti; dosbarthu; gosod ar wahan *neu* o'r neilltu; ymadael, ymadaw; ymwahanu, ymranu; tori; deoli.
To part asunder—gwahanu, ysgar, dydoli, tori; tynu oddi wrth eu gilydd.
To part asunder of itself—ymwahanu, ymranu; ymhollti.
To part the hoof—hollti yr ewin; fforchogi yr ewin.
To part with—ymadael â.

Partable, *a.* rhanadwy, hyran; parthadwy, hybarth; gwahanadwy; darnadwy.

Partage, *s.* (Ff.) rhaniad, rhanedigaeth, parthiad, ysgariad.

Partake, *v.* (*part* a *take*) bod yn gyfranog, cyfranu, cyfranogi, ymgyfranogi, cydranu, cael rhan; cael rhan yn *neu* o; ysgario.
To partake of—bod yn gyfranog o; cyfranogi; cael rhan o.

Partaker, *s.* cyfranog, cydgyfranog, cyfranogwr, rhanog, cydranwr, cyfranor: *pl.* cyfranogion.
To be partaker of—bod yn gyfranog o; cael rhan o.
To be made partaker of—cael ei wneuthur yn gyfranog o; cael o un ei wneuthur yn gyfranog o; cael rhan *neu* gyfran o.
To be partaker with—bod â'i ran *neu* gyfran gyda.
Be thou partaker of the afflictions of the gospel—cydoddef di gystudd â'r efengyl (2 *Tim.* i. 8).

Partaking, *s.* cyfranogiad, cyfranogaeth, cyfranogrwydd.

Parted, *p. p.* rhanedig, parthedig, &c.; de, han.

Parter, *s.* rhanwr, rhanydd, rhaniedydd, gwahanydd.

Parterre, *s.* (Ff.) gardd flodau, blodeufa, blodeule, blodeuardd, gwullardd, *rhosfa;* llawr chwareudy.

Parthenic, *a.* (Gr. *parthenos*) perthynol i feibion gwyryfon Sparta.

Partial, *a.* (Ff. o'r Ll. *partialis*) tueddol, tueddog, pleidgar, pleidiol, pleidiog, arbleidiol, untuog, untuol; ystlysgar, ochrog; anuniawn, anghyfartal; rhanol, parthol, rhanog, hannerog; anghyflawn; israddol; lled-, go-.

Partialist, *s.* un pleidiol, &c.; pleidgarwr, pleidwr, gwr plaid.

Partiality, *s.* pleidgarwch, tueddolrwydd, tueddoldeb, tueddogrwydd, pleidiolrwydd, pleidioldeb, pleidiogrwydd, tueddgarwch, tueddrwydd, untuogrwydd, untuoldeb, ystlysgarwch, anuniondeb, anghyfartalwch.

Without partiality—yn ddiduedd, yn anmhleidgar; heb dderbyn wyneb.

Partialize,† *v. a.* pleidio, arbleidio, ochri, derbyn wyneb, gwyro barn.

Partially, *ad.* yn dueddol, &c.; yn rhanol, &c.; o ran, mewn rhan.

Partibility, *s.* (o *partible*) hybarthedd, hybarthrwydd, hyranedd; bod yn rhanadwy *neu* barthadwy.

Partible, *a.* (o *part*; It. *partibile*) rhanadwy, parthadwy, hybarth, hyran, gwahanadwy, ysgaradwy, cyfranadwy.

Participable, *a.* cyfranogadwy.

Participant, *a.* (Ll. *participo*) cyfranog, cyfranol, cyfrenin; âg iddo ran *neu* gyfran.

Participant, *s.* cyfranog, cydgyfranog, cyfranogwr, cyfranogydd, rhanog, cyfranor.

Participate, *v.* (Ll. *participo*) bod yn gyfranog, cyfranogi, cyfrannu, ymgyfranogi, ymgyfrannu, cydranu, cael rhan; cael rhan *neu* gyfran o; rhanu, ysgario.

Participation, *s.* cyfranogiad, cyfranogaeth, ymgyfranogiad, ymgyfraniad, cymmeriad rhan, cymmeriad cyfran; rhaniad, cyfraniad, dosbarthiad.

Participative, *a.* cyfranogadwy; à ddichon ymgyfranogi.

Participator, *s.* cyfranogwr, cyfranogydd, ymgyfranwr, ymgyfranydd, ymgyfranogwr, cyfranydd, cyfranwr.

Participial, *a.* (Ll. *participialis*) cyfraniadol, cyfraneius, cyfraneiol, rhangymmeriadol, rhangymmerol, parthgymmeriadol.

Participially, *ad.* yn gyfraniadol, &c.; yn debyg i rangymmeriad; yn ail i rangymmeriad; ar wedd cyfranai *neu* rangymmeriad.

Participle, *s.* (Ll. *participipium*) cyfraniad, cyfranai, rhangymmeriad, parthgymmeriad: *pl.* cyfraniaid, cyfraniadau, cyfraneion.

Present participle—cyfraniad cynnrychol, cyfranai presennol.

Past participle—cyfraniad gorphenol, cyfranai gorphenedig.

Particle, *s.* (Ll. *particula*; Ff. *particule*) rhenyn, dernyn, dryllyn, rhan fechan, mymryn, gronyn, rhonyn, temig, timyn, hyfflyn, yfflyn, chwythryn, eflyn, as, ith, tib, tip, telchyn, ticyn, tipyn, yffl, hyffl, talch, til, cymmelyn, cyrbibyn; mêr, meryn, merad, dafn, defnyn; banyn, geiryn, corair, geiryn didreigl, arsill: *pl.* dernynau, rhonos, ithion, yfflon, temigion, tipiau, ticynau, tibion, rhwtion, cyrbibion, timion, tilion.

Broken particles — malurion, teilchion, talchedigion, briwion; dernynau *neu* demigion briw.

Flying particles—lluwchion; manhedion.

Small particles — mân ddernynau, &c.; hilion.

Minute particle—til, timyn; rhenyn bychanig.

Formative particle—banyn dyluniol, geiryn lluniol.

There is not a particle of it—nid oes yfflyn, hyfflyn, mymryn, *neu* chwythryn o hono.

Parti-coloured, *a.*=*Party-coloured.*

Praticular, *a.* (Ysp. a Port.; Ff. *particulier*; Ll. *particularis*) neilltuol, penodol, hysbysol' ysbysol, enwedigol, enwedig, gosbenol; priod' priodol; gwahanedig; unigol; arbenig; odiaethol; manwl, manol; hynod.

A particular person—un, rhyw un, rhywun, dyn neilltuol.

Particular kind — rhyw neilltuol, math benodol, parthryw.

Particular, *s.* peth neilltuol, pwnc neilltuol, peth penodol, pwnc penodol, rhan benodol; pwnc, peth, aelod, cymmal, rhan; pen; un peth; unigolyn; gosbarth, gwosbarth, gosben, dosben, rhâl: *pl.* neilltuolion, manylion.

In particular—yn neilltuol, yn enwedig, yn enwedigol, yn ysbysol, yn benodol; bob un ac un; bob un wrth ei ben; ar ei ben ei hun; o'r neilltu; yn anad dim; yn benaf dim; yn anad neb; yn bendifaddeu.

In every particular—yn mhob peth; yn mhob dim; yn mhob peth *neu* bwnc neilltuol; yn mhob rhâl.

Of the particulars I have given order—am y pethau hyn oll ar eu penau mi a rois orchymyn (2 *Mac.* xi. 20).

Members in particular—aelodau o ran (1 *Cor.* xii. 27).

Leaving to the author the exact handling of every particular—gân adael bod yn fanwl am bob peth i'r awdwr (2 *Mac.* ii. 28).

Particularism, *s.* neilltuoliaeth; athrawiaeth etholedigaeth neilltuol.

Particularists, *s. pl.* Neilltuoliaid; y rhai a ddaliant athrawiaeth etholedigaeth neilltuol.

Particularity, *s.* neilltuolrwydd, neilltuoldeb, penodoldeb, penodolrwydd, arbenigrwydd, rhaledd; manyldeb; unigolrwydd.

Particularization, *s.* neilltuoliad, penodiad, penodoliad, gosbarthiad; crybwylliad pethau yn neilltuol.

Particularize, *v.* neilltuoli, penodi, penodoli, manwl nodi; enwi, crybwyll, nodi, *neu* benodi pethau yn neilltuol; son am beth yn bendant; gosbarthu, gwosbarthu, dosbenu.

Particularly, *ad.* yn neilltuol, &c.; bob un ac un; bob yn un ac un; bob un wrth ei ben; wrth eu penau; gerfydd eu penau; ar ei ben ei hun; o'r neilltu; bob yn rhan; yn anad dim; yn bendifaddeu.

Particulate,† *v. a.* crybwyll, son am.

Parting, *s.* (o *part*) rhaniad, parthiad, parthiant, parthawd, rhanedigaeth, cyfraniad, dybarthiad, dosbarthiad, gwahaniad, ysgariad, deoliad, dead; ymadawiad; ymraniad, ymwahaniad; ysgar; fforchiad, fforchogiad; toriad.

At the parting of the way—ar y groesffordd.

Parting cup—ymadgib; cwpan ymadael; cwpan heddwch wrth ymadaw.

Partisan, *s.* (Ff. o'r Ll. *pars*, *partis*) pleidiwr, pleidwr, pleidydd, pleidgarwr, cefnogwr, hysgwr; â fo o blaid un; cadbleidydd, cadbleidiwr, blaenor cadblaid; cadblaid.

Partisan, *s.* (Ff. *pertuisane*) ffonfwyell, rheinfwyell, isarn, rhethren, gwaewffon.

Partisanship, *s.* pleidwriaeth, pleidyddiaeth, ymlyniad wrth blaid.

Partite, *a.* rhanedig hyd y bon; rhanedig, parthedig, gwahanedig.

Partition, *s.* (Ll. *partitio*) rhaniad, rhanedigaeth, parthiad, parthiant, parthawd, dosbarthiad, gwahaniad, ysgariad, dydoliad, dead, deawd, dyraniad, gwahaniaeth, gwahanedigaeth, parthrediant; parth, esran; canolfur, palis, parwyd, pared, plaid, ysbûr; esbarthiad.

Partition-wall—canolfur, gwahanfur.

The middle wall of partition—canolfur y gwahaniaeth.

Partition, *v. a.* parthu, rhanu, dosbarthu, ysgario; rhanu yn rhanau; parwydo, paliso.

Partitive, *a.* cyfranedigol, rhanedigol, cyfranol, dosbarthol, dosbarthiadol.

Partlet,† *s.* (o *part*) torch gwddf, crych mwnwgl, crychwisg; iar.

Partly, *ad.* mewn rhan, yn rhanol; o ran; weithiau; llug, syrn; go-, lled-; glas; brith.

Partly to know—gowybod, lledwybod, gwybod o ran, gwybod mewn rhan, gwybod yn rhanol; brith adnabod.

Partly to believe—syrn goelio, brith goelio, gosgredu, gogredu, lledgredu, lledgoelio, coelio mewn rhan.

Partly strong—gogryf, lledgryf, syrn gryf.

Partly welcome—glasresaw, glasgroesaw.

Partner, *s.* (o *part*) cydranog, cyfranog, cyfranogwr, cyfranogydd, cyfranor, cydwr, rhanog, rhanogydd, cydberchenog, cydberchen, cyttrinwr; cyfaill, cydymaith, cyfalle; cymhar, cydwedd.

Partnership, *s.* cyfranogaeth, cyfranoriaeth, cydranogaeth, cyttriniaeth; cymdeithas, cyfeillach, cydymdeithas; cydfasnach, cydfaelioriaeth, cydfaelieraeth.

To enter into partnership—myned *neu* ymrwymo mewn cymdeithas.

To break off partnership—tori cymdeithas.

Partridge, *s.* (Gr. a Ll. *perdix;* Ff. *perdrix;* Gw. *patrisg*) petrusen, coriar, clugiar: *pl.* petrus, corieir, clugieir.

Red-legged partridge, } petrusen goes-
Guernsey partridge, } goch.

Partridge-wood—petrusgoed, petruswydd.

Parts, *s. pl.* doniau, arddoniau, galluoedd, cynneddfau, teithi, atteithi, doniau naturiol, athrylith, cadeithi; parthau, ardaloedd; rhanau; aelodau.

A man of great parts—un mawr ei ddoniau; dyn mawr ei ddoniau; un mawr-ddawn, un doniog.

A man of mean parts—un gwàn ei ddoniau *neu* athrylith; dyn gwàn ei ddoniau *neu* athrylith; un pwl ei synwyrau.

In these parts—yn y parthau hyn; yn y gwledydd hyn; yn yr ardaloedd hyn.

From what parts are you come?—o ba wlad y daethoch? o ba wlad y deuwch?

Distribution of parts—dosbarthiad *neu* drefniad rhanau; cyfansoddedigaeth.

Parts of speech—rhanau ymadrodd.

In two parts, } yn ddwy ran.
Into two parts, }

To divide into three parts—traianu, trianu; rhanu *neu* wneuthur yn deiran; rhanu yn dair rhan.

To divide into two equal parts—deubarthu; rhanu *neu* dori yn ddau; rhanu yn ddwy ran; rhanu yn ddwy ran gyfartal.

The back parts—y tu cefn; y cefn; y rhanau ol.

The hind, hinder, hindmost, *or* hindermost parts—y tu ol; y rhanau ol; y pen ol.

The lower parts of the earth—isellerau y ddaiar; gwaelodion y ddaiar; parthau isaf y ddaiar.

The nether parts of the earth—parthau isaf y ddaiar; y tir isaf (*Esec.* xxxi. 14).

Outmost, utmost, outermost, *or* uttermost parts—eithafoedd, terfynau, terfynau eithaf.

Secret parts—dirgel leoedd, dirgeloedd, dirgelwch, rhanau dirgel, dirgel ranau, gwarthle, gwarthfa.

Consisting of many parts—lluosbarth, lluosbarthog, amrybarth, lluosran, lluosranog.

Parturiate, *v. n.* (Ll. *parturio*) esgor, bod yn esgor, geni.

Parturient, *a.* (Ll. *parturiens*) yn esgor, ar esgor, esgoredigol; yn dwyn i'r byd; ar ddwyn i'r byd.

Parturition, *s.* esgoriad, esgoriant, esgoredigaeth, esgor, esgorfa.

Party, *s.* (Ff. *partie;* o'r Ll. *pars*) plaid; tu, ystlys, parthred; un, rhyw un, rhywun, ansawd, dynsawd; cydrawd, cydwriaeth; cwlwm o gydwyr, o gymdeithion, *neu* o gyfeillion; torf, cymdeithas, cyttorf, cydymdaith; cymdeithion.

The parties (that contend at law)—y pleidiau, y cynhenusion, y dadleuwyr, pleidiau y dadleuwyr.

A party of pleasure—cydrawd dywenydd, difyr gydymdaith, difyr gydymeithas; cwlwm o gyd-ddifyrwyr.

The two female parties—y ddwyliw.

Party rage—pleidwyn, gwŷn at blaid, pleidfar, tueddfryd at blaid, awyddfryd at blaid, serch at blaid, gwyllt-serch at blaid.

Party (in composition)—pleid-, cyd-.

Party, *p. p.* rhanedig, parthedig: arferedig mewn herodraeth.

Party per pale—rhanedig gàn gledren: maes arfau yn cael ei ranu gàn linell unionsyth.

Party per bend—rhanedig gàn dalaith: maes arfau yn cael ei ranu gàn linell o ochr dde y top i ochr aswy y gwaelod.

Party per fesse—rhanedig gàn ffas, ffunen, *neu* wregys: maes wedi ei ranu gàn linell o ystlys bwygilydd.

Party per chevron—rhanedig gàn gwpl; parthedig gàn gebron: maes arfau wedi ei ranu gàn y fath linell ag a gynnorthwya i wneuthur cwpl.

Party-coloured, *a.* brith, amliwiog, amryliw, amliw, brithliwiog, brithliw: *f.* braith.

Party-jury, *s.* cymmysgraith hannerog, rhaith ddau hanner, rhaith hannerog.

Party-man, *s.* pleidiwr, pleidwr, pleidydd, gwr pleidiol, gwr untuog, pleid-ddyn, gwr plaid, cydwr, gwr cyd, pleidgarwr, pleidgarydd.

Party-spirit, *s.* ysbryd plaid.

Party-wall, *s.* gwahanfur, canolfur.

Parulis, *s.* (Ll.) crug a chwydd yn nghig y dannedd; llynoryn gorchfannedd.

Parvenu, *s.* (Ff.) gwr pendodi, gwr difonedd, gwr newydd-gyfod, newyddian; un newydd ddyfod i sylw.

Parvis, } *s.* (Ff.) porth eglwys, llanborth;
Parvise, } llanerch *neu* gadlas eglwys; cell uwch porth eglwys.

Parvitude, } †s. (Ll. *parvitas*) bychander, bych-
Parvity, } anedd, bychanrwydd.
Pas,† *s.* (Ff.) cam; blaenoriaeth, blaenafiaeth; hawl i flaenori.
Pasch,† *s.* (Gr. a Ll. *pascha*) Pasc, y Pasc.
Paschal, *a.* (o'r Gr. *pascha*) perthynol i'r Pasc; pascol, pascaidd.
The paschal lamb—oen y Pasc, yr oen Pasc.
Paschal cycle—cylch y Pasc.
Paschal flower—blodeuyn y Pasc, blodyn y Pasc.
Pasch-egg, *s.* wy Pasc, pasc-wy.
Pascuant, *a.* (Ll. *pascor*) porawl, yn pori, yn ymbawr.
Pash,† *s.* (Ys. *fas;* Ll. *facies*) gwyneb; ergyd.
Pash,† *v. a.* taro, taro i lawr.
Pasha, } *s.* (talfyredig o'r Per. *Padi Shah*)
Pashaw, } urddenw à roddir i lywodraethwyr
Pacha, } talcithiau ac ereill, yn ymherodraeth Twrci: Pasha; parthlyw, parthlywydd.
Pashalic, }
Pachalic, } *a.* perthynol i lywodraeth *neu*
Pashawlic, } dalaeth y Pasha; Pashalig.
Pashalic,
Pashalik, }
Pachalic, } *s.* talaeth, llywodraeth, *neu* ar-
Pachalik, } glwyddiaeth y Pasha; Pashalaeth; parthlywiaeth.
Pashawlic,
Pasigraphy, *s.* (Gr. *pas* a *graphê*) ollysgrifeniaeth, ysgrifiaeth gyffredinol.
Pasque-flower, } *s.* (Gr. *pascha*) blodeuyn y
Paschal flower, } Pasc, blodyn y Pasc.
Pasquil, } *s.* (oddi wrth *Pasquino*, gwniedydd
Pasquin, } Rhufeinig, hynod am ei arabedd a'i dduchan) duchan, gogangerdd, dychangerdd, casgerdd; gogan, enllib, sen.
Pasquil, }
Pasquin, } *v. a.* duchanu, goganu; rhoi
Pasquinade, } duchan i; senu.
Pasquillant, } *s.* duchanwr, duchanydd, gogan-
Pasquiller, } wr, goganydd.
Pass, *v.* (Ff. *passer*) myned, myned heibio, myned drwy, pasio, cerdded, neithio, gadu, eban, hybu; treiddio; hwylio yn mlaen; gwario, treulio; bwrw; rhagori, rhagori ar; bod uwch law; bod yn eglurach na; bod yn gyffredin; dyfod drosodd; traethu; brathu; rhoi gwth; anfon, danfon; symmud; hidlo, gyru drwy; diflanu; bod; dygwydd, cymmeryd lle; troglwyddo, trosi; gwneuthur.
To pass along—myned ar hyd y ffordd; myned yn mlaen; myned rhagddo; myned o hyd.
To pass along by—myned heibio i; rhedeg heibio i.
To pass away—myned ymaith; myned heibio; pasio; myned dros; gwario, treulio; peidio, edwi, diflanu, darfod, trengu.
To pass away time—difyru yr amser; treulio yr amser; treulio.
To pass away the time agreeably—difyru yr amser.
To pass by—myned heibio; pasio heibio; edrych dros; esgusodi, esguso; esgeulusо; gadael yn ddigosp *neu* ddigerydd; gadael allan; bod heb ddâl sylw ar; peidio â dâl sylw ar.
To pass on, } myned yn mlaen; myn-
To pass forward, } ed yn y blaen; myned rhagddo, (*f.* myned rhagddi, *pl.* myned rhagddynt); dabredu, eddain.
To pass over—myned drosodd; myned dros; myned ar hyd; croesi, tramwy, trau.
To pass through—myned drwy; myned drwodd; pasio drwy; tryddedu, trwyddaw, trwyddedu.
To pass (as a bill in parliament)—pasio; myned drwy y ty; cael ei gymmeradwyo; bod yn dderbyniedig *neu* gymmeradwy; bod heb ei lysu; myned drwy y ddeu-dy.
To pass a bill—cymmeradwyo ysgrif, pasio ysgrif; neithio ysgrif; hebrwng ysgrif drwy y ty; hebrwng ysgrif drwy y ddeu-dy.
To pass an account—pasio cyfrif; rhoi cyfrif i mewn; rhoi ei gyfrif i mewn; gwneuthur cyfrif; cymmeradwyo cyfrif; derbyn cyfrif; goddef cyfrif; neithio cyfrif.
To pass a compliment on one—canmawl un; moli un; cymmediwo un; talu anrhydedd i un.
To pass currently—bod yn rhugl.
To pass currently, } cerdded; bod yn gym-
To pass, } meradwy; pasio.
To pass money—rhoi arian ar gerdded; gyru arian ymaith; gyru arian ar gerdded; peri *neu* wneuthur i arian fyned; pasio arian.
To pass for—myned yn lle; cael ei gymmeryd yn lle; peri myned yn lle; rhoi yn lle; somi âg un peth yn lle peth arall.
To pass examination—cael ei dderbyn; bod yn gymmeradwy; myned yn llwyddiannus drwy arholiad; cael ei holi.
To pass under examination—myned dân holiad; cael ei holi.
To pass a poor person to his parish—anfon, symmud, *neu* symmudo tlawd i'w blwyf.
To pass sentence—rhoi barn, rhoi brawd; dadgan barn, cyhoeddi barn, traethu barn.
To pass one's word for one—rhoi ei air *neu* ei addewid dros un; ymrwymo, addaw, *neu* feichnïo dros un.
To pass upon—cael ei dderbyn *neu* ei gymmeryd gân; myned yn lle; cael ei gymmeryd yn lle.
To come to pass—bod; dygwyddo, dygwydd, damweinio, damchweinio, dyfod i ben, hapio.
It came to pass—bu; dygwyddodd, &c.; deddyw.
To bring to pass—dwyn i ben; cyflawnu, gorphen, gorphenu, perffeithio, effeithio, gwneuthur, gwneyd, cwblhau, dybenu, talmu, cwpla.
To let pass—gollwng heibio; gollwng i fyned; gadaw i ddianc; gadaw i fyned ymaith.
To be well to pass—bod mewn ansawdd da; bod yn dda ei ansawdd; bod yn gynhes yn y byd; bod yn gyfoethog.
To pass, } dianc yn
To escape without censure, &c. } ddigerydd, yn ddigosp, yn ddinod, *neu* yn ddilysiant.

To pass the winter—bwrw y gauaf; treulio y gauaf.

He passed his life in obscurity—treuliodd ei einioes mewn dinodedd; efe a dreuliodd *neu* a helodd ei einioes mewn tywyllwch; treuliodd ei oes yn anenwog *neu* yn ddisenw.

Sihon...would not let us pass by him—ni fynai Sehon...ein gollwng heb ei law (*Deut.* ii. 30).

He can never make this thing pass upon the people—nis dichyn efe byth beri i'r bobl gynnwys, ganiatäu, *neu* oddef hyn o beth; nis dichon efe byth beri i'r bobl ymfoddloni yn hyn o beth.

The peace of God, which passeth all understanding—tangnefedd Duw, yr hwn sydd uwch law pob deall.

Pass, *s.* bwlch, adwy, culffordd, trawien, tramwyfa, mynedfa, ffordd, ffor, ffosp, drws, agorfa, trawdd, gwanar; mudwarant, gwarant symmud; teithgynnwys, llythyr ymdaith, teithdrwydded, teitheb, trwyddyd, trwydded, cynnwysiad; gwth, engwth, arfwth, hergawd, hergwd, ymgais i wanu; cyflwr, sefyllfa, ansawdd.

A pass between two mountains—drws dan fynydd; bwlch dau fynydd.

He is come to a sad pass—y mae efe wedi dyfod i anghyflwr; y mae efe wedi dyfod i gyflwr annedwydd; y mae efe wedi dyfod i sefyllfa anhyfryd.

Things are come to that pass, that...—y mae peth wedi dyfod i'r fath sefyllfa, fel...

Passable, *a.* (o *pass*) hyffordd, hylwybr, tramwyadwy, pasadwy; à aller myned ar hyddo; à aller ei dramwyo; i'w gerdded; hydraidd, treiddiadwy; croesadwy; derbyniol, cymmeradwy; canolig, iawndda, symol, rhwng y ddau, cyffredin; à wna y tro; goddefadwy, goddefol.

Passably, *ad.* yn ganolig, yn gyffredin, yn weddol.

Passade, } *s.* gwth, engwth, arfwth, hergwd,
Passado, } hergawd, ysgwthiad; ymgais i
Pass, } wanu.

Passade, *s.* (Ff.) pasawd, neithawd; tro march yn ol ac yn mlaen ar yr un tir.

Passage, *s.* (Ff.) tramwyfa, mynedfa, ffordd, ffosp, rhodfa, bwlch, drws, agorfa; mynediad, mynediad trosodd, tramwyad, treiddiad, tramwy; trosfynediad; taith; trwydd, trwydded, tryddyd, trydded; troesglwyddiad, trosiad, trosglwydd, trawsglwydd; trosfa; rhyd; ceubalfa; mordaith; lle, màn; ymadrodd, gwers, adran, rhaneb, rhan o gyfansoddiad; dygwyddiad, dygwydd, amgylchiad, traill, ham; porthlog, ariau trosglwydd; ag, ebri; triniaeth.

The passage of water—cerhynt dwfr, hytynt dwfr.

Passage-boat — trosfad, trosglwyddfad, tramwyfad, bad trosglwydd.

Birds of passage—adar tramwyol, adar tramwy; adar symmudol.

Passant, *a.* (Ff.) mynedol, tramwyol, yn myned, yn cerdded; yn cerdded *neu* rodio gàn ei bwyll; diofal, esgeulus; à wnaed yn frysiog, ar ffrwst, *neu* yn ddifyfyr; yn myned heibio.

En passant—wrth fyned heibio; ar y ffordd; ar gerdded; ar redeg; ar ei hynt; ar daith; ar hynt; gyda llaw; gyda myned heibio, wrth frysio; wrth brysuro.

Passed, } *p.p.* (o *pass*) à aeth heibio; wedi myn-
Past, } ed heibio; neithiedig, pasiedig, &c.

Before ten days were passed—cyn pen deng niwrnod.

While these things passed—tra y gwnaed hyn.

Passenger, *s.* (Ff. *passager*) ymdeithydd, ymdeithiwr, teithydd, teithiwr, un ar daith, fforddol, tramwywr, tramwydydd, tryddedwr, tryddedydd, un troesglwyddedig: *pl.* fforddolion.

Passenger falcon — hebog crwydr, gwalch crwydr.

Passer, *s.* teithiwr, ymdeithydd, pasiwr, un à el heibio.

Passer by—un à el heibio, pasiwr, pasiedydd.

Passeres, } *s. pl.* (Ll. *passer*) golfadar; llwyth
Passerines, } y golfanod *neu* adar y to; y golfa-
Passerinæ, } fanod, y trefiaid.

Passerine, *a.* perthynol i'r golfanod; yn perthyn i adar y to; golfanol, golfanaidd; perthynol i'r golfadar.

Passibility, } *s.* (o *passible*; Ff. *passibilité*)
Passibleness, } ansawdd dyoddefol; ansawdd à ddichon ddyoddef; dyoddefoldeb, dyoddefolrwydd, dyoddefusrwydd, goddefoldeb, gallu i ddyoddef; hyboenedd; dyoddefedd, goddefedd.

Passible, *a.* (Ff.; o'r Ll. *patior*) o ansawdd i ddyoddef; à eill *neu* à ddichon ddyoddef; goddefedigol, hyboen, goddefus, dyoddefol; agored i ddyoddef.

Passiflora, } *s.* (Ll. *passio* a *flos*) blodau y
Passion-flower, } goddefaint, y goddeflys.

Passim, *ad.* (Ll.) yma a thraw; yma ac acw; yn mhob màn, yn mhob lle; mewn llawer o fanau.

Passing, *p.* yn myned, gàn fyned, dàn fyned, &c.; ysbâs, pasol.

Many words passing on both sides—wedi cyfnewid o honynt aml eiriau; wedi myned, cerdded, *neu* fod aml eiriau rhyngddynt.

Passing, *a.* (o *pass*) rhagorol, godidog, rhagoriannol, rhagorgampus, anghyffredin, yn rhagori.

Passing, *ad.* tra, dros ben, iawn, gor-.

Passing, *s.* mynediad, pasiad, neithiad, tramwyad.

A passing to and fro—cynnyred.

Passing-bell, *s.* cnul, cnull, clul.

His passing bell goes—mae ei gnul yn canu; cân ei gnul.

Passingly,† *ad.* tra, iawn, yn fawr.

Passing-note, *s,* pasnod.

Passion, *s.* (Ll. *passio*) goddefaint, dyoddefaint, goddefiant, dyoddefiant, goddefiad, dyoddefiad, goddefawd, goddefiaeth, goddefedigaeth, dyoddefedigaeth, dyoddef, goddef; nwyd, anwyd, gwŷn, nwyf; drygnwyd, drygwyn, natur ddrwg, drwg anwyd; aidd, awydd, taergais, taer awydd, hewyd, blys, aine; cyffro, cynhyrfiad, swys; dig, digder, llid, digofaint, ffromedd, dygraid, sar; traseroh, rhyserch, cariad, hoffder, gorhoffder, serch, gwylltineb; poen.

Passions — nwydau, anwydau, gwyniau, swyson, swysau.

Tender passion—tynernwyf.

Concealed passion—cuddnwyf.
Prevailing passion—cynnaws.
Furious passion—nwyd angerddol, gwŷn angerddol, llachfryd, llachwres, gwythwyn.
Of gentle passion—nwydwar.
Strong passion—dir wyn, nwyd cryf.
Iliac passion—cnofa yn y mân goludd; cnofa yn y glas goludd; cnofa yn mhlith y coludd; cnofa yn mhlith y coluddion; coluddwst, coluddglwyf.
A fit of passion—tampog, cyrch gwŷn.
Angry passions—nwydau drwg, drwg a-nwydau, drygnwydau.
To become pale with passion—gwydlasu, nwydlasu.
The passion of our Saviour—dyoddefaint ein Hiachawdwr.
After his passion—wedi iddo ddyoddef (*Act.* i. 3); ar ol ei ddyoddefaint.
To be in a passion—bod mewn drygnwyd, drygwyn, drwg anwydau, natur ddrwg, gwyth, amwyth, broch, *neu* ddigder; brochi.
To have a passion for—bod mewn cariad â.
The passions of man—anwydau dyn, nwydau dyn; cynhyrfiadau meddwl dyn; nwydau, anwydau, gwyniau.
We also are men of like passion with you—dynion hefyd ydym ninnau yn gorfod goddef tel chwithau (*Act.* xiv. 15.)
Elias was a man subject to like passions as we are—Elïas oedd ddyn yn rhaid iddo ddyoddef fel ninnau (*Iago* v. 17.)

Passion,† *v. n.* bod yn dra chynhyrfedig.
Passion-flower, *s.* blodau y goddefaint, y goddefllys.
Passion-week, *s.* wythnos y grog, wythnos y croglithiau; wythnos y dyoddefaint; yr wythnos cyn y Pasc; yr wythnos nesaf o flaen y Pasc.
Passionary, *s.* (o *passion*) llyfr y darlunir ynddo ddyoddefaint y saint a'r merthyri; goddefllyfr.
Passionate, *a.* (It. *passionato*; Ff. *passionné*) hyddig, nwydwyllt, anwydwyllt, poethlyd, poethwyllt, nawswyllt, bronwyllt; tra chynhyrfol; angerddol, gwresog, dygraid, tanbaid, tanllyd; nwydus, anwydus, hewydus; tra chwannog.
Passionate,† *v. a.* nwydo, anwydo; effeithio gân nwydau.
Passionately, *ad.* yn nwydwyllt, &c.; yn serchiadol, yn dra serchus, yn dra chynhyrfol, yn dra chwannog.
To be passionately in love—bod dros ei ben a'i glustiau mewn cariad; bod yn ofidus mewn cariad; bod yn ymdrallodi mewn serch; bod yn angerddol mewn cariad.
To be passionately in love with, } caru *neu*
To love passionately, } hoffi un yn fawr dros ben; bod mewn mawr gariad âg un; bod yn fawr dros ben ganddo un; rhoddi mawrserch ar un; bod â mawrserch *neu* fawr gariad at un; tracharu, trahoffi, gorhoffi, dirgaru.
Passionately desirous of—tra chwannog i.
Passionateness, *s.* hyddigrwydd, nwydwylltedd, poethlydrwydd, anwydaeth, hewydusrwydd.
Passioned, *a.* nwydog, anwydog, gwynog, llawn nwydau, llawn gwŷn, angerddog; annhrefnus
Passionless, *a.* anhyddig, digyffro, disar, pwyllog, pwyllus, dinwyd, tawel; anhawdd ei gyffroi i ddigofaint.
Passive, *a.* (Ll. *passivus*; Ff. *passif*) goddefol, goddefus, dyoddefol, dyoddefus, goddefedigol, dyoddefedigol, daroddefol, daroddefus, aroddefol, goddefedig, dyoddefedig; goddefgar.
The passive—y goddefai, y dyoddefai.
The passive voice—y llef oddefedig, y sain oddefedigol, y llais dyoddefol, y llais goddefol, yr ansawdd goddefol, yr ansawdd dyoddefol; y goddefai.
Verb passive, } perwyddiad goddefol, per-
Passive verb, } wyddiad dyoddefol, berf oddefol, parwyddiad dyoddefol.
I will be entirely passive in that affair of yours—ni'ch gwrthwynebaf ddim yn eich mater hwnw; ni bydd i mi â wnelwyf yn eich erbyn yn eich mater hwnw; mi a oddefaf *neu* a adawaf i chwi drin eich mater hwnw fel y mynoch.
Passively, *ad.* yn oddefol, &c.; mewn ystyr dyoddefol.
Passiveness, *s.* goddefoldeb, goddefolrwydd, goddefusrwydd, dyoddefoldeb, dyoddefolrwydd, goddefedigrwydd; goddefgarwch, dyoddefgarwch.
Passivity, *s.* goddefusrwydd, goddefoldeb, goddefolrwydd, goddefedigolrwydd, goddefedigrwydd.
Passless, *a.* (o *pass*) heb le i fyned drwodd *neu* heibio; didramwy.
Passover, *s.* (*pass* ac *over*) Pasc, y Pasc.
Pass-parole, *s.* trwyddair, passair.
Passport, *s.* (Ff. *passeport*, o *passer* a *porter*) teithgynnwys, llythyr ymdaith, teithdrwydded, teitheb, trwyddyd, trwydded, cynnwysiad.
Passymeasure, *s.* (It. *passamezzo*) pumcamre; math ar ddawns araf.
Past, *a.* à aeth heibio; wedi myned heibio; wedi darfod; pasiedig, neithiedig; darfodedig, treuliedig; cynnherfynol, buadol, neithiol.
In times past, } gynt, cynt; yn yr amser-
In time past, } oedd *neu* yr oesoedd gynt; yn yr hen amseroedd; yn yr hen oesoedd; yn y cynoesoedd; yn y cynamseroedd.
Past tense—amser cynnherfynol, amser buadol, amser neithiedig; amser à aeth heibio, &c.
Past events—buadau; pethau à ddygwyddasant; dygwyddiadau.
Last past—diweddaf à aeth heibio; diweddaf.
The time is past—darfu yr amser; deryw yr amser; aeth yr amser heibio; mae yr amser wedi myned heibio.
Past, *s.* amser à aeth heibio; amser cynnherfynol; à aeth heibio; cynnherfyn; buad; neithiant, y neithiant.
Past, *prep.* gwedi, wedi, wedy, ar ol, yn ol, tu hwnt i; heibio i; uwch law.
Half past ten—hanner awr wedi deg.
Half an hour past twelve—hanner awr wedi deuddeg.
Past dispute—yn ddiddadl, tu hwnt i ddadl, yn ddiammheu.
He is past twenty—y mae efe heibio i ugain; y mae efe tu hwnt i ugain; y

mae efe uwch law ugain; y mae efe wedi ugain.
He is past a child—y mae efe wedi gadael plentyn; y mae efe wedi gadael oedran plentyn; y mae efe wedi gadael ei fabced; y mae efe wedi gadael tegaiau plant.
Past healing—anaele, anfeddygol, anfeddyginiaethol; heb feddyginiaeth iddo.
It is past all hopes—deryw *neu* darfu pob gobaith am dano; nid oes gobaith am dano mwy; nid oes gobaith o hono mwy.
Being past feeling—wedi diddarbodi (*Eph.* iv. 19).

Paste, *s.* (Ff. *pâte*, am *paste*; It. ac Ysp. *pasta*) toes; peillud, glyfysg, glybaill, gludbaill, gluttoes; glud; crofen pastai, ymenyn-does; gludem, peillem, gwydrem.
Puff-past — toes dalenog, chwydd-does, crofen ddalenog, ymenyn-does dalenog.

Paste, *v. a.* peilludio, gludio, glyfysgu; cydio *neu* uno â pheillud.
Pasted together—wedi eu gludio yn nghyd.

Pasteboard, *s.* gludfwrdd, glyfwrdd, gludlen, papyrfwrdd.

Pasteboard, *a.* à wnaed o ludfwrdd *neu* papyrfwrdd.

Pastel, *s.* (Ysp.) lliwlys, glaslys, gweddlys, llasarlys.

Pastern, *s.* (Ff. *pâturon*) egwyd, deilw.
The pastern of a horse—egwyd march.
Pastern-joint — swrn, eswrn, swrl, cymmal yr egwyd.
To cut *or* knock the pastern-joints together —swrndaraw, swrndaro.

Pasticcio, *s.* (It.) cymmysgedd, cymmysg, mysgedd.

Pastil, } *s.* (Ll. *pastillus*; Ff. *pastille*) gly-
Pastille, } baent, gludbaent; lliw-bwyntel; pelen ber, perbel.

Pastime, *s.* (*pass* a *time*) difyrwch, difyrwaith, digrifwch, chwareu, achweryd.
To have pastime with—chwareu â *neu* âg.
To take pastime—cymmeryd difyrwch; cymmeryd ei ddifyrwch; chwareu; ymddifyru.

Pastime, *v. n.* ymddifyru; chwareu; cymmeryd difyrwch.

Pastinaca, *s.* (o'r Ll. *pastinum*) moron.

Pastor, *s.* (Ll.) bugail, bugeiliad, bugeilydd, bugeiliwr; gweinidog.
Pastor of a church—bugail eglwys, gweinidog eglwys, periglor eglwys.

Pastoral, *a.* (Ll. *pastoralis*) bugeilaidd, bugeiliaidd, bugeiliol, bugeilus; gwladaidd, gwledig.
Pastoral poem=*Pastoral*, *s.*
Pastoral poet—bugeilfardd.
Pastoral care—bugeiliaeth, bugeilwriaeth, swydd a gofal bugail, bugeil-swydd; gweinidogaeth.
Pastoral staff—bugeilffon, ffon gnwpa, ffon fugeilaidd, ffon bugail.

Pastoral, *s.* bugeilgan, bugeilgerdd, bugeilog, bugeilwawd, cân fugeilaidd, cerdd fugeilaidd; gwladeiddgerdd, gwladeiddgan.

Pastorale, *s.* (It.) dygan fugeilaidd.

Pastorless, *a.* difugail, heb fugail.

Pastorlike, } *a.* gweddus i fugail; bugeilaidd;
Pastorly, } fel y gweddai i fugail.

Pastorship, *s.* bugeilyddiaeth; gweinidogaeth; swydd *neu* radd bugail.

Pastry, *s.* (o *paste*) pasteiaeth, cyffeithfwyd; pasteifa.
The pastry—y basteifa.
Pastry-cook—pasteiwr, pasteiydd, cogydd pastai, cogydd pasteiod, cyffeithgog, pasteigog, moethgog: *f.* pasteies, pasteiwraig, pasteigoges, moethgoges.
Pastry-work—pasteiwaith; pasteiaeth.

Pasturable, *a.* (o *pasture*) hybawr, poradwy, porfeladwy; addas *neu* gymhwys i'w bori.
Pasturable land—tir porfa.

Pasturage, *s.* (Ff. *pâturage*; o *pasture*) porfelaeth, porfeliad, porfâd, poriad, poriant; porfeldir, tir porfa, porfadir, lle ymbawr, llaethdwn; porfa, porfel, aswellt.

Pasture, *s.* (Ff. *pâture*; Ll. *pasco*) porfa, porfel, aswellt, ambawr, pawr; tir porfa, porfadir, porfeldir; †diwylliant: *pl.* porfëydd, porfeloedd.
Pasture-ground—tir porfa, porfeldir, porfadir, lle ymbawr, lle i borfäu.
Good pasture—porfa dda.
Fat pastures—porfëydd breision.
Green pastures—porfëydd gwelltog, porfëydd irleision, porfëydd gwyrddleision, porfëydd gleision.

Pasture, *v.* porfäu, pori, porfelu, poriannu, poriadu.
To pasture together—cydborfäu, cydbori.

Pasty, *a.* (o *paste*) toesalyd, toesaidd; peilludaidd, gluttoesaidd, glyfysgaidd; tebyg i beillud.

Pasty, *s.* (o *paste*) crawsaig, crawsceigen, pastai: *pl.* pasteiod.

Pat, *a.* (Al. *pass*; Is. *pas*) cymhwys, addas, cyfaddas; cyflëus, yn cyttaro yn llwyr, llwyr gyngweddol, cwbl gyfaddas, cwbl gyflëus, tra chyflëus, llwyr gymmesur, cwbl berthynasol.

Pat, *ad.* yn gymhwys, yn llwyr gydweddol, &c.; yn cyttaro i'r dim.

Pat, *s.* (C. *fat*) ffat, cis, cnith, llab, chwap, chwat, chwepyn, clap ysgafn, palfod ysgafn.
A pat of butter—saig o ymenyn; seigen o ymenyn.

Pat, *v. a.* ffatio, cnithio, rhoi cis i, cisio, godaro, chwapio, chwatio, pratio, ysgafn daro; llochi.

Pataca, } *s.* (o'r Ysp.) darn o arian bath yr
Patacoon, } Yspaen, gwerth 4*s.* 8*c.*; coron yr Yspaeniaid, coron yr Yspaen.

Patache, *s.* (Ysp.) trosgludlong.

Patand, } *s.* trothwy, trothyn; pren yn gor-
Patin, } wedd ar y llawr i ddâl penau coed ereill.

Patch, *s.* (It. *pezza*; Ff. *pièce?*) clwt, clwtyn; llain, lleinell; dernyn, darn; ysmotyn, ysmot, berthfan; rhandir, clwt o dir; monyn, soryn, bawyn.
Full of patches—clytiog; bratiog, carpiog.
A patch of ground — clwt, clwtyn, *neu* ddernyn o dir; llain o dir; rhandir.
Cross-patch — un anynad, dyn anynad, monyn, soryn, soriad, un croes.

Patch, *v. a.* clytio; cyweirio; trwsio, taclu; lleinio; ysmotio, berthfanu; rhoi *neu* osod berthfan ar.
To patch up one's clothes—cyweirio *neu* glytio ei ddillad; ail daclu, ail drwsio, adgyweirio, ail gyweirio, *neu* ail gyfanu ei ddillad.

Patched, *p. p.* clytiedig, &c.; clytiog; bratiog, carpiog.
Patcher, *s.* clytiwr.
Patchery, *s.* clytwaith, bonglerwaith.
Patchwork, *s.* clytwaith; clytwaith amryliw.
Pate, *s.* (Gw. *bathas?* Ysp. ac It. *patena?*) copa, pen, clopa, sìòl, clol, clopen, coryn; Paté, *s.* pedolwaith. [croen pen llo.
Pated, *a.* â chopa, pen, *neu* glopa iddo: arferedig mewn cyfansoddiad.
Long-pated—hir ei ben; â phen hir iddo; a'r y mae pen hir iddo; penhir; maith ei synwyr; cyfrwysgall, ffel, ffalst.
Shallow-pated — heb nemawr yn ei ben; neb nemawr o synwyr iddo *neu* ynddo; heb fawr synwyr iddo *neu* ynddo; penfas, penwag.
Patee, } *s.* croes benwyth (yn arfau bonedd).
Pattee, }
Patefaction, *s.* (Ll. *patefactio*) amlygiad, dadguddiad, egoriad, cyhoeddiad, traethiad.
Patella, *s.* (Ll.) padelleg, padell penlin, padell y glin, afal gar; brenigen, cragen brenig; llysogan.
Patelliform, *a.* (Ll. *patella* a *forma*) padellaidd; ar wedd dysgl *neu* badell.
Patellite, *s.* (Ll. *patella*) brenigen wedi ymgaregu.
Patten, } *s.* (Ll. *patina*) clawr y caregl; clawr
Patin, } cwpan *neu* ffiol y cymun; dysgl y
Patine, } dysgl y bara cyssegredig; arlladgib;
Patel, } dysglan.
Patent, *a.* (Ff.; Ll. *patens*) agored, egored; yn gorwedd *neu* yn sefyll yn agored; amlwg, eglur, cyhoedd, cyhoeddus; breintlythyrol; priodoledig dân insail agored *neu* freintlythyr.
Letters-patent—breintlythyr, breintlythyrau, insail agored, insel agored, breintysgrif, llythyr braint a nodded.
Patent, *s.* breintlythyr, insail agored, insel agored, breintysgrif, breintysgrifen, breintysgrif agored, breinteb.
Patent, *v. a.* breintlythyru, breintebu; caniatâu drwy freintlythyr; sicrhau hawl un i beth drwy freintysgrif.
Patentable, *a.* breintlythyradwy, breintebadwy; â ellir ei sicrhau *neu* ei ddiogelu âg insel agored; y gellir ei briodoli dân freintlythyr.
Patentee, *s.* breintlythyrog, meddiannydd breintlythyr, meddiannydd insel agored, breintebog; un â gafodd freintysgrif.
Patent-office, *s.* swyddfa breintlythyrau, swyddfa breintysgrifau.
Patent-rolls, *s. pl.* cofnodau breintlythyrau, cofiyfrau breintysgrifau.
Patent-yellow, *s.* breinfelyn, melyn breiniol.
Patera, *s.* (Ll.) math ar gwpan; gorflwch, basgawg.
Paterero, } *s.* (Ysp. *pederero*) trwyllwn, gwn
Pederero, } trwyll.
Paternal, *a.* (Ll. *paternus*; Ff. *paternel*) tadol, tadaidd, tadog, tadus, tadwy; perthynol i dad; â ddisgyn oddi wrth y tad; â ddisgyn, yn disgyn, â ddel, *neu* yn dyfod oddi wrth y tad; o ran y tad.
Paternal inheritance—treftadaeth, treftad, tattref, treftadol ddylyed; etifedd â ddisgyn oddi wrth y tad.
Paternal care—gofal tad, gofal tadol.
Paternity, *s.* (Ff. *paternité*; o'r Ll. *paternus*) tadolineth, tadoldeb, tadolrwydd, tadaeth, tadogaeth, tadeiddrwydd, tadusrwydd, tadusedd, tadwys.
Paternoster, *s.* (Ll. *Pater noster*=ein Tad) pader, y pader, gweddi yr Arglwydd; yr arglwyddol weddi, paderan.
Path, *s.* (S.; Is. *pad*; Âl. *pfad*) llwybr; ffordd; camus, rhodle; ol, sathr; troedlwybr.
A beaten path—llwybr sathredig, llwybr amsathr.
An uncertain path—cocglwybr.
A cross path—croeslwybr, llwybr croes; croesffordd.
Path,† *v. a.* (S. *pethtiam*) gwthio *neu* yru yn mlaen; peri myned.
Path,† *v. n.* rhodio, rhodio allan, ymlwybro, ymlwybran.
Pathematic, *a.* (Gr. *pathêma*) perthynol i glefyd, afiechyd, *neu* anhwyldeb.
Pathetic, } *a.* (Gr. *pathêticos*) pèrwresog,
Pathetical, } pergyffröus, pergyffroawl, pergynhyrfol, gwresog, cynhyrfol, cynhyrfiol, cynhyrfus, cyffroawl, cyffröus, deffröus, traserchus, pernwydus, pernwyfus, serch-ddeffröus, serch-gynhyrfol, serchog; teimladol, teimladwy; dariasol, effeithiol; â dueddo i gynhyrfu y nwydau.
Pathetic, *s.* iaith *neu* ieithwedd berwresog; dull pergyffröus; pernwydiaith.
Patheticalness, *s.* perwresogrwydd, pergyffrousrwydd, pernwydusrwydd, cynhyrfoldeb.
Pathify, *s.* gwibedyn llwybrau.
Pathic, *s.* (o'r Gr. *pathos*) bryntwas. [diasthr.
Pathless, *a.* dilwybr, diffordd; ansathredig,
Pathognomonic, *a.* (Gr. *pathognômonicos*) y sydd anwahanol oddi wrth glefyd; nodweddol, nodweddiadol, dynodol, ysbysol, priodol.
Pathognomy, *s.* (Gr. *pathos* a *gnômê*) nwydofyddiaeth, nwydeg, anwydeg,
Pathogony, *s.* (Gr. *pathos* a *gonê*) athrawiaeth dechreuad clefydau, clefydhaniaeth.
Pathographical, *a.* perthynol i ddarluniad clefydau.
Pathography, *s.* (Gr. *pathos* a *graphô*) darluniad o glefydau.
Pathologic, } *a.* clefydegol, clwyfofyddol,
Pathological, } heintofyddol, clefydyddol.
Pathologist, *s.* heintofydd, clefydegwr, clefydydd.
Pathology, *s.* (Gr. *pathos* a *logos*) heintofyddiaeth, clefydyddiaeth, clefydeg, clwyfofyddiaeth, athrawiaeth clefydau.
Pathopœia, *s.* (Gr. *pathopoiia*) nwydeb, nwydiaith.
Pathos, *s.* (Gr.) nwyd, hewyd; gwresogrwydd, gwres, angerdd, tanboidrwydd, angerddoldeb, awch, add, yni, craid; teimlad.
Pathway, *s.* llwybr, troedffordd, troedlwybr, llwybr traed; ffordd, camas, gwalabr.
Patible,† *a.* (Ll. *patibilis*) goddefadwy, dyoddefadwy, goddefol, dygadwy.
Patibulary, *a.* (o'r Ll. *patibulum*; Ff. *patibulaire*) perthynol i'r crogbren; perthynol i ddïenyddio ar y groes; crogwyddol.
Patience, *s.* (F.; Ll. *patientia*) amynedd; ymaros, dyoddefgarwch, goddefgarwch, goddefedd, ymoddef, dyoddef, goddef, gorthaw, hiramynedd.
Out of patience—wedi treulio ei amynedd; heb ganddo ohwaneg o amynedd; heb allu dyoddef *neu* ymattal yn hwy; heb fedru cyd-ddwyn *neu* ymaros yn hwy.
I am out of all patience with him—ni

fedraf gyd-ddwyn *neu* ymaros âg ef yn hwy.
Have patience with me—bydd ymarhöus wrthyf.
Long patience—hiramynedd, hiroddef.
Pâtience (in botany)—tafolen oddefus.

Patient, *a.* (Ff.; Ll. *patiens*) amyneddgar, amyneddus, dyoddefgar, goddefgar, goddefus, dyoddefus, ymarhöus, ymarhoawl; da ei amynedd; da ei orthaw.
Patient of labour—galluog *neu* abl i lafurio; galluog *neu* abl i weithio yn galed; caled mewn llafur; caled tân waith.
A patient person—dyn amyneddgar, un amyneddus, &c.; dyn da ei orthaw.
Be patient with me — bydd ymarhöus wrthyf.

Patient, *s.* un tân law meddyg; claf, dyn claf, goddefydd, dyoddefydd.
The patient—y claf, y goddefydd.
He has many patients—y mae ganddo lawer o gleifion dân ei law; y mae ganddo lawer dân ei law; y mae ganddo lawer o gleifion.

Patient,† *v. a.* ymdawelu.

Patiently, *ad.* yn amyneddgar, &c.; trwy amynedd; yn dawel.

Patin, *s.*=*Paten, &c.*

Patina, *s.* (Gr. *patanê*, rhwd ar arian bath.

Patly, *ad.* (o *pat*) yn gwbl gyfaddas, yn dra chyfaddas, yn gwbl gyfläus, yn llwyr gymmesur.

Patness, *s.* (o *pat*) addasrwydd, cyfaddasrwydd, llwyr gyfaddasrwydd, cwbl gyfaddasrwydd, cymhwysder, cyfleusdra.

Patois, *s.* (Ff.) tafodiaith y werin, gweriniaith; adiaith, llediaith, llygriaith, gwladiaith.

Patonce, *s.* fflurgroes, pwm.

Patriarch, *s.* (Gr. *patriarchês*; Ll. *patriarcha*) pendad, ucheldad, trawdad, archdad, cyndad, prifdad, ardad, patriarch, (*pl.* patriarchiaid, patrieirch), padriarch.

Patriarchal, } *a.* pendadol, ucheldadol, traw-
Patriarchic, } dadol, prifdadaidd, cyndadol, patriarchol, patriarchaidd; perthynol i batriarch; yn perthyn i'r patriarchiaid; eiddo y pendadau; tebyg i eiddo y pendadau.

Patriarchate, } *s.* pendadaeth, trawdadaeth,
Patriarchship, } cyndadaeth, archdadaeth, ucheldadaeth, patriarchaeth; swydd, urddas, *neu* awdurdod patriarch *neu* ucheldad eglwysig.

Patriarchism, *s.* pendadaeth, ucheldadaeth, trawdadaeth, patriarchaeth, llywodraeth ucheldad.

Patriarchate, *s.* pendadaeth, ucheldadaeth, patriarchaeth; swydd, urddas, *neu* awdurdod pendad eglwysig.

Patrician, *a.* (Ll. *patricius*; Ff. *patricien*) dyledog, pendefigol, pendefigaidd, seneddol, tadogol, boneddigaidd.

Patrician, *s.* dyledog, pendefig, pendeddig, boneddig, boneddwr.

Patrimonial, *a.* (Ff.) treftadol, tattrefol; perthynol i dreftad; yn perthyn i dreftadaeth; etifeddol.

Patrimony, *s.* (Ll. *patrimonium*) treftadaeth, treftad, tattref, etifeddiaeth dreftadol; etifeddiaeth; da â ddisgyn oddi wrth dad (ar ei farwolaeth) i'w blant.

Patriot, *s.* (Ff. *patriote*; o'r Ll. *patria*) gwladgarwr, un gwladgar, un gwladgarol, carwr ei wlad, gwladgarydd, gwladwr, gwladydd; canllaw gwlad.

Patriot, *a.* gwladgar; yn caru ei wlad.

Patriotic, *a.* gwladgar, gwladgarol; yn caru ei wlad; gwladyddol; llawn gwladgarwch.

Patriotism, *s.* gwladgarwch, brolwydd, cariad at ei wlad; cariad gwladol.

Patripassians, *s. pl.* (Ll. *pater* a *passio*) Tadoddefiaid, Patripassiaid=plaid o grefyddwyr â ddalient ddyoddef o Dduw Dad gyda Christ.

Patristic, } *a.* (o'r Ll. *pater*; Gr. *patêr*)
Patristical, } perthynol i hen dadau yr eglwys; tadawdurol, tadonawl; tadegol.
Patristic reading—darllen y tadau; darlleniad tadau yr eglwys.

Patristics, *s.* tadoniaeth, tadeg=y gangen o ddwyfyddiaeth â ymdrin yn neilltuol â buchoddau ac athrawiaethau tadau yr eglwys.

Patrocinate,† *v. a.* (Ll. *patrocinor*) noddi, amgeleddu, amddiffyn; amddiffyn yr hwn a gaffo gam.

Patrocination,† *s.* nodded, nawdd, amddiffyn, amddiffyniad; cefnogaeth, cefnoctyd, cynnaliaeth.

Patrociny,† *s.* nawdd, nodded, achles, amddiffyn.

Patrol, } *s.* (Ff. *patrouille*; Ysp. *patrulla*)
Patrole, } cylchwylfa, cylcharwylfa, amwylfa, nosamwylfa; cylchwylfa *neu* gylcharwylfa y nos; cylchwyliad; cylchfynediad gwylwyr, arwyliaid, *neu* gyfarchwylwyr y nos mewn gwersyll; cylchwylwyr, cylchfynedwyr, cylchfynediaid, cylcharwyliaid, cylcholygwyr, cylchgyfarchwyliaid, cylchgyfarchwylwyr; noswylwyr, nosamwylwyr.

Patrol, *v. n.* cylchwylio, cylcholygu, noswylio; cylch-fyned *neu* gylch-ymdaith yn y gwersyll; myned o wylfa i wylfa; myned o amgylch i olygu y gwylwyr; cylcholygu gwylfeydd y nos.

Patrology, *s.* (Gr. *patêr* a *logos*) tadofyddiaeth.

Patron, *s.* (Gr. *patrôn*; Ll. *patronus*) tadog, (*pl.* tadogion); noddwr, cynneiliad, cynneilydd, amgeleddwr, achleswr, amgeleddydd, achlesydd, achleswr, amddiffynwr, amddiffynydd, cefnogwr; dadleuydd dros un; canllaw, tafodiog; un â gymmero blaid un arall; cefn, rhysgwydd; mabsant.
Patron of a church living—tadog eglwys; noddwr bywoliaeth eglwysig.
Patron of a parish, } mabsant.
Patron-saint of a parish, }
The patron-day—gŵyl mabsant.

Patronage, *s.* tadogaeth; nawdd, nodded, amgeledd, ymgeledd, achles, amddiffyn, noddogaeth, nawddogaeth, cynneilyddiaeth; rhysgwydd, cefnoctyd.
Ecclesiastical patronage—tadogaeth eglwys, tadogaeth eglwysig, tadogaeth bywoliaeth eglwysig.

Patronage,† *v. a.* noddi, amgeleddu, cynnal.

Patronal, *a.* tadogol, tadogawl, tadol, noddol, tadog, diffynol, amddiffynol, amgeleddol, achlesol.

Patroness, *s.* noddes, noddwraig, amddiffynwraig, diffynwraig, noddferch; tadoges; santes nawdd, santes warcheidiol.

Patronize, } *v. a.* noddi, amgeleddu, amddiffyn,
Patronise, } amddiffynu, diffynu, diffyn, cefnogi, achlesu; cynnal; pleidio.

Patronizer, Patroniser, *s.* noddwr, cefnogwr, cefnogydd, achlesydd, achleswr, diffynwr, pleidiwr.

Patronless, *a.* dinawdd, dinodded; heb noddwr neu gefnogwr.

Patronymic, *s.* (Gr. *patrônumicos*; Ll. *patronymicus*) tadenw, enw tadol.

Patronymic, *a.* tadenwol, tadenwog, tadenwogol, tadogol.

Pattemar, Patamar, *a.* math ar fad trafnid arferedig yn Malabar.

Patten, *s.* (Ff. *patin*; Gr. *patein*) ffollach, (*pl.* ffellych, ffollachau); sail colofn, gwadn colofn, sail piler.

Patten-maker, *s.* ffollachwr, ffollachydd.

Patter, *v. n.* (o *pat*; Ff. *patte*) curo yn fân ac yn aml; pwyo yn fân ac yn aml; dyguro.

They come pattering down as fast as hail —maent yn disgyn mòr aml a'r cenllusg; maent yn disgyn cyn amled a'r cenllusg.

Pattern, *s.* (Ff. *patron*; Is. *patroon*; Llyd. *patroum*) cynllun, llun, cynnelw, cynddelw, cynnelwad, cynddull, anghraifft, enghraifft, rhaglun, cynnrych, cynddrych, egluryn, cynffurf; golygwel; dangoseb; sampl, esampl.

Pattern, *v. a.* efelychu, dynwared, adlunio; cynnelwi, cynddelwi; bod yn gynllun neu anghraifft i.

To pattern after — efelychu, dynwared, dynwaredu; canlyn, dylyn.

Patty, *s.* (Ff. *patè*) pasteian, pastai.

Pattypan, *s.* (*patty* a *pan*) padell bastai, moethban.

Patulous, *a.* (Ll. *patulus*) taenol, ymdaenol, ymledaenol, ymlydanol, ymwasgarol, llafr, llyddol, ar led; agored, egored, yn ymegor.

Pauciloquy, *s.* (Ll. *pauciloquium*) ychydig eiriau, anamlair, anamlder geiriau.

Paucity, *s.* (Ll. *paucitas*) ychydigrwydd, ychydigder, ychydigdra, anamledd, anamlder, anamldra, bychander, bychanrwydd, bychodedd, ychydig.

Paum, *v. a.* (llygriad o *palm*) twyllo, coegio; twyllo trwy ddichell.

Paun, *s.* math ar blanigyn.

Paunch, *s.* (Ff. *panse*; B. *pantza*; Ll. *pantex*) bol, boly, bola, ceudod, rhumen, rhumog, rhemmwth, rhemog, poten, crul, cest, cod, coden, crowyn; cylla; cylla gwŷn; y bol a'i gynnwysiad; rhaffrestog.

A paunch-belly—un cestog, dyn cestog, dyn cestfawr, codfol.

Big paunch—ffargod, horgest.

Paunch, *v. a.* diberfeddu, dadberfeddu; trywanu neu rwygo y bol; tynu yr ymysgaroedd allan; cestio, cestu.

Pauper, *s.* (Ll.) tlawd, tlodyn, tlotyn, tlodddyn, dyn tlawd, rheidusyn: *f.* tloden: *pl.* tlodion, rheidusion.

Pauperism, *s.* tlodi, tlodedd, tlodusedd, tlodusrwydd, tlodusder, tlodusdra.

Pauperization, *s.* tlodiad, gwneuthuriad yn dlawd.

Pauperize, *v. a.* tlodi, tlodduso; gwneuthur yn dlawd; rheiduso.

Pause, *s.* (Ff.; Ll., Ysp., ac It. *pausa*) seibiant, gorphwysfa, gorphwys, saib, hamdden, aros, arosfa; gosteg, taw; paid, ymbaid, ysbaid; attaliad; peidiant; gosodiad; gorsaf, arsaf; safiad, ymsafiad, arosiad; cyfrwng; gorphwysnod, gorphwyseb.

With many pauses—gàn fynych orphwys yn nghanol ei chwedl neu ymadrodd; gàn fynych gymmeryd ei anadl yn nghanol ei chwedl neu ymadrodd; gàn fynych dewi yn nghanol ei chwedl neu ymadrodd.

To make a pause—*Pause, v. n.*

Pause, *v. n.* gorphwys, gorphwyso; cymmeryd anadl; cymmeryd seibiant; seibio; sefyll; gostegu; rhoi gosteg; attal; aros, arosi; arbeidio, dysbeidio; hamddenu; ystyried.

To pause upon—ystyried, ystyrio, dwys ystyried; myfyrio; pwyllo yn nghylch peth; pwyso; meddylied am.

Pauser, *s.* gorphwyswr, gorphwysydd; un à gymmero seibiant neu orphwysfa; ystyriwr; pwyllwr.

Pausing, *p.* syn fyfyriol, mewn syn fyfyrdod, mewn dwys fyfyrdod.

Pavan, *s.* (Ysp. *pavana*, o'r Ll. *pavo*) math ar ddawns yn mhlith yr Yspaeniaid; dawns y paun.

Pave, *v. a.* (Ff. *paver*; Ll. *pavio*) palmantu, llorio, llasarnu, llechlorio; rhwyddhau, parotöi.

To pave the way—parotöi, hyrwyddo, cyweirio, gwastatäu, palmantu, neu arloesi y ffordd; gwneuthur ffordd rydd i.

Pavement, *s.* (Ll. *pavimentum*) palmant, llawr ceryg, llechlawr, llasarn.

Pavement, *v. a.* palmantu.

Paver, Pavier, Pavior, *s.* (o *nave*) palmantwr, palmantydd, llasarnwr, llasarnydd, llechloriwr, lloriwr.

Paver's beetle—pwysodr, pwyodr, gordd balmantu, gorddwyn.

Pavid,† *a.* (Ll. *pavidus*) llwfr, llwrf, ofnus, ofnog.

Pavidity,† *s.* llyrfder, ofnusrwydd, ofnogrwydd.

Pavilion, *s.* (Ff. *pavillon*; Ll. *papilio*) pabell, pebyll, tent; gorphabell; pabelldy; cromadail: *pl.* pebyll, pebyllau.

Pavilion, *v. a.* pabellu, pebyllio; gorchuddio neu gysgodi à thent neu babell.

Paving, *s.* (o *pave*) palmant, llechlawr, llawr ceryg, llasarn; palmantiad, llechloriad, lloriad, llasarniad.

Pavior, *s.*=*Paver*, &c.

Pavise, Pavais, Pavache, *s.* (Ff. *pavois*; hen Ff. *pave*; It. *pavesse*) togadell, cromgadell, cromaes=math ar darian grom fawr yn gorchuddio yr holl gorff.

Pavisor, *s.* togadellwr, cromaesor, un yn dwyn togadell.

Pavo, *s.* (Ll.) paun, paen, pawan, pawyn: cydser deheuol yn cynnwys 14 seren; math ar bysg.

Pavone,† *s.* (Ll. *pavo*) paun, paen, pawan pawyn.

Pavonia, *s.* math ar wylar.

Pavonidæ, *s. pl.* (Ll. *pavo*) tylwyth y peunod.

Pavonine, *a.* (Ll. *pavoninus*) peunaidd; tebyg i gynffon y paun.

Paw, *s.* (C. *pawen*; Llyd. *pau*) pawen, palf, crafanc: *pl.* pawenau, crafangau.

Paw, *v.* crafangu, pawenu, pawena, palfu; crafu neu ysgrabinio à phalf; cipio à phawen; crafu, ysgrabinio; palfalu; crafu y llawr â'r troed blaen; llochi, truthio i, gweneithio i, cynffonloni ar.

He paweth in the valley—ei draed ef a gloddiant yn y dyffryn (*Iob* xxxix. 21).

Pawed, *a.* pawenog, palfog, crafangog; â phalfau neu bawenau iddo; troedlydan, llydandroed.

Pawl, } *s.* (C. *pawl*; Ll. *palus*) polyn; dalfar
Paul, } dyrwynlath, dalfar, attalfar, clicied, cipen.

To pawl the capstan—attal y dyrwynlath â dalfar.

Pawn, *s.* (Is. *pand*; Al. *pfand*; Sw. *pant*) gwystl, arwystl, adneu.

Pawn (at chess)—un o gyffredinwyr y wyddbwyll; un o werin neu werinos y wyddbwyll.

To lay to pawn—gwystlo, arwystlo, adneu, pridio.

In pawn, } ar wystl, yn wystl, yn ngwystl.
At pawn, }

Pawn, *v. a.* gwystlo, arwystlo, adneu, pridio.

Pawn-broker, *s.* llogwystlwr, gwystl-fasnachwr, llog-fasnachwr.

Pawnee, *s.* gwystlai; yr un y rhodder gwystl iddo; derbyniwr gwystl.

Pawner, *s.* gwystlwr, gwystlydd, gwystlor, arwystlor.

Pax, *s.* (Ll.) heddwch, hedd, tangnefedd; heddlech.

Pay, *v.* (Ff. *payer*) talu; gwneuthur taliad neu daledigaeth; gobrwyo, gwobrwyo, gwobrî; cyflawnu.

To pay back—talu adref; talu yn ol; addalu, attalu, ail dalu; talu yr echwyn; talu yr echwyn adref; talu y pwyth; gwobrwyo, gobrwyo.

To pay off—talu a gadael i fyned; talu a'i droi ymaith; talu i un a'i droi ymaith; talu a diswyddo; talu i ffwrdd.

To pay one off—talu i un yr hen a'r newydd; talu yr hen chwech i un.

To pay one in his own coin—talu cast am gast; talu un yn ei fath ei hun; gwneuthur âg neu i un fel y gwnaeth yntau âg neu i un arall.

To pay on—dygaboli; rhoi aml ddyrnodiau, ergydion, neu ffonodiau; mynychu ergydion; dyblygu dyrnodiau neu ergydion; crasu, golchi, llachio.

To pay out (in seamen's language)—gollwng rhagor neu chwaneg o raff allan; llaesu neu lacio rhaff.

To pay off—troi ar gyfer y gwynt; troi at y pwynt y byddo y gwynt yn chwythu o hono.

To pay the bottom of a vessel—dwbio gwaelod llong; taenu nfeliar, ystor, turpant, &c. ar hyd gwaelod llong.

Pay, *s.* tâl; taliad, daledigaeth; cyflog; gwobrwy.

Half-pay—hanner tâl.

Payable, *a.* (Ff.) taladwy, hydal; dyledus, i'w dalu.

Not payable—annhaladwy, anhydal.

Pay-bill, *s.* talysgrif, talysgrifen.

Pay-day, *s.* dydd talu.

Payee, *s.* talai; yr un y taler iddo; y derbynydd.

Payer, *s.* talwr, taliedydd, talawdr, talor, talmentwr.

Paymaster, *s.* pentalwr, pentalawdr.

Paymaster general of the forces—pentalwr cyffredinol y cadlucedd; pentalawdr cyffredinol y fyddin.

Payment, *s.* tâl, taliad, daledigaeth, taliant, talawd, talment: *pl.* talion.

Prompt payment — tâl ar law; arian parod.

To stop payment—methdalu, methu talu.

Stopping of payment—annod tâl; methdaliad.

And payment to be made—a thalu y ddyled (*Mat.* xviii. 25).

Paynim, *s.*=*Painim.*

Pay-office, *s.* taldy, tal-swyddfa, swyddfa talu.

Payse,† *s.*=*Poise.*

Pea, *s.* (S. *pisa*; Ff. *pois*; Ll. *pisum*; Gr. *pison*) pysen: *pl.* pys.

Heath pea—pysen y coed, coedbysen: *pl.* coedbys.

Common heath pea, } pys y coed gnap-
Common orobus, } wreiddiog, coedbysen gnapwreiddiog.

Everlasting pea—ydbysen barhâus, ydbysen dragwyddol: *pl.* ydbys parhâus, ydbys tragwyddol.

Narrow-leaved everlasting pea—ydbysen barhâus gulddail.

Chick-pea — gwygbysen, pysen y llygod, llygbysen, llygodbysen: *pl.* gwygbys, pys y llygod.

Sea pea—pysen arfor, morbysen.

Green peas—pys gleision.

A bushel of pease—pwysel o bys.

Pea-bug, } pyschwilen, chwilen y pys:
Pea-weevil, } *pl.* pyschwilod.

Peace, *s.* (S. *pais*; Ff. *paix*; Ll. *pax*) heddwch, hedd, tangnefedd, tangnef, tanc, heddwg; taw; saib; cymmod.

At peace—heddychol, heddychlawn, mewn heddwch.

To be at peace with—bod yn heddychol neu heddychlawn â; bod mewn heddwch â.

To make peace—tangnefeddu, heddychu, gwneuthur heddwch, gwneuthur tangnefedd.

To make peace with one—ymheddychu neu ymgymmodi âg un; gwneuthur heddwch âg un.

To make peace between persons at variance—cymmodi rhwng rhai mewn amrafael â'u gilydd; gwneuthur cymmod neu heddwch rhwng rhai mewn amrafael â'u gilydd; cymrodeddu, cylafareddu, neu dangnefeddu rhwng rhai mewn amrafael â'u gilydd; cymmodi rhwng rhai mewn anghydfod.

To hold the peace, } tewi, tewi â son;
To hold one's peace, } dystewi; bod yn ddystaw; bod heb yngan gair; gostegu, rhoi gosteg; cadw cyfrinach; dâl neu attal ei dafod.

To make one hold his peace—gyru taw ar un; peri i un dewi.

Peace!—ust! ys taw! taw â son! nac yngan air! gostega! taw! tawa!

Peace! be silent!—gostega! dystawa!

Justice of the peace—heddynad, heddynghad, ynad heddwch, ynad hedd, ynad yr heddwch.

Peace society—cymdeithas heddwch, cymdeithas hedd, hedd-gymdeithas.

A hostage of peace—tangwystl, gwystl heddwch.

Peaceable, *a.* heddychol, heddychlawn, tang-

nefeddus, tangnefus, heddychus, heddus, tangnefig, tangweddus, tangweddol; llonydd, tawel, digynhwrf, digyffro.

Peaceableness, *s.* heddycholrwydd, heddycholdeb, heddychlondeb, heddychlonrwydd, heddychlonedd, tangnefusrwydd, tangnefeddusrwydd, tangnefusedd, heddusrwydd, tangnefoledd, tangnefolrwydd; llonyddwch, tawelwch.

Peaceably, *ad.* yn heddychol, &c.; mewn heddwch, mewn tangnefedd.

Peaceful, *a.* heddychlawn, heddychol, llawn heddwch, heddychus, heddus, tangnefus, tangnefeddus; llonydd, tawel.

Peacefulness, *s.* heddychlonrwydd, heddychlondeb, heddychlonedd, heddycholdeb, heddycholrwydd, heddusrwydd, tangnefusrwydd; tawelwch, taweledd.

Peaceless, *a.* diheddwch, dihedd, annhangnefus, annhangnef, annhanc, anhedd, didanc.

Peacemaker, *s.* tangnefeddwr, heddychwr, cymmodwr, tangnefwr, tangnefydd, cymrodeddwr, cylafareddwr, athrywynwr.

Peace-offering, *s.* heddoffrwm, offrwm hedd; heddaberth, aberth hedd.

Peace-officer, *s.* heddswyddog, swyddog heddwch.

Peace-parted, *a.* à ymadawodd mewn heddwch; à ymadawodd â'r byd mewn tangnefedd.

Peace-party, *s.* heddblaid, plaid heddwch.

Peach, *s.* (Ff. *pêche*) eirin gwlanog, afalau peatus; peatus: *sing.* afal peatus, eirinen wlanog, peatusen.
Peach-coloured—o liw blodau peatus.

Peach,† *v. a.*=*Impeach*.

Peacher,† *s.* cyhuddwr.

Peachick, *s.* (Ll. *pavo*, Al. *pfau*, a *chick*) cyw pawan, cyw paun, cyw pawyn, paun ieuanc.

Peach-tree, *s.* pren afalau peatus, pren eirin gwlanog.

Peacock, *s.* (*pea*=Ll. *pavo*, Ff. *paon*, Al. *pfau*) paun, paen, pawyn, pawan, ceiliog pawan.
Peacock-like—peunaidd.

Peafowl, *s.* pawan, pawyn, paun.

Peahen, *s.* (Al. *pfauhenne*, *pfauen*; Is. *pauuwin*; *pea*=*pavo*, a *hen*) peunes, paenes, iar bawan, paeniar.

Peak, *s.* (S. a Gw. *peac*) pig, blaen; ban, bant, crib, copa, blaenwedd, bre, bâl, blaenwel, cwmwg, pen, pigwn; pen, crib, copa, blaenwedd, *neu* flaenwel bryn; pen, crib, copa, blaenwedd, *neu* flaenwel mynydd; sol, colfa, colon; siobyn; clogwyn: *dim.* pigyn, pigws.
The great peak—y fan fawr.
The little peak—y gopa fach.

Peak,† *v. n.* edrych yn glafaidd *neu* wywllyd; dihoeni, nychu; bod yn nychlyd.

Peak, *v. a.* codi pig hwyl.

Peaked, *a.* blaenfain, pigfain.

Peaking, *a.* clafaidd, clefyca, gwywllyd, nychlyd, culwan, cwla, salw, gwael, gwanaidd, llesg, naraidd.

Peakish, *a.* banog, ban, bant, balog, pica; yn sefyll ar fan *neu* gopa; culwan, teneu, gwael.

Peal, *s.* (Ll. *pello*) cydolsain, darstain, darystain, arsain, chwylsain, sain ar sain, sain yn sain, sain yn mon sain; siâs, chwyl.
To ring a peal on bells—canu siâs *neu* chwyl ar glych; cydolseinio clych.
A peal of bells—nifer o glych cynghaneddol; tyaid o glych cynghaneddol.
To ring a peal in one's ear, } canu cloch
To ring one a peal, } yn nghlust un; canu cloch i un; dwrdio *neu* ysdwrdio un; rhoi pregeth, gwers, *neu* gaine i un; canu cainc i un.
I rang him a peal—efe a gas bregeth genyf.

Peal, *v.* cydolseinio, chwylseinio, arseinio, darstain, darystain, darsteinio, darysteinio; canu; dathlu; amseinio; diaspedain; †cynhyrfu.

Pealing, *p.* yn cydolseinio, &c.; chwylseiniol, cydolseiniawl; rhuthrol.

Pean, *s.* (*Ll. paean*; Gr. *paian*) cân orfoleddus, cân fuddugol, emyn gorfoledd, emyn gorfoleddus; orolan, mawlgan; buddugawd: math ar gorfan.

Pean, *s.* (Ff. *des pames*) eurgotwm (mewn herodraeth).

Peanism, *s.* cân gorfoledd, canau gorfoledd; bloddestau gorfoledd; cadganiadaeth.

Pea-ore, *s.* pyafwn, mwn pys.

Pear, *s.* (S. *pera*; Is. *peer*; Ll. *pyrum*) gellygen, gellygen, peren, peran, peranen, rhwnen, rhwnynen, elleigen: *pl.* gellaig, gellyg, per, perau, peranau, perain, rhwnyn, eraint, ellaig.
A small pear—perenig, peren fechan.

Pearch, *s.*=*Perch*.

Pearl, *s.* (Ll. drogl, *pirula*; S. *pearl*; Ff. *perle*; Gw. *pearla*) myrieriden, gem, em, perl, perlyn, pysgem, cragenfaen, gleinem; rhuchen, huchen, pysen ar lygad; math ar argraff-lythyren fechanigen fach, y berlen, y fechanigen: *pl.* myrierid.
Mother of pearl—cregynem, pysgem, brasbysgem, llymarchem=y wisg arianaidd dryloew y tu mewn i rai cregyn, eiddo y llymeirch yn neilltuol.
A pearl in the eye—magl, pysen, perl, perlyn, *neu* huchen ar lygad.
A small pearl—perlyn, gemig.
Pearl (in heraldry)—ariant, yr ariant, y lliw gwŷn.
Seed-pearls—perlau mân, mân berlau.
Dealer in pearls—gemydd, gemwr, perlwr, perlydd, masnachwr perlau, masnachydd gemau, masnachwr myrierid.

Pearl, *v.* gemu; addurno â gemau, perlau, *neu* fyrierid; bod yn debyg i emau *neu* fyrierid.

Pearlaceous, *a.* pysgemaidd, cregynemaidd; tebyg i gregynem, brasbysgem, *neu* llymarchem.

Pearlash, *s.* (*pearl* ac *ashes*) golchludw, gemludw; calchlysnur.

Pearl-barley, *s.* gem-haidd.

Pearl-diver, *s.* gemsuddwr, gemymsoddwr, gemymsuddwr; un â ymsuddo am fyrierid *neu* berlau.

Pearled, *a.* gemog, perlog, myrieridog; addurnedig â gemau, perlau, *neu* fyrierid; perledig.

Pearl-eyed, *a.* â magl, pysen, perl, *neu* berlyn ar ei lygad; âg ymotyn yn ei lygad.

Pearl-fishery, *s.* pysgodfa perlau, pysgodfa gemau, pysgodfa myrierid; pysgodfa llymeirch y ceir perlau o honynt.

Pearl-fishing, *s.* pysgota perlau, pysgotwriaeth perlau; ymsuddiad am berlau.

Pearl-oyster, *s.* y llymarch y ceir perlau o hono; llymarch y perlau.

Pearl-sinter, *s.* cramfaen.

Pearl-spar, *s.* ysger llwyd.

Pearl-stone, *s.* gemfaen, myrieridfaen.
Pearl-studded, *a.* gemweithiog, gemog; brith o berlau.
Pearl-white, *s.* perlwyn, gemwyn.
Pearl-wort, } *s.* corwlyddyn.
Pearl-grass, }
Procumbent pearl-wort—corwlyddyn gorweddol.
Small-flowered pearl-wort — corwlyddyn anaf-flodeuog.
Upright pearl-wort—corwlyddyn syth.
Pearly, *a* (o *pearl*) gemog, perlog, myrieridog, llawn myrierid, llawn perlau; perlaidd, gemaidd, myrieridaidd; gloew, tryloew, trybelid, pur, claer.
Pearmain, *s.* math ar afal per dros ben.
Peartree, *s.* perwydden, gelleigwydden, gellygwydden, perbren, gelleigbren, gellygbren, pren per, pren rhwnyn, pren gellaig, rhwnynwydden : *pl.* perwydd, gelleigwydd, per, &c.
Peasant, *s.* (Ff. *paysant;* Ysp. *paisano*) gwr gwladaidd, gwr gwledig, gwr o'r wlad, dyn gwladaidd, gwas gwlad, un o'r wlad, gwladeiddwr, gwladeiddyn, taiog, tsiogyn, (*f.* taioges), gwreng, gwaeryn, gwaer, iangwr, adlaw, gwerinwr, dyn cyffredin.
Peasant, *a.* gwladaidd, gwledig, gwaerol, gwaer.
Peasantlike, } *a.* gwladaidd, gwledig, gwreng,
Peasantly, } gwerinaidd; difoes, anfoesgar, afleduais; anllythyrenog; tebyg i wŷr o'r wlad.
Peasantry, *s.* gwŷr gwledig, gwŷr gwladaidd, gwŷr o'r wlad, pobl wledig, pobl wladaidd, pobl o'r wlad, dynion gwledig, gwledigion, gwreng, pobl wreng, taiogion, taiogiaid, adlawiaid, gwaer, gwladeiddwyr, y bobl gyffredin, y cyffredin, y werin, pobl y wlad, y corff gwladaidd o bobl; † gwledigrwydd.
Peas, *s. pl.* (o *pea*) pys.
Peas-halm, } callod pys, callodr pys.
Peas-bolt, }
Peas-cod, } *s.* coden pys, masglyn pys, pysgib,
Pea-shell, } plisgyn pys: *pl.* codau pys, masgl pysg, plisg pys, pysgibau.
Pease, *s. pl.* (o *pea*) pys, ydbys.
Pease used for food—ydbys.
Pease-porridge—cawl pys, potes pys.
Peastone, *s.* (*pea* a *stone*) pysfaen.
Peat, *s.* (Al. *pfütze*) mawn; mawnen, cleiad, cleiaden.
Peat-land—mawndir, tir mawn, tir mawnog.
Peat-pit—mawnbwll, pwll mawn, pwll tywarch.
Peat-bog, *s.* cors fawn, siglen fawn, mignen fawn.
Peat-moss, *s.* mawn, tywarch; mawnog, mawneg.
Peats, *s. pl.* mawn, cleiaid, tywarch mawn, tyweirch mawn.
Peat-soil, *s.* mawndir, tir mawnog, tir mawn.
Peaty, *a.* mawnog; mawnaidd, fel mawn.
Pebble, } *s.* (S. *pabob, papolstana*) caregan,
Pebblestone, } caregyn; crynfaen, grofaen; gröyn: *pl.* caregos, cerygos, crynfain, crynfeini, gro, ceryg mân, mân gerygos.
Small pebbles—manro, mân gerygos.
Pebbled, } *a.* llawn caregos, &c.; crynfaenog,
Pebbly, } crynfeiniog; groaidd.
Pecary, } *s.* mwsfochyn, (*pl.* mwsfoch), Pecari,
Peccary, } Peccari=math ar anifail tewgroen, perthynas i'r mochyn.
Peccability, *s.* (o *peccable*) hybechedd, annibechedd.
Peccable, *a.* (o'r Ll. *pecco*) hybech, annibech; daroetyngedig i bechod; agored i bechu; à allo bechu.
Peccadillo, *s.* (Ysp. o *pecado*, Ll. *peccatum*) beiyn, pechotyn; bai, trosedd, caredd, pechod, *neu* amryfusedd bychan: *pl.* pechotach.
Peccadillo, } *s.* coler *neu* grychlen uchel.
Peccadil, }
Peccancy, *s.* (o *peccant*) drwg ansawdd, ansawdd drwg, drygnaws, drygnawsedd, drygedd; trosedd, bai, cam; pechaduri, pechadurusrwydd.
Peccant, *a.* (Ff.; Ll. *peccans*) pechol, pechodawl, pechadurus, pechus, pechodlawn; drwg, niweidiol, llygredig, afiach, drygnawsaidd, drygnawsus.
Peccant,† *s.* troseddwr, pechadur.
Peccavi, *s.* (Ll.=pechais) addefiad bai; bai addefedig.
Pechblend, } *s.* (Al. *pech* a *blende*) pygblith=
Pechblende, } math ar fwn.
Pecilopode, *s.* (Gr. *poicilos* a *pous*) amrybed=crestogyn âg iddo amryw fath ar draed.
Peck, *s.* (Llyd.; Ff. *picotin*) ffiolaid, chwarthor pwysel, 8 chwart, hanner cibyn=554·55 o fodfeddi tryfaint.
A peck of troubles—twr, crug, *neu* gruglwyth o ofidiau; aml flinderau, aml ddrygau, aneirif wasgfaon; llawer o ofid; mwy na mwy o ofid; byd o ofid.
Peck, *v.* (It. *beccare;* Ysp. *picar;* Al. *picken*) pigo, tymmigo, taro â phig, cnocellu.
To pick a millstone—cyfhogi maen melin; gogyfio maen melin.
To peck at—cyfeirio at (â phig); pigo at, pigo tuag at; amcanu taro *neu* gyrhaedd â phig; beio ar, ymhel â, blino.
Pecker, *s.* pigwr, pigydd, pigiedydd; coblwr, coblyn, cnicell, cnocell, cnocell y coed, delor.
Peckings, *s.* priddfeini heb eu llwyr gras.
Pecora, *s. pl.* (Ll. o *pecus*) dafilod, carnafilogion.
Pecten, *s.* (Ll.) crib: rhython y brain, glybysg.
Pectic Acid, *s.* (Gr. *pêctis*) sur rhyfludig, sur rhyflud.
Pectin, } *s.* (Gr. *pêctis*) rhyflud=math o sylPectine, } wedd tebyg i bysglud.
Pectinal, *a.* (Ll. *pecten*) cribol, perthynol i grib; cribaidd, tebyg i grib.
Pectinal, *s.* crippysg; pysgodyn â'u esgyrn yn debyg i ddannedd crib.
Pectinate, *a.* (Ll. *pecten*) tebyg i ddannedd
Pectinated, crib; ar wedd dannedd crib; cribaidd; cribog.
Pectination, *s.* (Ll. *pecten*) cribad, cribiad, cribawd; cribeiddrwydd, cribogrwydd.
Pectinibranchiata, *s. pl.* (Ll. *pecten*, a Gr. *bragchia*) cribdagellogion, cribdagellogod=y 6ed llwyth o feddalogion yn nhrefniad Cuvier.
Pectinibranchiate, *a.* cribdagellog, cribdagellaidd; â chanddo degyll *neu* grogenau cribaidd.
Pectoral, *a.* (Ll. *pectoralis*) dwyfronol; perthynol i'r ddwyfron; yn perthyn i ardal y ddwyfron.

Pectoral fins—bronesgyll, esgyll y ddwyfron.

Pectoral, *s.* dwyfroneg, broneg, brondor, addurn y ddwyfron; cyffyr i wella y ddwyfron; meddyginiaeth addas i ddoluriau y ddwyfron a'i hardaloedd.

Pectorals—bronesgyll, esgyll y ddwyfron, edyn dwyfron pysg.

Pectoriloquial, *a.* bronlafarol; perthynol i lefaru megys o'r ddwyfron.

Pectoriloquy, *s.* (Ll. *pectus* a *loquor*) bronlafar, bronlafariaeth, llafariaeth megyso'r ddwyfron.

Peculate, *v. n.* (Ll. *peculor, peculatus*) twyllo y wlad, ysbeilio y cyffredin, ysbeilio y trysor cyffredin, ysbeilio y drysorfa gyffredin; lladrata, lledrata, darnguddio, methlu, celcio, celcu.

Peculation, *s.* ysbeiliad y cyffredin, ysbeiliad y trysor cyffredin, ysbeiliad y drysorfa gyffredin, twyllad y wlad, celciad, methliad; lladrad, lledrad.

Peculator, *s.* (Ll.) ysbeiliwr *neu* ysbeilydd y trysor cyffredin; ysbeiliwr arian y wlad; celciwr, methlwr; lleidr.

Peculiar, *a.* (Ll. *peculiaris*) priodol, priod; eiddo un ei hun; neilltuol, hysbysol, ysbysol, penodol, arbenig, odidog; nodedig; odiaethol; unig; perthynol i un.

A peculiar friend—cyfaill neilltuol, anwylaf, cyfrinachol, *neu* fynwesol.

A peculiar treasure—trysor priodol (*Ecs.* xix. 5); trysor penaf (*Preg.* ii. 8); priodoriaeth (*Salm* cxxxv. 5).

To make peculiar—priodoli.

Peculiar, *s.* eiddo un ei hun; eiddo priod un; peth priodol, peth priod; priodoriaeth; odid; gwahanfraint, gwahanlys.

Peculiars—gwahanlysoedd, gwahanfraint =plwyfau dân briod oruchwyliaeth a llywodraeth Archesgob Caergaint, heb un barnwr eglwysig arnynt ond efe.

Court of peculiars—gwahanlys, llys gwahanfraint.

One's peculiar—gwir-dda cywir un ei hun; priodoriaeth un; yr hyn a ennillodd un trwy lafur ei ddwylaw.

Peculiarity, *s.* priodolrwydd, priodrwydd; neilltuolrwydd, hysbysolrwydd, arbenigrwydd, hynodrwydd; odid; peth neilltuol, peth priodol: *pl.* neilltuolion.

Peculiarize, *v. a.* priodoli; gwneuthur yn briodol *neu* neilltuol.

Peculiarly, *ad.* yn briodol, &c.; mewn modd priodol *neu* ysbysol.

Peculiarness, *s.* priodrwydd, priodolrwydd; neilltuolrwydd, ysbysolrwydd.

Pecuniary, *a.* (Ll. *pecuniarius*) arianol; perthynol i arian; yn perthyn i arian bathol; o arian bathol; â delir yn *neu* mewn arian bathol.

Pecuniary reward—gwobr o arian, arianwobr, gwobr arianol.

Pecunious,† *s.* (Ll. *pecuniosus*) arianog, llawn arian.

Ped, *s.* (am *pad*) ystrodyr bychan, ystarn fechan, sadellan, panelyn; basged, cawell.

Pedagogic, } *a.* (o *pedagogue*) perthynol i
Pedagogical, } athraw plant; yn perthyn i athraw ysgol; gweddus i feistr plant; ysgolyddol.

Pedagogism, *s.* ysgolyddiaeth; gwaith, nodwedd, *neu* foesau athraw plant.

Pedagogue, *s.* (Gr. *paidagôgos*) athraw, hyweddwr, *neu* hyfforddwr plant; athraw ysgol, meistr ysgol, ysgolfeistr, ysgolydd; crachathraw, coegathraw, goathraw, ysgoleigyn, athrawyn, coeg-ddysgedydd.

Pedagogue, *v. a.* crachathrawu, coegathrawu; dysgu fel y dysg crachathraw.

Pedagogy, *s.* (Gr. *paidagʹgia*) cynaddysg, rhagaddysg; addysg yn elfenau dysg; dysgyblaeth ragbarotoawl.

Pedal, *a.* (Ll. *pedalis*, o *pes*) troedfeddol; troedawl, pedawl; troedlenog.

Pedal, *s.* troedbib, troedlen, pedbib, pedbibell.

Pedals—troedbibau; allwyddau chwyrnbibau organ.

Pedal-note, *s.* pednod, dalnod.

Pedaneous, *a.* (Ll. *pedaneus*) yn cerdded, dân gerdded, cerddedol; yn myned ar draed; yn cerdded ar draed; pedestrol, pedestraidd, rhodiol; yn pedestru.

Pedant, *s.* (Ff.; It. ac Ysp. *pedante*) crachathraw, coegathraw, crach-ysgolor, crach-ysgolâig, crach-ysgoleigyn, coeglenor, un crachddysgedig, un coeg-ddysgedig, athrawyn rhodresgar, ysgoleigyn rhodresgar, crach-ysgoleigyn rhodresgar, athrawyn chwyddeiriog; un chwannog i ddangos ei ddysg; ysgolfeistryn, ysgolfeistr, meistr ysgol, athraw ysgol, dysgwr plant.

To play the pedant=*Pedantize.*

Pedantic, } *a.* coegddysgedig, coegathrawgar,
Pedantical, } coeglenorol; chwannog i ddangos ei ddysg; ymadroddfawr, coeg-ysgoleigiol; y mae yn orhoff ganddo eiriau dyfn-ddysg; rhy ddichlyn ei eiriau; coeg-ddichlyn ei eiriau; dangosgar o'i ddysg; rhodresgar ddysgedig; coegfalch, hunandybus.

Pedantically, *ad.* yn chwannog i ddangos ei ddysg; fel coegathrawyn rhodresgar; yn goegddysgedig, &c.

Pedantize, *v. n.* chwareu y crachathraw, chwareu y coegathraw; gwneuthur gwagymffrost o'i ddysg; dangos ei ddysg o wir ymffrost; coeg-ddangos dyfn-ddysg; dywedyd anghyfiaith; dangos dysg lle na bo galw am hyny.

Pedantry, *s.* (Ff. *pedanterie*) coegddysg, coegathrawgarwch, coeg-ysgoleigdod, crach-ysgoleigdod, coeglenogaeth, crachlenogaeth; rhodresgar ddangosiad *neu* ddadganiad dysg; dangosiad ysgoleigdod yn anmhrydlawn o wir ffrost; dangosiad ysgoleigdra yn anmhrydlawn o wagffrost; dysgeidfost, llenfost; athrawiaeth â draddoder mewn geiriau chwyddedig er dangos dyfn-ddysg; traddodiad athrawiaeth mewn geiriau chwyddedig er dangos dyfnder dysg; hunandyb.

Pedarian, *s.* (Ll. *pedarius*) seneddwr Rhufeinig â ddangosai ei bleidlais trwy gerdded at y blaid y byddai o'i thu; pleidleisiwr traed.

Pedate, *a.* (Ll. *pedatus*) troediog, troedog, pedog; âg iddo raniadau bysedd y traed.

Pedatifid, *a.* (Ll. *pes* a *findo*) pedholltog, troedholltog.

Pedatinerved, *a.* (Ll. *pedatus* a *nerve*) pedwythenog, pedwythiog.

Peddle, *v.* (Ff. *petit*, C. *pitw ?*) ymdrafferthu yn nghylch pethau bychain; ffrilian, simera, gogusa, oferdreulio; edwica, gwica, manwerthu, coegwerthu, gwerthu crachnwyddau, gwerthu mân bethau.

Peddling, *a.* dibwys, gwag, ofer, oferwag.

Pederast, *s.* (Gr. *paiderastês*) gwrywgydiwr, ymlochlachwr.
Pederastic, *a.* gwrywgydiol.
Pederasty, *s.* ymlochlach, gwrywgyd, gwrywgydiad, bwbechni.
To commit pederasty—ymlochlach, gwrywgydio, mochi.
Pederero, } *s.* (Ysp. *pederero*) trwyllwn, gwn
Paterero, } trwyll.
Pedestal, *s.* (Ysp.; Ff. *piedestal;* o'r Ll. *pes*, a'r T. *stall*, *stallen*) troed, gwadn, bon, *neu* sylfaen colofn; bonsang, ysbûr, troed, gwadn, bonad; troedfainc.
Pedestrial, *a.* (Ll. *pedestris*) pedestrol; perthynol i'r troed; troedawl, pedawl.
Pedestrian, *a.* (Ll. *pedestris*) pedestraidd, pedestrol, pedestrig, pedestrog, peddestraidd, peddestrol; yn cerdded *neu* fyned ar draed.
Pedestrian journey—taith ar draed, taith draed, taith bedestrol.
Pedestrian, *s.* pedestr, pedestrydd, peddestr, peddestrydd, gwr traed, cerddwr, cerddedwr; cerddwr nodedig: *f.* pedestres, peddestres.
Pedestrianism, *s.* pedestraeth, pedestriad, peddestriad, peddest, pedest, cerddediad, cerdded.
Pedestrianize, *v. n.* pedestru, peddestru, peddu, cerdded ar draed, myned ar draed, cerdded; ymarfer â cherdded; ymarfer o gerdded.
Pedestrious, *a.* pedestraidd, peddestraidd, pedestrol; â gerddo ar draed.
Pedicel, } *s.* (Ll. *pediculus*) ffllurgoes, blodeu-
Pedicle, } goes, deilgoes, coesig; troed, troedyn, coes, *neu* baledryn deilen (a'r cyffelyb).
Pedicellate, *a.* deilgoesog, ffllurgoesog, coesigog, coesigaidd; âg iddo goesig *neu* droedyn.
Pedicular, } *a.* (Ll. *pedicularis*) lleuog, lleu-
Pediculous, } lyd; â haint y llau arno.
Pedicularis, *s.* (Ll.) melsugn, melog, balog fân.
Pediculation, *s.* (o'r Ll. *pediculus*) haint y llau, clwyf y llau, clefyd y llau, y clwyf lleuog.
Pediculus, *s.* (Ll.) lleuen; y llau.
Pedigerous, *a.* (Ll. *pes* a *gero*) coesog, heglog; â choesau iddo.
Pedigree, *s.* (tebygol o'r Ll. *pes*) ach, achwedd, benedd, gwelygordd, asglinen, llinach, llinyn, achlin, gwehelyth, achen; llechres, achrestr, achres; achau.
To trace pedigrees—dwyn achau, olrhain achau.
A writer of pedigrees—achydd, achwr, olrheiniwr achau, hanesydd achau; achofydd.
Pediluvium, *s.* (o'r Ll. *pes* a *lavo*) baddon traed, troedfaddon, pedfedd, pedfaddon.
Pediluvy, *s.* (Ll. *pes* a *lavo*) golchiad traed, pedfaddiad; baddon traed, troedfaddon pedfedd, pedfaddon.
Pediment, *s.* (o'r Ll. *pes*) talfa, talog.
Pedipalpe, } *s. pl.* (Ll. *pes* a *palpo*) pedbalfogion
Pedipalpi, } =llwyth o gorynod.
Pedipalpous, *a.* pedbalfogaidd; perthynol i'r pedbalfogion.
Pedireme, *s.* (Ll. *pes* a *remus*) pedrwyfog, pedrwyfyn: *pl.* pedrwyfogion=math o grestfilyn â'i draed yn gwneyd y tro yn lle rhwyfau.
Pedler, *s.* (o *peddle*; neu o'r Ll. *pes*, *pedis*) man nwyddwr, crachnwyddwr, crachwerthwr, marchnatäwr treigl, marchnadydd treigl, crach-fasnachwr, gwerthwr mân bethau ar hyd y wlad, gwerthwr mân bethau ar draws gwlad, gwicwr, cylchwerthwr.
Pedlers' French — briwiaith, ffregiaith, ffreo, ffreg, brithiaith.
Pedleress, *s.* mannwyddes, crachnwyddes, marchnadyddes dreigl.
Pedlery, *s.* mannwyddau, crachnwyddau, nwyddau crachwerthwyr; crachwerthwriaeth, crach-fasnach, masnach dreigl.
Pedobaptism, *s.* (Gr. *pais* a *baptismos*) bedydd plant, bedydd babanod.
Pedobaptist, *s.* bedyddiwr plant; plsidiwr bedydd plant.
Pedomancy, *s.* (Ll. *pes*, a Gr. *manteia*) pedarmes, troedarmes; dewiniaeth â gwadnau y traed.
Pedometer, *s.* (Ll. *pes*, a Gr. *metron*) camfydrai, camfeidr, camfesur, camraddyr, mesurydd camau *neu* gamrau; teithfesur.
Pedometrical, *a.* camfesurol, camfeidrol, perthynol i'r camfydrai.
Peduncle, *s.* (Ll. *pediculus*) paledryn; coes y blodyn a'r ffrwyth; coesig, troedyn, troed, coes; ffllurgoes.
Pedunculer, *a.* paledrynol, paledrynaidd; perthynol i goes *neu* droed blodau; coesigol; yn tyfu o'r paledryn.
Pedunculate, *a.* paledrynog; yn tyfu ar y paledryn; yn tyfu ar droed *neu* goes blodau.
Pee,† *v. n.* edrych âg un llygad.
Peed,† *a.* unllygeidiog.
Peel, *v.* (Ff. *peler*, *piller*; Ll. *pilo*) pilio, digroeni, dirisglo, dirisgo, diflisgo, dibliago, plicio, deor, dadrisgo, dadgaenu, dadgroeni; dynoethi, dihatru; anrheithio.
Peel, *s.* pil, caen, (*dim.* caenen), croen, rhisgyn, rhisglyn, rhisgl, rhisg, cen, crawen, crofen, tôn, cibyn, plig, hif: *pl.* pilion, plicion, creifion, crafion.
Peel, *s.* (Ff. *pelle;* Ll., It., ac Ysp. *pala*) pil, pil ffwrn, rhawlech, pal ffwrn; crafell i roi bara yn y ffwrn; pil argraffydd.
Peel, } *s.* = { *Pile-tower*, &c.
Peel-tower, }
Peeler, *s.* piliwr, piliedydd, pilydd; anrheithiwr.
Peeling, *s.* piliad, piliant, piliawd, pliciad, &c.; pil: *pl.* pilion.
Thin peeling—pilionen, pilen.
Peep, *v. n.* (Is. *piepen;* Al. *pfeifen;* Ll. *pipio*) cipedrych, cibedrych, ciledrych, llededrych; edrych yn lladradaidd i mewn *neu* allan; ysbïo, ysbiennа, goselu, cel-edrych, edrych yn lladradaidd; edrych trwy dwll; lledymddangos, dechreu ymddangos; estyn ei big *neu* ei ben allan; dangos ei big; pipian, pipianu; lleisio fel cyw.
To peep at—edrych yn lladradaidd ar.
To peep in upon—edrych *neu* lededrych i mewn ar; edrych yn llechwrus; llettywynu i mewn ar.
To peep out, } dechreu ymddangos; estyn
To peep, } ei big *neu* ei ben allan; dangos ei big.
You shall pay for your peeping—chwi a delwch am edrych.
Wizards that peep, and that mutter—dewiniaid, y rhai sydd yn husting, ac yn sibrwd (*Esa.* viii. 19.)
There was none that peeped—nid oedd â ynganai (*Esa.* x. 14).
Peep, *s.* cipedrychiad, cibedrychiad, ciledrych-

iad, cipolwg, gosel, goseliad, lledolwg, lledrych, edrychiad lladradaidd, edrychiad llechwrus, ysbeiennad; cipedrychiad i mewn neu allan; ymddangosiad cyntaf, cynymddangosiad; pipianad, llais pipianllyd.

The peep of the day—toriad y dydd, clais y dydd, toriad y wawr, glasiad y dydd, dychlais y dydd, rhaciad y wawr, llug y dydd, y wawr.

Peeper, *s.* cipedrychwr, cipedrychydd, edrychydd lladradaidd, cipdremiwr, ysbeiennwr, ysbeiwr, ysbïwr; llygad; drych; cyw ar dori y pliségyn.

Peep-hole, } *s.* ysbeiendwll, ysbïendwll, twll
Peeping-hole, } ysbeienna.

Peer, *s.* (Ff. *pair*; Ll. *par*) pendefig, dyledog, pendeddig, arglwydd, arlwydd, cyfurddor, gogyfurdd, por; cymhar, cydymaith, cydradd, un cydradd, cyfeisor, cyfiad.

House of peers—ty yr arglwyddi, ty y pendefigion, pendefiglys.

The twelve peers of France—deuddeg cyfurddor Ffrainc; y deuddeg gogyfurdd o Ffrainc; deuddeg gogyfurdd Ffrainc.

Peers of the realm—arglwyddi y deyrnas; cyfurddorion y deyrnas; cyfurddolion y deyrnas; pendefigion y deyrnas.

Peer, *v. n.* (Ll. *pareo*) ymddangos, dyfod i'r golwg, cil-ymddangos; cipedrych, ysbeienna, edrych yn graff.

To peer into—edrych yn graff *neu* yn daer i mewn i.

To peer upon—edrych yn lladradaidd ar; cipedrych ar, ciledrych ar.

Peerage, *s.* pendefigaeth, cyfurddoriaeth, dyledogaeth, gogyfurddoriaeth, pendeddigaeth; gradd, urdd, urddas, *neu* ystâd y cyfurddolion; y cyfurddorion, y cyfurddolion, y pendefigion, yr arglwyddi.

Peerdom,† *s.*=*Peerage.*

Peeress, *s.* pendefiges, dyledoges, cyfurddores, cyfurddwraig, arglwyddes, arlwyddes.

Peerless, *a.* digymhar, anghymharol, digyffelyb, anghymmath, anghyfath, dïeisor, digyfeisor, diail.

Primrose peerless—gylfinog.

Peerlessness, *s.* anghymharoldeb, anghyfartaledd, anghyfartalrwydd; bod yn ddigymhar.

Peevish, *a.* (llygriad o *perverse*, yn ol *Junius*; o *beesh*; o *bee* yn ol *Skinner*; cyfathrach i *pet*, *petulant*, yn nhyb *Webster*) anniddig, hyddig, anfoddog, gwenwynllyd, anynad, croes, anfwyn, gwynafog, drygnawsus, drygnwydus, anhyfodd, dreng, ffrom, anwesog, afrywiog, sarig, anhyfwyn, traws, anhydrin, drwg ei natur, hwstr; achwyngar.

Peevishness, *s.* anniddigrwydd, anfoddogrwydd, anynadrwydd, drygnaws, hyddigrwydd, hyddigder, croesder, croesineb, anfwynder, ffromder.

Peewit, } *s.* cornicell, cornicyll, corn-
Peeseweep, } chwigl, cornchwiglen, chwilgorn y gwynt, chwilgorn y waen, chwilgorn llwyd, cornor y gweunydd.

Peg, *s.* (o wraidd y Ll. *pango*, *pactus*, Gr. *pêgnumi*, yn ol *Webster*; C. *pig?*) hoel bren, pin pren, pinhoel, pin, hoelen bren, hoel, hoelen, coedhoel, hoelbren; pillyn, pill; cloigyn; ebill, ebillen.

Pegs of a harp—ebillion telyn, gwrachod telyn.

To take one a peg lower—darostwng *neu* dolio balchder un; tori peth ar falchder un; peri trai ar falchder un; tori crib un.

Peg, *v. a.* rhoi, gyru, *neu* daro hoel bren *neu* hoelion pren yn mheth; coedhoelio, pinhoelio; sicrhau â phin bren; sicrhau â chloigyn; hoelio â hoel bren; hoelio â hoelion pren; hoelio â choedhoelion; pillio, ebillio, pinio.

Pegged—pilliog, pilledig, &c.

Pegasus, *s.* (Gr. *peyasos*) ehedfarch yr Awen, adeinfarch yr Awen, march adeiniog yr Awen, march asgellog, Pegasw, Pegasus: enw cydser yn cynnwys 89 o ser: enw llwyth o bysg.

Pegger, *s.* (o *peg*) pinhoeliwr, pilliwr, pilliedydd; sicrhäwr â hoelion coed.

Pegm, *s.* (Gr. *pêgma*) math ar hen beiriant symmudol.

Pegmatite, *s.* (o'r Gr. *pêgma*) cynithfaen.

Peirameter, *s.* (Gr. *peiraô* a *metron*) osfydrai, osfeidyr=offeryn i wybod pa faint yw gwrthryn gwyneb ffyrdd i gerbydau olwynog, &c.

Peirastic, *a.* (Gr. *peirasticos*) osiawl, argeisiol, dargeisiol, cynnygiol, osiedigol; â wna gynnyg *neu* ymgais; â arddengys gynnygion *neu* ymgeisiau.

Peise,† *s.*=*Poise.*

Pekan, *s.* Pecan=math ar wenci neu fronwen.

Pekoe, *s.* te du rhagorol, Peco.

Pelage, *s.* (Ff. o'r Ll. *pilus*) gwisg gwylltfilod, tudded anifeiliaid gwylltion; blew, gwlan, pân, cinwisg.

Pelagian, } *a.* (Ll. *pelagus*) morol, eiglonol,
Pelagic, } eigionig, cefnforol, cenforol; perthynol i'r cyfanfor; yn perthyn i'r dyfnder.

Pelargonium, *s.* (Gr. *pelargos*) pig yr aran, garanbig.

Pelf, *s.* (cyttras â *pilfer*) mwnws, sorod, sothach; arian, mwnai; golud, cyfoeth.

Pelican, *s.* (Ff.; Ll. *pelicanus*; Gr. *pelecan*) pelican, pelig, y pelig.

Peliom, *s.* (Gr. *peliôma*) math o fillfaen: ystralestriad gwaed dugoch.

Pelisse, *s.* (Ff. o'r Ll. *pellis*) pilys, pilysyn, amdrws, ysgîn.

Wearing a pelisse—pilysog.

Pell, *s.* (Ll. *pellis*) croen.

Pellagra, *s.* (Ll. *pellis* ac *æger*) croenwst, cinwst.

Pellet, *s.* (Ff. *pelote*; Ll. *pila*) pelen, pellen, peled, pel; talp, telpyn.

Pellets (in heraldry)—y pelau, y pellenau, y pelenau, gynfain, gynfeini.

Pellet, *v. a.* gwneuthur yn belenau, pelenu.

Pelleted, *a.* pelenog, peledog.

Pellicle, *s.* (Ll. *pellicula*) pilen, croenen, croenyn, pilionen, teneu-groen, huchen; crofen deneu.

Pellitory, *s.* (Ysp. *pelitre*) pelydr.

Pellitory of the wall—paredlys, murlys, murlwyn, barthlys, pelydr y gwelydd, cantafod, canhauol, llysiau y mur, llysiau y pared.

Bastard pellitory—pelydr gwyllt, poerai.

Pellitory of Spain—pelydr Yspaen.

Pellmell, *ad.* (Ff. *pêle-mêle*) yn llwys ddidrefn, blith draphlith, ben draphen; yn derfysglyd; yn gymmysglyd.

Pells, *s. pl.* (Ll. *pellis*) cofrolau, cofiyfrau memrwn, cofiyfrau ar femrwn, rholysgrifau, cofnodau ar blagawd.

Clerk of the pells—ysgrifenydd y cofrolau,

ysgrifenydd y rholysgrifau=swyddog yn yr argedlys.

Pellucid, *a.* (Ll. *pellucidus*) tryloew, gloew, ffloew, trybelid, cyfloew.

Pellucidity, } *s.* tryloewder, tryloewedd, try-
Pellucidness, } loewineb, gloewder, gloewineb.

Pelokonite, *s.* (Gr. *pelos* a *conis*) dulychfaen.

Pelt, *s.* (Al. *pelz;* Ll. *pellis*) irgroen, gin, croen gin, croen giniedig, croen â'r blew arno, croen; ysglyfaeth hebog oll wedi ei llarpio; lluchiad, lluch.

Pelt-wool—gwlan gin, gwlan giniedig.

Pelt, *v. a.* (Ff. *peloter;* Ll. *pello;* Gr. *ballô*) lluchio, taflu, tawlu, bwrw.

To pelt a person with stones—taflu ceryg at un; bwrw ceryg at un; lluchio un â cheryg.

Pelta, *s.* (Ll.) tarian Rufeinig ysgafn fechan; cadell, tarian, bwcled, aes, aestalch.

Peltate, } *a.* (Ll. *pelta*) cadellog, tarianog;
Peltated, } tarianaidd, cadellaidd; ar lun tarian *neu* gadell.

Peltately, *ad.* ar lun tarian; ar ddull cadell; ar wedd bwcled.

Pelter, *s.* (o *pelt*) lluchiwr, lluchiedydd, taflwr, taflediydd, bwriwr, tawlwr.

Peltinerved, *a.* (Ll. *pelta*, a *nerve*) aeswythïog, aeswythenog.

Pelting, *s.* lluchiad, tafliad, byrddiad.

Pelting,† *a.* gwael, diwerth, isel.

Peltmonger, *s.* ginwerthwr, ginwerthydd, masnachwr gimion, ginfaelier, irgroenydd.

Pelt-rot, *s.* gin-feilni, gin-falldod, y clefyd noeth, y clwyf noeth.

Peltry, *s.* (o *pelt*) irgrwyn mynfyrog; irgrwyn â ffwrw *neu* fynfyr arnynt; blewgrwyn, mynfyrgrwyn.

Pelvic, *a.* (o *pelvis*) isgeudodawl; perthynol i'r isgeudod.

Pelvimeter, *s.* (Ll. *pelvis*, a Gr. *metron*) isgeudodfeidr; offeryn i fesur maint yr isgeudod benywaidd.

Pelvis, *s.* (Ll.) isgeudod, isgeudod y bol, iswaelod y bol.

Pemmican, } *s.* cig wedi ei halltu, ei bylori, a'i
Pemmacan, } gymmysgu â brasder.

Pemphigus, *s.* (Ll. *pemphix*) gwysigwst, chwysigwst.

Pen, *s.* (Ll. ac It. *penna;* S. *pinn*) pin, pin ysgrifenu, ysgrifell, graffol, crafiol; †pluen, plufen, aden.

Steel pen—pin dur, ysgrifell ddur.

Pen-case—gwain ysgrifellau, gwain pin ysgrifenu, gwain pinau ysgrifenu.

Pen, *v. a.* ysgrifenu, ysgrifo; cyfansoddi; cyfansoddi ac ysgrifenu.

Pen, *s.* (S. *pinnan*) lloc, cail, ffronc, ffald, cut, cwb; corlan, caeor, corfa; cut ieir, iargut, iardy.

A pen for sheep—corlan, caeor, lloc defaid.

Pen, *v. a.* llocio, ffaldio, ffroncio, cutio; rhoi mewn ffronc, cut, lloc, *neu* ffald; corlanu, caeori, ceilio; cau i mewn, cau ar, argau, carcharu, gwarchau.

Penal, *a.* (Ff. o'r Ll. *pœnalis*, o *pœna;* Gr. *poinê*) cospawl, cospol, cospedigol, penydiol, dialeddol, poenydiol; dirwyol; agored i gosp *neu* ddirwy.

Penality,† *s.*=*Penalty.*

Penalty, *s.* (It. *penalità*) poen, cospedigaeth, cosp; penyd, poenyd; dirwy, camgwl.

Penance, *s.* (Ysp. *penante;* o'r Ll. *pœna*) penyd, penydiaeth; cyfarchwel; edifeirwch, edifarwch, edifeiriant.

To do penance—dwyn penyd; dwyn ei benyd; penydu, penydio.

Penang, *s.* math ar gneuen.

Penates, *s. pl.* (Ll.) tydduwiau, duwiau teulu; tydduwiau yr hen Rufeiniaid gynt.

Pence, *s. pl.* (lluosog o *penny*) ceiniogau.

Three pence—tair ceiniog.

Eighteen pence—deunaw ceiniog, deunaw.

Seventeen pence—dwy geiniog ar bumtheg, deunaw ond ceiniog.

Penchant, *s.* (Ff.) gogwydd, gogwyddad, gogwyddiad, tuedd, tueddiad.

Pencil, *s.* (Ll. *penicillus;* Ff. *pinceau;* Ysp. *pincel*) pwyntel, puntr, puntyr.

Pencil, *v. a.* darlunio, arlunio; paentio; nodi â phwyntel; pwyntelu, puntro.

Pencilling, *s.* pwyntellad, puntrad; darluniad *neu* ddysgriflad â phwyntel.

Pencraft, *s.* llawysgrifaeth, ysgrifenyddiaeth, ysgrifeniadaeth, ysgrifeniaeth, ysgrifyddiaeth, ysgrifiaeth.

Pendant, *s.* (Ff. o'r Ll. *pendeo*) dibynydd, diblyn, bagedyn, dibyndlws, crogaddurn, greinyn, crogedyn, clustlws, bagad; penon, penwn, banerig, baner fechan, baner; crograff, crogreffyn; †dringlyn.

Pendant, } *s.* crogaddurn (mewn adeilydd-
Pendent, } iaeth).

Pendence, *s.* llechwedd, llethr; llechweddiad, llethriad, lledbeiad, gogwyddiad, gogwydd, tueddiad; lledbeirwydd.

Pendency, *s.* (Ll. *pendens*) ansawdd annilys; annilysrwydd, ansicrwydd, ammheuaeth, petrusdod, annherfyndod; dibynrwydd; dibyniad; gohiriad *neu* oed hawl; ansawdd annilys mater mewn dadl.

Pendent, *a.* (Ll. *pendens*) dibynol, crog, yn nghrog, crogedig, crogawl, yn crogi, yn hongian, dibynaidd, yn nibyn.

Pendent rocks—creigiau crog.

Pendent leaf—deilen grog, deilen ddibyn; deilen â gynnelir uwch y llawr.

Pendentive, *s.* crognen, cromnen grog.

Pending, *a.* (Ll. *pendeo*) heb ei derfynu; heb ei benderfynu; yn dibynu; anfarnedig; dàn ystyriaeth; mewn llaw.

Pending a suit—yn oed hawl; tra byddo hawl mewn dadl.

Pending action—hawl ir, hawl anfarnedig.

Pendule, *s.* (Ll. *pendulum*) dringlyn, dibynai.

Pendulosity, } *s.* dibynolrwydd, dibynoldeb,
Pendulousness, } dibyneiddrwydd, dibynogrwydd, dibynrwydd, crogoldeb, crogrwydd.

Pendulous, *a.* (Ll. *pendulus*) dibynaidd, dibynol, dibynog, dibyn, crog, yn nghrog, crogedig, crogawl, yn hongian.

Pendulum, *s.* (Ll.) dringlyn, dibynai.

Penetrability, } *s.* (o *penetrable*) hydreiddedd,
Penetrableness, } hydreiddrwydd, hywanedd; dirnadwyedd.

Penetrable, *a.* (Ff.; Ll. *penetrabilis*) hydraidd, treiddiadwy; à aller *neu* à ellir ei dreiddio; trywanadwy, gwanadwy, hywan; dirnadwy.

Penetrail,† *s.* (Ll. *penetralia*) rhanau nesaf i mewn, rhanau tufewnol.

Penetrale, *pl.* Penetralia, *s.* (Ll.) addolgell; y lle nesaf i mewn i dy; lle dirgel ysgyfala; rhan dufewnol.

Penetrancy, *s.* (Ll. *penetrans*) treiddioldeb,

treiddiolder, treiddiolrwydd, creiddioldeb, creiddineb.

Penetrant, *a.* (Ll. *penetrans*) treiddiol, treiddiedigol, treiddgar; craff, craffus; dydreiddiol, rhwythol, creiddiol; synwyrgraff, dirnadus; rhwythol.

Penetrate, *v.* (Ll. *penetro*) treiddio, athreiddio; myned i; menu; trywanu, gwanu; dydreiddio, trwydo, trwyddaw, ffesu, creiddio; amgyffred, dirnad, dirnadu, deall.

Penetrating, *a.* treiddiol, treiddiedigol, treiddgar, athreiddiol, dydreiddiol; craff, craffus, llym, synwyrgraff, synwyrol, synwyrlym, dirnadus.

Penetration, *s.* (Ll. *penetratio*) treiddiad, traidd, athreiddiad, athraidd, trywan, trywaniad, trwyddiad, trwydiad; mynediad i beth; meniad ar beth; llymder synwyr, cyflymder deall, craffder synwyr, craffder, craffineb, craffedd, callder, dirnadaeth, amgyffred; treiddgarwch.

Penetrative, *a.* treiddiedigol, treiddiol, athreiddiol, treiddgar; craff, craffus, craffain, dirnadus, dirnadol, synwyrgraff, synwyrlym, ffel, call; llym, awchus, awchlym, creiddiol, agde, rhwythol.

Penetrativeness, *s.* treiddioldeb, treiddiolder, treiddiedigolrwydd; craffder, craffineb.

Penfish, *s.* pinbysg=math ar lofenan groenlefn.

Penguin, *s.* (C. *pengwyn;* Ll. *pinguidine*) berasgell, y ferasgell, y pengwyn: math o ffrwyth: *pl.* beresgyll, berasgellod.

Penicil, *s.* (Ll. *penicillus*) goraeth, llieinrwd; pwyntl; math ar gragen.

Penicillate, *a.* pwyntelaidd; ar lun pwyntel.

Peninsula, *s.* (Ll. *pene insula;* It. *penesolo*) gorynys, meisynys, göynys, myniwle.

Peninsular, *a.* gorynysol, gorynysaidd, meisynysol; perthynol i orynys.

The peninsular war—rhyfel yr orynys.

Peninsulate, *v. a.* gorynysu, meisynysu; gwneuthur yn orynys; gwneuthur gorynys o beth; amgylchu o fewn ychydig â dwfr.

Penis, *s.* (Ll.) llosten, llost, plden, pidyn.

Penitence, } *s.* (Ll. *pœnitentia;* Ff. *penitence*)
Penitency, } edifeirwch, edifarwch, edifeiriant, edifarhad; penyd, penydiaeth.

Penitent, *a.* (Ff.; Ll. *pœnitens*) edifeiriol, edifarus, edifar, edifeiriog, edifarhaol, tifar, tifarus; a'r y mae yn ddrwg, yn edifar, *neu* yn ddygn ganddo wneuthur o hono ar fai; y mae yn ddrwg, yn edifar, *neu* yn ddygn ganddo bechu o hono.

Penitent, *s.* un edifeiriol, un edifarus, edifarwr, edifarydd, edifeiriolwr; ymbenydiwr, penyd-ddyn.

Penitents—edifeiriaid, edifeirolion, edifeiryddion, rhai edifeiriol.

Order of penitents—urdd yr edifeiriaid, urdd yr edifeirolion.

Penitential, *a.* (o *penitent;* Ff. *pénitentiel*) edifeiriol, edifarus; à ddaw o edifeirwch; penydiol.

Penitential, *s.* penydlyfr.

Penitentiary, *a.* penydiol; perthynol i benyd.

Penitentiary, *s.* penydiwr, penydydd, gorchymynwr penyd; ymbenydiwr, penyd-ddyn, un yn dwyn ei benyd, un tàn benyd, un tàn ei benyd, dygwr penyd; penydfa, edifeirdy, penytty, penydgell.

Penitently, *ad.* yn edifeiriol, mewn modd edifeiriol, mewn edifeirwch.

Penknife, *s.* (*pen* a *knife*) cyllell binau, cyllell ysgrifenydd, cyllellan, pin-gyllell.

Penman, *s.* (*pen* a *man*) ysgrifenydd, ysgrifenwr, ysgrifydd, ysgrifwr, ysgrifenedydd, llawysgrifydd, llawysgrifwr, llawysgrifenydd; awdur, cyfansoddwr.

Penmanship, *s.* ysgrifenyddiaeth, ysgrifeniaeth, ysgrifiaeth, ysgrifyddiaeth, ysgrifeniadaeth, llawysgrifiaeth, llawysgrifyddiaeth; celfyddyd ysgrifenu; dull ar ysgrifenu; ysgrifenwaith; llawysgrifen, ysgrifen.

Pennached, *a.* (Ff. *pennaché*) rheiddiog, pelydrog, peiliedig; â llinellau *neu* leiniau amryliw ar hyd-ddo.

Pennant, } *s.* (Ff. *pennon*) penwn, penon, ban-
Pennon, } erig, baner fechan, lluman; dyrwyn-raff i godi trymlwyth i long.

Pennate, } *a.* (Ll. *pennatus*) adeiniog, asgell-
Pennated, } og.

Pennatula, *s.* (Ll. *penna*) morbin, y morbin.

Pennaturalia, *s. pl.* y morbinau.

Penned, *a.* (Ll. *penna*) adeiniog, asgellog.

Penner, *s.* (o *pen*) ysgrifenydd, ysgrifenwr, ysgrifydd; gwain pin ysgrifenu, gwain pinau ysgrifenu, gwain ysgrifellau.

Penniform, *a.* (Ll. *penna* a *forma*) adeinaidd, asgellaidd; ar lun plufyn *neu* asgell.

Pennigerous, *a.* (Ll. *penna* a *gero*) yn dwyn plu *neu* esgyll; pluddwyn.

Penniless, *a.* (o *penny*) digeiniog; heb ganddo geiniog i ymgroesi; heb un geiniog; diarian; tlawd.

Pennilessness, *s.* digeiniogrwydd; tlodi.

Penning, *s.* (o *pen*) ysgrifeniad, ysgrifenad, ysgrifeniaeth; dullwedd ar ysgrifenu; cyfansoddiad.

Penninerved, *a.* (Ll. *penna* a *nerve*) amosglog, pinwythïog.

Pennon, *s.*=*Pennant, Pennon.*

Penny, *s.* (S. *penig;* Is. a D. *penning;* Al. *pfennig*) ceiniog.

Two pence—dwy geiniog.

Two pennies—dau ddarn ceiniog.

A two-penny loaf—torth ddwy geiniog.

Four pence—pedair ceiniog, grot, grod.

Penny-cress, *s.* codywasg.

Penny-royal, *s.* breflys, brymlys, brefai, coluddlys, llysiau y coludd, llysiau y gwaed, llyrcadys, llysiau y pwding.

Pennyweight, *s.* pwys ceiniog, ceiniog-bwys=24 gronyn.

Pennywise, *a.* cynnil ar geiniog; call am geiniog.

Pennywise and pound foolish—rhoi'r dorth a gofyn y dafell; cynnil ar geiniog, ar bunt hael byrllawiog; ennill y blewyn a cholli'r bwrn.

Pennywort, *s.* ceinioglys, llysiau ceiniog.

Marsh pennywort—amrain, toddaid wèn, toddedig wèn, cron y gweunydd, dail y gron lleiaf, llysiau y geiniog.

Pennyworth, *s.* ceiniogwerth, gwerth ceiniog.

Penological, *a.* cospofyddol; perthynol i gospedigaeth gyhoeddus.

Penology, *s.* (Gr. *poinè* a *logos*) cospofyddiaeth; athrawiaeth cospau cyhoeddus.

Pensile, *a.* (Ll. *pensilis*) dibynaidd, dibynol, dibyn, crog, crogawl, crogedig; â fo yn nghrog *neu* yn nibyn; llechweddol, llethrol, llethrog, ar ei ogwydd.

A pensile garden—gardd grog, gardd grogedig, gardd ddibynaidd.

Pensileness, *s.* dibyneiddrwydd, dibynrwydd, dibyndra, crogrwydd, crogoldeb; llethroldeb, llethrogrwydd.

Pension, *s.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *pensio*) cyfarwys, cyfarws; talobrwy, talwobr, talobr, tâl blyneddol; cyllid blyneddol; tâl; segurdal; gwobr.

Pension, *v. a.* cyfarwyso, talobrwyo; rhoi tâl i un; rhwymo tâl wrth un; cynnysgaethu un â thâl blyneddol.

Pensionary, *a.* cyfarwysog, cyfarwysol; yn derbyn tâl blyneddol; yn derbyn cyfarwys; talobrwyog.

Pensionary, *s.* cyfarwysog; un yn derbyn tâl blyneddol; un yn derbyn talobrwy.

Pensioner, *s.* cyfarwysog, talwas; un yn derbyn tâl blyneddol; derbynydd talwobr; gobrwas, cyflogddyn; dibynwr.

Pensive, *a.* (It. *pensivo*; Ff. *pensif*) prudd, athrist, trist, pendrist, athrwm, dilon, arbrudd, pensyn, allwynig, allwynin, anhalar, galarus; myfyr, myfyrgar, meddylgar; dyfrydol, pryderus; brwyn, trymfrydig, trymdde.

A pensive mien—gwedd allwynin, golwg athrist.

A pensive mind—bryd brwyn, med prudd, &c.; brwynfryd.

Pensive tears—deigr anhalar, dagrau prudd.

Very pensive—gordrist, tra thrist, gorbrudd, prudd iawn.

Pensiveness, *s.* prudd-der, pruddineb, athristedd, athristwch, tristwch, tristedd, tristyd, pendristedd, pendristwch; meddylgarwch, myfyrgarwch; brwynfryd, trymfryd, trymfrydigrwydd, dybryder, dyfrydedd, dyfrydwch.

Penstock, *s.* (*pen* a *stock*) argae, pynfarch.

Pent, *p. p.* (o *pen*) llociedig, argauedig, &c.

Pentacapsular, *a.* (Gr. *pente*, a *capsule*) pumcellog, pumhadgellog.

Pentachord, *s.* (Gr. *pente* a *chordê*) pumtant, pumcord, offeryn pumtant.

Pentacoccous, *a.* (Gr. *pente*, a Ll. *coccus*) pumgronynog, pumhadog.

Pentacoster, *s.* (Gr.) pumdengwriad (yn Groeg gynt).

Pentacostys, *s.* (Gr.) pumdeg o wŷr, pumdeg o filwyr; pumdegwraeth.

Pentacrinites, *s. pl.* (Gr. *pente* a *crinon*) pummillogion=llwyth o grasgroenogion.

Pentacrostic, *a.* (Gr. *pente*, ac *acrostic*) pumpenenwol.

Pentacrostic, *s.* pumpenenw, pumpenenwad.

Pentadactyl, *s.* (Gr. *pente* a *dactulos*) pumbys; palm Crist; y pysg pumbys.

Pentagon, *s.* (Gr. *pente* a *gônia*) pumongl, pumochr, peth pumongl, llun pumongl, llun pumonglog; caerfa bumongl.

Pentagonal, } *a.* pumonglog, pumongl, pum-
Pentagonous, } conglog; â phum ongl iddo.

Pentagraph, *s.* (Gr. *pan* a *graphô*) graddluniadyr, graddluniodr, cynlluniadyr.

Pentagraphic, } *a.* graddluniadyrol, gradd-
Pentagraphical, } luniodrawl, cynlluniadyrol.

Pentagyn, *s.* (Gr. *pente* a *gunê*) pumbenyw, planigyn pum benyw.

Pentagyns—y pumbenyw, y llwyth pumbenyw.

Pentagynia, *s.* pumbenyw, y pumbenyw, y llwyth pumbenyw.

Pentagynian, } *a.* pumbenywaidd, pumbenyw.
Pentagynous, }

Pentahedral, } *a.* pumochrog, pumochrol,
Pentahedrous, } pumochr; âg iddo bum ochr.

Pentahedron, *s.* (Gr. *pente* a *hedra*) pumochr, llun pumochr, llun pumochrog, peth pumochrol.

Pentahexahedral, *a.* pumcubaidd, pumchwegyfochr.

Pentamerans, } *s. pl.* (Gr. *pente* a *mêros*) pum-
Pentamera, } reddogion, pumreddogod.

Pentamerous, *a.* pumranog, pumranol; â ranwyd yn bum rhan.

Pentameter, *s.* (Gr. *pente* a *metron*) pumcorfan, pumcorfanog, mydr pum corfan, mesur pumbanog, mydr pumbanog, pumbanog, mydr pumtroed, gwers bumtroed: *pl.* pumbanogion, pumcorfanau, pumcorfanogion.

Pentameter, *a.* pumbanog, pumban, pumcorfanog.

Pentander, *s.* (Gr. *pente* ac *anêr*) pumgwryw, planigyn pumgwryw.

Petandria, *s.* Pumgwryw, y Pumgwryw=enw y bummed genedl o blanigion, yn nhrefniant Linnæus.

Pentandrian, } *a.* pumgwrywaidd, pumgwryw-
Pentandrous, } ol, pumgwryw; deurywiog.

Pentangular, *a.* (Gr. *pente* ac *angular*) pumonglog, pumongl, pumcornelog, pumconglog; â phum ongl iddo.

Pentaphylloidal, *a.* (Gr. *pente*, *phullon*, ac *eidos*) pumdalenaidd, pumnalenaidd; tebyg i bum dalen.

Pentapetalous, *a.* (Gr. *pente* a *petalon*) pumfflurddeiliog; âg iddo bump o flodeuddail.

Pentaphyllous, *a.* (Gr. *pente* a *phullon*) pumdeiliog, pumdalenog, pumnalenog, pumdalen.

Pentasepalous, *s.* (Gr. *pente*, a *sepal*) pumcibranog.

Pentapast, *s.* (Gr. *penteô* a *spaô*) peiriant â phum chwerfan iddo.

Pentaspermous, *a.* (Gr. *pente* a *sperma*) pumhadog.

Pentastich, *s.* (Gr. *pente* a *stichos*) pumban; cyfansoddiad o bum gwers neu fan; cân bumbraich.

Pentastyle, *s.* (Gr. *pente* a *stulos*) adail â phum colofn o'i blaen; pumpillres.

Pentateuch, *s.* (Gr. *pente* a *teuchos*) pumllyfr, llyfr pumran, pum llyfr; Pumllyfr Moesen, Pum llyfr Moses.

Penteconter, *s.* (*pentêcontoros*) llong bumdeg rhwyf (yn Groeg gynt).

Pentecost, *s.* (Gr. *pentecostê*) Pentecost, y Pentecost; Sulgwyn, y Sulgwyn, gŵyl y Sulgwyn.

Pentecostal, *a.* perthynol i'r Sulgwyn.

Pentecostals, *s. pl.* offrymau Sulgwyn.

Penthouse, *s.* (Ff. *pente*, a *house*) penty, rhagdo, olier; bwriad â fo wrth ystlys adeilad.

Pentice, *s.* (It. *pendice*; Ll. *pendo*) nen ledbai, nen osgoawl, lleddf-do, lleddnen.

Pentile, *s.* (Ff. *pente*, a *tile*) cafnbeithynen, crombeithynen, pantbeithynen.

Penult, } *s.* (*penultimus*) y sill olaf ond un
Penultima, } (mewn gair), goben, sill obenol.

Penultimate, *a.* olaf ond un, gobenol.

Ante-penultimate — rhagobenol; olaf ond dwy.

Penambra, *s.* (Ll. *pene* ac *umbra*) gogysgod, cysgod anmherffaith.

Penarious, *a.* (o'r Ll. *penuria*) cybyddlyd, cybyddus, llawgaead, llawgauad, anhael, crintach, cyrrith, cyrrithus, crinwasaidd, tra chynil, rhygynnil, llawgaled, anllawgar, anghawr, anhylad; prin; bawaidd.

Penariousness, *s.* cybydd-dod, cybydd-dra, cybyddusrwydd, crintachrwydd, anhaelder, cyrrithrwydd, cynnilwch, &c.

Penury, *s.* (Ll. *penuria*) tlodi, tlodedd, angen, angenoctyd, angenusrwydd, eisieu, eisiwed, rheidusedd, rheidusrwydd, prinder, mawr dlodi, dirangen.

Peon, *s.* (o'r Hindwstanaeg, *piadak*) milwr traed, pedfilwr; un o filwyr traed yr India.

Peony, } *s.* (Ll. *pœonia*; Gr. *paiônia*) coronllys,
Piony, } daiarllys, blodau y brenin, rhosyn y mynydd.

People, *s.* (Ll. *populus*; Ff. *peuple*; Al. *pobel*) pobl; pobloedd; maon; cenedl, ciwdod; trigolion, gwladogion; gwŷs.

Peoples—pobloedd.

The people of the country—pobl y wlad; trigolion y wlad.

Prince and people—tywysog a deiliaid.

The common people—y bobl gyffredin, y cyffredin bobl, y bobl iselradd, y werin, y werinos, y werin bobl, adlawiaid, adfaon, taiogion, gwreng, pobl y wlad, breing.

The lower sort of people—gwehilion y bobl; poblach; y werin bobl.

Low people—poblach; dynionach.

Little people—dynos, dynionos.

Full of people—poblog, llawn pobl, llawn o bobl.

What will people say?—beth a ddywed dynion? beth a ddywed pobl? beth a ddywedant hwy?

People, *v. a.* pobli, poblogi; llenwi o bobl *neu* drigolion; llenwi â phobl.

To people a country—pobli *neu* boblogi gwlad; llenwi gwlad o bobl *neu* drigolion; llenwi gwlad â phobl; anfon pobl i breswylio mewn gwlad ddidrigian; llenwi lle o bobl *neu* drigolion.

Peopled, *p.p.* pobledig; preswyliedig.

Peoplish, *a.* poblaidd, gwerinaidd, cyffredin.

Pepastic, *s.* (Gr. *pepainô*) addfedai, addfedydd; cyffyr i beri i archollion addfedu a chrawnu.

Peplis, *s.* (Gr.) pwrpin, porpin, troed y gywen.

Pepper, *s.* (Ll. *piper*; S. *peppor*; Al. *pfeffer*) pupyr, pupr, poethlys, poethrawn.

Long pepper—pupyr hirion.

Wall-pepper—pupyr y fagwyr, clauarllys, bywfyth leiaf.

Pepper-caster—puprel.

To season with pepper—tymmeru â phupyr; rhoi pupyr ar beth; pupyro, pupro.

Pepper is black, yet it hath a good smack—llawer hagr, hygar fydd.

Pepper, *v. a.* pupyro, pupro; tymmeru â phupyr; rhoi pupyr ar beth; curo, dulio, pwyo; llurgunio â dyrnodiau; lluchio â haels.

Pepper-box, *s.* blwch pupyr, puprel.

Pepper-cake, *s.* teisen bupyr.

Pepper-corn, *s.* pupren, poethronyn.

Pepper-grass, *s.* pelanllys, pelanllys gronynog, pupyr y ddaiar.

Peppering, *a.* poeth, llym, gorllym, iddas; mòr boeth a'r pupyr; dig, nawswyllt.

Peppering, *s.* curfa, maeddgen, crasfa, golchfa.

Peppermint, *s.* pupyr-fintys, mintys poethion.

Peppermint water—dwr mintys poethion, dwfr pupyr-fintys.

Pepper-tree, *s.* puprwydden, y pren pupyr.

Pepper-water, *s.* poethlyslyn, poethlyswy, dwfr pupyr.

Pepperwort, *s.* pybyrllys, pupyrllys.

Broad-leaved pepperwort—pybyrllys llydanddail, berwy gwyllt, berwr gwyllt.

Peppery, *a.* pupraidd; fel y pupyr; poeth, nawswyllt.

Peptic, *a.* (Gr. *pepticos*) perthynol i dreuliad ymborth; treulbair, treuliannol; â bar draul bwyd.

Per, rhagddawd. Lladin, yn dynodi *trwy, tryf, trwodd; yn gyflwyr, yn llwyr, yn hollol, achlân; gor-, tra-, ar-; gàn, gyda, wrth.*

Per annum—yn y flwyddyn, y flwyddyn.

Twenty pounds per annum—ugain punt y flwyddyn; ugain punt yn y flwyddyn.

A shilling per day—swllt y dydd; swllt yn y dydd.

Per centum, } wrth y cant, yn y cant, y
Per cent. } cant.

Five per cent.—pump y cant; pump yn y cant; pum punt y cant.

Per bearer—gàn y dygiedydd; yn llaw y dygiedydd; gyda'r dygiawdr.

Pera, *s.* darn bath Tyrcaidd, gwerth o ddeutu hatling.

Peracute, *a.* (Ll. *peracutus, per* ac *acutus*) gorllym, trallym, tra llym, llym iawn, arllym, angerddol dros ben, tra angerddol.

Peradventure, *ad.* (Ff. *per* ac *aventure*) ysgatfydd, ef allai, efallai, fe allai, odid, ond odid, osid, osyd, hwyrach, nid hwyrach, agatfydd, adfydd, dichon, e ddichon.

Peragrate, *v. n.* (Ll. *peragro*) trywibio, crwydro, gwibio, trawswibio, trawsgrwydro, tramwyo, rhodiaw o amgylch, myned drwodd, myned dros gwbl o le, trampio.

Peragration, *s.* (Ll. *peragratio*) trywibiad, crwydrad, crwydredigaeth, crwydr, gwibiad, gwibiawd, tramwyad, trawswibiad, trawsgrwydrad, trawsymdeithiad; mynediad *neu* wibiad dros gwbl o le; crwydrad o hyd; mynediad trwodd, ymdeithiad trwodd.

Perambulate, *v. a.* (Ll. *perambulo*) amdeithio, amrodio, amdramwy, amdramwyo, gorymdeithio, cylchrodio, myned trwy, myned dros, myned o amgylch, rhodio trwy, rhodio dros, rhodiaw o amgylch, gorymdaith trwy, gorymdaith tros, gorymdeithio trwy, gorymdaith o amgylch, cylchdeithio, cylchgrwydro, tramwyo, crwydro, cylchymdeithio trwy.

Perambulation, *s.* amdeithiad, amdramwyad, cylchymdeithiad, cylchdeithiad, gorymdeithiad, amrodiad, amrediad, cylchrodiad; mynediad trwodd, trosodd, *neu* oddi amgylch; crwydrad, gwibiad, cylchgrwydrad; amdaith, cylchymdaith, gorymdaith, amdramwy, tramp, gwibdaith, cylchgrwydr.

Parambulator, *s.* rhodiadur, rhodienydd, amdeithydd, cylchdeithydd; pedfesur.

Percase,† *ad.* (*per* a *case*) ysgatfydd, ef allai, osid, hwyrach, ond odid, ar ddamwaen, o ddamwaen.

Perceant,† *a.* (Ff. *perçant*) treiddiol, treiddiedigol.

Perceivable, } *a.* dirnadwy, syniadwy, canfod-
Perceptible, } adwy, canfyddadwy, hysyn, hywel, gweladwy, seliadwy, dealladwy, hydeiml; à ellir ei weled, ei ganfod, ei ddeall, ei deimlo, ei glywed, ei arogli, *neu* ei chwaethu; syniol, dirnadol; amgyffredadwy.

Perceivance,† *s.* y gallu i ganfod, &c.

Perceive, *v. a.* (Ll. *percipio*) canfod, gweled, synio, synied, dirnad, deall, craffu, cynghraffu, gwybod, adnabod, ystyried, clywed, teimlo, arweled, selu, arselu, ceinio, cenio, sylwi; cael; derbyn (à chlustiau).

To perceive beforehand—rhagweled, rhagganfod, rhagddeall, rhagwybod, rhagddirnad.

To perceive a little—goddeall, goddirnad, lledwybod, gosynied, goglywed.

To perceive in one's self—ymdeimlo, ymglywed, ymwybod, ymsynied, ymsynio.

That may be perceived=*Perceivable.*

That may not be perceived, } annirnadwy,
Not to be perceived, } annealladwy, anhyddeall; ansyniadwy, anhysyn; anweladwy, anghanfodadwy, angbanfyddadwy, anhywel, anweledig; anghlywadwy, annheimladwy, anhydeiml, anghraffadwy; nas gellir ei ddirnad, ei ddeall, ei weled, ei glywed, *neu* ei deimlo.

Perceiver, *s.* canfyddwr, dirnadwr, &c.

Percentage, *s.* (o'r Ll. *per centum, per cent.*) canttoll, canttal; hyn a hyn y cant; dognedd *neu* gyfartaledd yn ol y cant.

Perceptibility, *s.* canfodrwydd, hysynedd, synioirwydd, synioldeb; hyweledd, amlygrwydd; hydeimledd; hyglywedd; ansawdd hysyn, hywel, hydeiml, *neu* hyglyw; dirnadwyedd syniadwyedd; canfyddiad, syniad, syn.

Perceptible, *a.* (Ff. o'r Ll. *percipio*)=*Perceivable*, &c.

Perception, *s.* (Ll. *perceptio*) syniad, canfyddiad, canfodiad, gweledigaeth, gweledigaeth, gweledigaeth, dirnadaeth, synied igaeth, arsyniad, seliad, arseliad, darweliad, darweledigaeth, arganfod, amgyffrediad, cyffrediad; argynrith, cynrith, darwel, ymsel; tyb, ymofeg.

Quick of perception—craff, craffus, gorgraff.

Perceptive, *a.* syniedigol, syniadol, syniol, syniannol, gweledigaeth, llafanedigol, cyffredol, selweddol, selweddus, darwel, adnabodawl, cynghraffol; yn gallu canfod, &c.

Perceptivity, *s.* llafanedd, syniolaeth, syniedigolrwydd, syniedigoldeb, synd ra, cynghraffedd.

Perch, *s.* (Ff. *perche*; Ll. *perca*) ysbinbysg, yr ysbinbysg.

Perch, *s.* (Ff. *perche;* Ll. *pertica*) erwydden, erwyd, erwydd, tudlath, pero, llathdir, gwialen, gwielyn, gwialen fesur tir, dilerbren, ystang; erwyddaid, llathaid, ystangaid, gwialenaid, gwialenod, hyd gwialen; esgynbren, clwyd ieir, clwyd; trostan, gweilging, trawsbren.

Perch, *v.* clugio; disgyn *neu* eistedd ar weilging; esgyn i'r weilging; myned i'r glwyd; bod ar y glwyd; eistedd ar erwyd; gosod ar weilging *neu* drostan.

Perchance, *ad.* (*per* a *chance*) ysgatfydd, efallai, ef allai, fe allai, hwyrach, nid hwyrach, osid, osyd, agatfydd, adfydd, ond odid, ar ddamwaen.

Perchers, *s. pl.* (o *perch*) clugadar, adar clug, adar clugiol, clugiedyddion.

Perchers, *s. pl.* canwyllau Paris; canwyllau allor, canwyllau clug.

Perchlorate, *s.* trylashalan; *pl.* trylashalion.

Perchloric, *a.* (*per* a *chloric*) trylasnwyol, tryhoegnwyol.

Perchpest, *s.* (*perch* a *pest*) pla yr ysbinbysg= math ar filyn byohan à ymlyna wrth safn yr ysbinbysg.

Percipience, *s.* canfodiad, syniad, arsyniad, gweledigaeth, gweledigaeth, syniedigaeth.

Percipient, *a.* (Ll. *percipiens*) dirnadol, canfyddol, syniedigol, syniannol, syniadol, gweledigaeth, darwel, sylweddol, sylweddus, adnabodawl, cynghraffol; yn gallu dirnad, &c.

Percipient, *s.* canfyddwr, canfodwr, dirnadwr, dirnadydd, syniedydd.

Perclose,† *s.* diwedd, terfyn, cynghload.

Perclose, } *s.* (Ff. *perclorre*) lle cauedig, lle
Parclose, } cauad, cauadle, mid, midd; bronwal oriel, midwal; gwasgodfa, ffedon; hanner gardas.

Percolate, *v.* (Ll. *percolo*) hidlo, glanhidlo, llwyr hidlo, hidlo yn llwyr; puro.

Percolation, *s.* hidlad, glân hidlad, llwyr hidlad, hidlad llwyr.

Perculaced, *a.* delltog (yn arfau bonedd).

Percursory, *a.* (Ll. *percursus*) brysiog, brysfawr, brysiol, ffrystiog, ffrystiol, ffulliog, buanred, buan, ysgafn, cipdremiol, difyfyr, dasymmwth, ffest, ffestin; à wnaed ar redeg, ar frys, ar ffrwst, yn ddifyfyr, *neu* yn frysiog; arwynebol.

Percuss, *v. a.* (Ll. *percussus*, o *percutio*) taraw yn erbyn, taro wrth, gwrthdaraw, taraw, taro, targu.

Percussion, *s.* (Ll. *percussio*) tarawiad, ergydiad, gwrthdarawiad, targiad; ergyd, taraw, targ, dargnith; dyrnod; arfawd; tawl; cnocell; tarawd.

Percussion-cap—targap, cap cnith, cap ergydiol, cap taro, cnith-gap.

Percussion-lock—clo cnith, clo cnocell, clo ergydiol, clo taro.

Percussive, *a.* tarawol, ergydiol; à darawo, à ergydio.

Percutient, *s.* (Ll. *percutiens*) tarawydd, tarodydd, ergydydd; à darawo.

Perdifoil, *s.* (Ll. *perdo* a *folium*) deilgoll; planigyn à gollo ei ddail bob blwyddyn.

Perdition, *s.* (Ll. *perditio*) colledigaeth; cyfrgoll, llwyrgoll; dystryw;† colled.

The son of perdition—mab y golledigaeth, mab y gyfrgoll.

The people of perdition—cenedl dystryw (*Eccles.* xvi. 9).

Perdu, } *ad.* (Ff. *perdu*) yn nghudd, yn nghel,
Perdue, } dân gudd, dân gel.

To lie perdu—gorwedd yn nghudd; gorwedd yn nghel; gorwedd ar ei fol er ymguddio; cynllwyn.

Perdu, *s.* y gwyliwr nesaf at wersyll y gelynion; cynllwynwr.

Perdu, *a.* gwrthodedig, gadawedig; colledig; anobeithiol, diobaith; anfad, achys, dryglawn.

Perdulous,† *a.* (o'r Ff. *perdu*) colledig, gwrthodedig.

Perdurable,† *a.* (Ff. o'r Ll. *perduro*) tra pharhäus, tra pharhaol, hirbarhäus, hirbarhaol; parhaol i'r eithaf; parhäus, dalus, darfyddol.

Perduration,† *s.* hirbarhad, hir barhad; parhad

hyd yr eithaf; parhad hyd y diwedd; darfydiad.

Perly,† *ad.* (*Ff. par Dieu*) yn ddïau, yn sicr, yn wir, yn wir ddïau, yn ddilys ddïammheu.

Peregal,† *a.* (Ff. *per egal*) cyfartal, cydradd, cyfiol, cystal.

Peregrinate, *v. n.* (Ll. *peregrinor*) pererindota, pererino, pererina; myned i *neu* ar bererindod; ymdeithio, ymdaith, *neu* fyned i wledydd pell; ymdaith, ymdeithio, *neu* fyned i wledydd dyeithr; pell-ymdeithio, dargrwydro, llwybro.

Peregrination, *s.* (Ll. *peregrinatio*) pereriniad, pererinaeth; pererindod; mynediad *neu* ymdeithiad i wledydd pell; ymdeithiad *neu* fyneiad i wledydd dyeithr; ymdaith, pell-ymdaith, pell-ymdeithiad, dargrwydrad, llwybrawd.

Peregrinator, *s.* (Ll.) pererin, adfant; ymdeithiwr i wledydd pell; ymdeithydd i wledydd dyeithr; pell-ymdeithiwr, ymdeithydd.

Peregrin, *a.* (Ll. *peregrinus*) tramor, pellenig, pell, dyeithr, estronol, estron.

Peregrine falcon—cammin, hebog dramor, hebog tramor.

Peregrinity,† *s.* (Ll. *peregrinitas*) dyeithrwch, dyeithrwydd.

Perempt,† *v. a.* (Ll. *peremptus*) lladd; dyfetha, dystrywio, llethu, gwasgu, gorthrechu, diddymu; ysgigo.

Peremption,† *s.* (Ll. *peremptio*) lladdiad, lladdediganeth, llethiad, gorthrechiad, lladd; diddymiad; anhawl, cwymp hawl.

Peremptorily, *ad.* yn bendant; yn ddinag, yn ddïos, yn ddilai; yn benffetur, yn benffetus; yn orchymyngar; dàn fygwth lladd yn ddïannod y neb nid ufyddhao; heb adael lle i ddewis pa un a'i gwneler ai peidio; dàn orchymyn yn ddïos *neu* yn ddilai; yn arbenig.

He stood peremptorily to it—efe a'i haerodd yn ddïysgog *neu* yn daerlud.

Peremptoriness, *s.* pendantrwydd; penodolrwydd, penodoldeb, arbenigrwydd; penffeturedd, penffetusrwydd; meistrolgarwch, gorchymyngarwch.

Peremptory, *a.* (Ll. *peremptorius*) pendant; penodol, arbenig; dilai, dïos, dinag; meistrolgar, meistrolaidd, gorchymyngar; awdurdodol; penffetur, penffetus; penderfynol, terfynol; haer; à fo yn taro yn farw *neu* i farwolaeth; à fyn daro yn farw *neu* i farwolaeth; à fo yn taro i lawr.

Perennial, *a.* (Ll. *perennis*) yn parhau drwy y flwyddyn; à barha drwy y flwyddyn; yn parhau drwy gorff cydol y flwyddyn; à barha drwy gorff cydol y flwyddyn; tryflwyddol; yn parhau mwy na dwy flynedd; gwastadol, didawl, dibaid, bythol, tragwyddol.

Perennial, *s.* planigyn *neu* lysieuyn tryflwyddol; tryflwyddlys, tryflwyddog; planigyn y mae ei wraidd yn parhau yn fyw fwy na dwy flynedd: *pl.* tryflwyddolion, tryflwyddogion.

Perennity, *s.* (Ll. *perennitas*) tryflwyddoldeb, tryflwyddolrwydd, tryflwyddolder; parhad dibaid drwy y flwyddyn; parhausder, bytholrwydd, gwastadoldeb, gwastadolrwydd, bythol barhad.

Pererration, *s.* (Ll. *pererro*) crwydrad *neu* wibiad trwy amryw leoedd; crwydredigaeth, trygrwydrad, gwibiawd, taith, ymdaith, teithiad.

Perfect, *a.* (Ll. *perfectus*) perffaith; cyfan, cyfa, cyflawn, cwbl, digoll, llwyr, cyflwyr, allwyr; gorphenol, gorphenedig, cyflawnedig; pur; difai, dinam; dïell; difwlch; dibech; pyw; uniawn, union; digloff, disgloff; tryfedrus, medrus, perffeith-gwbl; hyfedr.

Perfect tense—amser gorphenol, amser gorphenedig, amser cynnherfynol, y cynnherfyn, amser perffaith.

To make perfect — perffeithio, cwblhau, cyflawnu, gorphen, perffeithioli; gwneuthur yn berffaith, &c.

Perfect, *v. a.* perffeithio, cwblhau, cyflawnu, gorphen, gorphenu, perffeithioli; cywiro; gwneuthur yn hyfedr; cyflawn *neu* berffaith addysgu.

To perfect one in a thing—gwneuthur *neu* beri un yn hyfedr ar beth; perffaith addysgu un yn mheth; perffeithio un yn mheth; gwneyd un yn berffaith yn mheth.

To perfect one's self — ymberffeithio; gwneuthur ei hun yn berffaith; gwneuthur ei hun yn hyfedr.

Perfecter, *s.* perffeithiwr, perffeithydd.

Perfectibility, *s.* (o *perfectible*) perffeithioldeb; hylledd i gael ei berffeithio; y galluedd i gyrhaedd perffeithrwydd.

Perfectible, *a.* (o *perfect*) perffeithiadwy; à ellir ei berffeithio; y galler ei berffeithio.

Perfection, *s.* (Ll. *perfectio*) perffeithrwydd, perffeithder, perffeithdod, perffeithiad; cywirdeb, manyldeb; dinamedd; cyfanrwydd, cyflawnder.

The divine perfections — y perffeithion dwyfol, perffeithion Duw, y perffeithderau dwyfol, y perffeithiadau dwyfol.

Perfection, *v. a.* perffeithio, cwblhau, cyflawnu.

Perfectional, *a.* perffeithiol, perffeithiedig, cyflawnedig.

Perfectionate, *v. a.* perffeithioli, perffeithio.

Perfectionist, *s.* gwr perffaith; ymhonwr i berffeithrwydd; penboethwr crefyddol.

Perfectionment, *s.* perffeithder, perffeithdeb, perffeithdod, perffeithrwydd.

Perfective, *a.* perffeithiedigol, perffeithiol, perffeithiadol; yn tueddu at berffeithiad peth.

Perfectly, *ad.* yn berffaith, &c.

More perfectly—yn fanylach (*Act.* xviii. 26).

To know perfectly—gwybod yn hysbys (1 *Thess.* v. 2).

Ye shall consider it perfectly—deallwch hyny yn eglur (*Ier.* xxiii. 20).

Perfectness, *s.* perffeithrwydd, perffeithdod, perffeithder, perffeithdra; hyfedredd, medredd; cyflawnder, cyfander, cyfanrwydd, llwyrder.

Perficient, *s.* (Ll. *perficiens*) gwaddolwr elusen, doniwr elusen.

Perfidious, *a.* (Ll. *perfidus, perfidiosus*) bradwrus, bradychol, bradychus, bradol, bradus, bradog, bradwrol, bradwraidd, bradfas, twyllgar, bradgar, anffyddlawn, twyllodrus, darfradus, darfradol, ffals, anghywir; à doro ei air *neu* addewid.

Perfidiously, *ad.* yn fradwrus, &c.; trwy dwyll, trwy frad.

Perfidiousness, *s.* bradusrwydd, bradoldeb, bradolrwydd, bradycholdeb, &c.; bradwch, darfrad.

Perfidy, *s.* (Ll. *perfidia*) bradwriaeth, bradwch, bradusrwydd, bradoldeb, bradolrwydd, bradwrusrwydd, bradogrwydd, bradychusrwydd, twyllgarwch, bradgarwch, anffyddlondeb, brad, twyll, darfrad, ffalsedd, anymddiried.

Perflable,† *a.* (Ll. *perflabilis*) trychwythadwy, hychwyth.

Perflate, *v. a.* (Ll. *perflo*) trychwythu, chwythu trwy, chwythu trwodd.

Perflation, *s.* trychwythiad, chwythiad trwy beth.

Perfoliate, *a.* (Ll. *per* a *folium*) tryddeiliog, tryddalenog.

Perfoliate leaf—tryddalen.

Perfoliated, *a.* tryddeilaidd; deilaidd, dalenaidd; tebyg i ddail.

Perforate, *v. a.* (Ll. *perforo*) trydyllu, tyllu trwodd, tyllu trwyddo, tyllu trwy, tyllu, rhydyllu, trywanu.

Perforated, *p. p.* trydwll, (*f.* trydoll), tyllog, amdwll, rhydyllog, tylledig, trywanedig.

Perforated St. John's wort—candoll, eurinllys trydwll, tarfwgan.

Perforation, *s.* trydylliad, tylliad, rhydylliad, tylliad trwodd, trywaniad, hydreiddiad; trydwll, twll, rhydwll, brath.

Perforative, *a.* trydyllawl, tylledigol, tylliadol, tyllawl, à dyllo.

Perforator, *s.* trydyllyr, trydyllydd, tyllydd, tylliedydd; trwyddew.

Perforce, *ad.* (*per* a *force*) trwy drais, trwy ddirdrais, trwy nerth, trwy ormes, trwy grymder, o drechedd; o anfodd.

Perform, *v.* (Ll. *per* a *formo*) cyflawnu, cwblhau, gwneuthur, gwneyd, gwneuthyd, gwnelyd, gwneddyd, gorugo, gwneuthuro; chwareu, chware, gware; ffeithio, preithio.

To perform one's promise—cyflawnu, cywiro, cadw, *neu* gwblhau ei addewid; cyflawnu, cywiro, cadw, *neu* gwblhau ei air; talu ei adduned.

To perform a service—gwasanaethu gwasanaeth, cyflawnu gwasanaeth, gwneuthur gwasanaeth.

Performable, *a.* cyflawnadwy, gwneuthuradwy, hywnedd; à ellir ei gyflawnu, &c.

Performance, *s.* cyflawniad, cwblhad, gwneuthuriad, gweithrediad; gwaith, gorchwyl; gweithred; ffeithiad, ffeithiant, praith, gorug, gorugiad: *pl.* gorugiau.

Performer, *s.* cyflawnwr, cyflawnydd, cyflawniedydd, gwneuthurwr, gorugwr; chwarëydd, chwareuwr, campwr; gweithredydd, gweithredwr, ffeithydd, preithydd.

Performing, *s.* cyflawniad, gwneuthuriad, gorugiad; gwaith, gorchwyl, gweithred.

Perfricate, *v. a.* (Ll. *perfrico*) rhwbio, rhuglo, rhuglo yn dost, rhwbio ar hyd.

Perfumatory, *a.* (o *perfume*) peraroglus, peraroglaidd, perchwaol, à beraroglo.

Perfume, *s.* (Ysp.; Ff. *perfum;* Ll. *per* a *fumus*) perarogl, perarwynt, perogl, perchwa, perwynt, arogl; arogldarth, mygdarth, myg-arogl; perfwg.

Perfume ball—pelen berarogl.

Perfume, *v. a.* perarogli, perogli, perarogluso, perwyntio; perfygu; pereiddio âg arogl; mygdarthu, arogldarthu; arogli.

Perfumer, *s.* peraroglwr, peraroglydd, peraroglai, peroglwr, peroglydd; gwneuthur peraroglau; gwerthwr peraroglau.

Perfumery, *s.* peraroglau, peroglau, peraroglaeth, perarogledd, peroglaeth.

Perfunctorily, *ad.* (Ll. *perfunctorie*) yn ddiofal, &c.

Perfunctoriness, *s.* diofalwch, anofaledd, esgeulusdra, diffyg gofal.

Perfunctory, *a.* (Ll. *perfunctorius*) diofal, esgeulus, anofalus, ysmala, ysgafn; wedi ei wneuthur yn esgeulus ddifraw i gael ymadael âg ef.

Perfuse, *v. a.* (Ll. *perfusus*) taenellu ar, taenellu, taenu, taenu dros, ysgeintio, ystaenio.

Perfusive, *a.* taenellol, ysgeintiol; addas i'w daenu *neu* daenellu.

Pergamenous, *a.* (Ll. *pergamena*) memrynaidd, pilenaidd.

Pergola, *s.* (It.) deildy, gwyddgell, gwerfa, goerfa.

Perhaps, *ad.* (*per* a *hap*) ysgatfydd, ef allai, efallai, fe allai, hwyrach, nid hwyrach, osid, osyd, ond odid, agatfydd, adfydd, dichon, e ddichon.

Peri, rhagddawd Groeg, yn dynodi *am, amgylch, oddi amgylch, cylch, yn nghylch, o ddeutu, per, ger llaw.*

Peri, *s.* (Per.) un o dylwyth teg y Dwyrain.

Periagoge, *s.* (Gr. *peri* ac *agô*) amglobyniaeth= ffugr areithyddol.

Perianth, *s.* (Gr. *peri* ac *anthos*) blodeulen, amflodlen, blodamlen, gwullamlen, gwisg blodau, amlen blodau.

Periapt,† *s.* (Gr. *periaptô*) swynogl, cyfaredd, swyn.

Periauger, } *s.* (Ysp. *piragua*) culfad, ysgeufad
Periagua, } =math ar geufad arferedig yn y moroedd deheuol a dwyreiniol.

Pericardian, *a.* perthynol i lèn *neu* wisg y galon; amgalonawl.

Pericarditis, *s.* ennynfa yr amgalon, fflameg llèn y galon.

Pericardium, *s.* (Gr. *peri* a *cardia*) llèn y galon, pilen y galon, gwisg y galon; amgalon, y bilen sydd o amgylch y galon.

Pericarp, } *s.* (Gr. *peri* a *carpos*) hadbilen,
Pericarpium, } hadgoden, hadbliagyn, hadgaen, pliagyn, hadleetr planigion.

Pericarpial, *a.* hadbilenol, hadgaenol; perthynol i hadbilen.

Perichætial, *a.* (Gr. *peri* a *chaitê*) amwrychol.

Perichætium, *s.* amwrych.

Periclitate, *v. a.* (Ll. *periclitor*) peryglu, enbydu.

Pericope, *s.* (Gr. *peri* a *copto*) dyfyniad, detholran, rhan, darn.

Pericranium, *s.* (Gr. *peri* a *cranion*) amgreuan; pilen *neu* groenen asgwrn y pen; pileu y glol.

Periculous, *a.* (Ll. *periculosus*) peryglus, enbyd, enbydus, pydus, perygl, llawn perygl.

Peridodecahedral, *a.* (Gr. *peri* a *dodecahedral*) amddeuddegochr, amddeuddegochrol, amddeuddegochrog.

Peridot, *s.* (Ff.) eurfaen, yr eurfaen.

Peridrome, *s.* (Gr. *peri* a *dromos*) amrawd (yn yr hen demlau amadeiniog).

Periecians, *s. pl.*=*Periœci.*

Periergy, *s.* (Gr. *peri* ac *ergon*) diwydrwydd afreidiol, gochelgarwch afraid, afreidbwyll, tragofal, tradgyfalwch, trybestyd.

Perigee, } *s.* (Gr. *peri* a *gê*) daiarnesafiant,
Perigeum, } daiarnesiant; wrth-ddaiar=y fan agosaf at y ddaiar yn nghylchlwybr y lleuad neu yr haul.

Perigraph, *s.* (Gr. *peri* a *graphô*) dyluniad diofal *neu* anghywir o beth; brasluniad, bras ddarluniad; llinellau gwynion ar un o gyhyrau yr isfol.

Perigynous, *a.* (Gr. *peri* a *gunê*) amfenywaidd; yn tyfu ar rywbeth sy'n amgylchu yr wyfa.

Perihelion, } *s.* (Gr. *peri* a *hêlios*) heulnesaf-
Perihelium, } iant, heulnesiant; wrth-haul= y fân agosaf at yr haul yn nghylchlwybr planed.

Perihexahedral, *a.* (Gr. *peri* a *hexahedral*) amchwechochrog, amchwegyfochr.

Peril, *s.* (Ff.; Ll. *periculum*) perygl, perigl, enbydrwydd, enbyd, pyd, argywedd, niwed; ingder.

Peril, *v.* peryglu, enbydio; bod mewn perygl.

Perilous, *a.* peryglus, enbyd, enbydus, pydus, pydol, pyd, perygl, perig; †tra, iawn; †arabeddus, ffraeth.

Perilousness, *s.* enbydrwydd, perygluswydd, perygledd, perygluswydd, enbydusrwydd, pydusrwydd, pydoldeb.

Perimeter, *s.* (Gr. *peri* a *metron*) dargantiad, amfesur, amgylchedd, damgylchedd, cylchedd; maint.

Perioctahedral, *a.* (Gr. *peri* ac *octahedral*) amwythochrog, amwythochrol, amwythochr.

Period, *s.* (Gr. *periodos*; Ll. *periodus*) cyfnod, ystod, ysbaid, cylch, chwyl, cylchyn, rhygylch; cyfamser, amser, pryd; amsergylch; diwedd, terfyn, dyben; diweddnod, diweddeb, cyfannod, cyfanod; penod, penawd; perffeithnod, eithafnod; parhad; oes; cyfanwers, cyfaneb, gwers; ymadrodd cyflawn, perffeithlawbl, *neu* gyfan-gwbl; synwyreb gyflawn; rhan; cylchnod.

Period, } cyfannod, cyfanod, diweddeb,
Full stop, } diweddnod=(.)

Julian period—y cyfnod Iwlaidd, yr ysbaid Iwlaidd, yr amsergylch Iwlaidd=cylch o 7980 o flyneddoedd olynol, à ddyfeisiwyd gàn *Iulius Scaliger*.

Period of existence—cylch hanfod, ystod bywyd, oes, oesbarth, oesdaith.

Through every period of his discourse—trwy bob rhan, cymmal, pwnc, *neu* erthygl o'i ymadrodd.

He walked some periods in the ways of godliness—rhodiodd rai prydiau, rhuthrau, gweithiau, cylchau, *neu* gyrsau yn ffyrdd duwioldeb.

To put a period to—terfynu, diweddu; gosod diwedd *neu* derfyn ar.

To put a period to one's life—gwneuthur diwedd arno ei hun; gosod terfyn arno ei hun; terfynu *neu* ddiweddu ei hoedl.

Period,† *v. a.* diweddu, dybenu.

Periodic, } *a.* (Ll. *periodicus*) cyfnodol; cylch-
Periodical, } ol, cylchynol; à el ac à ddel ar gylch; cyfnodig; cyfannodawl; perthynol i gyfanwers.

Periodical disease—cylch-glefyd, clefyd cyrch, clefyd attychwel, clefyd cyfnodol.

Periodical literature—llenoriaeth gyfnodol, llenyddiaeth gylchynol.

Periodic acid—sur cyfnodig.

Periodical, *s.* cyhoeddiad cyfnodol, cyhoeddiad cylchynol, cyfnodolyn: *pl.* cyfnodolion.

Periodicals—cyfnodolion.

Monthly periodical—cyhoeddiad misol, misolyn: *pl.* misolion, cyfnodolion misol.

Periodically, *ad.* yn gyfnodol, &c.; ar gylch; ar amserau nodedig *neu* benodol; ar gyfnodau.

Periodicity, *s.* cyfnodoldeb, cyfnodolrwydd, cylchynoldeb.

Periœci, } *s. pl.* (Gr. *perioicos*) amgyttywyr,
Perœcians, } amdywyr=trigolion y gwregysau
Periecians, } oerion, yn byw yn yr un lledred, ond mewn gwrthwynebol hydred.

Periosteum, *s.* (Gr. *peri* ac *osteon*) pilen yr esgyrn, gwisg yr esgyrn.

Peripatetic, } *a.* (Gr. *peripatêticos*) amgrwydr-
Peripatetical, } ol, damgrwydrol, dargrwydrol, amrodiol, amrodianol, damrodianol, cylchgrwydrol, cylchrodiol, cylchrodianol, cylchrodienol; perthynol i athroniaeth Aristotl.

Peripatetic, *s.* amrodiwr, amrodienwr, amrodiadur, amrodiad, amrodiedydd, damrodiwr, dargrwydriad, dargrwydrwr, cylchrodiwr; dylynwr athroniaeth Aristotl: *pl.* amrodiaid, cylchrodiaid, amrodwyr, dargrwydriaid, Peripateticiaid.

Peripateticism, *s.* amrodiaeth, damrodiaeth, dargrwydraeth; cyfundrefn athronyddol Aristotl a'i ganlynwyr; athrawiaeth y Peripateticiaid; Peripateticiaeth.

Peripetia, *s.* (Gr. *peripeta*) damwaen, dygwydd, traffaith.

Peripheric, } *a.* (o *periphery*) amgylchol,
Peripherical, } cylchol, rhygylchol, dargylch-
Peripheral, } ol, cylcheddol, amgantol, cylchedol.

Periphery, *s.* (Gr. *periphereia*) amgylchedd, cylchedd, rhygylch, amgant, cylch, cylched, cwmpas, gogylchedd, gogylch, dargylchiad, coras, cant, troniad, amgylchiad, cylchyned.

Periphrase, } *s.* (Gr. *periphrasis*) amgylchiaith,
Periphrasis, } gogylchiaith, cylchymadrodd, amiaith, amrawdd, amair, ameiriad, cylchair, cylchiaith, amgylchion geiriau, ymdro geiriau.

Periphrase, *v.* cylchymadroddi; arfer amgylchiaith.

Periphrastic, } *a.* amgylchieithol, cylchym-
Periphrastical, } adroddol, gogylchieithol, ameiriog, amieithol, cylcheiriog, cylchieithol, ammroddol.

Periplus, *s.* (Gr. *periplous*) cylchfordwyad, amfordwyad, ammordwyacth, amfordwyaeth, cylchfordwyaeth.

Peripneumonic, *a.* perthynol i'r ysgyfeinwst.

Peripneumony, } *s.* (Ll. *peripneumonia*; Gr.
Peripneumonia, } *peri* a *pneumôn*) ysgyfeinwst, fflameg yr ysgyfaint, ennynfa yr ysgyfaint.

Peripolygonal, *a.* (G. *peri* a *polygon*) cylchamrygongl.

Peripteral, *a.* (Gr. *peri* a *pteron*) amadeiniog, cylchadeiniog, amgolofnog, amadeiniol, cylchadeiniol.

Peripteros, } *s.* (Gr. *peri* a *pteron*) teml amad-
Periptery, } einiog, teml amgolofnog.

Peripterous, *a.* amadeiniog; amblufog, ambluog.

Periscii, } *s. pl.* (Gr. *periscioi*) cylchgysgod-
Periscians, } iaid, cylchysgodiaid, cylchysgodogion=trigolion y rhewgylch.

Periscope, *s.* (Gr. *peri* a *scopeô*) amolwg, ambaith, golwg gyffredinol, golwg gynnwysfawr.

Periscopic, *a.* amolygol, ambeithiol; yn taflu golwg yn mhob ffordd.

Perish, *v. n.* (Ff. *périr* a *périssant*; o'r Ll. *pereo*) marw, trengu, darfod, darfod am dano;

myned ar goll, ar gyfrgoll, ar aball, *neu* ar ddim; pallu, aballu, methu; diflanu, difanu; methu yn llwyr; trangu; mallu, braenu, pydru, llygru; cwympo.

To cause to perish—dinystrio, dinystro, dyfetha, difa; peri darfod am dano.

Apt to perish—hylwgr, hyfeth, hydranc; chwannog i ddarfod, &c.

He perished with hunger—bu farw o newyn; bu farw gân newyn.

Perish, *v. a.* dinystrio.†

Perishability, } *s.* breuolder, breuoldeb,
Perishableness, } breudeb, darfodoldeb, darfodolrwydd, diflanrwydd, trengoldeb, hyfethrwydd, darfodedigrwydd.

Perishable, *a.* trengadwy, darfodadwy, trancadwy, palladwy, &c.; hydranc, hyfeth, hylwgr; brau, breuol, trengol, difan, darfodol, difanol, diflan, methiannus; darfodedig, trancedig, difanedig, diflanedig; marwol; agored i farw, &c.

Perisperm, *s.* (Gr. *peri* a *sperma*) hadwyn, hadwynig.

Perispheric, *a.* (Gr. *peri* a *spheria*) crwn, cynghrwn, amgrwn, cyfrgrwn.

Perissological, *a.* afreidieithog, afreidieithol, gormodeiriog, gormodd o eiriau.

Perissology, *s.* (Gr. *perissologia*) afreidiaith, gormodair, gormodd o eiriau, gormodedd geiriau, geiriau afraid, hirchwedledd; llawer o siarad i ychydig o ddyben.

Peristaltic, *a.* (Gr. *peristalticos*) gwringellog, gwringellaidd; nydd-droawl, nydd-dröedig, tröedig.

Peristaltic motion of the intestines — gwringelliad y coludd; ysgogiad gwringellog y coluddion.

Peristerion, *s.* (Gr.) herfain, gwaedlys gwŷn, llysiau yr hudol, briw y march, cas gân gythraul, derwen fendigaid.

Peristome, } *s.* (Gr. *peri* a *stoma*) amagrwy,
Peristomium, } amagenrwy (mewn llysieuaeth).

Peristomes, } *s. pl.* amagrwyod=teulu o fol-
Peristomians, } bedogion.

Peristyle, *s.* (Gr. *peristulon*) amgolofres, ambillres, amgolofnau, cylchres o golofnau; rhes o golofnau o amgylch peth.

Peristole, *s.* (Gr. *peri* a *sustolé*) amgrebychawd; yr amser rhwng crebychiad ac ymlediad y galon.

Perite, *a.* (Ll. *peritus*) medrus, hyfedr, celfydd, cyfarwydd.

Peritomous, *a.* (Gr. *peri* a *temnô*) amholltog.

Peritoneal, *a.* yn perthyn i'r fraslen; perthynol i lengig y bol; braslenol.

Peritoneum, } *s.* (Gr. *peritonaion*) y fraslen,
Peritonæum, } llengig y bol, llieingig y bol, y wenen fol; y fraslen â gudd yr ymysgaroedd.

Peritonitis, *s.* ennynfa y fraslen, ffiameg y fraslen.

Peritrochium, *s.* (Ll. o'r Gr. *peri* a *trochos*) amdroell, amrod.

Peritropal, *a.* (Gr. *peri* a *trepô*) amdroawl, cylchdroawl, cylchredol, amrodawl.

Periwig, *s.* (Ff. *perruque*; Al. *perücke*) ffugwallt, penguwch, gwalltwe, gwallt gosod, gwallt dodi.

Periwig, *v. a.* gwisgo â ffugwallt *neu* benguwch.

Periwig-maker, *s.* ffugwalltydd, ffugwalltwr, penguwchwr, gwalltwëydd.

Periwinkle, *s.* (S. *peruince*; Ff. *pervenche*; Ll. *vinca*) gwichiad, (*pl.* gwichiaid), gwichiedyn: erllysg, perfagl, llawrig, gwanwdan.

Lesser periwinkle—erllysg lleiaf, perfagl leiaf, llawrig lleiaf.

Greater periwinkle—erllysg mwyaf, perfagl fwyaf, llawrig mwyaf.

Perjure, *v. a.* (Ll. *perjuro*) tyngu anudon, anudoni; camdyngu, geudyngu; rhoi llw anudon *neu* anghywir.

To perjure one's self—tyngu anudon, anudoni.

Perjure,† *s.* anudonwr.

Perjured, *p. p.* anudonog, anudonol, camdyngedig.

Perjured word—anudonair, gair anudon.

Perjured person—anudonwr, un geulw, un geudwng, camdyngwr.

Perjurer, *s.* anudonwr, anudonydd, tyngwr anudon, camdyngwr, un geulw, un geudwng.

Perjurious, *a.* anudonog; euog o anudon; gwedi tyngu anudon.

Perjury, *s.* (Ll. *perjurium*) anudon, anudoniaeth, anudonedd; geulw, geudwng, llw anudon, twng anudon, anudonair, llw drwg, llw geuog, camdwng.

To commit perjury—tyngu anudon, anudoni, camdyngu.

Perk, *a.* (C. *perc*) perc, percus, pert, taclus, dillyn, destl, pinc, hoew, gwych, pefr, pefrin, trym, syw; syth; ymsythol.

Perk, *v.* hoew-ymsythu, coeg-ymsythu, ymhoewi, pensythu, codi ei ben, coeg-ymffrwyno; ymsythu; gwisgo, percu, percuso, pefru, pefro, gwychu, tacluso, twtneisio.

Perkin, *s.* (o *perry*, a'r talfyriad *kin*) adosai, adberwy.

Perlate Acid, *s.* sur llysnuraidd.

Perlous,† *a.*=*Perilous*.

Perlustration, *s.* (Ll. *perlustro*) bwriad golwg ar beth drosto; tryolygiad, tryolygiant.

Permagy, *s.* bad Tyrcaidd bychan.

Permanence, } *s.* (Ll. *permanens*) parhad, para,
Permanency, } parhausder, parhausrwydd, sefydlogrwydd, safedd, arosoldeb, sadrwydd, sedrwydd, sefydledigaeth.

Permanent, *a.* (Ll. *permanens*) parhäus, parhaol, sefydlog, sefydledig, safadwy, safol, arosol, sad, arsad, dalus; diball, didranc; maith; â pharhad ynddo.

Permansion,† *s.* (Ll. *permansio*) parhad, para, parhausder, hirbarhad.

Permeability, *s.* hydreiddedd, hydreiddrwydd, hydrwyedd; treiddioldeb.

Permeable, *a.* (Ll. *permeo*) hydraidd, treiddiadwy, trwyadwy, hydrwy; â ellir myned trwyddo; y gellir myned trwyddo; yn myned trwy; hydreiddiol.

Permeant, *a.* treiddiol, treiddiedigol, trwyol, gwanol, creiddiog.

Permeate, *v. a.* (Ll. *permeo*) myned trwy; treiddio, trwyo, trwydo, trwyddaw, dargreiddio.

Permeation, *s.* treiddiad, treiddiant, trwyad, athreiddiad, trwydiad, dargreiddiad; myneddiad trwy beth; gwanedigaeth, gwân.

Permiscible, *a.* (Ll. *permisceo*) cymmysgadwy, mysgadwy, tryfysgadwy, trymysgadwy, hygymmysg.

Permissible, *a.* (Ll. *permitto*) goddefadwy, caniataol, cynnwysadwy, oenadadwy; â ellir ei oddef; â ellir ei ganiatäu; hyoddef.

Permission, *s.* (Ll. *permissio*) caniatâd; cenad, cenadiad; goddefiad, goddef, gwoddef, gwoddefiad; gadawiad; trwydded; rhyddid.
Through your permission—trwy eich cenad; gyda'ch cenad; trwy eich goddef.
Permissive, *a.* cynnwysedigol, cenadedigol, cenataol, caniataol, ceniadol, yn caniatäu.
Permissively, *ad.* yn gynnwysedigol, &c.; trwy ganiatad, trwy oddefiad.
Permistion, } *s.* (Ll. *permistio, permixtio*) cym-
Permixtion, } mysgiad, tryfysgiad, tryfysgiant, dyfysgiad, mysgiad; cymmysgedd, tryfysgedd, mysgedd.
Permit, *v. a.* (Ll. *permitto*) caniatäu, cenatäu, ceniadu, cenadu, goddef, caniadu, cynnwys, cynnwyso, rhoi cenad, rhoi cenad i, gadael i, gadaw i, gadael, gwoddef.
Permit, *s.* trwydded, trwyddeb, goddefeb, cenadeb, llythyr cynnwys, ysgrifen gynnwys, ysgrif oddef; caniatâd, cenad, rhyddid, gwarant, llythyr trwydded.
Permittance, *s.* caniatâd, cenadiad, goddefiad, goddef, rhyddid.
Permitted, *p. p.* goddefedig, caniatäedig, &c.; cyfreithlawn.
Permutable, *a.* newidadwy, trynewidadwy; à ellir ei drynewid; newidiol, cyfnewidiol.
Permutableness, *s.* cyflwr newidadwy, cyfnewidioldeb.
Permutation, *s.* (Ll. *permutatio*) trynewidiaeth, cyfnewidiaeth, cyfnewidiad, cyfnewid, cysitheriaeth.
Permute,† *v. a.* (Ll. *permuto*) trynewid, cyfnewid, newidio, cyfnewidio.
Permuter, *s.* cyfnewidiwr, trynewidiwr.
Pernancy, *s.* (Norm. *perner*) derbyniad, derbyniawd, cymmeriad.
Pernicious, *a.* (Ll. *perniciosus*) dinystriol, dinystriol, adwythig, adwythol, dystrywiol, niweidiol, niweidiog, eniwol, erniwol, eniweidiol, niweidlawn, niweidiannol, asgenol, andwyol, drwg, drygus, dryglawn, diriaid, echryslawn.
Pernicious,† *a.* (Ll. *pernix*) buan, cyflym.
Perniciousness, *s.* dinystriolrwydd, dinystrolrwydd, dinystrioldeb, adwythigrwydd, niweidiolrwydd, echryslonrwydd, echryslonedd, drygedd.
Pernicity, *s.* (Ll. *pernicitas*) buander, buandra, buanrwydd, cyflymder, cyflymdra, cyflymrwydd, cyflymedd, mythder.
Pernio, *s.* (Ll.; Gr. *perna*) llosg eira, malaith, malerth, maleithr, cibi, cibwst, llecheira.
Pernoctation, *s.* (Ll. *pernocto*) arosiad dros nos; trynoesiad, trynoeswyliad, trynoeswyl.
Peroration, *s.* (Ll. *peroratio*) adlefariad; diweddglo araeth, clo araeth, diweddbarth araeth, diweddglo ymadrodd; clo, cynghlo, *neu* ddiweddglo chwedl; cynghlo, cynghload, diweddglo.
Peroxide, *s.* (*per* ac *oxide*) tryegrid.
Peroxidize, *v. a.* tryegrido; egrido i'r eithaf.
Perpend, *v. a.* (Ll. *perpendo*) pwyso yn y meddwl; dyfal bwyso, manwl bwyso, dwys ystyried, dyfal ystyried.
Perpend, } *s.* (Ff. *pairpaing*) rhwymfaen,
Perpender, } clymfaen, maen clymu, trwyfaen; maen à fo trwy fur; mur rhwymfain.
Perpend-stone, } *s.* = { *Perpend.*
Perpent-stone, } { *Perpender.*
Perpendicle, *s.* (Ll. *perpendiculum*) sythlinyn, plymen, plwm a llinyn, sythadyr.
Perpendicular, *a.* (Ll. *perpendicularis*) syth, (*f.* seth), unionsyth, sythol, unionserth, darbenol; à fo yn union tua'r llawr wrth linyn.
Perpendicular, *s.* sythlin, llinell unionsyth; sythedd, sythder; peth syth *neu* unionsyth.
Perpendicularity, *s.* sythder, sythedd, sythdeb, sytholdeb, unionsythder, darbenoldeb, darbenolrwydd.
Perpendicularly, *ad.* yn syth, &c.; wrth linyn a phlymen.
Perpension,† *s.* (Ll. *perpendo*) ystyriaeth.
Perpent-stone, *s.* = *Perpend.*
Perpession,† *s.* (Ll. *perpessio*) goddef, goddefaint, goddefiad, tryoddefiad.
Perpetrate, *v. a.* (Ll. *perpetro*) cyflawnu, gwneuthur, gwneyd, gwneuthyd, gweithredu, drygweithredu, cyflafanu.
Perpetration, *s.* cyflawniad, gwneuthuriad, gweithrediad, drygweithrediad, cyflafanad; drygweithred, gweithred ddrwg, cyflafan.
Perpetrator, *s.* cyflawnwr, cyflawnydd, cyflawniedydd, gweithredwr, gweithredydd, gwneuthurwr, drygweithredydd.
Perpetual, *a.* (Ll. *perpetuus;* Ff. *perpétuel*) parhäus, parhaol, gwastadol, didawl, dibaid, didrai; bythol, tragwyddol, tragywyddol, diorphen; iorth; sefydlog.
Perpetual curate—curad parhäus, curad parhaol, curad sefydlog.
Perpetual motion—ysgogiad parhäus, ymsymmudiad parhäus, ymmodiad parhäus, ysgogydd parhäus.
The perpetual hills—y bryniau oesol (*Hab.* iii. 6).
Perpetuate, *v. a.* bytholi, tragwyddoli, tragywyddoli; gwneuthur *neu* beri i barhau byth; iorthi; parhau cof am; bod er cof am; tragwyddoli y cof am.
Perpetuation, *s.* bytholiad, tragwyddoliad, pariad i barhau byth; iorthiad.
Perpetuity, *s.* (Ll. *perpetuitas*) bytholrwydd, tragwyddolrwydd, bythol barhad, tragwyddol barhad; parhad; bythol-beth, peth diddiwedd; bythoseb, iorthoseb, blwyddoseb barhäus.
Perphosphate, *s.* (*per* a *phosphate*) tryffoddawd, tryffoddhal: *pl.* tryffoddhalion, tryffoddodion.
Perplex, *v. a.* (Ll. *perplexor, perplexus*) dyrysu, nidro, methlu, penblethu, cynghafu, afrwyddo, rhwystro, ffeigio, annhrefnu; cythruddro, cythryblu, trallodi, goreilidio, terfysgu; petruso; blino, dwys flino, dygnu, gofidio; dwyn i gyfyng-gynghor.
Perplex, *a.*† = *Perplexed.*
Perplexed, *p. p.* dyrysedig, &c.; dyrys, dyryslyd, astrus, nidrog, cynghafog, cynghafus, penbleth, cinyglog, afrwydd; helbulus, cythryblus, trallodus; mewn cyfyng-gynghor.
Perplexed in mind — mewn cyfyngder meddwl.
To be perplexed — bod mewn cyfyng-gynghor; bod mewn penbleth; bod yn gyfyng ar; bod mewn dyryswch; petruso.
Perplexity, } *s.* dyryswch, dyrysrwydd, dy-
Perplexedness, } rysni, dyrysi, astrusi, dyrysedd, dyrysedigrwydd, nidri, nidredd, nidr, nidrogrwydd, didri, methledd, penbleth, methl, cynghafogrwydd, cynghafusrwydd; petrusder, petrusdod, cyfyng-gynghor, helbul, cythrudd, cyfyngder.
Perpotation, *s.* (Ll. *per* a *potatio*) gorfrwysg-

edd, gorfeddwdod, trydd iota, term i'r eithaf, llwyr yfed.

Perquisite, *s.* (Ll. *perquisitus*) adfael, damweinfael, dygwyddfael, ystlysfael, odfael, swyddfael, rhoddfael, mael dygwydd; rhyw fael *neu* elw dygwydd à gaffer heb law cyflog; anrheg.

Perquisited, *a.* adfaelog, swyddfaelog; âg iddo swyddfael.

Perroquet, } *s.* (Ff. *perroquet*) paretyn, parotyn
Parroquet, } =math o barot neu baret bychan.

Perron, *s.* (Ff.) grisiau allanol, rhagrisiau.

Perruquier, *s.* (Ff.) penguwchwr, ffugwalltydd, ffugwalltwr, gwneuthurwr penguwchau, gwalltwëydd.

Perry, *s.* (Ff. *poiré*; C. *per*) perwy, gelleiglyn, gellyglyn, gelleigwin, gellygwin, dïod gellcig.

Perscrutation, *s.* (Ll. *perscrutatio*) trychwiliad, dyfal chwiliad.

Persecute, *v. a.* (Ll. *persequor*; Ff. *persécuter*) erlid, erlidio, erlyn, ymlid; blino, gorthrymu, dygnu, aflonyddu; annos.

Persecution, *s.* (Ll. *persecutio*) erlid, erlidigaeth, erlidiad, erlidfa, erlynedigaeth, erlyniaeth, erlidedigaeth, ymlid, erlyn, ymlidfa.

Violent persecution—erlid angerddol, gorerlid, gorerlidiad.

Persecutive, *a.* erlidiol, erlynol, erlynedigol, ymlidiol, erlidigol, erlidigaethus, erlidigaethol, erlidig, dylynol.

Persecutor, *s.* (Ll.) erlidiwr, erlidydd, erlynwr, erlyniwr, erlyniad, erlyniedydd, erlynydd, ymlidiwr, casnor.

Perseverance, *s.* (Ff.; Ll. *perseverantia*) parhad, para, dyfal barhad, dyfal bara, hir barhad, hir bara, dybarwch; ystigrwydd, astigrwydd, dyfalwch; ymroad; pwyll.

Final perseverance—parhad hyd y diwedd.

Perseverant,† *a.*=*Persevering.*

Persevere, *v. n.* (Ll. *persevero*) parhau, para, dyfal barhau, dyfal bara, hirbarhau, dybara; aros *neu* sefyll yn lud; aros *neu* sefyll yn ddïysgog; ystigo, astigo; ymröi, ymroddi, ymddal; bod yn ddyfal *neu* ystig.

Persevering, *a.* ystig, astig, dyfal, glud, parhäus, yn dyfal bara, ymroddgar, ymröus, dianwadal, dïysgog, taerlew, glewdaer.

Perseveringly, *ad.* trwy ddyfal barhad, trwy ddyfal bara, dàn ddyfal barhau, gàn ddyfal barhau, yn barhäus, yn ystig, yn astig, yn ddïysgog, yn ddianwadal, yn lud, yn lew.

Persians, *s. pl.* (o *Persia*) attegwys, attegesau, dynattegion (mewn adeilyddiaeth).

Persica, *s.* (o *Persia*) y peatus, eirin gwlanog.

Persicaria, *s.* (Ll. *Persicus*, o *Persia*) clymog, clymlys, canclwm, gwaedlys, berw yr iar, berwy yr ieir.

Amphibious persicaria — pengoch, canwraidd goch, beidiog goch, beidiog rudd.

Spotted persicaria—elinog goch.

Pale-flowered persicaria—costog y dom, llysiau y dom, llysiau y domen.

Biting persicaria—tinboeth, llysiau y din.

Creeping persicaria—treigledlys.

Small creeping persicaria—clymog bychan.

Whorled persicaria — clymogyn troellog, clymogyn.

Persiflage, *s.* (Ff. *persifler*) gwawd, ffroenwawd, greff, gwawdeg, dirmyg.

Persist, *v. n.* (Ll. *persisto*) para, parhau, dyfal barhau, dyfal bara; sefyll, dàl, dala, pwyso, arsefyll, gorsefyll; haeru, taeru, hòni.

To persist in—sefyll at, dàl at, sefyll ar, cadw at, parhau yn; para yn ddïysgog yn; dàl yn lew ar.

To persist in an assertion—dàl haer, dala haer, dàl i haeru, dala i daeru, para i hòni.

To persist obstinately — dàl yn gyndyn, ystyfnig, *neu* wrthnysig; ymgyndynu; mileinio.

Persistence, } *s.* parhad, para, dyfal barhad,
Persistency, } dyfal bara, hir barhad, hir bara; ystigrwydd, astigrwydd, dyfalwch; haer; cyndynrwydd, cildynrwydd.

Headstrong persistence — cyndynrwydd, cildynrwydd, gwrthnysigrwydd, ystyfnigrwydd, pengamrwydd.

Persistent, } *a.* parhaol, parhäus; anwyw, an-
Persisting, } wywol, anwywedigol; yn para heb wywo.

Persistive, *a.* astig, ystig, dyfal, parhaol, parhäus, yn dyfal bara, glud, taerlew, dianwadol, disigl; ymroddol, ymröus.

Person, *s.* (Ll. *persona*) dyn, un; gwr neu wraig; ansawd, dynsawd, person, dynweddiad, dynwedd; corff, corffolaeth; pryd, golwg, dull, gwedd, gwyneb: *pl.* dynsodion, ansodion, dynweddiaid, dynweddiadau, dynweddion.

Person (in grammar)—dynweddiad, dynsawd, ansawd, dynwedd, person.

In person—yn ddynsodol, yn ansodol, yn bersonol; yn gorfforol; yn ei berson ei hun; yn ei briod berson; ei hun, ei hunan.

A poor person — dyn tlawd, un tlawd, tlodyn.

A riotous person—wttreswr, gloddestwr, un wttresgar, dyn wttresgar.

A learned person—dyn dysgedig, un dysgedig, un o ddysg, dysgawdwr: *pl.* dysgedigion, dysgeidion, dynion dysgedig, rhai dysgedig.

A scientific person—gwyddon, ofydd; un cyfarwydd mewn gwyddor *neu* gelfyddyd; un hyfedr mewn gwyddor *neu* gelfyddyd; dyn ofyddol, gwybodus, gwybodol, gwyddorawl, gwyddiannol, gwyddiadol, gwyddorgar, *neu* gelfyddgar; dyn o gelfyddyd.

A certain person—rhyw un, rhywun, rhyw ddyn.

A person met me—cyfarfu dyn â mi; cyfarfu un â mi.

In our own persons—yn ein personau ein hunain; yn ein dynsodion ein hunain.

He appeared in his own person—ymddangosodd yn ei gorffolaeth; ymddangosodd yn ei berson ei hun; ymddangosodd yn ei briod berson.

Respect of person—derbyn wyneb, braintgymmeriad.

To respect persons—derbyn wyneb, cydnabod wynebau.

To have respect of persons—derbyn wyneb, cydnabod wynebau.

Thou shalt not respect the person of the poor—na dderbyn wyneb y tlawd.

To accept the person of one—derbyn wyneb un; ystyried person (*Eccles.* xlii. 1).

Having men's persons in admiration—yn derbyn wynebau dynion.
Respecter of persons—derbyniwr wyneb.
God is no respecter of persons—nid yw Duw dderbyniwr wyneb; nid yw Duw yn derbyn wyneb.
I have accepted thy person—mi a dderbyniais dy wyneb.
In the person of Crist—yn mherson Crist; yn ngolwg Crist.
He makes much of his own person—y mae efe yn mawrhau ei gorff ei hun; y mae efe yn mawrhau ei berson ei hun.
Joseph was a goodly person—Ioseph oedd deg o bryd.
God preserve our person from danger—cadwed Duw ni rhag perygl.

Person,† *v. a.* gwneuthur yn debyg i; tebygoli; delweddu; personi.

Personable, *a.* golygus, prydweddol; teg o gorffolaeth, glân o gorffolaeth; hardd, gweddeiddlun; ansodadwy, dynsodadwy, ansodol.

Personage, *s.* (Ff. *personnage*) dynwedd, un enwog, dyn enwog, dyn rhagornod, gwr nod; un, dyn, gwr, person, dynsawd; agwedd person, gwedd, golwg, edrychiad, pryd, agwedd, corffolaeth.
An illustrious personage—gwr enwog, gwr hyglod, dyn enwog, un rhagornod; arwr.
The personages of a fable—dynweddion chwedl.

Personal, *a.* (Ll. *personalis*) dynsodol, ansodol, dynweddiadol, dynweddol, ansodweddol, personol; corfforol, corffol; priod, priodol; perthynol i un; mynwol.
Personal pronoun—rhagenw dynweddiadol, rhagenw dynweddol, rhagenw dynsodol, rhagenw ansodol, rhagenw personol.
Personal property, } eiddion, da cychwyn-
Personal estate, } ol, da symmudol, da cyfodedyn, da cyffro, da cyffroadwy, daoedd symmudadwy, da personol, da ansodol.
Personal tithes—degwm crefft.
Personal action—cwys unig, hawl ansodol, hawl ben.
Personal appearance—ymddangosiad corfforol, ymddangosiad personol, ymddangosiad ansodol, ansodwedd.

Personal,† *s.* da personol, da cyffro.

Personality, *s.* ansodoliaeth, dynsodoliaeth, personoliaeth, persondod, ansodoldeb, dynsodolded, ansodwedd, personoldeb, personolrwydd; corffolaeth; difrïaeth.

Personally, *ad.* yn ddynsodol, yn bersonol, &c.; yn gorfforol, yn ei gorffolaeth, mewn corffolaeth; yn ei briod berson; yn ei berson ei hun; yn ei ddynsawd ei hun; yn bresennol.

Personalty, *s.* eiddion, da cychwynol, da symmudol, da cyfodedyn, da cyffro, da personol.

Personate, *v. a.* cymmeryd agwedd, llun, rhith, *neu* osgedd un arno; cymmeryd person un arno; ymrithio yn ngosgedd *neu* yn rhith un; ymrithio fel un arall; ymddrychioli fel un; ymddrychioli ar wedd *neu* lun un; ymddrychioli yn nrych *neu* yn ngwedd un; ymddrychioli yn debyg i un; cynnrychioli, cynddrychioli, eilfyddu; dirprwyo; dyfalu, dynwared; chwareu *neu* wneuthur rhan un; dynsodi, ansodi, dynweddu, personoli, personi; ffugio, ffuantu; ymrithio, allrithio; tebygu; †darlunio; †dathlu.

Personate, *a.* (Ll. *persona*) mygydog; â mwgwd arno.

Personation, *s.* cymmeriad agwedd, llun, rhith, *neu* osgedd un arall arno; ymrithiad, ymddrychiolad, ffugiad, ansodiad, dynsodiad, personoliad, personiad.

Personator, *s.* cymmerwr agwedd, llun, rhith, *neu* osgedd un arall arno; ymddrychiolwr, ymddrychiolydd, ymrithiwr; dynsodwr, ansodwr, ansodydd, dynsodydd, personwr, personolwr, personolydd; chwareuwr, chwarëydd.

Personification, *s.* (o *personify*) dynsodwedd, dynsodiant, dynsodiad, ansodiad, ansodwedd, dyniedigaeth, personedigaeth, personiad, dynsawdwedd, dynsodlun, gogyrfen; corffolaethiad.

Personify, *v. a.* (Ll. *persona* a *facio*) dynsodi, ansodi, personoli, personogi, personi, dynsodiannu; rhoddi *neu* gyfrif dynsawd i beth difywyd; corffolaethu.
A personified idea—gogyrfen; meddylrith dynsodedig, &c.

Personize, *v. a.*=*Personify.*

Personnel, *s.* (Ff.) dynsodolaeth, ansodolaeth; ansodradd.

Perspective, *a.* (Ff.; It. *perspectiva;* o'r Ll. *perspicio*) golygol, tremiol, tremofyddol, golygiadol, golygiannol, trylygol, trylygedigol, arbeithiol, arbeithig, arysbeithig, arbeiol, arlygol.
Perspective view—seldrem; golwg arbeithiol, &c.; rhagolwg, cyfarwel.

Perspective, *s.* tremddrych, tremwydr, tremwydryn, trywelyr, peithwydr, ysbeienddrych, ysbïenddrych, drych ysbïo; arbaith, trylwg, ralwg, ardrem, arbai, trywel; golygawd, golygiant, golwg, golygfa, rhagolwg, cyfarwel, trywelfa; deddfau arbaith.

Perspectively, *ad.* yn olygol, &c.; trwy ddrych.
To view perspectively—trylygu, arlygu.

Perspectograph, *s.* (*perspective,* a Gr. *graphô*) peithofyddiaeth.

Perspicable, *a.* dirnadwy.

Perspicacious, *a.* (Ll. *perspicax*) llygadgraff, craff ei olwg, craff ei lygad, llym ei olwg, cyflym ei olwg; synwyrlym, craff ei ddeall, llym ei ddeall, craff ei synwyr, llym ei synwyr, synwyrgraff; craff, craffus, seldremiol, selweddus, darwel; dirnadus, dirnadol; tra eglurol.

Perspicacity, } *s.* llygadgraffder, llygad-
Perspicaciousness, } graffedd, craffder golwg,
Perspicacy, } llymder golwg, llymdra golwg, cyflymder golwg, craffedd golwg, craffder llygad, llymder llygad; craffder deall, craffder synwyr, llymder deall, llymder synwyr; craffder, craffineb; dirnadaeth; selusdra.

Perspicience, *s.* (Ll. *perspicientia*) edrychiad craff, edrychiad craffus, craff edrychiad, craff olygiad, seldremiad, craffiad.

Perspicil, *s.* (Ll. *per* a *speculum*) tremddrych, tremwydr, tremwydryn, peithwydr, tremyr.

Perspicuity, *s.* (Ll. *perspicuitas*) eglurder, eglurdeb, egluredd, amlygrwydd, amlygedd, eglygder; tryloewder, tryloewedd, tryweledd, selwedd; claerder; gaith.

Perspicuous, *a.* (Ll. *perspicuus*) eglur, amlwg,

goleu; trywel, trybelid, darwel, tryloew, arbeithig, eglwg, claer; gaith.

Perspicuousness, *s.* eglurdeb, eglurder, egluredd, amlygrwydd, amlygedd, amlygder, eglygedd, eglygrwydd; tryweledd, tryloewder, tryloew.

Perspirability, *s.* (o *perspirable*) hychwysedd.

Perspirable, *a.* (o'r Ll. *perspiro*) chwysadwy, hychwys, trychwysadwy; à aller ei chwysu allan.

Perspiration, *s.* chwysiad; chwys; anadliad, chwythiad, tarthiad, anweddiad, *neu* chwysiad trwodd.

Perspirative, } *s.* chwysedigol, chwysol.
Perspiratory, }

Perspire, *v.* (Ll. *perspiro*) chwysu; anadlu, anweddu, *neu* chwysu trwodd.

Perstringe, *v. a.* (Ll. *perstringo*) rhwbio, rhathu, crafu, *neu* ysgythru wrth fyned heibio; cyffwrdd à; taro wrth; gwasgu yn dyn; bwrw cipolwg ar.

Persuadable, *a.* (o *persuade*) darbwylladwy, cynghoradwy, &c.; à ellir eiriol arno; à ellir ei droi *neu* ei ennill; hawdd eiriol arno; hawdd ei droi, ei ennill, *neu* ei ddarbwyllo.

Persuade, *v. a.* (Ll. *persuadeo*) darbwyllo, dybwyllo; cynghori, annog; ennill; dwyn *neu* ddenu un i wneyd peth; ymlewydd, cynddylu; peri i un goelio *neu* gredu; gorchfygu à rheswm; eiriol; perswadio.

To be persuaded—bod yn ddiogel, yn sicr, yn ddiammheu, *neu* yn ddilys gàn; bod yn gwir goelio; credu.

I am fully persuaded—mae yn llawn ddiogel genyf; mae yn gwbl ddiogel genyf; yr wyf yn hollol ddarbwylledig.

Persuader, *s.* darbwyllwr, darbwyllydd, dybwyllwr, dybwyllydd; cynghorwr, cynghorydd, annogwr, annogydd; à baro goelio *neu* wneuthur peth; perswadiwr.

Persuasibility, } *s.* darbwylladwyedd; dar-
Persuasibleness, } bwyllusrwydd; bod yn ddarbwylladwy.

Persuasible, *a.* (Ll. *persuasibilis*) darbwylladwy, dybwylladwy; cynghoradwy, annogadwy; à ellir ei ddarbwyllo, &c.; à ellir peri iddo goelio.

Persuasion, *s.* (Ll. *persuasio*) darbwylliad, darbwyll, darbwylliaeth, darbwylledigaeth, cynghoriad, annogiad, annogaeth, ymlewydd, ymlewyddiad; barn, tyb, daliad, coeledd, hygoeledd, cred, credo; plaid, enwad.

Persuasive, } *a.* darbwyllus, darbwyllol, cy-
Persuasory, } nghorus, cynghorol, annogol, annogaethol, annogedigol; denol, deniadol; eiriolus, eirioleddus; à baro i un goelio; à baro roi coel; o ansawdd i ennill cydsyniad un; o ansawdd i ddwyn *neu* ddenu un i wneuthur peth; à bair argyhoeddiad.

By magic numbers and persuasive sound—trwy odlau ter a hudlawn, a seiniau lu swynol iawn.

Persuasive, *s.* annogaeth, darbwylliaeth, annog; peth à ddarbwyllo; darbwyllydd, annogydd.

Persuasiveness, *s.* darbwyllineb, darbwyllusrwydd, darbwylloldeb; cynghorusrwydd; annogoldeb; coelbaredd; eiriolwch.

Persulphate, *s.* (*per* a *sulphate*) trydufelgris, trydufelawd.

Persultation, *s.* (Ll. *persulto*) toriad gwaed o rydweli; gwaedlam.

Pert, *a.* (C.) pert, bywiog, gweisgi, sionc, heini, pefr, del, cliw, trym, clws, cymhen; ffraeth, ffraethlym, tafodrydd, arain, siaradgar, mingras, craseiriog, hewgr; coegynaidd; hy, hyf, haerllug.

A pert fellow—gwelchyn, dewryn, pertyn,

A pert lass—coethen, cymhenen, perten, pefren.

A pert young lass—mwyglen.

Somewhat pert—gogymhen, lledgymhen, goffrom, lledfrom.

She talks pertly—y mae yn siarad yn gliw, *neu* yn gymhen; mae hi yn siarad yn bert *neu* yn dafodrydd.

Pert, *s.* un cymhen, ffraeth, tafodrydd, mingras, hewgr, hy, *neu* haerllug; pertyn, gwelchyn, hewcryn.

Pertain, *v. n.* (Ll. *pertineo*) perthyn, perthynu, deiryd.

Perterebration, *s.* (Ll. *perterebro*) trydylliad, tylliad trwodd, tylliad.

Pertinacious, *a.* (Ll. *pertinax*) cyndyn, cildyn, cildynus, cildyniog, gwrthnysig, ystyfnig, tyn; tyn ei fryd; tyn ei farn; anhyblyg, anhydyn; penderfynol, dïysgog; der, caled; pengam; syth.

Pertinaciousness, } *s.* cyndynrwydd, cildyn-
Pertinacity, } rwydd, ystyfnigrwydd,
Pertinacy, } gwrthnysigrwydd, anhydynrwydd; anhyblygedd; penderfynolrwydd, dïysgogrwydd; penderfyniad, ymroad, bwriad.

Pertinence, } *s.* (Ll. *pertinens*) addasrwydd,
Pertinency, } cyfaddasrwydd, cymhwysder; perthynas, perthyniad.

Pertinent, *a.* (Ll. *pertinens*) perthynol, perthynasol; addas, cyfaddas, cymhwys.

Pertinently, *ad.* yn ol y bo yr achos yn gofyn; mewn modd addas; yn berthynasol; yn gymhwys, yn addas.

Pertinentness, *s.* perthynolrwydd, perthynasoldeb; addasrwydd, cyfaddasrwydd, cymhwysder.

Pertingent, *a.* (Ll. *pertingens*) cyffyrddol, cyhyrddol, trygyffyrddol; yn cyffwrdd yn hollol; agos.

Pertly, *ad.* (o *pert*) yn bert, &c.

Pertness, *s.* pertrwydd, pertedd, bywiogrwydd, sioncrwydd, gweisgrwydd; cymhendod, ffraethder, ffraethedd, gorffraethder, haerllugrwydd, crasder, ffraethlymder, crasder, craseiriogrwydd, coethder, doethder, mingrasedd, hewgri, hewcri, hewgrach.

Pertransient, *a.* (Ll. *pertranseo*) yn myned trwy *neu* dros; tryfynedol.

Perturb, } *v. a.* (Ll. *perturbo*) aflonyddu, cy-
Perturbate, } nhyrfu, cyffröi, terfysgu, cythruddo, annhrefnu, cythryblu, cythryblio.

Perturbation, *s.* (Ll. *perterbatio*) aflonyddwch, cynhwrf, terfysg, cythrwfl, cyffro, annhrefn, cythrudd, aflonyddwch meddwl, cynhwrf meddwl; dwys ofid; helbul, trabludd, cymhelri, aflonyddiad, cythruddiad, cythrybliad, cynhyrfiad.

Perturbator, } *s.* aflonyddwr, cythryblwr, ter-
Perturber, } fysgwr, terfysgydd, annhrefnwr, annhrefnydd, cythruddwr, cythruddiedydd.

Pertuse, } *a.* (Ll. *pertusus*) tylledig, trydyllog,
Pertused, } tyllog, trydwll, (*f.* trydoll), amdwll; treiddiedig, trywanedig.

Pertusion, *s.* (Ll. *pertusus*) trydylliad, tylliad; trywaniad, treiddiad; twll.

Pertussis, *s.* (Ll.) pas, y pas.
Peruke, *s.* (Ff. *perruque*) ffugwallt, penguwch, gwallt gosod, gwallt dodi, gwalltwe.
Peruke-maker, *s.* ffugwalltydd, penguwchwr, gwalltwëydd.
Perusal, *s.* (o *peruse*) darlleniad, darllen, tryddarlleniad, darlleniad drosto, darllenedigaeth; trychwiliad, chwiliad.
Peruse, *v. a.* (Ll. *per* ac *utor*, *usus*) darllen, tryddarllen, darllenu, darllëu, darlleaw, darllesin; darllen drosto; darllen o'r dechreu i'r diwedd; †sylwi ar; †trychwilio, chwilio.
Peruser, *s.* darllenydd, darllenwr, tryddarllenydd, darllëydd.
Peruvian Bark, *s.* rhisg Periw, rhisgl Periw; rhisgl y cryd, crydrisg.
Pervade, *v. a.* (Ll. *pervado*) myned trwy, treiddio trwy; treiddio, creiddio, heinio, trwyo, trwyddaw, gwofrwyo, rhwytho, ffesu, trywio, tryo, gormu, dariasu; nawsio, nawsu; rhinio; ymledu trwy, cyrhaedd trwy; myned dros *neu* drwy y cwbl; goresgyn y cwbl.
Pervading quality—rheth; ath; ansawdd treiddiol, &c.
Pervasion, *s.* treiddiad, traidd, mynediad trwodd, tryfynediad, trwyad, trwyddiad, tryad, trwydiad, gwofrwyad, creiddiad; nawsiad, nawsiant, nawsineb.
Pervasive, *a.* treiddiol, treiddiedigol, trydiadol, tryfynedol, diriasol, creiddiol, rheiddus, heiniol; yn treiddio trwy beth; gormus; rhwythol, tryd.
Perverse, *a.* (Ll. *perversus*) trofäus, gwrthnysig, cyndyn, cildyn, ystyfnig, gwrthgas, gwyrgam, pengam; traws, gwyrdraws, croes, cam, gŵyr, agwyr, gwyrog; anynad, sarig, anhydyn, chwithol; cyfeiliornus; gwyrdröedig, gwyredig.
Perversely, *ad.* yn drofäus, &c.
We have done perversely—troseddasom (1 *Bren.* viii. 47).
They dealt perversely with me—gwnaethant gam â mi.
Perverseness, } *s.* gwrthnysigrwydd, cyndyn-
Perversity, } rwydd, cildynrwydd, ystyfnigrwydd, gwrthgasedd, gwrthgasrwydd, trofausrwydd, pengamrwydd, pengemni, pengamedd; anynadrwydd, sarigrwydd, croesder, croesineb, anhydynrwydd; trawsedd.
Perversion, *s.* (Ff. o'r Ll. *perversus*) gwyrdroad, camdroad, gwyrad; gwyrgamiad, dattroad; camdröedd; gwyrdro, nydd, llygriad; cyfeiliornad; camwri, camwy; camarferiad.
Perversive, *a.* gwyrdroawl, camdroawl, gwyrol, dattroawl, trofaol, trawswyrol.
Pervert, *v. a.* (Ll. *perverto*) gwyrdröi, camdröi, camdrosi, gwyro, dattröi, trofäu, trawswyro, tragwyro, troi ymaith; troi o'r iawn; llygru.
Perverter, *s.* gwyrdröwr, camdröwr, gwyrdröydd, camdröydd, gwyrwr, gwyrydd; llygrydd.
Pervertible, *a.* gwyradwy, hydro, gwyrdroadwy, camdroadwy, hydro, dymchweladwy; â ellir ei wyro; â ellir ei droi o'r iawn.
Pervestigate, *v. a.* (Ll. *pervestigo*) trychwilio, dyfal chwilio, llwyr chwilio, tryholi.
Pervestigation, *s.* trychwiliad, dyfal chwiliad, llwyr chwiliad, tryholiad.
Pervicacious, *a.* (Ll. *pervicax*) cyndyn, cildyn, cildynus, gwrthnysig, ystyfnig, pengam, pengaled, trygyndyn, trygildyn, trygildynus.

Pervicaciousness, } *s.* cyndynrwydd, cildyn-
Pervicacity, } rwydd, gwrthnysigrwydd, ystyfnigrwydd, pengamrwydd, pengaledwch, trygyndynrwydd.
Pervigilation, *s.* (Ll. *pervigilatio*) trywyliad, trywyliadwriaeth, dyfal wyliadwriaeth.
Pervious, *a.* (Ll. *pervius*) hydraidd, treiddiadwy, tramwyadwy, rhwythadwy; â ellir myned trwyddo; treiddiol.
Perviousness, *s.* hydreiddedd, hydreiddrwydd; treiddioldeb.
Pesade, *s.* (Ff. *passade*) pasawd, neithawd.
Peso, *s.* (Ysp.) dernyn wyth, darn wyth=darn bath Yspaenig.
Pessary, *s.* (Ff. *pessaire*; Ll. *pessus*) crothatteg, =offeryn meddygol.
Pessimist, *s.* (Ll. *pessimus*) gwaethafydd, gwaethafwr; un â ddeil fôl cyfiwr presennol pethau yn tueddu at ddirwg.
Pest, *s.* (Ll. *pestis*; Ff. ac It. *peste*) pla, haint, mallhaint.
Pester, *v. a.* (Ff.) blino, dygn flino, poeni, dirboeni, aflonyddu, plău, placo, dygnu, dirflino, gormesu, crugo; bod yn bla i.
Pesterer, *s.* blinwr, poenwr, aflonyddwr, dirflinwr.
Pesterous, *a.* rhwystrus, rhwystrol; blin; beichus, beichiol.
Pesthouse, *s.* heintty; ysbytty cleifion o'r pla.
Pestiferous, *a.* (Ll. *pestis* a *fero*) heintddwyn, heintiog, plaog; heintiol, plaol; adwythol, niweidiol, drwg; blin, gofidus, dygn.
Pestilence, *s.* (Ll. *pestilentia*) haint, pla, haint y nodau mallhaint, heintnod, cowyn, cywyn, y cornwyd, y chwaren, y nodau, pla y nodau, yr haint llŷn; adwyth.
Pestilence among cattle—bwystnon, haint ar anifeiliaid.
Pestilent, } *a.* heintus, heintiog, heinnus,
Pestilential, } heintlyd, heinllyd, heinniog, cornwydlyd, cornwydog, cornwydol, heintnodol, plaog, plaol; perthynol i haint y nodau; o ryw haint y nodau; llŷn, llynol; adwythig, dinystriol.
Pestillation, } Ll. *pistillum*) maluriad, manbwy-
Pistillation, } ad, maliad, pwyad, pwyodrad; maluriad â phwyodr.
Pestle, *s.* (Ll. *pistillum*) pwyodr, pwyawdr; pestl (*Diar.* xxvii. 22.)
Pestle and mortar—pwyodr a chymriwel.
Pestle of pork—angell *neu* goesgyn o gig moch; angell hwch, cnuch mochyn.
Pestle, *v.* pwyodri; pwyo, *neu* friwo â phwyodr; malurio.
Pet, *s.* (talfyriad o *petulant*? Ff. *despit*, neu y Ll. *impetus*, yn ol *Johnson*) anfoddogrwydd, anfoddlonrwydd, anniddigrwydd, tymmer anfoddog, gosar, gosor, goddigder, sor, dig, drygnaws.
Pet, *s.* (C. *peth*, *pethan*? Gw. *baidh*? Is. *bont*? Ll. *peto*? Gr. *pothos*, *potheô*?—Dr. *Webster*) oen llawfaeth, oen swci, oen lledfegin; anwylyn, anwesyn, anwesog, maldodyn, dorlotyn; gorhoffedd; tegan; colwyn.
Pet, *v. a.* anwesu, anwylo, maldodi, dorlota, amwesu, cocri, pratio, llochi; rhoi mwythau i.
Pet, } *a.* anwesog, anwyl, hoff, gorhoff.
Petted, }
Petal, *s.* (Gr. *petalon*; Ff. *petale*) blodeuddalen, ffiurddalen, ffiurddeilen, dalen blodeuyn, gwull-ddeilen: *pl.* blodeuddail, ffiurddail, dail blodau.

Petaled, } *a.* ffilurddeiliog, blodeuddeiliog; â
Petalous, } blodeuddail arno; â ffilurddail iddo.
One-petaled—âg un ffilurddalen iddo; unffilurddeiliog.
Three-petaled—â thair ffilurddalen iddo; tri-ffilurddeiliog.
Petaline, *a.* ffilurddeiliawl, blodeuddeiliawl; perthynol i ffilurddail.
Petalism, *s.* (Gr. *petalismos*) deilgosp, deil-ddeolawd, deil-alltudaeth, alltudaeth, deolawd= dull ar ddeol neu alltudo yn Syracusa gynt.
Petalite, *s.* (Gr. *petalon*) deilfaen.
Petaloid, *a.* (Gr. *petalon* ac *eidos*) ar lun ffilurddeilen; ffilurddeilaidd, gwull-ddeilaidd, blodeuddeilaidd; tebyg i ffilurddail *neu* flodeuddail.
Petar, } *s.* (It. ac Ysp. *petardo*; Ff. *pétard*)
Petard, } porthffrgnel=peiriant at chwythu pyrth yn agored.
Petasus, *s.* (Ll.; Gr. *petasos*) cap adeiniog Merchur.
Petechiæ, *s. pl.* (It. *petecchia*; Ysp. *petequia*) heintfanau, (*sing.* heintfan), ysmotiau heintiol.
Petechial, *a.* (It. *petecchiale*; Ysp. *petequial*) heintfaol, heintfanog; ysmotiog.
Petechial fever—twymyn heintfanol, twymyn yr heintfanau.
Peteral, *s.*=*Petrel.*
Peterman, *s.* (oddi wrth *Peter*=St. Pedr) pysgotwr, pysgodwr.
Peterpence, *s.* ceiniogau Pedr=math ar dreth â delid gynt yn Lloegr i'r Pab.
Peterwort, *s.* llysiau Pedr.
St. Peter's wort—llysiau Pedr.
Petiolar, } *a.* (o *petiole*) deilgoesawl, deilgoes-
Petiolary, } ol, deildroediawl; perthynol i goes dail; yn tyfu ar ddeilgoes; â wneir o ddeilgoes.
Petiolate, } *a.* deilgoesog, deildroediog, deil-
Petioled, } bediog; â deilgoes iddo.
Petiole, *s.* (Ll. *petiolus*) deilgoes, coes dalen, coes deilen, troed dalen, troed deilen, deilbed, deildroed, deilendroed; y goes y tyf y ddeilen arni.
Petiolule, *s.* deilgoesig, deilgoesan, deilgoes fechan.
Petit, *a.* (Ff.) bychan, bach, eiddil, pitw.
Petit felony—chwiwladrad, chwiwledrad, mân ladrad.
Petit treason—lledfrad, iselfrad.
Petit king—breninyn.
Petit jury—iselreithwyr, isreithwyr, y dandyngwyr gwreng; iselraith, yr iselraith.
Petition, *s.* (Ll. *petitio*) erfyniad, deisyfiad, erfyn, deisyf, arch, archiad, cais, deiseb, erfyneb, deisyfiaeth, deisyfediaeth, gofyniad, gofuned, dais, ymbil, ymbiliad; rheithgais.
To make a petition—erchi arch; gweddïo gweddi; erfynio, deisyfu, deisyf.
Petition, *v. a.* erfyn, erfynied, erfynio, deisyf, deisyfu, erchi, gofyn, ceisio, ymbil, crefu.
Petitionary, *a.* erfyniol, deisyfol, gofynedigol, deisebol, farchedigol, gofynol; ar wedd gofuned *neu* arch; perthynol i ddeisyfiad *neu* ofuned.
Petitionee, *s.* yr erfyniedig, erfynai, deisyfai; yr un â ddyfynir i ddadleu yn erbyn erfyneb.
Petitioner, *s.* erfyniwr, erfyniedydd, deisyfwr, deisyfydd, deisyfiedydd, eirchiad, gofynydd, gofyniedydd, erfynydd, deisebydd, deisebwr, erfyniad, (*pl.* erfyniaid).
Petitioning, *s.* erfyniedigaeth, deisyfediaeth, deisyfiad, erfyniad.
Petitory,† *a.* (Ll. *petitor*) erfyniol, deisyfol, gofynedigol, archedigol, ceisiol.
Petitmaitre, *s.* (Ff.) coegyn, ysgoegyn, mursen o ddyn, ffrityn; coegyn â ymganlyno â merched.
Petong, *s.* enw Cataiaidd math ar gopr gwŷn.
Petre, *s.* (Gr. a Ll. *petra*) creighalen, creighal, blawr, halen y graig.
Petrean, *s.* (Ll. *petreus*) creigiol, creigaidd, caregol, maenol; perthynol i graig *neu* gareg.
Petrel, *s.* (It. *Petrello*, bychanig o *Pietro*, Pedr, mewn cyfeiriad at waith Pedr yn rhodio ar y môr, &c.; *Mat.* xiv. 28—30) brochellog, y brochellog, aderyn y ddryghin, aderyn y frochell: *pl.* brochellogion, adar y ddryghin.
Stormy petrel, } cas gân longwr.
Storm petrel, }
Little petrel, }
Petrescence, *s.* (Gr. *petros*; Ll. *petra*) ymgaregiad, mynediad yn gareg, troad yn gareg, ymfaeneiddiad.
Petrescent, *a.* maeneiddiol, caregeiddiol, maeniadol; yn myned, yn troi, *neu* yn caledu yn gareg; ymgaregol, ymfaeneiddiol, ymgreigiol; caled.
Petrifaction, *s.* (Gr. *petros*, *petra*, Ll. *petra*, a *facio*) maeneiddiad, maenad, maeniad, caregiad; troad *neu* fynediad yn gareg; ymgaregiad; crawen iad, crofeniad; crawen, crofen, teryg: *pl.* maeneiddion, maenadon, maeniadau, &c.
Petrifaction of fruit — ffrwyth-faenad, ffrwyth-faeniad; troad ffrwyth yn gareg.
Petrifactive, *a.* caregedigol, maenedigol, maeneiddiol, maeniadol, maenadol, caregol; o rin *neu* rinwedd i droi yn gareg.
Petrific, *a.* (Ll. *petrificus*) maeneiddiol, maenedigol, caregedigol, maeniadol; yn troi yn gareg.
Petrificate,† *v. a.*=*Petrify.*
Petrification, *s.* (Ll. *petrificatio*) maeneiddiad, maenad, maeniad, caregiad; troad *neu* fynediad yn gareg; ymgaregiad; crofen, crawen; caledrwydd, caledwch.
Petrified, *p. p.* caregedig, maenedig; wedi delwi; wedi ei daro gân syndod.
Petrify, *v.* (Gr. *petros*, *petra*, Ll. *petra*, a *facio*) maeneiddio, caregu, maenu; troi yn faen *neu* gareg; ymgaregu, ymgerygo; myned yn faen *neu* gareg; caledu; ymgaledu; myned môr galed a'r gareg; fferu.
To be petrified—ymgaregu; myned *neu* droi yn gareg; caregu; delwi.
Petrol, } *s.* (*Ff. petrole*; o'r Gr. *petros* ac
Petroleum, } *elaion*) creigolew, olew y graig, creiglws, maenolew, creigflawn, cleibyg.
Petrolene, *s.* creigflonwy, creiglyswy.
Petroline, *s.* creigflonain, creigolewain, creiglysain.
Petromyzon, *s.* (Gr. *petros* a *muzaô*) lleiprog, lleiprai.
Petronel, *s.* (*Ff. petrinal*) gŵn marchog, llofwn marchog, llawddryll marchog.
Petroselinum, *s.* (Ll.; Gr. *petros* a *selinon*) perllys, y perllys.
Petrosilex, *s.* (Ll. *petra* a *silex*) creigfaen, callestr y graig, creig-gellt, creig-gallestr.
Petrosilicious, *a.* creigfeinin, creigfeinig, creigfaenaidd, creig-gallestrig.

Petrous, *a.* (Ll. *petrosus*) caregog, cerygog; caregaidd, maenaidd, creigaidd; caled; mòr galed a'r gareg.

Petticoat, *s.* (Ff. *petit*, a *coat*) pais, pais benyw, pais bun; crysbais.

Under petticoat—isbais, pais isaf.

Pettifog, *v. n.* (Ff. *petit* a *voguer*) chwareu cecryn y cyrtiau; chwareu cecryn y gyfraith; chwareu y cecryn cyfreithgar; crach-gyfreithwra, coeg-gyfreithwra.

Pettifogger, *s.* cecryn y gyfraith, cecryn y cyrtiau, cynffon y gyfraith, crach-gyfreithiwr, coeg-gyfreithiwr, cyfreithiwr ail law, crach-gyfreithiwr cynhengar, coegyn o gyfreithiwr cynhengar; coeg-gyfreithiwr à yr y gymmydogaeth benben.

Pettifogging attorney=*Pettifogger.*

Pettifoggery, *s.* crach-gyfreithwriaeth, coeg-gyfreithwriaeth; castiau cecrod y cyrtiau, &c.; castiau; troion dichellgar, twyllodrus, cyfrwys, ystrywus, *neu* ystrywgar; cyfrwysdroion, ystrywiau, gwiblau; cynghawog cyfraith.

Pettiness, *s.* (o *petty*) bychander, bychanedd, bychanrwydd, bychanigrwydd.

Pettish, *a.* (o *pet*) anfoddog, anniddig, croes, hyddig, anfwyn, ffrom, ffromaidd, anhyfodd, gwynafog, hyffrom, drygnawsus, dreng, sor, anynad, drwg ei dymmer.

Pettishness, *s.* anfoddogrwydd, anniddigrwydd, ffromder, croesder, croesineb, hyddigrwydd, gwynafogrwydd, drygnawsedd, drengder.

Pettitoes, *s. pl.* (*petty* a *toes*) traed perchyll, traed moch, traed mochyn.

Petto, *s.* (It.; Ll. *pectus*) y fron, y ddwyfron, y fynwes, y fonwes.

In petto—yn mynwes; yn ei fynwes; yn geledig, yn ddirgel, dân gel; yn ddirgel yn ei fynwes ei hun.

Petty, *a.* (Ff. *petit*) bychan, bach, eiddil, pitw.

Petty jury—iselreithwyr, is-reithwyr, y dandyngwyr gwreng; iselraith, yr iselraith.

Petty treason—lledfrad, iselfrad.

Petty felony—chwiwladrad, chwiwledrad.

Petty larceny—chwiwladrad, chwiwledrad; lladrad à fo dân swllt.

Petty king—breninyn.

Petty theft—chwiwladrad, chwiwledrad, lladrad cil dwrn, chwiwladrad.

Petty gentry — crach foneddigion, crach fonedd, boneddigach, bonedd lledrywiog.

Petty officer—crach swyddog, goswyddwr, coegswyddog, coegswyddwr.

Petty errand—goneges, coegneges; neges orwag, ddifudd, anfuddiol, *neu* oferboen; neges heb neges.

Petty whin—cracheithin, eithin yr iesr, eithin yr iar.

Petty Bag, *s.* codswydd=swydd yn y canghellys.

Pettychaps, *s.* y ffigysog.

Petty-coy, *s.* math ar lysieuyn.

Petulance, } *s.* (Ll. *petulantia*) anniddigrwydd,
Petulancy, } anfoddogrwydd, hyddigrwydd, drygnawsedd, sarigrwydd, craseiriogrwydd, ffromder, anynadrwydd, ceintach, ceintachrwydd, croesder, croesineb, crasder, coegni, hewcri, hewgrach, drengder, digofusrwydd, gwynafogrwydd; drygnaws, drygnwyd, natur ddrwg.

Petulant, *a.* (Ll. *petulans*) anniddig, anfoddog, anhyfodd, hyddig, ffrom, hyffrom, anynad, ceintachlyd, craseiriog, sarig, crasaren, crasarain, cras, coeglyd, anfwyn, drygnawsus, drygnwydus, gorhêwg, haerllug; nwydwyllt, gwyllt, nwyfus, gwantan, gwamal, rhontus.

Petulcous,† *a.* (Ll. *petulcus*) nwyfus, gwamal, nwydwyllt, rhontus, llamsachus.

Petunse, } *s.* (gair Cataieg) clai i wneuthur
Petuntse, } llestri priddion âg ef; clai mein-
Petuntze, } briddion.

Peucedanin, } *s.* (o *pucedanum*) pyglysnur.
Peucedanine, }

Peucedanum, *s.* (Ll.; Gr. *peucedanon*) pyglys, ffenigl y moch, ffenigl yr hwch.

Peurmican, *s.*=*Pemmican.*

Pew, *s.* (Is. *puye;* Ll. *podium*) côr; cadair eglwys; cadair, eisteddle; seddgell, eisteddgell.

Reading pew—côr.

Pew-fellow—cydymaith.

Pewet, } *s.* (Is. *pievet*) cornicyll, (*f.* cornicell),
Pewit, } cornchwigl, cornchwiglen, chwilgorn y gwynt, chwilgorn y waen, chwilgorn llwyd; brân y môr, gwylan benddu, lleidfran.

Pewit gull—gwylan benddu, brân y môr.

Pewter, *s.* (Norm. *peautre;* It. *peltro;* Ysp. *peltre*) ffrantr, ffeutur; ystaen; llestri ffrantr.

Pewterer, *s.* ffrantrwr, ffrantrydd, ffeuturwr; ystaenwr, ystaenor.

Pewtery, *a.* perthynol i ffrantr.

Pewtery taste—blas ffrantr, blas ffeutur.

Pexity, *s.* (Ll. *pexitas*) ceden, casnach, gra, ceden brethyn, pân.

Phænogamous, *a.* (Gr. *phainô* a *gamos*) hoeddbriod, hoeddbriodol, hoeddweddog, hoethweddog.

Phænomenon, *s.*=*Phenomenon.*

Phæton, *s.* (Gr.) gogerbyd, cerbydan pedrolwyn, rhythglud; cerbydan.

Phagedena, } *s.* (Gr. *phagedaina*) llynoryn
Phagedæna, } ysol; yslynor, ysoryn; gorwanc, gwanc ddiwala.

Phagedenic, } *a.* ysol; perthynol i ysoryn.
Phagedænic, }

Phagedenic, } *s.* cyffyr à yso gig marw.
Phagedænic, }

Phagedenous, } *a.* ysol; yslynoraidd; o an-
Phagedænous, } sawdd yslynor.

Phalangal, } *a.* (o'r Gr. *phalaggion*) perthynol
Phalangial, } i fân esgyrn y bysedd; bys-esgyrnol.

Phalanger, *s.* (Gr. *phalaggion*) bodfil, bawdfil.

Phalanges, *s. pl.* (o *phalanx*) mân esgyrn y bysedd; bys-esgyrn.

Phalangious, *a.* (Gr. *phalaggion*) perthynol i fath ar gorynod.

Phalangite, *s.* (Gr. *phalaggitês*) cunellwr; milwr perthynol i gunell.

Phalansterian, *a.* trygunellaidd, trygunellawl; perthynol i athrawiaeth *neu* gyfundrefn C. Ffourier.

Phalansterian, *s.* trygunellwr, trygunellydd; dysgybl Ffourier.

Phalansterianism, *s.* (Gr. *phalagx* a *stereos*) trygunelliaeth; cyfundrefn *neu* athrawiaeth Ffourier.

Phalanstery, *s.* trygunell.

Phalanx, *s.* (Ll.; Gr. *phalagx*) cunell; lleng anhydor, lleng anorfod, llu anhydor, llu trefnwych; lleng, catrawd; rhes o fân esgyrn y bysedd.

Phalaris, *s.* (Gr.) pefrwellt.
Phallus, *s.* (Gr. *phallos*) cingroen, y gingroen.
Phanerogamic, Phanerogamous, Phænogamous, *a.* (Gr. *phaneros, phainó,* a *gamos*) hoeddbriod, hoeddbriodol, hoeddweddog, hoethweddog, hoeddweddogaidd.
Phantascope, *s.* (Gr *phantasma* a *scopeó*) amrithiadyr, edrithiadyr.
Phantasm, Phantasma, *s.* (Gr. *phantasma*) drychiolaeth, lledrith, geurith, gorith, tremyniad, coegrith, bygwydd, hudwy, hugwd, gau ymddangosiad, gwag ymddangosiad, coeg ymddangosiad, gwag eilun, anysbryd; dychymyg; syniad, ymofeg, delfryd, meddylrith.
Phantasmagoria, *s.* (Gr. *phantasma* ac *agoraomai*) lledrithiadyr, geuthrithiadyr, ffedlygorn.
Phantasmagorial, *a.* lledrithiadyrol, ffedlygornawl; perthynol i ledrithiadyr.
Phantasmatography, *s.* (Gr. *phantasma* a *graphó*) darluniad o ymddangosion wybrenol.
Phantastic, Phantastical, *a.* = *Fantastic.* *Fantastical.*
Phantasy, *s.* = *Fancy.*
Phantom, *s.* (Ff. *fantôme;* o'r Gr. a Ll. *phantasma*) drychiolaeth, lledrith, geurith, gorith, tremyniad, gau ymddangosiad, gwag ymddangosiad, coeg ymddangosiad, twyll-ymddangosiad, coegrith, gwag eilun, bygwydd, hudwy, hugwd, gwyll, ellyll, anysbryd: *pl.* cysgodolion.
Pharaon, Pharo, Faro, *s.* enw math o chware cardiau.
Pharisaic, Pharisaical, *a.* (o *Pharisee*) Pharisaidd; rhagrithiol; defodgar, defodaidd.
Pharisaic holiness—ffug santeiddrwydd, ffug-santeiddrwydd, rhith santeiddrwydd; rhagrith.
Pharisaicalness, *s.* rhith-grefyddoldeb, rhith-grefyddolrwydd; rhagrithioldeb; defodgarwch; defodeiddrwydd; rhagrith; ffug santeiddrwydd.
Pharisaism, *s.* Phariseaeth.
Pharisean, *a.* Phariseaidd; yn dylyn defod y Phariseaid.
Pharisee, *s.* (Gr. *Pharisaios;* o'r H. *pharas*) Pharisead, Pharisaiad; rhagrithiwr; lledrithiwr: *pl.* Phariseaid, Pharisaiaid.
Pharmaceutic, Pharmaceutical, *a.* (Gr. *pharmaceuticos*) cyffeiol, cyffyriol; cyfferofyddol; perthynol i ddarparu meddyginiaethau.
Pharmaceutics, *s.* cyffyrofyddiaeth, cyfferofyddiaeth, cyfferïaeth, cyffyrddysg; gwyddoriaeth darparu meddyginiaethau.
Pharmaceutist, *s.* cyfferofydd, cyfferïwr, cyfferiedydd, darparwr meddyginiaethau.
Pharmacolite, *s.* cyfferfaen.
Pharmacologist, *s.* (Gr. *pharmacon* a *legó*) cyfferïwr, cyfferiedydd, cyfferiaethwr, cyfferofydd.
Pharmacology, *s.* cyfferïaeth, cyfferddysg, cyffyrddysg, cyfferofyddiaeth; cyfferdraith, cyffyrdraith.
Pharmacopœia, *s.* (*pharmacon* a *poieó*) cyfferïaeth; celfyddyd darparu cyfferi *neu* feddyginiaethau; darpariaeth cyfferi; cyfferlyfr, cyfferiadur, meddygiadur.
Pharmacopolist, *s.* (Gr. *pharmacon* a *poieó*) gwerthwr cyfferi, gwerthydd meddyginiaethau, cyfferwerthwr, cyfferiedydd, cyfferïwr.
Pharmacy, *s.* (Gr. *pharmaceia*) cyfferïaeth, cyfferyddiaeth, darpariaeth cyfferi; darpariad cyffyriau meddygol; celfyddyd darparu meddyginiaethau.
Pharo, Phare, *s.* (Gr. *pharos*) = *Pharos.*
Pharos, *s.* (Gr.) goleudwr, goleudy, tŵr goleuad, gwyldwr, gwylfa; pigwn.
Pharyngeal, *a.* perthynol i'r argeg; argegol.
Pharyngitis, *s.* ennynfa yr argeg, fflameg yr arsefnig.
Pharyngotomy, *s.* (Gr. *pharugx* a *temnó*) cegdrychiad, trychiad yr argeg.
Pharynx, *s.* (Gr. *pharugx*) argeg, arsefnig, top y geg, top y sefnig, pistyll y geg, geneu sefnig, ceg, llyncfa, llwnc.
Phascum, *s.* (Gr. *phascon*) daiar-fwsogl.
Phase, Phasis, *pl.* Phases, *s.* (Gr. *phasis*) ymddangosiad; gwedd, golwg: math o faen callestr tryloew.
Phases of the moon—ymddangosiadau y lleuad, ymddangosion y lloer.
Phasel, *s.* (Gr. *phaselos, phasiolos*) ffäen ffrengig, ffäen ffreinig.
Phaseolus, (Ll.) ffa; hirbys, pys hirion.
Phasm, Phasma, *s.* (Gr. a Ll. *phasma*) drychiolaeth; ymddangosiad; gau ymddangosiad, tremyniad, bygwydd, hugwd, gwyll.
Phassagate, *s.* (Gr. *phassa,* ac *agate*) agat lliw y plwm.
Pheasant, *s.* (Ff. *faisan;* Ll. *phasianus;* Gr. *phasianos;* oddi wrth yr afon *Phasis*) coediar, iar goed, iar wŷdd, gwyddiar: *m.* ceiliog coed.
Pheasant's eye—llygad y goediar.
Pheasantry, *s.* coediarfa; lle i fagu a chadw coediei.
Pheer,† s. (S. *gefera*) cydymaith.
Pheese,† *v. a.* (Belgaeg, *vyzen?*) cribo, ysgrafellu; cneifio; lleihau.
Phellandrium, *s.* (Gr. *phellos* ac *anêr*) cegid y dwr.
Phelloplastics, *s.* (Gr. *phellos* a *plassó*) llunweddiad mewn corcyn; arddangosiad adeiladau mewn corcyn.
Phengite, *s.* (Gr. *pheggitês*) alabastr gloew.
Phenicine, *s.* (Gr. *phoinix*) rhuddlwch, llwch cochlas.
Phenicopter, *s.* (Gr. *phoinicopteron*) cochadeiniog, cochednog, yr eos goch.
Phenix, *s.* (Gr. *phoinix;* Ll. *phœnix*) penaig, Phenics; yr aderyn unig, digymhar, neu ddigyfaill; un digymhar, un heb ei eilryw.
Phenogamian, Phenogamic, Phenogamour, *a.* (Gr. *phainó* a *gamos*) hoeddbriod, hoeddbriodol, hoeddweddog, hoethweddog, hoeddweddogaidd.
Phenomenal, *a.* perthynol i argoel neu ymddangosiad; argoeliawl.
Phenomenology, *s.* (Gr. *phainomenon* a *logos*) darluniad o ymddangosiadau, hanes ymddangosion.
Phenomenon, *s.* (Gr. *phainomenon*) ymddangosiad, argoel, arddangosiad, gorddangosiad; drychiolaeth *neu* weledigaeth yn yr wybr; ymddangosiad rhyfeddol, ymddangosiad anghyffredin, syn olygfa, rhyfeddod.
Phenomena—ymddangosiadau, ymddangosion, gorddangosion, argoelion.
Pheon, *s.* pen saeth, pen saeth adfachog; ffonwaew adfachog.
Phial, *s.* (Gr. *phialê;* Ll. *phiala;* Ff. *fiole*) costrelan, costrelig, potelan, ffiolan, ffiol,

costrel, potel, potel wydr, costrel wydr; cibno.

Phial, *v. a.* gosod mewn costrel; cadw mewn potel; potelu, costrelu.

Phigalian Marbles, *s. pl.* (o *Phigalia*, yn Arcadia) Mynorion Phigalia.

Philadelphian, *a.* (Gr. *philadelphia*) brawdgar, brawdgarol.

Philadelphian, *s.* un o Deulu y Cariad; Brawdgarwr.

Philanthropic, } *a.* dyngar, dyngarol; yn caru
Philanthropical, } dynolryw; tirion.

Philanthropinism, *s.* (o *philanthropy*) dyngarogaeth.

Philanthropinist, *s.* dyngarog: *pl.* dyngarogion.

Philanthropist, *s.* dyngarwr.

Philanthropy, *s.* (Gr. *phileó* ac *anthrópos*) dyngarwch; cariad ar ddynion, cariad ar ddynolryw.

Philharmonic, *a.* (Gr. *philos*, a *harmonic*) yn caru cynghaneddau; yn hoff ganddo beroriaeth; cynghaneddgar, perorgar, cynhoneddgar, alawgar.

Philhellenic, *a.* (Gr. *philos* a *Hellênes*) yn caru y Groegiaid; yn hoff ganddo y Groegiaid; Grywgar.

Philhellenist, *s.* carwr Groeg, cyfaill i Wlad Groeg, Grywgarwr.

Philibeg, } *s.* (Gael. *fillcadh-beg*) peisdwyg, ber-
Phillibeg, } bais, clunbais, briganttwyg=gwisg yn cyrhaedd hyd y penliniau, arferedig yn Ucheldiroedd yr Alban yn lle llodrau.

Philippic, *s.* (oddi wrth *Philip*, brenin Macedon, yr hwn yr areithiai Demosthenes yn ei erbyn) duchan, sen, gogan, araeth ogan.

Philippize, *v. n.* duchanu, goganu; areithio yn erbyn; pleidio Philip.

Phillopoda, } *s. pl.* (Gr. *phullon* a *pous*) deil-
Phillopods, } bedogion=math ar grestogion.

Philologist, } *s.* (Gr. *philologos*) ieithydd, ieith-
Philologer, } wr, ieithofydd, ieithgarwr, ieithegwr; cystrawenwr, cystrawenydd, cystrawiedydd.

Philologic, } *a.* ieithyddol, ieithofyddol, ieith-
Philological, } egol, ieithgar, ieithig.

Philologize, *v. n.* ieithyddu, ieithofyddu, ieithio; beirniadu.

Philology, *s.* (Gr. *philologia*) ieithyddiaeth, ieithgarwch, ieithofyddiaeth, ieitheg, ieithadaeth.

Philomath, *s.* (Gr. *philomathês*) carwr dysg, carwr dysgeidiaeth, llengarwr, llythyrgarwr, dysg-garwr.

Philomathic, } *a.* llengar, llengarol, llythyr-
Philomathical, } gar; yn caru dysg; yn hoff ganddo ddysgeidiaeth.

Philomathy, *s.* llengarwch, llythyrgarwch; cariad ar ddysg *neu* ddysgeidiaeth; serch ar lên *neu* lenoriaeth.

Philomel, } *s.* (o *Philomela*, merch Pandïon,
Philomela, } brenin Athen, yr hon, yn ol y chwedl, a drŏed yn eos) eos, yr eos.

Philomot, *a.* (o'r *Ff. feuille morte*) o liw dail edwin, o liw gwywddail, o liw dalen wyw; llwydfelyn, melynllwyd, edwinliw.

Philomusical, *a.* yn caru cerddoriaeth; yn hoff ganddo gerddoriaeth; alawgar, eilywgar.

Philopolemic, *a.* (Gr. *philos* a *polemicos*) yn rheoli anianau gwrthwynebol; rhyfelgar.

Philoprogenitiveness, *s.* epilgarwch.

Philosophaster, *s.* (Ll.) coeg athronydd, crach athronydd, crach ofydd, ofyddyn, athronyddyn.

Philosophate,† *v. n.* (Ll. *philosophatus*) athrolithio, athroni, chwareu yr athronydd, ofyddu.

Philosophation,† *s.* athrolithiad, ymresymiad athronyddol.

Philosopheme, *s.* (Gr. *philosophêma*) rheol brofadwy, dansoddeb.

Philosopher, *s.* (Gr. *philosophos*) athronydd, athronwr, ofydd, gwyddon, athronddysgwr, athronddysgydd, doeth, philosophydd; carwr doethineb, doethgarwr: *f.* ofyddes, athronyddes, athrones.

Philosopher's stone—maen yr athronydd; yr eurfaen; maen dychymygol â dry bob peth yn aur.

Natural philosopher—anianydd, naturydd, anianofydd, athronydd anianol; un hyddysg yn ngweithredoedd anian.

Philosophic, } *a.* athronyddol, ofyddol,
Philosophical, } gwyddorol, athronawl, athrolithiog, athrolithgar, doethgar, ofyddiannol, ofyddaid, athroniaethol, philosophyddol, philosophyddaidd; rhesymol, cymmedrol, tawel.

Philosophically, *ad.* yn athronyddol, &c.; fel athronydd; yn ol rheolau athroniaeth *neu* athronddysg.

Philosophism, *s.* (Gr. *philos* a *sophisma*) twyllebgarwch, twyllresymgarwch, geuddadlgarwch; somofyddiaeth, hoffder o dwylleb *neu* somddadl; somddadliad, geuresymiad, twyllresymiad.

Philosophist, *s.* twylldddadleuwr, somddadleuwr, twyllebgarwr, geuresymwr, twyllebydd, somofydd.

Philosophistic, } *a.* twyllresymol, geuresym-
Philosophistical, } ol, somddadleuol, geuddadleuol, twylldddadleuol, twyllebus, somofyddol.

Philosophize, *v. n.* (o *philosophy*) athrolithio, ofyddu, ofyddiannu, gwyddoni, athroni, athroniaethu; ymresymu fel athronydd; chwareu yr athronydd; chwedleua *neu* ymresymu yn athronyddol.

Philosophizer, *s.* athrolithiwr; ymresymwr fel athronydd; un â ymresymo fel gwyddon.

Philosophy, *s.* (Gr. a Ll. *philosophia*) athroniaeth, athrolith, athronddysg, ofyddiaeth, ofyddiant, gwyddoniaeth, philosophyddiaeth, philosophi; doethgarwch, doethinebgarwch, doethinebgaredd; ymresymiad, rheswm, dadl, amcandyb, athrondyb.

Natural philosophy — anianyddiaeth, athroniaeth anianol, ofyddiaeth anianol, anianaeth, anianeg, celfyddyd a gwybodaeth naturiaeth.

Moral philosophy—moesofyddiaeth, moeseg, moesddysg, moesaddysg, athroniaeth foesol.

Mental philosophy—meddyleg, athroniaeth y meddwl, athroniaeth feddyliol.

Mechanical philosophy—athroniaeth allofyddol; athroniaeth gorffilynaidd.

Experimental philosophy — athroniaeth brofiadol, athrolith ymarferol, prawfaniaeth.

Vegetable philosophy—athroniaeth lysieuol, athroniaeth dyflysol; llysieuaeth, llyseuaeth, llysieneg.

Philostorgy, *s.* (Gr. *phileó* a *storgé*) serch naturiol.

Philoxeny, *s.* (Gr. *phileô* a *xenia*) llettygarwch.
Philter, } *s.* (Ff. *philtre;* Ll. *philtrum*) swyn
Philtre, } serch; serchrin.
Philter, } *v. a.* rhoddi swyn serch yn mheth;
Philtre, } nawsio â swyn serch; swyno i serch; swyno i garu; serchrino; syrchu.
Phiz, *s.* (talfyriad, fâl y tybir, o *physiognomy*) gwep, gweb, gwepa, gwepia, ffriw, wyneb, wynebpryd.
Phlebotomist, *s.* gollyngwr gwaed, gollyngydd gwaed, gwaedwr, gwaedydd.
Phlebotomize, *v. n.* gwaedu, gollwng gwaed, taro gwaed; gollwng gwaed o wythen.
Phlebotomy, *s.* (Gr. *phlebotomia*) gwaediad, gollyngiad gwaed, gwaed-ollyngiad, gwaed-ollwng, gollwng gwaed.
Phlegm, *s.* (Gr. *phlegma*) llysnafedd, cornboer; dwfr; marweiddrwydd, oerder, musgrelli, difaterwch.
Phlegmagogue,† *s.* (Gr. *phlegma* ac *agô*) cyffyr i ddeol llysnafedd.
Phlegmasia, *s.* (Gr. *phlegô*) ennynfa, fflameg, ennyniad.
Phlegmatic, } *a.* (Gr. *phlegmaticos*) llysnaf-
Phlegmatical, } eddog, llysnafeddol, cornboerawl; llawn o'r llysnafedd; dyfrllyd; oerllyd, oeraidd, oer, marwaidd, musgrell, trymllyd, trymhyrddig.
Phlegmon, *s.* (Gr. *phlegmonê*) penddiged, clowyn, chwydd poeth-goch.
Phlegmonoid, *a.* tebyg i glowyn *neu* benddiged.
Phlegmonous, *a.* clowynaidd, clowynog; fel clowyn, fel penddiged; penddig, fflamegol.
Phleme, *s.* (C. *flaim;* Llyd. *flemm*) fflaim, cyllell waedu.
Phleum, *s.* (o'r Gr. *phleor*) rhonwellt y gath.
Phlogistian, *s.* llosgyffyriwr; un â gredo yn modolaeth llosgyffyr.
Phlogistic, *a.* (o *phlogiston*) fflamegol, fflamychol, fflamychus, llosgol, ennynol, poeth; cryfhaol, cyfnerthol.
Phlogisticate, *v. a.* llosgyffyrio, fflamgyffyrio: cyfuno fflamgyffyr â.
Phlogisticated gas—blorai, blornwy.
Phlogistication, *s.* llosgyffyriad; cyfuniad â llosgyffyr.
Phlogiston, *s.* (Gr.) llosgyffyr, fflamgyffyr; y rhan hylosg *neu* fflamllyd o gyrff; dansawdd hyfflamedd.
Phoca, *s.* (Ll.; Gr. *phocê*) moelron, morlo; y moelroniaid, y morloi; llwyth y moelroniaid.
Phocæna, *s.* (Ll.; Gr. *phôcaina*) morfochyn; y morfoch, y llamidyddion.
Phocenin, } *s.* morfochain=math o ddefnydd
Phocenine, } bras â geir yn olew y morfoch.
Phocine, *a.* perthynol i'r moelroniaid.
Phœnicopterus, *s.* (Gr. *phoinicopteros*) cochadeiniog, cochednog; y fflamednod.
Phœnix, *s.* (Ll.; Gr. *phoinix*) penaig, Phenics; yr aderyn unig, digymhar, *neu* ddigyfaill; un digymhar, un heb ei eilryw; cydser gogleddol; math ar balmwydd.
Pholadate, *s.* (o *pholas*) math o gragen wedi ymgaregu. [iog.
Pholas, *s.* (Gr. *phôleô*) math o gregyn deuglor-
Phonetic, *a.* (Gr. *phonêticos*) seinebol, seinebus, seinigol, llafar, llafarol, seinyddol.
Phonetics, *s.* seinebiaeth, seinyddiaeth.
Phonic, *a.* (Gr. *phônê*) seiniol, seinig, seinigol, lleisiol; perthynol i sain.
Phonics, *s.* seinyddiaeth, seinddysg, seineg, seiniadaeth.
Phonocamptic, *a.* (Gr. *phônê* a *camptô*) seinwyrol, seindroawl, seinnewidiol.
Phonographic, } *a.* seinysgrifol, seinysgrifen-
Phonographical, } ol; seinfynegol; darluniol o seiniau y llais; llafarseiniol.
Phonographist, *s.* seinysgrifydd, seinysgrifwr, seinysgrifenydd; seinofydd.
Phonography, *s.* (Gr. *phônê* a *graphô*) seinysgrifiaeth; llafarseiniaeth; seinofyddiaeth.
Phonolite, *s.* (Gr. *phônê* a *lithos*) seinfaen.
Phonological, *a.* seinofyddol.
Phonology, *s.* (Gr. *phônê* a *logos*) seinofyddiaeth, seinyddiaeth.
Phonologist, *s.* seinofydd; un cyfarwydd mewn seinofyddiaeth.
Phonotypic, *a.* seindebig, seindebus, seindebol, seinargraffol, seinargraffyddol.
Phonotype, *s.* (Gr. *phônê* a *tupos*) seindeb, seindeben: *pl.* seindebau, seindebion.
Phonotypy, *s.* (Gr. *phônê* a *tupos*) seindebiaeth, seinargraffiaeth, seinargraffyddiaeth.
Phoronomics, *s.* (Gr. *phoreô* a *nomos*) mudofyddiaeth, modofyddiaeth, gallofyddiaeth.
Phosgen, } *a.* (Gr. *phôs* a *gennaô*) ffoddeiol;
Phosgene, } à gynnyrcho oleuni.
Phosgen gas—ffoddai, nwy ffoddeiol.
Phosphate, *s.* (o *phosphorus*) ffoddhalan, ffoddhal, ffoddawd, llosnurhal, ffoddgris: *pl.* ffoddhalion, ffoddodion.
Phosphate, *s.* ffoddodfaen=delidfaen à geir yn Estramadura, &c.
Phosphite, *s.* ffoddid, llosnurid; ffoddhal.
Phospholite, *s.* (Gr. *phôsphoros* a *lithos*) llosnurfaen.
Phosphor, } *s.* (Gr. *phôsphoros*) Gwawlddwyn,
Phosphorus, } Goleuddwyn, Lleuferddwyn; y seren ddydd, seren y dydd, y seren fore; llosnur, ffoddaint, ffoddiaint, gwawlddwyn.
Phosphorate, *v. a.* llosnurio, ffoddeinio; cyfuno *neu* nawsio â llosnur.
Phosphorese, *v. n.* golewyrchu heb roi gwres; ffoddi; goleuo (fel magïen) yn y tywyll.
Phosphorescence, *s.* golewyrch heb wres; ffoddogrwydd, ffoddoldeb, ffoddolrwydd, llosnureiddrwydd, ffoddeiniogrwydd, ffoddeinioldeb; goleurwydd, lleuferogrwydd, dysgleirdeb.
Phosphorescent, *a.* golewyrchol, godywynol, ffoddog, ffoddol, ffoddeiniog, ffoddeiniol, ffoddeinaidd, llosnuraidd, lleuferol; dysgleir *neu* oleu heb wres; yn goleuo yn y tywyll.
Phosphoric, *a.* llosnurig, ffoddiain, ffoddig; perthynol i wawlddwyn *neu* losnur.
Phosphoric acid—sur llosnurig, sur ffoddig.
Phosphorite, *s.* ffoddfaen.
Phosphoritic, *a.* ffoddfeinin, ffoddfeinig; perthynol i'r ffoddfaen.
Phosphorous, *a.* llosnuraidd, ffoddaidd.
Phosphorous acid—sur llosnuraidd.
Phosphorus, } *s.* (Gr. *phôsphoros;* Ll. *phos-*
Phosphor, } *phorus*) Gwawlddwyn, Goleuddwyn, Lleuferddwyn; y seren ddydd, seren y dydd, y seren fore; llosnur, ffoddiaint, ffoddaint, gwawlddwyn.
Phosphuret, *s.* llosnured, ffoddured.
Phosphuretted, *a.* cyfunedig â llosnur; llosnuredig, ffodduredog.
Photogenic, *a.* (Gr. *phôs*, a *gennaô* neu *gignomai*) à ddyco oleuni; yn troi du yn wyn; goleufag, goleuddwyn, golddwyn, goleubair; goldebig, goldebaidd, heuldebig.
Photogenic drawings—goldebau, lleuferdebau, heuldebau, darluniau heuldebig.

Photogeny, } *s.* (Gr. *phôs, gennaô,* a *graphô*)
Photography, } goldebiaeth, lleuferdebiaeth; heuldebiaeth.
Photograph, *s.* goldeb, lleuferdeb, heuldeb, darlun heuldebig, darlun heuldebaidd: *pl.* goldebau, heuldebau, lleuferdebau.
Photograph, *v. a.* goldebu, lleuferdebu, heuldebu; tynu darluniau goldebig; tynu goldebau; goldynu.
Photographic, } *a.* goldebig, goldebol, gol-
Photographical, } debus, goldebaidd, heuldebus, heuldebig, heuldebaidd, lleuferdebig.
Photographist, *s.* goldebwr, goldebydd, lleuferdebydd, heuldebwr, tynwr heuldebau, arluniwr heuldebig.
Photologic, } *a.* goleuegol, lleuferegol, lleu-
Photological, } feryddol; perthynol i oleueg.
Photology, *s.* (Gr. *phôs* a *logos*) goleueg, lleufereg, lleuferaeth, lleuferyddiaeth; athrawiaeth *neu* ofyddiaeth goleuni.
Photometer, *s.* (Gr. *phôs* a *metron*) golfesur, golfydr, golfydrai, lleuferfydr.
Photometric, } *a.* golfesurol, golfydrol;
Photometrical, } perthynol i olfesur; à wnaed gân olfesur.
Photometry, *s.* golfesuriaeth, golfydraeth, mesuriaeth goleuni.
Photophobia, *s.* (Gr. *phôs* a *phobia*) goleuswyd, lleuferswyd, ofn goleuni.
Photopsy, *s.* (Gr. *phôs* ac *opsis*) goleuwst, lleuferwst=math ar ddolur llygaid.
Phragmites, *s.* (Gr. *phragmos*) corsen; cyrs.
Phrase, *s.* (Gr. *phrasis*) ymadrodd; ebiaith, brawddeg, broddeg; dywediad, geiriad; ieithwedd, dullwedd, geiriadaeth, llafarwedd.
Phrase-book—brawddegiadur, broddegiadur, broddeglyfr, llyfr ymadroddion, ymadrodd-lyfr, llyfr brawddegau.
Phrase, *v.* geirio, ymadroddi, geiriadu, geirioli; enwi, galw.
Phraseless, *a.* aneiriadwy, anadroddadwy, anhydraeth.
Phraseologic, } *a.* geirweddiadol, geirweddol,
Phraseological, } llafarweddol; yn cynnwys dull neilltuol ar eiriau.
Phraseologist, *s.* geirweddwr; ymlynwr wrth ddull neilltuol ar ymadrodd.
Phraseology, *s.* (Gr. *phrasis* a *logos*) geirweddiad, geiriolaeth, geiriadaeth, llafarwedd, llafarddull; geiriad, ymadroddiad, ieithad, ieithiad, dywediad; dullwedd, ieithwedd; geirweddiadur, broddegiadur, geiriadlyfr.
Phrenetic, *a.* (Gr. *phrenêticos*) ynfydwyllt, gorphwyllog, gorphwyllus, gwallgof, gwallgofus, anmhwyllog, gorwyllt, cynddeiriog, llerth, iwin, lledfrydig, disbwyllog, ynfyd, ffryohwyllt, llerthus, llerthol, llerthig, cynddeiriogwyllt, indeg; gwyllt, ffrowys, ffyrnig, dywal, afreolus; i maes o'i gof; i maes o'i bwyll; allan o'i gof; allan o'i bwyll.
Phrenetic, *s.* un ynfydwyllt, dyn gorphwyllog, &c.; gorphwyllyn, llerthyn, anmhwyllwr.
Phrenic, *a.* (Gr. *phrenes*) perthynol i'r llengig; parwydol.
Phrenitis, *s.* (Gr.) fflameg yr ymenydd, ennynfa yr ymenydd; penddaredd, gorphwyll, gwallgof, anmhwyll, disbwyll, llerthedd, lledfrydedd, lledfrydigrwydd, gwallgofrwydd, marwerydd, myrwerydd, llerthwch, penwendid, syfrdandod, iwinder, gorwylltedd, collbwyll.
Phrenologic, } *a.* penofyddol, menofyddol,
phrenological, } menyddegol, penwyddegol.
Phrenologist, *s.* penofydd, menofydd, menyddegwr, ymenyddegwr.
Phrenology, *s.* (Gr. *phrên* a *logos*) penofyddiaeth, menofyddiaeth, menyddeg, ymenyddeg, penwyddeg, penddysg, ymenyddiaeth.
Phrensy, *s.* (Gr. a Ll. *phrenitis;* Ff. *frénésie*) gorphwyll, gwallgof, anmhwyll, disbwyll, gorphwylldra, gwallgofrwydd, llerthedd, llerthrwydd, llerthwch, ynfydrwydd, lledfrydedd, lledfrydigrwydd, cynddaredd, cynddeiriogrwydd, iwinder, marwerydd, penddaredd, gorwylltedd, llerth, gwynofaint, gwŷn, ffrwys, gwallbwyll, dera.
Phrontistery,† *s.* (Gr. *phrontistêrion*) ysgol ddysgu, ysgol, dysgeidfa.
Phthisic, } *s.* (Gr. *phthisicos, phthisis*) darfod-
Phthisis, } edigaeth, darfodiant, darfodedigaeth ysgyfeiniol, nych, nychdod, nychglwyf, y clwyf nychlyd, erthwst, llifiant.
Phthisical, *a.* darfodedigol, darfodiannol, nychlyd, nychol, erthychlyd; llifiannol; claf o'r darfodedigaeth; claf o'r diffyg anadl.
Phylacter, } *s.* (Gr. *phulactêrion*) cadwadog,
Phylactery, } *(pl.* cadwadogion); swynogl.
They make broad their phylacteries—y maent yn llydanu eu cadwadogion; llydanant eu cadwadogion; y maent yn gwneuthur yn llydain eu cadwadogion; y maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacterau (*Mat.* xxiii. *b*).
Phylactered, *a.* yn gwisgo cadwadogion; wedi ymwisgo fel y Phariseaid.
Phylacteric, } *a.* perthynol i gadwadogion;
Phylacterical, } cadwadogawl.
Phylarch, *s.* (Gr. *phulê* ac *archê*) penllwyth, pen llwyth, penaeth llwyth, pencenedl, pen cenedl, pencordd, pencenal.
Phylarchy, *s.* pencenedlaeth, llywodraeth llwyth, penogaeth llwyth.
Phyllite, *s.* (Gr. *phullon* a *lithos*) deilfaen; dalen wedi ymgaregu.
Phyllonyctera, } *s. pl.* (Gr. *phullon* a *nucteris*)
Phyllonycterans, } de ilystlumod.
Phyllophaga, } *s. pl.* (Gr. *phullon* a *phagô*)
Phyllophagans, } deilysolion, deilflod; creaduriaid yn byw ar ddail.
Phyllophorous, *a.* (Gr. *phullon* a *pherô*) deilddwyn, deilfag; yn dwyn *neu* yn magu dail.
Phyllopoda, } *s. pl.* (Gr. *phullon* a *pous*) deil-
Phyllopodans, } bedogion=math ar grestogion.
Phyllosoma, *s.* (Gr. *phullon* a *sôma*) y deilgorffogion=math ar grestogion.
Physalite, *s.* (Gr. *phusaô* a *lithos*) chwyddfaen.
Physeter, *s.* (Gr. *phusêter*) y morfil gwŷn.
Physianthropy, *s.* (Gr. *phusis* ac *anthrôpos* athroniaeth bywyd dyn; dynanianaeth.
Physic, *s.* (Gr. *phusicê*) meddyginiaeth, meddygiaeth; cyfferi, cyffyriau meddygol, moddion meddygol; carthai, ysgothai.
Physic, *v. a.* rhoi *neu* weini meddyginiaeth i un; meddygu, meddyginiaethu; iachâu, gwella, gwellhau; ysgarthu, dysgarthu, ysgothi, ysgythu; physigwrio.
Physical, *a.* anianyddol; anianol, naturiol, naturiaethol; allanol, oddi allan; meddygol, meddyginiaethol; iechydol, iachaol.
Physical force—grym anianyddol, gallu anianol; nerth braich ac ysgwydd; gorfodaeth.
Physical point—pwnc anianyddol; pwnc gwirioneddol, gwir bwnc.

Physical science—anianyddiaeth, anianaeth.

Physically, *ad.* wrth natur, yn ol natur, o naturiaeth; wrth egwyddorion anianyddiaeth; yn ol egwyddorion anianyddiaeth; yn anianyddol; †yn feddygol.

Physically impossible—annichonadwy yn ol natur pethau; anhyall yn ol rheolau natur; annichonadwy wrth *neu* yn ol egwyddorion anianyddiaeth; anhyall o naturiaeth.

Physician, *s.* meddyg, meddygwr, physigwr, iechydwr.

Physicologic, *s.* rhesymeg egluredig âg anianyddiaeth; rhesymeg anianyddol. [yddol.

Physicological, *a.* yn perthyn i resymeg anian-

Physico-theology, *s.* anianddduwiaeth, anianddwyfyddiaeth.

Physics, *s.* anianyddiaeth, anianiaeth, anianeg, dansoddiaeth, natureg; celfyddyd a gwybodaeth naturiaeth.

Physiognomer, *s.*=*Physiognomist.*

Physiognomic, } *a.* gweddofyddol, ffriwofyddol-

Physiognomical, } ol, gwepofyddol.

Physiognomics, *s. pl.* (Gr. *phusis* a *gnômonicos*) arwyddion yn yr wyneb o ansawdd y corff a'r meddwl; gweddfynegion.

Physiognomist, *s.* gweddofydd, ffriwofydd, gwepofydd, drychofydd, darllenydd wyneb; un â ddeallo gynneddfau y meddwl wrth edrych ar y wyneb; dewin wyneb, tremddewin, wyneb-ddewin.

Physiognomy, *s.* (Gr. *phusiognômonia*) gweddofyddiaeth, ffriwofyddiaeth, gwepofyddiaeth, drychofyddiaeth, wynebddysg; wynebgoel, drych-ddewiniaeth, tremddewiniaeth.

Physiognotype, *s.* (Gr. *phusis, gnoô,* a *tupos*) gweddardebyr, tremardebyr.

Physiographical, *a.* aniandreithol; yn perthyn i aniandraith.

Physiography, *s.* (Gr. *phusis* a *graphô*) aniandraith, darluniad o anian.

Physiologer, *s.*=*Physiologist.*

Physiologic, } *a.* anianyddol, anianegol, byw-

Physiological, } ofyddol, anianodawl, eidofyddol, anianeidiol, anianofyddol.

Physiologist, *s.* bywofydd, enofydd, eidofydd, anianydd, anianegwr, anianofydd, anianodwr.

Physiology, *s.* (Gr. *phusiologia*) aniandduysg, aniandraw, anianeidiaeth, bywofyddiaeth, eidofyddiaeth, anianawd, anianaeth, anianeg, anianofyddiaeth.

Physonomy,† *s.*=*Physiognomy.*

Physogrades, } *s. pl.* (Gr. *phusis*, a Ll. *gradior*)

Physograda, } danadogion awyrgodog.

Physy,† *s.*=*Fusee.*

Phyteuma, *s.* (Gr.) cyrnogyn.

Phytivorous, *a.* (Gr. *phuton*, a Ll. *voro*) llysysol, llysborawl; yn ymborthi ar lysiau *neu* amrylys; yn bwyta llysiau.

Phytochimy, *s.* (Gr. *phuton* a *chêmeia*) llysfferylliaeth, fferylliaeth llysiau.

Phytogeny, *s.* (Gr. *phuton* a *gennaô*) llysenidas; athrawiaeth cynnyrchiad *neu* epiliad llysiau.

Phytographical, *a.* llysdreithiol.

Phytography, *s.* (Gr. *phuton* a *graphô*) darluniad llysiau *neu* blanigion; llysdraith.

Phytolite, *s.* (Gr. *phuton* a *lithos*) llysfaen; llysieuyn *neu* blanigyn wedi ymgaregu.

Phytolithologist, *s.* llysfaenofydd.

Phytolithology, *s.* (Gr. *phuton, lithos,* a *logos*) llysfaenofyddiaeth.

Phytologist, *s.* llysofydd, llysieuwr.

Phytology, *s.* (Gr. *phuton* a *logos*) llysofyddiaeth, llysieuaeth, llyseuaeth.

Phytopathology, *s.* (Gr. *phuton, pathos,* a *logos*) llysglefydeg.

Phytophagous, *a.* (Gr. *phuton* a *phagô*) llysysol, llysborawl; yn byw ar lysiau *neu* blanigion; yn bwyta llysiau.

Phytosaurus, *s.* (Gr. *phuton* a *sauros*) llysfadfall, llysfadfil, llysfadgall.

Phytotomy, *s.* (Gr. *phuton* a *tomê*) llysddifyniaeth, difyniaeth llysiau.

Phytozoa, *s. pl.* (Gr. *phuton* a *zôon*) llysfilod.

Pia Mater, *s.* (Ll.) isgrefadyr, pilen isaf yr emenydd, ibilen yr ymenydd.

Piacle,† *s.* (Ll. *piaculum*) mawrddrwg, anfadwaith, ysgelerwaith, dybryd gyfiafan.

Piacular, } *a.* (Ll. *piacularis*) dyhuddol, dy-

Piaculous, } huddedigol, dadolychol, iawnol, cymmodol, pridiannol, penydiol; ysgeler, anfad, dybryd, drwg anaele.

Pianet, *s.* (Ll. *pica, picus*) pioden, piogen, pi, pia; delor leiaf, coblyn lleiaf, coblyn y coed.

Pianist, *s.* (It. *piano*) perdonydd, perdonwr, perdonellwr: *f.* perdones, perdonelles.

Piano, *a.* (It.) esmwyth, tyner, gwân, isel.

Pianissimo—tyneraf, tra thyner.

Piano-forte, *s.* (It.) perdonell, perdoneg, eilioneg.

Piaster, } *s.* (It. *piastra*) dernyn wyth; coron

Piastre, } dramor=darn o arian, yn yr Ital, gwerth 4*s.* 4*c.*; yn yr Yspaen, 4*s.* 3*c.*; ond yn Nhwrci, yn nghylch 2½*c.*

Piation, *s.* (Ll. *piatio*) dyhuddiad, dyhuddiant, dadolychiad, cymmodiad; iawn, cymmod, pridwerth.

Piazza, *s.* (It.) pendist, rhodfa golofnog, colofrawd, pillrawd, pillrodfa.

Pibcorn, *s.* (C.) pibgorn.

Pibroch, *s.* (Gael. *piobaireachd*) pibgerdd, pibalaw=math ar gerddoriaeth filwraidd briodol i Ucheldir yr Alban.

Pica, *s.* (Ll.) pioden, piogen, pia, pi; math o argraff-lythyren o'r hon y mae tri rhyw; cofnodres, rholeb; brithlyfr: cyfarwyddeb, cyfarwyddor gwasanaeth dwyfol.

Picaroon, *s.* (Ff. *picoreur*) ysbeiliwr, ysbeilydd, preiddiwr, gwillmyr, morwilliad, morleidr; ysbeiliwr nwyddau llongau drylliedig.

Picayune, *s.* dernyn bath.

Piccadil, } *s.* (o wreiddyn *pike, peak,* fel y

Piccadilly, } tebygir) math o goler neu grych-

Pickardil, } wisg uchel.

Piccage, *s.* (Norm. *pecker*) safdoll, toll y bythod, toll y toniardai; tâl am dori lle i fythod mewn ffeiriau.

Pick, *v.* (S. *pycan;* Al. *picken*) pigo; dewis, dethol, deffol; hel, hela, casglu, cynnull; lloffa; dichlynu, dichlyn; glanhau; brycheuo; dyheuddyd, dyhaedd; gofwyta, goddeintio; chwilena, chwilota, chiwladrata, chwiwio, pigladrata.

To pick out—dewis, dethol, dewiso, pigo, dichlynu, dichlyn, tynu allan.

To pick up—casglu, cynnull, lloffa, hel, hela, pigo.

To pick off—gwahanu; tynu oddi wrth eu gilydd.

To pick a lock—pigo clo, lladrad-egori clo.

To pick the pocket—pigo llogell, pigo codau, codbigo, chwilena llogell, chwiwladrata llogell.

To pick a quarrel — pigo cynhen, pigo cweryl; tynu cynhen, tynu cweryl.
To pick out spots, hairs, *or* dirt—brycheuo.
To pick wool—brycheuo gwlan, pigo gwlan.
To pick a bone—pigo asgwrn; pilio asgwrn.
To pick the ears—carthu y clustiau; pigo y clustiau; glanhau y clustiau.
To pick up a livelihood—ennill, ynnill, hely, hel, *neu* erlid bywoliaeth wrth ryw alwad; cael *neu* geisio cynneiliaeth; casglu *neu* gyrhaedd lluniaeth; casglu *neu* gyrhaedd ymborth; pigo bwyd.
To pick up one's crumbs—gwrygio.
To pick up a mistress—cymmeryd ato gymmones *neu* gyffoden; dewis iddo ei hun gymmones *neu* gyffoden.
To pick out the sense of an author—chwilio, cael, *neu* bigo allan bwyll *neu* feddwl awdur.
To pick a hole in one's coat—ceisio achos yn erbyn un; ceisio achos i feio ar un; chwilio bai un; chwilio allan fai un; chwilio gwall yn un; chwilio am wall yn un; ceisio y màn gwàn ar un; ceisio *neu* bigo twll yn mhais un.
It is an easy matter to pick a hole in any man's coat—hawdd cael bai o mynir beio.
To give one a bone to pick—peri i un beth rhwystr; gwneuthur i un beth rhwystr; gwneuthur i un betruso ychydig; rhoi i un beth i'w gilgnoi; rhoi peth i un i gnoi ei gil arno; rhoi i un asgwrn i'w bilio.

Pick, *s.* (*Ff. pique;* Is. *pik*) pigdrecyn, trecyn pigfain, pig; deintbig; màn, magl; dewis, dewisiad.
Tooth-pick — deintbig, dantbig, pigydd daint.
You may have your pick—gellwch gael eich dewis; gellwch gael yr un à fynoch; gellwch gymmeryd eich dewis.

Pickapack, *ad.* (llygriad o *pack a-pack*, neu *pack a-back*) bwn ar bwn; yn bwn ar bwn; pwn ar gefn; yn bwn ar gefn; fel pwn, fel baich.

Packaxe, *s.* (*pick* ac *axe*) cyfegydd, bwyellgaib, caib big, piccaib.

Pickback, *a.* ar y cefn.

Picked, } *a.* pigog, pigfain, blaenllym, pica, pig-
Piked, } lym, llymbigog, pigoglym, pigedig; †pefr, gorwych, pert.

Pickedness, *s.* pigogrwydd, blaenllymder, pig-lymder, llymbigogrwydd, pigoglymedd; pefredd, pertrwydd, gorwychder, coegyndod.

Pickeer, *v. a.* (*Ff. picorer*) anrheithio, ysbeilio, morherwa; ysgarmesu, bicra, catewrach.

Pickeerer, *s.* anrheithiwr, ysbeiliwr, gwillmyr.

Picker, *s.* pigwr, pigiedydd; detholydd; cyfegydd, bwyellgaib, caib big; ymrafaeliwr, ymgipryswr, pigwr cynhen.

Pickerel, *s.* (o *pike*) penhwyedyn, rhwyedyn, penhwyad bychan, rhwyad bychan.
Pickerel-weed—rhwyadlys.

Picket, } *s.* (*Ff. piquet;* R. *peket*) llymbawl,
Piquet, } bigbawl; pigastell, astell lymbig-og; rhagwylfa, rhagwylwyr, cadwylwyr; rhagorsafiaid.
To stand upon the picket—sefyll ar y llymbawl; sefyll ar y pigbawl.
To plant the picket—gwerayllu, gweraylltu.

Picket, *s.* chwareu ar gardiau.

Picket, *v. a.* amddiffyn *neu* gadarnhau à llymbolion; cau à phigestyll; pigastellu; sicrhau à phigbawl; gosod gwylwyr, cadwylio.

Picket-guard, *s.* rhagwylfa, rhagwylwyr, rhagwart, rhagosgorddlu, rhagwarchodlu, rhagosgordd.

Picking, *s.* pigad, pigiad; dewisiad, detholiad, casgliad, cynnulliad: *pl.* helion, pigion.

Pickle, *s.* (Is. *pekel;* Al. *pökel*) heli; cyffath; cyffaeth bwyd; peth cyffeithiedig; cyflwr, ansawdd, helynt.
Sad is thy pickle—drwg, gwael, *neu* dost yw dy ddrych; anhylwydd yw dy helynt.
He is in a sad pickle—y mae efe mewn cyflwr gwael; gwael *neu* ddrwg yw ei ddrych.

Pickle, *v. a.* cyffeithio; rhoi mewn cyffaeth; helio; rhoi yn yr heli.

Pickled, *p. p.* cyffeithiedig, heliedig; hallt.
A pickled rogue—dyhiryn o'i galon; dyhiryn drwyddo.

Pickle-herring, *s.* penwag hallt, ysgadenyn hallt; †ysgentyn, croesan, ffwl y ffair, digrifwas.

Picklock, *s.* (*pick* a *lock*) dadgloadyr, gau agoriad, gau allwedd, picclo; dadgloadur, dadglöwr, pigiedydd cloion, pigwr cloion, pigydd cloion.

Pickpocket, *s.* pigwr codenau, pigiedydd codau, codbigwr, codbigiedydd, codbigydd, pigwr llogellau, codleidr.

Pickpurse, *s.* pigwr alwarau, pigydd alwarau, pigwr pyrsau, lleidr pyrsau.

Pickthank, *s.* clapgi, clepgi, gwên-glepiwr, gwên-glepai, truthan, truthiad, truthiwr, gwenieithydd, gwenieithwr, pigwr dïolch.

Picktooth, *s.* deintbig, dantbig, pigydd dannedd.

Picnic, } *s.* (?) cyfroddwest; cydgyfranwest,
Picknick, } ymgyfranwest; gwledd yn yr hon y mae pob un yn cyfroddi ei ran.

Pico, *s.* (Ysp.) pig, blaen, trum, copa, cwnwg, bâl, bre, côl, pigyn.

Picric Acid, *s.* (Gr. *picros*) sur chwerwig.

Picris, *s.* (Ll.; Gr. *picros*) tafod y llew, gwylaeth chwerw.

Picrolite, } *s.* (Gr. *picros* a *lithos*) oethfaen,
Pikrolite, } chwerwfaen.

Picromel, *s.* (Gr. *picros* a *meli*) chwerfel, chwerwfel.

Picrosmine, *s.* (Gr. *picros* ac *osmé*) oethoglem.

Picrotoxine, } *s.* (Gr. *picros*, a Ll. *toxicum*)
Picrotoxia, } chwerwenwyn, oethwenwyn.

Pict, *s.* (Ll. *pictus*) brithwr; Brithwr; un wedi ei baentio: *pl.* Brithwyr, Ffichtiaid, Peithi.

Pictish, *a.* Brithwraidd; perthynol i'r Brithwyr.

Pictorial, *a.* (Ll. *pictor*) darluniadol, darluniol, arluniol, ardebol, paentiol; à darluniau ynPictorial Bible—Beibl darluniadol. [ddo.

Pictural, † *s.* arddangosiad, cynnrychiolad.

Picture, *s.* (Ll. *pictura*; It. *pittura*) llun, darlun, arlun, eilun, delw, delwedd, ardeb; darluniad; darluniadau; darlunwaith, paentwriaeth; gwrthrych.
Picture-work—darlunwaith, arlunwaith.
In pictures of silver—mewn gwaith arian cerfiedig (*Diar.* xxv. 11).

Picture, *v. a.* darlunio, delweddu, arlunio, ardebu, eilunio, tynu llun; paentio; arddangos, dangos.

Picturelike, *a.* tebyg i ddarlun; yn ol dull darlun.

Picturer, † *s.* darluniwr, arluniwr, ardebydd, paentiwr.

Picturesque, *a.* (Ff. *pittoresque;* It. *pittoresco*) ardebaidd, ardebwedd, darluniaidd, arluniaidd, darluniadol, darluniol, arluniol.

Picturesque, *s.* ardebwedd; pethau ardebaidd, pethau darluniol; y fath o brydferthwch y sydd hyfryd mewn darlun.

Picturesqueness, *s.* ardebeiddrwydd, darluniaeiddrwydd, darlunioldeb.

Picul, *s.* pwysi yn Catai o 133⅓ pwys.

Pious, *s.* (Ll.) delor, cnocell y coed.

Piddle, *v. n.* (o wraidd *petty*, Ff. *petit*, C. *pitw*) ofera, simera, goguss; gwneuthur oferwaith, oferedd, *neu* oferbeth; oferdreulio yr amser, diffrwytho yr amser; gowneuthur peth; chwareu â pheth; gochwareu â pheth; gofwyta, bwyta yn ddicra, pigo bwyd.

Piddling fellow=*Piddler.*

Piddling business—goneges, coegneges, ofer orchwyl, simerwaith, oferwaith.

Piddler, *s.* simerwr, oferwr, goguswr, gochwareuwr; gofwytäwr, bwytäwr llerw, bwytäwr dicra.

Pie, *s.* (Gw. *pighe;* Gr. *pachus*) pastai, crawsaig.

Meat-pie—pastai gig, crawsaig gig.

Apple-pies—pasteiod afalau, crawsceigiau afalau.

Veal-pie—pastai gig llo, crawsaig gig llo.

Pie-house—pastei-dy, pasteifa.

Pie (among printers)—pastai, pastai llythyrenau.

Pie, *s.* (Ll. *pica;* C. *pi, pia*) pioden, piogen, pi, pia.

By cock and pie—myn y ceiliog a'r bi.

Pie, } *s.* (o'r Ll. *litera picata*) brithlyfr;
Pica, } cyfarwyddeb, cyfarwyddor=yr hen lyfr gweddi Pabaidd.

Piebald, *a.* (Ysp. *pio*, a *bald*) brith, (*f.* braith), amryliw, amliw, amliwiog.

A piebald horse—march brith, ceffyl brith.

Piece, *s.* (Ff. *pièce;* It. *pezzo;* Llyd. *pez*) darn, dryll, rhan, cat; talp; talch; clwt; llain; difyn; tamaid, tam; clawd, clem; ticyn, tipyn; darlun, llun; gŵn, cyflegr; arn; †adail, castell: *dim.* dernyn, dryllyn, cetyn yffllyn, yffi, (*pl.* yffion), telpyn, cyrbibyn, (*pl.* cyrbibion,) telchyn, clwtyn, ticyn, tipyn, tameidyn.

A small piece—dernyn, dryllyn, cetyn, &c.; darn bychan.

A great piece—safnaid, bochaid, bochgernaid; darn mawr.

A broken piece—cetyn, dryllyn, dernyn, cwlff, ysgylffyn, talch, telchyn, briwioncilcyn; darn briw.

A piece cut off—cinyn, ciniechyn: *pl.* cinynion, ciniach, cinyniach.

A piece of money—darn o arian, dryll o arian, dernyn o arian.

A piece of ground—darn o dir, llain o dir, clwt o dir.

A piece of bread—tamaid o fara; tafell o fara.

A piece of bread and butter—tafell o fara ac ymenyn; brechdan; tamaid o frechdan.

A piece of meat—golwyth; darn o gig.

Five pieces—pum darn, pum dryll, pumdarn.

A piece of work—darn o waith; gorchwyl o waith.

A studied piece, } cywreinwaith, cynnil-
An elaborate piece, } waith, darn o gynnilwaith, dernyn o gynnilwaith, darn o gywreinwaith, dichlynwaith, darn cywrain.

To pieces, } yn chwilfriw, yn gandryll,
All to pieces } yn ddarnau, yn deilchion, yn gyrbibion, yn yfflon, yn hyfflon, yn gatiau, yn dipiau, yn friwsion mân, yn glechdyr, yn ysgyrion, yn gregyn, yn hilion, bob yn getyn.

To break to pieces—tori yn chwilfriw, tori yn ddarnau, &c.; chwilfriwo, dryllio, talchu, darnio, difynio, briwioni, briwsioni, briwo, briwio, malurio; tori yn ddarnau mân.

To tear to pieces—rhwygo yn ddarnau, &c.; dryllio, darnio.

To fall to pieces—myned yn gandryll, myned yn chwilfriw, myned yn deilchion, &c.; syrthio allan, cwympo allan.

To crumble to pieces—myned yn gandryll, &c.

To cut to pieces—darnio, dryllio; tori yn ddarnau, &c.

In pieces—yn ddarnau, yn ddrylliau, yn gatiau, yn dameidiau, yn yfflon, yn gyrbibion, yn deilchion, &c.

A piece, } pob un, bob un, yr un.
A-piece, }

Shilling a piece—swllt yr un; swllt bob un.

Of a piece, } unfath, unwedd, unffurf,
All of a piece, } unddull, unsut; unlliw.

They are all of a piece—unfath ydynt oll.

He is not all of a piece with himself—nid yw efe yn gysson *neu* yn cyttaro âg ef ei hun.

Field-piece—maesgyflegr, maesddryll, cyflegr maes, cyflegr gwersyll, gŵn maes.

Battering pieces—hyrddoffer, pwyoffer, cyflegrau mawrion, cyflegrau pwyo.

Fowling-piece—dryll adara, gŵn adara, adar-ddryll, gŵn adar, dryll adar.

Night-piece—noeddarlun, nosarlun, darlun nos.

A piece of music—cerdd, darn cerddorol.

A piece of a lawyer—darn o gyfreithiwr; dernyn o gyfreithiwr; aelod o'r gyfraith.

They made a sad piece of work of it—efe a wnaeth o hono orchwyl annedwydd; ni bu iddo lwyddiant o'i waith.

To buy by the piece—prynu wrth y talp; prynu yn y crynswth; prynu wrth y swmp; prynu yn y cyfan; prynu wrth y llaw; prynu yn grynswth.

Piece, *v.* clytio; rhoi *neu* ddodi clwt ar both; lleinio; rhoi llain *neu* ddarn yn mheth; clemio; rhoi clem ar; uno.

To piece out—rhoi llain *neu* ddarn wrth.

Pieceless, *a.* diddarn, annarniol, didalch; cyfan, cyfa.

Piecemeal, *ad.* (*piece*, a S. *mel*) yn ddarnau, yn ddrylliau, bob yn ddarn, darn yn narn, yn dameidiau, yn gyrbibion; bob yn dipyn; o fesur ychydig.

Piecemeal, *a.* darniol; gwahanol, unigol, unig; ar ei ben ei hun.

Piecemeal, † *s.* darn, dryll, cyrbibyn, &c.

Piecemealed, *a.* darniog, darnedig; à ranwyd yn ddernynau.

Piecer, *s.* clytiwr, clytiedydd, lleiniwr.

Piecework, *s.* darnwaith; darn o waith; gorchwyl o waith à wneler am hyn a hyn.
Pied, *a.* (Ysp. *pio;* cyfathrach, hwyrach, i'r Ll. *pictus*) brith, (*f.* braith), amryliw, amliwiog, brithedig.
Pied cow—buwch fraith.
Pied horse—march brith, ceffyl brith.
Piedness, *s.* brithedd, brithder, brithedigrwydd, amliwiogrwydd; amrywiaeth lliwiau *neu* ymotiau.
Piedouche, *s.* (Ff.) troedyn colofn, bonsangen.
Piedroit, *s.* (Ff.) gorsin, gorsing, ystlysbost, cilbost.
Pieled, *a.* (*pel*) moel, noeth, gwalltfyr.
Pieno, *a.* (It.) cyflawn, llawn; i'r holl gantorion.
Piepoudre, } *s.* (Ff. *pied*, troed, a *poudre*,
Piepowder, } llwch) llychlys, llys y traed
Pipowder, } llychlyd, ffeirlys.
Pier, *s.* (S. *per, pere;* Is. *beer*) canbost, piler; canbost bwäu pont, canbost pont, piler pont; mydbill; morgob, morfur, morglawdd, porthdwyn, porthfa, glansarn, glanfa, gòb.
The piers—y cenbyst, y pilerau.
Pierage, *s.* morfurdal; tâl am ddefnyddio morfur *neu* borthdwyn.
Pier-glass, *s.* drych rhwng ffenestri; drych mawr.
Pier-table, *s.* bwrdd yn sefyll rhwng ffenestri.
Pierce, *v.* (Ff. *percer;* Gr. *peirô*) trywanu, gwanu, gwanu â, brathu, treiddio, treiddio i, tyllu, trwyo, myned drwy; ebillio; myned; myned i mewn; myned i mewn i; iorni.
To pierce with—gwanu, gwanu â, brathu; gyru i mewn i; tyllu.
To piece through—trywanu.
Pierceable, *a.* trywanadwy, gwanadwy, hywan, treiddiadwy, hydraidd.
Pierced, *p. p.* trywanedig, gwanedig, &c.; trydwll, tyllog.
Pierced through—trywanedig; trydwll, (*f.* trydoll), trwydwll, (*f.* trwydoll).
That may be pierced=*Pierceable.*
Piercer, *s.* trywanwr, trywanydd, gwanwr; treiddiwr; trwyddew; ebill; tyllydd, tylliedydd.
Piercing, *a.* treiddiol, treiddiedigol, trywanol, trywan, gwanol, athreiddiol; llym; llymdost, tostlym, egr, edlym, cethrus; cynhyrfus; teryll.
Piercing eye—llygad teryll, llygad treiddiol, llygad treiddgar; golwg deryll.
Very piercing eyes—llygaid tra theryll.
Piercing cold weather—tywydd llym arddoer.
Piercing, *s.* trywaniad, gwaniad, treiddiad, brathiad; traidd, brath, trywan, gwân.
Piercingness, *s.* treiddioldeb, trywanoldeb, trywanolrwydd; llymdostedd; terylldet.
Pieridian, *a.* (o *Pieria*) awenol, awenyddol, awenesol; perthynol i'r Awenau; yn perthyn i'r Awenesau.
Pierides, *s. pl.* (Gr. o *Piera*, yn Thracia) yr Awenau, yr Awenesau, yr Awenolion.
Piet, } † *s.* (C. *piod, pioden*) pioden, piogen,
Piot, } pia, pi.
Pyot, }
Pietism, *s.* (o *piety*) duwiolyddaeth, duwiolwraeth, gordduwiolaeth, gordduwioldeb.
Pietist, *s.* (o *piety*) Duwiolwr, Duwiolydd, Duwioliad, Dyhewydwr: *pl.* Duwioliaid, Duwiolwyr.
Pietistic, *a.* duwiolyddol; perthynol i'r Duwioliaid.
Piety, *s.* (Ll. *pietas;* Ff. *piété*) duwioldeb, duwiolder, duwiolfryd, duwiolfrydedd, duwgarwch.
The practice of piety—yr ymarfer o dduwioldeb; ymarfer duwioldeb.
Piety towards parents—cariad tuag at rieni.
Piezometer, *s.* (Gr. *piezô* a *metron*) gwasgfesur, gwasgfydrai=offeryn i fesuro hywasgedd dwfr.
Piffero, *s.* (It.) godelgorn=math ar offeryn cerdd.
Pig, *s.* (Is. *big*) mochyn; llwdn hwch; hwch; banw, (*f.* banwes) twrch, (*dim.* tyrchyn); hob; porch.
A young pig, } porchell, (*dim.* porchellyn,
A little pig, } porchellan), parchell.
Store pig—banw, mochyn cadw.
Autumn pig—cnyw, mochyn hydref.
Barrow pig—twrch, (*dim.* tyrchyn), banw, mochyn dysbadd.
Sow-pig—hwch ieuanc, hychig, porchellig, porchelles, banwes.
Sucking pig—porchell sugno, porchell dyfnu.
A pig newly farrowed—porchell bwrw.
Tithe-pig—porchell degwm.
Fat pig, } pasghwch, pasgdwrch, moch-
Fatted pig, } yn tew, mochyn pasgedig, mochyn pesgedig.
Big with pigs—torog.
A sow big with pigs, } hwch dorog, hwch
A sow with pigs, } focha.
To suckle pigs—rhoi tor, rhoi y dor.
To litter pigs—mocha, porchellu; dyfod â pherchyll; bwrw *neu* ddwyn perchyll.
A drove of pigs—gyr o foch; rhawd o foch.
A pig of lead—hwch blwm, clamp o blwm.
Pig-lead—plwm hychod.
A pig of iron—hwch haiarn, clamp o haiarn bwrw.
Pig-iron—haiarn bwrw, haiarn hychod.
Pig-market—marchnad moch, ffair moch.
Pig-trough—cafn moch; cafn mochyn.
To buy a pig in a poke—prynu cath mewn cwd; prynu cath mewn cod *neu* ffetan.
Pig, *v.* dyfod â pherchyll; bwrw *neu* ddwyn perchyll; dyfod â moch; mocha, porchellu.
Pigeon, *s.* (Ff.; It. *piccione*) colomen.
Cock-pigeon—colomen wryw.
Hen-pigeon—colomen fenyw.
Wild pigeon, } ysguthan, cuddan, cuddon,
Wood pigeon } colomen wyllt, colomen goed.
Jacobine pigeon—colomen gycyllog.
Passenger pigeon—colomen grwydr.
Pigeon-pie—pastai golomenod, pastai colomenod.
Pigeon, *v. a.* plufio, pluo, ginio, hifio, plicio; ysbeilio un o'i arian trwy dwyll chwareu-
Pigeon-foot, *s.* troed y golomen. [aeth.
Pigeon-hearted, *a.* llwfr, llwrf, digalon, ofnus, ofnog.
Pigeon-hole, *s.* twll colomen; cloer *neu* ddybarth mewn ysgrifgist.
Pigeon-holes—tyllau colomenod.
Pigeon-house, *s.* colomendy, ty colomenod.
Pigeon-livered, *a.* difar, diddig, mwyn ei dymmer, difustl, tyner, mwyth, gwâr, mwyn.

Pigeon-pea, *s.* pys y golomen.
Pigeonry, *s.* colomendy, ty colomenod, cwb colomenod.
Pigeon-toed, *a.* fel troed y golomen; yn gosod y troed yn mlaen yn union heb droi y bysêdd allan yn briodol.
Piggery, *s.* (o *pig*) cutiau moch, cytiau moch, tylcau moch; lle y bo tylcau moch ynddo.
Piggin, *s.* (C. *picyn*, *pig*) picyn, cunnogyn, cyrnogyn.
Piggish, *a.* (o *pig*) mochynaidd, mochaidd; anifeilaidd; budr.
Pigheaded, *a.* â phen mochyn ganddo; pendew, cuall, hurt.
Pight, † *p. p.* (Ysg. *pight*, *picht*) sefydledig, sefydlog, gorsafol.
Pight, † *v. a.* (C. *pigo*) pigo, trywanu, treiddio.
Pightel, *s.* cae bychan, maesan.
Pigmean, } *a.* corachaidd, coraidd, corddynaidd,
Pigmy, } naraidd, llogyrnaidd; tra bychan, bychan iawn, arddisumig, bychan, bach, eiddil, pitw.
Pigment, *s.* (Ll. *pigmentum*) lliw, eiliw, paent, darparliw.
Pigmy, *s.* (Gr. *pugmaios*; Ll. *pygmæus*) còr, còryn, corach, corddyn, pegor, pegcryn, pegwr, nar, llogwrn, llegyrn, corig, gwrachyn, gwrachan, geuddyn; *f.* coren, cores, gwrachen, gwrachell, gwrachanes, llogyrnes.
Pignoration, *s.* (Ll. *pigneration*) gwystlad, arwystlad, gwystleidiaeth, gwystledigaeth.
Pignorative, *a.* gwystledigol.
Pignut, *s.* (*pig* a *nut*) cneuen y ddaiar, daiargneuen, bywïen: *pl.* clor, cylor, bywi, cnau y ddaiar, daiargnau, cnau y moch.
Pigritude, } *s.* (Ll. *pigritudo*, *pigredo*) seguryd,
Pigretude, } dïogi, mewyd, musgrelli, musgrellni, syrthni.
Pigsney, *s.* (S. *piga*) bechanigen, bechan, geneth fach.
Pigsty, *s.* (*pig* a *sty*) twlc moch, cwt moch, cut moch, twlc mochyn, cût mochyn, cwt mochyn, craw, twlc, cwt, cut.
Pigtail, *s.* (*pig* a *tail*) mochronell, gwallt wedi ei rwymo ar lun cynffon mochyn; cynffon; rhol o fyglys, rholyn o ffwgws.
Pigwidgeon, *s.* (*pig* a *widgeon*) un o'r tylwyth teg; chwibleian, chwimpleian, gwydien, gwyllen.
Pike, *s.* (S. *puc*; It. *pica*; Al. *pieke*) penhwyad, rhwyad.
Sea pike—cornbig.
Pike, *s.* ffon big, pig, rhon, rhethren, gwaewffon, ffonwaew, ysbâr, ysbêr, bêr, saffwy, rheinen, picffon, pigffon, llost, pâr, rhaidd, paled, cadwaew, rheidden, rhethr, gwaew; picfforch, pigfforch.
Piked, *a.* blaenfain, blaenllym, pigfain, pigog.
Pikelit, } *s.* teisen fwyth, teisen bonar, teisen
Pikelin, } floth.
Pikeman, *s.* rheiniwr, rheinydd, ysberydd, gwaewor, saffwyor, saffwywr, rheiddiwr, rheiddior, rhethrwr: *pl.* ffynwewyr, rheinwyr, &c.
Pikestaff, *s.* ffon gwaew, troed gwaew, ffon pig, troed pig, coes pig, ffon linon, picffon.
Pikrolite, } *s.* (Gr. *picros* a *lithos*) oethfaen,
Picrolite, } chwerwfaen.
Pilaster, *s.* (It. *pilastro*; Ff. *pilastre*) colofnyn, pileryn, colofnig, adbiler, adgolofn, gogolofn, pedrybiler.
Pilastered, *a.* adgolofnog, adbilerog, gogolofnog.
Pilau, *s.* dysgl *neu* saig o risyd a chig.
Pilch, † *s.* (It. *pelliccia*; Ff. *pelisse*) pandwyg, mantell; peth wedi ei wynebu â phân.
Pilchard, *s.* (Gw. *pilceir*) penwag Mair, penwegyn: *pl.* penwaig Mair.
Pilcher, *s.* (*o pilch*) pandwyg, twyg banog, mantell bân; peth wedi ei wynebu â phân *neu* ffwrw.
Pile, *s.* (Ff.; Ll., Ysp., ac It. *pila*) cluder, cludair, pentwr, crug, cruglwyth, twr, carn, carnedd, cwrt, curt, swp, crynswp, twich, mwnt, swth, sawch, daswrn, dasgwrn, daswl, twred, twysg, trwl, tryfwl; adail, adeilad, adail fawr; adeilres.
Funeral pile—mygedorth, coelcerth angladdol, pentwr angladdol=tanllwyth i losgi cyrff meirw.
A pile of building—adail fawrwych, fawreddog, *neu* fawreddig; adail fawr.
A noble pile of building—adail fawrwych, adeilad fawrwych, &c.
Pile, *s.* (Is. *paal*; Al. *pfahl*; Ll. *palus*) seilbawl, seilddar; pawl, ystanc; cledr; gwyneb darn bath; cefn darn bath; cŷn (yn arfau bonedd): *pl.* seilbolion, seildderi.
Foundation piles—seildderi, seilbolion.
Pile, *s.* (Is. *pyl*; D. a Sw. *pil*; Ll. *pilum*) pen saeth, blaen saeth; saeth ben ysgwâr; ffonwaew fechan, rhethren.
Pile, *s.* (Ll. *pilus*) briger, gwallt; blew, gofiew, manflew; pân; gra, casnach.
Pile, *v. a.* pentyru, crugio, crugo, cludeirio, tyru, athyru, curtio, dasylu, dasgyrnu, dasu, deisio; ystancio; seilbolioni, seilddero; gyru seilbolion i'r ddaiar; gyru seildderi yn y ddaiar; digolio haidd.
Pileate, } *a.* (Ll. *pileus*) capanog, capiog,
Pileated, } hotanog, hotynog; â chap *neu* het ar ei ben; â chanddo gap fel cap bwyd y barcud.
Pile-driver, } *s.* peiriant i yru seildderi *neu*
Pile-engine, } seilbolion yn y ddaiar.
Pilement, † *s.* pentyriad, crugiad, cludeiriad.
Piler, *s.* cludeiriwr, cludeirydd, pentyrwr, pentyrydd, crugiwr, deisiwr.
Piles, *s. pl.* (o *pile*) clwyf y marchogion, haint y marchogion, lledewigwst, lledwigwst.
Pile-tower, } *s.* (Celt. *pile* yn ol y Dr. Ogilvie)
Peel-tower, } caerfa, amgaerfa, castell, am-
Peele-tower, } ddiffynfa, diffyndwr.
Peel, }
Pileus, *s.* (Ll.) cap, het, hotan, *neu* hotyn bwyd y barcud.
Pileworm, *s.* pryf seilddar, pryf y seilddar, pryf seildderi=pryfyn â geir mewn seilbolion yn Holand.
Pilewort, *s.* llygad Ebrill, bronwys, bronwst, llysiau y bronau, melyn y gwanwyn, milfyw, gwenith y ddaiar, gwenith y gog, llygad dyniawed.
Pilfer, *v.* (C. *ysbeiliota*, *ysbeilio*, Ysp. *pellixar*, yn ol y Dr. *Webster*) chwilena, ysbeillota, ysbeiliata, ysbeiliatan, chwiwbigo, chwiwian, chwiwio, chwiwladrata, chwiwladreta, chwiliach, lladrata mân bethau, lladrata yn nghil dwrn, chwilota.
Apt to pilfer—chwiwladradaidd.
Pilferer, *s.* chwiwleidryn, chwiwleidr, chwilenai, chwilenwr, chwilotwr, chwilotai, chwiwgi; ysbeiliotwr, lleidryn, goleidr: *f.* chwiwladrones: † *pl.* chwiwladron, chwiwgwn.
A sly pilferer—chwitchwat.

Pilvering, } *s.* chwiwladrad, chwiwledrad, pig-
Pilfery, } ladrad, lladrad cil dwrn, lladrad mân bethau, mân ladrad.
Pilfering, *p.* lladronaidd, chwiwgïaidd, llawysgafn, chwiwladradaidd.
Pilferingly, *ad.* yn lladronaidd, yn chwiwgïaidd yn chwiwladradaidd, yn llawysgafn; yn ddirgel fâl chwiwleidr.
Pil-garlic, } *s.* (*pilled, peeled,* a *garlic*) moel-
Pill-garlic, } yn, un penfoel, un siadfoel;
Pilled-garlic, } adyn, anwr, dynan gwrthodedig, truenyn, llyfrwas, llyrfwas.
Pilgrim, *s.* (Al. *pilger;* Ff. *pelerin;* Ll. *peregrinus*) pererin, oeimiad, ymdeithydd crefyddol, teithiwr crefyddol, adfant; crwydryn, crwydriad, ymdeithydd.
The pilgrim's progress—taith y pererin.
The pilgrim fathers—y pererinion dadau, y pererin dadau.
Pilgrim, † *v. n.* crwydro, pererindota, pererino, pererinio, pererina.
Pilgrimage, *s.* pererindod, pereriniaeth.
To make pilgrimages—pererindota, pererino, pererinio, pererina; myned ar bererindod; myned ar bererindodau.
Pilgrimize, *v. n.* pererindota, pererinio, pererino.
Pili, *s. pl.* (Ll.) meinflew, manflew; meinflew llysiau.
Piliferous, *a.* (Ll. *pilus* a *fero*) blewddwyn; yn dwyn *neu* yn cynnyrchu blew; blewog.
Piliform, *a.* (Ll. *pilus* a *forma*) ar ddull manflew; tebyg i fanflew; fel blewiach.
Piligerous, *a.* (Ll. *pilus* a *gero*) blewddwyn; â ddyco flew; blewog.
Piling, *s.* (o *pile*) cludeiriad, crugiad, pentyriad, tyriad, &c.
A piling up—pentyriad, cludeiriad, &c.
Pill, *s.* (Ll. *pila, pilula*) pelen, pelan, pelenig; pelen feddygol, pelen o feddyginiaeth.
To make into pills—pelenu; gwneuthur yn belenau.
Pill, *v. a.* pelenu; rhoi pelenau i.
Pill, *v. a.* (Ff. *piller*) ysbeilio, anrheithio; dwyn â feddo un; eillio, cneifio, pilio, digroeni; blingo; gwisgïo, gweisgïo, gwisgïo ymaith; dirisglo, dirisgo; ysbelwi; dyfod ymaith yn bilion *neu* ddalenau.
Pillage, *s.* (Ff.) ysbail, anrhaith, ysglyfaeth, praidd, ysgwfl; ysbeiliad, anrheithiad, ysglyfiad, ysglyfiant, ysglyfaethiad, preiddiad, ysgyfliad; anrheithfa, ysbeilfa; olbiler, piler petryal wrth gefn colofn.
Gotten by pillage—preiddin.
Pillage, *v. a.* anrheithio, ysbeilio, preiddio, ysglyfio; pilio, dysbeinio; dwyn â feddo un; cribddeilio.
Pillager, *s.* anrheithiwr, anrheithydd, ysbeiliwr, ysbeilydd, preiddiwr, ysglyfiwr, ysglyfiedydd, ysglyfiad, ysgyfiwr, ysgylfydd; cribddeiliwr, cribddeilydd.
Pillar, *s.* (Ff. *pilier;* Ll. *pila*) colofn, piler, colof, celff, llorf; pill, atteg; attegydd, attegwr, cynneilydd, cynnalydd.
A small pillar—colofnig, colofnyn, pileryn, colofn fechan, piler bychan.
Surrounded with pillars, } amgolofonog,
Set about with pillars, } ambilerog.
Supported by pillars—colofnedig, pileredig.
Pillared, *a.* colofnog, pilerog, colofnedig; colofnaidd.
Pillau, *s.* rhisyd wedi ei goginio â braster, ymenyn, *neu* gig; saig Dyrcaidd.
Piller,† *s.* anrheithiwr, ysbeiliwr.
Pillery,† *s.* ysbail, anrhaith, ysglyfaeth.
Pillion, *s.* (Gw. *pillin;* C. *pilyn;* Ll. *pilus* a pilyn, cyfrwy benyw, ysgil-gyfrwy, cyfrwy ysgil; clustog, panel, panlle, clustog cyfrwy.
Pilloried, *a.* à roed yn y rhigod; rhigodedig.
Pillory, *s.* (Ff. *pilori;* Gw. *pilori, pioloir*) rh ig od, rhig, carchar gwddf, cyffion gwddf.
To put in a pillory—rhigodi; rhoi, gosod, *neu* ddodi yn y rhigod.
Pillory knight—marchog y rhigod; marchog y post; crogyn o ddyn à dyngo anudon er gwobr; dyhiryn à dyngo anudon er gwobr; gwr gwobr a gwerth; tyst gwobr a gwerth; anudonwr.
Pillory, *v. a.* rhigodi; rhoi, gosod, *neu* ddodi yn y rhigod.
Pillow, *s.* (S. *pile;* Ll. *pilus;* Gw. *pillun*) gobenydd, clustog; gôb.
A small pillow—clustogan, clustog.
To consult one's pillow, } ymgynghori
To advise with one's pillow, } â'r gobenydd; ymgynghori âg un ei hun ar ei wely.
Pillow, *v. a.* gobenyddio, gobenyddu, clustogi; rhoi i orwedd ar.
Pillow-bear, } *s.* twyg gobenydd, twyg clustog,
Pillow-bier, } caes gobenydd, hul gobenydd,
Pillow-case, } gwisg gobenydd, tudded clustog.
Pillow-block, *s.* cyff gobenydd.
Pillowed, *a.* gobenyddiog.
Pillowy, *a.* gobenyddaidd, fel gobenydd.
Pillwort, *s.* pelanllys, pelenllys, pupyr y ddaiar.
Creeping pillwort—pelanllys gronynog.
Pilose, } *a.* (Ll. *pilosus*) blewog, llawn blew.
Pilous, }
Pilosity, *s.* blewogrwydd.
Pilot, *s.* (Ff. *pilote*) llonglywydd, llonglywiawdwr, llywydd llong, llywiadur llong, llywiedydd llong, iarcw; llywedydd, llywiedydd, llywiwr, arweinydd.
Pilot, *v. a.* llywio llong, llonglywio; arwain, tywys, *neu* dywyso llong i'r porthladd; llywedu, cyfarwyddo, llywed.
Pilotage, *s.* llonglywiaeth, llonglywiadaeth, llywedyddiaeth llongau; cyflog llonglywydd, hur llonglywiedydd; tâl am ddwyn llongau i'r porthladd.
Pilot-boat, *s.* llywedfad, bad llywedydd, cwch llywedydd, cwch llonglywydd, bad llonglywio.
Pilot-fish, *s.* llywbysg, llywedbysg.
Piloting, *s.* llonglywiad, llonglywiawd, llywiad llong.
Pilotism, } † *s.* llonglywiaeth; medrusrwydd i
Pilotry, } arwain llong i borthladd.
Pilous, } *a.* (Ll. *pilosus*) blewog, llawn blew.
Pilose, }
Pilularia, *s.* (o'r Ll. *pila*) pelanllys, pelenllys, pupyr y ddaiar.
Pilser, *s.* fflambryf, pryf y fflam.
Pimelic Acid, *s.* (Gr. *pimelê*) sur blonfeinig, sur blonithig.
Pimelite, *s.* (Gr. *pimelê* a *lithos*) blonfaen, blonith.
Piment, *s.* gwin cymmysgedig â pherlysiau *neu* fêl.
Pimenta, } *s.* (Ysp. *pimienta*) pupyr Iamaica,
Pimento, } pupyr Siamaica, chwaethrawn.
Pimp, *s.* (Ff. *pinge*, yn ol *Skinner*) llotai, llataai, nwyfwas, anlladwas, nwyfweinydd, puteinai; à geisio butain i arall.
Pimp, *v. n.* chwareu y llotai, chwareu y llatai, bod yn llatai, nwyfweini, gwneuthurwr llateirwydd.

Pimpernel, } *s.* (Ll. *pimpinella*; Ff. *pimpren-*
Pimpinel, } *elle*) brathlys, gwlydd Mair, gwlyddyn Mair, llysiau y cryman, diwethl, diwethl fedi.
Scarlet pimpernel — brathlys gwryw, gwlydd Mair gwryw, llysiau y cryman.
Blue pimpernel — gwlydd Mair benyw, gwlyddyn Mair benyw, brathlys benyw.
Bog pimpernel—gwlydd Mair y gors.
Bastard pimpernel—bril-lys, brilys.
Water pimpernel—claerllys, claerlys, samwl, samylen.
Yellow pimpernel—gwlydd melyn Mair.

Pimpella, *s.* (Ll.) gwreiddiriog.

Pimping, *a.* (o *pimp*) pitw, bychan, bach, disumig, eiddil; disylwedd; gorwael, crintach.
A pimping thing—peth bach, disylwedd, disumig, disumol, *neu* eiddil; peth dïystyr, peth dibwys.

Pimple, *s.* (S. *pimpel*) llynoryn, ploryn, pyloryn, crugyn, crug, penddüyn, pigodyn, cyfodyn, cyfoden, llyfrithen, pisgen, pisgwrn, pisgyrnyn, goryn, crugdardd.
To break out into pimples—crugdarddu, llynori, gorynu, pisgyrnu; tarddu allan
Full of pimples=*Pimpled.* [blorynod.

Pimpled, *a.* llynorog, plorynog, crugynog, pisgyrnog, gorynog, llyfrith, llyfrithog, llawn crugynau.

Pimplike, *a.* (o *pimp*) llateiaidd, llotciaidd; fel llotai; gwael, gorwael, budr, drwg, anfad.

Pin, *s.* (C.; Gw. *pion*; Al. *pinne*; Ll. *penna, pinna*) pin; nydwydd, nodwydd; dant; draen; hoel, cethr; craidd, canol; ebill; pinwst (ar droed gwalch); †hwyl.
Rolling pin—rholbren.
Push-pin—pinwth=math o chwareu plant.
Pin in the eye—huchen ar lygad, rhuchen ar lygad; magl, huchen, rhuchen.
The pin of a spinning-wheel, } hoel
The centre-pin of a spinning-wheel, } durnen, yr hoel durnen.
Crisping pin, } crychnodwydd, crychnyd-
Curling pin, } wydd, crychiadyr; gwaelli grychu gwallt.
It is not worth a pin—ni thal efe mo'r blewyn; ni thâl efe mo'r ffyloryn; ni thâl efe flewyn; ni thâl efe ffyloryn.

Pin, *v. a.* pinio; hoelio; bario; sicrhau; ffaldio, caethiwo, cau i mewn.
To pin in a fold—llocio, ffaldio, buarthu, corlanu, ceilio, caeori; rhoi mewn lloc, ffald, *neu* fuarth; cau mewn ffald, lloc, *neu* fuarth.
To pin one down by articles—rhwymo un drwy ammodau *neu* erthyglau.
To pin a thing upon one—rhwymo un i wneuthur peth; rhoi yn dyn *neu* yn gaeth ar un wneuthur peth.
To pin one's faith on another man's sleeve—credu ar air *neu* awdurdod un arall heb ymofyn yn mhellach; derbyn *neu* seilio ei ffydd ar air *neu* awdurdod un arall heb ymofyn yn mhellach; adeiladu ei ffydd ar goel un arall; clymu ei ffydd wrth goel un arall; derbyn ei ffydd gân arall yn ddïymchwiliad *neu* yn ddïymorol; pinio ei ffydd wrth lawes un arall.
To pin one's self upon one—byw *neu* ymgynnal ar gefn un.
To pin up a gown—pinio gŵn i fyny; pinio godreon gŵn i fyny; pinio gŵn oddi amgylch i un.

Pinacotheca, *s.* (Gr. *pinax* a *thêcê*) oriel darluniau, ardebfa.

Pinaster, *s.* (Ll.) pinwydden wyllt, pinwydden fagadog, sybwydden fagwyog.

Pincase, *s.* cas pinau; clustog binau.

Pincers, } *s. pl.* (o *pinch*) gefail, gefeilen, gef-
Pinchers, } eilan, craff, gwrthrimyn.

Pinch, *v.* (*Ff. pincer*) crimpeidio, crimpio, crimeidio, crimpwasgu, llethwasgu, tynwasgu; gwasgu, caethwasgu, tynwasgu, *neu* graswasgu rhwng dau ewin, rhwng dau fys, *neu* rhwng dannedd; ewino; gefeilio; bleddu, byseidio; gwasgu; tymmigo; cnoi; cnowasgu; dàl ar, deifio; gafaelu yn, gafael ar; cyfyngu ar; bod yn gyfyng *neu* galed; cynnilo; gormesu, gormeilio; caethiwo; bod yn gynnil *neu* grintach; ingwasgu; gwasgu yn galed; twyllo.
To pinch with a pair of pincers—gefeilio, gefeil-wasgu, gwasgu â gefail, gwasgu mewn gefail; gwrthrimynu.
Pinched with hunger—newynog, newynllyd; â newyn arno.

Pinch, *s.* gwasg, gwasgfa, tynwasg, llethwasg, crimp, craff; bysiad, bledd; pigiad, crafangiad; gafael; gwasg, caethwasg, craswasg, *neu* dynwasg rhwng bysedd; tymmig; crafangwasg; ingwasg; cno, cnowasg, cnofa; crimpaid, bysaid; ing, ingder, ingdra, cyfyngder, cyni, caledi, caethiwed, dyryafa, gormail, gormes.
A pinch of snuff—crimpaid o drewlwch; crimp o drewlwch; bledd o drewlwch; crimpaid o disilwch, &c.
A pinch with the teeth—cno, cnowasg; gwasg rhwng dannedd.
He is a real friend who assisteth one at a pinch—câr cywir yn yr ing y gwelir.
He will not do it but upon a pinch—nis gwna namyn yn y dir; nis gwna onid pan gymheller ef gàn angenrheidrwydd.
He was reduced to a great pinch—efe a ddygpwyd i'w gyfyng-gynghor.
If the matter ever come to the pinch, that ...—os byth y daw y peth i'r fath gyfyngdra, fel...

Pinchbech, *s.* (oddi wrth enw y dyfeisiwr) eurrith=cymmysg o gopr a sinc.

Pincher, *s.* gwasgwr, crimpiwr, crimpwasgwr, bleddwr.

Pinchfist, } *s.* cybydd, cerlyn, carl, bydol-
Pinchpenny, } ddyn, bawddyn, bawal, mab y crinwas.

Pinchers, *s. pl.*=*Pincers.*

Pinching, *s.* crimpiad, gwasgiad, tynwasgiad, llethwasgiad, ingwasgiad.

Pincushion, *s.* clustog binau, sachell binau, pinob, pin-glustog.

Pinda, *s.* teisen â offryma yr Hindwys er dyhuddo pechodau eu hynafiaid.

Pindaric, *s.* (o *Pindar*, telynferdd Groeg) Pindareg; awdl debyg i un o odlau Pindar; awdl afreolaidd; awdl Bindarig.

Pindaric, *a.* Pindarig; â ddynwaredo fesurau cerdd Pindar.
Pindaric poem—cywydd mawreiriog *neu* uchelwych fel yr eiddo Pindar; cerdd Bindarig, cân Bindarig; Pindareg.

Pindust, *s.* (*pin* a *dust*) llwch pinau, llifion, pin-flawd.

Pine, *s*, (Ll. *pinus*; Ff. *pin*; S. *pinntreow*) pinwydd, sybwydd, ffeinidwydd, ffawwydd: *sing.* pinwydden, sybwydden, ffeinidwydden, pererinbren, pinbren, pin.
Pine-tree — pinwydden, sybwydden, pinbren, pererinbren, ffeinidwydden.
Wild pine, } pinwydden wyllt: *pl.*
Wild pine-tree, } pinwydd gwyllt'on.
Scotch pine—pinwydd gwyllt'on; ffeinidwydd, ffynidwydd.
Ground pine—palf y gath bali; pinwydd y ddaiar.
Pine-apple—afal pinwydd.
Pine-grove—llwyn o'r pinwydd, llwyn pinwydd.

Pine, *v.* (S. *pinan*) dihoeni, dedwino, edwino, edwi, darfod, curio, nychu, dyddfu, gwywo; culhau, teneuo; gofidio; treulio, treulio ymaith; clefaru.
To pine one's self—ymddihoeni, &c.
To pine one's self to death—ymofidio i farwolaeth; marw gàn ofid.

Pine,† *s.* (S. *pin*; Is. *pyn*) gwae; angen, eisieu, tlodi; gresyndod, trueni.

Pineal, *a.* (Ff. *pinéale*; o'r Ll. *pinus*) tebyg i'r pinwydd; pyraidd.
Pineal gland — pyr-chwaren, cilchweryn

Pineaster, *s.*=*Pinaster.* [pyraidd.

Pine-barren, *s.* diffaeth pinwydd (yn Ngogledd America).

Pine-end, *s.* piniwn, talfur, talcen ty.

Pineful, † *a.* llawn gwae, llawn o wae.

Pinery, *s.* (o *pine*) pinwyddlan, cymhanfa binwydd, gwinllan sybwydd.

Pine-thistle, *s.* ysgallen y pinwydd.

Piney, *a.* (o *pine*) pinwyddol, pinwyddain, pinwyddaidd, sybwyddain; pinwyddog, sybwyddog, llawn pinwydd.
Piney tallow—gwer y pinwydd, gwer y sybwydd.

Pinfeather, *s.* pin-blufen, plufen fer, plufyn byr, plufen fechan.

Pinfeathered, *a.* â'i bluf yn dechreu tyfu; heb fod mewn llawn bluf.

Pinfold, *s.* (*pin* neu *pen* a *fold*) ffald, gwarchae, buarth gwarchae, carchar anifeiliaid.

Pingle, † *s.* cae bychan, maesan.

Pingster, } *s.* (Is.) y Sulgwyn; amser y Sulgwyn.
Pinxster, }

Pinguicula, *s.* (Ll. *pinguis*) y doddaid felen, y doddedig felen.

Pinguid, † *a.* (Ll. *pinguis*) tew, bras, tewfras, blonegog.

Pinguidinous, *a.* (Ll. *pinguedo*) tew, bras, tewfras, brasderog, blonegog.

Pinguitude, } *s.* (Ll. *pinguitudo, pinguedo*) bras-
Pinguedo, } der, tewedd, tewdra; tewhad, tewychiad.

Pinhold, *s.* (*pin* a *hold*) gafael pin.

Pinhole, *s.* (*pin* a *hole*) twll pin: *pl.* tyllau pinau.

Pinic Acid, *s.* (o *pine*) sur pinwyddig, sur y pinwydd.

Pining, *p.* (o *pine*) yn dihoeni, gàn ddihoeni, &c.; dihoenawl, dedwinol, nychol.
Pining sickness—nychdod, nych.

Pinion, *s.* (Ff. *pignon*; Ysp. *pinon*) angell, blaen aden, blaen-gymmal aden, angell aderyn; asgell, aden, adain, adan, adaf, ffilog; pluen, plufen, plufyn,; troell, echel-droell, echelrod, adafrod, adeinrod; breichrwym, hualau breichiau.

Pinion, *v. a.* angellu, rhwymo yr adenydd, caethiwo yr adanedd, caethiwo yr engyll, aden-rwymo, angell-gaethu; tori blaen adain; breichrwymo; rhwymo y breichiau *neu* yr elinau yn dyn wrth y corff; hualu, llyffetheirio; caethiwo, caethu, rhwymo, cadwyno.

Pinioned, *a.* asgellog, adeiniog, angellog.

Pinioned, *p.p.* angelledig, &c.; â'i engyll, â'i edyn, â'i adenydd, *neu* â'i freichiau yn rhwym wrth ei ystlysau; â'i ddwylaw yn rhwym *neu* yn nghlwm ar ei gefn.

Pinionist, † *s.* perchen aden, perchen adenydd, ehediad, aderyn asgellog, aderyn.

Pinite, *s.* (o *Pini*, mwnglawdd yn Sacsonia) math ar ddelidfaen.

Pink, *s.* (C. *pinc*; Is. *pink*, llygad) penigan, ceian, ceilys, euad; pinc, lliw y pinc; pilcodyn, (*pl.* pilcod); llygedyn, olp.
Clove pink—penigan rhuddgoch.
Debtford pink—penigan y porfëydd.
Indian pink — ceilys yr India, pinc yr India; pryflys Periw.
Pink colour—lliw y pinc, pinc=math ar liw rhuddgoch goleu.
Pink-eye—llygad bach, llygad bychan, olp, llygedyn.

Pink, *s.* (Is.; Ff. *pinque*) llong olfain=math ar long â phen ol main iddi.

Pink, *a.* pinc, o liw y pinc, o liw y penigan, o liw y ceilys; rhuddgoch, cochwyn, gwyngoch.
Pink dress—gwisg liw y pinc, gwisg binc.

Pink, *v. a.* olpi; trywanu, gwanu drwyddo, gwanu, brathu, trydyllu, tyllu.

Pink, † *v. n.* (Is. *pinken*) lledgau y llygad, gogau y llygad, amrantu, ysmicio.

Pink-eyed, *a.* llygadfach, llygeidfach, coeglygeidiog; â llygaid bychain gogauad iddo.

Pink-needle, *s.* gwaell bugail, mynawyd bugail.

Pink-sterned, *a.* â phen ol cul *neu* fain iddi; olfain.

Pinmaker, *s.* piniwr, gwneuthurwr pinau, pinweithiwr, gweithiwr pinau, gwneuthurwr nodwyddau peniog.

Pinmoney, *s.* arian coden gwraig, arian llogell gwraig, arian pinau, arian traul gwraig.

Pinna, *s.* (Ll.) yr aden-gregyn.

Pinnace, *s.* (Ysp. *pinaza*; Ff. *pinasse*) corlong, ysgoren, badlong.

Pinnacle, *s.* (Ff. *pinacle*; Ll. *pinnaculum*) pinygl, pinagl, pinacl, pigwrn, tŵr, balog, cwrn; nendy; cwnwg, crib, nen, pen.
On the pinnacle of honour—ar frigyn, ar grib, ar nen, *neu* ar binygl anrhydedd.

Pinnacle, *v. a.* pinyglu, pigyrnu; gwneuthur pinyglau i *neu* ar.

Pinnæ, } *s. pl.* (Ll. *pinna*) rhanau *neu* gylch-
Pinnulæ, } ranau deilen asgellog.

Pinnage, † *s.* (o *pin* neu *pen*) arian ffald, arian gwarchae.

Pinnate, } *a.* (Ll. *pinnatus*, o *pinna*) adeiniog,
Pinnated, } asgellog, angellog.

Pinnatifid, *a.* (Ll. *pinna* a *findo*) pluholltog, adeinholltog.

Pinnatiped, *a.* (Ll. *pinna* a *pes*) cyfandroed, troedgyfan, adendroed, adeindroed.

Pinner, *s.* (o *pin*) piniwr, pinwr, gwneuthurwr pinau, pinweithiwr, pineuwr; hoeliwr; llabed penwisg, penwisg laesglustiog; ffaldiwr.

Pinninerved, *a.* (Ll. *penna*, a *nerve*) plufwythenog, plufwythlog.

Pinning, *s.* (o *pin*) piniad.
Pinnite, *s.* (Ll. *pinna*) gweddillion cloddiedig yr aden-gregyn.
Pinnock, *s.* yswigw, yswidw, sywidw.
Pinnulate, *a.* (Ll. *pinnula*) adeinigog, asgelligog.
Pint, *s.* (Is.; Ff. *pinte*) peint; peintaid, llonaid peint.
Cuckoo pint, } pidyn y gog, calaf y ceth-
Cuckoo pintle, } lydd, calaf y mynach.
Pintle, *s.* (o *pin*) pin bychan, pin bach; pidyn; bollt.
Pinules, *s. pl.* (Ll. *pinnula*) tyllau serebyr.
Pinus, *s.* (Ll.)=*Pine, s.*
Piny, *a.* (o *pine*) pinwyddog, sybwyddog, llawn sybwydd, llawn o binwydd.
Pioneer, *s.* (Ff. *pionnier*) cadgloddiwr, cloddiwr llu, rhaggloddiwr; arllwyswr *neu* arloeswr ffordd; rhagarloeswr, rhagarllwysydd, rhagbarotöwr.
Pioneers — cadgloddwyr, cloddwyr llu, cloddwyr byddin, rhaggloddwyr; clodd-gad.
Pioneer, *v. a.* cadgloddio; rhaggloddio; rhagarloesi, rhagbarotöi.
Pioning, †*s.* cadgloddiad, gwaith cadgloddwyr.
Piony, } *s.* (Ll. *pœnia*; Gr. *pionia*) coronllys,
Peony, } daiarllys, blodau y brenin, rhosyn y mynydd.
Pious, *a.* (Ll. *pius*; Ff. *pieux*) duwiol, crefyddol, duwgar, crefyddgar, duwiolfryd, duwiolfrydig, duwiolfrydus, dyhewydus; à wnel ei ddyledswydd tuag at ei Dduw a'i rieni.
Piously disposed, } duwiolfrydig, duwiol-
Pious-minded, } fryd; o duedd crefyddol; duwiolgar.
Pious fraud—twyll crefyddol.
Piousness, *s.* duwioldeb, duwgarwch, crefyddoldeb, crefyddolder, duwiolfrydedd.
Pip, *s.* (Is.; Ff. *pépie*) y big, dolur pig; ysmotyn, ysmot, llygeidyn, màn; cnewullyn, deincodyn.
To have the pip—bod â'r big arno.
He has the pip—y mae y big arno.
Pip, *v. n.* (Ll. *pipio*) pipian, pipianu, gerain; lleisio fel cyw; gwneuthur llais fel cyw.
Pipa, *s.* llyffant Surinam.
Pipe, *s.* (S. *pipe*; C. a Gw. *pib*; Al. *pfeife*) pibaid; pib, pibell, piben, chwibol, chwib, awell; chwibanogl; corn; rhol, rhol y sylltty, rhol yn y sylltty.
A pipe of wine—pib o win, piben o win; hanner tynell o win=126 o alwyni gwin.
Wine pipe—pib win, piben win; hanner tynell.
Pipe-office—y rholfa, y rholdy.
Clerk of the pipe—ysgrifenydd y rholfa, ysgrifwas y rholdy, ysgrifydd y rhol.
A wooden pipe—pib bren, pib pren.
Oaten pipes—pibau gwellt ceirch, pibellau gwellt ceirch, pibau ceirch, pibellau ceirch.
Pipe (used in smoking tobacco)—pibell, pib, cetyn.
To play on the pipe—canu pibell; canu ar y bibell; chwibanogli.
No longer pipe, no longer dance—o deryw y gainc e dderyw y chware.
Pipe, *v.* canu pibell; canu ar y bibell; canu ar bibell; chwibanogli; pibellu, pibo; chwibanu; crewtian.
Pipe-clay, *s.* pibglai; clai pibau *neu* bibelli.
Piped, *a.* pibellog, chwibolawg, awellog.
Pipefish, *s.* pippysg.
Piper, *s.* (o *pipe*) pibydd, pibwr; chwibanydd, chwibanwr: *f.* pibyddes.
Piper, *s.* (Ll.) pupyr, poethrawn.
Piperidge, *s.* y pren melyn, ysbinwydden, ysbinys.
Piperin, } *s.* (o *piper*) lludw llosgfal; poeth-
Piperine, } lysnur.
Pipetree, *s.* pibwydden, pren pib.
Pipewort, *s.* (*pipe* a *wort*) pibenog.
Jointed pipewort—pibenog.
Piping, *a.* gwàn, egwan, eiddil, clefyca, afiach; cwynfanus, cwynfanllyd, nadlyd.
Piping, *a.* (o'r sain) poeth, purboeth, chwilboeth, brwd, twym, tanllyd.
Piping hot—brwd o'r crochan; yn frwd o'r crochan; brwd oddi ar y tân; yn frwd oddi ar y tân; brwd berwedig.
Piping, *s.* piboriad, pibori.
Pipistrel, *s.* corystlum; y fath leiaf o ystlumod.
Pipkin, *s.* (bychanig o *pipe*) crochenyn.
Pipowder, *s.*=*Piepowder, &c.*
Pippin, *s.* (Is. *pippeling*) esblydden, afal esblydden.
Piquancy, *s.* (o *piquant*) llymder, llymdra, llymedd, toster, tostedd, pigogrwydd.
Piquant, *a.* (Ff.) pigog, pica, llym, pigoglym, tost, tostlym, llymdost, cignoeth, oeth.
Pique, *s.* (Ff.) anfoddlonedd, anfoddlonrwydd, anfodd, anghymmodlonedd, soriant, gwg, cilwg, brŷn, soriant cuddiedig, casineb cudd, mig, mic, cawdd; nwyd; pyncyn, manylbeth.
To have a pique against one—dàl gwg i un; dàl cilwg ar un; bod â brŷn at un; bod â chilwg rhyngddo ac un.
Pique, *v.* (Ff. *piquer*) anfoddloni, anfoddhau, anfoddogi, anfoddio, sori, peri soriant, coddi, sarhau; cythruddo, cyffröi, cynhyrfu, brathu, tymmigo, ystuno, llidio, digio.
To pique one's self—ymfawrygu, ymfalchïo, ymgoneddu, ymgogoni, ymgoniannu.
To pique one's self on—ymfawrygu, ymfalchïo, *neu* ymgoneddu o herwydd.
Piqueer, *v. a.* (Ff. *picorer*) anrheithio, ysbeilio, morherwa, ysgarmesu, bicra, catewrach.
Piqueerer, *s.* anrheithiwr, ysbeiliwr, gwillmyr.
Piquet, *s.*=*Picket.*
Piquet, *s.* (Ff.) math o chwareu cardiau.
Piracy, *s.* (Ll. *piratica*; Gr. *peirateia*; Ff. *piraterie*) morladrad, morledrad, lladrad ar fôr, morherwriaeth, herwriaeth môr, morbreiddiad, morysbail, morbraidd; llanysbail, llenladrad, lladrad llên; lladrad.
To commit piracy—morladrata, morledrata, morherwa.
Pirate, *s.* (Ll. ac Ysp. *pirata*; Gr. *peiratès*) morleidr, lleidr ar fôr, lleidr ar y môr, morherwr, herwr môr, morwilliad, morwill, gwillmyr; herwlong, llong herw, preiddlong; llenleidr, llenwilliad, llenysbeiliwr, lleidr llên; à ladrato *neu* à gyhoeddo lenwaith un arall.
Pirate, *v.* lladrata, ysbeilio, *neu* herwa ar y môr; herwa, morbreiddio, morladrata, morysbeilio; lladrata; llenladrata, llenysbeilio, llenwillio; cyhoeddi, argraffu, *neu* werthu yn lladradaidd lenwaith un arall; lladrata llenwaith un arall.

Piratical, *a.* (Ll. *piraticus*) morladradol, morbreiddiol, morherwol, marladronaidd, morladradaidd, morherwraidd: preiddiol, ysglyfaethol, ysglyfaethus, ysbeilgar, ysbeiliawl, ysbeilus; llenladradol, llenysbeiliawl, lladradol.

Pirating, *a.* morladradaidd; ysbeiliawl, ysbeilus, ysbeilgar, ysglyfaethol; â wnaed er mwyn ysbail *neu* anrhaith.

Piroque, Periauger, Periagua, } *s.* (Ysp. *piragua*) culfad, ysgeufad =math ar geufad arferedig yn y moroedd deheuol a dwyreiniol; a hefyd math ar geubal.

Pirouette, *s.* (Ff.) tro ar yr un troed; tro yn yr un màn; chwildro.

Pirouette, *v. n.* chwildröi; troi yn chwildro; trei ar un troed.

Pirry, † *s.* ystorm, tymhestl, rhyferthwy, cwthwn.

Piscary, *s.* (o'r Ll. *piscaria;* It. *pescheria*) braint *neu* hawl i bysgota yn nwfr un arall.

Piscation, *s.* (Ll. *piscatio*) pysgota, helwriaeth pysgod, pysgodwriaeth.

Piscatory, *a.* (Ll. *piscatorius*) pysgol, pysgodawl; perthynol i bysgod; perthynol i bysgota.

Piscatory eclogue—ymddyddan *neu* ymddyddanion ar gân rhwng pysgotwyr; ymddyddan-gerdd pysgodwyr.

The piscatory art—celfyddyd pysgota, pysgodwriaeth, pysgotwriaeth.

Pisces, *s. pl.* (Ll.) pysg, pysgod, y pysg, y pysgod.

Pisces (in astromony)—y Pysg, arwydd y Pysg=12fed arwydd y sidydd.

Piscina, *s.* (Ll.) pysgodlyn; dyfr-gloer.

Piscinal, *a.* perthynol i bysgodlyn; pysgodlynaidd, pysgodlynol.

Piscine, *a.* (Ll. *piscis*) pysgol, pysgodawl, pysgaidd; perthynol i bysg.

Piscine remains—gweddillion pysgod.

Piscis Australis, *s.* (Ll.) y Pysgodyn Deheuol=enw hen gydser.

Piscis Volans, *s.* (Ll.) yr Ehedbysg=enw cydser deheuol.

Piscivorous, *a.* (Ll. *piscis* a *voro*) pysgysol; yn byw *neu* yn ymborthi ar bysgod.

Pish, *in.* (H. *bosh*, *bash*) pw! twt! wfft! ffei! wbl

Pish, *v. n.* wfftio, pwo, dywedyd pw.

Pisiform, *a.* (Ll. *pisum* a *forma*) ar lun *neu* ddull pysen; pysenaidd, pysaidd.

Pismire, *s.* (anhysbys tarddiad y sill gyntaf: yr olaf yw D. *myr*, Is. *mier*) morgrugyn, grugiad, mywionyn, morionyn, grugionyn, bywionyn, dyban, môr: *f.* morionen, myrionen, mywionen, grugionen: *pl.* morgrug, grugion, grugiaid, mywion, morion, myrion, myr, bywion, dybanod.

Pisolite, *s.* (Gr. *pison* a *lithos*) pysfaen.

Pisolitic, *a.* pysfeinin, pysfeinig.

Pisophalt, *s.*=*Pissasphalt.*

Piss, *v.* (Is. ac Al. *pissen;* Ff. *pisser;* C. *piso;* Per. *pishar*) piso, troethi, gwneuthur dwr.

Piss, *s.* troeth, trwnc, pis, pision, piso, golch, lleisw.

Pissasphalt, Pissasphaltum, } *s.* (Gr. *pissasphalton*) daiarbyg, pysbyg, duglist meddal.

Pissburnt, *a.* troethlosg, troethlosgedig; lloesgedig gân droeth, &c.; lliwiedig gân losg pision.

Pist, Piste, } *s.* (Ff. *piste;* Ysp. *pista*) ol troed gwr march, brisg gwr march.

Pistacia, Pistachio, } *s.* (It. *pistacchio;* Ll. *pistachia;* Ff. *pistache*). math o bren neu blanwydden dramor.

Pistacia nut, Pistachio nut, } math o gneuen ber ei har- ogl.

Pistacite, Pistazite, } *s.* togfaen.

Pistareen, *s.* darn o arian bath, gwerth 9*c.* o arian Lloegr.

Pistil, *s.* (Ll. *pistillum*) paledrig, paledryn, pwyntl, gwullaig, hadgoesig; canol baledryn *neu* frigeryn blodau benywaidd.

Pistillaceous, *a.* yn tyfu ar y paledrig; â dyfo ar yr hadgoesig.

Pistillate, *a.* gwulleigiog, hadgoesog, paledrynog; â phaledrig iddo.

Pistillation, *s.* (Ll. *pistillum*) maluriad â phwyodr, manbwyad, maluriad, pwyodriad, pwyad.

Pistilliferous, *a.* (Ll. *pistillum* a *fero*) âg iddo baledrig heb friger; yn dwyn gwullaig heb friger.

Pistol, *s.* (Ff. *pistole;* It. ac Ysp. *pistola*) llawddryll, gwn llaw, corwn, llofwn.

Pistol, *v. a.* saethu â llawddryll.

Pistole, *s.* (Ff.) Pistol=darn aur Yspaenig, gwerth o ddeutu 8*s.* 6*c.*

Pistollet, *s.* llawddryll bychan, gynyn llaw, llofnynan.

Piston, *s.* (Ff. ac Ysp.) diblath, syflath, pilliffon, gwasglath, ceuffon.

Pisum, *s.* (Ll.; Gr. *pison*) pysen; pys.

Pit, *s.* (S. *pit*, *pyt;* Gw. *pit;* Ll. *puteus*) pwll; pydew; twll; ffos; ogof; llawr; pant, pannwl, màn; cnewyllyn; cadlas ymladd ceiliogod.

A deep hollow pit—ceubwll.

Deep pits—ceuffosydd (*Salm* cxl. 10); ceubyllau.

A little pit—pyllyn.

Bottomless pit—pwll diwaelod; affwys, annwn, annwfn, anoddyn, llynclyn, caddug-lyn, caddugfa, noddyn.

The pit of the stomach—pwll y cylla; geneu y cylla.

In the pit of his stomach—yn mhwll ei gylla; yn ngeneu ei gylla.

A pit made by the small pox—ol y frech; ol y frech wèn; un o byllau *neu* dyllau y frech wèn.

The arm-pit—pwll y gesail, twll y gesail; y gesail.

Drain-pit—pwll dysbyddu.

The pit of a theatre—llawr chwareufa, canol llawr chwareudy.

Gravel pit — grobwll, graianbwll, bwll graian, pwll gro, marianbwll, tywodbwll, grudbwll.

At the pit's brink—ar fin y pwll; ar wàr y pwll; ar làn y pwll; mewn dirfawr beryg.

A pit *or* pool in a river, where fish resort to—middi.

Full of pits—pyllog, llawn pyllau, llawn o byllau.

Pit, *v. a.* pyllu, pantu, pannylu, pannoli, mànu; gwneuthur yn bwll; gwneuthur ol ar; cystadlu â.

Pitapat, *ad.* (o *pat*, hwyrach; cyfathrach i *beat*, yn ol ereill) dàn ddychlamu, ar ddychlam, yn ddychlamol, dàn wringellu, dàn yscboncio, ar ddychlam.

To go pitapat—dychlamu.

Pitapat, *s.* tysmwy, dychlam; brysgam ysgafn.
Pitch, *s.* (S. *pic;* Al. *pech;* Ll. *pix*) pyg.
Stone-pitch—caledbyg, maen-byg, sychbyg.
Mineral pitch—delidbyg.
Burgundy pitch—pyg Burgwyn, pyg gwŷn.
Jew's pitch—pyg yr Iuddew; duglist.
To smear over with pitch—pygo; gorthŏi *neu* orchuddio â phyg; iro drosto â phyg.
Pitch-tree—pygwydden, pygbren: *pl.* pygwydd.
Pitch, *v. a.* pygo; gorthöi *neu* orchudddio â phyg.
Pitch, *s.* (o wraidd *pike, peak,* C. *pig,* yn ol *Webster;* Ff. *picts,* yn ol *Skinner*) gradd, mesur; maint, maintioli, maintiolaeth; uchder; trumiad ty, cyfongl taldy, cyflethr to, trumiad, trum, crib; codiad, cwnad; llethr, llechwedd; cwymp; traw, tarawiad; eithaf.
Pitch (in music)—traw; tonradd; cyweirsain.
A house of a high pitch, } ty ucheldrum,
A house of a great pitch, } ty uchelgrib.
A house of a low pitch—ty iseldrum, ty iselgrib.
The pitch of a hill—llethr bron, llechwedd, gwaered, gorwaered, ystlys bryn, gorddisgyn, disgynfa mynydd, lledfron, crib mynydd, trum mynydd, copa mynydd.
To the highest pitch—i'r eithaf; i'r radd uchaf *neu* eithaf.
They fly to a very high pitch—ehedant yn uchel iawn.
They arrived at the highest pitch of human learning—cyrhaeddasant uchafnod, eithafnod, *neu* uchafradd dysgeidiaeth dyn; cyrhaeddasant uchaf-bwnc *neu* eithafbwnc dysgeidiaeth dyn.
They were much about the same pitch—yr oeddynt tua'r un tyfiant *neu* darawiad; yr oeddynt tua'r un uchder, mesur, *neu* faintioli.
Pitch, *v.* (Is. *pikken;* Al. *picken*) taflu, tawlu, bwrw; gosod, dodi; penodi, sefydlu; taflu *neu* fwrw i lawr; gosod *neu* roddi i lawr; picio; trigo; saethu; trefnu, gwaladru; disgyn; llaesu; cwympo; codi a gostwng; cyweirseinio; ymdaflu, neidio; gwersyllu; rhedeg yn wyllt; taflu â phigfforch.
To pitch (in music)—cyweirseinio; codi.
To pitch a bar—taflu bàr.
To pitch in—taflu hyd oni lyno yn mheth; brathu yn, planu yn; rhoi i lynu yn; bwrw, taro, *neu* roi yn mhlàn yn.
To pitch on *or* upon—disgyn ar; dewis, ethol, dethol, pigo.
To pitch on *or* upon a subject—pigo, dewis, *neu* ddethol testyn; disgyn *neu* sefydlu ar destyn; pigo allan destyn; ymafael *neu* ymaflyd â thestyn; penderfynu ar destyn; hawio ar destyn.
To pitch upon a time—enwi amser, penodi amser.
To pitch upon one's head, } cwympo *neu*
To pitch down headlong, } syrthio ar ei ben; picio ar ei ben.
To pitch tents, } pebyllio, pabellu; taenu,
To pitch a tent, } lledu, *neu* osod pabell; taenu, lledu, *neu* osod pebyll; gwersyllu.
To pitch a camp—gwersyllu, gwersylltu; lluarthu; pebyllio, lluestu; estyn, gosod *neu* ledu caer-bebyll.
To pitch a net—taenu, lledu, *neu* osod rhwyd.
To pitch a cart—picio *neu* bigo i gart; taflu *neu* fwrw peth i gart â phicfforch, &c.; llwytho cart.
Pitched one against another—à roddwyd i sefyll y naill gyferbyn â'r llall; à roddwyd i sefyll wyneb yn wyneb, gyfarwyneb, *neu* gyferbyn â'u gilydd.
Pitch-black, *a.* pygddu; cyn ddued a'r pyg.
Pitch-blend, } *s.* pygfwn.
Pitch-ore, }
Pitch-coal, *s.* pyglo.
Pitched, *p. p.* tafledig, &c.; gorsafol; pygedig.
Pitched battle—cad ar faes, brwydr orsafol.
Pitched camp—gwersyll gorsafol, gorsafwersyll; gorsafiu, lluoddwyr gorsafol.
Pitch-dark, *a.* erchylldu; mòr dywyll a'r pyg.
Pitcher, *s.* (o *pitch*) tafiwr, taflydd, piciwr; gwersyllwr.
Pitcher of a camp—gwersyllwr, gwersylllydd, gwersylltwr.
Pitcher, *s.* (o *pitch;* Llyd. *picher;* Basc. *peger*) ystên, cunnog, piser.
A little *or* small pitcher—ystenan, cunnogyn, piseryn.
Pitcher-plant—ystenllys.
Pitch-farthing, *s.* math ar chware plant.
Pitch-fork, *s.* (*pitch* a *fork*) picfforch, pigfforch, pig; ffon ddwybig.
Pitchiness, *s.* (o *pitchy*) pyglydrwydd, pygedd; duedd, düwch, tywyllwch.
Pitching, *a.* llethrog, llechweddol, llechweddog, lledbai, disgynol, gorddisgynol, arwaered.
Pitching, *s.* piciad llong; codiad a gostyngiad pen blaen ac ol llong pan ar nawf rhwng tònau; llaesodriad, palmantiad.
Pitching toll—safdoll, safdal, sawdoll, sawdal.
Pitch-ore, *s.* pygfwn.
Pitch-pine, *s.* pygbinwydd, pygsybwydd, pinwydd pyg.
Pitchpipe, *s.* trawbib, toniadyr, graddbib.
Pitchstone, *s.* pygfaen.
Pitchy, *a.* (o *pitch*) pyglyd, pygol; pygog, llawn pyg; du, tywyll, gwyll, erch.
Pit-coal, *s.* glo'r pwll, glo pwll.
Piteous, *a.* (o *pity*) truenus, gresynol, truan, tostur, gresyn, gresin, trueddus, galarus, alaethus, tosturus, tosturiol, tosturiannol, truawl, truawr, truanog, tru; gwael, gorwael, tlawd; irad, girad, anaele.
Piteousness, *s.* truenusrwydd, gresyndod, gresyndra, gresyni, gresynder, gresynoldeb, gresynolrwydd, trueni, tostur, truander, truenusedd, truenusdra; galarusrwydd, tristlonedd, tristwch; tosturi, tosturiant, tosturiaeth, tosturusrwydd, tosturioldeb.
Pitfall, *s.* (*pit* a *fall*) bradbwll.
Pitfall, *v. a.* arwain *neu* dywys i fradbwll.
Pitfish, *s.* pydbysg=math ar bysg yn Môr yr India.
Pith, *s.* (S. *pitha;* Is. *pit*) bywyn, mwydyn, mwydionyn, bywed, bywedyn, mywyn, mywynt, mwyd, pabwyryn pren; mwydion; mêr, madruddyn, madrudd; merion, madruddion; mwydyn y cefn; grym, nerth, yni, cryfder; pwys, pwysigrwydd; sylwedd.
Pith, *v. a.* gwahanu mwydyn y cefn.
Pithily, *ad.* yn rymus, yn gryf, yn effeithiol, yn ddwys-wreiog, &c.
Pithiness, *s.* cryfder, grymusrwydd, grymusder,

grymder, egni, effeithioldeb; sylweddoldeb; bywyneiddrwydd.

Pithless, *a.* difywyn, difwydyn; disylwedd; sych; dinerth, dirym, dïegni; egwan, dïystyr.

Pithole, † *s.* ol clefyd *neu* salwch.

Pithy, *a.* (o *pith*) bywynog, mywynog, mwydionog, llawn mwydion; bywynaidd, mywynaidd, mwydionaidd, mwydionllyd; grymus, grymiol, grym, grymusol, nerthol, egnïol, ynïol; bywiog; eneidiog; effeithiol; sylweddol, sylweddlawn; dwys-wresog, prudd-wresog, melus-brudd; grymeiriog; gwlithog.

To become pithy—mwydioni; myned yn fywynog, &c.

Pitiable, *a.* (o *pity*; Ff. *pitoyable*) à haeddai dosturio wrtho; gwiw i dosturio wrtho; gresynol, gresynus, truenus; tostur, truan, trueinig, gresin, trueddus; irad, girad.

Pitiableness, *s.* gresyndod, gresyni, gresyndra, gresynoldeb, truenusrwydd.

Pitier, *s.* tosturiwr; un à dosturio.

Pitiful, *a.* (*pity* a *full*) tosturiol, tosturus, tosturiog, llawn tosturi, gresyngar; athrugar; gresynol, gresynus, truenus, truan, gresyn, gresin, trueddus, athru, tru, trueinig, truanog, truawl, truawr, truanaidd; gwael, gorwael, salw, distadl, bawaidd, brwnt, dirmygus, dirmygedig; i'w ddirmygu, i'w ddïystyru; tra bychan, dibwys; dilon, trist, prudd, trymllyd.

A pitiful fellow—bawddyn, bawyn, bawai: *pl.* bawach.

Pitiful fellows—dynionach; bawach.

A pitiful little fellow—gelach, oclach.

A pitiful old fellow—hen adyn.

A pitiful case—cyflwr gresyn, cyflwr gresin, cyflwr gresynus.

Pitifulness, *s.* tosturi, tosturiaeth, tosturioldeb, gresynoldeb, gresynolrwydd, &c.

Pitiless, *a.* didosturi, annhosturiol, annhosturus, didrugaredd, annhrugarog, annhrugar, annhostur, didosturiol; dideimlad.

Pitilessness, *s.* annhosturioldeb, annhosturi, annhrugarogrwydd, annhosturiogrwydd.

Pitman, *s.* (*pit* a *man*) gwr y pwll.

Pitsaw, *s.* (*pit* a *saw*) llif bwll, hirlif, llif hir, hesglif.

Pittacal, *s.* (Gr. *pitta* a *callos*) math ar ddefnydd glas teg; pyglas.

Pittance, *s.* (Ff. *pitance*) dogn, cyfran; byrbryd; ychydig.

A small pittance—adwledd, byrbryd; dogn bychan.

Pituitary, *a.* (o'r Ll. *pituita*) llysnafeddol, cornboerawl; à ddydolo lysnafedd.

Pituite, *s.* (Ff. o'r Ll. *pituita*) llysnafedd, llws, cornboer.

Pituitous, *a.* llysnafeddog, llysnafeddus, llysnafeddol, cornboerawl; tebyg i lysnafedd *neu* gornboer.

Pity, *s.* (Ff. *pitié*; It. *pietà*; Ll. *pietas*) tosturi, tosturiaeth, tosturiant, trugaredd, gresyn, trueni, gresi, gresyndod, gwaws; tynerwch.

The more the pity, } ysywaeth, ysgwaeth-
The more is the pity, } eroedd, yswaetheroedd, gwaetheroedd, gwaetherwydd, pand gresyn, pond gresyn; ond tostur yw; fel y mae y mwyaf y trueni; fel y mae y mwy y trueni; fel y mae gwaethaf y modd.

To have pity, } tosturio, trugarhau, gres-
To take pity, } ynu, truanu, truanhau, tosturiannu, tosturhau; bod yn dosturiol *neu* drugarog; bod yn ddrwg ganddo; bod â thrueni ganddo; bod ar un drueni.

To have pity on *or* upon—tosturio wrth, &c.; arbed, eiriach.

To be moved with pity towards—bod â thrueni dros; bod ar un drueni dros; bod yn ddrwg gàn un am; bod yn ddrwg gàn un o herwydd; tosturio wrth, gresynu wrth, &c.

He has no pity in him — nid oes tosturi ynddo; ni fedr oddi wrth dosturi.

It is a great pity that they have lost so valuable a book—mawr yw y trueni golli o honynt lyfr mòr werthfawr; gresyn yw colli o honynt lyfr mòr werthfawr; y mae yn resyn mawr iddynt golli llyfr mòr werthfawr.

Pity, *v.* tosturio wrth, trugarhau wrth, gresynu wrth; bod â thrueni dros; bod ar un drueni dros; bod yn ddrwg gàn un am; bod yn ddrwg gàn un o herwydd; bod â chwyn ganddo i; tosturio, trugarhau, tosturhau, tosturiannu, truanu, cirio.

No one pities a murderer when he is executed — nid oes ar neb dosturi dros leiddiad dyn pan ddïenydder ef.

To be pitied—cael trugaredd; cael cwyn; bod â chwyn iddo.

Which no man pities—digarad; na thosturia neb wrtho; a'r nid yw neb yn tosturio wrtho.

I pity thee—mae genyf gwyn i ti; mae yn ddrwg genyf am danat; mae yn ddrwg genyf drosot; y mae arnaf drueni drosot.

Piu, *ad.* (It.) mwy.

Piu allegro—ychydig yn fuanach; mwy buan, buanach.

Pivot, *s.* (Ff.) colyn, corddyn, pegor, còryn, pegwn, pegwrn; pill; goddyn.

A small pivot—pegoryn.

Pix, *s.* (Ll. *pyxis*) cist, arch, blwch, *neu* olwrch y sacrafen (yn Eglwys Rhufain); blwch yr arlladen, arlladgist; osgloer, cist brawf, blwch y praw-fathau.

Trial of the pix—prawf yr osgloer; prawf arian bath.

Pixing, *s.* prawf arian bath, profiad bathau.

Pizzle, *s.* (Is. *pees*) pidyn, piden, gwialen.

Placability, } *s.* (o *placable*) dyhuddgarwch,
Placableness, } hyfoddedd, hyfoddrwydd, dyhuddolrwydd, cymmodlonedd; hynawsedd, rhywiogrwydd.

Placable, *a.* (Ll. *placabilis*) dyhuddadwy, dyhuddgar, hyfodd, dyhuddol, cymmodlawn; à aller *neu* à ellir ei ddyhuddo; hawdd ei ddyhuddo; hawdd i'w ddyhuddo; hawdd ymgymmodi âg ef.

Placard, *s.* (Ff.; D. ac Al. *placat*) hysbysiad cyhoedd, cyhoeddiad, cyhoeddeb, hysbysiad, arhoeddiad, egluryn; postlen; enlliblen, athrodlen.

Placard, *v. a.* cyhoedd hysbysu, hysbysu ar gyhoedd, cyhoeddebu; rhoi ysgrifen ar bost mewn lle cyhoeddus; postlenu; athrodlenu.

Placate, *v. a.* (Ll. *placo*) dyhuddo, llonyddu, dyloñ, dystewi, cymmodi.

Place, *s.* (Ff.; Al. *platz*) lle, màn, mangre, crefan, llefod, men; -fa, -fan; sefyllfa, swydd.

A high place—uchelfa, uchelfan, lle uchel: *pl.* uchelfëydd, uchelfaoedd, uchelfanau.

Hallowed place—santeiddfa, santeiddfan,

glwysfa, gleinfa, glwysle, seintwar, cyssegr, cyssegrfa, lle santaidd, màn santaidd.
Place of torture—arteithfa.
Place of execution—dïenyddfa, dïenyddle, lle dïenydd; arteithfa; lle dyoddef, bryn dyoddef.
A place to lie down—gorweddfa, gorweddle; lle i orwedd.
Washing place—golchfa, golchfan, golchle.
Market place—marchnadfa, marchnadle, lle marchnad, maelorfa.
Fair place, } berthfa, berthfan, hyfryd-
Pleasant place, } le, lle hyfryd, màn hyfryd, mechain, gwempfa.
Sitting place—eisteddfa, eisteddle, seddfa.
The boat's place, }
The ferrying place } y geubalfa.
Judgment place—brawdfa, brawdle.
Level place—gwastadfa, gwastadle, lle gwastad.
Retired place—dirgelfa; lle unig, dirgel, *neu* neilltuol; lle dirgel ysgyfala; lle ar ei ben ei hun.
Shady place—cysgodle, lle cysgodfawr, lle cysgodaidd, cysgodfa, lle cysgodog, lle cysgodol, lle cysgodig, gwasgodle.
Frequented place—cyrchfa, cyrchfan, cynniweirfa, cyrchle, troedle.
A much frequented place—lle hygyrch, cyrchfa, cynniweirfa, cynnyredfa, cyrchle, cyrchfan.
A place of resort—troedle, cyrchfa, cynniweirfa.
Convenient place—cyfle, lle cyfleus, màn gyfleus, màn cyfleus.
Place of abode—anneddle, trigfan, trigfa, trigle, anneddfa, preswylfa, preswylfan, preswylfod.
Standing place—gorsaf, safle, sefyllfa.
A place for arms—gorsaf arfau, arfé, arfgell.
Of the same place of abode—cyttref.
That has no place of abode — didref, digartref; crwydraidd.
In this place—yn y lle hwn; yn y fàn hon; yn y màn hwn; yn y fangre hon; yn y màn yma; yn hyn o fàn; yn hyn o le.
The very place—y fàn a'r lle; y màn a'r lle.
This is the very place—dyma'r fàn a'r lle.
In that place—yna; yno, yngod, yngo; acw; lle yr wyt ti; y lle yr wyt ti; yn y lle yr wyt ti; yn y fàn yna; yn y lle yna.
In place of—yn lle; dros, tros.
In the place of—yn lle; er.
At the place in which—lle; y fàn lle, y màn lle; màn, màn y.
To the place where—i'r fàn lle; i'r màn lle; menyd.
In no place—nid yn unman; nid yn unlle.
In what place?—pa le? yn mha le? pa fàn? yn mha fàn?
In what place soever—pa le bynag; yn mha le bynag; bynag pa le; pynag pa le; pa fàn bynag; yn mha fàn bynag; bynag pa fàn.
In such a place—yn y lle a'r lle; yn y fàn a'r fàn; yn y màn a'r màn; yn y fàn hyn a'r fàn; yn y lle hyn a'r lle.
To take place—dygwydd, dygwyddo, cymmeryd lle, damweinio, hapio; dyfod; bod; bod mewn cymmeriad; bod mewn bri a chyfrif.
To take the place, } cymmeryd lle; cym-
To take place, } meryd lle un arall; dirprwyo.
To have place—cael lle; bod, hanfod.
To supply another's place—dirprwyo; cymmeryd lle un arall.
To give place—rhoi lle, rhoddi lle; ymröi; cilio *neu* sefyll yn ol.
To carry from place to place—dwyn o le i le; cario *neu* gludaw o fàn i fàn; cywain o'r naill le i'r llall; llamdwyo, trosglwyddo, trosi; mudo, symmud.
Out of place—allan o le; i maes o le; allan o'i le; i maes o'i le; maes o'i le; allan o drefn; mewn annhrefn, annhrefnus; dilo, diswydd; heb le, heb swydd, heb wasanaeth; allan o swydd; allan o wasanaeth.
To put out of its place—afleu, anghyfleu; bwrw *neu* symmud allan o'i le; annhrefnu.
I was never in this place before—ni bum ar y troedle hyn o dir erioed o'r blaen.
Place, *v. a.* rhoi *neu* osod mewn lle; rhoi *neu* osod yn ei le; lleu, cyfleu, llehau, cyflehau; gosod, gosodi, dodi, rhoi, rhoddi, sefydlu, manu.
To place again—adleu, adlehau, adgyfleu, ail osod; edfryd, adferyd.
To place out (at interest)—gosod yn llog; gosod ar log; gosod er llog; rhoi ar log; llogi.
Placebo, *s.* (Ll.) cyffyr i foddio yn hytrach nag i leshau y claf.
Place-bricks, *s. pl.* priddfeini meddal; y priddfeini pellaf o'r tân yn y ffwrn.
Placeman, *s.* un â chanddo le *neu* swydd dàn y llywodraeth.
Placenta, *s.* (Ll.) olysgar, adysgar, brych, y gwared, y garw.
Placental, *a.* perthynol olysgar; olysgarol.
Placentation, *s.* trefniad yr hadgibau yn eginad hadau; olysgariad.
Placentiferous, *a.* (Ll. *placenta* a *fero*) yn dwyn olysgar; adysgarog.
Placer, *s.* (o *place*) gosodwr, cyflëwr; un à cesyd beth yn ei le.
Placid, *a.* (Ll. *placidus*) araf, tawel, esmwyth, llonydd, llariaidd, llaryaidd, hynaws, tyner, mwynaidd, gwâr, gwaraidd, mwyth, llariain, llary, tirion.
Placidness, } *s.* arafwch, tawelwch, llonyddwch,
Placidity, } taweledd, hynawsedd, llaryedd, llarieidd-dra, llaryeiddrwydd, gwaredd, gwarineb, tiriondeb, mwyneiddrwydd, tynerwch, tawelusrwydd.
Placit, † *s.* (Ll. *placitum*) gosod, gosodiad, gorchymyn, dedfryd, penderfyniad.
Placitory, *a.* perthynol i ddadleuon yn llysoedd barn; yn perthyn i ddadleu cyfreithiol.
Plack, *s.* (T. *placke*) dimai yr Alban.
Placket, *s.* (o'r Ff. *plaquer*) pais benyw, pais; agoriad pais benyw; yr agoriad yn mhais benyw; balog.
Placoid, *a.* (Gr. *plax* ac *eidos*) pladaidd, alloraidd.
Placoidans, *s. pl.* (Gr. *plax* ac *eidos*) pladogion.

Plafond, } *s.* (Ff.) nen ystafell, nenfwd ys-
Platfond, } tafell; tu fewn i'r goron (mewn adeiladdiaeth).

Plagal-melodies, *s. pl.* (Gr. *plagios*) erddyganau gwyr, erddyganau lleddf.

Plagiarism, *s.* (o *plagiary*) llenladrad, llenledrad, llenysbail, lladrad llên, llenysbeiliad.

Plagiarize, *v. a.* llenladrata, llenledrata, llenysbeilio, llenwillio; lladrata llenwaith un arall.

To play the plagiary—llenladrata, llenledrata, llenysbeilio; chwareu y llenleidr, chwareu y llenysbeilydd; cymmeryd yn lladradaidd allan o lenwaith ereill *neu* arall.

Plagiary, } *s.* (Ll. *plagiarius*, o *plagium*) llen-
Plagiarist, } leidr, llenysbeiliwr, llenysbeilydd, lleidr llên, lleidr llenwaith, lleidr llyfrau.

Plagiary, † *s.* llenladrad, llenysbeiliad; y troedd o lenysbeilio.

Plagiary, *a.* llenledradol, llenysbeiliawl; yn ymarfer â llenladrad; † yn lladrata dynion.

Plague, *s.* (Ll. ac Ysp. *plaga;* D. ac Al. *plage*) pla, (*pl.* plău); cowyn, galldwyn, mallhaint, llynwys, pla y nodau, haint y nodau, ball, egwy; gormes, gormail, goreillid, dirboen, poen, poenedigaeth, gofid, afiwydd, dyfnod, elyffwl.

Having the plague—â'r pla arno; claf o'r nodau.

Plague and famine—pla a newyn; ball a newyn.

Belonging to the plague—perthynol i'r pla; plaol.

Plague, *v. a.* plău, plaeo; taro â phla; blino, poeni, dirboeni, poenydio, maeddu, taro, dialeddu ar, crugo, dygnu.

To plague one's self—ymflino, ymboeni, ymofidio.

We provoke him to plague us with divers diseases—yr ym ni yn ei annog ef i'n plău âg amryfal glefydau.

Plagueful, *a.* llawn plău, plaog; â'r pla arno.

Plagueless, *a.* dibla; rhydd oddi wrth bla *neu* blău.

Plaguily, *ad.* yn flin, yn ddygn flin, &c.

Plaguy, *a.* blin, gorflin, trablin, dygn flin, trallodus, poenus, gofidus; adwythig, adwythain, adwythus, gwenwynllyd; â bair flinder a chythrwfl; â fo yn bla; â fo yn wenwyn; plăaidd.

Plaice, } *s.* (*Ff. plie;* Al. *platteise;* D. *platfisk*)
Plaise, } lleden y môr, lleden frech, lleden goch, lleden.

Plaice-mouth—min cam.

Plaid, *s.* (C. *plaid?—Webster*) brithwe, breithwe, brychan, brych.

Scotch plaid—brych.

Plain, *a.* (Ff.; Ll. *planus;* Al. a Sw. *plan*) gwastad, llyfn, gwastadlyfn; eglur, amlwg, hywel, eglwg, dïargel, dïorchudd, noeth, digel, goleu; syml, dysyml, dihoced, gonest, diddichell, didwyll, diffuant, annichellgar, dïymdro, dïystryw, teg, clau; dïaddurn, heb addurn; anghywrain, anghywraint, anghelfydd; dirodres, dirwysg, anghoeth, anghoethedig; gwladaidd, gwledig; croew, difyngus, rhydd, rhwydd; digymmysg, anghymmysgedig, anghymmysgadwy; dirwystr; anllythyrenog, aflenog; bledd, blanol; cartrefol.

Plain truth—gwir goleu, noeth, *neu* ddïargel; gwirionedd dïorchudd *neu* ddïenhudd.

Plain food, fare, *or* diet—ymborth gwladaidd, cyffredin, anfoethus, *neu* ddifoethau.

Plain dress — gwisg ddïaddurn, gwisg seml, gwisg syml.

A plain man—gwr difalch, dirwysg, dirodres, gwladaidd, *neu* wledig; un â'i el yn wladaidd *neu* wledig; un â wisgo yn wladaidd *neu* wledig; gwr dysyml, dyn syml: dyn didwyll, diddichell, dihoced, clau, diniwed, diweniaith, anghyfrwys, cywir, uniawn, *neu* onest.

Plain dealer—cywirddyn, cleuddyn, dyn gonest, dyn clau, dyn cywir, dyn difrad; dyn uniawn a gonest yn ei fasnach; dyn dihoced yn ei fasnach.

Plain work — gwniadwaith dïaddurn; gwaith dïaddurn, gwaith cyffredin, cyffredin-waith.

Plain surface—wyneb gwastad, wyneb llyfn; gwastadlawr, llawr gwastad; clawr; gwastad-glawr.

To be plain with you—fel na thwyllwyf chwi; fel na bo i mi eich twyllo chwi; fel y dywedwyf i chwi yn eglur; fel y dywedwyf i chwi y gwir goleu.

To make plain — gwastatău; egluro; gwneuthur yn eglur, &c.

Plain, *ad.* yn eglur, yn amlwg; yn groew; yn syml, yn ddïaddurn.

To speak plain, } llefaru yn groew; llef-
To speak plainly, } aru yn eglur; dywedyd yn eglur *neu* yn amlwg.

Plain, *s.* (Ll. *planus;* Ff. *plaine;* Gw. *cluain*) gwastadedd, gwastattir, gwastadle, gwastad, gwastadfa, gwastadfan, lle gwastad, maes, tyno, ceimle, gwaent, ble, gâl, brodir, bro, as, lledd; caint, cadfa, cadfaes.

Plains—gwastadoedd, gwastattiroedd, &c.

The great plain — y gwastadedd mawr.

Plain, *v. a.* gwastatău, gwastatu, gwastadu, gwastata; gwneuthur yn wastad; llyfnu, llyfnhau.

Plain,† *v. n.* (Ff. *plaindre;* Ll. *plango*) cwyno, cwynfan, cwynofain, galaru, alaethu, wylofain.

Plain-dealing, *a.* diddichell, didwyll, *neu* ddihoced yn ei fasnach; diddichell, didwyll, *neu* ddihoced yn ei ymddygiad; gonest, didwyll, dihoced, diddichell, clau, cleurfyd, dïorchudd.

Plain-dealing, *s.* masnach ddihoced, ddidwyll, *neu* onest; ymddygiad didwyll, dihoced, *neu* onest; ymddygiad disom, anhyblyg, clau, *neu* ddïorchudd; gonestrwydd, diffuantrwydd, didwylledd, dihocedrwydd, cleuder.

Plain-hearted, *a.* didwyll, dihoced, *neu* onest ei galon; â chanddo galon ddidwyll, ddihoced, ddidichell, *neu* onest; âg iddo galon ddidwyll, ddiffuant, *neu* ddiragrith; cywir e galon; calon-gywir; didwyll, dihoced, diffuant, diddichell, gonest, calonrydd.

Plain-heartedness, *s.* didwylledd, dihocedrwydd gonestrwydd, *neu* gywirdeb calon; diffuantrwydd, gonestrwydd, didwylledd, symledd.

Plaining, † *s.* cwyn, cwynofaint.

Plainly, *ad.* yn wastad, yn eglur, &c.

Plainness, *s.* gwastadrwydd, cydwastadrwydd, cyngwastadrwydd, gwastadedd; llyfnder, llyfndra, llyfnedd; eglurdeb, eglurder, am-

lygrwydd; symledd, dysymledd, symlrwydd; gonestrwydd, diffuantrwydd, dihocedrwydd, didwylldra, didwylledd, &c.

Great plainness—hyfder mawr (2 *Cor.* iii. 12).

Plain-sailing, } *s.* hwyliad gwastad, hwyliad ar
Plane-sailing, } wastadlawr, gwastad hwyliad, hwylio gwastad = hwyliad megys pe bai wyneb y môr yn wastad ac nid yn grwn.

Plain-song, } *s.* cân seml, dygan seml, corgan
Plain-chant, } seml, llafargan ddïaddurn.

Plain-spoken, *a.* yn llefaru yn ddidwyll, yn ddigel, yn ddiffuant, neu yn onest; yn traethu ei feddwl yn amlwg ac yn ddigel; eglurwed.

Plaint, *s.* (*Ff. plainte*) cwyn, achwyn, achwyniad, cwynfan, galar, galarnad, alaeth, cwynofaint, wylofain.

Plaint (in law)—cwyn.

Plaintful, *a.* cwynfanus, cwynfanol, cwynol, cwynfanllyd, alaethol.

Plaintiff, *s.* (*Ff. plaintif*) cwynwr, cwynydd, achwynwr, achwynydd, hawlblaid, hawlwr, hawlydd, holwr, holydd, canlynwr, gofynwr, gofynydd.

Plain-tiles, } *s. pl.* priddellau gwastad, priddPlane-tiles, } llechau gwastad.

Plaintive, *a.* (*Ff. plaintif*) cwynfanus, cwynfanllyd, cwynfanol, cwynol, achwynol, achwyngar, ergwynol, galarus, alaethol; tafodlusg.

Very plaintive—tra chwynfanus, trachwynol, gorgwynol.

Plaintiveness, *s.* cwynfanusrwydd, cwynfanoldeb, cwynoldeb, achwyngarwch.

Plaintless, *a.* digwyn, digwynfan, anghwynfanus, dïalar; diddig.

Plain-work, *s.* gwniadwaith dïaddurn; gwaith dïaddurn, gwaith cyffredin, cyffredin-waith.

Plaister, *s.*=*Plaster.*

Plait, *s.* (C. *pleth*; Ff. *plisser*; D. *fletter*) plyg, dill, pleth, crych, crychiad, dilliaden, dyblyg; cudyn, llofn.

Plait, *v. a.* plygu, dyblygu, plethu, dillio, crychu; sideru; cymhlethu, dyrysu, nidro, cinyglu, penblethu.

Plaited, *p. p.* plygedig, plethedig, &c.

Plaited work—plethwaith, gwaith pleth; rhestog; cynhugl.

Plaiter, *s.* dilliwr, dilliedydd, (*f.* dilliedyddes), dilliadwr, plethwr, plygwr.

Plan, *s.* (Ff., Al., Is., D., a Sw.) cynllun; cynfwriad, rhagfwriad; dyfais, darfelyddiad; llun, ffurf; trefn.

Plan, *v. a.* cynllunio; rhagfwriadu, cynfwriadu; dylunio; llunio, dyfeisio.

Planary, *a.* (o *plane*) perthynol i wastadlawr; asafol.

Planceer, *s.*=*Plancher, Plancheer.*

Planch, *v. a.* (Ff. *planche*) estyllodi, ystyllodi, astellu, astyllodi, plancio.

Planched floor—llawr estyll.

Plancher, } *s.* (*Ff. planchir*) astyllen, astell;
Plancheer, } bwrdd; llawr; gwyneb isaf taleithwrn.

Plancher, *v. a.* llorio âg estyll; astyllodi, estyllodi, estyllu, astellu, plancio.

Planchet, *s.* (Ff. *planchette*) darn gwastad o fath neu fettel; darn gwastad.

Planching, *s.* lloriad; lloriad âg estyll; estyllodiad, astelliad, estylliad, astyllawd; llawr estyll, llawr estyllod.

Plane, *s.* (Ll. *planus*; Ff. *plain*) gwastad, gwastadlawr, asaf, asant, clawr, as, wyneb gwastad, wyneb llyfn, arwynebedd, aserw, gwastadedd; gwastadlain; peithyned; canwyr, plân, gwastedydd, llyfniedydd.

Inclined plane,—osglawr, osgwyneb, llethrwyneb, gwastadlawr gogwyddedig, gwastad gogwydd.

Plane, *v. a.* canwyro; llyfnu, llyfnhau, rhathu, dylathru; tecäu.

Planer, *s.* canwyrwr, canwyrydd; llyfnhäwr, llyfniedydd, llyfnhëydd.

Planet, *s.* (Gr. *planêtês*; Ll. *planeta*; Ff. *planète*) planed, planad, goruchiad.

Born under a lucky planet—à anwyd ar awr dda; à anwyd dân blaned ddedwydd.

Born under an unlucky planet—à anwyd ar awr ddrwg; à anwyd dân blaned drom.

Plane-table, *s.* gwastadfwrdd, bwrdd gwastad.

Planetarium, *s.* (o *planet*) planedydd, planedyr, serfynag, cymodell.

Planetary, *a.* (Ff. *planétaire*) planedol; eiddo y planedau; perthynol i'r planedau; dân lywodraeth y planedau.

Planetary motion—symmudiad y planedau.

Planetary years—blyneddoedd y planedau; blyneddoedd planedol.

Planeted, *a.* planedol, planedog.

Planetical, † *a.* planedol; perthynol i'r planedau.

Plane-tree, } *s.* (Ll. *platanus*; Ff. *plane, platane*)
Plane, } pilcoes, gwŷdd y pilcoes, planwydden, lledon, y pren plân.

Occidental plane-tree—pilcoes gorllewinol, lledon gorllewinol; botymwydden.

Planet-struck. *a.* tarawedig gân blaned; à darawyd gân blaned; tarawedig gân felîten; wedi cael y gafod; mall, deifiedig; dychrynedig.

Planetule, *s.* planeden, planed fechan.

Plangent, *a.* (Ll. *plango*) yn curo fel y tònau.

Planifolious, *a.* (Ll. *planus*, a *folium*) llyfnddeiliog, gwastad-ddeiliog.

Planipetalous, *a.* (Ll. *planus*, a Gr. *petalon*) lledd-wulliog, llyfn-wulliog.

Planimetric, } *a.* asfesurol, gwastadfesurol;
Planimetrical, } perthynol i fesuriaeth arwynebau gwastad.

Planimetry, *s.* (Ll. *planus*, a Gr. *metron*) asfesuriaeth, gwastadfesuriaeth, mesuriaeth arwynebau gwastad.

Planipodes, *s. pl.* (Ll. *planus*, a Gr. *pous*) troednoethion=y dynwaredwyr Rhufeinig.

Planish, *v. a.* (o *plane*) llyfnhau, llyfnu, gwastatäu, dylathru, llugoinio, lluganu, caboli.

Planipennes, } *s. pl.* (Ll. *planus* a *penna*)
Planipennates, } llyfnadeinogion.

Planisphere, *s.* (Ll. *planus*, a *sphere*) asgronen, asgronell, gwastadlun y byd, cronen wastadlun, cronell wastadlun, gwastad gronell, llyfn-gronell.

Plank, *s.* (Al. a D. *planke*; Ff. *planche*) planc, astyllen dew, astell, astyllen, estyllen, aserw, toniar.

A little plank—plencyn, astyllen.

Thick planks—trawstiau (*Esec.* xli. 25); planciau tewion.

Plank-yard—estyllfa, astyllfa.

Plank, *v. a.* plancio, estyllu, astyllodi, estyllodi.

Planless, *a.* (o *plan*) digynllun, heb gynllun.

Planner, *s.* cynlluniwr; dyfeisiwr, dyfeisydd.

Plano, (o'r Ll. *planus*) gwastad, llyfn, gwastadlun, lledd-: arferedig mewn cyfansoddiad.

In plano—ar glawr; ar beth gwastadlyfn.

Plano-concave, *a.* asgeuol, lleddgeuol, lleddgau, gwastad-geuol, gwastad-gau; gwastad ar un tu a cheuol ar y tu arall.

Plano-conical, *a.* lleddffeinol, lleddffeinig, asffeinol, gwastad-ffeinol, gwastad-gonawl; gwastad ar un tu a ffeinol ar y tu arall.

Plano-convex, *a.* gwastadgrwm, lleddgrwm, asgrwm, gwastadgrwn; gwastad ar y naill wyneb a chrwm ar y llall; â'r naill ochr yn wastad a'r llall yn grom.

Plano-horizontal, *a.* lleddorwelig, lleddorwelawl; cydwastad â'r terfyngylch; gwastad a llorwedd.

Plano-subulate, *a.* llyfn ac ar ddull mynawyd.

Plant, *s.* (Ll., Ysp., a Sw. *planta;* Ff. *plante*) planigyn, pren plan, planwydden; llyseuyn, llysieuyn, llys, -llys; gwadn, cêr, celfi: *pl.* planigion, llysiau, llysau, tyfolion.

The plant of the foot—gwadn troed, gwadn y troed.

The plant of a railway—cêr rheilffordd, celfi rheilffordd, taclau rheilffordd.

Nursery of plant, } planigfa, cymhlanfa,
Nursery for plants, } llysieufag, gardd fagai, llwyn planwydd, gardd blanigion.

Dry plants—llysiau sychion, llysiau marchnad, llysiau siopau.

Acanaceous plants—llysiau ysgallog.

Sea plant—llysieuyn môr, planigyn môr; gwymon.

Green plants — gwyrddlysiau, llysiau gwyrddion.

Plant, *v. a.* planu; dodi *neu* osod (i dyfu); gosod, dodi, sefydlu, cyflëu.

To plant about—amblanu.

To plant again—adblanu, ail blanu; ail ddodi (i dyfu).

To plant a cannon—cyflëu, sefydlu, gosod, *neu* annelu cyflegr.

Plantable, *a.* planadwy.

Plantage, † *s.* (Ll. *plantago*) llys, planigyn, llysieuyn; planigion, llysiau, amrylys.

Plantago, *s.* (Ll.)=*Plantain.*

Plantain, *s.* (Ff. o'r Ll. *plantago*) llyriad, erllyriad, llydan y ffordd, dail llydain y ffordd: *pl.* llyriaid, erllyriaid.

Greater plantain—llyriad mwyaf, henllydan y ffordd.

Hoary plantain—llyriaid llwydion, tafod yr oen.

Water plantain—llyren, llyriad y dwr, llyriad y dwfr, dyfr-lyriad.

Greater water plantain—llyriaid llymion, llyriaid y llynau, dyfr-lyriaid mwyaf.

Floating water plaintain—dyfr-lyriad nofiadwy, llyren nofiadwy.

Smaller water plantain—dyfr-lyriad bychan, llyren fechan.

Creeping water plantain—dyfr-lyriad ymlusgol.

Sea plantain—llyriaid y môr, llyriad y môr, bara cân y defaid, gwerog, màn y dôn, llysiau y defaid, sanper y defaid.

Buckshorn plantain—llyriad corn y carw, llysiau Efa, seren y ddaiar.

Ribwort plantain—astyllenlys, estyllenlys, astyllenes, llwynhidydd, llwynhidl, ysgelynllys, llwyn y neidr, llyriad llwynhidydd, penau y gwŷr, dail llwyn y neidr, sawdl Crist, llysiau yr ais.

Three-ribbed plaintain=*Ribwort plantain.*

Plantain shoreweed—beisdonell.

Plantain, } *s.* (Ysp. *platano*) llyrwydden,
Plantain-tree, } llyriadwydden.

Plantal, † *a.* planigol; perthynol i blanigion.

Plantation, *s.* (Ll. *plantatio*) planiad, plân; planigfa, planfa, cymhlanfa, gwyddlan, planllwyn, llwyn planwydd; ffrith, ffridd, coedlan, coedwig; planwlad, (*pl.* planwledydd), trefedigaeth; sefydliad; tyddyn.

Planted, *p.p.* planedig, â blanwyd, wedi ei blanu; planog, plân.

Planted about—amblanedig, amblan.

Planted with divers plants—cydblan, amryblan.

Newly planted—newydd-blan.

Planter, *s.* planwr, planydd, planiedydd; trefodog, un trefedig, (*pl.* trefedigion); sefydlwr; perchen planfa.

Plantership, *s.* planyddiaeth, planwriaeth; swydd *neu* alwad planwr; triniaeth planfa.

Planticle, *s.* planigyn bychan, planigyn yn y rhith, rhith-blanigyn.

Plantigrade, *s.* (Ll. *planta* a *gradior*) gwadnymmodog, gwadnymmodiad; creadur yn cerdded ar wadn ei droed: *pl.* gwadnymmodiaid, gwadnysgogiaid.

Plantigrade, *a.* gwadnymmodol, gwadnysgogol; yn cerdded ar wadn y troed.

Planting, *s.* planiad, plân; planu; planfa, planigfa.

Planting-stick—pren planu.

Plantlet, *s.* planigyn bychan.

Plantlouse, *s.* llyaleuen, pryf y gwinwydd.

Plantule, *s.* rhith planigyn, llysrith.

Planxty, *s.* math ar ddawns Gwyddelig.

Plash, *s.* (Is. *plas;* Al. *plätschern;* D. *plasher*) llynwyn, corbwll, corllyn, corlyn, llŷn, sybwll, sefydlyn, merydd, pyllyn; plycooed; perth, bid, *neu* wrych plygedig; brig pren wedi eu godori a'u plygu; ysgeintiad.

Plash, *v.* yslotian, tasgu dwr, ysgeinio, ysgeintio; bidio; plygu perth, bid, *neu* wrych; plethu perth; ysgythru.

To plash trees—ysgythru coed.

Plashing, *s.* plygiad perth, bid, *neu* wrych; plethiad perth, bid, *neu* wrych; bidiad, ysgythrad.

Plashing, *a.* llynwynog, corbyllog, sybyllog; dyfrllyd; gwlyb; corslyd.

Plasm, *s.* (Gr. *plasma*) mold, drychiaden.

Plasma, *s.* (Gr.) math ar ddelidfaen.

Plasmatic, } *a.* (Gr. *plasma*) lluniedyddol,
Plasmatical, } delwadol, lluniol, dyluniol, ffurfiadol.

Plaster, *s.* (D.; Al. *pflaster;* Ff. *plâtre;* Gw. *plastar*) plastr, paeled, cymrwd; eli, enaint; suglïan.

Plaster of Paris—cymrwd Paris, plastr Paris.

Drawing plaster—suglïan.

Covered with plaster—plastrog, plastredig.

Plaster, *v. a.* plastro, plastrio, cymrydu, paeledu; rhoi plastr ar, dodi plastr ar; rhoi plastr wrth; dwbio.

Plasterer, *s.* plastrwr, plastrydd, plastredydd, cymrydwr; dwbiwr.

Plastering, *s.* plastrad, plastriad, cymrydiad; calchiad pared; plastro.

A fair plastering—plastr teg (*Ecoles.* xxii. 17).

Plaster-stone, *s.* glyfaen, cleifynor, mynorglai, plastfaen.

Plastic, } *a.* (Gr. *plasticos*) lluniedyddol,
Plastical, } delwadol, lluniol, lluniadol, dyluniol, ffurfiadol; à lunio, à luniodd.
The plastic hand of the Most High—llaw luniedyddol y Goruchaf.
Plastic art—y gelfyddyd ddelwadol, y gelfyddyd luniedyddol; lluniedyddiaeth.
Plastic clay—clai delwadol.

Plasticity, *s.* delwadoldeb, delwadolrwydd, lluniioldeb.

Plastography, *s.* (Gr. *plastês* a *graphô*) lluniedyddiaeth, y gelfyddyd ddelwadol, y gelfyddyd luniedyddol.

Plastron, *s.* (o *plaster*) bronob.

Plat, *v. a.* (o *plait*) plethu; gwau, gweu.
To plat the upper row of rods (in hedging) —bangawio, bancawio.

Plat, } *s.* plethwaith.
Platting, }

Plat, *s.* (Is., D., a Ff.; Al. *platt*) talwrn, (*pl.* telyrnau), darn o dir, dernyn o dir, maes, rhandir, tyno, as o dir, llain, gwast, llanerch.
A plat of ground—maes, rhandir; dernyn o dir, &c.
A bare plat of ground—llawrfaes.
A green plat—gwyrddon, gwerddon, glaslanerch, llanerch las, glesin, parlas, glas dalwrn, glas, glesygen, cadlas.

Plat, }
Platte, } †*s.* cynllun, rhaglun, dyfais, bwriad.
Plot, }

Plat,† *a.* gwastad, cydwastad, llyfn, gwastadlyfn.

Plat,† *ad.* yn wastad, yn llyfn; yn ddidwyll, yn gywir.

Platane, } *s.* (Ll. *platanus*) pilcoes, gwŷdd y pil-
Platan, } cos, planwydden, lledon, y pren plân.

Platanus, *s.* (Ll.)=*Platane.*

Platband, *s.* ymylgylch o flodau; min *neu* ymyl blodeufa; lleindas; ffasgrwym, ffas, ffasg; plethrim; colofrwy; gwarddrws bwaog.

Plate, *s.* (Is. *plaat*; Al. *platte*) llafn, llafn o fettel, llafon; dalen; alor, plad, clawr bwyta, clawr; dysgl, dysglan; llestri aur *neu* arian; dodrefn arian *neu* aur; argrafflafn, argraffun, argraffien, cerflen; darlun; amdo, caen; cadwisg lafnau; cadwisg ddalenog *neu* lafnog; pren *neu* drawst yn gorwedd mewn mur; gwobr y march goreu mewn rhedegfa.
A piece of gold plate—llestr aur, llestryn aur; dodrefnyn aur.
A piece of silver plate—llestr arian, llestryn arian; dodrefnyn arian.

Plate, *v. a.* llafnu, dalenu, llafoni; gorthöi, gorchuddio, amdöi, *neu* amwisgo â dalenau mettel; arwisgo, gwisgo; caenu; gorthöi â dalenau o ryw fettel; addurno â llafnau aur *neu* arian; gwisgo arfau amddiffyn; gyru yn llafnau *neu* yn ddalenau; pladio.
To plate sin with gold—arwisgo pechod âg aur.

Plateau, *s.* (Ff.) gwastad, gwastadedd, gwastadlawr; uchel wastadedd; heilyr, llawfwrdd, bwrdd llaw; bwydiar; addurn-blad, dysgl addurnol ar ganol bwrdd.

Platen, *s.* (Al. *pflatt*) gwasgfwrdd, gwasgfwrdd argraffwasg.
The platen—y gwasgfwrdd.

Platey, *a.* (o *plate*) ar lun plad *neu* ddysgl; dysglaidd; gwastad.

Platfond, } *s.* = { *Plafond.*
Plafond, } { *Platfond.*

Platform, *s.* (*plat*=flat, a *form*) llwyfan, llwyf, esgynlawr, esgynfwrdd, banc, banllawr, lleithig; areithfwrdd; seilargraff, seilddarlun; cynllun.
Raised platform—esgynlawr.

Platic, *a.* (Gr. *platus*) llydan, llydol.
Platic aspect (in astrology)—trem lydol= pelydryn â deflir o'r naill blaned i'r llall, nid yn gywir, ond o fewn trogylch ei goleuni ei hun.

Platina, } *s.* (Ysp. *platina*, o *plata*, arian;
Platinum, } ond oddi wrth yr afon *Plata*, yn ol rhai) pladin=delid, trymach nag aur, â ddarganfŵyd yn 1741, yn nghloddfëydd Choco, yn Periw.

Plating, *s.* (o *plate*) llafniad, daleniad, llafoniad; caeniad; gorchuddiad, gorthoad, amdoad, *neu* amwisgiad â delid *neu* fettel; arwisgiad.

Platiniferous, *a.* (*platinum*, a Ll. *fero*) yn dwyn *neu* yn cynnyrchu y delid pladin.

Platitude, *s.* (Ff.; o'r Gr. *platus*) gwastadrwydd; diflasrwydd, diflasdod, merfedd, marweidddra.

Platonic, } *a.* (o *Plato* neu *Platon*) perthynol
Platonical, } i Plato; eiddo Plato; yn ol dull Plato; yn ol daliad *neu* athrawiaeth Plato;
Platonig, Platonaidd, Platonawl; pur.
Platonic year—y flwyddyn fawr, blwyddyn Plato, y flwyddyn Blatonig=blwyddyn adferiad pob peth i'w gyflwr presennol, yr hyn a gwblhëir mewn 25,000 o flynyddoedd.
Platonic love—cariad engylaidd, cariad angelaidd, cariad angylaidd; cariad pur; cariad Platonig; cariad *neu* serch pur a chwbl-ddiddyfnedig oddi wrth chwantau cnawdol; serch a hyfrydwch y meddwl yn unig heb fod yn nghymmysg â neb rhyw gnawdol ddifyrwch.
Platonic bodies—cyrff Platonig.

Platonically, *ad.* yn ol dull Plato.

Platonism, *s.* Platoniaeth; athroniaeth *neu* athrawiaeth Plato.

Platonist, } *s.* Platoniad, Platonydd, Platon-
Platonizer, } wr; dylynwr, dylynydd, canlynwr, *neu* ddysgybl Plato; un o ddysgyblion Plato: *pl.* Platoniaid.

Platonize, *v.* Platoneiddio; mabwysiadu tybiau *neu* athroniaeth Plato; egluro ar egwyddorion Plato *neu* ei ganlynwyr.

Platoon, *s.* (Ff. ac Ysp. *peloton*) pedroglu; mynteian bedrogl o filwyr.

Platter, *s.* (o *plate*) dysgl, bwydiar, ysgudell; noe; dwbler; ysgâl.

Platter, *s.* (o *plat*) plethwr, gweuwr, gwëydd, pleth-weuwr.

Platter-faced, *a.* wynebglawr; wyneblydan, wynebfawr.

Platypus, *s.* (Gr. *platus* a *pous*) y pedlydan; ednogryn.

Plaudit, *s.* (o'r Ll. *plaudo*) canmoliaeth, clodforedd, moledd, moliant; bloddest; cymmeradwyaeth; cyforddyl.

Plauditory, *a.* canmoliaethol, moliannol, bloddestol, moleddus, molachus.

Plausibility, } *s.* (o *plausible*) golygusrwydd,
Plausibleness, } wynebolrwydd, lliwusrwydd; tegwch peth o ran golwg *neu* ymddangosiad; hyfoledd peth o ran golwg *neu* ymddangos-

iad; ymddangosiadusrwydd; tebygolrwydd, tebygoldeb.

Plausibilities—tebygion, tebygolion; pethau golygus, &c.

Plausible, *a.* (Ll. *plausibilis*) golygus, ymddangosiadus, lliwus, wynebol, gwynebol; teg, hyfawl, gwiwfawl, *neu* gymmeradwy o ran golwg; â fo yn edrych *neu* yn ymddangos yn deg *neu* yn gymmeradwy; tebyg i wir; tebygol; wyneb deg; poblogaidd; â ymddangoso yn deg *neu* yn gywir.

Plausibly, *ad.* yn olygus, &c.; yn deg o ran golwg *neu* ymddangosiad, &c.

Plausive, *a.* (Ll. *plausus*) canmoliaethol, clodforus, moliannol, moleddus, molachus, bloddestol; tebygol, golygus.

A plausive shout — bloddest clodforedd, bloddest canmoliaeth, bloedd clodforedd, bloddest, clodfloedd.

Play, *v.* (S. *plegan, plegian*) chwareu, chware, chwarae, chwara, chwarau, gwareu, gware, gwarae, gwara, gwarau, chwerio, darwareu; canu; gofregu, prancio, tesa, rhonta, maswedda; ofera, simera; gweithio; chwareu yn ol ac yn mlaen.

To play before—rhagchwareu, rhagchware.

To play the—chwareu y *neu* yr; ymddwyn fel; bod yn.

To play the boy—chwareu y bachgen; ymddwyn fel bachgen; bachgeneiddio.

To play the child—chwareu y plentyn; ymddwyn fel plentyn; plentyneiddio.

To play the coward—chwareu yr anwr; ymddwyn fel anwr; bod yn anwr; troi ei gefn; cilio.

To play the drunkard—chwareu y meddwyn; ymddwyn fel meddwyn; meddwi.

To play the knave—chwareu y dyhiryn; ymddwyn fel dyhiryn; bod yn ddyhiryn.

He played the knave with me — efe a wnaeth â mi fel dyhiryn *neu* ddiffeithwr.

To play the man—ymddangos yn wr; dangos ei hun yn wr; ymddwyn fel gwr; chwareu y gwr; bod yn wr; chwareu y gwas gwych; gwneuthur rhan gwr; ymwroli; gwneuthur yn wrolwych, &c.

To play the part of — gwneuthur rhan, chwareu rhan; gwneuthur dyledswydd; ymddwyn fel, ymarwedd fel.

To play one's part — chwareu ei ran; gwneuthur ei ran; gwneyd ei ran.

To play pranks — gwneuthur pranciau, gwneuthur ystranciau; prancio; ystrancio; chwareu y gwas digrif.

To play the thief—chwareu y lleidr; ymddwyn fel lleidr; bod yn lleidr; gwneuthur lladrad; lladrata.

To play together—cydchwareu, chwareu yn nghyd, chwareu gyda'u gilydd.

To play tricks — gwneuthur castiau; gwneuthur ystranciau; castio.

To play the truant—godechial, godechu, dydechu; bod yn absennol heb genad; trigo allan o'r ysgol yn dydach yn rhywle.

To play the tyrant—chwareu y gormesdeyrn; ymddwyn fel gormesdeyrn; bod yn ormesdeyrn; bod yn ormesydd; bod yn ormesol; gormesu.

To play at—chwareu; chwareu ar.

To play at bowls—chwareu cnapan; chwareu pel dreigl.

Play away—chwarëwch, tefiwch, bwriwch, &c.

To play away one's money—gwastraffu ei arian ar chwareu; chwareu ymaith ei arian.

To play at hazard—chwareu damwaen.

To play a great game, } chwareu am law-
To play at great game, } er.

To play at small game—chwareu am ychydig.

It is better to play at small game than to stand out—gwell yn nghysgod y gawnen nag heb ddim; gwell yn ngwasgod y gawnen nag heb ddim; oni cheffi genin, dwg fresych.

To play a sure game—chwareu y ffon ddwybig; chwareu y llaw wèn.

To play a safe game — chwareu yn ddiberygl; chwareu ar sail sicr.

To play one's game well—trin ei orchwyl *neu* ei fater yn hyfedr; chwareu ei chware yn fedrus; chwareu ei chware yn dda.

To have a great game to play—bod i *neu* gàn un orchwyl mawr mewn llaw; bod gàn *neu* i un fater mawr mewn llaw.

To play on—chwareu ar; chwareu; canu; curo ar; twyllo, coegio, somi; cellwair â, cymmwedd â, chwareu â.

To play on an instrument of music—chwareu ar offeryn cerdd.

To play on a fiddle—crythorio, ffilorio, crythu, canu crwth, chwareu y crwth.

To play on the harp, } telynorio, telynori,
To play the harp, } teleinio, canu telyn, canu y delyn, canu ar delyn, canu ar y delyn, chwareu ar y delyn, chwareu y delyn.

To play an engine—rhoi *neu* osod ermig ar waith; rhoi *neu* osod peiriant ar waith; gweithio peiriant *neu* ermig.

To play on the stage—chwareu mewn chwareudy *neu* chwareufa; chwareu ar y daflod; ymarfer o gelfyddyd chwarëyddion; dylyn celfyddyd chwarëyddion.

To play upon—chwareu ar; canu; curo ar; twyllo, somi; gwawdio, dyfalu; cellwair, cymmwedd, cydgam, *neu* gydgamu â g; chwerthin am ben.

To play upon a place with cannon—curo ar le â chyflegrau *neu* fagnelau; cyflegru lle, magnelu lle.

To play the wanton—chwareu y drythyll; bod yn nwyfus, yn drythyll, *neu* yn anllad; bod â dyre *neu* desach arno *neu* arni; dyrain, tesach, nwyfo, ymdrythyllu, nwyf-chwareu, chwareu wihi, rhewyddu; moelystota.

To play off—arddangos, dangos, gwneuthur ymddangosiad, gwneuthur coegymddangosiad; gosod ar waith.

Play, *s.* chwareu, chware, chwarae, chwarau, chwara, gwareu, gware, gwarau, gwara, gwarae, darware; chwaryddiaeth, chwareuaeth, chwarëyddiaeth; ymgyffelybiad.

Fair play—chwareu teg.

Foul play—chwareu brwnt, camchwareu.

False play—som-chwareu, brad-chwareu, twyll-chwareu, gau chwareu.

Boys' play, } chwareu plant, chware
Children's play, } plant bach.

Every one liketh his own play best—pawb â'i

chware ganddo; pawb â'i chwedl ganddo.
To keep an enemy in play—cadw *neu* attal y gelyn rhag dyfod yn mlaen.
Playbili, *s.* hysbyseb chwareu, ysgrif chware, chwareulen, hysbyslen chware.
Playbook, *s.* llyfr chwareu, chwareu-lyfr, llyfr chwareuon.
Playday, } *s.* chwareuddydd, dïwrnod chwar-
Playing-day, } eu, dydd chwareu.
I gave them a playday — rhoddais iddynt ddydd i chwareu; rhoddais iddynt chwareuddydd.
Playdebt, *s.* dyled chwareu; dyled â dyner wrth chwareu.
Player, *s.* chwareuwr, chwarëwr, chwarëydd, chwarydd, chwarwr, chwariwr, gwarëwr, gwareuwr, gwareuydd, gwarëydd: *f.* chwaryddes, chwarëyddes, chwareues, chwareuwraig.
A player on an instrument—cerddor, cerddwr, gwr wrth gerdd, canwr offeryn cerdd.
A player on a stringed instrument, } gwr
A player on stringed instruments, } wrth gerdd dannau.
A player on the harp=*Harper*.
A player on pipes=*Piper*.
A puppet-player — chwarëydd delwau, chwareuwr llamddelwau, chwarëydd mân ddelwau.
A stage-player—chwarëydd mewn chwareudy, chwareuwr mewn chwareufa, chwareuwr dynwared; dynwaredwr, dynwaredydd; un â chwareuo ran un arall.
Like a stage-player—ar wedd chwerig.
Sword-player—chwarëwr cleddyfau; ymgleddyfwr, ymgleddyfor, ymgleddyfydd, cleddyfwr, cleddyfydd; un hyddysg ar y cleddyf.
Playfellow, *s.* cydchwareuwr, cydchwarëydd.
Playfere, † *s.* (*play* a *fere*) cydchwareuwr, &c.
Playful, *a.* chwarëus, chwareugar, chwareuol, chwareol, chwerig, chweriol, gwarëus, gwareuol, gwareol, llawn chwareu, chwareog, chwarwyol.
Playfully variegated—gwareufrith, chwareufrith.
Playfulness, *s.* chwareugarwch, chwareuoldeb, chwareusrwydd, chwerigrwydd.
Playgame, *s.* chwareu plant.
Playgoer, *s.* un â fynych gyrcho i'r chwareuon; mynychwr chwareudai.
Playgoing, *a.* yn mynych fyned i chwareuon; yn myned yn fynych i'r chwareufa.
Playhouse, *s.* chwareudy, chwareufa, chwarwyfa, chwarwfa.
Playing, *p.* yn chwareu, &c.
Playing cards—cardiau chwareu.
Playing place—chwareule, chwareufan, llanerch chwareu, cadlas chwareu; ymdrechfa, ymorchestfa.
Playmate, *s.* cydchwareuwr, cydchwarëydd, &c.
Playmouth, † *s.* min cam, min ar dro.
Playpleasure, † *s.* coeg ddifyrwch.
Playsome, *a.* chwareugar, chwarëus, chwareuol, chwerig, gwarëus, gwareuol, llawn chware; nwyfus, rhontus, rhontëig.
Playsomeness, *s.* chwareugarwch, chwareusrwydd, chwerigrwydd; nwyfusrwydd.
Plaything, *s.* tegan, tegan chwareu, ffril.
Playwright, *s.* awdur chwareuon, ysgrifenydd chwareon dynwared, saer chwareuon,

Plea, *s.* (Norm. *plait, plet, plaid, ple;* Ff. *plaider*) dadl, arddadl, dadleu; hawl, cwyn, cynghaws, cynghawsedd; esgus, esgusawd; ymbil.
Common pleas—deflys, llys dadleuon cyffredin.
Court of common pleas—deflys, llys dadleuon cyffredin=ail lys gwladol Prydain.
A plea for nonappearance—asswyn, eswyn; esgus *neu* esgusawd am beidio âg ymddangos.
To bring *or* offer a plea for nonappearance—asswyno, esswyno; esgusodi; ymasswyno, ymesswyno; ymesgusodi am beidio âg ymddangos.
Pleach,† *v. a.* (Ff. *plisser;* Gr. *plecô*) plygu; cymhlethu, cydblethu.
Plead, *v.* (Ff. *plaider;* Norm. *plait*) dadleu, dadlu, arddadlu; pleidio; ymddadleu, ymddadlu; haeru, taeru.
To plead for—dadleu dros; amddiffyn; ymdrech yn mhlaid; pleidio.
To plead an argument—amddiffyn peth trwy ddwyn rhesymau drosto; amddiffyn ei reswm; dylyn ei fater.
To plead one's cause—dadleu dadl un; pleidio achos un; dadleu achos un; dadleu dros un.
To plead together—cyd-ddadleu, cyd-ymddadleu.
To plead, } haeru, taeru, hòni.
To plead it out, }
To plead by covin—traws-ddadleu; bradychu hawl a chwyn un i'w wrthwynebwr; gadael heb ddywedyd y peth rheitiaf ei ddywedyd; chwareu y bradwr; chwareu y ffon ddwybig.
To plead guilty—cyfaddef y cwyn; addef y cwyn; cyfaddef ei euogrwydd; cyfaddef ei hun yn euog.
To plead not guilty—gwadu y cwyn; haeru ei ddiniweidrwydd; hòni ei ddïeuogrwydd; haeru ei aneuogrwydd; dadleu ei ddïeuogrwydd.
He pleaded guilty—cyfaddefodd y cwyn; addefodd ei hun yn euog; addefodd ei euogrwydd.
He pleaded not guilty—gwadodd y cwyn; haerodd ei ddiniweidrwydd; hònodd ei ddïeuogrwydd; dadleuodd nad oedd euog.
To plead ignorance—ymhoni o anwybodaeth yn esgus; haeru ei anwybodaeth; ymesgusodi trwy ddadl anwybodaeth.
To plead sickness for nonappearance—ymasswyno trwy glefyd.
To plead against—dadleu yn erbyn.
To plead against one his reproach—dadleu gwaradwydd un i'w erbyn; dadleu gwaradwydd un yn ei erbyn.
To plead with—dadleu â; ymddadleu â.
Pleadable, *a.* dadleuadwy, dadladwy, arddadladwy; â ellir ei ddwyn yn awdurdod dros ddadl; â ellir ei roi yn esgus dros; â ellir ei ddadleu.
Pleader, *s.* dadleuwr, arddadlwr, dadleuydd, dadleuor, dadlwr, dadlydd, pleidiwr, pleidydd; cynghaws, cynghawsydd, cynghawswr.
Pleading, *s.* dadl, arddadl, dadleu, dadleuad, dadlwriaeth, arddadliad; cynghawsedd.
Pleadings—dadlau, dadleuon, dadleuadau, arddadlau.

A pleading place — dadleufa, dadleudy; llys.

Pleasance,† *s.* (*Ff. plaisance*) difyrwch, digrifwch, dywenydd, llawenydd.

Pleasant, *a.* (*Ff. plaisant*) hyfryd; teg; tirion, mwyn; llon, dyddan, difyr, digrif, dymunol, arab, llawen, hylon, difyrlon; araul; per, peraidd, melus, melusber, chweg, mwynber, maws; blasus; da ei flas; afieithus; seinber, persain; ammoraidd, ampwy; llawdd; berth; broaidd; boddhaol; wrth fodd; croesawus; bywiog, nwyfus, chwarëus.

Pleasant to the ear—hyfryd, melus, *neu* flasus i'r glust; mwynber.

A pleasant fellow—cydymaith llawen, difyr, dyddan, *neu* ddigrif.

Pleasant wine—gwin melus.

Pleasant words—geiriau teg, geiriau mwynion, geiriau peraidd.

Pleasant tongue—tafod mwyn, tafod teg.

Pleasant sayings—digrifeiriau, ymadroddion dyddan, geiriau digrifgall, mwyn gellwair; afiaeth, arabedd, arabeddiaith; digrifion, dyddanion.

Full of pleasant conceits—arab, arabeddus, arabol, cellweirus, digrif, digrifion, digriflan, afieithus, difyr, digrif, geirlon, mwyn-gellweirus.

Somewhat pleasant—golawen, goddifyr, goddyddan, lled ddyddan.

To be pleasant with one—ymddigrifo âg un; cellwair âg un; cymmwedd âg un; cydgam âg un.

One that has a pleasant voice—un hyfrydlais; un pereiddlais; un per ei lais; un melus ei dôn.

To grow pleasant — ymddigrifo, ymloni, ymlawenu, ymlawenhau, ymlawenychu, myned yn llawen, ymddigrifhau.

To make pleasant—lloni, llawenhau, llawenychu, llonychu, sirioli.

Speaking pleasantly—geirber, mwyniaith; mwyn ei ymddyddan, mwyn ei ymadrodd; â thafod aur ganddo; parablber; digrif-son.

Pleasantly situated on the banks of a river —yn gorwedd mewn lle araul ar làn afon.

Pleasantness, *s.* hyfrydwch, hyfrydedd; digrifwch, difyrwch, dyddanwch, digrifedd, llawenydd, llonder; cellwair; tiriondeb, tirionwch; afieithusder; areuledd; arial; ammor; hyfrydlonedd; glwysder; amp.

Pleasantness in speech—digrifwch, difyrwch, ysmaldod, arabedd, digrifedd, afieithusrwydd, ffraethder, digrifionder, ysmalhäwch, arabder, ysmalder.

Pleasant-tongued, *a.* tafodber, tafodfwyn; mwyn ei dafod; teg ei dafod; teg ei ymadrodd.

Pleasantry, *s.* difyrwch, digrifwch, llawenydd, llonder, cellwair, cymmwedd, ysmaldod, arabedd, ysmalder, ysmalhäwch; hyfrydwch; hoewedd.

Please, *v. a.* (*Ff. plair, plaisant;* Ll. *placeo*) boddio, boddloni, boddhau, bodloni, rhyngu bodd, boddlonocäu; difyru, dyddanu; teilyngu; gweled yn dda; gweled bod yn dda; bod yn wiw gàn.

To please one's self—ymfoddhau, ymfoddloni; boddio ei hun, boddhau ei hunan.

To please God—boddloni Duw; rhyngu bodd Duw.

To be pleased—teilyngu; bod yn wiw gàn un; bod yn dda gàn un; bod yn foddlawn gàn un.

Be pleased, } rhynged bodd i chw; May it please you, } rhynged bodd iwch; boed wiw genych.

If you please—os mynwch; os gwelwch yn dda; os da genych.

That it may please thee—teilyngu o honot.

Let him do as he pleases—gwnaed à fyno; gwnaed fel y myno; gwnaed fel y bo da yn ei olwg.

Easy to be pleased—hyfodd; hawdd ei foddio; hawdd i'w foddio; boddgar, boddlongar, diddig, cymmodlawn.

Hard to be pleased, } anhyfodd, anfoddog; Hard to please, } anhawdd ei foddio.

Not to be pleased—nas gellir ei foddloni, &c.; anhyfodd.

Well pleased—llwyr foddlawn, cwbl foddlawn.

In whom I am well pleased—yn yr hwn y'm boddlonwyd; yn yr hwn y'm llwyr foddlonwyd; yr hwn y'm llwyr foddlonwyd ynddo.

With such sacrifices God is well pleased—â chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

It pleaseth—e foddlona, e foddha, e foddia, &c.

It pleaseth not—ni foddha, ni foddlona, ni foddia; ni ry foddlonrwydd; ni rynga fodd; ni rwng fodd.

It pleased God—rhyngodd bodd i Dduw; fe welodd Duw yn dda.

Pleased, *p. p.* boddlawn, boddlon, boddog, hyfwyn, diddig.

To become pleased—boddlonocäu; dyfod yn foddlawn.

Pleaseman, *s.* truthan, truthiwr; un swyddgar gwasaidd; boddlonwr.

Pleaser, *s.* boddlonwr, boddlonydd, boddiwr, boddhäwr, boddhëydd.

Men-pleasers—boddlonwyr dynion.

Pleasing, *a.* hyfryd, hoff, cymmeradwy, boddus, boddiol, boddawl, boddhaol, boddlawn; â foddha, à foddia, à foddlona, à rydd foddlonrwydd, à ryngo fodd, à fo yn rhyngu bodd, y sy'n rhyngu bodd, yn rhyngu bodd, yn rhygyddu bodd; boddwych; hyfrydaidd; melus; dyddanol, dyddan, cysurol; hygar, tirion, ffawg; dewisol, dymunol; dain, berthaidd.

Pleasing to one—hoff, hyfryd, cymmeradwy, *neu* foddlawn gàn un.

Well pleasing—boddlawn, cymmeradwy, hoff, &c.

A pleasing fall of water — cyssain dwfr (*Doeth.* xvii. 18).

Pleasing, *s.* boddhad, boddloniad.

Pleasingly, *ad.* yn hyfryd, &c.; mewn modd hyfryd, &c.

Pleasingness, *s.* hyfrydwch, hyfrydrwydd, hyfrydedd.

Pleasurable, *a.* hyfryd, hyfrydlon, boddhaol, boddiol, boddawl, dymunol, dyddanus, afieithus, maws, ffawg, difyr, mwyn; yn boddhau, yn boddio, à foddhao.

Pleasurableness, *s.* hyfrydwch, hyfrydedd, boddolrwydd, boddioldeb.

Pleasure, *s.* (*Ff. plaisir*) hyfrydwch, dywenydd, digrifwch, difyrwch, dyddanwch, pleser, mwynder, mwyniant, hoffder, hawddfyd; llonder, llonwch, llawenydd; bodd, boddlon-

deb, bodlondeb, gwŷn; ewyllys, gwyllys, myn; mympwy; à fyno un; gwynfyd; meluswedd, meluschwant; cymmwynas, mwynas; ffawg, llawdd; meddwl: *pl.* hyfrydion, difyrion, hoffderau, &c.

Good pleasure—bodd, gwirfodd, ewyllys da, ewyllysgarwch, rhwyddfodd.

With pleasure—yn llawen; gyda hyfrydwch.

At pleasure—fel y myner; pan y myner; pryd y myner; fel y myno, &c.; wrth ei ewyllys; fel y bydder yn dewis.

At one's pleasure—wrth ei ewyllys, (*pl.* wrth eu hewyllys); pan fyno un.

His will and pleasure—ei ewyllys a'i arfaeth.

A man of pleasure—gwas mwythau, gwr mwythau, mwythwas.

Love of pleasure—plesergarwch; cariad at ddifyrwch; serch ar ddifyrwch.

At my pleasure—pan fynwyf, pan fynof; wrth fy ewyllys.

Given to pleasure—trythyll, drythyll; yn ymröi i ddifyrwch a mwythau; plesergar, difyrgar.

To take pleasure in, } ymhyfrydu yn, ym-
To have pleasure in, } ddigrifo yn; caru, hoffi, serchu; ewyllysio; llawenychu yn, ymlawenychu yn; bod yn ewyllysgar i.

He takes pleasure in showing mercy—mae yn llawen *neu* yn hoff ganddo ddangos trugaredd; hoff ganddo drugarhau.

He shall not take pleasure in his goods—ni chaiff efe lawenydd o'i olud; ni bydd iddo lawenydd o'i olud.

Neither hath he pleasure in the destruction of the living—ac nid digrif ganddo ddinystr y byw.

What is your pleasure with me?—beth a fynwch chwi â mi? beth a fynwch chwi â myfi? beth sydd â fynwch chwi â myfi?

Every one to his pleasure—pob un â'i ddifyrwch ganddo; pob un â'i ddifyrwch ei hun.

A party of pleasure—cydrawd dywenydd, difyr gydymdaith, difyr gydymeithas; cwlwm o gyd-ddifyrwyr.

Mutual pleasure — cyd-hyfrydwch, &c.; cyffawg, cyffawd.

Undisguised pleasure — hyfrydwch diorchudd, menwyd diorchudd.

Previous pleasure—rhagfodd, hyfrydwch blaenorol.

To walk for pleasure—llaswyro, lleswyro; rhodio er difyrwch; rhodiana er difyrwch.

To do pleasure for pleasure—gwneuthur cymmwynas am gymmwynas; talu cymmwynas am gymmwynas; talu y pwyth; talu tâl pwyth; dangos ffafr am ffafr.

To do one a pleasure—gwneuthur cymmwynas i un; bod yn fuddiol i un; dangos ffafr i un.

Let the king send his pleasure to us—anfoned y brenin ei ewyllys atom.

Pleasure-loving—yn caru difyrwch; à garo ddifyrwch a mwythau; à ro ei serch *neu* fryd ar ddifyrwch a mwythau; plesergar.

Pleasure, *v. a.* boddio, boddhau, boddloni, cymmwynasu.

Pleasure-boat, *s.* difyrfad.

Pleasure-carriage, *s.* difyrglud.

Pleasureful, *a.* hyfryd, difyr, dymunol, dyddan, afieithus.

Pleasure-ground, *s.* difyrdir, difyrfa, y ddifyrfa, rhandir y difyrwch.

Pleasurist, *s.* pleserwr, ymbleserwr, gwas mwythau.

Plebeian, *a.* (Ll. *plebeius*) gwerinol, gwerinaidd, gwrengaidd, gwrengol, adlawaidd, cyffredin, gwledig, gwaer, gwaeraidd, gwerin; perthynol i'r bobl gyffredin; eiddo y bobl gyffredin; yn cynnwys y bobl gyffredin; yn cynnwys y cyffredinwyr; á gynnwys y cyffredinolion; isel, gwael.

Plebeian, *s.* un o'r bobl gyffredin, o'r werin, *neu* o'r werinos; gwerinwr, gwreng, adlaw, cyffredinwr, gwr cyffredin, gwrengwr, gwaeryn, taiog: *pl.* y bobl gyffredin, y cyffredin bobl, y werinos, poblach, gwaer, adlawiaid, adfaon, cyffredinolion, y cyffredin, y gwreng, taiogion, breing, maon.

Plebeiance, † *s.* y bobl gyffredin, poblach.

Plebeianism, † *s.* ymddygiad *neu* foes y werin.

Plectrum, *s.* (Ll.; Gr. *plectron*) cyweirgorn; bwa crwth; peth i daro tannau wrth ganu; cloch yr ymadrodd; pen asgwrn yr arlais.

Pledge, *s.* (Ff. *pleige*) gwystl, cyngwystl, arwystl, adneu, adneuaeth; ern, ernes; gwaes, gwaesaf, arwaesaf; gafael; siorwydd, dilysrwydd; godduned, addewid; mach; prawf, tystiolaeth.

In pledge—yn ngwystl, yn wystl, ar wystl, mewn gafael.

To redeem a pledge — dadwystlo; rhyddhau gwystl; gollwng gwystl; codi y gwystl.

To put in pledge—gwystlo, arwystlo; rhoi yn ngwystl; dodi ar wystl.

To lay to pledge—gwystlo, &c.

This is a sufficient pledge of the truth of my narrative—nid rhaid i'm chwedl wrth dystiolaeth amgen *neu* ychwaneg er dangos mai geirwir ydyw.

Pledge, *v. a.* gwystlo, arwystlo, cyngwystlo, gwaesafu, gwaesu; siorhau, dilysu; ymrwymo ar; parchu, perchi.

To pledge (in drinking)—perchi un, parchu un.

Pledgee, *s.* yr un y gwystler iddo; gwystlai.

Pledger, *s.* gwystlwr, gwystlor, arwystlwr, gwaesafwr.

Pledgery,† *s.* gwystledigaeth, gwystloriaeth; mechniaeth.

Pledget, *s.* (Gr. *plecô*) llieinrwd; clwt, swp, sypyn, *neu* dusw o naddion.

Pledgor, † *s.*=*Pledger.*

Pleiads, } *s. pl.* (Gr. a Ll. *pleiades*) y tŵr
Pleiades, } tewdws, y tŵr ser, y saith seren siriol, saith seren Seiriol, y saith seren, Pleiades.

Pleiocene, *s.*=*Pliocene.*

Plenal, † *a.* (Ll. *plenus*) llawn, cyflawn, perffaith.

Plenare, † *s.* (Ff.) erlynad penderfynol.

Plenariness, *s.* llawnder, cyflawnder, llawndra, llawnedd, llawndid, cyflawnedd, llawnaeth; perffeithrwydd.

Plenarty, *s.* (o'r Ll. *plenus*) llawnder; llawnaeth eglwysig; bod o fywoliaeth yn cael ei llanw *neu* ei dâl gân beriglor.

Plenary, *a.* (Ll. *plenus*; It. *plenario*) llawn,

cyflawn; cyfan, cyfa; perffaith; cyfrdo, llwyr, cyflwyr.

Plenilunar, } *a.* (Ll. *plenilunium*) llawnlloer-
Plenilunary, } awl, llawnlleuadol; perthynol i'r llawnlloer; yn perthyn i'r llawnlleuad; à berthyn i'r llawnlluned.

Plenilune,† *s.* (Ll. *plenilunium*) llawnlleuad, llawnlloer, llawnlluned, cyfanlloer, lleuad lawn.

Plenipotence, *s.* (Ll. *plenus* a *potentia*) llawnalluedd, llawnalluogrwydd, llawnallu, llawnall; llawn awdurdod, cyflawn awdurdod.

Plenipotent, *a.* (Ll. *plenipotens*) llawnalluog, llawnalluol, llawnallueddog; a'r y mae iddo gyflawn allu *neu* awdurdod.

Plenipotentiary, *a.* (Ff. *plenipotentiaire*) llawnalluog, llawnalluol, llawnallueddog, llawnallueddol; â chanddo gyflawn allu *neu* awdurdod; llawn-awdurdodol.

Plenipotentiary authority—llawn *neu* gyflawn awdurdod.

Minister plenipotentiary — gweinidog llawnalluog.

Plenipotentiary, *s.* llawnalluogwr, llawnalluog; cenadwr, negeswr, negesydd, *neu* negeseuydd llawnalluog; cenadwr *neu* negeswr llawn-awdurdodol.

Plenish,† *v. a.*=*Replenish.*

Plenist, *s.* (Ll. *plenus*) un à ddeil fod holl eangder yn llawn defnydd; gwadwr gwagder, llawnderwr.

Plenitude, *s.* (Ll. *plenitudo*) llawnder, llawndid, llawndra, cyflawnder, cyflawnedd, cyflawndra; digonedd, arddigonedd, gwala, amlder, amledd, helaethrwydd; gormant.

Plenteous, } *a.* (o *plenty*) helaeth, ehelaeth,
Plentiful, } llawn, cyflawn, helaethlawn, diamdlawd, dibrin, anmhrin, didlawd, aml, gorllawn, haflug; cnydfawr, cnydiog; mawr.

A plentiful country—gwlad gnydfawr.

A plentiful year — blwyddyn ffrwythog, blwyddyn doreithiog, blwyddyn gnydfawr.

A plentiful entertainment — gwleddbrin, gwledd anmhrin.

In the seven plenteous years—dros saith mlynedd yr amldra.

As plenteous as stones—cyn amled a'r ceryg.

The harvest truly is plenteous—y cynauaf yn ddiau sy fawr.

Plenteous in mercy — mawr o drugarogrwydd; mawr ei drugaredd; aml ei drugaredd; o fawr drugaredd.

The ground of a certain rich man brought forth plentifully—tir rhyw wr goludog a gnydiodd yn dda (*Luc* xii. 16).

Plenteousness, } *s.* helaethrwydd, helaethder,
Plentifulness, } helaethdra, ehelaethrwydd, digonedd, amledd, amlder, amldra, llawnder, llawndid, haflugrwydd, achrwysedd.

Plenty, *s.* (o'r Ll. *plenus*) helaethrwydd, helaethder, helaethdra, amledd, amlder, amldra, digonedd, digonoldeb, digonolrwydd, llawnder, llawndid, llewndid, llawnaeth, cyflawnder, haflug, toraeth, achrwys; cyfoethogrwydd; digon, gwala; cnwd mawr; cyfoeth, golud; rheufedd; llawer, llawer iawn; anmhrinder, dibrinder, didlodedd; lluosogrwydd.

Plenty of water — digon o ddwfr, dwfr ddgon; helaethrwydd o ddwfr; dyfroedd lawer.

Great plenty—helaethrwydd mawr; llawer iawn.

Country of plenty—gwlad achrwys, gwlad llawnder.

Plenty, *a.* helaeth, llawn, aml, haflug, cyflawn, digon, digonol; fflwch.

Plenum, *s.* (Ll.) gorm, gorllawnedd, llawnder, halant.

Pleonasm, *s.* (Gr. *pleonasmos*; Ll. *pleonasmus*) amleiriaid, amleiriaeth, gormodedd geiriau, geirlenwad, geirlawnder, göreithad, gormodeiriad; gair llanw; geiriau llanw.

Pleonaste, *s.* (Gr. *pleonastos*) achrwysfaen.

Pleonastic, } *a.* amleiriol, goreithol, gormod-
Pleonastical, } eiriol; yn cynnwys gormod o eiriau; geirlenwadol; gormodol, gormod, gormodd.

Plerophory, *s.* (Gr. *plerophoria*) llawn hyder, llawn ymddiried, llwyr argyhoeddiad.

Plesh, †*s.*=*Plash.*

Plesiomorphism, *s.* (Gr. *plêsios* a *morphê*) goffurfiaeth, goffurfiant.

Plesiomorphous, *a.* goffurfaidd; lled debyg *neu* agos o ran ffurf.

Plesiosaur, } *s.* (Gr. *plêsios* a *sauros*) gofad-
Plesiosaurus, } fall, gofadfil=math ar fadfall ddiflanedig.

Plethora, *s.* (Gr.) gorllawnedd, llawnder gwaed, gormeslyn, gormeswaed.

Plethoretic, *a.*=*Plethoric.*

Plethoric, *a.* gormeslynog, gorllawnog, gorllawnol.

Plethory, *s.* (Gr. *plêthôra*)=*Plethora.*

Plethron, } *s.* (Gr. *plethron*) mesur petryal yn
Plethrum, } Groeg gynt, yn cynnwys yn nghylch 240 troedfedd.

Pleura, *s.* (Gr.) eisien, eisbilen.

Pleurisy, } *s.* (Gr. *pleuritis*) eisglwyf, eiswaew,
Pleuritis, } pigyn.

Pleuritic, } *a.* eisglwyfus, eisglwyfol; â'r eis-
Pleuritical, } glwyf arno.

Pleuronectidæ, *s. pl.* (Gr. *pleura* a *nectês*) y llythi, y lledau, y lledenod.

Pleuroptera, *s. pl.* (Gr. *pleura* a *pteron*) ochradeinogion, hedgathod.

Plevin, †*s.* (hen Ff.) cyngwystl cwyn, mechnïaeth, mechni, gwarant, yswiriant.

Plexiform, *a.* (Ll. *plexus* a *forma*) ar ddull rhwydwaith; cymhlyg, cymhlygedig, penbleth.

Plexus, *s.* (Ll.) plyg, dill.

Pliability, } *s.* (o *pliable*) ystwythder, ystwyth-
Pliableness, } dra, hyblygedd, hyblygrwydd.

Pliable, *a.* (Ff.) hyblyg, plygadwy, ystwyth, hydwyth; hydro, hydrin, hydyn.

Pliancy, } *s.* (o *pliant*) ystwythder, ystwyth-
Pliantness, } dra, ystwythedd, ystwytholdeb, hyblygedd, hyblygrwydd; hydrinedd, hydynrwydd; twyth.

Pliant, *a.* (Ff.) ystwyth, hyblyg, plygadwy, hydwyth; hydro, hydrin, hydyn; plydd; darleddfol; llibin; llaith.

To grow pliant — ystwytho, plyddhau; myned yn ystwyth.

To render pliant—ystwytho, plyddhau; gwneuthur yn ystwyth.

Plicate, } *a.* (Ll. *plicatus*) plygedig; plethedig;
Plicated, } dilliedig, dilliog.

Plication, *s.* (o'r Ll. *plico*) plygiad, plygiant, dilliad, dyblygiad; plyg, dill, dyblyg, plygfa.

Plicature, *s.* (Ll. *plicatura*) plyg, plygfa, dill; plygiad, plygiant, dilliad.

Plicipennes, *s. pl.* (Ll. *plico* a *penna*) plygadeinogion, dillasgellogion.

Pliers, *s. pl.* (Ff. *plier*) plygiedydd, gefail blygu.

Pliform, *a.* (Ff. *pli*, a *form*) ar ddull plyg *neu* ddyblygiad; dillaidd.

Plight, *v. a.* (S. *plihtan*) gwystlo, arwystlo, cyngwystlo, gwaesafu; sicr addaw; ymrwymo; ymgredu â; † plethu, gwau.

To plight one's troth—rhoi ei gred i un; ymgredu âg un; ymffyddio, ymgreirio, ymdyngu.

Plight, *s.* cyflwr, ansawdd, agwedd, gwedd, gosgedd, diwyg, sefyllfa, sut, sud, sawd, swd; pwynt, hwyl, helynt, drych; gwystl, arwystl, adneu; twng; plyg, dill, dyblyg; † gwisg.

Good plight—gwedd dda, hwyl dda, diwyg da.

Bad plight, } gwedd ddrwg, hwyl ddrwg,
Ill plight, } anghyflwr, anmhwynt, anhwyl, anniwyg.

In good plight—mewn gwedd dda; yn dda ei wedd; yn dda ei helynt; diwygus, hwylus, pwyntus.

In bad plight, } mewn gwedd ddrwg; yn
In ill plight, } ddrwg ei wedd; yn ddrwg ei helynt; anhwylus, anmhwyntus, anniwygus.

Thou art in a bad plight—mae yn ddrwg dy helynt.

I am under a sad plight—wyf dàn sawd oer; y mae yn oer fy helynt.

Plighter, *s.* gwystlwr, gwystlor, ymrwymwr, ymgredwr.

Plim, † *v. n.* chwyddo.

Plinth, *s.* (Gr. *plinthos*; Ll. *plinthus*) troed *neu* wadn pedrongl colofn; petryal *neu* bedryfal colofn; sail, gwadn.

Subplinth—cynsail.

Plinth of a statue—gwadn saflun.

Pliocene, *a.* (Gr. *pleiôn* a *cainos*) diweddaraf, newyddaf, mwyaf newydd, newyddain, newydd.

Newer pliocene—y newydd newyddaf, y mwyaf newyddain, y newyddau newyddaf.

Older pliocene—y newydd henaf, y newyddain henaf.

Plod, *v. n.* (Is. *plots*) bod â'i ben yn mheth; bod yn ystig, yn astud, yn ddiflin, yn ddiwyd *neu* yn ddyfal yn mheth; trafferthu, ymdrafferthu, llafurio, poeni, ymboeni, cystogi, ffwdanu, ymffwdanu, diwydio; astudio, myfyrio, syn fyfyrio, dwys fyfyrio; dylyn yn ddiball; bod wrthi yn galed *neu* yn ddygn; ymröi iddi.

To be plodding=*Plod.*

To go plodding about—myned oddi amgylch yn syn fyfyriol; myned oddi amgylch dàn fyfyrio *neu* astudio.

Plodder, *s.* un â'i ben fyth yn mheth; ymdrafferthwr, ymdrafferthydd, trafferthwr, ffwdanwr, ymboenwr, diwydiwr; myfyriwr, astudiwr.

Plodding, *a.* myfyrgar, syn-fyfyrgar, myfyriol, syn-fyfyriol; diwyd, llafurus, llafurgar, ymröus, ystig, diflin, dyfal, dygn.

Plodding, *s.* astudiaeth, myfyriaeth; diwydiaeth, ymroad, trafferthiad, ffwdaniad, llafuriad.

Plombgomme, *s.* (Ff.) plymmwl.

Plot, *s.* (Is., D., a Ff. *plat*; Al. *platt*) talwrn, (*pl.* telyrnau), darn o dir, dernyn o dir, maes, rhandir, tyno, llain, as o dir, gwast, llanerch; cynllun, darlun.

Green plot—gwyrddon, gwerddon, glaslan, glaslanerch, llanerch las, glesin, parlas, glas dalwrn, glas, glesygen, cadlas.

Garden plot—gwely gardd, llain o ardd, llain gardd.

Plot of a building—cynllun adail.

Plot, *s.* (cymharer y Ff. *complot*, *comploter*) cydfrad, cydfwriad, brad, bradfwriad, cyfrad, cydfradwriaeth, cyfradwch, cymrad; dichell, ystryw; cyttwng; celfwriad; traffaith; cydamcan; cuddamcan; amcan; sail; cynllun; darlun; dyfais, dychymyg; cwlwm; penbleth.

Gunpowder plot—brad y pylor gwrn.

The plot of a play—sail, amcan, traffaith, cuddamcan, *neu* gwlwm chwareu.

Plot, *v.* cydfwriadu, bradfwriadu, cydfradu, cyfradu, llunio cydfrad, bradlunio, cymradu, gwneuthur cynllwyn; cynllunio, llunio, dyfeisio, llyfelu; darlunio; dichellu.

Plotful, *a.* llawn cydfradau, &c.; cydfradog, bradfwriadol.

Plotter, *s.* cydfradwr, cyfradwr, bradfwriadwr, cydfwriadwr, cuddamcanwr, cymradwr; cynlluniwr, dyfeisiwr, dyfeisydd, llyfelwr.

Plotting, *s.* cydfwriadaeth, cydfradwriaeth, lluniad cydfrad, gwneuthuriad cydfrad; cynlluniad, dyfeisiad; tirddarluniad.

Plough, } *s.* (S. *ploge*; Al. *pflug*; D. *ploug*,
Plow, } *plow*) aradr, arad, ylltyd, gwŷdd, gwydd-arad, arwydd; eilliedydd; cwysell; rhigolydd, rhychganwyr: *pl.* erydr, ereidr, eryd.

Bookbinders' plough—eilliedydd.

Joiners' plough—rhychganwyr, rhigolydd.

Wheel plough—sylchdan, aradr olwyn.

Subsoil plough—aradr dyfn-gwys.

Breast-plough—gwtharadr, gwtharad, haiarn gwthio.

Rush-plough—haiarn gwthio.

Plough-chain—bonsyg.

A plough drawn by a single team—aradr main.

The sole of a plough, } cywer aradr, cywar
The chip of a plough, } aradr, cŵar arad, gwadn arad.

Plough-handle—haeddel; llawlyw.

The smaller plough-handle—yr haeddel fach.

Plough-beam—arnawdd, arnodd: *pl.* arnoddion, arnoddau.

The stilts of a plough—probwyll.

Plough-gears—tres aradr.

Plough-oxen—ychain gwedd, ychain gwaith; tywarchorion.

To drive the plough—cethrain; galw *neu* yru yr ychain; hela y ceffylau, bel y ceffylau.

Plough, *v.* aru, arddu, aredig, aradu; cwyso, gwneuthur cwysau, tori cwysau; troi, tori, *neu* ymchwelyd tir; rhoi âr ar dir; braenaru; amaethu.

To plough in partnership—cyfaru cyfarddu.

Ploughed land—tir âr, tir aradr; yttir, tir yd, llafurdir, tir llafur.

Land ploughed the first time—cynwydd; cynar.

Ploughable, *a.* arddadwy, aradwy, hyar; à ellir ei aru *neu* aredig.

Plough-alms, *s.* ceiniog yr arâdr.

Plough-bote, *s.* coed â ganiatŏid gynt i ddeiliad i gyweirio ei offer llafurwaith; coed aradr.

Plough-boy, *s.* cethreinwr, cethreinydd, cethreuwr, cethreor, cethrwr, geilwad ychain, gyrwr ychain; arad-was; hogyn gwledig.

Plougher, *s.* arddwr, aradwr, arwr, arydd, amaeth aradr.

Joint plougher—cyfarwr, cyfarddwr.

Ploughing, *s.* arddiad, ariad, aradiad, arddwriaeth, âr.

Joint ploughing—cyfaretri, cyfariaeth.
First ploughing—cynar, yr âr cyntaf.
Second ploughing—eilar, yr ail âr.
Summer ploughing—hafar, âr haf.
Winter ploughing—gauafar, âr gauaf.

Ploughland, *s.* tir âr, tir aradwy, tir llafur, llafurdir, yttir, tir yd, rhychdir; gwaith aradr, gwaith atgor.

Ploughman, *s.* arddwr, aradwr, arwr, amaeth aradr; gwr gwledig.

Ploughman's spikenard — meddyg Mair, meddyg y bugail, codowydd.

Plough-Monday, *s.* dydd Llun wedi yr Ystwyll; dydd Llun yr Ystwyll.

Plough-share, *s.* swch aradr, swch; cwlltr, cylltor.

Plough-staff, *s.* carthbren.

Plough-tail, *s.* llawlyw, haeddel fawr, haeddel gam, hegl gam, haeddel, corn arad, corn gwydd-arad.

Plough-wright, *s.* saer erydr, saer eryd.

Plover, *s.* (*Ff. pluvier*) cwtiad, cwtyn, rhostog, bronddu y twynau: *pl.* cwtiaid.

Grey plover—cwtiad llwyd, cornicyll, (*f.* cornicell), cornchwigl, cornchwiglen, cornicell y gwynt, chwilgorn y gwynt, chwilgorn y waen, chwilgorn llwyd, cornor y gweunydd.
Green plover, } cwtiad aur, cwtiad yr aur,
Golden plover, } chwilgorn y twyn, chwilgorn y mynydd.
Long-legged plover—cwtiad hirgoes.
Norfolk plover—y glinbraff.

Plow, *s.* =*Plough*.

Pluck, *v. a.* (S. *pluccian;* Al. *pflucken*) tynu; gordynu, dirdynu; rhoi tyn i, rhoi tyniad i, rhoi tynfa i; plicio; estricio; tymmigo; tori; casglu; pluo, plufio.

To pluck asunder--tynu oddi wrth eu gilydd; tynu y naill oddi wrth y llall; tynu yn ddarnau; dryllio; ysgaru, esgaru, gwahanu, dydoli; neilltuo; dadgysylltu; dadgymmalu.
To pluck away—tynu ymaith, tynu ffwrdd.
To pluck down—tynu i lawr; difwyno.
To pluck from—tynu oddi wrth.
To pluck gently, } cnithio; esmwyth dynu,
To pluck softly, } arsf dynu.
To pluck off—tynu ymaith.
To pluck off (a fowl, &c.)—pluo, plufio; plicio.
To pluck off (hair, wool, &c.)—tynu, ginio, hifio, plicio.
Plucked wool—gwlan gin.
To pluck off one's shoe—tynu esgid un; dïosg esgid un.
To pluck off the skin—blingo, plingo, digroeni; tynu y croen ymaith.
To pluck out—tynu allan; tynu.
To pluck out of, } tynu o; tynu allan
To pluck out from, } o; dwyn allan o; dwyn o; achub o; cipio allan o.
To pluck thence—tynu oddi yno.
To pluck up (by the root *or* roots)—diwreiddio; tynu o'r gwraidd; tynu.
Be thou plucked up by the root—ymddadwreiddia.
To pluck up a nation—diwreiddio cenedl.
To pluck up a garment (from draggling)—tynu dilledyn i fyny; tynu godreon dilledyn i fyny; codi dilledyn; codi godreon dilledyn.
To pluck up a heart, } cymmeryd calon;
To pluck up a spirit, } ymwroli.
To pluck up a wing—tynu yr esgyll; dïasgellu aden, dïesgyllu aden.
Till the wings thereof were plucked—hyd oni thynwyd ei adenydd.
Plucked out of the fire—achubedig, â achubwyd, *neu* wedi ei achub o'r tân; â dynwyd o'r tân.
Ye shall be plucked from off the land—diwreiddir chwi o'r tir (*Deut.* xxviii. 63).

Pluck, *s.* tyn, tyniad, tynfa, gordyniad, dirdyn, dirdyniad, dirdynfa, gordynfa; gwroldeb, ysbryd, calon; estriciad; plig, (plicion); syrth, mwnglws, ymysgar; calon, afu, ac ysgyfaint anifail.

Calf's pluck—mwnglws llo, ymysgar llo, syrth llo; calon, afu, ac ysgyfaint llo.

Plucker, *s.* tynwr, tyniedydd, gordynwr, estriciwr; pliciwr.

Plug, *s.* (Is. Al. *pflock*) pillgyn, ystopell, tywysel, twysel, topell, topyn, top, pill, ystopgyn, topgyn; gwrth-hoel.

To stop with a plug=*Plug*, *v. a.*

Plug, *v. a.* pillgynio, ystopio, topio; rhoi pillgyn, ystopell, topell, topyn, *neu* ystopgyn yn; cau â phillgyn *neu* ystopell; plocio.

Plum, *s.* (S. *plume;* Al. *pflaume;* Gw. *pluma*) eirinen, per eirinen; rhesin: *pl.* eirin.

Common black plums—eirin duon.
Orlean plums—eirin cochion, eirin Orlean.
Green-gage plums—eirin gwynion.

Plum, *s.* canmil o bunnau; perchen y cyfryw swm.

Plumage, *s.* (Ff. o *plume*) plu, pluf, pluawr; esgyll.

Plumb, *s.* (*Ff. plomb;* Ll. *plumbum*) plwm; plwm a llinyn, llinyn a phlymen, llinyn plwm.

Plumb, *a.* unionsyth, syth, uniawn, darbenol; â fo wrth blwm a llinyn.

Plumb, *ad.* yn unionsyth, yn uniawn, yn union; yn syth; yn ddiaymmwth, yn ddïattreg, yn ebrwydd, ar unwaith.

To fall down plumb—syrthio yn union *neu* yn unionsyth tua'r llawr.

Plumb, *v. a.* plymio; profi â phlymen.

Plumbagine, *s.* (o *plumbago*) plymlysnur.

Plumbaginous, *a.* (o *plumbago*) tebyg i blwm du; yn cynnwys plwm du; o blwm du.

Plumbago, *s.* (Ll. *plumbum*) plwm du, dublwm; plymwydd, plymlys.

Plumber, *s.* plymiwr, plymwr, plymydd, gweithiwr plwm, gweithydd mewn plwm.

Plumbean, } *a.* (Ll. *plumbeus*) plymaidd, plym-
Plumbeous, } llyd, plymiol; trwm, trymaidd, dwl, hurt, swrth, marwaidd.

Plumber-block, }
Pillow-block, } *s.* cyff gobenydd.

Plumbery, *s.* plymwriaeth; gwaith plwm, plymwaith.

Plumbiferous, *a.* (Ll. *plumbum* a *fero*) yn dwyn *neu* yn cynnyrchu plwm; â ddyco blwm.
Plumbing, *s.* plymiad; plymwaith.
Plumb-line, *s.* llinyn plwm, plymlin, plwm a llinyn, llinyn a phlymen; plymen.
Plumb-rule, *s.* lluniodr plwm, astell blwm, plwm ac astell.
Plumbum, *s.* (Ll.) plwm.
Plum-cake, *s.* teisen lysieuog, teisen aeron.
Plume, *s.* (Ff.; Ll. *pluma*) plu, pluf, pluawr; esgyll; plufen, pluen, plufyn; balchder, crib, uchder ffroen.
Plume of feathers—coronbleth o bluf; twff o blu; plufobyn.
Plume, *v. a.* plufio, pluo, pluenu, plufenu; dibluo, dibluflo, dibluori; dïosg; pilio; magu plu; cymmoni *neu* drwsio ei blu; addurno â phluf; balchïo, ffrostio.
To plume one's self—ymbluo, ymblufio; cymmoni *neu* drwsio ei bluf; ymdrwsio, ymgymmoni, ymbincio; ymfalchïo.
To plume one's self on *or* upon—ymfalchïo, ymfawrygu, *neu* ymgoneddu o herwydd.
Plume-alum, *s.* pluf-allog=math o urael neu ystinos.
Plumeless, *a.* diblu, dibluf, heb blu.
Plumelet, *s.* plufenig, pluenig.
Plumigerous, *a.* (Ll. *pluma* a *gero*) plufog, pluog; â phluf arno.
Plumiped, *a.* (Ll. *plumipes*) pludroediog, plubediog, pludroed; â phlu ar ei draed.
Plumiped, *s.* aderyn pludroediog, edn plubediog: *pl.* pludroedogion, plubedogion.
Plummet, *s.* (Ll. *plumbum;* Ysp. *plomada*) plymen; plymlin, llinyn plwm, plwm a llinyn, llinyn a phlymen.
Plummetty, *a.* plufranog (yn arfau bonedd).
Plumming, *s.* plymiad.
Plumose, } *a.* (Ll. *plumosus*) plufog, pluog;
Plumous, } pluol, plufol; pluaidd, plufaidd.
Plumosity, *s.* plufogrwydd, pluogrwydd; plufoldeb, plufolrwydd.
Plump, *a.* (S. ac Al.; D. *plomp*) llyfnwedd, llyfn ei wedd, da ei wedd; tew, cnodig, terfyll, efras, mwyth, crotog; llawn; noeth, eglur, goleu, dïorchudd, digel, digudd, didwyll.
Plump lie—celwydd noeth, celwydd goleu, celwydd noethlymyn; celwydd â'i dyngu; celwydd heb gel.
Plump, *s.* cwlwm, clwm, clamp, clap, tewdwr.
Plump, *v. a.* (o'r *a.*) tewhau, tewychu; chwyddo, dychwyddo; bochlwytho.
To plump a vote—bochlwytho pleidlais =rhoi pleidlais dros un, lle gallesid ei roi dros ychwaneg.
Plump, *v. n.* (o'r *s.* Al. *plumpen*) syrthio blwng i beth; syrthio blwnc i beth; cwympo yn swrth i beth; syrthio yn un-blwng, yn unblwnc, yn un-gwymp, *neu* yn un-syrth; grawthu, ymrawthu; ymchwyddo, ymledu.
Plump, *ad.* yn swrth; yn blwnc, yn blwng, yn un-blwng, yn un-blwnc, yn un-syrth, yn ungwymp; ar unwaith.
Plumper, *s.* bochlwyth; celwydd noeth; bochlwythwr pleidlais; dyrnod.
Plumpness, *s.* llyfnder gwedd, tewedd, tewdra, cnodigrwydd, efras; crotogrwydd; llawnder, llawndid.
Plum-porridge, *s.* cawl eirin, potes eirin.
Plum-pudding, *s.* poten aeron, poten eirin, poten resin.
Plumpy, *a.* (o *plump*) llyfnwedd, tew, cnodig; gwych yr olwg arno.
Plum-tree, *s.* pren eirin, eirinbren, eirinwydden: *pl.* eirinwydd, coed eirin.
Plumule, *s.* (Ll. *plumula*) plufenig, hadblufen.
Plumy, *a.* (o *plume*) plufog, pluog; â phlu arno; pluforiog.
Plunder, *v. a.* (Al. *plundern;* Is. *plunderen*) ysbeilio, anrheithio, ysglyfio, ysglyfaethu, ysglyfu, ysglyfied, ysglyfiannu, difrodi.
To plunder one—ysbeilio un, &c.; dwyn â feddo un.
Plunder, *s.* ysbail, anrhaith, ysglyfaeth, ysglyf, ysgafaeth, ysgafael, caffaeliad, praidd.
Plunderer, *s.* ysbeiliwr, ysbeilydd, anrheithiwr, anrheithydd, ysglyfiwr, ysglyfiedydd, ysglyfiad, difrodwr; lleidr.
Plunge, *v.* (Ff. *plonger;* Llyd. *plungea*) trochi; soddi, suddo; grawthu, plyngu, cleigio; ymdrochi; ymsoddi; rhuthro; picio; neidio; rhuthro, rhedeg, *neu* neidio yn wyag ei ben; hyffio; tindaflu; gwingo; carlamu.
To plunge one's self—ymdrochi; ymdrybaeddu, ymfoddi; bwrw *neu* daflu ei hun bendramwnwgl.
To plunge into, } rhuthro, rhed-
To plunge one's self into, } eg, *neu* neidio yn wyag ei ben i; taflu *neu* fwrw ei hun yn wyag ei ben i; rhuthro, rhedeg, *neu* neidio bendramwnwgl i; taflu *neu* fwrw ei hun bendramwnwgl i.
To plunge headlong—rhuthro, rhedeg *neu* neidio bendramwnwgl, &c.; grawthu.
Yet shalt thou plunge me in the ditch—eto ti a'm trochi yn y pwll (*Iob* ix. 31).
A plunging horse—march tindaflog, gwingog, *neu* larnsachus.
Plunge, *s.* troch, trochiad, trochfa, plwng, plwnc, grawth; ymdrochiad; ymdrochfa; gwethl; hwff; cyfyngder, cyni, ing, cyfyng-gynghor.
To put one to a plunge—dwyn un i'w gyfyng-gynghor; cyfyngu ar un.
To be in a plunge, } bod mewn cyfyng-
To be put to a plunge, } gynghor; bod yn *neu* ar ei gyfyng-gynghor; bod wedi ei ddwyn i'w gyfyng-gynghor; bod yn gyfyng ar un; bod yn y drochfa; bod wedi ei ddwyn i'r drochfa; bod wedi ei drochi yn dost; bod wedi ymdrochi yn dost.
To be in a great plunge, } bod mewn
To be put to a great plunge, } cyfyng-gynghor, &c.
Plungeon, *s.* ymdrochiar, soddiar, tindroed.
Plunger, *s.* trochwr, trochydd, ymdrochwr, mydrochydd, cleigiwr, plyngwr, plyngiedydd, grawthwr.
Plungy,† *a.* gwlyb.
Plunging, *s.* trochiad, ymdrochiad, plyngiad, grawthiad, cleigiad; rhuthrad, neidiad, picïad; tindafliad.
Plunket, *s.* math ar liw glas.
Pluperfect, *a.* (Ll. *plus quam perfectum*) tragorphenol, tragorphenedig, trachyflawnedig, mwy na pherffaith.
Pluperfect tense — amser tragorphenol, amser tragorphenedig.
Plural, *a.* (Ll. *pluralis*) lluosog, lliosog; anunig; yn cynnwys mwy nag un.
Plural number—rhif lluosog, lluosrif.
Pluralist, *s.* amleglwysog, amleglwyswr, amleglwysydd; perchen mwy nag un eglwys;

perchen mwy nag un fywiolaeth eglwysig: *pl.* amleglwysogion.
The pluralist—yr amleglwysog.

Plurality, *s.* lluosogrwydd, lliosogrwydd, lluosogedd, lluosedd, amledd; lluaws, llawer; amleglwys; amleglwyseth.
Plurality of livings — amlfywiolaethau eglwysig; mwy nag un fywoliaeth eglwysig.
Pluralities — amlfywoliaeth eglwysig yn meddiant yr un eglwyswr; amleglwysi.

Pluralize, *v. a.* gwneuthur *neu* droi yn lluosog; gosod terfyniad lluosog i *neu* wrth; lluosogi.

Pluriliteral, *a.* (Ll. *plus* a *literu*) yn cynnwys mwy na thair llythyren; amrylythyr.

Pluriliteral, *s.* gair yn cynnwys mwy na thair llythyren; gair amrylythyr.

Plurisy,† *s.* (Ll. *plus*, *pluris*) arddigonedd, gorllawnder, mwy na mwy.

Plus, *ad.* (Ll.) mwy, chwaneg.
Plus (the character marked thus, +)—cymmodeb.

Plush, *s.* (Ff. *peluche*) math ar ddefnydd cotymog melfedaidd.

Plutonian, **Plutonic**, *a.* (oddi wrth *Pluto* (Gr. *Ploutôn*) brenin annwn) Plutonig, Plutoniaidd; à ffurfiwyd gàn dân.
Plutonic rocks—creigiau Plutonig; creigiau ffurfiedig gàn dân yn eigion y ddaiar.

Plutonian, **Plutonist**, *s.* Plutonydd, Plutonwr, Plutoniad =un à ddeil gael o'r ddaiar ei ffurfio yn ei dull presennol gàn dân.

Plutonism, *s.* Plutoniaeth, athrawiaeth y Plutoniaid.

Pluvial, **Pluvious**, *a.* (Ll. *pluvialis*) gwlawog, gwlawiog, gwlawfydrai, gwlawfeidyr.

Pluvial, *s.* (Ff.) offerendor, toryn offeiriad, côb offeiriad.

Pluviameter, *s.* (Ll. *pluvia*, a Gr. *metron*) gwlawfydrai, gwlawfeidyr.

Pluviametrical, *a.* gwlawfydrol; perthynol i wlawfydrai.

Ply, *v.* (Ff. *plier*; Ll. *plico*; Gr. *plecô*) ymroddi, ymröi; plygu; pwyso; glynu; bod wrth beth; bod wrthi; bod yn ddyfal, yn ddiwyd, yn ystig, *neu* yn ddifiin; gwneuthur; bod ar waith; bod wrth ei waith *neu* orchwyl; cadw wrth ei waith; cymhell, dirio, gwasgu, ymdrechu, egnïo; dylyn *neu* ganlyn arni; ymröi iddi; arddylyn; dyfal ymarfer; brysio, prysuro, flrystio; cerdded; chwareu; myned; bod yn *neu* ar ei orsaf; bod yn *neu* ar ei sefyllfa.
To ply to—plygu at, pwyso at, pwyso ar, glynu wrth, ymröi i.
To ply to windward—pwyso at *neu* ar y gwynt.
He plies there, } yno y mae ei orsaf
It is there he plies, } *neu* sefyllfa ef.
To ply one with liquor—dàl diod wrth un; dàl y cwpan wrth un; rhoddi diod i un yn ddibaid *neu* yn ddiorphwys; peri i un yfed yn ddiseibiant; cymhell diod ar un.
Come, ply the glass—deuwch, gyrwch y gwydryn; deuwch, yfwch o bobtu; deuwch, gyrwch o bobtu.
The steamer plies—mae yr agerlong yn mordwyo; mae yr agerlong wrthi.
To ply a journey—dyfal ganlyn ar daith; ymröi i daith; tynu yn mlaen yn ddiorphwys tua phen y daith.

Ply, *s.* plyg, dill, dyblyg; tro; gogwydd, tuedd, tueddiad, göen.

Plyer, *s.* plygydd, plygwr; ymroddwr, &c.; à fo yn pwyso at *neu* ar.
That ship is a good plyer—un dda am bwyso at *neu* ar y gwynt yw y llong hòno.

Plying, *s.* plygiad; cymhelliad, diriad; egniad, ymdrechiad; pwysiad at *neu* ar y gwynt.
Plying place—gorsaf, sefyllfa, safle.

Pneumatic, **Pneumatical**, *a.* (Gr. *pneumaticos*) awyrol, awyrogol; perthynol i'r awyr; awyrog; awyraidd; gwyntol, chwythol; eiddo yr awyr, y gwynt, *neu* y chwyth; à weithir gàn yr awyr, y gwynt, *neu* y chwyth: ysbrydol, ysbrydus.

Pneumatics, *s.* awyrogaeth, awyrolaeth, awyrddysg, awyryddiaeth, awyraeth; ysbrydyddiaeth, ysbrydogaeth, athrawiaeth sylweddau ysbrydol.

Pneumatocele, *s.* (Gr. *pneuma* a *cêlé*) chwydd y tancwd gàn awyr.

Pneumatological, *a.* awyryddol, awyrogol, awyrol; ysbrydyddol, ysbrydol.

Pneumatologist, *s.* awyrogwr, awyrydd, awyrofydd; ysbrydydd.

Pneumatology, *s.* (Gr. *pneuma* a *logos*) awyrogaeth, awyrolaeth, awyrddysg, awyryddiaeth: ysbrydyddiaeth, ysbrydogaeth; traethawd yn nghylch yr awyr; traethawd yn nghylch ysbrydion.

Pneumonia, **Pneumony**, *s.* (Gr. *pneumôn*) ysgyfeinwst; fflameg *neu* ennynfa yr ysgyfaint.

Pneumonic, *a.* ysgyfeiniol, ysgyfeiniog; perthynol i'r ysgyfaint.

Pneumonic, *s.* meddyginiaeth i'r ysgyfeinwst.

Pneumonitic, *a.* perthynol i'r ysgyfeinwst.

Pneumonitis, *s.* ysgyfeinwst; fflameg *neu* ennynfa yr ysgyfaint.

Poa, *s.* (Gr.) gweunwellt.

Poach, *v.* (Ff. *pocher*) lledferwi, goferwi; meddalu, meddalhau; dechreu heb ddiweddu; lladrata.
To poach eggs—lledferwi wyau; goferwi wyau; tori wyau mewn dwr berw; goferwi *neu* ledferwi wyau à dorwyd mewn dwr berw.
Poached egg—wy lledferwedig; wy goferwedig; wy lledferw; wy diflisg lledferwedig.

Poach, *v. n.* herwhela, herwhely, chwiwhela, hela yn anghyfreithlawn, hela yn lladradaidd, troseddu cyfreithiau helwriaeth, tori cyfraith hely.

Poach, *v. a.* (Cern. *pokkia*; Ff. *pocher*; Scis. *poke*) gwanu, trywanu, brathu, tryferu.
To poach fish—tryferu pysg.

Poach, *v. n.* bod yn llaith, yn wlyb, *neu* yn gorsog; migno; bod yn wlyb ac yn feddal.

Poachard, **Pochard**, *s.* (o *poach*) hwyad bengoch.

Poacher, *s.* herwheliwr, chwiwheliwr, chwiwhelydd, herwhelydd, heliwr anghyfreithlawn.

Poachiness, *s.* corsogrwydd, corslydrwydd, mignogrwydd; llaithder.

Poaching, *s.* herwhelwriaeth, chwiwhelwriaeth, chwiwhela, herwhela, hely anghyfreithlawn.

Poachy, *a.* corsog, corslyd, mignog; llaith; gwlyb a masw.

Pock, *s.* (S. *poc, pocc;* Al. *pocke*) brech; crugyn *neu* grugdardd y frech wèn.
Pockarred,† } *a.* âg ol y frech arno; âg ol y
Pock-fretten, } frech wèn arno; brechlyd.
Pocket, *s.* (Ff. *pochette;* S. *poca;* Gael. *poc*) llogell, llawgell, coden, cod, llawgod, llawgoden, poced; llogellaid.
Out of pocket—ar golled.
Pocket (of wool)—hanner sachaid, hanner sach.
Pocket, *v. a.* codenu, llogellu, pocadu; rhoi yn nghadw yn y goden; rhoi *neu* ddodi yn y goden; cuddio yn y goden.
To pocket up=*Pocket, v. a.*
To pocket an affront—goddef i sarhad, anfri, *neu* anmharch fyned yn ddigosp.
Pocket-book, *s.* codlyfr, llyfr llogell, llyfr llawgod; llogellgod.
Pocket-glass, *s.* drych llogell.
Pocket-hole, *s.* twll, rhwyll, *neu* eneu coden.
Thy pocket-holes—tyllau dy godenau.
Pocket-money, *s.* arian llogell, arian cod, arian poced, arian traul; arian i'w cadw yn y goden.
Pock-hole, *s.* ol y frech, twll y frech, mân y frech, ol y frech wèn, craith y frech: *pl.* tyllau y frech, manau y frech.
Pockiness, *s.* brechlydrwydd, brechogrwydd.
Pock-mark, *s.* ol y frech, ol y frech wèn.
Pock-pitted, } *a.* âg ol y frech arno; âg ol y
Pock-fretten, } frech wèn arno; brechlyd.
Pockwood, *s.* (*pock* a *wood*) brechwydd=math ar goed tramor tra chelyd.
Pocky, *a.* (o *pock*) brechlyd, brechog; â brech arno; â'r frech fawr arno; claf o'r frech fawr; ysglwyfog, ysglwyfus, chwantystog; ysgeler, anfad, anfadus, ysgymun.
Poco, *ad.* llai, ychydig.
Poco largo—ychydig yn araf.
Poculent,† *a.* (Ll. *poculentus*) yfadwy; cymhwys i'w yfed.
Pod, *s.* (C. *podi*, yn ol dychymyg *Webster;* Is. *bode, boede,* yn ol *Skinner*) coden, cod, pliesgyn, bliesgyn, mesglyn, cibyn, cib, paisg, ponar, ballasg, bul; hadgib, hadgod: *pl.* codau, cibau, pliesg, pisg, masgl, &c.
Pod-fruit—ffaon, ffrwyth codog.
Pod, *v.* ymchwyddo, ymlenwi, llanw, llenwi; dwyn codau, codenu, pisgenu.
Podagra, *s.* (Gr.) troedwst, y droedwst; y gymmalwst.
Podagric, } *a.* troedystog, cymmalystog;
Podagrical, } perthynol i'r droedwst *neu* gymmalwst; â'r gymmalwst *neu* droedwst arno.
Podded, *a.* (o *pod*) codog, masglog, codenog, pliesgog, peisgog.
Podder, *s.* casglwr codau, casglydd cibau.
Podge, *s.* lleidbwll, llynwyn, sefydlyn, pwll llaca, plwca, corbwll, sybwll; cymmysglyn; cymmysgedd.
Podiceps, *s.* (Ll.) gwyach.
Podium, *s.* (Ll.) gwadn didor colofn, ysbûr didor.
Podogyn, } *s.* (Gr. *pous* a *gunê*) daliedydd
Podogynium, } ffrwyth.
Podophthalmous, *s.* (Gr. *pous* ac *ophthalmos*) pedlygeidiog, troedlygeidiog.
Podrida, *s.* (Ysp.) dysglaid gymmysg.
Podosperm, *s.* (Gr. *pous* a *sperma*) llinyn bogail hadrith.
Pœcilopods, } *s. pl.* (Gr. *poicilos* a *pous*) am-
Pœcilopoda, } rybedogion, amrybedogod=
Pœcilopodes, } llwyth o greetogion.
Poem, *s.* (Ll. *poema;* Gr. *poiêma*) pryddest, cerdd, cân, caniad, awengerdd, cywydd, cowydd, barddgan, barddwawd, cathl, awd.
Epic poem—hanesgerdd, hanesgan, cerdd hanesol, cerdd hanes; cerdd arwrol, pryddest arwraidd, arwrgerdd, cân arwrol.
Descriptive poem—dyfalgan, dyfalgerdd, cân ddarluniadol, cerdd ddarluniol.
Lyric poem—telyneg, cân delynol, caniad delynol, cerdd delynaidd, telyngerdd; cywydd gân dant, cân gyda thelyn.
Elegiac poem—galargan, galargerdd, galareb, galarnad, marwnad, galargwyn, galarwawd, cerdd alarnad, cerdd farwnad, cerdd allwyn, cerdd alargwyn, cân alarus, cân alaethus.
Poem of praise—arwyrain, cerdd arwyrain, cerdd fawl, mawlgerdd, gwawd, gwawdeb, gwawdgan, gwawdodyn, cerdd o fawl, cerdd foliant, cân foliant, cân moliant.
Poesy, *s.* (Ll. *poesis;* Gr. *poiêsis*) prydyddiaeth, barddoniaeth, barddoneg, awenyddiaeth, cowyddoliaeth, cowyddaid, celfyddyd bardd.
Poet, *s.* (Ll., It., ac Ysp. *poeta;* Gr. *poiêtês*) prydydd, bardd, awenydd, awenwr, cywyddwr, cowyddwr; cerddor cerdd dafod; mydrwr, mydrydd; gwawdydd; cethlydd.
Chief poet—prif-fardd, prif fardd, penbardd, pen beirdd.
Poet laureate — bardd llawryfog, bardd llorwyddog, bardd llawrwyddog, prydydd llawryfog; teyrnfardd, bardd y brenin, y bardd llys, bardd y llys, y bardd teulu, breninfardd.
Didactic poet—posfardd.
Pastoral poet—bugeilfardd.
Petty poet=*Poetaster.*
Itinerant poet—clerwr, bardd treigl, cyrchynfardd, bardd teithiol, treiglfardd.
An ancient poet—cynfardd; un o'r hen feirdd; un o'r prif feirdd; un o'r cynfeirdd; prif-fardd; bardd hynafol.
Smell-feast poets—beirdd ysbyddaid, (*sing.* bardd ysbyddad).
She-poet—prydyddes, barddes, awenyddes.
Poetaster, *s.* (Ll.) gofardd, crachfardd, llawrfardd, oferfardd, coeg-fardd, eilun bardd, eilun o fardd, gwanfardd, pastynfardd, coegbrydydd; bon y gler: *pl.* cler y dom.
Poetess, *s.* prydyddes, barddes, awenyddes.
Poetic, } *a.* (Gr. *poiêticos;* Ll. *poeticus*) pryd-
Poetical, } yddol, barddonol, awenyddol, awenol, cowyddol, cywyddol, pryddestol, berddig, barddonïaidd, barddonaidd, barddol, barddoniaethol, barddoniol, prydyddaidd.
Poetic vein, } awen, yr awen, anaw;
Poetic muse, } barddawr.
Highly poetical—awenyddfawr, awenfawr, tra phrydyddol, awenyddol iawn.
Poetic language—iaith brydyddol, prydiaith, prydyddiaeth.
Poetical work—gwaith prydyddol, gwaith barddonol, prydyddwaith, barddonwaith.
Poetics, *s.* prydyddeg, barddoneg, prydyddiaeth, awenyddiaeth, celfyddyd prydyddiaeth.
Poetize, } *v. n.* prydyddu, prydu, barddoni,
Poetise, } bwrw awen, cowyddu, cywyddu, gwersu, mydru, mydryddu, mydraethu, barddoniaethu.
Poetress, *s.* prydyddes, barddes, awenyddes.
Poetry, *s.* (Gr. *poiêtria*) prydyddiaeth, bardd-

oniaeth, awenyddiaeth, barddoneg, barddoni, cowyddoliaeth, barddas, barddaeth; cerdd, cân, pryddest.
Narrative poetry—prydyddiaeth hanesol, hanesgerdd, cerdd hanes.
Epic poetry—prydyddiaeth hanesol, prydyddiaeth arwrol, barddoniaeth arwrol; hanesgerdd, cerdd hanes, hanesег.
Descriptive poetry—prydyddiaeth ddarluniadol, barddoniaeth ddarluniadol, dyfalgerdd.
Recitative poetry — cerdd draith, cân draith, cowyddiaeth, prydyddiaeth adroddawl; traethawdl, traethodyn.
Art of poetry—celfyddyd bardd, celfyddyd prydyddiaeth; prydyddiaeth, barddoniaeth.

Poetship, *s.* cyflwr *neu* ansawdd prydydd.

Poh, *in.* pw!

Poignancy, *s.* (o *poignant*) llymder, llymdra, llymedd, llymrwydd, tostlymder, tostlymedd, llymdostrwydd, llymdostedd; pigogrwydd; graender, graenedd; llosgedigrwydd; aethlymedd.

Poignant, *a.* (Ff.) llym, llymdost, tostlym; pigog, pigoglym; hylym, aethus, aethol, aethlawn; terig, egr, graenol; llosgedig.

Poikilitic, *a.* (Gr. *poicilos*) amrywig, amryweddig.
Poikilitic formation—y ffurfiad amrywig, y gwely amryweddig; gwely y tywodfaen coch newydd.

Point, *s.* (Ff.; Ll. *punctum*) pwnc, pwynt, pen; pig, pigyn, pigws, blaen, dyflaen, blaenwedd; nod; pegwn; trwyn; mân, lle; manigyn, menyn; cwr; min, ymyl, ael; oolyn; còl, colon; attalnod; tipyn; olpai; crif, pwyn, còr; aeth, id; peth, achos, mater, perwyl, pethyn; pwyth; cyflwr, ansawdd; gradd; uchelnod, uchder; math; amcan, bwriad; perthynas; diwedd; tu, parth; darn, dernyn; gwahanran, dosran.
Points—pynciau, pwyntiau; pigau; ysbagau; breichiau; pegynau; parthau; cyrau; rhanau.
The point—y pwnc; y peth; y peth *neu* y mater mewn llaw; y pwynt.
Small point, Little point, } pyncyn.
Full point—cyfan nod, cyfanod, diweddnod, perffeithnod.
Principal point—prif bwnc.
The principal point, The chief point, } y prif bwnc; y pwnc, y peth, *neu* y mater penaf.
The chief point in debate—pegwn y ddadl.
A point of law—pwnc o gyfraith.
The knotty points of the law, The intricate points of the law, } dyrys-glymau cyfraith, cynghawog cyfraith, cynghawogion cyfraith, cynghafogion cyfraith, mân droion cyfraith.
Point of land — pentir, penryn, rhŷn, trwyn o dir.
A point in hand—pwnc, mater, peth, achos, *neu* ddadl mewn llaw.
To dispute the point with one—amddiffyn ei fater yn erbyn un; sefyll yn lew dros *neu* yn mhlaid ei fater yn erbyn un; dadlu dadl âg un; dàl dadl âg un; ymbarlio âg un yn nghylch peth.
To strain a point, To stretch a point, } ymestyn dros y nod; ymestyn tu hwnt i'r nod; ymestyn hwnt y nod.
The point aimed at—tueddnod.
To pursue one's point—dylyn, dilyd, dylud, dyludo, *neu* ymlid ei amcan; glynu yn ei arfaeth; dylyn ei ergyd.
The middle point—y canolbwnc, y canolbwynt.
The highest point—blaenwedd, cwr uchaf, cwnwg, tobyn, copa, crib, top, cop, pen; uchafradd, uchafnod, eithafnod, pwnc uchaf, pwnc eithaf.
The point of a rock—pen craig, clogwyn.
The point of a sword—blaen cleddyf.
The point of a needle—blaen nydwydd.
Verging point—llewenydd; llewen.
The utmost *or* uttermost point of a country—cwr gwlad, cwr eithaf gwlad, eithaf gwlad, eithafed gwlad.
In the uttermost point of Spain—yn nghwr eithaf Yspaen; yn eithaf-dir Yspaen.
A point of wisdom—pwnc o ddoethineb.
A point of honour—pwnc o anrhydedd.
A point of pride—pwnc o falchder.
It is a point of foolish pride—pwnc, darn, *neu* ddernyn o falchder lledfrydig ydyw.
It were a point of prudence — tro call fyddai.
The point of a diamond—ewin o adamant (*Ier.* xvii. 1).
At the point of—ar, yn mron, ar fin, yn agos i, ar ael, yn ymyl.
At the point of death—ar farw; yn mron marw; ar ddarfod am dano; ar dranc; ar drancedigaeth; ar drengu; ar ei derfyn; yn barod i farw; yn mhorth angeu; yn nrws angeu; yn mhorth marwolaeth; yn safn angeu; ar fin angeu; gwàn dïobaith; lleag dïobaith; arfarwol.
He is at the point of death—y mae ar farw, &c.
On the point of departure—ar ymadael.
On the point of going—ar fyned; ar gychwyn; ar fedr myned.
In point of—mewn perthynas i, yn mherthynas i; o ran, am; gyda golwg ar; tuag at am.
In a moral point of view—mewn ystyr moesol; mewn golygiad moesol.
Point of a dial—nodwydd, pin, bys, llaw, mynegfys, *neu* drwyn heulfynag.
Point of a shoe—carai, pwynt, pwyntl, *neu* linyn esgid.
Point (of an epigram)—oolyn.
Exact to the point—cywir i'r pwnc.
To be at a point—petruso, peuo.
To bring to a point—terfynu, diweddu, darfod â, penu; blaenllymu, pigfeinio.
To make a point of doing a thing—ystyried ei hun megys yn rhwymedig gàn gydwybod i wneuthur peth; sefyll ar wneuthur peth; sefyll yn fawr ar beth; bod yn fater o bwys gàn un wneuthur peth; ei gwneyd hi yn bwnc i wneuthur peth.
The point of the matter turns upon that—ar y pwnc hwnwy saif *neu* y try y mater; ar y pwnc hwnw y saif *neu* y try y ddadl; dyna begwn y ddadl.
At all points—ar bob tu, o bob parth, o bob tu.

Armed at all points—amarfog, ollarfog, cyfgaened.
In all points—yn mhob peth.
In all points as he come—yn hollol y modd y daeth.
Cardinal points—prif bynciau, prif bwyntiau, y prifranau; pedwar ban y byd (= gogledd, de, dwyrain, a gorllewin): codi a machlud haul: y nenbwnc a'r pedbwnc.
The cardinal points of the compass—prif bynciau *neu* brif bwyntiau y compawd; prifranau y compawd, prif bigau y compawd, prif ysbagau y cwmpass.
The south point in the compass—deheubig y compawd, deheu-bwynt y compawd; pig ddeheuol y cwmpas; deheubarth y compawd.
The north point—y big ogleddol, yr ogleddbig; parth y gogledd.
The raining point—twll, pwll, *neu* gwr y gwlaw.
Vowel points—llafarnodau, nodau llafar.
Without point=*Pointless.*
Having two points—dwybig, deubig; â dwy big iddo.
Having three points—teirpig, triphig; â thri blaen iddo.
It is done in a point of time—gwneir ef mewn mynyd; efe a wneir mewn mynydyn.
They reached the highest point of excellence—cyrhaeddasant uchafradd, uchafnod, *neu* eithafradd rhagoroldeb; cyrhaeddasant bwnc uchaf rhagoroldeb; cyrhaeddasant y rhagoroldeb mwyaf.
In all points of virtue—yn mhob pwnc o rinwedd.
It seems to blow from all the points of heaven at once—fe debygid ei bod yn chwythu o bob parth *neu* gwr i'r wybr ar unwaith.

Point, *v.* blaenllymu, golymu, pigfeinio, blaenllifo; pwyntio; cyfeirio; annelu; dangos, arddangos, dynodi, nodi, mynegu, hysbysu; estyn bys; llafarnodi; attalnodi, pyncio, gwahannodi; rhoi nodau gwahan yn; gwahanu â nodau; rhanu yn bynciau; aethu, hogi.
To point at—dangos (megys â bys), arddangos; estyn bys at; cyfeirio at, pwyntio at.
To point at, } cyfeirio at; annelu at;
To point against, } cyfeirio yn erbyn; annelu yn erbyn.
To point a cannon—annelu cyflegr, cyfeirio cyflegr.
To point out—dangos, arddangos, mynegu, hysbysu, ysbysu, amlygu; tueddu; terfynu.
To point to, } cyfeirio at; bod yn
To be pointing to, } cyfeirio at; bod â'i flaen, â'i big, â'i ben, *neu* â'i drwyn tua; bod â'i flaen, â'i big, â'i ben, *neu* â'i drwyn gyferbyn â; bod gyferbyn â; bod ar gyferyd â; bod ar gyfer.
The dog points—mae y ci yn cyfeirio.

Pointal, *s.* (o *point*) paledrig, paledryn, hadgoesig, pwyntl, gwullaig; teyrnbost; palmant o ddarnau lleddfbetryal.

Point-blank, *ad.* yn uniongyrch, yn gyfeiriol; yn union; yn hollol, yn llwyr, i gyd.

Pointed, *a.* blaenllym, blaenfain, pigfain; pigog, pica; llym, pigoglym; ffraethlym.
Sharp-pointed—blaenllym, blaenfain, pigfain.
Pointed with iron—penhaiarn, pighaiarn, blaen-haiarn; â blaen haiarn iddo *neu* arno; â phen haiarn iddo, arno, *neu* ganddo.
Pointed style—dullwedd flaenfain, dullwedd bigfain.

Pointedly, *ad.* yn flaenllym, yn bigoglym, yn bigog, yn ffraethlym.

Pointedness, *s.* blaenllymedd, pigogrwydd, ffraethlymder, ffraethlymedd.

Pointel, *s.* (o *point*) pwyntl; pwyntel; peth ar flaen *neu* bwynt peth; puntr.

Pointer, *s.* cyfeirydd, pwyntydd, pwyntor, pwyntiwr; mynegfys, mynegai, dangosydd; cyfeirgi.
Pointers — cyfeiryddion, pwyntyddion, pwyntorion=dwy seren yn nghydsar yr Arth Fwyaf, yn *cyfeirio* neu *bwyntio* yn wastadol at seren y pegwn.

Pointing, *s.* cyfeiriad, pwyntiad; anneliad; attalnodiad, gwahannodiad, pyncïad.
Pointing-stock—gwrthrych i estyn bys ar ei ol; cyff gwawd, cyff gwatwar, cyff cler.

Pointless, *a.* diflaen; heb flaen iddo *neu* arno; pwl; difin; aflym; diystyr.

Point-wise, *ad.* ar wedd pig; ar ei flaen; ar ei big; â'i big yn mlaen; â'i big i lawr *neu* i fyny.

Poise, } *s.* (Ff. *poids;* C. *puys*) pwys, pwysi,
Poize, } pwysineb; cydbwys, cyfantol, cydfantol; mantol; tafol.

Poise, } *v. a.* pwyso; cydbwyso, cydfantoli, cy-
Poize, } fantoli, mantoli, tafoli; pwyso i lawr.
To poise down—pwyso i lawr.

Poison, *s.* (Ff.) gwenwyn.

Poison, *v. a.* gwenwyno.

Poisonable, *a.* gwenwynadwy; gwenwynig, gwenwynllyd.

Poisoner, *s.* gwenwynwr, gwenwynydd: *f.* gwenwyn-wraig.

Poisonful, *a.* llawn gwenwyn, gwenwynig, gwenwynllyd.

Poison-oak, *s.* y dderwen wenwynig.

Poisonous, *a.* gwenwynaig, gwenwynllyd, gwenwynol; llygrol; cenfigenus.

Poisonousness, *s.* gwenwynigrwydd, gwenwynllydrwydd, gwenwyndar, gwenwyndra, gwenoldeb.

Poison-tree, *s.* y pren gwenwyn, gwenwynwydden.

Poitrel, } *s.* (Ff. *poitrail;* Ll. *pectorale*) bron-
Poitral, } dengl, brongengl, dwyfroneg
Poitrinal, } march, bronwisg march, cadwisg bron march; crifell; cerfyllyr; pwyntel.

Poize, *s.*=*Poise.*

Poize, *v. a.*=*Poise.*

Poke, *s.* (S. *pocca;* Ff. *poche*) codem, cod, cwd, cwdyn.
To buy a pig in a poke—prynu cath mewn cwd; prynu cath mewn cod *neu* ffetan.

Poke, }
Poke-weed, } *s.* codlys.

Poke, *v. a.* (Cern. *pokkia*) pwtio, pwtian, procio; chwilio â throstan; chwilio *neu* gorddi twll â throstan; gyru trostan i dwll; brathu; dallgeibio; ymbalfalu, ymddallgeibio.
To poke the fire—procio y tân; bwrw y tân.

To poke out—tyddfu; ymwthio *neu* ymestyn allan; ymysgwyddo.

Poker, *s.* pwtiedydd, pwtienydd, prociedydd, procyr, tanffon.

Poking, *a.* gwasaidd, gwael, caled, cystogaidd, bawlyd, budr.

Poking, *s.* prociad, pwtiad.

Polacre, } *s.* (Ysp.; Ff. *polacre*) llong dri hwyl-
Polacca, } bren briodol i Fôr y Canoldir.

Polar, *a.* (o *pole; Ff. polaire'; Ysp. polar*) pegynol; perthynol i'r pegynau; eiddo pegynau y byd; cylchynol i'r pegwn; yn gorwedd yn nghylchyn pegwn y byd.

The polar circle—cylch y pegwn, y cylch pegynol, cylchyn y pegwn.

Polar star=*Pole-star*.

Polar ice—ia *neu* rew y pegynau.

Polarchy, *s.* (Gr. *polus* ac *archê*) llywodraeth amryw, amrylywiaeth, amlbenogaeth.

Polariscope, *s.* (*polar*, a Gr. *scopeô*) pegynsyllyr.

Polarity, *s.* tuedd, tueddiad, *neu* gyfeiriad tua'r pegwn; tuedd, tueddiad, *neu* gyfeiriad at y pegwn; pegynedd, pegyn-duedd, pegyn-dyniad.

Polarization, *s.* pegyniad, pegynoliad, pegyndueddiad, pegyn-dyniad; tueddiad at y pegwn.

Polarise, *v.* pegynoli; pegynu; tueddu *neu* gyfeirio at y pegwn.

Polary, *a.* yn tueddu *neu* yn cyfeirio at y pegwn; â thuedd ynddo at y pegwn.

Pole, *s.* (S. *pol, pal;* Al. *pfahl;* Ll. *palus*) trostan; pastwn; pawl, (*pl.* polion); llath; erwyd, erwydd, erwydden, gwialen, tudlath, llath dir, ystang, dilerbren, (=16½ troedfedd).

Pole of a coach, } cerbydlath, llath cerbyd,
Coach pole, } paladr cerbyd, cludbawl.

Hunting pole—helffon, ffon hely, pastwn hely; hychwaew, gaflach.

Pole of a ladder, } carfan ysgol, pren ysgol,
A ladder's pole, } pren carfan ysgol.

Pole, *s.* (Ff.; Al., D., a Sw. *pol;* Ll. *polus*) pegwn, colyn, còl; pegwn y byd, colyn y byd, colyn echel y byd.

The pole—y pegwn; pegwn y byd.

The two poles—y ddau begwn; dau begwn y byd.

The north pole, } pegwn y gogledd, y pegwn gogleddol; colyn echel y ffurfafen yn y gogledd; colyn echel y ddaiar yn y gogledd.

The south pole, } pegwn y de, pegwn y
The antarctic pole, } deheu, y pegwn deheuol, &c.

Poles of the ecliptic—pegynau yr heulrawd.

From pole to pole—o begwn i begwn; o gòl i gòl.

Pole, *v. a.* polioni; cludo ar bolion; gwthio â pholion; cynnal â pholion.

Pole-axe, *s.* ffonfwyell, ffonfwyall, isarn.

Polecat, *s.* (Ff. *poule* a *chat*) ffwlbart, gwichyn, gwichyll, gwichydd.

Poledavy, } *s.* math ar lian eryf; llian hwyl-
Poledavis, } ian, llian hwyl, hwyl-lian; sach-
Pouldavis, } lian.

Polemarch, *s.* (Gr. *polemarchos*) pencadwr, pencador.

Pole-mast, *s.* hwyliar o un pren, polyn hwyl.

Polemic, } *a.* (Gr. *polemicos*) dadleuol, dadl-
Polemical, } euadol, dadlwriaethol, dadlawl, gwrthrynol, ymwrthrynol, ymddadleuol.

A polemic treatise *or* discourse—traethawd dadleuol, dadldraith.

Polemic, *s.* dadleuwr, dadleuydd, dadlydd, dadlwr, ymddadllwr, ymddadleuwr, ymddadlydd.

Polemics, *s. pl.* dadleuon, dadldreithiau, llyfrau dadleuol, llyfrau dadlwriaeth, llyfrau gwrthrynol, dadlegion; dadleuaeth.

Polemonium, *s.* (Gr. *polemonion*) llawethan, llywethan, ysgol Iacob.

Polemoscope, *s.* (Gr. *polemos* a *scopeô*) cadsyllyr; syllyr chwareufa.

Pole-star, *s.* seren y pegwn, seren pegwn y byd; seren y gogledd, y seren ogledd, y seren ogleddol; rhonell y ci; seren arweiniol.

Poley-grass, *s.* (Gr. *polion*, Ll. *polium*, a *grass*) gwyarllys.

Poley-mountain, *s.* derlys y mynydd.

Polianthes, *s.* (Gr. *polis* ac *anthos*) llysiau y ddinas, blodau y ddinas.

Police, *s.* (Ff.; Ll. *politia;* Gr. *politeia*) treflywiaeth, treflywyddiaeth, treflywodraeth, dinaslywodraeth, dinaslywiaeth; dinasyddiaeth; tufewnol lywodraeth tref, dinas, *neu* wlad; gwladlywiaeth, gwladlywyddiaeth; llywodraeth gymdeithasol; heddlywiaeth, heddlywodraeth, heddwriaeth, arheddawd; heddlu, arheddlu; heddweision, heddgeidwaid; heddswyddogion.

Police force—heddlu, arheddlu; yr heddweision, yr heddweis, yr heddgeidwaid.

Police system—arheddawd, heddgeidwadaeth, heddwasaeth, heddwriaeth; cyfundrefn cadw trefn a heddwch.

Policed, } *a.* trefnedig tàn lywodraeth; trefn-
Policied, } edig gàn gyfreithiau; trefnedig yn gymdeithas.

Policeman, *s.* heddwas, heddgeidwad, arheddwr, heddwr.

Police-officer, *s.* heddswyddog, swyddog heddwch, swyddog yr heddwch.

Policy, *s.* (Ff. *police;* Gr. *politeia*) celfyddyd llywodraethu gwlad *neu* genedl; llywyddiaeth gwlad, gwladlywiaeth, gwladlywiad; gwladoldeb; llywottrefn; trefnid, trefniad, triniaeth, call-driniaeth, triniaeth achosion; callineb, medrusrwydd, hyfedredd, deheurwydd; doethineb *neu* ddeheurwydd yn nhriniaeth achosion; ymddygiad, ymarweddiad; cyfrwysdra, cyfrwysder, ystryw; llwybr *neu* ffordd o fyned yn mlaen â phethau.

Policy goes beyond strength—trech cyfrwys na chadarn; nid cadarn ond cyfrwys; oni byddi gryf, bydd gyfrwys.

Policy, *s.* (It. *polizza;* Ysp. *polizа*) yswireb, digolledeb, digolledrwym, digolledlen; ysgrifen diogeliad *neu* ddigolledlad; tocyn.

Policy of insurance—yswireb, digolledeb, digolledrwym, digolledlen.

Poligars, *s. pl.* tirddeiliaid bychain dàn deyrnged (yn Neheudir India), y rhai ni lwyr ddarostyngwyd erioed gàn y Mahometiaid.

Poling, *s.* (o *pole*) polionad.

Polings, *s. pl.* planciau à osodir y tu mewn i geuffordd tra bydder yn ei gweithio; polion ceuffordd.

Polish, *v.* (Ff. *polir, polissant;* Ll. *polio*) caboli, llathru, llugeinio, llyganu, alathru, dylathru, gloewi, ysllipanu, arlathru, dyrathu, llathr-

eiddio, dysgleirio, gosbeithio, llyfnhau; coethi; moesogi.

Polish, *s.* caboledd, llathredd, alathredd, lluganedd, dylathredd, llathrawd; tlysni; coethder, coethineb, coethedd; ceinedd *neu* harddwch moesau *neu* ymddygiad.

Polishable, *a.* caboladwy, llathradwy, hylathr; à ellir ei gaboli, &c.

Polished, *p. p.* caboledig, &c.; cabol, llathr, llathraid, alathr, llathraidd, dylathr, dylathrol, arlathr, gloew, gosbeithig, gwosbeithig, llimp; coeth; moesog, hyfoes, harddfoesog, boneddigaidd.

Not polished—anghaboledig, &c.; anghabol, heb ei gaboli, aflathr, aflathraid, aflathraidd; annhrwsiedig; anghoeth; trwsgl, trwstan.

Polishedness, *s.* caboledigrwydd, &c.; llathredd, alathredd, dylathredd, llathreiddrwydd.

Polisher, *s.* cabolwr, cabolydd, lluganwr, llugenydd, llugeinydd, alathrwr, alathrydd, llathrwr, llathrydd, dylathrydd, arlathrydd, yslipanwr.

Polishing, *s.* caboliad, lluganiad, llugeiniad, llathreiddiaid, dylathriad, arlathriad, llathriad, gloewiad, trwsiad; caboledd, alathredd, arlathredd, llathreiddrwydd, llyfnder, gloewineb; coethder, coethineb; hyfoesedd.

Polishing stone—cabolfaen, maen caboli.

Polishing iron—haiarn caboli.

Polishment, *s.* caboledd, alathredd, llathreiddrwydd; coethder, coethedd, coethineb.

Polite, *a.* (Ll. *politus*) moesgar, moesog, hyfoes, moeswych, boneddigaidd, moeswymp, mynog, moddus, mwynfoes, mwynfawr, cyweithas, cyflys, cyflysol;† cabol, caboledig.

Polite manners—mwynfoes; moesau boneddigaidd, &c.

Somewhat polite — gofoesog, gofoesgar, lledfoesog, &c.

Politeness, *s.* moesgarwch, hyfoesedd, boneddigeiddrwydd, boneddigrwydd, moeswychedd, moeswychder, moesogrwydd, moeswympedd, mynogrwydd, mwynfoesedd, mynogaeth.

Politesse, *s.* (Ff.) rhyfoesgarwch, rhyfoesogrwydd; hyfoesedd.

Politic, *a.* (Ll. *politicus*; Gr. *politicos*) call; cyfrwysgall, cyfrwys, ffel, ffalst; amgall, amwel, amgraff, amgraffus; gwladol, gwladwriaethol.

The body politic—y corff gwladol, y corff gwladwriaethol, y corff gwleidiadol.

Political, *a.* gwladwriaethol, gwladol, gwleidiadol, gwledychol, gwladyddol, llywodig, llywodyddol, llywodawl, llywodegol; perthynol i wladwriaeth; yn perthyn i lywodraeth gwlad; cyhoedd, cyhoeddus; call, cyfrwys.

Political disputes—dadleuon gwladwriaethol; dadleuon yn nghylch materion y wladwriaeth; dadleuon yn nghylch llywod-ddysg.

Political economy — trefnidedd gwladol, agweddiad gwladol, gwleidiadaeth.

Politicaster, *s.* crach-lywodydd, crach-wleidiadur, eilun o wladwriaethwr, llywodyddyn.

Politician, *s.* gwleidiadur, llywodegwr, gwleidiedydd, llywodydd, llywodwr, llywodofydd; un cyfarwydd mewn materion gwladwriaethol; un hyfedr ar faterion llywodraeth; un cynnefin â rheolau llywodraeth; un hyddysg yn nghelfyddyd llywodraethu gwlad; un à wypo ac à fedro drin a threfnu materion *neu* negesau gwlad *neu* deyrnas; un à ymyryd â materion y wladwriaeth; un yn ymdrin â phynciau y wladwriaeth; gwladwr; un cyfrwys.

A skilful politician — gwladwr hyfedr; gwleidiadur medrus.

Polititian,† *a.* cyfrwys, cyfrwysgall, ffalst.

Politicly, *ad.* yn gyfrwysgall.

Politics, *s.* (Gr. *politicé*; *Ff. politique*) llywodeg, llywodyddiaeth, gwladyddiaeth, celfyddyd llywodraeth, celfyddyd llywodraethu gwlad, llywodraeth gwlad, gwladlywiaeth, gwladlywodraeth; llywod-ddysg, llywodlith; llywodegion, llywodolion, llywodigion; ymadroddion yn nghylch llywodraeth gwlad *neu* deyrnas.

To be out in one's politics—camgymmeryd yn ei gynghorion, ei amcanion, *neu* ei fwriadau; colli ei amcan; bod wedi colli ei amcan.

Politize,† *v. n.* llywodyddu; chwareu y gwleidiadur.

Politure,† *s.* (o'r Ll. *polio*) caboledd, llathredd, alathredd, gloewineb.

Polity, *s.* (Gr. *politeia*) llywodraeth; trefn llywodraethu; llywodraeth gwlad, gwladlywiaeth, gwladlywiad; trefn a llywiad gwlad; gwledineb; llywiaeth, llywiadaeth.

Ecclesiastical polity—llywodraeth eglwysig; trefn llywodraethu eglwys; y drefn ar lywodraethû eglwys.

Polka, *s.* dawns y Pwyl.

Poll, *s.* (Is. *bol*) pen; cofiyfr penau; pleidres, tures, etholres, etholeb; llechres enwau etholwyr *neu* ddewisyddion; etholiad; y pysg penci.

He named the voters, as they stood on the poll—efe a enwodd yr etholwyr bawb wrth eu penau, yn ol eu trefn ar y llechres; efe a enwodd y dewisyddion bob un wrth ei ben, yn ol eu trefn ar y llechres.

Poll, *v. a.* tocio; talgrynu; cneifio; rhoi ei air *neu* ddewisair yn mhlaid *neu* gyda swyddymgeisydd; rhoi llais o ochr; gosod enwau ar lechres; rhoi enwau ar gofres; cofresu penau; cofresu enwau; pleidresu; ethol, dewis, pleidleisio, etholebu; †pilio; †lladd, tori; †anrheithio.

To poll one—rhoi enw un yn nghofrestr *neu* ar lechres y dewisyddion; rhoi enw un ar y bleidres; pleidresu un.

He polled a great many that day—efe a roddodd ar ei lechres rifedi nid bychan y dwthwn hwnw; efe a chwanegodd at ei blaid rifedi nid bychan y dwthwn hwnw.

He too was polled in the evening—rhoddwyd ei enw yntau ar y llechres yn y diwedydd.

Pollams, *s. pl.* rhandiroedd y Semindariaid (yn yr India); rhandiroedd y Poligariaid; maenor wriogaethol; dyffrynoedd rhwng mynyddoedd.

Pollard, *s.* (o *poll*) tocbren, pren tociedig, pren toc, tocwydden; rhuddion, rhynion; †darn bath tociedig; †y pysg penci, twb y dail; †hydd wedi bwrw ei gyrn.

Pollards—coed toc, tocwydd.

Pollard,† *v. a.* tocio, tocio coed, brigdori.

Polled, *a.* (o *poll*) moel, heb gyrn, digorn.

A polled ox—eidion moel, ych moel.

Pollen, *s.* (Ll.) pain, paill, manflawd, goflawd blodau; rhuddion teg.

Pollenarious, *a.* (o *pollen*) blawdog, blodiog, blodwy.

Pollenger,† *s.* manwydd.

Pollenin, *s.* (o *pollen*) peillnur.

Poller, *s.* (o *poll*) tociwr, tociedydd; cofrestrwr pleidleisiau, pleidreswr, pleidrestrwr; pleidleisiwr; un à rydd ei enw ar lechres yr etholwyr; etholydd, etholwr, dewisydd; †eilliwr; †anrheithiwr.

Poll-evil, *s.* crach *neu* grugdardd yn ngwegil ceffyl.

Pollicitation, *s.* (Ll. *pollicitatio*) addewid, gaddewid, addaw; ymrwymiad gwirfoddol.

Pollinctor, *s.* (Ll.) corffoethwr; darparwr defnyddiau i eneinio y marw.

Polliniferous, *a.* (Ll. *pollen* a *fero*) yn dwyn pain; yn cynnyrchu paill; peinddwyn.

Pollock, } *s.* (o *poll*) math ar bysg penfras.
Pollack, }

Poll-tax, } *s.* treth penau, treth y penau,
Poll-money, } arian pen, tâl pen.

Pollute, *v. a.* (Ll. *polluo*) halogi, diwyno, difwyno, anurddo, afianhau, llygru; budro, budrhau; gwaradwyddo; diforwyno; meflu.

Pollute, } *a.* halogedig, halog; budr, brwnt,
Polluted, } afian.

Pollutedness, *s.* halogrwydd, halogedigrwydd, halogediganeth, llygredigrwydd.

Polluter, *s.* halogwr, halogydd, llygrwr, llygrydd, afianhäwr.

Pollution, *s.* (Ll. *pollutio*) halogiad, halogediganeth, diwyniad, difwyniad, afianhad, meflad; halogrwydd, halogedigrwydd, afiendid; llwgr, mefl.

Pollux, *s.* (Ll.) Polucs=seren sefydlog eilfaint yn nghydsaw y Gefeilliaid.

Polonaise, } *s.* (o *Polonia*, Poland) math ar
Polonese, } wisg Bwylaidd.

Polt,† *s.* (Sw. *bulta*) ergyd, dyrnod.

Polt-foot,† *s.* troed trawsa.

Polt-foot, } † *a.* troettrawsa; â throed trawsa
Polt-footed, } ganddo.

Poltroon, *s.* (Ff. *poltron*) llyrfwas, cilgi, cachan, cachadur, cachgi, anwr, llibinwas, llegach, adyn, adwr, bawyn.

Poltroonery, } *s.* llyrfder, llyrfedd, llyfrineb,
Poltroonry, } llyrfineb, anwredd, annewredd, anwriaeth, cilgiedd, llyrfwasedd, anwroldeb, llibindod.

Polverin, } *s.* (Ll. *pulvis*; It. *polverino*) llych-
Polverine, } ludw.

Poly, } *s.* (Ll. *polium*; Gr. *polion*) math o
Poley, } lysieuyn.

Poley-grass—gwyarllys.

Poly, (Gr. *polus*, *polu*) gair Groeg arferedig mewn geiriau cyfansawdd, yn arwyddo *aml*, *amryw*, *amry-*; *llawer*; *lluaws*; *lluosogrwydd*; *lluosogiad*; a'r cyffelyb.

Polyacoustic, *a.* (Gr. *polus* ac *acouô*) amlseiniol, amrysain, lluosseiniol.

Polyacoustic, *s.* amlseiniadyr.

Polyadelph, *s.* (Gr. *polus* ac *adelphos*) amlgyswllt, amrygyswllt, llysieuyn amrygyswllt, planigyn amlgyswllt.

Polyadelphia, *s.* Amlgyswllt, Amrygyswllt= y 18fed genedl o blanigion yn nhrefniant Linnæus.

Polyadelphian, } *a.* amrygyswllt, amlgyswllt;
Polyadelphous, } perthynol i'r genedl Amrygyswllt.

Polyander, *s.* (Gr. *polus* ac *anêr*) amlwryw, planigyn amlwryw, llysieuyn amlwryw.

Polyandria, *s.* Amlwryw, yr Amlwryw=y 13edd genedl o blanigion yn nhrefniant Linnæus.

Polyandrian, }
Polyandrous, } *a.* amlwryw, amlwrywaidd.

Polyandry, *s.* (Gr. *polus* ac *anêr*) amlwriaeth, amlwriogaeth.

Polyanth, } *s.* (Gr. *polus* ac *anthos*) briallu;
Polyanthus, } yr amlflodeuog, amlflodeulys.

Polyanthes, *s.*=*Polianthes.*

Polyarchy, *s.* (Gr. *polus* ac *archê*) amlbenaeth, amlbendodaeth, llywodraeth amryw.

Polyautography, *s.* (Gr. *polus*, *autos*, a *graphô*) amlymysgrifiaeth; lluosogaeth adluniau o lawysgrifau un ei hun.

Polycarpon, *s.* (Gr. *polus* a *carpos*) gorhilig.

Polychord, *a.* (Gr. *polus* a *chord*) amrydant; âg amryw dannau iddo.

Polychord, *s.* amrydant=math ar offeryn cerdd degtant.

Polychrest,† *s.* (Gr. *polus* a *chrêstos*) cyffyr yn ateb llawer dyben; meddyginiaeth yn gwella llawer o glefydon.

Polychroite, *s.* (Gr. *polus* a *chroizô*) defnydd lliwiol y saffrwm.

Polychromatic, *a.* (Gr. *polus* a *chrôma*) amryliw, amliwiog; yn arddangos amryw liwiau.

Polychrome, *s.* (Gr. *polus* a *chrôma*) amliwain, amliwon.

Polychromic Acid, *s.* sur amliwig.

Polychromy, *s.* (*polus* a *chrôma*) amliwiaeth, amryliwiaeth=arfer yr hynafiaid o liwio safluniau, a rhanau allanol adeiliau.

Polycotyledon, *s.* (Gr. *polus* a *cotulêdon*) amlhadgellog, amlhadgodog, planigyn amlhadgellog; planigyn âg amryw hadgelloedd *neu* hadgodau iddo.

Polycotyledonous, *a.* amlhadgellog, amlhadgodog; âg amryw hadgelloedd *neu* hadgodau iddo.

Polycracy, *s.* (Gr. *polus* a *crateô*) amlbenaeth, amlbenogaeth, llywodraeth amryw.

Polyedric, } *a.*= { *Polyhedral.*
Polyedrous, } { *Polyhedrous.*

Polygala, *s.* (Gr. *polus* a *gala*) llaethlys, amlaethai.

Polygaline, *s.* llaethlysnur.

Polygam, } *s.* (Gr. *polus* a *gamos*) amrybriod,
Polygamian, } amrybriodawl, llysieuyn amrybriod, planigyn amrybriodawl.

Polygamia, *s.* Amrybriodawl, Amrybriod, Amlbriodawl=enw y 23edd genedl o blanigion yn nhrefniant ystlenol Linnæus.

Polygamian, } *a.* amrybriodawl, amrybriod,
Polygamous, } amlbriodawl, amlbriod.

Polygamous plants — llysiau amrybriod, planigion amlbriod.

Polygamist, *s.* amlweddog, amlbriod, amlwreicwr, amlwreigiwr, un amlwreigiog; un à ddeil gyfreithlondeb amlbriodas *neu* amlweddogaeth; gwraig amlwriog: *pl.* amlweddogion.

Polygamous, *a.* amlbriodawl, amlbriod, amlweddog; amlwreigiog, lluoswraig; tueddol i luoswragedda; amlwriog.

Polygamy, *s.* (Gr. *polus* a *gamos*) amlweddogaeth, amlbriodas; amlwreicaeth; amlwriaeth.

Polygars, *s. pl.*=*Poligars.*

Polygarchy, *s.* (Gr. *polus* ac *archê*) amlbenaeth, amlbendodaeth, llywodraeth amryw.

Polygastric, *a.* (Gr. *polus* a *gastêr*) amrygwll, amlgyllaog; yn meddu ar amryw gyllaon.
Polygastric, *s.* amrygyllog; milyn âg aml gylla iddo; milyn amrygwll: *pl.* amrygollygion.
Polygastrica, *s. pl.* yr amrygyllogion.
Polygenous, *a.* (Gr. *polus* a *genos*) amryfath, amrysut; o amryw fath *neu* ryw.
Polygenous mountain—mynydd amryfath; mynydd à gyfansoddir o haenau o amryw fath ar geryg.
Polyglot, } *a.* (Gr. *polus* a *glôtta*) amlieithog,
Polyglott, } amliaith, amryiaith.
Polyglot Bible—Beibl amlieithog.
Polyglot, } *s.* llyfr amlieithog, llyfr amliaith;
Polyglott, } Beibl amlieithog; †amlieithydd.
London Polyglot—Beibl Amlieithog Llundain.
Polygon, *s.* (Gr. *polus* a *gônia*) dull amlonglog, llun amlonglog, llun amryongl, llun amrygongl, amryochr, amlochr, amryongl, amlongl.
The principle of a polygon—amryochredd, amryongledd, amlongledd.
To make a polygon—amryochri, amlochri, amryongli.
Polygonal, } *a.* amlonglog, amryongl, amry-
Polygonous, } gongl, amrygonglog, amryochr, amlochrog, amlochr, amlgonglog; âg amryw onglau ac ochrau iddo.
Polygonometry, *s.* (*polygon*, a Gr. *metron*) mesuriaeth amlochrau ac amlonglau; athrawiaeth amlonglau; amrygonglaeth.
Polygonum, *s.* (Gr. *polus* a *gonu*) clymog, clymlys, canclwm, berw yr iar, berwy yr leir.
Polygram, *s.* (Gr. *polus* a *grama*) llun amrylin, dull amrylin, dull aml-linellog.
Polygraph, *s.* (Gr. *polus* a *graphô*) amlysgrifyr =offeryn i luosogi adluniau o ysgrifen yn hawdd ac yn ebrwydd.
Polygraphic, } *a.* perthynol i amlysgrifiaeth;
Polygraphical, } yn perthyn i amlysgrifiaeth; à wnaed âg amlysgrifyr.
Polygraphic writing—ysgrifen à wnaed âg amlysgrifyr; ysgrifen amlysgrifyr.
Polygraphy, *s.* amrysgrifiaeth, amlysgrifiaeth =y gelfyddyd o ysgrifenu mewn gwahanol gelnodau, ac o ddarllen yr unrhyw.
Polygyn, *s.* (Gr. *polus* a *gunê*) amlfenyw, llysieuyn amlfenyw.
Polygynia, *s.* amlfenyw, y llwyth amlfenyw.
Polygynian, } *a.* amlfenywaidd, amlfenywol,
Polygynous, } amlfenyw.
Polygyny, *s.* (Gr. *polus* a *gunê*) amlwreicaeth, lluosogrwydd o wragedd.
Polyhallite, *s.* (Gr. *polus* a *hals*) amlhalfaen, amlhalfwn.
Polyhedral, } *a.* (Gr. *polus* a *hedra*) amlochr-
Polyhedrous, } og, amlochr, amryochrog, lluosochr, lluosochrog.
Polyhedrical, *a.* amlochrog.
Polyhedron, *s.* (Gr. *polus* a *hedra*) corff amlochrog, amlochr, amlochryn; amliadyr, amrysyllyr, lluosiadyr, amlwydr.
Polylogy, † *s.* (Gr. *polulogia*) siaradgarwch, dywedgarwch, siaradusrwydd, geiriolusrwydd, baldordd.
Polymathic, *a.* (Gr. *polumathês*) perthynol i amryddysg; amryddysgol; dysgedig mewn llawer o bethau.
Polymathy, *s.* (Gr. *polumathês*) amryddysg, amlwybodaeth, amlddysg; gwybodaeth o lawer o bethau *neu* gelfyddydau.
Polymicrian, *a.* (Gr. *polus* a *micros*) yn cynnwys llawer mewn ychydig; amrychydig; byr a chynnwysfawr; cynnwysfawr.
Polymignite, *s.* (Gr. *polus* a *mignumê*) amryfysgem.
Polymnite, *s.* amryfligfaen.
Polymorph, *s.* (Gr. *polus* a *morphê*) cregyn amryffurf.
Polymorphous, *a.* amryffurf, amrylun, amlffurfiog, amlddulliog.
Polynesia, *s.* (Gr. *polus* a *nêsos*) Amlynysog.
Polynesian, *a.* perthynol i'r Amlynysog; amlynysol, amlynysog.
Polynome, } *s.* (Gr. *polus* ac *onoma*) amlenw,
Polynomial, } dogn amlenwog.
Polynomian, *a.* amlenw, amlenwog.
Polyodonta, *s. pl.* (Gr. *polus* ac *odous*) amryddeintogion.
Polyonomous, *a.* (Gr. *polus* ac *onoma*) amlenwog, amlenw; à llawer o enwau *neu* senwau iddo.
Polyonymy, *s.* amlenwaeth; amrywiaeth enwau.
Polyoptrum, } *s.* (Gr. *polus* ac *optomai*) lluos-
Polyoptron, } ddrych, lluoswydr, lluoswydryn.
Polyorama, *s.* (Gr. *polus* a *horama*) amrywelfa; golwg *neu* olygfa ar lawer gwrthrych.
Polyparia, *s. pl.* (o *polypus*) y gwylar, lluchochrau.
Polype, } *s.* (Gr. *polypus*; Ff. *polype*) aml-
Polypus, } droed, amldroediog, morgudyn, amldroediog y môr, amrybed, llyest, lluosbed, amlbedog; llof; gorthwf; canor.
Polypes, } amldroedogion, morgudynau, llyest-
Polypi, } od, &c.
Polypetalous, *a.* (Gr. *polus* a *petalon*) âg iddo aml flodeuddail; amryfflurddaH.
Polyphagous, *s.* (Gr. *polus* a *phagô*) amlysol; yn byw ar lawer math o ymborth; yn ymborthi ar lawer o bethau.
Polypharmacy, *s.* (Gr. *polus*, a *pharmacy*) meddyginiaethau o amryw gyffyriau; amrygyffyriaeth.
Polyphonic, *a.* (Gr. *polus* a *phônê*) amrylais, amrylef, amlseiniog, amrysain, lluoseiniog, amlseiniol; yn cynnwys amryw seiniau *neu* leisiau.
Polyphonism, } *s.* amlseiniaeth, amryseiniaeth,
Polyphony, } amryleisiaeth, lluoseiniaeth, amrysain; lluosogrwydd seiniau, llawer o seiniau.
Polyphore, *s.* (Gr. *polus* a *phoreô*) derbynfa gigog âg amryw rithfaoeddiddi; amryddygell.
Polyphyllous, *a.* (Gr. *polus* a *phullon*) amryddail, amlddeiliog, amlddalenog, amryddeiliog.
Polypier, } *s.* (o *polypus*) morgudynfa, annedd
Polypary, } y morgudynau.
Polipiferous, *a.* (*polypus*, a Ll. *fero*) yn cynnyrchu amldroedogion, morgudynau, neu lyestod.
Polypite, *s.* llyest wedi ymgaregu, llyestfaen.
Polyplectron, *s.* (Gr. *polus* a *plêctron*) math ar offeryn cerdd dannau.
Polypode, *s.* (Gr. *polus* a *pous*) amldroed, amldroediog, amldroedog, milred, miltroed, mildroed, milcerdd, milbed, gwrach y lludw, gwrach y coed, gwrach y twca.
Polypody, } *s.* (Ll. *polypodium*; o'r Gr.
Polypodium, } *polus* a *pous*) llawredyn: *sing.* llawredynen.

Common polypody—llawredyn y fagwyr, llawredyn y derw.

Polypogon, *s.* (Gr. *polus* a *pógón*) barfwellt, barf y gwr.

Polypous, *a.* (o *polypus*) amldroed, amldroediog, amrybed; llofaidd; amlwreiddiog, lluoe-wraidd.

Polypragmatical, *a.* (Gr. *polus*, a *pragmatical*) rhy brysur, gorbrysur; rhyswyddgar; rhydresgar, ymyrgar.

Polyprismatic, *a.* (Gr. *polus* a *prismatic*) amlreiddylliog.

Polyptote, } *s.* (Gr. *polupt6ton*) amddychwel.
Polyptoton, }

Polypus, } *s.* = { *Polype.*
Polype, } { *Polypus.*

Polyscope, *s.* (Gr. *polus* a *scopeó*) amliadyr, amrysyllyr, lluosiadyr, lluosyr, amlsyllyr.

Polysepalous, *a.* (Gr. *polus* a *sepal*) amlgibranog.

Polyspast, *s.* (Gr. *polus* a *spaó*; Ysp. *polispaston*) math ar beiriant arferedig gynt i godi pwysau trymion.

Polysperm, *s.* (Gr. *polus* a *sperma*) amlhadwydden; pren y mae ei ffrwyth yn cynnwys amryw o hadau: *pl.* amlhadwydd, amlhadogion.

Polyspermous, *a.* amlhadog.

Polystyle, *s.* (Gr. *polus* a *stulos*) adail âg aml golofnau iddi.

Polysyllabic, } *a.* (Gr. *polus* a *sullabé*) aml-
Polysyllabical, } sillog, amrysill, lluosillog, lluossill, amlsillafog; yn cynnwys aml sill; amlsilliadol.

Pollysyllable, *s.* gair amlsillog, gair lluossill, gair amrysill, amlsillair, amlsill: *pl.* amlsillau, amrysilliaid, amrysillogion.

Polysyndeton, *s.* (Gr. *polusundetos*) amrygyddiad, amlgyssylltiad, amrygysswllt, amlgyssylltedd.

Polytechnic, *a.* (Gr. *polus* a *technó*) amrygelf, amrygelfâg, amlgelfyddol, amgelfyddol, amrygelfyddol; yn cynnwys aml gelfyddydau.

Polytechnics, *s.* amrygelfeg, amlgelfyddiaeth, celfofyddiaeth.

Polythalamous, *a.* (Gr. *polus* a *thalamos*) amlgellog, amrygell, lluosgell, lluosgellog.

Polytheism, *s.* (Gr. *polus* a *theos*; Ff. *polythéisme*) amldduwiaeth, amrydduwiaeth, daliad aml dduwiau.

Polytheist, *s.* amldduwiad, amrydduwiad, amldduwydd; un aml dduw, amldduw: *pl.* amldduwiaid, amrydduwiaid.

Polytheistic, } *a.* amldduwiaethol, amrydduw;
Polytheistical, } perthynol i amrydduwiaeth: yn dàl amryw dduwiau.

Polytrichum, *s.* (Gr. *polus* a *thrix*; Ll. *polytrichon*) briger-fwsogl.

Polyzonal, *a.* (Gr. *polus* a *zonó*) amlwregysog, amlrwyog.

Pomace, *s.* (o'r Ll. *pomum*) gweisgion afalau.

Pomaceous, *a.* (Ll. *pomaceus*) afaleuog; fel gweisgion afalau.

Pomaceous harvest—cynauaf afalau; cynauaf afaleuog.

Pomade, *s.* (Ff. *pommade*; Ysp. *pomada*) enaint per, enaint per ei arogl.

Pomander, *s.* (Ff. *pomme d'ambre*) perbelen, pelen ber, pelen arogl ber, pellen ber.

Pomatum, *s.* (Ff. *pommade*) per enaint gwallt, enaint gwallt, gwallt-enaint.

Pomatum, *v. a.* eneinio y gwallt, rhoi per enaint ar y gwallt.

Pome, *s.* (Ll. *pomum*) afalon, peraddon, pergair; afalau, per, &c.

Pome-paradise—afal paradwys.

Pome,† *v. n.* tyfu yn ben; tyfu yn grwn.

Pomecitron, *s.* eurafal, afal euraid, eurfal, afal aur.

Pomegranate, *s.* (Ll. *pomum* a *granatum*) grawnafal, afal gronynog, pomgranad; pomgranaden, pomgranadwydden.

Pomegranate-tree — pomgranadwydden, grawnafallen, grawnafalwydden, grawnafallwydden, pren pomgranad: *pl.* pomgranadwydd, grawnafalwydd.

Pomeroy, } *s.* brenin yr afalau, afal y bren-
Pomeroyal, } in.

Pome-water, *s.* math ar afal.

Pomey, *s.* llun afal glas (yn arfau bonedd).

Pomiferous, *a.* (Ll. *pomifer*) yn dwyn afalau; à ddygo afalau; afaleuog, afalddwyn.

Pommee, } *p. p.* pwmplog, boglynog, cnap-
Pommettee, } iog, clopawg, (yn arfau bonedd).

Cross pommettee—croes bwmplog.

Pommel, } *s.* (Ff. *pommeau*) cnap, pwmpl,
Pomel, } pwmp, clob, clopa, pothon, pothan, boglyn, cwrn, cnwb, cnwpa, pwm; gwarglwm, penclwm, clwm.

Pommel of a saddle—còryn, gwarglwm, pwmpl, both, *neu* bothan cyfrwy.

Pommel of a sword—penclwm cleddyf, cwrn cleddyf.

Pommel, *v. a.* pwmpio, pwnio, dulio, dyrnodio, ffusto; pwyo *neu* ddyrnu â dyrnau *neu* â chlwpa; briwo.

Pommelion, *s.* (o *pommel*) gwàr cyflegr, olgnap cyflegr, cnap olaf cyflegr, pwmpl olaf cyflegr, pwmpl cyflegr.

Pomological, *a.* afalonawl; perthynol i afaloniaeth.

Pomology, *s.* (Ll. *pomum*, a Gr. *logos*) afaloniaeth.

Pomp, *s.* (Al. ac Is.; Ll. *pompa*; Ff. *pompe*) rhwysg, rhodres, rhwysg a rhodres, rhyodres, gorhydri; gorwychder, ceinwychedd, mawrwychder, conedd, gwychedd, gwychder, balchder, balchineb; rhwyf; rhwysgfawredd; rhialtwch.

To go in pomp, } rhwysgo; byw mewn
To live in pomp, } rhwysg a rhodres; rhwyfo.

Pompatic,† *a.* (Ll. *pompaticus*) rhwysgfawr, mawrwych, mawreddog, rhodresfawr; ysblenydd.

Pompet, *s.* pelen yr argraffydd, pel yr argraffydd.

Pompholyx, *s.* (Ll. o'r Gr. *pompholux*) blodau afryttel; chwydd, dymchwydd.

Pompion, *s.* (Is. *pompoen*) pwmpa, pompiwn.

Pompire, *s.* (Ll. *pomum* a *pyrus*) afalber.

Pomposity, } *s.* (It. *pomposità*) rhwysgfawr-
Pompousness, } edd, rhwysgforedd, rhwysgedd, mawrwychder, mawrwychedd, mawreddogrwydd, mawreddigrwydd, gorwychedd, gorwychder, ymddangosgarwch, arsyberwyd, gorhydri, conedd, gwychedd; ymffrostgarwch.

Pomposo, *a.* (It.) mawrwych.

Pompous, *a.* (o *pomp*; Ff. *pompeux*) rhwysgfawr, mawr ei rwysg, mawrwych, mawreddog, mawreddig, mawryddig, gorwych, ceinfalch, ceinwych, hoewych, arsyberw, ysblenydd, ymddangosgar; ffrostfawr; coegfalch, gwagfalch.

A man of pompous words—dyn mawreiriog.
Pomum Adami, *s.* (Ll.) afal Adda, afal Addaf.
Pom-water, *s.* math ar afal.
Pond, *s.* (Ysp. ac It. *pantano;* Ll. *pontus*) llŷn; llynwyn, merllyn, pwll: *pl.* llynoedd, llynau.
Fish-pond, Pond for fish, } pysgodlyn.
Ice-pond—rhewlyn, llŷn is, llŷn rhew.
Horse-pond — grelyn, marchlyn, llŷn y ceffylau, golchfa meirch, golchfa ceffylau.
Mill-pond—llŷn melin.
The mill-pond—llŷn y felin.
Pond, *v. a.* llynio; gwneuthur yn llŷn; gwneyd llŷn; croni yn llŷn; croni.
Pond,† *v. a.*=*Ponder.*
Ponder, *v.* (Ll. *pondero*) pwyso; ystyried, ystyrio; myfyrio; dàl ar; dwys ystyried; arholi; meddylied, meddwl.
Ponder the path of thy feet—ystyria lwybr dy draed.
Doth not he that pondereth the heart consider it?—onid yw pwyswr y calonau yn deall?
Ponderability, *s.* hybwysedd, hybwysrwydd.
Ponderable, *a.* pwysadwy, hybwys, i'w bwyso; à ellir ei bwyso.
Ponderal, *a.* (o'r Ll. *pondus*) à gyfrifir wrth bwysau; cyfrifedig wrth bwys; pwysol.
Ponderance, *s.* pwys, pwysi, pwysineb, pwysedd, pwysiant, trymedd, trymder, trymbwys.
Ponderate,† *v. a.* pwyso, ystyried, myfyrio.
Ponderation, *s.* pwysiad, pwysiant, pwysawd.
Ponderer, *s.* ystyriwr; pwyswr, pwysydd.
Ponderosity, Ponderousness, } *s.* pwysigrwydd, pwysfawredd, pwysiant, trymedd, trymder, trymbwys.
Ponderous, *a.* (Ll. *ponderosus*) pwysig, pwysfawr, trwm, pwysgar, pwysog.
Pondweed, *s.* (*pond* a *weed*) dyfrllys, llynddail, llynwlyddyn.
Horned pondweed—llynwlyddyn corniog.
Broad-leaved pondweed—dyfrllys llydanddail, tafod y ci.
Various-leaved pondweed—dyfrllys amryddail.
Long-leaved floating pondweed—dyfrllys amryliw.
Perfoliate pondweed—dyfrllys trydwll.
Close-leaved pondweed—dyfrllys tewdws.
Shining pondweed—dyfrllys dysglaer.
Curled pondweed—dyfrllys crych.
Serrated pondweed—dyfrllys danneddog.
Lanceolate pondweed—dyfrllys culddail.
Small pondweed—dyfrllys siddil.
Fennel-leaved pondweed—dyfrllys gwrychddail.
Sea pondweed—dyfrllys arfor.
Tassel pondweed—tusw-ddyfrllys, dyfrllys tuswog, Rwppia morawl.
Ponent, *a.* (Ll. *ponens;* It. *ponente*) gorllewinol, tua'r gorllewin.
Pongo, *s.* math ar orang wtang.
Poniard, *s.* (Ff. *poignard*) bidog, bidogan, corgledd, cyllell wanu, cyllell frathu.
Poniard, *v. a.* gwanu à bidog; brathu à bidog; bidogi.
Ponk,† *s.* (C. *pwca, bwg*) bwgan, pwca, bwci, gwyll, ellyll.
Pontac, *s.* math ar win.
Pontage, *s.* (Ll. *pons, pontis*) treth pontydd, treth pynt, treth pont, toll pont, ponttreth, ponttal.
Pontee, *s.* math ar offeryn haiarn arferedig mewn gweithfëydd gwydr.
Pontifex, *s.* (Ll.) archoffeiriad; esgob; pab.
Pontiff, *s.* (Ll. *pontifex;* Ff. *pontife*) archoffeiriad; esgob; pab.
The Roman pontiff—Pab Rhufain; y Pab o Rufain.
Pontific, *a.* perthynol i offeiriaid; offeiriadol; archoffeiriadol; pabol, pabaidd.
Pontifical, *a.* (Ll. *pontificalis*) archoffeiriadol; pabol, pabaidd; perthynol i'r Pab; esgobaidd; mawrwych, mawreddog; †pontawl.
Pontifical, *s.* llyfr defodau a chynneddfau eglwysig; pabiadur.
Pontificality,† *s.* pabaeth, pabogaeth.
Pontificals, *s. pl.* gwisgoedd offeiriadol neu esgobol.
In pontificalibus, In his pontificalibus, } yn ei wisgoedd esgobol neu esgobaidd; yn ei wisgoedd offeiriadol; yn ei harddwisgoedd, yn ei freinwisg; yn ei ddillad goreu.
Pontificate, *s.* pabaeth, pabogaeth; archoffeiriadaeth; teyrnasiad Pab; llywodraeth Pab.
Pontifice, *s.* (Ll. *pons* a *facio*) pontyddiaeth, adeiladaeth pontydd.
Pontificial, Pontifician, } *a.* (Ll. *pontificius*) pabaidd, pabol, pabyddol.
Pontifician, *s.* Pabydd.
Pontlevis, *s.* (Ff.) ysgrogell; ymgodiad march ar ei draed ol.
Pontoon, *s.* (Ff. ac Ysp. *ponton*) pontfad; pont ysgraffau, badbont, pont gychod, pont nawf; ysgraff.
Pontoon-bridge — pont ysgraffau, pont gychod, badbont.
Pont-volant, *s.* (Ff.) pont hedegog, hedbont.
Pony, *s.* (anhysbys) merlyn, (*f.* merlen), corfarch, ceffylyn, merl: *pl.* merlod.
Pood, *s.* pwysi Rwssiaidd, cyfartal i 36 o bwysau Seisonig.
Poodle, *s.* math o gi dwfr.
Pool, *s.* (S. *pol, pul;* Al. *pfuhl*) llŷn, llynwyn; pwll (o ddwr).
Standing pool—merllyn, merbwll, merddwr, merddwfr; grelyn.
A small pool—corlyn, corllyn, llynwyn, pwll, pyllyn.
Pool, Poule, } *s.* (Ff. *poule*) derbynfa (mewn rhyw chwareuon ar gardiau).
Pooling, *s.* pylliad.
Poop, *s.* (Ff. *poupe;* Ll. *puppis*) llywle llong; olganllaw; canllaw, crib, coronwaith, neu goron pen ol llong; olbarth.
Poop, *v. a.* taro ar neu wrth ben ol llong; taro y llywle.
Pooping, *s.* tarawiad ar neu wrth ben ol llong; tarawiad ar neu wrth y llywle.
Poor, *a.* (Ll. *pauper;* Norm. *pour, power*) tlawd, angenus, rheidus, angenog, tlodus; llwm; bychodog; truan; anghyfoethog, digyfoeth, digyfoethog; gwael, sal, salw, isel, distadl, pilus, cwla; athru, truenus, gresynus, gresynol; gwàn, egwan; disylwedd; teneu, oul, achul, goachul; diffrwyth; drwg.
The poor—y tlodion; y tlawd.
A poor man—dyn tlawd, gwr tlawd, tlodyn; rheidusddyn, rheidusyn.

A poor woman—benyw dlawd, gwraig dlawd, bun dlawd, tloden; rheidusen, truanes.
Poor men—tlodion; rheidusion.
A poor little female—truanen.
Poor fellow—tlodyn, un tlawd, un truan.
Poor beggarly fellows—dynionach angenog; plant angen, meibion angen.
Poor little thing!—druan bach!
Poor man!—truan gwr! druan gwr! truan wr!
Oh poor thing!—O druan!
My poor child—fy mhlentyn truan; fy mhlentyn, druan.
The poorer sort of people, } y werin dlod-
The poor sort of people, } ion, y werinos dlodion, y gwerin tlodion, y gwerinos tlodion, y tlodion gorisel; y bobl iselradd; yr adlawiaid; gwehilion y bobl.
A poor excuse—esgus gwael, tlawd, *neu* annigonol.
A poor tool—gwas i bawb; truan gwr, truenyn, anwr, adyn.
Poor on all sides—amdlawd.
Poor cheer, } ymborth tlawd, gwael, sal,
Poor fare, } *neu* salw; arlwy prin, cynnil, cyrrith, tlawd, gwael, eiddil, *neu* fychan; adwledd.
Poor as Job—cyn dloted a llygoden eglwys.
The poor's chest—elusengist, cist elusenau, blwch y tlodion.
A poor eater—bwytäwr gwael, bwytäwr gwàn, bwytäwr bychan; bwytäwr dicra; un sydd yn bwyta ond ychydig.
That is a poor thing—peth gwael *neu* sal yw hwna.
Poor folks have few kindred—anaml garennydd a fydd i'r gwr tlawd.
Poor land—tir gwael, sal, salw, *neu* ddiffrwyth.
Poor clothes—dillad gwael, sal, *neu* seilwon.
Poor house—tlotty, ty y tlodion.
Poor law—cyfraith y tlodion, cyfraith y tlawd, tlodraith. [dlawd.
To grow poor—tlodi, tloduso; myned yn
To make poor—tlodi, tloduso; gwneuthur yn dlawd.

Poorjohn, *s.* math o bysg.

Poorly, *ad.* yn dlawd, &c.
Poorly clothed, } tlawd o ddillad; tlawd
Poorly clad, } mewn dillad; carpiog, clytiog; mewn anmhar.

Poorly, *a.* gwael, anhwylus, sal, clafaidd, cwla, gwachul, goachul, lledglaf, heb fod yn iach, afiach, clefyca, pilus, salw.
Poorly in health—gwael ei iechyd; gwael o ran iechyd; gwael mewn iechyd; heb fod yn iach, &c.
To look poorly in health—edrych yn anhwylus; edrych yn wael *neu* yn wywlyd ei wedd; bod â golwg glafaidd *neu* glefyca arno; edrych yn glaf *neu* yn glefyca; edrych yn wael *neu* wywlyd; edrych yn anhwylus.

Poorness, *s.* tlodrwydd, tlodi, tlodedd, tlodusrwydd, tlodusder, tlodusdra, tlodusdeb, tlodusedd; gwaelder, gwaeledd, gwaelni; truanedd; teneuder; iselder; diffrwythder.

Poor-spirited, *a.* tlawd *neu* wael ei ysbryd; gwael, gorwael; llwfr.

Poor-spiritedness, *s.* tlodi *neu* waelder ysbryd; gwaelder; llyfredd, llyfrder.

Pop, *s.* (Is. *poep*) ffrwt; poc, pocyn, pocan, mincocaeth, pwp; ffrwydr.
A pop with the mouth=poc, pocyn, pocan, pwp, *neu* fincocaeth â'r geneu; mincog, mincocaeth.

Pop, *v.* ffrytio; picio, neidio; ffrwydro; saethu, ymsaethu, pocio, pocian; pwpian.
To pop with the mouth, } mincoca, min-
To pop with the lips, } cocian; pocian, pocio, *neu* bwpian â'r geneu.
To pop a thing into the mouth—saethu peth i'r geneu; taflu i'r geneu.
To pop out—picio, neidio, saethu, ymsaethu, *neu* dasgu allan.
To pop in—picio, neidio, saethu, ymsaethu, *neu* dasgu i mewn.
To pop off a gun—coeg-saethu; gollwng ergyd o ynyn.

Pop, *ad.* yn ddisymmwth, yn sydyn, ar unwaith, yn annysgwyledig; ffrwt.

Pope, *s.* (Gr. *papa, pappas;* Ll., Ysp., ac It. *papa;* Ff. *pape*) Pab, y Pab; Esgob Rhufain.
The Pope—y Pab.
Pope's eye—cneuen y forddwyd, cnewullyn y forddwyd, llygad y Pab.

Pope, *s.* crychbysg.

Popedom, *s.* pabaeth, pabogaeth, pebydiog, pebyd; esgobaeth Rhufain.
The popedom—y babaeth.

Pope-Joan, *s.* Siwan Bab=math o chware ar gardiau.

Popeling, *s.* (o *pope*) ymlynydd wrth y Pab; pabyddyn.

Popery, *s.* Pabyddiaeth.

Popgun, *s.* (*pop* a *gun*) gŵn pren, gynyn tegan, gŵn tegan, tegan o ŵn, gŵn bwled, ffrwtwn.

Popinjay, *s.* (Ysp. *papagayo*) cnocell y coed, y gaseg wanwyn, delor y derw; y parot, y paret; ysgoegyn, coegyn, pertyn.

Popish, *a.* pabaidd, pabol, pabog; pabyddol.
Popishly affected *or* inclined—yn gogwyddo, yn ysgwyddo, yn tueddu, *neu* yn ystlysu at y Pab; â'i ogwydd *neu* â'i ysgwyddiad at y Pab; yn gogwyddo, yn ysgwyddo, yn tueddu, *neu* yn ystlysu at y grefydd babaidd; â'i ogwydd at Babyddiaeth.

Poplar, *s.* (Ll. *populus;* Ff. *peuplier*) aethnen, aethwydden, gwiwydden, poplysen, poplyswydden, pren poplys, peisgwyn, llathrwydden.
Poplar-trees—gwiwydd, aethwydd, poplys, poplyswydd, coed poplys, llathrwydd.
Great white poplar, } aethnen wèn, peisg-
Abele-tree, } wyn, pren aethnen.
Common white poplar, } aethnen lwyd.
Grey poplar, }
White poplar-trees—aethwydd, aethgoed.
Trembling poplar, } aethnen, aethwydden.
Aspen-tree, } crydaethnen.
Black poplar—aethnen ddu, pwmpleren, pwpleren.
Poplar grove, } llwyn poplys, pop-
A grove of poplars, } lys-lwyn, llwyn gwiwydd, llwyn aethwydd.

Poplin, *s.* cymmysge o sidan a hirwlan.

Popliteal, } *a.* (Ll. *poples*) perthynol i'r ar; yn
Poplitic, } perthyn i gymmal y glin.

Poppet, *s.*=*Puppet.*

Poppy, *s.* (S. *popeg;* Ll. *papaver;* Ff. *pavot*)

pabi, drewg, drewlys, bulwg Ffrengig, bulwg Ffreinig.
Horned poppy, Horn-poppy, llwydlas, pabi corniog.
Yellow horned poppy—pabi corniog melyn.
Common red poppy, Corn-rose, Corn-poppy, pabi coch yr yd, pabi gwyllt, pabi crynben llyfn, llygad y cythraul.
Long rough-headed poppy—pabi hirben gwrychog, drewg hirben gwrychog.
Long smooth-headed poppy—pabi hirben llyfn, drewg hirben llyfn.
Garden poppy—pabi dof, pabi y gerddi.
White poppy—llysiau y cwsg.
Poppy head—pen y pabi=math ar addurn mewn adeilyddiaeth.

Populace, *s.* (Ff. o'r Ll. *populus*) gwerin, gwerinos, y werin, y werinos, y gwerin, y gwerinos, y bobl gyffredin, y cyffredin bobl, y werin bobl, y bobl iselradd, y bobl, y lluaws, y dorf, y cyffredin, y gwreng, adlawiaid, breing, adfaon, gwehilion y bobl, gwaer.

Popular, *a.* (Ll. *popularis*) poblogaidd; gwerinol, gwerinaidd, gwerinog; perthynol i'r werin; eiddo y werin; perthynol i'r cyffredin bobl; eiddo y cyffredin bobl; eiddo y bobl; yn perthyn i'r bobl; cyffredin; cymmeradwy gàn y bobl; à ryngo fodd y bobl; à fo wrth fodd y bobl; hoff gàn y bobl *neu* y werin; gorhoff gàn y bobl *neu* y werin; mewn parch gyda'r werin; poblog; cyfaddas i ddealltwriaeth y werin *neu* y bobl gyffredin; uchelgais; eglur, diaddurn, syml, hyddeall.

Popularity, *s.* (Ll. *popularitas*) poblogeiddrwydd, poblogrwydd; hoffedd y bobl *neu* y werin tuag at un; cariad ac ewyllys da y bobl; ffafr y bobl *neu* y werin; cymmeriad gyda'r bobl.

Popularize, *v. a.* poblogeiddio; gwneuthur yn boblogaidd *neu* gyffredin; cyfaddasu i ddeall y bobl *neu* y werin; taenu yn mhlith y bobl.

Popularly, *ad.* yn boblogaidd, &c.; yn y cyfryw fodd ag a fo cymmeradwy gàn y bobl; yn ol dull a modd y bobl; gydag ewyllys da a chariad y bobl.

Populate, *v.* (It. *popolare;* o'r Ll. *populus*) pobli, poblogi; magu *neu* anghwanegu pobl; hilio; llenwi à thrigolion.

Populate,† *a.*=*Populous.*

Population, *s.* pobliad, poblogiad; poblogaeth.

Populin, } *s.* (Ll. *populus*) aethnenain=sylPopuline, } wedd crisialaidwy à geir yn rhisg a dail yr aethnen.

Populosity,† *s.*=*Populousness.*

Populous, *a.* (Ll. *populosus*) poblog, llawn pobl, llawn o bobl; llawn trigolion; hyddyn; tylwythog; hiliog; aml.

Populousness, *s.* poblogrwydd; amledd, amlder, *neu* luosogrwydd pobl.

Populus, *s.* (Ll.)=*Poplar.*

Porbeagle, } *s.* math o fergi.
Probeagle, }

Porcated, } *a.* (Ll. *porca*) trumiog, trumain,
Porcate, } gryniog, gryniol.

Porcelain, *s.* (Ysp. *porcelana;* It. *porcellana*) meinbriddion, llestri meinbridd, llestri pridd o'r fath oreu, llestri priddion godryloew.

Porcelain, *s.*=*Purslain.*

Porcellanaceous, } *a.* meinbriddin; perthynol
Porcellaneous, } i feinbriddion; tebyg i lestri meinbridd.

Porcellaneous shells—cregyn meinbridd, cregyn meinbriddion, cregyn meinbriddin.

Porcellanite, *s.* meinbriddem=math o faen iaspis.

Porch, *s.* (Ff. *porche;* Ll. *porticus*) porth, cyntor, cynnor, cyntedd, rhagdy; rhodfa ddiddos.
The Porch—y Porth=ysgol y Stoiciaid.

Porcine, *a.* (Ll. *porcinus*) mochaidd; perthynol i foch; porchaidd.

Porcupine, *s.* (It. *porco-spinoso;* Ll. *porcus* a *spina*) ballasg, y draenog mawr.
Porcupine fish—y pysg ballasgog.

Pore, *s.* (Ff.; Ysp. ac It. *poro;* Ll. *porus;* Gr. *poros*) chwysdwll, twll chwys; mandwll; un o fandyllau y croen.
The pores—y chwysdyllau; yr ymagorau.

Pore, *v. n.* (Gr. *ephoró, ephoraô?* Ysp. *porrear?*) edrych yn graff; syllu yn graff; syllu, craffu, tremio, arsyllu, gorselu.
To pore on—edrych *neu* syllu yn graff ar; syllu ar, syllio ar, tremio ar, tremu ar.

Poreblind, } *a.* (Gr. *póros*) cibddall, coegddall;
Purblind, } byrwel, byr ei olwg, agoswel; dall gàn syllu; à wel yn y godywyll yn well nag yn y goleu.

Porer, *s.* craff edrychwr, craff syllwr, tremiwr, syllwr, syllydd, sylliedydd.

Porgee, *s.* math ar lian Indiaidd garw.

Porgy, *s.* pysg o ryw yr eurben neu fanwes.

Poriform, *a.* (*pore* a *form*) chwysdyllaidd, mandyllaidd; ar ddull chwysdwll *neu* fandwll.

Porime, *s.* (Ll. *porima*) goddireb, gowireb; gosodiad à fo yn lled eglur o hono ei hun.

Poriness, *s.* (o *pory*) chwysdyllogrwydd; mandyllogrwydd; tyllogrwydd, amrydylledd.

Porism, *s.* (Gr. *porismos*) caffodeb.

Poristic, } *a.* caffodebus, caffodebaidd; perthPoristical, } ynol i gaffodeb.

Porite, *s.* (o *pore*) serwylar maenedig.

Pork, *s.* (Ll. *porcus;* Ff. *porc*) cig porch, cig porchyn, irgig moch, irgig mochyn, cig tyrchyn, irgig tyrchyn, cig glas-fochyn, irgig glasfochyn, cig moch ir; cig moch.

Porkeater, *s.* bwytäwr cig moch.

Porker, } *s.* mochyn, porch, porchyn, twrch,
Porkling, } hob, mochyn porch.

Porket, *s.* porchell, porchellyn, porchellan.

Porosity, } *s.* (o *porous*) chwysdyllogrwydd;
Porousness, } mandyllogrwydd; tyllogrwydd, amrydylledd.

Porous, *a.* (o *pore*) chwysdyllog; mandyllog; tyllog, amrydwll, amrydyllog.

Porphyre, *s.*=*Porphyry.*

Porphyritic, } *a.* (o *porphyry*) perthynol i
Porphyraceous, } faen myldardd; tebyg i faen myldardd; yn cynnwys myldardd; myldarddig, myldarddaidd, myldarddain, molafonig.
Polphyritic granite—ithfaen myldardd.

Porphyrize, *v. a.* gwneuthur yn debyg i fyldardd; peri tebygu o beth i folafon; gwneuthur yn fànog ei gyfansoddiad.

Porphyry, *s.* (Gr. *porphura;* Ll. *porphyrites*) maen myldardd, myldardd, molafon, mwlafon.
Porphyry shell—cragen myldardd, cragen fyldardd.

Porpite, } *s.* (Gr. *porpê*) botymfaen blewog,
Porpites, } blewfotymfaen.

Porpoise, } *s.* (It. *porco* a *pesce;* Ll. *porcus* a
Porpesse, } *piscis*) llamidydd, morfochyn, pysg-

odyn du: *pl.* llamidyddion, morfoch, pysgod duon.

Porraceous, *a.* (Ll. *porraceus*) ceninlas, ceninwyrdd; o liw y cenin; gwyrddaidd, lledwyrdd, gwyrddlas, lledlas.

Porrect, *a.* (Ll. *porrigo*) estynol, ymestynol; à ymestyno yn llorwedd.

Porrection,† *s.* (Ll. *porrectio*) estyniad allan, ymestyniad allan.

Porrect, *s.* (Ll. *porrum; It. porro, porretta*) sibolyn, sibolen, sibylen, ceninen, wynwynyn: *pl.* sibwl, sibol.

Porridge, *s.* (Ll. *porrum?* llygriad o *pottage?*) cawl, potes, isgell.

Porridge-pot—crochan cawl.
Porridge-dish—dysgl gawl, ffiol gawl.
Porridge-monger—cawlwr, poteswr; cawlai.
Milk-porridge—cawl llaeth, potes llaeth, twym llaeth, grual llaeth, gwynawd, gwynod.

Porrigo, *s.* (Ll.) taroden, tarwden, tarwyden, tarddwreinnyn, tarddwreinnen, marchwreinnyn, gwreinnyn, gwraint, tarddwraint.

Porringer, *s.* (o *porridge*, neu Ff. *potager?* Cern. *podzher?*) posned; ffiol gawl, dysgl gawl.

Port, *s.* (Ff.; Ll. *portus, porta*) porthladd, porthle, porthfa, porth, (*f.*); aber; twll *neu* rwyll gŵn yn ystlys llong; gyndwll; cauad *neu* glawr gyndwll; porth, (*m.*); arweddiad, arwedd, agwedd, ymddygiad, ymarwedd, ymarweddiad, trawd, gosgedd, edrychiad, ffriw, trem, golwg allanol; tu aswy llong.

Port-town — porthdref, tref borthladd, tref borthladdog.

Port, Port-wine, *s.* (o *Oporto* yn *Portugal*) gwin Oporto, gwin coch.

Port, *v. a.* dyborthi, porthi, arwedd, dwyn; dwyn mewn trefn benodol *neu* reolaidd; troi i ochr aswy llong.

Port, Helm a port, troi y llyw tua thu aswy y llong; troad y llyw tuag ochr aswy y llong.

Portability, Portableness, *s.* hygludedd, hygludrwydd, hyborthedd.

Portable, *a.* (o'r Ll. *porto;* It. *portabile*) cludadwy, hyglud, dygadwy, dygiadwy, hyddwyn, arweddadwy, hyborth, argludol; à aller ei ddwyn *neu* gludo; † goddefadwy.

Portage, *s.* (Ff.) cludiad, dygiad; tâl clud, tâl am glud, arian clud, arian porth, cluttal, porthdal; gyndwll.

Portal, *s.* (It. *portella;* Ff. *portail*) porth; rhagborth, cynddor, cynddrws; porthfwd.

The portals of heaven—pyrth y nef.

Portance, † *s.* arwedd, arweddiad, ymarwedd, ymarweddiad, ymddygiad.

Portass, Porthose, † *s.* llyfr gweddi.

Portate, Portant, *a.* arweddol (yn arfau bonedd).

Portative, † *a.* (Ff. *portatif*) = *Portable.*

Port-bar, *s.* bâr gyndwll.

Port-charges, *s. pl.* porthdalion, talion porthladd.

Portcrayon, *s.* cloer pwyntel, cist pwyntel.

Portclose, *s.* = *Portcullis.*

Portcullis, *s.* (*port,* a Ff. *coulisse, couler*) dor derchafad, dor dyrchafad, porthgwlas, porthog, porthoged, og gwlas.

Portcullis, *v. a.* cauad, attal, rhwystro; cau à phorthog *neu* borthgwlas.

Porthcullised, *a.* à dor derchafad iddo; ar wedd porthgwlas; delltog.

Porte, *s.* (Ff. o'r Ll. *porta*) Porth, y Porth; llys amherawdwr y Tyrciaid.

The Sublime Porte—y Porth Goruchel, y Porth Aruchel.

Ported, *a.* uchelborth, uchelddwyn, uchelarweddog.

The ported spear—y waew uchel-arweddog, y waew uchel-borth.

Portend, *v. a.* (Ll. *portendo*) rhagarwyddo, argoelio, rhagarwyddocâu, arwyddo yn mlaen llaw, rhagddangos, rhagddewinio, darogan, daroganu, dysgogan; arwyddo peth cyn ei ddamweinio.

Portension, † *s.* rhagarwyddiad, rhagargoeliad, rhagddangosiad, argoeliad.

Portent, *s.* (Ll. *portentum*) arwydd drwg, rhagarwydd drwg, argoel ddrwg, drwg argoel, drygargoel, drygarmes; rhagarwydd *neu* ragargoel rhywbeth drwg; rhagargoel, darogan; rhyfeddod.

Portentous, *a.* (Ll. *portentosus*) argoelus, argoeliog, argoelfawr; drygargoelus, drygargoeliog, argoel-ddrwg; yn rhagddangos drwg i ddyfod; yn darogan drygau; anferthol, anferth, aruthr, aruthrol; rhyfeddol; darloganus, coelin, coeling.

Porter, *s.* (Ff. *portier,* o'r Ll. *porta*) porthor, drysor, cynhorawr, ceidwad porth: *f.* porthores, drysores.

Porter's lodge — porthordy; ystafell y porthor.
Porter's office — porthoriaeth; swydd y porthor.

Porter, *s.* (Ff. *porteur,* o *porter;* Ll. *porto*) cludydd, cludwr, cariwr, arweddwr, arweddodwr, cludwas, arweddwas; dygwr, dygydd, dygiedydd, *neu* ddygiawdr beichiau *neu* lwythau; arweddlyn, cludlyn, dïod arwedd.

Porterage, *s.* tâl cludyddion, tâl arweddwyr; hur, tâl, *neu* gyflog cludweision; arweddwriaeth, arweddodraeth, cludyddiaeth; porthoriaeth.

Porterly, *a.* fel cludwas; tebyg i gludwas; à moesau cludwas ganddo; gwerinaidd, gwerinol, aflednais, isel.

Portesse,† *s.* llyfr gweddi.

Portüre, *s.* porthdan.

Portfolio, *s.* (Ff. *port-feuille;* Ll. *porto* a *folium*) papyrgod, papyrgist, papyrgell, papyrgloer.

To have the portfolio, To hold the portfolio, bod mewn swydd (yn ngweinyddiaeth gwlad); dâl swydd (yn y weinyddiaeth).

A minister without portfolio—gweinidog heb swydd, gweinidog diswydd; gweinidog heb fod mewn swydd; un yn perthyn i'r weinyddiaeth ond heb ddâl un swydd ynddi.

Portglave, Portglaive, † *s.* (Ff. *porter* a *glaive,* C. *glaif*) dygiawdr, arweddwr, arweinydd, *neu* arweddodwr cleddyf; un cleddyfog *neu* gleddyfddwyn; gweinidog cleddyfddwyn, cledd-ddygiedydd.

Portgrave, Portgreve, Portreeve, *s.* (Ll. *portus,* ac Al. *graf,* S. *gerefa*) porthfaer, porthlyw, llywydd y porthladd, llywydd y borth = penswyddog arfordref.

Port-hole, *s.* (*port* a *hole*) twll gŵn *neu* gyflegr (yn ystlys llong); rhwyll gŵn *neu* gyflegr; gyndwll, twll gŵn, twll cyflegr.

Port-hooks, *s.* bachau y gyndyllau.

Portico, *s.* (It.; Ll. *porticus*) pendist, cyntedd colofnog, porth colofnog, pillborth, rhodfa ddiddos, rhodfa golofnog.

Portion, *s.* (Ll. *portio*) rhan, cyfran, rhandwy; dogn, cyfran fesurol; ysgâr; gwaddol, cynnysgaeth; agweddi, egweddi, engweddi, angweddi; argyfreu, argyfrau; anrheg, rhodd; rhandir; coelbren; twysged; dawg.

A small portion — rhan fechan, cyfran fechan.

Marriage portion—gwaddol, cynnysgaeth, agweddi, egweddi.

An exact portion—unionran, rhan gywir, rhan uniawn.

Right portion—iawnran, rhan iawn.

A certain portion — twysged, twysgen, twysg, swrn; rhyw gymmaint, rhywfaint.

A portion of ground—rhandir, rhan o dir.

Like portions—rhan am ran (*Deut.* xviii. 8).

Let the portion of a sinner fall upon her—syrthied coelbren pechadur arni hi (*Eccles.* xxv. 19).

Portion, *v. a.* rhanu; cyfranu; gosod *neu* ddosbarthu yn rhanau; dogni; gwaddoli, cynnysgaethu, cynnysgaeddu, berthogi.

Portioner, *s.* rhanwr, rhanydd, cyfranwr, dosbarthwr, dognwr.

Portionist, *s.* un y mae iddo ddogn *neu* gyfran athrofaol; un y mae iddo fwy nag un periglor; cyfraniedydd.

Portionless, *a.* diwaddol, digynnysgaeth, digyfran, heb waddol, heb gynnysgaeth.

Portland-stone, *s.* (o ynys *Portland*, yn swydd Dorset) maen Portland, calchen Portland.

Portland-vase, *s.* tlysgawg Portland.

Portlar, *s.* bâr i sicrhau gyndyllau llong.

Portlast, } *s.* gynwalc; ymyl uchaf ochr llong.
Portoise, }

Portlid, *s.* cauad y gyndwll, clawr y gyndwll, clawr gyndwll.

Portliness, *s.* gwychder gwedd, hoewedd gwedd, golygusrwydd; trawd uchelwych, uchelder trawd; tegwch diwygad; uchelwychder, mawrwychedd, hoewedd.

Portly, *a.* (o *port*) gwych, hoewych, hoew, mawrwych, *neu* uchelwych ei wedd; golygus; uchel ei drawd; teg ei ddiwygad; ymddangosiadus, ymddygiadus; symgar, corffog, corffol.

Portman, *s.* bwrdais porthladd; porthladdol, *neu* borthleol; un o drigolion porthladd; un o fwrdeisiaid y Pum Porthladd.

Portmanteau, *s.* (Ff. *porte manteau*) ysgilgist, ysgilgod, bolgan, bwlgan, bwlgan croen.

Portmote, } *s.* (Ll. *portus*, a S. *mot*) porthlys,
Portmoot, } llys porthdref, porthdrefiys.

Portrait, } *s.* (Ff.) llun, darlun, arlun, ardeb,
Portraiture, } eilun, arfel; darluniad, arluniad, delwad, delwedd, drychedd, eiluniad, arfelyddiad, dyluniad, dysgrifiad, portreiad.

Portrait,† *v. a.* tynu llun, darlunio, ardebu.

Portray, *v. a.* (Ff. *portraire*) tynu llun, darlunio, arlunio, delweddu, ardebu, arfelu, arfelyddu, dylunio, dysgrifio, portreiadu.

Portrayer, *s.* darluniwr, lluniedydd, arluniwr, ardebydd, ardebwr, arfelydd, tynwr llun.

Portress, } *s.* (o *porter*) porthores, drysores.
Porteress, }

Portreve, *s.* (Ll. *portus*, ac Al. *graf*, S. *gerefa*); porthfaer, porthlyw, llywydd porthladd, maer porthladd, penswyddog arfordref.

Portrope, *s.* rhaff i godi cauad gyndwll; rhaff gyndwll.

Portsale, *s.* porthwerthiad, porthwerth; gwerthiad nwydd yn y porthladd.

Portsoken, *a.* (Ll. *porta*, a Goth. *soka*) â chanddo gyfryddid y porth; yn meddu ar freintiau tufewnol y porth er byw y tu allan iddo.

Port-vein, *s.* gwythen fawr yr afu, y wythen borth, porth-wythen.

Portwigle,† *s.* penbwl, penbyliad.

Pory, *a.* (o *pore*) chwysdyllog; mandyllog; tyllog, amrydwll, amrydyllog.

Pose, *v. a.* (C. *posio*, yn ol *Webster*; Ll. *pausi*; Ff. *poser*) posio, posiannu, dyrysu, dyrysholi, methlu; dwyn *neu* yru un i'w gyfynggynghor.

Pose, *s.* milyn yn sefyll yn llonydd â'i holl draed ar y llawr (mewn arwyddfarddoniaeth).

Pose,† *s.* (S. *gepose*) y gormwyth, yr annwyd.

Poser, *s.* posiwr, posiedydd, dyrys-holwr, dyrys-holydd; pos, posiant; dyrysbeth.

Posited, *a.* (Ll. *positus*) gosodedig, dodedig, trefnedig, â gyflëwyd.

Position, *s.* (Ll. *positio*) cyflead, gosodiad, dodiad, gosod, sefydliad, trefniad; sefyllfa, cyflwr, ansawdd; ystum; gosodedigaeth, gosodigaeth, gosodaeth; testyn; sail dadl *neu* ymadrodd; defnydd dadl *neu* ymadrodd; rhagosodiad; tybiaeth.

Position (in arithmetic)—tybiaeth, rhifdybiaeth.

Positional,† *a.* cyfleadol, dodiadol, gosodol, gorsafol.

Positive, *a.* (Ll. *positivus*; Ff. *positif*) pendant; gosodedigol; gwiriedigol, gwiriol, haeredigol, honiannol, haerol, haer, haeriannol; gwirioneddol, gwireddol; gorddodol; penodol; cadarnhaol; arbenig; sicr, sicrhaol, dilys, dïau, dïammheu, dir, darhonawl; hollol, annibynol; awdurdodol; penderfynol; hyderus; rhyhyderus.

Positive and negative—gorddodol a nacaol; cadarnhaol a negyddol.

Positive degree—y wastadradd, y gymesinradd, gradd gymesîn, gradd wastad, cymesîn radd.

Adjective of the positive degree—enw gwàn gwastad, ansoddair gwastadradd, enw gwàn gwastadradd, ansoddair cymesînradd, ansoddeb gwastadradd; ansoddair yn y gymesînradd; chwanegair yn y wastadradd; adenw yn y radd gymesîn *neu* wastad.

Positive electricity — trydan gorddodol; trydaniaeth orddodol.

Positive, *s.* peth â ellir ei wirio *neu* haeru; peth gorddodol *neu* annibynol; gorddodiad, gorddodair; gwireddoldeb.

Positives (in grammar)—gorddodolion, gorddodiaid, geiriau gorddodol, gorddodeiriau.

Positives and suppositives—gorddodolion a goddodolion.

Positively, *ad.* yn bendant, &c.; yn wir ddïau.

Positiveness, *s.* pendantrwydd; gwiriedigolrwydd, gwiriedigoldeb, haeredigoldeb, gwiriolrwydd, gorddodolrwydd, gorddodoldeb, arbenigrwydd, sicrwydd, dïeurwydd, &c.

Positivity,† *s.*=*Positiveness.*

Positure,† *s.* (Ll. *positura*)=*Posture.*

Posnet, *s.* (o'r C., yn ol *Webster*; o'r Ff. *bassinet*, yn ol *Skinner*) posned; cogan.

Posological, *a* dognofyddol.

Posology, *s.* (Gr. *poseo* a *logos*) dognofyddiaeth; gwyddoriaeth *neu* athrawiaeth dognau meddygol.

Pospolite, *s.* (Ll. *posse* a *polis*) meiawd o fon-eddigion y Pwyl.

Posse, *s.* (Ll.) torf, llu, cadlu, torf arfog, arfoglu, mawrlu; rin, gwerin, gwerinos, pentwr o'r werinos, mileinlu; gallu, grym, gall.

Posse comitatus—holl allu sir *neu* swydd; grym y sir; arfoglu y swydd.

Poss, *v. a.* tasgu dwr.

Poss, *s.* rhaiadr, cwymp dwr.

Possess, *v. a.* (Ll. *possessus*) meddu, meddiannu, perchenogi, perchenu, meddu ar, meddiannu ar; bod ar helw; bod yn eiddo; mwynhau; piau, piaw, pieufod; goresgyn, goresgynu; etifeddu, etifo, edifo; bod i *neu* gân un beth; eiddio.

To possess before—rhagfeddiannu, rhagfeddu, rhagoresgyn; cymmeryd *neu* achub o flaen arall; rhagachub.

Possessed of—yn mwynhau; mewn meddiant o; yn y meddiant o; mewn mwyniant o; yn y mwyniant o; yn meddu, yn meddiannu; yn feddiannol ar.

To be fully possessed of—bod mewn llawn feddiant o, &c.; cwbl ddeall *neu* amgyffred peth.

To possess one with notions, } peri i un
To possess one with a notion, } goelio, credu, *neu* dybied; llenwi un o ryw dyb *neu* dybiau; dysgu *neu* beri i un feddwl rhywbeth na bo gwiw iddo; darbwyllo un.

To possess one's self of—cymmeryd *neu* ennill meddiant o; ennill, goresgyn.

To possess with—cynnysgaethu â, cyflenwi â; rhoi rhywbeth parhäus i un.

Those who possess—meddiannusion, meddiannyddion, meddiannwyr, perchenogion.

Possession, *s.* meddiant, perchenogaeth, mwyniant, meddedigaeth, meddiannedigaeth; eiddo, helw, meuedd; goresgyn, goresgynaeth, goresgyniaeth, goresgyniad; eiddo; estyn; piant, piad, piawd; etifeddiaeth, etifeddiant, etifeddiad; cyfoeth; tir; pethau ar helw un; da, meddiannau.

Possession (in law)—goresgyn, goresgynaeth, goresgyniaeth.

Unjust possession—camoresgyn.

To have possesion—cael goresgyn, cael estyn; cael meddiant.

To take possession—cymmeryd goresgyn; goresgynu; meddiannu, cymmeryd meddiant.

To give possession—rhoddi goresgyn, rhoi goresgyn, goresgyniadu.

To be in possession—bod mewn goresgyn; bod mewn meddiant.

One put in possession—un mewn goresgyn; un estynol: *pl.* estynolion.

To give up possession, } ymadael â'i or-
To deliver up possession, } esgyn; rhoi i fyny ei feddiant; rhoi i fyny ei oresgyn.

To put out of possession—bwrw allan o oresgyn; tafiu allan o feddiant.

In possession of—mewn meddiant o; mewn goresgyn o; yn y meddiant o; yn y mwyniant o; yn mwynhau, yn meddu, yn meddiannu.

In one's possession—yn meddiant un; ar helw un.

In my possession—yn fy meddiant i; ar fy helw; yn fy helw; yn fy llaw i; yn fy nwylaw i.

Long possession—hir feddiant.

In actual possession of—gwir feddiannol o; mewn gwir feddiant o.

Belonging to possession, } meddiannol;
Pertaining to possession, } perthynol i feddiant *neu* berchenogaeth; perchenogaethol.

Self-possession—meddiant o hono ei hun; meddiant arno ei hun; meufedd, hunanfeddiant, hun-feddiant.

Possession,† *v. a.* rhoi meddiant o; gwneuthur yn feddiannol o; perchenoli.

Possessioner, *s.* perchen, perchenog, perchenogwr, meddiannydd, meddiannwr.

Possessive, *a.* (Ll. *possessivus*) meddiannol, meddiannedigol, meddedigol, meddiannus, perchenogol, perchenol, meddedigaethol, meddiannedigaethol, meddol, perchenogaethol, piannol, piawl.

Possessive case—cyflwr *neu* achos meddiannol; cwympod meddiannol.

Possessive pronoun—rhagenw meddiannol.

Reciprocally possessive pronouns—rhagenwau cymherchenig.

Possessor, *s.* (Ll.) meddiannydd, meddiannwr, perchen, perchenog, perchenwr, perchenogwr, meddwr; goresgynwr; cedwidydd.

Belonging to a possessor—meddiannyddol; perthynol i feddiannydd, &c.

Possessory, *a.* meddiannus, meddiannyddol, meddiannol, perchenol, perchenogol, perchenogaethol, meddol; â meddiant ganddo.

Posset, *s.* (C. *posel*) posel.

Posset-curds—caws posel, ffaced.

Treacle posset—posel triagl.

Posset, *v. a.* ceulo, cawsio, cawsu, troi.

Possibility, *s.* (o *possible*) hyalledd, dichonoldeb, dichonolrwydd, hyallrwydd, dichonrwydd, dichoneiddrwydd, gallueiddrwydd, galluedigrwydd, dichonedd, galluedigaeth, galluoldeb, galledigrwydd, gall, posiblrwydd; gallu bod o beth.

Beyond possibility—tramoddol; anhyall, analluadwy; tu hwnt i fod yn ddichonadwy.

Possible, *a.* (Ll. *possibilis*) galluadwy, hyall, dichonadwy, dichon, galluol, gallunaidd, galledig, gallus, gallüus, posibl; â allo fod; â ddichon fod; â all, â allo.

Not possible=*Impossible.*

If it were possible—pe byddai, o bai, *neu* pe bai ddichonadwy; pe byddai, pe bai, *neu* o bai bosibl; os gellid, pe gellid; pe gallent, &c.

As far as possible—i'r eithaf; hyd yr eithaf; dim ag a ellid; hyd y gellid; hyd y gellir; cyn belled ag y gellid; mor bell ag y gellir; cybelled ag y bo dichonadwy.

It is possible—dichon, dichyn, fe ddichon; gall, geill; mae yn hyall, &c.

Possibly, *ad.* ef allai, efallai, fe allai, ysgatfydd, hwyrach, ond antur, fe ddichon; mewn un modd, mewn modd yn y byd; mewn unrhyw fodd.

If I possibly can, } os gallaf mewn un
If I can possibly, } modd; os gallaf mewn modd yn y byd.

Learn all that can possibly be known—dysga bob peth à ellir mewn un modd ei wybod; dysg yr oll à ellir byth ei wybod.

Post,† *a.* (Ff. *aposter*) cyflogedig *neu* huredig i ddwyn camdystiolaeth.

Post, *s.* (D. & Sw.; Al. *pfoste, post;* Ff. *poste*) post, piler, llorf; gorsaf, safle, arsaf, lle; sefyllfa; eisteddfa, eisteddle; swydd, swyddogaeth, galwedigaeth; llythyrwas, llythyrwr, brysiadur, brysnegesydd, ffulliedydd, rhedegwr, rhedegydd, un llythyrddwyn, llythyrgludydd; llythyrfa, llythyrdy; papyr llythyrau; gorsaflu.

Side post—cilbost, ystlysbost.

Cow-house post—buddeilw, buddel, buddelw, buddal: *pl.* buddeilwydd, buddelwydd.

Knight of the post—crogyn o ddyn à dyngo anudon er gwobr; dyhiryn à dyngo anudon er gwobr; gwr gwobr a gwerth; tyst gwobr a gwerth; anudonwr; marchog y rhigod, marchog y post.

Post, *v.* postio, rhoi ar bost; sefydlu, cyfiëu; rhoi *neu* osod mewn lle *neu* orsaf; gorsafu, llehau, llëu; trefnu; llyfru; dyfrysio, brysdeithio; myned ar ddyfrys, ar redeg, dàn redeg, *neu* ar y gyrfäu; myned yn nerth traed ceffyl; gyru yn chwyrn; teithio yn gyflym; myned ar frys gwyllt; myned mewn gorffull; gorffullio, gorfrysio; cyhoeddi; peri *neu* wneuthur yn gyhoedd; gyru ar gyhoedd; gyru ar gyrn a phibau; trosi; teithio à brysfeirch; rhoi yn y llythyrdy; bwrw *neu* dafiu i'r llythyrdy; llythyrgistio.

To post it, } myned ar ddyfrys, ar redeg,
To post away, } *neu* ar y gyrfäu; myned yn nerth traed ceffyl; gyru yn chwyrn; dyfrysio.

To post one's self in a place — ymsefydlu, ymorsafu, ymlehau, ymgyfiëu.

To post a book of accounts—cyfiën, trefnu, *neu* ddosbarthu llyfr cyfrifon; gorsafiyfru cyfrifon; trosi cyfrifon o'r dyddlyfr *neu* y goreslyfr i'r gorsafiyfr; trosi i'r gorsafiyfr.

To post one for a coward—cyhoeddi un yn llyfrwas *neu* gilgi yn ngwydd y byd.

To post up a writing in some public place—postio ysgrifen mewn rhyw le cyhoeddus; rhoi ysgrifen ar bost mewn rhyw fàn gyhoedd.

To post a letter—rhoi llythyr yn y llythyrdy; bwrw *neu* dafiu llythyr i'r llythyrfa.

To post off †—oedi, gohirio.

Post, *ad.* ar frys, ar redeg, dàn redeg, ar ddyfrys, ar fawr frys, ar frys gwyllt.

To ride post—myned ar ddyfrys, ar redeg, dàn redeg, *neu* ar y gyriäu; myned yn nerth traed ceffyl; gyru yn chwyrn; myned yn gyflym; brysdeithio.

Post, rhagddawd Lladin yn dynodi *ol, ar ol, yn ol, gwedi, wedi, tu ol.*

Postable, *a.* à ellir ei yru trwy y llythyrdy; cludadwy; à ellir ei gario.

Postage, *s.* (o *post*) llythyrdoll, llythyrdal, tâl am ddwyn llythyr, tâl am lythyr; † tâl clud.

To pay postage—talu llythyrdoll; talu am lythyr; talu am ddwyn llythyr.

Penny postage—llythyrdoll geiniog.

Postage-stamp—llythyrnod, llabed llythyr.

Postbill, *s.* llythyrddyl.

Bank postbill—llythyrddyl ariandy, llythyr ariandy, cedlythyreb.

Postboy, *s.* llythyrwas.

Postchaise, *s.* brysglud, brysgerbyd; hurglud, hurgerbyd.

Postdate, *v. a.* olamseru, olddyddio, hwyrddyddio; dyddio yn hwyrach *neu* ddiweddarach na'r gwir amser.

Postdate, *s.* olamseriad, olddyddiad, hwyrddyddiad; dyddiad hwyrach *neu* is na'r gwir.

Postdiluvial, } *a.* (Ll. *post a diluvium*) ar ol y
Postdiluvian, } dylif, wedi y dylif; olddyliflol.

Postdiluvian, *s.* olddylifiad, olddylifwr; un yn byw ar ol y dylif: *pl.* olddylifiaid.

Post-doctor, *s.* coegfeddyg, orachfeddyg, meddyg pren.

Poster, *s.* brysnegesydd, brysgenad, brysiadur, brysdeithydd; teithydd cyflymred, gyrwr ar fawr frys; postlen, hysbysien fawr.

Posterior, *a.* (Ll.) olach; hwyrach, diweddarach; yn ol, ar ol; olaf; is; gwaelach, salach.

A posteriori—oddi wrth yr hyn a ganlyn; oddi wrth yr effaith at yr achos.

Reasoning *à posteriori*—ymresymu oddi wrth yr effaith; ymresymu oddi wrth yr effaith at yr achos.

Posteriority, *s.* (Ff. *posteriorite*) olafedd, olafiaeth, olachrwydd; israddiaeth, israddoliaeth.

Posteriors, *s. pl.* pen ol, y pen ol, y rhanau ol, rhafr, cyfeistedd, tin.

Posterity, *s.* (Ll. *posteritas*) olafiaid, oliaid, yr oliaid, ein holiaid, adian, adieneedd, addon; y to *neu* y do à ddel ar ol; y to *neu* y do à ddel; y to *neu* y do nesaf; y genedlaeth à ddaw; y rhai a ddeuant ar ein hol *neu* yn ein lle; y byd à ddel ar ol; plant ac wyrion; ein plant a'n hwyrion; hil, hiliogaeth, epil, essillt, essill, essillydd, addonwy.

Postern, *s.* (Ff. *poterne,* o'r Ll. *post*) drws bychan, dor fechan, cilddor, drws cefn, dor gefn, cefnddrws, cefn-ddor; porth bychan, cilborth.

Postern, *a.* ol; o'r tu ol; o'r tu cefn; eel, cyfrinachol.

Postexistence, *s.* olfodoliaeth, olfodoldeb.

Postfact, *a.* (Ll. *post factum*) à wnaed ar ol peth arall; a ddygwydd ar ol peth arall; olffeithiol.

Postfact, *s.* olffaith; peth à ddygwydd ar ol peth arall.

Postfine, *s.* olddirwy.

Postfix, *s.* olddawd, olddodiad, attawd, atddodiad, atddawd; llythyren, sill, *neu* air a chwaneger ar ddiwedd gair arall: *pl.* olddodion, attodion.

Postfix, *v. a.* olddodi, atddodi, attodi, atosod; gosod wrth, cymylltu wrth; gosod *neu* chwanegu ar ddiwedd gair.

Post-hackney, *s.* brysfarch llog, gyrfarch llog.

Post-haste, *s.* rhedegfrys, mawrfrys, gorffull, dyfrys, brys gwyllt.

In post-haste—ar redegfrys, ar redeg, dàn redeg, mewn mawrfrys, mewn gorffull, ar frys gwyllt.

With post-haste—yn nerth traed y ceffyl; yn nerth traed ceffyl; yn nerth traed ei geffyl; yn nerth y traed; yn nerth ei draed; yn nerth y traed a'r gwadnau; ar ddwr ac ar wynt.

To make post-haste—rhedegfrysio, gorffullio, gwneuthur mawrfrys; brysio yn nerth traed a gwadnau.

Post-haste, *ad.* ar fawrfrys, ar redegfrys, ar frys, ar redeg, dàn redeg, mewn mawrfrys, mewn gorffull, ar frys gwyllt.

He came post-haste—daeth ar redeg; daeth ar redegfrys; daeth yn nerth traed ei geffyl; daeth ar fawrfrys; daeth dàn redeg; daeth mewn gorffull.

Post-horn, *s.* corn llythyrwas.

Post-horse, *s.* brysfarch, teithfarch, march brys, gyrfarch.

Post-house, *s.* llythyrdy, llythyrfa; teithfarchdy, ty lle cedwir teithfeirch.

Posthume,† *a.*=*Posthumous.*

Posthumous, *a.* (Ll. *posthumus*) à aned ar ol marw ei dad; olanedig; à gyhoeddwyd ar ol marw yr awdwr; à fo ar ol marw un; olargraffedig; olgladdedig.

Posthumous work—olwaith; gwaith à gyhoedder ar ol marw yr awdwr.

Posthumous piece—oldraith.

Posthumous child — plentyn olanedig; plentyn à anwyd ar ol marw *neu* ar ol claddu ei dad.

Postic,† *a.* (Ll. *posticus*) o'r tu ol; anwyllysgar, hwyrfrydig.

Postil, *s.* (It. *postilla*) ymylnod.

Postil, *v. a.* ymylnodi; ysgrifenu ymylnodau; egluro, eglurhau, esbonio.

Postillion, *s.* (Ff. *postillon*) rhagfarchog, rhagfarchog cerbyd, rhagfarchogwr, blaenyrwr.

Postillate, *v.* pregethu trwy egluro yr Ysgrythyr bob yn adnod.

Postillation, *s.* esboniad *neu* eglurhad yr Ysgrythyr wrth bregethu.

Postillator, *s.* esboniwr yr Ysgrythyr bob yn adnod.

Postiller, *s.* ymylnodwr, ymylnodydd, ysgrifenydd ymylnodau; esboniwr âg ymylnodau.

Posting, *s.* (o *post*) brysdeithiad; teithiad à brysfeirch; darpariaeth teithfeirch.

Posting-house, *s.* ty *neu* westty lle y cedwir teithfeirch; ty brysfeirch.

Postliminiar, } *a.* à ddyfeisiwyd, à wnaed, *neu*
Postliminious, } à hanfoda ar ol rhyw beth; adweddol.

Postliminium, } *s.* (Ll. *postliminium*) adwedd.
Postliminy, }

Postman, *s.* llythyrwas, llythyrwr, llythyrydd; dygwr, dygydd, dygiedydd, *neu* gludydd llythyrau; llythyr-gludydd.

Post-mark, *s.* nod llythyrdy, marc llythyrdy.

Postmaster, *s.* penllythyrwr, penllythyrydd, ceidwad llythyrdy.

Postmaster general—penllythyrwr cyffredinol, penllythyrwr y deyrnas.

Postmeridian, *a.* (Ll. *postmeridianus*) gwedi canol dydd, wedi hanner dydd, wedi y canoldydd, prydnawnol, yn y prydnawn, olnawnol.

Postmeridian work — prydnawnwaith, gwaith prydnawn.

Postmistress, *s.* penllythyres, penllythyrwraig.

Post-mortem, *a.* (Ll.) ar ol marw, ar ol marwolaeth.

Post-mortem examination — trengholiad, trengholiant, trengchwiliad.

Postnate, *a.* (Ll. *post* a *natus*) canlynol, dylynol; à fo ar ol.

Postnote, *s.* (*post* a *note*) llythyrnodeb.

Postnuptial, *a.* ar ol priodas.

Post-obit, *s.* (Ll. *post-obitum*) trengrwymeb.

Post-obit bond—trengrwymeb.

Postoffice, *s.* llythyrdy, llythyrfa.

Postoffice order—archeb llythyrdy, archeb llythyrfa, archeb lythyrfaol.

Post-paid, *a.* y talwyd ei lythyrdoll; â'i lythyrdoll wedi ei thalu; rhagdaledig.

Postpone, *v. a.* (Ll. *postpono*) oedi, gohirio, addoedi; troi heibio; gosod, bwrw, *neu* adaw yn ol; ysgilio; gwneuthur llai pris o; esgeuluso.

Postponement, *s.* oediad, gohiriad, addoediad.

Postponence, † *s.* casineb, anhoffder.

Postponer, *s.* oedwr, gohiriwr, addoedwr.

Post-position, *s.* olgyflead.

Post-prandial, *a.* (*post*, a Ll. *prandium*) ar ol ciniaw.

Post-remote, *a.* olbell, olbellenig; pellach mewn amser *neu* drefn.

Posts, *s. pl.* pyst.

Postscenium, *s.* (Ll.) olddrychfa, olbeithfa.

Postscript, *s.* (Ll. *post scriptum*) olysgrifen, olysgrif.

Post-town, *s.* llythyrdref; tref à llythyrdy ynddi; tref lle cedwir brysfeirch.

Postulant, *s.* (Ll. *postulans*) gofynydd, gofynwr, gofyniedydd, ymholwr.

Postulate, } *s.* (Ll. *postulatum*) edryfeb; gos-
Postulatum, } odiad dïymwad, gofyniad dïymwad; gofyniad rhesymol ï'w ganiadu; gosod, gofyn, *neu* ofyniad cyfaddef; gosodiad erfynedig *neu* ganiataol; gosodiad dibrawf ond a ystyrir yn amlwg o hono ei hun; tybosawd; gofyniad, gofyn.

Postulate, *v. a.* cymmeryd yn ganiataol; hòni heb brawf; adrodd heb brawf; edryfu; gofyn, erfyn, erfynio, deisyf, ceisio; tybosod.

Postulation, *s.* (Ll. *postulatio*) honiad heb brawf; cymmeriad yn ganiataol; dibrawf gymmeriad, tybiant dibrawf; edryfiad; gofyniad, erfyniad, deisyfiad, cais, ciriolad; cynghawsdadl, arddadl.

Postulatory, *a.* gofynedigol, erfynedigol; dibrawf, heb brawf; à gymmerir *neu* à gymmerwyd yn ganiataol; gosodedigol heb brawf, dibrawf osodedigol.

Posture, *s.* (Ff.; Ll. *positura*) ystum, munud, mydum, safiad, sefyllwedd, agwedd, gosgedd, dull, llun; sefyllfa, ansawdd, cyflwr; helynt, hwyl.

Posture of affairs—ystum, ansawdd, gosodiad, cyflwr, amgylchiad, safiad, *neu* sefyllfa pethau, &c.; hynod ymgyfarfod, ymgyrch, *neu* ymgyfred dygwyddiadau.

Posture of one's affairs—helynt un.

Posture of the mind—hwyl, tuedd, tymmer, ardymmer, tymmyr, naws, *neu* ansawdd y meddwl.

In its several postures—yn ei amryw luniau; yn ei amryw ystumiau.

Posture, *v. a.* gosod mewn rhyw ystum *neu* agwedd; agweddu, ystumio, dullio, munudio, awgrymu.

Posture-master, *s.* ystumiwr, ystumydd, munudiwr, mydumiwr, meistr afluniau.

Posy, *s.* (o *poesy*? C. *posio*?) blodeuglwm, swp o fodau; arwyddair, arwyddwers, *neu* destyn modrwy; gair cyswyn.

Pot, *s.* (Ff., Ia., a C.; Gw. *pota*) crochan pot; cwpan, cib, llestryn; crochanaid, potaid; papyr bychan.

Earthen pot—crochan pridd.
Copper pot—crochan efydd, pot efydd, efyddyn.
A little pot—crochenyn, potyn; cwpenyn.
Watering pot—llestr dyfru, crochan dyfru, pot dyfru, cunnog ddyfru; ystên ddyfru.
Pot-ful—crochanaid, potaid, llonaid crochan.
To keel the pot, } coethi y crochan; dï-
To stir the pot, } ewynu y crochan; diboethi y crochan.
To go to pot—myned i ddystryw; darfod am dano; myned i'r dim; myned i'r pot; myned i dinllwyn.

Pot, *v. a.* crochenu, potio; gosod mewn crochanau *neu* botiau; barilo.

Potable, *a.* (Ff.; Ll. *potabilis*) yfadwy; à ellir ei yfed.

Potable, *s.* dïod, dïod yfadwy, yflyn; peth i'w yfed: *pl.* yfolion.

Potableness, *s.* y cyflwr *neu* yr ansawdd o fod yn yfadwy; yfoldeb.

Potagro, } *s.* math ar gyffaeth à drosir o'r India
Potargo, } Orllewinol.

Potale, *s.* potlyn; gweddillion dystyllio.

Potamegeton, *s.* (Gr. *potamos* a *geiton*) dyfrllys, llynddail, llynwlydd.

Potamides, *s. pl.* (Gr. *potamos*) Afonesau, duwiesau yr afonydd.

Potamology, *s.* (Gr. *potamos* a *logos*) afonyddiaeth, afoneg, traethawd ar afonydd.

Potance, *s.* (Ff. *potence*) math ar begor mewn oriawr.

Potash, } *s.* (*pot* ac *ashes*; Al. *potasche*; Ff.
Potassa, } *potasse*) golchludw, trwythludw, gwygnur; llyshal, llyshalan, llyshalen, gwrthsur.
Nitrate of potash, } blawr, creighalen,
Nitrate of potassa } creig-halan, halen y graig, gwyghalen, nitr.
Sulphate of potash — ufelgris gwygnur, ufelhal gwygnur, ufelawd gwygnur, gwygufelgris.

Potassium, *s.* (o *potash*) sawd delidaidd golchludw, delwygnur.
Protoxide of potassium=*Potash*.
Salts of potash—halion gwygnur, halion golchludw.

Potation, *s.* (Ll. *potatio*) yfed, ymyfed, yfetri; cyfeddach, cydyfed, term, term cyfeddach; potiad; traflynciad; traflwnc, trancell.

Potato, *s.* (Indaeg, *batatas*) cloronen, bwytaten: *pl.* cloron, bwytatwys, aeron y ddaiar.

Potbellied, *a.* cestog, cestfawr, boliog, bolfawr, rhythfoliog.
A short potbellied person—torpwth, codfol, ffargod; un cestog, &c.

Potbelly, *s.* cest, tor, cestor, tryfol, ffargod, codfol, gorfol, rhythfol, rhemmwth.

Potboy, *s.* gweeyn tafarn, potwas.

Potch, *v. a.* (Ff. *pocher*) gwanu, trywanu, brathu; gwthio; lledferwi, goferwi.

Pot-companion, *s.* cydyfwr, cyfeddachwr, cydbotiwr, cest-gyfaill, cyd-ddïotwr.

Potelot, *s.* (Al. *pottloth*; Is. *potlood*) ufelured gwyblwm.

Potence, *s.* (Ff.) croes faglog, crocs fagl, croes ben bagl.

Potency, *s.* (Ll. *potentia*) gallu, galluedd, galluogrwydd, grym, nerth, cadernid, grymder, grymusder, grymusdra, grymiant, nerthwch; nerthogrwydd, cadredd, nertholdeb, nerthedd, nerthineb, nerthrwydd, gallu, nerth, bogwn, pybi.

Potent, *a.* (Ll. *potens*) galluog, nerthog, nerthol, cadarn, grymus, gallus, galluol, gallùus, agwrdd, cadr, gwrdd, cryf, bogynog, grymiol, nerthfawr, nerthfawrog, nerthfawrus, dïeiddil, cawraidd.

Potent, *s.* llun pen bagl, pen bagl, ffon fagl; † llawffon; † penadur, tywysog.
Cross potent—croes faglog, croes ben bagl, bagl-groes.

Potentacy, † *s.* penaduriaeth, penarglwyddiaeth, teyrnedd.

Potentate, *s.* (Ff. *potentat*; It. *potentato*) penadur, penaeth, teyrn, archdeyrn, mydeyrn, llywydd, tywysog; un y mae iddo allu ac awdurdod: *pl.* gorchoddion, galluogion, oedyrn.

Potented, } *p. p.* baglog, fel pen bagl.
Potentée, }

Potential, *a.* (Ll. *potential*) galluogol, galluedigol, galledigol, galluadwy, gallus, gallûus, galledig.
Potential mood—modd galluogol, galluedigol, galledigol, galluadwy, *neu* alledig.

Potential, *s.* unrhyw beth galluedigol; peth dichonadwy *neu* alluadwy: *pl.* galluedigolion.

Potentiality, *s.* galluolrwydd, galluoldeb, gallusrwydd, galluogoldeb, galluogolrwydd, gallïedigoldeb, dichonoldeb.

Potentilla, *s.* (Ll. *potens*) pumbys, pumnalen, pumdalen; tinllwyd, gwyn y merched; coegfefus.

Potentness, *s.* nertholdeb, nerthogrwydd, galluogrwydd, galluedd, grymusder, grym, nerth, gallu.

Poterium, *s.* (Gr. *potêrion*) gwyddlwyn, gwyddlwdn, gwlydd Mair, llysiau y cryman.

Potestative, † *a.* (o'r Ll. *potestas*) awdurdodol.

Potgun, † *s.*=*Popgun*.

Pot-hanger, *s.* bach crochan, bachyn crochan: *pl.* bachau crochan.

Pothecary, † *s.*=*Apothecary*.

Pother, *v.* (Gw. a Gael. *bodhair*; C. *byddarw*; Cern. *bothur*) blino, aflonyddu, syfrdanu, trafodi, dyrysu; dadyrddu, dadwrdd, ffwdanu, trafferthu, ymdrafferthu, dwndro, ffrystio; ymdrafferthu *neu* ffwdanu yn ofer.

Pother, *s.* ffwdan, trafferth, dwndwr, ffwndwr, ystŵr, dadwrdd, twrdd, terfysg, trafod, trybestod, heldrin, helgur, dyryswch, dyfysgi, cymhelri, syfrdandod, mawr-swn; cwmwl tagiyd.

Pot-herb, *s.* llysieuyn crochan, llysieuyn gwyrdd: *pl.* llysiau crochan, llysiau gerddi, dail crochan, bresych, cawl, dail cawl; pob math o ddail à fwytäer.

Pot-hook, *s.* bach crochan, bachyn crochan: *pl.* bachau crochan.

Pot-house, *s.* dïotty, llymeitty.

Potion, *s.* (Ff.; Ll. *potio*) trancell, trafiwnc, llymaid, llymeidlyn; trancell *neu* lymaid o ddïod feddygol *neu* feddyginiaethol; dïod feddygol, dïod feddyginiaeth; llyn.
Love potions—dïodydd swyn serch.

Potlid, *s.* clawr crochan, hulier crochan, gwerchyr crochan.

Potman, *s.* gwas tafarn, potwas; † cydyfwr.

Potmetal, *s.* mettel crochan, delid crochan.

Potshare, } *s.* (*pot*, a S. *sceard*; Is. *potscherf*)
Potsherd, } dernyn o briddlestr, dernyn o lestr pridd; cragen.

Potstone, *s.* crochanfaen.
Pottage, *s.* (o *pot*; Ff. *potage*; Llyd. *podaich*; Gw. *potaiads*) cawl, potes; isgell, gwysgion.
Pottager, *s.* ffiol gawl, dysgl gawl, llestr potes.
Potter, *s.* (o *pot*) crochenydd, cregenydd, priddor, priddlestrwr, priddlestrydd, gweithiwr llestri pridd, gweithiwr gwaith pridd.
J'otter's trade—crochenyddiaeth, cregenyddiaeth.
Potter's clay—priddgist, clai y crochenydd, pridd y crochenydd, cleigist, gwyn-glai.
Potter's ware—llestri pridd, llestri priddion, priddlestri, cregenau, nwyddau crochenydd.
Pottern-ore, *s.* (o *potter*) mwn y crochenydd, mwyn y crochenydd, priddorfwn.
Pottery, *s.* (o *pot*; Ff. *poterie*) llestri pridd, llestri priddion, priddlestri, llestri priddin, cregenau; gweithfa priddlestri, gwaith priddlestri, gwaith pridd, gwaith llestri pridd, cregenwaith, cregenfa, priddweithfa.
Pottery ware—llestri pridd, priddlestri, &c.
A piece of pottery—priddlestr, llestr pridd, llestr priddin.
Potting, *s.* (o *pot*) yfed, ymyfed, yfetri; potiad; gosod sugr mewn barilau i ddyferu.
Pottle, *s.* (C. *potel*, yn ol *Webster*; o *pot*, yn ol *Johnson*) hanner galwyn, pedwar peint; pot, pasol; ffiasgen, ffiasged.
Potto, *s.* y melarth, y felarth.
Potulent, *a.* (Ll. *potulentus*,) yfadwy; à ellir ei yfed.
Pot-valiant, *a.* cadarn yn ei gwrw; gwrol yn ei gwrw; dewr mewn diod.
Potwallopers, } *s.* (*pot*, a *wallop*, berwi) pot-
Potwallers, } ferwyddion, berwyddion crochan=enw à roid i bleidleiswyr gynt.
Pouch, *s.* (Ff. *poche*; Al. *bauch*) coden, cod, cwd, cwdyn; bolgwd, bolgod; ffargod, rhythfol, codfol; pwrs.
Pouches—codenau; celloedd bychain yn nghenddod llong.
To put in a pouch—codenu; rhoi *neu* ddodi yn nghoden.
Pouch, *v. a.* codenu; rhoi yn nghoden; rhoi *neu* ddodi mewn coden; llogellu; llyncu; achub; † moni.
To pouch the mouth—mingrynu, mingrychu; crynöi ei fin; crynhau ei fin; crychu ei fin.
Pouch-mouthed, † *a.* gwefusdew; mingrych; treflog.
Pouldavis, } *s.* math ar lian cryf; llian hwyl-
Poledavy, } iau, llian hwyl, hwyl-lian; sachlïan.
Poledavis, }
Pouldron, *s.* (Ff. *épaule?*) arfwisg yr ysgwydd; ysgwyddwisg, ysgwyddarn.
Poule, *s.*=*Pool.*
Poult, *s.* (Ff. *poulet*) cywenan, cywenig, cyw bach, cyw ieuanc, cyw.
A turkey poult—cyw twrci, twrci ieuanc.
Poulter,† *s.* (o *poult*)=*Poulterer.*
Poulterer, *s.* (o *poult*; Norm. *poltaire*) adarwerthwr, adarwerthydd, ednwerthwr, ednwerthydd, ieirwr, dofednwr, dofadarwr, dofednogwr, gwerthwr dofednod, ednwr.
Poultice, *s.* (Gr. *poltos*; Ll. *puls*; It. *polta*) sugaethan, meddalai.
Poultice, *v. a.* gosod, rhoi, *neu* ddodi sugaethan wrth; dodi meddalai wrth.
Poultive, † *s.*=*Poultice.*
Poultry, *s.* (o'r Ff. *poule*) dofednod, dofednaint, dofadar, adar dofion, adar gwarddofion, dofieir, dofednogion; pob math o adar dofion a llawfaeth.
Poultry-house, *s.* dofadardy, ieirdy, adardy, ty dofadar.
Poultry-yard, *s.* dofadarfa, ieirfa, adarfa, buarth y dofieir.
Poulverain, *s.* (Ff. *poulverin*) ffiasg bylor.
Pounce, *s.* (Ff. *pierre-ponce*) panlwch, pylor pân, golosglwch.
To pounce paper—rhwbio papyr à phylor pân; rhoi panlwch ar bapyr ofiyd a gwagaw i'w sadhau a'i beri yn ddurfing.
Pounce, *v. a.* panlychu; ysgeintio à phanlwch *neu* olosglwch; rhwbio à phylor pân.
Pounce, *s.* (It. *punzone?* Ll. *pungo?*) crafanc, ewin, ysbag, (*pl.* ysbagau), craf; ewin aderyn ysglyfaethus.
Pounce, *v. a.* crafangu, crafangio, ysbagu, ewino, bachu, cigweinio; rhoi ei grafanc *neu* grafangau yn; trydyllu, trywanu, gwanu, tyllu, brathu, traw-dyllu; cipio; disgyn yn sydyn *neu* ddisymmwth; disgyn, syrthio; dyfod am ben peth yn ddisymmwth; disgyn ar beth ac ymaflyd ynddo à chrafangau.
Pounce-box, } *s.* trydyll-gist, trydyll-fiwch.
Pouncet-box, }
Pound, *s.* (S. *pund*; Al. *pfund*; Ll. *pondus*) pwys; punt, (*pl.* punnau, punnoedd).
Two pounds (in weight)—dau bwys, deubwys.
Two pounds (in money)—dwy bunt.
Pound avoirdupois—hirbwys, pwys cwyr, pwys cywir; pwys yn cynnwys 16 unas.
Pennywise and pound foolish—rhoi'r dorth a gofyn y dafell; cynnil ar geiniog, ar bunt hael byrllawiog; enill y blewyn a cholli'r bwrn.
Pound, *s.* (S. *pyndan*) ffald, gwarchae, carchar anifeiliaid.
Pound, *v. a.* ffaldio; cau, rhoi, dodi, *neu* osod mewn ffald; gwarchae, gwarchau, caethiwo.
Pound, *v. a.* (T. *punian*; C. *pwnio*) pwyo, curo, malurio, manbwyo, breuanu, breuddilo, briwo, pwnio.
Poundage, *s.* (o *pound*) tâl punt, treth punt, punttal; tâl o gymmaint a chymmaint yn y bunt; pwysdal; tâl ffald, arian ffald, tâl gwarchae, arian gwarchae; † ffaldiad.
Poundbreach, *s.* tor ffald, toriad ffald.
Pounder, *s.* pwyedydd, pwyodr, cymhwyedydd; pwywr, cymhwywr, manbwywr; pwysydd; unpwys; ffaldiwr, ceidwad ffald; peren fawr.
Ten-pounder—cyflegr deg pwys ei belen; gwn deg-pwys, cyflegr deg-pwys, deg-pwysai.
Twelve-pounder—cyflegr deuddeg pwys ei belen, &c.
Pound-keeper, *s.* ceidwad ffald.
Poupeton, *s.* (Ff. *poupée*) baban bychan; delwan.
Poupies, *s.* (Ff.) saig o gig llo, cig eidion, a chig moch.
Pour, *v.* (C. *bwrw*, yn ol *Johnson* a *Webster*) tywallt, tywalltu, dywallaw, gwallaw, gwallofi, gwallofio; arllwys, allwys; gwehynu, gwehyn, gwahenu; bwrw, dyfwrw; dynëu; dadlenwi; dylifo; ymdywallt, ymarllwys; dyhidlo.
To pour about—amdywallt; tywallt o amgylch.

To pour abroad—tywallt ar led.
To pour again—ail dywyllt, &c.; tywallt eilwaith, tywallt drachefn.
To pour back—attywallt, dattywallt; tywallt yn ol.
To pour in—tywallt i mewn; bwrw i mewn; tywallt yn; tywallt am ben.
To pour forth, } tywallt allan, tywallt, dy-
To pour out, } nëu, allwys, arllwys, arlloesi, arloesi; gwlawio.
To pour out tears—tywallt dagrau; dyferu dagrau; gollwng dagrau.
To pour down, } llifo i lawr, dylifo i lawr;
To pour, } bwrw yn hidl; rhedeg yn llif i'r llawr; ffrydio, pistyllio; rhaiadru.
To pour down rain—tywallt gwlaw, bwrw gwlaw.
It pours—mae hi yn bwrw yn hidl; mae hi yn bwrw yn bistyll; y mae yn tywallt y gwlaw.
Pouring rain—gwlaw hidl, gwlaw hidlaidd.
To pour (any liquid) down a steep place—tywallt ar y goriwared; tywallt dros y dibyn.
To pour off—gwallofi, gwallofio, dywallaw, gwallaw, dynëu, gorddinëu, allwy; diswaddodi.
To pour on—tywallt ar; rhoi ar, dodi ar.
To pour water on a drowned mouse—gwneuthur gwaith *neu* orchwyl afraid; bwrw heli i'r môr.
To pour out—ffrydio, llifo, dylifo, rhedeg, tori, *neu* ffreuo allan; pistyllio, llifeirio, hifflaid, gwanegu.

Pourer, *s.* tywalltwr, tywalltydd, tywalltiedydd, gwehynwr, gwehynydd, gwallofwr, gwallofydd, gwallofiawdr.
Pourleu, *s.*=*Purlieu.*
Pourparty, *s.* (Ff. *pourparter*) cydraniad.
To make pourparty—rhanu cyttir yn rhandiroedd; rhanu tir yn rhandiroedd rhwng cydetifeddion, a gosod i bob un ei randir ei hun; cydranu tir rhwng cydetifeddion, a gosod i bob un ei gydran ei hun.
Pourpresture, *s.* (Ff. *pour* a *pris*) camfeddiant *neu* gamoresgyn ar eiddo un arall.
Poursuivant, *s.*=*Pursuivant.*
Pourtray, *v.*=*Portray.*
Pourveyance, *s.*=*Purveyance.*
Pousse, † *s.* (llygriad o *pulse*) pys, ydbys.
Pout, *s.* (llygriad o *poult*) swtan, cod lwyd; pwd, y pwd; † cyw.
Whiting pout—swtan, cod lwyd.
The pouts—y pwd.
Pout, *v. n.* (Ff. *bouder*) pwdu, tèri, tèru, moni, sori, cuchio; llaesu gwefl, estyn gwefl; mingrychu.
Pouting lips—gweflau treflog, estynweflau.
A pouting fellow—terwr, monyn; dyn terllyd, terog, pwdog, pwdlyd, anfoddog, *neu* anhyfodd.
A pouting housewife—benyw derllyd, bwdog, bwdlyd, derog, anfoddog, *neu* anhyfodd; monen.
To pout at one—edrych ar un yn bwdog; edrych ar un dân estyn ei wefl o anfoddlonedd wrtho.
To pout at one's victuals—tèru, tèri, pwdu, *neu* foni ar ei fwyd.

Pouting, *s.* pwd, y pwd.
Poutingly, *ad.* yn derllyd, dân deru, yn bwdog, yn bwdlyd; dân estyn ei wefl gân anfoddlonedd; yn anfoddog.

Poverty, *s.* (Ff. *pauvreté*; Ll. *paupertas*) tlodi, tlodedd, tlodrwydd, angen, eisieu, llymder, tlodusrwydd, tlodusedd, tlodusder, tlodusdeb, tlodusdra, eisiwyd, eisiwed, eisiwedd, rheidusni; prinder; anamledd, anamldra; gwaelder; anffrwythlondeb; diffyg.

Powder, *s.* (Ff. *poudre*; It. *polvere*; Ll. *pulvis*) llwch, pylor, meilon, manlwch, ffylor; ffiamlwch, pylor gwŷn, gynlwch, chwalwch.
Gun-powder=*Gunpowder.*
Fine powder—manlwch, mân lwch, pylor mân, pain.
Powder of post—blawd gwŷdd, blawd y gwŷdd, meilon gwŷdd.
Curry powder—mysglwch, plithbylor, poethfysg, poethbylor=cymmysgedd o had coriander, turmerig, sinsir, a phupyr, ynghyd â halen, grawn paradwys, clows, canel, wynwyn, garlleg, a chnau Cocos, os ewyllysir.
Sneezing powder—trewlwch, ystrewlwch.
To strew with powder—llychu, llychwino; ysgeintio â llwch *neu* bylor; pylori.
To beat, grind, *or* reduce to powder—pwyo, malu, gwneuthur, *neu* friwo yn llwch; pwyo, malu, gwneuthur, *neu* friwo yn chwilfriw; malurio, meiloni, pylori, llychu.

Powder, *v. a.* pwyo, malu, gwneuthur, *neu* friwo yn llwch; malurio, breuanu, breuddilo, malu, briwioni, manbwyo; pylori, meiloni, llychu, llychio, llychwino; ysgeintio â llwch; blodio; ysgeintio â halen; creisioni.
To powder with salt—ysgeintio â halen.

Powder, † *v. n.* dyfod yn angerddol.
Powder-box, *s.* blwch pylor, pylor-flwch, blwch pylor gwallt.
Powder-chest, *s.* pylorgist, cist bylor.
Powder-flask, *s.* flasg bylor, pylorgorn.
Powder-horn, *s.* pylorgorn, corn pylor.
Powderings, *s. pl.* rhyw luniau i lanw gwagleoedd mewn cerfwaith.
Powdering-tub, *s.* twba, noe, *neu* lestr halltu; cell anlladwas.
Powder-mill, *s.* melin bylor.
Powder-mine, *s.* clawdd pylor, pylor-glawdd.
Powder-monkey, *s.* pylorwas, gwesyn y pylor, cludydd y pylor.
Powder-room, *s.* pylorgell, cell y pylor.
Powdery, *a.* pylorog, ffylorog; pyloraidd, llychlyd.
Powdike, *s.* clawdd cors, cors-glawdd.

Power, *s.* (Ff. *pouvoir*; Norm. *povare*) gallu, nerth, grym, gall; cryfder, galluedd, galluogrwydd, nerthineb; awdurdod; egni; rhwysg; llywodraeth, rheolaeth; cyfoeth; meddiant; llu, cadlu; gwarant; sawdd; †llawer, llawer iawn, lluaws.
Magnifying power—chwyddall, chwyddallu, gallu mwyhaol, grym mwyhaol, grym mawrhaol.
Projectile force—tafinerth, tafirym, tawlnerth, tawlrym.
Repulsive power—gwrthallu, gwrthegni, gwrthall, gallu gwrthyrol, gallu gwrthyredigol.
Primary power—cynallu, cynnerth, cynall, gallu cyntefig.
Equal power—cyfallu, gallu cyfartal, grym cyfartal.

Superior power—gornerth, gorallu, gorall.
Extreme power—tragallu, tragall, tragalluedd.
Associate powers—galluoedd ystlynol, galluoedd cyfunol.
Simple power—symerth, gallu syml.
Co-operative power—cyngall, gallu cydweithiol, gallu cyweithiol.
United power—cydallu, gallu cyfunedig, cydall.
Power of numbers—gallu rhifau, rhifallu, rhifall, rhifonall, sawdd.
To endue with power—galluogi, galluedigo, galluo, nerthu; cynnysgaethu â gallu, &c.
Endued with power—galluog, galluedig; â chanddo allu *neu* nerth.
To have power—gallu, gallael, gallel; bod gallu, nerth, *neu* awdurdod ganddo; dichoni, dichon, digoni, medru.
To have power over—cael buddugoliaeth ar; cael goruchafiaeth ar; cael gorfod ar.
Arbitrary power—trawsallu, gorfodall; gorallu, tra-awdurdod.
Usurped power—camrwysg; trawsfeddiant; traws-awdurdod; awdurdod treisiol.
To be in power—bod mewn rhwysg; bod mewn awdurdod.
Roman power—gallu Rhufeinig, Rhufeiniol gyfoeth.
The powers of Europe—galluoedd Ewrop; gorchoddion Ewrop.
The great powers of Europe—galluoedd mawrion Ewrop = Prydain, Ffrainc, Awstria, Prwssia, a Rwssia.
Power of a country—llu gwlad, cadlu gwlad; gallu gwlad.
Knowledge is power—nid gallu ond gwybod; trech deall no grymusder.
In one's power—yn ngallu un; ar law un; yn llaw un; dan awdurdod un dan law un.
It is in your power—mae ar eich llaw chwi; mae yn eich gallu chwi; chwi a ellwch.
This thing is in my power—y mae hyn o beth ar fy llaw i; y mae hyn o beth yn fy nghallu i.

Powerful, *a.* galluog, nerthog, nerthol, grymus, nerthus, nerthfawr, grymusol, cadarn, cadr, nerthfawrog, nerthfawrus, nerthus, gallus, gallüus; effeithiol; rhinfawr.

Powerfulness, *s.* galluogrwydd, galluogedd, nerthogrwydd, nertholdeb, nertholrwydd, nerthusrwydd, nerthusedd, nerthineb, nerthwch, nerthedd, nertholedd, grymusrwydd, grymusder, cadredd, effeithioldeb; gallu, grym, nerth.

Powerless, *a.* diallu, dinerth, dirym, analluog, gwàn, egwan, diall.

Powerlessness, *s.* analluogrwydd, dinerthedd, annerthedd, annerth, gwendid, egwander.

Power-loom, *s.* gwŷdd â weithier gàn allu celfyddydol, megys dwfr, ager, a'r cyffelyb; gall-wydd.

Powter, } **Pouter**, } *s.* (o *pout*) y golomen fronfawr.

Powwow, } **Pawwaw**, } *s.* math o ddawns Indiaidd; offeiriad.

Pox, *s.* (o *pock*, [*pl. pocks*;] S. *poc*; Is. *pok*) brech; y frech fawr, y frech Ffrengig.
Venereal pox—y frech fawr, y frech Ffrengig, y frech ffreinig, y frech losg, llosfrech, anlladwst, ysglwyf, haint y trythyllwch, y clefyd poeth, y clwyf poeth, poethglwyf.
Chicken-pox—brech yr ieir, brech y ieir.
Small pox—y frech wèn, y frech folog.
Swine-pox—brech y moch.
Cow-pox—bufrech, biwfrech, brech y buchod, brech y fuwch, buchfrech.

Poy, *s.* (Ysp. *apoya*; Ff. *appui*) pawl rhafftdawnsiwr; pawl.

Poze, *v.*=*Pose.*

Pozzuolana, *s. pl.* (o dref *Pozzuoli*, yn Naples) lludw llosgfal, llosgludw.

Praam, *s.* (Is.) garfwch; cafn enlli=math ar fad gwaelod-lydan.

Practic, † *a.* =*Practical.*

Practicability, } **Practicableness**, } *s.* hywneledd, hywneddrwydd, hyalledd, dichonoldeb; hawsineb, hawsder, hawsedd; dichonolrwydd gwneuthur peth; bod o beth yn wneuthuradwy; ymarferoldeb, gwneuthuroldeb.

Practicable, *a.* (Ff. *praticable*; o'r Ll. *practicus*) gwneuthuradwy, hywnel, hywnedd; hyall, galluadwy, galladwy, dichonadwy; â ellir ei wneuthur; defnyddiadwy; ymarferadwy, arferadwy, gweithredadwy, preithiadwy, ffeithiadwy.

Practical, *a.* (Gr. *practicos*; Ll. *practicus*) ymarferol; perthynol i ymarferiad; defnyddiol; bucheddol; preithig, preithiol, breithig, gwneuthurol, gwneuthuriadol.
Practical discourses—ymadroddion bucheddol.
A practical discourse concerning death—ymadrodd bucheddol yn nghylch marwolaeth.

Practically, *ad.* yn ymarferol, &c,; trwy ymarfer; mewn ymarfer; yn ol rheolau ymarfer.

Practicalness, *s.* ymarferoldeb, ymarferolrwydd, gwneuthuroldeb.

Practice, *s.* (Gr. *practicé*) ymarfer, ymarferiad, arfer, arferiad, arferiaeth, arferedigaeth, praith, braith, gweithrediad; defnyddiad; gwneuthuriad; ymarfer â galwedigaeth; mynych arfer; medr; gwaith.
The practice of piety—yr ymarfer o dduwioldeb; ymarfer duwioldeb.
The practice of duty—gwneuthuriad dyledswydd; yr ymarferiad o ddyledswydd.
This is the common practice—dyma yr arfer gyffredin; fel hyn y gwneir yn gyffredin; dyma y modd y gwneir yn gyffredin.
A secret practice—dirgel ystryw, dirgel weithred, dirgel ymarfer; bwriad drwg.
By a long practice of villainy—o hir ddyfyn ysgelerder; o hir wneuthur ysgelerder.
Practice makes mastery—arfer a wna feistrolaeth; arfer a bair feistrolaeth; mynych arfer a bair feistrolaeth; arfer a drech ar bob trechaf; arfer ac ymdrech a drech ar bob trais; arfer a wna yn hawdd y peth mwyaf anhawdd; arfer a ddwg bob peth dàn ei wedd; arfer yw hanner y gwaith; nid nerth ond arfer; nid celfyddyd ond arfer.
To put in practice—rhoi ar waith; arferu, arferyd, defnyddio.
Covetous practice—ymarferion cybyddlyd; cybydd-dra (2 *Pedr* ii. 14).

Injurious practices — gweithredoedd trahäus (*Eccles.* x. 6).
Practice (in arithmetic) — praith, preithiant.
Practisan, † *s.* goruchwyliwr, gweithredydd.
Practise, *v.* arfer, arferu, arferyd, mynych arfer, ymarfer â, ymarfer o; dylyn; defnyddio; rhoi ar waith; gwneuthur; ymarfer, ymarferu, ymarferyd; ymbrofi; preithio; gweithredu, cyflawnu, gweithio; dylyn galwad, dylyn galwedigaeth.
To practise one's self—ymarfer, ymarferu, ymarferyd; arfer ei hun; ymgynnefino, ymbrofi, ymbreithio.
To practise against—amcanu, bwriadu, *neu* ddychymygu yn erbyn; gwrthwynebu.
To practise husbandry—amaethu, diwyllio tir, trin tir, coledd tir, ardymmeru tir, llafurio y ddaiar, trin y ddaiar, coledd y ddaiar, hwsmoni, hwsmona; chwarcu yr hwsmon.
To practise hypocrisy—rhagrithio, arferu rhagrith.
To practise the law—cyfreithwra, cyfreithwrio, cyfreithyddu; dylyn y gyfraith; trin y gyfraith; ymröi i'r gyfraith.
To practise physic—dylyn meddyginiaeth, trin meddyginiaeth.
To practise virtue—dylyn rhinwedd; ymröi i rinwedd; ymröi i'r hyn sy dda; dylyn daioni.
To be practised in—bod yn hyddysg yn; bod yn gynnefin â; bod yn gyfarwydd â.
Not practised—anarferedig, diarfer; nas arferir.
Practiser, *s.* arferwr, arferydd, preithiwr; ymarferwr, ymarferydd.
Practising, *a.* ymarferol, arferedigol; à fo yn dylyn ei alwad.
Practitioner, *s.* arferiedydd, arferydd, arferwr, preithiedydd, preithiwr; ymarferiedydd, ymarferydd, ymarferwr.
Practitioner, in physic—meddyg; trinwr, trinydd, triniedydd, *neu* arferiedydd meddyginiaeth.
Practitioner in law—cyfreithiwr, cyfreithwr, cyfreithydd; trinwr, trinydd, *neu* driniedydd y gyfraith.
Præ, rhagddawd Lladin yn dynodi *cyn-, rhag-; blaen-, o flaen; tra-; gor-.*
Præcipe, *s.* (Ll.) gwŷs yn gorchymyn cael o rywbeth ei wneuthur; gorchymynwys; gorchymyn.
Præcognita, *s. pl.* (Ll.) rhagwybodolion.
Præcordia, *s. pl.* (Ll.) rhan flaenaf y ddwyfron; cynfron; y rhanau o flaen y galon.
Præfloration, *s.* (Ll. *præfloro*) rhagflagurawd, rhagflodeuawd.
Præmunire, *s.* (llygriad o'r Ll. *præmonere*) rhagrybuddeb; carchar a dirwy; dirwy am drosoddu cyfraith; trallod, gofid, ingder, cyfeiedd, cyfeiaeth, dygnedd, cyfyngder, cyfyng-gynghor, helbul.
Præmunitory, *a.* darluniol o ddirwy y gall un ei thynu arno ei hun; perthynol i garchar a dirwy.
Prænomen, } *s.* (Ll. *prænomen*) cynenw; enw
Prenomen, } bedydd.
Prætor, *s.* (Ll.)=*Pretor, &c.*
Prætorium, *s.* (Ll.) llys y Pretor; llys y pencíwdod; pencadlys; dadleudy; palas; Pretorium (*Marc* xv. 16).
Pragmatic, } *a.* (Gr. *pragmaticos*) ymyrgar,
Pragmatical, } rhodresgar, rhydresgar, rhodresus, swyddgar, amyrgar, ymyrus, mawr ei ymyraeth, ymhelgar; chwannog i ymyryd â materion pobl ereill; gwagsaw.
A pragmatical fellow—un ymyrgar, un rhodresgar, &c.; un à fo fyth a hefyd yn ymyryd â materion *neu* negesau gŵŷr ereill.
Pragmaticalness, *s.* ymyrgarwch, rhodresgarwch, rhydresgarwch, ymyrusrwydd, ymhelgarwch.
Pragmatist, *s.* ymyrwr, ymyrydd, amyrwr, un ymyrgar, dyn ymyrgar, dyn rhodresus; un à fo byth a hefyd yn ymyryd â materion *neu* negesau pobl ereill; prysur heb ddïolch; un â'i fys yn mrywes pawb; un â'i fys yn mhotes pawb.
Prahu, } *s.* math ar long gyflymred ar dueddau
Proe, } Malacca.
Prairie, } *s.* (Ff. *prairie*) gwastattir, gwastad-
Prairy, } edd; gwastadoedd digoed â hirwellt garw yn tyfu ar hyd-ddynt; gwastadial.
Praisable, † *a.* clodforadwy.
Praise, *s.* (Is. *prys;* Al. *preis*) mawl, moliant, canmoliaeth, clod, molawd, clodforedd, canmoliant, darfoliant, darfawl, ceinfawl, moledd, molawd, gwawd, arwawd, awl.
Language of praise—mawliaith, molliaith, iaith moliant, iaith clodforedd.
Vain *or* empty praise—oferfawl.
Affected praise—glaswawd, rhithfawl.
Deserved praise, } gwiwfawl, gwiwfoledd,
Merited praise, } clod haeddiannol.
Universal praise — cyfoliant, cyfolwch, mawl cyffredinol.
Worthy of praise — clodwiw, gwiwglod, molediw, moladwy, canmoladwy, hyglod; teilwng o fawl, &c.
Worthy of general praise — cyfolediw; haeddol *neu* deilwng o fawl cyffredinol.
Self-praise—hunan-fawl, hun-fawl.
Extreme praise—gorfawl.
Praise, *v. a.* moli, moliannu, clodfori, canmawl, canmol, darfoli, moleddu, mawlhau, ceinfoli, bendithio, mawrygu, dathlu, ioli, golychu.
Praiseful, † *a.* clodlawn, clodadwy, canmoladwy hyglod.
Praiser, *s.* molwr, moliannwr, moliannydd, clodforwr, canmolwr, moliannor.
Praiseless, *a.* diglod, difawl, heb glod, heb fawl.
Praiseworthiness, *s.* gwiwglodedd, hyglodedd, hyfoledd, clodforusedd.
Praiseworthy, *a.* canmoladwy, clodwiw, gwiwglod, moladwy, molediw, hyfawl, clodforus, hyglod, gwiwfawl, moliannus, clodadwy, moleddus.
Pram, } *s.* (Is. *praam;* Ff. *prame;* Al. *prahm*)
Praam, } garfwch; cafn enlli = math o fad
Prame, } gwaelod-lydan.
Prance, *v. n.* (C. *prancio;* Ysp. *brincar*) prancio, carlamu, golemain, arlemain, golamasch, crychneidio, cyrneidio.
Prancing, *s.* carlamiad, pranciad; carlam, pranc, carnial.
Prancings—carlamau.
Prancing, *p.* yn prancio, gàn garlamu, &c.; carlamog, llamsachus, amgyrfod.
Prancing horse—march llamsachus, march carlamog.
Prank, *v. a.* (Al. *prackt;* Is. a D. *pragt*) pincio,

coegwychu, addurno, coegwisgo; ymbincio, ymwychu, ymdrwsio, ymhoewi, ymaddurno, ymdaclu; ymffrwyno.

To prank up=*Prank, v. a.*

Prank, *s.* (C.) pranc, cast, ystranc; asbri, gofreg, mympwy, nwyd, nwyth; rhont, llamsach, crychlam, digriflam; rhyw weithred *neu* ymddygiad à dardd o anwadaledd nwydau.

A mad prank—pranc ynfyd, gwyllt, ffol, *neu* chwidr; gwyllt antur, ynfydgais, tro ynfyd, nwyth ynfyd, tro gorwag, ynfyd branc.

Merry pranks—castiau, pranciau, ystramantau, *neu* ystranciau digrif.

Wicked pranks—pranciau, ystranciau, *neu* anwydau drwg.

Full of wanton pranks—llawn castiau gwagsaw, nwyfus, *neu* goeg-ddigrif; llawn nwyfiant a chwareu, llawn o ystramantau.

To play pranks — gwneuthur pranciau, gwneuthur ystranciau; prancio, ystrancio; chwareu y gwas digrif.

Prank, } *a.* pranciog, llawn pranciau, llawn
Prankish, } castiau, castiog, llawn nwyfiant a chwareu; nwyfus, nwyfog, nwyflawn, hynwyf, chwarëus, chwareugar, rhontus, rhontëig, gofregus, llamsachus.

Pranker, *s.* ymbinciwr, ymdrwsiwr, ymdaclwr, coegymwychydd, coegymwisgydd; à ymwisgo yn goegwych.

Pranking, *s.* ymbinciad, coeg ymdrwsiad, ymdrwsiad coegwych, ymwisgiad coegwych.

Prase, *s.* (Gr. *prason*) ceninfaen.

Prasinous, } *a.* (Gr. *prasinos;* Ll. *prasinus*) o
Prasine, } liw y geninen; glas y cenin; ceninlas, ceninwyrdd; melynlas.

Prason, *s.* (Gr.) ceninen; gwymon cyn lased a'r geninen; glaswymon.

Prate, } *v.* (Is. *praten;* Sw. *prata*) clebran,
Prattle, } gwagsiarad, ofersiarad, baldorddi, baldordd, clebarddu, baldordi, bragaldian, bragaldio, brygawthan, coeg chwedleua, llolian, clolian, llolio, chwaldodi, cleca, chwedleua, siarad, dwndro, pepru, pepra, parablain, chwalu chwedlau, sonial.

To prate foolishly—ymleferydd; siarad yn ynfyd, siarad yn ffol, ynfyd-siarad.

To prate pertly—siarad yn dafodrydd, yn ffraeth, yn ffraethlym, yn goeth, *neu* yn gymhen; coethi, doethi, cymhenu.

To prate fondly — siarad yn faldodus; chwalu maldŏd, dywedyd mabiaith, siarad maldod.

Prate-apace, } un tafodrydd, clebarddyn,
Prattle-box, } clebarddwr, bragaldiwr, baldorddwr, pepryn, siaradydd diddiweddd: *f.* un dafodrydd, clebardden, pepren, clebren, chwaldodes, dynes glebarddus.

Prate, } *s.* siaradach, gwagsiarad, ofersiarad,
Prattle, } clebar, baldordd, llol, chwaldod, clincwm, pepraeth, pebre, peprwn, chwaldordd, clegar, bryddoneg, pregawthen, cleo, dwndwr, ffiloreg.

Prittle prattle—ffol eiriau ffiloreg.

Prater, } *s.* baldorddwr, bragaldiwr, gwag-
Prattler, } siaradwr, ofersiaradwr, clebarddyn, clebarddwr, pepryn, clebryn, llolyn, lloliwr, chwaldodwr, cloliwr, clepai, bragaldyn, brygawthwr, bryddonwr, siaradwr, siaradydd, coeg-chwedleuwr, cymhenwr; un siaradus, siaradgar, dywedgar, baldorddus, dadyrddus, dadyrddgar, *neu* chwedleugar; ffol ei wefusau: *f.* clebardden, pepren, &c.

A prater of trifles—coegsiaradwr, ofersiaradwr; hauwr ffol eiriau ffiloreg.

Prating, *s.* siaradach, gwagsiarad, coegsiarad, baldordd, &c.

Given to prating—dywedgar, siaradus, siaradgar, chwedleugar, baldorddus, dadyrddus, dadyrddgar, gwagsiaradus, coegsiaradus.

Foolish prating—ffol eiriau ffiloreg; ymadrodd ffol, ffiloreg, ynfydiaith, ffladredd, siaradach ynfyd.

Hold your prating, } peidiwch â'ch
Leave off your prating, } siarad; peidiwch â'ch coethder; peidiwch â'ch doethder; gadëwch eich chwaldod; tewch â'ch baldordd.

Hold thy prating—paid â choethi; taw â'th goethder.

Prating gossip—clecai, clepai, clebren, clebardden, clecwraig, clepwraig, llolen, &c.; benyw siaradus, benyw wagsiaradus; benyw à gâr chwalu chwedlau.

Prating house—ty y glec; ty y siarad; ty y clap; ty y cleceiod *neu* y clepeiod; eisteddfa y cleceiod *neu* y clepeiod; gorseddfa y cleceiod *neu* y clepeiod; cleceifa.

The prating of nurses—mabiaith.

Pratincole, *s.* (Ll. *pratum* ac *incolo*) tywodiar, iar y tywod, coriar y môr.

Pratique, *s.* (Ff.) ymgystlwn, ymgystlynedd, trafodiaeth, trafod, masnach.

Prattle, *v. n.* (bychanig o *prate*)=*Prate.*

Prattlement, *s.*=*Prating.*

Pravity, *s.* (Ll. *pravitas*) halogrwydd, llygredd, llwgr, llygredigaeth, drygedd, drygioni, drygduedd.

Prawn, *s.* corgeimwch.

Praxis, *s.* (Gr. a Ll.) praith, arfer, ymarfer, defnydd, preithiad, ymarferiad; cynnrych.

Pray, *v.* (Ff. *prier;* Ll. *precor*) gweddïo; atolwg, atolygu, adolwyn, erdolwyn, adolwg, ymbil, deisyf, deisyfu, erfyn, erfynied, erfynio, ymbilio, eidduno, ymhwedd, amhwedd, ioli, ymnhedd, iolychu, crefu, ceisio; gweddïo ar, erfyn ar, &c.

Pray, } atolwg, erdolwg, adolwg, ad-
I pray, } olwyn; atolwg i ti; erdol-
I pray you, } wg i ti; adolwyn i ti; atolwg iti; erdolwg iti; erfyn iti; atolwg it'.

What is it, I pray? — beth ydyw, atolwg? pa beth yw, atolwg?

I pray thee have me excused—atolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

I pray thee, tell me who was there—erdolwg, dywed pwy oedd yno.

To pray God, } gweddïo ar Dduw;
To pray to God, } gweddïo Duw; gweddïo at Dduw; atolygu i Dduw; dymuno ar Dduw; deisyfu ar Dduw.

I pray God—mi a archaf ar Dduw; mi a archaf i Dduw; mi a ddymunaf ar Dduw; mi a gaf gàn Dduw; Duw a wnel; caniatäed Duw; mi a weddïaf ar Dduw.

To pray together—cydweddïo, gweddïo yn nghyd.

To pray long—hir weddïo, hir-weddïo.

Prayer, *s.* gweddi; ymbil, arch, deisyf, deisyfiad, erfyniad, erfyn, adolwch, cais, gorymbil.

The Lord's prayer— gweddi yr Arglwydd; yr arglwyddol weddi; y pader.

Morning prayer—boreuol weddi, boreol weddi, gweddi foreuol, gweddi foreol; plygain.
At morning prayer, } ar bryd
At the time of morning prayer, } gwasanaeth; ar bryd y gwasanaeth; ar y gwasanaeth; ar bryd y gwasanaeth yn y bore; ar amser y foreuol weddi.
Evening prayer — gweddi brydnawnol, prydnawnol weddi; gosper.
At evening prayer, } ar bryd
At the time of evening prayer, } gosper; ar bryd y gosper; ar y gosper; ar bryd y gwasanaeth yn y prydnawn.
Common prayer—gweddi gyffredin.
The common prayer—y weddi gyffredin.
Book of Common Prayer, } Llyfr Gweddi
Common-prayer book, } Gyffredin.
The Common-Prayer Book, } y Llyfr
The Book of Common Prayer, } Gweddi Gyffredin; Llyfr y Weddi Gyffredin.
Public prayer—gweddi gyffredin, gweddi gyhoeddus, gweddi gyhoedd, gweddi ar osteg.
The great necessity and advantage of public prayer — angenrhaid a mawrlles gweddi gyffredin.
To be at prayers, } bod yn nghy-
To attend at prayers, } hoedd wasan-
To be at public prayers, } aeth *neu* addoliad Duw; bod yn nghyffredin wasanaeth *neu* addoliad Duw; bod yn addoliad Duw; bod yn yr eglwys.
Devout prayers—gweddïau dyhewydus.
To make long prayers—hir weddïo, hir-weddïo.

Prayer-book, *s.* llyfr gweddi, llyfr gweddïau.

Prayerful, *a.* gweddïol; ymroddgar i weddïau; dyhewydus, dyhewydol; gweddigar; yn arfer gweddi.

Prayerfulness, *s.* ymroddgarwch i weddïau; gweddigarwch; dyhewydusrwydd, dyhewydoldeb.

Prayerless, *a.* diweddi, heb weddi.

Pre, (Ll. *præ*) rhagddawd yn dynodi *cyn-, rhag-, blaen-, o flaen; tra-, gor-.*

Preaccusation, *s.* rhagachwyn, rhagachwyniad, cynachwyn.

Preach, *v.* (Ff. *prêcher;* Is, *preeken*) pregethu; ymadroddi (ar osteg) wrth y bobl; areithio; traethu; cyhoeddi.
To preach the gospel—pregethu yr efengyl; efengylu.
To preach a sermon—pregethu pregeth, traethu pregeth, traddodi pregeth, parablu pregeth; pregethu, traethu, treithu.
To preach over one's cups—chwedleua *neu* bregethu dros ei gwrw; areithio yn lle yfed.
To preach up an opinion, } cyhoeddi barn,
To preach up a doctrine, } athrawiaeth, tyb, *neu* ddaliad; pregethu barn, athrawiaeth, tyb, *neu* ddaliad; dadgan *neu* amddiffyn barn ar gyhoedd; ymadroddi o blaid tyb *neu* athrawiaeth.

Preach,† *s.* pregeth.

Preacher, *s.* pregethwr, pregethydd; ymadroddwr.
Licensed preacher—pregethwr trwyddedog.
Lay preacher—pregethwr llëyg; pregethwr heb fod mewn urddau; pregethwr cynnorthwyol.
Itinerant preacher — pregethwr teithiol, pregethwr treigl.

Preachership,† *s.* pregethwriaeth, swydd pregethwr.

Preaching, *s.* pregethiad.
They have preaching there every Sunday—mae ganddynt bregeth *neu* bregethu yno bob Sul.
By their preaching and living—trwy eu pregeth a'u buchedd.
Preaching cross—croes bregethu, croes bregethol.
Preaching Friars — Brodyr Pregethol= Dominiciaid.

Preachman, *s.* pregethwr (mewn dirmyg); brygawthwr, pregawthwr.

Preachment, *s.* (o *preach*) brygawthen, pregawthen, pregeth brygawthwr, ffrec-araeth, ffregodlith.
To make a great preachment—pregethu brygawthen, brygawthan.

Preacquaintance, *s.* rhagnabyddiaeth, cynnabyddiaeth, cynadnabyddiaeth, rhagadnabyddiaeth, cyn-gydnabyddiaeth.

Preacquainted, *a.* cynadnabyddus, rhagadnabyddus, rhagnabyddus, cynnabodus, cydnabyddus o'r blaen.

Preadamic, } *a.* (*pre*, ac *Adam*) cyn Addaf,
Preadamitic, } cyn Adda, cynaddafol, cynaddafig.

Preadamite, *s.* (*pre* ac *Adam*) Cynaddafiad, (*pl.* Cynaddafiaid); un à oedd cyn Addaf.

Preadministration, *s.* rhagweinyddiaeth, cynweinyddiaeth.

Preadmonish, *v. a.* rhagrybuddio.

Preadmonition, *s.* rhagrybudd, rhagrybuddiad.

Preamble, *s.* (Ff. *préambule;* o'r Ll. *præ* ac *ambulo*) rhaglith, rhagymadrodd, rhagaraeth, rhaglwybr, rhagarweiniad, rhagystyr, rhagdraith, rhagdreithawd, rhagre, rhagchwedl, blaenymadrodd.
A long preamble—hirchwedl, hir araeth.
To make a preamble—rhagareithio, rhaglithio, rhagymadroddi, gwneuthur rhagaraeth, rhagchwedlu.

Preamble, *v.* rhaglithio, rhagymadroddi, rhagareithio, rhagadrodd, rhaglwybro, rhagdreithu; gwneuthur rhaglith, &c.; myned o flaen, blaenori, rhagfyned.

Preambulary, } † *a.* rhagarweiniol, rhaglithiol;
Preambulous, } blaenorol.

Preambulate, *v. n.* (Ll. *præ* ac *ambulo*) rhagfyned, myned o flaen, myned o'r blaen, cerdded o'r blaen.

Preambulation, *s.* mynediad o'r blaen, rhagfynediad; †rhagymadrodd, rhaglith.

Preambulatory, *a.* rhagfynedol, blaenorol, rhagredol; à el o'r blaen.

Preantipenultimate, *s.* y sill olaf ond tair; rhagoben.

Preappoint, *v. a.* rhagbenodi, cynbenodi, rhagosod; penodi o'r blaen.

Preappointment, *s.* rhagbenodiad, cynbenodiad.

Preapprehension, *s.* rhagsyniad, cynneall, rhagddealliad, cynnirnadaeth.

Prease,† *s.* (Ff. *presser*) gwasg, gwasgiad; twr.

Preasing,† *a.* gorllawn.

Preassurance, *s.* cynnilyarwydd, rhagsicrwydd, sicrwydd blaenorol.

Preaudience, *s.* blaenoriaeth wrth y bar; blaenoriaeth y frawdle; hawl blaenoriaeth.

Prebend, *s.* (It. *prebenda;* Ff. *prebende;* o'r Ll.

præbeo) corgyfran, corfywoliaeth, corddogn, corwobr, corfudd; †corweinydd.

Prebendal, *a.* corgyfranol, corddognawl; corawl; perthynol i gorfywoliaeth.

Prebendal stall—eisteddfa gorawl, eisteddfa gorddognawl, eisteddfa prebendur.

Prebendary, *s.* (Ff. *prebendier*) corgyfranog, corweinydd, corberiglor, corfuddog, prebendur, perchen corfywoliaeth, coroffeiriad: *pl.* corfuddogion, prebenduriaid.

Prebendaryship, *s.* corgyfranogaeth, corweinyddiaeth, swydd corgyfranog, prebenduriaeth; cynoniaeth.

Precarious, *a.* (Ll. *precarius*) ansicr, annilys; ansafadwy; anwadal, ansefydlog, serfyll; a'r ni wyddys pa hyd y mwynhäer na pha bryd y dyger ymaith; ymddibynol ar wyllys un arall.

Precariousness, *s.* ansicrwydd, annilysrwydd; anwadalwch.

Precative, } *a.* (Ll. *precor*) erfyniol, deisyfol,
Precatory, } atolygol, ymbilgar.

Precaution, *s.* rhagocheliad; rhagofal; rhagrybudd; rhagbryder.

Precaution, *v. a.* rhagrybuddio.

Precautional, *a.* rhagrybuddiol; à ragfiaeno ddrwg.

Precautionary, *a.* rhagrybuddiol, rhagrybuddiog, rhagochelgar; rhagofalus, rhagfiaenol.

Precautious, *a.* rhagochelgar, rhagochelog, rhagwagelog, rhagbryderol, rhagofalus, darbodus, darbodol, rhagfiaenol.

Precedaneous, † *a.* (Ll. *præcedo*) blaenorol.

Precede, *v. a.* (Ll. *præcedo*) blaenori, blaenu, myned o flaen, myned o'r blaen, rhagfyned, blaenredu, rhagu, dyragu.

Precedence, } *s.* blaen, y blaen, blaenoriaeth,
Precedency, } blaenafiaeth; cyniant, blaenoriad, blaeniad.

To give one the precedence — rhoi y blaen i un; rhoi y flaenoriaeth i un.

Precedent, } *a.* blaenorol; à aeth o'r blaen;
Preceding, } rhagfynedol, rhagredol.

The preceding night—y nos o'r blaen.

Precedent, *s.* cynllun, cynnrych, anghraifft, enghraifft, cynneilwad, rhagddrych, rhagreol, blaenddrych; peth i'w ganlyn *neu* efelychu.

Precedented, *a.* à chynnrych iddo; cynnrychiog, enghreifftiog; à warantir gán enghraifft o gyffelyb ansawdd.

Precellence, † *s.* rhagoriaeth, blaenoriaeth, godidogrwydd, ardderchogrwydd.

Precentor, *s.* (Ll. *præcentor*) rhaggeiniad, blaengeiniad, prif gantor; arweinydd, dechreuwr, *neu* ddechreuydd y gán.

Precept, *s.* (Ll. *præceptum*) gorchymyn, arch, cynraith, cynreithiad, rheol; cyfarwyddyd, addysg, athrawiaeth; rheol à rodder i'w dysgu.

Preceptial, † *a.* yn cynnwys gorchymynion.

Preception, † *s.* gorchymyn, arch.

Preceptive, *a.* (Ll. *præceptivus*) gorchymynedigol, gorchymynol, eirchiol; addysgedigol, addysgiadol, addysgol, athrawol, athrawyddol.

Preceptive bard—posfardd.

Preceptive poetry—prydyddiaeth hyfforddiadol, addysgol, *neu* addysgiadol; cân addysg.

Preceptor, *s.* (Ll. *præceptor*) addysgwr, addysgydd, dysgedydd, dysgawdwr, athraw, dysgawdr, dysgawdur, dysgwr, dysgydd, hyfforddwr, trawiedydd, trawiadur; ysgolfeistr.

Preceptorial, *a.* dysgedyddol, addysgyddol; perthynol i addysgwr.

Preceptory, *a.* gorchymynedigol, archedigol, gorchymynol.

Preceptory, *s.* dysgotty, dysgatty, trawiadfa, addysgdy=math o is-grefydd-dy, lle y cyfrenid addysg.

Preceptress, *s.* dysgodres, dysgedyddes, athrawes, addysges, dysgawdures.

Precession, *s.* (Ff.; Ll. *precessus*) rhagfynediad, rhagflaeniad, blaenoriad; olfynediad.

Precession of the equinoxes—rhagfynediad *neu* ragflaeniad y cyhydnosau; olfynediad y cyhydeddau; olfynediad yr albanau.

Precinct, *s.* (Ll. *præcinctus*) amgylch, amgor, ambarth, cylchedd, cylchran, amran, cylchbarth; terfyn, ffin, cyffin, gorfin; ardal, gor, gorwy, cyleh.

Preciosity, † *s.*=*Preciousness.*

Precious, *a.* (Ll. *pretiosus*; Ff. *précieux*) gwerthfawr, prisfawr, mawrbris, uchelbris, mawrwerthiog, mawrwerth, gwerthfawrus, gwerthfawrog, gwerthiog; drudfawr, costfawr, costus; prid, drud; argain, goddog; hoff, cu, anwyl; cetenin.

More precious—gwerthfawrocach, gwerthfawrusach; mwy gwerthfawr, &c.

Most precious—gwerthfawrocaf, gwerthfawrusaf; mwyaf gwerthfawr, &c.

Precious stone—maen gwerthfawr; gem.

Precious things—pethau gwerthfawr; amguedd; trysor.

Precious ointment — enaint gwerthfawr; yr enaint goreu (2 *Bren.* xx. 13).

My precious one—fy anrheithi.

Preciousness, *s.* gwerthfawrogrwydd, gwerthfawredd, mawrwerth, prisfawredd.

Precipe, *s.* (Ll. *præcipio*) gwŷs yn gorchymyn gwneuthur rhywbeth; cynreithwys.

Precipice, *s.* (Ff. o'r Ll. *præcipitium*) dibyn, diffwys, serthfa, serthan, serthallt, serth, clogwyn, lle serth, lle diffwys, gorallt, aelgerth, ewinallt, clip; dib.

A steep precipice—gorallt, dibyn serth, ewinallt.

An overhanging precipice—gorddibyn, dibyn crog.

A headlong precipice—craig ddibyn, serth, *neu* ddiffwys; serthallt, clogwyn.

Precipient, *a.* (Ll. *præcipiens*) gorchymynol, archedigol, eirchiol, cyfarwyddol.

Precipitability, *s.* gwysgiadwyedd; yr ansawdd o fod yn wysgiadwy.

Precipitable, *a.* (Ll. *præcipito*) gwysgiadwy; à ellir ei daflu i'r gwaelod.

Precipitance, } *s.* (o *precipitant*) rhyfrys,
Precipitancy, } grawthfrys, ehudfrys, brys gwyllt, brys diymattal, gorffull, gorfrys, dyfrys, ffrwst; byrbwylldra, byrbwylledd; chwidredd, ehudrwydd; serthiant.

Precipitant, } *a.* (Ll. *præcipitans*) pendramwn-
Precipitate, } wgl, pendramwnwg; byrbwyll, chwidr, ehud, anhybwyll, dibwyll, penchwidr, rhyfrysgar, rhyfrysiog, gorfrysgar, gorffulliog, dyfrysiog, chwidrfrys, gorwyllt, poethwyllt, angerddol, gwyllt, rhull, anystyriol, diamynedd; gwysgiol, gwysg, ffysgiol, llwrw, llwry; serth.

Precipitant, *s.* gwysgai: *pl.* gwysgeion=sylwedd à bair i gyffyr arall fyned i'r gwaelod.

Precipitate, *v.* bwrw *neu* daflu bendramwnwgl;

tafiu i lawr bendramwnwgl; chwyrn dafiu; syrthio *neu* gwympo bendramwnwgl; rhyfrysio, gorfrysio, brysio, ffrystio, dyfrysio, ffullio, ffysgio, gwysgio, ffrystellu, dychrysio, haldio, prysuro, cyflymu, ebrwyddo; penchwidro; gwaelodi, ffiesu; gyru i'r gwaelod; llychu.

Precipitate, *s.* gwaelodion; gwysgawd, ysbylor; *pl.* gwysgodion.

Red precipitate, } gwysgawd coch, ysbyl-
Precipitate per se, } or coch, coch egrid arian byw.

Precipitately, } *ad.* yn bendramwnwgl, &c.;
Precipitantly, } ar frys, ar ffrwst, ar ryfrys, ar ddyfrys, ar ffull, ar ffysg, ar frys gwyllt.

Precipitation, *s.* (Ll. *præcipitatio*) tafliad bendramwnwgl, tafliad pendramwnwgl; tafliad i lawr yn wysg ei ben; chwyrn dafliad; syrthiad pendramwnwgl; gwysgiad, gwysgiant; rhyfrysiad, dyfrysiad, gorfrysiad, brysiad, ffulliad, chwidrfrysiad; rhyfrys, gorfrys, gorffull, ffrwst, mawrfrys, hald, rhull, ffull, ffysg.

Precipitator, *s.* rhyfrysiwr, brysiwr, gorffulliwr, prysurwr, ffrystiwr, brysior, ffysgiwr.

Precipitous, *a.* (Ll. *præceps*) pendramwnwgl; serth, serthol, serthus, dibynaidd, traserth, grân, granol; brysgar, rhyfrysiog, chwidr, byrbwyll, ehud, anhybwyll, gorwyllt, gwyllt, rhull.

Precipitousness, *s.* serthedd, traserthedd, serthrwydd, serthiant; brysgarwch, gorfrys, rhyfrys, gorffull; byrbwylldra.

Precise, *a.* (Ll. *præcisus*) manwl, manol, dichlyn, gorfanwl, cynnil, cywir; manylwych; penodol, pendant; destlusfyr; ffurfiol, defodaidd; cymhen.

Precisely, *ad.* yn fanwl, &c.; heb na mwy na llai; wrth reol a llinyn.

Preciseness, *s.* manyldeb, manylder, manylrwydd, manylwch, manyledd, manyldra, manoldeb, manolrwydd; gorfanylwch, gorfanolder, tramanylwch; cywiredd; defodolrwydd.

Precisian, *s.* manylwr, manylydd, un manwl, un gorfanol, defodolwr.

Precisianism, *s.* gorfanylwch, gorfanyldeb, gorfanylder; manylrwydd ofergoelus.

Precision, *s.* (Ff.; Ll. *præcisio*) manyldeb, manylder, manyledd, manylwch, manyldra, manolder, manolrwydd, cywirdeb, cywirder, dichlynedd, cywreindeb.

With precision—yn fanwl; gyda manyldeb, &c.; hyd drwch y blewyn.

Precisive, *a.* manyliannol, manyliannus, manylus, penodol.

Preclude, *v. a.* (Ll. *præcludo*) cau allan yn mlaen llaw, cau allan, rhagrwystro, rhaggau, rhagattal; nadael; rhagfaenu; caethiwo y ffordd o flaen.

Preclusion, *s.* cauad allan, rhagrwystrad, rhagattaliad, rhagattal, rhaggauad, cauad allan yn mlaen llaw.

Preclusive, *a.* rhagrwystrol, rhagattaliol, rhagattalgar; yn cauad allan.

Precocious, *a.* (Ll. *præcox*) rhagaddfed; addfed cyn yr amser; cyn yr amser, cyn ei amser.

Precociousness, } *s.* rhagaddfedrwydd; addfed-
Precocity, } rwydd cyn yr amser.

Precogitate, *v. a.* (Ll. *præcogito*) rhagystyried, rhagystyrio, rhagfeddylied, rhagfeddylio, rhagfyfyrio; ystyried *neu* feddylied yn mlaen llaw; rhagddyfeisio.

Precogitation, *s.* rhagystyriaeth, cynbwylliad, rhagfeddyliad, rhagfyfyrdod.

Precognita, *s. pl.* (Ll. *præcognita*) rhagwybodolion.

Precognition, *s.* (Ll. *præ* a *cognitio*) rhagwybodaeth, rhagwybyddiaeth, rhagwyddyd, cynwybodaeth.

Precollection, *s.* cyn-gynnulliad, rhag-gynnulliad.

Precompose, *v. a.* rhag-gyfansoddi, cyn-gyfansoddi, cyfansoddiad yn mlaen llaw.

Preconceit, *s.* rhagdyb, cyndyb, rhagfeddwl; rhagfarn.

Preconceive, *v. a.* rhagdybied, rhagdybio, rhagsynied, rhagfeddwl, rhagfeddylied, cynbwyllo, cynddeall, rhagddirnad; rhagfarnu.

Preconceived notions—rhagdybiau.

Preconception, *s.* rhagdyb, rhagfeddwl, cynbwyll, cynrith, rhagddeall, rhagddealliad, rhagddychymyg, cynbwylliad, cynddarbod.

Preconcert, *v. a.* rhagdrefnu, cyndrefnu, cyttrefnu yn mlaen llaw, cydlunio yn mlaen llaw.

Preconcertion, *s.* rhagdrefniad, cyttrefniad yn mlaen llaw.

Precondemnation, *s.* rhag-gollfarniad, rhagddyfarniad.

Preconization,† *s.* (Ll. *præconium*) cyhoeddiad.

Preconsign, *v. a.* rhagdrosi, cyndrosi; trosi *neu* drosglwyddo yn mlaen llaw.

Preconstitute, *v. a.* rhagosod, rhag-wneuthur, rhagffurfio, rhagsefydlu.

Precontract, *v.* rhagammodi, rhag-gytuno; cytuno *neu* ammodi yn mlaen llaw.

Precordial, *a.* (Ll. *præ* a *cor*) perthynol i'r rhanau o flaen y galon; cynfronawl.

Precurse,† *s.* (Ll. *præcursus*) rhagrediad, blaenrediad.

Precursor, *s.* (Ll. *præcursor*) rhagredwr, rhagredydd, rhagredor, rhagredegwr, rhagflaenor, blaenred, blaenredydd, blaenor, rhagflaenydd, rhagflaenwr, rhagweinydd, rhagwas; argoel, rhagarwydd.

Precursory, *a.* rhagredol, blaenredol, blaenred, rhagarweiniol, rhagflaeniadol, rhagflaenol; rhagargoelus, rhagarwyddol.

Precursory,† *s.* rhagarweiniad.

Predacean, *s.* (Ll. *præda*) creadur ysgig, anifail cigysol, milyn ciglwnc; milyn yn byw ar gig.

Predaceans—cigysolion, cigysogion, ysgigolion, cigysiaid; creaduriaid yn ymborthi ar gig.

Predaceous, *a.* (Ll. *prædaceus*) preiddiol, ysglyfaethus, ysglyfiol, rheibus; yn byw ar ysglyfaeth; cigysol, ysgig.

Predal, *a.* (Ll. *præda*) preiddiol, preiddin, ysglyfaethus, ysglyfiol, anrheithiol, ysbeilus.

Predatory, *a.* (Ll. *prædatorius*) ysglyfaethus, ysglyfaethol, ysglyfiol, preiddiol, anrheithiol, anrheithgar, ysglyfiannol, ysbeilus, ysbeiliol, rheibus, gwaneus.

Predecease, *v. n.* marw o'r blaen.

Predeceased, *a.* à fu farw o'r blaen.

Predecessor, *s.* (Ff. *prédécesseur*) rhagflaenor, cyneifiad, blaenor, rhagredwr; y neb a fu *neu* a aeth o'n blaen; hynafiad: *pl.* rhagflaenoriaid, cyneifiaid.

Predeclared, *a.* à gyhoeddwyd yn mlaen llaw; rhagddadganedig.

Predelineation, *s.* rhagddyluniad, rhagddarlun-

iad, rhagarluniad, cynnyluniad, cynnarluniad.

Predesign, *v. a.* rhagfwriadu, rhagarfaethu, rhagamcanu, cynfwriadu, rhagderfynu.

Predestinarian, *a.* rhagarfaethol, rhagarfaethus.

Predestinarian, *s.* rhagarfaethydd, rhagarfaethwr; un à ddeil ragarfaeth; un o wŷr yr arfaeth; tyngedfenwr.

Predestinate, } *a.* rhagarfaethedig, rhagbenod-
Predestinated, } edig, rhagderfynedig, à ragarfaethwyd, wedi ei ragarfaethu.

Predestinate, *v. a.* (Ll. *prædestino*) rhagarfaethu, rhaglunio, rhagluniaethu, rhagbenodi, rhagdrefnu, tyngedfenu.

Predestination, *s.* rhagarfaethiad, rhagarfaeth, rhagluniaethad, rhagdrefniad, rhagdrefn, rhagluniad, rhagbenodiad, tyngedfeniad, cynnherfyniad.

Predestinator, *s.* rhagarfaethwr, rhagarfaethydd; un à ddeil ragarfaeth; un o wŷr yr arfaeth; rhagbenodwr, tyngedfenwr.

Predestine, *v. a.* (Ll. *prædestino*) rhagarfaethu, rhaglunio, rhagluniaethu, rhagbenodi, rhagdrefnu, cynnherfynu, tyngedfenu.

Predeterminate, } *a.* rhagderfynedig, rhagfwr-
Predetermined, } iadedig.

The predeterminate counsel of God—rhagderfynedig gynghor Duw.

Predeterminate, *v. a.* rhagderfynu, rhagfwriadu, cynnherfynu, rhagarfaethu, rhagbenodi.

Predetermination, *s.* rhagderfyniad, rhagfwriad, cynfwriad, rhagbenderfyniad.

Predial, } *a.* (Ysp. *predial;* o'r Ll. *prædium*)
Prædial, } tyddynol, tyddynol; perthynol i dir *neu* dyddyn; tyfol.

Predial tithes—degymau tyddyn, degymau tyddynol, degymau tyfol, degymau tirgynnyrchol, degymau cynnyrch tir=yd, gwair, &c.

Predicability, *s.* (o *predicable*) hydraethedd, adroddoldeb, adroddolrwydd.

Predicable, *a.* (Ll. *prædicabilis*) adroddadwy; hydraeth, traethadwy, honadwy, haeradwy; à aller *neu* à ellir ei adrodd; à ellir ei haeru *neu* hòni; adroddol; à ellir ei ddywedyd; cymhwysadwy, priodoladwy.

Predicable, *s.* yr adroddol, peth adroddol, yr adroddadwy; peth à ellir ei adrodd, ei draethu, ei hòni, ei haeru, ei ddywedyd, *neu* ei fynegu am rywbeth.

The predicables—yr adroddolion, y pethau adroddadwy=rhyw hollol, rhyw ysbysol, priod, gwahan, perthynas.

Predicament, *s.* (Ff.; Ll. *prædicamentum*) cyflwr, ansawdd, sefyllfa, helynt, ystâd, trefn, trefnid; rhithegres, pwyllegres, dosbarth.

The ten predicaments—y deg rhithegres; deg egwyddor rhesymeg; y deg cyflwr *neu* ansawdd hollol y ceir pob peth anianol yn y naill neu y llall o honynt.

In the same predicament—yn yr un cyflwr; yn yr un ystâd.

Predicamental, *a.* perthynol i gyflwr; cyflyrol.

Predicant, *s.* (Ll. *prædicans*) honiedydd, honwr, honydd, haerydd, dyhaerydd, gwiriwr.

Predicate, *v.* (Ll. *prædico*) mynegu, hòni, haeru, haeriannu, hysbysu, ysbysu, darddelwi, dyhaeru; adrodd, dywedyd, traethu, dadgan; crybwyll a son am beth; rhagadrodd; priodoli.

Predicate, *s.* yr adroddol, (*pl.* adroddolion), yr adroddedig, darddelw, adroddawd, honawd; y peth à honir, à haerir, à adroddir, *neu* à fynegir am rywbeth; dyhaer, dyhaeriad.

Predicate, *a.* adroddedig, darddelwedig, honedig.

Predication, *s.* (Ll. *prædicatio*) darddelwad, honiad, honiant, haeriad, dyhaeriad, haeredigaeth, honedigaeth, adroddiad, mynegiad, hysbysiad, cyhoeddiad, adroddedigaeth.

Predicatory, *a.* honedigol, haeredigol, adroddol, honiadol, honiannol, cadarnhaol; penderfynol.

Predict, *v. a.* (Ll. *prædico, prædictus*) rhagfynegu, rhagddywedyd, rhaglefaru, rhagwedyd, rhaghysbysu, rhagddadgan, rhagdraethu, cynnadgan, cynddadgan; proffwydo; rhagddangos; darogan, daroganu, dysgogan, dysgoganu, arddysgogan, arddysgoganu.

Prediction, *s.* (Ll. *prædictio*) rhagfynegiad, rhagddywediad, rhaglefariad, rhagdraethiad, rhagddangosiad, daroganiad, dysgoganiad, dysgogant, darogan, arddysgogan, cynddadgan.

Predictive, *a.* rhagfynegol, daroganol, daroganus, dysgoganol, proffwydol, arddysgoganol.

Predictor, *s.* rhagfynegydd, rhagfynegwr, darogenydd, daroganwr, rhagddywedwr, rhagwedydd.

Predigestion, *s.* treuliad rhy fuan, rhagdreuliad.

Predilection, *s.* (Ff.; Ll. *præ* a *dilectus*) rhaghoffder, rhaghoffedd, cynhoffder, cynhoffedd, rhaghoffiant, cynhoffiant; rhagfarn o blaid peth; tueddgarwch.

Predisponent, *s.* rhagdrefnydd, rhagreolydd.

Predispose, *v. a.* rhagdrefnu, trefnu yn mlaen llaw, rhagdueddu, rhagbarotöi, rhagddarparu, cynddarparu, cynnarparu, rhagarweddu; rhagaddasu, rhag-gymhwyso; rhagreoli.

Predisposing, *a.* rhagdrefnol, rhagdueddol, rhagbarotoawl, rhagddarparol, rhagarweddol; à fo yn rhagdueddu, &c.

Predisposition, *s.* rhagdrefniad, rhagdueddiad, rhagarwedd, rhagarweddiad, rhagogwyddiad, rhagduedd, cynnarpariad; rhagaddasiad; trefniad yn mlaen llaw.

Predistinction, *s.* rhagwant.

Predominance, } *s.* (Ll. *præ* a *dominans*) gorfod,
Predominancy, } gorfodaeth, gorfodedd, goruchafiaeth, gorchafiaeth, gorchafedd, meistroliaeth, rhagoriaeth, goruchreolaeth, goruchlywodraeth; y llaw uchaf, y llaw drechaf, y goreu, y trechaf, trechedd; ffynniant.

Predominant, *a.* (Ff.; Ll. *præ* a *dominans*) gorfodol, trech, trechaf, uchaf, goruchaf, goruch, pen, penaf, yn gorfod, yn goruchreoli, gorchafus, goruchafaidd, goruchafol, llywodraethol, goruchlywiol, arlywiadol, ardwyol, gordwyol, rheoledigol; ffynnedigol, tyciannus, ffynniannus; gormeilus, yn gormeilio; à fo yn gormeilio.

Predominate, *v.* gorchafu, goruchafu; ffynnu, tycio, llwyddo, bod yn ben, yn feistr, yn uchaf, yn drech, *neu* yn drechaf; gorfod, gorfodi, goruchreoli, goruchlywio, rheoli, meistroli, ardwyo, gorchfygu, gormeilio; rhagori; bod yn rhagorach, yn drech, yn fwy, *neu* yn gryfach na pheth arall.

Predomination, *s.* gorchafiad, goruchafiad, gorchafiaeth, blaenoriaeth; trech gallu *neu* ddylanwad.

Predoomed, *a.* cynfarnedig; à ddyfarnwyd yn mlaen llaw.

Pre-elect, *v. a.* rhagethol, rhagddewis, cynethol, cynddewis, cynddethol, cynnethol, cynnewis, dewis, ethol, *neu* ddethol yn mlaen llaw; dewis, ethol, *neu* ddethol o'r blaen.

Pre-election, *s.* rhagetholiad, cynetholiad, cynnetholiad, cynddewisiad, rhagddewisiad, rhagetholedigaeth.

Pre-eminence, *s.* rhagoriaeth, rhagoriant, rhagorbarch, rhagorfraint, rhagorineb, rhagor, tra-rhagoriaeth; braint *neu* awdurdod uwch law ereill; blaenoriaeth, y blaen; goruchafiaeth, uchafiaeth, gorchafedd, penafiaeth, gorben, uchafiaeth, tragoriaeth.

To have the pre-eminence—cael y blaen; cael y goreu; blaenori.

To give one pre-eminence—rhoi i un ragorbarch; dyrchafu un o flaen *neu* uwch law ereill; rhoi y blaen i un; dyrchafu un i ryw uchelswydd, &c.

To yield the pre-eminence to one—rhoi y blaen i un; rhoi y goreu i un; rhoi y flaenoriaeth i un.

He gave him pre-eminence among his chief friends—efe a wnaeth ei gyfrif ef yn un o'i garedigion penaf (1 *Mac.* xi. 27).

Who loveth to have the pre-eminence—yr hwn sydd yn chwennych y blaen (3 *Ioan* 9).

Pre-eminent, *a.* rhagorol *neu* hynod tu hwnt i ereill; rhagorol, tra rhagorol, godidog, ardderchog, rhagoriannol; yn dwyn y blaen; yn rhagori ar ereill.

Pre-emption, *s.* (Ll. *præ* ac *emptio*) rhagbryniad, rhagbryn, cynbryniad; braint i ragbrynu.

Preen, *s.* (D.; Is. *priem*) trwsfforch, fforch i drwsio brethyn.

Preen, *v. a.* trwsio plu, trwsio y plu, cymmoni plu, cymmoni y plu.

Preening his feathers—yn cymmoni ei blu.

Pre-engage, *v. a.* rhagrwymo, rhwymo yn mlaen llaw; rhagymrwymo, ymrwymo yn mlaen llaw; rhagammodi.

Pre-engagement, *s.* rhagrwymiad, rhagrwymedigaeth, rhagrwym; rhagymrwymiad, rhagymrwym; rhagammod.

Pre-establish, *v. a.* rhagsefydlu, cynsefydlu, sefydlu yn mlaen llaw.

Pre-establishment, *s.* rhagsefydliad, cynsefydliad.

Pre-examination, *s.* rhagholiad, rhagholedigaeth, cynholiad.

Pre-examine, *v. a.* rhagholi, cynholi, holi yn mlaen llaw.

Pre-exist, *v. n.* rhaghanfod, rhaghanfodi, cynhanfod, cynhanfodi, cynfod, rhagfod, bod o'r blaen, hanfod o'r blaen.

Pre existence, *s.* rhaghanfod, cynhanfod, cynfod, rhagfod, rhagfodoldeb, cynfodoldeb, rhagfodolaeth, cynfodolaeth, rhaghanfodiad, rhaghanfodaeth.

Pre-existent, *a.* rhaghanfodol, cynhanfodol, rhagfodol, cynfodol; yn bod *neu* hanfod o'r blaen.

Pre-existimation, † *s.* rhagbarch, rhag-gymmeriaeth.

Pre-expectation, *s.* rhagddysgwyliad, cynddysgwyliad, rhagddysgwyl.

Preface, *s.* (Ff. o'r Ll. *præfatio*) rhagymadrodd, rhaglith, rhagadrodd, rhagdraith, rhagdraeth, rhagaraeth, cynarawd, rhaglwybr, rhagfyngiad, rhagwedd, rhagarweiniad.

Without preface, } heb raglith, heb
Without any preface, } ragymadrodd, yn ddiraglith, heb ragymadroddi.

Preface, *v.* rhagymadroddi, rhagymadrodd, rhaglithio, rhagadrodd, rhagadroddi, rhagdraethu; dechreu ymadrodd, cychwyn araeth.

Prefacer, *s.* rhaglithwr, rhaglithiwr, rhagymadroddwr, rhagadroddwr.

Prefatory, *a.* rhaglithiol, rhagymadroddol, rhagadroddol, rhagarweiniol, rhaglwybrol, rhaglwybraidd.

Prefect, *s.* (Ll. *præfectus*) rhaglaw, rhaglyw, rhaglofydd, rhaglywiad, rhaglywiawdr, llywodraethwr, llywiawdwr.

Prefecture, } *s.* (Ll. *præfectura*) rhaglawiaeth,
Prefectship, } rhaglywiaeth, rhaglofyddiaeth, rhaglywiawd.

Prefer, *v. a.* (Ll. *præfero*) bod yn well gàn; dewis o flaen; prisio *neu* berchi yn fwy na; rhoi, dodi, *neu* osod o flaen arall; cyfrif yn well na; perchi yn hytrach na; dyrchafu, codi; cyflwyno; cyflwyno cwyn; rhoi cwyn yn erbyn; cynnyg; dangos, arddangos; dewis.

To prefer to, before, *or* above another—prisio *neu* berchi yn fwy nag arall; rhoi, dodi, *neu* osod o flaen arall; cyfrif yn well nag arall; perchi yn hytrach nag arall; bod yn well gàn un y naill na'r llall; gwneuthur mwy o gyfrif o'r naill na'r llall; dewis y naill o flaen y llall; serchu yn hytrach nag arall; rhoi mwy bri *neu* serch ar y naill na'r llall; rhoi mwy o fri *neu* serch ar y naill na'r llall.

He prefers—gwell ganddo; gwell yw ganddo; mae yn well ganddo.

He prefers riches to honours—prisia gyfoeth yn fwy nag anrhydedd; gwell ganddo gyfoeth nag anrhydedd.

Death is to be preferred to disgrace—gwell angeu na chywilydd.

To prefer a petition—cyflwyno arch, deiseb, erfyniad, *neu* ddeisyfiad.

To prefer a bill against one—bwrw *neu* roddi cwyn yn erbyn un; cwyno ar un; cyhuddo un; achwyn ar un; dwyn cyhuddiad yn erbyn un.

If I prefer not Jerusalem above my chief joy—oni chodaf Ierusalem goruwch fy llawenydd penaf (*Salm* cxxxvii. 6).

He preferred her and her maids unto the best place—symmudodd hi a'i llancesau i'r fàn oreu (*Esth.* ii. 9).

Preferable, *a.* (Ff.) mwy dymunol, mwy dewisol, gwell, dewisach; i'w ddewis yn hytrach; yn rhagori, rhagorach, mwy rhagorol; o flaen.

Preferable to—mwy dymunol na, &c.; yn rhagori ar; o flaen; i'w ddewis yn hytrach na.

Preferably to all others—o flaen pawb ereill; yn hytrach na phawb ereill.

Death is preferable to disgrace — gwell angeu na chywilydd.

Preferableness, *s.* yr ansawdd o fod yn fwy dymunol, &c.; rhagoriaeth.

Preference, *s.* blaenoriaeth, rhagoriaeth, y blaen, rhagor; rhagoriaeth *neu* ragor ar beth arall.

Preferential, *a.* rhagoriaethol, blaenoriaethol; a'r y mae iddo flaenoriaeth.
In preference to—yn hytrach na; o flaen; yn fwy dymunol na.
In preference to all others — o flaen pawb ereill; yn hytrach na phawb ereill; o flaen pawb.
To give preference to, } rhoi y dewis
To give the preference to, } i; rhoi y blaen i; rhoi y cynnyg cyntaf i.
He has the preference with me — efe bïau y blaen gyda myfi.
He that shall first advance the money, shall have the preference—y neb a ddwg arian ar law bïau y dewis; y neb a ddwg arian ar law a gaiff y cynnyg cyntaf; arian parod bïau y bel.

Preferment, *s.* dyrchafiad, derchafiad, codiad, dyrchafiaeth, derchafiaeth, dyrchafedigaeth, derchafedigaeth, derchawd; uchelswydd.

Preferer, *s.* dyrchafwr, derchafydd.

Prefidence, *s.* rhaghyder, rhagymddiried.

Prefident, *a.* rhaghyderus, rhagbryderol, hyderus yn mlaen llaw.

Prefigurate, *v. a.*=*Prefigure.*

Prefiguration, *s.* rhagddangosiad cysgodol, cynddulliad, rhagddarluniad, cynddelwad, rhagddelwad, rhaggysgodiad, rhagddarlun, rhaggysgod, rhagddangosiad, cynddangosiad.

Prefigurative, *a.* rhaggysgodol, rhagddangosol, cynddelwadol, rhagarwyddol, rhagarwyddocaol, cynddarluniadol; yn rhaggysgodi peth i ddyfod.

Prefigure, *v. a.* (Ll. *præfiguro*) rhagddangos, rhagarwyddo, *neu* ragarwyddocäu trwy gysgod; rhaggysgodi; rhaghysbysu mewn cysgod; rhagddelwi yn gysgodol; rhagddangos, rhagarwyddo, rhagamlygu; cynddullio, cynddelwi, cynnelwi; arluniaethu, rhagddarlunio; rhagamneidio; dangos yn mlaen llaw drwy arwydd.

Prefine, *v. a.* (Ll. *præfinio*) rhagderfynu, rhagosod terfynau; gosod terfyn *neu* derfynau yn mlaen llaw.

Prefinition, *s.* rhagderfyniad; rhagosodiad terfyn *neu* derfynau.

Prefix, *v. a.* (Ll. *præfigo, præfixus*) rhagddodi, blaenddodi, arddodi, darddodi, cynddodi; gosod *neu* gyflëu o flaen peth; gosod *neu* gyflëu yn mlaen peth; rhoi yn dyn yn mhen *neu* yn mlaen peth; dodi, gosod, *neu* roi yn nechreu peth; rhagosod; rhagbenodi.

Prefix, *s.* rhagddawd, blaenddawd, arddawd, darddawd, cynddawd, rhagddodiad, blaenddodiad, arddodiad, darddodiad, cynddodiad, rhagosod: *dim.* rhagddodyn, blaenddodyn, arddodyn: *pl.* rhagddodion, arddodion, rhagddodiaid, &c.

Prefixion, *s.* rhagddodiad, rhagddodiaeth, blaenddodiad, darddodiant, rhagosodiad, rhagbenodiad.

Prefloration, *s.* rhagflodeuad, cynflodeuad, cynflagurawd.

Preform, *v. a.* (Ll. *præformo*) rhaglunio, llunio yn mlaen llaw, rhagffurfio, cynffurfio, rhagagweddu.

Preformation, *s.* rhagluniad, lluniad yn mlaen llaw.

Preformative, *s.* llythyren ragluniol; llythyren ddyluniol yn nechreu gair.

Prefulgency, *s.* (Ll. *præfulgens*) rhagddysgleirdeb, rhaglugeinder, gorddysgleirdeb.

Pregnable, *a.* (*Ff. prenable*) gorchfygadwy, goresgynadwy, gorfodadwy; y gellir ei orchfygu *neu* orfod.

Pregnance, †*s.*=*Pregnancy.*

Pregnancy, *s.* (o *pregnant*) beichiogrwydd, beichiogi, beichiogiad, bod yn feichiog, coledigrwydd; amdrymder; ffrwythlondeb, ffrwythlonder.

Pregnant, *a.* (Ll. *prægnans*) beichiog, coledig, amdrom, trom, braisg; ffrwythlawn; epiliog; llawn o ganlyniad; craff, craffus; rhydd, mwyn, parod, ffraeth; eglur, amlwg.
A pregnant saying—gair, chwedl, *neu* ymadrodd addas *neu* gymhwys.
Pregnantly spoken—à ddywedwyd yn gymhwys *neu* addas; à ddywed yn ei le.

Pregravate,† *v. a.* (Ll. *prægravo*) gwasgu, gwasgu i lawr, llethu.

Pregravitate, *v. n.* disgyn gàn bwysi; pwyso i lawr.

Pregustant, *a.* (Ll. *prægusto*) rhagarchwaethol, rhagchwaethol, cynarchwaethol.

Pergustation, *s.* rhagarchwaethiad, rhagchwaethiad, rhagbrofiad, cynflasiad, cynarchwaeth, cynarchwaethiad.

Prehensible, *a.* (Ll. *prehenso*) gafaeladwy; y gellir gafaelyd ynddo.

Prehensile, } *a.* (Ll. *prehendo, prehenso*) gaf-
Prehensory, } aeliog, gafaelus, gafaelgar, gafaeledigol; cymhwys i gymmeryd gafael; yn medru gafaelu â'i gynffon.

Prehension, *s.* gafaeliad, gafael, cymmeriad gafael.

Pre-historic, *a.* cynhanesol, cyn bod hanes am dano.

Prehnite, *s.* (oddi wrth *Prehn*, y gwr a'i dug gyntaf o Benryn Gobaith Da) delidfaen Prehn.

Preinstruct, *v. a.* rhagaddysgu, addysgu yn mlaen llaw.

Preintimation, *s.* rhag-awgrymiad, rhag-awgrym, awgrym yn mlaen llaw.

Prejudge, *v. a.* (*Ff. préjuger*; Ll. *præjudico*) rhagfarnu, barnu yn mlaen llaw, rhyfarnu, cynfarnu; barnu cyn gwrandaw y cwyn; rhoi barn cyn gwrandaw y chwedl.

Prejudgment, *s.* rhagfrawd, rhagfarn, rhagfarniad, rhagfarnedigaeth; barn cyn dadleu, barn cyn gwrandaw y cwyn.

Prejudicacy,† *s.*=*Prejudice.*

Prejudicate, *v.* rhagfarnu, rhyfarnu; barnu yn mlaen llaw; rhoi barn cyn gwrandaw y cwyn.

Prejudicate, *a.* rhagfarnedig, rhyfarnedig, à ragfarnwyd, wedi ei ragfarnu; rhagfarnllyd.

Prejudication, *s.* rhagfarniad, rhagfarnedigaeth, rhagfrawd, rhagfarn; barn cyn dadleu; barn cyn gwrandaw y chwedl.

Prejudicative, *a.* rhagfarnol, rhagfarnedigol, rhyfarnol.

Prejudice, *s.* (Ff.; Ll. *præjudicium*) rhagfarn; barn flaenllaw, barn dueddol, tuedd-farn; rhagfarniad; barn cyn dadleu; niwed, eniwed, colled.
Without prejudice—heb ragfarn, yn ddiragfarn.
Prejudices—rhagfarnau; rhagfarniadau.
Full of prejudice — rhagfarnllyd, llawn rhagfarn, llawn o ragfarn.

Prejudice, *v. a.* peri rhagfarn yn; codi rhagfarn yn; rhagdueddu; niweidio, colledu, drygu; gwrthfrodi.

To prejudice one against another—peri rhagfarn yn un yn erbyn arall.

That prejudiced him against me—hyny a wyrodd ei farn i'm herbyn; hyny a barodd iddo farnu yn galed *neu* yn annhirion am danaf; hyny a'i rhagdueddodd i'm herbyn.

To be prejudiced against—bod gàn un ragfarn yn erbyn; bod yn rhagfarnllyd yn erbyn.

Prejudiced, *a.* rhagfarnllyd, llawn rhagfarn.

Prejudicial, *a.* niweidiol, niweidiog, colledus, drygus; gwrthwynebol, croes; gwrthfrodawl;† rhagfarnllyd.

Prejudicialness, *s.* niweidioldeb, niweidiolrwydd, niweidiogrwydd, colledusrwydd; rhyfarnedd.

Preknowledge, *s.* rhagwybodaeth, rhagwybod.

Prelacy, *s.* (o *prelate*) esgobyddiaeth; esgobaeth; preladiaeth; yr esgobion.

Prelate, *s.* (Ff. *prélat;* Ll. *prælatus*) esgob, prelad.

Prelateship, *s.* preladiaeth, swydd esgob, esgobaeth.

Prelatic, } *a.* esgobol, preladol; perthynol i
Prelatical, } esgobion; yn perthyn i esgobyddiaeth.

Prelation, *s.* (Ll. *prælatio*) blaenoriaeth, rhagoriaeth, mwy cyfrifiad.

Prelatism, *s.* esgobyddiaeth, preladiaeth.

Prelatist, *s.* esgobydd, pleidiwr esgobyddiaeth; uchel eglwyswr.

Prelature, } *s.* (Ff. *prélature*) esgobaeth,
Prelateship, } swydd esgob, urddas esgob, preladiaeth.

Prelaty,† *s.* esgobyddiaeth.

Prelect, *v. a.* (Ll. *prælectus, prælego*) darlithio, darlithio ar, darllen, llithio.

Prelection, *s.* (Ll. *prælectio*) darlith, llith.

Prelector, *s.* (Ll. *prælector*) darlithwr, darlithiwr, darlithydd, llithwr, lleadur, lleawdr, lleor, darlleawdr, darllenydd.

Prelibation, *s.* (o'r Ll. *prælibo*) blaenbrawf, rhagbrawf, cynfias, rhagfias, rhagarchwaeth, rhagchwaeth, cynarchwaeth, cynbrawf; rhag-dywalltiad.

Preliminary, *a.* (Ff. *préliminaire;* Ll. *præ* a *limen*) rhagarweiniol, rhaglithiol, rhagymadroddol, rhagweiniol, rhagddarweiniol, rhaglwybrol, rhaglwybraidd, cyfarweiniol; blaenorol, rhagflaenorol; rhagammodol; darpariadol; rhaghiniogol.

They agreed upon preliminary articles—cytunasant ar ragammodau; cytunasant ar ammodau rhaglwybrol *neu* ragflaenorol.

Preliminary observations—rhagsylwadau, rhagnodiadau, sylwadau rhagarweiniol, rhagadroddion, rhaglithiau, rhagymadroddion, cynsylwadau.

Preliminary, *s.* rhagammod, rhagsail, rhagdestyn, rhagfater; rhaglwybr; peth rhagarweiniol, peth rhagflaenorol.

They agreed upon preliminaries—cytunasasant ar ragammodau, &c.

Prelude, *s.* (Ff. *prélude;* Ll. *præludium*) rhagchware, rhagchwareu, rhagware; tamaid prawf; rhagweinydd, rhagarweinydd, rhagflaenor, rhagarwydd, rhagfynag; rhaglith, cynarawd, cynaraeth, gosteg.

Prelude, *v.* rhagchwareu, rhagchware, rhagware; rhagweini, rhagweinyddu; bod yn rhagware.

Preluder, *s.* rhagchwareuwr, rhagchwarëwr, rhagchwarëydd.

Preludious, *a.* rhagarweiniol, blaenorol, rhagflaenorol.

Preludium, *s.* (Ll. *præludium*) rhagchware.

Prelusive, } *a.* rhagarweiniol, rhagweiniol,
Prelusory, } rhagweinyddol, rhagflaenorol, blaenorol, rhaglithiol.

Premature, *a.* (Ll. *præmaturus*) rhagaddfed, addfed cyn yr *neu* ei amser; à ddel cyn ei *neu* yr amser; rhygynnar, rhy gynnar; anmhrydlawn, cynamserol; rhy fore.

Prematurely, *ad.* yn rhy gynnar; cyn yr amser; cyn y pryd; cyn ei bryd *neu* amser.

Prematureness, } *s.* rhagaddfedrwydd, rhygyn-
Prematurity, } narwch, rhygynnaredd; anmhrydlonedd; rhyfrys.

Premeditate, *v.* (Ll. *præmeditor*) rhagfyfyrio, myfyrio yn mlaen llaw, rhagsynied, rhagfeddylied; cynarfaethu.

Premeditate, *a.* rhagfyfyriedig, à ragfyfyriwyd, wedi ei ragfyfyrio.

Premeditation, *s.* (Ll. *præmeditatio*) rhagfyfyrdod, rhagfyfyriad; cynarfaethiad, cynarfaeth, cynfwriad, rhagsyniad, rhagsyniedigaeth.

Premerit, *v. a.* rhaghaeddu, haeddu yn mlaen llaw.

Premices, † *s. pl.* (Ff. o'r Ll. *primitiæ*) blaenffrwyth, cynffrwyth.

Premier, *a.* (Ff. o'r Ll. *primus*) prif, penaf, blaenaf, pen.

Premier minister—prif weinidog, cynweiniad, &c.

Premier, *s.* prif weinidog, cynweiniad, cynwas, arweinidog, prif weinydd, prif weiniad, penweinydd gwladwriaeth, gweinidog penaf; blaenor, y pen, y llyw.

Premiership, *s.* swydd *neu* urddas prif weinidog, prif-weinidogaeth, prif-weinyddiaeth.

Premillennial, *a.* cyn y milflwyddiant.

Premise, *v.* (Ll. *præmissus, præmitto*) rhagenwi, rhaggrybwyll; rhagosod, rhagnodi, cynsilio; gosod i lawr yn mlaen llaw; rhoddi ar lawr yn mlaen llaw; † rhaganfon.

Premise, } *s.* cynsail, rhagsail; peth rhaggry-
Premiss, } bwylledig.

Premises, *s. pl.* (Ff.; Ll. *præmissa*) cynseiliau, rhagseiliau; rhagenwedigion; testynau rhagosodedig; pethau *neu* ystyriaethau rhaggrybwylledig; yr hyn a grybwyllwyd o'r blaen.

The premises—y rhagenwedigion; y tai, y tiroedd, y tyddyn, y tyddynod, y lle, *neu* y lleoedd rhaggrybwylledig.

Premium, *s.* (Ll. *præmium*) gwobr, gwobrwy, gobrwy, gobr, dobrwy, arbrid, arobryn; madobr, madobrwy, breintobr, (*pl.* breintobrau), breintobrwy; llog, gorlog.

Premonish, *v. a.* (Ll. *præmoneo*) rhagrybuddio, rhybuddio yn mlaen llaw.

Premonishment, *s.* rhagrybuddiad, rhagrybudd.

Premonition, *s.* rhagrybuddiad, rhagrybudd; rhagwys; cynddyledd, cynddwl.

Premonitory, *a.* rhagrybuddiol, rhagwysiol.

Premonstrants, *s. pl.* (Ll. *præmonstrans*) Rhagddangosiaid, Cynddangosiaid, Cynddylaniaid, Cynoniaid Gwynlon = enw urdd fynachol.

Premonstrate, *v. a.* (Ll. *præmonstro*) rhagddangos, dangos yn mlaen llaw, cynddangos.

Premonstration, *s.* rhagddangosiad, dangosiad yn mlaen llaw, cynddangosiad.

Premorse, *a.* à gnöed ymaith; rhag-gnöedig; tymmigedig; fel pe'i torasid ymaith â dannedd.

Premotion, *s.* rhagysgogiad, rhagysgog, rhagsymmudiad.

Premunire, *s.* (Ll. *præmonire*) rhagrybuddeb; carchar a dirwy; dirwy am droseddu cyfraith; trallod, gofid, ingder, cyfeiedd, cyfeiaeth, dygnedd, cyfyngder, cyfyng-gynghor, helbul.

To run into a premunire, } To bring one's self into a premunire, } rhedeg *neu* ymredeg i drallod; rhedeg *neu* ymredeg i ofid; dwyn ei hun i'r dygn; rhedeg i'r rhwyd; ymrwydo; dwyn ei hun i'r fagl; dwyn ei droed i'r fagl.

Premunition, *s.* (Ll. *præmunitio*) rhagfuriad, rhag-gadarnhad, rhag-amddiffyniad.

Prenanthes, *s.* (Gr. *prênês* ac *anthos*) gwylaeth y fagwyr.

Prenomen, *s.* (Ll. *prænomen*) cynenw; enw bedydd.

Prenominate, *v. a.* (Ll. *præ* a *nomino*) cynenwi, rhagenwi, enwi yn mlaen llaw.

Prenominate, } **Prenominated**, } *a.* rhagenwedig, cynenwedig.

Prenomination, *s.* rhagenwad, cynenwad.

Prenotion, *s.* rhagdyb, cyndyb, rhagdybiad, rhagfeddwl; rhagwybodaeth.

Prensation, *s.* (Ll. *prenso*) gafaeliad, ysgylfiad.

Prentice, *s.* (llygriad o *apprentice*) breintwas, egwyddorwas, rhwymwas, dysgadur.

Prenticeship, *s.* breintwasaeth, rhwymwasaeth, dysgaduriaeth.

Prenunciation, † *s.* (Ll. *prænuncio*) rhagddywediad, rhagfynegiad, rhagadroddiad.

Preobtain, *v. a.* cael yn mlaen llaw.

Preoccupancy, *s.* rhagoresgyn, rhagoresgyniad; rhagfeddiant, cynfeddiant, rhagfedd.

Preoccupate, *v. a.* rhagoresgyn, rhagfeddiannu, cynfeddiannu, rhagfeddu, cynfeddu, cynwarchadw; meddiannu yn mlaen llaw; meddiannu o flaen arall; cymmeryd goresgyn yn mlaen llaw; cymmeryd goresgyn o flaen arall; rhagachub.

Preoccupation, *s.* rhagoresgyn, rhagoresgyniad, rhagfeddiant, cynfeddiant, cynfeddiad, rhagfeddiad, rhagfeddiannad; cynwarchadw; rhagachubiad, rhagachubiaeth; rhagflaeniad.

Preoccupy, *v. a.* rhagfeddiannu, rhagfeddu, cynfeddiannu, cynfeddu, rhagoresgyn; meddiannu *neu* oresgyn yn mlaen llaw; cymmeryd meddiant *neu* oresgyn o flaen arall; rhagachub; rhagflaenu.

Preominate, *v. a.* rhagarwyddo, rhagarwyddoäu, rhagargoelio, darogan, dysgogan, arddysgogan, rhagddangos, cynddangos.

Preopinion, *s.* rhagdyb, rhagdybiant; rhagfarn.

Preoption, *s.* rhagddewisiad, cynddewisiad, rhagddewis, cynddewis; hawl i ddewis yn mlaen llaw.

Preordain, *v. a.* rhagbenodi, rhagosod, rhagsrfaethu, rhaglunio, rhagordeinio, rhagdrefnu, rhagderfynu, rhagreidio.

Preordinance, *s.* rhagosod, rhagosodedigaeth, rhagbenodiaeth, rhagosodaeth, cynddeddf.

Preordinate, *a.* rhagbenodedig, rhagosodedig, rhagarfaethedig, &c.

Preordination, *s.* rhagosodiad, rhagbenodiad, rhagdrefniad, cynreidiad, cynarfaethiad.

Preparable, *a.* darparadwy, parotoadwy, arparadwy.

Preparation, *s.* (Ll. *præparatio*) parotoad, darpariad, darpar, darpariaeth, darparaeth, armerth, darmerth, parodiant, parodiad, parodiaeth, darparedigaeth, parodhad, rhagddarpar, cynnarpar, cyfarpar, arddarpar, arparaeth, arpariad, armerthiad, cynarmerth, cyfarpariad; arlwy, rhagarlwy, arlwyant, (*pl.* arlwyannau), arlwyad; cyweiriaeth, cyweirdeb; cyfaredd, cyflaeth.

Great preparations—arlwyannau mawrion; darpariadau mawrion, &c.

A preparation of one's self—ymbarotoad, ymddarpariad.

Preparation for a journey, } Provision for a journey, } gosymmaith, gosymddaith, bwyllwrw, arlwy y daith.

Joint preparation—cydarpar, cyd-ddarpar, &c.

Preparation day — darparwyl; rhagwyl.

Preparative, } **Preparatory**, } *a.* (It. *preparativo, preparatorio*) darparol, darpariadol, parotoawl, darparedigol, rhagddarparol, rhagbarotoawl, arddarparol, arparol, parodiannol, parodol, parodhaol, parotöus, arbodus, arbodawl, darmerthol, armerthol, cyfarpar, cyfarparol; rhagarweiniol, arweiniol, cyfarweiniol, blaenorol, rhagflaenorol; rhaggyweiriol; rhagaddasedigol.

Preparatory discourse—ymadrodd darpariadol, ymadrodd rhagarweiniol, traethawd rhagarweiniol, araeth ragarweiniol, rhagaraeth, cynaraeth, cynarawd, rhagarawd.

Preparative, *s.* darpariedydd, rhagddarperydd; rhaggyweiriawr, rhaggyweirydd; yr hyn a wneir yn mlaen llaw er parotoad *neu* ddarpariad; yr hyn a wnel yn addas yn mlaen llaw; yr hyn a ragaddasa; darparwaith; darpariad, darpar, parotoad.

Preparatives for a voyage—darparion i fordaith; darparion erbyn mordaith.

Prepare, *v.* (Ll. *præparo; Ff. préparer*) parotöi, darparu, darpar, arparu, parodi, parodiannu, parodhau, armerthu, darmerthu, darbod, arlwyo, cyfarpar, parotaw; trefnu, bwylio; llunio; cyweirio; ymbarotöi, ymddarparu; bod yn barod.

To prepare one's self—ymbarotöi, ymddarparu, ymbarodi.

To prepare one's self for fight—ymwregysu i ymladd; ymbarotöi *neu* ymddarparu i ymladd.

To prepare for death—ymbarotöi i farw; ymbarotöi erbyn marw.

To prepare a feast—arlwyo, darmerthu, *neu* wneuthur gwledd; parotöi gwledd.

To prepare victuals—parotöi bwyd *neu* luniaeth; arlwyo bwyd.

To prepare a way—parotöi, gwneuthur, *neu* arloesi ffordd.

To prepare beforehand—rhagbarotöi, rhagddarparu; parotöi *neu* ddarparu yn mlaen llaw.

Prepare, † *s.* parotoad, darpariad.

Prepared, *pp.* darparedig, parotöedig, â ddarparwyd, â barotöwyd, &c.; parod, pâr; cywair; arbodol.

To be prepared—bod yn barod; bod ar bâr.

Preparedness, *s.* parodrwydd, parodedd, parot-

öedd, parodoldeb, parodoledd, darmerthedd, darparedigrwydd.

Preparer, *s.* parotöwr, parotöydd, darparwr, darparydd, darpariedydd; arlwywr, armerthydd, darmerthwr.

Prepay, *v. a.* rhagdalu, tal yn mlaen, talu yn mlaen llaw.

Prepense, } *a.* (Ll. *præpensus*) rhagfwriadol,
Prepensed, } rhagamcanedig, rhagfwriadedig, à ragamcanwyd, à ragfwriadwyd, rhagluniedig, cynbwylledig, rhagfyfyriedig.

Malice prepense — drygioni rhagluniedig, drygioni rhagddychymygedig, drygioni rhagfwriadol.

Prepense,† *v.* rhagystyried, rhagfyfyrio, rhagfeddwl; ystyried *neu* bwyso yn mlaen llaw.

Prepollence, } *s.* (Ll. *præpollens*) goruchafiaeth,
Prepollency, } gorchafiaeth, gorfodedd, meistroliaeth; rhagoriaeth; y goreu, y trechaf, y llaw drechaf, y llaw uchaf.

Prepollent, *a.* gorchafus, gorchafol, llywodraethol, gorfodol, goruchlywiol, trech, trechaf, cryfaf, uchaf, goruchaf, goruch, pen, penaf; ffynniannol.

Preponder,† *v. a.* (Ll. *præpondero*) gorbwyso, traphwyso, rhagorbwyso; rhagbwyso, rhagystyried.

Preponderance, } *s.* rhagorbwys, gorbwys, tra-
Preponderancy, } phwys, darbwys, gorfantol, gorthawl; tro *neu* droad y fantol.

Preponderant, *a.* rhagorbwysol, gorbwysol, traphwysol, darbwysol; à dry y fantol.

Preponderate, *v.* (Ll. *præpondero*) gorbwyso, traphwyso, rhagorbwyso, gorfantoli, darbwyso; bod yn fwy ei bwys na; pwyso yn mlaen llaw; troi y fantol.

Preponderation, *s.* gorbwysiad, traphwysiad, darbwysiad, rhagorbwysiad, gorfantoliad; rhagorbwys.

Prepose, *v. a.* (Ff. *préposer*) arddodi, rhagddodi, darddodi, rhagosod, gosod o flaen, cynseilio, cynosod.

Preposition, *s.* (Ff.; Ll. *præpositio*) arddodiad, rhagddodiad, darddodiad, cynddodiad, cynddawd, rhagddawd, arddodair.

Simple preposition—sarddodiaid godidog, arddodiadau godidog, arddodiaid unigol, arddodiadau syml.

Compound prepositions—arddodiaid cyfansawdd, arddodiadau cyfansoddedig.

Pronominal prepositions — arddodiaid rhagenwol, arddodiadau rhagenwol.

Prepositional, *a.* arddodiadol, rhagddodiadol, darddodiadol, cynddodiadol.

Prepositive, *a.* arddodedigol, darddodedigol, cynddodedigol, rhagddodedigol, rhagosodedigol, arddodawl, darddodawl, rhagddodawl, cynddodawl.

Prepositive, *s.* arddodiad, rhagddodiad, cynddodiad, arddodair, darddodair, rhagddodair, cynddodair, cynddawd, rhagddawd, darddawd.

Prepositor, *s.* (Ll. *præpositor*) rhagathraw, isathraw, penaeth yr ysgoleigion, rhaglaw ysgol; golygiedydd.

Prepositure, *s.* swydd rhagathraw; arlywiaeth, arolygiaeth, golygiedyddiaeth; ysgolfaeroniaeth.

Prepossess, *v. a.* rhagfeddiannu, rhagfeddu, cynfeddiannu, cynfeddu; meddiannu yn mlaen llaw; rhyfeilio; peri rhagfarn yn un; gogwyddo, tueddu, rhagdueddu.

Prepossessing, *a.* rhagfeddiannol, cynfeddiannol, rhyfeilus; yn rhagfeddiannu; yn tueddu o blaid; yn peri meddwl yn dda am un.

Prepossession, *s.* rhagfeddiant, cynfeddiant, rhagfeddiad, cynfeddiad, rhagfeddiannad, rhyfail, rhyfeiliad; rhagdyb, rhagfarn.

Prepossessor, *s.* rhagfeddiannydd, rhagfeddiannwr, cynfeddiannydd, cynfeddiannwr, rhagfeddwr.

Preposterous, *a.* (Ll. *præposterus*) gwrthun, chwithig, chwith, afresymol, anrhesymol, direswm, annaturiol; annhrefnus, didrefn; allan o drefn; à fo á'i ben ol yn mlaen; gwrthwyneb i'r drefn naturiol; à fo yn wyneb yn ngwrthwyneb; à fo yn erbyn natur; à fo yn ngwrthwyneb i natur; gwrthdröedig; ffol; beius.

Preposterously, *ad.* yn wrthun, &c.; á'i ben ol yn mlaen; yn ngwrthwyneb i'r drefn naturiol; yn y gwrthwyneb; yn erbyn natur; yn ngwrthwyneb i natur; o chwith, o chwithig.

Preposterousness, *s.* gwrthuni, chwithigrwydd, annaturioldeb, annaturiolrwydd, annhrefnusrwydd.

Prepotency, *s.* (Ll. *præpotentia*) tragalluedd, goralluedd, goralluogrwydd, tragalluogrwydd, gorfodedd, goruchafiaeth, blaenafiaeth.

Prepotent, *a.* (Ll. *præpotens*) tragalluog, goralluog, grymus iawn, mawr ei allu.

Prepuce, *s.* (Ff. o'r Ll. *præputium*) blaengroen.

Preremote, *a.* rhagbellenig, rhagbell, cynbellenig, cynbell; pellach gynt.

Prerequire, *v. a.* rhagofyn, cynerchi, rhaggeisio; gofyn *neu* geisio yn mlaen llaw.

Prerequisite, *a.* rhagofynedig, rhagofynol, à ragofynir, rhaggeisiedig, cynreidiol, rhagreidiol, rhag-angenrheidiol, rhag-angenol; à ofynir *neu* a geisir yn mlaen llaw.

Prerequisite, *s.* rhagofyn, cynarch, rhagofyniad, cynraid, rhagraid, rhag-angenrhaid, rhaggais; peth rhagofynedig, yr hyn a ragofynir.

Preresolve, *v. a.* rhagbenderfynu.

Prerogative, *s.* (Ff; Ll. *prærogativa*) rhagorfraint, gorfraint, arfraint, cynfraint, uchelfraint, uchfraint, goruchfraint, braint uwch law ereill; braint; rhagoriaeth ac awdurdod uwch law ereill.

Prerogative court—breintlys, uchfreintlys, llys rhagorfraint.

Royal prerogative — breninfraint, teyrnfraint, rhagorfraint brenin, uchelfraint y brenin.

Prerogative office — swyddfa y breintlys; y swyddfa lle cedwir y gwyllysiau à brofwyd yn y breintlys.

Ancient prerogative — henfraint, henfri, hen ragorfraint.

Prerogative, *a.* rhagorfreintiog, gorfreintiog, uchfreintiog, cynfreintiog; breintiog.

Presage, *s.* (Ff.; Ll. *præsagium*) arwydd, rhagarwydd, argoel, rhagargoel, armes, darogan, dysgogan, arddysgogan, dysgogant, rhamant, cyntair, darmain.

Presage, *v.* rhagarwyddo, darogan, daroganu, dysgogan, dysgoganu, rhagfynegu, rhagddangos, arddysgoganu, arddysgogan, armain, arddarmain, darmain; armäu, rhamanta.

Presageful, *a.* argoelus, argoeliog, argoelfawr, llawn argoelion, daroganog, llawn darogan.

Presagement, *s.* rhagarwyddiad, rhagfynegiad,

daroganiad; arwydd, rhagarwydd, argoel, rhagargoel, daroganiad, dysgogan, arddysgogan, armes, dysgogant, darmain, armain.

Presbyopia, *s.* (Gr. *presbus* ac *ôps*) henolwg, pylni golwg gàn henaint.

Presbytæ, *s. pl.* (Gr. *presbutês*) rhai pwl eu golwg gàn henaint.

Presbyter, *s.* (Ll.; Gr. *presbuteros*) henuriad, henadur, henaduriad, henur, uriad, henefydd, hynefydd, henafydd, hynafgwr, henafgwr; offeiriad; bugail, gweinidog.

Presbyterate, *s.*=*Presbytery*.

Presbyterian, } *a.* henadurol, henaduraidd,
Presbyterial, } henuriadol, henuriol, henaduriaethol; perthynol i henaduriaeth; yn perthyn i henaduriaid.

Presbyterian, *s.* henaduriad, henaduriaethiad, henuriaethwr, henaduriaethwr, henaduriaethydd, henadurwr.

Presbyterians—Henaduriaid, Henuriaethwyr, Henaduriaethwyr, Henaduriaethiaid, Henadurwyr; Presbyteriaid.

Presbyterianism, *s.* henaduriaeth, henuriadaeth, uriadaeth, henuriaeth; athrawiaethau, egwyddorion, a dysgyblaeth yr Henaduriaid.

Presbytery, *s.* (Gr. *presbuterion*) henadurfa, henuriadfa; corff, eisteddfod, *neu* gymmanfa yr henaduriaid; henaduriaeth, henuriaeth.

Presbytery (in architecture)—henadurfa.

Prescience, *s.* (Ll. *præscientia*) rhagwybodaeth, rhagwybod, cynwybodaeth, rhagwel, cynsylw, rhagddeall.

Prescient, } *a.* (Ll. *præscius*) rhagwybodol,
Prescious, } rhagwybodus; à ragwypo; à wypo yn mlaen llaw.

Prescind, *v. a.* (Ll. *præcindo*) ysgythru, tori ymaith, tori ffwrdd, rhagdori; dydoli; byrhau.

Prescindent, *a.* ysgythrol; à doro ymaith; à ddydolo; byrhaol.

Prescribe, *v. a.* (Ll. *præscribo*) rhagnodi, penodi; ysgrifenu, rhagysgrifenu, *neu* ragysgrifo pa fodd y gwneir; gosod ar lawr pa fodd y gwneir; dangos *neu* addysgu pa beth a wneir; rhagysgrifenu, rhagysgrifo; cyfarwyddo, hyfforddi, gorchymyn; ysgrifenu cyfarwyddyd, cyfarwyddiad, *neu* gyfarwyddiadau; gosod i lawr.

Prescriber, *s.* rhagnodwr, rhagnodydd, penodwr, rhagysgrifenwr.

Prescript, *a.* (Ll. *præscriptus*) rhagnodedig, rhagysgrifenedig, rhagysgrifedig.

Prescript, *s.* rhagysgrif, rhagysgrifen, hyfforddeb; cyfarwyddyd; trefn, dull, arch, *neu* reol ragysgrifenedig; dull terfynedig; rheol, cyllun; archeb, arch, gorchymyn.

Prescriptible, *a.* rhagnodadwy; rhagysgrifadwy; à ellir ei ragnodi, &c.

Prescription, *s.* (Ll. *præscriptio*) rhagnodiad; cyfarwyddyd, cyfarwyddiad, hyfforddiad; rhagysgrif, rhagysgrifen, hyfforddeb; archeb; archeb meddyg; cynghor meddyg; rhagderfyniad *neu* ragosodiad drwy ysgrifen; terfyniad *neu* osodiad rhagderfynedig; hirfeddiant, henfeddiant, hen feddiant; hen ddefod.

Prescriptive, *a.* henfeddiannol, hirfeddiannol, hirfeddiannedig; à safo ar hir feddiant *neu* hen ddefod.

Prescriptive right—hawl hirfeddiannol, &c.

Preseance,† *s.* (Ff.) blaenoriaeth lle wrth eistedd.

Presence, *s.* (Ff.; Ll. *præsentia*) presennoldeb, cynnrychioldeb, cynnrychiolder, cynnrycholdeb, cynnrycholder, cynddrychioldeb, cynddrychiolder, presennolrwydd, cyd-ddrychioldeb, gŵydd, gwyddfod, presen, rhagwydd, rhagwedd, cynwedd, rhag, gwyddfodoldeb; golwg, gwedd, agwedd, ymarwedd, ymddygiad; presenfa.

In presence—yn ngŵydd, ger bron, rhag bron, o flaen, ger gŵydd, gerwydd, gerwyneb, argywydd, cynnrych, yn erwyneb-ol.

In thy presence—ger dy fron; yn dy ŵydd; o'th flaen; yn dy olwg; rhag dy fron, &c.

In the king's presence — yn ngŵydd y brenin; ger bron y brenin.

At the presence of—o flaen, yn ngŵydd, ger bron.

Presence of mind—parodrwydd meddwl; difrawbwyll; pwyll, ystyriaeth.

Beatific presence—presennoldeb gwynfydlawn, elwydd.

Presence-chamber, } *s.* presenfa, y bresenfa,
Presence-room, } cyfarchfa.

Presensation, *s.* rhagsyniad, cynsyniad, syniad blaenorol; rhagdyb.

Presension, *s.* rhagsyniad, rhagsyniaeth, rhagddirnadaeth.

Present, *a.* (Ff.; Ll. *præsens*) presennol, cynnrychol, cynnrychiol, cynddrychol, cynddrychiol, cyd-ddrychiol, cyd-ddrychol, gwyddfodol, cynnrych; cyfarwyneb, gerwyneb-ol, cyfagos, ger llaw, rhag bron, rhag wyneb; à fo ger bron; y sy ger bron; à fo yn ngŵydd; y sydd yn ngŵydd; yn y fân; yn y fân a'r lle; parod.

At present—yn bresennol, y pryd hyn, y pryd hwn, yr amser hyn, yr amser hwn, yn awr, yr awr hon, yr awron, yr awr-an, ar hyn o bryd, ar hyn o amser, weithion, weithon, weithian, gweithion, einawr, nan.

For the present—ar hyn o bryd; ar hyn o amser; dros hyn o bryd; dros hyn o amser.

The present life—y bywyd hwn; y fuchedd hon; y bresen.

Present state—cyflwr presennol; presen, present.

The present world—y byd presennol; y byd sydd yr awr hon; y byd hwn.

The present age—yr oes hon; yr oes bresennol; y bresen; y to hwn; y do hon.

One who is present—presennwr, un presennol.

To make present—presennu.

Present tense—amser cynnrychol, amser cynnrychiol, amser presennol.

Present worth—mywerth, gwerth presennol, gwerth parod, gwerth ar law.

Present money—arian parod.

The present—yr amser presennol; y pryd hyn; yr amser hyn.

At the present time=*At present*.

The present rain—y gawod gynnrychiol (*Act.* xxviii. 2).

Present, *s.* (Ff.) anrheg, cyflwyn, rhodd; cyfarwys, cyfarws, goseb, gwoseb.

Presents (in law)—presennolion, ysgrifeniadau presennol, ysgrifenadau presennol, ysgrifeniadau mewn llaw.

By these presents—wrth yr ysgrifeniadau, yr ysgrifau, y llythyrau, *neu* y gweith-

redoedd presennol; wrth yr ysgrifeniadau, y llythyrau, *neu* y gweithredoedd sydd yn awr mewn llaw; wrth y presennolion hyn.

Present, *v. a.* cyflwyno, anrhegu; rhoi, rhoddi, donio; gosebu, gwosebu, cyfarwyso; cynnyg: dangos, arddangos, cynnrychu; cynnyg dangos; cyfeirio, annelu; gosod ger bron; cynnrychioli; cyflwyno cwyn; dwyn *neu* fwrw achwyn i mewn *neu* ger bron; achwyn ar.

To present one's self—ymgyflwyno, cyflwyno ei hun; ymgynnyg, cynnyg ei hun; dyfod o hono ei hun i ymddangos ger bron; ymgynnrychioli; ymroddi, ymröi; ymgyssegru; ymrithio.

To present one's self before one—sefyll *neu* ymddangos ger bron un.

To present itself—ymgynnyg, cynnyg ei hun; ymgyflwyno; dyfod i gof un.

To present one with a thing, } cyflwyno
To present a thing to one, } *neu* anrhegu peth i un; rhoi peth yn anrheg i un.

To present to a benefice *or* living—cyflwyno un i fywoliaeth eglwysig; rhoi bywoliaeth eglwysig i un.

To present one's naked breast—cynnyg ei fynwes noeth; cynnyg ei ddwyfron noeth; cynnyg ei aegre noeth; dynoethi ei ddwyfron (i'r cleddyf, *&c.*).

To present compliments—anerch; cyfarch yn enw un; rhoi *neu* gyflwyno gwasanaeth; rhoi *neu* gyflwyno cymmediwau.

Present my compliments to him—rhoddwch fy nghymmediwau iddo; cyflwynwch fy nghyfarchiad iddo *neu* ato; anerchwch fi ato; anerchwch ef yn fy enw; cyfarchwch iddo yn fy enw; rhoddwch *neu* gyflwynwch fy ngwasanaeth iddo; cyfarchwch well iddo yn fy enw; cyflwynwch fy anerchion iddo.

To present battle—cynnyg cad, brwydr, *neu* ymladd.

To present a gun—cyfeirio gŵn, annelu gŵn.

To present a gift—cyflwyno anrheg, rhoddi rhodd, rhoi rhodd, rhoi anrheg, gosebu, gwosebu.

Presenting my supplication—yn tywallt fy ngweddi (*Dan.* ix. 20).

Presentable, *a.* cyflwynadwy, anrhegadwy; dangosadwy.

Presentaneous, *a.* (Ll. *præsentaneus*) parod, ebrwydd, dïaros, dïoed, dïattreg, buan, cyflym, chwai, prysur; presennol.

Presentation, *s.* (Ff.) cyflwyniad, anrhegiad, gosebiad, gwosebiad, rhoddiad; dangosiad; cyfeiriad.

Presentation (to a benefice)—cyflwyniad; llythyr cyflwyn.

Presentative, *a.* cyflwynedigol, cyflwynol, cyflwyniadol; â chanddo hawl i gyflwyno; à ganiatao gyflwyniad.

Presentee, *s.* y cyflwynedig; y neb a gyflwyner *neu* a gyflwynwyd i fywoliaeth eglwysig; cyflwynai.

Presenter, *s.* cyflwynwr, cyflwynydd, anrhegydd, anrhegwr.

Presential, *a.* cynnrychiol, cynnrychol, gwyddfodol.

Presentiality, *s.* cynnrycholdeb, cynnrycholder, cynnrychioldeb, cynnrychiolder, presennoldeb, presennolrwydd, gwyddfodoldeb, cynnrychedigaeth.

Presentiate, *v. a.* presennu, cynnrychioli.

Presentient, *a.* rhagsyniol, rhagddirnadol.

Presentific, } † *a.* à bresenna, à wna yn bres-
Presentifical, } ennol, cynnrychedigol.

Presentiment, *s.* rhagdyb, cyndyb, rhagsyniad, rhagdybiaeth, cyndybiaeth, rhaggrediniaeth.

Presently, *ad.* yn ebrwydd, yn fuan, yn y màn, yn awr fach, toc, yn ddïoed, yn ddïannod, achwaen, yn uniongyrchol, ar y gair; †yn bresennol.

Presentment, *s.* cyflwyniad, anrhegiad; dangosiad; cynnrychiad; cwyn, achwyn, achwyniad; cyflwyniad cwyn; cwynysgrif, cwyneb, llythyr achwyn, ysgrifen achwyn, cwynlythyr.

Presentness,† *s.* presennoldeb, cynnrychioldeb.

Preservable, *a.* cadwadwy, ceidwadwy; à ellir ei gadw.

Preservation, *s.* cadwraeth, cadwedigaeth, cadwriaeth, ceidwadaeth, cadweidiaeth, cadwad, cadwaeth, cadwadogaeth.

Preservative, } *a.* (Ff. *préservatif*) cadwedigol,
Preservatory, } ceidwadol, cadwadol, cadwol, cadwyol, cadwriaethol, cadwedigaethol, cadwyedigol, à geidw, à gadwo.

Preservative, } *s.* rhagfeddyginiaeth; cyfar-
Preservatory, } edd; ymwared; rhagnawdd; cadwedydd, cadwadog, cedwidydd, ceidwad; swyn; peth à gadwo.

A preservative against poison—cyfaredd *neu* ymwared rhag gwenwyn; cyfaredd *neu* ymwared yn erbyn gwenwyn.

Preservatives of health—cadwadogion iechyd; pethau i gadw iechyd.

Preserve, *v. a.* (Ll. *præservo;* Ff. *préserver*) cadw, noddi, cynnal, diogelu, dargadw, achadw, archadw, cadwyd; achub, achubio, achu; cyffeithio, cyffaethu, cyweirio.

To preserve one's self—ymgadw, cadw ei hun; ymgynnal.

To preserve in health—cadw yn iach; cadw mewn iechyd.

God preserve me from you—nawdd Duw rhyngof fi a chwi; croes Duw rhyngof fi a chwi; cadwed Duw fi rhagddoch; Duw a'm cadwo rhagddoch.

God preserve me from doing so—na ato Duw i mi wneuthur felly; croes Duw rhag i mi wneuthur felly; cadwed Duw fi rhag gwneuthur felly; Duw a'm cadwo i rhag gwneuthur felly.

Preserve, *s.* cyffaeth, peth cyffeithiedig; cyffeithfwyd; aeron *neu* lysiau cyffeithiedig; cedwidfa, cedwidfaes, maes cadw, lle i gadw heladar.

Preserver, *s.* ceidwad, ceidwedydd, achubydd, achubwr, gwaredydd, gwaredwr, cedwidydd; cyffeithydd, cyffeithiwr, cyweiriwr.

Preserver of fruits—cyffeithiwr, cyffeithydd, cyweiriwr, *neu* cyweirydd aeron *neu* ffrwythau; cyffeithiwr.

O thou preserver of men—O geidwad dyn (*Iob* vii. 20).

Preside, *v. n.* (Ll. *præsideo*) blaenori, bod yn flaenor, rheoli, llywodraethu; llywyddu, arlywio, arlywyddu; eistedd o flaen ereill megys eu pen; eistedd *neu* fod yn ben ar eisteddfod; bod yn ben; eistedd yn ben; gorseddu, goreistedd, rhageistedd.

To preside over—bod yn ben ar; bod yn rhaglaw ar; rheoli ar; llywodraethu ar; bod yn flaenor ar; llywyddu, arlywio, arlywyddu; bod i un y llywodraeth ar.

Presidency, *s.* (o *president*) llywyddiaeth, rhaglawiaeth, arlywyddiaeth, rheolaeth, llywodraeth, blaenoriaeth, gorseddogaeth, balogaeth.

Presidency of Bombay — rhaglawiaeth Bombay.

President, *s.* (Ff. o'r Ll. *præsidens*) llywydd, arlywydd; peniadur, gorseddwr, gorseddog, rhageisteddiad, penog, llywadur, pen, blaenor, arlyw, arlywiwr, rheolwr; cadeirydd.

Vice-president — rhaglywydd, is-lywydd, rhaglaw.

Lord president of the council—Penllywydd y cynghor, Arglwydd lywydd y cynghor =y pedwerydd o uchel swyddogion y llywodraeth.

The president of the United States—Llywydd y Taleithiau Cyfunol; Llywydd yr Unol Daleithiau.

Presidential, *a.* llywyddol, arlywyddol, penogol; perthynol i lywydd.

Presidentship, *s.* llywyddiaeth, arlywyddiaeth, arlywiaeth, llywdod, rhaglawiaeth, penogaeth, pendod, pendodaeth, gorseddogaeth.

Presidial, } *a.* (Ll. *præsidium*) perthynol i
Presidiary, } warchodlu; gwarchlueddol; amddiffynol.

Presignification, *s.* rhagarwyddocâd rhagarwyddiad, rhagddangosiad.

Press, *v.* (Ff. *presser;* Ll. *presso*) gwasgu; gwryfio; sengu, arsangu, arwasgu, dywasgu, dwyso, pwyso; llethu; dirio, cymhell, dirgymhell, argymhell; bod yn daer ar; dirdreisio; gwthio; gyru; dirgaethu; treisgipio; gorfodi; gafaelu, gafaelyd; ymwthio; ymgyrchu.

To press down—gwasgu, cadw, pwyso, dwyso, *neu* wthio i lawr; dàl tanodd; darostwng; goriselu.

To press flat—llethu, arlethu; gwasgu yn llethion; lledfenu; gwneuthur yn lledfen; mathru, sathru.

To press in pieces, } gwasgu yn chwilfriw;
To press to pieces, } gwasgu yn deilchion; malurio, briwo, chwilfriwo; sathru, mathru.

To press forward—ymwthio yn mlaen; cyrchu, ymgyrchu.

To press out — gwasgu allan, gwryfio allan.

To press together—cyngwasgu, cydwasgu, gwasgu yn nghyd.

To press upon—gwasgu ar; erlyn yn daer; canlyn wrth y sodlau; pwyso ar; bod ar gefn un.

To press soldiers—treisgipio milwyr; dir-*neu* dreis-gymmeryd milwyr; dir-*neu* dreis-gymmeryd rhai yn filwyr.

To hot-press—poethwasgu, twymwasgu, gwasgu yn boeth.

Press, *s.* gwasg, gwrŷf, gweisgen; argraffwasg; argraffdy; gwasgedydd; arwasg; trafel; cloer, cist; torf, haid, tŵr, pentwr, tewdwr; dwysiad; treisgip, dirgymhell, dirgymhelliad; gwarant ddirgymhell, rhabwarant, dirwarant: *pl.* gweisg, gwasgoedd.

Printing press—argraffwasg, printwasg, gwasg argraff, gwrŷf argraff.

Wine-press—gwinwasg, gwinsang, gwinwryf, gwelyg, gwasg win.

Cheese-press—cawswasg, gwasg caws, gwrŷf caws, cawswryf, peus.

Press-bed—cistwely, cloer-wely; gwely ar wedd dilladgist.

Hot-press—twymwasg, poethwasg.

Clothes-press, } gwisg-gloer, dilladPress for clothes, } gloer; dilladgist; gwasg dillad, dillad-wasg.

Book-press, } llyfrgloer, cloer llyfrPress for books, } au.

Liberty of the press—rhyddid y wasg; rhyddid yr argraffwasg.

Errors of the press—gwallau y wasg, argraffwallau, camargraffion, camargraffiadau, gwallau argraffyddol, gwallau yr argraffwasg.

Press-warrant—rhabwarant, gwarant dreisgipiol, gwarant dreisgip, gwarant dreisio, dirwarant, gwarant ddirgymhell.

At the university press—yn ngwasg y brifysgol; yn argraffdy y brifysgol.

Presser, *s.* gwasgwr, gwasgydd, gwasgedydd; gwryfiwr.

Press-gang, *s.* dirgnud, rhablu, dirdorf.

The press-gang—y ddirgnud.

Pressing, *a.* taer, diriol, dir, cymhellgar, cymhelliadol, deisyfgar; anhebgor; dwys; gwasgol, gwryfiol; gwasgfaol; haer; dàn wasgu, gàn wasgu, yn gwasgu.

Pressing iron—haiarn gwasg, gwasg-haiarn, haiarn gwasgu.

Pressing board—gwasgfwrdd.

Pressingly, *ad.* yn daer, &c.; trwy gymhell a thaerni.

Pressing, } *s.* gwasgiad, gwasgedigaeth, gwryfPression, } iad, gwasgfa, gwasg, arwasg; pwysiant.

Pression (in the Cartesian philosophy)—yr gais i ysgogi.

Pressirostres, *s. pl.* (Ll. *pressus* a *rostrum*) llethylfiniaid, llethylfogion.

Pressitant,† *a.* pwysol, pwysig, trwm.

Pressman, *s.* gwr y wasg, gwas y wasg, argraffwasgwr, argraffwasgydd, gwasg-weithiwr; un o ddirgnud, rhabwr.

Press-money, } *s.* arian y brenin, arian y ddirPrest-money, } gnud, rhab-arian; arian à delir i un à dreisgipir i wasanaeth y llywodraeth.

Pressure, *s.* (Ll. *pressura*) gwasgfa, gwasgiad, gwasg, arwasg, dirwasg, gwasgedigaeth, arsang, darymsang; pwys, pwysiant; gorysgwr, goreilid.

Pressure on the stomach—bwrn ar y cylla; pwys ar y cylla.

Unequal pressure — anghyfiwyth, pwys anghyfartal.

Mutual pressure—cyngwasg, cydwasg, cydymwasg.

Press-work, *s.* gwasg-waith, gwaith gwasg; y gwaith o wasgu.

Prest,† *a.* (Ll. *præstus;* It. *presto*) parod; cryno, tlws, dillyn.

Prest, *s.* treth sirydd; †benthyg.

Prest-money, *s.*=*Press-money.*

Prestation, *s.* (Ll. *præstatio*) taliad arian; tâl arian; darpar, armerth.

Prestation-money, *s.* arian armerth; arian à delir bob blwyddyn gàn archiagoniaid ac urddasogion ereill i'w hesgob.

Prester, *s.* (Gr.) goruchionen daullyd; y rhan o'r gwddf à chwydda pan fo un yn ddig; madlosg.

Prestige, *s.* (Ll. *præstigiæ*) hud, hudoliaeth, swyn, hocedl, twyll, chwid.

Prestiges, *s. pl.* hudoliaethau, lledrithion, castiau hudol, chwidion, chwidogaethau, hocedion, hud a lledrith, hudion, swynion.

Prestigiation, *s.* hudoliaeth, chwidogaeth, lledrithiad, chware chwidw, bwriad hud, hudoliad, hudoliaethiad, hocediad.

Prestigiator, *s.* hudol, hudolwr, chwidog, chwidw, hocedwr, hocedydd, twyllwr.

Prestigiatory, } *a.* hudol, lledrithiog, hudol-
Prestigious, } aidd, hudoliaethol, lledrithiol, chwidogawl.

Prestimony, *s.* (Ysp. *prestimonio*) trysorfa i gynnal offeiriad.

Prestissimo, *a.* (It.) tra buan, buan iawn, cyflym iawn.

Presto, *ad.* (Ysp. ac It.) yn ebrwydd, yn fuan.

Presto be gone—dysmytha; ymaith ar unwaith.

Prestriction, *s.* (Ll. *præstrictio*) pylni, pyledd.

Presumable, *a.* tybiadwy, hydyb, tybygadwy, coeliadwy; rhyfygadwy, beiddiadwy; y gellir ei gymmeryd yn ganiataol.

Presume, *v.* (Ll. *præsumo*) tybio, tybied, tybygu, bwrw, barnu, credu, coelio, meddylied, gogredu, lledgredu; cymmeryd yn ganiataol; rhagfeddylied, rhagfeddwl, rhagfwrw, rhagdybied, rhagdybio; bwrw amcan a dyfalu yn mlaen llaw; barnu, cymmeryd, *neu* fwrw mai felly y mae peth cyn ei chwilio; cymmeryd yn lle gwir yn ddiholiad; rhyfygu, amryfu; beiddio, arfeiddio, anturio, llyfasu, llafasu, osio; hyderu, ymddibynu.

It is reasonably presumed—fe a dybygid wrth reswm; mae yn debygol wrth reswm; rhesymol yw tybied.

I presume that this is your meaning—mi a dybygwn mai hyn yw eich meddwl; mi a dybiwn taw hyn yw eich meddwl.

They presumed to go up unto the hill top—rhyfygasant fyned i ben y mynydd.

Where is he, that durst presume in his heart to do so?—pa le y mae efe, yr hwn a glywai ar ei galon wneuthur felly (*Esth.* vii. 5)?

Presumer, *s.* tybygwr, tybiwr, coeliwr; rhyfygwr, un trahäus.

Presumption, *s.* (Ll. *præsumptio*) tybygiad, tybiad, rhagdybiad, bwriad, amcan, rhagfwriad, rhagdderbyniad; rhyfygiad; llyfasiad, llafasiad, beiddiad; tyb, tybiant, tybiaeth; amcan, amcaniaeth; rhyfyg, camhyder, gorhydri; traha; beiddgarwch, amryfoldeb; trahausder; balchedd, balchder.

There is a presumption of its being true—mae lle i gredu ei fod yn wir.

There are strong presumptions of his guilt—y mae rhesymau cryfion i gredu ei fod yn euog.

Presumptive, *a.* rhyfygus, rhyfygol, amryfol; rhaggymmeredigol, rhagdderbyniol; tybygol, tebygol, tybiedigol, golygol, golygedigol.

Presumptive proof—coelbrawf.

Presumptive heir, } etifedd tebygol, eti-
Heir presumptive, } fedd tybiedigol, etifedd cyfrifedig; yr etifedd fel y tybir; yr etifedd fel y coelir; yr etifedd hyd y gwelir; etifedd cyswyn.

Presumptive argument—coel-reswm, reswm coeliedigol.

Presumptuous, *a.* rhyfygus, rhyfygol, beiddgar, gorfeiddgar, trahäus, llyfasol; blaengar, effrom, syberw.

Presumptuousness, *s.* rhyfygusrwydd, rhyfygusedd, rhyfygoldeb, beiddgarwch, trahausder.

Presupposal, } *s.* rhagdyb, rhagdybiad, rhag-
Presupposition, } dybygiad, rhagfwriad, rhagamcan, rhagddychymyg, blaendyb, blaenfarn; bwriad amcan yn mlaen llaw.

Presuppose, *v. a.* rhagdybied, rhagdybio, rhagfwrw, rhagfeddylied, rhagfeddwl, rhagdybygu, rhagddychymyg; bwrw, barnu, *neu* dybio yn mlaen llaw.

Presurmise, *s.* rhaglettyb, cyndyb, cynddirnad, rhagddirnad, cynsyniad.

Pretence, *s.* (Ll. *prætensus*, *prætendo*) rhith, cyfrith, lledrith, ffug, ffuant, lliw, eiliw, esgus, gorchrith, ffug-esgus, coeg esgus, gwag esgus, rhith-esgus, ffug-orchudd; rhith-hawl; ymhoniad, ymarddelwad, ffughoniad, twyllhoniad; esgusawd, enw.

False pretences—esgusodion *neu* esgusion ffugiol, gau, dychymygol, *neu* gelwyddog; coeg esgusodion, ffug-esgusodion.

Under false pretences—dàn esgusion ffugiol, &c.; dàn wisg fenthyg.

Pretend, *v.* (Ll. *prætendo*) ffugio, lledrithio, coegio, cyfrithio, ffuant, ffuannu, rhithio, gorchrithio, ymrithio; cymmeryd arno; ymhoni, ymarddelwi, ffughoni, twyllhoni; hòni hawl, hawlio; rhith-hawlio; ymddangos fel, gwneuthur malpai; gwneuthur lliw *neu* esgus o beth; †amcanu, bwriadu.

Pretender, *s.* ymhonwr, ymhonydd, ffugiwr, ffuantwr, ffugiedydd, lledrithiwr, ffughonwr, twyllhonwr, twyllymhonwr, ymarddelwr, ymarddelwydd; un à gymmero arno; honwr hawl.

The Pretender—yr Ymhonwr, yr Ymhonydd, yr Ymarddelwr, y Ffughonwr, y Twyllhonwr=etifedd teulu breninol Stuart, yr hwn a honai hawl i orsedd Prydain.

Pretendership, *s.* ymhonyddiaeth, ffughonyddiaeth; hawl *neu* arddelw yr ymhonwr.

Pretensed, } *a.* ffugiedig, rhithiedig, lledrith-
Pretended, } iog, cyfrithiog; honedig.

Pretension, } *s.* (It. *pretensione*; Ff. *prétention*)
Pretention, } rhith, cyfrith, lledrith, ffug, ffuant, ffugiad, lliw, eiliw, esgus, gorchrith; rhith-hawl; ymhoniad, ffughoniad, ymarddelwad, ymarddelw, twyllhoniad; honiad hawl; hawl, arddelw, arddelwad; coegymddangoeiad; cymmeriad arno fod *neu* ei fod yr hyn nid yw.

To make good one's pretensions—cyflawnu yr hyn a gymmerodd arno; cyflawnu ei addewid.

Pretentative, *a.* (Ll. *præ* a *tento*) rhagbrofawl, cynbrofawl, rhagbrofiadol; à ellir ei brofi *neu* ei gynnyg yn mlaen llaw.

Preter, (Ll. *præter*) arddawd yn arwyddocàu *heibio, y tu hwnt i, heb law, mwy, à aeth heibio, neithiedig; tra.*

Preterimperfect, *a.* anorphenol, anorphenedig, anmherffaith, anghyflawnedig, anghyflawn, gogyflawn, gogyflawnedig; à aeth heibio yn anghwbl.

Preterimperfect tense—yr amser anorphenol, &c.

Preterit, } *a.* (Ll. *præteritus*) cynnherfynol,
Preterite, } cyflawnedig, gorphenol, neithiedig, neithiol, buadol; à aeth heibio; wedi myned hebio.

Preterit, } *s.* cynnherfyn, amser cynnherfynol,
Preterite, } amser gorphenol, amser gorphenedig, amser cyflawnedig, amser perffaith, amser neithiedig.

Preterition, *s.* (Ff. o'r Ll. *prætereo*) mynediad heibio; gadawiad heibio; mynediad trosodd; esgeulusiad; gorphenoldeb; crybwylleb.

Preteritness, *s.* cynnherfynoldeb, gorphenoldeb, neithiedigrwydd.

Preterlapsed, *a.* (Ll. *præterlapsus*) à aeth heibio; wedi myned heibio; neithiedig.

Preterlegal, *a.* (Ll. *præter*, a *legal*) tu hwnt i'r gyfraith; anghyfreithlawn.

Pretermission, *s.* (Ll. *prætermissio*) gadawiad heibio; mynediad heibio; esgeulusiad; crybwylliad; crybwylleb.

Pretermit, *v. a.* (Ll. *præternitto*) gadael heibio; myned heibio, myned heibio i; esgeuluso; neithio.

Preternatural, *a.* goruchanianol, goruchnaturiol, goruchanian; à fo tu hwnt i natur; à fo allan o drefn natur *neu* naturiaeth; gwrthanianol; annaturiol; aruthrol; afreolus.

Preternaturally, *ad.* y tu hwnt i natur; allan o drefn naturiaeth; yn oruchanianol, &c.

Preternaturality, } *s.* goruchanianoldeb, gor-
Preternaturalness, } uchanianolder, goruchaniander, goruchanianrwydd.

Preterperfect, *a.* (Ll. *præter* a *perfectus*) cynnherfynol, gorphenol, gorphenedig, cyflawnedig, perffaith; à aeth heibio; à aeth yn gwbl heibio.

Preterperfect tense—amser cynnherfynol, amser gorphenol, &c.

Peterpluperfect, *a.* tragorphenol, tragorphenedig, tra chynnherfynol, trachyflawnedig, tra pherffaith, mwy na pherffaith; mwy na chwbl berffaith; à aeth heibio cyn peth arall.

Preterpluperfect tense—amser tragorphenol, &c.

Pretex,† *v. a.* (Ll. *prætexo*) cuddio, celu, cochli.

Pretext, *s.* (Ll. *prætextus*) rhith-esgus, ffugorchudd, hugliw, gorchrith, ffug, rhith, lledrith, cyfrith, esgus, geurith, ffugliw, lliw, eiliw.

Pretor, } *s.* (Ll. *prætor*) llywodraethwr llu (yn
Prætor, } mysg y Rhufeiniaid); Pretor; penciwdod, gorthywys; penbrawdwr, prifynad, barnwr; rhaglaw; maer, penswyddog.

Pretorial, }
Prætorial, } *a.* eiddo y Pretor; perthynol i'r
Pretorian, } penciwdod; barnol, barnedigol,
Prætorian, } brawdwraidd; maerol; perthynol i'r maer; penswyddogol.

Pretorian bands, } gwarchodlu yr ymher-
Pretorian guards, } awdwr Rhufeinig; diffynwys yr ymherawdwr.

Pretorium, } *s.* (Ll. *prætorium*) llys y Pretor;
Prætorium, } llys y penciwdod; pencadlys; dadleudy; palas; Pretorium (*Marc* xv. 16).

Pretorship, } *s.* swydd Pretor; Pretoriaeth;
Prætorship, } penbrawdwriaeth.

Prettily, *ad.* yn dlws, &c.

Prettiness, *s.* pertedd, pertrwydd, tlysni, tlysedd, tlysrwydd, dillynder, dillynedd, dillyndra, pefredd, clysni, destlusrwydd.

Pretty, *a.* (S. *præte*, *prætig*) pert, tlws, (*f.* tlos), dillyn, pefr, del, clws, (*f.* clos), destlus, gweddaidd; teg, prydferth, hardd, twt, twtnais; bychan, bach, cannolig, cymmedrol, crỳn.

Delicately pretty—meindlws, (*f.* meindlos), ceindlws, (*f.* ceindlos), tlysgain, tlosgain.

A pretty woman—dyn dlos, merch dlos, dynes bert.

A pretty little woman—pefren, perten, dyn fach bert, dynan bert.

A pretty little fellow, } pefryn, pertyn,
A pretty fellow, } dynyn pert, destlyn, dyn bach pert, cono, pefrwas; sioncyn, gwelchyn; ceiliogyn pert.

A pretty while—crỳn ennyd o amser; crỳn ennyd; rhynawd o amser; rhỳn o amser; er ys crỳn ennyd, &c.

Somewhat pretty—crỳn bert, crỳn dlws, go bert, lled bert, go dlws, trân bert.

Pretty, *ad.* crỳn, lled, go, trân, syrn, yn ganolig, yn symmol, yn weddol.

Pretty strong—lled gryf, syrn gryf, lledgryf, gogryf, go gryf, crỳn gryf.

Pretty fair—crỳn deg, syrn deg, &c.

Pretty well—yn lled iach, yn crỳn iach, yn rhwydd iach, yn weddol iach, yn ganolig o iach; yn lled dda, &c.

Pretypify, *v. a.* rhaggysgodi, rhagddangos, rhagarwyddo, rhagarwyddocäu, rhagddelwi; rhagddullio; rhagarwyddo trwy gysgod.

Prevail, *v. n.* (Ll. *prævaleo*; Ff. *prévaloir*) ffynnu, tycio, llwyddo; gorfod, cael y gorfod, gorchfygu, goresgyn; bod *neu* fyned yn drech; bod *neu* fyned yn dreshaf; trechu; cael *neu* gyrhaedd ei amcan; ymdaenu, ymledu; cryfhau, ymgryfhau; bod yn rymus; bod mewn grym; bod yn gyffredin; tueddu; trymhau; cael effaith.

To prevail above — rhagori ar; bod yn rhagorach *neu* drech na.

To prevail against, } gorfod ar, gorchfygu,
To prevail over, } trechu, goresgyn, gorthrechu, gormeilio; bod yn drech na; cryfhau ar.

To prevail on, }
To prevail upon, } llwyddo gyda, tycio gyda; ennill; dar-
To prevail with, } bwyllo, cynghori; annog; tueddu; cael gàn.

To prevail (as a custom)—bod yn gyffredin; ennill tir; myned *neu* dyfu mewn arfer; myned yn fwyfwy arferedig; bod *neu* fyned ar gynnydd; cynnyddu; bod yn beth cyffredin; bod yn arferol; gnotäu.

To prevail for—mynu.

Prevailing, } *a.* tyciannus, tyciannol, ffynnian-
Prevalent, } nus, ffynniannol, llwyddiannus, llwyddiannol, tyciol; goresgynol, gorfodol, gorchfygol; gallnog, gallüus, gallus, grymus, nerthol, nerthog, digoniannus, digoniannol; effeithiol; ymdaenol; cyffredin, arferol; rhugl, ffluch; mwyaf cyffredin, cyffredinol, *neu* arferol.

Very prevailing, }
Prevailing much, } tyciannus iawn, tra thyciannus, &c.; gor-
Very prevalent, } ffluch.

A prevailing notion—tyb pawb, barn pawb; barn gyffredin; barn fwyaf cyffredin.

It is a prevailing report—y mae y gair yn rhugl.

Prevailment, *s.*=*Prevalence.*

Prevalence, } *s.* gorfod, gorfodedd, gorfodaeth;
Prevalency, } goruchafiaeth, gorchafiaeth, gorchafedd, rhagoriaeth, meistrolaeth, trechedd; rhugledd; cyffredinrwydd, cyffredinoldeb, cyffredinolrwydd; ymdaenoldeb; ymdaeniad mwyaf cyffredin; arferiad mwyaf cyffredin; ffynniant, tyciant, llwyddiant; y llaw drechaf, y llaw uchaf, y goreu, y trechaf; effeithiolaeth; grym, cadernid.

Prevalent, *a.*=*Prevailing, &c.*

Prevaricate, *v.* (Ll. *prævaricor*) chwareu y ffon ddwybig; chwareu y llaw wèn; trawsddadlu, trawsddadleu; mwys-ddadlu, geirdröi, mwyseirio, mwyso, amwyso, mwysdröi; cecru; troi yn y tres; troi yn y tresi; troi yn y tresau; troi'r gath yn y badell; newid, troi, *neu* ymdröi yn ei chwedl; newid *neu* adael ei blaid; cyttwyllo, cyd-dwyllo; bradychu hawl *neu* gwyn un i'w wrthwynebwr; hocedu, gwiblo; gwyrdröi.

Prevarication, *s.* chwareuad y ffon ddwybig; chwareuad llaw wèn; trawsddadliad, geirdroad, mwyseiriad, mwysieithad, mwysad, cecraeth; mwysedd, amwysedd, mwysder, mwysiaith, ymadrodd mwys; cyttwyll, cyd-hoced; troad yn y tresau; troad y gath yn y badell.

Prevaricator, *s.* chwareuwr y ffon ddwybig; chwareuwr y llaw wèn; tröwr y gath yn y badell; twyll i'w gydymaith; amwyswr, mwyseiriwr, mwyswr, mwysieithwr, trawsddadlwr, un mwyseiriog, cecryn; un twylleiriog, arferwr geiriau mwys; cyd-dwyllwr, cydhocedwr; camddefnyddiwr ei ymddiried.

Prevene,† *v. a.* (Ll. *prævenio*) rhagflaenu; rhwystro, lluddias.

Prevenient, *a.* (Ll. *præveniens*) rhagflaenol, rhagflaenedigol, yn rhagflaenu, à ragflaena; yn dyfod o'r blaen; yn dyfod yn mlaen llaw; rhwystrol, rhwystredigol, llesteiriol.

Prevent, *v.* (Ll. *prævenio*) rhagflaenu, achub blaen; rhwystro, rhagod, lluddio, lluddias, llesteirio, attal, nadael, dyor, nacäu; †myned *neu* ddyfod o flaen; †myned i gyfarfod; †gafaelu yn; †rhagfeddiannu.

God prevent my fear—cadwed Duw fi rhag yr hyn yr ydwyf yn ei ofni; Duw a'm cadwo rhag yr hyn yr ydwyf yn ei ofni.

To prevent the sun—achub blaen yr haul (*Doeth.* xvi. 28).

Preventable, *a.* rhwystradwy, lluddiadwy.

Preventer, *s.* rhwystrwr, rhwystrydd, lluddiwr, rhagodwr, attaliwr, rhagflaenwr, rhagflaenydd, rhagflaeniedydd; rhaff gynnorthwyol; †achubwr *neu* achubydd blaen.

Prevention, *s.* (Ff.) rhagflaeniad, rhwystrad, lluddiad, lluddiant, arluddiad, lluddiawd, dyoriad, attaliad, llesteiriad, llestair, attalfa, lluddias, rhwystr, lludd, goludd, arludd, rhagiant, nacâd; tansangiad; rhagfarn; achubiad blaen.

Prevention (in rhetoric)—rhagflaeniad, tansangiad.

Preventional, *a.* rhwystrol, rhwystredigol, lluddiol, lluddiannol, rhagflaeniadol.

Preventive, *a.* rhagflaenedigol, rhagflaenol, rhwystrol, rhwystredigol, rhagrwystrol, lluddiol, lluddiannol, llesteiriol, attaliol, cyfluddiol, arluddiol, attaliedigol, attaliadol, dyorawl, rhagodawl.

Preventive, *s.* rhagfeddyginiaeth; rhagflaenydd; rhagswyn; rhagnawdd; cadwedydd, cadwadog, cedwidydd; cyfaredd; ymwared; peth à geidw; peth i ragflaenu; rhaggyfaredd; rhagymwared.

Previous, *a.* (Ll. *prævius*) blaenorol, rhagflaenorol, blaenred, blaenredol, blaenllaw; à el o'r blaen; à fo *neu* y sydd yn myned o'r blaen; rhag-, cyn-, blaen-; arddarparol, armerthol.

The previous day—y dydd o'r blaen.

The previous question—y rhagddadl, y gynhawl, y gynddadl.

To put the previous question—gosod y rhagddadl ger bron; cynnyg y rhagddadl; rhagddadlu.

To call for the previous question—galw ar y gynhawl.

Previous to—cyn; o flaen; yn flaenorol i.

Previous to his coming—cyn ei ddyfod; cyn no'i ddyfod; cyn dyfod o hono.

Previous to my being afflicted—cyn fy nghystuddio.

Previously, *ad.* yn mlaen llaw; yn gyntaf; yn flaenorol, &c.

Previousness, *s.* blaenoroldeb, blaenredoldeb, cyndod, blaenoriaeth.

Prevision, *s.* rhagwelediad, rhagweliad, rhagwel, rhagweledigaeth, rhagolwg; rhagwybodaeth, cynwybodaeth.

Prewarn, *v. a.* rhagrybuddio, rhybuddio yn mlaen llaw.

Prey, *s.* (Ll. *præda*; Ff. *proie*; Llyd. *preyz*) ysglyfaeth, ysglyf, ysgylf, praidd, ysgafael, asgafaeth, ysgafaeth, anrhaith, ysbail, caffaeliad; rhaib.

Birds of prey—rheibadar, adar ysglyfaeth, adar ysglyfaethus, adar rheibus.

Beasts of prey—anifeiliaid ysglyfus, anifeiliaid ysglyfaethus, bwystgunion, bwystfilod rheibus; milod yn byw ar gig milod ereill.

Of prey, } ysglyfaethol, ysglyf-
Belonging to prey, } aethus, preiddiol.

To make a prey of—ysglyfio, ysglyfied, ysglyfu, ysglyfaethu, ysgylfu, ysgylfio, ysglyfiannu, ysbeilio, anrheithio.

To catch the prey—ysglyfaethu ysglyfaeth.

Prey, *v. n.* ysglyfio, ysglyfaethu, &c.

To prey on, } ysglyfio, ysglyfied, ysglyfu,
To prey upon, } ysglyfaethu, ysgylfu, ysgylfio, ysglyfiannu, anrheithio, ysbeilio, preiddio, ysgafaelu, rheibio; ysu, difa; araf ysu; ysu o fesur ychydig; difa bob yn dipyn.

All that prey upon thee will I give for a prey—dy holl ysbeilwyr a roddaf fi yn ysbail (*Ier.* xxx. 16).

Preyer, *s.* ysglyfiwr, ysglyfydd, ysglyfiad, ysglyfiedydd, ysglyfaethwr, ysglyfaethydd, ysgylfwr, anrheithiwr, anrheithydd, ysbeiliwr, ysbeilydd, preiddiwr.

Priapism, *s.* (Gr. *Priapos*, Priapus, duw ffrwythlondeb) llostrudd, llostchwydd.

Price, *s.* (Ff. *prix*; Al. *preis*) pris, gwerth, pridwerth, prid, arbrid; cywerthydd, gwerthiant; gwobr, gwobrwy, gobr.

Of great price—gwerthfawr, prisfawr, mawrwerthiog, prid.

Of high price, } uchelbris, drud, prid,
Of great price, } mawrbris, prisfawr, costus, costfawr, mawrwerth, mawrwerthiog; mawr ei werth; uchel ei werth; uchel ei bris.

At a high price, } yn ddrud, yn brid.
At a great price, }
Inadequate price—adwerth.
A price less than the value—adwerth.
Settled price—talben; pris penodol, pris penodedig.
Price of redemption — iawn, pridwerth, adbrynol brid.
Lowness of price, } newid; iselder pris.
Low price, }
Of a low price—iselbris; â newid arno; rhad; isel.
Of a very low price, } â mawr newid arno;
Of little price, } â newid mawr arno;
yn isel iawn; yn rhad iawn; am ychydig.
Of no price, } heb dalu dim; dibris.
Of no value, }
To have its price set upon it—bod tân ei bris; bod â'i bris arno.
To ask the price of—gofyn pris; cynnyg am beth; ambrynu.
To bear a price — dwyn pris; bod yn gwerthu yn uchel *neu* yn dda; bod â gwerth *neu* werthu mawr arno.
They bear a good price — y maent yn gwerthu yn dda; y maent yn dwyn pris da.
They bear little *or* no price—hwy a werthir dân draed; gwerthir hwynt tân draed; gwerthir hwynt am ganu; hwy a werthir am iselbris.
At what price?—am ba bris? er pa bris? am ba faint? er pa faint? am ba gymmaint? er pa gymmaint?
At that price—am hyny o bris; er hyny o bris.
At such a price—er cymmaint; er cymmaint a hyny; am hyn a hyn; er hyn a hyn; er hyny o bris; am hyny o bris; er hyny o werth; am hyny o werth.
At so little a price, } am gyn lleied pris;
At so low a price, } er cyn lleied pris;
am bris cyn lleied; er pris cyn lleied.

Price, *v. a.* prisio; rhoi pris ar; †talu am.

Price-current, *s.* pris cyffredin; gwerth cyffredin; y pris â fo yn cerdded; y pris â fo ar gerdded; treinwerth; talbenedd, talwerth.

Priced, *a.* prisiedig, prisiog, pridiog: arferedig mewn cyfansoddiad.
High-priced — uchelbris; uchel ei bris; prisfawr, mawrbris; gwerthfawr, mawrwerth, mawrwerthiog, costus, costfawr.
Low-priced—iselbris; isel ei bris; â newid arno; rhad.

Priceless, *a.* anmbrisiadwy, anhybris, anhywerth, uwch gwerth; dibris, diwerth.

Prick, *v.* (S. *priccian;* Gw. *priocam*) pigo, brathu, gwanu; cethru; pwtio, pwtian; symbylio, symbylu, symlu, symylu; ysbarduno; tymmigo, pricio; gwynio, gwynegu, gloesygu, brwynio; colynu; cnoi; codi, dyrchafu; pyncio, tonnodi, nodi tônau; pwyntio, marcio; penodi; pignodi; olnodi, olio; annog, cymhell; merfu, chwiblo, lledsuro, gosuro, suro; ymbincio, ymwychu; picio; annelu, cyfeirio; gosod ar big *neu* flaen; gwanu pig *neu* flaen yn.
To prick the ears, } clustfeinio; codi ei
To prick up the ears, } glustiau; clust-
To prick up one's ears, } ymwrandaw;
gwneuthur clust hwch mewn haidd.
To prick (with a goad)—symbylu, symbylio, symlu, symylu; cethru; gwanu âg ierthi.
To prick (with a spur)—ysbarduno; gwanu âg ysbardun.
To prick notes, } nodi tônau, ysgrifenu
To prick tunes, } tônau, pyncio, tonnodi.
To prick up one's self—ymgodi, ymsythu, ymgyfodi, ymddyrchafu.
To prick (as a hare)—gwneuthur *neu* adaw ol ei thraed; olio, olnodi.
To prick sheriffs—pwyntio siryddion, penodi siryddion; pigo siryddion.
To prick forward—gyru, annog, *neu* gymhell yn mlaen.
To prick a chart—olrhain hynt llong ar y forlen; pigo morlen.
Pricked wine—gwin lledsur, gwin gosur; gwin â blas y syfien arno.
To prick again — adbigo, ail bigo, pigo drachefn, pigo eilwaith; adgnoi; ail dymmigo.

Prick *s.* pig, pigyn, pigell; swmbwl, swmwl, swml; draen; ysbardun; cethr, cethren; còl, colp, colyn, offeryn colynog; brigyn; pigad, pigiad, brath, brathiad, gwân, erwan, tymmig; pwt; ysbin; nod, mân, y gwŷn; pwynt, pwnc, pwng; gwŷn, gwyneg, saethwyn, saethwaew, brathwyn, brathwaew; cnofa, cno, cnoad, ymgno, adgno, ymadgno; tymmigiad; brwyn; ol, brisg.
A prick of conscience—cnofa, cnoad, cno, adgno, ymgno, ymadgno, pigad, pigiad, tymmig, tymmigiad, brath, *neu* frathiad cydwybod; dwys-bigiad cydwybod; colyn cydwybod.
Prick of a hare—ol troed ysgyfarnog; ol ysgyfarnog; brisg ysgyfarnog.
To kick against the pricks—gwingo yn erbyn y symbylau.
Prick (in seamen's language) — rholyn, rholen.
A prick of tobacco—rholyn o fyglys.
Prick, } gwŷn, gwyneg, pigyn, brath,
Stitch, } saethwyn, saethwaew, brathwyn, brathwaew.

Pricker, *s.* pigydd, pigiedydd, pigwr, gwaniedydd; draen; swmbwl; oliedydd, oliwr; †marchog ysgafn, heliwr ar farch.

Pricket, *s.* hydd yn ei eilflwydd; iwrch dwyflwydd; eilon, elain, rhydain.

Pricking, *s.* pigad, pigiad, pigawd, brathiad, tymmigiad, gwaniad; gwynegiad, gloesygiad, saethiad.
A pricking forward—gyriad, annogiad, *neu* gymhelliad yn mlaen.
Pricking up—y gaen gyntaf o dair ar esyth.

Pricking, *p.* yn pigo, gàn bigo, &c.; llym, blaenllym, pigog, cethrawl; tost; blin; gwynegol; brwyn, brwyniol.
Pricking rain, } pigwlaw, gwlaw pigog.
Piercing rain, }
Pricking pain — brwyn, gwyneg, pigyn, poen wynegol.

Prickle, *s.* (o *prick*) draen, dreinyn; pig, pigyn, pigell, eithen, aeth; pigoden; còl, colyn: *pl.* dreinos, dreiniach, pigau.
The prickles of plants—dreiniach.

Prickleback, *s.* crothell, brithyll y dom: *pl.* crythyll.

Pricklines, *s.* dreiniogrwydd, dreinllydrwydd; pigogrwydd.

Pricklouse, *s.* pigleuan, pigwr llau=enw o ddirmyg ar wniedydd neu deiliwr.
Prickly, *a.* dreinllyd, dreiniog; pigog, llawn pigau; coliog; cethrog; cethrol; pigoglym; eithiw, eithiwog.
Prickly pear—peren bigog, ffigysen *yr* India.
Prickly samphire—moronen bigog, moronen arfor.
Prick-madam, *s.* pupyr y fagwyr, briweg y ceryg, bywfyth leiaf.
Prick-post, *s.* pig-bost, post y benadures, prif bost.
Prick-punch, *s.* pig-dylliedydd, trydyllyr pigo.
Prick-song, *s.* cân wedi ei gosod wrth gerdd; cân bynciedig, cân amrywiog.
Prickwood, *s.* piswydd; *sing.* piswydden.
Pride, *s.* (S. *pryde, pryt*) balchder, balchedd, balchineb, coned, conedd; coegedd, coegni; syberwyd; gwychder, gwychedd; gogoniant; harddwch, addurn; goth; gwŷn, poethder.
She is the pride of her sex—gogoniant ei rhyw ydyw hi; clod ei rhyw ydyw hi.
False pride — coegfalchder, camfalchedd, camfalchder.
Stiff pride—sythfalchder, sythfalchedd.
To take pride in a thing—ymogoneddu *neu* ymfalchïo yn mheth.
To make it one's pride—ymfalchïo, ymogoneddu.
Pride, *v. a.* balchïo.
To pride one's self—ymfalchïo, ymogoneddu, ymogoni.
To pride one's self in a thing—ymfalchïo *neu* ymogoneddu yn mheth.
Prideful, *a.* llawn balchder, llawn o falchder, balch.
Prideless, *a.* difalch.
Pridingly, *ad.* yn falch; trwy falchder; yn malchder ei galon.
Prie,† *s.*=*Privet.*
Prief,† *s.*=*Proof.*
Prier, *s.* (o *pry*) ysbïwr, ysbeiwr, ysbïedydd, manwl edrychydd, craff edrychydd, darchwiliwr, llygadwr, llygedydd, chwilotwr, chwilenai, chwilenydd, chwilenwr.
Priest, *a.* (S. *preost;* Is. ac Al. *priester;* Ll. *præstes, presbyter;* o'r Gr. *presbuter*) offeiriad; offerenwr; aberthor, aberthwr; periglor.
Mass-priest—offerenwr, aberthwr.
Chief priest, High priest, } archoffeiriad; prif aberthwr.
The chief priests—yr offeiriaid penaf, y prif offeiriaid; yr archoffeiriaid.
Priest's office—offeiriadaeth, swydd offeiriad.
A bit of a priest—offeiriedyn.
A little, sorry, *or* contemptible priest—offeiriedyn.
To minister as a priest—offeiriadu.
Priestcraft, *s.* (*priest* a *craft*) dichell, cyfrwysedd, *neu* gyfrwysder yr offeiriaid; dichell, cyfrwysedd, *neu* gyfrwysder offeiriadol; twyll offeiriadaeth.
Priestess, *s.* offeiriades; urddoles.
Priesthood, *s.* offeiriadaeth; urdd eglwysig, gradd eglwysig, gradd eglwys, urdd eglwys, yr urdd offeiriadol.
Order of priesthood—urdd offeiriadaeth; urdd offeiriad, urdd offeiriadol; gradd offeiriadaeth.
Levitical priesthood—offeiriadaeth Lefi.
Priestlike, Priestly, } *a.* offeiriadaidd; offeiriadol.
The priestly office—y swydd offeiriadol; yr offeiriadaeth.
Priestly purity of life—purdeb buchedd à weddai i offeiriad.
Priestliness, *s.* offeiriadoldeb, offeiriadolrwydd, offeiriadeiddrwydd; gwedd a moes offeiriad.
Priestridden, *a.* à fo yn gwbl wrth amnaid *neu* awgrym yr offeiriad; à wna à archo *neu* à fyno yr offeiriad; à wnel ei hun yn asyn i'r offeiriad.
A priestridden fellow—asyn *neu* asynyn i'r offeiriad.
To be priestridden—bod dàn din yr offeiriad; bod yn asyn i'r offeiriad.
Prieve, *v.*=*Prove.*
Prig, *s.* (Al. *frech*) mursen o ddyn, mursenwas, cymhenwas, un rhy ddillyn, cwd y cymhendod, dyn mursenllyd, mursenwr; dynyn coegfalch; coegyn, belchyn; un ymyrgar, un rhodresgar; lleidryn, lleidr, chwiwgi, chwilotyn, chwiwbigwr.
Prig, *v. a.* chwilena, chwilota, chwiliach, chwiwbigo, chwiwio, chwiwian, lladrata.
Priggish, *a.* coegfalch, coegynaidd, coeg, mursenaidd.
Priggism, *s.* mursendod, cymhendod; moesau mursenwas; coegfalchder.
Prill, *s.* lleden chwith, arlledbyg, torbwt.
Prillon, *s.* alcan à geir o sinidr.
Prim, *a.* (Ysg.; R. *primo*) ffurfiol, ffurfgar, cymhenwych, cymhenfalch, dillyn, trym, caeth-gryno, caeth-ddillyn, wrth ysgwir; syth; manwl.
Prim, *v. a.* gwisgo yn gymhenwych, &c.; addurno yn dra dillyn; trymio, twtneisio, caethdaclu, caeth-grynöi, mursenu.
To prim up one's mouth—mingrynu; mingrychu; crynöi ei fin; crynhau ei fin; crychu ei fin.
Prim, Prim-print, } *s.* yswydden, rhyswydden, gwe-wydden, priallen, priellyn: *pl.* yswydd, rhyswydd, gwewydd.
Prima Donna, *s.* (It.) y gantores gyntaf (yn chwareu cerdd gymmysg).
Primacy, *s.* (It. *primazia;* o'r Ll. *primatus*) blaenoriaeth, blaenafiaeth, uchafiaeth; rhagoriaeth, rhagoroldeb; penaduriaeth eglwysig, penesgobaeth, prifesgobaeth, prifaduriaeth; swydd *neu* urddas archesgob; glwysbeniant.
Primage, *s.* arian llwythad, llwythdoll, llwythdal.
Primal,† *a.* (Ll. *primus*) cyntaf, cyntefig, prif.
Primality, *s.* cyntefigrwydd.
Primarily, *ad.* yn gyntaf, yn flaenaf; yn y lle cyntaf; ar y cyntaf; yn ddechreuol; ar y dechreu.
Primariness, *s.* cyntefigrwydd, cyntefigiaeth, cyssefiniaeth, cyssefinoldeb, cyssefinrwydd, cyssefinder, cyssefindod, dechreuoldeb, blaenafiaeth, cynteigrwydd, penafiaeth, penafrwydd.
Primary, *a.* (Ll. *primarius*) cyntaf, cyntefig, prif, penaf, blaenaf, cyssefin, cyssefinol, cyntëig, dechreuol, gwreiddiol, elfenol.
Primary schools — ysgolion elfenol, ysgolion dechreuol, ysgolion egwyddorol.
Primary division—prifraniad, prifran.
Primate, *s.* (Ll. *primus;* Ff. *primat;* It. *primato*) penesgob, prifesgob, archesgob, prif-

´adur, blaenor yr eglwys, blaenor eglwysig, penadur eglwysig, penaeth eglwysig, y blaenaf yn yr eglwys, yr uchaf yn yr eglwys, pen-eglwysog.

Primate of all England—blaenor *neu* benadur eglwysig Lloegr oll; blaenor yr eglwys trwy Loegr benbaladr.

Primateship, *s.* penesgobaeth, prifesgobaeth, swydd *neu* urddas penadur eglwysig.

Primatial, } *a.* perthynol i flaenor *neu* benadur
Primatical, } eglwysig; penesgobawl, prifadurol.

Prime, *a.* (Ll. *primus*) prif, penaf, cyntefig, cyntaf, blaenaf, cyntöig, cyssefin, cyssefinol, gwreiddiol, dechreuol; pen, penaidd, rhageraf, goreu; bore, boreu, plygeiniol; cynnar; yn ei flodau; cyn-.

Prime minister—prif weinidog, cynweisiad, cynwas, prif weinydd, prif weiniad, penweinydd gwladwriaeth, penswyddog gwlad, arweinidog.

Prime cost—cynbris, cynwerth, pris cyntaf, pris pryn, pris prynu, pris gwreiddiol, prynbris.

Prime wheat—y gwenith goreu.

Prime figures (in geometry)—cynddullion, cynddulliau, prif luniau, prifluniau, prif ddulliau, cynlluniau.

Prime numbers—cynrifau, prif rifau, prif rifedi, prif nodau rhifyddiaeth=rhifau nas gellir ei rhanu heb weddill, ág un nifer llai, oddi eithr un, megys, 2, 3, 5, 7, &c.

Prime mover—prif symmudydd, prif symmudai, cynsymmudydd, cynsymmudai.

Prime, *s.* prif, y prif; y goreu; y blodau; blaen, y blaen; y rhan gyntaf, y rhan oreu; pryffwn; bore, y bore, y wawr, gwawr y dydd, ieuenctyd y dydd; pylgain, plygain, yr awr bylgain; bore oes; dechreuad, dechreu; perffeithrwydd eithaf; cynlliw.

Prime (in chronology)—prif, y prif; y rhif cyntaf: *pl.* prifiau.

Prime of the moon—blaen y lleuad, blaen y lloer, y blaenlloer, blaen newydd, y blaen, y prif.

In his prime—yn ei amser goreu; yn ei flodau; yn mlodau ei oedran *neu* amser.

In the prime of life—yn mlodau ei amser; yn llygad ei amser; yn mlodau ei oes; yn ei amser goreu; yn more ei amser; yn more oes; yn mlodau bywyd.

Prime (in painting)—cynlliw, y lliw cyntaf.

Prime, *v.* cynllychu; rhoi pylor yn mhadell gŵn *neu* ddryll; cynlliwio, cynlliwo, gosod y cynlliw.

Primely, *ad.* yn gyntaf, yn flaenaf, yn y lle cyntaf, ar y cyntaf, yn benaf, &c.; yn odidog, yn rhagorol.

Primeness, *s.* cyntefigrwydd, cyssefindod, cyssefinrwydd, cynteigrwydd; penafedd, penafrwydd; rhagoroldeb, rhagorolrwydd; cynraddiaeth.

Primer,† *a.* cyntaf, prif; gwreiddiol.

Primer, *s.* cynllyfr, y llyfr cyntaf; llythyren y cynllyfr, prifen.

Long primer—prifen hir, hir brifen, llythyren hir y cynllyfr.

Great primer—prifen fawr, y brifen fawr, llythyren fawr y cynllyfr.

Primero, *s.* (Ysp.) chware ar gardiau.

Primer-seizin, *s.* prif-oresgyn.

Primeval, } *a.* (Ll. *primævus*) cynoesol, cyn-
Primæval, } amserol, cynfydol; cyntefig, cyssefin, gwreiddiol; y sydd o'r gynoes; y sydd o'r cynfyd; perthynol i'r gynoes *neu* y cynfyd; argreol.
Primevous, }

Primigenial, } *a.* (Ll. *primigenius*) cynenid,
Primigenious, } cyntafenid, cyntenid, cyntanedig, cyntaf-anedig; cyntaf, cyntefig, gwreiddiol.

Primigenous, *a.* (Ll. *primigenius*) cyntenid, cynenid, cyntafenid; gwreiddiol, dechreuol, cyssefin, cyntefig.

Primine, *s.* (Ll. *primus*) gwisg nesaf allan hadrith; ellwisg, cynwisg.

Priming, *s.* (o *prime*) cynllwch, y cynllwch, cynffylor; cynlliw, y lliw cyntaf.

Priming horn—corn cynllwch, corn y cynllwch.

Primipilar, *a.* (Ll. *primipilus*) perthynol i gadben cyncad; yn perthyn i flaenor y fyddin flaen.

Primitiæ, *s. pl.* (Ll.) blaenffrwyth, cynffrwyth, cynnwyn, blaengnwd.

Primitial, *a.* perthynol i flaenffrwyth, &c.; cynnwynol.

Primitive, *a.* (Ll. *primitivus*) cyntefig, cyntaf, prif, cyssefin, cyssefinol, cyntöig, gwreiddiol, dechreuol, cyssefinog; cynoesol, cynamserol, argreol; hen; cyn-.

Primitive language—iaith gyssefin, iaith gyntefig, cyniaith, iaith gyntaf, prifiaith.

Primitive times—y cynoesoedd, y cynoesau, y cynamseroedd, yr amseroedd gynt, yr oesoedd gynt, y cynfyd, hen amseroedd, hen oesoedd, yr hen oesoedd; y dyddiau gynt, y cyn-ddyddiau.

Primitive ages—y prif oesoedd, y cynoesoedd, yr oesoedd cyntefig.

Primitive Christians—y prif Gristionogion, y Cristionogion cyntefig.

Primitive manners — moesau cynoesol, moesau y cynfyd, cynfoesau, moesau cyntefig.

Primitive words—geiriau gwreiddiol, cyssefin, cyntefig, *neu* dadol; gwreiddeiriau, cyneiriau, cyntefigion, tadogeiriau.

Primitive, *s.* gwreiddair, gair gwreiddiol, gair cyssefin, gair cyntefig, tadogair, gair tadog, cynair; prif gylch, cylch cyssefin, cylch cyntefig: *pl.* cyssefiniaid, cyntefigion, tadogion.

Primitively, *ad.* yn gyntefig, yn ddechreuol, &c.; ar y cyntaf; ar y dechreu.

Primitiveness, cyntefigrwydd, cyssefinrwydd, cyssefinder, cynteigrwydd, gwreiddioldeb, gwreiddiolrwydd, cyssefiniaeth, cyntefigiaeth; cynoesolrwydd, cynoesoldeb.

Primity,† *s.* cyntefigrwydd, cyntefigiaeth.

Primness, *s.* (o *prim*) rhyddillynedd, rhyddillynder, cymhendod; manylder; anystwylder.

Primo, *s.* (It.) y rhan gyntaf *neu* arweiniol.

Primogenial, *a.* (Ll. *primogenius*) cynenid, cyntafenid, cyntanedig, cyntenid, cyntaf-anedig, blaen-anedig, cyntaf-anedigol; cyntefig, gwreiddiol, elfenol, cynrywiol, cyfansoddol.

Primogenitor, *s.* (Ll. *primus* a *genitor*) cyndad, y tad cyntaf, hynafiad.

Primogeniture, *s.* (Ll. *primus* a *genitus*) cynenidedd, cyntenidedd, cyntafenidedd, cyntanedigaeth, cyntafanedigaeth; genidfrant.

Primogenitureship, *s.* hawl *neu* fraint cynenidedd; cynenidfraint.

Primordial, *a.* (Ff.; Ll. *primordialis*) cyntaf, blaenaf, cyntefig, cyssefin, cyssefinog, cynhanfodol, dechreuol, gwreiddiol, cynhenid; yn hanfod o'r dechreu.

Primordial, *s.* dechreu, dechreuad, cychwynfa; cynansawdd, cynddansawdd.

Primordial, *s.* math o eirinen.

Primordiate, *a.* gwreiddiol, cyssefin, cyntefig, dechreuol.

Primrose, *s.* (Ll. *primus* a *rosa*) briallu, symwl, llysiau Pawl: *sing.* symylen, briallen.

Common primrose—briallu cyffredin, symwl.

Primrose peerless—gylfinog ddeufiodeuog.

Primula, *s.* (Ll.) briallu, y briallu.

Primum Mobile, *s.* (Ll.) cynsymmudydd, cynsymmudai, prif symmudydd, prif symmudai, y symmudydd cyntaf.

Primus, *a.* (Ll.) prif, penaf, blaenaf.

Primus, *s.* y penaf; penesgob; yr esgob penaf yn Eglwys Esgobyddol yr Alban.

Primy,† *a.* (o *prime*) blodeuog; cynnar.

Prince, *s.* (Ff.; Ll. *princeps*; Al. *prinz*) tywysog; penadur, teyrn, unben, pen; mechdeyrn.

The Prince of Wales—Tywysog Cymru.

Patriotic prince—matteyrn, madlywydd, tywysog gwladgar.

Sovereign prince—pentywysog, uchdeyrn, goruchdeyrn, tywysog goruchel, mydeyrn.

Tributary prince—tywysog dân deyrnged; mechdeyrn, mychdeyrn; tywysog teyrngedol *neu* drethol.

Prince, *v. n.* tywysogeiddio; chwareu y tywysog; ymddwyn yn dywysogaidd; ymddwyn fel tywysog.

Prince's feather—math o flodau ammor.

Prince's metal (oddi wrth y Tywysog Rupert)—delid, mettel, *neu* adwyn y tywysog; eurrith.

Princeage, *s.* y corff o dywysogion.

Princedom,† *s.* tywysogaeth; teyrnedd.

Princelike, *a.* tywysogaidd, tywysogol; fel tywysog; teyrnaidd.

Princeling, *s.* tywysogyn, eilun o dywysog.

Princely, *a.* tywysogaidd, tywysogol; fel tywysog; rhiol, breiniol, teyrnaidd; mawreddog, mawrwych, mawreddig, ardderchog.

Princely, *ad.* yn dywysogaidd, fel tywysog.

Princess, *s.* tywysoges.

Princesslike, } *a.* fel tywysoges; ar ddull tywys-
Princessly, } oges; mawrwych.

Principal, *a.* (Ff. o'r Ll. *principalis*) prif, penaf, pen, arbenig, penial; blaenaf, cyntaf; goreu; pryffwn; nodedig.

The principal—y pennaf, y goreu, y pryffwn.

Principal part, } pendogn, rhan benaf,
Principal share, } prif ran.

Principal, *s.* pen, penaeth, blaenor, peniadur, penadur, penrhaith, cyniad, penor, penog, arbenor, cyntor, cynon, pendod, penaethiad, pryffwnt; y corff, y swm ar log, argyffre, prifsum, cynsum, swm dechreuol, cyfalaf; y prif beth.

Principal and interest—y corff a'r llog; prifsum a llog; cynsum a llog; yr hawl a'r llog; corff y da a'r llog arno; y sum a roddir yn llog a'r llog arno.

The interest is as much as the principal—y mae y llog gymmaint a'r hawl.

Principal of a college—penaeth, pen, *neu* benrhaith coleg; pen, penaeth, peniadur, cyniad, *neu* benrhaith côr; pencôr.

The principal of the house—pendod y ty; penaeth y ty; gwr y ty.

Principality, *s.* (Ll. *principalitas*) tywysogaeth; talaeth; penaduriaeth.

The Principality of Wales—Tywysogaeth Cymru.

The three principalities—y tair talaeth; y tair tywysogaeth.

A braver man cannot be found within the three principalities—ni cheir glewach gwr o fewn y tair talaeth.

Three is not a greater rogue within the principality—nid oes penach dyhiryn dân y dalaeth; nid oes penach dyhiryn o fewn y dywysogaeth.

Principally, *ad.* yn benaf, &c.; gân mwyaf.

Principalness, *s.* penafedd, penafrwydd, penogaeth, penoriaeth, penaethiaeth.

Principate,† *s.* (Ll. *principatus*) tywysogaeth.

Principia, *s. pl.* (Ll.) cynegwyddorion, cynansoddion, cynddansoddion, egwyddorion.

Principial,† *a.* elfenol, dechreuol, egwyddorol.

Principiant, *a.* egwyddorol; perthynol i egwyddorion *neu* gynansoddion.

Principiation,† *s.* (o'r Ll. *principium*) dadansoddiad.

Principle, *s.* (Ll. *principium*) egwyddor, dansawdd, argynneddf; elfen, elfydd; sail, sylfan; defnydd; ân, ain, nur.

First principal—cynegwyddor, cynansawdd, cynddansawdd, egwyddor gyssefin, dansawdd cyntaf, egwyddor.

Active principle—egwyddor fywiol *neu* weithgar; mên.

Elementary principles—dansoddau elfenol, dansoddion elfyddol, cynansoddion.

Fundamental principles—egwyddorion sylfaenol; cynddefnyddiau.

Evil principle—egwyddor ddrwg; mallt, mallon.

The first principles of religion—egwyddorion crefydd.

To act from principle—gweithredu o egwyddor; ymddwyn oddi ar egwyddor; gweithredu o gydwybod.

To reduce to principles—dansoddi.

Principle, *v. a.* egwyddori, dansoddi; sefydlu mewn egwyddorion; argraffu ar feddwl.

Well-principled—da ei egwyddorion; egwyddorol.

Ill-principled—drwg ei egwyddorion; diegwyddor.

Princock, } *s.* (*prim* neu *prink* a *cock?*) coegyn,
Princox, } ysgoegyn, mursen o ddyn.

Prink, *v. n.* (Is. *pronken*; Al. *pranyen*, *pranken*) pincio; gwisgo yn goegwych, coegwisgo; cordded yn goegfalch, yn sythfalch, *neu* uchelfalch; ucheldrodi.

Prinking, *s.* gwisgiad coegwych *neu* ymddangosgar; coegwisgiad.

Print, *v.* (Ff. *imprimer*, *impreinte*; o'r Ll. *imprimo*; C. *printio*—Dr. *Webster*) argraffu, printio; arfânu, darfânu.

Printed and sold—argraffedig ac ar werth; argraffwyd ac ar werth; argraffedig a gwerthedig.

To print deep—dwfn argraffu, argraffu yn ddwfn.

Print, *s.* argraff, print; ol, nod, màn, maniad, dyol; llun; coel; llyfr; llythyren; newyddiadur; argraffiad; argraffwasg.
Prints—cerfiadau, cerfluniau, darluniau, argraffion, argraffau, printiau.
Public prints—papyrau newyddion, newyddiaduron.
Out of print—allan o argraff.
In print—argraffedig.
Print of a foot—ol troed, dyol troed, brisg troed.
Print of the foot—ol y troed, &c.
To seek by the print of the feet—olrhain, olrheain, dylyn ol.
Butter-print—print ymenyn.
A print of butter—agalen, breian, brefan, rhisgen, manaid, calen, *neu* seigen o ymenyn.
To do a thing in print†—gwneuthur peth yn gywraint ac yn gelfydd; gwneuthur peth wrth reol a llinyn; gwneuthur peth wrth ysgwlr.
To set a print on a thing—nodi peth, marcio peth; gosod ol, nod, *neu* farc ar beth.

Printer, *s.* argraffydd, argraffwr, printiwr, printydd, printiedydd.
Printer's art—argraffyddiaeth.
Printer's devil—Andras y wasg, diawl y wasg; egwyddorwas ieuangaf argraffydd.

Printing, *s.* argraffyddiaeth; argraffwaith; argraffiad, printiad; argraffu.
The art of printing—argraffyddiaeth.
Relating to printing—argraffyddol, argraffol; perthynol i argraffu.
Printing-machine—peiriant argraffu.
Printing-house—argraffdy.
Printing-office — argraffdy, swyddfa argraffu.
Printing-press—argraffwasg, printwasg.

Printless, *a.* diargraff; diol; heb ol *neu* argraff arno.

Prior, *a.* (Ll.) blaenorol; cyntaf, blaenaf; cynt; o'r blaen; cyn-.
Prior to—cyn, cynt na, cyn no, o flaen.
A priori—oddi wrth yr achos; oddi wrth yr achos at yr effaith; oddi wrth beth o'r blaen; heb unrhyw chwiliad *neu* ymofyniad neilltuol.
A priori reasoning—ymresymu oddi wrth yr achos, &c.

Prior, *s.* (Ll.; Ff. *prieur*) prior; pen, blaenor, *neu* lywydd priordy.

Priorate, *s.* prioriaeth, llywodraeth prior.

Prioress, *s.* priores; pen *neu* lywiedyddes lleiandy.

Priority, *s.* (o *prior*) blaenoriaeth, blaenafiaeth, cyniant, cyndod, y blaen.
To secure priority—achub y blaen.

Priorly,† *ad.* yn flaenorol, cyn.

Priorship, *s.* prioriaeth; swydd *neu* urddas prior.

Priory, *s.* priordy; mynachdy.

Prisage, *s.* (Ff. *prise*) gwindoll, toll ar win.

Prism, *s.* (Ff. *prisme*; Ll. a Gr. *prisma*) rheiddell, rheiddyll, gwydryn y lliwiau.
Triangular prism—rheiddell dryfal, rheiddyll triongl, gwydryn triongl.

Prismatic, } *a.* rheiddyllig, rheiddellig, rheidd-
Prismatical, } ellaidd; tebyg i reiddell; ar wedd rheiddell; à lunier gàn wydryn y lliwiau.
Prismatic colours — lliwiau rheiddellig; lliwiau à wneir gàn reiddell; lliwiau y rheiddell.

Prismatically, *ad.* ar lun rheiddell.

Prismoid, *s.* (Gr. *prisma*, ac *eidos*) goreiddyll, goreiddell; corff tebyg i reiddell.

Prismoidal, *a.* goreiddyllaidd, goreiddellog.

Prismy, *a.* rheiddellog, rheiddellig.

Prison, *s.* (Ff.) carchar, geol; gwarchae; caethiwed.
Prison-base, } math o chware gwledig.
Prison-bars, }
Female prisoner—carcharores, carchares.

Prisoner, *s.* carcharor, carcharwr; caeth, caethwas: *pl.* carcharorion, carcharedigion.

Prison, *v. a.* carcharu; bwrw *neu* roi yn ngharchar; tafiu i garchar.

Prison-house, *s.* carchardy.

Prisonment, *s.* carchariad, carcharedigaeth; gwarchaead, caethiwad.

Pristine, *a.* (Ll. *pristinus*) cyntefig, cyntaf, dechreuol, gwreiddiol, cynhenid, cyntëig; hen, henaidd; cynt; à fu gynt; à fu yn y cynamseroedd.
Pristine times—yr amseroedd gynt, cynamseroedd, hen amseroedd.

Pristis, *s.* (Ll.) y pysg morlif, llifbysg.

Prithee, *ad.* (talfyriad of *pray thee*) atolwg, adolwyn, erdolwg; atolwg i ti, &c.

Prittle-prattle, *s.* ffol eiriau ffiloreg.

Privacy, *s.* (o *private*) dirgelfa, celfan, celfa, cilfach, cil, argelfa, argel, encil, ystafell ddirgel, cyfrinfa; dirgeledd, dirgelwch, dirgelrwydd, argeledd, dirgeli; unigedd, unigrwydd, unigolrwydd, neilltuedd; cyfrinach; cynghel; tawedogrwydd; celgarwch.

Privado,† *s.* (Ysp.) cyfrin gyfaill, cyfrin, pencynghor.

Private, *a.* (Ll. *privatus*) dirgel, cuddiedig, cel, cudd, cynghel, dirgelaidd; cyfrinachol, cyfrin; unig, unigol, neilltuol; neilltuedig; priod, priodol; anghyhoedd; cyffredin; gwledig, gwladaidd, o'r wlad, yn y wlad; diswydd, diarswydd; dirwysg; dinod; cymedrol *neu* anghyhoedd ei fywyd; heb swydd gyhoeddus; ansodol, dynsodol, personol; perthynol i un ei hun.
Private property—eiddo neilltuol, eiddo priod; eiddo personol; eiddo neilltuolion.
Private life—bywyd anghyhoedd, buchedd anghyhoedd, bywyd anghyhoeddus, buchedd neilltuol, bywyd cyffredin.
Private station—sefyllfa anenwog, sefyllfa iselradd; sefyllfa anghyhoedd.
Private prayer—gweddi ddirgel.
In private—yn ddirgel; yn gyfrinachol; mewn dirgelfa, mewn cilfach.
Private baptism—bedydd neilltuol, bedydd anghyhoedd.
To confer about private affairs—cyfrinachu; ymddyddan am bethau cyfrinachol.

Private, *s.* milwr cyffredin; neges ddirgel, cuddneges.

Privateer, *s.* (o *private*) cadlong briodol, cadlong briod; gwiblong; preiddlong, herwlong.
Privateers—cadlongau priodol.

Privateer, *v. n.* gwiblywio mewn cadlong briodol; gwibhwylio, gwibforio.

Privately, *ad.* yn ddirgel, yn gyfrinachol; yn ddystaw; heb wybod, heb yn wybod, yn ddiarwybod; dàn gel; yn neilltuol, o'r neilltu;

wrtho ei hun; ar ei ben ei hun; yn ansodol.
Privately to himself—yn gyfrinachol ddystaw.

Privateness, *s.* dirgeledd, dirgelrwydd, dirgelwch, dirgeli; dirgelfa, celfa, cilfan, cilfach, cil, encilfa, neilltuedd; anghyhoeddusrwydd, cyfrinacholdeb.

Privation, *s.* (Ff. o'r Ll. *privatio*) palliant, pall; colliant, colled, coll; diddymiad, difuddiad, amddifadiad, difeddiad, anghaffaeliad; toliant, toliad; amddifadrwydd, amddifedi; gyriad ar aball; pariad palliant *neu* ddifant; lludd, lluddiad; diffyg, eisieu; absennoldeb; cysolaeth; anghysur.

Privative, *a.* (Ll. *privativus*) difeddedigol, difuddiedigol, toliannol, difeddedig, difeddol, difeddiannol, dadfeddol; à ddifeddo, à ddifuddio, à fo yn difuddio; nacaol, negyddol.
Privative particles—difeddedigion, difuddiedigion, banynau difeddedigol, geirynau nacaol, difeddeiriau, dadfeddolion.

Privative, *s.* difeddair, banyn difeddedigol, geiryn difeddedigol, rhagddawd difuddiedigol, difeddedigyn; peth difeddedigol; à ddifuddia; peth absennol.

Privativeness, *s.* difeddedigrwydd, difeddedigoldeb; amddifadrwydd, absennoldeb.

Privet, *s.* yswydden, rhyswydden, gwewydden, priallen, priellyn: *pl.* yswydd, rhyswydd, gwewydd, gwyros, gwyraws.
Privet and alder are not of the same quality—nid unnaws gwyraws a gwern.

Privilege, *s.* (Ff.; Ll. *privilegium*) braint, rhagorfraint, gorfraint, breiniolaeth; nawdd; mantais; trwydded, cenad.
Breach of privilege—anmraint, tor braint.
To deprive of a privilege—difreinio.
Writ of privilege — breintwys, gwŷs braint.
Ancient privilege—henfraint, henfri.
Of high privilege—uchelfraint, uchelfreiniog, cymrïol.
Equal privilege—unfraint, unfri.
Of equal privilege—unfraint, unfri; o'r un fraint.
Of free privilege—breintrydd, breinrydd.

Privilege, *v. a.* breintio, breinio, breinioli, breiniogi.

Privileged, *p. p.* breiniol, breiniog, breintiog, breiniedig, darfreiniol, breintfawr, defig, defin; a'r y mae braint, cenad, rhyddid, rhydd-did, *neu* drwydded iddo; rhydd, rhyddedog, breinrydd; trwyddedog; didreth; a'r nid oes arno wneuthur rhyw wasanaeth cyffredin.
Privileged place—noddfa, noddle; nodded; nawdd; lle i ffoi iddo am nawdd ac achles; breintle, breinfa.
Privileged ones—breinolion, breinogion, rhai breiniol.

Privily, *ad.* (o *privy*) yn ddirgel, dân gel.
To lurk privily for—cynllwyn am; llechu yn ddirgel am; dirgel lechu am.

Privity, *s.* (Ff. *privauté;* o'r Ll. *privatus*) dirgeledd, dirgelwch, dirgeli, dirgelrwydd; cyfrinach; dirgel ymddyddan; gwybodaeth, gwybyddiaeth, gwybod; cyfrin wybodaeth, gwybodaeth gyfrin, gwybodaeth gyfrinachol, cywybyddiaeth, cywybodaeth; adnabyddiaeth; gwarthfa.
Privities—dirgelwch, rhanau dirgel, dirgelion, dirgel ranau, gwarthfaoedd, gwarthleoedd, dirgelion.
Without his privity—heb wybod iddo; heb yn wybod iddo; rhag gwybod iddo.

Privy, *a.* (Ll. *privus*) dirgel; cyfrin, cyfrinachol; cel, cudd, cynghel.
Privy to—cyfrin o, cydnabyddus, gwybodus o.
Privy council — cyfrin-gynghor, dirgelgynghor, y cynghor cynghel, y cynghor cyfrinachol, celgynghor, teyrn-gynghor, teyrn-gynghorfa; cynghor y penadur; cynghor y goron.
Privy councillor—cyfrin-gynghorwr, teyrngynghorwr; aelod o'r dirgel-gynghor; prif gynghorwr.
Privy chamber—ystafell ddirgel, dufewnol, ysgyfala, *neu* anghyhoedd; cyfrin-gynghorfa; ystafell y cyfrin-gynghor.
Privy matter—peth dirgel, mater dirgel; rhin, cyfrinach; peth cyfrin.
Privy place—dirgelfa, dirgelfan, lle dirgel.
Privy seal, } y sel ddirgel, y gyfrinsel, y
Privy signet, } sel fach, y sel gyfrin, yr insel gyfrin.
Lord Privy-Seal, } Arglwydd y Gyfrinsel,
Privy-Seal, } &c.; Ceidwad y Sel fach.

Privy, *s.* cyfranog, cydranog, cyfranogwr; un o'r gyfrinach; geudy, rheitty, ty bach, ysgothfa, coddyn, cothyn.

Prize, *s.* (Ff. *prise;* Al. *preis*) camp, y gamp; arobryn; tlws; ariandlws; camp-dlws; gwobr, gobr, gobrwy, gwobrwy, gobryn; cyngwystl; ysbail, anrhaith, praidd; y bel; y gâl; y gloch.
Prize essay—traethawd arobryn, traethawd buddugol, traethawd gwobrwyol; traethawd à ennillodd wobr.
Prize poem—cerdd arobryn, &c.
High prize, } uchelgamp, uchel gamp,
Great prize, } camp uchel.
Silver prize,—ariandlws, tlws arian.
To win the prize, } ennill y gamp;
To carry away the prize, } myned â'r gamp; ennill y bel; dwyn y bel; dwyn y gloch; ennill y maes; ennill y fuddugoliaeth; cael yr oruchafiaeth; cael y maes; cael y goreu; ennill y dydd; cario y dydd.

Prize, *v. a.* prisio, pridio; rhoi pris ar; mawrhau.
High-prized—uchelbris, mawrbris, mawrwerthiog.

Prize, *v. a.* trosoli, trosolio, gwifio; codi â gwif *neu* drosol.

Prize-fighter, *s.* camp-ymladdwr, ymladdwr am gamp, campryswr.

Prize-money, *s.* arian ysbail *neu* anrhaith; arian preiddin.

Prizer, *s.* prisiwr, prisiedydd.

Pro, rhagddodiad Groeg a Lladin, yn arwyddo *dros, o flaen, ger bron, rhag-, cyn-, am, yn mlaen.*
Pro and con (talfyriad o *pro and contra*)—tros ac yn erbyn; o blaid ac yn erbyn.

Proa, } *s.* math ar long gyflymred ar dueddau
Prahu, } Malacca.

Probabilism, *s.* (o *probable*) tebygoliaeth, tebygoliant.

Probabilists, *s. pl.* tebygoliaid.

Probability, *s.* (Ll. *probabilitas*) tebygolrwydd,

tebygrwydd, tebygoldeb, tebygoliaeth, tebygiant, cyffelybrwydd, cynhebygrwydd, tebygiaeth.
Probabilities—tebygolion, tebygoliaethau.
In all probability—wrth bob tebygolrwydd; wrth bob tebygoliaeth; yn ol pob tebygolrwydd; wrth bob tebyg.

Probable, *a.* (Ff.; Ll. *probabilis*) tebygol, tebyg, cynhebyg, tebig; tebyg *neu* gyffelyb i fod yn wir; cyffelybol, cyffelyb; hygoel, coeliadwy, credadwy; † hybrawf, profadwy.
Very probable, } tra thebygol, tebyg
Highly probable, } iawn.

Probably, *ad.* yn debygol, &c.; mae yn debyg, mae yn debygol, y mae yn gyffelybol; mewn tebygoliaeth, wrth debygoliaeth, mewn tebygolrwydd; odid; ond antur.
Very probably—wrth bob tebygoliaeth; wrth bob tebygolrwydd; wrth bob tebyg; yn dra thebygol; yn debyg iawn.

Probang, *s.* (o'r Ll. *probo*) offeryn meddygol i chwilio y geg *neu* y sefnig; chwiliedydd ceg, profiedydd y geg.

Probate, *s.* (Ll. *probatus*) prawf ewyllys, prawf gwyllys, prawf llythyr cymmyn, profiad ewyllys, profiad llythyr cymmyn; prawf, profiad, profiant; yr hawl i brofi gwyllysiau.
Probate of a will—prawf ewyllys, &c.

Probation, *s.* (Ll. *probatio*) profiant, profiad, prawf; profedigaeth; holedigaeth.
State of probation—sefyllfa brawf, cyfiwr prawf, sefyllfa prawf.
On probation— ar brawf.

Probational, } *a.* profiannol, profiadol, prof-
Probationary, } iannus, profedigol; ysbâs.

Probationer, *s.* un ar brawf, un â fo ar brawf, gwr prawf, dysgybl ysbâs, prawf-ddyn, creiddyn, profwas; newyddian.

Probationership, *s.* sefyllfa brawf, cyfiwr prawf; creiddyniaeth, newyddianaeth, sefyllfa newyddian.

Probationship, *s.* sefyllfa brawf, cyfiwr prawf; creiddyniaeth, newyddianaeth.

Probative, } *a.* profedigol, profiadol, profian-
Probatory, } nol, profiannus, profawl.

Probator, *s.* (Ll.) profwr, profiedydd, profiadur; cyhuddwr.

Probe, *s.* (Ll. *probo*; Al. *probe*) profiedydd, chwiliedydd, profyr.

Probe, *v. a.* chwilio *neu* brofi dyfnder archoll; chwilio *neu* brofi archoll; profi, chwilio, trychwilio, dychwilio, trybrofi; chwilio i'r gwaelod; holi; plymio.
To probe a wound—chwilio *neu* brofi dyfnder archoll; profi archoll, chwilio archoll.

Probity, *s.* (Ll. *probitas*) gonestrwydd, cywirdeb, diffuantrwydd, addfwynder, dinamedd, unionder; gonestrwydd profedig, rhinwedd brofedig.

Problem, *s.* (Gr. *problêma*; Ll.; Ysp. ac It. *problema*) gofyn, gofyniad, ymofyniad, poseb; damholeb, darholeb, gorchesteb, darbosiad, pos, cynnygeb, ffaig; gofyniad caled, ymofyniad dyrys, testyn gorchestol, gofyn gorchestol, dychymyg, pwnc, dyrysbwnc, gorchest.

Problematical, *a.* ammhëus, ammheuol, annilys, dadleuadwy, dadleuol; nas gwyddys ai gwir ai anwir ydyw; dychymygol, gorchestol; ymofynol, posiannol, darbosiadol; gorddwfn.

Problematist, *s.* darbosiwr, posebydd, posiannwr, gofynwr, meinholwr.

Problematize, *v. a.* posio, posiannu, darholi, darbosio; gofyn gofyniadau dyrys.

Proboscidians, } *s. pl.* (Ll. *proboscis*) duryngogion;
Proboscidia, } creaduriaid â durynau iddynt.

Proboscis, *s.* (Ll. a Gr.) duryn, rhynswch; turs, trwyn; duryn y cawrfil.

Procacious, *a.* (Ll. *procax*) haerllug, sarig; cymhen, coeglyd, tafodrydd, craseiriog; ffraeth, hy, eofn, hyfaidd.

Procacity, *s.* (Ll. *procacitas*) haerllugrwydd, sarigrwydd, coegni, crasder, craseiriogrwydd, hewcri.

Procatarctic, *a.* (Gr. *procatarcticos*) rhagredol, cynfynedol; â red *neu* â el o'r blaen; blaenorol.

Procatarxis, *s.* (Gr.) rhagachos; achos rhagredol clefyd.

Procedure, *s.* (Ff.) mynediad yn mlaen, mynediad yn y blaen; trefn *neu* y drefn ar fyned yn mlaen; dull ar fyned yn mlaen; hwyl, hynt, cerynt, gyrfa, rhawd, gyr, gyriad, hwyliad; triniaeth; ffordd; dygiad yn mlaen; mynediad; cynnydd; gweithrediad; haned, hanaeth; erlyniad, erlynad; †cynnyrch, daill.
Procedure (in law)—gyr, gyriad, erlyniad, erlynad, erlyn; cyffroad.
Legal procedure, } gyr cyfreithiol, erlyn-
Lawful procedure, } iad cyfraith; erlynwaith.

Proceed, *v. n.* (Ll. *procedo*; Ff. ac Ysp. *proceder*) myned; dyfod; deilliaw, deillio; hanu, hanfod; tarddu; myned yn mlaen, myned yn y blaen, myned rhagddo; cynnyddu; tywysgo; dyfod; canlyn, dylyn, erlyn; codi; deigynu; dyladu; rhedeg; gweithredu; ethu.
Proceed—dos rhagot; dos yn mlaen.
To proceed from—hanu o, tarddu o, deilliaw o, dyfod o, deigynu o.
To proceed with one—gwneuthur âg un.
What proceeds from it—â henyw o hono.
All things proceed from God—o Dduw y mae pob peth.
To proceed in learning—myned yn mlaen mewn dysg; cynnyddu *neu* dyfu mewn dysg.
To proceed against one (in law)—cychwyn *neu* gyffröi hawl yn erbyn un; rhoi cwyn yn erbyn un; cwyno yn erbyn un; dechreu cyfraith yn erbyn un.
To proceed Doctor in Divinity—cymmeryd arno radd Doethor Duwinyddiaeth; cymmeryd gradd Doethor Duwinyddiaeth; cael ei urddo *neu* raddio yn Ddoethor mewn Duwinyddiaeth; graddio *neu* ymraddio yn Ddoethor Dwyfyddiaeth.

Proceeder, *s.* un â elo yn mlaen; mynedydd; deilliedydd.

Proceeding, *s.* mynediad yn mlaen, mynediad yn y blaen, mynediad rhagddo; hwyl, hynt, gyr, gyriad, erlyniad, erlynad, erlyn; trefn *neu* y drefn o fyned yn y blaen; ffordd, llwybr; mynediad; gweithrediad, gorchwyliaeth; tywysgiad, tywysg; ysgogiad, symmudiad; mesur; deilliad, haniad.
Proceedings (at law)—erlyniadau, erlynadau, erlynion; trefniad hawl, gyriad hawl; symmudiadau; cychwyniadau; hwyliadau; gyriadau.

Law proceedings — erlyniadau cyfraith, &c.; erlynadau cyfreithiol.

Proceeds, *s.* cynnyrch, cynnyrchion; daill, deigion, deilliau; ennill â ddel *neu* â ddeillia oddi wrth beth; cyllid, rhent, ardreth; ennill, elwant.

The proceeds of an estate—cyllid tyddyn, rhent tyddyn; cynnyrch tiriogaeth.

Proceleusmatic, *a.* (Gr. *proceleusmaticos*) annogol, ystunol, bywiocaol, cynhyrfus.

Procellaria, *s. pl.* (Ll. *procella*) y brochellogion, adar y frochell.

Procellous, *a.* (Ll. *procellosus*) ystormus, ystormllyd, tymhestlog, brochus.

Preception,† *s.*=*Preoccupation.*

Procere,† *a.* (Ll, *procerus*) tàl, hirdwf.

Procerity, *s.* (Ll. *proceritas*) taldra, talder, uchder.

Process, *s.* (Ll. *processus*; Ff. *procès*) mynediad yn mlaen, mynediad yn y blaen, mynediad rhagddo; mynediad; symmudiad, ysgogiad; gweithrediad; ffordd, llwybr, hwyl, helynt, bytynt, hwyliad; ystod, ysbaid; rhwysg; tywysg, tywysgiad; gyrfa, rhawd, cwrs, chwyl; trefniad; gwaith, gorchwyl, cyfwaith; erlyniad, erlynad; cwyn, cynghaws, cynghawsedd, cyfraith; pen asgwrn, oddf, ysgwrn, efwrn, cambwl.

Process (in law)—cwyn, cynghaws, cynghawsedd, cynghawsaeth, cyngheusedd, cyfraith; rheol *neu* drefn cyfraith; erlyniad, erlynad, erlyn, gyr, gyriad.

Legal process—gyr cyfreithiol, cwyn cyfreithiol, &c; cynghaws, cynghawsedd, cynghawsaeth.

To bring *or* enter a process against one—rhoi cwyn ar un; cwyno ar un; cyffröi *neu* gychwyn hawl yn erbyn un.

To serve one with a process, } rhoi swyn i

To serve a process upon one, } un; gwasanaethu un â chwyn *neu* â chyfraith; rhoi cyfraith ar un.

To lose one's process—colli ei hawl; colli ei gwyn.

In process of time—mewn ennyd *neu* ysbaid o amser; mewn gwth o amser; wedi talm *neu* lawer o ddyddiau; yn ol talm o ddyddiau *neu* amser; yn ol dyddiau lawer; yn *neu* ar ol swrn o amser; yn mhen tro; yn mhen amser; yn mhen chwyl o amser; yn rhwysg amser; gydag amser.

Procession, *s.* (Ff.; Ll. *processio*) gorymdaith, gorymdaith arbenig; mynediad rhagddo, mynedfa, mynediad, tywysg.

Procession week—wythnos y cydgoriau, wythnos y gorymdeithiau.

Funeral procession—cynhebrwng, canhebrwng, gorymdaith angladdol.

To go in procession (round a parish)—cerdded terfynau; cerdded y terfynau.

Processional, } *a.* gorymdeithiol; perthynol i
Processionary, } orymdaith.

Processional, *s.* llyfr perthynol i orymdeithiau Eglwys Rhufain; llyfr gorymdeithiau.

Prochein, *a.* (*Ff. prochain*; Ll. *proximus*) agosaf, nesaf, cyfagosaf.

Prochein ami, } cyfaill agosaf; y neb a
Prochein amy, } gymmer arno amddiffyn hawliau un dàn oed.

Prochronism, *s.* (Gr. *prochronos*) rhagddyddiad, rhagamseriad, cynamseriad.

Procidence, *s.* (Ll. *procidentia*) syrthiad, cwymp-iad, syrthiad i lawr, cwymp.

Prociduous, *a.* â syrthio *neu* â gwympo o'i le; syrthiol.

Procinct, *s.* (Ll. *procinctus*) cyflawn ymbarotoad at orchwyl *neu* weithred.

Proclaim, *v. a.* (Ll. *proclamo*) cyhoeddi; cyhoeddi ar osteg; rhaglefain, hoeddi; hòni; cyffredino; daogan; dadgan.

To proclaim silence—cyhoeddi, gwaeddi, *neu* beri gosteg; gostegu.

To proclaim war—cyhoeddi rhyfel.

Proclaimer, *s.* cyhoeddwr; cyhoeddwr ar osteg.

Proclamation, *s.* (Ff.; Ll. *proclamatio*) cyhoeddiad; cyhoeddiad ar osteg; gosteg ar y maes; hoeddiad; cyhoeddiad swyddogol; cyhoeddeb, hoeddeb; rhaglef; cri y brenin.

Proclamation of war—cyhoeddiad rhyfel.

To make proclamation—cyhoeddi gosteg; dodi gosteg ar y maes; gostegu; rhoddi nawdd.

Proclive,† *a.*=*Proclivous.*

Proclivity, *s.* (Ll. *proclivitas*) gogwydd, gogwyddiad, gogwyddad, tuedd, tueddiad, tueddfryd, anianfryd; parodrwydd; hawsder; hyddysgedd.

Proclivous, *a.* (Ll. *proclivus*) gogwyddol, gogwyddog, gogwyddedig, gogwydd, tueddol; â thuedd *neu* ogwydd ynddo.

Proconsul, *s.* (Ll.) rhaglaw talaeth Rufeinig; rhaglaw, rhaglyw, rhagalfaer.

Proconsulate, } *s.* rhaglawiaeth, rhaglywiaeth;
Proconsulship, } rhaglawiaeth talaeth; swydd rhaglaw; ystod swydd y rhagalfaer.

Procrastinate, *v.* (Ll. *procrastinor*) oedi, gohirio, addoedi; ymaros, dyheirio, dyhirio.

Procrastination, *s.* (Ll. *procrastinatio*) oediad, gohiriad, gohiriant, addoediad, oedgarwch, dyheirwch.

Procrastinator, *s.* oedwr, gohiriwr, addoedwr.

Procreant, *a.* (Ll. *procreans*) cenedlindol, cenedledigol, hiliol, epiliol, hiliadol, epilgar, rhyalus, hilig; epiliog, hiliog, ffrwythlawn.

Procreant, *s.* cenedlydd, cenedlor, cenedlwr, epilydd, epiliwr, hiliwr.

Procreate, *v. a.* (Ll. *procreo*) cenedlu, epilio, hilio, essillio, cleinio, rhyalu, rhialu, ennill epil; cynnyrchu; ymre, ymreain.

Procreation, *s.* (Ff.; Ll. *procreatio*) cenedliad, epiliad, hiliad, essilliad, hiliawd, epiliawd, hiliadaeth, cleiniad; cynnyrchiad; rhyal, ymre.

Procreative, *a.* cenedledigol, cenedliadol, epiliol, hiliol, hiliadol, hilig, rhyalus, hiliannol, epilgar, cleiniol.

Procreativeness, *s.* epilioldeb, hilioldeb, hiligrwydd, epilgarwch, rhyalusrwydd, cenedliadolrwydd.

Procreator, *s.* cenedlor, cenedlydd, cenedlwr, epiliwr, epilydd, hiliwr, hiliedydd; tad, tadws.

Proctor, *s.* (talfyriad o'r Ll. *procurator*) prwyadur, dirprwywr, goruchwyliwr, tannorth, rhaglaw; myniedydd; dadleuwr; gwr o gyfraith dros un; canllaw; proctor; ysgolfaer; ynad prif ysgol.

Proctor, *v. n.* trin, goruchwylio.

Proctorage, *s.* triniaeth, trefniad.

Proctorical, *a.* myniedyddol; perthynol i broctor; yn perthyn i ysgolfaer; awdurdodol.

Proctorship, *s.* rhaglawiaeth, myniedyddiaeth,

proctoriaeth; swydd *neu* urddas myniedydd prifysgol.

Procumbent, *a.* (Ll. *procumbens*) yn gorwedd ar lawr; yn gorwedd yn llusg ar y llawr; yn gorwedd yn ei hyd gyhyd; à fo yn llusg ar y llawr; ymorweddol, gorweddol, lledfenol, cleiniol, crain, argreiniol; ymlusgol, llusgol, llusgenol, llusgethain.

Procurable, *a.* (o *procure*) cyrhaeddadwy, hygael, caffaeladwy; à ellir ei gael *neu* ei gyrhaeddyd.

Procuracy,† *s.* (Ll. *procuro*) triniaeth, trefnid, trin.

Procuration, *s.* (Ll. *procuratio*) caffaeliad, cyrhaeddiad, myniad, ceisiad; cyrhaeddiad *neu* fyniad peth i un; pariad, darpariad; triniaeth achosion un arall; prwyadaeth; prwyeb; arian darmerth, arian gwestfa.

Procurations—arian y gwestfâu.

Procurator, *s.* (Ll.) dirprwywr, prwyadur, canllaw; trinydd, triniwr, *neu* driniedydd goruchwylion un arall; myniedydd; parwr, paryddd, *neu* bariedydd peth i arall.

Procurator of St. Mark—rhaglaw St. Marc (yn Ngwenethia).

Procuratorial, *a.* prwyadurol, myniedyddol, dirprwyol; perthynol i brwyadur.

Procuratorship, *s.* prwyaduriaeth, myniedyddiaeth, canllawiaeth; swydd dirprwywr *neu* brwyadur.

Procuratory, *a.* cyrhaeddol, cyrhaeddedigol, mynedigol, paredigol.

Procuratory, *s.* prwyeb, ysgrifen ddirprwy.

Procure, *v.* (Ll. *procuro*) cael, caffael, ceisio, cyrhaedd, mynu; peri *neu* wneuthur peth i un; peri; ennill; prynu; dwyn; dyfod â; bod yn llatai.

To procure one to do a thing—cael gàn un wneuthur peth.

We will procure the harm neither of you nor your friends—ni wnawn ni ddrwg i chwi nac i'ch caredigion.

To procure (for money)—prynu.

Procurement, *s.* caffaeliad, ceisiad, cyrhaeddiad, myniad, caffawd, cafawd.

Procurer, *s.* myniedydd, mynwr, ceisiwr, ceisiedydd, cyrhaeddwr, darparwr; llatai, llotai.

Procuress, *s.* llateies, lloteies.

Procuring, *a.* paredigol; à baro i beth ddyfod; achosol.

Prod, *s.* irai, ierthi, swmbwl; pin ffellych.

Podd, *s.* albrys bychan; albrys i ladd danas.

Prodigal, *a.* (Ll. *prodigus*) afradlawn, afradus, afradwy, treulgar, treulfawr, difrodus, gwastraffus, gorthrain, rhyged, dyfethgar; gorhael, rhyhael.

The prodigal son—y mab afradlawn.

To spend prodigally—afradloni, afradu, gwastraffu.

Prodigal, *s.* afradwr, afradlonwr, afradyn, gwastraffwr, oferddyn, bradyn, wttreswr; un afradlawn, &c.

Prodigality, *s.* (Ff. *prodigalité*) afradlondeb, afradlonrwydd, afradlonedd, afrad, bradyniaeth, gwastraff, gwastraffedd, gorthrain, rhysedd, difrod, rhygedrwydd.

Prodigalize,† *v. n.* afradloni, afradu.

Prodigious, *a.* (Ll. *prodigiosus*) rhyfeddol, aruthrol, rhyfedd, aruthr, uthr, eres; i ryfeddu wrtho; i'w ryfeddu; dirfawr, tramawr, gorfawr; anferth, anferthol, amrosgo; gwrthun, dybryd.

Prodigiousness, *s.* rhyfeddolrwydd, aruthredd, aruthroldeb, uthroldeb, anfertholdeb.

Prodigy, *s.* (Ll. *prodigium*) rhyfeddod, peth rhyfedd, peth rhyfeddol, peth aruthr; anghenfil, anghyngel, cenfil, cynfil, peth anferth; argoel, rhamant.

Prodition, *s.* (Ll. *proditio*) brad, bradwriaeth, bradwch, bradychiad, bredych, bradychawd, darfradiad.

Proditor,† *s.* (Ll.) bradychwr, bradwr; dadguddiwr cyfrinach.

Proditorious,† *a.* bradwrus, bradwrol, bradus.

Proditory, *a.* bradwrus, bradwrol, bradwraidd, bradus, bradychol, bradychaidd, bradychus, bradog.

Prodrome,† *s.* (Gr. *prodromos*) rhagflaenor, rhagredegwr, rhagredydd, blaenred.

Produce, *v. a.* (Ll. *produco*) cynnyrchu, dwyn; dwyn allan, dwyn ger bron; dodi, gosod, rhoi, *neu* roddi ger bron; dangos ar osteg *neu* ar gyhoedd; dangos, arddangos; peri, magu, cenedlu; effeithio; gwneuthur; estyn allan, estyn, hwyhau, togi, gohirio; ffynnu, gildio, dygnu; heigio; deor; codi.

To produce fruit—dwyn ffrwyth.

To produce abundantly—heigio; dwyn yn doreithiog, &c.

To produce evidence—dwyn tyst *neu* tystion i brofi mater mewn dadl; dwyn un yn dyst; dwyn un yn lle tyst.

Produce your cause—deuwch yn nes â'ch cwyn (*Esa.* xli. 21); gosodwch eich achos ger bron.

To produce (in geometry)—estyn allan, estyn, hwyhau, togi, gohirio.

Produce, *s.* cynnyrch; y budd, y ffrwyth, *neu* y cynnyrch à ddygo peth; yr hyn a gaer *neu* a ddel oddi wrth beth; cyffrwyth, ffrwyth, daill, daig; toraeth; budd, ennill; swm; âl; daf.

First produce—cynffrwyth, cynnwyn, cynnyrch cyntaf.

The produce of the year—cynnyrch y flwyddyn, heiniar.

Producement,† *s.*=*Production.*

Producent, *s.* cynnyrchydd; à ddygo ger bron; à ddygo allan; dangosydd.

Producer, *s.* cynnyrchwr, cynnyrchydd; à ddygo allan *neu* ger bron; gildiwr; dangoswr.

Producibility,† *s.* hygynnyrchedd.

Producible, *a.* (It. *producibile*) cynnyrchadwy, hyddwyn, dygadwy, hygynnyrch; à ellir ei ddwyn allan *neu* ger bron.

Producibleness, *s.* hygynnyrchedd, hyddygedd; y cyflwr *neu* ansawdd o fod yn gynnyrchadwy.

Product, *s.* (Ll. *productus*) cynnyrch; y ffrwyth, y budd, *neu* y cynnyrch à ddygo peth; cyffrwyth, ffrwyth; daill, daig; toraeth; budd, ennill; y peth *neu* yr hyn a ddygwyd allan; effaith.

Product (in arithmetic)—y cynnyrch, y daill, y cyffrwyth.

The product of the mind, } cynnyrch,
The production of the mind, } ffrwyth, llafurwaith, *neu* lafur y meddwl; yr hyn a ddygo y meddwl allan; yr hyn a esgoro y meddwl arno; gwaith; cyfansoddiad.

Productile, *a.* estynadwy; estynedigol; estynol.

Production, *s.* (Ff.; Ll. *productio*) cynnyrchiad, cynnyrchediginaeth; dygiad allan; cenedliad,

hiliad, hiliawd; dangosiad; estyniad allan, estyniad o hyd, estyniad; cynnyrch, daill, ffrwyth, cyffrwyth, daig; ffynniant; gildiad; cyfansoddiad; yr hyn â gaer oddi wrth beth.
Productions—cynnyrch, cynnyrchion; cynnyrchiadau, &c.

Productive, *a.* cynnyrchiol, toreithiol, toreithus, toreithiog; ffrwythlawn, ffrwythus, ffrwythlonus, ffrwythiannus; cenedledigol, hilig, hiliadol, hiliedigol; o ansawdd i gynnyrchu *neu* genedlu.

Productiveness, *s.* cynnyrchioldeb; ffrwythlondeb, toreithioldeb.

Proeguminal, *a.* (Gr. *proëgeomai*) rhagdueddol; â thuedd blaenorol ynddo at beth.

Proem, *s.* (Ff. *proëme;* Gr. *prooimion*) rhaglith, rhagymadrodd, rhagdraith, rhagchwedl, rhagarweiniad, rhagsylw.

Proem,† *v. a.* rhagymadroddi, rhaglithio.

Proemial, *a.* rhaglithiol, rhagarweiniol, rhagymadroddol, rhagweiniol, arweiniol.

Proemptosis, *s.* (Gr.) rhagsyrth, cynsyrth.

Proface, *in.* croesaw iti!

Profanation, *s.* (Ff. o'r Ll. *profano*) halogiad, halogedigaeth; anghyssegriad, ansanteiddiad, aflwysiad; dirmygiad.

Profane, *a.* (Ll. *profanus*) anghyssegredig, anghyssegr, anghyssegrol, digyssegr, ansanteiddiad, aflwys; halog, halogedig; cyffredin; llëyg; anghrefyddol, anrasol, diras, annuwiol; serth; anmharchus; anfendigaid.
Profane history—hanes gyffredin, hanesiaeth gyffredin, hanes anghyssegrol.

Profane, *v. a.* halogi, llygru; anmherchi, anmharchu, anedmygu; anghyssegru, digyssegru, aflwyso, aflanhau, ansanteiddio; treisio; anfendigo.

Profaneness, } *s.* anmharch ar bethau santaidd
Profanity, } *neu* gyssegredig; halogrwydd, halogedigrwydd, aflwysedd; anghrefydd, anghrefyddolder, drwg fuchedd, drygfuchedd, anrasrwydd; aflendid.

Profaner, *s.* halogwr, halogydd; anmharchwr pethau santaidd; llygrwr; aflanhäwr; treisiwr; anfendigwr.

Profection,† *s.* (Ll. *profectio*) mynediad yn mlaen; cynnydd, rhaciad, trawf.

Profert, *s.* (Ll. o *profero*) dangosiad ysgrifen *neu* gofnod ar osteg llys.

Profess, *v.* (Ll. *professus;* Ff. *professer*) proffesu; addef, cyfaddef, cyffesu; addef, addaw, *neu* ddadgan ar gyhoedd; dylyn, arfer, arferu, ymarfer o, ymarfer â; arddelw, arddel; ymarddelw, ymarddel; gwirio; dywedyd ar ei lawgair; cymmeryd ar un ddysgu rhyw wybodaeth *neu* gelfyddyd.
To profess religion—proffesu crefydd; arddelw, arddelwi, *neu* arddel crefydd; ymarddelw, ymarddelwi, *neu* ymarddel â chrefydd; ymarddelw, ymarddelwi, *neu* ymarddel o grefydd.
To profess friendship—proffesu cyfeillgarwch; dywedyd *neu* lefaru cyfeillgarwch; arddelw, arddelwi, *neu* arddel cyfeillgarwch *neu* garedigrwydd; ymarddelw, ymarddelwi, *neu* ymarddel o gyfeillgarwch *neu* garedigrwydd; cymmeryd cyfeillgarwch arno; cymmeryd arno fod yn gyfeillgar.
To profess knowledge — ymhoni, ymarddelw, ymarddelwi, *neu* ymarddel o wybodaeth; arddelw, arddelwi, *neu* arddel gwybodaeth; cymmeryd gwybodaeth arno; cymmeryd arno fod yn wybodus; proffesu gwybodaeth.
Professing themselves wise, they became fools—pan dybient eu bod yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid; pan gymmerent arnynt fod yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid.
He professes Hebrew—cymmer arno ddysgu Hebraeg; y mae efe yn eistedd yn nghadair yr Hebraeg; y mae efe yn dysgu Hebraeg o'r gadair.
I profess to you that I never said it—dywedaf wrthych ar fy llawgair nas dywedais i erioed mo hono.

Professed, } *p. p.* proffesedig, &c.; cyfaddef;
Profest, } cyhoedd, cyhoeddus; arferedig; â fo wrth ei swydd.
A professed enemy—gelyn cyfaddef.
A professed physician—meddyg wrth ei swydd; meddyg wrth ei alwad.

Professedly, *ad.* yn broffesedig, yn addefedig, &c.; trwy gyhoedd gyfaddefiad; trwy broffes; heb geisio na chudd na chel arno; wrth ei alwad; yn anwadadwy.

Profession, *s.* (Ff.; Ll. *professio*) proffes, cyffes, cyhoedd gyfaddefiad, cyhoedd ysbysiad, cyhoedd fynegiad, cyfaddefiad, addefiad, araddefiad; arddelwad, arddeliad, proffesiad; cyhoedd gymmeriad arno; galwad, galwedigaeth, celfyddyd, swydd, gorchwyl; gwŷr o'r un alwad; gwiriad, gorchwiriad.
The profession—yr alwad, yr alwedigaeth; gwŷr yr alwad.
Professions of friendship—gorchwiriadau, arddelwadau, arddeliadau, *neu* ardystiadau cyfeillgarwch.
He made great professions of friendship—cymmerodd arno gyfeillgarwch *neu* garedigrwydd nid bychan; cymmerodd arno fod yn gyfeillgar *neu* yn garedig dros ben.

Professional, *a.* galwadol, galwedigaethol, eiddo galwad; perthynol i alwad *neu* swydd; proffesol; entrawol.

Professionally, *ad.* yn alwadol, &c.; wrth alwad, wrth alwedigaeth, wrth swydd, wrth gelfyddyd; wrth broffes, trwy broffes; wrth ei alwad, &c.

Professor, *s.* (Ll.) proffeswr, proffesydd, proffesor, cyfaddefwr, cyffeswr, arddelwr, ymarddelwr, cyhoedd gyfaddefwr; entraw, cadeirdraw, athraw cadeiriog, athraw, arathraw.
Professor of Greek—entraw, cadeirdraw, athraw cadeiriog, proffesor, proffesydd, proffeswr, athraw, *neu* arathraw y Groeg.

Professorial, } *a.* (Ll. *professorius*) entrawol,
Professory, } athrawol, proffesorawl, proffesyddol; cadeiriog.

Professorship, *s.* entrawiaeth, proffesoriaeth, proffesyddiaeth, proffeswriaeth, cadeirdrawiaeth; y gadair.
He has the professorship of Hebrew—efe biau gadair yr Hebraeg; efe sydd yn nghadair yr Hebraeg; ganddo ef y mae entrawiaeth *neu* broffesoriaeth yr Hebraeg.

Proffer, *v. a.* (Ll. *profero*) cynnyg, argynnyg, dargynnyg, dargynnygio; osio, profi; gwneuthur cynnyg; amcanu, bwriadu.

Proffer, *s.* cynnyg, cynnygiad, dargynnyg, argynnyg; osiad.

Profferer, *s.* cynnygiwr, cynnygydd.
Proficience, } *s.* (Ll. *proficiens*) cynnydd; tyc-
Proficiency, } iant; mynediad rhagddo; cynnyddiad; cyrhaeddiad.
To make a proficiency—cynnyddu; tycio; myned rhagddo; gwrygio; m'yned ar gynnydd.
Proficient, *s.* y neb a gynnyddo *neu* a gynnyddodd mewn peth; un cynnyddedig, un cynnyddol, un cynnyddog; un à aeth rhagddo mewn peth; ymgynnyddwr: *pl.* cynnyddogion.
Proficiently, *ad.* trwy gynnydd.
Proficuous, *a.* (Ll. *proficuus*) buddiol, llesol, ennillfawr, llesfawr, defnyddiol.
Profile, *s.* (Ff. *profil*) ystlyswedd, ystlysdeb, lledwyneb, ystlysweb; llun peth gyfer *neu* ar gyfer ei ledochr; llun cyfarystlys; cyfarystlys; amlinell.
To draw in profile=*Profile, v. a.*
Profile, *v. a.* ystlysdebu, ystlysweddu, cyfarystlysu; tynu darlun cyfarystlys; tynu ystlyswedd peth; amlinellu.
Profilist, *s.* ystlysdebwr, ystlysdebydd; tynwr darluniau *neu* ardebau cyfarystlys.
Profit, *s.* (Ff.; o'r Ll. *profectus*) ennill, ynnill, elw, budd, lles, mael, buddiant, llesiant, lleshad, buddred, maeliant, elwant, ced, cafawd; cynnyrch, toraeth, cyffrwyth.
Profit and loss—ennill a cholled; mael a choll.
A place of profit—lle ennillfawr; swydd ennillfawr.
Joint profit—cydles, cyfles, cydlesiant, cydfael; ennill o'r ddeutu.
Profit of lands, } cynnyrch tir, cnwd tir,
Profits of lands, } toraeth tir, cyffrwyth tir.
Of great profit—ennillfawr, buddfawr, llesfawr.
Profit, *v.* ennill, ynnill, elwa, elwi, elwhau, buddio, buddioli, lleshau, llesu, maela, maelota, maeliannu, manteisio, nillo; cynnyddu, myned rhagddo; gwellhau, gwella; cedu.
To be profited—cael budd *neu* les; derbyn budd *neu* les.
Profitable, *a.* buddiol, llesol, llesiannol, hyfael, darlesol, arlesol; ennillfawr, buddfawr, llesfawr; manteisiol; defnyddiol; buddain.
To render profitable—buddioli, llesoli; gwneuthur yn fuddiol.
Very profitable — buddfawr, ennillfawr, llesfawr; tra buddiol, buddiol iawn, &c.
Profitableness, *s.* buddioldeb, llesoldeb, llesolrwydd; buddfawredd, llesfawredd, llesfawrhydi, ennillfawredd; defnyddioldeb; ennill, elw, mantais.
Profiting, *s.* ennill, elw, budd, buddiant, buddred, lles, llesiant.
Profitless, *a.* difudd, diles, anfuddiol, afiesol, diennill, dïelw, difael; ofer.
Profligacy, } *s.* (o *profligate*) anfadrwydd,
Profligateness, } dirasrwydd, dirasedd, diraswch, dyhirwch, penrhyddid, ysgelerder, ysgelerdod; drygfuchedd; drygedd, drygioni, mawr ddrygedd, direidi; halogrwydd.
Profligate, *a.* (Ll. *profligatus*) anfad, ysgeler, dyhir, dirinwedd, diras, dirad, diriaid, penrydd, anfucheddol, anfoesol, drwg, drygionus; yn *neu* wedi ymröi i ddrygioni; colledig.
Profligate, *s.* dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas, anfadwr, drygddyn, oferddyn, drygfab; dyn anfad, &c.
Profligate,† *v. a.* gyru ymaith; gorchfygu.
Profligation,† *s.* gorchfygiad, trechiad; gyriad ar ffo.
Profluence, *s.* (Ll. *profluens*) rhediad, rhagrediad; mynediad, hynt.
Profluent, *a.* rhaglifol, rhaglifiannol; yn llifo rhag blaen; darlifol, deilliawl.
Profound, *a.* (Ll. *profundus*; Ff. *profond*) dwfn, (*f.* dofn); gorddwfn; isel, anfas, anoddyfn, anoddyn, gŵys; dwys; dirgel, cuddiedig, cudd, cel; uchel; craffus; treiddiol, treiddgar; trwyadl; mawr; goetyngedig; dwfn ei ddysg, &c.
Profound knowledge—dofn wybodaeth, gwybodaeth ddofn, uchel wybodaeth.
Profound learning—ucheldddysg, rhyddysg, tryddysg, dyfn-ddysg, mawr-ddysg, dofn ddysgeidiaeth.
Profound silence — dystawrwydd mawr, dwys ddystawrwydd, dystawrwydd hollol.
Profound endowment—dyfn-ddawn, uchelddawn.
Her counsels are profounder than the great deep—y mae ei chynghor yn ddyfnach na'r dyfnder mawr.
To be profound—bod yn ddwfn mewn peth; bod yn ddwfn wybodus mewn peth; bod yn ddwfn mewn gwybodaeth.
Profound, *s.* dwfn, y dwfn, dyfnder, y dyfnder, eigion, yr eigion, dyfnfor, y weilgi, y môr, y cefnfor; affwys, anoddyfn, anoddyn, noddyn, gorddwfn.
Profound,† *v. n.* ymsoddi, cleigio; treiddio.
Profoundly, *ad.* yn ddwfn, &c.; gor-, tra.
Profoundness, } *s.* dyfnder, dyfnedd, cyfndra,
Profundity, } dyfnawd, gorddwfn, gorddyfnder; dwysder; gŵys; gern.
Profuse, *a.* (Ll. *profusus*) afradus, gwastraffus, afradlawn, treulgar, treulfawr; trahael, gorhael, rhyhael, afradwy; rhull, brac; tra helaeth, gorhelaeth; gormodol, gormoddol, gormodd, gormod; dros ben digon; mwy na digon; helfawr.
Profuse, *v. a.* afradu, gwastraffu; tywallt, gwallofi, allwys.
Profuseness, *s.* afrad, afradusrwydd, afradusedd, afradlondeb, afradlonedd, gwastraff, gwastraffedd, gwastraffusrwydd; rhysedd, gormodedd, gormod, gormodd; rhyhaelder, gorhaelder; amledd, helaethrwydd, gorhelaethder; arddigonedd, gorddigonedd; rhullder.
Profusion, *s.* (Ll. *profusio*) afrad, afradlonedd, afradlondeb, gwastraff, gwastraffedd, afradusrwydd, treulfawredd; arddigonedd, arddigon, gorddigon, gorddigonedd, digonedd, haflug, gorhelaethrwydd, dibrinder; gormodedd, gormod, gormodd; rhullder, gorhaeledd.
Prog, *v. n.* (Is. *prachgen*; Ll. *proco*) hely, hela, *neu* hel ymborth; ciprytha; hel *neu* grafu i'r bol.
Prog, *s.* ymborth, helborth, ciprwth, porthiant, bwyd, lluniaeth; ysgafael, ysglyfaeth.
Prog, *s.* ciprythwr, heliwr ymborth, helydd bwyd.
Progenerate,† *v. a.* (Ll. *progenero*) cenedlu, epilio, hilio.
Progeneration,† *s.* cenedliad, epiliad, hiliad.
Progenitor, *s.* (Ll.) cenedlor, cyndad, hynafiad, hynaf; *pl.* cenedlorion, cyndadau, hynafiaid, hen dadau, hen deidiau.

Progeniture, *s.* cenedloriaeth, cenedliad; genedigaeth, ganedigaeth.

Progeny, *s.* (Ll. *progenies*) epil, hil, hiliogaeth, hiliant, plant, addon, addonwy, essill, essillt, essillyd, essillydd, essilltydd, eissilledd, eissillyd, eissillydd, eissillid, eissill, genill, adian, had, sil, schwaed, bragad.

The royal progeny—yr epil breninol.

Prognosis, *s.* (Gr.) rhagarwyddiaeth; rhagfynegiad *neu* ddaroganiad hynt clefyd; rhagarwydd, rhagargoel.

Prognostic, *a.* (Gr. *prognostícos*) argoelus, rhagargoelus, rhagfynegol, rhagddangosol, rhagarwyddol, daroganol; à fo yn argoel *neu* yn arwydd o beth.

Prognostic, *s.* rhagarwydd, rhagargoel, argoel, darogan, dysgogan, arddysgogan, armes, cyntair; rhagfynegiad, rhagddangosiad.

Prognosticable, *a.* rhagfynegadwy, daroganadwy, rhagddangosadwy.

Prognosticate, *v. a.* darogan, daroganu, rhagfynegu, rhagarwyddo, dewinio, dewino, rhagddewinio, rhagddangos, rhagddywedyd, arddysgogan, dysgogan, dysgoganu, arddysgoganu, darmain.

Prognostication, *s.* daroganiad, rhagfynegiad, dewiniad, rhagddewiniad, dewiniaeth, rhagddywediad, dysgoganiad, arddysgoganiad; darogan, argoel, rhagargoel, rhagarwydd, darmain, armes, arddysgogan, dysgogan, dysgogant.

Prognosticator, *s.* daroganwr, darogenydd, daroganor, dysgoganwr, dewiniwr, dewinydd, dewiniedydd, rhagfynegwr, rhagwybodwr.

Program, Programma, Programme, } *s.* (Gr. *programma*) amlinell, rhaglinell, braslun; rhaghysbysiad; cyndrefn, cyndrefniad; rhaghysbyslen, rhaghysbyseb; cynllun.

Progress, *s.* (Ll. *progressus*; Ff. *progrès*) mynediad yn mlaen, mynediad yn y blaen, mynediad rhagddo; taith, ymdaith, llwybr, llwyprad, cylchdaith, hynt, hwyl, hwylfa, gyrfa, arhwyl, chwyl; cynnydd, cynnyddiad; traw, trawaeth, trawed, trawdd, trawd; dyrag, eriw; symmud, symmudiad.

The pilgrim's progress—taith y pererin.

To make a progress—myned yn mlaen; myned yn y blaen; myned rhagddo; llwybro; cynnyddu; troddi.

What progress does he make?—pa fodd yr â efe yn mlaen? pa fodd y mae efe yn myned yn mlaen? pa gynnydd a wna efe? pa gynnydd y mae efe yn ei wneuthur?

To make a good progress—myned yn mlaen yn hwylus, yn llwybraidd, yn llwybrus, yn hylwybr, yn hyffordd, *neu* yn hylwydd; llwybro yn mlaen; llwybro yn dda; gwneuthur llwybr da; cynnyddu yn dda.

The rise and progress of religion—dechreuad a chynnydd crefydd.

Progress, *v. n.* myned yn mlaen, myned yn y blaen, myned rhagddo; llwybro; cynnyddu; rhacio, rhaciannu, rhacu; hwylio; troddi; trawiadu.

Progression, *s.* (Ff.; Ll. *progressio*) mynediad yn mlaen, mynediad yn y blaen, mynediad rhagddo; hwyliad, arhwyliad, llwybrad; trodiad, troddiad; hynt, hwyl, hwylfa, llwybr, taith, gyrfa; cynnydd, cynnyddiad; traw, trawaeth, rhaciant; graddiant, graddiaeth, graddoliaeth, troddiaeth, troddiadaeth, cynnyddiant, gradd-gynnydd.

Arithmetical progression—rhifraddiaeth, rhifraddiad, troddedigaeth, cynnyddiant rhifyddol, graddiaeth gydwahan.

Geometrical progression—graddiaeth feidrofyddol, cynnyddiant meidrofyddol, graddiaeth gydgymharol.

Progressional, } *a.* yn myned yn mlaen; à fo
Progressive, } yn myned yn mlaen; à el yn mlaen; mynedol, mynediadol, mynediannol; graddiannol, graddedigol, graddol, cynnyddol, cynnyddiannol, gradd-gynnyddol, graddfynedol; troddawl, troddiadol; trawaidd; ar gynnydd; rhaciannol; à fo yn cynnyddu yn raddol ac yn rheolaidd; blaenfynedol.

To be in a progressive state—bod ar gynnydd.

Progressive motion—mudiad, symmudiad, *neu* ysgogiad yn mlaen; mudiad, symmudiad *neu* ysgogiad rhagddo.

Progressively, *ad.* trwy fyned yn mlaen yn raddol ac yn rheolaidd; trwy fyned yn mlaen o gam i gam yn gymmesur; yn fynedol, &c.

Progressiveness, *s.* graddoldeb, graddiannoldeb, graddedigolrwydd; cynnyddoldeb; mynediad yn mlaen; cynnydd.

Prohibit, *v. a.* (Ll. *prohibeo*) gwahardd, gwaharddu i, gwarafun, gwarafun i, gwarafuno, gwaharddu, gwarddu, gwardd, gorafun; lluddio, lluddias, rhwystro, rhagod, llesteirio, attal, dyor.

Prohibition, *s.* (Ff.; Ll. *prohibitio*) gwaharddiad, gwarafuniad, gwaharddiad, gwaharddiaeth, gwaharddedigaeth, gwarafuniaeth, gwarddiad, gwardd; rhwystrad, lluddiad, llestetriad, attaliad; lludd, rhwystr; gwaharddeb, gwarddeb, gwarafuneb.

Writ of prohibition—gwaharddeb, gwarddeb, gwarafuneb, ysgrifwys waharddol.

Prohibitive, } *a.* gwaharddol, gwarafunol, gwa-
Prohibitory, } harddedigol, gwarddedigol, gwarddol, à warafuno, à waharddo; attaliol, rhwystrol.

Proin,† *v.* (Ff. *provigner*)=*Prune.*

Project, *v.* (Ll. *projicio, projectus*) rhagfwrw; dyfeisio, cynllunio, rhaglunio, dychymygu, meisio; llunio, dylunio, cynlinellu; taflu yn mlaen *neu* rhagddo; bwrw yn mlaen *neu* rhagddo; blifio; sefyll, ymdaflu, *neu* saethu allan; sefyll, ymdaflu, *neu* saethu yn mlaen; ysgwyddo, gorysgwyddo, ysgwyddo allan, efyrnu, ysgyrnu, tyddfu, ysgythu, prwyso; ymestyn, pwyso, chwyddo, gogwyddo, crogi, *neu* ymddibynu allan *neu* yn mlaen; corbelu, corbedu; ymestyn.

To project (from an engine)—blifio.

To project over—gorysgwydd, ysgwyddo dros.

Project, *s.* dyfais, cynllun, rhagfwriad, amcanwaith, dychymyg, mais; bwriad *neu* gynllun ofer.

Projectile, *a.* taflediggol, blifol; hydafi; ergydiol; à dafio yn mlaen.

Projectile force—tafirym, tafinerth, tawlnerth, tawlrym, blifrym, gwthrym.

Projectile, *s.* blifyn, blifai; peth à dafier, peth à ergydier.

Projectiles—tafledigion, blifeion, blifolion, blifynau; tafi-bethau, pethau hydafi, pethau ergydiol.

Projection, *s.* (Ll. *projectio*) tafliad yn mlaen;

tafliad rhagddo; dyfeisiad, cynlluniad, dyluniad, dsrluniad; ysgwyddiad yn mlaen; ysgwyddiad, ymestyniad, *neu* dafliad rhagddo; ysgwyddiad, tyddfiad; dyfais, cynllun, rhagfwriad; gorysgwydd, ysgwrn, efwrn, twddf, twdd, prwys, prwysg, corbed, corbal; cwg; talfa; cynad.

Extreme projection—gorysgwydd, gorys- Sharp projection—grân. [gwyddiad.

Projectment, *s.* dyfais, cynllun, rhagfwriad, amcan.

Projector, *s.* dyfeisiwr, dyfeisydd, cynlluniwr, rhagfwriadwr, dychymygwr.

Projecture, *s.* (Ll. *projectura*) ysgwyddiad *neu* dafliad allan; ysgwyddiad *neu* dafliad yn mlaen; ysgwyddiad, ysgwyddiad, tyddfiad, prwysiad, ymestyniad allan, safiad allan, ysgyrniad.

Prolapse, *s.* (Ll. *prolapsus*) syrthiad allan, syrthiad i lawr, cwymp hyd lawr, syrthiad, cwymp; gorestyniad, gorestyn.

Prolapse, *v. n.* syrthio allan, syrthio i lawr; estyn allan yn ormodd; gorestyn, gorestynu.

Prolapsus, } *s.* (Ll. *prolapsus, prolapsio*) syrth-
Prolapsion, } iad allan, syrthiad i lawr, syrthiad, cwymp; gorestyniad, gorestyn.

Prolate,† *v. a.* (Ll. *prolatum*) llafaru, traethu, dadgan, adrodd.

Prolate, *a.* hirgrwn, llethgrwn.

Prolation, *s.* (Ll. *prolatio*) llefariad, llafariad, traethiad, cynaniad, dywediad, adroddiad, dadganiad, seiniad; llafar, lleferydd, ymadrodd; cynghydres; dangosiad *neu* ddygiad allan; † oediad, gohiriad, gohiriant.

Prolegomena, *s. pl.* (Gr.) rhagymadroddion, rhaglithiau, rhagsylwadau, rhagnodiadau, rhagnodion, rhagadroddion; pethau i'w rhagddywedyd; rhagaraeth, cynarawd, rhagymadrodd, rhagarweiniad.

Prolegomenary, *a.* rhagymadroddol, rhaglithiol, rhagarweiniol, rhagadroddol.

Prolegs, *s. pl.* rhaggoesau.

Prolepsis, } *s.* (Gr. *prolêpsis*) rhaggymmeriad,
Prolepsy, } rhagymddwyn, rhagdderbyniad, rhagdderbynai; rhagflaeniad, rhagddirnadiad; rhagatebiad.

Proleptic, } *a.* rhaggymmeriadol, rhaggym-
Prolleptical, } merol, rhagdderbyniadol, rhagymddygol, rhagachubol, rhagachubus, rhagddirnadol; blaenorol, rhagflaenorol, rhagflaenol.

Proletaneous, *a.* (Ll. *proletaneus*) aml ei epil *neu* hiliogaeth; à llawer o epil iddo.

Proletarian,† *a.* (Ll. *proletarius*) gwael, isel, iselwael, gwerinaidd, salw, difoes.

Proletary,† *s.* gwr cyffredin, adlawiad, un o'r gwreng.

Proliferous, *a.* (Ll. *proles* a *fero*) ffrwythlawn, ffrwythig, hiliog, toreithiog.

Prolific, } *a.* (Ll. *proles* a *facio*; Ff. *prolifique;*
Prolifical, } Ysp. ac It. *prolifico*) ffrwythlawn, ffrwythig, cynnyrchiol, epiliog, hiliog, hadog, epilgar, toreithiog, toreithiol, ffrwythiannus, ffrwythol, ffrwythus, cnydfawr, brwys, ffaeth; ffrwythlawn mewn epil; aml ei epil.

Very prolific—tra ffrwythlawn, tra chynnyrchiol, gorhiliog.

Prolificacy, } *s.* ffrwythlondeb, ffrwythlon-
Prolificness, } rwydd, ffrwythigrwydd, cynnyrchioldeb, hiliogrwydd.

Prolification, *s.* cynnyrchiad, epiliad, cenedliad; cynnyrchiad ail ffodeuyn o sylwedd y cyntaf.

Prolix, *a.* (Ll. *prolixus*) hir, maith, hirfaith, gorfaith; blin gàn ei hired *neu* feithed; annyben; hirchwedlog.

A prolix discourse—hirchwedl; araeth *neu* ymadrodd hirfaith.

Prolixious,† *a.* hirfaith, annyben.

Prolixity, } *s.* hirder, meithder, hirfeithder,
Prolixness, } hirfeithedd, gorfeithder, gorfeithedd; geirgarwch.

Prolixly, *ad.* yn hir, yn faith, &c.

Prolocutor, *s.* (Ll.) rhaglefarydd, rhaglefarwr, rhaglafarwr; geneu yr eisteddfod, tafod yr eisteddfod; gwr y gadair; llefarydd, proliad.

Prolocutorship, *s.* rhaglefaryddiaeth, proliadaeth.

Prolocutory, *a.* rhaglafar, rhaglafarol.

Prologize, *v. n.* (o *prologue*) rhagareithio, rhagarodi, traethu cynaraeth.

Prologue, *s.* (Ff.; Ll. *prologus;* Gr. *prologos*) rhagaraeth, rhagarawd, cynaraeth, rhagymadrodd, prol, tamaid prawf.

Prologue, *v. a.* rhagareithio, rhagarodi; dwyn i mewn gyda rhaglith ffurfiol.

Prolong, *v. a.* (Ff. *prolonger;* Ll. *pro* a *longus*) estyn, estynu, hwyhau; oedi, gohirio, addoedi, hiriannu, hirio, gohiriannu, togi.

Prolongate, *v. a.* estyn, estynu, hwyhau, togi; gohirio, gohiriannu, hirio, hiriannu, oedi.

Prolongation, *s.* estyniad, hwyhad, estynediaeth, gohiriad, gohiriant, addoediad, hiriad, togiad.

Prolonger, *s.* estynwr, estynydd, gohiriwr, oedwr, addoedwr.

Prolusion, *s.* (Ll. *prolusio*) rhagchwarae, rhagchwareu, cynchwareu; cynarawd, rhagarawd, rhagchwedl, rhaglith, rhagymadrodd; gosteg.

Promenade, *s.* (Ff.) rhodfa, chwarodfa, lleswyrfa, llaswyrfa.

Promenade, *v. n.* chwarodio, rhodio, rhodiena, rhodiana; llaswyra, lleswyra.

Promenader, *s.* rhodiwr, rhodienwr, rhodienydd, rhodiadur, chwarodiwr.

Promerit, *v. a.* (Ll. *promeritum*) haeddu, teilwng; gwneuthur caredigrwydd *neu* gymwynas i.

Prominence, } *s.* (Ll. *prominentia*) gogwydd-
Prominency, } iad peth dros y llall; safiad, saethiad, ymddangosiad, ysgwyddiad, *neu* godiad allan; crogiad trosodd; bargod; bargodiad; bargodle; ysgwyddiad, gorysgwyddiad, codiad; trythiad; gorysgwydd, twddf, oddf, efwrn, ban, clogawr, crwmp, hwrwg, cnwo; amlygrwydd, honeidrwydd, cnwogrwydd, hynodrwydd, banogrwydd, rhagornod.

Prominent, *a.* (Ll. *prominens*) yn sefyll, yn pwyso, *neu* yn ysgwyddo allan; ar godiad; ar uchelsaf; bargodol; yn bargodi; à fo yn fargod; yn crogi drosodd; yn ymddangos ac yn saethu allan o flaen ereill; torawl, banog, ban, torstain, argrwm; trythol; llawn; amlwg, honiad, eglwg; darnodol; penaf; mwyaf amlwg, amlycaf; uwch law y lleill; cnwog, hynod, dathl; ell.

Promiscuous, *a.* (Ll. *promiscuus*) cymmysg, cymmysgedig, amryblith, mysgedig; à fo *neu* y sy blith draphlith; à fo *neu* y sy blith draechymmysg; à fo ben draphen; à fo am ben en gilydd; didrefn, diragor, diwahaniaeth; cyffredin.

Promiscuously, *ad.* yn gymmysg, &c.; blith dra-

phlith; blith drachymmysg; ben draphen; traphlith.

Promiscuousness, *s.* cymmysgedd, cymmysgrwydd, amryblithedd.

Promise, *s.* (Ll. *promisum*) addewid, eddewid, gaddewid, addaw, gaddaw, dewid, gofuned, gair.

Mutual promise—cyfaddewid, cyfaddaw.

To make a promise — addaw, eddewidio, gaddaw, rhoi addewid.

He performed his promise — cadwodd ei air; cadwodd ei addewid; safodd at ei air.

Breach of promise — tor addewid, toriad addewid, toriad gair.

A fair promise maketh a fool glad—addaw teg a wna ffol yn llawen; addaw teg a ynfyd yn llawen; addaw yn dda a wna ffwl yn llawen.

Promise, *v.* addaw, gaddaw, addo, eddewidio; rhoi addewid; rhoi ei air; argoelio, arwyddo; bygwth.

To half-promise — gogyfaddaw, goaddaw, lled-addaw, hanner addaw.

To promise mutually, } cyfaddaw, ym-
To promise one another, } gyfaddaw.

To promise before—rhagaddaw.

To promise too much — goraddaw, addaw gormod, addaw gormodd.

To promise one's self—addaw iddo ei hun; gobeithio.

To promise one, } dywedyd i un ar ei lawg-
To assure one, } air.

I am no impostor, I promise you — nid twyllwr mo honof, coeliwch fi.

He promises death to me — y mae efe yn bygwth fy lladd.

The promised land—gwlad yr addewid; y wlad addawedig.

Promise-breach, *s.* tor addewid, toriad addewid, toriad gair.

Promise-breaker, *s.* torwr addewid, torwr ei air.

Promisee, *s.* yr un yr addawer iddo; addawai.

Promiser, *s.* addawydd, addäwr, addawedydd.

Promising, *a.* gobeithiol, gobeithlawn, addawol.

Promissory, *a.* addawedigol, addawol, addewidiol, eddewidiol.

Promissory note—addaweb, gaddaweb, nod addewid, ysgrif addaw, ysgrifen addewid, ysgrifen addaw, llythyryn addaw, ysgrifnod addaw.

Promontory, *s.* (Ll. *promontorium*) penryn, pentir, morben, penarth, peniarth, penardd, rhŷn, garth.

Promote, *v. a.* (Ll. *promotus*) dwyn yn mlaen; hylwybro, llwybreiddio, hyrwyddo, rhwyddo; hwylio, symmud, gosod, cynnorthwyo, *neu* yru yn mlaen; dyrchafu, derchafu, codi, uchelu; codi i anrhydedd; rhacio, rhaciannu, trawu, trawuso; taenu; dyhoddio; gwella; annog.

The Society for promoting Christian Knowledge—y Gymdeithas er taenu Gwybodaeth Gristionogol.

Promoter, *s.* hyrwyddwr, rhwyddhäwr, rhwyddhëydd, hylwybrwr, llwybreiddiwr, trawiadur, trawiedydd; dyrchafwr, derchafydd, derchafiedydd; cefnogwr; dygwr yn mlaen.

Promotion, *s.* (Ff.) dyrchafiad, derchafiad, codiad, dyrchafiaeth, dyrchafediaeth, dyrchafawd; rhaciant; dygiad yn mlaen, hylwybrad, hyrwyddiad, llwybreiddiad; cefnogaeth.

Promotive, *a.* hyrwyddedigol, rhwyddedigol, llwybreiddiol, rhwyddiannol; à fo o ansawdd i symmud, i gynnorthwyo, i ddwyn, *neu* i yru yn mlaen; trawiedigol.

Promove,† *v. a.* = *Promote.*

Promovent, *s.* annogwr, cynhyrfydd, dygwr yn mlaen; cwynwr.

Prompt, *a.* (Ff.; Ll. *promptus*) parod, parodawl, cyflym; dichwith; hwylus, esgud, hylaw; diaros, dioed; bywiog, chwai, ffrawdd, ffraw; rhwydd.

Prompt payment—tâl ar law; arian parod.

Prompt, *v. a.* annog, cynhyrfu; cofweini i, clustweini i; cynnorthwyo cof un yn ddystaw; dwyn ar gof i un yn ddirgel; coffhau i un yn ei glust; cofio, gogofio; cymhell, annos.

The prompt one to a thing — annog *neu* gynhyrfu un i beth; rhoi, dodi, *neu* osod peth yn mhen un.

Prompter, *s.* annogwr, annogydd, cynhyrfydd, cynhyrfwr; cofweinydd, clustweinydd, cofweiniedydd, clustweiniedydd; adgoffhäwr.

Promptitude, } *s.* (Ff. *promptitude*) parodrwydd;
Promptness, } parodrwydd ewyllys; gwyllysgarwch; chwannogrwydd; cyflymdra; dichwithder, hyfedredd, medrusrwydd; ffrawddineb.

Promptuary, *s.* (Ll. *promptuarium*) ystorfa, ystordy, trysordy, trysorfa, percell, bwydgell.

Prompture,† *s.* cofweiniad, clustweiniad, annogaeth.

Promulgate, *v. a.* (Ll. *promulgo*) cyhoeddi, hysbysu; gwneuthur *neu* beri yn gyhoedd; cyffredino; lledaenu, llydanu.

Promulgation, *s.* cyhoeddiad; lledaeniad.

Promulgator, } *s.* cyhoeddwr, cyhoeddydd;
Promulger, } lledaenydd.

Promulge, *v. a.* (Ll. *promulgo*) = *Promulgate.*

Pronaos, *s.* (Gr. *pro* a *naos*) cyntedd; pendist.

Pronation, *s.* (Ll. *pronus*) troad cledr y llaw tua'r llawr; ysgogiad y llaw â'i hwyneb i waered.

Pronator, *s.* (Ll. *pronus*) y cyhyr à dry gledr y llaw tuag i lawr.

Prone, *a.* (Ll. *pronus*) tueddol, chwannog, tueddgar; gogwyddol, ar ei ogwydd; yn gogwyddo tuag i waered; â'i wyneb i waered; â'i wyneb yn isaf; ar ei wyneb; yn gorwedd ar ei wyneb; parod; crain, arlyre, lleddfol.

Proneness, *s.* chwannogrwydd, tuedd, tueddoldeb, tueddgarwch, gogwydd, gogwyddoldeb, tueddiad, gogwyddiad, llechwedd, llethr; disgynfa; lledochredd; crain, creinder; lleddfoldeb.

Prong, *s.* (Is. *pronghen*, yn ol *Minshew*; C. *procio*, yn nhyb *Webster*) pig fforch; pig, pwyn; pwyned; fforch.

A fork of two prongs—fforch ddwybig.

Pronghoe, *s.* ceiben â phigau iddi.

Pronity,† *s.* (Ll. *pronitas*) = *Proneness.*

Pronominal, *a.* (o'r Ll. *pronomen*) rhagenwol.

Pronoun, *s.* (Ll. *pronomen*; Ff. *pronom*) rhagenw.

Relative pronoun — rhagenw perthynol, rhagenw perthynasol, rhagenw perthynedigol.

Pronounce, *v.* (Ll. *pronuncio*) llefaru, llafaru, traethu, dywedyd, parablu; seinio, cynanu, acenu; dadgan, dadganu; cyhoeddi; mynegu, barnu; dywedyd yn hyf, yn eofn, *neu* yn hyderus.

To pronounce one's words well — llefaru,

llafaru, *neu* ddarllen yn ddiledíaith *neu* ddiledlef; seinio ei eiriau yn ddiledíaith *neu* ddiledlef; llefaru *neu* ddarllen yn gyweir-sain; cyweir-seinio ei eiriau.

To pronounce one's words ill—llefaru, llafaru, *neu* ddarllen yn lledseiniog *neu* ledlefog; llefaru, llafaru, *neu* ddarllen yn anghyweir-sain; seinio ei eiriau yn anghywair.

To pronounce a speech—traethu, treithu, traddodi, *neu* barablu araeth; areithio.

To pronounce sentence — rhoi barn, rhoi brawd, dadgan barn, cyhoeddi barn, traethu barn.

Pronounce,† *s.* traethiad, cyhoeddiad.

Pronounceable, *a.* cynanadwy, seiniadwy, lleferadwy, traethadwy, parabladwy.

Pronouncer, *s.* llefarwr, traethwr, dadganwr.

Pronouncing, *a.* cynanol, cynaniadol, cynaniaethol, seiniol; yn dysgu cynanu *neu* seinio.

Pronouncing dictionary—geiriadur cynaniadol, geirlyfr cynanol, cynaniadur, aceniadur.

Pronuncial, *a.* cynanol, cynaniadol, seiniol, llefarol.

Pronunciamento, *s.* (Ysp.) cyhoeddiad *neu* egluryn gwrthryfel.

Pronunciation, *s.* (Ll. *pronunciatio*) llefariad, llafariad, llafarawd, parabliad, dywediad, seiniad, traethiad; cynaniad, cynaniaeth; aceniad; dadganiad; llefiad, llafar, cynan, goddeg.

Pronunciative, *a.* yn traethu *neu* yn dadgan yn hyderus; awdurdodol.

Proof, *s.* (S. *profian;* Al. *probe;* Sw. *prof*) prawf, praw, profiad; rheswm (i brofi *neu* er profi peth); arwydd, argoel; arddangosiad, goleufynag; tystiolaeth; profiem, prawflen; profradd; sefydlogrwydd.

Proof, } profiem, prawflen, llèn
Proof-sheet, } brawf, prawf.

Presumptive proof—coelbrawf.

Confirmation and proof — cadernid a phrawf, cadarnhad a phrawf.

Proof against, } à allo wrthladd grym,
Proof to, } nerth, cadernid, rhuthr, *neu* ymgyrch peth; à allo *neu* à ddichon ymgynnal yn erbyn peth; à allo *neu* à ddichon ymgadw rhag peth; a'r ni feno *neu* ni finio peth arno; a'r ni allo peth fenu *neu* finio arno; a'r nid el peth trwyddo; a'r ni allo peth fyned trwyddo; anhydraidd i, anhywan i.

Water-proof—anhydraidd i ddwfr; a'r ni feno dwfr arno, &c.

A proof in part—gosbrawf, gobrawf, lledbrawf, prawf mewn rhan.

To make full proof of — cyflawnu; llawn brisio; gwneuthur cyflawn brawf o; profi yn gyflawn.

Proofless, *a.* dibrawf, heb brawf, dibraw, anmhrofedig.

Prop, *v. a.* (Is. a D.) attegu, cynnal; rhoi atteg dàn beth; gwanasu, swmeru, goseilio, ystancio.

Prop, *s.* atteg, gwanas, annel, cynnalbost, attegbawl, attegbost, post, daliedydd, daliaden, colon, colof, llorf; seilddar; cynnalydd.

Propædeutics, *s.* (Gr. *pro* a *paiduó*) rhagwyddoreg.

Propagable, *a.* (Ll. *propago*) cenedladwy, hiliadwy, epiliadwy; taenadwy, hydaen; à ellir ei daenu ar led.

Propaganda, *s.* (Ll.) Cymdeithas genadol Eglwys Rhufain; y Gymdeithas er taenu y ffydd; cymdeithas er taenu egwyddorion ac ennill tröedigion.

Propagandism, *s.* taeniad egwyddorion, daliadau, *neu* dybiau.

Propagandist, *s.* taenwr egwyddorion; un à ymroddo i daenu ei egwyddorion ar led.

Propagate, *v.* (Ll. *propago*) cenedlu, hilio, epilio; lluosogi, amlhau; taenu, lledaenu, lledu, llydanu, hau; cyhoeddi; cynnyddu; peri i gnwd gyfodi; peri i beth godi yn gnwd.

To propagate the gospel—taenu yr efengyl; lledu yr efengyl; hau yr efengyl; taenu yr efengyl ar led.

To propagate his kind — cenedlu ei ryw; amlhau ei ryw.

Propagation, *s.* (Ff.; Ll. *propagatio*) cenedliad, hiliad, epiliad, hiliadaeth; taeniad, lledaeniad, lledíad, heuad, head; amlhad, lluosogiad; cyhoeddiad, dygiad yn mlaen.

Propagation of the gospel—taeniad, lledíad, *neu* head yr efengyl.

Propagator, *s.* cenedlwr, cenedlydd, cenedlor, hiliwr, epiliwr; amlhäwr, amlhëydd; taenwr, taenydd, taeniedydd, taenwr ar led; hauwr, heuwr, hëydd, heuedydd; megidydd.

Propeds, *s. pl.* (Ll. *propedes*) rhagbedion.

Propel, *v. a.* (Ll. *propello*) gyru *neu* wthio yn mlaen; gorddino, gorddi, gyru, hyrddio.

Propeller, *s.* rhwyfadain, rhwyfaden, gorddinydd.

Propend, *v. n.* (Ll. *propendeo*) gogwyddo, tueddu; pwyso yn mlaen; pwyso at, pwyso tuag at; lleddfu.

Propendency, } *s.* gogwydd, gogwyddiad, tuedd,
Propendence, } tueddiad, gogwyddedigaeth, tueddfryd, rhael, göen, crethyll; rhagystyriaeth.

Propendent, *a.* (Ll. *propendens*) gogwyddol, ar ogwydd, gogwyddedig, gogwydd, gogwyddog, tueddol.

Propense, *a.* (Ll. *propensus*) gogwyddol, gogwydd, gogwyddedig, ar ogwydd, tueddol, chwannog, tueddgar, chwennychgar.

Propenseness,† *s.* tuedd *neu* ogwydd naturiol.

Propensity, } *s.* (Ll. *propensio*) tuedd, gogwydd,
Propension, } tueddfryd, gogwyddiad, gogwyddedigaeth, tueddiad, crethyll, rhael, göen; plyg.

Natural propensity—tuedd anianol, tuedd naturiol, crethyll.

Proper, *a.* (Ll. *proprius;* Ff. *propre*) priodol, priod; addas, cyfaddas, cymhwys; iawn; cymmesur; gwiw; perthynol, perthynasol; gosgeddig, gosgeiddig, lluniaidd, telediw, telaid, tlws, golygus, hardd; iawnwedd; gweddaidd; dyladwy; eiddo un ei hun; †tàl; †tra.

Proper name — enw priod, enw priodol, priod enw.

Proper owner — iawn berchenog, iawn berchen; priodor.

To make proper—priodoli; gwneuthur yn briodol, &c.

Every creature in his proper kind — pob creadur yn ei ryw ei hun.

A proper child—bachgen tlws (*Heb.* xi. 23).

The arms of his proper office—arfau ei swydd ei hun.

Every man hath his proper gift of God—y

mae i bob un ei ddawn ei hun gàn Dduw (1 *Cor.* vii. 7).

Properly, *ad.* yn briodol, &c.

Properness, *s.* priodoldeb, priodolder, priodolrwydd; addasrwydd, cyfaddasrwydd, cymhwysder; gosgeiddigrwydd, gosgeddigrwydd, harddwch.

Property, *s.* (o *proper*) cynneddf, teithi, enian, natur, rhin, rhinwedd, ansawdd, cynddawn, cynfedd, atheithi, aniad; priodoledd, priodoliaeth, priodoldeb, priodolder; eiddo un ei hun; eiddo; perchenogaeth, perchenoldeb; helw, elw, meddiant, (*pl.* meddiannau), da, piant; tuedd; peth defnyddiol.

Landed property—tiriogaeth, tir; eiddo mewn tir; da anghyffro, da digyffro, da tirol.

Personal property—eiddion, da cychwynol, da symmudol, da cyfodedyn, da cyffro, da cyffroadwy, daoedd symmudadwy, da ansodol, da personol.

Movable property—da cyffro, da cyfodedyn, da symmudol, &c.; rheufedd.

Real property—da anghyffro, da anghyfodedyn, da digyffro, da anghyffröedig, da anghychwyn, da ansymmudol; tir, tir etifeddol, treftad.

Domestic property—dofod, eiddo teuluaidd, da teuluaidd.

Funded property—da sawdd, eiddo sawdd, elw sawdd; eiddo mewn trysorfa, trysorged, ystorged, *neu* ystorgyff.

My property—eiddof fi; fy eiddo; eiddof.

His property—ei eiddo ef; ei eiddo; eiddo.

He has much property—y mae ganddo dda lawer; y mae ganddo lawer o feddiannau.

Entitled to property—dyledog, dylyedog; â chanddo hawl i feddiannau.

That has the property of—perchen, perchenog, priodor.

To make a property of one—arferu arall megys ei eiddo ei hun; arferu arall megys ei briod elw ei hun; arferu arall yn hollol er ei fudd ei hun.

Property tax—treth ar eiddo; treth ar feddiannau; treth meddiannau.

Property,† *v. a.* priodoli.

Prophane, *a.*=*Profane.*

Prophasis, *s.* (Gr.) rhagwybodaeth, rhagddeall, rhagwybodaeth o glefyd.

Prophecy, *s.* (Gr. *prophēteia*) proffwydoliaeth; rhagfynegiad, rhagfynegiaeth, rhagddywediad; arma: *pl.* rhagfynegion.

Prophesier, *s.* proffwydwr, proffwydydd, rhagfynegwr, rhagfynegydd; daroganwr, brutiwr.

Prophesy, *v.* proffwydo; rhagfynegu, rhagddywedyd; darogan, daroganu, arm&u, dewinio.

Prophesying, *s.* proffwydiad, rhagfynegiad; proffwydoliaeth.

Prophet, *s.* (Gr. *prophētēs*) proffwyd; proffwydwr, proffwydydd, rhagfynegwr, rhagfynegydd, rhagddywedwr; daroganwr, darogenydd, dewin.

False prophet—gau broffwyd, proffwyd gau.

Prophetess, *s.* proffwydes, proffwyd-wraig; dewines, darogenyddes.

Prophetic, } *a.* proffwydol; proffwydoliaeth-
Prophetical, } ol; rhagfynegol; daroganol, dewiniol.

Prophetically, *ad.* yn broffwydol, &c.; ar wedd proffwydoliaeth; mewn modd proffwydol *neu* broffwydoliaethol.

Prophetism, *s.* proffwydaeth.

Prophetize,† *v. n.* ohwareu y proffwyd; proffwydo; dewinio.

Prophetlike, *a.* proffwydaidd, megys proffwyd.

Prophoric, *a.* (Gr. *prophoricos*) traethol, llefarol, dadganiadol, mynegiannol.

Prophylactic, } *a.* (Gr. *prophulacticos*) rhag-
Prophylactical, } flaenol, rhagflaenedigol, attaliol, rhwystrol, rhagrwystrol, rhwystredigol, ceidwadol, rhagachubol, cadwadol.

Prophylactic, *s.* meddyginiaeth ragflaenol, &c.; rhagfeddyginiaeth, rhaggyfaredd, rhagymwared; meddyginiaeth â gadwo rhag clefyd.

Propination, *s.* (Ll. *propinatio*) cyfarchiad i un wrth yfed; yfed at un; parchiad un wrth yfed; yfed yn gyntaf a chynnyg y cwpan i arall.

Propine,† *v. a.* cyfarch wrth yfed; yfed at un; dynoethi.

Propinquate,† *v. n.* (Ll. *propinquo*) dynesu, neshau, agoshau, nesu.

Propinquity, *s.* (Ll. *propinquitas*) agosrwydd, cyfagosrwydd, nesrwydd; cymmydogaeth, cymmydogedd, cymmydogoldeb, cymmydogeiddrwydd; tras, perthynas; agosrwydd o waed.

Propitiable, *a.* dyhuddadwy, cymmodadwy; â ellir ei ddyhuddo; â ellir ennill ei fodd, ei hedd, ei gymmodlonedd, *neu* ei ewyllys da.

Propitiate, *v. a.* (Ll. *propitio*) dyhuddo, cymmodi, heddychu, dadolychu, dad-ddigio, adgymmodi, cymrodeddu; ennill bodd *neu* hedd un; ennill ewyllys da un; boddloni; peri yn dirion *neu* yn dyner wrth un.

To propitiate God—dyhuddo Duw, &c.; boddloni Duw (âg aberth); gwneuthur iawn i Dduw am bechod.

Propitiation, *s.* (Ff.; Ll. *propitiatio*) dyhuddiad, dyhuddiant, dadolychiad, dadolwch, heddychiad, cymmodiad, boddhad; cymmod, iawn, cymrodedd.

To forsake unrighteousness is a propitiation—boddloni yw ymado âg anghyfiawnder (*Eccles.* xxxv. 3).

Propitiator, *s.* dyhuddwr, cymrodeddwr, cymmodwr.

Propiatory, *a.* dyhuddol, cymmodol, adgymmodol, cymrodeddol, heddychol, dyhuddedigol, cymmodlonawl, cymmodroddawl.

Propiatory, *s.* trugareddfa.

Propitious, *a.* (Ll. *propitius*) rhadlawn, tirion, hynaws, tyner, tosturiol, trugarog, trugar, boddlawn, caredig, hyffawd, ffafriol, graslawn, rhadfawr, mwyn.

Propitiousness, *s.* rhadlonedd, rhadlonrwydd, tirondeb, tirionwch, tynerwch, graslonedd, ffafrioldeb, caredigrwydd.

Proplasm, *s.* (Gr. *pro* a *plasma*) cynllun, mold, drychiaden, cynddelw.

Proplastice, *s.* (Gr. *pro* a *plastice*) celfyddyd gwneuthur moldiau *neu* gynlluniau.

Proponent, *s.* (Ll. *proponens*) cynnygiwr, cynnygydd; gosodwr ger bron, gosodydd ger bron; cynnygydd peth i'w ystyried.

Proportion, *s.* (Ll. *proportio*) cyfartalwch, cyfartaledd, cyfartalrwydd, cymmedr, cymmeidr, cymmedrolaeth, cymmeidrolaeth, cyfartalaeth, cydfesur, cymmesurwydd, cymmesuredd, cymmedroledd, cymmedroldeb, cym-

medrolder, cymmedrolrwydd, cyfiaddrwydd, cymmeintiolaeth; cymhwysedd, cymhwysder, cymhwysdra; cydweddoldeb *neu* gyfatebiad y naill beth i'r llall; cyfran; mesur, gradd, dogn, dognedd; cyfymran, cyfymbwys; llun, ffurf; maint, sum; cymhariaeth; cyssondeb.

In proportion to—yn ol mesur; yn ol.

In proportion—yn ol yr herwydd; mewn cyfartalwch; mewn cymhariaeth, &c.

The proportion of faith — cyssondeb y ffydd.

The proportions of the body—cymmeintioli *neu* gymmeintiolaeth y corff; cymmesur faintioli y corff; cydfesurau *neu* gymmedrau y corff.

Main proportion—prif gyfartaledd.

His comely proportion—gweddeidd-dra ei ystum ef (*Iob* xli. 12).

Proportion, *v. a.* cymmesuro, cyfartalu, cymmedroli, cymmeidroli, cydweddoli; cymmeinio, dogni, darddogni; addasu, cyfaddasu; dargystadlu; gwneuthur yn dda ei gymmedr.

Well proportioned—da ei gymmedr; teg ei gymmedr; gweddaidd ei ystum; cywirwedd; gwiw-gyfartal; cymmesurol; lluniaidd.

Ill proportioned — digymmedr; drwg ei gymmedr; anghymmedrol, anghymmesurol, anghyfartal, anghyflun; anghymmedroledig.

Proportionable, Proportional, Proportionate, *a.* cymmesur, cymmedrol, cyfartal, cydweddol, cymmeinio, cymmeiniol, cyfartalog, cyfartalus; cyflun, cyfluniaidd, cyfluniol; cymhwys, addas, cyfaddas; cysson; cyfymranol; cyfymbwysol; à fo yn ol rhan, cyfran, *neu* ddogn pob un; gwiw-gyfatebol; darddognawl.

Proportionableness, Proportionality, Proportionateness, *s.* cyfartalwch, cyfartaledd, cymmesuredd, cymmesurwydd, cymmedredd, cymmeidroledd, cymmeintiolaeth, cymmeintioli, cyfartaledigaeth; cyfaddasrwydd.

Proportionably, *ad.* yn gymmesur, &c.; yn ol rhan, cyfran, *neu* ddogn pob un; yn ol yr herwydd; wrth eu cyffelybu (*Doeth.* xiii. 5).

Proportionals, *s. pl.* cyfartalebion.

Proportionate, *v. a.*=*Proportion*, *v. a.*

Proportionless, *a.* digymmedr, anghyfartal, anghymmesur, heb gymmedr, heb gymmeintiolaeth.

Proposal, *s.* (o *propose*) cynnyg, cynnygiad, dargynnyg; bwriad.

Propose, *v. a.* (*Ff. proposer;* Ll. *propono*) cynnyg, cynnygio, dargynnyg; gosod o flaen; gosod ger bron; bwriadu, amcanu, arfaethu.

To propose for one's self—bwriadu, amcanu, arfaethu; arofyn.

Propose,† *v. n.* cynllunio; ymddyddan, ymgomio.

Propose,† *s.* ymddyddan, ymgom.

Proposer, *s.* cynnygwr, cynnygiwr, cynnygydd; gosodwr *neu* osodydd peth ger bron; gosodwr, gosodydd.

Proposition, *s.* (*Ff.*; Ll. *propositio*) gosodiad, gosod, gosodedigaeth, gosodiant, gosodigaeth; testyn, sylfon; cynsail; cynnyg, cynnygiad, dargynnyg, dargynnygiad; defnydd.

Proposition (in grammar)—gosodiad, cynsail.

Propositional, *a.* gosodiadol, gosodawl, gosodedigaethol; testynol; cynnygiol, cynnygiadol, dargynnygiol.

Propound, *v. a.* (Ll. *propono*) cynnyg, dargynnyg; gosod ger bron *neu* o flaen; cymhell.

Propounder, *s.* cynnygydd, cynnygiwr, cynnygwr; gosodydd peth ger bron.

Proprætor, *s.* math ar swyddog Rhufeinig.

Proprefect, *s.* canllaw rhaglofydd, is-raglaw.

Proprietary, *s.* (*Ff. propriétaire*) perchen, perchenog, perchenogwr, perchenwr; meddiannydd, meddiannwr; priodor.

Proprietaries (in monasteries)—priodorion, mynachod perchenogol = mynachod â chanddynt eiddo personol eu hunain, er ymwrthod o honynt â'r cwbl à feddent pan yn ymuno â'r urdd.

Proprietary, *a.* perchenol, perchenogol, perchenogaethol, meddiannol; priodorawl.

Proprietor, *s.* (o'r Ll. *proprietas*, *proprius*) perchen, perchenog, perchenogwr, perchenwr, perchenydd; meddiannwr, meddiannydd, meddwr; priodor.

Proprietress, perchenoges, perchenes; priodores.

Propriety, *s.* (Ll. *proprietas*) priodoldeb, priodolder, priodolrwydd, priodoledd; addasrwydd, cyfaddasrwydd, cymhwysdra, cymhwysedd; gwiwdeb, gwiwdod; cynghanrwydd; †eiddo.

Propugn, *v. a.* (Ll. *propugno*) amddiffyn yn lew *neu* yn wrol; ymdrech yn mhlaid peth; sefyll yn lew dros beth; amddiffyn, pleidio.

Propugnacle,† *s.* (Ll. *propugnaculum*) amddiffynfa, caer.

Propugnation,† *s.* (Ll. *propugnatio*) amddiffyniad, diffyniad, amddiffyn.

Propugner, *s.* amddiffynydd, amddiffynwr, diffynydd.

Propulsation, *s.* (Ll. *propulsatio*) gyriad *neu* wthiad ymaith; gwthiad *neu* yriad yn ol; gwrthyriad.

Propulse, *v. a.* (Ll. *propulso*) gwthio yn mlaen; gyru yn mlaen; ysgethu, ysgethru.

Propulsion, *s.* (Ll. *propulsus*) gyriad *neu* wthiad yn mlaen; ysgethiad, ysgethrad, ysgwthiad; gyriad, gwthiant, gorddiant, gorddiad.

Propulsive, *a.* ysgethrin, ysgethol, ysgethin, gwrthyrol, ysgethrol, ysgwthiol, gyriadol, ergydiol; à yro yn mlaen.

Propylon, Propylæum, *s.* (Gr.; ac Ll.) porth, cyntedd, cyntor.

Prore, *s.* (Ll. *prora*) ffureg, pen blaen llong.

Proreption,† *s.* (o'r Ll. *prorepo*) ymlusgiad, ymgreiniad, ymlusgiad yn mlaen.

Prorogation, *s.* (Ll. *prorogatio*) godor, godoriad, godoriant; godor hyd *neu* dân oed dydd; addoediad, oediad, gohiriad; estyniad.

Prorogue, *v. a.* (Ll. *prorogo*) godori; godori dân *neu* hyd oed dydd; addoedi, oedi, gohirio; estyn.

Proruption, *s.* (Ll. *proruptus*) toriad allan, rhuthrad allan, ffrychiad.

Prosaic, *a.* (Ll. *prosaicus*) rhyddieithol; rhyddieithaidd; anfydraidd, diffydr; tebyg i ryddiaith; ar wedd rhyddiaith; diflas, marwaidd, difywyd.

Prosaism, *s.* anfydraeth; yr hyn sydd ar wedd rhyddiaith.

Prosaist, *s.* rhyddieithwr, rhyddieithydd, ysgrifenwr rhyddiaith.

Prosal,† *a.*=*Prosaic.*

Proscenium, *s.* (Ll.; Gr. *proscênion*) rhagysbeithfa; chwareufwrdd.

Proscribe, *v. a.* (Ll. *proscribo*) rhoi barn difröedd ar un; rhoi barn ar un i'w dynu oddi tàn nawdd y gyfraith; gorchymyn i ddystryw; dyfarnu i ddinystr; difröi, dinoddi, annoddi, dinoddedu; collfarnu; gwrthod yn hollol; gwahardd, gwarafun.

Proscriber, *s.* tynwr oddi tàn nawdd y gyfraith; difröwr, annoddwr, dinoddwr.

Proscript, *s.* (Ll. *proscriptus*) herwr, difro, annoddog, dyn nawdd-goll; y neb a dyned oddi tàn nawdd y gyfraith; gwr deol.

Proscription, *s.* (Ll. *proscriptio*) barn herwriaeth; barn difröedd; annoddiad, annoddiant, dinoddiad, nawdd-goll, nawdd-golliad; barn à roer ar un i'w dynu oddi tàn nawdd y gyfraith; dyfarniad i ddystryw; collfarniad, collfarn, gwaharddiad.

Proscriptive, *a.* dinoddol, annoddol, difroawl; perthynol i dynu oddi tàn nawdd y gyfraith.

Prose, *s.* (Ll. ac It. *prosa*) rhyddiaith, iaith rydd; traethawd, ymadrodd, *neu* iaith anghynghaneddol; traethawd; gweddi babaidd.

Prose and verse—rhyddiaith a mydriaith; rhyddiaith a phrydiaith; rhyddiaith a phrydyddiaith.

In prose—mewn rhyddiaith; mewn iaith rydd; ar draethawd ac nid mewn mydr.

Prose work—gwaith rhyddieithol, gwaith rhyddiaith.

Prose, *v. a.* ysgrifenu mewn rhyddiaith; rhyddieitho; hirchwedlu.

Prosecute, *v.* (Ll. *prosecutus*) canlyn, dylyn, arganlyn, canlyn ar, dylud, dilyd; erlyn, erlid; gyru; dwyn *neu* yru yn mlaen; myned yn mlaen; cynnal yn mlaen; parhau wrth; para yn gwneuthur.

Prosecution, *s.* erlyniad, erlynad, canlyniad, erlyniaeth, erlynedigaeth, dylyniad, dyluddiad, arganlyniad; dygiad *neu* gynnaliaeth yn mlaen; erlidiad.

Prosecutor, *s.* erlyniwr, erlynydd, erlyniedydd, erlyniad, canlynwr, canlynydd, dylynwr; cospwr: *f.* erlynes, erlynyddes.

Proselyte, *s.* (Ff.; Gr. *proselutos*) dychwelwr, dychweladur, un tröedig, un trofedig, tröedigyn, trofedigyn, proselyt; dysgybl: *pl.* tröedigion, trofedigion, tröedigion i'r ffydd.

Proselyte, *v. a.* dychwelyd, troi; troi *neu* ddwyn un i'n crefydd, i'n daliadau, *neu* i'n harferion ni; ennill un drosodd i'n crefydd, i'n daliadau, *neu* i'n harferion ni; trofedigo; proselytio.

Proselytism, *s.* dychweliad, tröedigaeth; troad i grefydd, daliadau, *neu* arferion un arall; proselytiaeth.

Prosemination,† *s.* (Ll. *proseminatus*) had-hiliad, had-epiliad.

Prosenneahedral, *a.* (Gr. *pros, ennea,* a *hedra*) à chanddo naw wyneb ar ddwy ran gyfagos o'r crisial.

Proser, *s.* (o *prose*) ysgrifenydd rhyddiaith, rhyddieithwr, rhyddieithydd; hirchwedlwr.

Prosecucha, *s.* (Gr. *prosecuchê*) gweddifa; lle *neu* dy gweddi.

Prosodial, } *a.* (o *prosody*) tonyddol; acen-
Prosodical, } yddol; mydryddol, mydrol; tonofyddol; cyhydeddol.

Prosodian, *s.* un hyddysg mewn tonyddiaeth; tonydd, tonofydd, mydrofydd.

Prosody, *s.* (Gr. *prosôdia*) tonyddiaeth, mydrofyddiaeth, tonofyddiaeth; acenyddiaeth; mydryddiaeth; celfyddyd mydru *neu* bryda; lleisiadaeth.

Prosonomasia, *s.* (Gr. *pros* ac *onomazô*) atgyfenw, atgyfenwad.

Prosopography, *s.* (Gr. *prosôpon* a *graphô*) darluniad pethau byw.

Prosopolepsy, *s.* (Gr. *prosôpolêpsia*) derbyn wyneb, derbyniad wyneb.

Prosopopeia, } *s.* (Gr. *prosôpopoiia*) dynsod-
Prosopopœia, } wedd, ansodwedd, dynsawdwedd, dynsodiant, dyniedigaeth, gogyrfen, dynsodiad.

Prospect, *s.* (Ll. *prospectus*) rhagolwg, cyfarwel, rhagolygawd, rhagolygiad, ardrem, rhagdrem, ardremynt, rhagdremynt, rhagdremyn, drychiant, tebed, paith, arbaith, ysbaith, arbai, seldrem, arddrych; golwg, golygfa, golygiad, golygawd; golwg o bell; rhagwel, blaenwel; rhagobaith, gobaith; dysgwyliad; yr olwg à fo gàn un ar bethau o'i flaen *neu* i ddyfod.

A circular prospect—cylcholwg.

A prospect place—golygle.

Prospection, *s.* rhagolygiad, rhagolygawd, rhagdremiad, ardremiad, arbeithiad, edrychiad yn mlaen.

Prospective, *a.* rhagolygol, rhagdremynol, rhagdremiol, arbeithiol, arbeiol, arbeithig, arysbeithig, drychiannol, golygol, golygiadol, golygiannol, tremynol, cyfarwelog; pell; rhagwelgar; à edrycho o'i flaen; à fwrio ragolwg ar bethau; rhagddarbodus.

Prospective glass—tremwydr, tremwydryn, tremddrych, peithwydr.

Prospectively, *ad.* yn rhagolygol, &c.; gyda golwg ar bethau i ddyfod.

Prospectiveness, *s.* arbeithioldeb, arbeithigrwydd; rhagwelgarwch.

Prospectus, *s.* (Ll.) rhaglen, golyglen, cynnyglen, hysbyslen, rhaghysbysiad; cynllun.

Prosper, *v.* (Ll. *prospero*) llwyddo, ffynnu, tycio, llwyddiannu, llwyddiannuso, llwyddedigo, ffynnio, cyflwyddo; prifio; hyrwyddo, rhwyddo, rhwyddhau, hylwyddo, cyflwyddo, ffodio; manu, menu.

To cause to prosper—llwyddo, &c.; peri ffynnu, peri llwyddo.

Prosperity, *s.* (Ll. *prosperitas*) llwydd, llwyddiant, ffynniant, tyciant, llwyddineb, ffodiant, cyflwydd; ffawd, cynrabad.

Prosperous, *a.* (Ll. *prosperosus*) llwyddiannus, ffyniannus, tyciannus, llwyddol, llwyddiannog, llwyddus, llwyddfawr, llwyddgar, ffynnedig, ffynniannol, ffynnadwy, ffodus, ffawdus, ffodiog; hylwydd; rhwydd, cyfrwydd, hyffordd, hylwybr, hwylus, hyrwydd, ffordd-rych; hynaws, tirion, tyner.

A prosperous journey — rhwydd hynt, taith lwyddiannus, taith hyffordd.

Prosperousness, *s.* llwyddiannusrwydd, llwyddiannedd, llwyddgarwch, ffynnedigrwydd, llwyddiannaeth, hylwyddedd; rhwydd-deb, hyrwyddedd.

Prospicience, *s.* (Ll. *prospiciens*) rhagwelediad, rhagedrychiad, edrychiad yn mlaen.

Prostate, *a.* (o'r Gr. *proistêmi*) rhagosodol, rhagosodedig.

Prosternation, *s.* (Ll. *prosterno*) pruddineb, prudd-der, pruddni, tristyd, tristedd, digalondid, trymfryd, iselder meddwl; gwasgfa.

Prostethis, *s.* (Gr. *pros* a *stethos*) parth blaen y ddwyfron; rhan gigog peth.

Prosthesis, } *s.* (Gr.) rhagddodiad, rhagdwf,
Prothesis, } rhagdyfiad, gwreidd-dwf, chwanegiad; trosblygiad; cyflenwad.

Prosthetic, *a.* rhagddodawl, rhagddodiadol, rhagdyfol, rhagddodedig, arddodedig.

Prostitute, *v. a.* (Ll. *prostituo*) puteinio; llogi, gwerthu, *neu* roi yn butain; cynnyg ar werth *neu* er gwobr i'r neb a'i myno; gosod ger bron pawb à ddelont; egor i bawb à ddelont; rhoi ar werth; gwael ddarostwng; camddefnyddio.

To prostitute one's self—ymwerthu; ymwerthu i wneuthur peth; gwael ymddarostwng i wneuthur peth; ymröi *neu* ymroddi yn butain i bawb; ymwerthu i buteindra; ymroddi i buteindra; bod *neu* fyned yn butain er llog *neu* wobr.

Prostitute, *a.* ymwerthedig; wedi ymroddi i buteindra *neu* afiendid; yn egor i bawb.

Prostitute, *s.* putain, huran, huren; putain i'r neb a'i myno; putain i bawb, carn butain; dyhiren, budrogen, (*pl.* budrogod); gwraig llwyn a pherth; gwas gwobr a gwerth; ymwerthwr, ymwerthydd; y neb a wnel y peth à fyner er gwobr.

Prostitution, *s.* (Ff. o'r Ll. *prostituo*) puteindra, puteinwaith; ymwerthiad, ymwerth; ymlogiad; ymroddiad i buteindra *neu* anweddeiddra; buchedd, ymarferiad, *neu* ymlogiad putain; gwael ddarostyngiad.

Prostitutor, *s.* ymwerthwr, ymwerthydd; un à wertho ei hun i'r neb a'i myno; un à gynnygio arall er gwerth *neu* wobr i'r neb a'i myno.

Prostrate, *a.* (Ll. *prostratus*) ar lawr; yn gorwedd ar ei hyd gyhyd; yn gorwedd o'i hyd gyhyd; o'i hyd gyhyd; yn ei hyd gyhyd; yn gorwedd yn ei hyd; ar hyd gyhyd; crain, gorchrain; yn ei amgrain; cleiniol, arlyre; ar ei orwedd; yn y llwch; llorweddol.

Prostrate, *v. a.* bwrw o'i hyd gyhyd; bwrw yn ei hyd gyhyd; rhoi, bwrw, *neu* osod yn ei orwedd; bwrw *neu* dafiu i lawr; dymchwelyd; gorchreinio, creinio, llorweddu; iselu, gostwng, darostwng; rhoi yn isel; cwyddo; dinystrio; gwanychu.

To prostrate one's self—syrthio i lawr; syrthio yn ei hyd gyhyd; syrthiaw o'i hyd gyhyd; syrthio yn ei amgrain; ymostwng, ymgrymu, ymiselu, ymgreinio.

Prostration, *s.* bwriad *neu* dafliad un i lawr yn ei hyd gyhyd; ymfwriad, gorweddiad, cwympad, *neu* syrthiad yn ei hyd gyhyd, *neu* yn ei amgrain; amgreiniad, amgrain, gorchreiniad, creiniad, cleiniad, arlyriad; ymgrymiad, crymiad; iselhad, iselder.

Prostration of spirits—iselder ysbrydoedd.

Prostyle, *s.* (Gr. *prostulos*) rhaggolofres; rhes o golofnau yn sefyll ar wahan oddi wrth yr adail y perthynant iddi.

Prosy, *a.* (o *prose*) rhyddieithaidd, rhyddieithog; marwaidd, difywyd, difias.

Protasis, *s.* (Gr.) gosodiad, rhagddodiad; gwireb.

Protatic, *a.* (Gr. *protatikos*) dechreuol; blaenorol; à osodir ar y dechreu.

Protean, *a.* (o *Proteus*, y mordduw) yn ymrithio dàn wahanol luniau; lledrithiol; cyfnewidiol.

Protect, *v. a.* (Ll. *protectus*, *protego*) amddiffyn, amddiffynu, diffynu, diffyn, diogelu, achlesu, noddi, amnoddi, damnoddi, differ, differu, diffred, diffredu, differyd, llochi, cyffrydu, gogelu, argadw, archadw, cadw, amgeleddu, achub, heuso, esglyw, esglywyn, amug, amygu, gorllygu, gwarchadw.

Protection, *s.* nawdd, nodded, amddiffyn, amddiffyniad, ymddiffyn, diffyn, diffyniad, diffyniaeth, achles, amgeledd, amnawdd, amgelwch, cyffryd; diffrediad, diffrediant, diffreidiad, achlesiad, noddiad, amnoddiant, arnoddiad, argledriad, cyffrydiad, llochiad, arlochiad, darlochiad, arlawch, dylawch, gorllwg, clydwch, ardwy, achlesiad, gwarchad, cadw, cadwad, cadwraeth, diogelwch; diffyneb.

Protectionist, *s.* diffyndollwr; pleidiwr nawdd i fasnach, &c.; cyffrydiwr, amnoddwr.

Protective, } *a.* noddawl, amddiffynol, diffyn-
Protecting, } ol, noddus, noddiannol, amgeleddol, amgeleddus, amddiffynus, achlesol, diffredol, diffredus, diffreidiol, differiol, argledrog, cyffrydiol; à amddiffyno, &c.

Protector, *s.* (Ff. *protecteur*) amddiffynwr, amddiffynydd, diffynwr, diffynydd, noddwr, noddydd, achleswr, achlesydd, amgeleddwr, amgeleddydd, modur, argleidriad, argledr, cyffrydiwr, diffreidiog, diffreidiad, diffreidiwr, gwarchodydd, ceidwad; rhaglofydd, rhaglyw.

Protectorate, *s.* amddiffyniaeth, diffyniaeth, moduriaeth; llywodraeth amddiffynydd *neu* raglofydd.

Protectorial, *a.* perthynol i amddiffynydd, &c.; modurol, diffynyddol.

Protectorless, *a.* heb amddiffynydd, &c.; diamddiffyn.

Protectorship, *s.* amddiffyniaeth, moduriaeth; swydd amddiffynydd *neu* raglofydd.

Protectress, *s.* amddiffynes, noddes, noddwraig, amddiffyn-wraig, modures.

Protege, *s.* (Ff.) ymlynydd; un dàn nawdd ac amddiffyn un arall.

Protegée, *s.* (Ff.) ymlynyddes, ymlynes.

Proteine, *s.* (Gr. *protenô*) cyntain=math ar sylwedd fferyllaidd.

Protend, *v. a.* (Ll. *protendo*) estyn allan, dàl allan, estyn, estynu.

Protense,† *s.* estyniad, estyniad allan.

Protervity, *s.* (Ll. *protervitas*) afrywiogrwydd, cyndynrwydd, cildynrwydd, anhydynrwydd, sarigrwydd, gwrthnysigrwydd, drygnawsedd, anniddigrwydd, crasder, coegni.

Protest, *v.* (Ll. *protestor*) ardystio, ardystu, gwrthdystio, tystio, tystiolaethu, ardystioli, godyngu; dywedyd ar lawgair; dywedyd ar ei lawgair; dywedyd gàn *neu* dàn dyngu; galw yn dyst; haeru; †profi.

To protest against—tystiolaethu yn erbyn; rhoi *neu* ddwyn tystiolaeth yn erbyn; tystio yn erbyn; gwrthdystio, gwrthdystioli; gwrthneu.

I protest to thee—ym cyffes a ddygaf i ti; yr wyf yn ardystio i ti.

I protest by your rejoicing—myn eich gorfoledd (1 *Cor.* xv. 31).

Protest, *s.* gwrthdystiolaeth; gwrthfarn; gwrthair; gwrthneu, gwrthneuad; ardystiaeth.

To enter one's protest against a thing—rhoi *neu* ysgrifenu ei wrthdystiolaeth ar lawr mewn cofiyfr; cofiyfru ei wrthdystiolaeth; rhoi *neu* ysgrifenu ei wrthdystiolaeth yn erbyn peth.

Protestant, *a.* (o *protest*) ardystiol, gwrthdystiol, Protestanaidd, Protestanol; anmhabyddol.
The Protestant religion—y grefydd ardystiol; y grefydd Brotestanaidd; Protestaniaeth.

Protestant, *s.* Ardystiwr, Gwrthdystiwr, Ardystiolwr, Ardystydd, Ardyst, Protestaniad, Protestant, Anmhabydd: *pl.* Ardystwyr, Ardystiaid, Protestaniaid.

Protestantism, *s.* ardystiaeth, gwrthdystiaeth, Protestaniaeth, y grefydd Brotestanaidd, anmhabyddiaeth.

Protestation, *s.* ardystiad, gwrthdystiad, ardystiolaeth, tystiolaeth, gwrthdystiolaethiad, tystiad, tystiolaeth ar lawgair; godwng; haeriad diysgog; gorchwiriad; gwrthneuad; llw, twng.
To make protestations—tystiolaethu, ardystio, godyngu.

Protestator, } *s.* ardystiwr, ardystydd, gwrth-
Protestor, } dystiwr, gwrthneuwr.

Prothonotariship, *s.* cynnodiaduriaeth.

Prothonotary, *s.* (Ll. *protonotarius*) cynnodiadur, cynnodiedydd.

Prothorax, *s.* (Gr. *pro* a *thorax*) rhagafell trychfilod.

Protide, *s.* (Gr. *prôtos*) cynid=math o sylwedd fferyllol.

Proto, (Gr. *prôtos*) rhagddodiad yn dynodi *cyn-, cyni-, cyntaf, blaenaf, prif.*

Protocol, *s.* (Ll. *protocollum*) cynysgrif, cynysgrifen; cofnod, cofnodau; cofrestr; cynllun.

Protocolist, *s.* ysgrifenydd, cofnodydd (yn Rwssia).

Protomartyr, *s.* (Ll.; Gr. *prôtos* a *martur*) cynferthyr; cynnyoddefwr, cynoddefwr.

Protophyte, *s.* (Gr. *prôtos*, a *phuton*) cynllys; *pl.* cynllysiau.

Protoplast, *s.* (Gr. *prôtos* a *plastos*) cynddelw, cynnelw, cynneilwad, cynllun; y gwreiddiol.

Protoplastic, *a.* à luniwyd gyntaf; cynddelwadol, cynnelwadol, cynffurfiol.

Protopope, *s.* (Gr. *prôtos*, a *pope*) cynbab; y cyffeswr ymherodrawl (yn Rwssia).

Protosulphate, *s.* cynufelawd, cynufelgris.

Prototype, *s.* (Ff. o'r Gr. *prôtotupos*) cynllun, cynddelw, cynnelw, cynneilwad, argynnelw, argynddelw, cyndeb, cynbryd, cynllun, rhagddelw, rhagdeb.

Protoxide, *s.* (Gr. *prôtos*, ac *oxide*) cynegrid.

Protoxidize, *v. a.* cynegrido.

Protozoa, *s. pl.* (Gr. *prôtos* a *zôon*) rhagfilod.

Protract, *v. a.* (Ll. *protractus*) gohirio, oedi, addoedi, estyn, hwyhau, hirio, hiriannu.

Protract,† *s.* parhad hirfaith, gohiriant.

Protracted, *p. p.* gohiriedig, &c.; hirfaith, maith.

Protracter, *s.* gohiriwr, oediwr, estynydd.

Protraction, *s.* gohiriad, oediad, addoediad, estyniad, hwyhad, dyhiriant.

Protractive, *a.* gohiriol, oedol, hiriannol, hair, dyhiriol, dyheiriol.

Protractor, *s.* congliadyr, elinfydrai.

Proreptical, *a.* (Gr. *prorepticos*) annogaethol, annogol, darbwyllus, darbwylliadol, cynghorol; rhybuddiol.

Protrude, *v.* (Ll. *protrudo*) gwthio yn mlaen; gwthio, erwthio, prwyso; gwthio allan; ymwthio, ymestyn, *neu* ymsaethu yn mlaen; sefyll *neu* saethu yn mlaen; ysgythu.

Protrusion, *s.* (Ll. *protrudo, protrusum*) gwthiad yn mlaen; gwthiad, prwysiad, erwthiad; gwth, prwys, erwth, ysgwth.

Protrusive, *a* gwthiol, prwysol, ysgythol, erwthiol; à wthio yn mlaen.

Protuberance, *s.* (Ll. *protuberans*) chwydd, cnwc, hwrwg, oddf, oddfyn, twddf, cnap, cnwb, crwmp; crug, crugyn, bryncyn, cnol; argrymedd; codiad, chwyddiad; gorgroth; ball; clwch, clogawr; twyn.

Protuberant, } *a.* yn chwyddo allan; yn tyfu
Protuberous, } yn hwrwg, &c.; cnyciog, oddfog, tyddfog; chwyddol, chwyddog; argrwm, (*J.* argrom); bronaidd; ar godiad.

Protuberate, *v. n.* (Ll. *protubero*) chwyddo, ymchwyddo, codi, ymgodi, crythu, crothi.

Protuberation, *s.* chwyddiad, chwyddedigaeth, chwyddiad allan; tyfiad yn hwrwg, &c.; prwysiad, oddfiad, tyddfiad.

Proud, *a.* (S. *prut*) balch; effrom, ffroenuchel, trahäus, syberw; uchel; mawrwych; uchelfryd; hy, hyf, beiddiol; amryfol, rhyfygus; chwyddedig; gothus; cynäig; marw.
Proud flesh—cig marw, cig drwg, marw gig, cig balch.
Proud bitch—gast gynäig.
Proud mare—caseg wynad.
Very proud—gorfalch, tra balch, balch iawn, &c.
Rather proud, } balchaidd, lledfalch, go
Somewhat proud, } falch, cryn falch, tràn falch.
Conceitedly proud—coegfalch.
Rigidly proud—sythfalch.
Arrogantly proud—trahausfalch.
Elegantly proud—ceinfalch, teleidfalch.
Proud of birth—conach; balch o'i waedoliaeth; balch o'i achau.
Proud steeds—meirch syberw.
Proud of a thing—balch o herwydd peth; balch gàn un beth.
I am proud of that—y mae yn falch genyf hyny; yr wyf yn falch am hyny.
To grow proud—balchïo, ymfalchïo; mynedyn falch; myned yn uchelfryd.
To make one proud, } peri *neu* wneuth-
To cause one to be proud, } ur un yn falch; peri balchder yn un; peri *neu* wneuthur i un ymfalchïo.
Purse-proud — arianfalch, goludfalch; codfalch; balch o'i arian *neu* olud.
Proud-speaking—balcheiriog, balch-lafar.
To deal proudly — ymddwyn yn falch; balchïo, ymfalchïo.

Provable, *a.* (o *prove*) profadwy, hybrawf; à allir ei brofi.
Not provable—anmhrofadwy, anhybrawf.

Provane, } † *s.*=*Provender.*
Provand, }

Prove, *v.* (S. *profian*; Ll. *probo*; Ff. *éprouver*) profi; dwyn *neu* roi prawf ar; cadarnhau; gwirio; arddangos, dangos; tystio; cynnyg, osio, holi; prifio; dygwydd, dygwyddo; dygwydd bod; bod; dyfod yn; myned yn; cael yn, cael; troi allan yn; †llwyddo.
It proved true—trodd allan ei fod yn wir; prifiodd yn wir; trodd allan yn wir; cafwyd ei fod yn wir.
Not to be proved—anmhrofadwy, anhybrawf; a'r nis gellir ei brofi.

Proved, } *p. p.* profedig, a brofwyd, &c.
Proven, }
A being proved—profedigaeth.

Proveditor, } *s.* (It. *proveditore*) gosymmeithydd
Provedore, } llu; gosymmeithydd, darmerthydd, darmerthwr, porthiannwr.

Provender, *s.* (Ff. *provende*) ebran, gogor, porthiant anifeiliaid, ysborthiant; bwyd, ymborth.
To supply, feed, *or* furnish with provender—ebranu; porthi âg ebran; rhoi ebran i; porfâu.
His provender pricks him—y mae ei faeth yn peri iddo wingo; y mae ei fyd da yn peri iddo wingo; y mae y bwyd yn ei bigo.

Prover, *s.* (*o prove*) profwr, profydd, profiedydd.

Proverb, *s.* (Ll. *proverbium*; Ff. *proverbe*) dïareb, dïarhebb, dareb, dïheureb, direb, cyfadgan, cyfadgen, dïeusair; gair, hen air; acen, acan.
A taunting proverb—gair du.
One that uses proverbs—dïarebydd, dïarebwr, direbydd.
It is become a common proverb, } fe aeth
It is grown a common proverb, } yn ddïareb; y mae wedi myned yn ddïareb; y mae wedi myned yn acen gân bawb.
The common proverb is very true—gwir yw y ddïareb.
To make one a proverb—dïarebu un; gwneuthur un yn ddïareb.
To speak proverbs, } dïarebu, dïarhebu, lleferTo use proverbs, } aru dïarebion.

Proverb, *v.* dïarebu, dïarhebu, darebu, direbu.

Proverbial, *a.* dïarebol, diarebus, dïarhebol, dïarhebus, darebol, darebus, direbus.

Proverbialism, *s.* dïarebiaeth, darebiaeth, direbiaeth, ymadrodd dïarebol.

Proverbialist, *s.* dïarebwr, dïarebydd, dïarhebwr, dïarhebydd, darebydd, darebwr.

Provide, *v.* (Ll. *provideo*) darparu, darbod, parotöi, darmerthu, armerthu, darbodi, arlwyo, parodi, cyfarpar; pryderu; edrych am; cynnysgaethu; cael; rhagammodi.
To provide for—darparu ar gyfer, &c.; darbod dros; gofalu am.

Provided, *p. p.* darparedig, &c.; dân ammod.
Provided, } dân ammod bod; dân yr
Provided that, } ammod bod; darparer bod; darparer; os, od, o.
Provided always—darparer yn wastad.
Provided he goes—os â efe.

Providence, *s.* (Ff.; Ll. *providentia*) rhagluniaeth, lluniaeth, rhaglyd; rhagddarbodaeth, darbodaeth, rhagddarbod; rhagwelediad, rhagweliad, rhagwel; arfeddyd; pwyllineb; cynnildeb.
The providence of God, } rhagluniaeth Duw,
Divine providence, } rhagluniaeth ddwyfol, dwyfol ragluniaeth.

Provident, *a.* (Ll. *providens*) darbodus, rhagddarbodus, darbodol, rhagddarparol, rhagofalus, rhagwelgar.

Providential, *a.* rhagluniaethol, rhagluniaethus, rhaglydol: â ddel, â fo, *neu* â fu o ragluniaeth Duw; â luniaethwyd gân Dduw; o drefniad Duw.

Providentially, *ad.* yn rhagluniaethol, &c.; yn ol rhagluniaeth Duw; trwy ragluniaeth Duw; gân ragluniaeth Duw; fel y mynodd, y trefnodd, *neu* y lluniaethiwyd gân Dduw.

Providently, *ad.* yn ddarbodus, &c.; trwy ragweliad.

Provider, *s.* darparwr, darparydd, darpariedydd, darbodwr, darmerthwr, darmerthydd, arlwywr.

Province, *s.* (Ff.; Ll. *provincia*) talaeth; gorwlad; rhagwlad; ardal, parth, tiriogaeth; swydd un, priod swydd un, gorchwyl un, priod orchwyl un, gofal un, priod ofal un, gorchwyliaeth; gorchwyl â fo ar law un.
Province-rose—rhosyn taleithiol.
The Seven United Provinces—y Saith Dalaeth Gynghreiriol; y Saith Dalaeth Gyfunol; y Saith Dalaeth Unedig.

Provincial, *a.* taleithiol, eiddo talaeth; gorwladol, eiddo gorwlad; gwladaidd; gwladol; lleol; anghoeth, afiednais, lledrywiog.
Provincial dialect—llediaith, taleithaeg, parthiaith, parthaeg, broaeg, parthadiaith, priodiaith daleithiol.

Provincial, *s.* taleithaen; taleithydd, taleithiwr.

Provincialism, *s.* llediaith; llafar ardal *neu* dalaeth.

Provincialist, *s.* lledieithwr; un â llediaith arno.

Provinciality, *s.* neilltuolrwydd iaith mewn talaeth; taleithioldeb.

Provinciate, *v. a.* taleithio.

Provine, *v. n.* (Ff. *provigner*) gosod cyffyn *neu* gangen gwinwyddon yn y ddaiar i dyfu.

Provision, *s.* (Ff.; Ll. *provisio*) darbodaeth, darpariaeth, darpariad, darpar, darbod, darmerth, armerth, arlwy; cynnaliaeth, porth; ymborth, lluniaeth, bwyd, bwytal; ystôr; rhagocheliad, rhagofal, rhagddarbod, rhagbryder, rhagdrefn, rhagddiogeliad; rhagammod, ammod; llwry.
Provision for a journey, } gosymmaith, gosProvisions for a journey, } ymdaith, bwyllProvision for travelling, } wrw.
Provision beforehand—cynarmerth, rhagarmerth, rhagddarmerth; rhagofal.
To make provision—parotöi, darparu, darbodi, &c.; rhagddarparu, rhagbarotöi, rhagddarbodi; rhagofalu, rhagdrefnu.
To make provision against—rhagofalu na, rhagddarparu na, &c.; darparu *neu* barotöi ar gyfer.
The law has made provision—rhagofalwyd *neu* rhagdrefnwyd gân y gyfraith; y gyfraith a ragofalodd *neu* a ragdrefnodd.
Provision merchant—masnachwr ymborth, gwerthwr ymborth, gosymmeithydd, bwydweinydd.

Provision, *v. a.* diwallu â bwyd *neu* ymborth; gosymmeithio, bwydweini.

Provisional, } *a.* rhagddarbodol, rhagddar-
Provisionary, } parol; darbodol, darparol, darpariadol, parotoawl; rhagocheliadol, rhagbryderol; â fo er gocheliad; ammodol; amserol, dros amser.

Provisionally, *ad.* yn rhagddarbodol, &c.; er gocheliad, er rhagocheliad, er rhagbryder, er rhagddarbodaeth; er mwyn rhagddiogelu, er rhagddiogeliad, er rhagddiogelwch; dros amser.

Proviso, *s.* (Ll. *provisus*) ammod, rhagammod; eithrad; rhagddarbodiad, rhagocheliad; gocheliad.
With a proviso—dân ammod.
With this proviso—dân yr ammod hon.

Provisor, *s.* (Ll.; Ff. *proviseur*) darmerthydd, darmerthwr, darparwr, darparydd, darpar-

iedydd; un penodedig gàn y Pab i fywoliaeth eglwysig cyn marw y periglor.

Provisory, *a.* darparol, darbodol; ammodol, rhagammodol, ar ammod; amserol, dros amser.

Provocation, *s.* (Ff. o'r Ll. *provocatio*) cynhyrfiad, cyffroad, cythruddiad, cythrudd, cythruddedigaeth, cynhyrfedigaeth, cyffröedigaeth; cyffroad *neu* gynhyrfiad i ddigofaint; heriant, heriad, annogiad, annog; digiad; digder; profedigaeth; †ymddibleidiad at lys *neu* farnwr.

Provocative, *a.* cynhyrfedigol, cynhyrfiedigol, cynhyrfol, cyffroawl, cythruddol, cythruddus, cythruddedigol, cyffröedigol, cynhyrfiadol; annogol; hergar.

Provocative, *s.* peth à gynhyrfo, &c.; cyffröydd, cynhyrfydd, cynhyrfiedydd, cythruddiedydd, annogydd, cymhellydd, cymhellai.

Provocativeness, *s.* cynhyrfoldeb, cythruddoldeb, cythrudduswrydd.

Provocatory,† *s.* her, hyr, beiddiad.

Provoke, *v. a.* (Ll. *provoco*) cyffröi, cynhyrfu, annog, annos; cythruddo; digio, ennyn llid, ennyn digofaint; gwneuthur yn ddig *neu* ddigofus; herio; difrïo; peri, creu, gwneuthur, achosi; cynnyddu, chwanegu; codi; gyru; denu.

To provoke one another—annog eu gilydd; annog y naill y llall; ymannog.

To provoke one to jealousy—gyru eiddigedd ar un.

To provoke perspiration—peri chwysu; codi chwŷs.

To provoke urine—peri troethi.

To provoke stool—peri ysgothi; cyffröi y bol.

Provoke,† *v. n.* digio, ymddigio; galw am farn; ymddibleidio.

Provoker, *s.* cynhyrfydd, cynhyrfwr, cyffröydd, cynhyrfiedydd, cythruddwr, cythruddiedydd, annogydd, annogwr.

Provoking, *a.* cyffroawl, cythruddol, cythruddus, cynhyrfol, cynhyrfgar, cyffröedigol; heriol; blin; à fo yn aflonyddu *neu* yn cynhyrfu i ddigofaint; sarhäus.

Provokingly, *ad.* yn y cyfryw fodd ag a gynhyrfo ddigofaint; yn gyffroawl, &c.

Provost, *s.* (S. *profost;* Al. *probst;* Ff. *prevôt;* o'r Ll. *præpositus*) maer; cynfaer; cadfaer; blaenor, penor, penaeth, pen, rheolydd; llywydd, arlywydd, penswyddog.

Provost of a college—cynfaer coleg, penor coleg, penog coleg, pen clasgor, pen clas, clasben.

Provost (of an army)—cadfaer.

Provost of the mint—cynfaer y bathdy.

Provostship, *s.* swydd maer, &c.; cynfaeroniaeth, maeroniaeth; penoriaeth, penogaeth; cadfaeroniaeth.

Prow, *s.* (Ff. *proue;* It. *prua;* Ysp. *proa*) fflureg, pen blaen llong.

Prow,† *a.* dewr, pybyr.

Prowess, *s.* (Ff. *prouesse*) dewrder, dewredd, gwroldeb, gwrolder, glewder, glewdid, glewineb, mawrwri, eofnedd, grymusder, calondid, pybyrwch.

Prowest,† *a.* (eithafradd *Prow*) dewraf, glewaf, pybyraf.

Prowl, *v.* (Ff. *proie* ac *aller*, yn debygol) crwydro am ysglyfaeth, gwibio am ysglyfaeth, hela ysglyfaeth; crwydr-hela, gwibhela; ysglyfaethu, ysglyfio, anrheithio, ysbeilio; crwydro, ysbeienna, gwibio, chwiliach; difio.

Prowling wolf—blaidd rheibus, blaidd ysglyfgar, blaidd difiog.

Prowling animal—anifail ysglyfaethus, bwystfil rheibus, bwystgun.

Prowling fellow—chwiwgi, chwilotwr, chwilotyn, chwilenwr, chwilenai, chwiwleidryn.

Prowl, *s.* crwydrad am ysglyfaeth; crwydr.

Prowler, *s.* chwiwgi, chwilgi, gwyllgi; crwydrwr am ysglyfaeth; chwilenwr, chwilenai, chwilotwr, lleidryn; ysbeienddyn.

Proxies, *s. pl.* (o *proxy*) arian darmerth.

Proximal, *a.*=*Proximate.*

Proximate, *a.* (Ll. *proximus*) agosaf, nesaf, cyfnesaf, cyfagosaf; agos, digyfrwng.

Proxime,† *a.* agosaf.

Proximity, *s.* (Ll. *proximitas*) nesafrwydd, agosafrwydd; agosrwydd, cyfagosrwydd, cyfnesafrwydd, nesrwydd, yngder, yngdra; agosrwydd digyfrwng.

Proxy, *s.* (talfyriad o *procuracy*) dirprwywr, dirprwy; goruchwyliwr, cynnrychiolwr; canllaw.

By proxy—trwy ddirprwy.

Proxyship, *s.* dirprwyaeth, prwyaeth.

Pruce,† *s.* (o *Prussia*) lledr Prwsia.

Prude, *s.* (Ff.; Is. *preutsch*) mursen, mursogen; coegen.

Prudence, *s.* (Ff. o'r Ll. *prudentia*) callineb, callder, calledd, pwyll, pwyllineb, pwylledd, pwylligrwydd, synwyr, deall, dysbwyll; doethineb.

Prudent, *a.* (Ll. *prudens*) call, pwyllog, synwyrol, pwyllig, pwyllus, pwyll, hybwyll, amgall, synwyrgall, ystyriol, ystyrgar, deallus, doeth, ffun, callus, craff; gochelgar, gwagelog; cynnil.

Prudential, *a.* cynghorus, cynghorol; eiddo callineb; yn tarddu o gallineb; call, callus.

Prudentiality, *s.* cynghorusrwydd.

Prudentials, *s. pl.* rheolau callineb, gwireddau callineb.

Prudery, *s.* (o *prude*) mursendod, murseneiddrwydd, murseneidd-dra, coegendod, coegni.

Prudish, *a.* (o *prude*) mursenaidd, mursenllyd, coegenaidd; coeg.

Prudish woman—mursen, mursogen.

Pruina, *s.* (Ll.) llwydrew, barug, arien, gorwydr; glesni ar eirin.

Pruinose, *a.* (o'r Ll. *pruina*) arienig.

Pruinous, *a.* llwydrewog, rhewog.

Prune, *v.* (o'r Ff. *provigner*, hwyrach) ysgythru, digeincio, tocio, briglladd, difrigo, brigdori, blaendori; tori ymaith y cangenau diffrwyth *neu* afiesol; ysbaddu, ysbalu; cymhenu, cymmoni, taclu, pincio, trwsio, twtneisio; ymgymhenu, ymgymmoni, ymdrwsio, ymbincio, ymdaclu, ymhoewi.

To prune the feathers—cymmoni, cymhenu, taclu, pincio, trwsio, *neu* dwtneisio y plu; ymgymmoni, ymgymhenu, ymdaclu, ymdrwsio, ymbincio, ymhoewi, ymdwtneisio.

Prune, *s.* (Ff.; Ll. *prunum*) eirinen sech, sech eirinen: *pl.* eirin sychion, sych eirin.

Prunella, *s.* (Ll.) meddyges las, craith unnos.

Prunello, *s.* (Ff. *prunelle*) sech eirinen, eirinen sech: *pl.* sych eirin, eirin sychion.

Prunello, *s.* llensidan; defnydd y gwneid gynau offeiriaid o hono gynt.

Pruner, *s.* (o *prune*) ysgythrydd, ysgythrwr, tociwr, brigladdwr; taclwr, trwsiwr.

Pruniferous, *a.* (Ll. *prunus* a *fero*) yn dwyn eirin; eirin-ddwyn.

Pruning, *s.* ysgythrad, ysgythrawd, tociad, brigladdiad, brigdoriad.

Pruning-hook, *s.* cryman ysgythru, crymenyn, gwyddif, gwyddi, gwyddi bach.

Pruning-knife, *s.* cyllell ysgythru.

Pruning-shears, *s. pl.* gwellaif ysgythru.

Prunus, *s.* (Ll.) eirinbren, pren eirin, eirinwydden: *pl.* eirinwydd, coed eirin.

Prurience, } *s.* (Ll. *pruriens*) ysfa, ysfan; gor-
Pruriency, } flys, trablys, mawrflys, awydd, trachwant.

Prurient, *a.* llawn ysfa, llawn o ysfan; âg ysfan arno; à fo yn ysu a merwino am gael gwneuthur rhywbeth; â thrablys arno; yn ysu o flys; blysgar.

Pruriginous, *a.* (Ll. *pruriginosus*) crafiyd, ymgrafiyd; â'r crafu arno; llawn o'r crafu; ysfaol.

Prurigo, *s.* (Ll.) ymgosi, ymgos, cosi, crafu, dylafwch.

Prussiate, *s.* (o *Prussia*) glas Prwssia.

Prussic Acid, *s.* (o *Prussia*) sur Prwssig, sur glasulig.

Pry, *v. n.* (anhysbys) chwilio, chwilied, darchwilio, ysbeio, ysbïo, manol edrych, craff edrych, edrych yn fanol, edrych yn graff, manwl chwilio, chwilio yn fanol, chwilio yn graff, edrych yn chwilgar, llygadu, bwrw llygad, chwilota, chwiliach, chwiltaith, chwilmanta, llymanta.

To pry about—chwilena, chwiliach, chwiltaith.

Pry, *s.* chwiliad, chwil, llygadiad, darchwiliad, ysbïad, manol chwiliad, &c.

Pryer, *s.*=*Prier*.

Prying, *p.* yn chwilio, dàn chwilio, &c.; chwilgar, chwilfrydig, manol, craff.

Prytanis, *s.* (Gr.) llywydd y senedd bumcant, yn Groeg gynt.

Psalm, *s.* (Gr. *psalmos*) salm; cân, caniad, cywydd, cerdd, *neu* emyn i Dduw.

The Psalms—y Salmau.

Singing psalms, } salmau cân.
Metrical psalms, }

Psalmist, *s.* salmydd, llaswyrydd, sallwyrydd.

The sweet psalmist of Israel—peraidd ganiadydd Israel (2 *Sam.* xxiii. 1); peraidd ganiedydd Israel.

Psalmodic, } *a.* salmyddol; perthynol i salm-
Psalmodical, } yddiaeth.

Psalmodist, *s.* caniedydd salmau, canwr salmau, cantor salmau, llaswyrydd.

Psalmody, *s.* (Gr. *psalmôdia*) salmyddiaeth; caniad salmau, caniadaeth salmau, celfyddyd canu salmau.

Psalmographer, } *s.* (Gr. *psalmos* a *graphô*)
Psalmographist, } salmydd; cyfansoddwr *neu* ysgrifenwr salmau; salmysgrifydd.

Psalmography, *s.* salmysgrifiaeth, salmysgrifyddiaeth; ysgrifeniad *neu* gyfansoddiad salmau.

Psalter, *s.* (Gr. *psaltêrion*) sallwyr, llaswyr, llyfr salmau; Llyfr y Salmau; gleinres â 150 o leinronos arni.

Psaltery, *s.* (Gr. *psaltêrion*) saltring (1 *Bren.* x. 12), nabl (1 *Sam.* x. 5)=rhyw offeryn cerdd dannau nid annhebyg i'r delyn.

Psammite, *s.* (Gr. *psammos*) tywodith, tywodfaen gloew.

Psammitic, *a.* tywodithig; perthynol i dywodfaen gloew.

Psammodytes, *s. pl.* llymrïaid, llymrïod.

Psellimus, *s.* (Gr. *psellos*) attal dywedyd.

Pseudepigraphy, *s.* (Gr. *pseudos*, *epi*, a *graphô*) ffugarysgrifiaeth; rhoddiad ffugenwau awduron i lyfrau.

Pseudo, *a.* (Gr. *pseudos*) gau, geu-, ffug-, ffugiol: arferedig yn rhagddawd mewn cyfansoddiad.

Pseudadelphus, *s.* (Gr.) brawd gau, gau frawd, geu-frawd.

Pseudo-apostle, *s.* gau apostol, apostol gau.

Pseudoblepsis, *s.* (Gr. *pseudos* a *blepsis*) gau olwg, golwg ddychymygol.

Pseudo-clergy, *s.* gau offeiriaid, gau wŷr llên.

Pseudodox, *a.* (*pseudos* a *doxa*) gau, geufarn, geudybiol; anghywir mewn barn.

Pseudograph, } *s.* (Gr. *pseudos* a *graphô*) gau
Pseudography, } ysgrifen, ysgrifen ffugiol, twyllysgrifen; ffugysgrifen.

Pseudology, *s.* (Gr. *pseudos* a *logos*) ffugiaith, gau ymadrodd, ymadrodd ffugiol, celwyddiaith, celwydd.

Pseudo-martyr, *s.* gau ferthyr, merthyr gau; gau dyst.

Pseudomorphous, *a.* (Gr. *pseudos* a *morphê*) ffugluniaidd, afluniol; heb fod â'r iawn ffurf arno.

Pseudonymous, *a.* (Gr. *pseudos* ac *onoma*) ffugenwol, dàn ffugenw; â ffugenw arno *neu* wrtho.

Pseudothyrum, *s.* (Gr. *pseudos* a *thura*) geuborth, geu-ddrws, drws gau.

Pseudonymus, *s.* un dàn ffugenw.

Pshaw, *in.* pw! twt! wfft! ffei! hach!

Psilothon, *s.* (Gr.) meddyginiaeth i godi y blew.

Psittaceous, *a.* (Ll. *psittacus*) o ryw y paret.

Psittacus, *s.* tylwyth y paret; y paret, y parot.

Psora, *s.* (Gr.) y crafu, yr ymgrafu, y cosi, dylafwch.

Psoriasis, *s.* (Gr.) crachen y clafr.

Psychical, } *a.* (o *psychology*) eneidegol,
Psychologic, } eneidyddol; perthynol i
Psychological, } draethawd ar yr enaid.

Psychologist, *s.* eneidydd, eneidofydd.

Pschology, *s.* (Gr. *psuchê* a *logos*) eneideg, eneidyddiaeth, traethawd ar yr enaid.

Psychomachy, *s.* (Gr. *psuchê* a *machê*) ymdrech rhwng yr enaid a'r corff.

Psychomancy, *s.* (Gr. *psuchê* a *manteia*) ysbrydgoel, ysbryd-ogan.

Psychrometer, *s.* (Gr. *psuchros* a *metron*) oerfesur, oerfydr.

Ptarmigan, *s.* (Gael. *tàrmachan*) coriar yr Alban.

Pteris, *s.* (Gr.) adeinredyn, rhedyn eryraidd.

Pterodactyles, *s. pl.* (Gr. *pteron* a *dactulos*) adeinfysogion.

Pterogonium, *s.* (Gr. *pteron* a *gônia*) adeinfwsogl.

Pteromys, *s.* (Gr. *pteros* a *mus*) y llygoden adeiniog, y wiwer hedegol, yr hedwiwer.

Pteroplegistic, *a.* (Gr. *pteron* a *plessô*) perthynol i adara; perthynol i saethu adar.

Pteropoda, } *s. pl.* (Gr. *pteron* a *pous*) adein-
Pteropods, } bedogion, adenbedogion, adenbedogod.

Pteropodous, *a.* perthynol i'r adeinbedogion; adeindroed, adenbedogaidd.

Pterygoid, *a.* (Gr. *pterux* ac *eidos*) ar wedd aden; adeinaidd.
Ptisan, *s.* (Ll. *ptisana*; Gr. *ptisanê*) perheiddlyn.
Ptosis, *s.* (Gr.) cwymp yr amrant uchaf.
Ptyalism, *s.* (Gr. *ptualismos*) haliwiad, aliwiad, poerlifiant, poeredd.
Ptyas, *s.* math ar neidr.
Ptysmagogue, *s.* (Gr. *ptusma* ac *agô*) cyffyr i beri haliwio.
Puberal, *a.* (Ll. *puber*) plwynol.
Puberty, *s.* (Ll. *pubertas*) plwynedd, plwyniant, addfedrwydd oedran; oedran addfedrwydd.
Pubes, *s.* (Ll.) plwyn, goflew, plucan; plwynoldeb: *pl.* plwyniau.
Pubescence, *s.* (Ll. *pubescens*) plwynoldeb; addfedrwydd, addfededd, *neu* addfediad oedran; plwynedd; goflewedd.
Pubescent, *a.* yn addfedu mewn oedran; yn myned yn addfed mewn oedran; yn cyrhaedd addfedrwydd oedran; plwynaidd, plwynol; goflewog.
Public, *a.* (Ll. *publicus*) cyhoedd, cyhoeddus, cyhoeddog, cyhoeddol, hoedd, hoeddus; cyffredin, cyffredinol; ar osteg; eglur.
Public opinion—llais y wlad, barn y wlad, y farn gyffredin, llais y cyhoedd.
Public house—tafarndy, ty tafarn, tafarn, dïotty.
The public weal—y lles cyffredin, y budd cyffredinol, y cyfoeth cyffredin, lles y wlad, lles y byd; y wladwriaeth.
For the public good—er y lles cyffredin; er lles y wlad; er lles y wladwriaeth; er lles y byd.
At the public charge—ar gost y wlad; ar draul y wlad.
Public spirit—ysbryd cyhoedd, ysbryd cyhoeddus; calon i gynnal y lles cyffredin ac i wneuthur daioni i'r wlad *neu* i'r byd i gyd.
Public, *s.* y cyffredin; cyhoedd, y cyhoedd; y wlad; y wladwriaeth; pawb; y bobl.
In public—ar gyhoedd; ar osteg; yn gyhoeddus.
Publican, *s.* (Ll. *publicanus*) ceisiad, casglwr trethi, treth-gasglwr, tollwr, tollydd, publican, (*pl. t.* od); tafarnwr.
Publication, *s.* (Ll. *publicatio*) cyhoeddiad, hoeddiad, cyhoeddediganeth; anghyfrinach.
Monthly publication—cyhoeddiad misol.
Public-hearted,† *a.*=*Public-spirited.*
Public-house, *s.* tafarndy, ty tafarn, tafarn, dïotty.
Publicist, *s.* ysgrifenwr ar gyfraith gwlad a chenedl.
Publicity, *s.* (Ff. *publicité*) cyhoeddusrwydd, cyhoeddogrwydd; cyffredinedd, cyffredinrwydd; anghyfrinach, annirgelrwydd.
Publicly, *ad.* ar gyhoedd; ar osteg; yn gyhoeddus; yn eglur.
Public-minded, *a.* à fo o'r galon i gynnal *neu* geisio y lles cyffredin; cyhoedd-frydig; gwladgar.
Public-mindedness, *s.* cyhoedd-frydedd; bryd ar y lles cyffredin.
Publicness, *s.* cyhoeddusrwydd, cyhoeddogrwydd, cyhoeddoldeb; cyffredinedd, cyffredinrwydd; anghyfrinach.
Public-spirited, *a.* à fo o'r galon i gynnal *neu* geisio y lles cyffredin; cyhoedd *neu* gyhoeddus ei ysbryd; cyhoedd-frydig; gwladgar.
Public-spiritedness, *s.* bryd *neu* serch ar y lles cyffredin; serch dihunangais ar lles y wladwriaeth; cyhoedd-frydedd; gwladgarwch.
Publish, *v. a.* (Ff. *publier*; Ll. *publico*) cyhoeddi; hoeddi, cyffredino; taenu ar led; gosod allan; gyru allan; adrodd; argraffu; hôni.
To publish laws—cyhoeddi cyfreithiau; hôni cyfreithiau.
Just published—newydd ei gyhoeddi.
Publisher, *s.* cyhoeddwr, cyhoeddydd; hoeddwr; adroddwr.
Puce, *a.* (Ll. *picinus*) gwineugoch, llwydgoch-las, llwydlasgoch; chweinlliw, gwrm.
Pucelage, *s.* (Ff.) morwyndod, gwyryfdod, eigraeth.
Puceron, *s.* (Ff. o *puce*) gwrach y lludw.
Puck, *s.* (Isl. a Sw. *puke*; C. *pwca, pwci*) pwci, pwca, bwgan, bwbach, bwci, bwg, ellyll, ysbryd drwg.
Puck-ball, } *s.* (o *puck*) cwd y mwg, coden
Puck-fist, } hyrod, ooden eurych.
Pucker, *v. a.* (Ysp. *bucke*) crychu, ysgrabinio.
To pucker up—crychu.
Pucker, *s.* crych, crychni; ymgrychiad.
To be in a pucker—ffwdanu, ymdrafferthu, ymdraffullio; bod mewn helgur *neu* ffwndwr.
Puckered, *p. p.* crych, dygrych, crychedig.
Pudder, *s.* (yr un â *pother*, fel y tybir) ffwndwr, dwndwr, trabludd, ffwdan, gwag ddadwrdd, dyfysgi, annhrefn, cymhelri, helgur, heldrin.
Pudder, *v.* dwndro, ffwndró, ffwdanu, trafferthu, ymdraffullio; bod mewn ffwndwr, &c.; dyrysu, methlu, nidro.
Pudding, *s.* (Al. a D.; Ff. *boudin*; Gw. *boideal*) poten, pwding, pwdingen; selsigen, monochen; bwyd.
Blood-pudding, } gwaedogen, pwdingen
Black-pudding, } waed, poten waed, selsigen waed.
White pudding—pwdingen wèn.
Suet pudding—poten wer, poten swyf, pwding swyfedd.
Bread pudding—pwding bara, poten fara.
Plum pudding—poten aeron, poten eirin, poten resin.
Apple pudding — poten afalau, pwding afalau.
Batter pudding—pwding peillied, poten beillied.
Pudding, } *s.* torch o raffau o amgylch yr
Puddening, } hwylbren.
Pudding-bag, *s.* cwd poten.
Pudding-grass, *s.* coluddlys, brymlys, breflys, brefai, llysiau y coludd, llysiau y gwaed, llysiau y pwding.
Pudding-pie, *s.* poten gig, pwding cig.
Pudding-sleeve, *s.* llawes bwding; llawes gŵn offeiriad.
Pudding-stone, *s.* potenfaen, clobynfaen.
Pudding-time, *s.* pryd ciniaw, amser ciniaw, dechreu ciniaw; yr iawn bryd, yr iawn adeg.
In pudding time—ar yr iawn bryd; ar yr iawn adeg; ar yr adeg.
Puddle, *s.* (Ll. *puteolus*, yn ol *Skinner*; Gw. *boidhlia*; Al. *pfütze*) corbwll, lleidbwll, pwll llaca, pyllyn o laca, llynwyn llaceilyd, plwca, pwll plwca, sybwll, llaca; lleidfyag.

Puddle, *v. a.* gwneuthur llaca; gwneuthur yn llaceilyd; trybaeddu; cymmysgu dwr a baw; ysiotian mewn baw; lleidfysgu, lleidbyllu, plwcäu, lleidlydio, diwyno, budrhau.

Puddler, *s.* lleidfysgwr, lleidfysgydd.

Puddling, *s.* lleidfysgiad; lleidfysg, lleidfysgedd.

Puddly, *a.* lleidiog, lleidlyd, llaceilyd, plwca, brwnt, bawlyd, budr.

Puddock, } *s.* (cyfnewidiad o *paddock* neu *par-*
Purrock, } *rock*) percyn, maesan, gower, bwra.

Pudency, *s.* (Ll. *pudens*) gwylder, gwyledd, yswilder; cywilyddgarwch.

Pudenda, *s. pl.* (Ll.) gwarthfaoedd, gwarthlecedd, dirgelion.

Pudic, } *a.* (Ll. *pudicus*) gwarthfaol; perth-
Pudical, } ynol i'r dirgelwch.

Pudic vein—gwythen y warthfa.

Pudicity, *s.* (Ll. *pudicitia*) gwylder, gwyledd, yswilder, diweirdeb.

Pue-fellow, *s.* (o *pew*) cydymaith.

Puerile, *a.* (Ff.; Ll. *puerilis*) plentynaidd, bachgenaidd, mabanaidd, mabin, mebin, mabinaidd.

Puerility, } *s.* (Ll. *puerilitas*) plentyneidd-
Puerileness, } rwydd, plentynrwydd, plentyndod, bachgeneiddrwydd, mabineiddrwydd, mabinedd, mebinedd.

Puerperal, *a.* (Ll. *puerpera*) esgorawl, esgoriadol, gwelyfodawl; perthynol i esgor neu eni.

Puerperal fever—twymyn esgor, twymyn eni, twymyn welyfod, twymyn esgorawl; twymyn gwraig ar ei gwely.

Puerperous, *a.* (Ll. *puerperus*) yn dwyn plant, yn planta; plantog; gwelyfodawl, yn gorwedd i mewn.

Puet, *s.*=*Pewet, Pewit.*

Puff, *s.* (Al. a D.; Is. *pof*) pwff, piff; chwa, chwyth, chwythad, awelan, awelyn, awel, cwthwn, anadlyn, adchwa; erthwch, erth, erthi, chwiff; blwth, bloth; ponar; chwydd, tusw blodio, coden flodio; megin flodio; cwd y mwg, coden hyred; ffrost, ymffrost, coegymffrost, bocsach, brol, gorfawl, gorfolach.

A puff of breath—anadlyn.

A puff of wind—awel, chwa, pwff, cwthwn, *neu* biff o wynt. (wynt.

A great *or* strong puff of wind—hyrdd-

A short *or* little puff—anadlyn; awelyn; pwffyn.

A puff through want of breath—erthwch.

Puff, *v.* chwythu, pwffio, pwffial, pyffio, piffio, chwiffio; erthychu, erthychain, erthu, dychwythu; dychwyddo, chwyddo; dyheuo, peuo; codi *neu* gwnu yn bwff; codi; ymchwyddo; blythu; gorfoli, gorfolachu, boosachu, brollo, ffrostio; coeg gynnyg.

To puff and blow—erthychain, erthychu, dychwythu, pwffial, pyffial, pyffian, pwffio, ymchwythu, dyhëu, dyheuo, peuo, tarthain, lludded u.

To puff off—gorfoli, gorfolachu.

To puff (at a sale *or* auction)—coeg gynnyg; chwythu; codi.

Puffed out — chwyddedig, chwyddog, mwythog, blythog, dargestog.

Puff-ball, *s.* cwd y mwg, coden hyred, coden eurych, coden euraid.

Puffer, *s.* chwythwr, chwythydd, chwythiedydd, chwiffiwr, pwffiwr; gorfolwr, gwagfostiwr.

Puffin, *s.* (o *puff*) pâl, yr aderyn pâl; math o bysg; coden hyred, cwd y mwg.

Puffiness, *s.* (o *puffy*) awelogrwydd, cwthynogrwydd, pwffogrwydd, chwythogrwydd, blythogrwydd.

Puffy, *a.* awelog, cwthynog, gwyntog, pwffog, chwythog; blythog; chwyddedig, chwyddog.

Pug, *s.* (S. a Sw. *piga*) lledfegyn; anwesyn; epa, ab; colwyn-gi; corgipiad, (*pl.* corgipiaid).

Puggered,† *a.* (=*Puckered*) crych, crychedig.

Puggies, *s. pl.* olrheinwyr ol traed lladron (yn yr India).

Pugging, *s.* cymrwd i fyddaru sain; byddargaen.

Pugh, *in.* pw! twt!

Pugil, *s.* (Ll. *pugillum*; Ff. *pugile*) crimpaid; †dyrnodiwr.

Pugilism, *s.* (Ll. ac Ysp. *pugil*) dyrnodiaeth, paffiadaeth; yr ymarfer o ddyrnodio *neu* baffio.

Pugilist, *s.* dyrnodiwr, paffiwr, ymbaffiwr, paffiedydd, ymladdwr â dyrnau, paffryswr; ymladdwr.

Pugilistic, *a.* perthynol i ddyrnodiaeth; paffiadol.

Pug-mill, *s.* melin glai; peiriant i gymmysgu a thymmeru clai.

Pugnacious, *a.* (Ll. *pugnax*) ymladdgar, tringar, ciprysgar, cecrus, cynhenus, cwerylgar, cwerylus, ymrafaelgar, ymrysongar.

Pugnacity, *s.* (Ll. *pugnacitas*) ymladdgarwch, tringarwch, ciprysgarwch, cecrusrwydd, ymrafaelgarwch.

Pug-nose, *s.* trwyn pwt.

Pug-piles, *s. pl.* seildderi peusyth, seilbolion peusythog.

Pug-piling, *s.* peusythiad seildderi.

Puisne, *a.* (Ff. *puis* a *né*) ieuanc; ieuaf; is, isaf (o ddau); israddol; isel; bychan, bach; †diweddarach.

Puisne judge—is-farnwr, is-feirniad.

Puissance, *s.* (Ff.; Ll. *posse*) gallu, galluogrwydd, gallu edd, cadredd, grymusder, grymedd, cawredd, nerthineb, nerthogrwydd, cadarnder, cadarnwch, grym.

Puissant, *a.* galluog, nerthog, grymus, cadarn, cadr, galluol, nerthfawr, grym, cryf, glyw.

Puke, *v. n.* (H. *bac, baca*; Ll. *vacuo*; Ll. *spuo*) chwydu, cyfogi, ymgyfogi, gloesi, gloesio; bwrw i fyny; bwrw.

Puke, *s.* cyfog, chwyd; chwydlyn, cyfoglyn.

Puke, *a.* (Ll. *picinus*) llygliw; chweinlliw; llwydlasgoch, llwydgochlas, dulwydgoch.

Puker, *s.* cyfoglyn, chwydlyn.

Pulchritude, *s.* (Ll. *pulchritudo*) harddwch, tegwch, glendid, prydferthwch, ceinder, mireinwch, teleidrwydd; tegwch moesol.

Pule, *v. n.* (Ff. *piauler*) pipian, pipianu, cwynleisio, lleisio yn wanaidd, gwneuthur llais cwynfan; gwneuthur gwan-llais, gwan-lais, *neu* gwyn-lais; crewtian, crewtio, cwynfan.

Pulex, *s.* (Ll.) chwanen; y chwain.

Pulicaria, *s.* (o'r Ll. *pulex*) cedowys, cedowydd.

Pulicose, } † *a.* (Ll. *pulicosus*) chweiniog,
Pulicous, } chweinllyd, llawn chwain.

Puling, *s.* pipian, crewtiad, crewt, llais cwynfanllyd, llais pipianllyd, cwynfan, criad, cwyn-lais.

Puling, *a.* pipianllyd; llefog; â fo yn lleisio yn wanaidd; cwynfanllyd.

Pulkha, *s.* càr llusg Lapland.

Pull, *v. a.* (S. *pullian*) tynu; plicio; rhwygo; llusgo; dïosg, dihatru.

To pull again—tynu eilwaith, eilwera, eilchwyl, eto, *neu* drachefn; ad-dynu; ail dynu.

To pull asunder—tynu oddi wrth eu gilydd.

To pull down—tynu i lawr; dymchwelyd; iselu, diraddio.

To pull one down a peg—darostwng *neu* dolio balchder un; tori peth ar falchder un; peri trai ar falchder un; tori crib un.

To pull hard—tynu yn dyn; tynu yn galed; dirdynu.

To pull in—tynu i mewn.

To pull in one's horns—tynu ei gyrn ato; galw ei siriau yn ol.

To pull off—tynu ymaith; dïosg, dihatru, deodi.

To pull off your shoes—tynwch eich esgidiau.

To pull off feathers—pluo, plufio; plicio; tynu pluf.

To pull off hair—tynu gwallt, diwalltu, tynu blew.

To pull off the clothes—dïosg, dihatru, dihwylo, dadwisgo, diwisgo, diddilladu, deodi; ymddïosg, ymddihatru.

To pull off a covering *or* veil—tynu ymaith y gorchudd *neu* y llen; tynu o dàn lèn; dïorchuddio, dadorchuddio.

To pull out—tynu allan; tynu.

To pull out the entrails—diberfeddu, dadberfeddu; tynu allan y perfedd *neu* yr ymysgaroedd.

To pull out the teeth—tynu y dannedd, diddanneddu, mantachu.

To pull out the tongue—tynu y tafod, didafodio.

To pull in pieces—tynu yn ddrylliau, yn ddarnau, yn chwilfriw, *neu* yn gyrbibion; tynu bob yn getyn; rhwygo yn ddrylliau; llarpio, carpio, dryllio.

To pull together—tynu yn nghyd, cyttynu, cyd-dynu.

To pull up—tynu i fynu; tynu.

To pull up by the roots—diwreiddio, dadwreiddio; tynu o'r gwraidd.

To pull up one's heart *or* spirits — cymmeryd calon.

To pull up weeds—chwynu allan, chwynu, tynu chwyn.

Pull, *s.* tyn, tyniad, tynfa; llusg; ymdrech, ymryson.

By pulls—ar dyniadau.

Pullback, *s.* peth à dyno yn ol; rhwystr.

Pullen,† *s.* (Ll. *pullus*; Ff. *poulet*)=*Poultry.*

Puller, *s.* tynwr, tynydd, tyniedydd; llusgwr.

Pulley, *s.* (Ff. *poulie*; Ysp. *polla*; Ll. *polus*) chwerfan, chwerfan dro, chwarf; troell.

Pullicat, } *s.* math o foledau cotwm brith.
Pulicat, }

Pullulate, *v. n.* (Ll. *pullulo*) egino, blaendarddu, blaguro, bywullu, pibori, impio, baldarddu, balannu.

Pullulation, *s.* eginad, blaendarddiad, blagurad, bywulliad.

Pulmogrades, } *s. pl.* (Ll. *pulmo* a *gradior*) ys-
Pulmograda, } gyfeinfudiaid.

Pulmonaria, *s.* (Ll. *pulmones*) llysiau yr ysgyfaint; llwyth o gorynolion.

Pulmonary, } *a.* (Ll. *pulmonarius*; Ff. *pul-*
Pulmonic, } *monique*) ysgyfeiniol, ysgyfeiniog, ysgyfeinaidd, ysgyfeinllyd, ysgyfain; perthynol i'r ysgyfaint; eiddo yr ysgyfaint.

Pulmonary consumption — ysgyfeinwst, darfodedigaeth ysgyfeiniol, cryg yr ysgyfaint.

Pulmonary disease — clefyd ysgyfaint, clwyf ysgyfaint, clefyd yr ysgyfaint.

Pulmonic, *s.* cyffyr rhag yr ysgyfeinwst, meddyginiaeth i glefydau yr ysgyfaint; un â chlefyd *neu* glwyf yr ysgyfaint arno.

Pulp, *s.* (Ll. *pulpa*; Ff. *pulpe*) bywyn, mwydion, mwydionyn, mywyn; mêr, madruddyn; croen *neu* wisg grawn.

Pulp, *v. a.* diwisgo, difisgo; tynu ymaith y croen *neu* wisg allanol grawn; silio.

To pulp coffee—silio coffi.

Pulpiness, *s.* bywynogrwydd, bywyneiddrwydd.

Pulpit, *s.* (Ll. *pulpitum*) areithfa, cadair ymadrodd, pregethfa, ymadroddfa, llefarfa, pulpud.

Pulpit orator—pregethwr hyawdl.

Pulpitish, *a.* ar wedd *neu* ddull areithfa; fel areithfa.

Pulpous, } *a.* (o *pulp*) bywynog, mwydionog,
Pulpy, } bywynaidd, mwydionaidd, mywynaidd; meddal, tyner; cigog.

Pulque, *s.* (Ysp.) gwin elyw.

Pulsate, *v. n.* (Ll. *pulsatus*, *pulso*) curo, dychlamu, ysboncio.

Pulsatile, *a.* (Ll. *pulsatilis*) curadwy, duliadwy; i'w guro, i'w ddulio, i'w daraw; i'w ganu wrth ei guro; duliedigol.

Pulsation, *s.* (Ll. *pulsatio*) curiad, duliad, tarawiad, ergydiad; curiad y galon, ysbonciad y galon, curiad y gwaed, gwaedgur.

Pulsative, } *a.* curol, curedigol; ysbonciol,
Pulsatory, } dychlamol; gwaedgurol.

Pulsator, *s.* curydd, curwr, duliedydd, tarawydd.

Pulse, *s.* (Ll. *pulsus*; Ff. *pouls*) cur, ysbonc, dychlam; cur, curiad, ysbonc, *neu* ysbonciad y galon; cur y gwaed, gwaedgur; rhedgur, amredgur; ergyd, tarawiad; siglad.

To feel one's pulse- teimlo yr ysbonc, &c.; profi goddeg un; mynu gwybod goddeg un; profi naws a thuedd un; swmpo un.

Pulse, *v.* curo, ysboncio, dychlamu, neidio.

Pulse, *s.* (Ll. *pulsus?*) pliagrawn, peisgrawn, ffaon; pys, ffa.

Pulseless, *a.* diguriad, heb gur, heb ysbonc.

Pulsific, *a.* (Ll. *pulsus* a *facio*) à gynhyrfa y gwaedgur; à bair guriad y galon; rhedgurol.

Pulsion, *s.* (o'r Ll. *pulsus*) gyriad *neu* wthiad yn mlaen.

Pultaceous, *a.* (Gr. *poltos*; Ll. *puls*) à wnaed yn dyner *neu* feddal; teneu; lledhylif.

Pulverable, } *a.* (o'r Ll. *pulvis*) llychadwy,
Pulverizable, } pyloradwy, meilonadwy; maladwy, maluriadwy, hyfal; à ellir ei wneuthur yn llwch *neu* bylor.

Not pulverable—anhyfal, anllychadwy; nas gellir ei wneuthur yn llwch *neu* bylor.

Pulverate, *v. a.*=*Pulverize.*

Pulverin, } *s.* (o'r Ll. *pulvis*) llychludw, lludw
Pulverine, } halwymon.

Pulverization, *s.* llychiad, pyloriad, meiloniad, ffyloriad; pariad *neu* wneuthuriad yn llwch *neu* bylor; maluriad.

Pulverise, *v. a.* (*Ff. pulveriser;* o'r Ll. *pulvis*) llychu, llychio, pylori, ffylori, meiloni, malurio, llychiannu, malu, breuddilo; goflodi, goflodio; peri, gwneuthur, *neu* falu yn llwch, &c.

Pulverous, *a.* llychiog, pylorawg; llychlyd, pyloraidd, ffyloraidd.

Pulverulence, *s.* llychineb, llychiant, llychiogrwydd.

Pulverulent, *a.* llychlyd, llychiannol, llychiannus; llychiog, pylorawg, peilliog; hoff o ymdreiglo yn y llwch.

Pulvil, *s.* llwch perarogius, per bylor.

Pulvil,† *v. a.* ysgeintio *neu* daenellu â llwch perarogiaidd.

Pulvinate, *a.* (Ll. *pulvinatus*) ar ddull clustog; clustogaidd.

Pulvinated, *a.* (Ll. *pulvinar*) â chwydd ynddo; chwyddog; gobenyddaidd.

Pulvinite, *s.* (Ll. *pulvinus*) clustogfaen.

Pulvis, *s.* (Ll.) llwch, pylor, ffylor, meilon.

Puma, *s.* llew yr Amerig.

Pumicate, *v. a.* (o *pumice*) rhwbio *neu* lyfnhau âg ysbyngfaen.

Pumice, } *s.* (Ll. *pumex*) ysbyngfaen;
Pumice-stone, } cabolfaen.

Pumiceous, *a.* (o *pumice*) perthynol i ysbyngfaen.

Pump, *s.* (*Ff. pompe;* Ysp. *bomba*) sugnedydd, sugnai, sugnydd, sugnbeiriant, sugndreoyn, sugndreo, sugnyr, sugnell; esgid ddiwaldas, esgid wadn-deneu ddiwaldas.

To work at the pump—gweithio y sugnedydd.

Chain-pump—cadwyn sugno, tidsugnai.

Pump, *v.* gweithio y sugnedydd; codi (dwr) â sugnedydd; sugneio, sugnellu; sugno; sugn-godi; sugn-dynu; tynu, gwahenu; cyfrwys holi.

To pump out water—codi *neu* wahenu dwr â sugnedydd.

To pump ship—codi dwr o waelod llong â sugnedydd.

To pump one—holi *neu* fynych holi un er mwyn cael *neu* fynu allan ryw beth o'i gyfrinach.

To pump some secret out of one—dyrwyn allan ryw ddirgelwch *neu* gyfrinach o un.

Pump-brake, *s.* braich sugnedydd, braich sugnai.

Pump-dale, *s.* chwibol *neu* bibell cadwyn sugno.

Pumper, *s.* sugneiwr, sugneiydd; un â weithio y sugnedydd.

Pump-gear, *s.* tres sugneion.

Pumpion, } *s.* (Is. *pompoen;* Sw. *ponp*)
Pumpkin, } pwmpa, pompiwn.

Pumps, *s. pl.* esgidiau diwaldas, esgidiau gwadn-deneu diwaldas.

Pun, *s.* (C. *pun?*—Dr. *Webster*) geirdro, mwysair, gair mwys, amwysair, gair amwys, mwys, mwysdro.

Pun, *v.* mwyso, mwysdröi, geirdröi, mwyseirio; chwarcu ar air *neu* ar eiriau; gwiblo; troi *neu* wyrdröi gair *neu* eiriau; lleidlydio, lleidiogi.

Punch, } *s.* (Ll. *punctum;* Ff. *poinçon;* Llyd.
Puncheon, } *poençon*) trydyllyr, trydyllydd, tylliedydd.

Punch-hole—tarodwll.

Punch, *s.* pwt o geffyl cydnerth, trolyn o geffyl; pwt o ddyn, pwtyn o ddyn, trolyn o ddyn, dyn cydnerth, ffallach; ergyd.

What a punch he is!—y fath ffallach yw efe!

Punch, *s.* (Ysp. *ponche;* Al. *punsch*) mysglyn, mysgwirod.

Punch, } *s.* ysgentyn, digrifwas, gwas
Punchinello, } digrif, digrifyn, chwydawydd, munudiwr, croesan, croesaniad, penpingion.

Punch, *v. a.* (Ysp. *punzar*) tyllu, trydyllu, tarodyllu; gwthio, taro wrth, pwtio, ystolcio, ystolcian.

Punchballs, } *s. pl.* rheithwyr cyflafaredd (yn yr
Punchayets, } India).

Puncheon, } *s.* trydyllydd, trydyllyr, tylliedydd;
Punchion, } ysgyren.

Puncheon, *s.* myddi fawr yn cynnwys 84 galwyn. [ydd.

Puncher, *s.* tyllwr, tyllydd; trydyllyr, tylliedydd.

Punching-machine, *s.* peiriant tyllu, peiriant trydyllu.

Punchy, *a.* (o *punch*) ffallach, ffallachog, byrdew.

Punctate, } *a.* (Ll. *punctus*) pigfain, blaen-
Punctated, } fain, blaenllym; â manigion ar yr wyneb; manigog.

Punctiform, *a.* (Ll. *punctum* a *forma*) ar lun pwynt, pwyntaidd.

Punctilio, *s.* (Ysp. *puntilla*) pyncyn; pwnc bychanigyn bach, dim o bwnc, pwnc disylwedd; peth bychan, manylbeth, manylbwnc; manylrwydd.

Punctilious, *a.* â saif *neu* â ddeil ar fanylbynciau; rhyfanwl, gorfanwl; manol yn nghylch pethau dibwys.

Punctiliousness, *s.* gorfanyldeb, gorfanylder, rhyfanylder, rhyfanylwch; gorfanylder yn nghylch pynciau disylwedd.

Punction, *s.* (Ll. *punctum*) pigiad, pigad, brath, tylliad, gwân; pigdwll; olp.

Puncto, *s.* (Ysp. ac It. *punto*) manylbwnc, manylbeth; y pwnc wrth ymgleddyfu.

Punctual, *a.* (*Ff. ponctuel;* o'r Ll. *punctum*) cywir i'r pwnc; cywir i'r mynyd; â geidw ei air; manwl, manol, manylaidd, gofalus, cywir; geirwir; â fo at ei air; â fo wrth ei air; pendodol; pyncfol.

Punctualist, *s.* un â saif ar fanylbynciau; un gorfanol, un rhyfanwl.

Punctuality, } *s.* manyledd, manylder, man-
Punctualness, } yldeb, manylrwydd; cywiredd i'r pwnc; cywiredd i'r pwnc *neu* y dydd penod; diffaeledd, diffael gywiredd; cywiredd, cywirdeb; geirwiredd.

Punctually, *ad.* yn gywir i'r pwnc, &c.; yn ddiffael; gyda manylder, &c.

He came punctually according to his promise—efe a ddaeth ar y dydd, yr awr, y mynyd, *neu* y pwnc yn ol ei addewid.

Punctuate, *v. a.* (*Ff. ponctuer*) gwahannodi, attalnodi; pyncio.

Punctuation, *s.* gwahannodiad, gwahannodiaeth, attalnodiad; gosodiad gwahanmodau rhwng geiriau; pynciad.

Punctuist, *s.* gwahannodwr, gwahannodydd.

Punctulate,† *v. a.* (Ll. *punctulum*) pigfanu, mân ysmotio.

Punctum, *s.* (Ll.) pwnc, pwynt; cyfannod, diweddeb.

Puncturation, *s.* pigiad *neu* frathiad â nodwyddau (mewn llawfeddyginiaeth); nydeiliad.

Puncture, *s.* (Ll. *punctura*) pigad, pigiad, brathiad, brath, gwân; pigdwll; olp.
Puncture, *v. a.* pigo, brathu, gwanu.
Pundit, } *s.* (Indaeg) Brahmin dysgedig; un o
Pandit, } ddysgedigion yr Hindwys.
Pundle,† *s.* pwtog, pwten, ffallach, dynes fyrdew, trolen o fenyw.
Pungency, *s.* (Ll. *pungens*) llymder, llymedd, llymrwydd, tostlymedd, llymdostrwydd, arlymder, pigogrwydd; llymsurni; poethder; graen, graenedd; tostedd; oeth, gwew.
Pungent, *a.* (Ll. *pungens*) llym, pigog, tostlym, llymdost, pigoglym, piglym, arlym, edlym; llymsur; poeth; iddas, graenol, graen, irad, aethus, aethlyd.
Punic, *a.* (Ll. *punicus*, o *Pœni*=y Carthagiaid) ffals, bradus, bradwraidd, anffyddlawn, twyllodrus, bradychus.
Punice,† *s.* torogen, mur-leuen.
Puniceous, } *a.* (Ll. *puniceus*) porffor, cochlas,
Puniceal, } glasgoch, rhuddain.
Puniness, *s.* (o *puny*) bychanedd, bychander, bychanrwydd, eiddiledd, eiddilwch, nareiddrwydd; bychander a gwendid.
Punish, *v. a.* (Ll. *punio*; Ff. *punir, punissant*) cospi, argospi, dargospi; ceryddu, cystwyo; dïalu. [gospi.
Punishable, *a.* cospadwy, hygosp; à ellir ei
Punishableness, *s.* hygospedd.
Punisher, *s.* cospwr, cospydd, cospedydd, cospadur; cystwywr; dïalwr.
Punishment, *s.* cosp, cospedigaeth, cospaduriaeth, cospawd, cospad, argosp, dargosp, dargospad, argospad; poenedigaeth, poen; cystwy; dïal.
Capital punishment—prif gosp, prif gospedigaeth, cosp eithaf y gyfraith, cosp benigol; cosp farwol *neu* angeuol; cosp ddïenydd, cosp ddïenyddol; dïenyddiaeth; cosp marwolaeth *neu* angeu.
Punition, *s.* (Ll. *punitio*) cosp, cospedigaeth, cospaduriaeth, cospad, argospad, dargospad, cospawd.
Punitive, } *a.* (It. *punitive*) cospedigol, cospawl,
Punitory, } argospawl, dargospawl, argystwyol, cospus, cospedigaethol.
Punk, *s.* putain, huren, carn butain; pren pwdr.
Punka, } *s.* math o wyntyll neu ffedonas o
Punkah, } bluf (yn yr India).
Punner, *s.* (o *pun*)=*Punster*.
Punning, *s.* (o *pun*) geirdroad, mwyseiriad, mwysad, geiriad mwys, chwareu ar eiriau.
Punster, *s.* (o *pun*) geirdröedydd, mwysai, mwyseiriwr, amwyswr, mwysdröwr, amwysydd.
Punt, *v. n.* chwareu wmbr.
Punt, *s.* (S.; Ll. *pons*) garfwch, cafn enlli; bad gwaelod-wastad.
Punter, *s.* chwarëwr wmbr.
Puny, *a.* (o'r Ff. *puisné*) bychan, bach, eiddil, pitw, naraidd, llerw; clefyca, lleag, nychlyd; dicra; is; crach; †iau.
A puny boy—eiddilyn, nar, gwas eiddil.
Puny, *s.* newyddian.
Pup, *v. n.* (Ll. *pupa?*) bwrw cwn, dyfod â chwn, bwrw cwn bach.
Pup, *s.* ci bach, colwyn, cenau, cenaw, cian.
Pupa, } *s.* (Ll. *pupa*) chwileryn, chwiler;
Pupe, } math o falwen.
Pupil, *s.* (Ll. *pupilla*) canwyll y llygad, canwyll llygad, mablygad.
Pupil, *s.* (Ll. *pupillus*) ysgoläig, ysgolor, dysgybl, dysgadur; un à fo dân amgeledd un arall; un heb gyrhaedd addfedrwydd oedran.
Pupillage, *s.* dysgoed, addysgoed, dysgaeth, dysgyblaeth; cyflwr *neu* ansawdd un à fo dân amgeledd *neu* dân oed; anoed, maboed, mebyd.
Pupillary, *a.* (Ll. *pupillaris*) perthynol i'r neb à fo dan amgeledd; ysgoleigiol, dysgiolin, dysgadurol, dysgedyddol.
Pupipara, } *s. pl.* (Ll. *pupus* a *pario*) creadur-
Pupipares, } iaid chwilerddwyn.
Pupiparous, *a.* chwilerddwyn.
Pupivora, } *s. pl.* (Ll. *pupa* a *voro*) chwilerys-
Pupivores, } iaid, chwilerysolion.
Pupivorous, *a.* chwilerysol; yn byw ar chwilerod a magïod.
Puppet, *s.* (Ff. *poupée*; Ll. *pupus*) llamddelw, delw lamidydd, delw lamidyddol; delwan debyg i ddyn bach; delwan.
Puppets — llamddelwau; mân ddelwau llamidyddol.
Puppetman, } *s.* chwareuwr llamddelwau,
Puppetmaster, } chwarëydd llamddelwau.
Puppet-player, *s.* chwareuwr llamddelwau, ysgogydd llamddelwau.
Puppetry, *s.* mursendod, coegni, cymhendod.
Puppet-show, *s.* chwareu llamddelwau, delw lamsach.
Puppy, *s.* (Ll. *pupa, pupus*) ci bach, colwyn, cian, cïyn, cenaw ci, cenau ci; coegyn, coegwr, coegwas, coegfelchyn.
An old dog's play with a puppy—chwareu hen-gi â cholwyn.
Puppy, *v. n.* bwrw cwn, dyfod â chwn, bwrw cenawon.
Puppyism, *s.* coegni, coegfalchedd, coegyndod, cymhendod; brynti; gorwaelder.
Pur, *v.* (o'r sain) canu'r crwth, canu ei grwth, grwnan, gryngian, gryngio, cân-chwyrnu, araf chwyrnu, canu grŵn.
Pur, *s.* grŵn, grwnan, grwng, grynçiad, cân-chwyrniad oath.
Purana, *s.* (Sans.) cerdd santaidd yn mhlith yr Hindwys, yn cynnwys eglurhad ar y Shaster.
Puranic, *a.* Pwranig; perthynol i'r Pwrana; yn perthyn i gerddi cyssegredig yr Hindwys.
Purblind, *a.* (*pore* a *blind*) cibddall, coegddall, byrwel; à wel yn y godywyll yn well nag yn y goleu.
Purblindness, *s.* cibddalledd, cibddelli, cibddelleni, coegddalledd, coegddelli, coegddelleni.
Purchasable, *a.* prynadwy, hybryn.
Purchase, *v.* (Ff. *pourchasser*) prynu, pwrcasu; ennill; meddiannu; cyrhaedd, cyrhaeddyd, cyrhaeddu; tynu *neu* ddyfod i mewn.
Purchase, *s.* pryn, pryniant, pryniad, dybryn, pwrcas; meddiant *neu* beth à brynwyd; gafael, mantais, *neu* rym i godi peth; †lladrad.
Joint purchase—cydbryn, cymhryn.
Purchase-money—arian y pryniant, arian y pwrcas.
Purchaser, *s.* prynwr, prynydd, pryniedydd, pryniawdwr, pryniawdr, pwrcaswr, pwrcasydd.
Pure, *a.* (Ll. *purus*; C., Ff., a S. *pur*) pur; glân, purlan; glain, ter, coeth; glwys, llwys; myr, nwf; dinam; gwir, gwirin; diwair, gwyryf, gwyrf, dihalog; ffres, ffresg; digymmysg.

Pure gold—aur pur, aur coeth, aur dilin.
Pure virtues—gleinion radau.
Of a pure nature—o anian bur; gwirin.
Pure virgin—morwyn bur, ddiwair, *new* ddihalog.
Somewhat pure—puraidd, lled bur.

Pure,† *v. a.* puro, glanhau.

Purely, *ad.* yn bur, &c.; yn bur dda, yn dda dros ben; yn burion; yn unig, yn hollol, yn llwyr.

Pureness, *s.* purdeb, puredd, purdra, purineb, purder, pureiddrwydd, glendid, dyburedd, coetheiddrwydd, coetheidd-dra, teredd; gwyrfedd; glwysdeb, glwysder.
Pureness of living—purdeb buchedd, glendid buchedd.

Purfile, } *s.* (Ff. *pourfilée*) amadrwy, amaerwy,
Purfle, } rhyffle.

Purfle,† *v. a.* amadrwyo; brodio, brwydo.

Purfle, } *s.* amadrwy, amaerwy; ymyl o frod-
Purflew, } waith.

Purfled, *a.* amadrwyog, amaerwyog; âg ymyl o frodwaith iddo; addurnog, addurnedig; brodiog, brwydog.

Purgament, *s.* (Ll. *purgamen*) carthai.

Purgation, *s.* (Ff. o'r Ll. *purgatio*) purad, puriad, puredigaeth, purawd, puriant, glanhad, dyburdod; carthiad, dysgarthiad, ysgarthiad; diheurad; ymddiheurad, ymlanhad; rhyddhad.

Purgative, *a.* (Ff. *purgatif*) carthedigol, gogarthol, dysgarthol, ysgarthiadol, carthol; glanweithus.

Purgative, *s.* carthai, ysgothai, ysgarthai, cothai, carthlyn.

Purgatorial, } *a.* (o *purgatory*) perthynol i'r
Purgatorian, } purdan.

Pugatory, *s.* (Ff. *purgatoire;* Ll. *purgatorius*) purdan, y purdan.

Purgatory, *a.* (Ll. *purgatorius*) glanhaol, glanweithus, puredigol, puriannol.

Purge, *v.* (Ll. *purgo;* Ff. *purger*) glanhau; arllwys, arllwyso, allwys, arloesi, carthu, ysgarthu, dysgarthu, gogarthu, dargoethi; coethi, ysgythu, ysgothi, trafu; puro; teru.
To purge away—carthu ymaith; puro, glanhau; carthu.
I will purely purge away thy dross—mi a lân buraf dy sothach.
To purge out—carthu allan; carthu, ysgarthu, dysgarthu.

Purge, *s.* carthai, carthlyn, carthiedydd, ysgothai, ysgarthai, cothai, carthddïod; cothiedydd, cyfog boly.

Purger, *s.* carthwr, carthydd, carthiedydd; purwr, coethwr; carthai, ysgothai, carthlyn.

Purging, *s.* darymred, pibre, rhyddni, dolur rhydd, y bib; ysgothiad, ysgarthiad; purad; glanhad.
Purgings (of the sea)—carthion, ysgarthion; dyluog.
Purging flax—llin y mynydd.

Purification, *s.* (Ff.; Ll. *purificatio*) puredigaeth, purad, puriddiad, glanhad, purawd, puriant, puriad; coethiad, dargoethiad.

Purificative, } *a.* puredigol, puriddiedigol,
Purificatory, } puriannol, puriannus, puredigaethol, puriddiol, glanhaol, coethedigol, dargoethol, coethol, coetheiddiol, coethiadol.

Purified, *p. p.* puredig, &c.; pur, coeth, glân, llwys, ter.

Purifier, *s.* (o *purify*) purwr, puriedydd, purydd, puriddiwr, coethwr, coethydd, coethiedydd, puriannwr, glanhäwr, coethed, terydd.

Puriform, *a.* (Ll. *pus* a *forma*) fel crawn, fel gôr; crawnaidd.

Purify, *v.* (Ll. *purifico;* Ff. *purifier*) puro, puriddio, coethi, dargoethi, glanhau, puriannu, puredigaethu; teru; gleinio, glwyso; gwyryfu, gwyrfio; gogarthu; ymburo; gloewi.

Purifying, *s.* purad, puriddiad, puriad, puriant, glanhad, coethiad, dargoethiad.

Purifying, *p.* yn puro, &c.; puredigol, puriddiol, puriannol, puriannus, purol, terol, coethol, dargoethol, glanhaol, gleiniol.
Purifying machine—puren.

Purim, *s.* (H.) y Pwrim, Gŵyl y Coelbrenau (*Esth.* ix).

Purism, *s.* (o *pure*) puriaith, puriaeth, pureiniaeth.

Purist, *s.* (Ff. *puriste*) puriaithydd, puriaithwr, pureiniwr; un manwl yn nghylch purdeb iaith.

Puritan, *s.* (o *pure*) coethyn, purddyn, coethan, puryn, perffeithyn: *pl.* coethynion, puredigion.

Puritan, }
Puritanic, } *a.* coethynol, purddynol, puryn-
Puritanical, } ol; perthynol i'r coethynion manwl, llym.

Puritanism, *s.* coethyndod, coethyniaeth, coethaniaeth; crefydd *new* ymarfer y puredigion.

Puritanize, *v. n.* coethyno; taenu egwyddorion coethynion.

Purity, *s.* (Ll. *puritas*) purdeb, puredd, purder, purineb, purdra, pureiddrwydd, dïanmhuredd; coethedd, coethder, coethineb, coetheiddrwydd, coetheidd-dra; glendid, gleindid; glwysder, llwysedd; creider; gwyryd; dinamedd, difeiedd, dilygredd; myraeth; ednyw.

Purl, *s.* (talfyriad, meddylir, o *purfle*) amadrwy, amaerwy, eirionwe, ymylwe, rhyffle.

Purl, *v. a.* amadrwyo; addurno âg amadrwy *neu* amaerwy.

Purl, *s.* ffreulwy, chwerwlyslyn, dïod chwerw-

Purl, *s.* dau dro wrth wau.

Purl, *v. n.* (Sw. *porla;* Al. *brüllen;* D. *broler*) ffreulo, crychleisio, godarddu, siffrwd, sibrwd, godyrddu, godyrddain, godrystio, godyrfu, crychu, goddyaru, godoni.
To purl along, } rhedeg dân grychleisio;
To run purlingly, } rhedeg dân grychu; crychu, ffreulo.

Purl, *s.* ffraul, crychlais dwfr, godwrdd, godwrf, goddyar, siffrwd, sibrwd, godardd; trwst dwfr yn rhedeg rhwng cerygos; araf rediad.

Purlieu, *s.* (Ff. *pur* a *lieu*) ymyl, cyffin, cyffinid, ffin, cwr, goror, terfyn; cyfryddid; tiriogaeth; hen gyffin: *pl.* amgylchoedd.

Purlin, *s.* croeslath, trawslath; tylath.

Purling, *s.* ffreulad, crychleisiad, crychiad, godarddiad; ffraul, godardd, godwrdd.

Purling, *a.* ffreulog, crychleisiog, dadyrddol, dadyrddus, sisialog, sisellog.
A purling stream—ffrwd grychleisiog, nant crychleisiog, ffrwd ffreulog, nant ffreulog, nant sisellog, nennig sisellog, crych-nant, crych-ddwr, ffrwd grech.

Purloin, *v.* (Ff. *pour* a *loin*) lladrata, lledrata, darnguddio, chwilena, chwiwbigo, chwiwio, chwiwian, chwiwladrata; llenysbeilio.

Purloiner, *s.* lleidr, darnguddiwr, chwiwgi; llenlaidr.
Purloining, *s.* lladrata; lladrad; darnguddiad; llenyabeiliad.
Purparty, *s.* (*Ff. pour* a *partie*)=*Pourparty.*
Purple, *a.* (*Ff. pourpré*; Ll. *purpureus*; Gr. *porphureos*) porffor, cochlas, glasgoch; rhuddgoch, rhuddlas; porfforliw; coch.
Purple flood—creulif, cochlif, cochre.
To make purple—cochlasu, glasgochi, porffori.
Purple, *s.* porffor, cochlas, glasgoch, porfforliw, lliw glasgoch; porfforwisg, gwisg borffor; brethyn porffor.
The purple—y porffor, y wisg borffor, y borfforwisg=urddas ymherawdwyr, cyniadur, &c.
Pale purple—lliw blodau yr hocys; porfforliw gwawrwyn, porfforliw gorwyn, golasgoch.
Purple-coloured—porfforliw, o liw y porffor, porfforaidd, glasgoch, cochlas; rhuddgoch.
Purple-coloured violet, } cenin y
Purple-coloured hyacinth flower, } brain, bwtias y gog, cloch yr eos.
Purple loosestrife—llysiau y milwr, gwyarllys.
Purple-fish—porffor-bysg.
Purple, *v. a.* (Ll. *purpuro*) porffori, cochlasu, glasgochi, lliwio yn borffor, porfforliwio, troi yn borffor.
Purples, *s. pl.* y nodau; heintfanau; y frech goch angeuol; llucheuen fanog; y dwymyn goch fanog.
Purplish, *a.* porfforaidd, golasgoch, cochlasaidd.
Purport, *s.* (*Ff. pour* a *porter*) ystyr; amcan, dyben, bwriad; tuedd; rhediad, tueddiad; arwyddocâd, meddwl, deall, pwyll; swm, sylwedd; cynnwysiad.
Purport, *v. a.* arwyddo, arwyddocâu, golygu, cynnwys; meddylio, meddwl; amcanu neu fwriadu dangos; bod â'i ystyr; cynnwys.
Purpose, *s.* (*Ff. propos*; Ll. *propositum*) amcan, bwriad, dyben, perwyl, arfaeth, arfedd, arfeddyd, goddeu, godde, cyngyd, gofryd; meddwl; gofeg, bryd; ewyllys, gwyllys; cynghor; addug; creth, credd; effaith; pwrpas; †angbraifft; †ymddyddan.
On purpose, } yn fwriadol; o wir waith
Of purpose, } goddeu; o'r gwaith goddeu; o wir waith oddeu; o wir gwaith oddeu; o wir fwriad; o wir berwyl; o lawnfryd; o fwriad, trwy fwriad; yn unswydd, yn un swydd; o'i fodd, yn wirfoddol.
For the purpose—i'r peth hyn; i'r perwyl hyn; i'r dyben hyn; i'r dyben hwn; i'r dyben, i'r perwyl.
For this purpose—i'r dyben hyn; er mwyn hyn; i'r perwyl yma; i hyn o ddyben.
To good purpose—i ddyben da; i berwyl da; i ben da; i ffrwyth da; i berffeithrwydd cyflawn.
To purpose, } i ryw berwyl; i ryw
To some purpose, } ddyben; i berwyl; yn dda; yn dda da; yn dda ac yn ddiwall; hyd oni byddo yn ddifai.
He beat him to some purpose—efe a'i pwyodd hyd onid oedd yn ddifai; efe a roddodd iddo faeddgen cadnaw.
To no purpose—yn ofer, yn ddifudd, yn ddiles, yn ddiffrwyth; i ddim dyben.
In vain and to no purpose—yn ddiles ac yn ofer.
To the purpose—i'r dyben, i'r perwyl; i'r dyben hyn neu hyny, &c.; yn berthynasol; yn gymhwys, yn addas; yn gyfateb-ol; yn ol y bo yr achos yn gofyn; mewn modd addas.
It is to the purpose—y mae yn cyfateb; e gynghan; y mae yn taro neu yn cyttaro; y mae yn gymhwys; nid yw anghymhwys; nid yw anghyngban; e ddawr, e berthyn.
Nothing to the purpose, } anmherthynas-
Not at all to the purpose, } ol neu anmhriodol i'r pwno; anmherthynasol i'r pwno, i'r achos, neu i'r perwyl mewn llaw; anneiryd i'r pwno; anghyfachos.
It is nothing to the purpose, } ni ddeiryd;
It is not to the purpose, } llwyr neu gwbl anmherthynasol yw; y mae yn gwbl anmherthynasol; ni pherthyn i'r mater, i'r pwno, i'r achos, neu i'r perwyl mewn llaw; nid yw yn cyffwrdd dim â'r pwno, &c.; nid yw yn cyffwrdd â'r mater, &c.; nid oes mo'r berthynas leiaf rhyngddo a'r mater mewn llaw.
It is much to the purpose—y mae yn gymhwys iawn; y mae yn taro yn dda; e etyb yn wych; e gynghan yn wych; y mae yn ateb yn deg; e berthyn yn fawr; e ddawr lawer.
It is not much to the purpose, } nid oes
It is but little to the purpose, } nemawr o gymhwysdra ynddo; nid oes ond ychydig gymhwysdra ynddo; nid yw yn ateb neu yn taro nemawr; nid ateb nemawr; nid etyb nemawr; ni thery nemawr; ni pherthyn nemawr i'r mater, i'r achos, i'r pwno, neu i'r perwyl mewn llaw; ni ddawr nemawr.
To little purpose—i ychydig ddefnydd; i ychydig ddeunydd; i ychydig fudd neu les.
To another purpose—i berwyl neu ddyben amgen; i berwyl neu ddyben arall.
To the same purpose—i'r un perwyl, amcan, dyben, neu fwriad; ar yr un testyn.
It is as much to the purpose as if...—unwedd yw a phe...; unfath yw a phe....
To that purpose—i'r dyben hyny; i'r perwyl hyny; i'r amcan hyny; i hyny o ddyben, &c.; i'r ystyr hyny; er mwyn hyny; o herwydd hyny; ar fedr hyny.
Or somewhat to that purpose, } neu ryw-
Or something to that purpose, } beth i'r ystyr hyny; neu rywbeth cyfun â hyny; neu rywbeth cynhebyg i hyny.
To what purpose?—tuag at ba beth? i ba beth? i ba ddyben? i ba berwyl? er pa beth? er pan ddyben? i beth?
To what purpose is it?—i ba ddyben y mae efe? pa le a wna? beth a dâl (i ti, i chwi, &c.)? da i ba beth ydyw? i ba beth y mae yn dda?
To what purpose is all this?—i ba ddyben y mae hyn oll? pa les a wna hyn oll? beth a dâl hyn oll? i ba ddyben neu amcan y dywedi hyn?
A person for one's purpose—un à etyb neu à dery dro un; un cymhwys i wasanaeth un.

I went there on purpose—aethym yno yn unswydd; aethym yno yn fwriadol, &c.
To put one beside his purpose—bwrw neu droi un heibio i'w amcan; troi neu symmud un oddi wrth ei amcan; peri nas dygo un ei amcan i ben; bod yn achos nas dygo un ei amcan i ben; lluddias un yn ei amcan; rhwystro i un ei fwriad; seithugio amcan un; aehub y blaen ar un.
Full purpose — llwyrfryd, llawn fwriad, llawn-fryd.

Purpose, *v.* amcanu, bwriadu, bod ar oddeu, bod ar fedr, arfaethu, arfeddu, arfedd, goddeu, godde, gofrydu, meddwl, meddylio, meddylied, cyngydio, arofyn; llunio; cymmeryd cyngbor; penderfynu; †ymddyddan.
Man purposes and God disposes — meddwl dyn, Duw a'i terfyn.

Purposeless, *a.* difwriad, diamcan, heb fwriad, heb amcan.

Purposely, *ad.* yn fwriadol, o fwriad, o wir fwriad; o wir gwaith oddeu; o wir waith goddeu; o wir waith oddeu; o'r gwaith goddeu; yn unswydd, yn an swydd; o'i fodd.

Purposing, *p.* yn, gan, neu dan amcanu, &c.; ar fedr, ar oddeu.

Purprestare, } *s.* (Ff. *pour* a *prendre*) gormes-
Pourprestare, } iad ar eiddo y wlad; casbeth cyhoedd.

Purprise, *s.* (Ff. *purpris*) canadle, ceufaes, clos, maes canedig; amgylchedd tyddyn.

Purpura, *s.* (Ll.) cregyn porffor.

Purpurate, *s.* porfforhal.

Purpure, *s.* (Ll. *purpura*) porffor, cochlas (yn arfau bonedd).

Purpuric, *a* (Ll. *purpura*) porfforig.
Purpuric acid—sur porfforig.

Purpurine, *s.* porfforain, porffornur.

Purr, *v. n.*=*Pur.*

Purr, *s.* morhedydd, chedydd y môr.

Purre, *s.* adberwy; osai neu berwy lledwael.

Purrel, *s.* ymylwe brethyn caerog.

Purrock, *s.* (cyfnewidiad o *parrock*) pereyn, bwra, gower, maesan.

Purse, *s.* (Ff. *bourse;* Al. *börse;* Ll. *byrsa;* Gr. *bursa*) alwar, amner, pwra, pwtner; balleg, cod; bathgod.
The public purse — cod y wlad; pwra y wlad.
Privy purse—alwar dirgel, cudd alwar, cudd amner.
A little purse—alweryn, amneryn, pyrsyn.
Net-purse — rhwyd-god, rhwyd-bwra; rhwyd.
Purse-bearer—alwerydd, amnerydd, pwtnerydd; arweddiawdr neu ddygiawdr y pwra neu god.
Shepherd's purse—llysiau y tryfal, pwra y bugail.

Purse, *v. a.* pyrsu, amnera, alwaru; rhoddi, rhoi, neu ddodi mewn pwra, &c.; crynöi neu grychu ar wedd pwra.

Pursenet, *s.* pyra-rwyd, rhwyd bwra; rhwyd y gellir crych ei geneu fel pwra.

Purse-pride, *s.* baldhder ar ei bwra; balchder gan lawned ei bwra; balchder gan gyfoeth; balchder gan arian.

Purse-proud, *a.* arian-falch, goludfalch; codfalch; balch o'i arian neu olud.

Purser, *s.* alwerydd, amnerydd, pwtnerydd, pyrswr, pyrsydd; arweddawdr, dygiedydd, neu ddygiawdr y god; gwr y god.

Pursiness, } *s.* (o *pursy*) diffyg anadl gan dew-
Pursiveness, } der; anadlfyredd neu fyranadledd gan gastogrwydd; byranadlogrwydd, blythedd; chwydd.

Purslane, *s.* (Ll. *portulaca;* It. *porcellana*) porpin, pwrpin, troed y gywen.
Water purslane—troed y gywen.

Pursuable, *a.* erlynadwy, canlynadwy; à aller ei erlyn; addas i'w erlyn neu i'w geisio.

Pursuance, *s.* (o *pursue*) canlyniad, erlyniad, erlynad, dylyniad; ymlidiad.
In pursuance of—yn nghanlyniad peth; yn gyfatebol i; yn gyfatebol i'w orchymynion; yn gyfatebol i'r gorchymynion à roddwyd iddo; mewn canlyniad i.

Pursuant, *a.* (o *pursue*) canlynol, dylynol; cyfatebol.
Pursuant to—yn ganlynol i; yn atebol i; yn gyfatebol i.

Pursue, *v.* (Ff. *poursuivre;* Ll. *prosequor*) erlyn, canlyn, dylyn, ymlid, erlid, erlidio, dilyd; dylud, dyludo; rhedeg ar ol; rhedeg er dâl; ceisio dâl; canlyn neu ddylyn er dâl; olrhain, olrhesin; arhel; myned ar ol; ceisio cyrhaedd; ceisio dyfod o hyd i; ceisio gorddiwes; myned yn mlaen â; ymerlyn; ymlynu; myned yn mlaen, myned rhagddo; parhau.
To pursue eagerly—gorymlid; canlyn yn daer, &c.
To pursue damages—ceisio iawn trwy gyfraith; gyru hawl er cael neu gyrhaedd iawn am ryw niwed neu golled.
To pursue a design or purpose—myned yn mlaen â rhyw amcan neu fwriad.
Pursue thy purpose—dos yn mlaen â'th amcanion neu fwriadau.
To pursue with words (of entreaty)—ymnedd, ymhwedd.
To pursue close, } erlyn yn daer; canlyn
To pursue closely, } neu ddylyn yn dyn;
To pursue hard, } dylyn yn ddiwyd neu ddiflin; dylyn yn fanwl; glynu wrth; bod yn ddiwyd yn neu wrth.

Pursuer, *s.* erlynwr, erlyniwr, erlynydd, erlyniedydd, erlyniad, canlynwr, canlynydd, dylynwr, dylynydd, dylyniedydd, ymlidiwr, erlidiwr, erlidydd.

Pursuit, *s.* (Ff. *poursuite*) erlyniad, erlynad, canlyniad, dylyniad, erlyn, erlynedigaeth, ymlid, erlid, erlidiad, ymlidiad, ymlidfa, erlidfa, erlidedigaeth; canre, canred; galwad, galwedigaeth; gorchwyl; olrheiniad.
In pursuit of—yn nghanlyniad ar ol peth; yn ngwaith un yn canlyn ar ol peth; yn nghais peth; yn ngwaith un yn ceisio peth; wrth ganlyn ar ol peth; wrth geisio peth; yn ymerlyn â pheth.
He is still indefatigable in the pursuit of wealth—y mae efe fyth yn ddiflin yn canlyn ar ol neu yn ceisio cyfoeth; y mae efe fyth yn ddiflin yn ymerlyn â chyfoeth. [orol.
Scientific pursuits—olrheiniadau gwyddorol.

Pursuivant, *s.* (Ff. *poursuivant*) rhingyll arwyddfardd, gweinydd arwyddfardd, arfringyll; cenad gwlad, gwaedd gwlad; arwyddfardd ysbâs.

Pursy, *a.* (Ff. *poussif*) byrdew; byranadlog neu anadlfyr gan ei dewed; à diffyg anadl arno gan ei dewed; anadlfyr gan dewder; erthychlyd; byranadlog, anadlfyr; tew; cestog; tordyn; blythog; chwyddedig.

Purtenance, *s.* (o'r Ll. *pertineo*) ymysgar anifail, syrth.

Purulence, } *s.* (Ll. *purulentus*) crawniad,
Purulency, } madrediad, madriad, goriad; crawn, madredd, gôr.

Purulent, *a.* crawnllyd, madreddog, madraidd, gorllyd, llawn o grawn.

Purvey, *v.* (Ff. *pourvoir;* Ll. *provideo*) darmerthu, armerthu; arlwyo, mynu; darparu lluniaeth; prynu, arlwyo, *neu* barotöi bwyd; darparu; gosymdeithio, gosymmeithio.

Purveyance, *s.* darmerthiad, armerthiad, arlwyad, darpariad; pryniad, arlwyad, *neu* barotoad bwyd; bwydweiniad; ymborth, lluniaeth, bwyd.

Purveyor, *s.* darmerthydd, darmerthwr, armerthydd, armerthwr, bwydweinydd, gosymmeithydd, gosymmeithiwr, gosymdeithydd; prynwr, prynydd, pryniedydd, parwr, parydd, *neu* arlwywr bwyd *neu* luniaeth; darparwr, darparydd; llatai.

Purview, *s.* (Ff. *pourveu*) ergyd ac amean deddf; corff deddf; rhagddarbodiad; †rhagammod.

Pus, *s.* (Ll.) crawn, gôr, madredd.

Push, *v.* (Ff. *pousser;* Is. *puis*) gwthio, hyrddio, hyrddu, hergydio, ysgytio, ysgydio, gyrthio, ysgwthio, ysgethu, cilgwthio, hwpio, gyru, gothi; hychio; gwasgu; gwasgu ar; bod yn drwm yn erbyn; ymlewhau yn erbyn; orni; cornio; ymwthio, ymdrechu.

To push away—gwthio ymaith, &c.; esu.

To push back—gwthio yn ol.

To push at a thing—rhoi cais ar beth; rhoi cais ar wneuthur peth; ymröi yn gwbl i wneuthur peth; ymegnïo i wneuthur peth.

To push by main strength—gyru; gwthio trwy gryfder, &c.

To push on, } gwthio yn mlaen; gyru
To push forward, } yn mlaen; annog; cefnogi, cymhell, dirio; ymwthio yn mlaen, myned yn mlaen.

To push forward a design — myned yn mlaen â'i amcan; myned yn mlaen â'i fwriad.

To push (as an army does in the heat of battle)—gwasgu ar y gelyn; bod yn drwm yn erbyn y gelyn; ymlewhau yn erbyn.

Push, *s.* gwth, hergwd, hwrdd, hwp, ysgwd, cilgwth, hyrddawd, ysgŵth, ysgwt, erwch, heng, gyrth; rhuthr; ymdrech, egni, ymgais, cynnyg, cais; cyfyngder, enbydrwydd, dirdra, ing, ingder, gwasgfa, dir; pigodyn, llynoryn, ploryn, pendduyn, goryn, tarddiant; orn; es.

The last push—eithaf enbydrwydd, yr enbydrwydd eithaf, yr enbydrwydd mwyaf, eithaf anhawsdra; y cyfyng-gynghor; y weddi ddiweddaf; yr eithaf.

It is come to the last push—mae y peth yn eithaf enbydrwydd; mae y peth ar y cynnyg diweddaf.

He is at the last push, } y mae efe ar
He is come to the last push, } ei gyfyng-gynghor.

Reserving that resolution to the last push—gan gadw hyny o gynghor erbyn yr eithaf *neu* y gwaethaf.

At one push—ar un gwth, ergyd, cais, *neu* gynnyg.

To make one push for all—rhoi un cais ar beth ac nid ychwaneg; gwneuthur un cynnyg ar beth ac nid ychwaneg; ymbrofi unwaith ac nid eilwaith.

He made several pushes at it—efe a'i hamcanodd lawer gwaith; efe a amcanodd ei wneuthur lawer gwaith; efe a wnaeth amryw gynnygion ar ei wneuthur.

I will have another push for it—mi a wnaf gynnyg arall; mi a'i hamcanaf unwaith eto.

Pusher, *s.* gwthiwr, gwthiedydd, hyrddiwr, hyrddiedydd.

A pusher forwad—gwthiwr *neu* wthiedydd yn mlaen; ymwthiwr.

Pushing, *a.* gwthiol, hyrddol, ysgwthiol; anturiol, anturus, egnïol; yn ymwthio yn mlaen.

A pushing forward—gwthiad yn mlaen; ymwthiad yn mlaen.

Pushpin, *s.* (*push* a *pin*) pinwth, chwareu pinau=math o chwareu plant.

Pusillanimity, } *s.* (Ll. *pusillanimitas*) an-
Pusillanimousness, } wroldeb, annewredd, gwangalondid, digalondid, ofnogrwydd, llyfrineb, llyfrder, llyfrdra, anghalondid, digalonrwydd, aneofnder, annyndidwch, gwendid ysbryd.

Pusillanimous, *a.* (Ll. *pusillanimis*) anwrol, annewr, gwangalon, digalon, llwfr, llwrf, ofnog, gwangalonus, diarial, anfilwraidd, gwân ei galon, lleng, gwân, cachgiaidd.

Puss, *s.* (Is. *poes;* Gw. *pus*) titw; cath; ysgyfarnog (yn mhlith helyddion).

Pussy, *s.* (bychanig o *puss*) titw fach.

Pustulate, *v. a.* (Ll. *pustulatus*) crugdarddu, plorynu, gorynu; pothellu.

Pustulate, } *a.* pothellog, crugdarddog, plorynPustular, } og, llyfrithog.

Pustule, *s.* (Ff.; Ll. *pustula*) penddüyn, crugdardd, ploryn, goryn, llyneryn, pigodyn; pothell, ffothell.

Pustulous, *a.* (Ll. *pustulosus*) ploryneg, crugynog, gorynog, llynorog, pisgyrnog, llifrithog, llyfrith, llawn crugynau, crugdarddlyd.

Put, *v.* (Is. *pooten;* D. *poder*) gosod, dodi, rhoi, rhoddi, gosodi; bwrw; cyfeirio; llehau, llëu, cyflëu; hwylio.

To put about—gyru o bob tu; troi; newid gyrfa *neu* rediad.

To put again—ail osod; rhoi *neu* ddodi eilwaith yn ei le; adlehau, adlëu, adgyflëu.

To put against—dodi, gosod, rhoi, *neu* fwrw yn erbyn.

To put an army in array—byddino; trefnu byddin; trefnu gwŷr i'r frwydr; byddino gwŷr i ymladd; ymfyddino i ymladd; rhestru llu i'r gad; trefnu byddin *neu* fyddinoedd i ryfel; rhencio *neu* restru llu o filwyr; cattrefnu.

To put ashore—tirio, glanio; gosod ar y làn; rhoi ar dir.

To put aside—rhoi heibio, bwrw heibio, dodi heibio; gosod o'r neilltu; neilltuo, neilltuoli.

To put asunder—dydoli, gwahanu, ysgar, ysgaru, dadgysylltu, neilltuo; tynu oddi wrth eu gilydd.

To put away—dodi, symmud, rhoi, gyru, *neu* fwrw ymaith; rhoi heibio.

To put away one's wife—gollwng, bwrw, rhoi, rhoddi, *neu* yru ymaith ei wraig; ysgar â'i wraig; ysgar ei wraig.

To put away, } gwerthu; dodi ymaith;
To put off, } gyru ymaith; gyru ar gerdded; rhoi ar gerdded; peri *neu* wneuthur iddo fyned.

To put back—dodi, bwrw, gosod, gyru, *neu* wthio yn ol; cilgwthio.

To put between—rhoi, gosod, dodi, *neu* fwrw rhwng *neu* i mewn; cyfryngu.

To put by—troi, bwrw, rhoddi, rhoi, *neu* ddodi heibio; gosod, bwrw, *neu* daflu o'r neilltu; gosod ar wahan; rhoi *neu* osod yn nghadw; rhoi *neu* osod i gadw; seithugio, dïebrydu.

To put a case to one—gosod, dodi, *neu* roddi mater ger bron *neu* o flaen un; ysbysu *neu* egluro mater *neu* achos i un.

Put the case—gadwch, gadëwch, gedwch, bwriwch, caniatëwch, meddyliwch, cyfrifwch, gosodwch, tybiwch, bid, boed, bydded; pe rhon a; caniatäer.

Put the case it be so—gadwch *neu* gadëwch i hyny fod; bid felly, bydded felly, boed felly, poed felly; gadwch iddi fod felly,; pe rhon a bod y peth felly; a chaniatäu hyny; caniatäer ei bod fel hyny.

To put to death—marwolaethu, lladd, dïenyddu, dïenyddio; rhoi, rhoddi, *neu* osod i farwolaeth; rhoi i farw; dyfethu; cymmeryd *neu* dori ymaith.

To put down—gosod, dodi, rhoi, rhoddi, *neu* fwrw i lawr; gostwng, darostwng, llethu; dymchwelyd; trechu; diraddio; dystewi, rhoi taw ar.

To put an end to—rhoi terfyn, diwedd, *neu* ddyben ar; diweddu, terfynu.

To put forth—gosod allan; cynnyg; estyn, estyn allan; blaguro; ymadael â.

To put forth one's hand—estyn ei law; estyn ei law allan; estyn allan ei law.

To put forth one's strength *or* power—ymegnïo, ymdrechu, ymdrech, ymorchestu, ymöi, ymadferthu, ymadferth; rhoi ei rym *neu* ei allu ar waith.

To put forth a book—cyhoeddi llyfr; gosod llyfr allan.

To put forth leaves—deilio, dwyn dail, bwrw allan ddail.

To put forward—gwthio yn mlaen; gwasgu yn mlaen; gosod yn mlaen.

To put in execution—cyflawnu, gwneuthur; gosod mewn grym; rhoi ar waith.

To put in fear—ofni, peri ofni, ofnhau, ofnocäu; gyru *neu* beri ofn ar; rhoi braw yn; dychrynu, hylldrawu, brawychu.

To put to flight—tarfu; gyru ar ffo; gyru i ffoi; gyru i gilio; gyru ar gil *neu* encil; ymlid ymaith; cilio.

To put from one—bwrw oddi wrth un; bwrw ymaith oddi wrth un; gwrthod, llysu.

To put a thing into one's hands *or* power—rhoddi peth yn nwylaw un; rhoi peth dàn ddwylaw un; rhoddi peth dàn law un; rhoddi peth dàn awdurdod un; dodi peth yn nwylaw un.

To put a horse to his speed—gyru march ar lawn-frys, ar y pedwarcarn, *neu* ar y gyrfäu.

To put in—dodi, gosod, rhoi, rhoddi, *neu* fwrw yn *neu* i mewn.

To put into—dodi, gosod, rhoi, rhoddi, *neu* fwrw yn *neu* i mewn.

To put in practice—rhoi ar waith; arferu, arferyd, defnyddio.

To put into another's hands—gosod, rhoi, *neu* ddodi yn nwylaw un arall; rhoi yn ngofal un arall; ymddiried i un arall.

To put in for a place, } sefyll am swydd
To put for a place, } *neu* le; bod yn ymgeisydd am le *neu* swydd; ymgynnyg; swyddymgeisio, swyddymgais.

To put into the ground—rhoi, dodi, *neu* osod yn y ddaiar; planu.

To put to a hazard—peryglu, pydio; rhedeg y perygl.

To put in mind—adgofio, adgoffa, adgoffhau, dwyn ar gof, galw i gof, coffa, coffhau.

To put in one's head, } rhoi, rhoddi, dodi,
To put into one's head, } *neu* osod yn mhen un; dwyn ar gof i un; coffhau i un; annog, cynghori.

To put one out of heart—digaloni un.

To put one in good heart—rhoi calon, arial, *neu* galondid mewn un.

To put one in hope *or* hopes—peri gobaith yn un; peri i un obeithio.

It puts me in great hope—mae yn peri i mi fawr obeithio.

To put in order—trefnu, cyweirio, tacluso, trefnuso.

To put into order—trefnu; gosod mewn trefn; gwneuthur trefn ar; dwyn i drefn; cymmoni; cymhenu.

To put in place of another—rhoi, gosod, *neu* ddodi yn lle un arall.

To put in bail, } rhoddi meichiau ar gwbl-
To put in surety, } hau *neu* ar ateb; rhoddi meichiau ar ymddangos ger bron yr ynad ar ddydd penod.

To put in pawn, } gwystlo, arwystlo; rhoi
To put in pledge, } yn ngwystl; dodi ar wystl.

To put money to use—gosod arian ar *neu* yn llog; llogi arian.

To put off—dïosg, dihatru, dadwisgo, diwisgo, diddilladu, deodi; ymddïosg o; ymddihatru o; tynu ymaith; tynu oddi am dano; gosod o'r neilltu; gosod, rhoi *neu* ddodi heibio; bwrw heibio, troi heibio; oedi, gohirio, addoedi; troi ymaith; diswyddo; somi, seithugio; cyfrwys ochel, osgöi; ymddïanc oddi wrth; rhoi, gosod, *neu* yru ar gerdded; gwneuthur *neu* beri i beth fyned; pasio; gwerthu; cymmeradwyo, canmawl; gwthio ymaith, cilgwthio; tynu; ymadaw; gadael y tir.

To put off one's hat—tynu ei het.

To put on, } gwisgo; rhoi am; gwisgo,
To put upon, } bwrw, gosod, rhoi, *neu* ddodi am dano; ymwisgo â; cymmeryd arno; gosod ar, rhoddi ar, dodi ar; cyfrif; twyllo; †hyrwyddo.

To be put upon—cael ei dwyllo.

To put on a face the face of religion—cymmeryd arno agwedd *neu* rith crefydd.

To put on a demure countenance—gwneuthur wyneb prudd, mul, llednais, *neu* orchwylus; edrych yn ful, yn llednais, *neu* yn orchwylus.

To put on mourning—ymwisgo mewn gal-

arwisg *neu* arwylwisg; rhoi dillad galar am dano; rhoi trwsiad afar am dano; ymwisgo â du; ymwisgo â gwisgoedd galar; gwisgo gwisgoedd galar am dano.

To put in prison—carcharu; rhoi, bwrw, *neu* dafiu yn ngharchar; bwrw, rhoddi, *neu* dafiu i garchar.

To put over—cyfeirio; anfon; oedi, gohirio, dyoedi; hwylio drosodd.

To put over, } rhoi, gosod, *neu* ddodi ar y
To put on, } tân.

Put over the pot—rho y crochan ar y tân; rhowch y crochan ar y tân.

To put out—bwrw allan; troi allan; gyru allan; rhoi allan; diffoddi; tarddu allan, blaguro; estyn allan, estyn; anfon allan; cyhoeddi; dyrysu, aflonyddu, cythryblu; gosod ar log.

To put out of doors—bwrw *neu* droi allan; troi i'r tu draw i'r drws; troi dros y drws; didyo.

To put out leaves—deilio, dwyn dail, bwrw allan ddail.

To put out of conceit with—peri annhuedd, anhoffder, *neu* ddyseitharwch mewn un at; peri tyb drwg mewn un am; gyru rhwng un â; peri i un anhoffi.

To put out of countenance—cywilyddio; peri cywilyddio, delwi, *neu* ddyddelwi; peri delwi ac amliwio; peri i'r gwynebpryd syrthio; peri cywilydd; peri gwrido; peri cywilydd wyneb; peri i'r gwaed godi yn yr wyneb; peri cochi; cythruddo, cythryflu, annhrefnu; tafiu allan o hwyl; digaloni.

To put out the eyes—tynu llygaid, dïlygeidio.

To put out of hope—peri anobeithio, peri gwanobeithio; peri gwanobaith yn un.

To put one's nose out of joint—disodli un; bwrw *neu* wthio un allan o barch; bwrw *neu* wthio un allan o ffafr.

To put out of the mind, memory, *or* remembrance—bwrw *neu* ddilëu o'r cof; bwrw *neu* ddilëu allan o'r cof; peri anghofio; bwrw allan o'r meddwl.

To put out to hire—llogi, cyflogi; rhoi *neu* osod dàn ardrath; rhoi *neu* osod dàn bris *neu* log; rhoi allan ar hur, er llog, *neu* er cyflog; gosod; rhentu.

To put out of fear—rhyddhau oddi wrth ofn; dïofni; peri yn ddïofn.

To put out of order—annhrefnu, dattrefnu, anghymmoni, annybenu, anghyweirio; bwrw allan o drefn; anhwylio, cythryblu, cymmysgu.

To put out to board—rhoi, gosod, *neu* ddodi un ar ei fwrdd *neu* ford.

To put out a jest—bwrw *neu* dafiu allan gellweirair.

To put one out of humour—tori ar dymmer dda un; peri un yn anfoddog *neu* anniddig; cyffröi drygnaws un; anfoddhau un; gyru un allan o'i hwyl; gwneuthur un yn ddrwg ei hwyl.

To put out the tongue—estyn *neu* grogi ei dafod allan; llyferthu, lluddedu.

To put out work—rhoi, gosod, *neu* ddodi gwaith allan.

To put to—bwrw at; chwanegu at; rhoi at, gosod at, dodi at; gosod ar, rhoi ar; gosod, dodi, *neu* roi wrth; cysylltu wrth; gosod i, rhoi i; attodi; cyfeirio; dynoethi; gwneuthur yn agored i; codi at; estyn at.

To put one to it—gyru un i beth; gyru un i wneuthur peth; gwasgu ar un; trallodi un; dyrysu un.

To be put to it—bod yn galed, yn drwm, yn dyn, yn gyfyng, *neu* yn gaeth ar un; cael trafferth, trallod, gofid, *neu* adfyd; ei chael hi yn galed.

To put one to charge *or* expense—peri traul *neu* gost ar un; rhoddi traul *neu* gost ar un; rhoddi un mewn traul *neu* gost.

To put one to trouble—peri i un drallod, blinder, gofid, adfyd, *neu* drafferth; rhoi un mewn trallod, &c.; bwrw un i drallod, &c.

You have put me to a great deal of trouble—parasoch i mi lawer iawn o drallod; parasoch i mi fwy na mwy o drallod.

To be put hard to it—bod yn galed, yn drwm, yn dyn, yn gyfyng, *neu* yn gaeth ar; myned yn galed, yn drwm, yn dyn, yn gyfyng, *neu* yn gaeth ar; bod mewn cyfyngder; cael gwaith i ddïanc.

To put one to a nonplus=*Nonplus, v. a.*

To put one to his oath—rhoi *neu* osod un ar ei lw; peri *neu* wneuthur i un gymmeryd ei lw; tyngedu un â llw.

To put to pain, } peri poen i, &c.; rhoi
To put in pain, } mewn poen; gwneuthur poen i; poeni, poenydio; gofidio, trallodi, &c.

To put one to shame—gwaradwyddo, gwarthruddo, gwarthâu; gwneuthur *neu* osod yn waradwyddus; gwneuthur *neu* beri yn gywilyddus; gwneuthur gwaradwydd o un.

To put to open shame—gosod yn watwar *neu* watwor; gwneuthur yn warthrudd; gwneuthur yn siampl.

To put one to his shifts—gosod, rhoi, rhoddi *neu* fwrw un ar ei gyfyng-gynghor; dwyn un i'w gyfyng-gynghor; dwyn un i'w ddychymyg *neu* i'w gynnyg diweddaf; dwyn *neu* fwrw un i'r pin bach; dwyn un i eithaf ei synwyr.

To put to sea—codi hwylïau; dechreu hwylio; dechreu mordaith; myned i'r môr; dechreu morio; gwthio, diegyn, *neu* gychwyn i'r môr; ymadaw.

To put to silence—peri tewi; peri i un dewi; peri *neu* yru taw ar; cau safn *neu* geg; gostegu, dystewi.

To put a stop to—rhwystro, lluddio, lluddias, attal, llestair; tori ar waith *neu* ohwedl un; attal rhag myned yn mlaen.

To put one to a stand—peri i un betruso; peri petruseed i un; dwyn *neu* yru un i'w gyfyng-gynghor; rhwystro un; attal un, &c.

To put to the sword—rhoi i'r cleddyf, lladd â'r cleddyf.

To put to the test *or* trial—rhoi *neu* fwrw ar brawf; rhoi yn mhrawf; dwyn i'w brofi; dwyn i'r prawf; profi.

To put to torture—arteithio; rhoi mewn artaith.

To put to the torture—rhoi i'r artaith; rhoi yn yr artaith; rhoi i'r ddirboen; holi trwy artaith *neu* ddirboen.

To put to more strength—rhoi mwy o nerth.
To put to a venture—rhoi ar antur.
To put to the vote—bwrw neu roi ar bleidlais y bobl; rhoi neu fwrw ar farn neu ddedfryd y bobl; dwyn i'r ddewisfa.
To put together—rhoi, gosod, dodi, neu fwrw yn nghyd; cyssylltu, uno.
To put unto=*To put to.*
To put up—gosod, rhoi, neu ddodi i fyny; codi, cyfodi, dyrchafu; rhoi yn nghadw; rhoi i gadw; cyfeirio at; llathya; cynnyg; rhoi ar werth; goddef; sefyll am swydd; sefyll; plygu; pentyru; sypio, sypynu; amlenu; rhoi heibio.
To put up (as a candidate)—sefyll am swydd; sefyll.
To put up a sword—rhoi neu ddodi cleddyf mewn gwain; rhoi neu ddodi cleddyf yn y wain; dychwelyd cleddyf i'w wain.
To put up with—goddef, dyoddef, cyddwyn â, cydymddwyn â, ymaros â, ymoddef â; goddef gyda.
To put up with an injury—maddeu cam neu gamwedd; myned heibio i gamwedd; peidio à dal ar gamwedd; cyd-ddwyn â cham à wnair iddo; ymddwyn dan sarhad yn amyneddgar.
To put up a motion—cynnyg.
To put upon—gosod ar, dodi ar, rhoi ar, bwrw ar; twyllo, coegio.
To put a cheat upon one—bwrw hud ar un; twyllo neu somi un trwy ddichell.
To put one upon a thing—annog, cyffrôi, neu gynhyrfu un i wneuthur peth.
To put a horse upon a gallop—rhoi neu yru ceffyl ar bedwarcarn; rhoi ceffyl ar garlam.
To put in writing—ysgrifenn i lawr; rhoi i lawr neu ar lawr mewn ysgrifen; dodi i lawr yn ysgrifenedig; rhoi i neu ar lawr mewn du a gwŷn; ysgrifenu.

Put, *s.* dir, gorfod; gweithred orfod, gweithred anfodd; ymdro; dirdro; peth à wnair er diane rhag peth arall; chware ar gardiau.
A put off—esgus, coeg esgus, gwag esgus, oed-esgus; esgus gwneuthur er diane dros hyny o dro; oediad.

Put,† *s.* (C. *pot*) dyn gwledig, bunch, drel, trwch, taiog, gwaer.

Put, *s.* (Ff. *putain*; C. *putain*) putain, huren, huran.

Putage, *s.* (o *put*) godineb neu anniweirdeb ar du y fenyw; puteindra.

Putamen, *s.* (Ll.) careg eirin, &c.

Putanism, *s.* (Ff. *putanisme*) puteindra, puteiniaeth, puteinwaith.

Putative, *a.* (Ff. *putatif*, o'r Ll. *puto*) tybiedigol, cyfrifedigol, tybygedigol, cymmeredigol, tybiadol; fel y tybir, fel y tybid; tybiedig, cyfrifedig.

Putid, *a.* (Ll. *putidus*) brwnt, budr, ffiaidd, bawaidd, diffaith; gwael, distadl, dilas.

Putidness, *s.* brynti, budredd, bawaiddrwydd, gwaeledd, salwedd.

Putlogs, *s. pl.* nydwyddau, nodwyddau.

Put-off, *s.* esgus, coeg esgus, gwag esgus, oed-esgus; esgus gwneuthur er diane dros hyny o dro; oediad.

Putredinous, *a.* (Ll. *putredo*) pwdr, braen, braenllyd, hadl, hadlaidd; yn tarddu o fraeniad neu bydriad.

Putrefaction, *s.* (Ff.; Ll. *putrefactio*) braeniad, pydriad, braenedigaeth, llygriad, madreddiad, hadliad, llygrediaeth; mallder, malldod, mallni, hadledd, pydredd.

Putrefactive, *a.* braenedigol, pydrol, pydrediggol, llygredigol, madreddol, braenol, madrol; à baro neu à wnel beth yn fraen neu bwdr; à fraeno, à bydro, à fallo, à lygro.

Putrified, *p. p.* braenedig, &c.; braen, pwdr.

Putrefy, *v.* (Ff. *putrefier*; Ll. *putrefacio*) braenu, pydru, llygru, madreddu, madru, hadlu, mallu; gwneuthur neu beri yn bwdr; myned yn bwdr.

Putrefying, *p.* yn braenu, &c.; à fo yn braenu, pydru, llygru, neu hadlu.
Putrefying sores—gwaliau crawnllyd (*Esa.* i. 6).

Putrescence, *s.* (Ll. *putresco*) braenedd, pydredd, braenllydrwydd, hadledd, llygredd, malldod, mallder, mallni, pydrni.

Putrescent, *a.* yn braenu; à fo yn pydru neu yn llygru; yn myned yn fraen neu bwdr; braenedigol, pydrol, hadlaidd, pwdr, braen.

Putrescible, *a.* braenadwy, pydradwy, llygradwy, hadladwy.

Putrid, *a.* (Ll. *putridus*) braen, pwdr, braenllyd, llygredig, hadl; hadlyd, mall, madreddog, haglog; braenedigol, pydrol, llygredigol; drewllyd.

Putridness, } *s.* braenedd, pydredd, braenllyd-
Putridity, } rwydd, braenllydedd, pydrni, hadledd, llygredd, madredd, malldod, mallni, braen.

Putry,† *a.* pwdr, braen.

Putter, *s.* (o *put*) gosodwr, gosodydd, dodwr, dodydd, cyflëwn.

Putter-on, *s.* annogwr, annogydd, cynhyrfydd, cynhyrfwr.

Puttingstone, *s.* careg orchest, prawfaen, maen prawf; maen i brofi pybyrwch wrth ei dafiu.

Puttock, *s.* (Ll. *buteo*, yn ol *Minsheu*) barcud, barcutan, bod, boda.

Puttock-shrouds, *s. pl.* hwyliaffau.

Putty, *s.* (Ysp. *potea*) toeswyn, toealud, sythdoes; llwch alcan, llwch caboli.

Putwary, *s.* coflyfrydd (yn India).

Puzzle, *v.* (o wraidd *pose*, yn ol *Webster*; o *postle=pose*, yn ol *Skinner*) dyrysu, nidro, methlu, penbleth, ffeigio, afrwyddo, annhrefnu, cynghafu; attal, rhwystro; peri i un betruso; petruso; penffwdanu; bod mewn cyfyng-gynghor; trallodi; posio, dyrys-holi; bod yn chwithig.

Puzzle, *s.* dyryswch, dyrysedd, dyrysi, astrus, nidri, nidredd, nidr, didri, methl, methledd, ffaig, penbleth, pos; cyfyng-gynghor, petrusdod; tegan dyrysu, tegan penbleth; dychymyg, dyrysbeth.

Puzzle-headed, *a.* â'i ben yn llawn dyryswch; penddyrys, pensyfrdan.

Puzzler, *s.* dyryswr, dyrysydd, dyrysiedydd, ffeigiwr.

Puzzling, *p.* dyrys, dyrysol, dyrysgar, ffeigiol.

Puzzolana, } *s. pl.* (oddi wrth *Puzzuoli*, yn
Puzzuolana, } yr Ital) lludw llosgfal, llosg-
Pozzuolana, } ludw.

Pycnite, *s.* (Gr. *pucnos*) clynfaen=maeth o dopas.

Pycnodonts, *s. pl.* (Gr. *pucnos* ac *odous*) tewddeintogion=tylwyth o byeg diflanedig.

Pycnostyle, *s.* (Gr. *pucnos* a *stulos*) adeilad lle saif y colofnau yn agos iawn i'w gilydd.

Pye, *s.* (=*pic*) cymmysgfa; pastai o argraff-lythyrenau; cymmysgedd o lythyrenau.

Pye, *s.*=*Pie.*

Pyebald, *a.*=*Piebald.*

Pygarg, } *s.* (Gr. *pugargos*) yr iar dinwen, y
Pygargus, } bod tinwyn; yr eryr tinwyn.

Pygmean, *a.* (o *pigmy*) corachaidd, corddynaidd, coraidd, naraidd, llogyrnaidd, corddynol; tra bychan, bychan iawn, arddisumig, bychan, bach, pitw.

Pygmy, *s.* (Gr. *pugmaios*; Ll. *pygmæus*) corddyn, corach, còr, còryn, pegor, pegoryn, pegwr, nar, llogwrn, llegyrn, corig, gwrachyn, gwrachan, crepa, geuddyn, dynyn: *f.* coren, cores, gwrachen, gwrachell, gwrachanes, llogyrnes.

Pykes, *s. pl.* negeswyr traed a gwylwyr (yn India); y meiwyr o dân y Semindariaid.

Pylagore, *s.* (Gr. *pulagoras*) cynnrychiolwr dinas yn y Cynghor Amphictyonig, yn Groeg gynt.

Pyloric, *a.* perthynol i agorfa y cylla; yn perthyn i'r gyllisgeg.

Pylorus, *s.* (Gr. *pulôros*) agorfa isaf a deheuol y cylla; cyllisgeg.

Pyracanth, *s.* (Gr. *puracantha*) tanddraenen.

Pyrallolite, *s.* (Gr. *pur*, *allos*, a *lithos*) tanallfaen.

Pyramid, *s.* (Ff. *pyramide*; Ll. *pyramis*; Gr. *puramis*) bera; adail onglog fonbraff frigfain; peiramid: *pl.* beraon.

Pyramidal, } *a.* beraol; ar lun bera; ar ddull
Pyramidic, } bera; ar wedd bera.
Pyramidical, }

Pyramidically, *ad.* ar ddull bera, &c.

Pyramidicalness, *s.* beraoldeb; yr ansawdd o fod ar lun bera. [ffeinadail.

Pyramidion, *s.* bera gwastad bychan ar ben

Pyramidoid, } *s.* (Gr. *puramis* ac *eidos*) lled-
Pyramoid, } fera.

Pyramis, *s.* (Ll.; Gr. *puramis*)=*Pyramid.*

Pyrargillite, *s.* (Gr. *pur*, a Ll. *argilla*) llosgleilech.

Pyre, *s.* (Ll. *pyra*) mygedorth, coelcerth angladdol, tanllwyth angladdol; tanllwyth, coelcerth.

Pyrenite, } *s.* (o *Pyrenees*) delidfaen à geir yn
Pyreneite, } y Barwynion.

Pyrethrum, *s.* (Ll.) tormwyth, tarfgryd.

Pyretics, *s. pl.* (Gr. *puretos*) meddyginiaethau *neu* gyffyriau i wella twymyn; cyfferi rhag y cryd poeth; tormwytheion, tarfgrydeion: *sing.* tormwythai, tarfgrydai.

Pyretologist, *s.* meddyg twymynau.

Pyretology, *s.* (Gr. *puretos* a *logos*) twymyneg, traethawd ar dwymynau.

Pyrexy, } *s.* (Gr. *purexis*) twymyn, cryd poeth,
Pyrexia, } llucheden.

Pyrgom, *s.* math ar ddelidfaen.

Pyriform, *a.* (Ll. *pyrum* a *forma*) ar lun peren; perenaidd, peranaidd.

Pyritaceous, *a.* (o'r Gr. *puritês*) perthynol i geryg tân; tanfeinin, callestrol, callestrig, cyllestrig, callestricol.

Pyrites, *s.* (Gr. *puritês*) maen tân, careg dân, tanfaen, callestr, cyllestr, cellt; tanfeini, tanfain, cellystr, ceryg tân, celltau.

Pyritic, } *a.* tanfeinin, tanfeinig, callestrig,
Pyritical, } cyllestrig, callestrol, callestricol,
Pyritous, } callestrigol, cyllestrol, cyllestrigol, celltig, tanfeinaidd.

Pyritize, *v. a.* callestru, celltu; troi yn gallestr *neu* gellt.

Pyritology, *s.* (Gr. *puritês* a *logos*) traethawd ar gellystr; callestroniaeth.

Pyroacetic, *a.* (Gr. *pur* ac *acetic*) tansurig.
Pyroacetic spirit—gwirod tansurig.

Pyro-acids, *s. pl.* tansurion.

Pyrochlore, *s.* (Gr. *pur* a *chlôros*) tanlasfwn, uflasfwn.

Pyrogen, *s.* (Gr. *pur* a *genaô*) tanai; trydan.

Pyrogenous, *a.* (Gr. *pur* a *gennaô*) à gynnyrchwyd gàn dân; tanaidd, tanllyd, tanol, tanog, ufelog, o dân.

Pyrogom, *s.* math o ddelidfaen.

Pyrola, *s.* (o'r Ll. *pyrus*) coedwyrdd, glesyn y gauaf.

Pyrolatory, *s.* (Gr. *pur* a *latreia*) tanaddoliaeth, tanaddoliad, tanaddoliant, addoliad tân.

Pyroligneous, } *a.* (Gr. *pur*, a Ll. *ligneus*) tan-
Pyrolignic, } wyddig, surwyddig, tanwyddain.
Pyrolignous, }

Pyrolignite, *s.* surhalan, surhal, surawd: *pl.* surhalion.

Pyrolithic, } *a.* (Gr. *pur*, *lithos*, ac *ouron*) ufel-
Pyruric, } feinig.

Pyrologist, *s.* tanofydd, gwresofydd.

Pyrology, *s.* (Gr. *pur* a *logos*) tanofyddiaeth, gwresofyddiaeth.

Pyromalic, *a.* (Gr. *pur*, a Ll. *malum*) tanafalig.

Pyromancy, *s.* (Gr. *pur* a *manteia*) tanarmes, tanddewiniaeth, dewiniaeth trwy dân, tanogan, tân-goel.

Pyromantic, *a.* tanddewiniol, tanoganol, tanarmesol; perthynol i danogan.

Pyromantic, *s.* tanddewin, tanarmeswr.

Pyrometer, *s.* (Gr. *pur* a *metron*) tanfesur, tanfydr, tanfydrai; greidfesur; gwresfesurydd.

Pyrometry, *s.* tanfesuriaeth, tanfydraeth; greidfesuriaeth.

Pyromorphite, *s.* (Gr. *pur* a *morphê*) ffoddodfaen plwm.

Pyromorpheus, *a.* y gellir ei grisialu â thân; tanffurfaidd.

Pyromucic, *a.* (Gr. *pur*, a Ll. *mucus*) tanllysig.

Pyrope, *s.* (Gr. *purôpos*) tanlugem=math o ddelidfaen.

Pyrophane, *s.* (Gr. *pur* a *phanos*) tanlathrem.

Pyrophanous, *a.* à wnaed yn dryloew gàn wres; tanlathraid.

Pyrophorous, *a.* perthynol i danddwyn.

Pyrophorus, *s.* (Gr. *pur* a *phoros*) tanddwyn, ufelddwyn.

Pyrophosphate, *s.* (Gr. *pur*, a *phosphate*) tanffoddawd, tanffoddhal.

Pyrophosphoric, *a.* tanffoddig.

Pyroscope, *s.* (Gr. *pur* a *scopeô*) tansyllyr.

Pyrosis, *s.* (Gr.) llynred=math o losg cylla.

Pyrotartaric, *a.* tansurgenig.

Pyrotechnic, } *a.* (Gr. *pur* a *technê*) ufelydd-
Pyrotechnical, } ol, tân-gelfydd, tân-gelfyddol, tanweithiol; perthynol i danwaith.

Pyrotechnics, } *s.* ufelyddiaeth, tân-gelfyddyd,
Pyrotechny, } tanwaith, celfyddyd gwaith tân.

Pyrotechnist, *s.* ufelyddwr, tân-gelfyddwr.

Pyrotic, *a.* (Gr. *pureô*) ysol, llosgol, llosg, à lysg.

Pyrotic, *s.* llosgyffer, meddyginiaeth losg: *pl.* ysolion.

Pyroxene, *s.* (Gr. *pur* a *xenos*) tanosbem.

Pyroxenic, *a.* tanosbemig; perthynol i danosbem.

Pyroxylic, *a.* (Gr. *pur* a *xulon*) ufelwyddig. Pyroxylic spirits—gwirod ufelwyddig.

Pyrrhic, *s.* (Ll. *pyrrhichius*; Gr. *purrhichios*) corfan cloff; corfan o ddwy sill fer (˘˘); math ar ddawns yn mhlith yr hen Roegiaid.

Pyrrhonic, *a.* (o *Pyrrho*, y Groegiad) ammheugar, anghoelgar.

Pyrrhonism, *s.* (o *Pyrrho*) ammheugarwch, anghoelgarwch, anghoelgaredd; ammheuaeth gyffredinol; Pyrrhoniaeth.

Pyrrhonist, } *s.* ammheuwr, anghoelgarwr,
Pyrrhonian, } mab ammheuaeth, mab yr ammheuaeth; Pyrrhoniad.

Pyrus, *s.* (Ll.) y perwydd. [seirff mawrion.

Python, *s.* (Ll.; Gr. *puthôn*) rhywogaeth o

Pythoness, *s.* (o'r Ll. *Pytho*, Gr. *puthôn*) chwilioges, chwidoges, hudoles; Pythones, offeiriades Apolo yn Delphi.

Pythonic, *a.* chwiliogol; rhagfynegol; yn cymmeryd arno ragfynegu pethau i ddyfod.

Pythonist, *s.* chwiliog, chwidog, chwidw, dewin, swynwr, hudol.

Pyx, } *s.* (Ll.; Gr. *puxis*) cist, arch, blwch,
Pyxis, } neu olwrch y sacrafen (yn Eglwys Rhufain); blwch yr arlladen, blwch y cymun, arlladgist, y blwch; cist brawf, blwch y praw-fathau; asgwrn pen y glun.

Pyxis Nautica, *s.* (Ll.) y Compawd=enw cydser deheuol.

Q.

Quab, *s.* (Al. *quappe;* Is. *kwab*) gwyniad pendew=math ar bysg cyffredin yn afonydd Rwsia.

Quachilto, *s.* grugiar Brasil.

Quack, *v.* (Is. *kwaaken;* Al. *quaken*) lleisio fel hwyad; chwareu y crachfeddyg, chwareu y coegfeddyg, coegfeddygu, crachfeddygu, twyllfeddygu; brolio, ffrostio, ymffrostio, bocsachu, gwagymhoni; cadw llawer o dwrw yn nghylch peth; crachyddu.

Quack, *s.* crachfeddyg, coegfeddyg, twyllfeddyg; cyfareddwr; gwagymhonwr, broliwr, ymffrostiwr, ffrostiwr: *pl.* crachyddion.

Quack, *a.* crach, coeg, ffug-, gwagymhonawl; crachfeddygol, coegfeddygol; à gymmero arno iachâu clefydau.

Quack medicines—cyfareddion gwrach, crach-feddyginiaethau, coeg-feddyginiaethau, crach-gyffyriau.

Quack-doctor—crachfeddyg, coegfeddyg.

Quackery, *s.* crachfeddygiaeth, coegfeddygiaeth, twyllfeddygiaeth, coeg-feddyginiaeth; crachyddiaeth, gwagymhoniaeth, gwaghoniaeth.

Quackish, *a.* fel crachfeddyg, crachfeddygaidd, coegfeddygaidd; gwagymhonawl; ystrywaidd.

Quackism, *s.* yr arfer o grachfeddygiaeth; crachyddiaeth.

Quacksalver, *s.* (Sw. *quacksalfvare; quack* a *salve*) crachfeddyg, coegfeddyg, twyllfeddyg.

Quad,† *a.* (Is. *kwaad*) drwg, drygionus, anfad.

Quadr-, rhagddawd o'r Lladin *quadra, neu quatuor,* yn cyfateb i'r Gymraeg *pedr-, pedry-, pedwar, pedair.*

Quadra, *s.* (Ll.) pedrogl; ymylwaith petryal; gwadn pedrongl.

Quadragene, *s.* (Ll. *quadrageni*) maddeuant pabaidd à luosir wrth y deugeiniau; maddeueb ddeugeiniol.

Quadragesima, *s.* (Ll.) y garawys, y grawys.

Quadragesima Sunday—y Sul cyntaf o'r garawys; y Sul cyntaf yn y grawys.

Quadragesimal, *a.* grawysol; perthynol i'r grawys.

Quadragesimals, *s. pl.* offrymau grawys, offrymau y garawys.

Quadrain, *s.*=*Quatrain.*

Quadrangle, *s.* (Ll. *quadratus* ac *angulus*) petryal, petryael, pedrongl, pedrogl, pedryael, pedror, talwrn pedrongl, pedryor, pedryfal, ysgwâr, cwar.

Quadrangular, *a.* pedronglog, pedrongl, pedrogl, petryal, petryael, pedryael, petryalog, pedror, ysgwâr, pedwarochr, pedwarochrog, pedwarochrol, pedwaronglog, pedryfal.

Quadrans, *s.* (Ll.) pedwaran, pedwaren, ffyrling.

Quadrant, *s.* (Ll. *quadrans*) pedryran, pedwaran, pedwaredd ran, pedwaredd ran cylch; pedraint; onglyr, pedranor, pedrylaw.

To adjust the quadrant — cyweirio yr onglyr; hwylio y pedranor.

Quadrantal, *a.* perthynol i'r onglyr; onglyrol; pedwaranol; cynnwysedig yn mhedwaran cylch.

Quadrantal, *s.* (Ll.) math o lestr Rhufeinig.

Quadrat, *s.* (Ll. *quadratus*) pedroglyn, pedroryn, pedryddarn, pedrorddarn, dernyn petryal.

Quadrat (the instrument so called)—pedroryn.

Quadrate, *a.* petryal, petryael, pedryael, pedror, pedrogl, pedrongl, ysgwâr, pedwarochrog, pedrygyfochr, pedrog, pedrol, pedrydog, pedrydol; cyfartal, cymmedr, cywir, cymhwys, cyfatebol, cyfiol, yn cyttaro, yn gweddu, yn cyfiadd, cyfiadd, cyfiaddol, cyfaddas.

Quadrate with—à fo yn cyttaro, yn cyfiadd, *neu* yn cydwedd â.

Quadrate, *s.* pedrogl, pedrongl, pedror, petryal, petryael, pedryael, pedryfal, pedryd, pedroryn, ysgwâr, gwarthor; pedrywedd, tremiad pedwaran.

Quadrate, *v. n.* (Ll. *quadro*) pedru, pedrogli, pedrori, pedrydu, pedryranu, ysgwario, ysgwaru; cyttaro, cyfiadd, cydweddu, sutio, cyfateb, gweddu, cymmedru, cymweddu, cyngweddu, cytuno.

To quadrate with—cyttaro â, &c.

Quadratic, *a.* pedror, pedrochrog, pedwarochr, pedwarochog, pedwarochrol, pedrygyfochr, petryal, petryael, pedryael, ysgwâr, pedrydog, pedrydol, pedwar-cyfochr, pedwarcyfochrol, pedrongl.

Quadratic, *s.* cyfartaledd pedror, &c.; pedryddognedd, pedryddogn.

Quadrato, Quadro, *s.* (It.) pedrydon=y dôn B, a modir fel hyn ♮

Quadratrix, *s.* pedroglin; llun petryal, dull pedrogl, llun ysgwâr.

Quadratrix (in geometry)—pedroglin.

Quadrature, *s.* (Ll. *quadratura*) pedroriad, pedrogliad, pedrongliad, pedroglawd, pedrochriad, pedwarochriad, ysgwariad, pedrygyfochriad; pedrogledd, pedrongledd, pedroredd, pedrwg, pedryoledd, pedrochredd, pedwarochredd, pedrygyfochredd, ysgwaredd; pedror, pedroglyn; pedwaraid, pedwaran, gwarthor. [briddlech ysgwâr.

Quadrel, *s.* (It. *quadrello*) careg, priddfaen, *neu*

Quadrennial, *a.* (Ll. *quadrennium*) pedeirblyneddol, pedeir-blwyddol; à ddaw, â ddel, à ddygwydd, *neu* à ddychwel bob pedair blynedd; yn cynnwys pedair blynedd; o ysbaid pedair blynedd.

Quadrible, *a.* (Ll. *quadro*) pedradwy, pedroradwy, pedrongladwy, pedrogladwy.

Quadricapsular, *a.* (Ll. *quatuor* a *capsula*) pedrygibog, pedrygib, pedrygodog.

Quadricornous, a. (Ll. *quatuor* a *cornu*) pedwarcorn, pedwarcorniog, pedrygorniog, pedrygyrnig, pedrygorn.
Quadricorns, } s. pl. pedrygyrn, pedrygornog-
Quadricornia, } ion=math o drychfilod anadeiniog.
Quadridecimal, a. (Ll. *quadra* a *decem*) pedryddegol.
Quadridentate, a. (Ll. *quadra* a *dens*) pedryddaint, pedryddeintiog.
Quadrifid, a. (Ll. *quadrifidus*) pedryollt, pedryhollt, pedwarfforchog, pedwarhollt, pedwarholltog.
Quadrifoliate, a. (Ll. *quadra* a *folium*) pedryddeiliog.
Quadriga, s. (Ll.) men pedwarmarch.
Quadrigenarious, a. (Ll. *quadrigenarius*) deugeiniol; perthynol i ddeugain; yn cynnwys deugain.
Quadriform, a. (Ll. *quadra* a *forma*) pedwardull, pedrylun, pedryffurf.
Quadriglandular, a. pedrychwarenog.
Quadrijugate, } a. (Ll. *quadra* a *jugum*) pedr-
Quadrijugous, } ieuog.
Quadrilateral, a. (Ll. *quadra* a *latus*) pedwarochrog, pedrochrog, pedwarochr, pedwarochrol, pedrogl, pedrongl, pedror, petryal, pedrystlys, pedwartu, pedeiror; â phedair ochr *neu* ystlys iddo.
Quadrilateral, s. llun pedwarochrog, &c.; llun â phedair ochr a phedair ongl iddo.
Quadrilateralness, s. pedrogledd, pedrongledd, pedwarochredd, &c.
Quadriliteral, a. (Ll. *quadra* a *litera*) yn cynnwys pedair llythyren; pedrylythyn.
Quadrille, s. (Ff.) ohware pedeirllaw ar gardiau; dawns pedwariaid.
Quadrillion, s. (Ll. *quadra*, a *million*) pedwerydd sawdd *neu* allu miliwn.
Quadrilobate, } a. (Ll. *quadra* a *lobus*, Gr. *lo-*
Quadrilobed, } *bos*) pedrylabedog, pedrylabed; â phedair llabed *neu* ddalen iddo.
Quadrilocular, a. (Ll. *quadra* a *loculus*) pedrygell, pedrygellog, pedeircell.
Quadrin,† s. (Ll. *quadrinus*) pedwaran, ffyrling, ffado.
Quadrinomial, } a. (Ll. *quadra* a *nomen*)
Quadrinomical, } pedrenwol, pedwarenwol; yn cynnwys 4 enw.
Quadripartite, a. (Ll. *quadripartitus*) pedeirran, pedeirranog, pedeirranol, pedranog, pedryranol; â fo yn 4 rhan; a'r y mae iddo *neu* iddi 4 rhan.
Quadripartition, s. pedeirraniad, pedryraniad, rhaniad yn bedeirran.
Quadriphyllous, a. (Ll. *quadra*, a Gr. *phullon*) pedryddail, pedeirdalen.
Quadriplicated, } a. (Ll. *quadra* a *plica*) pedry-
Quadriplicate, } blyg.
Quadrireme, s. (Ll. *quadriremis*) pedrrwyflong.
Quadrisulcates, } s. pl. (Ll. *quadra* a *sulcus*)
Quadrisulcata, } pedryfforchogion; creaduriaid â'u carnau yn holiti yn bedwar ewin.
Quadrisyllable, s. (Ll. *quadra*, a *syllable*) gair pedeirsill, gair pedrysill, gair pedeirsillog, gair pedeirsillawl, gair pedwarsill, gair o bedair sill; pedrysill.
Quadrivalve, } a. (Ll. *quadra* a *valva*) pedr-
Quadrivalvular, } yglawr, pedrygloriog.
Quadrivalves, s. pl. dor bedair dalen, drws pedair dalen.

Quadrivial, a. (Ll. *quadrivium*) pedeirffordd.
Quadrivium, s. y saith wyddor neu gelfyddyd leiaf, sef rhifyddiaeth, cerddoriaeth, meidrofyddiaeth, a seryddiaeth; pedrydan; croesffordd bedeirffordd.
Quadroon, } s. (Ll. *quadra*, *quatuor*) melyn-
Quateron, } wyn, (*f.* melynwen); epil dynes
Quarteroon, } felynddu a dyn gwyn; un chwarthor gwaed, un pedrywaed, un pedrylliw: *pl.* melynwynion, pedryliwiaid.
Quadruman, s. (Ll. *quadra* a *manus*) creadur pedeirllaw, creadur pedrylawiog, anifail pedrylawog.
Quadrumana, } s. pl. creaduriaid pedeirllaw,
Quadrumanes, } milod pedeirllaw, pedrylawiaid, pedryloflaid, pedrylawogion, anifeiliaid pedrylaw.
Quadrumanous, a. pedeirllaw, pedrylawiog, pedrylawog, pedrylaw, pedryloflog; â chanddo bedair llaw.
Quadrune, s. math o rudfaen.
Quadruped, a. (Ll. *quadrupes*) pedwartroed, pedwartroedog, pedwartroediog, pedwartroedol, pedrybed, pedwarped, pedrybedog; pedwarcarnol, pedwarcarnog, pedwarcarn.
Quadruped, s. anifail pedwartroed, creadur pedwartroedog, &c.; pedwartroed, pedrybed: *pl.* pedwartroedogion, pedwartroedolion, pedwartroedion, pedwarpedogion, pedrybedogion, pedrybedion, pedwarcarnolion, pedwarcarnogion.
Quadruple, } a. (Ll. *quadruplus*, *quadru-*
Quadruplicate, } *plex*) pedwarplyg, pedwardyblyg, pedryblyg; pedwar cymmaint; ar ei bedwerydd.
Quadruple, s. pedwarplyg, pedwar dyblyg, pedryblyg; y pedwar cymmaint, cymmaint bedeirgwaith.
Quadruple, } v. a. pedwarplygu, pedry-
Quadruplicate, } blygu, dyblygu bedeirgwaith, pedwardyblygu; gwneuthur yn bedwar cymmaint.
Quadruplication, s. pedwarplygiad, pedryblygiad, pedwardyblygiad, dyblygiad bedair gwaith, dyblygiad bedeirgwaith; gwneuthuriad yn bedwar cymmaint.
Quadruply, ad. yn bedwarplyg, &c.; yn bedwar cymmaint.
Quære, v. (y modd gorchymynol o'r Ll. *quæro*) chwiliwch, ymofynwch, holer; chwilia, ymofyna, ymofyn, &c.
Quæstor, s.=*Questor*.
Quaff, v. (F. *coiffer*?—*Webster*: Gael. *quaich*, *quegh*, *queff*?—*Owen*: C. *cofflio*?) cofftio, trafiyncu, gorlyncu, gorlyngu, yfed, eryfed, ymddyfoll, cegu, llawcio, llyncu; llyncu *neu* yfed yn awchus; yfed yn helaeth.
A quaffing cup—cwpan cyfeddach.
Quaffer, s. cofftiwr, trafiyncwr, gorlyncwr, ymddyfoliwr.
Quaffer,† v. a. amddasmal, palfalu.
Quagga, s. cwagga=math ar asyn gwyllt.
Quaggy, a. (o *quake*) siglenog, mignog, mignenog, corsog, corslyd, mignol.
Quagmire, s. (o *quake* a *mire*) siglen, mignen, mign, cors, tònen.
Quahang, s. (enw brodorol) math o rython y brain (yn Lloegr Newydd).
Quaid,† a. (=*quailed*) â ddarostyngwyd, â lethwyd, llethedig.
Quail, v. (S. *cwellan*) darostwng, llethu, gwasgu, cywarsangu, cystwyo, ceryddu; ymollwng,

llyfrhau, lleoghau, ymlaesu, llebinio, dihoeni; myned yn ddim; llesmeirio; †gwywo.

Quail, *v. n.* (*Ff. cailler; It. quagliare*) oeulo.

Quail, *s.* (*It. quaglia; Ff. caille*) sofliar, rhegen yr yd, rhegen y rhych, rhinc.

Quailing, *s.* darostyngiad, llethiad; ymollyngiad, llyfrhad.

Quail-pipe, *s.* rhegenbib.

Quaint, *a.* (hen *Ff. coint; Llyd. coant, coant*) cymhen, cymhenllyd, cymhenus, dichlyn, coeth, pert; rhy goeth, rhy gymhen, rhy ddillyn; mursenllyd; coegwych; digrifwych; llerw, misi, nais; hynod, ysmala, digrif, od, neilltuol, mympwyol; rhyfedd, anghyffredin; corddillyn; ffurfiol, ffurfgar; †cyfrwys.

A quaint expression—ymadrodd cymhen, coeth, rhygoeth, rhy gymhen, *neu* gymhenllyd.

Quaintly, *ad.* yn gymhen, &c.

Quaintness, *s.* cymhendod, cymhenrwydd, cymhenusrwydd, pertrwydd, &c.

Quake, *v. n.* (*S. cwacian; Al. quackeln*) crynu, ysgrynu, crydio, ysgrydio, crydu, ysgrydu, ysgrydian, ergrynu, erchrynu, dygrynu, dychrynu, echrynu; ysgrytian, ymysgrytian; ysgrythu.

To quake exceedingly, } dirgrynu, tra-
To quake extremely, } chrynu, crynu yn ddirfawr, ergrynu, gorgrynu, gorchrynu.

Apt to quake, } hygryn; hawdd ganddo
Ready to quake, } grynu.

Quake,† *v. a.* dychrynu; gogi.

Quake, *s.* crŷn, crynfa, cryndod, echryn, ysgryd, ergryn, rhyndod, crynedigaeth, crynach, dychrynfa.

Quaker, *s.* (*o quake*) crynwr, crynydd, crynieddydd, carodawr, crydiedydd.

Quakers—Crynwyr, Crynyddion, Carodorion.

Quakerism, *s.* carodoriaeth, crynyddiaeth, crynwriaeth; crefydd, moesau, *neu* ddaliadau y Crynwyr.

Quakerly, *a.* carodoraidd, crynyddol; fel y Crynwyr, tebyg i'r Crynyddion.

Quakery,† *s.*=*Quakerism.*

Quaking, *s.* cryniad, crydiad, ysgryniad, &c.; crŷn, crynfa, cryndod, crynedigaeth, cryd, ysgryd, crydiant, dychrynfa, echryn, echryd, egryn, egryd, ergryn, ergryd, dygryn; dychrynfa, dychryndod; achreth.

Quaking, *p.* crŷn, crynawl, ergrynol, echrynol, crydus, crydiog, crydiol, egryd, egryn, ergrynig, crydiain; yn crynu, &c.

Quaking-bog, *s.* pydwern, siglen, mignen.

Quaking-grass, *s.* crydwellt, eigryn, gwenith ysgyfarnog.

Qualifiable, *a.* (*o qualify*) addasadwy, cyfaddasadwy, cymhwysadwy.

Qualification, *s.* (Ff.) cymhwysder, cymhwysdra, addasrwydd; cymhwysiad, addasiad, cyfaddasiad; cynnysgaethiad; dawn, arddawn; cynneddf gymhwysiadol, cynneddf ofynedig; cynneddf; lleihad; dullweddiad, llunweddiad, agweddiad, cymmesuriad, cymmedroliad; medredd.

Qualifications — cynneddfau gofynedig; cymhwysderau, &c.

Qualitative, *a.* addasedigol; à gyfrifir wrth ei ansawdd.

Qualified, *a.* addasedig, &c.; cymhwys, addas, cyfaddas, gwiw.

Qualifiedness, *s.* addasedigrwydd, cymhwysder.

Qualifier, *s.* cymhwyswr, cymhwysydd, addaswr; dullweddwr.

Qualify, *v.* (*Ff. qualifier; Ll. qualis* a *facio*) addasu, cyfaddasu, cymhwyso; gwneuthur yn addas, yn gyfaddas, *neu* yn gymhwys; donio, arddonio, cynneddfu; agweddu, dullweddu, llunweddu, cymmedroli; cymmesuro; dwyn dàn fesur *neu* darfyn; rheoleiddio; amrywio; tymmeru, tyneru, nawsio, nawseiddio; lleihau, llaesu, esmwytho, llinaru.

To qualify one's self—ymaddasu, ymgymhwyso, ymgyfaddasu; gwneuthur ei hun yn addas, yn gyfaddas, yn gymhwys, *neu* yn wiw.

Quality, *s.* (*Ll. qualitas*) ansawdd; cynneddf, rhin, rhinwedd, camp; anian, natur, nawn, gnawn, anwyd, nwyd, aniad, crethineb, gwŷd; teithi, atheithi; nodwedd; rhyw; rhywogaeth; gradd; uchelradd; urdd; math, sut; bonedd, boneddigion, dyledogion, gwyrda, uchelwyr.

Persons of quality, } bonedd, boneddigion,
The quality, } uchelwyr, gwŷr da,
Quality, } gwyrda, gwŷr uchelradd, dyledogion, pendefigion, gwymporion.

Good quality—cynneddf, camp, rhin, *neu* rinwedd dda; dawn da.

Bad quality—camp *neu* gynneddf ddrwg.

He has no good quality belonging to him—nid oes rin dda arno.

Innate qualities—cyferddonian, cytteithi.

Constituent quality—deifnogaeth.

Of various qualities—amrywiawdd.

Original quality — cynansawdd, prif ansawdd.

Contrary quality—gwrthanian, ansawdd gwrthwynebol, gwrth-ansawdd.

The privet and alder differ in quality—nid unnaws gwyraws a gwern.

The privet and alder are of a different quality—nid unnaws gwyraws a gwern.

They are not of the same quality — nid ydynt o'r un rhyw, o'r un fath, o'r un natur, o'r un naws, *neu* o'r un ansawdd; nid unrhyw, unfath, *neu* unnaws ydynt.

Quality is better than quantity — gwell rhinwedd na maint; gwell mettel na maint; y mae rhinwedd yn well na maint.

Qualm, *s.* (*Al.; Is. kvalm; D. qvalm*) llewyg, mas, llesmair, glasbang, gwasgfa, gloes, gloesyn, oerloes, glas-lewyg.

A qualm came over me—daeth mas drosof *neu* arnaf.

He had a qualm of conscience—daeth arno wasgfa *neu* wewyr cydwybod; efe a wasgwyd gàn ei gydwybod.

Qualmish, *a.* masaidd, llesmeiriol, llewygol, gloesaidd, gloesol, gloesog; hyfas; parod i loesi *neu* gyfogi; gwyrthwyneblyd.

Qualmishness, *s.* gwrthwyneb, gwrthwyneb cylla, gwrthneu, gloesygfa, gloesyndod, gloesi.

Quandary, *s.* (*Ff. quen dirai-je*) cyfyng-gyngbor; astrusi, dyryswch, *neu* ddyrysni meddwl; ing, ingder, *neu* gyfyngder meddwl; cyni, petrusder, ammheusaeth, ffaig, ansicrwydd.

I am in a quandary—y mae yn gyfyng arnaf o'r ddeutu; nis gŵn beth à wnaf; nis gŵn beth à wnaf na pheth à ddywed-

af; nis gwn beth i'w ddywedyd na pheth i'w wneuthur.

Quandary,† *v. a.* dwyn i gyfyng-gynghor, &c.

Quant, *s.* cors-bawl; astyllenig ar flaen cors-bawl.

Quantitative, *a.* (o *quantity*) twysgedigol; à gyfrifir wrth ei faint *neu* swm.

Quantity, *s.* (Ll. *quantitas*) maint, maintioli, maintiolaeth; swm, swmp, sum, symbed; dogn, dognedd, cyfran; swrn, twysged, twysgen, rhywfaint; mesur; cyhydedd; rhan; cynnwysiad.

A quantity—twysged, swrn, llawer, amledd, amlder, crŷn lawer.

A considerable quantity—crŷn lawer, crŷn swrn, twysged, twysgen, syrnyn, craff.

A small quantity, } ychydig, rhyw ychydig,
A poor quantity, } bychydig, bychod, bychodedd, ychydigyn, syrnyn.

Some quantity — rhyw faint, rhywfaint, tachwedd.

Of the same quantity—cymmeiniog, cymmaint, o'r un faint.

Of the same quantity and weight—cymmaint cymhwys.

The least quantity—y maint lleiaf.

Give me a small quantity—rho imi syrnyn.

The quantity of a syllable—cyhydedd sill, hyd sill.

Quantity of motion—ysgogrym, ysgogneerth.

Quantum, *s.* (Ll.) maint, swm; digon, digonedd; dognedd, cyfran.

Quantum sufficit—cymmaint ag a fyddo digon.

Quaquaversal, *a.* (Ll. *uaqua* a *versus*) yn gogwyddo bob tu; yn wynebu bob ffordd.

Quarantine, } *s.* (It. *uaramtina; Ff. quaran-*
Quarantain, } *taine*) deugeinnydd prawf; profegwyl, profadeg; diheinbrawf; llongyrth; heintyrth; y grawys.

To perform quarantine—myned *neu* fod dan brawf deugeinnydd; treulio y deugeinnydd prawf; myned trwy y deugeinnydd prawf.

Quarantine, *v. a.* peri myned trwy y diheinbrawf; peri treulio y deugeinnydd prawf.

Quarre,† *s.*=*Quarry.*

Quarrel, *s.* (Ll. *uerela; Ff. querelle*) ymrafael, amrafael, ymryson, cynhen, cweryl, ceintach, crwysedd, brwth, harl, ymgriprys, twrdd; dadl; achos; gwg, dygasedd; saeth, saeth bedrogl, picell, cwarel, chwarel; saeth albrys; pennill.

An unfeathered quarrel—saeth foel.

To make a quarrel between persons—gyru dynion benben; peri amryson *neu* ymrafael rhwng dynion.

To espouse one's quarrel, } dadleu dadl
To undertake one's quarrel, } un; amddiffyn, mabwyso, *neu* gofleidio achos un.

To revenge the quarrel of—dial.

To have a quarrel against one—bod i un gweryl *neu* achos yn erbyn un; dàl gwg i un.

Quarrel, *v.* ymrafaelio, amrafaelio, ymrafael, ymrafaelu, ymryson, amryson, cwerylu, ymgiprys, ymgynhenu, cynhenu, ymgecru, ceintach, ceintachu, ymgeintach, ymgatewrach, ymgeinnio, brythu, croesdynu, tynu cynhen; anghytuno; syrthio allan; ymryson â, ymrafaelio â; ymddadleu, ymddadlu.

To quarrel with one—ymrafaelio âg un, &c.; syrthio allan âg un; ymddarfodi âg un; llidio *neu* sori wrth un.

Quarreller, *s.* ymrafaeliwr, amrafaelydd, ymrysonwr, ymrysonydd, cwerylwr, cynhenwr, &c.; dyn cynhenus, cynhenllyd, ymrysongar, *neu* ymrafaelgar, &c.

Quarrelling, *s.* ymrafael, amrafael, ymryson, cweryl, cynhen, anghydfod, cecraeth, ymgeintach.

Quarrellous, *a.*=*Quarrelsome.*

Quarrelsome, *a.* ymrysongar, amrysongar, ymrafaelgar, amrafaelgar, cynhenus, cynhenllyd, cynhengar, cwerylus, cwerylgar, cecrus, ceintachus, ciprysgar, hyddig.

Quarrelsomeness, *s.* ymrysongarwch, ymrafaelgarwch, cecrusrwydd.

Quarry, *s.* (Ff. *carrière*) cleddiwig, maenglawdd, maengloddfa, cloddfa geryg, cloddfa, chwarel, cwarel.

Quarry, *s.* (Ff. *carré*) ysglyfaeth, ysglyf; carn ysgafaeth; careg *neu* briddlech betryal fechan i balmantu; †pennill (o wydr), petryal, pedryfan, cwarel; †saeth bedrogl, saeth.

Quarry, *v. a.* ysglyfaethu, ysglyfio, ysgylfu.

Quarry, *v. a.* maengloddio, cloddio ceryg, codi ceryg; cloddiaw o gleddiwig; cloddio.

Quarrying, *s.* cloddiad, maengloddiad.

Quarryman, *s.* maengloddiwr, cloddiwr ceryg, cleddiwigwr, chwarelwr.

Quart, *s.* (Ll. *uartus*; It. *quarta*; Ff. *quarte*) pedraid, chwart, pedwaredd ran galwyn; † chwarthor.

Quartan, *a.* (Ll. *s artus*) pedrydyddiol; perthynol i'r pedwerydd; à ddygwydd bob pedwar diwrnod.

Quartan ague—cryd pedrydiau, cryd pedrydydd; cryd bob pedwerydd dydd.

Quartan, *s.* cryd pedrydiau; chwarthor; mesur yn cynnwys y bedwaredd ran o ryw fesur arall.

Quartation, *s.* chwarthoriad, pedraniad; gwahaniad arian oddi wrth aur â sur blorig.

Quarter, *s.* (Ll. *quartus*; Ff. *quartier*; Al. *quartier*) pedwaredd ran, y bedwaredd ran, pedwaran, pedran, pedeiran, pedeirran, chwarthor, gwarthor, pedwaraid, pedwerydd, pedryfan, pedraint; parth, màn, lle, cwr, tuedd, tu, terfyn, eithaf; pedrybarth, pedryfan; crynog, wyth mwysel; gorsaf, gwersyll, lletty, llettyfa, dofraeth; tri mis, trimis; nawdd, nodded; bywyd, einioes, hoedl; arbediad; chwarter.

Quarter (in dry measure)—crynog; tèl, telaid (yn Ngheredigion); peg, pegaid (yn Mon ac Arfon); dau dèl (mewn rhai parthau)=8 mwysel amherodrol.

Quarters—lletty, llettyfa, lluestfa; gorsaf, gwersyll, gwersyllfa; dofraeth.

Head-quarters — pencadlys, penlluestty, prif luestty, penlluest, prifluest, penlle y gaer, prif orsaf; gorsaf y penciwdod.

Soldiers quarters—lluesttai, llettyau, gwestfaoedd, gwestleoedd, gorsaf, gwersyll, *neu* orsafoedd milwyr.

Winter quarters — gauafle, gorsaf gauaf, gauafod, gorsaf gauaf.

To take up one's quarters—llettya; cymeryd ei letty; gorsafu.

To take up one's winter quarters—gauafu.

To beat up one's quarters — curo wrth

ddrws un yn fore a'i alw o'i wely ar ddyfrys.

To beat up the enemy's quarters—taro gwersyll y gelyn yn ddirybudd neu yn ddiarwybod iddo; dyfod am ben y gelyn yn ddirybudd neu yn ddiarwybod iddo; dyfod ar y gelyn yn ddirybudd neu yn ddiarwybod iddo; curo y gelyn allan o'i wersyll; diwersyllu y gelyn.

He is at his quarters—y mae efe yn ei letty, &c.; y mae efe yn ei ddofraeth.

The four quarters of the world—pedryfanoedd byd, pedsyfanau y byd, pedryfan byd, pedwar ban y byd, pedwar cwr y byd, pedwar parth y byd.

Quarter of a year—tri mis, trimis, chwarthor blwyddyn, pedwaran blwyddyn, pedran blwyddyn, gwarthor blwyddyn, chwarter blwyddyn.

The four quarters of the year—pedwar tymmor y flwyddyn.

The quarters of the moon—chwarthorau y lleuad, pedranau y lleuad, banau y lleuad, pedranau y lloer.

The first quarter of the moon—cyntefin y lleuad, y chwarthor cyntaf, y blaenlloer, y blaen, pen cyntaf y lloer.

The last quarter of the moon—cil y lleuad, adfan cil, chwarthor diweddaf y lleuad.

The second quarter of the moon—adfan cynnydd, ail chwarthor y lleuad.

Quarter of an hour—pedwaran awr, pedwaredd ran awr, pedran awr, chwarthor awr.

Quarter of a shoe—chwarthor esgid, gwarthor esgid; y chwarthor ol, y gwarthor ol.

Quarter of wood *or* timber—ysgyren.

Fore quarter—chwarthor blaen, gwarthor blaen, chwarthor rhag.

Hind quarter—chwarthor ol, gwarthor ol, chwarthor dylwr.

To call for quarter, } ymbil am ei fywyd;
To beg for quarter, } erfyn nawdd; erfyn
To cry quarter, } am nawdd.

To give quarter—arbed einioes, arbed hoedl; derbyn i'w nodded; derbyn i'w nawdd; derbyn dan ei nawdd; rhoi nodded.

Quarters (in carpentry)—pyst unionsyth mewn palis; ysgyrion (*sing.* ysgyren); tameidiau.

As Peter passed through all quarters—a Phedr yn tramwy trwy yr holl wledydd (*Act.* ix. 32).

Quarter, *v.* chwarthorio, gwarthorio, pedranu, pedreinu, pedeiranu, pedeirranu, pedwaranu, pedwaru, pedryfanu; tori neu rannu yn bedeirran; tori neu rannu yn chwarthorion; cymhedeirranu; tori, rhannu, parthu; llettya, llucstu, dofri, dofrasthu, dofroithio, trefoli.

To quarter arms—cymhedranu, cymhedeiranu, neu gymhedeirranu arfau bonedd.

Quarterage, *s.* dogn neu dâl ar ben bob trimis; tâl neu ddogn trimisol; tâl trimis.

Quarter-day, *s.* dydd pen y tymmor, dydd pen y chwarthor, dydd pen trimis, dydd pen y chwarter.

Quarter-days—dyddiau pen tymmor = Gŵyl Fair y Cyhyddod (Mawrth 25); Gŵyl Ieuan yr Haf (Meh. 24); Gŵyl Mihangel (Medi 29); a Dydd Nadolig (Rhag. 25).

Quarter-deck, *s.* pedryfwrdd, uchelfwrdd, uchelfwrdd llong.

Quartered, *p. p.* chwarthoredig, &c.; cymhedranog.

Quarterfoil, *s.* = *Quaterfoil*, &c.

Quartering, *s.* chwarthoriad, pedraniad, pedeiraniad, &c.; goreaf, safle, sefylfa; llettyad, trefoliad; cymhedraniad, cymhedeiraniad.

Quartering of arms—cymhedraniad neu gymhedeiraniad arfau bonedd.

Quarterly, *a.* chwarthorol, gwarthorol, pedranol, pedeiranol; trimisol; bob tri mis; bob chwarthor blwyddyn.

Quarterly review—adolygiad trimisol.

Quarterly payment—tâl trimisol, tâl chwarthorol.

Quarterly payments—talion neu daliadau trimisol.

The quarterly seasons of devotion—y pedwar tymmor goleuthiog; pedwar tymmor dyhewyd.

Quarterly, *ad.* bob trimis, bob tri mis, yn drimisol, unwaith bob tri mis, bob chwarthor blwyddyn.

Quarter-master, *s.* lluestai, lluestydd, lluestwr.

Quarter-master-general—penlluestai, penlluestwr, penlluestydd.

Quartern, *s.* pedran peint, chwartharn, gwartharn.

Quartereon, } *s.* (Ll. *quadra, quatuor*) mel-
Quadroon, } ynwyn (*f.* melynwen); epil dynes felynddu a dyn gwŷn; un chwarther gwaed, un pedrywaed, un pedryliw: *pl.* melynwynion, pedryliwiaid.

Quarter-piece, *s.* pedrorddarn.

Quarter-sessions, *s. pl.* brawdlys trimisol, heddlys, heddynadlys, llys trimisol, eisteddfod drimisol.

Quarter-staff, *s.* ffon bedror, par pedror, ffon ddwybig.

Quartett, } *s.* (Is. *quartetto*) pennill pedwar-
Quartetto, } ban; pedrawd (*pl.* pedrodau); darn cerddorol addasedig i bedwar llais neu bedwar offeryn.

Quartile, } *s.* (Ll. *quartus*) tremiad ped-
Quartile Aspect, } waran, tremiad pedryfan, pedrywedd.

Quartine, *s.* (Ll. *quartus*) pedwaredd wig onewullyn.

Quarto, *s.* (Ll. *quartus*) pedwarplyg, llyfr pedwarplyg, llyfr pedwar plyg.

Quarto, *a.* pedwarplyg.

A quarto book, } llyfr pedwarplyg.
A book in quarto, }

Quartz, *s.* (Ff.; Al. *quarz*) creigrisial, creigrisiant, celltrisial, cwarts.

Quartzose, } *a.* (o *quartz*) creigrisialog, creig-
Quartzose, } risialaidd, creigrisiannaidd;
Quartzous, } yn cynnwys creigrisial; tebyg
Quartzy, } i greigrisial.

Quas, *s.* diod gyffredin yn Rwssia.

Quash, *v.* (S. *cwysan*; Al. *quetschen*) llethu, cywarsangu, darostwng, dwyn tanodd; diddymu; llysu, bwrw allan, tafiu allan; mogi, mygu; dystewi, gostegu; chwyrnellu.

Quash, *s.* pompiwn, melon.

Quashing, *s.* diddymiad, dirymiad; llethiad, darostyngiad.

Quasimodo Sunday, *s.* y Pasc bychan, y Sul cyntaf wedi y Pasc (yn y Calaniadur Pabaidd).

Quassation, *s.* (Ll. *quassatio*) ysgydwad, ysgydfa, ysgydiad, ysgytiad, cysgog.

Quassia, *s.* (oddi wrth ddyn du â'i enw *Quassy*) math o bren Americaidd; cwassia.

Quat,† *s.* ploryn, penddüyn, goryn.

Quater-cousins, *s. pl.* (Ll. *quater*, a *cousin*) rhai o fewn y bedwaredd ach; ceraint *neu* berthynasau o bell.

They are not quater-cousins—nid ydynt gyfeillion; y maent allan *neu* i maes â'u gilydd; maent mewn anghymmod; mae anghymmodlonedd dirgel rhyngddynt; nid oes cydfod rhyngynt.

Quaterfoil, Quatrefoil, Quarterfoil, *s.* (Ff. *quatrefeuille*) pedryddalen, pedryddeilen, pedeirdalen; croes-bedror; pennill pedryddail; gwellt pedeirdalen.

Quaterfoil, Quatrefoil, Quarterfoil, *a.* pedryddeiliog, pedryddail, pedeirdalen.

Quatern, *a.* (Ll. *quaterni*) pedwarplyg, pedryblyg; pedwarol, pedwariannol, pedryfanol; bob yn bedwar.

Quatern loaf—torth bedair.

Quaternary, *s.* (Ll. *quaternarius*) pedwar, y rhif pedwar; pedwariant.

Quaternary, *a.* pedwarol, pedwariannol, pedwarog; yn cynnwys pedwar; pedwarol, pedwarog, pedwariannol.

Quaternion, *s.* (Ll. *quaternio*) y rhif pedwar; pedwariad, pedwariant.

Four quaternions of soldiers — pedwar pedwariaid o filwyr (*Act.* xii. 4).

Quaternion, *v. a.* pedwariannu; rhanu yn bedwariaid.

Quaternity, *s.* y rhif pedwar; pedwariad, pedwariant.

Quateron, *s.*=*Quadroon.*

Quatrain, *s.* (Ff.) pennill pedwarban â'i linellau yn cyfodli bob yn ail; pedair llinell yn cyfodli bob yn ail; pedwarbanog.

Quatrefoil, *s.*=*Quaterfoil.*

Quatrefoil, *a.*=*Quaterfoil.*

Quave,† *v. n.*=*Quaver.*

Quavemire,† *s.*=*Quagmire.*

Quaver, *v. n.* (C. *chwibio*; Ysp. *guiebro*) crychleisio, crychu, crychnodi, dolysteinio, ffrynu, chwibio; crychu *neu* chwareu y llais; crychu *neu* chwareu y dôn; crynu, ymysgwyd.

Quaver, *s.* crychlais, dolystain, crych, crych y dôn, crychiad y dôn, crych y llais, crychiad y llais, dolystain llafar, dolysteiniad llafar; crychnod, crychyn.

Quavered, *a.* crychleisiog, dolysteiniog, crych; crychynog.

Quaverer, *s.* crychleisydd, crychleisiwr, dolysteiniwr, crychiedydd y dôn; telor, cethlydd.

Quavering, *s.* crychleisiad, crychiad llais, dolysteiniad.

Quaviver, *s.* draig y môr.

Quay, *s.* (Ff. *quai*; Llyd. *qae*; Gw. *ceigh*) porthfa, llwythfa, glanfa, porthdwyn, cai, llongborth, morfur, còb, gòb.

Quay, *v. a.* diwallu â phorthfaoedd.

Quayage, *s.* tâl porthfa, arian porthfa.

Queach,† *s.* llanerch dewlwyn *neu* gauadlwyn.

Queach, *v. n.* symmud, ysgogi, ymsymmud.

Queachy, *a.* (o *queach*) ysgydwol; yn siglo, yn ymysgwyd, *neu* yn ymollwng dân draed; siglenol, mignenol; †tew, ffluwch.

Quean, *s.* (S. *cwæn*, *cwen*) putain, dyhiren, budrogen, bronten, hafnai.

Queasiness, *s.* gwasgfa cylla, gorchwyd, gwrthwyneb, gwrthwynebrwydd, tuedd i gyfogi, gloesyndod, alarllydrwydd, gwrthneu.

Queasy, *a.* (cyttras, hwyrach, i'r C. *chwydu*, Cern. *huedzha*, Llyd. *chueda* neu *huyda*, yn ol *Webster*) gwrthneugar, gwrthwyneblyd; â gwrthneu *neu* wrthwyneb arno; yn codi gwrthneu *neu* wrthwyneb; alarllyd, chwydus, gorchwydus, ffiaidd, ffinion, ffinionllyd; dicra, moethus, tyner.

Queck,† *v. n.* (Al. *quackeln*) ymgrynöi *neu* ymwasgu gân boen *neu* ofn; tynu ei gyrn ato; ymgrebychu; cilio, ymollwng.

Queen, *s.* (S. *cwn*, *cwæen*; Sw. *qvinna*) brenines, teyrnes, banon, penadures, rhwyfanes.

Queen dowager—brenines waddolog.

Queen consort—brenines gydweddog, brenines gydwedd=gwraig brenin, nid brenines deyrnasol.

Queen regnant, Queen regent, brenines deyrnasol, brenines lywodraethol; brenines â fo yn teyrnasu *neu* yn llywodraethu.

Queen mother — mam-frenines, y famfrenines, y frenines fam.

A little queen—breninesan.

Queen of the meadows—brenines y gweunydd; erwain, erwain, meddlys, chwys Arthur, llysiau y forwyn, barf y bwch.

Queen, *v. n.* chwareu y frenines; ymddwyn fel brenines.

Queen-apple, *s.* afal y frenines = afal coch rhengog o'r enw.

Queen-bee, *s.* cornor, cornor y gwenyn; y frenines, brenines y gwenyn.

Queen-gold, *s.* aur y frenines=cyllid â berthynai unwaith i frenines Lloegr tra y byddai briod â'r brenin.

Queenlike, *a.* breninesaidd, fel brenines.

Queenly, *a.* breninesaidd, fel brenines; fel y gweddai i frenines; gweddus i benadures.

Queen-post, *s.* cynnalbost, post y fanon.

Queens, *s. pl.* llechau 3 troedfedd o hyd a 2 o led; breninesau.

Queen's Bench, *s.* llys y benadures, y llys penadures, y llys penadur, meinclys y frenines.

Queen's yellow, *s.* melyn y frenines.

Queer, *a.* (Al. *quer*) od, hynod, anhyfath, anghymmath, rhyfedd; digrif, ysmala; mympwyol, nwythig, nwythol, anwadol; chwithig.

A queer person—dyn od, &c.; dyn o'i fath ei hun; rhyw ddyn â chanddo ei ffordd iddo ei hun ar bob peth.

Queerly, *ad.* yn od, yn hynod, &c.

Queerness, *s.* odrwydd, hynodrwydd, anhyfathrwydd; ysmaldod, ysmalwch, digrifedd; nwythas, mympwy.

Queest, *s.* (Ll. *questus*, yn ol *Skinner*) ysguthan, cuddan, cuddon, cuthan.

Queint,† *p. p.* (S *cwencan*) diffoddedig.

Quell, *v.* (S. *cwellan*; Al. *quälen*) darostwng, goresgyn, gorthrechu, gortrechu; llonyddu, tawelu, gostegu, gwastatu; ustio; llethu; llaesu, peidio; marw, darfod.

Quell,† *s.* llofruddiaeth, murn.

Queller, *s.* darostyngwr, darostyngydd; llonyddwr.
Quelquechose, *s.* (Ff.=rhywbeth) tegan, ffril; rhywbeth; y peth à fynoch.
Queme,† *v. a.* (S. *cwemen*) boddio.
Quench, *v.* (S. *cwencan*) diffodd, diffoddi; dofi; llinaru, llonyddu; dyhuddo; tori; tori sychedd; oeri.
To quench thirst—tori syched, dofi syched.
To quench fire—diffodd tân, diffoddi tân, dattanio.
Quenchable, *a.* diffoddadwy.
Quencher, *s.* diffoddwr, diffoddydd; diffoddyr.
Quenchless, *a.* anniffoddadwy; nas gellir ei ddiffodd.
Quenchlessness, *s.* bod yn anniffoddadwy.
Quercitron, *s.* (Ll. *quercus* a *citrina*) y dderwen ddu, derwen Amerig, derwen y lliwydd; rhisg y dderwen ddu.
Quercus, *s.* (Ll.) derwen, dâr; derw, deri.
Querele, } † *s.* (Ll. *querela*) cwyn, achwyn, cy-
Querela, } huddiad; achwyn ger bron llys.
Querent,† *s.* (Ll. *querens*) cwynwr, achwynwr, achwynydd, hawlblaid.
Querent, *s.* (Ll. *quærens*) ymofynwr, ymofynydd, ymholydd.
Querimonious, *a.* (Ll. *querimonia*) achwyngar, cwyngar, achwynol, cwynol, cwynfanllyd, crintachlyd, tuchanllyd, ymeirgar.
Querimoniousness, *s.* achwyngarwch, cwyngarwch, tymmer gwynfanllyd.
Querist, *s.* (Ll. *quæro*) gofynwr, gofynydd, ymofynwr, ymofynydd, ymofyniedydd, holwr, holydd, holiedydd.
Querk, *s.*=*Quirk.*
Querkened,† *a.* tagedig.
Querl, *v. a.* (Al. *querlen*) troi, amdröi, troi o gylch.
Quern, *s.* (S. *cwyrn, cwoorn*) breuan, melin law, llawfelin.
Round-bottomed quern—breuan dinfoel.
Pepper quern—melin bupyr.
Querpo, *s.* (Ysp.; Ll. *corpus*) gwasgod; gwisg den am y corff.
Querquedule, *s.* (Ll. *querquedula*) corhwyad.
Querry, *s.*=*Equerry.*
Querulous, *a.* (Ll. *querulus*) cwyngar, achwyngar, cwynfanllyd, cwynfanus, ceintachlyd, tuchanllyd, tuchanus; ymeirgar.
Querulousness, *s.* cwyngarwch, achwyngarwch, tuchanusrwydd.
Query, *s.* (o'r Ll. *quære*, o *quæro*) gofyniad, ymofyniad, gofyn, ymofyn, holiad.
Query, *v.* gofyn, holi; ymofyn, ymholi; chwilio, ceisio, ceisio am, ymofyn am; ammheu; olrhain, olrheain.
Quest, *s.* (Ff. *quête*, am *queste;* Ll. *quæro, quæstus*) ymofyniad, chwiliad, ymchwiliad; cais, deisyfiad; †rhaith, rheithwyr, gwŷr twng.
To be in quest of—bod yn ymofyn *neu* yn chwilio am.
To go in quest of—myned i ymofyn *neu* chwilio am.
Quest, *v.* ceisio, ymofyn am, chwilio am; †ymofyn.
Questant,† *s.* ymofynwr, ceisiwr, chwiliedydd.
Question, *s.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *quæstio*) gofyniad, gofyn, holiad, holedigaeth, hawl (*pl.* holion); ymofyn, ymofyniad, ymholiad, ymchwiliad; arhawl, dadl; pwnc; ammheu, ammheuaeth, os; dyfn-bwnc; †cais, ymgais.
A dark question, } gofyniad tywyll, gofyn-
A hard question, } iad caled; dadl orchestol; dychymyg, dyfal; dameg, adameg.
In question—mewn dadl; dàn farn, holiad, *neu* holedigaeth; dàn sylw.
The point in question—y pwnc mewn dadl; y peth dàn sylw; y ddadl.
To bring in question, } dwyn i'r hawl;
To bring into question, } dwyn i'r holfa; dwyn dàn holiad.
To call in question—ammheu, anghoelio, anghredu, petruso; ammheu *neu* betruso yn nghylch; cymmeryd peth yn annilys; galw i'w brofi *neu* i'w holi; galw i'r holiad; galw i'r holfa.
To call a person in question—ammheu dyn; holi un; dwyn un i'w holi; galw ar un i'w holi; rhoi cwyn yn erbyn un; achwyn *neu* gwyno ar un; barnu.
I am called in question—yr ydys yn fy marnu (*Act.* xxiii. 6).
To come in question—dyfod dàn hawl *neu* holiad; dyfod dàn ddadl; dyfod i'r ddadl; dyfod mewn dadl.
To ask questions—ymofyn, holi, gofyn.
To beg the question—haeru cyn profi; haeru heb holi; cymmeryd yn lle gwir yr hyn a ddylesid ei brofi; haeru, taeru, hòni; cipio yr holiad.
To make a question of—ammheu yn nghylch; petruso yn nghylch.
There is no question to be made of it—nid oes ammheu yn ei gylch; nid oes lle i ammheu yn ei gylch.
I make no question but...—nid wyf yn ammheu na, nad, *neu* nas...
There is no question but...—nid oes ammheu na, nad, *neu* nas...
To put a question to one—gofyn i un; rhoi *neu* fwrw gofyniad at un.
Put the question to her—gofyn iddi; gofyna iddi; dyro y pwnc *neu* y mater ger ei bron.
To put one to the question—holi trwy artaith *neu* ddirboen; arteithio; rhoi mewn artaith.
Without further question—heb ymofyn yn mhellach.
Questions and commands—llawfrenin.
To play at questions and commands—chwareu llawfrenin.
About this question—yn nghylch y cwestiwn yma (*Act.* xv. 2).
Question, *v.* holi, gofyn, gofyn i, ymofyn, ymofyn â, ymholi â, posio; ammheu; petruso yn nghylch.
To question one another, } cydym-
To question one with another, } holi.
To question with—ymofyn â, ymholi â, cydymholi â; holi.
Questionable, *a.* ammhëus, ammheuol, ammheuadwy, i'w ammheu, annilys, petrus, petrusol, dadleuol; y dylid ei ammheu.
Questionableness, *s.* ammheuoldeb, annilysrwydd.
Questionary, *a.* holiadol, gofyniadol, ymofynol, holiedigol.
Questioner, *s.* gofynwr, gofynydd, holwr, holydd, holiedydd, ymofynydd, posiwr.
Questionist, *s.* gofynwr, gofynydd, holydd, holwr, holiedydd, ymofynwr; ymgeisydd am fabradd yn Mhrifysgol Caergrawnt.

Questionless, *ad.* yn ddiddadl, yn ddïammheu, yn ddïammheuol, yn ddibetrus, yn ddilys.

Questman, *s.* rheithiwr; ymofynwr i achosion *neu* faterion dadl; holydd i gamymddygiadau; ymofynydd, ymofynwr.

Questmonger, *s.* cyffröydd *neu* gychwynwr cynghawsau; ymhyfrydwr mewn erlyniadau cyfreithiol.

Questor, *s.* (Ll. *quæstor*) trysorydd y wladwriaeth (yn Rhufain gynt), trysorydd Rhufeinig; trysorwr, pentrysorwr.

Questorship, *s.* swydd trysorydd Rhufeinig; yr ysbaid y byddai y trysorydd yn ei swydd; trysoryddiaeth, pentrysoryddiaeth.

Questrist,† *s.* (Ll. *quæstor*) ceisiwr, ymofynydd.

Questuary, *a.* (Ll. *quæstuarius*) ennillgar; ystig am elw; rheibus.

Questuary, *s.* casglwr ennill *neu* gyllid; ceisiad.

Questus, *s.* (Ll.) tir ni ddisgyn i un wrth etifeddiaeth, ond a enniller.

Queue, *s.* (Ff.) cynffon anifail (yn arfau bonedd); cwlwm *neu* losgwrn penguwch.

Quib, *s.* (C. *chwip, gwib*, yn ol *Webster*) gair du, cellwair du, gwawd, gwatwar, greff, cellweirgno, geirfrath, brathair; dyfal, testyn; mwys; sen.

Quibble, *s.* (o *quib*; C. *chwipio*, yn ol *Webster*: C. *gwibl?*) mwysair, gair mwys, gair amwys, twyllair, gair chwareu, gair gochel, geirdro, mwysdro, gair ciprys, ciprysair, gwibl, ymdro; geirddadl; gochel, esgus; amwysedd.

Quibble, *v. n.* geirdröi, mwyseirio, mwysdröi, mwyso, amwyso, geirddadlu, mwysebu; chwareu ar eiriau; dywedyd *neu* arfer mwyseiriau; somi â geiriau amwys; ymddichellu, ystrywio; troi *neu* ymdröi yn ei eiriau; troi yn y tresi; ciprysu, cecru; nyddu.

Quibbler, *s.* geirdröedydd, mwyseiriwr, amwyswr, mwysai, geirddadlydd, mwysebydd, un mwyseiriog, un twylleiriog, un mwyseirgar, un geirddalgar, cipryswr, cecryn, gwiblydd, gwiblwr.

Quick, *a.* (Al.; S. *cwic*) byw; bywiog, bywiol, esgud, buan, cyflym, heini, heinif, gwisgi, gweisgi, ebrwydd, chwimmwth, esgeiddig, chwai, sionc, chwyrn, brysg, ffysg, maredog, ffest, chwip, chwipyn, blawdd, pablaidd, esgaidd, brysiog, brysgar, prysur, brys, disymmwth, disyfyd, dyswta, sydyn, dïoed, mòch, prest, prestl, pres, mwth; anaraf; craff, craffus, llym; synwyrlym, synwyrgraff; clau; parod.

Quick of scent=*Quickscented.*

Quick of sight=*Quicksighted.*

Quick of wit=*Quickwitted.*

Quick of understanding, Quick of parts, } craff *neu* gyflym ei ddeall; synwyrgraff, synwyrgall, synwyrlym, synwyrbell; parod ei synwyr; bywiog ei feddwl; parodbwyll; craff, craffus.

Quick with child—beichiog byw, beichiog fyw; â phlentyn byw gyda hi; â phlentyn byw dàn ei gwregys.

Quick fire—tân bywiog, bywiol, bywus, brysg, gwych, *neu* frywus.

The quick and the dead—y byw a'r meirw.

Quick at work, quick at meat—brys ar fwyd, brys ar waith; prysur ar fwyd, prysur ar waith.

A man of quick comprehension—dyn craff, dyn craffus.

Quick, Quickly, } *ad.* yn fuan, yn ebrwydd, yn heinif, yn gyflym, &c.; chwap, chwipyn, chwaff, toc; gyda'r gair; ar frys, &c.

Quick quick—yn heinif heinif, yn ebrwydd ebrwydd, &c.

Quick, *s.* y byw; cnawd byw, cig byw; bid, gwrych, planwrych, coedwrych, cae planigion byw; †creadur byw.

To the quick—i'r byw.

I touched him to the quick—mi a gyffyrddais â'i glwyf; mi a'i brethais i'r byw; mi a'i gwanais i'r byw.

Quick,† *v. n.* (S. *cwic, cwician*) symmud, ysgogi; bywhau, adfywio; dyfod yn fyw.

Quick-beam, Quick-tree, } *s.* cerddinen, cerdinen, criafall-en, criafolen, cyrafolen, pren cyrawol, pren cyrawel: *pl.* cerddin, cerdin.

Quicken, *v.* bywhau, bywiocäu, bywiogi, byweiddio, bywioli, eidiogi; adfywhau, adfywio; brysio, prysuro, dyfrysio, ffrystio, ffysgio, ffrysio, ffullio, cyflymu, buanu, ebrwyddo, ffestinio; myned *neu* ddyfod yn fyw; myned yn feichiog byw.

To quicken up—ymfywhau, ymfywiogi; bywhau, &c.

Quickener, *s.* bywhäwr, bywiocäwr, bywiogwr, bywiogydd, bywiawdwr; prysurwr, dyfrysiwr.

Quickening, *a.* bywhaol, bywiocaol, bywiogol, bywiocäus.

Quick-grass, *s.*=*Quitch-grass.*

Quick-hedge, Quick, } *s.* bid, gwrych, coedwrych, planwrych, perth fyw, cae byw, gwrych byw, coedgae, perthgae, perth blan, bid byw.

Quicklime, *s.* (*quick* a *lime*) calch brwd, calch poeth, calch annhawdd, calch heb ei doddi, calch heb doddi.

Quickness, *s.* (o *quick*) buander, buandra, buanrwydd, cyflymder, cyflymdra; bywiogrwydd, esgudrwydd, sioncrwydd; parodrwydd; brys, prysurdeb, ffysgedd; craffder, craffusrwydd, llymder, llymdra.

Quickness of parts, Quickness of understanding, } cyflymder deall, llymder synwyr, craffder pwyll; craffder.

Quickness of sight—llymder, cyflymder, craffder, *neu* graffedd golwg; llygadgraffedd, llygadgraffder.

Quickness of scent—llymder ffroen, craffder ffroen, ffroenllymder, ffroengraffder, ffroen-graffedd.

Quickness of wit—parodrwydd, craffder, *neu* lymder pwyll *neu* synwyr; ffraethlymder, ffraethlymedd.

Quicksand, *s.* traeth byw, traeth sugn, sugndraeth; morbwll, lleidbwll.

A small quicksand—llecyn, sugndraeth bychan.

Quickscented, *a.* llym *neu* graff ei ffroen; da ei ffroen; ffroenllym, ffroen-graff; da ei drwyn.

Quickset, *s.* planigyn byw, planigyn coedwrych, planigyn perth, planigyn pen clawdd, perth, prysgen fyw.

Quickset hedge—perthgae, perth blan, perth fyw, cae byw, bid byw, gwrych byw, coedgae, gwydding, coedwrych, bid, gwrych.

Quickset, *v. a.* planu â phlanigion *neu* fanwydd byw; perthgau.

Quicksighted, *a.* llygadgraff; craff, llym, *neu*

gyflym ei olwg; craff, llym, *neu* gyflym ei lygad; cyflygad; cynghraff.

Quicksightedness, *s.* llymder, cyflymder, craffder, *neu* graffedd golwg; llymder *neu* graffder llygad; llygadgraffedd, llygadgraffder.

Quicksilver, *s.* (*quick* a *silver*) arian byw.

Quicksilvered, *a.* gorchuddiedig *neu* orthòedig âg arian byw.

Quickwitted, *a.* synwyrgraff, parodbwyll, synwyrlym; parod ei synwyr; â synwyr parod iddo; ffraethlym, hoewgall.

Quickwittedness, *s.* parodrwydd, craffder, *neu* lymder pwyll *neu* synwyr; ffraethlymder, ffraethlymedd.

Quid, *s.* (llygriad o *cud*) tamaid, bochaid, cilfochaid, safnaid, cilfoch.

Quidam,† *s.* (Ll.) rhywun, rhyw un.

Quiddany, *s.* (Al. *quitte;* Ll. *cydonium*) swgaeron, melaeron.

Quiddative, *a.* (o *quid*) yn cynnwys sylwedd *neu* hanfod peth.

Quiddit,† *s.* (Ll. *quidlibet*, neu Ff. *que dit*) cyfrwysdra, ffeldra; cyfrwysdro; dichell.

Quiddity, *s.* (Ll. *quid*, beth) sylwedd, ednyfed, hanfod; yr hyn ydyw peth; rhyw ddychymyg *neu* ymofyniad anhawdd, dyrys, *neu* ystrywus; rhyw bwnc anhawdd ei ddattod nas clywyd son am dano o'r blaen; dyrysbwnc, manylbwnc; manylbwnc anfuddiol; difudd fanylrwydd; gofyniad cecrus; cecr, cyfrwysdro, gwibl.

Quiddle, *v. n.* (Ll. *quid*) ofera, pencawna, diffrwytho yr amser, gwersa, oferdreulio ei amser, simera, gogusa; bwrw yr amser yn ofer ac anfuddiol.

Quiddler, *s.* simerwr, pencawnwr, oferwas, diffrwythwr ei amser, goguswr, gogusydd.

Quiddling, *s.* treuliad amser yn ofer; simerad, gogusad.

Quidnunc, *s.* (Ll.=beth yn awr) chwaldodwr, chwaldodydd, heliwr chwedlau, heliwr newyddion, un o wŷr y glep.

Quiesce, *v. n.* (Ll. *quiesco*) bod yn fud, yn ddisain, yn ddystaw, *neu* yn ddilafar.

Quiescence, } *s.* (Ll. *quiescens*) gorphwysfa;
Quiencency, } ymorphwysfa; gorphwysdra, gorphwys; llonyddwch; llonyddwch meddwl; anghyffro, cysgaid; dystawrwydd, tawedigrwydd, dilafaredd.

Quiescent, *a.* dystaw, mud, dilafar, disain, tawedig, taw; llonydd, digyffro; â fo *neu* y sydd yn gorphwys; â fo *neu* y sy mewn gorphwysfa; gorphwysol, tawel.

Quiescent letter — llythyr ddystaw, fud, ddisain, *neu* daw; llythyren gysgaid.

Quiescent, *s.* llythyren ddystaw, fud, ddilafar, ddisain, *neu* daw; llythyren gysgaid.

Quiet, *a.* (Ff.; Ll. *quietus*) llonydd, esmwyth, gorphwysol, digynhwrf, digyffro; tawel; ysgyfala; dystaw; heddychol, heddus, tangnefeddus; diddig, annigllawn, araf.

To make quiet — llonyddu, esmwytho, tawelu, &c.

Be quiet—paid; bydd lonydd; bydd yn llonydd; saf yn llonydd.

Quiet, *s.* llonyddwch, llonydd; tawelwch; esmwythder, esmwythyd; gorphwys; taw; saib; hoe; paid.

I like to live in quiet—da genyf fi fyw yn llonydd; da genyf fi fyw mewn llonyddwch.

Quiet, *v. a.* llonyddu, esmwytho, esmwythäu, tawelu; dyhuddo; heddychu, heddu; lliniaru; athrywyn, ffrewyn.

For the quieting of his conscience—tuag at lonyddu ei gydwybod.

Quieter, *s.* llonyddwr, esmwythwr, tawelwr.

Quietism, *s.* gorphwysyddiaeth; llonyddwch meddwl, tawelwch meddwl; llonyddwch, anghyffro; anweithgarwch.

Quietist, *s.* Gorphwysydd: *pl.* Gorphwysyddion, Gwŷr y meddwl llonydd.

Quietistic, *a.* gorphwysyddol, gorphwysyddig; perthynol i Orphwysydd *neu* i orphwysyddiaeth.

Quietly, *ad.* yn llonydd, &c.

Quietness, } *s.* (Ff. *quietude*) llonyddwch, llon-
Quietude, } ydd, esmwythyd, esmwythder, esmwythdra; tawelwch; gorphwys, gorphwysdra; llonyddrwydd; dystawrwydd; saib; heddwch, tangnefedd.

To have quietness—cael llonydd.

Quietsome,† *a.* tawel, llonydd, digyffro.

Quietus, *s.* (Ll.) llonyddwch; gorphwys, gorphwysdra, gorphwysfa; tawelwch; ymadawiad; angeu, marwolaeth; rhyddhad, gollyngdod; yr hyn a rydd daw ar hawl.

He has got his quietus—efe a gafodd genad i fyned ymaith; efe a drowyd allan o'i swydd.

I gave him his quietus—mi a'i rhoddais *neu* a'i dodais ef yn esmwyth; mi a'i bwriais ef heibio; mi a'i troais ef oddi ar fy llaw.

Quill, *s.* (Ff. *cuille;* Cern. *cuilan;* Ll. *calamus*) asgell, bon asgell; plufell, plubin; plufen, pluen, plufyn; ysgrifell, pin ysgrifenu; corsen ddyrwyn, pin dyrwyn.

Quill of a barrel—dwsel baril.

To carry a good quill—ysgrifenu yn dda; bod yn ysgrifenydd da.

Quill-driver—ysgrifenydd cyfreithiwr *neu* fasnachydd; gyrwr y blufell.

A brother of the quill—brawd wrth y blufen; brawd y pin; ysgrifenydd; awdur, awdwr.

Quill, *v. a.* dillio, plethu; gwneuthur yn drumiau bychain fel plufellau *neu* gyrs.

Quillet, *s.* (Ll. *quidlibet*) cyfrwysdra, dichell, ystryw; manylbwnc, dyrysbwnc; mandro, cyfrwysdro; gwahaniaeth twyllodrus; clwtyn o dir, darn o dir, garddan.

Quillwort, *s.* dïosglys merllyn, gwair merllyn.

Quilt, *s.* (It. *coltre;* Ll. *culcita;* Gw. *cuilt*) teisban, huling, hulyn brodiog, gortho brodiog, brwydyn.

Quilt-frame—brwyd, ystram frodio.

Quilt, *v. a.* arwnio, arwnïo, teisbanu, brwydo, brodio.

Quilting, *s.* arwniad, arwnïad; arwnio, teisbanu; arwni.

Quinary, *a.* (Ll. *quinarius*) pumol; â fo *neu* y sydd yn cynnwys pump.

Quinate, *a.* (Ll. *quinatus*) pumog.

Quince, *s.* (Ff. *coin, coing;* Llyd. *aval couign;* Ll. *cydonius*) cynafal, cwins, aeron cwins, afal cŷn.

Quince-tree – pren cynafal, cynafallen.

Quinch,† *v. n.* (llwgr, meddyliwr, o *wince* neu *winch*) gwingo, ymsymmud, ysgogi.

Quincuncial, *a.* (o'r Ll. *quincunx*) pumunasol; ar lun pumunas.

Quincunx, *s.* (Ll.) gosodiad coed plan yn rhesi uniawn o bumpau bob ffordd; planfa; pumunas.

Quindecagon, *s.* (Ll. *quinque*, a Gr. *deca* a *gônia*) dull pumthegochrog, llun pumthegonglog; pumthegochr.

Quindecemvir, *s.* (Ll.) pumthegwriad, pumthengwriad; un o'r pumtheg penswyddog cydswydd (yn Rhufain gynt).

Quindecemvirate, *s.* pumthegwriaeth, pumthengwriaeth; y pumthegwriaid.

Quinina, } *s.* cryfogain=math o wrthsur tra
Quinia, } chwerw à geir yn rhisg Periw.
Quinine, }

Quinquagesima, *s.* (Ll.) y sul nesaf cyn y garawys; y pumdegfed dydd o flaen y Pasc.

Quinquagesima Sunday—Sul Ynyd, dydd Sul Ynyd, Sul yr Ynyd; y Sul nesaf cyn y garawys; y Sul nesaf o flaen y garawys.

Quinquangular, *a.* (Ll. *quinque* ac *angulus*) pumonglog, pumongl, pumconglog.

Quinquarticular, *a.* (Ll. *quinque* ac *articulus*) pum-erthyglog; yn cynnwys pum erthygl; à fo yn cynnwys pum erthygl.

The quinquarticular controversy—y ddadl bum erthygl.

Quinquecapsular, *a.* (Ll. *quinque* a *capsula*) pumcodog, pumhadgibog; pumcellog.

Quinquedentate, *a.* (Ll. *quinque* a *dentatus*) pumdeintiog.

Quinquefarious, *a.* (Ll. *quinque*, a S. *fara*) yn agored yn bum rhan; pum-agorol.

Quinquefid, *a.* (Ll. *quinque* a *findo*) pumhollt-og, pumhollt.

Quinquefoliated, *a.* (Ll. *quinque* a *folium*) pumdeiliog, pumdalenog.

Quinqueliteral, *a.* (Ll. *quinque* a *litera*) pumllythyrenog; yn cynnwys pum llythyren.

Quinquelobate, } *a.* (Ll. *quinque* a *lobus*) pum-
Quinquelobed, } llabedog, pumdalenog.

Quinquelocular, *a.* (Ll. *quinque* a *loculus*) pumcellog.

Quinquennial, *a.* (Ll. *quinque* ac *annus*) pumlwyddol, pummlyneddol; à barhao bum mlynedd; à ddygwydd bob pum mlynedd.

Quinquepartite, *a.* (Ll. *quinquepartitus*) pumranol, pumranog.

Quinquereme, *s.* (Ll. *quinqueremis*) llong â phum rhes o rwyfau iddi; pumrwyflong.

Quinquevalve, } *a.* (Ll. *quinque* a *valva*)
Quinquevalvular, } pumcaffellog, pumcloriog.

Quinquevir, *s.* (Ll.) pumwriad.

Quinquina, *s.* rhisg Periw.

Quinsy, *s.* (o'r Ff. *squinancie*; Ll. *cynanche*; Gr. *cunagchê*) mynyglog, y fynyglog, hychgryg, ysbinog, dolur gwddf, clefyd gwddf.

Quint, *s.* (Ll. *quintus*; Ff. *quinte*) pump; cyfanrif o bump.

Quintain, *s.* (Ff. *quintaine*) chwintan.

To run at quintain—saethu chwintan.

Quintal, *s.* (Ff.) canpwys, cant o bwysau.

Quintessence, *s.* (Ll. *quinta essentia*) sylwedd, rhinwedd, anian; ednyfed, edryw; gordaeth, goransawdd, cyndaeth.

Quintessential, *a.* sylweddol; gordaethol, gordaethus; yn cynnwys gordaeth *neu* ednyfed.

Quintett, }
Quintetto, } *s.* (It. *quintetto*) pumawd.

Quintile, *s.* (Ll. *quintus*) tremiad pumau.

Quintillion, *s.* (o'r Ll. *quintus*) pumradd milfil; milfil wedi ei lluosogi â'r pummed sawdd.

Quintin, *s.*=*Quintain*.

Quintine, *s.* (Ll. *quintus*) pummed wisg hadrith; y wisg isaf.

Quintuple, *a.* (Ll. *quintuplus*) pumplyg, pumdyblyg, y pumplygol; pumptro; pum cymmaint; ar ei bummed.

Quintuple, *v. a.* dyblygu bumwaith, pumplygu; gwneuthur yn bumplyg.

Quinzaine, *s.* (Ff.) y 14ydd dydd ar ol gŵyl; pennill pumtheg llinell.

Quip, *s.* (C. *chwip*, yn ol y Dr. *Webster*; o *whip*, yn ol ereill) gair du, cellwair du, cellweirgno, brathair, geirfrath.

Quip, *v.* gwawdio, gwatwar, dyfalu, geirfrathu, greffio; rhoi gair du i.

Quire, *s.* (Ff. *chœur*; Ll. *chorus*; Gr. *choros*) côr, cydgor, coraid o gantorion; corgell, corgafell.

Quire, *s.* (Ff. *cahier?*) drefa; 24 llên o bapyr; plyg *neu* glwm o bapyr yn cynnwys 24 llên.

Quire of paper—drefa o bapyr.

Quire, *v. n.* corganu; cydganu; canu yn uncor *neu* yn un-dorf.

Quirister, *s.* (o *quire*, neu gyfnewidiad o *chorister*) côrgeiniad, côrydd, côrgantor, ceiniad côr, côrganor; cydgeiniad.

Quiritation,† *s.* (Ll. *quiritatio*) galwad am gymhorth, llefain am borth.

Quirites, *s. pl.* (Ll.) y werin Rufeinig.

Quirk, *s.* (C. *chwired*) tro *neu* ymdro cyfrwys ystrywus, ystrywgar, *neu* ddichellgar; cyf rwysdro, ystranc, chwired; gwibl; gair du cellwair du; ias, chwiw, tro, ymdro, ffill; dygan afreolaidd; pant; dernyn o dir.

Full of quirks and quiddities—llawn mân droion, cyfrwys droion, ystranciau, ystrywiau, *neu* ddychymygion; ystrywgar, dichellgar, dichellus.

The quirks and quillets of the law—cynghawog, mân droion, *neu* ddyrysglymau cyfraith.

Quirkish, *a.* llawn mân droion, cyfrwys droion, ystrywiau, *neu* ystranciau; chwiredus, chwiredog, chwiredol, ystrywgar, ystrywiog.

Quirpele, *s.* ffured yr India.

Quit, *v. a.* (Ff. *quitter*; Al. *quitteien*) gadael, gadaw, gado, gadu; ymadael â; ymadaw â; ymadu â; talu y pwyth; talu; dwyn; mudo; rhyddhau, gollwng yn rhydd; rhoi i fyny; maddeu.

To quit one's self—ymddwyn, ymarwedd, dwyn ei hun.

Quit yourselves like men—byddwch wŷr.

To quit scores — gwastatu *neu* wastatäu cyfrifon.

To quit old scores—talu hen ddyled *neu* ddylyed; talu yr hen; talu.

To quit scores with one—talu i un hen a newydd; talu yr hen chwech i un.

To quit claim—rhoddi i fyny ei hawl; ymadael â'i hawl.

To quit cost, charge, *or* charges— diwygio y draul; ateb y gost; digolledu; talu.

Quit, *a.* rhydd; dïofyn; cyfartal, gwastad.

To be quit with one—talu y pwyth i un; talu yr echwyn adref i un; bod gydag un; bod yn gymhwys âg un.

To get quit of—cael gwared o; mynu gwared o; rhyddhau o; rhyddhau oddi wrth; ymryddhau o; ymryddhau oddi wrth; ysgwyd ymaith; symmud; mynu llonydd gàn; bwrw, symmud, *neu* dafiu oddi arno.

Quitch-grass, *s.* (=*couch-grass*) glaswellt y cwn, gwenithwellt ymdaenol, gwenithwellt rhedegog; llygad y ci.

Quitclaim, *v. a.* (*quit* a *claim*) rhoddi i fyny ei hawl; ymadael â'i hawl; rhyddhau.

Quitclaim, *s.* rhyddhad, gollyngeb, rhyddeb, gweithred gollyngdod.

Quite, *ad.* (o *quit*) yn hollol, yn gwbl, yn llwyr, yn gyflwyr, achlân.

Quite contrary—llwyr wrthwyneb, cwbl wrthwyneb.

Quite out—wedi colli y ffordd yn llwyr; wedi camgymmeryd yn hollol.

Quitrent, *s.* (Ll. *quictus reditus*) rhent *neu* ardreth fechan à delir yn arwydd o warogaeth; rhydd-ardreth, ardreth lonydd.

Quits, *ad.* (o *quit*) yn gyfartal, yn wastad, yn gymhwys, yn rhydd, yn union-law; wedi talu.

To be quits—bod yn gyfartal, &c.; bod y naill gystal a'r llall.

Quittable, *a.* (o *quit*) à ellir adael, &c.; gadawadwy.

Quittal, *s.* (o *quit*) ad-dal, ad-daliad, ad-daledigaeth; adchwel, atchwel; pwyth.

Quittance, *s.* (Ff.) rhyddhad, gollyngdod; gollyngeb, derbyneb; maddeu; ad-dal, ad-daliad, taledigaeth, adchwel.

Quittance,† *v. a.* ad-dalu, talu yn ol.

Quitter, *s.* (o *quit*) gadawydd, gadäwr, gadwr; sorod, sothach, *neu* sinidr alcan; †gwaredydd.

Quitter,† *s.* crawn, gôr, madredd.

Quitter-bone, } *s.* ohwydd caled ar droed

Quitter, } ceffyl.

Quiver, *s.* (Ff. *couvrir?*) cawell saethau, yswymbren.

Quiver,† *a.* bywiog, esgud, esgeiddig, buan, chwai.

Quiver, *v. n.* (Is. *huiveren*) crynu, crydio, crydain, nugio, ffrynu, cysgogi; rhynu.

Quivered, *a.* (o *quiver, s.*) yn dwyn *neu* arwedd cawell saethau; a'r y mae iddo gawell saethau; a'r y sy berchen cawell saethau; à fo megys mewn cawell saethau.

Quivering, *s.* cryniad, nugiad, crynedigaeth; cryndod, crynfa.

Quiz, *s.* (gair dychymyg eiddo *Daly*, trefnidydd chwareudy Dulyn) dyrysbwnc, dyrysbeth, pwnc dyrys, peth i beri dyryswch; un od, hynod, nwythig, *neu* anhyfath; nwythyn; ysmaliwr ffug-ddifrifol, ysmalyn, ysmalydd, cellweir-ddyn; ysmaldod ffug-ddifrifol.

Quiz, *v. a.* dyrysu, nidro, methlu; ysmalio; cellwair yn ddifrifol; penffwdanu; meinholi dàn rith cellwair; dyrysu dàn gellwair; edrych ar un trwy lygadwydr.

Quizzical, *a.* dyrysgar; dyrysol, nidrol.

Quizzing, *s.* cellwair ffug-ddifrifol, meinholiad dàn rith cellwair; ysmaldod, ysmalwch.

Quizzing, *a.* addas i gellwair ffug-ddifrifol; difrif-gellweirus; addas i feinholi âg ef.

Quizzing-glass — drych meinholi, llygadwydr, llygadwydryn.

Quod, *v. n.* (C. *chwapio*, yn ol *Webster*) dychlamu, tysmwyo, llamu.

Quodlibet, *s.* (Ll.) manylbwnc, dyrysbwnc, cywreinbwnc; manylbeth; y ddadl *neu* y pwnc à fynoch; cyfrwysder.

Quodlibets—y pethau à fynoch; pethau wedi eu cyttyru heb na threfn na dosbarth.

Quodlibetarian, *s.* un à gymmer arno ymadroddi *neu* ddadleu ar y testyn à fyner; dadleuydd oll-bynciol, oll-destynol, *neu* oll-ddigonol.

Quodlibetical, *a.* ar y testyn à fyner; ar y pwnc à fyner; oll-destynol, oll-bynciol.

Quodlibetically, *ad.* ar y pwnc à fyner, &c.

Quoif, *s.* (Ff. *coiffe*) moled, penwisg, cap, penguwch.

Quoif, *v. a.* moledu, penwisgo; gwisgo â moled *neu* benwisg.

Quoifure, *s.* (Ff. *coiffure*) penwisg, penllian, gwisg pen, gwisgad pen, penwisgad gwraig.

Quoil, *s.* & *v.*=*Coil.*

Quoin, *s.* (Ff. *coin*; Ysp. *cuna*) congl, ongl, cornel; gaing, cŷn, llettem; naddfaen congl.

Quoit, *s.* (Is. *coite*) coetan, coeten, taflechen, tafigant, llechen dafl; chwareu coetau: *pl.* coetanau, coetau.

Quoit, *v.* taflu *neu* chwareu coetanau; chwareu coetau; coetanu; †taflu.

Quoll, *s.* ffwlbart Holand Newydd.

Quondam, *a.* (Ll.) gynt, blaenorol; à fu; hen.

Quondam friend—cyfaill gynt, hen gyfaill.

Quook,† *p. p.* (o *quake*) crynedig.

Quorum, *s.* (Ll.) y nifer gofynol (o ynadon, &c.) i drin achosion; mainc o ynadon; mainc o swyddogion i drin gorchwyl *neu* orchwylion; y nifer gofynol i wneyd pwyllgor.

Quota, *s.* (It. ac Ysp.; Ll. *quotus*) y rhan, y gyfran, y dogn, *neu* y nifer gosodedig ar bob un; y nifer à ddel i ran pob un, *neu* à osodir ar bob un, i'w ddwyn allan *neu* ger bron; rhan, cyfran, dogn.

Quotable, *a.* dyfynadwy.

Quotation, *s.* (o *quote*) dyfyniad, dyfynawd; geirallebiad; adroddiad geiriau *neu* ymadrodd un arall; ymadrodd allan o waith un arall; dyfyneb; pris, pris cyffredin; y pris à fo ar gerdded; †dogn.

Mark of quotation, } dyfynnod, dyfyneb,

Quotation mark, } nod dyfyn, nod dyfynu, adwahandro, rhagwahandro.

Quote, *v. a.* (Ff. *quoter*, yn awr *coter*) dyfynu, dyfyn; geirallebu, allebu; benthycio ymadrodd un arall; adrodd geiriau arall; cynniferu, deffroddi; enwi (megys pris peth); crybwyll, coffhau; dwyn yn dyst; cofnodi.

Quote,† *s.* nod, sylw, sylwnod.

Quote, *s.* cynniferydd, deff.

Quoteless, *a.* annyfynadwy; nas gellir ei ddyfynu.

Quoter, *s.* dyfynwr, dyfynydd.

Quoth, *v. n.* (S. *cwythan, cythan*; C. *gwedyd*) eb, ebu, ebru, hebu, meddyd, gwedyd, dywedyd.

Quoth I—eb fi, ebai fi, ebe fi, eb y fi, ebr fi, ebr y fi, heb fi, meddwn i.

Quoth he—eb efe, ebai efe, ebai ef, ebe fe, ebr efe, ebr ef, eb yr ef, medd efe; meddai efe.

Quoth she—eb hi, ebai hi, ebe hi, ebr hi, eb yr hi, medd hi; meddai hi.

Quotidian, *a.* (Ll. *quotidianus*) peunyddiol, beunyddiol, bob dydd, dyddiol.

Quotidian fever — twymyn beunyddiol, twymyn feunyddiol, cryd peunyddiol; bradgyfarfod.

Quotidian, *s.* twymyn beunyddiol; unrhyw beth à ddychwelo bob dydd.

Quotient, } *s.* (Ff. *quotient*, o'r Ll. *quoties*) cyn-

Quote, } niferydd, deff, cynniferiant.

Quo Warranto, *s.* (Ll. y gyfraith) gwŷs pa warant; gwŷs y gelwir ynddi ar un brofi hawl ammhëus.

Rabate, } *v. a.* (Ff. *raboter*) cynghwyso; rhychu,
Rebate, } rhigoli, rhintio, rheddu, rhych-gyssylltu, cyssyllt-gwyso, ymyl-gwyso.

Rabate, }
Rebate, } *s.* cynghwys; ymyl-gwys, cyssyllt-
Rabbet, } gwys; rhych, rhint, rhig.

Rabate-plane—canwyr cynghwyso.

Rabate, *v.* (Ff. *rabattre;* It. *rabbatere*) disgyn hebog; dwyn hebog yn ol i'r llaw.

Rabbi, } *s.* (Cald. *rabba*) Rabbi, Rhabbi,
Rabbin, } Rabbin, Rhabbin; athraw, dysgawdwr: *pl.* Rabbiniaid, Rabbion, Rabbiaid.

Rabbinic, } *a.* rhabbinol, rhabbinaidd, rhab-
Rabbinical, } binig, rabbinol, rabbinaidd, rabbiaidd; eiddo dysgawdwyr yr Iuddewon.

Rabbinic, *s.* rhabbinaeg, tafodiaith y Rhabbiniaid, Hebraeg y Rhabbiniaid.

Rabbinism, *s.* rhabbiniaeth, rabbiniaeth.

Rabbinist, } *s.* rhabbinydd, rhabbinwr; un
Rabbinite, } hyddysg *neu* gyfarwydd yn llyfrau *neu* ysgrifeniadau y Rhabbiniaid.

Rabbit, *s.* (Belg. *robbe, robbeken*) cwningen, ffiogen, cwning: *pl.* cwningod, ffiogod.

Welsh rabbit—bara a chaws rhost, bara a chaws wedi eu cyd-rostio.

Rabbit-warren — cwning-gaer, cwningfa, daiar cwningod.

Rabbit's stop—torllwyth cwningen; gwâl a thorllwyth cwningen.

Rabbit, *s.* (Ff. *rabot*) offeryn i gymmysgu cym-[rwd.

Rabble, *s.* (Ll. *rabula;* Is. *rabbelen*) gwerinos, y werinos, gwerindorf, adlawiaid, gwreng, mileinlu, mileindorf, ciwed, dynionach, dynos, dynsodach, maon; gwehilion y bobl; twr, crug, cruglwyth, *neu* ymgasgl o'r werinos; twr, crug, cruglwyth, *neu* ymgasgl o'r mileinlu; tewdwr o'r werinos.

A rabble of people—ymgasgl o wehilion pobl; ymgasgl o wehilion y bobl; tewdwr o'r werinos; myntai o ddynion anfad-ddrwg *neu* ysgeler.

Rabblement,† *s.* ymgasgl *neu* fyntai o wehilion y bobl; tewdwr o'r werinos; crug o syfrdandod *neu* chwaldod; ffregod, ffiloreg, gwag faldordd.

Rabdology, *s.* (Gr. *rhabdos* a *logos*) llathrifiaeth.

Rabdomancy, *s.* (Gr. *rhabdos* a *manteia*) llatharmes.

Rabid, *a.* (Ll. *rabidus*) cynddeiriog, cynddeirus, cynneiriog, ffyrnig, gwyllt, iwin, ffrochwyllt, rhychwyllt, brywyllt, gwallgofus.

Rabid dog—ci cynddeiriog, ci cynneiriog.

Rabidness, *s.* cynddeiriogrwydd, &c.; cynddaredd, gwallgof.

Rabies, *s.* (Ll.) cynddaredd, y gynddaredd.

Rabinet,† *s.* math ar gyflegr bychan.

Raca, *s.* (Syr.) Raca (*Mat.* v. 22); dyhiryn, bawyn.

Raccoon, } *s.* brochlwynog = math ar filyn
Racoon, } Americaidd.

Race, *s.* (Ff.; It. *razza;* Ll. *radix*) ach, llinach, hil, cenedl, hiliogaeth, gwelygordd, gwehelyth, llinys, epil, llin, rhyw, rhywogaeth, al, tylwyth, teulu, cystlynan; pynas; rhyal; cenedlaeth; gwreiddyn; pynfarch; math; cynflas, addfed-flas; blas cryf lledlym.

The human race—dynolryw, dynol ryw, y rhyw ddynol, yr hil ddynol.

Noble race—gwerlin.

Mixed race—hil gymmysg, mysglwyth.

Race, *s.* (Is. *ras;* Sw. *resa;* D. *rejse*) gyrfa, rhedfa, rhedegfa, rhed, rhedeg, hynt; pynfarch; cerhynt.

Foot-race, } gyrfa draed, rhedfa draed,
Race on foot, } rhedegfa draed, rhedeg ar draed, pedredfa, pedyrfa.

Horse-race — rhedfa meirch, rhedegfa meirch, gyrfa meirch, gyrfa feirch, rhedfa feirch, marchredfa, marchred, marchyrfa.

Mill-race—pynfarch melin, dyfrffos melin, gwyth melin, ffrwd melin; ysgŵd melin, cafn gwyllt y felin.

A race of ginger — gwreiddyn, cangenig, *neu* ewin o sinsir.

Race, *v. n.* rhedeg; rhedeg ar frys; ymryson rhedeg; rhedeg am y cyntaf.

Race-course, *s.* rhedegfan, rhedfan, gyrfan, rhedle, rhedfa.

Race-ginger, *s.* sinsir yn y gwraidd; sinsir heb ei falu.

Race-horse, *s.* rhedfarch, rhedegfarch, gyrfarch, march rhedeg.

Racemation, *s.* (Ll. *racemus*) swp, magwy, bagwy, bagad, swp, pwng; grawnswp; diwylliad sypiau grawnwin, triniaeth grawnsypiau.

Raceme, *s.* (Ll. *racemus*) bagwy, magwy, bagedyn.

Racemed, *a.* bagwyog, magwyog, bagadog.

Racemic Acid, *s.* sur grabig.

Racemiferous, *a.* (Ll. *racemus* a *fero*) yn dwyn bagwyon; bagwyog.

Racemous, } *a.* yn tyfu yn fagwyon; bagwyog,
Racemose, } magwyog, bagadog.

Racer, *s.* (o *race*) rhedegwr, rhedegydd, rhedwr, rhedydd, rhedor, rheawdr; gyrfarch, rhedfarch, rhedegfarch.

Rach, *s.* (S. *ræce;* Is. *brak;* Ff. *braque*) cyfeirgi.

Rachilla, *s.* (Gr. *rhachis*) cangen blodeuad tumonen.

Rachis, *s.* (Gr.) tumon, glain cefn; tumon planigion.

Rachitic, *a.* tumonig; perthynol i gyhyrau y cefn; â'r llechau arno.

Rachitis, *s.* (Gr.) y llechau, y llech.

Raciness, *s.* (o *racy*) cadernid, cryfder, *neu* addfedrwydd blas; cynflasrwydd; cryfder blas gàn oedran.

Racing, *s.* rhedegiad, rhediad, rhediant; rhedegfa, rhedfa meirch.

Rack, *s.* (Is. *rek;* S. *racan, recan*) arteithglwyd, dirdyn-glwyd, clwyd ddirdynu, clwyd arteithio, clwyd artaith; troell arteithio; clwyd; sychglwyd, clwyd sychu; dyferglwyd, clwyd ddyferu; rhesel, rhestl, rhastal; presob; bàr danneddog; artaith, dirboen, dygn boen; arteithfa; ysgerbwd.

Rack of pain—dirboen, artaith, dygn boen, eithaf-boen.

To put on a rack, } rhoi ar yr arteith-
To put to the rack, } glwyd; rhoi ar y droell arteithio; arteithio, dirboeni.

At rack and manger—yn llawn, yn ddigonol, mewn llewndid; â'i ymborth cyfuwch a'i en; yn cael ei wala; yn cael ei wala wèn: mewn prinder, wrth fin y gyllell.

To live at rack and manger—cael ymborth cyfuwch a'i en; bod â'i ymborth cyfuwch a'i en; cael ei wala wèn; cael ei wala a'i weddill; byw mewn llewndid didrai *neu* ddidres.

To leave all at rack and manger—gadael pob peth heb na rheol na threfn; gadael y cwbl heb na rheol na threfn; gadael pob peth i fyned fel yr elo *neu* y myno; gadael y cwbl i fyned fel yr elo *neu* y myno.

Bottle-rack — clwyd gostrelau, costrel-farch.

Bacon-rack—clwyd facwn.

Rack, *s.* (S. *hracca;* Al. *hragen*) chwilfwnwg, chwilfwnwgl, chwilfynwg, pillgorn; y gwddf a pharth uchaf asgwrn y cefn.

Rack, *s.* (S. *rec;* Is. *rook;* Al. *rauch*) tarth; mân gymylau hedegog; tarth yn nofio yn yr awyr.

Rack, *s.* (=*arrack*) gwirod o laeth casog (yn mhlith y Tartariaid); gwirod India.

Rack, *v. n.* anweddu, tarthu; codi yn darth *neu* yn anwedd; hedeg (fel tarth).

Rack, *v. a.* arteithio, dirdynu, dirboeni, poeni, poenydio, tosti; rhoi ar yr arteithglwyd; estyn, tynu.

To rack one's self—ymboeni, ymboenydio, ymbenyddio, ymarteithio, ymgystuddio.

To rack the poor—malu ar wynebau y tlodion; malu wynebau y tlodion; gorthrymu *neu* ormesu y tlawd; gorthrymu *neu* ormesu y tlodion.

To rack one's brains—curo, dirbwyo, *neu* ddirboeni yr ymenydd.

Rack, *v. a.* (Ar. *rauka*) diwaddodi, diwaelodi, dadfarilo; tynu oddi ar y gwaddod; tynu o'r naill lestr i'r llall.

Racker, *s.* arteithiwr, arteithydd, dirdynwr, dirdynydd, dirdyniedydd, dirboenwr.

Racket, *s.* (Ff. *craquer;* Seis. *crack*) mawrdrwst, dwndwr, twrf, trwst, dadwrdd, croch ddadwrdd, swn, clep.

Racket, *s.* (Al.; Ff. *raquette*) pelgip, humog, hunig, human, hum.

Racket-court—talwrn humog, talwrn pelgip, cadlas pelgip.

Racket, *v. n.* trystio, trystian, dwndro, cadw mawrdrwst, dadwrdd, cadw twrf.

Racket, *v. a.* pelgipio; taro â phelgip *neu* humog.

Rackety, *a.* trystfawr, trystiol, dadyrddus, yn cadw mawrdrwst.

Racking, *a.* arteithiol, dirdynol, dirboenus, dirboenol.

Racking, *s.* artaith, dirboen, dirdynfa, dirdyn; arteithiad, dirdyniad, dirboeniad; cystudd calon; ing; diwaddodiad, dadfarilad.

Racking-pace—rhygyng bywiog.

Rackoon, *s.*=*Raccoon, Racoon.*

Rack-rent, *s.* tynrent, eithafrent, crogrent.

Rack-rented, *a.* â dalo dynrent *neu* grogrent.

Rack-renter, *s.* y neb a dalo eithafrent am ei dyddyn; tynrentwr, crogrentwr; deiliad dàn ddeiliad.

Racoon, } *s.* brochlwynog = math ar filyn
Raccoon, } Americaidd.

Racy, *a.* (o *race;* Ysp. *ràis;* It. *radix*) cryf *neu* addfed ei flas gàn oedran; o flas per addfed; cynflasus, blasus, cryf, grymus; â blas *neu* archwaeth arno.

Rad,† *p. p.* (o *read*) darllenedig.

Raddle, *v. a.* (S. *wræd, wrad, wræth*) cordeddu, cyfrodeddu, cydblethu.

Raddle, *s.* bidlath; perth blethedig, gwrych plethedig.

Raddock, } *s.* (o *red, ruddy*) bronrhuddyn,
Ruddock, } bronrhuddog, y rhuddog, y frongoch, y rhwdog, y goch gam, rhobin goch, rhobin ruddog, rhobin rwdog.

Radial, *a.* (o'r Ll. *radius*) breichiol; adeiniol; rhodadeiniol, ysbagol; yn tarddu o'r canol; perthynol i waell y fraich; rheiddiol.

Radial artery—rhedweli gwaell y fraich.

Radial muscles—cyhyrau gwaell y fraich.

Radiance, } *s.* (Ll. *radians*) dysgleirdeb, dy-
Radiancy, } gleirder, llewyrch, llewych, llethrid, gorddysgleirdeb, arddysgleirdeb, arloewder, gloewder, claerder, eiriander, efflander, llugeinder, pelydredd, ysblandra, ysblanedd, eirianwch, glawdd, ffaw, terlewyn, lleurwydd, lleuerwg, llewyr, gwawl, rheiddiogrwydd.

Radiant, *a.* pelydrog, dysglaer, dysgleiriol, llachar, gloew, dysglaer-loew, seirian, ysblenydd, llethridog, llethridfawr, llewyrchol, llewychol, llathraid, ffloew, canloew, claer, arglaer, arloew, efflan, efflanol, tywynol, llewyrchus, ysblan, ysblanol, ffaw, ffan, rheiddiol, rhaiadol, llewyrol, plenig, iesin; paladrog gàn ddysgleirdeb; â fo yn bwrw allan belydr gàn ddysgleirdeb; ffloewl, arluchiol, arluch.

Radiant brightness—llachar ddysgleirdeb.

Radiant (in heraldry)—pelydrog, peiliog.

Radiant point, } pwnc y pelydr, pwnc
Radiating point, } pelydrog, pwynt pelydrog; y pwnc y deillia pelydr o hono.

Radiant, *s.* rhaiadfan, llethridfan; y pwnc y tardd goleuni o hono; rheiddlin, rhaiadlin.

Radiata, } *s. pl.* (Ll. *radius*) rheiddinogion,
Radiaries, } rheiddogion.

Radiate, *v.* (Ll. *radio*) pelydru, dysgleirio, paladru, bwrw pelydr, bwrw allan belydr, rheiddio, rhaiadu, llewychu, llewyrchu, peilio, ffloi, llewyro, tywynu, pleinio, rheio, paladu, peleidro, peleidriannu, echdywynu, llewyriannu, ysblenyddu, goleuo, arluchio.

Radiate, *a.* (Ll. *radiatus*) paladrog; pelydraidd.

Radiated, *p. p.* pelydrog, paladrog, pelydraidd, rheiddiog; pelydredig, &c.; a'r y mae iddo belydr goleu; addurnedig â phelydr goleuni; perthynol i'r rheiddogion, rheiddinog.

Radiated animals—rheiddogion, rheiddinogion, milod rheiddinog.

Radiation, *s.* (Ll. *radiatio*) pelydriad, rheiddiad, bwriad allan belydr, rhaiad, rheiad, peil-

iad, llewyrchiad, dysgleiriad, llewyriant, llewyriad, ysblaniad, arluched, arluchiad, fflau, ffawdd, dysglöen.

Solar radiation — pelydriad yr haul; y gwres à dderbyn y ddaiar o'r haul.

Terrestrial radiation—pelydriad y ddaiar; y gwres à gyfyd o'r ddaiar i'r eangder.

Radical, *a.* (Ff.; Ll. *radicalis*) gwreiddiol, dechreuol; cyssefin, cyntefig; naturiol, cynhenid; crethol; cyn-; yn tarddu o'r gwraidd.

Radical leaves—dail à darddant o'r gwraidd *neu* wddf y gwraidd; gwreidd-ddail.

Radical reformers, } gorddiwygwyr, tra-
Radicals, } diwygwyr, tryddiwygwyr, diwygwyr gwreiddiol, gwreiddiolwyr.

Radical, *s.* gwreiddair, gair gwreiddiol, cynair, gwraidd, gwreiddyn; gwreiddiolwr, gorddiwygiwr, tryddiwygiwr, diwygiwr gwreiddiol; cynansawdd, y gwreiddyn, y gwraidd.

Compound radicals (in chemistry) — gwreiddolion cyfansawdd.

Radical sign — arsoddeb = √

Radicalism, *s.* gwreiddiolaeth, tryddiwygiaeth; athrawiaeth *neu* egwyddor y gwreiddiolwyr.

Radicality, *s.* gwreiddioldeb, gwreiddiolder; dechreuad; dogn à berthyn i'r gwraidd.

Radically, *ad.* yn wreiddiol, &c.; o'r gwraidd, o'r gwreiddyn.

Radicalness, *s.* gwreiddioldeb, gwreiddiolder, gwreiddiolrwydd.

Radicant, *a.* (Ll. *radicans*) yn tarddu o'r gwraidd.

Radicant leaf—gwreidd-ddalen; dalen yn tarddu o'r gwraidd.

Radicate, *v. a.* (Ll. *radicatus*) gwreiddio; ymwreiddio yn; ymwreiddio yn ddwfn yn; planu yn ddwfn; greddfu.

Radicate, } *a.* gwreiddiog, gwreiddiedig;
Radicated, } greddfedig; cynnefinedig.

Radicating, *a.* arwreiddiog, arwreiddiedig; yn gwreiddio uwch law y ddaiar.

Radication, *s.* gwreiddiad; greddfiad.

Radicle, } *s.* (Ll. *radicula*) gwreiddigyn: *pl.*
Radicule, } gwreiddigion.

Radicular, *a.* perthynol i'r gwreiddigyn.

Radiciform, *a.* (Ll. *radix* a *forma*) ar lun gwreiddyn; ar ddull gwraidd.

Radicivorous, *a.* (Ll. *radix* a *voro*) gwreiddysol; yn byw *neu* yn ymborthi ar wraidd.

Radiola, *s.* (Ll. *radiolus*) gorhadog.

Radiolites, *s. pl.* rheidd-gregyn.

Radiometer, *s.* (Ll. *radius*, a Gr. *metron*) llathfydr, llathfesur, rhagffon.

Radish, *s.* (S. *rædic*; Al. *radiess*; Gw. *raidis*) rhuddygl, rhodri, heddig.

Horse-radish—marchruddygl, rhuddygl y meirch, rhuddygl Mawrth.

Water-radish—rhuddygl gwyllt, rhuddygl y dwr, heddig gwyllt.

Wild radish—bysedd yr iar.

Radius, *s.* (Ll.) braich rhod, troell, *neu* olwyn; un o freichiau rhod, troell, *neu* olwyn; rhodadan, rhodadain, rhodaden, troelladan, troelladen; hanner tryfesur cylch; braich *neu* baladr cylch; un o freichiau *neu* belydr cylch; creiddan, creiddlin; gwaell y fraich.

Radix, *s.* (Ll.) gwreiddyn; gwraidd; gwreiddair, gair gwreiddiol, cynair; sail, seileb; dechreu, dechreuad.

Raff,† *v. a.* (Al. *raffen*) ysgubo, hwysgo; pentyru, crugio; taflu yn un cruglwyth; mwchlo.

Raff, *s.* gwehilion; ysgarthion, sothach, ysbwrial; y gwaethaf yn myag pethau; pentwr didrefn, cymmysgedd, mwchwl, mwchwn.

Riff-raff, } gwehilion y bobl, ysgubion
The raff, } gwlad, y gwehilion.

Raffle, *v. n.* (Ff. *rafler*; Is. *ryffelen*) taflu disiau, taflu ffristiau, ffristialu; taflu am y mwyaf ar dair dis *neu* ffrist; ffristobrynu.

Raffle, *s.* ffristobryn, chware ffristobryn; tafliad disiau *neu* ffristiau am beth.

Raffler, *s.* ffristobrynydd, ffristobrynwr.

Raft, *s.* (D.) carfad, clwydfad, lledfad, cludeirfad; cludair, cluder.

Raft, *v. a.* carfadu; trosi ar garfad.

Raft,† *p. p.* (S. *reafian*) rhwygedig, gwahanedig.

Rafter, *s.* (S. *ræfter*) ceibren, cledren, cebr, adeilwydden, ysburlath; tylath: *pl.* ceibr, ceibreni, cledrau, cledr, adeilwydd.

The space between rafters—cyfwng rhwng dwy gledren; cwlas.

Raftered, *a.* ceibrog, cledrog, ceibredig.

Raftering, *s.* ceibrad, cledrad.

Rafting, *s.* carfadiad; trosglwyddiad ar garfadau.

Raftsman, *s.* carfadwr, clwydfadwr.

Rag, *s.* (S. *hracod*; Sw. *raka*) carp, brat, llarp, bril, bral, cadach: *dim.* cerpyn, bretyn, llerpyn, brilyn, cadechyn, brelyn: *pl.* carpiau, bratiau, bralau.

Old-rags—ffilcas, hen garpiau, ciniach.

All in rags, } carpiog, bratiog, bralog,
Full of rags, } llawn carpiau, llawn bralau.

All to rags—yn llarpiau mân; yn llaprau mân; yn llaprau candryll; yn chwilfriw candryll.

To tear, rend, *or* tatter to rags — rhwygo yn llaprau; rhwygo yn llarpiau; llarpio; cinynio; tynu bob yn gyrbibyn.

Rag, }
Ragg, } *s.* brilfaen, bratfaen, hogfaen bras.

Ragamuffin, *s.* (*rag*, ac Ysp. *mofar?*) un carpiog ei wisg; bretyn, bretyn bratiog, brilyn, brelyn, hityn, brenin y bralau, adyn, distadlyn.

Rag-bolt, *s.* bollt adfachog.

Rage, *s.* (Ff.) cynddaredd, cynddeiriogrwydd, gwylltineb, angerdd llid, angerdd digofaint, digder angerddol, ffyrnigrwydd, gwyth, gwŷn, bâr, gorlid, llid, ffrwys, ffroch, gorphwyll, bur; ymchwydd; gorawydd.

In a rage — mewn cynddaredd; mewn angerdd llid *neu* ddigofaint; mewn cynddaredd llid; mewn digder angerddol; cynddeiriog, ffrochwyllt, ffroch, brochus, &c.

In a great rage—mewn digllondeb mawr (1 *Mac.* vii. 35).

To be in a rage—cynddeiriogi, ymgynddeiriogi, creuloni, ymgreuloni; bod yn ffrom; bod mewn cynddaredd, &c.; terfysgu, cythryblu, digio, brochi, angerddu; bod i maes o'i gof.

The rage, raging, *or* roaring of the sea—rhu, rhuad, angerdd, ymchwydd, *neu* ddygyfor y môr; morgymlawdd, rhyferthwy môr, mordwy, morgynhwrf.

The rage of a savage beast—gwyniau anifail gwyllt (2 *Mac.* iv. 25).

Rage, *v. n.* cynddeiriogi, ymgynddeiriogi, creuloni, ymgreuloni, gwylltio, gorddigio,

angerddu, ffrowyllio, ffrwyso; bod mewn cynddaredd, &c.; bod i maes o'i gof; terfysgu, ymderfysgu, cythryblu, brochi; codi yn forgymlawdd; codi yn dònau; bod yn ffrom; †ysmalio.

Rageful, *a.* llawn cynddaredd, &c.; digllawn, gwythlawn, digofus, ffyrnig, ffrochwyllt, ffroch, ffrowys, ffrwys, tren, cynddeiriog, cynddeirius, llerthus.

Ragery,† *s.* nwyfiant, ysmalwch.

Ragg, *s.*=*Ragstone.*

Ragged, *a.* (*o rag*) carpiog, bratiog, llarpiog, bralog, cadachlyd; â gwisg garpiog am dano; sitrachog; clogyrnog; bylchog, deintiog, danneddog; anwastad; garw.

A ragged fellow—brenin y bratiau; brenin y bralau; bralgi.

Ragged rocks — clogwyni (*Esa.* ii. 21); creigiau clogyrnog.

Ragged schools—ysgolion carpiog.

Ragged robin—blodau y frân, blodeuyn y frân.

Raggedness, *s.* carpiogrwydd, bratiogrwydd, bralogrwydd, &c.

Raging, *s.* (*o rage*) cynddaredd, cynddeiriogrwydd, llid, llidiogrwydd, angerdd llid, gwylltineb, angerdd; rhuad, ymchwydd; cynddeiriogiad, chwefriad, ffrowylliad, darlidiad.

Raging, *a.* cynddeiriog, cynddeirus, ffyrnig, angerddol, ffrochwyllt, ffroch, ffrwys, ffrowys, ffrowyllog.

Raglet, } *s.* rhwgn *neu* rigol cywironglog mewn
Raglin, } careg *neu* briddfaen.

Ragman, *s.* (*rag* a *man*) cadachwr, cadechydd, masnachwr cadachau; herodr; rhol, plyglyfr, ysgrif, ysgrifen; deintysgrif; ammod, cytundeb, gweithred.

Ragoo, } *s.* (Ff. *ragout*) gorfiassaig, saig uchel-
Ragout, } flas, saig o fwyd dryferw uchelgywair.

Ragstone, } *s.* (*o rag*) brilfaen, bratfaen, bras
Ragg, } hogfaen.

Raguly, } *a.* (*o rag*) bylchog, rhintach, *neu*
Raguled, } sitrachog afreolaidd (yn arfau
Ragulated, } bonedd).

Ragwheel, *s.* olwyn ddanneddog, olwyn ddeintiog, rhint-olwyn.

Ragwork, *s.* rhintachwaith, rhintwaith.

Ragwort, *s.* llysiau y gingroen, greulys gwryw, carnedd felen wryw, llysiau Iago; greulys.

Hoary ragwort—greulys llediwyd culddail, penfelen ledlwyd gulddail.

Marsh ragwort—greulys y gors, penfelen y gors.

Raia, *s.* (Ll.) y morgathod, y rhaiod, y rhwchws.

Rail, *s.* (Al. *riegel*; C. *rhail*) cledren, rheilen, amgledren, cledr, rhail; carfan; bâr; saeth; canllaw; gwalc; rheilgae, cledrgae.

Rail-fence—rheilgae, cledrgae, cae cledr; achwre.

To set round with rails=*Rail, v. a.*

Rail, *s.* (Ll. *rallus*) rhegen.

Rail, *s.* (S. *hrægle, rægle*) gŵn, arwisg: arferedig yn unig yn y gair cyfansawdd *nightrail.*

Rail, *v. a.* cledru, amgledru, rheilio, amreilio; cau *neu* amgledru â chledr; cau *neu* amgylchu â chae cledr; rhoi cau cledr o amgylch peth; amgau â chledr; carfanu; rhestru.

To rail in=*Rail, v. a.*

A place railed in—coedgae.

Railed in—amgauedig â chledr, &c.; cledrediog, amgledrodig, amreiliedig; amgledrog, cledrog, rheiliog.

Rail, *v. n.* (Is. *rallen*; Ysp. *ralla*) difrïo, difenwi, anfrïo; rhoi drwg dafod, tafod drwg, sen, drygair, drygfoes, *neu* ddrygfri; cablu; argoddi, sarhau, dirmygu; goganu, goganwawdio.

To rail at, } difenwi, difrïo, &c.; rhoi
To rail against, } drwg dafod, tafod drwg, *neu* ddrygair i.

To rail at one behind his back—dywedyd yn ddrwg am un yn ei absen; rhoi gair drwg i un yn ei absen; drwg absennu un; cnoi un yn ei gefn; absenu.

To rail on†=*To rail at.*

Raile,† *v. n.* (Ff. *rouler?*) rhedeg, llifo.

Railer, *s.* difenwr, difenwydd, difenwedydd, difrïwr, dirmygwr, senwr, ymsenwr.

Railing, *a.* difenwol, difrïol, cablaidd, cableddus, sarhaol, goganawl, sengar, argoddus; amgledrol, cledrol.

Railing accusation—cablaidd farn (2 *Pedr* ii. 11).

Railing, *s.* difenwad, gogan, sen, ymsen, cabl, cabledd, goganiaith.

Give them no place for railing, } na ddyro
Give them no place to rail, } iddynt le *neu* achlysur i ddifenwi.

Railingly, *ad.* gân ddifenwi, dân ddifenwi, dân ddifrïo, &c.; yn ddifenwol, &c.

Railing, *s.* rheilgae, cledrgae, cae cledr, achwre; canllaw; amgledriad, cledriad, amreiliad, canllawiad.

The railing of a bridge—canllaw pont, cledr pont.

Raillery, *s.* (Ff. *raillerie*) chwerthinwawd, llonwawd, difyrwawd, arabwawd, cellwair, cymmwedd, duchanwawd, goganwawd, lledogan, cydgamwawd, gwawd cellweirus, cellwair gwawdus.

Railleur,† *s.* (Ff.) cellweiriwr, digrifwr.

Rails, *s. pl.* rheiliau, cledrau, amgledrau; rhail, cledr.

Railway, } *s.* (*rail*, a *way*, a *road*) rheilffordd,
Railroad, } cledrffordd, ffordd haiarn.

Railway-train—cludres, cerbydres.

Raiment, *s.* (=*arrayment*, o *array*) dillad, gwisgoedd, gwisg, archenad, amdawd, achre, trwa, trwsiad; dilledyn.

In raiment of needle-work—mewn gwaith edeu a nodwydd (*Salm* xlv. 14).

Rain, *s.* (S. *rægn, regn, ren*) gwlaw: *pl.* gwlawogydd, gwlawoedd.

Heavy rain—gwlaw mawr, gwlaw trwm, gwlaw pwysig, curwlaw, curwlaw gwyllt, cenllusg o wlaw.

Piercing rain—pigwlaw, gwlaw pigog.

Small rain — gwlaw mân, gwlith-wlaw, mân-wlaw.

Drizzling rain—gwlaw mân, ffrwyl, mân-wlaw, brith-wlaw, briw-wlaw, gwlith-wlaw, briw-wlawiach.

A covert, fence, *or* shelter from rain—diddosrwydd, diddos, diddosgudd.

That keeps out rain, } diddos.
That lets in no rain, }

To secure from rain—diddosi.

A storm of rain—dihinedd.

Rain, *v.* gwlawio, bwrw gwlaw, tywallt gwlaw; cafodi, cawodi; gwlychu; bwrw.

To rain gently — gwlitho, bwrw gwlith-

wlaw, bwrw mân-wlaw, ffrwylo, mân-wlawio.
To rain down a shower of—bwrw cawod o.
It rains all the day long—y mae hi yn bwrw trwy gydol y dydd; y mae hi yn gwlawio trwy y dydd.
It rains down right—y mae hi yn bwrw yn hidl *neu* yn hidlaidd; y mae hi yn ystido.
It is raining incessant—mae hi yn gwlawio yn ddwys; mae hi yn bwrw gwlaw yn ddwys.

Rainbat, } † *a.* (*rain* a *beat*) à gurwyd gàn y
Rainbeat, } gwlaw.

Rainbow, *s.* (*rain* a *bow*) enfys, enfysg, yr enfys, bwa yr arch, bwa y Drindod, bwa y gwlaw, bwa y wrach, bwa y cwmwl, bwa.

Rainbowed, *a.* enfysog; à luniwyd gydag enfys.

Rain-deer, *s.*=*Rein-deer.*

Raine,† *s.* (*Ff. règne*) ardal, parth.

Rain-gage, } *s.* gwlawfydrai, gwlawfeidr.
Rain-gauge, }

Raininess, *s.* (o *rainy*) gwlawogrwydd, gwlawiogrwydd.

Rainment,† *s.*=*Arraignment.*

Rain-water, *s.* dwfr gwlaw, dwr gwlaw.

Rainy, *a.* (o *rain*) gwlawog, gwlawiog, llawn gwlaw; gwlawlyd; gwlybyrog, gwlyb.
Rainy weather—tywydd gwlawog; gwlybhin, gwlybin; dihinedd.

Raise, *v. a.* (Goth. *raisyan, ur-raisyan;* Sw. *resa;* D. *reyser*) codi, cyfodi, cwnu; dyrchafu, dyrchu, derchafu, derchu, dyrchafael, banu, cerchafu, cwydo, cwddu; gwneuthur, peri.
To raise again—adgyfodi, adgodi; codi drachefn, &c.
To raise an appetite—peri, creu, *neu* godi blys, chwant, *neu* awydd.
To raise anger — cyffröi, cynhyrfu, ennyn, *neu* gynneu llid, dig, *neu* ddigofaint.
To raise a commotion—codi *neu* wneuthur terfysg; gwneuthur *neu* beri cyffro.
To raise a hue and cry—gwaeddi wbwb, llefain wbwb; codi y wlad; codi ac ymlid; codi gwaedd ac ymlid.
To raise from sleep—deffröi, dihuno; codi un o'i gwsg.
To raise a bank—codi *neu* fwrw clawdd *neu* argae; gosod carnedd.
To raise a battery against a place—codi magnelfa yn erbyn lle; trefnu magnelau yn erbyn lle; gosod offer rhyfel yn erbyn lle.
To raise children—codi plant.
To raise compassion—peri, codi, *neu* gyffröi tosturi.
To raise the expectations *or* hopes of one—peri dysgwyliad *neu* obaith yn un; codi *neu* gyflymu dysgwyliadau un.
To raise a siege—codi gwarchae, cilio gwarchae, gadael gwarchae; ymadael â gwarchae; rhoi i fyny y gwarchae; rhoi heibio y gwarchae; rhoi heibio gwarchae; peri nas gwarchäer (ar dref) yn mhellach; ciliaw o'r gwarchae; ciliaw o'i orsaf.
To raise a quarrel—peri cynhen, ymrafael, *neu* ymryson; codi dadl, ymryson, *neu* ymrafael; gwneuthur *neu* godi terfysg; ennyn *neu* bigo cynhen.
To raise a spirit, } codi ysbryd, cyfodi
To raise up a spirit, } ysbryd; codi, cyfodi, *neu* ddwyn ysbryd i fyny; galw ysbryd allan *neu* i fyny.
To raise one's voice—codi *neu* ddyrchafu ei lef; codi *neu* ddyrchafu ei lais; dywedyd *neu* lefaru yn uchel.
To raise up—codi, cyfodi, *neu* ddyrchafu i fyny; codi, cyfodi, dyrchafu, cwnu.
To raise one's self, } ymgodi, ymgyfodi;
To raise one's self up, } ymddyrchafu, ymddyrchu; ymsythu; ymunioni, ymuniawnu.
To raise up together—cydgodi, cydgyfodi, codi yn nghyd; cyd-ddyrchafu.
To raise up a way—codi, gwneuthur, *neu* balmantu ffordd.
To raise war—codi rhyfel, cynneu rhyfel, ennyn rhyfel.
New-raised men — gwŷr newydd-gyfod, gwŷr newydd eu cyfodi, gwŷr newydd eu codi.

Raiser, *s.* codwr, codydd, cyfodwr, cyfodydd; dyrchafwr, dyrchefydd, dyrchafiedydd, derchwr.

Raisin, *s.* (Ff. ac It.; Llyd. *ræsin, resin*) rhesinen, rhesingen, sychrab: *pl.* rhesin, rhesing, sychraboedd, grawnwin sychion, sych winrawn, gwinrawn sychion.

Raising, *s.* codiad, cyfodiad, cyfodedigaeth; dyrchafiad, derchiad, dyrchiad, derchafawd, dyrchafedigaeth.

Rajah, } *s.* (Sans.; Ll. *rex, regis*) mydeyrn;
Raja, } breuin, tywysog, penaeth, *neu* bendefig (yn yr India Ddwyreiniol); Raiah.

Raja Mooda, *s.* edlin (yn mysg y Malayaid).

Rajahship, *s.* mydeyrnedd; urddas *neu* dywysogaeth mydeyrn.

Rajbangsi, *s.* un lledrywiog, un iselwaed (yn yr India).

Rajpoots, *s. pl.* (Sans. *raja putra*) graddau uchaf y llwyth milwrol (yn yr India).

Rake, *s.* (S. *raca, race;* Al. *rechen;* Gw. *raca*) rhacai, rhacan, rhaca, cribyn, cribin, crafiedydd, trasgl; craflusg.
Oven-rake—cribyn ffwrn.
Coal-rake—cribyn glo, cribyn y marwor.
As lean as a rake—dim ond croen ac esgyrn.

Rake, *s.* (D. *rækel*) oferddyn, oferwas, oferwr, dyhiryn penchwiban, penryddwas, mab yr afreolaeth, mab afradlawn, mab yr afrad, afradyn, wttreswr.
A rake of quality — coegyn uchelfalch, boneddigyn uchelfalch, mab y coegni.
To play the rake—chwareu yr oferddyn, yr oferwas, *neu* y penryddwas; wttresa; chwareu y mab afradlawn; ofera.

Rake, *s.* (S. *racan*) gorysgwyddiad *neu* fargodiad corff *neu* fol llong dros y cil *neu* y trumwydd; gorysgwyddiad, ysgwrn; gogwydd hwylbren; gogwyddiad llif melin lifio tuag yn mlaen. [y llyw.
Rake of the rudder—pen *neu* barth pellaf

Rake, *v.* rhacanu, cribynio, cribinio, ysgribinio, crafu; rhysodi, trywanu, *neu* ysgubo yn llinyn; ysgubo; wttresa, ofera, chwareu yr oferddyn; gogwyddo; ysgwyddo, gorysgwyddo; llechweddu.
To rake again—adgribynio, ail racanu, ail gribynio.
To rake fore and aft—cribo, rhacanu, trydyllu, *neu* drywanu yn ol ac yn mlaen; cribo, rhacanu, trydyllu, *neu* drywanu wyneb a gwrthwyneb.

To rake into a matter—chwilio yn ddïarbed, i'r gwaelod, *neu* i'r eithaf.
To rake up, } crafu, cribynio, cribin-
To rake together, } io, rhacanu, *neu* gasglu yn nghyd; cribinawta.
He hoards up all that he can rake together—efe a grona bob dim a'r à allo ei grafu a'i gasglu; efe a rydd yn nghadw bob dim a'r à allo ei grafu a'i gasglu.
To rake the fire—rhysodi, rhesu, *neu* resodi y tân.
To rake up the fire—enhuddo y tân; rhacanu *neu* gribynio y lludw ar y marwor; cuddio y marwor tân y lludw.
To rake up the ashes of the dead—aflonyddu esgyrn y marw; anmherchi coffadwriaeth y marw; rhoi sen i'r marw; dywedyd gair twn am y marw.
To rake and scrape for an estate—ymröi i ennill *neu* gasglu cyfoeth er na cham na chymhwys; ymröi i ennill *neu* gasglu cyfoeth ni waeth pa fodd.
To rake up and down—hela coeg ddifyrwch; rhedeg i fyny ac i waered yn hela coeg ddifyrwch; oferhela.

Rakehell, } *s.* (D. *rækel*) oferwas, oferddyn,
Rakeshame, } oferwr, wttreswr, dyhiryn penchwiban, dyhiryn penrydd, diffeithwr, anfadwr, anfadyn, dyhirwas, dyhiryn, mab yr afrad, mab yr afreolaeth.

Rakehelly,† *a.* penrydd, afradlawn, wttresgar, ofer, gwastraffus.

Rake-hot, *v. n.* mygu *neu* anweddu yn boeth.

Raker, *s.* (o *rake*) cribyniwr, cribiniwr, cribinwr, cribinydd, cribiniedydd, rhacanwr, rhacenydd.
Raker of the fire—rhysodwr, rhysodydd, rheswr, *neu* resydd y tân.

Raki, *s.* (Ar.) gwirod à dynir o rawnwin sychion neu o balmaeron.

Raking, *a.* yn rhibynio, yn rhacanu; à fo yn rhacanu *neu* yn cribynio; cribiniol; ysgubol; rhesodawl; trywanol; ysgethrin; yn ysgubo *neu* drywanu o ben bwy gilydd; gogwyddol, gorysgwyddol.
A raking fellow—un à fyn grafu a chasglu y cwbl iddo ei hun.
Raking a horse—tynu biswail ceffyl o'r cwthr â llaw.

Raking, *s.* cribyniad, cribiniad, rhacaniad, cribinawd; llonaid cribyn *neu* racai; yr hyn a racenir ar unwaith.

Rakish, *a.* penrydd, ofer, wttresgar, afradlawn, gwastraffus, dyhir.

Rakishness, *s.* wttresgarwch, penryddni, oferedd, afradlonrwydd.

Ralliance, *s.* (o *rally*) adgynnulliad, adfyddinad.

Rallus, *s.* (Ll.) y rhegenod.

Rally, *v.* (Ff. *railler*) adgynnull, adfyddino, attrefnu, adgasglu, aduno, ail uno, ail grynöi, adgrynöi, ail gymmoni, trefnu; casglu, cynnull, dygynnull; adymgynnull, ail ymgynnull, adymfyddino; ail ymgynnull o wasgar ac ail gyrchu ar y gelyn; ail ymfyddino yn ol ymwasgaru; dychwelyd o'r ymwasgar i'r ymwan; dychwelyd o'r ffo i'r ffwyr; dychwelyd i'r taraw; troi yn ol i'r taraw; ymgynnull, ymgasglu, ymuno; ymgryfhau, gwrygio, gwella; cellwair, cydgam, cymmwedd, ysmalio, difyrwawdio, gwawd-senu, gwawdio, gowawdio.
To rally broken forces—adgynnull *neu* ail grynöi byddin wasgaredig a'i dwyn i'r cyrch drachefn; dychwelyd byddin ffoedig a'i dwyn yn ol i'r drin; adfyddino byddin darfedig; ail fyddino byddin darfedig; ail gymmoni byddin annhrefnedig; adymfyddino.

Rally, *s.* adgynnulliad, adfyddinad, ail gynnulliad, adgrynoad, attrefniad, attrefn; cellwair, cydgam, cymmwedd, gowawd, gwawdsen, gwawd.

Rallying, *s.* adgynnulliad, adfyddinad; cellweiriad, gwawdiad.
Rallying point—cynnullfan, adgynnullfan, ymgynnullfan, pwnc dygynnull, lle i gwrdd.
A rallying of broken forces—adgynnulliad ac eilgyrch byddin darfedig, &c.

Ram, *s.* (S. ac Is.; Al. *ramm*) hwrdd; myharan, maharen.
Ram (in astronomy)—yr Hwrdd, arwydd yr Hwrdd (♈).
Battering ram—hyrddiadyr, cadbwyadyr, hwrdd rhyfel, hwrdd pwyo, hyrddofferyn, (*pl.* hyrddoffer), hyrddernig, hyrddyr.
Ram's horns—cyrn hwrdd.
Ram's head—gefail ben hwrdd.

Ram, *v. a.* hyrddio, hyrddu, gyru, pwyo, gyrthio; gorddio; sechu, secu, gwthio; pwyo yn dyn.
To ram in—gyru, pwyo, hyrddu, hyrddio, *neu* yrthio i mewn; sechu, secu, *neu* wthio i mewn.
To ram down—gyru, pwyo, hyrddio, hyrddu, *neu* yrthio i lawr.
To ram down piles—gyru polion i'r ddaiar; gyru polion yn y ddaiar; gyru seilbolion i'r ddaiar.
To ram down a paving—pwyo *neu* orddio ceryg palmant; pwyo palmant à phwyodr; pwyo palmant.
To ram down the powder in a gun—hyrddu y llwch mewn gŵn saethu; hyrddio y pylor i ŵn saethu.

Ramage, *s.* (Ff.; Ll. *ramus*) telori *neu* gethlyd adar ar gangau coed; †cangenau, cangau, ceinciau, gwrysg.

Ramage, *a.* gwŷdd, gwyllt; llechwrus, gwagelog.
To have a ramage taste—bod â blas y gwŷdd arno; bod â blas gwŷdd arno.

Ramage, *v. a.*=*Rummage.*

Ramble, *v. n.* (It. *ramengare;* Llyd. *rambreal*) gwibrodio, crwydro, gwibio, gwibdeithio, trampio, rhodiena, rhodiana, gwibiena, amdramwy, tramwy, tramwyo, treiglo, ymrodio, darymdeithio, darymred; bod ar wib; chwalu, ymleferydd.
To ramble for pleasure—llaswyra, lleswyra; gwibrodio er difyrwch, &c.

Ramble, *s.* gwibdaith, gwib, crwydr, tramp, gwibrawd, gwibred, gwibfa, gwibrodiad, crwydr, gogrwydr, crwydrad, darymdaith, ymred, darymred, tro.
To be on the ramble—bod ar y wib ddïorphwys; bod ar y crwydr dïorphwys; bod heb wneuthur swydd ond crwydro, gwibio, herwa, *neu* rodiena; crwydro yn ei unswydd; bod yn crwydro yn ei unswydd; bod ar y wib.

Rambler, *s.* gwibiwr, gwibiad, gwibiedydd, gwibrodiwr, crwydrwr, crwydryd, crwydredydd, rhodienydd, trampiwr.

Rambling, *p.* gwibiog, gwibiol, crwydrog; gwasgarog; didrefn, direol; anghryno.
A rambling discourse—ymadrodd gwasgarog *neu* wasgaredig; ymadrodd heb na dyben na dosbarth; ymadrodd annyben, diddyben, diddosbarth, annosbarthus, annosbarthol, annhrefnus, didrefn, direol, dilinyn, anghysson, anghydsain, annhaclus, *neu* anghryno; pregeth ysgubor, pregeth ben twyn, pregeth ben ystôl.
A rambling house—ty anghryno, gwasgarog, anghydbarth, *neu* anghydsail.

Rambling, *s.* gwibiad, crwydrad, gwibrodiad, gwib, crwydr, gogrwydr, tramp.

Ramblingly, *ad.* yn wibiog, yn wibiol, &c.; dàn wibio; dàn chwalu, dàn ymleferydd.

Rambooze, } *s.* dïod o win, cwrw, wysu, a sugr,
Rambuse, } neu o win, llaeth, sugr, a dwfr rhos.

Rameal, *a.*=*Rameous.*

Ramekin, } *s.* (Ff. *ramequin*) brechdan gaws
Ramequins, } ac wysu.

Ramentaceous, *a.* (o *ramenta*) deilgenog.

Raments, } *s. pl.* (Ll. *ramenta*) crafion, creif-
Ramenta, } ion; deilgen.

Rameous, } *a.* (Ll. *rumus, rameus*) cangenol,
Rameal, } ceinciol, colfenol, cangol; yn tyfu ar gangen.

Ramification, *s.* (Ff. o'r Ll. *ramus*) cangeniad, ceinciad, osglawd, osglad, colfeniad; rhaniad *neu* ymraniad yn gangenau; cangen, cainc, cang, colfen, osglen, osgl.

Ramify, *v.* (Ff. *ramifer;* Ll. *ramus* a *facio*) cangenu, ceincio, osgli, colfenu; rhanu *neu* ddosbarthu yn gangenau; ymgangenu, ymranu yn gangenau; dosbarthu, rhanu; ymranu.

Ramline, *s.* gyrthlin.

Rammer, *s.* (o *ram*) hyrddiedydd, hyrddiwr, pwyedydd, gyrthiedydd, gyriedydd; pwyodr, gordd, gorddwyn, gordd yru, hwrdd gyru; hwrdd palmantu; sechiedydd, seciedydd, sechwr, sechiedydd; gwialen dryll, gwialen gŵn saethu, gwialen sechu, gwialen hyrddu.

Rammish, *a.* (o *ram, s.;* D. *ram*) â sawr yr hwrdd *neu* y bwch arno; â gwynt y bwch ganddo; â gwynt bychaidd *neu* hyrddaidd arno; drewedig fel bwch; yn drewi fel bwch; drygsawrus, mws, drewllyd; hyrddaidd, bychaidd.
Rammish smell — gwynt bwch, gwynt hwrdd; gwynt y bwch.
Rammish savour — drygsawr bwch *neu* hwrdd, chwysyd sawr cesail swga.
To smell rammish, } bod â gwynt y bwch
To smell rammishly, } ganddo; bod â gwynt mws, trwm, *neu* ddrygsawrus ganddo.

Rammishness, *s.* hyrddeiddrwydd, bycheiddrwydd; drygsawrusrwydd.

Rammy, *a.* (o *ram*) hyrddaidd, bychaidd; drygsawrus, mws.

Ramollescence, *s.* (Ff. *ramollir*) meddalhad, tyneriad, llinariad, mwythiad.

Ramose, *a.* (Ll. *ramosus*) cangenog, cangog,

Ramous, ceincìog, osglog, colfenog, clofenog, brigog, ysbagog, colfog, llawn cangau.

Ramp, *v. n.* (Ff. *ramper;* It. *rampare*) dringo; neidio, llamu, llemain, crychneidio, cyrchneidio; prancio, rhonta, gwilhersu, ymlafnio; chwareu yr hoeden.

Ramp, *s.* naid, llam, rhont, cyrchnaid, crychnaid; rhonten, gwllhersen, hoeden, hobi; geneth chwareugar *neu* lamsachus; geneth â garo chwareu a neidio pentwyni gyda'r bechgyn; Cati fachgen; rhes o risiau, dringres; llechwedd.
To play the ramp, } chwareu a neidio pen-
To play the romp, } twyni gyda'r bech-
To ramp, } gyn; chwareu yr hobi; chwareu yr hoeden; rhonta, ymlafnio, gwilhersu.

Rampallian,† *s.* adyn gwael, bawddyn.

Rampancy, *s.* (o *rampant*) gorthyfiant, gorthwf, trathwf, trathyfiant, rhydyfiant; rhysedd; gorllawndid, rhylawnder, edrysedd; gorhyfder; rhemp, rhempedd.

Rampant, *a.* (Ff.) cyrneidiol, crychneidiol, ar y gyrchnaid, ar y rhuthrnaid, ar y rhuthrlam, ar ei ysglyfnaid; yn sefyll ar ei draed ol yn barod i neidio ar ei ysglyf; yn ei unionsefyll; gorthyfol, rhydyfol, gordyfol; rhylawn, brwys, gorhelaeth, gormodol, haflugol, rhonc; anhyffrwyn, afreolus, anllywodraethus, tanbaid, gorwyllt, ffromwyllt, nawswyllt, ffyrnig; yn barod i neidio, i dori, *neu* i ruthro trwy bob rhwystr; yn gorfod ŵr bob rhwystr; yn tori *neu* yn rhuthro trwy y cwbl â roir yn ei ffordd; yn uchel ei ben; brigog.

Rampart, *s.* (Ff. *rempart*) gwrthglawdd, gwarchglawdd, gorglawdd, ysgor, amglawdd, bwrch, bwr, rhagfur; amgaer; mur, gwàl; ysgorfa, amddiffynfa.

Rampart,† *v. a.* gwarchgloddio, gwrthgloddio, amgaeru, cadarnhau â gwrthgloddiau.

Rampée, } *p. p.* (o *ramp*) toredig, twn, gwahan-
Ramped, } edig (mewn herodraeth).

Ramphastos, *s. pl.* (Gr. *rhamphos*) gylfogion, gylfadar=yr adar Towcan.

Ramping, *p.* (o *ramp*) llamsachus, rhontus, rhontëig.

Rampion, *s.* (o *ramp*) cyrnogyn.
Round-headed rampion—cyrnogyn.
Rampion bell-flower—clychlys bwytadwy, clychlys erfin-wraidd.

Rampire, *s.*=*Rampart.*

Rampired, *a.* gwrthgloddiog, gwarchgloddiog; amgaerog.

Ramrod, *s.* (*ram* a *rod*) gwialen dryll, gwialen gŵn, gwialen gŵn saethu, gwialen sechu, gwialen hyrddu, gwn-ialen.

Ramsons, *s. pl.* craf y geifr.

Ran,† *s.* ysbeiliad cyhoedd.

Ran, *s.* ugain tennyn yn mhleth ar y cengliadyr.

Rana, *s.* (Ll.) creiniog; y creiniogod.

Ranescent, *a.* (Ll. *ronceo*) yn myned yn fws *neu* ddrygsawrus; yn dechreu drygsawru.

Ranch,† *v. a.* (llygriad o *wrench*) sigo, ysgigo.

Rancid, *a.* (Ll. *rancidus*) â blas cryf iddo *neu* arno; â blas henaidd iddo *neu* arno; â gwynt cryf iddo *neu* arno; â sawr cryf iddo *neu* arno; â blas yr hen arno; henaidd; mws; sur; drygsawrus, drewllyd, drewedig.

Rancidity, } *s.* cryfder blas *neu* sawr; hen-
Rancidness, } eiddrwydd blas *neu* sawr; mysni, drygsawrusrwydd, drewsawr, drewiant.

Rancorous, *a.* (o *rancor*) maleisus, maleisiog, llawn malais a chenfigen, dygasog, athryfar, cenfigenus, dygenus, dryganianus, tryfar, tryfarus, gelynol; gwenwynig.

Rancour, } *s.* (Ll. *rancor*) hen gasineb, hen
Rancor, } ddygasedd, hen falais, hen genfigen, hen gynddrygedd, hen lid, malais, yr elyn-

ineth ddwysaf, gelyniaeth calon, gelyniaeth, cenfigen, dirgasedd, brŷn; gwenwynigrwydd.

Rand, *s.* (Al., Is., a D.) ymyl, min; gwaldas, gwrym.

Rand of a shoe—gwaldas esgid.

Random, *s.* (S. a Norm. *randun*) antur, amcan; dygwydd, chwaen, hap, hab; ysgogiad, mynediad; ystod; gwib; y pellder y tafler peth.

At random—yn ddïamcan, yn ddïannel, yn annilys; ar amcan, ar ddamwaen, ar ddygwydd, ar antur, wrth amcan; heb ystyried.

To speak at random—llefaru, dywedyd, *neu* siarad ar amcan, yn ddifeddwl, yn ddïystyr, *neu* heb ystyried; llefaru *neu* siarad ar antur.

To throw out words at random—dywedyd geiriau heb feddwl, yn ddifeddwl, heb ystyried, ar ddamwaen, *neu* ar antur.

To talk at random—chwedleua *neu* siarad heb ystyried, yn ddïystyriaeth, *neu* yn annystyriol; chwedleua heb na rhimyn na rheswm; chwalu chwedlau.

To leave all at random—gadael pob peth heb na rheol na threfn; gadael y cwbl heb na rheol na threfn; gadael pob peth i fyned fel yr elo *neu* fel y myno; gadael y cwbl i fyned fel yr elo *neu* fel y myno.

The random of a missile weapon—gwib erfyn tafl; gwib arf hydafl.

Random, *a.* ddïamcan, ddïannel, ar amcan, wrth amcan, ar ddamwaen, ar antur, annilys; digyfeiriad; damweiniol; didrefn; llymsi.

Random shot—ergyd ddïannel, ergyd ddïamcan, &c.

Random blow—ergyd ddïamcan, ergyd ddïannel, &c.

Rane, } **Ranedeer**, } *s.*=*Reindeer.*

Ranforce,† *s.* y fodrwy nesaf i dandwll gŵn.

Range, *v.* (Ff. *ranger*; C. *rhencio*) trefnu; rhestru, rhesu, cyfrestru; rhencio, rhengio; dosbarthu; gwiblo, gwibrodio, rhodiena, rhodiana, crwydro, trampio, rhodio, treidio, tramwy, amredeg, amrodio, rhodio yn rhydd; myned dros, croesi; hwylio; hwylio gyda; cyttaro *neu* gyfateb mewn rhestr *neu* renc; trafnu; sefyll.

To range the coast, } hwylio gyda
To range along the coast, } glàn y môr, &c.

Range, *s.* rhes, rhestr, rhenc, rheng, cyfrestr, rhill, tedd; trefn; dosbarth; gradd; gwib, crwydr, crwydrad, gwibrawd, darymred, gwibdaith, tramp, tred; ystre; amgyrhaedd, cyrhaedd, eangder, hyd a lled, cwmpas, cylch; ffon ysgol; ceginalch, gradell cegin, rhesel cegin; gogr, rhuwch; paladr cerbyd.

Range (in gunnery)—gwib, ergyd.

The range of the mountains—cyrhaedd, amgyrhaedd, eangder, hyd a lled, *neu* derfynau y mynyddoedd; cilfachau y mynyddoedd (*Iob* xxxix. 8).

A range of fire—tanllwyth, pres, *neu* rybres o dân.

Range of a chariot—paladr cerbyd, llath

To give one's fancy its free range—rhoi llawn rydd-did i'w feddwl; rhoi llawn rydd-did i'w ddychymyg; rhoi y ffrwyn i'w ddychymyg.

To give one's self up to a mad range of pleasure—ymroddi yn awyddus i bob math ar feluschwantau.

Ranger, *s.* trefnwr, trefnydd, trefniedydd; rhestrwr, cyfrestrwr, cyfrestrydd, rhenciwr; gwibiwr, gwibiedydd, gwibrodiwr, rhodiadur, rhodiar, rhodienwr, rhodiad, crwydrwr, gwibdeithiwr, gwibiawdr; fforestwr; ysbeiliwr, gwilliad; gwibgi.

Ranger of a forest—rhodiadur coedwig, coedwigwr, fforestwr, gwibrodiwr coedwig.

Rangership, *s.* rhodiaduriaeth, gwibrodiaeth, gwibiodraeth; swydd *neu* le fforestwr.

Ranging, *s.* trefniad; rhestriad, rhenciad, rhengiad; gwibiad, gwibad, gwibiawd, crwydrad, gwibrodiad; herwad. [15).

Ranging bear—arth wancus (*Diar.* xxviii.

Rank, *s.* (Ff. *rang*; Gw. *ranc*; C. *rhenc*) rhes, rhestr, rhenc, rheng, rhill; trefn; gradd, urdd; lle, sefyllfa; graddiant; urddas, bri; achres; dosbarth; llinyn.

Long rank, } rhigwm.
Long row, }

Of high rank—uchelradd; uchel ei radd.

Of equal rank—cyfradd, cyfurdd, cyfraddol, cyfurddol.

Rank and file—milwr cyffredin, cyffredin filwr; milwyr cyffredin, cyffredin filwyr; gradd milwr cyffredin.

Front rank—arleng, rhagleng, rhagres, rhagrestr, blaenres, rhes flaen, rhestr flaen, rhenc flaen; cynfaran.

To march in rank and file—myned mewn byddin, yn fyddinedig, yn fyddinog, yn gattrefnedig, yn rhestredig, *neu* mewn trefn; cerdded, trodi, *neu* deithio yn fyddinoedd fel rhyfelwyr.

To keep one's rank—cadw ei le; cadw ei renc; ymgadw yn ei le; cadw ei le yn y fyddin; sefyll yn ei drefn; sefyll yn ei renc; bod heb wyraw oddi ar ei lwybr.

To keep rank—cadw y rhenc; sefyll yn y rhenc; cadw bob un yn ei le; sefyll bob un yn ei le; sefyll mewn trefn.

To sit down in ranks—eistedd yn rhestri, yn rhesi, *neu* yn rhenciau.

To take rank—cymmeryd y blaen, cymmeryd y flaenoriaeth; bod â'r blaen iddo; bod iddo flaenoriaeth.

A man of rank—gwr uchelradd; gwr o urddas.

To confer rank—graddio, graddu; uchelraddio.

A rank of soldiers—baranres; rhes, rhestr, *neu* renc o filwyr.

Rank, *v.* rhestru, rhesu, rhencio, rhengio, rhengu, cyfrestru; cyfraddu; trefnu; ymrestru; cyttaro *neu* gyfateb mewn rhenc neu restr.

To rank with—cydrestru, cydresu, neu gydrencio â; bod yn gydrestr, yn gydres, *neu* yn gydrenc â; bod yn un-renc â.

To rank high—sefyll yn uchel; sefyll yn uchel yn y rhenc; rhencio yn uchel.

Rank, *a.* (S. *ranc*) gorthyfol, rhydyfol, rhydwí, trathyfol, braisg, rhonca, rhonc, bras, rhyfras, brasdyfol, ffrwythlawn; â sawr neu wynt cryf arno; mws, drygsawrus, drewllyd; cryf ei flas; â blas cryf arno; cryf; rhewydd; â dyre arno; gormodol, rhyseddol, rhy, tra, eithaf; heb ei fath, ei ail, neu ei debyg; parod, hyshys, honaid, pen; garw.

To grow rank—rhydyfu, trathyfu; myned *neu* dyfu yn fras neu yn rhonca, &c.

Rank poison—gwenwyn parod, gwir wenwyn, gwenwyn hollol.
A rank rogue — dyhiryn pen, dyhiryn parod; dyhiryn o'i fodd.
A rank coward—anwr pen, llyfrwas pen, cilgi parod.

Rank, *ad.* yn gryf; yn ffyrnig.

Ranker, *s.* rhestrwr, rhestrydd, rhesydd, cyfrestrydd, rhestriedydd, trefnwr.

Rankish, *a.* mysaidd, drygsawrus, drewedig, lledfws.

Rankle, *v. n.* (o *rank*) crawnu, madru, llygru, madreddu; ymwenwyno, ymlidio, ymwytho, ymddigio, grwytho, ymrwytho, ymorwytho, poethi, ymboethi, ymchwerwi; maethu *neu* fagu llid; llidio; dolurio, gwynio; llygru.
To be rankling=*Rankle*, *v. n.*

Rankling, *s.* crawniad, madriad, madrediad; ymwenwynad, ymwythad, &c.

Rankly, *ad.* yn orthyfol, yn rhonca, &c.; yn gryf *neu* henaidd ei fias; yn gryf *neu* henaidd ei sawr; yn ddrewedig fel bwch; yn fws.

Rankness, *s.* gorthwf, rhydwf, trathwf, brasdwf, gorthyfiant, gordyfiant, brasdyfiant; gorthyfoldeb; rhysedd, gormodedd, gormodoldeb; drygsawr, drewsawr, cryfder sawr, mysni, drewiant; cryfder.

Ranny, *s.* chwistlen, llyg, llygoden goch.

Ransack, *v. a.* (D. *randsager;* Sw. *ransaka*) anrheithio, ysglyfio, ysglyfaethu, ysbeilio; chwilio yn fanol *neu* yn ddïarbed; chwilio pob rhan o; chwilio pob cwr a chorpel o; chwilio peth wyneb a gwrthwyneb; peidio â gadael twll heb ei chwilio; chwilio ar hyd ac ar draws; trychwilio; trychwalu; chwalu a chwilio; †treisio.

Ransom, *s.* (D. *ranzon;* Al. *ranzion;* Ff. *rançon*) pridwerth, pris gollyngdod, prynwerth; pris gwerth, iawn; gwarediant.
To put to the ransom—rhoi, gosod, *neu* fwrw ar bris; rhoi, gosod, *neu* fwrw ar werth; cynnyg rhyddhau caethion er pris *neu* werth; cynnyg gollwng caethion yn rhydd er pris *neu* werth.

Ransom, *v. a.* prynu (o gaethiwed), rhyddhau (o gaethiwed), gwaredu, rhyddhau, adbrynu, ailbrynu, achub, pridio; rhoddi iawn dros; prynu *neu* ennill yn ol.
The ransomed—y prynedigion, y gwaredigion.
The ransomed of the Lord—gwaredigion yr Arglwydd.

Ransomer, *s.* prynwr, prynydd, pryniedydd, pryniawdwr, pryniawdr, pryniawdydd, pridiwr; gwaredwr, gwaredydd.

Ransomless, *a.* dibridwerth, dibrid, heb bridwerth.

Rant, *v. n.* (H. a Cal. *ranna;* Is. *randen*, yn ol *Johnson*) ffregodi, baldorddi, bragaldian, brygawthan, pregawthan; chwedleua heb ystyried, yn ddiystyriaeth, *neu* yn anystyriol; chwedleua heb na rhimyn na rheswm; chwalu chwedlau; croch floeddio, croch faldordd, coeg frolio, arfer coeg ucheliaith, arfer geiriau uchel-goeg; dadyrddu; ymleferydd.

Rant, *s.* pregawthen, brygawthen, ffregod, ucheliaith ddisylwedd, ucheliaith ddisail ddisylwedd, coegaraeth, coegaraeth chwyddedig, araeth orwyllt, baldordd, coegaiarad, chwaldod; ffrost.

Ranter, *s.* brygawthwr, pregawthwr, ffregodwr, ffregodydd, siaradwr baldorddus, pregethwr dadyrddus, bragaldiwr, chwaldodwr.
Ranters — Brygawthwyr, Pregawthwyr, Ffregodwyr.

Ranterism, } *s.* brygawthwriaeth, pregawthwr-
Rantism, } iaeth, ffregodyddiaeth; arferion *neu* ddaliadau y Brygawthwyr.

Ranting, *p.* à ddywedo heb ystyried; à arfero goeg ucheliaith; à arfero eiriau uchel-goeg; à fo yn syfrdanu, à fo yn ymleferydd, &c.; dadyrddus, baldorddus, gwagsiaradus; ffrostus; trystfawr; chwaldodus.

Rantipole,† *s.* (o *rant*) gwyllt; penffol, penchwiban, chwidr; gwibiol; penrydd.

Rantipole,† *s.* dyn pendröedig, penffol, *neu* benchwiban.

Rantipole,† *v. n.* damredeg *neu* ddarymred yn wyllt.

Ranty, *a.* dadyrddus, baldorddus, trystfawr.

Ranula, *s.* (Ll.) chwydd•dân y tafod; llyfant dân dafod.

Ranunculus, *s.* (Ll.) egyllt, crafanc y frân, troed y frân.

Rap, *v.* (S. *hreppan, hrepan;* Ll. *rapio*) taraw, taro, curo, cnocio, dulio, paffio, pancio, pwyo, rhoi ergyd i, ffatio; taro yn gras, rhoi cras ergyd i.
To rap a door, } curo y drws; curo wrth
To rap at a door, } y drws; cnocio y drws; cnocio wrth y drws.
To rap softly at a window — cnithio ffenestr.
To rap out—brytheirio, bytheirio; gollwng allan yn sydyn.
To rap out an oath—tyngu, rhoi llw, brytheirio llw.
To rap out a great oath—brytheirio y mawrllw; rhoi y mawrllw; rhoi mawrllw; tyngu y llw mawr; rhoi y llw mawr.

Rap, *v. a.* masu, perfasu, lloniasu; gorlloni; peri mewn perlewyg *neu* lesmar; llanw â llesmar *neu* berlewyg; tafiu i wyniasedd; caethiwo (y meddwl); cipio, ysgipio, cipio ymaith, ysgipio ymaith; ysglyfio; newid.
To rap and rend—crafu a chasglu; cipio a chynnull.
All he can rap and rend—pob dim a'r à allo ei grafu a'i gasglu.
All he can rap and run for—pob dim a'r à allo ei grafu a'i gasglu.

Rap, *s.* ergyd, cnoc, dul, ergyd cras, cras ergyd, llab, cis, panc, cnipws, cnocell, ffat, cnith.
A rap with the fingers—cnipws, cnocell.
A rap on the nose—cnipws *neu* gnocell ar drwyn; trwynawd.
To rap over the fingers, } ergyd ar draws
To rap across the fingers, } y bysedd; ergyd ar draws y cymmalau.
A slight rap—cnith, cnipws, cnic, cnip.
To give one a rap—taro un yn gras; rhoi ergyd cras i un; rhoi cras ergyd i un; taro un, &c.

Rap, *s.* (Al. *rappe*) darn bath yn Switserland, gwerth ρ ddeutu y 7fed ran o geiniog.
It is not worth a rap—ni thâl ffado; ni thâl mo'r ffado fechan; ni thâl o ffïöyn; ni rydd neb flewyn am dano.

Rapacious, *a.* (Ll. *rapax*) rheibus, gwancus, rheibiog, ysglyfgar, ysbeilgar, anrheithgar, cipgar, cipiog, cipiol, treisgar, ysglyfaethol, ysglyfiannol, ysgafaethol, ysgafaelus, ysgyfigar, ysgipiol, cribddeilus, cidws.

A rapacious person—cipiad, (*pl.* cipiaid); un rheibus, &c.

Rapaciousness, } *s.* (Ll. *rapacitas*) rheibus-
Rapacity, } rwydd, gwancusrwydd, ysglyfgarwch, anrheithgarwch, cipgarwch, treisgarwch, ysgipiolrwydd, &c.; rhaib.

Rapadura, *s.* (Port.) sugr annher Brasil.

Rape, *s.* (Ll. *rapio;* C. *rhaib*) trais, trais ar fun; llathrudd, llathryd, llathlud; anfodd; cipiad; ffrwyth à dyner o'r swp; cwmmwd.

To commit a rape—treisio; dwyn trais (ar); gwneuthur gwaith anfodd (ar); llathruddo, llathrydo.

Rape, *s.* (Ll. *rapa, rapum;* Gr. *rhapus;* Is. *raap;* Gw. *raib*) maip yr yd, erfin yr yd, bresych yr yd, erfin gwylltion, ydfaip: *sing.* meipen yr yd, meipen yd, erfinen yr yd, erfinen wyllt.

Broom-rape—gogfanadl, gorfanal, gorfanc, orfanc, paladr hir, caldrist y banadl, corn y bwch, corn yr afr, corn yr hydd, corn yr iwrch.

Rape-root, *s.* maip yr yd; gwraidd ydfaip.

Rape-seed, *s.* had maip yr yd, had ydfaip.

Raphanus, *s.* (Gr. *rha* a *phainomai*) rhuddygl, rhodri.

Raphe, *s.* (Gr.) gwrym, gwniad.

Rapid, *a.* (Ll. *rapidus*) chwyrn, (*f.* chwern), buanred, cyflymred, gwylltred, ffrydwyllt; chwyrn, buan, cyflym, *neu* wyllt ei rediad; buan, cyflym, gwyllt, chwai, mwth, chwimmwth, disymmwth, esgud, tren, trenus, tryn, ffysg.

The rapid river—yr afon ffrydwyllt, yr afon chwern, yr afon dren.

The rapid brook—y nant gwyllt, y nant mwth, y nant chwyrn.

Rapidity, } *s.* chwyrnder, chwyrndra, chwyrn-
Rapidness, } edd; cyflymder, buander, *neu* wylltineb rhediad; ffrydwylltedd; buander, buandra, buanrwydd, cyflymder, cyflymdra, cyflymedd, trenusedd, trenusder, trenusrwydd, trenusdra, trenusdeb, trent, ffysg.

Rapids, *s. pl.* gwylltredion, chwyrnion; y manau y bo y dwfr yn rhedeg yn wyllt mewn afon.

Rapier, *s.* (Ff. *rapière*) cledd hir culfain, gyrgledd.

Rapier-fish, *s.* cleddbysg.

Rapil, } *s.* sylweddau llosgfaloedd, wedi eu
Rapillo, } pylori.

Rapine, *s.* (Ff.; Ll. *rapina*) trais, treisgip, cribddail, treisladrad; ysglyfaeth, ysbail, anrhaith, ysgwfl; ysglyfiad, ysglyfiant, ysglyfaethiad.

Rapine,† *v. a.* anrheithio, ysglyfio, treisio.

Raping, *a.* ar ei ysglyfaeth (yn arfau bonedd).

Rapparee,† *s.* (o *rapery*=Ff. *rapière*) ysbeiliwr Gwyddelig.

Rappee, *s.* trewlwch bras *neu* arw.

Rapper, *s.* (o *rap*) ergydiwr, cnociwr, curwr, duliedydd; †morthwyl drws; †mawrllw, llw mawr.

Rapport,† *s.* (Ff.) adroddiad, hanesiad, hanes.

Rapt,† *v. a.* (o *rap*) masu, gorlloni.

Rapt, *p. p.* (o *rap*) perlewygol, gorllawen, mewn mas, mewn perlewyg.

Rapt, *s.* llesmar, perlewyg, mas; †buander.

Raptatores, *s. pl.* (Ll. *raptor*) rheibadar, cipadar.

Rapter, } *s.* (Ll. *raptor*) treisiwr, treisydd,
Raptor, } llathruddwr; anrheithiwr, ysbeiliwr, cipiwr.

Raptores, *s. pl.* (Ll.) cipadar, rheibadar, adar ysglyfaethus.

Raptorious, *a.* (Ll. *raptor*) ysglyfiol, ysglyfaethus, ysglyfiannol, rheibus.

Rapture, *s.* (Ll. *raptus*) perlewyg, perlesmar, perfas, hyfrydias; llesmar, mas, *neu* lewyg gân lawenydd; gorllonder, gorllonedd, gorawen, gorhoen, perloes, perloesedd, perlewygfa, llawenfas, llawen lewyg, llon lesmar, llesmar, llesmair; ias, gwynias; llonias; penboethni; buander.

Poetic rapture—mas gân awen, mas awenyddol, cynhorf yr awen, cyrch yr awen, awen-fas.

Holy rapture—mas lân, ias lân, perlewyg santaidd.

Raptured, *a.* mewn perlewyg, mewn perlesmar, &c.; perlewygol, perlesmeiriol; gorllon gân ddifyrwch.

Rapturist, *s.* penboethwr, gwyniaswr, brwdfrydwr, peniaswr.

Rapturous, *a.* perlewygol, perlesmeiriol, llesmeiriol, gorawenus, gorawenol, perfasol, gorllonawl, gorllawen, gorhoenus; gwyniasol; mewn perlewyg, &c.; melusber, hyfrydber; à bair lesmair gân hyfrydwch.

Rare, *a.* (Ff.; Ll. *rarus*) anghyffredin, anaml, anfynych; prin; ansathredig, anarferedig, anarferol, anghynnefodig, angnawd, annefodol, anghynnefin, dyeithr; ammeuthyn; godidog, rhagorol, odidog, odiaeth; teneu.

Rare, *a.* (S. *hrere*) lled anmrwd, go anmrwd; heb fod yn ddigon.

Rareeshow, *s.* (o *rare* a *show*) ammeuthyn gweled, ammeuthyn i'w ddangos.

Rarefaction, *s.* (Ff.) teneuad, teneuhad; gwneuthuriad *neu* bariad yn deneu.

Rarefiable, *a.* teneuadwy.

Rarefy, *v.* (Ff. *rarefier;* Ll. *rarefacio*) teneuo, teneuhau; gwneuthur yn deneu *neu* yn deneuach; ymdeneuo, ymdeneuhau; myned yn deneu.

Rarely, *ad.* yn anghyffredin, &c.; prin, odid, braidd, o'r braidd, o fraidd.

Rareness, *s.* anghyffredinedd, anghyffredinrwydd, anamledd, anamldra, anfynychedd, anfynychder, anfynychdra; prinder, prinedd; ammeuthynedd; teneuder, teneudra, teneurwydd.

Rareripe, *a.* (S. *arœran*) rhagaddfed; addfed cyn yr amser; addfed o flaen ereill; addfed cynnar.

Rareripe, *s.* ffrwyth cynnar; peatus cynnar.

Rarity, *s.* (Ll. *raritas*) anghyffredinedd, anghyffredinrwydd, anfynychder, anamlder; prinder; ammeuthyn, peth ammeuthyn; amgueedd, tlws; peth dyeithr, peth anaml; peth gwerthfawr gân ei brinder; teneuder, teneudra, teneurwydd, teneuedd, teneudeb: *pl.* ammeuthynion, amgueddau, tlysau, prinion, hynodion.

Rascal, *s.* (S.) dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas, dyhirddyn, diffeithwr, milain, drygddyn, adyn, chwiwgi, bawddyn; gwr gwreng, adlawiad.

Rascal, *a.* teneu, cul, achul, culwan, truan; gwael, bawaidd.

A rascal deer—hydd cul, culwan, achul, *neu* druan.

Rascality, *s.* dyhirwch, diffeithder, diffeithdra;

gwehilion gwlad, gwehilion y bobl, adlawiaid.

Rascallion, *s.* dyhiryn, dyhirwas, diffeithwr, bawddyn, bawai, bawyn, cachadur.

Rascally, *a.* bawaidd, brwnt, dyhir, diffaith, chwiwgiaidd.

Rase, *v. a.* (Ff. *raser;* Ll. *rasus, rado*) gwneuthur yn gydwastad â'r llawr; dymchwelyd, dinystrio, dystrywio; dilëu, crafu ymaith; crafu, rhathu, rhwbio wrth, rhwbio yn.

To rase to the ground—gwneuthur yn gydwastad â'r llawr.

To rase to the foundations—dynoethi hyd y sylfaen (*Salm* cxxxvii. 7).

Rase,† *s.* dilead; peth à ddilewyd; †archoll ysgafn.

Rash, *a.* (Al. ac Is. *rasch*) ehud, chwidr, byrbwyll, brysgar, anystyriol, disynwyr, anhybwyll, rhull, ffrom, byrbwyllig; taer; †buan, cyflym.

Rash, *s.* (It. *rascia, raschia*) brech, tardd, crugdardd, tarddiant, llyfrithiant; †math o sidan *neu* bali.

To break out as a rash—llyfritho, tarddu, tarddain, tori allan, brido, llygu, ffleisio.

Rash, *v. a.* (It. *raschiare*) tafellu; tori yn defyll *neu* yn ddarnau; rhanu.

Rasher, *s.* (o *rash*) golwyth; tafell.

Rasher of bacon—golwyth o gig moch; golwyth o facwn.

Rashling,† *s.* dyn ehud, un byrbwyll.

Rashly, *ad.* yn ehud, yn chwidr, &c.; mewn byrbwyll, mewn byrbwylldra.

Rashness, *s.* ehudrwydd, chwidredd, byrbwylldra, byrbwyllder, rhulldra, rhullder, dibrisdod.

Rasing, *s.* (o *rase*) rhasgliad, ysgrafiad.

Rasing-knife—cyllell ysgrafu.

Rasores, *s. pl.* (Ll. *rasor,* o *rado*) crafadar, crafiedyddion, ysgrafyddion, adar crafu.

Rasp, *s.* (Sw. a D.; Al. *raspel*) rhathell; afanen, mafonen; rhisg garw pren.

Rasp, *v. a.* rhathellu; rhathu; rhwbio â rhathell.

Raspatory, *s.* rhathell llawfeddyg.

Raspberry, *s.* (*rasp* a *berry*) afanen, mafonen, meifonen; afanwydden, mafonwydden: *pl.* afan, mafon, meifon.

Raspberry bush—afanllwyn, mafonllwyn, meifonllwyn, llwyn afan, perth afan; afanwydd, mafonwydd.

Raspberry-tree—afanwydden, mafonwydden, meifonwydden: *pl.* afanwydd, mafonwydd, meifonwydd.

Rasper, *s.* rhathellwr, rhathellydd, rhathwr, crafwr, crafiedydd.

Rasure, *s.* (Ll. *rasura*) dilead; crafiad ymaith *neu* allan; dïoliad, dadoliad, dadnodiad; crafiad.

Rat, *s.* (S. *rat;* Al. *ratze;* Ff. *rat*) llygoden Ffrengig, llygoden ffreinig, llygoden fawr.

Water rat—llygoden y dwr, llygoden y dwfr.

Alpine rat, Mountain rat, } twrlla.

To smell a rat—drygdybio, drwg dybio; arogli o hirbell, gwyntio allan, cael allan y cynllwyn, deall y ddyfais; deall fod rhywbeth yn y gwynt.

Ratable, *a.* (o *rate*) prisiadwy, hybris; à ellir ei brisio; trethadwy, hydreth; à ellir ei drethu.

Ratably, *ad.* yn brisiadwy, &c.

Ratafia, *s.* (Ysp.) cnewullwy=gwirod à wneir â chnewull amryw fath o ffrwythau.

Ratan, *s.* math ar balmwydd.

Ratany, Rhatany, Ratanhia, } *s.* (enw brodorol yn Chili) math o fanwydden yr arferir ei gwreiddyn yn feddygol.

Rat-catcher, *s.* llygotwr.

Ratch, *s.* ysbagrod (mewn troellwaith).

Ratchet, *s.* clicied rhod, clicied olwyn, attaldrec.

Ratchet-wheel—rhod glicied, olwyn glicied.

Ratchil, *s.* darnau o geryg (yn mhlith mwnwyr).

Rate, *s.* (Norm.; Ll. *ratus*) dogn, dognedd, mesur; pris; rhan, cyfran, ysgâr, rhandwy; treth, treth plwyf, tâl plwyf, tâl, tasg, ardreth; trethiad; modd, ffordd, dull; gradd; maint, maintioli, maintiolaeth.

At any rate—yn rhyw fodd, pa bynag, pa fodd bynag, beth bynag.

At some rate—yn rhyw fodd, yn rhywfodd.

At no rate—nid mewn un modd; nid er dim; nid felly er dim; nid mewn un modd yn y byd.

At the old rate—yn ol yr hen bris; yn ol yr hen ddefod; yn ol yr hen arfer.

At the rate of—yn ol, wrth.

At a strange rate—mewn modd rhyfedd, anghyffredin, *neu* aruthr.

At a high rate, At an extravagant rate, } yn afradlawn, yn afradus, yn wastraffus, yn wttresgar; mewn modd afradlawn *neu* afradus; yn uchel.

At a high rate—yn uchelfalch; yn wttresgar; yn uchel.

At an extravagant rate—er pris afresymol; yn brid *neu* yn ddrud ddireswm; yn brid *neu* yn ddrud tu hwnt i fesur.

At such a rate, After such a rate, } yn y fath fodd; yn y cyfryw fodd; felly.

At that rate—yn y modd hwnw *neu* hyny; yn ol y cyfrif hyny; wrth y cyfrif hyny; fel hyny, felly, efelly.

At this rate—yn y modd hwn *neu* hyn; yn ol y cyfrif hyn; wrth y cyfrif hyn; fel hyn, yn llŷn.

At a huge rate—mewn modd tramesurol, anghymmedrol, anghymmesur, *neu* anghymmesurol; tu hwnt i bob mesur; heb na meidr na mesur; yn dramesurol; yn anfeidrol.

At a fine rate—yn iawn, yn wych.

Of the first rate, First-rate, } o'r maintioli mwyaf; cynfaint, cynfeintiol; prifraddol; o'r radd gyntaf, benaf, *neu* uchelaf.

A ship of war of the first rate, A first-rate ship of war, } cadlong o'r maintioli mwyaf; cadlong gynfaint, cadlong benafradd.

Of the second rate, Second-rate, } o'r ail faintioli; eilfaint; o'r ail radd; eilradd.

A ship of war of the second rate, A second-rate ship of war, } cadlong o'r ail faintioli; cadlong eilfaint, cadlong eilradd.

Church-rate—treth eglwys.

The church-rate—y dreth Eglwys.

At the rate of ten pence a pound—yn ol deg ceiniog y pwys; wrth ddeg ceiniog y pwys; am ddeg ceiniog y pwys.

At the rate of five shillings the quarter—yn ol pum swllt y grynog; wrth bum swllt y grynog.
Corn is at a great rate—y mae yr yd yn dwyn pris mawr; y mae yr yd yn dwyn pris nid bychan; y mae yr yd yn brid; y mae yr yd yn ddrud.
Corn bears a great rate, } y mae yr yd yn
Corn yields a great rate, } dwyn pris mawr, &c.
If corn be at this rate—od yw yr yd yn gwerthu *neu* yn cerdded fel hyn; o bydd yr yd yn gwerthu *neu* yn cerdded fel hyn.
They hold them at a huge rate—hwy a'u prisiant yn fawr *neu* yn uchel iawn; hwy a'u cyfrifant yn werthfawr dros ben; hwy a'u cyfrifant yn werthfawr tu hwnt i fesur.
To set a low rate upon—dibrisio, diystyru, bychanu; gwneuthur bychan bris *neu* gyfrif o; gwneuthur ychydig bris *neu* gyfrif o.
To value at a high rate—mawr brisio; rhoddi mawr fri ar; gwneuthur mawr gyfrif o; uchel brisio, traphrisio.
To be at a rate with—gwerthu er pris rhagosodedig.
At too dear a rate—yn rhy ddrud; yn rhy brid; am ormod o bris.
A daily rate for every day—dogn dydd yn ei ddydd (2 *Bren.* xxv. 30).

Rate, *v.* prisio; trethu, ardrethu, tasgu; dogni; cyfrif; cael ei osod; cael ei ystyried.

Rate, *v. a.* (Sw. *rata, ryta;* S. *rælan*) dwrdio, senu, ysdwrdio, ceryddu, clewtio, tafodi, dondio.

Rater, *s.* prisiwr, prisiedydd; trethwr, trethydd, trethiedydd, ardrethwr; cyfrifwr.

Rath,† *s.* (Gw. *rath;* C. *rhath*) rhath, bryn, moel, garth.

Rath, *a.* (S.) cynnar; rhygynnar, rhy gynnar, rhagaddfed.
Rath ripe—addfed cynnar.
Rath fruits, } ffrwythau cynnar;
Rath-ripe fruits, } ffrwythau rhygynnar, ffrwythau rhagaddfed; cynnwyn.
Rath egg—meddalwy.

Rath,† *ad.* yn gynnar.

Rather, *ad.* (S. *rathor, hrathor*) yn hytrach, hytrach, o flaen, yn fwy, yn well; cyn, cynt; rhag; yn amgenach, yn well; echrê; go, lled, tràn.
Rather than—yn hytrach na; yn gynt na; yn fwy na; yn hytrach no.
Rather than be idle—rhag bod yn segur; cyn bod yn segur; yn hytrach na bod yn segur.
To have rather—bod yn well gàn un.
I had rather, } gwell genyf; dewis genyf;
I would rather, } dewis yw genyf; mwy dymunol yw genyf; dewiswn; dewiswn yn hytrach.
You had rather—gwell genych, &c.
The rather—yn hytrach; yn enwedig, yn enwedigol; yn amgenach.
Rather little—lled fychan, go fychan, tràn fychan, lled fach, &c.
It is rather rough weather—y mae hi yn dywydd lled arw; y mae yn hin go arw; y mae yn hin led arw.

Rathoffite, } *s.* math ar ddelidfaen à geir yn
Rathofite, } Sweden.

Ratification, *s.* (Ff.) cadarnhad, sicrhad; gwneuthuriad gweithred, ammod, cyfammod, *neu* gytundeb yn awduredig a safadwy; prawf; sefydliad; gwiriad.

Ratifier, *s.* cadarnhâwr, sicrhâwr; un *neu* beth à gadarnhao.

Ratify, *v. a.* (Ff. *ratifier*) cadarnhau, sicrhau; sefydlu; gwirio; cymmeradwyo; dilysu; gwneuthur yn awduredig ac yn safadwy.

Ratio, *s.* (Ll.) dogn, dognedd, cyfartalwch, cyfartaledd, cyfartalrwydd, cyfartaliaeth; rhan; cymmesuriaeth.
Additive ratios—perthynasau chwanegol, perthynau chwanegol.

Ratiocinate, *v. n.* (Ll. *ratiocinor*) ymresymu, rhesymu, cymhwyllo, cysbwyllo, argymhwyllo.

Ratiocination, *s* (Ll. *ratiocinatio*) ymresymiad, rhesymiad, cymhwyllad, cymhwylliad, cymhwylliant, cysbwylliad, cysbwylliant, argymhwylliad, arddysbwylliad, arbwylliad, arbwyllineb, pwyllad, rhesymiaeth.

Ratiocinative, *a.* ymresymol, rhesymiadol, cymhwyllawl, cymhwyllus, cysbwyllawl, cysbwyllus, arbwyllawl, ymresymiadol.

Ration, *s.* (Ff.; Ll. *ratio*) dogn, dognedd, ancwyn, cadgyfran, cadancwyn; saig; cyfran pob milwr o ymborth, diod, defnyddiau saethu, &c.

Rational, *a.* (Ll. *rationalis*) rhesymol; arbwyllog, cymhwyllog, cysbwyllog, ymbwyllgar, pwyllog, pwyllig, pwyllus; yr hyn sydd ynddo reswm; a'r y mae rheswm ynddo; synwyrol; doeth, call.

Rational, *s.* creadur rhesymol, bod rhesymol.

Rationale, *s.* rheswm; seil-reswm, seilbwyll; seil-reol; eglurhad; eglurhad egwyddorol *neu* sylfaenol; cyfres o resymau dros beth.

Rationalism, *s.* rhesymoliaeth.

Rationalist, *s.* rhesymoliad, rhesymolwr, rhesymolydd: *pl.* rhesymoliaid.

Rationalistic, *a.* rhesymolig; perthynol i'r rhesymoliaid.

Rationality, *s.* rhesymoldeb, rhesymolrwydd, rhesymolder, rhesymoledd, cymhwylledd, arbwyllogrwydd, cymhwyllogrwydd, pwyllineb, hybwylledd; cymhwyllyddiaeth, cymhwyllwriaeth; arddysbwyll.

Rationalize, *v. a.* troi *neu* wneuthur yn rhesymolig; rhesymoli.

Rationally, *ad.* yn rhesymol.

Rationalness, *s.* rhesymoldeb, rhesymolrwydd, rhesymolder, rhesymoledd.

Ratlin, } *s.* llettring hwylbren, ysgol raffau;
Ratline, } yr ysgol fân raffau y dringir ar hyddi i ben yr hwylbren.

Ratsbane, *s.* (*rat* a *bane*) gwenwyn llygod, gwenwyn llygod ffreinig.

Ratsbaned, *a.* à wenwynwyd â gwenwyn llygod; gwenwynedig.

Rats-tail, } *s.* cynffon llygoden; gorthwf ar
Rat's-tail, } swrn ceffyl.

Rattan, *s.*=*Ratan.*

Rattany, *s.*=*Ratany*, &c.

Ratteen, *s.* (Ysp. *ratina*) math ar ddefnydd gwlan.

Rattinet, *s.* math ar ddefnydd gwlan teneuach na rhatin.

Rattle, *v.* (Is. *ratelen, reutelen;* Al. *rasseln*) trystio, ysgwrlwgach, rhugl-drystio; cadw swn; clecian; peri trystio; ysgwyd, ysgytio, ysgytian, ysgydwyd, siglo; croch ddadwrdd, crooh ddwrdio, clewtio, clewtian, tafodi,

dwrdio, dwndro; syfrdanu; chwyrnogli, rhwncian, rhwncio, clerenu, hochian, rhochian.

To rattle away, } chwedleua yn ddadyrdd-
To rattle it, } us, yn rhuadus, *neu* yn drystfawr; chwedleua yn daer ddadyrddus; chwedleua yn uchel ei roch; bod yn fawr *neu* yn uchel ei roch; gorddyar.

To rattle, } bod â'r hoch, â'r
To have the rattles, } rhoch, â'r rhwnc, *neu* â'r gleren arno; rhwncian yn y gwddf; rhwncian; hochian, rhochian; chwyrnogli.

His throat began to rattle, and soon after he died—yn mhen ychydig amser wedi cyfodi o'r gleren, efe a drengodd; yn mhen ychydig ennyd wedi dechreu o'r gwaith yn ei geg, darfu am dano.

To rattle a great oath—tyngu mawrllw, bytheirio mawrllw.

Rattle, *s.* chwyrnogl, rhugl, rhuglgroen, rhuglegan, tegan trwst, ysgrâd; trwst, croch ddadwrdd, dwndwr, swn, clewt, gorddyar, ysgwrlwg.

A low rattle—grig, isel ddadwrdd, iseldrwst.

Rattles (in the throat)—cleren, y gleren, rhwnc, chwyrnogl mewn gwddwg, rhygyngen, rhwnc yn ngwddf, hoch, yr hoch, y rhoch.

Rattles of a cock—tagellau ceiliog.

Rattle (in botany)—arian côr, arian gweirwyr, arian gwion, cribell.

Yellow rattle—cribell felen.

Rattle-headed, *a.* penchwiban, penffol, chwidr; pen-chwaledig; syfrdan; ysgoewan; trystfawr, dadyrddus; mawr ei frol; mawr ei chwaldod.

Rattlepate, } *s.* chwalwr chwedlau, chwelidydd
Rattleskull, } chwedlau; un penchwiban; ysgwrlwgyn.

Rattlesnake, *s.* neidr gynffondrwst.

Rattle-wort, *s.* cribellys.

Rattling, *s.* (o *rattle*) trystiad, dadyrddiad, clewtiad; chwyrnogliad; trwst, dadwrdd, twrdd, dyar, ysgwrlwg.

The noise of the rattling of the wheels—twrf cynhwrf yr olwynion.

Empty rattling of words—chwyddedig ciriau gorwagedd.

The rattling of the harness—trwst yr arfau yn taro yn nghyd (1 *Mac.* vi. 41).

Rattoon, *s.*=*Racoon.*

Rat-trap, *s.* telm lygod Ffrengig, cist lygod Ffrengig.

Raucity, *s.* (Ll. *raucus*) crygni, crygi, crygedd, egrygi, cryglydrwydd; cryglais, sain greg.

Raucous,† *a.* (Ll. *raucus*) cryg, cryglyd.

Raught,† *p. p.* (o *reach*) â gyrhaeddwyd, &c.

Rauch,† *v.*=*Wrench.*

Ravage, *s.* (Ff.) difrod, anrhaith, dystryw, dinystr, hafog, difrodaeth, difrodiant, difâedd, fflais, trais, hodni, cid, hwyeg. [drais.

Ravage of flames—difrod fflamiau, fflam-

Ravage of war—difrod rhyfel, cattrais.

Ravage, *v. a.* difrodi, anrheithio, ysbeilio, ysglyfio, ysglyfu, ysglyfaethu, preiddio, dybreiddio, hafogi, ffleisio, difwyno; trychwalu.

Ravager, *s.* difrodwr, difrodydd, anrheithiwr, anrheithydd, anrheithiedydd, ysglyfiad, ysglyfiwr, ysbeiliwr, rhuon.

Ravaging, *p.* difrodol, difrodus, anrheithiol.

Rave, *v. n.* (Is. *revelen;* Ll. *rabio*) ymleferydd, gwallgofi, gorphwyllo, ynfydu, pendroni, anmhwyllo, syfrdanu, penwanu, penysgafnu; bod yn wallgofus; bod â choll ynddo; cynddeiriogi, ymgynddeiriogi, ffyrnigo; bod yn ffyrnig; baldorddi.

Ravel, *v.* (Is. *raaffelen, ravelen*) dadwëu; dattod; dad-ddyrwyn; edafeddu, tynu yr edafedd; dadrysu, dadrys, dad-ddyrysu; dyrysu, nidro, rhysu, methlu, cynghafu; ymddyrysu, ymddyrwyn, ymnidro.

To ravel out—ymddadwëu; ymddattod; myned yn edafedd.

Ravelin, *s.* (Ff.; It. *ravellino*) hanner lleuad (mewn amddiffynwaith), tyddwaith, tyddfur.

Raven, *s.* (S. *hræfn, ræfn;* Al. *rabe;* Is. *raaf*) cigfran; brân: *pl.* cigfrain.

Night-raven—brân nos, aderyn y corff, gorebr.

Raven, *v.* (Al. *ravl'en;* S. *reafian*) gwancio, gorwancio, ysglyfio, ysglyfaethu, ysglyfu; llawcio; difa; cigyddio; rheibio, treisio.

Ravener, *s.* gwanciwr, gorwanciwr, gwanciedydd, un gwancus, un rheibus, ysglyfiwr, ysglyfaethwr, ysglyfiad, ysglyfiedydd; aderyn gwanc, (*pl.* adar gwanc).

Ravening, *s.* gwanc, gorwanc, rhaib, trais.

Ravenous, *a.* gwancus, gorwancus, rheibus, ysglyfgar, ysglyfaethus, ysgiprwth, barus, bwytëig.

Ravenousness, *s.* gwancusrwydd, rheibusrwydd, ysglyfgarwch; gwanc, rhaib; bariaeth, ainc.

Raven's-duck, *s.* (Al. *ravenstuch*) math o lian hwyliau.

Raver, *s.* (o *rave*) ynfydwr, ynfydydd; un penysgafn, un syfrdan, un penwan; gwallgofwr.

Ravet, *s.* math o chwilen briodol i'r India Orllewinol.

Ravin, *s.* ysglyfaeth, ysbail, ysglyf, ciprwth.

Ravin,† *a.* gwancus, rheibus.

Raving, *s.* (o *rave*) ymleferydd, penysgafnder, gwallgof, gwallgofrwydd, gorphwyll, gorphwylledd, penwendid; cynddeiriogiad, &c.; baldordd cynddeiriog.

Raving, *a.* ynfyd, penwan, gorphwyllus, gwallgofus, ynfydwyllt, ffyrnig, gorwyllt, cynddeiriog.

Ravine, *s.* (Ff. *ravin*) cwnant, crigyll, ole, cornant, nant.

Ravish, *v. a.* (Ff. *ravir;* S. *reafian;* Ll. *rapio*) treisio, llathruddo, llathrydo; diforwyno; gwneuthur gwaith anfodd ar; treisgipio, treisddwyn; cipio; dwyn; gorlloni; gorchfygu â hyfrydwch; peri llesmeirio gân ddifyrwch; perfasu.

To be ravished with love—ymfoddloni mewn cariad; ymhoffi yn, ymhyfrydu yn; ymlenwi o gariad.

Thou hast rávished my heart—dygaist fy nghalon (*Can.* iv. 9).

Ravisher, *s.* treisiwr, treisydd, treisiedydd, llathruddwr, llathrydwr; treisgipiwr; cipiwr, cipiad, cipiedydd; ysglyfiwr, ysglyfydd; gorllonwr.

Ravishing, *a.* â bair lesmair gân hyfrydwch; hyfrydber, melusber; perseiniol; gorllonawl; perloesol; tra hyfryd, gorhyfryd.

Ravishing to the ear—melusber.

Ravishing, *s.* treisiad, treisiant; dygiad trais; treisddwyn, treisgipiad, cipiad, ysgipiad; trais; perlewyg, perloes, perfas.

Ravishment, *s.* treisiad, treisiant, dygiad trais; treisgipiad, treisddwyn, treisddygiad, cipiad, ysgipiad; trais; perlewyg, perloes, perfas, llawenfas, perlewygfa, gorllonder, gorlonder, gorllonedd, gorhyfrydwch, gorffawg; llewyg, mas, *neu* lesmar gàn lawenydd.

Raw, *a.* (S. *hreaw, reaw;* Al. *roh;* Ll. *crudus*) anmrwd, ir; crai, cri; of, ofiyd; llymrig; anaddfed; noeth, digroen; addoer, addoerllaith; anhaw; annigon; heb fod yn ddigon; anhyddysg, anhyfedr, anghyfarwydd, heb ymarfer, anhybrawf, anmhrofedig; glas; newydd; digymmysg.

Raw flesh—cig noeth, noeth-gig, cig byw, cnawd digroen.

Raw silk—sidan cri, sidan crai.

Raw material—cri ddefnydd, crai ddefnydd, defnydd cri, nwydd cri.

Half-raw—hanner crai, hanner cri, lled gri, lled ir.

To make raw—gwneuthur *neu* beri yn gig noeth; digroeni; tynu y dònen.

A raw day—dïwrnod addoer, oer, *neu* oerllyd.

Raw weather—tywydd oerllyd, addoer, *neu* oerllym; hin addoerllaith.

Neither boiled nor raw—na brwd nac anmrwd; na brwd nac of.

Raw-boned, *a.* esgyrnig, esgyrniog, asgyrnig, esgyrnfawr; âg esgyrn mawr iddo; heb fawr ond yr esgyrn; teneu. [noeth.

Rawhead, *s.* un â'i ben yn gig noeth; pen cig

Rawish, *a.* lled anmrwd, go anmrwd, &c.; lled oer, lledoer, lled oerllyd.

Rawly, *ad.* yn anmrwd, &c.

Rawness, *s.* anmrydedd; iredd, irder, irdeb; creider, criedd; llymrigrwydd, llymrigedd; ofrwydd, ofedd, ofiydrwydd; anaddfedrwydd; noethedd; digroenedd; anhewydd; anfedrusrwydd, anfedrusedd, anhyddysgrwydd; oerllydrwydd, addoeriant.

Ray, *s.* (Ff. *raie, rayon;* It. *razzo, raggio;* Ll. *radius*) paladr, pelydryn, taradr, rhaidd, fflaw, graid, goleuyn, golewyrch, golewych, pal, hirell, hiriell, llygedyn, llugyn, llach, tewyn; claerder, gloewder; llewyrch: *pl.* pelydr, pelydron, pelydrau, terydr.

A ray of gold—dalen aur.

Ray (in botany)—efr, llèr, yd meddw, efrwellt: *pl.* efrau.

Ray (in ichthyology)—rhaidd, gwaell aden, rhaiaden, esgyrnyn aden pysg.

Ray, *s.* (Ff. *raie;* Ysp. *raya*) morgath, rhaien, rhwchws.

Ray, *s.* clafr, clefri.

Ray,† *s.*=*Array.*

Ray, *v. a.* rheianu, rhengu, brithresu, rhibinio, llinnodi; tynu rhengau *neu* linellau ar hyd; pelydru, rheiddio, rheio, pleinio, saethu allan, ffloi, rhaiadu, †diwyno; †trefnu.

To ray corn—diraianu yd.

Rayed, *a.* pelydrog, rheiddiog, pelydraidd, llethridog: paladrog gàn ddysgleirdeb.

Rayed animals, } rheiddogion, rheiddRadiated animals, } inogion, rheiddfilod.

Rayless, *a.* dibelydr, diraidd, dilewyrch, didywyn; tywyll.

Rayonnant, **Rayonned**, **Rayonée**, } *a.* (o *ray*) pelydrog, rheiddiog (yn arfau bonedd).

Raze, *s.* (Ff. *race;* It. *razza;* Ysp. *rais*) gwraidd, gwreiddyn.

Raze, *v. a.* (Ff. *raser;* Ll. *rasus, rado*) gwneuthur yn gydwastad â'r llawr; dymchwelyd, dymchwel, dadymchwelyd, dadymchwel, dinystrio, dystrywio; dilëu, difodi, dïoli; crafu; diwreiddio.

Razée, *s.* (Ff.) cadlong wedi ei gwneuthur yn llai o faint.

Razor, *s.* (Ff. *rasoir;* Ll. *rasus, rado*) ellyn, cyllell eillio.

Razors of a boar—ysgythredd baedd, ysgythr-ddannedd baedd.

Razorable,† *a.* (o *razor*) eilliadwy.

Razor-bill, *s.* llurs, llursen, gwalch y penweig, poethwy.

Razored, *a.* ellynog; ar lun ellyn.

Razor-fish, *s.* ellynbysg.

Razure, *s.* (Ff. *rasure;* Ll. *rasura*) dilead; crafiad ymaith, dïoliad, dadoliad.

Razzia, *s.* (Ar.) ymgyrch milwyr i wlad y gelyn er mwyn dwyn oddi yno anifeiliaid a dyfetha yr yd heb ei fedi.

Re, rhagddodiad o'r Lladin, yn cyfateb i *ad-, ail-, eil-, ail, eilwaith; gwrth; yn ol;* ac weithiau *dad-;* yn y Gymraeg. Y mae wedi colli ei briod ystyr mewn ychydig eiriau, megys *rejoice, receive, recommend.*

[Am ychwaneg o gyfystyron Cymreig ar gyfer y geiriau Seisonig yn dechreu â *re-*, gweler o dan y geiriau hyny heb y rhagddodiad.]

Reabsorb, *v. a.* adsugno, sychu eilwaith, tarnu eilwaith, ail ddyddyfnu, adhysbyddu.

Reabsorption, *s.* adsugnad, sychiad eilwaith, &c.

Reaccess, *s.* ail ddyfodiad at, ail ddyfodiad i mewn; ail ddyfodfa, ailgyrch; ail ymweliad, adofwy.

Reach, *v.* (S. *racan, recan, raccan;* Al. *ricken, recken*) cyrhaedd, cyrhaeddyd, cyrhaeddu, cyrhaedded, estyn, ystyn, estynu; ymgyrhaedd, ymestyn; hercyd, hercu; hol, nol; haeddu; rhoi; dyfod i; amgyffred; treiddio, treiddio i; twyllo; cyfogi, ymgyfogi, bwrw i fyny, bwrw; bod â gorchwyd *neu* wrthneu arno.

To reach to, } cyrhaedd *neu* estyn hyd
To reach unto, } at; ymestyn at; cyfhwrdd â; cyrhaedd.

To reach a place—dyfod i le; cyrhaedd lle; hercyd lle.

To reach after—ymestyn ar ol; ymestyn at; ymgeisio am; ymgyrhaedd ar ol.

To reach at—ymgeisio â, ymgais â, ymgais am; ymgyrhaedd *neu* ymgyrhaeddyd ar ol.

Reach hither thy finger—moes yma dy fys; moes i mi dy fys.

Reach, *s.* cyrhaedd, cyrhaeddiad; estyn, ystyn, estyniad; ymestyniad; helaethrwydd; llymder synwyr, cyflymder deall, cyrhaeddiad meddwl, cyrhaedd meddwl; deall; gallu, amgyffred; dargais; ystryw, tro cyfrwys, cast, dyfais; ymgyfog, gorchwyd, gwrthneu.

A reach (at sea)—cyfwng dau forben cyfartal.

Reach of a gun—cyrhaedd dryll, cyrhaedd gŵn saethu; ergyd dryll.

Within the reach of a gun—o fewn ergyd dryll; o fewn ergyd gŵn; o fewn cyrhaedd gŵn.

Reach of thought, } llymder synwyr, llymReach of wit, } der deall, cyrhaeddiad meddwl, cyrhaedd meddwl.

It is out of his reach, } y mae ef allan o'i
It is beyond his reach, } ddeall; y mae

ef y tu hwnt i'w ddeall; y mae allan o'i gyrhaedd.

Reacher, *s.* cyrhaeddwr; un à gyrhaeddo.

Reaching, *s.* cyrhaeddiad, estyniad; ymgyrhaeddiad, ymestyniad; gorchwyd, gwrthneu, ymgyfogiad.

I have a reaching—y mae gwrthneu *neu* orchwyd arnaf.

Reachless, *a.* digyrhaedd; digais, dïymroad; esgeulus.

React, *v. a.* gwrthweithio, gwrthweithredu; gwneuthur eilwaith; gwrthdaro, taro yn ol; gwrthrymio, gwrthrymu.

Reaction, *s.* gwrthweithiad, gwrthwaith; tarawiad yn ol, gwrthergyd; attalm.

Reactive, *a.* gwrthweithiol, gwrthweithredol, attalmedigol.

Reactiveness, *s.* gwrthweithioldeb.

Read, *v.* (S. *rædan, red*) darllen, darlleain, darllëu, llëu, lleain, darlleaw; †tybied, bwrw amcan; †cynghori; †traethu.

To read again, } ail ddarllen, darllen
To read over again, } eilwaith, darllen drosto eilwaith.

To read out—darllen drosto, drwodd, *neu* drwyddo; darllen o'r dechreu hyd y diwedd; darllen o ben bwygilydd.

To read out, } darllen yn uchel; darllen
To read aloud, } à llef uchel; darllen yn groew *neu* yn ddifyngus.

To read publicly, } darllen ar osteg *neu*
To read in public, } ar gyhoedd.

To read unto—darllen i, darllen wrth; darllen er addysg i ysgoleigion.

To read the price of a thing†—bwrw amcan ar bris peth.

Read, *a.* darllenedig, à ddarllenwyd, wedi ei ddarllen; dysgedig, hyddysg.

That may be read—darllenadwy; à ellir ei ddarllen.

A well-read man—un à ddarllenodd lawer; un à ddarllenodd nid ychydig; darllenydd mawr *neu* ystig; ysgolëig mawr; gwr dysgedig; gwr trylen; un cyfarwydd mewn peth.

Readable, *a.* darllenadwy.

Readableness, *s.* bod yn ddarllenadwy.

Readeption, *s.* (Ll. *re* ac *adeptus*) adgaffaeliad, ail gaffaeliad, adfeddiant.

Reader, *s.* darllenydd, darllenwr, darllëydd, darllëwr, darlleawdr, darlleor, lleawdr, lleadur.

Readership, *s.* darlleodraeth, darllenyddiaeth; darllenedigaeth gweddïau yn yr eglwys.

Readily, *ad.* (o *ready*) yn barod; yn ewyllysgar; ar dafodleferydd, yn rhugl, yn ddïattal; yn llawen.

Readiness, *s.* (o *ready*) parodrwydd, ewyllysgarwch, gwyllysgarwch, parodedd, parodoldeb, parodoledd; hwylusdod, hwylusrwydd, hylwybredd; rhwyddineb.

In readiness—yn barod, ar bâr, mewn parodrwydd.

A horse kept in readiness—march preswyl.

Reading, *s.* (o *read*) darlleniad, darllenawd, darllenedigaeth, darllen, darllead, darlleawd, darllëedigaeth, lleawd, lleaduriaeth, llëyddiad; darllenyddiaeth, darlleniaeth; darllen.

A reading man—dyn darllengar.

Reading-desk, *s.* darllenfa, darllenfwrdd.

Reading-room, *s.* darllenfa, darllenfan, ystafell ddarllen.

Readjourn, *v. a.* gohirio eilwaith, ail addoedi, ail ohirio, ail oedi; †adwysio, ail wysio.

Readjust, *v. a.* ail drefnu, aildrefnu, attrefnu, ail gymhwyso, ail iawnu.

Readjustment, *s.* ail drefniad, attrefniad, ail gymhwysiad.

Readmission, *s.* ail dderbyniad, ail ollyngiad i mewn, ail gynnwysiad, ail gynnwys, adgynnwysiad.

Readmit, *v. a.* ail dderbyn, ad-dderbyn; gollwng i mewn eilwaith; ail ollwng i mewn; ail gynnwys, ail gynnwyso, adgynnwys, adgynnwyso.

Readmittance, *s.* ail dderbyniad; ail gynnwysiad.

Readopt, *v. a.* ail fabwyso, ail fabwysiadu, ail ddewis, ail ethol, adethol.

Readorn, *v. a.* ail addurno, adaddurno.

Readvertency, *s.* adolygiad, ail olygiad.

Ready, *a.* (S. *ræd, hræd;* D. *rede;* Sw. *reda*) parod; parotöedig, parodol, ar bâr, darparedig; cywair; ewyllysgar, gwyllysgar; hylaw, hylwybr, hwylus, hawdd, rhwydd; medrus, hyfedr, deheuig; prest, pres; buan; digyngyd; brysgar; esgud.

Ready to—parod i; yn barod i; yn mron, ar, ar fin; hawdd ganddo; -gar; hy-.

Ready to die—yn barod i farw *neu* drengu; yn agos i farw *neu* drengu; yn mron marw *neu* drengu; ar farw, ar drengu, ar drancedigaeth; ar fin marw.

Ready to burst—ar hollti, ar dori; yn barod i hollti *neu* dori; yn hollti.

Ready to fall—ar syrthio, ar gwympo; serfyll, simsan, simpl, simplaidd; lledbai; ar ogwydd; ar ei ogwydd; adfeilledig; hygwymp, hygwydd, hylithr; ar ddibyn; hadl; tramgwyddus; parod i syrthio, &c.

Ready to perish—ar ddarfod am dano; ar drengu, &c.

Ready to forgive—parod i faddeu; hawdd ganddo faddeu; maddeugar.

Of a ready mind, } o barodrwydd
Out of a ready mind, } meddwl; o feddwl parod.
From a ready mind, }

Of ready wit, } parod ei bwyll; parod ei
Ready-witted, } synwyr; parodbwyll, synwyrlym, synwyrgall.

Ready money—arian parod, arian ar law.

Ready at hand—parod wrth law.

Ready with the hand—hylaw, llawesgud, deheu, deheuig, medrus, hyfedr, dichwith, pedrylaw; cyfarwydd, cynnil, celfydd; parod.

Ready-handed—llawesgud, hylaw, &c.

To be ready—bod yn barod; bod ar bâr.

To get ready, } parotöi, parodi; gwneuth-
To make ready, } ur yn barod; gwneuthur pethau yn barod.

To make one's self ready, } ymbarotöi, ym-
To get one's self ready, } ddarparu, ymbarodi.

To make ready for war—ymbarotöi i ryfel; ymwregysu i ryfel; ymarfogi.

A maker ready—parotöwr, parotöydd, darparwr, darparydd.

That Achaia was ready a year ago—bod Achaia wedi ymbarotöi er y llynedd (2 *Cor.* ix. 2).

The house was built of stone made ready—y ty a adeiladwyd o geryg wedi eu cwbl naddu (1 *Bren.* vi. 7).

Ready, *s.* arian parod.
Ready, *ad.* yn barod, &c.
Ready furnished lodgings—lletty dodrefnedig.
Ready armed—wedi ymarfogi; yn barod mewn arfau.
Ready,† *v. a.* parotòi, darparu, trefnu.
Ready-made, *a.* à wnaed yn barod; à wnaed yn mlaen llaw; we li ei wneuthur yn barod; rhagbarotòedig, rhagddarparedig.
Reaffirm, *v. a.* adwirio, ailwirio, ail wirio, adhoni, ail hòni, adhaeriad.
Reaffirmance, *s.* adwiriad, adhoniad, adhaeriad, ail honiad.
Reagent, *s.* adweithredydd=sylwedd arferedig mewn fferylliaeth i ddarganfod sylweddau ereill.
Reaggravation, *s.* adrybudd, adrybuddiad.
Reak,† *s.* rhuthr, cyrch.
Real, *a.* (Ll. *realis;* Ysp. *real;* Ff. *reel*) gwir, gwirioneddol, gwireddol; diffuant, diffug, nid ffugiol; diledrith, nid lledrithiog; à fo mewn gwirionedd ac nid mewn rhith *neu* ymddangosiad; à hanfo *neu* à hanffo yn wir ddïau; gwir-hanfodol; ansymmudol, anghyffro, sefydlog; pur; sylweddol.
Real property—da anghyffro, da anghyfodedyn, da digyffro, da anghyffröedig, da anghychwyn, da ansymmudol; tir, tir etifeddol, treftad.
Real estate—tiriogaeth, tir, da anghyffro, da digyffro, da anghyfodedyn, da tirol, meddiannau ansymmudol, da anghyfodadwy, tir etifeddol, meddiant o dir, treftad.
His estate both real and personal—ei dda anghyffro a chyffröedig; ei dir a'i dda symmudol, &c.
Real action, } hawl ddefnyddiol, cwyn
Action real, } anianol.
Real presence—gwir bresennoldeb, presennoldeb gwirioneddol, presennoldeb sylweddol.
Real, } *s.* (Ysp. *real*) chwecheiniog yr Yspaen.
Rial, } Y mae yr un arian yn werth tua 5*c.*, a'r un o fettel cymmysg tua 2½*c.*
Realgar, *s.* (Ff. *realgal, realgal*) rhuflwch, gwenwyn coch=math ar ddefnydd fferyllol.
Realism, *s.* (o *real*) sylweddiaeth, sylweddoliaeth, gwireddoliaeth.
Realist, } *s.* sylweddiad, (*pl.* sylweddiaid), sylReal, } weddoliad, (*pl.* sylweddoliaid), sylweddolwr, gwireddoliad, (*pl.* gwireddoliaid), gwireddolwr.
Reality, *s.* (Ff. *realité*) gwiredd, gwirionedd; ffaith; diffuantrwydd; diledrithedd; gwireddoldeb, gwirioledd, hanfodoldeb, gwir fodoldeb, gwir hanfodoledd; sylweddoldeb, sylweddolder, sylweddolrwydd; ansymmudoldeb: *pl.* sylweddolion, sylweddau, gwireddolion.
In reality—mewn gwirionedd, yn wir, yn wir ddïau; nid mewn rhith.
Realizable, *a.* gwireddadwy, sylweddoladwy.
Realization, *s.* sylweddoliad, sylweddiant, gwireddoliad, gwireddiad, gwirioleddiad; gwneuthuriad yn wir *neu* yn sylweddol; troad arian yn dir; dygiad i fod *neu* fodolaeth; caffaeliant, caffaeliad.
Realize, *v. a.* sylweddoli, gwireddu, gwireddoli, gwirioneddu, gwirioleddu, gwiredduso; gwneuthur yn wir *neu* yn sylweddol; peri yn wir *neu* yn sylweddol; peri bod; diffuantu; hanfodoli; dwyn adref ato ei hun; ystyried megys eiddo un ei hun; ystyried mewn gwirionedd; gwir ystyried, gwir gredu, gwir brofi, gwir deimlo; dwyn i fod a meddiant; ennill, elwa; troi heibio; cyflawnu; troi yn dir; troi yn eiddo anghyffro.
Realizing, *a.* à fo yn sylweddoli, &c.; sylweddiannol, sylweddusol, gwireddolus, gwireddusol.
Really, *ad.* yn wir, yn wir ddïau, mewn gwirionedd, yn wirioneddol, yn ddïau; nid mewn rhith.
Reallege, *v. a.* adhoni, adhaeru, ail hòni, hòni eilwaith.
Realliance, *s.* adgystlynedd, adgynghrair, ail gynghrair, ail gyfathrach.
Realm, *s.* (Ff. *royaume;* It. *reame*) teyrnas, breniniaeth; gwlad; llywodraeth; cyfoeth.
Realty, *s.* (It. *realtà*) ansymmudoldeb da, eiddo, *neu* feddiannau; †teyrngarwch; †gwireddoldeb.
Ream, *s.* (S.; Is. *riem;* Sw. a D. *rem*) ugain plyg, drefa, *neu* glwm o bapyr; rhef, rhwym, *neu* rwymynaid o bapyr; rhef, rhwym, rhwymynaid.
Reaming, *s.* gwneuthuriad twll cyff yn fwy nag yr oedd.
Reanimate, *v. a.* adfywhau, adfywio, ail fywhau; ail gefnogi; ail eneidio; dadebru, dadfarweiddio; bywiogi, bywiocäu.
Reanimation, *s.* adfywhad, adfywiad, adfywiogrwydd, ail fywhad; dadebriad, dadfarweiddiad.
Reannex, *v. a.* adgyssylltu, adchwanegu, ail gyssylltu, ail chwanegu, atddodi, atglymu.
Reannexation, *s.* adgyssylltiad, adchwanegiad, ail gyssylltiad.
Reap, *v.* (S. *rip, krippe, ripan*) medi; tori neu ladd â chryman; cynauafu, cynaufa; lleiflo; derbyn, ennill, cael.
Easy to be reaped—hyfed; hawdd ei fedi.
Reaped corn—yd mededig, yd wedi ei fedi.
To reap a benefit—cael lles, cael lleshad, derbyn lles, derbyn lleshad.
Reaper, *s.* medwr, medelwr, medydd, medelwas; cynauafwr.
A company of reapers—medel.
Twenty reapers—ugain medelwr; ugain cryman.
Reaping-hook, *s.* cryman medi; cryman.
Reaping-time, *s.* amser medi, cynauaf medi.
Reapparel, *v. a.* adwisgo, ail wisgo, gwisgo eilwaith.
Reappear, *v. n.* adymddangos, ail ymddangos, adymrithio, ail edrithio.
Reappearance, *s.* adymddangosiad, ail ymddangosiad, adymrithiad, ail edrithiad.
Reapplication, *s.* adgymhwysiad, ail gymhwysiad; adymroad, adymroddiad, ail ymroad, adymgais; ail ddeisyfiad.
Reapply, *v. a.* adgymhwyso, ail gymhwyso; adymröi, adymroddi, adymgeisio; ail ddeisyfu.
Reappoint, *v. a.* adbenodi, ail benodi, ailbenodi.
Reappointment, *s.* adbenodiad, ail benodiad.
Reapportion, *v. a.* ail ddogni, ail gynnogni, adranu, ail ranu, adgyfartalu.
Reapportionment, *s.* ail ddogniad, ail gynnogniad, ail raniad.
Rear, *s.* (Ff. *arrière;* Llyd. *revr, revez, reor;* C. *r hefr*) bon, pen ol, y pen ol, pen bon.

ol, gorddin, gwrthol, lledol, cynffon, llosgwrn.
The rear of an army—bon y gad, llosgwrn y gad, cefn y drin, ol y fyddin, olgad; yr oliaid, y dily.iaid.
The rear and van—yr ol a'r blaen; y bon a'r blaen; y gorddin a'r gorddwy; y gwŷr ol a'r gwŷr blaen.
In the rear—yn y bon; yn olaf.

Rear, *a.* (S. *hrere*) anaddfed; anmrwd; annigon, heb fod yn ddigon; cynnar.

Rear, *v.* (S. *ræran*) codi, cyfodi, dyrchafu; magu, meithrin, meithrino; ymgodi; banu, banhau; dwyn i fyny; codi *neu* ymgodi ar ei draed ol.
To rear up one's self—ymgodi; ymsythu; ymunioni.
To rear a boar—codi baedd; codi baedd gwyllt; tarfu baedd o'i loches.
A lamb reared by hand—oen llawlaeth, oen swci, oen lledfegin.
To rear cattle—codi anifeiliaid, magu anifeiliaid, cwnu anifeiliaid, porthi anifeiliaid.

Rear, *ad.* yn gynnar.

Rear-admiral, *s.* ol-lyngesydd, ol-lyngeswr, ol-lyngesor.

Rear-guard, *s.* olfyddin, olgad, ol-osgordd.

Rearing, *p.* yn codi *neu* yn ymgodi ar ei draed ol.

Rear-line, *s.* olgadres, cadres ol.

Rearmouse, } *s.* (S. *hrere-mus*) ystlum, ystlum-
Reremouse, } yn, ysbril.

Rear-rank, *s.* olreng, olres, rheng ol, rhenc ol, rhes ol.

Rear-ward, *s.* (o *rear* a *ward* neu *guard*) olfyddin, olgad, cefn y gad; y fyddin olaf, y fyntai olaf, bon y gad; diffyngor o'r tu cefn; yr oliaid; y bon, y gynffon, y llosgwrn; y diwedd, yr olaf; y rhan olaf.

Reascend, *v.* adesgyn, ail esgyn, esgyn eilwaith, ail ddringo.

Reascension, *s.* adesgyniad, ail esgyniad, adesgyn, adgyfodedigaeth.

Reascent, *s.* adesgynfa, ail esgynfa.

Reason, *s.* (Lt. *ratio*; Ff. *raison*; Gw. *reawm*) rheswm, arbwyll, pwyll, cymhwyll; synwyr; cyffred, deall, deallt, dallt; achos; iawn, iawnder, addwynder.
Reason, } iawn, iawnder, add-
Right and reason, } wynder, addwyndra, uniondeb, cyfiawnder.
Right reason—iawnbwyll, iawn bwyll, cyfiawn bwyll.
Sound reason—cyfrbwyll; rheswm sylweddog *neu* sylweddol; rheswm cryf.
By reason of—o herwydd, o blegid, o achos, herwydd, o ethryb; gàn, rhag, trwy, o.
By reason that—o herwydd mai, o herwydd bod, o achos mai, o achos bod, am mai, am fod, am taw.
By reason of the famine—o herwydd, o achos, o blegid, *neu* gàn y newyn.
By reason of the very long journey—rhag meithed y daith; gàn *neu* herwydd meithder y daith.
If by reason of strength they be fourscore years—os o gryfder y cyrhaeddir pedwar ugain mlynedd.
It is not reason that we should leave—nid yw gymmesur i ni adael.
He produced strong reasons in support of his tenets—efe a ddygodd allan resymau cryfion er cynnal *neu* amddiffyn ei ddaliadau; efe a ddygodd resymau cryfion dros ei ddaliadau.
To endue with reason—cynnysgaethu â rheswm, &c.; pwyllogi.

Reason, *v.* rhesymu, ymresymu, cymhwyllo, arbwyllo; dadleu; argymhenu; ymbwyllo.
To reason together—cyfymbwyllo, cydymbwyllo, ymresymu ynghyd, cyd-resymu.

Reasonable, *a.* rhesymol; synwyrol, pwyllog; teg; iawn; gweddol; cymhwys.

Reasonableness, *s.* rhesymoldeb, rhesymolrwydd, rhesymolder; pwyllogrwydd.

Reasonably, *ad.* yn rhesymol.
Reasonably well—yn rhesymol dda; yn ddigon da, yn dda ddigon.

Reasoned, *p. p.* yr ymresymwyd yn ei gylch; â holwyd trwy reswm.

Reasoner, *s.* rhesymwr, rhesymydd, rhesymieddydd, ymresymwr, ymresymydd, cymhwyllwr, cymhwyllydd, arbwyllwr, arbwyllydd, argymhwyllwr, darbwyllwr.

Reasoning, *s.* rhesymiad, ymresymiad, arbwylliad, cymhwylliad, pwylliad, pwyliad; rheswm.
The art of reasoning—celfyddyd ymresymu; rhesymeg, arbwylleg, arbwylleb.
Reasoning faculty—arddysbwyll, pwyllad, pwyll, arbwyll, y gallu ymresymol, y rheswm.

Reasonless, *a.* direswm, heb reswm ynddo, dibwyll.

Reassemblage, *s.* adgynnulliad, adgasgliad, adgynnullfa, ail gynnulliad, ail gasgliad, adymgynnulliad, adymgasgliad.

Reassemble, *v.* adgynnull, ailgynnull, ail gasglu, adgasglu, adgrynöi, ail grynöi; ail wysio *neu* ail alw yn nghyd; adwysio; cynnull eilwaith, &c.; adymgynnull, adymgasglu, ail ymgynnull, ail ymgasglu.

Reassert, *v. a.* adhaeru, adhoni, ail haeru, ail hòni, adwirio, ail wirio; ail arddelwi.

Reassertion, *s.* adhaeriad, adhoniad, ail haeriad, ail honiad, adwiriad; ail arddelwad.

Reassign, *v. a.* adbenodi, ail benodi, ail benu; ail drosi, attrosi, ail drosglwyddo.

Reassimilate, *v. a.* adgymmathu, ail debygoli, ail debygu.

Reassimilation, *s.* ail debygoliad, adgymmathiad.

Reassume, *v. a.* adgymmeryd, ailgymmeryd; ailgymmeryd arno, ato, *neu* iddo ei hun; edryfu.

Reassumption, *s.* adgymmeriad, adgymmerediggaeth, adgymmeriaeth, ailgymmeriad; ailgymmeriad iddo, ato, *neu* arno ei hun.

Reassurance, *s.* ail ddiogeliad, adyswiriant.

Reassure, *v. a.* (*re* ac *assure*; Ff. *rassurer*) ail ddilysu, ail wirio, adwirio, ail sicrhau, ail gyfnerthu; ail addaw; ail ddiogelu, adyswirio.

Reassurer, *s.* ail ddiogelwr, adyswiriwr.

Reastiness,† *s.* mysni, drygsawrusrwydd.

Reasty,† *a.* (o *rusty?*) mws, drewsawrus, drygsawrus; â gwynt cryf arno.

Reate,† *s.* hirwellt dyfrdrig.

Reattach, *v. a.* ail ddàl, ail afaelu; ail gyssylltu, ail lynu.

Reattachment, *s.* adymlyniad, adgyssylltiad.

Reattempt, *v. a.* adgynnyg, ail gynnyg, adgeisio, ail geisio, adymgais â, ail anturio.

Reave,† *v. a.* (S. *reafian*) amddifadu, difeddu; dwyn; treisgipio.

Reaver,† *s.* ysbeiliwr, treisgipiwr.
Reavow, *v. a.* ail arddelwi; ail addef.
Rebaptism, *s.* ailfedydd, ail fedydd, adfedydd.
Rebaptisation, *s.* ailfedyddiad, adfedyddiad; ailfedydd.
Rebaptize, *v. a.* ailfedyddio, adfedyddio, bedyddio eilwaith.
Rebate, } *s.* (Ff. *raboter*) cynghwys; ymyl-gwys,
Rabbet, } cyssyllt-gwys; rhych, rhint, rhedd, rhig.
Rebate-plane—canwyr cynghwyso.
Rebate, *v. a.* cynghwyso; rhychu, rhigoli; rhintio; rheddu; rhych-gyssylltu, cyssyllt-gwyso, ymyl-gwyso.
Rebate, *s.* caledfaen nadd, naddfaen caled; peth i guro cymrwd âg ef.
Rebate, *v. a.* toli, lleihau; erthynu, tynu ymaith, tynu yn ol; pylu.
Rebated arms—arfau twn, arfau bradw, twn arfau. [un.
To rebate one's pride—darostwng balchder
Rebate (as a rule)—toliadaeth.
Rebate, } *s.* toliad, toliant, toledigaeth,
Rebatement, } lleihad, toliadaeth; anghyfrif; tyniad ymaith, erthyniad; lleihad pris; pyliad.
Rebate and discount—toliant ac anghyfrif.
Rebato, } *s.* (Ff. *rabat*) torch gwddf, gwddwg-
Rabato, } en.
Rebec, } *s.* (Ff. *rebec;* It. *ribecca*) trithant,
Rebeck, } crwth trithant=math ar offeryn cerdd.
Rebel, *s.* (Ff. *rebelle*, o'r Ll. *rebellis*) gwrthryfelwr, gwrthryfelydd, gwrthrynwr, gwrthrynydd, gwrthryniedydd, gwrthrinwr, gwrthseifiad; un à godo, à safo, *neu* à ymladdo yn erbyn ei frenin *neu* yn erbyn awdurdod.
Rebel, *a.* gwrthryfelgar, gwrthryfelus, gwrthryfelog, gwrthrynol; anufydd.
Rebel, *v. n.* gwrthryfela, gwrthryfelu, gwrthrynu, gwrthryn, gwrthladd; codi, sefyll, *neu* ymladd yn erbyn brenin; codi, sefyll, *neu* ymladd yn erbyn awdurdod; bod yn wrthryfelgar; bod yn anufydd; anufyddhau, cildynu, gwrthwynebu.
Rebelled, *a.* gwrthryfelog, gwrthryfelus, gwrthryfelgar.
Rebeller, *s.* gwrthryfelwr, gwrthryfelydd, codwr gwrthryfel.
Rebellion, *s.* (Ff.; Ll. *rebellio*) gwrthryfel, gwrthryn, gwrthrin, gwrthladd; anufyddod.
The great rebellion—y gwrthryfel mawr.
Rebellious, *a.* gwrthryfelgar, gwrthryfelog, gwrthryfelus, gwrthryfelaidd, gwrthryngar, gwrthringar, gwrthrynol, gwrthrinog; anufydd, cyndyn, cildynus, gwrthnysig, arsarig.
Rebelliousness, *s.* gwrthryfelgarwch, gwrthryfelusrwydd, gwrthryfelogrwydd.
Rebellow, *v. n.* (*re* a *bellow*) adfugunad, adfuguned, adfrefu, adruo.
Rebending, *p.* adblygol; plygedig fel y llythyren S (yn arfau bonedd).
Reblossom, *v. n.* adflodeuo, ail flodeuo, adflaguro.
Reboation,† *s.* (Ll. *reboo*) adfugunad, adfugad, adfuguna wd, adfrefiad, adnain.
Reboil, *v.* adferwi, ail ferwi; tanio; bod yn boeth.
Rebound, *v.* adlamu, dadlamu, gwrthlamu, rhoi adlam, gwrthneidio, dadneidio; telgynu; rhuso; dadseinio, adseinio.
Rebound, *s.* adlam, dadlam, gwrthlam, gwrthnaid, dadnaid, naid yn ol; telgwn; rhus, rhusiant.
Rebrace, *v. a.* adgryfhau; adrwymo, ail rwymo.
Rebreathe, *v. a.* adanadlu, ail anadlu.
Rebuff, *s.* (It. *rabuffo;* Ff. *rebuffade*) nag am arch; nag, nacâd, gwrthod, gwrthodiad, gomedd, gomeddiad, pall; gwrthguriad, adguriad, gwrthgis, gwrthdarawiad, ysbwy, ystwy; ateb sarig; sard, sardiad; attalfa ddisymmwth; gwrthgais.
To meet with a rebuff—cael nag am arch; cael pall, cael ceithug.
Rebuff, *v. a.* curo yn ol, gwrthguro, gwrthdaro; attal, nadael, ystwyo; nagu, nacâu, pallu, gomedd; sardio; digaloni.
Rebuild, *v. a.* ail adeiladu, ail adeilo, adadeiladu; adeiladu o newydd, eilwaith, *neu* drachefn.
Rebuilder, *s.* ail-adeiladydd, ail-adeiladwr, ail-adeilwr, adadeilwr, adeiladydd o newydd.
Rebukable, *a.* (o *rebuke*) ceryddadwy, cenadwy, argyhoeddadwy.
Rebuke, *v. a.* (Norm. *rebuquer*) ceryddu, cenu, dwrdio, ysgwrdio, dondio, sardio, anghreiffio, argyhoeddi, beio ar.
A rebuking letter—llythyr cerydd, llythyr ceryddol.
Rebuke, *s.* cerydd, cen, gair cerydd, sard; gwarthrudd, gwaradwydd; dwrd.
Rebukeful, *a.* ceryddgar, llawn cerydd, ceryddus, ceryddol, cengar.
Rebuker, *s.* ceryddwr, dwrdiwr, cenwr, dondiwr, beiwr, sardiwr.
Rebullition, *s.* berwad, gorferwad, dyferwad.
Rebury, *v. a.* adgladdu, ail gladdu.
Rebus, *s.* (Ll. o *res*) difregawd, difregwawd; dyfal, dychymyg; llaeth sur; arfau bonedd â chyfeiriad ynddynt at enw y sawl a'u dygo.
Rebut, *v.* (Ff. *rebuter*) curo yn ol, gwrthguro, adguro, cilgwthio, gyru yn ol, gwrthryn, gwrthrynu, gwrthio; ateb; †cilio yn ol, cilio.
Rebutter, *s.* ateb; ateb yr amddiffynydd i wrtheb yr hawlblaid; ail ateb.
Recall, } *v. a.* galw yn ol, galw yn ei wrthol,
Recal, } gwrthalw; adalw, ail alw; galw adref.
Recall, } *s.* galwad yn ol; gwrthalwad; ad-
Recal, } alwad, ail alwad.
Recallable, *a.* gwrthalwadwy, adalwadwy; â ellir ei alw yn ol.
Recant, *v.* (Ll. *recanto*) galw yn ol, tynu yn ol, dadwedyd, dad-ddywedyd, dadalw, dadgyffesu, dadbroffesu; diwygio yr hyn a ddywedodd; galw ei eiriau yn ol; llyncu ei eiriau; dadfarnu; gwrthganu.
Recantation, *s.* galwad yn ol, galwad geiriau yn ol, dadwediad, dad-ddywediad, dadgyffesiad, dadgyffes; dadfarniad; gwrthganiad, gwrthgan.
Recanter, *s.* dadwedwr, dadwedydd, dad-ddywedwr, dad-ddywedydd; gwrthganwr, gwrthgenydd, gwrthganiedydd.
Recapacitate, *v. a.* adgyfaddasu, adgymhwyso, ail gyfaddasu, ail addasu, ail alluogi.
Recapitulate, *v. a.* (Ff. *recapituler; re,* a Ll. *capitulum*) adsumio; ailadrodd; ailadrodd penau araeth *neu* ymadrodd; adgynnwyso, ail gynnwyso, adgynnwys, adgrynöi, ail benu; adgoffa.
Recapitulation, *s.* adsumiad, ailadroddiad, ail adroddiad, adgynnwysiad, ail gynnwysiad;

adgoffa yr hyn a ddywedwyd; adgof talgrwn, adgrynodeb, ail grynodeb, adgrynoad, adbeniad.

Recapitulatory, *a.* adsumiedigol, ailadroddedigol, ailadroddawl, adgrynoawl.

Recaption, *s.* (Ll. *re* a *captio*) adgipiad, ad-ddygiad, attrais, ail attafaeliad, ail gymmeriad.

Recaptor, *s.* adgymmerwr, adgymmerydd, ail gymmerwr, adgipiwr.

Recapture, *s.* ailgymmeriad, adgymmeriad, adgipiad; adgip; peth à adgymmerir.

Recapture, *v. a.* adgymmeryd, ailgymmeryd, adgipio, ad-ddwyn; cymmeryd eilwaith, cymmeryd yn ol; dâl eilwaith *neu* drachefn.

Recarnify, *v. a.* troi eilwaith yn gnawd; adgnawdoli, ail gnawdoli.

Recarry, *v. a.* adgario, ail gario, ail gludo, cludo eilwaith; cario *neu* gludo yn ol.

Recast, *v. a.* adfwrw, ail fwrw, ail doddi, toddi drachefn; adgyfrif, ail gyfrif; lluniaw o newydd.

Recede, *v. n.* cilio yn ol, myned yn ol, cilio, encilio; myned yn ei wrthol; myned yn ei wrthgefn; gwrthgilio, adgilio; cilio i'w wrthol; rhedeg yn ol; ciliaw oddi wrth; cildröi; ymgilio, neilltuo.

To recede slightly—gogilio.

Receipt, *s.* (Ll. *receptus*; It. *ricetta*) derbyniad, derbyn, derbyniawd, derbynedigaeth, derbyniedigaeth, erbyniawd; derbyneb, taleb, talysgrif, talysgrifen, ysgrifen dâl; derbynfa; cyfarwyddyd meddyg, ysgrifen gyfarwyddyd meddyg, cymmereb, cyfarwyddeb.

Receipt of customs—tollfa, tolldy, y dollfa, y tolldy, cyllidfa.

Bill and receipt—dyleb a thaleb, hawleb a derbyneb.

Receipt, *v. a.* rhoi talysgrif, taleb, *neu* dderbyneb am; talebu, talysgrifo.

Receivable, *a.* derbynadwy; derbyniol.

Receivableness, *s.* derbynioldeb, derbyniolrwydd.

Receive, *v. a.* (Ff. *recevoir*; Ll. *recipio*) derbyn, derbynio; cymmeryd; erbyn, erbynio, erbynied, gwrthfyn; cael, caffael; croesawu; cynnwys; rhoi derbyniad i; derbyn i mewn.

They received benefit from it—cawsant les oddi wrtho.

This is he which received seed by the way side—dyma yr hwn a hauwyd ar fin y ffordd.

To receive sight—cael ei olwg; gweled eilwaith.

His ankle bones received strength—ei fferau a gadarnhawyd (*Act.* iii. 7).

Well-received—â derbyniad da *neu* fawr iddo; cymmeradwy.

He is well received in the world—y mae iddo dderbyniad *neu* gymmeradwyad mawr yn y byd; y mae iddo barch mawr yn y byd; y mae efe yn cael parch mawr yn y byd; y mae efe yn cael ei berchi yn fawr yn y byd.

To receive comfort—cael cysur, derbyn cysur.

A place to receive—derbynfa, lle i dderbyn.

Receivedness, *s.* derbynedigrwydd, derbyniedigrwydd, derbyniedigaeth; cyffredinolrwydd.

Receiver, *s.* derbyniwr, derbynydd, derbyniedydd, derbyniawdr, erbyniwr, erbynydd; gwagell.

Receiver (in pneumatics)—gwagell.

Receiver general — pencais, pencisiad; pentrethwr; pen-amobrydd.

Receiving, *s.* derbyniad, derbyniawd, derbynedigaeth, erbyniawd.

Recelebrate, *v. a.* ail glodfori, ail ddathlu, adfoli.

Recelebration, *s.* ail ddathliad, adfolawd, ail glodforiad.

Recency, } *s.* (o *recent*) newyddrwydd, new-
Recentness, } ydd-deb, newydd-der, newyddder, newyddedd; diweddarwch.

Recense, *v. a.* (Ll. *recenseo*) adolygu, adgyweirio, diwygio, cyweirio; adbrofi, adchwilio.

Recension, *s.* (Ll. *recensio*) adgyweiriad; adolygiad; adbrofiad, adchwiliad; adwelliant.

Recent, *a.* (Ll. *recens*) newydd; diweddar; crai; gonewydd.

Receptacle, *s.* (Ll. *receptaculum*) derbynfa, derbynle; cronfa, ystorfa, ystorgell, ystordy; trysorfa, trysordy.

Receptacles of waters—llynau dyfroedd (*Eccles.* xxxix. 17).

Receptacular, *a.* (Ll. *receptaculum*) derbynfaol; perthynol i dderbynfa; yn tyfu ar y dderbynfa (mewn llysiau).

Receptary,† *s.* peth à dderbyniwyd.

Receptibility, *s.* (Ll. *receptus*) hyddaledd, hyddalrwydd; cymmeriadoldeb; gallu i dderbyn.

Receptible, *a.* hyddal, daladwy.

Reception, *s.* (Ll. *receptio*) derbyniad, derbynedigaeth, derbyniawd, derbyn; arfolliad, arfoll, croesaw, dylawch; cymmeriad; tyb à dderbynir yn gyffredin; †adferiad.

Receptive, *a.* (Ll. *receptus*) derbynedigol, derbyniedigol, cymmeriadol.

Receptivity, *s.* derbynedigoldeb, cymmeriadoldeb.

Receptory,† *a.* derbynedig yn gyffredin; derbynedigol.

Recess, *s.* (Ll. *recessus*) cil, encil, ymgil; ciliad, enciliad, ymgiliad, mynediad ymaith, ymadawiad, mynediad yn ei wrthol, mynediad yn ei wrthgefn; gwrthgiliad; cilfa, cilfan, cilfach, encilfa, ymgilfa, cilan; dirgelfa, ymguddfa, llechfa; lle i gilio iddo; lle i gael achles ynddo; llystyn; cloer; peth dirgel; dirgelwch.

A private recess—dirgelfa.

Recess of parliament—cil y senedd.

The most secret recesses of our souls—y lleoedd dirgelaf o fewn ein calonau; ciliau ein calonau.

The recesses of science—dirgelion gwybodaeth.

Recess, *s.* (Ff. *recez*) cofnodau penderfyniadau llwyrwys yr Almaen; penderfyniad *neu* osodiad llwyrwys yr Almaen.

The recess of the diet of Spires—penderfyniad llwyrwys Speier.

Recessed, *a.* cilfachog, cilfaog, cilanog; â chilfa *neu* gilfanau ynddo; cloerawg; llystynog.

Recessed arch—bwa o fewn bwa.

Recession, *s.* (Ll. *recessio*) ciliad, enciliad, ymgiliad; ymadawiad; rhoddiad yn ol.

Recession of the equinoxes—enciliad y cyhydnosau, ciliad y cyhydeddau.

Rechange, *v. a.* adgyfnewid, ail newid, adnewid, newid eilwaith.

Recharge, *v. a.* (*re* a *charge*; Ff. *recharger*) adgyhuddo, ail gyhuddo, cyhuddo eilchwyl,

cyhuddo y cyhuddwr, gwrthgyhuddo; adlwytho; ail ergydio; ail hyrddu, adhyrddu, gwrth-hyrddu; ail ymosod ar, adgyrchu.

Rechase, *v. a.* ail ymlid, ymlid eilwaith; gyru, taro, *neu* fwrw yn ol; gwrthymlid, gwrthdaro, attaro.

Rechase, *s.* adchwyl, atchwyl.

Recheat, *s.* (o'r hen Ff. *recet*) gwrthgan helwyr pan fyddo y cwn wedi llwyr golli yr adrywedd; adalwad.

Recheat, *v. a.* canu y corn gwrthgan; gwrthganu ar y cwn; adalw, galw yn ol.

Recherché, *a.* (Ff.) y mawr chwilio am dano; â mawr ymchwil am dano; anghyffredin.

Rechoose, *v. a.* adethol, ail ethol, ail ddewis; dewis *neu* ethol eilwaith.

Recidivate, *v. n.* (Ll. *recidivo*) adymchwelyd, adgwympo, adsyrthio, ail gwympo, syrthio yn ol, cwympo yn ol, syrthio eilwaith, cwympo eilwaith, gwrthgilio, ail ymchwelyd.

Recidivation, *s.* adymchweliad, adgwympiad, ail gwympiad, adsyrthiad, ail syrthiad, ail ymchweliad; adgwymp, ail gwymp; syrthiad *neu* gwympiad yn ol; gwrthgiliad; adglefychiad; adglefyd.

Recidivous, *a.* adymchwelog, adgwympol, gwrthgiliog.

Recipe, *s.* (Ll. o *recipio*) cymmereb, cyfarwyddyd meddyg, ysgrifen gyfarwyddyd meddyg, cynghor meddyg, cyfarwyddyd meddygol.

Recipient, *s.* (Ll. *recipiens*) derbynydd, derbyniedydd, derbyniwr, derbyniawdr.

Reciprocal, *a.* (Ll. *reciprocus*) adgyrchol, adgyrchiol, ailgyrchol, ailgyrchiol, attychwelig, attychwelog, attychweledig, attychwelawl, attroawl, adymgyrchol; â wnaed *neu* â ddychwelwyd gân bob un i'w gilydd; cylchgyfnewidiol, cydgyfnewidiol; bob yn ail, ar gylch; y naill y llall; o'r ddwy ochr; perthynol i'r ddwy ochr; o bob tu; eu gilydd; cyd-, cyf-, cym-, cys-, cy-, ym-.

Reciprocal advantage—cydles, cyfles, cydleshad, cydlesiant.

Reciprocal forbearance—cydymaros, cydymoddef.

Reciprocal, *s.* yr attychwelig.

Reciprocally, *ad.* yn adgyrchol, &c.; ar gyfnewid, ar gylch; o'r ddwy ochr; y naill y llall; bob un yn ei dro.

Reciprocalness, *s.* adgyrcholdeb, adgyrchioldeb, adgyrchiolrwydd, ailgyrchioldeb, cylchgyfnewidolrwydd, cydgyfnewidioldeb, attychweligrwydd.

Reciprocate, *v.* (Ll. *reciproco*) cydgyfnewid, cylchgyfnewid, cyfnewid, cyfnewidiol, ymgyfnewid; gwneuthur bob yn ail; gwneuthur ar gylch; cyd-arallu.

Reciprocation, *s.* cydgyfnewidiad, cydgyfnewid, cylchgyfnewid, ymgyfnewidiad; cydaralliad.

Reciprocity, *s.* (Ff. *réciprocité*) cydgyfnewidioldeb, cydnewioldeb, cydgyfnewidiolrwydd, attychwelogrwydd; cydfles, cyfles, cydlesiad, cyflesiant.

Recision, *s.* (Ll. *recisio*) toriad ymaith, attrwch, attrychiad, attoriad.

Recital, *s.* (o *recite*) adroddiad, mynegiaeth, mynegiad, dadganiad, dadgan, traethiad, mynag; ailadroddiad; dysgwediad.

First recital—adroddiad cyntaf, cynddadganiad, cynnadgan, cynnadganiad.

Recitation, *s.* (Ll. *recitatio*) adroddiad, mynegiad, mynegiaeth, dadganiad, traethiad, treithiad; dysgwediad; adroddiad ar dafodleferydd.

Recitative, *a.* (Ff. *récitatif;* It. *recitativo*) dadganol, adroddol, traethiadol, traethol, dysgwedol, godreithol; treithganawl.

Recitative poetry—cerdd draith.

Recitative ode—treithawdl, traethawdl, traethodyn, treithodyn, traethodl.

Recitative, *s.* treithgan, cân draith, adroddgan, cynghandraith, godraith.

To sing in recitative—treithganu, adroddganu, cynghan-adrodd, canu cerdd draith.

Recitativo, *s.* (It.)=*Recitative, s.*

Recite, *v. a.* (Ll. *recito*) adrodd, dadgan, dadganu, traethu, treithu, mynegu, dysgwedyd, dysgwëyd, adlefaru, dyganu.

Recite,† *s.*=*Recital.*

Reciter, *s.* adroddwr, adroddydd, adroddiedydd, dadganwr, dadganydd, traethwr, traethydd, dadgeiniad, mynegydd, mynegwr.

Reck, *v.* (S. *recan*) malio, gofalu, gofalu am, gwilio, pryderu, pwyllo.

Reckless, *a.* (o *reck*) diofal, anofalus, dibryder, difeddwl, didaro, difraw, dibryderus, anochelgar, ysmala, dibwyll, esgeulus, dibris.

Recklessness, *s.* diofalwch, anofalwch, esgeulusdod, dibryder, anofaledd, dibrisdod.

Reckon, *v.* (S. *recan, reccan;* Is. *reckenen*) cyfrif; bwrw; rhifo, edrifo, dyrifo; prisio; gwneyd cyfrif; gwneuthur cyfrif o; barnu, meddwl, meddylio, tybied; ymddibynu, hyderu.

To reckon on, } hyderu ar; rhoi hyder
To reckon upon, } ar; rhoi goglud, pwys, *neu* goel ar; pwyso, gobwyso, gorbwyso, gorphwys, *neu* ymorphwys ar; rhoi ei bwys ar; ymddibynu ar, dibynu ar; ymddiried yn, gobeithio yn; rhoi ei ymddiried mewn.

To reckon with—cyfrif â; gwneuthur cyfrif â.

To reckon little of—dibrisio, diystyru; gwneuthur anghyfrif o.

To reckon up—cyfrif, rhifo, bwrw, bwrw cyfrif, bwrw y cyfrif; cyfrif y cwbl *neu* y cyfan yn nghyd; sumio.

To reckon together—cydgyfrif, cydrifo.

To over-reckon—cyfrif ychwaneg *neu* fwy nag y sydd; cyfrif mwy nag â ddylid; gorgyfrif.

To reckon one's chickens before they are hatched—cyfrif ei gywion cyn dyfod o honynt i glawr; cyfrif ei gywion cyn eu dyfod i glawr; cyfrif ei gywion cyn eu dyfod i lawr; cyfrif ei gywion cyn eu deor; cyfrif ei fael cyn ei gael; cyfrif ei fael yn rhy gynnar.

Reckoner, *s.* cyfrifydd, cyfrifwr, cyfrifor, cyfrifiedydd; rhifwr, rhifydd, rhifiedydd.

Ready reckoner—cyfrifydd parod.

Reckoning, *s.* cyfrifiad, cyfrifiant, cyfrif, edrif; rhifiad; gild; bri; tymp.

Short reckonings make long friends—byr gyfrif a bair hir gyfeillach; byr gyfrifon a barant hir gyfeillion.

Even reckoning makes long friends—manwl gyfrif a wna hir gyfeddach.

To pay the reckoning—talu y cyfrif; gildio.

To make reckoning of—prisio; rhoi bri ar; gwneuthur cyfrif o.

To make little reckoning of—dibrisio, diystyru, bychanu; gwneuthur anghyfrif o.

She is near her reckoning—mae hi yn agos

i'w thymp; mae hi yn agos i'w hamser.

She went out her reckoning—hi a esgorodd yn ei hamser; nid esgorodd hi cyn ei hamser.

Reckoning-book—cyfrifllyfr, llyfr cyfrifon, llyfr cyfrif.

Reclaim, *v.* (Ll. *reclamo;* Ff. *reclamer*) galw *neu* ddwyn yn ol i'r iawn; galw *neu* ddwyn adref drachefn; galw yn ol; diwygio, gwella, gwellhau; adferu; dychwelyd; adofyn, adholi; diwyllio; dofi, gwareiddio; ymlid ac adferu; gwaeddi, dolefain.

To reclaim ground—diwyddo tir, diwygio tir, diwyllio tir.

To reclaim a hawk—dofi hebog. [adwy.

Reclaimable, *a.* diwygiadwy, adferadwy, gwell-

Reclaimant, *s.* gwrthddywedwr, gwrthddywedydd, gwrthwedydd, gwrthwynebwr, gwrthsafwr.

Reclaimless, *a.* anniwygiadwy, anwelladwy, anghyweiriadwy, anadferadwy.

Reclamation, *s.* adferiad; gofyn, gofyniad, hawl.

Reclinant, *a.* (o *recline*) attumiol, adblygol (yn arfau bonedd).

Reclinate, *a.* (Ll. *reclinatus*) gogwyddog, gogwyddol, gogwydd.

Reclination, *s.* gogwyddiad, gogwyddad, gogwyddawd, gogwyddedigaeth, lledogwydd, lledogwyddiad, lledorweddiad.

Recline, *v.* (Ll. *reclino*) gogwyddo, lledogwyddo; gogwyddo yn ol; gogwyddaw o'r neilltu; lledorwedd; plygu; attumio; gorwedd, gorphwys.

Recline, *a.* gogwyddol, lledogwyddol, lledorweddol; yn ei ledorwedd.

Recliner, *s.* heulfynag gogwydd, heulfynag gogwyddol.

Reclining, *p.* yn gogwyddo, &c.; yn ei ledorwedd; gogwyddol, lledorweddol, gorweddol.

Reclining dial—heulfynag gogwydd, heulfynag gogwyddol.

Reclose, *v. a.* adgau; cau drachefn, cau eilwaith.

Reclude, *v. a.* (Ll. *recludo*) agor, agoryd, egori, dadgau; dadgloi.

Recluse, *a.* (Ff. *reclus;* Ll. *reclusus*) cauedig i fyny; à gauwyd i fyny; wedi ei gau i fyny; y cauwyd arno; wedi cau arno; neilltuol; enciliedig; unigol, unig; dirgel; meudwyaidd, didryfaidd. didryf, didryfol, mynachaidd; golochwydol, golochwydog.

Recluse, *s.* didryfwr, meudwy, adfynach, adfynach, adfanach, mynach, monach, golochwydwr; ancr; lleian.

Recluse life — meudwyaeth, meudwyad, buchedd didryf, buchedd feudwyaidd.

Recluseness, *s.* neilltuedd, ymneilltuedd, encil; neilltugarwch.

Reclusion, *s.* neilltuedd, ymneilltuedd, neilldueth; cauedigaeth o'r neilltu, cauedigaeth allan; neilltugarwch; meudwyad, meudwyaeth.

Reclusive, *a.* unigol; enciliol; argeledigol; neilltueddol.

Recoagulation, *s.* adgeulad, ail geulad.

Recoast, *v. a.* adlanforio; ail forio *neu* fordwyo gyda'r tir; morio yn ol gyda'r tir.

Recoct,† *a.* (Ll. *recoctus*) adgyweiriedig; à chefn *neu* uchafed newydd iddo.

Recoction, *s.* adferwad; ad-ddarpariad.

Recognition, *s.* (Ll. *recognitio*) cydnabyddiaeth, adnabyddiaeth, adnabodaeth, adnabod, adnabyddiad, adnabodiad, cydnabyddiad, cydnabyddiant, ail gydnabyddiaeth, ail gydnabyddiad, ail nabod; cydnabodedigaeth, arnabod; cyfaddefiaeth; cof; gwybodaeth; adchwiliad, ail fwriad golwg, ail olygiad.

Recognitor, *s.* rheithiwr (mewn brawdlys); adchwiliwr, adholydd.

Recognizable, } *a.* (o *recognize*) nabodadwy, ad-
Recognisable, } nabodadwy, adwaenadwy, cyd-nabodadwy, adweinig; à ellir ei adnabod, &c.

Recognizance, } *s.* cydnabyddiaeth, cydnabydd-
Recognisance, } iad, cydnabod, adgydnabyddiaeth, ail gydnabyddiaeth, ail cydnabyddiad, ail gydnabod, adnabyddiaeth, cydnabyddiant, adnabodaeth; ymrwymiad, ymrwymedigaeth; gorfodogaeth; rheithfarn, dedfryd.

Recognize, } *v.* (Ll. *recognosco*) nabod, adnabod,
Recognise, } cydnabod, adwaen, nabyddu, ail gydnabod, ail adnabod; adgofio, cofio; adchwilio, adolygu, ail chwilio, ail olygu; ail fwrw golwg ar; bwrw ail olwg ar; ailbrofi *neu* adbrofi hawl; ail wrandaw dadl er rhoddi barn arni; ymrwymo, ymwystlo.

Recognizee, } *s.* yr un yr ymrwymir, yr ym-
Recognisee, } wystlir, *neu* y cydnabyddir iddo; y rhwymedigaethydd, y gorfodogai, yr hawlydd.

Recognizer, } *s.* cydnabyddwr, adnabyddwr,
Recogniser, } adwaenwr.

Recognizor, } *s.* y neb a ymrwymo *neu* a ym-
Recognisor, } wystlo i arall; yr ymrwymiedydd, y gorfodogwr.

Recoil, *v. n.* (Ff. *reculer, recul*) adlamu, dadlamu, gwrthlamu, dadneidio, neidio yn ol; cilio yn ei dorch; cilo, encilio, argilio, cilio yn ol; rhedeg yn ol; atworchi; dychwelyd; gwrthgilio; rhuso.

Recoil,† *v. a.* peri adlamu, &c.; curo yn ol.

Recoil, *s.* adlam, dadlam, gwrthlam, gwrthnaid, dadnaid; rhus; encil, cil, argil, gwrthgil.

Recoiler, *s.* adlamwr, gwrthlamwr, dadlamwr, gwrthneidiwr; gwrthgiliwr, gwrthgiliedydd, argiliwr, enciliwr; rhuswr.

Recoiling, } *s.* adlamiad, gwrthlamiad, dad-
Recoilment, } neidiad, gwrthneidiad, ciliad yn ol, gwrthgiliad, gwrthgil, argiliad; rhusad; gwrthryfel.

Recoin, *v. a.* adfathu, eilfathu; bathu drachefn, bathu o newydd.

Recoinage, *s.* adfathiad, eilfathiad; adfath, eilfath; y peth à father o newydd.

Recollect, *v. a.* (*re* a *collect;* Ll. *recollectus*) cofio, adgofio, argofio, adgoffa, galw i gof, dwyn ar gof, adfeddylied, adfeddwl.

Recollect, *v. a.* adgynnull, adgasglu, adgrynöi, ail grynöi, ail gynnull, cynnull eilwaith, cynnull drachefn, cynnull o newydd.

To recollect one's self—cofio, adgofio, ymadgofio, argofio; adymgynnull.

Recollection, *s.* adgof, ymadgof, cof, adfeddwl, adgoffa; adgofiad, adgofiant, adgoffhad, adfeddyliad: *pl.* adgofion.

Recollection, *s.* adgynnulliad, adgasgliad, adymgynnulliad; adgynnull, adgasgl, ail gasgl.

Recollective, *a.* adgofiol, adgoffaol.

Recollet, } *s.* (Ysp. *recollets*) Adgynnulliad,
Recollect, } (*pl.* Adgynnulliaid)=mynach o urdd ddiwygiedig y Ffransisciaid.

Recolonization, *s.* attrefodiad, ail drefodiad, ail drefedigiant.
Recolonize, *v. a.* attrefedigo, attrefogi, ail drefedigo, trefedigo eilwaith.
Recombination, *s.* adgyfuniad, adgyssylltiad, adgymhlethiad.
Recombine, *v. a.* adgyfuno, adgyssylltu, adgymhlethu, ail gyfrwymo.
Recomfort, *v. a.* adgysuro, ail gysuro; adgryfhau.
Recomfortless,† *a.* digysur, anghysurus.
Recommence, *v. a.* ail ddechreu, ad-ddechreu; dechreu eilwaith, eilchwyl, drachefn, *neu* o newydd.
Recommencement, *s.* ail ddechreuad, ail ddechreu, adgychwyniad.
Recommend, *v. a.* canmawl, adganmawl, arganmawl, cymmeradwyo; gwneuthur *neu* beri yn gymmeradwy; canmoli; cyflwyno; cyfarwyddo; gorchymyn; cymmynu.
Recommendable, *a.* canmoladwy; clodwiw, gwiwglod, hyfawl, moladwy, moledwiw; à aller ei ganmawl, ei orchymyn, ei gyfarwyddo, *neu* ei gyflwyno; à haeddai ei ganmawl.
Recommendableness, *s.* gwiwglodedd, hyfoledd, molediwrwydd.
Recommendation, *s.* canmoliaeth, adganmoliaeth, cymmeradwyaeth, canmoliad, canmoliant, canmolawd, molawd, gair da, gair mawr, clodair; peth i'w gymmeradwyo; gair á roddir i un *neu* beth er mynu iddo ddarbyniad.
Letters of recommendation – llythyrau canmoliaeth.
Recommendatory, } *a.* canmoliaethol, canmol-
Recommendative, } iaethus, canmolus, canmoliadol.
Recommender, *s.* canmolwr, canmolydd, canmoliedydd, adganmolwr.
Recommission, *v. a.* ail awdurdodi, awdurdod eilwaith, adswyddogi, adswyddo, adbenodi.
Recommit, *v. a.* ail wneuthur, gwneuthur eilwaith, gwneuthur drachefn, adwneyd; ail anfon, ail ddanfon, *neu* ail yru i garchar; ail draddodi, adanfon, adyru; adgysseddu, adgysbwyllo.
Recommitment, *s.* ail wneuthuriad; adanfoniad, adyriad, ail draddodiad; adgysseddiad.
Recommunicate, *v. n.* adgyfranu, adgyfranogi, adgymuno.
Recompact, *v. a.* adgyssylltu, aduno, ail gyssylltu, uno eilwaith.
Recompensation,† *s.* taledigaeth.
Recompense, *v. a.* (Ff. *recompenser*) ad-dalu, attalu, talu y pwyth; talu; gobrwyo, gwobrwyo, gwobri; iawnu, gwneuthur iawn; rhoddi yn ei ol.
Not to be recompensed—a'r nis gellir talu iddo; a'r nis gellir gwneuthur iawn iddo.
Recompense, *s.* ad-dal, taledigaeth, attaledigaeth, tál, pwyth, tál pwyth, tál adref, gwobr, gobr, gobrwy, gwobrwy, taliad, daffar.
Without recompense—heb dál, heb daledigaeth, yn ddidal; yn rhad.
He had respect unto the recompense of the reward—edrych yr oedd efe ar daledigaeth y gobrwy.
Just recompense—iawn obrwy, cyfiawn daledigaeth.
Recompilement, *s.* adgasgliad, adgasgl, ail gasgliad, casgliad newydd.
Recompose, *v. a.* adlonyddu, adesmwytho; ail drefnu, ail gymmoni, adgymmoni, attrefnu; adgyfansoddi, ail gyfansoddi; adgyssodi.
Recomposition, *s.* adesmwythiad, adlonyddiad; ail drefniad, adgymmoniad; adgyfansoddiad; adgyssodiad.
Reconcilable, } *a.* cymmodadwy, adgymmod-
Reconcileable, } adwy, athrywynadwy; à ellir ei gymmodi, &c.; cymmodol, cymmodlawn; hygymmod.
Reconcilableness, *s.* cymmodoldeb, cymmodolrwydd, cymmodlonedd, hygymmodedd; ansawdd cymmodadwy.
Reconcile, *v.* (Ll. *reconcilio*) cymmodi, adgymmodi, ail gymmodi, cymmodloni, cymrodeddu, heddychu, dyhuddo, ysgymmodi, dygymmodi, dyheddu, tangnefeddu, cylafareddu, diamrysoni; athrywyn; cyssoni; ymgymmodi.
To reconcile one's self to, } ymgymmodi à,
To be reconciled to, } adgymmodi à, &c.; dwyn ei hun i ymfoddloni yn mheth; rhyngu bodd; ennill bodd un wedi ei anfoddloni.
To reconcile seeming differences—cyssoni pethau à fônt yn ymddangos megys yn anghysson; dangos, profi, *neu* egluro cyssondeb pethau y tybir, ar y cyntaf, eu bod yn amrywio *neu* yn anghyssoni; cyssynio *neu* gysseinio anghydsain *neu* aflafar.
Not to be reconciled=*Irreconcilable.*
Reconcilement, } *s.* cymmod, adgymmod, dy-
Reconciliation, } gymmod, ysgymmod, cymrodedd, cymmodlonedd; cymmodiad, adgymmodiad, dygymmodiad, dyhuddiant, dyheddiad, adheddychiad; adheddweh, ail heddweh, ail heddychiad, dyhedd.
A treaty of reconciliation—cylafaredd, cyflafaredd.
Reconciler, *s.* cymmodwr, cymmodydd, adgymmodwr, cymrodeddwr, cymmodlonwr, dyhuddwr, heddychwr, cymmodroddwr, trywynwr, athrywynwr.
Reconciler (among ship-builders)—mold *neu* drychiaden i geuo coed; mold gymmodi.
Reconciliatory, *a.* cymmodol, adgymmodol, adheddychol, cymrodeddol, athrywynol, cymmodroddawl, dyhuddol, ail-heddychol, trywynol.
Reconciling, *s.* cymmodiad, adgymmodiad, dygymmodiad, cymrodeddiad, adheddychiad, athrywyniad, dyhuddiad, adheddiad, &c.
Recondensation, *s.* ad-ddwysiad, ail ddwysiad, attewychiad.
Recondense, *v. a.* ad-ddwyso, ail ddwyso, attewychu, ad-dewychu.
Recondite, *a.* (Ll. *reconditus*) dirgel, cudd, cel, cuddiedig, dirgeledig, dwfn; dyrys; anhawdd; tywyll; dwys.
Reconditory, *s.* (Ll. *reconditus*) ystorfa, trysorfa, ystordy, cronfa, trysorle.
Reconduct, *v. a.* ail dywys, ail arwain, attywys, attywyso; dwyn *neu* dywys adref; dwyn *neu* dywys yn ol.
Reconfirm, *v. a.* adgadarnhau, ail gadarnhau, [adwiriо.
Reconjoin, *v. a.* adgyssylltu, adgydio.
Reconnoissance, } *s.* (Ff. *reconnoissance*) cyfar-
Reconnaissance, } chwyl, arolwg, cadbaith, cattrem, cadolwg, ardremynt, golygiad, golygawd, arolygiad; golwg ar wlad ac ar ansawdd byddin y gelyn.

Reconnoitre, *v. a.* (Ff.) cyfarchwylio, cadbeithio, cattremu, arolygu, adolygu, ardremu, ardremio, llygad-olrhain, ysbïo, daredrych, golygu, syll-olrhain, syll-graffu ar; edrych ansawdd byddin *neu* wersyll y gelyn.

Reconquer, *v. a.* adorchfygu, ail orchfygu, adoresgyn.

Reconquest, *s.* adorchfygiad, adoresgyniad, ail oruchafiaeth, adfuddugoliaeth.

Reconsecrate, *v. a.* adgyssegru, ail gyssegru.

Reconsecration, *s.* adgyssegriad, ail gyssegriad.

Reconsider, *v. a.* adystyried, adystyrio, ail ystyried, adfyfyrio; diddymu, dilëu.

Reconsideration, *s.* adystyriaeth, ail ystyriaeth; diddymiad, dilead.

Reconsolate,† *v. a.* adgysuro, ail gysuro.

Reconstruct, *v. a.* ail adeiladu, ail adeilo, adeiladu o newydd, adadeiladu.

Reconstruction, *s.* ail adeiladiad, ail adeilad, adadeilad.

Reconvene, *v.* adgynnull, adgasglu, ail gynnull, ail gasglu, adalw yn nghyd, ail alw yn nghyd; adymgynnull, adymgasglu, ail ymgynnull.

Reconvention, *s.* gwrth-hawl amddiffynydd.

Reconversion, *s.* ail dröedigaeth, ad-dröedigaeth.

Reconvert, *v. a.* ail droi, ail ddychwelyd, troi eilwaith.

Reconvey, *v. a.* ail drosi, ail drosglwyddo, attrosi; trosi *neu* drosglwyddo yn ol.

Reconveyance, *s.* attrosiad, attrosiant, ail drosiad, ail drosglwyddiad.

Record, *v.* (Ll. *recordor*) cofnodi, cofiyfru, cofysgrifenu, cofysgrifo, cofysgrifio, coffa, coffhau; ysgrifenu mewn cofiyfr; rhoddi coffadwriaeth; cofrestru, cofiannu; brudio; dathlu; †pyncio; †adrodd; †adalw.

To record in the memory—planu *neu* drysori yn y cof.

It is recorded of him—dywedir am dano; fe a ddywedir am dano; y mae yr hanes am dano; crybwyllir am dano.

Record, *s.* cofiyfr, cofysgrif, cofysgrifen, cofnod, llyfr coffadwriaeth; cofiaeth, cofiant, cof, coffadwriaeth, coffa; tystiolaeth; brud, brut; hen gof; tyst.

Court of record—cofiys.

Record of court—cof llys.

Bill of record—cofysgrif, cofysgrifen.

Books of record—cofiyfrau, llyfrau coffadwriaeth, llyfrau hen gofion, llyfrau cofnodau, brutiau, brudiau.

The records of time—cofiyfrau yr amseroedd; llyfr coffadwriaethau hanesion yr amseroedd.

Record of events—brut, brud, cofiyfr.

It is on record—y mae ar gof; y mae ar gof a chadw; y mae (genym) hanes; traethir, mynegir, dywedir, cofnodir.

To be on record—bod ar lawr mewn cofiyfr; bod yn ysgrifenedig mewn cofiyfr; bod ar gof a chadw.

To bear record—dwyn tystiolaeth, tystiolaethu.

To write a record—ysgrifenu yn goffadwriaeth; cofnodi.

To call to record—galw yn dyst; cymmeryd yn dyst; ymddibleidio at.

Recordation,† *s.* (Ll. *recordatio*) coffa, coffadwriaeth.

Recorder, *s.* cofiadur, cofiawdwr; cofiyfrwr, cofiyfrydd, cofrestwr, cofrestrydd, ysgrifenydd coffadwriaethau; ceidwad cofiyfrau, ceidwad cofysgrifau; pibell, chwibanogl.

Recording, *s.* cofnodiad, cofiyfriad, cofrestriad, coffhad; cofnod.

Recouch, *v. n.* (*re* a *couch*) adorwedd; encilio drachefn i'w wâl.

Recount, *v. a.* (*re* a *count;* Ff. *recouter*) adrifo, adgyfrif, ail gyfrif, edrifo; rhifo, cyfrif; adrodd, traethu, dadgan.

Recountment, *s.* adroddiad, traethiad, dadganiad; adrifiad.

Recoured,† *p. p.* wedi ei wella.

Recourse, *s.* (Ff. *recours;* Ll. *recursus*) adred, ymadred, adgyrch, ailgyrch, eilgyrch, dadred, gwrthred, cynnyred; cyrch; ymgyrch; rhedfa; noddfa; cyrchfa.

To have recourse to—ymgyrchu, rhedeg, adredeg, cyrchu, adgyrchu, *neu* gynnyred at; bod â'i adred at; bod â'i ymadred at, &c.

Recourse,† *v. n.* dychwelyd, adredeg.

Recourseful,† *a.* symmudol bob yn ail.

Recover, *v.* (Ff. *recouvrer;* Ll. *recupero*) ennill, caffael, cael, cyrhaedd, *neu* fynu yn ol; ennill, caffael, cael, cyrhaedd, *neu* fynu drachefn; adgaffael, adferu, adferyd, adennill, adfeddu, ail gaffael, ail ennill, ail gyrhaedd; gwella, gwellhau, gwrygio, adgryfhau; dadebru; myned yn iach; ymiachäu; dwyn adref; dyfod o hyd i beth drachefn; achub, gwaredu; goresgyn.

To recover one — iachäu un o'i glefyd; gwella un, gwellhau un, adferyd un.

To recover flesh—cael ei gnawd ato; gwella yn ei wedd; gwella yn ei olwg; tewhau.

To recover strength—gwrygio, cryfhau, adgryfhau; cael nerth *neu* rym drachefn.

To recover of one's loss—gwella *neu* ymiachäu o'i golled.

To recover one's senses, } dychwelyd i'w
To recover one's wits, } bwyll; dychwelyd i'w iawn bwyll, &c.; dyfod ato ei hun.

To recover from a fit—dadebru, dadlewygu, dadlesmeirio; deffröi o lewyg, o fas, *neu* o lesmair; dadlymhuno.

To recover from death to life—adfywio, adfywhau.

To recover one's breath—cael, cyrhaedd, *neu* gyrchu ei anadl.

To recover one's self—dyfod ato *neu* iddo ei hun; ymgryfhau, ymwrygio.

Well recovered in health—wedi myned yn holliach; wedi cyrhaedd ei gynnefin iechyd.

Not thoroughly recovered—adglaf.

Recoverable, *a.* adennilladwy, adferadwy; â ellir ei ennill yn ol; â ellir ei ennill drachefn; gwelladwy.

Recoveree, *s.* dadanhuddai, dadenhuddai; yr un y rhoddir dyfarniad cyfraith yn ei erbyn; goresgynai.

Recoverer, *s.* dadanhuddwr, dadenhuddwr; yr un y rhoddir dyfarniad cyfraith o'i blaid; goresgynwr.

Recovery, *s.* adgaffaeliad, ail gaffaeliad, adennilliad, adferiad, ennilliad yn ol, caffaeliad drachefn, cyrhaeddiad drachefn; dadanhudd, dadenhudd; dyfarniad cyfraith; goresgyn; gwelliant, gwelliad, gwellhad, iachâd; caffaeliad; adfeddiant.

Recovery of health—adgaffaeliad iechyd, gwellhad, gwelliant, gwelliad, iachâd.
Recovery of sight—caffaeliad golwg.
It is past recovery—fe a lwyr ddarfu am dano; llwyr ddderyw am dano; fe a gyfrgollwyd; ni cheir byth mo hono yn ol.
Without hope of recovery—colledig, cyfrgolledig; wedi myned yn nghyfrgoll; wedi myned ar gyfrgoll; heb obaith gwellhad na ffynniant o hono; anobeithiol; wedi ei roi i fyny.
Recovery (in law)—dadanhudd, dadenhudd; dyfarniad cyfraith; goresgyn.

Recreancy, *s.* llyrfedd, anwredd, anwroldeb, adwriaeth, ofnogrwydd, gwaelfrydigrwydd.

Recreant, *a.* (Norm.) llwfr, llwrf, annewr, anwraidd, cilgïaidd, cachgïaidd, ofnus, ofnog, llyferthin, digalon; gau, gwrthgiliawl; gwaelfrydig, bawaidd.

Recreant, *s.* adyn llwfr, annewr, *neu* ofnog; cilgi, cachgi, cachadur, anwr, llyrfwas.

Recreate, *v.* (Ll. *recreo*) adfywhau, adfywiogi, adfywio, adloni, dadflino, adgryfhau, lloni, diluddedu, dadebru, adferu ysbrydoedd, difyru, dyddanu, boddio.
To recreate one's self—ymloni, ymddifyru.

Recreate, *v. a.* (*re* a *create*) adgreu, ail greu; llunio *neu* greu o newydd.

Recreation, *s.* adfywiad, adloniant, adloniad; difyrwch, difyrwaith.

Recreative, *a.* adfywiol, llonedigol, adlonawl, difyrol, difyr, boddhaol; à baro yn llon *neu* yn ddiludded; à adfywio; à roddo ysbryd newydd yn un.

Recreativeness, *s.* adfywioldeb; difyrwch.

Recrement, *s.* (Ll. *recrementum*) sorod, sothach, ysgarthion, ysbwrial.

Recremental, Recrementitial, Recrementitious, *a.* sothachlyd; cynnwysedig o sorod, sothach, *neu* ysgarthion.

Recriminate, *v.* (Ff. *recriminer;* Ll. *re* a *criminor*) adfeio, gwrthachwyn, gwrthfeio, gwrthsenu; bwrw y bai ar y beiwr; achwyn ar yr achwynwr; dychwelyd yr achwyn ar ben yr achwynwr; rhoi gwrthsen, trawsachwyn, adgeryddu, gwrthgyhuddo, gwrthgeryddu, cydfeio.

Recrimination, *s.* adfeiad, gwrthfeiad, gwrthfeiant, gwrthachwyniad, trawsachwyniad, gwrthachwyn, trawsachwyn, gwrthgwyn, gwrthgyhudded, gwrthgyhuddiad, gwrthgerydd, trawsgyhudded, adgerydd, adgeryddiad, gwrthsen.

Recriminator, *s.* adfeiwr, gwrthfeiwr, gwrthachwynwr, &c.

Recriminatory, Recriminative, *a.* adfeiol, adfeiedigol, gwrthfeiol, gwrthfeiedigol, gwrthachwynol, gwrthsenol, gwrthgyhuddol.

Recross, *v. a.* adgroesi, ail groesi.

Recrudency, *s.*=*Recrudescence.*

Recrudescence, Recrudescency, *s.* (Ll. *recrudescens*) adlidioldeb, adboenusrwydd, adglwyfoldeb, ad-ddolurioldeb.

Recrudescent, *a.* yn adymnoethi, yn ail ymnoethi, yn adymddigio, yn ail ymddigio, yn adglwyfo, yn ad-ddolurio, yn adlidio; yn myned yn gig noeth eilwaith; adlidiol, adddoluriol, ad-ddolurus, adglwyfol; adboenus; yn *neu* wedi tori allan o newydd; yn ffyrnigo.

Recruit, *v.* (Ff. *recruter*) adlenwi, adgyflenwi, adlanw; adgyfanu, adgyfhau; cyflawnu *neu* gyflenwi y gwall *neu* y diffyg; llenwi y lle diffyg; cyweirio y bwlch; cyflawnu *neu* gyflenwi yr adwy; adgryfhau, adwrygio, adgyweirio, adgyflawnu, gwrygio, cryfhau; ymadlenwi; gyfanu, ymgryfhau; ymgyflenwi, ymadlenwi; cyweirio yr adfail *neu* y difrod; adferu yr hyn a aeth ar aball; codi gwŷr; adfelwrio.
To recruit one's self—ymgyfanu, ymgyfhau, ymgryfhau, ymadlenwi, ymgyweirio; cyrchu ei lin.
To recruit one's strength—adgryfhau, ymgryfhau, ymwrygio.
He is recruiting, } y mae efe yn codi
He is raising recruits, } gwŷr; y mae efe yn codi adfelwyr *neu* adfilwyr.
He staid there to recruit his army—arosodd yno i adgyfanu ei lu.

To recruit, To be recruiting, } ymwrygio, cryfhau, ymgryfhau.

Recruit, *s.* adlenwad, adlanwad, adgyflenwad, cyflawniad, cyflenwad, adlanw; adfelwr, adfilwr, milwr llanw, milwr newydd-gyfod: *pl.* milwyr llanw, newydd-gyfodiaid.

Recruiting, Recruitment, *s.* adgyflenwad, adlenwad, adgyfaniad; codiad gwŷr; adfelwriaeth.

Recrystallization, *s.* adgrisialad, adgrisiannad.

Recrystallize, *v. n.* adgrisialu, adgrisiannu, ail ymgrisialu.

Rectangle, *s.* (Ff.; Ll. *rectangulus*) cyfongl, unionongl, cywirongl, union-gongl, ongl gyfartal, ongl gywir, congl cyfartal.

Rectangled, Rectangular, *a.* cyfonglog, cyfongl, uniononglog, cywironglog, cywirongl, unionongl.

Rectangularly, *ad.* yn gyfonglog, &c.

Rectifiable, *a.* diwygiadwy, cywiradwy, cyweiriadwy, unionadwy; dystylladwy.

Rectification, *s.* (Ff.) unionad, uniawnad, cywiriad, diwygiad, iawnad, cyweiriad; dystylliad, têr ddystylliad, ad-ddystylliad.

Rectifier, *s.* unionwr, unionydd, uniawnydd, uniawnwr, cywirwr, cywirydd, iawnydd; dystyllydd, têr ddystyllwr, ad-ddystyllwr.

Rectify, *v. a.* (Ff. *rectifier;* Ll. *rectus* a *facio*) unioni, uniawnu, cywiro, gwella, diwygio, iawnu; dystyllio, dystyllu, têr ddystyllio, ad-ddystyllio, ad-ddyferu, dystyll-deru.
To rectify a globe—cywiro cronen.

Rectilineal, Rectilinear, *a.* (Ll. *rectus* a *linea*) unionlinellog, unionlinol, cyflinol; uniawn.

Rectilineous,† *a.*=*Rectilineal, Rectilinear.*

Rectitude, *s.* (Ff.; o'r Ll. *rectus*) uniondeb, unionder, uniondra, unionedd, unionrwydd, iawnedd, iawnder, cyfiawnder.

Rector, *s.* (Ll.) rheithor, periglor, arberiglor, person, person plwyf; llyw, llywydd, rheolwr, rheolydd.
The rector of the parish—periglor y plwyf, person y plwyf, rheithor y plwyf.
The rector of a university — rheithor prifysgol.

Rectoral, Rectorial, *a.* rheithorawl, periglorawl; perthyn i reithor *neu* beriglor.

Rectorship, *s.* rheithoriaeth, perigloriaeth, personddod, rheithordod.

Rectory, *s.* periglor iaeth, rheithoriaeth, personiaeth; persondy, rheithordy, periglordy.

Rectress, Rectrix, *s.* (Ll. *rectrix*) rheithores, llywodres, llywiodres.

Rectrices, *s. pl.* (Ll.) hir-bluf aderyn, pluf y gynffon.
Rectum, *s.* (Ll.) cwthr, rhefr, herwth.
Rectus, *a.* (Ll.) uniawn, syth.
Recubation, *s.* (Ll. *recubo*) gorweddiad, lledorweddiad, dargreiniad, ymorphwysiad.
Recule,† *v. n.* (Ff. *reculer*)=*Recoil.*
Recumb, *v. n.* (Ll. *recumbo*) lledorwedd, gorwedd, ymbwyso, pwyso, ymorphwys, gorphwyso.
Recumbence, *s.* (Ll. *recumbens*) ymorphwysiad mewn hyder; ymddiried.
He had a great recumbence on his promise — ymddiriedodd yn fawr yn ei air a'i addewid; pwysodd yn fawr ar ei air a'i addewid; rhoddodd ei bwys yn fawr ar ei air a'i addewid.
Recumbency, *s.* gorweddiad, gorweddawd, lledorweddiad, gorwedd, lledorwedd, cleiniad; ymorphwys, ymorphwysiad; rhoddiad pwys ar; llonyddwch; gorphwysdra; seguryd, mewyd.
Recumbent, *a.* (Ll. *recumbens*) yn gorwedd, yn lledorwedd; gorweddol, lledorweddol; yn pwyso ar, yn gobwyso ar, yn gorphwys ar; yn ei ledorwedd; gorweddog, gogwyddol, gogwydd, cleiniol, dargreiniol; segur, mewydol, mewydus, diwaith.
Recuperable, *a.* (Ll. *recupero*) adferadwy, adennilladwy, adgaffaeladwy, adfeddadwy; à ellir ei gaffael eilwaith.
Recuperation, *s.* (Ll. *recuperatio*) adgaffaeliad, adennilliad, adferiad, ail gaffaeliad, ennilliad yn ol, caffaeliad drachefn, cyrhaeddiad drachefn.
Recuperative, } *a.* adgaffaeledigol, adennillol,
Recuperatory, } adfeddiannol, adgyrhaeddol; goresgynedigol; à wasanaetha i gyrhaedd drachefn.
Recur, *v. n.* (Ll. *recurro*) rhedeg yn ol, dyfod yn ol, adgyrchu, ailgyrchu, adredeg, ymgyrchu, dychwelyd, darymchwel, darymchwelyd, cyrchu, attroi; rhedeg *neu* ymadfywio yn y meddwl.
To recur to — ymgyrchu, cyrchu, rhedeg, adgyrchu, *neu* gynnyred at; bod â'i adred at; bod â'i ymadred at.
Recure,† *s.* gwellhad, iachâd, adferiad.
Recureless,† *a.* anfeddygol, anwellhaol, ansele.
Recurrence, } *s.* (Ll. *recurrens*) dychweliad,
Recurrency, } attychwel, dychwelfa, dychwel, attychweliad, dadred, dadrediad, adred, gwrthred; attro, attroad; cyrchfa, ymgyrchfa; ymgyrchiad; adred *neu* adrediad yn y meddwl.
Recurrent, *a.* attychwelog; à ddychwelo o bryd i bryd; attroawl, dadredol, adredol, gwrthredol, dadred.
Recurring, *a.* attychwelog, dychwelog, dadred, dadredol, adredol.
Recurring decimals—degfadau attychwelog, &c.; corddegiadau, ad-ddegiadau.
Recursant, *a.* (Ll. *recurso*) attroawl, dattroawl.
Recursion, *s.* (Ll. *recursus*) dychweliad, dychweledigaeth, rhediad yn ol, adrediad, dadrediad, gwrthrediad, adgyrchiad, dadred, gwrthred.
Recurvant, *a.* cam ac adgam, cam a gwrthgam, plygog ac adblygog.
Recurvate, } *v. a.* (Ll. *recurvo*) gwrthgamu,
Recurve, } adgamu, gwrthblygu, adblygu, attumio, arystumio, adwyro, dad-ddolenu.
Recurvate, } *a.* gwrthblygedig, gwrthgam-
Recurvated, } edig; plygedig tuag i lawr; plygedig tuag allan; adwyrog.
Recurvation, } *s.* adgamiad, gwrthgamiad,
Recurvity, } gwrthblygiad, adblygiad, attumiad, arystumiad, adwyriad; adgemi, gwrthgemi, adblyg, gwrthblyg, adwyrni, argrymedd.
Recurvirostra, } *s. pl.* (Ll. *recurvus* a *ros'rum*)
Recurvirostres, } adgamylfogion, adgamylfinogion; yr adar pig mynawyd.
Recurvous, *a.* (Ll. *recurvus*) adgam, gwrthgam, gwrthblygog, adblygog, adgamedig, gwrthgamedig, gwrthblygol, argrymol, adwyrol, adwyr.
Recusancy, *s.* (Ll. *recusans*) ymwrthodiad; ymwrthodiad *neu* anghydffurfiad â chymundeb eglwys y wlad a'r genedl; anghydffurfiad.
Recusant, *s.* ymwrthodwr, ymwrthodydd, ymwrthodiedydd; y neb a ymwrthodo â chymundeb eglwys ei wlad a'i genedl.
Recusation, *s.* (Ll. *recusatio*) gwrthodiad, ymwrthodiad, llysiant, gomeddiad.
Recuse, *v. a.* (Ll. *recuso*) gwrthod, llysu, pallu; llysu barnwr i drin achos.
Red, *a.* (S. *red, read;* Al. *roth;* Gw. *ruadh*) coch, rhudd. ffion, ffuon. [goch.
Bright red—gloewgoch, coch gloew, fflam-
Dark red—dugoch; rhuddgoch, rhudd.
Crimson red—rhuddgoch.
Deep red—rhuddgoch, rhudd; dugoch; coch dwfn.
Light red—coch goleu, goleugoch, gwyngoch.
Pale red—coch goleu, gwelwgoch, coch gwelw, gwyngoch.
Brown red—gwineugoch, coch gwineu; llwydgoch.
Whitish red—gwyngoch.
Yellow red, } melyngoch, coch melyn.
Orange red, }
Red colour—coch, lliw coch, cochliw.
Blushing red—gwridgoch; coch gàn gywilydd.
Fiery red, } fflamgoch, coch tanbaid;
Flaming red, } gloewgoch fel tân; fflamliw, fflamliw.
Blood-red=*Bloodred.*
Rusty red—rhydgoch, coch rhydlyd, coch rhydog.
Red cheeks — gruddiau ffion, gruddiau ffuon, gruddiau cochion.
Somewhat red—lledgoch, lled goch, cochaidd, gwawrgoch, gogoch, syrn goch, trân goch, cryn goch.
A light red colour—lliw goleugoch, lliw gwyngoch.
Of a pale red colour—gwelwgoch.
Tipt with red—gorgoch, argoch.
Sea-red—melyngoch.
To make red—cochi, rhuddo; peri *neu* wneuthur yn goch; peri *neu* wneuthur yn rhudd; rhuddo.
To mark red, } nodi yn goch; rhudd-
To mark with red, } ellu, rhuddenu; nodi â mwn *neu* nod coch; rhoi mwn *neu* nod coch ar.
Red glowing embers—marwor rhudderw.
To spot with red—rhuddfanu.
The Red Sea—y Môr Coch.
Red book—llyfr coch=llyfr yn cynnwys

enwau pawb yn ngwasanaeth y wladwriaeth.

Red, *s.* coch, rhudd, lliw coch.

Redact,† *v. a.* (Ll. *redactus*) cymhell, dirgymhell, dirio; llunio.

Redacteur, *s.* (Ff.) trefnwr *neu* barotöwr llawysgrifau i'r wasg; llenolygydd, golygydd.

Redaction, *s.* (Ff.) parotoad llawysgrifau i'r wasg; llenolygiad, golygiaeth.

Redan, *s.* (Ff.) adgilwaith, adgilfur.

Redargue,† *v. a.* (Ll. *redarguo*) gwrthbrofi, dadbrofi, disbrofi.

Redargution,† *s.* gwrthbrofiad, disbrofiad, argyhoeddiad.

Red-ash, *s.* yr onen goch.

Red-bay, *s.* llawryf coch, llawrwydd Carolina.

Red-beech, *s.* ffawydden goch.

Red-bird, *s.* yr aderyn coch.

Redbreast, *s.* bronrhuddyn, bronrhuddog, brongoch, y frongoch, y rhuddog, y rhwdog, y goch gam, rhobin goch, rhobin rwdog, robin ruddog.

Robin-redbreast=*Redbreast*.

Red-bud, *s.* rhudd-flaguryn.

Red-chalk, *s.* rhuddell, nod coch, mwn coch, marm coch.

Red-coat, *s.* peisgoch, coch ei bais; milwr, sawdiwr, sawdwr.

Red-coated, *a.* peisgoch, coch ei bais.

Red-coral, *s.* gwylar coch, cochwylar.

Red-deer, *s.* carw coch: *pl.* ceirw cochion.

Redden, *v.* (o *red*) cochi, rhuddo, argochi, dargochi, dygochi; gwneuthur yn goch *neu* yn rhudd; peri yn goch *neu* yn rhudd; myned yn goch *neu* yn rhudd; gwrido, gwridgochi, gwridogi; myned yn wridog *neu* yn wridgoch.

Reddish, *a.* (o *red*) lledgoch, lled goch, gogoch, cochaidd, cochlyd, rhuddaidd, tràn goch, syrn goch, crŷn goch.

Reddish white—cochwyn.

Somewhat reddish—gwyngoch (*Lef.* xiii. 19).

Reddishness, *s.* lledgochedd, lledgochni, gogochni, gogochedd, cocheiddrwydd, cochlydrwydd; cochder; gwrid.

Reddition, *s.* (Ll. *reddo*) dadroddiad, rhoddiad yn ol, rhoddiad adref, adferiad, edfryd, edfrydiad, edrydiad, dadferedigaeth; taliad yn ol, taliad adref; egluriad, eglurhad; arddangosiad.

Redditive, *a.* (Ll. *redditivus*) adferedigol, dadferedigol; atebedigol; yn rhoi atebiad.

Reddle, *s.* (o *red*) nod coch, mwn coch, rhuddell.

Rede,† *s.* (S. *rædc*) cynghor.

Redeem, *v. a.* (Ll. *redimo*) prynu, adbrynu, ailbrynu, prynu yn ol; gwared, gwaredu, achub; rhyddhau, gollwng yn rhydd, gollwng; dadwystlo, diwystlu; ennill yn ol, adennill; prynu i rydd-did o gaethiwed; llwyr brynu.

To redeem a pledge—dadwystlo; rhyddhau gwystl; gollwng gwystl; codi y gwystl.

To redeem time—prynu yr amser; gwneuthur y goreu o'r amser.

Redeemable, *a.* prynadwy, adbrynadwy, gollyngadwy, hybryn.

Redeemableness, *s.* cyflwr prynadwy, &c.; hybrynedd.

Redeemed, *p. p.* prynedig, à brynwyd, &c.

The redeemed—y gwaredigion, y prynedigion.

Redeemer, *s.* prynwr, prynydd, pryniedydd, pryniawdwr, adbrynwr, adbrynydd; gwaredwr, gwaredydd, achubwr, achubydd.

Redeeming, *a.* prynedigol, pryniadol, adbrynedigol, prynol, adbrynol, achubol, achubedigol.

Redeliberate, *v.* adystyried, ystyried drachefn.

Redeliver, *v. a.* rhoi *neu* roddi yn ol; rhoi *neu* roddi eilwaith; dadroddi, ailroddi, ail draddodi; ail wared, ail waredu, adwaredu, gwaredu eilwaith; adollwng.

Redeliverance, } *s.* rhoddiad yn ol *neu* eilwaith;
Redelivery, } dadroddiad, ail roddiad, ail draddodiad; ail waredigaeth, ail waredïad.

Redemand, *v. a.* gofyn *neu* geisio yn ol; gofyn *neu* geisio eilwaith; adofyn, ail ofyn, gofyn adref, adgeisio; galw yn ol.

Redemandable, *a.* adofynadwy; y gellir ei ofyn eilwaith.

Redemise, *v. a.* ail drosi, ail droglwyddo; trosi *neu* droglwyddo eilwaith *neu* yn ol.

Redemption, *s.* (Ff.; Ll. *redemptio*) pryniad, adbryniad, prynedigaeth, adbrynedigaeth; gwaredigaeth, gwarediant, gwarediad, ymwared, gwared, rhyddhad.

Redemption of a pledge—dadwystlad, gollyngiad gwystl.

Price of redemption—iawn, pridwerth, adbrynol brid.

Redemptioner, *s.* prynedigwr.

Redemptive, *a.* prynol, pryniadol, adbrynol, prynedigol, adbrynedigol.

Redemptorists, *s. pl.* Gwarediannwyr=urdd y Gwaredwr Santaidd, à sylfaenwyd yn Naples, yn 1732, ac à adfywiwyd yn Awstria yn 1820.

Redemptory, *a.* prynedigol, adbrynedigol, pryniadol, prynol, adbrynol; à dalwyd yn bridwerth.

Redented, *a.* (Ll. *re* a *dens*) à fo fel dannedd llif; bylchog, danneddog, rhintach.

Redescend, *v. n.* ail ddisgyn, ad-ddisgyn, disgyn eilwaith.

Redevable, *a.* (Ff.) dyledus, mewn dyled, dân

Red-eye, *s.* y pysg llygadgoch.

Red-faced, *a.* wynebgoch, wynebrudd.

Red-gum, *s.* y gân; y gafod goch.

Red-haired, *a.* pengoch, gwalltgoch; blewgoch.

Red-hot, *a.* gwynias, yn wynias; yn dân poeth, coch, *neu* burgoch; purboeth.

Redient, *a.* (Ll. *rediens*) dychwelawl, dychweledigol.

Redigest, *v. a.* ail drefnu, attrefnu, trefnu o newydd.

Redintegrate, *v. a.* adgyfanu, adgyfhau; adnewyddu, adwneuthur; adlunio; adferyd, edrydu.

Redintegrate, *a.* adnewyddedig, adnewyddol; à wnaed o newydd.

Redintegration, *s.* adnewyddiad; adgyfaniad; edrydiad, edfrydiad.

Redisburse, *v. a.* ad-dalu, attalu, talu yn ol.

Redispose, *v. a.* ail drefnu, attrefnu.

Redisseizin, *s.* dadgamoresgyn.

Redisseizor, *s.* adgamoresgynwr, adgamfeddiannydd.

Redissolve, *v.a.* attoddi, ail doddi; ail ddattod.

Redistribute, *v. a.* ail ddosbarthu, ad-ddosbarthu, adgyfranu.

Redistribution, *s.* ail ddosbarthiad, ad-ddosbarthiad, adgyfraniad.

Red-lead, *s.* plwm coch, mwn coch; sinobl.

Red-marl, *s.* marl coch; y tywodfaen coch newydd.

Redness, *s.* (o *red;* S. *readness*) cochni, cochder, cochedd, cochi, cochdra, cochineb, rhudd-der; gwrid.

Redolence, } *s.* (o *redolent*) perarogledd, per-
Redolency, } ogledd, perarogl, persawr, pereidd-dra.

Redolent, *a.* (Ll. *redolens*) peraroglaidd, peraroglus, aroglber, sawyrber, safwyrber, peraidd, pereiddsawr, persawr, hyfrydsawr; yn rhoi sawyr peraidd; yn bwrw perarogl; per ei sawyr, ei safwyr, *neu* ei arogl; yn arogli.

Redondilla, *s.* (Ysp.) math ar fydryddiaeth arferedig yn yr Yspaeneg.

Redouble, *v.* (*re* a *double*) adblygu, ad-ddyblygu, ail ddyblygu, deublygu, dyblygu, dyblyga eilwaith; mynychu; adnewyddu.

Redoubt, *s.* (*Ff. redoute, réduit*) rhaggaeran, rhaccaeran, rhaggaer, rhaocaer, pedrygaer; diffynwaith.

Redoubtable, *a.* (Ff. o *redoubter*) ofnadwy, arswydol, arswydlawn, arswydus; dychrynllyd, arswydbair; à bair fraw; à dery â braw; dychrynllyd i elynion; cadarawedd, gwrol, gwych, dewrwych.

Redoubted,† *a.* ofnadwy, arswydus.

Redound, *v. n.* (Ll. *redundo*) deillio, dyfod, tarddu, *neu* dyfu i un oddi wrth ryw beth; tueddu; cynnyddu; ymhelaethu; dylifo; attueddu; dychwelyd, ymchwelyd, troi.

To redound to—troi yn, bod er, cyfeirio at, tueddu at.

This will not redound to your praise—ni thry hyn yn glod i chwi; ni bydd hyn er clod i chwi; ni chwanega hyn mo'ch clod chwi; ni chwanega hyn at eich clod chwi.

That the abundant grace might.....redound to the glory of God—fel y byddo i ras wedi amlhau.....ymhelaethu i ogoniant Duw (2 *Cor.* iv. 15).

Redpole, *s.* (*red* a *pole*) yr aderyn pengoch.

Redraft, *v. a.* tynu eilwaith, tynu drachefn, tynu o newydd, ail dynu.

Redraw, *v. a.* ail dynu, tynu drachefn, tynu eilwaith; tynu eilun *neu* adlun.

Redress, *v. a.* (Ff. *redresser*) diwygio, adgyweirio, unioni, iawnu, attrefnu, gwella; esmwythäu, esmwytho, lliniaru, llaesu, ysgafnhau; rhyddhau; dilwytho; digolledu; iachäu.

To redress one—gwneuthur iawn i un; adferu cyfiawnder i un; rhyddhau un oddi wrth ei oreilid.

To redress one's self—gwneuthur iawn i un ei hun; mynu ei gyfiawnder; ymwared rhag cam; dïal ei gam.

To redress grievances—diwygio camweddau; symmud goreilidiau; rhyddhau oddi wrth feichiau; ysgafnu *neu* ysgafnhau beichiau.

Redress, *s.* diwygiad, adgyweiriad, gwellhad, difeiad; esmwythâd, ysgafnhad, ysgafniad, dilwythiad; iawn, ymwared, rhwymedi, digolledïad, diwygiad cam; tâl, taliad; iawniad; adgyweirydd.

Redresser, *s.* adgyweirydd, adgyweiriwr, diwygydd, diwygiwr, diwygiedydd, esmwythwr, esmwythydd.

Redressible, *a.* adgyweiriadwy, diwygiadwy, &c.

Redressive, *a.* adgyweiriol, ysgafnhaol, gwellhaol, diwygiol, esmwythaol.

Redressless, *a.* heb adgyweiriad, heb wellhad; anwelladwy, anniwygiadwy, anghyweiriadwy.

Redressment, *s.* adgyweiriad, diwygiad, gwellhad; esmwythâd, ysgafnhad; digolledïad.

Redsear, *v. n.* (*red* a *sear*) llosgi; tori pan yn rhy boeth.

Redshank, *s.* (*red* a *shank*) coesgoch.

Redshanks, *s.* anwywig=planigyn.

Redshort, *a.* (*red* a *short*) brau pan yn wynias; breugoch.

Red-silver, *s.* arian coch.

Redstart, } *s.* (*red* a *start*, S. *steort*, cynffon)
Redtail, } llostruddyn, rhonellgoch, y rhawngoch, aderyn rhawngoch, coch y berllan, y tinboeth, y tingoch.

Redstreak, *s.* (*red* a *streak*) yr afal coch rhengog; osai yr afal coch rhengog.

Reduce, *v. a.* (Ll. *reduco;* It. *reducere*) adferu, adferyd, edfryd; dwyn, dygyd; dwyn i; peri yn, wneuthur yn; dwyn yn ol; dwyn adref; dadchwelyd, dymchwelyd; troi; hebrwng yn ol *neu* adref; dwyn i'w hen gyflwr; adddwyn, attwyn, gwrtharwain; rhoi yn ei le drachefn *neu* eilwaith; hebrwng i'w le drachefn *neu* eilwaith; darostwng, goresgyn, cymmeryd, ennill (yn ol), adennill; cwtogi, byrhau, lleihau, eiddilo; crynöi; iselu, diraddio; attwysgo.

To reduce to, } dwyn i; peri yn, gwneuth-
To reduce unto, } ur yn.

To reduce to dust—gwneuthur yn llwch; peri yn llwch; troi yn llwch.

To reduce to nothing—diddymu; gwneuthur yn ddiddym; dwyn ar ddim; gwneuthur yn ddim.

To reduce into a narrow compass—cyfyngu; cwtogi, byrhau, talfyru, dyfyru; crynöi; gwneuthur crynodeb.

To reduce to heads, } dosbarthu yn ben-
To reduce into heads, } au; dosbarthu dân benau.

To reduce to writing—rhoi ar lawr yn ysgrifenedig; rhoi ar lawr mewn ysgrifen.

To reduce expenses—cwtogi traul, lleihau traul, &c.

To reduce to ashes—troi yn lludw; gwneuthur yn lludw.

I shall reduce all to these four heads—mi a grynoaf, a gynnwysaf, a gyfleaf, *neu* a ddosbarthaf y cwbl dân y pedwar pen yma.

Reduced to want—à ddygwyd i eisieu; wedi ei ddwyn i eisieu.

Reduced to poverty—à ddygwyd i dlodi, &c.

He is reduced in his circumstances—efe a aeth yn ol yn y byd; y mae efe wedi myned yn ol yn y byd.

A reduced officer—swyddog *neu* benfilwr cwtogedig ei gyflog; cwtog.

Hither is to be reduced the.....—yma y cyflëir y.....

Reducement, *s.* adferiad, edfrydiad, dadferiad, dadferedigaeth; dygiad; dadchweliad, dymchweliad; cwtogiad, lleihad; attwysgiad.

Reducent, *a.* attwysgol, ad-ddygiedigol, edfrydedigol; lleihaol, cwtogol; à dueddo i adferu, &c.

Reducent, *s.* attwysgydd, dadchwelydd, adddygiedydd, edfrydydd.

Reducer, *s.* attwysgwr, attwysgydd, edfrydwr, edfrydydd, ad-ddygiedydd; darostyngwr, darostyngydd, adennillwr.

Reducible, *a.* à aller ei ddwyn yn ol *neu* yn is; attwysgadwy, adferadwy, ad-ddygadwy; lleiadwy; à ellir ei ennill, &c.

Reduction, *s.* (Ff.; Ll. *reductio*) dygiad, dadchweliad, attwysgiad, dygiad yn ol, adddygiad, dychweliad, adferiad, edfrydiad, dadferiad; darostyngiad, goresgyniad, gorchafiaeth; ennilliad (yn ol), adennilliad; cwtogiad, lleihad, crynoad; troad; gwneuthuriad.
Reduction (as a rule)—attwysgiaeth, dadchweliaeth.
Reduction ascending — attwysgiaeth esgynol.
Reduction descending—attwysgiaeth ddisgynol.

Reductive, *a.* attwysgol, ad-ddygiedigol, dadchweledigol, adferedigol; lleihaol, cwtogol.

Reductive, *s.* attwysgydd, dadchwelydd, adddygiedydd, adferydd.

Redundance, } *s.* (Ll. *redundantia*) gormodd,
Redundancy, } gormod, gormodedd, rhysedd, arddigonedd, gorddigonedd, rhylawnedd, rhylawnder, gorllawndid, gorddigon; mwy na rhaid; gorllif; rhwy.

Redundant, *a.* gormodol, gormoddol, gormod, gormodd, gorddigon, gorddigonol, gorhelaeth, gorllawn, rhylawn, tragorol; à fo mwy na rhaid; à fo mwy na digon; à fo dros ben digon; à fo dros ben; rhy aml; à fo yn llenwi, yn rhedeg, yn llifo, neu yn llifeirio drosodd; gorllifol; rhy; helaethlawn, dïamdlawd.

Reduplicate, *v. a.* (Ll. *reduplico*) dyblygu, deublygu, adblygu, ail ddyblygu, ad-ddyblygu, plygu.

Reduplicate, } *a.* dyblyg, deublyg, adblyg,
Reduplicative, } adblygol, adblygedig, dyblygedig, dyblygedigol, attorchol.

Reduplication, *s.* dyblygiad, deublygiad, adblygiad, ad-ddyblygiad, deuddyblygiad, gwrthblygiad, adblygedd, attorchiad; attill; adgymmeriad.

Redwater, *s.* y dwfr coch (mewn defaid).

Redwing, *s.* yr aderyn adeingoch, coch yr aden, coch ei aden, yr adeingoch, tresglen goch.

Redwood-tree, *s.* cochwydden=un o goed yr India Ddwyreiniol.

Ree, } *s.* dernyn o arian Portugal, gwerth
Re, } o ddeutu y bummed ran o ffyrling.

Ree,† *v. a.* (cyttras â *rid*, *riddle*) rhidyllio, gogrynu.

Re-echo, *v.* adseinio, dadseinio, adleisio, adlefain, darstain.

Re-echo, *s.* adsain, dadsain, adlais, adlef.

Reechy, *a.*=*Reeky*.

Reed, *s.* (S. *hreod*, *reod*; Al. *rieth*; Gw. *readan*) corsen, (*pl.* cyrs, corsenau), cecysen, (*pl.* cecys), cawnen, (*pl.* cawn), calaf, (*dim.* calafyn, *pl.* celyf calafon); gwelltyn; pibell; peithyn, (*pl.* peithynau, peithwydd), brwyd, (*pl.* brwydau); to; saeth gorsen, saeth.
Weaver's reeds — brwydau, peithynau, peithwydd, neu rwyllau gwëydd.
Reed—corsen=mesur Iuddewig o 3 llath a 3 modfedd.
Paper-reeds—papyrfrwyn (*Esa.* xix. 7).
Reed-bird—aderyn y cyrs, aderyn y rhisyd.
Reed-bog—corslwyn, corsle.
Reed-bed, } corslwyn, corsle, cors.
Reed-plot, }

Reeded, *a.* corsenog, llawn cyrs; cyffelyb i gyrs.

Reeden, *a.* corsenol, corsenaidd.
Reeden pipes—pibellau cyrs.

Reed-grass, *s.* corswellt, cyrswellt, corsenwellt, corsen, cawn, cawnwellt.
Canary reed-grass—gwyran, corswellt amryliw.

Re-edification, *s.* ail adeiladaeth, adadeiladaeth.

Re-edify, *v. a.* ail adeiladu, adadeiladu, adadeilio, adeiladu o newydd.

Reedless, *a.* heb gyrs, anghorsenog.

Reedmace, *s.* rhodell, cynffon y gath, ffon y plant, ffynwewyr y plant, ffynwewyr ellyllon, hesgen felfedog, penmelfed, calfelfed, rholbryn.

Reedy, *a.* corsenog, llawn cyrs, llawn o gorsenau; corsenaidd.

Reef, *s.* (Ia.; D. *rif*, *rift*; Sw. *ref*) hwylblyg, plyg hwyl, hwyl-fyriad.

Reef, *v. a.* tynu hwyl neu hwyliau i mewn; cwtogi, lleihau, neu grychu hwyliau; hwylfyru, hwyl-refu, hwyl-grychu, hwylblygu.

Reef, *s.* (Al. *riff*; Ia. *rif*) iselgraig, basgraig, creigres; craig agos i wyneb y dwfr; craig.

Reefing, *s.* hwyl-fyriad, hwyl-refiad, hwylgrychiad; tyniad hwyl neu hwyliau i mewn.

Reefy, *a.* creigiog, basgreigiog, llawn basgreigiau.

Reek, *s.* (S. *rec*; Ia. *rook*; Al. *rauch*) tarth, anwedd, ager, agerdd; das.

Reek, *v. n.* anweddu, mygu, tarthu, tarthio, anwyddo.

Reeky, *a.* myglyd; â lliw y mwg arno; melynddu; du, tywyll; huddyglyd; â lliw yr huddygl arno.

Reel, *s.* (S. *hreol*) cengliadyr, ceingliadyr, cyngrod, ceingyll; estyllod dyrwyn; troell; taplas, corelw.
Winding reel—cyngrod, cengliadyr, ceingliadyr.

Reel, *v. a.* cenglu, ceinglu; dyrwyn yn gengliau; dyrwyn ar gengliadyr; dyrynu.

Reel, *v. n.* (S. *ragla*) telgyngu, telgynu, honcian, honcio, hwntian, pentwyno, bwhwman, siglo; ymsymmud (fel meddwyn), ymdröi (fel meddwyn); tramgwyddo; corelwi, taplasu.

Re-elect, *v. a.* adethol, ail ethol, ail ddethol, ethol eilwaith, ethol o newydd, ail ddewis.

Re-election, *s.* adetholiad, ail etholiad, ail ddewisiad.

Re-eligibility, *s.* ad-ddewisoldeb.

Re-eligible, *a.* ad-ddewisol, ail ddewisol, adetholadwy.

Reeling, *s.* cengliad, ceingliad, dyrwyniad.

Reeling, *p.* yn honcian, yn telgyngu, &c.; anwastad neu anwadal ei gamrau; anwadal neu anwastad ei gerddediad.

Re-embark, *v.* adlongio, adlongi; rhoi mewn llong eilwaith neu drachefn; rhoi ar fwrdd llong eilwaith neu drachefn; ail roddi neu osod mewn llong; ail osod neu roddi ar fwrdd llong; cymmeryd llong eilwaith neu drachefn; adgymmeryd llong; adforio, ailforio; ailfyned i long; ail esgyn i long; myned eilwaith i long; ail anturio.

Re-embarkation, *s.* ail osodiad neu roddiad mewn llong; adlongiad, &c.

Re-embattle, *v. a.* adfyddino, ail fyddino; attrefnu i'r fyddin.

Re-embody, *v. a.* adgorffori.

Re-emerge, *v. n.* dadymsoddi, adymddangos, adgodi; ail ddyfod i'r golwg.

Reeming, *s.* carthiad agenau llong; carthu agenau llong.

Re-enact, *v. a.* ail ddeddfu, deddfu eilwaith, deddfu o newydd, ailbenu.
Re-enaction, } *s.* ail ddeddfiad, deddfiad o
Re-enactment, } newydd.
Re-enforce, *v. a.*=*Reinforce.*
Re-engage, *v.* adrwymo, ail rwymo; adymrwymo, ail ymrwymo.
Re-enjoy, *v. a.* adfwynhau, ail fwynhau, mwynhau eilwaith, mwynhau o newydd, adfeddu, adfeddiannu, ail feddu, ail feddiannu.
Re-enjoyment, *s.* adfwynhad, adfwyniant, ail fwynhad.
Re-enkindle, *v. a.* adgynneu, adennyn, ail gynneu, ail ennyn.
Re-enlist, *v. a.* adgofrestru, ail gofrestru, adrestru.
Re-enlistment, *s.* adgofrestriad, ail gofrestriad.
Re-enstamp, *v. a.* ail arfathu.
Re-enter, *v.* myned i mewn eilwaith *neu* o newydd; ail fyned i mewn; ail gymmeryd; goresgyn o *neu* ar; adoresgyn, adfeddiannu.
Re-enter, *s.* adfyned (mewn cerfiadaeth).
Re-enthrone, *v. a.* ail orseddu, adorseddu; rhoi ar yr orseddfainc eilwaith.
Re-enthronement, *s.* ail orseddiad, adorseddiad.
Re-entrance, *s.* ail fynediad i mewn; adfynediad i mewn.
Re-entry, *s.* ail oresgyn, adoresgyn, ail gymmeriad goresgyn; adfeddiannad, ail feddiannad; ail gofnodiad.
Reermouse, *s.* (S. *hreremus*) ystlum, ystlumyn, ysbryl.
Re-establish, *v. a.* adsefydlu, ail sefydlu; sefydlu eilwaith, drachefn, *neu* o newydd; adferyd.
Re-establisher, *s.* adsefydlwr, adsefydlydd, ail sefydlwr, ail sefydlydd.
Re-establishment, *s.* adsefydliad, ail sefydliad; adferiad.
Re-estate,† *v. a.* adsefydlu.
Reeve, *s.* (S. *gerefa*; Al. *graf*) maer, goruchwyliwr; pcnswyddwr tref; swyddog heddwch, heddswyddog; golygydd globwll: arferedig weithian mewn cyfansoddiad yn unig.
Reeve, *s.* y grychedn fenyw.
Reeving, *s.* tyniad rhaff trwy gyff.
Re-examinable, *a.* adholadwy, ail holadwy.
Re-examination, *s.* adholiad, adholedigaeth, ail holiad, adchwiliad.
Re-examine, *v. a.* adholi, ail holi, holi eilwaith, holi drachefn, holi o newydd; adchwilio.
Re-exchange, *s.* adgyfnewid, adnewid, ail newid, ail gyfnewid.
Re-export, *v. a.* adanfon allan, anfon allan drachefn, ail allfori.
Re-export, *s.* ail allforiad; peth à allforer eilwaith.
Re-exportation, *s.* ail allforiad, ail allgludiad.
Refashion, *v. a.* llunio *neu* ffurfio eilwaith.
Refect,† *v. a.* (Ll. *refectus*) adfywio, adloni, adfywiogi, dadflino.
Refection, *s.* (Ff.; Ll. *refectio*) adloniad, adfywiad, dadebryd; adgywair *neu* adloniad gàn fwyd; pryd o fwyd; pryd cynnil, adwledd; ymborth, lluniaeth, cynnaliaeth.
Refective, *a.* adfywiol, adlonol, adgyweiriol, adfaethol, alferedigol, dadferol, dadebrol, dadferthol.
Refective, *s.* meddyginiaeth adfywiol, cyffyr adlonol, meddyginiaeth adgyweiriol; yr hyn à adlona, &c.: *pl.* adgyweirolion, dadferolion, dadebrolion, dadfertholion.
Refectory, *s.* (Ff. *refectoire*) adgyweirfa, ymborthfa, bwydfa, ystafell fwyta, rhandy bwyta, lle i gymmeryd ymborth, ancwyn-gell, ancwynfa.
Refel, *v. a.* (Ll. *refello*) gwrthbrofi, dadbrofi, disbrofi.
Refer, *v.* (Ll. *refero*; Ff. *referrer*) cyfeirio; bwrw; anfon, cyfarwyddo, tynwyddo; cymhwyso; rhoi, rhoddi, gosod; gadaw; ymddibleidio; golygu; penodi; perthyn; bod yn perthyn; dwyn; ymgynghori.
To refer to—cyfeirio at, anfon at, cyfarwyddo at, tynwyddo at; rhoi, bwrw, gadaw, *neu* adael ar; ymddibleidio at, ymgelio at; golygu; perthyn i.
To refer a difference to arbitration—rhoi, bwrw, *neu* adael amrafael ar ddyddwyr *neu* gylafareddwyr.
These words may refer to...—gellir cymhwyso y geiriau hyn at...; gellir cyfeirio y geiriau hyn at....
I refer it to you—yr wyf fi yn gadael arnoch chwi; yr wyf fi yn ei adael arnoch chwi.
Refer the matter in dispute—rhoddwch y ddadl ar ddyddwyr *neu* gylafareddwyr.
To God would I refer my cause—ar Dduw y rhoddwn fy achos.
The poor referreth himself unto thee—arnat ti y gedy y tlawd.
He referred himself to him that judgeth righteously—rhoddodd ar y neb sydd yn barnu yn gyfiawn.
To refer one's self—ymroddi, ymröi, ymosod, ymgymmeryd.
Referred to—y cyfeiriwyd ato.
Referable, *a.* cyfeiriadwy; à ellir cyfeirio ato; à ellir ei ystyried yn mherthynas i ryw beth.
Referee, *s.* dyddiwr, cylafareddwr, canolwr; yr un y cyfeirir ato *neu* y rhoddir arno.
Reference, *s.* cyfeiriad; cyfarwyddiad; perthynas; golygiad, golwg; rhoddiad, bwriad, *neu* adawiad ar gylafareddwyr; rhoddiad, gosodiad, *neu* adawiad ar farn cylafaredd; dyddiad; cyfeirnod, nod cyfeiriol.
Marks of reference—cyfeirnodau, nodau cyfeiriol.
Having marks of reference—cyfeirnodawl.
In reference to that—mewn perthynas i hyny; yn mherthynas i hyny; gyda golwg ar hyny.
With reference to that—gyda golwg i hyny; gyda golygiad i hyny; gàn olygu hyny; o ran hyny; gyda golwg ar hyny.
To have reference to—golygu; bod â golwg at; bod â'i olwg at; bod â chyfeiriad at; bod â'i gyfeiriad at; perthyn i, perthynu i; bod yn perthyn i; bod â pherthynas *neu* berthyniad i.
Referendary, *s.* swyddog à draddodai yr âtebion breninol i ddeisebion; †terfynydd dadl, y canol.
Referment,† *s.* (o *refer*) cyfeiriad.
Referment, *v. a.* (*re* a *ferment*) adweithio, adferwi, adgynhyrfu, ail gynhyrfu, ail weithio.
Referrible, *a.* cyfeiriadwy; à ellir cyfeirio ato; y gellir cyfeirio ato; à ellir ei ystyried yn mherthynas i ryw beth.
Refil, *v. a.* adlenwi.

Refind, *v. a.* ail gaffael, cael drachefn, cael o newydd.

Refine, *v.* (*re* a *fine*; Ff. *raffiner*) coethi, puro, teru; diwygio, adgyweirio, ad-ddiwygio; caboli; manylu, cywreinio; ymgoethi.
To refine language - coethi, diwygio, puro, teru, *neu* gaboli iaith.
To refine liquors—teru, puro, coethi, *neu* ddianmhuro diodydd.
To refine upon—trin yn fanylach; cywreinio, manylu; gwellhau, gwella.

Refined, *p. p.* coethedig, puredig, &c.; coeth, pur, têr, glân.

Refinedness, *s.* coethder, coethdra, purdeb, teredd.

Refinement, *s.* coethder, coethineb, coethdra, coethedd, purineb, terineb; coethiad, purad; adgyweiniad, trachywreiniad, adgymheniad, ad-ddiwygiad; manyliad, manyliant; cyfrwysder.

Refiner, *s.* purwr, puryddd, puriedydd, coethwr, coethydd, coethiedydd, terydd, terwr.
Refiner's fire—tân y toddydd (*Mal.* iii. 2).

Refinery, *s.* coethfa; lle i goethi metteloedd.

Refining, *s.* coethiad, purad, teriad, terad; coethiad metteloedd.

Refit, *v. a.* adgyweirio, adnewyddu, ail daclu, ail drwsio, attrwsio, ail barotöi, ail osod yn nghyd; ail gymhwyso, adgymhwyso, ail addasu.

Refitment, *s.* adgyweiriad, &c.

Reflect, *v.* (Ll. *reflecto*) taflu, bwrw, plygu, *neu* droi yn ol; gwrthdaflu, gwrthfwrw, gwrthblygu, gwrthdröi; taflu, bwrw; adlewyrchu, adlewychu, dadlathru, llewyrchu, llewychu, attywynu, dattywynu, tywynu, gwrthlewychu, gwrthdywynu, gwrthddysgleirio, addysgleirio; gwrthdaro; gwrthdaflu, gwrthdawlu, gwrthluchio; adlunio, gwrthlunio; rhoi, bwrw, taflu, *neu* ddangos llun *neu* adlun; rhoi, bwrw, taflu, *neu* ddangos gwrthlun; ymddangos, gwrthddrychio, gwrthrithio, gwrthymrithio, gwrthymddrychio, adymrithio, adymlunio, gwrthymlunio, adymddrychio; adfeddylied, adfyfyrio, adystyried, adfeddwl, ymadgofio, ymsynied, ymsynio, ymfyfyrio; meddylied, ystyried; beio, bwrw bai, goganu.
To reflect on, } adystyried, adfeddylied
To reflect upon, } am, adfyfyrio ar; ystyried; ystyrio, meddwl am, myfyrio ar.
To reflect on *or* upon, } beio ar; bwrw
To make reflections on, } bai ar; beio,
To cast reflections on, } barnu, goganu, gwarthruddo; bod â'i farn ar; dywedyd ei ddewis chwedl am; bwrw *neu* roi ei farn ar; hortio; rhoi barn *neu* fefl ar.
Reflected object—gwrthrith, adrith.
Reflected colour—mabliw, adrithliw.
Reflected light — adlewyrch, adlewych, gwrthwawl, gwrthlewych, gwrthdywyn, goleuni attywynedig.

Reflectent, *a.* gwrthblygol, gwrthblygedigol, adblygol, gwrthdroawl, attywynol.

Reflectible, *a.* gwrthblygadwy, gwrthdroadwy, gwrthdafladwy; adlewyrchadwy, adlewychadwy, adluchiadwy.

Reflecting, *a.* adlewyrchol, adlewychol, dattywynol, attywynol, gwrthlewychol, adlygol, gwrthdywynol; gwrthymdroawl; adfyfyriol, myfyrgar, meddylgar, myfyriol, myfyr.

Reflection, *s.* (o *reflect*) tafliad yn ol, bwriad yn ol; gwrthdafliad, gwrthblygiad, dadblygiad; adlewychiad, adlewyrchiad, gwrthlewychiad, gwrthlewyrchiad, gwrthdywyniad, attywyniad, dattywyniad; adlewych, adlewyrch, gwrthlewych, gwrthlewyrch, attywyn, dattywyn, gwrthdywyn, gwrthdarawiad; adlun, gwrthlun, gwrthymddangosiad, llun, darlun; gwrthluniad; adfyfyriad, adfeddyliad, myfyriad, adfyfyrdod, myfyrdod, adfeddwl, meddwl, adgof, ymadgof; adblyg meddwl; ymsyniad; ystyriaeth; gogan, sen, gwrthrudd, bai; gwrthnodiad, beiad, goganiad.
Reflections—adfyfyrion.
To cast reflections on, } beio ar; bwrw bai
To pass reflections on, } ar; beio, barnu, goganu, gwarthruddo; bod â'r farn ar; dywedyd ei ddewis chwedl am; rhoi *neu* fwrw ei farn ar; hortio; rhoi barn *neu* fefl ar.

Reflective, *a.* adlewyrchol, adlewychol, attywynol, gwrthlewyrchol, gwrthdywynol, adlygol, adluchiol; gwrthdroawl; adfyfyriol, adfyfyrgar, adfeddylgar, myfyrgar, meddylgar, myfyriol, myfyr, hyfyfyr.

Reflector, *s.* adlewychydd, adlewyrchydd, adlewychor, attywynor, dattywynydd, drych, adrithyr; adfyfyriwr, myfyriwr, un myfyrgar, myfyrgarwr, ystyriwr, pwyllwr.

Reflex, *a.* (Ll. *reflexus*) gwrthblygedig, adblygedig, gwrthdafledig; à fwriwyd *neu* à daflwyd yn ei wrthol; adlewychedigol, attywynedig, gwrthlewychedig.

Reflex, *s.* gwrthblygediga eth; adlewyrchiad, gwrthlewychiad, attywyniad; attywyn, gwrthdywyn, adlewych.

Reflex, *v. a.* adlewyrchu, adlewychu, gwrthdywynu, gwrthlewychu, attywynu, dattywynu; gwrthdaflu, taflu yn ol, gwrthluchio.

Reflexibility, *s.* gwrthblygedd, adblygedd, gwrthdröedd; ansawdd gwrthblygadwy *neu* wrth-hyblyg.

Reflexible, *a.* gwrthblygadwy, gwrthdafladwy, gwrthdroadwy, attroadwy; à ellir ei wrthblygu *neu* ei wrthdröi.

Reflexion, *s.*=*Reflection*.

Reflexity, *s.* gwrthblygedd, adblygedd, gwrthdröedd.

Reflexive, *a.* attroawl, gwrthdröedigol, attröedigol; gwrthgyfeiriol; yn edrych yn ol; à fo â'i olwg ar rywbeth à aeth heibio; myfyrgar, meddylgar, hyfyfyr.

Reflexively, *ad.* yn attroawl, &c.; gàn olygu yr hyn a aeth heibio; tuag yn ol.

Refloat, *s.* adlif, gwrthlif, dadlif, trai; adnawf.

Reflorescence, *s.* adflodeuad, ail flodeuad.

Reflourish, *v. n.* adflodeuo, ail flodeuo; ail dyfu, attyfu.

Reflow, *v. n.* adlifo, gwrthlifo, adllifeirio, dadlifo, gwrthlifeirio; llifo *neu* redeg yn ol.

Refluctuation, *s.* adlifiad, adlifiant, gwrthlifiad, gwrthlifiant, adlifeiriad, dadlifiad.

Refluence, } *s.* adlifeiriant, gwrthlifiant, dad-
Refluency, } lifiant, gwrthlifiad, dadlifiad.

Refluent, *a.* (Ll. *refluens*) adlifol, dadlifol, gwrthlifol, adlifeiriol, dadlifeiriol, gwrthlifeiriol; à fo yn llifo *neu* redeg yn ol.

Reflux, *s.* (Ff.; Ll. *refluxus*) adlif, dadlif, gwrthlif, adlifiant, dadlifiant, gwrthlifiant, adlifiad, llaer, gwrthred, adred.
The flux and reflux of the sea—llif ac adlif y môr; llanw a thrai y môr; lli a llaer y môr; llif a llaer y môr; morlif

a mordrai; morlif a moreb; llanwed ac ertrai y môr.

Refocillate, *v. a.* (Ll. *refocillo*) adfywio, adfywhau, adfywiogi, bywiogi.

Refocillation, *s.* adfywiad, adfywhad.

Refoment, *v. a.* adgynhesu, ail gynhesu; ail ennyn, ail gynhyrfu.

Reform, *v.* (Ll. *reformo*) diwygio, gwellhau, gwella; ymwellhau, ymddiwygio.

To reform one's self—diwygio *neu* wellhau ei fuchedd; gwellhau, ymwellhau, ymddiwygio.

To reform one — diwygio un; diwygio buchedd *neu* foesau un; ceryddu un.

To reform an army—talfyru, cwtogi, *neu* ysbaddu byddin.

Re-form, *v. a.* (*re* a *form*) adffurfio, ail ffurfio, adlunio, lluniaw o newydd, adwneuthur, adnewyddu, adgyweirio, attrefnu, ail daclu.

To re-form (as a hawk)—cymmoni ei blu.

Reform, *s.* diwygiad; gwellhad, gwelliaeth.

Reform of troops—talfyriad, cwtogiad, *neu* ysbaddiad byddin.

Reformada, *s.* (Ysp.) mynach à ymlyno wrth ddiwygiad ei urdd; swyddog difyddin, swyddog coll-fyddin.

Reformalize,† *v. a.* diwygio, peri diwygiad.

Reformation, *s.* (o *reform*) diwygiad; diwygiaeth; gwellhad, gwelliant.

Re-formation, *s.* adffurfiad, ail ffurfiad, adluniad, adwneuthuriad, attrefniad, adgyweiriad, adnewyddiad.

Re-formative, *a.* adffurfiol, adluniol, adwneuthurol, attrefniadol, adgyweiriol.

Reformatory, *a.* diwygiol, diwygiedigol, diwygiadol, diwygiadus; gwellhaol.

Reformed, *p. p.* diwygiedig, &c.

The reformed—y diwygiedigion, y diwygiedig, proffeswyr y grefydd ddiwygiedig.

The reformed religion—y grefydd ddiwygiedig.

Reformer, *s.* diwygiwr, diwygydd, diwygiedydd; attrefnwr, attrefnor.

Reformist, *s.* un diwygiedig, un o'r grefydd ddiwygiedig; pleidiwr diwygiad gwladwriaethol, diwygiolwr: *pl.* diwygiedigion, diwygiolwyr.

Refortification, *s.* adgaerad, ail gaerad.

Refortify, *v. a.* adgaeru, ail gaeru, ail gadarnhau.

Refossion, *s.* adgloddiad, cloddiad.

Refound, *v. a.* adfwrw; bwrw, toddi, *neu* ddynëu o newydd.

Refounder, *s.* adfwriwr, ail doddwr.

Refract, *v. a.* (Ll. *refractus*) gwrthdori, dydori, dattori, attori, gwrthchwelu; gwrthdröi; attrychu.

Refractarias, *s.* dattorem. [dröedig.

Refracted, *a.* gwrthdoredig, dattoredig; gwrth-

Refracting, *a.* gwrthdorol, gwrthdoredigol; gwrthdroawl.

Refraction, *s.* gwrthdoriad, dydoriad, gwrthchwel, gwrthchweliant, gwrthchweliad; gwrthdroad.

Refractive, *a.* gwrthdoredigol, gwrthdorol, dattorol, dattoredigol, dattoriadol, dydoriadol.

Refractor, *s.* dattoriedydd, gwrthdoriedydd, tremiadyr gwrthdorol, ysbeiadyr gwrthdorol.

Refractoriness, *s.* afrywiogrwydd, gwrthnysigrwydd, anhydynrwydd, cyndynrwydd, ystyfnigrwydd, anhyweddrwydd, anhyweithder; trawsedd.

Refractory, *a.* afrywiog, gwrthnysig, anhydyn, cyndyn, anhywedd, anhyweddus, anhywaith, anhydrin, cildyn, cyndyniog, didoriad, annof, anufydd; anhawdd i'w doddi, anhydawdd.

Refractory, *s.* un afrywiog, &c.; †gwrthwynebiad cyndyn.

Refragable, *a.* (Ll. *refragor*) hydor, toradwy, drylliadwy; hawdd ei ddryllio; dymchweladwy; gwrthbrofadwy.

Refrain, *v.* (Ll. *refræno*; Ff. *refréner*) attal, ffrwyno, rhwystro, cadw; ymgadw, ymattal, ymarbed, ymgynnal; ystwyo, nadael, peidio â, peidio; gochel; ciliaw oddi wrth.

To refrain one's self—ymgadw, ymattal, ymarbed; peidio.

Refrain from these men—ciliwch oddi wrth y dynion hyn (*Act.* v. 38).

Refrain, *s.* (Ff.) byrdon, byrdwn, adgyrch.

Reframe, *v. a.* adlunio, adffurfio.

Refrangibility, *s.* gwrthdoradwyedd; cyflwr *neu* ansawdd gwrthdoradwy.

Refrangible, *a.* (Ll. *re* a *frango*) gwrthdoradwy, dydoradwy, dattoradwy.

Refrenation,† *s.* (Ll. *refræno*) ffrwyniad, attaliad.

Refresh, *v. a.* (Ff. *rafraîchir*; *re* a *fresh*) adloni, adfywio, adfywiogi, adfywiocäu, diluddedu, dadflino, dadebru, adysbrydio, diflino; adnewyddu; cydloni; addoeri, oeri; ireiddio; lloni, llawenychu, dyddanu.

To refresh one's self—ymadloni, ymloni; ymddiluddedu, ymadnewyddu; cymmeryd ymborth *neu* luniaeth; gorphwys; cymmeryd ei anadl ato; ymoeri.

To be refreshed—cael ei loni, &c.; cael amgeledd.

Refresh,† *s.* adloniad, adfywiad, adnewyddiad.

Refresher, *s.* adlonwr, adfywiedydd, dadebrwr, dadebrydd, &c.; à adlono, &c.; gobr dros ben à delir i ddadleuwr yn mlaen llaw; gobr adloni.

Refreshing, *a.* adfywiol, adlonol, adfywhaol, diluddedol, dadebrol, dadflinol, llonedigol, cryfhaol, gwrygiol; hyfryd ei awel, lledoer hyfryd, lledoer, addoer.

Refreshing, *s.* adloniad, adloniant, adfywiad, adfywiant, diluddediad, dadflinad, dadebriad, &c.

The times of refreshing—yr amseroedd i orphwys (*Act.* iii. 19).

Refreshingness, *s.* adfywioldeb, adlonoldeb.

Refreshment, *s.* adloniant, adloniad, adfywiad, adfywiant, diluddediad, dadflinad, dadebriad; adnewyddiad, adnewyddiant; ireiddiad, ireiddiant; lloniad, lloniant; cynnaliaeth, ymborth, luniaeth, adfaeth, adfarthiad, symaeth; esmwythyd; gorphwysdra, gorphwys; dyddaniad, dyddanwch.

To take refreshment—cymmeryd luniaeth, &c.; ymddiluddedu, ymddadflino, ymddadebru; gorphwys, cymmeryd hoe; gorphwys ac ymborthi.

A place of refreshment—adgyweirfa, ymborthfa, ystafell fwyta, rhandy bwyta; lle i gymmeryd ymborth.

Refret, *s.* byrdon, adgyrch, adgof cân.

Refrigerant, *a.* (Ff.) addoeredigol, addoeriannol, oerol, oeredigol, addoerol.

Refrigerant, } *s.* addoeriedydd, oeriedydd,
Refrigerative, } addoerai, cyffyr addoeredigol; *pl.* addoerolion.

Refrigerate, *v. a.* (Ll. *refrigero*) addoeri, addoeriannu, oeri; adloni.
Refrigeration, *s.* addoeriad, addoeriant, addoeredigaeth, oeriad.
Refrigerative, } *a.* addoeredigol, addoeriannol,
Refrigeratory, } addoerol, oerol, oeredigol; naturiol i oeri ac i esmwytho.
Refrigerator, } *s.* addoeriadyr, llestr addoeri;
Refrigeratory, } addoerydd, oeriedydd.
Refrigerium,† *s.* (Ll.) addoeriad, addoeriant.
Reft,† *p. p.* (o *reave*) à gymmerwyd ymaith; à amddifadwyd; amddifad.
Reft, *s.* agen, hollt, ag, rhyll.
Refuge, *s.* (Ff.; Ll. *refugium*) nawdd, nodded, noddfa, noddle, nawddle, achles, noddiant, amddiffynfa, diogelfa, naid, addnaid, celefrad, celyfrad, llawch, arlawch; ymguddfa, lloches, llochwes; lle y ceir ynddo nawdd ac achles.
To take refuge — ymnoddi; cymmeryd nawdd *neu* noddfa; ffoi; llochwyda, llochwyta.
Cities of refuge—dinasoedd noddfa.
A refuge for criminals—celefrad, celyfrad; noddfa i ddrwg weithredwyr.
Refuge, *v. a.* noddi, achlesu, amddiffyn, diogelu.
Refuge,† *v. n.* ymnoddi.
Refugee, *s.* (Ff. *réfugié*) ymnoddwr, ymnoddiedydd, ymnoddydd; ffoadur nawdd.
Refulgence, } *s.* (Ll. *refulgens*) dysgleirdeb,
Refulgency, } dysgleirder, adlewyrch, adlewych, lleufer, llethrid, ysblander, effiander, llugeinder, attywyn, goleufer, eiriander, llewyrch.
Refulgent, *a.* dysglaer, dysgleiriol, llachar, gloew, adlewychus, adlewyrchus, adlewyrchol, attywynol, ysblenydd, llethridog, llethridfawr, goleufawr, goleulawn, claerwych, effian, eirian, claer, canloew, ffloew.
Refund, *v. a.* (Ll. *refundo*) attywallt, tywallt yn ol; dychwelyd; ad-dalu, attalu, dattalu, talu yn ol, talu adref, rhoddi yn ol; adferu, adferyd, edfryd.
Refunder, *s.* ad-dalwr, attalwr.
Refurbish, *v. a.* adgaboli, adloewi, adlugeinio.
Refusable, *a.* gwrthodadwy, llysadwy, gomeddadwy, &c.
Refusal, *s.* (o *refuse*) pall, nag, nacâd, gomedd, negyddiaeth, negyfiaeth, gomeddiad, llysiant, gwrthodiad, gwrthod, ffied; nag am yr hyn a ofyner.
To have the refusal of a thing—cael y cynnyg cyntaf ar beth: cael y dewis ar beth; cael y gwrthod ar beth.
Refuse, *v.* (Ff. *refuser;* Ll. *recuso*) gwrthod, gomedd, nacâu, llysu, pallu, gwrthodi, nagu, naca; gadael heibio.
To be refused—cael pall, cael nag, &c.; cael ei wrthod, cael ei lysu.
Refuse no labour—na rusia er dim poen.
She refused to be comforted—ni fynai ei chysuro; gwrthodai ei chysuro.
I will refuse you at nothing—mi a wnaf â chwi y gamp à fynoch.
Refuse, *a.* (Ff. *refus*) gwrthodedig; cwliedig; diwerth, salw, gwael, ffwlbriaidd; gweddilledig.
Refuse, *s.* ysgubion, ysgarthion, carthion, olion, ysbrêd, ysbwrial, mwlwg, mwlwch, ffwlach, gwehilion, gohilion, sothach, sorod, mwnws, dyhidlion, ffwlbri, soegion, gwrthodion.
The refuse of corn—gwehilion, ffwlach.
The refuse of wax—soegion cŵyr.
The refuse of things—ysgubion, ysgarthion, mwlwg, &c.
The refuse of metal tried—sorod, sothach, sinidr.
The refuse of men—gwehilion y bobl.
Refuse,† *s.*=*Refusal.*
Refuser, *s.* gwrthodwr, gwrthodydd, gomeddwr, gomeddydd, pallwr, pallydd, palliedydd, nacäwr, nagwr, negydd.
Refutable, *a.* gwrthbrofadwy, dadbrofadwy.
Refutal,† *s.*=*Refutation.*
Refutation, *s.* (Ll. *refutatio*) gwrthbrofiad, dadbrofiad, dadbrofiant, disbrofiad, gwrthbrawf, dadbrawf.
Refute, *v. a.* (Ll. *refuto*) gwrthbrofi, dadbrofi, disbrofi.
Refuter, *s.* gwrthbrofwr, gwrthbrofydd, dadbrofwr, dadbrofydd, dadbrofiedydd.
Regain, *v. a.* (*re* a *gain*) adennill, ennill yn ol, ail ennill, adoresgyn, ail oresgyn, adfeddu, adfeddiannu, ail gaffael; cael drachefn *neu* o newydd; adferyd.
Paradise Regained—Adfeddiant Gwynfa, Adferiad Gwynfa.
Regal, *a.* (Ff.; Ll. *regalis*) breninol, teyrnol, teyrnaidd, rhiol, rhial.
Regal, *s.* (Ff. *regale*) organ fys.
Regale, *pl.* Regalia, *s.* (Ll. *regalis;* Ff. *regale*) breninfraint, y fraint freninol, braint y brenin.
Regale, *s.* gwledd freninol, brenin-wledd, gwledd dywysogaidd, gwledd gostfawr, gwledd fwythus, gwledd ddanteithiol; arfoll.
Regale, *v.* (Ff. *régaler;* Ysp. *regalar*) gwleddu; arfolli, croesawu; cymmeryd byd da yn helaethwych; adloni, adfywio; boddio, boddhau.
Regalement, *s.* adloniant, adloniad; arfolliad; gwleddiad, croesawiad; boddhad.
Regalia, *s. pl.* (Ll.) teyrnolion, teyrnaddurnau, teyrndrec, teyrndlysau, addurn-drec y brenin, brenindlysau; breninfreintiau, rhagorfreintiau breninol, rhagorfreintiau y brenin.
Regalia of the church — teyrnolion yr eglwys; breninddoniau yr eglwys; breintiau *neu* ragorfreintiau yr eglwys à rodded iddi gàn freninoedd.
Regality, *s.* (o'r Ll. *regalis*) breninddod, breninoldeb, breninolder, breninoledd, breninolaeth, breninolrwydd, teyrnedd, teyrnoldeb, teyrnolder, teyrnoledd, teyrnolrwydd, teyrnedd, teyrnogaeth; braint ac urddas brenin; uchelradd, uchelfraint, *neu* uchelurdd brenin; rhialtwch.
Regals,† *s. pl.*=*Regalia.*
Regard, *v. a.* (Ff. *regarder*) golygu, edrych ar, edrych at, sylwi ar, dàl ar, dàl sylw ar, dysgwyl ar, sylwi; cymmeryd sylw o *neu* ar; bod â'i olwg ar; ystyried, ystyrio; parchu, perchi, anrhydeddu; rhoi *neu* osod bri ar; gwneuthur cyfrif o; bod pris gàn un ar; gofalu am; bod yn ofalus am; edrych am; gwrandaw ar; rhoi coel ar; rhoi ei goel ar; bod â'i goel ar; hoffi; cadw; perthyn, perthynu; dawr, dori.
To regard one another—cydystyried eu gilydd.
To regard the person—derbyn wyneb.
Not to regard—esgeuluso, dibrisio, dïystyru, bychanu: peidio â gwneuthur cyfrif o.
Nor regardeth the rich more than the poor —ac nid edwyn y goludog o flaen y tlawd.

Neither regardeth he the cry of the driver —ni wrendy ar lais y geilwad.
To regard earnestly—gorsylwi ar; sylwi yn graff ar.

Regard, *s.* (Ff.) golwg, golygiad; edrychiad (yn ol); gofal; sylw; ystyriaeth; parch, bri, cyfrif, cymmyredd, cymmyraeth; enw; perthynas, perthyniad; cyfeiriad.
In regard of—am; o ran; o blegid; gyda golwg ar; mewn perthynas i; yn mherthynas i; o berthynas i; tuag at am; o barth, o barthed; yn nghylch.
In regard to, } gyda golwg ar; gyda
With regard to, } golwg i; gyda golygiad i; o ran; serch; gàn olygu.
In which regard—yn mha ystyriaeth; yn mha berthynas; yn mha olwg; dàn ba enw.
To have regard to—golygu; edrych ar; dàl ar; sylwi ar; dàl sylw ar; dysgwyl ar.
To have regard for, } gofalu am; bod yn
To have regard of, } ofalus am; edrych am.
To have a regard for—parchu, perchi, anrhydeddu; gosod *neu* roi bri ar; gwneuthur cyfrif o; bod pris gàn un ar.
To have a great regard to, } bod â mawr
To have a great regard for, } barch i; bod gàn un fawr barch i, &c.
Having regard to—gàn olygu; â chanddo olwg ar; â chanddo berthynas i.
Court of regard—llys arolygiaeth cwn.

Regardable, *a.* teilwng o sylw; nodadwy, gwiwnod; gwiwbarch, hybarch, parchadwy; gwiw i'w ystyried, i'w olygu, *neu* i'w berchi; addas i ddàl sylw arno.

Regardant, *a.* gwrthedrychol; yn edrych ar *neu* at; yn edrych yn ol; yn edrych yn ol dros ei ysgwydd; ar wyliadwriaeth.

Regarder, *s.* golygwr; ystyriwr; parchwr, perchydd, parchedydd; prisiwr.
Regarder of the forest—golygwr, golygiedydd, *neu* arolygydd y goedwig.

Regardful, *a.* gofalus, ystyriol, ystyrgar.

Regarding, *p.* yn golygu, gàn olygu, dàn olygu, &c.; â chanddo olwg ar; gyda golwg ar; â chanddo berthynas i; yn nghylch, am; mewn perthynas i.

Regardless, *a.* diofal, anofalus, anystyriol, esgeulus, disylw; difater; dibarch.

Regardlessness, *s.* anystyriaeth, diofalwch, anofaledd, esgeulusdra, difaterwch.

Regata, } *s.* (It. *regatta*) badredfa, badyrfa,
Regatta, } rhedfa badau, ymdrechfa cychod, badgamp.

Regather, *v. a.* ail gasglu, ail gynnull, adgasglu, adgynnull.

Regel, } *s.* seren sefydlog o'r maintioli mwyaf
Regil, } yn nhroed aswy Orion.

Regency, *s.* (Ll. *regens*) rhaglywiaeth, rhaglawiaeth, rhaglofyddiaeth, rhaglywyddiaeth; llywodraeth, rheolaeth, awdurdod; rhaglywiaid, rhaglofyddion.

Regeneracy, *s.* adenedigrwydd; cyflwr adenedig.

Regenerate, *v. a.* (Ll. *regenero*) adgenedlu, ailgenedlu; cenedlu drachefn, eilwaith, *neu* o newydd; adeni, aileni, dadeni; geni drachefn, geni o newydd; adffurfio, ail ffurfio; adnewyddu; peri *neu* wneuthur yn ddyn newydd.

Regenerate, *a.* (Ll. *regeneratus*) adgenedledig, â adgenedlwyd; adenedig, adanedig, ailenedig, ailanedig, wedi ei adeni.

Regenerateness, *s.* adenedigrwydd; cyflwr adgenedledig *neu* adenedig.

Regeneration, *s.* adgenedliad, ail genedliad; adenedigaeth, ailenedigaeth, genedigaeth newydd, dadeni; adgynnyrchiad.

Regeneratory, *a.* adenedigol, ailenedigol; adgenedliadol, adgenedlog; adgynnyrchiol.

Regent, *a.* (Ll. *regens*) llywodraethol, llywyddol, llywiol; â fo yn rheoli *neu* yn llywodraethu; rhaglywiol, rhaglawiol, rhaglofyddol, rhaglywiaethol, rhaglawiaethol.

Regent, *s.* rhaglyw, rhaglaw, rhaglofydd, huail; rheolwr, llywydd, llyw, llywodraethwr, llywiawdwr, llywiedydd, llywadur, rhwyf.

Regentess, *s.* rhaglywies, rhaglofyddes, llywodres, modures.

Regentship, *s.* rhaglywiaeth, rhaglawiaeth, rhaglofyddiaeth; llywodraeth, rheolaeth.

Regerminate, *v. n.* adflaguro, ail flaguro, ail darddu, adegino, adfywullu, attarddu, attyfu, adfalannu, adfwrw blagur.

Regermination, *s.* adflagurad, attarddiad, attyfiad, attwf, adfywulliad, ail darddiad.

Regest,† *s.*=*Register*.

Regible,† *a.* llywiadwy, rheoladwy, hylyw.

Regicide, *s.* (It. ac Ysp. *regicida*; Ff. *régicide*; Ll. *rex* a *cædo*) lleiddiad brenin, teyrnleiddiad; lladdiad brenin, teyrnladdiad.

Regimen, *s.* (Ll.) rheolaeth, rheoledigaeth, llywodraeth, rheol; llywodraeth *neu* reolaeth ar ymborth; trefniad ymborth; ymborth â drefnir; deifr; rheolaeth drefnus; hwyl, hwyliant; geiriau dàn lywodraeth.
To live by a regimen—byw wrth lywodraeth *neu* reolaeth.

Regiment, *s.* (Ll. *regimen*) catrawd; byddin.
Of the same regiment—cydfyddin; o'r un gatrawd.

Regiment, *v. a.* catrodi; byddino.

Regimental, *a.* catrodawl; byddinol.

Regimentals, *s. pl.* byddinwisg, catrodwisg.

Region, *s.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *regio*) bro, goror, ardal, parth, parthed, gwlad, talaeth, pau, trân; lle, màn.
The region of the clouds—bro y cymylau.
A region of the air—parth o'r awyr; parth o'r wybr; parth o'r wybren.
In every region of the air—yn mhob parth o'r wybr *neu* yr awyr.
The upper region of the air—parth uchaf yr awyr *neu* yr wybr; uchaf-barth yr awyr *neu* yr wybr.
The middle region of the air—canolbarth yr awyr; canolfro yr awyr.
The lower region of the air—parth isaf yr awyr; isaf-barth yr awyr.
The lower regions—y parthau isaf; annwn, annwfn.
A fair *or* open region—bro deg, &c.; gwent, iâl, gwalas, brodir.
The highest region—y parth uchaf; yr aruchelder.
Back region—cefnaint; olbarth.
Inhabited region—gwlad gyfannedd, parth cyfanneddol, trefred, gwerydre.
A shelving region—ochren, llechwedd, gwlad lethrog, bro lechweddol.
Cultivated region—bro, bro gyfannedd,

gwlad ddiwylliedig, gwlad ddiwylliog, rhwŷs.
Maritime region—arfordir, ardalwy, ardudwy, gwlad arfor, mordai.
Region of delight—bro hyfrydwch, glwysle.
Fruitful region—gwlad *neu* ardal ffrwythlawn; berthdud.
Through all the regions round about—trwy yr holl barthau, yr holl wledydd, *neu* yr holl ardaloedd oddi amgylch.

Register, *s.* (Ll. *registrum*, *registrarius*; Ff. *régistre*) cofiyfr, llyfr cof, llyfr cofiadwriaeth, echrestr; cofiyfrwr, cofiyfrydd, cofrestrwr; ceidwad cofiyfr, y cofiyfr, *neu* y cofiyfrau; y neb a ysgrifeno yn y cofiyfr; rheolydd, hwyliedydd; ystopell; mesurydd.
A register of genealogies—llyfr achau, cofiyfr achau, achrestr.
Church register — cofiyfr eglwys, llyfr eglwys, y llyfr gwŷn.
Parish register—cofiyfr plwyf, llyfr y plwyf.
Register (in printing)—cyfatebiad y colofnau ar ddau wyneb y ddalen.
Register (in type-founding)—y tu mewn i lythyrfold.
To make register—gwneuthur i'r tudalenau a'r llinellau fod yn hollol ar gyfer eu gilydd.

Register, *v. a.* cofiyfru, cofrestru, llyfru; ysgrifenu mewn cofiyfr; rhoi ar lawr mewn cofiyfr; ysgrifenu yn y llyfr gwŷn; rhoi ar lawr yn y llyfr gwŷn.

Registership, *s.* cofiyfryddiaeth, cofiyfrwriaeth, swydd cofiyfrwr.

Registrar, } *s.* cofiyfrwr, cofiyfrydd, cofrestr-
Registrary, } wr; ceidwad cofiyfr, y cofiyfr,
Register, } *neu* y cofiyfrau; y neb a ysgrifeno yn y cofiyfr.

Registration, *s.* cofiyfriad, cofrestriad, echrestriad.

Registry, *s.* cofiyfriad, cofrestriad; cofiyfrdy, cofiyfrfa, cofdy, cofnodfa, cofiyfrgell; cofrestri, cofiyfrau; cofrestryddiaeth.

Regium Donum, *s.* (Ll.) rhodd freninol, breninddawn.

Regius, *a.* (Ll.) breninol; à benodwyd gàn y brenin; rhiol, breiniol.
Regius professor — entraw, cadeirdraw, proffesor, *neu* broffesydd breninol; entraw y brenin=athraw y sylfaenwyd ei gadair gàn y Brenin Harri VIII; ac yn yr Alban, un y sefydlwyd ei gadair gàn y goron.

Reglement,† *s.* (Ff.) rheolaeth, trefniad.

Reglet, *s.* (Ff. *régle*; Ll. *regula*) cyfrynglain.
Reglet-plane—canwyr cyfrynglain.

Regnancy, *s.* (o *regnant*) teyrnasiad, teyrnasiaeth, gwledwch; goruchafiaeth.

Regnant, *a.* (Ff.; Ll. *regnans*) à fo yn teyrnasu; à fo yn llywodraethu; llywodraethol, gwledychol, gwladychol; penaf; gorchafus; ffynnedig; cyffredinol.

Regorge, *v. a.* (Ff. *regorger*; *re* a *gorge*) cyfogi, dadlyncu, chwydu, bytheirio; adlyncu, llyncu drachefn; trafiyncu, llawcio, gwancio.

Regrade,† *v. n.* (Ll. *regredior*) cilio, encilio, ymgilio, myned ymaith, myned yn ol.

Regraft, *v. a.* adimpio, ail impio.

Regrant, *v. a.* adroddi, ail roddi; ail ganiatâu.

Regrant, *s.* adrodd, ail roddiad, adroddiad; ail ganiatâd.

Regrate, *v. a.* (Ff. *regratter*) adofidio, adflino, tramgwyddo, digio, anfoddhau; edwica; rhagbrynu.

Regrater, } *s.* edwicwr, edwicydd; rhagbrynwr.
Regrator, }

Regrating, *s.* edwica; adnewyddu wyneb hen gareg mewn mur. [ail anerch.

Regreet, *v. a.* adgyfarch, adanerch, ail gyfarch,

Regreet, *s.* adgyfarch, adgyfarchiad, adanerch, adanerchiad, ail gyfarch, ail anerch.

Regress, *s.* (Ll. *regressus*) mynediad yn ol, dychweliad, ymchweliad, ymdro; adfynediad, ailfynediad, dattramwy, attrwydd.
Egress and regress — rhyddid i fyned a dyfod; ffordd rydd i fyned a dyfod.
He has free egress and regress—y mae iddo ffordd rydd i fyned a dyfod; y mae iddo ffordd rydd yn ol ac yn mlaen; y mae ganddo ryddid i fyned a dyfod.

Regress, *v. n.* myned yn ol, dychwelyd, dychwel, dattramwyo, dattramwy, adfyned, olfyned.

Regression, *s.* mynediad yn ol, dychweliad, adfynediad, ailfynediad, olfynediad, attrwyddiad, dattramwyad, dattramwy, gwrthdro, attrwydded, enciliad.

Regressive, *a.* adfynedol, dattramwyol, yn myned yn ol, dychwelawl, olfynedol.

Regret, *s.* (Ff.) gofid meddwl, blinder meddwl; gofid, blinder, trallod, tristyd; adofid, adloes, adgno; annhuedd, anwyllysgarwch.

Regret, *v. a.* bod yn ddrwg, yn flin, yn gwyn, *neu* yn ofid gàn un am; gofidio, ymofidio am, ochi, galaru am.
I regret the deed—y mae yn ddrwg genyf y weithred; y mae yn ddrwg genyf am y weithred, &c.

Regretful, *a.* llawn gofid, llawn blinder; gofidus, gofidlawn; yn ddrwg ganddo.

Reguerdon,† *s.* (*re*, a Ff. *guerdon*) gobrwy, gwobrwy, gwobr, gobr.

Reguerdon,† *v. a.* gobrwyo, gwobrwyo.

Regula, *s.* (Ll.) rheol; rheoliadur, rheithiadur; cyfrynglain; rhwymyn.

Regular, *a.* (Ll. *regularis*) rheolaidd, rheolus, trefnus, rheithiadus; à fo *neu* y sy mewn trefn; rheolig; mewn trefn; rheolgar, trefngar; cymmon, pyw; gweddaidd; cyffredin; cyssen.

Regular, *s.* mynach rheolaidd; milwr rheolaidd: *pl.* rheoligion.

Regularity, *s.* rheoleiddrwydd, rheolusrwydd, rheolusedd; trefnusrwydd; rheolgarwch, trefngarwch; cymmonedd, cymmondeb; trefn; dull, modd; cymmedroledd, cymmedrolder; cyssondeb.

Regulate, *v. a.* trefnu, rheoleiddio, cymmedru, trefniadu, ardwyo, gweddeiddio, ystofi, cyswyo, muneru.
To regulate the work—ystofi y gwaith; trefnu y gwaith.

Regulation, *s.* trefniad, rheoledigaeth, trefnedigaeth, rheolaeth, rheolradd, trefniadaeth, rheithiad, cymmoniad, ystofiad; rheol, ardwy, cyswy.

Regulative, *a.* trefniadol, trefnedigol, à drefno.

Regulator, *s.* trefnwr, trefnydd, trefnedydd, trefniawdr, rheoleiddiwr, rheolwr, rheolydd, cymmonwr, ardwyad, cymmedrolydd, cymmesurydd, hwyliedydd; llywiedydd, llywedydd; rheithiadur. [gorddelidaidd.

Reguline, *a.* (o *regulus*) perthynol i fettel pur;

Regulize, *v. a.* troi yn fettel pur; puro delid, puro adwyn; coethi, puro.

Regulus, *s.* (LL.) breninyn; delid pur, mettel pur, goreuon mettel, gorddelid, goradwyn; eurgrib.
Regulus (in astronomy)—breninyn=seren o'r maintioli mwyaf yn nghydser y llew.
Regurgitate, *v. a.* dadlyncu; taflu *neu* dywallt yn ol; ad-daflu.
Regurgitation, *s.* adlynciad; tafliad yn ol; ad-dafliad.
Rehabilitate, *v. a.* (Ff. *rehabiliter*) adsefydlu, ail sefydlu, adosod, edfryd, adferu; ail osod yn ei swydd *neu* sefyllfa; dwyn i'w hen gyflwr; gosod yn ei hen ddiwyg *neu* gyflwr.
Rehabilitation, *s.* adsefydliad, adosodiad; gosodiad un yn ei hen gyflwr *neu* sefyllfa.
Rehear, *v. a.* ail wrandaw; ail holi, adholi; ail brofi.
Rehearing, *s.* ail wrandawiad; ail holiad.
Rehearsal, *s.* adroddiad, dadganiad, traethiad, mynegiad, dysganiad; ail adroddiad; hanesiad; cynddadganiad, traethiad prawf, cyndraethiad.
Rehearse, *v. a.* adrodd, dadgan, traethu, mynegu, dysganu; dywedyd ar dafodleferydd; ail adrodd; cynddadgan, cynnadgan; hanesu.
To rehearse a comedy—cynddadgan cymwawd, cyndraethu cymwawd.
Rehearser, *s.* adroddwr, adroddiedydd, adroddydd, traethwr, traethydd, dadganwr.
Reigle, *s.* (Ff. *régle;* C. *rhigol*) rhigol, rhych, gorthrwch, rhint.
Reign, *v. n.* (Ll. *regno;* Ff. *regner*) teyrnasu, gwledychu, gwladychu; bod yn frenin; llywodraethu, rheoli; gwledigo; blaenori; bod yn gyffredin; bod wedi ymdaenu dros y wlad *neu* y byd; bod yn uchaf, yn benaf, yn flaenaf, *neu* yn fwyaf ei gymmeradwyaeth gyda phawb.
Reign, *s.* (Ll. *regnum;* Ff. *regné*) teyrnasiad, teyrnasiaeth, gwledwch, gwledychawd, gwledychiad, gwladychiad, rhwyfaniad, rhwyfaniaeth, gwledigrwydd, gwledigiad; llywodraeth, rheolaeth; breniniaeth; cyffredinolrwydd.
Reigning, *a.* à fo *neu* y sydd yn teyrnasu; yn teyrnasu; gwledychol, gwladychol, teyrnasol, llywodraethol; cyffredin, cyffredinol, rhugl; à fo wedi ymdaenu dros y wlad *neu* y byd; à fo yn uchaf, yn benaf, *neu* yn flaenaf; brigog.
She is the reigning toast—hi yw brenines yr iechyd da.
A reigning distemper—clefyd gwlad, dolur gwlad.
Reillumine, } *v. a.* adoleuo, ail oleuo, ad-
Reilluminate, } leueru.
Reillumination, *s.* adoleuad, ail oleuad.
Reimbark, *v. a.*=*Re-embark.*
Reimbarkation, *s.*=*Re-embarkation.*
Reimbody, *v. n.* adymgorffori, ail ymgorffori, adgorffori.
Reimbursable, *a.* attaladwy, ad-daladwy; à ellir ei dalu adref.
Reimburse, *v. a.* (Ff. *rembourser*) ad-dalu, attalu, talu adref, talu drachefn, talu yn ol, dattalu; talu yn ol y draul *neu* y ddyled; diwygio y draul; edfryd y gost.
Reimbursement, *s.* ad-daliad, attaliad, taliad yn ol, taliad adref, dattaliad, dattal; adferiad *neu* ddiwygiad traul.
Reimburser, *s.* ad-dalwr, attalwr, talwr yn ol, dattaliedydd.
Reimplant, *v. a.* adblanu, adblanu yn.
Reimportune, *v. a.* taergeisio drachefn *neu* eilwaith; adymbil, adgrefu.
Reimpregnate, *v. a.* adnawsio, adnawsu, adnawseiddio, adlenwi, adfeichiogi.
Reimpress, *v. a.* adargraffu, ail argraffu, adwasgu; argraffu *neu* wasgu eilwaith.
Reimpression, *s.* adargraffiad, ail argraffiad.
Reimprint, *v. a.* adargraffu, ail argraffu, ail wasgu.
Reimprison, *v. a.* adgarcharu, ail garcharu.
Reimprisonment, *s.* adgarchariad, ail garchariad.
Rein, *s.* (Ff. *rêne*) awyn, afwyn, awen; ffrwyn; llywodraeth, rheolaeth.
Rein of a bridle—awyn, awen, afwyn, *neu* garai ffrwyn.
Reins of government—ffrwyn llywodraeth; awenau *neu* awynau llywodraeth.
To give the reins to—rhoi *neu* ollwng y ffrwyn i; rhoi rhyddid i; gollwng yn benrydd; ymollwng gyda.
To take the reins—cymmeryd y llywodraeth *neu* y rheolaeth arno; cymmeryd y llywodraeth; cymmeryd yr awen *neu* yr awynau; cymmeryd y ffrwyn.
Rein, *v. a.* ffrwyno; attal, cyfattal, rheoli, llywodraethu, nadael, ystwyo.
To rein in—ffrwyno, &c.
Reincur, *v. a.* adredeg i, &c.; dwyn *neu* dynu arno ei hun eilwaith.
Reindeer, *s.* (Is. *rendeir;* Al. *rennthier;* S. *krana;* Ff. *renne*) algar, gellgarw, algarw, carw Llychlyn.
Reinfect, *v. a.* adheintio, ail heintio.
Reinfectious, *a.* adheintus, adheintiog.
Reinforce, *v. a.* adgyfnerthu, adnerthu, ailgyfnerthu, adgryfhau, adgyflenwi, adgadarnhau, ail gadarnhau, ail gryfhau.
To reinforce an army—adgyfnerthu byddin, adnerthu byddin; adgyflenwi y fyddin; cyflawnu y diffyg mewn byddin; adwneuthur y fyddin yn gyflawn.
Reinforce, *s.* adgyfnerth, adnerth.
Reinforce rings—modrwyau adgyfnerth.
Reinforcement, *s.* adgyfnerthiad, adnerthiad, ailgyfnerthiad, adgadarnhad, adgryfhad, ail gadarnhad; adgyfnerth, ailgyfnerth: *pl.* adgyfnerthoedd, adgyfnerthion.
Reinfuse, *v. a.* tywallt *neu* fwrw i mewn eilwaith; ad-ddyhidlo.
Reingratiate, *v. a.* adymlusgo i fodd *neu* gymmeradwyaeth; adgymmeradwyo.
Reinhabit, *v. a.* adgyfanneddu, ail breswylio.
Reinless, *a.* diawyn; heb awyn *neu* ffrwyn; afreolus.
Reinquire, *v. a.* adymofyn; ymofyn drachefn *neu* eilwaith.
Reins, *s. pl.* (Ff. *rein, rognon;* Ll. *ren, renes*) arenau, elwl, y llefnau: *sing.* aren, elwlen.
Reins of a vault—yr ochrau *neu* y muriau à gynnaliant y bwa.
The running of the reins—hadred, hadlif, dyferlif yr arenau.
Reinsert, *v. a.* adosod i mewn, ail osod i mewn.
Reinsertion, *s.* ail osodiad i mewn.
Reinspect, *v. a.* ail olygu, adolygu.
Reinspection, *s.* ail olygiad.
Reinspire, *v. a.* adysbrydoli; adgalonogi, adgefnogi.
Reinspirit, *v. a.* adfywiogi, adfywio, adfywioli, adfywiocäu, adysbrydio.

Reinstal, } *v. a.* adorseddu, ail orseddu, ail
Reinstall, } seddu, adseddu, adystelio; adsefydlu.

Reinstalment, *s.* adorseddiad, ail orseddiad.

Reinstate, *v. a.* adsefydlu, ail sefydlu; ail osod yn ei swydd *neu* sefyllfa; adosod yn ei swydd *neu* sefyllfa; dwyn i'w hen gyflwr; gosod yn ei gyflwr blaenorol; gosod yn ei hen ddiwyg *neu* gyflwr; rhoi *neu* osod eilwaith yn ei le; gosod i fyny o'r newydd; rhoi goresgyn eilwaith *neu* yr ail waith; edfryd, adferu.

Reinstatement, *s.* adsefydliad, &c.

Reinsurance, *s.* adyswiriant, ad-ddiogeliad, ail ddiogeliad.

Reinsure, *v. a.* adyswirio, ad-ddiogelu; yswirio *neu* ddiogelu yr ail waith.

Reinsurer, *s.* adyswiriwr, ail ddiogelwr.

Reintegrate, *v. a.* (Ff. *réintégrer;* Ll. *redintegro*) adnewyddu, adferu, dadferu.

Reintegration, *s.* adnewyddiad, adferiad.

Reinterrogate, *v. a.* adholi, ail holi, gofyn drachefn.

Reinthrone, *v. a.* adorseddu, ail orseddu; adosod ar yr orsedd.

Reintbronize,† *v. a.* = *Reinthrone.*

Reintroduce, *v. a.* dwyn i mewn drachefn *neu* o newydd; adgyfarwain, adgyflwyno.

Reintroduction, *s.* dygiad i mewn drachefn *neu* o newydd.

Reinundate, *v. a.* adlifo dros, adlifeirio dros.

Reinvest, *v. a.* adsefydlu, ail sefydlu; adosod; adosod mewn sefyllfa; adwisgo; ail amgylchu; adurddo.

Reinvestigate, *v. a.* adchwilio, adholi, ail holi.

Reinvestigation, *s.* adchwiliad, ail holiad.

Reinvestment, *s.* adsefydliad, adosodiad,

Reinvigorate, *v. a.* adgryfhau, adfywiogi, adwrygio.

Reissue, *v. a.* adgyhoeddi; ail anfon *neu* osod allan.

Reit, *s.* hesg; gwymon.

Reiter, *s.* (Al.) marchog, gwr march.

Reiterate, *v. a.* (Ll. *re* ac *itero;* Ff. *réitérer*) adrodd *neu* wneuthur drachefn a thrachefn; ad-ddywedyd, adwedyd, ailadrodd, ail adrodd, ail ddywedyd, ail ddadgan; mynychu; adwneuthur, ail wneuthur; adnäu.

Reiteration, *s.* ailadroddiad, ail adroddiad, ail ddywediad, adfynegiad, adwediad, ad-ddywediad; mynychiad; adwneuthuriad.

Reject, *v. a.* (Ll. *rejicio, rejectus*) gwrthod, llysu, gwrthodi, gwrthneu; bwrw ymaith *neu* heibio; taflu ymaith *neu* heibio; gochel; gwrthwynebu, gwrthlysu, llysiannu.

To reject witnesses—llysu tystion, gwrthod tystion.

Rejectable, *a.* gwrthodadwy, llysadwy; i'w wrthod, i'w lysu; anghymmeradwy; gocheladwy.

Rejectamenta, *s. pl.* (o'r Ll. *rejecto*) gwrthodigion, sothach, sorod, ysgubion.

Rejectaneous,† *a.* gwrthodig, gwrthodedig, llysedig.

Rejecter, *s.* gwrthodwr, gwrthodydd, gwrthodiedydd.

Rejection, *s.* (Ll. *rejectio*) gwrthodiad, gwrthodiant, llysiant, llysiad, bwriad ymaith, gwrthod; gwrthodigaeth, gwrthodiaeth, gwrthodedigaeth; edfyn; gwadiad.

Rejectitious, *a.* gwrthodadwy, llysadwy, hylys; i'w wrthod, i'w lysu.

Rejective, *a.* llysiannol, gwrthodedigol, gwrthodol, gwrthodigol.

Rejectment, *s.* peth à dafler ymaith; peth gwrthodig.

Rejoice, *v.* (Ff. *réjouir, rejouissant*) llawenhau, llawenu, llawenychu, gorfoleddu, lloni, llonychu; ymlawenu, ymlawenhau, ymlawenychu, ymloni, ymorfoleddu; bod yn wych, yn llawen, *neu* yn dda gàn; llemain, crychneidio.

To rejoice with one—cydlawenhau âg un.

To rejoice with one's self—ymlawenu, ymlawenhau, ymlawenychu, ymloni, ymorfoleddu.

Rejoicer, *s.* llawenychwr, llawenychydd, llonwr, gorfoleddwr, ymlawenychwr.

Rejoicing, *s.* llawenychiad, llawenhad, llaweniad, gorfoleddiad; ymlaweniad, ymloniad; llawenedigaeth, llawenyddedigaeth; llawenydd, llawenwch, gorfoledd, elwch; bloddest, gorawen, llonder.

Rejoin, *v.* (*re* a *join;* Ff. *rejoindre*) adgyfsylltu, ail gyssylltu, ail gydio, aduno, ail uno, ail osod yn nghyd; ail ymuno, adymuno; ail gyfarfod, adgyfarfod, cyfarfod drachefn, cyfarfod eilwaith; gwrthateb, ateb i ateb, ail ateb; ateb.

Rejoinder, *s.* (Ff. *rejoindre*) gwrthateb, ateb i ateb, ail ateb; ateb, atebiad.

Rejoint, *v. a.* adgyssylltu, adgydio cymmalau, adgymmalu.

Rejointing, *s.* adgydiad, adgymmaliad; adlenwad cydiadau ceryg mewn hen furiau.

Rejolt,† *s.* adysgydwad, ail siglad.

Rejourn,† *v. a.* (Ff. *réajourner*) addoedi, gohirio.

Rejudge, *v. a.* adfarnu, ail farnu; barnu eilwaith: ail holi, adholi, adolygu; profi drachefn *neu* eilwaith.

Rejuvenescence, } *s.* adnewyddiad ieuenctyd;
Rejuvenescency, } ail ieuenctyd.

Rejuvenize, *v. a.* adnewyddu ieuenctyd; gwneuthur yn ieuanc yr ail waith.

Rekindle, *v. a.* ail ennyn, ail gynneu, adennyn, adgynneu.

Relais, *s.* (Ff.) culrawd (mewn amgaerwaith).

Reland, *v.* (*re* a *land*) attirio, ail dirio, adlanio, ail osod ar dir; ail ddyfod i dir; ail ddyfod i'r làn.

Relapse, *v. n.* (Ll. *relapsus*) cwympo, syrthio, *neu* lithro yn ol; adlithro, gwrthlithro, adgwympo, gwrthgwympo, adgwyddo, gwrthsyrthio, ail gwympo, ail syrthio; syrthio, cwympo, *neu* lithro drachefn *neu* eilwaith; dychwelyd; myned drachefn *neu* eilwaith; ailymchwelyd, adymchwelyd; adglefychu, ail glefychu, adwanychu; myned *neu* syrthio yn glaf drachefn.

One that is relapsed—adglaf.

Relapse, *s.* adlithrad, gwrthlithrad, adlithr, gwrthlithr, gwrthgwymp, gwrthsyrthiad, ailgwymp, eilgwymp, ailgwympiad; syrthiad, cwymp, *neu* lithrad yn ol; ail ymchweliad, adglefychiad, adwanychiad; adglefyd, ail glefyd.

Relapser, *s.* adlithrwr, gwrthlithrwr, adgwympwr.

Relate, *v.* (Ll. *relatus*) adrodd, traethu, mynegu, dadgan, hanesu, dywedyd, dyogan; perthyn, perthynu, bod yn perthyn, deiryd.

To relate to, } perthyn i, perthyna
To have relation to, } i; bod yn perthyn

i; bod â pherthynas i; bod â pherthyniad i.

Relater, *s.* adroddwr, adroddiedydd, traethwr, traethydd, mynegwr, mynegydd, dadganwr, haneswr.

Relating, *a.* perthynol, yn perthyn; â pherthynas rhyngddo; yn dwyn perthynas; yn mhlegid.

Relation, *s.* (Ff.; Ll. *relatio*) adroddiad, mynegiad, mynegiaeth, mynegiant, traethiad, dadganiad, hanesiad; hanes, dadchwedl; perthynas, carennydd, tras, cyfathrach, cystlwn, cystlyned, cystlynedd; câr, (*f.* cares, *pl.* ceraint); cyfaledd; cyssylltiad; cyfartaledd.

By relation—ar air, ar ymadrodd; wrth hanes, trwy hanes; yn ol y cerdd y gair.

It is so by relation—felly y cerdd y gair; felly y mae y chwedl.

In relation to—mewn perthynas i; yn mherthynas i; yn mhlegid, yn nghylch, mhlegid; o berthynas i.

To bear relation to—bod â pherthynas rhyngddo a; dwyn perthynas i; bod yn perthyn i; perthyn i.

He is a relation of mine—y mae efe yn perthyn i mi; y mae perthynas rhyngddo ef a myfi; y mae efe yn gâr *neu* yn berthynas i mi.

He is no relation of mine—nid yw efe yn perthyn i mi; nid yw efe na thras na pherthynas i mi; nid yw ef na thras na pherthyn i mi; nid oes na thras na pherthynas rhyngddo ef a myfi.

A near relation—cyfneseifiad, perthynas agos, câr agos. [rachol.

Relational, *a.* perthynasol, cystlynol, cyfath-

Relationship, *s.* perthynas, cystlynedd, cystlyned, cystlynaeth, tras, carennydd, perthynedigaeth.

Relative, *a.* (Ll. *relativus*) perthynol, perthynedigol, perthynasol, perthynus, cystlynedigol; cyfatebol; gwrtholygol.

Relative pronoun, } rhagenw perthynol,
Pronoun relative, } rhagenw perthynasol, rhagenw perthynedigol.

Relative utility—cyflesoldeb.

Relative, *s.* câr, perthynas; rhagenw perthynol; perthynair; perthynad.

Relatives—rhagenwau perthynol, perthynolion, perthynedigolion.

Kindred and relatives—ceraint a pherthynasau; ceraint a chyfneseifiaid.

Relativeness, *s.* perthynoldeb, perthynolrwydd, perthynoledd, perthynusrwydd, perthynasoldeb.

Relator, *s.* mynegwr, adroddwr, dadganwr.

Relax, *v.* (Ll. *relaxo*) llaesu, llacâu, llacio, rhyddhau, annhynhau, didynhau; ysgafnhau; esmwytho, esmwythâu, llinaru, lliniaru, lloniaru; gollwng, gollyngu; agor; ymlaesu, ymlacâu, ymlacio; llyfrhau; ymollwng; ymröi; ymddattod; toddi; tyneru, meddalhau, meddalu, nawseiddio; myned yn ddiofal *neu* yn ddïymdawr; diofalhau; dadegnïo; oeri.

To relax government — esmwythâu, esmwytho, ysgafnhau, *neu* laesu llywodraeth.

To relax the mind — llaesu y meddwl; llaesu meddwl.

Relax,† *s.* = *Relaxation*.

Relaxable, *a.* llaesadwy, llacadwy, &c.

Relaxation, *s.* llaesiad, llacâd, llaciad, annhynhad; rhyddhad, rhyddiant; ysgafnhad, esmwythad; llinariad; gollyngiad, gollyngdod; ymlaesiad, ymlaciad, ymollyngiad; agoriad, egoriad; dadegnïad; seibiant, dysbeidiad; amser i gymmeryd ei anadl; amser i godi *neu* gwnu ei gefn; amser i ymiawnu.

Relaxative, *a.* llaesedigol, llacaol, rhyddhaol, esmwythaol; dadrwymol.

Relaxative, *s.* cyffyr rhyddhaol *neu* egorawl; carthai.

Relaxe l, *p. p.* llaesedig, llacedig, llaciedig, &c.; llac, ysiac; meddal, tyner.

Relaxing, *a.* llaesedigol, llacaol, rhyddhaol, dadrwymol.

Relay, *s.* (Ff. *relais*) newidfeirch, meirch newid, newidre, presfeirch; cwn newid, cwn preswyl; newidfa.

Relay of horses — newidfeirch, meirch newid, newidre, presfeirch; meirch â gyflëir mewn gorsafoedd yn ymyl y ffordd i'w rhoi yn lle ereill.

Relay of dogs—cwn newid, cwn preswyl, cwn cynllwyn; cynllwyn; cynllwynfa; gorsaf cwn preswyl.

Relay, *v. a.* (*re* a *lay*) ail osod, ail osodi, adosod; gosod drachefn *neu* eilwaith.

Releasable, *a.* rhyddadwy; â ellir ei ryddhau; â ellir ei ollwng yn rhydd.

Release, *v. a.* (Ff. *relâcher*; It. *rilassare*) rhyddhau, gollwng yn rhydd, gollwng; gwaredu; maddeu; †llaesu.

Release, *s.* rhyddhad, gollyngdod, gwared; gollyngeb.

Releasee, *s.* yr un y rhodder gollyngdod *neu* ollyngeb iddo.

Releasement, *s.* rhyddhad, gollyngiad, gollyngediganeth, gollyngdod, gollyngiad yn rhydd.

Releaser, *s.* rhyddhäwr, gollyngwr, gollyngydd, gollyngwr yn rhydd. [ydd.

Releasor, *s.* rhyddhäwr, gollyngwr, gollyngied-

Relegate, *v. a.* (Ll. *relego*) alltudo, alltudio, allwladu, deol, alltrodio, aethwladu.

Relegation, *s.* (Ll. *relegatio*) alltudaeth, alltudiaeth, alltudedd, alltrodiaeth, aethwladiad, allwladiad, allwladaeth, deoliad.

Relent, *v.* (Ff. *ralentir*) tyneru, meddalu, meddalhau, nawseiddio; tosturio; gofidio; tirioni; toddi; llaesu.

Relent,† *s.* llaesiad; gollyngdod.

Relent,† *p. p.* toddedig.

Relenting, *s.* tyneriad, meddaliad; tosturiad, tosturiant, tosturiaeth.

Relentless, *a.* didosturi, annhosturiol, didosturiol, annhosturus, annhostur, didyner; trwch; anhyblyg; caled; dideimlad; didawdd.

Relentlessness, *s.* annhosturi, annhosturusrwydd.

Relessee, *s.* (o *release*) yr un y rhodder gollyngdod iddo.

Relessor, *s.* rhyddhäwr, gollyngwr, gollyngydd.

Relet, *v. a.* ail osod, adosod, gosod eilwaith.

Relevance, } *s.* perthynoldeb, perthynasoldeb,
Relevancy, } cymhwysder, cymhwysdra, addasrwydd; perthynas; cynnorthwyoldeb.

Relevant, *a.* (Ff.; Ll. *relevo*) cynnorthwyol, cymhorthol; â fo *neu* y sydd yn cynnorthwyo; perthynasol, perthynol, cyfaddas, cymhwys; cyfodol.

Your defences contain only two relevant

points—ni chynnwys eich amddiffynion onid dau bwnc yn unig à safant allan i'w gweled uwch law ereill; ni chynnwys eich amddiffynion onid dau bwnc yn unig à yngynnygant *neu* à ymddyrchafant i'r golwg uwch law ereill.

Relevation,† *s.* codiad, cyfodiad, dyrchafiad.

Reliable, *a.* (o *rely*) y gellir rhoi hyder arno *neu* ymddiried ynddo; y gellir ymddiried ynddo; y gellir ymddibynu *neu* hyderu arno; y gellir rhoi goglud *neu* bwys arno; credadwy, coeliadwy.

Reliableness, } *s.* cyfiwr y gellir hyderu arno.
Reliability, }

Reliance, *s.* (o *rely*) goglud, hyder, ymddiried; coel, cred, ffydd; ymddibyniad; gorphwys; pwys.

Relic, *s.* (Ff. *relique;* Ll. *reliquiæ*) gweddill, gwarged, rhelyw, sarid; yr hyn aydd yn ngweddill, yn ol, *neu* a adawyd; crair, creirwy.

Relics (of the dead)—gweddillion; lludw ac esgyrn (y marw); corff (y marw).

Popish relics—creiriau pabaidd.

To adjure by relics—creirio, creirhau.

Relicly, *ad.* megys crair, fel gweddillion.

Relict, *s.* (Ll. *relictus*) gweddw, gwraig weddw, y weddw.

Relief, *s.* (Ff.; It. *rilevo, riliero*) cymhorth, cynnorthwy, cannorthwy, cannerth, porth, help; esmwythâd, esmwythad, esmwythder, esmwythyd, llinariad, hawshad; adgyfnerth, adgyfnerthiad, cyfnerthiad, adnerthiad; iawn; ymwared, rhwymedi; cysur; ymsaf, saf, safiad, ymddrych, codiad, cawd; cyfnewidiad gorsafwyr; cyfnewidiad ar gylch; un à gymmer le gorsafwr; gosodiad peth yn agos i beth arall; cyrchfa.

High relief, } uchelsaf, bansaf, banddelwad, llawn ddelwad.
Alto rilievo, }
Alto relievo, }

Low relief, } iselsaf, baslun, basddelwad.
Bass relief, }
Basso rilievo, }

Bold relief—uchelsaf, bansaf, uchel ddelwad.

Half relief, } hanner-saf, medsaf.
Mezzo rilievo, }

In relief—ar godiad; ar ymsaf; yn uchel; mewn llawn ddelwad.

Hare's relief—cyrchfa ysgyfarnog; prydnawnol gyrchfa ysgyfarnog; prydnawnol borfa *neu* borfadir ysgyfarnog.

Relier, *s.* hyderwr, ymddiriedwr, ymddiriedydd, ymddibynwr, dibynydd.

Relievable, *a.* à ellir ei gynnorthwyo, &c.; diwalladwy, cymhorthadwy, esmwythadwy, &c.

Relieve, *v. a.* (Ff. *relever;* Ll. *relevo*) cynnorthwyo, cymhorth, cannorthwyo, cannerthu, diwallu, porthi, cynnal; esmwythäu, esmwytho, ysgafnhau, lliniaru, llaesu; helpu, helpio; adgyfnerthu, adnerthu; dilwytho; rhyddhau; cysuro, dyddanu, dadebru; dwyn o gyfyngder *neu* gaethiwed; cyfnewid gorsafwyr *neu* wylwyr; cyferbynu; gosod ar gyfer eu gilydd; gosod yn agos i'w gilydd.

To relieve one's self—esmwythäu arno ei hun; ymesmwytho; ymgysuro; gwneuthur iawn i un ei hun.

To relieve the poor — diwallu, cynnal, porthi, *neu* gynnorthwyo y tlodion; rhoddi cardod.

To relieve a post — cyfnewid gorsafwyr; rhoi gwŷr newydd yn lle yr hen; cymeryd lle ereill *neu* arall mewn gorsaf.

To relieve each other, } cyfnewidargylch.
To relieve one another, }

To relieve grievances—ysgafnu *neu* ysgafnhau beichiau; rhyddhau oddi wrth feichiau; symmud goreilidiau; diwygio camweddau; gwneuthur uniondeb i'r gorthrymedig (*Esa.* i. 7).

To relieve pain—symmud, esmwytho, esmwythäu, llaesu, llinaru, *neu* liniaru poen; ysgafnhau *neu* ysgafnu dolur.

To relieve a place—rhoi porth *neu* gymhorth i le gwarchäedig; diwallu lle gwarchäedig âg angenrheidiau.

Relieving officer—rheidweinydd, swyddwr cymhorthawl, gweinydd y cardodau, swydd cadodrodd, swyddwr tlodborth, swyddwr cynnorthwyol.

Reliever, *s.* cynnorthwywr, cymhorthwr, cymhorthydd, diwallydd; esmwythwr, esmwythydd; adgyfnerthwr.

Relievo, *s.* (It. *rilievo*) saf, ymsaf, ymddrych, safiad.

Relight, *v. a.* adoleuo, goleuo eilwaith, goleuo drachefn, adleuferu; ail ennynu, adgynnau.

Religieux, *s.* (Ff.) crefyddwr, un crefyddol, un crefyddus; mynach: *pl.* crefyddolion, crefyddlusion.

Religieuse, *s.* (Ff.) crefyddwraig, crefyddes, un grefyddol; lleian.

Religion, *s.* (Ff. ac Ysp.; Ll. *religio*) crefydd; cred; duwioldeb; gwir addoliad Duw.

Natural religion—crefydd natur; crefydd naturiol.

Revealed religion—crefydd ddadguddiedig.

Established religion—crefydd sefydledig.

To practise religion—crefyddu, crefydda; ymarfer o grefydd.

Religionary,† *a.* crefyddol.

Religionism, *s.* crefyddiaeth.

Religionist, *s.* crefyddwr; crefyddwr penboeth.

Religious, *a.* (Ll. *religiosus*) crefyddol, crefyddus; crefyddgar; duwiol; dyhewdus; duwiolfrydig, duwiolfrydus; duwgar.

Religious houses—crefydd-dai.

To perform religious duties — crefyddu, crefydda; cyflawnu *neu* wneuthur dyledswyddau crefyddol; gwneuthur dyledswyddau crefydd.

Religiously, *ad.* yn grefyddol, &c.; yn gydwybodol; yn barchus; yn fanwl.

Religiousness, *s.* crefyddoldeb, crefyddoldeb, crefyddolrwydd, crefyddusrwydd.

Relinquent, *a.* (Ll. *relinquo*) gadawol, à adawo, gadawedigol.

Relinquish, *v. a.* (Ll. *relinquo*) gadael, gadaw, gadu, gado, gatäu; rhoi *neu* roddi i fyny; gollwng; dïafaelu; ymadaw â, ymwrthod à; gadael i; peidio â.

To relinquish to, } rhoi i fyny; rhyddhau, gollwng; gollwng yn rhydd.
To relinquish back, }

Relinquisher, *s.* gadawydd, gadäwr, gadyddd, gadwr; ymadawydd, ymwrthodwr; à adawo.

Relinquishment, *s.* gadawiad; rhoddiad i fyny.

Reliquary, *s.* (Ff. *reliquaire*) creirfa, creirgell, creirdy, creirfan.

Relique, *s.* (Ff.)=*Relic.*

Reliquiæ, *s. pl.* (Ll.) gweddillion, olion; gweddillion milod, mwnau, llysiau, &c., à geir yn y ddaiar.

Reliquidate, *v. a.* ail doddi, ad-doddi, toddi eilwaith, adlyneiddio; ail gymhwyso, ail gymmedru, adgywiro.

Reliquidation, *s.* ail doddiad, adlyneiddiad; ail gymmedriad, adgymmedriad.

Relish, *s.* (Ff. *relécher*) blas, archwaeth, chwaeth, adchwaeth, chwaedd, chwaeg, dychwaeth, adchwaeth.

Of a good relish—blasus, chwaethus, archwaethus; hyfryd i'r chwaeth; da ei flas; sawyrus.

Of a bad relish—anflasus; drwg ei flas; â blas drwg arno; âg adflas arno; ansawyrus.

Of no relish, } diflas; heb flas arno;
Having no relish, } dichwaeth.

Having no ill *or* bad relish—dïadflas, dïadchwaeth, diledchwaeth.

Relish, *v.* blasu, chwaethu, archwaethu, adchwaethu; bod yn foddlawn i flas peth; bod blas peth wrth fodd un; bod yn dda gàn un flas peth; clywed blas ar beth; rhoi *neu* beri blas ar; peri *neu* wneuthur yn flasus; rhoi *neu* beri chwaeth *neu* sawr ar; bod blas da ar beth; bod yn flasus; bod yn dda ei flas; bod â blas da arno; bod â blas arno; bod wrth fodd un; bod yn felus *neu* flasus gàn un; boddhau, boddio, boddloni, bodloni.

Relishable, *a.* chwaethadwy; blasus, archwaethus, chwaethus, adchwaethus.

Relive, *v. n.* adfywio, adfyw, eilfyw; byw drachefn; ymadfywio.

Relive,† *v. a.* adfywio, adfywiocäu, adfywiogi.

Reloan, *v. a.* adfenthycio, adfenthyca, benthyciu eilwaith.

Relocate, *v. a.* adgyflëu, adleoli, adlehau, ail gyflëu, ail lehau.

Relocation, *s.* adgyflead.

Relove,† *v. a.* caru yn ol, adgaru.

Relucent, *a.* (Ll. *relucens*) dysglaer, dysgleiriol, tryloew, gloew, ffloew, trybelid, llachar, attywynol, adlewychol; â fo yn dysgleirio, yn llewyrchu, *neu* yn tywynu.

Reluct, *v. n.* (Ll. *reluctor*) gwrthymdrech, gwrthymdrechu, gwrthymdynu, gwrthymegnïo; ymdrechu, ymegnïo, *neu* ymröi yn erbyn peth; gwrthuso.

Reluctance, } *s.* (o'r Ll. *reluctor*) anwyllysgar-
Reluctancy, } wch, anewyllysgarwch; gwrthymdrech, gwrthymdrechiad, gwrthymdyniad, gwrthymegnïad, gwrthymroad, gwrthryn, ymwrthryn, ymwrthladd, gwrthymwth; annhuedd, annhueddiad; anfodd; gwrthwynebiad.

With reluctance=*Reluctantly*.

Without reluctance — yn ewyllysgar, yn wyllysgar, yn ddïwrthymdrech, yn ddïymwrthladd, yn ddïwrthwyneb, yn ddïwrthryn, o fodd; nid o'i anfodd.

Not without reluctance—nid heb anwyllysgarwch; nid heb wrthwynebedd; nid yn ddirwyth; nid o'i fodd.

Not without great reluctance, } nid heb
Not without much reluctance, } fawr anwyllysgarwch; nid heb ddirfawr anwyllysgarwch; nid heb lawer o anwyllysgarwch; nid heb fawr rwyth; nid heb fawr wasgfa *neu* gyfyngder meddwl.

Reluctant, *a.* anwyllysgar, anewyllysgar, anfoddog, anfoddlawn, gwrthwynebus; â fo yn gwrthymdrech, yn gwrthymladd, yn gwrthdynu, yn gwrthymdynu, yn gwrthymegnïo, yn gwrthymröi, *neu* yn gwrthwynebu; diduedd, annhueddol, gwrthus; â wnel beth o'i anfodd; â wnel beth nid o'i fodd.

Reluctantly, *ad.* yn anwyllysgar, yn anewyllysgar, yn anfoddlawn, yn anfoddog, yn anhawdd, trwy fawrboen; yn erbyn ewyllys, o anfodd, tàn duchan; trwy ymdrech yn erbyn; trwy *neu* dàn wrthymdrech; yn erbyn ei ewyllys.

Reluctate, *v. a.* ymdrechu, ymdrech, ymegnïo, egnïo, *neu* ymröi yn erbyn; gwrthsefyll, gwrthwynebu, gwrthrynu.

Reluctation, *s.* gwythymdrechiad, gwrthymdyniad, gwrthymroad, gwrthwynebiad, gwrthdyniad; gwrthwynebedd, gwrthsafedd.

Relucting, *a.* anwyllysgar, anewyllysgar, anfoddlawn, anfoddog, gwrthwynebol, croes.

Relume, } *v. a.* (Ff. *rallumer;* Ll. *relumino*)
Relumine, } ail gynneu, ail ennyn, adgynneu; adlewyrchu, attywynu, ail dywynu, adoleuo.

Rely, *v. n.* (*re* a *lie*) hyderu, ymddiried, rhoi goglud; dibynu, ymddibynu; rhoi pwys, pwyso, ymorphwys, gorbwyso, gorphwys.

To rely on—hyderu ar, ymddiried yn, ymddibynu ar, dibynu ar, pwyso ar, rhoi goglud ar.

Relied on—yr hyderwyd arno; yr ymddiriedwyd ynddo; yr ymddibynwyd arno.

Relying upon—hyderus ar; yn hyderu ar, &c.; â'i oglud ar.

Remain, *v.* (Ll. *remaneo*) aros, cyfaros, ymaros, arosi; bod; sefyll; gorphwys; aros, trigo, *neu* fod yn ol *neu* ar ol; bod yn aros ar ol; bod yn weddill; bod yn ngweddill; bod wedi ei weddillio; bod wedi ei adael; trigo, preswyllo, trigiannu; parhau, para; ystadu; eistedd; bod dros ben; bod yn ormod; dysgwyl, dysgwyl am.

To remain (in a place)—preswylio, trigo, *neu* aros mewn lle.

It remains—mae yn ol; mae yn aros.

That none shall remain in it—fel na byddo ynddo breswylydd (*Ier.* li. 62).

And he that remaineth—y gweddilledig hefyd (*Exec.* vi. 12).

And ye shall let nothing of it remain until the morning—ac na weddillwch ddim o hono hyd y bore (*Ecs.* xii. 10).

Remain,† *s.* gweddill, corff marw; trigfa.

Remainder, *s.* (o *remain*) gweddill, gwarged, rhelyw, gadyd, sarid; y rhan ar ol; braint *neu* hawl (i beth) ar ol marw arall.

Remainder-man—yr hwn y mae iddo hawl ar ol penderfynu hawl arall.

Remainder,† *a.* y sydd yn ol; y sydd yn ngweddill; gweddilledig, gadawedig.

Remaining, *p.* y sydd yn ol; y sy'n ol; y sydd yn ngweddill.

All remaining affections to sin — pob gweddillion serch ar bechod; pob gweddillion serch at bechod.

Remains, *s. pl.* gweddillion; olion; corff marw, corff y marw; cyrff meirw, cyrff y meirw.

The remains of a city—gweddillion dinas; adfeilion dinas.

Remake, *v. a.* gwneuthur o newydd, adwneuthur.

Remand, *v. a.* (Ff. *remander*) galw yn ol; gorchymyn i ddyfod yn ol; gwrthalw; gorchymyn cyrchu yn ei ol; anfon *neu* ddanfon yn

ol; gorchymyn i fyned yn ol; anfon yn ol i garchar; gwrthanfon, adanfon.

Remandment, *s.* galwad yn ol; gwrthalwad; anfoniad yn ol; cyrchiad yn ol.

Remanency, } *s.* (Ll. *remanens*) gweddill; cil-
Remanence, } cyn.

Remanent, *a.* y sydd yn ol; y sydd yn ngweddill; arosol.

Remanet, *s.* (Ll.) hawl arosol, cwyn arosol.

Remark, *s.* (*re* a *mark;* Ff. *remarque*) sylw, sylwad, nod, nodiad, darsylw, darsylwad; sylwnod; syniad; sylliad; ystyriaeth.

Remark, *v. a.* sylwi, sylwi ar; dàl sylw, nodi, darsylwi; †dynodi.

Previous remark — rhagsylw, sylw blaenorol, rhagsylwad, cynsylwad.

Remarkable, *a.* (o *remark;* Ff. *remarquable*) hynod, nodadwy, nodedig, hynodol, odidog; teilwng o sylw; nodwiw, gwiwnod; rhyfedd, rhyfeddol, anghyffredin, od.

Remarkableness, *s.* hynodrwydd, nodedigrwydd.

Remarker, *s.* sylwedydd, nodiedydd, daliwr sylw; un à wnelo *neu* à ddalio sylw.

Remarry, *v. a.* adbriodi, ail briodi; priodi eilwaith *neu* drachefn.

Remast, *v. a.* ail hwylbrenu; gosod hwylbren *neu* hwylbreni newydd i long.

Remastigate, *v. a.* adgnoi, ail gnoi; cnoi y cil.

Remastigation, *s.* adgnoad, ail gnoad.

Remblai, *s.* (Ff.) y pridd y llenwir clawdd âg ef (mewn caerwaith).

Remble, *v. a.* symmud.

Remediable, *a.* (o *remedy*) gwelladwy, meddygadwy, meddyginiaethol, cyweiriadwy, diwygiadwy, hywell.

Remedial, *a.* (Ll. *remedialis*) gwellhaol, diwygiol, meddygol, meddyginiaethol.

Remediate,† *a.* = *Remedial.*

Remediless, *a.* anfeddygadwy, anfeddyginiaethol, anwelladwy, anhywell, aniachadwy, difeddyg; diymwared, dirwymedi; anaele; anesgorol; anwellyniog.

Remedilessness, *s.* anfeddyginiaetholdeb, anfeddygoldeb, anhywellrwydd, anymwared.

Remedy, *s.* (Ll. *remedium;* Ff. *remède;* Llyd. *remet*) meddyginiaeth; gwellhad, gwelliant; iachâd; adgyweiriad; rhwymedi; ymwared; lles; debrydiad; swyn; cyfaredd.

Remedy, *v. a.* meddyginiaethu, gwellhau, gwella, iachâu, meddygu; diwygio, cyweirio; symmud; debrydu.

Remelt, *v. a.* ad-doddi, ail doddi.

Remember, *v. a.* (Ll. *rememorv;* Norm. *remembre*) cofio; bod yn cofio; bod yn gof gân un beth; dàl *neu* gadw mewn cof; dàl *neu* gadw yn nghof; meddwl am, meddylied am; adgofio, coffa, adgoffa, coffhau; galw i gof; galw i'w cof; dwyn ar gof; dysbwyllo.

To remember one to a person—cofio un at ryw un; rhoi *neu* ddwyn gwasanaeth un i ryw un.

That may well be remembered—hygof, gwiwgof.

Well remembered!—da'r cof!

I remember well—mae yn gof da genyf; mae yn gof iawn genyf; mae yn gofus iawn genyf; yr wyf yn cofio yn dda.

Worthy to be remembered—gwiwgof.

Rememberer, *s.* cofiwr, cofydd, cofiedydd, cofiawdwr, cofiadur.

Remembrance, *s.* cof, adgof, adgofiad, argof, ymadgof; coffa, adgoffa; coffadwriaeth, coffaduriaeth, coffawd; cofen, cofeb, cofiaeth; cofnod; rhybudd.

Remembrance-book—llyfr coffadwriaeth, cofiyfr.

I have some remembrance of it—mae genyf ryw gof *neu* adgof am dano.

To the best of my remembrance—hyd eithaf fy nghof; er dim à allaf fi ei gofio.

The righteous shall be in everlasting remembrance—y cyfiawn nid anghofir byth; y cyfiawn a fydd mewn coffadwriaeth dragywyddol; y cyfiawn fydd byth mewn coffadwriaeth (*Salm* cxii. 6).

To bring to remembrance—dwyn ar gof; galw i gof; coffa, coffhau, cofio, adgofio, adgoffa, adgoffhau; galw *neu* osod mewn cof; dwyn cof am; dwyn adgof o.

To call to remembrance—cofio, adgofio, ail gofio, coffa, coffhau, adgoffa, adgoffhau; galw i gof; galw mewn cof; galw yn ei gof; galw yn nghof; dwyn ar gof; adfeddylied, adfeddwl; adnewyddu y cof am beth; bwrw yn y meddwl.

To come to remembrance—dyfod i gof; cael ei adgofio; dyfod i feddwl; dyfod ar feddwl; dyfod ar gof.

Slight remembrance—lledgof, brith gof, braidd gof.

I have a slight remembrance of it—y mae genyf ryw adgof am dano; mae braidd yn adgof genyf; mae genyf frith gof am dano; mae genyf fraidd gof am dano.

Remembrancer, *s.* cofiadur, cofiawdwr, cofiedydd, argofiwr, coffäwr; rhybuddiwr.

Rememorate,† *v. a.* (Ll. *rememoratus*) cofio, coffa, adgofio.

Rememoration,† *s.* cof, coffadwriaeth, adgof, adgofiad.

Remercie, } † *v. a.* (Ff. *remercier*) diolch,
Remercy, } diolwch.

Remiges, *s. pl.* (Ll. *remigo*) rhwyf-edyn; pluf adenydd aderyn.

Remigrate, *v. n.* (Ll. *remigro*) adfudo, dadfudo, adsymmud, adymsymmud, dadymsymmud; dychwelyd; mudo i'r lle y cychwynodd o hono.

Remigration, *s.* adfudiad, dadfudiad, adsymmudiad; ymfudiad yn ol i'r lle y cychwynodd o hono.

Remind, *v. a.* (*re* a *mind*) adgofio, ail gofio, adgoffa, ail goffa, adgoffhau; dwyn ar gof; dwyn ar gof eilwaith *neu* drachefn; dodi mewn cof eilwaith *neu* drachefn; cofio i un.

Reminder, *s.* adgofiwr, adgofiedydd, adgoffäwr.

Remindful, *a.* adgofiol, adgofiog, adgoffhaol; gofalus i adgofio.

Reminiscence, } *s.* (Ff.; Ll. *reminiscens*) adgof,
Reminiscency, } ymadgof; adgofiad, adgofiant, ymadgofiad; cof: *pl.* adgofion.

Reminiscent, *s.* adgofiwr, adgofiedydd, adgofiadur, ymadgofiwr, argofiwr, cofiedydd.

Reminiscential, *a.* adgofiol, adgofiedigol, adgofiannol.

Remiped, *s.* (Ll. *remus* a *pes*) anifail dwfr â'i draed yn gwneyd y tro yn lle rhwyfau iddo; rhwyf-bed, rhwyf-droed, rhodol-bed.

Remipeds, *s. pl.* math ar drychfilod.

Remise, *v. a.* (Ff.) rhoddi yn ol, rhoi yn ol; gollwng gafael; llaesu gafael; rhoi i fyny; rhyddhau.

Remise, *s.* cerbyd llog; cerbyd o'r cerbytty.

Remiss, *a.* (Ff. *remis;* Ll. *remissus*) llaes, llac, yslac; à fo yn ymollwng; diarial, diangerdd, digalon, oerllyd, oerfelgar, diawch, swrth, diog; esgeulus, diofal; dyhair; araf, chwarian; anniwyd, annyfal; marwaidd; annhyn.

Remissible, *a.* maddeuadwy, maddeuol; à ellir ei faddeu; dileadwy; gollyngadwy.

Remission, *s.* (Ff.; Ll. *remissio*) maddeuant, maddeuad, maddeu; gollyngdod, gollyngiad, gollyngedigaeth, rhyddhad; ysgafnhad; lleihad, toliad; llaesiad, llacâd; dysbeidiad.

Remissive, *a.* gollyngedigol, llaesedigol, gollyngol; maddeuedigol; rhyddhaol.

Remissness, *s.* esgeulusdod, esgeulusdra, esgeulusder; diofalwch; anniwydrwydd; llaesder, llacrwydd; oerfelgarwch; byrdra.

Remit, *v.* (Ll. *remitto*) llaesu, llacâu, llacio; ysgafnhau, lleihau; maddeu, cyreifio; rhoi i fyny; peidio â; cyfeirio; gadael; dychwelyd, anfon, gwrthanfon; anfon, danfon, *neu* yru yn ol; trosglwyddo (arian, &c.), trosi; adferyd; ymlaesu, treio, cilio.

Remit me the money by a safe hand—anfonwch yr arian i mi trwy law dda; anfonwch yr arian i mi mewn llaw dda.

Remitment, *s.* dychweliad; anfoniad, danfoniad; anfoniad yn ol i garchar *neu* ddalfa; maddeuant; llaesiad, llacâd.

Remittable, *a.* maddeuadwy; anfonadwy, trosglwyddadwy; i'w anfon yn ol.

Remittal, *s.* rhoddiad i fyny; ymroddiad.

Remittance, *s.* anfoniad, danfoniad, trosglwyddiad, trosiad; anfoniad yn ol; y sum *neu* swm anfonedig; trosglwydd, arian trosglwydd; y peth à drosglwyddir yn dâl.

Remittance of money—anfoniad *neu* drosglwyddiad arian; y swm *neu* sum anfonedig; trosglwydd.

Make me a remittance—anfonwch, danfonwch, *neu* yrwch i mi arian; anfonwch, danfonwch, *neu* yrwch i mi sum o arian.

I received the remittance—derbyniais yr arian à anfonasoch; derbyniais y trosglwydd.

Remittent, *a.* (Ll. *remittens*) llaesedigol, treiediguł; à laeso, à dreio, *neu* à gilio ar brydiau; à fo yn llaesu, yn cilio, *neu* yn treio ar brydiau; dysbeidiol.

Remittent of its violence, } gàn laesu yn ei
Remissive of its violence, } angerdd; gàn
Remitting in its violence, } dori ar ei angerdd.

Remittent, *s.* twymyn laesedigol, &c.

Remitter, *s.* anfonwr, anfonydd, anfoniedydd, trosglwyddwr; maddeuwr; trosglwyddiad.

The remitter—yr anfoniedydd.

Remnant, *s.* (byrhad o *remanent*) gweddill; rhelyw; gobed (o frethyn, &c.); cilyn, cilcyn, cilc.

Remnant, *a.* y sydd yn ol; y sydd yn ngweddill; gweddilledig.

Remodel, *v. a.* adgynllunio, adgynnelwi, adlunio, ail gyflunio; llunio eilwaith *neu* o newydd.

Remollient, *a.* (Ff.) tynerol, meddalhaol, nawseiddiol, lliniarol.

Remolten, *a.* ail doddedig, attoddedig, eildawdd.

Remonstrance, *s.* (Ff. *rémontrance;* o'r Ll. *remonstro*) gwrthfynag, gwrthfynegiad, gwrthddangosiad, gwrtharddangosiad; gwrthbrawf, gwrthbrofiad, gwrthadroddiad, gwrthdystiad, *neu* wrthdystiolaeth achwynol; gwrthdystiolaeth, gwrthdystiad, gwrthachwyn, gwrthachwyniad, gwrthgwyn, cwynfynag; ymedliw, cyfymliw; ymresymiad, gwrthresymiad; cerydd; ymresymiad cadarn yn erbyn peth; arlladfa;† dangosfa.

Remonstrant, *a.* gwrthfynegol, gwrthddangosol, gwrthachwynol, cwynfynegol, gwrthgwynol, gwrthresymol; à ymresymo yn gadarn yn erbyn peth.

Remonstrant, *s.* gwrthfynegwr, gwrthfynagwr, gwrthfynegydd, gwrthddangoswr, gwrthdystiolaethwr, gwrthachwynwr.

The Remonstrants—y Gwrthfynagwyr, y Gwrthfynagiaid, y Gwrthddangoswyr, y Gwrthddangosiaid, &c. = enw à roed oddi ar Gymmanfa Dort, yn 1610, i'r Arminiaid, neu wrthwynebwyr Calviniaeth.

Remonstrate, *v.* (Ll. *remonstro*) gwrthachwyn, gwrthddangos, gwrthresymu, gwrthfynegu, gwrthgwyno, gwrthdystio, cwynfynegu; ymresymu, rhesymu; dangos *neu* ddwyn rhesymau; ymresymu yn daer; dangos.

To remonstrate against—ymresymu yn daer yn erbyn; taer ymresymu yn erbyn; ymresymu yn ymliwgar yn erbyn; bwrw cwynfynag yn erbyn; dangos *neu* ddwyn rhesymau yn erbyn; ymresymu yn erbyn peth gàn ddangos galeted *neu* afresymoled ydyw; dangos *neu* arddangos rhyw gam *neu* ormes gàn achwyn a thystiolaethu yn ei erbyn.

Remonstration, *s.* gwrthachwyniad, gwrthresymiad, gwrthfynegiad, gwrthddangosiad.

Remonstrator, *s.* gwrthachwynwr, gwrthfynegwr, gwrthddangoswr; ymresymwr yn erbyn peth.

Remora, *s.* (Ll.) y lluddbysg, yr attalbysg, y sugn-bysg; †oediad, gohiriad, attalfa, rhwystr.

Remorate,† *v. a.* (Ll. *remoro*) oedi, gohirio, dyheirio.

Remord,† *v.* (Ll. *remordeo*) ceryddu, beio; teimlo adgno cydwybod.

Remordency, *s.* adgno, adgnofa, ymadgno, gorbicrwydd, edifeirwch.

Remorse, *s.* (Ll. *remorsus*) adgno y meddwl, adgno, ymadgno, ymgno, adgnofa, gorbicrwydd, adloes, edlid; edifeirwch, edifeiriant, tifeirwch, tifeiriant; pigad, dwys bigad, dwys bigiad; tosturi.

Remorse of conscience—adgno, ymadgno, ymgno, adgnofa, gorbicrwydd, pigad, pigiad, dwys bigad, dwys bigiad, gofid, brath, *neu* golyn cydwybod.

Remorsed,† *a.* à gorbicrwydd cydwybod arno.

Remorseful, *a.* llawn adgno, &c.; llawn gorbicrwydd cydwybod; †tosturiol; †tyner; †gresynus.

Remorseless, *a.* heb adgno cydwybod, &c.; diadgno, diymadgno; diedifeirwch, anedifeiriol, anedifarus, anediflar, diedifeiriol, diedifarus; didosturi, annhosturiol, didrugaredd, didynerwch, annhrugarog, dideimlad, digydymdeimlad; creulawn, dywal, ciaidd.

Remorselessness, *s.* annhosturi, annhrugarogrwydd, creulonedd, creulonder, dywalder, creulondeb bwystfilaidd, cieidd-dra, cuelli.

Remote, *a.* (Ll. *remotus*) pell, pellenig, anghyfagos, anagos, anghysbell, pellynus, estronol; anuniongyrch; bychan, dibwys.

Remotely, *ad.* yn mhell, yn bell, yn bellenig.
Remoteness, *s.* pellder, pelldra, pellineb, pellrwydd, pelledd, pellenigrwydd, pellenigedd, anghyfagosrwydd, anagosrwydd, anghysbellrwydd; hiriant; bychander.
Remotion, *s.* symmudiad, adsymmudiad, adfudiad, adsymmud.
Remould, *v. a.* llunio *neu* ffurfiaw o newydd; adlunio, adffurfio, ail ffurfio.
Remount, *v.* ail esgyn, adesgyn; esgyn eilwaith *neu* drachefn; ail ddringo.
Removability, *s.* symmudoldeb, symmudolrwydd, symmudolder, mudoldeb, hyfudedd.
Removable, *a.* symmudadwy, mudadwy, hyfud; à ellir ei symmud; symmudol, mudol.
Removal, *s.* symmudiad, symmud, mud, mudiant, mudfa, symmudfa, symmudedigaeth, newidiad lle.
Remove, *v.* (Ll. *removeo*) mudo, symmud, symmudo; dwyn, cywain, cludo, *neu* gymmeryd ymaith; symmudoli; troi allan; diswyddo; ymsymmud, ymmod.
To remove from office—diswyddo; troi o swydd; symmud o'i swydd.
To remove from a place—symmud o le; cychwyn o le (*Ios.* iii. 3).
To remove far off—symmud yn mhell; pellhau, pellynu, pellu.
To remove into a corner—cornelu; symmud i gongl *neu* gornel.
Remove, *s.* symmud, symmudiad, symmudfa, mudfa, mudiant; gradd, cam; pellder.
A remove, } gradd, un radd, un cam.
One remove, }
He is but one remove from a fool—nid oes ond y dim lleiaf rhyngddo a bod yn symlyn.
Removed, *a.* symmudedig; pell, pellenig; ar ei ben ei hun.
Removedness,† *s.* pellder, pellenigrwydd.
Remover, *s.* symmudwr, symmudydd, symmudiedydd; mudwr; symmudiad.
Rempli, *p. p.* (Ff.) llawn, llenwedig (yn arfau bonedd).
Remugient, *a.* (Ll. *remugio*) adfrefol, adfugunol.
Remunerability, *s.* hywobrwyedd, hywobredd.
Remunerable, *a.* gobrwyadwy, gwobrwyadwy, gobradwy, gwobradwy, hywobr, hywobrwy; addas i'w obrwyo; gobrwiw.
Remunerate, *v. a.* (Ll. *remunero*) gobrwyo, gwobrwyo, gobri; ad-dalu, attalu, talu yn ol, talu y pwyth; talu, taliadu.
Remuneration, *s.* gobrwy, gwobrwy, gwobr, gobr, tâl, taledigaeth, attaledigaeth, taliad, taliant, tâl pwyth, ad-dal; gwobrynawd, gobrwyad, gwobrwyad; iawn.
Remunerative, } *a.* gobrwyedigol, gwobrwyed-
Remuneratory, } igol, gobredigol, attaledigol, taledigol, taliadol; iawnol.
Remurmur, *v.* adrwgnach, grwgnach yn ol, grwgnach am rwgnach; adseinio, edrino, ail odyrddu.
Renaissance, *s.* (Ff.) dadeni, adfywiad, adfywiant, adfywhad, adgodiad.
Renal, *a.* (Ll. *renalis*) perthynol i'r arenau; arenol; llyfenol.
Renard, } *s.* (Ff. *renard*; Al. *reineke*) madyn,
Reynard, } madryn, llwynog, cadnaw, cadno, rhus, gwyddgi.
Renard the fox—madyn y llwynog, madyn lwynog, madyn gadnaw.
Renascency, } *s.* attardd, attarddiad, attardd-
Renascence, } iant, ailddardd.
Renascent, *a.* (Ll. *renascens*) attarddol, ailddarddol; à fo *neu* y sydd yn tarddu eilwaith; à fo *neu* y sydd yn tori allan eilwaith; à fo yn geni *neu* yn dyfod allan eilwaith; à fo yn attarddu; adfiagurol; adgodawl, adgyfodol.
Renascible, *a.* (Ll. *renascor*) attarddadwy; adgynnyrchadwy.
Renavigate, *v. a.* adfordwyo, adforio, ailforio, ail fordwyo, adlywio; nofio drachefn *neu* eilwaith.
Rencounter, *s.* (Ff. *recontre*) gwrthdarawiad; gwrthymgyrch, cyfergyr, cyfergyriad, ymgyrch, ymosod, gwrthdrin, ymwrthryn, gwrthgyrch, dychyfaer, brythwch, gwrthgyfarch; ysgarmes, ymladdfa, breithell; ymgyfarfod, ymgyfrwch, ymgwrdd.
Rencounter, *v.* gwrthdaraw, gwrthdaro, gwrthymgyrchu, ymgyrchu, ymosod, ymdaraw, ymgyhwrdd, gwrthdrin, gwrthladd, dyrchyfaeru, gwrthryau, cyfergyru, ymladd, cyfbwyo, ysgarmesu; ymgyfarfod, ymgyfrwch: ymladd lawlaw.
Rend, *v. a.* (S. *rendan*) rhwygo; dryllio, llarpio, darnio.
Render, *v.* (Ff. *rendre*; It. *rendere*) rhoddi, rhoi; dychwelyd; talu, attalu, ad-dalu; doddi eilchwyl; adferu, adferyd, edfryd, edryd, eidrydu; rhoi i fyny, ymroddi; gwneuthur, gwneyd, peri; cyfleithu, troi; dangos; cymrydu, plastro; teru; berwi a theru; ymroddi; cilio.
To render again—ad-dalu, attalu, talu yn ol.
To render an account—rhoi *neu* roddi cyfrif.
To render back—dychwelyd, edfryd, edryd, edrydu; rhoi *neu* dalu yn ol.
To render one's self—ymroddi; rhoddi ei hun i fyny; rhoi ei hun i fyny.
To render into English—cyfleithu i'r Seisoneg; troi i'r Seisoneg.
To render fruitless—gwneuthur yn ddiffrwyth *neu* yn ddifudd; peri yn ddiffrwyth *neu* yn ddifudd.
To render like for like—talu y pwyth; talu gwrthbwyth; talu adref y cyflelyb.
To render a reason—rhoddi rheswm, dangos rheswm, dangos achos, adrodd rheswm.
To render one a service—gwneuthur gwasanaeth i un; gwneuthur i un wasanaeth; bod yn wasanaethgar i un.
To render a recompense—talu y pwyth.
To render thanks—diolch, talu diolch, rhoddi diolch, rhoi diolch.
To render tallow—berwi a theru gwer.
To render evil for evil—talu drwg dros ddrwg; talu drwg am ddrwg.
Render unto every one according unto all his ways—dyro i bob un yn ol ei holl ffyrdd.
Render therefore unto Cæsar the things which are Cæsar's—telwch chwithau yr eiddo Cæsar i Cæsar.
I will render vengeance—dychwelaf ddial (*Deut.* xxxii. 41).
Render, *s.* rhoddiad i fyny; ymroddiad; rhoddiad, rhoad; cyfrif à rodder.
Render, *s.* (o *rend*) rhwygwr, rhwygydd, rhwygiedydd.

Renderable, *a.* rhoddadwy, &c.
Renderer, *s.* rhoddwr, rhoddydd.
Rendering, *s.* cyfieithad, cyfieithiad, troad (i ryw iaith); cymrydiad; gosodiad yr haen gyntaf o blastr.
Rendezvous, *s.* (Ff. *rendez-vous*) cynnullfan, ymgynnullfan, ymgyfarfod, ymgyfarfodfa, ymgyrchfa, ymgyrchfan, ymgynnullfa, ymgasglfa, ymgasgl, ymgynnrychfa, ymgynnrych, ymgydgyrch; ymddangosfa, ymroddfa.
Rendezvous, *v.* ymgynnull, cydymgyrchu, cydymgynnull, ymgyfarfod, ymgasglu, ymgynnrychu; ymgyfarfod yn y lle penawd; dyfod i'r ymgyfarfodfa, &c.; cynnull yn nghyd, cydgynnull, cydgasglu, cynnull.
Rendible, *a.* rhoddadwy; â ellir ei roddi i fyny; troadwy, cyfieithadwy.
Rendition, *s.* (o *render*) rhoddiad i fyny; ymroddiad; cyfieithad, troad.
Renegade, } *s.* (Ysp. *renegado;* Ff. *renégat*)
Renegado, } gwrthgiliwr, gwrthgiliedydd, ffyddwadwr; gwadwr ei grefydd; y neb a wado ei grefydd; gwadwr; crwydryn, gwibiad.
Renege,† *v.* (Ll. *renego*) gwadu, dïaddelwi, gwrthod.
Renerve, *v. a.* rhoi grym ac yni newydd mewn peth; adgryfhau, adnerthu.
Renew, *v. a.* (*re* a *new;* Ll. *renovo*) adnewyddu; dechreu o newydd.
To be renewed—ymadnewyddu.
The wound renews—y mae yr archoll yn ad-ddolurio; y mae yr archoll yn tori allan, yn clwyfo, *neu* yn doluriaw o newydd.
Renewable, *a.* adnewyddadwy.
Renewal, *s.* adnewyddiad, adnewyddiant, adnewyddiaeth; adgyweiriad; ail wneuthuriad; adfywiad; dadiain.
Renewedness, *s.* adnewyddedigrwydd.
Renewer, *s.* adnewyddwr, adnewyddiedydd.
Renewing, *a.* adnewyddol.
Renewing, *s.* adnewyddiad, adnewyddiant.
Reniform, *a.* (Ll. *renes* a *forma*) arenaidd; ar lun *neu* wedd yr arenau; ar ddull aren.
Renitence, } *s.* (Ll. *renitens*) gwrthymwthiad,
Renitency, } gwrthymwth, gwrthegniad, ymwrthladd, gwrthwynebiad, gwrthladdiad, gwrthsafiad; anwyllysgarwch.
Renitent, *a.* gwrthymwthiol, gwrthymegniol; â fo yn gwrthymwthio; â fo yn gwrthymegnïo; yn gwrthymwthio; gwrthladdol, gwrthwynebol.
Rennet, } *s.* (Al. *rinnen;* Is. *runnen*) caul,
Runnet, } ceuled, cywer, cywair, cywer llaeth, cywerdeb.
Rennet, } *s.* (Ff. *reinette*) breninesan yr
Renneting, } afalau, y freninesan.
Renneting apple—breninesan yr afalau, y freninesan.
Renounce, *v.* (Ll. *renuncio;* Ff. *renoncer*) ymwrthod â, ymwadu â, gwrthod, gwadu, dïarddelwi, dywadu; ymwadu, ymwrthod.
Renouncement, *s.* ymwrthodiad (â), ymwadiad (â), ymwrthodiad, ymwadiad, ymwad, ymwrthod, dywadiad, gwadiad.
Renouncer, *s.* ymwrthodwr, ymwrthodydd, ymwadwr.
Renouncing, *s.* ymwrthodiad, ymwadiad, dywadiad.
Renovate, *v. a.* (Ll. *renovo*) adnewyddu, dadheneiddio.

Renovation, *s.* (Ff.; Ll. *renovatio*) adnewyddiad, adnewyddiant, adnewyddiaeth; dadheneiddiad; dadiain.
Renovator, *s.* adnewyddwr, adnewyddiedydd.
Renown, *s.* (Ff. *renommée*) clod, bri, enw, enwogrwydd, clodforedd, arglod, mawl, enrhydedd.
Men of renown—gwŷr enwog; gwŷr hynod; enwogion.
Of renown, } enwog, clodfawr; â gair
Of great renown, } mawr iddo; hynod; hyglod.
Of no renown, } anenwog, dïenw; heb
Without renown, } ddim gair iddo; disenw.
Renown, *v. a.* enwogi, hynodi.
Renowned, *a.* enwog, clodfawr, hynod; â gair mawr iddo; ardderchog, clodfawr, clodforus, hyglod, clodus, dathl, arglodig, clodlen, clodwiw, dathlog.
Most renowned—enwocaf, ardderchocaf.
Renownless, *a.* anenwog, dïenw, diglod; heb ddim gair iddo.
Rent, *s.* (o *rend*) rhwyg, rhwygiad, breg, ymraniad, ffiais, yllt.
Rent, *v. a.* rhwygo.
Rent,† *v. n.* brygawthan, dadwrdd.
Rent, *s.* (Ff. *rente;* D., Is., ac Al. *rente*) ardreth, rhent; cyllid; llog, tâl.
Chief rent—uchelrent, uchelgyllid.
Quit-rent—rhent *neu* ardreth fechan â delir yn arwydd o warogaeth; rhydd-ardreth, ardreth lonydd, rhwydd-rent.
Rent seck—sychrent, ardreth sech.
Land liable to pay rent—tir cyllidus, tir cyfrif.
Rent-service — rhent-weini, rhent-wasanaeth, ardreth-wasanaeth.
White rent — ardreth wèn, gwyn-rent, tyddyn gwŷn=rhent mewn arian gwynion.
Black rent, } ardreth ddu, rhent du, du-
Black mail, } dreth=rhent â delir mewn mettel gwaelach nag arian.
Rack-rent—tynrent, eithafrent, crogrent.
Rent, *v.* ardrethu, rhentu; rhoi *neu* osod ar rent; rhoi am ardreth; rhoi dàn ardreth; cymmeryd ar rent; cymmeryd dàn ardreth; talu rhent, talu ardreth; cymmeryd tir, &c.
Rentable, *a.* ardrethadwy, rhentadwy, hyrent.
Rentage,† *s.* rhent, ardreth.
Rental, *s.* (llygriad o *rent-roll*) rhentlyfr, ardrethlyfr, rhentres, rhentrol, cyllidres, llyfr yr ardreth.
Rent-charge, *s.* rhenttal, ardrethdal; tâl, rhent, ardreth, *neu* gyllid blyneddol â roddwyd ar dyddyn i'w dalu; arian *neu* dâl oddi wrth rent; tâl didawl, didwn, *neu* ddidolc.
Rente, *s.* (Ff.) blwyddoseb, oes-dal.
Rented, *p. p.* rhentedig, ardrethedig; â roddwyd allan dàn ardreth; â ddaliwyd *neu* â ddelir dàn ardreth; ardrethol.
Renter, *s.* ardrethwr, rhentwr; deiliad dàn rent *neu* ardreth; un ardrethog.
Renter, *v. a.* (Ff. *rentraire*) tegwnio, tegwnïo, wynebwnio, asbwytho; gwnio yn gywrain; arwëu teisban.
Rentier, *s.* (Ff.) gwr cyllidus; un â chyllid sefydlog ganddo.
Rent-roll, *s.* rhentrol, rhentlyfr, rhentres, cyllidres, ardrethlyfr.
Renumerate, *v. a.* (Ll. *renumero*) adgyfrif, adrifo, ail gyfrif.

Renunciation, *s.* (Ll. *renunciatio*) ymwrthodiad (â), ymwadiad (â), ymwrthodiad, ymwadiad, gwadiad, dywadiad.
Renverse,† *v. a.* (Ff. *renverser*) gwrthdröi, troi yn y gwrthwyneb.
Renversed, *a.* gwrthdröedig.
Renversement,† *s.* gwrthdroad.
Reobtain, *v. a.* ail gaffael, adgaffael, ail gyrhaedd, adgael, cael eilwaith, cyrhaedd eilwaith.
Reobtainable, *a.* adgaffaeladwy.
Reopen, *v. a.* ail agor, ail egor, agor drachefn, agor eilwaith, agor o newydd, adagor, adagoryd.
Reoppose, *v. a.* adwrthwynebu, ail wrthwynebu.
Reordain, *v. a.* adurddo, ail urddo.
Reorder, *v. a.* attrefnu, ail drefnu.
Reordination, *s.* adurddiad, ail urddiad, adurddodiad.
Reorganization, *s.* adgyfluniad, ail gyfluniad, adluniodraeth, ail arduniad.
Reorganize, *v. a.* adgyfluno, adluniodri, ail gyfluno, ail arddumio.
Repacify, *v. a.* adheddychu, adheddu, ad-ddyhuddo.
Repack, *v.* adsypynu, ail sypynio.
Repacker, *s.* adsypynwr, adsypiwr.
Repair, *v. a.* (Ll. *reparo;* Ff. *reparer*) cyweirio, adgyweirio, ail gyweirio, taclu, trwsio, ail daclu, adnewyddu, dïanmharu, cyfanu; cyfodi; cadarnhau; diwygio; digolledu; adferthu.
To repair a breach—cau adwy, cyweirio adwy, cau bwlch.
To repair shoes—taclu esgidiau, cyweirio esgidiau.
To repair a loss—digolledu; diwygio colled; gwneuthur colled i fyny; gwneyd i fyny golled.

Repair, *s.* cywair, adgywair, ail gywair; cyweiriad, adgyweiriad; cyweirdeb; cyweirfa; adnewyddiad; diwygiad, ail daclïad, tacliad, trwsiad; diwyg; attrefn; iawniad.
In repair, } mewn cywair, mewn cy-
In good repair, } wair da, mewn diwyg da, mewn par da; dïanmhar, yn ddïanmhar, dïadfail, yn ddïadfail; yn gywair, yn gywair ddiddos; yn ddidwn, yn gyfan, yn gyfrdo; wedi ei gyweirio *neu* ei adgyweirio.
To put in repair—cyweirio, adgyweirio, taclu, trwsio, debrydu; gosod mewn cywair, &c.
Out of repair—mewn anghywair, mewn anmhar, mewn adfail; anmharus, adfeilus, adfeiliog, adfeiliedig, anghyfrdo, anghyweiriog, anghyweirus; serfyll; drylliog, bradwyog, twn, (*ƒ.* tòn); anniddos; anniwygus; anmhar, anghywair.
To grow out of repair—adfeilio, anmharu, dadfeilio; myned mewn anmhar; myned yn anmharus, &c.
That may be repaired—cyweiriadwy, &c.; à ellir ei gyweirio, &c.
That may not be repaired, } anghyweiriad-
Not to be repaired, } wy, anniwygiadwy, &c.

Repair, *v. n.* (Ff. *repairer*) myned, cyrchu, cynniwair, cynnyred, mynychu.
Repair hither—deuwch yma, dewch yma, dowch yma; tyred yma, dere yma.
Repair to me—deuwch, dewch, *neu* dowch ataf fi; tyred ataf fi.

Repair, *s.* mynediad, cyrchiad, dyfodiad; cyrchfa, mynedfa, dyfodfa, cynniweirfa; gwaith un yn myned *neu* yn dyfod.
A place of repair—cyrchle, cyrchfa, cyrchfan; haddef.

Repairable, *a.* cyweiriadwy, adgyweiriadwy, diwygiadwy, adnewyddadwy, trwsiadwy; à ellir ei gyweirio, &c.; gwelladwy.
Repairer, *s.* cyweiriwr, cyweirydd, cyweiriedydd, adgyweiriwr, adgyweirydd, ail-gyweiriwr, cyweiriawdr, adgyweiriawdr.
The repairer of the breach—cauwr yr adwy; cyweirydd yr adwy.

Repairment, *s.* cyweiriad, adgyweiriad, cyweiriedigaeth, cyweiriawd; diwygiad.
Repand, *a.* (Ll. *repandus*) âg iddo ymyl gwaregog o led anghyfartal.
Repandous, *a.* (Ll. *repandus*) attumiol; plygiedig tuag i fyny; yn mhlyg tuag i fyny; gwyr tuag i fyny.
Reparable, *a.* (Ff.; Ll. *reparabilis*) cyweiriadwy, adgyweiriadwy, diwygiadwy, adnewyddadwy, trwsiadwy; à ellir ei gyweirio, &c.; gwelladwy; à ellir ei wneyd i fyny.
Reparation, *s.* cyweiriad, adgyweiriad, cyweiriedigaeth, cyweiriawd; diwygiad; rhoddiad iawn, iawniad; iawn, daffar, dadolwch; tâl; cydnabyddiaeth; cyflenwad.
Reparation of wrong — diwygiad cam; gwneuthuriad *neu* roddiad iawn am arhad a chamwri.
To make reparation — gwneuthur iawn, rhoddi iawn, talu iawn, dadolychu; digolledu; diwygio, unioni, iawnu; talu y pwyth, ad-dalu, attalu.
To order reparation for murder—cyweirio galanas.

Reparative, *a.* adgyweiriol, cyweiriol, cyweiriedigol, adgyweiriedigol; diwygiedigol; debrydol, debryd; o ansawdd i wneuthur iawn am gam.
Reparative, *s.* peth à adgyweirio: *pl.* adgyweirolion.
Repartee, *s.* (Ff. *repartie*) ateb ffraethlym, parodlym, digriflym, parod, prestl, prest, ffraeth, *neu* arain; ffraethair, ffraetheb, cymhenair, ffraeth ateb, prestl.
Repartee, *v. a.* rhoddi, maethu, *neu* fwrw ateb ion ffraethlymion; picio ffraetheiriau; cellweirio â chellweiriwr; prestlu, ymbrestlu â.
Repartimiento, *s.* (Ysp.) rhaniad, adraniad, doseraniad, parthiad.
Repass, *v.* (*re* a *pass;* Ff. *repasser*) myned *neu* ddyfod heibio yn ol, eilwaith, *neu* drachefn; ail basio, ail fyned dros; myned dros yn ol, eilwaith, *neu* drachefn; dyfod dros yn ol, drachefn, *neu* eilwaith; ail groesi, adgroesi, croesi eilwaith, croesi drachefn, croesi yn ol; myned *neu* ddyfod yn ol; dychwelyd.
To pass and repass—myned yn mlaen ac yn ol *neu* yn ol ac yn mlaen; dyfod yn mlaen ac yn ol *neu* yn ol ac yn mlaen; myned a dyfod; myned a dychwelyd.

Repassant, *p. p.* (Ff.) yn myned tuag ochr chwith y bais arfau.
Repast, *s.* (Ff. *repas;* Ll. *re* a *pasco*) pryd, pryd o fwyd; adwledd, adfaeth, ymborth, maig, lluniaeth, cyfluniaeth; ymborthiad.
A sweet repast—melsaig, pryd melus.

Repast, *v. a.* porthi, bwyda, bwydo, seigio; gwledda.
Repasture,† *s.* bwyd, ymborth; gwledd, arfoll.

Repatriate, *v. a.* (Ll. *re* a *patria*) adferyd un i'w wlad ei hun; adweddu.

Repay, *v. a.* (*re* a *pay*; Ff. *repayer*) ad-dalu, attalu, dattalu, talu yn ol; talu y pwyth.

Repayable, *a.* ad-daladwy, dattaladwy; à ellir ei dalu yn ol.

Repayment, *s.* ad-daliad, attaliad, attaledigaeth; dattal, dattaliad, dattaledigaeth; taliad yn ol, eilwaith, eilchwyl, *neu* drachefn; ad-dal, yr ad-dal.

Repeal, *v. a.* (Ff. *rappeler*; Ll. *re* ac *appello*) diddymu, difodi, dilëu, adfarnu, dadfarnu; gwrthalw, galw yn ol.

Repeal, *s.* diddymiad, dilead, difodiad, adfarniad; adfarn, dadfarn.

Repealability, } *s.* bod yn ddiddymadwy;
Repealableness, } cyflwr diddymadwy.

Repealable, *a.* diddymadwy, dileadwy, difodadwy; adfarnadwy, gwrthalwadwy, dadfarnadwy; à ellir ei ddiddymu, &c.; y gellir ei alw yn ol.

Repealer, *s.* diddymwr, diddymydd, dilëwr, difodwr, adfarnwr, dadfarnwr, adfarniedydd.

Repeat, *v. a.* ail adrodd, ailadrodd, adwedyd, ad-ddywedyd, ail fynegu, adfynegu, ail ddywedyd, ail wedyd, ail draethu; adrodd, traethu, mynegu, dywedyd, gwedyd, gweyd; gwneuthur eilwaith, gwneuthur drachefn; mynychu, mynychäu; adwneuthur, ail wneuthur; adnewyddu; attröi.

Repeat, *s.* ailadroddiad, ail adroddiad, adwediad, ail fynegiad; attro, adchwel.

Repeatedly, *ad.* drachefn a thrachefn; mwy nag unwaith; yn fynych, yn aml; drosto eilwaith, drosto drachefn; drosodd a throsodd.

Repeater, *s.* adroddwr, mynegwr, traethwr; ailadroddwr; adwneuthurwr, ail-wneuthurwr; mynychwr, mynychydd, mynychiedydd; mynychrif; oriadyr à darawo yr oriau.

Repeating, *a.* adroddol, ailadroddol; à dery yr oriau; attroawl.

Repeating watch—oriawr à darawo yr oriau.

Repedation,† *s.* (Ll. *repedo*) mynediad yn ol.

Repel, *v.* (Ll. *repello*) gwrthyru, gwrth-hyrddio, gwrth-hyrddu, cilgwthio, gwrthdaraw; gyru *neu* wthio yn ol; gyru *neu* wthio yn ei wrthol; gyru i gilio; gyru yn wysg cefn; rhoi adchwyl i; burthio; gwrthguro, adguro; rhiddio; rhwystro, attal, ystwyo; gwrthymwthio, gwrthymegnïo.

Repelling power, } gallu gwrthyrol, grym
Repelling force, } gwrthyrol, &c.; ardwyth.

Repellency, *s.* gwrthymwthioldeb, gwrthyroldeb, gwrthweithioldeb, gwrth-hyrddoldeb.

Repellent, *a.* gwrthyrol, gwrthyredigol, gwrth-hyrddol, gwrthgurol, adgurol, adguredigol, burthiol; à fo yn gyru yn ol; gwrthymwthiol; gwrthweithiol.

Repellent, *s.* meddyginiaeth wrthyrol, cyffyr gwrthyrol, &c.; rhiddai: *pl.* gwrthyrolion.

Repeller, *s.* gwrthyrwr, gwrthyrydd, gwrth-hyrddiwr, gwrthgurwr, adgurydd; gyrwr, gyrydd, *neu* yriedydd yn ol *neu* i gilio; cilgwthiwr.

Repent, *a.* (Ll. *repo*) ymlusgol, llusgenol.

Repent root—gwreiddyn ymlusgol, llusgwreiddyn, gwreiddyn rhedegog.

Repent, *v.* (Ff. *repenter*; Ll. *re* a *pæniteo*) edifarhau, edifaru, edifeirio; bod yn edifar *neu* yn ddrwg gàn un; tifaru; ymofidio; dychwelyd.

To repent one—edifarhau, edifaru, &c.

It repenteth me—mae yn edifar genyf; edifar yw genyf.

Repentance, *s.* (Ff.) edifeirwch, edifeiriant, edifarwch, tifarwch; cystudd *neu* ofid calon; attawr.

That is without repentance—dïedifarus, anedifeiriol, anedifarus.

Repentant, *a.* (Ff.) edifeiriol, edifarus, edifeiriog, edifarhaol, edifar, tifarus, tifar.

Repentant tears—dagrau edifeirwch, dagrau edifeiriol, &c.

Repentant, *s.* un edifeiriol, edifarhäwr, edifarwr, edifarydd.

Repenter, *s.* edifarhäwr, edifarwr, edifarydd, un edifeiriol; un à edifarhao.

Repenting, *s.* edifeiriad, edifarhad.

Repeople, *v. a.* adbobli, adboblogi, ail bobli, ail boblogi; pobli *neu* boblogi o newydd.

Repeopling, *s.* adbobliad, adboblogiad.

Repercuss, *v. a.* (Ll. *repercutio*) gwrthguro, adguro, gwrthdaraw, attaraw, gwrthgisio, gwrthyru, gyru yn ol, gwrth-hyrddu; adlamu, gwrthlamu.

Repercussion, *s.* (Ll. *repercussio*) gwrthguriad, adguriad, gwrthdarawiad, attarawiad, gwrthguredigaeth, gwrthyriad, gwrth-hyrddiad; gwrthgis, adchwyl, gwrthchwyl; gwrthlamiad; gwrthlam, adlam; attroad.

Repurcussive, *a.* adguredigol, gwrthguredigol, gwrthgurol, adgurol, attarawedigol, gwrthyredigol; à fo yn curo *neu* yn gyru yn ol; yn gwrthgufo, yn gwrthdaraw, yn attaraw; yn rhoi adchwyl; gwrthyredig.

Repercussive,† *s.* gwrthyrwr, gwrthyrydd, gwrthgurydd.

Repertitious,† *a.* (o'r Ll. *repertus*) à gafwyd, à gaed; à gaed wrth ei chwilio.

Repertory, *s.* (Ll. *repertorium*) trysorfa, trysorgell, ystorfa, cronfa, trysordy, ystordy; coflyfr; dangoseg.

Repetend, *s.* (Ll. *repetendus*) adgyrchai.

Repetition, *s.* (Ll. *repetitio*) ailadroddiad, ail adroddiad, ad-ddywediad, adwediad, ail ddywediad, adfynegiad, ail fynegiad; adroddiad, mynegiad, traethiad; adwneuthuriad, ail wneuthuriad; mynychiad; adnewyddiad; attroad.

Repetition of words—adeiriad, ailadroddiad geiriau.

Vain repetitions—gweigion adrodd-eiriau, gweigion ad-ddywediadau.

Use not vain repetitions—na fyddwch wagsiaradus (*Mat.* vi. 7).

Repetitional, } *a.* ailadroddol, adwedol, ad-
Repetitionary, } eiriol, adfynegol; adwneuthurol.

Repine, *v. n.* (*re* a *pine*) ymofidio, ymddigio, ymgurio, anfoddogi, anfoddloni, grwgnach, grwytho, gremial, grymial, cenfigenu, coddi, sori, gythu.

To repine at—ymofidiaw o herwydd, &c.

To repine against—grwgnach yn erbyn.

Repiner, *s.* ymofidiwr, ymddigiwr, grwgnachwr, grwgnechydd, gythwr.

Repining, *a.* grwgnachlyd, grwgnachol, grymialog, grymialus, ymofidiol, ymddigiol, grwythol, gythol, gythus.

Repining, *s.* ymofidiad, ymddigiad, grwgnachiad, gythiad, grwythiad.

Replace, *v. a.* (*re* a *place*; Ff. *replacer*) gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi yn ei le drachefn *neu*

eilwaith ; adlĕu, adlehau, adsefydlu, ail sefydlu, adgyflĕu; adferyd i'w le; rhoi yn lle arall; ail osod, ail osodi; ad-dalu, talu yn ol.

Replacement, *s.* adlead, adlehad, adgyflead, adsefydliad; ail osodiad yn ei le.

Replacing, *s.* adgyflead, adlead, adlehad, &c.

Replait, *v. a.* adblethu, ail blethu, adblygu, ail blygu.

Replant, *v. a.* adblanu, ail blanu, planu eilwaith, planu drachefn.

Replantable, *a.* adblanadwy.

Replantation, *s.* adblaniad, ail blaniad.

Replead, *v.* ail ddadleu, ad-ddadleu, adhaeru.

Repleader, *s.* ail ddadleu, ad-ddadleu, ad-ddadliad, ail ddadliad, ail ddadl.

Replenish, *v.* (Norm. *replener ;* Ll. *re* a *plenus*) llenwi, llanw, adlenwi, cyflenwi, adgyflenwi, cyflawnu; diwallu, digoni, arddigoni, gorllenwi; gwneuthur yn llawn, yn gyflawn, *neu* yn orllawn; ymlenwi; †diweddu.

Replete, *a.* (Ll. *repletus*) llawn, cyflawn; gorllawn.

Repletion, *s.* (Ff.; Ll. *repletio*) gorllawnder, gorllawnedd, gorllawndid, llawnder, llawnaeth, gorllawnaeth, cyflenwad.

Repletive, *a.* adlenwol, adgyflenwol, cyflenwol, adgyflawnol, cyflawnol, cyflawnus.

Repleviable, } *a.* (o *replevy*) gollyngadwy;
Replevisable, } meichnïadwy; à ellir ei dynu, ei fynu, *neu* ei ollwng yn rhydd o law y ceisbwl *neu* yr attafaelwr; dadafaeladwy.

Replevin, *s.* (o *replevy*) dadafael, dattafael; ysgrifen adferiad attafael; ysgrifen adferiad, rhyddhad, *neu* ollyngdod; dattafaeleb.

Replevy, } *v. a.* (*re* a *pledge ;* Ll. gyfreithiol,
Replevin, } *replegiare*) dadafaelu, dattafaelu, diattafaelu; rhyddhau *neu* ollwng attafael trwy ysgrifen adferiad; gollwng yr attafael gàn ymrwymo i ateb yr hawl *neu* y cwyn; rhyddhau attafael; meichnïo, meichio.

Replicate, *a.* (Ll. *replicatus*) plygedig, adblygol.

Replicate, *s.* attro, dychwel, ailadroddiad.

Replication, *s.* (Ll. *replicatio*) ateb, atebiad; gwrthateb, gwrthatebiad, gwrtheb, dysgwrtheb; gwrthddadl; y peth à roer yn erbyn yr ateb trwy amddiffyn y ddadl; atoralwad, adohebiad; †adsain.

Replier, *s.* (o *reply*) atebwr, atebydd; gwrthatebwr, gwrthatebydd, gwrthebydd, gwrthebwr.

Reply, *v.* (Ff. *repliquer ;* Ll. *replico*) ateb, atebu, rhoi ateb; gwrtheb, gwrthateb, dysgwrtheb; ymateb; rhoi ateb i ateb; rhoi ateb yn erbyn ateb; ail ateb; dadleu (yn erbyn); ateb dadl y diffynydd; atoralw.

Reply, *s.* ateb, atebiad; gwrthateb, gwrtheb; dysgwrthebiad.

Replyer, *s.* = *Replier.*

Repolish, *v. a.* adgaboli, adloewi, adlugeinio, [adlyfnhau.

Repone, *v. a.* (Ll. *repono*) ateb, rhoi ateb.

Report, *v.* (Ll. *reporto ;* Ff. *rapporter*) adrodd, mynegu, traethu, hanesu; dywedyd, gwedyd, gweyd, son, sonio, chwedlu; rhoi hanes o *neu* am; rhoi cyfrif o *neu* am; cyhoeddi; taenu *neu* roi ar led; taenu, hau; rhoi y gair, y son, y chwedl, *neu* y newydd allan; crybwyll; gohebu; adrodd ei chwedl; dadgan ei farn; gosod ger bron.

It is reported—mae y gair *neu* y son allan; dywedir, eddywedir, fe ddywedir; dywedant; e gerdd y gair; y mae y gair ar led; y mae son.

It is so reported—mae y gair felly.

Worthy to be reported—gwiw i'w grybwyll; gwiw i'w adrodd; gwiwgof.

To report ill of—rhoi gair drwg i; rhoi enw drwg i; rhoi anair *neu* ddrygair i; rhoi drwg enw i; rhoi gair twnì; dywedyd yn ddrwg am; dywedyd drwg am; cablu, difenwi, enllibio, absenu, goganu, hortio.

Ill reported of—â gair drwg iddo; âg enw drwg iddo; âg anair *neu* ddrygair iddo; â son drwg am dano; dïeirda.

A person ill reported of—goganddyn; un â gair drwg iddo; dyn â gair drwg iddo; un â drygair iddo.

Well reported of—â gair da iddo; âg enw da iddo; â son da am dano; da ei air; da y son am dano.

Report, *s.* gair, son, y chwedl, chwedl, adchwedl, cychwedl, adchwedledd, dychwedl; enw; adroddiad, adrodd, mynegiad, mynag, mynegiaeth, hanesiad; hanes; cyfrif; y cyfrif *neu* yr hanes à roddir gàn un; yr hanes *neu* y cyfrif à fo gàn un i'w roddi; yr hyn a ddywedir gàn un; yr hyn à fo gàn un i'w ddywedyd; yr hyn à glywir; hysbysiad; ateson; adawn; swn, ysgort, diaspad, swn ergyd, trwst; bri, cymmeriad.

Reports—adroddiadau, adroddion; holion.

Reports (in law)—adroddiadau dadleuon cyfraith; adroddiadau holion barnedig.

Good report—gair da, geirda, enw da, son da, tystiolaeth dda; clod.

Of good report—â gair da iddo; â gair mawr iddo; â son da am dano; da y son am dano; da ei air; âg enw da iddo; canmoladwy, clodfawr.

Ill report—gair drwg, anair, drygair, enw drwg, son drwg, anghlod, achlod, anfri, gair bach.

Of ill report—â gair drwg iddo; âg anair iddo; â drygair iddo; âg enw drwg iddo; â son drwg am dano; â son cas am dano.

By evil report and good report—trwy anghlod a chlod.

A person of ill report—goganddyn; un â gair drwg iddo; dyn â gair drwg iddo.

True report—gwir chwedl; gair gwir; gwir-air, chwedl wir, hanes gywir, adroddiad cywir, gwir adroddiad.

True is the report—gwir yw y gair.

Common report—dwnad y wlad, siarad y wlad; chwedl y wlad; y son sydd ar gerdded.

False report—geuchwedl, chwedl goeg, coegchwedl, chwedl gelwyddog.

By report—trwy glyw, wrth glyw; wrth à glywir; wrth y gair à gerdd; wrth y gair sy'n cerdded; yn ol y gair à gerdd; yn ol y gair sy'n cerdded; wrth y son y sydd; yn ol y son y sydd.

To make report—rhoddi hanes, dwyn hanes, traethu chwedl; dywedyd y peth à fo gàn un i'w ddywedyd; gwneuthur adroddiad; adrodd, dywedyd, mynegu, gosod allan.

To have a great report—bod â gair mawr iddo; bod â son mawr am dano; bod yn hynod; bod yn enwog.

Reporter, *s.* adroddwr, adroddydd, adroddiedydd, mynegwr, cyhoeddwr, arfynegwr; taenwr y gair ar led; y neb a daeno y gair ar

led; y neb a roddo y gair *neu* y chwedl allan; gohebydd, gohebwr; hysbyswr; ysgrifenwr dros newyddiadur.

Reporter of lies—taenwr, hauwr, heuwr, heuydd, *neu* heuedydd celwyddau.

Ill reporter — taenwr chwedlau drwg; athrodwr, absenwr, hortiwr, goganwr.

Reporting, *s.* adroddediaeth; rhoddiad, taeniad, *neu* yriad y gair *neu* y son allan.

Reposal, *s.* (o *repose*) gorphwysiad, ymorphwysiad, gorphwys.

Reposance,† *s.* hyder, goglud.

Repose, *v.* (Ff. *reposer*; Ll. *repono*, *reposui*) gorphwys, gorphwyso, ymorphwys, ymorphwyso, gorphowys, gorphowyso; cymmeryd ei orphwys; cymmeryd hoe; ymlonyddu; cysgu, cymmeryd hun, huno, cysu; gorwedd; hyderu, ymddiried; gosod, rhoddi, dodi; gwelyddu; rhoi i orphwys; rhoi i gysgu; rhoi yn nghadw.

To repose trust in—hyderu ar; rhoi hyder ar; ymddiried yn; rhoi ymddiried yn; rhoi ei oglud ar.

To repose one's self — gorphwys, gorphwyso, ymorphwys; cysgu, cymmeryd hun.

He has acted contrary to the confidence reposed in him—efe a wnaeth *neu* a ymddygodd yn wrthwynebol i'r hyder a roddwyd arno; efe a wnaeth *neu* a ymddygodd yn wrthwynebol i'r ymddiried a roddwyd ynddo.

Repose, *s.* (Ff. *repos*) gorphwys, gorphwysdra, gorphwysder, gorphwysfa, gorphowys, ymorphwys, gorphowysdra; esmwythder, esmwythdra, esmwythyd, llonyddwch; saib, seibiant; tawelwch; cwsg, hun, cysgaid; gorweddfa; hedd, heddwch; hyder, goglud, ymddiried.

Reposedness, *s.* gorphwysedigaeth, gorphwysdra, gorphowysdra; esmwythder, tawelwch; gwelyddaint.

Reposit, *v. a.* (Ll. *repositus*) rhoi i gadw; rhoi yn nghadw; dodi i gadw.

Reposition, *s.* rhoddiad i gadw; rhoddiad yn nghadw; adgyflead, adosodiad, adlehad, adlead, adsefydliad; gosodiad yn ei le eilwaith.

Repository, *s.* (Ll. *repositorium*) ystorfa, ystordy, ystorgell, cronfa, trysorfa, addawd, cludlan, percell, cadwfa.

Repossess, *v. a.* adfeddiannu, adfeddu, ail feddiannu, ail feddu, adberchenogi, ail berchenogi, meddu eilwaith, meddu drachefn; ail gaffael.

To repossess one's self—adfeddiannu, adfeddu, &c.

Repossession, *s.* adfeddiant, adberchenogaeth, ail feddiant.

Repour, *v. a.* ail dywallt, ail arllwys, attywallt.

Reprehend, *v. a.* (Ll. *reprehendo*) ceryddu, adgeryddu, dwrdio, beio, senu, dondio, anghreifftio, sardio, argyhoeddi, ystwrdio, cystwyo, cyhuddo.

Reprehender, *s.* ceryddwr, adgeryddwr, senwr, beiwr, dwrdwr.

Reprehensible, *a.* (Ff. o'r Ll. *reprehensus*) beius, i'w feio; beiadwy, ceryddadwy; cylus, cwylfawr, hygwl; ar fai; ar y cam; yn haeddu sen *neu* gerydd; hysen; â bai arno.

Reprehensibleness, *s.* beiusrwydd, beiusder, beioldeb, cylusrwydd, hygyledd, hygwyledd, cwylfawredd; bai, cwl, cwyl.

Reprehension, *s.* (Ff.; Ll. *reprehensio*) cerydd, adgerydd, sen, beiad, seuedigaeth, seniad, argyhoeddiad, ceryddedigaeth, ceryddawd, adgeryddiad, cystwy.

Reprehensive, } *a.* ceryddol, adgeryddol, cer-
Reprehensory, } yddus, ceryddedigol, dwrdiedigol, senedigol; cospedigol.

Represent, *v. a.* (Ll. *repræsento*; Ff. *representer*) dangos, arddangos; gosod allan; rhoi, gosod, *neu* ddodi ger bron; rhoi, gosod, *neu* ddodi yn ngŵydd; arwyddo, darlunio; cynnrychioli, cynddrychioii, adgynnrychioli, adgynnrychu, cynnrychu; sefyll yn lle; dirprwyo; arwyddocâu presennoldeb un *neu* beth; chwareu rhan un.

To represent to one's self—gosod o flaen *neu* ger bron un ei hun; llunio *neu* ddarlunio yn y meddwl; meddylied *neu* ystyried rhwng un ac ef ei hun.

To represent another—cynnrychioli *neu* adgynnrychioli un arall; chwareu rhan un arall; dwyn agwedd un arall; cymmeryd agwedd, llun, rhith, *neu* osgedd un arall; sefyll yn lle un arall.

To represent to one—gosod, dodi, dwyn, rhoddi, bwrw, taflu, *neu* ddarluniaw o flaen *neu* ger bron un; dangos *neu* arddangos i un.

He represents him as a person of slow parts—efe a'i dengys megys un synwyrbwl; efe a'i dengys megys un pwl ei synwyrau; efe a'i gesyd allan megys un synwyrbwl; efe a'i dyd ger ein bron megys un synwyrbwl, &c.

The orator's words represent his manners —yr ymadrodd a ddengys foesau yr ymadroddwr; yr arneth a ddengys foesau yr areithydd. [wy.

Representable, *a.* dangosadwy; cynnrychioladwy.

Representance,† *s.*=*Representation.*

Representant,† *s.*=*Representative.*

Representation, *s.* dangosiad, arddangosiad; rhoddiad *neu* osodiad ger bron; rhoddiad *neu* osodiad yn ngŵydd; gosodiad allan; darluniad; cynnrychioladeth, cynnrychiad, cynnrychiolad, adgynnrychiad, adgynnrychedigaeth, cynddrychiad; delw, eilun, darlun.

Representative, *a.* (Ff. *representatif*) dangosedigol, arddangosedigol; cynnrychedigol, cynddrychedigol, adgynnrychiol, adgynnrychedigol; darluniedigol.

Representative, *s.* cynnrychiolwr, cynnrychioldd, cynddrychiolydd, cynddrychiolwr, adgynnrychiolwr, adgynnrychiolydd, cynnrychydd, adgynnrychydd, enwedigiad; dirprwy.

Representative of a family—teisbanteulu, teisbantyle, cynnrychiolwr teulu.

Representativeness, *s.* cynnrychedigoldeb, adgynnrychioldeb.

Representer, *s.* dangoswr, dangosydd, arddangoswr, arddangosydd, dangosiedydd; cynnrychiolwr, cynnrychiolydd, cynnrychydd.

Representment, *s.* dangosiad, arddangosiad; cynnrychiolad, adgynnrychiad; gosodiad ger bron, o flaen, *neu* yn ngŵydd; delw, eilun, darlun.

Repress, *v. a.* (Ll. *repressus*) darostwng, darostyngu, arostwng, arostyngu, llethu, cadw i lawr, ystwyo, cyfarsangu, cyfarsengu, cywarsangu; attal, cyfattal, ffrwyno.

Repress,† *s.* cywarsang, cyfarsang, darostyngiad, llethiad, cyfarsangiad.

Represser, *s.* darostyngwr, llethwr, cyfarsangwr.
Repression, *s.* darostyngiad, arostyngiad, llethiad, cyfarsangiad, cyfarsangedigaeth, cywarsangedigaeth, cyfattaliedigaeth; attaliad, ffrwyniad.
Repressive, *a.* darostyngol, arostyngol, llethol, cyfarsangol, cywarsangol, attaliedigol, attaliol, cyfattaliedigol, ffrwynedigol.
Reprieval,† *s.* dïenoced; oediad, attreg.
Reprieve, *s.* (yn debygol o'r Ff. *reprendre, repris*) oed dïenydd, dïenoced, dïenydd-oed; gorchymyn, gwarant, *neu* lythyr dïenoced; dysbeidеb, oedwarant.
Reprieve, *v. a.* dïenoedi, caniatäu dïenoced; caniatäu llythyr dïenoced i un coll-fywyd; caniatäu llythyr oed rhag dïenydd i fab dyoddef; oedi dïenydd *neu* ddïenyddiad; oediad, gohiriad, attreg.
Reprimand, *v. a.* (Ff. *reprimander*) ceryddu, anghu eifftio, dwrdio, senu, sardio, dondio, cystwyo; ceryddu yn llym; ceryddu ar osteg.
Reprimand, *s.* cerydd, adgerydd, sen, argyhoeddiad, senair.
Reprint, *v. a.* adargraffu, ail argraffu, argraffu eilwaith, argraffu o newydd, ail brintio.
Reprint, *s.* adargraffiad, ail argraffiad, argraffiad newydd.
Reprisal, *s.* (Ff. *représailles*) adgipiad, attreisiad, ailgymmeriad, ad-ddygiad; attrais, adgip, ad-ddwyn, gwrthysgafael.
Letters of reprisals—llythyrau attrais.
To make reprisals — attreisio, adgipio, gwrthysgafaelu; adgymmeryd *neu* ad-ddwyn trwy drais; talu y pwyth; treisio treisiwr.
Reprise, *s.* adchwel moldenau mewn ongl fewnol; †attrais.
Reprise,† *v. a.* adgymmeryd, ad-ddwyn, attreisio, gwrthysgafaelu; talu y pwyth; talu.
Reprizes, } *s. pl.* (o *reprise*) blyneddol erthynion
Reprises, } o werth tir; erthynion ardreth.
Reproach, *v. a.* (Ff. *reprocher*) gwaradwyddo, gwradwyddo, gwarthruddo, gwarthruddio, gwarthäu, gwarthu, gwardwyddo; edliw, edliwed, edliwio, lliwied; cablu, athrodi, hortio, senu, gwartheirio.
To reproach one another—ymddifustlo; gwarthruddo eu gilydd; gwaradwyddo y naill y llall; ymsenu.
Reproach, *s.* gwarth, gwarthrudd, gwaradwydd, gwradwydd, gwarthäed, cywilydd; sarhad, sarhäed, gwarthâd, gwarthiant, gwardwydd, anmharch, adnair, anair; dannod, edliw, edliwiant, lliwiant; enllib, hort, cabl, cabledd, sar.
A word of reproach—gwarthair.
Without reproach—diwarth, diwarthrudd, difefl.
Reproachable, *a.* gwarthadwy, gwarthruddadwy, hywarth; gwarthruddus.
Reproachableness, *s.* hywarthedd, hywarthrwydd.
Reproacher, *s.* gwarthruddwr, gwarthruddiwr, gwaradwyddwr, edliwiwr, &c.
Reproachful, *a.* gwarthus, gwaradwyddus, gwradwyddus, gwaradwyddol, gwradwyddol, gwarthruddus, gwarthruddiol, gwardwyddol, gwarthruddiog, gwarthrudddgar, gwarthredus, goganus, gwarthlawn, gwarthol; edliwgar, edliwiol; athrodol, sengar, senaidd, senol; sarhäus, anmharchus.
Reproachful terms, } gwartheiriau; geir-
Reproachful words, } iau anmharchus, sarhäus, *neu* oganus; geiriau anfri, anfoes, *neu* ddrygfoes; geiriau drwg.
Reproachless, *a.* diwarth, diwaradwydd, difefl, dïadnair, dïedliw, dïenllib, digabl.
Reprobate, *a.* (Ll. *reprobatus*) gwrthodedig, anghymmeradwy, gwrthodig; anfad, ysgeler, dryglawn, diriaid, diras, esgymun, echryslawn; dïobaith o'i wellhad; drwg dïobaith; anobeithiol.
Reprobate silver—arian anghymmeradwy, arian gwrthodedig.
Reprobate, *s.* un gwrthodedig, un anfad, &c.; drygddyn, anfadwr, anfadwas, diriaidwr, dirieid-ddyn, adyn, adyn dïobaith, adyn wedi ei adael, gwrthodigyn.
Reprobate, *v. a.* gwrthod gyda'r anghymmeradwyaeth fwyaf; anghymmeradwyo gyda'r adgasrwydd mwyaf; gwrthod, llwyr wrthod; gwrthwynebu; dwys feio; gadael un i'w anfad dynged.
Reprobateness, *s.* gwrthodedigrwydd, gwrthodigrwydd.
Reprobater, *s.* gwrthodwr, gwrthodydd.
Reprobation, *s.* gwrthodedigaeth, gwrthodigaeth, gwrthodiant, gwrthodiad, gwrthod.
Reprobationer, *s.* gwrthodedigaethwr; un à edy ereill i fyned i golledigaeth dragwyddol.
Reproduce, *v. a.* adgynnyrchu, ail gynnyrchu, cynnyrchu eilwaith.
Reproducer, *s.* adgynnyrchydd, adgynnyrchwr.
Reproduction, *s.* adgynnyrchiad, adgynnyrch, ail gynnyrchiad.
Reproductive, } *a.* adgynnyrchiol.
Reproductory, }
Reproductive organs — peiriannau adgynnyrchiol, peiriannau epiliol, peiriannau epilaidd.
Repromulgate, *v. a.* adgyhoeddi, ail gyhoeddi, cyhoeddi drachefn.
Reproof, *s.* (o *reprove*) cerydd, adgerydd, argyhoeddiad, ceryddair, sen, dwrd, dwrdiad, cystwy; bai.
Reprovable, *a.* ceryddadwy, adgeryddadwy, argyhoeddadwy, beius, beiadwy, cylus, hygwl, cystwyadwy.
Reprovableness, *s.* beiusrwydd, beiusder, cylusrwydd, hygyledd.
Reprove, *v. a.* (Ff. *reprouver*; Ll. *reprobo*) ceryddu, adgeryddu, argyhoeddi, beio, sardio, anghreifftio, senu; †gwrthbrofi.
To reprove wickedness—anghreifftio gwŷd.
Reprover, *s.* ceryddwr, argyhoeddwr, anghreifftiwr, beiwr, senwr, sardiwr, cystwywr.
Reprime, *v. a.* adysgythru, ad-docio, adgymmoni.
Reptation, *s.* (o'r Ll. *repo*) ymlusgiad, ymlusgiad, ymgreiniad, cropiad, dygreiniad, dargreiniad.
Reptile, *a.* (Ff.; Ll. *reptilis*) ymlusgol, ymgreiniol, dysgreiniol, dygreiniol, llusgenol, gosgreiniol, sarddol, sarthol, sarddain; à fo *neu* y sydd yn ymlusgo; gwael, isel, salw, bawaidd, budr, brwnt.
Reptile, *s.* ymlusgiad, ymlusgydd, lledwigyn, (*f.* lledwigen), sarddan, sarth, (*f.* sarthes), eddeiniad; adyn, bawyn: *pl.* ymlusgiaid, lledwigod, lledwigynod, eddeiniaid.
Reptilia, *s. pl.* ymlusgiaid, lledwigod.
Reptilian, *a.* perthynol i ymlusgiaid; ymlusgol, sarddain, sarthol, ymgreiniol.

Reptilian, *s.* ymlusgiad, ymlusgydd, lledwigyn, sarddan.

Republic, *s.* (Ll. *respublica*) gweriniaeth, gwladwriaeth gyffredin, gweriniwladwriaeth, gwerinlywiaeth, gwerinlywodraeth, gwerinbenaeth, gwaerlywodraeth, gwaerlywiaeth, gwerindodaeth; gwladwriaeth.

Republic of letters—y byd dysgedig, y byd llenorol, y byd llenyddol; y dysgedigion, y llenogion.

Republican, *a.* perthynol i weriniaeth, &c.; gweriniaethol, gwerinwladwriaethol, gwerinlywiol, gwerinbenaethol, gwerindodawl.

Republican government — gweriniaeth, gwerinlywiaeth, gwerinlywodraeth, gwerinwladwriaeth, gwaerlywiaeth, gwaerlywodraeth, llywodraeth werinol, llywodraeth y werin, llywodraeth weriniaethol, llywodraeth werindodawl.

Republican principles—egwyddorion gweriniaethol, egwyddorion gwerinwladwriaethol.

Republican, *s.* gweriniaethwr, gwerinwladwr, gwerinolwr, pleidiwr gweriniaeth.

Republicanism, *s.* gwerinoliaeth, gweriniaeth, gwerinlywodraeth; ffurflywodraeth weriniaethol; ymlyniad wrth weriniaeth.

Republicanize, *v. a.* gweriniaethu, gwerindodi; troi i egwyddorion gweriniaethol.

Republication, *s.* adgyhoeddiad, ail gyhoeddiad; adnewyddiad.

Republish, *v. a.* adgyhoeddi, ail gyhoeddi; cyhoeddi o newydd.

Republisher, *s.* adgyhoeddwr.

Repudiable, *a.* (o *repudiate*) ysgaradwy, esgaradwy; gwrthodadwy; à ellir ei fwrw ymaith; cymhwys i'w roi ymaith.

Repudiate, *v. a.* (Ll. *repudio*) gwrthod, gwrthodi, llysu; ysgar, ysgaru, esgar, esgario, ysgario; gollwng, bwrw, rhoi, rhoddi, dedi, *neu* yru ymaith; rhoi heibio; diarddelwi; ymwrthod à.

Repudiation, *s.* (Ff.; Ll. *repudiatio*) gwrthodiad, llysiant, llysiad; rhoddiad ymaith, rhoddiad heibio; ysgariad, esgariad, ysgariaeth, esgariaeth, ysgar, esgar; diarddelwad.

Repudiator, *s.* gwrthodydd.

Repugn,† *v. a.* (Ll. *repugno*) gwrthwynebu, gwrthsefyll, gwrthladd, gwrthryn.

Repugnance, } *s.* (Ll. *repugnantia*) gwrth-
Repugnancy, } wynebiad, gwrthwynebedd, gwrthladdiad, gwrthsafiad, gwrthsafedd, gwrthwyneb, gwrthedd, gwrthrynder, gwrthryn, gwrth, gwrthwyneboldeb, gwrthrynedigaeth; anwyllysgarwch; anghyssondeb.

With repugnance=*Repugnantly*.

Repugnant, *a.* (Ff.; Ll. *repugnans*) gwrthwynebol, gwrthwyneb, gwrthwynebus, gwrthladdol, gwrthsafol, gwrthrynedigol, gwrthneuol, gwrthus, croes; anghyson; †anufydd.

Repugnantly, *ad.* yn wrthwynebol, yn wrthwynebus; yn anfoddog, yn anwyllysgar, yn erbyn ei ewyllys; dân duchan.

Repugnate, *v. a.* gwrthwynebu, gwrthsefyll, gwrthladd; sefyll yn erbyn; ymladd yn erbyn.

Repullulate, *v. n.* (Ll. *re* a *pullulo*) adflaguro, ail flaguro, adfywullu; blaguro *neu* fywullio drachefn; attyfu.

Repullulation, *s.* adflaguriad, adfywulliad, ail flaguriad.

Repulse, *s.* (Ll. *repulsa*) cilgwth, gwth yn ol, gwrthyredigaeth, gwrthyriad, gwrthguredigaeth, gwthiad yn ol, gyriad yn ol, gwrthergyd, gwrthgur, burth, gwrth-hwrdd, gwrthgis, goth; nag, pall, nacâd, gomedd.

Repulse, *v. a.* gwrthyru, cilgwthio, gwrthguro; gyru, curo, *neu* wthio yn ol; gyru *neu* wthio yn ei wrthol; gyru i gilio; gyru yn wysg ei gefn; gwrth-hyrddio, gwrth-hyrddu, gwrthdaraw, burthio; rhoi adchwyl i; gwrthgisio, rhiddio, dattaraw, ciliorni.

Repulser, *s.* gwrthyrwr, gwrthyrydd, gwrthyriedydd, cilgwthiwr, gwrthgurwr, gyrwr yn ol, gwrth-hyrddwr, ciliawdwr.

Repulsion, *s.* gwrthyriad, gyriad yn ol, gwthiad yn ol, gwrth-hyrddiad, gwrth-hwrdd, gwrthyredigaeth, attregiad, ysgethiad, dattarawiad, ysguriad, ymyrth, ymyrthiad, cilgwthiad.

Repulsive, *a.* gwrthyrol, gwrthyredigol, gwrthhyrddol, ysgurol, gwrthergydiol, gwrthrus, gwrthus, gwthrus; anghynhesol, oer, oeraidd; anhygar, anhawddgar; ornawl, ciliornus.

Repulsiveness, *s.* gwrthyroldeb, gwrthyrolder, ysguroldeb, &c.

Repulseless, *a.* nas gellir ei wrthyru, &c.; anwrthyradwy.

Repulsory, *a.* gwrthyrol, gwrthyredigol, gwrth-hyrddol, &c.

Repurchase, *v. a.* adbrynu, ail brynu, prynu yn ol.

Repurchase, *s.* adbryniad, adbryn, ail bryniad.

Reputable, *a.* (o *repute*) cymmeradwy, parchus, cyfrifol, cyfrifus, parchadwy, parchlawn, clodawl; â gair da iddo; â pharch *neu* gymmeriad iddo.

Reputableness, *s.* parchusrwydd, parchusedd, parchlonder, parchlonedd, cyfrifoldeb.

Reputation, } *s.* (Ff.; Ll. *reputatio*) cymmeriad,
Repute, } cymmeriaeth, cyfrif, bri, gair da, enw da, geirda, clod, parch, cymrïedd, cyfri, cymri, cymrïad, gwiwdeb, parchedd, anrhydedd; nodwedd, nodweddiad; tyb sefydlog; son.

Good reputation—cymmeriad da, enw da, &c.; brud mad.

Of good repute—o air ac enw da; cyfrifol, cyfrifus; da ei gymmeriad; o gymmeriad da; o gymmeriad; â gair da iddo; â geirda iddo; da ei air.

Of bad repute—âg anair *neu* ddrygair iddo; âg enw drwg iddo; â gair drwg iddo; anhyglod, anghlodfawr.

Of no repute—anenwog, hyglod, digyfrif, digymmeriad, anhynod.

To make of no repute, } dibrisio, anen-
To make of no reputation, } wogi, bychanu.

To vindicate a person's reputation—diheuro un; amddiffyn cymmeriad un, &c.

Of the same repute—cymrïol, cyfrïol; o'r un cymmeriad, &c.; o'r un fraint.

Repute, *v. a.* (Ll. *reputo*) cyfrif; cymmeryd yn lle; ystyried, tybied, meddwl, golygu.

His reputed father—ei dad fel y tybir; ei dad fel y tybid; ei dad cyfrifedig; ei dad tybiedig.

Reputed heir — etifedd cysswyn, etifedd cyfrifedig.

Reputed children — cysswynblant, plant cysswyn, plant cyfrifedig.

Reputeless, *a.* digyfrif, dibarch, digymmeriad, difri, anhyglod, anghlodfawr, dibarch, gwarthus.

Request, *s.* (Ff. *requête*; Ll. *requisitus*) cais, arch, deisyfiad, deisyf, dymuniad, erfyniad, erfyn, dymuniant, damuniad, archiad, gofynaig, gofyn; cyfrif, cymmeriad, bri, parch, cymmeriaeth; y peth à geisier.

To make request—erchi, deisyf, deisyfu, ceisio, erfyn, gofyn, ymnêdd, amnêdd.

To be in request—bod mewn parch; bod mewn cymmeriad; bod mewn bri a braint; bod mewn braint a bri; bod â gofyn am dano; bod âg ymofyn arno *neu* am dano; bod â chip a chais arno.

Request, *v. a.* ceisio, erchi, deisyf, deisyfu, dymuno, dymuned, damuno, erfyn, erfyniad, erfynio, gofyn; dymuno cael, dymuno ar, ceisio gân.

Court of requests—llys erfynion, llys deisyfion, deisyflys.

Requester, *s.* deisyfwr, deisyfydd, deisyfiedydd, dymunwr, ceisiwr, archwr, eirchiad, erfyniwr.

Requicken, *v. a.* adfywhau, adfywio, adfywiocäu.

Requiem, *s.* (Ll.) gorphwyseg, gorphwysgan, hoegan, marwgan; gweddi *neu* wasanaeth dros y marw *neu* y meirw; gweddi *neu* offeren am orphwys enaid; †gorphwysdra.

Requistory,† *s.* (Ll. *requietorium*) gorphwysfa, beddrod, maenfedd.

Requin, *s.* (Ff.) y morgi gwŷn.

Requirable, *a.* (o *require*) gofynadwy, &c.; i'w ofyn; gofynol; addas *neu* gymhwys i'w ofyn.

Require, *v. a.* (Ll. *requiro*) gofyn, ceisio, erchi, erfyn; hawlio, arddelwi, holi; rheidio, rheidioli; galw am.

As the matter shall require—fel y byddo yr achos yn gofyn; fel y byddo yr achos.

And need so require—a bod yn rhaid gwneuthur felly; a bod angen am hyny.

It is required of thee—gofynir genyt; rhoddir arnat; tesgir arnat.

Because the king's business required haste—o herwydd bod gorchymyn y brenin ar ffrwst (1 *Sam.* xxi. 8).

Requirement, *s.* gofyniad, archiad, arch, mynad; y peth à ofyner; peth gofynol *neu* ofynedig.

Every requirement—pob peth à ofyner; pob peth à ofynir; pob peth sy'n ofynol.

Requirer, *s.* gofynwr, gofynydd, gofyniedydd, eirchiad.

Requisite, *a.* (Ll. *requisitus*) gofynedig; gofynol; angenrhaid, angenrheidiol, rheidiol, cyfreidiol; addas.

Requisite, *s.* peth gofynedig, gofynol, *neu* à ofynir; peth angenrhaid, angenrheidiol, *neu* anhebgorol; anhebgor, angenrhaid.

Requisites—anhebgorau, anhebygorion, rheidiau, angenrheidiau, cyfreidiau; gofynion; cêr; pethau anhebgorol.

The requisites of nature—gofynion, rheidiau, *neu* angenrheidiau natur.

Requisites for sustaining life—angenrheidiau bywyd, rheidiau bywyd.

Requisiteness, *s.* gofynoldeb; rheidioldeb, rheidiolrwydd, rheidioledd, rheidrwydd, angenrheidrwydd, anhebgoroldeb; angen, dirni.

Requisition, *s.* (Ff.) gofyniad, gofyn, gofynedigaeth, archiad, arch, mynad, cais; galwad: *pl.* gofynion. [igol.

Requisitive, *a.* gofynedigol, gofynol, archedigol.

Requisitory, *a.* gofynedigol, archedigol; y gofynir am dano.

Requital, *s.* (o *requite*) tâl, taledigaeth, taliant, taliad, talawd; gwobr, gobr; iawn, cywerthydd, daffar; adferiad; pwyth: *pl.* pwythau.

Requite, *v. a.* (o *quit*) talu, talu yn ol, attalu, talu y pwyth; rhoi, rhoddi; rhoi yn ol; gwobrwyo, gobrwyo.

Requiter, *s.* talwr, taliedydd, talwr yn ol; gwobrwywr.

Reredos, **Rerdos**, **Reredosse**, *s.* (Ff. *arrière dos*) pentan; cefn y tân; gwahanfur eglwys; darlun uwch allor.

Rerefief, *s.* daliad *neu* afael dân ddeiliad.

Reremouse, **Rearmouse**, *s.* (S. *hrere-mus*) ystlum, ystlumys, ysbril.

Re-resolve, *v. a.* adbenderfynu, ail benderfynu.

Rere-ward, **Rear-ward**, *s.* (*rear* a *ward* neu *guard*) olfyddin olaf, y fyntai olaf, bon y gad; diffyngor o'r tu cefn; yr oliaid; y bon, y gynffon, y llosgwrn; y diwedd, yr olaf; y rhan olaf.

The glory of the Lord shall be thy rere-ward—gogoniant yr Arglwydd a'th ddylyn (*Esa.* lviii. 8).

Which was the rere-ward of all the camp—yr olaf o'r holl wersylloedd (*Num.* x. 25).

Resail, *v.* adhwylio, ail hwylio.

Resale, *s.* adwerthfa, adwerthiad, ail werthfa, ail werthiant, ail werthiad; gwerthiant pethau ail law.

Resalutation, *s.* adgyfarchiad, ail gyfarchiad, adgyfarch, ail gyfarch, adanerchiad, ail anerch, adanerch, adymanerch, adymgyfarch, ail ymanerch, ail ymgyfarch.

Resalute, *v. a.* adgyfarch, ail gyfarch, ail anerch, adanerch.

Resaunt, **Ressant**, **Result**, *s.* talaith igam ogam, talaith geugom; ceugom.

Rescind, *v. a.* (Ll. *rescindo*) diddymu, dirymu, dirymio, dilëu; tori, trychiad, dryllio; tori ymaith, attrychu, attori.

Rescission, *s.* (Ff. *rescision*, o'r Ll. *rescissus*) diddymiad, dirymiad, diddymedigaeth, dilead; toriad, trychiad; toriad ymaith, attoriad, attrychiad; adfarniad.

Rescissory, *a.* (Ff. *rescisoire*) diddymedigol, diddymol, dirymol, dirymiol; attrychedigol.

Rescous,† *s.* (Norm.)=*Rescue.*

Rescribe, *v. a.* adysgrifenu, adysgrifo, ail ysgrifenu, ail ysgrifo; ysgrifenu yn ol, ysgrifenu ateb.

Rescript, *s.* (Ll. *rescriptum*) adysgrifen, adysgrif, adlythyr, llythyr ateb; gwrthysgrifen, gwrthysgrif; llythyr ymherawdwr *neu* benadur yn ateb llythyr ymbil *neu* lythyr erchi.

Rescription, *s.* adysgrifeniad, adysgrifenad, adysgrifiad.

Rescuable, *a.* (o *rescue*) achubadwy, gwaredadwy, &c.

Rescue, *v. a.* (Norm. *rescure*, *rescous*) gwaredu, gwared, achub, rhyddhau; rhagachub; treisgipio, cipio; treisgipiaw o law cyfiawnder; achub o law; treis-waredu, treisachub, treisrydd hau; diangu.

Rescue, *s.* gwaredigaeth, achubiaeth, gwarediad, gwarediant, gwared, rhagachubiaeth, treisachubiaeth, treisachubiad, treisachub, treis-waredigaeth, treis-ymwared, treis-ryddhad, treis-ollyngiad, treis-ollyngdod; ennilliad yn ol, adennilliad, ail gaffaeliad; diane.

Rescuer, *s.* gwaredwr, achubydd, achubwr, rhyddhäwr, treisachubwr.

Rescussor, *s.* (o *rescue*) treisachubwr, treisachubydd.

Research, *s.* (Ff. *reserche*) adchwiliad, adchwil, chwilfa, dyfal chwiliad, manwl chwiliad; adgais, dyfal-gais, manyl-gais: *pl.* adchwiliadau, adchwiliou, chwilfëydd.

To make researches into — adchwilio, manwl chwilio, dyfal chwilio; adgeisio.

Research, *v. a.* adchwilio, manwl chwilio, dyfal chwilio; adgeisio, dyfal geisio, manwl geisio; ail chwilio; chwilio.

To search and research—chwilio ac adchwilio; dyfal chwilio, manwl chwilio, &c.

Researcher, *s.* adchwiliwr, adchwiliedydd.

Reseat, *v. a.* rhoi yn ei eisteddle *neu* eisteddfa eilwaith *neu* drachefn; rhoi ar ei fainc *neu* ei orsedd eilwaith *neu* drachefn; adseddu; adosod.

Resection, *s.* (Ll. *resectio*) toriad ymaith, trychiad ymaith, attrychiad.

Reseda, *s.* (Ll. *resedo*) melengu, cynffon titw.

Reseek, *v. a.* adgeisio, ail geisio, ceisio drachefn.

Reseize, *v. a.* adgipio, adafaelyd yn, adafaelu; adoresgyn, ail oresgyn, ail gymmeryd meddiant; cymmeryd meddiant ar ol dadfeddiant; cymmeryd goresgyn ar ol dadoresgyn.

Reseizer, *s.* adgipiwr, adgipiedydd; adafaelwr; adoresgynwr.

Reseizure, *s.* adgipiad; adoresgyniad, adfeddiannad.

Resell, *v. a.* ail werthu, gwerthu eilwaith; gwerthu yr hyn a werthwyd *neu* a brynwyd.

Resemblable,† *a.* cymharadwy.

Resemblance, *s.* (Ff. *ressemblance*) tebygoliaeth, tebygolrwydd, tebygoldeb, tebygrwydd, cyffelybiaeth, cyffelybrwydd, cynhebygrwydd, tebygiaeth, tebygiant; llun, eilun, delw, delwedd, dull; eilunieth, delweddiad.

To bear a resemblance to—bod yn gyffelyb *neu* debyg i; bod â chyffelybiaeth *neu* debygolrwydd rhyngddo a; tebygu.

Resemble, *v. a.* (Ff. *ressembler*) tebygu; bod yn debyg, yn gyffelyb, *neu* yn gynhebyg i; tebygoli; cyffelybu, eilfyddu, cymharu, hafalhau, cyhafalhau; efelychu.

Resembling, *p.* cyflun â, tebyg i, cyffelyb i.

Resend,† *v. a.* adanfon, ail anfon, ail yru, anfon yn ol.

Resent, *v. a.* (Ff. *ressentir*) cymmeryd yn ddrwg, yn chwith, *neu* yn angharedig; digio wrth, sori wrth, anfoddloni wrth, goddigio wrth, atteimlo; ad-dalu, attalu; †cymmeryd yn dda.

To resent an injury, } dangos ysbryd yn
To resent an affront, } erbyn cam *neu* sarhad; dangos cyffroad ysbryd yn erbyn cam *neu* sarhad; dangos anfoddlonedd yn erbyn cam *neu* sarhad; atteimlo cam *neu* sarhad.

Resenter, *s.* un â gymmero yn ddrwg; anfoddlonwr, sorwr.

Resentful, } *a.* hyddig, hygawdd, hyffrom;
Resentive, } hawdd ei ddigio; hawdd ganddo ddigio; anfoddog, anfoddus, ffrom, esgutwyth, drygnwydus, drygnawsus, athryfar, digus, digofus; cyffroadwy.

Resentment, *s.* atteimlad; anfoddlonrwydd, anfoddlonedd, goddigder, digder, dig; addaliad, dattal; †cymmeriad yn dda.

Reservation, *s.* (Ff. o'r Ll. *reservo*) adgadwad, adgadwraeth, adgadwediga eth, adgeidwadaeth; cadwad *neu* gadwraeth yn ol; cadwad *neu* gadwraeth erbyn yr amser à ddel; celiad, celedigaeth, argeliad; cadwraeth, cadw; ammod, rhagammod, ammodiad; eithrad, llysiant.

Mental reservation—cadwad yn ol yn y meddwl; meddwl-geliad; celiad meddwl; tawedogrwydd meddyliol, tawedogrwydd meddwl; adroddiad hannerog er twyllo a dallu.

With reservation—trwy gadw rhan yn ol; gàn gadw rhan yn ol; trwy gelu rhan o'i feddwl.

Without reservation—heb gadw dim yn ol; heb gelu dim yn y meddwl; heb gadw dim o'i feddwl.

Reservative, *a.* adgeidwadol, adgadwol, ceidwadol, cadwedigol; yn cadw yn ol.

Reservatory, *s.* (o *reserve*) cadwfa, ystorfa, ystorgell, ystordy.

Reserve, *v. a.* (Ll. *reservo*) cadw; dàl, dala; damgadw, adgadw, damgelu; cadw erbyn yr amser à ddel; cadw o'r neilltu; gosod i fyny; rhoi i gadw; rhoi yn nghadw; attal; dàl yn ol, dàl gydag ef; arbed, gweddillio, gadael.

Reserve, *s.* peth yn nghadw, rhywbeth yn nghadw; peth ystôr; ystôr; peth à gedwir; cadw; ymgadwad; tawedogrwydd; pwyll, pwylledd, hybwylledd; eithrad; cadwad yn ol; damgel; gwylder, gwyledd, muldra.

Reserve of soldiers—byddin gadw, adfyddin, cefn-fyddin, byddin gefn=byddin o filwyr à gadwer allan o'r gad i gyflenwi lle y rhai a leddir, *neu* i gynnorthwyo yr asgell à gaffo y gwaethaf gàn y gelyn.

Corps of reserve, } adfyddin, cefn-fyddin,
Corps de reserve, } cadgordd cadw.

Body of reserve—corff cadw, cordd cadw, cadgorff cadw, cordd cyfnerth; corff o wŷr à gedwir i ddysgwyl taro.

A person of reserve—un tawedog, dyn tawedog; un à gadwo ei feddwl iddo ei hun.

In reserve—yn nghadw, mewn cadwraeth; yn ol, o'r neilltu; yn nghadw erbyn yr amser à ddel.

Without reserve—heb gadw dim yn ol; heb gelu dim yn y meddwl; yn ddïeithrad, yn hollol, achlân.

With reserve—trwy gadw ei feddwl iddo ei hun; trwy gadw rhan yn ol; gàn gadw rhan yn ol.

Reserved, *a.* tawedog; gochelus, gochelgar, gochelog, damgelus, amwel; gwedwst, dywedwst, dystaw; disiarad; termud; à geidw ei feddwl iddo ei hun; gŵyl, gwylaidd, mul; à fo yn nghadw, cadwedig; manwl.

A reserved person—un tawedog, dyn tawedog.

Reservedness, *s.* tawedogrwydd; gochelogrwydd, damgelwch; pwyll, pwylledd.

Reserver, *s.* adgeidwad; y neb a geidw *neu* a gadwo erbyn yr amser à ddel.

Reservoir, *s.* (Ff.) cadwfa, cronfa, pwnt; dyfrgist; llŷn, pyllaid, cronbwll.

Reset, *s.* peth à adgyssodwyd.

Resettle, *v. a.* adsefydlu, ail sefydlu.

Resettlement, *s.* adsefydliad, ail sefydliad.

Reship, *v. a.* adlongi, adlongio, ail longi, adosod mewn llong; y peth à adlongir.

Resiance,† *s.* (Norm. *resiant*) arosiad, arosfa, trigfa, anneddiad.

Resiant,† *a.* (Norm.) trigiannol, arosol, cyfarosol, anneddol.

Reside, *v. n.* (Ll. *resideo;* Ff. *resider*) aros, trigo, trigiannu, preswylio, cartrefu, cyfanneddu, cyfaros, darfydio, arosi, pryseddu, prysedda, bod yn drigiannol, tario, trefiannu, trigfanu, preswyliannu, gorseddu; †gwaelodi.

Residence, } *s.* (Ff. *résidence*) arosiad, arosfa,
Residency, } trigiad, trigiant, trigias, cyfaroseiad, cyfanneddiad, cartrefiad, trigfaniad, darfydiant, preswyliad; preswylfa, preswylfod, cartref, cartrefle, trigle, haddef, cyfanneddle.

A place of residence — trigfa, preswylfa, preswylfod, cartref, &c.

Resident, *a.* (Ll. *residens*) trigiannol, cyfarosol, cyfarosog, trigiannus, cyfanneddol, trigol, preswyl, preswyliog, arosol, darfydiol; yn aros, yn trigo; à fo yn aros *neu* yn trigo.

Resident, *s.* trigiannydd, cyfarosydd, trigiawdwr, trigiawdr; trigiannol genadwr, gweinidog cyfarosol; trigiannol berchen bywoliaeth eglwysig: *pl.* cyfarosogion.

Resider, *s.* trigiannydd, trigiannwr, cyfarosydd.

Residential, *a.* trigiannol, trigiannus, cyfarosol, cyfarosog.

Residentiary, *a.* trigiannol, cyfarosol, cyfarosog, trigiannus.

Residentiary, *s.* eglwyswr *neu* offeiriad cyfarosol, &c.; cyfarosydd, trigiannydd cyfarosog: *pl.* cyfarosogion.

Canon residentiary—cynon cyfarosol, cynon trigiannol, cynonwr cyfarosog.

Resider, *s.* aroswr, arosydd, trigiannwr, trigiannydd, trigiawdr, preswylydd.

Residual, *a.* (Ll. *residuus*) gweddilledigol, gweddillawl, gwargedol.

Residuary, *a.* (Ll. *residuus*) gweddilledigol, gwargedol.

Residue, *s.* (Ff. *résidu*) gweddill, gwarged, sarid, rhelyw; y rhan arall, y darn arall; yr hyn sydd yn ol; y tachwedd; yr hyn a weddillir; yr hyn a adewir.

Residuum, *s.* (Ll.) gweddill, gwarged, sarid, rhelyw.

Resiege,† *v. a.* adseddu, adsefydlu.

Resign, *v. a.* (Ll. *resigno*) rhoi i fyny, rhoddi i fyny; tynu yn ol; gadael; cyflychu; ymostwng, ymddarostwng, ymroddi, dymroddi.

To resign one's self—rhoddi ei hun i fyny; ymroddi, ymollwng, ymostwng, ymddarostwng.

To resign an office—rhoi ei swydd i fyny; tafiu ei swydd i fyny; ymddiswyddo.

Resign, *v. a.* (*re* a *sign*) ail arwyddo, ail lofnodi, adlofnodi.

Resign,† *s.*=*Resignation.*

Resignation, *s.* (Ff.) rhoddiad i fyny; ymroddiad, ymroad, dymroddiad, ymddawd, gadawiad; ymadawiad; cyflychiad; ymostyngiad, ymddarostyngiad; ymddiswyddiad; goddefiad.

Resignation (of one's self) to the will of God—ymroddiad, dymroddiad, ymroad, ymollyngiad, ymostyngiad, *neu* ymddarostyngiad i ewyllys Duw.

Resigned, *a.* ymroddedig, dymroddedig, ymostyngedig, ymddarostyngedig, ymollyngedig; ymostyngol, ymroddol, dymroddol; ymostyngedig i ewyllys Duw; ymroddgar.

Resignee, *s.* ymroddai, dymroddai, adgymmerydd, derbynydd, derbyniedydd, ymroddiedydd.

Resigner, *s.* rhoddwr i fyny, ymroddwr; y neb a roddo beth i fyny; ymostyngwr.

Resignment,† *s.* ymroddiad, rhoddiad i fyny.

Resilah, *s.* darn bath hynafol.

Resile, *v. a.* (Ll. *resilio*) cilio yn ol; dadneidio, dadlamu, dattwytho; ciliaw oddi wrth ei amcan.

Resilience, } *s.* (Ll. *resiliens*) adlamiad, dad-
Resiliency, } lamiad, dadneidiad, gwrthneidiad, gwrthlamiad, attwythiad, attwythi; llamiad yn ol, neidiad yn ol; gwrthneidioldeb, gwrthneidiolrwydd.

Resiliation, *s.* (Ll. *resilio*) adlamiad, dadlamiad, dadneidiad, &c.

Resilient, *a.* gwrthneidiol, dadneidiol, adlamol, attwythol, twythiannol; yn gwrthneidio, yn adlamu, yn dadneidio.

Resill, *s.* y plwm à gydia y gwydr lliwedig mewn brithwaith.

Resin, *s.* (Ff. *resine;* Ll., It., ac Ysp. *resina*) ystor, ystawr.

Resiniferous, *a.* (Ll. *resina* a *fero*) ystorddwyn; yn dwyn *neu* yn cynnyrchu ystor.

Resiniform, *a.* (Ll. *resina* a *forma*) ar wedd *neu* ddull ystor; ystoraidd.

Resinoid, *a.* tebyg i ystor.

Resinous, *a.* ystoraidd, ystorawl.

Resinousness, *s.* ystoreiddrwydd, ystoroldeb.

Resiny, *a.* ystoraidd; tebyg i ystor.

Resipiscence, *s.* (Ff. o'r Ll. *resipisco*) dychweliad i'w bwyll ac i'w iawn ddeall; adsynwyriad; adbwylliad; dyfodiad i'r iawn, dyfodiad ato ei hun; edifeirwch, edifeiriant, edifariad, edifarhad; doethineb à brynwyd yn ddrud.

Resist, *v.* (Ll. *resisto*) gwrthwynebu, gwrthladd, gwrthsefyll, gwrthryn, gwrthrynu; dal, sefyll, *neu* ymosod yn erbyn; gwrthio, rhwystro, rhagodi, rhagod.

To resist one another—gwrthwynebu eu gilydd; ymwrthwynebu, ymwrthladd, ymwrthryn, ymwrthsefyll.

Resistance, *s.* gwrthwynebiad, gwrthladdiad, gwrthladd, gwrthsafiad, gwrthryn, gwrthrynedd, gwrthrynedigaeth, gwrthwynebedd, gwrthrynder, gwrthder, gwrthedd, rhagdar, gwrthymladd; gwrthrym, gwrthnerth.

Without resistance—yn ddirwystr, yn ddïwrthwyneb, yn ddïwrthwynebiad, yn ddïwrthladd, yn ddïwrthryn; heb ludd na gwahardd; heb ludd heb wahardd; heb wahardd heb erbynwedyd; heb wrthwynebiad iddo.

Resistant, } *s.* gwrthwynebwr, gwrthwynebydd,
Resister, } gwrthsafwr; y neb a wrthwynebo.

Resistibility, } *s.* gwrthrynoldeb, gwrthryn-
Resistibleness, } olrwydd, gwrthrynolder, gwrthrynrwydd, gwrthwyneboldeb, gwrthwynebolrwydd; ansawdd gwrthwynebadwy peth.

Resistible, *a.* gwrthwynebadwy, gwrthrynadwy, gwrthladdadwy, gwrthsafadwy; rhwystradwy; à ellir ei wrthwynebu.

Resistive, } *a.* gwrthrynol, gwrthwynebol,
Resisting, } gwrthladdol, gwrthsafol; yngwrthwynebu, &c.

None resisting, } heb neb yn gwrthwyn-
Nobody resisting, } ebu.

Resisting force—gwrthrym, gwrthnerth, gallu gwrthrynol, grym gwrthwynebol.

Resistless, *a.* anwrthwynebadwy, anwrthrynadwy, anwrthladdadwy, anwrthwynebol,

anwrthrynol; nas gellir ei wrthwynebu, &c.; digymhorth, dïymadferth.
Resistlessly, *ad.* yn anwrthwynebadwy, &c.; yn y cyfryw fodd ag nas gellir ei wrthladd *neu* ei wrthwynebu.
Resistlessness, *s.* anwrthwyneboldeb, anwrthrynoldeb.
Resoluble, *a.* (Ll. *re* a *solubilis*) toddadwy, hydawdd, attoddadwy.
Resolute, *a.* (Ff. *résolu*; It. *resoluto*) penderfynol; dïysgog yn ei fwriad; llawnfrydig, brydlawn, bwriadlawn, llwyrfrydig; dïysgog; calonog, dewr, dewrwych, gwrol, ffêr.
A resolute man—dyn penderfynol, &c.; glew.
Resoluteness, *s.* penderfynoldeb, brydlonedd, dïysgogrwydd; llawnfrydigrwydd.
Resolution, *s.* (Ff.; Ll. *resolutio*) penderfyniad, bwriad, bwriad safadwy, bryd, llawnfryd, llwyrfryd, gwastadfryd, amcan, goddeu, arfaeth; dïofryd, dyhewyd; dïysgogrwydd, calondid, dewredd, glewdid, glewineb, gwrolfryd; dattodiad, dattodedigaeth, ad-ddattodiad; doaraniad, dosbarthiad, trychwaliad; dattodiad, dattodedigaeth; dattawdd, toddiad; eglurhad, egluriad, deongliad, diddyrysiad; gwneuthuriad, pariad, dygiad, attwysgiad.
This is my resolution—dyma fy mhenderfyniad i; dyma sefydliad fy meddwl i; dyma yr hyn a sefydlais i yn fy meddwl; dyma fy mwriad i; dyma fy arfaeth i.
Is that your resolution?—ai dyna eich penderfyniad chwi? ai dyna eich dïeufryd chwi?
I am come to a resolution at last—mi a sefydlais fy meddwl o'r diwedd; mi a ymsefydlais yn fy meddwl o'r diwedd; mi a ddaethym o'r diwedd i ddirfryd *neu* i oddeu.
To take a resolution, } llunio *neu* gym-
To take up a resolution, } meryd bwriad; cymmeryd bryd *neu* oddeu; cymmeryd cynghor; cytuno ar; penderfynu, llunio penderfyniad.
To take the same resolution—bwriadu yr un peth; penderfynu yr un peth; ymsefydlu *neu* ymrwymo yn yr un bwriad; cymmeryd yr un bryd *neu* ddïeufryd; cymmeryd yr un cynghor; llunio yr un penderfyniad.
With resolution — yn benderfynol, &c.; gyda llawn fwriad.
A man of resolution, } dyn penderfynol,
A person of resolution, } llawnfrydig, disigl, dïysgog, dewrwych, hyfaidd, glew, *neu* galonog; glew.
Full resolution of heart—llwyrfryd calon.
Full resolution of mind—llwyrfryd meddwl, llawnfryd meddwl.
Resolution of doubts, } dattodiad cyly-
Resolution of difficulties, } mau; dattodiad anhawsderau; dattodiad dyrysglymau.
Resolution into — dygiad i; pariad yn, gwneuthuriad yn.
The Christian's resolution — dyhewyd y Cristion; penderfyniad y Cristion.
Resolutioner,† *s.* un à ymuno yn nhraethiadau rhai ereill.
Resolutionist, *s.* penderfynwr, bwriadwr, amcanwr, lluniwr bwriad.
Resolutive, *a.* dattodedigol, dattodol; llaesedigol.
Resolvable, *a.* dattodadwy; dadglymadwy, dadgyssylltadwy; doaranadwy; egluradwy, agoradwy; à ellir ei ddychwelyd i'w ranau cyfansoddol. [adwy, &c.
Resolvableness, *s.* cyflwr *neu* ansawdd dattod-
Resolve, *v.* (Ll. *resolvo*) dattod, dattodi; dadglymu, dadgyssylltu; dosranu, dadansoddi, trychwalu, dosbarthu; dychwelyd i'w ranau cyfansoddol; toddi, attoddi; penderfynu, bwriadu, amcanu, arfaethu; ymsefydlu mewn bryd, bwriad, *neu* amcan; brydlunio, llwyr fwriadu; ymroddi, ymröi, dïofrydu, dyhewydio; cadarnhau; gwasgaru, taenu; egluro, deongli, agor; dywedyd, hysbysu; myned, dyfod.
To resolve doubts — dattod cylymau; egluro, eglurhau, *neu* esbonio pethau ammhëus *neu* anhawdd.
To resolve into, } myned yn; troi
To resolve one's self into, } yn; dyfod i.
To resolve itself into dew—troi yn wlith; myned yn wlith.
To resolve upon—cytuno ar; penderfynu, penderfynu ar.
To resolve (tumours, &c.)—chwalu, gwasgaru, gyru ar wasgar.
To resolve one—dywedyd i un.
Resolve me what it was—dywed i mi beth ydoedd.
Resolved, *p. p.* dattodedig; penderfynedig, bwriadedig, &c.; sefydledig yn y meddwl; wedi ymsefydlu yn ei feddwl; à fo mewn llawn fwriad; à fo yn llawn fwriadu; safadwy; sefydlog.
Resolved upon—y cytunwyd arno; y penderfynwyd arno; â'i fryd ar, â'i fwriad ar, â'i lwyrfryd ar.
I am resolved what to do—mi a wn beth a wnaf (*Luc* xvi. 4).
Resolvedly, *ad.* mewn llawn fryd; mewn llawn fwriad; gyda llawn fryd; gyda llawn fwriad; mewn gwastadrwydd bryd; yn sefydledig.
Resolvedness, *s.* dïysgogrwydd, llwyrfrydedd, llwyrfrydigrwydd; sefydlogrwydd bryd, bwriad, *neu* feddwl; disigledd, sadrwydd, gwastadrwydd meddwl, dïysgogrwydd bryd, gwastadfrydedd; penderfynrwydd, penderfynedd.
Resolvent, *s.* dattodydd, dadglymydd; toddal; edrwyth; trychwelydd, chwaliedydd.
Resolver, *s.* penderfynwr, bwriadwr, bwriedydd, llwyrfrydwr; dattodwr, dadglymiedydd.
Resolving, *s.* penderfyniad, bwriad, bryd, llwyrfryd, gwastadfryd.
Resonance, } *s.* (Ll. *resonans*) adsain, dadsain;
Resonancy, } gwrthsain; adseiniad, dadseiniad, gwrthseiniad; adlais.
Resonant, *a.* adseiniol, dadseiniol, gwrthseiniol, adleisiog.
Resorb, *v. a.* (Ll. *resorbeo*) llyncu, tarnu.
Resorbent, *a.* à fo yn llyncu; llyncol.
Resort, *v. n.* (Ff. *ressortir*) cyrchu, ymgyrchu, cynniwair, cynniweirio, cynnyred, myned, dyfod, ymgynnull, ymgasglu, cydgyrchu, cyrchynu, dargyrchu, pryseddu.
To resort to—myned i, dyfod i, ymgynnull i, cyrchu i, ymgyrchu i; myned ar; dyfod at, &c.
To resort much to a person — mynych gyrchu at un; tramwy, cynnyred, *neu* gynniwair at un.

He is much resorted to—mynych y cyrchir ato; mae cyrchfa fawr ato; mae mawr gyrchfa ato; mae mawr gyrchu ato; mae mawr dramwy ato; mae mawr gynnyred ato; mae mawr gynniwair ato; mae llawer o gyrchfa, o gyrchu, o dramwy, o gynnyred, *neu* o gynniwair ato; mawr *neu* aml yw y gyrchfa y sydd ato; mawr *neu* aml yw y cyrchu y sydd ato, &c.

To resort much to a place—mynych gyrchu i le *neu* fân; tramwy, cynnyred, cynniwair, *neu* gynniweirio i le *neu* fân.

To resort together—dyfod, cyrchu, *neu* ymgyrchu yn nghyd; cydgyrchu, cydymgyrchu.

To resort in great numbers to—myned, cyrchu, ymgynnull, ymgasglu, cynnyred, cynniwair, *neu* gynniweirio yn fynteioedd, yn ffasgau, yn drylau, yn dyrau, *neu* yn heidiau at *neu* i.

Resorted to—y cyrchwyd *neu* y cyrchir iddo *neu* ato; ag y mae cyrchfa iddo *neu* ato, &c.

Much resorted to—hygyrch, hytrum; hyddyn; â mawr gyrchu iddo *neu* ato; â mynych gyrchu iddo *neu* ato.

The place most resorted to in his dominion was Caerleon upon Usk—hygyrchaf lle yn ei gyfoeth oedd Caerlleon ar Wysg.

Resort, *s.* cyrchfa, cyrchfan, cyrchle, ymgyrchfa, cynniweirfa, cynnyredfa, cynnullfan, ymgynnullfa; ymgyrch, cyrch; cynnulliad, ymgynnulliad, cydymgasgliad; cyrchedigaeth, cyrchynad; tramwy, tramwyad; dygyrch; bodrydaf, pryseddfa; gofwyad.

Of great resort—cyrchfawr; â mawr gyrchu iddo *neu* ato.

A place of resort—cyrchfa, cyrchfan, cyrchle, cynniweirfa, cynnyredfa, cyrchlam.

A place of great resort—lle hygyrch, lle hydrum; lle hyddyn; lle â mawr gyrchu iddo, &c.

A place of little resort—lle anhygyrch, anhydrum, anhyddyn, diymgyrch, digyniwair, *neu* ddidramwy; lle anghynniwair, lle anghynnyred; lle âg ychydig gyrchu iddo; lle heb fawr gynnyrchu iddo.

Dernier resort, } noddfa ddiweddaf.
Last resort, }

Resorter, *s.* cynniweirydd, cynniweiriwr, ymgyrchwr, ymgyrchydd, cyrchwr, cyrchydd, dygyrchwr, dargyrchwr, mynych gyrchwr, mynychwr, mynychydd, cyrchyniad, pryswr.

Resound, *v.* (Ll. *resono*; Ff. *resonner*) adseinio, dadseinio, adlseisio, gwrthseinio, seinio, adlefain, darysteinio, darsteinio, darstain; dathlu, clodfori.

To resound one's praise—dadgan, dyrchafu, seinio, adseinio, *neu* ddadseinio clod un.

Resound, *s.* adsain, dadsain, adlais, adlef.

Resource, *s.* (Ff. *ressource*) adnawdd, adnodded; adgyfnerth; noddfa; meddyginiaeth; dyfais, dychymyg; edfryd, edryd: *pl.* adnoddau, moddion.

Resources of a country—adnoddau gwlad, adgyfnerthoedd gwlad.

Resourceless, *a.* heb adnoddau, diadnawdd.

Resow, *v. a.* ail hau, hau eilwaith, hau drachefn.

Respeak, *v. a.* adlefaru, ail lefaru, llefaru eilwaith; ateb; ail adrodd.

Respect, *v. a.* (Ll. *respecto*) golygu; ystyried, ystyrio; parchu, perchi, anrhydeddu, edmygu, cymmyreddu; rhoi *neu* osod bri ar; gwneuthur cyfrif o; edrych ar; perthyn i; bod yn perthyn i; dal *neu* ddwyn perthynas â; deiryd; dal ar; bod â mawr barch i; troi ar; cydnabod â.

To respect persons—derbyn wyneb, cydnabod wynebau.

Thou shalt not respect the person of the poor—na dderbyn wyneb y tlawd.

As respects—gyda golwg ar; tuag at am; am; o ran; mewn perthynas i; o berthynas i; o barth, o barthed; yn nghylch; o ethryb.

Respect, *s.* (Ff.; Ll. *respectus*) golwg, golygiad; ystyriaeth, ystyr; sylw; parch, bri, cymmeriad, cyfrif, cymmyredd, cymmyred, cymmyraeth, cymri, cymriedd, edmygedd, cymmeriaeth, erbarch; perthynas; cyfeiriad; cymmediw.

In respect of, } gyda golwg ar; mewn per-
In respect to, } thynas i; am; o ran; tuag at am; o barth, o barthed; o blegid, o ethryb, o achos, yn mhlegid, yn mhlygyd, yn nghylch, cylch; serch; o herwydd, herwydd; er.

With respect to—gyda golwg ar; mewn perthynas i; yn mherthynas i; am, &c.

In this respect—yn yr ystyr hyn; yn yr ystyr hwn; ar y cyfrif hyn; ar y cyfrif hwn; o ran hyn; yn y rhan hon.

In a double respect—mewn dau ystyr; mewn deuryw berthynas; o ran dwy ryw berthynas; o ran dau achos.

In several respects—mewn amryw ystyriaethau; ar amryw gyfrifon.

In which respect—yn mha ystyr.

In respect to that—mewn perthynas i hyny; yn mherthynas i hyny; gyda golwg ar hyny; gyda golwg i hyny; gan olygu hyny; rhan hyny, o ran hyny, serch hyny; yn mhlegid hyny; cymhlegid hyny.

Out of respect to—o barch i; o barch ar; o ran parch i; o ran parch ar.

With due respect be it spoken—gyda dyledus barch dyweder ef.

Without respect to—heb edrych ar; heb olwg ar; heb olygu; heb ystyried; heb dlysgwyl ar; heb barch i.

Worthy of respect—gwiwbarch, haeddbarch, hybarch; gwiwfri; teilwng o barch, &c.

Not worthy of respect, } anhybarch; an-
Unworthy of respect, } nheilwng o barch.

To have respect to—edrych ar; ystyried; dysgwyl ar; golygu; troi at; cydnabod â.

To have a respect for—parchu, perchi, anrhydeddu; rhoi *neu* osod bri ar; bod pris gan un ar; gwneuthur cyfrif o; bod â pharch gan un i.

To have respect of persons—derbyn wyneb, cydnabod wynebau.

To pay respect to—parchu, perchi, anrhydeddu, gorpherchi; dangos, talu, rhoddi, *neu* wneuthur parch *neu* anrhydedd i un; edmygu, ceinmygu.

Respects—anerchion, parchus gyfarchau, parchus gofion, parchus gyfarchiadau,

cymmediwau, cofion, cyfanerchion, cyfarchiadau; anerch; gwasanaeth.

To send one's respects to—anfon ei anerchion at, &c.; cyfarch gwell i; anerch, cyfarch.

To pay one's respects to—danfon *neu* anfon ei anerch at; danfon *neu* anfon ei anerchion at; rhoddi, gyru, *neu* anfon ei gymmediwau i; talu ei foes i; gwneuthur ei foes i; cyflwyno ei wasanaeth i; anfon ei gofion at, &c.

Token of respect—argymmediw, cymmediw, arwydd o barch, cofarwydd parch.

To make one respected—peri i un barch.

Respectability, } **Respectableness,** } *s.* parchusrwydd, parchusedd, parchedd, hybarchedd, hybarchrwydd, cymriedd, tefogrwydd; edmygedd.

Respectable, *a.* (Ff.; o *respect*) parchus, cyfrifol; parchadwy, haeddbarch, gwiwbarch; tefog; myg; cymmesur.

Respectable man—dyn parchus, dyn cyfrifol, dyn tefog.

Respected, *p. p.* parchedig, &c.; parchus, myg, mygedig, mygedog.

Respecter, *s.* parchwr, perchydd, parchedydd.

Respecter of persons—derbyniwr wyneb, derbynydd wyneb.

Respectful, *a.* parchus, parchlawn; à dalo ddyledus barch; edmygus, cymmyreddus; gostyngedig.

Respectfully, *ad.* yn barchus, yn barchlawn, &c.; gyda pharch.

Very respectfully—yn dra pharchus, &c.; gyda phob dyledus barch.

Respectfulness, *s.* parchusrwydd, parchusedd, parchlonedd, parchlonder, parchlonrwydd.

Respecting, *p.* à chanddo berthynas i; gàn olygu; à chanddo olwg ar; gyda golwg ar; yn nghylch; mewn perthynas i; yn mherthynas i; o berthynas i; perthynol i, yn perthyn i.

Respecting, } **Respectant,** } *p. p.* wyneb yn wyneb; yn edrych ar eu gilydd; cyfedrychol, cyfwynebol, cyfwyneb.

Respective, *a.* (Ff. *respectif*) neilltuol, penodol, hysbysol; gwahanredol, gohanredol, gwahanol; priod, priodol; perthynol, perthynasol, perthynedigol; pob un ei eiddo; pob un ei eiddo ei hun; eiddo y ddwyliw; perthynol i'r naill a'r llall; neillig; †hybarch; †gofalus.

Respectively, *ad.* yn neilltuol, yn wahanredol; bob un drosto ei hun; yn berthynol.

Respectless, *a.* dibarch, difri, digyfrif; dïystyr.

Respectlessness, *s.* dibarchedd; anystyriaeth.

Reperse, *v. a.* (Ll. *respersus*) taenellu, attaenu.

Respersion, *s.* taenelliad, attaeniad.

Respirability, } **Respirableness,** } *s.* ansawdd anadladwy; hychwythedd.

Respirable, *a.* anadladwy, analadwy, alanadwy; y gellir ei anadlu; hychwyth; addas i'w anadlu; addas i gynnal bywyd.

Respiration, *s.* (Ff.; Ll. *respiratio*) anadliad, tyniad anadl, cyrchiad anadl, anadledigaeth, alanedd, adyliad, adanadliad; anadl, anal, ffun, ffwn, adyl, alan; chwyth, chwythiant; seibiant, gorphwys, hoe.

Difficult respiration—diffyg anadl, mygodfa, mogfa, mygdod, anadlfyr.

Respirator, *s.* anadlor, anadlydd, analiedydd=math o ermig i anadlu trwyddo.

Respiratory, *a.* anadledigol; anadlog; à wasanaetho i anadlu.

Respire, *v.* (Ll. *respiro*) anadlu, adanadlu, tynu anadl, cyrchu anadlu, analu, alanu; chwythu; dyhëu; gorphwys, seibio.

Respite, *s.* (Ff. *répit*) seibiant, hamdden, saib, dysbaid, paid, hoe, gorphwys; oed, oediad, attreg, attregwch, gohir; dïenoed, dïenyddoed, oed dïenydd.

After some respite—wedi peth seibiant *neu* hamdden; wedi peth esmwythder.

Without any respite—yn ddibaid, yn ddidor, yn ddiseibiant, yn ddïorphwys, yn ddïoed.

To take some respite—cymmeryd peth seibiant; cymmeryd anadl; gorphwys tra cyrchanadler.

Give us seven days' respite—caniatâ i ni saith nïwrnod (1 *Sam.* xi. 3); cyd-ddwg â ni saith nïwrnod.

Respite, *v. a.* rhoi seibiant i; rhoi amser i orphwys i; rhoi amser i gymmeryd anadl i; oedi, addoedi, gohirio; bwrw heibio hyd amser arall; bwrw heibio hyd amser penodedig; dïenoedi, rhoi dïenoed i, oedi dïenydd.

Resplendence, } **Resplendency,** } *s.* (Ll. *resplendens*) dysgleirdeb, llachar ddysgleirdeb, arddysgleirdeb, tywyniad, tywyn, attywyniad, attywyn, llewyrchiad, cyflewyrchiad, adlewyrch, lleurwydd, pefredd, ysblander, effiander, llugeinder, gorddysgleirdeb, llethrid.

Resplendent, *a.* ysblenydd, llachar, dysglaer, dysgleiriol, arddysglaer, gorddysglaer, dysbleiniol, attywynol, tywynol, yn tywynu, yn attywynu, llewyrchol, goleufawr, llewyrchfawr, goleulawn, darlewychol, dysgleiniol, llethridfawr, llethridog, ysblan, llewyrchiannol, llewychiannol, eirian, effian, effianol, llathraid, llathrol, dysglaer, tanbaid; claerwych, dysgleirwych, dysgleirwyn, (*f.* dysgleirwen).

Resplendent vests—gwisgoedd claerwych.

Resplit, *v.* adhollti, ail hollti, hollti eilwaith.

Respond, *v. n.* (Ll. *respondeo*) ateb, atebu; cyfateb; gwrthateb, gwrthleb.

Respond, *s.* atebgan; ateb; gobiler yn cyfateb i un arall.

Respondence, } **Respondency,** } *s.* atebiad, atebiaeth.

Respondent, *a.* atebol; cyfatebol.

Respondent, *s.* atebwr, atebydd; gwrthebwr, gwrthebydd; gwrthatebwr, gwrthatebydd.

Responsal,† *a.* atebol, atebadwy.

Responsal, *s.* ateb, atebiad; †un atebol.

Response, *s.* (Ll. *responsum*) ateb, atebiad; gwrtheb; gwrthateb; ymateb.

To repeat the responses (in divine service)—porthi y gwasanaeth; porthi yr offeren.

Responsibility, } **Responsibleness,** } *s.* atebolrwydd, ateboldeb; gallu *neu* foddion i dalu.

Responsible, *a.* (o'r Ll. *responsus*) atebol; ymatebol; atebadwy; à eill *neu* à ddichon ateb; à eill *neu* à ddichon dalu; galluog i ateb *neu* i dalu; rhwym i ateb *neu* i dalu; galluog, abl; cyfrifol, cymmeradwy.

A responsible person—gwr atebol, gwr abl, gwr cyfrifol, gwr cyfrifus, gwr cymmeradwy; dyn atebol, &c.; gwr da ei gymmeriad.

Responsion,† *s.* (Ll. *responsio*) atebiad.

Responsions, *s. pl.* atebiadau; cynholiadau, rhagholiadau; rhagatebion=yr holiad cyntaf ar

fyfyrwyr yn Rhydychain, a rhai dysgeidfaoedd ereill.
Responsive, *a.* atebedigol, atebol; ymatebol; cyfatebol.
Responsiveness, *s.* atebedigoldeb; ateboldeb; cyfatebdldeb.
Responsory, *a.* atebol.
Responsory, *s.* ateb; ateb (yn ngwasanaeth yr eglwys).
Ressault, *s.* (Ff.) gorysgwydd, ysgwyddiad, ysgwrn, efwrn, twddf, corbal.
Rest, *s.* (S.; D., Al., a Sw. *rast*) gorphwys, gorphwysdra, gorphwysder, gorphwysfa, hoe, saib, seibiant, gorphowys, gorphowysdra; llonyddwch; esmwythder, esmwythdra, esmwythyd; cwsg, hun, cysgaid, cws; tangnef, heddwch, tawelwch.
Resting-place—gorphwysfa, gorphwysle; gwâl.
To take rest—gorphwys, gorphwyso, gorphowyso; cymmeryd hoe; ymorphwys.
Take rest—gorphwyswch, &c.; cymmerwch hoe.
To give rest to—rhoi gorphwysfa i; esmwythäu ar.
At rest—yn gorphwys; mewn gorphwysfa, mewn gorphwysdra; yn llonydd; yn sefyll; disymmud, digyffro.
To be at rest—gorphwys, gorphwyso; bod yn llonydd.
To be at rest in one's mind—bod yn esmwyth, yn llonydd, *neu* yn ddigynhwrf yn ei feddwl.
To go to rest—myned i orphwys; myned i'w orphwysfa; gorphwys; huno.
To set to rest, } rhoi i orphwys; rhoi i
To lay to rest, } gysgu.
Totally at rest—gorbaid, gorseibiol; llonydd hollol; yn gorphwys yn hollol.
You shall have rest after working—oewch hoe *neu* orphwys ar ol gweithio.
When our rest together is in the dust—pan fyddo ein cyd-orphwysfa yn y llwch (*Iob* xvii. 16).
The rest of a sword—clowyn.
Rest, *v.* gorphwys, gorphwyso, gorphowys, gorphowyso, seibio; ymorphwys; cymmeryd hoe *neu* seibiant; rhoi mewn gorphwysfa; rhoi gorphwysfa i; peri, rhoddi, *neu* roi i orphwys; pwyso, gorbwyso, dibynu, ymddibynu; hyderu, ymddiried; gosod; sefyll, gorsefyll; gorwedd; bod; ymfoddloni; aros, trigo; parhau; huno, cysgu, cysu; llonyddu.
To rest one's self—ymorphwys.
To rest on, } gorphwys ar; ymorphwys
To rest upon, } ar; pwyso ar; ymddibynu ar; dibynu ar; hyderu ar; rhoi i orphwys ar; rhoi i bwyso ar; gorbwyso ar; disgyn ar; syrthio ar.
To rest together — cyd-orphwys, cyd-orphwyso, gorphwys yn nghyd; cael llonydd yn nghyd.
To rest satisfied, } ymfoddloni; bod yn
To rest content, } foddlawn; bod yn foddlawn gân un.
He will not rest satisfied—ni foddlonir ef; ni foddlonir mo hono.
He rested his head upon a bolster—rhoddodd ei ben ar obenydd; rhoddodd ei ben i orphwys ar obenydd.
God rest his soul—nef i'w enaid; bid nef i'w enaid.
To make to rest—gosod, peri, *neu* roi i orphwys.
You may rest assured—gallwch fod yn sicr; bid yn ddilys *neu* yn ddiogel genych.
Rest, *s.* (Ff. *reste*, o'r Ll. *resto*) gweddill, rhelyw; y lleill; rhan arall.
The rest—y lleill, y rhai ereill; y rhan arall; y peth arall.
All the rest—y lleill oll; pawb ereill.
Restagnant, *a.* (Ll. *restagnans*) sefydlog, llonydd, merydd, merllyd.
Restagnate, *v. n.* (Ll. *restagno*) llynio, croni, llynwynu; sefyll fel dwfr heb rediad.
Restagnation, *s.* llyniad, croniad, llynwyniad.
Restant, *a.* (Ll. *resto*) arosol, yn aros, safol.
Restaurant, *s.* (Ff.) bwytty, bwydfa, ymborthfa.
Restaurateur, *s.* (Ff.) ceidwad bwydfa, bwytty, *neu* ymborthfa.
Restauration, *s.* (Ll. *restauro*)=*Restoration.*
Restem, *v. a.* (*re* a *stem*) ail nofio yn erbyn y llif.
Restful, *a.* (o *rest*) llonydd, gorphwyslawn, esmwyth, tawel.
Rest-harrow, *s.* tagaradr, dugiwyd, hwp yr ychain, cas gân arddwr, eithin yr ieir, cracheithin, tegwch meinwen.
Rest-house, *s.* gorphwysdy (yn yr India).
Restiff, } *a.* (Ff. *rétif*; It. *restivo*; o'r Ll.
Restive, } *resto*) rhusog, rhuslyd, rhusgar,
Resty, } rhusol, rhusoglyd, rhwysgog, rhwysglyd, rhwysgus, rhusianllyd; ystyfnig, anystywallt, anystywall, anhydyn, anhywaith, anhywedd, ystranciog, ystranclyd, hafarch, llwygol, safiyd; anhyblyg; gorphwyslyd; †llonydd.
To be restiff, } rhuso, rhusio, rhwysgo;
To grow restiff, } myned yn rhusog, &c.
To be restiff in duty—gwrthod gwneuthur ei ddyledswydd.
Restiff, *s.* march rhusog, rhusfarch, ceffyl rhusgar.
Restiffness, } *s.* rhusogrwydd, rhusgarwch,
Restiveness, } rhusedd, rhuslydrwydd, hafarchedd, rhusfa, llwygedd, rhwysgogrwydd; ystyfnigrwydd, anhydynrwydd.
Restinction, *s.* (Ll. *restinctio*) diffoddiad.
Resting-place, *s.* gorphwysfa, gorphwysle; gwâl.
Restinguish, *v. a.* (Ll. *restinguo*) diffoddi, diffodd.
Restitute,† *v. a.* (Ll. *restituto*) adferyd, edfryd.
Restitution, *s.* (Ll. *restitutio*) adferiad, edfryd, adferedigaeth, dadferiad, dadferedigaeth, edfrydiad, edrydiad; ad-daliad, taliad yn ol, taliad adref, rhoddiad yn ol, rhoddiad adref; digolledïad.
To make restitution—adferu, adferyd, edfryd, dadferu; talu *neu* roddi yn ol; talu *neu* roddi adref; talu; gwneuthur iawn.
To make full restitution—cwbl dalu (*Exc.* xxii. 3). [ferwr.
Restitutor, *s.* adferwr, adferydd, edfrydwr, dad-
Restive, } *a.* = { *Restiff.*
Restiff, } { *Restive.*
Restiveness, *s.*=*Restiffness.*
Restless, *a.* (o *rest*; S. *restleas*) diorphwys, heb orphwys; aflonydd, anesmwyth; a'r nid oes gorphwys, llonyddwch, *neu* esmwythder iddo; heb gael gorphwysfa, gorphwysdra, llonyddwch, *neu* esmwythder; dihun, digwsg; ansefydlog; ffwdanllyd.
Restlessness, *s.* anorphwys, aflonyddwch, anesmwythder, diorphwysdra; anhunedd; ysgogiad.

Restorable, *a.* adferadwy, edfrydadwy.
Restorableness, *s.* bod yn adferadwy, adferadwyedd.
Restoral,† *s.*=*Restitution*.
Restoration, *s.* (Ff. *restauration*; Ll. *restauro*) adferiad, adferedigaeth, edfrydiad, dadferiad, dadferedigaeth, edrydiad, edfryd; adnewyddiad; adfywiad; gwelliant, gwellhad; adgyweiriad; adgryfhad; dadroddiad.
Restorative, *a.* adferol, adferedigol, dadferol, edfrydol, edrydol; adgyweiriol, adgyweiriedigol; adgryfhaol.
Restorative, *s.* meddyginiaeth adferol, cyffyr adferol: *pl.* adferolion, dadferolion, adgyweirolion, cyfnerthedigion, adferedigolion.
Restoratory, *a.* adferol; adgyweiriol.
Restore, *v. a.* (Ll. *restauro*) adferu, adferyd, edfryd, dadferu, dadferyd, edryd, edrydu, gwrthfer, gwrthferu, attröi; ad-dalu, attalu, dattalu, talu yn ol, talu adref, dadroddi, adroddi, adröi; rhoi, rhoddi, *neu* ddwyn yn ol; rhoi, rhoddi, *neu* ddwyn adref; adgyweirio; adosod, adgyflëu; adnewyddu; iachäu; gwella, gwellhau; adfywio.
To restore (to a former place, &c.)—gosod yn ei gyflwr *neu* swydd gynt; dwyn i'w gyflwr *neu* swydd gynt; adgyweirio.
To restore to favour—dwyn i barch *neu* ffafr drachefn; peri mewn parch eilchwyl *neu* eilwaith; edfryd i barch *neu* ffafr; adferyd i barch *neu* ffafr.
To restore to health—adferyd i iechyd; gwella, gwellhau, iachäu; iachäu un o'i glefyd.
To restore to liberty—adferyd i ryddid; adferyd rhyddid i.
To restore to life again—adfywhau, ail fywhau, eilfywhau, adfywio, bywhau; codi o farw i fyw; adferyd i fywyd.
To restore to sight—rhoddi *neu* adferu golwg; peri i un weled drachefn.
To be restored to sight—cael ei olwg.
To restore to vigour—adferyd i'w gynnefin wryg *neu* wrygiant; peri yn fywiog gryf; peri yn wych heini; adferyd i'w yni a'i arial.
Restorement,† *s.* adferiad.
Restorer, *s.* adferwr, adferydd, adferiedydd, dadferwr, edfrydwr.
Restrain, *v.* (Ll. *restringo*; Ff. *restreindre*) attal, ffrwyno, rhwystro, nadael, lluddio, lluddias, ystwyo, dyor, twyo, twyogi, darddal, dargaethu, caethiwo, caethu, ffeigio; cyfyngu; toli.
To restrain one's self—ymattal.
Restrainable, *a.* attaladwy, attaliadwy, ffrwynadwy, &c.; à aller ei attal.
Restrained, *p. p.* attaliedig, &c.; eching.
Restrainedly, *ad.* yn attaliedig; gydag attal.
Restrainer, *s.* attaliwr, attaliedydd, attalydd, daliedydd.
Restraining, *a.* attaliol, cyfyngol, ystwyol, at-taliedigol.
Restrainment, *s.* attaliad, attaliedigaeth, attal, ystwyad, rhwystrad.
Restraint, *s.* (Ff. *restreint*) attal, attaliad, attaliedigaeth, rhwystr, rhwym, (*pl.* rhwymau), achrwym, ystwy, lludd, ffaig, achludd; caethiwed, carchar; dalfa, attalfa; argaethiad, cyfyngiad; gwahardd; ffrwyn; eching, ffled, hwb.
Self-restraint — ymattal, ymarbed, ymgadwad.
Without restraint—heb attal arno; yn ddiattal; heb hwb arno; yn benrydd; yn ddïymattal; yn ddirwystr; heb attalfa.
Under restraint—tàn rwystr, tàn hwb, tàn rwymyn; à rhwystr, attal, *neu* hwb arno; mewn caethiwed.
Under restraint—heb rwystr arno; heb un rhwystr arno; heb ddim rhwystr arno; heb ddim rhwymau arno; mewn cwbl rydd-did; rhydd i wneuthur à fyno; heb na lludd na rhwystr arno; heb na lludd nac attal arno.
Restrict, *v. a.* (Ll. *restrictus*) cyfyngu, caethiwo, caethu, argaethu, dargaethu, attal; rhwymo, rhagrwymo; cadw o fewn terfynau.
Restricted, *p. p.* cyfyngedig, &c.; cyfyng, cyfing, argeithig, argeithin.
Restriction, *s.* (Ff. o'r Ll. *restrictus*) cyfyngiad, caethiwad, caethiad, argaethiad, dargaethiad; cadwad o fewn terfynau; terfyniad; attaliad; rhwymiad, rhwymedigaeth; attal, attalfa; caethiwed; caethder.
Extreme restriction—gorchaethiad, gorgaethiad, trachaethiad.
Restrictive, *a.* (Ff. *restrictif*) terfynedigol, cyfyngol, cyfyngedigol, argaethol, dargaethol, caethiwol; à fo yn rhwymo dàn derfynau; à gadwo dàn derfynau; dywaagol; †rhwymedigol, argaeol.
Restringe, *v. a.* (Ll. *restringo*) rhwymo, adrwymo; caethiwo, cyfyngu, cwtogi.
Restringency, *s.* rhwymoldeb, rhwymolrwydd, argaeoldeb, argaeadrwydd, rhwymedigoldeb, argäedigoldeb; bolrwymedd.
Restringent, *a.* rhwymol, rhwymedigol, adrwymol, argaeol, argäedigol, dirglymol, bolrwymol.
Restringent, *s.* rhwymai, dirglymai, rhwymydd, rhwymgyffer, cyffyr rhwymedigol: *pl.* rhwymolion, argaeolion.
Restrive, *v. n.* adymdrechu, adymegnïo, ail ymegnïo.
Resty, *a.* (byrhad o *restiff* neu *restive*)=*Restiff*, *Restive*.
Resubjection, *s.* ail ddarostyngiad, ad-ddarostyngiad.
Resublimation, *s.* adgoethawd.
Resublime, *v. a.* adgoethodi.
Resudation, *s.* (Ll. *resudatus*) adchwysiad.
Result, *v. n.* (Ll. *resulto*) deilliaw, tarddu; hanu; dyfod; canlyn; terfynu; codi; adlamu, dadlamu, adneidio, neidio yn ol.
Result, *s.* deilliad, daill, canlyniad; effaith; ffrwyth; yr hyn a ddaw o beth; diwedd, dybendod; penderfyniad; tardd, tarddiad; adlam, adlamiad, adnaid.
The result is the same—'r un peth y daw yn y diwedd.
The result of fancy—yr hyn a ddaw o ddychymyg.
What is the result?—beth yw y canlyniad? beth yw y daill? beth yw yr effaith? beth a ddaeth o hono?
Fine poems are the result of a mind free from cares—canuau cain awen o'r meddwl digwmwl y dônt.
Resultance, *s.* adlamiad, adneidiad, dadlamiad, neidiad yn ol, gwrthlamiad; deilliad, tarddiad.
Resultant, *s.* deillrym.
Resumable, *a.* (o *resume*) adgymmeradwy; à ellir ei adgymmeryd mewn llaw; à ellir ei

gymmeryd i'w law *neu* i'w ddwylaw eilwaith; i'w adgymmeryd.

Resumé, *s.* (Ff.) adsumiad, adgoffa talgrwn; adsum.

Resume, *v. a.* (Ll. *resumo*) adgymmeryd, ail gymmeryd; cymmeryd yn *neu* mewn llaw eilwaith; cymmeryd yn *neu* mewn llaw drachefn; myned yn nghylch gorchwyl drachefn *neu* o newydd; myned yn nghyd â gorchwyl drachefn *neu* o newydd; ail ymafiyd yn; ail daro at; dechreu o newydd, ail ddechreu, ad-ddechreu; cymmeryd yn ol.

Resummon, *v. a.* adwysio, ail wysio, ail ddyfyn; adalw, gwrthalw, galw yn ol.

Resumption, *s.* (Ff. o'r Ll. *resumptus*) adgymmeriad, adgymmeredigaeth, ail gymmeriad; cymmeriad mewn llaw eilwaith, &c.; ail ddechreuad.

Resumptive, *a.* adgymmeredigol, adgymmerol.

Resupinate, *a.* (Ll. *resupinatus*) gwrthdröedig, ymchweledig, dymchweledig; â'i wyneb uchaf yn isaf; â'i wyneb i waered.

Resupination, *s.* gwrthdroad, ymchweliad, dymchweliad; gwrthdróedd.

Resupine, *a.* (Ll. *resupinus*) yn gorwedd ar ei gefn; ar ei gefn.

Resurrection, *s.* (Ff. o'r Ll. *resurrectus*) adgyfodiad, adgodiad, ail gyfodiad, adgyfodedigaeth; cyfodiad.

Resurrectionist, *s.* adgyfodiedydd; un à ladrato gyrff o'r bedd.

Resurvey, *v. a.* adgyfarchwylio, adolygu, ail olygu, bwrw ail olwg ar.

Resurvey, *s.* adgyfarchwyl, ail gyfarchwyl, ail olygiad.

Resuscitate, *v.* (Ll. *resuscito*) dadebru, adfywio, adfywhau, adfywiocäu, bywhau, dadfarweiddio, dadfarwhau, dadedwino, adgyffröi; adgynnyrchu.

Resuscitation, *s.* dadebriad, adfywiad, adfywhad, adfywiant, adfywiocäd, dadedwiniad, adgyffroad, dadfarweiddiad, dadfarwhad, ail ddeffroad.

Resuscitative, *a.* dadebrol, adfywiol, adfywhaol, adgyffroawl, dadfarweiddiol, dadfarwhaol, dadedwinol, adfywiocäus.

Resuscitator, *s.* dadebrwr, dadebrydd, adfywiwr, &c.

Retail, *v. a.* (Ff. *retailler*) manwerthu, rhanwerthu, darnwerthu, gwerthu yn fân; gwerthu ar ail law; adrodd ar ol un arall; ail adrodd; adrodd yr hyn a glywodd.

Retail, *s.* manwerth, rhanwerth, manwerthiant, darnwerth.

Retailer, *s.* manwerthwr, manwerthydd, manwerthiedydd, rhanwerthwr.

Retailment, *s.* manwerthiad, rhanwerthiad.

Retain, *v. a.* (Ff. *retenir*; Ll. *retineo*) cadw, dàl, dala; dàl gafael yn *neu* ar; cadw gafael yn *neu* ar; peidio â gollwng i fyned; dàl *neu* gadw yn nghof; dàl â gwobr; hurio; cytuno â; gobr-rwymo, rhwymobri, gwobri.

To retain anger—dàl digofaint, cadw digofaint, dàl llid.

Retaining fee—hurwobr, hurobrwy, hurobr, rhwymobr.

Retain,† *v. n.* perthyn; ymddibynu.

Retainable, *a.* daliadwy, cadwadwy; à ellir ei ddal yn nwylaw un; gobr-rwymadwy.

Retainer, *s.* daliedydd, daliwr, daliadur; ymlynwr, ymlynydd, canlynwr, ymganlynwr, ymganlynydd, ymddibynwr, ymddibynydd; gweinydd, heilydd, heilyn, gweinidog; hurwobr, hurobrwy, rhwymreg dadleuwr.

Retake, *v. a.* adgymmeryd, ail gymmeryd; cymmeryd eilwaith *neu* drachefn; dàl eilwaith *neu* drachefn; cymmeryd yn ol; adennill, ennill yn ol.

Retaker, *s.* adgymmerwr.

Retaking, *s.* adgymmeriad, adgymmeredigaeth, ail gymmeriad, adennilliad.

Retaliate, *v.* (Ll. *retalio*) talu y pwyth, talu y gwrthbwyth, attalu, ad-dalu, talu rhybwyth, gwrthbwytho; talu adref y cyffelyb; talu yn ol; dïalu; rhydalu.

To retaliate an injury—dïal cam; talu dïal am gam; talu gormail am ormail.

To retaliate a kindness—talu *neu* wneuthur cymmwynas am gymmwynas.

To retaliate upon an enemy—talu y pwyth i elyn.

Retaliation, *s.* taliad pwyth, tâl pwyth, ad-daliad, ad-daledigaeth, ad-dal, attal; pwyth, gwrthbwyth; taliad dïal am gam; taliad *neu* wneuthuriad cymmwynas am gymmwynas.

To make retaliation—talu y pwyth, talu rhybwyth.

Retaliative, } *a.* ad-daledigol, attaledigol; à
Retaliatory, } dalo y pwyth.

Retard, *v. a.* (Ll. *retardo*) afrwyddo, rhwystro, arluddio, goluddio, lluddias, llestair, llesteirio, attal, dàl; diweddarhau, hwyrhau; peri yn hwyr *neu* yn hwyrach (yn ei lwybr); peri yn ddiweddar *neu* yn ddiweddarach; peri aros, oedi, *neu* ohirio; dàl yn ol; cadw yn ol; oedi, gohirio, addoedi, dyheirio.

Retard,† *v. n.* aros, oedi.

Retardation, *s.* afrwyddad, rhwystrad, arluddiad, goluddiad, llesteiriad; diweddartiad, hwyhad; arludd, goludd, llestair, rhwystr, rhagod; gohiriad, gohiriant, oediad, addoediad.

Retarder, *s.* rhwystrwr, afrwyddwr, goluddiwr, llesteiriwr; gohiriwr, oedwr, gohiriedydd.

Retardment, *s.* rhwystrad, goluddiad, arluddiad, afrwyddad, llesteiriad; oediad, gohiriad.

Retch, *v. n.* (S. *hræcan*; D. *rekker*) cyfogi, ymgyfogi, gorchwydu; bod â gorwyd *neu* wrthneu arno; ymystwyro.

Retchless,† *a.* diofal, digais, dïymwosgryn.

Retecious, *a.* (Ll. *rete*) ar ddull rhwydwaith: tebyg i rwydwaith.

Retection, *s.* (Ll. *retectus*) dadenhuddiad, dadleniad; gwneuthuriad yn amlwg *neu* egored.

Retell, *v. a.* ad-ddywedyd, dywedyd drachefn.

Retent, *s.* (Ll. *retentus*) peth à gedwir; yr hyn a ddelir *neu* a gedwir.

Retention, *s.* (Ll. *retentio*) daliad, daliad gafael, daliad yn llaw, daliad mewn llaw, daliad yn ol, attaliad, attaliedigaeth, cadwad gafael, gafaeliad; cof, y cof; y gallu i ddal; attalfa, attal.

Retention in the mind—daliad yn nghof: cadwad yn nghof.

The retention—y cof; gallu *neu* gynneidf y meddwl i ddal yr hyn a dderbynio rhag myned yn anghof.

Retentive, *a.* (Ff. *rétentif*) attaledigol, attaligar, attaliadol, daliedigol; cynnwysol, cynnwysgar; gafaelus, gafaelgar; cofgar.

A retentive memory—cof da, parhäus, arnifiad, gafaelgar, cryf, *neu* gynnwysgar.

Having a retentive memory — cofgar; â chof da ganddo, &c.

The retentive faculty—y cof; gallu *neu* gynneddf y meddwl i ddal yr hyn a dderbynio rhag myned yn anghof.

Retentive,† *s.* attal, attalfa.

Retentiveness, *s.* attaliedigolrwydd, attalgargarwch, cynnwysgarwch, daliedigoldeb.

Retentiveness of memory—gafaelgarwch cof; cofgarwch.

Retexture, *s.* ail we, ail wead.

Retiaries, } *s. pl.* (Ll. *retiariæ*) gwegopynod.
Retiariæ, }

Reticence, } *s.* (Ff. *reticence;* Ll. *reticentia*)
Reticency, } cadwad cyfrinach, dystawrwydd, tawedogrwydd; celiad yn y meddwl; tawiad â son am beth; lledgeliad; attaliaith.

Reticent, *a.* (Ll. *reticens*) dystaw, tawedog, termud.

Reticle, *s.* (Ll. *reticulum,* o *rete*) rhwyden; math ar fanfeidyr.

Reticular, *a.* (Ll. *reticulum*) rhwydol, rhwydaidd, masgol; ar ddull rhwyd *neu* rwydwaith.

Reticulate, } *a.* (Ll. *reticulatus,*) rhwydog,
Reticulated, } rhwydedig, masgog; ar ddull rhwyd; tebyg i rwydwaith.

Reticulated work — rhwydwaith, gwaith rhwydog.

Reticulates, } *s. pl.* (Ll. *reticulum*) rhwyden-
Reticulata, } ogion=math ar faenfilod.

Reticulation, *s.* rhwydwaith; rhwydiad, masgiad.

Reticule, *s.* (Ll. *reticulum*) rhwyden; rhwydwaith tremiadyr; melgod y cylla; rhwydgoden, llofrwyd, llawgoden, llawgod.

Retiniform, *a.* (Ll. *retiniformis*) ar ddull *neu* wedd rhwyd; rhwydaidd, masgaidd.

Retina, *s.* (Ll.) rhwydlen y llygad, y rhwydlen.

Retinasphalt, } *s.* (Gr. *rhêtinê* ac *asphaltos*)
Retinasphaltum, } ystorbyx, pygfaen.

Retinite, *s.* (Gr. *rhêtinê*) pygfaen.

Retinitis, *s.* (Ll. o *retina*) fflameg rhwydlen y llygad.

Retinoid, *a.* (Gr. *rhêtinê* ac *eidos*) ystoraidd; tebyg i ystor.

Retinue, *s.* (Ff. *retenue;* Ll. *retineo*) gosgordd, (*pl.* gosgorddion), cosgordd, canrain, gosgorddlu; llu, torf, nifer, tormyn.

King's retinue—gosgordd brenin, cyweithas brenin.

Splendid retinue — gorchordd, gosgordd ysblenydd.

Surrounded by a retinue — tormynog, gosgorddog, cosgorddog, tormiannog; â gosgordd o'i amgylch.

To form a retinue—gosgorddi, cosgorddi.

Retirade, *s.* (Ff.; Ysp. *retirada*) adglawdd, medglawdd; amddiffynfa.

Retire, *v.* (Ff. *retirer*) myned, dyfod, *neu* dynu o'r neilltu; ymneilltuo; cilio, encilio, ymgilio; myned ar encil; myned ar gil; myned, ymadaw; myned ymaith, tynu ymaith; tynu ei hun ymaith; echu, echain; lleigio, llochwyta; †neilltuo.

To retire from a blow—gochelyd ergyd, gochelyd dyrnod.

To retire from company—tynu ar ei ben ei hun.

Retire,† *s.* ciliad, enciliad; cilfa, encilfa, dirgelfa.

Retired, *a.* dirgel; diarffordd; unig; neilltuol, neilltuedig; ar ei ben ei hun; cel; enciliedig, ciliedig, ymgiliedig; ysgyfala; o'r neilltu; wedi ymneilltuo.

Retired place—dirgelfa; lle unig, dirgel, diarffordd, *neu* neilltuol; lle dirgel ysgyfala; lle ar ei ben ei hun.

Retired list—cofrestr yr ymgiliedig; cofres yr ymgiliedigion; llechres y swyddogion ymgiliedig.

Retiredly, *ad.* yn ddirgel, &c.; mewn cilfach; ar ei ben ei hun; wrtho ei hun.

Retiredness, *s.* neilltuedd, ymneilltuedd, dirgelrwydd, dirgeledd; unigrwydd, unigedd.

Retirement, *s.* ciliad, enciliad, ymgiliad; mynediad o'r neilltu; neilltuedd, ymneilltuedd, unigedd; encil, encilfa, argelfa, dirgelfa, celfa, celfan, cil, argel, didryf; echaeth.

In thy retirement—pan fych o'r neilitu; pan fych ar dy ben dy hun.

Retiring, *a.* tawedog; gwylaidd; echol.

Retiring room—ystafell ddirgel, ystafell ysgyfala.

Retiringly, *ad.* dân gilio yn ol; wrth fyned yn ei wrthgefn.

Retort, *v.* (Ll. *retortus*) gwrthdroi, dychwelyd; tafiu, bwrw, *neu* droi yn ol; troi yn y gwrthwyneb; tafiu, bwrw, *neu* droi yn ei ol; gwrthsenu; gwrthateb; ateb; gwrthgisio; gwrthgnoi; gwrthblygu, plygu yn ol, ednyddu, dargamu.

To retort an argument upon one—troi rheswm un yn erbyn y neb a'i llunio; dychwelyd ei saeth yn ei erbyn ei hun; llâdd un â'i arf ei hun; lladd un â'i gleddyf ei hun.

Retort, *s.* gwrthgis, gwrthsen, gwrthsard, dadergyr; gwrthgno; gwrthdroad, gwrthdafliad, *neu* wrthfwriad bai ar y beiwr; gwrthgam, gwrthdro; ergyd yn ngwrthwyneb llaw; gwrthgellwair; ednyddell.

Retort courteous—gwrthgis.

Retorted, *p. p.* gwrthdröedig, gwrthblygedig, ednyddedig.

Retorter, *s.* gwrthdröedydd, gwrthsenwr, gwrthgisiwr; y neb a dry reswm yn erbyn y neb a'i llunio.

Retortion, *s.* gwrthdroad, gwrthgisiad, gwrthseniad; gwrthblygiad, ednyddiad.

Retortive, *a.* gwrthdroawl, gwrthsenol, gwrthgisiol.

Retoss, *v. a.* ail fwrw, ail dafiu, adluchio.

Retouch, *v. a.* adgnithio, adgyffwrdd â, ail gyffwrdd â, ail gymhwyso; adredeg yn ysgafn dros beth; rhoi y llaw olaf wrth waith.

Retouch, *s.* adgnith, adgyffyrddiad, ail gyffyrddiad.

Retrace, *v. a.* (Ff. *retracer*) adolrhain, adolrheinio, ail olrhain; myned dros yr un peth eilwaith; dylyn yr hen ol; ail droedio yr un llwybr; myned yn ol ar hyd yr un ffordd; olrhain i'w wrthol; olrhain yn ei wrthol; hely i'w wrthol.

To retrace one's steps—dychwelyd; atteithio; myned yn ol.

Retract, *v.* (Ff. *retracter;* Ll. *retractus*) tynu yn ol; galw yn ol; dad-ddywedyd, dadwedyd; llyncu ei eiriau; diwygio yr hyn a ddywedodd; adalw, gwrthalw, diarddelwi.

Retract, *s.* priciad ceffyl wrth ei bedoli.

Retractable, *a.* â ellir ei dynu *neu* ei alw yn ol; adalwadwy.

Retractate, *v. a.* tynu yn ol; galw yn ol, &c.

Retractation, *s.* (Ff.; Ll. *retractatio*) tyniad yn

ol; galwad yn ol; dad-ddywediad, dadwediad, gwrthganiad; gwrthalwad, adalwad; dïarddelwad.

Retracted, *p. p.* adwedsdig, &c.; â'r naill arflun yn fyrach na'r llall (yn arfau bonedd).

Retractible, } *a.* dattynadwy; â ellir ei dynu
Retractile, } yn ol; y gellir ei ddattynu; gwrthdynadwy.

Retraction, *s.* tyniad yn ol; galwad yn ol; dadwediad, dad-ddywediad, gwrthganiad; gwrthalwad, dadalwad; dïarddelwad.

Retractive, *a.* dattynol, dattynedigol.

Retractive, *s.* dattynydd, dattyniedydd; peth â dyno oddi wrth.

Retractor, *s.* (Ll.) dattynor, dattynydd, cyhyr dattynol.

Retraict, † *s.* (Ff. *retraite*)=*Retreat.*

Retrait,† *s.* (It. *ritratto*) darlun, delwedd; gweddnod; tyniad.

Retraxit, *s.* (Ll.) tyniad hawl *neu* gwyn yn ol; dadalwad.

Retread, *v. n.* dadsengu, ail gerdded.

Retreat, *s.* (Ff. *retraite;* Ll. *retractus*) encilïad, ciliad, ciliad yn ol, encil, mynediad yn ngwrthol, mynediad yn ngwrthgefn, gwrthgiliad, gwrthgil, gwrthred, attaith, gwrthdaith, attychwel, dychweliad; troad yn ol; encilfa, cilfa, dirgelfa, diogelfa, celfan, celfa, argel, cilan, celydd, llechfa, argel, arlech, adfan, cilfach, cuddigl, lloches, golochwyd, chwiwdwll, cuddfa; neilltuedd; gwrthwanas, gwrthatteg; ffo, ffoad.

A place of retreat—encilfa, dirgelfa, diogelfa, &c.; lle i gael achles.

To sound a retreat—canu corn encil; canu cyrn encil.

Retreat, *v. n.* encilio, cilio, cilio yn ol, cilio i'w wrthol, gwrthgilio; myned yn ngwrthgefn, yn ei wrthgefn, yn ngwrthol, *neu* yn ei wrthol; dychwelyd, ymddychwelyd, atteithio, gwrthdeithio, troi yn ol; gwrthredeg; ffoi, ffo; ymneilltuo.

To make to retreat—gyru *neu* beri i gilio; gyru ar gil; cilio.

Retrench, *v.* (Ff. *retrancher*) toli, tolio, lleihau, byrhau, cwtogi, talfyru; tori ymaith, tocio, trychu, amdrychu, ysgythru; byw yn gynnil-ach, byw yn gymmedrolach; byw yn ddïaf-raid, byw yn ddïafrad; cynnilo, ymgymmedroli; dattreulio; tori pen yr afrad; amgloddio; amddiffyn â chlawdd *neu* adglawdd.

Retrenching, *s.* toliad, lleihad, cwtogiad, &c.

Retrenchment, *s.* (Ff. *retranchment*) toliad, lleihad, cwtogiad, talfyriad; toriad ymaith, tociad, trychiad, amdrychiad, ysgythriad; toriad ymaith y gorthwf; cynnilad; cynnil-wch, dattraul; clawdd, adglawdd, diffyn-glawdd, amddiffynfa, amgaer, amgaerwaith, cloddwaith.

Retrenchment of expenses—lleihad, cwtog-iad, cymmedroliad, amdrwch, amdrych-iad, *neu* amdoriad traul; toriad pen yr afrad; ymgadwad rhag afrad; cynnilad.

To make retrenchments=*Retrench, v.*

Retribute, *v. a.* (Ll. *retribuo*) ad-dalu, attalu, talu yn ol, talu y pwyth, talu.

Retributer, *s.* ad-dalwr, attalwr, attaliedydd, attalydd, talwr y pwyth; talwr, taliedydd.

Retribution, *s.* ad-daliad, ad-daledigaeth, attaliad, attaledigaeth, dattaliad, dattal, dattaledigaeth, taliad yn ol, taliad pwyth; tâl, taliad, taledigaeth; cywerthedd; damobrwy; iawn.

Retributive, } *a.* attaledigol, ad-daledigol; tal-
Retributory, } edigol; iawnol.

Retrievable, *a.* adferadwy.

Retrievableness, *s.* cyflwr *neu* ansawdd adfer-adwy.

Retrieval, } *s.* adferiad, adferedigaeth, dad-
Retrievement, } feriad, dadferedigaeth, edfryd.

Retrieve, *v. a.* (Ff. *retrouver*) adferu, adferyd, edfryd, edryd; achub; adennill, ennill yn ol, ail ennill; adgyweirio; adalw; galw oddi wrth; dwyn yn ol.

Retrieve,† *s.* adgais; adferiad, edfrydiad.

Retriever, *s.* adferwr, adferydd, adferiedydd; adfergi.

Retrim, *v. a.* ail drwsio, ail daclu, adadduno, ail ddestlu.

Retro, (Ll.) rhagddawd yn dynodi *yn ol, ol, yn ngwrthol, gwrth-, dad-.*

Retroact, *v. n.* gwrthweithio, gwrthweithredu; gweithio yn y gwrthwyneb; dadchwimio, dadchwyfo.

Retroaction, *s.* (Ll. *retro*, ac *action*) gwrth-weithiad, gwrthweithrediad; dadchwimiad, dadchwyfiad, dadchwyf; gwrthweithred; gwrtholygiad; gwrthyriad.

Retroactive, *a.* (*retro* ac *active;* Ff. *retroactif*) gwrthweithiol, gwrthweithredol, dadchwim-iol, dadchwyfol; gwrtholygol, adweithiog; gwrthyrol.

Retrocede, *v. n.* (Ll. *retro* a *cedo*) myned yn ol, yn ei ol, i'w ol, yn ei wrthol, *neu* yn y gwrth-wyneb; dadchwelyd, dychwelyd, cilio, dar-gilio, dattreillio, dadchwylo, datteithio, gwrth-rodi.

Retrocedent, *a.* dadchwylus; yn symmud o'r naill fân i'r llall; datteithiol.

Retrocession, *s.* mynediad yn ol, yn ei ol, neu yn ei wrthol; dadchwyliad, dadchweliad, dat-treilliad, dattraill, gwrthrodiad, dattreigl, dattreiglad; olfynediad; encïliad.

Retrocession of the equinoxes—olfynediad y cyhydeddau, y cyhydnosau, *neu* yr al-banau.

Retroduction, *s.* (Ll. *retroduco*) dygiad *neu* dyn-iad yn ol; tywysiad *neu* arweiniad yn ol; tyniad yn ei wrthgefn.

Retroflex, } *a.* (Ll. *retro* a *flexus*) gwrthblyg-
Retroflected, } ol; yn plygu yn ol ac yn mlaen; plygedig y ffordd hon a'r ffordd arall.

Retrofract, } *a.* (Ll. *retro* a *fractus*) gwrth-
Retrofracted, } doredig; wedi ei blygu yn ol fel pe bai wedi tori.

Retrogradation, *s.* (Ff.; Ll. *retrogradatio*) myn-ediad *neu* gerddediad yn ol; mynediad neu gerddediad yn ei ol; mynediad *neu* gerdded-iad yn ei wrthol; gwrthfynediad, olfynediad, dattreiglad, dadchwyliad, dadchwyliant, dad-wib, dadwibiad, gwrthgrwydrad, gwrthradd-iannad, gwrthdramwyad, gwrthgerddol, gwrthgerddediad; mynediad ar waeth.

Retrograde, *a.* (Ff.; Ll. *retrogradus*) yn myned yn ol, yn ei ol, *neu* yn ei wrthol; â fo neu y sydd yn myned yn ol, &c.; yn cerdded yn ol, &c.; gwrthfynedol, olfynedol, gwrthgerddol, gwrthred, gwrthgrwydrol, dattreiglawl, at-tymchwelog, dadchwelog; anghyfeiriol; cilus; yn myned ar waeth.

A retrograde course—gwrthgerdd, gwrth-gerdded, gwrthfynediad.

Retrograde, *v. n.* myned yn ol, yn ei ol, neu

yn ei wrthol; cerdded yn ol, yn ei ol, *neu* yn ei wrthol; gwrthfyned, gwrthgerdded, gwrthgrwydro, dattreiglo.

Retrogression, *s.* (Ll. *retro* a *gradior, gressus*) gwrthfynediad, olfynediad; mynediad *neu* gerddediad yn ol, yn ei ol, *neu* yn ei wrthol; dadchwel, dadchweliad, attymchweliad, dadchwiwiad, dattramwyad, ailymchweliad.

Retrogressive, *a.* gwrthfynedol, olfynedol; yn myned *neu* yn cerdded yn ol, yn ei ol; *neu* yn ei wrthol; yn cilio yn ol; yn myned ar waeth.

Retromingency, *s.* (Ll. *retro* a *mingo*) oldroetholdeb, olbisoldeb.

Retromingent, *a.* oldroethawl, olbisol; yn troethi tuag yn ol.

Retromingent, *s.* olbisfil; creadur à droetho tuag yn ol.

Retropulsive, *a.* (Ll. *retro* a *pulsus*) gwrthyrol, gwrthyredigol, gwrth-hyrddol, gwrthgurol, gwrthergydiol, yn gyru yn ol.

Retrorse, *a.* (Ll. *retrorsus*) wedi ei droi yn ol; gwrthdröedig, dattröedig.

Retrospect, *s.* (Ll. *retro* a *specio*) adolwg, gwrtholwg, adlwg, athlwg, ailolwg, adolygiad; gwrthwel, arysbai, adbaith; golwg ar bethau à aethant heibio; golwg ar bethau o'r tu ol; edrychiad yn ol.

To take a retrospect—gwrtholygu, adolygu, adlygu, athlygu, arysbeio, edrych yn ol, gwrthweled, ailolygu.

Retrospect,† *v. n.* edrych yn ol, gwrtholygu, gwrthedrych.

Retrospection, *s.* gwrtholygiad, adolygiad; edrychiad yn ol, edrychiad yn ei ol, edrychiad yn ei wrthol, gwrthedrychiad, gwrthwelediad, oledrychiad, ailolygiad, adlygiad, athlygiad, arysbeiad, adbeithiad; gwrtholwg, adlwg; edrychiad ar bethau à aethant heibio.

Retrospective, *a.* gwrtholygol, adolygol, gwrthweledigol, gwrthweledig, adlygol, athlygol, arysbeiol, adbeithiol, adbeithiog, gwrthedrychol; yn golygu yr hyn a aeth heibio; yn perthyn i'r hyn a aeth heibio; yn edrych yn ol ar bethau à aethant heibio.

Retroversion, *s.* (Ll. *retro* a *versio*) troad *neu* syrthiad yn ol; olsyrthiad; gwrthdroad, cildroad.

Retrovert, *v. a.* (Ll. *retro* a *verto*) troi yn ol, gwrthdroi, cildröi.

Retroverted, *a.* gwrthdröedig.

Retrude, *v. a.* (Ll. *retrudo*) gwthio *neu* yru yn ol; gwrthyru, cilgwthio, hergydio.

Retting, *s.* (llwgr o *rotting*) pydriad, braeniad.

Retund, *a.* (Ll. *retundo*) pylu, tynu y min, dadawchio, diflnio, troi y min.

Return, *v.* (Ff. *retourner;* Ll. *re* a *torno*) dychwelyd, myned yn ol, myned yn ei ol, dyfod yn ol, dyfod yn ei ol, troi yn ol, attröi, attöi; adchwelyd, ymchwelyd; adwedda, adrefu; myned *neu* ddyfod i adwedd; troi adref; dwyn yn ol; attalu, ad-dalu; ateb; adrodd, dywedyd, mynegu; rhoi *neu* roddi yn ol; edfryd, adferu, dadferu, edrydu; taflu *neu* fwrw yn ol; anfon *neu* ddanfon yn ol; anfon, danfon; trosi, troseglwyddo; rhoi cyfrif.

To return an answer—ateb, rhoi ateb, rhoddi ateb.

To return money—anfon, danfon, *neu* drosglwyddo arian.

To return thanks—talu diolch, rhoi diolch, rhoddi diolch, diolch.

Return, *s.* dychweliad, ymchweliad, attychwel, mynediad yn ol, mynediad yn ei ol, dyfodiad yn ol, dyfodiad yn ei ol; troad yn ol, troad yn ei ol; attaith, ymchwel, adchwel, ymchwelfa, attreigl, gwrthdaith, attro, attroad, gwrthdro; adwedd; gwrthred; ymadred; ad-daliad, attaliad, ad-dal; taledigaeth, taliad, tâl; anfoniad yn ol, danfoniad yn ol; anfoniad, danfoniad; adferiad, edfryd, edrydiad, rhoddiad yn ol; ateb; troad; cynnyrch, toraeth; ennill, elw, mael, budd, lles; cyfrif, cyfrifeb, cyfrif swyddol, adroddiad swyddogol; hysbyseb.

To make a return — talu yn ol; talu y pwyth; talu yr echwyn.

That yields a good return — cnydfawr, ffrwythlawn, toreithiog, toreithus, ffrwythig.

To yield a good return — cnydio yn dda; toreithio, toraethu.

A quick return (in trade)—ebrwydd werth er arian parod; ebrwydd werth am arian parod.

Days of return —dyddiau attychwel, dyddiau dychweliad, dyddiau cyfreithiol.

At the return of the year — yn mhen y flwyddyn.

Is this the return you make me?—ai hyn a delwch i mi? ai dyma y tâl à gaf genych?

Returns were made — gwnaed cyfrifeb; rhoddwyd cyfrif; rhoddwyd cyfrif swyddogol.

By return of post—gyda'r cyfle cyntaf trwy y llythyrdy; gyda'r cyfleusdra cyntaf trwy y llythyrdy; gyda thro y llythyrau; gyda'r cyfleusdra cyntaf.

Returnable, *a.* dychweladwy, adchweladwy, adferadwy, &c.

Return-day, *s.* dydd attychwel, dydd cyfreithiol.

Returner, *s.* dychwelwr, dychwelydd, dychweliedydd.

Returnless, *a.* annychwel, annychweladwy.

Retuse, *a.* (Ll. *retusus*) pwl, aflym.

Reunion, *s.* (Ff.) adundeb, ail undeb; aduniad, adgydiad; cyfarfod, cynnullfa.

Reunite, *v.* (*re* ac *unite*) aduno, ail uno, adgydio, adgyssylltu, ail gydio; adymuno, ail ymuno, adymgyssylltu, ail ymgydio; adgyfhau; adgymmodi.

Reunition, *s.* aduniad, ail uniad, adgyssylltiad.

Reurge, *v. a.* (*re* ac *urge*) adgymhell, ail ddirio.

Reussite, *s.* (o *Reuss,* y lle y mae i'w gael) math o halen.

Revaccinate, *v. a.* ail fufrechu; ail osod bufrech.

Revaccination, *s.* ail fufrechiad.

Revaluation, *s.* ail brisiad, adbrisiad.

Reve, *s.* (S. *gerefa*)=*Reeve.*

Reveal, *v. a.* (Ll. *revelo*) dadguddio, egluro, eglurhau, dïargelu, anghelu, amlygu, goleuo; dangos, arddangos.

To reveal one's self—ymddadguddio, ymegluro, ymeglurhau, egluro ei hun, dadguddio ei hun.

Reveal, † *s.* dadguddiad.

Revealable, *a.* dadguddiadwy.

Revealableness, *s.* cyflwr *neu* ansawdd dadguddiadwy.

Revealer, *s.* dadguddiwr, dadguddiedydd, dadguddydd, amlygwr.

Revealment, *s.* dadguddiad, dadguddiedigaeth.

Reveals, *s. pl.* ochrau drws *neu* ffenestr.

Reveille, *s.* (Ff.) sain tabwrdd y pylgain; tabwrdd cynnwyre, tabwrdd y pylgain.

Revel, *v. n.* (Is. *revelen*) wttresa, gloddesta, gloddestu, gwledda, gorwledda, glythinebu, cyfeddach; cadw *neu* gynnal noswaith lawen; cadw *neu* gynnal gwŷl mabsant; rhonta, crychlamu.

Revel, *s.* wttres, sarllach, gloddest, cyfeddach. Master of the revels — brenin cyfeddach; brenin yr annhrefn.

Revel, } *s.* ochr drws *neu* ffenestr.
Reveal, }

Revel, *v. a.* (Ll. *revello*) tynu yn ol, dattynu.

Revelation, *s.* (Ff. o'r Ll. *revelatus*) dadgudd-iad, dadguddiedigaeth, arddadguddiad, arddadgudd, arddamlewyrchiad, annirgeliad, amlygiad; y Dadguddiad.

Revellent, *a.* (Ll. *revello*) dattynol; à dyno yn ol.

Reveller, *s.* wttreswr, gloddestwr, cyfeddachwr, cyfeddwalch.

Revelling, } *s.* wttresiad, gloddestiad; glodd-
Revelment, } estwaith, gloddest, sarllach, wttresiaeth, cyfeddach.

Revel-rout, *s.* wttres, gloddest, sarllach, wttreswaith, gloddestwaith, wttreswyl; terfysglu; tyrfa fawr o bobl afreolus wttresgar; torf yr wttres; tewdwr o'r werinos.

Revelry, *s.* wttres, gloddest, sarllach, gloddestwaith, wttresdod, wttresiaeth, cyfeddach; llawenydd afreolus, wttresgar, *neu* annystaw.

Revendicate, *v. a.* (Ff. *revendiquer*) hòni hawl i beth à gymmerwyd ymaith; arddelwi adferiad peth; arddelwi, hawlio.

Revendication, *s.* arddelwad peth à gymmerwyd ymaith; arddelwad, honiad hawl; hawl i adferyd peth.

Revenge, *v. a.* (Ff. *revencher;* Ll. *vindico*) dïal, dïalu, ymddïal ar, dïaleddu, dïalu dïal, gwneuthur dïal; talu y pwyth.
To revenge on—dïal ar, ymddïal ar, &c.
To revenge one's self—ymddïal, ymddïalu.
To be revenged—ymddïal, ymddïalu.
To revenge one's self on—ymddïal ar, &c.
He that revengeth shall find vengeance—y dïalwr a gaiff ddïaledd.
Revenge me of (on) my persecutors—dïal drosof ar fy erlidwyr (*Jer.* xv. 15); dïal fi ar fy erlidwyr.
Not revenged—annïaledig; heb ddïal arno; diddïal; anghospedig, digosp.
To revenge to excess—gorddïal, gorddïalu, gorddïaleddu.

Revenge, *s.* (Ff. *revenche*) dïal; dïaledd, dïalaeth; ymddïal.
Excess of revenge—gorddïaledd, gorddïal.
Self-revenge—ymddïal, ymddïaledd.
To take revenge—dïal, dïalu, dïaleddu.
To take revenge on—dïal ar, ymddïal ar.

Revengeful, *a.* dïalgar, dïaleddgar, ymddïalgar, dïaleddus, dïalus.

Revengefulness, *s.* dïalgarwch, dïaleddgarwch, dïalleddusrwydd, ymddïalgarwch.

Revengeless, *a.* diddïal; heb ddïal arno; annïaledig.

Revengement, *s.* dïalaeth, dïaledigaeth, dïalyddiaeth, dïaledd, dïal.

Revenger, *s.* dïalwr, dïalydd, dïaleddwr; ymddïalydd: *f.* dïalyddes, dïalwraig.

Revenue, *s.* (Ff. *revenu;* Ll. *revenio*) cyllid, ardreth, daered; derbyniadau; blwyddred; gwobr, gobrwy, ced; talp cigog ar ben danas.
Public revenue—cyllid y wladwriaeth, daered gyffredin.
Royal revenue—cyllid breninol, cyllid y brenin.

Reverb,† *v.* (Ll. *reverbero*)=*Reverberate.*

Reverberant, } *a.* dadseiniol, adseiniol, gwrth-
Reverberate, } seiniol, arsteiniol; gwrthgurol, gwrthyrol, dargurol, dygurol.

Reverberate, *v.* (Ll. *reverbero*) adseinio, dadseinio, gwrthseinio, arstain, arsteinio, amseinio, adleisio, arysteinio; peri, rhoddi, *neu* fwrw adsain; gwrthguro, gwrthyru, gwrthdaro, adguro, dyguro; taro *neu* guro yn ol, yn ei wrthol, *neu* yn ei wrthgefn; gyru yn ol; adlewyrchu.

Reverberation, *s.* (Ff.) adseiniad, dadseiniad, gwrthseiniad, amseiniad, arsteiniad; adsain, dadsain, adlais; gwrthguriad, gwrthyriad; gwrthgur.

Reverberatory, *a.* adseiniol, dadseiniol, gwrthseiniol; gwrthgurol, adgurol, dargurol, dygurol, gwrthyrol; gwrthdarawol, gwrthdarawedigol; gwrthdroawl; yn gyru *neu* yn curo yn ol; adlewyrchol.

Reverberatory, *s.* ffwrn wrthyrol, wrthgurol, *neu* wrthdroawl, &c.

Revere, *v. a.* (Ll. *revereor*) parchu, perchi, gorpherchi, anrhydeddu, erbarchu, edmygu, ceinmygu, urddunо, arddunо, ioli; ofni; parchus ofni, arswydo.

Reverence, *s.* (Ff.; Ll. *reverentia*) parch, erbarch, dybarch, anrhydedd, enrhydedd, edmygedd, edmyg; urddunіant, arddunіant, bri; parchus ofn, parchedig ofn; parchedigaeth.
To do reverence—ymgrymu, ymostwng.
To be had in reverence—parchu, perchi, anrhydeddu, &c.
Your reverence—eich parchedigaeth; eich tadoliaeth.
Saving your reverence—nid er anmharch i chwi.
Want of reverence=*Irreverence.*

Reverence, *v. a.* parchu, perchi, gorpherchi, gorbarchu, erbarchu, anrhydeddu, edmygu, urddunо, parchus ofni.

Reverencer, *s.* parchwr, parchydd, gorpherchwr, &c.; addolwr, addolydd, addoliedydd.

Reverend, *a.* (Ff.; Ll. *reverendus*) parchedig, parchadwy, hybarch, haeddbarch, gwirbarch, edmyg, edmygedig, edmygol, myg, mygedig; ofnadwy.
Very reverend—trapharchedig, tra pharchedig, gorbarchedig.
The Very Reverend the Dean—y Trapharchedig y Deon; y Gorbarchedig Ddeon; y Tra Pharchedig Ddeon.
Right reverend—gwir barchedig.
The Right Reverend the Bishop of Bangor—Gwir Barchedig Esgob Bangor; y Gwir Barchedig Esgob Bangor.
Reverend father in God—parchedig dad yn Nuw; anrhydeddus dad yn Nuw.
Most reverend—parchedicaf.
The Most Reverend the Archbishop of Canterbury — Parchedicaf Archesgob Caergaint; y Parchedicaf Archesgob Caergaint.
Most reverend father in God—parchedicaf dad yn Nuw; anrhydeddusaf dad yn Nuw.

Reverent, } *a.* parchus, parchlawn; parch-
Reverential, } edig; edmygol; gostyngedig, ufydd.

Reverently, *ad.* yn barchus, gyda pharch, gyda gwylder.

Reverer, *s.* parchwr, parchydd; addolwr, addolydd, iolwr.

Reverie, } *s.* (Ff. *réverie*) hepynt, breuddwyd
Revery, } effro, gofreuddwyd, syn fyfyrdod, syn feddwl; mympwy; dychymyg; gweledigaeth.

Reversal, *a.* gwrthdroawl, ymchweliadol, dymchweliadol.

Reversal, *s.* (o *reverse*) ymchweliad, dymchweliad, troad; newidiad; diddymiad, dirymiad, dilead; gwrthfarn.

Reverse, *v. a.* (Ll. *reversus*) gwrthdroi, troi yn ol, troi yn ei ol, troi i'r gwrthwyneb, troi yn y gwrthwyneb, ymchwelyd, dymchwelyd; troi y gwrthwyneb i fyny; troi y pen isaf yn uchaf; diddymu, dirymu, dilëu; cyfnewid; rhoi y naill yn lle y llall; dattröi.

To reverse a sentence—ymchwelyd brawd, ymchwelyd barn, diddymu barn; adfarnu, dadfarnu.

Reverse,† *v.* gwrthalw; dychwelyd.

Reverse, *s.* gwrthdro, gwrthdroad, tro, troad; cyfnewidiad; ymchwel; tro *neu* droad yn ngwrthol; tro *neu* droad yn ngwrthwyneb; gwrtholiad; gwrthwyneb, gwrthbeth; cefn, tu cefn; y gwrth; tur; anffawd, aflwydd; trofedd, (*pl.* trofeddau).

The reverse of a coin—gwrthwyneb dryll o arian bath; y gwrthwyneb, y cefn, y tu cefn, y gwyneb arall.

Reverse, *a.* gwrthwyneb; gwrthdröedig, ymchweledig.

Reversed, *a.* gwrthdröedig, dadchweledig, &c.; â'r wyneb isaf i fyny.

Reverseless, *a.* anwrthdroadwy; anniddymadwy; anymchweladwy, anchweladwy.

Reversible, *a.* gwrthdroadwy; ymchweladwy; à ellir ei ymchwelyd; diddymadwy.

Reversion, *s.* (Ff.; Ll. *reversio*) gwrthdroad; ymchweliad, ymchwel, attychwel, attychweliad, arymchweliad, arymchwel, darymchwel, darymchweliad; olfeddiant; olyniaeth, oliannaeth; troad yn ol.

He has an estate in reversion—y mae iddo dir mewn dysgwyliad; y mae tir i ddyfod iddo; y mae tir à ddaw iddo ef o attychwel; y mae tir à ddaw iddo ef wrth hawl attychwel.

The reversion (of the estate) is his—efe bïau yr attychwel.

Reversionary, *a.* attychweledigol, ymchweledigol, arymchwelog, attychwelog, damddychwelog; olfeddiannol; oliannol; etifeddol; à ddel i un ar ol marw arall.

Reversioner, *s.* attychwelydd; olfeddiannwr; un âg attychwel iddo.

Revert, *v.* (Ll. *reverto*) troi yn ol, yn ei ol, *neu* yn ei wrthol; taro *neu* fwrw yn ol; ymchwelyd, adymchwelyd, darymchwel, darymchwelyd, damddychwelyd, dychwelyd, gwrthdroi; myned *neu* syrthio yn ol; myned *neu* syrthio yn ol i'r un dwylaw drachefn.

Revert,† *s.* dychweliad, attro, gwrthdro.

Revertent, *s.* adymchwelai, gwrthdröedydd, meddyginiaeth wrthdröedigol.

Revertible, *a.* ymchweladwy, gwrthdroadwy, &c.

Revertive, *a.* ymchweliadol, ymchweledigol, gwrthdröedigol, newidiol.

Revery, *s.*=*Reverie.*

Revest, *v.* (Ll. *revestio*) ad-ddilladu, dilladu eilwaith, ail wisgo; ail roddi meddiant; adosod mewn meddiant; adsefydlu, ail sefydlu; adosod, ail osod; gosod, rhoddi, dodi; dychwelyd i'w gynberchenog.

Revestiary, } *s.* (Ff. *revestiaire;* Ll. *revestio*)
Revestry, } gwisgfa, gwisgle.

Revetment, *s.* (Ff. *revêtement*) rhyfagwyr; mur cadarn y tu allan i'r gwrthglawdd mewn caerwaith; rhagfur.

Revibrate, *v. n.* ymdaflu yn ol, adsiglo, ail siglo, ail chwyrnellu, &c.

Revibration, *s.* adsigliad, ail chwyrnelliad.

Reviction,† *s.* (Ll. *re* a *vivo, victum*) adfywhad, adfywiad.

Revictual, *v. a.* ad-ddarnerthu, adborthi, adfwydo, ail borthi.

Revie,† *v.* (*re* a *vie*) adymorchestu; gwrthherio.

Review, *v. a.* (Ff. *revue*) adolygu, adchwilio, ail olygu, arolygu, ail chwilio, edlygu, adsylwi ar, adsyllio, adsyllu; cymmeryd golwg ar; cymmeryd manol olwg ar; cymmeryd ail olwg ar; ail gymmeryd golwg ar; ail fwrw golwg ar *neu* dros; bwrw ail olwg ar *neu* dros; bwrw yr ail olwg ar *neu* dros; golygu eilwaith; bwrw ail sylliad *neu* ail sylw ar; ail edrych dros; edrych drosto eilwaith; bwrw golwg drachefn *neu* o newydd ar; adystyried, ail ystyried; adbrofi; ail ddarllen; adolrhain; adgyweirio.

To review a regiment—adbrofi, adolygu, *neu* arolygu catrawd.

Review, *s.* adolygiad, adchwiliad, ail olygiad, arolygiad, adweliad, adwelediad, adymweliad; adolwg, ail olwg, adlwg, edlwg, adwel, adymwel; adsylw, adsylwad, adsyll; gorsylwad; adchwil; adchwilfa; adbrawf; adbrofiad; adgyweiriad.

The Critical Review—yr Adolygiad Beirniadol; yr Adchwil Beirniadol; yr Adchwilfa Feirniadol.

The Quarterly Review—yr Adolygiad Trimisol.

Military review—adbrawf milwyr; adolygiad milwyr; arolygiad milwraidd.

I saw him at the review—gwelais ef yn yr adbrawf.

Reviewer, *s.* adolygydd, adolygwr, adolygiedydd, adchwiliwr; beirniad.

Revigorate, *v. a.* adwrygio, adrymusu, ail rymuso.

Revile, *v. a.* (*re* a *vile*) difenwi, difrïo, cablu, gwaradwyddo, senu, edliw, edliwied, duo.

Revile,† *s.* gwaradwydd, gwarthrudd, cabl, sen, difenwad.

Revilement, *s.* difenwad, gwarthrudd, gwaradwydd, cabl, cabledd, sen.

Reviler, *s.* difenwr, difenwydd, difrïwr, cablwr.

Reviling, *s.* difenwad, gwarthruddiad, difrïad, cabliad; cabl, sen.

Revindicate, *v. a.* ail gyflawnhau; ail amddiffyn; adholi, ail hawlu.

Revisal, *s.* (o *revise*) adolygiad, adchwiliad, ail chwiliad, ail olygiad, ail edrychiad drosodd; adgyweiriad, diwygiad; ail ddarlleniad.

Revise, *v. a.* (Ll. *revisus*) adolygu, adchwilio, ail olygu, ail chwilio; adgyweirio, cyweirio, diwygio.

Revise, *s.* adolygiad, adchwiliad, adlwg; ail broflen, adbroflen, eilbrawf, diwyglen.

Reviser, *s.* adolygydd, adolygwr; adgyweiriwr.

Revision, *s.* (Ff.) adolygiad, adchwiliad, ail olygiad, ail chwiliad, adgyweiriad, adholiad; ail ddarlleniad; cyfrifiad trigolion.

Revisional, } *a.* adolygiadol, adchwiliadol; ad-
Revisionary, } gyweiriol.

Revisit, *v. a.* (Ll. *revisito*) ail ofwyo, adofwyo, ail ymweled âg, adymweled âg, ymweled eilwaith â; †adolygu.

Revisitation, *s.* adofwy, adofwyad, ail ofwyad, ail ymweliad, adymweliad.

Revisor, *s.* cyfrifwr trigolion (yn Rwssia).

Revival, *s.* (o *revive*) adfywiad, adfywhad, adfywiant, ymadfywiad, dadebriad.

Revivalist, *s.* adfywiedydd, ymadfywiwr.

Revive, *v.* (Ll. *re* a *vivo;* Ff. *revivre*) adfywio, adfywhau, bywhau, bywiogi, bywiocäu, adfywiocäu, adfyw, dadebru, dadlewygu, dadedwino; adferu, adnewyddu; ymadfywio, ymfywio; ail wrygio; ymadnewyddu.

Reviver, *s.* adfywiwr, adfywhäwr, adfywiedydd; adnewyddwr.

Revivificate, *v. a.* (Ff. *revivifier*) adfywio, adfywhau, &c.

Revivification, *s.* adfywiad, adfywhad, adfywiant, dadebriad, &c.; adferiad, adferedigaeth.

Revivify, *v. a.* (Ff. *revivifier*) adfywio, adfywhau, adfywiocäu, adfywiogi; bywiogi, bywiocäu, ail wrygio; adnewyddu.

Reviving, *p.* adfywiol, adfywiocaol, bywiocaol, bywiocäus, bywhaol; adferol.

Reviving, *s.* adfywiad, adfywhad, adfywiocâd; adnewyddiad.

Reviviscence, } *s.* ymadfywiad, ymadfywiant;
Reviviscency, } dychweliad i fywyd; adfywiad, adfywhad; ymadnewyddiad.

Reviviscent, *a.* adfywiol, adfywiocaol, bywiocaol, bywiocäus, bywhaol; ymadfywiol.

Revivor, *s.* adfywiad hawl (yn y gyfraith).

Revocable, *a.* (Ff.; Ll. *revocabilis*) gwrthalwadwy; â ellir ei alw yn ol; dadalwadwy.

Revocableness, *s.* cyflwr gwrthalwadwy, ansawdd dadalwadwy.

Revocate,† *v. a.* galw yn ol, gwrthalw.

Revocation, *s.* (Ff.; Ll. *revocatio*) gwrthalwad, dadalwad; galwad yn ol; gwrthalwedigaeth, galwedigaeth yn ol; dadfarniad; dadweddiad; diddymiad, dirymiad, dilead; ymchweliad; dattroad; diddymedigaeth deddf; ymchwelediqaeth brawd.

Revocatory, *a.* gwrthalwedigol; diddymedigol.

Revoice, *v. a.* adleisio; adgyweirio tôn *neu* lais.

Revoke, *v.* (Ll. *revoco;* Ff. *revoquer*) galw yn ol, gwrthalw, dadfarnu, adfarnu, dadalw; diddymu, dirymu, dilëu, ymchwelyd; tynu yn ol; ymwrthod (gyda'r cardiau); †attal, rhwystro.

To revoke a sentence—dattröi barn, dadfarnu, adfarnu, ymchwelyd brawd.

That may be revoked=*Revocable.*

Not to be revoked=*Irrevocable.*

Revoke, *s.* ymwrthod (gyda'r cardiau).

Revokement, *s.*=*Revocation.*

Revolt, *v.* (Ff. *revolter;* Ll. *revolvo*) gwrthgilio; gwrthryfela, gwrthryfelu; anffyddloni; ciliaw oddi wrth ei ben a'i blaid; ymadaw â'i ben a'i blaid; troi, gwrthdroi; gyru ar ffo; gwrthymgodi, gwrthgynhyrfu; brawychu; peri synu *neu* chwitho; peri troi oddi wrth beth gyda gwrthflas *neu* gasineb; sarhau.

A revolting and rebellious heart — calon wrthnysig ac anufyddgar (*Jer.* v. 23.)

Revolt, *s.* gwrthgiliad, gwrthgil, gwrthgwymp, bradgiliad, gwrthryfel, gwrthgynhwrf, gwrthlywiad; cyndynrwydd, anufudd-dod; †gwrthgiliwr.

Revolter, *s.* gwrthgiliwr, gwrthgilydd, gwrthgiliedydd, bradgiliwr; gwrthryfelwr.

Revolting, *a.* gwrthgynhyrfus; sarhäus; gwrthgas; à baro gasineb *neu* wrthnaws; ffiniouawl, ffinionllyd, ffinion; gwrthryfelgar, anufyddgar.

Revoluble, *a.* amdreigladwy, amdroadwy.

Revolute, *a.* (Ll. *revolutus*) amdröedig, amdreilliog; dattröedig; wedi ei amdroi *neu* ei rolio yn ol; wedi ei amdroi tuag i lawr; tröedig tuag allan.

Revolution, *s.* (Ff.; Ll. *revolutus*) amdreigiad, cylchdroad, treiglad, treigliad, treigliant, troad; tro, ymdro, amdro, damdro, treigl, traigl, attreigl, chwyldro, trogylch, cylchdro, chwylgylch, chwyldaith, cylchlwybr, chwylfa, adchwylfa, adchwyl, cylchrawd, cylchrad; chwyldroad, adgylchiad; tröedigaeth o amgylch; treigledigaeth, attreigledigaeth, amdreigledigaeth, amdröedigaeth; cyfnod; tymor.

The French revolution — y chwyldroad Ffrengig, yr adgylchiad Ffreinig.

The revolution—y chwyldroad, yr adgylchiad, yr adchwyl.

The revolution of the heavens—chwyldro nefoedd *neu* y ffurfafen; amdreiglad nefoedd *neu* y ffurfafen.

Revolution of public affairs—cylch cyfnewid negesau *neu* faterion gwlad; chwyldroad achosion *neu* negesau gwlad.

Revolution of human affairs—cylch cyfnewid y byd a'r amseroedd; tro a chyfnewid y byd a'r amseroedd.

The revolution of the year—chwyl, tro, treigl, *neu* gwrs y flwyddyn.

At the year's revolution — yn nhen y flwyddyn.

In the revolution of ten years—yn nhen deng mlynedd.

Revolution of time—treigl, amdreigl, *neu* amdreiglad amser; pyth.

Revolutionary, *a.* chwyldroadol, chwyldroawl, adgylchiadol, chwylfaol, adchwylfaol, adchwylus, cylchdroawl; perthynol i chwyldroad; gwrthryfelgar.

Revolutioner, } *s.* chwyldröwr, chwyldröedydd,
Revolutionist, } adchwyliedydd.

Revolutionism, *s.* chwyldroadaeth.

Revolutionize, *v. a.* peri *neu* wneuthur chwyldroad; chwyldroi ffurflywodraeth.

Revolve, *v.* (Ll. *revolvo*) amdroi; myned, dyfod, treiglo, troi, *neu* ymdroi o amgylch; troi yn ei gylch; cylchdroi, amdreiglo, amdreillio, chwyldroi, amrodi; treiglo, troi, *neu* yru oddi amgylch; peri i fyned oddi amgylch; troi drachefn a thrachefn; dwyn ystyried.

To revolve in the mind, } bwrw, ail
To revolve in one's mind, } fwrw, troi, treiglo, *neu* attreiglo yn y meddwl; mynych fwrw *neu* fynych dreiglo yn y meddwl; myfyrio ar; pwyso.

Revolved in the mind — treigledig *neu* attreigledig yn y meddwl.

Revolvency, *s.* treigledigaeth, attreigledigaeth, amdreigledigaeth, tröedigaeth o amgylch.

Revolver, *s.* attreiglydd, amdreiglydd, amdreiglor.

Revomit, *v. a.* adgyfogi.

Revulsion, *s.* (Ff.; Ll. *revulsus*) tyniad ymaith, tyniad o'r gwraidd; tyniad *neu* ddaliad yn ol; dattyniad; troad *neu* dyniad dolur o'r naill ran o'r corff i'r llall.

Revulsive, *a.* à dyno ymaith *neu* o'r gwraidd; dattynol; à dyno yn ol.
Revulsive, *s.* dattyniedydd; peth à dyno glefyd o'r naill ran o'r corff i'r rhan arall.
Rew, †*s.*=*Row.*
Reward, *s.* (Norm. *regarder, regardes: re* ac *award,* yn ol *Skinner*) gwobr, gobrwy, gobr, dobr, arobrwy; tâl, taledigaeth, pwyth, rhybwyth; cyflog; daffar; rhyglyddiant; cyfarwys.
We receive the reward of our deeds—yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddai y pethau à wnaethom.
Honorary reward — cyfarwys, cyfarws, gobrwy mygedol.
Just reward—iawn obrwy.
Reward, *v. a.* gobrwyo, gwobrwyo, gwobri, arobrwyo, gobri; rhoi *neu* dalu gwobr i; talu; rhoddi i.
Rewardable, *a.* gobrwyadwy, gobradwy, hywobr.
Rewardableness, *s.* hywobredd; ansawdd gobradwy.
Rewarder, *s.* gobrwywr, gobrwyedydd, gwobrwywr, gobrwyydd.
Rewardless, *a.* diwobrwy, diwobr.
Reword, † *v. a.* adeirio, ail adrodd.
Rewrite, *v. a.* adysgrifenu, adysgrifo, ail ysgrifenu, ysgrifenu o newydd.
Rex, *s.* (Ll.) brenin, teyrn, rhi.
Reynard, **Renard,** *s.* = *Renard.* *Reynard.*
Reys, *s.* meistr llong Aifftaidd.
Rhabarbarate, *a.* (Ll. *rhabarbarum*) nawsedig *neu* drwythedig â rheonllys.
Rhabarbarine, *s.* dansawdd rheonllys.
Rhabarbarum, *s.* (Ll.) rheonllys.
Rhabdology, *s.* (Gr. *rhabdos* a *logos*) llathrifiaeth.
Rhabdomancy, *s.* (Gr. *rhabdos* a *manteia*) llatharmes.
Rhachialgia, *s.* (Ll. o'r Gr. *rhachus* ac *algos*) poen yn asgwrn y cefn.
Rhachis, *s.* (Gr.) tumon planigion.
Rhachitis, *s.* (Gr.) y llechau, y llech.
Rhamnus, *s.* (Gr. *rhamnos*) y rhafnwydd.
Rhamphastos, *s.* (Gr. *rhamphos*)=*Ramphastos.*
Rhapsodist, *s.* amryganwr, amrygerddwr, ffregodwr, ffregodlithwr; clerwr.
Rhapsodic, **Rhapsodical,** *a.* (o *rhapsody*) ffregodawl; gwibiol, cymmysg, didrefn, digyssylltiad, anghyssylltedig; clerwraidd.
Rhapsodize, *v. n.* ffregodlithio, amryganu, clerganu.
Rhapsody, *s.* (Gr. *rhapsódia*) amrygan, amrygerdd, clergan; casgliad amryfath, amrygasgl; cymmysgedd, cymmysg; ffregodlith, ffregod; cymmysglith.
Rhatany, **Ratany,** **Ratanehia,** *s.* (enw brodorol yn Chili) math o fanwydden yr arferir ei gwreiddyn yn feddygol.
Rheinberry, *s.* rhafnwydden.
Rheine, *s.* (o *rheum*) dansawdd y rheonllys.
Rheingrave, **Rhingrave,** *s.* (Al. *Rheingraf*) Rheiniarll.
Rheometer, *s.* (Gr. *rheô* a *metron*) rhefesur, rhefydrai.
Rheoscope, *s.* (Gr. *rheô* a *scopeô*) rhesyllyr.
Rhesus, *s.* math ar epa.
Rhetor, *s.* (Ll.; Gr. *rhêtôr*)=*Rhetorician.*
Rhetoric, *s.* (Gr. *rhêtoricé*) areitheg, rheithioreg, rheithoreg, rheitheg, ffraethoneg, ffraethineb, areithyddiaeth, ffraetheg, ffraetheb, arodoriaeth, celfyddyd areithio; hyawdledd, arawd, arawn.
Exemplar of rhetoric—egluryn ffraethineb.
Rhetorical, *a.* areithyddol, rheithegol, areithegol, ffraethegol, ffraethebol; hyawdl.
Rhetorically, *ad.* yn areithyddol, &c.; mewn modd areithyddol.
Rhetoricate,† *v. n.* chwareu yr areithydd; ffraethebu.
Rhetorication,† *s.* rheithegiad, helaethiad areithyddol.
Rhetorician, *s.* (*Ff. rhetoricien*) rheithiorydd, rheithegwr, rheithegydd, areithegydd, rheithioregydd; dysgawdwr areithyddiaeth *neu* ffraethoneg; ffraethebydd; un hyfedr *neu* gyfarwydd mewn areithyddiaeth; areithydd, areithiwr, aronan, arodawr.
Rhetorician,† *a.* cyfaddas i ddysgawdwr areithyddiaeth.
Rhetorize, *v.* rheithiori; arddangos trwy droell ymadrodd areithyddol; †chware yr areithydd, ymadroddi fel areithiwr.
Rheum, *s.* (Gr. *rheuma*) gormwyth; llifyn; llifyn y pen; dyferwst.
Rheum, *s.* (o *Rha,* hen enw yr afon Volga) rheonllys.
Rheumatic, *a.* (Gr. *rheumaticos*) gormwythig, gormwythol, gormwythaidd; perthynol i'r ewynwst; eiddo yr ewynwst; claf o'r ewynwst; claf o glefyd y giau.
Rheumatic pains — poenau yr ewynwst; poenau gormwythig.
A rheumatic person—un claf o'r ewynwst; un claf gân yr ewynwst; un â'r ewynwst arno.
Rheumatism, *s.* (Gr. *rheumatismos*) cryd cymmalau, gewynwst, clefyd y gewynau, clefyd y giau, gwyneg.
The rheumatism—yr ewynwst, &c.
Rheumy, *a.* (o *rheum*) gormwythaidd, gormwythol, gormwythig, gormwythus, gormwythog; llifynog.
Rhexis, *s.* (Gr.) toriad gwythïen.
Rhime, *s.*=*Rhyme.*
Rhinalgia, *s.* (Gr. *rhin* ac *algos*) poen yn y trwyn, trwynwst.
Rhinanthus, *s.* (Gr. *rhin* ac *anthos*) cribell, arian gwion, arian côr, arian gweirwyr.
Rhino, *s.* dychymygair am arian.
Rhinocerial, *a.* rhyncornaidd, rhyncornig; perthynol *neu* debyg i'r rhyncorn.
Rhinoceros, *s.* (Ll. a Ff.; Gr. *rhinocerôs*) rhyncorn, trwyngorniog, trwyngorn, duryn-gorn.
Rhinoceros bird—yr aderyn cornbig.
Rhinophonia, *s.* (Gr. *rhin* a *phônê*) dywedyd *neu* lefaru trwy y trwyn.
Rhinoplastic, *a.* (Gr. *rhin* a *plassô*) yn llunio trwyn; à lunio drwyn; trwyn-ffurfiol.
Rhizoma, *s.* (Gr.) gwreidd-gyff.
Rhizophagous, *a.* (Gr. *rhiza* a *phagô*) gwreiddysol; yn byw *neu* yn ymborthi ar wreiddiau.
Rhizostomes, **Rhizostoma,** *s. pl.* (Gr. *rhiza* a *stoma*) gwreiddeneuod.
Rhodiola, *s.* (Gr. *rhodon*) rhoslys, pren y ddannodd.
Rhodite, *s.* (Gr. *rhodon*) rhosfaen.
Rhodium, *s.* (Gr. *rhodon*) delidfaen à gafwyd allan yn 1803; rhosadwyn, rhosddelid.
Rhododendron, *s.* (Gr. *rhodon* a *dendron*) rhoswydd, rhosgoed, rhoswydden, rhosbren.
Rhodonite, *s.* manganys anmhur.

Rhoetizite, } *s.* math ar ddelidfaen.
Rhetizite, }
Rhomb, } *s.* (Gr. *rhombos*) lleddfbetryal,
Rhombus, } lleddfbedror, pedryleddf, petryal lleddf.
Rhombic, *a.* ar ddull lleddfbedror; lleddfbetryal, pedryleddf.
Rhombo, } *s.* math o dorbwt.
Rhombus, }
Rhombohedral, *a.* (Gr. *rhombos* a *hedra*) pedryleddfochr; âg ochrau lleddfbetryal *neu* bedryleddf iddo.
Rhombohedron, *s.* pedryleddochr, corff lleddfbetryal.
Rhomboid, *s.* goleddfbetryal, gobedryleddf, petryal goleddf; petryal hirgul goleddf.
Rhomboid, } *a.* goleddfbetryal, gobedryleddf,
Rhomboidal, } lleddfbetryalaidd.
Rhomb-spar, *s.* halgalchen.
Rhubarb, *s.* (Ll. *rhabarbarum;* Pers. *rawand;* Syr. *raiborig*) rheonllys.
Rhubarbarine, *s.* dansawdd rheonllys.
Rhubarby, *a.* tebyg i reonllys.
Rhumb, *s.* (o *rhomb*) nen-gylch; pwnc yn nghompawd y morwr.
Rhumb-line—llinell sidgron, llinell nen-gylchol; llinell pig y compawd.
Rhyme, *s.* (S. *rim;* Al. *reim*) odl, awdl, cyfodl, cyfawdl; cyfodlaeth; cynghanedd; rhimyn, rhimpyn; cerdd.
Without either rhyme or reason—heb na rhimyn na rheswm; heb na chynghanedd na synwyr.
Catenated rhyme — cadwynodl, cadwynawdl.
Rhyme, *v.* odli, cyfodli, cydodli; cynghaneddu; mydru, mydryddu, rhimynu, rhimpynu, rhigymu, prydu, bwrw awen.
Rhymeless, *a.* diodl, diawdl, anghyfodl, anghyfawdl, heb odl, heb gyfodl; penrydd, digynghanedd.
Rhymer, } *s.* rhimynwr, rhimpynwr, cyfodlwr, odlwr, odlydd, rhigymwr,
Rhymist, } mydrwr, mydrydd, cynghanedd-
Rhymster, } A doggerel rhymer—rhospwr. [wr.
Rhymic, *a.* rhimynol, rhimpynol; cynghanedol; mydryddol.
Rhyncholite, *s.* (Gr. *rhugchos* a *lithos*) ysnidfaen; pig aderyn wedi ymgaregu.
Rhythm, } *s.* (Gr. *rhuthmos*) mydr a chy-
Rhythmus, } nghanedd, mesur a chynghanedd; cyhydedd, mydr; mydraeth; cynghanfydr.
Rhythmical, *a.* cynghaneddol, mydrol, mydraidd; odlog, cynghan-fesurol; â fo mewn mydr *neu* fesur a chynghanedd.
Rial, } *s.* (Ysp. *real*)= { *Real.*
Real, } { *Rial.*
Rial, *s.* (o *royal*) chweugain Yspaen.
Riant, *a.* (Ff.) chwarddol, chwerthinus; gwenol; hoew, gwych.
Rib, *s.* (S. ac Is.; Al. *rippe;* D. *ribbe*) asen, eisen; corfas, corfasen; llain, rhibyn, rheng: *pl.* ais, asenau, eisenau, asau, eisau, eisiau, corfasau, corfais.
A small rib—eisig, asen fechan.
The short ribs—y byrais, yr ais byrion, y byr asenau, y mân eisau.
The long ribs—yr hirais, yr ais hirion.
The ribs of a ship—eisgoed llong; y coed ceimion yn ystlysau llong; coed ceimion llong.
The rib-timber of a kiln, } llymwydd odyn,
Kiln ribs, } prenau odyn,
coed duon.
Spare-rib—asen y frân; eisglwyd mochyn; culasen, (*pl.* culais).
Rib, *v. a.* eisenu, asenu, eisio, gwragenu.
Ribald, *s.* (hen Ff. *ribault;* Ll. *ribaldus*) croesan, croesaniad; bawyn, (*pl.* bawch), budryn, bryntyn.
Ribald, *a.* croesanaidd, croesaneiriog; gwael, budr, brwnt, bawaidd.
Ribaldish, *a.* croesanaidd; bryntaidd, budraidd.
Ribaldrous, *a.* croesanog, croesanaidd, budreiriog, serth; budr, brwnt; anllad.
Ribaldrous song—croesangerdd.
Ribaldry, *s.* (It. *ribalderia*) croesanaeth, croesaren, serthedd, budreiriogrwydd, croesaneiddrwydd; budriaith, crasder.
Riband, *s.*=*Ribbon.*
Ribbed, *a.* eisenog, eisog; âg ais *neu* asenau iddo; rhengog, rhibynog.
Ribbing, *s.* asenau; cynnulliad o ais; asenia: britharddiad.
Ribbon, } *s.* (C. *rhibin*, yn ol *Webster;* Gw.
Riband, } *ruibin;* Llyd. *rubanon;* Ff. *ruban*)
Ribband, } ynoden; ffunen, amrwy; rhiban; rhwymyn.
Ribbon-weaver—gwëydd ynodenau, &c.; ynodenwr, ynodenydd.
Ribboned, *a.* ynodenog; addurnedig âg ynodenau *neu* ribanau.
Ribbon-grass, *s.* pefrwellt.
Ribes, *s.* (Ll.) rhyfwydd, rhesinwydd.
Ribgrass, } *s.* astyllenlys, estyllenlys, astyllenes,
Ribwort, } llwynhidydd, llwyn y neidr, llysiau yr ais, ysgelynllys, pen y gwŷr, sawdl Crist, eiswellt, traeturiaid y bugeilydd.
Ribwort plantain=*Ribwort.*
Ribine, *s.* math ar offeryn cerdd dannau.
Ribless, *a.* diais, heb ais, heb asenau.
Ribroast,† *v. a.* dygaboli; rhoi maeddgen i; llachio.
Rice, *s.* (Ff. *riz, ris;* Al. *reis, reins*) rhisyd, rheis=math o ydrawn tramor.
Rice bunting, } bras y cyrs, aderyn bras y
Rice bird, } cyrs.
Rich, *a.* (Ff. *riche;* S. *ric, rice;* Al. reich) cyfoethog, goludog, berthog; cyllidog; â llawer ar ei helw; anlloeddog, anllawdd; gwerthfawr, gwych, harddwych, hardd, berth; goddidog, odidog; ffrwythlawn, ffrwythig, ffaeth, prydd, tirf, brolaidd; bras; danteithiol, moethus; costus, costfawr, treulfawr, diamdlawd, dibrin; peraidd, chweg, melus; hyfryd; rhywiog; helaeth, toreithiog; cryf; mawr; da; llawn; meuedig; aelaw.
Rich in money—cyfoethog mewn arian; arianog; â byd am arian arno; â chyfoeth o arian iddo; bathog.
Rich in land—â thir lawer iddo *neu* ganddo; tiriog.
Rich in cattle—perchen anifeiliaid lawer; perchen llawer o anifeiliaid; gwarthegog.
Rich in revenues—cyllidog; aml ei gyllid.
A rich banquet—gwledd gostus, dreulfawr, odidog, ddiamdlawd, ddanteithiol, ddanteiddiol, gyfoethog, *neu* gywair gyfoethog.
Rich milk—llaeth prydd, llaeth da, llaeth tew.
Rich condition—goludiaeth, cyflwr cyfoethog, berthogrwydd, cyfoethogrwydd.

Rich land — tir bras, tir ffrwythlawn, tir brolig, &c.
Rich crops—cnydau toreithiog.
Rich wine — gwin rhywiog, godidog, *neu* gyfoethog; gwin prydd, gwin rhywiog-gryf.
To grow rich—ymgyfoethogi, cyfoethogi, ymgyfoethi; myned yn gyfoethog; tyfu yn gyfoethog.
To make rich=*Enrich*.
The rich and the beggar—y cyfoethog a'r cardotyn; yr eurog a'r cardotyn.

Rich,† *v. a.*=*Enrich*.

Riches, *s. pl.* (Ff. *richesse*) cyfoeth, golud, da, (*pl.* daoedd), anlloedd, alaf, rheufedd, berthedd, aelaw.
Hidden riches of secret places—cuddfëydd dirgel (*Esa.* xlv. 3).

Richness, *s.* cyfoethogrwydd, goludogrwydd; gwychder, gwychedd, harddwychder; godidogrwydd; costusrwydd, danteiddrwydd, moethusrwydd; brasder; ffrwythlonder; ffaethder; rhywiogrwydd; pereiddrwydd; helaethrwydd; cryfder.
Richness of apparel — gwychder dillad, gwychedd dillad.
Richness of a banquet — costusrwydd, godidogrwydd, danteiddrwydd, *neu* foethusrwydd gwledd.
Richness of wine—rhywiogrwydd gwin, pereiddrwydd gwin.

Rick, *s.* (S. *hreac, hrig*) das, tas, daswrn, daswl, dasgwrn, helm, crewyn; crug; bera.
Corn rick—das yd, das o yd, crewyn o yd, helm o yd. [gweirdas.
Hay rick—das gwair, das o wair, tas gwair,
A rick of corn of an oblong form—helm; das o yd pedeironglog.
A rick of hay of a round form — mwdwl gwair; daswrn o wair yn grwn ei lun; dasgwrn gwair crwn ei lun.
To put in a rick, } deisio, dasu, das-
To make into a rick, } yrnu, dasgyrnu, dasylu, helmu, crewynu.

Rickets, *s. pl.* (Gr. *rhachitis;* Ysp. *raquitis*) llechau, y llechau, llech, y llech.

Rickety, *a.* ä'r llechau arno; claf o'r llechau; gwàn yn y cymmalau; gwàn, egwan, gwanllyd, nychlyd, gwachul; anmherffaith.

Rick-stand, *s.* sail das.

Ricochet, *s.* (Ff.) llamsaethawd, llamsaethiant, llamsaethiad.
Ricochet battery — magnelfa lamsaethu, magnelfa lamsaeth.
Ricochet firing—llamdanio.

Ricochet, *v. a.* llamsaethu, llamdanio, llambelu.

Ricture, *s.* (Ll. *rictus*) dylyfiad gen, ystwyriad.

Rid, *v. a.* (S. *ahreddan, hreddan;* Al. *retten*) rhyddhau, gwared, gwaredu, gollwng; gwahanu, esgaru; troi heibio, gyru ymaith; dinystrio; llwybro; glanhau.
To rid one's self of—ymryddhau o, ymryddhau oddi wrth.
To rid of, } rhyddhau o, rhyddhau oddi
To rid from, } wrth.
To rid one of his money—hudo un am ei arian; ysgafnhau cod *neu* goden un; dïarianu un.
To rid ground—llwybro tir; llwybro.
He rids no ground—nid yw efe yn llwybro dim tir; nid yw efe yn gwneuthur dim llwybr ar dir.
To rid of stones—digaregu.
To rid of moss—difwsoglí.
To rid of rubbish—dïysbwrialu.

Rid, *p. p.* rhydd, à ryddhawyd.
To get rid of — cael gwared o; mynu gwared o; rhyddhau o; rhyddhau oddi wrth; ymryddhau o; ymryddhau oddi wrth; ysgwyd ymaith; symmud; mynu llonydd gàn; bwrw, symmud, *neu* dafiu oddi arno.

Riddance, *s.* (o *rid*) gwared, gwaredigaeth, rhyddhad; gollyngdod; difeichiad, dïormesiad.
To make riddance of — gwneuthur dyben *neu* derfyn ar.
Speedy riddance—dyben prysur (*Seph.* i. 18).
Thou shalt not make clear riddance of the corners of thy field when thou reapest—na lwyr feda gyrau dy faes (*Lef.* xxiii. 22).

Riddle, *s.* (S. *hriddel*) rhidyll, hesgyn, syfa.

Riddle, *v. a.* rhidyllio.

Riddle, *s.* (S. *rædelse;* Al. *rätshel*) dychymyg, adameg, dameg, dyfal.
A propounder of riddles — dychymygwr, lluniwr dychmygion, dyfalwr, damegwr.

Riddle, *v.* deongli, dattod, egluro, eglurhau, dirnad; llefaru yn amwys *neu* ar ddameg.

Riddler, *s.* dychmygwr, dyfalwr; un à lefaro yn amwys.

Riddling, *s.* dychmygiad; yr adneu wrth ddychymygu.

Ride, *v.* (S. *ridan;* Al. *reiten*) marchogaeth, marchocäu, marchäu, marchgäu, marchogaethu, echwa; gorwedd, sefyll; nofio; gyru; eistedd.
To ride at anchor — gorwedd, sefyll, bod, nofio, *neu* farchogaeth wrth angor.
To ride a free horse to death — gyru y march à gerddo; gyru y cŷn à gerddo; gyru yr hoel à gerddo.
To ride a horse off his mettle — marchogaeth march nes ei flino; marchogaeth march nes blino o hono; marchogaeth march nes ei ddïawchu; marchogaeth march nes tori ei awch; marchogaeth ceffyl yn rhy galed; dïawchu ceffyl trwy ei farchogaeth yn rhy galed.
To ride before another on the same horse—ysgilio; cymmeryd un wrth ei ysgtl.
To ride behind—ysgilio; bod wrth ysgtl un.
To ride upon the main—nofio, hwylio, *neu* farchogaeth ar y cefnfor.
To ride masters at sea—bod yn ben ar y môr; gyru y gelyn i'w gilfach; cadw y gelyn yn ei gilfach; cadw y môr ar y gelyn.
To ride back—marchogaeth yn ol, yn ei ol, *neu* yn ei wrthol.
To ride together—cyd-farchogaeth, &c.; marchogaeth *neu* farchgäu yn nghyd.
Those that ride in them—y rhai a eisteddant ynddynt (*Hag.* ii. 22.).

Ride, *s.* tro, taith, gwib, *neu* wibdaith ar gefn ceffyl; tro *neu* daith mewn cerbyd; marchogiad; ffordd farchogaeth, marchogfa, marchwib.

Rider, *s.* marchog, marchogwr, marchgäwr, marchocäwr; gyrwr; teithiwr masnachol.

Rider, } *s.* chwaneglen, attodlen, attodiad,
Rider-roll, } chwanegiad.

Riderless, *a.* difarchog.

Ridge, *s.* (S. *rig, ricg;* Al. *rücken*) grŵn;

trum, cefn, crib, cribyn, truman, cefnen, crim, crimp, crimell; carfan; garth; blaenwedd, blaenwel: *pl.* grynau, gryniau.
A ridge of land—grŵn o dir; cefn o dir; carfan o dir.
The summit of a ridge—trum grŵn, cefn grŵn.
The cross ridge (at the end of ploughed land)—talar.
The half-ridge (at the side of ploughed land in a sloping field)—asgell.
The ridge of a house—trum ty, crib ty, cribyn ty.
The ridge of a mountain—trum, crib, *neu* gefn mynydd; blaenwedd *neu* flaenwel mynydd; cefnen.
A ridge of hills—cribarth; trum *neu* grib o fryniau.
Upon the very ridge of the mountain—ar gefnen *neu* gribyn y mynydd.
A sharp ridge—crimell, crimp.
A long ridge—esgair, trum hir.
A high ridge—ucheldrum, trum uchel.

Ridge, *v. a.* grynio, llunio grŵn; trumio, cefnu; crimpio, crychu.
To ridge land, } grynio tir; cefnu
To make ridges in land, } tir; gwneuthur *neu* aredig yn rynau.
To ridge a house—trumio ty; rhoi crib *neu* drum ar dy.

Ridge-band, *s.* cefnwden, cefnwyden, cefndres.
Ridgel, } *s.* (o *rig*) anifail gwryw ungaill;
Ridgeling, } ungeilliog.
Rig, }
Ridge-piece, } *s.* nenbren, neniar.
Ridge-plate, }
Ridge-tile, *s.* trumbeithynen, cefnbeithynen, crib beithynen.
Ridging, *s.* gryniad.
Ridgy, } *a.* gryniog, grynog; trumiog, trum-
Ridged, } ain, crimpiog.

Ridicule, *s.* (Ff.; Ll. *ridiculum*) chwerthinwawd, gwawd, chwarddwawd; gwatwar, gwatwor; chwerthin gwatwar; gwatwargerdd, chwerthin-gerdd, chwarddeb, chwerthineb; chwerthin *neu* chwerthiniad am ben un; chwerthin; chwarddedigaeth; dirmyg.
Butt of ridicule—cyff cler, gwatwargyff, cyff gwawd.
Ridicule was of early invention—gwatwar cynnar ei cael.

Ridicule, *v. a.* gwatwar, gwatwor, gwatwaru, gwawdio, chwerthin gwatwar, chwerthinwawdio, chwarddwawdio, chwerthin am ben, dyfalu, mocio.
Ridicule, † *a.*=*Ridiculous.*
Ridiculer, *s.* gwatwarwr, gwatwarydd, chwerthinwawdiwr.
Ridiculous, *a.* (Ll. *ridiculus*) chwerthinus, chwerthinol, chwerthin-bair, chwarddol, chwarddus, chwerthinebus, chwarddebus, chwarddadwy; à haeddai *neu* à bair chwerthin am ei ben gân ei ynfyted *neu* afresymoled; cymhwys i chwerthin am ei ben; à bair chwerthin gwatwar; à bair chwerthin gwatwarus; à bair chwerthin yn watwarus am ei ben; cywilyddus; dirmygus; ffol; digrif, ysmala.
To act ridiculously—gwneuthur ei hun yn wrthddrych gwawd; gwneuthur ei hun yn wawd; gwneyd gwawd o hono ei hun.

Ridiculousness, *s.* chwerthinusrwydd, chwarddusrwydd, chwarddoldeb; ynfydrwydd, ffolineb.
Riding, *a.* (o *ride*) marchogol.
Riding, *s.* (llygriad o *trithing*) traian, trydybarth, trydydd parth.
Riding, *s.* marchogaeth, marchogiad, marchâd, marchocâd, marchgâd; marchogía, marchwib.
A riding cap—cap marchogaeth, cwfien.

Riding-clerk, *s.* ysgrifwas teithiol, teithiwr masnachol.
Riding-coat, *s.* côb farchogaeth, pais farchogaeth, hugan farchogaeth.
Riding-habit, *s.* gwisg farchogaeth, arwisg farchogaeth, gwisg marchoges, côb farchogaeth, marchogwisg, llaesbais, llaesgob.
Riding-hood, *s.* cwfl marchogaeth, penwisg marchoges.
Riding-school, *s.* ysgol farchogaeth.
Ridotto, *s.* (It.) cymmanfa *neu* gynnulleidfa gyhoeddus; cydgerdd, cerddfa.
Rie, *s.*=*Rye.*
Rifacimento, *s.* (It.) adwneuthuriad, adgyfuniad; adsefydliad; cyfaddasiad llenwaith i amgylchiadau na fwriadwyd ef iddynt pan ei hysgrifenwyd ar y cyntaf.
Rife, *a.* (S. *ryfe*) rhugl; cyffredin; aml; llawn; ffiwch; ffynnedig.
Rifeness, *s.* rhugledd; amledd, amlder; llawnder; ffynnedigrwydd.
Riffraff, *s.* (Ff. *rifler;* Al. *raffen;* D. *rips, raps*) ysgubion; ysgubion gwlad; gwehilion; ysgarthion; sorod.
The riffraff—gwehilion y bobl, ysgubion y wlad.

Rifle, *v. a.* (Ff. *rifler*) treisgipio; ysbeilio, anrheithio.
Rifle, *s.* (D. *rifle, riffle*) rhychwn, rhychddryll; rhychynwr.
Rifle-gun—rhychwn, rhychddryll.
Rifle, *v. a.* rhychu, rhigoli, gorthrychu.
Rifleman, *s.* rhychynwr, un o wŷr y rhychddrylliau: *pl.* rhychynwyr, gwŷr y rhychddrylliau, gwŷr y rhychynau.
Rifler, *s.* anrheithiwr, anrheithydd, ysbeiliwr, ysbeilydd.
Rift, *s.* (o *rire*) hollt, agen, gagen, aroll, rhyll, ag, dell; rhwyg; fflochen.
Rift, *s.* (D. *rif*) beisfa, beisfan, lle bas; rhyd.
Rift, *v.* hollti, holli, agenu, gagenu, arolli, rhyllu, delltu, delltenu; rhwygo; ymgagenu, ymhollti.
Rifting, *s.* holltiad, ageniad, gageniad.
Rig, *s.* (S.)=*Ridge.*
Rig, *v.* (S. *wrigan*) taclu, trwsio, gwisgo; chwareu yr anllad, anlladu, nwyfo, nwyfusáu, nwyfiannu.
To rig a ship—taclu llong, gwisgo llong.

Rig, *s.* gwisg; gwilhersen, nwyfusen, hoeden, anlladferch, anllades, putain.
To run the rig—gwneuthur cast anllad; chwareu cast anllad; chwareu yr anllad.
To run the rig upon, } cellwair â, cellweir-
To play the rig upon, } io â, cymmwedd â, cydgam â, llonwawdio, saethyta; chwareu cast digrif â.
Rig, *s.*=*Ridwel*, &c.
Rigadoon, *s.* (Ff. *rigodon*) math ar ddawns neu daplas.
Rigation, *s.* (Ll. *rigatio*) dyfrhad, dyfriad, amddyfriad.
Rigger, *s.* (o *rig*) taclwr, gwisgwr; trolyn.

Rigging, *s.* tacliad, gwisgiad; tacl, gwisg; taclau, trec, rhaffau llong.
The rigging of a ship—taclau, trec, cêr, addurn, *neu* offer llong; rhaffau a hwyliau llong.
The riggings—y taclau.
Riggish,† *a.* nwyfus, anllad.
Riggle, *v. n.* = *Wriggle.*
Right, *a.* (S. *riht, reht;* Al. *recht;* Ll. *rectus*) iawn, uniawn, union, cyfiawn; cymhwys, addas, cyfaddas, iawnweddog, addwyn; cyfreithlawn; cywir; teg; digamwedd, digamwri; gwir; teilwng; gweddus; syth; diblyg, diwyrni, diwyredd; deheu, de; diamryfusedd, digyfeiliorn, anghyfeiliornus, anamryfus; trefnus; da ei hwyl; à fo *neu* y sy mewn iawn hwyl.
Right hand — deheulaw, llaw dde, llaw ddeheu; tu deheu, tu de, ochr dde.
Right angle—cywirongl, ongl gywir, cyfongl, ongl uniawn, congl uniawn, elin uniawn.
All is not right with them—nid yw pob peth yn ei le gyda hwynt; nid yw pob peth yn iawn gyda hwynt.
To go to the right way to work—myned yn nghylch ei waith *neu* ei orchwyl yn ddeheuig *neu* o ddeheu; dechreu ei waith o dde *neu* o ddeheu.
I am not right—nid wyf yn gwbl iach; nid wyf yn fy iawn hwyl.
Right, *ad.* yn iawn, &c.; iawn, uniawn, da; gwir; pur; tra, dros ben.
Right honourable—gwir anrhydeddus.
Right reverend—gwir barchedig.
Right well—da iawn; da dros ben; yn dda iawn; yn dda dros ben; yn bur dda.
Right honest—pur, gwir, *neu* gwbl onest; purlan; cywir-galon, diffuant, didwyll.
A right honest man—gwr cywir gonest; dyn gwir onest.
A right honest and virtuous woman—gwraig onest rinweddol.
Right against—ar gyfer.
Right out—yn uniawn rhagddo.
Right up—unionsyth; yn ei union sefyll.
Right forth—yn gyfeiriol o'i flaen; yn union yn mlaen, o'i flaen, *neu* rhagddo; o'i flaen.
You say right—iawn, uniawn, cymhwys, *neu* da y dywedwch.
You judge right—uniawn y bernwch.
Right!—o'r goreu! da iawn! purion! union! da!
Right, *s.* iawn; iawnder, uniondeb, unionder, uniondra, unionedd, cyfiawnder; hawl; eiddo un; priodoldeb, priodolder, priodoledd; def; dyled, dylyed, dylw; braint; awdurdod; rhaith; cyfraith, iawn a chyfraith; gwir, gwirionedd; barn; deheu, de; teilyngdod.
Rights—iawnderau, deflon; hawliau, holion; breintiau, breiniau.
Just rights—cyfiawn freiniau.
Natural right—iawn anianol, dylyed anianol, dyled anianol, anianolder, anianolaeth.
One's right—iawn a dylyed; iawn a dyled; def.
Right and due—iawn a dyled.
Right and wrong—iawn a cham; iawn ac aniawn; iawnder a chamwedd; cam a chymhwys.
Right or wrong—bid iawn bid aniawn; nac iawn nac uniawn; na cham na chymhwys.
Right or wrong he will do it—bid cam bid cymhwys efe a'i gwna; bid cam bid union efe a'i gwna.
By right—wrth iawn, wrth iawnder, wrth gyfiawnder; o iawn, o iawnder, o gyfiawnder.
The right of nations—braint cenedloedd.
Without right—difraint.
Against all right — yn erbyn pob cyfiawnder; yn wrthwyneb i bob cyfiawnder.
Equal right—unfraint, braint gyfartal.
Extreme right is extreme wrong — eithaf cyfraith yw eithaf camwedd.
In right of his wife—yn mraint ei wraig; yn nghyfiawnder ei wraig; yn hawl ei wraig.
You are in the right—iawn, uniawn, cymhwys, *neu* da y dywedwch; yr ydych chwi yn eich lle.
You are in the right of it—yr ych chwi ar yr iawn; yr ych chwi yn eich lle.
The right of the cause is self-evident—iawnder y mater a ymddengys o hono ei hun.
To set to rights, } trefnu, iawn drefnu,
To put to rights, } cymmoni, cyfartalu, cywiro; dwyn i'w le eilwaith *neu* drachefn; dwyn i'w iawn le eilwaith *neu* drachefn; dwyn i drefn eilwaith *neu* drachefn.
To bring to rights — trefnu, cymmoni; dwyn i'w le eilwaith *neu* drachefn, &c.
Right, *v.* unioni, uniawnu, iawnu, cyfiawnu; gwneuthur, talu, peri, *neu* fynu iawn i; amddiffyn *neu* wared rhag cam; dadleu dros; gosod yn iawn; codi *neu* ymgodi yn uniawn.
To right one's self—gwneuthur *neu* fynu cyfiawnder iddo ei hun; gwneuthur *neu* fynu iawn iddo ei hun.
To right the helm—cywiro y llyw; dwyn y llyw i ganol y llong; iawnu y llyw.
Right-angled, *a.* cyfonglog, cyfongl, unionongl-og, cywironglog, cywirongl, unionongl.
Right-angled triangle—tryfal cyfonglog, &c.
Righten,† *v. a.* unioni; gwneuthur cyfiawnder i.
Righteous, *a.* (S. *rihtwise*) cyfiawn, uniawn, cyfion; didwyll, cywir, gonest.
Righteousness, *s.* cyfiawnder, cyfiawnedd; cywirdeb.
Righter, *s.* unionwr, unionydd.
Rightful, *a.* iawn; uniawn, cyfiawn; gwir; cyfreithlawn, cywir.
Rightfulness, *s.* iawnder; cyfiawnder, unionder, uniondeb.
Rightless, *a.* difraint, heb fraint.
Rightly, *ad.* yn iawn, yn uniawn, &c.; iawn, uniawn.
Right-minded, *a.* iawnfrydig, iawnfryd, unionfryd, unionfrydig.
Right-mindedness, *s.* unionfrydedd, iawnfrydedd.
Rightness, *s.* uniondeb, unionder, uniondra, unionedd, unionrwydd, iawnder, iawnedd, tegwch.
Rigid, *a.* (Ll. *rigidus*) syth, anhyblyg, diblygol, anystwyth; arsyth; tyn; llym, hylym; manwl; caeth; gerwin, tost; oeth, cystig; caled, durfing; chwerw; creulawn; dileddfol, anmhlydd.
Rigidity, } *s.* sythder, sythdra, anhyblygedd,
Rigidness, } diblygedd; tynder, tyndra, tynrwydd; llymder, llymdra; toster, tostedd,

gerwinder, gerwineb; manylder, manyldeb; oethder; caledwch.

Riglet, *s.* (*Ff. reglet*) cyfrynglain; ystram darluniau.

Rigmarole, } *s.* ystidwm, ystidiad; pregawthen,
Rigmaroll, } brygawthen, ffregod.

Rigol, *s.* cylch; talaith, coronig.

Rigoll, *s.* ystidell=math ar offeryn cerdd.

Rigor, *s.* (Ll.) annwyd, oerni, oerder, annwyd disymmwth, achreth, rhyn, rhyndod.

Rigorous, *a.* (*Ff. rigoureux*) llym, tostlym, llymdost, tost, gerwin, gerwinol, garw, agarw; caled, durfing; tyn; afrywiog; manwl; egr, oeth, chwefr, chwefrin.

A rigorous course—ffordd anhynaws *neu* anhirion; trefn anhynaws *neu* anhirion.

Rigorousness, *s.* llymder, llymdra, tostlymedd, &c.

Rigour, } *s.* (Ll. *rigor; Ff. rigueur*) llymder,
Rigor, } llymdra, tostlymedd, llymdostedd, llymdoster, llymdostrwydd, gerwindeb, gerwinder, tostrwydd, toster, tynder, tyndra, tynrwydd; caethder; sythder, sythdra, sythni; caledwch.

With rigour — yn llym, yn galed, yn dost, &c.; gyda llymder, &c.

With rigour and severity—yn dost ac yn drwm.

The rigour of the law — eithaf cyfraith, eithaf y gyfraith, y gas gyfraith, llymder y gyfraith.

Rigour of the weather — gerwindeb, llymder, oerni, *neu* oerfel yr hin *neu* y tywydd.

Rigourist, *s.* un llym, un tra gerwin.

Rilievo, *s.* (It.) ymsaf, saf, safiad, ymddrych, codiad.

Alto rilievo — uchelsaf, bansaf, banddelwad, llawn ddelwad.

Basso rilievo—iselsaf, baslun, basddelwad.

Rill, *s.* (Al. *rhille;* C. *rhill*) cornant, afonig, corafon, gofer, rhewyn, goffrwd, rhidys, nennig, aberig, gwythreden.

Rill, *v. n.* goferu, rhidysio, goffrydio; rhedeg yn ffrwd fain; rhedeg yn fân ffrydiau.

Rillet, *s.* (o *rill*) cornant bychan, corafonig, rhidysen, nennig.

Rim, *s.* (S. *rima, reoma;* C. *rhim*) ymyl, min, cwr, cylch, cant, cantel, cantell, or, orch, rhim, rhimp, rhimyn, byl, gorch, gorwy; ysgaffell; gwalc; godre; gwaelod y bol.

Rim of a wheel—baesg, sidyll, cant olwyn.

The bottom rim of a tub—corddyn.

Rim, *v. a.* ymylu, rhimio, dargantu, cantu, cantellu, troni; gosod ymyl ar.

Rime, *s.*=*Rhyme.*

Rime, *s.* (S. *hrim;* Is. *rym*) llwydrew, barug, gorwydr, arien, glasrew.

Rime, *v. n.* llwydrewi, barugo, glasrewi.

Rime, *s.* (Ll. *rima*) agen, gagen, hollt, ag, twll, rhwyg, rhyll.

Rimers, *s. pl.* ebillion pigyrnol.

Rimose, } *a.* agenog, gagenog, holltog, agog.
Rimous, }

Rimosity, *s.* agenogrwydd, holltogrwydd.

Rimple, *s.* crych; crychi, crychni; plyg; tolc.

Rimple, *v. a.* crychu.

Rimpling, *s.* tonogiad, ffreulad; nugiad, crychiad.

Rimy, *a.* (o *rime*) llwydrewog, llwydrewllyd, barugog, baruglyd, arienog; rhewog.

Rind, *s.* (S.; Al. *rinde*) pil, (*pl.* pilion), tôn, tônen, crawen, crofen, croen, ysgrawen; rhisgl, rhisgl; gwisg, cib; plisgyn; meeglyn; bul.

Rind of cheese—crofen caws.

The thin rind, } teneu-wisg, teneu-groen,
The inner rind, } pilionen, pilen; teneurisg.

Rind,† *v. a.* pilio; rhisglo, rhisgo.

Rindle, *s.* (o *run;* D. *rinder*) rhewyn, marai, dyfrffos fechan.

Rinforzando, *s.* (It.) cynnyddiad, cynnyddawd (<).

Ring, *s.* (S., Al., Is., a D.) cylch; modrwy, bodrwy, byson; rhwy, grain; torch, dôl, dolen; trwyll; gwden; cant, cantell.

A little ring, } modrwyig, modrwyen,
A small ring, } modrwy fechan, greinyn, rhwyen.

Wedding ring—modrwy briodas.

Mourning ring—modrwy alar, modrwy afar.

Seal-ring—selfodrwy; modrwy y selir â hi.

Hoop-ring—cylchrwy, modrwy ddifaen.

Finger-ring—byson, modrwy fys, modrwy.

The ring of a door—ystwffwl drws, morthwyl drws.

Ear-ring—clustdlws, clusttlws, clustrwy, greinyn.

The ring of a wheel—sidell, sidyll, cylch, *neu* gant rhod *neu* olwyn; baesg.

Ring about the moon—gnotai y lleuad; } gnotai o gylch y lleuad; cylch o ddeutu y lleuad.

Fairy ring—cylch y tylwyth teg.

Ring for a swine's snout, } trwyll, (*pl.* trwyll-
Pig-ring, } au); modrwy trwyn mochyn *neu* hwch.

In a ring—o fewn cylch; yn mewn cylch; mewn cylch.

A ring of people—cylch o bobl; mynlai o bobl yn sefyll *neu* yn eistedd yn grwn neu yn gylch;

To cast themselves in *or* into a ring—bwrw eu hunain yn gylch; ymfwrw yn gylch.

To form *or* cast itself into a ring—troi yn gylch, yn dorch, *neu* yn grwn; ymdroi yn gylch, yn dorch, *neu* yn grwn; ymdorchi, ymgylchu, dolenu, ymddolenu, dolystumio, dolystumio, cylchdroi.

Ring, *v. a.* modrwyo, bodrwyo, rhwyo, greinio; rhoi modrwy ar *neu* am; trwyllo; amgylchu.

To ring swine—trwyllo moch; rhoi trwyll *neu* fodrwy yn nhrwynau moch.

Ring, *v.* (S. *ringan;* Al. ac Is. *ringen*) canu; canu clych, canu cloch; canu, seinio, swnio, *neu* synio fel cloch; seinio, arseinio, seinial; tincio, tincian; dïaspedain, dïasped, darstain, darystain, darsteinio, darysteinio, adseinio, dadseinio; ymgylchu, ymdorchi, ymddolenu.

To ring a bell—canu cloch.

To ring bells—canu clych.

Ring the bell, } cân y gloc; cân di y
Give the bell a ring, } gloch; cenwch chwi y gloch; cenwch y gloch.

The bell rings—y mae y gloch yn canu.

To ring out a bell—canu cloch o bobtu.

To ring all in—canu y gloch alw; canu y gloch fach; galw i mewn.

To ring a peal on bells — canu nâd *neu* chwyl ar glych; cydolseinio clych.

To ring about—amseinio, cylchseinio, cylchsynio, cylchseinial.

To ring again—adseinio, ail seinio, &c.

To ring all over—tryseinio, trysynio, tryleisio; dïaspedain, dïasped.

The house rang all over with voices and

cymbals—yr oedd y ty yn tryseinio gàn lafarleisiau a symbalau; yr oedd yr holl dy yn darstain *neu* yn adseinio gàn lafarleisiau a symbalau; ni chlywid gair â'r glust yn y ty gàn lafarleisiau a symbalau.

All the house rang again with voices and cymbals—yr oedd y ty yn tryseinio gàn lafarleisiau a symbalau, &c.

It is not improper to make both his ears ring again with such sort of speeches—nid yw yn anghymhwys peri i'w ddwyglust ferwino drwy ymadrodd o'r fath yma.

To ring a thing in one's ears—llanw clustiau un â pheth; syfrdanu *neu* fyddaru un â pheth; canu peth yn nghlustiau un yn ddïorphwys.

To ring a peal in one's ears, } canu cloch
To ring one a peal, } yn nghlust un; canu cloch i un; dwrdio *neu* ysdwrdio un; rhoi pregeth, gwers, *neu* gainc i un; canu cainc i un.

I rang him a peal—efe a gas genyf bregeth; efe gas bregeth genyf.

To ring of (a person *or* thing)—bod yn llawn son am; bod â mawr son am; bod â mawr son yn nghylch; adseinio, *neu* ddarstain gàn y son am (un *neu* beth).

These words ring continually about my ears—y mae y geiriau hyn yn amseinio yn ddïorphwys yn fy nghlustiau; y mae y geiriau yma yn seinio yn ddïorphwys o amgylch fy nghlustiau; cenir yn ddibaid *neu* heb orphwys y geiriau hyn yn fy nghlustiau.

Ring, *s.* sain, adsain, darstain, darystain, cydolsain, arsain; seiniad, darseiniad; caniad; caniad *neu* seiniad clych; cynghanedd clych; clych cynghan, clychau cynghaneddol.

Ring-bolt, *s.* grein-follt.

Ring-bone, *s.* ewinor march.

Ring-dove, *s.* ysguthan gadwynog, colomen gadwynog, ysguthan gadwenog.

Ringent, *a.* (Ll. *ringor*) mingam.

Ringer, *s.* (o *ring*) darsteiniwr, seiniwr; canwr clych.

Ringer of bells — canwr, caniedydd, canor, *neu* gantor clych; clych-ganwr, clych-geiniad.

Ring-fence, *s.* rhwyl, cylchgae; cae *neu* glawdd o amgylch yr holl diriogaeth.

Ring-finger, *s.* greinfys, bys y fodrwy, canfys, meddygfys, bys y gyfaredd.

Ringing, *s.* seiniad, darsteiniad; tonciad; caniad; caniad clych.

A ringing of bells—caniad clych.

Ringlead, *v. a.* arwain, tywys, blaenori.

Ringleader, *s.* blaenor, arweinydd, tywyswr, tywysydd, cornor; pen, blaenor, *neu* arweinydd plaid; penaeth; cylcharweinydd; corn y gynhen. [lawiaid.

The ringleader of the rabble—cornor yr ad-

Ringlet, *s.* (bychanig o *ring*) cudyn modrwyog, cudyn rhwyog, modrwy o wallt, rhwy o wallt, crychgudyn, llofn, llofyn, llyweth; cylch.

In ringlets — modrwyog, modrwyedig, troellog, troelledig, llofnog.

His hair in ringlets down his shoulders flowed—ei wallt yn fodrwyau a gaed ar ei ysgwyddau.

Ring-ousel, *s.* mwyalchen y graig, gwyalch y graig.

Ringstreaked, *a.* cylchfrith, (*pl.* cylchfrithion).

Ringtail, *s.* y iar dinwen; math ar hwyl.

Ringtail eagle, } eryr tinwyn.
Ringtailed eagle, }

Ringworm, *s.* (*ring* a *worm*) gwreinyn, gwreinen, marchwreinyn, tarddwreinyn, tarddwreinen; taroden, tarwden, tarwyden: *pl.* gwraint, marchwraint, tarddwraint.

Rinse, *v. a.* (Sw. *rensa*; D. *renser*) golchi; dyolchi, glanolchi, adolchi, ail olchi, dystreulio.

Rinser, *s.* golchydd, golchur, golchiedydd.

Riot, *s.* (Norm. *riotti*; It. *riotta*; hen Ff. *riote*) terfysg, cythrwfl, cynhwrf, cyffro, afreolaeth, brythwch, dyfysgi; wttres, gloddest; rhysedd; cyfeddach; moloch, blawdd, mydwrdd, brythaint, darfrythiad, prystell, godorin, brwth, broth, tordd, gwethl; tra-llawenydd ac afreolaeth.

Riot act — terfysgraith, cyfraith terfysg, gweithred terfysg.

To run riot—rhedeg *neu* fyned yn benrydd; rhedeg â'r ffrwyn am ei ddannedd; anufyddhau; brythu.

To make a riot—terfysgu; gwneuthur *neu* godi terfysg; gwneuthur cythrwfl, &c.

Riot, *v. n.* terfysgu, ymderfysgu; gwneuthur terfysg, codi terfysg, gwneuthur cythrwfl, cythryblu, brythu, gwethlu; wttresa, gloddesta; ymröi i drythyllwch a chyfeddach; ymröi i gyfeddach a moethau.

Rioter, *s.* terfysgwr, terfysgydd, terfysgiedydd; un o'r terfysgwyr; un o feibion y terfysg; brythai.

Rioting, *s.* terfysgiad, &c.; wttres, cyfeddach.

Riotise,† *s.* wttres, gloddest; penrhyddid.

Riotous, *a.* (It. *riottoso*) wttresgar, wttresol, gloddestol; gloddestgar; afradlawn, afradus, gwastraffus; penrydd; terfysglyd, terfysgus, cynhyrfgar; chwannog i derfysg; chwannog i godi terfysg; brythol.

Riotous liver — wttreswr, gloddestwr, afradwr, afradlonwr, mab yr afrad, glythinebwr; un à fo yn byw yn afradlawn, &c.

Riotous person — dyn wttresgar, &c.; dyn terfysglyd, terfysgwr.

To eat riotously—glythinebu; gloddesta.

To live riotously—wttresa, gloddesta; byw yn afradlawn, &c. [gwastraffu.

To spend riotously — afradu, afradloni,

Riotousness, *s.* wttresgarwch, gloddestgarwch; terfysgedd, terfysgusrwydd, terfysglydrwydd; chwannogrwydd i godi terfysg.

Riotry,† *s.* terfysg; wttres.

Rip, *v. a.* (S. *rypan*) rhwygo; dïwnio, dadwnio, dattod gwniad, dattod gwrym, dadbwytho, tori pwythau; dattod.

To rip up—chwilio i'r gwaelod.

To rip up old sores, } archolli hen ar-
To rip up an old sore, } chollion; archolli hen archoll; clwyfo hen glwyfau; clwyfo hen glwyf; taro un ar ei glwyf *neu* archoll; son am hen ofidiau; coffa *neu* adgoffa hen ofidiau; coffa hen goffaon.

To rip open—tori *neu* drychu peth yn agored; dadguddio.

Rip, *s.* rhwyg, yllt, erthrwch, rhwygiad, dadbwythiad; basged bysg.

Riparian, *a.* (Ll. *ripa*) perthynol i geulan afon; ceulanol.

Ripe, *a.* (S. *ripe*; Al. *reif*) addfed, ffaeth; dyhewyn, haw; blodwy; parod; perffaith.

Ripe years—oedran addfed, oed addfed.
Ripe before the time—rhagaddfed.
Rotten ripe—goraddfed, rhyffaeth, braen-addfed.
Not ripe—anaddfed.
A person of ripe judgment—dyn yn ei gyflawn synwyr.
Soon ripe soon rotten—cynnar yn addfed, cynnar gàn bryfed; cynnar i fyd, cynnar i fedd.
A design ripe for execution—bwriad *neu* amcan parod i'w ddwyn i ben; bwriad *neu* amcan addfed.

Ripe,† *v.* addfedu; mynedyn addfed; gwneuthur yn addfed.

Ripen, *v. a.* addfedu, ffaethu; peri *neu* wneuthur yn addfed; perffeithio.

Ripeness, *s.* addfedrwydd, addfededd, addfedwch; ffaethedd; cyflawn dwf, tyflawnder; hewydd; perffeithrwydd.

Ripieno, *a.* (It.) llawn, cyflawn.

Ripier, } *s.* (o *rip*, hasged) adwerthwr pysgod.
Ripper, }

Ripper, *s.* (o *rip*) rhwygwr, rhwygydd, rhwygiedydd.

Ripping, *s.* rhwygiad; dadbwythiad; †dadguddiad.

Ripping-saw, } *s.* rhwyg-lif, llif rwygo.
Rip-saw, }

Ripple, *v.* (o *rip*; D. *ripper*) crychu, ffreulo, nugio, llaeru.

Ripple, *v. a.* (Al. *riffeln*) heislanu, heisylltu, glanhau llin; crychu (wyneb dwfr).

Ripple, *s.* crych, crychiad dwfr (gàn ei wyllt rediad), llaer, ffraul, nug, nugiad, ffreulad; heislan, heisyllt, rhipai, trafel, crib llin.

Ripple-grass, *s.*=*Rib-grass.*

Rippling, *s.* crychiad dwfr, ffreulad, nugiad, llaeriad.

Riprap, *s.* (dychymygair) mur *neu* fronwal ddidrefn (mewn cærwaith).

Riptowell, *s.* anrheg i ddeiliaid wedi y medent yd eu harglwydd.

Rise, *v. n.* (S. *arisan*; Goth. *re-san*) codi, cyfodi, ymgodi, cwnu, cychwyn, cynyd, cynydo, dygynu, dyrchu, ymddyrchu, dwyre, dwyreain, archafael, dyddwyro, dyddwyrain, dyddwyre; esgyn; tarddu; hanu; dechreu; tyfu; chwyddo; ymchwyddo; cynnyddu.
To rise again—adgyfodi, ail gyfodi, adgodi, ail godi; codi eilwaith *neu* drachefn; cyfodi eilwaith *neu* drachefn.
To rise, } codi, ymgodi; cymmer-
To take the wing, } yd yr aden; cymmeryd ei aden; esgyn. [lais.
To rise (in singing)—codi *neu* ddyrchafu ei
To rise in the world—codi, cefnu, *neu* ffynnu yn y byd; myned rhagddo yn y byd.
To rise up—codi *neu* gyfodi i fyny; codi.
To rise up early, } bore-godi, codi yn fore.
To rise early, }
To rise, } codi, cwnu, tyfu, cynnyddu.
To grow up, }
To rise, } tarddu, codi.
To take its source, }
To rise up together, } cydgodi, cydgyfodi.
To rise together, }
To rise, } codi, chwyddo, ymchwyddo.
To swell, }
To rise (as the market)—codi, cwnu; drutàu.

Rise, *s.* codiad, cyfodiad, cwnad, cynad; dyrchafiad; esgyn, esgyniad, esgynfa; cychwyn, cychwynfa, cychwyniad; dechreu, dechreuad; tardd, tarddiad, tarddiant, tarddelliad, tarddfa, ffynnon; cynnydd; ysgyn.
The rise of the sun, } codiad, cyfodiad,
Sun-rise, } cwnad, esgyniad, esgynfa, esgyn, *neu* gychwyn haul.
Rise of water—tarddiad, tarddelliad, neu darddfa dwfr.

Rise,† *s.* (Is. *rys*) cangen, cainc.

Riser, *s.* codwr, cyfodwr, cyfodydd, &c.; wyneb uchaf gris.

Risibility, } *s.* hychwarddedd; chwerthinedd,
Risibleness, } chwerthinusrwydd, chwerthinogrwydd; chwerthingarwch.

Risible, *a.* (Ff.; Ll. *risibilis*) hychwardd; chwerthinog, chwerthingar, chwerthinus, chwarddus; digrif, digrifol.

Rising, *p.* yn codi, &c.; cychwynol, dwyreawl.
The rising sun—yr haul dwyreawl.
Rising ground—uchelfa, uchelfan; esgyrdir; tir ar gynad *neu* gwnad; twyn.
The rising generation—y genedl sy'n cod; y to sy'n codi; y genedl ieuanc.

Rising, *s.* codiad, cyfodiad, cwnad, cynad, &c.; esgynfa; cyfodedigaeth.
The rising of the sun—codiad, cyfodiad, cwnad, esgyniad, esgyn, esgynfa, cychwyn, *neu* gychwn haul.
A house standing on the rising—ty ar y cwnad; ty ar y cynad.
A rising to life again—adgyfodiad, adgodiad, adgyfodedigaeth.

Risk, *s.* (Ff. *risque*) perygl, enbydrwydd, pyd; antur, hap, damwaen, chwaen, dychwaen, darffawd.
To run a risk—peryglu, anturio, pydio; rhoi ar ddamwaen; bwrw ar ddamwaen; rhedeg perygl; anturio deued i ddalo; llyfasu.

Risk, *v. a.* anturio, peryglu, arberyglu, enbydio, enbydu; pydio; rhoi ar ddamwaen; bwrw ar ddamwaen; bwrw ar dynged *neu* dyngedfen; gwneuthur prawf; gwneuthur cynnyg; profi; rhedeg y perygl; rhedeg perygl; llyfasu, arlyfasu, cynnyg, dargynnyg, ymgynnyg.

Risker, *s.* anturiwr, &c.

Risus Sardonicus, *s.* (Ll.)=*Sardonic Laughter.*

Rite, *s.* (Ll. *ritus*) defod, cynnefod, arddefod, arfer, hen ddefod, hen arfer; moeswedd.
Rites and ceremonies of the church—defodau ac arferion yr eglwys; deddfau a defodau yr eglwys; cynneddfau a defodau yr eglwys.
Funeral rites—defodau angladdol, defodau angladd, defodau arwyl, arwyl, arwyliant; gwasanaeth claddedigaeth y marw.

Ritornello, *s.* (It.) ail adroddiad byr, adlais, adgof cân; rhagarweiniad.

Ritual, *a.* (It. *rituale*) defodol, cynnefodol, arddefodol, deddfol, arddeddfol; perthynol i ddefodau crefydd.

Ritual, *s.* defodlyfr, llyfr defodau; llyfr o hen ddefodau *neu* arferion crefydd.

Ritualism, *s.* defodaeth, defodolaeth; cadwraeth hen ddefodau crefyddol.

Ritualist, *s.* un hyddysg yn hen ddefodau crefydd; defodolwr, defodoliad (*pl.* defodoliaid), arddefodwr.

Rivage,† *s.* (Ff.) glàn, min, traeth, arfordir.

Rival, *s.* (Ll. *rivalis*) cydymgeisiwr, cydym-

geisydd, cyfymgeisiwr, cyderlynwr, cyderlyniwr, cyderlynydd, cystedlydd, cystadlwr, cystadleuwr, ymgystedlydd, cydymdrechwr; cydgarwr; gwrthwynebwr.
Rivals in love—cydgarwyr.
They are rivals—y maent yn cydgaru; cydgarwyr ydynt. [goron.
Rivals for a crown—cydymgeiswyr am
Rival, *a.* cydymgeisiol, cyfymgeisiol, cyderlynol, cyderlyniol, cyferlynol, cydymganlynol, cyfergeisiol, cydgeisiol, ymgystadleuol.
Rival, *v. a.* cydymgeisio â, cyfymgeisio â, cydymgais â, cyderlyn â, cydgeisio â, cydymdynu â, ymgystadlu â; cydgaru â; gwrthwynebu.
Rival,† *v. n.* ymgystadlu.
Rivality,† *s.*=*Rivalry.*
Rivalry, *s.* cydymgais, cyfymgais, cydgais, cyfergais, cystadlaeth, cystadleuaeth, ymgystadlaeth, cyderlyniaeth; cydgarwriaeth, cydgariad, cydgaru.
Rivalship, *s.* cydymgais, cyfymgais, &c.; ymryson, ymrafael, anghydfod, cynhen.
Rive, *v.* (D. *revner*; Sw. *rifva*) hollti, holli, yllu; delltu; ymholiti.
Rivel, *v. a.* (S. *gerifled*; D. *river*) erychu, argrychu, crispinio.
River, *s.* (o *rive*) holltwr, holltydd.
River, *s.* (Ff. *rivière*; It. *riviera*; It. *rivier*; o'r Ll. *rirus*) afon, awon.
River (in composition)—afonawl, afon.
River-water—dwfr afon.
River-fish—pysgod afon; pysgod dwr croew.
A little river, } afonig, afon fechan, cor-
A small river, } afon.
Full of rivers—afonog, llawn afonydd.
The meeting of two rivers, } cymmer, aber,
The joinings of two rivers, } ynfer; cydlif dwy afon.
Riveret, †*s.* (o *river*) afonig, afon fechan.
River-god, *s.* afonior, afondduw, duw yr afonydd, dyfrior; dyfrelen, nofanes.
River-horse, *s.* afonfarch, gwyfarch.
Rivet, *v. a.* (It. *ribadire*; Port. *rebitar*) rhybedio, gwrth-hoelio, gwrthbenu, hybu, gwrthbwyo; sicrhau; hoelio â hoel ddeupen *neu* wrthben; rhoi hoel ddeuben *neu* wrthben yn mheth.
To rivet a thing in one's mind — sicrhau *neu* argraffu peth yn y meddwl.
Rivet, *s.* rhybed, gwrth-hoel, hoel ddeupen, hoel wrthben.
Rivose, *a.* (Ll. *rivus*) nannaidd.
Rivulet, *s.* (Ll. *rivulus*) afonig, corafon, cornant, nennig, nentig, nant, aberig, rhidys, gofer, ffrwd, goferen.
A little rivulet—rhidysen, goferen, nennig, afonig fechan, ffrydan.
Rixation,†*s.* (Ll. *rixatio*) cecraeth, ymgecraeth, ymseniad, cynhen, ymryson.
Rixdollar, *s.* (Al. *reichsthaler*; Sw. *riksdaler*) ricsdoler=darn o arian Almaenaidd yn amrywio yn ei werth o 2*s.* 6*c.* i 4*s.* 6*c.*
Roach, *s.* (S. *reohche, kreoce*; Al. *roche*) y torgoch, rhufell; bwa yn ngodre hwyl.
As sound as a roach—cyn iached a'r glain; cyn iached a'r brithyll.
Road, *s.* (S. *rad, rade*) ffordd; llwybr; heol; hynt; †rhuthr.
High road—ffordd fawr, prif ffordd, prifffordd, priffordd, cefnffordd.
Rail-road—rheilffordd, cledrffordd, ffordd haiarn.
Tram-road—tramrawd, tramffordd, cledrffordd.
By-road—cilffordd, celffordd, gochelffordd; ffordd goeg *neu* gel; ffordd anhygyrch, anghyhoedd, *neu* ddidramwy.
To take the road—cychwyn i daith; dechreu ar daith; dechreu taith; cymmeryd y ffordd.
To take to the road—myned i ben ffordd fawr; myned yn ysbeiliwr pen ffordd.
Road, } *s.* angorfa, gorweddfa llongau.
Roadstead, }
Roader, } *s.* llong wrth angor; llong yn gor-
Roadster, } wed i yn yr angorfa; teithfarch.
Roadway, *s.* ffordd fawr, prif ffordd, prif-ffordd, priffordd.
Roam, *v.* (cyfathrach, hwyrach, i *ramble*; S. *ryman*; *Al. raumen*) crwydro, gwibio, tramwy, tramwyo, trampio, gwibrodio, gwibdeithio, rhodiena, gwibiena, treiglo, darymdeithio.
Roam, } *s.* crwydr, gwib, gwibdaith, crwydr-
Roaming, } ad, gwibiad, gwibiawd, gogrwydr, gwibfa, tramp, gwibred, gwibdaith, darymdaith, ymred, tro.
Roamer, *s.* crwydrwr, crwydriad, crwydryn, gwibiwr, gwibiad, gwibrodiwr.
Roan, *a.* (Ff. *rouan*) broc; llwyd, mysglwyd, cymmysglwyd; cymmysgliw; brogla; brych; gwineulwyd.
A roan horse—ceffyl broc, march broc.
A roan sheep—dafad frogla, llwdn brogla.
Roan-tree, *s.* cerddinen, cerdinen, criafolen, criafallen, cyrafolen, pren cyrawol, pren cyrawel: *pl.* cerddin, cerdin.
Roar, *v. n.* (S. *rarian*) rhuo; drygleisio, oernadu, rhoi oernad, crochwaeddi, crochlefain, buguno, buguned, breferad, croch fioeddio, crochnadu, gorddyaru, rhawrio, germain; terfysgu.
Roar, *s.* rhu, rhuad, rhuawd, gorddyar, rhawr, breferad; crochlef, crochwaedd, crochlais, inglef, ynglef, garm, gwawch, aich, dirwaedd, bloedd, bonllef. [wybr ferydd.
The watery welkin's roar—breferad yr
Roarer, *s.* rhüwr, rhuawdr, rhuadwr, rhuedydd; drygleisiwr, ynglefwr; bugunwr, tolwa.
Roaring, *p.* yn rhuo, gan ruo, &c.; rhuadwy, rhuadus, rhuadaidd, rhuol, rhuain, gorddyar; brefer; bloeddgar, drygleisiog.
Roaring lion—llew rhuadwy.
A bull roaring—tarw yn rhuo, yn buguno, yn buguned, yn breferad, *neu* yn peuo.
Roaring, *s.* rhuad, rhuawd, gorddyar, rhu; bugunad, bugunawd, breferad; oeruad, crochlef, crochwaedd; llefain; erthychiad.
Roary, *a.* (Ll. *ros, roris*) gwlithog.
Roast, *v. a.* (C. *rhostio*; Al. *rösten*; Gw. *rostam*; Ff. *rôtir*) rhostio; pobi; crasu; gwawdio, gowawdio.
To roast meat—rhostio cig; pobi cig.
To roast potatoes—pobi cloron; rhostio cloron.
To roast coffee—crasu coffi; rhostio coffi.
Roast, *s.* rhost; peth rhost, rhostiedig, pob, *neu* grasedig; darn i'w rostio, &c.
To rule the roast—llywodraethu, meistroli, rheoli, llywio, bod yn ben; bod ei air ef yn air ar bawb.
He rules the roast—à ddyweto ef a saif; nid oes ond à ddyweto *neu* à fyno efe; efe sy'n rheoli.

Roast, Roasted, *a.* rhost, rhostiedig; pob, pobedig; crasedig.
Roast meat— cig rhost, cig pob; bwyd rhost, bwyd pob.
You cannot fare well, but you must cry 'roast meat'—nis medrwch fyw yn dda heb waeddi 'cig poeth;' nid digon genych fwynhau eich byd da mewn dystawrwydd, ond rhaid i chwi gyhoedd ganmawl eich ffawd; cogor iar yn ydlau; ni fedri lwyddo heb orfoleddu.
To give one roast meat and beat him with the spit—rhoi i un boeth a'i daro â'r bêr; rhoi i un bob a'i daro â'r bêr; rhoi i un gig pob a'i daro â'r bêr; rhoi i un gig a'i daro âg asgwrn.
Roast-beef plant—hyllgryg, llysiau yr hyllgryg, helhesg. [craswr.
Roaster, *s.* rhostiwr, rhostiedydd, crasiedydd,
Roasting, *s.* rhostiad; gwawdiad.
Rob, *s.* (Ysp.) cyffaeth o sudd aeron.
Rob, *v. a.* (Al. *rauben;* Ysp. *robar*) ysbeilio, anrheithio, ysglyfio; lladrata, dwyn; treisio; amddifadu.
None shall rob me of her but death—nid oes neb ond angeu a'i dwg hi oddi arnaf.
To rob Peter to pay Paul—ysbeilio y naill law i dalu i'r llall; treisio y naill law i dalu i'r llall.
To rob one of his children—gwneuthur un yn ddiblant; diblanta un; dwyn ei blant oddi ar un.
To rob one of his raiment—diddilladu un; dwyn dillad un oddi arno; ysbeilio un o'i ddillad.
It is robbing God of his honour—ysbeilio Duw ydyw o'i anrhydedd.
Robber, *s.* ysbeiliwr, ysbeilydd, ysbeiliedydd, anrheithiwr; lleidr.
Robbery, *s.* ysbail, anrhaith; ysbeiliad, ysbeilwriaeth, ysbeiliawd; trais; lladrad.
Robbins, Ropebands, Robands, *s. pl.* (*rope* a *band*) rhaffrwymau, rhafflegrau; y cyrd â gylymant yr hwyliau wrth yr hwyl-lathau.
Robe, *s.* (Ff.; Ysp. *ropa;* Gw. *roba*) gwisg, ysgin, ysginen, ffaling, mantell; cwnsallt; dilledyn; gŵn; hug, twyg; addurnwisg, urddwisg, harddwisg, llaeswisg, hug laes; pilysen.
Robe of state—teyrnwisg, breninwisg, gwisg freninol, rhialwisg, rhiolwisg, cwnsallt.
Long robe—llaeswisg, gwisg laes, ysgin.
The gentlemen of the long robe—gwŷr y gwisgoedd llaesion; yr ysginogion.
Laywers' robe—gwisgoedd *neu* ysginau cyfreithwyr.
Loose robe—llaeswisg, rhydd-wisg, gwisg laes.
Purple robe—gwisg borffor, porffor-wisg.
Master of the robes—ceidwad y gwisgoedd.
Robe-maker—ysginwr, ysginydd, ysginor.
Robe-making—ysginyddiaeth.
Robing-room—gwisgfa, ysginfa; ystafell ysgino *neu* ymwisgo.
Robe, *v. a.* gwisgo, arwisgo; rhoi gwisg *neu* wisgoedd am; ymwisgo â; ysgino, ffalingo; dilladu.
Robed, *p.* gwisgedig, &c.; ysginog.
Robertsman, Robertsman, *s.* (oddi wrth *Robin Hood*, yr ysbeiliwr) ysbeiliwr cryf, ysbeilydd pybyr.
Robert, Herb-Robert, *s.* trosdrudd, llysiau y llwynog, llysiau Robert.
Robin, *s.* (Ll. *rubecula*) bronrhuddyn, bronrhuddog, brongoch, y frongoch, y rhuddog, y rhwdog, y goch gam, rhobin goch, rhobin rwdog, rhobin ruddog.
Robin-redbreast=*Robin; Redbreast.*
Ragged robin—blodau y frân, blodeuyn y frân.
Wake robin—pidyn y gog, calaf y cethlydd, calaf y mynach.
Robin Hood's pennyworth—y ffäen dros y bysen; ceiniogwerth dda dros ben.
Robin goodfellow—coblyn. [hael.
Roborant, *a.* (Ll. *roborans*) cryfhaol, cadarn-
Roborant, *s.* cyffyr cryfhaol, meddyginiaeth gryfhaol.
Roboration, *s.* (Ll. *roboro*) cryfhad, cadarnhad, nerthiant.
Roborean, Roboreous, *a.* (Ll. *roboreus*) derwin, derwaidd, derwol, o dderwen; cryf, nerthog.
Robust, *a.* (Ll. *robustus*) cryf, pybyr, cydnerth, grymus, grymusol, nerthog, nerthol, cadarn, cadarn-gryf, erddrym, agwrdd, gwrdd, cadr, egniol, ffyrf; cryf fâl derwen.
Robustious, *a.* cryf, pybyr, cydnerth, &c.
Robustness, *s.* cryfder, cadernid, cadernyd, cydnerthedd, pybyrwch, grymusder, grymusdra, cadredd, erddrymedd, nerthogrwydd, nertholrwydd, egni.
Roc, Rukh, *s.* anghenfil o aderyn dychymygol ya chwedloniaeth yr Arabiaid.
Rocambole, *s.* (Ff.) garlleg Yspaen.
Rocella, Roccella, *s.* (Port. *rocche*) lliwgen, clegyrgen.
Rocellic Acid, Roccellic Acid, *s.* sur lliwgenig, sur ciprudd-las.
Roche-alum, *s.* (Ff. *roche=rock*) allog y graig, creigallog.
Rochelle-salt, *s.* halen Rhosiel, hal Rhosiel.
Rochet, *s.* (Ff.) gwenwisg esgob; cwnsallt arglwydd.
Rochet, *s.* (S. *reokche;* Al. *roche*) y torgoch, rhufell.
Rock, *s.* (Ff. *roc, roche;* It. *rocca*) craig, clegr, clegyr, clogwrn; clogwyn.
Towering rock, Sleep rock, taren, rhipyn, craig serth, clogwyn.
Slate-rock — llechyd, llechgraig, craig llechi.
A mass of rock—clogwrn, talp o graig.
Detached rock—clog, clwg.
Overhanging rock—craig grog, clip, tap.
Upon rocks—ar leoedd geirwon (*Act.* xxvii. 29).
Rock, *s.=Roc, Rukh.*
Rock, *s.* (Sw.; D. *rok;* Al. *rocken*) cogail.
Rock, *v.* (D. *rokker;* Al. *rücken*) siglo, rhocsian; treiglo, symmud, *neu* siglo yn ol ac yn mlaen; ymsiglo; ymdreiglo, ymymmud, *neu* ymsiglo yn ol ac yn mlaen.
To rock a cradle—siglo cryd, siglo cawell, siglo cadair fagu.
Rock-alum, *s.* allog y graig, creigallog.
Rock-butter, *s.* ymenyn y graig.
Rock-cress, *s.* berwy y graig, berw y graig, berwr y graig.
Rock-crystal, *s.* creigrisial, crisial y graig.
Rocker, *s.* (o *rock, v.*) siglwr, siglydd, sigledydd.
Rocket, *s.* (D. *raket;* Al. *racketz*) esgynbel, esruthren, picell o dân gwyllt; tanbelen.

Rocket, *s.* (Ll. *eruca*) berwy, berw, berwr.
Water rocket — berwr, berw, *neu* ferwy y dwr; berwr y ffynnonau.
Annual water rocket — berw melyn blyneddol y dwr.
Great water rocket — berwr y torlenydd, berwr y torlanau, berw melyn mwyaf y dwr.
Sea rocket—hegydd.
Sea rocket (*bunias cakile*) — hegydd y morlan.
Dwarf sea rocket—berwr Mon a Manaw.
London rocket — berw, berwy, *neu* ferwr Caersalem.
Cress rocket—beryryn.
Annual cress rocket—beryryn.
Yellow rocket, Bitter winter cress, } berwy y gauaf, berw y gauaf, berwr y gauaf.
Rock-fish, *s.* creig-bysg.
Rockiness, *s.* creigiogrwydd, creigeiddrwydd, creiglydrwydd.
Rocking, *s.* siglad, sigl, sigledigaeth, siglaeth; gwaelod ffordd.
Rocking of a cradle—siglad cryd.
Rocking (in Scotland)—ucherwest wledig, cogeilwest, rhodellwest.
Rocking stone, Logging stone, } maen chwyf, maen chwyfan, maen sigl, maen chwyfain.
Rocking chair—cadair sigl, cadair siglo, cadair chwyfain.
Rocking horse—ceffyl pren, ceffyl bach, ffonfarch.
Rockless, *a.* digraig, anghreigiog.
Rock-oil, *s.* creigolew, olew y graig, creiglws; cleibyg.
Rock-pigeon, *s.* colomen y graig.
Rockplants, *s. pl.* creiglysiau.
Rock-rose, *s.* corrosyn, creigrosyn, rhosyn y graig: *pl.* corros, creigros, rhos y graig.
Hoary dwarf rock-rose—corrosyn lledlwyd, creigrosyn lledlwyd.
Spotted-flowered rock-rose — corrosyn rhuddfanog, creigrosyn rhudd mànog.
Common rock-rose—corrosyn cyffredin, creigrosyn cyffredin; corros cyffredin.
Rock-ruby, *s.* creigruddem, creigrudden.
Rock-salt, *s.* halen y graig, creighalen.
Rock-wood, *s.* creigwydd; *sing.* creigwydden.
Rock-work, *s.* creigwaith; gwaith yn efelychu craig.
Rocky, *a.* creigiog; creigaidd; clogyrnog, clogwynog, clogyrnaidd, clegrog, clegyrog; creigiol; creiglyd; caregog, caregaidd, meinin; ysgyryd; caled fel y graig, y gareg, *neu* y gallestr; caled.
Rocky place — creigle, lle ysgyryd, lle creigiog.
Rocky surface—creiglen, wyneb creigiog.
Rod, *s.* (S.) gwialen, llath, ialen, gwialenffon, gwaroden; erwydden, erwyden, tudlath, dilerbren: *pl.* gwiail, gwial.
Angling rod—genwair, gwialen enwair, gwialen bysgota.
Meting rod—tudlath, gwialen fesur, dilerbren.
Curtain rod—llenlath, llenialen, llenwialen.
Juggler's rod—hudlath.
Divining rod, Rod of divination, } hudlath, hudialen, hudwialen, gwialen ddewinio.
The rod of Moses—llath Moesen, gwialen Moesen, gwialen Moses.
Rod of office—swyddwialen, swyddialen, swyddlath; byrllysg, berllysg.
An officer's rod—swyddwialen, &c.; gwialen swyddog.
Birch rod—gwialen fedw.
Black-rod—y wialen ddu, y swyddwialen ddu, y ferllysg ddu; swyddog, dygiedydd, *neu* ddygiawdwr y wialen ddu.
Usher of the black-rod—dygiedydd y wialen ddu, berllysgydd du, dygiedydd y ferllysg ddu, swyddog y wialen ddu.
Rod (a measure of length)—llath, gwialen, erwydden, erwyden, erwyd, tudlath, dilerbren=5½ llath.
A little rod—gwialenig, gwialenan; llathenig; gwialenyn.
The length of a measuring rod—gwialenaid, gwialenawd.
A stroke *or* stripe with a rod—gwialenawd, gwialenod, gwialenaid.
To beat with a rod—gwialenodio.
Full of rods, Abounding with rods, } gwialog, gwialenog.
To gather rods—gwiala.
There are rods in pickle for you, There are rods in brine for you, } y mae maeddgen ar eich medr; y mae gwialen yn y golch i chwi.
Golden-rod—eurwialen, eurialen, melyneuraid, melyneuraidd.
Shepherd's rod—ffon y bugail, gwialen y bugail.
Rodent, *a.* (Ll. *rodo*) cnöawl, dygnöawl, goddeintiol.
Rodent, *s.* cnofil, cnöydd, dygnöydd, goddeintydd.
Rodents, Rodentia, } *s. pl.* cnofilod, goddeintyddion.
Rodomont, *s.* (Ff.; It. *rodomonte;* oddi wrth *Rodomont*, brenin Algiers) coegymffrostiwr, coegfostiwr, coegffrostiwr, gwagymffrostiwr, bostiwr, bocsachwr.
Rodomont, *a.* bostfawr, ffrostfawr, ffrostus, bostus, bocsachus, ymfolachus.
Rodomontade, *s.* (Ff.) coegymffrost, gwagymffrost, gwag ymffrost, coegfost, coegffrost, bocsach, oferfost; bost, ffrost, *neu* ymffrost rhodresgar; rhodres.
Rodomontade, *v. n.* gwagymffrostio, coegymffrostio, ymffrostio, bocsachu, bragio, brolio, brolian, bostio.
Rodomontadist, Rodomontador, } *s.* coegymffrostiwr, gwagymffrostiwr, coegfostiwr, bocsachwr, bostiwr; llew yn ei araeth a llo yn ei arfau.
Rodomontado, *s.*=*Rodomontade.*
Roe, *s.* (S. *ra, raa;* Al. *reh*) iyrches, ewig.
A young roe—iyrchell.
Roe, Roebuck, } *s.* (Al. *rehbock*) iwrch, cariwrch, iyrchw, eilon: *pl.* iyrchod, iyrch, iyrchwys, ieirch.
A young *or* little roebuck—iyrchyn, iyrchwyn.
Wild roebuck—eilon mynydd, iwrch gwyllt.
Roe, *s.* (Al. *rogen;* D. *roge*) grawn pysgod.
Hard roe, Spawn, Soft roe, Milt, } gronell, lleithon, lleithban, bol meddal, bol lleithban.
Roe-stone, *s.* wyfaen, grawnfaen, maen gronell.

Rogation, *s.* (Ff.; Ll. *rogatio*) erfyniad, deisyfiad, gofyniad; gweddi.
Rogation-Sunday—Sul y gweddïau.
Rogation-week—wythnos y gweddïau.
Rogation-days—dyddiau y gweddïau; tridiau y gweddïau.

Rogue, *s.* (Ll. *rogo;* S. *wregan*, yn ol *Horne Tooke*) dyhiryn, dyhirwas, dyhirwr, dyffeithwr; crwydryn, crwydrwr, crwydriad, crwydrai, un crwydr; hocedwr, twyllwr; anfadyn, anfad-ddyn, rhempyn, crögyn; chwiwgi; digrifwas rhempus, ystrancus, ystrywgar, *neu* adwythig; lleidr.
You little rogue!—y chwiwgi bach! y rhempyn bach! y cono bach!
A rogue in grain—dyhiryn o'i galon; dyhiryn o'i fodd.
A pert little rogue—rhempyn bach pert; coegyn bach pert.

Rogue, *v. n.* crwydro, gwibio; chwarau y dyhiryn, &c.; hocedu.

Roguery, *s.* dyhirwch, anfadrwydd, anonestrwydd; dyhirwaith, hocedwaith; twyll, hoced; castiau dyhiryn, dyhir gastiau, castiau bryntion; rhempusrwydd; cellweirdro.

Rogueship, *s.* cynneddfau dyhiryn; dyhirdod.

Roguish, *a.* dyhir, dyhirog, anonest, twyllgar, hocedus, anfadus, ystrywgar, castiog; rhempus; cellweirgar; crwydraidd; drygionus; chwiwgïaidd.
Roguish plants—planigion basdarddaidd.

Roguishness, *s.* dyhirwch, dyhiredd, dyhirogrwydd, anonestrwydd, twyllgarwch, twyllusrwydd, rhempusrwydd.

Roguy,† *a.*=*Roguish.*

Roll,† *v. a.* (Ff. *brouiller*) cythryblu, cythruddo, blino.

Roin,† *s.* cen, crachen; clafr.

Roint,† *in.*=*Aroynt.*

Roist,† *v. n.* (cyttras â *rustle;* Llyd. *reustla*) bocsachu, gwagymffrostio, coegymffrostio; bygylu; dwndro, trystio.

Roister, } † *s.* bocsachwr, coegymffrostiwr,
Roisterer, } broliwr; dwndrwr.

Roisterly, *a.* bocsachus, gwagymffrostiol, bostfawr; trahäus, bygylus.

Roky,† *a.* (o *reek*) niwlog, cymylog.

Roll, *v.* (It. ac Al. *rollen;* Gael. a Gw. *rol*) treiglo, treillio, troi, amdroi, amdreiglo, ystreiglo, rholio, rholian, trolio, trolian, trylio, trwlio; dyrwyn, dyrynu; cylchio; amgylchu, amlenu; plygu, amblygu; cleingio; torchi; corni, rhwymo; rholbrenu; ymdreiglo, ymdroi, ymrolio; ymdrybaeddu.
To roll about—amdreiglo; gwibio, amwibio.
To roll again—attreiglo; ail dreiglo, &c.
To roll along—treiglo yn mlaen.
To roll before—rhagdreiglo; rhagymdreiglo.
To roll one's self—ymdreiglo; ymdroi; ymdrybaeddu; ymgreinio, ymgreinian; ymddyrwyn; ymdorchi.
To roll one's eyes—troi *neu* dreiglo ei lygaid.
To roll one's eyes about—amdroi *neu* amdreiglo ei lygaid.
To roll in blood—ymdrybaeddu mewn gwaed.
To roll in dirt—ymdrybaeddu mewn tom; ymdreiglo mewn baw; ystreigled mewn baw.
To roll up—rholio, dyrwyn, dyryn; torchi.
To roll in money—ymdroi mewn arian; bod yn llawn arian; bod yn aml ei arian; bod heb le i droi gàn arian; bod heb wybod i ba le y try gàn arian.
Money rolls in upon him—y mae arian yn ymdreiglo arno *neu* iddo o bob parth.
To roll land—rholio tir; rholbrenu *neu* rolfaenu tir.
To roll together—treiglo yn nghyd, &c.
She rolled him in swaddling clothes—rhwymodd ef mewn cadachau; cornodd ef mewn cadachau.
To roll (as a horse)—ymdreiglo, ystreigled, ystreiglo.
A place for rolling one's self in—ymdreiglfa; lle i ymdreiglo.
Apt to roll—hydreigl.
Aptness to roll—hydreigledd.

Roll, *s.* rhol; plyglyfr, claing; coflyfr, cofrestr, cofres; rhestr, rhes; rholyn, (*f.* rholen), trolyn, (*f.* trolen), peth hirgrwn; corn; torch; cyforbren; troell; ysgrif; hasp, brud; treigl, traill, traig, ymdreigl; treigiad; rholiad; †rhan, swydd: *pl.* rholiau, rholiau.
The rolls—y rholau; swyddfa y rholau.
Master of the rolls—meistr y rholau, meistr y coflyfrau.
A roll of cloth—corn o frethyn; rhol o frethyn.
Roll of a pillar—maen pedrogl ar ben colofn; rholen colofn.
Roll of parchment—rhol, corn, *neu* drol o femrwn; trigain croen o femrwn.
Roll (for a woman's head)—torch, rhol ben.
Roll (of a bookbinder)—troell.

Rolled, *p. p.* treigledig, &c.; rholiog.

Roller, *s.* rholyn, rholen; trolyn, rholbren, rholfaen; rhwymyn; treiglydd, treigledydd; rholiedydd, rholydd; trwl; rholwaneg, (*pl.* rholwenyg).
Roller (in ornithology)—y rholydd.
Roller of wool—rholen, rholyn, *neu* rol o wlan.
A child's roller—torch ben, torch.

Rollicking, *a.* bocsachus, bostfawr.

Rolling, *a.* tònog; ar wedd tònau; treiglgar; treigledgar, treigledigol.
A rolling sea—môr tònog, tymhestlog, rhyferthwyog, *neu* chwyddedig.
Rolling eyes—llygaid gwibiog, llygaid amwibiog, llygaid cyflymdro, llygaid hydreigl.
A rolling stone gathers no moss—ni bydd mysyglog maen o'i fynych drafod; y maen à dreigia ni fysogla.

Rolling, *s.* treiglad, amdreiglad, treilliad, treiglawd, treigl, traill, treigledigaeth, treigliant, rholiad.

Rollingly, *ad.* dàn ymdroi ac ymdreiglo; trwy ymdroi ac ymdreiglo; ar led amgrain; ar dreigl, ar draill; yn hydreigl.

Rolling-pin, *s.* rholbren.

Rolling-press, *s.* rholwasg.

Rolling-stone, *s.* rholfaen.

Rolly-pooly, *s.* (o *roll* a *pool*, neu *roll*, *ball*, a *pool*) rhol-bel, chware rhol-bel.

Romage, *s.* (Ff. *remuer*), terfysg, trybestod, trybestyd, ffwdan, ffwndwr.

Roman, *a.* (Ll. *Romanus*, o *Roma*) Rhufeinig,

Rhufeiniaidd, Rhufeiniol; eiddo Rhufain; eiddo y Rhufeiniaid; pabaidd, pabyddol.
Roman letters — llythyrenau Rhufeinig; llythyrenau cyffredin.
The Roman power—y gallu Rhufeinig; y Rhufeiniol gyfoeth.
Roman catholic—pabaidd, pabyddol.
Roman Catholics—Pabyddion, Catholigion, Catholigiaid, Cydoligion, Cydoligion Rhufeinig.
The Roman Catholic Church — Eglwys Rhufain; yr Eglwys Babaidd.
The Roman Catholic religion—y grefydd babaidd; crefydd Eglwys Rhufain.

Romance, *s.* (Ff. *roman;* It. *romanzo*) rhamant; ffughanes, hanes ffuglawn, ffugwaith, ffugchwedl; goudeb, celwydd.

Romance, *v. n.* rhamanta, rhamantu; ffugio ac adrodd chwedlau; adrodd chwedlau anhygoel; celwyddu yn chwyddeiriog; ffugio, celwyddu.

Romance, *s.* Rhamantaeg, Rhamanteg; Rhufeinaeg.

Romancer, *s.* rhamantwr, rhamantydd; ysgrifenwr rhamantau *neu* ffughanesion; ffughanesydd; ffugiwr chwedlau; celwyddwr.

Romancero, *s.* (Ysp.) casgliad o ramantau *neu* ddyrifau.

Romancy, *a.*=*Romantic.*

Romanesque, *s.* (Ff.) rhamantwedd; rhamantaidd.

Romanism, *s.* (o *Roman*) Pabyddiaeth; daliadau Eglwys Rhufain.

Romanist, *s.* pabydd; un o grefyddwyr *neu* aelodau Eglwys Rhufain; Rhufeinydd.

Romanize, *v.* Rhufeineiddio; cydymffurfio *neu* gydymagweddu â'r Rhufeiniaid; canlyn arferion y Rhufeiniaid; ymgymhwyso at dafodiaith y Rhufeiniaid; Lladineiddio, Lladinio; pabeiddio; troi at Babyddiaeth.

Romantic, *a.* (o *romance*) rhamantol, rhamantus, rhamantig; mawrwyllt, mawrwyllt aruthrol; mawrwyllt tu hwnt i natur; mawr i'w ryfeddu yn ngwyllt*edd neu* wyllt*rwydd* ei ymddangosiad; â bair synu wrth ei fawrwyllt*edd*; gwyllt; gwyllt*wedd*; tremwyllt; aruthrol; dychymygol, mympwyol, cymygol, asbri'og; nwythig; od, hynod, anghyffredin; annhebyg i wir; ffugiol, gau, anhygoel, anhygred; disail; didrefn.

Romanticism, *s.* rhamantaeth; rhamantoliaeth.

Romanticness, *s.* rhamantoldeb, rhamantolrwydd, rhamantusrwydd; mawrwyllt*edd*; tremwyllt*edd*, &c.

Romanzovite, *s.* (oddi wrth yr Iarll *Romanzoff*) math ar ddelidfaen.

Romaunt, *s.* (Ff.) dyrif ramantol, canu rhamantus.

Romeine, *s.* (oddi wrth *Romé de l' Isle*, y mwnofydd Ffrengig) math o ddelidfaen.

Romepenny, } *s.* (*Rome*, a S. *pennig* a *sceat*)
Romescot, } ceiniogau Pedr, ceiniogau Rhufain.

Romish, *a.* (o *Rome*, Rhufain) Rhufeinaidd, Rhufeinig, eiddo Rhufain; pabaidd, pabyddol.
The Romish Church — Eglwys Rhufain, Eglwys Rufain; yr Eglwys Babaidd.

Romist, *s.* pabydd.

Romp, *v. n.* (Ff. *ramper;* It. *rampare*) dringo; neidio, llamu, llemain, crychneidio, cyrchneidio; prancio, rhonta, gwilhersu, ymlafnio; chwareu yr hoeden.

Romp, *s.* naid, llam, rhont, cyrchnaid, crychnaid; rhonten, gwilhersen, hoeden, hobi; geneth chwareugar *neu* lamsachus; geneth â garo chwareu a neidio pentwyni gyda'r bechgyn; Cati fachgen; rhes o risiau, dringres; llechwedd.
To play the romp, } chwareu a neidio pen-
To play the ramp, } twyni gyda'r bech-
To ramp, } gyn; chwareu yr hobi; chwareu yr hoeden; rhonta; ymlafnio, gwilhersu.

Rompish, *a.* chwannog i neidio, &c.; chwareugar, rhontus, rhontëig, llamsachus.

Rompishness, *s.* chwareugarwch, rhontusrwydd, llamsachusrwydd.

Rompu, } *s.* (Ll. *rumpo*) peth toredig *neu* wa-
Rompee, } hanedig (yn arfau bonedd).

Ronde, *s.* ysgriflaw gron, llawysgrifen gron.

Rondeau, } *s.* (Ff. *rondeau*) cylchgan; tôn
Rondo, } fywiog.

Rondel, *s.* (o *round*) torp, cryndwr bychan (mewn caerwaith).

Rondle,† *s.* (o *round*) talp crwn.

Rondure,† *s.* (Ff. *rondeur*) cylch, crwn.

Ronion,† *s.* (Ff. *rognon*) trolen o ddynes, trwli mwli, trwlen.

Ront, *s.*=*Runt.*

Rood, *s.* (S. *rod;* Al. *ruthe*) pedwaran erw, chwarthor erw, pedwaran o dir.

Rood, *s.* (S. *rode, rod*) crog, croes, crwys.
The holy rood—y grog fendigaid, y grog santaidd, y groes santaidd.
Holy-rood Day—G*w*yl y Grog; Dydd G*w*yl y Grog; Dydd G*w*yl y Groes; Dydd y Groes Santaidd.

Roodloft, *s.* llofft y grog, llofft y groes, y groglofft.

Roody, *a.* (o *rude*) garw; bras.

Roof, *s.* (S. *rof, hrof*) nen, pen, penty, cronglwyd, cromglwyd, clwyd, trum; to; gortho; mwd; tafiod.
Slate roof, } to llechi, to llechau, llechdo,
Tile roof, } peithyndo, to ceryg, to llechfaen.
Stone roof—to ceryg.
Thatch roof—to gwellt.
Roof of a house—nen, pen, clwyd, cromglwyd, cronglwyd, *neu* drum ty.
Flat roof—nen wastad, gwastad-nen.
Roof of a coach—nen cerbyd.
Vaulted roof, } nen fwd, nenfwd, mwd,
Arched roof, } cromglwyd; nen-faen.
Roof-tile — trumbeithynen, crib-beithynen.
The roof of the mouth—tafiod y genau, gorcharfan, gorcharfanedd, ystefnig.
Dwelling under the same roof—cytty; yn byw dân yr un to.
To bring one under a roof—dwyn un dân gronglwyd; dwyn un i dy.

Roof, *v. a.* nenu, clwydo, penu, mydu; rhoi pen ar; rhoi nen ar; toi, gorthöi; dwyn dân do; dwyn dân gronglwyd; dwyn i dy; gwasgodi; tyo.

Roofing, *s.* defnyddiau nen ty.

Roofless, *a.* dido, heb do, heb ben; heb na thy na tho ganddo uwch ei ben; digysgod, diwasgod; digartref.

Roofy, *a.* nenog; â nenau iddo.

Rook, *s.* (S. *hroc;* Al. *roche*) ydfran, brân

dyddyn, brân bigwen; twyllwr, hocedydd, hocedwr ysglyfgar.
Rook, *s.* (It. *rocco*) iselwr y wyddbwyll.
Rook, *v.* hocedu, twyllo; dwyn.
Rook, *v. n.*=*Ruck*.
Rookery, *s.* nythfa ydfrain, llwyn yr ydfrain; llwyn y brain; trythyllfa.
Rooky, *a.* llawn ydfrain; â gyfanneddir gân ydfrain.
Room, *s.* (S., D., a Sw. *rum*; Al. *raum*) lle; cyfwng, lle gwag; meithder lle, eangder lle; ystafell, rhandy, cell, llogawd; cyfle, achlysur.
A small room—ystafellan, ystafellig, ystafell fechan.
Upper room—goruch ystafell; llofft.
Joint room — cydgell, cynghell, ystafell gyd.
Private room—ystafell ddirgel, neilltuedig, ysgyfala, *neu* anghyhoedd.
Drawing-room — cyfarchfa, cyfarchgell, neilltugell, ystafell ymgynnull, ystafell gyfarch; cilgell, encilfa; cyfarchgelliaid, ymgynnulliaid.
Board-room — ystafell pwyllgor, ystafell cyssedd, cysseddfa.
The board-room—ystafell y pwyllgor, y gysseddfa.
News-room — ystafell newyddiaduron, ystafell y newyddion.
To make room—gwneuthur lle, gwneyd lle; rhoi ffordd; gwneuthur ffordd.
To supply another's room—dirprwyo.
A fine house for room—ty godidog *neu* hynod am ddigon o le; lle hynod *neu* odidog am amledd o le.
To give room—rhoi lle; rhoi ffordd; cilio, encilio, ymneilltuo.
The Lord hath made room for us—yr eangodd yr Arglwydd arnom (*Gen.* xxvi. 22).
Thou preparedst room before it—arloesaist o'i blaen (*Salm* lxxx. 9).
In a large room—mewn eangder (*Salm* xxxi. 8).
Insomuch there was no room to receive them—hyd na annent (*Marc* ii. 2).
The uppermost rooms at feasts—y prif eisteddleoedd mewn swperau (*Marc* xii. 39).
Room, *v. n.* llettya; bod mewn ystafell.
Roomage,† *s.* (o *room*) lle; eangder, meithder; maint lle.
Roomful, *a.* ystafellog; llawn o ystafelloedd *neu* ystefyll.
Roomful, *s.* ystafellaid, llonaid ystafell.
Roominess, *s.* helaethrwydd, eangrwydd, lleogrwydd; eangder lle, helaethrwydd lle.
Roomy, *a.* helaeth, eang, lleog; â digon o le ynddo.
Roop, *s.* crygi, crygni.
Roost, *s.* (S. *hrost*; It. *roost*) esgynbren; clwyd ieir; clwyd.
At roost—ar y glwyd, ar glwyd; ar yr esgynbren; yn cysgu.
Roost, *v. n.* bod ar y glwyd; bod ar glwyd; clwydo; eistedd ar esgynbren; eistedd ar glwyd ieir; cysgu.
To go to roost—myned i'r glwyd; myned *neu* esgyn i'r esgynbren; myned i glwydo; myned i gysgu.
Rooster, *s.* ceiliog.
Root, *s.* (D. *rod*; Sw. *rot*) gwreiddyn; bon; ail, sylfaen; gwaelod; dechreu, dechreuad; ach; sawdd; gwreiddair: *pl.* gwraidd, gwreiddiau.
Root (in arithmetic and algebra)—sawdd, gwreiddyn.
Square root—arsawdd, gwreiddyn pŵer.
Square root (as a rule)—arsoddiaeth.
Cube root—trysawdd, trysawd, gwreiddyn trysawdd.
Cube root (as a rule)—trysoddiaeth, trysodiaeth.
To take root—gwreiddio; cymmeryd neu fwrw gwraidd.
To take deep root—gwreiddio yn ddwfn; dwfn wreiddio; greddfu.
Garden roots—gwreidd-lysiau, gwreiddiau gardd; gwreidd-lysiau gardd.
Roots of words—gwraidd, gwreiddiau, neu wreiddolion geiriau; gwreiddeiriau.
Up by the root, } o'r gwreiddyn; o'r
Up from the root, } gwraidd; yn llwyr ac yn gwbl; yn llwyr achlân.
Having roots—gwreiddiog; â gwreiddiau iddo.
Abounding in roots—gwreiddiog; âg am wreiddiau iddo; amlwraidd.
Wanting roots, } diwraidd; heb wraidd
Having no roots, } neu wreiddiau iddo.
Be thou plucked up by the root—ymddadwreiddia, ymddiwreiddia.
Of the root, }
Belonging to the root, } gwreiddiol.
Springing from the root, }
Root, *v.* gwreiddio; cymmeryd neu fwrw gwraidd; ymwreiddio; planu yn ddwfn; greddfu.
To be deeply rooted—bod wedi gwreiddio yn ddwfn; bod yn ddwfn wreiddiedig; bod wedi greddfu.
Root, *v.* (cyfathrach i'r gair blaenorol; S. *wrot*, *wrotan*; D. *roder*; Sw. *rota*) turio, tyrio, twrio; dadwreiddio, diwreiddio, dadwraidd.
To root up, } diwreiddio, dadwreiddio;
To root out, } dinystrio.
Be thou rooted up—ymddadwreiddia, ymddiwreiddia.
Not to be rooted out, } anniwraidd; nas
Not *to* be rooted up, } gellir ei ddiwreiddio; anniwreiddiadwy.
Root-eater, *s.* bwytäwr gwreiddiau; anifail â ymbortho ar wreiddiau.
Rooted, *p. p.* gwreiddiedig, &c.; gwreiddiog; gwreiddiol; greddfol; dwfn; dwys.
Rootedness, *s.* gwreiddiogrwydd.
Rooter, *s.* gwreiddiwr, gwreiddiedydd; dadwreiddiwr, diwreiddiwr.
Root-house, *s.* gwreidd-dy, ty gwraidd.
Root-leaf, *s.* dalen â dyf o'r gwreiddyn.
Rootlet, *s.* gwreiddigyn, gwreiddyn bychan: *pl.* gwreiddigion.
Rooty, *a.* gwreiddiog, llawn gwreiddiau; âg aml wreiddiau iddo; amlwraidd.
Ropalic, *a.* (Gr. *rhopalon*) ar lun clwpa neu gwlbren.
Rope, *s.* (S. *rap*; Gw. *ropa*) rhaff, rheffyn, cord, corden, rhefog; llyfan.
A small rope—rheffyn, rhaffan, cordan, cordyn.
To bind *or* tie with a rope—rhaffu, rhaffio, rhaffo; rhwymo *neu* glymu â rhaff; rhoi rhaff am.
A rope of onions—rhaff o wynwyn; rhaffaid o wynwyn.

To give one rope enough—rhoi i un ddigon o raff; rhoi i un lawn ryddid.
Give him rope enough, and he will hang himself—rhowch iddo ddigon o raff, ac efe a grog ei hun; gollyngwch y rhaff iddo, ac efe a grog ei hun.
A cart-rope—rhaff men, rhaff gart.
To pack up with ropes—rhaffu; rhwymo â rhaffau.
Rope-ripe—cyw y cebystr; llwyth y cebystr; crogyn o ddyn; cyw y crogbren; un addfed i'r crogbren.
To be upon the high ropes—ymddwyn yn sythfalch *neu* yn uchelfalch; bod ar y tant; bod ar yr uchel-dánt.

Rope, *v. n.* gludiogi, myned yn ludiog; edafeddu, llinynu, llinynogi; rhedeg *neu* ddyferu yn llinynog; bod yn llinynog; rhaffu.
Rope-bands, *s. pl.*=*Robbins.*
Rope-dancer, *s.* rhaff-ddawnsiwr, dawnsiwr rhaff, rhaff-gerddedwr, rhafflamidydd; un à gerddo ac à ddawnsio ar raff.
Rope-dancing, *s.* rhaff-ddawns, dawns ar raff, llamidyddiaeth rhaff, rhafflamidyddiaeth.
Rope-maker, *s.* rhaffwr, gwneuthurwr rhaffau, nyddwr rhaffau; rheffynwr, rheffynydd.
Rope-making, *s.* rhaffwriaeth, gwneuthuriad rhaffau.
Roper, *s.* sypynwr, bwrnelwr, byrniwr, rhwymwr, rhaffwr, cordenwr.
Ropery, *s.* rhafflan, rhaffle; dyhir gastiau, castiau cyw y cebystr, castiau dyhiryn, castiau bryntion.
Ropes, *s. pl.* (S. *roppas*) perfedd adar.
Rope-trick, *s.* cast cyw y cebystr, cast dyhiryn, cast brwnt.
Rope-walk, *s.* rhafflan.
Rope-yard, *s.* rhafflan.
Rope-yarn, *s.* edafedd rhaffau, edafedd rhaff.
Ropiness, *s.* gludiogrwydd, gludrwydd, gludiolrwydd, llinynogrwydd; tew-wydnedd, gwydnedd.
Roporography, *s.* (Gr. *rhópos* a *graphô*) rhyw ddull Arabwedd o addurno adeiladau.
Ropy, *a.* (o *rope*) gludiog, llinynog, edafeddog, gludiol, gwydn, glud, glynol; tew-wydn.
Roquelaure, *s.* (Ff. oddi wrth y Dug *de Roquelaure*) mantell, cochl, mantell gwŷr; math ar fantell yn cau yn mlaen.
Roral, *a.* (Ll. *roralis*, o *ros*) gwlithog; gwlithol.
Roration,† *s.* (Ll. *roratio*) gwlithiad, syrthiad gwlith.
Rorid, *a.* (Ll. *roridus*) gwlithog.
Roriferous, *a.* (Ll. *rorifer*) à ddyco wlith; gwlithlyd.
Rorifluent, *a.* (Ll. *ros* a *fluo*) gwlithred; yn llifo gàn wlith.
Rorqual, *s.* (Norwyaeg, *rorqualus*) math ar forfil.
Rory, *a.* (Ll. *ros, roris*) gwlithog.
Rosa, *s.* (Ll.) rhosyn, breilw, breila; rhos.
Rosaceous, *a.* (Ll. *rosaceus*) rhosynaidd; ar ddull *neu* lun rhosyn.
Rosary, *s.* (Ll. *rosarium*) rhosbleth, pendel; gleiures, cofrestr paderau, rhes paderau, pader-res.
Rosasic, } *a.* (Ll. *roseus*) rhosig, rhosliwig.
Rosacic, }
Roscid, *a.* (Ll. *roscidus*) gwlithog.
Rose, *s.* (Ll. *rosa*; Ff. *rose*; D. ac Al. *rose*) rhosyn, (*f.* rhosen,) breila, breilw; y rhos; rhosglwm, rhosaddurn: *pl.* rhos, rhosynau, brail.
Red roses—rhos cochion.
White roses—rhos gwynion.
Dog-rose—ciros, egroeswydd, ogfaenllwyn, ogfaenwydd, marchfieri, merddrain, rhos y cwn, rhos gwylltion: *sing.* cirosyn, merddraenen, marchfiaren.
White dog-rose—cirios gwŷn.
Downy-leaved dog-rose—rhosyn lledwlanog.
Roughish-leaved dog-rose—rhosyn lledarw.
Rock-rose—corrosyn, creigrosyn, rhosyn y graig.
Burnet rose—mwcog.
Sherardian rose—rhosyn Sherard.
Guelder-rose, } gwifwrnwydd, corswig;
Gelder-rose, } corswigen, ysgaw y gors, corsysgaw.
Rose-campion—gwynddail, tewbanog wèn wryw.
Mountain rose—rhosyn y mynydd, coronllys, daiarllys, blodau y brenin.
Cup-rose—pabi, drewg, drewlys, drewglys, bulwg Ffreinig, bulwg Ffrengig, nill, cibrosyn, cibros.
Abounding with roses—rhosawg, rhosynog, breiliog; llawn rhos, llawn breilw.
York and Lancaster roses—rhos brithion, (*sing.* rhosyn brith); rhos Caerefrog a Chaerwerydd.
The rival roses—y rhos cydymgeisiol=rhosynau Caerefrog a Chaerwerydd.
Under the rose—mewn cyfrinach, yn gyfrinachol, yn ddystaw gyfrinachol; yn ddirgel, tàn gel; tàn *neu* mewn ymddiried.
Under the rose be it spoken—mewn cyfrinach y dyweder ef; na boed son; bid ddirgel, bydded ddirgel.

Roseal, *a.* (Ll. *roseus*) rhosaidd, rhosynaidd, fel rhosyn.
Rose-apple, *s.* rhos-afal.
Roseate, *a.* (Ff. *rosat*) rhosawg, rhosynog, rhosain, breiliog, llawn rhos; rhosliwiog; blodeuog, gwulliog.
Rosebay, *s.* rhos-lawryf.
Dwarf rosebay=*Rhododendron.*
Rose-bud, *s.* rhos-flaguryn, blaguryn rhos, rhosyn penganad, rhosyn heb ymagor: *pl.* rhos-flagur.
Rosebush, *s.* rhoslwyn, rhosberth, llwyn rhos, perth ros, llwyn breilw; rhoswydden.
Rose-coloured, } *a.* rhosliwiog, rhosliw; coch,
Rose-hued, } gwridog.
Rosed,† *a.* coch, rhudd.
Rose-faced, *a.* wynebgoch, wynebrudd.
Rose-mallow, *s.* hocys bendigaid, hocys y gerddi.
Rosemary, *s.* (Ll. *rosmarinus*=rhos y môr) rhos Mair, rhos Mari, rhosmari, ysbwynwydd.
Wild rosemary—rhos Mair gwyllt, rhos Mari gwyllt, ysbwynwydd gwyllt.
Rose-noble, *s.* rhos-nobl=bath aur, à gerddai tua'r flwyddyn 1344, am 16*s.*, yn ol *Johnson*; neu 6*s.* 8*c.*, yn ol awduron ereill.
Rose-root, } *s.* rhoslys, pren y ddannodd.
Rose-wort, }
Rosery, *s.* (Ll. *rosarium*) rhosfan, gardd ros, rhosardd, gwely rhos, rhoslwyn.
Roset,† *s.* (Ff. *rosette*) rhosliw, lliw coch.

Rose-tree, *s.* rhoswydden, rhosbren, rhosgoeden: *pl.* rhoswydd, rhosgoed.
Rosette, *s.* (Ff.) rhosaddurn, rhosan, rhosglwm, cwlwm ymodenau; rhosliw, lliw rhos, rhosgoch, lliw coch.
Rose-water, *s.* rhosddwr, rhosddwfr, dwr rhos, dwfr rhos, rhoswy.
Rose-window, *s.* rhos-ffenestr, ffenestr ros, ffenestr ruddos.
Rose-wood, *s.* (*amyris balsamifera*) rhoswydd, rhosgoed.
Rose-wort, *s.* rhoslys, pren y ddannodd.
Rosicrucian, *s.* (Ll. *ros* a *crux*) Rhosgroesog.
Rosicrucians—Rhosgroesogion, Coshgroesolion; Brodyr o urdd y Groes Rosawg; Marchogion y Groes Goch.
Rosicrucian, *a.* perthynol i'r Rhosgroesogion; Rhosgroesog.
Rosier,† *s.* (Ff.)=*Rosery.*
Rosin, *s.* (Ff. *résine*) ystor, ystawr.
Rosin, *v. a.* ystori; rhoi ystor ar; rhwbio âg ystor; cyweiriog âg ystor.
Rosiness, *s.* (o *rosy*) gwridgochni, gwridgochedd; rhosliwiogrwydd.
Rosiny, *a.* (o *rosin*) ystoraidd; ystorawl; ystorawg.
Rosland, *s.* (C. *rhos*, a *land*) rhosdir; tir grugog; corsdir.
Rosmarine,† *s.*=*Rosemary.*
Rosmarinus, *s.* (Ll.)=*Rosemary.*
Rossel,† *s.* tir ysgafn, tir mwrl.
Rossel,† *a.* ysgafn, rhydd, mwrl, chwâl.
Rosset, *s.* math ar ystlum.
Rossignol, *s.* (Ff.) yr eos.
Rostel, } **Rostellum,** } *s.* (Ll. *rostellum*) ysnitell.
Rostellate, *a.* ysnitellog.
Rostelliform, *a.* ysnitellaidd; ar lun neu ddull ysnitell.
Roster, *s.* (llygriad o *register*) tafien dyledswyddau swyddogion milwraidd.
Rostral, *a.* (o'r Ll. *rostrum*) ar ddull duryn llong; ffluregol, durynol; gylfinol.
Rostrate, } **Rostrated,** } *a.* (Ll. *rostratus*) gylfinog, gylfog, gylfannog; â phig neu ylfin iddo; durynog.
Rostriform, *a.* ar lun gylfin; ar ddull pig.
Rostrulum, *s.* (Ll.) gylfin bychan.
Rostrum, *s.* (Ll.) gylfin, gylf, gylfant, pig; gwp; duryn llong; esgynlawr; areithfa, areithle, pregethfa; miswrn cam; pipell y wagell.
Rosulate, *a.* (o *rose*) â fo yn sypiau bychain rhosynaidd.
Rosy, *a.* (o *rose*) rhosaidd, rhosynaidd; tebyg i'r rhos neu y rhosyn; rhosliw, rhosliwiog; coch fel y rhosyn; cyn goched a'r rhosyn; o liw y rhos cochion; per fel y rhosyn; cyn bered a'r rhosyn; rhosawg, rhosynog, breiliog; gwridgoch, gwridog; blodeuog; coch, ffion.
Rosy lips—gwefusau o liw y rhosyn; gwefusau rhosliwiog; gwefusau rhosgochion.
Rosy-coloured—rhosliwiog, rhosliw; rhosgoch.
Rosy-red—rhosgoch.
Rosy-cross, *s.* y groes goch.
Knights of the Rosy-Cross—Marchogion y Groes Goch=Rhosgroesogion.
Rot, *v.* (S. *rotian*; Is. *rotten*) pydru, braenu, madru, mallu, madreddu, llygru; gwneuthur yn bwdr neu yn fraenllyd; peri yn bwdr neu yn fraenllyd; myned yn bwdr neu yn fraenllyd.
Rot, *s.* malldod, mellni; pydredd, madredd, braen, braenedd; pwd.
Dry rot—braen sych, sychfraen, sych fraenedd, gwiddoniad.
White rot—toddaid wèn, toddedig wèn; amrain, llysiau y geiniog, cron y gwaenydd.
Rotalites, } **Rotalia,** } *s. pl.* (Ll. *rota*) cregyn rhodawl.
Rotary, *a.* (Ll. *rota*) troawl, amdroawl, cylchol, chwyldroawl, rhodawl, damredol, yn troi, coreddus, coreddol.
Rotate, *a.* rhodwedd, rhodweddog.
Rotate, *v. n.* troi, cylchdröi.
Rotated, *a.* tröedig, amdröedig, chwyldröedig, cylchdröedig.
Rotation, *s.* (Ll. *rotatio*) troad, cylchdroad, chwyldroad, chwyldröedigaeth, chweledigaeth, cylchyniad, chwyliad, compawd; tro, cylchdro, chwyldro, cylch, cylch tro, cylch cyfnewid, chwyl; oliant, olinaeth, oliad.
By rotation—ar gylch.
In rotation—yn ei gylch.
Rotation of offices—cylch cyfnewid swyddau.
Rotative, *a.*=*Rotary.*
Rotator, *s.* (Ll.) tröedydd, trogyhyr.
Rotatories, } **Rotatoria,** } *s. pl.* (Ll. *rota*) rhodfilionod.
Rotatory, *a.* troawl, amdroawl, amrodawl, cylchdroawl, chwyldroawl, damredol; olianol.
Rotbollia, *s.* corwellt y morfa, corwellt amaidd.
Rote, *s.* (talfyriad o *crowd*, C. *crwth*, Gw. *cruit*) math o erestyn neu berwg.
Rote, *s.* (Ll. *rota*) cylchred; cylch o eiriau; rhygom; tafodleferydd; geiriau â ddygwyd yn unig ar y cof.
By rote—ar dafodleferydd; ar rediad tafod; ar gof; ar ei gof.
To speak by rote—rhygomio; llefaru ar dafodleferydd; rhigymu.
A long rote—rhigwm.
Rote, *v.* dysgu ar dafodleferydd; dysgu ar gof; rhygomio; trysori yn y cof heb ofalu am y deall; oliannu; myned allan ar gylch.
Rother,† *a.* (S. *hrythor*) ychol; o ryw yr ych.
Rother-beasts,† *s. pl.* anifeiliaid cyrnig, da duon.
Rother-nails, *s. pl.* (llygriad o *rudder-nails*) hoelion y llyw.
Rotifers, } **Rotifera,** } *s. pl.* (Ll. *rota* a *fero*) rhodfilionod, milionos rhodawg.
Rotten, *a.* (o *rot*; Sw. *rutten*) pwdr, braen, braenllyd, braenedig, pydredig, mall, hadl; llygredig, madr, madreddog; afiachus; gwystyn; crin; drygsawrus, drewllyd.
Rotten ready (as meat)—rhy ddigon; rhy ferw; rhybob.
Rotten at the core—â chalon ddrwg neu fall iddo; drwg o'i galon; drwg ei galon; drwg yn ei galon.
Rotten egg—wy olwc, wy mysorig, closc wy, wy hadl, wy madreddog.
A rotten trick—malldro, tro budr, tro brwnt.
Rotten dung—malldail.

Old rotten rags—hen fratiau pydron; hen fratiau budron; hen bwdr fratiau.

Rottenness, *s.* pydredd, braenedd, braender, braenllydrwydd, braenllydedd, pydrni, hadledd; llygredd; madredd, malldod, mellni, braen.

Rotten-stone, *s.* mallfaen; cleien.

Rotund, *a.* (Ll. *rotundus*) crwn, (*f.* cron); cyfrgrwn, cylchgrwn, dygrwn; cyrfol, cyrfaidd.

Rotunda, *s.* (It. *rotondo*) cryndy, ty crwn, cronadail, adail gron.

Rotundifolious, *a.* (Ll. *rotundus* a *folium*) crynddeiliog.

Rotundity, *s.* crynder, crynedd, crynrwydd; bolawd; praffder.

Rouble, } *s.* (R.) rwbl=darn o arian Rwssia,
Ruble, } gwerth o ddeutu 3*s.* 4*c.*

Roue, *s.* (Ff.) un penrydd, wttreswr; un à ymroddo i bleser a thrythyllwch.

Rouen, *s.*=*Rowen.*

Rouge, *a.* (Ff.) coch.

Rouge dragon—draig goch; rhingyll y ddraig goch.

Rouge cross—croes goch; rhingyll y groes goch.

Rouge, *s.* coch, paent coch, lliw coch, cochliw, paent gwyneb, gruddliw.

Rouge, *v.* paentio yn goch; lliwio *neu* baentio yr wyneb.

Rough, *a.* (S. *hreog, hrug, rug;* Is. *rusig*) garw, gerwin, agarw, gerwinol; anwastad, clogyrnog, ysgyryd; bras; afiyfn, anllyfn, anllathr, anllathraidd, afiathr, afiathraidd, anghabol; tònog, tymhestlog, rhyferthwyog; sarig, afrywiog, anfwyn, difoes; hyll; hagr; crych; cryg; ysgethrog; blewog; sur; chwerw; chwefr.

A rough sea—môr garw, tònog, tymhestlog, *neu* ryferthwyog; garw fôr.

To grow rough—gerwino; myned yn arw, &c.; hyllu.

To make rough — garwhau; peri *neu* wneuthur yn arw, &c.; anwastatäu.

Rough garment—gwisg arw; crys *neu* wisg o rawn (*Sech.* xiii. 4).

Rough, *v. a.* dâl ati trwy y teg a'r garw; gyru arni trwy y tew a'r teneu.

To rough a horse—tori ceffyl; tori ceffyl at ddybenion milwraidd.

Rough, *s.* y garw; gerwinder; tywydd garw.

In the rough—yn y cri; yn y garw.

Roughcast, *v. a.* (*rough* a *cast*) braslunio, brasgynllunio, bras ddarlunio; brasgaenu, brasgaenenu, garw blastro, garw gymrydu, garw gaenu, garw gaenenu, garw grawenu, brasgrawenu, bras gymrydu.

Roughcast, *s.* braslun, brasgynllun, bras ddarlun; brasgaen, brasgaenen, garw blastr, plastr garw, garw gaenen, brasgrawen, garw grawen, garw gresten, garw gymrwd.

Roughcasting, *s.* brasluniad; brasgaeniad, garw blastrad, garw gaeniad, brasgraweniad.

Roughdraft, } *s.* braslun, brasgynllun, bras-
Roughdraught, } dyniad.

Roughdraw, *v. a.* braslunio, brasgynllunio, brasdynu.

Roughen, *v.* garwhau; peri *neu* wneuthur yn arw, &c.; anwastatäu; gerwino; myned *neu* dyfu yn arw, &c.; graenu.

Rough-footed, *a.* garw-droediog, pludroediog, plubediog, troed-arw.

Rough-hew, *v. a.* brasnaddu; braslunio.

Rough-hewn, *a.* brasnaddedig, à frasnaddwyd; garw; afiedlais, trwsgl, anfoneddigaidd, difoes, anghoethedig.

Roughing, *s.* plastr teneu ar waith priddfaini neu geryg.

Roughings, *s. pl.* adladd, attwf.

Roughish, *a.* garwaidd, lledarw, go arw.

Rough-leaved, *a.* garw-ddeiliog, graen-ddeiliog, garw ei ddail.

Roughly, *ad.* yn arw, &c.

Roughness, *s.* garwedd, garwder, gerwindeb, gerwinder; afrywiogrwydd; anwastadrwydd; afiyfnder; crychedd; cryg, crygi, crygni; sarigrwydd; crasder; afiedneisrwydd, annillynrwydd.

Rough-rider, *s.* torwr ceffylau, torwr meirch.

Rough-setter, *s.* saer ceryg geirwon.

Roughshod, *a.* wedi ei bedoli yn arw; â hoelion rhew yn ei bedolau; pedol-arw.

To ride roughshod—marchog trwy y teg a'r garw; marchog trwy y tew a'r teneu; canlyn peth trwy y tew a'r teneu; erlyn peth trwy y teg a'r garw; dylyn peth trwy y teg a'r hagr.

Rough-work, *v. a.* brasweithio, gweithio yn drwsgl, gweithio yn arw.

Rough-wrought, *a.* à frasweithiwyd, brasweithiedig.

Rouleau, *s.* (Ff.) rhol fechan.

Roulette, *s.* (Ff.) math ar hapchwareu.

Roun,† *v.* (Al. *rounen;* S. *runian*) sibrwd, sisial, yngan.

Rounce, *s.* braich argraffwasg, braich carfan argraffwasg, gwasg-fraich.

Rounceval, *s.* (Ysp. o *Roncesvalles*, wrth odre y Barwynion) pys brychion, ydbys brychion, bryeh-bys mawrion, pys Rownseval.

Round, *a.* (Ff. *rond;* Ysp. ac It. *ronda;* Al., D., a Sw. *rund*) crwn, (*f.* cron); cylchgrwn, cyfrgrwn; amgant, cyrfol, cyrfaidd, cylchol, cylchaidd; turn; teg, llyfn; cyflawn, cyfan; llawn; bywiog; buan, heinif; hyf; parod; rhydd; mawr, helaeth; didwyll, diddichell, clau; rhugl; llyfn a llawn, llyfn a chyflawn; llithrig; da.

Round at the end—talgrwn, (*f.* talgron).

Round and long—hirgrwn; paladr-grwn.

Perfectly round—cyfrgrwn, (*f.* cyfrgron).

Round number—nifer cyfan, rhifedi cyfan, nifer crwn.

Round body—corff crwn, cnap, clweh.

Round mass—talp crwn, clamp crwn, crynswp, crynswth, cnwff, crwd.

To go in a round course—comio, amgylchu, cwmpasu.

Half round—hanner crwn, hannergrwn; ar wedd hanner cylch.

A round sum of money—sum mawr *neu* helaeth o arian; sum nid bychan o arian; sum da o arian; arian lawer; swrn o arian; swm mawr o arian, &c.

A good round trot—llawn duth; tuth bywiog da.

To become round—ymgrynhau; myned yn grwn, &c.; ymdroi yn gylch *neu* yn dorch; myned yn dorch; ymdorchi; ymddyrwyn.

To make round—crynhau; gwneuthur yn grwn, &c.; talgrynu, amgrynu.

I must be round with you—rhaid i mi fod yn ddidwyll â chwi; rhaid i mi ddywedyd y gwir yn ddiddarbyn wyneb wrthych.

Round, *s.* cylch, crwn, cant, amgant; tro, cylchdro, trogylch, chwyl, chwyldro, treigl; cylchdaith; comp, cwmp, com, trwn, tron, twrn; cibli; cyfeddach; ffon ysgol.
A little round— cylchyn, cylchen, cylchig, crynyn, cylch bychan.
A half round—hanner cylch, hanner crwn.
In a round—yn gylch, mewn cylch.
I took a round—cymmerais dro.
The sun has performed his round—yr haul a gyflawnodd ei gylch.
I will walk the round—af i'm cylchdaith; af i'm dyddgylch; mi a gerddaf y cylch.
In the whole round of my time—yn holl ystod fy mywyd; yn holl ystod fy oes; trwy gydol fy mywyd; trwy gydol fy oes.
Round of a ladder—ffon ysgol.
A round of beef—crwn o gig eidion; goforddwyd o gig eidion.
A round in dancing—cylchdro mewn dawns; cylch mewn dawns; dawns-gylch.
Round-bodied—archgrwn.

Round, *ad.* oddi amgylch, o amgylch, o gylch, o ddeutu, o bob tu, o gwmpas; yn grwn, yn gylchol, yn gylch.
Round about—oddi amgylch, cylch ogylch, amgylch ogylch.
To send round about—cylchanfon; anfon oddi amgylch.
The country round about—y wlad oddi amgylch.
Round about me—o'm hamgylch, yn fy nghylch, o'm deutu, &c.
Round about them—o'u hamgylch, &c.; amddynt.
To turn round—amdroi, cylchdroi, chwyldroi; troi o gylch; troi o amgylch.
To clip round—amdocio, &c.
To compass round—amgylchu, amgylchynu.
He turns round—efe a dry yn gylch.
Drink round—yfwch o bobtu.
He looked round—edrychodd o amgylch; edrychodd yn ei gylch.
A turn round—cylchdro, chwyldro, sidelldro.
All the year round—trwy gydol y flwyddyn; yn hyd y flwyddyn.
To go round—myned *neu* gerdded o amgylch; myned *neu* gerdded oddi amgylch; amgylchu, cwmpasu, amdroi, chwyldroi; troi.
To run round—amredeg, cylchredeg, damredeg, amdroi, cylchdroi, chwyldroi, amdeithio, cylchdeithio; rhedeg o amgylch, &c.

Round, *prep.* o amgylch, oddi amgylch, am, o gylch, o ddeutu, o bobtu, yn nghylch, o beutu, deutu, cylch, yn nghylchyn.

Round, *v.* crynhau; peri *neu* wneuthur yn grwn, &c.; amgylchu, amgylchynu, cylchynu, amgrynu, cylchu; talgrynu; llyfn-lenwi; peri yn llyfn ac yn gyflawn; gwneuthur yn llawn ac yn llyfnred; gwneuthur yn llawn ac yn llithrig; peri i chwyddo allan; peri yn uchelsaf; ymgrynhau; myned yn grwn, &c.; ymdorchi, ymddyrwyn; myned o amgylch; ymdroi yn gylch.
To round up—codi, cwnu.

Round,† *v. n.* (S. *runnian*) sisial, sibrwd, sïo, dywedyd yn y glust.

Roundabout, *a.* o amgylch, amgylch ogylch, o amgylch ogylch, odd amgylch, o gwmpas; cylchynol, amgylchol, cwmpasol, cwmpasog; helaeth; anghryno, llaes.
A roundabout story—chwedl gylchynol, chwedl amleiriog, chwedl gwmpasog; chwedl o ben i ben.

Roundabout, *s.* amgob, amgoben; amdroell.

Roundbacked, } *a.* gwargrwm, (*f.* gwar-
Roundshouldered, } grom), cefngrwm, (*f.* cefn-grom), gwargrwn, (*f.* gwargron).

Roundel, }
Roundelay, } *s.* (*Ff. rondelet*) cylchgan.
Roundo, }

Roundel, *s.* (*Ff. rondelle*) llobyn, pelen; tarian gron, rhestrog; golyn ffonwaew, claes rhain; golyn y gesail.

Rounder,† *s.* amgylchedd, amgant.

Roundhand, *s.* llaw gron, ysgriflaw gron, llawysgrifen gron.

Roundhead, *s.* (*round* a *head*) pengrwn, pengryniad: *f.* pengron: *pl.* pengryniaid, penau crynion, gwŷr y penau crynion: *dim.* pengrynyn, (*f.* pengrynen). [gron.

Roundheaded, *a.* pengrwn, pengrynog: *f.* pen-

Roundhouse, *s.* cryndy, ty crwn.

Rounding, *a.* crwn; crynaidd, cylchaidd, grwn.

Rounding, *s.* cordyn à rwymir o amgylch rhaff.

Roundish, *a.* crynaidd, lledgrwn, gogrwn, pelaidd.

Roundishness, *s.* cryneiddrwydd, lledgrynder, gogrynder.

Roundlet, *s.* cylchen, cylchyn, cylchig.

Roundly, *ad.* yn grwn, &c.; yn rhwydd ddiymattal; yn rhydd ddiarbed; yn eofn, yn hyf; yn amlwg, yn eglur, yn oleu; yn ddifwngal, yn groew, yn groew eglur; yn ddigel; heb gadw dim yn ol; heb gadw dim yn y meddwl; achlân, yn llwyr.
I tell you roundly—yr wyf yn dywedyd i chwi *neu* wrthyoh yn ddifwngial *neu* yn eofn.
To take one up roundly—dwrdio *neu* sonu yn dost; ceryddu yn llym; dwrdio, ymdwrdio; cymmeryd i fyny ar hyd ac ar draws; cymmeryd i fyny yn grwn ac ar groes.
To go roundly to work—myned o ddifrif yn nghyd â'i waith *neu* orchwyl; myned o wir ddifrif yn nghyd â'i waith *neu* orchwyl; myned gyda llawn fwriad yn nghylch gwaith; myned â llawn fwriad yn nghylch ei waith.

Roundness, *s.* crynder, crynedd, crynrwydd, cylcholrwydd, cylcholdeb, cyrfoldeb; cemer; llawnder, rhugledd, llithrigrwydd; annyblygedd, tegwch, disomrwydd, gonestrwydd, anrhychellgarwch, cleuder; hyfdra, eonder, &c.

Roundridge, *v. a.* gwneuthur gryniau crynion.

Roundrobin, *s.* (*Ff. rond* a *ruban*) deiseb neu gofen â'r enwau wrthi wedi eu hysgrifenu yn gylch *neu* yn grwn; gweithred gyfymrwymol, gweithred ymgyfrwymol.

Rounds, *s. pl.* cylchoedd; cylchoedd gwyllt, gwyl-gylchoedd, gwyldeithiau; pen crwn.
To go the rounds—cerdded y cylchoedd; gwyldeithio, gwyl-gylchu.

Round-table, *s.* bwrdd crwn, bord gron.
Knights of the Round Table—Marchogion y Ford Gron, Marchogion y Bwrdd Crwn; Marchogion Llys Arthur.

Round-tower, *s.* cryndwr, tŵr crwn.
Rousant, *a.* (o *rouse*) ymgodawl, yn ymgodi, ymysgwydol.
Rouse, *v.* (S. *hrysan*) deffröi, deffro, dihuno; cyffröi, cynhyrfu; annog; codi; tarfu; aflonyddu; ymysgwyd.
To rouse a deer—codi llwân hydd; gyru *neu* darfu hydd o'i orweddfa.
To rouse in the cable—tynu y llac i'r llong; tynu yr hyn sy'n llac o raff yr angor i'r llong.
Rouse,† *s.* (Is. *roes;* Al. *rausch*) cwpan llawn; mwy na digon o win *neu* gwrw; mwy na'i lonaid.
Rouser, *s.* deffröwr, deffröydd, dihunwr, dihunydd; cyffröwr, cynhyrfydd.
Rousing, *a.* deffröus, deffroawl; mawr, aruthrol, angerddol, mawr iawn, gorfawr.
A rousing fire—tanllwyth o dân; tanllwyth mawr o dân.
Roust, *s.* ffrydlif à achoswyd gàn forlif; ffrwd.
Rout, *s.* (Al. *rotte;* D. *rode*) rhawter, rhawd; tyrfa ddadyrddus afreolus; terfysgblaid; terfysgfa; malldorf; cnud; cwlwm o gymdeithion; cydrawd; cymdeithion defodwych; torf ddullweddus; cynnulifa o wymporion.
Rout, *s.* (Ff. *déroute;* It. *rotta*) gorchfygiad, dymchweliad, dadymchweliad, gorthrech; annhrefn ffoedigaeth; ffoedigaeth, ffoad, ciliad, ffwyrad, rhawtiad; ffwyr; ffo; tarf; ymffrwst; methl.
To put to the rout—gyru ar ffo; gyru i ffoi; gyru ar gil *neu* ar encil; tarfu, ffwyro; ymlid ymaith.
Rout, *v. a.* gyru ar ffo; gyru i ffoi; gorfod ar; gorchfygu; gyru i gilio; ffwyro, tarfu, ymlid, gorthrechu.
To rout an enemy—gorfod ar elyn; gorchfygu gelyn; gyru gelyn i gilio; gyru gelyn ar ffo, &c.
To rout one out of his hole—gyru un allan o'i lechfa.
To rout one—gyru un ymaith fel gyru ci; anfon un ymaith fel anfon ci; gyru un â'i gynffon yn ei ben ol; gyru un â'i gynffon yn ei afl.
Rout,† *v. n.* ymgasglu yn dorf ddadyrddus; ymderfysgu.
Rout,† *v. n.* (S. *hrutan*) chwyrnu, ffroeni, rhochian.
Rout, *v. a.* (S. *wrot*) turio, tyrio, twrio.
Route, *s.* (Ff.) ffordd, llwybr; hynt; taith; trawd.
Routine, *s.* (Ff.) arfer; cylch; cylch defod ac arfer; trefn defod ac arfer; arfergylch.
Rove, *v.* (D. *röver;* Sw. *röfva*) crwydro, gwibio, amwibio, gwillio, treinio, tramwyo, gwibdeithio, gwibrodio, darymdeithio, darymred, treiglo, gwillio, preidio.
To rove at sea—herwa ar y mor; morgrwydro, morwibio.
Rove, *v. a.* (*reeve?*) tynu edaf (a'r cyffelyb) trwy grai *neu* lygad.
Rove, *s.* rholen o wlan wedi ei llednyddu; rholen laesdro.
Rover, *s.* crwydrwr, crwydryn, crwydriad, gwibiwr, gwibledydd, gwibiad, (*pl.* gwibiaid,) gwibrodiwr, gwill; dyn oriog; ysbeiliwr; gwibleidr, gwillmyr, morwilliad, morwill, morleidr, morherwr, herwr mor.
At rovers—yn ddïamcan, yn ddïannel, yn annilys; ar amcan, ar ddamwaen, ar ddygwydd, ar antur.
Shooting at rovers—saethu ar amcan, &c.
Roving, *s.* llaesdroad cyntaf edafedd cotwm; llaesdynu rholen gotwm.
Rovingness, *s.* gwibioldeb, gwibiolrwydd, gwibiogrwydd, crwydroldeb.
Row, *s.* (S. *rawa;* Al. *reihe*) rhes, rhestr, rhenc, rheng; rhibyn, rhibin; carfan, ystod, rhill, tedd; gwanaf, haen; llanerch.
A long row—rhigwm.
A narrow row—rhibin.
Hay laid in rows—gwair mewn ystodau *neu* garfanau; ystodau *neu* garfanau o wair.
To place in rows—rhestru, rhesu, rhesio, rhencio; gosod yn rhesi, &c.; haenu, gwanafu.
Row, *v.* (S. *rowan*) rhwyfo; rhodli, rhodoli; ymrwyfo.
Row-barge—rhwyf-ysgoren.
To row against the stream—rhwyfo yn erbyn y rhaisadr; rhwyfo yn erbyn y ffrwd.
They do not row together—nid ydynt yn cyd-rwyfo, yn cyd-daro, yn cyd-dynu, *neu* yn cytuno.
Row, *s.* terfysg, cythrwfl, sarllach, ymddygwd, brwth, terfysg a dwndwr.
Rowable, *a.* rhwyfadwy.
Rowan-tree, *s.*=*Roan-tree.*
Rowanah, *s.* trwydded (yn yr India Ddwyreiniol).
Rowel, *s.* (hen Ff. *rouelle*) troell ysbardun; ceingoreth, ceingoraeth, goraeth; torch ar enfa ffrwyn; rholbren i ddal lliain ymsychu.
Rowel, *v.* gosod troell yn; ceingorethu, ceingoraethu, tori llifweli.
To rowel a horse—ceingorethu ceffyl.
Rowen, } *s.* (llygriad o *roughings*) attwf, ad-
Rouen, } ladd, aethwellt, adwair.
Rower, *s.* (o *row*) rhwyfwr, rhwyfydd, rhwyfedydd.
Rowland, *s.* (=*Roland* neu *Orlando* y Rhamantau, nai Carlymaen) enw priod.
To give one a Rowland for his Oliver—talu y pwyth i un; talu tâl pwyth i un; talu i un y naill dros y llall.
Rowlock, *s.* (*row* a *lock*) gafael rhwyf (ar ymyl cwch), clo rhwyf, dalfa rhwyf.
Rowport, *s.* rhwyf-dwll, twll rhwyf.
Royal, *a.* (Ff.; Ysp. *real;* o'r Ll. *regalis*) breninol, breninaidd, rhiol, rhial, teyrnol, teyrnsain, teyrnaidd, mechdeyrnol; rhiolwych, rhialwych, mawrwych; ardderchog.
The royal family—y teulu breninol, y breninol deulu.
Royal authority—awdurdod breninol, awdurdod brenin *neu* frenines.
All the royal family—yr holl freninol deulu.
Royal prerogative—breninfraint, teyrnfraint, rhagorfraint brenin, uchelfraint y brenin.
Royal patronage—nodded freninol, noddedbrenin.
Royal Society—y Gymdeithas Freninol.
Royal Academy—yr Athrofa Freninol.
Royal Exchange—y Newidfa Freninol, y Gyfnewidfa Freninol.
Royal throne—teyrngadair.
The royal crown—y deyrngoron.
The royal house—y brenindy; ty y brenin.

Royal city—dinas freninol; dinas y brenin.
Royal state—breninoldeb, breninolder, &c.; breninfraint, teyrnfraint.
Royal antler—teyrnosgl, cornosgl breninol; trydedd gaine corn carw.
Royal tribe—breninllwyth.
Royal line—teyrnlin; teyrnach.
Osmund royal, } cyfrdwy, rhedyn cyfr-
Royal moonwort, } dwy, lloer-redyn cyfrdwy.

Royal, *s.* papyr breninol, papyr mawr; hwyl y brig-hwylbren; teyrnosgl; cyflegr bychan.
Royals—y teyrnoliaid, y milwyr breninol.

Royalism, *s.* breninwriaeth, teyrnolaeth, breninddaeth; ymlyniad wrth lywodraeth freninol; ymlyniad wrth frenindod.

Royalist, *s.* breninoliad, breninwr, breninolwr, teyrnoliad, teyrnolwr; un o blaid neu bleidwyr y brenin.
The royalists—y breninoliaid, &c.; pleidwyr y brenin, plaid y brenin, y blaid freninol, y frenin-blaid.
He is a royalist—y mae efe o blaid y brenin; breninoliad yw efe.

Royalize, *v. a.* breninoli, teyrnoli, teyrnogi.

Royally, *ad.* yn freninol, &c.; fel brenin; fel y gweddai i frenin.

Royalty, *s.* (*Ff. royauté*) breninddod, breninoledd, breninolaeth, breninoldeb, breninolder, breninolrwydd, teyrnoldeb, teyrnedd, teyrnogaeth, teyrnolder, teyrnoledd, teyrnolrwydd, breninfraint, teyrnfraint; braint ac urddas brenin; rhialtwch, rhialltwch; maenor freninol; cyfryddid bwrdeisdref freninol (yn yr Alban).
Royalties—teyrnolion, breninolion, teyrnaddurnau, teyrndreo, teyrndlysau, breninddlysau, addurn-dreo y brenin; breintiau breninol, breninfreintiau.

Royne,† *v. a.* (*Ff. rogner*) cnoi.

Roynish,† *a.* (*Ff. rogneaux*) gwael, budr, bawaidd.

Royston-crow, *s.* brân yr Iwerddon, brân Iwerddon, brân y Werddon, brân ludlyd, brân ludliw, brân y lludw.

Roytelet,† *s.* (*Ff. roitelet*) breninyn.

Roytish,† *a.* gwyllt, afreolus.

Rub, *v.* (*C. rhwbio; Al. reiben*) rhwbio, rhuglo, rhathu, dyrathu, rhwtio, rhwto, rhygnu; cosi; crafu; sychu; ymrwbio, ymruglo, ymrathu.
To rub down a horse—glanhau ceffyl, sychu ceffyl.
To rub off—rhwbio ymaith; glanhau.
To rub up—gloewi, caboli, llugeinio, glanhau: cyffröi, cynhyrfu, deffröi.
To rub up one's memory—adnewyddu cof un.
To rub one up—rhoi geiriau cyrch neu sychion i un; sych-rwbio un, sych-gosi un.
To rub up an old sore—adnewyddu hen friw; peri i hen-friw waedu; tynu gwaed o ben crach; archolli hen archoll; clwyfo hen glwyf.
To rub on, } rhuglo neu ymruglo yn
To rub forward, } mlaen; ymwthio yn mlaen.
Things rub on bravely—y mae pethau yn myned yn mlaen yn hwylus.
I make shift to rub on—yr wyf fi yn myned yn mlaen gàn bwyll; yr wyf fi yn byw o'r braidd.
To rub one's self—ymrwbio, ymruglo, ymrathu, ymrwtio.
To dry-rub — sych-rwbio, sych-rathu; rhwbio neu rwtio yn sych.
To rub dry—rhwbio yn sych; rhwbio kyd oni bo yn sych.
To rub out—dilëa, crafu ymaith, rhwbio ymaith.
To rub together—rhwbio neu ruglo yn nghyd; cydrwbio, cydruglo, cyfruglo, cydrathu.
To rub one thing against another—rhwbio neu ruglo y naill beth yn erbyn y llall.

Rub, *s.* rhwb, rhath, rhwt, rhugl; rhwystr, attal, lludd; rhwbiad, rhwtiad.

Rub, } *s.* hogfaen, hogalen, agalen, maen
Rubstone, } hogi, careg hogi.

Rubbage, }
Rubbidge, } † *s.* (o *rub*) = *Rubbish*.
Rubble, }

Rubbed-work, *s.* rhwb-waith.

Rubber, *s.* rhwbiwr, rhwbiedydd; rhuglwr, rhuglydd, rhugledydd; rhathwr, rhathydd; rhathell, durlif fras; hogalen, agalen, hogfaen; dwy sias o dair.
India rubber—rhwbiedydd yr India; twythrugl, twythruglydd, twyth-rwbiedydd, twythlud.

Rubbers, *s.* clefyd y rhwbio (ar ddefaid), y crafu (ar ddefaid).

Rubbing-brush, *s.* crafell rwbio, gwrychell rwbio.

Rubbing-post, *s.* post rhwbio, post rhathu.

Rubbish, *s.* (o *rub*) ysbwrial, malurion, briwion adail, ysgarthion adail; briwion, ysgarthion, sothach, sorod; briw-fain, ceryg briw; adfeilion; murddyn.

Rubble, *s.* cerygos, mân gerygos; ceryg afreolaidd eu maint a'u llun; ceryg geirwon.
Rubble-work, } gwaith amryfain, gwaith
Rubble-walling, } cerygos.
Rubble-stone — careg lyfn-gron, careg lyfn-gron.

Rubefacient, *a.* (*Ll. rubefacio*) rhuddol, à gochi, à ruddo.

Rubefacient, *s.* cochydd; cyffyr à bair gochni yn y croen.

Rubellite, *s.* (*Ll. rubeus*) rhuddelfaen.

Rubeola, *s.* (*Ll. rubeus*) y frech goch.

Rubescent, *a.* (*Ll. rubesco*) yn deshreu cochi; cocheiddiol; yn troi yn goch.

Rubezahl, *s.* (*Al.*) coblyn y mynydd (yn mhlith yr Ellmyn); gwion.

Rubia, *s.* (*Ll. ruber, rubus*) gwreiddrudd, cochwraidd.

Rubican, *a.* (*Ff. o'r Ll. rubeo*) gwinsefrith, gellfrith.

Rubicel, } *s.* (*Ll. rubeo*) rhuddem Brasil,
Rubicelle, } rhuddellem.

Rubicon, *s.* afonig rhwng yr Ital a Galia.
To pass the Rubicon—cymmeryd naid ddiadlam; neidio y naid ddiadlam; croesi y ffrwd ddiadlam.

Rubicund, *a.* (*Ll. rubicundus*) lledgoch, lledrudd, cochaidd, cochlyd, rhudd.

Rubicundity, *s.* lledgochedd, lledgochni, cochlydrwydd.

Rubied, *a.* (o *ruby*) rhuddemog, rhuddemog; cyn goched a'r rhuddem.
Rubied lip—gwefus ruddemog, &c.

Rubific, *a.* (*Ll. ruber a facio*) cochawl, rhuddol, cochliwiol, rhuddellin.

Rubification, *s.* cochiad, cochliwiad, gwneuthuriad yn goch, rhuddelliad.
Rubiform, *a.* cochwedd, cochaidd, cochlyd.
Rubify, *v. a.* (Ll. *ruber* a *facio*) cochi, rhuddellu, cochliwio, cochliwo.
Rubiginous, *a.* (Ll. *rubiginosus*) rhydlyd.
Rubigo, *s.* (Ll.) malldod, mallder, darball, daif, y gawod, y gafod; rhwd.
Rubious,† *a.* (Ll. *rubeus*) coch, rhudd.
Ruble, } *s.* (R.) rwbl=darn o arian Rwssia,
Rouble, } gwerth o ddeutu 3*s.* 4*c.*
Rubric, *s.* (Ll. *rubrica; Ff. rubrique*) rhuddell, rhuddel; cyfeireb; enw, enwad.
In conformity to the rubric—yn ol y rhuddell; yn ol y gyfeireb; yn unol â'r rhuddell *neu* y gyfeireb.
Rubric, *v. a.* rhuddellu; addurno â rhuddell; cochliwio.
Rubric, } *a.* rhuddellig, coch, rhuddgoch; à
Rubrical, } cysdwyd yn y rhuddell; à roddwyd yn y gyfeireb.
Rubricate, *v. a.* (Ll. *rubricatus*) rhuddellu, cochliwio, cochnodi; lliwio *neu* nodi yn goch.
Rubricate, } *a.* rhuddellog; à nodwyd yn
Rubricated, } goch.
Rubus, *s.* (Ll.) mïar; y mïeri, y dyrysi; mwyarllwyn, dyrysllwyn, mïarllwyn.
Ruby, *s.* (Ff. *rubis;* Al., D., a Sw. *rubin;* o'r Ll. *rubeo*) rhuddem, rhudden; cochni, cochliw, lliw coch; peth coch; crugdarid, llynoryn, ploryn.
Rock-ruby—rhuddem y graig, creigruddem.
Ruby (in typography)—y rhudden.
Ruby, *a.* rhuddemog, rhuddenog; cyn goched a'r rhudden; o liw y rhuddem; coch, rhuddgoch, ffion.
Ruby, *v. a.* cochi, rhuddo, cochliwio.
Ruby-silver, *s.* arian coch.
Ruck,† *v.* (Ll. *rugo;* S. *wrigan*) crychu; cuddio; ymguddio; eistedd, deor; ymgysgodi.
Ruck,† *s.* crych, crychiad, dill, plyg.
Ructation, *s.* (Ll. *ructo*) brytheiriad, bytheiriad.
Rud,† *v. a.* (yr un a *red*) cochi, rhuddo.
Rud, *s.* (S. *rude*) cochni, cochedd, rhuddgochni; gwrid; nod coch, rhuddell.
Rud, } *s.* (o *red, ruddy;* C. *rhudd*) y rhudd-
Rudd, } bysg.
Rudder, *s.* (Al. *ruder;* S. *rother*) llyw llong, llyw.
Rudder-bands — rhwymau y llyw (*Act.* xxvii. 40).
Rudder-perch—llyw-bysg, pysg y llyw.
Ruddied, *a.* rhuddgoch, rhudd, rhuddedig; gwridog.
Ruddiness, *s.* (o *ruddy*) rhuddni, rhuddedd, rhuddgochni, rhuddgochedd, cochni, cochder, argochedd, argochni; gwridgochni, gwridgochedd, gwridogrwydd.
Ruddle, *s.* (o *red, rud, ruddy;* C. *rhuddell*) rhuddell, nod coch, mwn coch, mwyn coch.
Ruddle-man, *s.* rhuddellwr, codwr nod coch.
Ruddoc, } *s.* (S. *ruddue;* o *red, ruddy*) bron-
Ruddock, } rhuddyn, bronrhuddog, y rhuddog, y frongoch, y rhwdog, y goch gam, rhobin goch, rhobin ruddog, rhobin rwdog.
Ruddy, *a.* (S. *rude, rudu;* Al. *rotà*) rhudd, rhuddgoch, cochrudd, ffion, coch, argoch, rhuddain, rhuddellni; lledgoch; gwridgoch, gwridog; rhuddfelyn; rhoeliw.
Ruddy cheeks—gruddiau ffion, gruddiau gwridgoch, &c.
To grow ruddy—rhuddo, rhuddgochi, cochi, dygochi, gwridgochi, gwrido.
Ruddy-headed—penrudd, pengoch.
Rude, *a.* (Ff.; Ll. *rudis*) garw, gerwin; anfoesog, difoes, anfoesgar, drygfoes, anfoesol, aflednais; trwsgl, trwstan; iang, iangaidd, delffaidd, buachaidd, taiog, taiogaidd, gwladaidd, gwledig, gwerinaidd; anghelfydd, anghywraint; diaddurn; anwybodus, diddysg, anfedrus; anniwylliedig, anwyllyniog, gwyllt, diddiwyll, dïwrtaeth, didriniaeth; anwar; dysgethrin; ffyrnig; ffrowys, terfysgus, blwng; bras; tymhestlog.
A rude man—dyn anfoesog, &c.; iangwr, buach, taiog, delff, cabrotyn.
Rudely, *ad.* yn arw, &c.
Rudeness, *s.* garwedd, gerwindeb; anfoesogrwydd, anfoesgarwch, anfoesedd, anfoes, difoesedd; trysgledd; gwladeiddrwydd, iangedd, iangrwydd, &c.
Rudenture, *s.* (Ff.) rhafflun, rhafflenwad (mewn adeilyddiaeth).
Ruderary,† *a.* (Ll. *ruderarius*) perthynol i ysbwrial, &c.
Ruderation,† *s.* (Ll. *ruderatio*) palmentiad â cherygos *neu* grynfain.
Rudesby,† *s.* (o *rude*) iangwr dadyrddus.
Rudiment, *s.* (Ff.; Ll. *rudimentum*) egwyddor, gwyddor, elfen, cynsail, sail, cynbrawf, gwyddorig, seiliad, (*pl.* seiliadon).
First rudiments—cynegwyddorion.
Rudiment, *v. a.* egwyddori, cynegwyddori.
Rudimental, } *a.* egwyddorol, gwyddorig,
Rudimentary, } gwyddorol, elfenol, dechreuol, gwyddol.
Rue, *v. a.* (S. *reowian;* Al. *reuen*) galaru, galaru am, gofidio; edifaru; ymofidio am; bod yn ddrwg gàn un am.
You shall rue it as long as you live—efe a'ch gofidia tra byddoch byw yn y byd; efe a fydd yn ofid i chwi tra byddoch byw yn y byd; bydd i chwi edifeirwch o'i blegid tra byddoch byw yn y byd.
He will rue the day—gofidia y dydd; galara am y dydd; bydd yn ddrwg ganddo am y dydd.
Rue,† *v. n.* ymofidio, galaru.
Rue,† *s.* gofid, galar, edifeirwch.
Rue, *s.* (Ff.; S. *rude;* Gr. *rhutê;* Ll. *ruta*) gorddawn, torwenwyn, llysiau yr echryshaint, rhud, rhut, rhutain, gras Duw.
Meadow-rue—arianllys.
Lesser meadow-rue—arianllys bychan.
Common meadow-rue—arianllys cyffredin, troed y barcud.
Rueful, *a.* galarus, gofidus, gofidlawn, athrist, tristlawn; irad, iradus, enguriol, hyll, erchyll.
He looks ruefully—mae yn edrych yn irad.
Ruefulness, *s.* galarusrwydd, gofidusrwydd, athristedd, tristlonedd, iradedd, iradrwydd.
Rueing, *s.* gofid, galar, tristwch.
Ruelle,† *s.* (Ff.) cylch; cynnullfa anghyhoedd.
Rufescent, *a.* (Ll. *rufesco*) cochaidd, cochlyd, lledgoch.
Ruff, *s.* (Llyd. *rouffenn*) crych wisg mwnwgl, dillwisg mwnwgl, crych mwnwgl; crych, crychwisg, dillwisg, crychiaden, crych-dorch; crych bysg; yr ymladdgar; y golomen grech; balchder.
In the ruff of all their glory—yn malchder eu holl ogoniant.

Ruff, *s.* (Is. *troef*, *troeven*) yr oruchen, y garden oruch, y garden fuddugol.

Ruff,† *s.* (S. *kreof*) garwedd, gerwindeb.

Ruff, *v. a.* crychu; annhrefnu, afionyddu; buddugo, lladd â'r fuddug, rhoi y fuddug ar lawr.

Ruffian, *s.* (It. *ruffiano*; o *rough*?) llofrudd llog, hur-lofrudd, cyflafanwr, murniwr, llofrudd, lleiddiad; y neb a furnio *neu* a lofruddio er cyflog; torgeg, grafil, grafel, dyhiryn diobaith, gwneuthurydd cyflafan; dyhiryn parod i gyflawnu y peth à fynoch; anfadyn, anfad-ddyn, drygddyn, dyhiryn, mab y fall; ysbeiliwr; bwystfil o ddyn.

Ruffian, *a.* llofruddiol, llofruddiog, murniol, llawrudd; milain, mileinig, bwystfilaidd, creulawn, anwar, ffyrnig.

Ruffianish, *a.* â chanddo gynneddfau a moesau llofrudd, &c.; milain, bwystfilaidd.

Ruffianism, *s.* nodwedd llofruddion llog, &c.; mileiniaeth.

Ruffianlike, } *a.* fel hur-lofrudd, fel grafil, &c.;
Ruffianly, } ffyrnig, dywal, milain, bwystfilaidd, cîaidd, grafilaidd; parod i gyflawnu y gyflafan â fyner.

Ruffle, *v.* (Belgaeg, *ruyffelen*) crychu, argrychu, dillio; afionyddu, annhrefnu, cyffröi, cythryblu, cythruddo, anfoddogi, darfrochi; garwhau, gerwino, aflyfnu; anwastatâu; dillio, crychleinio, crychlenu, sidergrychu, eirionynu, crychaddurno; ymysgwyd.

To ruffle a shirt—crychleinio, crychlenu, eirionynu, *neu* grychaddurno crys; rhoi *neu* ddodi crychleni, crychleiniau, *neu* eirionynau wrth grys.

Ruffle, *s.* crychlain, crychlen, eirionyn, eirionen, crychaddurn, sidergrych, addurn-grych, crych, crychan; afionyddwch, cythrwfl, cythrudd, cyffroad, cyffro, cynhwrf: *pl.* dilleirion.

Ruffle, }
Ruff, } *s.* crychsain, crychsain tabwrdd.

Ruffle, }
Ruff, } *v. a.* crychseinio.

Ruffled, *p. p.* crychedig, &c.; crych, argrych, argrychedig.

Ruffleless, *a.* digrych, heb eirionynau.

Rufflement, } *s.* crychiad, argrychiad; cynhyrf-
Ruffling, } iad, cyffroad; cythruddiad, darfrochiad, annhrefniad, terfysgiad, cythrybliad.

Ruffling, }
Ruffing, } *s.* crychseiniad; crychsain.

Rufous, *a.* (Ll. *rufus*) lledgoch, cochaidd, rhuddaidd, gorudd, lledrudd; coch, rhudd; melyngoch, melynrudd.

Rufter-hood, *s.* mwgwd gwalch.

Rug, *s.* (Is. *ruig*; Al. *rauch*; Sw. *rugg*) torsed, huling, rhuwchen, rhuwch, brycan, cadwy; ci byrfwch, ci ceden arw.

Rugate, *a.* (Ll. *rugatus*) crych, crychlyd; pantiog, pannylog, rhychog.

Rugged, *a.* (o wreiddyn *rug*, *rough*) garw, gerwin; clogyrnog, clogwynog, clegyrog, ysgyryd; anwastad, afiyfn, anllyfn; afrywiog, sarig, cuchiog; crych; tymhestlog, terfysglyd; dadyrddus; angerddol; ffyrnig; hyll; cedenog, hirflewog, blewog; pigog.

Rugged looks—golwg guchiog, guwchdrwm, guchdrwm, afrywiog, *neu* sarig.

Ruggedness, *s.* gerwindeb, gerwinder, garwedd; clogyrnwch, clogyrnogrwydd, anwastadrwydd, afiyfnder; afrywiogrwydd, sarigrwydd.

Full of ruggedness—ysgyryd, clogyrnog, clogwynog; llawn gerwindeb, &c.

Rugin,† *s.* (o *rug*) brethyn cedenog.

Rugine, *s.* (Ff.) rhathell llawfeddyg.

Rugose, } *a.* (Ll. *rugosus*) crych, crychlyd,
Rugous, } crychiog, llawn crychion, crychlawn, crychedig.

Rugosity, *s.* clogyrnach; crychni, crychiogrwydd, crychineb.

Rugulose, *a.* llawn mân grychion.

Ruin, *s.* (Ll. *ruina*) dinystr, dystryw; pall, meth, methiant; adfail, dadfail, adfeiliad; murddyn; drwg, drygedd; niwed, adwyth; gwenwyn; coll; aballedigaeth; cwymp; rhewin.

Ruins—adfeilion, adfeiliau; murddyn; gweddillion. [ion adail.

The ruins of a building—murddyn, adfei-

A heap of ruins—crug *neu* bentwr o adfeilion; carnedd.

That is a heap of ruins—cantwn.

To go to wrack and ruin—myned *neu* dori yn llaprau; myned *neu* dori yn chwilfriw; myned yn ninystr.

A house ready to fall to ruin—ty ar adfail; ty yn adfeilio; ty parod i syrthio.

He was killed by the ruins of a chamber—lladdwyd ef gàn ystafell yn syrthio an ei ben; lladdwyd ef gàn ystafell à syrthiodd am ei ben.

To be the ruin of one—bod yn ddinystr *neu* yn ddystryw i un.

Ruin, *v.* dinystrio, dinystro, dystrywio, andwyo, dyfetha, dyfethu; anafu; difwyno; tori; colli; rhewino; diffeithio; adfeilio, dadfeilio; lladd; syrthio.

Ruinate,† *v. a.* dinystrio, dystrywio, dyfetha, andwyo, &c.

Ruination, *s.* dinystriad, dystrywiad, dyfethiad, andwyad, rhewiniad; dinystr, dystryw.

Ruiner, *s.* dinystrwr, dinystrydd, dystrywiwr, dyfethwr.

Ruiniform, *a.* (Ll. *ruina* a *forma*) ar wedd adfeilion *neu* furddynod; murddynaidd.

Ruinous, *a.* (Ll. *ruinosus*) adfeiliog, adfeiliedig; anmharus; andwyol, dinystriol, dystrywiol, rhewinol, rhewinog, rhewin, adwythig, adwythol; murddynog, cwyddol.

An old ruinous palace—henllys adfeiliedig.

A ruinous heap—pentwr adfeiliog *neu* adfeiliedig; carnedd wedi syrthio.

Ruinousness, *s.* adfeiliogrwydd, adfeiliedigrwydd; adwythigrwydd.

Rulable, *a.* (o *rule*) rheoladwy.

Rule, *s.* (S. *regol*; Al., Is., D., a Sw. *regel*: Fl. *reple*) rheol; rheolaeth, rheoledigaeth, llywodraeth, rhwyfan; rhaith; gorddawd (*pl.* gorddodau); rheithiadur; mesur, mesurell; linellor, llinellai, llinon; lluniodr, lluniawdr; dwy droedfedd; llath.

Rule of three—rheol driphlyg, rheol gydgymharol, rheol cydgymhariaeth, rheol cymhariaeth, cydgymhariaeth.

Rule of three direct—rheol driphlyg uniawn; rheol cymhariaeth uniawn.

Rule of three diverse—rheol driphlyg groca; rheol cymhariaeth groca.

Double rule of three—rheol gydgymharol ddyblyg, rheol cydgymhariaeth ddyblyg, rheol chwephlyg.

Carpenter's rule—rheol, mesur, mesurell, llath, *neu* ffon llath saer; lluniodr saer.
Sliding rule—llithrlath, eddlath.
To do a thing by rule—gwneuthur peth wrth reol; gwneuthur peth wrth reol a llinyn; gwneuthur peth wrth yr ysgwîr a'r lluniodr; gwneuthur peth yn gywraint ac yn berffaith.
According to rule—wrth reol; yn ol rheol; yn rheolaidd.
Under rule—dân reol, wrth reol; rheolaidd, rheolus; yn rheolaidd.
Out of rule—afreolaidd, afreolus, direol.
Rule joint—cymmal fel cymmal mesur, lluniodr, *neu* reol saer.

Rule, *v.* rheoli; llywodraethu, llywio, rheoleiddio, rhioli, llywiadu, llywiodri, llywiannu, arlywio, ardwyo, meistroli, muneru, trin; rheithiadu; bod yn ben; rhwyfanu, rhwyfo, rhwyfiadu; penderfynu, sefydlu; llinellu; lluniodri; sefyll, bod; bod *neu* sefyll yn wastad.
To rule a line—tynu llinell.
To rule over—llywodraethu ar; arglwyddiaethu ar; bod i un lywodraeth ar; rheoli, llywodraethu.
To be ruled by another—cymmeryd cynghor gân arall; cymmeryd ei gynghori gân arall; dylyn *neu* wneuthur cynghor un arall; gwneuthur yn ol *neu* ar ol cynghor un arall; gwrandaw ar arall; gwneuthur arch un arall; gwneuthur à archo un arall; cymmeryd ei lywodraethu, ei reoli, *neu* ei hyfforddi gân arall.
Be ruled by me—cymmer (*pl.* cymmerwch) gynghor genyf fi.
Be ruled by your purse—bydd fyw yn ol dy feddiant; na ddos tu hwnt i'th dda; na ddos tu hwnt i'th allu; tor dy bais yn ol dy bwrs; tor dy bais yn ol dy frethyn.
I must be ruled by her—rhaid i mi ufyddhau iddi; rhaid i mi fod wrth ei harch.
To rule the roast—llywodraethu, meistroli, rheoli, llywio; bod yn ben; bod ei air ef yn air ar bawb.
A well ruled city—dinas dda ei llywodraeth; dinas iawn-lywiedig.
A ruled case—hawl farnedig; mater, pwnc, *neu* beth terfynedig *neu* sefydledig; mater profedig, mater profadwy; mater y cafwyd prawf o hono.

Ruler, *s.* rheolwr, rheolydd, llywodraethwr, llywodraethydd, llyw, llywydd, llywiedydd, glyw, muner, rhwyfadur, rhwyfiadur, rhwyf, rhwyfenydd, ardwyad; teyrn; penaeth; golygwr; goruchwyliwr; llinellor, llinellai, llinon; lluniodr, lluniawdr.
The chief ruler of the synagogue—yr archsynagogydd (*Act.* xviii. 8).

Ruling, *p.* à fo *neu* y sydd yn rheoli, &c.; llywodraethol, llywiol, llywyddol, rhwyfanus, rhwyfanol; prif, penaf.

Ruly,† *a.* (o *rule*) rheolus, rheolaidd, trefnus.

Rum, *s.* (Ff. *rhum*) sugrwy, sugr-wirod.

Rum, *a.* od, hynod, ysmala, henddulliog.

Rum, *s.* un od, &c.; un o'i fath ei hun.

Rumble, *s.* eisteddle i weision y tu ol i gerbyd.

Rumble, *v. n.* (Is. *rommelen*; Al. *rummeln*) godyrddu, godyrfu, treigl-drystio, gwneuthur twrf, gwneuthur trwst, trystio, godrystio, goddyar; godaranu; grwytho; ymgynhyrfu, cynhyrfu, gwneuthur cynhwrf.

Rumbler, *s.* godyrddwr, godyrfwr, trystiwr; grwythwr.

Rumbling, *s.* trystiad, treigl-drystiad, godyrddiad, godyrfiad; grwythiad; godwrdd, trwst, godrwst, goddyar.
Rumbling noise—godwrdd, godwrf, godrwst, treigl-drwst, goddyar, trwst, grwng.
Rumbling of wheels—aflonydd dwrf olwynion; trwst olwynion.
The rumbling of the intestines—ymgynhyrfiad, cynhwrf, *neu* ruad y coludd.
Rumbling drains—rhigolau mân geryg.

Rumen, *s.* (Ll.) cil; cynghylla, cynghwll.

Rumex, *s.* (Ll.) tafol.

Ruminant, *a.* (Ff. o'r Ll. *rumino*) adgnoawl, ymadgnoawl; à fo *neu* y sydd yn cnoi ei gil; yn cnoi y cil; cilgnoawl.
Ruminant animals—adgnofilod, anifeiliaid adgnoawl; anifeiliaid à gnoant eu cil.

Ruminant, *s.* adgnofil, cilgnofil, anifail adgnoawl; anifail yn cnoi ei gil.

Ruminantia, } *s.pl.* adgnofilod, milod adgnoawl,
Ruminants, } anifeiliaid adgnoawl, cilgnofilod; anifeiliaid yn cnoi eu cil.

Ruminate, *v.* (Ll. *rumino*) cnoi y cil, cnoi cil, cnoi ei gil, adgnoi, ymadgnoi, cilgnoi; ail gnoi; myfyrio, adfyfyrio, adfeddylied, dwys ystyried, myfyrio ar, adfyfyrio ar.
To ruminate on—myfyrio ar, &c.; dwys ystyried.

Ruminate, } *a.* ceudyllog, ceufanog, amrygell-
Ruminated, } og.

Rumination, *s.* (Ll. *ruminatio*) cnoad cil, cnoad y cil, adgnoad, ymadgnoad, cilgnoad; cno cil, adgno, ymadgno, cilgno; myfyrdod, adfyfyrdod, adfyfyriad, adfeddwl, ystyriaeth, dwys fyfyr. [fyfyriwr.

Ruminator, *s.* adfyfyriwr, adfeddyliwr, dwys

Rummage, *s.* (Ff. *remuer*) trychwiliad, manol chwiliad, dyfal chwiliad, chwiliad yn mhob cwr a chornel.

Rummage, *v.* chwalu a chwilio; chwilio yn fanwl *neu* yn ddiarbed; manwl *neu* ddyfal chwilio; chwilio pob cwr a chornel; chwilio pob rhan; chwiliach.

Rummer,† *s.* (Is. *roemer*) cwpan yfed, dïodwydryn; llawn gwpanaid.

Rumour, } *s.* (Ll. *rumor*) son, gair, chwedl,
Rumor, } chweddl, dychwedl, adson; lledgynt; goson, swn; hanes.

Rumour, } *v.* son, son am, sonio, adrodd, myn-
Rumor, } egu, dywedyd, chwedlu; taenu ar led; rhoi y son, y gair, y chwedl, *neu* y newydd allan; taenu chwedl; cyhoeddi.
It is rumoured—mae y gair *neu* y son allan; dywedir, e ddywedir, fe ddywedir; dywedant; e gerdd y gair; y mae y gair ar led; y mae son.
It is so rumoured—y mae y gair felly; felly y cerdd y gair.

Rumourer, *s.* adroddwr, adroddiedydd, mynegwr, mynegydd; taenwr y gair ar led; taenwr newyddion; chwalwr chwedlau.

Rump, *s.* (Al. *rumpf*; Sw. *rumpa*) cloren, gwâr y gynffon, conell, conyn; cwt, cynffon; bontin; cwman.
The rump evil—clefyd y gynffon.
Rump parliament—senedd y gynffon, y senedd gynffon, senedd y gloren.

Rumper, *s.* aelod o senedd y gynffon, seneddwr y gloren.

Rumple, *v. a.* (Is. *rompelen;* S. *krympelle*) crychu, argrychu, crybychu, crebachu, crebychu, ymgrebychu, sybwbio, didelu; tolcio.

Rumple, *s.* crych, crychiad, crychni, sybwb, dill, plyg, plygiad, pannwl; tolc.

Rumpless, *a.* digloren, heb gloren, heb gynffon.

Run, *v.* (S. *rennan;* Al. *rennen, rinnen*) rhedeg; llifo, llifeirio; rhedu; myned; gyru; dywadnu; ffoi; saethu; toddi.

To run about—rhedeg o amgylch, rhedeg oddi amgylch, amredeg, damredeg; llifaw o amgylch, llifaw oddi amgylch, amlifo; darymred.

To run after—rhedeg ar ol; dylyn, canlyn.

To run against—rhedeg yn erbyn; taro wrth; taro yn erbyn.

He ran his head against a post—efe a darawodd ei ben wrth bost; efe a redodd ei ben yn erbyn post.

To run ahead—rhedeg yn mlaen; rhedeg o *neu* o'i ben; rhedeg gerfydd ei ben.

To run along—rhedeg o hyd.

To run along with—rhedeg gyda; cydredeg â.

To run at—rhedeg at; rhedeg yn nghyd â; rhedeg yn ngafael â.

To run away—rhedeg ymaith; cymmeryd y traed; cymmeryd y gwadnau; dywadnu; cymmeryd y traed a'r gwadnau; ffoi, dïanc.

To run away with a woman—rhedeg ymaith â merch; dwyn merch i lathlud *neu* yn llathryd; dwyn *neu* ladrata merch; llathludo, llathrydo, *neu* lathruddo bun *neu* forwyn.

To run back—rhedeg yn ol; gwrthredeg.

To run before—rhedeg o flaen; rhagredeg.

To run counter—gwrthredeg; rhedeg yn ol; rhedeg yn y gwrthol; rhedeg yn y gwrthwyneb; rhedeg yn erbyn; rhedeg yn groes.

To run one's country—ymalltudio, ymalltudo, ymddeol; cilio *neu* ffoi o'i wlad; ffoi ei wlad; gadael ei wlad; ymadael â'i wlad; afwladu.

To run in debt—rhedeg mewn dyled; rhedeg i *neu* dân ddyled; myned i ddyled.

To run to decay—adfeilio, ymadfeilio; myned ar adfail; myned ar feth; anmharu.

To run down—rhedeg i lawr; rhedeg i waered; llifo, dylifo, llifeirio, *neu* ffrydio i lawr; llifo, rhedeg; ymlid; lladd ar; gyru ar; bychanu.

To run down in drops—rhedeg i lawr yn ddyferion, yn ddefnynau, yn ddafnau, *neu* yn ddefni.

To run down a stag—rhedeg, ymlid, *neu* hely carw i lawr; rhedeg, ymlid, *neu* hely carw i farwolaeth.

To run one down—ymlid un i ddinystr, i'w ddinystr, *neu* i'w ddïenydd; lladd ar un; rhedeg ar un; bychanu un, difrïo un, dirmygu un.

To run down with blood—llifo *neu* redeg o *neu* gân waed.

To run down with arguments—trechu â chymhwyllion; gorchfygu â rhesymau; gwrthbrofi.

To run for it — ffoi rhag perygl; rhedeg ymaith rhag ofn ei ddâl; dïanc o nerth traed; cymmeryd y traed a'r gwadnau.

To run a hare—hela, hely, *neu* redeg yr gyfarnog.

To run a hazard—rhedeg perygl.

To run the hazard—rhedeg y perygl.

To run headlong—rhedeg yn llwrw *neu* yn wyneb ei ben, &c.; rhwyglo.

To run high—rhedeg yn uchel, yn gryf, *neu* yn drwm.

Words ran high on both sides—bu geiriau celyd, uchel, croch, *neu* cirwon o bob ochr.

The sedition ran so high—bu cymmaint terfysg.

The sedition ran very high—bu dirfawr derfysg; aeth y terfysg yn fawr iawn; tyfodd y terfysg yn fawr iawn.

The complaints ran high on both sides—bu achwynion trymion o bob plaid.

To run a horse—rhedeg march *neu* gaffyl; rhoi *neu* ddodi ceffyl i redeg.

To run mad—myned *neu* redeg yn gyddeiriog; myned yn ynfyd; myned allan o'i gof; myned i maes o'i gof; ynfyda; myned yn waenedig.

To run mad (as a dog)—myned *neu* redeg yn gynddeiriog.

To run milk—cyweirio, oeulo, *neu* dreu llaeth.

To run in one's mind—rhedeg yn meddwl un; dyfod i gof *neu* i feddwl un.

To run one's self into mischief—ymredeg i ddrygioni; tynu drwg *neu* ddrygioni ar ei ben *neu* ei gopa ei hun.

To run often—mynych redeg, rhedegfain, darymred, daramred, ymredeg.

To run on—rhedeg ar; rhedeg i; tafiu ei hun i.

To run on danger—rhedeg *neu* ymredeg i berygl; tafiu ei hun i berygl; ymberygla, ymbydio.

To run over—rhedeg *neu* lifo trosodd; bod yn orllawn; rhedeg dros; gwneuthur ar redeg; gwneuthur yn rhedegog.

To run over again—rhedeg drosodd drachefn *neu* eilwaith; adolygu, ail olygu.

To run out—rhedeg allan; rhedeg i maes; llifo allan; ffrydio, ysbyddu, &c.; ymestyn, ymgyrhaedd; afradu, afradloni, rhydreulio, gwastraffu, rhywario.

To run one's self out of breath—ymredeg allan o anadl; rhedeg hyd oni byddo allan o anadl; ymredeg nes bod allan o anadl; ymredeg nes colli ei anadl; ymredeg hyd oni chollo ei anadl; rhedeg ei hun allan o anadl; rhedeg ei hun i maes o anadl.

To run out into excess—rhedeg allan i ormodedd; rhedeg allan i ormod rysedd.

He ran out into all manner of excess—efe a redodd allan i bob rhyw ormod rysedd; efe a redodd allan i bob anghymmedrdeb.

To run a race—rhedeg gyrfa.

To run one's race—gorphen ei yrfa; rhedeg i ben ei yrfa; rhedeg ei yrfa.

His race is run—gorphenodd ei yrfa; rhedodd ei yrfa.

To run out (as time, &c.)—darfod, diweddu, terfynu, trengu.

To run out of one's wits=*To run mad.*

To run a pin into one—gwanu un â phin; rhedeg pin i un.

A thorn ran into my foot—aeth draen i'm troed; rhedodd draen i'm troed.
To run a ship ashore—rhedeg llong i dir; rhedeg llong i'r làn.
The ship ran ashore—rhedodd y llong i dir; rhedodd y llong i'r làn.
To run to seed—hadu; rhedeg i had; hedeg; hodi.
To run through—rhedeg trwodd; gwastraffu, gwario, treulio, afradu; trywanu, gwanu drwyddo.
To run through with a sword—trywanu â chleddyf; gwanu drwyddo â chleddyf.
To run at tilt—ymornest, ymornestu, *neu* ymhyrddio â gwaewffon.
To run to and fro—rhedeg yma ac acw, &c.; darymred, daramred, dyredeg, rhedegfain; gwibio, cynniwair.
To run together—rhedeg yn nghyd, cydredeg, cyfredeg, ymgyfredeg; cyttwysgo; cydlifo, cydlifeirio; rhedeg yn un.
To run up—rhedeg, codi, *neu* dyfu i fyny; ymgodi.
To run up and down—gwibio, crwydro, rhodiana, darymred, daramred, rhedegain, rhedegfain; rhedeg yma ac acw, &c.
To run upon=*To run on.*
That runs easily—hyred.

Run, *s.* rhedfa, rhediad, rhed, rhedeg, rhedegfa, rhe, rhead, rheawd; gyrfa, gyr; ystod, rhawd, hynt; hwyl; ffo, ffoad, cil; ffordd; dau faen melin; gwasg, gwasgiad; pen olaf gwaelod llong.
In the long run, } yn y diwedd, o'r diwedd;
At the long run, } yn y pen draw; wrth hir redeg *neu* ddylyn; o hir redeg *neu* ddylyn.
After a long run—yn ol hir redeg *neu* ddylyn; wedi hir redeg *neu* ddylyn.
To take a run—cymmeryd rhedegfa, cymmeryd rhedfa.
A good run at play—ffawdchwareu; hwyl o ffawd chwareu.
A run of good luck at play—hwyl o ffawd chwareu; ffawd chwareu; ffawd mewn chwareu.
An ill run at play—anffawd mewn chwareu; hwyl o anffawd mewn chwareu.
A run of ill luck at play—hwyl o anffawd mewn chwareu; anffawd mewn chwareu.
To put one to the run—peri i un redeg ymaith; gyru un i ffoi *neu* i gilio.
The run of mankiud—y cyffredinolrwydd o ddynolryw; y rhan fwyaf o ddynolryw; y rhan amlaf o'r bobl.
The runs of a mill—meini melin.

Runagate, *s.* (Ff. *renégat*) ffoadur, ffoawdr, cilgi, ciliwr; gwrthgiliwr; gwrthryfelwr; crwydryn, gwibiad, gwibiawdr.

Runaway, *s.* (*run* ac *away*) ffoadur, ffoawdr, ffoaduriad, cilgi, ciliadur, ciliwr, ciliad; gwrthgiliwr; crwydryn, crwydrwr, gwibiad, gwibiawdr, gwibddyn.

Runcation,† *s.* (Ll. *runcatio*) chwyniad.

Runcinate, *a.* (Ll. *runcina*) ar ddull llif ddyblyg.

Rundle, *s.* (o *round;* Al. *rund*) ffon ysgol; troell, troellen, sidell; cawell melin; trwcwl.

Rundlet, } *s.* (o *round*) baril yn cynnwys o 3 i
Runlet, } 20 galwyn.

Rune, *s.* (Goth. *runa;* S. a Gw. *run;* C. *rhin*) hen lythyren y Gothiaid; Rhwneg.
Runes—prydyddiaeth *neu* odlau Gothig; Rhwnegion; hen farddoniaeth y Gothiaid.

Runer, *s.* bardd *neu* lenor yn mhlith y Gothiaid gynt.

Runic, *a.* (o *rune*) Rhwnig; perthynol i iaith a llenoriaeth y Gothiaid gynt; Gothig, Gothaidd; henddulliog.
Runic letters—llythyrenau Rhwnig.
Runic wands—hudlathau Rhwnig; hudlathau rhiniol y Gothiaid.

Runlet, *s.* (o *run*) ffrydan, afonig, corafon, nant, cornant, nennig.

Runnel,† *s.* (o *run*)=*Runlet.*

Runner, *s.* (o *run*) rhedwr, rhedydd, rhedegwr, rhedegydd, rhedor, rheawdr, rhedegai; gyrfëydd; maen uchaf melin; ysbrigyn.
Runner of a mill—maen uchaf melin.
The runner—y maen uchaf; maen uchaf y felin.
Runner (a bird)—rhedor, y rhedor.
Scarlet-runners—ffa cochion, ffa rhedegog.

Runnet, } *s.* (Is. *runnen;* Al. *rinnen*) caul, ceul-
Rennet, } ed, cywer, cywair, cywer llaeth, cywerdeb.

Running, *a.* rhedegog, rhedol, rhedain, rhediannol, rheawl, rhedeg, rhe, rheadol; olynol, oliannol, ar ol eu gilydd; o'r bron; llifol, ffrydiol; crawnllyd.
Running water—dwfr rhedegog, dwr rhedegog; ffrwd.
Running horse—rhedfarch, rhedegfarch, march rhedeg, gyrfarch.
Running footman—rhedwas, rhedegwas, rhedwas traed, rhedwastrodyn.
Running place—rhedegfa, rhedfa, rhedfan, gyrfan, rhedle.
Running sore—gweli crawnllyd.
Running title of a book—rhed-destyn llyfr.
The running title—y rhed-destyn, y testyn rhedeg.
Running goods—rhednwyddau, nwyddau rhedeg.
Running knot—cwlwm rhedeg, cwlwm tagu, clwm rhedegog; byddag, byddagl; magl.
Running match—cwrdd rhedeg; rhed-ymdrech, ymryson rhedeg; rhedfa, rhedegfa.
Running matter—rhedegal, crawn.
Easily running—hyred.

Running, *s.* rhediad, rhedfa, rhedegiad, rhead, rheawd; gyrfa; llifad, llifiad, llifiant; ffrydiad, cerhynt; dyferiad; peth à redo.
A running away—rhediad ymaith; ffoad, ffo, ffoawd, ffoedigaeth.
A running back—rhediad yn ol, yn ngwrthol, yn ei ol, *neu* yn ei wrthol; dadrediad, gwrthrediad; dadred, gwrthred; trai y môr.
A running of the nose—rhediad *neu* ddyferiad y trwyn; llysnafedd y trwyn.
A running out—ffrydiad allan, rhediad allan; goferiad.
A running to and fro—darymred, gwibiad, dyrediad; rhediad hwnt ac yma, &c.
A running together—cydrediad, &c.; rhediad yn nghyd, &c.
A running together of waters—cydffrydiad, cydlif, cydffrwd, ymgyfred dyfroedd.

Runningly, *ad.* ar redeg, dân redeg; yn llif, dân lifo.

Runnion, *s.* (Ff. *rogner*) hen adyn brwnt.

Runt, *s.* (Is. *rund*; Ysg. *runt*) còr *neu* gòryn o anifail; corfilyn; còryn, (*f.* còren), corach.
See there a thick-legged runt—dyna bwtan ffodog.
An old runt—hen gòren.

Rupee, *s.* (gair dwyreiniol; Per. *ropak*, *ropiah*) rhiwpi=darn o arian yn yr India Ddwyreiniol, yn cerdded am o ddeutu 2 swllt.
Lac of rupees=100,000=£10,000.

Rupicapra, (Ll.) creigafr, gafr wyllt, gafr y graig.

Rupicola, *s.* (Ll. *rupes* a *colo*) ceiliog y graig.

Ruppia, *s.* (oddi wrth Henri Bernard *Ruppi*, llysieuwr o'r Almaen) Rwppia=tylwyth o lysiau..

Ruption, *s.* (Ll. *ruptio*) toriad, godoriad, godoriant, rhwyg, breg, rhwygiad, ffrwch.

Rupture, *s.* (Ff. o'r Ll. *ruptus*) rhwyg, rhwygiad, tor, toriad, toriant, godor, breg, bregiad; toriad llengig, tor llengig, torgest, bolystyn, bolwst, cwd merydd; tor heddwch, tor cydfod, anghydfod.

Rupture, *v.* tori, rhwygo, bregu, godori.

Rupture-wort, *s.* torgestlys, llysiau bolystyn, llysiau y fors.

Rural, *a.* (Ll. *ruralis*; Ff. *rural*) gwladaidd, gwledig, gwladol; perthynol *neu* briodol i'r wlad; y sy *neu* à fo yn y wlad; à welir yn y wlad *neu* yn y maesydd; maesol, maesaidd; gwladog; gwledig ei wedd; yn y wlad.
Rural dean—deon gwladol, ardal-ddeon.
Rural architecture—adeilyddiaeth wledig; adeilyddiaeth yn y wlad.
Rural song—gwladeiddgan, gwladeiddgerdd, cerdd wladaidd, cân wledig.

Ruralist, *s.* gwladolwr; un à arwain fuchedd wladaidd.

Rurality, *s.*=*Ruralness*.

Ruralness, *s.* gwladeiddrwydd, gwledigrwydd, gwladeidd-dra, gwladolrwydd, gwladogrwydd.

Ruricolist, *s.* (Ll. *ruricola*) preswylydd yn y wlad; un o drigolion *neu* breswylwyr gwlad.

Rurigenous, *a.* (Ll. *rurigena*) à aned yn y wlad; gwlad-anedig.

Ruscus, *s.* (Ll.) celyn Mair, celyn Ffraine, banadl pigog, gewynllys, llysiau y gïau, gïeulys.

Ruse, *s.* (Ff.) ystryw, cyfrwysdra, cyfrwysdro, cast, dichell.
Ruse de guerre—ystryw rhyfel, cyfrwysdro rhyfel.

Rush, *s.* (S. *rics*, *risc*) brwynen; pabwyren: *pl.* brwyn, pabwyr, pabir, elest.
Lesser sharp sea rush—morfrwynen: *pl.* morfrwyn.
Great sharp sea rush—barfrwynen, llymfrwynen.
Hard rush—brwynen galed.
Common rush—brwynen gyffredin, brwynen bellenaidd.
Soft rush—pabwyren, canwyll-frwynen: *pl.* pabwyr, pabir. [goryn.
Moss rush—troellgoryn, brwynen troellJointed-leaved rushes—llafrwyn, lladdfrwyn.
Shining-fruited jointed rush—brwynen glymog glaerwib.
Sharp-flowered jointed rush—brwynen glymog â blodau blaenfain.
Blunt-flowered jointed rush—brwynen glymog â blodau blaendwn.
Little bulbous rush—corfrwynen, brwynen ledglymog.
Round-fruited rush—brwynen dalgron.
Toad rush—brwynen y llyffant.
Hairy rush—brwynen flewog.
Hairy field rush—brwynen flewog y maes.
Wood rush—brwynen y goedwig.
Flowering rush—engraff, brwynen flodeuog.
Club-rush=*Clubrush*.
Bog-rush=*Bogrush*.
Bull-rush=*Bulrush*.
A place where rushes grow—brwyneg, brwynog.
Abounding with rushes—brwynog, llawn brwyn, pabwyrog, pabirog.
It is not worth a rush—ni thâl ef ffyloryn, aeglodyn, flewyn, *neu* ddim.
I would not give a rush for it—ni rown i erddo seren bren; ni rown i ffloyn am dano; ni rown i bin o'm llawes am dano.

Rush, *v. n.* (S. *reosan*; Al. *rauschen*) rhuthro, ymruthro, ymwthio, rhysio, rhysianna, rhyseddu; rhagruthro; trystio.
To rush in—rhuthro *neu* dori i mewn.
To rush out—rhuthro, tori, naidio, ymwthio, taegu, *neu* saethu allan.
To rush upon—rhuthro ar.

Rush,† *v. a.* gwthio yn mlaen; gyru o'i flaen.

Rush, *s.* rhuthr, rhuthrad, rhuthriad, ymruthr, rhuth.

Rush-bearing, *s.* gŵyl mabsant.

Rush-bed, *s.* twyn brwyn, twmpath brwyn, brwyneg.

Rush-candle, *s.* canwyll frwynen, canwyll frwyn.

Rushed, *a.* brwynog, pabwyrog.

Rusher, *s.* rhuthrwr, rhuthrydd, ymruthrwr; taenwr brwyn (mewn dawnsiau gynt).

Rushiness, *s.* brwynogrwydd, pabwyrogrwydd.

Rushing, *s.* rhuthrad, rhuthriad, rhuthr, ymruthrad, ymruthriad; trwst, twrf, sŵn, cynhwrf.

Rushlight, *s.* canwyll frwynen, canwyll frwyn; goleu canwyll frwynen.

Rushlike, *a.* brwynaidd; tebyg i frwynen; gwân, egwan.

Rushwheat, *s.* gwenithwellt brwynaidd y môr.
gwenithwellt arfor.

Rushy, *a.* brwynog, llawn brwyn, pabwyrog, pabirog.

Rusk, *s.* math o deisen ysgafn; bara cacen, bara deugras.

Russet, *a.* (Ff. *roux*, *rousse*; Ll. *russus*) rhuddlwyd, llwydgoch, rhydgoch, rhuddgoch, cochlwyd, blawrgoch, gwywgoch, gwineugoch, coch adfeiliedig, gwywliw, gwywllyd ei liw; garw, cartrefol, talpentan, gwladaidd.

Russet, *s.* gwisg wledig, gwisg lwyd, gwisg dalpentan.

Russet, } *s.* yr afal rhydgoch, afal coch ?
Russeting, } rhwd.

Russud, *s.* treth fawr gynnyddol (yn yr India.

Rust, *s.* (S. a D.; Is. *roest*; Al. *rost*) rhwd, rhydni.
Rust of bacon—rhwd, llwyd-rwd, *neu* frasrwd cig moch.

Rust, *v.* rhydu; myned yn rhydlyd, rhydlydu, peri yn rhydlyd.

Rust-coloured, *a.* rhydliw, rhydliwiog, rhydog, rhwdog.

Rustic, } *a.* (Ll. *rusticus*) gwladaidd, gwledig,
Rustical, } gwladol; gwladog; perthynol i'r wlad; adlawaidd, gwerinaidd, gwerinol, taeog,

gwaer, gwaerol, gwaeraidd, gwrengaidd, iangaidd, dengyn, difoes, anfoesog, diddysg, anwybodus, aflednais, trwsgl, trwstan, garw, anghoeth; diaddurn, syml; anfoneddigaidd.
Rustic work, } gwaith gwledig, gwaith
Rusticated work, } gwladaidd, maenwaith gwladaidd; creigwaith; gwaith garw.

Rustic, *s.* un o'r wlad; dyn o'r wlad; dyn gwledig, gwladaidd, adlawaidd, gwerinaidd, *neu* werinol, &c.; taiog, taiogddyn, iangwr, cabrotyn, cabrotai, buach, gwrengyn, gwladeiddyn, gwerinwr, gwaeryn; bugeilwas.
The rustics of such a place—gwaer, gwreng, taiogion, *neu* iangwyr y fân a'r fân.

Rusticalness, *s.* gwladeiddrwydd, gwladolrwydd, gwledigrwydd, gwladeidd-dra; gwerinoldeb, gwaeroldeb, taiogrwydd, anfoesogrwydd.

Rusticate, *v.* byw, trigo, aros, tario, preswylio, *neu* gartrefu yn y wlad; gyru *neu* ddeol i'r wlad; gwledigo, gwladeiddio, gwladoli, gwladogi.

Rustication, *s.* gwladeiddiad, gwledigiad, gwladoliad; gyriad *neu* ddeoliad i'r wlad; arosiad, arosfa, trigiant, trigiad, *neu* gartrefiad yn y wlad; gwaith gwledig, maenwaith gwladaidd.

Rusticity, *s.* (Ll. *rusticitas*) gwladeiddrwydd, gwledigrwydd, gwladolrwydd, gwladogrwydd; trysgledd, taiogrwydd, gwrengeiddrwydd, gwerinoldeb, gwaeroldeb; anfoesgarwch, anfoesedd, anfoesogrwydd, afledneisrwydd; gerwindeb moes; moesau gwr gwledig; cabrawd, trwstanwch, carbyledd, delfeiddrwydd.

Rustiness, *s.* (o *rusty*) rhydni, rhydlydrwydd, rhydlydedd.

Rustle, *v. n.* (S. *hristlan*; Al. *rasseln*) ysgwrlwgach, rhugl-drystio, chwithrwd, siffrwd, siffro, grigwd; clecian.
A rustling noise—ysgwrlwg, rhugl-drwst, chwithrwd, grigwd, siffrwd.

Rustler, *s.* un à rugl-drystio, &c.

Rustling, *s.* ysgwrlwgach, ysgwrlwg, rhugldrwst, rhugl-drystiad, chwithrwd, siffrwd, grigwd.

Rustre, *s.* (Ff.) lleddfbetryal à thwll crwn yn ei ganol (yn arfau bonedd).

Rusty, *a.* (o *rust*) rhydlyd, rhydog, rhwdog, llawn rhwd; llwyd; sarig.
To become rusty—myned yn rhydlyd, &c.; dysbrychu.

Rut, *s.* (Ff. a Llyd.) rhidiad, rhid, cyd, *neu* gydiad hyddod, &c.; bref hyddod, hyddfref.

Rut, *v. n.* rhidio, cydio; brefu.
Rutting time—amser rhidio, hyddfref.
To go to rut—myned i fwch; myned i ridio.

Rut, *s.* (It. *rotara*, o'r Ll. *rota*) ol olwyn; ol olwyn *neu* droell men; ol men, ol cart; clais, rhigol.

Rut, *v. a.* gwneuthur clais *neu* rigol à phâl; rhigoli.

Ruta, *s.* (Ll.; Gr. *rhutê*)=*Rue.*

Rutabaga, *s.* maip Sweden, maip Swedain, erfin Swedig, bresych y maes.

Ruth, *s.* cerbyd ar ddwy olwyn isel à dynir gân fustych.

Ruth,† *s.* (o *rue*) tosturi, tostur, trugaredd, gwaws; gresyndod, trueni.

Ruthful,† *a.* tosturus, tosturiol, tyner, trugarog; galarus, gofidus.

Ruthless, *a.* didosturi, annhosturiol, annhosturus, didrugaredd, annhrugarog, creulawn, dideimlad, milain, mileinig, anifeilig, ciaidd, trwch.

Ruthlessness, *s.* annhosturi, annhosturiaeth, annhrugaredd, dideimladrwydd, creulondeb.

Rutil, } *s.* nodwyddfaen; egrid coch tudein-
Rutile, } fwn.

Rutilant, *a.* (Ll. *rutilo*) dysglaer, gloew, claer, llethridol.

Rutilate,† *v. n.* dysgleirio.

Rutilite, *s.* (Ll. *rutilus*) egrid coch tudeinfwn.

Rutter,† *s.* (Al. *reiter*) marchog.

Rutterkin,† *s.* (o *rutter*) hen gadnaw cyfrwys.

Rutter,† *s.* (Ff. *routier*) hen fforddol; hen deithiwr cynnefin à'r ffordd; hen filwr.

Ruttish, *a.* (o *rut*) anllad, trythyll, chwantus, nwyfus, nwyfol, cnawdwyllt.

Ruttle, *s.*=*Rattle.*

Ryacolite, *s.* (Gr. *rhuax* a *lithos*) ffrydfaen.

Ryal, *s.*=*Rial.*

Ryder, *s.* (=*rider*) chwaneglen, attodlen, attodiad, chwanegiad.

Rye, *s.* (S. *ryge*; Al. *rocken*) rhyg: *sing.* rhygen.
Rye-bread—bara rhyg.

Rye-grass, *s.* rhygwellt, efr parhäus, efryn parhäus.

Ryot, *s.* diwylliwr tir (yn Hindwstan).

S.

Sabaoth, *s. pl.* (H.) lluoedd, byddinoedd.
The Lord of Sabaoth—Arglwydd y lluoedd.

Sabbatarian, *s.* (o *Sabbath*) sabbathydd, sabbathwr; un â gadwo y Sabbath Iuddewig; cymhellydd y Sabbath Iuddewig.
Sabbatarians—Sabbathyddion = plaid o Fedyddwyr â ddaliant nad yw y Sabbath Iuddewig wedi ei ddilëu.

Sabbatarian, *a.* sabbathyddol; perthynol i'r Sabbathyddion.

Sabbatarianism, *s.* Sabbathyddiaeth; daliadau *neu* egwyddorion y Sabbathyddion; gorfanwl *neu* ofergoelus gadwraeth y Sabbath.

Sabbath, *s.* (H.) Sabbath, y Sabbath, Sabboth; seibiaeth, gorphwysfa, gorphwysdra, gorphwys, seibiant.
The Sabbath-day—y dydd Sabbath, y Sabbath.
The Christian Sabbath—y Sabbath Cristionogol *neu* Gristianogol; Sabbath y Cristionogion; dydd yr Arglwydd.

Sabbath-breaker, *s.* torwr y Sabbath.

Sabbath-breaking, *s.* toriad y Sabbath; tori y Sabbath.

Sabbathless, *a.* heb Sabbath, diseibiaeth.

Sabbatic, } *s.* (LL. *sabbaticus*) sabbathol;
Sabbatical, } sabbathaidd; perthynol i'r Sabbath; eiddo y Sabbath; gorphwysol, seibiol.

Sabbatism, *s.* gorphwys, gorphwysfa, gorphwysdra, seibiaeth, seibiant.

Sabine, *s.* (Ll. *sabina*) eithinfyw.

Sable, *s.* (Al. *zobel;* Sw., D., ac Is. *sabel;* R. *sobol*) bele, (*pl.* beleod); croen a blew y bele; pân y bele.

Sable, *a.* (Ff.) du; du (fel y bele); o liw y bele; cibddu, tywyll.

Sabliere, *s.* (Ff.) grobwll, pwll graian; trawst hirfain.

Sabot, *s.* esgid bren, prenesgid.

Sabre, *s.* (Ff.) glaif, crymgledd, crymgleddeu, camfidog, ysgïen, ffoswn, anglas; cleddyf, cledd, cleddeu.
So many bayonets and sabres—hyn a hyn o wŷr gŵn a gwŷr glaif; hyn a hyn o wŷr traed a gwŷr meirch; hyn a hyn o bedyd a marchwys; hyn a hyn o fidogau a chleddyfau; hyn a hyn o fidogion a gleifogion.

Sabre, *v. a.* taraw *neu* ladd â chrymgledd, &c.; ffosynu, gleifio.

Sabretache, *s.* (*sabre*, ac Al. *tasche*) cod y crymgledd.

Sabulosity, *s.* (o *sabulous*) tywodogrwydd, tywodlydrwydd, grutiogrwydd.

Sabulous, *a.* (Ll. *sabulosus*) tywodog, tywodlyd, graianog, grutiog.

Sac, *s.* (S. *sac*, *saca*) hawl arglwydd y faenor i gynnal llysoedd, profi achosion, a chodi dirwyon.

Sac, *s.* (Ll. *saccus*) cod, coden, cwd.

Sacbut, *s.*=*Sackbut*.

Saccade, *s.* (Ff.) tyniad disymmwth ar awen ffrwyn; ffrwyn-dyniad.

Saccate, *a.* (Ll. *saccus*) codog, codenog.

Saccharic Acid, *s.* sur sugrig.

Sacchariferous, *a.* (Ll. *saccharum* a *fero*) yn dwyn sugr; yn cynnyrchu sugr.

Sacharify, *v. a.* troi yn sugr.

Saccharine, *a.* (Ll. *saccharum;* o'r Ar. a Per. *sacar*) sugraidd, sugrol; melus fel sugr; melus.

Saccharoid, } *a.* (Ll. *saccharum*, a Gr. *eidos*)
Saccharoidal, } â'i we yn debyg i ddull sugr gwŷn; sugrwedd.

Saccharometer, *s.* (Ll. *saccharum*, a Gr. *metron*) sugr-fesur.

Saccharo-sulphuric Acid, *s.* sur sugr-ufelig.

Saccharum, *s.* (Ll.) sugr; y gorsen sugr.

Saccholactic, *a.* (Ll. *saccharum* a *lac*) sugrlaethig.
Saccholactic acid—sur llysnafig.

Sacerdotal, *a.* (Ll. *sacerdotalis*) offeiriadol; perthynol i offeiriad, i offeiriaid, *neu* i'r offeiriadaeth.

Sacer Morbus, *s.* (Ll.) haint dygwydd, maeglwyf, clwyf Tegla.

Sachel, *s.*=*Satchel*.

Sachem, *s.* penaeth yn mhlith rhai o Indiaid brodorol America.

Sachemdom, *s.* llywodraeth Sachem.

Sack, *s.* (S. *sacc*, *sæc;* Al. *sack;* Gw. *sac;* Ff. *sac;* Ll. *saccus;* Gr. *saccos*) sach, ffetan; sachaid, ffetanaid.
A little sack—sachell, sachgwd, crynsach.
A sack of wool—sach *neu* sachaid o wlan =22 maen, neu 308 pwys.
Sack (a measure)—sachaid=3 mwysel.

Sack, *s.* (Ll. *sagum;* Gr. *sagos;* C. *segus*) sachwisg.

Sack, *s.* (Ff. *sec*, *seche*) gwin seg.
Sack-posset—posel gwin a llaeth.

Sack, *v. a.* sachu, sacheidio; rhoi *neu* ddodi mewn sach *neu* sachau; sechu.

Sack, *v. a.* (Llyd. *sacqa;* Gw. *sacham;* Ysp. *saquear*) anrheithio, diffeithio, difrodi; treisio ac anrheithio; ysbeilio.
To sack a town—treisio ac anrheithio tref; diffeithio tref, difrodi tref.

Sack, *s.* anrheithiad, diffeithiad, difrod, treisiad ac anrheithiad; anrhaith.
The sack of Troy—difrod Troia; trais ac anrhaith Troia; treisiad ac anrheithiad Troia.

Sackage, } *s.* anrheithiad, difrodiad, diffeithiad;
Sacking, } treisiad ac anrheithiad.

Sack-barrow, *s.* berfa sach, berfa sachau.

Sackbut, *s.* (Ysp. *sacabuche*) modgorn, eddgorn, sarffell; math ar hen delyn; dulcimer (*Dan.* iii. 7).

Sackcloth, *s.* (*sack* a *cloth*) sachlïain, sachlïan, sachlen; sachwisg, gwisg o sach.
Sackclothed, *a.* wedi ymwisgo â sachlïain, &c.; sachlenog.
Sacker, *s.* anrheithiwr, anrheithydd, difrodwr, difrodydd; treisiwr ac anrheithydd.
Sackful, *s.* (*sack* a *full*) sachaid, ffetanaid, llonaid sach, llonaid ffetan.
Sacking, *s.* (S. *seccing*) llïain *neu* ddefnydd sachau; sachlen, sachlïan; sach, gwaelodlen, *neu* sach-we gwely.
Sackless, *a.* (S. *sachleas*) llonydd, tawel, heddychol, diniwed, gwirion. [cwman.
Sacral, *a.* (o *sacrum*) perthynol i asgwrn y
Sacrament, *s.* (Ll. *sacramentum*) sacrament, sacrafen, segrafen; y cymun, y cymun santaidd, y cymundeb.
To administer the sacrament—gweinyddu y cymun; cymuno.
To receive the sacrament—derbyn y cymun; cymuno.
The two sacraments—y ddau sacrament, y ddwy sacrafen, y ddwy segrafen.
Sacrament,† *v. a.* rhwymo trwy lw.
Sacramental, *a.* sacrafenol, sacramentol, segrafenol, sacrafenaidd, sacramentaidd; cymunol, cymundebol.
The sacramental wafer, } arlladen, afrlladen,
The sacramental cake, } afrllad, gorlladen, teisen afrllad, teisen arllad: *pl.* arllad, afrllad, gorllad.
Sacramental, *s.* à berthyno i sacrament.
Sacramentals—pethau sacramentol, sacrafenolion; cymunolion; gwyneithaid.
Sacramentarian, *s.* sacrafenwr, sacrafenydd, sacramentwr, segrafenwr; un à wahaniaetho oddi wrth Eglwys Rhufain a'r Lutheriaid yn nghylch y cymun santaidd.
Sacramentary, *s.* llyfr y sacramentau, cymuniadur; sacramentwr, sacramentydd.
Sacramentary, } *a.* sacrafenyddol, sacrament-
Sacramentarian, } yddol, segrafenyddol.
Sacrate,† *v. a.* (Ll. *sacro*) cyssegru, segru.
Sacre, *s.*=*Saker.*
Sacred, *a.* (Ll. *sacer*; Ff. *sacré*) santaidd, sanctaidd, cyssegredig, cyssegr, cyssegrol, cyssegrlan, glân, sant, glwys, pur, dihalog, myg, edmyg, glain.
To make sacred—cyssegru; gwneuthur yn santaidd, &c.
Sacredness, *s.* cyssegredd, cyssegredigrwydd, santeiddrwydd, cyssegredigaeth, seintiolaeth, glwysedd, mygedd, edmygedd.
Sacrific, } *a.* (Ll. *sacrificus*) aberthol.
Sacrifical, }
Sacrificable, *a.* aberthadwy.
Sacrificant, *s.* aberthydd, aberthwr, aberthor.
Sacrificator,† *s.* aberthwr, aberthydd.
Sacrificatory, *a.* aberthedigol; offrymedigol.
Sacrifice, *s.* (Ff.; Ll. *sacrificium*) aberth; offrwm; arllad.
Burnt-sacrifice—llosgaberth, poethaberth, aberth llosg, aberth tanllyd, hollboeth.
To burn sacrifice—llosgaberthu, poethaberthu; offrymu aberth llosg; arogldarthu (2 *Cron.* ii. 6).
Sacrifice, *v.* aberthu; offrymu; rhoddi yn aberth.
Sacrificer, *s.* aberthwr, aberthydd, aberthor, aberthiedydd; offrymwr, offrymydd.
Sacrificial, *a.* aberthol, aberthedigol; offrymol, offrymedigol.

Sacrilege, *s.* (Ff.; Ll. *sacrilegium*) cyssegr-ysbail, cyssegr-ladrad, cyssegr-anrhaith, lladrad eglwys, glwys-ladrad.
To commit sacrilege—cyssegr-ysbeilio, cyssegr-ladrata, gwneuthur cyssegr-ladrad; ysbeilio *neu* anrheithio eglwys *neu* gyssegr.
Sacrilegious, *a.* (Ll. *sacrilegus*) cyssegr-ladradol, cyssegr-ladradaidd, cyssegr-ysbeiliawl; cyssegr-ladradgar, cyssegr-ysbeilgar; euog o gyssegr-ladrad.
A sacrilegious person—cyssegr-ysbeiliwr, cyssegr-ysbeilydd, ysbeiliwr cyssegr.
Sacrilegiously, *ad.* yn gyssegr-ladradol, &c.; fel *neu* megys ysbeilio cyssegr; ar wedd ysbeilio cyssegr. [ysbeilgarwch.
Sacrilegiousness, *s.* cyssegr-ladradaeth; cyssegr-
Sacrilegist, *s.* cyssegr-ysbeiliwr, cyssegr-ysbeilydd, ysbeiliwr cyssegr.
Sacring, *a.* (Ll. *sacer*) arferedig mewn swyddau santaidd.
Sacring-bell, }
Sancte-bell, } *s.* cloch yr aberth, cloch yr ar-
Sacringe, } lladen, cloch yr offeren.
Sacrist, } *s.* (Ff. *sacristain*; Ysp. *sacristan*)
Sacristan, } ceidwad pethau cyssegredig; ceidwad y cyssegrolion; swyddog *neu* ysgolïaig eglwys; clochydd.
Sacristy, } *s.* (Ff. *sacristie*) gwisgle eglwys,
Sacristry, } gwisgle, gwisgfa.
Sacrosanct,† *a.* (Ll. *sacrosanctus*) cyssegrlan.
Sacrum, *s.* (Ll.) asgwrn y cwman.
Sad, *a.* (C. *sad*, yn ol *Webster*) trist, athrist, prudd, tristlawn, anhylon, arbrudd, galarus, aflawen, amdrist, dybryd, dybyriol, hyfrwyn, cymrwyn, brwyn; wynebdrist; gresynol, gresynus, gresyn, gresin, truenus; tost, blin, aele; trwm, caled; sal, salw; gwael, tlawd; garw, gerwin; cymylog, caddugog; difrif, difrifol, symul; tywyll, du; †sad.
Sad news—newydd trwm, caled, blin, *neu* dost; newyddion trwm, &c.
Sad poetry—prydyddiaeth sal, prydyddiaeth dlawd, prydyddiaeth wael.
Sad weather—tywydd brwnt, budr, *neu* domlyd; tywydd tost.
Sad work—gwaith trwsgl, gwrthun, truenus, drwg, gwael, *neu* dwyllodrus.
Sad deed — gweithred dywyll, ddu, *neu* ddybryd.
Sad job — gorchwyl anffodiog, anffodus, trwch, *neu* anhapus.
Sad workman — gweithiwr drwg, difedr, trwsgl, anfedrus, *neu* dywyll; gweithiwr twyllodrus.
It is a sad thing—peth blin, tost, gofidus, trwch, gresyn, *neu* druenus ydyw.
Sad case—cyflwr gresyn.
A sad dog, } dyhiryn brwnt; crogyn o
A sad fellow, } ddyn; dyhiryn o'i galon; dyhiryn o'i fodd; drelgi, diffeithgi.
Sad mischance, } anffawd drom, anffawd
Sad misfortune, } flin.
Sad complaint—cwyn trist, athrist, prudd, *neu* resynus; dirgwyn.
Sad fright—braw aele, braw anhylon, dychryn aflawen.
Very sad—trist iawn, athrist, cyfrdrist, gordrist, gordrwm, gorthrwm.
Somewhat sad—godrist, gobrudd.
To grow sad—tristäu, pruddhau; myned yn drist, &c.

To make sad—tristau, pruddhau; gwneuthur *neu* beri yn drist, &c.; peri tristwch (i un).

Sad bread†—bara trwm, trymaidd, *neu* doeslyd.

Sadden, *v.* tristäu, pruldhau; trymhau; gwneuthur yn drist, &c.; myned yn drist, &c.; dybyrio; sarigo; †tywyllu, duo.

Saddle, *s.* (S. *sadel, sadl; sattel;* Al. *sattel;* Gw. *sadhall*) cyfrwy, gobell, ysgobell, sadell, dibr, cyfystrawd.

Saddle (of a carcase)—tumon.

Side-saddle—cyfrwy untuog, cyfrwy meroh, cyfrwy untu, cyfrwy tuog, pilyn (yn Ngwynedd).

Pack-saddle — ystarn, pynioreg, pynoreg, ystrodyr, sadell bynau, panel pwn, panel.

Put the saddle on the right horse—rhowch y baich ar ei berchen; rhowch y bai ar ei berchen.

A saddle and its furniture—cyfystrawd.

Saddle, *v. a.* cyfrwyo, gobellu, sadellu, dibra; rhoi *neu* ddodi cyfrwy ar gefn; rhoi *neu* ddodi cyfrwy ar gefn ceffyl; llwytho, beichio, pynio.

Saddle of mutton—tumon mollt.

Saddle-backed, *a.* cefnbant, cefnisel.

Saddle-bag, *s.* marchgod, sadellgod.

Saddle-bow, *s.* (S. *sadl-boga*) cambren cyfrwy, bwa cyfrwy, camedd blaen cyfrwy.

Saddled, *p. p.* cyfrwyog, sadellog, gobellog; cyfrwyedig, &c.

Saddle horse, *s.* ceffyl cyfrwy, march cyfrwy, ceffyl marchogaeth.

Saddler, Saddle-maker, *s.* cyfrwywr, sadellwr, sadellydd, dibrwr, gobellwr.

Saddler's trade—sadellwriaeth, sadellyddiaeth, cyfrwywriaeth, gobellwriaeth.

Saddlery, *s.* cyfrwyau, sadellau, cyfystrodau; sadellwriaeth, sadellyddiaeth; pethau à werthir gàn gyfrwywyr.

Saddle-shaped, *a.* ar lun *neu* wedd cyfrwy; cyfrwyaidd, sadellaidd, sabellaidd.

Saddle-tree, *s.* pren cyfrwy.

Sadiron, *s.* haiarn dillad, haiarn golchyddes, haiarn caboli.

Sadly, *ad.* yn drist, &c.

Sadness, *s.* (o *sad*) tristwch, tristedd, tristyd, athristwch, athristedd, prudd-der, pruddineb, pruddedd, trymder, trymedd, dybryder, dyfrydedd, dyfrydwch, afar, afarwy, llawryd, trymfrydedd; difrifoldeb; sadrwydd.

Safe, *a.* (Ff. *sauf, saure,* o'r Ll. *salvus*) diogel; diberygl, diasgen; sicr; diangol; iach; ymwaredol; à fo mewn diogelwch *neu* amddiffynfa; da.

Safe place—diogelfa, diogelfan, lle diogel.

Safe deliverance—rhyddhad ymwaredol.

Safe man—dyn ymddiriedus, dyn dystaw.

Safe return—dychweliad da dedwydd; dychweliad da a dedwydd.

God keep you safe — Duw a'ch cadwo; cadwed Duw chwi.

I wish you safe home—mi a'ch dymunaf yn iach adref.

He is come home safe—daeth adref yn iach, yn iach lawen, yn iach ddianaf, yn ddiangol, yn ddiasgen, *neu* yn iach ddiasgen.

With a safe conscience — gyda chydwybod dda.

This is a safe way—ffordd dda yw hon; ffordd diberygl ydyw hon.

Safe and sound—iach ddianaf, iach ddiasgen; difai dianaf.

To make safe—diogelu; diofalu; gwneuthur yn ddiogel.

To keep safe—diogelu; diofalu; cadw yn ddiogel.

Safe-pledge—mach *neu* wystl ar ateb.

Safe, *s.* crogell, cell grog; diogelfa, lle diogel.

Safe,† *v. a.* diogelu.

Safe-conduct, *s.* diogelwch i fyned a dyfod; nodded gyhoedd, nawdd cyhoeddus, teithnodded, teithnawdd, ymdeithnawdd; canymdoad diogel; nodded breuin; nawdd gwlad; teithgynnwys; canymdoad, canymdo; noddlu.

Safeguard, *s.* (*safe* a *guard*) amddiffynfa; amddiffyniad, diogelwch, amnawdd; canymdo; teithgynnwys, teithnodded, teithnawdd; ambais, arbais, amdrws.

Safeguards (in zoology)—math o fadfeilod.

Safeguard, *v. a.* amddiffyn, diogelu, canymdoi, gwarchadw.

Safe-keeping, *s.* cadwraeth, ceidwadaeth.

Safely, *ad.* yn ddiogel, &c.; mewn diogelwch.

Safeness, *s.* diogelwch, diogelrwydd, diogeledd.

Safety, *s.* (o *safe*) diogelwch, diogelrwydd; diangolrwydd; diasgenrwydd; cadwraeth, cadwedigaeth; diogelfa.

In safety—mewn diogelwch, &c.; yn ddiogel.

With all safety—o'r fath sicraf (*Act.* v. 23).

A place of safety—diogelfa, diogelfan.

Safflower, *s.* (*saffron* a *flower*) saffrwm basdardd, saffrwm lliwiol; lliw melyn saffr, lliw saffrwm.

Saffron, *s.* (Ff. *safran;* Al., Sw., a D. *saffran*) saffrwm, saffrwn, saffr, saffarn.

Saffron crocus—saffrwm meddygol, saffr meddygol, meddyges felen; saffrwm, saffr.

Meadow saffron — saffrwm y gweunydd, saffr y gweunydd.

To dye with saffron, To colour with saffron, saffrymu, saffru; lliwio à saffr.

Saffron, *a.* saffrymog, saffrymaidd, saffrymliw; o liw y saffrwm; o liw blodau y saffr; melyn, melynliw.

Saffron, *v. a.* saffrymu, saffru; lliwo à saffrwm; melynu; goreuro.

Saffrony, *a.* saffrymog, saffrymaidd, saffraidd, saffrol, saffrymliw; melyn, melynliw.

Sag, *v.* (=*sxag*) ymollwng, ymroddi, cilio; rhoncian, honcian, honcio; crogi *neu* orwedd yn drwm *neu* farwaidd; plygu; llwytho, beichio; gogwyddo; gogwyddo *neu* gliaw oddi wrth y gwynt.

Saga, *s.* chwedl arwraidd; un o chwedlau *neu* ramantau Dulychlyn.

Sagacious, *a.* (Ll. *sagax*) call, craffus, craff, synwyrgall, synwyrol, synwyrlym, doethbwyll, doethgar; craff, llym, *neu* gyflym ei ddeall; trywyddus, ffroen-graff, olrheinllym, ffroenllym.

Sagaciousness, Sagacity, *s.* (Ll. *sagacitas*) callineb, call-der, craffder, craffusrwydd, synwyroldeb, synwyrlymder, doethder; craffder, llymder, *neu* gyflymder deall *neu* synwyr; ffroenllymedd, ffroen-graffder, craffder ffroen; athreiddiad; amgyffred.

Sagamore, *s.* penaeth, teyrn *neu* frenin yn mhlith rhai o Indiaid America.

Sagathy, *s.* math ar ddefnydd brethynaidd; sars.

Sage, *s.* (Ff. *sauge;* Ar. *saoch*) ceidwad, gwerddonell, saets, saeds.
Wood sage—chwerlys yr eithin, chwerwlys yr eithin, chwerwyn y twyn, derlys y goedwig, llwyd yr eithin, triagl y Cymro, ceidwad wyllt, saets gwyllt.
Meadow sage—gwerddonell y waen.

Sage, *a.* (Ff.; Ll. *saga, sagus, sapio*) call, doeth, synwyrol, synwyrgall, doethbrudd, pwyllog, dwysgall, doethgar, doethbwyll, doethfawr, ffur.

Sage, *s.* doeth, (*pl.* doethion), gwr doeth, dyn doeth, gwr call, doethwr, doeth, gwyddon.
One of the sages of antiquity—un o ddoethion y cynfyd.

Sagene, *s.* mesur Rwssiaidd=o ddeutu 7 troedfedd.

Sageness, *s.* doethder, doethineb, callineb, calldder, calledd, doethbwyll, pwyllineb, synwyr.

Sagenite, *s.* (Gr. *sagênê*) rhwydfwn; egrid coch tudeinfwn.

Sagger, *s.* math o glai y gwneir potiau o hono.

Sagging, *s.* (o *sag*) plygiad *neu* ymollyngiad o dàn bwysau.

Sagina, *s.* (Ll.) corwlyddyn.

Saginate,† *v. a.* (Ll. *sagino*) gorbesgu, tewychu, mwythuso.

Sagitta, *s.* (Ll.) y Saeth=un o'r hen gydser.

Sagittal, *a.* (Ll. *sagittalis*) saethol; perthynol i saeth.
Sagittal suture—saethwrym.

Sagittaria, *s.* (Ll.) saethlys.

Sagittarius, } *s.* (Ll. *sagittarius*) y Saethydd;
Sagittary, } arwydd y Saethydd; dynfarch.

Sagittary, *a.* saethol; perthynol i saeth.

Sagittate, *a.* saethog; ar lun pen saeth.

Sago, *s.* math ar syth neu lud meithrinol à geir o fath ar balmwydd.

Sagoin, } *s.* math ar epa.
Sagouin, }

Sagum, *s.* (Ll) mantell filwraidd penswyddogion ac urddasolion Rhufain gynt.

Sagy, *a.* (o *sage*) llawn o'r geidwad; wedi ei gyweirio à'r geidwad.

Saic, *s.* math o longau Dyrcaidd neu Roegaidd.

Said, *p. p.* (o *say*) à ddywedwyd, dywededig, wedi ei ddywedyd, &c.
Little said is soon mended—ni bu drwg o dewi.
So it was said—felly y dywedid.
Well said, } da y dywedyd; da y dy-
That is well said, } wedwyd; da y dywedaist.

Sail, *s.* (S., Al., a Sw., *segel*) hwyl; llong; llongau.
Sails—hwyliau.
The jib sail—cynhwyl, y gynhwyl.
The main sail—ar hwyl fawr, yr hwyl fwyaf.
The mizzen sail—yr hwyl ol, hwyl y llyw, y dant-hwyl, hwyl y tant.
The sprit sail—yr hwyl flaen, yr hwyl flaenaf.
The top sail—y frig-hwyl, yr hwyl uchaf.
Fore sails—hwyliau blaen.
Aft sail—hwyliau ol.
Cross sails, } hwyliau croesion, hwyliau
Square sails, } traws.
Under sail—tàn hwyl, tàn hwyliau; hwyliog.
A hundred sail—cant o longau, can-llong, can-hwyl.
A fleet of a hundred sail—llynges ganhwyl.
To hoist sail—codi *neu* ledu hwyliau; dyrchafael hwyl.
To set sail—hwylio ymaith; rhoi yr hwyliau i'r gwynt; dechreu mordaith.
To strike sail—gostwng hwyl, gestwng hwyl.
To crowd sail—codi *neu* ledu pob hwyl; codi *neu* ledu yr holl hwyliau; codi *neu* ledu yr hwyliau oll; gwisgo pob hwyl; ymwisgo à phob hwyl.
To loose sails—dattod yr hwyliau; llaesu *neu* lacio yr hwyliau.
To bear high sails, } ymddwyn *neu* rodio
To carry high sails, } yn benuchel.
A few days' sail—hwyliad *neu* fordwyad dros ychydig ddyddiau.
In a few days' sail, } yn ol morio *neu*
After a few days' sail, } hwylio dros ychydig ddyddiau.
After three days' easy sail—yn ol morio *neu* hwylio yn araf dros dri dïwrnod.
After many days' slow sail—wedi hwylio yn annyben lawer o ddyddiau.

Sail, *v.* hwylio, morio, mordwyo.
To sail with a full gale—hwylio yn llwybraidd *neu* yn llwyddiannus; hwylio dàn lawn hwyliau; hwylio gyda hwylwynt; hwyliaw o flaen y gwynt; hwylio gyda dwr a gwynt; myned yn mlaen yn hwylus.

Sailable, *a.* hwyliadwy, moriadwy, mordwyadwy.

Sailbroad, *a.* ymledol fel hwyl.

Sailcloth, *s.* llian hwyl *neu* hwyliau.

Sailer, *s.* morwr, llongwr; hwyliedydd; llong, llestr.
A fast sailer—llong à hwylio yn gyflym; hwyliedydd buan.

Sailing, *s.* hwyliad, hwyliawd, hwyliedigaeth, moriad; hwylfa; mordwyaeth, mordwyad.

Sailless, *a.* dihwyl, heb hwyliau.

Sailmaker, *s.* gwneuthurwr hwyliau, hwylwneuthurwr.

Sailor, *s.* morwr, moriwr, llongwr, mordwywr.

Sailly, *a.* hwyluidd; tebyg i hwyl.

Sailyard, *s.* hwyl-lath; llath, trawst, *neu* drawstlath hwyl; hwyl-drawst.

Saim,† *s.* (C.; S. *seim*) saim, iraid, bloneg.

Sain,† *p. p.=Said.*

Sainfoin, } *s.* (Ff. *sainfoin*) codog, gwyran ben-
Saintfoin, } digaid, gogor-feillion.

Saint, *s.* (Ff.; Ll. *sanctus*) sant, sanct, glain: *f.* santes: *pl.* saint, seintiau, gleinion.
Holy saints—gleinion seintiau, seintiau gleinion, seintiau glanfucheddol.
Saint David—Sant Dewi, Dewi Sant.
Saint Anne—Sant Ann, Ann Santes.
A female saint—santes.
Saint Anthony's fire—tân iddwf, fflam iddwf, iddwf.
The guardian saint of a parish—mabsant.
The saints in heaven—y seintiau yn y nef; trigolion y nef.

Saint, *v.* seintio; gwneuthur yn sant; ymarwedd yn seintaidd.

Sainted, *a.* seintiedig; santaidd, sant, cysegredig; duwiol; gleiniol.

Saintess, *s.* santes: *pl.* santesau.

Saint John's Wort, *s.* eurinllys, nele.
Square Saint John's wort, } eurinllys pedr-
Saint Peter's wort, } ongl, llysiau Pedr.
Perforated Saint John's wort—candoll, eurinllys trydwll, tarfwgan.
Imperforated Saint John's wort—godwllon, eurinllys mawr.
Trailing Saint John's wort—eurinllys mân ymdaenol, eurinllys ymdaenol.
Mountain Saint John's wort—eurinllys mynyddol.
Small upright Saint John's wort—eurinllys mân syth.
Marsh Saint John's wort—eurinllys y gors.
Saintlike, } *a.* tebyg *neu* gyffelyb i sant; megys
Saintly, } sant; ar wedd sant; seintaidd; santaidd, sanctaidd.
Saint Peter's Wort, *s.* llysiau Pedr, eurinllys pedrongl.
Saint's-bell, *s.* y gloch sant, y sein-gloch, y gloch alw, y gloch fach=y gloch â genir yn Eglwys Rhufain pan ddywedir 'Sant, Sant, Sant, Arglwydd Dduw Sabaoth.'
Saintship, *s.* santaeth; braint ac ansawdd sant; braint ac urddas sant.
Sajene, *s.* mesur Rwssiaidd=o ddeutu 7 troedfedd.
Sake, *s.* (S. *sac, saca;* Is. *saak;* Al. *sacke*) mwyn; achos, ethryb, achlysur; cyfrif.
For the sake of—er mwyn, er.
For my sake—er fy mwyn; er fy mwyn i; erof, erddof, erddwyf.
For his sake—er ei fwyn; er ei fwyn ef; ero, erddo, ero ef, erddo ef.
For her sake—er ei mwyn; er ei mwyn hi; erddi, eri.
For thy sake—er dy fwyn; er dy fwyn di; erot, erddot, erod.
For our sake—er ein mwyn; er ein mwyn ni; erom, erddom.
For your sake—er eich mwyn; er eich mwyn chwi; eroch, erddoch.
For their sake—er eu mwyn; er eu mwyn hwynt; erddynt, erynt, eront.
For your own sake—er eich mwyn eich hun.
For God's sake—er mwyn Duw; er Duw; er cariad *neu* serch ar Dduw.
For the sake of peace—er mwyn heddwch; er serch *neu* gariad ar heddwch.
For brevity's sake—er mwyn bod yn fyr; er mwyn byrder.
For righteousness' sake—er mwyn cyfiawnder; o achos cyfiawnder.
For truth's sake—er mwyn y gwirionedd; ar gyfrif y gwirionedd.
For man's sake—er mwyn dyn; er dyn.
Saker, *s.* (Ff. *sacre*) math o hebog; morhebog; math o gyflegr.
Sakeret, *s.* morhebog gwryw.
Sal, *s.* (Ll.) hal, halan, halen.
Salable, *a.*=*Saleable.*
Salacious, *a.* (Ll. *salax*) anllad, trythyll, anniwair, nwyfus, chwantus, llawd, llodig.
Salaciousness, } *s.* anlladrwydd, trythyllwch,
Salacity, } anniweirdeb, nwyfusrwydd, llodrwydd, llodineb, chwantach, chwant, dyre.
Salad, *s.* (Ff. *salade*) bwydlys, addail; bwydlysiau.
Corn salad—gwylaeth yr oen, dïadwyth, llysiau yr oen.
Salad-oil—olew addail; olew yr olewydd.
Salade, *s.*=*Sallet.*
Salading, *s.* bwydlysiau, addail.
Salam, *s.* (gair dwyreiniol) cyfarch, cyfarchiad.
Salamander, *s.* (Gr. a Ll. *salamandra*) math o bryf tebyg i'r geneugoeg; pryf (dychymygol) y tân; tanfil, tanbryf; procyr coch.
Salamandrine, *a.* perthynol *neu* debyg i'r tanbryf; anllosgadwy, anhyloesg.
Salanx, *s.* (Gr.) y pysg penhwyad.
Salaried, *a.* â chyflog iddo.
Salary, *s.* (Ff. *salaire;* Ll. *salarium*) cyflog, tâl, hur, gwasobr, gobr, daer, daffar.
Sale, *s.* (S. *sal;* Sw. *sälja*) gwerthiad, gwerthiant, arwerthiad, arwerthiant; gwerth, arwerth.
On sale—ar werth; i'w werthu.
Public sale, } arwerthiant cyhoedd, ar-
Open sale, } werthiad cyhoedd.
Set to sale—ar werth; rhoddedig ar werth.
To set to sale—rhoi, rhoddi, *neu* gynnyg ar werth; rhoi dân bris; gosod ger bron i'w werthu; gosod ar werth.
There is no sale of it—nid oes gwerth arno; nid oes mo'r gwerth arno; ni cheir gwerth arno; ni cheir mo'r gwerth arno.
Sale, *a.* gwerthedig; pryn, prynedig.
Sale shoes—esgidiau gwerth; esgidiau pryn; esgidiau sal.
Sale, *s.* (S. *salas?*) basged forhelyg.
Saleable, *a.* gwerthadwy, hywerth; hawdd ei werthu; â gwerthu arno.
Saleable horse—march gwerthadwy, march gwerth.
Saleableness, *s.* hywerthedd, hywerthrwydd.
Salebrosity, *s.* gerwindeb, gerwinder, garwedd, afiyfnder, anwastadrwydd.
Salebrous, *a.* (Ll. *salebrosus*) garw, gerwin, afiyfn, anwastad, clogyrnog.
Salep, } *s.* (Tyrcaeg) math o grynwraidd sych-
Salop, } ion arferedig mewn meddyginiaeth;
Saloop, } crynwraidd tegeirian; pylor tegeirian.
Saleb, }
Salesman, *s.* (*sale* a *man*) gwerthwr, gwerthydd, gwerthiedydd; gwerthwr *neu* werthydd dillad; gwerthwr anifeiliaid dros arall.
Salework, *s.* gwaith gwerth; gwaith pryn; gwaith sal, gwael, *neu* anghelfydd.
Sal-gem, *s.* halen cyffredin.
Saliant, } *a.*= } *Salient.*
Salient, } } *Saliant.*
Salic, } *a.* (Ff. *salique*) perthynol i gau berSalique, } ywaid oddi wrth y goron.
Salic law, } cyfraith yn Ffrainc yn cau
Salique law, } benywaid oddi wrth y goron; y gyfraith Salig.
Salicin, } *s.* (Ll. *salix*) helygnwr; sylwedd
Salicine, } chwerw yr helyg.
Salicornia, *s.* (Ll. *sal* a *cornu*) llyrlys, chwyn hallt.
Salient, } *a.* (Ll. *saliens*) ar y naid, ar y llam,
Saliant, } ar ei naid, ar ei lam, ar naid, ar lam; yn neidio, yn llamu; neidiol, ysboncio, dychlamol, yn dychlamu, yn ysboncio, yn neidio, ar neidio, yn llamu; yn esgor; yn ysgwyddo allan; yn taflu *neu* yn tasgu allan; gorysgwyddol, tyddfol, ysgyrnol, efyrnol, prwysol.
Salient angle—rhagongl, rhagelin.
Lion salient—llew ar y llam; llew ar yr glyfnaid.

Saliferous, *a.* (Ll. *sal* a *fero*) halddwyn; yn dwyn *neu* gynnyrchu halen.
Saliferous rocks—creigiau halddwyn.
Salifiable, *a.* (o *salify*) haladwy, halenadwy; y gellir ei gyfuno â sur i wneyd hal.
Salifiable bases—sodion haladwy, sodeion haladwy.
Salification, *s.* halan, haleniad; troad yn hal *neu* halan.
Salify, *v. a.* (Ll. *sal* a *facio*) halu, halanu, halenu; troi yn hal; cyfuno sur â sawd.
Saligot, *s.* (Ff.) ysgallen y dwr; ysgall y dwr.
Salination, *s.* (Ll. *sal*; Ff. *salin*) golchiad â heli; golchiad â dwr hallt; heliad.
Saline, } *a.* (Ff. *salin*, o'r Ll. *sal*) heliaidd,
Salinous, } heliog, hallt, hall, halltin, halenog; yn cynnwys halen; lledhallt, gohallt, halltaidd.
Saline, *s.* (Ff.; Ysp. ac It. *salina*) ffynnon hallt, ffynnon heli, ffynnon halen; heledd, pwll heli; golchludw cyn ei greisioni.
Salineness, *s.* halltrwydd, halltineb, halltni.
Saliniferous, *a.* (Ll. *sal*, *salinum*, a *fero*) halddwyn; yn dwyn *neu* gynnyrchu halen.
Saliniform, *a.* (Ll. *salinum* a *form*) ar wedd halen; halenaidd.
Salite, *v. a.* (Ll. *salio*) halltu, halenu, halu, hallu.
Saliva, *s.* (Ll.) haliw, aliw, poer, glyfoer.
The saliva—yr haliw, yr aliw.
Salival, } *a.* haliwol, aliwol, poerol, glyfoerol;
Salivary, } yn cynnwys poer *neu* aliw; perthynol i'r haliw *neu* y poer.
The salival glands—cilchwyrn yr aliw.
Salivant, *a.* haliwedigol, poeredigol; â gynnyrcho boer *neu* haliw.
Salivant, *s.* cyffyr â gynnyrcho haliw; poerai.
Salivate, *v. a.* haliwo, aliwo, haliwio; poerllydu, poeriannu; peri haliwo, poerlifo, *neu* lyfoerio; dwyn poerlif; rhoi mewn enaint.
Salivation, *s.* haliwiad, aliwiad, poeriant, poerlifiant; poerlif; poerllydwydd; eneinfa.
He was put into a salivation—rhoed ef i haliwo; efe â roddwyd i orwedd mewn enaint.
Salivous, *a.* haliwol, aliwol, haliwog, poerllyd, poeriannol, glyfoerllyd.
Salix, *s.* (Ll.) yr helyg; helygen.
Sallad, *s.*=*Salad*.
Salle, *s.* (Ff.) neuadd.
Sallet, } *s.* (Al. *schale*) penial, penffestin, pen-
Salade, } or, helm; helm ysgafn.
Sallet, } † *s.* (llygriad o *salad*)=*Salad*.
Salleting, }
Sallience,† *s.* (o *sally*) rhuthr, rhuthrad.
Sallow, *s.* (S. *salh*, *salig*; Ff. *saule*; Ll. *salix*) helygen; merhelygen, helygen felen.
Water sallow—dyfr-helygen, helygen gyffredin.
Great round-leaved sallow—helygen gryndail fwyaf.
Long-leaved sallow—helygen grych hirddail, helygen grech hirddail.
Sallow thorn—myrrafnwydden; *pl.* myrrafnwydd.
Sallow grove—helyglwyn, llwyn helyg.
Sallow, *a.* o liw yr helyg *neu* y merhelyg; melynlas, melynliw, llwydfelyn, melynllwyd, glasfelyn, melyn; melynaidd, llebliw; gwelw; clafaidd; goglaf, salw, aflach.
Sallowness, *s.* melynlesni, glasfelynder, melyndrs, melynedd, melynrwydd, gwelwedd; clafeiddrwydd, goglafwch.
Sally, *s.* (Ff. *saille*; Ll. *salio*) rhuthr, cyrch, rhuthrad, rhuthriad, rhysgyr, rhuthgyrch; rhuthr disymmwth; gwib, crwydr, gwibrawd; ergyd; hedfa; prane, rhont, gofreg; gorysgwydd, efwrn.
To make a sally—gwneuthur cyrch, rhuthr, *neu* rysgyr; rhuthro, cyrchu, *neu* redeg allan.
A sally of wit—fflach o arabedd *neu* ffraethineb; ergyd disymmwth o arabedd; ergyd *neu* ruthr o lym synwyr; ergyd *neu* ruthr o lymder synwyr; hedfa o ffraethineb.
Sally, *v. n.* rhuthro, cyrchu; gwneuthur rhuthr, cyrch, *neu* rysgyr; rhuthro allan.
To sally forth, } cyrchu, rhuthro, *neu* red-
To sally out, } eg allan.
Sally-port, *s.* cyrch-borth, rhuthr-borth.
Salmagundi, } *s.* (Ff. *salmigondis*; o'r Ll. *sal-*
Salmagundy, } *gama*) dysglaid amryfwyd, dysglaid o gymmysgfwyd=dysglaid o gig a phenwaig briw, yn nghyd âg olew, gwinegr, pupyr, a wynwyn.
Salmiac, *s.* (talfyriad o *sal ammoniac*) hal ammonia, hal hedwrthsur.
Salmon, *s.* (Ll. *salmo*) eog, gleisiad; maran, penllwyd, gaflaw, adfwlch, gwyniad y gog, gwyniad haf, brithyll y môr, brithyll du, brithyll brych, camog.
Male salmon—cemyw.
Female salmon — hwyfell, hwyddell, chwiwell.
Young salmon, } glasfaran, eogyn, ffithell,
Salmon-peel, } gaflaw.
Salmon net—gleisiadeg, gaflaweg.
To fish for salmon, } eoca.
To catch salmon, }
Salmon-pipe—cest bysgod.
Salmon-fry—mân eogiaid; grawn pysg eog; silod brithion, sil y gro, brith y gro, sil eogiaid.
Spawning salmon—maran.
Salmonet, } *s.* eogyn, gleisiedyn, glasfaran,
Samlet, } brith y gro.
Salmonoid, *a.* eogaidd; perthynol i'r pysg o lwyth yr eog.
Salmon-trout, *s.* eogfrithyll, gwyniedyn, brychiad.
Saloon, *s.* (It. *salone*; Ysp. a Ff. *salon*) uchel neuadd, gorneuadd, neuadd fawr nen-uchel.
Salpicon,† *s.* (Ysp.) cymmysgfwyd, cymmysgfa.
Salsafy, } *s.* (Ff. *salsifis*) barf yr afr genin-
Salsify, } ddail, barf yr afr gochlas.
Salsamentarious, *a.* (Ll. *salsamentarius*) perthynol i bethau heilltion; hallt.
Sal Seignette, *s.* hal Rhosiel, blawr Rhosiel.
Salsoacid, *a.* (Ll. *salsus* ac *acidus*) halsur.
Salsola, *s.* (Ll. *salsus*) hel-lys, helas.
Salsuginous, *a.* (Ll. *salsugo*) halltaidd, lledhallt, go hallt.
Salt, *s.* (S. *salt*, *sealt*; Al. *salz*; Ll. *sal*; Gr. *hals*) halen, halan, hal; halltrwydd; heli; blas.
Epsom salt, } hal Epsom, halan
Sulphate of magnesia, } Epsom, ufelgris
Magnesia, ufelawd tudbaill.
Glauber salt, } hal Glauber, halan
Sulphate of soda, } Glauber, llysnurhalan, ufelgris llysnur, ufelawd llysnur.

Oxy-salts—egrhalion.
Basket-salt — halen ter, terhalen, halen bord.
A pair of salts—llestr halen.
Salt (in cant language)—morwr, llongwr.
To turn to salt—halenu; troi *neu* fyned yn halen.

Salt, *a.* hallt; anllad, llodinebus, trythyll, cynäig; †tostlym.
Salt beef—cig eidion hallt.
Salt meat—cig hallt.
Salt marsh—morfa hallt, tir hal, hal.
Salt water—dwfr hallt, heli.
Salt bitch—gast gynäig, gast gynnherig.
To be salt—cyna, cyneica; bod yn gynäig *neu* gynnherig.
Neither fresh nor salt—nac of na hallt.

Salt, *v. a.* halltu, halenu, hallu; helïo.
Salted meat—cig hallt; cig wedi ei halltu; cig halltedig.
Not salted—heb ei halltu; dihallt.

Salt,† *s.* (Ff. *saut;* Ll. *saltus*) naid, llam; neidiad.

Saltant, *a.* (Ll. *saltans*) neidiol, llamol, yn neidio, yn llamu, llamsachus.

Saltation, *s.* (Ll. *saltatio*) neidiad, llamiad, dychlamiad, crychlamiad, cyrchlamiad.

Saltatory, } *a.* neidiol, llamol, llamedigol;
Saltatorious, } cyfaddas i lamu *neu* neidio.

Salt-box, *s.* crwth halen, llestr halen, cist halen.

Salt-cat, *s.* cath halen; llith colomenod.

Salt-celler, *s.* halenai.

Salter, *s.* halltwr, halltydd, halltiedydd; halenwr, halenydd, gwerthwr halen.

Saltern, *s.* gwaith halen, halenfa, halendy.

Salt-fish, *s.* pysg hallt; pysgod hallt, pysgod heilltion; †pysg dwr hallt.

Salt-green,† *a.* morwyrdd.

Saltier, } *s.* (Ff. *sautoir;* Ll. *salto*) croes ym-
Saltire, } groes, croes gynghroes; croes ar lun X; croes Sant Andreas.
Saltier cross=*Saltier, Saltire.*

Saltigrades, *s. pl.* (Ll. *saltus* a *gradior*) llamgorynod, llamgorod: *sing.* llamgoryn.

Saltinbanco,† *s.* (Ff. *saltimbanque*) coegymhonwr, crachfeddyg.

Salt-house, *s.* ty halen, halendy.
The salt-house—ty yr halen.

Salting, *s.* halltiad, haleniad; morfa hallt.
To go a salting, } cyna, cyneica.
To go a salt, }

Saltish, *a.* halltaidd, gohallt, lledhallt, halenaidd, hallaidd.

Saltishness, *s.* gohalltrwydd, lledhalltrwydd, halltelddrwydd.

Saltless, *a.* dihalen, heb halen, anhallt, dihallt; croew, crai.

Salt-merchant, *s.* halenwr, halenydd, gwerthwr halen.

Salt-mine, *s.* clawdd halen, cloddfa halen.

Saltness, *s.* halltrwydd, helltni, halltni, halltineb.
Saltness (of a bitch)—cyneigrwydd, cyneigedd, cyneigdod.

Salt-pan, *s.* padell halen, heledd.

Salt-pit, *s.* heledd, pwll halen, pwll heli.

Saltpetre, *s.* (*salt,* a Gr. *petron*) halen y graig, creighalen, creighal, blawr.

Saltpetrous, *a.* bloraidd, blorog, creighalaidd, creighalenaidd.

Salts, *s. pl.* halion, haloedd, blawr, blorion; cartheion, cotheion, cartholion.

Salt-sea, *s.* môr hallt, môr heli, hallfor.

Salt-spring, *s.* ffynnon hallt, ffynnon heli.

Saltwork, *s.* gwaith halen; halenfa; halendy.

Saltwort, *s.* hel lys.
Prickly saltwort—hel-lys ysbigog.
Black saltwort—helaa.

Salty, *a.* halltaidd, lledhallt, gohallt.

Salubrious, *a.* (Ll. *saluber*) iachus, iach, iachusol.

Salubriousness, } *s.* iachusrwydd, iachusoldeb.
Salubrity, }

Salutariness, *s.* iachusrwydd.

Salutary, *a.* (Ll. *salutaris*) iachus, iachusol, iach, iechin, iachwyol.

Salutation, *s.* (Ff.; Ll. *salutatio*) cyfarchiad, anerchiad, cyfarch, anerch, damarch, anerchedd.

Salutatory, *a.* cyfarchol, cyfarchiadol, anerchol, anerchiadol, cyfarchedigol.

Salutatorian, *s.* cyfarchwr (yn mhrifysgolion America).

Salute, *v. a.* (Ll. *saluto*) cyfarch, anerch, cyfarch i, cyfarchu; cyfarch gwell i; dyanerch; cusanu; boddio.

Salute, *s.* cyfarch, anerch, cyfarchiad, anerchiad, damarch; cusan.

Saluter, *s.* cyfarchwr, anerchwr.

Salutiferous, *a.* (Ll. *salutifer*) iachusol, iachus, iach; yn dwyn iechyd.

Salvability, } *s.* (o *salvable*) cadwadwyoldeb,
Salvableness, } cadwadwyolrwydd, dichonoldeb iachawdwriaeth.

Salvable, *a.* (Ll. *salvus*) achubadwy, cadwadwy, gwaredadwy, cadwadwyol; â ellir ei gadw; â eill fod yn gadwedig.

Salvage, *s.* (Ff. o'r Ll. *salvus*) tâl ymwared, gwobr ymwared, achub-log, achub-dal; arian â delir i'r neb a achubo long o ddirfawr berygl.

Salvage,† *s.* anwariad, cynfrodor gwyllt; anwar.

Salvation, *s.* (Ll. *salvatio*) iachawdwriaeth, iechydwriaeth, iechineb, achubiaeth, gwaredigaeth, ymwared.

Salvatory, *s.* (Ff. *salvatoire*) cadwfa, ystorfa, cronfa, percell, cludlan; lle i gadw pethau.

Salve, *s.* (S. *scalve;* o'r Ll. *salvus*) eli, enaint paeled; help, cymhorth; meddyginiaeth, rhwymedi, iachâd.
Eye-salve—eli llygaid.

Salve, *v. a.* eliо; rhoi eli wrth; iachäu, meddygu, meddyginiaethu; helpu; gwellhau âg esgus; †cyfarch.

Salver, *s.* (o *salve*) heilyr, heiliedydd, heilydd, dysgl heilio, heil-ddysgl, heilyr troediog; †iachäwr, meddyg.
Quack-salver—crachfeddyg, coegfeddyg.

Salvia, *s.* (Ll.) y geidwad, gwerddonell, saets.

Salvific, *a.* (Ll. *salvus* a *facio*) achubedigol, cadwedigol, gwaredigol.

Salvo, *s.* (o'r Ll. *salvo jure*) esgus, cysgod, rhith; llociies, chwiwdwll, dïangfa; eithrad, gooheliad; argeliad; cyfarch milwraidd.
To find a salvo for every objection—cael allan ateb i bob gwrthddadl; mynu eli i bob clwyf.

Salvor, *s.* achubydd llong o berygl.

Sambo, *s.* epil un du a melynog.

Sambucus, *s.* (Ll.) ysgaw; ysgawen.

Same, *a.* (S. *same;* Sw. *samme*) un, yr un, unrhyw; hwnw; hôno; hyny; hwn; hon; hyn.

The same—yr un, yr unrhyw; efe; hwn; hwnw: hi; hon; hòno: yr un modd.
The very same—efe ei hun; hwn ei hun; hwnw ei hun: hi ei hun; hon ei hun; hòno ei hun: hwnw ac nid arall, &c.
One and the same—yr un a'r unrhyw; yr un ac nid arall; yr unrhyw, yr un, yr un un.
This same day—o fewn corff y dydd hwn.
Even the same that.....—yr hyn yr..... (*Ioan* viii. 25).
Of the same body—yn gyd-gorff (*Eph.* iii. 6).
I am in good health, I hope you are the same—yr wyf fi yn iach lawen, y mae fy ngobaith eich bod chwithau felly hefyd.

Same,† *ad.* yn nghyd.

Sameness, *s.* unrhywdeb, unrhywder, unrhywiaeth, hunaniaeth, under; cyfatebiaeth, tebygrwydd.

Samian Earth, *s.* daiar Samos, marl Samos.

Samian stone, *s.* (Ll. *sameus lapis*) maen Samos; cabolfaen.

Samiel, Samoon, Simoon, *s.* (Ar. *samom*) math ar boethwynt dinystriol à chwyth yn Arabia.

Samite,† *s.* (hen Ff.) math ar nwydd sidan.

Samlet, *s.* (bychanig o *salmon*) eogyn, gleisiedyn, glasfaran, brith y gro.

Samolus, *s.* (Ll.) claerlys, claerllys, samwl, samylen.

Samp, *s.* math o fwyd rhynion gwenith yr India=saig Americaidd.

Sampan, *s.* cwch neu geufad bychan.

Samphire, Sampire, *s.* (llygriad o *Saint Pierre*) corn carw y môr, ffenigl y môr, morffenigl, sampier.
Marsh samphire—llyrlys, chwŷn hallt.
Prickly samphire—moronen bigog.
Golden samphire, Samphire leaved fleabane, cedowys sugol, cedowydd sugol, sampier y geifr.
Sea samphire—corn carw y môr, ffenigl y môr.

Sample, *s.* (Ll. *exemplum*; Ff. *exemple*; Gw. *somplar*) cynllun, egluryn, golygyn, golygwel, cynnrych, cynddrych, dangoseb; enghraifft, anghraifft.

Sample, *v. a.* enghreifftioli; dangos cynllun *neu* enghraifft.

Sampler, *s.* (Ll. *exemplar*) cynllun, cynddelw, cynnelw, egluryn, golygyn, golygwel, cynnrych, cynllunwaith; egwyddor-len; dullest.

Sanability, Sanableness, *s.* hywelledd; cyfiwr gwelladwy *neu* iachadwy.

Sanable, *a.* (Ll. *sanabilis*) iachadwy, gwelladwy, hywell, meddygadwy; y gellir ei iachäu.

Sanation,† *s.* (Ll. *sanatio*) iachâd, iachawd, gwellhad.

Sanative, *a.* (Ll. *sano*) iachaol, iachäedigol, iachäus.

Sanativeness, *s.* iachaoldeb, iachäedigoldeb; gallu i iachäu.

Sanatorium, *s.* iechydfa, clas iechyd.

Sanatory, *a.* (Ll. *sanitas*) iechydol; perthynol i gadw iechyd.

San Benito, Sacco Benito, *s.* (Ysp.) gwisg colledigion y Chwil-lys, âg arni lun cythreuliaid a fflamiau tân: hefyd, sachwisg yr edifeiriaid.

Sance-bell, *s.* (llygriad o *saint's bell*)=*Saint's-bell.*

Sancte-bell, *s.*=*Sacring-bell.*

Sanctificate, *v. a.* (Ll. *sanctifico*)=*Sanctify.*

Sanctification, *s.* (Ff.; Ll. *sanctificatio*) santeiddiad, sancteiddiad, santeiddhad; cyssegriad, bendigiad; glwysiad, cyfferthiad.

Sanctified, *p. p.* santeiddiedig, &c.; santaidd, santeiddiol, cyferthol, cyferthus, cyflwys; cyssegredig.

Sanctifier, *s.* santeiddiwr, sancteiddiwr, santeiddydd; cyssegrwr, cyssegrydd, bendigwr.

Sanctify, *v. a.* (Ll. *sanctifico*; Ff. *sanctifier*) santeiddio, sancteiddio; cyssegru; cyferthu, glwyso, cyflwyso, glwysoli, puro, glanhau.
To sanctify one's self—ymsanteiddio, ymgyssegru.

Sanctifying, *a.* santeiddiedigol, santeiddiol, à santeiddio, cyflwysol, gleiniol.

Sanctiloquent, *a.* (Ll. *sanctus* a *loquor*) à lefaro am bethau santaidd *neu* nefol.

Sanctimonious, *a.* (o'r Ll. *sanctimonia*) santaidd ei wedd; santaidd yr olwg arno; à fo *neu* y sydd yn edrych yn santaidd; yn edrych fel sant; santweddog, santwedd, glwysweddog; seintaidd, seintiol, santol; santaidd, sanctaidd; crefyddol.

Sanctimoniousness, Sanctimony, *s.* (Ll. *sanctimonia*) santeiddwedd, santwedd, santeiddrwydd gwedd, santeiddrwydd golwg, gwedd santaidd, golwg santaidd, glwyswedd, santoldeb, seintioldeb, santolaeth, seintiolaeth; santeiddrwydd.

Sanction, *s.* (Ff.; Ll. *sanctio*) cadarnhad; awdurdod; nawdd, cefnogaeth, cefnoctyd; arnodiad; caniatâd.

Sanction, *v. a.* cadarnhau; awdurdodi; cefnogi, noddi; rhoi grym *neu* gadernid i.

Sanctitude, *s.* (Ll. *sanctitudo*) santeiddrwydd, sancteiddrwydd, santolaeth, seintiolaeth.

Sanctity, *s.* (Ll. *sanctitas*) santeiddrwydd, sancteiddrwydd, santolaeth, seintiolaeth; glendid, gleindid, glwysedd, cyflwysedd, llwysedd, cyferthi, purdeb; daioni; cyssegredigrwydd, cyssegredd; sant, un santaidd.

Sanctuarize, *v. a.* (o *sanctuary*) rhoi nawdd cyssegr i; noddi, amddiffyn, seintwaru.

Sanctuary, *s.* (Ll. *sanctuarium*) cyssegr, cyssegrfa, seintwar, santeiddfa, glwysfa, gleinfa; noddfa, noddle, nawddle, nawdd: *pl.* cyssegroedd, cyssegrau.
To take sanctuary—ymnoddi; cymmeryd nawdd *neu* noddfa; ffoi i noddfa.

Sanctum Sanctorum, *s.* (Ll.) y cyssegr santeiddiolaf, y cyssegr santeiddiaf, y santaidd santeiddiolaf, y gafell santeiddiolaf.

Sand, *s.* (S., Al., Is., D., a Sw.) tywod; traeth; tywodfa.
Sands—tywodfaoedd, tywodfëydd; tywodydd, tywodau.
Fine sand, Small sand, tywod mân, mân dywod.
Coarse sand, Gross sand, tywod bras, graian, graenon, grut.
A grain of sand—tywodyn; gronyn o dywod; graienyn, greienyn, graenyn.
Sand, The sands, y tywod, traeth, y traeth, glàn y môr, y feisdon, tywyn.
Quick-sands—traeth byw, sugndraeth, traeth sugn.
To form sand—tywodi.
To gather sand—tywota.

Sand, *v. a.* tywodi; taenellu tywod ar hyd peth.

Sandal, *s.* (Gr. *sandalion;* Ll. *sandalium*) carnialwch, esgid ragisel, llopan, gwentas, sandal.

Sandaliform, *a.* ar lun llopan; llopanaidd.

Sandal-wood, **Sander's-wood**, **Sanders-wood**, } *s.* (Ar. *sonadilin*) sandal-wydd, coed sandal=math o goed tramor.

Sandarac, **Sandarach**, } *s.* (Ll. *sandaraca*) sandrag; ystor sandrag, ystor pan, mol sandrag.

Sandbags, *s. pl.* cydau tywod.

Sandbank, *s.* traethell, tywoden, tyrwn.

Sandbath, *s.* tywodfath, tywodfaddon, baddon tywod.

Sandblind, *a.* tywod-ddall; cibddall, coegddall; yn gweled megys brychau *neu* dywod yn ehedeg yn ddibaid o flaen y llygaid.

Sandbox, *s.* tywod-gist, cist dywod, blwch tywod.

Sand-drift, *s.* lluwch o dywod.

Sanded, *a.* tywodog, tywodlyd; diffrwyth; ysmotiog; byr ei olwg.

Sand-eel, *s.* llymrïen, llymrïad, llymrïaden: *pl.* llymrïod, llymrïaid.

To catch sand-eels—llymrïeitia.

Sanderling, *s.* (o *sand*) llwyd y tywod, hutan lwyd, hutan y tywod.

Sanders, **Sanders-wood**, } *s.=Sandal-wood*, &c.

Sandever, **Sandiver**, } *s.* (Ff. *sain de verre*) gorferw gwydr, gwydrewyn.

Sandflood, *s.* tywodlif.

Sand-grass, *s.* eiddilwellt.

Anglesey sand-grass—eiddilwellt cynnar, eiddilwelltyn cynnar.

Sandiness, *s.* tywodogrwydd, tywodlydrwydd; melyngochni.

Sanding, *s.* tywodiad, taenelliad tywod.

Sandish, *a.* tywodaidd, fel tywod.

Sandix, *s.* (Ll.) plwm coch.

Sand-martin, *s.* gwennol y glenydd, gwennol y dwr.

Sandpiper, *s.* pibydd y traeth.

Ash-coloured sandpiper—y pibydd glas.

Spotted sandpiper—y pibydd mânog.

Black spotted sandpiper — y pibydd du mânog.

Green sandpiper—y pibydd gwyrdd.

Grey scollop-toed sandpiper — y pibydd llwyd llydandroed.

Red scollop-toed sandpiper—y pibydd coch llydandroed.

Sandstone, *s.* tywodfaen, careg dywod.

Old red sandstone—hen dywodfaen coch.

Sandwich, *s.* (oddi wrth y gwr â ddygodd y peth gyntaf i arferiad, fel y tybir) dwy dafell o fara â chig rhyngddynt; brechdan gig.

Sandwort, *s.* tywodwlydd, tywodlys.

Sea sandwort—tywodwlydd arfor.

Plantian-leaved sandwort — tywodwlydd llyriad-ddail.

Thyme-leaved sandwort — tywodwlydd gruw-ddail.

Purple sandwort—tywodwlydd glasrudd, tywodlys rhuddlas.

Fine-leaved sandwort—tywodwlydd meindwf.

Sea spurrey sandwort—tywodwlydd y morgreigiau.

Sandy, *a.* (o *sand;* S. *sandig*) tywodog, tywodlyd; tywodliw; melyngoch, goleugoch, rhuddgoch.

Sane, *a.* (S. *sanus*) iach, holliach, iachus, diglwyf, diglefyd; yn ei bwyll, yn ei iawn bwyll, iawnbwyll, iawnbwyllog, dilesfryd, diwallgof; dïasgen, dïanaf.

Saneness, *s.* iechyd, iachusrwydd; diledfrydedd.

Sangaree, *s.* gwin a dwfr perlysiesog (yn America).

Sangfroid, *s.* (Ff.) oerfelgarwch, difaterwch, diofalwch, difrawder.

Sangiac, **Sanjak**, } *s.* llywodraethwr talaeth (yn Nhwrci).

Sanguiferous, *a.* (Ll. *sanguifer*) gwaedog-l, gwaed-gludol, gwaed-ddwyn.

Sanguification, *s.* (Ff.) gwaedogiad, gwaedoliad, troad yn waed; troad y caul yn waed.

Sanguifier, *s.* gwaedogwr, gwaedogydd.

Sanguifluous, *a.* (Ll. *sanguis* a *fluo*) gwaedlifol, gwaedred, gwaedredol; yn llifo gan waed; yn llifeiriaw o waed.

Sanguify, *v. n.* (Ll. *sanguis* a *facio*) gwaedogi; peri *neu* gynnyrchu gwaed.

Sanguinary, *a.* (Ll. *sanguinarius*) gwaedlyd; creulawn, creugar, creulyd; llofruddiog.

Sanguinary, *s.* (Ll. *sanguis*) gwaedlys.

Sanguine, *a.* (Ll. *sanguineus;* Ff. *sanguin*) gwaedliw, gwaedliwiog, gwaedrudd, gwaedgoch, coch; coch fel gwaed; gwridog; gwaedog, llawn gwaed; gwresog, brwd, brwdfrydig; gwaedwyllt; bywiog, gwyrenig, arialus, llos; hyderus, awyddus; dugoch.

Sanguine complexion — lliw gwridgoch, lliw gwridog; lliw gwyrenig; cyflwr gwin.

Sanguine (in heraldry)—dugoch, cochddu.

Sanguine,† *s.* lliw y gwaed, gwaedliw.

Sanguine, *v. a.* gwaedlydio, gwaedlydu, gwaedreiddio, gwaedruddo; halogi *neu* ysbrychu â gwaed.

Sanguineless, *a.* diwaed; gwelw.

Sanguineness, *s.* cochni, gwaedgochni, gwaedliwiogrwydd; gwridgochni; gwaedogrwydd; gwresogrwydd, brydni; bywiogrwydd: hyderusrwydd.

Sanguineous, *a.* (Ll. *sanguineus*) gwaedol: perthynol i'r gwaed; gwaedog, llawn gwaed; gwresog, brwd, hyderus; gwaedliw, gwaedliwiog, gwaedgoch, gwaedrudd, coch.

Sanguinity,† *s.=Sanguineness.*

Sanguinivorous, *a.* (Ll. *sanguis* a *voro*) gwaedysol; yn byw *neu* yn ymborthi ar waed.

Sanguinolent, *a.* (Ll. *sanguinolentus*) gwaedlyd.

Sanguisorba, *s.* (Ll.) llysyrlys, llysnog.

Sanguisuge, *s.* (Ll. *sanguisuga*) gele, gel, gelen, geloden, geleu.

Sanhedrim, **Sanhedrin**, } *s.* (Gr. *sunedrion;* Ll. *synedrium*) priflys neu senedd yr Iuddewon gynt.

Sanicle, **Sanicula**, } *s.* (o'r Ll. *sano*) golcheuraid, golchwraidd, golchyddes, clust yr arth, gwengraith.

Wood sanicle—golcheuraid, &c.

Sanies, *s.* (Ll.) gŵr, crawn teneu, madredd, crawn, llifweli, gwaed-grawn.

Sanious, *a.* crawnllyd, gorllyd, madreddog, llifwellog.

Sanitary, *a.* (Ff. *sanitaire;* Ll. *sanitas*) iechydol; perthynol i gadw iechyd.

Sanity, *s.* (Ll. *sanitas*) iechyd, iachusrwydd, iawn bwyll, iawnbwyll, iawnbwylledd, pwyll, diledfrydedd, anlledfrydedd, dianmhwylledd, ansalwedd.

Sanjak, *s.=Sangiac.*

Sannah, *s.* math o fwslin Indiaidd.
Sans, *prep.* (Ff.) heb, di-, yn ddi-.
Sans ceremonie (Ff.)—yn ddiddefod; heb na moes na defod; yn ddïymanerch.
Sans souci (Ff.)—yn ddiofal, yn ddidrafferth; yn rhwydd ac yn esmwyth.
Sans Culottes (Ff.)—Gwŷr Carpiog, Gwŷr Bratiog, Carpogion, Anllodrogion, Aflodrogion=enw à roddid i'r blaid boblogaidd yn nechreu y Chwyldroad Ffrengig yn 1789, ac à gymmerwyd wedi hyny gàn y gwladgarwyr megys enw urddasol.
Sans Culottides (Ff.)—anllodr-wyl=pum dydd gŵyl, à gedwid bob blwyddyn yn Ffrainc, yn amser y Chwyldroad.
Sansculottism, *s.* aflodrogaeth, anllodrogaeth, carpiogaeth.
Santer, *v.*=*Saunter.*
Santolina, *s.* (o'r Ll. *sanctus*) moredafeddog.
Santon, *s.* offeiriad Tyrcaidd; Santon.
Sap, *s.* (S. *scep*; Al. *saft*) nodd, sudd, sug, rhwyth; gwyning pren, bloneg pren.
The sap of an oak—gwyning derwen, bloneg derwen.
Sap, *v.* (Ff. *saper*) tangloddio, cloddio dàn, clodio danodd, diseilio, diwadnu; dymchwelyd trwy gloddiaw oddi dano; dymchwelyd.
Sap, *s.* tanglawdd; tangloddiad, cloddiad dàn fur; cloddiad *neu* dylliad danodd *neu* oddi tanodd.
Sap-green, *s.* sug-wyrdd.
Saphena, *s.* (Gr. *saphês*) y famwythen, gwythen fawr y goes.
Sapheta, } *s.*=*Soffit.*
Saphita, }
Sapid, *a.* (Ll. *sapidus*) blasus, chwaethus, archwaethus, da ei flas; dïadchwaeth, diledchwaeth.
Sapidity, } *s.* blas, chwaeth, archwaeth; blas-
Sapidness, } usrwydd, chwaethusrwydd.
Sapience, *s.* (*Ff.*; Ll. *sapientia*) doethineb, callineb, synwyr, doethder, callder; pwyll, deall; gwybodaeth.
Sapient, *a.* doeth, call, synwyrol, synwyrus, doethus, doethgar, pwyllog, ffur.
Sapiential, *a.* synwyrol, synwyrus; yn cynnwys addysg doethineb.
Sapindaceous, *a.* (o *sapindus*) sebonwyddain, sebonwyddin, sebonwyddaidd.
Saphire, *s.*=*Sapphire.*
Sapindus, *s.* (talfyriad o *sapo Indicus*) sebonwydd.
Sapless, *a.* dinodd, disug, disudd; sychlyd, sych; hen.
Sapling, *s.* (o *sap*) glaswydden, glasbren, pren glas, pren ieuanc, marchwialen, irwydden: *pl.* glaswydd, marchwiail, irwydd, irgoed, coed ieuainc.
Saponaceous, *a.* (Ll. *sapo*) sebonaidd, sebonawl, sebonllyd.
Saponaria, *s.* (Ll.) sebonllys.
Saponary, *a.* (Ll. *sapo*) sebonaidd, sebonllyd, sebonog.
Saponic Acid, *s.* sur sebonig.
Saponification, *s.* seboneiddiad, troad yn sebon.
Saponify, *v. a.* (Ll. *sapo* a *facio*) sebonciddio, troi yn sebon.
Saponine, *s.* dansawdd sebonllys, sebonain.
Sapor, *s.* (Ll.) blas, chwaeth, archwaeth, chwaedd.
Saporific, *a.* (Ll. *sapor* a *facio*) à bair flas *neu* chwaeth; chwaethedigol, blasusol, blasroddol.
Saporosity, *s.* chwaethogrwydd, blasogrwydd.
Saporous, *a.* chwaethog, blasog; â blas *neu* chwaeth arno; blasus, chwaethus.
Sappare, *s.* glasith=enw delidfaen.
Sapper, *s.* (o *sap*) tangloddiwr, tangloddieydd.
Sapphire, *s.* (Gr. *sappheiros*) saphir, maen saphir.
Sapphirine, *a.* saphiraidd, saphirain; tebyg i saphir.
Sappiness, *s.* (o *sappy*) noddlydrwydd, ireiddwch, irder, irdra, ireiddrwydd, iredd, ireidddra, rhwythogrwydd, sugoldeb; llawnder nodd, sudd, *neu* sug.
Sappy, *a.* (o *sap*; S. *scepig*) noddlyd, iraidd, ir, sugol, rhwythog, suddlawn, noddlawn, llawn nodd, llawn sug, llawn sudd, suddog, blydd; ieuanc; diruddin, dirudding, heb ddim ond y gwyning ynddo; disylwedd; masw, meddal; penblydd, penfeddal, penwan; gwàn ei ddeall; hwrt; hurt.
Sap-scull—un penblydd, dyn penfeddal, hurtyn, clwpa.
Sappy,† *a.* (Gr. *sêpô?*) llwyd, mws.
Saprophagans, *s. pl.* (Gr. *sapros* a *phagô*) braenysiaid=llwyth o drychfilod.
Sapsago, *s.* (Al. *schabziger*) caws gwyrdd Switserland.
Sapwood, *s.* gwyning, bloneg pren.
Saraband, *s.* (Ysp. *zarabanda*) dawn Yspaenaidd.
Sarasin, } *s.* esgorlys, henllydan, mamai; dor
Sarasine, } derchafad, porthog.
Sarcasm, *s.* (Gr. *sarcasmos*) gair du, cellwair du, gwatwareg, cellweirgno, ffroenwawd, geirfrath, brathair, gwarthair pigoglym, gwarthair, cellweirfrath, llymgno cellweirus, du-gellwair, dyfustledd, gwawd, gwatwar, greff, dirmyg.
To deal in sarcasm—dyfustlo.
Sarcastic, } *a.* gwawdlym, (*f.* gwawdlem),
Sarcastical, } cellweirgnoawl, du-gellweirus, du-gellweiriol, llymgnoawl, geirfrathol, brathciriol, gwartheiriog bigoglym, gwartheiriol bigoglym, llymgnoawl gellweirus, gwawdebus, gwatwarus, gwatwarol, gwawdgar, gwawdus, pigog, brathgar, brathlym.
Sarcel, *s.* bon adain hebog.
Sarcenet, *s.*=*Sarsenet.*
Sarcelled, *a.* wedi ei dori trwy ei ganol.
Sarcle,† *v. a.* (Ff. *sarcler*) chwynu, chwynu yd.
Sarcling time†—amser chwynu, tymmor chwynu.
Sarcocarp, *s.* (Gr. *sarx* a *carpos*) y rhan gigog o ffrwyth, cnodffrwyth.
Sarcocele, *s.* (Gr. *sarx* a *cêlê*) chwydd cigog ar[eirinen.
Sarcocol, } *s.* (Gr. *sarx* a *colla*) ciglud.
Sarcocolla, }
Sarcoderm, *s.* (Gr. *sarx* a *derma*) gwisg ganol had, cigwisg.
Sarcoline, *a.* (Gr. *sarx*) cigliw, cigliwiog, cnodliw, cnodliwiog.
Sarcolite, *s.* (Gr. *sarx* a *lithos*) cigfaen, cnodfaen.
Sarcological, *a.* cigofyddol.
Sarcology, *s.* (Gr. *sarx* a *logos*) cigofyddiaeth, cnawdofyddiaeth.
Sarcoma, *s.* (Gr. *sarx*) chwydd cigog caled.

Sarcomatus, *a.* perthynol i chwydd cigog.
Sarcophagous, *a.* cigysol, cnawdysol, ysgnawdog, ysgnawd; à yso gnawd; à ymborthoar gnawd *neu* gig.
Sarcophagous, *s.* (Ll.; Gr. *sarcophagos*) cigysfaen; maenarch, arch faen; maenfedd, beddrod careg.
Sarcophagy, *s.* cigysiaeth; yr ymarfer o fwyta cig *neu* gnawd.
Sarcosis, *s.* (Gr.) cynnyrchiad *neu* fagiad cig *neu* gnawd; chwydd cigog.
Sarcotic, *a.* (Gr. *sarx*) à fago gnawd *neu* gig.
Sarcotic, *s.* cyffyr à fago gnawd *neu* gig.
Sarculation, *s.* (Ll. *sarculatio*) chwyniad; rhibyniad, rhacaniad.
Sardachate, *s.* math o agat; agat mànog cigliw.
Sard, Sardoin, } *s.* (Ll. *sardius;* Gr. *sardion*) cigliw- em lwydgoch=math o sardonics.
Sardan, Sardine, Sardinias, } *s.* (Ll. *sarda*) penwegyn, penweigyn.
Sardel, Sardine, Sardius, } *s.* (Ll. *sardius;* Gr. *sardion:* o *Sardis*, yn Asia Leiaf) sardius, sardin=math ar faen gwerthfawr.
Sardonian Laugh, Sardonic Laugh, } *s.* (oddi wrth y llysieuyn à elwir *herba sardonia*) rhychwerthin, chwerthin anghymmedrol, chwerthiniad anghymmedrol, chwerthiniad y dannedd; crechwen o chwerthin.
Sardonyx, *s.* (Gr. *sardonux*, oddi wrth ddinas *Sardis*, ac *onux*) sardonics, sardonyes.
Sark,† *s.* (S. *syrc*) crys; morgi.
Sarmentaceous, Sarmentous, Sarmentose, } *a.* (Ll. *sarmentosus*) ymlusgol, rhedegol; à choes redegog *neu* ymlusgol iddo.
Sarmentum, *s.* coes redeg, coes ymlusgol, rhedegydd planigion; brigyn.
Sarplar, *s.* 160 maen o wlan.
Sarplier, *s.* (Ff. *serpillière*) lliain sypynu, lliain pynio, sachlïain, cynfas.
Sarsaparilla, Sarza, Sarsa, } *s.* planwydden o'r enw, mawr ei gwyrth a'i rhinwedd mewn meddyginiaeth.
Sarse, *s.* (ai *sarsenet*, neu Ff. *sas?*) gogr sidan, gogr paill, gogr peillio, gogr rhuwch mân.
Sarse, *v. a.* gogrynu à gogr sidan; gogrynu.
Sarsenet, *s.* (o *Saracen*, neu Ll. *saracenicum*) sarsned=math ar sidan teneuwe.
Sart, *s.* coettir à dröed yn llafurdir.
Sartorius Muscle, *s.* (Ll. *sartor*) cyhyr y gwniedydd.
Sash, *s.* (Ar.) gwregys, gwasgrwy, tasel, gwasgrwym, gwasgrwymyn, ysgablar.
Sash, *s.* (Ff. *chassis*) dalen ffenestr, darn rhedegog o ffenestr, darn o ffenestr redegog; ystram pennillion ffenestr.
Sash-window—ffenestr ddalenog, ffenestr redegog, ffenestr redeg; ffenestr i'w chodi a'i gostwng wrth chwerfanau tro.
Sash, *v. a.* taselu, gwregysu, gwasgrwyo; diwallu à ffenestri dalenog.
Sashline, *s.* llinyn ffenestr ddalenog; llinyn codi ffenestr.
Sash-saw, *s.* llif ffenestr.
Sashoon, *s.* arfeilyn, meilyndorch, meilynwisg.
Sassafras, *s.* (Ll. *saxifraga*) tormaenwydd, y pren tormaen.
Sasse, *s.* (Is. *sas*) lliddor, argae, dyfrddor.
Sassorol, Sassorolla, } *s.* colomen y graig.
Sassolin, Sassoline, } *s.* (o *Sasso*, yn Fflorens) sur halasig naturiol.
Sastra, Shastra, Shaster, } *s.* llyfr cyssegredig yn mhlith yr Hindwaid; llyfr y gosodiadau santaidd.
Satan, *s.* (H.) Satan, Satban; y gwrthwynebwr; tywysog annwn, yr ysbryd drwg; cythraul, diawl.
Satanic, Satanical, } *a.* ratanaidd, satanig, satanol, sathanaidd; cythreulig, diefig, diawlig.
Satanism, *s.* sataniaeth, sathaniaeth.
Satanist, *s.* satan o ddyn, cythraul parod.
Satchel, *s.* (Ll. *saccellus;* Ff. *sachet*) sachell, ysgrepan, trythgwd, trythgod, cod, cetog, cod llyfrau.
A little satchel—sachellig, sachell fechan, cetog.
Sate, *v. a.* (Ll. *satio*) digoni, diwallu, arddigoni, gorddigoni, gorllenwi, gorlwytho, glythu, peri tordyn; rhoi mwy na digon i.
Sateless, *a.* anniwalladwy, annigonadwy, diwala, gorwancus.
Satellite, *s.* (Ff. ac It.; Ll. *satelles*) seren osgordd, planed osgordd, gwibseren osgordd; lleuad; gosgordd; gwr gosgordd, ymlynydd, dylynydd, dylynwr, canlynwr; adlawiad, (pl. adlawiaid).
Satellites—gosgorddion; gosgordd; adlawiaid.
The satellites of Jupiter—lleuadau Iau; gosgordd Iau.
The satellites of Saturn—lleuadau Sadwrn; gosgordd Sadwrn.
Mars has no satellites—nid oes gosgordd i Fawrth; nid oes lleuadau i Fawrth.
Satellitious, *a.* gosgorddawl, gosgorddawg; cynnwysedig o osgorddion.
Satiate, *v. a.* (Ll. *satiatus*) digoni, diwallu, arddigoni, digonoli, llenwi, llawn ddigoni; rhoi ei ddigon *neu* ei wala i un; gorddigoni, gorllenwi, gorlwytho, glythu, llaru, diflasu.
Satiate, *a.* digonedig, à ddigonwyd, diwalledig, wedi ei ddigoni; diwall, digonol.
Satiation, *s.* digoniad, diwalliad, arddigoniad, gorllenwad.
Satiety, *s.* (Ll. *satietas*) digon, digonedd, gwala, arddigonedd, digonoldeb, digonolrwydd, diwallrwydd, llawndid; boddoldeb.
Satin, *s.* (Ff.; C. *sidan*) pali, sidan llyfnwych.
Satinet, *s.* pali teneu, pali masw; math o frethyn.
Satin-flower, *s.* blodau y pali.
Satin-wood, *s.* paliwydd, sidanwydd.
Satire, *s.* (Ff.; Ll. *satira*) duchan, gogangerdd, duchangerdd, duchangan, cerdd duchan, gogan, trawsgan, trawsgerdd, trawsganiad, cerdd ogan, cân gwarth, cân sathr; gwawd, senwawd, sen.
Satiric, Satirical, } *a.* duchanol, duchanus, duchanllyd, goganus, goganllyd; gwawdus, gwawdiol; llymgnoawl, brathol, pigogiym, tostlym.
Satirist, *s.* duchanwr, duchanydd, goganwr, goganydd, gogenydd; gwawdiwr, gwatwarwr; senwawdiwr, senwr.
Satirize, *v. a.* duchanu, goganu, trawsganu; gwawdio, gwatwar; senwawdio, senu.
Satisfaction, *s.* (Ff.; Ll. *satisfactio*) boddlonrwydd, boddlondeb, bodlondeb, bodlonrwydd, boddhad, boddineb, boddoldeb, boddolder; iawn, tâl pwyth, ad-daliad, tâl, diwygiad;

dyfwynad, dyfwyni; bodd, dywenydd, hyfrydwch, llonwch, llawdd; dadolwch; iawnwaith.

With good satisfaction—gyda chwbl foddlonrwydd; o ewyllys da; o wirfodd ei galon.

Ill satisfaction—drwg, byr, *neu* dwn foddlonrwydd; boddlonrwydd tlawd, gwael, *neu* annigonol; anfoddlonrwydd.

To give satisfaction to—boddio, boddhau, boddloni.

To make satisfaction, } gwneuthur iawn,
To give satisfation, } gwneuthur boddlonrwydd; talu, rhoddi iawn; dadolychu; talu sarhad; gorfod gweithred.

To give ill satisfaction=*Dissatisfy.*

To satisfaction—hyd at fodd; yn ddigonol.

To his satisfaction—wrth ei fodd; wrth ei wŷn; i'w foddlonrwydd.

Satisfaction made to Urien—dadolwch Urien.

He built an almshouse as a satisfaction for his sins—efe a adeiladodd elusendy yn ddadolwch am ei bechodau.

He has full satisfaction for the wrong done him—efe a gafodd gwbl *neu* gyflawn iawn am y sarhad à wnaed iddo.

Satisfactive, *a.* boddhaol, boddlonawl.

Satisfactorily, *ad.* yn foddhaol, &c.; hyd at fodd; yn ddigonol.

Satisfactoriness, *s.* boddlondeb, boddlonolrwydd, boddlonrwydd, dyfwynoldeb.

Satisfactory, *a.* (*Ff. satisfactorie*) boddhaol, boddlonawl, boddlonedigol; digonol; dyfwynol; à fo *neu* y sydd yn rhoddi boddlonrwydd; à ry *neu* à roddo foddlondeb; à fo hyd ei fodd; à wnaer er diwygio bai; daddolychol.

Satisfiable, *a.* boddlonadwy; diwalladwy, digonadwy; à ellir ei foddhau, &c.; hyfodd.

Satisfier, *s.* boddlonwr, boddhäwr.

Satisfy, *v.* (*Ll. satisfacio*) boddio, boddloni, boddhau, bodloni; diwallu, digoni, digonoli; boddlonocäu; ymfoddloni; peri i un gredu *neu* goelio; darbwyllo; dadolychu, gwneuthur iawn.

Satisfied—à foddlonwyd, &c.; boddlawn; wedi cael dilysrwydd *neu* hysbysrwydd.

To satisfy one's lusts—porthi *neu* ddigoni ei chwantau; porthi *neu* ddigoni ei drachwantau.

To satisfy one's self—tori ei newyn; ymddigoni.

I am not satisfied with him—nid wyf fi foddlawn iddo; nid yw efe wrth fy modd i.

I am fully satisfied that it is so—yr wyf fi yn credu *neu* yn coelio yn hollol mai felly y mae.

To be well satisfied—bod yn gwbl, yn hollol, *neu* yn llwyr foddlawn; bod yn foddlawn iawn.

To rest satisfied—ymfoddloni; bod yn foddlawn.

Not to be satisfied—*Insatiable.*

To be ill satisfied with—bod yn anfoddlawn i; bod yn erbyn ei feddwl; bod heb fod wrth ei feddwl.

Satisfied with favour—llawn o hawddgarwch (*Deut.* xxxiii. 23).

Satisfying, *p.* boddhaol; digonol; cymmeradwy; yn boddio, &c.

Sative, *a.* (Ll. *sativus*) heuedig mewn gerddi; à heuir mewn gerddi.

Satrap, *s.* (Gr. *satrapês*) rhaglyw talaeth (yn Persia gynt); rhaglyw, rhaglaw, rhaglofydd, rhaglywiawdr.

Satrapal, *a.* rhaglywiol, rhaglywiaethol, rhaglawiaethol.

Satrapess, *s.* rhaglywies, rhaglywiodres.

Satrapy, *s.* rhaglywiaeth, rhaglawiaeth, rhaglofyddiaeth.

Saturable, *a.* digonadwy, diwalladwy, llenwadwy, &c.

Saturant, *a.* (Ll. *saturans*) digonol, llenwadol, llanwadol, diwalliadol; ystrwythol, nawsedigol, nawseiddiol, mwydol.

Saturant, *s.* ystrwythor; peth à wrthweithreda ar y sur yn y cylla.

Saturate, *v. a.* (Ll. *saturo*) digoni, diwallu, llenwi, llanw, dylenwi, llenwi yn llawn; ystrwytho, halu, nawsu, nawseiddio, nawsoli; mwydo; cyferddonio.

Saturation, *s.* digoniad, diwalliad, llenwad, llanwad; ystrwythiad, haliad, nawsiad, nawsiant; llenwad o ryw naws; cyferddoniad; mwydiad.

Saturday, *s.* (*Saturn* a *day*; S. *Sæter-dæg*; Is. *Saturdag*) dydd Sadwrn, dyw Sadwrn.

Saturity, *s.* (Ll. *saturitas*) llawnder, cyflawnder, llawndid, gwala; ystrwytholdeb, nawsoldeb; halaeth.

Saturn, *s.* (Ll. *Saturnus*) Sadwrn.

Saturn (in heraldry)—lliw du.

Saturn (in the old chemistry)—plwm.

Saturnalia, *s. pl.* (Ll.) wtfreswyliau Sadwrn, Sadyrnolion.

Saturnalian, *a.* perthynol i wtfreswyliau *neu* loddestwyliau Sadwrn; penrydd, afreolus, wtfresol, gloddestol, anfad, trythyll.

Saturnian, *a.* perthynol i Sadwrn; Sadyrnaidd, Sadyrnig; euraidd, euraid, dedwydd, hapus.

Saturnine, *a.* Sadyrnin, Sadyrnain; y tybir ei fod dàn lywodraeth Sadwrn; trymaidd, prudd, trist, athrist, pendrwm, trymllyd, marwaidd, anhylon, dybyr.

Saturnist, *s.* un trymaidd, &c.; un prudd ac anhylon ei dymmer; Sadyrnwr.

Saturnite, *s.* math o ddefnydd delidaidd à wahenir oddi wrth blwm; plymfaen.

Satyr, *s.* (Ll. *satyrus*; Gr. *saturos*) gwyddan; ellyll=anifeil-dduw, tebyg i ddyn cyrnig â thraed gafr iddo.

Satyriasis, *s.* (Gr. *saturiasis*) llostgyfod, anllad orphwyll.

Satyric, *a.* (o *satyr*) perthynol i wyddanod; gwyddanig.

Satyrium, } *s.* (Gr. *saturos*) baldar.
Satyrion, }

Frog-satyron—baldar blodeuwyrdd, llysiau yr ysgyfarnog.

Sauce, *s.* (*Ff. sauce, sausse*, o'r Ll. *salsus*) sibr, cyffaeth, saws, blaslyn, cyweirdeb, gwrtaeth bwyd; chwaeth; taeth; coegni, haerllugrwydd, crasder.

To cost one sauce—sefyll yn ddrud *neu* yn brid i un.

To give one sweet meat and sour sauce—rhoi i un gig poeth a thori ei ben âg asgwrn; rhoi i un gig poeth a'i wanu â'r bêr; rhoi i un â'r naill law gig poeth ac â'r llall ergyd â'r asgwrn; rhoi i un fwyd melus a sibr chwerw.

To serve one the same sauce—talu y pwyth i un.

Sauce, *v. a.* sibro, cyffeithio, sawsio, blasuso, blaseiddio, cyweirio, pereiddio, chwaethu, taethu, tymmeru; rhoi sibr gyda pheth; cyfaddasu sibr at beth.

Meat well sauced—bwyd da ei sibr; bwyd â sibr da gydag ef.

Sauce-alone, *s.* garllegog, yr arllegog, troed yr asen, arfog arllegog, garlleg-ferwy.

Saucebox, *s.* haerllugyn, coegyn haerllug, coegyn digywilydd.

Saucepan, *s.* posned, llawgallor, sosban; padell sibr.

Saucer, *s.* (Ff. *sauciere*) dysgl, dysglan; ysgâl; dysglan sibr.

Saucily, *ad.* (o *saucy*) yn haerllug, &c.

To carry one's self saucily—ymddwyn yn drawsfalch *neu* yn drahausfalch.

Sauciness, *s.* haerllugrwydd, sarigrwydd, craseiriogrwydd, crasder, coegni, trahausder, gorhewgdra, hewgri, hewgrach, crassair.

Saucisse, } *s.* (Ff. *saucisse*) hir ffasgen, ffasgen
Saucisson, } hir.

Saucy, *a.* (o *sauce*) haerllug, craseiriog, cras, sarig, gorhëwg, coeglyd, coeg, craslyd, mingras, pigog, cignoeth; talgryf, digywilydd; trawsfalch, trahäus; taerddrwg.

To be saucy—bod yn haerllug, &c.; rhoi ei dafod; estyn ei dafod.

Sauer Kraut, *s.* (Al.) bresych surion, sur fresych.

Saul,† *s.*=*Soul.*

Saunders-wood, *s.* = *Sandal-wood, Sanders-wood.*

Saunter, *v. n.* (o'r Ff. *aller à sainte terre*, yn ol *Johnson*) rhodiena, rhodiana, llercyna, llercian, llercio, ystelcian, gohytian, segura, ofera, segur grwydro, segur wibio; myned *neu* rodiaw o amgylch dân segura; gogrwydro, gorodio, gwagrodio; sefyllian; gohirio.

Saunter, *s.* llerc, rhodienad, llercian, gogrwydr, tro; rhodienfa, llercynfa; †seguryd.

Saunterer, *s.* rhodienwr, rhodiadur, rhodiwr, gwibrodiwr, rhodiad, llercyn, llercynwr, llerciwr, ystelciwr.

Sauntering, *s.* rhodienad, rhodiad, llerciad, segur grwydrad; mynediad *neu* grwydrad o amgylch dân segura.

Saur, *s.* baw, tom.

Sauria, } *s. pl.* (Gr. *sauros*) y mad, y madfilod,
Saurians, } madfeillod, madfallod, y madrwyod,
Saures, } y madgallod; tylwyth y madfeillod, &c.

Saurian, *a.* perthynol i'r madfilod; madfallaidd, madrwyaidd, madgallaidd, madfilaidd, llostrwyaidd, llostrwyol.

Saurian, *s.* madfil, madrwyfil; un o'r madfeillod.

Saurocephalus, *s.* (G. *sauros* a *cephalê*) madben.

Sauroid, *a.* (Gr. *sauros* ac *eidos*) tebyg i fadfeillod, &c.; madfallaidd, madrwyaidd.

Sauroids, *s. pl.* madbysg, gofadfeillod, madrwybysg.

Saurus, *s.* garan yr India.

Sausage, *s.* (Ff. *saucisse*) selsigen, selsig, monochen: *pl.* selsigod.

Saussurite, *s.* (oddi wrth *Saussure*, y darganfyddwr) math o ddelidfaen.

Sauvegarde, *s.* (Ff.) madfall symmudol America.

Savable, *a.* achubadwy, cadwadwy.

Savableness, *s.* cyflwr *neu* ansawdd achubadwy; cadwadwyedd.

Savage, *a.* (Ff. *sauvage*) anwar, gwyllt, annof, anwaraidd; barbaraidd; creulawn, ffyrnig, bwystfilaidd, milain, mileinig, anifeilaidd, bwystus, bwyst, claidd, annynol, milus; cyndeiriog; diddysg, difoes, anfoesog, anniwylledig, gwŷdd; anhyfaeth.

To grow, wax, *or* become savage—myned yn anwar, &c.; gwylltio, gorwylltio; myned yn orwyllt *neu* yn gynddeiriog.

Savage, *s.* anwariad, dyn anwar, dyn gwyllt, &c.; anwaryn, creuloniad, barbariad; un o drigolion y goedwig; anifeil-ddyn; dyn diddysg, difoes, mynyddig, *neu* anfoesog; cylionen wancus: *pl.* anwariaid, dynion gwylltion, pobl wyllt'on, creuloniaid, anfoesgion y byd.

Savage, *v. a.* anwaru, anwareiddio, gwylltio, gorwylltio, bwystfileiddio; gyru *neu* beri yn wyllt, yn orwyllt, *neu* yn anwar; cynddeiriogi; gwneuthur, peri, *neu* yru yn gynddeiriog.

Savageness, *s.* anwaredd, gwylltedd, gwylltrwydd, gwylltineb; creulonedd, creulondeb, bwystfileiddrwydd, bwystrwydd; anfoes.

Savagery, *s.* gwylltineb, gwylltedd, gwylltrwydd; anwaredd; creulondeb, ffyrnigrwydd.

Savagism, *s.* anwaredd; cyflwr anwar *neu* wyllt.

Savanna, } *s.* (Ysp. *sabana*) gwastadedd agor-
Savannah, } ed, ial, *neu* ddigoed; gweundir ial.

Savans, *s. pl.* (Ff.) dysgedigion, gwŷr dysgedig, gwŷr o ddysg, gwŷr doethion, llenorion, llenyddion, dysgeidion, dysgodron, doethion.

Savant, *s.* (Ff.) gwr dysgedig, gwr o ddysg, gwr dysgedig, gwr doeth, gwyddon, ofydd, llenor.

Save, *v.* (Ff. *sauver*; Ll. *salvo*) achub, cadw, gwared, gwaredu, achubo, achubaid, achau; cynnilo, arbed; tolio, toli, swylo; casglu, ystorio, croni; rhagod, rhagodi, rhagflaenu, rhwystro; noddi; rhyddhau; eithro.

To save life—cadw *neu* achub einioes: cadw *neu* achub bywyd.

To save money—arbed, casglu, croni, cryno'i, *neu* ystorio arian; cynnilo arian.

To save against another time—cadw erbyn yr amser à ddel; cadw o'r neilltu; gosod *neu* roi yn nghadw; rhoi i gadw.

To save harmless—cadw yn ddigolled, yn ddiniwed, yn ddiasgen, yn ddiargyweid, yn ddiadwyth, *neu* yn ddiangol; digolledu.

To save one's longing—tori chwant un.

To save charge, } gochelyd, arbed, attal,
To save expense, } *neu* dolio traul; ysgadw rhag traul; peri nas bo traul gochelyd, arbed, attal, *neu* dolio cost.

That will save me charges—lleiha hyny o draul i mi; hyny a leiha, a gwtoga, a gymmedrola, *neu* a ysgafnha y draul i mi.

To save one trouble—arbed trafferth i rai; rhyddhau un oddi wrth drafferth *neu* drallod; cymmeryd trafferth oddi ar un.

I will save you that trouble—mi a gymeraf hyny o drafferth oddi arnoch chwi; arbedaf i chwi hyny o drafferth.

To save time—achub amser; ennill amser; peri nas coller amser; peri i lai o amser

wasanaethu; peri i lai o amser wneuthur y tro.
To save one's self—gwared *neu* achub ei hun; ymwared, ymwaredu, ymachub; achub ei einioes ei hun.
God save the king—Duw a gadwo y brenin; cadwed Duw y brenin; byw fyddo y brenin.
God save you—Duw a'th gadwo; cadwed Duw dydi; rhad Duw arnat; nawdd Duw arnat.
A penny saved is a penny got—un peth yw cadw ac ennill; â gadwodd a ennillodd; ceiniog â ennillir yw y geiniog â gedwir.
That may be saved—cadwadwy, achubadwy, gwaredadwy.
To save one's bacon—dïanc yn ddïen, yn ddïanaf, *neu* yn ddïasgen; dïengyd yn groen-gyfan; dïanc â chroen cyfan; ymgadw rhag niwed *neu* golled.

Save, *prep.* oddi eithr, eithr, ond, onid, namyn, amyn, odd eithr, nam, namwyn, heb law, oddi gerth.
Save that, Saving that, } ond bod; ond yn unig bod.

Saveall, *s.* cyfrachub, cyfrachubydd, daliedydd bon canwyll.

Savelin, *s.* y brithyll cefnddu.

Saver, *s.* achubwr, achubydd; y neb a geidw; arbedwr, arbedydd, toliwr.

Savin, *s.* (Ll. ac Ysp. *sabina;* Ff. *savinier*) eithinfyw.

Saving, *a.* cynnil, arbedus, ymarbedus, tolgar; achubol, cadwedigol, gwaredol, ymwaredol, achubedigol; iachus, iachusol, iachwyol.
Saving faith — ffydd gadwedigol, ffydd achubol.
Saving health — iachawdwriaeth, iechydwriaeth, iechineb.
With the saving strength of his arm—yn nerth iechyd ei ddeheulaw.
To the saving of his house—i achub ei dy; er achub ei dy.

Saving, *prep.*=*Save.*
Saving your presence—nid er anmharch i chwi; nid er anmharch arnoch chwi.
Saving clause—esgus; llocheş, chwiwdwll, dïangfa.

Saving, *s.* peth â gynniler; peth â gadwer; cynnilad; swyl; cadwad, achubiad, ymgadwad, celiad: *pl.* cynnilion, swylon.

Savingly, *ad.* yn gynnil, &c.

Savingness, *s.* cynnildeb, cynniledd, cynnilwch, swyledd, tolgarwch; achubolrwydd, achubioldeb.

Savings-bank, *s.* ariandy cynnilion, cedfa cynnilion, banc cynnilion, swylgedfa.

Saviour, *s.* (Ff. *sauveur;* o *save*) iachawdwr, achubwr, achubydd, gwaredwr, gwaredydd, achubiad, achubiedydd, ceidwad.
The office of a saviour—achubwriaeth.

Savory, *s.* (Ff. *savorée*) sewyrllys, safri.

Savour, *s.* (Ff. *saveur;* Ll. *sapor*) arogl, arogledd, arwynt, sawyr, sawr, safr, safwyr, arsawr, gwynt, rhogl; blas, chwaeth, archwaeth, chwaedd.
Sweet savour — perarogl, arogl peraidd, perarogledd; blas *neu* chwaeth melusber.
Ill savour — drygsawr, drewdod, drewi, drewiant, drygwynt, drwg arogl; adfias, drygfias, adchwaeth, dryg-chwaeth, blas cas.
Something has some savour — mae peth blas ar beth, nid oes dim ar ddim; mae ychydig flas ar ychydig, nid oes dim blas ar ddim.

Savour, *v.* arogli, sawrio, sawyro, safwyro, arogleuo, gwyntio, arwyntio; bwrw arwynt *neu* arogl; rhoi arwynt *neu* arogl; bod blas ar beth; blasu, chwaethu, archwaethu; bod â blas arno; bod â blas ar *neu* beth; bod gân un flas at beth; blasuso; bod yn flasus *neu* yn felus gân un; hoffi; synied.
To savour of something—bod âg arogl *neu* arwynt rhywbeth ganddo; bod â sawr, sawyr, safwyr, safr, *neu* wynt rhywbeth ganddo; bod ganddo arogl, gwynt, *neu* sawr rhywbeth; sawrio, sawyro, safwyro, *neu* arogli fel rhywbeth; sawrio, sawyro, safwyro, *neu* arogli yn debyg i rywbeth; bod yn sawrio *neu* yn arogli fel rhywbeth; bod yn arogli *neu* yn sawrio yn debyg i rywbeth; bod â blas *neu* chwaeth rhywbeth arno; edrych fel rhywbeth; edrych yn debyg i rywbeth.
Sweet savoured — sawyrber, safwyrber, aroglber, per ei sawr.

Savourily, } *ad.* yn flasus, &c.; gyda blas da;
Savourly, } gyda blas.

Savouriness, *s.* blasusrwydd, safwyrusrwydd, sawyrusrwydd, chwaethusrwydd.

Savourless, *a.* diflas, dichwaeth, dïarchwaeth; dïarogl.

Savourly, *a.* blasus, chwaethus, sawyrus.

Savoury, *a.* (o *savour*) blasus, da ei flas, sawyrus, safwyrus, sawrus, chwaethus, archwaethus, blasaidd; aroglus.
Savoury meat—bwyd blasus, blasus-fwyd.
To make savoury—blasuso, sawyruso, safwyruso, sawruso; gwneuthur yn flasus, &c.

Savoy, *s.* (oddi wrth y wlad o'r enw) bresych crychion, bresych Safwy.

Saw, *s.* (S. *saga;* Al. *säge*) llif.
Cross-saw—trawslif, llif draws.
Hand saw—llawlif, llif law, llif unllaw.
Whip-saw, Pit-saw, } hesglif, llif hir, llif bwll, rhygnell.

Saw,† *s.* dywediad, dïareb, hen air, hen ddiareb, direb.
An old saw†—hen air, hen ddïareb.

Saw, *v.* llifio; tori *neu* ladd â llif; rhygnu.

Saw-dust, *s.* blawd llif, llifion, rhydollt.

Sawer, *s.*=*Sawyer.*

Saw-fish, *s.* llifbysg, y pysg morlif.

Saw-mill, *s.* melin lifio.

Saw-pit, *s.* pwll llif, pwll llifio.

Saw-set, **Saw-wrest,** } *s.* gwyrai llif, gwyrai, yr wyrai= teclyn i blygu neu wyro dannedd llif.

Saw-wort, *s.* llifys, dant y pysgodyn.
Common saw-wort—llifys cyffredin, dant y pysgodyn.

Sawyer, *s.* (=*sawer*) llifiwr, llifiedydd, llifydd.

Saxatile, *a.* (Ll. *saxatilis*) creigiol, creigaidd, creigiog, clegyrol; yn byw yn mhlith creigiau.

Saxicavous, *a.* (Ll. *saxum* a *cavo*) â dyllo y graig.

Saxicola, *s.* (Ll. *saxum* a *colo*) clochdar y graig, clochdar y ceryg, tinwyn y garn.

Saxifraga, *s.* (Ll.)=*Saxifrage.*

Saxifrage, *s.* (Ll. *saxifraga*) tormaen, llyfenwy, llysiau tormaen.
Golden saxifrage—eglyn.

Opposite-leaved golden saxifrage — eglyn cyferbyn-ddail.
White saxifrage—tormaen gwŷn, llyfenwy gwŷn, clor y brain.
Burnet saxifrage—gwreiddiriog.
Three-leaved saxifrage—tormaen tribys.
Thick-leaved saxifrage—tormaen tewddail.

Saxifragous, *a.* tormaenaidd, tormaenol; yn tori y maen.

Say, *v.* (Ll. *sægan, sacgan;* Al. *sagan*) dywedyd, gwedyd, gweyd, dyweyd, dweyd, llefaru, llafaru, doedyd, ebu, hebu, meddyd; yngan, ynganu, yngenyd; adrodd, mynegu, dadgan; ditian, ditio.
That is to say—hyny yw, sef yw hyny, sef, ys ef; màl pe dywedid; nid amgen na.
Say I—meddaf, meddaf fi; eb fi, ebr fi, ebe fi.
Says he—medd efe; eb efe, ebe fe, ebr efe.
Say on—dos yn mlaen, dos rhagot.
Men say, People say, They say, } dywedant, meddant; dywedir; mae y son; mae y gair.
Say you so?—ai felly y dywedi? ai felly y dywedwch? ai dywedi? ai felly y mae?
Yes indeed, I do say so—ïe yn wir, felly y mae.
What will people say?—beth a ddywedant?
To say the truth—i ddywedyd y gwir; fel y dywedwyf y gwir.
To say no more—heb ddywedyd ychwaneg; fel na ddywedwyf ychwaneg.
So it was said—felly y dywedid; felly y cerddodd y gair.
You shall hear what he will say to it—cewch glywed ei oddeg; cewch glywed ei ofeg.
Have you anything to say to me?—a oes à fynoch à mi? a oes à fynoch à myfi?
To say over one's beads—dywedyd ei baderau.
To say again—dywedyd eilwaith, dywedyd drachefn, ail ddywedyd, ad-ddywedyd.
To say against—dywedyd yn erbyn; gwrthddywedyd, erbynwedyd.
To say beforehand—dywedyd yn mlaen llaw; rhagddywedyd.
To say ay—dywedyd ïe; haeru, hòni.
To say nay—dywedyd nage; gwadu; nacäu; nagu, gomedd.
To say by heart—dywedyd ar dafodleferydd.
To say nothing—bod heb ddywedyd *neu* yngan dim; tewi à son; tewi.
He said nothing—ni ddywedodd efe ddim; nid ynganodd efe ddim.
To say one's prayers—gweddïo; dywedyd ei bader; bod ar weddi; arfer ei ddduwiolswyddau.
He is saying his prayers—y mae efe ar weddi; y mae efe ar ei weddi.
To say and unsay—dywedyd a dad-ddywedyd; dywedyd a gwrthddywedyd.

Say, *s.* ymadrodd, gair, chweddl, chwedl; gwed, peth à ddywedir.
When he had said his say—pan orphenodd efe ei ymadroddion; wedi gorphen o hono ei ymadroddion; wedi gorphen *neu* ddywedyd o hono ei chwedl.

Say, } *s.* (Ff. *soie*) sae; gwlanen deneu; †tenSaye, } llif sidan.

Say,† *s.* (=*assay*) prawf, praw, profiad; cynllun; dangosiad.

Saying, *s.* dywediad, gwediad; gair, ymadrodd, chwedl, chweddl, gwed, chwed, llefariad, ditiad, brawdd; ameg; diareb; adroddiad.
A true saying—gair gwir, gwir-air, direb.
An old saying—diareb, hen ddiareb, hen air, hen ddywediad.
An ominous saying—gair rhamant, ymadrodd rhamantus, gair argoeliog.
It is a common saying—gair cyffredin ydyw; chwedl gyffredin ydyw; dywedir yn gyffredin; y mae yn ddywediad cyffredin; dywediad *neu* ymadrodd cyffredin yw.
As the common saying is—megys y dywedir yn gyffredin; fel y mae y gair yn gyffredin.
A dark saying—ymadrodd tywyll, gair dyrys; dameg.
A saying (out of book)—dywediad ar dafodleferydd; adroddiad.
It is a true saying—gwir yw y gair.

Scab, *s.* (S. *scæb;* Ll. *scabies*) crachen, cramen; clafr, clefri, clefryd; crach drwg; ysgwl; adyn crachog, crach-adyn: *pl.* crach.
The wild scab—crach drwg, crach cyddeiriog, crachen wyllt, y clafr gwyllt.

Scabbard, *s.* gwain cleddyf, gwain.

Scabbard, *v. a.* gweinio; rhoi yn y wain.

Scabbed, *a.* (o *scab*) crachog, crachlyd, crachenog, llawn crach, cramenog; clafrllyd; bawaidd; crach.

Scabbedness, } *s.* crachogrwydd, crachlydrwydd
Scabbiness, } clafrllydrwydd; clefri.
The scabbiness of the mouth, } mingrechi
The scabbiness of the lips, }

Scabble, *v. a.* brasnaddu careg.

Scabby, *a.* (o *scab*) crachog, crachlyd, crachenog, llawn crach, cramenog; clafrllyd, à'r clafr arno.
Scabby-headed—pengrach.
One scabby sheep mars the whole flock—y ddafad glafrllyd a lygra yr holl braidd: un ddafad glafrllyd a lygra yr holl braidd.

Scabies, *s.* (Ll.) clafr, y clafr, y clefri; crafu y craf, y cosi, dylafwch.

Scabious, *a.* (Ll. *scabiosus*) crachog, crachlyd, cramenog, cramenaidd; clafrllyd, clefrog, à'r clefri arno; crafllyd; à'r crafu arno, gwahanglwyfus.

Scabious, } *s.* clafrllys.
Scabiosa, }
Devil's-bit scabious—caswenwyn, glaswenwyn, gwreidd-don, tamaid y cythraul, bara y cythraul, cas gàn cythraul, clafrllys gwreidd-don.
Small scabious—clafrllys bychan, clafrllys lleiaf.
Field scabious—penlas, clais.
Sheep's scabious—clefryn.

Scabredity,† *s.* (Ll. *scabredo, scabrestus*=*Scabrousness.*

Scabrous, *a.* (Ll. *scabrosus*) garw, gerwin, gerw, lyfn, cryg; afrywiog.

Scabrousness, *s.* gerwindeb, gerwinder, garwch.

Scabwort, *s.* crachlys, llysiau y crach=math o farchalan.

Scad, *s.* (Al. *schade*) gwangen=math o byng.

Scaffold, *s.* (Gw. *scafal;* Gael. *sgafal, sgafa*; Ff. *echafaud;* Al. *schafot*) esgynlawr, esgyngiwyd, esgyn-glawr, adeilgiwyd, tafod, barcolwyd, ysgaffald, (*pl.* ysgaffaldau); astiglawr.

[nothing wanting]

Scaffold, *v. a.* esgynlorio; attegu, cynnal, dàl.
Scaffoldage, *s.* esgynloriaeth; esgynlawr, taflod, hurtr; oriel.
Scaffolding, *s.* esgynloriaeth; esgynlawr, hurtr, taflod; defnyddiau esgynlawr; esgynloriau, ysgaffaldau; attegwydd; atteglawr.
Scaglia, *s.* (It.) marm coch.
Scagliola, *s.* (It.) plastr glyfaen, rhith-fynor.
Scalable, *a.* dringadwy ar ysgolion; dringadwy, llettringadwy.
Scalade, } *s.* (Ff. *scalade;* Ysp. *scalado;* o'r
Scalado, } Ll. *scala*) llettringad, ysgolawd, dringediad, murddringad; dringad muriau âg ysgolion; dringad *neu* fynediad i ben muriau lle gwarchäedig ar ysgolion.
To take a town by scalade—cymmeryd tref trwy nerth ysgolion.
Scalaria, *s.* (Ll. *scalaris*) grisgregyn.
Scalariform, *a.* (Ll. *scalaris* a *forma*) ar lun ysgol *neu* lettring; llettringaidd.
Scalary, *a.* (Ll. *scalaris*) llettringaidd; ar lun llettring *neu* ysgol.
Scald, *v. a.* (It. *scaldare;* Ff. *echauder;* Gw. *sgallaim;* Gael. *sgallt, sgalltadh*) lleithlosgi, gwylosgi, gwlyblosgi, berw-losgi, brwd-losgi, ysgaldanu, ysgaldan, ysgaldian; hifio, ginio, moeli, *neu* groennoethi â *neu* mewn dwr brwd; digroeni â *neu* mewn dwr berw; goloesgi, goferwi, poethi; dàl ar groen un.
To scald milk—ysgaldanu llaeth, ysgaldan llaeth.
To scald a hog—ysgaldanu mochyn, porchio mochyn.
Scald, *s.* lleithloeg, gwlybloeg, gwyloeg, berwloeg, lloeg gàn ddwr berw, lloeg dwr, ysgaldaniad; goferwad, lledferwad, goferw, brwdiaa.
Burns and scalds—lloeg tân a lloeg dwr.
Scald, *s.* (S. *scyll?*) cramen, cen, ysgen, mardon, crach pen, crach drwg, y ddufrech.
Scald, *a.* crachlyd, crach, cenog; bawaidd, bawlyd, brwnt, gorwael, salw.
Scald, } *s.* (D. *skialdrer*) bardd Llychlyn.
Scalder, }
Scaldhead, *s.* pen â chrach drwg ynddo; pen crach; pengrechi, pengrechni, pengrachedd; crach drwg yn y pen.
Scaldic, *a.* perthynol i hen feirdd Llychlyn; berddig.
Scalding, *p.* yn ysgaldanu, &c.; ysgaldan, brwd ysgaldan, poeth ysgaldan.
Scalding-hot, *a.* ysgaldan, brwd ysgaldan, poeth ysgaldan, lleithloeg, gwlybloeg, gwyloeg.
Scale, *s.* (S. *scale, sceale;* Is. *schaal;* Ll. *scala*) clorian, tafol, tafl, tafian, mantol; cen, (*sing.* cenyn; *pl. dim.* cenynau), ysgen, cresten, crestyn, crofen, dalen; ysgol, llettring, rheseddring; gradd, graddfa, graddog, mesurfa, graddfesurfa, dringfa, graddell, graddeg; dring; gris; grisiau, dringraddau; graddiad, graddiant, graddiaeth; graddiad *neu* raddiant rheolaidd.
Scale of music—graddfa cerdd, dringfa cerdd, ysgol cerdd; seinradd; grisiau cerdd.
Chromatic scale—goseinradd, goslefradd, graddfa oseiniol.
Diatonic scale—tryseinradd, graddfa drydonol.
Enharmonic scale—gorseinradd, graddfa orseiniol.
Scale of a balance—clorian, tafol, mantol.
A pair of scales—clorian, tafol, mantol, tafian.
Scale of miles (in a map)—mesurfa milltiroedd.
Scale of walls=*Scalade, Scalado.*
Scale of a razor—carn ellyn.
Scale (on metals)—cen, chwysig-lafn, dalen, cenyn.
Scales of fish—cen pysgod.
Scale (in astronomy)—y Fantol, arwydd y Fantol.
Scale, *v.* digenu, pilio, digroeni, crisbilio, dirisgo; dringo, dringo muriau, murddringo, llettringo, ysgolodi; mesur, pwyso, cymharu; codi yn ddail *neu* yn llafnau; bwrw cen, bwrw ei gen, ymddigenu; gwisgio, bwrw gwisg.
To scale a fish—digenu pysgodyn.
To scale a bone—digenu asgwrn; codi dalen, cen, *neu* chwysig-lafn oddi ar asgwrn; codi *neu* dynu y cen oddi ar asgwrn; peri i ddalen, i wisg, *neu* i'r cen godi oddi ar asgwrn.
To scale (as a bone)—codi yn ddail *neu* yn llafnau; bwrw cen, bwrw ei gen, ymddigenu; bwrw gwisg, gwisgio, gweisgio.
To scale off—syrthio ymaith yn ddalenau *neu* yn llafnau; gwisgio ymaith; crisbilio.
To scale away—pilio ymaith; tynu oddi ar (*Tob.* iii. 17).
To scale the walls of a town—dringo muriau tref ar ysgolion rhyfel; myned dros y muriau trwy nerth ysgolion; dringo i dref; llettringo muriau tref.
Scaled, *a.* cenog, ysgenog; â chen iddo *neu* arno.
Scaleless, *a.* digen, digenog, heb gen.
Scale-moss, *s. pl.* cen-fwsogl, cen-fwswn.
Scalene, } *a.* (Gr. *scalênos*) anghyfochrog,
Scalenous, } anghyfochr; gwyrog.
Scalene triangle—tryfal anghyfochrog.
Scalene, *s.* tryfal anghyfochrog.
Scaler, *s.* (o *scale*) dringwr, dringedydd.
Scaliness, *a.* (o *scaly*) cenogrwydd; gerwindeb.
Scaling-ladder, *s.* ysgol ryfel, ysgol warchau, llettring ryfel, ysgol ddringo muriau.
Scaliola, *s.*=*Scagliola.*
Scall, *s.* (S. *scyll?*) cramen, cen, ysgen; crachogrwydd; crach drwg; y ddufrech; olefri, clafr.
Scalled, *a.* cramenog, cenog, ysgenog, crachog, crachlyd; llawn crach drwg; pengrach, iadgrach; clafrllyd.
Scallion, *s.* (It. *scalogno;* Ll. *ascalonia;* Ff. *echalote*) sibylen, sibolen, sibolyn: *pl.* sibol, sibwl=math ar wynwyn.
Scallop, *s.* (Is. *schulp*) gylfgragen, gylfgragenbysg; crymfwlch, cyrfymyl, gylfymyl, bylchiad, rhiciad.
Scallop-shell—gylfgragen.
Scallop, *v. a.* gylfu, crymfylchu, minfylchu, bylchu, rhicio; gylfgragenu; cyweirio *neu* goginio mewn cragen *neu* ylfgragen.
Scalp, *s.* (Is. *schelp, schulp*) croen y pen, croen y gopa, clol, copa.
Hairy scalp—copa walltog.
Scalp, *v. a.* blingo *neu* ddigroeni y pen; blingo *neu* ddigroeni yr iad; diglolio, penflingo.
Scalpel, *s.* (Ll. *scalpellum*) cyllell grafu, ysgythrell, crafell=offeryn llawfeddyg.

Scalper, } *s.* (Ll. *scalper*) crafiedydd,
Scalping-iron, } haiarn crafu, rhathell meddyg.
Scalping-knife, *s.* cyllell flingo, cyllell ddiglolio, cyllell benflingo.
Scalprum, *s.* (Ll.) min y dannedd blaen.
Scaly, *a.* (o *scale*) cenog, ysgenog, llawn cen; cenaidd; bawaidd, brwnt.
The scaly coat of animals—dragwm.
Scaly-winged, *a.* cen-adeiniog.
Scamble, *v.* (Is. *schommelen*) brysio, ffrystio, ffysgio, dyfrysio, ffiychio, pestota, estricio, traffullio; bod ar frys; trybestu, ffwdanu; dadyrddu, dwndro; ymwthio, bras-redeg, brasgamu; darymred, crwydro; ymwthio, ymyryd; llurgunio, sinachad, dryllio, anafu.
To scamble over a thing—brasgamu dros beth; myned dros beth ar frys; myned dros beth yn anmherffaith gàn ormod brys.
To scamble away — gwastraffu, afradu, gwario.
Scambler, *s.* ymwthiwr; un ymwthgar hyf dadyrddus.
Scambling, *p.* yn brysio, &c.; gwasgarog, gwasgaredig.
A scambling town—tref wasgaredig, wasgarog, anghyfrestr, anghyttai, *neu* anghytty.
Scambling country houses—tai yn y wlad un yma a'r llall acw; tai gwasgaredig ar hyd y wlad.
Scamblingly, *ad.* yn ddadyrddus, dàn ddwndro, &c.; yn wasgaredig, yn wasgarog, yn anghyfrestr, yn anghysswllt; un yma a'r llall acw.
Scammoniate, *a.* à wnaed â chynghafog dwyreiniol.
Scammony, *s.* (Ll. *scammonia*) cynghafog dwyreiniol, ffithys y Dwyrain; sug *neu* ystor y cyfryw blanigyn.
Scamp, *s.* (o wraidd *scamper*) dyhiryn, adyn, hocedydd, sybidyn.
Scamper, *v. n.* (Is. *schampen;* Ff. *escamper;* It. *scampare*) rhedeg ymaith ar darf; rhedeg ymaith dàn frasgamu; ffoi *neu* redeg ar frys; brasgamu, ffoi ymaith, ffysgio, ffullio, traffullio, dyfrysio.
Scan, *v. a.* (Ff. *scander;* It. *scandire;* Ll. *scando*) holi yn ddichlyn *neu* yn fanol; chwilio, profi, pwyso, holi; corfanu.
To scan a verse—corfanu pennill; mesur braich *neu* wers mewn prydyddiaeth er profi a ydyw o'r iawn hyd ac amser; mesur pennill.
Scandal, *s.* (Gr. *scandalon;* Ll. *scandalum*) athrawd, athrod, enllib; gwarth, gwaradwydd, gwradwydd, gwarthrudd, gwarthiant, mefi; drygair, absen, cabl; gweli tafod; tramgwydd.
Scandal, *v. a.* athrodi, enllibio, goganu; rhoi anair *neu* ddrygair i; gwaradwyddo, gwarthruddo, gwarthruddio, gwarthâu, gwarthu; †tramgwyddo.
Scandalize, *v. a.* (Gr. *scandalizô*) athrodi, enllibio, difenwi, cablu, goganu, absenu, difrio, hortio; gwaradwyddo, gwarthruddo, gwarthâu, gwarthu, gwartheirio, gwardwyddo; tramgwyddo, digio.
Scandalous, *a.* gwaradwyddus, gwarthus, gwardwyddus, gwradwyddus, gwaradwyddol, gwarthlawn, cywilyddus, gwarthruddus; ysgeler; gwartheiriog; tramgwyddus; athrodus, enllibus, goganus.
Scandalousness, *s.* gwarthusrwydd, gwarthlonedd.
Scandalum Magnatum, *s.* (Ll.) athrawd gorchoddion; dirmyg i ddyledogion *neu* oreugwyr; enllib yn erbyn gwŷr mawr.
Scandent, *a.* (Ll. *scandens*) dringol.
Scandix, *s.* (Ll.) creithig, nodwydd y bugail.
Scanning, *s.* (o *scan*) corfaniad, corfaniaeth, mesuriad pennillion; chwiliad, profiad, trychwiliad.
Scansion, *s.* corfaniad, corfaniaeth.
Scansores, } *s. pl.* (Ll. *scando*) dringedyddion, dringadar, adar dringol.
Scansorial, *a.* dringol, dringedyddol.
Scant, *v.* (D. *skaanet*) cyfyngu, prinhau, tolio, lleihau, llaesu.
I was somewhat scanted in time—yr oedd hi yn grŷn *neu* yn dràn gyfyng arnaf o ran amser; yr oeddwn yn o fyr o amser.
Scant, *a.* prin, gobrin, lledbrin, cul, cyfyng, cyrrith, byr, rhyfyr, bychan, bach, cwta, cynnwys; anaml; tlawd; ffied; annigonol; †cynnil.
Scant wind—gwynt anhwylus; gwynt yr gafn.
Scant, *ad.* yn brin, yn obrin, &c.
Scantily, *ad.* (o *scanty*) yn brin, &c.
Scantiness, } *s.* prinder, prinrwydd, anamledd,
Scantness, } annigonedd; bychander; tlodi.
Scantle, *v.* (o *scant*) bod yn brin, &c.; bod yn ddiffygiol; prinhau; pallu, methu; hollti.
Scantle, *s.* mesuren llechau.
Scantlet,† *s.* cynllun bychan; dernyn, syrnyn, cetyn; ychydig.
Scantling, *s.* (Ff. *echantillon*) cynllun, cyddelw, enghraifft; syrnyn, bychod, bychodedd, tameidyn, rhan fechan, rhenyn, drylliyn, dernyn, cetyn, mesur bychan, ychydig; mesur, maint, maintioli, cymmesurwydd; cymmedr pren *neu* faen; cetyn *neu* ddernyn o bren.
Scantling,† *a.* prin, anaml; bychan.
Scantly, *ad.* (o *scant*) yn brin, &c.; braidd, o'r braidd, antur.
Scanty, *a.* (o *scant*) prin, gobrin, lledbrin, cul, cyfyng, cyrrith, byr, rhyfyr, bychan, bach, cwta, cynnwys; anaml; tlawd; ffied; annigonol; cynnil.
To grow scanty—prinhau; myned yn brin, &c.
To make scanty—prinhau; gwneuthur yn beri yn brin, &c.
Scape,† *s.* (talfyriad o *escape*) dïangfa, dianc, ffo, ffwyr; ymwared; gocheliad; gofreq, prano; gweithred benrydd *neu* anllad.
Scape, *s.* (Ll. *scapus*) paladr diddail ffrwyth, paladr colofn rhwng y penclwm a'r gwaelod.
Scape,† *v.* dïanc, dïengyd, ffoi, cilio.
Scape-goat, *s.* bwch dïangol (*Lef.* xvi. 8, 10).
Scape-grace, *s.* un diras, adyn, dyhirya, sybidyn.
Scapeless, *a.* heb baladr diddail i'r ffrwyth.
Scapement, *s.* dïangawd, dïangiad, dïangfa; ffwyrell; ffoad, ffwyrad.
Scapha, *s.* (Ll.) ceudod allanol y glust; rhwyn yn deupen; ysgraff.
Scaphism, *s.* (Gr. *scaptô*) ceubreniaeth—math ar gosp farbaraidd yn mhlith yr hen Bersiaid.
Scaphites, *s. pl.* (Ll. *scapha*) math o gregyn bysg nofiol *neu* folbedogion.
Scaphoid, *a.* (Gr. *scaphê* ac *eidos*) ar lun cwch

neu fad; ar ddull bad *neu* gwch; cychaidd, badaidd.

Scapling, } *s.* (o *scabble* neu *scapple*) bras nadd-
Scabbling, } iad *neu* forthwyliad ar geryg.

Scapolite, *s.* (Gr. *scapos* a *lithos*) llathfaen.

Scapple, *v. a.*=*Scabble.*

Scapula, *s.* (Ll.) palfais, palfes, crafell yr ysgwydd, gwaell yr ysgwydd, ysbawd, asgwrn pen yr ysgwydd; ysgwydd.

Scapular, *a.* (Ll. *scapularis*) perthynol i'r balfais; perthynol i'r ysgwydd; eiddo yr ysgwydd; ysgwyddol, palfeisol, palfeisaidd.

Scapular, *s.* rhydweli y balfais; plufyn ysgwydd yr aden.

Scapular, } *s.* ysgwyddor; rhwymyn crafell yr
Scapulary, } ysgwydd.

Scapus, *s.* (Ll.) paladr; paladr, bon, *neu* goes plufyn; paladr ffrwyth; paladr colofn.

Scar, *s.* (Ff. *escarre;* Gr. *eschara*) craith; cleisen, clais; † clogwyn.

A visible scar, } craith ogyfarch;
A conspicuous scar, } craith amlwg, hywel, *neu* hynod.

Scar, *s.* (Gr. *scaros;* Ll. *scarus*) math o bysg.

Scar, *v. a.* creithio.

Scarabæidians, *s. pl.* (Ll. *scarabæus*) teulu o chwilod.

Scarab, } *s.* (Ll. *scarabæus*) chwilen, chwil,
Scarabee, } chwilen ddu.

Scaramouch, *s.* (Ff. *escarmouche;* Ysp. *escaramuza*) ysgentyn mewn gwisg amryliw; ysgentyn brith; ysgentyn, digrifwas, digrifyn.

Scarbroite, *s.* delidfaen *Scarborough.*

Scarce, *a.* (It. *scarso;* Is. *schaarsch*) prin, anghyffredin, anaml, ambell; anfynych; ffied; braidd.

To grow scarce—prinhau; myned yn brin, &c.

To make scarce—prinhau; gwneuthur yn brin, &c.

Scarce, } *ad.* prin, yn brin, braidd, o'r braidd,
Scarcely, } o fraidd, o braidd, abraidd, odid; nemawr, nemor; yn anaml, yn anfynych; nid haiach; antur.

Scarcement, *s.* troediant (mewn adeiladau).

Scarceness, } *s.* prinder, prindra, prinrwydd,
Scarcity, } anamledd, anamlder; anfynychder; drudaniaeth.

Root of scarcity—gwreiddyn prinder, prinwraidd; melged y maes.

Scare, *v. a.* (It. *scorare;* Ysg. *skair, skar*) brawychu, dychrynu; gyru *neu* beri ofn, dychryn, braw, *neu* arswyd ar; ofnhau, hylldrawu, bwbachu, ciliorni; tarfu, bwgwth, bygythio.

To scare away—tarfu ymaith.

To scare one out of his wits—gyru oerfraw ar un; peri braw yn nghalon un; peri braw ar *neu* drwy galon un; brawychu, dychrynu, ofni, *neu* ofnhau un yn ddirfawr; gyru un allan o'i synwyrau gàn ofn.

Scarecrow, *s.* (*scare* a *crow*) bwbach y brain, bwbach, hudwg, tarfhutan, bwgan, bwg, rhagwn; y wylan ddu.

Scarefire,† *s.* tân braw; tân yn tori allan fel ag i frawychu pobl.

Scarf, *s.* (Ff. *echarpe;* S. *scearf*) ysgablar, ysgwyddrwy, ysgwyddlain, ysgwyddlïan, ysgwyddwisg, ystola.

Scarf, *v. a.* gwisgo ysgablar; ymwisgo âg ysgablar; rhoi ei ysgablar am dano; bwrw *neu* roi arwisg yn llac *neu* yn esgeulus am dano; bwrw toryn am yr ysgwyddau.

She went out hooded and scarfed—hi a aeth allan â'i hwf a'i hysgablar am dani.

Scarf, *v. a.* (Sw. *skarfva;* Ysp. *escarpar*) cyssylltu, cydio, uno, coedasio; cyssylltu *neu* gydio dau ddarn o bren.

Scarfing, *s.* coedasiad; cyssylltiad *neu* gydiad coed.

Scarfskin, *s.* (*scarf* a *skin*) y croen uchaf, tòn y croen, tònen y croen, argroen, gordon, gordònen.

Scarification, *s.* (Ll. *scarificatio*) ysgraffiniad, craffiniad.

Scarificator, *s.* ysgraffinydd, ysgraffinai, craffinai.

Scarifier, *s.* ysgraffiniwr; ysgraffinydd, ysgraffiniedydd, craffinydd.

Scarify, *v. a.* (Ll. *scarifico;* Ff. *scarifier*) ysgraffinio, craffinio.

Scarious, } *a.* (Ll. *scarosus*) garw, agarw.
Scariose, }

Scarlatina, *s.* (It. *scarlattino*) y dwymyn goch, eirosgryd, eirosglwyf.

Scarlatinous, *a.* eirosgoch, gloewgoch, ysgarladliw; perthynol i'r dwymyn goch.

Scarlet, *s.* (Ff. *ecarlate;* Is. *scarlatto;* Gw. *scarloid*) ysgarlad, ysgarlla, airos; gloewgoch; coch.

Arrayed in scarlet—dilladedig âg ysgarlad; ysgarlad-wisg; â gwisg ysgarlad am dano.

Scarlet, *a.* ysgarlad, ysgarlla, ysgarladliw, o liw ysgarlad, gloewgoch, purgoch; coch.

Scarlet oak—prinwydden: *pl.* prinwydd.

Scarlet fever—y dwymyn goch, eirosglwyf, eirosgryd.

Scarlet robe—mantell o ysgarlad; gwisg ysgarlad, cochwisg.

Scarlet wool—gwlan porffor (*Heb.* ix. 19); gwlan purgoch, gwlan ysgarlad.

Scarlet runners—ffa cochion, ffa rhedegog.

Scarmage, } † *s.*=*Skirmish.*
Scarmoge, }

Scarn,† *s.* (S. *scearn*) tom, baw.

Scarn-bee,† *s.* chwilen y dom.

Scarp, *s.* (Ff. *escarpe;* It. *scarpa*) bol *neu* lethr y clawdd o du y gaer; llethr, llechwedd, epynt.

Scarp, } *s.* ysgablar (yn arfau bonedd).
Scarpe, }

Scarped, *a.* ar lethr, ar lechwedd, llechweddog, llethrog.

Scarred, *p. p.* (o *scar*) creithiedig; creithiog; â chraith *neu* greithiau arno.

Scatch, *s.* (Ff. *escache*) math o ensa ffrwyn.

Scatches, *s. pl.* (Ff. *echasses*) tudfachau, ystudfachau; baglau, ffyn baglau.

Scate, } *s.* (Is. *schaats*) llithresgid, esgid lithro,
Skate, } ffollach lithro, llithrell, gosail lithro, llithr-osail.

Scate, } *v. n.* llithro, llithro ar ia, llithro ar
Skate, } redeg, llithrellu, llithro ar oseiliau, llithr redeg.

Scate, } *s.* (S. *sceadda;* Ll. *squatus*) morgath,
Skate, } cath fôr, rhwchwa, rhaien lefn, rheien lefn.

Scatebrous, *a.* (Ll. *scatebra*) ffynnonog, llawn ffynnonau.

Scath, *v. a.* (S. *scathian*) niweidio, niwedu, dyfetha, dystrywio, dinystrio, diffeithio, difrodi, difa.

Scath, *s.* niwed, drwg, drygioni, dinystr, adwyth, colled.

Scathful, *a.* niweidiol, niweidiog, dinystriol, adwythig.

Scathfulness, *s.* niweidioldeb, adwythigrwydd.

Scathless, *a.* digolled, heb niwed, diniwed, diddrwg, difriw; diasgengael; pensych.

Scatter, *v.* (S. *scateran*) gwasgaru, gwasgar, lledaenu, taenu, chwalu; hau; bwrw *neu* yru ar wasgar; gyru *neu* fwrw ar led; atharfu, dywalltrain, ffwyro; ymwasgaru, ymdaenu, ymledaenu.

Scatter-brain, *s.* un ieuanc penchwiban, chwidryn.

Scatter-brained, *a.* penchwiban, penchwidr, chwidr.

Scattered, *p. p.* gwasgaredig, &c.; gwasgarog, gwasgar, ar wasgar.

Scattered town, } tref wasgaredig, was-
Scattering town, } garog, anghyfrestr, anghytty, *neu* anghyttai.

Scattering, *s.* gwasgariad, gwasgaredigaeth, gwasgarawd, gwasgar, gwasgarfa, chwalfa, chwaliad, chwaledigaeth, lledaeniad; esgardde, tarf, train.

Scattering, *a.* gwasgarog, gwasgar, gwasgarol; anghyswllt.

Scatteringly, *ad.* ar wasgar, yn wasgarog, &c.; un yma a'r llall acw; ar led, ar daen, ar lanastr.

Scatterings, *s. pl.* gwasgaredigion, pethau gwasgaredig.

Scatterling, *s.* crwydryn, crwydriad, dyn crwydr, un crwydr, gwibiad: *pl.* gwasgaredigion. [tarddu.

Scaturient,† *a.* (Ll. *scaturiens*) tarddol, yn

Scaturiginous,† *a.* (Ll. *scaturigo*) ffynnonog, llawn ffynnonau.

Scaup, *s.* hwyad lygad arian, llygad arian.

Scavage, *s.* (S. *sceawian*) toll à delid gynt gàn farchnadyddion gorwlad am drwydded i gynnyg eu nwyddau ar werth.

Scavenger, *s.* (S. *scafan;* Al. *schaben;* Ll. *scabio*) ysgubwr heolydd, carthwr yr heolydd, glanhâwr yr heolydd, heol-garthydd.

Scelerat,† *s.* (Ff.; Ll. *sceleratus*) ysgelerddyn, ysgeleryn, dybiryn, drygddyn, milain.

Scena, *s.* (Ll.) wyneb yr hen chwareudai.

Scene, *s.* (Ff.; Ll. *scena;* Gr. *scenê*) golygfa, golwg; drych; gwelediad, golygiant, ymddangosiad; dangosfa, ymddangosfa; paith, ysbaith, ystrem, amlygfa; drychlen, peithlen, chwarwylen, cyfrynglen; cyfanbarth, cyfunbarth, cyfunwel, cyfunddrych; llun, darlun, eilun; y fàn *neu* y lle y bo y weithred à ddarlunir *neu* à arddangosir; wyneb y chwareudy *neu* chwareufa; taflod; swll, syllfa, gweledfa; gweithredfa; chwareu.

The scene of war—rhyfelfa; y lle y bo *neu* yr ymddangoso rhyfel; rhyfeldir; maes y rhyfel.

The master of the scene—meistr, pen, *neu* benaeth y chwareu.

Scene,† *v. a.* dangos, arddangos.

Scenery, *s.* (o *scene*) golygfa, golygawd, golygiant; darlunfa, eilunfa, peithfa; darluniad, darluniedigaeth; peithleni, drychleni.

Scenic, } *a.* (Ll. *scenicus*) golygfaol, peithfaol,
Scenical, } syllfaol; chwaryddol, chwareuol, chwarëyddol, chwarwyfaol, chwareufaol.

Scenographic, } *a.* peitharluniol, peitharScenographical, } graffol, peithluniol.

Scenography, *s.* (Gr. *scênê* a *graphô*) peitharluniaeth, darluniadaeth olygiadol; peithargraff, peitharlun, peithlun; darluniad pet. yn ol ei ymddangosiad i'r olwg.

Scent, *s.* (Ff. *sentеur;* o'r Ll. *sentir*) arogl, arogledd, gwynt, arwynt, sawyr, awyr, safwyr, rhogl, ogl, chwa; adrywedd, edrywedd, edrywan, edrywant, trywedd, trywydd.

To trace by scent—edryweddu, adryweddu, tryweddu, trywyddu, arwyntio.

Scent of a hare—trywedd, trywydd, adrywedd, *neu* edrywedd ysgyfarnog.

Scent, *v. a.* arogli, arwyntio, sawrio, awyro, safwyro, gwyntio, rhogli, ogli, ogleuo; rhagleuo; edryweddu, adryweddu, tryweddu, trywyddu; trwyno; perarogli, perawrio, perwyntio, perarogluso, perogli.

To scent out, } arogli, adryweddu,
To have a scent of, } edryweddu, try-
To get a scent of, } weddu, trywyddu; cael adrywedd, edrywedd, arwynt, awyr. *neu* gyfod; gwybod, deall.

Ill-scented—â drygwynt iddo *neu* ganddo; â drygawr iddo *neu* ganddo; â gwynt *neu* sawr drwg iddo *neu* ganddo; drygsawrus, drewllyd, drwg ei arogl.

Sweet-scented—peraroglaidd, peraroglus, arogldr, arogleuber, peroglaidd, persawrus, per ei arogl, per ei sawr, awyrber, safwyrber.

Scentful, *a.* peraroglus, peraroglaidd, arogldr, arogleuber, aroglus, aroglaidd, peroglus, peroglaidd, per ei arogl, per ei sawyr, per ei sawr, persawrus, safwyrber; ffroeallym, ffroen-graff.

Scentless, *a.* diarogl, diawyr, diawr, diafwyr, heb arogl.

Sceptic, *s.* (Gr. *scepticos*) ammheuwr, ammheuydd, un ammheugar, dyn ammheugar, ammheugarwr, mab yr ammheuaeth, mab ammheuaeth; cyngydiwr. [aeth.

Sceptics—ammheuwyr, meibion ammheu-

Sceptic, } *a.* ammheugar, ammhëus, ammheu-
Sceptical, } aethol, anghoelgar.

Scepticalness, *s.* ammheuarwydd, ammheugarwch, anghoelgarwch.

Scepticism, *s.* ammheugarwch, ammheuaeth.

Scepticize, *v. n.* ammheu, petruso; cymmeryd arno ammheu pob peth.

Sceptre, *s.* (Ff.; Ll. *sceptrum;* Gr. *scêptron*) teyrnwialen, teyrnialen, arglwyddwialen, berllysg freninol.

To sway the sceptre, } dwyn y deyrnwia-
To wield the sceptre, } en; rhwyfo y deyrnialen; teyrnasu; bod yn frenin.

Sceptre, *v. a.* rhoi teyrnwialen i; rhoi teyrnialen yn llaw; gwisgo âg awdurdod brenin.

Sceptred, *a.* teyrnwialenog, teyrnialenog; yn dwyn *neu* arwedd teyrnwialen; à fo *neu* y sydd yn dwyn teyrnwialen; â theyrnwialen yn ei law; â'i deyrnwialen yn ei law.

Sceptreless, *a.* heb deyrnwialen.

Schaalstein, } *s.* (Al. *schaalstein*) pilfaen.
Schalestone, }

Schediasm, *s.* (Gr. *schediasmos*) ysgrifeniad brysiog ar ddarn o bapyr.

Schedule, *s.* (Ll. *schedula*) chwaneglen, attodlen, atlen, dibynlen, dibynlain, chwaneglain, attodlain; chwanegiad.

Scheik, } *s.* (Ar.) penaeth Arabaidd; penaeth
Sheik, } mynachdy Mahometaidd; Sheic.
Sheikh, }

Schematism, *s.* (Gr. *schêmatismos*) cyttrem *neu* gyttremiad y ser a'r planedau; ffurf *neu* drefn neilltuol peth.

Schematist, *s.*=*Schemer, Schemist.*

Schematize, *v.* cynllunio, dyfeisio, amcanu.

Scheme, *s.* (Ll. *schema;* Gr. *schêma*) cynllun, dyfais; bwriad, amcan, gofryd; dychymyg; cyttrem; athrylith; llun, darlun, darluniad.

To concert, form, *or* lay schemes—llunio dychymygion, cydlunio dychymygion.

Scheme arch, Skene arch, } bwa à fo yn rhan o gylch.

Scheme, *v.* cynllunio, dyfeisio, llunio, bwriadu, amcanu.

Schemer, Schemist, } *s.* cynlluniwr, cynlluniedydd, dyfeisiwr, dyfeisydd, dychymygwr, lluniwr, lluniedydd.

Scheming, *a.* cynlluniol; cyfrwys, ystrywgar.

Scheming, *s.* cynlluniad, dyfeisiad, &c.

Schene, *s.* (Ll. *schænos;* Gr. *schoinos*) hydfesur Aifftig=o ddeutu 60 ystaden, neu 7½ milltir.

Scherif, *s.* (Ar.) enw à roir yn y Dwyrain i ddisgynyddion Mahomet trwy ei ferch Ffatima a'i ddaw Ali; penaeth, arlwydd.

Schesis, *s.* (Gr.) greddf; athrylith; ansawdd; tuedd, gnawd.

Schirrus, *s.*=*Scirrhus.*

Schism, *s.* (Gr. a Ll. *schisma*) rhwyg, rhwygiad, ymraniad, ymran, ymrwygiad, esgaredd, ymblaid, gwahan, gwahaniaeth, anghydfod; rhwyg eglwysig, eglwysrwyg; sism.

Schisma, *s.* (Gr.) hanner tornod, godornod (mewn cerddoriaeth)

Schismatic, Schismatical, } *a.* ymranol, rhwygiadol, ymbleidgar, ymbleidiol, eglwysrwygiadol, eglwys-ymranol, eglwys-raniadol; yn tueddu at rwyg *neu* ymraniad yn yr eglwys; yn tueddu at beri rhwyg *neu* ymraniad yn yr eglwys; euog o rwyg *neu* ymraniad eglwysig; esgareddol.

Schismatic, *s.* ymranwr, ymranydd, eglwysrwygwr, ymwahanwr, ymrwygwr, esgareddwr: *pl.* ymwahanwyr, meibion rhwyg.

Schismatically, *ad.* yn ymranol, &c.; fel y neb a rwygai eglwys.

Schismaticalness, *s.* ymranoldeb, rhwygiadoldeb, ymbleidgarwch, &c.

Schismatize, *v. a.* gwneuthur *neu* beri rhwyg mewn eglwys; bod yn rhwygiedydd eglwys; bod yn eglwysrwygwr; bod yn euog o eglwysrwyg; ymbleidio, ymranu.

Schismless, *a.* dirwyg; heb rwyg *neu* ymraniad eglwysig.

Schist, Schistus, } *s.* (Gr. *schistos*) llech, elech, llechfaen, llech hyhollt.

Argillaceous schist—cleilech, cleilechfaen.

Schistic, Schistose, Schistous, } *a.* llechaidd, llechog, elechaidd, llechfeinin; hyhollt, hyollt, hyddelt.

Schistous rocks—llechgreigiau, llechidau.

Schœnus, *s.* (Ll.) corsfrwyn, pibfrwyn.

Scholar, *s.* (Ll. *scholaris*, o *schola*) ysgolâig, ysgolor; llenor, llenog, gwr dysgedig: *f.* ysgoleiges.

Scholarity,† *s.*=*Scholarship.*

Scholarlike, Scholarly, } *a.* ysgoleigaidd, ysgolorai ld; fel ysgolâig; tebyg *neu* gyffelyb i ysgolâig; ar wedd ysgolâig.

Scholarship, *s.* ysgoleigdod, ysgoleigdra; dysg, dysgeidiaeth, llên; llenogaeth, ysgoloriaeth, ysgoleigiaeth; ysgolfraint, braint ysgolâig, dogn ysgolâig.

Scholastic, Scholastical, } *a.* (Ll. *scholasticus*) ysgolaidd, ysgolig, ysgoleigiol, ysgolorig; athrofâus; ysgoleigaidd; eiddo yr ysgolion; perthynol i ysgolion y canoloesoedd; rhyfanwl, gorfanwl.

Scholastic divinity, School divinity, } duwinyddiaeth yr ysgolion.

Scholastic, *s.* ymlynwr wrth ddull *neu* orfanylion yr ysgolion; ysgoleiddiwr, ysgoligwr.

Scholastically, *ad.* yn ysgolaidd; yn ol trefn *neu* arfer yr ysgolion.

Scholasticism, *s.* ysgoligaeth, ysgoleiddiaeth, trefn *neu* arfer yr ysgolion; cyfrwys ddadlau yr ysgolion.

Scholiast, *s.* (Gr. *scholiastês*) esboniedydd, esboniwr, eglurhâwr, eglurwr, eglurnodydd, arnodydd, arnodwr, ysgrifenwr eglurnodau.

Scholiastic, *a.* perthynol i esboniedydd; eglurnodol, arnodiadol.

Scholiaze, Scholy, } † *v. n.* ysgrifenu eglurnodau ar waith un arall.

Scholical,† *a.*=*Scholastic.*

Scholium, Scholion, } *s.* (Gr. *scholion;* Ll. *scholium*) eglurnod, arnodiad, esboniad; nod, nodiad, sylw, *neu* sylwad eglurhaol.

Scholy,† *s.*=*Scholium, Scholion.*

School, *s.* (Ll. *schola;* Gr. *scholê*) ysgol; ad lysgfa, dysgle; ysgoldy.

Grammar school—ysgol ramadegol, ysgol ieithadurol, ysgol ramadeg; ieithysgol; ysgol lle dysgir Lladin a Groeg.

Free school—ysgol rydd; ysgol rad.

Charity school—ysgol rad, ysgol elusenol.

High school—arysgol.

Normal school—ysgol athrawol, ysgol athrawon, ysgol hyfforddiadol, ysgol hyfforddawl, ysgol reolig.

Training school—ysgol hyfforddiadol, ysgol hyfforddawl, ysgol hyfforddig.

Primary schools—ysgolion elfenol, ysgolion dechreuol, ysgolion egwyddorol.

National schools—ysgolion gwladwriaethol, ysgolion gwladol, ysgolion cenedlaethol.

Ragged schools—ysgolion carpiog.

Schools of industry—ysgolion diwydrwydd.

Drawing school—darlunfa, ysgol arlunio, ysgol ddarlunio, ysgol dynu.

Preparatory schools—ysgolion darpariadol, ysgolion parotoawl, ysgolion rhagbarotoawl.

Infant school—ysgol babanod, ysgol febai, ysgol febin, mebai ysgol.

Day school—ysgol ddyddiol.

Sunday school—ysgol Sul.

Dancing school—ysgol ddawnsio.

Fencing school—ysgol ymgleddyfu, ysgol gleddyfwyr.

School divine—duwinydd ysgolaidd, ysgol duwinydd, ysgolwr, ysgoleigiwr.

School divinity—duwinyddiaeth yr ysgolion.

To keep school, To keep a school, } cadw ysgol.

School, *v. a.* addysgu, dysgu, ysgoli, ysgoleigio, ysgolori; ceryddu, dwrdio, ysdwrdio, dondio.

School, Scull, } † *s.*=*Shoal.*

Schoolboy, *s.* plentyn ysgol, mab ysgol, ysgolfab, ysgoläig.

Schooldame, *s.* athrawes ysgol, ysgolfeistres.

Schoolday,† *s.* ysgol-ddyd.l; yr oedran yr anfonir plant i'r ysgol.

Schoolery,† *s.* rhywbeth à ddysgwyd.

Schoolfellow, *s.* cydysgoläig, cydysgolor, cydymaith ysgol, cyfaill ysgol, un cydysgol.
My schoolfellow—fy nghydysgol.
Schoolgirl, *s.* ysgolferch, merch ysgol, geneth ysgol, ysgoleiges, ysgolores.
Schoolhouse, *s.* ysgoldy, ysgolfa, ysgol, ty yr ysgol.
Schooling, *s.* ysgoliad, ysgoleigiad, ysgoleigiaeth; addysg, dysg; ysgol-ddysg; tâl am ysgol; dwrdiad, cerydd, rhacanfa.
I paid for his schooling—mi a delais am ei ysgol ef.
Schoolmaid, *s.* merch ysgol, geneth ysgol, ysgolferch.
Schoolman, *s.* ysgolwr, ysgolydd, ysgoleigiwr, ysgolddyn, un o wŷr yr ysgolion, ysgol-dduwinydd, duwinydd ysgolaidd.
Schoolmaster, *s.* ysgolfeistr, meistr ysgol, athraw ysgol.
Schoolmate, *s.*=*Schoolfellow.*
Schoolmistress, *s.* ysgolfeistres, meistres ysgol, dysgodres ysgol.
Schoolroom, *s.* ysgoldy, ysgolfa, ty yr ysgol.
School-teacher, *s.* athraw ysgol, dysgawdwr ysgol.
Schooner, *s.* (Al. *schoner*) ysgwner=math o long ddau hwylbren.
Schorl, } *s.* (Sw. *scorl*) breuem, breufaen=math
Shorl, } ar ddelidfaen.
Schorlite, }
Shorlite, } *s.* clynfaen=math o dopas.
Schorlous, } *a.* perthynol i freuem; breu-
Schorlaceous, } feinin.
Sciagraphical, *a.* orfynegol; cysgodegol; darluniol.
Sciagraphy, *s.* (Gr. *sciagraphia*) darluniaeth; orfynegiaeth; cysgodeg.
Sciatheric, } *a.* (Gr. *scia* a *thêra*) heulfynegol;
Siatherical, } perthynol i heulfynag.
Sciatic, } *s.* (Ll. *sciatica;* Gr. *sciaticos*) clun-
Sciatica, } wst, y glunwst, dolur pen y glun, dolur yn mhen y glun.
Sciatic, } *a.* clunystol; â'r glunwst ar.o;
Sciatical, } perthynol i'r glun.
The sciatic vein—gwythen y glun, gwythen pen y glun.
Science, *s.* (Ff.; Ll. *scientia*) gwyddor, gwybod, gwyddiant, gwybodaeth, gwyddawd, ofyddiaeth, ofyddiant; gwyddoriaeth; athrawiaeth, celfyddyd; dysgeidiaeth; cyfarwyddyd; gwyddyd, gwŷdd, gwyddedigaeth, gwybyddiaeth; -aeth, -iaeth, -eg.
The sciences—y gwybodau, y gwyddorion, y gwyddorau, y gwyddodau; y celfyddydau.
Natural science, } anianyddiaeth, anian-
Physical science, } aeth.
Science of music—peroriaeth, cerddoriaeth.
The science of song—caniadaeth.
Moral science—moesofyddiaeth, moesogaeth, moeseg, moesddysg, moesaddysg, &c.; gwyddoriaeth foesol, gwyddor moes.
The science of astronomy—seryddiaeth, seroniaeth, serofyddiaeth, sywedyddiaeth.
The science of agriculture—amaethyddiaeth.
Arts and sciences—celfyddydau a gwybodau; celfyddydau a gwyddorion; celfyddau a gwyddorau; celfau a gwyddorion; celfau a gwyddorau.
Art and science—celf a gwyddor, &c.; celfyddiaeth a gwyddoriaeth.
The seven liberal sciences—y saith gelfyddyd freiniol.
A man of science, } gwyddon, ofydd,
A scientific person, } gwyddai; un hyddysg mewn gwybodaeth a chelfyddyd; gwr gwybodus, gwr dysgedig.
Philosophy and science—athroniaeth ac ofyddiaeth.
The science of God—gwybodaeth Duw.
A treatise on science—traethawd ar wyddor, &c.; ofyddeb.
Scient,† *a.* (Ll. *scions*) medrus, cyfarwydd.
Sciential, *a.* gwybodawl, gwybodbair, gwyddiadol, gwyddol.
Scientific, } *a.* (Ff. *scientifique*) gwyddorol,
Scientifical, } ofyddol, gwyddiannol, gwyddiadol, gwyddorig, gwyddol, gwyddain, ofyddiannol, ofyddaid, gwybodol, gwybodaethol, gwybodus; celfyddydol, celfyddgar; gwybodbair; â bair wybodaeth.
Scientifically, *ad.* yn wyddorol, &c.; yn ol rheolau gwybodaeth neu gyfarwyddyd; yn y cyfryw fodd ag a baro wybodaeth.
Scilicet, *ad.* (Ll.) sef, hyny yw, sef yw hyny, nid amgen, ys ef.
Scilla, *s.* (Ll.) serenyn.
Scimitar, *s.* (Ff. *cimeterre*) crymgledd, crymgleddyf, cromfidog, camgleddeu, glaif, yatgïen; cleddyf y Tyrciaid a'r Persiaid.
Scink, *s.* (Ll. *scinctus*) llo marw, marwlo, marllo.
Scintillant, *a.* (Ll. *scintillans*) gwreichioaog, gwreichionol, gwreichionllyd.
Scintillate, *v. n.* (Ll. *scintillo*) gwreichioni, bwrw gwreichion; codi yn wreichion.
Scintillation, *s.* gwreichioniad.
Sciography, *s.* (Gr. *scia* a *graphô*) darluniaeth cysgodau; darluniadaeth.
Sciolism, *s.* (Ll. *sciolus*) gwybodaeth arwynebol, lledwybodaeth, gowybod, gowybodaeth, coeg-wybodaeth, goddysg.
Sciolist, *s.* (Ll. *sciolus*) un gowybodus, un lledwybodus; un arwynebol ei wybodaeth; lledwybodyn, gowybodyn, coeg-wybedydd.
Sciolous, *a.* arwynebol ei wybodaeth; arwynebol o ran gwybodaeth; coeg-wybodus, gwybodol.
Sciomachy, *s.* (Gr. *scia* a *machê*) ymladd â'n ymladdfa â chysgod; ymladdfa â gogysgod.
Sciomancy, *s.* (Gr. *scia* a *manteia*) cysgodarmes; dewiniaeth â chysgod neu gysgodau.
Scion, *s.* (Ff.; Ll. *scindo*) impyn, imp, blaguryn, brigyn, ysbrigyn, blaendardd; bywyllyn; cenaw.
Scioptic, *a.* (Gr. *scia* ac *optomai*) gwyllebrol; perthynol i wyllebyr; gwylldremiol.
Scioptic, } *s.* cronen wyllebrol, cronell wyll-
Sciuptric, } ebrol, gwyllebren.
Scioptics, *s.* gwyllebraeth, gwylldremiaeth.
Sciroc, } *s.* (It. *scirocco*) math o boethwynt
Scirocco, } taglyd; y Sirrocco; nychwynt;
Sirroco, } oerwynt yr Alpau.
Scirpus, *s.* (Ll.) clwpfrwyn, cnwpfrwyn.
Scirrhosity, } *s.* (o *scirrhous*) caledrwydd, caled-
Scirrosity, } wch; chwydd caled, chwydd caled; dafadenogrwydd.
Scirrhous, *a.* caled; clymog; caledchwyddog; dafadenog, chwarenog.
Scirrhus, *s.* (Ll.; Gr. *scirrhos*) caledchwydd, chwydd caled, chwaren; cranc.
Sciscitation, *s.* (Ll. *sciscitor*) ymchwiliad, ymofyniad, chwiliad, gofyniad, holiad.

Scissible, } *a.* (Ll. *scissus, scissilis*) à ellir ei
Scissile, } dori âg erfyn awchus; toradwy, rhanadwy.
Scission, *s.* (Ff.; Ll. *scissio*) toriad âg erfyn llym *neu* awchus; toriad, rhaniad.
Scissors, *s. pl.* (Ll. *scissor*) gwelleifyn, gwellaif, miswrn, siswrn, (*pl.* sisyrnau), llaif.
A pair of scissors—gwelleifyn, &c.
Scissure, *s.* (Ll. *scissura*) toriad, trychiad; hollt, hir-drwch, agen, agoriad, rhigol, rhwyg.
Scitamineous, *a.* (Ll. *scitamentum*) deintaidd, moethus.
Sciurnes, *s. pl.* (Ll. *sciurus*) y gwiwerod.
Scleranthus, *s.* (Gr. *sclêros* ac *anthos*) dinodd.
Scleroderms, } *s. pl.* (Gr. *sclêros* a *derma*) pysg
Sclerodermi, } croen-galed, y caledgrwyn.
Sclerotic, *a.* (Gr. *sclêros*) caled; dèl, dèr.
Sclerotic, *s.* caleden y llygad; cyffyr caledu, caledai.
Scoat, *v. a.* (Llyd. *scoazy*; a C. *ysgwyddo*) attal, attal olwyn.
Scobiform, *a.* (Ll. *scobs* a *forma*) ar wedd blawd llif; ar ddull rhatholion *neu* naddion.
Scobs, *s.* (Ll.) rhatholion, durlifion; sorod, rhwtws, rhwtion; mwnws.
Scoff, *v.* (Gr. *scôptô*) gwatwar, gwatwor, gwatwaru, gwawdio, diystyru, difrïo, mocio, dirmygu; trin gyda gwawd a dirmyg.
To scoff at—gwatwar, &c.
Scoff, *s.* gwatwar, gwawd; moc, orn, dirmyg.
By way of scoff—yn watwarus, yn watwarllyd.
Scoffer, *s.* gwatwarwr, gwatwarydd, gwawdiwr, mociwr.
Scoffing, *s.* gwatwariad, gwawdiad, gwatwarediaeth, mociad; ysgorn.
Scoffingly, *ad.* yn watwarus, yn watwarllyd, yn wawdlyd, dàn watwar, dàn wawdio.
Scold, *v.* (Is. *schelden*; Al. *schelten*) ymserthu, ymsenu, ymlefief, ymgecru, ymdaeru, clewtio, clewtian, ymdafodi, ymddanneddu, ymddeintio, ymgeinnio, ymgigo; clocho; croch ddwrdio, dwrdio, ysdwrdio, dondio, tafodi, rhefru, drelio, arthlo.
Scold, *s.* cecren, cecrai, cecres, ymsenwraig, ymdaerwraig, clewtwraig; benyw rymialog, rymialus, ddrwg ei thafod, gecrus, *neu* ymgeingar; hellgre, ysgolpen, rhefren, clewten, tafodes, gwraig anynad, ysgrabi.
Scolder, *s.* à ymsertho, &c.; cecrai; cecryn, tafodwr, clewtyn; cecren, &c.
Scolding, } *s.* clewtiad, clewt, ymserth, ym-
Scold, } serthiad, cecraeth, ymgecraeth, ymsen, ymseniad, ymdaeru, ymdaer, ymlefief; dwrdiad, rhefriad.
Scolding, *a.* ymdaergar, cecrus, cecraethgar, ymgeingar, tafodgar.
Scoldingly, *ad.* yn ymdaergar, &c.; fel un *neu* rai yn ymdaeru; dàn ymdaeru.
Scolecite, *s.* (Gr. *scôlêx*) pryfaen.
Scollop, *s.*=*Scallop.*
Scollop, *v. a.*=*Scallop.*
Scolopax, *s.* (Gr.) adar gylfinhir, hirylfogion; y cyffylogod.
Scolopendra, *s.* (Gr.) math o drychfil gwenwynig; neidr gantroed.
Scolopendrium, *s.* (Gr. *scolopendra*) tafod yr hydd.
Scomber, *s.* (Ll.) y macrell.
Scomberoids, } *s. pl.* y mecryll; pysg o ryw y
Scombridæ, } macrell.
Scomm,† *s.* (Ll. *scomma*) ysgentyn; gwawd, ysgorn, greff.
Sconce, *s.* (Is. *schans*; Al. *schanze*; Sw. *skans*) mur-ganwyllyr, canwyllyr ceinciog; coes *neu* baladr canwyllbren; lleufergainc; pen; ffedon, achwre, gwasgod, cysgod, cysgodfa; murastell; †caer, amddiffynfa.
Sconce, *s.* (Is. *skiônner*) pen, clol; dirwy, camlwrw, fforffed.
I will break his sconce—mi a doraf ei ben.
Sconce, *v. a.* dirwyo, fforffedu.
Sconcheon, *s.* (*esconsoin*) ochr drws *neu* ffenestr wedi ei gweithio â cheryg geirwon.
Scoop, *s.* (Is. *schop*; Al. *schüppe*) ysgeueg, ceueg; lledwadlwy; crafiwy; rhawbal, rhaw yd; cafn glo, hawg glo; ergyd, hwysg, ysgubiad, hwyst.
Scoop, *v. a.* ceuo, ysgeuo, ceuegu, ysgeuegu; cafnu, cafnio; gwaghau, gwallofi.
To scoop out—tynu *neu* ddwyn allan âg ysgeueg; ceuegu, codi, *neu* grafu allan; ysgeuegu.
Scooped, *p. p.* ysgeuedig, &c.; ysgeuol, ysgau.
Scooper, *s.* ceuegydd, ysgeuegydd, ysgeuegwr.
Scoop-net, *s.* ceuegrwyl, rhwyd geueg.
Scope, *s.* (Ll. *scopus*; Gr. *scopos*) lle; bwriad, amcan, cyfeiriad, tuedd, ergyd; nod *neu* y nod y cyrcher *neu* y cyfeirier ato; y tueddnod; ergyd *neu* yr ergyd y cyrch un ato; rhyddid; rhwysg; maint; hyd; helaethrwydd; penawd; trych; †rhysedd, rhuthr.
Full scope, } llawn ryddid, llawn rydd-did;
Free scope, } digon o le; helaethrwydd o le.
Scope, end, and aim—amcan, ergyd, a thueddnod; dyben, ergyd, ac amcan.
The main scope—y pen-ergyd.
Scopiform, *a.* (Ll. *scopa* a *forma*) ar lun ysgubell; ar wedd ysgub; ysgubellaidd.
Scopiped, *s.* (Ll. *scopa* a *pes*) ysgupped=math ar drychfil melddwyn.
Scoppet,† *v. a.* (o *scoop*) gwallofi, allwys, gwaghau, gwagio.
Scoptical,† *a.* (Gr. *scôpticos*) gwatwarus, gwatwarllyd, gwatwargar, gwawdlyd.
Scopulous,† *a.* (Ll. *scopulosus*) creigiog, llawn creigiau, ysgyryd.
Scorbute,† *s.* (Ll. *scorbutus*)=*Scurvy.*
Scorbutic, } *a.* (Ff. *scorbutique*; Ll. *scorbu-*
Scorbutical, } *tus*) llygol, llwg; â'r llwg arno; â'r clefri poeth arno; perthynol i'r llwg; eiddo y clefri poeth; darostyngedig i'r clefri poeth *neu* y llwg; clafrllyd.
Scorbutus, *s.* (Ll.) y llwg, y clefri poeth.
Scorce,† *s.*=*Scorse.*
Scorce,† *v.*=*Scorse.*
Scorch, *v* (Is. *schroeijen, schrooken*) deifio, poethi, crasboethi, llosgi, darlosgi, greidio, cresu, rhostio; rhuddo.
Scorched, *p. p.* deifiedig, &c.; deifiog, greidiog.
Scorching, *p.* deifiol, greidiol, llosg, llosgol, cresol, crasboeth, chwilboeth, cres.
Scorching heat—poethwres, gwres poeth, gwres angerddol, poethder angerddol, llosgwres, gwres llosg, tragwres, gwres dirfawr, gwres chwilboeth, gwres crasboeth, trachwres.
Scorching hot — chwilboeth, crasboeth, poeth angerddol.
The sun is scorching—mae yr haul yn greidio.

Scorching-fennel, *s.* ffenigl deifiol, ffenigl llosg, moron marwol.
Scorchingness, *s.* deifioldeb, greidiolrwydd.
Score, *s.* (S. *scor*; Gw. *scor*, *sgoram*) ugain, ugaint; rhygu, rhwgn, rhio, rhign, rhig, noc, hac; rhygn-bren, cyfrif-bren, rhig-bren, pren rhiciau; cyfrif, cyfrifiant; cyfrifres; dyled, dylyed; ocel; llinell; achos, achlysur; mwyn; cyfnodiad, cyssoddiad.
Scores—ugeiniau.
Six-score—chwech ugain, chwechugain, chweugain, chweugaint.
A song in score—cân gyfnodedig; cân yn nghyd â cherdd-nodau.
Put it on my score—rhoddwch *neu* bwriwch ef at fy nghyfrif i; cyfrifwch ef arnaf fi.
To quit scores—gwastatu *neu* wastatäu cyfrifon; talu yn llawn; talu yn gyflawn.
To quit old scores—talu hen ddyled *neu* ddylyed; talu yr hen; talu.
To quit scores with one—talu i un hen a newydd; talu yr hen chwech i un.
To clear an old score—talu hen ddyled.
He cleared his old score—talodd ei hen ddyled.
On the score of, } ar gyfrif; o ran; o
Upon the score of, } herwydd, o achos, o blegid, o ethryb; er mwyn; er; i.
On the score of doing you a kindness—i wneuthur i chwi gymmwynas; er mwyn gwneuthur i chwi gymmwynas; er gwneuthur i chwi gymmwynas.
I desire this on the score of friendship—dymunaf hyn ar gyfrif cyfeillach; dymunaf hyn o herwydd cyfeilliach.
Upon a new score—ar gyfrif newydd.
Upon what score?—ar ba gyfrif? pa ham?
To run up a score—rhedeg mewn dyled.
To go upon the score—myned mewn dyled; myned ar y llyfr.
He is upon the score with him—y mae efe yn ei lyfr ef; y mae efe mewn dyled iddo ef.
To put on one's score, } rhoddi, bwrw, *neu*
To score upon one, } ddodi at gyfrif un; dodi, gosod, rhoddi, *neu* fwrw ar un i dalu; gosod, rhoi, *neu* fwrw yn ddyled ar un; bwrw ar un; cyfrif i un.
Score, *v. a.* rhygnu, rhicio, rhigio; tori rhygn, tori rhygnau, tori rhwgn; rhoi ar y rhygnbren; gorthori; cerfio; rhoi ar lawr yn nghyfrif; dodi ar *neu* i lawr; cyfrif; cyfnodi.
To score a writing, } is-linellu ysgrif-
To under-score a writing, } en; rhoi *neu* dynu llinell ddu dân air *neu* linell o ysgrifen.
Scorer, *s.* rhygnedydd, rhygnor.
Scoria, *s.* (Gr. a Ll.) sothach, sorod, sinidr, sindw, rhwtws, swrwd, swtrach, sothach mettel, gorferw mettel, anmhuredd.
Scoriæ—lludw llosgfaloedd.
Scoriaceous, *a.* sothachlyd, sothachaidd, sinidrog, swtrachog, rhwtionllyd; tebyg i sothach *neu* sinidr.
Scorification, *s.* sothachiad, sinidrad; troad peth yn sothach, yn sinidr, *neu* yn sindw.
Scoriform, *a.* (*scoria* a *form*) sinidraidd, sothachaidd; ar wedd sinidr *neu* sothach.
Scorify, *v. a.* (Ll. *scoria* a *facio*) sinidro, sothachu, sorodi; troi yn sinidr, yn sindw, yn sothach, *neu* yn orferw.
Scorious, *a.* sothachlyd, llawn sothach, sinidrog, sorodlyd, llawn sinidr; brwnt; anmhur.
Scorn, *s.* (Ysp. *escarnio*; It. *scherno*) dirmyg, tremyg, dïystyrwch; gwatwar, gwatwor, gwawd, gwatwargerdd; ysgorn; sarhad.
To laugh to scorn—chwerthin am ben; gwatwar, gwawdio; chwerthin gwatwar; chwerthin wrth; chwerthin yn.
To think scorn†—dirmygu, dïystyru.
Scorn, *v. a.* dirmygu, tremygu, dïystyru; gwatwar, gwawdio; chwerthin am ben; ysgornio, dïelwi, gothi.
Scorn,† *v. a.* bod yn watwarus.
To scorn at†—gwawdio, gwatwar, dirmygu.
Scorner, *s.* gwatwarwr, gwatwarydd, gwawdiwr, un gwatwarus, dirmygwr, tremygwr.
He scorneth the scorners—efe a watwar y gwatwarus.
Scornful, *a.* gwatwarus, gwatwarllyd, gwatworus, gwatwargar, gwawdus, gwawdgar, gwawdlyd, ysgornllyd, dïystyrllyd, sarhäus.
The seat of the scornful—eisteddfa gwatwarwyr (*Salm* i. 1).
Scornfully, *ad.* yn watwarus, &c.; dân watwar, dân wawdio.
Scornfulness, *s.* gwatwarusrwydd, &c.
Scorning, *s.* gwatwariad, gwawdiad, dirmygiad, ysgorniad.
To delight in scorning—bod yn hoff gân un watwar.
Scorodite, *s.* (Gr. *scorodon*) garllegfaen.
Scorpio, } *s.* (Ll.) y Sarff, arwydd y Sarff.
Scorpius, }
Scorpion, *s.* (Ff.; Ll. *scorpio*; Gr. *scorpios*) ysgorpion, ysgorpiwn, sarth; y Sarff, arwydd y Sarff: *pl.* ysgorpionau, ysgorpiynau.
Scorpion-grass, *s.* ysgorpionllys, llysiau yr ysgorpion.
Mouse-ear scorpion-grass—ysgorpionllys.
Field scorpion-grass—ysgorpionllys y maesydd.
Marsh scorpion-grass — ysgorpionllys y gors.
Scorse,† *s.* (It. *scorsa*) cyfnewid, ffeiriad; trafu, trafn.
Scorse,† *v.* ymlid, erlid; cyfnewid, ffeirio; ymfasnachu; cytuno.
Scortatory, *a.* (Ll. *scortatorius*) anllad, llodinebus, llawd, anniwair, trythyll, puteiniol.
Scorza, *s.* (It.) togfaen.
Scot, *s.* (S. *sceat*, *sceata*; Is. *schot*; D. *skot*, *skat*) cyfrif, gild; rhan o gyfrif; rhan o dâl; rhan, cyfran; tâl, treth, tasg; edrif.
Scot and lot—tâl a threth; treth a dofraeth; rhan a chyfran.
To pay scot and lot—talu tâl a threth; talu pob tâl.
To pay one's scot—talu ei gyfrif; talu ei ild; gildio; talu ei ran o'r cyfrif.
Pay your scot—telwch eich cyfrif.
Scot, } *v. a.* (Llyd. *scoazya*; C. *ysgwyddo*)
Scotch, } attal, attal olwyn; attal olwyn i chareg, &c.
Scotch,† *v. a.* tori trychyn *neu* drychynau yn mheth; hecynu, trychynu, trychu, hacio, mân drychu.
Scotch, *s.* trwch, trychyn, godrwch, godoriad, hac.
Scotch-collops, } *s. pl.* trychynau (o gig eidion), golwythion (o gig).
Scotched-collops, }
Scotch-fiddle, *s.* crwth yr Alban=y crafu.

Scotching, } *s.* trwsiad ceryg.
Scutching, }
Scoter, *s.* y forhwyad ddu.
Scotfree, *a.* rhydd; didal, heb dalu; digosp, digerydd, heb gosp, heb gerydd, heb ei gospi; heb niwed; pensych.
Scotia, *s.* (Gr.) ysgodrwgn.
Scotograph, *s.* (Gr. *scotos* a *graphô*) offeryn i ysgrifenu yn y tywyllwch.
Scotomy, *s.* (Gr. *scotôma*) pendro, penysgafnder, pendrofa, pensyndod, penddaredd, syfrdanedd, syfrdan, y bendro chwibwrn; pendro a phylni golwg.
Scoundrel, *s.* (It. *scondarouole*, o'r Ll. *abscondo*) dyhiryn, dyhirwr, dyhirwas, bawddyn, bawyn, diffeithwr, diffeithwas, anfadyn, drygddyn, milain, chwiredyn, drygwas, adyn, drelgi, chwiwgi, adlawiad, gwr greng.
Scoundrel, *a.* bawaidd, brwnt, gwael, dyhir, diffaith, milain, dïegwyddor.
Scoundrelism, *s.* dyhirwch, diffeithder, diffeithdra, baweiddrwydd.
Scour, *v.* (S. *scur*; Goth. *skauron*; Al. *scheuren*) glanrwbio, glanrathu, dyrwbio, dyrathu, ysgwrio, dirydu; dygaboli; dadfanu; glanweithio; graianu; glanhau, carthu, ysgarthu, arloesi, arlloesi; ysgubo, hwysgo; ysgothi, dysgarthu, cothi, rhygothi; cyfogi *neu* ddysgarthu *y* bol; peri cyfog bol; darymred, traddu, trafu, trafo, ysdiffio; bod â'r tradd *neu* ddarymred arno; rhedeg ar hyd *neu* dros; hedeg ar hyd *neu* dros; rhedeg, brasgamu; myned dân frysio, dân ffrystio, *neu* dân esgutio; gwibio; chwipio.
To scour the sea—ysgubo y môr.
To scour the seas—ysgubo y moroedd.
To scour the seas (as a pirate)—lladrata, ysbeilio, *neu* herwa ar y môr; morherwa, morbreiddio; ysgubo y môr.
To scour a ditch—carthu, ysgarthu, arloesi, *neu* ysgwrio clawdd.
To scour flannel—diseimio gwlanen; ysgwrio gwlanen.
To scour one, } golchi un; rhoi
To give one a scouring, } golchfa, maethgen, *neu* gosfa i un; ystwytho un; dygaboli un.
To scour the plain—rhedeg *neu* hedeg ar hyd y gwastadedd; rhedeg *neu* hedeg dros y gwastadedd; ysgubo y gwastadedd.
To scour about—rhedeg oddi amgylch; rhedegfain, gwibio, darymred.
To scour away—rhedeg ymaith dân frasgamu; rhedeg ymaith ar darf; brysio, ffrystio, *neu* ddyfrysio ymaith; ffoi ymaith ar ffrwst; ffoi ymaith; hwysgo ymaith.
Scourer, *s.* glanrwbiwr, glanrwbiedydd; ysgwriwr, ysgwriedydd; ysgothai, dysgarthai, carthai; brasgamwr.
Scourge, *s.* (*Ff. escorgée*; It. *scoreggia*) ffrewyll ffiangell, chwistring; curfa; cosp.
Scourge, *v. a.* ffrewyllio, ffrewyllu, ffiangellu, chwistringo; gwialenodio; curo â ffrewyll *neu* â gwiail; cospi.
Let them be scourged — bydded iddynt gurfa (*Lef.* xix. 20).
Scourger, *s.* ffrewylliwr, ffrewyllwr, ffrewylldd, ffiangellwr.
Scourging, *s.* ffrewylliad, ffiangelliad.
By scourging—trwy ffiangellau (*Act.* xxii. 24).
Scouring, *s.* (o *scour*) glanrwbiad, ysgwriad, dygaboliad, &c.
Scourse,† *v.*=*Scorse.*
Scourse,† *s.*=*Scorse.*
Scout, *s.* (Ff.) ffloriwr, peithiwr, peithiad, ysbeienddyn, ysbeiennwr, ysbïwr, ysbeiennydd, cyfarchwyliwr, cyfarchwylydd; heilydd, heiliedydd, heilwas; †craig uchel: *pl.* peithi, peithiaid.
Scout-watches, } y gwylwyr nesaf at wer-
Scouts, } syll y gelyn; y wylfa flaen; gwylfa yr ysbeiennyddion.
A female scout—peithes.
Scout-boat—peithlong, peithas, peithfad, bad ysbeienna, ysbeifad, ysbeienfad.
Scout, *v. n.* fforio, peithio, ysbeienna, ysbeiori, ysbïo, ysbeio, ysbeithio; olrhain; chwilena.
To scout about, } myned oddi am-
To scout up and down, } gylch dân ysbeienna *neu* chwilena; myned i fyny ac i waered dân ysbeienna.
To scout about—myned oddi amgylch dân ddydach; myned dân ddydach o le i le.
Scout, *v. a.* (Sw. *skiuta* ?) wfftio, hwtio, hersio; gwrthod gyda dirmyg; chwerthin yn watwarus am ben peth; greffio.
Scovel, *s.* (C. *ysgubell*, *ysgub*; Ll. *scopa*) ysgubell ffwrn, mopa, mop, moppren.
Scow, *s.* (Is. *schouw*) garfwch; cafn enlli.
Scower, *v.*=*Scour.*
Scowl, *v.* (S. *scul*; Al. *schiel*; D. *skieler*) cuchio, cuwchio, gygu, cibo, blynghau; bod yn guchiog, yn guwchdrwm, *neu* yn gipasog; edrych yn guchiog, yn gibog, yn ygus, *neu* yn sarig; duo, caddugo, cymylu, cibdduo.
Scowl, *s.* cuch, cuwch, cuwg, gwg, cilwg, blwng, cipas; caddug, gwyllwch, dûwch.
Scrabble, *v.* (Is. *krabbelen*; Al. *krabbeln*) cripio, ysgrabinio, crabinio, ysgribinio; crafu â bysedd; coeg-ysgrifenu, ysgrafienu; ymbalfalu; ymgribinio, ymgripio.
Scraffle,† *v. n.* ymgiprysu; bod yn ddiwyd; gwneuthur esgusodion.
Scrag, *s.* (cyfathrach i wraidd *rag*, *crag*, Gr. *rhachia*, *rhachis*) ysgrŵd, ysgrud, ysgerbwd, cyhyraeth; dim ond croen ac esgyrn; chwilfwnwg, chwilfwnwgl, chwilfynwg; cul-ddarn.
Scrag of mutton—chwilfwnwg mollt, pillgorn mollt, corn gwddf mollt.
Scragged, } *a.* (o *scrag*) garw; ysgythrog,
Scraggy, } clogyrnog, ysgyryd; esgyrnllwm, esgyrnnoeth, esgyrnllyd; â fo heb ddim ond y croen a'r esgyrn; cul, achul, teneu, truan, digig.
Scraggedness, } *s.* gerwindeb; ysgythrogrwydd;
Scragginess, } esgyrnllymedd; teneuder, culder.
Scraggily, *ad.* yn arw; yn esgyrnllwm.
Scramble, *v. n.* (Is. *schrammen*: neu lygriad o *scrape*, *scrabble*) ymrabinio, grabinio, crabinio, ymgrabinio, ysgrabinio; ymgiprys, ymgiprysu, cipgeisio, cipymgeisio; chwareu ymrabin; dringo gerfydd y dwylaw; rhyforio.
To scramble for—ymgiprys am, &c.; ceisio ar gip; cipgeisio.
To scramble up—dringo i fyny wrth rym dwylaw; dringo i fyny gerfydd ei ddwylaw; ymrabinio i fyny.
Scramble, *s.* ciprys, ymgiprys, cipgais, cais ar gip; ymrabin; dringad gerfydd y dwylaw.
I have no share in the scramble for the good things of the world—nid oes i mi

ran yn yr ymgiprys *neu* yr ymrabin am dda y byd.

Scrambler, *s.* ymrabiniwr, ymrabinwr, ymgrabiniwr, ymrabinydd; cipgeisiwr, cipgeisydd, cipryswr, ymgipryswr.

Scrambling, *s.* ymrabiniad, grabiniad, crabiniad; ciprysiad, cipgeisiad, ciprys.

Scranch, *v. a.* (Is. *schransen*) crasgnoi, grillgnoi, cnoi crasbeth, cnoi crinbeth; grillian, crinellu, rhincian.

Scrannel,† *a* (tras i *cranny?*) gwael, egwan, tlawd; gwichiog, gwichlyd, crygleisiog.

Scrap, *s.* (o *scrape*) dernyn, cerpyn, tameidyn, tamaid, cinyn, dryllyn, dryll, darnen, llerpyn, llarp, tip, yffl, tic, wl.

A little scrap—yfflyn, ticyn, &c.

Scrap-book—llyfr cinynion, llyfr ticynion, llyfr amryddarn.

Scrape, *v.* (S. *screopan;* Al. *schrapen*) crafu, ysgrafu; cripio; crafusgo; cribinawta, cribinio, rhacanu; ysgrafellu.

To scrape one's self—ymgrafu.

To scrape together—cribinio, cribinawta, rhacanu, crynöi, casglu, pentyru.

To scrape up money—crynöi, casglu, tyru, pentyru, *neu* gribinio arian.

To scrape off—crafu ymaith; dilëu, dïoli.

To scrape one's shoes—crafu ei esgidiau; crafu ei esgidiau â'r grafell.

To scrape acquaintance—crafu *neu* bigo cyfeillach âg un; crafu *neu* bigo cydnabyddiaeth âg un; ymlusgo i gydnabyddiaeth un; ymerlyn am gyfeillach âg un.

To scrape, } ymgrymu (i un) dàn
To scrape a leg, } lusgo y troed; plygu glin; ymgrymu yn drwstan.

Scrape, *s.* (D. *scrab;* Sw. *skrap*) craf, crafiad, ysgraf, ysgrafiad; ergyd o ymgrafu; ymgrymiad; dyryswch, astrusi, anhawsdra, cyfyngder, rhwyd, magl.

Scrape-penny, } crafiedydd y geiniog, craf-
Scrape-good, } wr y geiniog, llygad y geiniog, cribiniwr, cybydd.

To bring one into a scrape—dwyn *neu* dywys un i ddyryswch, i'r rhwyd, *neu* i'r fagl.

To bring one of out of a scrape—dwyn *neu* dynu un allan o ddyryswch; tynu un o'r fagl; tynu troed un o'r fagl.

I am quite out of that scrape—nid oes i mi na llaw na throed yn y mater, y peth, *neu* y gorchwyl hwnw; yr wyf fi yn gwbl rydd o hyny o ddyryswch.

Scraper, *s.* crafiedydd; crafell; ysgrafen, ysgrapen; craflusg; craflwy; rhacan; crafiedydd y geiniog, llygad y geiniog, cribiniwr, cybydd; crythoryn, crythor dall, crythor y moch.

Scraper for shoes—crafell esgidiau.

Scraper, } crythoryn, crythor dall,
Catgut-scraper, } crythor y moch, crythor y cwn, crythor bol clawdd, crythor tin perth, ffiloryn, crach grythor.

Scraping, *s.* crafiad, ysgrafiad: *pl.* crafion, creifion.

Scraping iron—haiarn crafu, crafell.

A scraping fiddle — crwth anghywair; crwth dybryd ei sain; crwth bol clawdd; crwth tin perth.

Scrat,† *v.* crafu; cribinio; chwilio.

Scratch, *v.* (Al. *kratzen*) crafu, cripio, cripian, ysgrabinio, craffinio, ysgraffinio, ysgrafu, cosi, ymgrafu.

To scratch one's self—ymgrafu, ymgosi.

Scratch, *s.* craf, crip, crafiad, cripiad, ysgraf, ysgrafiad, ysgraffiniad; ewinawd; penguwch.

Scratcher, *s.* crafwr, crafiedydd, cripiwr, cripiedydd, coswr, cosiedydd; crafadaryn, (*pl.* crafadar), crafedn, (*pl.* crafednod).

Scratches, *s. pl.* llyncoes.

He has the scratches—y mae y llyncoes arno.

Scratch-weed, *s.* cynghafan, gwlydd y perthi; llysiau yr hidl.

Scratch-work, *s.* ysgrafwaith, crafwaith.

Scraw,† *s.* (Gw.) arwyneb, tònen, crawd, hif; mawnen.

Scrawl, *v.* (o *crawl?* Is. *schravellen?*) ysgrifenu yn anfedrus, yn anhyfedr, yn anghelfydd, yn wrthun, yn drwsgl, yn chwithig, neu yn afluniaidd; ysgrifachu, ysgrafienu, ysgrawlenu, hagr-ysgrifo, ysgrafiunio; gwneuthur baglau brain; †ymlusgo.

Scrawl, *s.* ysgrifen hagr, wrthun, drwsgl, chwithig, *neu* afluniaidd; ysgrafiad, ysgrawlen, ysgrifachen, hagr-ysgrif, ysgrafiun.

Scrawls—llythyrenau afluniaidd; ysgrifach, ysgrafienau; baglau brain.

Scrawler, *s.* ysgrifenydd anhyfedr, anfedrus, trwsgl, *neu* anghelfydd; ysgrafienwr, ysgrafienydd, ysgrifachydd, ysgrafluniwr.

Scrawny, } † *a.* gwael, egwan, cul, truan.
Scranny, }

Scray, *s.* ysgräen, ysgräell, ysgretan, morwennol, gwennol y môr.

Screable,† *a.* (Ll. *screabilis*) poeradwy, hyboer.

Screak, *v. n.* (Sw. *skrika*) ysgrechain, ysgrechian, ysgrechio, ysgrïo, dysgrïo, dysgyrian, oergrïo, yngleisio, ynglefain, crechian, ysgrechleisio, oerwaeddi; gwichian, gwichial.

Screak, *s.* ysgrêch, oergri, crech; gwich, ich.

Scream, *v. n.* (S. *reomian, hræmas*) ysgrechain, ysgrechian, ysgrechio, ysgrïo, dysgrïo, crechian, dysgyrian, dysgyrio, crochwaeddi, crochlefain, crygleisio, ysgrechleisio, ysgrechlefain, ysgarmain, ysgarmu, crochleisio, ichian, ichio, beichio, garmio, oergrïo, oerwaeddi, hyllgrïo, ynglefain, yngleisio, rhoi oergri, rhoi oernad, oernadu, llymgrïo, gwneuthur ysgrechlais, rhoi ysgrêch, rhoi ysgrechlef, eugi, diaspedain, ysgego.

Scream, *s.* ysgrêch, oergri, oernad, ysgri, ysgrechlais, ysgrechlef, crochwaedd, crochlef, ynglef, ynglais, oerfloedd, llymgri, gwawch, crech, ich, baich, aich, gryd, dysgyr, gawr, garm, cryglais, hwchw.

A loud scream—gwawch, crochlef.

A horrid scream—erchlais.

A hoarse scream—cryglais, creglais, ysgrêch gryglyd.

Screamer, *s.* ysgrechwr, ysgrechydd, crochlefwr, &c.

Screamer (in ornithology)—yr ysgrechydd, y crechiedydd.

Screaming, *s.* ysgrechiad, oergrïad, &c.

Screaming, *p.* ysgrechol, ysgrechlyd, ysgrechog, ysgriol, oergrïol, crechol, crygleisiog, &c.

Screech, *v. n.*=*Scream, v. n.*

Screech, *s.*=*Scream, s.*

Screech-owl, *s.* aderyn y corff, aderyn y cyrff, dylluan rudd; gwyll (*Esa.* xxxiv. 14).

Screed, *s.* cilffed o galch a blew (wrth blastro).

Screen, *s.* (Ff. *scran*) cysgodlen, gwasgodlen;

cysgodfa, gwasgodfa; ffedon; perging, achwre, ysgiw; gwasgod, cysgod; marchridyll.
Folding screen—gwasgodlen blyg, cysgodlen blyg, ffedon blyg.
Altar screen—ffedon allor, achwre allor.

Screen, *v. a.* gwasgodi, cysgodi; ffedoni, ysgiwio; noddi, amddiffynu, cadw; cuddio; marchridyllio, bwrw drwy farchridyll.
To screen one's self—ymwasgodi, ymgysgodi.
To screen one from danger—sefyll rhwng un a pherygl.

Screening, *s.* marchridylliad.

Screw, *s.* (Ia. *schroef;* Al. *schraube*) sidrwy, cogwrn tro, hoel dro, troellhoel, cogwrn tynu, cogwrn gwryfio, grisdroell, tyndroell, troell dynu, troell wryfio, asgrwy, sidrych; cogwrn, troell, nydd; tynwasg.
Female screw—troellrych, amsidrych, amsidrwy.
Male screw—arsidrwy, arsidrych, troellhoel, sidrych gwryw.
Cork-screw—allwedd costrel, allwydd potel, sidrwy potel, asgrwy costrel.
Where is the screw?—pa le mae yr allwedd?
Press-screw—cogwrn gwryf, troell gwryf, gwerthyd gwryf, gwryf-droell.
Screw-press—troellwasg.
Screw-nail—hoel dro, hoelen dro.

Screw, *v. a.* sidrwyo, asgrwyo, troellwasgu, troellhoelio, troelli; gyru cogwrn tro i; gyru hoel dro i *neu* mewn; rhoi troellhoel yn; nyddu; gyru, gwasgu, dirio; tynwasgu; dirwasgu; tyndröi; gorthrymu, gormeilio; gwyrdröi, camystumio.
To screw up—troellhoelio; hoelio â hoelion tro; hoelio; cau.
To screw down—troellhoelio; hoelio â hoelion tro; hoelio; sidrwyo.
To screw one's self in *or* into—ymdröi *neu* ymnyddu i mewn; ymlithro *neu* ymlusgo i mewn yn ddystaw, yn ddirgel, *neu* yn lladradaidd.
To screw one's self into another's favour—ymerlyn am fodd *neu* ffafr un; ymlusgo i fodd *neu* ffafr un; ennill bodd, ffafr, *neu* gariad un; myned mewn parch *neu* gymmeriad gydag un.
To screw up one's face—mingamu; troi ei fin; wynebgamu, gwepio.
To screw a thing out of one—tynu, mynu, *neu* wasgu peth allan o un.
To screw one, } gwasgu un.
To screw one down, }
To screw one up—annog, annos, cymhell, dirio, cynhyrfu, *neu* symbylu un yn mlaen.

Screwer, *s.* sidrwywr, asgrwywr, troellwasgydd; gwasgwr.

Screw-plate, *s.* llafn o ddur â thyllau troellrychiog ynddo; llafn troellrychiog.

Screw-trees, *s. pl.* troellwydd.

Scribatious, *a.* chwannog *neu* dueddol i ysgrifenu.

Scribble, *v.* (Ll. *scribillo*) coeg-ysgrifo, coeg-ysgrifenu; ysgrifenu yn afluniaidd, yn esgeulus, *neu* ddiofal; ysgrafienu, bras-ysgrifo, bras-ysgrifenu; ysgrifellu.

Scribble, *s.* coeg-ysgrifen, ysgrafien, bras-ysgrifen; ysgrifen afluniaidd, atferw, *neu* annestlus.

Scribbler, *s.* coeg-ysgrifwr, coeg-ysgrifenwr, coeg-awdur, coeg-awdwr, crach-awdur, ysgrafienwr; ysgrifenydd *neu* awdur gwael *neu* dlawd.

Scribe, *s.* (Ff.; Ll. *scriba*) ysgrifenydd, ysgrifenwr, ysgrifwr, ysgrifydd, ysgrifeniedydd, ysgrifenedydd.
Principal scribe, } pen-ysgrifenydd, prif ysChief scribe, } grifenydd.

Scribe, *v. a.* nodi â lluniodr *neu* â chwmpas; nodi fel ag i gymhwyso y naill beth i'r llall; sutio, cyfladd.

Scribing, *s.* sutiad, cyfladdiad.

Scrimer,† *s.* (Ff. *escrimeur*) penoleddyfwr.

Scrine, *s.* (Ll. *scrinium*) cloer, cist, ysgrin; creirfa.

Scringe, *v. n.* = *Cringe.*

Scrip, *s.* (C. *ysgrab, ysgrepan;* Sw. *skräppa*) ysgrepan, sachell, trythgod, cetog, ysgrab, cod.

Scrip, *s.* (Ll. *scriptum, scriptio*) llerpyn, llarp, darn, *neu* ddernyn o bapyr; ysgrepyn; ysgrifyn; dernyn ysgrifenedig; ysgrif gyfamserol.

Scrippage,† *s.* yr hyn a gynnwysir mewn ysgrif gyfamserol.

Script, *s.* (Ll. *scriptum*) argraff-lythyren ar ddull llawysgrif; ysgriflythyren; †darn o ysgrifen.

Scriptory, *a.* (Ll. *scriptorius*) ysgrifenedig; ysgrifenol, ysgrifol.

Scriptural, *a.* (o *scripture*) ysgrythyrol; eiddo yr Ysgrythyr.

Scripture, *s.* (Ll. *scriptura,* o *scribo*) Ysgrythyr.
The holy Scripture—yr Ysgrythyr Lân, yr Ysgrythyr Santaidd.
The holy Scriptures—yr Ysgrythyrau Santaidd, yr Ysgrythyrau Glân.
Scripture books—llyfrau yr Ysgrythyr.
Scripture proofs—profion ysgrythyrol; profion, profiadau, rhesymau, *neu* dystiolaethau o'r Ysgrythyr.
Scripture testimony—tystiolaeth yr Ysgrythyr; tystiolaeth ysgrythyrol.
Scripture doctrines—athrawiaethau ysgrythyrol; athrawiaethau yr Ysgrythyr.

Scripturist, *s.* ysgrythyrwr, ysgrythyrydd.

Scrivener, *s.* (o'r C., yn ol *Webster*) ysgrifenwr, ysgrifenydd; gosodwr arian ar log.

Scrobiculate, } *a.* (Ll. *scrobiculus*) cwysog,
Scrobiculated, } rhychog.

Scrofula, *s.* (Ll.) manwynion, manwynau, mandwyn, manwyn, clefyd y brenin, clwyf y y brenin.

Scrofulous, *a.* manwynog, mandwynog, mandwynol; â'r manwynion arno.

Scroll, *s.* (o *roll,* fel y tybir; Ff. *ecroue*) rhol (o bapyr *neu* femrwn); plyglyfr, rhol, rholyn, ysgrifrol.

Scrophularia, *s.* (o'r Ll. *scrofula*) gornerth, goreunerth.

Scrotal, *a.* (o *scrotum*) tancydol; perthynol i'r tancwd.

Scrotiform, *a.* tancydaidd. [cwd.

Scrotocele, *s.* (Ll. *scrotum,* a Gr. *cêlê*) tor tan-

Scrotum, *s.* (Ll.) tancwd.

Scroyle,† *s.* (Is. *schraal*) adyn, bawai, dyhiryn, celach.

Scrub, *v.* (Sw. *skrubfa;* Al. *schrubben*) ysgrwbio, dyrwbio, dyrathu, rhwbio yn galed, rhwtio yn galed, dwys rwbio, dwys grafu, ysgrafu, caled rwbio, rhathu; bod yn ddiwyd a chybyddlyd; crintachu.

To scrub one's self—ymrwbio, ymrwtio; ymgrafu, ymgosi.

Scrub, *s.* adyn, bawddyn, bawai, dyhiryn, bawyn, anwr, adwr, annyn, truenyn, tlotyn, adill; celach; hen beth gwael methedig, gwaelbeth; hen ysgubell, ysgrapen.

Scrubbed, } *a.* gwael, gorwael; methedig;
Scrubby, } difwyn; a'r ni thalo ddim; diwerth; celachaidd, corachaidd, còraidd; crach.

Scrubber, *s.* rhwbiedydd, rhugledydd, ysrwbiwr.

Scrubstone, *s.* rhathfaen.

Scruf,† *s.*=*Scurf.*

Scruple, *s.* (Ff. *scrupule;* Ll. *scrupulus*) petrusedd, petrusder, petrusdod, ammheuaeth, ammheu; auon (=20 gronyn, neu $\frac{1}{24}$ o wns); bysfedd; gronyn, rhithyn, chwythryn: *pl.* manylion, ammheuon, auonau.

Without scruple—heb ammheuaeth, heb betrusder, yn ddiammheuaeth, yn ddibetrusder, yn anmhetrus, yn ddibetrus.

Without all scruple—heb ammheu dim; heb un ammheuaeth; heb ddim ammheuaeth; heb ddim petrusder; yn llwyr *neu* yn gwbl anmhetrus.

Scruple of conscience—petrusder, petrusedd, petrusrwydd, ammheuaeth, *neu* ofnusrwydd cydwybod; cyfyngder meddwl; arswyd y gydwybod rhag gwneuthur drwg.

I have a scruple of conscience—y mae fy nghydwybod yn petruso; y mae arnaf betrusrwydd cydwybod.

To make a scruple of—petruso, ammheu.

Scruple (in Chaldean chronology) — yr $\frac{1}{1080}$ ran o awr.

Scruple, *v.* petruso, pedruso, ammheu, ammheuo, peuo, atruso.

Scrupler, *s.* petruswr, ammheuwr.

Scrupulize, *v. a.* dyrysu âg ammheuon cydwybod.

Scrupulosity, } *s.* (Ll. *scrupulositas*) petrus-
Scrupulousness, } garwch, ammheugarwch, petrusder, petrusedd, petrusdod, petrusdra, petrusi, petrusrwydd, ammheuaeth; arswyd y gydwybod rhag gwneuthur ar fai; pryder, petrusder, *neu* ofalus ofn cydwybod; manyldeb, manylder, manylwch, rhyfanyledd, gorfanyldeb.

Scrupulous, *a.* (Ll. *scrupulosus*) petrusgar, ammheugar, petrus, petruseddgar, petruseddog, llawn petrusder, petrusog, petrusol; parod i ammheu *neu* i betruso; gochelgar rhag gwneuthur ar fai; cydwybodol bryderus; dichlyn; manwl, manol, gorfanwl; gofalus.

Of a scrupulous conscience—tyner, petrus, *neu* ammhëus ei gydwybod; ofnog, ofnus, ammhëus, arswydog, rhy ofalus, ammheugar, petrusgar; cydwybodol bryderus.

To make one scrupulous—peri ammheuaeth *neu* betrusedd i un; peri i un betruso.

Scrutable, *a.* (Ll. *scrutor*) chwiliadwy, olrheiniadwy.

Scrutation,† *s.* chwiliad, ymchwiliad.

Scrutator, *s.* (Ll.) chwiliwr, chwiliedydd, trychwiliwr, adchwiliwr, olrheiniwr, olrheiniedydd, olrhëwr.

Scrutineer, *s.*=*Scrutator.*

Scrutinize, *v. a.* chwilio, trychwilio, olrhain, olrheinio, adchwilio, meinholi, holi yn fanwl.

Scrutiniser, *s.* chwiliwr, trychwiliwr, &c.

Scrutinous, *a.* chwiliadol, trychwil; chwilgar, ymofyngar; cipgar, cecrus, ymrafaelgar.

Scrutiny, *s.* (Ff. *scrutin;* Ll. *scrutinium*) chwiliad, chwilfa, trychwiliad, adchwiliad, adchwilfa, olrheiniad, olrheawd, manwl chwiliad, meinholiad.

Scrutiny,† *v. a.*=*Scrutinize.*

Scrutoire, *s.* (Ff. *ecretoire*) ysgrifengist, ysgrifgist, cist ysgrifenydd.

Scruze, *v. a.* (o *screw*) gwasgu, llethu.

Scud, *v. n.* (D. *skyder;* Sw. *skudda;* S. *scotan*) esgutio, ysgutio; ysgutho, ysgudo, ffrystio, dyfrysio, ffoi ymaith, rhedeg ymaith ar darf *neu* dân frasgamu; hedeg.

To scud along—coeg ddyfrysio yn mlaen; rhedeg yn goeg ddyfrysgar.

Scud, *s.* ysguth, ysgud, ysguthell, ysgutyll; cawad ddisymmwth; brechan o wlaw; ysguthiad, dyfrysiad.

A scud of rain—cawadan o wlaw; cawad ddisymmwth o wlaw; cawad, cawod, cafod, *neu* frechan o wlaw.

Scuddle, *v. n.* (o *scud*) coeg ddyfrysio; rhedeg yn goeg ddyfrysgar; ysgutho.

Scudo, *s.* darn bath Italaidd.

Scuffle, *s.* (dull arall o ysgrifenu *shuffle*, o *shove*) ciprys, ymgiprys, ceintach, ymgeintach, ffrwgwd, ymddygwd, ymdrin, ystrin, ymgatewrach, ysgwfl, cynhen, ymryson, ymdyn, cittrach.

They had something of a scuffle among them—bu rhyw ymdynu *neu* ymgeintach rhyngddynt.

Scuffle, *v. n.* ymgiprys, ymgiprysu, cipryso, ceintach, ceintachu, ymgeintach, ymddygwd, ymryson, ymrafael, ymdynu.

You must scuffle with him for it—rhaid i chwi ymdrechu *neu* ymdynu âg ef am dano.

Nothing can be obtained here without scuffling for it—ni cheir dim yma heb ymdynu am dano. [ydd.

Scuffler, *s.* cipryswr, ymgipryswr, &c.; ysgyfl-

Sculk, *v. n.* (D. *skuiler;* Is. *schuilen*) llechu, techu, godech, godechu, dydechu, godechial, dydach, golechu, techial, techialu, bachu, llercyna, ystelcian, llercian, lleigio.

Sculk, *s.* llech, dydach, tech; cnud.

Sculk of foxes—cnud, llech, *neu* fyntai o lwynogod.

Sculker, *s.* llechwr, llechydd, dydechwr, godechwr, godechydd, &c.; llercyn.

Sculking, *p.* yn llechu, gân lechu, &c.; llechwrus, techol, techus.

Sculking-place—llechfa, llechfan, llechfod, godechfa, dydechfa.

A sculking dog—llechgi, techgi.

A sculking fellow—techyn, dydechwr, llechgi, techgi.

Scull, *s.* (Sw. *skalle;* D. *skal, skoll;* Is. *skel*) creuan, penglog, iad, siâd, clol, clopen, clopa; cwch, bad; rhodolfad, bad unrhwyf; rhodol, rhodl, rhwyflyw, llywrwyf; rhodlwr, rhodlydd, rhodolwr, rhodolydd, gyriedydd bad unrhwyf, rhwyfedydd bad unrhwyf.

Scull, *v. a.* rhodli, rhodoli; gyru *neu* rwyfo bad o'i lyw.

Scullcap, *s.* pasled, iadgap, siadgap; cycyllog, cycyll-lys.

Sculler, *s.* rhodolfad, bad unrhwyf, cwch unrhwyf; rhodlwr, rhodlydd, rhodolydd; gyriedydd *neu* rwyfwr bad unrhwyf.

Scullery, *s.* (D. *skaal;* Al. *schale*) golchfa cegin; lle i olchi llestri; lle i gadw a golchi llestri; golchfa.

Scullion, *s.* (Gw. *squille;* cyfathrach i *scullery*) golchydd llestri cegin, gwas cegin, ceginwas, golchydd y llestri; cystogydd: *f.* golchyddes llestri cegin, morwyn cegin, ceginferch, cystoges.

The scullion—gwas y gegin; golchydd y llestri: *f.* morwyn y gegin, golchyddes y llestri.

Scullionly,† *a.* megys gwas *neu* forwyn cegin; cystogaidd, isel, gwael, bawaidd.

Sculp,† *v. a.* (Ll. *sculpo*) cerfio.

Sculptile, *a.* (Ll. *sculptilis*) cerfiol, cerfiadol, cerfiedig, cerfluniol.

Sculptor, *s.* (Ll.) cerfiwr, cerfiedydd, cerfluniwr, crifellwr, cerfyllwr, ysgrythrwr.

Sculptural, *a.* perthynol i gerfio *neu* gerfiadaeth.

Sculpture, *s.* (Ff.; Ll. *sculptura*) cerfiadaeth, crifiadaeth, crifelliaeth, ysgythryddiaeth; cerfiad, crifelliad, ysgythrad; cerflun; cerfwaith, crifwaith, gwaith cerfiedig.

Sculptures—cerfluniau, crifluniau.

Sculpture, *v. a.* cerfio, cerflunio, crifellu, ysgythru.

Scum, *s.* (Sw. a D. *skum;* Al. *schaum*) ewyn, ysgai, gorferw, swyf, swyfen, swyfi, ysgwyf, gai, crest, cresten; sinid, sorod, sothach, sinidr, gwehilion; crwybr; ysgum (*Esec.* xxiv. 6, 11, 12).

Scum of the people—gwehilion y bobl.

Scum of metals—gorferw metteloedd, sorod metteloedd, sinidr.

Full of scum—ewynog, llawn ewyn.

Scum, *v. a.* dïewynu; tynu yr ewyn *neu* y gorferw.

Scumber, *s.* tom, baw, *neu* dail llwynog *neu* gadnaw.

Scumble, *v. a.* (o *scum*) godaenu lliw tywyll, swyfliwio.

Scumbling, *s.* swyfliwiau; lliwiau à daenir ar liwiau ereill er mwyn eu tywyllu; godaeniad lliwiau.

Scummer, *s.* (o *scum*) ysleten, dïewynell, ysgeien, lledwad ddïewynu, lledwad yr ewyn; dïewynydd.

Scummings, *s. pl.* gorferwon, ysgeion; yr wyneb, y gorferw.

Scupper, *s.* (Ysp. *escupir*) ystlysdwll llong.

Scupper-holes, Scuppers, } ystlysdyllau.

Scurf, *s.* (S.; Al. *schorf;* Ll. *scorbutus*) cen, ysgen; crest, cresten, crofen, crawen; mardon, marwdon; clafr; crafion.

Scurff, *s.* y brithyll mawr.

Scurfiness, *s.* cenogrwydd, ysgenogrwydd; cenllydrwydd; crestogrwydd; crestlydrwydd.

Scurfy, *a.* cenog, ysgenog; cenllyd, ysgenllyd; crestog; crestlyd; clafrllyd.

Scurrile, *a.* (Ll. *scurrilis*) croesanaidd,

Scurrilous, bustlaidd, budreiriog, brwnt, budr, caseiriog, malleiriog, serth, bawaidd, coegfrwnt, gwael, gorwael, tafod-ddrwg, dryg-dafodiog, tafodrydd, cecrus; anfoesog.

Scurrility, *s.* (Ll. *scurrilitas*) croesan-

Scurrilousness, aeth, croesaniaith, budriaith, brontiaith, iaith front, iaith fudr; croesaneiddrwydd, bustleiddrwydd, caseiriogrwydd, malleiriogrwydd, &c.; tafog drwg, drwg dafod, tafod cas; anfoesogrwydd.

Scurviness, *s.* (o *scurvy*) baweiddrwydd, brynti, salwedd, gorwaelder, gwaeledd; crachlydrwydd, crachogrwydd; llygoldeb.

Scurvy, *s.* (o *scwrf;* Ll. *scorbutus*) y llwg, y clefri poeth.

Scurvy, *a.* crachog, crachlyd, crestog, crestlyd; llygol; â'r llwg arno; crach; bawaidd, brwnt, budr, budraidd, bawlyd, gwael, gorwael, diwerth, salw; dirmygus.

A scurvy fellow—bawddyn, bawai, bawyn, anwr, adwr, adyn: *pl.* bawach.

A scurvy trick—tro brwnt, cast brwnt, tro bawaidd, tro cas, cast ci.

He treated me in a scurvy manner, He treated me scurvily, } efe a wnaeth â mi fel bawddyn; efe a wnaeth â mi yn frwnt *neu* yn fawaidd.

Scurvy-grass, *s.* llwylys, lleynlys, morlwyau, llysiau y llwy.

Common scurvy-grass—llwylys meddygol, morlwyau meddygol.

English scurvy-grass—morlwyau Brytanaidd, llwylys Prydeinig.

Danish scurvy-grass—morlwyau Daenaidd, morlwyau eiddew-ddail.

Scut, *s.* (Isl. *skott;* C. *ysgwt, cwt*) cynffon gota, cwt, ysgwt, cwtog, ffwtog, cynffon, lloesgwrn, conell, cloren.

Scutage, *s.* (Ll. gyfreithiol, *scutagium,* o *scutum*) ysgwyttreth.

Scutate, *a.* (Ll. *scutum*) ar lun bwcled *neu* darian; tarianaidd; tarianog.

Scutch, *v. a.* (=*scotch*) dyrnu rhanau celyd callod llin; dyrnu llin, ffusto llin, pwnio llin.

Scutcheon, *s.* (talfyriad o *escutcheon*) arwydden, arflen, maes arfau, aes arfau, arfaes, ysgwyd arfau, maes pais arfau, maes arfau bonedd; y maes yr arddangosir arfau bonedd arno; cwmsallt; pais arfau, achen; amlafn.

Scutcheon of a lock—amlafn.

Scutcher, *s.* ffust lin.

Scutching, *s.* ffusto llin, dyrnu llin.

Scutching machine—peiriant dyrnu llin.

Scute, *s.* (Ll. *scutum*) darn aur Ffrengig, gwerth 3*s.* 4*c.*

Scutellaria, *s.* (Ll. *scutella*) cycyll-lys, cycyllog.

Scutellated, *a.* (Ll. *scutella*) ar lun *neu* ddull padell; padellaidd, ysgudellaidd; ysgudelliog.

Scutibranchiata, Scutibranchia, } *s. pl.* (Ll. *scutum* a *branchiæ*) aesdagellogion, aesgrogenogion.

Scutibranchiate, *a.* aesdagellog; perthynol i'r aesdagellogion.

Scutiform, *a.* (Ll. *scutum* a *forma*) ar lun tarian, bwcled, aes, *neu* ysgwyd; tarianaidd.

Scutiped, *s.* (Ll. *scutum* a *pes*) ysgwyttroed, aderyn ysgwydbed.

Scuttle, *s.* (Ll. *scutella;* S. *scuttel*) cawell; cafn, cawg, hawg, ysgudell; cafn glo, hawg glo; cawell mwlwg.

Scuttle, *s.* (Ff. *écoutelle;* Ysp. *escotilla*) gwaddeg; gwarddrws; ffenestr caban llong.

Scuttle of a mill—gwaddeg melin.

Scuttle, *s.* (o *scud, scuddle*) coeg ddyfrysiad, esgutiad, ysguthiad; trawd *neu* rediad coegddyfrysgar.

Scuttle, *v. n.* coeg ddyfrysio; rhedeg yn goeg

ddyfrysgar; esgutio, ysgutho; prysur hwylio ymaith.

Scuttle, *v. a.* gwaddegu; tyllu gwaelod *neu* ystlysau llong.

To scuttle a ship—suddo llong drwy dori tyllau ynddi.

Scuttle-butt, } baril i gadw dwfr croew at
Scuttle-cask, } wasanaeth y llong.

Scuttle-fish, *s.* ystifflog.

Scymitar, *s.*=*Scimitar.*

Scyphiform, *a.* (Ll. *scyphus* a *forma*) ar lun cwpan; cwpanaidd.

Scyphus, *s.* (Ll.; Gr. *scaphos*) cwpan gylfinog, cwpan blodau Mawrth; cwpan.

Scythe, *s.* (S. *sithe*) pladyr.

Scythe,† *v. a.* pladyro.

Scythed, *a.* pladyrog; arfog â phladyriau.

Scytheman, *s.* pladyrwr.

Sdain,† *v. a.* (o *disdain*; It. *sdegnare*)=*Disdain.*

Sea, *s.* (S. *sæ*; Al. *see*; Is. *zee*) môr, llyr, gweilgi; aig, eigion; moryn, tòn, gwaneg: *pl.* moroedd, myr, gweilgioedd.

Sea (in composition)—mor-; eiddo y môr; morawl.

Baltic Sea—Môr Llychlyn, Llychlyn, Lleddyn, y Môr Llychlynig.

Mediterranean Sea—Môr y Canoldir, y Môr Canoldir, y Môr Ynnhirog, y Môr Ynnhir, y Canolfor.

British Sea—Môr Udd.

German Sea—Môr Tawch, Môr yr Almaen.

Black Sea—Môr Du.

Sea of Azof—Môr Asoff.

Dead Sea—Môr Marw.

Red Sea—Môr Coch.

Yellow Sea—Môr Melyn.

White Sea—Môr Gwŷn.

Chinese Sea—Môr Catai, Môr Sina.

Briny sea—môr heli, môr hallt.

Main sea—cyfanfor, cefnfor, cenfor, y môr mawr, y dyfnfor; y weilgi.

Narrow sea—culfor, cyfyngfor, môr cul.

Blue sea—glasfor: *pl.* glasfyr, glasforoedd.

The dark blue sea—y dulas fôr, y môr dulas.

Shallow sea—beisfor, basfor, môr bas.

Rapid sea—chwyrnfor.

Great sea—môr mawr; rhyferthwy, morgymlawdd, mordwy.

A branch of the sea—cainc, braich, *neu* wythïen o fôr; gwythïen fôr; morgainc.

An arm *or* inlet of the sea—moryd.

The boiling, raging, surging, *or* tossing of the sea—morgymlawdd, mordwy, dygyfor môr, morgynhwrf.

Violent agitation of the sea—morgymlawdd, mordwy, dygyfor môr, morgynhwrf.

The meeting of two seas—deufor-gyfarfod.

On the high seas—ar y moroedd mawr; ar y môr mawr; ar y cefnfor llydan; ar y cefnforoedd.

Land bordering on the sea—arfordir, arfordwy, ardudwy, gwlad arfor, tir arfor, mordir.

By sea and by land—ar fôr ac ar dir.

Beyond sea—tramor; tu hwnt *neu* tu draw i'r môr; tros y môr; trag y môr.

The countries beyond sea—y gwledydd tramor; y gwledydd pell; y gwledydd pellenig.

At sea—ar y môr; ar fôr.

Full sea—gorllanw, llanw llawn, llawnfor, môr llawn, pen llanw, uchelfor.

Full sea mark—nod y gorllanw, nod gorllanw, nod uchelfor, arwyddyn llawnfor, gorlifnod.

Half seas over—gofrwysg, gofeddw, meddw, brwysg.

Sea-air, *s.* awyr y môr, morawyr.

Sea-anemone, *s.* milfiodyn, morffrithogen: *pl.* milfiodau, morffrithogion.

Sea-ape, *s.* morepa, epa y môr; dyfrgi y môr.

Sea-bank, *s.* traethell, tywoden, traeth, tyrwn; morglawdd.

Sea-bar, *s.* morwennol, gwennol y môr, ysgrëan, ysgrïell, ysgrïell.

Sea-bat, *s.* mor-ystlum=nnath ar hedbyg.

Sea-bathed, *a.* â drochwyd *neu* â olchwyd yn y môr.

Sea-bathing, *s.* trochiad, ymdrochiad, *neu* ymolchiad yn y môr.

Sea-bear, *s.* arth gwŷn, morarth, arth fôr, arth môr.

Sea-beard, *s.* mor-farf=math ar lysiewyn.

Sea-beast, *s.* bwystfil môr, anghenfil môr, morangenfil.

Sea-beat, } *a.* â gurwyd gàn y môr; â gur-
Sea-beaten, } wyd gàn y tònau.

Sea-bird, *s.* aderyn môr, moraderyn: *pl.* moradar.

Sea-board, } *s.* (*sea*, a Ff. *bord*) glàn y môr,
Sea-bord, } traeth, morfin, min y môr.

Sea-board, *ad.* tua'r môr; tua glàn y môr.

Sea-boat, *s.* morfad, morgwch, morlong; llestr â ddalio y môr heb gael y gwaethaf ganddo.

Sea-bord, } *a.* arfor, arforawl; yn ymyl
Sea-bordering, } ar y môr.

Sea-born, *a.* moranedig; â aned o'r môr; â aned ar y môr.

Sea bound, } *a.* terfynedig gàn y môr.
Sea-bounden, }

Sea-boy, *s.* morlanc, morhogyn, macwy môr, herlod môr.

Sea-breach, *s.* mordor, mordoriad.

Sea-breaker, *s.* mordon, morgaseg, gwaneg, moryn.

Sea-bream, *s.* merfog y môr. [môr.

Sea-breeze, *s.* morawel, awel y môr, awel o'r

Sea-buckthorn, *s.* myr-rafnwydden, mor-rafnwydden, rhafnwydden y môr, rhafnwydden arfor.

Sea-bugloss, *s.* maenhad arfor.

Sea-built, *a.* â adeilwyd i'r môr.

Sea-cabbage, } *s.* ysgedd arfor, morfresych,
Sea-kale, } bresych arfor, cawl y graig,
Sea-colewort, } cawl y môr, morgawl, llysiau.

Sea-calf, *s.* morlo, moelron.

Sea-captain, *s.* cadben llong.

Sea-card, *s.* compawd y morwyr.

Sea-carp, *s.* cippysg y môr.

Sea-catgut, *s.* morgarai.

Sea-chamomile, *s.* milwydd arfor, camri y môr.

Sea-chart, *s.* morlen, morlun, morddarlun, arwyddlun, arwyddgrafflen môr.

Sea-circled, *a.* morgylch, morgylchedig; amgylchedig gàn y môr.

Sea-coal, *s.* glo môr; glo â droswyddir ar hyd y môr.

Sea-coast, *s.* arfordir, glàn y môr, morlan, morfin, min y môr, ardal y môr, mordir, arfordwy, traeth, tywyn, morfan, ardalwy, ufarfor, mordai, ardudwy.

Sea-coasts—arfordiroedd, ardaloedd y môr, glanau y môr, &c.
Upon the sea-coasts—wrth y môr (*Mat.* iv. 13).
Sea-cob, *s.* gwylan.
Sea-colewort, *s.*=*Sea-cabbage.*
Sea-compass, *s.* compawd y morwyr, cwmpas y morwyr, morgompawd, compawd.
Sea-coot, *s.* moriar, cwtiar y môr, cotiar y môr, gwylan wèn.
Sea-cormorant, *s.* morfran, mulfran.
Sea-cow, *s.* morfuwch.
Sea-crow, *s.* morfran, brân y môr, gwylan ddu.
Sea-devil, *s.* morlyffant, llyffant y môr, morddiawl, llyffanbysg.
Sea-dog, *s.* penci, morgi, ci coeg; morlo, moelron.
Sea-dragon, *s.* morddraig, draig y môr, draig môr, morwiber.
Sea-duck, *s. pl.* morhwyaid, hwyaid y môr.
Sea-eagle, *s.* moreryr, eryr y môr, eryr y dwfr, pysg-eryr, gwalch y weilgi.
Sea-ear, *s.* mor-glust.
Sea-eggs, *s. pl.* mor-wyau; morddraenogod, (*sing.* morddraenog).
Sea-elephant, *s.* cawrfil y môr, y morlo mawr.
Sea-eel, *s.* morlysŵen.
Sea-encircled, *a.* morgylch, morgylchedig; amgylchedig gân y môr.
Seafarer, *s.* morwr, moriwr, llongwr, mordwywr.
Seafaring, *a.* mordwyol; yn dylyn y môr.
Seafaring man=*Seafærer.*
Sea-fennel, *s.* ffenigl y môr, corn carw y môr.
Sea-fight, *s.* morgad, morfrwydr; ymladd ar fôr; ymladd ar y môr; cad ar fôr.
Sea-fish, *s.* morbysg.
Sea-fowl, *s.* moraderyn, moredn: *pl.* moradar, morednod, adar môr.
Sea-fox, } *s.* morgadnaw, llwynog y môr.
Fox-shark, }
Sea-gage, *s.* y dyfnder yr ymsudda llong yn y dwfr; morfydrai.
Sea-gilly-flower, } *s.* archmain, clustog Fair,
Sea-gilliflower, } clustog Mair.
Sea-girt, *a.* morgylch, morgylchedig; amgylchedig gân y môr; â'r môr o'i amgylch.
The sea-girt isle—yr ynys forgylch.
Sea-god, *s.* mordduw, duw môr, duw y môr.
Sea-gown, *s.* gŵn môr.
Sea-grass, *s.* gwellt y gamlas, glasnoden, glasnoden y môr, ysnoden laswerdd y môr, morwiail.
Sea-green, *a.* morwyrdd, morlas, morliw, † gwyrddlas.
Sea-green, *s.* morwyrdd, morlas, morliw, lliw y môr, gwyrdd y môr; llyfenwy, tormaen.
Sea-greens, *s. pl.* mor-werddonau; llenyrch à orlifir gân lanw y môr.
Sea-gull, *s.* gwylan.
Sea-hare, *s.* morgeinach, ysgyfarnog y môr, ceinach fôr.
Sea-heath, *s.* grugellun.
Sea-hedgehog, *s.* draenog y môr, morddraenog.
Sea-hen, *s.* dybry, dybryan, dybrych, gwylog, chwilog, moriar. [du.
Sea-hog, *s.* morfochyn, llamidydd, pysgodyn
Sea-holly, *s.* boglynon arfor, morgelyn, celyn y môr, ysgall boglynog.
Sea-holm, *s.* (*sea*, a S. a D. *holm*) ynysig anghyfannedd; boglynon arfor, morgelyn, &c.
Sea-horse, *s.* morfarch, march y môr; morgeffyl; gwyfarch, afonfarch; morfuwch.
Sea-kale, *s.*=*Sea-cabbage.*
Seal, *s.* (S. *seol, sele;* Sw. *siäl*) morlo, moelron.
Seal, *s.* (S. *sigel, sigle;* Al. *siegel;* Ll. *sigillum*) sel, insel, insail, ensail, golöen, cwyrfath, gwaesgoel; argraff, bath.
Great seal—y sel fawr, pensel, y sel lydan; sel fawr Lloegr.
Keeper of the great seal—ceidwad y sel fawr; ceidwad y sel lydan.
Privy seal—sel ddirgel, cyfrinsel, y sel fach, y sel gyfrin, yr insel gyfrin.
Privy Seal, } Arglwydd y Gyfrinsel,
Lord Privy-Seal, } &c.; Ceidwad y sel fach.
To set to one's seal—selio; rhoi ei sel wrth beth.
Seal, *v.* selio, inselio, enseilio; rhoi sel ar *neu* wrth; golöi, cwyrfathu.
Sea-lark, *s.* morhedydd, hedydd y môr.
Sea-legs, *s.* gallu cerdded ar fwrdd llong pan yn ymsiglo.
Sea-leopard, *s.* llewpard y môr.
Sealer, *s.* seliwr, seliedydd, selydd, inseliwr.
Sealer, *s.* helydd morloi, moelronwr.
Sea-light, *s.* goleudy; goleu ar fôr.
Sea-like, *a.* moraidd; tebyg *neu* gyffelyb i'r môr.
Sealing, *s.* seliad, inseliad, inseiliad, goload.
Sealing wax—cwyr selio.
Sea-lion, *s.* llew môr, llew y môr, morlew.
Seal-ring, *s.* selfodrwy; modrwy â sel ynddi.
Seam, *s.* (S.; Al. *saum;* Sw. *söm*) gwrym, gwniad, gwnïad, gwni, cydwni; craith; haen, gwanaf; têl, telaid (=8 mwysel).
Seam of glass—120 pwys o wydr.
Seam of corn—têl o yd, telaid o yd; 8 mwysel o yd.
The seam of the skull—gwrym, cyssylltiad, cyssylltiad, *neu* gydwniad yr iad *neu* y greuan.
Seam, *v. a.* gwrymio, cydwnïo, gwnïo yn nghyd, gwnio, gwnïo; creithio.
Seam,† *s.* (S. *scim;* C. *saim*) saim, iraid, bloneg.
Sea-maid, *s.* morforwyn, siwen; mordduwies, duwies y môr.
Sea-mall, *s.* gwylan.
Seaman, *s.* (*sea* a *man*) morwr, moriwr, llongwr; morwr hyfedr; morwas, morfab, siwyn.
Seamanship, *s.* morwriaeth, llongwriaeth.
Sea-mark, *s.* amlygyn y morwyr, mornod, arwyddyn môr.
Sea-mew, *s.* gwylan.
Sea-milkwort, *s.* llaethlys arfor, helas.
Seamless, *a.* diwniad, diwrym, heb wrym, diwni.
Sea-monster, *s.* anghenfil môr, mor-anghenfil; draig (*Galar.* iv. 3).
Sea-mouse, *s.* morlygoden: *pl.* morlygod, llygod môr.
Seamster, *s.* gwniedydd, gwnïedydd, gwnïadydd, gwnïadwr, gwnïwr, gwnïydd.
Seamstress, *s.* (S. *seamastre*) gwniedyddes, gwniadyddes, nydwyddes, gwniadwraig, gwniferch, gwniadferch, gwnïyddes, gwnïwraig.
Seamstressy, *s.* gwnïedyddiaeth, crefft gwniedyddes.
Seamy, *a.* gwrymog, gwrymiog, llawn gwrymau.
Sean, *s.* (S. *segne;* Ff. *seine*) llawesrwyd; rhwyd bysgota, rhwyd.

Sea-needle, *s.* mornydwydd, mornodwydd, cornbig.
Sea-nettle, *s.* milflodyn: *pl.* milflodau.
Sea-nymph, *s.* mordduwies, duwies môr, duwies fôr, duwies y môr, moreigren, elen fôr, mores, morelen, eigiones.
Sea-onion, *s.* wynwyn y môr, serenyn.
Sea-ooze, *s.* morlws, llws môr, llysw môr, llaid y môr.
Sea-otter, *s.* dyfrgi y môr, mor-ddyfrgi.
Sea-owl, *s.* dylluan y môr, morddylluan, morenid, morguan.
Sea-pad, *s.* y serbysg.
Sea-panther, *s.* mor-gidwm, cidwm y môr.
Sea-parsnep, *s.* moronyn pigog, moronen bigog.
Sea-pea, *s.* pysen arfor, morbysen: *pl.* morbys.
Sea-pheasant, *s.* yr hwyad gynffonfain, yr hwyad lostfain.
Sea pie, } *s.* pioden y môr, piogen y môr, mor-
Sea-pye, } bioden, mor-biogen.
Sea-pie, *s.* mor bastai, pastai fôr, crawsaig fôr.
Sea-piece, *s.* darlun morawl, arlun morawl, mor-arlun.
Sea-pike, *s.* mornodwydd, mornydwydd, cornbig.
Sea-plant, *s.* mor-blanigyn, mor-lysieuyn, planigyn morawl, llysieuyn môr.
Sea-pool, *s.* morllyn.
Sea-porcupine, *s.* ballasg y môr, mor-fallasg.
Sea-port, *s.* porthladd; tref borthladd, tref arfor, arfordref; morddin, mordref, porthdref.
Sea-port town—tref borthladd, tref arfor, arfordref, &c.
Seapoy, } *s.* (Pers. *sipahi;* Hindwaeg, *sepahoi*)
Sepoy, } Sepwy=milwr brodorol yn yr India.
Sepoys—Sepwys.
Sear, *v. a.* (S. *searan*) creithlosgi, serio, sefrio; sychu; gwywo.
Sear, *a.* sych, sychlyd; dinodd; anir; crin, gwyw.
To be in the sear and yellow leaf—bod wedi myned dros flodau oedran; bod wedi myned dros ganol oed; heneiddio.
Searce, *v. a.* (o *sarcenet?*) gogrynu, gogryn, gwegru, gwegryn, gwegrynu, peillio.
Searce, *s.* gogr, gwagr.
Searcer, *s.* gogrynwr, gogrynydd, gwegrynwr, gwegrynydd, peillydd, peilliwr.
Search, *v.* (*Ff. chercher*) chwilio; ceisio, ymofyn; fforio; chwilena; edrych; ymchwilio.
To search diligently—chwilio yn ddyfal, dyfal chwilio, dyfal geisio, ceisio yn ddyfal, ymofyn yn fanwl, manwl chwilio.
To search for, } chwilio am, ymofyn am;
To search after, } edrych am.
To search often — chwilena, chwilota, chwiltath; mynych chwilio.
To search thoroughly—trychwilio.
To search out—chwilio allan; olrhain, olrheinio, chwilio, ceisio.
Search, *s.* chwiliad, chwilfa, chwil, ymofyn, ymofyniad, cais; olrhain, ymchwil.
Search-warrant—gwarant chwil, gwarant chwilio.
To make search for, } chwilio am, ym-
To make search after, } ofyn am; edrych am.
To be ever on the search—chwilena, chwilota, chwiltath, chwiliach; chwilio byth a hefyd.
Searchable, *a.* chwiliadwy, hychwil.
Searchableness, *s.* hychwiledd.
Searcher, *s.* chwiliwr, chwiliedydd, chwilydd, ymofynwr, ymofynydd, ymofyniedydd, ceisiwr; trengholwr.
Searching, *a.* chwiliadol; treiddiol; manwl, manol, craff.
Searching, *s.* chwiliad, chwiliedigaeth, ymofyniad, &c.
Searchingness, *s.* chwiliadoldeb; treiddioldeb; manyldeb.
Searchless, *a.* anchwiliadwy; anolrheinadwy; dichwil.
Searcloth, *s.* (S. *sar-cloth*) suglïan, siglïan, ysiglïan, plastr, eli.
Searedness, *s.* (o *sear*) seriedigrwydd, creithlosgi.
Sear-wood, *s.* coed sychion, sychwydd.
Sea-risk, *s.* mor-antur, mor-berygl; antur neu berygl ar fôr.
Sea-robber, *s.* morleidr, lleidr ar fôr, lleidr ar y môr, morysbeiliwr, gwillmyr, morwill, morwilliad, herwr môr.
Sea-room, *s.* môr anghaeth, rhydd, neu agored; morle.
Sea-rover, *s.* gwillmyr, morherwr, herwr môr, morgrwydrwr, morwill, morwilliad, morwibiwr; preiddlong, herwlong, llong herw.
Sea-roving, *a.* morwibiol, morwill; yn gwibio neu yn crwydro ar hyd y môr.
Sea-scorpion, *s.* ysgorpion y môr, morsarth.
Sea-serpent, *s.* morsarff, sarff y môr, sarff fôr, morneidr.
Sea-service, *s.* morwasanaeth, gwasanaeth y môr.
Sea-shore, } *s.* glàn y môr, min y môr, traeth.
Sea-side, } morfin, morfan, morlan, arfordir, mordai, ardudwy, mordir, arfordwy, tywyn, arfor, gwarthfor; morwerydd; beisdos; llyr.
By the sea-side—wrth y môr (*Act.* x. 6); ar làn y môr.
Sea-sick, *a.* morglaf; claf o'r môr; claf glà y môr; â gorwyd y môr arno.
Sea-sickness, *s.* clefyd y môr, morglefyd.
Season, *s.* (*Ff. saison*) tymmor, amser, pryd, adeg; amser priod, egwyl; amser cyfaddas, odfa; tymp; talm; arfod; dwthwn; cyfnod; amseroliaeth; awd, iawd.
The seasons of the year — tymmorau y flwyddyn.
The four seasons—y pedwar tymmor.
Summer season — tymmor haf, tymmor hefin, hafin.
What season of the year was it?—pa dymmor, pa amser, neu pa bryd o'r flwyddyn ydoedd?
This is the season—dyma yr adeg.
A fit, proper, *or* convenient season—amser cyfaddas; odfa.
In season—prydlawn, amserol, cyfamserol, tymmoraidd; mewn pryd; yn ei amser; yn ei dymmor.
In season—mewn pryd, mewn amser, yn brydlawn, yn dymmoraidd, yn amserol.
In due season—mewn iawn bryd; yn ei iawn bryd; yn ei amser; yn ei bryd mewn pryd; mewn amser.
Out of season—anmhrydlawn, anamserol, anmhrydol, annhymmoraidd; allan o amser; annhymmig.
Out of season—yn anmhrydlawn, yn anamserol, yn annhymmoraidd, mewn anmhryd; allan o bryd neu amser.

In the mean season—yn y cyfamser.
In the night season—y nos, yn y nos.
At that season—y pryd hyny; y pryd hwnw; ar y pryd hyny; ar y pryd hwnw; ar hyny o bryd; ar hyny o amser; y cyfamser hwnw.
That is in season=*Seasonable.*
A long season, } yn hir o amser; am
For a long season, } hir amser; am lawer o amser; am dalm o amser.
A good season for ripening—hin dda i addfedu.
A word spoken in due season—gair yn ei amser; gair yn ei bryd.
For a season and time—dros ysbaid ac amser (*Dan.* vii. 12).
Let every thing be done in its season—gwneler pob peth yn ei bryd, ei dymmor, *neu* ei amser.
To every thing there is a season—y mae amser i bob peth.

Season, *v.* (Ff. *assaisonner*) tymmeru, cyweirio, cyffeithio, pereiddio, blasuso; heliо; cyfaddasu; addfedu; parotöi; cynnefino; ymdymmeru; ymgynnefino.
To season with salt—halltu *neu* dymmeru â halen.
A seasoned cask—baril dymmeredig *neu* bereiddiedig. [meredig.
Seasoned timber—coed sychion, coed tym-

Seasonable, *a.* prydlawn, amserol, cyfamserol, tymmoraidd, prydus, tymmig, tymmorol, prydol, prydiol, prydus; â wneir, â ddywedir, â ddel, *neu* â ddygwydd yn ei bryd *neu* amser.
To render seasonable—prydloni; tymmoreiddio.

Seasonableness, *s.* prydlondeb, prydlonedd, prydllondra, prydlonrwydd, amseroldeb, amserolder, tymmoreiddrwydd, prydusedd, prydusrwydd, prydusdra.

Seasonably, *ad.* yn brydlawn, &c.; mewn pryd, mewn amser; yn ei bryd; yn ei amser; mewn iawn bryd *neu* amser.

Seasonage,† *s.* cywair, cyweirdeb; sibr.

Seasonal, *a.* perthynol i'r tymmorau.

Seasoner, *s.* tymmerwr, tymmerydd, tymmeriedydd, cyweiriwr; peth â rydd flas.

Seasoning, *s.* cyweir, cyweirdeb; chwaeth; peth â dymmero; blasbeth; blasion; tymmerydd; tymmeriad, &c.

Seasonless, *a.* heb dymmorau.

Sea-star, *s.* serbysg, morseren.

Sea-surgeon, *s.* morfeddyg, llawfeddyg môr, llawfeddyg llong.

Sea-surrounded, *a.* morgylch, morgylchedig, morgylchog; amgylchedig gàn y môr.

Sea-swallow, *s.* morwennol, gwennol y môr, ysgretan, ysgrïen, ysgrïell.

Seat, *s.* (Ll. *sedes, situs;* It. *sedia;* Ysp. *sede, sitio*) eisteddle, eisteddfa, sedd; cadair, lleithig; maino; gorsedd, gorseddfa; anneddfa, preswylfa, preswylfod, trigfa, trigfan, trigfod, annedd, preswyl, haddef; lle; safle, gorsaf; côr; neuadd.
The chief seat—pencyfeistedd, pensedd; penplas; yr esyddyn arbenig.
Country seat—maenordy, maenorfa, gwladannedd, gwlad-drigfa, gwiadfa, ty yn y wlad, sedd yn y wlad.
Seat of war—aerfa, rhyfelfa, rhyfeldir, eisteddfa rhŷfel, llawr rhyfel, maes rhyfel.
Supreme seat—gorsedd, gorseddfa.
Seat of justice—brawdle, brawdfa, brawdfainc, gorsedd barn, gorseddfa barn, llys barn, gorseddfainc barn.
Seat of judicature—gorsedd barn, gorseddfa barn, gorseddfainc barn, brawdfainc, holfainc, brawdfa, brawdle, gorseddfa, gorsedd.
Seat of a town — eisteddfa, gorweddfa, sefyllfa, safle, safiad, gosodiad, ystum, *neu* ansawdd tref.
A bishop's seat—eisteddfa, eisteddle, sedd, *neu* orseddfa esgob.
Seat (in a church)—côr, eisteddfa, eisteddle; cadair; mainc.
A little seat—gorseddig.

Seat, *v. a.* rhoi, gosod, *neu* ddodi i eistedd; rhoi *neu* osod ar orsedd; gosod mewn eisteddle; gosod mewn lle; arseddu, seddu, eistyddio, cyfeistyddio; sefydlu; gosod eisteddleoedd; gosod eisteddfa i.
To seat one's self — eistedd; gorseddu; ymlehau; ymsefydlu.
To seat every one in the hall—cyfeistyddio llys.
Be seated—eisteldwch.
Seated upon—yn eistedd ar.
A strong-seated town, } tref gadarn ei
A strongly seated town, } safiad *neu* sefyllfa; tref gadarn-saf; tref gadarn ei hansawdd; tref gadarn o ran ei hansawdd.

Seat,† *v. n.* eistedd; gorphwys.

Sea-tangle, *s.* mor-ginwgl, cinwgl y môr.

Sea-term, *s.* morair, gair môr; gair arferedig gàn forwyr *neu* longwyr; gair arferedig ar y môr.

Sea-toad, *s.* morlyffant, llyffant y môr, llyffanbysg.

Sea-unicorn, *s.* mor-uncorn, uncorn y môr.

Sea-urchin, *s.* morddraenog, draenog y môr.

Seaves, *s. pl.* (Sw. *säf;* D. *siv*) brwyn; pabwyr.

Sea-voyage, *s.* mordaith, morymdaith.

Seavy, *a.* brwynog, llawn brwyn.

Sea-walled, *a.* mor-furiedig, mor-furiog.

Seaward, *a.* tua'r môr, parth â'r môr, tuag at y môr.

Seaward, *ad.* tua'r môr, &c.

Sea-water, *s.* dwfr y môr, dwr y môr, heli y môr.

Sea-weed, *s.* gwymon, gwyg y môr, chwŷn y môr.

Sea-withwind, *s.* cynghafog, ffithys.

Sea-wolf, *s.* morflaidd, blaidd y môr.

Sea-worthiness, *s.* morwiwdeb, morwiwder, morwiwdod.

Seaworthy, *a.* morwiw; gwiw *neu* addas i fyned i'r môr; y gellir ei hymddiried i'r môr.

Sea-wrack, *s.* gwellt y gamlas, glasnoden, glasnoden y môr, ysmoden laswerdd y môr, morwiail.

Sebaceous, *a.* (Ll. *sebaceus,* o *sebum*) gwraidd, swyfaidd, blonegaidd; gwerol; brasderog.

Sebacic, *a.* gwerig, swyfig.
Sebacic acid—sur gwerig.

Sebate, *s.* (Ll. *sebum*) gwerhalan.

Sebeston, *s.* alöewydd.

Sebum, *s.* (Ll.) gwer; swyf; bloneg.

Sebundy, } *s.* un o feiwyr yr India; milwr
Sebundee, } cartrefol yr India.

Secant, *a.* (Ll. *secans*) trychol, trychedigol, trychiannol, gorthorawl, rhanol, yn rhann.

Secant, *s.* trychlinell, trychlin, trylin, trylinell.

Secede, *v. n.* (Ll. *secedo*) ymneilltuo, ym-

wahanu, ymddydoli; encilio, ymgilio, cilio; ymdynu oddi wrth ereill; hanredu; ymadael.

Seceder, *s.* ymwahanwr, ymwahanydd, ymddydolwr, ymneilltüwr, enciliwr, encilydd.
The Seceders—yr Ymwahanwyr.

Secern, *v. a.* (Ll. *secerno*) rhidio; gwahanu, hanredu.

Secernent, *s.* rhidydd; peth à baro ridio.

Secernment, *s.* rhidiad; gwahaniad, hanrediad.

Secess, *s.* (Ll. *secessus*) encil, enciliad; encilfa.

Secession, *s.* ymwahaniad, ymneilltuad, ymddydoliad, enciliad, ciliad, ymgiliad, hanrediad; ymadawiad; ymwahaniaeth, ymddydoliaeth; yr ymwahanwyr.
Secession of parliament—ymwahaniad, ysgar, *neu* ymadawiad y senedd.

Secle,† *s.* (Ll. *seculum*; Ff. *siècle*) canrif, oes.

Seclude, *v. a.* (Ll. *secludo*) cau allan; cau o'r neilltu; cau allan oddi wrth ereill; cau i fyny oddi wrth ereill; cau oddi wrth ereill; dydoli, gwahanu, neilltuo; rhwystro; gwahardd, llysu, gwrthod; esgar; argelu, dygelu, darguddio, arlechu, echuddio.

Secluded, *a.* dydoledig, gwahanedig, ar wahan, o'r neilltu.

Secluseness, *s.* dydoledigrwydd, dydologrwydd; dydoledigaeth; cauedigaeth allan *neu* o'r neilltu.

Seclusion, *s.* (Ll. *secludo*, *seclusum*) cauad allan; cauad o'r neilltu; cauedigaeth allan, cauedigaeth o'r neilltu; dydoliad, dydoliant, dydoliaeth; argeledd, dargelwch, neilltuedd, argeuedd; argeliad, dygeliad, arlechiad, darguddiad, esgariad, echuddiad, echaeth, echudd.
In seclusion—o'r neilltu; ar ei ben ei hun; wrtho ei hun; mewn neilltuedd, &c.

Seclusive, *a.* dydoledigol, gwahanedigol, neilltuedigol, argeuedigol; à ddydolo, à wahano; argeledigol; gwaharddol.

Second, *a.* (Ff.; Ll. *secundus*) ail, eilfed, deufed, (*f.* dwyfed); eilfydd; eil-.
The second course—yr eilsaig, yr ail hail.
The second time, } eilwaith, yr ail waith,
The second turn, } eilwers, eilchwyl, eilchwaith; eto, drachefn, o newydd.
Every second day—bob ail ddydd, bob yn ail ddydd, bob eil-ddydd, bob yn eilddydd.
Of the second order—o'r ail radd; o'r ail fath; o'r ail gyfrif; eilraddol; o'r eilradd; perthynol i'r eilradd.
I will write it a second time—mi a'i hail ysgrifenaf.
Second mother—eilfam.
Second time, } attymp, ail dymmor.
Second season, }

Second, *s.* ail; cynnorthwywr, cefnogwr, pleidiwr, cymhorthwr, attegwr; cynnorthwy, cefn, cefnogtyd, cymhorth, porth, porthwy; eiliad, (=y 60fed ran mynyd).
Who was his second?—pwy oedd yn ail, yn borth, *neu* yn gefn iddo?
I will be his second—mi a fyddaf yn ail *neu* yn gefn iddo.

Second, *v. a.* (Ll. *secundo*) cefnogi; pleidio, cynnorthwyo; eilio.
To second one—cefnogi un, cynnorthwyo un; breichio gydag un.

Secondarily, *ad.* yn yr ail radd; yn eilraddol; yn ail.

Secondariness, *s.* eilraddoldeb.

Secondary, *a.* (Ll. *secundarius*) eilraddol, o'r ail radd; ail; adlaw, adlawol, adlawiadol; israddol; ad-.
Secondary planet—planed eilradd neu eilraddol; planed osgordd; planed adlaw; adblaned.
Secondary rocks—creigiau eilraddol, adgreigiau.

Secondary, *s.* rhaglaw; swyddog eilradd, swyddog o'r ail radd, eilraddog; adlawiad; cylch eilraddol.
Secondaries—eilraddogion; adlawiaid.

Second-cousin, *s.* cyfyrder, cyfyrderw: *pl.* cyfyrdyr, cyfyrderon, cyfyrdyrw.

Seconder, *s.* cefnogwr, cefnogydd, cynnorthwywr.

Second-hand, *s.* ail law, eil-law; meddiant ar ail law; eilwerth, eilbryn.
At second hand—ar yr ail law; gan yr ail law.

Second-hand, *a.* eil-law; à gaed ar yr ail law.
A second hand suit—par o ddillad ail law, eil-law, eilwerth, *neu* eilbryn.
A second hand dinner—ciniaw attwym.

Secondine, *s.*=*Secundine*.

Secondly, *ad.* yn ail.

Second-rate, *s.* eilfaint, yr eilfaint, yr ail faintioli, yr ail radd, eilradd.
Of the second rate=*Second-rate*, *a.*

Second-rate, *a.* o'r ail faintioli; eilfaint; o'r ail radd; eilradd, eilraddol; eilwerth.
A second-rate ship—llong o'r ail faintioli; llong eilfaint, llong eilradd.

Second-sight, *s.* lledrithwel, lledrith-olwg, golwg ledrith, ailolwg; rhagwel.

Second-sighted, *a.* lledrithwelog; à chanddo ledrith-olwg.

Secrecy, *s.* (o *secret*) dirgeledd, dirgelrwydd, dirgeli, dirgelwch, argeledd, cystrin; dirgelediaeth; celediaeth, cuddiediaeth; celgarwch; neilltuedd.

Secret, *a.* (Ff.; Ll. *secretus*) dirgel, cuddiedig, cudd, cel, cynghel, argeledig; cyfrinaethol, cyfrin; celgar; rhiniol.
To confer on *or* about secret affairs—cyfrinachu.
To keep secret—cadw yn ddirgel neu yn gyfrinachol; cuddio, celu.
Secret place—dirgelfa, lle dirgel.
Secret things—pethau dirgel, dirgelion, dirgeloedd, dirgelediaethau.

Secret, *s.* cyfrinach, dirgelwch, rhin, peth dirgel, peth cyfrinachol, cel, argelwch, argeledd, dirgeledd, dirgelediaeth.
Secrets—dirgelion, dirgeloedd; dirgelwch, gwarthle, gwarthfa.
In secret—yn ddirgel; yn y dirgel.
The secrets of the heart—dirgelion y galon, dirgeloedd y galon.
A secret retold—adrin.
The secrets of men—dirgeloedd dynion.
The secret of grave sentences—dirgelwch diarebion.
To make a secret of a thing—gwneuthur dirgelwch o beth; cadw peth yn ddirgel, cymmeryd arno gelu peth; cymmeryd arno gadw peth yn nghudd neu yn ngho: ceisio cel ar beth; ceisio rhoi llên gel a beth.
To make no secret of a thing—bod heb wneuthür dirgelwch o beth; bod heb

geisio cel ar beth; gwneuthur *neu* ddywedyd peth heb geisio na chudd na chel arno; gwneuthur *neu* ddywedyd ar gyhoedd; gwneuthur lle y gwelai pawb; dywedyd lle y clywai pawb.

He made no secret of it—ni cheisiodd efe gel arno.

This was no secret to them—nid oedd hyn yn nghudd *neu* yn nghel oddi wrthynt; nid oedd hyn yn ddïarwybod iddynt; nid oedd hyn heb yn wybod iddynt.

The secrets of wisdom—dirgeledigaethau doethineb.

To disclose secrets, } dadguddio cyfrinach;
To reveal secrets, } dadguddio cyfrinachau; dadguddio dirgeledigaethau; dywedyd rhin; dadrin, dadrinio; gwystlo gwybodaeth; anghelu cyfrinach.

The secrets of three persons, a hundred will hear—rhin tridyn, cannyn a'i clyw.

Secret,† *v. a.* cadw yn ddirgel *neu* yn gyfrinachol; cuddio, celu.

Secretarial, *a.* ysgrifenyddol; perthynol i ysgrifenydd.

Secretary, *s.* (Ff. *secrétaire;* o'r Ll. *secretus*) ysgrifenydd, ysgrifeniedydd, ysgrifenedydd; cofiadur.

Secretary of state—ysgrifenydd y llywodraeth, ysgrifenydd y wladwriaeth, ysgrifenydd y deyrnas, cofiadur teyrnas, teyrnysgrifenydd.

Secretary for foreign affairs—ysgrifenydd gorchwylion tramor; cofiadur perwylion pellenig; ysgrifenydd tramor y llywodraeth.

Secretary-bird—y sarffysor.

Secretaryship, } *s.* ysgrifenyddiaeth, cofiadur-
Secretariship, } iaeth; swydd ysgrifenydd, swydd cofiadur.

Secrete, *v. a.* (Ll. *secretus*) cuddio, celu, argelu, dirgelu; rhoi heibio yn ddirgel; rhoi o'r neilltu yn ddirgel; neilltuo, dydoli, gwahanu, dosbarthu; rhoi ar ddydol *neu* ar wahan; rhidio, hanredu.

To secrete one's self—ymguddio, ymgelu, ymddydoli, &c.

Secretion, *s.* neilltuad, dydoliad, gwahaniad, dosbarthiad; rhidiad; y peth à ddydolir *neu* à ridir.

Secretist,† *s.* rhiniwr.

Secretitious, *a.* rhidus, rhidiedig, dydolawg; à wahanwyd drwy ridiad.

Secretiveness, *s.* celgarwch, celedd.

Secretly, *ad.* yn ddirgel, &c.; yn y dirgel.

Secretness, *s.* dirgelrwydd, dirgeledd, dirgelwch, argeledd, argelwch, dirgeli, &c.

Secretory, *a.* dosbarthedigol, dydoledigol, rhidiedigol, rhidiol; à ddosbartha y llynoedd yn y corff.

Sect, *s.* (Ll. *secta*) plaid, arblaid, ymblaid, ymran, plaid amgendyb, plaid wahanfarn, plaid wahan-gred; cydfa *neu* glwm o ddynion; eglwysrwyg; sect (*Act.* xv. 5; xxiv. 5); †impyn.

Of the same sect—o'r un blaid; o'r un farn.

Heretical sect—camblaid, geublaid, plaid gamgredol, plaid gamgred, plaid gyfeiliornus.

Leader of a sect—blaenor yr ymblaid; blaenor yr ymran; blaenor meibion ymran; rhwyf ymraniad, blaenor plaid, rhwyf plaid.

Sectarian, *a.* (Ll. *sectarius*) ymbleidiol, pleidiol, ymranol, pleidiog; pleidgar, ymbleidgar.

Sectarian, } *s.* ymbleidiwr, ymbleidydd; ym-
Sectary, } ranwr, ymranydd; pleidiwr,
Sectarist, } pleidydd; pleidgarwr; un amgendyb, gwahanfarn, *neu* wahan-gred; mab ymran; un o feibion ymran; un à ymlyno wrth blaid.

Arch-sectary—blaenor yr ymblaid; blaenor yr ymran; blaenor meibion ymran; rhwyf ymraniad; llwdn y gloch.

Sectarianism, } *s.* ymbleidwriaeth, pleidwr-
Sectarism, } iaeth, ymraniaeth; ymbleidgarwch.

Sectarianize, *v. a.* planu egwyddorion ymranol yn un.

Sectator,† *s.* (Ll.) dylynwr, canlynwr, ymlynwr; dysgybl.

Sectile, *a.* (Ff. o'r Ll. *sectio*) hydor, toradwy.

Section, *s.* (Ff.; Ll. *sectio*) toriad, trychad, trychiad, trychiant, toriant; dosbarthiad, dosraniad, rhaniad; dosbarth, dosran, gosran, adran; rhan, darn, cetyn; rhan à dored ymaith; dosbarthnod, adrannod, trychnod; trwch o ymadrodd.

Sectional, *a.* dosbarthol, dosranol; toriadol, trychiannol.

Sector, *s.* (Ff. *secteur*) trythor, trychor.

Secular, *a.* (Ll. *secularis*) bydol; llëyg, lleygol; anfynachol; oesol, canrifol, canmlwyddol; à ddel bob càn mlynedd; cyffredin; anghyssegrol, aneglwysig.

Secular priests — offeiriaid anfynachol; offeiriaid cyffredin; offeiriaid llëyg= offeiriaid y rhai nid ymneilltuant (fel y gwna mynachod) oddi wrth negesau bydol, eithr a ymarweddant à hwynt.

Secular knowledge—gwybodaeth gyffredin; gwybodaeth fydol.

Secular year—blwyddyn oesol.

Secular, *s.* llëyg, lleygwr, gwr llëyg; offeiriad anfynachol, offeiriad llëyg.

Secularity, *s.* bydolrwydd, bydoldeb, bydoledd, bydgarwch; lleygoldeb.

Secularization, *s.* digyssegriad, anghyssegriad; troad at wasanaeth cyffredin.

Secularize, *v. a.* digyssegru, anghyssegru; troi at wasanaeth cyffredin; tynu o dàn nawdd yr eglwys; adferyd i'r byd a chyffredin arfer; bydoli.

Secularness, *s.* bydoldeb, bydolrwydd, bydgarwch.

Secund, *a.* (Ll. *secundus*) unochrol, unochrog; ar un ochr yn unig.

Secundation,† *s.* (Ll. *secundo*) llwyddiant, ffynniant.

Secundine, *s.* (Ff. *secondines;* Ll. *secundus*) y brych, yr adysgar, yr olysgar, hemysgar, y garw, y gwared, y wisg; ambilen.

Secure, *a.* (Ll. *securus*) diogel; dïangol; diberygl; difflais, diffleisiog; dilys; sicr; hyderus; difraw.

Secure on all sides—amnawdd, amnoddawg, amnoddedig.

Secure, *v. a.* diogelu; gwneuthur *neu* beri yn ddiogel; sicrhau, gwneuthur yn sicr, dilysu; diofalu, gwneuthur yn ddiofal; diberyglu; rhoi mewn diogelwch; rhoi allan o berygl; rhoi yn ddiogel; rhoi yn ngharchar; dàl, dala.

To secure one's self—ymddiogelu, diogelu ei hun.

To secure from—diogelu rhag, amddiffyn rhag, cadw rhag; cadw yn ddiogel rhag.
To secure one—dàl un yn gaeth *neu* yn ddiogel; dàl un yn garcharor; dàl un.

Securement, *s.* diogelwch, sicrwydd.

Secureness, *s.* diogelwch, diogelrwydd, diogeledd; sicrwydd; diofalwch.

Securer, *s.* diogelwr, diogelydd.

Securifers, } *s. pl.* (Ll. *securis* a *fero*) bwyellog-
Securifera, } ion=math ar drychfilod.

Securiform, *a.* (Ll. *securis* a *forma*) bwyellaidd; ar lun bwyell.

Securipalps, *s. pl.* (Ll. *securis* a *palpo*) trychfilod â'u teimlorion ar wedd bwyell.

Security, *s.* (Ll. *securitas*) diogelwch, diogelrwydd, diogeledd; diofalwch, diofaledd, diofalrwydd, dibryderwch, dibryderedd, dibryderi, difräwch, difrawder; sicrwydd, dilysrwydd, dilysdod, dilyswch; gwystl; mach, meichiai, mechnïwr, mechnïydd, ymwystlwr; mechni, mechnïaeth; gwarant.
Joint security—cydfach, cydfechnïwr.
In thy security—tra byddech di yn ddifraw (*Eccles.* v. 7).
When they had taken security of Jason—wedi iddynt gael *neu* dderbyn sicrwydd gàn Iason (*Act.* xvii. 9).

Sedan, *s.* (o dref *Sedan*, yn Ffrainc) cadair glud, cludgadair, cadair ddwyn.
Sedan-chair=*Sedan*.

Sedate, *a.* (Ll. *sedatus*) llonydd, tawel, esmwyth, araf, digyffro, digynhwrf, arafaidd, dwysbwyll; araul.

Sedateness, *s.* llonyddwch, tawelwch, arafwch, &c.

Sedation,† *s.* (Ll. *sedatio*) llonyddiad, taweliad, esmwythâd.

Sedative, *a.* (Ff. *sedatif*, o'r Ll. *sedo*) esmwythedigol, llonyddedigol, taweledigol, esmwythol, esmwythaol, llinarol, lloddedigol.

Sedative, *s.* cyffyr esmwythedigol, &c.; esmwythor.

Sedent, *a.* (Ll. *sedens*) eisteddol, seddol; llonydd; dïegni, llegus.

Sedentaries, } *s. pl.* (Ll. *sedeo*) seddogion=dos-
Sedentaria, } barth o gorynod.

Sedentariness, *s.* eisteddogrwydd, eisteddolrwydd, eisteddoldeb, eisteddigrwydd, seddoldeb.

Sedentary, *a.* (Ll. *sedentarius*) eisteddog, eisteddol, eisteddig, eistyddiog, eisteiddiog, eisteddfawr, goreisteddog; à eisteddo lawer; à fo yn eistedd llawer; à eisteddo fynychaf; à fo yn eistedd yn ddyfal wrth ei waith; à weithio ei gelfyddyd o'i eistedd; à wneler o eistedd; llonydd, dïegni, anweithgar, llegus, marwaidd.
Sedentary life—bywyd eisteddog.
Sedentary person—eisteddwr, goreisteddog; un eisteddog, &c.

Sedge, *s.* (S. *secg*) hesgen: *pl.* hesg.
Common separate-headed sedge — hesgen ysgar.
Flea sedge — chwein-hesgen, hesgen y chwain.
Little prickly sedge—hesgen bigog leiaf; hesgen seraidd.
White sedge—hesgen benwen.
Oval spiked sedge—hesgen hirgylchaidd.
Remote sedge—hesgen anghyfagos.
Sea sedge—hesgen arfor, hesgen y tywod.
Soft brown sedge—hesgen lygliw benblydd.
Great spiked sedge — hesgen dwysenog fwyaf.
Lesser panicled sedge — hesgen rafunog leiaf.
Great panicled sedge — hesgen rafunog fwyaf.
Pendulous wood sedge—hesgen ddibynaidd y goedwig.
Green and gold sedge—hesgen euwerdd.
Yellow sedge—hesgen felen.
Oeder's sedge—hesgen Oeder.
Long-bracteated sedge—hesgen hiriain.
Tawny sedge—hesgen dywyll felen.
Loose sedge—hesgen anghysbell.
Green-ribbed sedge—hesgen ddeulasmod.
Vernal sedge—hesgen gynnar.
Round-headed sedge—hesgen bengron.
Pink-leaved sedge—hesgen benigan-ddail.
Glaucous heath sedge — hesgen oleulas wyrgamddail; hesgen lwydlas y grug.
Glaucous straight leaved sedge — hesgen oleulas sythddail.
Tufted bog sedge—swp-hesgen y fawnog.
Slender-spiked sedge—hesgen eiddil dwysenog.
Lesser common sedge — hesgen gaeaig dwysenog.
Great common sedge—hesgen braff-dwysenog.
Smooth-stalked beaked sedge—hesgen ylfinog lefn.
Short-spiked bladder sedge—hesgen chwysigenaidd fer-dwysenog.
Slender-beaked bladder sedge — hesgen chwysigenaidd ylfinfain.
Hairy sedge—hesgen flewog.
Slender-leaved sedge—hesgen feindwf.
Sedge-bed—hesglwyn, llwyn hesg.
Sedge-bird—aderyn yr hesg: *pl.* hesg-adar.

Sedged, *a.* hesgog; à wnaed o hesg.

Sedgy, *a.* hesgog, llawn hesg, llawn o hesg.

Sedilia, *s. pl.* (Ll.) maenseddau=eisteddleoedd ceryg yn mur deheuol eglwys.

Sediment, *s.* (Ff.; Ll. *sedimentum*) gwaddod, gwaelodion, llorion, llwrwg, fflês.

Sedimentary, *a.* yn cynnwys gwaddod, &c.; gwaddodawl, gwaddodawg, gwaddodlyd, llerionaidd.

Sedition, *s.* (Ll. *seditio*) terfysg, ymgodiad terfysgus, ymblaid, cythrwfl, annygymmod, ymbleidiad, bradfwriad, gwrthryfel, mydwrdd, moloch.

Seditionary, *s.* terfysgwr, terfysgydd, codwr terfysg.

Seditious, *a.* (Ll. *seditiosus*) terfysgus, terfysglyd, terfysgol, terfysgaidd, terfysgog, ymbleidgar, bradfwriadol.

Seditiousness, *s.* terfysgusrwydd, terfysglydrwydd.

Seduce, *v. a.* (Ll. *seduco*) tynu, tywys, *neu* arwain ar ddidro; tynu, tywys, *neu* arwain o'r neilltu; twyllo allan o'r ffordd; camdywys, camarwain, cildywyso; tynu ar gyfeiliorni; hudo, denu, llithio, twyllo, llathludo; didroi; somi.
He seduced her—efe a'i tynodd hi ar ddidro; efe a'i twyllodd hi; efe a'i llithiodd hi.
Easily seduced, } hydyn ar ddidro;
Easy to be seduced, } hawdd ei dynu ar ddidro; hydwyll, hyhud, hylith; hawdd ei dwyllo, ei ddenu, *neu* ei lithio.

Seducement, *s.* tyniad ar ddidro, &c.; llithiad, deniad, llathludiad, hudiad, hudoliaeth, hud, twyll, llathlud, som, siom.

Seducer, *s.* twyllwr, twyllydd, denwr, deniedydd, llithiwr, llithiedydd, llathludwr; tynwr, tynydd, *neu* dyniedydd ar ddidro; y neb a dyno ar ddidro.

Seducible, *a.* à ellir ei dynu ar ddidro, &c.; hudadwy, denadwy, llithiadwy, hylith.

Seducing, *p.* yn llithio, &c.; hudol, denol, llithiol, llithiog.

Seducing spirits — ysbrydion cyfeiliornus (1 *Tim.* iv. 1).

Seduction, *s.* (Ff.; Ll. *seductio*) tyniad ar ddidro; tyniad ar gyfeiliorn; camarweiniad, camdywysiad, didroad; llithiad, llithiant, llithiawd, hudiad, deniad, llathludiad, hudoliaeth, llathlud, hud; twylledigaeth; tynedigaeth ar ddidro.

Seductive, *a.* llithiol, hudol, llathludol, denol, llithiannol, twylledigol; camarweiniol; à dyno *neu* à dywyso ar ddidro.

Sedulity, } *s.* (Ll. *sedulitas*) diwydrwydd,
Sedulousness, } dyfalwch, dyfalrwydd, dyfal ddiwydrwydd, ystigrwydd, dichlynrwydd.

Sedulous, *a.* (Ll. *sedulus*) diwyd, dyfal, ystig, astig, eorth, diesgeulus, astud, dygn, diflin, llafurus, gofalus, dichlyn.

Sedum, *s.* (Ll. o *sedeo*) bywydog, bywlys, briweg.

See, *s.* (Ff. *siége;* Ll. *sedes*) esgobaeth, esgobawd.

Archiepiscopal see — archesgobaeth, aresgobaeth, aresgobawd.

See, *v.* gweled, canfod; edrych; mynu gweled, mynu canfod; ymweliad âg; ceinio, cenio; gofalu; dirnad; deall; dàl sylw.

To go to see one—myned i weled un; myned i ymweled âg un; ymweled âg un; gofwyo un.

He came to see me—daeth i'm gweled; daeth i'm hedrych; daeth i ymgais *neu* i ymweled â mi; daeth i edrych am danaf; efe a ymwelodd â mi.

See what he wants — edrych beth sy'n eisieu arno *neu* iddo; myn weled beth sy'n eisieu arno *neu* iddo.

See what thou doest—edrych beth à wnelech; edrych beth à wnelot.

See that all be ready—gofelwch *neu* edrychwch ar fod pob peth yn barod.

To see one home — hebrwng un adref; hebrwng un hyd yn nghartref; danfon *neu* anfon un adref.

To see to—edrych at; gofalu am; dysgwyl at.

See ye to it—edrychwch chwi.

To see to, } i'w weled; o ran golwg;
In appearance, } mewn golwg; yr olwg arno.

A gallant navy to see to—llynges wych yr olwg arni; llynges odidog ei gwedd.

A great altar to see to—allor fawr mewn golwg (*Jos.* xxii. 10); allor fawr yr olwg arni.

When he sees good—pan welo yn dda; pan welo fod yn dda; pan fyddo da yn ei olwg; pan ryngo bodd iddo.

See thou do it not—gwel na wnelych.

Not to be able to see wood for trees—bod heb fedru gweled pren gàn goed; bod heb weled digon gàn ormod; bod heb weled ei gyfraid gàn afraid; ceisio pren yn nghoed; ceisio coed yn llwyn; ceisio dwr yn afon; ceisio heli yn y môr.

See, *in.* wele! wela! nycha! enycha! wel! ycha! welwch!

Seed, *s.* (S. *sæd;* Al. *saat*) had, (*pl.* hadau); anian, rhith; hil, epil: *dim.* haden, hedyn.

A grain of seed—hedyn, haden.

To run to seed—hadu; rhedeg i had; hedeg, hodi.

Yielding, bearing, *or* producing seed—yn hadu had; yn dwyn had; hadog.

Seed-basket, } basged hau, basged had.
Seed-carrier, }

To produce seed—hadogi, hadu.

To conceive seed—planta.

Seed of a field—had maes; hauad *neu* head maes.

Seed, *v.* hadu; hau; hau â had; rhedeg i had; hedeg; hodi.

Seed-bud, *s.* had-flaguryn, had-eginyn: *pl.* had-egin.

Seed-cake, *s.* had-deisen, teisen hadau, teisen hadog, teisen felus.

Seed-coat, *s.* hadgaen, amgib had, gwisg allanol had.

Seed-corn, } *s.* hadyd, yd had.
Seed-grain, }

Seeded, *a.* hadedig; hadog; hauedig.

Seeded with stars—serog, serenog, llawn ser.

Seeder, *s.* hauwr, heuwr, hadwr.

Seed-field, *s.* had-faes, maes hadau.

Seed-lac, *s.* hadlud.

Seed-leaf, *s.* had-ddalen, had-ddeilen.

Seedling, *s.* had-blanigyn, silen, silyn, sil, had-ogyn: *pl.* hados, silod, had-blanigion.

Seed-lip, } *s.* hadlestr, llestr had, llestr hau;
Seed-lop, } cawnen.

Seed-lobe, *s.* hadgib, hadgod, hadgoden.

Seedness, † *s.* amser hau, pryd hau.

Seed-pearl, *s.* had perl; had-berlau.

Seed-plat, } *s.* hadlan, hadfa, hadle; gardd
Seed-plot, } had-blanigion.

Seedsman, *s.* hadwr, gwerthwr had, gwerthwr hadau, gwerthydd hadau.

Seed-time, *s.* pryd hau, amser hau.

Seed-vessel, *s.* hadlestr, hadbilen.

Seedy, *a.* (o *seed*) hadog, llawn had; llwm; lledlwm; truan a thlawd yr olwg arno.

Seeing, *s.* gweled, gwelad, gwelediad, gwel, golwg, trem y llygaid, edrychiad, golygiad.

Seeing is believing—à wel a gred; gweled a bair gredu.

A thing not worth seeing—peth na thâl mo'i weled; peth na thâl edrych arno.

Seeing, *p.* gàn weled, yn gweled, &c.; gân, yn gymmaint.

Seeing, } gàn, gàn fod, càn, cyd; yn
Seeing that, } gymmaint a; o herwydd.

Seeing now—gàn ddarfod yn awr.

Seeing then—o herwydd pa ham; a chàn.

Seek, *v.* (S. *secan;* Al. *sachen*) ceisio, argeisio; ymgeisio âg, ymgais âg, ymofyn am, chwilio am, chwilio; ymgeisio, ymofyn, ymorol, ymoroli; heb fedru gwybod.

To seek out—ceisio allan, chwilio allan, olrhain.

To seek one's death—ceisio, chwennych, *neu* chwennychu marwolaeth un; cynnyg at fywyd un; ceisio einioes un; cynllwyn i un.

To seek for promotion, } ymofyn *neu* ym-
To seek for preferment, } erlyn am godiad *neu* ddyrchafiad; ymgais am godiad *neu* ddyrchafiad; ceisio dyrchafiad; swyddymgais, swyddymgeisio.
To seek to one for something—gwneuthur ei arch at un am rywbeth; ceisio, erchi, *neu* ofyn rhywbeth gàn un.
To seek—heb fedru gwybod; anghydnabyddus â; heb feddu; i geisio, i ymofyn, &c.
I am to seek what to do in that matter—nis medraf wybod beth i'w wneuthur yn hyny o fater; nis gwn i beth i'w wneuthur yn hyny o fater.
He is entirely to seek about his own business—mae efe yn llwyr anghydnabyddus â'i briod les.
He has his bread to seek—nid yw efe yn meddu bara i'w fwyta; ni fedd efe fara i'w fwyta; nid oes iddo fara ond à helio.
I am to seek for that—yr wyf i ymofyn am hyny; yr wyf mewn diffyg o hyny; mae hyny yn eisieu arnaf; mae hyny yn eisieu i mi.
I am still to seek—yr wyf fi fyth heb gael, heb gyrhaedd, mewn diffyg, *neu* mewn anhysbysrwydd.
To seek to—ymgais â; ymgyrchu at.
To seek early—ceisio yn fore; bore-geisio.
To seek for enchantments—i gyrchu dewiniaeth (*Num.* xxiv. 1).
I would seek unto God—myfi a ymgynghorwn â Duw (*Iob* v. 8).

Seeker, *s.* ceisiwr, ceisydd, ceisiedydd; ymofynwr, ymgeisiwr.

Seeking, *s.* ceisiad, ymgeisiad, ymofyniad; cais, ymgais.
Great is his seeking after riches—mawr yw ei gais *neu* ei ymgais am gyfoeth.

Seek-sorrow,† *s.* ymgeisiwr â gofid.

Seel, *v. a.* (Ff. *sceller*) cau llygaid, mygydu; amrant-wnïo.

Seel,† *v. n.* (S. *sylan*) lledogwyddo, gogwyddo, lledbeio.

Seel, } † *s.* lledogwydd, gogwydd; gogwydd
Seeling, } llong gàn wynt.

Seel,† *s.* (S. *sæl*) amser, pryd, tymmor.

Seely,† *a.* (o *seel*) ffodus, llwyddianus; ffol, ynfyd; gwirion.

Seem, *v. n.* (Al. *ziemen;* Is. *zweemen*) edrych fel, ymddangos fel, dysgwyl fel; ymddangos; bod yn debyg *neu* debygol i; cymmeryd arno; bod yn ngolwg fel; bod fel; rhithio, ymrithio; gwylchu.
It seems—mae yn debyg; mae yn debygol; fe a dybygir; ef a debygir; e debygir; tebygir; ymddengys; mae yn ymddangos; fe a weddai; tebyg yw.
It seems to me—mi a debygwn; mi a dybygwn; tebyg yw genyf; mae yn debyg genyf.
If it seem good unto thee—os da genyt; os gweli yn dda.
So it seemed good in thy sight—felly y rhyngodd bodd i ti.
It seemed good to me also—minnau a welais yn dda.
Seemeth it but a small thing unto you?—ai bychan genych?
Seemeth it to you a light thing?—ai ysgafn yw yn eich golwg chwi?
So it seems—fe weddai hyny; felly y mae yn ymddangos; felly yr ymddengys; y mae yn ymddangos felly.
It would seem better—e weddai yn well; ymddangosai yn well.
He seemed to be an honest man—ymddangosodd fel gwr addwyn.
He seemeth to be a setter forth of strange gods—tebyg yw ei fod ef yn mynegu duwiau dyeithr.

Seem,† *v. a.* gweddu i.

Seemer, *s.* ymddangoswr, ymddangosiedydd; un tebyg.

Seeming, *a.* ymddangosiadol, ymddangosol; golygus; à fo mewn ymddangosiad; à fo mewn rhith.
Seeming joy—rhith llawenydd, rhithlawenydd.
A man of great seeming piety—gwr mawr ei dduwioldeb i'r golwg.
He concealed his joy with a seeming sorrow—celodd ei lawenydd dàn rith tristwch.

Seeming, *s.* ymddangosiad; golwg, golygiad; rhith, lliw; tyb.

Seemingly, *ad.* mewn ymddangosiad; yn ymddangosiadol; mewn lliw, mewn rhith; mewn golwg, i'r golwg; o ran yr olwg.
A seemingly invincible army, } llu à
An army that seemed invincible, } dybid yn anorchfygol.

Seemingness, *s.* golygusrwydd; tebygolrwydd, ymddangosiad teg.

Seemless,† *a.* anweddus, anweddaidd, annaddas, gwrthun, anhardd.

Seemlihed, } † *s.* gweddusrwydd golwg, ym-
Seemlyhed, } ddangosiad gweddus.

Seemliness, *s.* gweddusrwydd, gweddusder, gweddusdra, gweddeiddrwydd, gweddeidddra; prydferthwch, harddwch, teleidrwydd; cyfaddasrwydd.

Seemly, *a.* (o *seem;* Al. *siemlich*) gweddus, gweddaidd, gweddol; prydferth, hardd, golygus, telaid; addas, cyfaddas, cymhwys.

Seemly, *ad.* yn weddus, yn weddaidd.

Seen, *a.* (o *see*) gweledig.
The things that are seen—y pethau à welir; pethau gweledig.
That is partly seen through—gosbaith.

Seen,† *a.* medrus, celfydd.
Well seen—hyfedr.

Seer, *s.* (o *see*) gweledydd, gwelwr, gweledwr, gweladur, gwelidydd; proffwyd.

Seer-wood, *s.* (*sear* a *wood*) coed sychion.

See-saw, *s.* (o *saw* a *saw*, neu *sea* a *saw!*) siglaethau, sigl dyhoedan.

See-saw, *v. n.* chwareu siglaethau, chware sigl dyhoedan.

Seethe, *v.* (S. *seathan*) berwi.

Seether, *s.* berwydd, berwedydd.

Seg,† =*Sedge.*

Segar, *s.*=*Cigar.*

Seggar, } *s.* y rholyn o glai y gosodir priddlestri
Sagger, } teg ynddo i'w crasu.

Segment, *s.* (Ff.; Ll. *segmentum*) darn, derryn; darn o gylch *neu* gant; cylchran; darn à dorer allan.
Segment of a circle—darn o gylch neu gant; darn *neu* dafell o eithaf cylch; cylchran.

Segnitude, } *s.* (o'r Ll. *segnis*) musgrelli, mus-
Segnity, } grellni, mewyd, mewydedd, syrthni, dïogi.

Segreant, *a.* yn sefyll ar ei draed ol â'i edyn ar led.

Segregate, *v. a.* (Ll. *segrego*) dydoli, gwahanu, neilltuo; gosod ar wahan; rhoi ar ddydol; pigo allan; dosbarthu.

Segregate, *a.* dethol edig, dethol, dewisedig.

Segregation, *s.* dydoliad, gwahaniad, neilltuad; dydoledigaeth, dydoliaeth.

Seignette-salt, *s.* halen Rhosiel.

Seigneurial, *a.* (Ff.) maenorawl; mawr ei awdurdod; awdurdodol; arglwyddaidd.

Seignior, *s.* (Ff. *seigneur*; It. *signore*) arglwydd, arlwydd; meistr; arglwydd y faenor, arglwydd y cyfoeth.

Grand Seignior—unben y Tyrciaid, ymherawdwr Twrci, y Sultan.

Seigniorage, } *s.* treth à delid i'r goron am yr
Seignorage, } aur a'r arian à fathid.

Seignioral, *a.* = *Seigneurial.*

Seigniorize, *v. a.* arglwyddiaethu ar.

Seigniory, } *s.* arglwyddiaeth, arlwyddiaeth;
Seignory, } tiriogaeth; maenor; awdurdod, llywodraeth.

Sein, } *s.* (S. *segne*; Ff. *seine*) rhwyd bysgota,
Seine, } rhwyd hir; rhwyd bysg.

Seiner, *s.* pysgotwr â rhwyd, rhwyd-bysgotwr.

Seity, *s.* (Ll. *se*) rhywbeth priodol *neu* neilltuol i ddyn ei hunan; hundod.

Seizable, *a.* goresgynadwy, attafaeladwy.

Seize, } *v. a.* (Ff. *saisir*) dàl; gafaelu ar,
Seise, } gafaelu yn; cymmeryd gafael ar *neu* yn; ymafael yn; cipio; gafaelu; attafaelu, attafaela, adafaelu, adafaela; goresgyn, goresgynu; cymmeryd meddiant; cymmeryd; goddiweddyd; ceithio; rhuthro ar.

To be seized of a thing—mwynhau peth; bod yn mwynhau peth; bod mewn meddiant o beth; meddiannu peth; bod mewn mwyniant o beth.

To be seized with—cael ei ddàl gàn; cael ei feddiannu gàn; bod yn ddaliedig *neu* feddiannedig gàn.

To seize on—dàl, dala; gafaelu yn *neu* ar; ymaflyd yn; rhuthro ar.

Seizer, *s.* daliwr; cipiwr; goresgynwr, goresgynor.

Seizin, } *s.* (Ff. *saisine*) goresgyn, goresgynaeth,
Seisin, } goresgyniaeth, meddiant; cymmeriad goresgyn *neu* feddiant.

Livery and seisin, } goresgyn, goresgyn ar
Livery of seisin, } dir, estyn, ystyn, goresgynaeth, goresgyn a gafael.

To give livery and seisin—rhoi goresgyn, rhoi goresgyn ar dir, estyn tir, rhoi meddiant.

A giving livery and seisin—rhoddiad goresgyn, estyn, ystyn, rhoddiad meddiant, rhoddiad mewn meddiant.

Seizing, *s.* daliad, dalfa; gafaeliad, attafaeliad; cipiad.

Seizometer, *s.* (Gr. *seismos* a *metron*) cysgogfydr =offeryn i fesur cysgog neu ysgydwad daiargryn, &c.

Seizor, } *s.* goresgynor, goresgynwr, goresgyn-
Seisor, } ydd, cymmerwr meddiant.

Seizure, *s.* daliad, dalfa; gafaeliad, attafaeliad, adafaeliad; gafael, attafael, adafael; cipiad, cip; meddiant.

Sejant, } *a.* yn ei eistedd, eisteddol (yn arfau
Sejeant, } bonedd).

Sejoin, *v. a.* (Ll. *sejuno*) gwahanu, dadgyssylltu, dydoli.

Sejugous, *a.* (Ll. *sejugis*) chwechyfieuog; âg iddo chwech pâr o ddeilios.

Sejunction, *s.* (Ll. *sejunctio*) dadgyssylltiad, gwahaniad, neilltuad, dydoliad.

Sejungible, *a.* dadgyssylltadwy, gwahanadwy.

Seke,† *a.* = *Sick.*

Selcouth,† *a.* (S. *sel* a *couth*) anfynych, anghyffredin.

Seldom, *ad.* (S. *selden, seldon*; Al. *selten*) yn anfynych; nid yn fynych; anfynych, nid mynych; yn anaml.

This is seldom seen in our days—yn anfynych, nid mynych, *neu* nid yn fynych y gwelir hyn yn ein dyddiau ni.

I shall be seldom from home—anfynych, nid mynych, *neu* nid yn fynych y byddaf fi oddi cartref.

I shall be but seldom from home—anfynych y byddaf fi oddi cartref, &c.

Very seldom—weithiau iawn, anfynych iawn, yn anfynych iawn.

Seldom or never—weithiau iawn neu byth; yn anfynych nac un amser.

Seldom, *a.* anfynych; prin; anghyffredin.

Seldomness, *s.* anfynychder; anghyffredinrwydd.

Seld-shown,† *a.* (S. *seld*, a *shown*) à ddangosir yn anfynych.

Select, *v. a.* (Ll. *selectus*) dethol, dewis, ethol, ethol; dewis, pigo, *neu* dynu allan y goreuon; tynu y goreu o fysg ereill; tynu y pigion; gorddethol.

Select, *a.* dewisol, dethol, detholedig, dewisedig, dewis, dewisionol, dewisig.

Very select—gorddethol, gorddewisol.

Select men—gwŷr dewisol, pigion gwŷr.

Saul's select band—dewis fyddin Saul.

Select things, } detholion, pigion, de-
Things selected, } wision, goreuon, detholedigion, dewisolion.

Selected, *a.* dewisedig, detholedig, dethol.

Selection, *s.* (Ll. *selectio*) dewisiad, detholiad, detholedigaeth; etholiad o fysg ereill: *pl.* detholion, dewision, pigion, detholedigion, dewisolion.

Selective, *a.* detholiadol, detholedigol.

Selectman, *s.* gwr detholedig, dewisog (yn Lloegr Newydd).

Selectness, *s.* dewisoldeb, dewisolrwydd, detholdeb.

Selector, *s.* (Ll.) detholwr, detholydd, dewiswr, dewisydd.

Selenic, *a.* (o *selenium*) lloerufelig.

Selenite, *s.* (Gr. *selênitês*) lloerfaen, crislyfaen.

Selenitic, } *a.* lloerfeinin, lloerfeinig.
Selenitical, }

Selenium, *s.* (o'r Gr. *selênê*) lloerufeliar.

Selenographic, } *a.* lloerofyddol, lloeryddol.
Selenographical, }

Selenography, *s.* (Gr. *selênê* a *graphô*) lloerofyddiaeth, lloeryddiaeth, darluniad o'r lleuad.

Self, *a.* (S. *self, sylf*; D. *selv*; Al. *selbst*) hun, hunan; ym-: *pl.* hunain, hun.

Self (used with the pronouns)—hun, hunan.

Self (in composition)—hun-, hunan-; ym-.

By my own self—genyf fi fy hun; genyf fi fy hunan.

One's self—un ei hun; un ei hunan.

By one's self—gàn un ei hun; wrtho ei hun; ar ei ben ei hun; yn unig.

To show one's self—ymddangos; dangos ei hun.

To lift up one's self—ymddyrchafu, ymddyrchu, ymgodi, &c.
To please one's self—ymfoddloni; boddloni ei hun.
Beside one's self—gorphwyllog, gorphwyllus, gorphwyllig, gwallgofus, gwallgof, ynfyd; allan o'i bwyll *neu* ei gof; lledfrydig.

Self, *s.* hunan, hun; hunanoldeb.
Self do, self have—os da y gwnei, da y cei; os da a wnei, da a gei.

Self,† *a.* yr un, ei hun.

Self-affairs, *s. pl.* hunan-bethau; pethau un ei hun.

Self-apparent, *a.* amlwg *neu* eglur o hono ei hun; hunan-eglur; ymddrychiol.

Self-applause, *s.* hunanfawl, hunanfoledd, hunfawl, hunfoledd, ymfoledd.

Self-command, *s.* llywodraeth *neu* reolaeth ar un ei hun; hunan-lywodraeth.

Self-conceit, *s.* hunandyb; gormodd gred *neu* ymddiried ynddo ei hun; tyb da *neu* ry dda am dano ei hun; hunanoldeb.

Self-conceited, *a.* hunandybus, hunandybiog, hunan-dybiol; à fo *neu* y sydd â thyb da am dano ei hun, da, mawr, *neu* uchel ei dyb am dano ei hun; llawn o hono ei hun; llawn o'i dyb ei hun; llawn o dyb da am dano ei hun; llawn hunandyb; mawr, da, *neu* ddoeth yn ei dyb *neu* yn ei olwg ei hun; hunan-ddoeth; cymmyreddus; coeg.

Self-conceitedness, *s.* hunandybiogrwydd, hunandybusrwydd, hunandybioldeb; hunandyb.

Self-condemnation, *s.* hunanfarn, hunan-ddyfarniad, hunan-farnedigaeth, hunan-gollfarn, collfarniad un ei hun.

Self-condemned, *a.* hunanfarnedig, hunanddyfarnedig, hunan-gollfarnedig; euog yn ei fynwes *neu* ei gydwybod ei hun.
Being self-condemned—gân fod yn ei gollfarnu ei hunan.

Self-confidence, *s.* hunan-hyder, hyder ynddo ei hun.

Self-confident, } *a.* hyderus ynddo *neu* o hono
Self-confiding, } ei hun; hunan hyderus; yn hyderu arno ei hun; ymhyderus.

Self-contradiction, *s.* hunan-wrtheb, hunan-wrthebiad; gwrthddywediad.

Self-deceit, *s.* hunandwyll, hundwyll.

Self-deception, *s.* hunandwyll, hundwyll.

Self-defence, *s.* hun-ddiffyniad, hunan-amddiffyn, hunan-ddiffyn, ymddiffyn, ymddiffyniad, ymddiffer, ymddiffwyn.

Self-delusion, *s.* hunandwyll, hundwyll, hunanhud.

Self-denial, *s.* hunan-ymwadiad, hunymwad, ymwadiad âg un ei hun, hunanwadiad, hunymwadiad, ymwad, ymwadiad, dymwadiad.

Self-ends, *s. pl.* hunan-ddybenion.

Self-esteem, *s.* hunandyb; tyb da am dano ei hun; cymmyredd, balchder.

Self-evident, *a.* amlwg *neu* eglur o hono ei hun; hunandystiol, hundystiol, hundystiog; dïymwad.

Self-examination, *s.* hunan-holiad, ymholiad.

Self-existence, *s.* hunanfod, hunhanfod, hunanfodoldeb.

Self-existent, *a.* hunanfodol, hunhanfodol; yn bod *neu* yn hanfod o hono ei hun.
The Self-existent—yr Hunanfodol, y Dwyf.

Self-faced, *a.* hunan-weddog.

Self-heal, *s.* meddyges las, craith unnos.

Self-interest, *s.* hunanles, hunanfudd; lles neu fudd un ei hun; priod elw; hunan-ddybea.

Self-interested, *a.* à fo â'i fryd ar ei les ei hun; à fo â'i fryd ar ei briod elw; hunanfuddiog, hunan-ddybenog, hunan-ddybennus, hunanddybenol; hunanlesog, hunanlesol.

Selfish, *a.* hunanol, hunanus, hunanaidd, hunol; hungar; à fo *neu* y sydd yn gwbl am ei les *neu* ei elw ei hun.

Selfishness, *s.* hunanoldeb, hunanolrwydd, hunaneiddrwydd, hunanoldeb, hunolrwydd, hunangarwch, hun-garwch, hunanedd, hunanaeth.

Selfless, *a.* anhunanol, dihunan.

Self-love, *s.* hunan-gariad, hunanserch, hungariad, hunserch, priod serch; serch neu gariad ar un ei hun.

Self-loving, *a.* hunan-gar, hun-gar.

Self-murder, *s.* hunanladdiad, hunladdiad, hunan-ddïenyddiad, hunanladd.

Self-murderer, *s.* hunan-leiddiad, hunleiddiad, hunan ddïenyddwr.

Selfness,† *s.* hunanoldeb; hunanserch.

Self-possession, *s.* hunan-feddiant; meddiant o hono ei hun; meistrolaeth arno ei hun.

Self-praise, *s.* hunan-glod, hunanfawl; ymffrost.

Self-preservation, *s.* hunan-gadwraeth, hungadw, ymgadwraeth, ymgadwad, cadwraeth un ei hun.

Self-respect, *s.* hunanbarch, parch iddo ei hun.

Self-righteous, *a.* hunan-gyfiawn.

Self-righteousness, *s.* hunan gyfiawnder.

Self-same, *a.* un, yr un; yr un a'r unrhyw.
The self-same man—yr un gwr.
That self-same man—hwnw ei hun; hwnw ac nid arall.
That self-same woman—hòno ei hun; hòno ac nid arall.

Self-seeking, *a.* hunan-gais, hunan-geisiol, hungais.

Self-sufficiency, *s.* hunan-ddigonedd, hunanddigonoldeb, hunan-ddigonolrwydd, hunddigonedd.

Self-sufficient, *a.* hunan-ddigonol, hun-ddigonol.

Self taught, *a.* hunanddysgedig, hunddysgol, à ddysgodd ei hun.

Self-will, *s.* hunanfodd, hunfodd, hunan-fyn, gwyllys un ei hun, hunan-wyllys, hunanfympwy; cyndynrwydd, ystyfnigrwydd, anhydynrwydd.
In their self-will—o'u gwirfodd (Gen. xlix. 6).

Self-willed, *a.* hunan-foddog, hun-foddog, hunan-foddgar, hunfoddgar, hunan-fyn; cyndyn, ystyfnig, anhydyn, anhyblyg; à fyno ei ewyllys ei hun yn mhob peth.

Self-wise, *a.* doeth yn ei fryd *neu* ei dyb ei hun; hunan-ddoeth.

Selinum, *s.* (Ll.; Gr. *selinon*) llaethberllys, perllys llaethog.

Selion, *s.* grŵn, trum, cefn o dir.

Sell,† *s.* (Pf. *selle;* Ll. *sella*) cyfrwy; gorsedd.

Sell, *s.*=*Sill.*

Sell, *v.* (S. *selan*) gwerthu; arwerthu; bod yn gwerthu; bod ar werth.
To buy and sell—prynu a gwerthu; marchnata.
That sells well *or* readily—hywerth.
Hard to sell, } anhywerth.
Hard to be sold, }
To sell one's self—ymwerthu.
To sell often—dywerthu, mynych werthu.

Sellander, *s.* crachen sech ar egwyd ceffyl; crachen egwyd, egwyd-grachen.
Seller, *s.* gwerthwr, gwerthydd, gwerthiedydd; arwerthwr: *f.* gwerthwraig, gwerthyddes.
Selvagee, } *s.* math o raff hyblyg wedi ei ban-
Selvedge, } cawio â phyglin.
Selvedge, } *s.* (Is. *self-kant;* Al. *sahl-leiste*)
Selvage, } ymyl, ymylwe, amwe, eirionyn, amaerwy, ymylgylch; tyfyn, tŷn.
Selvedged, } *a.* ymylog, eirionynog, amweog;
Selvaged, } âg ymylwe iddo, &c.
Selves, *pr. pl.* (o *self*) hunain, hun.
Semaphore, *s.* (Gr. *sêma* a *pherô*) brysfynag, pellfynag, pellebyr, brysebyr.
Sematology, *s.* (Gr. *sêma* a *logos*) arwyddoniaeth.
Semblable, } † *a.* (Ff.) tebyg, tebygol, cyffelyb,
Semblant, } hafal, unwedd.
Semblance, *s.* (Ff.) tebygrwydd, tebygolrwydd, tebygoldeb, cyffelybrwydd, cynhebygrwydd, ymddangosiad, golwg; ymrith, cyfrith, rhith, eiliw, eilun, deliw, delwedd, darymrith, tebed; bath, llun, sut; efelwch.
The semblance of virtue—rhith, eilun, eiliw, *neu* gyfrith rhinwedd.
Semblant,† *s.* ymddangosiad, golwg; llun, delw, eilun, delwedd, rhith, cyfrith; ffugr; tebygrwydd, cyffelybrwydd.
Semblative, *a.* tebyg, cyffelyb, hafal; gweddus, addas, cymhwys.
Semble,† *v. a.* (Ff. *sembler*) tebygu, efelychu, dynwared.
Seme, *a.* (Ff.) heuedig (yn arfau bonedd).
Semeiological, *a.* perthynol i arwyddion clefydau.
Semeiotic, *a.* perthynol i arwyddion clwyf *neu* glefyd.
Semeiotics, } *s.* (Gr. *semeion* a *logos*) clwyf-
Semeiology, } arwyddeg, athrawiaeth arwyddion clefydau.
Semen, *s.* (Ll.) had; rhith.
Semester, *s.* (Ll. *semestris*) ysbaid 6 mis.
Semi, *s.* (Ll.; Gr. *hêmi*) hanner; go-, lled-: arferedig mewn cyfansoddiad.
Semiannual, *a.* hanner-blyneddol, bob hanner blwyddyn.
Semiannular, *a.* hannergylchol, hannergylchig, hannergrwn, gogylchol.
Semibræve, *s.* gofanig, hanner hirnod, banig penfoel.
Semicircle, *s.* hanner cylch; hannergylch.
Semicircled, } *a.* hannergylchol, hannergylch-
Semicircular, } og, hannergrwn, hanner crwn; ar wedd hanner cylch.
Semicolon, *s.* (*semi* a *colon*) rhagwahannod, rhagwahanai, gwahannod, hanner dryll ymadrodd=(;).
Semicolumn, *s.* hanner colofn.
Semicolumnar, *a.* hanner-golofnaidd, hannergolofnog.
Semidiameter, *s.* hanner tryfesur.
Semidiaphaneity, *s.* hanner tryloewder, godryloewder, lledglaerder.
Semifloret, } *s.* gofiodeuyn, lledfiodyn, go-
Semifloscule, } fiodyn.
Semifluid, *a.* lledhylif, gohylif, lledlifol.
Semiformed, *a.* lledluniog, lledffurfiog; â fo iddo hanner llun.
Semilunar, } *a.* (Ll. *semi* a *luna;* Ff. *semi-*
Semilunary, } *lunaire*) ar wedd hanner lleuad; fel hanner lloer; hannerlloeraidd; hannergrwn.
Semi-minim, *s.* corfanig.
Seminal, *a.* (Ll. *seminalis*) hadol; perthynol i had; gwreiddiol, dechreuol, egwyddorol.
Seminal vessels—llestri yr had, hadlestri.
Seminal, *s.* hadoliaeth.
Seminality, *s.* hadoldeb, hadolrwydd, hadoledd.
Seminarist, *s.* offeiriad o'r fagfa babaidd; offeiriad pabaidd â addysgwyd mewn athrofa dramor.
Seminarize,† *v. a.* hau, planu, hadu.
Seminary, *s.* (Ll. *seminarium*) cymhlanfa, magfa, meithrinfa, gardd fagu; athrofa, addysgfa, dysgeidfa, magfa ysgoleigion; hadfa, hadle; hadoldeb.
Seminary priest=*Seminarist.*
Seminary, *a.* hadol, eiddo had.
Seminate, *v. a.* (Ll. *semino*) hau, heu; taenu, gwasgaru;† cenedlu.
Semination, *s.* (Ll. *seminatio*) hauad, heuad, head; hadiad.
Semined,† *a.* hadog.
Seminiferous, *a.* (Ll. *semen* a *fero*) had-ddwyn; hadedigol, hadogol.
Seminific, } *a.* (Ll. *semen* a *facio*) had-ddwyn,
Seminifical, } hadogol, hadedigol, hadbarol.
Seminification, *s.* cynnyrchiad o'r had.
Semiological, *a.* perthynol i arwyddion clefydau.
Semiology, *s.* (Gr. *sêmeion* a *logos*) clwyfarwyddeg, athrawiaeth arwyddion clefydau.
Semipellucid, *a.* hanner gloew, lledloew, lledglaer, godryloew.
Semiquaver, *s.* gogrychyn, gogrychnod, hanner crychnod, hanner crychyn.
Semitone, *s.* (*semi* a *tone*) hanner tôn, hannertôn, hanner sain, hannersain; lledsain.
Semitonic, *a.* hannertonawl, hannerseiniol.
Semivocal, *a.* golafar, golafarog, hanner llafar.
Semivowel, *s.* golafarai, golafarog, golafariad, hanner llafarai, hanner llafariad: *pl.* golafariaid, golafarogion.
Semones, *s. pl.* (Ll.) godduwiau, hanner duwiau.
Sempervirent, *a.* (Ll. *semper* a *virens*) bythwyrdd, gwastadwyrdd, bytholwyrdd, bythlas, bythddeiliog; gwyrdd *neu* las bob amser.
Sempervivum, *s.* (Ll.) bythfyw, byddarllys, cyfagwy, dilosg, llysiau pen tai, llysiau y gwaew.
Sempiternal, *a.* (Ll. *sempiternus*) diddiwedd, diderfyn, didranc; â dechreu heb ddiwedd iddo; tragwyddol, tragwyddol, bythol.
Sempiternity, *s.* tragwyddoldeb, tragwyddolrwydd, bytholdeb, bytholrwydd.
Semster, *s.*=*Seamster.*
Semstress, *s.* (S. *seamestre*)=*Seamstress.*
Senary, *a.* (Ll. *senarius*) chwechol; yn cynnwys chwech.
Senate, *s.* (Ll. *senatus*) senedd; prif gynghor.
Senate-house, *s.* senedd-dy, seneddfa, seneddlys; ty cynghor.
Senator, *s.* (Ll.) seneddwr; henefydd, henuriad, henadur.
Senatorial, } *a.* seneddol, eiddo senedd; eiddo
Senatorian, } seneddwr, henefyddol, henadurol; perthynol i seneddwr *neu* seneddwyr.
Senatorship, *s.* seneddwriaeth; swydd, gradd, *neu* urddas seneddwr.
Send, *v.* (S. *sendan;* Al. *senden*) anfon, danfon; gyru; hebrwng, hebryngu; rhoddi; bwrw; dwyn; peri; gollwng; madu.
To send back—anfon yn ol; troi yn ol.

To send before—rhaganfon; anfon o'r blaen.
To send for—anfon am, danfon am, galw am, gyru am; cyrchu; gyru i gyrchu; gwahodd; galw at un.
To send forth—anfon, danfon, gyru, *neu* fwrw allan.
To send forth a smell—sawyro, sawrio, bwrw arogl, arogli, gwyntio.
To send forth shine, } dysgleirio, dys-
To send forth splendour, } gleinio.
To send to exile—alltudio, alltudo, deol, aethwladu, allwladu; gyru o'r wlad.
To send out—anfon, danfon, gyru, *neu* fwrw allan; cyfodi.
To send speedily—anfon *neu* yru ar frys; prysuro.
To send rain—rhoddi *neu* anfon gwlaw; gwlawio.
To send word—anfon at, gyru at, ysgrifenu at; hysbysu; mynegu; rhybuddio.
If God send life—os Duw a rydd einioes; os rhydd Duw einioes; os byw fyddaf; os byddaf byw.
God send he be well—Duw a wnel ei fod ef yn iach.
God send he live—Duw a wnel iddo fyw; Duw a wnel mai byw fyddo.

Sendal,† *s.* (Ysp. *cendal*) sindal.

Sender, *s.* (o *send*) anfonwr, anfonydd, danfonwr, &c.

Senecio, *s.* (Ll.) greulys, penfelen, carnedd.

Senescence, *s.* (Ll. *senesco*) heneiddiad, henad; heneiddrwydd, heneidd-dra, henedd, adfeiliad.

Seneschal, *s.* (Ff. *sénéchal;* Al. *seneschall*) senyllt, dystain, goruchwyliwr, arolygwr.

Sengreen, *s.*=*Houseleek.*

Senile, *a.* (Ll. *senilis*) perthynol i henaint; eiddo henaint; perthynol i henddyn; henaidd, hen, henain, henddynaidd, oedranus.

Senility, *s.* henaint.

Senior, *a.* (Ll.) hŷn, hynach, henach; hynaf (o ddau), henaf (o ddau).
John Griffith, senior—Ioan Gruffydd hynaf, Ioan Gruffydd yr hynaf, Ioan ab Gruffydd yr hynaf.

Senior, *s.* un hŷn, un henach; un hynaf; hynefydd, hynafiad.
He is my senior—y mae efe yn hŷn na myfi.
I have five seniors—y mae genyf bump hŷn na myfi.
My seniors—rhai hŷn na myfi; fy hynefyddion.

Seniority, *s.* hynaint, hŷn oedran, hynafedd, hynefedd, henefedd, henefyddiaeth, hynafiaeth; henyddiaeth.

Senna, *s.* (Pers. ac Ar. *sana*) dail meddygol.

Se'nnight, *s.* (talfyriad o *sevennight*) wythnos.
This day se'nnight—wythnos i heddyw.

Sennit, *s.* (*seven* a *knit*) seithbleth.

Senocular, *a.* (Ll. *seni* ac *oculus*) chwellygeidiog; â chwech llygad iddo.

Sensate, } *a.* (o *sense*) à ddirnedir gàn y syn-
Sensated, } wyrau; synio, synig.

Sensation, *s.* (Ff. o'r Ll. *sensus, sentio*) syniad, synnant, ymsyniad; synedigaeth, synedigaeth; teimlad, teimlawd, teimliant; ymsynwyriad; syndod, synder, syndra, syndeb; cyffroad, cyffro.

Sense, *s.* (Ff. *sens;* Ll. *sensus*) synwyr; teimlad, syniad, ymsyniad; deall, pwyll; rheswm; barn, meddwl, tyb; ystyr; arwyddocâd; llafanad; ystyriaeth; ymglywed.
The senses—y synwyrau.
The five senses—y pum synwyr.
The five natural senses—y pum synwyr naturiol=y clyw, y gweled, yr arogliad, y chwaethiad, a'r teimlad.
Common sense—synwyr cyffredin; synwyr pen; synwyr naturiol.
Sharp sense, } pwyll certh, synwyr cyflym,
Quick sense, } synwyr craff, synwyr llym.
Keen sense, }
He has not common sense—nid oes iddo *neu* ganddo synwyr cyffredin; nid oes ganddo *neu* iddo synwyr naturiol.
In its right sense—yn ei iawn bwyll; yn ei synwyrau.
To lose one's senses—gwallgofi; colli ei synwyrau; colli arno ei hun; gorphwyllogi; ymddyrysu.
Out of one's senses—allan o'i bwyll; allan o'i synwyrau; gorphwyllog, gorphwyllig, gwallgofus, anmhwyllog.
In one sense—mewn un ystyr.
In every sense of the word—yn mhob ystyr i'r gair; yn mhob ystyr o'r gair.
Of the same sense and meaning—cyfystyr, un-ystyr, unbwyll, un-synwyr.
The sense of the Lord's Prayer—pwyll y pader; ystyr y pader.
Of a large sense, } o ystyr helaeth;
Of an extensive sense, } âg iddo ystyr helaeth; a'r y mae iddo ystyr helaeth; ystyrbell; ystyrfawr.
Of profound sense—synwyrbell, ystyrbell, ystyrfawr; dwys ei ystyr.
To bring one into his senses—dwyn un i'w iawn bwyll; dysbwyllo un; dwyn un ato ei hun.
Deep sense—dwys ymsyniad, ystyriaeth ddwys, dofn ystyriaeth, ystyriaeth ddofn; dwys ac iawn ymsyniad; ymdeimlad dwys.
Talk without sense—ymddyddan disynwyr; ffol eiriau ffiloreg.

Senseful,† *a.* rhesymol, synwyrol.

Senseless, *a.* disynwyr, ansynwyrol, ansynwyrus; diddeall; dideimlad, annheimladwy; anhysyn; afresymol; ffol, ynfyd, dibwyll, hurt, penbwl; anwybodus.

Senselessness, *s.* ansynwyredd, ansynwyrolaeth, disynwyredd; annheimladrwydd; ffolineb, hurtrwydd, ynfydrwydd, penbyledd.

Sensibility, *s.* (o *sensible*) teimladrwydd, teimladedd, hydeimledd, teimladwyedd; ymdeimlgarwch; bywiogrwydd teimlad, tynerwch, tynerwch teimlad; teimlad; synieldeb, synioldeb.

Sensible, *a.* (Ff. ac Ysp.) teimladwy, teimladol, hydeiml; bywiog *neu* dyner ei deimlad; â fedr deimlo; tyner, teimlgar, ymdeimlgar; syniadwy, hysyn, synladol, ymsyniol, hybwyll, synïol; synwyrol, synwyrus, synwyrgall, synwyraidd, deallus, gwybodus, gwybodol; ystyrgar, ystyriol; call; doeth-gall; syn; tost, poenus.
A sensible person—dyn synwyrol; dyn call.
A sensible discourse—ymadrodd synwyrol.
A sensible part—màn tost, màn dost, clwyf.

I shall take him in the most sensible part — mi a'i tarawaf ar ei glwyf.

To be sensible—gwybod; synio, synied, ymsynied.

I am sensible I have done amiss—mi a ŵn wneuthur o honof ar fai; yr wyf yn cydnabod wneuthur o honof ar fai.

To be sensible of—ymwybod â, ymdeimlo â, ymglywed â, ymsynied â; bod yn deimladwy o; bod â theimlad o.

He is sensible of pleasure and pain—efe a ŵyr oddi wrth ddywenydd ac oddi wrth gnoëydd; efe a ŵyr oddi wrth hyfrydwch a dolur; gŵyr beth yw pleser a gofid; gŵyr beth yw poen a hyfrydwch.

He is sensible of it—efe a ŵyr oddi wrtho; y mae yn ystyriol o hono.

Sensibly, *ad.* yn deimladwy, yn hydeiml; yn synwyrol, &c.

Sensibleness, *s.* teimladrwydd, teimladedd, hydeimledd, teimlgarwch; tynerwch *neu* fywiogrwydd teimlad; tynerwch; synwyroldeb, synwyrolder, synwyrolrwydd, synwyrusrwydd, synwyroledd; synwyrdeb, bybwylledd, synioldeb, gwybodusrwydd, callineb.

Sensiferous, } *a.* (Ll. *sensifer*) à bair deimlad,
Sensific, } &c.

Sensitive, *a.* (Ff. *sensitif*) teimladol; a'r y mae teimlad, syniad, *neu* syniant ganddo; syniadol, syniedigol, synedigol, syniannol; byw.

The sensitive plant—y planigyn byw.

Sensitiveness, *s.* teimladoldeb; syniadoldeb, syniannoldeb. ¦faol.

Sensorial, *a.* perthynol i'r synwyrfa; synwyr-
Sensorium, } *s.* (o'r Ll. *sensus*) synwyrfa, teimlfa,
Sensory, } ymdeimlfa.

Sensual, *a.* (Ff. *sensuel;* o'r Ll. *sensus*) anianol; cnawdol, cnawdolfryd, cnawdolfrydig; à ymroddo i'w syniadau cnawdol; à ymroddo i syniad y cnawd; à ymroddo i chwantau y cnawd; à ymroddo i ddifyrwch a mwythau; à ddylyno ei drachwant ei hun; à ymroddo i drythyllwch; anllad, trythyll, cnawdwyllt; aflan, serth; anifeilaidd; perthynol i'r synwyrau.

Sensual pleasures—difyrwch cnawdol, pleserau cnawdol.

Sensual appetites—chwantau cnawdol, chwantau y cnawd.

Sensualism, *s.* synwyroliaeth, syniolaeth.

Sensualist, *s.* ymroddwr i ddifyrwch anianol, &c.; un anianol, &c.; cnawdol-ddyn, anianddyn, anianwas, anlladwr, trythyllwr.

Sensuality, } *s.* cnawdolrwydd; ymroddiad i
Sensualness, } ddifyrwch y cnawd; cnawdolfrydedd; penrhyddni.

Sensualization, *s.* cnawdoliad; periad yn gnawdol.

Sensualize, *v. a.* cnawdoli; peri yn gnawdol; peri *neu* ddwyn i ymroddi i syniadau *neu* chwantau y cnawd; anianoli.

Sensuous, *a.* perthynol i'r synwyrau; teimladol, teimladwy; anianol; syniadol.

Sentence, *s.* (Ff.; Ll. *sententia*) barn, dedfryd, dedryd, brawd, rheithfarn; moesair, doethair, gair godidog, arwireb, gwireb, direb; synwyreg, synwyreb, synwyrwers, synwyr; ymadrodd, brawddeg, broddeg, brawdd, ameg, gwers.

A wise sentence—doethair, dïareb.

Wise sentences — doetheiriau, geiriau doethion; chwedlau y doethion.

A divine sentence—ymadrodd Duw, ymadrodd dwyfol.

Hard sentences—damegion; ymadroddion celyd, anhawdd, dyrys, *neu* astrus.

Dark sentences — damegion, adamegion, grymegion, dychymygion; ymadroddion tywyll; ymadroddion anhawdd eu deall.

To give sentence — barnu, rhoi barn, traethu barn, dyfarnu.

To pass sentence, } rhoi barn, rhoi
To pronounce sentence, } brawd; dadgan barn, cyhoeddi barn, traethu barn.

To reverse a sentence—ymchwelyd brawd, ymchwelyd barn.

Sentence, *v. a.* barnu, dedfrydu, rhoi barn ar, dyfarnu.

To sentence one to death—bwrw *neu* farnu un i farwolaeth; dedfrydu un i farwolaeth.

Sentencer, *s.* dedfrydwr, barnwr, barnydd, traethwr barn.

Sentential, *a.* brawddegol, synwyregol, synwyrebog.

Sententious, *a.* doetheiriog, moeseiriog, synwyrwersog, synwyrgar, synwyrlawn, synwyrfawr, direbol, gwersog, byreiriog, geirfyr, llawn synwyrwersi, aml ei synwyrwersi, llawn ymadroddion defnyddfawr, llawn ymadroddion synwyrddoeth.

Sententiousness, *s.* doetheiriogrwydd, moeseiriogrwydd, gwersogrwydd, byreiriogrwydd, geirfyrder, synwyrgarwch.

Sentient, *a.* (Ll. *sentiens*) dirnadol, synhol, ymsyniol, yn canfod, à genfydd, canfyddol, syniedigol.

Sentient, *s.* un à synio, &c.; dirnadwr, canfyddwr.

Sentiment, *s.* (Ff.; o'r Ll. *sentio*) tyb, barn; syniad, syniant; meddwl; tueddiad; doethair, ymadrodd byr, ameg, synwyrwers; synwyrwers ergydlem, synwyrwers lem ei hergyd; synwyr, ystyr, pwyll; teimlad; ymsyniad; cibli; synwyrair; mympwy; ffugdeimlad.

Sentimental, *a.* synwyrol, synwyrog, synwyrlawn, syniannus, syniannol, ystyriol, dwysgall; llawn syniadau *neu* adfyrion priodol; myfyrgar, meddylgar, ystyriol.

Sentimentalism, *s.* syniannaeth, syniannoliaeth, coeth deimladrwydd.

Sentimentalist, *s.* syniannwr, syniannydd, syniannolwr.

Sentimentality, *s.* syniolder, syniannoldeb, syniannolrwydd, syniannusrwydd; ffug-deimladrwydd.

Sentimentalize, *v. n.* syniannu, syniannuso; cymmeryd arno fod yn dra theimladwy.

Sentinel, *s.* (Ff. *sentinelle*) gwyliedydd, gwyliadur, gwyliwr, gwyliadwr, gwyliawdr; milwr ar yr wylfa.

Sentry, *s.* (o *sentinel*) gwyliedydd, &c.; gwylfa, gwyliadwriaeth, gwarchodfa.

To stand sentry—gwylio; sefyll yn gwylio; cadw gwyliadwriaeth; bod ar yr wylfa; gwarchod.

Sentry-box, *s.* penty gwyliwr, gwyldy, gwylfan, gwylgell.

Senza, *prep.* (It.) heb.

Sepahi, *s.*=*Sepoy.*

Sepal, *s.* (o'r Ll. *sepio*) cibran; rhan o gib *neu* amlen blodau.

Sepaloid, *a.* cibranaidd; tebyg i gibran.

Separability, } *s.* ansawdd gwahanadwy,
Separableness, } dydoladdwy, *neu* ysgaradwy peth; bod o beth yn wahanadwy; hyranedd,
Separable, *a.* (Ff.; Ll. *separabilis*) gwahanadwy, dydoladwy, ysgaradwy, neilltuadwy, rhanadwy; à ellir ei wahanu, &c.; hyran.
Separate, *v.* (Ll. *separo*) gwahanu, dydoli, ysgaru, esgaru, neilltuo, parthu, rhanu, gwahanoli, ysgar, esgar, dadgyssylltu; athrywyn, ethrywyn; ymwahanu, ymddydoli, ymneilltuo, ymranu; gwasgaru; ymwasgaru.
To separate one's self, } ymwahanu, ym-
To separate, } ddydoli, ymneilltuo, ymranu; neilltuo ei hun.
To separate man and wife—ysgaru, ysgar, esgar, *neu* ysgar gwr a gwraig.
To separate persons fighting—trewyn, trewynu, trywyn, trywynu, trywynio, *neu* athrywyn rhai yn ymladd.
Not to be separated=*Inseparable.*
Separate, *a.* (Ll. *separatus*) gwahanedig, dydoledig, neilltuedig, gwahan; digyssylltt; gwahanredol.
Separately, *ad.* yn wahanedig, &c.; ar wahan, ar wahân, ar ddydol, ar neilltu; bob un o'r neilltu.
Separateness, *s.* gwahanrwydd, gwahanedigrwydd; gwahanedolrwydd.
Separatical, *a.* ymranol, esgarol, gwahaniadol; perthynol i ymraniad crefyddol.
Separation, *s.* (Ff.; Ll. *separatio*) gwahaniad, dydoliad, dydoliant, ysgariad, esgariad, neilltuad, parthiad, dadgyssylltiad, gohaniad; gwahaniaeth, ysgariaeth, dydoliaeth, neilltuaeth; gwahanedigaeth, ysgaredigaeth, dydoledigaeth, neilltuedigneth; ymneilltuad, ymneilltuaeth; ysgar, esgar, esgaredd; dead, deawd, deaeth, ysbarth, ysgardde; deoliad, deolawd.
Separation of one's self—ymwahaniad, ymneilltuad, ymneilltuaeth.
Mutual separation — ymwahaniad, ymwahaniaeth, &c.
Separation veil—gwahanlen, llen wahan.
Separatism, *s.* ymddydoliaeth, ymwahaniaeth, ymneilltuaeth.
Separatist, *s.* ymwahanwr, ymwahanydd, ymddydolwr, ymwahaniedydd, esgareddwr, ymneilltüwr.
Separator, *s.* gwahanwr, gwahanydd, gwahaniedydd, dydolwr, dydoliedydd.
Separatory, *a.* gwahanedigol.
Separatory, *s.* gwahanor, gwahaniedydd=math o lestr fferyll, a math ar offeryn llawfeddyg.
Sepawn, }
Sepon, } *s.* uwd yd yr India.
Sepia, *s.* (Gr.) yr ystifflog.
Sepilible, *a.* (Ll. *sepelibilis*) claddadwy, hygladd.
Sepiment, *s.* (Ll. *sepimentum*) cae, gwrych, gwydding, clawdd.
Sepium, *s.* (Ll.) bron alarch, asgwrn yr ystifflog.
Sepose,† *v. a.* (Ll. *sepono*) neilltuo, neilltuoli, dydoli.
Seposition,† *s.* neilltuad, dydoliad, gwahaniad.
Seps, *s.* (Ll.) sarff-lostrwy.
Sept, *s.* (Ll. pro*sapia*) gwehelyth, gwelygordd, llwyth, ciwdod, cystlynan, cenedl, ach, hil, epil, pynas.
Septa, *s. pl.* (Ll.) medfuriau, canolfidiau.
Septangular, *a.* (Ll. *septangulus*) seithonglog, seithongl.
September, *s.* (Ll.) Medi, mis Medi=y 9fed mis.
Septembrists, } *s. pl.* y Mediwyr=awdwyr yr
Septembrizers, } erchyll gyflafan à ddygwyddodd yn Paris ar yr ail o Fedi, 1792.
Septempartite, *a.* (Ll. *septem* a *partior*) seithranol, seithranog, seithran.
Septemviri, *s. pl.* (Ll.) seithwriaid, seithwr.
Septemvirate, *s.* seithwriaeth.
Septenary, *a.* (Ll. *septenarius*) seithol; yn cynnwys saith.
Septenary, *s.* y rhif saith.
Septennial, *a.* (Ll. *septennis*) seithmlwydd, seithflwyddol, seithmlwyddol, seithflyneddol; à barbao saith mlynedd; bob saith mlynedd.
Septennially, *ad.* unwaith bob saith mlynedd.
Septentrion, } *s.* (Ll. *septentrio*) gogledd, y go-
Septentrio, } gledd.
Septentrion, } *a.* gogleddol, gogleddig;
Septentrional, } perthynol i'r gogledd.
Septentrionate, *v. a.* tueddu tua'r gogledd; gogleddu.
Septfoil, *s.* (Ll. *septem* a *folium*) tresgl, seithdail, ysgras.
Common septfoil — tresgl y moch, tresgl melyn, tresgl yr eithin, melyn y twyns, melyn yr eithin.
Trailing septfoil—tresgl ymlusgaidd.
Septic, } *a.* (Gr. *sépticos*) braenol, braenedig;
Septical, } pydrol, pydredigol; malliadol; à ynddo rinwedd i bydru.
Septic, *s.* sylwedd à bair bydriad *neu* fraeniad, pydredydd.
Septicidal, *a.* (Ll. *septum* a *cædo*) bidranol.
Septicity,† *s.* tuedd i fraenu.
Septiferous, *a.* (Ll. *septum* a *fero*) yn dwyn canolfidiau.
Septifluous, *a.* (Ll. *septifluus*) seithlifol, seithlifog; à lifo yn saith ffrwd.
Septifolious, *a.* (Ll. *septem* a *folium*) seithddeiliog.
Septiform, *a.* (Ll. *septem* a *forma*) seithwedd.
Septilateral, *a.* (Ll. *septem* a *latus*) seithochrog, seithochrol, seithochr.
Septilion, *s.* (Ll. *septem*, a *milion*) seithrad milfil, seithradd miliwn.
Septinsular, *a.* (Ll *septem* ac *insula*) seithynysol, seithynysog.
Septon, *s.* (Gr. *sepō*) yr hyn a bair fraeniad.
Septuagenary, *a.* (Ll. *septuagenarius*) seithddegol, seithdegol; yn cynnwys deg a thrigain.
Septuagenary, *s.* un seithddeg mlwydd oed.
He is a septuagenary—y mae efe yn ddeng mlwydd a thrigain oed; y mae efe yn drigain a deg.
Septuagesima, *s.* (Ll.) y trydydd Sul cyn y Garawys.
Septuagesimal, *a.* seithddegol.
Septuagint, *s.* (Ll. *septuaginta*) y Seithddeg, y Seithdeg, y Deg a Thrigain; cyfieithiad y Seithddeg, &c.
Septuagint, *a.* perthynol i gyfieithiad y Seithddeg.
Septuary, *s.* (Ll. *septem*) wythnos.
Septum, *s.* (Ll.) medfur, canolfid, parel, trawsgae.
Septuple, *a.* (Ll. *septuplex*) seithblyg, seithplyg, saith dyblyg; saith cymmaint; cymmaint seithwaith; seith-mwy.
Sepulchral, *a.* (Ll. *sepulchralis*) beddrodawl, beddgorawl, beddol; perthynol i fedd neu feddrod; mynwennol, monwentol; gwyddfol; angladdol; dwfn, dwys.

Sepulchral stone — beddfaen, beddlech; careg fedd.
Sepulchral monument—beddgor, cofadail ar fedd, beddadail, gwyddfedd.
A sepulchral tone of voice—llais megys o'r bedd.

Sepulchre, *s.* (Ff.; Ll. *sepulchrum*) beddrod, bedd; monwent; maenfedd; gwyddfa.
Stone sepulchre, } maenfedd.
Walled sepulchre, }

Sepulchre, *v. a.* claddu; daiaru; beddrodi.

Sepulture, *s.* (Ff.; Ll. *sepultura*) claddedigaeth, claddiad, angladd; daiariad; arwyledigaeth.

Sequacious, *a.* (Ll. *sequax*) à gaalyn yn hawdd; à fo yn hawdd ganddo ganlyn *neu* ddylyn; hylyn, canlynol, dylynol; ystwyth, hyblyg, hydyn.

Sequaciousness, } *s.* hylynedd, dylynoldeb, can-
Sequacity, } lynoldeb; hyblygedd, ystwythder, hydynrwydd.

Sequel, *s.* (Ff. *séquelle;* Ll. *sequela*) y canlyniad, y canlynawd; yr hyn sydd i ganlyn *neu* i ddyfod; yr hyn sy'n ol; y diweddbarth, y diwedd, y dyben; attodiad.

Sequence, *s.* (Ff.; Ll. *sequens*) canlyniad pethau mewn trefn; trefn-ganlyniad, canlyniad, dylyniad; trefn oliannaeth; cyfres, trefn; oliannaeth, oliant, oliad.
Sequences—gwersi cyfateb, olebion, oliannau.

Sequent, *a.* canlynol, dylynol, canlyniadol; oliannol.

Sequentially, *ad.* olynol.

Sequester, } *v.* (Ll. *sequestro*) gorfodogi, gor-
Sequestrate, } fodoclu; rhoi mewn gorfodaeth; rhoi dàn orfodogaeth; rhoi yn y llaw ganol; neilltuo, neilltuoli; ymwrthod, dïymarddel; ymwrthod â'i hawl i feddiant; ymneilltuo, ymgilio, encilio; ymdynu o'r neilltu.
To sequester one's self—ymneilltuaw oddi wrth y byd; byw ar ei ben ei hun; byw yn unig.
Let the land be sequestered to such a day —gorfodoger y tir hyd y dydd a'r dydd.

Sequestrable, *a.* gorfodogadwy.

Sequestration, *s.* gorfodogaeth, gorfodogiad; rhoddiad *neu* osodiad mewn llaw ganol; dosbarthiad da y marw; goruchwyliaeth ar gyllid personiaeth; ymneilltuad, neilltuad, ymgiliad; neilltuaeth, neilltuedigaeth, ymneilltuaeth.
Letter of sequestration—llythyr gorfodogaeth.

Sequestrator, *s.* gorfodogwr, gorfodog.

Sequin, *s.* (It. *zecchino*) darn aur Italaidd, gwerth tua 9*s.* 3*c.*

Seraglio, *s.* (It. *serraglio;* Ff. *sérail*) llys, palas, *neu* freninllys amherawdwr y Tyrciaid; llys *neu* balas tywysog (yn y Dwyrain); ty y gwragedd; puteindy, ty yr anlladrwydd, anlladfa.
The grand Seignior's seraglio—llys *neu* freninllys amherawdwr y Tyrciaid.

Serai, *s.* (gair dwyreiniol) llettyfa ymdeithwyr (yn yr India); breninllys, palas (yn Persia).

Seraph, *s.* (H.) seraph; angel.

Seraphic, } *a.* seraphaidd, seraphol, seraphig;
Seraphical, } angelaidd, angvlaidd, angelig.

Seraphim, *s. pl.* (H.) seraphiaid, seraphim.

Seraphine, } *s.* (o *seraph*) seraphen=math ar
Seraphina, } offeryn cerdd.

Serapias, *s.* (Ll. o *Serapis*) caldrist.

Seraskier, } *s.* cadfiaenor neu benciwdod yn
Serasquier, } mhlith y Tyrciaid.

Seraskierat, *s.* swydd *neu* swyddfa y Serascier.

Sere, *a.*=*Sear.*

Sere,† *s.* (Ff. *serrer?*) ewin, crafanc.

Serenade, *s.* (Ff.; It. ac Ysp. *serenata*) nosgerdd, nosgainc, nosgan; cerdd, cân, *neu* gainc nos dàn ffenestr cariad.

Serenade, *v.* canu nosgerdd, nosgainc, *neu* nosgan; canu ar hyd nos i eiliw deuliw rhos; difyru â nosgainc, &c.; nosgeincio, nosganu.

Serena Gutta, *s.*=*Gutta Serena.*

Serenata, *s.* (It.) serenawd; cerdd arwest ar destyn serch.

Serene, *s.* (Ll. *serenus*) teg; digwmwl, araul; hinonaidd, hinonawl, goleu, goleudeg, claerdeg, dysglaer; tawel, araf, dïwg; llonydd, llon, siriol; gwâr, tirion; canllaidd; rhadlawn; dedwydd.
Most serene—rhadlonaf; grasusaf; ardderchocaf; enwocaf; areulaf.
His serene highness—ei radlawn uchelder; ei araul uchelder.

Serene,† *s.* yr awel iach, cysewyr; prydnawn oer llaith.

Serene, *v. a.* tawelu, llonyddu, sirioli, rhadloni; hinoni; areulo; goleuo.

Sereneness, } *s.* (Ll. *serenetas*) tegwch; areul-
Serenity, } edd; digymyledd; hinoneiddrwydd; tawelwch, taweledd, llonyddwch; arafwch; dïygedd; llonder, sirioldeb; rhadlonedd; gwastadfrydedd; heddwch.
His serenity—ei radlonedd; ei areuledd; ei radlawn *neu* araul uchelder.
Serenity of the weather—hinonrwydd, hinoneiddrwydd.

Serf, *s.* (Ff.; Ll. *servus*) caethwas amaethyddol, caethwas, caeth, gweurydd, eiddiog, caeth tyddyn, caethtir, tudgaeth.

Serfage, } *s.* caethwasanaeth, caethwasaeth,
Serfdom, } caethiwed, eiddiogaeth.

Serge, *s.* (Ff.) sars=math ar ddefnydd brethynaidd.
Silk serge—sars sidan.

Sergeancy, *s.* (o *sergeant*) rhingyllaeth.

Sergeant, } *s.* (Ff. *sergent*) rhingyll; celsiad.
Serjeant, }
Sergeant (in the army)—rhingyll byddin.
Sergeant-major — rhingyll yr uchgadben, prif ringyll, pen-rhingyll.
Serjeant-at-arms—rhingyll arfau, rhingyll y brenin.
Serjeant-at-law—rhingyll y gyfraith, rhingyll cyfraith, cyfreithiwr uchafradd, dadleuwr uchafradd.
King's serjeant—rhingyll y brenin.
Sergeant-at-mace=*Mace-bearer.*

Sergeantship, } *s.* rhingyllaeth, swydd rhing-
Serjeantship, } yll.

Sergeanty, } *s.* rhingyll-weini, rhingyll-weinid.
Serjeanty, }

Serge-maker, *s.* gwneuthurwr defnydd sars.

Serges, *s. pl.* y canwyllau cŵyr mawrion à losgir o flaen yr allorau mewn eglwysi pabaidd; sarsau.

Serial, *a.* (o *series*) cyfresol; perthynol i res *neu* gyfres.

Serials, *s. pl.* cyfresolion; cyfnodolion.

Seriate, *a.* cyfresog; olynol.

Seriatim, *ad.* (Ll.) yn rhestrig, yn rhes, yn rhestr, yn gyfres olynol.
Sericeous, *a.* (Ll. *sericus*) sidanaidd, sidanol, sidanog.
Sericic, *a.* (Ll. *sericum*) sidanig, sirigol.
Sericic acid—sur sidanig, sur sirig.
Series, *s.* (Ll.) cyfres, rhes, rhestr, cyfrestr, rhifres; rhes gyfartal gyfymlyn; trefn-res; trefn; cylch, tro; oliant.
Serio-comic, } *a.* difrif-ddigrif.
Serio-comical, }
Serious, *a.* (Ll. *serius*) difrif, difrifol, dïofregedd, digellwair, dichwerthin, prudd, arbrudd, sad, diwegi; dwys, dwysfawr, pwysig.
Seriously, *ad.* yn ddifrifol, &c.; mewn difrif, o ddifrif.
Seriousness, *s.* difrifoldeb, difrifolder, difrifolrwydd, difrifwch, dïofregedd; dwysder; pruddni.
Serjeant, } *s.* = { *Sergeant.*
Sergeant, } { *Serjeant.*
Sermocination,† *s.* (Ll. *sermocinor*) gwneuthuriad areithiau *neu* bregethau.
Sermocinator,† *s.* gwneuthurwr pregethau *neu* areithiau; coeg areithiwr.
Sermon, *s.* (Ff.; Ll. *sermo*) pregeth; traethawd.
Sermon, *v. a.* pregethu, ymadroddi; athrawu, gwersu, dysgu.
Sermon,† *v. n.* cyfansoddi *neu* draddodi pregeth.
Sermoning,† *s.* pregeth; cynghor; addysg.
Sermonize, *v. a.* pregethu; chwareu y pregethwr; gwneuthur, cyfansoddi, *neu* ysgrifenu pregethau.
Sermonizer, *s.* cyfansoddwr *neu* ysgrifenwr pregethau.
Seroon, *s.* (Ysp. *seron*) swp, sypyn, trwsa; basgedaid.
A seroon of almonds—dau gàn pwys o almonau.
Serosity, *s.* (o *serous*) meiddog; meiddlyd, meiddaidd; dyfrllydrwydd; meiddwaed.
Serous, *a.* (Ff. *séreux;* Ll. *serum*) meiddog; meiddlyd, meiddaidd; dyfrllyd; teneu.
Serpent, *s.* (Ll. *serpens*) sarff, sarth, neidr, gwiber; sarffon.
Serpent (in music)—sarff, sarffell.
Serpent stone, } maen sarff, maen neidr.
Snake stone, }
A female serpent—sarffes.
Water serpent—dyfr-sarff, gwysarff, dyfrneidr, sarff y dwr, neidr y dwr.
Serpent-eater, *s.* y sarffysor=un o adar Affrig.
Serpent-fish, *s.* sarff-bysg.
Serpent's-tongue, *s.* tafod y neidr, dail tafod y neidr.
Serpentaria, *s.* (Ll.) sarfflys, llysiau y neidr.
Serpentarius, *s.* y Sarffon=cydser yn cynnwys 74 seren.
Serpentiform, *a.* ar lun sarff; sarffaidd.
Serpentigenous, *a.* (Ll. *serpentigena*) à fagwyd *neu* à genedlwyd o sarff.
Serpentine, *a.* (Ll. *serpentinus*) sarffaidd, sarffol, gwiberaidd; eiddo sarff *neu* neidr; perthynol i sarff *neu* neidr; dolenog, ystumiog, dolystumiog.
Serpentine verse—mydr yn dechreu ac yn diweddu â'r un gair.
Serpentine, } *s.* sarthfaen, sarddfaen,
Serpentine-stone, } sarff-faen; gwibergraig.
Serpentine,† *v. a.* dolenu (fel sarff).
Serpentize, *v. a.* dolenu, ystumio, dolystumio; amlwybro; troi yn ol ac yn mlaen.
Serpentry, *s.* dolenogrwydd, ystumiogrwydd.
Serpet,† *s.* basged, cawell, basged lafrwyn.
Serpiginous, *a.* (o'r Ll. *serpigo*) à gwraint neu darddwreinyn arno; à tharwden arno; ymdaenol.
Serpigo, *s.* (Ll.)=*Ringworm.*
Serpulidans, } *s. pl.* (o'r Ll. *serpo*) trogragen-
Serpulidæ, } ogion.
Serpulidan, *s.* trogragenog.
Serpulite, *s.* y trogragenog wedi ymgaregu.
Serr,† *v. a.* (Ff. *serrer*) gwasgu, cyngwasgu, sechu, pentyru.
Serrate, } *a.* (Ll. *serratus*) llif-ddanneddog; à
Serrated, } dannedd fel eiddo llif iddo; danneddog; bylchog; rhintach.
Serration, *s.* llif-ddanneddiad; dannedd ar wedd llif; llifiad.
Serratula, *s.* (Ll.) lliflys, dant y pysgodyn.
Serrature, *s.* (Ll. *serratura*) llif-ddanneddiad; danneddiad; danneddogrwydd.
Serricorns, } *s. pl.* (Ll. *serra* a *cornu*) llif-
Serricornes, } gyrnigion.
Serried, *a.* (o *serry*) gwasgedig, cyngwasgedig, yn nghyngblwm, pentyredig, sechedig.
Serrous, *a.* llif-ddanneddog; fel dannedd llif; bylchog; afreolaidd.
Serrulate, } *a.* (*serrula*) fel mân ddannedd
Serrulated, } llif; man-ddanneddog.
Serrulations, *s. pl.* llif-ddanneddiadau; rhicinau fel dannedd llif.
Serry,† *v. a.* (Ff. *serrer*) gwasgu, cynwasgu, sechu, pentyru.
Serum, *s.* (Ll.) maidd, meiddlyn; meiddwaed; y rhan deneu *neu* ddyfrllyd o'r gwaed.
Servant, *s.* (Ff.; Ll. *servans*) gwas, gwasanaethydd, gwasanaethwr, gweinydd, gweinidog, gweiniad, gwasanaeth-ddyn, gwasanaethyn, gwasaethnyn; morwyn, morwyn weini, gweinyddes, gweinidferch, gweinidoges.
Maid-servant=*Maidservant.*
Man-servant=*Manservant.*
Bond servant=*Bondservant.*
House-servant—gwas ty, tywas; morwyn ty.
A little servant—gweayn, gwas bach.
Upper servant—arwas, arweinidog, gwas penaf, gwas mawr.
Chief servant—gwas penaf, pen gwas, gwas mawr.
Servant-like—fel gwas; fel morwyn.
Servant,† *v. a.* gwasu, darostwng.
Serve, *v.* (Ll. *servio;* Ff. *servir*) gwasanaethu, gweini, gweinyddu, gwashau, gweinidogi, gwasaethu; heilio, heilio ar; gwneuthur, gwneyd; gwneuthur â; trin; gwneuthur, gwneyd, *neu* ateb y tro; ateb y dyben; bod yn addas, yn ateb, yn gweddu, yn taro, neu yn rhoi; gosod, rhoi, dodi; arfera, defnyddio; gweithio; bod yn ddigon.
To serve one—gwasanaethu un; gweini, gweinyddu, *neu* weinidogi i un; bod yn was *neu* weinidog i un; gwneuthur gwasanaeth i un; gwneuthur âg un; trin un; ymddwyn tuag at un.
To serve one with a thing—rhoi, rhoddi, *neu* ddwyn i un beth; heilio peth i un.
To serve one (at table)—heilio ar un.
To serve wine—heilio gwin.
He served him with wine—heiliodd win iddo.

Do you serve me so?—ai felly y gwnewch â mi?
Why hast thou served us thus?—pa ham y gwnaethost y peth hyn â ni? pa ham y gwnaethost felly â ni?
I will serve him the same sauce—mi a dalaf y pwyth iddo; mi a dalaf y gwrthbwyth iddo.
The time of the year serves not—nid yw amser y flwyddyn yn gwasanaethu, yn addas, yn ateb, yn cyfateb, yn gweddu, yn cyngweddu, yn taro, yn cyttaro, yn rhoi, *neu* yn cyfiadd.
As the occasion shall serve—fel y bo yr achos; fel y bo y cyfle; fel y bo yr achos yn rhoi.
If opportunity serve—os bydd cyfle, amser cyfaddas, adeg, *neu* odfa; os ceir cyfle, amser cyfaddas, adeg, *neu* odfa.
Now time serves, } yn awr yw yr am-
Now the time serves, } ser; dyma yr adeg.
While the time serves—tra mae yr amser yn caniatâu.
To serve one's turn—gwneuthur, gwasanaethu, ateb, *neu* daro tro un; bod yn ddigon *neu* yn abl.
To serve for another — dirprwyo arall; gwasanaethu yn lle un.
To serve God—gwasanaethu Duw; addoli Duw.
To serve up meat — dwyn bwyd i'r ford *neu* i'r bwrdd; gosod, rhoddi, *neu* ddodi bwyd ar ford *neu* ar y bwrdd; hebrwng bwyd i'r bwrdd.
To serve one's self—bod yn wasanaethgar iddo ei hun; bod er lles iddo ei hun; gwneuthur cymmwynas iddo ei hun; dwyn yn mlaen ei fudd *neu* ei fantais ei hun; gwasanaethu ei dro ei hun.
To serve one's own ends—dwyn yn mlaen ei ddybenion *neu* ei amcanion ei hun; gwasanaethu ei ddybenion ei hun.
To serve the ends of covetousness — porthi cybydd-dod.
To serve one right—gwneuthur âg un fel yr haeddai; gwneuthur âg un fel y dylesid; talu iddo yr hyn a wnaeth; talu iddo yn ol ei haeddiant; gwneuthur yn iawn âg un.
You served him right—gwnaethoch âg ef fel yr haeddodd; gwnaethoch âg ef fel y dylasech.
He was served perfectly right—gwnaethpwyd âg ef yn gwbl fel yr haeddasai; gwnaethpwyd âg ef yn gwbl fel y dylesid.
To serve in one's kind—gwneuthur âg un fel y gwnaethai yntau âg arall.
To serve out—rhanu hyn a hyn i bob un; dosbarthu *neu* ranu yn ddognau; dogni.
To serve one with a warrant—gwasanaethu un â gwarant.
To serve a warrant upon one—gwasanaethu un â gwarant.
To serve one a trick—gwneuthur cast *neu* dro âg un.
He served me a dirty trick—efe a wnaeth â mi gast *neu* dro brwnt; efe a wnaeth â mi gast ci.
To serve one's apprenticeship—gwasanaethu, hel, *neu* hela tymmor ei ddysg.
To serve one's time—hel *neu* hela ei amser gosodedig; hela ei amser allan *neu* drwodd; gorphen ei amser.
To serve an office—gwasanaethu, gwneuthur, *neu* ddwyn swydd; bod mewn swydd.
To serve on—cynnorthwyo un.
To serve the time — cydymagweddu â'r amser *neu* amseroedd; troi gyda'r amser *neu* amseroedd; gwasanaethu yr amser *neu* amseroedd.
My heart will not serve me to speak—nid oes calon genyf i lefaru.
To serve out—dogni, cyfranu; rhanu yn ddognau.
He is well enough served—fe dalwyd iddo yn dda ddigon; ni chas efe ond à haeddodd.
First come, first served—y cyntaf â ddel i'r felin, maler iddo yn gyntaf; y cyntaf i'r i'r felin biau 'r malu.
To serve (in seamen's language)—rhwymo rhywbeth o amgylch i raff.

Server, *s.* heilydd, heiliedydd, heilyr.
Time-server—cydymagweddwr â'r amseroedd; trówr gyda'r amser, gwasanaethwr yr amserau.

Service, *s.* (Ff.; Ll. *servitium*) gwasanaeth, gweinyddiaeth, gweinidogaeth, gwasaeth, gweiniant, gweinid; gwaith; lles; hail; heiliawd; saig; swydd; anerch, cymmediw.
Eye-service — llygad-wasanaeth, golwg-wasanaeth, llygad-weinid, llygad-weiniant.
Service of meat—hail o fwyd; saig o fwyd.
The first service—y gynsaig, y saig gyntaf, yr hail gyntaf.
The second service—yr eilsaig, yr ail saig.
Divine service, } gwasanaeth Duw,
The service of God, } gwasanaeth dwyfol; addoliad Duw.
Church service—gwasanaeth yr eglwys.
Remember my service to him—cofiwch fy ngwasanaeth i ato ef; cofiwch fi ato ef; anerchwch fi ato ef.
My father gives his service to you—mae fy nhad yn rhoi ei wasanaeth i chwi; mae fy nhad yn cofio atoch.
Service (at tennis)—bwriad y bel i'r to.
Service of plate—hail o lestri arian *neu* aur.

Serviceable, *a.* gwasanaethgar, gwasanaethol; defnyddiol, llesol, buddiol; à wna wasanaeth; gweithgar, diwyd.
Serviceableness, *s.* gwasanaethgarwch; defnyddioldeb, defnyddiolrwydd, llesoldeb.
Service-book, *s.* llyfr gwasanaeth.
Service-tree, *s.* cerddinen, cerdinen, pren cerdin, pren criafol, cyrafonllwyn, rhafonwydden, criafallen, cyrafolen.
True service-tree—sarffwydden, sarff; cerddinen ddof, criafallen ddof: *pl.* sarffwydd.
Wild service tree—cerddinen wyllt, criafallen wyllt.
Wild service pear-tree—cerddinen wyllt, &c.
Berries of the service-tree, } cyrafon, cyr-
Service-berries. } afol, cyrawol, rhafon, rhafol, cyrafol cerddin.

Servient,† *a.* (Ll. *servicns*) gwasanaethol, gwasanaethgar.

Servile, *a.* (Ff.; Ll. *servilis*) gwasaidd, gwasol; gwesynaidd, gwesynol; caethwasaidd; caeth; perthynol i was *neu* gaethwas; eiddo caeth

neu gaethwas; gwael, gorwael; dirmygus; truthgar; argeithin, argeithiw; cystog.
Servile work—caethwaith; cystogwaith.
Servile letter—llythyren heb fod yn perthyn i wreiddyn gair; llythyren anwreiddiol; llythyren wasaidd, gystog, *neu* wasol.
Serviles—gwasolion, anwreiddolion, cystog lythyr.

Servility, Servileness, } *s.* gwaseiddrwydd, gwasolrwydd, gwasoldeb, gwaseidd-dra, caethwasedd, gwesyndod, gwesineb; caethder; gorwaeledd.

Servilely, *ad.* yn wasaidd, &c.; fel gwas, fel caethwas.

Serving, *s.* bancawiad; rhwymiad peth o amgylch rhaff rhag treuliaw o honi; gwasanaethiad, &c.
Serving board—astell gordeddu.

Serving-maid, *s.* morwyn, morwyn weini, gweinyddes, heilyddes, heilynes.

Serving-man, *s.* heilyn, heilydd; gwas, gwasanaethwr, gweinydd.

Servitor, *s.* (Ff. *serveteur*; o'r Ll. *servio*) heilyn, heilydd, heiliedydd; menestr; gweinydd, gweinidog, gwas.

Servitorship, *s.* heilyddiaeth, heilyniaeth; swydd heilyn *neu* heilydd.

Servitude, *s.* (Ff.; Ll. *servitudo*) caethwasanaeth, caethwasaeth; caethiwed; gwastrin; gwasogaeth, cyflwr caeth; gwasaeth, gwasanaeth; †gweision.

Sesame, } *s.* (Ff. *sesame*; Ll. *sesama*; Gr. **Sesamum,** } *sésamon, sésamé*) yr olewlys.

Sesamoid Bones, *s. pl.* (Gr. *sésamé* ac *eidos*) yr esgyrn ithionaidd.

Seseli, *s.* (Ll.; Gr. *seselis*) tormaen mynyddig y gweunydd.

Sesleria, *s.* (oddi wrth Leonard *Sesler*) corswellt.

Sesqui, rhagddawd Lladin, yn dynodi *un a hanner, cymmaint a hanner cymmaint; hanner cymmaint arall.*

Sesquialter, } *a.* (Ll. *sesquialter*) à fo hanner
Sesquialteral, } cymmaint arall; yn ol un a hanner i un; hanner yn fwy na; à fo yn cynnwys un a hanner (megys y mae 9 yn cynnwys 6 a hanner 6).

Sesquialter, *s.* attalnod mewn organ.

Sesquialternate, *a.* yn cynnwys un a hanner.

Sesquiduplicate, *a.* yn cynnwys dwywaith a hanner; dyblyg a hanner.

Sesquipedal, Sesquipedalian, } *a.* (Ll. *sesquipedalis*) yn cynnwys troedfedd a hanner.
A sesquipedal pigmy—corach troedfedd a hanner; corach troedfedd a hanner o hyd.

Sesquiplicate, *a.* (Ll. *sesqui* a *plicatus*) unplyg a hanner; yn ol un a hanner i un.

Sesquitertian, Sesquitertional, } *a.* (Ll. *sesqui* a *tertius*) yn ol un a thraian; yn cynnwys un a thraian; cymmaint a thrydedd ran cymmaint.

Sesquitone, *s.* (Ll. *sesqui*, a *tone*) tri hanner tôn, is-drydedd.

Sess, *s.* (Ll. *sessio*)=*C sa.*

Sessile, *a.* (Ll. *sessilis*) eisteddol, eisteddog, gorseddol, arseddol; megys yn eistedd.

Session, *s.* (Ll. *sessio*) eisteddiad, arseddiad; eisteddfod; eisteddfa; arsedd; eisteddfa *neu* eisteddfod ynadon; brawdlys.
Quarter sessions—brawdlys trimisol, llys trimisol, eisteddfod drimisol, heddlys, heddynadlys.
Petty sessions—gofrawdlys, gobrofys, profiys bychan.

Sesspool, *s.* (*sess* a *pool*) cesbwll, gwaddodfwll, ysgarthfwll, gwaelodfa.

Sesterce, } *s.* (Ll. *sestertius*; Ff. *sesterce*) dara
Sestertius, } o hen arian Rhufeinig, gwerth o ddeutu 2 geiniog; sesters, sestertius.

Sestet, } *s.* (It. *sestetto*) cyfansoddiad cerdd-
Sestetto, } orol yn cynnwys chwech rhan; chwechawd.

Set, *v.* (S. *settan, settan*; Al. *setaen*) gosod, gwneud, dodi, rhoddi, rhoi; codi; cydosod, cyfansoddi; planu; llëu; machludo, machlud, gostwng, myned i lawr; tywyllu; cywain; taenu; dyrysu; cyfeirio, nodi.
To set abroad—rhoi allan, gosod allan, cyhoeddi.
To set abroach—taenu, gwasgaru.
To set affection upon—rhoddi, rhoi, gwneud, dodi, *neu* fwrw serch ar.
To set about—dechreu, dechreu ar; ymosod ar, ymosod yn nghylch; myned yn nghyd â.
To set again—gosod drachefn, ail osod, ailosod.
To set against—gosod, cyffröi, *neu* gynhyrfu yn erbyn; gwrthwynebu, gwrthsefyll.
To set one's self against—ymosod yn erbyn.
To set agoing—gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi i fyned *neu* ar gerdded.
To set apart, } neilltuo, gwahanu; gosod,
To set aside, } rhoi, *neu* ddodi o'r neilltu; gosod, dodi, *neu* roi ar wahan.
To set aside—gwrthod; dirymu, diddymu.
To set at variance—peri amrafaelio; peri amrafael rhwng; gyru benben.
To set one at work—gosod, dodi, *neu* roi un ar waith.
To set birds, } gosod adar; cadw adar
To set at birds, } ar lawr; llygad-daro.
To set before—gosod, dodi, *neu* roddi o flaen; rhagosod, rhagddodi; dodi *neu* osod ger bron; cynnyg.
To set a bell—codi cloch; rhoi cloch ar ei thalcen.
To set a bone—gosod, dodi, *neu* roi asgwrn yn ei le.
To set down—gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi i lawr; gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi ar lawr; sefydlu, penodi.
To set by—gosod o'r neilltu; troi o'r neilltu, &c.; gwrthod; parchu, perchi, prisio; anrhydeddu; gwneyd cyfrif o.
To set much by—mawrbrisio; rhoddi mawr fri ar; anrhydeddu, prisio; gwneuthur mawr gyfrif o; uchel brisio, tra phrisio; mawrhau.
To be much set by—bod *neu* fyned yn anrhydeddus iawn; bod yn werthfawr.
To set on edge—peri y ddeincod; codi deincod; peri dincod.
The children's teeth are set on edge—ar ddannedd y plant y mae dincod.
To set eyes on—gweled; cael golwg ar; gweled golwg ar; edrych yn graff ar.
I never set eyes on him from that day to this—ni welais i olwg arno o'r dydd hwnw hyd y dydd heddyw.
To set one's foot on—gosod, dodi, *neu* roi ei droed ar.

No, not so much as to set his foot on—na ddo led troed.
To set forth—gosod allan; cyhoeddi; hysbysu, mynegu; arddangos, dangos; egluro.
To set forward—myned yn mlaen, myned rhagddo, &c.
To set one forward—annog un; gyru un yn mlaen.
To set hands on, } gosod, dodi, rhoi, *neu*
To set hands upon, } roddi dwylaw ar.
I never set hands on it since—ni bu i mi law arno er hyny o bryd; nis bu llaw i mi arno er hyny o bryd; ni bu fy nwylaw i arno er hyny o bryd.
To set one's heart at rest—gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi ei galon ar esmwythder; llonyddu ei galon *neu* ei feddwl.
To set one's heart on—gosod, dodi, *neu* roi ei galon ar.
To set one's heart to, } gosod, dodi, *neu*
To set one's heart unto, } roi ei galon at *neu* ar; meddwl, meddylio, *neu* feddylied yn ei galon am.
To set a hen—gosod, dodi, *neu* roi iar i eistedd; gosod, dodi, *neu* roi iar i ori.
To set in (as the weather)—ymsefydlu, ymosod; tori ar; dechreu.
It sets in for rain—mae hi yn ymosod *neu* yn ymroddi i'r gwlaw; mae hi yn cwympo at y gwlaw.
It is set in for rain—mae hi wedi ymsefydlu *neu* ymroddi i'r gwlaw.
It seems to set in for fine weather—fe debygid ei bod yn tori ar dywydd teg.
To set in (as a current, &c.)—rhedeg, llifo.
To set in order — trefnu, iawn drefnu; gosod mewn trefn.
To set land—colli golwg ar y tir; colli y tir o'r golwg.
About noon we set land—yn nghylch hanner dydd ni a gollasom ein golwg ar y tir.
To set the land—edrych ar y cwmpawd ar ba du y bydd y tir.
To set milk—cyweirio, ceulo, *neu* droi llaeth.
To set a net—gosod *neu* daenu rhwyd; rhoi rhwyd ar daen.
To set off—cymmeryd *neu* dynu ymaith; tynu yn ol; addurno, tecâu, harddu; canmawl, cymmeradwyo; neilltuo, gosod o'r neilltu; cychwyn.
To set on, } gosod ar, dodi ar, rhoddi ar,
To set upon, } rhoi ar; peri *neu* wneuthur i un eistedd ar; rhoi un i eistedd ar; eistyddio ar, gosod ar; ymosod ar, rhuthro ar; cychwyn, dechreu taith.
To set a dog on one, } annos, hel, gyru, *neu*
To set a dog at one, } osod ci ar un.
To set one's love on—gosod, dodi, rhoi, rhoddi, *neu* fwrw ei serch ar; hoffi; ymserchu yn.
To set one's name in a place—gosod, dodi, *neu* roddi ei enw mewn lle.
To set at odds—peri ymrafaelio â'u gilydd; peri ymrafael *neu* ymryson rhwng; gyru benben; gyru ben yn nghad â'u gilydd.
To set on horseback—rhoi *neu* osod ar gefn ceffyl; rhoi *neu* osod ar geffyl; rhoi *neu* osod ar farch.
Set a beggar on horseback, and he will ride to the devil—aid trawsfalch ond tlawd â ddyrchafwyd; nid trawsfalch ond tlawd dyrchafedig.
To set a lock—rhoi, gosod, *neu* ddodi clo ar ddrws.
To set one—gwylied un er cael cyfle i'w dwyllo; cynllwyn i un er cael cyfle i'w dwyllo.
To set one's mind on—rhoi, rhoddi, dodi, *neu* osod ei serch, ei fryd, *neu* ei feddwl ar beth.
To set out—gosod allan; penodi; addurno, gwychu; dangos, arddangos; cyhoeddi; cychwyn, dechreu taith, codi allan, cyrchu allan, myned, dechreu.
To set a price—gosod, dodi, *neu* roddi pris ar beth; enwi pris peth.
To set at a price—prisio i gymmaint a chymmaint o bris; prisio i hyn a hyn o bris; rhoi, gosod, *neu* ddodi pris ar.
He set it at a shilling—efe a'i prisiodd i swllt; efe a roddodd *neu* a ddododd arno swllt o bris; efe a'i gosododd dân bris swllt; efe a'i gosododd dân swllt o bris; dywedodd mai swllt oedd ei bris.
To set right—uniawnu, unioni; gosod *neu* ddodi yn iawn; gosod *neu* ddodi yn ei le.
To set one right—uniawnu *neu* gymhwyso camsyniadau un; dangos i un ei gamsyniad *neu* gamgymmeriad.
To set over—gosod ar; gosod yn olygwr ar; penodi, trosi, trosglwyddo.
To set a razor—gosod, hogi, *neu* awchu ellyn.
To set a time—nodi, penodi, *neu* osod amser.
To set to—ymroddi i, ymröi i; ymosod ar; myned yn nghyd â.
To set to music—rhoi cân ar gerdd; gosod cân wrth gerdd; gosod cân i gerdd; gosod cerdd wrth gân; cyfaddasu *neu* gyfansoddi cerdd at gân; cyfaddasu i erddygan.
To set one to work—rhoi, gosod, *neu* ddodi un ar waith.
To set one's self to work } ymosod ar ei
To set to work, } waith; myned yn nghylch ei waith; myned yn nghyd â'i waith; ymröi i'w waith.
To set sail—hwylio ymaith; rhoi yr hwyliau i'r gwynt; dechreu mordaith.
To set the sails—taenu *neu* ledu yr hwyliau.
To set together—gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi yn nghyd; gyru yn nghyd; cydosod, &c.
To set together by the ears—gyru benben; gyru ben yn nghad.
To set up—codi, gosod; dyrchafu; gosod i fyny; dechreu crefft; codi masnach; cymmeryd arno.
To set up a shop—codi masnachdy, &c.
To set up a tavern—codi tafarn.
To set up in trade—dechreu masnach.
To set up a thing for—gosod peth yn; codi peth yn.
He set it up for a pillar—efe a'i gosododd hi yn golofn.
He hath set me up for his mark—efe a'm cododd yn nod iddo ei hun (*Iob* xvi. 12).
To set up a cry—codi, rhoi, dodi, *neu*

ddyrchafu llef; rhoi gwaedd; rhoi bloedd; gwaeddi.
To set (one's self) for—ymddangos yn; cymmeryd arno fod yn; cymmeryd arno agwedd; dywedyd ei fod ef ei hun yn.
To set up a yell—codi udlef, rhoi udlef, &c.
To set one upon doing a thing—gyru un i wneuthur peth; gosod, dodi, neu roi un ar waith.
To set up a laugh—codi crechwen.
To set (a clock)—gosod (yn gywir); uniawnu; gosod (yn ei le).
His eyes were set by reason of his age—ei lygaid a ballasent o blegid ei henaint.

Set, *a.* gosodedig, &c.; penodol; arbenig; ffurfiol, unffurf, unwedd; rheolaidd; sefydlog, sefydledig; penderfynol; dïysgog; cadarn ei farn; cyndyn.
A set speech—araeth fyfyriedig, araeth ragfyfyriedig, araeth ragfyfyr, araeth barod; araeth à gyfansoddwyd yn ofalus cyn ei thraddodi.
A set feast—gŵyl arbenig, gŵyl osodedig.
A set day—dydd nodedig, dydd gosodedig, dydd penod, oed dydd.
A set time—amser nodedig, gosodedig, terfynedig, neu benodedig.
A set visit—cylch-ymweliad, cylch-ymwel, cylch-ofwy.
A set resolution—bwriad safadwy.
A set battle—brwydr orsafol, cad ar faes.
A well-set person—dyn cydnerth.
Thin-set—teneu, anaml, annhew; un yma ac un acw.
Set on a thing—à fo â'i fryd neu feddwl ar beth; à fo wedi rhoi ei fryd neu feddwl ar beth.
A set price—pris penodol.
It has its set price—y mae ei bris ar ei be y mae ef â'i bris ar ei ben.

Set, *s.* llawnrif, cyflawnrif, cyfanrif, cyfanres, cydrif; nifer cyflawn neu gyfrdo; cyfres; gwedd; pâr; cwlwm, clwm; to; cyff; chware; sias; impyn, imp.
A set of cards—cyff o gardiau.
A set of diamonds—pâr o berlau; pâr o dlysau.
A set of household furniture—cyflawn ddodrefn ty; cyflawn drec o ddodrefn ty.
A set of coach-horses—pâr o gerbydfeirch; gwedd o gerbydfeirch.
A set of prints—rhes o ddarluniau; pâr o ddarluniau.
A set of teeth—rhes o ddannedd; pâr o ddannedd.
A set of men—cwlwm o ddynion; cymdeithas.
A set of chairs—cyfres o gadeiriau; cyfanrif o gadeiriau.
Set (of a tree)—impyn, imp, planigyn.

Seta, *s.* (Ll.) gwrychyn; blewyn garw.

Setaceous, *a.* (o'r Ll. *seta*) gwrychog, gwrychol, gwrychlyd, gwrychaidd; rhawnaidd; blewog.

Setæ, *s. pl.* (Ll.) gwrych.

Set-down, *s.* cerydd tostlym; dyrnod o gerydd.

Set-fair, *s.* y gaen deg (wrth blastro).

Setfoil, *s.*=*Septfoil*.

Setiferous, *a.* (Ll. *seta* a *fero*) yn dwyn gwrych; gwrychog.

Setiform, *a.* (*seta* a *forma*) ar wedd gwrych; gwrychaidd.

Setigerous, *a.* (Ll. *setiger*) à fo â gwrych arno; gwrychog.

Setireme, *s.* (Ll. *seta* a *remus*) gwrych-rwyfog.

Setness, *s.* (o *set*) rheoleiddwch, trefnusrwydd; sefydlogrwydd; cyndynrwydd.

Set-off, *s.* cyferbwys, gwrthbwys; y naill beth à roer ar gyfer y llall; gosodiad y naill beth yn erbyn y llall; addurn; esgyffyn.

Seton, *s.* (Ff. o'r Ll. *seta*) llifweli, ceingoraeth, goraeth.

Setous, } *a.* (Ll. *setosus*) gwrychog, llawn
Setose, } gwrych; blewog.

Sett, *s.* darn à osodir ar ben seilddar.

Settee, *s.* (o *set*) ysgiw, perging, cadeirfainc; math o long.

Setter, *s.* gosodwr, gosodydd, gosodiedydd; planwr; gosodgi; gwas ceisbwl; gwthbren, pren gwthio.
A setter forth—adroddwr, adroddydd, mynegwr, mynegydd, traethwr.

Setterwort, *s.* hylyf, hylithr, crafanc yr arth, palf yr arth, pawen yr arth, troed yr arth, llewyg y llyngyr.

Setting, *s.* gosodiad, dodiad, rhoddiad; machludiad, machlud; cased; llifad.
The setting of the sun—machlud haul, machludiad haul.
Setting board—astell gwydrwr.
Setting knife—cyllell gwydrwr.
Setting stick—pren planu.

Setting-dog, *s.* gosodgi.

Settle, *s.* (S. *setl*; Al. *setsel*) ysgiw, perging, cadeirfainc.
Settle-bed—meincwely, gwely ar weil maine.

Settle, *v.* (o *set*) sefydlu; cadarnhau, sicrhau; gwastatäu; sylfaenu; trefnu; terfynu, penderfynu; cytuno, rhydyddio; llonyddu, ymlonyddu, esmwythu; diboethi; trefiannu, trefoli, trefedigo, trefodi; ymsefydlu; trigo, trigiannu, preswylio, cartrefu; gwaelodi, gwaddodi, llorio; myned i'r gwaelod; gloewi; oeri, ymoeri; gorphwys, ymorphwys; disgyn.
To settle one's affairs—trefnu ei faterion.
To settle the nation—trefnu y wladwriaeth.
To settle the affairs of the nation—cymmoni y lles cyffredin; trefnu materion y wladwriaeth; trefnu materion y genedl; cymmoni y cyfoeth cyffredin.
To settle accounts—gwastatäu, cyfartalu, cymmoni, cynnogni, neu gyfantoli cyfrifon.
To settle a difference—heddychu, cymmodi, cylafareddu; tori ymryson; tori ymrafael; dosbarthu cynhen neu anghydfod.
To settle land on one—rhwymo tir wrth un.
To settle a dispute—penderfynu dadl; tori ymryson; tori ymrafael; tori dadl.
To settle on, } disgyn ar, gorphwys ar,
To settle upon, } aros ar.
To settle on the lungs—syrthio, disgyn, neu gwympo ar yr ysgyfaint; gorphwys ar yr ysgyfaint.
To settle (as beer, &c.)—tori ar ei waith; oeri, ymoeri; ymsefydlu; ymlonyddu.
To settle one's self, } ymsefydlu; gorphwys,
To be settled, } ymorphwys; trigo,
To settle, } trigiannu, preswylio, cartrefu.

To settle one's head, } oeri ei ben; oeri
To settle one's brains, } ei ymenydd;
cyrchu ei synwyrau.
To settle liquor—peri i ddïod waelodi, &c.; teru.
The liquor settles—mae y llŷn yn gwaelodi *neu* yn gwaddodi; mae y ddïod yn gwaelodi, &c.
To settle on its lees—gorphwys ar ei waddod; oeulo ar ei sorod.
Let all things be ordered and settled—trefner a gwastatäer pob peth.
A settled place—trigle, trigfa.

Settledness, *s.* sefydlogrwydd; sefydledigaeth.

Settlement, *s.* sefydliad; gwastatâd; trefniad; terfyniad; rhwymiad; cytundeb; gwaddodiad, gwaelodiad; cynnysgaeth, agweddi, egweddi, cowyll; trigiant, trefiant, preswyliad, cartrefiad; ymsefydliad; cartrefle, preswylfod; trefedigaeth, planwlad, planfa, gwladychfa, gwledychfa; trefodiad, trefedigiad; † gwaddod.
Settlement of land upon one—rhwymiad tir wrth un; llythyr estyn.
Where are the settlements?—pa le y mae y rhwymedigaethau?

Settler, *s.* sefydlwr; ymsefydlwr; trefedigwr, trefodog: *pl.* trefediglon.

Settling, *s.* sefydliad, &c.; gwaddod.
Settlings—gwaddod, gwaelodion, llorion, ffies.

Settlor, *s.* un â rwymo beth wrth arall; y rhwymydd.

Set-to, *s.* ymladdfa â dyrnau; dyrnodfa; ymddadleu cecrus.

Sett-off, *s.* esgyffyn.

Setts, *s. pl.* peiriant i uno dau *neu* chwaneg o goed yn nghyd i wneyd hwylbren; cydnerthcion.

Setwall, *s.* (*set* a *wall*) math o driaglog.

Seven, *a.* (S. *seofan*, *seofa*; Al. *sieben*; Ll. *septem*) saith=7.
Seven men—saith gwr, saith o wŷr, seithwyr, seithnyn.
The seven stars—y saith seren; y tŵr tewdws.
Seven years old—saith mlwydd oed, seithmlwydd oed.

Sevenfold, *a.* seithblyg, seithplyg, saith ddyblyg; seithwaith; ar y seithfed; saith mwy, seithmwy. [mwy.

Sevenfold, *ad.* seithwaith; ar y seithfed; seith-

Sevenhilled, *a.* seithfryniog; ar saith fryn.

Sevennight, *s.* (*seven* a *night*) wythnos.

Sevenscore, *s.* (*seven* a *score*) saith ugain, seithugain, saith ugaint=140.

Seventeen, *a.* (S. *seofontyne*) dau ar bumtheg, (*f.* dwy ar bumtheg), deg a saith, saith ar ddeg=17.

Seventeenth, *a.* (o *seventeen*) ail ar bumtheg, deufed ar bumtheg, (*f.* dwyfed ar bumtheg), eilfed ar bumtheg.
The seventeenth day of the month—yr ail ddydd ar bumtheg o'r mis; y deufed dydd ar bumtheg o'r mis.

Seventh, *a.* (o *seven*; S. *seofetha*) seithfed.
The seventh day—y seithfed dydd, y seithfettydd.

Seventh, *s.* y seithfed; y seithfed ran.

Seventhly, *ad.* yn seithfed.

Seventieth, *a.* (o *seventy*) degfed a thrigain, seithddegfed, seithdegfed.

Seventy, *a.* (S. *seofa* a *tig*; Is. *seventig*) deg a thrigain, trigain a deg, deg a thri ugain, seithdeg, seithdeg=70.
Seventy and sevenfold—saith ddengwaith a seithwaith.
Seventy times — dengwaith a thrigain, dengwaith a thrigeinwaith, seithddengwaith, dengwaith a thri ugeinwaith.
Seventy and five thousand—pumtheg mil a thrigain, trigain mil a phumtheg, seithddeg mil a phumtheg.

Seventy, *s.* deg a thrigain, trigain a deg, seithddeg, seithdeg.
The Seventy—y Seithddeg, y Seithdeg, y Deg a Thrigain=cyfieithwyr yr Hen Destament o'r Hebraeg i'r Groeg.

Sever, *v.* (Ff. *sévrer*; It. *sevrare*) dydoli, gwahanu, neilltuo, gwahanoli; dosbarthu; gwantu; gosod ar wahan; dadgysylltu, daduno; rhanu; gwahaniaethu, gwahanredu.
To sever one's self—ymddydoli, ymneilltuo, ymwahanu, &c.

Several, *a* (o *sever*) amryw, amrywiol, amryfal, amryfel, amrai; gwahanol, gwahanredol, neilltuol; mwy nag un; llawer; aml.
Several times — llawer gwaith, amryw weithiau, amryw o weithiau, amryw droion.
Several men, several minds—amryw benau, amryw dybiau.
Are there any houses there? Yes, several —a oes yno neb tai? Oes, amryw *neu* lawer.
Men have their several occupations allotted to them by providence, according to their several apprehensions—gosodwyd i ddynion gân ragluniaeth eu gwahanol swyddau, yn ol eu hamrywiol ddealltwriaethau.
The governors of several places—llywodraethwyr ar amryw leoedd.
To every man according to his several ability—i bob un yn ol ei allu ei hun.
He dwelt in a several house—efe a drigodd mewn ty o'r neilltu; trigodd mewn ty ar ei ben ei hun.

Several, *s.* amryw; lle cauedig, lle amgylchedig.
Several of them—amryw o honynt.
In several —ar wahan, yn wahanol, &c.

Severality, † *s.* peth neilltuol, peth gwahanredol; gwahanred, gwahaniaeth.

Severalize, † *v. a.* gwahaniaethu.

Severally, *ad.* ar wahan, ar ddydol; yn neilldnol, yn wahanol, yn wahanredol; pob un ar ei ben ei hun; pygilydd.

Severalty, *s.* dydoliaeth, gwahanedigrwydd; cyflwr *neu* ansawdd dydoledig.

Severance, *s.* gwahaniad, dydoliad, parthiad, dosbarthiad, rhaniad, dywan.

Severe, *a.* (Ff.; Ll. *severus*) tost, llym, gerwin, llymdost, tostlym, caled, chwerw, hylym, gerwinol; anhynaws, ffyrnig, creulawn, chwefrol, chwefrin; poenus, dygn; cystig, terig, sarig, ffroch, egr, oeth; taer; difrif; difrifol, caledwych; gorfanwl.
A severe winter—gauaf caled.
Severe discourses—ymddyddanion caledwych; ymadroddion caledwych.
To be severe upon one—bod yn llym, yn arw, yn chwerw, *neu* yn erwin wrth un; trin un yn anhynaws; dâl yn dyn *neu* yn galed ar un.

Severe pain—poen ddygn, poen dost, &c.
Severite, *s.* delidfaen *St. Sever* (yn Ffrainc).
Severity, *s.* (Ll. *severitas*) toster, tostrwydd, tostedd, llymder, llymdra, gerwindeb, gerwinder, llymdostedd, chwerwedd, chwefredd; creulondeb, &c.
With rigour and severity—yn dost ac yn drwm.
To proceed to severities—gwneuthur yn galed âg un; cospi un yn galed; cospi un i'r eithaf; bod yn greulawn wrth un.
Severy, Seberee, Sibary, } *s.* cwlas mewn nenfwd; parth o esgynlawr; rhanbarth.
Sevocation, *s.* (Ll. *sevoco*) galwad o'r neilltu.
Sevum, *s.* (Ll.) gwer, gwer mollt.
Sew,† *v.*=*Sue.*
Sew, *v.* (S. *siwian;* Ll. *suo*) gwnio, gwnïo; pwytho; gwrymio.
To sew together—cydwnïo, cydwnio, gwnïo yn nghyd; gwrymio.
Sewed (in marine language)—yn gorphwys *neu* yn gorweddar sychdir; yn gorphwys *neu* yn gorwedd ar y traeth sych.
Sew,† *v. a.* (Ll. *sicco*) sychu *neu* ddyhysbyddu
Sewage, *s.*=*Sewerage.* [llyn.
Sewel, *s.* peth â osoder i ragod danyn.
Sewer, *s.* (Ff. *suivre:* llygriad, yn ol rhai, o *issuer*) gwehynffos, ceuffos, ffosell, dyfrffos, soch, ffos budreddi.
Sewer, *s.* (o *sew*) gwniedydd, gwnïedydd, gwniadwr, gwniadydd, gwnïwr, pwythwr: *f.* gwniedyddes, gwniadyddes, gwniadwraig, gwniwraig, gwniferch, nydwyddes.
Sewer, † *s.* (D. *schaffer*) heilydd, heilyn, penheilyn; llywydd *neu* benllywydd gwledd; dystain.
Sewerage, Sewage, } *s.* ffoselliaeth, gwehynffoseth, ceuffosaeth; trefniant gwehynffosydd; glanhad tref â gwehynffosydd; gwehynffosydd; carthiad, ysgarthiad; carthion gwehynffosydd, socholion.
Sewing, *s.* gwniad, gwnïad.
Sewitude, *s.* esmwythiad, ymesmwythiad, maesa.
Sewstress,† *s.* (o *sew*) gwniedyddes; nyddwraig.
Sex, *s.* (Ll. *sexus*) ystlen, ysglen, rhyw, rhywogaeth.
The sex—y rhyw fenywaidd; y wreigol ystlen; y benywaid, y benywod.
The fair sex—y rhyw deg, y rhywogaeth deg, y rhywogaeth hawddgar, yr ystlen deg; y rhyw fenywaidd; y benywod.
Sexagenarian, Sexagenary, } *s.* (Ll. *sexagenarius*) un trigain mlwydd oed, un trigain oed.
Sexagenary, *a.* trigeiniol, chwedegol.
Sexagesima, *s.* (Ll.) yr ail Sul cyn y Garawys =o ddeutu 60 diwrnod cyn y Pasc.
Sexagesimal, *a.* trigeiniol, chwedegol; trigeinfed, chwedegfed.
Sexagesimal arithmetic, Sexagenary arithmetic, } rhifyddiaeth drigeiniol, rhifyddeg chwedegol.
Sexagesimals—trigeinolion, chwedegolion, swlliadau chwedegol, twnrifau trigeiniol.
Sexangle, *s.* (Ll. *sexangulus*) llun chwechochr, llun chwechochrog, llun chwechonglog, chwechochr, chweochr, chweongl.
Sexangled, Sexangular, } *a.* chwechonglog, chwechochrog, chwechongl, chweochr, chweonglog, chweochrog, chweochrol, chweochraidd.
Sexdecimal, *a.* (Ll. *sex* a *decem*) âg iddo 6 wyneb a dau gwnwg; âg iddo ddeg wyneb.
Sexduodecimal,† *a.* âg iddo 12 wyneb.
Sexennial, *a.* (Ll. *sexennis*) chweblwydd, chweblwyddol, chweblyneddol; â bery chwech mlynedd; bob chwech mlynedd.
Sexenially, *ad.* bob chwech mlynedd.
Sexfid, *a.* (Ll. *sex* a *findo*) chweholltog, chwehollt; â chwech hollt yddo.
Sexfoil, *s.* (Ll. *sex* a *folium*) chwedalen; planigyn *neu* flodeuyn chwech dalen; planigyn chwedeiliog.
Sexillion, *s.*=*Sextillion.*
Sexless, *a.* dïystlen.
Sexlocular, *a.* (Ll. *sex* a *loculus*) chwechelleg; yn cynnwys 6 cell.
Sextain, *s.* (Ll. *sextans*) chweban, pennïll chweban; pennill chwech llinell.
Sextant, *s.* (Ll. *sextans*) chwechedran cylch; cyfonglyr, chwefynag; chwechaint; cydiar ar draws y cyhydedd ac o'r tu de i'r heulrawd.
Sextary, *s.* (Ll. *sextarius*) hen fesur yn cynnwys o ddeutu 1½ peint.
Sextry, Sextry, } *s.* (talfyriad o *sacristy*) = *Sacristy.*
Sextile, *a.* (Ll. *sextilis*) chwedegradd.
Sextile aspect—trem chwedegradd rhwng y planedau; chwechaint.
Sextillion, *s.* (Ll. *sex*, a *million*) chwegradd milfil, chweched radd miliwn, chwechiliwn.
Sexton, *s.* (talfyriad o *sacristan*) clochydd.
Sextonship, *s.* clochyddiaeth.
Sextuple, *a.* (Ll. *sextuplus*) chwephlyg, chwech dyblyg, chwethro, chwethroawl; chwech cymmaint.
Sexual, *a.* (o *sex*) ystlenol, ystlenaidd, ysglenol, rhywiol; perthynol i ryw *neu* ystlen.
Sexualist, *s.* ystlenolwr; un â ddeil athrawiaeth ystleni tyfolion.
Sexuality, *s.* ystlenoldeb, ysglenolrwydd, rhywiolaeth.
Shab,† *v. n.* (o *shabby*) gwneuthur castiau bryntion.
Shab, *s.* y clefri ar ddefaid.
Shabbed,† *a.*=*Shabby.*
Shabbily, *ad.* yn fawaidd, yn fawlyd, yn frwnt, yn llymrig, yn wael, yn salw.
Shabbily entertained—a'r ni chafodd ond croesaw tlawd; a'r ni bu iddo ond derbyniad anhyfryd; a'r ni chafodd ond derbyniad anhyfryd.
Shabbiness, *s.* gwaeledd, salwedd, diwarrwydd, baweiddrwydd, bawlydrwydd, baweiddra, brynti; llymrigrwydd; carpiogrwydd; llipryrnrwydd.
Shabby, *a.* (Is. *schabbig;* Al. *schābig*) gwael, gorwael, sal, salw, diwas, distadl, bawaidd, bawlyd, swga, brwnt, budr; llymrig; carpiog; tlawd; aflerw, aflêr, annhaclus, anghymhen.
Shabrack, *s.* (o'r Hungariaeg) hws march rhyfel.
Shabunder, *s.* llywydd porthladd (yn yr India).
Shack, *s.* rhyddid pori y gauaf; mes; clipas, cardotyn, crwydryn.
Shackle, *s.* sofl.
Shackle, *v. a.* (S. *sceacul;* Is. *schakel*) hualu, gefynu, llyffetheirio, troedogi, cloffrwymo; cadwyno; caethiwo, caethrwymo; carchara.
Shackle, *s.* hual, gefyn, llyffethar, llyffethyr, llywethyr, cloffrwym, troedog.
Shackles—hual, gefyn; hualau, gefynau, llyffetheiriau; cadwynau.

Shad, *s.* (Al. *schade*; C. *ysgadan*; Gw. *egadan*) gwangen; *pl.* gwangod.

Shaddock, *s.* (oddi wrth y Cadben *Shaddock*) eurafal Catai, yr eurafal mawr.

Shade, *s.* (S. *scad*, *scead*; Al. *schatten*) cysgod, gwasgod; cysgodfa, gwasgodfa, cysgodle; gŏer, gŵer; godywyn; y tywyll, y godywyll, y gorddu; tywyllwch, gwyll; hudd, cudd, achfre, tudd, ysgawd, argel, gosgel, cil, cilfa, argelfa; ysbryd; rhithyn, chwythryn, ychydigyn.

The shade of trees—gwyll coed, cysgod coed.

Shade, *v. a.* cysgodi, gwasgodi; gogysgodi, godywyllu, dywyllio, tywyllu, dywyllu, gwyllo; gweru; huddo, cuddio, argelu.

To shade one's self—ymgysgodi, ymwasgodi, dàl gwerfa.

Shader, *s.* cysgodwr, cysgodydd.

Shades, *s. pl.* y cysgodau, y cysgodion; cysgodolion; gwyllion, gwyllon; y gŏerfëydd, y gwerfëydd; tir anghof.

Shadiness, *s.* cysgodogrwydd, cysgodolrwydd, cysgodogrwydd, gwasgodogrwydd, cysgodigrwydd.

Shading, *s.* cysgodiad, gwasgodiad.

Shadow, *s.* (S. *scadu*; Is. *schadow*) cysgod; gwasgod; gogysgod; ysgawd; cysgodfa, cysgodle; tywyllwch, gwyll; rhith, eiliw.

He is afraid of his shadow—y mae arno ofn ei lun; y mae arno ofn ei gysgod.

He is but a shadow of a man—nid yw efe ond eilun dyn.

He is a mere shadow—nid yw efe ddim ond croen ac esgyrn; nid yw ond megys haul ar bost.

Shadow, *v. a.* cysgodi, gwasgodi, ysgodi; gogysgodi; enhuddo, huddo; tywyllu, godywyllu; cuddio, goguddio.

Shadow-grass, *s.* cysgodwellt.

Shadowiness, *s.* cysgodogrwydd, cysgodigrwydd, cysgodolrwydd.

Shadowing, *s.* cysgodiad, gwasgodiad, ysgodiad, gogysgodiad; cysgodiaeth.

Shadowless, *a.* digysgod, heb gysgod.

Shadowy, *a.* (o *shadow*; S. *sceadwig*) cysgodol, cysgodog, cysgodig, cysgodfawr; cysgodaidd; gwasgodol, gwasgodog; amwyll, tywyll; à fo dàn rith a chysgod peth arall; ansylweddol, disylwedd, rhithiol.

Shady, *a.* (o *shade*) cysgodog, cysgodfawr, cysgodol; cysgodaidd; gwasgodog, gŏerol, gŏerfaol; awelog; dihaul, anheulog, anaraul.

Shady on all sides—amwyll.

A shady place—lle cysgodog, cysgodig, cysgodol, cysgodfawr, neu gysgodaidd; cysgodfa, gwasgodfa, cysgodle, gwasgodle, gŏerfa.

A shady grove—cysgodlwyn, gwasgodlwyn, gwasgodwydd, tewgoed, tywyll-goed; llwyn cysgodog, &c.

The shady trees cover him with their shadow—coed cysgodfawr a'i gorchuddiant â'u cysgod.

As I was walking on the shady bank—a mi yn rhodio yn y gŵer ar làn yr afon.

Shaffle,† *v. n.* (Is. *schoffelen*) clunhecian, hercio, hobelu.

Shaffler,† *s.* clunheciwr, herciwr.

Shaft, *s.* (S. *sceaft*; Is. ac Al. *schaft*) saeth, picell, pilwrn, paled; paladr; llinon; aseth; llorf; pill; colofn; mwndwll; coes, troed, neu garn offeryn; bon plufen.

The shaft of a column—paladr colofn.

Shafted, *a.* â choes neu garn iddo; coesog (yn arfau bonedd).

Shaftment,† *s.* (S. *scæftmund*) dyrnfedd bica, hanner troedfedd, 6 modfedd.

Shag, *s.* (S. *sceaga*; D. *skiæg*) ceden, hirflew; cedenwe; brethyn cedenog, brethyn hirflewog, brethyn byrfwch; y fulfran gopog, y forfran gopog; myglys mân, ffwgws cinyniog.

Shag, *a.* cedenog, hirflewog, blewog, byrfwch.

Shag, *v. a.* gwneuthur yn gedenog, &c.; cedenu; gerwino; anffurfio.

Shagbark, *s.* yr onen gedenog, cylchonen.

Shagged, **Shaggy**, *a.* cedenog, hirflewog, blewog, byrfwch, brygus; garw.

Shaggedness, **Shagginess**, *s.* cedenogrwydd, blewogrwydd.

Shagreen, *s.* (Per. *sagri*) graenledr, croen garw.

Shagreen, **Shagreened**, *a.* à wnaed o raenledr.

Shagreen, *s.*=*Chagrin*.

Shah, *s.* (Per.) urddenw penadur Persia; penaeth, penadur, tywysog.

Shaik, **Scheik**, *s.*=*Sheik*.

Shail,† *v. n.* (Al. *schielen*) ystlysgerdded.

Shake, *v.* (S. *sceacan*) ysgwyd, siglo, ysgydwyd, ysgytio, ysgytian; crynu; cynhyrfu, cyffroi; nugio; gwegio, gwegian; honcio, gogi; crydain, rhynu; crychu, ffrynu; ymysgwyd, ymsiglo.

To shake one's self—ymysgwyd, ymsiglo, &c.

To shake off—ysgwyd ymaith, ysgwyd; ymysgwyd o, ymysgwyd oddi wrth.

Shake off the dust of your feet—ysgydwch y llwch oddi wrth eich traed.

He shall shake off his unripe grape—efe a ddyhidla ei rawn anaddfed (*Iob* xv. 23).

Shake off its leaves—ysgydwch ei ddail ef.

To shake a note—crychu nod, ffrynu nod; crychu y dôn, chwareu y dôn.

Shake, *s.* sigl, ysgydfa, ysgwydfa, ysgydfa, ysgytfa, ysgwyd, siglad, ysgydiad, ysgydwad, cysgog, cysgogiad; crŷn, crynfa, cryd; ffryn; nug; rhyn; honc; crychiad; hollt, agen; mesyryd.

Shake (in music)—ffryn.

Shake-down, *s.* gwely neu orweddfa dros amser.

Shaken, *p.* sigledig, ysgwydedig, &c.; agenog, holltog.

Shaken timber—coed agenog, coed holltog.

Easy to be shaken—hysigl.

That may be shaken, To be shaken, ysgwydadwy, siglադwy, &c.

That may not be shaken, Not to be shaken, ansigladwy, anysgwydadwy, &c.

The sound of a shaken leaf—trwst deilen yn ysgwyd.

A reed shaken with the wind—corsen yn siglo neu yn ysgwyd gân wynt.

Shaker, *s.* ysgwydwr, ysgwydydd, ysgydiedydd, ysgydwedydd, ysgydiwr, siglwr, siglydd, sigledydd; cryniedydd.

Shakers—ysgydwyr=plaid benboeth à godwyd yn nghylch 1747.

Shaking, *s.* ysgydwad, ysgydiad, ysgytiad, siglad, cysgogiad; siglaeth, sigledigaeth; cryniad; crŷn; dychryn; nugiad.

At the shaking of a spear—wrth ysgwyd gwaewffon.
Shaking bogs, } siglenydd, migenau,
Shaking quags, } migneni.
Shako, *s.* (*Ff. schako*) cap milwr.
Shaky, *a.* agenog, holltog; simsan, ar ei sigl.
Shale,† *v. a.* (S. *scyl*) pilio.
Shale, *s.* (Al. *schale*) plisgyn, cibyn; cleifaen.
Shall, *v.* (S. *scealan, scylan;* Al. *soll;* Is. *sal, sul*) arwydd yr amser dyfodol: cael.
I shall be—byddaf, mi a fyddaf.
I shall love—caraf; caf garu.
I shall go—af, mi a af; caf fyned.
Thou shalt go—cei fyned; rhaid i ti fyned; mynaf i ti fyned; gorfydd i ti fyned; gorfydd arnat fyned.
He shall go—caiff fyned; rhaid iddo fyned; mynaf iddo fyned. [fyned.
We shall go—awn; cawn fyned, ni a gawn
You shall go—cewch fyned; rhaid i chwi fyned; mynaf i chwi fyned.
They shall go—cânt fyned; rhaid iddynt fyned; mynaf iddynt fyned; gorfydd iddynt fyned.
Shall I go?—a gaf fi fyned? a adêwch i mi fyned?
Shalt thou go?—a ei di? a gei di fynod? a fydd i ti fyned? a fwriedi di fyned?
Shall he go?—a gaiff efe fyned? a adêwch chwi iddo fyned?
Shall we go?—a gawn ni fyned? a adêwch chwi i ni fyned? a awn ni?
Shall you go?—a ewch chwi? a gewch chwi fyned? a fydd i chwi fyned? a fwriedwch chwi fyned?
Shall they go?—a gânt hwy fyned? a adêwch chwi iddynt fyned? a ânt hwy?
I shall go to him, but he shall not return to me—myfi a af ato ef, ond ni ddychwel efe ataf fi.
Unto Cæsar shalt thou go—at Caisar y cei di fyned.
Shallon, *s.* (o dref *Chalons*, yn Ffrainc; Ysp. *chaleon*) tenlli, tenllif.
Shallop, *s.* (*Ff. chaloupe;* Al. *schaluppe*) math o fad dau hwylbren; math o longig ysgafn.
Shallot, *s.* (*Ff. échalote*) corwynwynyn, sibolen, sibylen: *pl.* corwynwyn, sibol, sibwl.
Shallow, *a.* (o *shoal*, S. *sceol, scylf*) bas; heb fod yn ddwfn; isel, gorisel; beisiog; penfas, penbwl, pwl, penbylaidd, coeg, gwag, ynfyd, ffol, synwyrbwl, hurt.
A shallow place—beisle, beisfa, beisfan, lle bas, bais.
Shallow sea—beisfor, basfor, môr bas.
Not shallow—difas, nid bas.
The water is shallowest where it makes the loudest noise—basaf dwfr pan yd lefair.
To pass over a shallow—beisio, rhydio.
Shallow, *s.* beisfa, beisfan, beisle, lle bas; rhydle; traethell: *pl.* beislecedd, beisfaoedd, beisfanau.
Shallow, *v. a.* bashau; gwneuthur yn fas.
Shallow-brained, } *a.* penfas; bas ei ben, ei
Shallow-pated, } synwyr, *neu* ei ddeall; synwyrfas, synwyrbwl, penbwl, penwag, ffol.
Shallowness, *s.* basder, basedd, basrwydd, annyfnedd, iseledd; penfasedd, penbyledd.
Shallowness of wit—penfasder, penfasedd; basder synwyr, &c.
Shalm, } *s.* (Al. *schalmeie*) chwythgorn.
Shawm, }
Shalote, *s.*=*Shallot.*
Shalstone, *s.* (Al. *schale*, a *stone*) pilfaen, teneifaen.
Shaly, *a.* (o *shale*) cleifeinin.
Sham, *s.* (C. *siom, som*) ffug, ffuant, twyll, rhith, lliw, eiliw, lledrith, cagus, som, siom; hud, hug; cast; argrys.
Sham, *a.* ffugiol, ffug, gau, ffals, twyllodrus, lledrithiog, rhithiol.
Sham fight—rhith-ymladdfa, ffug-ymladdfa, cagus-ymladdfa, lliw o ymladd.
Sham, *v.* ffugio, ffuantu, twyllo, somi, rhithio; cymmeryd arno.
To sham Abraham—cymmeryd arno fod yn glaf; ffugio bod yn glaf; ymgalw yn y gwely rhag ofn gwaith.
Shamble, *v. n.* (o *scamble*) gwegian wrth gerdded; cerdded yn wrthun.
Shambles, *s. pl.* (S. *scamel;* Ll. *scamnum*: cig-fa, cigyddfa, cigle; marchnad gig; cell fwa.
Shambling, *a.* yn cerdded yn wrthun; gwrthun ei gerddediad; telygngol.
Shambling, *s.* cerddediad gwrthun neu chwithig.
Shame, *s.* (S. *scama, scream;* Al. *scham*) cywilydd, gwarth, gwaradwydd, gwarthrudd, achlod, mefl, cardd, gwarthred.
Shame upon thee—achlod iti! wfft i ti!
For shame—rhag cywilydd! ffei rhag cywilydd! ffwrdd rhag cywilydd!
Shame of face—cywilydd wyneb, gwynebwarth, wynebwarth.
To cry shame on one—gwaeddi wfft i un; wfftio un.
Shame and contempt—gwarth a dirmyg; difenwad a chywilydd.
To put *or* expose to shame—dwyn cywilydd *neu* warth ar; cywilyddio, gwaradwyddo, gwarthruddo; gwneuthur yn beri yn gywilyddus.
The unjust knoweth no shame—yr anwir ni fedr gywilyddio.
Shame, *v.* cywilyddio, gwaradwyddo, gwarthruddo, gwrthruddio, gwarthhäu; peri cywilydd ar.
It shameth me—mae yn gywilydd genyf; mae arnaf gywilydd.
Shamefaced, *a.* cywilyddgar, gŵyl, gwylaidd, llednais.
A shamefaced and faithful woman—gwraig gywilyddgar a ffyddlawn.
To be shamefaced—bod yn gywilyddgar, yn wladaidd, yn wŷl, neu yn llednais.
Shamefacedness, *s.* cywilyddgarwch, gwylder, gwyleidd-dra, gorchwyledd, gwladeidd-dra, yswilder, yswildra.
Shameful, *a.* cywilyddus, gwaradwyddus, gwarthus, gwarthruddus, gwarthrudiog.
Shamefulness, *s.* cywilyddusrwydd, gwarthusrwydd.
Shameless, *a.* digywilydd, haerllug.
Shamelessness, *s.* digywilydd-dra; haerllugrwydd; gwarthusrwydd.
Shamer, *s.* cywilyddiwr; un à baro gywilydd.
Shammer, *s.* (o *sham*) ffugiwr, ffugiedydd, twyllwr, &c.
Shammy, } *s.* (*Ff. chamois*) gwyddafr, alpaft;
Shamoy, } gwillafr, creigafr, gafrewig;
Shamois, } graig, siami; croen gwyddafr, lledr gwyddafr, lledr siami.
Shamoy-gloves — menyg lledr gwyddafr, menyg siami.

Shampoo, *v. a.* (gair dwyreiniol?) bath-rwbio; rhwbio yr aelod mewn baddon twym.
Shampooing, *s.* bath-rwbiad.
Shamrock, *s.* (Gw. *seamrog*; Gael. *seamrag*) meillionen, meillionen dair dalen.
Shank, *s.* (S. *scanc, sceanc*; Al. ac Ia. *schenkel*) coes, coesgyn, gomach, hegl, bèr, gar, garan, llorf, llorp, esgair, ffod, pawd; asgwrn y goes; gwaell y goes; asgwrn lleiaf y goes; paladr; pill; gwanas; greol, greolen.
Long-shanks—hir ei goes, hir ei goesau, coeshir, hirgoes.
Shanked, *a.* coesog, heglog, beriog, llorpog.
Slender-shanked—coesfain, berfain, main ei goes.
Spindle-shanked—coesfain, berfain, main ei goes, main ei goesau.
Long-shanked—coeshir, hirgoesog, garanhir, garanog, beriog.
Thick-shanked—bondew, bonog, bonfras, coesfawr.
Shanker, *s.* (Ff. *chancre*) chwantachlwg, yslynor; cornwyd *neu* lyn-granc y frech fawr.
Shank-painter, *s.* rhaff paladr angor.
Shanty, † *a.*=*Janty*.
Shanty, *s.* (Gw. *sean* a *sigh*=hendy) bwthyn gwael, twlc, cut, cwt.
Shape, *v.* (S. *sceapian*) llunio, ffurfio, ystumio, gosgeiddio, dullio; gwneyd, gwneuthur, ardumio, llunieiddio; dullweddu; addasu; cyfaddasu; trefnu.
Well-shaped, Well-shapen, lluniaidd, gosgeddig, gosgeiddig, ffurfaidd, gweddus, gweddaidd, teledïw; hardd ei ddull, &c.
Well-shaped man—dyn lluniaidd, &c.; dyn digoll.
Ill-shaped, Ill-shapen, afluniaidd, anffurfaidd, anosgedig, anwedd, anhardd.
Shape, *s.* llun, ffurf, dull, gosgedd, agwedd, gwedd, ystum, sud, sut, cyfrith; dullwedd; rhith; cynllun.
Of many shapes—amrylun, amryddull, amrywedd, amryffurf, amlddull, amlwedd; amryfath, amryfodd.
Shapeless, *a.* dilun, afluniaidd, diddull, aflun, anosgeddig, anwedd, anhardd.
Shapelessness, *s.* afunieiddrwydd, aflunedd.
Shapeliness, *s.* llunieiddrwydd, ffurfeiddrwydd, gosgeddigrwydd, gosgeiddigrwydd, gweddeiddrwydd, harddlun.
Shapely, *a.* lluniaidd, ffurfaidd, gosgeddig, gosgeiddig, gosgeddog, edyl, gwiwlun.
Shapesmith, *s.* (*shape* a *smith*) saer gosgedd.
Shaping, *s.* lluniad, ffurfiad, &c.
Shapournated, *a.* cromranog.
Shapournet, *s.* (Ff. *chaperonnet*) cromran, crymran.
Shard, *s.* (S. *sceard*) dernyn o briddlestr; priddell, cregen; cragen; gwain aden; pitheil; bwlch, adwy; culfor, moryd.
Sharded, *a.* cragenog; gweiniog, aes-weiniog, aden-weiniog.
Share, *s.* (S. *scear, sceara*) rhan, cyfran, dogn, ysgâr; peth; swch, swch aradr; cwlltyr.
For my share—o'm rhan i; am à berthyn i mi.
To go shares—ymgyfranogi, cyfranogi; bod yn gyfranog; myned yn gyfranog.
To give a share—rhoi rhan, rhoi cyfran, rhanu, cyfranu.
Plough-share—swch aradr, swch; cwlltr, cwlltyr, cylltor.
Share, *v.* rhanu, cyfranu; rhoi rhan i, rhoi cyfran i; dogni; cyfranu â; cyfranogi, ymgyfranogi; bod yn gyfranog; †tori.
To share with, To take share of, cymmeryd rhan gyda; cael rhan gyda; bod yn gyfranog o.
Sharebone, *s.* asgwrn y werddyr, asgwrn yr arffed, gwerddyr, cylch yr arffed.
Shareholder, *s.* rhanddaliwr, rhanddeiliad, cyfranddaliwr, rhanfeddiannwr, cydranog, perchen cyfran.
Sharer, *s.* rhanwr, cyfranwr, cyfranydd, gwr rhanog, cyfranogwr, rhanogydd.
A sharer with one—rhanog, cyfranog, cydgyfranog.
Sharing, *s.* rhaniad, cyfraniad, cyfranogiad.
Shark, *s.* (Gr. a Ll. *carcharias*; Cern. *skarkias*; Al. *schurke*) morgi, morgi gwŷn, dera y mor; llwnc y ddera, ceg y ddera, rhythgi annwn; ysglyfiwr, rheibiwr, trawsgipiwr; cast ysglyfgi, cip.
To live upon the shark—byw ar ei gip; byw ar ei grap; byw ar ei graff; hely *neu* erlid ei ysglyf.
Shark, *v.* cyfrwysgipio; cipio, ysglyfio, ysgyfiu, trawsgipio, traflyncu, rheibio, ymreibio; gwancio; twyllo, hocedu; cynffonloni am giniaw; bolera; hel ei fwyd; ciprytha.
To shark up and down, To shark about, To go sharking, myned i fyny ac i waered gàn geisio yr hyn a allo ei gipio a'i draflyncu; myned oddi amgylch gàn geisio yr hyn a allo ei gipio a'i draflyncu; byw arei gip; hel, hely, *neu* erlid ei ysgylf.
Sharker, **Shark**, *s.* cipiad ffalst diwala; bolerwr
Shark, cyfrwysgip; cyfrwysddyn à fo fyth ar ei gip; ceg annwn, rhythgi annwn; rhwth ei geg a chyfrwys ei gip; cip ac i'r geg; cip ac i'r hopran; Ieuan y gip; ysglyfiwr, ysgyfi-gi; trawsgipiwr.
Sharking, *s.* cyfrwysgip, cyfrwysgipiad, ysglyfiad, ysgylfiad, rheibiad, trawsgipiad; bolera; byw ar ei gip.
A sharking trick—cast ysgylf-gi.
A sharking fellow=*Sharker*.
Sharock, *s.* swllt yr India.
Sharp, *a.* (S. *scearp*; Al. *scharf*) llym, awchlym, awchus; blaenllym; llymdost, tostlym, tost; craff, craffus; ffraethlym; llymbigog, pigoglym; miniog, llifaid; caled, tost; edlym; sur, chwibl, chwig, chwigws, egr; chwerw; pigog, pica; poeth; blin, blinderus; pres; garw; main, meinllym; llon; certh; aith; oeth; llyminog; teneu, cul; ysbyddaid.
Sharp and acid—llymsur.
Sharp and flat—llon a lleddf, cras a lleddf.
Sharp sound—llymsain, sain feinllym, sain gras, sain lem.
Sharp and flat sounds—seiniau creision a lleddfion; seiniau cras a lleddf.
A sharp voice—llymlais, llais main.
A sharp sentence—barn galed, barn dost, barn lem.
A sharp disease—clefyd llym, clefyd blaen.
A sharp disease, a sharp remedy—ys clir drwg rhag drwg arall.
Poverty is a sharp weapon—tlodin a dyr

PUBLICANA

ddeddf; angen a bair i hen wrach duthio; angen a ddysg i hen redeg.
Sharp wit—synwyr llym, pwyll certh.
A sharp rock—craig serth, craig bicas.
To grow sharp—ymlymhau; myned yn llym, &c.
To grow sharp, } suro, troi ar suro, chwibl-
To grow sour, } o, egru, myned yn sur.
To sound sharp—llymleisio, llymseinio; seinio *neu* leisio yn feinllym; lleisio *neu* seinio yn fain.
Somewhat sharp—golym, lledlym.
Sharp sand—tywod caled.

Sharp, *s.* llymsain, llymlais; llon, cras; llonnod=(♯)
To fight at sharps—ymladd yn groch; ymladd o ddifrif; ymladd i fuddugoliaeth; ymladd i farwolaeth.

Sharp, *v. a.* llymhau, llymu, golymu; awchu; llonnodi; hudladrata; coegio, hocedu, chwareu y llymwas; gwneuthur castiau hudleidr, chwareu yr hudleidryn, chwareu lleidr pan ffair.

Sharp-edged, *a.* miniog, awchus, minllym, awchlym, llifaid, llym; llym ei fin.

Sharpen, *v.* (Al. *schärfen*) llymhau, llymu, golymu, minio, hogi, awchu, awchlymu, cyfhogi, llifo, llifiannu; blaenllymu; suro, chwiblo; llymseinio; ymlymhau.

Sharper, *s.* llymwas, llymddyn, llymfab, dyn cyfrwyalym, mab yr ellyn, mab y nodwydd ddur; hudleidr, hudleidryn, lleidr pen ffair, coegiwr pen ffair; dyhiryn, dyhirwas, ysglyfwas, *neu* ysbeilwas y castiau; gwr twyll a chribddail.

Sharping, *s.* golymiad, llymiad.

Sharpness, *s.* llymder, llymdra, llymedd; llymrwydd, awchlymder, awchusrwydd, blaenllymedd; toster, tostedd, tostrwydd, tostlymder, llymdostedd; ffraethlymder, ffraethlymedd; craffder; gerwinder; chwerwedd, chwibledd, &c.
When thou hadst overcome the sharpness of death—pan orchfygaist holl nerth angeu (*Cân St. Ambros*).

Sharp-pointed, *a.* blaenllym, blaenfain, pigfain, piglym.

Sharp-scented, *a.* ffroenllym; llym *neu* graff ei ffroen; ffroen-graff; da ei ffroen.

Sharp-set, *a.* awchlym *neu* awchus at fwyd; llym ei awch at fwyd; awyddus i fwyd; llyminog, newynog, newynllyd, gwancus.

Sharp-shooter, *s.* saethwr ergydlym, llymsaethwr, llym-saethydd.

Sharp-shooting, *s.* saethiad ergydlym, llymsaethiad.

Sharp-sighted, *a.* llygadgraff; craff, llym, *neu* gyflym ei olwg; craff, llym, *neu* gyflym ei lygad; cyflygad.

Sharp-sightedness, *s.* llymder, cyflymder, *neu* graffder golwg; llymder *neu* graffder llygad; llygadgraffedd, llygadgraffder.

Sharp-visaged, *a.* gwyneblym, wyneblym.

Sharp-witted, *a.* synwyrlym, synwyrgraff; llym *neu* graff ei synwyr.

Shaster, } *s.* ysgrythyrau yr Hindwaid.
Shastra, }

Shatter, *v.* (Is. *schateren*) chwilfriwo, chwilfriwio, dryllio, serfyllio, chwalfriwio, talchu; tori yn yfflon, yn chwilfriw, yn deilchion, *neu* yn gyrbibion; briwo yn chwilfriw; cymriwo, mall-friwo, ysgigo, briwo, tori, darnio; peri *neu* friwo yn serfyll; myned yn chwilfriw, yn deilchion, yn yfflon, *neu* yn gyrbibion.

Shatter-brained, } *a.* penwan, penhoewan, pen-
Shatter-pated, } ysgafn, pensarfyll, ysgeuran, pensyfrdan; penhonc; diofal, diddrwg; oriog, anwadal, gwamal, chwitchwat.

Shattered, *p. p.* chwilfriwedig, &c.; chwilfriw, drylliog, cantwn, serfyll, briw, llawedrawr.

Shatters, *s. pl.* yfflon, teilchion, cyrbibion, talchedigion, dryllian, briwion, castiau, mrol, swrwd: *sing.* yfflyn, cyrbibyn, cestyn.
All to shatters—yn yfflon, &c.; yn ysgyll mân.

Shattery, *a.* brau, hyfriw, serfyllus, chwilfriw.

Shave, *v. a.* (S. *sceafan;* Is. *schaeven*) eilio, difarfu; gonaddu, llyfnhau, llyfn-naddu; rhasglio, goraseglio; ysgythru; pilio, cneifio, ginio; ebedeg dros beth.

Shave, *s.* (*scafa;* Is. *schaaf*) rhasgl, cyllell ddeugarn.

Shave-grass, *s.* rhawn y march.

Shaver, *s.* eilliwr, eillydd, eilliedydd, barfwr, mab yr ellyn; giniwr, cneifiwr; llynddyn, llymwas.

Shaving, *s.* eilliad; gonaddiad; goraseglodyn.
Shavings—gonaddion, goraseglod, rhasglion, asglodiach.
Shaving knife—cyllell ddeugarn, rhasgl.

Shaw, *s.* (S. *scua, scuwa*) prysg, prysgoed, prysglwyn, prys, tewgoed, gwig, ffridd, ffrith.

Shaw-fowl, *s.* llun aderyn (i saethu ato).

Shawl, *s.* (Ff. *châle*) gwarlen, gwarog, huling gwàr, gwargob.

Shawm, } *s.* (Al. *schalmeie*) chwythgorn.
Shalm, }

She, *pr.* (S. *seo;* Al. *sie;* Is. *zy*) hi; hyhi; hithau.
She herself—hi ei hun, hi ei hunan; hyhi.
She too, } hithau, hyhithau; hi hefyd;
She also, } hithau hefyd.
And she, }
And she, even she herself said—a hithau hefyd ei hun a ddywedodd.
She said—hi a ddywedodd; dywedodd hi; dywedodd hithau; hithau a ddywedodd.
I have heard that she said—mi a glywais ddywedyd o honi; clywais iddi ddywedyd.
She is the strength—hi yw y caderaid.
She- (in composition)— -es, benyw, berywaidd.
She-friend—cyfeilles, cares.
She-bear—arthes, arth fenyw.
She-ass—asen, hawes.
She-cat—cathes, cath.

Sheading, *s.* (Al. *scheiden;* S. *sceadan*) rhan, dosbarth, parth (yn Ynys Manaw).

Sheaf, *s.* (S. *sceaf*) ysgub.
A thrashed sheaf—batingen; ysgub wedi ei dyrnu.

Sheaf, *v. a.* rhwymo yn ysgubau; rhwymo; cynnull.

Sheal,† *v.*=*Shell.*

Shear, *v.* (S. *scearan;* Al. *scheren*) cneifio, gwelleifio; tori *neu* ladd â gwellaif; tocio.
To shear around—amgneifio, amdocio.
To shear (as a ship)—hwylio hynt anwadal; hwntian, anwadalu.

Shear, *s.* cnaif.
Sheep of two shears—defaid dau gnaif; defaid dwy flwydd oed.

Shearbill, *s.* yr aderyn pig gwellaif.
Sheard, *s.*=*Shard.*
Shearer, *s.* cneifiwr, cneifydd, cneifiedydd; gwelleifiwr, gwelleifydd: *f.* cneifwraig, cneifyddes.
Shearing, *s.* cneifiad; gwelleifiad; cnaif.
Shearing time—amser cneifio.
Shearing house—cneifdy, ty cneifio.
Shearling, *s.* (o *shear*) dafad un cnaif; dafad à gneifiwyd unwaith; dafad ffwydd, llwdn blwyddiad.
Shearman, *s.* cneifiwr, cneifydd, cneifiedydd, cneifiwr brethyn, gwelleifiwr, gwelleifiedydd.
Shears, *s. pl.* (o *shear*) gwellaif: *dim.* gwelleifyn: *pl.* gwelleifiau.
Shear-steel, *s.* dur awch; dur i wneuthur arfau awch *neu* arfau min.
Shear-water, *s.* pwffingen Fanaw, pâl Manaw.
Sheat, *s.*=*Sheet.*
Sheat-fish, *s.* (Al. *scheide*) y llysbysg.
Sheath, *s.* (S. *sceath;* Al. *scheide*) gwain; arfae.
The sheath of a sword—gwain cleddyf.
The sheath of a knife—gwain cyllell.
Sheathe, *v. a.* gweinio; dodi, gosod, *neu* roi mewn gwain; dychwelyd i'w wain; goseilio; pylu; gwisgo; amlenu; rhoi am.
To sheathe a ship—goseilio llong.
Sheather, *s.* gweiniwr.
Sheathing, *s.* gweiniad; gosodiad *neu* ddodiad mewn gwain; amwisgad, amleniad.
Sheathless, *a.* diwain, anweiniog.
Sheath-winged, *a.* gweinadeiniog, gweinadenog, aden-weiniog; â gwain am ei adenydd.
Sheathy, *a.* gweiniog; fel gwain.
Sheave, *s.* (Is. *schyf;* Al. *scheibe*) chwerfan cyff, rhod cyff, cyff-rod; y rhod *neu* chwerfan y try y rhaff arni mewn cyff.
Sheave,† *v. a.* (o *sheaf*) casglu, cynnull; rhwymo yn ysgubau.
Sheaved,† *a.* o wellt.
Sheave hole, *s.* twll chwerfan.
Sheaves, *s. pl.* (o *sheaf*) ysgubau.
Sheaving, *s.* rhwymiad yn ysgubau.
Shechinah, } *s.* (H.) y presennoldeb dwyfol ar
Shekinah, } y drugareddfa (*Lef.* xvi. 2); y Seceinab.
Shecklaton,† *s.* (Ff. *ciclaton*) math o ledr goreurog.
Shed, *v.* (S. *sceadan*) tywallt, tywallt allan; arllwys, allwys; gollwng; colli; dyhidlo; gwehynu, gwahyn, dynëu; bwrw; tafiu; taenu.
To shed tears—tywallt dagrau, bwrw dagrau, gollwng dagrau, colli dagrau.
To shed (horns, teeth, unripe fruit, &c.)—bwrw; tafiu.
To shed (as over-ripe corn, &c.)—dyhidlo; dironi.
To shed the grain—dironi; dyhidlo.
Shed, *s.* tywalltiad, tywallt: arferedig yn unig mewn cyfansoddiad; megys yn *bloodshed.*
Shed, *s.* (S. *sced*) lluest, penty, gody, rhagdo, bwthyn.
Shed, *v. a.* gwasgodi, cysgodi, cadw rhag.
Shedder, *s.* tywalltwr, tywelltydd, &c.
Shedder of grace—rhadwehynwr.
Shedding, *s.* tywalltiad, &c.
Sheen, } *a.* (S. *scene, scen*) dysglaer, gloew,
Sheeny, } llachar, ysblan, ysblenydd, glân, gwymp, ffloew.
Sheen, *s.* dysgleirdeb, gloewder, gloewineb, ysblander, llewyrch, claerder, gwympedd.
Sheep, *s.* (S. *sceap, scep;* Al. *schaf*) dafad, llwdn dafad: *pl.* defaid.
A young sheep—hespwrn; hespin.
A flock of sheep—deadell o ddefaid, dafates.
To hunt after sheep—defeita.
Sheep market—marchnad defaid, defeidfa.
The sheep market—marchnad y defaid, y ddefeidfa.
Sheep gate—porth y defaid (*Neh.* iii. 1).
Sheep-bite,† *v. a.* chwiwladrata, chwiwbigo, chwilena.
Sheep-biter,† *s.* chwiwledryn, corleidr, chwilenwr.
Sheepcot, *s.* defeitty, dafatty, corlau, cail defaid, ffald.
Sheepfold, *s.* corlan, cail, lloc, caeor, ffald, corfa, buarth defaid; defeitty.
Sheephook, *s.* bach defaid; ffon, bach, *neu* grybach bugail; ffon gnwpa, bugeilffon; bach defaid.
Sheepish, *a.* yswil, gwladaidd, gwylaidd, mul, mulaidd, gorchwylus, cywilyddgar; defeidiol; dafadaidd.
Sheepishness, *s.* yswilder, yswildra, gwyleiddrwydd, gwladeiddrwydd, gorchwyledd, gorwylodd, muldet.
Sheepmaster, *s.* perchen defaid; porthwr defaid.
Sheep's-bit, } *s.* clefryn.
Sheep's-scabious, }
Sheep's-eye, *s.* llygad dafad, llygad myharan; golwg wylaidd ofnus.
To cast a sheep's eye at one—edrych ar ŵyr, ar osgo, *neu* â chipolwg ar un; edrych â chil y llygad ar un; tafiu llygad myharan ar *neu* at un; cildremu ar un.
Sheep-shank, *s.* garglwm, gâr dafad=math o gwlwm ar raff.
Sheep's-head, *s.* pen dafad, y pysg pen dafad.
Sheep-shearer, *s.* cneifiwr defaid.
Sheep-shearing, *s.* cneifiad defaid, cneifio defaid; amser cneifio; gwledd gneifio.
Sheep-silver, *s.* arian defaid.
Sheep-skin, *s.* croen dafad.
Sheep's-sorrel, *s.* dringol, dringon, suran yr yd.
Sheep-walk, *s.* defeidiog, ffridd, defeidrawd, rhodfa defaid, llwybr defaid; porfa defaid, pordir defaid.
Sheer, *a.* (S. *scir;* Al. *schier*) glân, pur, gloew; digymmysg; hollol; gwir; llwyr; teneu.
Sheer,† *ad.* yn lân, yn hollol, achlân; ar unwaith.
Sheer,† *v. a.* cneifio.
Sheer, *v. n.* hwylio hynt anwadal; hwntian, anwadalu; ciliaw o'r neilltu; dianc, ffrystio ymaith.
To sheer off—myned *neu* hwylio ymaith yn lladradaidd; ffoi, dianc.
To sheer up—troi a nesu at.
Sheer, *s.* gogrwm ymyl llong (fel ei gwelir oddi fewn); codiad penau llong; ystlysgwrf llong.
Sheer-hooks, *s. pl.* bachau i afaelyd yn nhaclau llong y gelyn.
Sheer-hulk, *s.* hen gadlong à ddefnyddier i gymmeryd allan hwylbrenau llongau ereill.
Sheerly,† *ad.* yn hollol, yn lân, yn llwyr; ar unwaith.
Sheers, *s. pl.* tryfal codi.
Sheet, *s.* (S. *sceat, sceta;* Ll. *scheda*) llën; llenlliain, llenllian; cinionen; llywionen; cynfas; cynfasen.

Sheet of paper—papyrlen, llèn o bapyr, papyren.
Winnowing sheet—nithlen, carthen, carthen nithio, llywionen, cynfasen.
Proof-sheet—profien, prawflen, llen brawf.
Winding sheet—amdo, amwisg, tuli, cylliso.
Course sheet, Canvas sheet, } llywionen, cynfasen.
Sheet of lead—llèn *neu* ddalen o blwm.
The sheet of lead—y llèn blwm; y ddalen blwm.

Sheet, *s.* (Ff. *ecoute*) rhaff godre hwyl; hwylraff.

Sheet, *v. a.* llenu, llenllieinio; rhoi *neu* ddodi llèn ar; rhoi *neu* ddodi llenlliain am; gorthöi *neu* orchuddio â llenlliain; taenu llèn dros *neu* ar.

Sheet-anchor, *s.* y prif angor.

Sheet-copper, *s.* dalenau copr.

Sheeting, *s.* lliain llenllieiniau, lliain cynfasau.

Sheet-iron, *s.* dalenau haiarn; haiarn yn ddalenau.

Sheik, *s.* (Ar.) penaeth yn mhlith yr Arabiaid; offeiriad Mahometaidd; Sheic.

Shekel, *s.* (H.; Ll. *sictus;* Ff. *sicle*) siel=darn bath Iuddewig, gwerth tua 2*s.* 6*c.*

Sheldafle, Sheldaple, Shell-apple, } *s.* gwinc, y winc, asgell arian= math ar aderyn bychan.

Sheldrake, *s.* hwyad yr eithin, hwyad fraith.
Swallow-tailed sheldrake—hwyad gynffon gwennol, hwyad lost gwennol.

Shelduck, *s.* hwyad wyllt.

Shelf, *pl.* Shelves, *s.* (S. *scylf*) estyllen, estyllen lestri, seld, cilffed, murastell, gwalfainc, astell ddâl, dalfainc, astell; tap; beisfa, beisle, bas, bais; traethell; daiar galed.

Shelf, *v. a.* gosod *neu* ddodi ar estyllen, &c.; murastellu, cilffedu.

Shelfy, *a.* beisfaog, beisfanog, llawn beisleoedd; tapiog; † caled.

Shell, *s.* (S. *scyll, scell;* Al. *schale*) cragen, crogen; cogwrn; plisgyn, masgl, cibyn, cib, mesglyn, blisgyn, ballasg, ballasgyn; ceubel, llosbel, llosbelen, llosgeubel.
The shell of a building—magwyren; parwyden, ysgerbwd, *neu* ysgrin adeilad.
The shell of a house—parwyden, ysgerbwd, *neu* ysgrin ty; magwyren.
To gather shells—cregyna, casglu cregyn.

Shell, *v.* dibliago, difasglu, masglu, plisgo, dysbeinio, ysbeinio, deor, diflisgo; gwisgïo, gweisgïo.
To shell beans—dysbeinio, ysbeinio, deor, plisgo, *neu* fasglu ffa.

Shellelagh, *s.* (o'r Gw.) pastwn Gwyddel; draenen wèn.

Shell-bark, *s.* math o gylchonen, pil-risg.

Shell-fish, *s.* pysg cregyn, pysgod cregyn, crageubysg, cregynbysg.

Shell-lac, *s.* crestlud, llaethlud crawenol.

Shell-marl, *s.* cragen-farl, marl cregynog.

Shell-meat, *s.* cig pysg cregyn.

Shells, *s. pl.* cregyn; cibau, plisg, masgl, blisg, ballasg, codau, gweisgion; llosbelau, &c.

Shell-work, *s.* cragenwaith, gwaith cregyn.

Shelly, *a.* (o *shell*) cregynog, llawn cregyn, cragenog; cragenaidd.

Shelter, *s.* (Sw. *skyla;* D. *skiul*) gwasgod, cysgod; diddos, diddosfa, diddosgudd, gwasgodfa, achfre, achwre, clydfan; achles, nawdd, nodded, amddiffynfa; diddosrwydd, clydrwydd; arhuddiant; cel; ffronc; cwdd, cwddyn.
Woody shelter—celydd; diddosfa goedog, &c.
Shelter from rain — diddos, diddosfa; gwasgod rhag gwlaw.

Shelter, *v. a.* gwasgodi, cysgodi, ysgodi; gogelu; achlesu, noddi, amgeleddu, amddiffyn; ymwasgodi, ymnoddi.
To shelter one's self — ymwasgodi, ymgysgodi; ymnoddi.
A sheltering grove—gwasgodlwyn, cysgodlwyn.
Sheltering wood—gwasgodwydd.

Sheltered, *a.* gwasgodog, cysgodog, cysgodig; diddosog; gwasgododig, &c.
A sheltered spot—gwasgodfa, gwasgolle, cysgodfa, clydach.

Shelterless, *a.* diwasgod, digysgod, dinoddad, &c.; anniddos.

Sheltery, *a.* gwasgodog, cysgodog, cysgodfawr, cysgodol, cysgodig.

Sheltie, *s.* ceffyl *neu* ferlyn Shetland.

Shelve, *v. a.* gosod *neu* ddodi ar estyllen; murastellu; gosod seldau.

Shelve, *v. n.* (S. *scylfan*) gogwyddo, llechweddu, llethru, lledbeio; bod ar lechwedd.

Shelves, *s. pl.* bais, beisfaoedd, beisfanau, beisleoedd, traethellau; seldau, murestyll.

Shelving, *a.* gogwyddol, llechweddol, llethrog, lledbeiol; serth, gran, granol.

Shelving, *s.* astelliad, murastelliad; defnyn seldau *neu* furestyll.

Shelvy, *a.* beisiog, beisfaog, beisfanog, beisleog, traethellog, llawn beisleoedd, llawn traethellau; bas; creigiog; gran.

Shend,† *v. a.* (S. *scendan*) niweidio, dyfetha, andwyo; beio, diraddio; gorchfygu.

Shepherd, *s.* (S. *sceap-heard; sheep* a herd) bugail, bugeilydd, bugeiliwr, defaidydd, areiliad, areiliwr.
A shepherd's hut, A shepherd's cot, } bugeildy, ty bugail.
A shepherd's crook—bugeilffon, ffon fugail, crybach bugail, ffon gnwpa.
A shepherd's song—bugeilgan, bugeilgerdd.
A shepherd's dog—bugeilgi, ci bugail.
Of a shepherd, Belonging to a shepherd, } bugeilaidd, bugeiliaidd, bugeiliol, eiddo bugail.

Shepherdess, *s.* bugeiles, bugeilyddes, bugeiwraig.

Shepherdish, *a.* bugeilaidd, bugeiliol; fel bugail; gwladaidd.

Shepherdism, *s.* bugeilwriaeth, bugeiliaeth.

Shepherdly, *a.* bugeilaidd, bugeiliol; fel bugail.

Shepherd's Needle, *s.* nodwydd y bugail, nydwydd y bugail, creithig.
Great shepherd's needle — creithig ber, Siali per.
Common shepherd's needle—creithig, nodwydd y bugail.
Rough shepherd's needle — creithig wrychog.

Shepherd's Purse, *s.* llysiau y tryfal, pwrs y bugail.

Shepherd's Rod, **Shepherd's Staff**, } *s.* ffon y bugail, gwialen y bugail.

Sherardia, *s.* (oddi wrth y Dr. *Sherard*) Sherardia.
Blue Sherardia—corwreiddrudd, Sherardia glas.

Sherbet, *s.* (Per. *sharbat*) surfedd, diod surbet.

Sherd, *s.* (S. *sceard*) dernyn o lestr pridd; cragen; darn, dernyn.
Sherds—darnau o briddlestri (à ddefnyddir gàn arddwyr yn eu potiau blodau).
Sheriff, *s.* (S. *scir-gerefa*) sirydd, siryf.
Under-sheriff—rhaglaw y sirydd, ail y sirydd, is-sirydd.
Sheriffalty, **Sheriffdom**, **Sheriffship**, **Sheriffwick**, *s.* siryddiaeth, siryfiaeth, siryfdod, siryddogaeth; swydd *neu* awdurdod sirydd.
Sheriffe, **Sherif**, **Scherif**, *s.* (Ar.) enw un o ddiagnyddion Mahomet yn llinach Hassan Ibn Ali; Sheriff.
Sherris Sack, **Sherry Sack**, † *s.*=*Sherry*.
Sherry, *s.* (oddi wrth *Xeres*, yn yr Yspaen) gwin gwyn, gwin Sierri, gwin Seres.
Shew, *v.*=*Show*.
Shew, *s.*=*Show*.
Shew-bread, **Show-bread**, *s.* bara gosod, bara dangos, bara ysgyflin.
Shewer, *s.* dangoswr, dangosydd.
Shibboleth, *s.* (H.) arwyddair plaid, nod gwahan plaid. (Gwel *Barn.* xii.)
Shide, *s.* tafell; astell; dyflöen.
Shie, **Shy**, *v. a.* taflu, bwrw.
Shield, *s.* (S. *scyld*; Al. ac Is. *schild*) tarian, cadell, aes, asafar, asant, brondor, cylchwy, rhodawr, astalch, ysgwyd, bwcled, bwcledr; maes (arfau bonedd), arflen, arfaes, arwyddlen; amddiffyn.
That wears a shield, That is armed with a shield, tarianog, cadellog; aesawr, asafeiriad.
Shield-bearer—aesawr, asafeiriad, aesddyn, tarianwr, tarianydd, ysgwydiad, ysgwydwr, ysgwydydd, cadellwr, arweddwr tarian, &c.
Shield, *v. a.* tarianu; gorthöi, toi, *neu* wisgo â tharian; rhoi tarian am; amddiffyn (megys â tharian); amddiffyn, noddi; cadw rhag.
Shielded, *p. p.* tarianedig, &c.; tarianog, cadellog, ysgwydog.
Brittle-shielded—aesfrau.
Broken-shielded — aesfriw, aesdwn, aesdalch, ysgwydfriw, tarianfolch, ysgwydfolch; aesdrai.
Shielded march—aesdrawd.
Shield-fern, *s.* marchredyn.
Female shield-fern—rhedyn benyw.
Shieldless, *a.* didarian; dïamddiffyn.
Shieldlessness, *s.* didarianedd.
Shift, *v.* (S. *scyftan*; Is. *schiften*) newid, cyfnewid, symmud, symmud o; newid ei le; symmud *neu* ymsymmud o le i le; ymsymmud, ymnewid; newid dillad; troi fel y try y gwynt; ymdaro; ymdroi; troi; glewa; gochelyd; ymochelyd; darparu, darbod; trefnu; dyfeisio ffordd; ysgöi; trychio; anwadalu; bod yn anwastad; rhedeg o'r naill beth *neu* le i'r llall; rhedeg o chwedl i'w gilydd; tasgu yma a thraw; ymdroi yn y tresi; troi y gath yn y badell.
To shift one's self—newid ei ddillad; rhoi dillad glân am dano; newid ei grys, (*f.* newid ei chrys); rhoi *neu* ddodi crys glân am dano.
To shift for one's self—darbod, gofalu, darparu, *neu* ymrabinio drosto ei hun; ennill ei fywoliaeth trwy ei waith ei hun a'i ddychymyg; trefnu ei orchwylion ei hun; byw arno ei hun; ymgynnal ac ymgadw; ceisio, cael, *neu* chwilio allan ryw ffordd i fyw ac i ymgynnal; cynnal ei hun; peru ei hun; ymdaro.
To shift about—troi o amgylch, &c.
To shift off — ysgöi, gochel, gochelyd; cyfrwys ochel; bwrw, troi, *neu* daflu heibio; bwrw, troi, *neu* daflu ymaith; ymysgwyd oddi wrth; oedi, gohirio; cymmeryd *neu* ddwyn ei hun ymaith yn ddirgel; myned, cilio, *neu* ddianc ymaith yn ddystaw.
To shift off (a thing) from one's self—bwrw, symmud, *neu* daflu oddi arno ei hun.
To shift one—newid crys *neu* ddillad un; rhoi *neu* ddodi dillad yn nghylch un.
To shift from one vessel to another—tywallt o'r naill lestr i'r llall.
Shift, *s.* dychymyg, dyfais, dir-ddychymyg; ystryw, ymdro; trwch; esgus; tro; trafn; newid, cyfnewid; noddfa olaf; hoced, twyll, cyfrwysdra, mwysdro, chwiongl, chwiwdwll, dïangfa, nydd; crys, hefys, crys benyw.
To make shift, To make a shift, gwneuthur yn rhyw fodd; gwneuthur trwy drafferth *neu* fawr boen; gwneuthur o'r braidd, fel y gallai, *neu* trwy drwch; dychymyg modd; gwneuthur trwch, ymdaro.
I shall make shift, I shall make some shift, mi a wnaf *neu* a ymdarawaf yn rhywfodd; mi a wnaf *neu* a ymdarawaf fel y gallwyf; mi a wnaf ryw drwch.
He makes but a poor shift—nid ymdery ond yn wàn *neu* yn dlawd.
He made a poor shift to live—efe a fu byw trwy fawr waith; efe a fu byw trwy wneuthur llawer trwch; efe a fu byw yn dlawd ac yn wàn; ni bu efe byw ond yn dlawd ac yn wàn.
He makes very good shift—y mae efe yn ymdaraw o'r goreu.
He made as good a shift as he could to supply his present necessities—efe a ddiwallodd ei angenion ar hyny o bryd yn oreu ag y medrai.
He was obliged to make many a shift for his life—gorfu arno fyned trwy lawer trwch yn hyd ei oes *neu* einioes.
I made shift to get away from them—mi a ddïengais rhagddynt o'r braidd; mi a drychiais oddi wrthynt o'r braidd.
I shall make a shift to do it—mi a'i gwnaf mewn rhyw ffordd neu gilydd.
I know not what shift to make—nis gwn pa drwch i'w wneuthur.
Is there no shift by which I may escape?—onid oes dychymyg trwy yr hwn y gallaf ddïanc? ai nid oes dychymyg trwy yr hwn y gallaf ddïengyd?
He was put to his last shifts, He was much put to his last shifts, fe'i gyrwyd i'w ddir-ddychymygion; fe'i gyrwyd i'w gyfyng-gynghor.
He is one that is full of shifts—dyn yw efe sy'n llawn o ystrywiau.
Shifter, *s.* symmudwr, symmudydd, newidiwr; un à fo yn byw ar *neu* wrth ei ystryw a'i ymdro; mab yr ystryw, gwas yr ymdro; trychiwr; glewai, hocedwr, twyllwr.

Shifting, *s.* symmudiad, newidiad, &c.
Shiftingly, *ad.* trwy ystryw ac ymdro; yn gyfrwys, yn ystrywgar, yn ystrywus, &c.
Shiftless, *a.* diddarbod, difedr, diffordd, didrefn; heb fodd i fyw arno.
Shiftlessness, *s.* diddarbodedd, difedredd.
Shilf, *s.* (Al. *schilf*) gwellt.
Shill,† *v. a.* gorchuddio, cuddio.
Shilling, *s.* (S. *scilling;* Al. *schilling*) swllt, deuddeg ceiniog.
One shilling and eleven pence—dau swllt ond ceiniog; dau ond ceiniog.
Two shillings and nine pence—tri swllt ond tair ceiniog; tri ond tair; dau a naw.
Two shillings and two pence—dau swllt a dwy geiniog; dau a dwy.
Ten shillings — chweugain, chweugaint, deg swllt.
Shillishalli, } *s.* (dyblygiad llygredig o *shall*
Shillyshally, } *I*, yn ol *Johnson;* o'r R. *shal-*
Shill-I-shall-I, } *ys*, yn ol *Webster;* o'r Ysg. *sely*=silly, yn ol y Dr. *Jamieson*. Tarddiad *Johnson* yw y tebycaf) ffol ond wagedd, penffoledd; petrusdod; anmhenderfyndod, ansefydlogrwydd, anwadalwch.
Shillishalli, } *a.* ansefydlog, anwadal, petrus-
Shillyshally, } gar, anmhenderfynol, eglyd.
Shillishalli, } *ad.* yn ansefydlog, &c.
Shillyshally, }
To stand shillishalli, } bod ar un chwant ac
To be at shillishalli, } ofn gwneuthur rhyw beth; bod mewn dau feddwl; bod rhwng dau feddwl; bod heb wybod ei feddwl ei hun; bod yn ansefydlog *neu* yn anwadal; petruso; troi gyda phob gwynt.
Shily, *ad.* (o *shy*)=*Shyly*.
Shimmer,† *v. n.* (S. *scymrian;* Al. *schimmern*) pelydru, dysgleirio, llethrido, tywynu.
Shin, *s.* (S. *scina;* Al. *schiene*) crimog, gomach.
Shin-bone—asgwrn y grimog.
Shine, *v. n.* (S. *scinan;* Al. *schienen*) dysgleirio, dysgleinio, llewyrchu, llewychu, tywynu, tywynygu, lleuferu, lleueru, goleuo, llethrido, blanu, dyflanu; ymddysgleirio; ymddangos; bod yn loew *neu* yn ddysglaer.
To shine about—amlewyrchu, amlewychu, amdywynu. [ynu.
To shine before—rhaglewyrchu, rhagdyw-
To shine again—adlewyrchu, adlewychu, dadlewyrchu, dadloewi.
To shine bright, } dysglaer dywynu, eg-
To shine brightly, } lur dywynu, llachar ddysgleirio; llewyrchu.
To shine dizzily—rhyddysgleirio, gorddysgleirio, tanbaid lewyrchu.
To shine faintly, } godywynu, golewychu,
To shine a little, } golewyrchu, goddysgleirio; bod yn syrn oleu, yn o ganaid, *neu* yn lled loew.
To shine forth, } dysgleirio allan, ym-
To shine out, } ddysgleirio, ymdywynu, ymdywynygu, &c.
To shine through—trylewyrchu, trylewychu, llewyrchu trwyddo; bod yn dryloew.
To shine together—cyd-dywynu, cyd-lewyrchu, cyflewyrchu.
To shine upon—tywynu ar, llewyrchu ar, &c
That shines through—tryloew.
Shine, *s.* tywydd teg, hinon, hindda; llewyrch, llewych, tywyn, dysgleirdeb, dysgleirder, gloewder, glawdd, claerder, gla.
Shine, *s.* claeriedydd=offeryn amaethyddol.
Shiness, *s.* (o *shy*)=*Shyness*.
Shingle, *s.* (Al. *schindel;* Ll. *scindula*) toniar, peithynen, peithwydden, astyllen hollt, astyllen do, astell do, clawd, cledren, estyllen, astell; graian garw, graian a màn gerig: pl. peithynau, peithyn, peithwydd, estyll to.
Shingle, *v. a.* peithynu, toniaru, estyllodi; troi haiarn bwrw yn haiarn màl; peithynu haiarn.
Shingles, *s. pl.* (Ll. *cingulum*) yr eryrod, yr eryri, yr eryr, crug eryrod.
Shingling, *s.* peithyniad, toniarad; peithyniad haiarn; troad haiarn bwrw yn haiarn màl.
Shingly, *a.* graianog, graianllyd, man-gerigog.
Shining, *a.* dysglaer, dysgleiriol, claer, tywyn-, llwychol, llethridog, dylathr, lleuferol, lleuerol, ysblenydd, ysblan, ffloew, gloew, eirig; gwych, enwog, clodfawr, arddercbog, dathl.
Shining through—tryloew.
Shining, } *s.* dysgleirdeb, claerder, ysblan-
Shiningness, } der, gloewineb, &c.
Shinlog, *s.* cauad geneu odyn briddfeini.
Shiny, *a.* dysglaer, claer, dysgleiriol, tywynol, llethridog, lleuferol, lleuerol, gloew, dylath-, ysblenydd, ysblan, ffloew, efflan, eirig, eiriau; goleu, digwmwl.
Ship, *s.* (S. *scip;* Is. *schip;* Al. *schiff*) llong; llestr môr, morlestr; ysgoren, ysgorawg; gwyddfarch.
War ship, } llong rhyfel, llong ryfe-,
Ship of war, } cadlong.
Ships of the line—llongau y gadres.
A small ship—llongig, llongan, llongec, llong fechan, corlong.
A light ship—llong ysgafn, ysgafn-long.
A swift ship — llong fuan, (*pl.* llongau buain), llong gyflym, buan-llong, buanlong.
Fire ship—tanllong, llong dân.
Steam-ship — agerlong, agerddlong, llong ager.
Armed ship—llong arfog, arflong.
Pirate-ship—herwlong, llong herw, preiddlong.
Ship's husband—dirprwywr perchenogion llong; hwsmon llong; trefnwr taliadau llong; pentalwr llong.
A ship's fare—llonglog, llog llong, tâl llong.
To take ship—cymmeryd llong; esgyn ar fyned i long.
Ship, *v.* (S. *scipian*) rhoi *neu* ddodi mewn llong; rhoi *neu* ddodi ar fwrdd llong; llongi; derbyn i long.
To ship the oars—gosod y rhwyfau yn eu gafaelion.
To ship the tiller—gosod y llywgoes ar lywrwyf ar ben y llyw.
To ship away, } gyru *neu* drosglwyddo
To ship off, } mewn llong; danfon ar anfon mewn llong.
Shipboard, *s.* bwrdd llong; †astell llong.
To go on shipboard—myned ar fwrdd llong.
Shipboard, *ad.* ar fwrdd llong.
To go a shipboard—myned ar fwrdd llong.
Ship-boat, *s.* bad llong, cwch llong.
Ship-boy, *s.* gwesyn llong.
Ship-builder, *s.* saer llongau, saer llong, adeiladydd llongau, llong-adeiladydd.
Ship-building, *s.* llongsaerniaeth, llongsaeriaeth, llongwaith, adeilad llongau, adeilyddiaeth llongau, llong-adeilyddiaeth.

Ship-captain, *s.* cadben, penaeth, llywydd, *neu* feistr llong.
Ship carpenter, *s.* saer llongau, llongsaer.
Ship-chandler, *s.* (*ship*, a *chandler*, Al. *handler*) masnachwr taclau llong.
Ship-holder, *s.* perchen llong, perchen llongau.
Shipless, *a.* dilong, heb longau.
Shipman,† *s.* llongwr, morwr.
Shipmaster, *s.* penaeth, llywydd, cadben, *neu* feistr llong; llong-lywydd; penllong.
Shipmate, *s.* cydymaith mewn llong, cyd-longwr.
Shipment, *s.* llongiad; rhoddiad *neu* ddodiad mewn llong; y pethau à osodir ar fwrdd llong; llongaid.
Ship-money, *s.* tâl llong, tâl llongau, llong-dal, llong-dreth; tâl *neu* deyrnged am bob llong à adeiledid.
Shipowner, *s.* perchen llong, perchen llongau.
Shippen,† *s.* (S. *scipen*) marchdy; beudy.
Shipper, *s.* un à esyd bethau ar fwrdd llong; llongiadwr.
Shipping, *a.* llongol; perthynol i longau.
Shipping, *s.* llongau, morlestri; llongiad.
To take shipping—cymmeryd llong; esgyn *neu* fyned i long.
Ship-shape, *ad.* yn ol dull *neu* arfer llong; mewn dull morwrsidd.
Ship-timber, *s.* coed llongau, defnydd llongau.
Ship-worm, *s.* pryf y llong, llong-bryf.
Shipwreck, *s.* llongddrylliad, llongdoriad, llongdor, llong-goll, llong-golliad, tor llong, colled llong, collediad llong.
Shipwreck, *v. a.* llongddryllio, llongdori, llong-golli; gwneuthur llongddrylliad am.
Shipwrecked, *p. p.* llongddrylliedig, &c.; y torodd llong arno.
Shipwright, *s.* saer llongau, saer llong, llongsaer.
Shire, *s.* (S. *scir*, *scire*, *scyre*) swydd, sir, rhandir: *pl.* swyddi, siroedd.
Knight of the shire—marchog sir, marchog y sir, marchog y swydd.
Shire-clerk, *s.* ysgrifenydd y sir, ysgrifenydd y swydd.
Shire-mote, } *s.* (S. *scyr-gemote*) llys y sir, llys
Shire-gemot, } y swydd, llys sirol.
Shirk, *v.* (o *shark*) tynu, ymlithro, *neu* fyned ymaith yn lladradaidd *neu* yn guddiadan; gochelyd, gochel; ymgilio rhag; diane oddi wrth.
To shirk about for a dinner—gwneiciho a thruthio am bryd o fwyd.
Shirk, *s.* hocedwr, rheibiwr; ymlechwr, llechgi.
Shirl, *s.*=*Shorl.*
Shirley, *s.* y rhawngoch mwyaf, y chwibanydd mwyaf.
Shirred, *a.* â llinynau ynddynt yn rhedeg rhwng y ddwy we.
Shirt, *s.* (D. *skiorte*; Sw. *skiorta*; Isl. *scyrta*) crys: *pl.* crysau.
The opening *or* bosom of a shirt—cryslain.
Shirt, *v. a.* rhoi crys am; gwisgo â chrys; gwisgo crys; crysu; †newid crys.
Shirting, *s.* lliain crysau, defnydd crysau.
Shirtless, *a.* digrys; heb grys; heb grys am dano; heb grys i'w roddi am dano; heb grys am ei gefn.
Shist, } *s.* = { *Schist.*
Shistus, } { *Schistus.*
Shistose, } *a.* llechaidd, llechog, elechaidd,
Shistous, } llechfeinin; hyhollt, hyollt, hy-
Shistic, } ddellt.
Shittah, } *s.* (H.) coed Sittim.
Shittim, }
Shittim wood—coed Shittim.
Shittle,† *a.* (o *shoot*) ansefydlog, ansiwadal.
Shittlecock, *s.*=*Shuttlecock.*
Shittleness,† *s.* ansefydlogrwydd, anwadalwch.
Shive, *s.* (Is. *schyf*; Al. *scheibe*) ysgyrionyn, ysgyren, yfflyn, fflochen, dyflöen, cyrbibyn, telchyn, talch; †tafell, clem; †dellten: *pl.* ysgyrion, yfflon, cyrbibion, teilchion, tipiau.
Shiver, *s.* (Al. *schiefer*; D. *shive*) cleilech, cleifaen; chwerfan, chwerfan dro, troell chwerfan.
Shiver, *v.* ysgyrioni, yfflo, delltenu, delltu, fflochenu; peri *neu* hollti yn ysgyrion *neu* yn ddellt; myned yn ysgyrion, yn yfflon, yn deilchion, yn dipiau, yn gyrbibion, *neu* yn ddellt, &c.; myned yn llaprau; crynu, achrethu, ysgrynu, ysgrydio, ysgrydu, crydu, crynachu; bod âg ysgryd, achreth, *neu* gryndod arno.
Shivered to pieces—wedi ei hollti yn ysgyrion mân; wedi hollti yn ysgyrion mân.
Shivering to pieces—yn ysgyrioni yn ddellt *neu* yn chwilfriw.
Shiver, *s.* ysgyrionyn, yfflyn, cyrbibyn, ysgyren, dyflöen, dyfflöen, fflaw; ysgryd, cryndod, achreth, crynfa, ysgryn, rhyn, crynach.
In shivers—yn ysgyrion, yn ddellt, yn ddarnau mân, yn yfflon, yn gyrbibion, yn deilchion, yn dipiau; yn chwilfriw.
To make into shivers, } ysgyrioni; peri *neu*
To break into shivers, } hollti yn ysgyrion *neu* yn ddellt; tori yn ysgyrion, yn yfflon, yn deilchion, yn gyrbibion, yn dipiau, *neu* yn chwilfriw.
To fall into shivers—myned yn ysgyrion, yn yfflon, yn deilchion, yn dipiau, yn gyrbibion, *neu* yn chwilfriw; myned yn uswydd mân.
Shivering, *s.* ysgyrionad, delltenïad, fflochenïad, &c.; ysgryd, cryndod, achreth, rhyndod, echryn, rhyniad, cryd; ias; asgri.
A shivering fit—cryd; pang o gryd; chwiw o gryd.
Shivery-spar, *s.* llech-ysger.
Shivery, *a.* ysgyrionllyd, breulyd, hyfriw, hydor; anghryno.
Shoad, *s.* briwfwyn ystaen.
Shoal, *s.* (S. *sceol*) haig, aig, haib, haid, lluaws; torf, myntai; haflug; beisle, beisfa, beisfan, traethell, tywoden, lle bas, rhydle, bas, (*pl.* beisiau).
A shoal of fishes—haig o bysgod; haig o [bysg.
Shoal, *v. n.* heigio, heidio, tyru, ymdyru; bashau; myned yn fasach.
Shoal, *a.* bas; beisiog.
Shoal water—dwfr bas.
Shoaliness, *s.* beisiogrwydd, beisfaogrwydd; basder, basedd.
Shoaly, *a.* beisfaog, beisleog, beisfanog, llawn beisfaoedd, llawn beisleoedd, beisiog.
Shoar, *s.* (Ysp. *escora*; Is. *schoor*) atteg, gwanas.
Shoat, *s.* (S. *sceota*) banw, (*f.* banwes); porchell.
Shock, *s.* (Is. *schok*; Ff. *choc*) ergyd, cyfergyd, cyfergyr, ymgyrch, ymhwrdd, hyrdd, hyr, cis, hwrdd; aeth; ias; gni; braw, cymraw, chwithrwydd, chwithdod, dychryn, swyd; ysgydwad, siglad; tramgwydd; cogwrn, ysgafn, beisgawn, ystwc, sopyn.

To give a shock to—rhoi ergyd i; gyrthio wrth; peri crynu neu ymysgwyd gân chwyrnder yr hwrdd; taraw peth oni chwyrno gân yrdd-der yr ergyd; taraw hyd oni thelgyngo; taraw nes telgyngu o hono; taraw hyd oni bo telgyng.

Shock, *v.* rhoi ergyd i; gyrthio wrth; taraw, ergydio, gyrthio, hyrddu; taraw peth oni chryno gân yrdd-der yr ergyd, &c.; brawychu, taraw â braw, taraw â chymraw; peri synu neu chwitho wrth; swydo; peri aeth neu ias drwy un; ysgwyd; cogyrnu, ystycio; gwneuthur yn gogyrnau neu ystyciau.

To shock corn—cogyrnu yd; gwneuthur yd yn gogyrnau; ystycio yd, sopynu yd, sopyno yd.

He was shocked and dismayed at seeing an apparition—chwithodd a synodd arno weled ellyll. [feddianna.

I am quite shocked—oerfraw a'm llwyr

Shock, *s.* (o *shag*) ci cedenog, ci brygus, ci byrfwch.

Shock-headed, *a.* penffluwch.

Shocking, *a.* à dery â braw; à bair syndod a chwithrwydd; swydbair, dychrynbair; anferth, anferthol, erchyll, arswydus, aethus, echryslawn, echrydus, swydus, cywilyddus.

Shockingness, *s.* anferthwch, erchyllrwydd, &c.

Shod, *p. p.* (=*shoed*, o *shoe*) pedoledig, &c.; pedolog; archenog.

Shoddy, *s.* hen garpiau wedi eu malu a'u cymysgu â gwlan garw.

Shoddy, *a.* à wnaed o hen garpiau maledig.

Shoddy cloth—brethyn o hen garpiau maledig.

Shode,† *s.* cnuwch o wallt; pen.

Shoe, *s.* (S. *sceo;* Al. *schuh*) esgid, archen; pedol.

Horse-shoe—pedol, pedol ceffyl.

A high shoe—gwentas, esgid uchel.

To put off shoes—diarchenu, diesgidio; dïosg neu dynu ei esgidiau.

To put on shoes—gwisgo esgidiau neu archenau; archenu.

To tread a shoe awry—seilgamu.

Old shoes—hen esgidiau.

Shoe, *v. a.* pedoli; archenu; rhoddi esgidiau i; gwisgo âg esgidiau; rhoi esgidiau am draed un.

To shoe a horse—pedoli; pedoli ceffyl; rhoi neu ddodi pedol dân farch.

Shoeblack, } *s.* dŵwr esgidiau, glanhäwr es-
Shoeblacker, } gidiau.

Shoeboy, *s.* esgidwas, gwesyn esgidiau.

Shoeing-horn, } *s.* corn esgidiau, corn archen-
Shoe-horn, } au, archen-gorn; corn i dynu esgid ar droed.

Shoe-latchet, *s.* carai esgid, llinyn esgid, cwlwm esgid.

Shoe-last, *s.* gweddyg, troedbren, pren troed, troedbren crydd.

Shoe-leather, *s.* lledr esgidiau.

The upper leather of a shoe—lledr uchaf-ed, lledr uchafedd, cefn-lledr, gwarthaf-ledr.

Shoeless, *a.* diesgid, diarchen, heb esgidiau.

Shoemaker, *s.* crydd, esgidiwr, archenwr, archenydd.

Shoemaker's trade—cryddiaeth, cryddaniaeth.

Shoemaker's shop, } crydd-dy, cryddiaeth-
Shoe-warehouse, } dy, archendy, esgidfa.

To be in the shoemaker's stocks—bod esgid neu fotas un yn ei waegu.

Shoemaking, *s.* cryddiaeth, cryddaniaeth.

Shoer, *s.* esgidiwr, archenwr; pedolwr.

Shoe-sole, *s.* gwadn esgid; carnial.

Shoe-string, *s.* llinyn esgid, carai esgid.

Shoe-tie, *s.* cwlwm esgid, carai esgid.

Shog,† *s.*=*Shock.*

Shog,† *v. a.* ysgwyd, siglo.

Shog,† *v. n.* (o *jog*) goduthio; cilio, mynd ymaith.

Shogging,† *s.* ysgydwad, cysgogiad, siglad.

Shoggle,† *v. a.* ysgwyd, siglo, cysgogi, cyffroi.

Shole, *s.* (S. *sceol*) haig, aig, llusaws, mynai.

Shoo, } *v.* (o'r sain: Al. *scheuscn*) sisiw, siw;
Shue, } hiw.

Shook, *s.* barilaid o erwydd neu ysgyrion; erwydd.

Shook, *v. a.* rhoddi neu ddodi erwydd mewn barilau; barilo erwydd.

Shoot, *v.* (S. *sceotan, scytan*) saethu; ergydio; gollwng; taflu; gyru; ymsaethu, picio; egino, tarddu, blaguro, tarddu allan, tori allan, hodi, hedeg, balannu; rhedeg; meithrenu; syrthio; ymestyn; gwynio, gwynegu; treiddio; tyfu yn gyflym.

To shoot at—saethu at, gollwng at, saethu.

To shoot forth, } saethu; rhedeg, tagu, ma
To shoot out, } bicio allan.

To shoot into ears—saethu i'r dwyses; hedeg, hodi; hedeg yn yd.

To shoot (as corn in the ground, &c.)—egino, tarddu, saethu; saethu yn neu i'r eginyn.

To shoot a joint—saethu cyswllt, saethgyswlltu.

To shoot with a bow, } saethu â bwa; er-
To shoot in a bow, } gydio â bwa; tynu bwa.

To shoot (as lightning)—saethu, ymsaethu, melltenu.

To shoot off a gun—saethu; gollwng ergyd o ddryll; gollwng ergyd.

To sheot out of a sack—saethu neu fwrw peth allan o ffetan; saethu allan, saethu.

To shoot forth (as trees, &c.)—deilio.

To shoot a bridge—saethu neu redeg drwy bont; saethu neu redeg dân bont; saethu pont.

To shoot (as a meteor, &c.)—saethu, ymsaethu; syrthio.

To shoot (as a corn, &c.)—gwynio, gwynegu, brathu, saethu (gân wŷn), pigo.

My temples shoot—mae fy arleisiau yn gwynio, yn gwynegu, neu yn saethu.

To shoot out one's lip—saethu allan ei fin neu ei wefl; llaesu ei wefl.

To shoot up—saethu i fyny; tyfu; codi.

To shoot through—saethu trwodd neu drwyddo.

Somebody shot hereabout a little while ago—saethodd rhywun yn nghylch hyn o fân gynneu fach; gollyngodd rhyw un ergyd yn nghylch hyn o fân gynneu fach.

He shot her dead on the spot—efe a'i saethodd hi yn farw yn y fân.

He made the middle bar to shoot through the boards—efe a wnaeth y bâr canol i gyrhaeddyd trwy yr ystyllod (*Ex.* xxxvi. 33).

Shoot, *s.* ergyd; saethiad, saethiant; saeth; ysgewyllyn, (*pl.* ysgewyll), imp, impyn, brigyn,

ysbrigyn, blaguryn, mabgaino, eginyn, planigyn, plàn; tardd; gelin; banw, (*f.* banwes,) porchell.
Full of shoots—ysgewyllog, blagurog, llawn ysgewyll, &c.
Shooter, *s.* saethwr, saethydd, saethiedydd; ergydiwr; bollt.
The shooter of a lock—bollt clo.
Far-shooter—un ergydbell, pell-saethwr.
Shooting, *s.* saethiad, saethiant, saethawd, saethyddiaeth; saethu; gwyniad, gwynegiad, brathiad.
Shooting stars—ser ymsaethol, ser syrthiol, seren hedegog; goruchion yn cynneu ac yn diffodd yn ebrwydd.
Far-shooting—ergydbell; pell ei ergyd; yn saethu yn mhell; saeth-bell, pell-saethol.
Shooting-stick—saethbren.
Shooting pain—saeth-boen.
The shooting forth of trees into leaves—deiliad, deiliant, deiliawd.
The shooting up (of grass, &c.)—saethiad i fyny; tyfiad, blaendyfiad, &c.
In the beginning of the shooting up of the latter growth—pan ddechreuodd yr adladd godi (*Am.* vii. 1).
Shop, *s.* (Norm. *schope;* Ff. *echoppe;* S. *sceoppa*) sylldy, masnachfa, masnachdy, maelfa, maeldy, maelfan, maelan, gwerthfa, gwerthdy, nwyddfa; gweithdy, gweithfa.
To shut up shop—rhoi i fyny ei grefft; gadael ei grefft; ymadael â'i grefft; rhoi ei grefft i gadw.
To shut up a shop—cau masnachfa, cau masnachfa i fyny.
Shop, *v. n.* myned i faeldai, &c.; prynu mewn syllduu; maelfanu, maelana, masnachu.
Shopboard, *s.* bwrdd gweithio, gweithfwrdd.
Shopbook, *s.* llyfr syllddy, llyfr cyfrifon syllddy.
Shopkeeper, *s.* maelwerthwr, maelwerthydd, masnachwr, masnachydd, manwerthwr, maelier, maeler, maelierydd, maeleriwr, maeleriai, maelierai, maelanydd, maelanwr, maelfâwr, gwerthwr masnach, gwerthydd masnach; peth à fu yn hir ar law *neu* ar werth.
Shoplifter, *s.* (*shop* a *lift*) ysbeiliwr syllddai, ysbeiliwr maeldai, torwr maeldy, torwr syllddy, ysbeiliwr masnachfa.
Shoplifting, *s.* ysbeiliad maeldy, toriad masnachfa, &c.
Shoplike, *a.* isel, gwael, gwerinaidd.
Shopman, *s.* gwas maeldy, cynwas syllddy, cynllaw masnachfa, maelwas; maelotyn, maelieryn.
Shopwoman, *s.* morwyn maeldy, maelieres, maeloten.
Shopping, *s.* maelaniad; mynediad i faeldai; pryniad mewn maeldai.
Shore, *s.* (S. *score*) traeth, glàn y môr, ymyl y môr, tywyn ŷ môr, tywyn, gwarth, llyr, engwarth, glàn; beisdon, y feisdon.
A high shore—uchelgraig y môr, torlan môr.
To come on shore, } dyfod *neu* fyned i'r
To go on shore, } làn; dyfod *neu* fyned i dir; glanio, tirio.
Shore, *s.*=*Sewer.*
Shore, *s.* (Ysp. *escora;* Is. *schoor*) atteg, gwanas, cynnalbost, cynnalydd, cynneilydd, daliedydd, colon, colof, annel.
Shore, *v. a.* attegu, cynnal; rhoi atteg dàn beth; †glanio.
Shoreless, *a.* dilan, heb làn iddo, heb draeth, didraeth.
Shoreling, } *s.* (o *shear, shore*) croen cnaif, croen
Shorling, } dafad gneifiedig, cneif-groen; dafad gnaif.
Shoreweed, *s.* beisdonell.
Plantain shoreweed—beisdonell merllyn.
Shorl, } *s.* (Sw. *skorl*) breuem.
Schorl, }
Shorlaceous, } *a.* breuemaidd; breuemol.
Schorlaceous, }
Shorlite, } *s.* (o *shorl* neu *schorl*) clynfaen=
Schorlite, } math o dopas.
Shorn, *p. p.* (o *shear*) cneifiedig, à gneifiwyd, wedi ei gneifio; cneifiog; amddifad.
Not shorn—anghneifiedig, anghnaif.
Even shorn—gwastad-gnaif.
Shorn round about—amgneifiedig.
Short, *a.* (S. *sceort, scyrt;* Ll. *curtus*) byr, (*f.* bèr); cwta; cryno, cynnwys, talgrwn, talfyr, dyfyr; bychan; brau; swta.
Somewhat short—lledfyr, lled fyr.
A short person—un byr, &c.; ffwtiar.
A short tail—cynffon fer, &c.; ffwtog, cwtog.
Short of—yn fyr o; o'r tu yma; llai na, llai nag.
In short—yn fyr; ar fyr; yn gwta; yn gryno; ar fyr eiriau; ar ychydig eiriau; ar air, mewn gair.
To speak short—dywedyd hanner geiriau.
To stop short—sefyll yn ddisymmwth yn nghanol ei yrfa; gorphwys yn nghanol ei yrfa; aros *neu* sefyll yn ddisymmwth; tori ymaith yn fyr, yn dalfyr, *neu* yn ddirybudd; gadael (ei waith) yn y canol; gadael ar ei ganol; tewi ar unwaith.
To fall short of—methu, methu â; syrthio yn fyr o.
To come short—bod yn fyr; bod yn ol; dyfod yn fyr; syrthio yn fyr; methu cyrhaedd; methu â chyrhaedd; pallu, diffygio.
To come short of—bod yn ol am, &c.
To come far short—bod yn llawer is; bod yn is o lawer; bod yn llawer gwaelach; bod yn waelach o lawer; bod yn mhell ar ol; dyfod yn fyr o gyrhaeddiadau *neu* ragoriaethau; bod yn dra byr, &c.
To cut short—tori yn fyr; cwtogi, cwtâu, byrhau, talfyru, tocio, dyfyru; lleihau; rhwystro.
A short form of speaking, } byriaith,
A short manner of speaking, } iaith fèr; dull byr ar lefaru.
To take one up short—dwrdio *neu* senu yn dost; ceryddu yn llym; dwrdio, ysdwrdio; cymmeryd i fyny ar hyd ac ar draws; cymmeryd i fyny yn grwn ac ar groes.
To grow short, } byrhau, myned yn fyr.
To wax short, }
To grow too short—myned yn rhy fyr.
To break short off—tori ymaith yn dalgrwn.
To set one a short day—penodi i un fyrddydd; penodi i un ddydd diannod.
A short time—byr amser, ychydig amser, amser byr, amser bychan.
To run over a matter in a short manner—rhedeg dros beth yn fyr *neu* yn dalfyr.

To fall short of *or* in one's expectation—cael seithug am ei ddysgwyliad; cael ei dwyllo *neu* ei somi am ei ddysgwyliad; bod yn ofer ei obaith.
To keep at short allowance—cadw wrth fin y gyllell.
Is the Lord's hand waxed short?—a gwtogwyd llaw yr Arglwydd?
For a short time—dros ennyd awr (1 *Thess.* ii. 17).

Short, *s.* y byr; crynodeb.
Short, *ad.* yn fyr, &c.
Short, *v. a.* byrhau, cwtogi, dyfyru, talfyru.
Short,† *v. n.* methu, pallu.
Short-breathed, *a.* anadlfyr, byranadlog; byr ei anadl, analfyr; å'r fogfa arno; erthychlyd.
Short-cake, *s.* teisen frau.
Shortcoming, *s.* diffyg, byrdra, byrder, methiant, ffaeledd.
Short-drawn, *a.* byrdyn; anadlfyr.
Shorten, *v.* byrhau, cwtogi, dyfyru, talfyru, cwtäu, cilfyru; tocio; peri *neu* wneuthur yn fyrach; myned yn fyrach; breuhau.
The days shorten—mae y dyddiau yn byrhau.
Shortener, *s.* byrhäwr, cwtogwr, &c.
Shortening, *s.* rhywbeth i wneuthur peth yn frau.
Short-hand, *s.* llaw fêr, byrysgrif, ber ysgrif, beryagrifen, berysgrif, berlaw, byrysgrifiaeth.
Short-jointed, *a.* egwydfyr, byr ei egwyd, byr ei swrn.
Shortlived, *a.* byrhoedlog, oesfyr, byr ei oes, byr ei hoedl, hoedlfyr, byroesog, dibara.
Shortly, *ad.* yn fyr, &c.; ar fyr, ar fyrder, ar fyr amser, mewn byr amser, mewn ychydig amser, yn mhen ychydig amser, yn mhen ennyd, mewn amser byr, mewn amser bychan; toc; ar frys, yn fuan, yn ebrwydd, yn ddïoed.
Shortly after—ychydig wedi; ychydig wedi hyn *neu* hyny.
Shortness, *s.* byrder, byrdra, byredd, cwtogedd, cwtogrwydd, talfyredd, talfyrder; diffyg.
Shortness of life—byrhoedledd, byrder bywyd.
Shortness of breath—diffyg anadl, anadlfyredd, y fogfa.
Shorts, *s. pl.* byrion; teilchion *neu* eirwon blawd.
Shortsight, *s.* golwg fêr, byr-olwg; byrder, byrdra, *neu* fyredd golwg.
Shortsighted, *a.* byr ei olwg, byrwel, agoswel, golygfyr; cibddall; anghraff, annoeth.
Shortsightedness, *s.* byrder, byrdra, *neu* fyredd golwg; byrweledd; cibddellni; anghraffder.
Shortwaisted, *a.* canolfyr, archfyr, byr ei waag, byr yn ei waag, byr-waag, byr-gorff, byr ei gorff, byr yn ei gorff.
Shortwinded, *a.* anadlfyr, analfyr, byranadlog, byr ei anadl, byr ei wynt; åg anadl fêr iddo; å'r fogfa arno; myglyd.
Shortwinged, *a.* adeinfyr, byr ei aden, byr ei adenydd, byr-adeiniog.
Shortwitted, *a.* byr ei synwyr; disynwyr; anghraff.
Shory, *a.* (o *shore*) à fo ar y traeth.
Shot, *s.* (S. *scot*; Is. *schot*, *schoot*) ergyd; grawn, saethrawn, gwnrawn, haels, (*sing.* haelsen); peled, pelen, blifyn, gwnbel, bwled, bwleden, maen gwn, gynfaen, maen blif.
Within gun-shot—o fewn ergyd gwn *neu* ddryll.
Bow-shot—ergyd bwa.
Shot, *s.* (S. *sceat*; Is. *schot*)=*Scot.*
Shot, *p. p.* (o *shoot*) saethedig, à saethwyd, &c.
Shot, *v. a.* llwytho gwn à phelau.
Shote, *s.* (S. *sceota*) pysgodyn tebyg i'r brithyll.
Shotfree, *a.*=*Scotfree.*
Shotten, *a.* (o *shoot*) dirawn, wedi bwrw ei rawn, (*f.* wedi bwrw ei grawn); wedi ei dafu o'i le; disle, dadgymmaledig.
Shotten milk—llaeth ceuledig gàn henaint; llaeth hen-gaul.
Shough,†*s.* (o *shag*, *shock*,) ci cedenog, ci hirflewog; ci brygus, ci byrrfwch.
Should, *v.* (o *shall*) yr amser anorphenol neu gynnherfynol o *shall*: arferedig fel perwyddiad cynnorthwyol: dyly, dylai; cael.
I should—dylwn, mi a ddylwn.
Thou shouldst—dylit, ti a ddylit.
He should—dylai, efe a ddylai.
We should—dylem, ni a ddylem.
You should—dylech, chwi a ddylech.
They should—dylent, hwy a ddylent.
I should tell you—dylwn ddywedyd i chwi; mi a ddylwn ddywedyd i chwi.
I should have told you—dylaswn ddywedyd i chwi.
If I should tell you the whole—pe dywedwn i chwi y cwbl.
If I should go, } ped elwn, ped awn.
Should I go, }
If I should go—pe cawn fyned.
Lest he should say—rhag dywedyd o hono; rhag iddo ddywedyd.
If he should come—pe deuai.
As they should—fel y dylent.
Had it not been for that, I should have fallen in the bog—oni buasai hyny, mi a syrthiaswn i'r gors.
I should have fainted, if I had not believed—diffygiaswn, pe na chredaswn.
I would go, if I should—mi a elwn, pe cawn; awn, pe cawn; elwn, pe cafwn.
I should go, if I would—cawn fyned, pe mynwn; cawn fyned, ped awn.
I would have gone, if I should—aethwn, pe cawswn.
I should have gone, if I would—cawswn fyned, pe mynaswn.
He should not do so—ni ddylai wneuthur felly.
He should not have done so—ni ddylasai wneuthur felly.
What would you that I should do for you?—beth à fynech i mi ei wneuthur i chwi?
I would not that ye should be ignorant—ni fynwn i chwi fod heb wybod; nid ewyllysiwn i chwi fod heb wybod.
Shoulder, *s.* (S. *sculdre*, *sculder*; Al. *schulter*) ysgwydd, palfais, ysgwyddog, ysbawd goryagwydd.
Shoulder of mutton—palfais, ysgwyddog *neu* ysbawd mollt; palfais dafad.
Stooping in the shoulders—gwargrymedd, gwargrymi, gwargami, gwargamedd.
Heave-shoulder—ysgwyddog y dyrchafael, ysgwyddog dderchafael.
To lay *or* bear on the shoulder—rhoi, dodi, cymmeryd, *neu* ddwyn ar ei ysgwydd, rhoi ei ysgwydd dàn beth; ysgwyddo.
To push *or* shove with the shoulder—gwthio å'r ysgwydd; rhoi yr ysgwydd wrth beth *neu* yn erbyn peth; ysgwyddo.

Shoulder (in archery)—ysgwydd; y darn llydan o ben saeth.

Shoulder, *v. a.* ysgwyddo; rhoi, dodi, cymmeryd, *neu* ddwyn ar ei ysgwydd; rhoi ei ysgwydd dàn beth; gwthio â'r ysgwydd; rhoi yr ysgwydd wrth beth; rhoi yr ysgwydd yn erbyn peth.

To shoulder out—gorysgwyddo.

To shoulder up—rhoi gorysgwydd dàn beth; attegu, cynnal.

Shoulder-belt, *s.* gwregys ysgwydd, ysgwyddrwy, ysgwydd-wregys.

Shoulderblade, *s.* asgwrn y balfais, crafell yr ysgwydd, asgwrn yr ysgwydd, gwaell ysgwydd, ysbawd, palfais, palfes.

Shoulder-clapper,† *s.* ceisbwl.

Shouldered, *p. p.* ysgwyddedig; ysgwyddog; a'r y mae ysgwydd *neu* ysgwyddau iddo.

Broad-shouldered — ysgwyddfawr, ysgwyddlydan; ysgwyddog.

Shoulder-knot, *s.* ysgwyddarn, addurn ysgwydd.

Shoulder-pegged, *a.* anhyblyg ei balfais; anhyblyg ei ysgwydd.

Shoulder-piece — ysgwyddwisg, ysgablar; gorysgwydd.

Shoulder-shotten, *a.* wedi tyrfu *neu* ysoigo ei ysgwydd; ysoig ei balfais; llaes ei ysgwydd; ysgwydd-laes.

Shoulder-slip, *s.* llaesiad palfais, llaesiad y balfais; bod o'r balfais wedi llacsu; dadgymmaliad yr ysgwydd.

This horse has the shoulder-slip—y mae y ceffyl hwn wedi llaesu ei balfais.

Shoulder-splayed, *a.* wedi llaesu ei balfais.

Shout, *v.* (cyfathrach i *shoot;* C. *ysgythu*) bloeddio, gwaeddi, banllefain, orechwenu, llawen-floeddio; bloeddiaw o *neu* gàn lawenydd; garmio, dolefain, llefain, gawrio.

To shout together—cydfloeddio, bloeddio yn nghyd.

Shout unto God with the voice of triumph—llafargenwch i Dduw â llef gorfoledd (*Salm* xlvii. 1).

Her saints shall shout aloud for joy—ei saint dàn ganu a ganant (*Salm* cxxxii. 16).

Shout, *s.* bloedd, bloddest, llawen-floedd, llawen-floedd, banllef, dolef, gwaedd, garm, crochlef, gawr, llef, llefain, llefan; bloedd gàn lawenydd *neu* orfoledd.

Shouter, *s.* bloeddiwr, bloddestwr, gwaeddwr.

Shouting, *s.* bloeddiad, &c.; bloedd, bloddest.

Shouting, *p.* bloeddfawr, bloeddgar, bloddestgar; dàn floeddio, &c.

Shove, *v.* (S. *scufan;* Al. *schieben, schuppen*) gwthio, ysgwthio, cilgwthio, hergydio, hyrddu, hyrddio, hwpio, ysgethu, ysgytio, ysgydio, gyrthio; ymwthio.

To shove by—gwthio heibio; gwrthod.

Shove, *s.* gwth, ysgwth, ysgŵd, ysgwt, hergwd, hwp, hwrdd, erwch, heng, hyrddawd, cwth, sygog.

Shovel, *s.* (o *shove;* S. *scoft;* Al. *schaufel*) rhaw; camuraw, rhawbal, llwyar; rhawlech.

Shovel, *v. a.* rhofio, rhawio; tafiu *neu* garthu â rhaw; llwyaru.

Shovel-board, *s.* tawlfwrdd, gwthfwrdd.

Shoveller, } *s.* (o *shovel*) yr hwyad lydanbig,
Hoveler, } yr hwyad biglydan.

Shovelling, *s.* rhofiad, rhawiad.

Show, } *v.* (S. *sceawian;* Al. *schauen*) dangos,
Shew, } arddangos; mynegu, dadgan; profi; ymddangos.

To show abroad—dangos ar gyhoedd, dangos yn gyhoeddus.

To show before—rhagddangos; dangos yn mlaen llaw; rhagarwyddo, rhagfynegu, rhagarwyddocäu.

To show clearly—dangos yn eglur, &c.; goleufynegu.

To show forth — mynegu; dangos; cyhoeddi.

To show the heels—dangos y gwadnau; dïanc ar *neu* gàn un o nerth traed a gwadnau; cymmeryd y traed a'r gwadnau a ffoi oddi wrth un; ffoi ymaith, rhedeg ymaith.

To show off—rhodresu.

To show one a pleasure—gwneuthur cymmwynas i un.

To show one's spleen—dangos ei ddrwg ewyllys, ei natur ddrwg, ei falais, *neu* ei gynddrygedd.

To show tidings—mynegu newyddion.

To show glad tidings—mynegu newyddion da; efengylu.

To show one's self—ymddangos; dangos ei hun; ymddysgleirio (*Salm* xciv. 1).

To show himself a man—ymddangos yn wr; dangos ei hun yn wr.

Show yourselves men—byddwch wŷr (*Esa.* xlvi. 8).

Show me—dangos i mi; dywed i mi; moes glywed; rho glywed.

Show, *s.* dangos, dangosiad, arddangosiad; ymddangosiad; golwg; golygfa, dangosfa, arddangosfa; golygiad; dull; lliw, eiliw, rhith; gweledigaeth; gwag *neu* goeg ymddangosiad; gwag *neu* goeg ddangosiad; rhodres, rhwyag.

A show of wisdom—rhith doethineb.

A vain *or* empty show—cysgod, rhith.

To make a show of—arddangos, dangos.

To make a fair show—ymdecäu; gwneuthur ymddangosiad teg; ymddangos yn deg.

Show-bread, } *s.* bara gosod, bara dangos, bara
Shew-bread, } ysgyflin.

Shower, } *s.* dangoswr, dangosydd, dangosiedydd.
Shewer, }

Shower, *s.* (S. *scur;* Al. *schauer*) cawad, cawod, cafod.

An overflowing shower—curwlaw (*Esec.* xiii. 11).

Shower, *v.* cawodi, cafodi; gwneuthur cawad, cawadau, *neu* gawodydd; disgyn yn gawadau.

To shower down—bwrw cawad o; tywallt (yn gawodydd, &c.).

Shower-bath, *s.* cawodfadd, cawodfaddon, baddon cawad.

Showerless, *a.* digawad, digawod, heb gawadau.

Showery, *a.* cawodog, cawadog, cafodog, cawodlyd, cawadlyd, cafodlyd, cawodol, cawadol.

Showiness, *s.* (o *showy*) dangosiadusrwydd, dangosgarwch, rhodresgarwch, gwychedd, ceinfalchder, &c.

Showing, *s.* dangosiad, arddangosiad; mynegiad, myneg, mynag.

Showish, *a.* dangosiadus, coegwych, dangosgar, ymddangosgar, &c.

Show-room, *s.* dangos-gell, ystafell ddangos, dangosfa.

Showy, *a.* (o *show*) dangosiadus, ymddangosiadus; dangosgar, ymddangosgar; coegwych, ceinfalch, gwych, hoew, hoewych, ysblenydd, ceinwych, golygus; teg, gwych, *neu*

hardd yr olwg arno; teg i'r olwg; gosgeddig, gosgeiddig; eirian; coegynaidd.

Shrag,† *v. a.* tocio, trychu, blaendori.

Shrag,† *s.* tocyn o bren; brigyn tociedig: *pl.* tocion.

Shragger,† *s.* tociwr, ysgythrwr.

Shrap, Shrape, } † *s.* lle âg us ynddo i lithio adar; llithfa adar.

Shred, *v. a.* (S. *screadan*) cinynio, ciniachu, tori yn ginynion; mân drychu, mân ddryllio, mân ddarnio, mân dafellu; cilcynio; difynio, briwo, dryllio, darnio; sitrachu; asglodioni.

Shred, *s.* cinyn, cyniechyn, llerpyn, llarp, difyn, carp, cerpyn, trychyn, trychionyn, ffföyn, cilcyn, dernyn, dryllyn, darn; mân ddryll, mân ddarn, mân dafell: *pl.* ciniach, cinyniach, cinynion, trychion, &c.; naddion.

In shreds—yn giniach, yn ginyniach, yn ginynion, yn ddifynion, &c.

Shredding, *s.* cinyniad, &c.; cinyn, ciniechyn, dernyn, &c.

Shredless, *a.* diginiach, &c.

Shrew, *s.* (Is. *schreeuwen*, Al. *schreien?*) cecren, cecrai, cecres, ymdaerwraig, ymsenwraig, ysgolpen (o fenyw); benyw rymialog, rymialus, *neu* gecrus.

Shrew,† *v. a.* rhegu, melltithio.

Shrew, *s.*=*Shrew-mouse.*

Shrewd, *a.* (o *shrew*) cyfrwys, ffel, ffalst, ystrywgar, ystrywus, ffelaidd; craff, craffus; cali; dirnadus, synwyrol; hen-gall; †cecraidd, cecrenaidd; † gofidus, poenus.

Shrewdness, *s.* cyfrwysder, cyfrwysdra, cyfrwysedd, ystrywgarwch, ffelder, ffeldra, ffeledd, ffeliant, ffalstedd; craffder; callder, calldra, callineb.

Shrewish, *a.* (o *shrew*) cecraidd, cecrenaidd, anniddig, grymialog, ymgeingar.

Shrewishness, *s.* anniddigrwydd, cecrusrwydd, &c.

Shrew-mouse, Shrew-mole, Shrew, } *s.* (S. *screawa*) chwistlen, chwistl, llygoden goch, llyg, pigoden.

Shriek, *v. n.* (Al. *schreien;* Is. *schreijen;* C. *ysgrechain*) ysgrechain, ysgrechian, gwichian, gwichio, gwawchio, crochleisio, crochwaeddi, oergrïo, oerwaeddi, beichio, ichian, eugi.

Shriek, *s.* ysgrêch, oergri, oerwaedd, crech, crochlais, crochwaedd, gwawch, ysgri, ynglef, dolef, aich, gwich, baich.

Shrieker, *s.* ysgrechwr, ysgrechydd, &c.

Shrieval,† *a.* (o *sheriff*) siryddol.

Shrievalty, *s.* (o *shrieval, sheriff*) siryddiaeth, siryfiaeth, siryddogaeth.

Shrift,† *s.* (S. *scrift*) cyffes gyfrinachol, cyffes ddirgel, cyffes gel, clustgyffes, cyffes yn nghlust yr offeiriad.

Shright, *s.*=*Shriek.*

Shrike, *s.* y cigydd (mewn adaryddiaeth).

The shrikes—y cigyddion, y drylliedyddion.

Shrill, *a.* (Ll. *gryllus;* Ff. *grillon;* C. *grill*) llym, meinllym, main, llifaid, uchelfain, uchelseiniol, gwichlyd, sebach, pres.

A shrill voice—llymlais, meinllais, meinlais; arianllais; gwichlais.

To make a shrill noise—llymleisio, llymseinio, meinleisio, gwneuthur llymlais, gwneuthur meinlas, gwichleisio.

Shrill, *v.* llymleisio, meinleisio, llymseinio, gwneuthur meinllais, gwneuthur llymlais; gwichleisio, gwneuthur gwichlais.

Shrillness, *s.* llymder, meinllymder, meinedd, uchelseinedd, llifeidrwydd; gwichleisiogrwydd.

Shrimp, *v. a.* (Is. *krimpen*) crebychu, byrhau.

Shrimp, *s.* berdysyn, (*f.* berdysen), bardysyn, (*f.* bardysen), berdas: *pl.* berdys, bardys; còryn, nar.

Shrine, *s.* (S. *scrin;* Al. *schrein;* Ll. *scrinium*) creirfa, creirgell, creirfan; beddgor, gwyddfa, beddrod; llan; allor, teml; ffed.

Shrink, *v.* (S. *scrincan*) crebachu, ymgrynu, crybychu, crebychu, tynu ato, tynu ei hun ato, tynu yn nghyd, ymgrebachu, ymgrybychu, còri, swbachu, tyrfu, telcu; lleihau; treio; cilio, ymgilio; ymgadw.

To shrink for fear, To shrink through fear, } cilio *neu* ymgrynöi rhag ofn: cilio *neu* ymgrynöi gân ofn.

To shrink from one's word—ciliaw oddi wrth ei air.

To shrink from a blow—gochelyd ergyd *neu* ddyrnod; cilio rhag ergyd.

My heart is shrunk for grief—pallodd llaesodd, *neu* ciliodd fy nghalon gan ofid.

Shrink, *s.* twrf, swbach, crebach, telg, telcu; ymgrynoad, crebachiad, &c.

Shrinkage, *s.* ymgrynoad, tyrfiad, crebachiad, swbachiad, lleihad.

Shrinker, *s.* ymgrynöwr, crebachwr, ciliwr, &c.

A shrinker from his word—ciliwr oddi wrth ei air.

Shrinking, *s.* ymgrynoad, crebachiad, ymgrebachiad, &c.

Shrivalty, *s.*=*Shrievalty.*

Shrive, *v. a.* (S. *scrifan*) derbyn cyffes, gwrando cyffes, cyffesu.

Shrivel, *v.* (o wraidd *rivel*, S. *gerifled*) crycha, crebachu, crybychu, telcu; ymgrychu, ymgrebachu, ymgrynöi; tolcio.

Shriver,† *s.* gwrandäwr cyffes, cyffeswr, cyffesydd.

Shriving,† *s.* derbyniad cyffes, cyffesiad.

Shroff, *s.* arianydd (yn yr India Ddwyreiniol).

Shroud, *s.* (S. *scrud*) amwisg, amdo, llian amdo; gwasgod, tudd; cylliso, tuli; attegrafn yr hwylbren; hwylraffau; cangen; †cuddfan.

Shroud, *v.* amwisgo, amdöi; gwasgodi, cysgodi; amguddio, cuddio, tulio, huddo; amddiffyn, llochesu; ysgythru; ymlochesu.

To shroud a corpse—amwisgo *neu* amdo corff marw; rhoi amwisg *neu* amdo am gorff marw.

To shroud trees—ysgythru coed.

Shrouds, *s. pl.* ymylau rhod ddwr, ochrau olwyn ddwr.

Shrouding, *s.* ymylau rhod ddwr, &c.

Shroudy, *a.* gwasgodog, gwasgodol, cysgodog.

Shrove,† *v. n.* (y cynnherfyn o *shrive*) cael Gŵyl y Gyffes.

Shrove-tide, *s.* Gŵyl y Gyffes; nos Ynyd.

Shrove-Tuesday, *s.* dydd Mawrth Ynyd, Mawrth Ynyd.

Shroving, *s.* cadwad Gŵyl y Gyffes.

Shrub, *s.* (S. *scrob;* Al. *schroff*) manwydden, prysgwydden, prysgoeden, gwyddden, prysgwyddenig, godd, lledwyddon: *pl.* manwydd, prysgwydd, prysgoed, corwyddos, prysg, prysgyll, prysgl, man-goed, goddau, gwyddlysenwydd, lledwydd.

Shrub, *s.* (Ar. *shurbon*) surberwy=math o ddiod poeth-gryf gân wirod, melus gân siwgr, a sur gân sudd yr eurafal.

Shrub, *v. a.* chwynu manwydd.

Shrubbery, *s.* prysg, prys, prysgyll, prysain, prysel, prysgle, prysfa, prysglwyn; manwydd, prysgwydd, prysgoed, &c.

Shrubbiness, *s.* manwyddogrwydd.

Shrubby, *a.* manwyddog, prysgoedog, prysain, llawn manwydd, llawn prysgoed, &c.; manwyddaidd; tebyg i fanwydd, &c.

Shrubby place—prysgle, prysgfa; ffridd, ffrith.

Shrubless, *a.* heb fanwydd, &c.

Shruff,† *s.* (Al. *schroff*) sorod, sothach, gorferw mettel, rhwtws.

Shrug, *v.* (Al. *rucken;* Is. *rug*) crebachu, crybychu, tynu ato, swbachu, telcu; crynöi, codi, crymu, *neu* grebachu yr ysgwyddau; ymgrynöi, ymgrebachu, &c.; crymu.

To shrug up the shoulders—codi, crymu, crynöi, *neu* grebachu yr ysgwyddau.

Shrug, *s.* codiad, crymiad, crynoad, *neu* grebychiad yr ysgwyddau; crebychiad, swbach; ysgryd, achreth.

Shuck, *s.* plisg, masgl, cibau.

Shudder, *v. n.* (Al. *schaudern;* Is. *schudden*) crynu, dychrynu, echrynu, argrydu, crynachu.

Shudder, *s.* cryndod, crynfa, echryd, dychryn, ffryn, crynach; cryndod gân ofn, &c.

Shuffle, *v.* (Is. *schoffelen;* o *shove*) cymmysgu, mysgu; gwthio; ysgwyd; symmud, newid; chwareu y ffon ddwybig; chwareu llaw wèn; mwyso, cyfrwysdröi; ysgöi, gochelyd; seithugio; anghywiro; gwneuthur rhithesgus; cecruso; myned *neu* gerdded dân ymysgwyd; ymysgwyd.

To shuffle cards—cymmysgu cardiau.

To shuffle and cut—chwareu y ffon ddwybig; chwareu y llaw wèn; dywedyd a gwrthddywedyd â'r un anadl; mwysdröi, gwiblo; cymmeryd arno; ffugio.

To shuffle along—coeg ddyfrysio; myned *neu* redeg yn goeg ddyfrysgar.

To shuffle off a fault to another—ysgwyd, bwrw, symmud, *neu* daflu y bai yn gyfrwys oddi arno ei hun ar arall.

To shuffle a troublesome business off one's self—bwrw *neu* gyfrwys fwrw rhyw orchwyl trafferthus oddi arno ei hun; ymryddhau, trwy gyfrwys ymysgwyd, o ryw orchwyl trafferthus.

To shuffle up—ffurfio, llunio, *neu* wneuthur yn ddirgel ddidrefn.

To shuffle in one's gait—myned *neu* gerdded dân ymysgwyd; myned *neu* gerdded dân ymogryn.

Shuffle, *s.* ysgwyd, gwthysgwyd, ysgydwad, cymmysgiad; sigl; ymysgydwad; ymdro dichellgar, tro cyfrwys, cast cyfrwys, cyfrwysdro, cyfrwys-gast, ystryw, twyll, nydd, chwired; chware y ffon ddwybig.

He has a shuffle in his gait—y mae efe yn ymysgwyd *neu* yn gogryn wrth gerdded; y mae efe yn cerdded dân ymysgwyd, dân ogryn, dân siglo ei ben ol, *neu* dân ymogryn.

Shuffle-board,† *s.*=*Shovel-board.*

Shuffler, *s.* ysgydiwr; cymmysgwr; chwareuwr ffon ddwybig; hocedwr, seithugiwr.

Shuffling, *a.* cyfrwys, ystrywus, ystrywgar, ymdroawl, gochelgar, gochelog, mwysdroawl.

A shuffling gait—cerddediad gogrynllyd.

Shuffling, *s.* cymmysgiad, &c.; ymdro dichellgar, tro cyfrwys, cast cyfrwys, cyfrwysdro, cast; hoced, dichell; ffugwaith.

Shufflingly, *ad.* trwy ddichell ac ymdro; dân gymmysgu ei chwedl; dân chwareu y ffon ddwybig; dân droi *neu* ymdröi yn y tresau; dân ddywedyd a gwadu; dân ymysgwyd; dân ogryn ei ben ol; dan siglo ei ben ol; dân ymogryn, yn ogrynllyd.

Shun, *v. a.* (S. *scunian*) gochel, gochelyd, gwachel, ysgöi, cilio rhag, ymattal rhag.

That may be shunned—gocheladwy, &c.

That may not be shunned—anocheladwy, anochel, dïochel.

I have not shunned to declare unto you all the counsel of God — nid ymatteliais rhag mynegu i chwi holl gynghor Duw (*Act.* xx. 27).

Shunless, *a.* anocheladwy, anochel, angenorfod.

Shunt, *s.* (talfyriad o *shut* ‡ *it*) troed i reilen fêr (ar reilffyrdd).

Shut, *v.* (S. *scittan*) cau, cauad; rhoi *neu* ddodi yn nghyd; bolltio, bario; attal, llysu, rhwystro, rhagod.

To shut fast—cau yn dyn, yn sicr, *neu* yn ddiogel.

To shut in—cau i mewn; amgau.

To shut out—cau allan; peri na ddel mewn; llysu.

To shut up—cau i fyny, cau ar, cau, argau, gwarchau; cydgau.

To shut up a shop—cau masnachfa, cau masnachfa i fyny.

To shut up shop—rhoi i fyny ei grefft; gadael ei grefft; ymadael â'i grefft; rhoi ei grefft i gadw.

Easy to be shut—hawdd ei gau; hawdd i'w gau; hygae.

They have shut the door—causant y drws; rhoisant y drws yn nghyd.

Shut, *a.* cau, cauad, caead, caued, cauedig, cae; rhydd.

To get shut of a thing—cael gwared o beth; mynu gwared o beth.

Shut, *s.* cauad, cauedigaeth; caead, gwerchyr, clawr; terfyn.

The shut of evening—y cyfnos, gogyfnos, min nos, min yr hwyr, cyflychwyr.

Shutter, *s.* cauwr, caewr, cauedydd; caead, clawr, gwerchyr, gwarchar.

Shutter of a window—caead, clawr, *neu* werchyr ffenestr.

Shutting, *s.* cauad, cauedigaeth; argauad, gwarchauad; asiad.

The shutting in of the day—godywyll nos, cyfnos, gogyfnos, gwyll y nos, min nos, brig nos, min yr hwyr, cyflychwyr, cyfliw gwr a llwyn, gorchyfarwy.

At the shutting in of the day—yn ngodywyll nos, yn y cyfnos, &c.

Shuttle, *s.* (o *shoot*) gwennol, gwennol gwëydd.

Weaver's shuttle—gwennol gwëydd.

Shuttlecock, *s.* ehedgorc.

Shwanpan, *s.* cyfriflech y Cataiaid.

Shy, *a.* (Al. *schew;* Is. *schuw*) anghyfeillgar, anghyfeillaidd, anghyfeilliawl, anghydgar; ymgelgar, oelgar, cilgar; gochelgar, gwagelog; ysgoilyd; cywilyddgar, gwŷl, gwylaidd, yswil, mul; rhusgar, rhusog, rhusol; ofnog, ofnus, ofn-gar; anhy; drygdybus, eiddigus; à ymgadwo iddo ei hun; a'r na bo rhydd ei ymddygiad tuag at un; à ymgadwo *neu* à ymsafo o hirbell, yn ol, *neu* o'r neilltu.

To be shy of a person's company—gochel *neu* wrthod cyfeillach un.
To look shy upon one edrych yn oerllyd *neu* yn ysgoilyd ar un.
A shy dame—merch ysgoilyd, llances fursenaidd, mursen.

Shy, *v.* ysgodigo, rhuso, rhusio; gochel, gwachel; taflu, bwrw.

Shyly, *ad.* yn anghyfeillgar, &c.; dân ymgadw yn ol *neu* o'r neilltu.

Shyness, *s.* ysgoilydrwydd; anghyfeillgarwch; anghydgarwch; cilgarwch, celgarwch; cywilyddgarwch, gwyledd; gochelgarwch, gwagelogrwydd; rhusgarwch, rhusedd, &c.

Sialogogue, *s.* (Gr. *sialon* ac *agógos*) cyffyr i beri haliwo; haliwai, aliwai.

Sib,† *a.* (S.) agos; cyfathrachol.

Sibbaldia, *s.* (oddi wrth Robert *Sibbald*, llysofydd o'r Alban) pumbys yr Alban.

Siberite, *s.* (o *Siberia*) rhuddelfaen.

Sibilant, *a.* (Ll. *sibilo*) sïol, sisciniol, sisiol; chwibanllyd.

Sibilant, *s.* llythyren sisciniol, llythyren sïol, sisain: *pl.* sisolion, sisciniolion, sisciniaid.

Sibilation, *s.* sisain, sissain, sisciniad, sis.

Sibthorpia, *s.* (oddi wrth y Dr. H. *Sibthorp*) ceiniogl'ys Cernyw.

Sibyl, *s.* (Ll. *sibylla*) Sibli; dewines, chwibleian, chwimpleian: *pl.* Sibliaid, Siblau.
The ten Sibyls—y deg Sibli.
The dream of Sibyl the wise—breuddwyd Sibli ddoeth.

Sibylline, *a.* perthynol i'r Sibliaid; yn perthyn i'r Siblau; Siblaidd; proffwydol, darogan-ol.

Sic, *ad.* (Ll.) fel hyn, yn llŷn, felly.

Sicamore, *s.*=*Sycamore.*

Siccate,† *v. a.* (Ll. *sicco*) sychu, sychiannu.

Siccation,† *s.* sychiad, sychiant, sychedigaeth.

Siccative, *a.* sychol, sychiadol, sychiannol, dysychol, sychedigol, à sycho.

Siccative, *s.* peth à sycho; sychydd: *pl.* sycholion.

Sichasia, *s.* (Gr.) alar, alariad.

Siccific, *a.* sychol; à bair sychder.

Siccity, *s.* (Ll. *siccitas*) sychder, sychdra, anlleithder.

Sice, *s.* (Ff. *six*) chwech, y rhif chwech; y chwech ar ddis.
Sice deuce—wyth ar y disiau.

Sich,† *a.*=*Such.*

Sick, *a.* (S. *seoc*) claf; clwyfus; sal, salw; claf o'r cylla; â gwrthwyneb *neu* wrthneu arno; cyfoglyd; wedi blino, alaru, *neu* ddiflasu ar beth.
The sick—y claf; y cleifion.
Very sick—claf iawn, trymglaf.
Sick of a lingering disease—nychlyd; à fo *neu* y sy mewn nychdod.
Sick at stomach—claf o'r cylla.
Sick in bed—claf yn ei wely; yn cadw y gwely; yn cadw ei wely; claf gorweiddiog.
To fall sick—clefychu, clafychu; myned yn glaf; taro yn glaf; syrthio yn glaf.
To be sick of a thing—bod wedi blino, alaru, *neu* ddiflasu ar beth.
Thought-sick—myfyrglaf.

Sick,† *v. a.* peri yn glaf.

Sick-brained, *a.* pen-glaf, pen-glwc; anmhwyllog.

Sicken, *v.* clefychu, clafychu; myned yn glaf; syrthio yn glaf; taro yn glaf; peri yn glaf; clwyfo; blino ar, alaru ar, diflasu ar, gwanhau, gwanychu, nychu.

Sickening, *p.* yn clefychu, &c.; cas, adgas, ffiaidd, gwrthwynebus, alarllyd.

Sicker,† *a.* (Ll. *securus*; D. *sikker*; Al. *sicker*) sicr, dilys, diogel.

Sicker, **Sickerly**, } *ad.* yn sicr, yn ddilys, yn ddiogel.

Sickerness,† *s.* sicrwydd.

Sickish, *a.* clafaidd, lledglaf, goglaf; diflas, cas, gwrthwyneblyd.

Sickishness, *s.* clafeiddrwydd, lledglefni, goglefni.

Sickle, *s.* (S. *sicel*; Al. *sichel*; Is. *sikle*) cryman, cryman medi, gylyf.

Sickleman, **Sickler**, } *s.* medwr, medelwr.

Sickle-shaped, *a.* ar lun cryman, crymanaidd.

Sickle-wort, *s.* llysiau y cryman.

Sickliness, *s.* afiachusrwydd; clefni, afiechyd, anmhwynt.

Sick-list, *s.* rhestr y cleifion, rhes y cleifion, claf-restr.

Sickly, *a.* afiachus, afiach; clefyca, clafyca, anhwylus, anmhwyntus, clwyfus, clafus, clefychlyd, clafaidd, lledglaf, goglaf, salaidd; salw, gwael, cwla; gwân; egwan, gwanllyd; cwrpus.
To be sickly—clefycian; bod yn glefyca *neu* yn anhwylus, &c.
A sickly time—amser afiachus, afiach, heintus, heinllyd, *neu* gwrpus.

Sickly,† *v. a.* gwneuthur yn glaf.

Sickness, *s.* afiechyd, clefyd, clefni, dolur, ache, salwch, haint, anhwyl, anhwyldeb, clefyd, clefwg, clefwch, clwyfiant; llesgedd; gwrthwynebrwydd.
Great sickness—trymglwyf, clefyd trwm, clefni trwm.
Pining sickness, Lingering sickness, } nychnod, nych, hir-nych.
Contagious sickness—haint llŷn, clefyd cael, haint glynol, haint llynol, haint cael, cynghlwyf.
To counterfeit sickness—cymmeryd arno ei fod yn glaf.
Falling-sickness=*Falling-sickness.*
The green sickness—y gleani, y glasglwyf, y laswst, haint y rhianedd.

Side, *s.* (S. *sid*, *side*, *sida*; Is. *syde*; Al. *seite*) ochr, ystlys; tu, plaid, rhan; ymyl; glan; min; erchwyn; asgell; cil; parth.
The right side—yr ochr ddeheu, yr ystlys ddeheu, yr ochr dde, yr ystlys dde; y tu deheu, y tu de.
The left side—yr ochr aswy, yr ystlys aswy, yr ochr chwith, yr ystlys chwith, y tu aswy.
Side of a bed—erchwyn gwely; ystlys gwely, ochr gwely.
The side of a hill—llethr, llechwedd, ochrgynfa, esgynfa, ystlys, *neu* ochr bryn, bron, llethr bron, lledfron, arlechwedd, gofynydd, gorddisgyn, rhiw, allt, gallt, gorallt, tir penallt; ewinallt, gwrtha'r bryn.
The side of a river—glàn afon. [morlan.
Side of the sea—glàn y môr, min y môr.
Side of a leaf—wyneb dalen; tudalen.
Road side—ochr, min, *neu* ymyl y ffordd.
The side of an animal fenced with ribs—parwyden.

Wrong side—tu gwrthwyneb, y gwrthwyneb.
Side by side—ochr yn ochr, yn gyfochr, yn gyfochrog, yn gyfarystlys.
On one side—ar neilltu; ar y naill du.
On the one side—ar y naill du.
On the one side, and on the other—ar y naill du, ac ar y llall; o'r ddeutu, o bob tu, ar bob ochr, &c.
This side—y tu yma; yr ochr yma.
That side—y tu ynn; yr ochr yna.
On every side—ar bob tu, ar bob ystlys, ar bob ochr, o bob ochr, o bob tu, o bobtu, o bob parth; yn mhob lle o amgylch; yn mhob màn o amgylch; pobtu, o beutu, ar beutu, deutu.
On both sides—wyneb a chefn; wyneb a gwrthwyneb; ar ddau du *neu* wyneb.
The other side—yr ochr arall, y tu arall; y tu draw, yr ochr draw, tu hwnt, y tu hwnt.
Side (in consanguinity)—tu, rhan.
By the father's side—o du y tad; o ran y tad; o du ei dad; o ran ei dad.
By the mother's side—o du y fam; o ran y fam; o du ei fam, &c.
With his sword by his side—â'i gleddyf ar ei glun; â'i gleddyf wrth ei glun.
The east side—tu y dwyrain; tua'r dwyrain.
To take sides—cymmeryd plaid; pleidio; bod o blaid, bod o ochr.
To choose sides—dewis plaid, dewis pleidiau; dewis ei blaid, dewis ei ochr.

Side, *a.* ochrol, ystlysol; ystlys-; cil-; gŵyr, agwyr, lledbai, osgoawl; †mawr.
Side-wind—ystlyswynt, asgellwynt.

Side, *v.* ochri, pleidio, ystlysu; bod o blaid *neu* du un; †sefyll wrth ochr; †sutio.
To side with—pleidio, ochri, ystlysu, *neu* freichio gyda; bod o blaid un; bod o du un.

Sideboard, *s.* ystlysfwrdd, ystlysford, cilfwrdd.

Side-box, *s.* ystlysgor (mewn chwareudy).
Side-face—ystlys-wyneb, ystlyswedd.

Side-hook, *s.* ystlys-fach.

Sidelays, *s. pl.* ystlysgwn, cynllwyn-gwn.

Sidelong, *a.* ystlysol, ochrol, ochrog, cyfarystlys; ystlysgam, seilgam.

Sidelong, *ad.* yn ystlysol, &c.; ar y naill ochr; ar y naill ystlys; o'r naill ystlys.

Sidepost, *s.* ystlysbost, cilbost.

Sider,† *s.* pleidiwr, ochrwr.

Siderated, *a.* (Ll. *sideratus*) mall, deifiedig; â darawyd gàn blaned.

Sideration, *s.* (*sideratio*) deifiad, malliad; darfall, malldod; parlys mud; tân iddwf; adwyth.

Sidereal, } *a.* (Ll. *sideralis*) serol, serenol; ser-
Sideral, } enog, serog; seraidd; yn ol y ser; yn ol cerddediad y ser a'r planedau.
Sideral light—goleuni y ser, goleuni serol.

Siderite, *s.* (Gr. a Ll. *sideritis*) ehedfaen, tynfaen, maen tynu; haiarnfaen; haiarnllys, llysiau yr haiarn; palf y gath bali, pinwydd y ddaiar. [haiarn.

Siderites, *s.* (Ll. a Gr.) haiarnllys, llysiau yr

Siderodendron, *s.* (Gr. *sidêros* a *dendron*) haiarnwydd, harnwydd, coed haiarn.

Siderographic, } *a.* (Gr. *sidêros* a *graphô*)
Siderographical, } durgerfiol, durgerfiadol, durgrifiol, durgrifiadol.

Siderographist, *s.* durgerfiwr, durgerfiedydd, durgrifiwr, durgrifiedydd, cerfiwr ar ddur.

Siderography, *s.* durgerfiadaeth, durgrifiadaeth, durgrifiaeth, durgerfiad, cerfiad ar ddur.

Sideromancy, *s.* (Gr. *sidêros* a *manteia*) haiarnogan, harnogan, dewiniaeth â haiarn poeth.

Sideroscope, *s.* (Gr. *sidêros* a *scopeô*) haiarnsyllyr.

Sideroxylon, *s.* (Gr. *sidêros* a *xulon*) haiarnwydd, harnwydd, coed haiarn.

Side-saddle, *s.* cyfrwy untuog, cyfrwy merch, cyfrwy untu, pilyn (yn Ngwynedd).

Side-saddle Flower, *s.* blodau y pilyn.

Sidesman, *s.* (*side* a *man*) ystlyswr, ystlysiad, cynnorthwywr gwarcheidwad; cynnorthwywr; pleidiwr, gwr plaid.

Side-table, *s.* cilford, ystlysford.

Sidetaking, *s.* pleidiad, ochriad, ystlysiad.

Sideways, } *ad.* (*side* a *way*) â'i ochr *neu* ystlys
Sidewise, } yn mlaen; o'i ochr, o'i ystlys; o'r ystlys; ger ei ystlys; gerfydd ei ystlys; yn wysg ei ochr; yn llwrw ei ochr; yn gyfarystlys, cyfarystlys; ar y naill ochr.

Siding, *s.* ystlysiad, ochriad, pleidiad, ymbleidiad; rheilen ystlysol.

Sidle, *v. n.* (*o side*) myned *neu* gerdded yn wysg ei ochr; myned â'i ochr *neu* ystlys yn mlaen, &c.; gorwedd ar yr ochr *neu* ystlys.

Sidling, *ad.* â'i ochr *neu* ystlys yn mlaen; o'i ochr, o'i ystlys, o'r ystlys; yn llwrw ei ystlys, &c.

Siege, *s.* (*Ff. siége*) gwarchae, gwarchäedigaeth, sawd; †sedd, mainc; †sefyllfa.
To lay siege to—gwarchae yn erbyn; cynllwyn yn nghylch.
To raise a seige=*Raise a siege* (dan *Raise*).

Siege,† *v. a.* gwarchae.

Sienite, } *s.* (o *Syene*, yn yr Aifft Uchaf) maen
Syenite, } Syene, craig Syene, Syen-faen.

Sienitic, *a.* perthynol i faen Syene; Syenfeinin.

Sierra, *s.* (Ysp.) trum danneddog mynydd; mynydd â thrum danneddog *neu* fylchog iddo.

Siesta, *s.* (Ysp.) hun ganol dydd, gorphwysfa ganol dydd; prydnawn-gwsg.

Sieur, *s.* (Ff.) syr, meistr.

Sieve, *s.* (S. *sife; Al. sieb; Is. zeef, zift*) gogr, gwagr, gwogr; hesgyn; rhidyll; hidl: *dim.* gogryn, gwegryn.
Coarse sieve — rhidyll, gogr bras, gogr rhwyll, gogr dwllti; gogr rhydwll.
Fine sieve—gogr mân.
Ranging sieve—gogr rhuwch.
Meal sieve—gogr blawd.
Hair sieve—gogr rhawn.
Silk sieve—gogr sidan.
Split-wood sieve—gogr dellt.
Sieve-maker—gogrwr, gwogrwr, gogrydd, gwogrydd, gwegrydd.

Sift, *v. a.* (S. *siftan; Al. sieben*) gogrynu, gogryn, gwegru, gwegryn, gwegrynu, rhidyllio; hel drwy ogr; nithio; hidlo; chwilio, trychwilio, holi, dwys holi; gwahanu.

Sifter, *s.* gogrynwr, gogrynydd, gogryniedydd; gogr, gwagr gwogr, rhidyll.

Sigh, *s.* (S. *sican; Is. zugt*) uchenaid, ochenaid, ebwch, dyheueg, ochan, (*pl.* ochenion), ochain, uch, och, puch, duch, dych, eiswng.
Deep sigh—uchenaid drom.
Loud sigh—uchenaid fân, ochenaid groch.

Sigh, *v.* ocheneidio, ucheneidio, ochi, ochain,

ebychu, dychian, dychianu, dychio, puchio; galaru, galaru am, cwyno, cwyno am.

Sigher, *s.* ocheneidiwr, ucheneidiwr.

Sighing, *s.* ocheneidiad, ucheneidiad, ochain, tuchan, dychiant, puchiad, gruddfan; galar.

Sighingly, *ad.* dàn ocheneidio, &c.

Sight, *s.* (S. *gesiht*; Is. *gezigt*; Al. *sicht*) golwg, yr olwg, y golwg, y gweled; trem, drem, golygawd, golybod, tremyn, syll, arswll, ysbaith; gweledìad, edrychiad, drychiant; sylw; drych; drychiolaeth; peth hynod i'w weled; golygfa, golygdwll.

The sight of the eyes—golwg y llygaid, trem y llygaid, drem y llygaid.

In one's sight—yn ngolwg un.

In open sight — yn ngolwg pawb; yn ngwŷdd pawb; yn yr amlwg.

In the sight of the sun—yn ngolwg yr haul; yn ngwyneb haul.

At first sight—ar yr olwg gynt.

An imperfect sight — lledolwg, godrem, llettrem.

Quick sight—golwg graff, graffus, lem, *neu* gyflym.

The sight of a crossbow—golygfa *neu* olygdwll bwa croes.

At sight—ar olwg; pan ei cyfliwyner, pan y cyfliwyner.

To take sight—annelu, cyfeirio, cymmeryd annel.

To take a sight of—cymmeryd golwg ar; edrych ar, sylwi ar; edrych peth; chwilio.

To seem good in one's sight—rhyngu bodd i un; bod yn dda yn ngolwg un; bod un yn gweled bod yn dda.

I got sight of him—cefais olwg arno; cefais grap arno.

Furthest point of sight—arlywel; y fàn bellaf à welir.

Sight, *v. a.* dyfod i olwg; cael golwg ar; gweled, canfod.

Sighted, *a.* à golwg ganddo: arferedig yn unig mewn cyfansoddiad.

Sightless, *a.* diolwg, heb olwg; wedi colli ei olwg; dall, tywyll; anolygus, anmhrydus, anmhrydferth; †anweladwy.

Sightlessness, *s.* anolwg, diffyg golwg; anolygusrwydd.

Sightliness, *s.* golygusrwydd, harddwch, prydferthwch, prydusrwydd, anhagredd.

Sightly, *a.* golygus, prydferth, hardd, gweddus, prydus, teg; hywel, hawdd ei weled; à fo yn y golwg.

Sightsman, *s.* un à ddarllen gerddoriaeth yn rhugl ar yr olwg gyntaf.

Sigil, *s.* (Ll. *sigillum*) sel, insel, ensail, golöen; llofnod.

Sigillative, *a.* (Ff. *sigillatif*; Ll. *sigillum*) perthynol i sel; seliedigol; addas i selio; cwyraid.

Sigmoid, } *a.* (Gr. *sigma* ac *eidos*) ar ddull y
Sigmoidal, } llythyren Roeg *Sigma* (ς).

Sign, *s.* (Ll. *signum*) arwydd; nod, arnod; arwyddnod; argoel, coel; gwyrth; amnaid, awgrym; sygn; ol, arllwybr; llofnod.

Zodiacal sign—arwydd, sygn: *pl.* arwyddion, sygnau, sygnoedd.

The twelve signs of the zodiac—deuddeg arwydd y sidydd; deuddeg arwydd y ffurfafen.

The northern signs—yr arwyddion gogleddol, y sygnau gogleddig, arwyddion y gogledd = yr Hwrdd ♈, y Tarw ♉, y Gefeilliaid ♊, y Cranc ♋, y Llew ♌, a'r Forwyn ♍.

The southern signs—yr arwyddion deheuol, y sygnau deheuol, arwyddion y deau=y Pantol ♎, y Sarff ♏, y Saethydd ♐, yr Afr ♑, y Dyfrwr ♒, a'r Pysg ♓.

Ascending signs — arwyddion esgynol, sygnau esgynol = yr Afr, y Dyfrwr, y Pysg, yr Hwrdd, y Tarw, a'r Gefeilliaid.

Descending signs — arwyddion disgynol, sygnau disgynol = y Cranc, y Llew, y Forwyn, y Pantol, y Sarff, a'r Saethydd.

At the sign of the Swan—tàn arwydd yr Alarch; tàn lun yr Alarch.

Sign of the cross—arwydd y grog, arwydd y groes.

Sign manual—llofnod, llawysgrifen.

One's sign manual—llawysgrifen un à ysgrifeno un â'i law ei hun; llofnod un; llofnod un ei hun.

Under one's sign manual—tàn ei law ei hun; tàn law un ei hun.

To give a sign to one, } rhoi arwydd i un;
To make signs to one, } arwyddo i un; amneidio.

Sign, *v. a.* arwyddo, nodi, arwyddnodi; llofnodi; rhoi nod *neu* arwydd ar beth; amneidio.

To sign to one—arwyddo i un; rhoi arwydd i un; amneidio.

To sign a writing—llofnodi ysgrifen *neu* weithred; rhoi *neu* ysgrifenu ei enw wrth ysgrifen *neu* weithred; rhoi ei law wrth ysgrifen *neu* weithred; tori ei enw wrth ysgrifen *neu* weithred.

Sign,† *v. n.* bod yn arwydd.

Signal, *s.* (Ff.; Ll. *signum*) arwydd, arwyddnod; awgrym; gair nod, gair amnaid.

He gave the signal for engaging—efe a roddodd yr arwydd i ymladd; efe a roddodd y gair amnaid i ymladd.

Signal, *a.* hynod, rhyfedd, nodedig, nodol, neilltuol; enwog; hygof.

Signality,† *s.* hynodrwydd.

Signalize, *v. a.* hynodi, enwogi; gwneuthur yn enwog *neu* hynod; ardderchogi.

To signalize one's self—ymhynodi; ymenwogi, ymardderchogi; hynodi ei hun; gwneuthur ei hun yn hynod.

Signation,† *s.* arwyddiad; arwydd.

Signatory, *a.* perthynol i sel *neu* insel; arferedig i selio; seliedigol.

Signature, *s.* (Ff.; Ll. *signatura*) nod, arwyddnod, arwyddyn, marc; llofnod; llaw neu enw un wrth ysgrifen; enw; llofnodiad; arwyddnod argraffydd; nodlythyren; dangoseg; coel.

Signature (in printing)—arwyddnod, arwyddyn, nodlythyren; dangoseg.

Signature,† *v. a.* nodi, arwyddnodi.

Signaturist, *s.* un à gred fod dull llofnod yn ddangoseg o nodwedd un.

Sign-board, *s.* astell arwydd.

Signer, *s.* arwyddwr; nodwr, nodydd, nodiedydd; llofnodwr, llofnodydd; seliwr; un à roddo ei law *neu* enw wrth ysgrifen.

Signet, *s.* (o *sign*) sel, insel, ensail; selfodrwy.

Writer to the signet — ysgrifenydd i'r insel.

Significance, } *s.* (Ll. *significantia*) arwyddoc-
Significancy, } ad, ystyr; arwyddogrwydd, arwyddolrwydd; arwyddedigaeth; pwysfawredd, pwysigrwydd, hybwysedd, pwys; grym; sylwedd.

Significant, *a.* (Ll. *significans*) arwyddocaol, arwyddocäus, arwyddol, arwyddhaol, arwyddog, arddangosol, hysbysol; grymus; ystyrfawr, ystyrlawn; cynnwysfawr; myneglawn; sylweddlawn; à fo *neu* y sydd âg ystyr iddo; cyrhaeddbell, pwysfawr, pwysig, hybwys.

Significant of, } yn arwyddocäu, yn ar-
Signifying, } wyddo, yn argoelio, yn arddangos; à fo yn arwyddocäu, &c.; y sydd yn arwyddocäu, &c.; à fo *neu* y sydd yn arwydd *neu* yn argoel o beth; arwyddog; arwyddocäus, arwyddocaol, arddangosol, ysbysol.

Significant words—geiriau grymus, geiriau grym.

A significant look—golwg lefair, gynnwysfawr, *neu* gyrhaeddbell.

Signification, *s.* (Ff.; Ll. *significatio*) arwyddocâd, ystyr; meddwl; arwyddiad, arwyddedigaeth, arwyddawd, arwyddhad; hysbysiad (drwy arwydd), hysbysiad, dangosiad, mynegiad.

Of the same signification — cyfystyr, unystyr; o'r un ystyr *neu* arwyddocâd.

Significative, *a.* (Ff. *significatif*) arwyddedigol, arwyddol, arwyddocaol, arwyddocäus, arwyddhaol, hysbysedigol, mynegol; ystyrfawr, ystyrlawn.

Significativeness, *s.* arwyddoldeb, arwyddolrwydd.

Significator, *s.* arwyddor, arwyddicdydd, arwyddwr.

Significatory, *a.* arwyddedigol, arwyddol, arwyddocaol, arwyddocäus, arwyddhaol, hysbysedigol, mynegol.

Significatory, *s.* arwyddor, arwyddiedydd; peth à arwyddo, &c.

Signify, *v.* (Ll. *significo*; Ff. *signifier*) arwyddocäu, arwyddo, arwyddhau; hysbysu, ysbysu, mynegu, arddangos, dynodi; buddio, tycio, ffynu, lleshau; bod i beth y cyfryw feddwl, ystyr, *neu* arwyddocâd; bod o bwys.

Jehosaphat signifies, The Lord will judge —ystyr Iehosaphat yw, Yr Arglwydd a farn; Iehosaphat o'i gyfieithu yw, Yr Arglwydd a farn.

Signior, } *s.* (It.) meistr, syr, arlwydd=enw o
Signor, } barch yn mhlith yr Italiaid.

Signiorize, *v. n.* arglwyddiaethu.

Signiory, *s.*=*Seigniory*.

Sign-post, *s.* nod-bost, post arwydd.

Sik, }
Sike, } † *a.*=*Such*.

Siker, † *a.*=*Sicker*.

Sikerness, † *s.*=*Sickerness*.

Sile, † *s.* (D. *siler*) gogr, gwagr; hidl.

Sile, † *v. a.* hidlo.

Silence, *s.* (Ff. o'r Ll. *silentium*) dystawrwydd, gosteg, taw; tawedogrwydd; tawiad â son; cadwad cyfrinach; ust; tawelwch, taweledd.

Silence!—gosteg! ust! taw! tewch!

Deep silence, } dystawrwydd mawr,
Profound silence, } dwys ddystawrwydd, dystawrwydd hollol.

Silence in court—gosteg ar y maes; gosteg yn y llys

To command silence—erchi gosteg, peri gosteg, rhoi gosteg.

To command silence in court—peri, galw, *neu* waeddi gosteg ar y maes; gostegu.

Upon silence proclaimed—ar osteg.

After the proclamation of silence—ar osteg.

To keep silence—tewi, cynhewi, gostegu, rhoi gosteg, rhoi clust, rhoi gwrandawiad.

To keep silence in court—cadw *neu* gynnal gosteg ar y maes; gostegu.

Extreme silence—gorthaw, gordaw.

To put to silence—peri tewi; peri i un dewi; peri *neu* yru taw ar; rhoi taw ar; cau safn *neu* geg; gostegu, dystewi.

To pass over in silence—myned drosto yn ddystaw; myned drosto heb son *neu* yngan am dano.

To break silence—tori ar ddystawrwydd; dyweilyd y gair cyntaf; dechreu cynanu; tori ar daw.

Silence seldom doth harm—ni bu mynych ddrwg o dewi; ni bu mynych dristweh o dewi; ni bu mynych edifeirwch o dewi; odid dyfod drwg o dewi; odid y daw drwg o dewi.

I was dumb with silence—tewais yn ddystaw.

Silence, *v. a.* gostegu, dystewi; gyru i dewi; peri, rhoi, *neu* yru taw ar; ustio; tawelu.

Silene, *s.* (o'r Gr. *sialon;* neu oddi wrth *Silenus*) gludlys.

Silent, *a.* (Ll. *silens*) dystaw, taw; tawedog; termud; mud; dison, disiarad; disain; gwedwst, dywedwst; tawel; tawgar; gostegol.

Be silent—gostega, dystawa, taw, ust.

Silent hour—awr dawel, awr daw, awr ddystaw.

Silentiary, *s.* gostegwr, gostegydd; dystewydd.

Silently, *ad.* yn ddystaw, &c.; heb yngan gair; heb yngan un gair; heb na si na swn; yn gyfrinachol, yn ddirgel; yn ddystaw bach.

Silentness, *s.* gostegrwydd, dystawrwydd, tawedogrwydd; tawelwch.

Silesia, *s.* llian Silesia; llian garw teneu.

Silex, } *s.* (Ll. *silex*) callestr, cyllestr, celli,
Silica, } careg dân, tanfaen; sur callestrig, sur celltig; celltegrid.

Silhouette, } *s.* (oddi wrth *Etienne de Silhouette*,
Silouette, } y dyfeisydd) ystlysdeb du, ystlyswedd ddu, ystlysweb.

Silicate, *s.* (o *silica*) hal callestrig, celltawd.

Silicated, *a.* callestrog; cymmysgedig â challestr.

Silicic Acid, *s.* sur celltig, sur callestrig.

Silicalcareous, *a.* callestraidd a chalchaidd.

Siliciferous, *a.* (Ll. *silex* a *fero*) yn dwyn callestr; yn cynnyrchu cellt.

Silicification, *s.* caregiad, maeneiddiad, maeniad, callestriad.

Silicify, *v. a.* (Ll. *silex* a *facio*) callestru; troi yn gallestr; caregu â challestr; myned yn gallestr.

Silicious, *a.* callestrol, callestrig, cyllestrig, cyllestrol, callestrigol, cyllestrigol, callestrin, callestraidd, celltaidd.

Silicious earth=*Silica*.

Silicited, *a.* nawsedig â challestr.

Silicle, }
Silicule, } *s.* (Ll. *silicula*) byrgibyn, byrgibogyn.
Silicula, }

Silicon, Silicium, Silicum, } *s.* (Ll. *silex*) sawd callestr *neu* gellt; celltawn, callestrawn.

Siliculosa, *s.* (Ll. *silicula*) byrgibog; byrgibogion.

Siliculose, Siliculous, } *a.* byrgibog, byrgibynog, byrgibynol.

Siliginous, Siliginose, } *a.* (Ll. *siligo*) à wnaed o wenith pur *neu* beillied.

Siling-dish,† *s.* (D. *siler*) hidl.

Siliqua, *s.* (Ll.) y 6ed ran o auon.

Siliqua, Silique, } *s.* (Ll. *siliqua*) hirgibyn, hirgibogyn; paisg, plisg, coden, cib, cibyn.

Siliquiform, *a.* hirgibaidd, hirgibynaidd.

Siliquosa, *s.* (Ll. *siliquosus*) hirgibog; hirgibogion.

Siliquose, Siliquous, } *a.* hirgibog, hirgibynog; hirgibynol; plisgog, cibog.

Siliquose plants—llysiau hirgibog, hirgibogion.

Silk, *s.* (S. *seolc;* Sw. *silke*) sidan; pali; sirig, siriel.

In silk—mewn sidan; sidanog.

Raw silk—sidan cri, sidan crai, eurllin.

Covered with silk, Clothed in silk, } sidanog; yn gwisgo sidan.

Silk, *a.* sidanaidd; sidanog; à wnaer o sidan.

Silk garment — sidanwisg, gwisg sidan, gwisg o sidan; gwisg bali, gwisg o bali.

Silk web—sidanwe, gwe sidan.

Silk mercery—sidanion, sidanau, nwyddau sidan.

Silken, *a.* sidanaidd, sidanol, sidanog; palïaidd; à wnaed o sidan *neu* bali; mwyth, tyner, plydd, blydd, llyfn.

Silken purse—alwar sidan, pwrs sidan.

Silken language—iaith sidanaidd, sidaniaith.

Silken, *v. a.* sidanu; llyfnhau.

Silk-grass, *s.* sidanwellt.

Silkiness, *s.* sidaneiddrwydd; llyfnder, mwythder.

Silkman, *s.* sidanydd, sidanwr; gwerthwr sidan, gwerthydd sidan, gwerthwr sidanau, gwerthydd sidanion.

Silk-mercer, *s.* sidanydd, sidanwr, &c.

Silk-mill, *s.* melin sidan, gweithfa sidan.

Silk-thrower, Silk-throwster, } *s.* dyrwynwr, dyrwynydd, *neu* ddyrwyniedydd sidan; cyfrodeddwr sidan; parotöwr sidan i'w wau.

Silk-weaver, *s.* sidan-wëydd, gwëydd sidan, gweuwr sidan.

Silk-weed, *s.* cotwm gwyllt.

Silk-worm, *s.* pryf y sidan, pryf sidan, sidanbryf.

Silky, *a.* sidanaidd, sidanol; o sidan; mwyth, plydd, blydd.

To make silky—sidanu.

Sill, Cill, } *s.* (S. *syl;* Ff. *seuil;* C. *syl, sail*) trothwy, trothyn, rhiniog, hiniog; corbel; sail, syl; llorp.

Sillabub, *s.* surfwg, surgaul=math o ddïod à wneir drwy gymmysgu gwin neu osai à llaeth.

Silliness, *s.* (o *silly*) ffoledd, ffolineb, penffoledd, ffolwiriondeb, mulwiriondeb, penwendid, ansynwyredd; symledd; gwiriondeb; gwendid.

Sillon, *s.* (Ff.) amddiffynfa yn nghanol clawdd.

Silly, *a.* (S. *asealcan*) ffol, penffol, ffolwirion, goffol, ansynwyrol, lledffol, mulwirion, gwirionllyd, disynwyr, annoeth, diddoeth, anghall, ffladr, ynfyd, dwl, (*f.* dòl), penwan, coeg, anffur, egwanbwyll, gwanbwyll; gwàn, egwan; symlynaidd, syml; gwylanaidd.

A silly female — ffolog, ffolcen, ffoles, symlen, gwirionen, dynes benffol.

A silly fellow—ffwlcyn, ffol, ffwl, symlyn, gwirionyn, cadafael, hurtyn, penbwl, hurthgen.

Silly women—ffologod, ffolcenod, ffolesau, &c.; gwrageddos (2 *Tim.* iii. 6); benywotach.

A silly action—gweithred ffol.

The book of his fiction is a silly toïl—llafur ffol yw llyfr ei ffug.

It was a silly part—gwaith ffol ydoedd.

Sillyhow,† *s.* (S. *sælig* a *howve*) pilen pen y milrith.

Silt, *s.* (Sw. *sylta*) halltrwydd; morfa hallt; gwaddodion llaid; llaid, llwtr, llwa.

Silt, *v. a.* llanw, llenwi, *neu* dagu à llaid.

Silure, Silurus, } *s.* (Gr. *silouros*) y cathbysg.

Siluridans, Siluridæ, } *s. pl.* y cathbysg; tylwyth y cathbysg.

Silva, Sylva, } *s.* (Ll.) coed; hanes anianol coed, coedhanes; casgliad o gerddi, gardd o gerddi.

Silvan, Sylvan, } *a.* (Ll. *silva*) coedog, coediog, coedawl, gwyddog, gwyddin; eiddo y coed, y coedydd, *neu* y goedwig.

Silvan goddes—gwyddanes, duwies y coed, duwies y coedydd.

Silvan scenes—golygfëydd y coedydd.

Silvan, Sylvan, } *s.* gwyddan; eleinon, gwyddelon: *f.* gwyddanes: *pl.* gwyddanod.

Silver, *s.* (S. *seolfer, siluer;* Al. *silber*) arian, ariant; arian gwynion, arian gleision.

Full of silver—arianog, llawn arian.

To lay over with silver—arianu, gorarianu; gorthöi âg arian.

Silver, *a.* arian, arianaid; arianaidd, arianïn; arianlliw; o arian; à wnaed o arian.

Silver sound—arianllais, ariansain, llais arian.

Silver hairs — gwallt arianlliw, gwallt arian, arian-wallt.

Silver coin—arian bath; bath arian, ariangan, bathell arian, arianfath.

Silver hue—arianlliw, arianell, lliw arian, lliw arianaid.

Silver medal—ariandlws, bathodyn arian, tlws arian.

Silver mine — arianglawdd, mwnglawdd arian, cloddfa arian, clawdd arian; mwn arian.

Silver quinsy—ariandag.

Silver, *v. a.* arianu, ariannu, gorarianu; gorthöi âg arian; dalenu.

To silver over—arianu, gorarianu, gorthöi âg arian.

Silver-bush, *s.* arianllwyn.

Silver-fish, *s.* arianbysg.

Silver-haired, *a.* gwallt-arian, arian-wallt.

Silvering, *s.* arianiad, arianniad, gorarianiad, gorthoad âg arian; gortho arian.

Silver-leaf, *s.* dalen arian.

Silverling, *s.* darn arian, bath arian, darn o arian bath.

Silverlings—arian bathol (*Esa.* vii. 23).

Silverly, *ad.* yn arianaidd.

Silversmith, *s.* gof arian, arianof.

Silver-thistle, *s.* ysgallen arian.

Silver-tree, *s.* arianwydden: *pl.* arianwydd.

Silver-weed, *s.* tinllwyd, gwŷn y merched, llwyd y din.
Silver-white, *a.* arianlliw, arianwyn, arianaidd, arianaid; fel yr arian; o liw yr arian.
Silvery, *a.* arianaidd, arianlliw, arianaid, arianus, arianin; gorarianaid.
Sima, *s.*=*Cyma.*
Simagre,† *s.* (Ff. *simagrée*) mingamiad.
Simar, } † *s.* (Ff. *simarre*) llaeswig benyw,
Simarre, } tabar benyw, simwr.
Simia, *s.* (Ll.) y simachod, yr epaod.
Similar, *a.* (Ff. *similaire;* Ll. *similis*) cyffelyb, tebyg, cynhebyg, tebig, tebygol, cymmath, hafal, cyhafal, hefelydd, unwedd, unfath, unsud, unsut, unfodd, efel; unrhyw, gogydryw; cyfryw; o'r un sylwedd *neu* ddefnydd; eisor, cyfeisor.
To make similar—tebygu; gwneuthur yn gyffelyb, &c.; malhau. [fâl, fel.
Similar to—tebyg i, cyffelyb i, &c.; mâl,
Similarity, *s.* cyffelybrwydd, tebygolrwydd, tebygoldeb, tebygrwydd, cynhebygrwydd, &c.
Simile, *s.* (Ll.) cyffelybiaeth, cymhariaeth.
To draw a simile—cyffelybu, dyfalu; tynu cymhariaeth *neu* gyffelybiaeth.
Similitude, *s.* (Ff. o'r Ll. *similitudo*) tebygolrwydd, tebygrwydd, tebygoldeb, tebygoliaeth, cynhebygrwydd, tebygiant, efelwch, hefelwch, unwedd; cyffelybiaeth, cymhariaeth; rhith, cyfrith; dyfaliad.
Like the similitude of —tebyg i.
Similitudinary, *a.* tebygol, cynhebygol.
Similor, *s.* rhith-adwyn, rhithfysg.
Simious, *a.* (Ll. *simia*) perthynol i'r simachod; yn perthyn i'r epaod; simachaidd.
Simitar, *s.*=*Scimitar.*
Simmer, *v. n.* (Gr. *zumê, zumô?*) goferwi, lledferwi, sician, brydiannu.
Simnel, *s.* (Al. *semmel;* D. *simle;* Sw. *simla*) chwiogen, teisen lysieuog.
Simoniac, } *s.* (Ff. *simoniaque;* oddi wrth *Si-*
Simonist, } *mon* y Swynwr) Simoniad, Simonydd, cyssegr-brynydd, cysswynfab Simon y Swynwr; y neb a fyno *neu* a geisio feddiannu dawn Duw drwy arian; y neb a geisio swydd *neu* fywoliaeth eglwysig drwy arian; cyssegr-werthydd, cyssegr-werthwr.
Simoniacs—cysswynfeib Simon, cysswynblant Simon; Simoniaid, Simonyddion.
Simoniacal, *a.* euog o Simoniaeth; cyssegrfasnachol, cyssegr-brynol, cyssegr-bryniadol, Simonyddol, Simoniaethol; cyssegr-werthol, cyssegr-werthiadol.
Simonious, *a.* cyssegr-fasnachol, Simonaidd, Simoniaethol, Simoniol, &c.
Simony, *s.* (oddi wrth *Simon* y Swynwr, *Act.* viii.) Simoniaeth, cyssegr-fasnach; ceisio bywoliaeth eglwysig er gwobr a gwerth; prynu *neu* werthu bywoliaeth eglwysig; cyssegr-bryn, cyssegr-bryniad; cyssegr-werth, cyssegr-werthiad.
Simoom, } *s.* (Ar. *samom*) poethwynt myglyd à
Simoon, } chwyth ar brydiau yn Affrica ac Arabia.
Simous, *a.* (Gr. *simos;* Ll. *simo*) trwynbant, trwynbwt; â thrwyn cefnbant iddo; crymbantol; ceuol, argeuol.
Simper, *v. n.* (S. *symbelan,* yn ol *Skinner*) glaswenu, gowenu, lledwenu, cilwenu, gwneuthur gwên, ffugwenu, glaschwerthin.
Simper, *s.* glaswen, gowen, cilwen, lledwen, ffugwen, glaschwerthin, gwên wneuthur.
Simperer, *s.* glaswenwr, &c.
Simple, *a.* (Ff.; Ll. *simplex*) syml, (*f.* seml); gwirion; annichellgar; anghall, gwirionllyd, ffol, penffol; diaddurn; digymmysg; godidog; cyfarddun; unigol; diranedig; annysgedig, diddysg; gwaer, gwaeraidd, gwaeredl.
A simple fellow—symlyn.
A simple female, girl, *or* woman—symlen, symlogen.
A simple word—gair cyssefin, gair syml.
Simple-mindedness — symledd meddwl, symlrwydd meddwl.
Simple, *s.* peth syml; cyffyr; llysieuyn, llys, planigyn: *pl.* llysiau.
Simple, *v. n.* llysieua, casglu llysiau.
Simpleness, *s.* symledd, symlrwydd; angllymmysgedd, digymmysgedd; under.
Simpler, } *s.* llysieuwr, llyseuwr, llysieuydd,
Simplist, } casglwr llysiau.
Simpless,† *s.*=*Simplicity.*
Simpleton, *s.* symlyn, gwirionyn, ffwlcyn: *f.* symlen, symlogen, ffolcen.
Simplician,† *s.* un syml, &c.; symlyn.
Simplicity, *s.* symledd, symlder, symlrwydd, symlant; gwirionder, gwiriondeb, gwirioni; annichellgarwch; diniweidrwydd; anghallineb, annoethineb, ffoledd; anghyfrwysder; pureld; cyfunedd; gwaer.
Simplification, *s.* symliad; gwneuthuriad yn syml, &c.
Simplify, *v. a.* (Ll. *simplex* a *facio*) symlio, symleiddio; gwneuthur yn syml, &c.; gwnthur yn eglur *neu* yn hawdd; gwneuthur yn eglurach *neu* yn hawddach.
Simploce, *s.*=*Symploce.*
Simply, *ad.* yn syml; yn unig; ac nid dim arall; ac nid dim chwaneg; a dim ond hyny.
Simson, *s.* carnedd felen fenyw, greulys fenyw, penfelen fenyw.
Simulacre,† *s.* (Ll. *simulacrum*) delw, eilun.
Simular,† *s.* ffugiwr, ffuantwr.
Simulate, *v. a.* (Ll. *simulo*) ffugio, ffuantu, lledrithio, ffuannu, rhithio, rhagrithio; cymeryd arno.
Simulate, } *a.* ffugiedig, ffugiol, gau, ffals, lled-
Simulated, } rithiog.
Simulation, *s.* (Ff. o'r Ll. *simulatio*) ffugiad, ffugiant, ffuant, ffuantiad, lledrithiad, rhagrithiad, rhagrithiant; lledrith, rhagrith, edrith, ffug.
Simultaneous, *a.* (Ff. *simultanée;* o'r Ll. *simul*) ar unwaith, ar un waith, ar yr un waith; à ddygwyddo ar yr un pryd; cydweithredol, cyweithredol; cyd-, cyf-.
Simultaneous reciting—cyfadroddiad.
Reciting simultaneously—cyfadroddol.
Simultaneously, *ad.* ar yr un pryd, &c.; i gyd ar unwaith.
Simultaneousness, *s.* cydweithredoldeb.
Simulty,† *s.* (Ll. *simultas*) dirgel ymrafael, anghymmodlonedd dirgel, casineb cuddiedig.
Sin, *s.* (S.) pechod, pech; bai, trosedd, gwŷd, caredd, cwl, camwedd.
Without sin—dibechod, heb bechod
That is without sin— dibechod.
Original sin—pechod gwreiddiol, pechod dechreuol, cynbechod, cynbech, pechod ganedigol, pechod geni, cynfai.
Actual sin—pechod gweithredol.
The seven capital sins—y saith brif wŷd,

y saith prifwyd, y saith prif wŷd, y saith brif bechod.
The seven deadly sins—y saith bechod marwol=syberwyd, cynghorfynt, irllonedd, tristyd bydawl neu lesgedd, chwant a chybyddiaeth, glythineb a meddwdawd, godineb (*Llyfr Gwyn Hergest*).
Sin money—arian dros bechod *neu* bechodau; pech-arian.

Sin, *v. n.* pechu; troseddu, camweddu.

Sin,† *ad.* (Ysp. *syne*)=*Since.*

Sinapis, *s.* (Gr. a Ll.) cedw, cethw, ceddw, mwstardd.

Sinapism, *s.* (o *sinapis*) plastr mwstardd, sug aethan cethw.

Sinborn, *a.* pechanedig.

Since, *prep.* (Sw. *sedan;* Is. *sint*) er, er pan, er pan y; er ys; oddi ar; wedi.
Since—er (o flaen enw); er pan (o flaen perwyddiad).
Since the creation of the world—er creadigaeth y byd.
Since the world was created—er pan grëwyd y byd.

Since, *ad.* gàn, càn; yn gymmaint a *neu* ag; wedi hyny; oddi ar hyn; cyn hyny; yn ol hyny.
Neither before nor since—na chynt nac wedi; na chynt na gwedi.
A while since, } rhyw ennyd bellach,
Some while since, } eisoes, *neu* weithian.
Long since—er ys talm; er ys talm o amser; er ys cryn dalm; er ys hirfyd o amser; er ys llawer dydd.
Not long since—yn ddiweddar; er ys dim llawer.
A little while since—er ys ychydig ennyd; er ys ennyd bychan; ychydig bach yn ol; ychydigyn yn ol; ychydig ennyd yn ol; ychydig yn ol; gynneu fach, gynneu, yn hwyr, yn ddiweddar; yn awr fach.
A very little while since—er ys ennyd bachigyn ol; er ys ychydig bachigyn yn ol; yn hwyr iawn; yn ddiweddar iawn; yn dra diweddar.
Ever since—er pan; oddi ar pan; er hyny o amser; er hyny eto; oddi ar hyny eto; byth oddi ar; byth er; byth oddi ar hyny.

Sincere, *a.* (Ff.; Ll. *sincerus*) cywir, diffuant, didwyll, diragrith, dilwgr, diledrith, diffug, gonest, clau, cleufryd, dihoced, difrad; pur; gwir, gwirioneddol; digymmysg; diasgen.
The sincere milk of the word—didwyll, pur, *neu* ddigymmysg laeth y gair.

Sincerely, *ad.* yn gywir, &c.
If ye have done truly and sincerely—os mewn gwirionedd a phurdeb y gwnaethoch (*Barn.* ix. 16).

Sincereness, *s.*=*Sincerity.*

Sincerity, *s.* (Ll. *sinceritas*) cywirdeb, cywiredd, diffuantrwydd, diragrithrwydd, cleudeb, puredd, purdeb, uniondeb, dilygredd, gonestrwydd; gwirionedd.

Sinciput, *s.* (Ll.) yr iad, isgreuan, tu blaen y pen.

Sindon,† *s.* (Ll.) amdwyg, amorchudd.

Sine, *prep.* (Ll.) heb, di-.

Sine, *s.* (Ll. *sinus*) diblin, llinell y dibyn, diblinell, dibynllin.
Versed sine—gwrthddiblin.

Sinecure, *s.* (Ll. *sine* a *cura*) swydd ddiswydd, swydd segur, swydd y segur, segurswydd, anghurswydd; bywoliaeth eglwysig ddigur ddiofal; bara diberygl; bywoliaeth heb orchwyl; anghurogaeth.
Sinecure rector—periglor diswydd, periglor anghurog.

Sinecurism, *s.* swyddogaeth segur, anghurogaeth.

Sinecurist, *s.* perchen swydd ddiswydd, &c.; anghurog: *pl.* anghurogion.

Sinapite, *s.* (Ll. *sinape*) rhywbeth tebyg i had mwstardd.

Sinew, *s.* (S. *sinu, sinw, sinwe*) gewyn, gaw; cyhyr; gieuyn; grym: *pl.* gewynau, gïau.

Sinew, *v. n.* gewynu.

Sinewed, *a.* gewynog; gïeulyd; cryf, grymus, cadarn, gwrdd.

Sinewless, *a.* anewynog; dirym, dinerth, egwan.

Sinew-shrunk, *a.* bolwag, archlawd.

Sinewy, *a.* gewynog; gïeulyd; cryf, grymus, nerthol, cadarn, gwrdd, agwrdd.

Sinful, *a.* (*sin* a *full*) pechadurus, pechodlawn, pechodog, pechus, careddog, camweddus.
Sinful person—pechadur, dyn pechadurus: *dim.* pechaduryn: *f.* pechadures.

Sinfulness, *s.* pechadurusrwydd, pechaduri, pechaduriaeth, pechusrwydd.

Sing, *v.* (S. *singan;* Al. *singen*) canu; cathlu; lleisio; perleisio; moli; clodfori; pyncio; canu am.
To sing to one, } canu i un;
To sing the praise of one, } canu clod i un; canu er clod i un; moli un; moliannu un, clodfori un, canmawl un.
To sing to music—canu gyda thant; canu gyda cherdd.
To sing to the harp, } canu gyda'r del-
To sing with the harp, } yn; cydganu â'r delyn; canu gyda thant.
To sing always the same tune—canu cywydd y gwcw; canu càn y gwcw; canu byth yr un cywydd.
To sing another tune—newid ei gân.
To sing as a nurse to a child—canu huw.
To sing a part with others—cydganu âg ereill; canu gydag ereill; cydbyncio.
To sing tuneably—canu yn alawaidd, yn gerddorol, yn gywair, yn gynghan, neu yn gynghanaidd; cynghaneddu; canu yn gywair-fesurol.

Singe, *v. a.* (S. *sængan;* Al. *sengen*) deifio; gologi; darlosgi, greio, greidio; rhuddo.
To singe all about—amddeifio.

Singe, *s.* daif, deifiad, gologiad; gologaeth.

Singed, *pp.* deifiedig; deifiog; gologaf.

Singeing, *s.* deifiad.

Singer, *s.* (o *sing*) canwr, caniedydd, caniadydd, cantor, canydd, ceiniad, canor, cethlydd, pyncìwr; cerddor; dadgeiniad: *f.* cantores, canwraig, ceiniades, caniadyddes.
A sweet singer—peraidd ganiedydd.
A tuneable singer—cynghaneddwr; per ganiedydd.
Men-singers and women-singers—cantorion a chantoresau; cerddorion a cherddoresau.
A singer of descant—pyncìwr; à bynciau mewn cerdd; à gano fesur byr i ateb: fesur hir mewn cerdd; à gano feinllais i ateb y fyrdon.

Singer, *s.* (o *singe*) deifiwr, deifiedydd.
Singh, *s.* (Hindwaeg) y llwyth milwraidd yn Hindwstan.
Singing, *s.* caniad, cathliad, canawd, dyganiad; caniadaeth; cethlyddiaeth, cethledd; cân, cerdd, canu.
The science of singing—caniadaeth.
A singing in tune, } cynghanedd, cynghan;
A sweet singing, } per ganiadaeth, peraidd ganu.
Singing, *a.* à gano, yn canu; perthynol i ganu.
Singing bird—cethlydd; aderyn cân: *pl.* cethlyddion, adar cân.
Singing man—cantor, canwr, caniedydd, canor, &c.
Singing woman—cantores, &c.
Singing psalms—salmau cân.
Singing boys—bechgyn y côr, bechgyn y gân.
Singing master—meistr canu, meistr y gân, meistr ysgol ganu.
Singing school—ysgol ganu, ysgol gân.
Singing loft, } llofft y gân, llofft ganu.
Singing gallery, }
Singing place—canfa, lle y gân.
Singing book—llyfr canu, llyfr tonau.
Singingly, *ad.* dàn ganu.
Single, *a.* (Ll. *singulus*) un; unigol, unig; un yn unig; dim ond un; gwahanol, neilltuol; annyblyg, diddyblyg, anmhlyg, unplyg, syml, (*f.* seml), sengl; ungor, ungainc, unhaen; anghyfansawdd; unblaid; gweddw, anweddog, anmhriod, heb briodi; †bychan.
Single man—gwr anweddog, anmhriod, *neu* unig; anweddogwr.
Single person—un gweddw, (*f.* un weddw), un anweddog, un anmhriod, un unig: *pl.* anweddogion, gweddwon.
Single woman—gwraig weddw, anweddog, anmhriod, *neu* unig; anweddoges.
Single life—buchedd anweddog, anmhriod, weddw, *neu* unig; anweddogaeth, annyweddïaeth.
To lead a single life, } byw yn weddw; byw
To live a single life, } yn anweddog.
Single combat—ornest, cysbwy, ymgysbwy.
Single penny—un geiniog; ceiniog yn unig; ceiniog ar ei phen.
I have not a single penny—nid oes genyf mo'r geiniog fechan.
Single house—ty unig.
Single testimony—tystiolaeth un yn unig.
Not like a single medicine—nid megys rhyw un feddyginiaeth.
Single card—un garden; carden unig, carden weddw.
Single thread—edaf ungor, ungainc, *neu* ungaing.
The thread is stronger twined than single—cadarnach yw yr edaf yn gyfrodedd nag yn ungor.
A single hair—gwalltyn; blewyn.
Single, *v. a.* pigo, dethol, dewis, neilltuo; pigo un o fysg ereill; dydoli; senglu; †tynu o'r neilltu.
To single out—pigo *neu* neilltuaw o fysg ereill; senglu allan.
Single-handed, *a.* unllaw; heb ddim ond un; â chanddo ddim ond un llaw *neu* weithiwr.
Single-hearted, *a.* calon-gywir, didwyll, cywir ei galon, gonest.
A single-hearted person—gwr cywir galon, gwr cywir gonest, gwr gwirion gonest.
Single-minded, *a.* didwyll, diffuant, cywir, cywir ei amcan, cleufryd, cleufrydig, clau.
Singleness, *s.* symledd, symlrwydd, symlder, sengledd; cleufrydedd, didwylledd; under.
Singles, *s. pl.* cenglau sidan; llinion cengledig sidan.
Single-stick, *s.* llachbren, cwlbren, ffon, pastwn.
Singlet, *s.* gwasgod wlanen.
Single-tree, } *s.* cambren, tinbren.
Swingle-tree, }
Sing-song, *s.* canu difâs.
Singular, *a.* (Ll. *singularis*) unig, unigol, un; un unig, un yn unig, un ar ei ben ei hun; perthynol i un; sengl; anlluosog; gwahanol, neilltuol, anghyffredin; hynod, anhyfath, anghymmath, digymhar, anghymhar, cynnwythig, nwythig, od.
The singular number—y rhif unigol, y rhif unig, y rhif anlluosog.
Singular, *s.* rhif unigol, rhif unig, yr unigol; peth neilltuol.
Singularist, *s.* un anhyfath, mympwywr.
Singularity, *s.* unigolrwydd, unigrwydd; anghyffredinedd, anghynnefinder, anghynnefindra, anghynnefinedd; godidogrwydd, rhagorolrwydd, rhagoriaeth; neilltuolrwydd; hynodrwydd, odrwydd, anhyfathrwydd, nwythigrwydd, nwythusrwydd; mympwy, nwythas; †anweddogaeth.
Singularize,† *v. a.* unigo, gwneuthur yn unig.
Singularly, *ad.* yn hynod, yn nodedig, yn ddiaeth, yn od, yn odidog, yn rhagorol, &c.
Singult,† *s.* (Ll. *singultus*) uchenaid, ochenaid, puch.
Singultus, *s.* (Ll.) yr ig.
Sinical, *a.* (o *sine*) diblinol; perthynol i ddiblin *neu* ddiblinell.
Sinister, *a.* (Ll.) chwith, aswy, asw; chwithig; lledchwith, anneheu, anneheuig, anhylaw; annheg, anonest, anuniawn, annyladwy, anwiw, anaddwyn, anghyfreithlawn; gau, twyllodrus; anffodus, anffodiog, anhyffawd, diffawd, anhapus, trwch; drwg, mall, trofâus, gwrthgas, cyndyn.
Sinister-handed,† *a.* llaw-chwithig, chwithig.
Sinistral, *a.* chwithol; yn troi tua'r chwith.
Sinistrorsal, *a.* (*sinister*, a Gr. *orsô*) yn codi o'r chwith i'r dde; à godo o'r aswy i'r ddeheu.
Sinistrous, *a.* chwith, chwithig, lledchwith, anneheuig, anhylaw, &c.; gwrthun, trofâus, cam.
Sink, *v.* (S. *sincan, sencan*; Al. *sinken*) soddi, suddo; ymsoddi, ymsuddo; disgyn; gostwng, ymostwng; treio, lleihau; llaesu, ymlaesu; ymollwng; syrthio, cwympo; myned *neu* ddyfod i lawr; myned *neu* ddyfod yn is; cwympo *neu* syrthio yn is; gwasgu *neu* ymwasgu i lawr; llethu; pwyso i lawr; ishau, iselu, iselhau; myned yn isel; methu, pallu, gwanhau; cloddio, dyfnhau, dwfn gloddio; talsoddi; gwastraffu, gwario, treulio; peri suddo, &c.; gyru i'r gwaelod; gyru yn is; dodi i mewn.
To sink into—treiddio i; soddi yn; myned i mewn i; menu ar.
To sink (as paper)—sugno, yfed, *neu* lyncu yr inc.
To sink beneath, } suddo dàn, soddi dàn;
To sink under, } plygu, ymblygu, crymu,

ymgrymu, llaesu, ymlaesu, cwympo, *neu* syrthio dàn.

He sunk under his own burden—efe a lethwyd gàn ei lwyth; efe a lethwyd gàn ormod o lwyth; suddodd dàn ei faich ei hun. [ar.

To sink down upon—syrthio *neu* ymollwng

To sink, } lleihau, myned yn llai. myn-

To grow less, } ed lai lai, myned leilai; edwi, adfeilio, anmharu, gwaelu.

He sinks daily in the opinion of the world—y mae efe yn gwaelu beunydd yn marn y byd; y mae efe yn myned waelach waelach yn marn y byd.

To sink in one's circumstances, } myned yn

To sink in one's fortunes, } ol yn y byd.

He sunk seven of their ships—efe a soddodd saith o'u llongau.

He sunk a well—cloddiodd bydew.

To sink a sum of money—treulio swm o arian fel nas gwelir mwy; treulio arian gorff a llog; talsoddi; colli arian yn llwyr, yn annychwel, *neu* dros byth; soddi arian; cladu arian.

To sink money—darnguddio arian; cadw arian yn guddiedig *neu* yn guddiadan; celu arian, twyll-gelu arian.

Let him sink or swim, I care not—nofied neu sudded, ni'm dawr i; bid da bid drwg iddo, ni'm dawr.

The ground sunk amazingly—y llawr a laesodd, a soddodd, a ymostyngodd, *neu* a ymollyngodd yn aruthr.

Sink, *s.* (S. *sinc*) ceuffos, gwehynffos, ysgarthffos, ffos budreddi, soch, ceudwll, ceubwll, sybwll; carthle ty, carthfa ty; carthle llong, carthfa llong; golchfa mewn cegin; soddfa; geudy, ysgothfa; sugn-dwll.

A loathsome sink—ffieidd-bwll, budr-bwll.

The sink of corruption—llynclyn y llygredd.

A common sink—ffos budreddi, ysgothfa gyffredin, &c.

Dost thou call me impudent, who art thyself the sink of wickedness?—a elwi di fi yn haerllug, a thi dy hun yn gronfa diraswch a direidi?

Sinker, *s.* soddiedydd; pwys i dynu peth i'r gwaelod.

Sink-hole, *s.* geneu ceuffos, geneu ysgarthffos, twll yr ysgarthion, twll budreddi, soch-dwll, ysgarth-dwll.

Sinking, *a.* yn soddi, &c.; soddol, suddol.

Sinking fund—trysorgyff sawdd, soddged, soddgyff, talsawdd.

Sinkin; paper—papyr sugn, sugn-bapyr, tarnbapyr.

Sinless, *a.* (o *sin*) dibechod, dibech, anmhechus, anmhechadurus.

Sinlessness, *s.* anmhechusrwydd, anmhechaduri, dibechrwydd, anmhechadurusrwydd.

Sinner, *s.* (o *sin*) pechadur, pechaduriad, pechwr: *dim.* pechaduryn: *f.* pechadures: *pl.* pechaduriaid.

The state of a sinner—pechaduriaeth; cyflwr pechadur.

Sinner, *v. n.* pechu.

Sinnet, } *s.* ceingiau à rwymir o amgylch rhaff-

Sennit, } au rhag eu treulio; bancaw rhaff.

Sin-offering, *s.* pechoffrwm, pechaberth, offrwm dros bechod, aberth dros bechod.

Sinoper, } *s.* (Gr. *sinôpis*; Ll. *sinopis*) sinopr,

Sinople, } sinobl; careg goch, mwn coch.

Sinopis, *s.* (Gr. a Ll.) pridd coch.

Sinople, *s.* (Gr. a Ll. *sinopis*) gwyrdd (yn arfau bonedd).

Sinter, *s.* (Al.) teddfaen.

Sinuate, *v. a.* (Ll. *sinuo*) dolenu, dolystumio; troi; plygu yn ol ac yn mlaen; troi yn ol ac yn mlaen; ystumio.

Sinuate, } *a.* dolenog, dolystumiog, ystum-

Sinuated, } iog.

Sinuation, *s.* doleniad, dolystumiad, ystumiad, ymnyddiad; plygiad yn ol ac yn mlaen.

Sinuosity, *s.* (Ll. *sinuosus*) dolenogrwydd, ystumiogrwydd, ystumiolrwydd.

Sinuous, *a.* (Ll. *sinuosus*) ystumiog, dolystumiog, dolenog, gogam, llawn ymdro; yn plygu yn ol ac yn mlaen; igam-ogam.

Sinus, *s.* (Ll.) cilfach, cbach, machwy, morgainc; ceudod; ceudwll; ceubwll; agoriad.

Sip, *v.* (S. *sipan*; Al. *seufan*; Gw. *sibbar*) sipian, sipio, llymeitian, llymeitio, llymeiaid, göyfed.

Siphilis, *s.*=*Syphilis*.

Siphon, } *s.* (Gr. *siphôn*; Ll. *sipho*) cambib,

Syphon, } cambibell, dysbyddell, pibell ddysbyddu, arlloes-bib, pib arlloes, pibell arlloes.

Siphonic, *a.* perthynol i gambib.

Siphono-branchiate, *a.* (Gr. *siphôn* a *brangchia*) pibdagellog, pibgrogenog.

Siphono-branchiates, } *s. pl.* pibdagellogion,

Siphono-branchiata, } pibgrogenogion.

Siphuncle, *s.* (Ll. *siphunculus*) pibellig, chwistrellig, chwistrellan, dwselig, dysbyddellig; pilbib.

Siphuncular, *a.* perthynol i bibellig; dysbyddellaidd.

Siphunculated, } *a.* âg iddo bibellig, &c.; pib-

Siphuncled, } ellog, dysbyddellog.

Sipper, *s.* (o *sip*) llymeitiwr, llymeitai, sipiwr.

Sippet,† *s.* (o *sop*) micas, tafell sew, tafellig sew, tameidyn.

Siquis, *s.* (Ll. *si quis*) gostegion; hysbysiad, rhybudd.

Sir, *s.* (Ff. *sire, sieur*) syr; meistr, arlwydd, arglwydd.

Sirs—meistriaid, boneddigion, gwŷr da; fy meistriaid, foneddigion, wŷr da; O feistriaid (*Act.* xvi. 30); ha wŷr (*Act.* vii. 26).

Sircar, *s.* ysgrifenydd neu gyfrifwr (yn yr India).

Sindar, *r.* (Hindwaeg) penaeth, pen, cadben.

Sire, *s.* (Ff.) tad, tadwys, tadws, rhiant, rhi, rhion; syr; arlwydd: *pl.* rhion, rhionydd.

Like sire, like son—mâl y bo y dyn y bydd ei lwdn.

Sire, *v. a.* cenedlu, epilio, tadu.

Siren, *s.* (Ll.) morforwyn, siwen; hudoles.

Siren, *a.* hudol, swynol, denol, hudolesaidd.

Siren song—hudolgerdd, meluagan, cân hudol, cerdd hudol.

Sirene, *s.* (o *siren*) trawfydrai.

Sirenize, *v. n.* arfer hudoliaeth, swyno, rhiain.

Siriasis, *s.* (Gr.) clwyf yr haul; ennyniad yr ymenydd.

Sirius, *s.* (Ll.) Seren y Ci, Cîan.

Sirloin, *s.* (*sir* a *loin*) llwyn eidion, llwyn o gig eidion, syrlwyn.

Sirname, } *s.* (Ff. *surnom*; Ll. *super* a *nomen*)

Surname, } cyfenw, arenw, gorenw.

Siro, *s.* hatling, ffado, bygant.

Sirocco, } *s.* (It.; Ysp. *siroco*) math o boeth-
Sciroco, } wynt taglyd; gwynt Syria; nychwynt; y Sirocco.
Sirrah, *s.* (anhysbys: *sir, ha!* yn ol *Minshew*) syre.
Sirt,† *s.* (Ll. *syrtis*) traeth byw, sugndraeth, traeth sugn, llecyn.
Sirup, *s.* (o'r Ar.) surfedd, llysnodd, llysrwyth, sudd llysiau, chwegrwyth, melusnodd, sudd melus; cyfaeth.
Siruped, *a.* surfeddog, llysnoddog, chwegrwythog.
Sirupy, *a.* surfeddlyd, chwegrwythaidd, chwegrwythol.
Sise, *s.* chwech (ar gardiau).
Sise,† *s.*=*Assize.*
Siskin, *s.* y ddreiniog=math o binc.
Sison, *s.* (Gr.) githran, githrog, githrag.
Sister, *s.* (S. *sweoster;* Al. *schwester;* Sw. *syster*) chwaer, chwiawr: *pl.* chwiorydd, chweiorydd, chweirydd.
Sister in law—chwaer yn nghyfraith.
Step sister—llyschwaer.
Foster-sister—chwaer faeth, chwaer gyd-faeth, chwaer laeth.
Sister (in composition)—chwaer-; cyd-, cyf-.
Sister-spirit—cyfysbryd.
Sisters of Mercy—Chwiorydd Trugaredd.
Sisters of Charity—Chwiorydd Elusen.
Sister, *v.* perthyn, perthynu; bod yn debyg iawn i.
Sisterhood, *s.* chwaeroliaeth.
Sisterly, *a.* chwaerol, chwiorawl.
Sisterly kindness—caredigrwydd chwaer, tiriondeb chwaer.
Sistrum, *s.* (Gr. *seistron*) tympan Isis.
Sisymbrium, *s.* berwr y dwr, berwy y dwr.
Sit, *v.* (S. *sitan;* Al. *sitzen;* Ll. *sedeo*) eistedd, seddu, eiste; gorseddu; bod; gorwedd; aros; deor, gori.
To sit often, } eisteddial, mynych
To sit ever and anon, } eistedd.
To sit at table—eistedd wrth y bwrdd; eistedd wrth y ford; eistedd i fwyta; bod ar *neu* wrth y bwrdd.
To sit close at work—eistedd yn ddiwyd *neu* yn ddiflin wrth ei waith; bod yn ddiwyd *neu* yn ddiflin wrth ei wai h.
To sit down—eistedd i lawr; rhoi *neu* fwrw ei bwys i lawr; eistedd; rhoi ei glun i lawr.
To sit up—eistedd i fyny; bod, codi, *neu* gwnu yn ei eistedd; gwylied, gwylio; cadw gwylnos, cynnal gwylnos, cadw gwylfa, cynnal gwylfa; bod ar ei draed; bod heb fyned i'r gwely. [nos.
He sat up all night—bu ar ei draed drwy y
To sit together—cydeistedd, eistedd yn nghyd.
To sit upon one's skirts—eistedd ar odreon un; eistedd ar gwr pais un; bod ar gefn un; gwasgu *neu* bwyso ar un; talu y pwyth i un; gwylied odfa i dalu y pwyth i un; dial *neu* ymddial ar un.
To sit (as the wind)—chwythu o ryw gwr.
What way does the wind sit?—o ba gwr *neu* le y mae y gwynt yn chwythu? o ba le *neu* gwr y mae y gwynt? o ba le y mae ergyd y gwynt?
To sit (as a hen)—eistedd (ar wyau); deor, gori.
To sit beside the cushion—colli ei amcan; colli ei ergyd; methu cyrhaedd ei ddyben *neu* ei amcan; camsynied, camgymeryd, cyfeiliorni; bod allan *neu* i maes o'r ffordd.
To sit one down—eistedd i lawr.
To sit a horse—eistedd ar farch *neu* geffyl.
Site, *s.* (Ll. *situs*) sefyllfa, sefyllfod, llefod, safle, safiad, tyle; arsaf; lle; lle adail.
The site of a building—sefyllfa adail, &c.; tyle.
Sited,† *a.* llëedig, cyflëedig.
Sitfast, *s.* hwrwg *neu* chwydd caled ar gefn ceffyl.
Sith,† *ad.* (S. *sith, siththan*) gàn, càn; yn gymmaint a; yn ddiweddar; er pan.
Sithe,† *s.* amser.
Sithe, *s.*=*Scythe.*
Sithence, } † *ad.* (S. *siththan*) gàn, càn, yn
Sithes, } gymmaint; yn ddiweddar; er pan.
Sitiology, *s.* (Gr. *sitos* a *logos*) ymborthegy; y rhan o feddyginiaeth à berthyn i reoleiddiad ymborth.
Sitter, *s.* eisteddwr, eisteddiedydd, eisteddydd, goreisteddwr; deorydd.
Sitting, *a.* eisteddol, eisteddog; gorseddog, gorseddol; yn eistedd, &c.
Sitting place—eisteddle, eisteddfa.
To do one's work sitting—gwneuthur ei orchwyl o'i eistedd; gwneuthur ei orchwyl yn ei eistedd.
Sitting, *s.* eisteddiad, eistedd; eisteddfod, eisteddfa; arsedd; deoriad.
Situate, } *a.* (Ff. *situer*, o'r Ll. *situs*) yn gor-
Situated, } wedd *neu* sefyll mewn lle; à fo *neu* y sydd yn gorwedd *neu* sefyll mewn lle; yn sefyll, yn gorwedd, yn aros, yn bod; gosodedig, cyflëedig, llëedig.
To be situate, } gorwedd, sefyll; bod yn
To be situated, } gorwedd; bod yn sefyll; bod; aros.
Well situated—mewn sefyllfa dda; mewn lle da.
Situation, *s.* (Ff.) sefyllfa; safiad lle, gorweddiad lle, arsafiad; lle, llefod; gosodiad, cyflead; ystum; ansawdd, cyflwr; swydd.
Lucrative situation—sefyllfa ennillfawr, lle ennillfawr, lle buddfawr, swydd ennillfawr.
One in an ostensible situation—arswyddog; un mewn uchel swydd.
Sium, *s.* (Gw. a Gael. *cuan*) dyfr-foron.
Six, *a.* (S. *six;* Ff. *six;* Ll. *sex*) chwech, chwe', chwe (mewn cyfansoddiad)=6.
Six hundred—chwech cant, chwechant.
Six hundred times—chwechanwaith.
The sixth hundred—y chwechanfed, y chweched cant.
Six thousand—chwech mil, chwe' mil, chwemil.
The six thousandth—y chwemilfed, y chwech milfed, y chweched fil.
Six times—chwech gwaith, chwegwaith, chwech o weithiau.
Six times as much—chwech cymmaint, chwe' chymmaint, cymmaint chwegwaith.
Six, *s.* chwech.
At sixes and sevens, } mewn annhrefn ac
At six and seven, } annybendod; heb na rheol na threfn; blith draphlith; yn llwyr ddidrefn.

To lie at sixes and sevens—bod mewn anhrefn ac annybendod; gorwedd ar wasgar yma a thraw; gorwedd ar wasgar yma ac un acw; gorwedd ar wasgar hwnt ac yma.
We are here at sixes and sevens—yr ydym ni yma mewn dyryswch ac annybendod.
To yield six for one—dwyn ffrwyth ar ei chwechfed; dwyn *neu* roi chwech am un.

Sixfold, *a.* (*six* a *fold*) chwephlyg, chwech dyblyg, chwethro, chwethroawl; cymmaint chwegwaith; chwech cymmaint; ar ei chwechfed.

Sixpence, *s.* chwecheiniog, chwe' cheiniog. chwech ceiniog; chwechan. [iog.

Sixpenny, *a.* chwecheiniog, gwerth chwecheiniog.
Sixpenny loaf—torth chwecheiniog, torth chwech.

Six-petaled, *a.* chweblodeuddail.

Sixscore, *a.* chwech ugain, chwechugain, chweugain, ugain a chant=120.
Sixscore thousand persons — deudd'ng myrdd o ddynion (*Ion.* iv. 11); chwech ugain mil o ddynion=120,000.

Sixteen, *a.* (S. *sixtene, sixtyne*) un ar bumtheg, chwetheg, chwech ar ddeg.
Sixteen times—unwaith ar bumtheg; un waith ar bumtheg; un ar bumtheg o weithiau, chwegwaith ar ddeg.

Sixteenth, *a.* (o *sixteen;* S. *sixteotha*) unfed ar bumtheg, chwethegfed.
The sixteenth—yr unfed ar bumtheg.
The sixteenth part—yr unfed ran ar bumtheg.

Sixth, *a.* (S. *sixta*) chwechedd, chwechfed.
The sixth time — y chweched waith, y chwechfed tro.

Sixth, *s.* y chweched, y chwechfed; y chwechfed ran, chwechedran.

Sixthly, *ad.* yn chwechfed, yn chwechfed.

Sixtieth, *a.* (o *sixty;* S. *sixteogotha*) trigeinfed, chwedegfed, tri ugeinfed.

Sixty, *a.* (S. *sixtig*) trigain, tri ugain, trigaint, chwedeg=60.
Sixty times—trigeinwaith, chwedegwaith.

Sixty, *s.* trigain, tri ugain, trigaint, chwedeg.
To yield sixty for one—dwyn ei drigeinfed.

Sizar, } *s.* (o *size*) seigiwr, heilydd (yn Mhrif-
Sizer, } ysgolion Caergrawnt a Dulyn); isefrydydd.

Size, *s.* (talfyriad o *assize;* neu o'r Ll. *scissus*) maint, maintioli, maintiolaeth; sum, swmp, mesur; dogn, cyfran; saig.

Size, *s.* (C. *syth;* Ysp. *sisa*) lledlud, lledsyth, lledsythi; ysgrawling.

Size, *s.* meidradur myrierid, cymmeinydd.

Size, *v.* trefnu pethau yn ol eu maintioli; cymmeinio; mesuro, mesur; cymmeryd mesur peth; cymmesuro; chwyddo; gwneuthur yn fwy ei faint; rhidyllio *neu* ogrynu mettel.

Size, *v. a.* lledludio, lledsythu; rhoi lledlud *neu* ledsyth ar beth; iro â lledlud.

Size, *v. n.* treulebu; gorchymyn bwyd a llŷn dros ben y dogn arferol (yn Mhrifysgol Caergrawnt).

Sizeable, *a.* o faint gweddol, digonol, cymhwys, *neu* gyfaddas; gweddol o faint; o faint nid rhy fawr nid rhy fach; cymmedrol ei faint.

Sized, *a.* o'r maint a'r maint; hyn a hyn o faint; cymmeiniog.
Middle-sized—canolig *neu* gymmedrol o faint; o faint canolig *neu* gymmedrol; canolfaint; rhwng mawr a bychan; cyffredin o faint; cyffredin; cryn.

Sizel, *s.* gweddil barau arian wedi tori ymaith ddarnau at eu bathu.

Sizestick, *s.* pren mesur cryddion, y pren maint.

Siziness, *s.* gludiogrwydd, gludrwydd, gwydredd; lledludiogrwydd.

Sizing, *s.* lledlud, lledsyth.

Sizy, *a.* (o *size*) lledludaidd, lledsythaidd; gludiog, gwydn, glud.

Skaddle,† *s.* (S. *scath, sceath*) niwed, colled.

Skaddle, *a.* niweidiol, drwg.

Skaddons, *s. pl.* milrith gwenyn, rhith gwenyn.

Skain, *s.*=*Skein.*

Skainsmate,† *s.* cydymaith; cydymborthwr.

Skald, *s.* (D. *skialdrer*) bardd Llychlyn.

Skate, } *s.* (Is. *schaats*) llithresgid, esgid lithro,
Scate, } ffollach lithro, llithrell, gosail lithro, llithr-osail.

Skate, } *v. n.* llithro, llithro ar ia, llithro ar
Scate, } redeg, llithrellu, llithro ar oseilian, llithr-redeg.

Skate, } *s.* (S. *sceadda;* Ll. *squatus*) morgath,
Scate, } cath fôr, rhwchwa, rhaien lefn, rheien lefn.

Skater, } *s.* llithrwr, llithrwr ar ia, llithrwr ar
Scater, } redeg, llithrellwr, llithrwr ar oseilian, llithr-redegwr.

Skating, } *s.* llithrad, llithrad ar ia, llithrelliad,
Scating, } llithrad ar oseilian.

Skean,† *s.* (S. *sæpan*) ysgïen, bidog, byrgledd.

Skeed, *s.*=*Skid.*

Skeel, *s.* (Al. *schale*=Scis. *skell*) lladgawd, trwca.

Skeet, *s.* ysgeueg hir (i wlychu ochrau a hwyliau llong).

Skeg, *s.* math ar eirinen.

Skegger, *s.* gaflaw, eogyn.

Skein, } *s.* (Ff. *escaigne*) cenglyn, cenglau,
Skain, } deisyn, ysgaing, cengl.
Skean, }

Skelder,† *s.* crwydryn, gwibiad.

Skeleton, *s.* (Ff. *squelette;* Gr. *sceletos*) ysgerbwd, ysgrŵd, ysgrŵd, cyhyraeth; esgyrnglwm, esgyrn-gwlm; esgyrn; ysbyttrych. braslun; y penau.
A mere skeleton, } dim ond y croen a'r
A perfect skeleton, } esgyrn; cyhyraeth, ysbyttrych, ysbeilyn, (*f.* ysbeilen).
He is a perfect skeleton—nid oes ond ei lun ef.

Skeleton, *a.* yn cynnwys dim ond yr ysgerbwd; teneu; yn cynnwys dim ond amlinellau neu benau.
A skeleton sermon—penau pregeth.

Skellum,† *s.* (Al. *schelm*) dyhiryn.

Skelly, *v. n.* edrych ar ŵyr, llygadwyro.

Skep, *s.* cawnen, cystinen; basged benllydan.

Skeptic, *s.*=*Sceptic.*

Skeptical, *a.*=*Sceptical.*

Skepticism, *s.*=*Scepticism.*

Skerry, *s.* (C. *ysgyryd, ysger?*) ynys greigiog.
Skerries (off the coast of Anglesey)—Ynys y Moelroniaid.

Sketch, *s.* (Is. *schets;* Al. *skizze*) cynllun, cynddelw, cynnelw, braslun, brasgynllun, bras ddarlun, bras linelliad; proflun; cynnyg prawf, ergyd prawf; proflin, proflinell, cynllinell, amlinell; crynodeb.

Sketch, *v. a.* cynllunio, cynddelwi, cynnelwi, braslunio, brasgynllunio, bras ddarlunio, &c.; tynu cynllun.

To sketch out—cynllunio, &c.
Sketchiness, *s.* cynlluniogrwydd; anorphenoldeb.
Sketchy, *a.* cynlluniog, brasluniog; yn cynnwys dim ond braslun o beth; cynllinellog; anorphenedig, anorphenol.
Skew, *ad.* (Al. *schief;* D. *skiev*) ar osgo, ar ŵyr, yn agwyr, yn wyrgam, ar oleddf.
Skew,† *v. a.* edrych ar ŵyr ar; llygadwyro ar; trawsdremu ar; cerdded ar osgo, ystlysgamu, seilgamu.
Skew, *a.* gŵyr, agwyr, addwyr, gwyrog, osgoawl, ar osgo.
Skew-bridge—gwyrbont, pont ŵyr, osgbont, pont oleddf, pont addwyr, pont osgo.
Skew-wheel—osg rod, osg-olwyn, olwyn osgo, olwyn addwyr.
Skew, *s.* osgo, osgoad; trum.
Skewer, *s.* (D. *skere*, yn ol *Johnson*) gwaell, (*pl.* gweill), gwŷell, (*pl.* gwëyll), gwachell, pwyniad, pwyned; pin.
Skewer, *v. a.* gwaellu, gwäellu, gwachellu, pwynio, gweillio; rhoi, gosod, *neu* ddodi gweill yn mheth.
Skid, *s.* (C. *esgid?*) llithryn llong; esgid olwyn, attalfa olwyn, clo olwyn.
Skiff, *s.* (Ff. *esquif;* It. *schifo;* Ll. *scapha;* Al. *schiff*) ceubal, bad, cwch, bad llong, bad ysgafn.
Skiff, *v. a.* croesi mewn ceubal, &c.
Skilful, *a.* (o *skill*) medrus, hyfedr, cyfarwydd, cywrain, cywraint, cynnil, celfydd, celfyddgar; deallus; doniol.
Skilfully, *ad.* yn fedrus, &c.
To play skilfully, } canu yn gerddgar; canu
To sing skilfully, } yn fedrus, &c.
Skilfulness, *s.* medrusrwydd, medrusder, medrusedd, cywreinrwydd, cyfarwyddyd, cynnildeb, hyfedredd, medredd; dawn.
Skill, *s.* (S. *scylan*) medr, cymmedr, medredd, cyfarwyddyd, cywreinrwydd, cywreindeb, celfyddyd, medrusrwydd; gwybodaeth, deall, deallt wri; profiad, prawf.
To have skill in a thing, } medru peth,
To be skilled in a thing, } gwybod peth; bod yn gyfarwydd yn mheth.
To acquire skill in a thing- cael *neu* gyrhaedd cymmedr ar beth.
Men of skill—gwŷr medrus, &c.; y cyfarwydd.
Skill,† *v.* medru, gwybod, deall; gwahaniaethu, amrywio.
Can skill—medru (1 *Bren.* v. 6).
All that could skill of instruments of music—pob un oedd gyfarwydd ar offer cerdd (2 *Cron.* xxxiv. 12).
Skilled, *a.* medrus, hyfedr, cyfarwydd, cywrain, cywraint, celfydd, &c.
Well skilled in a thing—cyfarwydd yn mheth; cyfarwydd ar beth.
Skilless, *a.* difedr, anfedrus, anhyfedr, anghyfarwydd, anghywrain, anghelfydd.
Skillet, *s.* (Ff. *ecuelle, ecuellete?*) calloryn, peiryn; posned.
Skilt,† *s.* (Sw. *skilia;* D. *skiller*) gwahaniaeth, amrywiaeth.
Skim, *s.* (=*scum;* Ff. *écume;* Al. *schaum;* Gw. *sgeimhim*) ewyn, ysgai, gorferw, swyf, swyfen, swyfi, ysgwyf, gai; crest, cresten; sinid, sorod, sothach, sinidr, gwehilion; crwybr; ysgum (*Exec.* xxiv. 6, 11, 12).
Skim, *v.* dïewynu; tynu yr ewyn *neu* y gorferw; dihufenu; tynu yn wyneb; pigo y goreu; ysgafn gyffwrdd â pheth; ysgafn redeg dros beth; eifio.
To skim over a thing—myned yn ysgafn dros beth; myned yn droed- *neu* yn llawysgafn dros beth; myned ar redeg dros beth; hedeg *neu* ehedeg dros beth; myned dros wyneb peth.
To skim milk—dihufenu llaeth, tynu hufen llaeth; tynu wyneb llaeth; hel hufen llaeth.
To skim cream—tynu hufen (oddi ar laeth).
Skimble-scamble, *a.* (dyblygiad o *scamble*) crwydrol, gwibiol; afreolaidd.
Skimmer, *s.* dïewynwr, dïewynydd, dïewynwr; ysleten, dïewynell, ffiol llaeth, lledwad ddïewynu, lledwad yr ewyn, ysgâl hufen, hufenai; llurs, gwalch y penweig.
Skim-milk, } *s.* llaeth dihufen, llaeth wedi
Skimmed milk, } tynu ei hufen, llaeth dïewyn.
Skimming-dish, *s.* ysleten, dïewynell, ffiol llaeth, lledwad ddïewynu, lledwad yr ewyn, ysgâl hufen.
Skimmingly, *ad.* yn ysgafn arwynebol; dân redeg yn ysgafn dros yr wyneb; gân redeg yn ysgafn dros yr wyneb.
Skimmings, *s. pl.* wyneb; gorferwon, ysgeion; yr wyneb, y gorferw.
Skin, *s.* (S. *scin;* Sw. *skinn*) croen; tòn, tônen; cen; caen, hif; rhuchen; pil.
Thick skin—tewgroen, croen tew.
Having thick skin, } croendew, tew ei
That has thick skin, } groen.
Thin skin—croen teneu, croenen, pilen, pilionen.
Young skin, } glasgroen.
Tender skin, }
The skin of a buck—hyddgen, croen bwch danys.
The skin of a fox—croen llwynog, croen cadnaw, &c.; ystels.
A skin of parchment—llèn *neu* ddalen o femrwn.
To strip off the skin—blingo; digroeni.
He is as full as his skin can hold—y mae efe cyn llawned ag y dâl ei groen; y mae yn llonaid ei groen.
He came off with a whole skin—dïangodd yn groen-gyfan.
It is good sleeping in a whole skin—da yw bod yn groen-gyfan *neu* yn ddïasgen; da yw dïanc yn groen-gyfan *neu* yn ddïasgen.
Near is my shirt, but nearer is my skin—nes i mi fy ngbrys na'm pais; nes penelin nag arddwrn.
Skin, *v.* blingo, digroeni; hifio, pilio; croeni; magu croen; gwisgo â chroen.
To skin over—croeni, magu croen.
To skin a flint—blingo y gareg; bargena yn galed; gwneuthur bargen galed.
Thick-skinned—croendew, tew ei groen; garw.
Skindeep, *a.* arwynebol; bas; ysgafn.
Skinflint, *s.* blingedydd y gareg, blingwr y gareg; caled ei fargen; cybydd anghawr, cybydd, crinwas, cribynwalch, carl.
Skink,† *s.* (S. *scenc*) dïod, llŷn.
Skink, *v. n.* trullio; heilio ar un; heilio *neu* weini dïod i un.
Skink, *s.* (Ll. *scincus*) cenfadfall.

Skinker,† *s.* trulliad, heilydd, heilyn, dïodwr.
Skinless, *a.* digroen.
Skinner, *s.* crwynwr, crwynydd; blingwr, blingydd, blingedydd.
Skinniness, *s.* croenllydrwydd.
Skinny, *a.* croenllyd; pilenog; pilenllyd; crofenllyd; cul, achul, teneu, truan.
Skip, *v.* (D. *kipper*) neidio, llamu, llemain, llamsach, golemain, golamsach, golamu, crychneidio, rhonta; neidio *neu* fyned dros; gadael allan; rhipio.
To skip over—neidio drosodd, llamu drosodd; neidio dros beth, llamu dros beth; myned dros beth heb son am dano; myned heibio i beth heb sonied am dano.
To skip back—neidio yn ôl, &c.; dadlamu, dadneidio.
To skip before — rhaglamu, rhagneidio; llamu *neu* lemain o'r blaen.
Skip, *s.* naid, llam, crychnaid, crychlam, cyrchlam, golam, ysbonc, rhont; moelystawd.
By skips—ar naid, ar neidiau, dân neidio.
Skipjack, *s.* gwr pendodi, gwr difonedd, gwr newydd-gyfod, conach.
Skip-kennel, } *s.* llamwesyn, gwastrodyn, gwes-
Skip, } yn traed.
Skipper, *s.* (o *skip*) neidiwr, neidydd, llamwr, llamsachwr, crychneidiwr, llamidydd, ffral; dawnsiwr; rhipiwr; iewydyn, ieuengyn; y cornbig lleiaf; gwyfyn caws.
Skipper, *s.* (D.; Is. *skipper*) meistr *neu* gadben trafnidlong fechan; cadben llong; morwr.
Skippet,† *s.* (Ff. *esquif*; It. *schifo*) bad bychan, cwch bychan; blwch cofnodion.
Skipping, *s.* neidiad, llamiad, &c.; llamsach.
Skipping beasts—anifeiliaid yn moelystota (*Doeth.* xvii. 19).
Skipping note—gogwyddon, gogwyddnod.
Full of skipping—llamsachus, llawn llamsach.
Skips, *s. pl.* basgedi er codi pridd a'r cyffelyb o waelod pwll.
Skirmish, *s.* (Ff. *escarmouche*; Al. *scarmützel*) ysgarmes, ymgiprys, ceintach, ymgeintach, bicre, ymgatewrach, aergad, bicr, cnif, gofrwydr; ymladdfa; blaengis; ymryson, ymrafael.
By way of skirmish—dân rith ymgiprys; yn rhith ymgiprys.
Skirmish, *v. n.* ymgiprys, ymgipryssu, ysgarmesu, ceintach, ymgeintach, bicra, ymgatewrach, cnifio, tynu bicre; ymladd o hirbell; ymladd o hyd arfau; dechreu cad; ymbrofi.
Skirmisher, *s.* ysgarmeswr, ymgipryswr, cipryswr, &c.
Skirmishing, *s.* ysgarmesiad, ymgipryssiad, &c.; ciprys, ymgiprys, ysgarmes; ysgarmeswaith, cipryswaith.
Skirr,† *v.* (Gr. *scairô*) rhwbio, rhathu, rhwtio; glanhau; esgutio, rhedeg ar frys, dyfrysio.
Skirret, *s.* moronen felen, moronen Ffrainc, moronen yr Almaen, moronen yr Allmaen: *pl.* moron melynion, &c.
Skirt, *s.* (Sw. *skiorta*; D. *skiort*) godre, godref, godr; cwr, ymyl; dibl, carddagl; ael, min; bargod; goror; llawes; ambais, arbais; llengig; cwt: *pl.* godreon, godrau, godreflon, diblau, &c.
Skirt, *v.* godrëu, godrefu, ymylu; amaerwyo; bod yn ymyl; bod yn agos.
Skirted, *p.p.* godrëedig, &c.; ymylog, godreog, godreol.
Skirting, } *s.* astell gyda ymyl llawr; as-
Skirting board, } tell odre, min-astell.
Skit,† *s.* (Sw. *skinta*? C. *esgud*?) anlladeg, mwyglen, anlladferch; gwawd, asbri, anfri; mympwy.
Skittish, *a.* (o *skit*) ysgoilyd, osgoilyd; tarfiyd, hydarf; hawdd ei darfu; hawdd ganddo *neu* ganddi dasgu; gwamal, anwadal, oriog, cyfnewidiol; chwidr; castiog; ofnus, ofnog; gwagelog, goohelgar; esgud, esgutwyth; nwyfus, hynwyf, gwantan, trythyll, gwagsaw.
Skittish humour — tymmer ysgoilyd *neu* ffromllyd; gwrthnawa.
As skittish as an old mule—cyn wrthnysiced *neu* anhyweithed a hen ful tindafiog.
Skittishness, *s.* osgoilydrwyd, tarfiydrwydd, &c.
Skittles, *s. pl.* ceilys, nawpin.
Skiver, *s.* (Al. *schiefern*: Is. *schyf*) croen dafad (i rwymo llyfrau âg ef); croen mollt.
Skonce, *s.*=*Sconce.*
Skorzite, *s.* delidfaen Scorza.
Skorodite, } *s.*=*Scorodite.*
Scorodite, }
Skreen, *s.*=*Screen.*
Skua, *s.* gwylan frech.
Skue, *ad.*=*Skew.*
Skulk, *v. n.* (D. *skuiler*; Is. *schuilen*) llechu, techu, godech, godechu, dydechu, godechiad, dydach, golechu, techiad, techiadu, bachu, llercyna, ystelcian, llercian, lleigio.
Skulk, } *s.* llech, dydach, tech; cnud.
Sculk, }
Skulker, } *s.* llechwr, llechydd, dydechwr, god-
Sculker, } echwr, godechydd, &c.; llercyn.
Skulk, }
Skull, *s.* (Sw. *skalle*; D. *skal*, *skoll*; Is. *scheel*) creuan, penglog, iad, siâd, clol, clopen, clopa; cwch, bad; rhodolfad, bad unrhwyf; rhodol, rhodl, rhwyflyw, llywrwyf; rhodlwr, rhodlydd, rhodolwr, rhodolydd, gyriedydd bad unrhwyf, rhwyfedydd bad unrhwyf.
Skullcap, *s.* paeled, iadgap, siadgap; cycyllog, cycyll-lys.
Skunk, *s.* drewfil, carlwm drewllyd America.
Skurry, *s.* brys, dyfrys.
Skute, *s.* bad, cwch.
Sky, *s.* (Sw.; D. *skye*) wybr, wybren, gwybr, gwybren, awyr; nef, nen; ffurfafen; asur; banwel.
Of the sky—wybrol, wybrenol.
The blue sky—asur.
If the sky falls, we shall catch larks—pan syrthio yr awyr, bydd newid ar y ser; pan syrthio y ffurfafen, bydd pob un â'i seren; pe'r byd fyddai yn bastai, pastai wych a fyddai.
Sky-blue, *a.* asur, glasar, goleulas, glasoleu, balasar, llasar, glas yr awyr.
Sky-born, *a.* wybr-anedig.
Sky-colour, *s.* lliw yr awyr, lliw yr wybr, &c.; asur, balasar, llasar, neffiw.
Sky-coloured, *a.* o liw yr awyr, &c.; asur, llasar, glasoleu, glas.
Sky-dyed, *a.* awyr-liwiog. [wybren.
Skyed, *a.* wybrenog; amgylchedig gân yr
Skyey, *a.* wybrenol, wybrol, gwybrol, awyrol.
Sky-high, *ad.* cyfuwch a'r wybren; hyd yr wybr, &c.; hyd y cymylau; i'r cymylau, i'r awyr; tra uchel.

Skyish, *a.* wybrenaidd, wybraidd, awyraidd; fel yr wybr, &c.
Sky-lark, *s.* meilierydd, hedydd, ehedydd, uchedydd.
Sky-larking, *s.* chwareu a llamsach ar hyd rhaffau a thaclau llong; meilierydda.
Sky-light, *s.* ffenestr to, ffenestr pen ty, nenffenestr, nenwawl.
Sky-rocket, *s.* awyrbelen, awyrbel, esgyndan, esruthren.
Skyward, *a.* tua'r awyr, tua'r wybr.
Slab, *s.* (C. *llab, yslab*, yn ol y Dr. *Webster*) llech, llech wastad; llefnyn; cyn-blanc, cyndrwch, cynastell; astell *neu* blanc nesaf allan; yslab.
Marble-slab, Slab of marble, } llech fynor, mynorlech.
Slab,† *a.* (cyfathrach i *slabber, slaver*) tew, gwydn.
Slab, *s.* (cyfathrach i *slop*) llaid, llaca; corbwll.
Slabber, *v.* (Is. *slabben;* Al. *schlabben, schlabbern*) glyfoerio, glafoerio, ymboeri; soegi; diwyno; gwlychu; trochi, maeddu; llimpio; tywallt, arllwys.
Slabbery bib — bronfoll, bronllian, pilyn, *neu* biner y poer; piner.
Slabberer, *s.* glyfoeriwr, glyfoerydd, ymboerwr; symlyn, hurtyn, gwirionyn.
Slabbiness, *s.* gwlybrwydd; lleithlydrwydd; soeglydrwydd; llithrigrwydd, llysogrwydd.
Slabby, *a.* gwlyb; lleithlyd; soeglyd; budr, swga; llaceilyd, bawlyd; gwlyb-fudr; gwlyb a bawlyd; llithrig *neu* lysog gân wlybrwydd; llithrig, llysog; gludiog, gwydn.
Slack, *a.* (S. *slæc;* Sw. *slak*) llaes, llac, yslac, annhyn; rhydd; dïog; hwyrfrydig, hwyrdrwm, hwyr; à fo *neu* y sydd yn oedi; gwân; diofal; esgeulus; araf.
To be slack—bod yn llaes, &c.; oedi.
Slack, *ad.* prin, braidd, o'r braidd; mewn rhan; yn annigonol.
Slack, *s.* y rhan laes *neu* lac o raff; y llac.
Slack, Slacken, } *v.* llaesu, llacio, llacäu, yslacäu, yslacio; arafu; gollwng; diofalhau; tolio; ymlaesu, ymollwng; pallu, llipäu, llegu, lleigio; rhyddhau.
To slack one's hands, To slacken one's hands, } llaesu ei ddwylaw; tynu ymaith ei ddwylaw.
To slack lime=*To slake lime.*
Slack, *s.* glo mân, manlo.
Slack, *s.* cwm, glyn.
Slacked, Slackened, } *a.* llaesedig, &c.; llaes, llac.
Slacken, *s.* defnydd gowydraidd à gymmysgir â delidau.
Slack-jaw, *s.* tafod drwg, iaith haerllug, rhyddni tafod.
Slackly, *ad.* yn llaes, yn llac, &c.
Slackness, *s.* llaesder, llaesrwydd, llaesedd, llacrwydd, yslacrwydd, annhynedd, annhynrwydd; esgeulusdra; oed.
Slade, *s.* (S. *slæd*) cwm, glyn, pant, nant, pannwl; iseldir llaith.
Slag, *s.* (D. *slagg;* Al. *schlacke*) sinidr, sindw; sorod, sothach.
Slaggy, *a.* sinidrol, sinidraidd; perthynol i sinidr *neu* sindw; sothachlyd.
Slaie, Sley, } *s.* (S. *slæ*) peithyn, peithyn gwëydd, peithynau gwëydd, brwyden, brwyd gwëydd.
Slain, *p.p.* (o *slay*) lladdedig, à laddwyd, &c.
The slain — lladdedigion; celanedd (*Iob* xxxix. 30).
Slake, *v.* (Sw. *slacka;* Isl. *slœcka*) toddi; tori; llaesu; diffodd; yslacio, yslecio; dofi; ymlaesu.
To slake lime—toddi, lladd, llaesu, *neu* saethu calch.
To slake thirst—tori syched; dofi *neu* laesu syched; disychedu.
To slake hunger — tori, dofi, *neu* laesu chwant bwyd; tori, dofi, *neu* laesu newyn.
Slakin, *s.* gorferw mettel, sindw, sinidr.
Slam, *v. a.* (Isl. *lema;* S. *klemman*) taraw, taro, ergydio, chwyrn daro, curo, bwrw, lluchio, clecian; taro i lawr; lladd; trechu ar chware; ennill y chware.
Slam, *s.* ergyd, chwyrn darawiad, lluchiad; trechiad; ennill ar chware; gweddillion allogwaith.
Slamkin, Slammerkin, } † *s.* (Al. *schlampe*) yslebren, hafnai, swgan, yslebog o ddynes, llaesen.
Slander, *s.* (Norm. *esclaunder;* Ff. *esclandre*) enllib, athrawd, athrod, difenwad, absen, goganair, gogan, hort, cabl, anair, drygair, gweli tafod; mefl, gwarth, gwarthrudd.
Slander, *v. a.* enllibio, athrodi, absenu, goganu, hortio, cablu, difenwi, gwaradwyddo, gwarthruddo, gwarthâu; rhoi drygair *neu* anair i; dywedyd gair twn am.
Slanderer, *s.* enllibiwr, athrodwr, athrodydd, absenwr, &c.
Slanderous, *a.* enllibus, enllibaidd, enllibiol, athrodgar, athrodol, athrodus, difenwol, goganus, goganawl, hortiol, cablus, cablaidd.
Slanderousness, *s.* enllibusrwydd, enllibeiddrwydd, athrodgarwch, athrodineth, &c.
Slanderous words—cableiriau, goganeiriau, geiriau gogan.
Slanderous action—athrodwaith, gweithred athrodus.
Slang, *s.* (*p.p.* o *sling*) iseliaith; llygriaith, briwiaith, brithiaith; iaith isel, wael, heb ystyr iddi; iaith crwydriaid a thwyllwyr.
Slank, *s.* gwymon, gwyg y môr.
Slant, Slanting, } *a.* (Sw. *slinta, slant*) osgoawl, lledbai, ar osgo, ar oleddf, gŵyr, agwyr, addwyr, agwyrol, gwyrol; llethrog, llechweddol; llettraws; ar ogwydd.
Slant, *v. a.* lledbeio, agwyro, gwyro, addwyro, gogwyddo, osgöi, llechweddu.
Slant, Slanting, } *s.* sylw gwatwarus *neu* gellweirgno- awl; cellweirgno; ergyd llettraws: darn bath copr perthynol i Sweden.
Slanting blow—ergyd *neu* ddyrnod llettraws; ergyd *neu* ddyrnod yn ngwrthwyneb llaw.
Slantly, Slantwise, } *ad.* ar osgo, ar ŵyr; yn osgo- awl, &c.
Slap, *s.* (Al. *schlappe*) yswadan, palfod, ergyd llawegor, cis; twll, adwy.
Slap, *v. a.* palfodio, rhoi palfod, rhoi ergyd llawegor, yslapio; gwabio, wabio, llachio, gwialenodio; tori twll.
To slap up—cegu, llawcio.
Slap, *ad.* ar un ergyd; ar un lach; yn blwnc; ar unwaith.
Slapdash, *ad.* (*slap* a *dash*) ar unwaith, oll ar unwaith; ar un ergyd; mewn mynyd, yn ddïannod, yn ddiattreg; yn ddisymmwth, yn sydyn, yn swta.

Slapdash, *s.* brasgaen, plastr garw; brithliw, brithliwiad, arfrithiad.
Slape, *a.* llithrig, llyfn.
Slapjack, *s.* math o grempogen.
Slapper, } † *a.* dirfawr, gorfawr, enfawr,
Slapping, } mawr iawn.
Slash, *v.* (cyfathrach i *lash;* Isl. *slasa*) ysleifio; archolli, ffosodio, ffosodi, cythellu, hacio, trychu, trychwanu; ffrewyllio, ffrewyllu, ffiangellu.
Slash, *s.* yslaif, ysleifyn, archoll, ffosawd, hac, trwch, trychwan, toriad, gwelyd; hollt, trych-hollt; cythellawd; carai ffrewyll.
Slashed, *a.* ysleifiog, haciog, llawn archollion; holltog, trychog; ysleifiedig, &c.
Slatch, *s.* ystod hindda; ystod awel; yr ysbaid y bydd awel yn myned heibio; y rhan lac o raff; llac-raff.
A slatch of fair weather — bèr hinon, ychydig hindda, byr ysbaid o dywydd teg, llygedyn o dywydd teg, byr-gynnwll.
Slate, *s.* (*Ff. eclater;* Gw. *sglata;* Sw. *slita*) elech, llech, llechen, peithynen, peithyn; ysgriflech; argraffiech: *pl.* peithynau, llechau, llechi.
Clay-slate—cleilech, llech doi.
Argillaceous slate—cleilech, cleilechfaen.
Whet-slate—hoglech, llech hogi; hogalen Twrci.
Polishing slate—llech gaboli.
Drawing slate—llech dynu, tynlech; marm du.
Slate-stone—llechfaen, llech.
Slate-rock — llechid, llech, llechgraig; creiglech.
Slate, *v. a.* elechu, peithynu, maendöi, llechdöi; toi â pheithyn *neu* lechau.
Slate, *v. a.* annos ci ar beth.
Slater, *s.* peithynwr, peithynydd, elechwr, maendöwr, maendöydd, töwr maen, llechdöwr; töwr â pheithyn *neu* lechau.
Slating, *s.* maendoad, peithyniad, elechiad, llechdoad; toi â llechau *neu* beithyn; maendo, peithyndo.
Slatter, *v. n.* (Al. *schlottern*) bod yn gwbl ddiofal *neu* ddïymdawr; bod heb ofalu am dano ei hun nac am arall; gadael y cwbl *neu* y cyfan mewn annhrefn ac annybendod; gollwng ei draed gyda'r afon; gadael i'r byd fydio; yslebru, hafru; bod yn fudr *neu* fawlyd.
Slattern, *s.* (o *slatter*) yslebren, llaesen, yslabi, budrog, budrogen, hafnai, hafnen, swgan, dwgan, torlla, ysloten, soegen swga, hafren, hafrog, llodren, ystreflen, swga laesbais lodrog; benyw annyben, annhaclus, anghryno, *neu* anghywair ei gwisg; gwraig ddïwregys; hir ei llawdr.
Slattern, *v. a.* gwastraffu.
To slattern away—gwastraffu, afradu.
Slatternliness, *s.* annybendod, annhaclusrwydd.
Slatternly, *ad.* yn annyben, yn annhaclus, yn annhrefnus, yn anghryno, yn eseulus.
Slaty, *a.* (o *slate*) peithynaidd, llechaidd, elechaidd; peithynol, elechol; llechog, peithynog.
Slaughter, *s.* (S. *slæge;* Is. *slagtig*) lladdfa; lladdiad, lladdedigaeth, aerawd; cyflafan; galanasdra; aerfa; cigyddiaeth.
A general slaughter—lladdfa gyffredin, gyffredinol, *neu* drallwyr; galanasdra.
Slaughter, *v. a.* lladd; cyflafanu; gwneuthur lladdfa ar; cigyddio.
Slaughterer, *s.* lladdwr, lleiddiad; cigydd.
Slaughter-house, *s.* lladd-dy, cigydd-dy, cigyddfa, ty lladd, lladdfan.
Slaughtering, *s.* lladdiad; lladdgarwch; cigyddiad.
Slaughterman, *s.* lladdwr; cigydd.
Slaughterous, *a.* lladdol; lladdgar; galanasol; llofruddiol, llofruddiog; dinystriol; gwaedlyd, creulawn.
Slave, *s.* (Is. *slavf;* Al. *sclave;* D. *slave,* sclave caeth, (*c. g.*), caethwas, caethddyn, caethfab, caethwr, cystog, gwr caeth, gweuryddi; cystogwr, cystegwr, ymboenwr; adwr: *f.* caethes, caethferch, caethforwyn, caethwraig, cystoges: *pl.* caethion.
A little slave, } caethwasyn, caethyn.
A young slave, }
Domestic slave—caeth gweinyddol, caeth teulu.
Voluntary slave — caeth dofaeth, caeth gwirfodd, caeth gwirfoddol.
To be a slave to one—bod yn gaeth neu yn gaethwas i un; bod yn ufydd was i un; bod yn barod i wneuthur â arebo un, bod â fyddo; bod yn gwbl *neu* yn hollol wrth arch *neu* amnaid un; bod yn gwbl *neu* yn hollol dân lywodraeth un.
He is a perfect slave to his passions—y mae efe yn llwyr-gwbl dân lywodraeth ei chwantau *neu* ei anwydau; y mae yn gaethwas hollol i'w nwydau.
To make a slave of—caethiwo; dwyn neu roi yn gaeth; gwneuthur caethwas o rn.
If a free man should strike a slave—o ter dyn rhydd gaeth.
Slave, *v. n.* gweithio fel caethwas; gweithio *neu* lafurio yn galed; cystegu, cystogi, ymboeni, llafurio; ffwdanu; ymröi iddi yn galed.
Slaveborn, *a.* caethanedig.
Slaveholder, *s.* perchen caethion, caeth-berchenog.
Slaveholding, *a.* yn berchen caethion.
Slavelike, *a.* caethwasaidd, fel caethwas, fel caeth.
Slaver, *s.* (o *slave*) caethlong, llong caethfasnach.
Slaver, *s.* (=*slabber*) glyfoer, glafoer, glyfoerion, poer.
Slaver, *v.* glyfoerio, glafoerio, ymboeri, poeri, soegi, gollwng glafoerion; glafoerio neu boeri ar hyd peth.
Slaverer, *s.* glyfoeriwr, glyfoerydd, ymboerwr, symlyn, ffwlcyn, gwirionyn.
Slavery, *s.* (o *slave*) caethiwed, caethwasanaeth, caethwasaeth, caethfyd, caethwarogaeth, caethrawd, caethnawd, caethder, cystogaeth, cyflwr caeth, gweuryddiaeth; caledwaith, adwriaeth.
Slave-trade, *s.* caethfasnach, masnach caethion, masnach caethweision, masnach mewn caethion.
Slavish, *a.* (o *slave*) caethwasaidd, caethwasol, gwasaidd; gwasol; gwesynaidd; argeithia ceithiw; llafurus, caledweithiol, caethweithiol, cystegol; gwael, gorwael, bawaidd.
Slavishness, *s.* caethwaseiddrwydd, caethwasdeb; gwaseiddrwydd, gwasolrwydd, gwasaidra, gwesyndod, &c.
Slay, *v. a.* (S. *slægan, slagan*) lladd; marwolaethu; dinystrio.
Slay, *s.*=*Slate, Sley.*

Slayer, *s.* lladdwr, lleiddiad; tarawydd; llofrudd.
Man-slayer=*Manslayer.*
Sleave, *s.* (Isl. *slefa*) penbleth; dyrysglwm sidan *neu* edaf; edaf *neu* sidan anghyfrodeddig; cinwgl.
Sleave, *v. a.* brwydo; gwahanu *neu* ddadrysu edafedd; dadrys, dadrysu, dad-ddyrysu, dad-ginyglu.
Sleaved, *a.* cri; heb ei weithio; heb ei nyddu; annyddedig.
Sleaziness, *s.* teneuder, teneurwydd, maswyedd, tenllifeiddrwydd.
Sleazy, *a.* (yn debygol o wraidd *loose;* S. *lysan*) teneu; tenllifaidd, teneuwe; masw, maswy, disylwedd.
Sleazy-stuff—tenllif, tenlli.
Sled, *s.* (Is. *sleede;* Sw. *släde*) càr llusg, ysled, ysledfen, càr.
Sled, *v. a.* cludo *neu* ddwyn ar gàr llusg; cario ar ysled.
Sledging, *s.* cludiad ar gàr llusg.
Sledge, *s.* (S. *slecge, slege;* D. *slegge*) gordd, gordd haiarn; càr llusg, ysled, ysledfen, càr.
Sleek, *a.* (Is. *lekken;* Al. *schlicht*) llyfn, cabol, llathr, claerlyfn; mwyth, mwythus; llimp; eirig, gwymp; miwail.
Sleek-bodied—archlyfn.
Sleek,† *s.* yslipan, golch, lliw, arliw.
Sleek, *v. a.* llyfnhau, caboli, llathru, yslipanu.
Sleekness, *s.* llyfnedd, llyfnder, llyfndra, cabledd, llathredd, llimpedd.
Sleekstone, *s.* cabolfaen.
Sleeky,† *a.* llyfn ei olwg; â gwedd lyfn arno.
Sleep, *v. n.* (S. *slepan, slœpan*) cysgu, huno, cysu.
To sleep lightly—gogysgu, dargysgu, dygysgu, hepian, amrantuno.
To sleep soundly—cysgu yn drwm, trwm gysgu, trymgysgu, bod mewn trymgwsg, trymhuno.
To sleep a dog's sleep—cymmeryd ar yo gysgu; dynwared cysgu, coegio cysgu, rhith-gysgu, esgus-gysgu.
To sleep in a whole skin—ymgadw yn groen-gyfan, yn ddïasgen, *neu* yn ddiberygl; cadw ei droed o'r fagl.
To sleep away cares—cysgu ymaith ei ofalon; bwrw neu adaw ei ofalon ar y gobenydd.
To sleep away the fumes of liquor, } cysgu
To sleep one's self sober, } ymaith ei feddwdod; cysgu nes dadfeddwi.
Sleep, *s.* cwsg, hun, cws; cysni, cysgiad.
Dead, profound, fast, sound, *or* deep sleep—trymgwsg, trymhun.
Light sleep—dargwsg, darhun, cwsg ysgafn, ysgafn-gwsg.
Short sleep—cyntun, amrantun, hunell, hunyn, darhun, dargwsg.
Long sleep—hun Maelgwn, hun Faelgwn; hir-gwsg.
The sleep of Endymion—hun Maelgwn, hun Faelgwn, hun Maelgwn yn Rhos; hir hun Maelgwn yn eglwys Rhos.
The first sleep—yr hun gyntaf, cyn-gwsg.
Heavy sleep—trymgwsg, trymhun.
A wink of sleep—amrantun.
I passed the night without sleep—bum yn ddihun trwy y nos; bum ar ddihun drwy y nos.
I had not a wink of sleep this night—ni chysgais i amrantun heno.
Sleeper, *s.* cysgadur, cysgwr, cysgydd, cysgedydd; hunwr, hunydd, hunedydd; atteg.
The seven sleepers—y saith gysgadur, y saith cysgadur.
Sleepful, *a.* tra chysglyd, llawn cwsg, cysglawn.
Sleepfulness, *s.* cysglonrwydd.
Sleepiness, *s.* cysgadrwydd, cysglydrwydd, cysgrwydd, cyslydrwydd, hunedd, cysgarwch.
Sleeping, *a.* â fo *neu* y sydd yn cysgu; gorphwysol.
Sleeping place, } hunfa, hun-gell.
Sleeping room, }
A sleeping partner—cydfasnachwr anweithiol, cydfasnachwr cwsg.
Sleeping hours—oriau cwsg, oriau cysgu.
Sleeping, *s.* cysgad, hunad; cwsg.
After sleeping—ar ol cysgu *neu* huno; yn ol cysgu *neu* huno.
Sleepless, *a.* digwsg, dihun, anhunog, anhun, effro, deffro.
Sleeplessness, *s.* anhunedd, anghysni, anghysgadrwydd.
Sleepy, *a.* cysglyd, cyslyd, cysgadlyd; swrth, (*f.* sorth), trymswrth; â chysgu arno; trwm gàn gysgu; cysgol, cysol, cysgiadol.
Sleet, *s.* (D. *slud;* Isl. *sletta*) eirwlaw, odwlaw, ceseirwlaw, eira gwlyb; y rhan o gyflegr rhwng cell y pylor a'r boglynau.
Sleet, *v. n.* bwrw eirwlaw, &c.; odwlawio, eirwlawio.
Sleety, *a.* eirwlawog, odwlawog; eirwlawlyd.
Sleeve, *s.* (S. *slef, slyf*) llawes; breichell: *pl.* llewys.
A little sleeve—llawesan, llawes fechan.
Hanging sleeves—llewys dibyn, llipa, hirion, *neu* laesion; llaes lewys, gorllewys.
To laugh in one's sleeve—chwerthin yn ei lawes; chwerthin ynddo ei hun; chwerthin rhyngddo ac ef ei hun; chwerthin yn nghil ei foch; chwerthin dàn ei ddannedd; chwerthin yn nghil ei ddwrn; chwerthin yn ei fynwes; ymloni yn ddirgel.
Sleeve, *v. a.* rhoi llewys i; llawesu.
Sleeved, *a.* llawesog; â llewys iddo.
Sleeveless, *a.* dilewys, heb lewys; dïesgus, gorwag, af. esymol.
Sleeveless errand—coegneges, goneges; neges orwag, ddifudd, anfuddiol, *neu* oferboen; neges heb neges.
Sleeves, *s. pl.* llewys=rhychau neu rigolau â wneir gàn afon yn ymddolenu rhwng traethellau.
Sleid, *v. a.* (o *slaie, sley*) darparu i'w ddefnyddio yn mheithyn gwëydd; peithynu.
Sleigh, *s.* (cyttras, hwyrach, i *sleek*) ysled, càr llusg, càr.
Sleight, *s.* (Al. *schlich, schlicht;* Is. *sluik*) tro celfydd, cynnil, deheu, dichwith, *neu* gyflym; deheudro, cynnildro, cyfrwysdro, celfydd-dro, cyflymdro; celfyddyd, cynnildeb, deheuder, deheurwydd, cyfrwyddyd; hudwaith, hudgast, cast.
Sleight of hand—chware llaw ysgafn, cynnildeb llaw, cyfrwyddyd llaw, hudwaith llaw.
By sleight of hand—trwy gynnildeb llaw, trwy gyfrwyddyd llaw, trwy gynnildro llaw, &c.

Sleightful, } *a.* cyfrwys, ystrywgar, cyfrwysSleighty, } gall.

Slender, *a.* (hen Is. *slinder*) main, addfain, meindwf, eiddil, meindlws, (*f.* meindlos), addfeinus, meinus; teneu, cul, achul; gwàn, gwanaidd, egwan; bychan, bach; byr; tlawd; gwael; prin; ansicr, anghadr, hysigl; disumig, disumol, disylwedd; seilwan, gwàn ei sail.

Very slender—tra main, main iawn, tra eiddil, ei ldil iawn.

Somewhat slender—go fain, lled fain, go eiddil, lled eiddil; eiddilaidd.

To make slender—eiddilo, meinhau, addfeinio; peri *neu* wneuthur yn eiddil, &c.; meinuso.

To grow slender, } eiddilo, meinhau, ad-
To become slender, } feinio; myned yn eiddil, &c.; meindyfu.

Slender legs—coesau meinion.

Slender waist—canol main.

Slender-waisted—archfain, canolfain.

A slender-waisted damsel—archfain rian, rhian archfain, merch ganolfain.

The accomplished slender-waisted maid—y gynnil-ferch ganolfain.

Slender and pretty—meindlws, (*f.* meindlos).

A slender and pretty woman—bun feindlos.

Fair and slender—meinwen.

A fair and slender (girl, &c.)—meinwen, meinir.

A slender and shapely woman — bun osgeiddig, bun osgeddig.

Slender and delicate—meindeg.

Slender growth—meindwf.

Of a slender growth—meindwf.

Slender and gentle—meinwar.

Slender thread—edaf fain: *pl.* edafedd meinion, edafedd mân.

A slender capacity—deall gwàn, synwyr gwàn.

Slender parts—doniau gweinion.

A slender diet—arlwy prin, cynnil, cyrrith, tlawd, gwael, eiddil, *neu* fychan.

A slender patrimony—treftadaeth fechan, etifeddiaeth fechan.

There are but slender hopes of his recovery—nid oes ond ychydig obaith o'i wellhad; nid oes ond bychan obaith o'i wellhad.

Slender-built—adeilwan; gwàn *neu* eiddil ei adail.

Slender-bodied—archfain, main ei gorff, eiddil ei gorff.

Slender-shanked—coesfain, main ei goes.

Slenderly, *ad.* yn fain, yn eiddil, &c.

We are slenderly provided for—tlawd y darbodwyd drosom; gwàn y darbodwyd drosom; ni wnaed ond arlwy tlawd erom; tlawd *neu* gyrrith y'n gosymmeithiwyd; nid oes i ni ond cyrrith osymmaith.

Slenderness, *s.* meinder, meindra, addfeinder, addfeindra, eiddilwch, meinedd, meinoledd; culi, culni, achulni; teneuder, teneuedd; tlodi; prinder; gwaelder.

Sley, } *s.* (S. *slæ*) peithyn, peithyn gwëydd,
Slaie, } peithynau gwëydd, brwyden, brwyd gwëydd.

Sley, *v. a.* brwydo; gwahanu edafedd a'u trefnu yn y brwydau.

Slice, *s.* (Al. *schleissen;* S. *slitan*) tafell; crafell; gwringell; rhawlech, ysbodol, llechraw; cyllell blastr; cyllell bren; clem, yglem, yslaif, ysleifyn; cryw; carthbren: *dim.* tafellig, tafellan: *pl.* tafelli, tafellau, tefyll.

A slice of bread—tafell o fara; clem o fara.

In slices—yn dafellau, yn dafelli, yn defyll.

Slice, *v. a.* tafellu; tori yn defyll *neu* yn dafelli; crafellu; tori yn grafellau; ysleifio, ysglemio, clemio; tori, rhanu.

Slich, } *s.* mwn mettel wedi ei ddarparu i'w
Slick, } weithio.

Slick,† *a.* = *Sleek.*

Slidder,† *v. n.* (S. *sliderian*) llithro.

Slidder, } † *a.* llithrig, hylithr.
Sliddery, }

Slide, *v.* (S. *slidan*) llithro, ymlithro, myned ar nawf; nawflithro; ysglentio, ysglefrio; ymlusgo, eddain; gorddillwng; gwthio.

To slide along—llithro *neu* ymlithro yn mlaen; llithro (o hyd).

To slide away—llithro *neu* ymlithro ymaith; rhedeg (fel afon); ymddïanc.

To slide back—llithro *neu* ymlithro yn ol; cilio yn ei ol; anhyweithio.

To slide by—llithro *neu* ymlithro heibio; llithro *neu* ymlithro heb law; rhedeg yn llyfn-araf *neu* yn araf-lyfn heibio *neu* heb law.

To slide down—llithro *neu* ymlithro i lawr; llithro *neu* ymlithro i waered; myned ar nawf i lawr *neu* i waered.

To slide in—llithro *neu* ymlithro i mewn.

To slide one's hand into a person's pocket—rhoi ei law yn lladradaidd yn nghod un.

To slide money privately into one's hand—rhoi arian yn ddirgel *neu* yn ddystaw yn llaw un; rhoi arian yn nghil dwrn an.

Apt to slide—hylithr.

Slide, *s.* llithr, ymlithr; llithrfa, llithrigfa, llithred, ysglent, ffith; rhedfa; llithryn; ysleír.

Slider, *s.* llithrwr, llithrydd, llithredydd; llithryn, trostr.

Sliding, *s.* llithrad, ymlithrad, llithr, ymlithr.

Sliding place—llithrfa, llithrigfa, llithredfa.

Sliding-rule, *s.* llithrlath, rhedlath, eddlath, llath lithr, rheden fesurol.

Sliding-scale, *s.* llithr-raddfa, graddfa lithr, graddfa symmudol.

Slight, *a.* (Is. *slegt;* Al. *schlecht*) bychan, eiddil, main, disut, disylwedd, disumig; ysgafn, bychan ei bwys; teneu; gwàn, egwan; arwynebol; gwael; † ffol.

Slight, *s.* bychandod, bychander, bychandra, bychanrwydd, bychanedd; dibrisdod, dibrisder, dibrisdra, dibrisrwydd, tremyg, dirmyg, dïystyrwch, dïystyredd; anmharch, anfri; pall; diofalwch, esgeulusdod.

Slight, *s.* = *Sleight.*

Slight, *v. a.* bychanu; dibrisio; dirmygu, tremygu, dïystyru; esgeuluso; † dymchwelyd.

To slight over a work—gwneuthur peth yn llaw-ysgafn, yn esgeulus, yn hanner-pan, yn arwynebol, *neu* yn dwyllodrus; hanner-wneuthur peth; ysgafn-weithio.

Slighted, *a.* bychanedig, &c.; dibris, dïystyr.

Slighter, *s.* bychanwr, tremygwr, tremygydd, dirmygwr, &c.

Slightingly, *ad.* trwy fychandod, gyda bychandod, &c.; dàn fychanu, &c.

Slightly, *ad.* yn fychan, &c.; yn llaw-ysgafn,

yn ysgafn, yn esgeulus, yn hannerog, yn arwynebol, yn dwyllodrus.

Slightness, *s.* eiddilwch, eiddiledd, disutrwydd; gwendid, anghadernid; ysgafnder; bychander, &c.

Slighty, *a.* bychan, eiddil, disut, gwàn; arwynebol; dibwys, disylwedd.

Slily, *ad.* (o *sly*) yn gyfrwys, yn ystrywus, &c.

Slim, *a.* (Isl.) main, addfain, eiddil, meindwf; archfain; hirfain, tàl; gwàn, ysgafn; dibwys, disylwedd; diwerth.

Slime, *s.* (S. *slim*; Is. *slym*) llaid; llwa, llys, llysw, llud, llwtra, llwtrach, trybola, clist; rhwda.

Slime left by an inundation—rhwda, rhwd lli, rhwd dwfr.

Slime...for mortar—clai...yn lle calch (*Gen.* xi. 3).

Slime, *v. n.* ysgothi yn ddibaid (mewn hebogyddiaeth).

Slimepit, *s.* lleidbwll, pwll llaid, pwll clai.

Sliminess, *s.* lleidiogrwydd, lleidlydrwydd; llyslydrwydd, llysogrwydd.

Slimness, *s.* (o *slim*) eiddilwch, meinder, meinedd.

Slimy, *a.* (o *slime*) lleidiog, lleidlyd, llawn llaid; llysog, llyslyd; gludiog, glud, gwydn, ewydn.

To grow slimy — lleidiogi, lleidlydio; myned yn lleidiog *neu* yn lleidlyd; llysogi, llyslydio; myned yn llysog *neu* yn llyslyd.

Sliness, *s.* (o *sly*)=*Slyness.*

Sling, *s.* (Is. *slinger*) tafl; ffon dafl, tafl-ffon; arwestr; dyrwynraff; ergyd: *pl.* taflau, teifl.

Sling, *v. a.* taflu (à thafl, &c.); taflu, lluchio, ergydio, chwyrnellu; arwestru, rhoi mewn arwestr; codi wrth arwestr *neu* ddyrwynraff.

To sling a cask—rhoi baril mewn rhaff i'w chodi i fyny; rhoi baril wrth raff i'w chodi i fyny; arwestru baril; rhoi baril mewn arwestr.

Sling, *s.* (Al. *schlingen*) gwirod a dwfr wedi eu peieiddio.

Slinger, *s.* taflwydd, taflwydydd, taflydd, taflwr; taflwr à ffon dafl.

Slink, *v.* (S. *slincan*) tynu, ymlithro, *neu* fyned ymaith yn lladradaidd *neu* yn guddiadan; cilio, ymgilio, llechian; erthylu; erthylu ar; bwrw yn annhymmig.

To slink away—tynu, ymlithro, *neu* fyned ymaith yn lladradaidd.

To slink back — cilio yn ol dàn dynu ei gynffon ato.

To slink home—myned adref yn ddirgel ddystaw.

Slink, *a.* erthyledig.

Slink, *s.* erthyl; marllo, marw-lo.

Slip, *v.* (S. *slepan*) llithro, ymlithro; myned; cilio, ymgilio; dïanc; llechian; cyfeiliorni; colli; gorddillwng; gollwng yn rhydd, gollwng heibio; gollwng ymaith, gollwng i fyned; tynu; gwthio, ysgythru; ysglofenu, digeincio; erthylu; syrthio.

To let slip, } gollwng ymaith, gollwng
To slip, } heibio, gollwng i fyned, gollwng yn rhydd; gorddillwng; gadaw *neu* oddef i ddïanc; gadaw *neu* oddef i fyned heibio; gollwng i golli.

To slip away—myned, llithro, *neu* ymlithro ymaith; dwyn ei hun ymaith; dïanc ymaith; ymddïanc; lladrata *neu* ymladrata ymaith; tynu, llithro, *neu* ymlithro ymaith yn lladradaidd; cilio.

To slip away privately—cymmeryd cenad y ci; tynu, llithro, ymlithro, *neu* fyned ymaith yn guddiadan.

To slip his bridle—tynu ei ben o'r ffrwyn.

To slip down the throat—llithro drwy y geg; llithro i waered drwy y geg.

It slipped down his throat before he was aware of it—efe a'i llyncodd heb wybod iddo; efe a'i llyncodd cyn gwybod oddi wrtho; efe a aeth i waered heb wybod iddo; efe a aeth i waered cyn gwybod oddi wrtho.

To slip off (a twig, &c.)—ysglofenu, digeincio, ysgythru; rhwygo *neu* dori ysglofen ymaith.

To slip off—tynu ymaith; dïosg, dihatru; tynu oddi am dano.

To slip on—gwisgo; rhoi *neu* ddodi am dano; taflu *neu* fwrw am dano.

To slip over—llithro dros; gadael allan *neu* heibio heb son am dano; myned dros beth heb grybwyll *neu* ynghan yn ei gylch; gadael allan; esgeuluso.

To slip over a thing slightly—cyffwrdd â pheth yn fyr (ar ymadrodd *neu* ysgrifen); llithro dros beth yn ysgafn.

To slip out of one's hands—dïanc, cwympo, syrthio, *neu* lithraw o law un; dïanc, cwympo, syrthio, *neu* lithro allan o law un.

To slip one's memory, } dïanc o gof
To slip out of one's memory, } un; myned yn anghof gàn un; anghofiaw o un beth; llithraw o gof un.

To slip one's neck out of the collar—tynu ei ben o'r cebystr; dwyn ei ben o'r cebystr.

Apt to slip—hylithr; hawdd ganddo lithro.

Slip, *s.* llithr, ymlithr; llithrad, ymlithrad; llithred; geugam; camsyniad, camgymmeriad; gwall; didro; ysglofyn, ysglofen, ysbrigyn; cynllyfan, hoenyn, hwynyn; llain, lleinell, ysleingaid, yslangaid, llangaid; cinyn, ciniechyn, dernyn; pledryn; cul ddernyn; dïanc, diangfa, ffo; serth; ffedog plentyn.

A slip of land—llain o dir, yslangaid o dir.

A narrow slip—lleinell, llain gul.

A long slip—llain hir, lleyn.

To make into slips—lleinio.

To cut a slip—ysglofenu.

To give one the slip—dïanc gàn un; dïanc oddi gàn un; dïanc o ddwylaw un; rhoi y goes i un.

Slip (in pottery) — llith y crochenydd=cymmysg dwr a chlai, cyn dewed a hufen.

Slip-board, *s.* llithr-fwrdd, bwrdd llithr.

Slip-knot, *s.* cwlwm dolen, cwlwm rhedeg, cwlm rhedeg, clwm rhedeg.

Slipper, *s.* (S.) llopan, yslopan, esgid yslopan; ffedog plentyn; gwalchlys; broes.

Yarn slipper—broes edafedd.

Lady's slipper—esgid Fair, esgid Mair, llopan Fair.

Slipper,† *a.* (S. *slipur*) llithrig.

Slippered, *a.* llopanog.

Slipperiness, *s.* llithrigrwydd, llithrigdar, llithrigedd, llithrigdra; hylithredd; serthedd, serthi.

Slipper-plant, *s.* esgidlys.

Slipper-wort, *s.* llopanllys.
Slippery, *a.* llithrig; hylithr; llyfn; anhyddal; ansefydlog, cyfnewidiol; llithriannol; serth, anniwair.
To make slippery—llithrio, llithriannu; gwneuthur yn llithrig, &c.
A slippery tongue—tafod llithrig, llyfn, rhugl, rhydd, bangaw, dïattal, hydro, *neu* drybelid.
A slippery blade—dyn cyfrwys, ystrywus, ystrywgar, twyllodrus, hocedus, *neu* ddichellgar; hocedydd.
He is a very slippery spark to deal with—y mae efe mor llithrig a llosgwrn llyswên; haws y delir llyswên gerfydd ei chynffon nag y delir ef gerfydd ei eneu *neu* ei eiriau.
A slippery business — mater rhwystrus, afrwydd, anhydrin, *neu* beryglus.
Slippy,† *a.* (S. *slipeg*) llithrig.
Sliprope, *s.* rhaff lithr, llithr-raff, rhaff redeg.
Slipshod, *a.* (*slip* a *shod*) â'i esgidiau yn llopanau, (*sing.* â'i esgid yn llopan); â llopanau am ei draed; â'i lopanau am ei draed.
Slipshoe, *s.* llopan, yslopan, esgid yslopan.
Slipslop, *s.* golchan; dïod ddiflas; sucan; saig soegen: *pl.* golchionach, golchion.
Slipstring, } *s.* un à dynodd ei ben o'r cebystr;
Slipthrift, } afradlawn, afradyn, afradwas.
Slish,† *s.* trwch, croes-drwch.
Slit, *v. a.* (S. *slitan*) hollti; trychu, trychwanu; agenu, gagenu; holli; tori.
Slit, *s.* hollt; hir-drwch, trwch, trychwan; agoriad; agen, gagen, ag; rhwyg.
The bosom-slit of a shirt—cryslain.
The bosom-slit of a shift—cryslain.
Slit-deal, *s.* esgyll ffawwydd banner modfedd o drwch.
Slitter, *s.* holltwr, holltydd, holltiedydd.
Slive,† *v. n.* (S. *slifan*) ymlechu, llechian, techu.
Slive,† *v. a.* hollti; ysleifio, ysglemio, ysgleifio.
Sliver, *v. a.* hollti; tafellu; ysleifio, ysgleifio, ysglemio.
Sliver, *s.* tafell; ysglem, clem, yslaif, ysleifyn, ysglaif.
Sloam, *s.* haenau o bridd neu glai rhwng haenau y glo.
Sloat, *s.* (D. *sluiter;* Is. *sluiten;* Sw. *sluta*) cyssyllt-bren, pren cysswllt, cleddeu, cleddyf.
Slobber, *s.*=*Slabber.*
Slobber, *v.*=*Slubber.*
To slobber over work—gwneuthur peth yn llaw-ysgafn ac yn fochynaidd; myned dros beth yn llaw-ysgafn ac yn fochynaidd.
Slock,† *v. a.*=*Slake.*
Sloe, *s.* (S. *slag, sla;* Al. *schlehe;* D. *slaae*) draenen ddu, eirinberth, duddraenen; eirinen ddu fach: *pl.* drain duon.
Sloes—eirin duon bach, eirin perthi, eirin tagu, eirin duon tag, eirin surion.
Sloe-tree—draenen ddu, duddraenen, eirinberth.
Slogan, *s.* (Gael.) cadlef, cadfloedd.
Sloom,† *s.*=*Slumber.*
Sloomy,† *a.* musgrell, swrth, cysglyd.
Sloop, *s.* (Is. *sloep;* Al. *schaluppe*) llong un hwylbren, llong un wernen.
Sloop of war—cadlong un hwylbren.
Slop, *v. a.* (cyfathrach, hwyrach, i *lap*) trafflyncu; llyncu *neu* yfed yn wancus; tagu, taenellu, *neu* golli dwr o amgylch; gwlychu.
Slop, *s.* (cyttras, tybir, i *slabber*) golchan; diod ddiflas; sucan diflas; gwael wlybwr; gwlych; llaca, merydd: *pl.* golchion, golchionach.
Slope, *a.* (anhysbys) osgoawl, lledbai, llechweddol, llechweddog, llethrog, lletaid, lleddf, lleddy.
Slope, *s.* osgo, gosgo; llethr, llechwedd, cryfynydd, gofyny; epynt; gorwasered; llechbeirwydd; gogwydd, goledd; rhiw; ochr; cil.
Slope of a hill—ochr, llethr, neu lechwedd bryn; bron mynydd, bol mynydd.
Along the slope of the hill—ar hyd y gofynydd; ar hyd llethr *neu* lechwedd y bryn; ar hyd ochr y bryn; ar y fron.
A smooth slope—llyarth.
Slope, *v.* lledbeio, goleddfu, goleddu, lledfu, osgöi, gogwyddo; bod ar ŵyr neu osg; llechweddu, llethru; rhoi ar ei ogwydd.
Slopeness, *s.* lle ibeirwydd, llethrogrwydd, llechweddoldeb, gogwydd.
Slopewise, *ad.* ar osgo, ar ledbai, ar ogwydd, ar oledd, ar oleddf, yn lledbai, ar lechwedd, ar ŵyr.
Sloping, *a.* osgoawl, gosgoawl, lledbai, gwyr, agwyr, goleddf, llethrol, llechweddol.
Somewhat sloping—goledd, lled-osgoawl.
Sloppiness, *s.* (o *sloppy*) lleidiogrwydd, lledrwydd, sybyllogrwydd; golchionllydrwydd.
Sloppy, *a.* (o *slop*) golchionllyd, golchaidd; golchionog; lleidiog, lleidlyd, sybyllog, gwlyb, dyfrllyd; bawlyd, budr.
Slops, *s. pl.* golchion, golchionach: *sing.* golchan.
Slops, *s. pl.* llodrau morwyr; dillad morwyr; dillad parod.
Slopseller, *s.* gwerthwr dillad parod.
Slopshop, *s.* gwerthdy dillad parod.
Slosh, *s.*=*Slush.*
Sloshy, *a.*=*Slushy; Sludgy.*
Slot,† *v. a.* (*sluiten*) cau yn chwyrn.
Slot, *s.* (T.; Belgaeg, *sluyt*) bâr, bollt; cleddeu (ar *neu* mewn astell); mortais; rhwyg, gân; ceuedd, ceudod, cilfach.
Slot, *s.* (S. *slætinge*) ol troed danas, ol danas.
Slot, *s.* (Isl. *slodr*) ceudod, pant.
Sloth, *s.* (S. *slæwth*) dïogi, musgrelli, musgrelni, mewyd, mewydedd, mewydrwydd; segurdod, seguredd, seguryd; syrthni; llegeuaidd.
Sloth (in zoology)—y mewydyn, y diogen: *pl.* mewydion, dïogod.
Sloth,† *v. n.* dïogi, mewyduso; bod yn ddiog.
Slothful, *a.* dïog, musgrell, mewydus, mewydol, mewydaidd, dïoglyd, segurllyd, segurllegach, llegus, swrth, llyferthin, llesgaidd, llesgaidd, merydd.
Slothful ones—gorddïogion.
Slothfulness, *s.*=*Sloth.*
Slottery,† *a.* (Al. *schlotterig*) bawlyd, budr, brwnt, swga, swglyd; annhaclus, aflerw.
Slotting, *s.* morteisiad.
Slotting machine—peiriant morteisio.
Slouch, *s.* (cyttras i *lag, slug*) llibundod, llibrwydd; agwedd lipa; gostyngrwydd; llipryn, llibyn; llibinwr.
Slouch-eared—clustlipa; â chlustiau llipa iddo.
Slouch, *v.* llipäu, llipanu, lliprynu, llibino, llipryneiddio; myned yn llipa *neu* yn llibin; gwneuthur yn llibin *neu* yn llipa; crogi yn llipa.

A slouched hat—het lipa; het â'i hymyl yn llipa; het â'i hymyl yn crogi am y clustiau *neu* yr ysgwyddau; het lipanedig.
A slouched ear - clust lipa.

Slouching, *a.* llipa, llibin, lliprynaidd, llipaidd, llibinaidd; à fo *neu* y sydd yn crogi yn llipa.
A slouching hat—het lipa, het ymyl llipa, het lipa ei hymyl.

Slough, *s.* (S. *slog;* C. *yslwch*) merbwll, cors, siglen, yslwch, pydwern, lleidbwll; traęth byw; pwll budreddi.
Slough of despondency—cors anobaith.
Slough of a wild boar—ymdreiglfa, gwâl, *neu* orweddfa baedd gwyllt.

Slough, *s.* croen neidr, hen groen neidr, croen neidr wedi ei fwrw, esgroen; cig marw; budredd; crawn; craith; mabgorn.

Slough, *v. n.* ymwahanu oddi wrth y cnawd iach; ymadael, dyfod ymaith; gosbilio.

Sloughy, *a.* corsog, corslyd, lleidiog, lleidbyllog, lleidlyd, siglenog; llawn corsydd, &c.

Sloughy, *a.* budr, swla; crawnllyd; madreddog; llawn budreddi *neu* fadredd.

Sloven, *s.* (Is. *slof, slaffen*) swlyn, swgyn, llyfïyn, yslyfiyn, un swga, swgai, musgrellyn, llodryn o ddyn, budryn, budrogyn, yslebryn; dyn annyben, annhaclus, aflerw, anghywair, *neu* anghryno ei wisg.

Slovenliness, *s.* annhaclusrwydd, annybendod, aflerwch, anghrynodeb, annestledd; swglydrwydd.

Slovenly, *a.* annhaclus, annyben, aflerw, aflêr, anghryno, annestlus, diddestlus, annhrefnus; swga, (*f.* soga), swglyd, swla, swl, llyfïaidd, llyfïol, yslyfïaidd.
A slovenly girl—geneth soga.
Somewhat slovenly—goswga, gofudr, golyfïaidd.
After his slovenly manner—yn ei ffordd annigrif ef ei hun.

Slovenly, *ad.* yn annhaclus, &c.

Slovenry,† *s.* annhaclusrwydd, annybendod, aflerwch; swglydrwydd.

Slow, *a.* (S. *slaw;* D. *slöv*) araf, difrys, afrys, anesgud, anghyflym, anheinif, chwarian, chwarienus, chwarienaidd, hirdrig, disymmud, disyflyd; hwyrfrydig; hwyr, diweddar, anghynnar; hwyrdrwm; annyben; trwm, trymluog, trymhyrddig; dïog; diawch, dihawnt, dïeidiol; pwl; gohiriog, cyngydiol; pwyllog.
Slow to anger—hwyrfrydig i ddig, i ddigder, i ddigofaint, *neu* i lid; dïog i ddigofaint; hwyrlid.
Slow of heart—hwyrfrydig o galon.
Slow of foot—trwm ar ei droed; troedtrwm; hwyr-droed, araf-gam.
Slow of speech, } safndrwm, geneudrwm,
Slow in speech, } geirllaes; araf ei ymadrodd: *f.* safndrom.
Slow of tongue, } tafottrwm, trwm ei daf-
Of a slow tongue, } od.
Slow and gentle—hwyrwar.
Slow to go—dïog i gerdded; dïog i fyned; hwyrfrydig i fyned.
Slow to speak—dïog i lefaru; hwyrfrydig i lefaru.
Slow and languid—hwyrwan.
Slow fever—twymyn nychlyd, nych-gryd, nych-dwymyn.
Somewhat slow—go araf, lled araf, go hwyrdrwm, &c.
Slow bellies—boliau gorddïog.
To be slow—bod yn araf, &c.; oedi.
To grow slow—myned yn hwyrdrwm, &c.; dïogi, ymddïogi.
The vengeance of heaven is the slowest—hwyraf dïal dïal Duw.

Slow,† *s.* (S. *sliw*) gwyfyn.

Slow,† *v. a.* gohirio, oedi; arafu.

Slow, *v. n.* arafu, chwariena; myned yn arafach.

Slowback, *s.* dïogyn, seguryn.

Slowly, *ad.* yn araf, &c.
Great bodies move slowly — os mawr ys merydd; hwyr y try tarw yn y tres.
To go more slowly—arafu, chwariena; myned yn arafach *neu* yn chwarianach.
To travel slowly—godeithio; teithio yn araf, &c.

Slowness, *s.* arafwch, arafedd, afrysedd, difrysedd, difrysder, anesgudrwydd, anghyflymder, anghyflymdra, anghyflymedd, chwarianrwydd, disymmudedd, disyflydrwydd; hwyredd, hwyrder, diweddarwch; hwyrfrydigrwydd; dïogi, &c.
Slowness of speech—safndrymedd, geirllaesrwydd.

Slow-worm, } *s.* (*sloe* a *worm*) pryf y drain.
Sloe-worm, }

Slow-worm, *s.* (S. *s'aw-wyrm*) dallneidr, pwl dall, pwr dall.

Slub, *s.* rholen laesdro, rholen soga.

Slub, *v. a.* rholio yn llaes *neu* yn llaesdro; gwneuthur rholau soga.

Slubber, *s.* rholiedydd, rholiwr.

Slubber, *v. a.* gwneuthur peth yn fusgrell ac yn annhaclus; gwneuthur peth yn ysgafn ac yn fochynaidd; dwbio, plastro, ystaenio.
To slubber a thing over—gwneuthur peth yn llaw-ysgafn ac yn fochynaidd; myned dros beth yn llaw-ysgafn ac yn fochynaidd.

Slubberdegullion, *s.* (dychymygair) bawddyn budr, bawai brwnt.

Slubbing-billy, } *s.* peiriant rholio, peir-
Slubbing-machine, } iant rholio yn llaes, peiriant rholau soga.

Sludge, *s.* (Is. *slyk;* S. *slog*) llaca, llaid, plwca.

Sludger, *s.* offeryn i dyllu mewn sugndraeth.

Sludgy, *a.* lleidiog, lleidlyd, llaceilyd.

Sluds, *s. pl.* mwn hanner ei grasu.

Slue, *v. a.* troi ar ei echel *neu* ei werthyd; troi yn yr unman; troi.

Slug, *s.* (Is. *slak, slek*) malwen, malwoden, melwïoges; malwoden o ddyn, malwen o ddyn, dïogyn, dïogwas, segurwas; malwoden o long, llyffan o loug, llong hwyrdrom afrys.

Slug, *s.* (S. *sloca?* Is. *slok?* S. *slecg*) pelen anghron, pelen hirgron, llethbel.

Slug,† *v.* chwareu y dïogyn, segura, hafru; peri yn ddïog.

Slugabed,† *s.* (*slug* a *bed*) dïogyn, malwen o ddyn, gwalch y gwely, leuan garu cysgu.

Sluggard, *s.* (o *slug*) dïogyn, dyn dïog, segurwas, seguryn, segurddyn, dïogwas; malwen o ddyn, malwoden o ddyn; cysgadur, leuan garu cysgu, gwalch y gwely.
To play the sluggard—chwareu y dïogyn, &c.; segura.

Sluggard, *a.* dïog, segur, dïoglyd.

Sluggardize, *v. a.* gwneuthur yn ddïog, &c.

Sluggish, *a.* (o *slug*) dïog, dïoglyd, musgrell, mewydus, mewydaidd, segur, segurllyd; anesgud, anheinif, anfywiog, swrth; cysglyd;

llyferthin, llegus, llegach; llusgethain; llesg; marwaidd; araf; anhydwyth; arbwl.

Sluggishness, *s.* diogi, musgrellni, mewyd, syrthni, &c.

Sluggy,† *a* =*Sluggish*.

Slugs, *s. pl.* mwn hanner ei grasu.

Sluice, *s.* (Is. *sluis;* Al. *schleuse*) lliddor, llifddor, argae, dyfrddor.

Sluice, *v. a.* gollwng allan drwy liddor *neu* argae; gollwng cronfa; llifo *neu* ffrydio allan.

Sluicy, *a.* disgyn yn ffrydiau; hidl.

Slumber, *v.* (S. *slumeran;* Al. *schlummern*) hepian, hepio, dargysgu, hep-huno, huno, darhuno, gogysgu; rhoi i gysgu; syfrdanu.

To slumber over a business—dargysgu ar *neu* wrth beth *neu* orchwyl; hepian *neu* ddargysgu uwch ben peth *neu* orchwyl; gogysgu, dïogi, *neu* laesu wrth wneuthur peth; bod yn gysglyd wrth wneuthur peth.

Slumber, *s.* hepian, darhun, hun, hep-hun, dargwsg, hunell, cyntun, amrantun, ysgafn gwsg; gorphwys.

To fall into a slumber—syrthio *neu* fyned yn nargwsg, mewn dargwsg, *neu* mewn darhun; dargysgu, darhuno, hepian.

Slumberer, *s.* dargysgwr, hepianwr, &c.

Slumbering, *s.* dargysgiad, gogysgiad, hepiad, darhunad.

A slumbering old man—hen ddyn cysglyd; hen ddyn cysgadur; hen â fo byth a hefyd yn cysgu ar ei ddyrnau.

Slumberous, } *a.* cysglyd, dargysglyd, hepian-
Slumbery, } llyd, hepiol, hep-hunol, hunol, swrth; cysgol, cysgbair.

Slump, *s.* (Sw.) crynswth.

In the slump—yn y crynswth.

Slump, *v. a.* cymmeryd, rhoi, talu, *neu* wneuthur pethau yn y crynswth.

Slur, *v. a.* (Is. *slordig*) diwyno, llychwino, budreddu; anurddo, gwarthruddo, gwarthäu, meflu; myned yn ysgafn dros; ysgafn lithro dros; golithro dros; cuddio, celu; tywyllu; coegio, twyllo; peri i'r naill beth fyned dân rith *neu* enw peth arall; peri i'r naill beth fyned yn lle peth arall; cuddio y naill beth dân adain *neu* enw y llall.

To slur a note—myned yn ysgafn *neu* yn ysgafn-lyfn dros bwnc; golithro *neu* ysgafn lithro dros bwnc.

He slurred it over dexterously—aeth drosto yn ysgafn hyfedr.

Slur, *s.* gwarthnod, anair, anurddas, mefl, achlod, anghlod, gowarth, lledwarth, goachlod, anaf; llithren.

Slur (in music)—llithren=⁀.

Slurred, *a.* llithrenog; â llithren arno.

Slush, } *s.* llaca, llaid, plwca; eira tawdd,
Slosh, }

Slush, *v. a.* seimio, ireidio, blonegu; golchi yn arw.

Slushy, *a.* lleidiog, lleidlyd, llaceilyd, plwcaog.

Slut, *s.* (Is. *slet;* Al. *schlotterig*) budrog, budrogen, swgan, dwgan, swlen, llyfien, yslyfien, llaesen, bronten; benyw front, fudr, *neu* soga; hafnen, hafnai, hafrog.

An arrant slut, } soga sur ansyber.
A downright slut, }

Slutch, *s.* llaca, llaid, plwca.

Sluttery, *s.* swglydrwydd, budredd, brynti, bawlydrwydd, bawedi, budreddi, llyfleiddrwydd; annhaclusrwydd, annybendod, aflerwch; arferion swgan.

Sluttish, *a.* swglyd, swga, soga, swla, swl, budr, budrog, brwnt, bawlyd, llyfïaidd, yslyfiaidd, aflan, ffiaidd; hafraidd, hafrog; annhaclus, aflerw, anghryno, annyben, annestlus; ansyber.

Sluttishness, *s.* swglydrwydd, budredd, baweddi, brynti, bawlydrwydd, bawedi, llyfleiddrwydd; annhaclus, aflerwch, annybendod.

Sly, *a.* (Al. *schlau;* D. *slue*) cyfrwys, ystrywgar, ystrywus, ffel, celgar, llechwrus, llechwraidd, cadnoaidd, iselgraff, ffalst, ffur, ffetus, chwiredus; cipgar; dichellgar; hoccdus, twyllodrus; cudd, cel, caddiedig, dirgel.

A sly fellow—dyn llechwrus, hocedydd.

A sly old fellow—hen gadnaw; henddyn llechwrus iselgraff.

Sly-boots, *s.* dyn llechwrus, cyfrwys, ass ffalst.

Slyly, } *ad.* yn gyfrwys, yn ystrywgar, &c.
Slily, }

Slyness, } *s.* cyfrwysdra, cyfrwysder, cyfrwys-
Sliness, } edd, ffeldra, ffelder, ystrywgarwch, ffetusrwydd, &c.

Slype,† *s.* (Belgaeg, *slop?*) mynedfa neu agorfa rhwng dau fur.

Smack, *v.* (S. *smæccan;* Al. *schmecken*) gwefusglecian, pocian, pocio; rhoi pocyn *neu* bocan i; cusanu; clecian, ysgortio, crinellu; bod â blas, chwaeth, *neu* adflas arno.

To smack of, } bod â blas, chwaeth,
To have a smack of, } *neu* archwaeth rhywbeth arno.

To smack of a vice—bod wedi ei lygru gân wŷd; bod âg adflas *neu* archwaeth gwŷd arno.

To smack but little of—bod heb fawr flas peth arno; bod heb nemawr o flas peth arno.

To smack the lips, } gwefusglecian;
To smack with the lips, } clecian, crinellu, *neu* ysgortio y gwefusau; pocio.

To smack a whip—clecian, crinellu, *neu* ysgortio ffrewyll.

Well smacking—blasus; â blas, chwaeth, *neu* archwaeth da arno; da ei flas.

Ill smacking—â blas drwg arno; âg adflas, lledchwaeth, *neu* adchwaeth arno; anflasus.

Smack, *s.* poc, pocyn, pocan, poca; gwefusglec; clec; ysgort; cus; blas, chwaeth, archwaeth; adflas, adchwaeth, lledchwaeth; blesyn; crŷn flas at *neu* ar beth; crŷn wybodaeth, crŷn ddeall, *neu* grŷn gyfarwyddyd yn mheth; crŷn fedr *neu* gymmedr ar beth; ychydig.

The smack of the lips—gwefusglec; clec, ysgort, *neu* grinell y gwefusau *neu* y geneu.

The smack of a whip—clec, ysgort, *neu* grinell ffrewyll *neu* ffiangell.

A pretty smack - blas pert, chwaeth pert; blas *neu* chwaeth crŷn beraidd; crŷn flas; gwybodaeth *neu* ddeall pert yn mheth; crŷn wybodaeth, &c.

A smack of one's country-speech—lledisaith ei wlad.

To have but a little smack of learning—bod heb fawr ddysg; bod heb nemawr o ddysg; bod heb fawr wybodaeth mewn

celfyddyd; bod heb nemawr o wybodaeth mewn celfyddyd.
He has but a little smack of learning—ni wnaeth efe ond prin chwaethu *neu* brofi dysgeidiaeth; *neu* nid oes ganddo nemawr o ddysgeidiaeth.
An ill smack—blas drwg, aflias, adchwaeth.

Smack, *s.* (Is. *smakschip;* S. *smaca?*) llongig un hwylbren, llongan un wernen, chwimlong.

Smacker, *s.* cleciwr; chwaethwr; poc, pocyn; gwefusglec; ergyd adref.

Small, *a.* (S. *smæl, smal*) bach, bychan; mân; main; eiddil; disum, disumig; ychydig: -an, -yn, -en, -ig: *f.* bechan: *pl.* bychain.
Very small—bychanig, (*f.* bechanig), bach iawn, bychan iawn, tra bychan, &c.
A small number—ychydig; ychydig o nifer *neu* rifedi; bychodedd, rhynawd.
A small quantity—ychydig; syrnyn; bychodedd.
A small town—cordref, trefîan, llandref; pentref; tref fechan, &c.
A small stone—caregan; careg fach: *pl.* caregos, cerygos.
Small corn—yd mân, manyd.
Small talk—ymgom; siaradach, ymddyddan, clincwm, mân siarad.
Small debts—mân ddyledion, mân ddyled, manddyledion.
Small fish—manbysg, pysg mân.
Small wares—mân nwyddau, mannwyddau, mân bethau, manbethau, mân fasnach.
A dealer in small wares—mannwyddwr, masnachwr mannwyddau, masnachwr mân bethau, masnachwr pethau bychain.
Small tooth comb—crib fân, crib fanddaint, crib ddannedd mân.
A small time—ychydig amser, ennyd bychan, ennyd bach, ychydigyn (o amser).
To make small—gwneuthur *neu* beri yn fân; briwo *neu* dori yn fân; peri *neu* wneuthur yn ychydig; eiddilo; manhau, manu; malurio, briwo.
So small—cyn lleied, cân lleied, mòr fach, mòr fychan.
The smallest thing—y peth lleiaf.
The smallest thing imaginable—y dim lleiaf.
Of small account—salw, gwael, dibarch, sal; o fychan fri, o fychan barch, o fychan gymmeriad; dibris.
It is but a small matter—nid yw hyny ond peth bach *neu* fychan; nid yw hyny ond bychan-beth.
Small characters—llythyrenau bychain, llythyrenau mân, mân lythyrenau.
Small faults—beiau bychain, mân feiau.
He put them in *or* into no small fear—efe a barodd iddynt ofn nid bychan; parodd iddynt fawr ofn; parodd iddynt ddirfawr ofn.
Still small voice—llais dystaw main.
They are of small price—iselbris ydynt.
He needed but small invitation—ni bu raid iddo ond wrth hanner gwahoddiad.
He has but a small rate for teaching—nid oes iddo fawr wobr am ei ddysg; nid oes iddo ond isel dâl am ei ddysg; nid oes iddo ond pris bychan am ei ddysg.
Where appears small hope—lle na weler fawr obaith.
A small round thing, as small as the hoar frost—tipynau crynion, cyn faned a'r llwydrew (*Exc.* xvi. 14).

Small, *s.* main, meinedd; rhan fain peth.
The small of the leg—main y goes, meinedd y goes; mein-goes.
The small of the back—main y cefn, meinedd y cefn; mein-gefn, y main gefn.
Small of an anchor—main angor, meinedd angor.

Small, *ad.* yn fach, yn fychan, &c.

Small,† *v. a.* gwneuthur yn fach *neu* yn llai, &c.; manhau, manu; lleihau.

Smallage, *s.* helogan, perllys y morfa, perllys yr hêl, mers.

Small-arms, *s. pl.* manarfau, mân arfau, arfau mân.

Small-beer, *s.* dîod fain, chwiblen.

Small-clothes, *s. pl.* llodrau, clos.

Small-coal, *s.* manlo, glo mân, mân olosg.

Small-craft, *s.* mân longau, mân lestri môr, llongeusch: *sing.* llongan.

Small-debt Court, *s.* manddyledlys, llys manddyled, llys manddyledion, llys mân ddyledion: *pl.* llysoedd manddyled, llysoedd manddyledion.

Smallish, *a.* go fychan, lled fychan, go fach, lled fach, cryn fychan, trân fychan.

Smallness, *s.* bychander, bychanrwydd, bychandra, bychandod; meinder, meinedd; eiddilwch.

Small-pox, *s.* y frech wèn, y frech folog.

Smally, *ad.* yn fach, yn fychan, &c.

Smalt, *s.* (Is. *smelten;* Al. *schmelz*) llychlas, glaslwch.

Smaltine, *s.* cobalt llwydwyn.

Smaragd, Smaragdus, *s.* (Gr. *smaragdos*) smaragdus, gwerddem.

Smaragdine, *a.* gwerddemaidd; perthynol i werddem *neu* smaragdus.

Smaragdite, *s.* gwerddemfaen, gwahanlawdd gwyrdd.

Smart, *s.* (Is. *smert;* Al. *schmerz*) gwŷn, dolur, gloes, poen, aeth, brwyn, brath, gwyneg, brathiad, brwyniad, poen lem, gwaew, gwew.

Smart, *v. n.* (S. *smeortan;* Al. *schmertzen*) gwynio, gwynegu, saethu (gân wŷn), dolurio, brathu, brwynio, pigo, gloesygu, gloesi; bod â gwŷn ynddo, &c.; llosgi.
He that is surety for a stranger shall smart for it—blinder mawr a gaiff y neb a fachnïo dros ddyeithr-ddyn (*Diar.* xi. 15).

Smart, *a.* llym, tostlym, llymdost, hylym, tost; pigol, brathol, brwyniol, aethol; bywiog, heinif, heini, esgud, esgeiddig, esgaidd, sionc, gweisgi, gwaisg, gwaint; ynïol; dillyn, tlws, (*f.* tlos), pert, pefr, pinc, syw, del, perc, percus, gwymp, taclus, hoew, gwych; cymhen, ffraeth, ffraethlym, arain, prestl, arab; parod; ffel; amwys.
A smart answer, A smart reply, } ateb ffraethlym, ateb parod, ateb ffraeth, ateb ffraeth llym.
A smart repartee—ateb ffraethlym, ateb digriflym.
A smart female—dillynes, perten, pefren, corcen, pincen; benyw ddillyn, &c.
A smart fire—tân bywiog, tân bywiol, tân bywus.

A smart shower—cawod lem, drom, *neu* chwern.
A smart blow—ergyd llym, cras, tost, *neu* galed.
A smart pleader—dadleuwr ffraeth, llym, *neu* ffraethlym.
Smart pain—gwŷn tost; dolur llym, tost, *neu* dostlym; gwaew llym, tost, *neu* dostlym; poen dost.
A smart gale—awel chwai, chwern, fywiog, fywus, hwylus, *neu* hoenus.
He is a smart man—gwr bywiog, heinif, sionc, *neu* bybyr ydyw ef: gwr dillyn, pert, *neu* daclus yw efe.
Smart was the attack—llym oedd y rhuthr; blawdd oedd y rhuthr.
They had a smart engagement—bu ymladd llym *neu* daerddrud rhyngddynt.
No man was more smart in the pursuit than he—nid oedd neb lymach, gyflymach, wresocach, *neu* danbeidiach yn yr ymlid nag ef.

Smart,† *s.* pertyn, pefryn, gwas pert.

Smarten,† *v. a.* gwneuthur yn llym, &c.; pefru, pincio.

Smartle,† *v. n.* ymdreulio.

Smartly, *ad.* yn llym, yn fywiog, &c.

Smartness, *s.* llymder, llymdra, llymedd, llymdoster; bywiogrwydd; dillynder, dillynedd, pertrwydd, pefrineb, pertedd, pincrwydd, delder, dillynni; sywdeb; cyflymder; ffraethder, ffraethedd, &c.
Smartness of pain—llymedd, llymder, tostrwydd, *neu* dostlymder poen.
Smartness of wit—llymedd, llymder, cyflymder, *neu* gyflymdra deall *neu* synwyr; ffraethlymder, arabedd.

Smart-weed, *s.* tinboeth, elinog goch.

Smash, *v. a.* (cyttras, hwyrach, i *mash*) chwilfriwo; tori yn chwilfriw, yn deilchion, yn gyrbibion, yn yfflon, yn ddrefion, yn gandryll, *neu* yn uswydd; talchu.

Smash, } *s.* chwilfriwiad, talchiad; toriad
Smashing, } yn chwilfriw, &c.; talch.

Smasher, *s.* chwilfriwiwr, talchwr, talchydd; rhoddwr arian drwg ar gerdded.

Smashing, *s.* rhoddiad arian drwg ar gerdded; taeniad arian drwg.

Smatch, *s.* (llygriad o *smack*) blas, chwaeth; adflas, adchwaeth, lledchwaeth: math ar aderyn.

Smatter, *v. n.* (D. *smatter?*) siarad, ymadroddi, ymadrodd, *neu* chwedleua yn nghylch peth nas medro un oddi wrtho; siarad, chwedleua, *neu* ymadrodd yn nghylch peth nas byddo un yn hyfedr arno; siarad *neu* chwedleua yn arwynebol; bod gàn un grŷn fias ar *neu* at beth; bod gàn un grŷn wybodaeth, grŷn ddeall, *neu* grŷn gyfarwyddyd yn mheth; bod gàn un grŷn fedr *neu* gymmedr ar beth; bod ond hanner gwybod peth; bod gàn un grap ar beth; bod yn eilun ysgoläig; bod yn eilun o ysgoläig; bod yn grŷn ysgoläig; bod yn hanner ysgoläig; bod gàn un wybodaeth arwynebol o beth.

Smatter, *s.* goddysg, lled-ddysg, hanner dysg, hanner gwybodaeth; crap ar ryw wybodaeth *neu* gelfyddyd.

Smatterer, *s.* un goddysgedig; gwybedyddyn, gowybodyn, lledwybodyn, gowybyddwr; crachathraw, coegathraw, crach-ysgolor, crach-ysgoläig, coegwybedydd; eilun o ysgoläig, &c.; un na fedd ond gwybodaeth arwynebol o beth.
A smatterer in learning—eilun ysgoläig, eilun o ysgoläig, goathraw, crachathraw, coegathraw.
A smatterer in grammar—coeg ramadegwr, coeg ramadegydd, coeg ieithadurwr, crach ramadegwr, gramadegyddyn.
A smatterer in poetry—eilun bardd, eilun o fardd, crachfardd, gofardd, llawrfardd, oferfardd, coeg fardd, pastynfardd.
A smatterer in physic—crachfeddyg, coegfeddyg, eilun meddyg, eilun o feddyg.
A smatterer in philosophy—athronyddyn, eilun athronydd, eilun o athronydd, crach athronydd.

Smattering, *s.*=*Smatter*, *s.*

Smear, *v. a.* (S. *smerian*, *smirian*) dwbio; diwyno, llychwino; plastro; edlynu; taenu ar hyd; iro; iro *neu* ireidio drosto.

Smear, *s.* iraid, enaint, eli; dwb; plastr; dwbiad; edlyniad.

Smeary, *a.* ireidiol, edlynol; llychwinol; glynol, glyd.

Smeath, *s.* moraderyn.

Smectite, *s.* (Gr. *smêctis*) cleibridd, cleidud.

Smeeth,† *v. a.* mygu, ysmygu.

Smegmatic, *a.* (Gr. *smêgma*) sebonllyd, sebonaidd; glanhaol.

Smell, *v.* (anhysbys: o'r Is. *smoel*, yn nhŷb *Skinner*) arogli, sawrio, sawyro, safwyro, gwyntio, arwyntio, rhogleuo, rhogli, ogli, oglio, ogleuo; bod âg arogl *neu* arwynt arno; bod â sawr, sawyr, safwyr, *neu* wynt arno; rhoi *neu* fwrw arwynt *neu* arogl; clywed gwynt, clywed arogl; ffroeni, trwyno; rhoi ei dwyn wrth beth; drewi.
To smell of something—bod âg arogl, archwa, *neu* arwynt rhyw beth arno *neu* ganddo; bod â sawr, sawyr, safwyr, gwynt, *neu* arogl rhyw beth arno *neu* ganddo; arogli, sawrio, sawyro, safwyro, gwyntio, *neu* arwyntio fel rhyw beth *neu* yn debyg i ryw beth.
To smell of the lamp—bod â gwynt y ganwyll ganddo *neu* arno.
To smell of wine—bod â gwynt gwin ganddo *neu* arno.
To smell rank—bod â gwynt cryf ganddo.
To smell out—arogli, adrywweddu, edrywweddu, arwyntio; cael edrywedd, arwynt, sawyr, *neu* gyfod; deall, gwybod.
To smell a rat—drygdybio, drwg dybio; arogli o hirbell, gwyntio allan, cael allan y cynllwyn, deall y ddyfais; deall fod rhyw beth yn y gwynt.

Smell, *s.* arogl, arogledd, arwynt, gwynt, sawyr, sawr, safwyr, archwa, rhogl, ogl, edryw, edrywedd, edrywant, edrywan.
Sweet smell—perarogl, persawr, perwynt, arogl per, &c.
Ill smell—gwynt brwnt, cryf, trwm, *neu* gas; drygsawr, drewsawr.

Smeller, *s.* arogliwr, aroglydd, arogliedydd, arwyntiwr, gwyntiwr, &c.; trwyn.

Smellfeast, *s.* bolerwr, bolerni; Iesuan lygad y bwyd, Siôn lygad y bwyd.

Smelling, *s.* aroglîad, arwyntiad, gwyntiad.
The sense of smelling—yr aroglîad, yr arogl, yr edryw.

Smelt, *s.* (S.) brwyniad, (*pl.* brwyniaid)=math o frithyll môr.

Smelt, *v. a.* (Is. *smelten;* Sw. *smälta*) toddi; toddi mwn, toddi mwyn.
Smelter, *s.* toddwr, toddydd, toddiedydd, toddwr mwn.
Smeltery, *s.* toddfa, toddfa mwn, todd-dy mwyn.
Smelting, *s.* toddiad, toddiant, toddedigaeth; toddi.
Smerk, *v.*=*Smirk.*
Smerk, *s.*=*Smirk.*
Smew, *s.* y lleian wèn=aderyn dwfr.
Smicker, *v. n.* (Sw. *smickra;* D. *smigrer*) cilwenu; edrych ar ei gilwen; edrych yn nwyfus *neu* yn drythyll.
Smickerer, *s.* cilwenwr; edrychwr *neu* edrychydd ar ei gilwen; edrychydd nwyfus.
Smicket,† *s.* (bychanig o *smock*) crys benyw, hefys.
Smift, *s.* gogymmon, dylwyfyn, magdan.
Smight,† *v.*=*Smite.*
Smile, *v.* (Sw. *smila;* D. *smiler*) gwenu, gwneuthur gwên, dywenu; edrych ar ei wên; lloni ei lygad; glaschwerthin.
To smile at one, } gwenu ar un;
To smile upon one, } gwneuthur gwên ar un.
To smile slyly—cilwenu.
Apt to smile—hywen.
Smile, *s.* gwên; arwen, darwen, dywen.
To wear a smile—arwenu, darwenu; bod â gwên ar ei rudd *neu* ei wyneb; gwisgo gwên.
To force a smile — gowenu, glaswenu; gwneuthur gwên ddiffas; coegio gwenu.
Half a smile—gowen, lledwen, glas wên, glaswen, banner gwên.
Flattering smile—cyfarwen.
A scornful smile — gwatwarwen, gwên watwarllyd, gwên ddïystyrllyd, gwên wawdlyd.
Smileful, *a.* gwenog, gwenol, arwenol, llawn gwenau.
Smileless, *a.* diwen, heb wên; heb wên ar ei wyneb.
Smiler, *s.* gwenwr; un â weno.
Smiling, *p.* yn gwenu, gàn wenu, &c.; gwenol, arwenol, darwenol, dywenol.
Smilingly, *ad.* ar ei wên; ar ei wên chwerthin; dàn wenu.
Smilingness, *s.* gwenoldeb, gwenolrwydd.
Smilt,† *v. a.*=*Smelt.*
Smirch, *v. a.* (o *murk, murky*) cymylu, tywyllu, caddugo; llychwino, budrhau.
Smirk, } *v. n.* (S. *smercian*) cilwenu, glaswenu;
Smerk, } edrych ar ei wên; edrych ar ei wên chwerthin; glaschwerthin; gwenu; llygadloni; edrych yn llygadlon.
She kept smirking upon him—hi a barhaodd yn cilwenu *neu* yn glaschwerthin arno; parhaodd yn lloni ei llygaid arno.
Smirk, } *s.* cilwen, glaswen, lledwen, gowen,
Smerk, } arwen.
Smirk, } † *a.* dillyn, destlus, pert, pinc, pefr,
Smerky, } del, nais, gwych.
Smite, *v.* (S. *smîtan;* Is. *smyten*) taraw, taro; curo, pwyo, dulio; ergydio; dryllio; archolli; lladd, dieneidio.
To smite with a scab—clafru (*Esa.* iii. 17); taro â chlafr.
To be smitten with love—cael ergyd *neu* glwyf gàn gariad; cael ei glwyfo *neu* ei daro gàn gariad.
To be smitten with a disease—cael ei daro â chlefyd *neu* glwyf.
Smite, *s.* ergyd.
Smiter, *s.* tarawydd, tarăwr, tarawiedydd; curwr.
Smith, *s.* (S.; Is. *smit*) gof, gofant, gofan: *pl.* gofaid, gofaint, gofain.
Smith's shop=*Smithy.*
Smith's trade—gofaniaeth, crefft gof.
Smith,† *v. a.* morthwylio; llunio.
Smithcraft, *s.* gofaniaeth, crefft gof.
Smithery, *s.* gefail, gefail gof, gofail, gweithdy gof, gweithfa gof; gwaith gof, gofwaith, gofanwaith.
Smithing, *s.* morthwyliad; gwneuthuriad gwaith gof.
Smith's-work, *s.* gwaith gof, gofwaith.
Smithy, *s.* (S. *smiththa*) gefail, gefail gof, gofail, gweithfa gof, gweithdy gof.
Smitt, *s.* nod defaid, cleifwn i nodi defaid.
Smock, *s.* (S. *smoc*) hefys, crys benyw.
Smock (in composition)—benyw.
Smock-treason—bradwriaeth benyw.
Lady's smock, } hydyf, hydwf.
Ladies' smock, }
Hairy lady's smock—hydyf blewog, berwr y maesydd.
Bitter lady's smock—berwy chwerw, berwr chwerw, berw chwerw.
Meadow lady's smock — hydyf y waen, blodau y gog, blodeuyn y gog, blodyn y gwcw.
Smockfaced, *a.* wyneblyfn; rhydeg *neu* ryflyfn ei wyneb; â gwyneb rhydeg *neu* rylyfn iddo; gwyneblwyd, gweplwyd, piglwyd; â gwyneb merch iddo; merchedaidd.
Smockfrock, *s.* ceitlen, uchaflen.
Smockless, *a.* digrys, dihefys.
Smokable, *a.* mygadwy; chwiffiadwy.
Smoke, *s.* (S. *smoca;* Al. *schmauch*) mwg; ysmwcach.
A little smoke—ysmwcan, ysmwcach.
A puff *or* cloud of smoke—mwgan, ysmwcach, ysmwcan.
To emit smoke—mygu; taflu *neu* fwrw mwg; taflu *neu* fwrw allan fwg.
No smoke without some fire—ni bydd mwg oni bo tân; ni bydd mwg heb beth tân; lle bo tân y bydd mwg; lle bo mwg y bydd tân.
Smoke, *v.* mygu; ysmygu; ysmwca, ysmwcio; taflu mwg, bwrw mwg, taflu allan fwg, bwrw allan fwg; chwiffio; tryfygu; mwgsychu; sychu yn y mwg; rhoi mwg i beth; rhoi peth yn y mwg; edryweddu, adryweddu, arogli; llettybio; cael ei gospi.
The chimney smokes—mae yr aelwyd *neu* y sawell yn mygu; mae yr aelwyd *neu* y sawell yn taflu mwg; y mae y sawell yn pallu tynu mwg.
To smoke tobacco—mygu ffwgws, mygu myglys, chwiffio ffwgws, chwiffio myglys, ysmygu ffwgws.
To smoke (tobacco, &c.)—mygu, ysmygu, chwiffio.
To smoke through—tryfygu.
To smoke one (for a fault)—ffusto un nes bo y mwg *neu* y tarth yn codi o hono; tynu drwy y mwg; cospi yn dost *neu* yn drwm.
Smoke, *v. n.* (Gr. *smôchô*) chwerthin am ben un o fiaen ei wyneb *neu* wrth ei drwyn.

Smoke-board, *s.* asgell fwg.
Smokedried, *a.* mwgsych.
Smokedry, *v. a.* mwgsychu; sychu yn y mwg; rhoi i sychu yn y mwg.
Smokeless, *a.* difwg.
Smoker, *s.* mygwr, mygydd, mygiedydd, ysmygwr, chwiffiwr, chwiffiedydd; lloesgwr, lloesgydd, *neu* losgiedydd mygiys; mwgsychwr.
Smokiness, *s.* myglydrwydd.
Smoking, *s.* mygiad, ysmygiad, chwiffiad; yr arfer o fygu, &c.
Smoky, *a.* myglyd.
A smoky house—ty myglyd; ty llawn mwg; ty du gân fwg; ty wedi duo gân fwg.
A smoky chimney—sawell fyglyd; sawell na thyn y mwg.
Smooth, *a.* (S. *smoeth*) llyfn, llathraidd, llathraid, cabol, llathr; gwastad; rhwydd, rhugl, rhedegog, ar redeg; mwyn; teg; blydd, moeth, mwyth, esmwyth; miwail, llaidd; llimp, ewiar, ialus.
Smooth tongue—tafod llyfn, tafod teg.
Having a smooth tongue—tafodlyfn; llyfn ei dafod; meldafod.
Smooth words—geiriau mwynion, geiriau llyfnion.
Smooth stones — cabolfeini, cabolfain, meini llyfnion, ceryg llyfnion: *sing.* cabolfaen, maen llyfn, careg lefn.
Smooth things — pethau teg; gweniaith (*Esa.* xxx. 10).
Smooth without hair—moel.
Smoother than oil—llyfnach nag olew.
Smoother than butter — llyfnach nag ymenyn.
To become smooth—ymlyfnhau; dïerwino; ymwastatäu; myned yn llyfn *neu* yn wastad.
To make smooth—llyfnhau, llyfnu; gwastatäu.
Smooth, *s.* peth llyfn; llyfnder, llyfndra; rhan lefn (o beth).
The smooth of his neck—llyfndra ei wddf (*Gen.* xxvii. 16).
Smooth, *v. a.* llyfnhau, llyfnu; gwastatäu, gwastatu; caboli, llathru, rhathu; gorllyfnu, sidanu, gwenieitho; rhwyddhau; esmwythäu, esmwytho, llonyddu.
To smooth the forehead — digrychu *neu* ddadgrychu y talcen; llyfnhau y talcen.
To smooth the way — llyfnhau, parotöi, hyrwyddo, cyweirio, gwastatäu, palmantu, *neu* arloesi y ffordd.
Smooth-chinned, *a.* llyfn ei en; difarf.
Smooth-elm, *s.* llwyfen lefn, llwyfen lyfnddail, llwyfen â dail llyfnion.
Smoothen, *v. a.* llyfnhau, llathru, caboli.
Smoother, *s.* llyfnhäwr, llyfnwr, llyfniedydd, llyfnhëydd; gwastatäwr; cabolwr, cabolydd.
Smooth-faced, *a.* wyneblyfn, gweplyfn; llyfn ei wyneb.
Smoothing-iron, *s.* haiarn llyfnu, haiarn caboli, cabolfael.
Smoothly, *ad.* yn llyfn, &c.; yn esmwyth; gân bwyll.
Smoothness, *s.* llyfnder, llyfnedd, llyfndra; gwastadrwydd; caboledd; mwynder, tiriondeb, &c.; llarwch.
Smoothness of behaviour — mwynder, mwyneidd-dra, tiriondeb, hynawsedd, *neu* lyfnder moes.
Smooth-tongued, *a.* tafodlyfn; llyfn ei dafod, teg ei dafod; â thafod teg, llyfn, neu sidan iddo.
Smother, *v.* (cyttras, hwyrach, i'r Gw. *smid*, a'r S. *methgian*) mygu, mogi; tagu, ystagu; llethu; cywarsengu, gwasgu; cuddio, celu, argelu; dystewi.
Smother, *s.* tarth tawchlyd, tawch, mygdarth, mwg, yamwcan, ysmwcaoh, ysmwg; †llethiad.
Smotheriness, *s.* taglydrwydd, moglydrwydd.
Smothering, *s.* mygiad, mogiad, tagiad.
Smothery, *a.* myglyd, moglyd, taglyd.
Smouch,† *v. a.* cyfarch, anerch.
Smoulder, *v. n.* (S. *smoran*) llosgi yn fud, mudlosgi, saglosgi, taglosgi.
Smouldering, } *a.* â fo *neu* y sydd yn llosgi yn
Smouldry, } fud; mudlosg, saglosg, mudlosgol, saglosgol.
Smouldering fire—tân mud.
Smudge, *v. a.* (o *smut*) pardduo; llychwino; duo â mwg.
Smug,† *a.* (D. *smuk;* Al. *smuck*) dillyn, tlws, pert, pinc, hoew, twtnais, twt, gwych, perc, percus, taclus, cymhen.
Smug,† *v. a.* pincio, twtneisio, tlysu, addurno; gwisgo yn binc, &c.
To smug one's self†—ymbincio, &c.
Smuggle, *v. a.* (Sw. *smyga;* Is. *smokkva*) rhedeg pethau annholledig, &c.; nwyddredeg, nwyddredu; troeglwyddo rhednwyddau; masnachu mewn rhednwyddau; pryna a gwerthu nwyddau yn annholledig.
Smuggled goods—rhednwyddau, nwyddau rhedeg, nwyddau annholledig.
Smuggler, *s.* rhednwyddwr, nwyddredwr, nwyddredydd; nwyddredlong, llong rhednwyddau.
Smuggling, *s.* nwyddrediaeth, nwyddredyddiaeth, nwyddredwriaeth, rhednwyddwriaeth; nwyddredeg.
Smugness,† *s.* dillynder, tlysni, pertrwydd, pincrwydd.
Smuly,† *a.* mwyn wylaidd.
Smut, *s.* (D. *smuds;* S. *smitta*) pardd, huddygl; düwch, duedd; llosg; rhwd; gwenith penddu; serthedd, serthiaith, bryntiaith, croesanaeth.
Smut, *v.* pardduo; diwyno, llychwino, duo; llosgi; casglu parddu; troi yn barddu.
Smutch, *v. a.* (o *smoks*) duo â mwg, pardd, huddugl, *neu* lo. [edig.
Smutched, *a.* pardduog, huddyglyd, llychwin-
Smuttiness, *s.* huddyglydrwydd, parddu-rwydd, pardduedd; llosgedd; serthedd, serthyd; serthiaith, bryntiaith.
Smutty, *a.* pardduog, huddyglyd, parddmaidd, parddulyd; du; llychwin; llosgedig; â llosg *neu* ddarball arno; serth, serthus, budr, aflan, brwnt, anweddus.
A smutty ear of corn—twysen losg; twysen â llosg, rhwd, *neu* ddarball arni.
Smutty language—serthiaith, bryntiaith; iaith serthus, &c.
Smyrnium, *s.* (Gr. *smurna*) dulys.
Snack, *s.* (o *snatch*, ond odid) rhan, cyfran, rhandwy; byrbryd ysgafn brysiog.
To go snacks with one—bod yn gyfranog gydag un; bod yn hanner un; myned yn rhanog âg un; myned yn gyfranog âg un.
To put in for a snack—sefyll am ran; ymddelw *neu* ymhoni o ran.

Snacket, } *s.* cloigyn ffenestr, cloig ffenestr;
Snecket, } clicied ffenestr.
Snaffle, *s.* (Is. *sneb, snavel;* Al., D., a Sw. *snabel*) genfa, gwenfa, ffroenfa.
Snaffle, *v. a.* ffrwyno.
A snaffled bridle—ffrwyn enfaog; ffrwyn â genfa iddi.
Snag, *s.* (cyttras i *knag*) cwgn; cangen gygnog, cainc gygnog, cygnen; colfen, brigyn; bonyn caine, cangen doc; dant, dant ysgythrog; boncyff pren dros ei ben mewn afon (yn America).
Snag, *v. a.* rhedeg yn erbyn boncyff pren suddedig (yn afonydd America).
Snagged, } *a.* cygnog, llawn cygnau; llawn
Snaggy, } ceincian cygnog; llawn o fyr gangau cygnog; osglog.
Snail, *s.* (S. *snægel*) malwen, malwoden, melwloges, malw, melyen, malaen: *pl.* malwod.
The track of a snail—llys malwen, llŷys malwen, llws malwoden, ol malwoden.
Snail-clover, } *s.* maill y falwen, meillion y
Snail-trefoil, } falwen.
Snail-flower, *s.* blodau y falwen.
Snail-like, *a.* fel malwen, fel malwoden, fel y falwen.
Snail-like, *ad.* fel malwen, &c.
Snake, *s.* (S. *snaca;* Al. *schnake*) neidr, nadr; sarff: *pl.* nadroedd, nadredd.
Water-snake — neidr y dwr, dyfr-neidr, llyfrothen.
Rattle-snake—neidr gynffondrwst.
The common snake—neidr fraith, neidr y tomenydd, neidr y defaid.
A young snake—cyw neidr, neidr ieuanc.
Snake, *v. a.* nydd-droi llinyn o amgylch rhaff.
Snake-root, *s.* gwraidd y neidr, esgorllys America.
Snake's-head, *s.* pen neidr; bàr âg un pen iddo yn rhydd.
Snake's Head, *s.* britheg=planigyn.
Snakestone, *s.* glain neidr, glain nadroedd, maen glain, maen magl.
Snakeweed, *s.* llysiau y neidr, neidrllys.
Snakewood, *s.* gwiberwydd.
Snakish, } *a.* neidraidd, nadraidd; tebyg i
Snakeish, } neidr.
Snaky, *a.* neidraidd, nadraidd; sarffaidd; nadreddog; dolenog; cyfrwys, ystrywgar, ystrywus, twyllodrus, llechwrus.
Snap, *v.* (Is. *snappen*) clecian, crinellu, gwringellu, gwringain; tori yn fyr; tori ar unwaith; tori yn frau; byr-dori; clec dori; tori; grillian *neu* glecian fel peth yn byrdori; cipgnoi, cnoi, brathu; geirfrathu, senu; cecru.
To snap the fingers—clecian, crinellu, *neu* wringellu y bysedd.
To snap asunder, } tori yn ddau; neidio
To snap in two, } yn ddau; tasgu yn ddau.
To snap at—rhoi cais ar gnoi; ceisio cnoi, cynnyg cnoi.
To snap one—senu, cnoi, cipgnoi, brathu, *neu* bigo un; rhoi sen, cno, cipgno, brath, *neu* lymair i un.
To snap up—dàl ar gip; cip-ddala; dàl.
To snap one up, } senu, cnoi, cip-
To snap one up short, } gnoi, dwrdio, ysdwrdio, *neu* ddondio un.
Snap, *s.* clec, crinell, gwring, byrdor, byr-doriad, clec-dor, clec-doriad, grill; clec byr-doriad, grill byr-doriad; gwringelliad, crinelliad, cleciad; tamaid, tameidyn, tamaid cip, cipdamaid, tam, cipgno; clicied, clip; dyn gwancus, gwencyn; caff, cip.
He leaves not a snap in the dish—ni edy damaid rhag ei regu.
He gave her a snap—hi a gas ganddo gipgno; hi a gafodd ganddo sen.
Snap of the fingers, } crinelliad, cleciad,
Snap with the fingers, } clec, *neu* wringelliad y bysedd.
Snapdragon, *s.* (*snap* a *dragon*) trwyn y llo, trwyn llo.
Ivy-leaved snapdragon—trwyn y llo eiddewddail.
Great snapdragon—trwyn y llo mwyaf, safn y llew.
Small snapdragon, } trwyn y llo bychan,
Lesser snapdragon, } trwyn y llo lleiaf.
Snaphance, *s.* math o ddryll, clip-wn.
Snapper, *s.* cleciwr; cipgnöwr, brathwr, cecryn, un cipgar.
Snappish, *a.* brathlyd; hygno, hyfrath; parod *neu* chwannog i gnoi, i gipgnoi, *neu* i frathu; danneddog; â fo â'i ddant *neu* â'i gip ar un; cipgar; pigog, pigoglym; llymeiriog; sor, sorllyd, sarig; cecrus, croes; edliwgar, sengar; corgiaidd, costog, costogaidd.
Snappishness, *s.* brathlydrwydd; cipgarweh; sorllydrwydd; pigogrwydd; sengarweh; [cecri.
Snapsack, *s.*=*Knapsack.*
Snare,† *v. n.*=*Snarl.*
Snare, *s.* (D. *snare, snore*) magl, croglath, telm, yslepan, annel, carfagl, tagfagl, hoenyn, hwynyn, byddagl, byddag, bachell, bagell; rhwyd; rhagodfa; bradbwll.
To go into the snare—ymroddi i'r fagl; myned i'r fagl; dwyn ei hun i'r fagl.
Snare, *v. a.* maglu, rhwydo, byddaglu, byddagu, bachellu, bagellu, carfaglu, telmu.
Snarer, *s.* maglwr, rhwydwr, bachellwr.
Snarl, *v. n.* (Al. *schnarren*) chwyrnu, dysgyrnu, ysgyrnygu, swrnach; gremial, grymial, rhemial, grwytho, grwgnach.
To snarl at—chwyrnu ar, dysgyrnu ar; grwgnach yn erbyn.
Snarl,† *v. a.* dyrysu; cylymu; methlu.
Snarl,† *s.* dyryswch, dyrysni, cinwgl.
Snarling, *s.* chwyrnad, &c.; swrnach, ysgyrnwg, swri; grem; dull o weithio llestri bychain oddi mewn.
Snarling, *p.* yn chwyrnu, &c.; chwyrnllyd, chwyrnog.
A snarling cur—corgi chwyrnllyd.
A snarling fellow—dyn gwrthgas, anynad, anniddig, *neu* anhyfodd; monyn, sarigyn, swr, *neu* sorllyd.
Snary, *a.* (o *snare*) maglog, maglawl, rhwydol; bachellgar, dichellgar, dichellus, cyfrwys.
Snast,† *s.* (Al. *schnautze*) tocion pen canwyll.
Snatch, *v.* (Is. *snakken*) cipio, ysgipio, cipgeisio, crapio, caffio, ysgaffio, haffio, dargipio, dygibo; ysglyfio, ysgylfu, ysgyflu, rheibio; ysgylffo; ciprysu, ymgiprys, ymgipio.
To snatch at—ymgipio *neu* ymgiprys am beth; ceisio crap, craff, *neu* gip ar beth.
To snatch away—cipio ymaith, ysgipio ymaith; cipio, ysgipio, &c.
Snatch, *s.* cip, crap, ysgip, caff; ysgwfl, ysgwlff, cwlff, tamaid cip, tamaid, tameidyn; siâs, chwyl, chwiw; dydach.

A snatch and away—tamaid ac ymaith; tamaid ar gip.
By fits and snatches—ar bangau a rhuthrau; ar chwiwiau a rhuthrau.

Snatch-block, *s.* cip gyff.

Snatcher, *s.* cipiwr, cipydd, cipiedydd, cipiad, ysgipiwr, crapiwr, haffiwr, caffiwr, cipryswr, ciprysydd.

Snatchingly, *ad.* dàn gipio, gàn gipio, &c.; ar gip.

Snath,† *s.* (S. *snæd*) coes pladyr, troed pladyr.

Snathe,† *v. a.* (S. *snidan*) tocio, ysgythru.

Snattock,† *s.* (o *snathe*) ysglodyn; tafell.

Snead,† *s.* (S. *snæd*) coes *neu* droed pladyr; rhwymyn, llinyn.

Sneak, *v. n.* (S. *snican*) ymlusgo yn lladradaidd, yn llechwrus, *neu* yn guddiadan; myned *neu* ddyfod dàn grymu *neu* ostwng ei wàr; myned *neu* ddyfod dàn grogi ei ben; godechu, dydach, dydechu, llechian, cudd-ymlusgo; myned yn ei gwrwm; truthio.
To sneak away—tynu, ymlithro, *neu* fyned ymaith yn lladradaidd, yn llechwraidd, *neu* yn guddiadan.

Sneak,† *v. a.* cuddio, arguddio.

Sneak, Sneaksby, } *s.* bawddyn, bawai; dydechwr, godechwr, cynglwr, llechiannwr, llechgi, techgi, celgi; dyn llechwrus.

Sneaker, *s.* dïodlestr bychan.

Sneaking, *a.* llechwrus, llechwraidd, llechgïaidd, cilaidd, llechiannus; bawaidd; crinwasaidd, cybyddlyd, crintach; gorwaelt.
A sneaking fellow=*Sneak*, *Sneaksby*.
Sneaking fire—tân tlawd.

Sneakingly, *ad.* fel bawddyn, fel bawai, fel anwr, fel dydechwr; dàn grymu *neu* ostwng ei wàr; dàn grogi ei ben; yn llechwrus, &c.

Sneakingness, *s.* llechwrusrwydd; baweiddrwydd, &c.

Sneak-up,† *s.* adyn llechwrus anwraidd.

Sneap, Sneb, } † *v. a.* (D. *smibble;* Al. *schnippe*) ceryddu, dwrdio; attal, rhwystro; brathu; trychu.

Sned, Snead, Sneed, } †*s.* (S. *snæd*) coes pladyr, troed pladyr.

Sneer, *v.* (o wraidd y Ll. *naris*) ffroenwawdio, gwatwarwenu, greffio, gwawdwenu; chwerthin yn watwarllyd am ben peth; chwerthin gwatwar; gwenu yn ddïystyrllyd *neu* wawdlyd.

Sneer, *s.* ffroenwawd, gwatwarwen, gwên watwarllyd, gwên ddïystyrllyd, chwerthin gwatwarllyd, chwerthin dïystyrllyd, golwg watwarllyd, golwg ddïystyrllyd, greff, gwatwar-drem, trem watwarllyd; gwawd, dirmyg.

Sneerer, *s.* ffroenwawdiwr, gwatwarwenwr, chwerthinwr gwatwarllyd, chwerthinydd gwatwarllyd, chwerthinwr dïystyrllyd, gwawdwenwr, greffiwr.

Sneerful,† *a.* gwatwargar, ffroenwawdus.

Sneering, *p.* ffroenwawdus, gwawdwenus, greffiol, gwatwarllyd, dïystyrllyd, dirmygus.

Sneeze, *v. n.* (S. *niesan;* Al. *niesen*) trewi, entrewi, tisio, tisian, ystrewi, dystrewi, taro entrew.

Sneeze, *s.* trew, entrew, tis, ystrew, dystrew.

Sneezewort, *s.* dystrewlys, ystrewlys, tafod yr ŵydd.

Sneezing, *s.* trewiad, entrewiad, ystrewiad, dystrewiad, tisiad, tisian.

Snet, *s.* brasder hydd, gwer danas.

Snicker, Snigger, } *v. n.* chwerthin dàn ei gadach; chwerthin dàn law; chwerthin dàn ei ddannedd; gochwerthin.

Sniff, *v. n.* (o *snuff*) ffroeni, ymffroeni, ffroenwyntio.

Sniff,† *v. a.* tynu ei anadl i fyny drwy ei ffroenau; ffroenio, trwynffychain.

Sniff,† *s.* ffroeniad.

Sniff,† *v. n.* ffroeni, trwynffychain.

Snig, *s.* (S. *snaca*) llyswen.

Sniggle, *v.* (o *snig*) llyswena, dàl llyswod; maglu, rhwydo, dàl.

Snip, *v. a.* (Is. *snippen*) cinynio, ciniachu, trychu, trychynu, trychioni; gwneuthur trychyn *neu* drychion; tori *neu* drychu yn ginynion; tocio; tori ar unwaith *neu* ar un ergyd â gwellaif; gwelleifio; tori.
To snip off—tori *neu* drychu ymaith.

Snip, *s.* cinyn, ciniechyn, trychyn, trwch, tocyn, twc, dernyn, llerpyn; toriad, trychiad; gwnïedydd (mewn digrifiaith); rhan, cyfran: *pl.* trychion, tocion, twcion, llarpiau.
To cut into snips—cinynio, ciniachu, trychu, &c.

Snipe, *s.* (Is. *snip;* Al. *schnepfe*) gïach, ymid, ysniten, mynïar; penbwl, hurtyn.

Sniper, Snip, } *s.* cinyniwr, cinyniedydd, cinichydd, gwelleifiwr; gwnïedydd, dilledydd.
Snippers—gwellaif.

Snippet,† *s.* (o *snip*) rhan, cyfran.

Snite, *v. a.* (S. *snytan*) chwythu y trwyn.

Snivel, *s.* (S. *snofel, snyfling*) llysnafedd, llysnafedd y trwyn, llif y trwyn, llysnafedd y ffroenau, llif y ffroenau, chwyth trwyn, trwynllif, ffroenllif, llyfi.

Snivel, *v. n.* trwynllifo, ffroenllifo, llysnafu, llyfïo, llyfïeiddio; llefain â'i drwyn yn llifo; bod â'i drwyn yn llifo (gàn lysnafedd); Lefain dàn lyncu ei lysnafedd; meflu.

Sniveller, *s.* un trwynllifog, un ffroenllifog, un llysnafeddog, llysnafwr, llysnafeddwr, llyfïyn; un yn llefain â'i drwyn yn llifo, &c.

Snivelling, *s.* trwynllifad, ffroenllifad, llysnafiad, &c.

Snivelly, Snivelling, } *a.* llysnafeddog, trwynllifog, ffroenllifog, llyfïog; llysnafaidd, llyfïaidd; llawn llysnafedd; crestog, crafenog; llefog, crewtiol; tosturus.

Snob, *s.* cryddyn, crydd (mewn digrifiaith); trefwr (yn iaith dremygol rhai prifysgolwyr); ymhonwr gwerinaidd, lleban yr ymfrost, coegleban. [bostfawr.

Snobbish, *a.* gwerinaidd a bostfawr; coegfalch;

Snod, *s.* (Gw. *snaith, snadhim;* C. *ysnoden* penre, ysnoden, ffunen, penrwym.

Snook,† *v. n.* (S. *snoka*) cynllwyn.

Snooze, *s.* cyntun, amrantun, dargwsg, hunell.

Snore, *v. n.* (S. *snora*) chwyrnu, chwyrnoli, chwyrnolad, chwyrnolawd; rhyncio.

Snore, *s.* chwyrnad, chwyrnolad; rhwnc.

Snorer, *s.* chwyrnwr, chwyrnydd, chwyrniedydd, chwyrnolydd, chwyrnolwr.

Snort, *v.* (S. *snora*) ffroeni, ffroenio, chwythu yn y ffroenau, trwynffychain, chwyrnolad, chwyrnoli; rhyncio; ffroenochi.

Snorter, *s.* ffroeniwr, ffroenydd, ffroeniedydd, chwyrnolwr, chwyrnolydd.

Snorting, *s.* ffroeniad, chwyrnolawd, chwyrnolad, trwynffychain; chwyrniad.
A snorting horse—march hyffroen; march ffroenfoll.

Snot, *s.* (Is. a D.; S. *snote*)=*Snivel, s.*
Snot, *v. a.* chwythu y trwyn.
Snot'er, *v. n.* trwynllifo, ffroenllifo, llysnafu, llyfio; igian.
Snotter, *s.* math o raff hwyl.
Snotty, *a.* llysnafeddog, trwynllifog, ffroenllifog, trwyn-fudr, llyfiog; crestog; brwnt.
Snout, *s.* (Is. *snuit;* C. *ysnid;* Al. *schnautze*) trwyn, swch, trwynswch, duryn, turs, tursyn, ysniten, ysnid.
An elephant snout — rhynswch, duryn cawrfil.
Weasel's snout—eurddanadl=llysieuyn.
Snout, *v. a.* rhoi trwyn *neu* swch i; trwyno, tursio.
Snouted, *a.* trwynog; â thrwyn *neu* swch iddo; tursog, durynog.
Snouty, *a.* durynaidd, trwynaidd, tursaidd.
Snow, *s.* (S. *snaw;* Al. *schnee*) eira, eiry, ôd, nyf.
Driven snow—manod, briwod, eira mân, eira lluwch.
Snow, *v.* bwrw eira, bwrw eiry, odi, nyfio.
Snow-ball, *s.* caseg eira, pel eira, pelen eira.
Snow-ball tree — gwifwrnwydd, corswig, corswigen.
Snow-bird, Snow-bunting, Snow-fleck, } *s.* aderyn yr eira, bras yr eira, aderyn bras yr eira: *pl.* adar yr eira.
Snow-broth, *s.* cawl eira, dwfr ac eira.
Snow-drift, *s.* lluwch eira, lluch eira, haif eira.
Snow-drop, *s.* eiriawl, cloch maban, cloch baban.
Snow-flake, *s.* casnodyn eira, clwyden eira, clwyden eiry, fflochen eira.
Snow-flake, Summer snow-flake, } eiryaid, eiryaidd.
Snowless, *a.* dïeira.
Snowlike, *a.* eiryaidd.
Snow-line, *s.* llinell yr eira, llin yr eiry.
Snow-shoe, *s.* esgid eira, llopan eira.
Snow slip, *s.* llithr eira, rhuthr eira, nyflithr.
Snow storm, *s.* tymhestl eira.
Snow-water, *s.* dwfr eira, dwr eiry.
Snow-white, *a.* cyn wyned a'r eira; mòr wŷn a'r eira; odwyn.
Snowy, *a.* eiryaidd, eiryog, eiryol, eirllyd, odlyd; cyn wyned a'r eira; purwyn, gwŷn, pur.
Snub,† *s.* (Is. *sneb*) cwgn, cymmal, ceingen.
Snub, *v. a.* tocio, trychu; rhwystro, attal, ystwyo, ffrwyno, ceryddu, dwrdio, dondio, senu, cystwyo; ystwyo gyda cherydd gwawdlyn; cystwyo yn wawdlym; sychu trwyn un.
Snub,† *v. n.* (Al. *schnauben*) igian gyda dirdyniadau; igio yn ddirdynol.
Snub-nose, *s.* trwyn pwt, trwyn pica.
Snub-nosed, *a.* trwynbwt, trwynbica.
Snudge,† *v. n.* (D. *sniger*) ymgynhesu; ymguddio.
To snudge along †—brysio yn mlaen dàn grogi ei ben.
Snuff, *s.* (Is. *snuf;* Al. *schnuppe*) trewlwch, ystrewlwch, entrewlwch, llwch tisio, llwch trwyn; golosged, golosg, tocion, *neu* ben canwyll; gweddill canwyll; trwynsoriant, trwynsor, digder.
To take a thing in snuff, To take snuff at a thing, } trwynsori wrth beth; ffroeni wrth *neu* ar beth; sori, ymddigio, *neu* ymddoddloni wrth beth.
Snuff, *v.* ffroeni, ffroenio; tynu ei anadl trwy ei drwyn *neu* ei ffroenau; chwythu yn ei ffroenau; arogli, gwyntio, arwyntio; ffroenyfed; trwynsori, sori, ymddigio; tocio *neu* dori pen canwyll; cymmeryd trewlwch, trewlychio; trwynffychain, chwyrnoli.
To snuff a candle—tori pen canwyll; tocio pen canwyll; tocio canwyll; pendori canwyll.
Snuff the candle—tocia y ganwyll; tor ben y ganwyll.
To snuff at—ffroeni ar, ffroeni wrth; tremygu, dirmygu; digio wrth.
To snuff up—tynu i fyny drwy ei drwyn; tynu i fyny drwy ei ffroenau; ffroenyfed.
That snuffeth up the wind at her pleasure—wrth ddymuiad ei chalon yn yfed gwynt (*Ier.* ii. 24).
Snuff-dishes—cafnau llusern.
Snuff-box, *s.* blwch trewlwch.
Snuffer, *s.* un à ffroeno, &c.; ffroenwr, ffroenydd; torwr *neu* dociwr pen canwyll.
Snuffers, *s. pl.* gleiniadyr, glaniadyr, salltring, toriadyr pen canwyll, toriadyr.
A pair of snuffers=*Snuffers.*
Snuffers-pan—cafn y gefeiliau.
Snuffing, *s.* ffroeniad, &c.
Snuffle, *v. n.* (Is. *snuffelen*) trwynffychain; dywedyd, llefaru, *neu* siarad drwy y trwyn; anadl drwy fawr boen drwy y trwyn; anadlu yn drwyn-gaiad.
Snuffler, *s.* dyn trwyn-gauad, un trwyn-gauad; à ddywedo drwy ei drwyn; trwynffychiwr.
Snuffles, *s. pl.* trwyndag, trwynludd.
Snuffling, *s.* llefariad *neu* ddywediad drwy y trwyn; anadliad trwyn-gauad; trwynffychiad, trwynffychain.
A snuffling cold—clefyd yr annwyd trwyngauad; gormwyth.
Snuff-taker, *s.* cymmerwr trewlwch, arferwr trewlwch.
Snuffy, *a.* trewlychog, llawn trewlwch; â threwlwch arno.
Snug, *v. n.* (D. *sniger;* S. *snican*) ymgynhesu yn nghyd; ymwasgu â'u gilydd; ymwasgu, cydymwasgu; glynu, ymlynu.
Snug, *a.* (Sw. *snygg*) cryno, cynnwys; clyd, cynhes, gwresog; cyfannedd; dirgel, cuddiedig; cyfleus; twt, clws, twtnais, dèl; agos.
To lie snug in a bed—ymguddio *neu* ymgynhesu dàn y dillad.
Snuggery, *s.* (o *snug*) annedd gled, annedd gynhes; clydach.
Snuggle, *v. n.* ymgynhesu *neu* ymwasgu yn nghyd; cydymwasgu.
Snugly, *ad.* yn gryno, &c.
Snugness, *s.* crynoder; clydwch, cynhesrwydd; cyfleusrwydd; agosrwydd.
Snying, *s.* planc yn sefyll ar ei ymyl.
So, *ad.* (S. a Goth. *swa;* Al. *so*) felly, efelly, fel hyn, fel hyny, fellyn; yr un modd, yn yr un modd, yn gyffelyb; yn y cyffelyb fodd; mòr, cyn; fel, fàl, màl; tra; cyd ag.
So that, So, } tra, trwy, megys, màl, fàl, fel; fel y, màl y; fel mai, fel taw; felly; os; yn unig os; hyd tra, hyd pan; hyd oni, hyd onid; cyd ag; yn gymmaint ag; am y; fel ag; fel ag i.
So then, So, } felly gàn hyny; felly; am hyny; o herwydd hyny; o herwydd pa ham; o ba achos.
So that if—fel os; am hyny os.

If so be that—os, od, o, or.
So great—cymmaint; o'r maint hyny; mòr fawr.
So great salvation—iachawdwriaeth gymmaint.
So much—cymmaint.
By so much—po; o hyny; o gymmaint a hyny.
So far—cyn belled, càn belled, cybelled, cymhelled, mòr bell; hyd yno, hyd hyny; hyd at hyny; hyd yn hyn; cyn belled a hyny; cyn belled a hyna; cyd a hyny; cyd a hyna.
So little—cyn lleied; càn lleied; mòr fychan, mòr ychydig.
So long—cyhyd, cyd, mòr hir, cyn hired, càn hired, hired.
So many—cynnifer; cymmaint (o nifer *neu* rifedi).
So often—cyn fynyched a hyny; càn fynyched a hyny; mòr fynych a hyny; cynnifer gwaith a hyny.
Why so?—pam hyny? pa ham hyny? pa ham felly? pam felly?
So and so—hyn a hyn; hwn a hwn.
So and so said so and so—hwn a hwn a ddywedodd hyn a hyn.
So so—felly felly; rhwng y ddau; yn ganolig.
Very so so—yn ganolig iawn; yn ddistadl iawn.
Be it so, } bid felly, boed felly, bydded
So be it, } felly, felly bo, felly y bo, felly y byddo; poed felly; boed gwir, poed gwir.
Grant it be so—bid felly, boed felly, bydded felly, poed felly; gadwch, gadëwch, bwriwch, *neu* bernwch ei fod felly; gadwch i hyny fod; gadwch iddi fod felly; caniatäer ei bod fel hyny.
Even so—ïe; yn wir; felly.
Is it so?—aie? ai ïe? ai felly y mae? ai felly?
No body says so but...—ni ddywed neb hyny namyn...
Must it be so indeed?—ai rhaid felly yn wir? ai rhaid iddo felly yn wir? ai rhaid iddo hyny yn wir? a raid iddi fod felly yn wir?
If it must be so now—os rhaid yn awr felly.
God forbid that I should do so—na ato Duw i mi wneuthur hyn; na ato Duw i mi wneuthur felly.
Sayest thou so?—ai felly y dywedi? ai dywedi?
So when this was done—felly pan wnaed hyn.
So praise be not thy aim—tra nad mawl a fo dy amcan *neu* fwriad; trwy nad mawl a fo dy amcan *neu* fwriad.
So the work be done, it matters not what means be used—tra gwneler y gwaith, ni waeth nemawr pa arfau à gymmerer; am y gwneler y gwaith, nid gwaeth nemawr pa arfau à gymmerer.
I am not so void of humanity—nid wyf mor wag o hynawsedd; nid wyf cyn waced o hynawsedd; nid wyf mor anhynaws; nid wyf cyn anhynawsed.
They are so hindered by their secular pursuits—hwy a rwystrir felly gan eu gwaith yn ymgyrhaedd ar ol y byd.

So, *v.* saf (di) yn llonydd.
Soak, *v.* (S. *socian*) mwydo; rhoi *neu* ddodi yn ngwlych; rhoi *neu* ddodi yn mwyd; sicio mewn dwfr; sicio, swgio, tochi; bod yn wlych; bod yn mwyd; yfed, llyncu; lleithio; gwlyddeiddio; nawsio; meddwi.
To soak through—rhedeg, nawsio, treiddio, *neu* ymdaenu drwy beth.
To soak in, } yfed i fyny; yfed; llyncu;
To soak up, } lleithio; gwlyddeiddio; meddwi.
Soaker, *s.* mwydwr, mwydydd, mwydiedydd; yfwr mawr, yfedydd mawr, diotwr.
Soaking, *a.* mwydol, swgol.
Soaking, *s.* mwydiad, gwlychiad; mwyd; gwlychfa.
Soaky, } *a.* mwydedig; swga, swgiedig;
Socky, } gwlychedig; à roed yn wlych.
Soal, *s.*=*Sole* (of a shoe).
Soap, } *s.* (S. *sape;* Ll. *sapo;* Gr. σαπ(ω)
Sope, } sebon.
To daub with soap, } seboni.
To lay on soap, }
To rub *or* wash over with soap—seboni.
Toilet soap—sebon ymolchi.
Soap-house, *s.* sebondy, gweithfa sebon.
Soap, *v. a.* seboni.
Soapberry-tree, *s.* sebonwydden.
Soap-boiler, *s.* sebonydd, sebonwr; gwneuthurwr sebon, gweithydd sebon.
Soapstone, *s.* sebonfaen, maen sebon.
Soap-suds, *s. pl.* trwyth sebon, sebon-drwyth, trochion sebon, sicion sebon, trochion.
Soapwort, *s.* sebonllys.
Common soapwort—sebonllys meddygol, sebonllys cyffredin.
Soapy, *a.* sebonaidd, sebonllyd; sebonog; tebyg i sebon; fel sebon.
Soar, *v. n.* (Ff. *essorer;* It. *sorare*) hedeg *neu* esgyn i'r uchelder; hedeg *neu* esgyn i fyny; hedeg ar i fyny; hedeg tuag i fyny; hedeg yn uchel, yn yr uchelder, yn yr awyr, neu yn yr wybr; hedeg yn entrych awyr; uchedu, uchedeg, uchelhedeg; hedeg â'i neu â'r adenydd ar daen; ymgodi, ymddyrchafu; darddwyrain; gwalchu; rhamu.
Soar, *s.* uched, uchelhed, uchedfa, uchelhedfa; uchediad, uchelhediad; darddwyre; gwalchiad; rhamiad; esgyn, esgynfa.
Soaring, *s.* uchediad, uchelhediad, &c.
Sob, *v. n.* igian ac wylo; igwylo; igian, igio; crych-ucheneidio. [uchenaid.
Sob, *s.* ig, igian; crych-uchenaid; ebwch
Sob,† *v. a.* mwydo, gwlychu.
Sobbing, *s.* igiad; ucheneidiad; galariad, galar.
Sober, *a.* (Ll. *sobrius;* Ff. *sobre*) sobr, tymherus, ardymmerus, cymmedrol, syber, syberw, diryseud; anfeddw, difeddw, difeddwaint, difrwysg, anmrwysg; diwin; anwyniog, dìwyn; pwyllog yn ei bwyll; llywodraethus; sad; difrif, difrifol, prudd.
In sober sadness—o ddifrif, mewn difrif, o brudd, o brysur, yn ddïofregedd, yn ddigellwair, yn ddichwareu.
To grow sober, } dadfeddwi, ymddadfeddwi,
To become sober, } ymsobreiddio, sobri, ymsobri; difrifo, ymddifrifo; pwyllo; dyfod *neu* dderchwelyd i'w iawn bwyll.
To make sober—dadfeddwi, sobreiddio, sobri; peri yn sobr; gwneuthur yn bwyllog, &c.

To sleep one's self sober—cysgu nes dadfeddwi; cysgu nes sobri; cysgu ymaith ei feddwdod.

He slept himself sober—efe a gysgodd nes dadfeddwi o hono; efe a gysgodd hyd oni ddadfeddwodd.

A person of sober conversation—dyn da ei foes *neu* ei ymddygiad; dyn o ymddygiad sobr *neu* bwyllog.

To think soberly—synied i sobrwydd (*Rhuf.* xii. 3).

Sober, *v. a.* sobri, sobreiddio; peri yn sobr, &c.; dadfeddwi, difeddwi.

Soberize, *v.* sobri, sobreiddio; ymsobri, ymsobreiddio; dyfod yn sobr, &c.; gwneuthur yn sobr, &c.

Sober-minded, *a.* sobr, pwyllog, pwyllig, difrifol; tymmerus.

Sober-mindedness, *s.* sobrwydd, sobreiddrwydd, pwyllogrwydd; sobrwydd meddwl.

Soberness, } *s.* (Ll. *sobrietas*) sobrwydd, sobr-
Sobriety, } eiddrwydd, syberi; anmrwysgedd, difrwysgedd, annïodgarwch; ardymmer, cymmedrolder, cymmedroldeb; ymarbed, ymattal, ymgynnal; pwyll, dysbwyll, hybwylledd; difrifwch, difrifoldeb; tawelwch.

What soberness conceals, drunkenness reveals—allwedd calon cwrw da; allwedd y galon cwrw da; yn y gwin y ceir y gwir.

Soboliferous, *a.* (Ll. *soboles* a *fero*) à gynnyrcho *neu* à ddygo flaendardd.

Sobriquet, *s.* (Ff.) llysenw, ffugenw.

Soc, } *s.* (S. *soc*; Ll. *sequor*) hawl i gynnal
Soke, } llys mewn maenor; erlyniaeth; ynganeidiaeth; braint deiliaid; hawl i doll rwym (gàn felinyddion).

Socage, } *s.* (S. *soc*) daliad tir wrth swch a
Soccage, } chwlltr.

Land under socage tenure—tir swch a chwlltr.

Socager, } *s.* deiliad tir wrth swch a chwlltr;
Soccager, } deiliad tir drwy arddwriaeth *neu*
Socman, } amaethwriaeth.

So-called, *a.* à elwir felly; fel ei gelwir.

Sociability, } *s.* cyfeillgarwch, cymdeithgar-
Sociableness, } wch, cydymeithgarwch, cymdeithasgarwydd, cymdeithasgarwch, hygyddedd, hygydrwydd; careugarwch; teuluedd.

Sociable, *a.* (Ff.; Ll. *sociabilis*) cyfeillgar, cymdeithgar, cydymeithgar, cymdeithasgar, cymdeithasol, cyweithasol; hygyd; hawdd ei gyssylltu mewn cyfeillach *neu* gymdeithas; hawdd ymgyfeillachu *neu* ymgyfeillio âg ef; cariadus, careugar, caredig.

Not sociable—anhygyd.

Sociable, *s.* cerbyd hygyd; cerbyd agored â'r seddau gyferbyn â'u gilydd.

Social, *a.* (Ll. *socialis*) cymdeithasol, cyfeillachol, cyfeilliol, cyweithasol, cymdeithiol; perthynol i gymdeithas *neu* gyfeillach; cyfeillgar, cymdeithgar, cymdeithasgar, cydymeithgar, cyfeillaidd, cymdeithaidd, cyfarwedd, cymrawd, cymrodaidd, cymrodol; addwyn.

Social state—gwladoldeb, gwledigaeth.

Social ties—rhwymau cymdeithasol, brodyrdde.

Social intercourse—ymgyfeillach, brodre.

Social place of meeting—brodorfa, brodordyn.

Socialism, *s.* cymrodoliaeth, cymrodyddiaeth, cyfarweddiaeth; cydfeddiannaeth; pob peth yn gyffredin.

Socialist, *s.* cymrodoliad, cymrodolwr, cymrodydd: *pl.* cymrodoliaid, cymrodolion, cyfeillachwyr, hygydiaid; gwŷr pob peth yn gyffredin; Oweniaid.

Socialize, *v. a.* gwneuthur yn gymdeithasol, &c.; cymdeithasoli; trefnu a thrafod yn ol cymrodoliaeth.

Socialness, } *s.* cymdeithasoldeb, cyfeillachol-
Sociality, } deb; cyfeillgarwch.

Sociate, † *v. n.* = *Associate.*

Society, *s.* (Ll. *societas*) cymdeithas, cyfeillach; cyfundod; brawdoliaeth, brodoriaeth.

Royal Society—y Gymdeithas Freninol.

Royal Society of Literature—Cymdeithas Freninol Llenoriaeth.

Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts—y Gymdeithas er Lledaenu yr Efengyl mewn Gwledydd Tramor; y Gymdeithas er Lledaeniad yr Efengyl mewn Gwledydd Tramor.

British and Foreign Bible Society—y Feibl-Gymdeithas Brydeinig a Thramor; y Feibl-Gymdeithas Frytanaidd a Thramor; y Gymdeithas Feiblaidd Frytanaidd a Thramor.

Church Missionary Society—Cymdeithas Genadol yr Eglwys; y Gymdeithas Genadol Eglwysig.

Religious Tract Society—Cymdeithas y Traethodau Crefyddol.

Church Pastoral Aid Society—Cymdeithas Bugeilborth Eglwysig; Cymdeithas Bugeilborth yr Eglwys.

Welsh Choral Society—Cymdeithas Gerddorol Gymreig; Cymdeithas Gorawl Gymreig.

Civil Society—brodoriaeth, cymdeithas wladol.

One of the same society—cydfrawd; un o'r un gymdeithas.

To enter into society with one—cymdeithasu âg un; myned *neu* ymrwymo mewn cymdeithas âg un.

Sociology, *s.* (Ll. *socius*, a Gr. *logos*) cymdeithaseg.

Sock, *s.* (S. *socc*; Ll. *soccus*) socas, socysen, pawgen; swch: *pl.* socasau, socys.

Wearing socks—socasog, socysog; â'i socasau am ei draed.

Socket, *s.* (Gw. *soicead*) twll; twll said, seittwll; pib; grain, crai, mwn; teddyf; mortais; derbyndwll; ceudod; cell.

His eyes were sunk in their sockets—soddasai ei lygaid yn eu tyllau.

To burn in the socket (as a candle)—llosgi yn yr haiarn.

Sockless, *a.* disocys, heb socasau; heb esgidiau.

Socle, *s.* (S. *socc*; Ab. *socle*) gwadn colofn, gwadn teneu.

Socman, *s.* (*soc* a *man*) = *Socager.*

Socmanry, *s.* daliad tir wrth swch a chwlltr.

Socome, † *s.* (*soc*) arfer deiliaid i falu eu hyd yn melin eu meistr.

Sod, *s.* (Is. *zoode*; Al. *sode*) tywarchen, tywerchyn; tudwedd, tudwed, gledd; mawnen: *pl.* tywerch, tywarch, tywyrch, mawn.

Green sods—tywarch gleision, tywerch gleision: *sing.* tywarchen las.

Sod, *a.* tywarchol.
Sod, *v. a.* tywarchu.
Sod, } *p. p.* (*p. p.* o *seethe*) berwedig, &c.;
Sodden, } berw.
Half sodden—hanner berw.
Soda, *s.* (Al. ac Ysp.) llysnur, halawd, lludhalan.
Soda water—llysnurwy, halodwy, dwfr llysnur.
Sulphate of soda—llysnur-halan, ufelgris llysnur, ufelawd llysnur=hal Glauber.
Carbonate of soda—ulyf llysnur, halodbaill.
Soda-ash—lludw llysnur, ulyf anmhur llysnur.
Muriate of soda—halen, halen cyffredin.
Sodalite, *s.* halodfaen.
Sodality, *s.* (Ll. *sodalitas*) cyfeillach, cymdeithas, brawdoliaeth.
Soddy, *a.* (o *sod*) tywarchog, tywarchlyd, tywarchol; mawnog.
Soder, *v.*=*Solder.* [nur.
Sodium, *s.* (o *soda*) halodsawd, adwyn llys-
Chloride of sodium—halen, halen cyffredin.
Protoxide of sodium=*Soda.*
Sodomite, *s.* (o *Sodom:* gwel *Gen.* xix.) Sodomiad; gwrywgydiwr.
Sodomitical, *a.* gwrywgydiol.
Sodomy, *s.* gwrywgyd, gwrywgydiad; Sodomiaeth.
Soe, *s.* (Ff. *soe*) twba, mit.
Soeful, *s.* mitaid, llonaid twba.
Soever, *ad.* (*so* ac *ever*) pynag, pa bynag, pwy bynag: arferedig gàn mwyaf mewn cyfansoddiad; megys, *whosoever, whatsoever,* &c.
Sofa, *s.* (gair dwyreiniol, fel y tybir) esmwythfainc, glythfainc, seddob, seddfainc, glythfa; golwth; gwelyfainc; gorweddfainc.
Sofett, *s.* esmwythfainc fechan.
Soffitt, *s.* (Ff. *soffite;* It. *soffitta*) gwyneb isaf bwa *neu* fwd; tanfwd; nenfwd.
Sofi, *s.* (Pers.) Soffi=math o Fahomediad.
Sofism, } *s.* Soffiaeth, athrawiaethau cyfrinol y
Sufism, } Soffiaid.
Soft, *a.* (S. *softe, softa*) meddal, tyner; masw, maswy; plydd, blydd, esblydd; nawsaidd; gwagsaw; mwyn, tirion, gwâr, araf, arafaidd, chwarian; llariaidd; esmwyth; mwyth, mwyll; meddf; meddfaeth; lleddf; llaidd; llerw; gwlydd; llâr; llyth, (*f.* lleth); main; dystaw, isel; per, chweg, peraidd; llaith; llibin; penfeddal.
Soft earth—pridd meddal.
A soft egg—meddalwy, wy meddal.
Soft language—iaith fwyn, iaith dyner, iaith dirion, mysygandod, mysygan.
To use soft language—arfer iaith fwyn, &c.; mysyganu.
Soft as silk—masw fel sidan; sidanaidd.
Soft as a plum—plydd fel eirinen.
Soft as spunge—gwagsaw fel ysbwng.
Soft air—awyr deneu (*Doeth.* ii. 3.)
Soft and warm—esmwyth-glyd.
Soft heat—gwres mwyn, gwres tirion.
A soft answer—ateb araf, arafaidd, mwyn, *neu* dirion.
A soft tongue—tafod teg, tafod esmwyth, tafod llyfn.
A soft voice—llais main dystaw; llef ddystaw fain; llais mwyn.
A soft pace—trawd araf, trawd chwarian, araf-drawd.
A soft fire maketh sweet malt—araf dân a wna frag melus.
To speak soft words—dywedyd neu lefaru geiriau teg; dywedyd yn deg.
Soft, *ad.* yn dyner, yn feddal, &c.; gàn bwyll.
Soft and fair goes far—gàn bwyll a gyrhaedd yn mhell; gàn bwyll a gerdd yn mhell.
Soft, *in.* gàn bwyll, yn araf; yn araf deg.
Soften, *v.* meddalhau, meddalu, tynera; ystwytho; plyddo, plyddu; gwlyddhau; nawseiddio; esmwytho, esmwythâu, mwytho, mwyllo, llinaru, lliniaru, lleddfu, darleddfu, arwaru; mwydo; arafeiddio, arafu, chwarienu; rhwyddhau; lleihau; gwneuthur yn feddal, &c.; myned yn feddal, &c.
Softener, *s.* meddalwr, meddalydd, tynerwr, tynerydd, &c.
Softening, *s.* meddalhad, meddaliad, tyneriad, esmwythiad, &c.
Soft-grass, *s.* maswellt.
Meadow soft-grass—maswellt sypwraidd.
Creeping soft-grass—maswellt rhedegog.
Oat-like soft-grass—maswellt ceirchaidd.
Soft-headed, *a.* penfeddal, penblydd.
Softish, *a.* lled feddal, go feddal, go dyner, lled dyner, &c.
Soft-hearted, *a.* calon-dyner.
Softling,† *s.* gwas mwythau, mwythyn.
Softly, *ad.* yn feddal, yn dyner, &c.; gàn bwyll; yn ddystaw; yn ddidrwst.
Fair and softly goes far—gàn bwyll a gyrhaedd yn mhell; gàn bwyll a gerdd yn mhell.
Go as softly as foot can fall—dos cyn araf ed ag y gellych roi dy droed ar lawr; dos cyn ddystawed ag y gellych roi dy droed ar lawr.
To blow softly—chwythu yn araf.
Softner, *s.*=*Softener.*
Softenness, *s.* meddalwch, meddaledd, meddalder, meddalrwydd, tynerwch, tynered; plyddedd; maswedd; tirionwch, tirioaeb, tirionder, tirioni, tirionedd; mwynder; esmwythder, esmwythedd; mwythedd, mwythiant; gwarineb; llarwch.
Soggy, *a.* (cyttras â *soak;* C. *soqy*) gwlyb, gwlyborllyd, llaith; tarthlyd, tawchlyd.
Soho, *in.* hai how! ow how! hai hw! dabre! dabre! degle! clyw! gwrandaw!
Soil, *v. a.* (S. *selan, sylian;* Ff. *souiller*) diwyno, llychwino, budreddu, budro, budrhau, baeddu, maeddu; teilo, bwrw tail, gwrteithio; porthi ar laswellt.
To soil cattle—porthi anifeiliaid â glaswellt yn y beudy.
Soil, *s.* (Al. *sule*) tom, baw, tail, ystlom, swl, gweryd, brynti, budredd; màn du.
Night-soil—nosweryd, cothweryd, ysgothion, ysgarthion; gweryd geudai neu ysgothfaoedd.
Soil, *s.* (Ll. *solum*) pridd, daiar, tir, gweryd, tud, llawr; gwlad.
Alluvial soil—mariandir, marandir, tir marianog, maranedd, marianedd.
Surface soil—arweryd, gwyneb y tir, gwerydwedd.
Arid soil—crasdir, tir cras.
To take soil—rhedeg i'r dwr (fel hydd pan ei hymlidier.)
Soiliness, *s.* llychwinogrwydd, llychwinoldeb; brynti.

Soiling, *s.* porthiad anifeiliaid mewn ty; gwerydtad; gwerydu.
Soilless, *a.* diweryd, dibridd.
Soils, *s. pl.* y prif geibr (yn iaith adeilyddion).
Soilure, *s.* (Ff. *souillure*) diwyniad, llychwiniad.
Soiree, *s.* (Ff.) uchergwest.
Sojourn, *v. n.* (Ff. *séjourner*) ymdeithio, ymdaith, gorymdaith, darymdeithio; bod yn ymdeithydd; aros, trigo, godrigo.
Sojourn, *s.* ymdaith, darymdaith, ymdeithiad, taith; preswyliad, arosiad, trigad, godrigad.
Sojourner, *s.* ymdeithiwr, ymdeithydd, ymdeithiedydd; alltud, pererin, godrigwr.
Sojourning, *s.* ymdeithiad, &c.; ymdaith.
Sojournment, *s.* ymdeithiad, darymdeithiad, godrigad, arosiad, preswyliad.
Soke, *s.*=*Soc, Soke.*
Sokeman, *s.*=*Socager, Socman.*
Sokemanry, *s.* daliad tir wrth swch a chwlltr.
Sokereeve, *s.* casglwr ardrenti o fewn maenor.
Sol, *s.* (Norm. *soulze, soulds, souz*) dimai Ffrainc; dimai Switzerland.
Solace, *v. a.* (It. *sollazzare*, o'r Ll. *solatium*) cysuro, dyddanu, lloni, difyru, sirioli, llinaru, lliniaru, lloddi, llaesu.
To solace one's self—ymgysuro; ymhyfrydu (*Diar.* vii. 18).
Solace,† *v. n.* ymgysuro, cymmeryd cysur, ymsirioli.
Solace, *s.* (Ll. *solatium*) cysur, dyddanwch, hyfrydwch, hyfrydedd, sir, lloddawd, lloddiant, lloniant, llawdd.
Solacement, *s.* cysuriad, dyddaniad; cysuriaeth.
Solacious,† *a.* cysurol, dyddanol, dyddanus.
Solan-goose, *s.* gans, gwylanwydd, hucanwydd, yr ŵydd lygadlem.
Solania, } *s.* (o'r Ll. *solanum*) mochlysnur=
Solanina, } sylwedd gwenwynig chwerw à
Solanine, } geir o'r mochlys.
Solanum, *s.* (Ll.) mochlys, cysgiadyr.
Solar, *a.* (Ll. *solaris*) heulog, heulaidd, eiddo yr haul, perthynol i'r haul, huanol.
Solar year—blwyddyn yr haul.
Solar system—cyfundrefn yr haul, dosbarth yr haul, dosbarth heulog, deseb yr haul, cyfundrefn heulog, cyssawd heulog.
Solar dial—heulfynag.
Solar rays—pelydr haul, pelydron haul, terydr haul.
Solar flowers—heulflodau, blodau yr haul.
Solar weather—tywydd heulog, hin heulog, hinon, moeldes.
Solar, } *s.* (Ll. *solarium*) heulfa; goruch-ys-
Sollar, } tafell; nenawr; gwastad-nen ty.
Solarium, *s.* gwastad-nen heulog.
Solary, *a.*=*Solar.*
Sold, *pp.* (o *sell*) gwerthedig, à werthwyd; ar werth.
To be sold, } ar werth; à fo *neu* y
That is to be sold, } sydd ar werth; i'w werthu; y sydd i'w werthu.
Easy to be sold, } hywerth; hawdd ei
Easily sold, } werthu.
Sold,† *s.* (Norm. *soude*) cyflog, hur, tâl milwr.
Soldan, *s.* Sultan, Sawdan, Soldan.
Solder, *v. a.* (Ff. *souder;* C. *sawdrio;* Llyd. *souda*) sawdrio, sawdyrio, sodro, asio, iasu, asio yn nghyd.
Solder, *s.* sawdr, sawdyr.

Soldering, *s.* sawdriad, sawdyriad; asiad.
Soldier, *s.* (Ff. *soldat;* Norm. *soudeyer*) milwr, sawdiwr, sawdwr, lluedd wr, llüyddwr, llüyddiad, rhyfelwr, cadwr, arfawr, brythwr, milor, aerwr.
A troop of soldiers—catrawd, cadgordd, myntai o filwyr.
Fellow soldier—cydfilwr.
A file of soldiers—baranres; rhes, rhestr, *neu* renc o filwyr; rhes o lüyddwyr yn sefyll olynol; rhes o sawdwyr wedi eu trefnu y naill o'r tu cefn i'r llall o'r blaenaf hyd yr olaf.
Soldieress,† *s.* milwres, milores, llueddwraig.
Soldierlike, } *a.* milwraidd, fel milwr, tebyg i
Soldierly, } filwr; gwronaidd; dewrwych, dewr, gwrol.
Soldiership, *s.* milwriaeth; cynneddfau milwrol, teithi milwraidd, campau milwraidd; cadbwyll.
Soldiery, *s.* y milwyr, y llufilwyr, y filwriaeth, y fyddin, y cadlu; y corff milwraidd.
Sole, *s.* (S. *sol;* Al. *sohle*) gwadn, gosail, ffal; tafod yr hydd, lleden chwithig; aerwy.
Having soles—gwadnog; a'r y mae gwadn *neu* wadnau iddo, iddi, *neu* iddynt.
Sole, *v. a.* gwadnu, goseilio.
To sole a shoe—gwadnu esgid; rhoi gwadn dàn esgid.
To sole a sled—goseilio *neu* wadnu càr; rhoi gosail *neu* wadn dàn gàr.
Single-soled shoes—esgidiau un-gwadn.
Double-soled shoes—esgidiau deu-wadn.
Sole, *a.* (Ll. *solus*) unig, unigol; un; hollol; diasbar, anghyfranog; anweddog, anmhriod.
Femme sole—benyw unig, anweddog, *neu* anmhriod; anweddoges.
Solea, *s.* (Ll.) gwadn, gwadn troed; tafod yr hydd.
Solecism, *s.* (Gr. *soloicismos*) ymadrodd anaddas, anghyflëus, *neu* anghyngweddol; gwrthuniaith, anghyssoniaith; trwsgliaith, trosgliaith; anarferiaith, anmhriodolder iaith.
Solecist, *s.* (Gr. *soloiciz6*) arferwr gwrthuniaith, trwsgliaith, *neu* anghyssoniaith; trwsgleithydd; ieithwr anghywir *neu* anmhriodol.
Solecistic, } *a.* anghywir, anmhriodol, anghys-
Solecistical, } son, anghydweddol.
Solecize, *v. n.* (Gr. *soloiciz6*) arfer gwrthuniaith, arfer trwsgliaith, &c.
Solely, *ad.* yn unig; yn hollol; heb gyfranog.
An heir wholly and solely—etifedd o'r cyfan; etifedd cyfan, etifedd cyfan-gwbl.
Solemn, *a.* (Ll. *solennis*) difrifol, difrif, difrifddwys; santaidd; parchus; hybarch, parchadwy, parchedig; cyflwys, edmygol, edmyg; arbenig, arbenigol; uchel, goruchel; pwysig; cyhoedd; symul, prudd, arbrudd; syber; rhwysgfawr; arswydus, swydfawr; dwysfawr; cyssegr-ddifrif; † blyneddol.
A solemn feast—gŵyl arbenig, uchelwyl, uchel ŵyl, prifwyl, prif ŵyl; cylchwyl; gŵyl mabsant.
A solemn oath—llw cyhoedd, llw ar osteg, cyssegr-lw, llw difrifol; mawrllw.
A very solemn business—neges dra dwys; neges o bwys a chanlyniad mawr dros ben; neges dra chyssegr.
In a solemn manner=*Solemnly.*
Solemness, *s.* difrifoldeb, difrifolrwydd, arbenigrwydd, arbenigedd, &c.
Solemnity, *s.* (Ff. *solemnité*) difrifoldeb, difrif-

older, difrifolrwydd, difrifwch, difrifedd; edmygedd; hybarchedd, parchusrwydd; arbenigedd, arbenigrwydd; cyflwysedd, cyssegr ddifrifedd; arddwysder; rhwysgfawredd; uchel wasanaeth; parchedig *neu* ddwyfol gynnaliaeth uchelwyl; gwasanaeth uchelwyl; rheol gwasanaeth uchelwyl; y drefn ar gynnal uchelwyl; parchedig *neu* uchel gyfarfod; cymmanfa barchedig *neu* santaidd; uchelwyl, gŵyl osodedig; defod.

The solemnity of a day—gwasanaeth y dydd; uchelswydd *neu* uchel wasanaeth y dydd.

Funeral solemnities—arwyl, arwyliant, defodau angladdol, defodau angladd, defodau arwyl, arwyl-ddefodau, arwyl-wasanaeth.

A commemorative solemnity—gŵyl goffa, cofwyl; cylchwyl.

To promise with all the solemnity in the world—addaw yn ddïofrydog; addaw megys ar lw; cyssegr addaw.

Extraordinary benefits merit anniversary solemnities—haedda rhagorol gymmwynasau flyneddol gofwyliau *neu* goffadwriaethau.

All the solemnities of the house of Israel—holl osodedig wyliau ty Israel (*Esec.* xlv. 17).

The night when a holy solemnity is kept—y noswaith y santeiddir uchelwyl (*Esa.* xxx. 29).

Solemniate,† *v. a.*=*Solemnize.*

Solemnization, *s.* cadwad *neu* gynnaliad gŵyl, &c.; gweinyddiad, gweinidogaeth, gweinyddiaeth; difrif gadwad, dathliad, difriflad; cadwraeth.

The form of solemnization of matrimony—ffurf gweinyddiad priodas; ffurf gweinidogaeth priodas; trefn gweinyddu priodas.

For the better solemnization of—er mwyn cadw yn well y.

At the day and time appointed for the solemnization of matrimony—ar y dydd a'r amser gosodedig i fod y briodas; ar y dydd a'r amser gosodedig i weinyddu y briodas.

Then the solemnization must be deferred—yna y bydd rhaid oedi y briodas.

Solemnize, *v. a.* cadw *neu* gynnal gŵyl, &c.; gweinyddu, cyflawnu; dathlu; edmygeddu; difrif gadw; cadw yn ddifrifol; cadw cof am; difrifoli.

To solemnize matrimony betwixt two—priodi dau.

He solemnized matrimony between them—efe a'u priododd.

To solemnize the mind—difrifoli y meddwl.

Solemnizer, *s.* cynnaliwr, gweinyddwr, &c.

Solemnly, *ad.* yn ddifrifol, &c.; mewn modd arbenig; yn gyhoeddus, ar gyhoedd; ar osteg; o ddifrif; megys ar lw; megys ar wyl *neu* uchelwyl, &c.

Solen, *s.* (Gr.) morgyllell, y forgyllell.

Solen, *s.* peiriant i roi coes friw arno.

Solenacea, Solenaceans, *s. pl.* (o'r Gr. *sōlēn*) y morgyllyll.

Solenaceous, *a.* perthynol i'r morgyllyll.

Soleness, *s.* (o *sole*) unigrwydd, unigolrwydd; symledd.

Solenite, *s.* y forgyllell wedi ymgaregu.

Solenoid, *s.* (Gr. *sōlēn* ac *eidos*) chwibolwedd.

Solert,† *a.* (Ll. *solers*) cyfrwys, ffel, ystrywgar.

Solfa, *v. n.* (*sol* a *fa*, seiniau arferedig mewn cerddoriaeth) solffäu.

Solfaing, *s.* solffäd; solffäu.

Solfanaria, *s.* (It.) clawdd ufeliar, clodfa frwmstan.

Solfatara, *s.* (It.) cendwll ufeliar (mewn llosgfal).

Solfeggiare, *v. n.* (It.) solffäu.

Solfeggio, *s.* cyfundrefn solffäu.

Soli, *s. pl.* (It.; o'r Ll. *solus*) canau unllais.

Solicit, *v.* (Ll. *solicito*) erfyn, deisyf, deisyfu, erfynio, ceisio, taergeisio, taer erfyn, gwŷru, ymbil, ymbilio, crefu, atolygu, dirio, ymhŵedd, eiriol, eirioli; annog; cynnyg; aflonyddu.

To solicit a business for another—trin neu drefnu gorchwyl *neu* neges dros arall.

To solicit the necessary supplies—erchi *neu* erfyn y cymhorthion angenrheidiol; bod yn daer am y cymhorthion angenrheidiol; dirio am y cymhorthion angenrheidiol.

Solicitant, *s.* un à erfynio, &c.; erfynwr, erfynydd.

Solicitor, *s.* (Ff. *sollicitēur*) erfyniwr, erfynwr, erfynydd, erfyniedydd, deisyfwr, deisyfydd, crefwr, ceisiwr, &c.; cyfreithiwr.

Solicitor (in law)—erlynydd, erlynwr, erlyniwr, erlyniedydd; dirprwywr; cyfreithiwr.

Solicitor general—erlynydd y goron, erlyniwr y goron, yr erlynydd cyffredinol.

Solicitous, *a.* (Ll. *solicitus*) gofalus, pryderus, pryderol, carcus; yn dwyn cur a gofal; helbulus.

To be solicitous about, gofalu am, pryderu.

To be solicitous for, eru am; bod yn ofalus *neu* yn bryderus am; prwystio am.

Solicitousness, *s.*=*Solicitude.*

Solicitress, *s.* erfynyddes, erfynwraig, deisyfwraig.

Solicitude, *s.* (Ll. *solicitudo*) gofal, pryder, tragofal, dwys ofal, caro, cur a gofal, cur, pryderi, pryderedd, gofaledd, prwyst; dyddoriant; helbul; dyfalwch.

Solid, *a.* (Ll. *solidus*) caled, durfing, durfin; sad, arsad, sedr; dwys; cyfan, cyfa; ffyrf, (*f.* fferf), fferdd, clwn, syfn, syfnol, ffer; sylweddol, sylweddog, anfasw, diffaswedd; diwagedd, diwegi; didwn, digyfwng; darddwys; tewdrwch; syth; tryfaint, tryma; cryf; gwir, gwirioneddol: *pl.* cyfain, celyn, caledion.

Very solid—caledgryf; tra chaled, &c.

Solid body—caledgorff; cyfan-gorff; sadgorff, trygorff; corff caled, &c.

Solid, *s.* caledgorff; cyfan-gorff; sadgorff, trygorff; corff caled, corff tewdrwch, &c.; trysym, tryfaint; peth caled, sad, *neu* ddurior: sylwedd: *pl.* cyfanion, caledion, clynion, trysymion, sadion.

Solidago, *s.* (Ll. *solidus*) eurwialen, melyneuraid, melyneuraidd.

Solidare,† *s.* darn bach o arian.

Solidate, *v. a.* (Ll. *solido*) caledu, dwysu.

Solidify, dwysbau, cyfanu, syfnu; gwneuthur yn caled, &c.

Solidism, *s.* syfnoliaeth.

Solidity, Solidness, *s.* (Ll. *soliditas*) caledrwydd, caledwch, calededd; durfingder, durfingrwydd, durdeb; sadrwydd; sythedd,

sythder, sythrwydd; ffyrfedd, ffyrfder; anfaswedd, anwagsawrwydd, dwysder, dwysedd; cyfanedd, cyfander, breisgedd, fferder, praffder, tewdrwch; sylweddoldeb, sylweddogrwydd; sylwedd; grym; gân.

Solidum, *s.* (Ll.) ffrist, gwadn colofn.

Solidungulates, } *s. pl.* (Ll. *solidus* ac *ungula*)
Solidungula, } y carn-gyfain, y troedgyfain, milod troedgyfain, milod cyfandroed.

Solidungulous, *a.* troedgyfan, carn-gyfan, ewingyfan, cyfandroed; heb fod yn fforchogi yr ewin.

Solifidian, *s.* (Ll. *solus* a *fides*) unigffyddiad, unigffyddiwr: *pl.* unigffyddiaid.

Solifidian, *a.* unigffydd, unigffyddiol; â chanddo ffydd heb weithredoedd.

Solifidianism, *s.* unigffyddiaeth.

Soliloquize, *v. n.* ymson; ymddyddan âg ef ei hun.

Soliloquy, *s.* (Ll. *soliloquium*) ymson, hunanymddyddan, hun-ymddyddan; ymddyddan cyfrinachol un wrtho ei hun; ymddyddan un rhyngddo ac ef ei hun.

Cato's soliloquy—ymson Cato.

Soliped, *s.* (Ll. *solus* a *pes*) anifal troedgyfan, anifail cyfandroed, anifail carn-gyfan: *pl.* troedgyfain.

Solipedous, *a.* troedgyfan, cyfandroed, carngyfan, ewin-gyfan; heb fforchogi yr ewin.

Solitaire, *s.* (Ff.; Ll. *solitarius*) didryfwr, didryfydd, meudwy, golochwydwr, celadur; mwndlws, myndel; gleindorch unig; chware unigol; aderyn unig.

Solitarian, *s.* didryfwr, didryfydd, meudwy.

Solitariety,† *s.* unigolrwydd, unigrwydd.

Solitariness, *s.* unigrwydd, unigedd, unigdra, unigder, unigoldeb; ambellenigrwydd; anghyfanneddrwydd, &c.

Solitary, *a.* (Ll. *solitarius*) unig, unigol; wrtho ei hunan; ar ei ben ei hun; ambellenig; diaethr, anial, digynnyred, didrain, didryf, didryfaidd, anghyfannedd, dïymwel; neilltuol; gweddw; prudd; golochwydol, golochwydog, golochwydus.

Solitary place—lle unig, anial, *neu* anghyfannedd; didryf, didryfle, anghyfannedd-le; golochwyd.

Solitary way—ffordd ddiaethr.

To live solitarily—golochwyta, golochwyda; byw yn unig, &c.; arwain buchedd unig; byw ar ei ben ei hun.

Solitary, *s.* didryfwr, didryfydd, meudwy, golochwydwr.

Solitude, *s.* (Ff.; Ll. *solitudo*) unigedd, unigrwydd, unigder, unigdra, unigolrwydd; neilltuedd; bod o un *neu* beth yn unig, wrtho ei hun, *neu* ar ei ben ei hun; ymneilltuedd; lle unig, anial, *neu* anghyfannedd; didryf, didryfle, golochwyd, anghyfanneddle, anialfan; dirgelfa; buchedd unigol, bywyd unigol.

In thy solitude—pan fych o'r neilltu, wrthyt dy hun, *neu* ar dy ben dy hun; pan fôt o'r neilltu, &c.

Solivagant, *a.* (Ll. *solivagus*) unigwib; â grwydro wrtho ei hun; â wibio yn unig.

Solive, *s.* (Ff.) distyn wedi ei hollti *neu* ei lifio.

Sollar, *s.* (Ll. *solarium*) heulfa; goruch-ystafell; nenawr; gwastad-nen ty.

Solmization, } *s.* (o *sol*, *mi*, seiniau mewn cerdd-
Solmisation, } oriaeth) solffâd; ymarfer â solffäu.

Solo, *s.* (It.; Ll. *solus*) cân unllais, unlleison, unan.

Solomon's Leaf, *s.* dalen Selyf, deilen Selef.

Solomon's Seal, *s.* sel Selyf=math o glych Enid.

Solstice, *s.* (Ff.; Ll. *solstitium*) heulorsaf, gorsaf yr haul; troad y rhod.

Summer solstice — heulorsaf haf, alban hefin, hirddydd haf, canol haf.

Winter solstice—heulorsaf gauaf; alban arthan, byrddydd gauaf, canol gauaf.

Solstitial, *a.* heulorsafol; perthynol i heulorsaf; yn perthyn i orsaf yr haul.

Solstitial heat—gwres hirddydd haf.

Solubility, } *s.* hydoddedd, hydoddrwydd.
Solubleness, }

Soluble, *a.* (Ll. *solubilis*) toddadwy, hydawdd; y gellir ei doddi, ei ddadmer, *neu* ei ddattod; yn toddi mewn hylif.

Solus, *a.* (Ll.) unig. [swllt.

Solute, *a.* (Ll. *solutus*) rhydd, dirwym; anghys-

Solute,† *v. a.* toddi; dattod.

Solution, *s.* (Ff.; Ll. *solutio*) dattodiad, dattodediqaeth; toddiad, toddiant, dadmeriad; dattawdd; agoriad, egoriad, egluriad, eglurhad, deongliad; atebiad; rhyddhad, gollyngdod.

Solution of doubts, } dattodiad cylym-
Solution of difficulties, } au; dattodiad anhawsderau; dattodiad dyrysglymau.

Solitive, *a.* dattodol, dattodedigol; dadglymol; llaesedigol; rhyddhaol; egorol; dattodadwy.

Solvability, } *s.* gallu i dalu, abledd i dalu;
Solvableness, } hydaledd.

Solvable, *a.* dattodadwy; à-ellir ddad-ddyrysu; deongladwy, egluradwy, agoradwy; chwaladwy, hychwal; galluog *neu* abl i dalu; à eill dalu; à ddichon dalu; talfedrus.

Solve, *v. a.* (Ll. *solvo*) dattod, dattodi; agor, agoryd, egori, egluro, eglurhau, deongli, amlygu, esbonio, dadrysu; gwasgaru, chwalu.

To solve doubts—dattod cylymau; egluro, eglurhau, egor, agor, *neu* esbonio pethau annmhëus *neu* anhawdd.

Solvency, *s.* (Ll. *solvens*) gallu *neu* abledd i dalu dyled; hydaledd, talfedredd.

Solvend, *s.* toddawd; sylwedd i'w doddi.

Solvent, *a.* toddawl, toddedigol, toddiannol, toddiadol; edrwythol, trwythol; galluog *neu* abl i dalu; hydal, talfedrus; digon i dalu dyled.

Solvent, *s.* edrwyth, trwyth, trwythi, toddydd, toddiedydd, dadglymydd, dadleithydd, dattodydd.

Solver, *s.* dattodydd; eglurwr, eglurhäwr, deonglydd.

Solvible, *a.*=*Solvable.*

Somatic, } *a.* (Gr. *sômaticos*) corffol, corff-
Somatical, } orol.

Somatist, *s.* corffegwr, corffydd; defnyddiolwr; un â wad hanfod pethau ysbrydol.

Somatology, *s.* (Gr. *sôma* a *logos*) corffeg, corffyddiaeth; athrawiaeth cyrff *neu* ddefnydd.

Sombre, } *a.* (Ff. *sombre;* Ysp. *sombra*)
Sombrous, } prudd, anhylon, ansiriol, dilon; cymylog, cadduglyd; tywyll, gwyll, gwrm, (*f.* gorm); trymllyd.

Sombreness, } *s.* pruddni, pruddineb, ansiriol-
Sombrousness, } deb; cymylogrwydd; tywyllni, tywyllwch, gwrmedd.

Some, *a.* (S. *sum*, *sume;* D. a Sw. *som*) rhyw; rhai; un, neb; nebawd, nebun; ychydig; rhywfaint, rhyw ran, peth; rhywfaint; yn nghylch.

Some thing—rhyw beth, rhywbeth.
Some things—rhai pethau; rhyw bethau.
Some houses—rhai tai; rhyw dai.
Some one, Some person, Some man, } rhyw un, rhywun, rhyw ddyn.
Some chance one—ambell un.
Some persons, Some men, } rhai dynion, rhyw rai, rhywrai; rhyw ddynion.
Some quantity — rhyw faint, rhywfaint, rhyw gymmaint.
Some number—rhyw rif.
Some time—rhyw dro, rhyw bryd, rhyw amser, rhywbryd.
Some time since—er ys talm; er ys meityn; rhyw amser yn ol; amser yn ol; er ys ennyd bellach.
Some times—weithiau, rhai prydiau, ar rai prydiau, rhai amserau, ar rai amserau.
Give me some water—dyro i mi beth dwr; dyro i mi ychydig o ddwr.
That is some comfort to us—y mae hyny yn beth cysur i ni; y mae hyny yn rhyw gysur i ni.
I saw there many women, and some men—gwelais yno aml wragedd, a rhai gwŷr; gwelais yno lawer o wragedd, a gwŷr rai.
Some great one—rhyw un mawr.
The king had some forty horse attending him—yr oedd gàn y brenin yn nghylch deugain marchog yn ei osgordd; yr oedd gàn y brenin megys deugain o farchogion yn ei osgordd.
Some twenty miles distant—yn nghylch ugain milltir o ffordd; o ddeutu ugain milltir o ffordd; rhyw ugain milltir o ffordd.
Some two or three persons—yn nghylch dau neu dri o ddynion; o ddeutu dau neu dri o ddynion; rhyw ddau neu dri o ddynion; megys dau neu dri o ddynion.

Some, *s.* rhai, rhywrai; rhywfaint, rhyw faint; ychydig; peth; rhyw ran; twysged, twysgen; talm.

Somebody, *s.* (*some* a *body*) rhywun, rhyw un, rhyw ddyn.

Somedeal,† *ad.* (*some* a *deal*) i ryw raddau, i raddau.

Somehow, *ad.* yn rhywfodd, yn rhyw fodd, mewn rhywfodd, mewn rhyw fodd, rhywfodd, rhyw fut, yn rhyw fut.

Somersault, Somerset, } *s.* (hen Ff. *soubresault*; Ysp. *sobresalir*) naid llamidydd, naid dinben drosben, tinben ystrellach, llamnaid, trosben-naid.

Something, *s.* (*some* a *thing*) rhywbeth, rhyw beth; peth.

Sometime, *ad.* rhyw dro, rhyw bryd, rhyw amser, rhywbryd; ar ryw dro, &c.; gynt, cyn hyn; weithiau.

Sometimes, *ad.* weithiau; rhai prydiau, rhai amserau, rhai troion, ar rai prydiau, ar rai amserau; ar brydiau, ar amserau, ar droion; ambell waith; gynt.

Somewhat, *s.* rhywbeth, rhyw beth; rhyw faint; peth; rhan; ychydig; talm; swrn.

Somewhat, *ad.* rhywfaint, rhyw faint; mewn rhyw radd neu fesur; i raddau; i ryw raddau; mewn rhan; yn hytrach; cryn, lled, go; trân, syrn.
Somewhat white—gowyn, lledwyn, gwynaidd, gwawrwyn, cryn wŷn, syrn wŷn.
Somewhat cold—lledoer, lled oer, go oer, cryn oer, oeraidd.
Somewhat awkward—gochwith, lledchwith, lled chwithig.

Somewhere, *ad.* yn rhywle, yn rhywfan, yn rhyw le, yn rhyw fan, mewn rhywle, rhywle, rhywfan.

Somewhile,† *ad.* unwaith; rhywbryd; dros ennyd o amser.

Somewhither, *ad.* i rywle, i rywfan.

Sommering, *s.*=*Summering.*

Sommite, *s.* (oddi wrth Fynydd *Somma*, ar Vesuvius) cymylem, cymylfaen.

Somnambulation, *s.* (Ll. *somnus* ac *ambulo* cwsgrodiad; cerdded, cerddediad, rhodiad, neu wibiad mewn cwsg.

Somnambule, Somnambulist, } *s.* cwsgrodiwr, cwsgwibiwr, cwsgrodiadur; un à gerddo, à rodio, neu à grwydro yn ei gwsg.

Somnambulic, *a.* à gerddo, à rodio, neu à grwydro yn ei gwsg; cwsgrodiol, cwsgwibiol, cwsgrodiannol.

Somnambulism, *s.* cwsgrodiaeth, cwsgwibiaeth, hunwibiaeth; cerdded mewn cwsg.

Somner,† *s.*=*Summoner.*

Somniferous, *a.* (Ll. *somnifer*) hunddwyn, hunbair, cysgbair, cysgbar, cysgiadol; à bara gysgu neu huno.

Somnific, *a.* (Ll. *somnificus*)=*Somniferous.*

Somnifugous, *a.* (Ll. *somnus* a *fuga*) à rwystro gwsg, cwsgluddiol.

Somniloquence, Somniloquism, Somniloquy, } *s.* (Ll. *somnus* a *loquor*) cwsglafariaeth; llafaru neu siarad mewn cwsg.

Somniloquist, *s.* cwsglefarwr, cwsglefarydd; un à lefaro neu à siarado yn ei gwsg.

Somniloquous, *a.* tueddol i lefaru drwy gwsg; chwannog i siarad yn ei gwsg.

Somnipathist, *s.* hunoddefydd, un mewn cwsg Mesmeraidd.

Somnipathy, *s.* (Ll. *somnus*, a Gr. *pathos*) hunoddefiaeth, cwsg cytteimlad, cwsg Mesmer-

Somnium, *s.* (Ll.) breuddwyd. [aidd.

Somnolence, Somnolency, } *s.* (Ll. *somnolentia*) cysgadrwydd, hunedd.

Somnolent, *a.* cysglyd, cyslyd, cysgadlyd; à chysgu arno; trymllyd, swrth.

Son, *s.* (S. *sunu*; Al. *sohn*; D. *sön*) mab; ab, ap.
Foster-son—mab maeth, maethfab.
A son of God—mab i Dduw; un o feibion Duw; mab Duw.
A son of man—mab dyn.
The son of man—mab y dyn.
The son of God—Mab Duw.
Adopted son—mab aill, mabwysog, mab cynnwys; mabwysfab.

Son-in-law, *s.* mab yn nghyfraith, daw, (*pl.* dawon), dawf, (*pl.* dofion).
A little son—mebyn, mab bychan, mab bach.
David the son of William—Dafydd ab Gwilym.
Evan the son of Owen—Ieuan ab Owain.
Sons and daughters—meibion a merched.
The first born son—y cynfab, y mab cyntafanedig; y mab hynaf.
The sons of Belial—meibion y fall; plant y fall; meibion Belial.

Sonata, *s.* (It.) offerdon, offergan; tôn, alaw, neu erddygan ar offer cerdd.

Sonchus, *s.* (Gr. *sogchos*) llaethysgall, ysgall llaethog, mochysgall.

Song, *s.* (S.; Al. *sang*) cân, caniad, cathl, cerdd, cywydd, cywyddaid, cowyddaid, canu, cwndid, achan, awd, canon; dyrif, dyri, dair; cywyddoliaeth: *pl.* canau.
Vocal song—cerdd dafod, cerdd arwest.
Love-song—cân serch, cân cariad, carol, canu caru, serchgan, cân gyfymserch; rhieingerdd, rhiangerdd.
Nuptial song—priodasgerdd, priodasgan, cerdd briodas.
May-song—carol haf.
Matin song—carol plygain, carol pylgain.

Song-bird, *s.* aderyn cân, (*pl.* adar cân), cethlydd.

Songish,† *a.* canuaidd.

Songster, *s.* (*song*, a S. *steora*) cantor, canor, caneuwr, cantwr, cethlydd, caniedydd, caniadydd, ceiniad, ceiniadur, canydd, anaw, ariad.

Songstress, *s.* cantores, cethlyddes, canwraig, caneuwraig, caniedyddes, caniadyddes, cantwraig, canores, canyddes.

Sonnet, *s.* (Ff; It. *sonetta*) canig, cenig, canuan.

Sonnet,† *v. n.* cyfansoddi canigion.

Sonneteer, *s.* (Ff. *sonnetier*) canigwr, cenigwr, ysgrifenwr canigion, bardd canigion; gofardd, crachfardd.

Sonneter, } † *s.*=*Sonneteer.*
Sonnetist, }

Sonnetize, *v. n.* cyfansoddi canigion.

Sonometer, *s.* (Ll. *sonus*, a Gr. *metron*) seinfeidyr, seinfydrai, seinfesur.

Sonorific, *a.* (Ll. *sonus* a *facio*) seiniannol, seinbar.

Sonorous, *a.* (Ll. *sonorus*) seinfawr, soniarus, arseiniol, seiniol, uchelseiniol, uchelsain; hyglyw; sonfawr, soniawr; sein-gryf, clochog; croch, aedd, ban.

Sonorousness, *s.* seinfawredd, soniarusrwydd, seinioldeb, &c.

Sonship, *s.* (o *son*) maboliaeth, mabolaeth, mabdod, mabiaeth.

Soodra, } *s.* Swdra=llwyth y crefftwyr a'r
Sudra, } llafurwyr yn mhlith yr Hindw-
Sooder, } aid.

Sooffee, *s.* anffyddiwr (yn mhlith y Mahometaiid.

Sooffeeism, *s.* anffyddiaeth Fahometaidd.

Soon, *ad.* (S. *sona*) ar fyr, ar fyrder, toc, yn fuan, yn ebrwydd, yn glau, ar fyr amser, ar fyr dro, o fewn ychydig amser, heb fod hwyrach, ar frys, chwipyn, yn chwipyn, chwaff, chwap, yn chwai, yn gynnar.
Soon ripe, soon rotten—cynnar yn addfed, cynnar gàn bryfed; cynnar i fyd, cynnar i fedd.
As soon—cynted; cyn gynted, càn gynted; mòr ebrwydd, buan, *neu* chwai; pan.
So soon—cyn gynted, càn gynted, cyn ebrwydded, cynted; cyn gynnared.
As soon as ever—cyn gynted ag; càn gynted ag; cynted ag; cynted byth ag; cyntaf byth ag; yn gyntaf byth ag; gyntaf byth ag; hwy yn gyntaf ag.
Soon after—ychydig wedi, ychydig wedy, yn ebrwydd wedi; ychydig wedi hyn *neu* hyny; yn ebrwydd wedi hyn *neu* hyny; ychydig wedyn; yn ebrwydd.
Sooner—cynt, yn gynt, yn ebrwyddach; yn gynnarach; cyn.
No sooner said than done—nid cynt y dywedwyd nag y gwnaed; gyda'r gair gwneuthur; cyn ebrwydded gair a gweithred.
Sooner than I will lose your friendship—cyn y collwyf eich cyfeillach; yn gynt *neu* yn hytrach nag y collwyf eich cyfeillach.
Sooner shall two men meet than two mountains—cynt y cwrdd dau ddyn na dau fynydd; cynt y cyferfydd dau ddyn na dau fynydd; cynt y cwrdd dau ddyn na dwy lân.
Soonest—yn fuanaf, yn ebrwyddaf, yn gyntaf, yn gynnaraf, cyntaf.
At the soonest—o'r cyntaf, o'r cynnaraf, o'r ebrwyddaf.
He never goes out so soon in the morning—nid â efe allan un amser cyn foreued.

Soon,† *a.* cynnar, buan, ebrwydd.

Soonly, *ad.* yn fuan, yn ebrwydd, toc, ar fyr, &c.

Sooshong, *s.* Swshong=math o de du.

Soot, *s.* (S. *sot*; Gw. *suth*; C. *swta*) huddygl, parddu, swta.

Soot, *v. a.* pardduo; diwyno â huddygl.

Soote, } † *a.*=*Sweet.*
Soote, }

Sooterkin, *s.* erthyl y parddu.

Sooth,† *s.* (S. *soth*) gwir, gwirionedd, gwiredd; darogan; dewiniaeth; melusder, caredigrwydd.
In sooth,† } mewn gwirionedd, yn
In good sooth,† } wir, yn wir ddïau.

Soothe, *v. a.* (S. *gesothian*) boddio, boddhau; llinaru, lliniaru, llonyddu, lloddi, tawelu, esmwytho, esmwythâu; tyneru; gwlyddhau, lleddfu; cysuro; gwenieitho, truthio; pratio.

Soother, *s.* boddiwr; llinarwr, llinarydd, llonyddwr; esmwythydd, esmwythai; gwenieithydd.

Soothing, *a.* narol, llonyddol, esmwythaol; gwlyddaidd; gwenieithus, gwenieithol.

Soothly, *ad.* yn wir, mewn gwironedd, yn wir ddïau.

Soothsay, *v. n.* (*sooth* a *say*) dywedyd dewiniaeth, dewinio, darogan, dysgogan, arddysgogan.

Soothsayer, *s.* dewin, dewiniwr, daroganwr, dyn hysbys.

Soothsaying, *s.* dewiniaeth, dewiniad, daroganiad, arddysgogan; †gair gwir.

Sootiness, *s.* huddyglydrwydd.

Sootish, *a.* huddyglyd.

Sooty, *a.* (o *soot*; S. *sotig*) huddyglyd, pardduog.

Sooty, *v. a.* pardduo; diwyno â huddygl.

Sop, *s.* (Is.; Al. *suppe*) tamaid mwyd, tamaid gwlych, micas; tamaid.

Sop, *v. a.* mwydo, trochi, *neu* wlychu mewn llyn; mwydo, trochi, *neu* wlychu tamaid.

Sope, *s.*=*Soap.*

Soph, *s.* (Ll. *sophista*) israddog (yn Mhrifysgol Caergrawnt); myfyriwr dwyflwydd; israddog, tanraddog, tanurddyn.

Sophi, *s.* urddenw brenin Persia.

Sophical,† *a.* (Gr. *sophos*) yn dysgu doethineb.

Sophism, *s.* (Gr. *sophisma*) twylleb, geuddadl, twylldadl, dadl dwyllodrus, geubwyll, cyfrwysddadl, somddadl, twyllreswm, ffugreswm.

Sophist, *s.* (Gr. *sophistês*) dysgawdwr athroniaeth, athronydd, ofydd; twyllofydd, somofydd, dadleuwr dichellgar, twylldadleuwr,

twyllresymydd, ffugresymwr, geubwyllwr, somddadleuwr, somddadlwr, geuddadlwr, dadleuwr cyfrwysgall.

Sophister, *s.* (Gr. *sophistés*) myfyriwr dwyflwydd (mewn prifysgol); † twyllofydd, dadleuwr dichellgar; † athronydd.

Sophister,† *v. n.* amddiffyn â thwyllresymau.

Sophistic, } *a.* twyllofyddol, twyllebus, twyll-
Sophistical, } ddadleuol, twyllresymol, ffugresymol, cyfrwys-ddadleuol, geuresymol; cyfrwys, dichellgar, twyllodrus.

Sophisticalness, *s.* cyfrwysder, dichellgarwch.

Sophisticate, *v. a.* llygru, gwaethygu, cymmysgu, twyllfysgu; gwyrdroi, trofäu; difwyno, anurddo; ffugio.

Sophisticate, } *a.* llygredig, llygrol, llygraidd,
Sophisticated, } ffugiol; ffugiedig; cymmysgedig, cymmysg, twyllfysgedig; anmhur; difwynedig.

Sophistication, *s.* llygriad, llygredigaeth, cymmysgiad, twyllfysgiad; ffugiad; difwyniad.

Sophisticator, *s.* llygrwr, llygrydd, gwaethygwr; ffugiwr, ffugiedydd; difwynwr, anurddwr.

Sophistry, *s.* cyfrwys ddadlyddiaeth, dichellgar ddadlyddiaeth, dadlyddiaeth ystrywgar, twyllofyddiaeth, somofyddiaeth, somddadlyddiaeth, twyllresymiad, gau ymresymiad, twylleb, geuddadl, geubwyll.

Sophomore, *s.* (*o soph, sophister*) myfyriwr tanraddog (yn nghlolegau America.)

Sopite, *v. a.* rhoi i gysgu; suo i gysgu; cysoli.

Sopiton,† *s.* (Ll. *sopio*) cwsg.

Sopor, *s.* (Ll.) cwsg, trymgwsg. [cysoli.

Soporate, *v. a.* (Ll. *soporo*) rhoi *neu* suo i gysgu;

Soporiferous, } *a.* (Ll. *soporifer*) hunddwyn,
Soporific, } hunbair, cysgbar, cysgbair, cysgiadol, cysol; cysadwy; à baro gysgu *neu* huno.

Soporific, *s.* cysgbar, cysgai, cysor: *pl.* cysorion, cysgeion.

Soporiferousness, *s.* cysgiadoldeb, cysoldeb, hunddygedd, cysgbaredd.

Soporous, } *a.* (Ll. *soporus*) cysglyd; cysgbair,
Soporose, } cysol, hunddwyn.

Sopper, *s.* (*o sop*) un à wlycho ei damaid mewn llyn; micaswr.

Sopra, *s.* (It.) y rhan uchaf.

Sopranist, *s.* (*o soprano*) cantor meinllais.

Soprano, *s.* (It.) meinllais, uchalaw, gorllais, uchlais.

Soprani—cantorion meinllais.

Sopranos, } cantorion meinllais; dys-
Sopranists, } baddedigion, efnuchiaid.

Sorb, *s.* (Ll. *sorbum, sorbus*), cerddinen, cerdinen, cyrafolen, pren cyrafol, sarffwydden, cyrafonllwyn; cyrafol, cyrawol, cyrawel, cyrafon, cyrafol cerddin.

Sorb-apple, *s.* cyrawol, cyrawel, cyrawen, *neu* gyrafol cerddin.

Sorbefacient, *a.* (Ll. *sorbeo* a *facio*) tarnedigol, tarnol; à bair darnu, sychu, *neu* ddyfnu.

Sorbefacient, *s.* tarnai: *pl.* tarneion, tarnolion, dyfnolion.

Sorbent, *a.* (Ll. *sorbeo*) tarnol, dyfnol, dyddyfnol, dysychol.

Sorbic, *a.* (Ll. *sorbus*) perthynol i'r cerddin.

Sorbic acid—sur y cerddin, sur y cerdin.

Sorbile,† *a.* (Ll. *sorbeo*) yfadwy, tarnadwy, llyncadwy; llymeidiol; i'w lymeitian.

Sorbition,† *s.* (Ll. *sorbitio*) yfiad, yfed, llymeidiad.

Sorbus, *s.* (Ll.)=*Sorb.*

Sorcerer, *s.* (Ff. *sorcier*; o'r Ll. *sors*) swynwr, swynydd, chwidog, chwidw, chwiliog, hudol, swyngyfareddwr, rheibiwr, dewin.

Sorceress, *s.* swynwraig, hudoles, chwidoges, chwilioges, gwiddan, gwiddon, gwiddanes, gwiddones, swynyddes, rheibwraig, rheibes.

Sorcerous, *a.* swyngyfareddog, swyngyfareddol.

Sorcery, *s.* swyngyfaredd, swyn, hudoliaeth, chwidogaeth, chwiliogaeth, swynyddiaeth, swynoliaeth, dewindeb, dewiniaeth.

To use sorcery—swyno, swyngyfareddu, swynogli.

Sord,† *s.*=*Sward.*

Sordawalite, *s.* delidfaen Sordawald (yn Wirbwrg).

Sordes, *s.* (Ll.) sorod, swrwd, budreddi, brynti, ysgarthion, ysgubion, budreddion.

Sordet, } *s.* (Ff. *sourdine*) geneu-bib
Sordine, } dafod udgorn.

Sordid, *a.* (Ll. *sordidus*) budr, brwnt, bawlyd, bawaidd, baw, swla; gwael, gorwael, aiw, hagr; cyrrith, crintach, cybyddlyd, crintachaidd, llawgauad.

Sordidness, *s.* brynti, bryntni, budredd, budreddi, bawedi, bawlydrwydd, baweiddrwydd; gwaelder, salwedd; crintachrwydd, cyrrithrwydd, cybydd-dod, cybyddiaeth.

Sore, *s.* (D. *saar*) anafod, archoll, briw, dolur, clwyf, gweli, adlo, addwyd, cornwyd; man tost; twn-groen.

Full of sores—gweliog; llawn gweliau, &c.; cornwydog, cornwydlyd, llawn cornwydydd; cramenog.

Sore, *a.* (S. *sar*; Al. *sehr*) tost, blin, poenus, dolurus, blinderus; caled; cryf; anaele; † drwg.

A sore disease—clefyd tost, blin, neu drwm; clefyd cryf; clefyd drwg.

Sore boils—cornwydydd blin.

Sore stripe—gwialenod dost.

Sore troubles—blin gystuddiau.

Sore travail—llafur blin.

Sore evil—gofid blin.

Sore eyes—llygaid tostion, llygaid tost; llygaid cilgochion.

Sore conflict—ymdrech cryf, ymdrech caled, ymdrech tost.

Sore judgment—barn dost, drygfarn.

Sore displeasure—digllonrwydd, digllonedd.

To make sore—gwneuthur yn dost, &c.; clwyfo (*Iob.* v. 18).

Sore, } *ad.* yn dost, yn flin, yn boenus,
Sorely, } &c.

To be sore displeased—llwyr ddigio, digio yn ddirfawr.

Sore,† *v. a.* clwyfo; gwneuthur yn dost, &c.

Sore, *s.* (Ff. *sor-faucon*) hebog blwydd, gwalch yn ei flwyddyn gyntaf.

Sore, *s.* (Ff. *saur*) carw pedeirblwydd.

Sorehon, } *s.* (Gw. ac Ysg.) daliad tir yn
Sorn, } rhwymo y deiliad i ddarbod ar gyfer wttres ei feistr.

Sorel, *s.* (bych. o *sore*) carw teirblwydd.

Sorel, *a.*=*Sorrel.*

Soreness, *s.* toster, tostrwydd, blinder, poenusrwydd.

Sorex, *s.* (Ll.) llygoden.

Sorites, *s.* (Gr. *sóreitês*) cyfreswm anghyflawn.

Sorner, *s.* (*o sorn*) ymwthiwr ar arall am fwyd a lletty.

Sororicide, *s.* (Ll. *soror* a *cædo*) chwaerladdiad.

chwaerladd, lladdiad chwaer; chwaerleiddiad, lleiddiad chwaer.
Sorrage,† *s.* egin haidd *neu* wenith.
Sorrance, *s.* (o *sore*) unrhyw glwyf *neu* salwch ar geffylau.
Sorrel, *a.* (Ff. *saure*) gwineugoch, goleugoch, gwyngoch, gorwyngoch, gwelwgoch, lledgoch, melyn.
A sorrel horse—ceffyl melyn.
A sorrel mare—caseg felen.
Sorrel, *s.* gwineugoch, coch gwineu, gwelwgoch, goleugoch; melyn.
Sorrel, *s.* (S. *sur*; D. *syre*) suran; *pl.* surain.
Common sorrel—suran y waen, suran y cwn, suran y frân, suran y maes, mainsuran.
Sheep's sorrel—dringol, dringon, suran yr yd.
Wood-sorrel—suran y coed, suran y gog, suran teirdalen, bara càn y gwcw, triagl teirdalen, aleliwia.
Sorrel-tree—suranwydden.
Sorriness, *s.* (o *sorry*) gwaelder; salwedd; bawcìddrwydd, bawlydrwydd; truenusrwydd.
Sorrow, *s.* (S., D., a Sw. *sorg*) gofid, blinder, trallod, tristwch, tristyd, tristedd, cystudd, cysteg, alaeth, hiraeth, trymfryd, aeth, galar, gnif, allwyn, afar, brwyn, trymder, brwynfryd; cyni; poen.
To indulge sorrow—porthi gofid.
A man of sorrows—gwr gofidus (*Esa.* liii. 3).
To cease from sorrow—peidio â galaru, â gofidio, *neu* âg ymofidio.
Sorrow, *v. n.* (S. *sarian, sargian, sorgian*) gofidio, tristäu, galaru, alaethu, ymofidio; bod yn drist, &c.
To sorrow with one—cydofidio âg un.
Sorrowful, *a.* trist, athrist, tristlawn, trymdrist, alaethus, aethus, galarus, prudd, trymfrydig, allwynig, allwynin, owynfanus; gofidus; brwyn.
I am a woman of a sorrowful spirit - gwraig galed arni ydwyf fi (1 *Sam.* i. 15).
Sorrowfulness, *s.* tristędd, tristwch, tristlonedd, galarusrwydd, aethusrwydd, &c.
Sorrowing, *a.* gofidiol; yn galaru, &c.
Sorrowing, *s.* galariad, gofidiad, alaethiad.
Sorrowless, *a.* diofid, dialar, anofidus.
Sorry, *a.* (S. *sarig, sari*) drwg, trist, galarus; edifar, edifarus; gwael, salw, sal, ŧdiwerth, tlawd, truan, truenus, gresynol, diras, bawaidd, bawlyd.
To be sorry—tristäu, gofidio, ymofidio; bod yn drist, &c.; edifaru.
To be sorry for one—bod yn ddrwg, yn flin, *neu* yn ofidus ganddo dros un.
I am sorry—mae yn ddrwg genyf; drwg yw genyf; drwg genyf.
I am sorry for that—mae yn ddrwg genyf hyny; drwg genyf hyny; drwg yw genyf am hyny; edifar genyf hyny.
To be sorry for having done a thing—bod yn edifar gàn un am beth.
To be very sorry, } bod yn ddrwg iawn;
To be heartily sorry, } bod yn ddrwg gàn ei galon.
I am heartily sorry for it—mae yn ddrwg gàn fy nghalon o'i herwydd; mae yn ddrwg gàn fy nghalon o'i blegid.
The king was sorry—drwg fu gàn y brenin; y brenin a fu drist ganddo.
There is none of you that is sorry for me—nid oes neb o honoch yn ddrwg ganddo o'm plegid i.
He will be very sorry—athrist iawn fydd ganddo ef (*Tob.* ix. 4).
Sort, *s.* (Ff. ac Al. *sorte*; Ll. *sors*) modd, math, bath, rhyw, sut, sud; gradd; dosbarth; rhan, cyfran.
After a sort—yn rhyw fodd, yn rhywfodd; mewn modd.
After this sort—fel hyn; yn y modd hyn; yn llŷn.
After that sort—fel hyny; yn y modd hyny; yn y modd hwn; felly, efelly.
After the same sort—yn yr un modd; yn gyffelyb; yr un fath; felly.
After what sort?—pa fodd? pa wedd? pa sut? pa ddelw? pa ddull? yn mha fodd? yn mha wedd?
What sort of?—pa fath ar? pa fath o?
After one sort—mewn un modd; mewn un math; mewn un ffordd.
In any sort—mewn neb rhyw fodd; yn y modd y mynoch.
In like sort—yr un modd; yn yr un modd; yn y cyffelyb fodd; mewn cyffelyb fodd; mewn modd cyffelyb.
In such sort—yn y cyfryw fodd; yn y fath fodd; felly.
Of all sorts, } o bob math; o bob rhyw;
Of every sort, } o bob rhywogaeth; o bob gradd.
All sorts and conditions of men—pob cyflwr a gradd o ddynion; pob math a gradd o ddynion; pob ystâd a gradd o ddynion.
Of the first sort—o'r fath gyntaf; o'r gynfath.
Of the second sort—o'r ail fath; o'r eilfath.
Of the same sort—o'r un fath; cymmath.
Of one sort—unrhyw, unrhywiol, unrhywiog; unfath; unmodd, unwedd, unddull; syml, digymmyseg.
Of two sorts—deuryw, deufath; o ddau ryw *neu* fath.
Of divers sorts, } amryfath; o amryw ryw-
Of many sorts, } ogaethau; amlryw; amryw.
Of what sort—o ba fath; o ba ryw; o ba rywogaeth, &c.
Of what sort soever—o ba fath bynag; o ba ryw bynag; o ba sut bynag; o ba wedd bynag; o ba ddull bynag; cyfryw bynag yw.
After a godly sort—fel y gweddai i Dduw (3 *Ioan* 6).
Out of sorts—allan o drefn; yn ddidrefn; yn anhwylus; heb fod yn iach.
The common sort of people—y bobl gyffredin, y cyffredin bobl, y bobl iselradd, y werin, y werinos, y werin bobl, adlawlaid, adfaon, taiogion, gwreng.
The better sort (of people)—goreugwyr; y goreuon.
Sort, *v.* cymmathu, mathu, cydrywio, trefnu, dosbarthu; sutio, addasu; rhoi *neu* fwrw cydryw at ei gydryw; rhoi rhyw at ei ryw; rhoi math at ei fath; cymmoni pethau rhyw yn ei ryw; cyflëu; cyfladd; ymgyfaillio; †terfynu; †dygwydd.
Well sorted—iawn-gymmathedig, â iawngymmathwyd, wedi ei iawn-gymmathu.
He sorts his books on the shelves—efe a

gyflea, a drefna, *neu* a ddosbartha ei lyfrau, rhyw yn ei ryw, ar y seldydd.
Sortable, *a.* cymmathadwy; dosbarthadwy.
Sortal,† *a.* cymmathol.
Sortance,† *s.* cyfaddasrwydd.
Sorter, *s.* cymmathwr, cymmathydd; dosbarthwr.
Sortie, *s.* (Ff.) rhuthr, cyrch, ymgyrch, rhysgyr, rhuthrad.
Sortilege, *s.* (Ff.; Ll. *sortilegium*) coelbreniaeth, cytysiaeth, tyniad cytysau, bwriad coelbren.
Sortilegious, *a.* perthynol i goelbreniaeth; cytysol.
Sortilegy,† *s.*=*Sortilege.*
Sortition, *s.* (Ll. *sortitio*) detholiad *neu* benodiad drwy goelbren *neu* gwtws; cytysiad.
Sortment, *s.* (o *sort*) cymmathiad; cydrywiad; dosbarthiad, parthiad; dewis o nwyddau amryfath.
Sorus, *s.* (Gr. *soros*) mân sypiau o hadgibenau bychanigion ar ddail rhedyn.
Sospiro, *s.* (It.) saib, gorphwys.
Soss,† *v. n.* (Al. *sausen*) syrthio yn swrth i'w gadair.
Soss, *s.* dïogyn, seguryn; codwm swrth.
Sostenuto, *a.* (It.) dwys; dïysgog.
Sot, *s.* (Ff.; Llyd. *sodt*) penbwl, pendew, pennlloran; brwysgyn, brwysgwr, meddwyn, dïotwr, dïotai, ymyfwr, llymeitiwr, potiwr, ymddyfoliwr.
To play the sot—chwareu y brwysgyn, &c.; ymddyfoli ar ddïod *neu* gwrw.
Sot, *v.* llymeitian, brwysgo, meddwi, gofeddwi, penfeddwi, ymfrwysgo, dylyn dïota, ymyfed; chwareu y brwysgyn, &c.; syfrdanu, penddaru, pendroni, pensyfrdanu.
To sot away one's time—treulio ei amser mewn brwysgedd a meddwdod; treulio ei amser mewn brwysgedd a meddwaint; meddwi yn ei unswydd; bod heb wneuthur swydd ond meddwi; treulio ei amser yn dylyn meddwdod.
Soteriology, *s.* (Gr. *sôtêrios* a *logos*) traethawd ar iechyd, iachofyddiaeth.
Sottish, *a.* (o *sot*) penfeddw; syfrdan, syn, hurt, lledfeddod, lledfrydig; penbylaidd, penfeddal, anghall; meddw, brwysg.
Sottishness, *s.* penfeddwaint, penfeddwdod, dïotach; syfrdandod, syndod, hurtrwydd, hurtni, penbyledd.
Sou, *s.* (Ff.) ceiniog Ffrainc.
Soubrette, *s.* (Ff.) gweinyddes, llawforwyn.
Souchong, *s.* Swshong=math ar de du.
Sough,† *s.* ffos gudd, gwehynffos.
Sough,† *v. n.* (S. *swegan*) godyrddu, dadyrddu.
Sough,† *s.* godwrdd, godwrf, dadwrdd.
Sought, *p. p.* (o *seek*) ceisiedig, â geisiwyd, &c.
Worthy to be sought—ceiswiw, gwiwgais.
Soul, *s.* (S. *sawel, sawl, saul;* Al. *seele*) enaid; enawr, en; einioes; ysbryd; calon; meddwl; dyn; enaid o ddyn.
A dull soul—hurthgen, hurtyn, pennlloran.
The poor soul—y dyn truan, truan wr, truan gwr, truenyn.
Endued with a soul—eneidiog, eneidiol, perchen enaid; â chanddo enaid.
There is not a soul here—nid oes dyn yma; nid oes enaid o ddyn yma.
All Soul's Day—Dygwyl yr Eneidiau, Gwyl yr Eneidiau, Dygwyl y Meirw=yr ail o Dachwedd.
Soul,† *v. a.* eneidio.
Soul,† *v. n.* (S. *sufl, sufel*) rhoi cynnaliaeth gyfaddas.
Soul-bell,† *s.* cnul.
Souled, *a.* eneidiog, eneidiol, enig.
Soulless, *a.* dïenaid; difywyd, digalon.
Soul-scot, } *s.* offrwm dros enaid y marw.
Soul-shot, }
Sound, *a.* (S. *sund;* Al. *gesund;* Ll. *sonus*) iach, iachus, iachusol; iach ddïanaf; dïasgen, dïen, difeth, difreg, dïanaf, dïanafus, diwall, diogel; cyfan, cyfa, didwn; clwn; caled, fferdd, cadarn, sad, ffêr, gwrdd, agwrdd, sedr, dwys; sicr; anfasw, difaswedd, diwegi; sylweddol; trwm; dwfn; da; gwir; iawn; cywir, cywir ei farn, cywir-farn; uniongred; perffaith; trwyadl; tyn; teithïol.
Sound of mind—yn ei bwyll; yn ei gof; yn ei synwyrau; yn ei iawn bwyll.
Sound sleep—trymgwsg.
A sound scholar—ysgolhaig drwyddo.
To make sound—cyfanu, cyfâu; gwneuthur yn iach, &c.
Sound, *ad.* yn iach, &c.
Sound, *s.* nofiadyr pysg, nawf pysg, awyrgod pysg; ystifflog, morgyllell, morlawes.
Sound, *s.* (S. *sund*) basfor, beisfor, meinfor, culfor.
Sound dues—toll y meinfor=toll â godir ar longau yn myned trwy y meinfor rhwng Denmarc a Sweden.
Sound, *s.* (Ff. *sonde;* Ysp. *sonda*) chwiliedydd y bledren=math ar offeryn llawfeddyg.
Sound, *v. a.* (Ysp. *sondor;* Ff. *sonder*) plymio, beisio; chwilio, profi; chwilio y bledren ag y gareg.
To sound with a plummet—plymio, beisio.
To sound one's mind—chwilio meddwl un; profi un; beisio meddwl un.
Sound, *s.* (S. *son;* Ff. *son;* Ll. *sonus;* C. *swn, sain;* Gw. *soin*) swn; sain; son; llais, llef; trwst; dyar, dâr; adsain; goslef.
Audible sounds—seiniau hyglyw, clywedog, *neu* glywadwy.
Articulate sound—llafarsain, sain lafar; siar: *pl.* llafarseiniau, seiniau llafar.
Vocal sound, } llafarsain, sain lafar, sain
Vowel sound, } lafarog.
Clear sound—llafarlais, llais croew, llais eglur; sain groew, sain eglur, sain ddïfyngial, sain ddifyngus.
Indistinct sound—sain anghroew, sain aneglur, gosain; sain aflafar.
Fine sound — gwiwsain, sain wiw, sain fwyn.
Agreeing in sound—unsain, cydsain, unseiniog, cyfunsain, cydseiniog.
Long sound—hirsain, sain hir; sain ygafn.
Having a long sound—hirsain, hirseiniog; hir ei sain; â sain hir iddo.
Short sound—byrsain, sain fêr; sain drom, tromsain.
Having a short sound—byrsain, byrseiniog; byr ei sain; â sain fêr iddo.
The sound of a trumpet—sain, llais, *neu* floedd udgorn; udgorn-floedd.
Confused sound—dwndwr, dadwrdd.
That giveth seven sounds—seith-seiniog.
Sound, *v. n.* seinio, synio, swnio; lleisio; eichio, dyar, daru; gwneuthur swn.
To sound back, } adseinio, dadseinio.
To sound again, }

To sound like a harp—seinio *neu* leisio fel telyn; rhuo fel telyn (*Esa.* xvi. 11).
To sound a trumpet — udganu, udganu mewn udgorn, udganu âg udgorn, canu udgorn, canu mewn udgorn, canu âg udgorn, lleisio âg udgorn, chwythu mewn udgorn.
To sound forth the praise of one—moli un, moliannu un, clodfori, canu clod un.
To sound an alarm—canu alarm; canu cyrn cychwyn.
To sound diversely, } seinio yn amrywiol,
To sound dissonantly, } yn anghysson, yn annhebyg, yn anghydsain, *neu* yn anghydlais; anghyssoni, anghydseinio, anghydleisio, anghyttoni.
To sound slightly—goseinio, lledseinio.

Soundable, *a.* plymiadwy, beisiadwy.
Sound-board, } *s.* seinfwrdd, sein-glawr.
Sounding-board, }
Sound-boarding, *s.* seinfwrdd (mewn adail).
Sounder, *s.* offeryn plymio, offeryn beisio, beisiedydd.
Sound-headed, *a.* penffer; iach *neu* gadarn ei egwyddorion.
Sounding, *a.* seiniol, seinfawr; soniarus; sonfawr, soniawr; llafar.
Sounding, *s.* seiniad, seiniant, seiniedigaeth; beisiad, plymiad; dyfnder, dyfnedd; chwiliad.
A sounding again—adseiniad; adsain.
Sounding-line, *s.* llinyn plymio, llinyn beisio.
Sounding-post, *s.* seinbost, seinbill.
Sounding-rod, *s.* gwialen blymio; gwialen i fesur dyfnder dwr yn ngwaelod llong.
Soundings, *s. pl.* plymiadau, beisiadau; dyfnderau.
Soundless, *a.* anmhlymiadwy; diwaelod, anoddyn.
Soundless, *a.* disain, diswn, dison.
Soundly, *ad.* yn iach, &c.; yn dda ac yn ddiwall.
To beat soundly—dygaboli; rhoi maeddgen dda i.
Soundness, *s.* (o *sound*) iachusrwydd; dianafedd, difethrwydd; cyfander, cyfanrwydd, cyfanedd; cadernid, sadrwydd, &c.
Sound-post, *s.* seinbost, seinbill.
Soup, *s.* (Ff. *soupe;* Al. *suppe*) isgell, trwyth cig, llymeidfwyd; potes; cawl.
Soup,† *v. a.* cwynosa; anadlu allan.
Soup,† *v. a.* (=*sweep*) ysgubo.
Sour, *a.* (S. *sur, surig;* Al. *sauer;* Ff. *sur*) sur; chwibl, egr, chwig, chwigws; sarig, croes, blwng, dreng; anni ldig; garw.
As sour as a crab—cyn sured a'r chwigws.
To make sour—suro, chwiblo, egru; peri yn sur, &c.
To grow sour—sur, chwiblo, egru; myned yn sur, &c,

Sour, *s.* sur, suryn, peth sur.
Sour, *v.* suro, egru, chwiblo; peri yn sur, yn egr, *neu* yn chwibl; myned yn sur, yn chwibl, *neu* yn egr; sarigo; teneuo.
Source, *s.* (Ff.) ffynnon, ffynnonell, tarddell, tardd, tarddfa, aig, han; gwreiddyn, gwraidd, dechreu; edryf, edryd; ffwn, hadd, henydd; essilling; rhi.
The source of a river—blaen afon, tarddiad afon, tarddiant afon, llygad afon, ffynnonell afon, &c.
The sources of rivers—blaenau afonydd, tarddiadau afonydd, &c.

Sour-crout, } *s.* (Al. *sauer-kraut*) surfresych,
Sour-krout, } surgawl, bresych surion, ilfresych.
Sourdet, *s.* (Ff. *sourdine*) tafod *neu* eneu-bib udgorn.
Sour-dock, *s.* suran.
Sour-eyed,† *a.* llygadsur.
Souring, *s.* suriad; peth â suro; surolyn.
Sourish, *a.* lledsur, gosur, gochwibl, suraidd, surllyd.
Sourness, *s.* surni, suri, surder, surdra, surdeb, suredd, chwibledd, egrwydd, egredd; sarigrwydd.
Sour-sop, *s.* yr afal brithog.
Sous, *s. pl.* (o *sou*) ceiniogau Ffrainc.
Souse, *s.* (Gw. *sousgeach*) cyffaeth hallt; heli; peth â gyffeithiwyd mewn heli; cyffaeth; cyffaeth-gig; rhuthr angerddol.
Souse, *v. a.* cyffeithio mewn heli; helïo.
Souse, *v.* (Al. *sausen*) rhuthro yn angerddol *neu* yn ffyrnig; syrthio yn ddisymmwth ar beth; plyngu, grawthu. [mwth.
Souse, *ad.* gyda rhuthr angerddol *neu* ddisym-
Souse, } *s.* (Ff. *sous*) atteg, gwanas.
Source, }
Souterrain, *s.* (Ff.) ogof, gogof.
South, *s.* (S. *suth;* Al. *sud;* Ff. *sud*) deheu, de, deau; deheudir, deheuparth; †deheuwynt.
The queen of the south—brenines y deheu.

South, *a.* deheuol, deheu, deau, de; deheuberthig, deberthig; eiddo y deheu; yn gorwedd tua'r deheu.
South Wales—Deheubarth Cymru, Deheudir Cymru; y Deheubarth, y Deheudir.
The south wind—y deheuwynt, gwynt y deheu, gwynt y de.
South sea—môr y deheu, môr y de, y môr deheuol, y deheufor.
The south gate—porth y deheu; y porth deheuol; y porth deheu.
The south border—terfyn y deheu; y terfyn deheuol.
The south land—tir y deheu, gwlad y deheu; y deheudir.
On the south side—o'r tu deheu; ar yr ochr dde.

South, *ad.* tua'r de, tua'r deheu.
Southeast, *s.* de-ddwyrain, deheu-ddwyrain.
Southeast, *a.* de-ddwyreiniol, deheu-ddwyreiniol.
The southeast wind—y deheu-ddwyreinwynt, y gwynt de-ddwyreiniol.
Southeastern, *a.* de-ddwyreiniol, deheu-ddwyreiniol; yn gorwedd tua'r deheu-ddwyrain.
Southerly, *a.* deheuol, deheu, deau, de.
Southern, *a.* deheuol, deheu, deau, de; perthynol i'r deheu; deheuberthig.
The southern part of a country—deheudir, deheubarth, debarth.
The southern dialect—deheubartheg, y ddeheubartheg, y ddeheubarthaeg.

Southerner, *s.* deheuwr, un o wŷr y deheu, gwr o'r de: *pl.* deheuwyr.
Southernliness, *s.* deheuoldeb, deheuolrwydd.
Southernly, *ad.* tua'r deheu.
Southernmost, *a.* mwyaf deheuol; pellaf i'r deheu; nesaf i'r de.
Southernwood, *s.* (*southern* a *wood*) llysiau y cyrff, hen wr, henwr, Brytwn.
Southing, *a.* yn myned *neu* yn tynu tu a'r deheu.

Southing, *s.* dyfodiad *neu* fynediad i'r deheu; tyniad tua'r deheu; deheuad.
The southing of the moon—yr amser y bo y lleuad yn y de; deheuad y lleuad.
Southmost, *a.* mwyaf deheuol; nesaf i'r de; pellaf i'r de.
Southsay,† *v. n.*=*Soothsay.*
Southward, *ad.* tua'r deheu, tua'r de.
Southward, *s.* y parthau deheuol; deheubarth.
Southwest, *s.* de-orllewin, deheu-orllewin.
Southwest, *a.* de-orllewinol, deheu-orllewinol.
Southwester, *s.* gwynt de-orllewin cryf.
Southwesterly, *a.* de-orllewinol, deheu-orllewinol.
Southwestern, *a.* de-orllewinol, deheu-orllewinol.
Souvenance,† *s.* (Ff.) coffadwriaeth.
Souvenir, *s.* (Ff.) cofiedydd.
Sovereign, *a.* (Ff. *souverain*; Ll. *supernus*) goruchaf, goruchel, goruch; penaf, pen, prif; arbenig; gwerthefin; penarglwyddol, penarglwyddiaethol, penadurol; breninol; effeithiol, mawr ei rinwedd, rhinfawr, godidog, difeth, diball.
Sovereign lord—penarglwydd, gwerthefin arglwydd, arglwydd gwerthefin; penadur, unben.
Sovereign, *s.* penadur, teyrn, brenin, penarglwydd, penllywydd, goruch-arglwydd, gwerthefin, unben, uchelderyrn, uchdeyrn, goruchdeyrn, goruchlyw, penaeth, peniadur, arben, gwledig, ffelaig, modur, ffaner, alcun, udd, penaig, gwaladr: *pl.* penaduriaid.
The sovereigns of Europe—penaduriaid Ewrop.
Sovereign (a coin)—penadur; punt (20*s.*): *pl.* penaduron.
Sovereignize,† *v. n.* arglwyddiaethu, penaduriaethu.
Sovereignly, *ad.* yn oruchaf, &c.; trwy oruchfraint, trwy oruch-awdurdod; i'r eithaf.
Sovereignty, *s.* penaduriaeth, penarglwyddiaeth, penllywyddiaeth, unbenaeth, arbenaeth, breniniaeth, penafiaeth, uchafiaeth, goruchafiaeth, teyrnedd, teyrnogaeth, gwerthefiniaeth, gwerthefindod, gwledigrwydd, arbenigrwydd; gallu.
To have sovereignty — goruch-arglwyddiaethu, penarglwyddiaethu.
The sovereignty of Britain—unbenaeth, arbenaeth, *neu* benaduriaeth Prydain.
Sow, *s.* (S. *suga*; Al. *sau*) hwch, cunar, llwpai.
An old sow—hen hwch, cunar.
A young sow (that has littered but once)—banwes; hespinhwch.
A young sow (that has not littered)—porchelles.
A wild sow—gwyddhwch, carnen, banhwch, hwch coed, hwch goed.
A little sow, A young sow, } hychig.
A spayed sow—hwch ddysbaidd, hwch ddysbaddedig, hwch ysbaddedig; tyrches.
A sow with pigs—hwch dorog, hwch focha.
A sow to a fiddle—rhoi hwch wrth aradr.
To take the wrong sow by the ear—cymmeryd mail yn lle hidl; cymmeryd y fail yn lle yr hidl.
Sow (an insect)—milred, milcerdd, pryf cantroed.
A sow of lead—hwch blwm, hwch o blwm.
Sow, *v.* (S. *sawan*; Al. *säen*) hau, heu; taenu, gwasgaru, gwasgar.
To sow up and down—taenu ar led; lledaenu.
To sow strife—peri amrafael, anghydfod *neu* anghytundeb rhwng dynion; hau amrafaelion, hau anghydfod.
Sow,† *v.*=*Sew.*
Sow-bane, *s.* troed yr wydd, gwydd-droed.
Sow-bread, *s.* egel, bara yr hwch, llysiau y ddidol, moch-wraidd.
Sow-bug, *s.* pryf cantroed, milcerdd, milred.
Sow-thistle, *s.* mochysgall, llaethysgall, ysgall y moch, ysgall llaethog, llymeidfwyd: *pl.* mochysgallen, &c.
Corn sow-thistle—llaethysgall yr ŷr, mochysgall yr ŷr.
Sowce, *s.*=*Souse.*
Sowens, Sowins, Sowans, } *s.* llymry yr Alban, llymry, llymrwd.
Sower, *s.* hauwr, heuwr, heuedydd, heuydd; taenwr.
Sowing, *s.* heuad, hauad, head.
Sowing time—amser hau, pryd hau, tymor hau.
Sowl,† *v. a.* tynu *neu* lusgo gerfydd y clustiau.
Soy, *s.* taeth *neu* sibr dwyreiniol; soe.
Spa, *s.* (oddi wrth *Spa* neu *Spaa*, yn Belgium, ffynnon feddygol, dwfr meddygol, ffynnon ddelidaidd.
Spaad, *s.* (Ysp. *espato*)=*Spar.*
Space, *s.* (Ll. *spatium*) lle; ysbaid, enedyd, ennyd; cyfwng, cyfrwng; gofod; eangder; meithder lle; lle gwag, gwagle; ysbaid, meityn; tyd; talm; angder, eng, ang, tymhrân; màn; gwers; helaethiant.
A year's space—ysbaid blwyddyn, ysbaid blwyddyn, chwyl blwyddyn, blwyddyn.
The space of man's life — ystod, amser, chwyl, *neu* ysbaid bywyd dyn.
A space of time—ennyd *neu* enedyd o amser; hawg, meityn.
The space of one day—ystod, ysbaid, neu ofod un dydd; un dydd.
A clear space—lle amlwg, gweling, iâl.
An open space — lle agored, peithwg; rhwyl; tranial.
Space,† *v. n.* rhodio yn rhydd; crwydro; ymhelaethu.
Space, *v. a.* cyfryngu, gofodi; gosod gwag rhwng llythyrenau *neu* eiriau.
To space out—rhoi mwy o le rhwng geiriau *neu* linellau.
Spaceful,† *a.* helaeth, eang.
Spaceless, *a.* diofod, heb ennyd, dïencyd.
Spacious, *a.* (Ll. *spatiosus*; Ff. *spacieux*) eang, helaeth, ehelaeth, eng, ang, angdde; llydan, maith.
Spaciousness, *s.* eangder, eangrwydd, helaethrwydd, helaethder, ehelaetharwydd; llydander; meithder.
Spaddle, *s.* (bych. o *spade*) pâl fechan, rhawg.
Spade, *s.* (S. *spad*, *spada*) pâl; rhawbal; rhaw.
To call spade a spade—galw pâl yn bâl a rhaw yn rhaw; galw pob peth gerfydd *neu* wrth ei enw.
Spade, *v. a.* palu.
Spade, Spaid, } *s.* hydd teirblwydd.
Spade, *s.* (Ll. *spado*) anifail dysbaidd.
Spade-bone, *s.* crafell yr ysgwydd, asgwrn y balfais.
Spadeful, *s.* palaid, llonaid pâl: *pl.* paleidiau.

Spadiceous, *a.* (Ll. *spadiceus*) goleugoch, gwineugoch, gwineu; ysbyddogaidd.
Spadicose, *a.* yn tyfu ar yr ysbyddog.
Spadille, *s.* (Ff.) as y palau (yn chware wmbr).
Spading, *s.* paliad.
Spadix, *s.* (Gr. a Ll.) ysbyddog.
Spado, *s.* (Ll.) dysbaidd, un dysbaddedig.
Spadroon,† *s.* cleddyf ysgafn.
Spagyric,† *a.* (Ll. *spagyricus*) fferyllaidd.
Spagyric, } † *s.* fferyll.
Spagyrist, }
Spahi, } *s.* (Tyrc. *sipahi*; Per. *sipahee*) marchSpahee, } filwr Twrci.
Spall,† *s.* (Ff. *espaule*; It. *spalla*) asglodyn; ysgwydd.
Spalt, } *s.* toddfwn, toddfwyn.
Spelt, }
Span, *s.* (S.; Al. *spanne*; D. *spand*) rhychwant.
To measure by the span=*Span*, *v. a.*
Span, *v. a.* rhychwantu, rhychwannu.
To span (in marine language)—rhwymo â rhaffau.
To span the heavens—rhychwantu y nefoedd; mesur y nefoedd â rhychwant.
Spancel, *s.* hual traed ol, llyffethar traed ol.
Spancel, *v. a.* hualu, llyffetheirio, *neu* rwymo y traed ol.
Spancelled, *a.* hualog, gefynog, llyffetheiriog (yn arfau bonedd).
Spandrel, *s.* (It. *spandere*) gwaneg bwa, crymal bwa=y gwagle rhwng camedd bwa a'i rychwant.
Spang,† *s.* (Is. *spange*) gleindlws, boglyn; rhychwant.
Spangle, *s.* (Is. *spange*) boglyn, llefnyn, dernyn, *neu* gasnodyn dysglaer; claer foglyn, llugan, seriglen, claeran, seirienyn; seren: *pl.* ser.
Spangle, *v. a.* seriglo, serenu, seirianu, boglynu, tryfritho, eurfritho, cronellu; rhoi boglynau, cronellau, *neu* ser ar beth; gwynygio.
Spangled, *p. p.* serigledig, &c.; serigl, serig, serog, serenog, llawn ser, seirian; heuedig â ser; boglynog.
The spangled firmament—yr wybren serenog; yr wybren seirian.
Spangler, *s.* serigiwr, serenwr.
Spaniel, *s.* (Ff. *epagneul*; o *Hispaniola*, yn yr India Orllewinol) adargi, ci adar; truthan, truthiwr, gwenieithwr, cynffonlonwr.
Spaniel, *v.* cynffonloni, truthio, gwenieitho; canlyn fel adargi.
Spanish-brown, *s.* llwyd yr Yspaen.
Spanish-fly, *s.* cylionen Yspaen, cylionen paradwys: *pl.* cylion paradwys.
Spanish-white, *s.* gwyn yr Yspaen.
Spank, *v. a.* (C. *panc*) taro â chledr y llaw; pancio, palfodi, llachio.
Spanker, *s.* math ar hwyl fawr; brasgamwr; dyn tâl; peth mwy na chyffredin;† darn pres bychan.
Spanking, *a.* mawr, praff, braisg; hoew.
Span-long, *a.* rhychwant o hyd.
Spanner, *s.* (o *span*) rhychwantwr; clo cyflegr; allwedd sidrwyon; rhwymyn croes.
Span-new, *a.* (Al. *spannen*) newydd tanlli, newydd tanlliw, newydd danlli, newydd danlliw, tanlli, tanlliw, newydd grai.
Span-worm, *s.*=*Canker-worm*.
Spar, *s.* (Is. a D.; Al. *sparren*, *spath*) ysger, crisfaen, canfaen, rhith-grisial; trosol, bâr; colp, colpen, ysgolp, ysgolpen, ysgolpyn, aseth; ceibren, cebr, bollt: *pl.* colpau, cylp, esyth, llymwydd, ceibr.
Spar,† *v. a.* bario, bolltio, prenio.
Spar, *v. n.* (S. *spirian*) dadleu, dadlu, ymddadleu; ymladd o hyd breichiau; ymladd o hyd arfau; ymladd o hirbell; ymladd ac ymgadw; ymladd dân sefyll ar ei amddiffyn.
Sparable, *s.* (llygriad o *sparrow-bill*, oddi wrth ei llun) hoel ddiglopa, hoel esgid ddiglopa, hoel big yr olfan: *pl.* hoelion bychain diglopa.
Sparadrap, *s.* (Ff.) cwyrlïan, sugliân.
Sparage, } † *s.*=*Asparagus*.
Sparagus, }
Spare, *v.* (S. *sparian*; Al. *sparen*) cynnilo, tolio, toli; arbed, arbedu; hebgor, hebgori; ymarbed; attal; bod *neu* fyw yn gynnil; gweddillio; goddef i fyned yn ddigosp; peidio â chospi; tosturio wrth.
That which is to spare—gweddill, gwarged: *pl.* gweddillion.
If God spare my life—os Duw a rydd i mi einioes; os arbed Duw fy mywyd.
Spare me a word—hebgor i mi air; clyw air.
That may not be spared, } anhebgor.
That cannot be spared, }
Enough and to spare—gwala a gweddill.
Spare, *a.* (S. *spær*) prin; cynnil; anaml; hebgorol, hebgoradwy, gweilig; y gellir ei hebgor; â fo yn ngweddill; gweddilledig; â fo dros ben; gormodol, gormod; mwy na rhaid; dros ben digon; cul, teneu, main, culfain; † araf.
Spare horse—march gweilydd, march gweilig; march anrhydedd.
Spare money—arian gweddill.
Spare time—hamdden, ennyd ysgyfala, ennyd, seibiant, oedfa, odfa, ysgyfalhâwch.
At spare time—hamddenol, ysgyfala, didres; yn hamddenol, &c.; pan gaer ennyd, odfa, *neu* seibiant.
Spare,† *s.* cynnildeb, arbed, ymarbed, toliad.
Spareness, *s.* prinder, prindra, prinedd, prinrwydd; culi, culni, teneuder, meinder.
Sparer, *s.* cynnilwr; arbedwr.
Sparerib, *s.* (Is. *spier*, cyhyr, a *rib*; neu *spare* a *rib*) asen y frân; eisglwyd mochyn; culasen, (*pl.* culais).
Sparganium, *s.* (Gr. *sparganos*) cleddyflys, cawen.
Spargefaction,† *s.* (Ll. *spargo*) taenelliad, ysgeintiad.
Spargelstein, *s.* (Al.) merllysfaen.
Sparidæ, } *s. pl.* (Ll. *sparus*) y pysg eurben.
Sparoides, }
Sparing, *a.* (o *spare*) cynnil, arbedus, arbedol; prin; bychan; cyrrith, crintach, anhael, cybyddlyd.
One that is very sparing in his diet—bwytâwr bach iawn.
Sparingly, *ad.* yn gynnil, &c.; dân eiriach; yn gymmedrol; yn ochelgar.
To live sparingly—byw yn gynnil; byw yn gyrrith; byw wrth ychydig luniaeth.
Sparingness, *s.* cynnildeb, cynnilwch; gochelgarwch.
Spark, *s.* (S. *spearc*) gwreichionen, gwreichionyn, tanen, tenyn, clin, gwraich; cariad, cariadfab; †coegyn.
Spark,† *v. n.* gwreichioni.
Sparkful, *a.* bywiog, hoew, hoewych, coegwych.
Sparkish, *a.* hoew, hoewych, coegwych, dillyn-

wych, gwych, hoenus, eirig, pert; ymddangosgar, ymddangosiadus; trwsiadus, nwyfus.

Sparkle, *s.* (o *spark*) gwreichionen, gwreichionyn, tanen, tenyn; llugan: *pl.* gwreichion.

Sparkle, *v. n.* gwreichioni; codi yn wreichion; ymfflamychu; clindarddu, clindarddach; seirianu, sercnu, lluganu, tanbeidio, llewyro; ymgynhyrfu.

Sparkle,† *v. a.* gwasgaru, taflu yma ac acw.

Sparkler, *s.* gwreichionwr, gwreichionydd; tanbeidydd.

Sparklet, *s.* gwreichionen, gwreichionyn, gwreichyn. } hawnt, hoen.

Sparkliness,† *s.* bywiogrwydd, hoenusrwydd,

Sparkling, *a.* gwreichionllyd, gwreichionawl, gwreichionawg; serog, serenog, serig, serigl, asserw, seirianol; llachar; bywiog, hoew.

Sparklingness, *s.* gwreichionogrwydd; serogrwydd, &c.

Sparling, *s.* (o *spar, sparus*) brwyniad.

Sparoid, *a.* (Ll. *sparus,* a Gr. *eidos*) tebyg i'r pysg eurben; perthynol i'r pysg banwes; eurbenaidd.

Sparring, *s.* (o *spar, v. n.*) ymladd o hyd breichiau; dadl, goddadl, dadleu.

Sparrow, *s.* (S. *speara;* Sw. *sparf*) aderyn y to, aderyn to, golfan, trefiad.

Thatch sparrow—aderyn y to.

Hedge-sparrow — brych y cae, gwrach y cae, gwrachell y cae, llwyd y gwrych, gwrychell; gwas y cog, gwichell y gog, gwigyn y gog.

Mountain sparrow—golfan y mynydd.

Reed sparrow—golfan y cyrs, golfan y gors.

Sparrow-bill, *s.*=*Sparable.*

Sparrow-grass, *s.*=*Asparagus.*

Sparrow-hawk, } *s.* (S. *spear-hafoc*) curyll, cud-
Spar-hawk, } yll, llemysten, llymysten, gwipai, gwipia, pilan, gwalches, corwalch, ceinlly goch, cudyll coch.

Sparry, *a.* (o *spar*) crisfeinin, crisfeinig, ysgeraidd; crisialaidd.

Sparry iron, } mwn dur, mwyn dur.
Sparry iron ore, }

Sparse, *a.* (Ll. *sparsus*) gwasgarog, gwasgaredig, gwasgar, ar wasgar; teneu; un yma a'r llall acw; anghyfrestr, anghyfres, anghyfrestrog, anghyferbyniol.

Sparse,† *v. a.* gwasgaru, taenu ar led, chwalu,

Sparsed, *a.* gwasgaredig, gwasgarog, gwasgar.

Sparsedly, *ad.* yn wasgaredig, &c.; ar wasgar; un yma a'r llall acw.

Sparseness, *s.* gwasgarogrwydd, gwasgaroldeb; teneurwydd.

Spartan, *a.* (o *Sparta,* yn Groeg) dewrwych, gwrolwych, dewr, glew, gwrol, gwrdd, calonog.

Spartium, *s.* (Ll.; Gr. *sparton*) banadl, y banadl.

Sparus, *s.* (Ll.) y pysg eurben, banwes.

Spasm, *s.* (Gr. *spasmos;* Ll. *spasmus*) gwrwst, yr wrwst, cwlwm gwythi, cyhyrwst, crebychwst, gwyneg, gwaew; dirdyn, dirdynfa, dirgryn; pigyn, brath.

Spasmodic, } *a.* gwynegol, gwrystaidd; perth-
Spasmodical, } ynol i'r wrwst; dirdynol, dir-
Spasmatical, } grynol; crebychol, gwyniol.

Spasmodic, *s.* cyffyr rhag gwynegau.

Spasmology, *s.* (Gr. *spasmos* a *logos*) traethawd ar wynegau *neu* ddirdyniadau.

Spastic, *a.* (Gr. *spasticos*)=*Spasmodic.*

Spasticity, *s.* gwynegoldeb, dirdynoldeb, dirdynolrwydd.

Spat, *s.* (cyttras â *spit*) grawn cregyn bŷg.

Spatch-cock, *s* (*despatched cock?*) dofednaid ieir ac â drinir mewn brys.

Spatha, } *s.* (Gr. a Ll.) bonwisg, amddalen
Spathe, } blodau; cwpan mawr rhai blodau.

Spathaceous, }
Spathose, } *a.* (o *spatha*) bonwisgog, bon-
Spathous, } wisgol; â bonwisg iddo.

Spathic, *a.* (Al. *spath*) dalenog, deiliar, llafnog, llafonog.

Spathose, *a.* (Al. *spath*) ysgerol, ysgeraidd, crisfeinin, crisfeinig.

Spathulate, *a.*=*Spatulate.*

Spatiate,† *v. n.* (Ll. *spatior*) crwydro, gwibio, treiglo.

Spatter, *v.* (cyttras â *spit*) tasgu; taenellu, ysgeinio, *neu* ysgeintio â llaid, &c.; bwrw llaid *neu* laca ar; diwyno; budreddu; meita; diblo, caglu; athrodi, enllibio, goganu; ysgarogaru, taenu ar led; poeri, dyboeri.

Spatterdashes, *s. pl.* (*spatter* a *dash*) socasau, socys, amgoesau, hosanau botymog, hosanau lledr.

Spattle, *s.* (Ll. *spathula*) crafell, ysbodol; †poer.

Spatula, *s.* (Ll. *spathula*) crafell, ysbodol; mwndill, modbren, llwyarn.

Spatulate, } *a.* (Ll. *spathula*) crafellog, cra-
Spathulate, } ellaidd.

Spavin, *s.* (It. *spavenio, spavano*) llyncos, llyncoes, clefyd y llyncoes.

Spavined, *a.* â'r llyncoes arno.

Spaw, *s.*=*Spa.*

Spawl, *v. n.* (Al. *speichel, speien*) poeri, dybocri; glyfoerio.

Spawl, }
Spawling, } *s.* poeri; poeryn; glyfoer.

Spawn, *s.* (Is. *spene, spenne,* yn ol *Johnson*) grawn pysgod, rhith pysgod; gronell; sil, silod; hil, hiliogaeth.

The spawn of frogs—griffi, egriffi, griffyll, griffyll, chwydredd creiniogod, chwydlyffaint.

A single spawn—silen, silyn, silodyn.

Spawn, *v.* bwrw grawn, bwrw sil; silio, silöi; hilio; deillio fel grawn oddi wrth bysgod; deillio; sildarddu; dyfod allan yn heigiau; claddu (gronell).

The salmons spawn—y mae yr eogiaid yn claddu.

Spawner, *s.* y pysgodyn benyw, hwyfell, hwyddell, gronell-bysg.

Salmon spawner — hwyfell, hwyddell, chwiwell.

Spay, *v.* (Ll. *spado;* C. *ysbaddu, dysbaddu;* Llyd. *spaza, spahein*) ysbaddu benyw, dysbaddu benyw; dysbaddu, ysbaddu; diadrywio.

A spayed bitch—gast ddysbaddedig, gast ddysbaidd.

A spayed sow—hwch ddysbaidd, hwch ddysbaddedig, hwch ysbaddedig; tyrches.

Spayade, *s.* carw teirblwydd (yn arfau bonedd).

Speak, *v.* (S. *spœcan*) llefaru, llafaru, dywedyd, gwedyd, gweyd, dywëyd, doedyd, dweyd, ynganu, siarad, siared, ebu, hebu, ebru, ynad, roddi, parablu, ditio, cynanu, ynganu, crybwyll; traethu; areithio.

To speak in public—llefaru ar gyhoedd.

To speak to one—llefaru *neu* ddywedyd wrth un; cyfarch un; cyfarch i un.

To speak gently—dywedyd yn deg; llefaru yn dirion; gosoni, gosonio, gosoniaf.

To speak gutturally—myngial, mwngial, myngialu; llefaru yn fyngus; llefaru dân fyngial.
To speak through the nose—llefaru *neu* ddywedyd drwy y trwyn; ffroenebu.
To speak distinctly—llefaru yn groew; siared yn groew; llefaru yn eglur, &c.
To speak on the behalf of one — llefaru *neu* ddywedyd yn mhlaid un; llefaru *neu* ddywedyd o ran un; llefaru o blaid un; llefaru dros un.
To speak together—cydymddyddan, cydchwedleua, cydsiarad, cydsiared; ymddyddan â'u gilydd; chwedleua â'u gilydd; chwedleu y naill â'r llall.
To speak with one — ymddyddan *neu* chwedleua âg un.
I would speak with you—y mae i mi air â chwi; y mae i mi â fynwyf â chwi.
To speak nothing—bod heb ddywedyd dim; tewi; bod yn fud; peidio â llefaru.
Not to speak a word—bod heb lefaru gair; bod heb ddywedyd gair; bod heb yngan gair.
To speak out—llefaru *neu* ddywedyd yn groew; llefaru *neu* ddywedyd yn ddifyngus; llefaru *neu* ddywedyd yn eglur; llefaru *neu* ddywedyd mewn geiriau goleu; llefaru *neu* ddywedyd yn ddigryd; llefaru *neu* ddywedyd yn ddiarbed; llefaru *neu* ddywedyd allan ac nid dân ei ddannedd.
To speak unadvisedly—camddywedyd; dywedyd ar gam; llefaru *neu* ddywedyd yn fyrbwyll; llefaru *neu* ddywedyd yn ddigynghor.
That speaks perfectly—diledlef.
To speak of=*Mention, v.*
To speak a ship – llefaru wrth long; cyfarch *neu* anerch llong (ar y môr).
Why speak ye not a word?—pa ham yr ydych heb son (2 *Sam.* xix. 10)?

Speakable, *a.* traethadwy, hydraeth; llefaradwy, llafaradwy; llafarol, llefarol.

Speaker, *s.* llefarwr, llefarydd, llafarwr, llafarydd, ymadroddwr, siaradwr, siaradydd, parablwr, traethwr, dywedwr; areithiwr, areithydd.
Speaker of the house of commons—llefarydd ty y cyffredin; cadeirydd ty y cyffredin; geneu, tafod, llywydd, *neu* flaenor ty y cyffredin.

Speakership, *s.* llefaryddiaeth, cadeiryddiaeth; swydd llefarydd *neu* gadeirydd.

Speaking, *s.* llefariad, llafariad, llafarawd, llafaredigaeth, dywediad, &c.
Low-speaking—llafarfas; grymialus.
Evil-speaking=*Evil-speaking.*
Given to much speaking—siaradgar, dywedgar, chwedleugar; siaradus, llafarus; amleiriog, amlair.
The habit of much speaking, } dywed-
The propensity to much speaking, } garwch, siaradgarwch, siaradusrwydd; llafarwch.
It is not worth speaking of—ni thâl mo'r chwedleua am dano.

Speaking, *a.* llefarol, llafarol, llafaredigol, llafar; bywiog.
Speaking trumpet—llafargorn, corn llafar, udgorn llafar, llafar-udgorn, corn llafaru.

Spear, *s.* (S. *spear, spere;* Is. ac Al. *speer*) ysbêr, ysbâr, bêr, gwaew, gwaewffon, ffonwaew, rhaidd, pâr, rheinen, rhethren, rhethr, saffwy, ysgeth; tryfer: *pl.* rhain.
Fish-spear—tryfer, tryfer bysgota.
Spear-staff — paladr gwaew, bonllost, gwaewlorf.
Spear-head—blaen, dyflaen, pig, *neu* ben gwaew, &c.
King's spear—gwaew y brenin, cilgain.
Spear (of grass)—gwelltyn, blewyn.

Spear, *v. a.* trywanu *neu* wanu â gwaew, &c.;

Spear, *v. n.* twysenu, hedeg. [tryferu.

Spearer, *s.*=*Spearman.*

Spear-foot, *s.* troed ol pellaf ceffyl.

Spear-grass, *s.* gweunwellt anhyblyg.

Spear-hand, *s.* llaw yr ysbâr; llaw dde gwaewor; troed blaen de ceffyl.

Spearman, *s.* ffonwaewr, gwaewor, gwaewawr, gwaewr, rheiniwr, rheinydd, rheiniog, saffwyor, rhethrwr; tryferwr: *pl.* ffynwewyr, gwaewyr, rheinogion.
Rebuke the company of spearmen—cerydda dyrfa y gwaewffyn (*Salm* lxviii. 30).

Spearmint, *s.* ysber-fintys.

Spear-thistle, *s.* marchysgall, ysgall y blaidd, ysgall gwylltion: *sing.* marchysgallen, &c.

Spearwort, *s.* blaen y gwaew, poethffiam.
Lesser spearwort—blaen y gwaew lleiaf.
Greater spearwort—blaen y gwaew mwyaf.

Specht, } †*s.* delor y coed.
Speight, }

Special, *a.* (Ff.; Ll. *specialis*) neilltuol, penodol, enwedigol, enwedig, arbenig, gosbenol, hysbysol; dewisol; anghyffredin; unigol, unig.

Special,† *s.* peth neilltuol, &c.

Specialist, *s.* celfyddolwr, ymarferolwr; un ymarferol yn unig.

Speciality, *s.* neilltuoldeb, neilltuolrwydd; peth neilltuol: *pl.* neilltuolion.

Specialize,† *v. a.* crybwyll yn benodol; manwl nodi.

Specially, *ad.* yn neilltuol, &c.; bob un ac un; bob yn un ac un; yn anad dim; yn bendifaddeu.

Specialty, *s.* neilltuoldeb, neilltuolrwydd, penodoldeb; peth neilltuol, pwnc neilltuol, gwahanred; ammodrwym, ysgrifrwym, rhwymedigaeth.

Specie, *s.* (o *species*) arian bathol, arian bath, da bathol.
To pay in specie – talu arian bathol; talu arian parod.

Species, *s.* (Ll.) rhywogaeth, rhyw, rhywiogaeth; math, bath, sud, sut; rhith, rhithogaeth; hil, epil, cenedl; peth syml; arwydd.
Genus and species—rhyw a rhith; rhywogaeth a rhithogaeth; rhyw a chenedl; rhyw ac adryw; cynryw ac adryw; tylwyth a rhywogaeth; rhyw a math.

Specific, } *a.* (Ff. *spécifique*) rhywogaethol,
Specifical, } rhywiol; priodol, priod, penodol, ysbysol, hysbysol, neilltuol, enwedigol, enwedig, gwahanredol; parthol.
Specific gravity — priodbwys, pwysineb penodol, trymbwys penodol, dymgyrch penodol, llawryd priodol, llawrydiaeth.
Specific difference — rhywiolaeth, rhywiaeth.

Specific, *s.* priod feddyginiaeth, meddyginiaeth ysbysol; rhâl, rhaledd, gwahanred, peth penodol.

Specifically, *ad.* yn benodol, &c.; wrth y rhyw-iau.
Specificalness, *s.* penodoldeb, penodolrwydd, &c.
Specificate, *v. a.* enwi yn ol ei ryw *neu* rywogaeth; rhywogaethu; enwi wrth ei enw; enwi *neu* grybwyll yn benodol; gwahanredoli, penodi, ysbysoli, neilltuoli, penu, nodi.
Specification, *s.* rhywogaethiad; ysbysoliad, hysbysoliad, gwahanredoliad, penodiad, penodiaeth, neilltuoliad; enwad yn benodol; dosbeniad; crybwylliad neilltuol; y peth â grybwyllir *neu* à enwir.
Specificness, *s.* gwahanred, rhagornod; neilltuoldeb, penodoldeb, &c.
Specify, *v. a.* (Ff. *specifier*) enwi yn ol ei ryw; enwi wrth ei enw; enwi yn benodol *neu* yn neilltuol; penodi, ysbysoli, gwahanredu, gwahanredoli, neilltuoli, nodi; enwi, crybwyll, ysbysu.
Specimen, *s.* (Ll.) cynnrych, cynddrych, golygwel, cynllun, golygyn; llun i'w ddylyn; prawf, rhagbrawf; dangosiad; cynnyg; enghraifft, anghraifft; tamaid prawf.
Specious, *a.* (Ll. *speciosus*) golygus, ymddangosiadus, dangosiadus, lliwus; gwych; rhithweddol; wynebol, wynebdeg; teg yr olwg arno; hyfryd i'r olwg.
Speciousness, *s.* golygusrwydd, &c.
Speck, *s.* (S. *specca*) magl, mân, brycheuyn, ysmotyn, dos; gwadn esgid; lleden.
Speck, *v. a.* mànu, brychu, ysmotio; gwadnu esgid.
Speckle, *s.* (o *speck*) mènyn, brychyn, meglyn, ysmotyn bach, dosyn.
Speckle, *v. n.* mènynu, mànogi, brychynu, britho, manfritho, ysbrychu, brychu, ysmotio.
Speckled, *a.* mànog, brith, brych, manfrith, brithedig, dosawg, brycheulyd.
Speckled bird—aderyn brith.
Speckled serpent—sarff fraith.
A speckled one—manogen, un fraith, (*m.* un brith).
Speckledness, *s.* mànogrwydd, brithedd, manfrithedd.
Speckt,† *s.* delor y coed.
Spectacle, *s.* (Ff.; Ll. *spectaculum*) golwg, golygfa, drych, tebed; ysbeithell, gwydr golwg.
A spectacle to the world—drych i'r byd.
A pair of spectacles=*Spectacles.*
Spectacled, *a.* ysbeithellog; yn gwisgo ysbeithell,
Spectacles, *s. pl.* ysbeithell, gwydr golwg, golygwydr, drychwydrau.
Spectacular, *a.* golygfaol; perthynol i olygfèydd.
Spectant, *a.* (Ll. *specto*) ar syll (yr arfau bonedd).
Spectation, *s.* (Ll. *spectatio*) sylw, ystyriaeth, parch.
Spectator, *s.* (Ll.) edrychwr, edrychydd, golygwr, golygiedydd, gweladur, gweledwr, gweledydd, gwelidydd, golygydd, gwelwr, syllwr, syllydd, canfyddwr.
Spectatorial, *a.* perthynol i edrychwr, &c.; gweladurol, arolygol.
Spectatorship, *s.* golygwriaeth, edrychwriaeth; swydd edrychwr; edrychiad.
Spectatress, } *s.* edrychyddes, syllyddes, gwel-
Spectatrix, } adures, golygwraig, golygyddes.
Spectra, *s. pl.* (Ll.) lliwiau damweiniol, rhithwelion, tremrithiau.
Spectral, *a.* (o *spectra, spectrum*) rhithwelawl, tremrithiol.
Spectral, *a.* (o *spectre*) perthynol i ddrychiaeth; drychiolaethus; ysbrydaidd.
Spectre, *s.* (Ff.; Ll. *spectrum*) drychiolaeth, ellyll, ysbryd, anysbryd, gwagysbryd, lledrith, hugwd, tremyniad, aneilun, cyhyraeth.
Spectreology, *s.* drychioleg.
Spectrum, *pl.* Spectra, *s.* (Ll.) ffurf weledig; rhithwel, tremrith, golygrith; rhith, lledrith.
Specular, *a.* (Ll. *specularis*) drychiol; golygol.
Speculate, *v. n.* (Ll. *speculor*) myfyrio, ystyried, ystyrio; golygu, ystyried, *neu* chwilio peth yn dda ac yn ddyfal; rhoi, bwrw, taflu, *neu* droi ei feddyliau; golygiannu; sela, syllu, darsyllu; damcanu, amcanu, bwrw amcan; rhagolygu; chwilio peth yn y meddwl; edrych i mewn i beth; rhagsynied, brysyllu; rhagfasnachu; anturio, ymanturio.
Speculate,† *v. a.* ystyried yn fanwl.
Speculation, *s.* rhagolygiad, rhagolwg, golwg; golwg ar beth yn y meddwl; damcan, damcaniad, damcaniaeth; amcandyb; golygiad, golygiannaeth, golygiannad, rhagdremiad, brydsylliad, rhagolygiad; meddylfryd, myfyrdod, myfyrbwyll, dyfais y meddwl; rhaganturiaeth.
Speculatist, *s.* golygiannwr, golygiannydd, damcanwr.
Speculative, *a.* (Ff. *speculatif*) golygiannol, golygiadol, golygedigol, myfyriedigol; anwneuthuredigol; damcanol, damcaniadol, damcanedigol; edrychgar, tremyngar, selgar; myfyrgar, meddylgar; tybiedigol, tybiannol; anturiol, rhaganturiol; dychymygol.
Speculativeness, *s.* golygiannoldeb; edrychgarwch, &c.
Speculator, *s.* golygiannwr, golygiannydd; damcanwr; myfyriwr; sylwedydd, tremiydd, edrychwr; ysbeiennwr.
Speculatory, *a.* golygedigol, golygiannol, golygiadol; yn ymarfer â golygiannaeth.
Speculum, *s.* (Ll.) drych; adlewyrchydd; lledíadyr llawfeddyg.
Speech, *s.* (S. *spæc*) ymadrodd, iaith, tafodiaith, aeg; lleferydd, llafar, parabl; llafariad; araeth, arawd; traith, traeth, cynan, goddeg; adlais.
A form of speech—dull ymadrodd, dull yr ymadrodd; dull ar ymadrodd; ffurf ymadrodd.
Organs of speech—peiriannau ymadrodd, peiriannau yr ymadrodd, peiriannau llafar, gweinyddion ymadrodd, gweinyddion yr ymadrodd.
Parts of speech—rhanau ymadrodd.
Introductory speech—rhagaraeth, rhagarawd, cynaraeth, cynarawd, araeth ragarweiniol.
Fluent of speech—arodrydd, ffraeth.
To make a speech—areithio.
With much fair speech—â'i hanul eiriateg (*Diar.* vii. 21).
Rude in speech—anghyfarwydd ar ymadrodd.
Slow of speech—safndrwm, tafottrwm.
He has lost his speech—collodd ei leferydd: collodd ei oddeg.
Dark speech—ymadrodd tywyll; dameg.
To beg leave of speech—deisyfu cenad i lefaru.
And had an impediment in his speech—âg attal dywedyd arno (*Marc* vii. 32).

Speech,† *v. n.* areithio, ymadroddi.
Speechify, *v. n.* areithio, ymadroddi, ymadrodd.
Speeching, *s.* areithiad, ymadroddiad.
Speechless, *a.* mud, dilafar, aflafar; wedi y lleferydd; wedi colli ei oddeg; wedi colli ei ddywedyd.
Speechlessness, *s.* mudanrwydd, mudanaeth.
Speed, *v.* (S. *spedian*) brysio, dyfrysio, prysuro, cyflymu, ffrystio, ffullio, ebrwyddo, rhwyddo, ffestu, ffestinio, ffysgio, crysio; llwyddo, ffynnu, llwyddiannu, tycio; talmu; anfon ymaith ar frys; dyfetha, dinystrio.
To speed well—llwyddo, ffynnu; bod yn llwyddiannus; myned rhagddo yn rhwydd.
God speed you well—Duw yn rhwydd iti; hawddammor iti; rhwydd-deb i ti gàn Dduw; rhwydd-deb i chwi gàn Dduw; Duw a'ch llwyddo.
It has sped well—aeth rhagddo yn rhwydd *neu* yn hyrwydd.
Speed, *s.* brys, ffrwst, dyfrys, prysurdeb, ffull, ffysg, dychrys; cyflymder, cyflymdra, buander; llwydd, llwyddiant, ffynniant; chwaen.
On full speed—ar y gyrfäu gwyllt; ar y pedwarcarnau gwyllt; ar y carlam gwyllt; ar garlam gwyllt; ar y cerhynt gwyllt; ar frys gwyllt; yn nerth y carnau.
To put a horse to the speed—rhoi march *neu* geffyl ar y gyrfäu; rhoi march *neu* geffyl ar y pedwarcarnau.
With what speed he could—cynted ag y gallai; cynted byth ag y gallai; gyntaf ag y gallai; yn gyntaf ag y gallai; er cynted ag y gallai; cyn gynted ag y gallai; yn gyttrym ag y gallai; ar ei ysgrûth.
To make speed—brysio, prysuro, &c.
Speedful, *a.* llawn brys, bryslawn, brysiog, ffulliog.
Speediness, *s.* buander, buandra, buanedd, cyflymder, cyflymdra, cyflymedd, ebrwyddedd, &c.; brys, dyfrys, ffull.
Speedless, *a.* difrys, afrys; heb frys arno.
Speedwell, *s.* (*speed* a *well*) rhwyddlwyn, llysiau Llewelyn.
Male speedwell—gwrnerth, rhwyddlwyn meddygol, ieudawdd.
Smooth speedwell, Paul's betony, } rhwyddlwyn gruwddail.
Water speedwell—graianllys y dwr.
Narrow-leaved speedwell — rhwyddlwyn culddail y gors.
Mountain speedwell—rhwyddlwyn mynyddol.
Germander speedwell, Wild germander, } rhwyddlwyn blewynog.
Procumbent speedwell, Germander chickweed, } rhwyddlwyn gorweddol.
Wall speedwell, Speedwell chickweed, } mur-rwyddlwyn, rhwyddlwyn y fagwyr.
Ivy-leaved speedwell, Small henbit, } rhwyddlwyn eiddew-ddail.
Speedy, *a.* (o *speed*) buan, cyflym, ebrwydd, brysiog, brysiol, dyfrysgar, brysgar, prysur, chwimmwth, chwyrn, brys, ffysgiol, ffulliog, chwai, ffest, mwth, pres, prest, clau.
Speet,† *v. a.* (Al. *speeten*) gwanu, trywanu.
Speight,† *s.* delor y coed, cnocell y coed, coblyn y coed.

Speiss, Speise, } *s.* (Al.) math o nicl.
Spelful, *a.* (*spell* a *full*) llawn rhiniau, llawn swynion, swynog, cyfareddog, rhiniawg.
Spelk, *s.* hollten, ysgyren, fflochen.
Spell, *s.* (S. *spel, spell*) swyn, cyfaredd, rhin, swyngyfaredd, swynogl, swyn-gan, hudoliaeth, hud, gorchan; siâs *neu* chwyl o waith; tro; †chwedl.
Spell, *v.* (S. *spellian;* Is. *spellen*) sillio, silliadu, sillebu, sillafu, llythyrenu, llythyru; swyno, rhinio, swynogli; cymmeryd ei dro, ei siâs, *neu* ei chwyl; cyfnewid ar gylch; †adrodd; †dysgu.
Spell-bound, *a.* swynedig; rhwym megys gàn swyn *neu* gyfaredd.
Speller, *s.* sillebydd, sillebwr, silliadwr, silliedydd, sillydd, sillwr, sillafwr.
Spellers (in heraldry)—mân geinciau corn hydd.
Spelling, *s.* silliad, sillebiad, sillafiad, silliedigaeth.
The art of spelling—silliedigaeth, sillyddiaeth, celfyddyd sillafu.
Spelling-book, *s.* silliadur.
Spelt, *s.* (S. *spelte;* Al. *spetz*) gwenith yr Almaen.
Spelt,† *v. a.* (Al. *spalten*) holltì; tori.
Spelter, (Al. ac Is. *spiauter*) afryttel; sinc=math ar ddelid gwŷn.
Spence,† *s.* (hen Ff. *dispense*) bwytty, bwydgell.
Spencer,† *s.* (o *spence*) ceidwad bwytty, bwydgellwr.
Spencer, *s.* (oddi wrth yr Iarll *Spencer*) corbais, corgoban, siaced gota, spenser.
Spend, *v.* (S. *spendan;* Ll. *expendo*) treulio, gwario; gwastraffu, afradu, afradloni; difa; hèla; bwrw; blino.
To spend time—treulio amser, hèla amser.
To spend riotously—gwastraffu, afradu, glythinebu, wttresu.
To spend and be spent—treulio ac ymdreulio.
Ill got, ill spent—à gaegler ar farch Malen, dàn ei dor ydd â.
That cannot (easily) be spent—anhydraul.
Easily spent, Easy to be spent, } hydraul; hawdd ei dreulio.
The night is far spent—y nos a gerddodd yn mhell.
And when the day was now far spent—ac yna wedi ei myned hi yn llawer o'r dydd.
Now when much time was spent—ac wedi i dalm o amser fyned heibio.
Spender, *s.* treuliwr, treulydd, treuliedydd; gwastraffwr, &c.
Spending, *s.* treuliad, gwariad, gwastraffiad, &c.
Spendthrift, *s.* (*spend* a *thrift*) gwastraffwr, afradyn, afradlonwr, un afradlawn, oferddyn.
Sper, Sperr, } † *v. a.* cau i mewn; cynnal, attegu.
Sperable,† *a.* (Ll.) gobeithiadwy.
Sperage, *s.* (Ll. *asparagus*) merllys, gwillon, llysiau y dyfrglwyf.
Sperate,† *a.* (Ll. *speratus*) gobeithiedig; y gobeithiwyd am dano.
Spere, *s.* ffedon *neu* wasgodlen ar ben isaf ciniawgell gynt.
Spergula, *s.* (Ll. *spergo*) troellig.

Sperm, *s.* (Gr. a Ll. *sperma*) had (y cenedlerpeth o hono), anian, rhith, rhid; grawn, grifft. [farch.

Spermaceti, *s.* (Ll. *sperma* a *cetus*) anian mor-Spermaceti whale—y morfil gwŷn.

Spermacose, } *s.* botymlys.
Spermacoce, }

Spermaphore, *s.* (Gr. *sperma* a *phoreô*) hadrithai (mewn planigion).

Spermatic, } *a.* Gr. (*spermaticos*) hadol, hadog,
Spermatical, } rhidiog.

Spermatize,† *v. n.* rhoi had.

Spermatocele, *s.* (Gr. *sperma* a *cêlê*) chwydd yr hadlestri.

Spermatozoa, *s. pl.* (Gr. *sperma* a *zôon*) hadrithion, hadbonos.

Spermidium, *s.* (Gr. *sperma*) hadlestryn.

Spermoderm, *s.* (Gr. *sperma* a *derma*) hadwisg, gwisg had.

Sperm-oil, } *s.* olew morfarch, olew
Spermaceti oil, } morfil.

Spermologist, *s.* (Gr. *sperma* a *logos*) hadofydd.

Spermophaga, *s. pl.* (Gr. *sperma* a *phagô*) hadysolion.

Sperse,† *v. a.*=*Disperse.*

Sperver, *s.* attegwydd ar ben gortho.

Spet,† *v. a.* poeri; cyfogi.

Spet,† *s.* poer.

Spew, *v.* (S. *spiwan*; Is. *spuwen*) chwydu, cyfogi, gloesi, gloesio; dislyncu; bwrw i fyny; ymgyfogi.

Spewer, *s.* chwydwr, cyfogwr.

Spewing, *s.* chwydiad, cyfogiad, gloesiad, cyfog.

Spewy, *a.* gwlyb, gwlyborllyd; niwlog.

Sphacel, } *s.* (Gr. *spacelos*) madredd, braen,
Sphacelus, } eig marw; braeniad asgwrn.

Sphacelate, *v.* braenu, madru, madreddu, pydru.

Sphacelate, *a.* braen, braenedig, madreddog, pwdr.

Sphacelation, *s.* braeniad, madriad, madreddiad, pydriad.

Sphacelism, *s.* braen, braenedd, madredd; fflameg yr ymenydd.

Sphærulite, *s.*=*Spherulite.*

Sphagnous, *a.* (Ll. *sphagnum*) mysoglog, mysoglyd, mysynog.

Spagnum, *s.* (Ll.) migwyn, corsfwsnn.

Spene, *s.* (Gr. *sphên*, cŷn) cynfaen.

Spenoid, *a.* (Gr. *sphên* ac *eidos*) cynaidd, geingaidd; ar lun cŷn; ar ddull gaing.

The sphenoid bone—asgwrn bon yr iad.

Sphere, *s.* (*Ff.*; Ll. *sphæra*; Gr. *sphaira*) cronen, cronell, cron, pel, pellen, pelen, bwl, bwlyn; planed; un o'r bydoedd fry; nen; rhod; troell, troellen; cylch; cyrhaedd, cylch, *neu* gyrhaedd-gylch gwybodaeth un; swydd, swydd-gylch, *neu* swyddogaeth un; y lle *neu* y cylch y bo un yn troi ynddo; maes.

Ethereal sphere—nwyfre, arnwyfre, nwyfreant, cylch y gwynaint.

In one's own sphere—yn ei gylch, ei swyddgylch, ei barthle, ei symmudle, ei droellen, *neu* ei radd ei hun; yn nghylchedd ei le ei hun; o fewn cyrhaedd *neu* gylch ei swydd ei hun.

That affair is out of my sphere—ni pherthyn mo'r peth *neu* y mater hyny i mi; nid yw mo'r mater hwnw o fewn fy swyddgylch i; y mae y mater hwnw uwch mesur fy neall i; y mae y mater hwnw allan o *neu* tu hwnt i gyrhaedd fy neall i.

Sphere, *v. a.* crynhau, crŷnu; gosod mewn rhod *neu* gylch.

Spheric, } *a.* crwn, cynghrwn. cyfrgrwn;
Spherical, } pellenog, pellenaidd, pelenog; cronellaidd, cronenaidd, cronellog; crynaidd; planedol; perthynol i'r bydoedd fry: *f.* crog, cynghron, cyfrgron.

Spherically, *ad.* ar lun cronen; yn grwn, &c.

Sphericalness, } *s.* crynder, cynghrynder, cyfr-
Sphericity, } grynder, crwmach.

Spericle, *s.* cronellen, cronen fechan.

Spherics, *s.* cynghrynaeth.

Spheroid, *s.* (Gr. *sphaira* ac *eidos*) gogronen, gogronell, gobel.

Oblate spheroid—llethgronen, llethgronell, gogronen lethgron, gogronell lethbegynol.

Oblong spheroid, } hirgronen, gogronen
Prolate spheroid, } hirgron, gogronell hirgron.

Spheroidal, }
Spheroidic, } *a.* gogrwn, gogynghrwn, llethgrwn: *f.* gogron, llethgron.
Spheroidical, }

Spheroidity, *s.* llethgrynder, gogrynder.

Spherometer, *s.* (Gr. *sphaira* a *metron*) crynfesur, cronfydrai.

Spheroseiderite, *s.* (Gr. *sphaira* a *sidêros*) llosgwydraidd.

Spherule, *s.* (Ll. *sphærula*) cronellan, cronell fechan, cronen fechan, crynyn, pelen, pelenog.

Spherulite, *s.* pelfaen.

Sphery, *a.* perthynol i'r bydoedd fry; crwn, cyfrgrwn, cynghrwn.

Sphigmometer, } *s.* (Gr. *sphugmos* a *metron*)
Sphygmometer, } offeryn i fesur cur neu redgur y rhydwelïau; curfydrai, curfesur.

Sphincter, *s.* (Gr. *sphiggô*) tyn-gyhyr.

Sphinx, *s.* (Gr. a Ll.) geufil, bunfil; anghenfil: Sphinca=anghenfil dychymygol yr Aifft, ag iddo gorff llew, ac wyneb morwyn, neu ben hwrdd.

Sphragid, *s.* (Gr. *sphragis*) daiar Lemnos.

Sphragistics, *s.* (Gr. *sphragis*) selofyddwaith, athrawiaeth seliau.

Sphygmometer, *s.*=*Sphigmometer.*

Spial,† *s.* (o *spy*) ysbïwr, ysbeienddyn, ysbeiennwr.

Spicate, *a.* (Ll. *spicatus*) twysenog, twysog.

Spica Virginis, *s.* (Ll.) Twysen y Forwyn=arwen gynfaint yn nghydser y Forwyn.

Spice, *s.* (Ff. *epice*; It. *spezie*) perlysiau, cyfrynau per, per gyfferi; llysiau marchnad, llysiau; peraroglau, aroglau, llysogl, llysoglau); perion; chwaethon; peraeth chwaeth; rhogl, ogl; blesyn, cywair; nawsSpices—perlysiau, &c.

Spice of a disease—naws *neu* anian clefyd.

Spice, *v. a.* cyweirio, pereiddio, blasuso, rhoi dymmeru â pherlysiau; perlysieuo, llysieuo, chwaethoni; nawsio; cyweirio, pereiddio; lledneisio.

Spice, *s.* (Ff. *espèce*) cynnrych, cynlluniau, enghraifft.

Spiced, *p. p.* perlysieuog; llysieuog; peraroglus; chwaethog.

Spicer, *s.* perlysieuydd, perlysieuwr, llysegwr; cyweiriwr â pherlysiau; gwerthwr cyfferi persawr.

Spicery, *s.* perlysiau, llysiau per, llysoglau, &c. perlysieufa, ystorfa perlysiau.

Spice-wood, *s.* chwaethonwydd.

Spiciness, *s.* perlysieuogrwydd; perarogledd, perarogl.

Spick and span, *a.* (It. *spicco*) tanlli, tanllyd, dysglaer, llachar.

Spick and span new—newydd tanlli, newydd tanlliw, newydd danlli, newydd danlliw.

Spicknel, *s.*=*Spignel.*

Spicosity,† *s.* (Ll. *spica*) twysogrwydd, twysenogrwydd; pigfeinedd.

Spicular, *a.* (Ll. *spiculum*) picellaidd; ar lun picell *neu* bilwrn; picellog, pilyrnog.

Spiculate, *v. a.* (Ll. *spiculo*) pigfeinio, blaenllymu, piglymu.

Spicule, *s.* (Ll. *spiculum*) twysenig.

Spicy, *a.* (o *spice*) perlysieuog, llysieuog; chwaethog; peraroglus, peraroglaidd, aroglber, sawyrber, safwyrus; gwych, gorwych, golygus, trwsiadus, hardd, tlws.

Spider, *s.* (Is. *spinne;* Sw. *spindel;* Al. *spinner*) pryf copyn, còr, còryn, copyn, cyffiniden, adrop, adargop, cob; trybedd.

Water spider—copyn y dwfr, carw y dwfr, march y dwfr, gafr y dwfr.

Spider's web—gwe y còr, gwe y copyn, gwe y pryf copyn, adargopwe, adropwe, copynwe, cobwe.

Long-legged spider—hirheglyn.

Gossamer spider—còryn y gwawn, copyn y gwawn.

Spiderlike, *a.* tebyg i'r pryf copyn; fel y còryn; copynaidd.

Spiderwort, *s.* brwynddail y mynydd.

Spignel, *s.* ffenigl Elen Lueddog, amranwen Elen Lueddog.

Spigot, *s.* (o'r C. yn ol *Webster*) ysbigod, pin.

Spike, *s.* (C. *ysbig;* Ll. *spica*) cethr, cethren, hoel fawr, hoel hir, hoel; twysen, (*pl.* twys, twysenau); saffar, ysbig, pwyniad; ysgwr; coliant.

Spike, *s.* llafant, lafant.

Spike, *v. a.* cethru; hoelio â chethri; hoelio; blaenllymu, pigfeinio, ysbigo, pwynio.

To spike a cannon, } cethru cyflegr;
To spike up a cannon, } gyru cethr yn nhandwll cyflegr; cethru gŵn rhyfel.

Spikelet, *s.* (bych. o *spike*) twysenig; safferyn.

Spikenard, *s.* (Ll. *spica nardi*) codowydd, yspicnard, nard.

Ploughman's spikenard—codowydd, meddyg Mair, meddyg y bugail.

Spiky, *a.* cethrog, blaenllym, pigfain.

Spill, *s.* (D. *spil;* Al. *spille*) pin, dernyn, dryllyn; †ychydigyn, ysbilyn, ysbil.

A spill of money† — ysbilyn, dryllyn, *neu* ychydigyn o arian.

Spill, *v.* (S. *spillan*) tywallt, colli, dynĕu, dywallaw, tywalltu; niweidio; dyfetha, dinystrio; gwastraffu, dywalltrain, afradu; dyfergolli.

To spill blood — tywallt gwaed, dynĕu gwaed.

Spiller, *s.* tywalltwr, tywalltydd, tywalltiedydd; llinyn pysgota.

Spill-water, *s.* lle i'r dwfr golli drosodd.

Spilth,† *s.* (o *spill*) peth à dywallter.

Spin, *v.* (S. *spinnan*) nyddu; trei yn sidyll, chwildroi, sidellu, ffillio; gohirio, oedi, estyn.

To spin out time — gohirio amser, oedi amser.

To spin out (a discourse, &c.)—nyddu allan, estyn allan.

To spin out (as blood, &c.)—ffreuo allan, ffrydio allan, pistyllio allan; llifo yn fain.

To spin hay—nyddu gwair, rhaffu gwair.

Spina, *s.* (Ll.) draen, dreinen; pig, ysbig, ysbin.

Spinaceous, *a.* (o'r Ll. *spinacia*) perthynol i'r nyddoes *neu* bigoglys.

Spinach, } *s.* (Ll. *spinacia, spinachium*) pigog-
Spinage, } lys, ysbigoglys, pigawglys, pigoga, ysbigawglys, nyddoes.

Spinal, *a.* (Ll. *spinalis*) perthynol i asgwrn y cefn.

Spinal marrow, } madruddyn y cefn, mwyd-
Spinal cord, } yn y cefn, pabwyryn y cefn.

Spindle, *s.* (o *spin;* S. a D. *spindel*) gwerthyd; echel; rhodell; ysbigod; pin; broes; gwaell; canolbost grisiau; gwerthydaid.

Spindle-bone of the leg—gwaell y goes.

Spindle, *v. n.* tyfu yn fain; rhedeg yn fain; bod yn hirfain.

Spindle-legs, } *s.* dyn coesfain, un coeshir,
Spindle-shanks, } un hirfain, hirian.

Spindle-shanked, *a.* coesfain.

Spindle-tree, *s.* piswydden: *pl.* piswydd.

Spindling, *a.* hirfain.

Spine, *s.* (Ll. ac It. *spina*) asgwrn y cefn, glain y cefn, asgwrn cefn, glain cefn; tumon; rhac; ysbin; crimog; draen, pig.

Spinel, }
Spinelle, } *s.* (It. *spinella*) pigruddem.

Spinescent, *a.* (o *spine*) yn tyfu yn galed ac yn bigog.

Spinet, *s.* (It. *spinetta*) organ dannau, cyweirdant.

Spinet,† *s.* (Ll. *spinetum*) lle y tyf drain a mieri; dreinberth.

Spiniferous, *a.* (Ll. *spinifer*) dreinddwyn; dreiniog, pigog.

Spiniform, *a.* (Ll. *spina* a *forma*) ar ddull draen *neu* ysbin; ysbinaidd, dreinaidd.

Spink, *s.* gwinc, asgell arian, bronrhuddyn.

Spinner, *s.* (o *spin*) nyddwr, (*f.* nyddwraig), nyddiedydd, (*f.* nyddiedyddes); pryf copyn, còryn, còr, hirheglyn.

Spinners, } *s.* peiriannau nyddu y còryn a'r
Spinnerets, } sidanbryf.

Spinnery, *s.* (o *spin*) nyddfa.

Spinning, *s.* nyddiad; nydd.

Spinning wheel—rhod nyddu, troell nyddu.

The rim of a spinning wheel—sidyll troell.

Spinning place—nyddfa.

The size of thread *or* yarn in spinning—nyddwedd.

Spinning jenny, } nyddiadyr.
Spinning genie, }

Spinose, } *a.* (Ll. *spinosus*) dreiniog, llawn
Spinous, } drain, dreinllyd, pigog, ysbinog.

Spinosity, *s.* dreiniogrwydd, pigogrwydd; dyrysni; sarigrwydd.

Spinster, *s.* (o *spin*, a'r terfyniad *ster*) nyddwraig, nyddferch; anweddoges, anweddog, (*c. g.*), merch anweddog, merch weddw, benyw anweddog, benyw anmhriod, benyw heb briodi, merch ddibriod.

Old spinsters—hen lancesi, hen lancesau, hen ferched gweddw.

Spinstry, *s.* nyddedigaeth, nyddwriaeth.

Spinule, *s.* ysbigyn, ysbinyn.

Spinulescent, *a.* â thuedd ynddo i fagu mân ysbigau.

Spinulose, *a.* ysbigynog.

Spiny, *a.* (o *spine*) pigog, ysbigog, ysbinog, dreiniog, dreinllyd, dreiniol, ysbyddaid; dyrys, afrwydd, rhwystrus, anhawdd.

Spiracle, *s.* (Ll. *spiraculum*) twll anadl (milod *neu* blanigion); analfa; agorfa; twll, chwysdwll.

Spiræa, *s.* (Gr. *speiraô*) erwaint, erwain, chwys Arthur, meddlys.

Willow-leaved spiræa—erwain helyg-ddail.

Spiral, *a.* (Ff.; Ll. *spira*) nydd-droawl, nydd-droellog, nydd-droellawl, nydd-dröedig; â nydd-dro ynddo; dynyddol, nyddol, dyrwyndol; troellog; dynyddol fel cogwrn tro; ffilliog; cogyrnol; sidin; penfain, brigfain.

Spiral, *s.* nyddlin, dynyddlin, sidlin, sidlinell, llinell nydd-droawl.

Spiration,† *s.* (Ll. *spiratio*) anadliad, chwythiad.

Spire, *s.* (Ll. *spira;* Gr. *speira*) nyddlin, dynyddlin, sidlinell, nydd-dro, dyrwyndro; tro, nydd, rhwyn, ffill; godrwy, gwrydd; cudyn crych; torch, pleth; pigadail, pigwrn, pigwn, saffar, adail fonfras flaenfain, adail fonbraff frigfain, clochdy blaenfain, clochdy pigfain, cwrn, cyrnen, bera; twysen; glaswelltyn; coes glaswelltyn, &c.; copa, brig.

A spire of grass—glaswelltyn, blewyn o laswellt.

Spire-steeple—clochdy bonbraff blaenfain.

Spire, *v. n.* twysenu; tyfu yn dwysenau; hodi, hedeg; codi yn flaenfain *neu* bigfain; pigfeinio; pigyrnu, cyrnenu; egino; †anadlu.

Spired, *a.* pigyrnog, pigadeiliog, cyrnenog, pigyrnaidd; â phigadail iddo *neu* arno.

Spirifers, *s. pl.* (Ll. *spira* a *fero*) rhwynogion=math o feddalogion diflanedig.

Spirit, *s.* (Ll. *spiritus;* Ff. *esprit*) ysbryd; enaid; einioes; drychiolaeth; natur, naturiaeth, anian, greddf, anwyd; tymmer, tuedd; ysbrydoliaeth; ffun, anadl; bywiogrwydd, yni, nwyf, arnwyf, arial, nyfel, arnyfel, hawnt, rhawnt, calondid, gwrolfryd; awyddfryd; gwŷn; eduyfed; gwirod: *pl.* ysbrydion, ysbrydedd.

The Holy Spirit—yr Ysbryd Glân, yr Ysbryd Santaidd, y Glân Ysbryd, y Santaidd Ysbryd.

Animal spirit—ysbryd, (*pl.* ysbrydoedd), nwyf, arial, &c.

Vindictive spirit—ysbryd ymddïal.

Lowness of spirits—iselder ysbryd, iselder ysbrydoedd, iselder meddwl, isder ysbryd, dybyrdod.

Full of spirit, } ysbrydlawn, llawn ysbryd,
Full of spirits, } llawn ysbrydoedd; llawn yni, bywiog, eidiog, hawntus, hoenus.

Public spirit=*Public spirit* (dân *Public*).

He was moved to do this by a spirit of perverseness—efe a gynhyrfwyd i wneuthur hyn gân ysbryd gwrthnysigrwydd.

He would often say so from a spirit of contradiction—mynych y dywedai efe felly o serch ar wrthddywedyd.

Spirit of jealousy—ysbryd eiddigedd; gwŷn eiddigedd.

Ardent spirits—gwirodau poethion; gwirod poeth, poethwirod, alwirod; poethlynoedd.

Spirit of wine—gwirf, meddwin.

Spirit, *v. a.* bywiogi, bywiocäu, ysbrydloni, ysbrydoli, ysbryduso, calonogi, ynïo, annog, cynhyrfu, cyffröi; lladrata dynion.

To spirit away—llithio, denu, llathludo.

Spiritally,† *ad.* â'r anadl.

Spirited, *a.* ysbrydlawn, ysbrydus, ysbrydog, bywiog, hawntus, hoenus, gwrol, nwydus, nwyfus, arialus, llawn ysbryd, llawn arial, ynïol; tanllyd.

High-spirited=*High-spirited.*

Low-spirited=*Low-spirited.*

Spiritedness, *s.* ysbrydlonedd, ysbrydlondeb, ysbrydlonrwydd, ysbrydusedd, bywiogrwydd.

Spiritful,† *a.* ysbrydlawn, ysbrydus, bywiog.

Spiritfulness,† *s.* ysbrydlonedd, &c.

Spiritless, *a.* diysbryd; digalon; difywyd; diyni, dïarial; llwfr.

Spiritlessness, *s.* digalondid; llyfrder.

Spiritoso, *a.* (It.) ysbrydog, ysbrydlawn.

Spiritous, *a.* (o *spirit*) ysbrydaidd, ysbrydawg; pur, ter, coeth; poeth, poeth-gryf; hoew.

Spiritousness, *s.* ysbrydogrwydd; purdeb, coethineb.

Spirits, *s. pl.* ysbrydion, ysbrydoedd; gwirodau, dystyllion.

Spiritto, *a.* (It.) bywiog, hoenus.

Spiritual, *a.* (Ll. *spiritualis*) ysbrydol, ysbrydus; anghorfforol, anghorffol, digorfforol; nwydus.

Spiritual-mindedness — ysbrydolrwydd meddwl.

Spiritualism, *s.* ysbrydiaeth, ysbrydoniaeth, ysbrydoldeb.

Spiritualist, *s.* ysbrydiaethwr, ysbrydonwr.

Spirituality, *s.* ysbrydolrwydd, ysbrydoldeb, ysbrydolder, ysbrydoledd; †corff eglwysig.

Spiritualities—*ysbrydolion*, pethau ysbryddol; cyllid esgob, &c.

Spiritualization, *s.* ysbrydoliad, ysbrydoliant.

Spiritualize, *v. a.* ysbrydoli, ysbrydoliaetha.

Spiritualizer, *s.* ysbrydolwr.

Spiritualty,† *s.* gwŷr eglwysig.

Spirituosity, *s.*=*Spirituousness.*

Spirituoso, *a.* (It.) ysbrydog, ysbrydus, bywiog.

Spirituous, *a.* (Ff. *spirituaeux*) ysbrydog; gwirodol, gwirodog; dystylledig; poeth, tanboeth, flamboeth, poethlyd; pur, ter, coeth; †nwyfus, gwych.

Spirituous liquors—poethlynoedd, llynoedd poethion, gwirodau, (*sing.* gwirod).

Spirituousness, *s.* ysbrydogrwydd; poethder, poethni, gwresogrwydd; bywiogrwydd, arial.

Spirt, *v.* (Sw. *sprutta*) ysboncio; pistyllio, chwistrellu, ffreuo, ffrydio, saethu; gyru; ysgeinio.

To spirt out—pistyllio, chwistrellu, ysgaethu allan; pistyllio allan dân ysboncio; llifo, pistyllio, saethu, neu ffrydio allan yn ddisymmwth.

Spirt, *s.* ysbonc, ffrau, hwp, hypynt, llodwy, pistylliad, chwistrelliad; gwib.

Spirtle, *v. a.* pistyllio neu chwistrellu â wasgar; llodwyo.

Spiry, *a.* (o *spire*) nydd-droawl, nydd-droellog, nydd-dröedig, troawl, amdroawl; gwrydd-og; crych; pigfain, blaenfain, pigyrnog, pigadeiliog.

Spiss,† *a.* (Ll. *spissus*) tew; gwydn.

Spissated, *a.* tewychedig; tew.

Spissitude, *s.* (Ll. *spissitudo*) tewychedd, tewedd, tewder.

Spit, *s.* (Is.; S. *spitu*) bâr, per; dyfnder pas pâl; dyfnder palaid; trwyn (o dir), rhan darn hirgul o dir (yn rhedeg i'r môr).

Spit, *v. a.* beru; rhoi ar y fêr; gosod ar y bar trywanu; palu.

To spit meat—rhoi, dodi, neu osod cig ar y bar.

Spit, *v.* (S. *spittan*) poeri, dyboeri.

To spit about—amboeri.

To spit often, } dyboeri, ymboeri,
To spit ever and anon, } mynych boeri.
To spit blood—poeri gwaed, gwaedboeri.

Spit, *s.* poer, haliw, aliw, poeryn.

Spital, } † *s.* (llygriad o *hospital*) ysbytty, claf-
Spittle, } dy.

Spital-house,† *s.* ysbytty.

Spitbox, *s.* blwch poer, blwch poeri, poer-flwch, llestr poer.

Spitch, *v. a.* hollti llysŵen a'i rhostio.

Spitchcock, *s.* llysŵen wedi ei hollti a'i rhostio.

Spite, *s.* (Ia. *spyt*; Gw. *spid*) mic, mig, drwg ewyllys, drygwyllys, cynghorfynt, cenfigen, malais, cynddrygedd, dygasedd, casineb, casedd, dirgasedd, anserch, dirmyg, cawdd, llid.

In spite of—er gwaethaf, er dannedd, o anfodd, er gwaethaf i, heb waethaf, heb waethaf i; er gen a dannedd; o fic i.

In spite of their hearts, } o anfodd eu cal-
Spite of their hearts, } onau.

For mere spite—o wir wenwyn.

Out of spite—o fic; o dra fic; o wir wenwyn.

In spite of him—er ei waethaf; er gwaethaf iddo; o'i anfodd; o anfodd iddo; o anfodd ei ddannedd; trwy her iddo.

Spite, *v. a.* micio, migio, miguso; digio wrth; niweidio, blino, cythruddo, gwrthwynebu, tramgwyddo; gwneuthur o dra fic i un; croesi un o fic neu genfigen.

To spite one—gwrthwynebu un o fic iddo.

To do a thing to spite one—gwneuthur peth o fic i un.

Spiteful, *a.* migus, migiol, maleisus, cynghorfynus, cenfigenus, dygas, dygasog, digus, tryfar; dïystyrllyd, sarhäus, dirmygus, anmharchus, trahäus, croes.

Spitefulness, *s.* migusrwydd, migusedd, migedd, dygasedd, &c.; malais, cas, llid, cenfigen, dygen, gwenwyn.

Spitfire, *s.* (*spit* a *fire*) tanboer.

Spitful, *s.* palaid, llonaid pâl.

Spitter, *s.* (o *spit*) poerwr, poerydd, dyboerwr; carw dwyflwydd, rhydain, eilon.

Spittle, *s.* (o *spit*) poer, poeryn, haliw, aliw, poeredd; pâl fechan.

Spittle,† *s.*=*Spital.*

Spittoon, *s.* (o *spit*) blwch poer, blwch y poer, blwch poeri, poer-flwch, llestr poeri.

Spitvenom, *s.* poerwenwyn.

Splachnum, *s.* (Gr. *splachnon*) chwaren-fwsogl.

Splanchnic, *a.* (Gr. *splagchnia*) perthynol i'r ymysgaroedd neu y coluddion; coluddol, perfeddol.

Splanchnology, *s.* (Gr. *splagchnia* a *logos*) coluddiaeth, coluddeg; athrawiaeth y coluddion.

Splash, *v.* (o *plash*) tasgu; tasgu dwr neu laca; lluchio, ysiotian, ysgeintio; lleidio, taflu llaid; arwlychu.

Splash, *s.* dwr à desgir ar hyd peth; tasgiad dwr; taen, taenell, ysgnaen; plwca; swn dwr yn tasgu.

Splash-board, *s.* lluchasteil, lluchfwrdd.

Splashy, *a.* lleidlyd, lleidiog; corbyllog, pyllog, sybyllog; gwlyb, corslyd; llawn o ddwr brwnt neu fawlyd.

Splatter, *v. n.* cadw swn (megys mewn dwr); ysiotian; trystio.

Splatterdash, *s.* trwst, dwndwr, twrf, dadwrdd, ffwndwr.

Splay, *v. a.* (Ff. *déployer*) llaesu palfais ceffyl; rhoi palfais, ysgwydd, neu grafell ysgwydd ceffyl allan o'i lle; lleddfu, lledbeio, llethru, llechweddu, goleddfu; gweithio neu naddu peth ar wedd cŷn; cribweithio; taenu.

Splay, *a.* taenedig, ar daen; à dröed tuag allan.

Splayfoot, } *a.* troedgam, troettraws; llerog;
Splayfooted, } cocsgam; â'i liniau yn nghyd a'i draed ar led.

Splaymouth, *s.* safn roth, geneu rhwth, geneu llydan.

Spleen, *s.* (Gr. *splên*; Ll. *splen*) dueg, y ddueg, dwyeg, cleddyf Bleddyn, cleddyf y biswail, y boten ludw; clefyd y ddueg, duegwst; pruddglwyf, pruddwst, pruddineb, dulyn; brŷn, digder, llid, digofaint, casineb, dygasedd, hen-gas; tymmer neu anian ddrwg; tymmer, anian, neu natur anniddig; drwg ewyllys, drygwyllys, dryganiaeth, cynddrygedd; †chwiw; †sarllach.

From mere spleen—o wir wenwyn.

To show spleen—dangos casineb, dygasedd, cenfigen, neu gynddrygedd.

Troubled with the spleen, } claf o'r ddueg;
Spleen-sick, } dân ormail y ddueg.

Spleened, *a.* à ddifuddiwyd o'r ddueg.

Spleenful, } *a.* anniddig, hyddig, anfoddog,
Spleenish, } gwenwynllyd, gwynafog, dig, digus, digllawn, drygnaws, dreng, anwesog, afrywiog; prudd, trist, anhylon, trymllyd.

Spleeniah, *a.* â'r ddueg arno; claf o'r ddueg; dân ormail y ddueg; anniddig, hyddig.

Spleenishness, *s.* anniddigrwydd, hyddigrwydd, anfoddogrwydd, &c.

Spleenless,† *a.* caruaidd, hynaws, mwyn, tyner, addfwyn, tirion.

Spleenwort, *s.* (*spleen* a *wort*; Ll. *splenium*) duegredyn.

Common maidenhair spleenwort—duegredyn gwallt y forwyn.

Black maidenhair spleenwort—duegredyn duon, duegredyn du, dugoesog, duwallt y forwyn.

Wall-rue spleenwort, } duegredyn y mur-
White maidenhair, } iau, rhuw y muriau, gorddawn y muriau.

Sea spleenwort—duegredyn arfor.

Common scaly spleenwort—duegredyn meddygol, llysiau y ddueg, rhedyn gogofau.

Spleeny, *a.* anniddig, hyddig, anfoddog, gwenwynllyd, gwynafog, croes, drygnaws, &c.; prudd, trist, trymllyd; â'r ddueg arno; claf o'r ddueg.

Spleget, *s.* llian gwlyb i olchi clwyf neu archoll.

Splenalgy, *s.* (Gr. *splên* ac *algos*) duegwst, poen y ddueg.

Splendent, *a.* (Ll. *splendens*) dysglaer, claer, claerwych, gloew, ysblenydd, ysblan, eirian, eirian, ffloew, eirig, plenig, dysgleiriol; addurnwych, eirianwych; ardderchog, godidog, &c.

Splendid, *a.* (Ll. *splendidus*) dysglaer, ysblenydd, dysgleirwych, claerwych, claer, eirian, gloew, trybelid, athrybelid, eirig, plenig, cain, gwymp, ysblan, dyfian, tryloew, llachar, dysgywen, efflan, lluglawn, lleuferog, argan, erwyn, ffloew; gwych, mawrwych, harddwych, rhagorwych, rhwysgfawr, costfawr, arddangosiadus; mygr, pefr, mirain; ardderchog, godidog, rhagorol, penigamp, enwog, rhagorgamp.

Splendidness, *s.* dysgleirdeb, dysgleirder, &c.

Splendour, } *s.* (Ll. *splendor*) dysgleirdeb,
Splendor, } dysgleirder, ysblander, ysblanedd, ysblandra, eiriander, eirianedd, claerwychder, lluganedd, caneidrwydd, llathreiddrwydd; llewych, lleufer, goleufer; gwychder, gwychedd, mawrwychedd, gorwychedd, gorwychder, harddwychder; rhwysg; mygredd; pefredd, ceinder, ceinedd, pefri, mireinwch; glawdd, ffawdd, air.

To cast a splendour—llathru, dysgleirio, llethrido, &c.

The sun casting a splendour—yr haul yn llathru; yr haul yn dysgleirio, &c.

Splendour of expressions—llathreiddrwydd ymadrodd, ceinder ymadrodd, ceinedd ymadrodd, trybelidrwydd ymadrodd.

Splendrous, } ✣ *a.* dysglaer, llethridfawr; ag
Splendorous, } ysblander iddo, &c.

Splenetic, } *a.* (Ll. *spleneticus*) a'r ddueg ar-
Splenetical, } no; claf o'r ddueg; anniddig, an-
Splenish, } hynaws, anynad, anhyfodd, anfoddog, gwenwynllyd, gwynafog, croes, dreng, digus, digofus, drygnaws, drygnawsus.

Splenetic, *s.* un a'r ddueg arno.

Splenic, *a.* (Ll. *splenicus*) perthynol i'r ddueg.

Splenic vein—gwythen y ddueg.

Splenitis, *s.* ennynfa y ddueg, fflameg cleddyf Bleddyn.

Splenitive,† *a.* poethwyllt, poethlyd, nwydwyllt, anynad, hyddig.

Splenius, *s.* cyhyr cefn y glust.

Splenocele, *s.* (Gr. *splēn* a *cēlē*) tor y ddueg, duegystyn.

Splent, } *s.* (Al. *splint*) cragen *neu* chwydd
Splint, } caled ar ar ceffyl.

Splent, *s.*=*Splint, Splinter.*

Splent-coal, *s.* glo rhinc yr Alban.

Splice, *s.* (Sw. *splissa;* Is. *splissen;* Al. *spleissen*) ysblygu, asblygu, cymblethu, cyfanu, cydgyssylltu; cymhlethu penau rhaffau; cydio, cyfhau, *neu* gyfanu drwy gymhleth.

Splice, *s.* ysblyg, asblyg, cymhleth.

Splicing, *s.* ysblygiad, asblygiad, cymhlethiad.

Splint, } *s.* (Is. *splinter;* Al. *splint*) dellten,
Splent, } dyflöen, dyfflöen, fflochen, ysgyren,
Splinter, } fflöyn, fflöen, ysgarden, holltēn, eisen, estyllen hollt, erwydden, asgethr, ysglofen, aseth, asg, asglodyn.

Splinter, *v. n.* delltenu, delltu; ysgyrioni, fflochenu, asethu.

Splintery, *a.* delltenog, delltog, fflochenog, asgethrog, holltenog, ffloenog.

Split, *v.* (Is. *splitten*) hollti, hollti (yn ddau); delltu, delltenu; ysgyrioni; rhanu, parthu; rhwygo; ymhollti, ymdori.

To split (as a ship) upon a rock—tori *neu* hollti ar graig; myned yn ysgyrion ar graig; taro wrth graig nes myned yn ysgyrion *neu* yn yfflon; taro yn erbyn craig nes myned yn ysgyrion *neu* yn yfflon.

To split one's sides with laughing—hollti, ymhollti, *neu* ymdori gân chwerthin; marw gân chwerthin.

They split the difference—rhanasant yr ymrafael; rhanasant y gwahan.

To split a sail—hollti *neu* rwygo hwyl.

To split (in felons' English)—dywedyd ar un; cyhuddo ei gymdeithion; gollwng y gath o'r cwd.

Split, *p. p.* holltedig; hollt.

Splitter, *s.* holltwr, holltydd, delltenwr.

Splitting, *s.* holltiad, &c.

Splitting free—rhwyddhollt; hyhollt; hollt; rhwydd.

Splutter, *s.* ffwndwr, ffwdan, dadwrdd, trybestyd, trybestod, trabludd, terfysg, godwrdd, ffrawdd.

Splutter, *v. n.* mwngial.

Splutterer, *s.* mwngialwr.

Spodumene, *s.* (Gr. *spodos*) lludfaen.

Spoil, *v.* (Ff. *spolier;* Ll. *spolio*) ysbeilio, anrheithio, difrodi; dyfetha; difwyno, anafu, llygru, andwyo, dinystrio; dysbeinio; treisio, gorthrymu.

Spoil, *s.* (Ll. *spolium*) ysbail, anrhaith, difrod, difrodaeth; ysglyfaeth, ysglyf; llygredd, llwgr; esgroen, hen groen à fwrier ymaith.

Spoils of war—agal, ysglyfion rhyfel, ysbail rhyfel, anrhaith rhyfel.

Spoilable, *a.* ysbeiliadwy, &c.

Spoiler, *s.* ysbeiliwr, ysbeilydd, anrheithiwr, anrheithydd, ysglyfiad, ysglyfiwr, ysglyfeiddydd, difrodydd; llygrwr, andwywr, dyfethwr.

Spoilful, *a.* ysbeilgar, ysglyfgar, afradus.

Spoiling, *s.* ysbeiliad, anrheithiad, difrodiad; ysbail, anrhaith, difrod.

Spoke, *s.* (S. *spaca;* Al. *speiche*) braich olwyn; adain, adan, aden, *neu* ysbâg troell neu olwyn; rhodadain; adan, adain.

Spoke-shave—cyllell ddeugarn; rhasgl breichiau olwyn.

Weaver's spoke—carfan gwëydd.

I will be a spoke in thy cart *or* wheel—mi a fyddaf fraich yn dy olwyn; mi a fyddaf gyda thi.

I will put a spoke in thy cart *or* wheel—mi a ddodaf fraich yn dy olwyn; mi a fyddaf gyda thi.

Spoken, *p. p.* (o *speak*) llefaredig, llafaredig, dywededig, &c.

Well spoken—da ei dafod; da ei ymadrodd; â thafod da iddo; hyawdl, ffraeth.

One well spoken of—un â gair neu enw da iddo.

Ill spoken of—un â gair drwg iddo; un â son drwg am dano.

Spoken of—crybwylledig.

Before there was a word spoken of it—cyn na dywedyd gair am dano; cyn son am dano; cyn yngan gair am dano.

That your faith is spoken of throughout the whole world—o blegid bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd (*Rhuf.* i. 8).

Not spoken of—digrybwyll, anghrybwylledig.

Spokesman, *s.* (*speak, spoke,* a *man*) llefarwr, llefarydd, siaradwr, ymadroddwr, dadleuwr, *neu* areithiwr dros arall; llefarwr, llefarydd, rhaglefarwr, ymadroddwr; tafodiog; Ladmerydd.

He shall be thy spokesman—llefared yntau drosot ti (*Exo.* iv. 16).

Spoliate, *v.* (Ll. *spolio*) ysbeilio, anrheithio, difrodi, ysglyfio, preiddio.

Spoliation, *s.* ysbeiliad, anrheithiad, difrodiad, ysglyfiad; difrodaeth, ysglyfaeth.

Spoliator, *s.* ysbeiliwr, ysbeiliedydd, ysbeilydd, anrheithiwr.

Spoliatory, *a.* ysbeiliawl, ysbeiliedigol, ysglyfiol; dinystriol.

Spondaic, } *a.* (Ll. *spondæus*) perthynol i
Spondaical, } gorfan hir *neu* gydbwys; hirgorfanig.

Spondaic verse—mydr corfan hir.

Spondee, *s.* (Ff. *spondée*; Ll. *spondæus*) corfan hir, corfan cydbwys=dwy sill hir nesaf i'w gilydd (¯ ¯).

Spondyl, } *s.* (Gr. *spondulos*; Ll. *spondulus*)
Spondyle, } glain y cefn, cymmal asgwrn cefn, tumonyn: *pl.* gleiniau y cefn, tumonau.

Sponge, *s.* (Ll. *spongia*; Gr. *spoggia*) ysbwng, ysbwrn; gwlan y môr; sawdl pedol.

Sponge, *v.* ysbyngu, ysbyrnu; sychu âg ysbwng; llwyr olchi; dilëu; bolera; byw *neu* ymgynnal ar gefn un; bolwesta.

Spongelet, *s.*=*Spongiole.*

Spongeous, } *a.* ysbyngaidd, ysbyrnaidd; ys-
Spongious, } byngog; chwysiglog; masw, maswy, meddal, gwagsaw.

Sponger, *s.* ysbyngwr; bolerwr; un â fo yn byw ar gost *neu* gefn gwr arall; truthlynwr.

Spongia, *s. pl.* ysbyngogion.

Spongiform, *a.* (*sponge* a *form*) tebyg i ysbwng; ysgafn a thyllog fel ysbwng; ysbyngaidd; tyllog.

Sponginess, *s.* ysbyngeiddrwydd, ysbyngogrwydd.

Sponging-house, *s.* geoldy *neu* garchardy y ceisbwl; y flingfa, y bilfa.

Spongiole, } *s.* (o *sponge*) ysbyngolyn; *pl.* ys-
Spongelet, } byngolion.

Spongy, *a.* ysbyngaidd, ysbyrnaidd; ysbyngog, ysbyrnog; tebyg i ysbwng; ysgafn a thyllog fel ysbwng; mandyllog; chwysiglog; masw, maswy, meddal, gwagsaw.

Sponk, *s.* (o *punk*, hwyrach) pren gwŷn, pren gwystn, pren pwdr.

Sponsal, *a.* (Ll. *sponsalis*) perthynol i briodas; priodasol, dyweddïol.

Sponsion, *s.* (Ll. *sponsio*) ymrwymiad dros arall; addewid, addaw; cytundeb; ammod; addewid ac ymrwym ar ateb; cyngwystl cwyn.

Sponsor, *s.* (Ll.) mach, meichiai, meichai, mechnïwr, mechnïydd, meichiaf; alltraw, (*f.* elltrewen), tad bedydd, (*f.* mam fedydd).

Sponsorial, *a.* mechniol, meichiol; perthynol i feichiau; alltrawol.

Sponsorship, *s.* mechnïaeth; alltrawiaeth.

Spontaneity, *s.* (Ff. *spontanéité*; Ll. *sponte*) gwirfoddoldeb, gwirfoddoledd, gwirfoddolrwydd; gwirfodd digymhell; gwir ewyllysgarwch, gwir wyllysgarwch; rhydd ewyllys, gwyllys rhydd.

Spontaneous, *a.* (Ll. *spontaneus*) gwirfoddol; â wnelo un o'i wirfodd; â wneir o wirfodd; â wnelo un o'i naturiaeth *neu* o hono ei hun; digymhell; naturiol; gwyllysgar, ewyllysgar; o hono ei hun.

Spontaneously, *ad.* yn wirfoddol, &c.; o'i wirfodd, o wirfodd; o hono ei hun.

Spontaneousness, *s.* gwirfoddoldeb, &c.

Spontoon, *s.* (Ff. ac Ysp. *espontón*) gosaffwy, gorethren, hanner ffonwaew.

Spool, *s.* (Al. *spule*; Is. *spoel*) gwerthyd.

Spool, *v. a.* dyrwyn am werthyd, gwerthydu.
Spooling wheel—rhod nyddu; troell nyddu.

Spooler, *s.* dyrwynwr am werthyd; gwerthydwr.

Spoom, *v. n.* (*spoon?*) gostwng yr hwyliau gân adaw y llong i'r dwr a'r gwynt.

Spoon, *s.* (Gw. *sponog*) llwy; llwyar.

Spoon,† *v. n.* gostwng yr hwyliau gân adaw y llong i'r dwr a'r gwynt.

Spoonbill, *s.* y llwybig, llydanbig=math ar adar.

Spoon-bit, *s.* llwy-bill.

Spoon drift, *s.* taenell o ddwr môr.

Spoonful, *s.* (*spoon* a *full*) llwyaid, llonaid llwy.
Spoonfuls—llwyeidiau.

Spoon-meat, *s.* llymeidfwyd, bwyd llwy, llwyfwyd, llimpraeth, llimprin.

Spoonwort, *s.* llwylys, lleynlys, llysiau y llwy, morlwyau.

Spoor, *s.* (Is.) ol traed gwylltfil (yn Nhrefedigaeth y Penryn).

Sporadial, } *a.* (Gr. *sparadicos*) gwasgarog,
Sporadic, } gwasgaredig, gwasgar; gwahan-
Sporadical, } ol, ar wahan.

Sporangium, *s.* (Gr. *spora* ac *aggos*) imprithfa.

Spore, } *s.* (Gr. *spora*) imprith: *pl.* imprith-
Sporule, } iau: *dim.* imprithyn.

Sporidiola, *s. pl.* imprithos: *sing.* imprithyn.

Sporocarpum, *s.* (Gr. *spora* a *carpos*) imprithfa, imprithfan.

Sporides, } *s. pl.* (Gr. *spora* ac *eidos*) impro-
Sporidia, } *sing.* impronyn.

Sport, *s.* (Is. *boert*) chwareu, chware, chwarae, chwara, gware, gwareu; difyrwch; digrifwch; cellwair, cydgam, cymmwedd; gwawd, gwatwar; camp; camp helwriaeth; helwriaeth, hely.
Manly sport—gwrolgamp.
Juvenile sport, } mabolgamp.
Youthful sport, }
The sport of fishing—helwriaeth pysgod; pysgodwriaeth.
The sport of fowling—helwriaeth adar.
The sport of hunting—helwriaeth anifeiliaid hely; helwriaeth, hely, helyddiaeth, hela.
The sport of fishing is his delight—hely pysgod yw ei ddifyrwch ef; pysgota yw ei ddifyrwch ef.
We had a charming sport to day—bu i ni hely hyfryd *neu* ddifyr heddyw.
In sport—dân gellwair, dân watwar, o gymmwedd, o gydgam; o ran difyrwch.
To make one sport—difyru un; peri difyrwch i un.
Field-sport—maes-ddifyrwch, difyrwch y maes, maes-helwriaeth, helwriaeth y maes, maes-gampwriaeth; helwriaeth.
Am not I in sport?—onid cellwair yr ydwyf (*Diar.* xxvi. 19)?

Sport, *v.* chwareu, chware, chwarae, gwareu, gware, gwara; difyru, digrifo; cellwair, cydgam, cydgamu, cymmwedd; gogusa, goguso; ymddifyru, ymddigrifo; simera; gofregu; prancio; masweddu; dangos ar gyhoedd.
To sport one's self—ymddifyru, ymddigrifo.

Sportability, *s.* chwareugarwch, nwyfusrwydd.

Sporter, *s.* chwareuwr, chwarëydd; cellweiriwr, cellweirydd, &c.

Sportful, *a.* chwareugar, chwarëus; hoenus, gorhoenus, gorawenus, difyr, digrif, difyrlon; llonwych, llawen, llon; ysmala; llawn chware, &c.

Sportfulness, *s.* chwareugarwch, chwarëusrwydd; difyrwch, digrifwch, &c.; chwareu, gware, chwareuaeth; asbri, pranc, gorawen.

Sporting, *s.* chwareuad, chwaread, gwarcad, &c.

Sporting, *a.* chwareugar; hoff o helwriaeth, helygar.

Sportive, *a.* chwareugar, chwarëus, chwerig, chweriol, chwareuawl, gwarëus, rhontus, rhontëig; hoenus, gorhoenus, gorawenus,

nwyfus, nwyflawn, hynwyf; gofregus; llonwych, llawen, llon; difyr, ysmala, digrif, cellweirus; masw, maswy.
Sportiveness, *s.* chwareugarwch, &c.; chwareu, gwareu; nwyfiant.
Sportless,† *a.* aflawen, prudd, dihoen, dilon, anhylon.
Sportling, *s.* helyddyn, coeg heliwr, eilun o heliwr.
Sportsman, *s.* (*sport* a *man*) heliwr, helwr, helydd; maes-ymddifyrydd, maes-heliwr; maes-gampwr, asgeifydd; adarwr, adarydd.
Sportsmanship, } *s.* helyddiaeth, helwriaeth,
Sportmanship, } maes-helwriaeth; asgeifyddiaeth.
Sportulary, *a.* (Ll. *sportula*) yn byw ar elusen.
Sportule,† *s.* (Ll. *sportula*) elusen, cardod.
Sporule, } *s.* (Gr. *spora*) imprith: *ll.* imprith-
Spore, } iau: *dim.* imprithyn.
Sporuliferous, *a.* (*sporule*, a Ll. *fero*) yn dwyn ymprithiau; imprithiog.
Spot, *s.* (Is. *spat;* D. *spette*) màn, ysmotyn, ysmot, magl, brycheuyn, brych, dos; lle, mangre, crefan, talwrn; swf; colomen fânog; mefl, nam: *pl.* brychau, ysmotiau.
A small spot—mènyn, brychyn, ysmotyn.
Beauty-spot—berthfan, berthfa.
A spot of ground—rhandir; màn *neu* droedle o dir: mangre.
A green spot—gwerddon, gwyrddon, gleisin, parlas, glesygen, glasdir, tyno, glas dalwrn.
A rich spot—lle prydd, lle bras.
A luxuriant spot—lle prydd, &c.
A clear spot—lle claer, amlwg, ial, *neu* agored.
A bright spot—claerfan, dysgleir-fan, màn ddysglaer, màn dysglaer.
To take out spots, } dadfanu, difanu, di-
To take out a spot, } frycheuo, brycheuo.
Sequestered spot—dirgelfa, encilfa; lle unig, dirgel, *neu* neilltuol; lle ar ei ben ei hun; golochwyd.
A fair spot, } hyfrydle, lle hyfryd,
A delectable spot, } màn hyfryd, berthfa, berthfan.
On the spot—yn y fân; yn ddiattreg.
He died on the spot—bu farw yn y fân; trengodd yn y fân.
On the very spot—yn y fân a'r lle.
To cast a spot on one's character—rhoddi *neu* fwrw nam ar air da un.
Full of spots—*Spotty.*
Spot, *v. a.* mànu, ysmotio, brychu; britho; amliwio; diwyno, meflu.
Spotless, *a.* difrycheulyd, difrych, dïamliw, difrychau, dinam, dihalog, glân, pur; difefl.
The blood of the spotless Lamb—gwaed yr Oen dïamliw.
Spotlessness, *s.* difrycheulydrwydd, dïamliwedd, dinamedd.
Spotted, } *a.* mànog, llawn manau; brith, (*f.*
Spotty, } braith); brycheulyd; brych; amliw; llychwin; brithog, ysmotiog.
Spotted fever—y dwymyn fânog.
Spotted all over—tryfrith.
The he-goats that were ringstreaked and spotted—y bychod cylchfrithion a mawrfrithion (*Gen.* xxx. 35).
Spottedness, } *s.* manogrwydd; brithogrwydd;
Spottiness, } brychni; llychwinder.
Spousage,† *s.* (o *spouse*) dyweddïad.
Spousal, *a.* (o *spouse*) priodasol; perthynol i briodas; dyweddïol; neithiorol.
Spousal, *s.* (Ff. *epousailles;* Ll. *sponsalia*) priodas; dyweddïad; awys.
Spousals—priodas, &c.
Spouse, *s.* (Ff. *epouse;* Ll. *sponsus, sponsa*) priod; dyweddi; cydwedd; gwr priod, gwr; priodfab; gwraig briod, gwraig ysbwys, gwraig bwys, gwraig; priodferch, priodasferch.
My spouse—fy nyweddi, fy mhriod, fy nghydwedd, &c.
Spouse, *v. a.* dyweddïo; priodi.
Spouse-breach, *s.* tor priodas, godineb.
Spouseless, *a.* diddyweddi, dibriod, gweddw, heb briod.
Spout, *s.* (Is. *spuit*) pistyll; gwaddeg, dwsel; geneu pistyll, ceg dwsel; pistyll rhaiadr; rhaiadr; ffrwd; gwadaeth; pin.
Water-spout—morbistyll; pistyll yr awyr; rhaiadr; dyfr-bistyll; pistyll.
Spout, *v.* pistyllio, ffrydio, ffrydwylltio, ffreuo, tarwain, tarddu, dylifo; cegu, gwaddegu.
To spout out—pistyllio allan.
Spouter, *s.* pistylliwr; coeg areithiwr, baldordd-wr.
Spout-fish, *s.* pippysg.
Spout-hole, *s.* ceg pistyll, gwaddeg pistyll, goddeg pistyll.
Spouting, *s.* pistylliad, &c.; baldordd, ffregod.
Spoutless, *a.* heb wadded.
Sprag, *a.* bywiog, hoenus, sionc.
Sprag, *s.* eogyn, gleisiedyn.
Sprain, *v. a.* (Sw. *spranga*) tyrfu, ysigo; dirdröi *neu* wyrdröi cymmal *neu* aelod.
Sprain, *s.* twrf, tyrfiad, ysigiad.
Spraints, *s.* tom *neu* faw dyfrgi.
Sprat, *s.* (Is. *sprot;* Al. *sprotte*) corbenwag, penwegyn: *pl.* corbenweig.
Sprawl, *v. n.* (anhysbys) gorwedd yn lledfen; gorwedd dàn ymdaenu, dàn ymdreiglio, dàn ymgreinio, *neu* dàn ymlusgo ar y ddaiar: ymgreinio, amgreinio, ymysgrain, ymysgreinio, ymestyn ar lawr; rhwyfo *neu* ddyrain yr angeu; ymrwyfo.
Sprawling, *p.* lledfen, lledfan, amgreiniol, ymgreiniol.
To lay sprawling—rhoi *neu* fwrw yn ei am-[grain.
Spray, *s.* (cyttras i *sprig*) brigyn, ysbrigyn, ysbricyn, cainc, cangen, ysgewyllyn, ysgolofn, pincyn, pincen, pinc; ewyn, ysgai, gwiail, gai, troch, dystrych, micws; asgellwrych; tawch; lluwch.
Spray of the sea—ewyn *neu* ysgai y môr; dystrych y dòn.
Spread, *v.* (S. *sprædan;* Al. *spreiten*) taenu, lledu, gwasgaru, gwasgar, tànu, lledaenu; estyn, ystyn, gyru, *neu* fwrw ar led; chwalu; ysgaenu; hulio; ymdaenu, ymledu, ymwasgaru; myned ar led; cadeirio; rhafu, teddu, pyddu, trafu, peilio.
To spread itself, } ymdaenu, ymledu, ym-
To be spread, } wasgaru, lledu; myned
To spread, } ar led; myned allan.
To spread abroad—lledu, taenu, gwasgaru; eangu; hau ar led; cyhoeddi; taenu yn mhell ac yn agos.
To be spread abroad—myned ar led; ymdaenu, ymledu; ymeangu.
This report spread abroad—aeth y gair hwn allan *neu* ar led; aeth y chwedl hon allan *neu* ar led; aeth y son hwn ar led.

To spread around—amdaenu, ystolio.
To spread a sail—lledu hwyl.
To spread over—hulio, taenu ar.
To spread under—taenu, gwasgaru, rhoi, rhoddi, *neu* ddodi dân beth.
To spread into plates—gyru yn ddalenau; lledu yn ddalenau.
Gold spread abroad—aur ar drain; aur ar daen.
For his name was spread abroad—canys cyhoedd ydoedd ei enw ef (*Marc* vi. 14).

Spread, *s.* taen, taenfa, ymdaen; chwal, gwasgarfa; taeniad, lledîad; ymdaeniad, ymledîad, gwasgariad; train, tedd, taf, tawd, tain, llae, llafr, rhaf.

Spread, *p. p.* taenedig, &c.; ar daen, ar wasgar, ar led.

Spread-eagle, *s.* eryr taen.

Spreader, *s.* taenwr, taenydd, taeniedydd, lledwr, lledydd, lledaenwr, lledaenydd, lledieddydd.

Spreading, *a.* taenol, gwasgarog; cadeiriog; â fo ar daen; à fo yn taenu, &c.; ymdaenol.
Spreading trees—coed cadeiriog.
Spreading vine—gwinwydden wasgarog, gwinwydden daenol, gwinwydden gadeiriog.
Spreading himself like a green bay-tree—yn frigog fel y llawryf gwyrdd (*Salm* xxxvii. 35).

Spreading, *s.* taeniad, lledîad, lledaeniad, gwasgariad; ymdaeniad, ymledîad.

Spree, *s.* difyrwch, sarllach, rhont.

Sprent,† *p. p.* taenelledig.

Sprig, *s.* (C. *ysbrig*) brigyn, ysbrigyn, ysbricyn, ysgewyllyn, ysbrig, pinc, pincyn, pincen; hoel ddiglopa.

Sprig, *v. a.* ysbrigo, pincio.

Spriggy, *a.* brigynog, ysbrigog, ysbrigynog, ysgewyllog, brigog, llawn ysbrigau.

Spright, } *s.* (Al. *spriet*; C. *ysbryd*) ysbryd,
Sprite, } drychiolaeth, ellyll, bwgan, bwci, pwci, coblyn; †hoen; †saeth.

Spright,† *v. a.* aflonyddu (megys drychiolaeth).

Spightful, } *a.* (o *spright*) bywiog, hoen-
Sprightly, } us, gorhoenus, gorawenus, hynwyf, nwyfus, eidiog, hawntus, llonwych, sionc, hoew, gwisgi, esgeiddig, heinif, nwyflawn, nwyfog, arhoew.

Sprightfulness, } *s.* bywiogrwydd, hoenus-
Sprightliness, } rwydd, bywiogder, &c.; arial, nwyfiant, yni, bywyd, gorhoen, gorawen, nwyf.

Sprightless, *a.* anhoenus, difywyd, dinwyf; marwaidd, musgrell, swrth, dïog, dïoglyd.

Spring, *v.* (S. *sprinnga*) tarddu, tarddu allan, tarddellu; egino, blaguro, balannu, baldarddu, baldardd; tori, rhedeg, cerdded, myned, dyfod, ffrydio, *neu* wanegu allan; hanu, deillio; codi; dylifo; dyfod; llamu, crychneidio, dychlamu; twytho; adlamu, gwrthneidio; gwringellu; ysglentio; tasgu *neu* saethu allan; ymsaethu; tasgu yn ei un-llam; neidio yn agored; myned ar naid yn ei ol; cymmeryd yr aden; rhuthro; gwawrio; tori; cwnu; esgyn, dwyre; rhacio; prifio; tyfu; dywyddu; ymagenu, hollti; cloddio; gwyrddhau, glasu.
To spring (as partridges)—codi; cymmeryd yr aden; chwyrn godi.
To spring partridges—codi *neu* darfu petrus.
To spring again—attarddu, ail darddu, &c.
To spring back—adlamu, gwrthneidio; gwrthweithio.
To spring in—rhuthro i mewn; neidio *neu* dasgu i mewn.
To spring together—cyttarddu, cyd-darddu, cyd-egino, &c.
To spring forth—tarddu allan, tori allan, rhuthro allan, &c.
To spring a leak—ymagenu, dyfragenu, dyferhollti, dyferagenu; dechreu gollwng dwfr i mewn; ymagor hyd oni redo y dwfr i mewn *neu* allan; ymagori hyd oni ddarweinio y dwfr i mewn; dechreu gollwng dwr.
To spring a mast—hollti yr hwylbren.
To spring a mine—chwythu cloddfa; chwythu cuddglawdd *neu* fradglawdd i fyny; saethu bradglawdd.
To spring a well—cloddio pydew.
To spring out—tarddu allan, &c.; gweryddu, gwethlu.
To spring a butt—rhyddhau bon planciau llong; ymollwng yn mon y planciau; ymollwng *neu* ymryddhau yn y bon.
To spring an arch—dechreu bwa; dechreu gwneuthur *neu* godi bwa; saethu bwa.
To spring a rattle—seinio y rhuglen; rhoi yr alarm (fel y gwna gwyliedydd yn y nos).

Spring, *s.* llam, naid, crychnaid; adlam, gwrthlam; twyth, ardwyth; twythell, twythen, twythyr, twythlafn, twythlefnyn, tynlafn, tynlefnyn, gwrthlafn, gwrthlefnyn, gwthiedydd; clicied; ffynnon, ffynnonell, tardd, tarddell, tarddle, tarddfa; tarddiad, tarddiant; gwanwyn, gwaeanwyn, gwaenwyn, eilir, wyneb blwyddyn; dechreu; †llysieuyn, brigyn; †ieuant; †ysgwyddog.
Spring time—amser gwanwyn, tymmor gwanwyn, gwanwyndymp.
A little spring—ffynnonig, ffynnonell, ffynnon fechan.
Full of springs—llawn ffynnonau, ffynnonog.
Spring of the day, } codiad y wawr; y
Dayspring, } wawr, y wawrddydd; toriad, glasiad, *neu* gleisiad y dydd.
The spring of a lock—tasgell clo, twythell clo, twyth clo.
The main spring of a watch—prif dwythell oriawr, twythell fawr oriawr; cyndwyth *neu* ardwyth oriawr.
To make a spring—gwethlu, neidio, llamu.

Springal,† *s.* glaslanc, llanc, (*dim.* llencyn), gwerydd.

Spring-back, *s.* adlam; cefn adlam.

Spring-bok, *s.* (Is. *spring* a *bok*) y llamafr.

Springe, *s.* (o *spring*) magl, telm, croglath, byddag, byddagl, hwynyn, tagfagl, annel.

Springe, *v. a.* maglu, telmu, byddaglu.

Springer, *s.* neidiwr, neidydd, llamwr; codwr, tarfwr; llamgi; llamidydd, pysgodyn du; arsang bwa.

Spring-grass, *s.* gwanwynwellt, melynwellt, perarogl y gwanwyn, perwellt y gwanwyn.

Spring-gun, *s.* twyth-wn, gŵn twyth.

Springhalt, *s.* clunheciant.

Springhead, *s.* llygad ffynnon, llygad y ffynnon; tarddle.

Springingness, *s.* twythigrwydd, hydwythedd, twythedd, twythder, twythogrwydd, twythol-

rwydd, ardwythder, twythusrwydd, ystwythder, twyth, ardwyth, gwrthneidrwydd, gwrthneidiolrwydd; ffynnonogrwydd; gwlyborwch; gwagsawrwydd.

Springing, *s.* tarddiad; llamiad, neidiad, &c.; naid, llam; arsang bwa; cnwd, cynnyrch.

The springing of the earth—glasiad neu irlasiad y ddaiar; cnwd y ddaiar.

Springing water—dwfr rhedegog.

Springle,† *s.*=*Springe.*

Spring-tide, *s.* gorllanw, gorllif, gorllif y môr, penllif y môr, uchelfor, llawn-lif y môr.

Spring-water, *s.* dwfr ffynnon, dwr ffynnon.

Springy, *a.* (*spring*) hydwyth, twythig, twythol, twythus, twythog, ardwythol, ardwythig, gwrthneidiol, adlamol; ystwyth; neidiol; crychneidiol; ffynnonog, llawn ffynnonau; ffynnonaidd; gwlyborllyd.

Sprinkle, *v.* (S. *sprengan;* Is. *sprenkelen*) taenellu, ysgeintio, ysgeinio, ysgaenu, darluchio, taenu.

Sprinkle, *s.* taenell, taen, ysgaen, ysgwyfan, ysgwyfen.

Sprinkler, *s.* taenellwr, taenellydd, ysgeiniwr, ysgeinydd, ysgeiniedydd.

Sprinkling, *s.* taenelliad, ysgeiniad, ysgeintiad; taenell, ysgaen, ysgwyfan, taen.

Sprit,† *v. a.*=*Spirt.*

Sprit, *v. n.* (Al. *spriessen;* D. *spruder*) blaguro, blaendarddu, tarddu, balannu, egino, braguro.

Sprit, *s.* blaendardd, baldardd, eginyn, blagur-yn.

Sprit, *s.* (Is. *spriet*) osglath.

Sprit-sail—hwyl yr osglath.

Sprite, *s.*=*Spright.*

Spriteful, *a.*=*Sprightful*, &c.

Sprod, *s.* eog dwyflwydd.

Sprout, *v. n.* (Is. *spruiten;* S. *spryttan*) egino, blaendarddu, tarddu, baldarddu, blaguro, braguro, tori allan.

Sprout, *s.* eginyn, blaendardd, baldardd, blagur-yn, bragur, balgur, balennyn, ysgewyllyn.

Sprouts—adfresych; ysgewyll.

Spruce, *a.* (anhysbys: o'r Ff. *preux*, yn nhyb *Skinner;* o *sprout*, yn ol *Junius*) tlws, gwych, dillyn, hoew, pert, pinc, pefr, syw, del, destlus, destl, twt, coeg, cryno, trym, propr.

A spruce fellow—cono, coegyn, pertyn, dillynwas.

A spruce girl—corcen, perten, pefren.

Spruce, *v.* trwsio, tlysu, pincio, twtneisio, tacluso, hoewi, coegwychu; ymbincio, ymwychu, ymdrwsio; ymwisgo yn goegwych.

To spruce it—chwareu y coegyn; ymbincio, ymbluo.

To spruce up—twtneisio, tacluso, hoewi, coegwychu, trymio.

Spruce, } *s.* pefrwydden, trymwydden, pyr-
Spruce-fir, } wydden: *pl.* pefrwydd.

White spruce—pefrwydden wèn.

Spruce-beer, *s.* diod befrwydd, pyrddiod, cwrw pefrwydd.

Spruce-leather, *s.* lledr Prwsia.

Sprucely, *ad.* yn dlws, &c.

Spruceness, *s.* tlysni, tlysedd, dillynder, dillynedd, dillynrwydd, gwychedd, sywder, pertrwydd, pertedd, hoewder, pincrwydd.

Sprung,† *v. a.* tlysu, twtneisio, &c.

Sprunt,† *v. n.* egino, blaendarddu, tarddu; neidio yn mlaen.

Sprunt,† *s.* pwtyn, esidyn; naid, llam, crychnaid; rhiw, gorifyny.

Sprunt,† *a.* bywiog, hoenus, sionc, pybyr, cryf.

Spruntly,† *ad.* yn fywiog, &c.

Spry, *a.* (o *sprig*) esgeiddig, bywiog, pybyr.

Spud, *s.* (D. *spyd*) pwt o gyllell, seidyn o gyllell, seidyn, hen seidyn, pwtyn, pwt.

Spuke, *s.* ellyll, ysbryd, drychiolaeth.

Spuller, *s.* arolygydd edafedd.

Spume, *s.* (Ll. *spuma*) ewyn, ysgai, geian, gai, molwyn, dystrych, gorferw, gorisgell, gorewyn, burym, swyf, micws.

The spume of the wave—dystrych y dòn; ewyn y dòn.

Spume, *v. n.* ewynu, molwyno, ysgeio, dystrychu, gorewynu, malu ewyn, burymu.

Spumescence, *s.* ewynogrwydd, &c.

Spumiferous, *a.* (Ll. *spuma* a *fero*) ewynog, molwynog, ewynllyd, ysgeiog; yn dwyn ewyn.

Spuminess, *s.* ewynogrwydd, ewynllydrwydd, molwynogrwydd, &c.

Spumous, } *a.* ewynog, ewynllyd, gorewynog,
Spumy, } gorewyn, molwynog, gorisgellog, burymog, ysgeiog, geifawr, dystrychog; gwag.

Spun, *p. p.* (o *spin*) nyddedig, &c.

Spunge, *s.*=*Sponge.*

Spunge, *v.*=*Sponge.*

Spunging-house, } *s.* geoldy neu garchardy y
Sponging house, } ceisbwl; y flingfa, y bilfa.

Spunk, *s.* (o *punk*, hwyrach) pren gwyn, pren gwystn, pren pwdr; ysbryd, arial, bywyd, nwyd, natur.

Spunky, *a.* bywiog, arialus, nwydog, tanllyd; hygawdd, ffrom.

Spur, *s.* (S.; Al. *sporn;* Gw. *spor*) ysbardun, barog, ethy, gotoew, adoew; swmbwl, swmwl, swml; cymhellai; cymhelliad, annogaeth, annog, annogiad; cainc, cangen.

To be upon the spur—bod ar y brys; bod ar yr hai.

Spur, *v.* ysbarduno; symbylu, symlu; cymbell, annog, ystuno; gyru; gwisgo ysbardunau; brysdeithio; gyru rhagddo.

To spur a free horse to death—hai'r march à gerddo hyd angeu.

Spur, *s.*=*Spurre.*

Spur-clad, *a.* ysbardunog; yn arwedd ysbardunau.

Spur-gall, *s.* llwgr ysbardun, ol ysbardun.

Spur-gall, *v. a.* llygru neu ysbelwi âg ysbardun.

Spurge, *s.* (Ff. *epurge;* It. *spurgo*) ffiamgoed, dalen dda.

Petty spurge—ffiamgoed fechan, llaeth y cythraul.

Pointed dwarf spurge—ffiamgoed eiddil flaenfain.

Blunt dwarf spurge—ffiamgoed eiddil flaendon.

Portland spurge—ffiamgoed y morgreigiau.

Sea spurge—llysiau y fammaeth.

Sun spurge—llaeth ysgyfarnog.

Spurge-laurel—clust yr ewig, glas y gamf.

Spurge-olive—lloeglys, nidwydden, bliwlys, bliw, bliwyn.

Spurge-flax—ffiamgoed yr Ysbaen.

Spurgewort, *s.* y ffiamgoed, ffiamgoedlys.

Spurging,† *a.*=*Purging.*

Spurious, *a.* (Ll. *spurius*) ffugiol, basdardaidd, basdarddol, geurywiol, gau. geuol; a'r nid yw o'r iawn ryw; anghyfreithlawn.

Spuriousness, *s.* ffugioldeb, ffugioledd, geuol-

rwydd, geuedd, geurwydd, basdarddoldeb, basdarddiaeth; anghyfreithlondeb.
Spurless, *a.* heb ysbardunau; di-ysbardun.
Spurling-line, *s.* llinyn cyfrwng.
Spurn, *v.* (S. *spurnan*) gwrthod yn ddïystyrllyd; gwrthod gyda dïystyrwch *neu* ddirmyg; bwrw ymaith *neu* oddi wrtho gyda dïystyrwch *neu* ddirmyg; trin yn ddirmygus *neu* yn ddïystyrllyd; dirmygu, dïystyru, tremygu; cicio; gwingo, tindaflu.
Spurn, *s.* gwing, ergyd gàn sawdl, gwth gàn droed, cic; gwrthod dïystyrllyd, gwrthod gàn ddirmyg, ysgwt dïystyrllyd; dirmyg, tremyg.
Spurner, *s.* gwrthodydd gyda dirmyg, &c.; dirmygwr, dïystyrwr.
Spurre, } *s.* y forwennol, ysgretan, ysgräen,
Spurr, } ysgräell.
Spurred, *a.* ysbardunog; a'r y mae ysbardunau iddo; â'i ysbardunau am ei draed.
Spurrer, *s.* ysbardunwr, ysbardunydd.
Spurrey, *s.* (Ll. *spergula*) troellig.
Corn spurrey—troellig yr yd, troellig fwyaf.
Knotted spurrey—troellig glymog.
Ciliated awl shaped spurrey—troellig fynawydaidd.
Spurrier, *s.* gwneuthurwr ysbardunau, ysbardunwr.
Spur-royal, } *s.* ysbardun y brenin=hen ddarn
Spur-rial, } aur, gwerth tua 15*s.*, à fathwyd
Spur-ryal, } gyntaf yn nheyrnasiad Iorwerth IV.
Spurt, *v.*=*Spirt.*
Spurt, *s.*=*Spirt.*
Spur-way, *s.* llwybr ceffyl, ffordd gceffyl; llwybr cul, ffordd gul.
Spurwort, *s.* gwreiddrudd gwyllt, gwreiddrudd y maes, cochwraidd y maes.
Sputation,† *s.* (Ll. *sputo*) poeriad, dyboeriad.
Sputative,† *a.* dyboerol, poeredigol.
Sputter, *v.* (Ll. *sputo;* Is. *sputica*) poeri, dyboeri; bwrw, tasgu, saethu, *neu* gafodi poer; saethu poer wrth siarad; tasgu cesair; baldorddi.
Sputter, *s.* poer; cesair poer; ffwdan, godwrdd.
Sputterer, *s.* poerwr; tasgwr cesair; baldorddwr.
Sputum, *s.* (Ll.) poer, aliw, haliw; carthion, hochion.
Spy, *s.* (It. *spia;* Ff. *espion*) ysbïwr, ysbeiwr, ysbeienddyn, ysbeiodydd, ysbeiennwr, ysbïennwr; chwiliedydd; chwilgi: *pl.* ysbiwyr, &c.
Spy, *v.* gweled, canfod, arganfod; ysbïo, ysbeio, ysbeienna; chwilio; fforio; selu; edrych, meinholi.
To spy out a land *or* country—chwilio gwlad; ysbïo gwlad; edrych ansawdd gwlad.
Spy-glass, *s.* syllwydr, syllwydryn, ysbeiadyr, ysbïenddrych, ysbeienddrych, tremwydr.
Spying, *s.* ysbeiant, ysbeiaeth.
Squab, *a.* (Al. *quappe?*) byrdew; tew; trolynog, trolog, bondew, bontinog, ffodog, ffolenog; boliog, bolyog, ceatog; ysmwt; diblu, dibluf.
A squab person—dyn byrdew, dyn unhyd unlled, pwtyn o ddyn, trolyn o ddyn, torpwth, pwtyn, ffwtiar, trolyn, ffallach, baldog: *f.* trolen o fenyw, pwtog, cwtog, cwtoges, dynes fondew, benyw fyrdew, lafreu; benyw seimlyd fontinog.
Squab, *s.* cyw colomen, colomen ieuanc; clustog esmwyth, saeh-glustog.
Squab,† *ad.* ar unwaith, yn un-gwymp, yn un-dalp.
Squab,† *v. a.* syrthio ar unwaith, yn un-gwymp, yn un-dalp, *neu* yn deisen.
Squabbish, } *a.* byrdew; tew; pwt; byrfraisg;
Squabby, } bondew; bontinog, ffolenog, ffodog, cwtog, tinlach; ysmwt; pwt, (*f.* pot), tewlydan.
Squabble, *v. n.* (Al. *quabbeln?*) ymgiprys, ciprysu, ciprys, bicra, cweryla, syrthio allan, ffrygydu, tafodi, ymdafodi, ysgarmesu, ymryson, ymrafael, ymgynhenu, ymdaeru, cecru, ymgecru; hengu; annhrefnu; bod yn annhrefnus *neu* gymmysglyd.
Squabble, *s.* ymgiprys, ciprys, ffrwgwd, ymrafael, ymryson, cynhen, ysgarmes, ymgecraeth, hewrach.
Squabbler, *s.* cipryswr, ymgipryswr, cynhenwr, ymgynhenwr, ymgecrwr, ymgecryn, &c.
Squab-pie, *s.* pastai cyw colomen.
Squacco, *s.* math o grëyr.
Squad, *s.* (Ff. *escouade*) adran; adran o fyntai, rhawter, *neu* gattorf; nifer bychan, ychydig o wŷr; cwlwm o wŷr.
Squadron, *s.* (Ff. *escadron;* o'r Ll. *quadratus*) ysgadran; cadlynges; rhan o lynges, traian llynges, myntai o gadlongau; llynges; marchlu; cattorf o wŷr meirch; myntai, torf, byddin; byddin bedror, petryal o wŷr.
A squadron of horse—myntai o wŷr meirch; ysgadran o wŷr meirch.
A squadron of ships—myntai o longau; ysgadran o longau.
Squadroned, *a.* ysgadranog.
Squalid, *a.* (Ll. *squalidus*) budr, brwnt, bawlyd, swga, swglyd, gorfudr, ffiaidd, aflan; cethin-wael, achul, teneu.
Squalidity, } *s.* budredd, bryntì, bryntni,
Squalidness, } bawlydrwydd, swglydrwydd.
Squall, *v. n.* (Sw. *sqräla*) gwawchio, ysgrechain, ysgrechian, crechleisio, ysgarmain, ysgègo, ysgrïo, dysgrïo; rhoi ysgrêch, &c.
Squall, *s.* gwawch, ysgrêch, crochlef, cernad, crochwaedd, ysgarm, crech, gawr, gwilrin.
Squall, *s.* (S. *sqval*) cwthwn, chwythwm, chwaw, awel ddisymmwth, gwthwynt, ysgrêch o wynt, chwaf, chwaff.
Squaller, *s.* gwawchiwr, ysgrechwr, ysgrechydd, &c.
Squally, *a.* chwythymog, chwawiog, chwawiol; chwaog, chwaol; gwyntog, ystormus, tymhestlog.
Squaloid, *a.* (Ll. *squalus*, a Gr. *eidos*) tebyg i forgi; morgïaidd, pencïaidd.
Squalor, *s.* (Ll.) budredd, budreddi, bryntì.
Squalus, *s.* (Ll.) morgi, dera, dera y môr, pencì; y morgwn.
Squama, *s.* (Ll.) cen; deilgen.
Squamiform, *a.* cenaidd, fel cen.
Squamigerous, *a.* (Ll. *squamiger*) cenog; â chen iddo *neu* arno.
Squamipennes, *s. pl.* (Ll. *squama* a *penna*) cenasgellogion=llwyth o bysgod.
Squamous, } *a.* (Ll. *squamosus*) cenog, llawn
Squamose, } cen; garw.
Squamulæ, *s. pl.* (Ll.) cenynau: *sing.* cenyn.
Squander, *v. a.* (Al. *verschwenden*) gwastraffu, gwario, afradloni, afradu, dyfetha, dyfethu, difrodi, difa; gwasgaru.
Squanderer, *s.* gwastraffwr, gwastraffydd,

afradlonwr, &c.; oferddyn, afradyn, afradlawn.

Square, *a.* (C. *cwar; Ff. carré, quarré*) petryal, pedryal, pedrongl, pedrogl, ysgwâr, petryael, pedryael, pedeirael, pedronglog, pedror, pedrol, pedrog, pedrygyfochr, pedrydog, pedrydol, pedwarochrog; cywir, uniawn, teg, gwir; gwastad, cydwastad; cyfladdol; cydnerth.

Square root—arsawdd, gwreiddyn ysgwâr.
Square root (as a rule) —arsoddiaeth.
Square foot—troedfedd betryal, troedfedd ysgwâr, &c.
Square staff—pedryffon.
Square-built, } pedrog, ysgwarog;
Of a square form, } cydnerth.

Square, *s.* petryal, pedryal, petryael, pedryael, ysgwâr, pedrogl, pedrongl, pedror, cwar, pedryfal, pedryd, pedroryn, pedraint; petryalai, lluniodr, lluniawdr, ysgwîr; cyfartalwch; cydraddoldeb; gwastadrwydd; rheol, rheolaeth; cydffurfiaeth; †peth, †pedrywed.

Geometrical square=*Quadrant.*
Carpenter's square—lluniodr, lluniawdr, petryalai; ysgwîr, ysgwâr.
Squares—materion, pethau, &c.
How go the squares?—beth yw yr helynt? beth yw eich helynt? pa fodd y mae hi gyda chwi?
To break no squares - bod heb wneuthur mo'r gwahaniaeth; dyfod i'r un peth.
Understanding by him how the squares went —gân ddeall drwyddo ef pa fodd y bu *neu* yr aethai pethau; gân i mi ddeall drwyddo ef pa fodd y bu *neu* yr aethai pethau.
To be *or* deal upon the squares with one—gwneuthur âg un *neu* arall fel y dymunai i un *neu* arall wneuthur âg yntau; bod wrth yr ysgwîr âg un.
To make square=*Square, v.*
To square with—cyfladd â, cydladd â, cyttaro â.

Square, *v.* ysgwario, ysgwaru, pedrori, petryalu, pedrogli, pedrongli, pedru, dyochri, pedrochri, pedrydu; trefnu, llunio; cyfaddasu, addasu; cyfladd, cydweddu, cyttaro, cyfateb, sutio, gweddu; gwastatu, gwastatäu, cymmoni; cyfartalu; †ymryson.

To square timber—dyochri coed, ysgwario coed, &c.
To square accounts—gwastatäu, cyfartalu, cymmoni, cyfantoli, *neu* gynnogni cyfrifon.
To square with—cyfladd â, &c.
He squares his life by reason—efe a lunia ei fuchedd wrth reswm; efe a lunia ei fuchedd yn ol rheswm; efe a lunia ei fuchedd yn ol rheol rheswm.

Squareness, *s.* petryaledd, ysgwaredd, pedrogledd, &c.

Squarer,† *s.* cecryn penboeth.

Squaring, *s.* ysgwariad, petryaliad, pedrogliad, dyochriad, &c.

Squarrous, } *a.* (Gr. *esch ra!*) sitrachog, rhint-
Squarrose, } ach; garw; cenog; crych.

Squash, *v. a.* (=*quash*, Ll. *quasso*) llethu; gwasgu yn deisen.

Squash, *s.* peth meddal a hyleth; peth anaddfed; codwm *neu* gwymp peth meddal; cyfergyr meddalion.

Squash, *s.* (Gr. *sicuos!*) pwmpel Amerig; mêr tyfol.

Squashy, *a.* meddal; lleidlyd.

Squat, *v. n.* (C. *ysgwatio;* It. *quatto*) cyrcydu, crycydu, cwrian; eistedd ar ei arau; eistedd yn ei gwrcwd *neu* grwcwd; eistedd yn lleth ar y llawr; myned yn ei gwrwm; gorwedd ar wâl; clugio; llychu; ysgwatio; ymsefydlu ar dir un arall heb na hawl na chenad.

To squat down—cyrcydu, &c.
To take a hare squatting—dâl ysgyfarnog ar ei gwâl.

Squat,† *v. a.* taro yn deisen; tori yn glechdyr.

Squat, *a.* cyrcydol, crycydol; yn ei gwrwm; ar ei gwrcwd; yn ei gwrcwd; yn cwrian, yn cyrcydu; wrth y llawr; ar led wrth y llawr; yn lleth wrth y llawr; ar ei arau; yn eistedd ar ei arau; llychol; byrdew, llydanfyr, ffall; ystyffylog.

A squat person—cnwff *neu* ystwffwl o ddyn; dyn byr llydan.

Squat, *s.* cwrcwd, crwcwd, cwrwm, cwrc, clwg. llych, ysgwad; ysgwadfan; †codwm disymmwth.

Squatt, } *s.* gwely mwn heb gyrhaedd yn
Squat, } mhell.

Squatter, *s.* cyrcydwr, crycydwr, ysgwatiwr, &c.; ymsefydlwr ar dir un arall.

Squaw, *s.* (gair Indiaidd) benyw, gwraig (yn mhlith rhai o Indiaid America).

Squeak, *v. n.* (Sw. *sqräka*) gwichio, gwichian, gwichial, gwichleisio, gwichlefain, ichian, ichio, fflichio, gwilrin, michdan, cymmichdan; gerain, geran; ysgrechian.

Apt to squeak—gwichlyd.
A weak squeaking voice—llais main gwichlyd, gwichlais main.

Squeak, *s.* gwich, gwichlais, gwichlef, fflich, mich, ich, mich, gwilrin; ysgrêch.

Squeaker, *s.* gwichiwr, gwichleisiwr, &c.; gwichell=(colomen dân 6 mis oed).

Squeal, *v. n.* (=*squall;* Sw. *sqräla*) gwichio, gwichian, gwichial, gwichleisio, gwichlefain, ichian, ichio, fflichio, gwilrin, gwilhersu.

Squealing, *p.* gwichiog, gwichialog, gwichleisiog; gwichlyd.

Squeamish, *a.* (cyttras, hwyrach, i *seamble* dicra; gwrthneugar, alarllyd; llerw; rhyfoethus, rhyfwythus, gornais; anhyfodd, anfoddog, annoddig, anhawdd ei foddio; ffroenuchel, ysgornllyd, cymhenfalch; gorfanwl, rhyfanwl; manwl yn nghylch pethau bychain.

Squeamishness, *s.* dicräwch, gwrthneugarwch, alarllydrwydd, &c.

Squeasiness,† *s.* gwrthneu, gwrthwyneb.

Squeasy,† *a.* (=*queasy*) gwrthneugar, gwrthwyneblyd; dicra; alarllyd; llerw, &c.

Squeezable, *a.* gwasgadwy.

Squeeze, *v.* (C. *gwasgu;* Llyd. *quasgu, goasca* gwasgu; dywasgu; arwasgu; sengu; gwryfio; dwyso; llethu; ymwasgu.

Squeeze, *s.* gwasg; ymwasg; gwasgiad; mang; gwasgfa; dwysedd.

Squeezer, *s. pl.* gwasgiedydd, gwasgydd.

Squeezing, *s.* gwasgiad, gwasg, ymwasg; sangiad, ymsangiad; llethiad.

Squelch,† *v. a.* llethu, gwasgu, dyfetha.

Squelch,† *s.* codwm swrth; codwm nes bo peth yn deisen *neu* yn glechdyr.

Squib, *s.* (cyttras, tybir, i *whip*) fflachen, lluchen, lluchionen, fflamig, ffug-fellten, crinellen; brathair, gair du, duchan, duch.

Squib, *v. n.* taflu fflachenau, &c.; ffug-felltenu, fflachenu, lluchioni, crinellu, fflamigo.
Squid, *s.* ystifflog, morgyllell.
Squill, *s.* (Ll. *squilla*) serenyn; wynwyn y môr; llegestog.
Vernall squill—serenyn y gwanwyn.
Harebell squill, } cloch yr eos, cloch eos,
Wild hyacinth, } botas y gog, botasen y gog, bwtias y gog, cenin y brain, croesaw haf, glas y llwyn.
Squinancy,† *s.* (It. *squinanzia;* Gr. *cunagchê*)= *Quinsy.*
Squinancy, } *s.* y fandon fechan, y fandon
Squinancy-wort, } leiaf.
Squinch, } *s.* cilfwd, cilfwa.
Sconce, }
Squint, *a.* (Is. *schuin, schuinte*) gŵyr, traws, agwyr, addwyr; llygattraws, llygadwyr; llygadgam, llygadgroes; llygadgall; â chil y llygad; â llygattrawsi *neu* lygadwyrni arno; ysgeiniol.
A squint look—golwg ŵyr, golwg draws; golwg â chil y llygad; traws-drem.
Squint, *v.* llygadwyro, llygadgamu, traws-dremio, traws-edrych; gwyro llygad; edrych yn draws, &c.; yn gweled yn llygattraws; ysgeinio.
To squint at—bwrw *neu* daflu traws-drem at; gwyro llygad at.
Squint, *s.* llygattrawsi, llygadgamedd, llygadwyrni, gwyrni llygad, trawsi llygad; gwyrni.
Squint-eye, *s.* llygad traws, llygad gŵyr, &c.
Squint-eyed, *a.* llygattraws, llygadgam, llygadgroes, llygadwyr; â llygattrawsi *neu* lygadwyrni arno; llygadgall.
Squintinego, *s.*=*Squinting.*
Squintifobus, *s.* un llygadwyr, &c.; ysgeiniwr, ysgeiniedydd.
Squinting, *s.* llygadwyrad, gwyrad llygad, llygattrawsi, llygadgalledd.
Squiny, *v. n.* llygadwyro; edrych ar draws.
Squir, } † *v. a.* (S. *seyran*) taflu, bwrw; gyru;
Squirr, } brathu.
Squire, *s.* (talfyriad o *esquire*) yswain, ysweiniad, isamer, ysgwier; cludydd *neu* ddygiedydd arfau: *pl.* ysweiniaid.
Squire, *v. a.* ysweinio; gweini ar, gweinyddu ar, gweini i.
Squirearchy, *s.* ysweinlywiaeth, ysweindodaeth.
Squirehood, } *s.* ysweiniaeth.
Squireship, }
Squirely, *a.* ysweiniol.
Squirm, *v.* myned dàn ymdroi ac ymnyddu.
Squirm, *s.*=*Swarm.*
Squirrel, *s.* (Ff. *écureuil;* Ll. *sciurus*) gwiwer; *pl.* gwiwerod.
Squirrel-fish, *s.* gwiwer-bysg.
Squirt, *v. a.* (o *squir*) chwistrellu; pistyllio; pibo.
Squirt,† *v. n.* bwrw geiriau; baldorddi.
Squirt, *s.* chwistrell; llodwy; pib.
Squirter, *s.* chwistrellwr, chwistrellydd.
Stab, *v.* (Is. *stippen*) brathu, gwanu, trywanu, erwanu.
To stab at—cynnyg brathu, &c.
Stab, *s.* brath, gwân, erwan, trywan.
First stab—cynwan.
Stabber, *s.* brathwr, brathiedydd, gwanwr, trywanwr.
Stabbing, *s.* brathiad, gwaniad, trywaniad, erwaniad.
Stabiliment, *s.* (Ll. *stabilimentum*) cadarnhad, sefydliad, attegiad; peth à gadarno, à sefydlo, *neu* à sicrhao; atteg.
Stabilitate,† *v. a.* sefydlu, cadarnhau.
Stability, } *s.* (Ll. *stabilitas*) sefydlogrwydd,
Stableness, } diysgogrwydd, sicrwydd, sicrhâwch, sadrwydd, disigledd, cadernid, diogelwch, gwadaledd, cryfder.
Stable, *a.* (Ff.; Ll. *stabilis*) sefydlog, diysgog, sefydledig, disigl, sad, dianwadal, gwadal; cryf, cadarn, cadarn-gryf; parhäus.
Stable,† *v. a.* sefydlu.
Stable, *s.* (Ll. *stabulum*) marchdy, marchlan, aman, ceffyldy.
Stable, *v. a.* rhoi mewn marchdy, &c.; amanu, marchdyo; rhoi mewn ty; trigo, trigiannu, *neu* lettya mewn marchdy; bod mewn lle cauedig.
Stable-boy, *s.* gwesyn marchdy.
Stable-man, *s.* amanwas, amanwr, gwas marchdy, gwas y ceffylau.
Stabler, *s.* ceidwad marchdy.
Stable-stand, *s.* sad sefyll.
Stabling, *s.* lle mewn marchdy; marchdy; marchdai; amaniad, tyad ceffylau.
Stablish, *v. a.* (Ll. *stabilio*)=*Establish.*
Stabulation, *s.* tyad anifeiliaid.
Staccato, *s.* byrsain, llod.
Stachys, *s.* (Gr. *stachus*) briwlys, meddyglys, llysiau yr archoll.
Stack, *s.* (Sw.; D. *stak;* Gw. *stacadh*) das, tasmwdwl, beisgawn, ystac, ystacan, ystaca, daswrn, dasgwrn, daswl, bera, ysgafn, beisgawn, cyrnen, cwrn, helm, tŵr, crug, ystwc, crewyn; cludair.
A stack of corn—das, beisgawn, ysgafn, cwrn, cyrnen, mwdwl, *neu* ystacan o yd.
A stack of chimneys—tŵr *neu* grug o simneiau.
A small stack—mydylyn; cogwrn.
Stack, *v.* deisio, dasu, teisio, tasu, dasyrnu, dasgyrnu, dasylu, ystacanu, cyrnu, cyrnenu, helmu, crewynu; crugio, cludeirio.
Stacket, *s.*=*Stockade.*
Stacking, *s.* deisiad, teisiad, dasyrniad, &c.
Stack-stand, *s.* ystâl, ystôl bera, sail das, sylfaen das, yd-saf, saf das, &c.
Stackyard, *s.* ydlan, ydgordd, ydwal, gardd yd, ydarth; gardd dasau *neu* helmi.
Stacte, *s.* (Gr.) math o ystor gwlyb.
Staddle, *s.* (Is. *stutzel*) atteg; ffon, bagl; ystâl, attegwydd, marchwydd; ystôl bera, sylfaen das; gadwydden, pren gadael; pren â edir wrtho ei hun (wedi tori y lleill); llanerch daenu gwair; ystodfa.
Staddle, *v. a.* gadael prenau ar ol (pan dorer coed); gadwyddu; taenu gwair yn llanerchau *neu* yn dalyrnau; talyrnu gwair.
Staddle-roof, *s.* pen, to, gortho, *neu* orchudd das, &c.
Stade, *s.*=*Stadium.*
Stadium, *s.* (Ll.; Gr. *stadion*) ystaden(=60½ troedfedd); ystod, gyrfa: *pl.* ystadau.
Stadtholder, *s.* (Is. *stadt* a *houder*) penllywydd yr Iseldiroedd gynt; penllywadur.
Statholderate, } *s.* swydd penllywydd yr Is-
Stadholdership, } ellmyn; penllywaduriaeth, penllywyddiaeth.
Staff, *s.* (S. *staef;* Is. *staf*) ffon; llawffon; llachffon, llachbren, pastwn; helffon; pawl; trosol; berllysg; erwydd, erwydden; cynneilydd; awdurdod; ysgordd, ysgorddawd,

ysgorddyd, gosgorddawd; ysgorddion, ysgorddogion.
Walking staff—llawffon, ffon dreiglo, rhodlath.
Commanding staff—byrllysg, berllysg, brysgyll, brysyll.
Quarter-staff—ffon bedror, pâr pedror, ffon ddwybig.
Pastoral staff—bugeilffon, ffon gnwpa, ffon fugeiliaidd, ffon bugail.
A small *or* little staff—ffonig, ffon fechan, llysgbren, llysg, gwialenffon.
Hand-staff of a flail—troedffust.
The staff of a spear—paladr *neu* ffon gwaew; bonllost.
Hunting staff—helffon, ffon hely, pastwn hely; gaflach.
The staff of bread—ffon bara, cynnaliaeth bara.
The staff of one's old age—llawffon henaint; cynneilydd henaint.
He gave the staff out of his own hand—rhoddes y ffon *neu* yr awdurdod o'i law ei hun.
The staff of a ladder—ffon ysgol.
Staff-bearer—brysgyllwr, byrllysgwr, berllysgwr, dygiedydd y ferllysg.
Staff-officer—swyddog yr ysgorddawd, swyddog ysgorddawg.

Staff, *s.* (Isl. *steff*) pennill.
A staff of eight verses—pennill wythban, pen wyth ban, pennill wyth-fraich.

Staffer,† *s.* ffon-weinydd.

Staffish,† *a.* anystwyth; garw; anhyblyg.

Staff-tree, *s.* ffonwydden.

Stag, *s.* (anhysbys) carw coch; carw, hydd, cerwyd, celaig, cellaig: *f.* ewig, gafr ddân, gafr ddanas.
Stag's horn—corn hydd, hyddgorn, ban hydd.
Stag (in stock exchange phrase)—un wedi ei andwyo wrth gymmeryd cyfranau mewn rheilffyrdd.

Stage, *s.* (Ff. *etage;* S. *stigan*) chwareufa, chwarwyfa, gwarwyfa, chwareule, chwareufwrdd; llanerch, llofft, hurtr, *neu* daflod y chwareu; taflod, gorllawr, llwyfan, llwyf, esgynlawr, hurtr; gorfanc, bano; llawr; golygfa; chwareu; gradd; cam, gorsaf; teithradd, teithran; gyrfa; ystod; cludai.
The seven stages of human life—seithradd einioes dyn; saith radd einioes dyn.
To bring one upon the stage—dwyn un i'r chwareu *neu* i'r chwareufa; dwyn un i'r dawns *neu* i'r daplas; dwyn un i'r golwg; rhoddi yn ngolwg.
To have a clear stage—bod i un le rhydd; bod yn ddiwrthryn; bod yn ddirwystr; bod heb gyfarfod â dim i'w wrthwynebu.
A mountebank's stage—hurtr, taflod, clwyd, *neu* esgynbren meddyg pen twyn.

Stage, *v. a.* arddangos ar gyhoedd.

Stage-carriage, *s.* teithglud, teithgerbyd.

Stage-coach, *s.* teithglud, teithgerbyd, cerbyd llog, cerbyd hur, cludai.

Stagely, *a.* perthynol i chwareufa, &c.; chwareufaol.

Stage-play, *s.* chwareu dynwared.

Stage-player, *s.* chwarëydd mewn chwareudy, chwareuwr mewn chawreufa, chwareuwr dynwared; dynwaredwr, dynwaredydd; un â chwareuo ran un arall.
Like a stage-player—anwedd chwerig.

Stager, *s.* chwareuwr dynwared; un hen-gyfarwydd.

Stagery,† *s.* arddangosiad ar chwareufwrdd.

Stage-waggon, *s.* teithwain; †teithglud.

Stagevil, *s.* clwm gen (ar geffylau).

Staggard, *s.* (o *stay*) carw pedeirblwydd.

Stagger, *v.* (Is. *stageren*) honcian, honcio, telgyngu, telgynu, hwntian; siglo, ymsymmad; petruso, ammheu; bwhwman; penhoncian.

Stagger-bush, *s.* gyaplwyn=manwydden Americaidd.

Staggering, *s.* honciad, telgynawd, telgyngiad, siglad, &c.

Staggers, *s. pl.* (o *stagger*) ehegr, gysp, dera, pendro, penddaredd, penddar; †gwallgofrwydd.

Staggerwort, *s.* llysiau y gingroen, greulys gwryw.

Stag-hound, *s.* hyddgi.

Staging, *s.* (o *stage*) taflodiad; teithgludiad.

Stagma, *s.* (Gr.) llyn *neu* wlybor dystylledig.

Stagnancy, *s.* merllydrwydd; llonyddwch; llynedigaeth; marweidd-dra.

Stagnant, *a.* (Ll. *stagnans*) llonydd, sefydlog, merllyd, merydd, marw, diwyll, diymmad, digyffro; hoewal.
Stagnant water—merddwfr, merddwr; dwr sefydlog, llonydd, merllyd, nen ferydd; merllyn, llynwyn.

Stagnate, *v. n.* (Ll. *stagno*) llynio, llynu, cronï; myned yn llŷn; ymsefydlu (fel dwr); sefyll (fel dwr heb rediad); sefyll (fel merddwfr); llynwynu; bod *neu* sefyll yn llonydd.

Stagnation, *s.* llyniad, croniad; llynwyniad; llynedigaeth; merllydrwydd; ymsafiad.

Stagworm, *s.* pryf y carw.

Staid, *a.* (o *stay*) dwys, difrif, difrifol, sobr, sad, pwyllog; arafaidd; rheolaidd; syber.

Staidness, *s.* dwysder, difrifwch, sobrwydd, sadrwydd, pwyllogrwydd.

Stain, *v. a.* (C. *ystaenio*) diwyno, llychwino, ystaenio, difwyno, anurddo; mânu, brychu, ysmotio, ysbrychu; anafu; gwarthradd, gwaradwyddo; lliwied; lliwio, disliwio.

Stain, *s.* ystaen; mân, ysmot, ysmotyn; brychyn, brychéuyn, amliw, lliw, gwahanliw; lliwiant; gwarthnod, gwarthrudd, gwarth, mefl, anghlod, gwaradwydd.

Stained, *a.* llychwin, llychwinedig, amliw, lliwiog, lliwedig, ystaeniedig, &c.
Stained glass—gwydr lliwedig, gwydr paentiedig.

Stainer, *s.* ystaeniwr, ystaenydd, ystaeniedydd, llychwinwr, &c.; lliwiog.

Stainless, *a.* difan, difrych, dilychwin, diamliw; difefl, diwarth.

Stair, *s.* (Is. *steiger;* S. *stager*) gris, gradd, dringradd, dring.
Stairs—grisiau; dring, dringfa, esgynfa, dringion.
Winding stairs—grisiau tröedig, grisiau tro.

Staircase, *s.* grisiau; dring, dringfa, dringiog; grisfa.

Staith, *s.* rheilfainc.

Stake, *s.* (S. *stac;* Sw. *stake*) pawl, polyn; cledr, cledren; ystanc; palis; eingion fechan; cyngwystl, gwystl.
To be at stake, } bod ar lawr; bod mewn
To lie at stake, } perygl o'i golli; bod mewn chwareu am dano; bod â chwareu am dano; bod mewn perygl.

To lay stakes with one—dàl cyngwystl âg un.
His life is at stake—mae ei fywyd ar lawr, mewn perygl o'i golli, wedi ei anturio, *neu* mewn perygl.
I will lay no stakes with you—ni chyngwystlaf â chwi ddim; ni ddaliaf â chwi ddim; ni chyngwystlaf ddim â chwi; ni bydd i mi à gyngwystlwyf *neu* à ddaliwyf â chwi.
He goes to his work like a bear to stake—efe a â at ei waith fel y ci i'r cebystr.
To perish at the stake—marw wrth yr ystanc; marw yn ferthyr; dyoddef merthyrdod.

Stake, *v. a.* polioni, cledru; dàl â pholion; nodi â pholion; cyngwystlo, dàl; anturio, peryglu.
To stake a hedge—polioni perth; gosod *neu* roddi polion mewn perth.
To stake himself (as a horse, &c.)—myned ar bawl; myned ar ben pawl.
I will stake with you what you please—mi a ddaliaf â chwi y peth à fynoch.
I will stake my coat against your cloak—mi a ddodaf *neu* a roddaf i lawr fy mhais gyferbyn â'ch cochl chwi.
He staked his all—anturiodd y cwbl à feddai; anturiodd yr oll à feddai.

Stake-holder, *s.* ceidwad cyngwystl.

Stalactic, } *a.* (o *stalactite*) merfeinin, dyfer-
Stalactical, } feinin.

Stalactiform, } *a.* ar lun merfaen; ar wedd
Stalactitiform, } pibonwy.

Stalactite, *s.* (Gr. *stalactos*) dyferfaen, merfaen, maen pibonwy=maen calchaidd yn dyferu megys pibonwy o ben ac ochrau ogofau.

Stalactitic, } *a.* merfeinin, merfeinig, dyfer-
Stalactitical, } feinin.

Stalagmite, *s.* (Gr. *stalagmos*) fferfaen=maen calchaidd (o'r un defnydd a'r dyferfaen) yn ymgasglu ac yn fferu yn grugynau ar waelod ogofau.

Stalagmites, *s.* dyferllys.

Stalagmitic, }
Stalagmitical, } *a.* fferfeinin, fferfeinig.

Stalder,† *s.* maine barilau.

Stale, *a.* (cyttras i *still*, Al. *stellen*) hen; henaidd; hen ei flas; â blas hen *neu* henaidd arno *neu* iddo; diflas gân oedran *neu* henaint; hen-gadw; hir-sefyll; caled; diflas; merf, merllyd; sur, egr, egraidd; mws.
To grow stale—henu, heneiddio; myned yn hen *neu* yn ddiflas; myned â blas hen *neu* henaidd arno *neu* iddo; myned yn fws; caledu.
Stale bread—bara henbob.
Stale drink—dïod egr, dïod sur, dïod ferf, dïod ddiflas.

Stale, *s.* trwnc, troetb, pision, lleisw; coes bir, troed hir; ysgor (yn chwareu gwyddbwyll); †ceffyl brethyn; † putain; † dïod ddiflas.
The stale of a rake—coes rhaca, coes cribyn.

Stale, *v. a.* gwneuthur yn hen, yn ddiflas, *neu* yn ddiddefnydd; troi yn ddiflas, &c.

Stale, *v. n.* (Al. *stallen*) troethi, piso, gollwng trwnc.

Stalemate, *s.* ysgor y brenin (yn chwareu gwyddbwyll).

Staleness, *s.* hender, hendra, henedd, heneiddrwydd, heneidd-dra; diflasder, diflasrwydd, merfedd, egredd, egrwydd, egri.

Stalk, *s.* (Sw. *stielk*; S. *stælg*) paladr (llysieuyn); bonyn, bon; corsen, calaf; troed, coes, coesig; callodryn, (*pl.* callodr, *f.* callodren), conyn, (*pl.* cawn); gwelltyn; bolltaid (llin); bollt; colof, pill.
Having a stalk—paladrog.
To grow into a stalk—paladru; tyfu yn baladr, &c.
Knotted stalk—callodryn, callodren; paladr cygnog.
Soft stalk—gwlyddyn: *pl.* gwlydd.

Stalk, *v. n.* (S. *stælcan*) rhodio, troedio, *neu* gerdded yn benuchel ac yn gefn-uniawn; cerdded, rhodio, *neu* droedio yn benuchel *neu* yn uchelfalch; ucheldrodi, uchel-droedio; myned *neu* gerdded yn ucheldrawd ac yn esgeir-syth; myned, cerdded, *neu* rodio yn ucheldrawd; rhygyngu; syth-gerdded, syth-rodio.
To stalk along—myned *neu* gerdded yn araf-gam; myned *neu* gerdded dàn araf-gamu.

Stalk, *s.* ucheldrawd, uchel-gam; rhodiad syth-falch, rhodiad penuchel; araf-gam.

Stalked, *a.* paladrog; â phelydr iddo, &c.

Stalker, *s.* ucheldrodiwr; rhodiwr penuchel *neu* sythfalch.

Stalking, *s.* ucheldrodiad, ucheldrawd.
Deer-stalking—saethu danys.
Stalking-horse—ceffyl adarwr, ceffyl adara, ceffyl brethyn, march cynfas, ceffyl cynfas; gorchudd, gwasgod, mwgwd, ffug-orchudd.

Stalkless, *a.* heb baladr, &c.; digoes.

Stalky, *a.* callodraidd, callodrenaidd; paladrog, corsenog, calafog; caled fel callodr.

Stall, *s.* (S. *stæl, stal, stall*) côr, cadair côr, corgadair; rhanfa (*pl.* rhanfëydd), rhandy; marchdy, aman; beudy; preseb; ystâl; gwerthfainc, marchnadfainc; gwerthfa, marchnadfa; gweithfan, gweithgell; mainc, astell; bwth; gorsaf, safle.
Ox-stall—côr ychain; beudy.
Horse-stall—côr march, côr ceffyl, preseb march; ystâl marchdy; rhanfa mewn marchdy.
Book-stall—gwerthfainc llyfrau, mainc llyfrau.
Shoemaker's stall—cryddfa, cryddfainc, mainc crydd, ystôl crydd, eisteddfa crydd.
Front-stall of a bridle—talffrwyn, talre ffrwyn, rhactal ffrwyn; talaith march.
Finger-stall—bysle.
Thumb-stall—bawdle.

Stall, *v.* presebu; rhoi, dodi, *neu* osod mewn côr, &c.; tyo anifeiliaid, ysgori; ystelio; gorseddu; graddio; trigo, aros, preswylio; alaru; blino ar fwyta.

Stallage, *s.* safdoll, safdal, ffeirdoll, toll gwerthfainc; † biswail, tom.

Stallation,† *s.*=*Installation*.

Stall-fed, *a.* à borthwyd mewn côr; à besgwyd mewn côr *neu* dy; pasgedig, tewbasg.
A stall-fed ox—ych pasgedig; ych à borthwyd mewn ty, &c.

Stallfeed, *v. a.* corfwyda, corbesgu; porthi (anifail) mewn ty.

Stallinger, *s.* un à geidw werthfainc, &c.

Stallion, *s.* (It. *stallone*; Ff. *etalon*; o *stall*) march, ystalwyn, amws, march dyre, tryfarch.

Stall-worn,† *a.*=*Stalwart* (yn nhyb *Johnson*).

Stalwart, } *a.* (S. *stal-weorth*) dewr, glew, dewr-
Stalworth, } wych, gwrol, gwrdd, agwrdd, cryf, pybyr; angerddol, terwyn.

Stamen, *s.* (Ll.) cynnefnydd, cynddefnydd; sylwedd, peth sylweddol; elfydd, defnydd, ân; asgre; egwyddor; grym, nerth, yni; briger; brigeryn.
Stamina, } briger; cynnefnyddiau, &c.
Stamens, }

Stamened, *a.* brigerog; â defnydd ynddo; sylweddog.

Stamin,† *s.* tenlli, tenllif.

Staminal, *a.* brigerol, brigeraidd.

Staminate, *a.* brigerog.

Staminate, *v. a.* cynnysgaethu â chynnefnydd, &c.; ynïo.

Stamineous, *a.* (Ll. *stamineus*) brigerog; brigerol; brigeraidd; edafeddog, llinynog.

Staminiferous, *a.* (Ll. *stamen* a *fero*) brigerddwyn; yn dwyn briger.

Stammel, *s.* lliw ysgarlad goleugoch; lliw gwineugoch; tenlli.

Stammer, *v.* (S. *stamer*) bod âg attal dywedyd arno; bod âg attal arno; siarad âg attal arno; cecian; siarad yn yrth; yrthio.

Stammer, *s.* attal dywedyd, rhwystr tafod, attal, ffeigeb, yrthwch, yrthni, yrth.

Stammerer, *s.* un âg attal dywedyd arno, &c.; un â rhwystr tafod arno; yrthwr.

Stammering, *s.* attal dywedyd, attal, &c.; attaliad dywedyd.

Stammering, *a.* âg attal arno.
With stammering lips—â bloesgni gwefusau (*Esa.* xxviii. 11).

Stamp, *s.* (Is. *stampen;* Al. *stampfen*) argraff; argraffnod; ol; nod; bath, arfath; gwasgnod; tollnod; print, printnod; sel; peiriant nodi, haiarn nodi; bathiadyr; llun, ðelw, cynllun, cynddelw; nodwedd, nodeb; †ystoryn.
Stamp office—swyddfa arfath, arfathfa, swyddfa tollnodau, tollnodfa.
Postage stamp—llythyrnod, arfath llythyrau.
Receipt stamp—talnod, talfath; bath derbyn, bath tâl.
Stamp duties—cyllidau arfath.
A stamp with the foot—ergyd *neu* darawiad â throed wrth lawr; curiad *neu* bwyad llawr â throed.
Where is the stamp?—pa le mae y print?

Stamp, *v.* argraffu; nodi; bathu, arfathu; argraffnodi; printnodi, printio; tollnodi; rhoi nod *neu* argraff ar beth; taraw, curo, pwyo, cnocio, dulio; briwo, malurio; curo *neu* daraw wrth lawr, &c.
To stamp with the foot—taraw, taro, curo, cnocio, *neu* ddulio ei droed wrth lawr; curo y llawr â throed *neu* â thraed.
To stamp with the feet, } sathru â thraed;
To stamp under foot, } sathru dân draed; sathru â'i draed; sathru dân ei draed.
To stamp on *or* upon—sathru, mathru, sengu, damsang, damsangu, mysangu.
To stamp, } myned dwmp damp;
To walk stampingly, } myned dân guro ei garnau; myned dân dwmpian.

Stamper, *s.* bathwr, arfathwr, argraffwr, argraffnodwr, argraffnodydd; bathiadyr, bathnodyr.

Stamping, *s.* argraffiad, bathiad, arfathiad, &c.

Stanch, *p.* (Ff. *étancher*) attal rhediad, atal rhedeg; attal, argau, diddosi; sychu; sefyll; gwadalu.

Stanch, *v.* dïysgog, sefydlog, cad, dianwadal, cryf, cadarn; difeth, didwn, difreg, cyfan, dïen, cywair, cyfrdo; ffêr, fferdd; cywir, ffyddlawn; calonog; disigl, gwastad, cymen, dyfal; anhydro; diddos; profedig.

Stanchel, *s.* atteg, cynnalbost. [gwaed.

Stancher, *s.* attaliedydd; â attalio rediad

Stanchion, *s.* (Ff. *étançion*) atteg, gwanas, annel, gwadal, cynnalbost, attegbost, daliedydd, colof.

Stanchless, *a.* anattaliadwy; anniddosadwy; nas gellir ei attal i redeg.

Stanchness, *s.* sadrwydd, dianwadalwch, dïysgogrwydd, gwadaledd; diddosrwydd.

Stand, *v.* (S. *standan*) sefyll; bod; aros; safyd, safu.
To stand about—sefyll *neu* fod o amgylch; cylchu.
To stand affected—bod mewn meddwl da *neu* ddrwg; gogwyddo, tueddu.
To stand against—bod *neu* sefyll yn erbyn; gwrthsefyll, gwrthwynebu.
To stand agape—safnrythu, cegrythu, cegymagor; sefyll gân safnrythu.
To stand aghast—synu; sefyll yn syn.
He stood aghast—synodd arno.
To stand amazed—synu (arno), brawychu, ehwitho; bod *neu* sefyll mewn syndod; aruthro, rhyfeddu.
To stand asunder—sefyll oddi wrth eu gilydd; sefyll ar ddydol, &c.
To stand by—sefyll ger llaw, &c.; bod yn bresennol.
To stand by one—sefyll gydag un; amddiffyn un.
To stand by a matter—dadleu dros ac amddiffyn peth, pwnc, *neu* fater.
To stand sentry—sefyll yn gwylied; safyl ar y wylfa.
To stand one's ground—sefyll ei dir; cadw ei dir, ei le, ei orsaf, *neu* ei sefyllfa; dal ei dir; sefyll ar ei dalwrn; dal ati.
To stand down—sefyll ar lawr; safyl ar y llawr; dyfod *neu* fyned i lawr.
To stand hard in buying—bargena yn galed; bod yn fargenwr caled *neu* wydn.
To stand in awe—ofni, arswydo, dal adlaw, crynu rhag.
Stand in awe—ofnwch, arswydwch.
To stand in danger—bod *neu* sefyll mewn perygl *neu* enbydrwydd.
To stand in—sefyll yn, sefyll mewn; safyl at, dal at, safyll at, cadw at; parhau yn; dal yn lew yn.
To stand in doubt—petruso, ammheu; bod mewn petrusdod *neu* ammheuaeth.
To stand for a cipher—sefyll am ddim, sefyll yn lle dim.
To stand in for land—llywio tua'r tir; cyfeirio i dir.
To stand for one, } sefyll yn lle un;
To stand instead of one, } sefyll dros un; dirprwyo un.
To stand in need—bod âg eisieu *neu* angen arno; bod mewn angen *neu* eisieu; bod yn rhaid i un wrth beth.
To stand in the way—sefyll ar y ffordd; bod ar y ffordd; bod *neu* sefyll yn y ffordd; rhwystro, &c.

To stand loitering — sefyllach, llercian, llercyna, &c.
To stand often—sefyllian, mynych sefyll.
To stand it out—dàl at beth; dàl ar beth; cadw at beth; para yn ddïysgog yn mheth.
To stand out to sea—hwylio, cyrchu, *neu* gyfeirio tua'r oefnfor; sefyll allan.
They stood out for Ireland—hwyliasant ymaith tua'r Iwerddon; hwyliasant ymaith tua Gwerddon.
To stand a charge—dàl, sefyll, *neu* ymgynnal yn erbyn cyrch y gelyn; gwrthsefyll, gwrthwynebu, gwrthladd, *neu* wrthrynu rhuthr *neu* ymgyrch y gelyn; sefyll cyrch.
To stand still—sefyll yn llonydd; sefyll yn yr unman; bod yn llonydd; aros.
To stand sure—sefyll yn sicr.
To stand to a thing—sefyll *neu* ddàl wrth beth; haeru peth.
To stand together—cydsefyll; sefyll yn nghyd.
To stand up—sefyll i fyny; sefyll ar ei draed; codi, cyfodi.
Stand up for my help—cyfod i'm cymhorth.
To stand up for—sefyll i fyny dros *neu* yn amhlaid; dadleu dros *neu* yn mhlaid; amddiffyn.
To stand upon—sefyll ar.
To stand upon one's legs—cadw ei draed dano; sefyll ar ei draed; cadw *neu* gynnal ei eirda.
To stand upon punctilios—sefyll ar bethau *neu* byncian bychain; ymddadleu yn nghylch pethau diddym.
To stand upright—sefyll yn union, yn syth, *neu* yn unionsyth; bod yn ei union sefyll; ymsythu, ymuniawnu, ymunioni.
To stand trial—sefyll prawf; sefyll ger bron brawdle *neu* yr holfainc; goddef holiad brawdle; goddef holiad yr ynad *neu* yr ynadon; dwyn ei achos i'r holfa.
To stand to one's tackling—sefyll yn ei garn; ymegnïo yn lew; ymdrech yn wrolwych; ymorchestu yn ddewr.
To stand with—cydsefyll â.
To stand fast—sefyll *neu* fod yn sicr.
To stand with one, } sefyll, amrafaelio, *neu*
To differ with one, } anghytuno âg un.
I will not stand with you for a penny—ni safaf â chwi am geiniog.
To make to stand—peri sefyll; gosod, rhoi, *neu* roddi i sefyll; sefydlu.

Stand, *s.* gorsaf, safle, sefyllfa, saf, arsaf, safaeth; safiad; saw, sawf, sefyll; attalfa, rhwystr; dyryswch, petrusdod; atteg, dalbost, daliadyr, safddal, safell, sawddal; safbren, safwydden.
Stand of arms—saf o arfau=gwn saethu a'r pethau perthynol iddo.
Stand of pitch—saf o byg=o ddau gant a hanner i dri chan pwys o byg.
To be at a stand—petruso, ammheu; bod mewn petrusder *neu* ammheuaeth; bod heb fyned yn mlaen; sefyll (yn anorphenedig); sefyll *neu* fod ar odor; bod wedi sefyll.
To keep at a stand, } sefyll *neu* lynu yn yr
To be at a stand, } unman; glynu *neu* sefyll yn yr unlle.
To make a stand—sefyll, ymsefyll.
Then the first stand was made against the insolence of the nobility—yna y safwyd *neu* y cyfodwyd gyntaf yn erbyn rhyfyg y pendefigion.
To put one to a stand—peri i un betruso; peri petrusedd yn un; dwyn *neu* yru un i'w gyfyng-gynghor, &c.
He was quite put to a stand through the treachery of his memory—nis gallai ddywedyd gair gàn fyrdra ei gof; tarawyd ef yn fud gàn fyrder ei gof.

Standard, *s.* (It. *stendarto;* Al. *standarte*) lluman, baner, baniar.

Standard, *s.* (o *stand*) safon; talben; profiedydd; mesur cynllun, mesur sefydlog, mesur safadwy; mesur y brenin; prawfreol; cynllun safadwy; safbren, (*pl.* safgoed), safwyddden, pren diangol, pren ar ei ben ei hun.

Standard, *a.* sefydlog; safadwy; talbenig; safonawl; safol; profedig; yn ol prawfreol; gosodedig; cyfreithlawn; prawsaf, prawfoddef; parhäus; rhagorol, godidog.
Standard value—talben.
Things of standard value—talbenigion.
Standard weight—pwys prawf, pwysi prawf, pwys talbenig, pwysi safon, pwys prawfreol.
Standard work—gwaith talbenig, gwaith safon, gwaith safonawl, saf-waith, gwaith profedig.

Standard-bearer, *s.* llumanwr, llumanydd, banerwr, banierydd.
He that goes before the standard-bearer—rhaglumanwr.

Standel, } + *s.* (o *stand*) hen goeden, pren â
Stander, } hir safodd.

Stander, *s.* safwr, sefydd, safiedydd.
An old stander—un, dyn, *neu* wr hen-saf; hen sefydd.
Stander of a turn—gwas rhod *neu* droell nyddu.

Stander-by, *s.* edrychwr, edrychydd; un yn sefyll ger llaw.

Stander-grass, } *s.* baldar=enw planigyn.
Standard-grass, }

Stander-up, *s.* ochrwr, pleidiwr; un â safo o du rhywun.

Standing, *a.* sefydlog, sefydledig, safadwy; safiadol, safiannol, safol, safedigol, gorsafol; parhäus; gwastad, gwastadol; llonydd, meryddd; â fo yn sefyll.
Standing army—saflu, gwastadlu, byddin sefydlog, byddin wastadol, llu sefydlog, llu gwastadol.
Standing corn—yd heb ei fedi; yd ar ei draed.
Standing image—safddelw, delw sefydlog, delw sawf.
Standing dish—dysglaid sefydlog, feunyddiol, wastadol, *neu* gyssefin.
Standing place—safle, sefyllfan, sefyllfa.
Standing weight—saf-bwys, pwys sawf.
Standing stiff—yn, gàn, *neu* dàn sefyll yn syth; cyndyn.
Standing up—yn, gàn, *neu* dàn sefyll i fyny *neu* ar ei draed; syth.

Standing, *s.* safiad, safiant, safiaeth; saf, saw, sawf; safle; sefyll; sefylliad; sefyllfa; parhad, para; oed, oedran, amser; gradd.
Of the same standing with himself—unoed *neu* un-saf âg yntau.
Young men of your standing—gwŷr ieuainc

sich cyfoedion; *gwŷr* ieuainc o'ch amser chwi; *gwŷr* ieuainc o'r un amser â chwithau.

Standing off—hwylio *neu* gyfeiriaw oddi wrth y tir.

Standing on—hwylio *neu* gyfeirio tua'r tir.

Standish, *s.* (*stand* a *dish*) sawddysgl; cloer pin ac inc.

Stand-point, *s.* y fân y sefir arni; y lle y sefir arno; saf-bwnc, saf-bwynt; safle; sefyllfan; egwyddor sylfaenol.

Stang, *s.* (S. *steng;* Al. *stange*) ystang, ystangaid; polyn, trosol, bâr.

To ride the stang—cael ei gario ar geffyl pren; cael o un ei gario ar geffyl pren.

Stang, *v. n.* brathu, gwynio, gwynegu.

Stanhope, *s.* (oddi wrth yr Arg. *Stanhope*, y dyfeisiwr) cerbyd dwy olwyn, ysgafn, penagored; cerbyd Stanhop.

Stank,† *a.* gwàn, gwanllyd, dinerth.

Stank,† *v. n.* ucheneidio.

Stannary, *a.* (Ll. *stannum;* C. *ystaen;* Gw. *stan*) perthynol i ystaenwaith *neu* ystaenglawdd; yn perthyn i waith alcan.

Stannary courts—llysoedd gwaith alcan.

Stannary, *s.* ystaen-glawdd, cloddfa ystaen, cloddfa alcan, gwaith alcan, ystaenwaith.

Stannate, *s.* (Ll. *stannum*) alcanawd, (*Ll.* alcanodion); hal ystaen *neu* alcan.

Stannel, } *s.* cudyll, cudyll y gwynt, cudyll coch,
Stanyel, } cudyll coesfelyn, cenlly goch.

Stannic, *a.* (Ll. *stannum*) alcanig, ystaenig.

Stannic acid—sur alcanig, sur alcan.

Stanniferous, *a.* (Ll. *stannum* a *fero*) yn dwyn *neu* yn cynnyrchu alcan *neu* ystaen.

Stannyel, *s.*=*Stannel*, *Stanyel*.

Stanza, *s.* (It.) pennill.

Stanzaic, *a.* pennilliog.

Stapes, *s.* (Ll.) y warthaf=un o esgyrn mewnol y glust.

Staphylea, *s.* (Gr. *staphulê*) dagrau Addaf.

Staphyline, *a.* ar lun grawnsypyn; ar wedd sypyn grawnwin; grawnsypaidd, grabaidd.

Staphyloraphy, *s.* (Gr. *staphulê* a *rhaphê*) grab-wrym.

Staple, *s.* (S., Is., ac Al. *stapel*) marchnad, marchnadfa, marchnadle; marchnad sefydledig, sefydlog, *neu* safadwy; marchnad ysbysol, benodol, *neu* briodol; maelor; tref farchnad, marchnattref; ansawdd; defnydd, nwydd; edaf. [tir.

Staple of land—natur ac ansawdd neilltuol

Staple, *a.* sefydlog, sefydledig, safadwy; marchnadol, marchnatol, marchnataol; hywerth, gwerthadwy; addas i'w werthu; prif, penaf; â wneir yn rheolaidd gogyfer â marchnad.

Staple goods—prif nwyddau; nwyddau marchnadol, &c.; nwyddau marchnad.

Staple, *s.* (C. *ystwffwl*, yn ol *Webster*) ystwffwl, dolen, dolystum; derbyniawdr bollt clo, &c.

Stapler, *s.* masnachwr, marchnatwr, marchnadwr, marchnatŵr.

Wool-stapler—masnachwr *neu* farchnatwr gwlan.

Star, *s.* (Is.; S. *steorra;* Gr. *astêr*) seren, se, sy, greiden, ystyren; serenig: *pl.* ser, sŷr, seon.

Blazing star—seren danllyd, seren gynffonog, seren losgyrnog, seren lostog, rhenseren, seren walltog.

Wandering stars—ser gwibiog, ser gwib, gwibser, ser disberod: *sing.* seren wib.

Fixed stars—ser sefydlog.

Pole-star, } =*Pole-star*.
Polar star, }

Evening star—Gweno, Ucheron; Gwener (pan yn weladwy yn yr hwyr); y seren hwyrol, y seren hwyr, seren yr hwyr, seren y nos.

Morning star—gwenddydd, seren fore, seren foreu, seren y bore, borleuan, seren Wener, seren ddydd; Gwener (pan y bo hi o flaen yr haul); Gwawlddwyn.

Shooting stars—ser ymsaethol, ser syrthiol, ser hedegog; goruchion yn cynnau ac yn diffodd yn ebrwydd.

A group of stars=*Constellation*.

Set thick with stars—serenog, serog, llawn ser, serigl, serig.

Studded with stars—serigl, serig, serenog.

The seven stars—y saith seren siriol; saith seren Seiriol; y tŵr ser.

Star (in typography)—serenig=*

Star of eight points—seren wyth-big.

Star of Bethlehem—seren Bethlehem, seren Fethlehem, serflodau.

Star, *v. a.* serenu, seriglo, seirianu; addurno â ser.

Star-apple, *s.* serafal.

Starblind, *a.* cibddall, coegddall; ymniciol.

Starboard, *s.* (S. *steor-board;* Al. *steuerbort*) tu deheu llong, ochr dde llong.

Starboard, *a.* perthynol i du deheu llong; ar yr ochr dde.

Starch, *s.* (S. *steorc;* Al. *stärke*) syth, llediad; sythi, sythni.

Starch, *a.* anystwyth, anhyblyg, syth, arsyth; ystyfnig; syth ei ymddygiad; ffurfiol; ffurfgar; gorfanwl, rhy ddichlyn.

Starch, *v. a.* sythu, sythio, llediudio; rhoi syth mewn llian, &c.

Star-Chamber, *s.* Ystafell y Seren, Ser-gafell.

Starched, *a.* syth, arsyth, sythus, anhyblyg, anystwyth; ystyfnig; ffurfiol, ffurfgar; gorfanwl.

A starched discourse—ymadrodd ffurfiol, rhygoeth, rhy gymhen, *neu* ry ddichlyn.

Starchedness, } *s.* sythder, sythdra, sythrwydd,
Starchness, } sythdeb, sytholdeb, sythusrwydd, sythusder, sythusedd, anystwythder; ffurfioldeb, ffurfgarwch.

Starchy, *a.* sythol, sythus, syth; anystwyth, sythaidd; sythog; ffurfiol, &c.

Stare, } *s.* (S. *star;* Al. *stâr*) drudwy,
Starling, } drudwen, aderyn y drudwy: *pl.* drudwenod, drudwyod, drudwys, drudws, adar y drudwy.

Stare, *v.* (S. *starian;* Al. *starren*) llygadrythu, hylldremio, hylldremu; edrych yn daer ddigywilydd; hyllu, alltremio, serfanu, ymhyllu; syllu, arsyllu, darsyllu, syllu; ymhoelyd ei lygaid; ymsythu; sefyll.

His wickedness stared his conscience in the face—euogrwydd ei gydwybod a barodd i'w wyneb wrido.

Stare, *s.* llygadrythiad, hylldrem, sylldrem, alltrem; arswll, arsyll, syll, trem; edrychiad taer digywilydd; taer-drem.

A wild stare—alltrem.

Starer, *s.* llygadrythwr, llygadrythydd, hylldremiwr; darsyllydd.

Star-finch, *s.*=*Redstart*.

Star-fish, *s.* serbyeg, y forseren.

Star-flower, *s.* seren Bethlehem, seren Fethlehem, serflodyn, (*pl.* serflodau).
Star-fort, *s.* ser-gaer.
Stargazer, *s.* serdremiwr, serdremydd, serdremiedydd; tremiwr ar y ser; un à dremio ar y ser; serddewin.
Stargazing, *s.* serdremiad, tremiad ar y ser; serddewiniaeth.
Star-grass, *s.* serenllys, serllys.
Star-hyacinth, *s.* serenyn yr hydref.
Staring, *p.* yn llygadrythu, &c.; llygadrythus, hylldremiol, serfanol; hyll; yn sefyll; yn ei union sefyll.
Eyes staring wildly, } llygaid teryll, llygaid
Wild staring eyes, } tra theryll.
There is difference between staring and stark mad—mae gwahaniaeth rhwng meddw a maes o'i gof.
Staring hair—syth-flew, syth-wallt, gwallt syth, blew sythion.
Staringly, *ad.* dàn lygadrythu; dàn daenu ei lygaid; dàn ymhoelyd ei lygaid; dàn edrych yn deryll *neu* yn wyllt; â'i lygaid ar daen; yn llygadrythus, &c.
Star-jelly, } *s.* chwyd ser, chwyd awyr, chwydr-
Star-shoot, } edd ser, chwydr ser.
Stark, *a.* (Al.; S. *sterc, stearc*) syth, anystwyth; anhyblyg; afrywiog, ystyfnig; cryf; llawn; dwfn; dwys; hollol; amlwg, eglur.
Stark, *ad.* yn hollol, yn llwyr, tra, pur, iawn, dros ben, yn drylwyr, yn gwbl, achlân; i'r eithaf.
Stark mad — eithaf ynfyd; ynfyd i'r eithaf; eithaf gwallgofus; tra ynfyd, pur ynfyd, ynfyd iawn, ynfyd dros ben; ynfyd hollol, hollol ynfyd; yn ynfyd hollol, yn hollol ynfyd; hwdwl, llymhurt; yn ynfyd gwyllt.
If he were not stark mad—oni bai ei fod ef yn ynfyd cynddeiriog; pe na bai ef yn ynfyd cynddeiriog; oni bai ei fod ef yn ynfyd cynnwynol *neu* yn ynfyd gwyllt; pe na bai yn ynfyd cynnwynol *neu* yn ynfyd gwyllt.
Stark naught—drwg afrifed; drwg dros ben; drwg i'r eithaf.
Stark naked—noethlymyn, noethlyman, llymnoeth, llwyrnoeth.
Stark blind—hollol ddall, cwbl ddall, llwyr ddall.
Starless, *a.* diser; heb cleu ser; dilewyrch.
Starlight, *s.* goleu y ser, goleuni y ser, llewyrch y ser, serliw, serloew, ser-oleu.
Starlight, *a.* serloew, serlo, serlog; serliw; goleu gàn y ser; lled oleu, syrn oleu.
It is starlight—mae yn serloew *neu* yn serlo.
Starlike, *a.* serenaidd, seraidd; serenol; tebyg i seren; goleu, dysglaer.
Starling, } *s.* (S. *star;* Al. *stahr;* Sw. *stare*)
Stare, } drudwy, drudwen, aderyn y drudwy: *pl.* drudwenod, drudwyod, drudwys, drudws, adar y drudwy.
Starling, } *s.* atteg, gwanas; tudfach; seilddar
Sterling, } canbost pont.
Starlit, *a.*=*Starlight, a.*
Starmonger, *s.* serddewin; crach-serydd.
Starost, *s.* gwarogwr, gwriogwr; deiliaid dàn wriogaeth (yn Poland).
Starosty, *s.* maenor wriogaethol (yn Poland).
Star-paved, *a.* serigl, serig.
Star-proof, *a.* anhyser; anhydraidd i oleu y ser.
Star-read,† *s.* seryddiaeth, seroliaeth.
Starred, *a.* serog, serenog; serigl, serig; serfrith, serfrithedig; à fo dàn ddylanwad y ser; briw-linellog.
Ill starred—anffodus, anffodiog.
Star-reed, *s.* serwellt, esgorllys Periw.
Starring, *s.* sereniad; ymddangosiad chwareuydd enwog yn mhlith rhai gwaelach.
Starry, *a.* serog, serenog, llawn ser; serigl, serig; serol, serenol; seraidd, serenaidd; dysglaer fel y ser.
The starry system—cyfundrefn y ser, dosbarth y ser, serofyddiaeth, seroliaeth, seron.
Star-shoot, *s.*=*Star-jelly.*
Star-spangled, *a.* serfrith, serfrithedig; serig, serigl, seirian.
Star-stone, *s.* serfaen=math ar saphir.
Start, *v.* (Is. *storten*) tasgu, neidio, llamu; tasgu, neidio, *neu* lamu gàn ofn; picio; osgöi; cilio; tarfu; codi, cyfodi; cychwyn; dechreu taith; ysgodigo; gwingo; rhuso, rhusio; tafiu; gollwng; gwethlu; saethu; dwyn i'r golwg; dwyn ger bron; dwyn i'r holiad; cyffröi, cynhyrfu, brawychu, dychrynu; peri i un neidio *neu* dasgu gàn ofn; cael allan, darganfod; arllwys; serfanu; curo â rhaff (yn iaith llongwyr).
To start aside—osgöi, ysgöi, trawsosgöi.
To start back—neidio yn ol; neidio yn ei ol; neidio i'w wrthol; neidio yn ei wrthol; adlamu, rhoi adlam, gwrthneidio, rhuso, rhusio.
To start a hare—codi *neu* darfu ysgyfarnog o'i gwâl; codi ysgyfarnog, cwnu ceinach.
To start (a question, &c.)—gosod ger bron; dwyn i'r holiad; codi i sylw.
To start first—crybwyll yn gyntaf.
To start a notion *or* opinion—codi barn, tyb, *neu* ddaliad; bod yn awdwr barn; dwyn barn, tyb, *neu* ddaliad i'r byd.
To start a doubt—codi ammheuaeth, codi petrusedd.
To start from one's subject—cilio *neu* dasgu oddi wrth ei destyn.
To start up—tasgu i fyny; codi i'w sefyll; codi yn ei union sefyll; codi ar ei draed; codi yn ei sefyll; neidio i fyny yn unllam *neu* ar unwaith; neidio i fyny yn ddisymmwth; saethu i fynu; ymddangos yn ddisymmwth; codi yn ddisymmwth *neu* ar unwaith.
To start opportunely—ymddangos yn brydlawn *neu* mewn amser da; dyfod i'r amlwg, i'r goleu, *neu* i'r canol mewn amser da *neu* yn brydlawn; cychwyn yn brydlawn.
To start a hoop—saethu cylch, tafiu cylch.
To start, } peri i un neidio, tasgu, *neu*
To startle, } lamu gàn ofn; peri *neu* daro braw yn un; brawychu, dychrynu; cyffröi, cynhyrfu; tarfu.
Apt to start—rhusgar, hydarf.
Start, *s.* llam, naid, tarfnaid; naid *neu* lam gàn ofn; tasg; tarf; rhus; gwethl; tasgiad, neidiad, piciad; osgoad; rhusiad, rhusfa; rhuthr; orn; cyffro; cychwyn, cychwynfa, cychwnfa; ffrid, ffrws.
By fits and starts—ar bangau a rhuthrau; ar chwiwiau a rhuthrau.
To give a start—tasgu, llamu, neidio;

tasgu, llamu, *neu* neidio gân ofn; tarfu; osgöi; cychwyn.
To get the start of—cael *neu* achub y blaen ar; rhagflaenu.

Start, *s.* cynffon, llost; coes, carn; corn; gwth.
The start of a plough—llawlyw aradr, corn aradr.
Between the starts of the plough—rhwng deugorn yr aradr; rhwng dau gorn yr aradr; yn fforch yr aradr.

Starter, *s.* tasgwr, neidiwr, llamwr, llamidydd, tarfwr, tarfydd, tarfiedydd, &c.; rhusgi, tarfgi.

Startful, *a.* hydarf, tarflyd, osgoilyd, rhusgar; rhwysglyd.

Startfulness, *s.* hydarfedd, tarflydrwydd, rhusgarwch.

Star-thistle, *s.* ser-ysgallen, seraidd ysgallen: *pl.* ser-ysgall.

Starting, *s.* tasgiad, neidiad, llamiad, &c.; cychwynfa, cychwyn.
Starting hole—diangdwll, chwiwdwll, diangfa, cilfa, cil. [bost.
Starting post—post cychwyn, cychwyn-
Starting place—cychwynfa, cychwnfa, cychwyniad, gollyngfa.

Startish, *a.* tarflyd, osgoilyd, hydarf, rhusog, rhusgar.

Startip, *s.* cynglenydd=enw llysieuyn.
River startip—cynglenydd yr afon.

Startle, *v.* (o *start*) peri i un dasgu, llamu, *neu* neidio gân ofn *neu* ddychryn; peri *neu* daro braw yn un; cyffröi, cynhyrfu; tarfu, tasgu; osgöi, ysgöi; brawychu, dychrynu, serfu, swydo; tasgu, neidio, *neu* lamu gân ddychryn; rhuso, rhusio; petruso; ymwylltio.

Startle, *s.* llam *neu* naid gân ofn; tasg, tarf; braw; dychryn, cyffro, swyd, brâwch; gni, ias; siglad; osgoad, tasgiad, neidiad; cyffro disymmwth.

Startup, *s.*=*Upstart*.

Startup, *a.* newydd-gyfod.

Starvation, *s.* (o *starve*) newyniad, newynogaeth; newyndod; sythiad, rhyniad, &c.

Starve, *v.* (S. *starfian*) newynu; marw *neu* drengu o newyn; trengu *neu* farw gân oerfel; sythu, rhynu, fferu; trigo, trengu; lladd â newyn *neu* âg annwyd.
To starve with hunger—newynu.
To starve with cold—sythu, fferu, rhynu.
To starve in a cook's shop—newynu a'r bwyd cyfuwch a'i en; sychedu a'r ddîod cyfuwch a'i en; gormodd ac eisieu.
Starving with hunger—newynllyd, newynog.

Starveling, *a.* newynog, newynllyd, newynol; cul, teneu, truan.

Starveling, *s.* un bolwag, un coluddwag, un newynog; un gwag ei fol; un cul ei goludd; un gwywllyd *neu* wywedig gân brinder ymborth; newyn-fab, newyn-was.

Starwort, *s.* serenllys.
Sea starwort—serenllys y morfa.
Attic starwort—llysiau y tenewyn.
Water starwort—brigwlydd, llinhesg, brigwlydd y dwr, llinhesg y dwr.
Vernal water starwort—brigwlydd gwanwynol.
Autumnal water starwort—brigwlydd cynauafol.

Stant, *a.* (Ll. *sto*) safol, yn sefyll, sefydlog (yn arfau bonedd).

Statary,† *a.* (o *state*) sefydlog, sefydledig.

State, *s.* (Ll. *status*; Al. ac Is. *staat*) cyflwr, ansawdd, sefyllfa; helynt; agwedd; gradd; ystâd; safiad, safwedd, sawd; rhwysg, gwychder, mawrwychder, mawrwychedd, gorwychder, teyrnwychder; urddas, arddunias; llywodraeth, gwladwriaeth, teyrnas, cydwladoldeb; uchelradd, (*pl.* uchelraddau); uchelwyr, pendefigion; dyledogaeth; pendefigaeth, cyfurddoriaeth; cyfurddoriau, goreugwyr; tir, tiriogaeth.
The state—y llywodraeth, y wladwriaeth; y deyrnas; y wlad.
Church and state—llan a llys; gwlad ac eglwys; yr eglwys a'r wladwriaeth.
State affairs—materion, negesau, gorchwylion, *neu* berwylion gwlad *neu* deyrnas; gorchwylion *neu* faterion llywodraeth.
Council of state—teyrn-gynghor, teyrngynghorfa, cynghor y deyrnas.
State-bed—teyrn-wely.
State of life—buchedd; cyflwr neu ansawdd bywyd.
State of one's life, } helynt; hynt.
Course of one's life, }
A state of superstition—coelfuchedd, buchedd goelgrefyddol, buchedd ofergoelus.
State of the nation—ansawdd, ystum, safiad, safwedd, *neu* sefyll-wedd materion y deyrnas.
The state of the case—y modd y mae y peth, y mater, *neu* yr achos yn sefyll; y modd y mae y peth yn bod.
This is the state of the case—dyma y modd y mae y peth yn bod *neu* yn sefyll; fel hyn y mae y peth yn sefyll *neu* yn bod.
To take state upon one—cymeryd y bais goch arno; cymmeryd urddas ac awdurdod arno; ymddyrchafu.
To lie in state—bod *neu* orwedd dân ei deyrn-grwys; bod *neu* orwedd dân ei eurgrwys.
To live in great state—byw yn uchelwych *neu* yn rhialwych; byw mewn rhwysg a rhodres; byw mewn rhwysgfawredd; byw mewn uchel-rwysg.
A very mean state—cyflwr isel iawn; cyflwr tra isel.
Superior state—gorfyd; cyflwr godidog, &c.

State, *v.* adrodd, traethu, mynegu, dywedyd, dadgan; gosod i lawr; gosod ger bron; dodi i lawr; sefydlu; trefnu; arddangos, dangos.

State-craft, *s.* teyrnystryw, teyrn-gyfrwysedd, teyrn-gynniledd. [aidd.

Stated, *a.* sefydledig, sefydlog, penodol; rheol-

Statedly, *ad.* yn sefydlog, &c.

Stateless, *a.* dirwysg, dirodres; heb na rhwysg na rhodres.

Stateliness, *s.* mawrwychder, mawrwychedd, rhwysgfawredd, teyrnwychder, rhwysg, mawreddogrwydd, mawreddigrwydd, mawredd, gorwychedd, gorwychder, rhwysg a rhodres; syberwyd, rhodres; effrombder.

Stately, *a.* mawrwych, rhwysgfawr, uchelwych, teyrnwych, rhialwych, gorwych, mawreddig, mawreddog; uchel, dyrchafedig; syberw, effrom.

Statement, *s.* adroddiad, traethiad, mynegiad, &c.; hysbysiad; dangosiad, arddangosiad; mynag, hanes.

State-monger, *s.* ymyrwr â phynciau gwladwriaethol; un hyddysg mewn llywodoliaeth.

State-prison, *s.* teyrn-garchar.
State-prisoner, *s.* teyrn-garcharor.
Stater, *s.* adroddwr, traethwr, &c.
Stater, *s.* (Gr.) hen ddarn bath, gwerth, os o aur, tua 16*s.* 3*c.*; os o arian, o ddeutu 3*s.*
State-room, *s.* teyrn-ystafell, teyrn-gafell, teyrn-randy.
States, *s. pl.* uchelwyr, pendefigion, dyledogion, cyfurddorion, goreugwyr, goreuon, bonedd, gwŷr da, gwŷr uchelradd; graddau, uchelraddau; cyflyrau, &c.
States general—llwyrwys.
The States General of Holland—Llwyrwys yr Isellmyn; Llwyrwys Holand.
The States of Holland—cyfurddorion Holand, cyfurddorion yr Isellmyn, penrheithiaid yr Isellmyn.
The United States—y Taleithiau Cyfunol, yr Unol Daleithiau, y Cydwledydd.
States of the Church—Pabogaeth, Pebydiog, Pebyttir, y Taleithiau Pabaidd, Tiriogaeth yr Eglwys, Tiroedd yr Eglwys.
The three estates of the kingdom—tair gradd y deyrna, teir-gradd y deyrnas, tri graddau y deyrnas=y brenin, y pendefigion, a'r cyffredinwyr; neu, y pendefigion, yr eglwyswyr, a'r cyffredinwyr.
Statesman, *s.* (*state* a, *man*) gwladweinydd, teyrnofydd, gwladofydd, gwladwriaethwr, gwleidiadur; un cyfarwydd mewn materion gwladwriaethol; llywodydd.
An able statesman—un hyddysg, cynnil, hysbys, *neu* gyfarwydd yn llywodraeth gwlad; un hyfedr ar lywodraeth gwlad; gwladwr hybwyll *neu* hyfedr; gwladweinydd galluog, teyrnofydd medrus, gwladofydd hyfedr, &c.
Statesmanlike, *a.* fel gwladweinydd, &c.; â chanddo fedr a doethineb teyrnofydd; gwladweinyddol.
Statesmanship, *s.* gwladweinyddiaeth, teyrnofyddiaeth, gwladofyddiaeth; swydd *neu* gynneddfau gwladwriaethwr.
Stateswoman, *s.* gwladweinyddes (mewn dirmyg).
Static, } *a.* (Gr. *static*) pwysyddol, pwysof-
Statical, } yddol, cymhwysyddol.
Statice, *s.* (Gr.) archmain, clustog Fair.
Statics, *s.* (Gr. a Ll.) pwysyddiaeth, pwysofyddiaeth.
Statics (in medicine)—masgleifion, rhai masglwyfus.
Stating, *s.* (o *state*, *v.*)=*Statement.*
Station, *s.* (Ff.; Ll. *statio*) sefyllfa; gorsaf, safle, sefyllfan; lle; sefyllfod; safiad, safiant, sefylliant, arsaf, saf; cyflead; tyle; gradd; cyflwr; swydd, galwad.
Railway station—gorsaf rheilffordd, safle rheilffordd, arosfa ar reilffordd.
Station, *v. a.* sefydlu, gorsafu; gosod, rhoi, *neu* ddodi mewn lle *neu* sefyllfa; arsafu.
Stational, *a.* gorsafol.
Stationariness, *s.* sefydlogrwydd; gorsafoldeb, gorsafolrwydd, safolrwydd.
Stationary, *a.* sefydlog; gorsafol; safiannol, safiadol, arsafol, safol; sefydledig; â safo yn yr un lle.
Stationer, *s.* (o *station*) safwerthwr, safwerthydd, safwerthiedydd; llyfrwerthydd=gwerthwr llyfrau, papyr, inc, &c.
Stationers' Hall—Neuadd y Safwerthwyr, Neuadd y Safwerthyddion; Safwerthlys.
The company of stationers—cymdeithas y safwerthyddion, cymdeithas y safwerthwyr, cymdeithwys y safwerthwyr.
Stationery, *s.* safnwyddau, safnwyddolion, nwyddau safwerthol, nwyddau gorsafol; nwyddau ysgrifenu; safwerth=nwyddau â werthir gân safwerthyddion, megys papyr, inc, cŵyr selio, ysgrifellau, &c.
Stationery, *a.* safwerthyddol, safwerthol; gorsafol; safnwyddol; llyfrol.
Stationery office—swyddfa safnwyddau, safnwyddfa, swyddfa lyfrol.
Her majesty stationery office—swyddfa lyfrol ei mawrhydi, &c.
Station-house, *s.* gorsafdy.
Station-staff, *s.* ffon orsaf.
Statism, *s.* llywodyddiaeth, gwladweinyddiaeth, teyrnofyddiaeth.
Statist, *s.* (o *state*)=*Statesman.*
Statistic, } *a.* (o *state* neu *statist*) ystadegol;
Statistical, } perthynol i ystadegau.
Statistics, *s.* ystadeg, ystadiaeth: *pl.* ystadegau, cyfrifon.
Stative, *a.* (Ll. *stativus*) gorsafol; perthynol i wersyll gorsafol *neu* sefydlog.
Statuary, *s.* (Ll. *statuarius*) cerfylliaeth, cerfluniaeth, crifluniaeth, delwedyddiaeth; cerfluniwr, cerfluniedydd, cerfyllydd, cerfyllwr.
Statue, *s.* (Ll. *statua*) cerflun, saflun, cerfyll, safddelw, criflun, delw, cerf-ddelw, delw gerfiedig.
Statue, *v. a.*, gosod (megys safddelw); gwneuthur cerflun o; cerflunio.
Statuminate,† *v. a.* (Ll. *statumino*) cynnal, attegu.
Stature, *s.* (Ff.; Ll. *statura*) maint, maintioli, maintiolaeth; uchder, uchdra, taldra, talder; corffolaeth; sym; safiad.
High *or* tall of stature, } tâl, ban, uchel, hir,
Of high *or* tall stature, } hirdwf, hydwf.
Little *or* small of stature, } bychan, bach.
Of little *or* small of stature, }
Low *or* short of stature, } byr, isel; cor-.
Of low *or* short stature, }
Men of little stature—gwŷr mân.
Little of stature—bychan o gorffolaeth (*Luc* xix. 3).
A cedar of high stature—cedrwydden uchel ei huchder (*Esec.* xxxi. 3).
A vine of low stature—gwinwydden isel o dwf (*Esec.* xvii. 6).
The Sabeans, men of stature—y Sabeaid hirion (*Esa.* xlv. 14).
Statured, *a.* wedi cyrhaedd ei lawn faint; tyflawn.
Status, *s.* (Ll.) saf, sawf, saw; safiad, safiant, safaeth; sefyllfa.
Statutable, *a.* (o *statute*) deddfedigol; cytûn *neu* gytunol â'r deddfau *neu'r* cyfreithiau; gosodedigol, deddfodawl.
Statute, *s.* (Ll. *statutum*; Ff. *statut*) deddf, cyfraith, deddfawd, gosod, gosodiad, gosodedigaeth, ystatyn.
Statute law—y gyfraith osodol, y gyfraith ystatynol, y gyfraith seneddol, y gyfraith ysgrifenedig.
Statute-book, *s.* deddflyfr.
Statutory, *a.* deddfedigol, deddfodawl.
Staunch, *a.*=*Stanch.*
Stauro-lite, *s.* (Gr. *stauros* a *lithos*) croesfaen.
Stauro-tide, *s.* (Gr. *stauros* ac *eidos*) gogroesfaen, rheiddronem.

Staurotypous, *a.* (Gr. *stauros* a *tupos*) croesfanog; â manau ar hun croes arno.

Stave, *s.* (o *staff*) erwydden, estyllen, astyllen; pennill; erwydd; ffon.
Stave (in music)—erwydden; yr erwydd.
Stave (of a rack)—ffon.

Stave, *v.* pwyo, curo, ffusto, tori, peri, *neu* wneuthur yn erwydd *neu* yn estyll; tori, dryllio, ysgyrioni; gwthio; oedi, gohirio; tywallt, arllwys; cyngwasgu; erwyddo; †rhoi ffyn yn; † ymladd â ffyn.
To stave off—cadw *neu* yru ymaith â ffon, &c.; gyru, cadw, *neu* wthio ymaith.
To stave to pieces—peri yn erwydd mân; peri yn ysgyrion mân; tori yn ysgyrion mân.

Staves, *s. pl.* ffyn; erwydd, estyll; pennillion, &c.

Staveacre, *s.* lleulys, llysiau y llau, llewyg y llau.

Staveswood, *s.* ffonwydd.

Stay, *v.* (Ysp. *estay;* Ff. *stayer*) aros, trigo, arosi, tario, godrigo, ymaros; oedi, gohirio; sefyll; cynnal, attegu, dâl; rhwystro; ymattal; arafu; sefyd; dysgwyl.
To stay one's self—ymattal; ymgynnal; arafu.
To stay one—attal un; peri i un sefyll; dâl un; rhwystro un.
To stay one's fury—attal, dofi, gostegu, *neu* ddiffodd llid un; tori digder un.
To stay one's stomach—tori yr ainc; tori y wanc; dofi yr awydd; tori ei ainc, &c.
To stay up—attegu, cynnal, dâl i fyny.
To stay one's hand—dâl *neu* attal ei law; attal llaw un.
To stay one's self against—gorphwys yn erbyn; rhoi ei bwys yn erbyn; ymgynnal yn erbyn.
To stay one's self upon—gorphwys ar; rhoi ei bwys ar; ymgynnal ar; ymddirled yn *neu* mewn.
He stays himself on his spear—y mae efe â'i bwys ar ei waew; y mae yn ymgynnal ar bwys ei waew.
To stay for—dysgwyl am, dysgwyl wrth, aros wrth, &c.

Stay, *s.* arosfa, trigfa, trigias, trigle; arosiad, trigad, trigiawd, trigiant, preswyliad; attal, attalfa; atteg; canllaw; cynnaliaeth; cynneilydd, cynnalydd, cynnaliawdr; colof; annel; gohir, godrig; rhwystr; oed, oediad, hoed, saf; dalrwym; ffunen.
He was our only stay—efe oedd ein hunig gynneiliad *neu* gynnalydd.
The state was brought to a weak stay—dygwyd y wladwriaeth i gyflwr egwan ac eiddil.
If he continue in one stay—os efe a erys yn yr un lle; os efe a saif.
Without stay or stop—heb na godor na godrig; heb na gohir na godrig.
Stays of a ship—attegion llong, dalraffau llong.
Stay-sails—atteg-hwyliau, hwyliau atteg.

Stayed, } *p.* cynnaliedig, attaliedig, &c.; sef-
Staid, } ydlog; sad, pwyllog.

Stayedness, *s.* attaliedigrwydd; sefydlogrwydd.

Stayer, *s.* attaliwr, attaliedydd; cynnalydd, cynnaliwr, cynneilydd, cynneiliad.

Staylace, *s.* (*stay* a *lace*) carai gwasgrwym, carai ystywaws.

Stayless, *a.* diattal, diosd, diaros, diohir.

Staymaker, *s.* gwneuthurwr gwasgrwymau.

Stays, *s. pl.* (o *stay*) gwasgrwym, ystywaws.
A pair of stays—gwasgrwym, ystywaws.

Stead, *s.* (S. a D. *sted*) lle; carfan (mewn cyfansoddiad).
In stead of—yn lle.
To stand in one's stead—sefyll yn lle un; dirprwyo un.
To stand in stead—sefyll yn lle; bod yn lle; bod o les, budd, *neu* fantais; bod yn wasanaethgar, yn fuddiol, *neu* yn llesol.

Stead,† *v. a.* cymhorth, cynnorthwyo, helpu; dirprwyo.

Steadfast, } *a.* (*stead* a *fast*) sicr, gwastad, di-
Stedfast, } anwadal, disigl, dïysgog, dïymmod, sefydlog, anhysigl, safadwy, dïegiyd, anrhedol, sad, arsad; gorddifwng; cadarn; ffyddlawn, cywir; dir.
To make steadfast—gwneuthur yn ddïysgog, &c.; sefydlu.

Steadfastness, } *s.* sicrwydd, dïysgogrwydd, di-
Stedfastness, } anwadalwch, &c.

Steadfastly, }
Stedfastly, } *ad.* yn sicr, yn ddïysgog, &c.
Steadfastly purposing to lead a new life—yn sicr amcanu dylyn buchedd newydd.
Steadfastly beholding him—yn edrych yn graff arno; yn edrych yn ddyfal arno; yn dâl sylw arno; yn craffu arno.

Steadily, *ad.* yn wastad, yn ddïanwadal, &c.; heb delgyngu.
To look steadily upon—edrych yn ddïysgog ar.

Steadiness, *s.* gwastadrwydd, dïanwadalwch, dïysgogrwydd, sadrwydd, arsadrwydd, sefydlogrwydd, gwadaledd, dyfalwch.

Steady, *a.* (S. *stedig*) dïysgog, gwastad, dïanwadal, sad, sedr, disigl, sefydlog, dïsyfl, dïsyflyd, hysaf, safadwy, gwadal, dïserfyll, dïfwng, annhelgyng, annhelgyngog, dïymmod; rheolaidd; cysson; dyfal; gofalus; seddol.

Steady, *v. a.* dâl yn ddïysgog, &c.; cadw yn wastad, &c.; sadio.
Steady my hand—sadia fy llaw.

Steak, *s.* (D. *steeg;* Sw. *stek*) golwyth; darn *neu* dafell o gig.

Steal, *v.* (S. *stelan;* Al. *stehlen*) lladrata, lladrata; cymmeryd *neu* ddwyn ymaith yn lladradaidd; dwyn, dygyd; ysgipio, cipio, ysgyfiu; llithro, ymlithro, *neu* ymlusgo yn lladradaidd *neu* yn guddiadan; myned, dyfod, *neu* wneuthur yn lladradaidd.
To steal away—ymlithro, myned, *neu* dynu ymaith yn lladradaidd; tynu, myned, *neu* ymlithro ymaith yn guddiadan.
To steal in—ymlithro *neu* ymlusgo i mewn yn lladradaidd, &c.
To steal into one's favour—ymlusgo *neu* ymlithro bob yn ronyn *neu* yn lladradaidd i ffafr un; ennill bodd *neu* fafr un heb wybod iddo; ennill ewyllys da un heb wybod iddo.
To steal a look at one another—cipolygu, cilolygu, *neu* ledrad-olygu eu gilydd; cilolygu *neu* gipolygu y naill y llall; edrych yn lladradaidd y naill ar y llall; edrych yn lladradaidd ar eu gilydd.
To steal a marriage—priodi yn ddirgel, yn lladradaidd, heb wybod, yn ddystaw, dan llaw, *neu* yn guddiadan.
To steal upon one unawares—dyfod ar

warthaf *neu* am ben un heb wybod; dyfod am ben *neu* ar warthaf un yn lladradaidd; lladrata ar un yn ddiarwybod iddo.

Stealer, *s.* lleidr, lladratwr: *f.* lladrones, lladrates.

Stealing, *s.* lladrata, lledrata; lladrad; lladraeth, lladrataeth, lladratiad.
Given to stealing—lladradgar, lledradgar.

Stealth, *s.* (o *steal*) lladrad, lledrad.
By stealth—yn lladradaidd; yn ddirgelaidd, yn guddiadan.

Stealthful, *a.* lladradgar.

Stealthfulness, *s.* lladradgarwch.

Stealthily, *ad.* yn lladradaidd.

Stealthy, *a.* lladradaidd, lledradaidd; dirgelaidd, dirgel, cuddiadan.

Steam, *s.* (S. *steam, stem*) ager, agerdd, anwedd, anwydd; tarth, tawch; archwa.
By steam—wrth ager, gan ager, &c.

Steam, *v.* anweddu, anwyddu, ageru, agerddu; tarthu, tarthain; bwrw anwedd, &c.

Steam-boat, } *s.* agerfad, agerddfad, ager-
Steam-vessel, } long, agerlestr. [ager.

Steam-boiler, *s.* ager-ferwedydd, berwedydd

Steam-carriage, *s.* agerglud, cerbyd ager.

Steam-engine, *s.* agerbeiriant, peirant ager, peiriant agerdd.

Steamer, *s.* agerlong, agerddlong, agerfad; agerlestr; ageriedydd.

Steam-gun, *s.* gwn ager, dryll ager, ager-wn, ager-ddryll.

Steam-packet, *s.* agerfad, agerlong, agerddlong.

Steam-ship, *s.* agerlong, agerddlong.

Steam-vessel, *s.* agerlong, agerfad, agerlestr.

Stearate, *s.* (Gr. *stear*) hal sebonfaen, swyfawd: *pl.* swyfodion.

Stearic, *a.* swyfig.
Stearic acid—sur swyfig.

Stearine, *s.* swyfain, swyfnur.

Steatine, *s.* sebonfaen, gwerfaen.

Steatitic, *a.* sebonfeinin, sebonfeinig.

Steatocele, *s.* (Gr. *steatos* a *cêlê*) chwydd brasderog yn y tancwd.

Steatoma, *s.* (Gr.) gwergrug, gwergranc, brasgoden.

Steatomatous, *a.* gwergrugog, brasgodawg.

Stedfast, *a.*=*Steadfast.*

Stee,† *s.* ysgol, llettring.

Steed, *s.* (S. *stede*) march, amws, eddestr, carnwyd, wsw, osw.
When the steed is stolen, then shut the stable door—ar ol ffoi, diianc, *neu* giliaw o'r march, yna cau'r drws; yn gyntaf y march a gollwyd, yna'r drws a gauwyd.
Whilst the grass groweth the steed starveth—y march a fydd marw tra bo'r gwellt yn tyfu; tra bo'r borfa yn tyfu, y bydd marw y march.

Steekan, *s.* mesur gwin yn Holand=o ddeutu 5 galwyn.

Steel, *s.* (S. *style;* Al. *stahl*) dur, malaen, balaen, mael; fferis, duren.
A heart of steel—calon ddur.
A butcher's steel—duren cigydd, hogdduren cigydd.

Steel, *a.* o ddur.
Steel blade—llafn dur.
Steel coating—durgaen, caen ddur.

Steel, *v. a.* durio, duro; caledu.
To steel an edge-tool—duriaw offeryn awch.

Steel-cap, *s.* cap dur; penial, penffestin.

Steel-clad, *a.* durgaen, durgaenedig, dur-arfog, dur-wisgedig.

Steel-engraving, *s.* durgerfiadaeth, durgrifiaeth; durgerfiad, durgrifiad; cerfiad ar ddur; durgerfiun, cerfiun dur, cerfiun ar ddur.

Steeler, *s.* planc mewn llong.

Steel-girt, *a.* dur-gylchedig, dur-gylchog, durgylch.

Steeliness, *s.* duroldeb, durioldeb, dureiddrwydd, durolrwydd, durogrwydd, durdeb.

Steel-pen, *s.* pin dur, ysgrifell ddur.

Steely, *a.* duraidd, durol, duriol, durog, durus, caled, durfing, durfin.

Steelyard, *s.* pwyslath, durlath.

Steen, } †*s.* llestr clai *neu* gareg.
Stean, }

Steening, } *s.* gwynebiad pydew (a'r cyffelyb) &
Steaning, } cheryg *neu* briddfeini; gwynebiad gwâl.

Steenkirk,† *s.* math o wddwgen.

Steep, *a.* (S. *steap*) serth, serthus, syrth, llethrog, llechweddog, dibynaidd, lledbai.
A steep cliff—serthallt, rhiw serth, gallt serth.
Frightfully steep—hyllserth.
Very steep—tra serth, serth iawn, &c.

Steep, *s.* clogwyn, diffwys, dibyn, serth, serthan; lle serth, serthallt; llethr, llechwedd, rhiw, gallt, tyle.

Steep, *v. a.* (cyttras i *dip*) mwydo, gwlychu, swgio, sicio, sicioni; rhoi yn wlych.

Steep, *s.* mwyd; llŷn i fwydo peth; cwd caul, cwd cywair.

Steeper, *s.* mwydiedydd, llestr mwydo.

Steeping, *p.* yn mwydo, &c.; mwydol, siciol.
Steepings—sicion, mwydion.

Steeple, *s.* (S. *stepel*) clochdy.

Steeple-chase, *s.* helfa ddïadlam; rhedfa ddïadlam; rhedegfa ddïadlam; helfa; rhedfa=helfa yn yr hon y cytunir ar ddylyn y llwynog ar hyd a lled y wlad, dros gloddiau a pherthi, trwy ffosydd ac afonydd, ac hyd yn oed dros ben clochdai!

Steepled, *a.* â chlochdy *neu* glochdai iddo.

Steepness, *s.* (o *steep*) serthedd, serthrwydd, serthusrwydd, dibynrwydd, serthiant, serthusedd, llethredd.

Steepy, *a.* serth, serthus, serthiannol, dibynaidd, clogwynog; llethrog, llechweddog.

Steer, *s.* (S. *steor;* Is. *stir*) bustach, dyniawed, büyn, eidion: *pl.* bustych, bustachiaid, bustachod, dyniewyd.

Steer, *v.* (S. *steoran*) llywio; hwylio, cyfeirio; llywied, llywedu; cyfarwyddo; llywyddu.
To steer a ship—llywio llong.
Who steers?—pwy sy'n llywio?

Steer,† *s.* llyw llong.

Steerage, *s.* (o *steer*) llywiad; y llyw; llywle, llywfa, llywbarth.

Steerer, *s.* llywydd llong, llywiwr, llywydd.

Steering, *s.* llywiad.
Steering wheel—llyw-olwyn, rhod y llyw, olwyn y llyw.

Steerless,† *a.* dilyw.

Steersman, *s.* llywydd llong, llywiwr llong.

Steersmate,† *s.* llywydd llong.

Steeve, *s.* gosgo yr osghwylbren; trosol tynsecu.

Steeve, *v.* rhoi rhyw osgo neilltuol i'r osghwylbren; bod âg osgo iddo; codi (megys osghwyliar).

Steeving, *s.* gosgoad yr osghwylbren.

Steg, *s.* ceiliogwydd.
Steganographist, *s.* (Gr. *steganos* a *graphô*) celysgrifydd, celysgrifenwr, ysgrifenydd celnodau.
Steganography, *s.* celysgrifiaeth.
Steganopods, *s. pl.* (Gr. *steganos* a *pous*) celbedogion=llwyth o adar.
Stegnotic, *a.* (Gr. *stegnôticos*) bolrwymol, rhefrwymol.
Stegnotic, *s.* meddyginiaeth refrwymol, bolrwymai.
Stela, *s.* (Gr. *stêlê*) colofnig, colofnen; colofn fechan heb fonsang na phenclwm.
Stele,† *s.* (Ls.; S. *stela*) coes; paladr.
Stelechite, *s.* math o storacs.
Stelene, *a.* (Gr. *stêlê*) colofnaidd, pileraidd.
Stella, *s.* (Ll.) seren.
Stellar, } *a.* (Ll. *stellaris*) serol, serenol; serog,
Stellary, } serenog; serig, serigl.
Stellaria, *s.* (Ll. *stella*) tafod yr edn.
Stellate, } *a.* (Ll. *stellatus*) serenaidd, seraidd;
Stellated, } serenol; serenog; serfrith.
Stellate leaves—dail serenol.
Stellation,† *s.* (Ll. *stella*) sereniad, pelydriad goleuni.
Stelled, *a.* serenog, serog; serig.
Stelleridans, } *s. pl.* (Ll. *stella*) serbysg, ser-
Stelleridæ, } bysgod, morser.
Stelliferous, *a.* (Ll. *stellifer*) serddwyn; serog, serenog.
Stelliform, *a.* (Ll. *stella* a *forma*) serenaidd; ar wedd seren.
Stellify,† *v. a.* troi yn seren.
Stellion, *s.* (Ll. *stellio*) serfadfall, serfadgall, serfadrwy.
Stellionate,† *s.* (Ll. *stellionatus*) hud-drosedd; gau werthiad.
Stellite, *s.* (Ll. *stella*) syrfaen=delidfaen.
Stellular, *a.* (Ll. *stella*) serenigol; serenol; serfrith.
Stelochite, *s.* (Ll. *stellis*) esgyrn-lud; adarlud.
Stelography, *s.* (Gr. *stêlographia*) pillysgrifiaeth; ysgrifiaeth ar golofnau neu billion.
Stem, *s.* (S. *stemm;* Al. *stamm*) paladr; cyff, bon, bonyn, boncyff; pill, colof; coes, coesig, troed; paledryn; corsen; ach; bonedd; epil, hil, asglinen, cenedl; tylwyth; pen blaen llong, duryn llong.
Soft stem—paladr tyner, gwlyddyn.
Having but one stem—un-baladr.
The stem of a ship—pen blaen llong, duryn llong.
From stem to stern—o ben bwygilydd (i long); o'r naill ben i'r llall.
Stem (in music)—coes.
Stem-word—gwreiddair, cynair, tadogair, gair gwreiddiol.
Stem, *v. a.* sefyll yn erbyn, gwrthsefyll; ymgynnal yn erbyn; attal, rhwystro, lluddias, llestair; darostwng.
To stem the tide, } sefyll, ymgynnal, *neu*
To stem the current, } nofio yn erbyn y llif *neu* y dwr; dàl i fyny yn erbyn y llif *neu* y dwr; gwrthsefyll y ffrwd *neu* y cerhynt.
To stem the tide of sedition—darostwng terfysg.
Stem-leaf, *s.* dalen à dyfo o'r paladr.
Stemless, *a.* dibaladr, &c.
Stemmata, *s. pl.* (Gr.) golygon neu lygaid rhai trychfilod.
Stemmatopus, *s.* (Gr. *stemma* ac *ops*) y morlo copog.
Stemple, *s.* bàr croes mewn mwndwll.
Stemson, *s.* gwaelod duryn llong.
Stench, *s.* (S. *stenc*) drewdod, drewiant, drewi, drygawr, drewsawr, trymsawr, drygwynt, drwg arogl; archwa, sawr, drew.
Stench,† *v. a.* peri drewdod, &c.; attal.
Stenchy,† *a.* drewllyd, drygawrus.
Stencil, *s.* trwylen=llèn dyllog y paentir cryglenì papyr trwyddi.
Stencil, *v. a.* trwylenu; paentio neu liwio trwy drwyleni.
Stencilling, *s.* trwyleniad; lliwiad murlas malpai trwy drwyleni.
Stenecosaurus, *s.* (Gr. *stenos* a *sauros*) madfeillod meinion.
Stenographer, } *s.* (Gr. *stenos* a *graphô*) byrys-
Stenographist, } grifydd, berysgrifydd, byrysgrifenwr, berysgrifenydd, ysgrifenwr llaw fèr.
Stenographic, } *a.* byrysgrifol, berysgrifol.
Stenographical, }
Stenography, *s.* byrysgrifiaeth, berysgrifiaeth; berysgrifen, byrysgrif.
Stent, *s.*=*Stint.*
Stentor, *s.* (=un o wroniaid Homer, *Il.* v. 784) banllefwr, crochlefwr, gwaeddwr croch.
Stentorian, *a.* uchel-groch, croch, taranllyd, uchel, seinfawr, banseiniol, croch-seiniol.
A stentorian voice—llais taranllyd, llais uchel-groch, crochlais.
Stentorophonic, *a.* (Gr. *Stentor* a *phônê*) crochleisiol, banllefol, crochlafar.
Step, *s.* (S. *step;* Al. *stufe*) cam, camre, (*pl.* camrau); llam; llwff; cerddediad; ol, ôl troed, brisg; llwybr; gris, llettring; ffon ysgol; mesur.
Step by step, } bob yn gam; bob yn gam
Step after step, } a cham; o fesur cam a cham; o gam i gam; o lwff i lwff.
To make a step—camu; estyn, rhoi, neu gymmeryd cam.
A flight of steps—grisiau; rhes o risiau; dring, dringfa, grisres.
Step of a ladder—ffon ysgol.
False step—geugam, cam ar ddidro, gwaligam, cam cyfeiliorn, cam anghywir.
That ye should follow his steps—fel y canlynech ei ol ef.
Step, *v.* camu; cerdded; myned; dyfod; gosod.
To step it away—cerdded yn heini, yn heinif, yn wisgi, neu yn weisgi; bragamu.
I stepped back—aethym gam yn ol neu i'm gwrthol; rhoais neu rhoddais adlam; ciliais yn ol, yn fy ngwrthol, neu i'm gwrthol.
To step in—myned i mewn, &c.; taro i mewn; troi i mewn.
Step, *s.* (S. *steop*) llys-: arferedig yn unig mewn cyfansoddiad.
Stepbrother, *s.* llysfrawd.
Stepchild, *s.* llysblentyn: *pl.* llysblant.
Stepdame, *s.* llysfam, mam wèn.
Stepdaughter, *s.* llysferch, merch wèn, elaes.
Stepfather, *s.* llysdad, tad gwŷn.
Steppe, *s.* (R.) gwastattir diffaeth.
Stepping, *s.* camiad, cerddediad, &c.
Stepping-stone, *s.* careg lam, careg gamu; careg i roi troed arni; esgynfaen, careg esgyn; sarn: *pl.* llamau.
Stepsister, *s.* llyschwaer.
Stepson, *s.* llysfab, mab gwŷn, els.

Stepstone, *s.* esgynfaen, maen esgyn, careg esgyn.
Stercoraceous, *a.* (Ll. *stercoreus*) teilog, ystlomawl; perthynol i dom neu dail.
Stercoral, *a.* ystlomawl; perthynol i ystlom.
Stercorarians, **Stercoranists**, **Stercorians**, *s. pl.* (Ll. *stercus*) Ystlomiaid= y cyfryw Babyddion ag a ddalient fod yr afrlladen yn cael ei threulio fel ymborth arall.
Stercorary, *s.* (Ll. *stercus*) teilfa.
Stercoration, *s.* (Ll. *stercoratio*) teiliad, gwrteithiad.
Stercorarianism, *s.* Ystlomoliaeth.
Stere, *s.* (Ff.; Gr. *stereos*) dechreu y mesur tryfaint Ffrengig=35·317 modfedd gyfan.
Stereobate, *s.* (Gr. *stereos* a *basis*)=*Stylobate.*
Stereographic, **Stereographical**, *a.* (Gr. *stereos* a *graphô*) ystrygraffol, ystrygrifol.
Stereography, *s.* ystrygraffiaeth, ystrygrifiaeth.
Stereometer, *s.* (Gr. *stereos* a *metron*) ystryfesur, ystryfydr, ystryfeidyr.
Stereometrical, *a.* ystryfydrol, ystryfesurol.
Stereometry, *s.* ystryfeidraeth, ystryfydraeth, ystryfesuriaeth, mesuriaeth trysymion.
Stereoscope, *s.* (Gr. *stereos* a *scopeô*) ystrysyllyr.
Stereotomical, *a.* ystrydorawl.
Stereotomy, *s.* (Gr. *stereos* a *temnô*) ystrydoriaeth, ystrydoriad.
Stereotype, *s.* (Gr. *stereos* a *tupos*) ystrydeb.
Stereotype, *a.* ystrydebol, ystrydebig.
Stereotype edition—argraffiad ystrydeb, argraffiad cyfargraff.
Stereotype printing—ystrydebiaeth, argraffyddiaeth ystrydeb.
Stereotype printer—ystrydebydd, ystrydebwr, argraffydd ystrydeb.
Stereotype, *v. a.* ystrydebu.
Stereotyper, *s.* ystrydebwr, ystrydebydd.
Stereotypographer, *s.* ystrydebydd, ystrydebwr, argraffydd ystrydeb.
Stereotypography, *s.* ystrydebiaeth, argraffyddiaeth ystrydeb, ystrydebwaith.
Sterile, *a.* (Ll. *sterilis*) diffrwyth, anffrwythlawn; hysp, (*f.* hesp); sych, sychlyd; diepil; anfuddiol.
Sterility, *s.* (Ll. *sterilitas*) anffrwythlondeb, anffrwythlonrwydd, diffrwythder, diffrwythdra, diffrwythdod; hysprwydd, hyspedd; diepileddd.
Sterilize, *v. a.* anffrwythloni, diffrwytho.
Sterlet, *s.* un o byeg y Môr Caspiaidd.
Sterling, *a.* (oddi wrth *Easterling*, fel y tybir) perthynol i arian neu fath Lloegr; cyfreithlawn, cymmeradwy; pur; gwir-fath, iawnfathedig.
A pound sterling—punt Lloegr; punt o arian Lloegr; punt o arian y deyrnas.
Sterling, *s.* arian bath y deyrnas, arian Lloegr, bath Lloegr, arian cymmeradwy, arian cyfreithlawn; talben, talwerth.
Sterling, *s.* torddwfr pont.
Sterling, *s.*=*Starling, Sterling.*
Stern, *a.* (S. *styrn*) sarig, tost, caled; traws; gerwin, garw, cuchiog, gygus, blwng, tren, tryn, dreng, afrywiog, disgyfrith, dysgethrin, surlym, oethin. [traws.
A stern old blade—henwr traws, hen wr
Stern, *s.* (S. *steor* ac *ern*) llyw llong; pen ol llong; y pen ol.
To fall astern—syrthio, cilio neu ymollwng i'r gynffon.
Sterna, *s.*=*Tern.*
Sternage, *s.* llywle; parth ol llong.
Sternal, *a.* (Gr. *sternon*) perthynol i asgwrn neu gledr y ddwyfron.
Sternalgia, *s.* (Gr. *sternon* ac *algos*) poen yn y ddwyfron; hychgryg y ddwyfron.
Stern-chase, *s.* cyflegr pen ol llong.
Sterned, *a.* â llyw iddi: arferedig mewn cyfansoddiad.
Sterner,† *s.* llywiwr.
Stern-fast, *s.* rhwymyn y llyw, rhaff y llyw.
Sternmost, *a.* pellaf yn ol; olaf.
Sternness, *s.* sarigrwydd, toster, gerwindeb, &c.
Sternum, *s.* (Gr. *sternon*) asgwrn y ddwyfron, cledr y ddwyfron.
Sternutation, *s.* (Ll. *sternutatio*) tisiad, trewiad, entrewiad, ystrewiad.
Sternutative, **Sternutatory**, *a.* (Ll. *sternuo*) tisiol, trewiadol, trewedigol.
Sternutatory, **Sternutory**, *s.* peth â bair disian; trewlwch.
Stern-way, *s.* mynediad llong yn wysg y llyw.
Sterquilinous, *a.* (Ll. *sterquilinium*) tomenaidd; tomlyd, bawlyd, brwnt, budr, gorwael.
Stertorous, **Stertorious**, *a.* (Ll. *sterto*) chwyrnllyd, chwyrnol, chwyrnog.
Sterven,† *v.*=*Starve.*
Stethoscope, *s.* (Gr. *stethos* a *scopeô*) seinawell, bronawell.
Stethoscopic, *a.* seinawellig, seinawellaidd.
Steve, *v. a.* (=*stow*) sechu, secu, sangu, tynwasgu.
Stevedore, *s.* secwr nwyddau mewn llong.
Steven,† *s.* (S. *stefniam*) gwaedd, ysgrêch.
Stew, *v.* (Ff. *etuver;* It. *stufare*) mallferwi, goferwi, mwydferwi, mwrno, myrnio.
Stew, *s.* twymdy; puteindy; pysgodlyn; cig mallferw, cig mwrn, mallferw; isgell; padell fwrno; †putain.
Steward, *s.* (S. *stiwart*) goruchwyliwr, goruchwylydd; dystain; ystiwart.
Steward of the household—dystain.
Land steward—maer y biswal, goruchwyliwr tir.
Lord high steward—arglwydd uchel ddystain, arglwydd arddystain.
Steward,† *v. a.* goruchwylio.
Stewardess, *s.* dysteines, goruchwyles.
Stewardship, *s.* goruchwyliaeth; dysteiniaeth.
The stewardship of a household—dysteiniaeth.
Stewartry, *s.* goruchwyliwr, arolygwr; dysteinbarth, dysteiniaeth.
Stewing, *s.* mallferwad, araf-ferwad.
Stewish, *a.* gweddus i buteindy.
Stewpan, *s.* padell fwrno, mwyd-ban.
Sthenic, *a.* (Gr. *sthenos*) gornerthig.
Stian, **Styan**, *s.* (S. *stige*) llefelyn, llyfrithen, gwlithen ar lygad.
Stibial, *a.* (Ll. *stibium*) perthynol i ddelydr; delydrol.
Stibium, *s.* (Ll.) delydr, cyfferfwn.
Stich, *s.* (Gr. *stichos*) braich o bennill, adran, pennill, ban; gradd coed.
Stichic, *a.* perthynol i fraich o bennill; pennilliog.
Stichomancy, *s.* (Gr. *stichos* a *manteia*) banarmes, armes adnodau.
Stichometry, *s.* (Gr. *stichos* a *metron*) banres= cofres o lyfrau yr Ysgrythyr, gyda rhif yr adnodau yn mhob llyfr.
Stichwort, *s.*=*Stitchwort.*
Stick, *s.* (S. *sticca*) pren; brigyn, ysbrigyn,

coedyn; ffon, llawffon, pastwn; brath, gwân.
Walking-stick—ffon, llawffon, ffon dreiglo, rhodlath.
To beat with a stick—ffonderio, ffonodio, pastynu.
Sticks (for kindling fire with)—cynnud, dylwyf, briw-wydd, tanwydd, crinellau, gwynon, sychwydd.
To gather sticks—cynnuta, coeta, coeda; casglu neu gynnull briw-wydd.
Dry sticks—gwynon, coed crinion, coed sychion, sychwydd.
A stick of sealing-wax—corsen, pren, calaf, bâr, neu lathen o gŵyr selio.
A stick of liquorice—gwreiddyn o'r perwraidd.
A stick of rosemary—brigyn neu ysbrigyn o ros Mari.
Stick of eels—25 o lysŵod.
Gold stick—y ffon aur=milwriad dwy gatrawd o'r gwarchodlu.

Stick, *v.* (S. *stican*) brathu, gwanu, trywanu; gosod, dodi, rhoddi, sierhau; glynu, ymlynu, gludio; bod yn hylyn; bod yn ludiog; petruso, rhuso; aros, sefyll; ymröi, ymroddi; ymegnïo, ymdrechu; ystigo.
To stick together—cydlynu, cydymlynu, glynu yn nghyd.
To stick between—dodi, gosod, gwthio, rhoi, neu roddi rhwng dau beth.
To stick by—glynu wrth un; glynu yn un; parhau yn bline neu yn gofidio un.
To stick by one—glynu wrth un, &c.
To stick on hand—aros, trigo, gorwedd, neu sefyll ar law un.
To stick fast in—glynu yn lew yn; glynu yn lud yn; bod yn nglŷn yn.
That affair sticks fast in my mind—y mae y peth hwnw yn gorwedd yn drwm ar fy meddwl; y mae y peth hwnw yn glynu yn ddïymmod neu yn ddwfn ar fy meddwl.
To stick out—sefyll, cadw, neu ymgadw allan; gwrthod neu ballu bod â llaw mewn peth; sefyll allan rhag bod â llaw mewn peth; ymysgwyddo.
Stick close to him—dâl ato yn ddygn; glŷn wrtho.
To stick one with a knife—brathu neu wanu un â chyllell.
To stick a knife in one's heart—gyru, planu, gwanu, neu redeg cyllell yn nghalon un; gwanu calon un â chyllell; gwanu un â chyllell yn ei galon.

Stickiness, *s.* (o *sticky*) glynoldeb, glynolrwydd; gludiogrwydd, gludiolrwydd, gludedd; gwydnedd.

Stickle, *v. n.* (o *stick*, *s.*) bod o blaid un; cymmeryd rhan neu blaid un; ymbleidio; ymdrechu, ymryson, ymrafaelio, ymyraeth, ymyru; ymdrafferthu; newid ei ochr.
To stickle for a person—ymdrechu, ymdrech, neu ymegnïo dros neu yn mhlaid un; bod yn ddiwyd, yn ystig, yn egnïol, yn egnïus, yn fywiog, neu yn wresog o du neu yn mhlaid un; bod yn fawr ei ymdro, ei ymmod, neu ei ymyraeth yn mhlaid un; sefyll yn lud neu yn lew dros un.
To stickle in or about an affair—bod yn ddiwyd, yn brysur, neu yn ystig mewn mater; bod yn fawr ei ymdro mewn mater; prysuro, ymdrafferthu, neu ymdrafferthu mewn peth neu yn nghylch peth; ymegnïo, ymdrechu.
For whose liberties he had so earnestly stickled—dros ryddid pa rai yr ymdrechasai mor lew.
A stickling for a party—ymdrechiad, ymdrech, ymmod, neu ymdro dros blaid.

Stickleback, *s.* crothell, brithyll y dom: *pl.* crythyll.

Stickle,† *v. a.* athrewyn, athrywyn.

Stickler, *s.* un â fo yn ddiwyd, yn ystig, neu yn wresog mewn mater; ymdrechwr, ymdrechydd, neu ymegnïwr yn mhlaid peth; ystigwr, glynwr, ymlynwr; ymdrafferthwr, ymdraffulliwr; ymyrwr; pleidiwr, cefnogwr.

Sticky, *a.* glynol, glŷn; gludiog, gludiol, gludiog, gwydn.

Stiff, *a.* (S. *stif*; Al. *steif*) syth, anystwyth, anhyblyg; caled, annhyner; ystyfnig, gwrthnysig, cildyn; caeth, afrydd, afrwydd, dyrys, annaturiol; rhy goeth, rhy gymhen, rhy ddichlyn, rhy ddillyn; anystumiol, syth annaturiol; ffer, dêl; effrom; cryf, nerthol.
Stiff with cold—syth gân annwyd neu oerfel; wedi sythu gân annwyd neu oerfel; wedi sythu; syth.
A stiff gale—awel gref, awel nerthol.
Stiff (in painting)—caeth, afrydd; anystumiol; syth annaturiol.
Very stiff—gorsyth, syth iawn.
Somewhat stiff—gosyth, lled syth.

Stiffen, *v.* sythu, anystwytho; gwneuthur yn syth, &c.; ffieru, caledu, syth-galedu; myned yn syth, &c.
To grow stiff—sythu, myned yn syth, ymsythu, anystwytho, myned yn anystwyth, caledu.
To grow stiff with cold—sythu, cyffio, ffieru, neu rynu gân annwyd; rhynu, ffieru; rhewi gân oerni neu oerfel.
To make stiff—gwneuthur neu beri yn syth, &c.; caledu; syth-galedu.

Stiffening, *s.* syth-nwydd; peth i sythu neu anystwytho.

Stiff-hearted, *a.* calon-galed, cadarn-galon; cyndyn, cildyn, gwrthnysig.

Stiffnecked, *a.* gwargaled, gwarsyth, gwegilsyth; ystyfnig, cyndyn, cildyn.
To be stiff-necked—bod yn wargaled, &c.; caledu gwâr, gwargaledu.

Stifle, *v. a.* (Ff. *étouffer*) mygu, mogi; diffodd, diffoddi; sagio; tagu; cywarsangu; cau.

Stifle, *s.* penlin ceffyl, gar ceffyl; clefyd penlin ceffyl.
Stifle-joint—penlin ceffyl.

Stiffly, *ad.* yn syth, &c.
To be stiffly bent on a thing—bod â'i fryd yn anhyblyg ar beth.
To be stiffly bent against a thing—cymeryd meddwl cyndyn yn erbyn peth; bod wedi ymgyndynu neu ystyfnigo yn erbyn peth.

Stiffness, *s.* sythder, sythdra, sythedd, sythni, sythrwydd; anystwythdar, anhyblygedd, &c.; derdri; anhynawsedd.

Stigma, *s.* (Gr.) nod baiarn; gwarthnod, nod du, nod gwarth, dyrgnod; anair, gwarthrudd, achlod, nam, gwaradwydd; ysmotyn coch; ysmotyn; man cyngeni; pen paledryn blaen, eigell.

Stigmata, *s. pl.* (Gr.) mân dyllau trychfilod.

Stigmatic, } *a.* gwarthnodawl; â nod gwarth
Stigmatical, } arno; gwaradwyddol.
Stigmatic, *s.* dyhiryn dân ei nod, dyhiryn nod, dyn nod; un yn dwyn ei warthnod.
Stigmatize, *v.* gwarthnodi; nodi â gwarth, cywilydd, *neu* waradwydd; drygnodi; rhoi nod ar; nodi â haiarn poeth; gwarthruddo, gwaradwyddo.
A stigmatized rogue—dyhiryn nod; dyhiryn dân ei nod.
Stigmatizing, *s.* gwarthnodiad, &c.
Stigonomancy, *s.* (Gr. *stigôn* a *manteia*) nodarmes, rhisgarmes. [fynag.
Stilar, *a.* (o *stile*) perthynol i fynegfys heul-
Stilbite, *s.* (Gr. *stilbô*) llethridfaen.
Stile, *s.* (=*style*) mynegfys, mynagfys, *neu* fynegai heulfynag; nodwydd, bys, crib, pin, *neu* drwyn orfynag.
Stile, *s.* (S. *stigel*) camfa, llamfa, llamog, llamogan, ystigl, llamfforch, esguten, cymmed.
Turn-stile—ystigl dro, troborth.
Stiletto, *s.* (It.) bidogan, bidogyn, corgledd, brathell; brathwaell.
Stiletto,† *v. a.* brathu â bidog.
Still, *v. a.* (S. *stillan*) llonyddu, tawelu; dystewi; gostegu.
Still, *a.* llonydd, tawel, dystaw; digyffro, anghyffro, didreigl.
Still life—bywyd digyffro, bywyd llonydd; bywyd llysieuol; pethau difywyd.
To be still—bod yn llonydd, yn dawel, *neu* yn ddystaw; dystewi, tewi.
To keep still—attal; cadw yn llonydd, &c.; parhau.
To stand still—sefyll yn llonydd; sefyll.
To sit still—eistedd yn llonydd; aros yn llonydd; gorphwys.
Still, *s.* llonyddwch, tawelwch, dystawrwydd.
Still, *ad.* eto, eton, etwa, etwaeth; hyd hyn, hyd yn hyn, hyd yma, hyd y pryd hwn; er hyn, er hyny; hagen; yn wastadol, yn wastad, bob amser; byth.
Still, *s.* (Ll. *stillo*) pair dystyllio, dystyllbair, dystyllai, meren.
Still,† *v.* dystyllio, dystyllu, dyferu, meru.
Stillatim, *ad.* (Ll.) bob yn ddafn, bob yn ddyferyn.
Stillatitious, *a.* (Ll. *stillatitius*) dystylledigol; merinol, meredigol.
Stillatory, *s.* dystyllfa; llynorai, llestr dystyllu.
Still-birth, *s.* genedigaeth farw, marw-enid; genedigaeth plentyn marw.
Still-born, *a.* marw geni, marw-anedig; â aner *neu* â anwyd yn farw; erthyl.
Still-born, *ad.* yn farw geni; fel erthyl.
Still-burn, *v. a.* dystyll-losgi, merin-losgi.
Stiller, *s.* llonyddwr, gostegwr.
Still-house, *s.* dystylldy, dystyllfa.
Stillicide,† *s.* (Ll. *stillicidium*) defnyniad parhäus.
Stillicides†—defni parhäus.
Stillicidious, *a.* merinol, dyferynol.
Stilling, *s.* llonyddiad, taweliad, gostegiad; trestl barilau.
Stillness, *s.* llonyddwch, tawelwch, dystawrwydd, gostegrwydd.
Still-room, *s.* dystyll-gell, dystyllfa.
Still-stand, *s.* safiad llonydd, llonyddwch.
Stilt, *s.* tudfach, ystudfach, bagl: *pl.* tudfachau, baglau, traed nos.
Stilt, *v. a.* tudfachu; codi ar dudfachau; codi.

Stilt-bird, } *s.* cwtiad tudfachog, y tudfachog.
Stilt-plover, }
Stiltify, *v. a.* codi ar dudfachau.
Stilty, *a.* chwyddedig.
Stimulant, *a.* (Ll. *stimulans*) ystunol, cymhellawl, cymhelliadol, cyffroawl, cynhyrfiol, tymmigol, coeth, coethol.
Stimulant, *s.* coethed, coethai, cymhellai, synigl; cyffyr â gynhyrfo y cyfansoddiad: *pl.* ystunolion, cynhyrfolion, coetheion.
Stimulate, *v. a.* (Ll. *stimulo*) symbylu, symbylio, symlu; ysbarduno; cymhell, annog, ystuno, syniglo, coethi, cyffröi, cynhyrfu, pigo, tymmigo; gyru *neu* wthio yn mlaen; bywiogi.
Stimulation, *s.* symbyliad, symlad, ysbardunad, ystunad, coethiad, syniglad, annogiad, cymhelliad, cyffroad, &c.
Stimulative, *a.*=*Stimulant, a.*
Stimulative, *s.*=*Stimulant, s.*
Stimulator, *s.* cymhellwr, cymhellydd, cyffröwr, ystunwr, &c.
Stimulatress, *s.* cymhellyddes, cymhellwraig, ystunyddes, &c.
Stimulus, *s.* (Ll.) swmbwl, swml, swmwl, ysbardun; cymhellai, cymhellydd, synigl peth â gymhello, &c.; colyn, conyn, pig.
Sting, *s.* (S.) colyn, conyn, còl; brwyd.
Pain from a sting—colias.
The sting of conscience—colyn cydwybod.
Having a sting—colynog, conynog; â cholyn iddo; pigog, pigoglym.
Sting, *v. a.* brathu, gwanu, *neu* bigo â cholyn; colynu, brathu, gwanu, pigo, tymmigo, conynu.
Stinging frost—durew dig.
Stinger, *s.* colynwr, colynydd, brathwr, brathiedydd.
Stinging, *p.* pigog, brathlyd, brathol; yn brathu, &c.
Stinginess, *s.* crintachrwydd, cyrrithrwydd, cyrrithedd, anhaeledd, cybydd-dra.
Stingless, *a.* digolyn, heb golyn.
Stingo, *s.* (o *sting*) hen gwrw cryf; ysbardun.
Sting-ray, *s.* rhaien golynog, morgath golynog.
Stingy, *a.* crintach, cyrrith, anhael, cybyddlyd, cybyddus, llawgaead, calon-gaead.
A stingy fellow—cledryn, (*f.* cledren).
Stink, *v. n.* (S. *stincan*) drewi, drygsawrio, drewsawrio.
Stink, *s.* drewdod, drewi, drewsawr, drewiant, drew.
Stinkard, *s.* drewgi, ffleiryn.
Stinker, *s.* drewedydd, drewbeth.
Stinkhorn, *s.* cingroen.
Stinking, *p.* drewllyd, drygsawrus, drewsawrus, mws, drewedig.
Stinkpot, *s.* drew-bot.
Stinkstone, *s.* drewfaen, mochfaen.
Stint, *v. a.* (S. *stintan*) terfynu, gosod terfyn i; rhagderfynu; rhagosod; penodi; dogni; rhanu, cyfyngu, caethiwo, gwasgu ar, prinhau; attal; còri.
To stint one—cadw un wrth fin y gyllell; rhanu i *neu* ar un; cyfranu yn gyrrith i un; rhoi rhy fach i un.
To stint one's self—cadw ei hun o fewn terfynau; ymgadw o fewn terfynau; ymarbed, tolio, toli; caethiwo *neu* gospi ei fol.
It is our duty to stint ourselves in our

pleasures—y mae yn ddyledus arnom gymmedroli ein pleserau; y mae yn ddyledus arnom gymmedroli ein difyrwch a'n dywenydd.

You stinted me as to price—chwi a'm rhwymasoch *neu* a'm caethiwasoch o ran pris; chwi a gyfyngasoch *neu* a wasgasoch arnaf o ran pris.

I will not stint her in her eating—nis toraf ar ei bwyta; nis toraf ar ei bord; nis prinhaf mo'i hymborth; hi a gaiff fwyta ei hergyd *neu* ei hamcan.

Stint, *s.* dognedd, dogn, rhan, cyfran; mesur; terfyn.

Stint (in ornithology)—corbibydd, pibydd bach y traeth.

Stint (in coal mines)—mesur o waith, dwy lath o hyd wrth un o led.

To go beyond one's stint—myned dros y terfyn, y terfynau, *neu* y llestri; myned dros ei ddogn *neu* ei gyfran.

Stinted, *a.* terfynedig, &c.; ffled.

Stintedness, *s.* terfynedigrwydd, cyfyngedigrwydd, ffledrwydd.

Stinter, *s.* terfynydd, cyfyngwr, cyfyngydd.

Stipa, *s.* (Gr.) plufwellt, pluwellt, plueiddwellt.

Stipe, *s.* (Ll. *stipes*; Gr. *stupos*) paladr, cyff.

Stipels, *s. pl.* toddeilenau, isddeilenau.

Stipend, *s.* (Ll. *stipendium*) cyflog, tâl, cyflogawd; gwobr.

Stipend, *v. a.* talu yn gyflog.

Stipendiary, *a.* (Ll. *stipendiarius*) cyflogawl, cyflogedig; à fo ar gyflog; à wasanaetho er cyflog.

Stipendiary curate—curad cyflog, curad cyflogedig, curad ar gyflog.

Stipendiary, *s.* cyflogddyn, gwr cyflog; un à gaffo dâl *neu* gyflog; un à fo dân ammod gwneyd peth er tâl *neu* gyflog.

Stipitate, *a.* paladrog; ar y paladr.

Stipple, *v. a.* (o *stipe*) dosgerfio; cerfio yn fanigion, cerfio yn byncynau.

Stippling, *s.* dosgerfiad; cerfiad yn fanigion *neu* yn byncynau.

Stiptic, *a.* a *s.*=*Styptic*.

Stipula, } *s.* (Ll. *stipula*) isddalen, toddalen:
Stipule, } *pl.* isddail, toddail.

Stipulaceous, } *a.* (Ll. *stipularis*) toddeilaidd,
Stipular, } toddalenaidd, isddeilaidd; yn tyfu ar y toddail.

Stipulate, *v. n.* (Ll. *stipulor*) ammodi, cytuno; bargeinio, bargena.

Stipulate, } *a.* isddeiliog, toddeiliog.
Stipuled, }

Stipulation, *s.* ammodiad, cytuniad; cytundeb, ammod; bargen.

Stipulator, *s.* ammodwr, cytunwr.

Stir, *v.* (S. *stirian*) cyffröi, cyffro, cynhyrfu; cysgogi, cymhell, annog; ysgogi, symmud, symmudo, syflyd; ymgynhyrfu; ymsymmud, ymmod, ymysgogi; rhodio, cychwyn; codi; bod ar gerdded.

To stir about, *v. a.*—gyru o amgylch; chwyldröi, rhodoli; troi.

To stir about, *v. n.*—rhodio, cerdded, myned, *neu* ymsymmud o amgylch; darymred, daramred.

He is ever stirring about—y mae efe byth ar ei draed, ar y cyffro, *neu* ar y trawd; nid oes gorphwys iddo; nid oes byth orphwys iddo.

To stir abroad, } rhodio, myned.
To stir out of doors, } chwiflo, *neu* chwyflo allan; rhodio, myned, chwiflo, *neu* chwyflo dân yr awyr.

To stir up—cyffröi, cynhyrfu; bywiogi; annog; codi; ennyn; deffro, deffroi.

To stir the fire, } cyffröi, cynhyrfu;
To stir up the fire, } bywhau, annhau, *neu* fwâu y tân.

To stir the pot—troi y crochan; troi y lledffed yn y crochan.

To stir up a tumult—codi terfysg.

To stir in a business=*To bestir one's self*.

To stir up strife—ennyn cynhen.

To stir one's stumps—tynu ei droed atu; ymsymmud yn gynt; chwanegu ei frys; brysio.

To stir up one's powers and courage—cyfodi ei nerth a'i galon.

Stir thyself—cwyd, cyfod.

Stir, *s.* cyffro, cynhwrf, ystŵr, terfysg, trabludd, twrdd, godwrdd, ysgog, chwyf, blwth, dadwrdd, dwndwr, trafaes.

Let no one stir from there—na cyfied neb oddi yna.

To make a stir, } gwneuthur cynhwrf, cyffro, *neu* derfysg.
To keep a stir, }

With much stir—trwy fawr gynhwrf; trwy fawr gyffro; trwy fawr derfysg; trwy fawr drafferth *neu* drabludd.

Full of stir—llawn terfysg, cyffro, neu drabludd; llawn bywiogrwydd; llawn ffwdan.

Stirabout, *s.* uwd blawd, sucan blawd, uwd sucan.

Stire, *s.* afal Henffordd, afal cesi.

Stiriated, *a.* (Ll. *stiria*) addurnedig â bogiyau tebyg i bibonwy.

Stirious, *a.* tebyg i bibonwy.

Stirless, *a.* digyffro, digynhwrf, diderfysg, &c.

Stirrage,† *s.* cyffro, cynhwrf, &c.

Stirrer, *s.* cyffrŵr, cyffröydd, cyffröedydd; cynhyrfwr; codwr, cyfodwr; annogwr, annogydd.

A stirrer of sedition—codwr terfysg, cyfodwr terfysg.

Stirrer up—codwr, cyfodwr, annogwr.

Stirring, *a.* cyffroawl, cyffröus; bywiog; gweithgar; prysur wrth ryw orchwyl.

Stirring stick—modbren, ymmodbren.

To be stirring—codi, cyfodi, cwnu; codi, cyfodi, *neu* gwnu o'i wely; bod yn codi *neu* yn cwnu; cyffröi, cynhyrfu; bod yn cyffröi, &c.

He is stirring now at last—y mae efe yn codi weithian.

When at length will he be stirring?—pa bryd bellach y cyfyd efe?

There is not the least breath of air stirring—nid oes awelyn o wynt yn ysgog, yn syflyd, *neu* yn chwythu.

There is but little money stirring—nid oes nemawr o arian yn cerdded *neu* yn treiglo; nid oes onid ychydig o arian yn cerdded *neu* yn treiglo.

What news is stirring?—pa newydd sydd yn myned *neu* yn cerdded? pa newydd sydd ar droedyn?

There is nothing stirring—nid oes dim rhyfedd *neu* hynod.

Stirring, *s.* cyffroad, cynhyrfiad, ysgogiad, &c.

Stirrup, *s.* (S. *stigerapa*) gwarthafl, gwarthol: *pl.* gwarthafiau, gwartholion, dwyar.
Shoemaker's stirrup—carai y crydd.
Stirrup-iron, *s.* haiarn gwarthafl; gwarthafl.
Stirrup-leather, } *s.* carai gwarthafl, lledr
Stirrup-strap, } gwarthol.
Stitch, *v.* (Al. *sticken*) pwytho, gwnïo, gwnio, uno; codi yn gwysau *neu* yn gefnau; gwrymio.
To stitch about, } ambwytho, amwnïo.
To stitch around, }
To stitch up—gwnïo *neu* bwytho i fyny.
To stitch at large—brasbwytho.
Stitch, *s.* pwyth, pwythyn, gwni; gwaew, gwyneg, gwŷn, brath, pigyn, dolur; cwyn.
A large, long, *or* basting stitch—brasbwyth, hir-bwyth.
Stitchel, *s.* pwyth-wlan, gwlan blewog. [edydd.
Stitcher, *s.* pwythwr, pwythydd, gwnïwr, gwnïe-
Stitchery, *s.* pwythyddiaeth, gwnïyddiaeth, gwnïadwaith. [wau).
Stitchfallen,† *a.* syrthiedig (fel magl wrth
Stitching, *s.* pwythiad, gwnïad; gwaith â bwythir.
Stitchwort, *s.* tafod yr edn.
Greater stitchwort—tafod yr edn mwyaf, bara càn a llaeth.
Lesser stitchwort—tafod yr edn lleiaf.
Glaucous marsh stitchwort—tafod yr edn llŷdlas.
Bog stitchwort—tafod yr edn y gors.
Stith, }
Sithy, } †*s.* (Isl. *stetia*) eingion, cwnsyllt.
Stith, }
Stithe, } †*a.* (S.) cryf, cadarn; llym.
Stithy, *s.* croendynedd, croenrwymedd, cenrwymedd=clwyf anifeiliaid pan lyno y croen wrth y cefn.
Stithy, *v. a.* morthwylio ar eingion.
Stive, *v. a.* (Ff. *etuver*) tynlenwi, secu, sechu; mwrno, mogi, mygu.
To stive one up—rhoi un yn yr enaint twym; rhoi un yn y twymdy; rhoi un yn y pandy poeth.
Stiver, *s.* (Is. *stuiver*) dimai yr Iseldiroedd, dimai yr Iselimyn.
Stoak, *v. a.* rhwystro; tagu, mygu.
Stoak, *v. a.*=*Stoke.*
Stoat, *s.* carlwm; *pl.* carlymod.
Stoccade, } *s.* (It. *stoccato*) gwân, brath, bidog-
Stoccado, } wan, gwân bidog, brath â bidog; polgaer, amddiffynfa o bolion.
Stoccade, *v. a.* amddiffyn â pholion pigfain.
Stochastic,† *a.* (Gr. *stochasticos*) dychymygol, amcandybiol.
Stock, *s.* (S. *stoc;* Al. *stock*) cyff, boncyff, paladr, bonyn, bon, bonwn, coettrych, celff, pill, boncyff; coes, troed; bonllost, arllost; cyff gŵn, pren gŵn; bonedd, cyff cenedl, gwely cenedl, cyff achau, gwehelyth, gwelygordd, tylwyth, teulu, cynrain, llinach, echen, edryd; trysorgyff, trysorfa, trysorged, argyffre, ariansawdd, dyledsawdd, oedsawdd; da, anifeiliaid; nwyddau; eiddo, meddiannau; ystôr, toraeth, hafiug; cyfoeth; crawn; casgl; cyffl'ain, cyffliau; †hosan; †bidogwan.
Stock (for grafting on)—cyff, coettrych, bonwn.
Stock of a gun—arllost, bonllost, bonwn, cyff gŵn, pren gŵn.
Public stocks, } dyled y wlad; soddion
Public funds, } cyhoeddus, ariansoddion cyhoeddus, dylgedion cyhoedd, dyledsoddion, da sawdd, trysorgyffion y wladwriaeth, oedsoddion y deyrnas.
Stock (in genealogy)—cyff cenedl, gwely cenedl, bonedd, cyff achau, gwehelyth, gwelygordd, echen, edryd.
Live stock—da byw, da bywiol; anifeiliaid.
Dead stock—da marwol; da marw.
A stock of cattle—cyfoeth o dda *neu* anifeiliaid; y maint *neu* y nifer o anifeiliaid sy gàn un.
He has a full stock (of cattle)—y mae ganddo ei lawn rif o anifeiliaid; y mae ganddo ei lawn gyfoeth o anifeiliaid; y mae iddo gynnifer o anifeiliaid ag a ddeil ei dir *neu* ei dyddyn.
A stock of bees—cyff o wenyn, cyff gwenyn; henlleu.
Stock, } nwyddau, cyff, cyff-nwyddau,
Goods, } nwyddau cyff.
Stock (of liquor, &c.)—ystôr, toraeth, hafiug; crawn, casgl, cyfoeth, cyflawnder.
A stock of cards—cyff o gardiau, cniw o gardiau.
Stock-cards—cribau cyffion.
Stock, }
A very stock, } cyff o ddyn, hurthgen.
A stock (of any thing)—cyfoeth; ystôr, hafiug, llawnder, cyflawnder, toraeth.
Stock and bit—trŵr, tylliadyr.
Stock, *v. a.* ystorio, cyflenwi, llenwi, diwallu; cyffio, bonio; rhoi mewn cyff *neu* gyffion; croni.
To stock up—diwreiddio, dadwreiddio, tynu o'r gwraidd.
To stock lands (with cattle)—rhoi ei gyfraid, ei lawn rif, *neu* ei lawn ddogn (o anifeiliaid) ar dir *neu* dyddyn; llenwi âg anifeiliaid.
A shop well stocked with goods—masnachdy llawn o nwyddau; masnachfa gyflawn o nwyddau.
Stock, *s.* murwyll.
Sea stock—murwyll tewbanog arfor.
Stockade, *s.* (=*stoccade*) polgaer, amddiffynfa o bolion; post pigfain, pawl blaenllym.
Stockade, *v. a.* amddiffyn *neu* amgylchu â pholion blaenllym.
Stock-broker, *s.* rhyngfaelwr ariansawdd, rhyngfaelwr soddion, prynwr a gwerthwr soddion, sodd-brwyad, prynwr a gwerthwr dyled y deyrnas, cedfasnachydd.
Stock-dove, *s.* ysguthan, cuddan, cuddon, cuthan, colomen goed.
Stock-exchange, *s.* cyff-newidfa, cyfnewidfa ariansawdd, newidfa cyffion, newidfa soddion.
Stock-farmer, *s.* amaethwr anifeiliaid.
Stockfish, *s.* cyffbysg.
Stockholder, *s.* cedfeddianwr.
Stocking, *s.* (o *stock*) hosan, hos.
Blue stocking—hosan las; dynes goeg-ddysgedig, coeglenores; benyw ddysgedig, llenores.
Stockings without feet, } bacsau, eigrau,
Stirrup-stockings, } pelyd, hosanau pen geist: *sing.* bacas, eigren.
Stocking, *s.* cyflenwad, ystoriad, &c.
Stocking, *v. a.* gwisgo hosanau am; hosanu.
Stockinger, *s.* gwëydd hosanau.
Stocking-frame, } *s.* gwŷdd hosanau, brwyd
Stocking-loom, } hosanau.
Stockish, *a.* cyffaidd, penbylaidd, penbwl.

Stock-jobber, *s.* porthmon llog; masnachwr yn nyled y deyrnas; porthmon dyledsoddion; prynwr neu werthwr dyled y wlad; sodd faelior, dyledfaelier, cedfaelier, edwiewr y dylgedion cyhoedd; masnachwr arian, arianfasnachwr.

Stock-jobbing, *s.* masnachu yn nyledsoddion y deyrnas.

Stock-lock, *s.* clo cyff, cyff-glo.

Stock-purse, *s.* cyff-alwar.

Stocks, *s. pl.* cyffion; dyled y wlad, dyled y deyrnas, dyledsoddion, ariansoddion, soddion, dylgedion, cedsoddion, arianfëydd, trysorfëydd; seilgyffion llong.

Stocks, } cyffion.
A pair of stocks, }

Stock-shave, *s.* rhasgl cyffion.

Stockstill, *a.* llonydd, digyffro, disyflyd, dïymmod.

To stand stockstill—sefyll yn llonydd ddigyffro.

Stocky, *a.* byrdew; byr a braisg; braisg, praff.

Stoic, *s.* (Gr. *stöicos*) Stoiciad=dysgybl Seno yr Atheniad.

Stoic, } *a.* perthynol i'r Stoiciaid; Stoiciaidd;
Stoical, } dideimlad, difater, digyffro, dïawydd; oer.

Stoicalness, *s.* dideimladrwydd, annheimladedd, difaterwch, diddordeb, annyddordeb.

Stoichiometry, *s.* (Gr. *stoicheion* a *metron*) mesuriaeth cyfartalion fferyllol, punfeidraeth.

Stoicism, *s.* Stoiciaeth; athrawiaeth y Stoiciaid; annheimladrwydd, difaterwch.

Stoicity,† *s.*=*Stoicalness.*

Stoke, *v. a.* tanborthi, porthi tân; gofalu am y tân; edrych ar ol tân.

Stokehole, *s.* twll tanborth, tanborthfa.

Stoker, *s.* tanborthwr; porthwr, gwyliedydd, gwas, neu olygydd y tân; procyr.

Stola, *s.* (Ll.) ystola.

Stole, *s.* (Ll. *stola;* Gr. *stolé*) ystola; teyrnwisg; cwnsallt; llaeswisg.

Groom of the stole—ceidwad y gwisgoedd, gwastrawd y gwisgoedd, ystafellydd y gwisgoedd; prif ystafellydd y brenin.

Stole, } *s.* (Ll. *stolo*) ysgewyllyn, mabgainc: *pl.*
Stool, } ysgewyll.

Stoled, *a.* llaeswisg, gwisglaes; yn gwisgo ystola neu laeswisg.

Stolen, *p. p.* (o *steal*) à ladratwyd, &c.

Stolen hours—oriau lladrad; amser hebgor.

At stolen hours—pan gaer ennyd; ar oriau lladrad, &c.

Stolen waters—dyfroedd lladrad.

Stolid, *a.* (Ll. *stolidus*) hurt, ffol, penffol, ynfyd, pendew, anghall, cuall, disynwyr.

Stolidity, *s.* hurtwch, hurtni, ffoledd, ynfydrwydd.

Stolon, *s.* (Ll. *stolo*) ysgewyllyn rhedeg; mabgainc, ysgewyllyn.

Stoloniferous, *a.* (Ll. *stolo* a *fero*) ysgewyllog, mabgeinciog.

Stoma, *s.* (Gr.) geneu planigion.

Stomacace, *s.* (Gr. *stoma* a *cacos*) anadl ddrewllyd.

Stomach, *s.* (Ll. *stomachus*) cylla, cwll, ystumog; bol, boly; chwant bwyd, awydd at fwyd; blys, awydd, gwanc, neu ainc i fwyd; chwimp o newyn; chwant, awydd, addug; gogwydd, tuedd; blas; digofaint, digder, llid, gwyth, ffromder; soriant, sorigrwydd, sorllydrwydd; cyndynrwydd; trahausrwydd; ysbryd uchel.

Pressure on the stomach—bwrn ar y cylla; pwys ar y cylla.

Pain in the stomach, } cyllagwst; poen
Sickness at the stomach, } yn y cylla.

Stomach ache—cyllagwst, cyllwst, gwaew cylla, gwaew y cylla.

Stomach, *v.* digio, digio wrth; bod yn ddig wrth; ffromi wrth; ymddigio, ffromi.

Stomachal, *a.* (Ff. *stomacal*) llesol i'r cylla; cyfnerthol.

Stomached, *a.* dig, digofus, ffromllyd, sorig.

Stomacher, *s.* bronfoll, broneg, dwyfronog; ffromwr.

Stomachful, *a.* cyndyn o'i fodd; cildyn, gwrthnysig, gwargaled, trofäus; sorig, sorllyd.

Stomachful, *s.* bolaid, llonaid cylla.

Stomachfulness, *s.* cyndynrwydd, gwrthnysigrwydd; sorigrwydd, sorllydrwydd.

Stomachic, } *a.* perthynol i'r cylla; cyllaci;
Stomachical, } da neu lesol i'r cylla.

Stomachic, *s.* cyffyr da i'r cylla; meddyginiaeth lesol i'r cylla: *pl.* cyllaolion.

Stomaching,† *s.* digiad, ffromiad.

Stomachless, *a.* diawydd, dïarchwaeth, an ddiawch at fwyd; heb awch neu awydd at fwyd; heb chwant bwyd arno; diawch.

Stomachous,† *a.* ffrom, dig, sorig; gwrthnysig.

Stomach-pump, *s.* sugnedydd, sugnydd, sugnr, neu sugnell cylla.

Stomach-staggers, *s. pl.* gysp y cylla, dan y cylla.

Stomachy, *a.* ffrom, sorig, sorllyd, sor, anhyiog; gwrthnysig, cyndyn.

Stomapods, } *s. pl.* (Gr. *stoma* a *pous*) genhed-
Stomapoda, } ogion, genhedogod=llwyth o grestogion môr.

Stomatic, *a.* (Gr. *stoma*) llesol i wella anhwyldeb y geneu; geneuol.

Stomp,† *s.*=*Stamp.*

Stond,† *s.*=*Stand.*

Stone, *s.* (S. *stan;* Al. *stein;* Is. a D. *steen*) careg, maen; llech: *pl.* ceryg, meini, main.

Stone (a weight)—maen=14 pwys.

A stone of meat—maen o gig, 8 pwys o gig.

Small stone, } caregan, careg fechan, careg
Little stone, } fach: *pl.* caregos, ceryga, ceryg mân.

Foundation stone—sylfaen, seilfaen, careg sylfan.

Precious stone—maen gwerthfawr; gem.

Curb-stone=*Curb-stone.*

Free-stone—careg nadd, maen nadd, naddfaen, mwrl.

Boundary stone—ffinfaen, maen ffin, careg ffin, maen terfyn, orfaen, terfynfaen, tirfaen.

Key-stone=*Keystone.*

Rocking stone, } maen chwyf, maen chwyf-
Logging stone, } an, maen y chwyfan, maen sigl, maen chwyfain.

Slate-stone—llechfaen, llech.

Bake-stone=*Bakestone.*

Rotten stone—mallfaen; cleism.

Grind-stone=*Grindstone.*

Flaky stones—ceryg delltenog, ceryg delltog.

Flint-stone—careg gallestr, maen callestr, maen cellt, careg dân, callestr, &c.

Blue stone—careg las; copras glas; lai efydd.

Stone in the bladder—maen tostedd

y maen *neu* y gareg yn y bledren; maen gwysigol; y maen, y gareg.
To cut for the stone—maendrychu, maendddeoti.
Philosopher's stone—maen yr athronydd; yr eurfaen; maen dychymygol â dry bob peth yn aur.
The head stone—y maen penaf.
Meteoric stones = *Meteoric stones* (dàn *Meteoric*).
To leave no stone unturned—treiglo pob careg.
He left no stone unturned—ni adawodd gareg heb ei threiglo.
A heart of stone—calon gareg.
To rid of stones—digaregu; arlocsi y ceryg.

Stone, *a.* meinin, o faen, o'r maen, o gareg.
Stone vessels—llestri main, llestri ceryg, llestri meinin.
A stone jar—ystên faen, ystên gareg.
Stone houses—tai meinin, tai main, tai ceryg.

Stone, *v. a.* llabyddio; baeddu *neu* ladd â meini; baeddu *neu* ladd â cheryg; maenu; digaregu; gwynebu â cheryg *neu* feini; murio â main *neu* geryg; caledu (fel careg).
To stone raisins—digaregu rhesing; ysbaddu rhesing.

Stone-bells, *s. pl.* clych y ceryg.

Stone-blind, *a.* cyn ddalled a'r gareg; mòr ddall a'r gareg; cwbl, hollol, *neu* berffaith ddall; heb weled cymmaint a godywyn; tryddall.

Stone-borer, *s.* tyllydd y gareg, maen-dyllydd.

Stone-bow, *s.* blif maen, blif ceryg.

Stone-brash, *s.* isweryd caregog.

Stone-break, *s.* tormaen, llyfenwy.

Stone-chat, } *s.* clochdar y ceryg, clochdar y
Stone-chatter, } y graig, tinwyn y garn.

Stone-coal, *s.* glo caled, glo careg, glo maen, caledlo, maenlo.

Stone-cray, *s.* anhwyldeb ar hebogau.

Stonecrop, *s.* (S. *stan-crop*) bywydog, bywlys, briweg.
English stonecrop — briweg y ceryg, gwenith y brain.
Biting stonecrop—bywydog boeth, pupyr y fagwyr, clauarllys, bywfyth leiaf.
Yellow stonecrop—glys, llwyn y gyfagwy, llysiau y fagwyr, llwynau y fagwyr, pidyn fy modryb.

Stone-curlew, *s.* gylfinhir y ceryg, y glinbraff.

Stone-cutter, *s.* naddwr ceryg, naddiedydd ceryg, maennaddwr.

Stone-cutting, *s.* naddiad maen, maennaddiad, naddu ceryg.

Stone-dead, *a.* marw syth; mòr farw a'r gareg; marw gelain.

Stoneater, *s.* maenysydd, maenysor.

Stone-falcon, } *s.* hebog y graig, gwalch y graig,
Stone-hawk, } cudyll y graig.

Stone-fern, *s.* adeinredyn y chwarelau, creigredyn.

Stone-fruit, *s.* maen-ffrwyth.

Stone-gall, *s.* afal y gareg.

Stone-hearted, } *a* â chanddo galon gareg;
Stony-hearted, } calon-galed.

Stone-horse, *s.* march, ystalwyn, tryfarch.

Stone-house, *s.* ty meinin, ty main, ty ceryg.

Stone-mason, *s.* saer maen, maensaer, saer ceryg.

Stone-parsley, *s.* creigberllys.

Stone-pit, *s.* maenglawdd, maengloddfa, cloddfa geryg.

Stone-pitch, *s.* caledbyg, maen-byg, sych-byg.

Stone-plant, *s.* maenllys; maenfil.

Stone-plover, *s.* y glinbraff, gylfinhir y ceryg.

Stone-quarry, *s.* maenglawdd, maengloddfa, cloddfa geryg.

Stoner, *s.* llabyddiwr, llabyddiedydd; muriwr â cheryg.

Stone's-cast, } *s.* ergyd careg.
Stone's-throw, }

Stone-seed, *s.* maenhad.

Stone-still, *a.* mòr llonydd ar gareg,

Stone-wall, *s.* gwàl geryg, gwàl fain, gwàl feinin, maenfur; mur.

Stone-ware, *s.* maennwyddau, nwyddau maen, nwyddau meinin.

Stone-weed, *s.* maenhad yr âr.

Stone-work, *s.* maenwaith, gwaith maen, gwaith ceryg.

Stonewort, *s.* rhawn yr ebol.
Common stonewort—rhawn yr ebol cyffredin.
Prickly stonewort—rhawn yr ebol gwrychog.
Smooth stonewort—rhawn yr ebol hyblyg.

Stoniness, *s.* caregogrwydd, cerygogrwydd; caregeiddrwydd; caledwch calon.

Stoning, *s.* llabyddiad; maeniad.

Stony, *a.* (o *stone*; Al. *steinig*) caregog, cerygog, llawn ceryg; maenog, meinlog, meinin; caregaidd, maenaidd; caregol; caled (fel careg *neu* fel y gareg); dideimlad.
A stony heart—calon gareg, calon garegaidd, calon galed.
Stony places—lleoedd caregog, &c.; creigleoedd.

Stool, *s.* (S. *stol*; Al. *stuhl*) ystôl; mainc; maes, ymgarth: *pl.* ystolion, ystolau.
To have a stool—cael maes, cael ymgarth, cael ystôl.
Back-stool—ystôl gefn.

Stool, } *s.* (Ll. *stolo*) mabgainc, ysgewyllyn:
Stole, } *pl.* ysgewyll.

Stoom, *v. a.* dodi cydeidiau o lysiau mewn gwin i'w gadw rhag ilio.

Stoop, *v.* (S. *stupian*) crymu, ymgrymu, plygu, ymblygu, gostwng, ymostwng, camu, ymgamu, gogwyddo, ymogwyddo; disgyn.
To stoop down—ymgrymu tua'r llawr.
To stoop in the shoulders—gwargrymu, gwargamu; crymu, camu, gostwng, *neu* blygu y wàr; gwaro.
He stoops as he goes, } efe a â dàn war-
He goes stooping, } gamu; efe a â dàn gamu ei wâr, &c.
To stoop down backwards on the ankles=*Cower*.
To stoop on his quarry—hedeg *neu* ymsaethu ar ei ysglyfaeth; disgyn yn chwimmwth ar ei ysglyf.

Stoop, *s.* crymedd, gwargrymedd, gwarwg, crymiad, ymgrymiad, crymiad gwàr, cwrc; disgyniad.

Stoop, *s.* (S. *stoppa*; Is. *stoop*) mesur; llestr dîod.

Stoop, *s.* (Is. *stoep*) math o bendist (yn America).

Stooper, *s.* crymwr, ymgrymwr, gwargrymwr, ymostyngwr, &c.

Stooping, *p.* yn crymu, dàn grymu, &c.; gwargam, gwargrwm; gwar-isel.

To go stooping—cerdded yn grwm (*Bar.* ii. 18).

Stooter, *s.* stwter=bath arian yn yr Iseldiroedd, gwerth 2½ *stiver.*

Stoothings, *s. pl.* murestyll.

Stop, *v.* (Ia. *stoppen;* Al. *stopfen*) attal, rhwystro, lluddias, lluddio, llesteirio, attregu, nadael, dyor; topio, cau, argau, cau i fyny; dàl, dala; aros, sefyll; ymattal; peidio; gorphwys; taro; †attalnodi.

Stop—aros! aro! paid! dàl! attal! dyt! dàl dy law!

To stop up—cau, argau; cau i fyny.

To stop chinks—cau agenau.

To stop one's mouth—cae geneu un.

To stop one's laugh—attal neu fogi ei chwerthin.

To stop one's ears—cau ei glustiau.

To stop payment—peidio â thalu; arbeidio â thalu; gadael talu.

To stop a horse in his career—dàl neu attal march ar y gyrfâu; dàl neu attal march ar y pedwarcarn.

To stop wells of water—cau neu argau ffynnonau dyfroedd.

Stop, *s.* attal, attalfa, attaliad; attreg, rhwystr, lludd, dàl; arosiad, arosfa; paid, peidiad; oed, oediad, godrig; saf; ffaig; attalnod, gwahannod, gorphwysnod; saib.

Full stop—cyfannod, diweddnod, diweddeb.

Stop-gap,† *s.* peth i lanw bwlch.

Stopless,† *a.* anattaliadwy.

Stoppage, *s.* (o *stop*) attalfa, attal, rhwystr, lludd, nidr, nidri, llestair, rhagod, rhwystrad; attaliad, &c.

Stopper, *s.* attaliwr, rhwystrwr, rhwystrydd, rhwystredydd; ystopell, top, topyn; pillgyn; rhaff i ddàl peth.

Stopper of chinks—cauwr agenau, caueddydd agenau.

Stopper, *v. a.* ystopellu, topio, cau.

Stopple, *s.* (o *stop;* Sw. *stopp*) ystopell, topyn, top.

Storage, *s.* (o *store*) ystoriad, ystoreithiad, ystoredigaeth; ystordal.

Storax, *s.* (Ll. *storax*) storacs.

Store, *s.* (S. a D. *stor;* C. *ystôr*) ystôr, amledd, amlder, amldra, helaethrwydd, ystoraeth, toraeth, hafiug, toreithiant; trysor; trull; lluniaeth, arlwy; pa beth bynag â roer i gadw erbyn yr amser à ddel; ced; ystorfa, ystordy; †nif er mawr.

In store—yn nghadw; yn barod; yn bentwr.

In great store—yn ddïamdlawd, yn helaethlawn.

Store is no sore—ni bu ddrwg bod dros ben.

Store of all sorts of wine—gwin o bob math yn ddïamdlawd (*Neh.* v. 18).

Cities of store—dinasoedd y trysorau (1 *Bren.* ix. 19).

Store, *a.* ystoriedig, pentyredig, trysoredig; à roed i gadw.

Store, *v. a.* ystorio, pentyru; trysori; pereeta; diwallu, cyflenwi; rhoi i gadw erbyn yr amser à ddel.

To store up—ystorio, pentyru.

To store with—cynnysgaethu â, diwallu â, cyfoethogi â, berthogi â.

Store-farmer, *s.* amaethwr anifeiliaid; cadwr defaid a gwartheg.

Storehouse, *s.* ystordy, ystorfa, addawl, heiniardy, percell, cludlan; †pentwr.

Store-keeper, *s.* ceidwad ystordy, ystorfa, ystorydd.

Storer, *s.* ystorwr, pentyrwr.

Store-room, *s.* ystorgell, ystorfa.

Stores, *s. pl.* ystorau; arlwyannau, arlwyau; angenrheidiau; arlwy.

Military stores—arlwyannau rhyfel.

Store-ship, *s.* ystor-long, llong arlwyau.

Storge, *s.* (Gr.) serch mam, mamwreh; anwylserch.

Storial,† *a.* (o *story*) hanesol.

Storied, *a.* (o *story*) lloriog, llofftog; hanesog, llythyrog.

A three-storied house—ty trillwyf, ty trillwyfan, ty tri uchder, ty tair llofft, ty trillawr.

Storier,† (o *story*) haneswr, ystoriwr.

Storify,† *v. a.* adrodd ystoriau, llunio ystoriau.

Stork, *s.* (Sw. a D.; S. *stork*) chwiboa, ciconia.

Stork's-bill, *s.* pig y crëyr.

Hemlock stork's bill—pig y crëyr cegiaidd.

Musky stork's bill—big y crëyr mwsgaidd.

Sea stork's bill—pig y crëyr arfor.

Storm, *s.* (S., Ia., D., Sw.) tymhestl, ystorm, rhyferthwy, dyhinedd, curhynt, gyrhynt, gyrwynt, curwynt, dryghin, brochell; cwthwn, chwythwm, cawod; terfysg; cyrch dïsymmwth, rhuthr disymmwth, llymgyrch annysgwyl; rhuthgyrch, llymgyrch, tergyrch, rhuthr, cyrch, dïebyd; gorddyar; gwythlonedd, ffroch; tyrfain; angerdd.

To take by storm—ennill drwy ddewredd a nerth arfau; ennill drwy gyrch; ennill drwy ruthgyrch, &c.; cymmeryd drwy nerth arfau; cymmeryd drwy lymgyrch annysgwyl, &c.

To blow a storm—ystormi, ystormio, tymhestlu, &c.; chwythu yn chwerw, yn afrywiog, yn dymhestlog, neu yn ystormus.

A storm of wind—cawod o wynt, cafod o wynt; corwynt, gyrwynt; cwthwn o wynt; ystorm o wynt, &c.

A storm of rain—rhyferthwy o wlaw; rhaiadr o wlaw; dyhinedd; tymhestl o wlaw.

All the storm fell upon thee—ti a gest y gawod i gyd.

After a storm cometh a calm—gnawd yn ol dryghin hindda; gnawd hindda wedi dryghin.

Storm, *v.* tymhestlu, ystormi, ystormio; chwythu yn chwerw, yn afrywiog, yn dymhestlog, yn ystormus, yn uchel, neu yn galed; codi ystorm neu dymhestl; tyrddu, tyrddain, tyrfain, terfysgu, brochi, ffrochi, rhuo, dyar, gorddyar, creuloni; rhuthro, cyrchu, rhuthgyrchu, llymgyrchu, cyrch ar, rhuthro ar, llymgyrchu ar; rhuthro yn dïsymmwth ar; syrthio yn un-llam ddïsymmwth ar.

To storm at a person—cyuddeiriogi, ynghyuddeiriogi, brochi, ffrochi, ffromi, neu ynfydu wrth un.

To storm against a person—cynddeiriogi yn erbyn un, &c.

Storm-petrel, } *s.* cas gàn longwr.
Stormy-petrel, }

Storm-bird, } *s.* aderyn y ddryghin, brochell.
Storm-finch, } petryn.

Storm-cock, s. tresglen, crecer, pen y llwyn.
Stormful, a. tymhestlog, ystormus, llawn ystormydd, llawn ystormoedd.
Stormfulness, s. tymhestlogrwydd.
Storminess, s. tymhestlogrwydd, ystormusrwydd, dyhinedd.
Stormless, a. didymhestl, annhymhestleg.
Stormy, a. ystormus, tymhestlog, ystormol, tymhestlus; garw; angerddol.
Stormy wind—tymhestl-wynt, gwynt tymhestlog, gwynt ystormus.
Storthing, s. (D. *stor* a *ting*) senedd Norwy.
Story, s. (Ll. a Gr. *historia;* S. *stær, ster*) hanes, ystori; hanesyn, edrybod, chwedl, chweddl; geudeb, celwydd; llofft, llwyf, llwyfan, hurtr, uchder: yr ysbaid *neu* y cyfwng à fo rhwng hurtr a hurtr yn uchder adeilad.
A sad story—oerchwedl, chwedl athrist.
Upper story—nenawr.
Three stories—tair llofft, tri uchder, tri llwyf, tri llwyfan.
A house three stories high—ty trillwyf, ty trillwyfan, ty tri uchder, ty tair llofft, ty trillawr.
A house of several stories—ty amrylawr, ty amrylwyf, ty amrylofft.
Story, *v. a.* adrodd, hanesu, chwedlu, rhoddi hanes; llwyfo; adeiladu yn rhestr uwch law rhestr; adeiladu yn esgynfëydd.
Story-teller, *s.* adroddwr chwedlau, adroddwr ystoriau, ystoriwr, chwedleuwr.
Stot,† *s.* (S. *stotte*) ceffyl; dyniawed.
Stote, *s.* =*Stoat.*
Stound,† *v. n.* (Is. *stunde*) bod mewn poen *neu* ofid; synu.
Stound,† *s.* gofid, tristwch; gwŷn; swn; syndod, uthredd; awr; amser.
Stound, *s.* (D. *stund*) llestr dïod fain.
Stoup, *s.* (S. *stoppa*) cawg dwfr swyn, cawg y dwfr bendigaid; cunnach. [ystwr.
Stour, *s.* (S. *styrian*) terfysg, brwydr, twrdd,
Stout, *a.* (Is.) cryf, cadarn, pybyr, nerthol, cydnerth, cadr, gwrdd, agwrdd; mawr; hyf, hy, dewr, gwrol, dewrwych, glew, drud, dihafarch, eon; balch; talgryf; cyndyn; penderfynol.
A stout look—trem ddysgethrin, golwg ddysgethrin.
A stout heart—calon ddewr, calon wych, calon ddewrwych, calon ddihafarch.
Stout of heart—dewr o galon; dewr ei galon.
A stout gale of wind—awel gref, chwern, *neu* chwai o wynt.
To be stout, } ymgryfhau; myned yn
To grow stout, } gryf, &c.
A stout piece—darn mawr.
Stout, *s.* cwrw cryf, hen gwrw cadarn.
Stout-build, }
Stout-made, } *a.* cydnerth.
Stout-hearted, *a.* calonwych, calonddewr, calonog, dewrwych, gwrolwych, pybyr; dewr o galon; dewr ei galon; cadarn ei galon.
Stoutness, *s.* cryfder, pybyrwch; glewder, dewrder, dewredd, gwroldeb, cadarnwch, dihafarchedd, dihafarchrwydd; mawredd; cyndynrwydd.
Stove, *s.* (S. *stofa*) twymdy, twymfa; safreidell; cynneufa; twymgell; twymgist; tanalch.
Stove, *v. a.* cadw yn wresog mewn twymdy; twymdyo.

Stover, *s.* (o *estover*) gogor, porthiant anifeiliaid, bwyd anifeiliaid.
Stow, *v. a.* (S. *stow;* Al. *stauen;* Is. *stuven*) gosod, dodi, rhoi, cyflëu, cyflehau, llëu; ysdodi, ystodi, ystofi; gosod mewn trefn; ystorio; rhoi *neu* osod i gadw; cysdodi.
Stowage, *s.* cyflead, gosodiad, dodiad; cyflead mewn trefn; lle i osod nwyddau ynddo; ystorle; ysdodfa, cysdodfa; cadwraeth; ystordal.
Strabism, *s.* (Ll. *strabismus*) llygattrawsi, llygadgamedd, llygadwyrni, llygadgalledd, ysgeiniad, ysgeiniaeth.
Straddle, *v.* (cyttras à *stride*) sefyll à'i draed ar led; lledu traed; bod à'i draed ar led; cerdded *neu* fyned à'i draed ar led; myned *neu* gerdded dàn ledu ei draed; myned *neu* gerdded yn ffwrch-agor; myned *neu* gerdded dàn ledu ei ffwrch; bod yn fongam, yn fergam, yn goesgam, *neu* yn afirwth; fforchogi.
Straggle, *v. n.* (cyttras à *stray:* C. *ystreiglo*) crwydro; cyfeiliorni; myned ar gyfeiliorn, ar ddidro, ar ddisberod, ar ddidrain, ar dreigl, ar wib, ar grwydr, ar wasgar, *neu* ar ddywanfa; gwibio, hwntian; ymwasgaru oddi wrth ei blaid; ymddywanu, dywanu, ymddywahanu, ymgrwydro, ymwahanu, ystreiglo.
Straggler, *s.* gwibiad, gwibiwr, gwibddyn, gwibiedydd, crwydriad, crwydryn; ymwasgaredig; ymddywanedig, ymddywahanedig; peth à fo ar ei ben ei hun.
The stragglers—y gwasgaredigion, y gwasgarogion.
Straggling, *p.* yn crwydro, &c.; crwydrol, crwydrus; gwibiol; gwasgaredig, gwasgarog, ar wasgar, gwasgar.
Strahl-stein, *s.* (Al.) rheiddfaen.
Straight, *a.* (Ll. *strictus;* S. *strac*) uniawn, union; cymhwys; syth; didro, diwyr; tyn, tèl.
To make straight—unioni, uniawnu.
Straight edge—ymyl uniawn; llinellyr, llinellai.
Straight, *ad.* yn uniawn, yn union, &c.; yn uniongyrch, yn union deg.
Straight forward, } yn union yn mlaen;
Straight on, } yn union rhagddo; yn mlaen yn union; yn mlaen ar ei gyfer; yn mlaen rhag ei wyneb.
Straight against—ar gyfer. [sefyll.
Straight up—yn unionsyth; yn ei union
Straighten, *v. a.* unioni, uniawnu; peri *neu* wneuthur yn uniawn; dadgrymu, sythu.
Straightener, *s.* unionwr, unionydd.
Straightforth, *ad.* yn union o hyn *neu* hyny allan.
Straightforward, *a.* uniongyrch, uniongyrchol; uniondeg; uniawn, union, dïymdro; anwyrog, didrofäus, annhrofäus, clau, didwyll, annichellgar; cymhwys.
A straightforward man—dyn drwyddo; dyn uniondeg, &c.
Straightforwardness, *s.* uniondegwch, uniondeb, anwyrogrwydd.
Straightlined, *a.* unionlinellog.
Straightness, *s.* uniondeb, unionder, uniondra, unionedd, unionrwydd, cymhwysder, cymhwysedd.
Straight-pight,† *a.* unionsyth.
Straightway, *ad.* (*straight* a *way*) yn ebrwydd, yn union, yn ddïattreg, yn ddïaros, chwip-

yn, yn chwipyn, chwap, chwaff, yn y màn, heb oludd, heb ohir, chwip.

Straightways,† *ad.*=*Straightway.*

Straiks, *s. pl.* (Ysp. *straca*) cant olwyn.

Strain, *v.* (Ff. *streindre;* Ll. *stringo*) dirdynu, tynhau, tynu; rhoi, dodi, *neu* osod ar dyn; tynu yn dyn; yssigo, tyrfu, dirdröi, gwyrdröi; gwasgu, gwasgu ar; cymhell, dirio, argymhell; gwryfio; hidlo; cyngwasgu; gormeilio, gorthrymu; tannu, telu, telïo; ymegnïo, ymorchestu, ymestyn.

To strain out—gwasgu *neu* wryfio allan; hidlo allan, hidlo; cymhell *neu* ddirio allan; gwthio allan.

To strain the eyes—tannu y llygaid; tynhau llinynau y llygaid.

To strain one's brains about a thing—poeni ei ben yn nghylch peth.

To strain courtesies—ymdrechu *neu* ymorchestu mewn moes a chymmwynas.

To strain the voice—gwasgu ar ei lais; rhy ddyrchafu, gorddyrchafu, *neu* dra dyrchafu ei lais; gormeilio *neu* orthrymu ei lais; myned yn uwch na'i lais; myned y tu hwnt i'w lais.

To strain a point—ymestyn dros y nod; ymestyn tu hwnt i'r nod; ymestyn hwnt i'r nod.

To strain hard to do a thing—ymorchestu *neu* ymegnïo yn lew i wneuthur peth.

To strain a sinew—tyrfu, yssigo, dir-estyn, *neu* ddirdröi gewyn.

To strain hard together—cydymorchestu, cydymegnïo; cydlafurio.

Strain, *s.* dirdyn, tynfa, tyn; tynder, tyndra, tynrwydd, gordyndra; gwaag; twrf, tyrfiad, yssigdod, yssigfa, dirdroad; ymorchest, ymorchestiad, ymdrech, egni; tèl; traf; dullwedd, ieithwedd, arddull, dull ymadrodd, rhediad ymadrodd, iaith, ehediaith, hediaith; tôn; cân, cywydd, cathl, canu, acen, goslef; ban, pennill; tuedd, gogwydd; †hil; † gradd; †rhâl.

In a lofty strain—mewn ucheliaith; mewn uchel-don; ar uchel-don.

He talks in a high strain—uchel y cerdd ei ymadrodd; efe a arfer ucheliaith.

This is the strain in which he writes—fel hyn y rhed ei araeth; fel hyn y cerdd ei draethawd; fel hyn y rhed *neu* y cerdd ei ysgrifen.

Strainable,† *a.* dirdynadwy, &c.

Strainer, *s.* hidl; lliain hidlo, lliain hidl.

Straining, *s.* hidlad; dirdyniad, tynhad, &c.

Straining sieve—gogr hidlo.

Strainings—hidlion; gweisgion.

Straint,† *s.* dirdyniad, gordyniad, tynhad, &c.

Strait, *a.* (=*straight*) cyfyng; cul; tyn; caeth; ing, wng, nigus; dargaethol; manol; caled; anhawdd; crintach; uniawn.

The strait gate—y porth cyfyng.

Strait, *s.* cyfyngder, cyfyngdra, ing, ingdra, cyni, caledi, cyfyng-gyngbor, astrusi, anhawsder, anhawsdra, ffaig; cyfyngle, cyfyngfa, cyfyngffordd, cyfyngle, lle cyfyng, bwlch, y cyfyng; culfor, cyfyngfor, meinfor: *pl.* cyfyngau, cyfyngleoedd, &c.

The straits of Dover—culfor Dofr, meinfor Dofr, cyfyngfor Dofr, cyfyngfa Dofr.

I am in a strait—y mae yn gyfyng arnaf.

I am in a great strait—y mae yn gyfyng iawn arnaf.

He shall be in straits—cyfyng fydd arno; bydd yn gyfyng arno; bydd mewn cyfyngder.

He is now reduced to the utmost straits—fe'i dygpwyd o'r diwedd i'w gyfyng-gynghor; fe'i dygpwyd o'r diwedd i'w weddi ddiweddaf.

Strait edge—ymyl uniawn; llinellyr, llinellai.

Strait,† *v. a.* dwyn i gyfyngdra.

Straiten, *v. a.* cyfyngu, cyfyngu ar; dwyn i gyfyngdra; ingu, yngu; tynhau; tynu, peri *neu* wneuthur yn dyn; gwasgu, gwasgu ar, caethiwo; culhau; nigio.

To straiten an army—cadw *neu* ddàl byddin o fewn cyfyng derfynau; cyfyngu ar fyddin; caethiwo byddin.

To be straitened—bod yn gyfyng arno.

To be straitened in provisions, } bod yn fyr
To be straitened for provisions, } mewn lluniaeth; bod yn fyr am luniaeth; bod yn gyfyng *neu* yn brin arnynt am luniaeth; bod mewn prinder o luniaeth; bod dàn wasg o eisieu lluniaeth.

Strait-handed, *a.* llawgaiad, llawgaled, crintach, cyrrith.

Strait-handedness, *s.* crintachrwydd, cyrrithrwydd.

Strait-laced, *a.* tyn-linynedig; wedi ei rwymwasgu yn dyn; rhwymwasgedig; syth, anhyblyg, anystwyth; manol, llym.

Straitness, *s.* cyfyngder, cyfyngdra, cyfyngedd; tyndra, tynder, tynedd; caethder, caethedd, caethiwed, ceithialedd; ingder, ing; gwasgfa; culni, culi, prinder.

Strait-waistcoat, } *s.* tynwasgod, tynwisg, gwasg-
Strait-jacket, } od gaeth, caeth wasgod.

Strake, *s.* (Ysp. *straca*) cant olwyn, rhwym olwyn; rheian;† astell gul.

Stramash, *v. a.* (It. *stramazzare*) taro, curo, pwyo, dulio; tori; dinystrio.

Stramineous, *a.* (Ll. *stramineus*) gwellteg, gwelltaidd; ysgafn.

Stramonine, *s.* (o *stramony*) meiwynain.

Stramony, *s.* (falfyriad o'r Gr. *strucknos mecicon*) meiwyn, afal meiwyn, afal dreiniog.

Strand, *s.* (S., Al., Is., D., a Sw.) traeth, glàn y môr, tywyn, engwarth, tywyn y môr, gwarth, glàn dwfr, llafan, glàn, moriar, maran, dyarfor; cainc, caing, cainc rhaff, edaf cordyn; cordyn, cord, tennyn.

Strand, *v.* gyru i'r traeth; gyru i'r tywyn; gyru ar y traeth; gyru ar y tywyn; taro ar draeth *neu* ar lawr; llorio; rhedeg i'r traeth; rhedeg i'r làn *neu* i'r tywyn; teri cainc *neu* un o geinciau rhaff.

To strand a ship—gyru llong i'r traeth, &c.; llorio llong.

Stranding, *s.* gyriad *neu* rediad i'r traeth, &c.; lloriad llong.

Strange, *a.* (Ff. *étrange;* Ll. *extraneus*) dyeithr, dyerth, estronol, estronaidd, estron; rhyfedd, rhyfeddol; anarferol, anghyffredin, anghynnefin; hynod, aruthr, uthr, erch, od, syn; newydd; pellenig; allwlad.

A strange woman—estrones, benyw ddyeithr.

A strange thing—peth rhyfedd, peth aruthr, rhyfedd-beth; rhyfeddod.

O strange!—O ryfedd!

It is strange to me—rhyfedd yw genyf; mae yn rhyfedd genyf, &c.

Strange work—dyeithr waith, dyeithr-waith, gwaith dyeithr.
A people of strange language—pobl anghyfiaith.
To look strange on one—edrych yn oerllyd, yn osgoilyd, *neu* yn ddyeithr ar un.

Strange,† *v.* dyeithro; ymddyeithro; synu, rhyfeddu.

Strangely, *ad.* yn ddyeithr, &c.; mewn modd

Strangeness, *s.* dyeithrwch, dyeithredd, dyeithrwydd; anghyffredinrwydd, anghyffredinedd, odrwydd; uthredd, rhyfeddolrwydd.
The strangeness of the event astonished us—dyeithredd, anghyffredinedd, *neu* uthredd y ddamwaen a'n dychrynodd.

Stranger, *s.* (Ff. *étranger*) dyn dyeithr, gwr dyeithr, un dyeithr, dyeithr, dyeithr ddyn, dyeithr-ddyn, dyeithryn, estron; alltud, alltrawd, allman, eithriad; gwestai: *f.* estrones, alltudes: *pl.* dyeithriaid, estroniaid, eithriaid.
He is an utter stranger to me—nid adwaen i mo hono o holl ddynion y byd; nid wyf fi yn ei adnabod o holl ddynion y byd.
He is a stranger to me—nid yw efe o'm cydnabod i; dyeithr yw i mi.
He is a stranger to our customs—ni ŵyr *neu* ni fedr efe oddi wrth ein defodau ni.
I am no stranger to their contrivances—nid wyf heb wybod eu dychymygion hwynt; nid anhysbys i mi eu dychymygion hwynt.
He is a stranger to the civil laws—nid cyfarwydd, hyddysg, *neu* hyfedr mo hono yn nghyfraith y byd; anghyfarwydd ydyw yn nghyfraith y byd; ni ŵyr efe oddi wrth gyfraith y byd.
You are a great stranger to us—yr ych yn ddyeithr iawn i ni; yr ydych yn ddyeithr iawn gyda ni; nid mynych y deuwch i'n plith; nid mynych y gwelir chwi gyda ni.

Stranger,† *v. a.* dyeithro.

Strangle *v. a.* (*étrangler;* Ll. *strangulo*) tagu, llindagu, ystagu, sagmwrnio, sagio; mygu; llethu.

Strangleable, *a.* tagadwy.

Strangler, *s.* tagwr, llindagwr, llindagydd.

Strangles, *s. pl.* (o *strangle*) clefyd yr ysgyfaint, clwyf yr ysgyfaint, ysgyfeinwst, yr ysgyfaint.
To have the strangles—ysgyfeinio; bod â'r ysgyfeinwst arno.

Strangling, *s.* tagiad, llindagiad, ystagiad, tagfa, tag, ystag, sagfa, segfa.

Strangulated, *a.* ystagedig; â'r cylchrediad wedi ei attal *neu* ei dagu.

Strangulation, *s.* (Ff.; Ll. *strangulatio*) tagiad, llindagiad, ystagiad; tagfa, tag.

Strangurious, *a.* â'r tostedd arno.

Strangury, *s.* (Ll. *stranguria;* Gr. *straggouria*) y tostedd, dyferddwr, dyferddwfr, ystag y dwr, afdrwyth; y gobiso, anhawsder troethi, attal trwnc, dyferiad trwnc.

Strap, *s.* (Is. *strop*) carai; llain; llab; ffrewyll, ffiangell.

Strap, *v. a.* rhoi y garai wrth gefn un; curo, llabio, *neu* faeddu un â charai; ffrewyllio, ffrewyllu, ffiangellu, llabio; lleinio.

Strappado, *s.* (It. *strappata*) arteith-gosp filwraidd, cosp ddadgymmal.

Strappado, *v. a.* arteithio.

Strapping, *a.* (o *strap*) mawr; tal; cryf.
A strapping lass—geneth ddewrwych ddihafarch; cloben o eneth; llabïen, llabïes; rholen o lodes; gwrforwyn.
A strapping woman—cloben o ddynes; rholen o ddynes; llabïes, llabïen.
A strapping fellow—clobyn o ddyn.

Strapwort, *s.* corglymig, canclymig.
Sand strapwort—corglymig, canclymig.

Strata, *s. pl.* (Ll.) haenau, gwanafau, gwenyf; gwelyau.

Stratagem, *s.* (Gr. *stratagêma*) ystranc, ystryw, ymdro, arystryw, cyfrwysdro, dichell, cyfrwys ddichell.
Full of stratagems—llawn dichell ac ymdro; llawn dichellion ac ystrancïau; ystranciog, ystrywgar, ystrywiog, dichellgar.

Stratagemical, *a.* ystrywiog, ystrywiol, ystrywgar, ystranciog.

Stratarithmetry, *s.* (Gr. *stratos, arithmos,* a *metron*) cadlufeidraeth.

Strategic, } *a.* (Gr. *stratêgos*) cadofyddol; â
Strategical, } wnaed drwy gyfrwysdra.

Strategics, }
Strategetics, } *s.* cadofyddiaeth.

Strategist, *s.* cadofydd.

Strategus, *s.* (Gr. *stratêgos*) cadfiaenor yn Athen gynt.

Strategy, *s.* (Gr. *stratêgos*) cadofyddiaeth; cadbwyll.

Strath, *s.* (Gael. *strath, srath;* Gw. *srath;* Corn. *strath*) ystrad.

Stratification, *s.* (o *stratify*) haeniad, gwanafiad, ystodiad, gwanafiaeth, gwelyaeth.

Stratiform, *a.* ar wedd gwanafau.

Stratify, *v. a.* (Ff. *stratifier;* Ll. *stratum* a *facio*) haenu, gwanafu, dyhaenu, ystodi; gwneuthur yn haen, &c.; gosod yn haenau.

Stratigraphical, *a.* (Gr. *stratos* a *graphô*) lluddosbarthol.

Stratiotes, *s.* (Gr.) alaw dïosgo.

Stratocracy, *s.* (Gr. *stratos* a *cratéô*) llywodraeth filwrol, cadlywodraeth.

Stratography, *s.* (Gr. *stratos* a *graphô*) lluddosbarth, darluniaeth byddinoedd.

Stratonic, *a.* byddinol.

Stratotic, *a.* milwraidd, rhyfelgar.

Stratum, *s.* (Ll.) haen, haenen, gwanaf, ystod, dyhaen, gwely; to; clawr.
Upper stratum—haen uchaf; clawr daiar.

Stratus, *s.* (Ll.) cwmwl taen; cwmwl yn gorwedd ar y ddaiar; niwl.

Straw, *s.* (S. *streow;* Al. *stroh*) gwellt: *sing.* gwelltyn, blewyn.
A man of straw—gwr gwellt, dyn gwellt; eilun dyn; bwbach y brain.
Full of straw—gwelltog, llawn gwellt.
To cover with straw—gwelltorio; gorchuddio â gwellt.
I care not a straw for him—nid wyf yn gofalu ffyloryn am dano; nid wyf yn malio blewyn am dano.
I care not a straw—ni waeth gàn i flewyn; ni waeth gàn i o flewyn; ni waeth gàn i un blewyn; nid wyf fi yn malio blewyn.
I value him not of a straw—ni phrisiaf fi flewyn am dano.
I would not give a straw for it—ni rown erddo seren bren; ni rown i erddo seren bren.

Straw, *v. a.* taenu, gwasgaru, gwasarnu, sarnu.

Strawberry, *s.* (*straw* a *berry*; S. *straw-berie*) mefusen, syfien; mefuswydden: *pl.* mefus, syfi, mefuswydd.
Wood strawberry—mefusen y goedwig.
Barren strawberry—coeg fefusen, mefusen goeg.
Strawberry-bush—mefuswydd, gwŷdd mefus, gwŷdd syfi, llwyn mefus.
Strawberry plants—mefuswydd.
Strawberry-tree, *s.* mefusbren, pren mefus, pren syfi.
Straw-colour, *s.* lliw gwellt, lliw gofelyn, lliw melynwyn, gwelltfelyn.
Straw-coloured, *a.* o liw y gwellt, melynwyn, gofelyn.
Strawy, *a.* gwelltaidd, o wellt; ysgafn.
Stray, *v. n.* (S. *strægan*, tebygol) crwydro, cyfeiliorni, myned ar grwydr, myned ar gyfeiliorn, myned ar ddisberod; myned ar goll; treiglo, treinio, preidio; gwibio.
Stray,† *v. a.* camarwain.
Stray, *s.* anifail crwydr, anifail treigl, anifail crwydrad, anifail disberod; crwydr, train, pred.
Stray dog—ci treigl; ci segur.
Strayer, *s.* crwydryn, crwydriad, crwydryn.
Straying, *s.* crwydrad, crwydredigaeth, crwydr, disberod, treiniad, preidiad, gwibiad.
Streak, *s.* (S. *strica*) llinell, llinell amliw, rheian, rhibin, rhibyn, rhesen, rheng, rhenc, rhib; brithres; ol.
Red streak—llinell goch, rheian goch, rhudded.
Red-streak apple—afal rhudd rhengog, yr afael rhudd rhesgoch.
The streak of a wheel—ol olwyn, hawg olwyn.
Streak, *v. a.* rheianu, llinellu, rhengu, rhesu, rhibinio, rhibio; llinnodi; tynu rhengau *neu* linellau ar hyd peth; dosbarthu â *neu* yn rhengau.
Streaky, *a.* rheianog, rhengog, rhesog, rhesenog, rhibiniog; brithresog, brith.
Stream, *s.* (S.) ffrwd; ffrydlif; lliant, llif, lli, llif dwfr, ystrym; wysg, gwysg, llyry; dwfr; afon.
A small stream—ffrydan, ffrwd fechan, dyffrydan, rhean. [ol.
A violent stream—gorffrwd, ffrwd angerdd-
The stream of a river—ffrwd afon, brwyn-en afon.
The head of a stream—cynaber, llygad ffrwd, blaen ffrwd.
Main stream—prif ffrwd, ystrym, rhin.
To go down the stream—myned gyda'r dwr; myned gyda'r afon; myned â'i draed gyda'r dwr; gollwng ei draed gyda'r dwr; myned gyda'r ffrwd; myned gyda'r llif.
To strive against the stream—ymdrech yn dyn yn erbyn y dwr, &c.
To swim against the stream—nofio yn dyn yn erbyn y dwr; nofio yn erbyn y dwr, y ffrwd, *neu* y llif.
Stream, *v.* ffrydio; rhedeg yn ffrwd; llifo, rhedeg, dylifo, darlifo, dyffrydio, ffreuo; tywallt yn ffrwd; tywallt.
To stream along—myned ar nawf; myned megys ar nawf; myned dàn nofio; myned heb blüyn yn ysgog; myned heb blufyn yn ysgogi. [ffrwd.
To stream out—ffrydio allan; rhedeg yn
To stream greatly—gorffrydio.

Streamer, *s.* (o *stream*) lluman, baner, banar, penon.
Auroral streamer—paladr goleufawr, colofn ddysglaer=un o ffurfiau y goleuni gogleddol.
Streaming, *a.* ffrydiol, llifeiriol, llifol, ffrau, ffreuol.
Streaming, *s.* ffrydiad, ffrydlifad, lliad.
Streamlet, *s.* ffrydan, goffrwd, dyffrydan, rhean, ffrwd fechan, cornant, prill.
Stream-tin, *s.* alcan y ffrwd, llif-alcan; alcan i olchir oddi wrth ei sothach mewn ffrwd ddwr.
Stream-works, *s. pl.* gweithfëydd llif-alcan; y lleoedd y ceir llif-alcan.
Streamy, *a.* ffrydiog; afonog; rhedegog.
Street, *s.* (S. *strete*; Al. *strasse*; Gw. *sraut* heol, ystrŷd, hewl; ffordd.
A little street, } heolan, hewlan.
A narrow street, }
Street by street—o heol i heol; bob yn heol.
Street-walker, *s.* putain ben heol, putain ben ffordd, putain gyhoedd, putain; segurya.
Streight,† *s.*=*Strait.*
Strene,† *s.* (S. *streng*) hil, epil.
Strength, *s.* (S.) nerth, grym, cryfder, cryfder, gallu, cadernid, cadredd, grymusder, gallu, gwrym, gyrdd-der, egni, gwryg, ynì; gweiddrwydd, gwroldeb, dewredd; angerdd.
To gather strength—gwrygio, gwrygiaw, cryfhau, cael nerth; ymgryfhau; trymhau; myned gryfach gryfach; myned drymach drymach; cynnyddu.
To recover *or* restore one to his former strength—adferu un i'w gynnerth; iachäu un.
Full of strength—nerthog; llawn nerth, &c.
Lack of strength—eisieu *neu* ddiffyg grym *neu* nerth; gwendid, &c.
Without strength—dinerth, dirym; gwan, egwan.
Of great strength—nerthol, nerthfawr, grymus, galluog, nerthfawrog, nerthfawrus, nerthog. [rymus.
Of equal strength—cydnerth, cyfrym, cyf-
One's strength—cryfder un; y màn cryf ar un; yr hyn y mae un yn rhagori arno; dewisgamp un.
Strength,† *v. a.*=*Strengthen.*
Strengthen, *v.* cryfhau, nerthu, grymuso, grymusu, cyfnerthu, cadarnhau, grymu; ynnerthu.
To strengthen one's self—ymgryfhau, ynnerthu, ymgadarnhau, ymrymio.
Strengthener, *s.* nerthwr, nerthydd, cyfnerthwr, cyfnerthydd.
Strengthless, *a.* dinerth, dirym; gwàn, egwan.
Strenuous, *a.* (Ll. *strenuus*) egnïol, pybyr, bywiog, gwresog, awyddus, egnïus, ymegnïol; gwrol, glew; gwresoglym, hewyddus, eiddigus; difrifol; tren, trenus, trenig, trenol; taer.
Strenuousness, *s.* pybyrwch, bywiogrwydd, egnïoldeb, &c.
Strepent, } *a.* (Ll. *strepo*) seinfawr, trystfawr,
Streperous, } trystiog, aeddfawr, aedd; croch, uchel; twrddanus.
Strepitoso, *a.* (It.) seinfawr, trystfawr.
Strepsiptera, } *s. pl.* (Gr. *strepsis* a *ptera*
Strepsipterans, } ffilladeinogion, ffilladeinogod=math o drychfilod.

Stress, *s.* (C. *trais;* Gw. *treise*) pwys; mawrbwys; pwysigrwydd; gwasg, gwasgfa, dirwasg; grym; gorfod; tyn, tynfa, tynder, tyndra; angerdd; yni.
To lay stress on a thing—gosod, dodi, *neu* roddi pwys ar beth; pwyso, gorphwyso, *neu* sefyll ar beth.
He lays too much stress upon a dream—efe a rydd *neu* a ddyd ormodd bwys ar freuddwyd; efe a rydd 'ormodd gred i freuddwyd.
To put to a stress—rhoddi un mewn dyryswch ac anhawsdra. [mater.
The stress of a business—prif bwnc y
The stress of the whole matter lies here—ar y pwnc hwn yn hollol y try *neu* y saif y mater *neu* y ddadl.
Stress of weather—dyhinedd, dryghin; pwys y tywydd; ergyd y tywydd.

Stress, *v. a.* gwasgu, gwasgu ar; peri dyryswch ac anhawsdra.

Stretch, *v.* (S. *streccan*) estyn, ystyn, estynu; dirdynu, gorestyn; taenu, lledu; tynhau; rhoi ar dyn; gosod ar ddirdyn; tantio, tannu; annelu; ystelio; helaethu; cyrhaedd; ymestyn, ymystyn; ymystwyro; ymegnïo, ymröi.
To stretch out—estyn, ystyn, estyn allan; lledu, taenu; tynhau.
To stretch the truth—dirdynu y gwir; estyn y gwir; dywedyd mwy na'r gwir.
To stretch one's self along—ymdordain.

Stretch, *s.* estyn, ystyn, estynfa, estyniad, tyn; ymestyn, ymestynfa, ymestyniad; dirdyn; gordynfa, dirdynfa; ymdrech, egni; eithaf gallu.
To put one's thoughts upon the stretch—rhoi, gosod, *neu* ddodi ei feddyliau ar dyn *neu* ar ddirdyn; poeni *neu* ddirboeni ei feddyliau.
To put one's patience to the stretch—rhoi amynedd un ar y dirdyn; profi amynedd un i'r eithaf.

Stretchant, *a.* ymestynol, ymystwyrol (yn arfau bonedd).

Stretcher, *s.* estynwr, estynydd, estyniedydd; telyr, teler; trestl.

Strew, *v. a.* (S. *streawian*) taenu, sarnu, gwasarnu, ardaenu, chwalu, llanastru, ystraffu, taenellu, gwasgaru, rhydd daenu.

Strewing, *s.* taeniad, sarniad, &c.; math; gwasarn, llanastr, ystraff.

Strewment,† *s.* peth à daener.

Striæ, *s. pl.* (Ll.) sylchenau, rhigoligion.

Striate, } *a.* (Ll. *stria*) rhigolog, rhychog, gylf-
Striated, } og, sylchenog, rhesenog, rheianog; â mân rigolau ar hyd-ddo.

Striation, *s.* rhigoliad, sylcheniad.

Striature, *s.* trefniad mân rigolau; rhigoliaeth.

Strick,† *s.* (Gr. a Ll. *strix*) aderyn drwg ei argoel.

Stricken, *p. p.* (o *strike*) tarawedig, &c.; oedranus; mewn oedran; hen.
Stricken in years, } mewn gwth o oedran;
Stricken in age, } wedi myned mewn gwth o oedran; yn pwyso mewn oedran.

Strickle, *s.* (o *strike*) cyforbren, cyforydd; rhip, pren grut.

Strict, *a.* (Ll. *strictus*) tyn; cyfyng, caeth, caethiwus; manwl, manol; llym, tost; craff; dichlyn; main; gwasgedigol; annattod; diysgar; penodol, pendant; tèl.
The strictest band of love—cyfyngaf gwlwm cariad.
Strict account—cyfrif manwl, cyfrif caeth.
Strict examination—holiad manwl, meinholiad.
To have a strict eye upon one—gwylio yn ddyfal ar un; cadw ei olwg yn ddyfal ar un.
To have *or* keep a strict hand over one—cadw y ffrwyn yn dyn ar wàr un; ffrwyno un yn dyn.

Strictness, *s.* tynder, tyndra; cyfyngrwydd, cyfyngedd; caethder, caethedd; manyldeb, manylrwydd; llymder.
Strictness of friendship—cyfyng-gwlwm cyfeillgarwch; cyfyng-glwm cyfeillgarwch.
Strictness of justice—eithaf, tostedd, *neu* lymedd cyfiawnder.

Stricture, *s.* (Ll. *strictura*) ergyd; craith; ergyd prawf; gogyffwrdd; cyffyrddiad ysgafn â pheth; gosylwad; sylw beirniadol; sylw, sylwad; crebychiad, byrhad, tyniad, llyfant.

Stride, *s.* (S. *strade*) brasgam, hirgam, hyddgam; cam.

Stride, *v.* brasgamu, hirgamu; rhoi llam ar draws; bod â'i draed ar led.
He strides along—y mae efe yn myned dàn frasgamu.
To stride over *or* across—brasgamu dros.

Stridingly, *ad.* dàn frasgamu; ar frasgam; â'i draed ar led.

Stridor, *s.* (Ll.) grill, rhinc, rhincyn, gwich, swn cras.

Stridulous, *a.* (Ll. *stridulus*) grill, rhinciol, gwichlyd.

Strife, *s.* (Norm. *estrif*) cynhen, ymryson, amryson, ymrafael, amrafael, anghydfod, cweryl, cecr, crwysedd, cywrys, cywrysedd, cyngwrys, cyngwrysedd, cnec; dadl; cynhwrf.
Sons of strife—meibion y gynhen, meibion y gnec, &c.

Strifeful, *a.* cynhenllyd, cynhenus, cynhenol, cynhengar, ymrafaelgar, ymrysongar.

Strigæ, *s. pl.* (Ll.) gwrych *neu* fanflew planigion; rhigolau neu sylchau colofn.

Strigidæ, *s. pl.* (Gr. a Ll. *stix*) y dylluanod.

Strigil, *s.* (Ll.) crafiedydd y croen (yn mhlith yr hynafiaid).

Strigment,† *s.* (Ll. *strigmentum*) crafiad, rhathelliad.

Strigose, } *a.* (Ll. *strigosus*) gwrychog, man-
Strigous, } flewog.

Strike, *v.* (S. *astrican;* Is. *stryken*) taraw, taro, ergydio, cnithio, curo, dulio, pwyo; gwastatäu, cyforio; bathu; argraffu; menu ar, minio ar; gostwng; dilëu, diddymu; gyru, peri.
To strike at—ergydio, bwrw, cyfeirio, annelu, *neu* daro at; bwriadu, amcanu, arfaethu.
To strike at one with a sword—gosod, ymosod, *neu* ruthro ar un â chleddyf; taro un â chleddyf.
To strike back—taro yn ol, gwrthdaro, dattaraw.
To strike a bargain, }
To strike up a bargain, } taro bargen.
To strike blind—taro yn ddall; dallu; taro â dallineb *neu* ddelli.
To strike down—taro, bwrw, *neu* guro i lawr.

To strike against—taraw, taro, gyrthio, neu guro wrth; taro yn erbyn; gwrthdaro.
To strike fire—taro tân.
To strike gently—cnithio; godaro, taro yn dirion.
To strike with joy—taro â llawenydd; llanw neu lenwi o lawenydd; peri neu greu llawenydd yn un.
To strike in—taro i mewn; diflanu.
To strike in with—cydymffurfio â, cydymagweddu â; ymuno â pheth ar unwaith; syrthio i mewn â pheth.
To strike off—taro, tori, trychu, neu ladd ymaith; dileu, diddymu, tynu ymaith; argraffu.
To strike off one's head—taro pen un ymaith; tori pen un oddi ar y gwddf.
To strike out—taro allan; taro; dileu, diddymu; dyfeisio, dychymygu, dyfalu.
To strike one's ears—taro clustiau un; seinio yn nghlustiau un.
To strike the mast—gostwng yr hwylbren; tynu yr hwylbren i lawr.
To strike sail—gostwng hwyl, gostwng hwyl; gostwng hwyliau, gostwng hwyliau; gollwng neu dynu hwyliau i lawr: ymostwng, ufyddhau.
To strike through—taro drwodd neu drwyddo; bwrw drwodd neu drwyddo; gwanu trwodd, trywanu; treiddio.
To strike tents—gostwng pebyll; bwrw, tynu, neu daro pebyll i lawr.
To strike (a measure of grain)—cyforio; gwastatáu gydag ymyl y llestr; peri yn wastad gydag ymyl y llestr.
To strike up—agor, agori, egori; dechreu, cychwyn; dechreu canu, dechreu chwareu.
To strike (among workmen)—sefyll allan am gyflog; sefyll allan am chwaneg o gyflog.
Apt to strike—tarawgar; ymladdgar.

Strike, *s.* cyforbren; cyfor; cyforaid; mwysel; hobaid; sefyll allan (am godiad cyflog); cyfeiriad haenau.
Strike of flax—dyrnaid o lin.
Strike-measure—cyfor.

Striker, *s.* tarawydd, tarăwr, tarawiedydd.

Striking, *a.* tarawiadol; â bair argraff; hynod, nodedig, rhyfeddol, uthr, neilltuol, od; grymus; argraffiadol, argraffol.
A striking instance of sagacity in a brute—anghraifft hynod o gyflymder deall mewn anifail.

Striking, *s.* tarawiad; saethiad (mewn saernïaeth).
Expert at striking—arfodus; hyfedr ar daro; parod ei ergyd.

Strikingness, *s.* hynodrwydd, uthredd, &c.

String, *s.* (S.) llinyn, tennyn, llin; tant, (*pl.* tannau); cordyn, corden, cord; rhwymyn, rhwym, llyfan; cynllyfan; gewyn, gaw.
The string of a musical instrument—tant: *pl.* tannau.
The bass-string—y llorfdant.
The key-string, } y cyweirdant.
The tuning string, }
The forefinger-string—tant y mynegfys.
The middle string—y canoldant.
The sharp string—y crasdant.
The small string, } y cildant.
The treble string, }
The larger strings (of a harp)—y llorfdannau.
The smaller strings—y cildannau.
An instrument of ten strings—offeryn degtaint; offeryn deg tant.
A little string—tennyn.
A string of leather—carai: *pl.* careion, careiau.
The string of a purse—arwestr, llinyn alwar, llinyn pwrs.
The small strings of roots—gwreiddiach, manwraidd; mân linynau gwraidd.
To run upon a string—llinynu; rhoi, rhoddi, gosod, dodi, neu redeg ar linyn.
To have the world in a string—bod yn ben neu yn feistr ar y byd; bod â'r byd yn nghil ei ddwrn; bod â'r byd dân ei fawd, dân ei law, neu dân ei droed; bod â'r byd wrth ei fodd.
To hang in a string together—bod yn unair; bod yn un-chwedl; bod ar yr un llinyn; bod wedi cytuno yn mlaen llaw ar eu chwedl.
To have two strings to the bow—bod â dau linyn i'r bwa; bod gân un ddwy ddyfais i gyrhaedd ei amcan.

String, *v. a.* llinynu; rhoddi, rhoi, gosod, neu ddodi ar linyn; rhedeg llinyn drwy beth; tannu, tantio, tennynu; cyweirio; dilinynu; cryfhau.
To string a harp—tantio, tannu, neu dennynu telyn; rhoi neu ddodi tannau mewn telyn; cyweirio telyn.
To string a dart—careio picell; tanau picell.
To string beans—dilinynu ffa.

String-board, } *s.* llin-fwrdd (mewn grisiau
String-piece, } coed).
Stringer, }

Stringed, *a.* tannog, tantiog, tennynog; â thannau ynddo neu ynddi; llinynog.
Stringed harp—telyn dennynog, telyn dannog; telyn â thannau ynddi.
Stringed instrument—offeryn tannau, offeryn tant: *pl.* offer tannau.
Stringed noise—swn tannau.

Stringency, } *s.* (Ll. *stringens*) caethder,
Stringentness, } caethedd; rhwymedd, rhwymoldeb; manyldeb.

Stringent, *a.* rhwymol, rhwymiannol; tyn, tynhaol, tel; caeth, manwl, llym, tost; †bolrwymol.

Stringer, *s.* (o *string*) llinynwr.

Stringhalt, *s.* (*string* a *halt*) clunheciant.

Stringiness, *s.* (o *string*) llinynogrwydd, arsawdd llinynog. [didant.

Stringless, *a.* dilinyn, heb linynau, heb dannau,

Stringy, *a.* llinynog, llawn llinynau, llawn llinynon; llinynaidd, llinaidd, edafeddog; manwreiddiog; gwydn, glud, gi?n.

Strip, *v. a.* (Al. *streifen*) diosg, dihatru, dadwisgo, diwisgo, tynu oddi am; dymoethi, noethi; deod, dyaeg; dirisgo, dirisglo; pilio, digroeni; didoni; hifio; rhathu; ysbeilio; amddifadu, difuddio; tynu ymaith; arfeilio.
To strip one's self—ymddiosg, ymddihatru, ymddiwisgo, ymddadwisgo; tynu edd am dano.
To strip off the rind—dirisglo, dirisgo; rhisglo, rhisgo.

To strip off a skin—blingo, digroeni, rhathu croen.
To strip feathers off—plufio, pluo, diblufio, dibluo, rhathu plu.

Strip, *s.* (Al. *streif*) llain, lleinell, darn hirgul, darn hirfain, dryllyn hirgul, dryllyn hirfain; yslangaid, llangaid; lleyn; llefnyn; rhibin; cyhyryn.
A strip of land—llain o dir; lleyn.
A narrow strip—lleinell, llain gul.

Stripe, *s.* (o *strip*) llain, rheian, rhibin, rhesen, llinell, llinell amliw, rheng, rhenc, brithres; clais, cleisen; gwrym; ol gwialen, &c.; gwialenod, gwialenaid, llab, llach, ffonod, dyrnod.
Full of stripes—cleisiog, llawn cleisiau; gwialenodiog, ffonodiog, llawn ffonodiau.

Stripe, *v.* rhengu, rheianu, rhesu, rhesenu, britho, llinellu, brithresu; cleisio; llachio, gwialenodio, llabio.

Striped, *a.* rhengog, rheianog, brith, brithresog, rhesenog; â llinellau amliw ar hyd-ddo.

Stripling, *s.* (o *strip*, *stripe*) llanc, hoglanc, hogyn, glaslanc, llencyn, gwr ieuanc, herlod.
The age of a stripling—glasoed.

Stripper, *s.* (o *strip*) diosgwr, diosgydd, &c.

Strippings, *s. pl.* armael, ail odro.

Strive, *v. n.* (Al. *streben*) ymdrechu, ymdrech, ymegnïo, amdrechu; ymorchestu; ymryson, ymrysoni, amryson, ymrafaelio; ymddadleu; trafodi; ymafaelyd.
To strive together—ymryson; ymgynhenu; cydymdrechu, cydymegnïo.
To strive with—ymryson â, ymdrech â; dadleu â, ymddadleu â; ymdynu; ymdrafodi.
To strive together with—cydymdrechu gyda.
To strive against the stream—ymdrech yn dyn yn erbyn y dwr, &c.

Striver, *s.* ymdrechwr, ymdrechydd, ymrysonwr, &c.

Striving, *s.* ymdrechiad, ymrysoniad; ymdrech, ymryson, cywrys, ymddadleu.

Strivingly, *ad.* dân ymdrech, gân ymdrech; yn ymdrechgar; trwy *neu* dân ymorchestu; â'i holl egni.

Strix, *s.* (Ll.) y ddylluan, y guan; rhych, sylch, *neu* rigol mewn colofn.

Stroam,† *v. n.* (Al. *strömen*) llifo, dylifo, ymdyru.

Strobile, *s.* (Ll. *strobilus*) pyrgen.

Strobiliform, *a.* pyrgenaidd; ar wedd pyrgen.

Strocal, } *s.* offeryn â ddefnyddir gân wneuth-
Strokal, } urwyr gwydr i dywallt yr adwyn o'r naill lestr i'r llall.

Stroke, } † *p. p.* (o *strike*)=*Struck*.
Strook, }

Stroke, *s.* (o *strike*) ergyd; dyrnod; tarawiad, taraw; cnith, dul, cur, chwat, chwap, wab, llab, prat, prad, ffat, yswadan, llab; dylofiad; llinell, llin, rheian; rhwyfawd, ergyd rhwyf.
The stroke of a weapon—arfawd.
To bear stroke—dwyn rhwyeg.
To be upon the stroke—bod ar daro; bod ar ergyd.
Stroke of the sun, Coup de soleil, } ergyd yr haul.

Stroke, *v. a.* llochi, gorllyfnu, pratio, dylofi; cnithio; rhathu, llyfnu; rhigoli (careg).
To stroke the teats—godro.

Stroker, *s.* pratiwr, llochwr, gorllyfnwr.

Strokesman, *s.* (*stroke* a *man*) y rhwyfwr olaf, penrhwyfwr.

Stroking, *s.* llochiad, gorllyfniad, pratiad, dylofiad.
Strokings (of milk)—ail odro, armael, tripion llaeth.

Stroll, *v. n.* gwibio, crwydro, rhodiena,* rhodiana, treinio, gwillio, gwagwibio, preidio; herwa.

Stroll, *s.* gwib, crwydr, gwibdaith, tramp, train, pred.

Stroller, *s.* gwibiwr, gwibiad, gwibiawdr, gwibddyn, crwydryn, cywydriad, crwydrai, rhodienwr, rhodienydd, gwill, gwilliad, ylltryd, treiglwr; chwareuwr treigl: *f.* crwydres, crwydren, gwibiodres.

Strolling, *p.* yn gwibio, &c.; gwibiol, crwydrol, crwydrus, gwibiog, gwill, gwilliog, rhodienol, rhodianol, rhodiol.
Strolling company—gwiblu.
Strolling player—chwareuwr treigl, chwareuwr gwib, chwareuydd gwibiol, &c.

Stromatic, *a.* (Gr. *strôma*) amryfath, amrywiol.

Strombuliform, *a.* (Gr. *strombos*) ar lun top; topynaidd.

Strond,† *s.* (=*strand*) traeth.

Strong, *a.* (S. *strong*, *strang*) cryf, (*f.* cref), cadarn, nerthol, nerthog, grymus, galluog, pybyr, cadr, gwrdd, agwrdd, erddrym, anegwan, ergryf, ffyrf, ffêr, fferdd, bogynog.
Stronger—cryfach, trech, cadarnach, &c.
Strongest—cryfaf, trechaf, cadarnaf, &c.
Too strong for—trech na, cryfach na; rhy gryf i.
To be strong—bod â grym *neu* nerth ganddo; bod yn gryf, &c.
To become strong—gwrygio; cryfhau; ymgryfhau, ymnerthu; myned yn gryf, &c.
To make strong—cryfhau, cadarnhau, nerthu, grymuso, cyfnerthu, nerthocâu; sicrhau, diogelu; gwneuthur *neu* beri yn gryf, &c.
Strong bulls—gwrdd deirw, teirw cryfion.
Strong drink—diod gref, dïod gadarn; cwrw cryf, cwrw cadarn.
They were but ten thousand men strong—nid oeddynt onid deg mil o rifedi; nid oeddynt ond deng mil o nifer.
A strong ass—asyn asgyrnog (*Gen.* xlix. 14).

Strong-backed, *a.* cefn-cryf, cryf ei gefn.

Strong-coloured, *a.* cryf ei liw; â lliw cryf arno; cryf-liwiog.

Strong-fisted, *a.* cryf ei law; grymus.

Strong-hand, *s.* llaw gadarn, llaw gref; gorthrech; grymusder.

Strong-handed, *a.* llaw-gadarn; cryf *neu* gadarn ei ddwylaw.

Stronghold, cadarnfa, cadarnfan, amddiffynfa, diffynfa, diogelfa, cadarnle, caer, caerfa, castell, lle cadarn; craig, cadernid, cryfder.

Strongish, *a.* lled gryf, go gryf.

Strongly, *ad.* yn gryf, yn gadarn, &c.

Strong-limbed, *a.* aelod-gryf; aelodfawr, aelodog.

Strong-set, *a.* cydnerth.

Strong-water,† *s.* poethlynoedd.

Strontia, } *s.* (o *Strontian*, yn yr Alban) math
Strontian, } o ddaiar groew.

Strontian, } *a.* perthynol i *Strontia*.
Stronitic, }

Strop, *s.* (=*strap*) carai hogi, hoglain, hoglodr.

Strop, *s.* (Ysp. *estrovo*) plethraff.
Strophe, *s.* (Gr.) pennill, ban.
Strophe and antistrophe—ban a gwrthfan.
Strophic, *a.* pennilliog.
Strophiolate, } *a.* (Ll. *strophium*) gwyrlenog;
Strophiolated, } cigynog.
Strophiole, *s.* (Ll. *strophiolum*) cigyn (ar hadau).
Strophulus, *s.* (Ll.) yr âu.
Strout,† *v. n.* (=*strut*) chwyddo; ymchwyddo.
Strow, *v. a.*=*Strew*.
Stroul,† *v. n.*=*Stroll*.
Stroy,† *v. a.*=*Destroy*.
Struck, } *p. p.* (o *strike*) tarawedig, &c.
Strucken, }
To be struck all of a heap—cael ei daro i lawr yn gruglwyth, yn swrth, yn sopyn, neu ar unwaith; cael ei gythruddo neu ei gythryblu, &c.
Structural, *a.* perthynol i adail neu adeilad; adeiladdd.
Structure, *s.* (Ff.; Ll. *structura*) adail, adeilad, adeiladaeth, adeilwaith; gwneuthuriad, ffurfiad, cyfluniad, cyfansoddiad; gosodiad; trefniad, goseiliad; ffurf, llun; adeiladiad.
The structure of words—gosodiad geiriau mewn trefn; trefniad geiriau; cyfosodiad geiriau.
Strude, } *s.* gre o gesyg magu; gre, grewys.
Strode, }
Struggle, *v. n.* (C. *ystreiglo?*) ymdrechu, ymdrech; ymegnïo; ymryson; ymwthio; ymafael, ymafyd, ymafaelu; cyfaeru; gwingo; ymdrech yn ddygn; ymröi.
To struggle together—cydymdrechu; ymwthio.
To struggle out of a person's clutches—ymryddhau o grafangau un drwy ymdrech ac ymorchestu.
To struggle for a person—ymdrech yn mhlaid un.
Struggle, *s.* ymdrech, ymdrechfa, amdrech; ymryson, amryson, ymrysonfa; ymorchest, ymgais, egni; ymafael; trin, plymnwyd, breithell, breithred.
Struggler, *s.* ymdrechwr, ymdrechydd, &c.
Struggling, *s.* ymdrechiad, &c.; ymdrech, ymdrechfa.
Strull, *s.* bàr i ddàl pwysau.
Struma, *s.* (Ll.) manwynion, manwyniau, mandwyn, manwyn, clefyd y brenin, clwyf y brenin, porchell iddwf.
Strumose, } *a.* manwynog, mandwynog.
Strumous, }
Strumpet, *s.* (Gw. *stribrid*, *striopach*) putain, huren, dyhiren, hafren.
Strumpet, *v. a.* puteinio.
Strut, *v. n.* (Al. *strotzen*; D. *strutter*) uchelrodi, rhodio yn uchelfalch, rhodio yn uchelrawd; cerdded yn uchelfalch, yn hoewfalch, neu yn goegfalch; myned neu gerdded yn rhygyngog; myned neu gerdded dàn rygyngu; myned neu gerdded dàn gastellu; rhygyngu; rhodio mewn rhwysg; sythrodio; chwyddo; bolchwyddo.
To strut along — rhodio yn uchelfalch, &c.
To strut out—chwyddo allan, chwyddo, ymchwyddo, bolchwyddo; chwyddo neu fod yn chwyddedig gàn dynder.
Strut, *s.* uchelrawd; rhodiad neu gerddediad uchelfalch; rhygyng; sythrawd.
Struts (in architecture)—ewinbrens; clymeion.
Struthio, *s.* (Ll.) yr estrys.
Struthious, *a.* estrysaidd.
Strutter, *s.* uchelrodiwr, sythrodiwr.
Strutting, *s.* uchelrodiad, sythrodiad; cerddediad uchelfalch, &c.
Strutting-beam, } *s.* math o drawst; tyndrawst.
Strut-beam, }
Strutting-piece—tynbren.
Strychnia, } *s.* (Gr. *strucknos*) codwarthain=
Strychnine, } math o wenwyn tra marwol.
Strychnic, *a.* codwarthig.
Strychnic acid—sur codwarth, sur codwarthig.
Stub, *s.* (D.; S. *stel*) boncyff, cippill, cyff, bonyn, bonwn, bon.
Stub, *v. a.* diwreiddio, dadwreiddio, tynu o'r gwraidd; tynu y bonion, codi y bonion.
To stub up=*Stub*, *v. a.*
Stubbed, *a.* (Sw. *stubbig*) byrdew, byrfraisg; blaenbwl; pwl, difiaen, pwt; caled.
A stubbed fellow—dyn bach cydnerth; dynyn cydnerth; pwt o ddyn; ystwfwl o ddyn.
Stubble, *s.* (D. ac Al. *stoppel*; Sw. *stubb*) sofl, celefeurydd.
Stubble-goose, *s.* soflwydd, gŵydd sofl.
Stubble-rake, *s.* cribyn sofl, rhacai sofl.
Stubborn, *a.* (o *stubb* neu *stiff*) cyndyn, cildyn, cyndyniog, cildynus, gwrthnysig, ystyfnig, anhydyn, anhywedd, anhywaith, anhyblyg, gwargaled, gwarsyth, trofäus, gwrthgas, pengaled, pengam; milain; derog, ffer; dwyn; caled.
To grow stubborn—cyndynio, cildynu, ymgyndynu, ymgildynu, mileinio, ystyfnigo, anhyweithio; myned yn gyndyn; cymeryd meddwl cyndyn; ymgadarnhau, ymwydnhau.
A stubborn saucy knave—dyhiryn, dyhirwr.
Stubbornness, *s.* cyndynrwydd, cildynrwydd, &c.
Stubby, *a.* (o *stub*) boncyffiog, cippylliog, llawn boncyffion, llawn cippillion; byrdew, byrfraisg, byr anhyblyg.
Stub-nail, *s.* bon hoel, bon hoelen, bonyn hoel, bonyn hoelen; bonyn o hoel.
Stucco, *s.* (It.) plastr, plastr mur, mur-blastr, glyfaen, plastr Paris; gwaith plastr.
Stucco, *v. a.* plastro; caenu â phlastr tag.
Stuck, *p. p.* (o *stick*) glynedig, &c.
Stuck with—addurnedig â, wedi ei addurno â.
Stuck,† *s.* brath, gwân.
Stuckle, *s.* (o *stuck*) ystwc, mwdwl.
Stuckling, *s.* afal gogrwn gludiog.
Stucks, *s. pl.* ffyn càr.
Stud, *s.* (S. *stod*, *studs*) boglyn, boglwn, boglwm, cnap, clöyn; gem; llettem; llorfen; gre, grewys; haid o feirch a chesyg magu.
A stud of horses—gre o feirch.
A stud mare—caseg re, caseg rewys, caseg fagu.
A lawful stud, fifty mares and a stallion—gre gyfreithiol, deg caseg a deugaint ac ystalwyn.
Stud, *v. a.* boglynu, boglymu, clöynu, cnapio; britho âg addurnau.
Studded, *p.* boglynedig, &c.; boglynog, cnapiog, clöynog; gemog; llettemog; britho.
Studding-sail, *s.* adein-hwyl.

Student, *s.* (Ll. *studens*) myfyriwr, efrydydd, efrydwr, astudiwr; ysgolâig; dysgybl; un llyfrgar, llengar, darllengar, *neu* fyfyrgar.
A great student—myfyriwr mawr, astudiwr mawr; llyfr-lwth.
A hard student—myfyriwr caled, astudiwr ystig; llyfr-lwth.
Studentship, *s.* efrydyddiaeth.
Stud-horse, *s.* march grewys, march gre.
Studied, *a.* myfyriedig, &c.; rhagfyfyriedig; dysgedig, hyddysg, cyfarwydd; efrydig.
Studier, *s.* myfyriwr, astudiwr, &c.
Studies, *s. pl.* myfyrion, efrydion; rhagefrydion.
Studio, *s.* (It.) astudfa celfadur; athrofa lluniedyddion; astudfa, efrydle; celfadurfa.
Studious, *a.* (Ll. *studiosus*) myfyrgar, meddylgar, efrydgar, astudgar; llyfrgar, llengar, darllengar; bwriadgar, brydgar; diwyd, dyfal, astud, ystig, dichlyn, eorth, gofalus, adorth, ymroigar, ymdrechgar; efrydiol, efrydus, myfyriol.
Studious of—chwannog i; taer am; awyddus am.
He is very studious of praise—y mae efe yn ddiwyd yn ceisio ac yn daer am gyrhaedd clod; y mae yn fawr ei fryd ar gyrhaedd clod *neu* ganmoliaeth.
They are studious to please us—y maent â'u bryd *neu* eu bwriad ar ein boddhau; y maent yn bryderus *neu* yn bryderog i'n boddhau.
Studiously, *ad.* yn fyfyrgar, &c.; dàn *neu* gàn ymröi i beth.
Studiousness, *s.* myfyrgarwch, meddylgarwch, &c.; astudrwydd, &c.
Stud-work, *s.* gwaith llorfog.
Study, *s.* (Ll. *studium*) myfyrdod, myfyr, efryd, myfyriaeth, efrydiaeth, astudiaeth, myfyrwaith, myfyriant, myfyriad; astud ymroad i beth; astud fryd ar beth; difrif a dyfal fryd ar beth; ystyriaeth; dysgeidiaeth; myfyrgell, astudfa, efrydfa, efrydgell; llyfrgell.
In a brown study—mewn syn fyfyrdod; mewn myfyrdod prudd *neu* syn; yn syn fyfyriol; mewn efryd dybryd.
He is conversant in several sorts of study—y mae efe yn gynnefin âg amryfal ddysgeidiaeth.
He betakes himself entirely to the study of learning—efe a ymrydd yn hollol i chwilio ac i olrhain dysgeidiaeth; y mae yn ymröi yn hollol i chwilio ac i olrhain dysgeidiaeth.
We are in a course of studies—yr ydym ni yn myned yn mlaen yn drefnus yn nghylch *neu* yn ystod dysgeidiaeth.
He left off his studies—gadawodd ei lyfrau; gadawodd ei fyfyrion *neu* ei efrydion.
He spends all his time in study—treulia gydol ei amser uwch ben ei lyfrau; nis gwna swydd yn y byd ond darllen a myfyrio; nis gwna swydd yn y byd ond darllen ac astudio.
Much study is a weariness of the flesh—darllen llawer sy flinder i'r cnawd (*Preg.* xii. 12).
Study, *v.* myfyrio, astudio, efrydu, efrydio; bod yn ddyfal ac yn astud wrth, yn, *neu* uwch ben ei lyfrau; chwilio dysgeidiaeth; olrhain gwybodaeth; rhoi ei fryd ar ddysgu peth; ymröi i ddysgu peth; glynu wrth beth i'w ddysgu; bod yn ddyfal, yn astud, *neu* yn ddiflin yn dysgu peth *neu* yn myfyrio ar beth; chwilio allan; ymgais â; bod yn ddyfal; rhoi ei fryd ar; rhagfyfyrio.
To study one's humour—chwilio allan dymmer un; olrhain tymmer un.
To study to please—ceisio boddhau, boddio, *neu* foddloni; ymröi i foddhau, &c.
Stufa, *s.* (It.) ffrwd o ager yn tarddu o agen mewn lloegfal.
Stuff, *s.* (Is. ac Al. *stoff*) defnydd, nwydd, defn; defnyddiau; dodrefn, celfi; sylwedd; peth; tenlli, tenllif; cyffyr; ffladredd, ffrec, ffregod, ffiloreg, ffoledd, ffolineb, ynfydrwydd, brygawthen; gwaelbeth; ffwlbri; sothach; sagnwydd.
Mean, pitiful, sorry, *or* wretched stuff—tlodiaith, gwaeliaith, iseliaith, ffladriaith, bawiaith; iaith dlawd, wael, *neu* isel; ffol eiriau ffiloreg; ffwlbri.
To preach sad stuff—pregethu brygawthen
Nasty stuff—budriaith, ffieidd-iaith; budreddi.
Silly stuff—coegiaith; geiriau gweigion, gorwag, gorweigion, *neu* ddiwylwedd; coeg-eiriau, ofer-chwedl; ffol eiriau ffiloreg.
Kitchen stuff—saim, iraid, toddion coegin, cegin-doddion, brasder y gegin.
Household stuff—dodrefn ty.
The most valuable household stuff—amguedd ty; dodrefn gwerthfawrocaf ty.
Stuff, *v.* llenwi, llanw; gorlenwi, sechu, secu, sagio, sachu, sengu, tynlenwi; llenwi dàn sang; gwthio; gwthio i; pentyru; glythu, cegu, bolrythu; ymlenwi.
To stuff one's self—ymsechu, ymsecu, ymsengu; ymlenwi dàn sang; ymbesgu; glythu, bolrythu, gwancio; ymddyfoli.
Stuffed with—llawn o, gorlawn o, tyn o.
Stuffing, *s.* sechiad, seciad, gorlenwad; sagnwydd; yr hyn a roer i lenwi peth: *pl.* secion.
The stuffing of a bed—plu, ffliocys.
Stuke,† *s.*=*Stucco.*
Stulm, *s.* twll i godi dwfr o fwnglawdd.
Stultify, *v. a.* (Ll. *stultus* a *facio*) ffoli; gwneuthur yn ffol; hòni *neu* brofi fod un allan o'i bwyll.
Stultiloquence, } *s.* (Ll. *stultus* a *loquor*) ffol
Stultiloquy, } eiriau ffioloreg, baldordd, llol, clebar, ffol siarad.
Stum, *s.* (D. a Sw.; Al. *stumm*) breci gwin, gwin cyn gweithio, gwin cyn gwaith; gwin yn ei waith; ewyn gwin yn ei waith; ewyn gwin.
Stum, *v. a.* peri gwaith mewn gwin o newydd; peri i win ail weithio *neu* weithio eilwaith; peri bywyd newydd mewn gwin marw; eilio gwin.
Stumble, *v.* (Isl. *stumra*) tramgwyddo, tripio, tramglwyddo; peri tramgwyddo, ammheu, *neu* betruso; rhwystro; dyrysu; taro wrth; ymrwystro, ymddyrysu; dygwyddo.
It is a good horse that never stumbles—nid oes neb heb ei fai; nid difai neb a aned; y mae y goreu yn llithro *neu* yn tramgwyddo; da yw y neb ni thramgwydda; nid yw y callaf ond call weithiau.
To stumble against, } tramgwyddo wrth
To stumble at, } *neu* ar; taro wrth,
To stumble upon, } ar, *neu* yn erbyn.

To stumble at a straw—tramgwyddo wrth y gwelltyn: ceisio *neu* fynu bai y màn ni bo.
To stumble upon plain ground—tramgwyddo ar y gwastad; ceisio *neu* fynu bai y màn ni bo.
To stumble at—petruso, ammheu; bod mewn petrusdod; tramgwyddo wrth, &c.
To stumble upon—cael o ddamwaen; dygwydd ar; taro wrth.
Before your feet stumble upon the dark mountains—cyn i chwi daro eich traed wrth y mynyddoedd tywyll (*Ier.* xiii. 16).

Stumble, *s.* tramgwydd, trip, tramglwydd, llithrad, llithr, llithred; camsynied; meth.
Stumbler, *s.* tramgwyddwr.
Stumbling, *p.* tramgwyddol; tramgwyddog, tripiog; telgyngog.
Stumbling-block, *s.* cyff tramgwydd, tramgwyddfa, tramgwydd; maen tramgwydd.
Stumbling-stone, *s.* maen tramgwydd.
Stump, *s.* (Sw. a D.; *stympa*) boncyff, bonwn, bonyn, bon, cippill, cyff, pill, celff; gwreiddgyff.
To stir one's stumps—tynu ei droed ato; tynu ei draed ato; ymsymmud yn gynt; chwanegu ei frys; brysio.

Stump, *v.* tori ymaith wrth y bon *neu* y boncyff; boncyffio; gwneuthur *neu* dori yn foncyff; tori wrth y bon; tocio; cerdded fel un wedi trychu ei goesau; dyrysu; herio.
Stumper, *s.* tociwr; bostiwr.
Stump-foot, *s.* troed clwpa.
Stumpy, *a.* boncyffiog, cippilliog; byrdew; byr; caled, cryf.
Stun, *v. a.* (S. *stunian*) syfrdanu; byddaru, penddaru; hurtio, irdangu; pendroni; deirio; merwino.
To be stunned—bod yn syfrdan, &c.; syfrdanu; myned yn syn, yn hurt, yn bensyfrdan, *neu* yn lledfeddod; bod mewn syndod; synu, arsynu, aanu, irdangu.
To stun with noise—byddaru â swn, &c.; deirio.

Stunned, *p. p.* syfrdanedig, &c.; syfrdan, hurt.
Stunt, *v. a.* (S. *stintan*) rhwystro twf *neu* dyfiant; cadw rhag tyfu; còri.
Stunted, *a.* còredig; cor-.
Stupe, *s.* (Ll. *stupa*) twymolch; meddygolch brwd; enaint twym; baddon clauar.
Stupe, *v. a.* twymolchi.
Stupe,† *s.* (Ll. *stupeo*) hurtyn, delff, ysbruddach, ffolcyn, hultan.
Stupefacient, *a.* (Ll. *stupefacio*) syfrdanus, syfrdanol, hurtiol, penddarus, irdangol.
Stupefaction, *s.* (Ll. *stupefacio*) hurtiad, syfrdaniad, irdangiad; hurtrwydd, hurtwch, syfrdandod, syfrdanrwydd, irdangrwydd, madrondod, irdang, irdanc; annheimladrwydd.
Stupefactive, *a.* syfrdanol, syfrdanus, hurtiol, irdangol; cysgiadol; à bair yn hurt, &c.
Stupefy, *v. a.*=*Stupify.*
Stupendous, *a.* (Ll. *stupendus*) aruthrol, aruthr, rhyfeddol, rhyfedd, tra rhyfedd, uthr, eres; i'w ryfeddu; i ryfeddu wrtho; dirfawr, enfawr; mawrwych.
Stupendousness, *s.* aruthroldeb, &c.
Stupid, *a.* (Ll. *stupidus*) hurt, penbwl, pendew, penfas, penwan, penblydd, penffol, delffaidd, trymhyrddig, lledfeddod; syfrdan, pensyfrdan, syn, synedig; dwl, (*f.* dòl,) pwl; disynwyr, synwyrbwl; ysbrudd, meredig, ffol, ynfyd.
A stupid fellow—hurthgen, penbwl, hurtyn, cadafael, brebwl, hult, penllorcas.

Stupidity, } *s.* (Ll. *stupiditas*) hurtrwydd,
Stupidness, } penbyledd, pendewedd, penfasedd, penwendid, penffoledd, lledfeddodrwydd, trymhyriddigrwydd, &c.

Stupifier, *s.* syfrdanydd, &c.
Stupify, *v. a.* (Ll. *stupefacio*) hurtio, syfrdanu, irdangu, penddaru, hurthio, llymhurtio, arsynu; taro âg irdang; gwneuthur yn hurt, &c.; madroni; penbylu, pylu, ambylu.
Stupor, *s.* (Ll.) hurtrwydd, madrondod, irdang, irdanc; syfrdandod, syndod; merwindod, merwindeb; diffrwythdra; annheimladrwydd; syndod.
Stupose, *a.* (o'r Ll. *stupa*) âg arno siobyn neu dwff o flew; siobynog.
Stuprate, *v. a.* (Ll. *stupro*) treisio, llathrudio, llathrydo, llathruddiaethu, diforwyno, halogi, dwyn trais ar, gwneyd gwaith anfodd ar.
Stupration, *s.* treisiad, llathruddiad, llathruddiaeth; trais, llathrudd, llathryd, gwaith anfodd.
Sturdiness, *s.* (o *sturdy*) pybyrwch, gwroldeb, cryfder; anhyblygedd; cyndynrwydd; ystyfnigrwydd.
Sturdy, *a.* (Al. *störrig*) pybyr, cryf, gwrol, cadarn, gwrdd, agwrdd, pybyr-gryf; anhyblyg, ystyfnig, cyndyn, anhydyn; syth; caled; caled-syth; effrom; angerddol; talgryf, haerllug.
Sturdy, *s.* y bendro (ar ddefaid).
Sturgeon, *s.* (Ff. *esturgeon*) ystyrbyng.
Sturionian, *s.* (Ll. *sturio*) yr ystyrbyng.
Sturnus, *s.* (Ll.) adar y drudwy.
Stutter, *v. n.* (Is. *stotteren;* Al. *stottern*)=*Stammer.*
Stutter, *s.*=*Stammer.*
Stuttering, *s.*=*Stammering.*
Sty, *s.* (S. *stige*) twlc, cwt, cut, crowyn, pras, twlc moch, cwt moch.
Sty, } *s.* (S. *stige*) llefelyn, llefrithen, gwlith-
Stye, } en ar lygad.
Sty, *v. a.* cutio; cau mewn cwt *neu* dwlc.
Sty,† *v. n.* (S. *stigan*) esgyn, ymgodi, ymddyrchafu.
Styca, *s.* darn bath Saesonig bychan.
Stygian, *a.* (Ll. *stygius*) uffernol, uffernig; ystochus.
Stylagalmaic, *a.* (Gr. *stulos* ac *agalma*) perthynol i luniau à fônt yn golofnau.
Stylar, *a.* (o *style*) perthynol i fynegfys orfynag.

Style, *s.* (Ll. *stylus;* Ff. *style, stile;* Is. ac Al. *styl*) dull, modd; ieithwedd, dullwedd, arddull, amwedd, dull ymadrodd, dulleb, dulaiath, iaith; nodwedd; enw, cyfenw, arenw, gorenw, enwawd, enwad, senw; cyfrif; ayawydd, pin, mynegfys, bys, crib, neu drwyr orfynag; coesig; profyr; ysgrifell, pasar. ysgrifyr, pin, ysgrif-bin.
Old style—yr hen gyfrif.
New style—y cyfrif newydd.
A high style, } ucheliaith, ieithwedd uchel-
A lofty style, } wych, ieithwedd oruchel, dull mawreiriog *neu* uchelwych ar ymadrodd; dull chwyddedig ar ymadrodd; ieithwedd chwyddedig.
Elevated style—iaith uchelwych, ieithwedd uchelwych, iaith ddyrchafedig.

A short style, } byriaith, ieithwedd fyr-
A laconic style, } eiriog.
Let the style be suited to the subject—bid yr iaith yn gyfartal *neu* yn gydred â'r testyn; cyfartaler yr iaith â'r testyn; bid gyfartal *neu* unwedd yr iaith â'r testyn.

Style, *v. a.* enwi, galw, cyfenwi, arenwi, gorenwi.

Stylet, *s.* (o *style*) bidogan; chwiliedydd meddygol.

Styliferous, *a.* coesigog.

Styliform, *a.* ar ddull pin *neu* nydwydd.

Stylish, *a.* dullweddus, dullweddog; moddus, moddgar; ymddangosiadus; defodwych.

Stylistic, *s.* dullweddiaeth, ieithweddiaeth.

Stylite, *s.* (Gr. *stulos*) Pileriad; *pl.* Pileriaid.

Stylobate, *s.* (Gr. *stulos* a *basis*) bonsang colofn.

Stylobation, *s.* troed, gwadn, *neu* fonsang colofn.

Stylobite, *s.* pilerith=enw delidfaen.

Stylographic } *a.* (Ll. *stylus*, a Gr. *graphô*)
Stylographical, } puntrysgrifol.

Stylography, *s.* puntrysgrifiaeth.

Styloid, *a.* (Ll. *stylus*, a Gr. *eidos*) puntraidd; tebyg i buntr *neu* bin.

Styptic, *a.* (Gr. *stupticos*) argaeol, argaedigol; gwaed-argaeol, gwaed-attaliol; à attalio waedlif; âg ynddo rinwedd i argau *neu* attal gwaed.

Styptic, *s.* cyffyr argaeol, meddyginiaeth argaeol: *pl.* argaeolion, cyfferi i attal gwaed.

Stypticity, *s.* argaeolrwydd, argaeoldeb.

Styrole, *s.* olew storacs.

Stythy, *v. a.*=*Stithy.*

Suability, *s.* (o *suable*) hygwynedd.

Suable, *a.* (o *sue*) y gellir rhoi cwyn arno; y gellir rhoi cyfraith arno; hygwyn.

Suade, *v.*=*Persuade.*

Suasible, *a.* (Ll. *suadeo*) darbwylladwy; y gellir ei ddarbwyllo; hawdd ei ddarbwyllo.

Suasion, *s.* darbwylliad, darbwyllıaeth, annogaeth, annogiad, cynghoriad, ymlewydd.

Suasive, } *a.* (Ll. *suadeo*) darbwyllus, darbwyll-
Suasory, } ol, cynghorus, cynghorol, annogol, annogaethol, ennillol; eiriolus.

Suavify,† *v. a.* (Ll. *suavis*) melusu, pereiddio; tirioni.

Suaviloquium, *s.* (Ll. *suavis* a *loquor*) mwynder ymadrodd, mwyniaith.

Suavity, *s.* (Ll. *suavitas*) melusder (mewn ystyr cymhariaethol), pereiddrwydd, pereidd-dra; hyfrydedd, hyfrydwch; mwynder, mwyneidd-dra, hynawsedd, llarwch, tirionwch, tiriondeb.

Sub, arddawd Lladin, yn dynodi *tàn, dàn, is; ail, ad-; go, lled, trân, cryn.*

Subacid, *a.* gosur, lledsur, go sur, lled sur, trân sur, gochwibl, suraidd.

Subacid, *s.* gosur, lledsur: *pl.* gosurion, lledsurion.

Subacrid, *a.* lledlym; egraidd.

Subact, *v. a.* (Ll. *subactus*) darostwng, dwyn tanodd; dwyn.

Subaction, *s.* darostyngiad, dygiad tanodd.

Subacute, *a.* lledlym; lled graffus, &c.

Subadar, } *s.* rhaglyw (yn yr India Ddwyrein-
Soubahdar, } iol); rhingyll peddyd brodorol.

Subaerial, *a.* tàn yr awyr; is-awyrol.

Subagitation, *s.* (Ll. *subagitatio*) cywestach.

Subah, *s.* talaeth, rhaglawiaeth (yn yr India).

Subahship, *s.* swyddogaeth y Subadar.

Subalpine, *a.* à geir ar odre mynydd Mynnau; à geir dàn fynydd Mynnau; is-alpaidd, is-fynyddig.

Subaltern, *a.* (Ff. *subalterne;* Ll. *subalternus*) is-, tan-; iselach; israddol, isradd; tàn arall; à fo *neu* y sy dàn arall.

Subaltern, *s.* tanswyddog, isswyddog, goriswr, ail swyddog; rhaglaw.

Subalternate, *a.* yn dyfod *neu* yn canlyn ar gylch, bob yn eilwers, *neu* y naill ar ol y llall; cylchol, ar gylch.

Subalternation, *s.* isafiaeth, israddiaeth; dyfodiad ar gylch.

Subangular, *a.* lledonglog.

Subappennine, *a.* à geir ar odre y Penwynion; à geir dàn y Penwynion; is y mynyddoedd Penwynion.

Subaquatic, } *a.* (*sub* ac *aqua*) tanddyfrol,
Subaqueous, } is-ddyfrol; tàn y dwr.

Subarration, *s.* (Ll. *subarrare*) rhydyddiad.

Subastral, *a.* (*sub* ac *astral*) tàn y ser; daiarol.

Subastringent, *a.* lledrwymol, gorwymol.

Subaudition, *s.* (Ll. *subauditio*) dealliad peth na fynegir; goddealliad; amgyffred yr hyn sydd i'w ddeall.

Subaxillary, *a.* tàn y gesail.

Subcaudal, *a.* tàn y gynffon.

Subcelestial, *a.* tàn y nef, is y nef; is-nenol, is-nefol.

Subchanter, *s.* isgeiniad, tan-geiniad, tan-gantor, adgantor, rhaglaw y rhaggeiniad.

Subclavian, *a.* à fo is pont yr ysgwydd; à fo dàn drybedd yr ysgwydd.

Subcommissioner, *s.* tan-ddirprwywr, rhaglaw dirprwywr.

Subconical, *a.* lledgonig, goffeinig, &c.

Subconstellation, *s.* adgydser.

Subcostal, *a.* à fo dàn yr ais; tan-asenol.

Subcutaneous, *a.* à fo rhwng cig a chroen.

Subcuticular, *a.* à fo dàn y groenen; à fo is tònen y croen.

Subdeacon, *s.* is-ddiacon, is-aeddon, taniagon; degonwas, gweinidog diacon.

Subdeaconry, } *s.* is-ddiaconiaeth, is-aeddon-
Subdeaconship, } iaeth.

Subdean, *s.* is-ddeon, tan-ddeon, rhaglaw deon.

Subdeanery, *s.* is-ddeoniaeth.

Subdecanal, *a.* is-ddeonawl.

Subdecuple, *a.* à fo yn un ran o ddeg.

Subdelegate, *s.* is-ddirprwywr, &c.; dirprwywr dàn ddirprwywr.

Subdelegate, *v. a.* rhoi *neu* enwi dirprwywr dàn ddirprwywr; gosod dan orchymyn un arall y peth à roed dàn ei orchymyn yntau.

Subderisorious,† *a.* à fo yn chwerthin am ben un gyda gradd o gymmedroldeb *neu* ledneisrwydd.

Subdialect, *s.* ad-dafodiaith.

Subditicious, *a.* (Ll. *subditicius*) à roed yn ddirgel yn lle rhywbeth arall; à ddoded drwy ddicheil y naill yn lle y llall; à roer yn lle peth arall.

Subdivide, *v.* adranu, dadranu, amlranu.

Subdivisible, *a.* adranadwy, dadranadwy.

Subdivision, *s.* adran, dadran; adraniad, dadraniad.

Subdolous, *a.* (Ll. *subdolus*) cyfrwys, ystrywgar, ystrywiog, dichellgar, llechwrus, iselgraff.

Subdominant, *s.* is-lywnod, is-lywsain, is-lywiant.

Subduable, *a.* darostyngadwy, &c.

Subdual, *s.* darostyngiad, cywarsangiad, cyfarsangiad, trechiad.

Subduce, } *v. a.* (Ll. *subduco, subductum*) cym-
Subduct, } meryd ymaith, tynu ymaith, tanddwyn, tanddygyd.

Subduction, *s.* cymmeriad *neu* ddygiad ymaith; tanddygiad; erthyniad.

Subdue, *v. a.* (Ll. *subdo*) darostwng, goresgyn, gorchfygu, trechu, gorfod, gorfod ar, cyfarsangu, cywarsangu, goresgynu, gordrechu; dofi; tyneru, lleddfu, meddalu, llinaru.

To subdue one's passions—darostwng ei anwydau; marweiddio ei nwydau.

Subduement, *s.* gorchfygiad, goresgyniad, goresgyn, gorfodaeth, buddugoliaeth.

Subduer, *s.* darostyngwr, darostyngydd, goresgynwr, &c.

Subduple, *a.* à fo yn un ran o ddwy; hanner.

Subduplicate, *a.* yn ol cyfartaledd arsoddion; goddyblyg.

Subequal, *a.* gogyfartal.

Suberate, *s.* (Ll. *suber*) twythwyddawd, hal twythwydd.

Suberic, *a.* twythwyddig; perthynol i gorcyn.

Suberic acid—sur twythwyddig.

Suberin, } *s.* (Ll. *suber*) twythwyddain.
Suberine, }

Suberose, *a.* (Ll. *sub* ac *erosus*) yn ymddangos megys wedi ei gnoi; sinachog; goddeintiedig.

Suberous, *a.* (Ll. *suber*) twythwyddaidd, corcynaidd; meddal a thwythig; twythus.

Subfusc, *a.* (Ll. *subfuscus*) llwydaidd, gwrm, godywyll, llwyd-ddu, llychwin; melyn-ddu.

Subglobose, } *a.* gogrwn, lledgrwn, crynaidd.
Subglobular, }

Subhastation, *s.* (Ll. *subhasta*) arwerthiant da anghyfodedyn.

Subindicate, *v. a.* goddangos, lled-ddangos.

Subindication, *s.* goddangosiad.

Subinduce,† *v. a.* cynnyg yn amgylchiadol.

Subinfeudation, *s.* goddeiliadaeth, tanddeiliadaeth. [ddyfodfa.

Subingression,† *s.* cudd fynediad i mewn, cel

Subitaneous, *a.* (Ll. *subitaneus*) disymmwth, disyfyd, disymmythol, swta, sydyn, dirybudd.

Subitany,† *a.* disymmwth, disyfyd.

Subito, *ad.* (It.) yn ddisymmwth, &c.

Subito-volto, *s.* dyfais i droi llyfr cerddoriaeth pan fyddo un yn chwareu ar offeryn.

Subjacent, *a.* (Ll. *subjacens*) yn gorwedd wrth droed *neu* ar odre peth; yn gorwedd dan sel peth; isorweddol, tanorweddol; is law, oddi tano, oddi tanodd.

Subject, *a.* (Ll. *subjectus*) wedi ei osod tàn; yn bod tàn; à fo tàn; darostyngedig, gorestyngedig; rhwym, rhwymedig; agored; à fo yn mherygl; tanlwydd; chwannog, tueddol; ufydd.

Subject to another—darostyngedig i arall; yn aillt i arall; y sy tàn warogaeth un arall; rhwymedig; caeth.

To be subject—bod yn ddarostyngedig; bod wedi ei ddarostwng; bod dàn; bod yn ostyngedig.

Subject, *s.* (Ll. *subjectus*) deiliad, tanlwyddiad, gorestyngiad; testyn, sylfon; defnydd; pwnc; mater; peth; corff i'w ddifynu: *pl.* deiliaid, gorestyngiaid, tanlwyddiaid, maon.

Subject of debate—y pwnc y dadleuir yn ei gylch; testyn dadl; dadl, arhawl.

Subject of a discourse—testyn ymadrodd.

To be the subject of discourse—bod yn chwedl gyffredin; bod yn chwedl rhwng pob dyn; bod yn chwedl i'r werin; bod yn chwedl gàn y werin; bod yn destyn yn mhob geneu; bod yn destyn siarad.

The subjects of the realm—deiliaid y deyrnas; tanlwyddiaid y deyrnas.

Subject, *v. a.* darostwng, darostyngu, arostwng, dwyn dàn, dwyn danodd, gostwng, caethiwo; gwneuthur yn agored i; gwneuthur yn ddarostyngedig i; gwneyd yn gyfrifol; peri gwasanaethu; peri myned dàn.

He subjected him to his purposes—efe a barodd iddo wasanaethu i ddwyn ei amcanion i ben; parodd iddo wasanaethu i helpu yn mlaen ei amcanion; efe a'i gwnaeth yn wasanaethgar i'w amcanion.

Subjection, *s.* darostyngiad, darostyngedigaeth, gwarogaeth; gosodiad, dodiad, bwriad, *neu* ddygiad dàn; gostyngiad, cywarsang, cywarsangiad; ymostyngiad; gostyngeiddrwydd; ufydd-dod; iseliant.

To bring into subjection—darostwng; dwyn yn gaeth, i gaethiwed, neu dàn lywodraeth; caethiwo.

To keep in subjection—cadw dàn llaw; cadw dàn lywodraeth; cadw dàn wab.

Subjectist, *s.* un hyddysg yn yr athroniaeth destynol.

Subjective, *a.* testynol, sylfonawl; perthynol i'r testyn, y pwnc, *neu* y sylfon; gwahan; fodol.

Subjectiveness, *s.* testynoldeb, &c.

Subjectivity, *s.* gwahanfodoldeb, gwahanfodaeth, hunoliaeth; yr hyn a berthyn i hunan.

Subject-matter, *s.* testyn, defnydd, y pwnc.

Subjoin, *v. a.* atchwanegu, chwanegu at, attodi, cyssylltu wrth.

Subjugate, *v. a.* (Ll. *subjugo*) dwyn dàn yr iau; rhoi y warog ar beth; gwarogi, hyweddu, darostwng, gorchfygu, trechu, goresgyn, arostwng, cyfarsangu.

Subjugation, *s.* dygiad dàn yr iau; darostyngiad; gwarogiad; hyweddiad; gorchfygiad, goresgyniad, cywarsangiad.

Subjugator, *s.* darostyngwr, darostyngydd, &c.

Subjunction, *s.* atchwanegiad, attodiad, cyssylltiad.

Subjunctive, *a.* (Ll. *subjunctivus*) cyssylltedigol, cyssylltiol, adgyssylltiol, adgyssylltedig; ammodol, ammodedigol, ammodadwy.

Subjunctive mood=*Subjunctive* mood (d. g. *Mood*).

Sublanate, *a.* (Ll. *sub* a *lana*) lled wlanaidd, go wlanaidd, go wlanog.

Sublapsarian, } *a.* (Ll. *sub* a *lapsus*) isgwymp-
Sublapsary, } ol, tangwympol, isgwympedyddol, tangwympedyddol; à wnaed wedi cwymp Addaf.

Sublapsarian, } *s.* isgwympedydd, isgwympiad-
Sublapsary, } ydd, tangwympedydd.

Sublative, *a.* diallu.

Sublation, *s.* (Ll. *sublatio*) cymmeriad ymaith, dygiad ymaith.

Sublet, *v. a.* tanosod.

Sublevation, *s.* (Ll. *sublevo*) codiad, dyrchafiad, arddyrchafael.

Subligation, *s.* (Ll. *subligo*) tanrwymiad, rhwymiad oddi tanodd.

Sublimable, *a.* coethadwy, hygoeth, gwyreiniadwy; y gellir ei droi yn darth gàn wres.

Sublimableness, *s.* hygoethedd.

Sublimate, *v. a.* (o *sublime*) coethodi, gwyreinio, gwyrain, ffergoethi, teryddu, coethi; coethi a dyrchafu; dyrchafu, uchelu.

Sublimate, *s.* coethawd, ffergoethawd, gwyraint; peth à wyreiniwyd: *pl.* coethodion, ffergoethion.

Sublimate, *a.* gwyrain, gwyreiniog, coetheiniog, coethedig, coethodedig, ffergoeth.

Sublimation, *s.* gwyreiniad, gwyraeth, coetheiniad, coethodiad, ffergoethiad, coethiad; dyrchafiad, ucheliad, arddunïad.

Sublimatory, *a.* gwyreiniol, coethedigol.

Sublime, *a.* (Ll. *sublimis*) uchel, goruchel, aruchel, dyrchafedig, arddunol, arddun, arddunog, uchelwych, uchelfawr, mawrwych.

The Sublime Porte—y Goruchel Borth, y Porth Goruchel, y Porth Aruchel.

Sublime, *s.* ucheliaith, ariaith, arddunïaith, yr arddun, yr arddunol, y goruchel; y mawrwych.

Sublime, *v.* gwyreinio, coetheinio, coethi; dyrchafu, uchelu, aruchelu.

Sublimity, } *s.* gorucheledd, arucheledd, uch-
Sublimeness, } eledd, uchelder, dyrchafedigrwydd, urddunïant, arddunoldeb, dyrchafiant; mawredd.

Sublineation, *s.* (*sub* a *linea*) tanlinelliad.

Sublingual, *a.* (*sub* a *lingua*) à fo dan y tafod.

Sublition, *s.* cynlliwiad, tanliwiad.

Sublunar, } *a.* (Ff. *sublunaire*; Ll. *sub* a *luna*)
Sublunary, } tan y lloer, is y lloer, tan y lleuad, is y lleuad, isloerawl, isleuadol, tanloerawl, tanleuadol; daiarol.

Sublunary,† *s.* peth bydol, peth daiarol.

Subluxation, *s.* (*sub* a *luxatio*n) ysgiad, tyrfiad.

Submarine, *a.* (Ll. *sub* a *marinus*) isforawl, tanforawl; à fo dan y môr.

Submarine telegraph—brysfynag isforawl, pellfynag tanforawl, pellébyr tân y y môr, pellebyr tanforawl.

Submaxillary, *a.* tân yr en, is yr en.

Submedial, } *a.* tân y canol, is y canol.
Submedian, }

Submediant, *s.* y canolnod.

Submental, *a.* tân yr en, tan y mant, is-fantawl.

Submerge, *v.* (Ll. *submergo*) tansuddo, tansoddi; bwrw dân ddwr; bwrw dân y dwr; trochi, suddo, soddi; boddi; myned dân ddwr; myned dân y dwr; ymsuddo, ymsoddi. [sawdd.

Submergence, *s.* tansoddiad, tansuddiad, tan-

Submerse, *v. a.* (Ll. *submersus*) tansoddi, tansuddo; bwrw dân y dwr; boddi.

Submersion, *s.* tansuddiad, tansoddiad, tansawdd, trochiad, soddiad, sawdd; boddiad, boddiant, bawdd; bwriad *neu* fynediad dân ddwr.

Subminister, } †*v.* (Ll. *subministro*) bod yn
Subministrate, } wasanaethgar; iswasanaethu; cynnorthwyo.

Subministrant,† *a.* iswasanaethol, iswasanaethgar.

Subministration,† *s.* cynnorthwyad, cymhorthiad.

Submiss, *a.* (Ll. *submissus*) ymostyngol, ufydd, gostyngedig.

Submission, *s.* (Ll. *submissio*) ymostyngiad, ymddarostyngiad, ymiseliad; ufyddhad, ufyddiant, ufydd-dod, eddyllder; gorestyngad, gorestyngedigaeth; ymroad, ymroddiad; gwrhad, gwriogaeth, gwarogaeth, gwarogiad.

With humble submission be it spoken—gyda pharch a gostyngeiddrwydd y dyweder ef.

With submission to your superior judgment—gân ymostwng i'ch goruwch farn chwi.

To make one's submission—gwrhau, gwriogi, gwriogaethu, gwarogaethu, gwarogi, gwrogaethu.

Submissive, *a.* ymostyngol; ymddarostyngol; gostyngedig, ymostyngar; ufydd, ufyll; isel, difalch; hyblyg; ymroddgar, ymroddol.

Submissively, *ad.* yn ymostyngol, &c.; gân ymostwng, dân ymostwng, gydag ymostyngiad.

Submissiveness, *s.* ymostyngoldeb; gostyngeiddrwydd; ufydd-dod.

Submissness,† *s.*=*Submissiveness.*

Submit, *v. a.* (Ll. *submitto*) ymostwng, ymddarostwng; ymblygu; ymrói, ymroddi; gwrhau, gwriogaethu, gwarogaethu, gwneuthur gwarogaeth, gwrio; ufyddhau; gweddu; gostwng, darostwng, gorestyngu, gystwng, gystyngu; dwyn dân, dodi dân, rhoddi dân; rhoddi ar farn; cyfeirio.

To submit one's self—ymostwng, ymddarostwng, ufyddhau, ymblygu.

To submit a thing to the judgment of another—gadaw peth i *neu* ar farn un arall; bwrw peth ar farn un arall; rhoddi peth dân farn un arall; rhoddi peth ar farn un arall.

Submitter, *s.* ymostyngwr, &c.

Submonish,† *v. a.* (Ll. *submoneo*) awgrymu.

Submonition,† *s.* awgrym, awgrymiad.

Submultiple, *s.* tanamrif, isamrif, isamblygrif; y nifer à gynnwysir hyn a hyn o weithiau mewn nifer arall.

Submultiple, *a.* tanamrifol, isamrifol; cynnwysedig mewn nifer arall hyn a hyn o weithiau.

Subnarcotic, *a.* gogysgbair, lled gysgiadol.

Subnascent, *a.* (Ll. *subnascor*) is-dyfol, yn tyfu dân.

Subnect,† *v. a.* (Ll. *subnecto*) rhwymo *neu* gylymu dân.

Subnormal, *s.* (Ll. *sub* a *norma*) tansythlin, issythlin.

Subnude, *a.* (Ll. *sub* a *nudus*) llednoeth, lledlwm, gofoel.

Suboccipital, *a.* o dân y gwegil.

Suboctave, } *a.* yn cynnwys un ran o wyth.
Suboctuple, }

Subocular, *a.* tân y llygad, is-lygadol.

Suborbicular, } *a.* lledgrwn, gogrwn, crynSuborbiculate, } aidd.

Subordinacy, *s.* israddoldeb, tanraddoldeb.

Subordinancy,† *s.*=*Subordinacy.*

Subordinary, *s.* is-arwydd (yn arfau bonedd).

Subordinate, *a.* (Ll. *sub* ac *ordinatus*) israddol; is; à osodwyd dân arall; à fo *neu* y sy dân arall; à osodwyd mewn rhenc, rhestr, trefn, *neu* radd is; isafol.

Subordinate, *s.* isafiad, iswr, israddwr.

Subordinate, *v. a.* gosod, trefnu, rhencio, *neu* restru yn is; gosod dân arall; israddio; tanosod; darostwng.

Subordination, *s.* israddoliaeth, israddiant, israddiaeth, tanosodiad, gosodedigaeth dân arall; trefniad y naill dân y llall; isafol-

iaeth; isradd; darostyngiad; darostyngedigaeth, gorestyngedigaeth, ymostyngiad, ymddarostyngiad.

Suborn, *v. a.* (Ll. *suborno*) mynu gwŷr *neu* wŷr er llith a llog i dyngu gau *neu* gelwydd; cyflogi tystion i dyngu à fyner; dwyn gau dystion i mewn; llogi *neu* gyflogi gau dystion; cyflogi tystion; tystlogi; cyflogi i dyngu anudon; ceisio tystion llog; dirgel geisio cyttwyllo.

To suborn witnesses—mynu gwŷr er llith a llog i dyngu celwydd, &c.

Subornation, *s.* cyflogiad tystion i dyngu yr hyn à fyner; tystlogiad.

Suborner, *s.* cyflogwr gau dystion; tystlogwr.

Suboval, *a.* lled hirgrwn.

Subovate, *a.* (Ll. *sub* ac *ovatus*) lled wyfal, lled wygrwn.

Suboxide, s. isegrid.

Subperpendicular, *s.* tansythlin, issythlin.

Subpetiolate, *a.* à deilgoes fèr iawn iddo.

Subplinth, *s.* cynsail (mewn adeilyddiaeth).

Subpœna, } *s.* (Ll. *sub* a *pœna*) poenwys,
Subpena, } llythyr poenwys, llythyr gwŷs, llythyr dyfyn; dyfyn *neu* wŷs dàn boen.

Subpœna, } *v. a.* dyfyn *neu* ddyfynu dàn boen;
Subpena, } gwasanaethu à phoenwys; poenwysio, poenwyso; gwysio, dyfynu.

Subprincipal, *s.* rhagbenaeth, is-benaeth, adbenaeth, is-lywydd.

Subprior, *s.* is-brior, rhag-brior, adbrior.

Subquadrate, *a.* gobetryal, lled betryal.

Subquadruple, *a.* yn cynnwys un ran o bedair.

Subquinquefid, *a.* agos yn bumhollt.

Subquintuple, *a.* yn cynnwys un ran o bump.

Subramose, } *a.* (Ll. *sub* a *ramus*) âg ychydig
Subramous, } gangenau arno.

Subreption, *s.* (Ll. *subreptio*) ennilliad gwyllys da drwy foddion annheg; lladradaidd ennilliad ewyllys da.

Subreptitious, } *a.*=*Surreptitious.*
Subreptive, }

Subrogate,† *v. a.*=*Surrogate.*

Subrogation, *s.* gosodiad y naill yn lle y llall; dirprwyad.

Subrotund, *a.* lledgrwn, gogrwn, crwn o fewn ychydig.

Subsaline, *a.* go hallt, lled hallt, halaidd.

Subsalt, *s.* is-halan.

Subsannation, *s.* (Ll. *subsanno*) gwatwariad; gwawd, gwatwar.

Subscapular, *a.* tàn y balfais.

Subscribable, *a.* tanysgrifadwy.

Subscribe, *v.* (Ll. *subscribo*) tanysgrifo, tangrifio; llofnodi; ysgrifenu, gosod, dodi, rhoi, *neu* dori ei enw wrth beth; gosod, dodi, *neu* roddi ei law wrth beth; rhoddi *neu* ddodi ei enw i lawr; ysgrifenu tanodd; cydsynio, cydsynio à, cyssynio; cyfroddi; rhagdalu.

Subscriber, *s.* tanysgrifwr, tanysgrifiwr, tanysgrifydd, tanysgrifiedydd; llofnodwr, llofnodydd; cydsyniwr, cyssyniwr, cydsynieddydd; rhagdalwr; un y mae ei enw ar odre ei ysgrif.

Subscript, *a.* tanysgrifedig.

Subscript,† *s.* peth tanysgrifedig.

Subscription, *s.* (Ll. *subscriptio*) tanysgriflad; tanysgrif; llofnodiad; rhoddiad ei enw *neu* ei law wrth bapyr; rhagdaliad; cydroddiad.

Subscription list—cofres tanysgrifion, cofrestr tanysgrifion, cofres tanysgrifiadau, cofres cydroddion, cydroddres, cyfroddres, tanysgrifres, enwau tanysgrifwyr.

Subscription money—arian tanysgrif, arian cydgost, arian blaenllaw.

What is the subscription?—beth yw y tanysgriflad? pa faint yw y tanysgriflad?

Subscription to an opinion—cydsyniad à barn, &c.

Subsection, *s.* adran, dadran.

Subsecutive, *a.* oliannol, olynol, dylynol.

Subseptuple, *a.* yn cynnwys un ran o saith.

Subsequence, } *s.* (Ll. *subsequens*) canlyniad,
Subsequency, } dylyniad, canlynawd, dylyniaeth.

Subsequent, *a.* canlynol, dylynol; yn dyfod à ddaw, à ddaeth, *neu* à ddel ar ol; dyfodol; à fyddo ar ol peth arall.

Subsequently, *ad.* yn ganlynol, &c.; ar wedi canlyniad; yn ddylynol gyfagos.

Subserve, *v. a.* (Ll. *subservio*) iswasanaethu, gwasanaethu yn israddol; gwasanaethu (megys offeryn) tàn arall; bod yn wasanaethgar *neu* wasanaethol mewn modd *neu* rai is; gwasanaethu; rhacio; bod yn offeryn i

Subservience, } *s.* iswasanaethiad; gwasanaeth;
Subserviency, } iad; iswasanaethgarwch; gwasanaetholrwydd; rhaciad.

In subserviency to my chief design—er gwasanaethu fy mhrif amcan.

Subservient, *a.* à fo *neu* y sydd yn gwasanaethu; gwasanaethol, gwasanaethgar; cynnorthwyol; iswasanaethgar; defnyddiol; offeryno; à fo yn offeryn i ddwyn peth i ben.

To be subservient to—gwasanaethu; bod yn gwasanaethu i.

To make subservient—peri gwasanaethu.

Subsessile, *a.* is-eisteddol; à choesigion tu byrion iddo.

Subsextuple, *a.* yn cynnwys un ran o chwech.

Subside, *v. n.* (Ll. *subsido*) myned, disgyn, ewa gwympo i'r gwaelod; gwaelodi; sodi, suddo; ymlonyddu, ymdawelu, tawelu, darfod, peidio; llaesu; disgyn.

Subsidence, } *s.* gwaelodiad; ymlonyddiad; dis-
Subsidency, } gyniad.

Subsidiary, *a.* (Ll. *subsidiarius*) cynnorthwyol, cannorthwyol, cymhorthol; à fo yn borth arall.

Subsidiary, *s.* cynnorthwywr, cymhorthwr, cymhorthydd, cyfnerthydd, helpwr.

Subsidize, *v. a.* (o *subside*) cynnysgaethu à chymhorth arianol; llogi *neu* gyflogi yn gynnorthwy.

Subsidy, *s.* (Ff. *subside;* Ll. *subsidium*) arian porth, arian cymhorth; tâl *neu* borth er brenin; porthobr, porthwobr; dofraeth; cymhorth.

Subsign, *v. a.* (Ll. *subsigno*) tanysgrifenu, tanysgrifo, ysgrifenu dàn; llofnodi.

Subsignation, *s.* tanysgrifeniad; llofnodiad.

Subsist, *v.* (Ll. *subsisto*) bod, hanfod, hanfodi, sefyll, gorsefyll, aros; sefyll yn ei le; parhau; byw a bod; byw; ymgynnal; sefyll i fyny; cynnal; bod *neu* sefyll dàn; dal i fyny; porthi, darborthi.

To subsist one's self—ymgynnal; byw, &c.

Subsistence, } *s.* (Ff. *subsistence*) bod, hanfod;
Subsistency, } bodoliaeth, bodoldeb; hanfodiad; parhad, para, arosiad; cynnaliaeth, bywoliaeth; peth hanfodol, sylwedd; gorsefylliad.

Subsistent, *a.* (Ll. *subsistens*) hanfodol; à bod

hanfod, *neu* fodoliaeth iddo; sylweddol; ymgynnaliol.

Subsoil, *s.* (Ll. *solum*) isweryd; pridd, daiar, tir, gweryd, tud, llawr; gwlad.

Subsolary, *a.* à fo tàn haul.

Subspecies, *s.* adryw, adrywogaeth.

Substance, *s.* (Ff.; Ll. *substantia*) sylwedd; defnydd, deunydd, defn; nwydd; cyffyr; hanfod, peth hanfodol; peth; taeth, ednyfed, ednyw; àn; golud, cyfoeth, moddion, da, eiddo, alaf; y peth à fo gàn un; swm, sum, swmp; ffyrfiant; corff.

Physical substance—sylwedd anianol.

Being of one substance with the Father—yn un hanfod à'r Tad.

Every living substance—pob peth byw; pob sylwedd byw.

Of good substance—cyfoethog, goludog.

The substance of a discourse—sylwedd, swm, sum, *neu* swmp araeth *neu* ymadrodd.

Substantial, *a.* sylweddol, sylweddog, sylweddus; defnyddiol; nwyddus, nwyddol; gwirioneddol, gwireddol; corfforol; ffyrf, (*f.* fferf), fferdd; cryf, cadarn, cydnerth, grymus; cyfoethog, goludog.

A substantial argument—rheswm sylweddol; rheswm dwys a da.

Substantiality, **Substantialness**, *s.* sylweddoldeb, sylweddolrwydd, sylweddusder, sylweddusrwydd, defnyddioldeb, defnyddiolrwydd, &c.

Substantialize, *v. a.* sylweddol; sylweddu, sylwedduso; gwireddoleddu.

Substantially, *ad.* yn sylweddol, &c.; o ran sylwedd; ar y cyfan.

Substantials, *s. pl.* sylweddolion, hanfodolion, pethau sylweddol, pethau hanfodol.

Substantiate, *v. a.* sylweddu, arsylweddu, sylweddiannu; gwirio, cadarnhàu; gwneuthur yn dda; sicrhau, profi; dangos drwy brofion anwadadwy; peri bod.

Substantive, *a.* (Ll. *substantivus*) safedigol, tansafedigol; à saif *neu* à safo o hono ei hun; sylweddol; safadwy.

Noun substantive—enw cadarn, enw safedigol, enw tansafedigol, sylweddair.

Substantive colours — lliwiau safadwy; lliwiau safedigol.

Substantive, *s.* sylweddair, enw cadarn, enw safedigol, sylweddeb; enw.

Substantive and adjective—enw gwàn ac enw cadarn; sylwedd ac ansawdd; sylweddair ac ansoddair; sylweddair a chwanegair; sylweddeb ac ansoddeb; enw cadarn ac ansawdd damweiniol; enw peth a'i ansawdd.

Substantively, *ad.* yn sylweddol, o ran sylwedd; fel enw cadarn, yn lle enw cadarn. [arni.

Substile, *s.* y llinell y saif mynegfys heulfynag

Substitute, *v. a.* (Ll. *substituo*) gosod, dodi, rhoi, *neu* roddi yn lle un arall; dirprwyo; trososod.

Substitute, *s.* dirprwywr, dirprwy, tannorth; rhaglaw; cynnrychiolydd, cynnrychiolwr; yr hwn *neu* yr hyn a osoder yn lle un arall; enwedigiad.

Substitution, *s.* dodiad *neu* osodiad yn lle un arall; trososodiad, trososawd; dirprwyad; dirprwyaeth; ymgynnull, trosgynmeriad.

Substitutional, *a.* dirprwyol, trososodawl.

Substitutive, *a.* dirprwyedigol. [*Subtract.*

Substract, *v. a.* (Ll. *substraho, substractum*)=

Substraction, *s.* tyniad *neu* gadwad rhyw hawl yn ol; gwahandyniad, tanddygiad.

Substrate, *s.* (Ll. *substratus*) iswanaf; peth à orwedd o dàn beth arall.

Substrate, *a.* à rhychau bychain iawn ynddo.

Substratum, *s.* (Ll.) iswanaf; haen *neu* wanaf o dàn beth arall; isweryd.

Substruction, *s.* (Ll. *substructio*) goseiliad, adeilad oddi tanodd, adeiladiad oddi tanodd, tanadeilad.

Substructure, *s.* tanadail, gosail, sail, bonsang.

Substylar, *a.* o dàn fynegfys heulfynag.

Substylar line—y llinell y saif nodwydd heulfynag arni; mynegfin.

Substyle, *s.* y llinell y saif mynegfys heulfynag arni; mynegfin.

Subsulphate, *s.* isufelawd, isufelgris.

Subsultive, **Subsultory**, *a.* (Ll. *subsultus*) dychlamol, dychlamog, ysbonciol, ysbonciog, neidiog, ar neidiau; à fo *neu* y sydd yn dychlamu, &c.

Subsultus, *s.* (Ll.) dychlam, ysbonc, gwringelliad.

Subsume, † *v. a.* (Ll. *sub* a *sumo*) tan-gymmeryd; cymmeryd megys canlyniad.

Subtangent, *s.* isgyrddan, isgyrddell.

Subtend, *v. a.* (Ll. *sub* a *tendo*) estyn oddi tanodd, estyn oddi tàn, tanestyn; bod *neu* ymestyn gyferbyn à.

Subtense, *s.* tanestynell, tanlinell bwa.

Subtepid, *a.* lled glauar, llugoer.

Subter, arddawd Lladin, yn arwyddo *tàn, dàn, oddi tan, oddi tanodd, is-.*

Subterfluent, **Subterfluous**, *a.* (Ll. *subterfluo*) tanredol, tanlifeiriol, isredol; à fo yn rhedeg, yn llifo, *neu* yn llifeirio tanodd.

Subterfuge, *s.* (Ff.; Ll. *subter* a *fugio*) ystryw, dichell, cyfrwysdro, cast, nydd, ymdro, cyfrwys ochel, rhith-esgus; dïangdwll, chwiwdwll, gochelfa, cilfa; ystryw i ddianc.

Subterrane, *s.* (Ll. *subter* a *terra*) tanddaiarfa, ogof, gogof, cell dàn y ddaiar.

Subterranean, **Subterraneous**, **Subterrene**, *a.* (Ll. *subter* a *terra*) tanddaiarol, tanddaiarog; à fo *neu* y sydd is daiar; isddaiarol.

Subterranity, † *s.* lle dàn y ddaiar.

Subterrany, † *s.* tanddaiar; peth à orwedd dàn y ddaiar.

Subtile, *a.* (Ll. *subtilis*) teneu, main, eiddil; manwyaidd, manwaidd; manweaidd, màn; coeth; treiddiol; llym; iddas; llerf, llerw; teg; synwyrlym; cyfrwys, ffel, call, craff, craffus, ffetus, ffelgraff, ffur, ffesig, ffesol, ystrywgar, dichellgar.

The nature of an angel is more subtile than man—manweiddiach yw natur angel na dyn.

Subtileness, **Subtilty**, *s.* teneuedd, teneuder, teneurwydd, teneudra; meinedd, meinder, meindra; manwyeiddrwydd; treiddioldeb, treiddiolrwydd; cyfrwysder, cyfrwysedd, cyfrwysdra, ffelder, ffeldra, ffelrwydd, craffder, ffetusrwydd, ffesawd, ffes, dichell, ystryw, ystrywgarwch, &c.

The subtilties of speeches—dichellion geiriau (*Doeth.* viii. 8).

Subtiliate, † *v. a.* teneuo, teneuhau.

Subtiliation, † *s.* teneuad, teneuhad.

Subtilization, *s.* teneuad, teneuhad; coethiad; coethder, treiddioldeb, ffelder.

Subtilize, *v.* (Ff. *subtiliser*) teneuo, teneuhau; manwyo; coethi, argymhenu, cymhenu; cyfrwys ddadleu, ffesu; trin yn gyfrwys ac yn rhy fanwl; trin yn gyfrwys ac yn rhy gywrain; rhyfanylu.

Subtle, *a.* (=*subtile*) cyfrwys, ystrywgar, ystrywiog, ystrywus, ffel, ffelgraff, dichellgar, ffetus.

Subtleness, } *s.* cyfrwysder, cyfrwysdra, cyf-
Subtlety, } rwysedd, ystrywgarwch, dichellgarwch, ffetusrwydd, ffelgraffder.

Subtonic, } *s.* is-doneg, is-hannerton.
Subsemitone, }

Subtract, *v. a.* (Ll. *subtraho, subtractus*) tynu, erthynu, tanddygyd, tynu o, tynu ymaith; tynu oddi wrth; tynu *neu* gymmeryd allan o; lleihau; gwahandynu.

Subtracter, *s.* tynwr, erthynwr, erthynydd; †tanddygai.

Subtraction, *s.* (Ll. *subtractio*) tyniad, erthyniad, tyniad ymaith, cymmeriad ymaith, tyniad allan, tanddygiad; erthyniaeth; lleihad.
Subtraction (as a rule)—erthyniaeth.

Subtractive, *a.* tynedigol, erthynol.

Subtrahend, *s.* tanddygai; y nifer i'w dynu o nifer arall.

Subtriple, *a.* yn cynnwys un ran o dair.

Subtriplicate, *a.* trysoddawl.

Subularia, *s.* (Ll. *subula*) mynawydlys.

Subulate, } *a.* (Ll. *subula*) mynawydaidd; ar
Subulated, } lun mynawyd.

Subulicornes, *s. pl.* (Ll. *subula* a *cornu*) y mynawydgyrn=math o drychfilod.

Subundation, *s.* dylif, llifeiriant.

Subungual, *a.* (Ll. *sub* ac *unguis*) tàn yr ewin.

Suburb, *s.* (Ll. *suburbium*) maesdref, rhagddinas, rhagdref, amddinas, amdref, rhaggaer, maes pentrefol, pen y dref; amgylchoedd tref *neu* ddinas; cyffiniau, parthau allanol.
Suburbs—maesdrefi, &c.; maesydd pentrefol, pentrefol faesydd.

Suburban, } *a.* (Ll. *suburbanus*) maesdrefol,
Suburbial, } rhagdrefol, rhagddinasol; à fo yn byw yn y faesdref.

Suburbed, *a.* â maesdref iddi; maesdrefog; yn ffinio ar faesdref.

Suburbicarian, } *a.* (Ll. *suburbicarius*) à fo yn
Suburbicary, } y maesdrefi; maesdrefol.

Subventaneous,† *a.* (Ll. *subventaneus*) clwc, mysorig; gwyntog.

Subvention, *s.* (Ll. *subvenio*) cymhorth, cynnorthwy, cannorth; dyfodiad tanodd.

Subverse,† *v. a.* =*Subvert*.

Subversion, *s.* (Ff.; Ll. *subversio*) dadymchweliad, dymchweliad, dadymchwel, dymchweliad, dadymchweledigaeth; dinystriad, dinystr, rhewin.

Subversive, *a.* dymchweledigol, dymchweliadol, dadymchwelawl; dinystriol.
Immorality is subversive of happiness—y mae anfoesoldeb yn dadymchwelyd *neu* yn dinystrio dedwyddwch; y mae anfoesoldeb yn ddinystr i ddedwyddwch.

Subvert, *v. a.* (Ll. *subverto*) dadymchwelyd, dymchwelyd, dadymchwel, dymchwel; gwyrdröi; dinystrio, dystrywio, llygru.
To the subverting of the hearers—i ddadymchwelyd y gwrandawyr.

Subvertant, } *a.* gwrthymchwelog (yn arfau
Subverted, } bonedd).

Subverter, *s.* dadymchwelwr, dymchwelwr.

Subvertible, *a.* dymchweladwy.

Subworker, *s.* is-weithiwr, tan-weithiwr.

Succedaneous, *a.* (Ll. *succedaneus*) à ddel yn lle un *neu* beth arall; à ddel ar ol un neu beth arall; cyflëyddol, cyfleol.
Succedaneous medicine—meddyginiaeth a roer yn lle yr un briod (pan nas gellir e chael); meddyginiaeth ddirprwy, meddyginiaeth gyfleol.

Succedaneum, *s.* (Ll.) cyflëydd; y peth à fyned a roer yn lle peth arall; dirprwy.

Succeed, *v.* (Ll. *succedo*) dyfod ar ol; canlyn; dylyn, olynu, oliannu; dyfod ar ol neu yn lle un arall; llwyddo, ffynnu, tycio, llwyddianu; myned rhagddo yn rhwydd, yn llwyddiannus, *neu* yn ffynniannus; etifeddu; myned dàn do.
To succeed to an estate—dyfod i etifeddiaeth.
He succeeded his father in the estate—efe a ddaeth i'r etifeddiaeth ar ol ei dad; efe a ddaeth i'r tir ar ol ei dad; efe a etifeddodd *neu* a feddiannodd y tir ar ol ei dad.
To succeed well—llwyddo, ffynnu, &c.
To succeed ill—aflwyddo, anffynnu; mynd yn aflwyddiannus.

Succeedant, *a.* canlynol, dylynol (yn arfau bonedd).

Succeeder, *s.* olynwr, oliannwr, canlynwr, dylynwr.

Succeeding, *s.* llwyddiant, ffynniant, tyciant; llwyddawd.
All the succeeding week—yr holl wythnos rhag llaw; yr holl wythnos i ddyfod.
Succeeding generations—y cenedlaethau a ddeuant *neu* à ganlynant; cenedlaethau i ddyfod.

Succentor, *s.* cantor yr isalaw (mewn côr nghherdd); isgeiniad.

Success, *s.* (Ll. *successus*) llwyddiant, llwyddo, ffynniant, tyciant; rhwydd-deb, rhwyddfawd; yr hyn a ddel o beth; y peth a ddel gwyddo; y canlyniant.
Be the success what it may—doued à ddel doed à ddelo; dygwydded à ddygwyddo.
Good success—llwyddiant, llwydd, ffynniant, tyciant; rhwydd-deb, &c.
To have good success, } llwyddo
To meet with good success, } ffynnu, tycio; myned rhagddo yn rhwydd *neu* yn llwyddiannus.
Success attend thee — llwyddiant a rhwydd-deb iti.
God give you success—Duw a'ch llwyddo.
Bad success, } aflwyddiant, anffynniant
Ill success, } annhyciant; aflwydd, anhwylusder, anhyrwydd-deb.
To fail of success—methu gàn un lwyddo ffynu, *neu* dycio; cael anffynniant aflwyddo.

Successful, *a.* llwyddiannus, ffynniannus, tyciannus, hylwydd, llwyddol, llwyddus, llwyddfawr, llwyddgar, ffynniannol, ffodus, ffodfawr, hyffawd, ffynnedig; rhwydd, hyrwydd, hwyrus, hylwybr.

Successfulness, *s.* llwyddiant, ffynniant, tyciant; llwyddiannusrwydd, &c.; llwyddiaeth.

Succession, *s.* (Ff.; Ll. *successio*) canlyniad, canlyniaeth, olynfa, olyniaeth, olyniaeth, oliant, olyniad, olyniant; olynol ddylyniad; dylyniad *neu* ganlyniad olynol; canlyniad *neu* ddylyniad

yn ol; cylch cyfnewid; tro, chwyl; disgynlad *neu* ddyfodiad linellin; llinach.

By succession—gàn ddyfod y naill ar ol y llall; gàn ddyfod y naill yn lle y llall; gàn ddyfod *neu* ddisgyn o un i'r llall; trwy oliannaeth, &c.

In succession—olynol, yn olynol, ol yn ol; y naill ar ol y llall.

In regular succession — yn gyd-olynol; mewn olyniaeth reolaidd, &c.

Apostolical succession—oliannaeth apostolig, olyniaeth apostolaidd.

A continued succession of years—rhes gynglyn *neu* gyfymlyn o flyneddoedd.

Quick succession, } cyfnewid heinif, heini,
Rapid succession, } cyflym, *neu* wisgi.

One's right of succession—hawl etifedd; hawl i etifeddu; hawl olyniaeth.

He renounced his right of succession—efe a ymwrthododd â hawl etifedd; efe a ymwrthododd â'i hawl i etifeddu; ymwrthododd â'i hawl i'r olyniaeth.

The estate falls to me by succession—disgyn *neu* dygwydd y tir i mi wrth etifeddiaeth; disgyn *neu* dygwydd y tir i mi o ran carennydd; disgyn *neu* dygwydd yr etifeddiaeth i mi wrth olyniaeth.

To cut off the succession—tori yr oliannaeth; tori yr olyniaeth; tori y rhwym.

To come in succession—oliannu, olynu; dyfod y naill ar ol y llall.

Successional, *a.* oliannol; perthynol i olyniaeth.

Successionist, *s.* oliannwr, oliannydd, olynwr.

Successive, *a.* olynol, dylynedigol, canlynedigol, dylynol, oliannol, canlynol; à ganlyn y naill y llall; à ddel y naill ar ol y llall; ar ol eu gilydd; o'r bron.

Successively, *ad.* olynol, yn olynol, yn oliannol, &c.; gàn *neu* dàn ganlyn y naill y llall; yn rhestr y naill ar ol y llall; yn rhestr y naill yn ol y llall; o'r bron.

And so successively—ac felly o hyny allan.

Successiveness, *s.* olynoldeb, oliannoldeb, &c.

Successless, *a.* dilwydd, aflwyddiannus, anffynniannus, annhyciannus, anhylwydd, anffodus.

Successlessness, *s.* aflwyddiant, annhyciant, anffynniant.

Successor, *s.* (Ll.) olynwr, olynydd, oliannwr, oliannydd, dylynwr, dylynydd, dylyniedydd, dylynor, dylyniawdr, dylyniad, canlynwr, canlynydd, canlyniedydd; à ddelo ar ol un arall; à ddelo yn lle un arall; y nesaf at arall yn ei gylch a'i dro; olafiad; eil; etifedd.

Our successors—ein holafiaid; ein plant a'n hwyrion; y to nesaf; y do nesaf; y rhai a ddeuant ar ein hol; ein holynwyr, ein holiannwyr, &c.

Successorship, *s.* olafiaeth.

Succiduous, *a.* (Ll. *succiduus*) ar syrthio; ar gwympo; hygwymp, hygwympol; syrthiol.

Succiferous, *a.* (Ll. *succus* a *fero*) yn dwyn sug *neu* sudd; yn cynnyrchu sug *neu* sudd.

Succinate, *s.* (Ll. *succinum*) gwefrhalan: *pl.* gwefrhalion.

Succinated, *a.* gwefrhaledig.

Succinct, *a.* (Ll. *succinctus*) gwregysedig, amwregysedig, wedi ei wregysu, wedi ei amwregysu, wedi ymwregysu; cryno, talfyr, byr, cynnwys.

Succinctness, *s.* crynoder, byrder, byrdra, cynnwysder.

Succinic, *a.* (Ll. *succinum*) gwefrig; perthynol i wefr.

Succinic acid—sur gwefrig.

Succinite, *s.* gwefrem.

Succinous, *a.* gwefrol, gwefraidd.

Succinum, *s.* (Ll.) gwefr.

Succory, } *s.* (Gr. *cichôrê*) ysgellog, ysgall y
Chicory, } meirch.

Wild succory—ysgellog gwyllt.

Swine's succory—gwylaeth y moch.

Succotash, *s.* gwenith India a ffa wedi eu cydferwi.

Succour, *v. a.* (*Ff. secourir*; Ll. *succuro*) cymhorth, cynnorthwyo, helpu, helpio, cannerthu, amgeleddu, achlesu, rhysgwyddo; bod yn borth, yn gymhorth, yn rhysgwydd, *neu* yn gefn i.

To succour a place—bwrw porth i le (gwarchäedig); rhoi porth *neu* gymhorth i le; diwallu lle âg angenrheidiau; cynnorthwyo lle.

Succour, *s.* cymhorth, cynnorthwy, porth, cynnort, cannerth, rhysgwydd, amgeledd, help, achles, cyfnerth; cynnorthwywr, cymhorthwr, cymhorthydd.

Succourer, *s.* cymhorthwr, cymhorthydd, cynnorthwywr, amgeleddwr, achlesydd, porthiannydd, cefnogwr, cefnwr.

Succourless, *a.* digymhorth, digynnorthwy, diamgeledd, diachles.

Succulence, } *s.* irder, irdra, irdeb, ireidd-deb,
Succulency, } noddlydrwydd, sugoldeb, sugolaeth, sugaeth: llawnder o sudd, &c.

Succulent, *a.* (Ll. *succulentus*) llawn sudd, sug, nodd, *neu* sugn; ir, iraidd, noddlyd, sugol, rhwythog, suglawn, noddlawn.

Succulentæ, *s. pl.* (Ll.) suglysiau.

Succumb, *v. n.* (Ll. *succumbo*) ymostwng; ymröi, ymroddi; ymoliwng; methu ymgynnal; llaesu gàn lesgedd; pallu o wendid.

Succus, *s.* (Ll.) sug, sudd, nodd, sugn, rhwyth.

Succussation, *s.* (Ll. *succusso*) tuth, tuthiad, trotiad; ysgydwad, bald.

Succussion, *s.* (Ll. *succusio*) ysgydwad, ysgytiad, ysgydfa, cysgogiad; cryd.

Such, *a.* (S. *swelc, swylc*; Al. *solch*) cyfryw, y cyfryw, math, y fath, o'r fath, cyffelyb; unrhyw, unfath, cymmath; sawl; fel, fâl.

Such as—fel, fel ag, megys; y cyfryw a, y cyfryw ag; y fath a, y fath ag; y sawl a; y rhai a.

Such as it is—fel ag y mae; y fath ag ydyw.

Such a man as he—gwr o'i fath ef; y fath wr ag ef; y fath wr ag yw ef; gwr fel efe.

Such and such a place—y fàn a'r fàn; y lle a'r lle.

Such a one—y cyfryw un; y fath un: *f.* y gyfryw un.

Such and such a one—hwn a hwn.

At such a place—yn y cyfryw le; yn y fath le.

Such as these—fel y rhai hyn; y cyfryw a hyn.

At such a time—ar yr amser a'r amser; ar y cyfryw amser; ar y fath amser.

Such a city—y gyfryw ddinas; y fath ddinas.

Such is his madness—y cyfryw yw ei wallgofrwydd; y fath yw ei wallgofrwydd; cymmaint yw ei wallgofrwydd.

Such like—cyfryw; cyffelyb; o'r fath yma; o'r un fath; cyfrai; felly.

Such men—cyfryw ddynion, y cyfrai ddynion.
To such as do so—i'r sawl a wnant felly; i'r rhai a wnant felly.

Suck, *v.* (S. *succan*) sugno, dyfnu, sugo; tynu, dedyllio, dedyllu; llyncu, yfed.
To suck out—sugno allan.
To suck in—sugno i mewn; tynu i mewn.
To suck up—sugno *neu* lyncu i fyny; llyncu.

Suck, *s.* sugn; sug; llaeth bron.
To give suck—rhoi sugn; rhoi bron; rhoi y fron; rhoi bron i'w sugno.

Sucker, *s.* sugnwr, sugnydd, sugnai, sugnedydd; tafod sugnedydd; ysgewyllyn, mabgainc; sugnbysg, sugbysg.
The sucker of a pump—tafod sugnedydd, sugnai.
Sucker of a tree—ysgewyllyn, (*pl.* ysgewyll), mabgainc; cangen à dyfo o fôn pren.

Sucket, *s.* ammeuthyn i'w sugno.

Sucking, *s.* sugnad, sugniad, dyfniad, sugn, dedylliad.
Sucking child—plentyn sugno.
Sucking lamb—llaeth-oen, oen sugno.
Sucking pig—porchell sugno.

Sucking-bottle, *s.* sugn-gostrel, sugn-botel, costrel sugno.

Sucking-fish, *s.* sugnbysg, sugbysg.

Suckle, *v. a.* rhoi sugn i; rhoi bron i; rhoi y fron i; brona, dedyllio.

Suckle,† *s.* teth, bron, diden.

Suckling, *s.* un yn sugno; plentyn sugno, plentyn ar y fron, llaethfab; dedyllyn.
Suckling (a sort of clover)—maill dedylliog.

Suction, *s.* (Ff.) sugnad, sugniad, dyfniad, dedylliad, dedylliant.

Suctorial, } *a.* sugnol, dedylliol; addas i
Suctorious, } sugno; yn byw wrth sugno.

Suctorians, *s. pl.* sugnolion, dedyllogion = llwyth o bysgod.

Sudary,† *s.* (Ll. *sudarium*) moled, cedaflen.

Sudation, *s.* (Ll. *sudatio*) chwysiad.

Sudatory, *s.* (Ll. *sudatorium*) chwysfa, chwysdy; twymdy.

Sudatory, *a.* chwysol.

Sudden, *a.* (S. *sodeu*; Ff. *soudeu*; Ll. *subitaneus*) disymmwth, sydyn, disyfyd, swta, dyswta, disefyd, dirybudd, dïymaros, mòch, ffysg, mwth, swrth, (*f.* sorth); †ehud.

Sudden,† *s.* peth disymmwth; sydynrwydd.
On a sudden, } yn ddisymmwth, yn sydyn,
Of a sudden, } yn ddisyfyd, &c.
All on a sudden, } yn ddisymmwth, yn
All of a sudden, } sydyn, yn ddïattreg, yn ddïannod, yn annysgwyliedig, yn swta, yn ddyswta; heb ddysgwyl *neu* edrych am dano; yn ddirybudd.

Suddenly, *ad.* yn ddisymmwth, &c.
It shall be at an instant suddenly—bydd yn ddisymmwth ddïattreg (*Esa.* xxix. 5).

Suddenness, *s.* disymmythder, disymmythdra, sydynrwydd, disyfydrwydd, &c.

Sudder, *s.* pensedd llywodraeth (yn yr India).

Sudor, *s.* (Ll.) chwys.

Sudorific, *a.* (Ff. *sudorifique*; Ll. *sudor* a *facio*) chwysbair; à bair chwys *neu* chwysu; chwysgar.

Sudorific, *s.* meddyginiaeth chwys, chwysbair, chwys-gyffyr: *pl.* chwysbeirion, chwysrion.

Sudorous, *a.* chwyslyd, chwysol.

Sudra, } *s.* Swdra = llwyth y crefftwyr a'r llaf-
Soodrah, } urwyr yn mhlith yr Hindwiaid.

Suds, *s. pl.* (o'r S. *seothan*) trwyth, trochion, sicion.
To be in the suds—bod yn y trwyth.

Sue, *v.* (Ff. *suivre*; Ll. *sequor*) cwyno ar, rhai cwyn ar, rhoi cyfraith ar, dodi cyfraith ar, cwyno yn erbyn, rhoi cwyn yn erbyn; cychwyn *neu* gyffröi hawl yn erbyn; rhoi cyfraith i; ymgyfreithio à; ymgyfreithio; cyfreithio; dodi ar y gyfraith; gofyn; ymbil, ymhwedd, crefu, erfyn, deisyf, hoi; erfyn.
To sue one on a bond—cwyno ar un herwydd ysgrifrwym.
To sue one for debt—rhoi cwyn dyled ar un; rhoi cwyn dyled yn erbyn un, cwyno ar un am ddyled; cwyno ar un herwydd dyled; rhoi cyfraith ar un am ddyled.
To sue on an action of debt—rhoddi cwyn dyled; gofyn dyled drwy gwyn.
To sue for the recovery of one's estate—rhoi cwyn dadenhudd.
To sue on an action of trespass—rhoddi cwyn sarhad; rhoi cwyn sarhäed.
To be sued on an action of trespass—cael cwyn sarhad; bod dàn gwyn sarhad.
To sue for peace—erchi heddwch; gofyn am heddwch.
He shall be sued—y mae cwyn ar ei fedr; y mae cwyn yn barod *neu* ar bàr idda.

Sued, *p.* cwynedig, &c.; tàn gwyn; à chwyn arno.

Suent, *a.* gwastad, cyfartal, llyfn.

Suet, *s.* (C. *swyf*, *swyfed*) gwer yr aren, gwer llwyn; gwer, swyf, swyfed.
Mutton suet—gwer manllwyn.
Melted suet—gwer tawdd.
A cake of melted suet—gweren.
Beef suet—gwer eidion, gwer cig eidion, buch-wer.
Sweet suet—gwer croew, ir-wer.
Suet dumpling—torpell wer, torpell swyf.

Suety, *a.* gweraidd, swyfaidd.

Suffer, *v.* (Ll. *suffero*) goddef, dyoddef, arddef, daroddef; gadael, gadw, caniatäu, cenïadu, cenadu; dwyn; cael.
To suffer disgrace—dwyn gwaradwydd; bod dàn waradwydd; dyoddef gwaradwydd.
To suffer hunger—dwyn *neu* oddef newyn; dwyn *neu* oddef chwant bwyd; bod newyn arno; bod à newyn arno; bod yn newynog; newynu.
To suffer hurt, damage, or detriment—cael *neu* dderbyn niwed; goddef niwed.
To suffer loss—cael colled.
To suffer need—goddef eisieu; bod mewn eisieu; bod mewn prinder.
To suffer persecution—goddef, dwyn, an gael erlidigaeth; cael ei erlid; bod yn erlidig *neu* erlidiedig.
He shall suffer persecution—efe a erlidir.
To suffer reproach—dyoddef, goddef, dwyn, *neu* gael gwaradwydd; cael ei waradwyddo.
To suffer shame—dyoddef anmharch.
To suffer shipwreck—tori o long ar un; cael llongddrylliad.
To suffer thirst—goddef syched; bod à syched arno; bod yn sychedig.

To suffer together—cyd-ddyoddef, cyd-oddef, goddef yn nghyd.
To suffer wrong—dyoddef cam.

Sufferable, *a.* goddefadwy, dyoddefadwy, hyoddef.

Sufferableness, *s.* bod yn oddefadwy, hyoddefedd.

Sufferance, *s.* goddefedd, goddef, dyoddef, goddefiaeth, goddefiad, goddefiant, goddefawd, goddefaint, daroddef; caniatâd; cystudd, poen.
Through sufferance—trwy oddef.
By sufferance, } trwy oddef, trwy ddy-
On sufferance, } oddef.
Tenant at sufferance—deiliad goddef.
Sufferance annuls every plea—goddef a dyr bob cynghaws.

Sufferer, *s.* goddefwr, goddefydd, dyoddefwr, dyoddefydd, goddefiedydd, daroddefwr.

Suffering, *s.* goddefiad, dyoddefiad, goddefiant, dyoddefaint, daroddefiad.
Sufferings meeting—cyfarfod goddefion.

Suffice, *v.* (Ll. *sufficio*) digoni; bod yn ddigon; bod yn ddigonol; bod yn abl; digonoli, diwallu, boddloni; digon.
Though less might suffice—er y gallai llai wasanaethu.
That suffices me—digon yw hyny i mi; gwala yw hyny i mi; digona hyny i mi.
It suffices—digon yw; mae yn ddigon.
It abundantly suffices—llawn ddigon yw; mae yn llawn ddigon; mae yn hen ddigon.
Let it suffice you—digoned i chwi; digon i chwi.

Sufficiency, } *s.* digon, digonedd, digonoldeb,
Sufficience, } digonolrwydd, digoniant, digonawd, diwallrwydd; cymmaint â fo raid.

Sufficient, *a.* (Ll. *sufficiens*) digon, digonol; digoniannus; diwall, abl; cymhwys, addas, cymmesur; llawn.
It ought to be sufficient for you—dylai fod yn ddigon genych; dylai fod yn ddigon i chwi.
Infinitely sufficient—digon a digon dros ben.
He has sufficient cause to lament—y mae iddo lwyr *neu* lawn achos i alaru; y mae ganddo ddigon o achos i alaru.
Eat so much as is sufficient for thee—bwyta â'th wasanaetho.

Sufficingness, *s.* digonoldeb, digonolrwydd, digonedd.

Suffisance,† *s.* digonedd.

Suffix, *s.* (Ll. *suffixus*) attawd, olddawd, olddodiad, atddawd: *pl.* attodion.

Suffix, *v. a.* attodi, olddodi; dodi *neu* chwanegu at ddiwedd gair.

Suffiaminate, *v. a.* (Ll. *suffiamen*) attal olwyn cerbyd; †attal, rhwystro.

Suffiate, *v. a.* (Ll. *suffio*) chwythu i fyny; chwythu.

Suffiation, *s.* chwythiad i fyny.

Suffocate, *v. a.* (Ll. *suffoco*) mygu, mogi, tagu, ystagu.

Suffocate, } *a.* mygedig, mogedig, &c.
Suffocated, }

Suffocation, *s.* mygiad, mogiad, tagiad, ystagiad, mygfa, mygediaeth.

Suffocative, *a.* mygedigol, mogedigol; à fogo.

Suffossion, *s.* (Ll. *suffossio*) tangloddiad, cloddiad oddi tanodd.

Suffragan, *a.* (Ll. *suffragans*) cynnorthwyol.
Suffragan bishop=*Suffragan*.

Suffragan, *s.* esgob tân archesgob; rhagesgob, rhaglaw esgob, esgob cynnorthwyol.

Suffraganship, *s.* sefyllfa rhagesgob.

Suffragant,† *s.* cynnorthwywr; pleidiwr; cydsyniwr.

Suffragant, *a.* cynnorthwyol.

Suffragate,† *v. a.* (Ll. *suffragor*) pleidleisio dros.

Suffragator, *s.* (Ll.) cynnorthwywr â'i bleidlais.

Suffrage, *s.* (Ll. *suffragium*) pleidlais, pleidair, cydarch; gair; tueb, pleideb; y gair à roer yn mhlaid un; †cymhorth.
For whom do you give your suffrage?—gyda phwy y rhoddwch chwi eich gair? yn mhlaid pwy y rhoddwch chwi eich gair? dros bwy yr ydych chwi? dros bwy y sefwch chwi? gyda phwy yr ydych chwi? gyda phwy y sefwch chwi?
He has my suffrage for him—efe biau'm gair i; efe biau fy ngair i.
Universal suffrage—pleidlais cyffredinol; pleidlais i bawb.

Suffraginous, *a.* (Ll. *suffrago*) perthynol i ar anifail.

Suffrutescent, *a.* (Ll. *sub* a *frutex*) gobrysgeiddiol.

Suffruticose, } *a.* isfanwydog; manwydog *neu*
Suffruticous, } brysgoedog oddi tanodd.

Suffumigate, *v. a.* (Ll. *suffumigo*) gwneuthur *neu* beri mwg dan beth; tanfygu, mygu oddi tanodd; mygdarthu.

Suffumigation, *s.* tanfygiad; mygdarthiad.

Suffumige, *s.* mwg meddygol.

Suffuse, *v. a.* (Ll. *suffusus*) taenu peth hylif dros beth; bwrw *neu* dywallt peth hyred ar *neu* dros beth; tywallt, taenu, *neu* daenellu gwlybor ar hyd peth.

Suffusion, *s.* taeniad *neu* dywalltiad dros beth; ymdaeniad; taenedigaeth, ardaeniad; rhuchen.
Suffusion of humours in the body—ymdaeniad llynoedd yn y corff; ymdaeniad *neu* rediad llynoedd rhwng cig a chroen.

Sufi, } *s.* Swffi, Soffi=math ar feudwy Mahomet-
Sofi, } aidd. [chwain.

Sug, *s.* chwanen y môr, morchwanen: *pl.* mor-

Sugar, *s.* (Ff. *sucre*; Al. *sucker*; Gr. *saccharon*) sugr, suwgr.
Sugar of lead—sugr plwm, plymsur, plymsugr, surawd plwm.
Sugar of milk—sugr llaeth, llaeth-sugr.
Sugar-candy=*Sugar candy* (d. g. *Candy*).
Brown sugar—sugr llwyd, sugr coch.

Sugar, *v. a.* sugru, sugro; dodi *neu* roddi sugr ar beth; rhoddi *neu* ddodi sugr yn mheth; melusu â sugr; melusu.
Sugared words—geiriau sugrog, geiriau sugredig, geiriau mêl; geiriau gwenieithus.

Sugar-cane, *s.* corsen, calaf, *neu* goesyn sugr; sugr-gorsen.

Sugarless, *a.* disugr, heb sugr.

Sugar-loaf, *s.* torth sugr.

Sugar-maple, } *s.* sugrwydden, y pren sugr;
Sugar-tree, } masarn y graig.

Sugary, *a.* sugrog, sugraidd; melus; mân-felus.

Sugescent, *a.* (Ll. *sugens*) sugnol; perthynol i sugno.

Suggest, *v. a.* (Ll. *suggero*, *suggestus*) awgrymu, crybwyll, crybwyllo, corbwyllo, ymgynyd, yngan; rhoi, dodi, *neu* cadw yn mhen un;

dwyn ar gof i un; coffhau; dwyn yn ddirgel ar gof i un; sisial, sibrwd; crybwyll *neu* awgrymu gyntaf; rhagawgrymu; rhagrybwyll; selgyngian; cynnyg i'r meddwl; cymhwyllo; annog.

Suggester, *s.* awgrymwr, &c.

Suggestion, *s.* awgrym, awgrymiad, rhagawgrym, crybwyll, rhaggrybwyll, crybwylliad, corbwylliad; yr hyn a ddoder yn mhen un; dodiad peth yn mhen *neu* yn nghof un.

These were the suggestions of Satan to him—y meddyliau hyn a ddododd Satan yn ei ben *neu* yn ei galon ef; llyma y meddyliau à gyfododd Satan ynddo.

Suggestive, *a.* awgrymol, awgrymiadol.

Suggil,† *v. a.* (Ll. *suggillo*) difenwi, difwyno.

Suggil,† *v. a.* (Ll. *suggillo*) curo yn ddu ac yn las; sleisio, baeddu, curo.

Suggillation,† *s.* clais; ergyd.

Suicidal, *a.* perthynol i hunanladdiad; hunanladdol; yn llladd ei hun; hunan-ddinystriol.

Suicide, *s.* (Ff.; Ll. *suicidium*) hunanladdiad, hunanladd, hunladdiad; hunanleiddiad, hunleiddiad.

Suicidism, *s.* hunanladdiant.

Suicism,† *s.*=*Suicide.*

Suidæ, *s. pl.* (Ll. *sus, suis*) y moch.

Suillage,† *s.* (Ff. *souillage*) gwehyniad budreddi.

Suin, } *s.* gwengyn, penllwyd, gaflaw=math o
Sewin, } bysg.

Suing,† *s.* (Ff. *suer*) mwydiad, tryfwydiad.

Suit, *s.* (Norm. *suit, suyt*; Ff. *suite*) cwyn, cynghawa, hawl, arhawl, cynghawsedd; dadl, gyr cyfreithiol; cyfanres, cyfanrif, llawnrif, cyfres, cydrif, rhif cyflawn, nifer cyfrdo, rhes, rhestr, cyff, pâr; to; cais, arch, erfyniad, deisyfiad, erfyn, deisyf, deiseb; caru, carwrieth; gwisg; agwedd, gosgedd; erlyn.

To carry on a suit—gyru hawl.

To lose one's suit—colli ei hawl; colli ei gwyn.

To make void a suit—annod y gyfraith, annodi y gyfraith.

To commence a suit—cychwyn hawl, cyffröi hawl; rhoi cwyn *neu* gyfraith ar un; cwyno.

To institute a suit — gwlsdychu hawl; cwyno.

To get the better in one's suit—ennill hawl; ennill ei hawl; gorfod yn ei gwyn; cael y goreu; ennill y maes.

Matter and cause of suit—defnydd ac achos cwyn.

Suit of clothes—pâr o ddillad.

A complete suit—cyfosod o ddillad, llawnwisg, cyflawn-wisg, cyflawn-bar o ddillad.

Out of suit—anghydbar; anghyfres, anghydres, anghydwedd; anghyfateb.

To make suit to one—ymnhêdii, ymhwêdd, crefu, erfyn, *neu* ddeisyf ar un; ymbil âg un.

To make suit to one for a thing—erchi peth gân un; crefu ar un am beth; ymbil âg un am beth.

To do suit and service—gwneuthur swydd a gwasanaeth.

To bring suit dwyn tystion (o blaid y cwynydd).

Suit, *s.*=*Suite.*

Suit, *v.* addasu, cyfaddasu, cymmathu, mathu; cymhwyso, sutio, cyfateb, gweddu, cydweddu, cyngweddu, cytuno, cyfuno; cyfladd, cydladd, cyttaro; paru; gwisgo, dilladu, trwsiadu.

Suitability, } *s.* cyfaddasrwydd, addasrwydd.
Suitableness, } cymhwysder, priodoldeb, cyfatebolrwydd.

Suitable, *a.* cyfaddas, addas, cymhwys, cydweddus, cydweddol, cyfatebol, cyfladd, cyfladdol; cyfläus, sutiol; priodol; perthynaid; yn cyfladd, yn cydweddu, &c.

All things do not suit all men—nid bydd gân bawb mo'r unpeth; nid oes mo'r un peth wrth fodd pawb.

Suite, *s.* (Ff.) gosgordd, gosgorddion, cosgordd, cymdeithion, canrain, cyd-ganlynwyr.

Suitor, *s.* (o *suit*) eirchiad, erfyniwr, erfynydd, deisyfwr, deisyfydd; ymgeisydd; carwr, gwr caru, mab caru, cariad, carüwr, carisdafn.

Suitor for an office—swyddymgeisiwr, swyddymgeisiwr; un à fo yn ymgais am swydd.

Suitress, *s.* erfynwraig, erfynyddes, deisyfes, ymgeisyddes.

Sulcate, } *a.* (Ll. *sulcus*) rhychog, cwysog,
Sulcated, } sylchog, rhychedig, cwysedig.

Sulcus, *s.* (Ll.) rhych, cwys, sylch.

Sulk, *v. n.* (S. *solcen*) sori, moni, pwdu, têru, blyngu, sarigo; bod yn sorig, yn sorllyd, yn groes, *neu* yn anfoddog.

Sulkiness, *s.* sorigrwydd, sorllydrwydd, moni-gerwydd, terigrwydd, sarigrwydd, blyngedd, croesder, drengder.

Sulks, *s. pl.* y pwd, swri, sor; drygnawsa.

To be in the sulks—sori, moni, pwdu, têru, &c.; bod o'i hwyl.

Sulky, *a.* sorig, sorllyd, monig, swr, sor, sarig, terig, anhylon, blwng, croes, dreng, blwng, sur, afrywiog, anynad, pwdlyd, anfoddog, terllyd, cyndyn, ystyfnig.

A sulky fellow—monyn, sorigyn: *f.* mones, sorigen.

Sulky, *s.* cerbyd un dyn.

Sull,† *s.* (S. *sulh*) aradr, arad, arwyddi.

Sullen, *a.* (*cyttras* à *silent*) sorig, sorllyd, sur, anhylon, trwm ei olwg, monig, terllyd, swr, sarig, sor, cyssurwr, dreng, blwng, trist-dlig, cuchiog, anfoddog, pwdlyd, drygnawsa, cipasog, gwynafog, gygus, afrywiog, anhynaws, milain.

Sullen,† *v. a.* soriannu.

Sullenly, *ad.* yn sorig, &c.

Sullenness, *s.* sorigrwydd, sorllydrwydd, swrni, sarigrwydd, &c.; soredigaeth.

Sullens,† *s. pl.* y pwd, swri, drygnawsa.

Sulliage, *s.* (Ff. *souillage*) budredd, brynti.

Sully, *v.* (Ff. *souiller*) diwyno, llychwino, baeddu, budrhau.

Sully, *s.* diwyniad, llychwinad; màn.

Sulphate, *s.* (o *sulphur*) ufelawd, ufelaint, ufelgris, ufelhal, llosfeinawd.

Sulphate of soda, } llysnur-halan, ufelgris
Glauber salts, } llysnur, ufelawd llysnur, hal Glauber.

Sulphate of magnesia, } hal Epsom, halen
Epsom salts, } Epsom, ufelgris Magnesia, ufelawd tudbaill.

Sulphate of zinc } copras gwyn, ufelawd
White vitriol, } afryttel.

Sulphate of iron, } ufelgris haiarn, copras
Green copperas, } gwyrdd, ufelid gwyrdd.

Sulphate of copper, } careglas, copras glas,
Blue stone, } ufelawd copr, glasfaen, efyddgris, efyddhalan, efyddhal.

Sulphate of cobalt, Red vitriol, } copras coch.
Sulphate of lime—glyfaen, cleifynor, mynorglai, ufelgris calch, ufelawd calch, plastfaen.
Sulphatic, *a.* ufelodig; perthynol i ufelawd.
Sulphite, *s.* (o *sulphur*) ufelid, ufelith, llosfeinid.
Sulphosels, Sulphur-salts, } *s. pl.* ufelhalion.
Sulphur, *s.* (Ll.) mygfaen, melynfaen, llosgfaen, llosfaen, ufeliar, brwmstan.
Sulphurate, *a.* (Ll. *sulphuratus*) mygfeinin, llosgfeinin, ufelieraidd.
Sulphurate,† *v. a.* cymmysgu â mygfaen; mygfaenu.
Sulphuration, *s.* mygfaeniad, ufelierad, brwmstaniad; cânad.
Sulphureous, *a.* ufelierog, mygfeiniog, brwmstanog; ufelieraidd, mygfaenaidd.
Sulphuret, *s.* ufelured.
Sulphuretted, *a.* ufeluredig, ufelurog.
Sulphuric, *a.* ufelig, ufelierig, llosfeinig.
Sulphuric acid, Oil of vitriol, } sur ufelig, sur llosfeinig.
Sulphurous, *a.* ufelaidd, llosfeinin, ufelieraidd, mygfaenaidd, llosfaenaidd, brwmstanaidd.
Sulphurous acid—sur ufelaidd.
Sulphurwort, *s.* pyglys, ffenigl y moch, ffenigl yr hwch.
Sulphury, *a.* mygfaenaidd, llosgfaenaidd, llosfaenaidd, brwmstanaidd, ufelieraidd; yn cynnwys brwmstan *neu* ufeliar.
Sultan, *s.* ymherawdwr y Tyrciaid.
Sultana, Sultaness, } *s.* Sultanes, ymherodres y Tyrciaid.
Sultanry, *s.* llywodraeth *neu* arglwyddiaeth Sultan; ymherodraeth ddwyreiniol.
Sultanship, *s.* Sultaniaeth; swydd *neu* urddas Sultan.
Sultriness, *s.* (o *sultry*) myrndder, myrndra, myrnedd, mwygledd, mwrnder, mwrndra, mwynedd, mylder; hin foll, tywydd mwll, trymdes.
Sultry, *a.* (Al. *schwüll*; S. *swolath*; o *sweltry*?) mwll, mwrn, mwygl, gwygl, ysmwll; brwd, tawchlyd: *f.* moll.
Sultry weather—tywydd mwll, tywydd mwrn, hin foll.
To be sultry, To grow sultry, } mwrno, myrnio, mylu, mwyglo.
Sum, *s.* (Ll. *summa*) sum, swm, swmp; cyfanrif, y cyfan, y cwbl; nifer, rhif; tachwedd; casgl; cyfanswm; sylwedd; crynodeb; diw.
A small sum—sumyn, sum bychan.
A sum of money—swm *neu* sum o arian; arian-swm.
Sum and substance—swm a sylwedd; sum a sylwedd. [cyfan.
Sum total—y cyfanswm, y cyfansum, y
The sum of all that has been said is this—clo ar y cwbl â ddywedwyd yw hyn; swm y cwbl â ddywedwyd yw hyn.
In sum—yn fyr; o'r diwedd.
Sum, *v. a.* sumio, symio, cyssymio; casglu, crynöi, cydgasglu, cydgrynöi, *neu* fwrw y cwbl yn nghyd yn un swm; bod â chanddo lawn bluf.
To sum up—sumio, symio; adsumio; adsymio; symio i fyny.
A summed hawk—gwalch llawn plu, gwalch llawn-blu.

Sumack, Sumac, } *s.* (Ff. ac Al. *sumack*) math o brysgen.
Sumless, *a.* aneirif, afrifed, dirif; nas gellir ei gyfrif.
Summarily, *ad.* yn gryno, &c.; mewn dull byr; yn gwta; ar fyr *neu* ychydig eiriau.
Summary, *a.* (Ff. *sommaire*; Ll. *summa*) cryno, byr, cynnwys, talfyr, taclus, crynöedig.
Summary, *s.* crynodeb, crynoad, talfyriad, talgryniad.
Summation, *s.* symiad, sumiad; swm, sum, cyfanswm.
Summer, *s.* sumiwr, symiwr.
Summer, *s.* (S. *sumer*; Al. a D. *sommer*) haf.
The serene season of summer—hinon haf.
The course of summer—hafrawd, ystod haf.
Summer's day—hafddydd, diwrnod haf, diwrnod o haf.
A certain summer—hafgwaith, rhyw haf.
To pass *or* spend the summer—bwrw yr haf; trigo yr haf; treulio yr haf; hafota.
Summer, *a.* hafaidd, hafol, hefin; perthynol i'r haf.
Summer solstice—heulorsaf haf, alban hefin, hirddydd haf, canol haf.
Summer time—amser haf, hefin.
Summer months—miseedd haf.
Summer calmness—hafinder, hafnadra, hafneb, tawelwch haf.
Summer sunshine—hafgan, heulwen haf, tes yr haf.
Summer song—carol haf, hafgan, hafgerdd.
Summer tillage, Summer plou hing, } hafar, âr haf.
Summer habitation—hafod, meifod, annedd haf.
Summer, *v.* bwrw yr haf; trigo yr haf; treulio yr haf; hafota, hafodi, hafoli, hafu.
Summer, *s.* (Ff. *sommier*) swmer; prif drawst; gwarddrws; ewinbren.
Summer-cokt, *s.* tes y glenydd, tes ysblenydd.
Summer-cypress, *s.* ffyllwydd haf.
Summer-fallow, *s.* braenar haf, hafar.
Summer-fallow, *v. a.* braenaru braenar haf, hafaru.
Summer-house, *s.* hafdy, hafod, hafotty, ty haf.
Summerings, *s. pl.* gwely y coryg (wrth godi bwa).
Summerlike, *a.* hafaidd.
Summerset, } *s.* (hen Ff. *soubresault*; Ysp. Somersault, } *sobresalir*) naid llamidydd, naid dinben drosben, tinben ystrellach, llamnaid, trosben-naid.
Summer-stir, *v. a.* braenaru braenar haf.
Summer-tree, *s.* pren swmer; trawst tyllog i ddâl ceibr.
Summer-wheat, *s.* gwenith haf.
Summist, *s.* (o *sum*) talfyrwr, crynöwr.
Summit, *s.* (Ll. *summitas*) pen, copa, brig, blaen, crib, trum, cop, cob, top, tobyn, cwnwg, cwn; uchedd, uchder, goruchder; coryn; blaenwel, blaenwedd; ban, bâr; brigant; brynach; mân uchaf, cwr uchaf.
Summit of fame—arbenigrwydd clod, pinygl clod, uchafradd clod.
Summit of a mountain—trum, pen, crib, *neu* copa mynydd, &c.
Summitless, *a.* heb ben, heb copa.
Summity, *s.* (Ff. *sommité*) uchder, uchedd, pen.
Summon, *v. a.* (Ll. *submoneo*) gwysio, gwyseo, dyfyn, dyfynu; galw; arwysio; cynhyrfu.
To summon all together—llw, rwysio.

To summon up one's courage—cymmeryd calon, ymnerthu, ymwroli.
Summoned — gwysedig, dyfynedig; tân ddyfyn, tân wŷs.
Summoner, *s.* gwysiwr, gwysiedydd, gwysydd, dyfynydd; rhingyll.
Summons, *s.* gwŷs, dyfyn, gwysiad; rhybudd.
General summons—llwyrwys, gwŷs gyffredinol.
To neglect a summons—tremygu gwŷs.
Summum Bonum, *s.* (Ll.) penllad, pen llad, y dawn penaf, y mawrddawn, y mawrdda, y daioni penaf, rhad penllad.
Sumoom, *s.*=*Simoom.*
Sumph, *s.* pwll mettel; pwll o ddwfr (mewn gwaith halen); pwll (yn ngwaelod mwyngiawdd).
Sumpitan, *s.* saeth wenwynig ar arfer gân frodorion Borneo a'r Ynysfor Dwyreiniol.
Sumpter, } *s.* (Ff. *sommier*) swmerfarch,
Sumter-horse, } pynfarch.
Sumpter-mule, *s.* swmerful, mul gweilydd.
Sumpter-saddle, *s.* ystrodyr, pynioreg, pynoreg, ystarn.
Sumption,† *s.* (Ll. *sumo, sumptus*) cymmeriad, derbyniad.
Sumptuary, *a.* (Ll. *sumptuarius*) perthynol i draul neu gost; treul-gymmedryddol.
Sumptuary laws — cyfreithiau treul-gymmedryddol; cyfreithiau yn cymmedroli treulian.
Sumptuosity,† *s.*=*Sumptuousness.*
Sumptuous, *a.* (Ll. *sumptuosus*) costfawr, costus, treulfawr; drudfawr, pridfawr; mawrwych, gorwych, mawreddus, godidog; helaethwych.
Sumptuousness, *s.* costfawredd, costusrwydd, treulfawredd; mawrwychder, gorwychedd, gorwychder, &c.; mawredd.
Sun, *s.* (S. *sunna;* Al. *sonne*) haul, huan, greian; y ganaid: *pl.* heuliau.
Belonging to the sun=*Solar, a.*
To expose to the sun, } heulo; gosod, rhoi,
To set in the sun, } neu ddodi yn yr haul.
The rising of the sun=*Sunrising.*
To adore the rising sun, } addoli yr haul
To worship the rising sun, } dwyreawl.
Under the sun—tân haul, tân yr haul.
Mock sun—cyw haul, ci haul, heulgi, mab haul.
Sun, *v. a.* heulo; gosod, dodi, neu roi yn yr haul; huanu; gosod, dodi neu roi yn y tes.
To sun one's self—ymheulo.
Sun-beam, *s.* pelydryn haul, mychedyn: *pl.* pelydr haul, pelydron haul, terydr haul.
The sun-beams—pelydr yr haul, terydr yr haul.
Sun-beat, } *a.* heul-guredig; à darawyd gân
Sun-beaten, } belydr yr haul.
Sun-birds, *s. pl.* heul-adar, adar yr haul.
Sunborn, *a.* heulanedig.
Sun-bright, *a.* mòr ddyeglaer a'r haul.
Sunburn, *v. a.* llosgi neu felynu yn yr haul; llosgi neu felynu yn y tes; greidlosgi.
Sunburnt, *a.* melyn yn yr haul neu y tes; wedi llosgi neu felynu yn yr haul; heul-felyn; greidlosg, llosg-felyn.
Sunclad, *a.* gwisgedig à'r haul, heul-wisgedig; gloew, claer.
Sundart, *s.* pelydryn haul.
Sunday, *s.* (*sun* a *day;* S. *sunna-dæg;* Al. *sonntag*) dydd Sul, Sul, y Sul.
Low Sunday=*Low-Sunday.*
When two Sundays come together—yn nghyfarfod deu-sul; byth ni bydd.
Sunday-letter, *s.* llythyren Sul, llythyren y Sul.
Sunday-school, *s.* ysgol Sul: *pl.* ysgolion Sul.
Sunder, *v. a.* (S. *sundrian;* D. *sonder*) rhanu, dydoli, ysgaru, ysgar, rhanu, partio; heulo.
Sunder, *s.* gwahan, gwahân.
In sunder—yn ddau.
Sundew, *s.* gwlithlys, chwys yr haul, tawddrudd, toddaid rudd, toddedig rudd.
Round-leaved sundew — gwlithlys crynddail, tawddrudd crynddail, toddaid rudd grynddail.
Long leaved sundew—gwlithlys hirddail, tawddrudd hirddail.
Sun-dial, *s.* heulfynag, orfynag haul, dyddfynag, orfynag heulawl.
Sun-dog, *s.* heulgi, ci haul, cyw haul, mab haul.
Sun-dried, *a.* à sychwyd yn yr haul.
Sundries, *s. pl.* (o *sundry*) amrywion, amrywiaion, amryfeilion, amryw bethau; manion.
Sundry, *a.* (S. *sunder*) amryw, amrywiol, amryfal, amryfath; llawer, aml; amry-.
Sundry articles—pethau amryw, amryw bethau, amrywion, nodach.
In sundry places—mewn amryw, amryw-iol, neu amryfal fanau.
At sundry times—ar amryw amserau, amserau, neu weithiau; llawer gwaith.
Sundry ways—mewn amrywiol, amryfal, neu amryw ffyrdd; amryw ffyrdd, amryw wedd, amryw fodd; llawer modd.
Sun-fish, *s.* heulbysg; tesbysg.
Sunflower, *s.* heulflodyn, heulflodeuyn, blodeuyn yr haul, blodyn yr haul.
Sung, *p. p.* (o *sing*) canedig, à ganwyd, &c.
Sun-gilt, *a.* euredig gân belydr haul.
Sun-heat, *s.* gwres yr haul, tes, graid, heulyd.
Sunk, } *a.* (o *sink*) soddedig, suddedig, &c.
Sunken, }
To be sunk with age—bod yn fethedig an achrwm gân henaint.
Sunk deep in debt—dros ei ben a'i glustiau mewn dyled.
Sunless, *a.* dihaul, heb haul; amarsal.
Sunlight, *s.* goleuni yr haul, golau yr haul, llewyrch haul.
Sunlike, *a.* heulaidd; tebyg i'r haul.
Sunniness, *s.* heulogrwydd, heuledd; tesogrwydd.
Sunnud, *s.* breintlythyr, (yn yr India).
Sunny, *a.* (o *sun*) heulog; heulaidd; tesog; araul.
Sun-plant, *s.* huanllys, heul-lys.
Sun-proof, *a.* anhydraidd i belydr yr haul.
Sunrise, } *s.* codiad cyfodiad, cychwyn,
Sunrising, } cychwn, cwnad, esgyn, esgyniad neu esgyniad haul; codi haul.
At sunrise, } ar gyfodiad haul; gyda
At sunrising, } chodiad haul; gyda chodi haul.
Sunset, } *s.* machlud haul, machludiad haul,
Sunsetting, } gostwng haul, ymachlud haul, ymachludiad haul, achlud haul; mynediad haul yn ei haddef; mynediad haul dan y gaerau; llewenydd haul.
After sunset—gwedi machlud haul, &c; gwedi yr el haul yn ei haddef.

Sunshine, *s.* heulwen, tywyn haul, tywyniad haul, heuledd, heulawd, heulyd, heulgan; haul melyn moeldes; graid; tes.
A gleam of sunshine through fleeting clouds—heulen, llygedyn haul, godywyn haul.
Summer sunshine—hafgan, heulwen haf, tes yr haf.
The clear sunshine—moeldes.
The full sunshine—llygad yr haul.

Sunshiny, } *a.* heulwenog, heulog; tesog; dys-
Sunshine, } glaer fel yr haul.

Sunstone, *s.* heulfaen.

Sunstroke, *s.* ergyd yr haul, tarawiad yr haul.

Sunward, *a.* tua'r haul.

Sup, *v.* (S. *supan;* Ff. *souper*) llymeidio, llymeitio, llymeitian, sipian, sipio, lleibio, llimpro; cwynosa, bwyta ei gwynos, swperu, *swpera*; †rhoi cwynos i.

Sup, *s.* llymaid; llymeityn, llaib, sipyn.

Super, (Ll.; Gr. *huper*) rhagddawd yn arwyddocäu *goruch, goruwch, uch, uwch; gor-, tra-, ar-.*

Superable, *a.* (Ll. *superabilis,*) gorchfygadwy, trechadwy; à ellir myned drosto a'i orchfygu.

Superableness, *s.* ansawdd gorchfygadwy.

Superabound, *v. n.* (*super* ac *abound*) bod yn orlawn; bod i un arddigonedd *neu* ormodedd; bod mwy na digon o beth; gormodi, gormoddi, arddigoni; darlenwi, goramlu.

Superabundance, *s.* gorlawnder, gorllawnder, gorddigonedd, arddigonedd, rhylawnder, gormod, gormodd, gormodedd; goramledd; mwy na digon.

Superabundant, *a.* gorlawn, gorllawn, rhylawn, gormodol, gormoddol, gorddigonol, gorddigon, gorhelaeth, gorgyflawn; goraml; mwy na digon; tra digonol.

Superadd, *v. a.* gorchwanegu, arddodi; dodi at beth yn chwaneg; dodi *neu* roddi dros ben; rhychwanegu.

Superaddition, *s.* gorchwanegiad, arddodiad, rhychwanegiad; gorchwaneg.

Superadvenient, *a.* arddyfodol, gorddyfodol; yn dyfod ar; yn dyfod yn annysgwyliedig.

Superangelic, *a.* gorangelaidd; goruwch yr angelion.

Superannuate, *v. a.* (Ll. *super* ac *annus*) anaddasu *neu* anaddwyno un ar gyfrif *neu* o herwydd bod o hono dros ben oedran; diswyddo un gàn fyned o hono dros oedran; bwrw un heibio gàn fyned o hono dros oedran; rhyddhau oddi wrth lafur o herwydd henaint; goroedranu; oedfreinio.

Superannuate,† *v. n.* para dros flwyddyn.

Superannuated, *p. p.* wedi myned dros *neu* dros ben oedran; anaddas *neu* anaddwyn gàn oedran; rhy hen; wedi myned yn rhy hen; methedig gàn oedran; goroedranus; oedfreiniog, oedfreiniol: *pl.* oedfreinogion.

Superannuation, *s.* anaddasiad *neu* anaddwyniad o herwydd oedran, &c.; goroedraniad; oedfreiniad; oedfraint.

Superb, *a.* (Ll. *superbus*) gorwych, mawrwych, mawreddus, mawreddog, mawrydig, rhagorwych; rhwysgfawr; godidog, gwymp, (*f.* gwemp), arddyledog, achonog.

Supercargo, *s.* golygwr *neu* oruchwyliwr llwyth llong.

Supercelestial, *a.* gorwybrenol, gorwybrol; goruwch yr wybren *neu* y ffurfafen.

Supercharge, *v. a.* gosod arfiun ar arfiun; gorarfiunio.

Supercherry,† *s.* (*Ff.*) twyll, dichell.

Superciliary, *a.* (Ll. *supercilium*) oddi ar yr ael; goruwch ael y llygad.

Supercilious, *a.* (Ll. *superciliosus*) trahäus, balch, gorfalch, uchelfalch, ffroenuchel, syberw, effrom, rhodresol, ysgornllyd; sarig.

Superciliousness, *s.* trahausder, trahausrwydd, balchder, balchineb, gorfalchedd, syberwyd, &c.; trahs.

Supercilium, *s.* (Ll.) ael, eliael.

Superconception, *s.* gorfeichiogiad, gorfeichiogi, rhyddygiad, goreigiad; arymddwyn, adymddwyn; beichogiad ar feichogiad.

Superconsequence, *s.* gorganlyniad, pell ganlyniad.

Supercrescence, *s.* gorthwf, gorgrawd; peth à dyfo ar beth tyfol arall.

Supercrescent, *a.* gorthyfol, gorgrodawl; à dyfo ar dyfolyn arall.

Superdominant, *s.* gorlyw, gorlywiant (mewn cerddoriaeth).

Supereminence, } *s.* goruchragoriaeth, trarhag-
Supereminency, } oriaeth, gorenwogrwydd, goruchiant, arddyrchafiaeth.

Supereminent, *a.* goruchragorol, trarhagorol, gorenwog, goruchiannol, arddyrchafol, goruchafol, goruchiol, tra godidog, &c.

Supererogant, *a.*=*Supererogatory.*

Supererogate, *v. n.* (Ll. *super* ac *erogatio*) gwneuthur mwy na'r hyn sy ddyledus; gwneuthur mwy na'r hyn a orchymynir; gwneyd dros ben yr hyn a orchymynir *neu* a erchir; gwneyd mwy nag à ofyn dyledswydd; talu mwy na'r ddyled; talu rhybwyth; tragori; gorhaeddu; darweithio, rhywneuthur, gorweithio; gwneuthur gwaith afraid; gorgyflawnu.

Supererogation, *s.* gwneuthuriad chwaneg na'r ddyledswydd; gwneuthuriad mwy nag y sydd orchymynedig *neu* ofynedig; gwneuthuriad mwy nag à orchymynwyd; gwneuthuriad mwy na rhaid; rhywneuthuriad, darweithiad, gorweithiad; gorhaeddiant.
Works of supererogation—gweithredoedd anofynedig *neu* anorchymynedig; gweithredoedd dros ben à orchymynwyd; gweithredoedd afraid, gweithredoedd anghais, gweithredoedd gorhaeddiannol, gweithredoedd rhywneuthurol: *sing.* tragorwaith, darwaith, gorwaith, gorober.

Supererogatory, } *a.* à fyddo dros ben yr hyn a
Supererogative, } orchymynwyd; darweithiol, rhywneuthurol; gorhaeddiannol; anofynol; afreidiol.

Superessential, *a.* gorhanfodol.

Superethical, *a.* gorfoesol, rhyfoesol.

Superexalt, *v. a.* gorddyrchafu, tra dyrchafu, arddyrchafu.

Superexcellence, *s.* goruchragoriaeth, trarhagoriaeth, goruchragor, gorodidogrwydd, tragoroldeb, tragoroledd, gorwiwdeb, &c.

Superexcellent, *a.* goruchragorol, trarhagorol, tragoriannol, tra godidog, goruchiannol, gorodidog, arwiw, gorwiw.

Superexcrescence, *s.* gorthwf, gordwf, gorthyfiant.

Superfecundity, *s.* gorffrwythlondeb.

Superfetate, } *v.* (Ll. *super* a *fœtus*) arfeichiogi,
Superfete, } gorfeichiogi, arymddwyn, gor-

eigio, beichiogi ar feichiogi; cyfebru ar gyfebru; adgyfebru.

Superfetation, } *s.* arfeichiogiad, gorfeichiog-
Superfœtation, } iad, goreigiad, attil, arymddwyn, adgyfebriad; beichiogiad ar feichiogiad; cyfebriad ar gyfebriad.

Superfice, *s.* (Ll. *superficies*) arwyneb, wyneb, aruchedd, olawr.

Superficial, *a.* (Ysp.; o *superficies*) arwynebol, gwynebol, wynebol; arucheddol, ucheddol; ar yr wyneb; o'r tu allan, allanol, o'r tu faes, oddi faes; bas; ansylweddol.

A superficial scholar—ysgolâig arwynebol, ysgolâig bas; ysgolâig ar yr wyneb; ysgolâig diddyfnder; rhith-ysgolâig, coeg-ysgolâig, brith-ysgolâig.

The learning of the present age is so very superficial—mae dysg y to hwn mòr llwyr *neu* gwbl arwynebol.

Superficialist, *s.* un arwynebol, &c.; arwynebolwr.

Superficialness, } *s.* arwynebolrwydd, arwynebol-
Superficiality, } oldeb; basder; ansylwedd.

Superficiary, *s.* un à dalo ardreth fechan am dy adeiledig ar dir un arall; talwr arwyneb.

Superficies, *s.* (Ll.) arwyneb, arwynebedd, wyneb; aruchedd, uchedd; olawr; caen, caenen; tòn, tònen; tab, tawr; to.

Superficies (as a rule)—arwynebedd, arwynebiaeth, cloriadaeth.

Superfine, *a.* (*super* a *fine*) teg dros ben; tecaf; meinwych, gorfain, deinwych; dinesig; deuled; goreu.

Superfine cloth—y tecaf o frethyn; brethyn dinesig; brethyn teg, brethyn meinwych.

Superfineness, *s.* meinwychder; goreuder.

Superfluence, *s.* (Ll. *super* a *fluo*)=*Superfluity.*

Superfluitance, *s.* (Ll. *super* a *fluito*) nofiad ar yr wyneb, arnofiant.

Superfluity, *s.* (Ll. *superfluitas*) gormodedd, gorddigonedd, arddigonedd, gormod, gormedd, arddigon, gorddigon, gorgyflawnder, rhysedd, edrysedd; afraid.

Superfluous, *a.* (Ll. *superfluus*) gormod, gormodd, gormodol, gormoddol; mwy na digon; mwy na rhaid; afreidiol, afraid; tros ben digon.

Superfluousness, *s.* gormodedd, &c.

Superflux, *s.* (Ll. *super* a *fluxus*) gormod, gormodd, gormodedd, afraid; gorlif.

Superfoliation, *s.* gorddeiliant, rhyddeiliant.

Superhuman, *a.* tradwnol, goruwch dynol, uch law dynol, gorddynol, gorwraidd; dwyfol.

Superimpose, *v. a.* dodi, rhoddi, *neu* osod ar beth arall; arddodi, gorddodi; aresod.

Superimposition, *s.* dodiad ar beth, &c.

Superincumbence, } *s.* gorweddiad *neu* or-
Superincumbency, } phwysiad ar beth arall.

Superincumbent, *a.* yn gorwedd ar, yn gorphwys ar, arorweddol; â'i bwys ar.

Superinduce, *v. a.* dwyn i mewn yn ychwaneg; dwyn i mewn ar warthaf *neu* ar uchaf peth arall; arddwyn i mewn; gorddygyd, rhyddodi.

Superinducement, } *s.* arddygiad i mewn, gor-
Superinduction, } ddygiad, rhyddodiad.

Superinfuse, *v. a.* tywallt ar, gordywallt.

Superinjection, *s.* taflad *neu* chwistrelliad i mewn ar ol peth arall.

Superinspect, *v. a.* arolygu, gorolygu.

Superinstitution, *s.* gorddodiad; cyflwyniad ar gyflwyniad.

Superintend, *v. a.* arolygu, golygu, golygu ar, edrych ar, edrych ar ol, goruchwylied, cyfarchwylio, golygiadu, darswyddo, dariywi: ucholygu, gorgadw.

Superintendence, } *s.* arolygiaeth, arolygiad,
Superintendency, } golygiad, golygiaeth, darswyddiad, dariywiad, goruchwyliaeth, goruchwyliad, golygiadaeth, cyfarchwyl.

Superintendent, } *s.* arolygwr, arolygydd, g
Superintender, } ygwr, golygydd, golygiadydd, goruchwyliwr, darswyddwr. [ucha

Superinvestiture, *s.* gorwisg, amwisg, gwig

Superior, *a.* (Ll.) uwch, uch, goruwch, goruch; uchel, goruchel; trech; gwell, rhagorach; uchraddol; gorben, penaidd, pryfen: rhagorol, rhagoriannol, godidog, gwych, uchel, uchelwych, yn rhagori, goreu, penaf, uchaf, uchelaf, rhydeddus.

Superior to—uwch na, uch na, yn uwch na, uwch law, uch law, goruwch.

To be superior to—bod yn rhagori ar; bod yn well na; bod yn uwch na, &c.

Superior courts—y llysoedd uchaf, y llysoedd goruchel, y prif lysoedd, yr uchel lysoedd, yr uch-lysoedd.

Superior, *s.* uchafiad, uchafwr, un uchaddol; un uwch, gwell, *neu* ragorach nag arall; uchelydd, uchelwr, goruchelwr, blaenor, pen, penaeth.

Our superiors—ein huchafiaid; ein gwell, ein gwell ni; uwch gwŷr na ni; ein goreuon, ein goreuwyr, ein blaenoriaid, ein huchelwyr, ein goruchelwyr; ein huchraddiaid, ein huchraddolion; ein hynafiaid.

Superiors (in printing)—llythyrenau cyfeiriol, cyfeirolion, cyfeiriaid.

Superiority, *s.* uchafiaeth, rhagoriaeth, blaenoriaeth; penafiaeth, uchedd, goruchedd, goruchder, uwchedd, goruwchder, rhagoroldeb, rhagorolrwydd, rhagoriant, rhagoriaeth; pendodaeth, penogaeth, goruchafiaeth, gorchafedd; y goreu; trechedd; meistrolaeth; arysgwn.

Superlation,†*s.* (*Ll. superlatio*) gorwiriant; dyrchafiad peth tu hwnt i wirionedd *neu* briodoldeb.

Superlative, *a.* (*Ll. superlativus*) uchafol, uchafedigol, eithafol; uchaf, uchelaf, uwchaf, eithaf; uchaf o'r cwbl; goruwch y cwbl; goreu, goraf; goruchel, uchel; rhagoro: gwerthefin.

Superlative degree—yr uchafradd, yr eithafrad, yr uchelradd; y radd eithafol, y raddeuchafol; y radd eithaf, uchaf, uchelaf, uchafedigol, *neu* eruchel.

Superlative, *s.*=*Superlative degree.*

Superlatively, *ad.* yn uchafol; yn y radd uchaf *neu* eithaf; yn oruchragorol, yn dra rhagorol.

Superlativeness, *s.* uchafoldeb, uchafolrwydd, uchafrwydd, &c.

Superlunar, } *a.* uwch y lloer, uwch y Llemad,
Superlunary, } goruwch y lloer.

Supermedial, *a.* goruwch y canol.

Supermolecule, *s.* gorgorfilyn. [uch-fydol.

Supermundane, *a.* goruwch y byd, uwch y byd,

Supernaculum, *s.* (Ll. *super*, ac Al. *naqel*) curw da heb ddigon o hono i un wlychu ei ewin.

Supernal, *a.* (Ll. *supernus*) y sy fry, uwch ben, uchod, *neu* oddi arnodd; yn yr uchelder; goruchel; nefol.

Supernatant, *a.* (Ll. *supernatans*) darnofiol, arnofiol, gornofiol; yn nofio ar yr wyneb.
Supernatation, *s.* darnofiad, arnofiad, gornofiad.
Supernatural, *a.* goruchanianol, goruchanian, goruchnaturiol, goranianol, goranian, uchanianol, gornaturiol, goruchnatur.
Supernaturalism, *s.* goruchanianaeth, goranianaeth, goranianoliaeth.
Supernaturalist, *s.* goruchanianydd, goranianydd, goranianwr, uchanianwr: *pl.* goranianoliaid, goruchanianyddion, &c.
Supernaturalistic, *a.* goruchanianolig; goranianyddol, uchanianyddol; perthynol i oruchanianaeth.
Supernaturalness, *s.* goruchaniander, goruchanianoldeb, goruchanianrwydd, goranianoldeb, goranianolder, goraniander, uchanianoldeb, uchanianolder, uchanianolrwydd.
Supernumerary, *a.* (Ff. *supernumeraire*) goruchrifol, goruchrif, gorrifol, trarifol, trachyfrifol, trachyfrif; à fo *neu* y sy dros ben cyfrif.
Supernumerary, *s.* un à fo dros ben y rhif; goruchrif, goruchrifiad, un dros ben: *pl.* goruchrifiaid.
Superoxide, *s.* goregrid.
Superparticular,† *a.* gorneilltuol.
Superpatient, *a.* goroddefol.
Superplant,† *s.*=*Parasite; Epiphyte.*
Superplus, *s.*=*Surplus.*
Superplusage, *s.*=*Surplusage.*
Superponderate,† *v. a.* gorbwyso.
Superpose, *v. a.* (*super*, a Ff. *poser*, Ll. *pono*) arddodi, gosod ar, dodi ar, rhoi ar.
Superposition, *s.* arddodiad, gosodiad ar, dodiad ar.
Superpraise, *v. a.* gorfoli, gorfoliaeaa, rhyfoli.
Superproportion, *s.* rhyddgnedd.
Superpurgation, rhygarthiad, gogarthiad, gorysgothiad.
Superreflection, *s.* adlewyrchiad, adlewyrch.
Super-regal, *a.* mwy na breninol, gorfreninol.
Super-reward, *v. a.* gorwobrwyo, gorobrwyo.
Supersaliency, *s.* arneidiad; neidiad *neu* lamiad ar beth.
Supersalient, *a.* arneidiol.
Supersaturate, *v. a.* gornawsio, gornawsu.
Superscapular, *a.* goruwch y balfais.
Superscribe, *v. a.* (Ll. *super* a *scribo*) arysgrifennu, arysgrifo, arlythyru, darlythyru; ysgrifenu ar; ysgrifenu oddi ar; ysgrifenu uwch ben peth.
Superscript,† *s.*=*Superscription.*
Superscription, *s.* arysgriflad, arysgrifeniad, arlythyriad, darlythyriad; arysgrif, arysgrifen; argraff; goruchysgrif, goruchysgrifen, darlythyr, arlythyr; arsifft.
Supersecular, *a.* goruwch y byd; goruwch pethau bydol.
Supersede, *v. a.* (Ll. *supersedeo*) diddymu; bwrw heibio; gosod o'r neilltu; troi, rhoi, *neu* adael heibio; gwneuthur yn afreidiol, yn ddifudd, *neu* yn ddiwerth; afreidioli; diswyddo, difreinio; gorfodogi; bwrw un o'i swydd a rhoi *neu* ddodi arall yn ei le; dyfod yn lle un arall; annod, annodi.
To supersede an affair—bwrw, rhoi, *neu* adael gorchwyl heibio; peidio â gwneuthur peth.
Supersedeas, *s.* (Ll.) annodwys.
Supersensible, *a.* gorsyniol, gorsyniadwy, &c.
Supersensual, *a.* uwch law y synwyrau.
Supersession, *s.* areisteddiad, goreisteddiad; diddymiad; annodiad.
Superstition, (*s.* Ff.; Ll. *superstitio*) ofergoel, coelgrefydd, ofergred, coelfuchedd, coelgrediniaeth, gwan-goel, geugoel, rhygoel, rhygoeledd, rhygred; oferbarch.
Superstitionist, *s.* ofergoeliwr, coelgrefyddwr, coelfucheddwr, un ofergoelus, &c.
Superstitious, *a.* (Ll. *superstitiosus*) ofergoelus, coelgrefyddol, coelgrefyddus, rhygoelus, gwan-goelus, coelfucheddol, coelgrediniol; ofergoelaidd; ofnog diachos mewn crefydd.
A superstitious person — coelgrefyddwr, ofergoeliwr, un ofergoelus, &c.
Superstitiousness, *s.* ofergoeledd, coelgrefydd, ofergoel, &c.
Superstrain, *v. a.* gorestyn.
Superstratum, *s.* haen *neu* wanaf ar *ben* arall; arwanaf.
Superstruct, *v. a.* (Ll. *superstruo*) goruchadeilu, goruchadeiladu, adeiladu ar beth, adeiladu, adeilo, codi.
Superstruction, *s.* goruchadeilad, goruchadeiladaeth, goruchadail, arweithiad.
Superstructive, *a.* goruchadeiladol, arweithiol.
Superstructure, *s.* goruchadail, goruchadeiladaeth, goruchadeilad, arwaith; adail, adeilad, *neu* adeiladaeth ar beth.
Supersubtle, *a.* gorgyfrwys, &c.
Supersulphate, *s.* gorufelawd, gorufelgrin.
Supersulphuretted, *a.* gorufelurog.
Supersubstantial, *a.* arsylweddol, gorsylweddol.
Superterrene, *a.* goruwch y ddaiar; goruwch y llawr; arddaiarol.
Superterrestrial, *a.* goruch y ddaiar; uch-ddaiarol, goruch-ddaiarol.
Supertonic, *s.* y nod nesaf uwch y cyweirnod; ardoneg, ardon, uchnod.
Supervacaneous, *a.* (Ll. *supervacaneus*) gormodol, gormoddol, gormod; gormodd, afreidiol.
Supervacaneousness, *s.* afreidioldeb.
Supervene, *v. a.* (Ll. *supervenio*) dyfod yn ychwaneg, heb ei ddysgwyl, *neu* ar ddamwaen; dyfod ar warthaf; dyfod ar uchaf; arddyfod, gorddyfod, arddamweinio, damweinio, dygwydd.
Supervenient, *a.* arddyfodol, gorddyfodol, arddamweiniol; à ddel yn ychwaneg, o ddamwaen, *neu* heb ei ddysgwyl.
Supervention, *s.* arddyfodiad, gorddyfodiad; arddamweiniad; dyfodiad disymmwth, annysgwyl, *neu* ddamweiniol; dyfodiad ar uchaf *neu* ar warthaf.
Supervisal, } *s.* (o *supervise*) arolygiad, goruch-
Supervision, } olygiad, gorolygiad, ucholygiad; goruchwyliad; edrychiad ar ol peth.
Supervise, *v. a.* (Ll. *super* a *viso*) arolygu, goruchoiygu, ucholygu, golygu, gorolygu, goruchwylied; edrych ar ol peth.
Supervisor, *s.* arolygwr, arolygydd, ucholygwr, ucholygydd, golygwr, golygiedydd, goruchwyliwr, gorolygwr, darsylwydd.
Supervisory, *a.* arolygol, ucholygol.
Supervive, *v. a.* (Ll. *super* a *vivo*) gorosei, gorfuchedda; byw yn hwy na; byw ar ol.
Supination, *s.* (Ll. *supino*) gorwedd *neu* orweddiad â'i wyneb *neu* ei dor i fyny; gorwedd *neu* orweddiad ar ei gefn.
Supinators, *s. pl.* dyleddforion=y cyhyrau à droant y llaw i fyny

Supine, *a.* (Ll. *supinus*) â'i wyneb neu ei dor i fyny; yn gorwedd â'i wyneb neu ei dor i fyny; ar ei gefn; yn gorwedd ar ei gefn; tordaenol; diofal, esgeulus, difraw, didaro, anystyriol, ewrth, diog, dioglyd, segurllyd, diwaith, digyfrwyn, ysmala.

Supine, *s.* (Ll. *supinum*) dyleddfiad: *pl.* dyleddfiaid, dringedigion gorchwyl.

Supineness, *s.* gorwedd â'i wyneb neu â'i dor i fyny; tordaen; diofalwch, &c.; anystyriaeth.

Supinity,† *s.*=*Supineness.*

Suppage,† *s.* (o *sup*) potes.

Suppalpation, *s.* (Ll *suppalpor*) deniad â geiriau teg, gwenieithiad, truthiad, sidaniad.

Supparasitation,† *s.* (Ll. *supparasitor*) canlyn a gwenieitho am bryd o fwyd.

Supparasite, *v. a.* gwenieitho i, truthio i, rhagrithio i.

Suppawn, *s.* uwd yd yr India.

Suppedaneous, *a.* (Ll. *sub* a *pes*) o dân draed.

Suppeditate, *v. a.* (Ll. *suppetito*) diwallu, cyflenwi.

Suppeditation, *s.* diwalliad, cyflenwad.

Supper, *s.* (o *sup*; Ff. *souper*) cwynos, hwyrbryd, swper, nosbryd.

The Lord's supper—swper yr Arglwydd; y cymun.

Supperless, *a.* digwynos, diswper, heb ei gwynos, heb ei swper.

Supper-time, *s.* pryd swper, pryd cwynos, amser cwynos.

Supplant, *v. a.* (Ll. *supplanto*) disodli, diwadnu; gweithio dân; dadymchwelyd; gweithio allan; dislëu. [ydd.

Supplanter, *s.* disodlwr, disodlydd, disodlied-

Supplantation, *s.* disodliad, diwadniad.

Supple, *a.* (Ff. *souple*) ystwyth, hyblyg; twythig; llipa; truthiol, gwenieithol.

As supple as a glove, } cyn ystwythed a'r
As supple as the glove, } faneg.

Supple, *v.* ystwytho, hyblygu; llipäu; gwneuthur yn ystwyth, &c.; ymystwytho; myned yn ystwyth, &c.

Supplement, *s.* (Ff.; Ll. *supplementum*) adgyflenwad, atchwanegiad, attodiad, cyflawniad, cyflenwad, adlenwad; yr hyn a roer i gyflawnu y diffyg.

Supplement, *v. a.* adgyflenwi, atchwanegu, chwanegu at, attodi.

Supplemental, } *a.* adgyflenwol, cyflawniadol,
Supplementary, } cyflawnedigol, attodedigol, attodiadol, atchwanegol, chwanegol, cyflenwol.

Suppleness, *s.* ystwythder, ystwythdra, hyblygedd, hyblygrwydd.

Suppletive, } *a.* cyflawnedigol, cyflenwadol,
Suppletory, } cyflenwol.

Suppletory, *s.* peth à gyflawno ddiffyg; cyflenwydd, cyflenwedydd, cyflenwai.

Supplial,† *s.* cyflenwad, diwalliad.

Suppliance,† *s.* parhad.

Suppliant, } *a.* (Ff. *suppliant*; Ll. *supplicans*)
Supplicant, } ymbilgar, deisyfol, erfyniol, erfyngar, ymhŵeddgar, amhŵeddgar; ufydd megys ar ar ei liniau yn deisyfu neu yn ymbil; ufydd, gostyngedig, ymostyngol, achrefol, achref.

Suppliant, } *s.* ymbiliwr, deisyfwr, deisyfydd,
Supplicant, } deisyfiedydd, erfyniwr, erfyniedydd, ymbiliedydd, gweddïwr, gweddïedydd, achrefwr, crefwr.

Supplicat, *s.* (Ll.) deisyfiad, erfyniad, deisyf.

Supplicate, *v.* (Ll. *supplico*) ymbil, ymbilio, deisyf, deisyfu, erfyn, erfynio, erfyniad, ymwg, atolygu; ufydd atolwg, ufydd ddeisyf, ufydd erchi, ymbil yn ufydd; erfyn yn ostyngedig; gofyn arch megys ar liniau: gwneuthur dymuned; gweddïo, ymbilio, ymhŵeddu, amhŵeddu, crefu, achrefu.

Supplication, *s.* (Ff.; Ll. *supplicatio*) ymbil, erfyn, deisyf, erfyniad, deisyfiaeth, deisyfedigaeth, ufydd arch, ufydd ddeisyfiad, gostyngedig ddymuniad, ymbiliad, amhwiad, archiad, gweddi.

Supplicator,† *s.* erfyniwr, ymbiliwr, &c.

Supplicatory, *a.* deisyfol, erfyniol, deisyfiadol; ufydd, gostyngedig, ymostyngol.

Supplicavit, *s.* (Ll.) deisyfwys.

Supplier, *s.* (o *supply*) cyflenwr, diwallwr, &c.

Supplies, *s. pl.* cyflenwadau, cyflenwolion, cyflawnion; pethau ar gyfer eisiau; talion o hoeddus.

Supply, *v. a.* (Ll. *supplco*) cyflenwi, cyflawnllenwi, adgyflenwi, diwallu, cynyngweini: dirprwyo; cynnorthwyo, cymhorth; cynn. gweini, gweinyddu; rhoddi; rhoi digon: adwyo.

To supply the deficiency—cyflenwi, llenwi, neu ddiwallu y diffyg; cyflawnu, llenwi, neu ddiwallu yr hyn sy'n eisiau.

To supply what is necessary—rhoddi dwyn, gweini, neu weinyddu yr hyn sydd angenrhaid; cynnal.

To supply another's place—dirprwyo: cyflawnu lle un; sefyll neu fod dros un yn lle un.

To supply a house with furniture—dodrefnu ty.

To supply with necessaries—diangen.

Supply, *s.* cyflenwad, cyflanw, adgyflenwad, cyflawniad, adlenwad; cynnorthwy, cymhorth, porth; adgyfnerthiad; diwallu. digon ar gyfer eisiau; llawnder ar gyfer gofyn; digonedd.

An abundant and never-failing supply—rhad pemllad.

Supplyant,† *a.* cynnorthwyol; cyflenwadol.

Supplyment,† *s.* cyflenwad, diwalliad.

Support, *v. a.* (Ll. *supporto*) cynnal, ategu, dâl, dâl i fyny; cefnogi, gwrthgefnu; cymhorth, dyborthi, porthi; myntumio: gofef, dyoddef; dwyn; cadarnhau, sicrau: profi, gwirio; amddiffyn.

To support one's self—ymgynnal.

To support one's character—cadw ar gynnal ei air da; cadw ei air da ar ano; neu gynnal ei nodwedd.

Support, *s.* cynnaliaeth, cynnaliad, cynnaliaeth, cynnaliadiaeth, cynneiliyddiaeth; ategu, cefn, cefnogfa, cefnant; cefnogaeth, cefnogyd: cellaw; cynnorthwy, cannorthwy, cynnaliaeth, cannerth, porth, porthwy; porthiant, porthorth; daliaden; erchwyn, pâl, cold; cwaeaf.

Mutual support—cydborth.

Slight support—gwborth.

He has got a good support—y mae ganddo gefn neu wrthgefn da.

Want of support—anghefnogyd, anghefnogaeth, diffyg cefnogaeth.

Means of support—moddion cynnaliaeth didlodawd.

Supportable, *a.* (Ff.) cynnaliadwy; y gellir

sefyll neu ymgynnal dano; hyborth, dyborthadwy; goddefadwy, goddefol.

Supportableness, *s.* hyborthedd; goddefusrwydd.

Supportance,† *s.* cynnaliaeth, &c.

Supportation,† *s.* cynnaliad, attegiad.

Supporter, *s.* cynnaliwr, cynneilydd, cynneiliad, cynnaliawdr, cynnaliedydd, attegwr, attegydd; cefnogwr; cymhorthwr, cynnorthwywr, dyborthwr, dyborthydd, porthwr, porthiannwr; darborthwr; myntumiwr, daliedydd; carfan.

Supportful,† *a.* llawn cynnaliaeth, &c.

Supportless, *a.* digynnaliaeth, digymhorth.

Supportment,† *s.* cynnaliaeth.

Supposable, *a.* hydyb, tybiadwy, tybygadwy; a ellir yn hawdd ei dybied.

Supposal, *s.* tyb, tybiaeth, tybygiaeth, tybosodiad.

Suppose, *v. a.* (*Ff. supposer;* Ll. *suppono*) tybied, tybio, tybygu, meddylied, meddwl, meddylio; unon; gosod neu fwrw ar dyb; bwrw, gadaw, barnu, gosod; †twyllosod.

Suppose the soul to die—bwriwch neu gadëwch fod yr enaid yn marw; bwriwch neu gadëwch farw o'r enaid.

Suppose he be beaten—bwriwch gael o hono ei faeddu.

Suppose they knew—bernwch neu bwriwch wybod o honynt; bwriwch eu bod yn gwybod.

Suppose, *s.* tyb, tybiaeth, tybiant, tybygiad.

Supposer, *s.* tybiwr, tybygwr, tybiedydd.

Supposition, *s.* tyb, tybiaeth, tybiant, tybygiad, tybygoliaeth, tybosodiad, meddwl, bryd, barn, coel.

Suppositional, *a.* tybiol, tybiannol, tybiedigol.

Supposititious, *a.* (Ll. *suppositicius*) à osodwyd yn dwyllodrus yn lle peth arall; ffugiol, ffugiedig, ffugiedigol, gau, ffug-.

Supposititiousness, *s.* ffugioldeb.

Suppositive, *a.* tybiedigol, tybygol, tybiedig, tybiol.

Suppositive, *s.* gair tybiedigol, gair goddodol: *pl.* goddodolion.

Suppository, *s.* (Ll. *suppositorium*) rhefrymsang, rhefrsang, tansang.

Supposure,† *s.*=*Supposition.*

Suppress, *v. a.* (Ll. *suppressus*) cyfarsengu, cyfarsangu, cywarsengu, cywarsangu, llethu, darlethu, gwasgu dano, cadw danodd, pwyso i lawr; mygu, mogi; gostegu; attal, rhwystro, darostwng, gorchfygu; dyfetha; celu, dirgelu.

To suppress a book—mygu llyfr.

Suppression, *s.* (Ff.; Ll. *suppressio*) cyfarsangiad, cyfarsengiad, cywarsangiad, cywarsengiad, cyfarsangedigaeth, cywarsangedigaeth, llethiad, darlethiad; cywarsang, cyfarsang; mygiad; attaliad, lluddiad; dymchweliad, gostegiad; diddymiad; celiad.

Suppression of urine=*Strangury.*

Suppressive, *a.* cyfarsangol, cyfarsengol, cywarsangol, cywarsengol, llethol, lluddiol, attaliedigol, celiadol.

Suppressor, *s.* cyfarsangwr, cywarsangwr, cyfarsengwr, cyfarsengydd, cywarsengydd, llethwr, mygwr, &c.

Suppurate, *v.* (Ll. *suppuro*) crawnu, gori, llygori, madru.

Suppuration, *s.* crawniad, goriad, gori; crawn, gŵr, madredd, madr.

Suppurative, *a.* gorllyd, crawnllyd, crawnol, crawnedigol, crawnbair.

Suppurative, *s.* cyffyr crawnbair.

Supputation, *s.* (Ll. *supputatio*) cyfrifiad, cyfrifiant, bwriad cyfrif, cyfrif.

Suppute,† *v. a.* (Ll. *supputo*) cyfrif, bwrw.

Supra, rhagddawd Lladin, yn arwyddo *uchod, uch, uwch, goruwch, ar-, oddi ar, dros, tu hwnt; rhag.*

Supraciliary, *a.* oddi ar yr ael; uwch law ael y llygad.

Suprafoliaceous, *a.* arddeiliar, uchddeiliog.

Supralapsarian, } *a.* Ll. *supra* a *lapsus*) cyn y
Supralapsary, } cwymp; o flaen cwymp Adda; uchgwympedyddol, uchgwympol.

Supralapsarian, } *s.* uchgwympiedydd, uch-
Supralapsary, } gwympedydd, rhaggwympedydd, ucharfaethydd, un o wŷr yr uch-arfaeth.

Supramundane, *a.* uwch y byd, goruwch y byd, uch-fydol.

Supranaturalism, *s.*=*Supernaturalism.*

Supra-scapulary, *a.* uwch law y balfais.

Supravulgar, *a.* goruwch y werin.

Supremacy, *s.* (o *supreme*) uchafiaeth, uwchafiaeth, goruchafiaeth, gorchafiaeth, goruchedd, gorchafedd, penaduriaeth, rhyddedd, barlin.

Supremacy of the pope—uchafiaeth y pab.

Supreme, *a.* (Ll. *supremus*) uchaf, goruchaf; prif, penaf, gwerthefin, arbenol, dragonawl, eithaf; penadurol, penarglwyddol.

The Supreme—y Goruchaf, y Gwerthefin.

Supreme governor — goruch-lywiawdwr; llywiawdwr goruchel.

Supremely, *ad.* yn uchaf, &c.; i'r radd uchaf; yn rhagoraf; goruch pob peth, uwch law pawb.

Sur, rhagddawd Ffrengig (o'r Ll. *super, super*) yn arwyddo *ar-, uwch, uch, goruwch, tu hwnt, gor-.*

Suraddition,† *s.* adchwanegiad.

Sural, *a.* (Ll. *sura*) perthynol i groth y groes.

Surance,† *s.*=*Assurance.*

Sur-ancree,† *a.* (Ff.) deu-angorawg (yn arfau bonedd).

Surbase, *s.* (*sur* a *base*) eilsail, eilwadn, arsail, adsail.

Surbased, *a.* arseiliog; âg arsail iddo.

Surbasement, *s.* arseilwaith, adseilwaith.

Surbate, *v. a.* (It. *sobattere*) briwo neu gleisio y traed wrth gerdded; blino.

Surbeat,† *v. a.*=*Surbate.*

Surbed, *v. a.* (*sur* a *bed*) gosod ar ei hymyl (megys careg).

Surbet,† *a.* (=*surbated*) blin, blinedig.

Surcease, *v.* (Ff. *sur* a *cesser*) peidio, arbeidio, darfod, peidio â; †attal.

Surcease,† *s.* paid, peidiad.

Surcharge, *v. a.* (*Ff. surcharger*) gorlwytho, gorllwytho, arlwytho, arllwytho; gorlenwi, rhylenwi; gorofyn; gofyn mwy nag à ddylid.

A surcharged stomach—cylla rhydyn, rhylawn, gorlawn, neu orllwythog.

Surcharge, *s.* gorlwyth, gorllwyth, arllwyth, arlwyth, llwyth ar lwyth; gordreth, rhydreth, attreth; traphria, gorbris, gorofyn, gorthal.

Surcharger, *s.* gorlwythwr, arlwythwr, rhylenwr, gorllenwydd; rhylenwad coedwig âg anifeiliaid.

Surcingle, *s.* (*Ff. sur,* a Ll. *cingulum*) argengl, ardengi; cengl, tengl, gwregys.

Surcingled, *a.* gwregysog, cenglog, cengledig.
Surcle, *s.* (Ll. *surculus*) ysgewyllyn, mabgainc, ysbrigyn, brigyn.
Surcoat, *s.* (Ff. *sur* a *coat*) arbais, argob, gorbais, arhugan; cób.
Surcrew,† *s.* (Ff. *surcroit*) adgnagliad, adfywhâd.
Surculate,† *v. a.* (Ll. *surculo*) tocio, ysgythru.
Surculation,† *s.* tociad, ysgythriad.
Surculose, } *a.* ysgewyllog, ysbrigynog.
Surculous, }
Surculus, *s.* (Ll.) mân frigyn, mân ysbrigyn.
Surd, *a.* (Ll. *surdus*) anghymmedr; diresswm; †byddar; †nas clywyd son am dano.
Surd numbers—rhifau anghymmedr, rhifedi anghymmedr.
Surd, *s.* anghymmedr: *pl.* anghymmedron.
Surdity,† *s.* byddarwch.
Sure, *a.* (Ff. *sur, seur*) sicr, dilys, dîau, dir; diogel; hyderus; ceugant, dioer, dios; diball, anhyball; disigl; ffyddlawn.
To be sure—bod yn sicr, yn ddilys, yn ddîau, *neu* yn ddiogel, &c.
I am sure—dîau genyf; mae yn ddîau genyf; dilys genyf; mae yn ddiogel, yn ddiammheu, *neu* yn ddilys genyf, &c.; mi a wn yn dda ddigon.
Be (thou) sure of this—bid dîau neu ddilys hyn genyt; bid diogel genyt hyn.
Be sure you get it done before to-night—gwybyddwch fynu o honoch ei wneuthur cyn heno; gwybyddwch fynu o honoch ei wneuthur cyn y nos heno; bydd-wch sicr fynu o honoch ei wneuthur cyn heno; gofelwch ar fynu ei wneuthur cyn heno.
To be sure, } yn ddîau, yn ddilys, yn ddî-
Be sure, } ammheu, yn sicr, yn ddios; bid sicr.
I hav. him sure—mae ef genyf yn fy nwrn; mae ef genyf dân fy modfys; mae ef genyf wrth yr hoenyn.
Sure bind, sure find—os diogel y gwnair, diogel y ceir.
To make sure—sicrhau, diogelu; gwneuthur yn sicr neu yn ddiogel.
To make sure of=(d. g. *Make*).
To go upon sure grounds=(d. g. *Ground*).
Sure, } *ad.* yn sicr, yn ddîau, yn ddilys, &c.
Surely, }
Sure-footed, *a.*=*Sure-footed*=(d. g. *Footed*).
Sureness, *s.* sicrwydd, dilysrwydd, dîeurwydd, dilysiant, &c.
Suretiship, } *s.* mechni, mechnïaeth, mechnï-
Suretyship, } aeth.
Surety, *s.* (Ff. *surté*) mach, (*pl.* meichiau), mechnïwr, mechnïydd, meichai, (*pl.* meichaion) meichiai; mechni, machydr; sicrwydd, dilysrwydd; gwystl.
Surety for appearance—mach gorfodog.
Surety for debt—mach tâl, mach cynnogn.
Joint surety—cydfach: *pl.* cydfeichiau.
To be surety for one, } mechnïo un,
To become surety for one, } meichio un, mechnïaethu un; myned yn fach neu yn feichiau dros un.
To put in surety—rhoi meichiau.
Surf, *s.* gwarthfor, traethfor, traethellfor, gorun môr, moryn; gwaelod rhigol.
Surface, *s.* (Ff. *sur* a *face*) gwyneb, wyneb, arwyneb, arwynebedd; aruchedd, uchedd; y tu allan; clawr; tab, tawr, crust; *pl.* tôn, tônen, tonïar, hîf; pelit; a. *s.*
A plain surface—gwyneb gwastad, gwastad, as, lledd.
A flat surface—gwyneb gwastad, gwastad clawr; llawr.
Broken surface—briwdon, gwyneb briwdab.
White surface—gwyneb gwîn, gwenin.
Surface of a table—clawr bwrdd, gwyneb bwrdd.
To smooth the surface—llyfnu arwyneb yr wyneb; gorlyfnu, gorllyfnu.
Surfeit, *s.* (Ff. *sur* a *faire*, *fait*) glut: gorlwyth i'r cylla; alariad; diflastod, gwyneb.
To surfeit one's self—cymmeryd mwy nag a wala; casâ gwrthwyneb ar bob bwyd; fol-lwytho, ymdordyna.
To take a surfeit of—alaru, diflasu, gwrthwynebu ar beth; cymmeryd gwrthwyneb neu wrthwynebrwydd at.
To give one a surfeit of—peri i un alaru, neu wrthwynebu ar beth.
Surfeit, *v. a.* alaru, tordynu, llaru; peri i un alaru; diflasu, diflasu ar; gorlwytho, gwrthneu ar; casâ gwrthwynebu ar; gwrthwi.
Surfeiter, *s.* alarwr, tordynwr, glwth.
Surfeiting, *s.* alariad, tordyniad, tordyn; glythineb, glythni, gorlythi.
Surge, *s.* (Ll. *surgo*) tôn, mordon, mordwyn, gwaneg, morwaneg, dygyfor: *pl.* gyfr.
Surge, *v.* dygyfor, gwaneqa; codi yn donau, wenyg, neu yn forgeuyg; tasgu, ychwyddo, ymgodi; llithro, llithro gadael i ran o raff llithro yn ddisymwth.
Surgeless, *a.* diwaneg, heb wenyg, heb tasg. llyfn, tawel.
Surgeon, *s.* (talfyriad o *chirurgeon*, llawfeddyg, meddyg.
Veterinary surgeon—milfeddyg, anifeiliaid.
Surgeoncy, *s.* swydd llawfeddyg yn y fyddin yn y llynges.
Surgeonry,† *s.*=*Surgery*.
Surgery, *s.* llawfeddygiaeth, llawfeddygiaeth, llawfeddygiant; meddygfa, llawfeddyg.
Surgiant, *a.* cyfodol (yn arfau bonedig).
Surgical, *a.* llawfeddygol, llawfeddygaidd; meddygol.
Surgy, *a.* tònog, gwaneqog llawn gwenyg, gyforiog; garw.
Suricate, *s.* y fronwen bedrybyn.
Surliness, *s.* sarigrwydd, afrywiogrwydd, sorrïedd, croesder, swri, taiogrwydd.
Surling,† *s.* sarigyn.
Surloin, *s.*=*Sirloin*.
Surly, *a.* (C. *sur, sar, sor*) afrywiog, sorig, surllyd, sorllyd, sarig, taiog, cras, chwyrllyd, croes, terig, cantog, anhynaws, anynad, drygnawsus, dreng, cibog, sur, ystyfnig, crassiriog, grwm; garw; gwrm, brwnt.
To grow surly—sarigo, afrywiogi; mynd yn sorig, &c.
Surmarks, *s. pl.* arnafau (yn adeilad llongau).
Surmisal,† *s.*=*Surmise*.
Surmise, *v. a.* (Norm. *surmyse*) flettybio, llecpiad, godybio, godybied; tybio, tybied; ammheu; drygdybio; gwaudybio; ffredu, gogyffred.

As I surmise—fel yr wyf fi yn tybio *neu* yn tybied; yn ol fy nhyb i; i'm tyb i.

Surmise, *s.* llettyb, godyb, tyb; llettybiaeth; drygdyb; gwandyb; gogyffred.

A false surmise—geudyb; drygdyb, drwg dyb.

Surmiser, *s.* llettybiwr.

Surmising, *s.* llettybiad, godybiant; llettyb, godyb.

Evil surmisings—drwg dybiau.

Surmount, *v. a.* (Ff. *surmonter*) codi yn uwch na; codi goruwch; codi uwch law; myned dros; gorchfygu, gorfod ar, trechu; mynu y goreu ar; goresgyn, gorfygu, gorugo.

Surmountable, *a.* gorchfygadwy, &c.

Surmounted, *p. p.* goresgynog (yn arfau bonedd); â rhactal arall arno.

Surmounted arch—bwa esgynog; bwa yn codi yn uwch na hanner cylch.

Surmounter, *s.* gorchfygwr, gorchfygydd, trechwr, &c.

Surmullet, *s.* arfingrwn; mingrwn.

Red surmullet—y mingrwn arfog, y mingrwn coch.

Striped surmullet—y mingrwn brith.

Surmulot, *s.* llygoden lwyd, llygoden Norwy.

Surname, *s.* (Ff. *surnom*; Ll. *super* a *nomen*) cyfenw, arenw, gorenw.

Surname, *v. a.* cyfenwi, arenwi, gorenwi.

To surname one's self—ymgyfenwi.

Surnominal, *a.* cyfenwol, arenwol, gorenwol.

Suroxide, *s.* (Ff.) goregrid.

Suroxidate, *v. a.* goregrido.

Surpass, *v. a.* (Ff. *surpasser*) rhagori ar, blaenori ar; trechu; bod yn drech na; myned tu hwnt i; penu; goreuo.

Surpassable, *a.* y gellir rhagori arno.

Surpassing, *a.* trarhagorol, tra godidog; goruchragorol; heb ei gyfryw; heb ei fath; digyffelyb, anghymharol; rhagorol, goreuol.

Surpassingness, *s.* trarhagoroldeb, rhagoroldeb, godidogrwydd, &c.

Surplice, *s.* (Ff. *surplis*; Ll. *super pellicium*) gwenwisg, y wisg, gwisg wèn offeiriad.

Surpliced, *a.* yn gwisgo gwenwisg; â gwenwisg am dano.

Surplice-fees, *s. pl.* arian y wisg, arian y wenwisg.

Surplus, *s.* (Ff. *sur* a *plus*) gweddill, rhelyw, gwarged, sarid, gweili, gweilw; yr hyn â fo dros ben *neu* yn ngweddill; arddigon, goddigon.

Surplusage, *s.* gweddill, rhelyw, gwarged, &c.

Surprisal, } *s.* (o *surprise*, *v. a.*) dyfodiad ar warth-
Surprise, } af *neu* am ben un yn ddisymmwth; dyfodiad ar un yn ddirybudd *neu* heb ei ddysgwyl; daliad un yn ddiarwybod; cyrch am ben un heb feddwl am dano; cyrch disymmwth, rhuthr disymmwth, rhuthgyrch, ffysgruthr, ffrysgyrch, yngwrth, yngyrth.

Surprise, *v. a.* (Ff. *surprendre*) dyfod ar warthaf *neu* am ben un yn ddisymmwth; dyfod ar un yn ddirybudd *neu* heb ei ddysgwyl; dàl un yn ddiarwybod; cyrchu am ben un heb feddwl am dano; rhuthgyrchu ar, ffrysgyrchu ar, ffysgruthro ar; synu, peri syndod, arsynu, anu, ildangu, uthro; peri synu *neu* chwitho ar.

To surprise a town—cymmeryd tref drwy gyrch disymmwth *neu* ddirybudd; cymmeryd tref cyn gwybod o'r trigolion oddi wrth yr ymgyrch; ennill yn ddirybudd; rhuthgyrchu am ben tref.

To be surprised—synu, rhyfeddu, aruthro sanu; bod yn rhyfedd *neu* yn aruthr gan un beth.

Let him be surprised with destruction, }
Let destruction surprise him, }
—deued arno ddystryw ni wypo.

To surprise one into error—tynu *neu* gipio un yn ddiarwybod iddo i amryfusedd.

Surprise, *s.* dyfodiad ar warthaf *neu* ar ben un yn ddisymmwth, &c.; syndod, synder, syndra, san, synedigaeth, anedigaeth, chwithdra, irdang, uthredd; †dysgl wag.

To take by surprise—cymmeryd yn yngwrth; dyfod ar yn yngwrth; dàl yn yngwrth; cymmeryd drwy gyrch disymmwth *neu* ddirybudd, &c.

Surpriser, *s.* cyrchwr disymmwth, &c.

Surprising, *a.* rhyfedd, rhyfeddol, syn, uthr, aruthr, eres, aruthrol, dyeithr.

Surprisingness, *s.* syndod, uthredd, rhyfeddoldeb.

Surquedry,† *s.* (*sur*, a hen Ff. *cuider*) trahauster, balchder.

Surrebut, *v. n.* (*sur* a *rebut*) ateb.

Surrebutter, *s.* gwrthateb; ateb yr hawlblaid i wrtheb yr amddiffynblaid; ateb.

Surreined,† *a.* â orfarchogwyd; wedi ei flino.

Surrejoin, *v. n.* ateb, atebu, ail ateb.

Surrejoinder, *s.* gwrthateb; ateb yr hawlblaid i ateb yr amddiffynblaid; ateb, ail ateb.

Surrender, *v.* (Ff. *se rendre*) rhoi *neu* roddi i fyny; traddodi; ymroddi, ymröi, dymroddi; rhoi ei hun i fyny; ymddodi; darweddu; gwrhau; gildio.

To surrender one's self, } ymroddi, ymröi;
To surrender, } rhoi ei hun i fyny; bwrw *neu* draddodi ei hun i ddwylaw un; gwrhau.

To surrender an office—rhoi ei swydd i fyny; rhoi i fyny ei swydd; ymddiosg o'i swydd; ymddiswyddo.

Surrender, } *s.* rhoddiad i fyny; ymroddiad,
Surrendry, } ymroad, dymroddiad, ymddodiad; gwrhad, gwarogaeth.

Surrenderer, *s.* y deiliaid, y rhodder tir i fyny iddo.

Surrenderor, *s.* y deiliad à rydd dir i fyny i'w arglwydd.

Surreption, *s.* (Ll. *surreptus*) dyfodiad lladradaidd ar; lladrad dirgel disymmwth.

Surreptitious, *a.* lladradaidd, lledradaidd; à wneler *neu* à wnaer yn lladradaidd heb wybod i neb; à gaer yn lladradaidd; ymgelgar, cuddiadan.

Surreptitiously, *ad.* yn lladradaidd, &c.

Surrogate, *s.* (Ll. *surrogatus*) tannorth, dirprwywr, rhaglaw, tannorth esgob, rhaglaw esgob, tannorth eglwysig, dirprwywr eglwysig.

Surrogate, *v. a.* dirprwyo; gosod, rhoddi, dodi, *neu* roi yn lle un arall.

Surrogateship, *s.* swydd rhaglaw, swydd tannorth.

Surrogation, *s.* dirprwyad; rhoddiad y naill yn lle y llall.

Surround, *v. a.* (*sur* a *round*) amgylchu, amgylchynu, cylchynu, damgylchu, damgylchynu, dargylchu, cylchu, cwmpasu; tormi.

Surrounding, *p.* yn amgylchu, &c.; amgylchynol, amgylchol, damgylchol, damgylchynol, cylchynol, cwmpasol.

Surrounding, *s.* amgylchyniad, damgylchiad, cylchyniad, &c.

Surroy, Southroy, } *s.* (*south*, a **Ff.** *roi*) arwyddfardd y deheu; arwyddfardd Clarens.
Sursharp, *s.* is-lonnod.
Sursolid, *s.* pumsawdd; pummed sawdd *neu* allu rhif.
Sursolid, *a.* pumsoddawl.
Surtout, *s.* (**Ff.** *sur-tout*) arbais, argob, côb uchaf, arhugan, côb; gorwisg, arwisg.
Surturbrand, *s.* (Isl.) coedlo, pygio coedaidd.
Surveillance, *s.* (**Ff.**) gwyliadwriaeth, gwyliodraeth; arolygiaeth; edrychiad ar ol un.
Survene, *v. n.* (**Ff.** *survenir*) gorddyfod, arddyfod, arddamweinio; dyfod yn ychwaneg.
Survey, *v. a.* (Norm. *surrear*; **Ff.** *sur* a *voir*) arolygu, cyfarchwylio, bwrw golwg ar, ardremio, ardremu, daredrych, golygu, craffu ar; edrych ar ol; chwilio; ysbeithio, peithio, damdremio; mesur, mesuro.
To survey land—mesur tir, mesuro tir.
To survey from top to toe—golygu un o'i ben i'w draed; bwrw golwg ar beth drosto; golygu o'r pen bwygilydd idde; darllen un o'i ben i'w draed; darllen un o'i sawdl i'w goryn.
Survey, *s.* arolwg, golwg, cyfarchwyl, ardrem, ardremynt, ardremyn, golygawd; golwg ar beth; paith, ysbaith, arswl; ceniad; mesur, mesuriad, mesuriaeth.
Survey of land — mesur, mesuriad, *neu* fesuriaeth tir; tirfesuriad.
Surveyal, *s.* arolwg, cyfarchwyl, &c.
Surveying, *s.* cyfarchwyliad, cyfarchwyliaeth, arolygiaeth; mesuriad, mesuriaeth.
Surveying of land=*Landsurveying*.
Surveyor, *s.* arolygwr, arolygydd, cyfarchwyliwr, cyfarchwylydd; golygwr, golygiedydd; mesurwr, mesurydd.
Land-surveyor=*Landsurveyor*.
Surveyorship, *s.* cyfarchwyliaeth, arolygiaeth, golygwriaeth, golygiadaeth.
Surview,† *v. a.*=*Survey*.
Surview,† *s.*=*Survey*.
Survise,† *v. a.* arolygu, edrych ar ol.
Survival, *s.* (o *survive*) gorfucheddiad, goroesiad; gwaith un yn byw ar ol arall.
Survivance, Survivancy, } *s.* (o *survive*)=*Survivorship*.
Survive, *v.* (**Ff.** *survivre*; Ll. *supervivo*) gorfucheddu, goroesi; byw ar ol; olfucheddu; byw yn hwy na *neu* nag; bod yn fyw.
Surviving, *a.* gorfucheddol, goroesol; yn bod yn fyw; a'r y sydd yn byw; yn fyw yn awr; olfucheddol.
Survivor, Surviver, } *s.* gorfucheddwr, goroeswr, goroesydd; à fo byw ar ol arall; à fo byw yn hwy nag arall; oloeswr, olfucheddwr.
Suvivorship, *s.* gorfucheddiad, goroesiad, gorfucheddiaeth, gorfucheddwriaeth; gwaith un yn byw ar ol arall; gwaith un yn byw yn hwy nag arall.
Sus, *s.* (Ll.) y mochyn; y moch.
Susceptibility, Susceptibleness, } *s.* parodrwydd *neu* barodedd i dderbyn argraff; derbyngarwch.
Susceptible, *a.* (**Ff.**; Ll. *suscipio*) à ddichon *neu* à eill dderbyn *neu* gymmeryd argraff; menadwy; derbyngar; parod i dderbyn *neu* gymmeryd argraff; y gellir gwneyd argraff arno; hawdd ganddo dderbyn *neu* gymmeryd argraff; hawdd mànu arno; hawdd gwneyd argraff arno; y gellir menu arno; tyner, teimladwy.
Susception, *s.* cymmeriad, derbyniad.
Susceptive, *a.* derbyniedigol; cymmeradwy; y gellir menu arno; à ddichon gymmeryd *neu* dderbyn argraff, &c.
Susceptivity, *s.*=*Susceptibility*.
Susceptor, *s.* cymmerydd peth arno; tad bedydd, alltraw.
Suscipiency, *s.* derbyniad, cymmeriad, cymmwysiad; cymmeriad i fyny.
Suscipient, *a.* derbyniol, derbyniadol, cymmeradol; à fo *neu* y sydd yn derbyn; à fo neu y sydd yn cymmeryd i fyny.
Suscipient, *s.* derbyniwr, derbynydd, derbyniedydd; cymmerwr *neu* gymmerydd i fyny; cymmerwr *neu* gymmerydd peth arno.
Suscitate, *v. a.* (Ll. *suscito*) cyffroi, cyffroi, deffroi, deffro, dihuno, cynhyrfu, ennyn.
Suscitation, *s.* cyffroad, deffroad, cyffroiaeth, dihunad, cynhyrfiad, ennyniad.
Suspect, *v.* (Ll. *suspectus*) tybied, tybio; lettybio, llettybied; drygdybied; ammheu; dyfalu unon; lliwied; dycbymygu.
Suspect, *a.* ammhëus, ammheuol.
Suspect,† *s.*=*Suspicion*.
Suspectedness, *s.* tybiedigrwydd, ammheuaeth.
Suspecter, *s.* tybiwr, llettybiwr, &c.
Suspectful, *a.* hydyb; parod *neu* chwannog i lettybio; drygdybus, ammheugar.
Suspectless, *a.* dilettyb, anhydyb; heb ei ddrygdybied.
Suspend, *v. a.* (Ll. *suspendo*) crogi, hongian, dibynu; oedi, gohirio; ammod, amnodi; cymmodogi, gorfodocâu; attal, lluddio, lludiaw; hoetian; godori; cadw mewn petrusder *neu* ammheuaeth; diswyddo; difuddio dros amser.
To suspend one from an office—diswyddo un dros amser; gorfodogi, gorfodocâu troi *neu* fwrw un allan o'i swydd am ryw dro; gwahardd i un ei swydd dros amyd.
To be suspended—bod yn nghrog, bod yn crogi, hongian, dibynu; cael ei orfodogi; bod yn orfodogedig, dan orfodogaeth, *neu* dan wahardd.
Suspender, *s.* crogwr; oedwr, gohiriwr; gorfodogwr.
Suspensation, *s.* peidiad, oediad, *neu* ohiriad dros amser.
Suspense, *s.* ammheuaeth, petrusder, petrusdod, petrusedd, ammheu; ansicrwydd, ansicrwydd, oediad, gohiriad; peidiad, paid; ymaldod; annod; gorfodogaeth; godor, godoriant; difuddiad *neu* ddiswyddiad dros amser.
To be in suspense—bod mewn petrusder *neu* ammheuaeth; petruso, ammheu; bod ar ei gyfyng-gyngbor; bod yn betrus, yn ammhëus, *neu* yn annilys; rhuso; cloffi rhwng dau feddwl.
To keep one in suspense—cadw un mewn petrusder; cadw un yn y fantol; cadw yn y tywyll; gadael un yn annilys ac yn anfrysbys.
To hang in suspense—bod yn betrus ac yn annilys ei feddwl; bod yn nghrog.
Suspense, *a.* petrus, ammhëus.
Suspensibility, *s.* ansawdd dibynadwy; hygrogedd; anhysoddedd.
Suspensible, *a.* dibynadwy, crogadwy, hygrog, daliadwy; anhysawdd.
Suspension, *s.* (**Ff.**; Ll. *suspensio*) crogiad, dibyniad; oediad, gohiriad, gohiriant; attaliad.

rhwystrad; peidiad; paid, dysbaid; gorfodogaeth, gorfodogiad; diswyddiad *neu* ddifuddiad dros amser; arsaf; annod, annodiad; petrusad, petrusdod, ammheuaeth; ymddibyniad; talfethiad.
Suspension (in rhetoric)—gohiriad.
Suspension of arms—dysbaid arfau, ysbaid arfau, cadymbaid, arfoed; byr heddwch yn nghanol rhyfel.
Suspension (from an office)—gorfodogaeth; diswyddiad dros amser.

Suspension-bridge, *s.* pont grog.

Suspensive, *a.* ammheuol, ammhëus, petrus, petrusol.

Suspensor, } *s.* crogrwym, crogrwymyn, gwregys crog, cod-wregys, gwregys.
Suspensory, }

Suspensory, *a.* crogawl, dibynol; yn dàl i fyny; cynnaliol.

Suspicable,† *a.* (Ll. *suspicor*) agored i'w ddrygdybio.

Suspicion, *s.* (Ff.; Ll. *suspicio*) llettyb, godyb, drygdyb, drwgdyb; tyb; ammheu, ammheuad, ammheuaeth; ofn.
Evil suspicion—drwg dyb, drygdyb.
Void of suspicion, Free from suspicion, } dilettyb, anhydyb.
To entertain *or* harbour a suspicion of one—llettya drwg feddwl *neu* ddrwg dyb am un; llettybio un.
To fall under suspicion—syrthio *neu* fyned dàn ddrygdyb.
To raise suspicion—codi drygdyb.
He was taken on suspicion—cymmerwyd ef ar ddrygdyb.
That he might avoid giving occasion for suspicion—fel na roddai achos drygdyb.

Suspicious, *a.* (Ll. *suspiciosus*) llettybus, godybus, tybus; hydyb; drygdybus, llawn drygdyb; parod i ddrygdybied; hawdd ganddo dybied yn ddrwg am; ammheugar, ammhëus; ofnus; â lle *neu* achos i'w ddrygdybio; y tybier yn ddrwg am dano; agored i'w ddrygdybio.

Suspiciousness, *s.* hydybedd, hydybrwydd, llettybusrwydd, drygdybusrwydd, drygdybiedigrwydd.

Suspiral, *s.* (Ll. *suspiro*) twll anadl, analfa, agorfa, awyrdwll, ffynel, ffynell.

Suspiration, *s.* (Ll. *suspiratio*) uchenaid, ochenaid, uchenaid drom; anadliad.

Suspire, *v. n.* uchenaidio, ocheneidio, ochi, puchio; anadlu.

Suspired,† *a.* dymunedig.

Sustain, *v. a.* (Ll. *sustineo*) cynnal, attegu; dàl, dala; goddef, dyoddef, dwyn; sefyll dàn, ymgynnal dàn; porthi, cymhorth, cynnorthwyo, darborthi; parhau, para; cadw; myntumio; gorddal, argynnal.
To sustain a loss—cael, dwyn, *neu* oddef colled.
To sustain a siege—dyoddef gwarchae; dàl yn erbyn gwarchae.

Sustain,† *s.* yr hyn a gynnal.

Sustainable, *a.* cynnaliadwy, attegadwy, &c.; hyborth; â ellir ei-gynnal, &c.

Sustainer, *s.* cynnaliwr, cynneiliad, cynnaliawdr, cynnalydd, attegwr, &c.

Sustainment, *s.* cynnaliad, cynnaliawd, cynnaliaeth, cynneiliaeth, attegiad, &c.

Sustaltic, *a.* (Gr. *sustaltikos*) galarus, alaethus; cyffrõus.

Sustenance, *s.* (hen Ff.; o *sustain*) cynnaliaeth, cynneiliaeth, cynnaliawd, ymborth, porthiant; darborth, porthyd, trwyddyd, damborth, tammorth; bwyd; lluniaeth.

Sustentacle,† *s.* (Ll. *sustentaculum*) cynnaliaeth.

Sustentation, *s.* (Ff.; Ll. *sustentatio*) cynnaliaeth, cynneiliaeth, cynnaliawd; porthiant, ymborth; darborthiad, &c.
Sustentation fund—trysorfa cynnaliaeth.

Susurration,† *s.* (Ll. *susurratio*) sibrwd, siffrwd, sisial, si, husting.

Sutile, *a.* (Ll. *sutilis*) gwnïol, gwnïadol, pwythol.

Sutler, *s.* (Is. *soetelaar*) heilyn gwersyll, cadheilydd, cadbeilyn=gwerthwr bwyd a llŷn mewn gwersyll.

Sutling, *a.* perthynol i heilyddion gwersyll; cadheilyddol.

Suttee, *s.* (Sans. *satt*, *sat*) gwraig â abertho ei hun ar fygedorth ei gwr; ymaberthes, ymoffrymes.

Suttee, } *s.* ymaberthiad *neu* ymoffrymiad gweddwon Hindwstan ar fygedorth eu gwŷr.
Suttecism, }

Suttle, *a.* glân, pur, cyfan, digoll.
Suttle weight=*Net weight* (d. g. *Net*).

Sutural, *a.* (Ll. *sutura*) gwrymiol; perthynol i wrym *neu* wniad.

Suturated, *a.* gwnïedig, wedi ei wnïo.

Suture, *s.* (Ll. *sutura*) gwrym, gwniad, gwni; cydiad archoll; cyswllt yr iad.
Sagittal suture—saethwrym.

Sutured, *a.* gwrymiog; gwnïedig; cysylltedig.

Suzerain, *s.* (Ff.) goruchdeyrn, goruchlyw, penarglwydd, arglwydd penbaladr, arglwydd benrhaith, penteyrn; arglwydd dàn arall.

Suzerainty, *s.* (Ff. *suzeraineté*) goruchlywiaeth, goruchlywodraeth, penteyrnaeth, penarglwyddiaeth.

Swab, *s.* (S. *swibban*; Al. *schweben*) mop, mopa.

Swab, *v. a.* ysgubo *neu* lanhau â mop; sychu â mopa.

Swabber, *s.* (Is. *swabber*) mopiwr; ysgubwr *neu* lanhäwr â mopa.

Swad, *s.* coden, plisg, masgl;† torpwth, ffalliach.

Swaddle, *v. a.* (S. *swathe*, *swathel*) rhwymo, rhwymynu, ffunenu, rhwymo â rhwymyn, rhwymo; corni, cawio;† curo, pastynu.
Swaddling-clothes—dillad magu, cadachau, dillad bach.
Swaddling clouts—cawiau, cawau, clytiau: *sing.* cewyn, caw, clwt.
Swaddling band—rhwymyn magu, cadach.

Swaddle, *s.* dillad à rwymir yn dyn am y canol; dillad tynion.

Swag, *v. n.* (S. *sigan?* Isl. *sveigia?*) crogi, hongian; honcian, honcio, hwntian, rhoncian, pentwyno, pendrymu, gwegian; ymsymmud o ystlys i ystlys.

Swag-bellied, *a.* bolïog, cestog, cestfawr, bolfawr.

Swag } *v. a.*=*Aswage.*
Suage, }

Swage, } *s.* ffurfiodr; dryehiaden gof.
Swadge, }

Swage, } *v. a.* ffurfiodri; llunio â drychiaden.
Swadge, }

Swagger, *v. n.* (S. *swegan*) bocsachu, torsythu, bolchwyddo; ymddwyn yn goegfalch; cymeryd arno fod yn was gwych; rhodresu, rhydresu, rhemeinnio, dwndro, gwag fwg-

wth, coeg fygylu; ymffrostio, crech ddwndro; trybestu.
To swagger in one's gait—cerdded yn goegfalch neu yn uchelfalch; cerdded dân ymogryn.
Swaggerer, *s.* bocsachwr, torsythwr, rhodresŵr, ymffrostiwr, gwagymffrostiwr, &c.
Swaggy, *a.* (o *swag*) rhonca, rhonco; honclyd; yn myned neu yn crogi i lawr gân ei bwys.
Swain, *s.* (S. *swein, swan*) bugail, bugeilwas, bugeilfab, bugeiliwr, bugeil-ddyn; gwr ieuanc, dyn ieuanc, gwas, llanc; carodyn; iangwr, dyn gwledig, gwaeryn.
Swainish, *a.* iangaidd, gwaer, gwledig, gwladaidd.
Swain-mote, } *s.* llys fforest, coedwiglys=llys
Swein-mote, } perchenogion tir yn nghyffiniau fforest neu goedwig.
Swale, *s.* (o *cale* hwyrach) cysgod, gwasgod.
Swale, *v. n.*=*Sweal.*
Swallet, *s.* (o *well*, tebygol) dwfr yn tori am ben mwynwyr wrth eu gwaith.
Swallow, *s.* (S. *swalewe*) gwennol, gwenfol.
Sea-swallow—morwennol, gwennol y môr, ysgretan, ysgräen, ysgräell.
Swallow, *v. a.* (S. *swelgan*) llyncu, llyngu, llawcio, trafiyncu, darlyncu; llewa; difa.
To swallow one's words—llyncu ei eiriau; bwyta ei eiriau.
Easily swallowed, } hylwnc; hawdd ei
Easy to be swallowed, } lyncu; hawdd i'w lyncu.
Swallow, *s.* llwnc, llynofa, llwng, gorllwng, ceg, llyncle, llonc, golf, trafiwnc, trafiwng, gwanc.
Swallower, *s.* llyncwr, llyncydd, llynciedydd, trafiynowr, llawciwr; gwanciwr, glwth.
Swallow-fish, *s.* twb y dail.
Swallowing, *s.* llynciad, trafiynciad, &c.
Swallow stone, *s.* gwennolfaen.
Swallow-tail, *s.* cynffon gwennol, rhon gwennol; peusyth; rhon barcud.
Swallow-tailed, *a.* peusyth; bachedig.
Swallow-wort, *s.* llysiau y wennol.
Swamp, *s.* (S. *swam;* D. *swamp*) cors, gwern, mignen, siglen, meigle, tònen, mignwern; corsdir.
Swamp, *v. a.* suddo, soddi; llyncu; grawthu; soddi neu suddo i ddyryswch anorfod.
Swamp-ore, *s.* mwn y wern, corsfwn.
Swampy, *a.* corsog, corslyd, mignenog, siglenog, gwernin.
Swan, *s.* (S.; Is. *svan;* Al. *schwan*) alarch: *pl.* eleirch, elyrch, alarchod.
Female swan—alarches.
Young swan—alarchen.
Wild swan—alarch gwyllt, alarch llwyd.
Swang, *s.* hel, gwaelottir.
Swanlike, *a.* alarchaidd; tebyg i alarch.
Swan-neck, *s.* gwddf alarch=blaen pibell wedi ei blygu fel gwddf alarch.
Swannery, *s.* alarchfa=lle y megir eleirch ynddo.
Swans-down, } *s.* pluf yr alarch, plu yr alarch.
Swan down, }
Swanskin, *s.* croen alarch=math ar wlanen, a math ar frethyn.
Swap,† *ad.* chwap; ar unwaith; ar un ergyd; ar gip.
Swap,† *s.* chwap, llab, wab, ergyd, dyrnod.
Swap,† *v.* chwapio, llachio, llabio, wabio, taro; cyfnewid, ffeirio; chwareu yr adeiydd gyda swn yswibiol.
Swape, *s.* peiriant dwyreiniol i godi dwfr.
Sward, *s.* (S. *sweard*) tònen las, tòn las, glas dònen, glasdon, tudwedd, tudwed, gwerydwedd, tòn, tywarchen; tònen, croen, wa grawen cig moch.
Sward, *v. a.* gwerydu, tudweddu, tudwedu, tywarchu; cuddio â glas dònen, &c.
Swarded, } *a.* tudweddog; gwelltog, porfog
Swardy } glas.
Sware, } *s.* ffyrling Bremen.
Schware, }
Swarm, (S. *swearm*) haid; llwyth, torf, lliaws, hain.
A swarm of bees—haid o wenyn.
First swarm, } cynhaid, cynt-haid, y
Virgin swarm, } haid gyntaf.
Young swarm—glashaid.
Winged swarm—asgellhaid.
A swarm of vermin—haid, hain, neu lu o bryfed.
A swarm of people—haid, lluaws, neu lu o bobl.
By swarms—yn heidiau.
Swarm, *v.* heidio; codi (yn haid); hedi; pyngu.
To swarm with—heidio gân.
The city swarms with people—mae y dinas yn heidio gân bobl; mae y dinas yn llawn o bobl.
To swarm together—heidio yn nghyd; dyfod yn nghyd yn heidiau.
To swarm up a tree—heidio i fyny ar bren; myned i fyny yn heidiau ar bren; pyngu ar hyd pren.
Swart, } *a.* (S. *swart*) tywyll, duaidd, mor-
Swarth, } ddu, arddufrych, cethin, gwcuddu, cibddu; gwrm; †athryfar.
Swart, *v. a.* troi neu wneuthur yn felynddu, &c.
Swarth, } *s.* drychiolaeth.
Swairth, }
Swarth,† *s.* gwerydwedd; ystod.
Swarthiness, } *s.* tywylledd, tywyllni, arddu-
Swartiness, } frychedd, melynddueddd, &c.
Swartness, *s.* cibdduwch, cethinedd, cethinrwydd.
Swarthy, } *a.* (o *swarth*) tywyll, melynddu,
Swarty, } gwineuddu, cethin, duaidd, cochddu, dulwyd, llygliwyd, gwineu; dwn; cochgorddu.
A rough swarthy man—gwr du ysgyrnyd.
To grow swarthy—tywyllu (yn ei liw); myned yn dywyll (ei liw); cethinu, gwineuo, duo, melynddu, gorddu; myned yn felynddu, &c.
Swarthish, *a.* duaidd, godywyll, goddu, cethinaidd.
Swarve,† *v. n.*=*Swerve.*
Swash, *s.* (dychymygair) math ar gorff hirgrwn.
Swash, *s.* coeg ddadwrdd, gwag ddwndwr; gwydwrdd, twrdd dwfr; swn dwfr yn rhedeg yn wyllt; ffrwd.
Swash, } ffrwd.
Swashway, }
Swash,† *v. n.* (Is. *svetsa*) dwndro, tyrddu, crynhoi, cadw ystŵr; gwydyrddu; tasgu dwr, bocsachu, ffrostio.
Swashbuckler,† *s.* bygylwr, bocsachwr.
Swat, } †*v. n.*=*Sweat.*
Swate, }
Swath,† *s.* (S. *swathe*) ystod; rhibyn; tudd: rhwymyn, ffunen; rhwym, cawyn.
Swath of hay—ystod o wair.

The hay-swath—yr ystod wair.
Swath-balk—malc ystod.

Swathe, *v. a.* rhwymo â rhwymyn, rhwymo, ffunenu, rhwymynu, cawio, amgorni; rhwymo mewn dillad magu.

Swathe, *s.* rhwymyn, rhwym, ffunen, cewyn.

Sway, *s.* (Is. *swaijen*) rhwysg, awdurdod, llywodraeth, rhwyfan, rhwyfineb, rhwyf; dylanwad; gwialenig (i ddâl to).
To bear sway—arglwyddiaethu, rhwysgo, rheoli, meistroli, rhwyfo, dwyn rhwysg; bod yn arglwydd, yn arlywydd, *neu* yn feistr.

Sway, *v.* rhwysgo, rheoli, llywodraethu, rhwyfo, rhwyfan, rhwyfain, rhwyfiadu, rhwyfoli, llywio; bod mewn bri; tueddu, gogwyddo; dylanwadu ar.
To sway with one—bod yn fawr ei bwys, ei awdurdod, ei allu, *neu* ei gymmeriad gydag un; gallu llawer gydag un; bod mewn bri a chyfrif gydag un; bod o bwys a phris gydag un.
To sway the sceptre—dwyn y deyrnwialen; rhwyfo y deyrnwialen; teyrnasu; bod yn frenin.

Swaying, *s.* rhwysgiad, &c.
Swaying of the back—llwynwst (ar anifeiliaid).

Sweal, *v.* (S. *swelan*) toddi a rhedeg; ymdoddi (fel canwyll); rhedeg (fel canwyll); toddi *neu* losgi yn ofer; toddi dân wreichioni; toddi, difa, ymddifa; deifio *neu* losgi blew.

Swear, *v.* (S. *sweriam*) tyngu; rhoi *neu* gymmeryd llw; rhoi ar lw; creirio, creirhau.
To swear falsely—tyngu ar gam; tyngu anudon, anudoni.
To swear a false oath—tyngu anudon, anudoni.
To swear a great oath—tyngu mawrllw, rhoi mawrllw; tyngu y mawrllw, rhoi y mawrllw.
To swear the peace against one—tyngu ofn un; tyngu yr heddwch ar un.
To swear one—tyngu un; rhoi *neu* osod un ar ei lw; peri *neu* wneuthur i un gymmeryd ei lw; tyngedu un â llw.
To swear against a thing—gwadu drwy lw; tyngu mawrllw na, nad, *neu* nas; dïofrydu.
To curse and swear—tyngu a rhegu.
Swear not at all—na thwng ddim.

Swearer, *s.* tyngwr, tyngydd, tyngiedydd.
A false swearer=*Foreswearer.*
A profane swearer—tyngwr a rhegwr.

Swearing, *s.* tyngad, tyngiad, &c.; twng, llw.
Given to (profane) swearing—tynglyd; chwannog *neu* dueddol i dyngu; rheglyd.

Swearing, *a.* tynglyd; rheglyd.

Sweat, *s.* (S. *swat*) chwys; lluchwys.
Causing sweat=*Sudorific.*

Sweat, *v.* chwysu; dychwysu; peri chwysu.
To sweat one—peri *neu* wneuthur i un chwysu.
To sweat blood—chwysu gwaed, chwysu y gwaed.

Sweater, *s.* chwyswr, chwysydd, chwysiedydd.

Sweatiness, *s.* chwyslydrwydd.

Sweating, *p.* yn chwysu, &c.; chwysol.

Sweating, *s.* chwysiad; chwys.
Sweating-bath—chwysfadd, chwysfaddon, baddon chwysu, chwysfa.
Sweating-house — chwysdy, ty chwysu chwysfa.
Sweating-iron — haiarn chwys, ysgrafell
Sweating-room—chwysgell; chwysfa.
Sweating-sickness—haint chwys.
The sweating sickness—haint y chwys, yr haint chwys.

Sweaty, *a.* chwyslyd; chwysog; llafurus, caled.

Sweep, *v.* (S. *swapan*) ysgubo, dysgubo, hwysgo, ysgubellu; yswibio, ysgipio, ysgutio, ysgudo.

Sweep, *s.* ysgubad, ysgubiad, hwysg, hwysgynt; ysgub-dro; yswib; ysgubydd simneiau; ffwrn goethi; hwysg *neu* lunweddiad llong; ysgubangor; blif; ysgubwr y cyngwystlon.

Sweeper, *s.* ysgubwr, ysgubydd, ysgubiedydd, hwysgwr, hwysgydd: *f.* ysgubwraig, ysgubyddes.
Sweeper of the sky — ysgubydd yr wybren =gwynt gogledd-orllewin America (yn iaith morwyr).

Sweeping, *p.* yn ysgubo, &c.; ysgubol, yswibiol, hwysgol, ysgethrog, ysgethrin.
Sweeping rain—ysgub-wlaw, gwlaw ysgethrog.
Sweeping course—hwysgynt.

Sweepings, *s. pl.* ysgubion, ysgubolion; ysbwriial, sothach; mwlwg, mwlwch, mwl, llorion.

Sweepingly, *ad.* dân ysgubo.

Sweepnet, *s.* ysgubrwyd.

Sweepstake, *s.* (*sweep* a *stake*) ysgubwr y cyngwystlon, ollennillwr, llwyr ennillydd; y neb a ennilla ac a gyfyd yr arian cyngwystl.

Sweepstakes, *s. pl.* ysgubwr y cyngwystlon, ollennillwr; cynghyngwystl, cydgyngwystledd, ysgubwystl, gwobr o amryw gyngwystlon.

Sweepwasher, *s.* ysgub-olchwr; golchydd ysgubion aur ac arian.

Sweepy, *a.* ysgubol, yswibiol, ysgipiol; tònog; ucheldrawd.

Sweet, *a.* (S. *swete;* Al. *süss*) melus, chweg; per, peraidd; melusber; maws; hyfryd, hyfrydber; croew; croewber; peroglus; dïen, dilwgr; dïadfias, dïadchwaeth; blasus; cadwedig; melodus; mwyn; blydd; caredig.
Sweet milk—llefrith.
Sweet water—dwfr croew, dwfr peraidd.
A sweet look—golwg lon, lawen, hawddgar, hyfryd, garedig, garuaidd, serchog, serchus, *neu* lygadlon.
Sweet of speech—melus ei ymadrodd, geirber, mwynair, mwyniaith, parablber, areith-ber, melus-air.
A sweet speaker—un geirber, &c.; ymadroddwr geirber, melusber, melus-air, *neu* felus.
Sweet spices—perlysiau, llysiau peraidd.
Sweet incense—per arogldarth, arogldarth peraidd; arogldarth llysieuog (*Ecc.* xxx. 7).
Pure incense of sweet spices—arogldarth llysieuog pur (*Ecc.* xxxvii. 29).
Sweet savour—arogl peraidd, arogl per, perarogl.
Sweet of savour=*Odoriferous.*
After sweet meats cometh sour sauce—ni cheir y melus heb y chwerw.
No sweet without sweat—â fyno'r cnewyllyn, tored y gneuen.
The sweetest wine maketh the sharpest vinegar—po chwecaf fo'r gwin, surfydd y surwin.

Sweet, *a.* melus, peth melus; ammoethyn, ammoethyn; melusedd: *pl.* melusion.
Meadow-sweet=*Meadow-sweet.*
Bitter-sweet=*Bitter-sweet.*
Sweet-apple, *s.* afal per, afal britheg.
Sweet-bread, *s.* cefndedyn, cyndedyn.
Sweet-brier, *s.* rhoslwyn per, mieren Mair, miaren Mair, dyrysien ber, per fieren.
Sweet-broom, *s.* banadlos, corfanadl, banadl aur, corfanadl.
Sweet-cane, *s.* per gorsen, corsen ber.
Sweet-cicely, *s.* Sisli per.
Sweet-cistus, *s.* creigrosyn per, corrosyn per.
Sweet-corn, *s.* chweg-yd, *yd* per.
Sweeten, *v.* melusu, meluso, peraiddio, chwegu; gwneuthur yn felus, &c.; ymbereiddio, croewi, ymgroewi; myned yn felus, &c.
To sweeten one—gorllyfnu, llochio, sidanu.
Sweetener, *s.* melusŵr, melusydd, melusai, melusiedydd; pereiddiwr.
Sweetening, *s.* yr hyn a felusa; melusiad.
Sweet-fern, *s.* rhedyn per, chwegredyn.
Sweet-flag, *s.* gellhesg perarogl, gellhesg per.
Sweet-gale, *s.*=*Dutch-myrtle.*
Sweet-grass, *s.* perwellt, chwegwellt.
Sweet-John, *s.* penigan barfog.
Sweet-marjoram, *s.* pensudd per, mesuriad per.
Sweet-maudlin, *s.* minfel per, y filddail ber, per filfyd.
Sweet-heart, *s.* (*sweet* a *heart*) cariad, anwylyd, anwyl galon, calon anwyl, gwir galon: *m.* cariadfab, hoffddyn: *f.* cariadferch, cariadwraig, cariades.
Sweeting, *s.* afal paradwys; anwylyd.
Sweetish, *a.* gofelus, lledfelus, melusaidd, goberaidd, lledber, chwegaidd, mawsaidd.
Sweetishness, *s.* gofelusder, lledfelusrwydd.
Sweetly, *ad.* yn felus, &c.; yn hwylus, yn hylwybr.
Sweet-meat, *s.* (*sweet* a *meat*) anowyn, ammouthyn, ammoethyn, melusfwyd, chwegfwyd, cyffaeth, chwegfaeth.
Sweetness, *s.* melusder, melusdra, melusrwydd, melusedd, melusi, chwegrwydd, pereiddrwydd, pereidd-dra, perder, perdod, &c.; cysewyr.
Sweetness of speech—mwynder, melusedd, hawddgarwch, *neu* hyfrydwch ymadrodd; tiriondeb parabl; mwyniaith, melusiaith, chwegiaith, periaith.
Sweetness of temper—mwynder, hynaw s edd, hynawsder, addfwynder, hawddgarwch, tiriondeb, &c.; mwynder tymmer, &c.
Sweetness of smell=*Fragrance.* [arogl.
Sweet-pea, *s.* pysen ber, per bysen, pysen ber.
Sweet-potato, *s.* cloronen ber.
Sweet-root, *s.*=*Liquorice.*
Sweet-rush, *s.* gellhesg perarogl, gellhesg per.
Sweets, *s. pl.* melusion; medd, &c.
Sweet-scented, *a.* peraroglaidd, peraroglus, perarogl, peroglus, arogiber, per ei arogl; peraidd.
Sweet-scented grass—melynwellt perarogl, perwellt y gwanwyn.
Sweet-smelling, *a.* peraroglaidd, &c.; sawyrber, persawyrus, persawrus, per ei sawr.
Sweet-smelling savour—arogl peraidd.
Sweet-Sultan, *s.* crameneg fwsg.
Sweet-toned, *a.* persain, per ei sain, seinber.
Sweet-violet, *s.* millyn, milfynen, crinllys, millyn gwŷn, cegidian y gog.
White sweet-violet—crinllys, millyn gwŷn.
Sweet-weed, *s.* chwegwlyddyn.
Sweet-William, *s.* chwegwilym, penigan barfog.
Sweet-willow, *s.*=*Dutch-myrtle.*
Sweet-wood, **Sweet-bay**, } *s.* chweg lawryf, llawryf per.
Sweet-wort, *s.* llysiewyn per; brecci melus.
Swell, *v.* (S. *swellan*) chwyddo, ymchwyddo, dychwyddo, ymorchwyddo, dirchwyddo; bwchwyddo; crythu, dargrothi, codama, chwio; mwyhau; dygyfor; codi yn chwyddmyned yn un chwydd.
To make to swell—peri chwyddo, chwyddo.
Swell, *s.* chwydd, ymchwydd, dychwydd; dargrothiad; efwrn; dygyfor; gwanag; tor; frost; chwyddogyn, (*f.* chwyddogan, *pl.* chwyddogion), gwaeryn ecogwing.
Swell (in music)—chwyddnod, chwyddnod.
Swell of the sea—morchwydd, chwydd y môr, dygyfor y môr, ymchwydd y môr.
Swell of the mountain—tor y mynydd, chwydd y mynydd.
Swell mob—y mileiniu ymchwyddog, y fileindorf goegwych; lladronaeth trwiadus; gwerin yr ymchwydd.
Swelling, *s.* chwydd, chwyddiad, chwyddiad, ymchwydd, dymchwydd; bolchwydd; ymchwydd; hwrwg chwyddedig; chwyddiant; chwyddedigaeth; crug, enwe; dygyfor.
Swelling, *p.* yn chwyddo, &c.; chwyddol, ymchwyddol, chwyddain.
Swelt,† *v.* (S. *sweltan*)=*Swelter.*
Swelter, *v.* (o *swelt*) ymdoddi gan chwys a gwres; lluddedu gan wres; bod yn fygedig gan wres; bod ar lewygu neu ar fygu gan wres; cwsu wrth dân neu yn y gwres.
Sweltry, *a.* (o *swelter*) yn mygu neu yn mygu gan wres; mwll, gwygl, mwygl, mwsu, twymdesog.
Sweltry hot—mygedig, ar fygu, neu yn mron mygu gan y tes.
Sward,† *s.*=*Sward.*
Swertia, *s.* (oddi wrth *Iman Swert*, llysiewyn o'r Iseldiroedd) orwynllys y morfa.
Swerve, *v. n.* (Is. *swerfen*) gwyro, cilio, wa troi ymaith; meiliorni; crwydro; pygu cyfeiliorni.
To swerve from—gwyraw oddi wrth, &c.
Swerving, *s.* gwyrad, ciliad, tröad, gwyrni.
Sweven,† *s.* breuddwyd.
Swift, *a.* (S.) buan, cyflym, cegud, chwimawr, sione, chwai, mwth, ebrwydd, heini, heinf clan, cloe, flyag, bryag; ysgafn; rhedaa hyred; blisiaidd; busnred; cwybr.
As swift as—cyn fuaned a; môr fuan a: môr gyflym a; cyn gynted a; cyfred a: cyn gyflymed a, &c.
As swift as an arrow out of a bow—cyn gynted a'r gwynt; cyn gynted a'r awel cyn gynted a'r saeth; cynted a'r saeth oddi ar y bwa; cynted a'r gwynt, &c.
Swift as a dart—cynted a saeth; cyfred saeth, &c.
Swift of foot—troedfuan, busnedroed, bus o droed, cyflymdroed; ysgafndroed, troedysgafn.
A swift horse—march buan, cadlyl buan, buanfarch, march busnred, &c.
A swift pace=*Swift pace* (d. g. *Pace*).
Swift course—busnred.
A swift hawk—gwalch goreddin.
Swift, *s.* ffrwd, cerhynt; tanglinâyr, cang-

iadyr, cyngrod; marthin du, gwennol y dwfr, y wennol oradain; madfall, gwedresi.
White-bellied swift, Alpine swift, } y wennol folwen.
Swifter, *s.* amraff; rhaff dyrwynlath, &c.
Swifter, *v. a.* estyn, gorestyn.
Swift-footed, Swift-foot, *a.* troedfuan, buandroed, cyflymdroed, buan o droed, cyflym ei droed; troedysgafn, ysgafn troed.
Swift-heeled, *a.*=*Swift-footed; Swift of foot.*
Swiftly, *ad.* yn fuan, yn gyflym, &c.
Swiftness, *s.* buander, buandra, buanedd, buanrwydd, cyflymder, cyflymdra, cyflymedd, chwimmythder, &c.
Swift-winged, *a.* goradain; cyflym ei adain.
Swig, *v.* (Isl. *swiga*) traflyncu, trancellu, yfed ar lwnc, yfed yn awchus.
Swig, *s.* traflwnc, trancell; chwerfan à rhaffau anghyfred. [rhwym-ysbaddu.
Swig, *v. a.* (S. *swigan*) dysbaddu, ysbaddu,
Swill, *v.* (S. *swelgan*) traflyncu, trancellu, yfed yn awchus, trachtio; golchi, adolchi; meddwi, brwysgo; ymddyfoli ar ddïod.
Swill, *s.* traflwnc, traflwng, trancell, tracht; bolaid o ddïod; golchan, agolch, golchion.
Swiller, *s.* traflyncwr; ymddyfolwr ar ddïod.
Swilley, *s.* cae glo bychan, maesan glo.
Swillings, *s. pl.* golchion, golchan, agolch; traflyncau.
Swim, *v.* (S. *swimman*) nofio, nofied, nofiad.
Swim, *s.* nawf, nofiadyr; nofiant.
The swim of a fish—nawf pysgodyn, nofiadyr pysgodyn=awyrgod pysgodyn.
Swimmer, *s.* nofiwr, nofiedydd, nofiadur, nofydd; nofaderyn.
Swimmers, Swimming-birds, } nofiedyddion, nofyddion, nofadar, adar nawf.
Swimmers—nofyddion=llwyth o gopynod.
Swimming, *s.* nofiad, nofiant, nawf, nofiadaeth, nofiedigaeth; syfrdan, penddaredd.
Swimming in the head—pensyfrdan, pendrondod, syfrdan, syfrdandod, penddaredd, pendrofa, penfrag, pendro, &c.
Swimming place—nofle, nawfle, lle i nofio.
Swimming pool—nofiyn, llyn nofio; nofle.
Swimming, *p.* yn nofio, &c.; nofiol, nofiannol, nofiadol; ar nawf.
Swimmingly, *ad.* ar nawf, dàn nofio; yn hwylus; yn ddirwystr.
Swindle, *v. a.* (Is. *swendelen*) hudladrata, hudledrata.
Swindler, *s.* hudleidr, lleidr pen ffair; anghyfarchwr; twyllwr, hocedwr.
A petty swindler—hudleidryn.
Swindling, *s.* hudladrata; hudladrataeth, hudladraeth; hudladrad.
Swine, *s.* (S. *swin*; Al. *schwein*) moch; mochyn; hwch; banw; hob.
A swine—mochyn; hwch; llwdn hwch.
A herd of swine—cenfaint o foch, cenfaint foch.
The herd of swine—y genfaint foch.
Wild swine—gwyddfoch, moch coed, moch gwyllt ion.
Swine-bread, *s.* clor y moch, ffwng y moch.
Swine-case, Swine-cote, Swine-crue, *s.* cwt moch, cut moch, twlc moch, crowyn.
Swine-grass, *s.*=*Knot-grass.*
Swine-herd, *s.* mychiad; heusor, bugail, *neu* geidwad moch.

Swine-pipe, *s.*=*Redwing.*
Swine-pox, *s.* brech y moch.
Swine's-cress, *s.* berw y moch, berwr y moch, olbrain, olfran, olbrain dafadenog.
Swine's-feather, *s.* plufyn y moch, gwrychyn y moch=math o ysbèr.
Swine-stone, *s.* mochfaen.
Swinesty, *s.* twlc moch, cwt moch, cut, crowyn.
Swine-thistle, *s.* ysgall y moch, llaethygall, ysgall llaethog, llymeidfwyd, llysiau y llaeth.
Swing, *v.* (Al. *schwingen*) siglo, tafiu, *neu* chwareu yn ol ac yn mlaen; siglo, tafiu, *neu* chwareu o ystlys i ystlys; siglo, sigl-hongian, hongian; chwareu, ysgwyd, ysgydwyd, guisio; ymsiglo *neu* ymdafiu yn ol ac yn mlaen; ymsiglo, ymdafiu.
To swing one's self, To swing, } ymdafiu; siglo, *neu* chwareu yn ol ac yn mlaen; sigl-hongian; chwareu yn nibyn; dibyn-chwareu; chwareu rhaffau, chwareu siglaethau. [yllio.
To swing about—amdröi, chwyldröi, sid-
Swing, *s.* sigl, ymsigl, ymdafl; tafl *neu* sigl o ystlys i ystlys; siglaeth; siglen, siglaethau, sigl-raff, sigl dönen, siglen dönen, sigl dennyn, sigl dyhoedau, siglen donc, rhaffau; rhwysg, rhydd rwysg, rhyddid, llawn ryddid; tuedd; ergyd; amgyrhaedd.
To the full swing of his lust—hyd eithafnod ei flys.
To take one's swing—cymmeryd ei ryddid i ddigoni ei flys; gwneuthur à fyno.
Take thy swing—dos hyd eithaf dy ergyd; dos hyd eithaf dy flys; gwna yr hyn oll a fo da genyt.
Swing-bridge, Swivel-bridge, *s.* pont sigl, pont siglaethau, pont siglen.
Swinge, *v. a.* (S. *swingan*) ffrewyllu, ffrewyllio, dygaboli, llachio; ceryddu, cystwyo.
Swinge,† *s.* rhwysg, rhwyfan; hwysg.
Swinge-buckler,† *s.* bygylwr, bocsachwr.
Swingel, *s.* (o *swinge*) gwialffust, gwialenffust.
Swinging, *s.* siglad, siglaeth, sigledigaeth.
Swinger, *s.* siglwr, ymsiglwr, ymdafiwr, &c.; chwareuwr rhaffau.
The play of swinging—siglaethau, chwareu rhaffau, chwareu siglen, sigl dennyn, siglen dennyn, sigl dönen, siglen dönen, siglen donc, chwareu dyhoedau, chwareu sigl-raff.
Swinging, *a.* dirfawr, gorfawr, amrosgo, anferthol, aruthr, mawr.
Swingle, *v. n.* (o *swing*) chwareu yn nibyn, sigl-hongian, siglo, &c.
Swingle, *v. a.* (o *swinge*) curo, pwyo, ffustio, llachio, breuanu, ysbodoli.
Swingle, *s.* ffust lin, llinffust; ysbodol; cambill; ysbodol (i drin llin a chywarch); adan (mewn gwaith gwyfr).
Swingle-wand—ffustlath=offeryn i guro *neu* ffusto llin.
Swing-plough, *s.* aradr heb olwynion.
Swing-tree, Swingle-tree, *s.* cambren, tinbren.
Swing-wheel, *s.* sigl-olwyn; yr olwyn à yr y dringlyn (mewn oriawr).
Swinish, *a.* (o *swine*) mochaidd, mochynaidd, hychaidd; brwnt, afian, budr.
Swink,† *v.* (S. *swincan*) llafurio, gweithio yn galed, cystegu. gorweithio.
Swink,† *s.* llafur; gwaith; cysteg.
Swinker,† *s.* llafurwr; arddwr.

Swipe, *s.* (Is. *wippe*) polyn i godi dwfr o ffynnon. [golchion.
Swipes, *s. pl.* (*sweeps!*) diod fain ddiflas;
Swiple, *s.* (Isl. *swipa;* Goth. *swepa*) gwialffust, gwialenffust, ialffust.
Swipper,† *a.* (S. *swipan*) heini, esgud, gwisgi.
Switch, *s.* (Sw. *sveje*) gwialenig, gwialen, ialen, gwaroden; trofar (ar reilffordd), rheilen dro.
Switch, *v. a.* gwialenodio, curo â gwialen; llachio, curo.
Switch,† *v. n.* llamgerdded.
Switchel, *s.* diod o driagl a dwfr, ulsugrwy.
Switching, *s.* gwialenodiad; tociad.
Switching of hedges—ysgythrad gwrychoedd, tociad cloddiau.
Switching bill—cryman ysgythru, gwyddif.
Swivel, *s.* (S. *swifan*) trwyll, pwyll, pwylldid, rhwy dro, trorwy, troellrwy, modrwy dro, bolltid; trwyllwn.
Swivel, *v. n.* trwyllo; troi ar ystwffwl, pin, *neu* begwn.
Swivel-hook, *s.* trwyll-fach.
Swob, *s.*=*Swab.*
Swob, *v. a.*=*Swab.*
Swobber, *s.*=*Swabber.*
Swollen, Swoln, } *p. p.* (o *swell*) chwyddedig, &c.
Swoon, *v. n.* (S. *aswunan*) llewygu, llesmeirio, masu, gloesygu, gloesynu, llymhuno.
Swoon, *s.* llewyg, llesmair, llymhun, gwasgfa, gloes, gloesygfa.
Swooning, *s.* llewygiad, llesmeiriad, gloesygiad, llymhunad; llewyg, &c.
Swoop, *v.* (cyfathrach i *sweep*) disgyn *neu* syrthio yn ddisymmwth *neu* ar unwaith ar ei ysglyf; ymosodfa *neu* ymdaflu ar ei ysglyf *neu* ei ysglyfaeth; dâl ar yr aden; cipio, ysgipio.
Swoop, *s.* disgyniad *neu* syrthiad disymmwth (aderyn rheibus) ar ei ysglyf; ymosodiad *neu* ymdafl ar ei ysglyfaeth; cipiad, cip.
Swop, *v. a.* newid, cyfnewid, newidio, ffeirio.
Swop, *s.* newid, cyfnewid.
Sword, *s.* (S.; Al. *schwert*) cleddyf, cledd, cleddeu, ffoswn, cadgnaw: *pl.* cleddyfau, cleddau.
A little sword—cleddyfan.
A glistering sword—cleddyf gloew; gloewlafn (*Iob* xx. 25).
Broad sword—anglas, glaif, cleddyf llydan.
Bearing a sword—cleddyfog, cleddog, cleddyfddwyn; yn dwyn *neu* yn arwain cleddyf. [yfal.
The stroke of a sword—cleddyfawd, cledd-
Sword-bayonet—cleddfidog.
Having a ruddy sword—cleddyfrudd.
Fire and sword—tân a chleddyf; fflam a haiarn.
To put to the sword—lladd â'r cleddyf; rhoi i'r cleddyf.
Sword-bearer, *s.* dygiawdr cleddyf, dygiawdwr cledd, un cleddyfddwyn; un â fo yn dwyn *neu* yn arwain cleddyf; gwr cleddyfog, cleddyfwr: *pl.* cleddyfogion.
Sword-belt, *s.* gwregys cleddyf.
Sword-blade, *s.* llafn cleddyf, cledd-lafn.
Sword-cutler, *s.* cleddof, gof cleddyfau, cleddyfof.
Sworded, *a.* cleddyfog, cleddog; â fo yn dwyn, yn gwisgo, yn arwain, *neu* yn arwedd cleddyf; â fo â'i gleddyf ar *neu* wrth ei glun.
Sworder,† *s.* milwr, sawdiwr; torgeg.
Sword-fight, *s.* ymladd cleddyfau, cledd-ymladd; cleddyfyddiaeth.
Sword-fish, *s.* cleddbysg, cleddyfbysg.
Sword-grass, *s.* cleddyfwy, cleddlys.
Sword-law, *s.* cyfraith y cleddyf, cleddyf-raith.
Swordless, *a.* digleddyf.
Sword-lily, *s.* cledd-alaw, alaw y cleddyf.
Swordman, Swordsman, } *s.* cleddyfwr, cleddyfydd, gwr cleddyf, milwr, sawdiwr.
Sword-play, *s.* chwareu cleddyfau; ymladd cleddyfau.
Sword-player, *s.* ymgleddyfwr, ymgleddyfydd, cleddyfwr, cleddyfydd; chwarëwr cleddyfau; ymladdwr â chleddyf; un hyfedr ar y cleddyf.
Sword-shaped, *a.* ar lun, ar wedd, *neu* ar ddull cleddyf; cleddyfaidd, cleddyfiun.
Swordsmanship, *s.* cleddyfyddiaeth, cleddyfwriaeth; medr ar drin y cleddyf.
Sworn, *p. p.* (o *swear*) tyngedig, &c.
Sworn brothers—brodyr tyngedig, brodyr twng; brodyr cynghreiriol ar lw; cydeiddunwyr, cynghreirwyr.
Swound,† *v. n.*=*Swoon.*
Syb, Sib, } †*a.* (S.) â fo cyfathrach *neu* berthynas o waed.
Sybarite, *s.* (oddi wrth *Sybaris*, yn yr Ital) gwas mwythau, mwythogyn; un yn ymroddi i fwythau a difyrwch (megys trigolion *Sybaris* gynt).
Sybaritic, Sybaritical, } *a.* mwythus, mwythig, mwythlawn; trythyll; wtfreagar, rhyseddgar.
Sycamine, *s.* (Gr. *sucaminos*)=*Sycamore.*
Sycamore, *s.* (Gr. *sucomoros*) masarn, masarnen; sycomorwydden, sycamorwydden, sycamwren.
Sycamore maple (*acer pseudo-platanus*)—masarn, masarnen, y pren masarn.
Sycamore (*ficus sycomorus*)—sycamorwydden, sycomorwydden, sycamwren.
Syce, *s.* gwastrawd brodorol (yn yr India).
Sycee, *s.* darn arian China, ar ddull hanner pelenau.
Sychee, *s.* enw y Chineaid ar dê du.
Sycite, *s.* (Gr. *sucos*) ffigysfaen.
Sycophancy, Sycophantry, } *s.* husting; hustingaeth, gwenieithio; iaith, truth; gwaseiddrwydd, gwesyndod; clap, clep.
Sycophant, *s.* (Gr. *sucophantês*) hustingwr, hustingydd, arweiniwr chwedlau, arweinydd chwedlau; clapgi; gwenieithwr, truthiaw, truthiwr; cynffonlonwr; twyllwr, hocedwr.
To play the sycophant—chwarau yr hustingwr; arwain chwedlau; *gwenieithio*, truthio; clapian.
Sycophant, Sycophantize, } *v. n.* gwenieitho, truthio; chwarau yr hustingwr; arwain chwedlau; rhagrithio; clapian.
Sycophantic, Sycophantical, } *a.* hustingol; gwenieithus, truthiol, truthiog.
Syllabic, Syllabical, } *a.* silliadol, sillebol, sillafol, sillafog, silltiog; sillaidd, sillafaidd.
Syllabication, *s.* silliad, silliadaeth, *sillebiad*, silliedigaeth, sillafiad, sillafiaeth.
Syllable, *s.* (Ll. *syllaba;* Gr. *sullabê*) sill, sillaf, sillt, silltaf.
By syllables—yn sillau, yn sillafau, bob yn sill, bob yn sillaf, &c.
Of one syllable—unsill, unsillog, unsillafog, unsillafol.

Of two syllables—dwysill, dwysillog, deusill, deusillog, &c.
Of three syllables—teirsill, teirsillog, trisill, trisillog, &c.
Of four syllables—pedrysill, pedeirsill, pedeirsillog, &c.
Of five syllables—pumsill, pumsillog, pumsillafog, pumsillafol.
Of six syllables—chwesill, chwesillog, &c.
Of ten syllables—degsill, degsillog, degsillafog, degsillafol.
Consisting of many syllables—amrysill.
Abounding in *or* with syllables—sillog, sillafog, silltafog.

Syllable,† *v. a.* sillebu, seinio, traethu.
Syllabub, *s.*=*Sillabub.*
Syllabus, *s.* (Ll.) crynodeb, cysseliad, cynnwysdrem; cynnwysiad; penau.
Syllepsis, *s.* (Gr.) cymmeriad, trososawd, ymgynnull.
Sylleptical, *a.* perthynol i gymmeriad.
Syllogism, *s.* (Gr. *sullogismos*) cyfreswm: *pl.* cyfresymau.
Syllogistic, } *a.* cyfresymol, cyfresymig.
Syllogistical, }
Syllogistically, *ad.* yn gyfresymol; ar wedd cyfreswm; yn ol dull cyfreswm.
Syllogization, *s.* cyfresymiad.
Syllogize, *v. n.* cyfresymu; dadleu yn gyfresymol; ymresymu yn ol dull cyfreswm.
Syllogizer, *s.* cyfresymwr, cyfresymydd.
Sylph, *s.* (Gr. *silphê*; *Ff. sylphide*) gwydien, bunnywen, gwydion.
Sylphs—gwidienod, bunnywenod; bendith eu mamau, y tylwyth teg. [an.
Sylphid, *s.* gwydienig, bunnywenig, bunnywen-
Sylph-like, *a.* gwydienaidd; tebyg i wydien *neu* funnywen.
Sylva, *s.* (Ll.)=*Silva.*
Sylvan, *s.*=*Silvan.*
Sylvan, *a.*=*Silvan.*
Sylvate, *s.* coedhalan: *pl.* coedhalion.
Sylvatic, *a.* (Ll. *sylvaticus*)=*Silvan.*
Sylvestrian, *a.* (Ll. *sylvestris*) coedog, coedawl, gwyddog, gwyddin; coettrig.
Sylviadæ, } *s. pl.* (Ll. *sylva*) telorion, cethl-
Sylvianæ, } yddion.
Sylvic Acid, *s.* sur coedig, sur ystorig.
Symbal, *s.*=*Cymbal.*
Symbol, *s.* (Ll. *symbolum*; Gr. *sumbolon*) arwydd; arwyddnod; cysgodlun, arwyddlun; cysgod; gair nod, nodair; coel; arddull; teb; credo; crynodeb; ffugryn.
Symbolic, } *a.* arwyddol; arwyddnodawl; ar-
Symbolical, } wyddluniol, cysgodluniol; arddangosol; cysgodol.
Symbolical philosophy—athroniaeth arwyddluniol.
Symbolical books—llyfrau credo; llyfrau cred a buchedd; llyfrau credoawl.
Symbolically, *ad.* yn arwyddol, &c.; yn arwyddol drwy arwyddluniau *neu* arwyddnodau; yn ddamegol.
Symbolics, *s.* credofyddiaeth.
Symbolism, *s.* cydsyniad rhanau.
Symbolization, *s.* arwyddiad, arwyddnodiad, &c.; tebygrwydd cynneddfau.
Symbolize, *v.* cytuno â, cydsynio â, cyttaro â, cyfiadd â; bod i un rywbeth o'r cyd âg arall o ran cynneddfau arddangosedigol; dangos *neu* arddangos drwy arwyddluniau *neu* gysgodau; hysbysu drwy arwyddion *neu* arwyddnodau; arwyddo, arwyddnodi; dangos cyffelybrwydd.
Symbology, *s.* (*symbol*, a Gr. *logos*) arwyddoniaeth.
Symmetral, *a.* (o *symmetry*) cydfesurol, cymmesurol.
Symmetrian, } *s.* cymmeidrwr, cymmesurwr;
Symmetrist, } un gofalus yn nghylch cymmesuriaeth rhanau.
Symmetrical, *a.* cymmesurol, cydfesurol, cymmesuredig, cymmeidrol, cymmeintiol; cyfartal; cydluniaidd, cydluniedig, cyflun.
Symmetricalness, *s.* cymmesuroldeb, &c.
Symmetrize, *v. a.* cymmesuro, cydfesuro, cyfartalu.
Symmetry, *s.* (Gr. *summetria*) cymmesuredd, cymmeidr, cymmedr, cymmeidraeth, cydfesuredd, cymmeintiolaeth, cymmeintioli, cymmesuriant, cyfartalwch, cyfartaledd, cyfartalaeth, cyflunedd; ffurf, llun; cyfluniad; cyfatebiad; cyssonedd.
Sympathetic, } *a.* (o *sympathy*) cydoddefol,
Sympathetical, } cydoddefus, cytteimladol, cyddeimladol, cydymdeimladol.
Sympathist, *s.* cydymdeimlwr.
Sympathize, *v. n.* cydymdeimlo, cytteimlo; cydoddef, cyd-ddyoddef.
Sympathy, *s.* (Gr. *sumpatheia*) cydymdeimlad, cytteimlad, cyd-deimlad; cydoddef, cydoddefiad; tynerwch.
Sympepsis, *s.* (Gr.) addfediad crawn.
Symphonia, *s.* (Ll.) cyttonell, symphon.
Symphonious, *a.* (o *symphony*) cynghaneddol, cynghan, cydseiniol, cysseiniol, cydsain, cyssain, perseiniol, cydlais, cydleisiol, cytton, cysson, cyfunllef, cyfundon.
Symphonize, *v. n.* cynghanu, cynghaneddu, cydseinio, cydleisio, cydgordio, &c.; cytuno.
Symphony, *s.* (Ll. *symphonia*; Gr. *sumphônia*) cynghanedd, cynghan, cyssondeb, cyssonedd; cydseinedd, cysseinedd, cysseiniaeth, cydlais, cydsain, cyfundon, cyflawdon, cyfunllef, ceiniedi, cyttonedd.
Symphoresis, *s.* (Gr.) cyfagwedd.
Symphrysis, *s.* (Gr. *sumphrusis*) cwlwm esgyrn; cwlwm; cydiad.
Symphytum, *s.* (Gr. *sumphusis*) cyfardwf, llysiau y cwlwm.
Sympiesometer, *s.* (Gr. *sumpiezô* a *metron*) cywasgfydr=math o hinfynag.
Symplectes, *s. pl.* (Gr.) y gweadar.
Symploce, *s.* (Gr. *sumplocê*) cadblyg.
Symposia, *s. pl.* (Gr.) gwleddoedd (y Groegiaid gynt); cyfeddau, preiniau.
Symposiac, *a.* (Gr. *sumposia*) perthynol i gyfeddach; cyfeddachol, cydwleddol, gwleddol.
Symposiac, *s.* cyfarfod athronyddion mewn gwledd; preinfa.
Symposiarch, *s.* (Gr. *sumposion* ac *archos*) pen cyfeddach, llywodraethwr gwledd.
Symposiast, *s.* cyfeddachwr.
Symposium, *s.* (Ll.; Gr. *sumposion*) cyfeddach, cyfedd, gwledd, prain; gwledd athronyddion.
Symptom, *s.* (Gr. *sumptôma*) arwydd, argoel; mynag rhagflaenorol *neu* gydgerddedol; amgylchiad arddangosol; mynag, arfynag.
Symptomatic, } *a.* arwyddol, argoeliawl, ar-
Symptomatical, } goelus, arwyddhaol, arwyddocâol, arddangosol; cyd-ddygwyddol
Symptomatology, *s.* (*symptom*, Gr. *logos*) athraw iaeth arwyddion clefydau.
Symptosis, *s.* (Gr.) talgron gadr.

Syn, rhagddawd Groeg (*sun*), yn arwyddo yr un peth â *cyd-*, *cym-*, *cyn-*, *cyf-*, *cys-*, *cy-*, yn y Gymraeg.

Synæresis, *s.* (Gr. *sunairesis*) crybycheb, crebycheb, cyttrycheb, cyttyneb; cyttyn dwysill yn un.

Synagogical, *a.* (o *synagogue*) perthynol i gynnullfa neu grynofa Iuddewig; cynnullfaol, crynofaol.

Synagogue, *s.* (Ff. Gr. *sunagógos*) cynnullfa, ymgynnullfa, crynofa Iuddewig, cynnullfa Iuddewig; synagog.

Synalepha, } *s.* (Gr. *sunaloiphé*) silldoriad,
Synalœpha, } silldor, silldrwch.

Synallagmatic, *a.* (Gr. *sun* ac *allagma*) cyfymrwymol, ymgyfrwymol.

Synamur, *a.* (Ff. *sun*, a Ff. *amour*) coch (yn arfau bonedd)

Synantherous, *a.* (Gr. *sun* ac *anthos*) cydfrigerbenol.

Synaptase, *s.* (Gr. *sun* a *haptomai*) cyflithain=sylwedd â geir mewn almonau, &c.

Synarchy, *s.* (Gr. *sunarchia*) cydlywodraeth, cydbendodaeth, cydlywiaeth.

Synarthrosis, *s.* (Gr. *sun* ac *arthroó*) cydreddiad; cyfuniad neu gyssylltiad esgyrn; undeb agos, undeb digyfrwng.

Synaxis, *s.* (Gr. *sunagó*) cynnulleidfa; swper yr Arglwydd.

Syncarpous, *a.* (Gr. *sun* a *carpos*) cydffrwythol.

Syncategorematic, *s.* cyfadroddeb, cyfadroddiad=gair nas gellir ei arfer wrtho ei hun; megys gorair neu arddodiad.

Synchrondrosis, *s.* (Gr. *sun* a *chondros*) cydfwythaniad; cyssylltiad esgyrn â mwythanau.

Synchoresis, *s.* (Gr.) ffroenwawd.

Synchronal, } *a.* (Gr. *sun* a *chronos*) cydam-
Synchronical, } serol, unamserol; cyfamserol; cyd-ddygwyddol; cydoesol.

Synchronal, *s.* yr hyn a ddygwyddo yr un pryd â pheth arall; peth cydamserol.

Synchronism, *s.* (Gr. *sun* a *chronos*) cydamseredd, cydamseriad; cytundeb neu gyngweddiad amser; dygwydd rhyw bethau ar yr un pryd ac amser.

Synchronistic, *a.* perthynol i gydamseredd; cydamserol.

Synchronization, *s.* cydamseriad; cyfamseredd.

Synchronize, *v. n.* cydamseru, cyd-ddygwydd; dygwydd ar yr un pryd â pheth arall.

Synchronology, *s.* cydamseryddiaeth, cydfruddiaeth.

Synchronous, *a.* cydamserol, unamserol.

Synchronously, } *ad.* ar yr un pryd; ar yr
Synchronistically, } un amser; yn gydamserol.

Synchysis, *s.* (Gr. *sun* a *chuó*) cymmysgedd, tryfysg; plith draphlith.

Synciput, *s.*=*Sinciput*.

Synclinal, *a.* (Gr. *sugklinó*) cydogwyddol.

Syncopate, *v. a.* (o *syncope*) cyttrychu, canoldrychu, sillgolli; talfyru, cilfyru.

Syncopation, *s.* cyttrychiad, canoldrychiad; sillgolliad; tornodiad; trychnodeb; gyrnodau.

Syncope, *s.* (Gr. *suncopé*) cyttrwch, canoldrwch, canoldor; sillgoll; trychnod, trychnodeb; llesmair, llewyg, marw lewyg.

Syncopist, *s.* cyttrychwr, talfyrwr geiriau, cilfyrwr.

Syncopize, *v. a.* cyttrychu, talfyru, cilfyru.

Syncratism, } *s.* (Gr. *sunkrasis*) cyfunoliaeth,
Syncretism, } cyfuniaeth, detholiaeth; cyfuniad gwahanol ddaliadau athronyddol; cyfundrefn gynnwysfawr.

Syncretistic, *a.* cyfuniaethol; perthynol i'r Cyfuniaethwyr.

Syncretists, *s. pl.* Cyfuniaethwyr, Cyfunolwyr, Detholiaid=canlynwyr Calixtus, Entraw Duwinyddiaeth yn Helmstädt, yn y 17fed canrif.

Syndactyles, } *s. pl.* (Gr. *sun* a *dactulos*) cy-
Syndactyli, } fysogion, cydfysiaid=rhyw o adar.

Syndactylic, } *a.* cydfysog, cydfysol.
Syndactylous, }

Syndic, *s.* (Ll. *syndicus*; Gr. *sundikos*) ynad; dadleuwr dinas, tafodiog tref; rhaglaw; penswyddog; cyfarnwr, barnor.

Syndics of the Cambridge press—arolygwyr argraffiadau yn Mhrifysgol Caergrawnt.

Syndicate, *s.* cynghorfa, cynghor.

Syndicate, *v. a.* barnu; beio, sensu.

Syndrome, *s.* (Gr. *sundromé*) cydrediad, cyfrediad, cyd-ddygwyddiad; cyd-rediad neu gyd-ddygwyddiad arwyddion clefyd.

Synecdoche, *s.* (Gr. *sunecdochê*) cyforddwyn.

Synecdochical, *a.* cyforddwynol.

Synecdochically, *ad.* yn ol dull cyforddwyn.

Synecphonesis, *s.* (Gr.) cyttrycheb; uniad dwy sillaf.

Synepy, *s.* (Gr. *sunepeia*) cydebiaeth.

Synergetic, } *a.* cydweithredol, cyfweithredol,
Synergistic, } cyweithiol, cyweithiol.

Synergism, *s.* cyweitholiaeth, athrawiaeth y Cyweitholiaid.

Synergists, *s. pl.* (Gr. *sunergeia*) Cyweitholiaid=plaid o Luthariaid tua diwedd yr 16fed canrif.

Syngenesia, *s.* (Gr. *sun* a *genesis*) Cydbenigenw y 19fed genedl o blanigion yn nghyfundrefn Linnæus.

Syngenesian, } *a.* cydbenig, cydbenigol; perth-
Syngenesious, } ynol i'r genedl Cydbenig.

Syngnathians, *s. pl.* (Gr. *sun* a *gnathos*) y pippysg.

Syngraph, } *a.* (Gr. *sun* a *graphó*) ysgrifen
Syngraphia, } cytundeb â llaw y ddwy blaid wrthi; cyngysgrif.

Synizesis, *s.* (Gr. *sunizó*) cuddiad canwyll y llygad.

Synneurosis, *s.* (Gr. *sun* a *neuron*) cyssylltiad gân ewynau.

Synochous, *a.* (Gr. *synochos*) parhäus, parhaol.

Synocha, } *s.* (Gr.) twymyn gymmysg, brith
Synochus, } dwymyn.

Synod, *s.* (Gr. *sunodos*) cymmanfa; sasedd; cymmanfa eglwysig; cynghorfa, cynghorfa eglwysig, cyssylfa, glwysgor; cydfa.

Synod (in astronomy)—cydfa, cyswllt, ymgyswllt.

Synodals, *s. pl.* seneddolion; tâl seneddolion, treth seneddolion.

He paid the synodals—talodd y seneddolion.

Synodal, } *a.* cymmanfaol; seneddol; cyf-
Synodic, } sylfaol; perthynol i gymmanfa
Synodical, } eglwysig, &c.; cydfaol, cyssylltiol.

Synodical month—mis cydfaol, mis cyssylltiol; mis y lleuad=29 *d.*, 12 *a.*, 44 *m.*, a 2 *eiliad*.

Synœcœcesis, *s.* (Gr. *sunoicesis*) cytteuluad=tref ymadrodd.

Synomosy, *s.* (Gr. *sunômosia*) brawdoliaeth dwng, brawdoliaeth dyngedig (yn Groeg gynt).

Synonyma, *s. pl.* (Gr. *sunônuma*) cyfystyron, geiriau cyfystyr, geiriau cydystyr.

Synonymal,† *a.*=*Synonymous.*

Synonym, } *s.* (Gr. *sunônumos*) gair cyfystyr,
Synonyme, } gair cydystyr; gair o'r un ystyr *neu* arwyddocâd â gair arall: *pl.* cyfystyron, geiriau cyfystyr. [tyron.

Synonymist, *s.* cyfystyrwr; cynnullwr cyfys-

Synonymize, *v. a.* cyfystyru, cyfystyrio, cydarwyddo.

Synonymous, *a.* cyfystyr, cydystyr, unystyr; cydarwydd, cydarwyddol; o'r un ystyr *neu* arwyddocâd. [cyfystyron.

Synonymous words—geiriau cyfystyr, &c.;

Synonymy, *s.* cyfystyriaeth; cydarwydd.

Synopsis, *s.* (Gr. *sunopsis*) cydolwg, cyfolwg, cyfolygiad; golwg ar y *neu* o'r cwbl ar unwaith; golwg ar yr holl ranau yn nghyd; golwg gyffredinol; crynodeb, crynoad.

Synoptic, }
Synoptical, } *a.* cydolygol, cyfolygol; crynol.

Synoptical view—cydolwg, cyfolwg.

Synorhizous, *a.* (Gr. *sun* a *rhiza*) cydwreiddiog.

Synovia, *s.* (Gr. *sun*, a Ll. *ovum*) llŷn y cymmalau, rheddolew, rheddwy.

Synovial, *a.* perthynol i lŷn y cymmalau; rheddolewig, rheddwyol.

Syntactic, }
Syntactical, } *a.* cystrawenol, cystrawol.

Syntactically, *a.* yn ol rheolau cystrawen; wrth reolau cystrawen; yn gystrawenol.

Syntax, *s.* (Gr. *suntaxis*) cystrawen, cystrawiaeth; cystraw; trefniad.

Synteresis, *s.* (Gr. *sun* a *têreô*) ymadgno, adgno, colyn, *neu* orbicrwydd cydwybod; adgno y meddwl.

Synteretic, *a.* â geidw iechyd.

Syntetic, *a.* llifiannol; yn llifo *neu* yn treulio gân ddarfodedigaeth.

Syntexis, *s.* (Gr.) darfodedigaeth.

Synthesis, *s.* (Gr. *sunthesis*) cyfosodiad, cydosodiad, cyfosod; cyfuniad; cyfansoddiad.

Synthetic, }
Synthetical, } *a.* cyfosodol, cydosodol; cyfunol.

Synthetize, *v. a.* cyfosodi, cyfosod, cyfuno.

Syntomy, *s.* (Gr. *suntomia*) byrdeb, byrder, byrdra; crynodeb.

Syntonic, *a.* (Gr. *sun* a *tonos*) cyttonig, cynhonig.

Syphering, *s.* gosod ymyl y naill blanc yn heblaw ar ymyl planc arall.

Syphilis, *s.* (anhysbys) llosglwyf, anlladwst, poethwst, poethglwyf, y frech fawr, haint y frythyllwch.

Syphilitic, *a.* perthynol i'r llosglwyf; llosglwyfus, poethglwyfus.

Syphiloid, *a.* (*syphilis*, a Gr. *eidos*) tebyg i losglwyf; llosglwyfaidd, poethglwyfaidd, poethystaidd.

Syphon, *s.*=*Siphon.*

Syren, *s.*=*Siren.*

Syringa, *s.* (Gr. *surigx*) y pibwydd.

Syringe, *s.* (Gr. *surigx*) chwistrell.

Syringe, *v. a.* chwystrellu, saethu dwr.

Syringotomy, *s.* (Gr. *surigx* a *temnô*) trychiad rhedlynor.

Syrinx, *s.* (Gr.) pibell, pibell Pan; chwistrell; rhedlynor, piblynor.

Syrt, } *s.* (Ll. *syrtis*) sugndraeth, traeth byw,
Syrtis, } traeth sugn, llecyn; cors, mignen.

Syrtic, *a.* perthynol i sugndraeth; corsog; tywodlyd.

Syrup, *s.* (Ff. *syrop*; Ll. *sirupus*)=*Sirup.*

Syruped, *a.*=*Siruped.*

Syrupy, *a.*=*Sirupy.*

Systaltic, *a.* (Gr. *sun* a *staltikos*) yn ymgrebychu ac yn ymledu beb yn ail.

Systasis, *s.* (Gr. *sustasis*) cydsafiad, cyssafiad; cyfansoddiad.

System, *s.* (Gr. *sustêma*; Ff. *système*) cyfundrefn, cyfundraith, trefniant, dosbarth, cyttrefn, cyttrefniant, deseb, trefn; corff; corff cyfan; corff cydsaf; trefn a dosbarth; cyfansoddiad; cydwedd; cyssawd; des.

Feudal system=*Feudal system* (d. g. *Feudal*).

Solar system=*Solar system* (d. g. *Solar*).

Osseous system—cyfundrefn yr esgyrn, y gyfundrefn esgyrnol, y dosbarth esgyrnol, y trefniant esgyrnol.

Muscular system—cyfundrefn y gewynau, y gyfundrefn ewynol.

A system of divinity—corff o dduwinyddiaeth; cyfundrefn o dduwinyddiaeth, &c.; cyfundraith dduwinyddol.

Systematic, }
Systematical, } *a.* cyfundrefnus, cyfundrefnol, cyfundreithiol; rheolaidd, trefnus, cyttrefnol, trefniannol, dosbarthus; yn ol cyfundrefn, &c.; wrth reol a threfn; wrth drefn a dosbarth; trefnwych; cyssodol.

Systematically, *ad.* wrth reol a threfn; wrth drefn a dosbarth; yn gyfundrefnus, &c.

Systematism, *s.* desebiaeth, cyttrefnaeth.

Systematist, }
Systematizer, } *s.* cyfundrefnwr, cyfundrefnydd, trefniawdr, cyttrefniawdr.
Systemizer, }

Systematize, }
Systemize, } *v. a.* trefnu, trefniadu, trefnianu, cyfundrefnu, cyttrefnu, trefnoli, trefnuso; dwyn dân drefn a dosbarth; gwneuthur trefn ar; cydweddu, cydweddiadu.

Systematology, *s.* traethawd ar wahanol gyfundrefnau; dosbartheg.

Systemic, *a.* perthynol i gyfundrefn, &c.; rheolaidd, cyfundrefnol.

Systole, *s.* (Gr. *sustolê*) cywasgiad; crybychiad, cwtogiad; byrhad hirsill; crybychiad *neu* ymgrynoad y galon (i wasgu allan y gwaed i'r prif wythenau).

Systolic, *a.* crybychol; ymgrynoawl.

Sythe, *s.*=*Scythe.*

Systyle, *s.* (Gr. *sun* a *stulos*) adail dew-golofnog.

Syxhendeman, *s.* gwr gwerth 600 swllt (yn amser yr hen Saesoniaid).

Syzygy, *s.* (Gr. *suzugia*; Ll. *syzygia*) cynghyswllt; cyswllt *neu* gyferbyniad dau o'r cyrff wybrenol; cyswlltiad gwahanol gorfanau (mewn mydr Groeg neu Ladin); cydgorfaniad.

T.

Tab, *s.* carai; pwyntl; cwpan; cap.

Tabard, Taberd, Tabert, Tabeld, *s.* (Ll. drosgl, *tabardum*; Ff. *tabarre*; C. *tabar*) tabar; pais arwyddfardd=math o dwyg neu fantell, arferedig yn yr amseroedd gynt.

Tabarder, *s.* tabarwr; un à wisgo dabar.

Tabardeers, *s. pl.* tabarwyr, tabarogion=ysgoleigion yn Rhydychain à wisgent y tabar.

Tabaret, *s.* nwydd sidan llinellog, pali brith.

Tabbinet, *s.* sidan meinwe troellog, tonwe feinwych.

Tabby, *s.* (Ff. *tabis*; Ysp. ac It. *tabi*) sidanwe droellog, droellenog, *neu* dònog; sidanwe â gwaith tònau arni; tonwe; cath; heu ferch, hen lances; cymŕwd Morocco.

Tabby, *a.* troellog, troellenog, tònog; â gwaith tònau arno; â gwaith tònog arno; brith, brych.

A tabby cat—cath lwyd droellog, cath droellenog, cath droell-rengog.

Tabby, *v. a.* troellogi, troelli, troellenu, tonogi; gwau yn droellog.

Tabbying, *s.* troelleniad, troelliad.

Tabefaction, *s.* (Ll. *tabeo* a *facio*) nychdod, darfodedigaeth, darfodiant, llifiant; nychiad, treuliad.

Tabefy, *v. a.* (Ll. *tabeo* a *facio*) nychu, treulio, gwisgo, curio; teneuo; llifo; ysgafnhau; darfod; ysu.

Tabellion, *s.* (Ff.; Ll. *tabellio*) ysgrifeniedydd.

Tabern, *s.* cell, syler.

Tabernacle, *s.* (Ll. *tabernaculum*) pabell; preswylfa; cyfannedd.

The feast of tabernacles—gŵyl y pebyll.

Tabernacle work—pabell-waith.

Tabernacle, *v. n.* pabellu, pebyllio, ymbabellu, ymbebyllio; trigo mewn pebyll; trigo, cyfanneddu, preswylio, anneddu.

Tabernacular, *a.* delltog.

Tabes, *s.* (Ll.) nychdod, darfodedigaeth, nychiant, nych, sychnychdod, sychnych, hirnych.

Tabetic, *a.* â nychdod arno; mewn nychdod; nychlyd.

Tabid, *a.* (Ll. *tabidus*) nychlyd, mewn nychdod, mewn nych; darfodedigol; à fo yn treulio ymaith gàn nychdod.

Tabinet, *s.*=*Tabbinet.*

Tabitude, *s.* (Ll. *tabitudo*) nychlydrwydd; nychdod.

Tablature, *s.* (o *table*) tablun, murdeblun; darlun *neu* baentwaith ar fur, &c.; tafleniad.

Table, *s.* (Ff.; Ll. *tabula*) bwrdd, bord; clawr; llech; llechfaen; tafien, tafwlan; llechres, mynegai, dangoseg; bidran; cledr *neu* dor llaw; bordaid, byrddaid; y gwŷr wrth y ford, y fordaid wŷr; llafn, llafon; tafell; darlun; gwyddbwyll, tabler; tab.

A little table, A small table, bord fechan, bordan, bwrdd bychan.

The upper table (in a hall)—talford, talfwrdd.

Writing-table—ysgrifiech; argraffiech.

Counting-table—cyfrifiech, rhifiech, bwrdd cyfrif, bord gyfrif.

The table of the hand—tor *neu* gledr y llaw.

Gaming table—bwrdd chwareu, chwareufwrdd, bwrdd hapchwareu.

The tables are turned—aeth y chwareu yn ein herbyn; dymchwelwyd y byrddau; trowyd y byrddau.

The table was all in a roar—yr oedd y ford *neu* y bwrdd oll yn un greehwen.

The table (the company sitting at it)—y ford, y fordaid, y byrddaid, y fordaid wŷr, y gwŷr wrth y ford; nifer y gwesteion.

Upon the table of thine heart—ar lech dy galon.

Round table—bwrdd crwn, bord gron.

Twelve tables—y deuddeg llech=cyfreithiau y weriniaeth Rufeinig.

Table, *v.* byrddio, byrddu, bordio; tafleu; cofnodi, llechreu, cofrestru; gosod neu ddodi ar fwrdd.

Tableau, *s.* (Ff.) darlun; darlun byw; darlun i'r bywyd; heiblun.

Tableaux vivants (Ff.)—darluniau byw; heibluniau byw.

Table-bed, *s.* bord-wely, byrdd-wely, gwely ar lun talford.

Table-beer, *s.* bordlyn, byrddlyn, ail ddiod, dïod ail, dïod y ford, dïod fain.

Table-bell, *s.* cloch fwrdd, cloch y ford.

Table-book, *s.* llechlyfr; nodlyfr; coflyfr.

Table-cloth, *s.* llian bwrdd, llian bord, llian bwyd, byrddllïan, bordllïan, bwydllïan.

Table-cover, *s.* gorchudd bwrdd, llèn bwrdd, tudded bwrdd, &c.

Table d'hote, *s.* (Ff.) bwydfa gyffredin, ciniawfa gyffredin, bwrdd cyffredin.

Tableful, *s.* byrddaid, bordaid.

Table-land, *s.* gwastattir uchel, ucheldir gwastad, uchel wastadedd: *pl.* uchel wastadoedd, ucheldiroedd gwastad, &c.

Table-linen, *s.* llian bwrdd, llian bord, llïan bwyd; llieiniau bwrdd.

Table-man, *s.* un o werin yr wyddbwyll, gwr tabler.

Table-money, *s.* arian bwrdd, arian bord.

Tabler, *s.* byrddiwr.

Tables, *s. pl.* byrddau, &c.; gwyddbwyll, tabler.

Table-shore, *s.* traeth isel gwastad.

Table-spar, *s.* llechysgor.

Table-spoon, *s.* llwy fwrdd, llwy ford.

Table-spoonful, *s.* llwyaid llwy fwrdd, llonaid llwy fwrdd, llwyaid fwrdd, llwyaid ford.

Table-sport, † *s.* difyrwch wrth y bwrdd.

Tablet, *s.* (o *table*) tafien; llechen, llech; clawr; tafell; darn petryal, pedroryn; agalen.

Monumental tablet—coflech.

Writing-tablet—ysgrifiech; argraffiech.

Table-talk, *s.* siarad wrth y bwrdd, ymddyddan wrth y ford; siaradach; ymddyddanion.
Tabling, *s.* tafleniad; byrddiad.
Taboo, *s.* gwahardd, gwaharddiad, gwaharddeb (yn ynysoedd y Môr Tawel).
Taboo, *v. a.* gwahardd, gwarafun, gwardd; gwahardd arferu; gwarafun dyfod at *neu* i.
Tabor, } *s.* (hen Ff. *tabour;* Gw. *tabar;* C.
Tabour, } *tabwrdd*) tabwrdd.
Tabor, } *v. n.* tabyrddu; curo *neu* bwyo y tab-
Tabour, } wrdd.
Taborer, }
Tabourer, } *s.* tabyrddwr.
Taboret, }
Tabouret, } *s.* tabyrdden, tabwrdd bychan.
Taborine, } *s.* (Ff. *tabourin*) tabyrddell, rhugl-
Tabourine, } en, tympan.
Tabouret, *s.* (Ff.) eisteddfa heb fraich na chefn iddi.
Tabrere,† *s.* tabyrddwr.
Tabret, *s.* (*o tabor*) tympan, tympanell.
Tabular, *a.* (Ll. *tabularis*) taflenol; llechresol; eiddo taflen *neu* lechres; byrddol; tafellog, dalenog, llafnog; à osodwyd yn betryalau.
Tabulate, *v. a.* taflenu, llechresu.
Tabulation, *s.* tafleniad, llechresiad; byrddiad.
Tace, *a* (It.; Ll. *taceo*) dystaw.
Taces, *s. pl.* (anhysbys) arfwisg y forddwyd, morddwydwisg.
Tach, } *s.* (Gw. *täca;* Llyd. *tach*) bach, bech-
Tache, } yn, gafael; dolen; terch.
Tachometer, *s.* (Gr. *tachus* a *metron*) brysfesur, brysfeidyr.
Tachydidaxy, *s.* (Gr. *tachus* a *didachê*) ffordd fêr i gyfranu addysg.
Tachygraphic, } *a.* (Gr. *tachus* a *graphô*)
Tachygraphical, } brysysgrifol, byrysgrifol; perthynol i fyrysgrifiaeth.
Tachygraphy, *s.* brysysgrifiaeth, byrysgrifiaeth, byrysgrif, berysgrif, llaw fêr.
Tacit, *a.* (Ll. *tacitus*) dystaw, disn, tawedog, termud; a'r ni sonier am dano; dirgel ddystaw; à gesglir oddi wrth amgylchiadau ac nid oddi wrth eiriau.
Tacit consent—cydsyniad dystaw, cydsyniad disn; cydsyniad o ddystawrwydd.
Taciturn, *a.* (Ll. *taciturnus*) tawedog, termud, dystaw, dywedwst, disiarad, ansiaradus, disn.
Taciturnity, *s.* (Ll. *taciturnitas*) tawedogrwydd, termudrwydd, termudedd, dystawrwydd, dibrestledd.
Tack, *v. a.* (Gr. *tassô;* Ff. *attacher;* Ysp. *atacar*) corhoelio, hoelio, brashoelio; cyssylltu, sicrhau; pwytho, brasbwytho; rhoi *neu* ddodi pwyth yn mheth; gogydio.
Tack, } † *s.* (Ff. *tache*) ysmotyn, magl, mân.
Tacke, }
Tack, *s.* (Gw. *taca;* Llyd. *tach*) corhoelen, corhoel; pwyth, brasbwyth; rhaff godre hwyl; godre blaen hwyl; hwyl, plyghwyl; hwyldro, gwyrhynt; hwyldroad llong.
Upon the tack—ar y gwyrhynt.
To hold tack—dàl allan; dàl ati; parhau hyd yr eithaf; parhau hyd y diwedd; dàl y tant.
To hold one tack—dàl wrth un; dàl y tant âg un; dàl yn dyn yn erbyn un; rhoi i un waith i'w wneuthur; rhoi i un ei lawn-waith.
Tack of a flag—rhaff lluman llong.
Tack, *v. n.* hwyldröi; plyghwylio; gwyrhyntio; newid yr hynt.
To tack about—gwyro hynt llong; newid yr hynt; troi yr hwyl *neu* yr hwyliau; newid ei arfaeth, ei fwriad, ei amcan, *neu* ei farn; troi yn y tres.
Tack, *s.* astell i ddàl caws.
Tacker, *s.* corhoeliwr; cyssylltydd, chwanegwr.
Tacket, *s.* corhoelen, hoel fechan.
Tacking, *s.* hwyldroad, plyghwyliad, gwyrhyntiad; newidiad yr hynt.
Tackle, *s.* (C. *tacl;* Is. ac Al. *takel*) tacl; taclau, offer, trec, celfi; saeth.
Tackle-fall—rhaff tacl llong.
Tackle, *v. a.* taclu, trecio; †dàl.
Tackling, *s.* taclau llong; taclau, trec, cêr, celfi, offer.
To look well to one's tackling—edrych yn ofalus ar ei orchwylion *neu* ei faterion; gwylio yn ofalus dros ei orchwylion *neu* ei faterion.
To stand to one's tackling—sefyll *neu* ddàl wrth ei fater; sefyll yn lew dros ei fater *neu* ei achos; sefyll yn lew yn mhlaid ei achos *neu* ei fater.
Tack-wind, *s.* asgellwynt, ystlyswynt; lleddfwynt.
Tact, *s.* (Ll. *tactus*) teimlad, teiml; cyffwrdd, cyffyrddiad.
Tact, *s.* (D. *tagt*) medr, hyfedredd, callder; llaw neilltuol ar *neu* at beth.
Tactable, *a.* teimladwy, hydeiml.
Tactic, } *a.* (Gr. *tacticos*) cadofyddol, cat-
Tactical, } trefnol; perthynol i fyddiniaeth *neu* gadofyddiaeth.
Tactician, *s.* cadofydd, cattrefnwr; triniwr *neu* drefnwr medrus.
Tactics, *s.* cadofyddiaeth, byddiniaeth, cattrefniant; cattrefn.
Military tactics—cadofyddiaeth filwrol.
Naval tactics—cadofyddiaeth lyngesol.
To change one's tactics—newid ei gattrefn; newid trefn ei fyddin; newid ei drefn; newid ei gynllun; newid ei chwareu.
Tactile, *a.* (Ff.; Ll. *tactilis*) teimladwy, hydeiml, hygwrdd; à ellir ei deimlo.
Tactility, *s.* hydeimledd.
Taction, *s.* (Ll. *tactio*) teimlad, teimlawd, teimlediaeth, cyffwrdd, cyhwrdd, cyfhwrdd.
Tactless, *a.* difedr, anhyfedr.
Tactual, *a.* perthynol i deimlad *neu* gyffyrddiad; teimledigol, cyffyrddol.
Tadpole, *s.* (S. *tade* a *pola*) penbwl, penbyliad: *pl.* penbyliaid.
Tædium, *s.* (Ll.)=*Tedium.*
Tael, *s.* darn bath yn China, gwerth o ddeutu 7*s.*; hefyd, pwys 1⅓ unas.
Taenia, } *s.* (Gr. *tainia*) ffunen, rhwymyn;
Tenia, } llyngyren luosben, y llyngyren hir.
Tafelspath, *s.* (Al.) tefinfaen.
Taffeta, } *s.* (It. *taffeta;* Ff. *taffetas*) math
Taffety, } ar sidan o'r enw.
Taffrail, } *s.* (Is. *taferel*) tafrail, tafreilen
Tafferel, } (mewn llong).
Tafia, *s.* (Ff.) math o sugrwy.
Tag, *s.* (Sw. *tagg;* Isl. *tag;* D. *tagger*) pwyntl, pwyntyl, olpai; peth diwerth.
Tag, *v. a.* pwyntlo; rhoi pwyntl ar; pwyntio; cyssylltu, cydio wrth; brasgydio; crogi wrth.
To tag together—cyssylltu; cyssylltu yn nghyd; rhoi y naill beth yn nglŷn wrth y llall.

To tag after—dylyn.
To tag one thing to another—crogi y naill beth wrth y llall; rhoi y naill beth yn nghrog wrth y llall; brasgydio y naill beth wrth y llall.
A tagged lace—carai â phwyntl iddi; carai bwyntlog.

Tag, Teg, } *s.* hespwrn; *pl.* hespyrniaid.
Tag, *s.* (Ll. *tago*; S. *ic teoge*) cia, chwareu cia.
Tagger, *s.* pwyntlwr; brasgydiwr; cyssylltwr.
Tag-rag, *s.* ysgraglach, gwehilion gwlad, adlawiaid, gwehilion, penllymiaid, croenllymiaid.
A tag-rag fellow—cerpyn croenllwm.
Tag-rag and bobtail—gwehilion y bobl; gweddillion neu ysgubion tref a gwlad; pob gwael gardotyn penllwm a thinllwm; ysgraglach, adlawiaid; gohilion, gwehilion; y werinos waelaf.

Tag-sore, Tag-belt, } *s.* clwyf y gynffon (ar ddefaid).
Tag-tail, *s.* pryfyn â'i gynffon o liw arall.
Tail, *s.* (S. *tægl*; Isl. *tagl*) cynffon, llosgwrn, rhonell, llost, cloren, cwt, cwtws, bonllost, llwst, rhon; llyw; penllinyn; godre; pen ol; bon; tin.
The tail of a fish—llyw pysgodyn, cynffon pysgodyn.
The tail of a bird—cynffon aderyn, llyw aderyn.
The tail of a letter—cynffon llythyren.
To wag the tail—cynffonloni; siglo, ysgwyd, neu chwareu ei gynffon.
The tail of a garment—godre dilledyn, llyw dilledyn.
To catch an eel by the tail—dala llysywen erbyn ei llyw; dal llysywen gerfydd ei chynffon.
Having a tail = *Tailed.*
Having a short tail, That has a short tail, } cynffon-fyr, byr ei gynffon; cwta, cynffon-gwta: *f.* cynffon-fer, cota, cynffongota.
To turn tail—troi ei gynffon; cefnu, troi ei gefn; ffoi.

Tail, Fee-tail, } *s.* (Ff. *tailler*) tir hawlrwym, tir ammodrwym, etifeddiaeth ammodol, hawl ammodol, treftadrwym = tir â fyddo dân rwymiad penodol o ran yr etifeddion a'i meddiannant rhag llaw.
Tail, *v. a.* tynu gerfydd y gynffon, cynffoni, llostio, llosgyrnu.
To tail in—sicrhau peth gerfydd un pen iddo (mewn mur).
To tail upon—gorwedd neu bwyso ar (megys pen trawst mewn mur).

Tailage, Talliage, } † *s.* (Ff. *taillier*) cyfrandal; rhan, cyfran; treth, toll.
Tailed, *a.* cynffonog, llosgyrnog, rhonellog, llostog; â chynffon iddo, &c.
Tailing, *s.* y rhan o gareg neu briddfaen â fo allan o'r mur.
Tailings, *s. pl.* tinion, yr ail yd, yr yd ysgafn, godreon.
Taille, *s.* (Ff.) treth, toll, tâl, arian porth.
Taille, *s.* (Ff. *tailer*) hawl doc, tocrwym.
Tailless, *a.* digynffon, heb gynffon, &c; cwta.
Tailloir, *s.* (Ff.) copleth.
Tailor, *s.* (Ff. *tailleur*) dilledydd, dilladwr, gwniedydd, teiliwr; ysgiwydd.
Tailor, *v. a.* teilwrio, teilwra; gwneuthur gwaith dilledydd, &c.
Tailoress, *s.* dilledyddes, teilwres.
Tailoring, *s.* teilwriaeth, dilledyddiaeth.
Tail-piece, *s.* oladdurn, bonaddurn, troiaddurn; troed-flodau.
Head and tail-pieces—tal- a throed-flodau: talflodau a throed-flodau; tal- ac ol-flodau.
Tail-race, *s.* y pynfarch â red oddi wrth felin.
Taint, *v.* (Ff. *teindre*; Ll. *tingo*) llygru, surddo; diwyno, gwenwyno, beintio; bwlcheddu; nawseiddio: † anaddwyno.
Taint, *s.* llwgr, llygriad; llygredigaeth; nod; ysmotyn, magl; ystaen; anair; mawl, pryf copyn.
Taintfree, *a.* dilwgr; rhydd oddi wrth lygr neu lygredigaeth.
Taintless, *a.* dilwgr, dihalog, anhylwg; glân, pur.
Tainture, *s.* (Ll. *tinctura*) llwgr, llygriad; med; ysmotyn, mân du; nawn.
Take, *v.* (S. *tæcan*; Sw. *taga*; D. *tage*) cymmeryd; derbyn; dâl, dala; tybied, ystio; llwyddo, ffynnu; ennill; cael; ymgymeryd; cydio; tynu; cipio, dwyn ymaith; minio; myned.
To take (as a fashion, &c.)—cael cymmeriad; cael derbyniad; myned mewn parch; cymmeryd.
His books take very well—y mae derbyniad mawr i'w lyfrau ef; y mae llawer o bryn neu o brynu ar ei lyfrau ef; y mae mawr bryn ar ei lyfrau ef; y mae mawr brynu ar ei lyfrau ef; y mae ei lyfrau ef yn dra derbyniol.
This will by no means take with me—ni foddha hyn mo bonof fi ddim; ni bydd hyn wrth fy modd i ddim; ni bydd i hyn baroh neu gymmeriad gyda mi—ni na fydd ddim.
To take one at his word—cymmeryd un wrth ei air; dâl un ar ei air.
To take an affection to—hoffi; ymhoffi yn.
To take an affront—tramgwyddo; cymmeryd tramgwydd; anfoddloni wrth; digio.
To take after—dylyn; dynwared, efelychu; myned ar ol; cymmeryd ar ol; tebygu i, ymdebygu i, ymdebygoli i; bod yn debyg i; myned fel.
To take after one's father—tebygu i'w dad; ymdebygu i'w dad.
To take a gate (as a horse)—neidio un lamu dros giwyden neu lidiart; neidio neu gymmeryd clwyd.
To take alarm—cymmeryd braw; brawychu.
To take asunder—tynu neu gymmeryd oddi wrth eu gilydd; gwahanu, dydoli.
To take away—cymmeryd ymaith; dwyn ymaith; dygyd.
To take back again—adgymmeryd; cymmeryd yn ol drachefn neu eilwaith.
To take before *or* beforehand—cymmeryd yn mlaen llaw; rhaggymmeryd.
To take one a box on the ear—rhoi bonclust i un; rhoi i un fonclust; bonclustio un.
To take by—ymaflyd yn; cymmeryd erbyn, cymmeryd gerfydd.
To take care—gofalu, prydera, dofi, gwilio; cymmeryd gofal; dwyn cur a gofal; meddyllio, meddylied; rhoi neu cael y

meddwl ar ; ymorol ; astudio ; bod yn ystig *neu* ddyfal ; prisio ; gochelyd ; gochel.
Take care !—gàn bwyll ! gwilia ! gwiliwch ! gochelwch, &c.
To take one's chance—cymmeryd à ddel, à ddelo, à ddygwyddo, *neu* à ddamweinio ; cymmeryd à ddel o ddygwydd *neu* o ddamwaen.
To take cognizance of an affair—mynu gwybyddiaeth ; cymmeryd edrybedd.
To take compassion—tosturio, trugarhau, gresynu, truanu, truanhau, tirioni, tosturiannu, tosturhau ; bod yn dosturiol *neu* drugarog ; bod yn ddrwg ganddo ; arbed, eiriach ; cydoddef.
To take counsel of—ymgynghori â ; gofyn *neu* geisio cynghor gàn.
To take a course — ymgyrchu at ; cymmeryd ffordd, cymmeryd llwybr ; dylyn ffordd, dylyn llwybr ; arwain buchedd ; rhodio ffordd *neu* lwybr ; profi ffordd *neu* lwybr.
To take one's own course—cymmeryd ei ffordd ei hun, &c.
To take bad courses—arwain *neu* ddylyn buchedd ddrwg ; arwain *neu* ddylyn bywyd drwg ; dylyn ffyrdd *neu* lwybrau drwg ; drygfucheddu.
To take good courses—arwain *neu* ddylyn buchedd dda ; arwain *neu* ddylyn bywyd da ; dylyn ffyrdd *neu* lwybrau da.
To take delight in—ymhyfrydu yn.
To take distress — attalfaelu, attalfaela, cymmeryd attafael.
To take down—tynu *neu* gymmeryd i lawr ; darostwng, gostwng, cystwng ; llyncu.
To take an excuse—derbyn esgusawd.
To take flight—ffoi, cilio ; hedeg, ehedeg ; myned ar ffo, ar gil, *neu* ar encil ; cymmeryd y traed a'r gwadnau ; dïanc.
To take for—cymmeryd yn lle ; tybied, tybio, barnu, meddwl, cyfrif, bwrw ; camgymmeryd.
Whom do you take me for ?—yn lle pwy y'm cymmerwch ? pwy y tybiwch *neu* y dywedwch fy mod ?
Taking them for enemies—gàn eu cymmeryd hwynt yn lle gelynion.
He is not the man you take him for—nid yw efe y gwr y bernwch chwi ei fod ; nid ydyw mo hono y gwr y bernwch ei fod ; nid yr un ydyw ag y bwriwch ei fod ; nid yr un mo hono ag y bwriwch ei fod.
Do you take me for such a fool ?—a fernwch chwi fy mod cyn ynfyted ; a gyfrifwch chwi fi yn gymmaint ffwl a hyny ?
As I take it—i'm tyb i.
To take for granted—cymmeryd yn ganiatäol ; cymmeryd megys wedi ei ganiatäu ; cymmeryd megys yr hyn a ganiatäwyd ; cymmeryd yn lle gwir ; cymmeryd megys peth cyfaddef ; cymmeryd fel peth profedig ; cymmeryd ar fod.
To take from—cymmeryd *neu* dynu oddi wrth ; dwyn oddi ar ; toli ; erthynu.
To take one's weapons *or* arms from him —dïarfu un ; dïarfogi un ; dwyn ei arfau oddi ar un ; dïosg un o'i arfau.
To take the upper hand of one—cymmeryd ei le, ei eisteddfa, *neu* ei eisteddle uwch law i un ; eistedd uwch law i un.
To take heart — cymmeryd calon ; cymmeryd cysur ; gwroli, ymwroli, ymgysuro, ymloni, ymsirioli.
To take heed—ystyried, ystyrio, pwyllo, edrych, malio, gwrandaw, gofalu, &c.
To take to the heels—cymmeryd y gwadnau ; cymmeryd y traed a'r gwadnau ; rhoi y traed yn y tir ; dywadnu ; ffoi ; myned ar ffo.
To take in—dwyn i mewn ; cymmeryd i mewn ; tynu i mewn ; derbyn ; cynnwys ; cau i mewn ; cau ; lleihau, cwtogi ; twyllo, hocedu ; dàl. [meryd â.
To take in with—ymgyrchu at, ymgymTo take in hand—cymmeryd mewn llaw ; cymmeryd yn llaw ; cychwyn peth ; dechreu peth ; ymosod ar beth ; myned yn nghylch gorchwyl ; myned yn nghyd â gorchwyl.
To take hold of—dàl, dala, daly, gafaelyd yn, ymafyd yn, ymafaelu yn, gafaelio yn, cydio yn ; goddiweddyd, dyfod ar ; cael craff *neu* afael ar.
To take a journey—cymmeryd taith ; myned ar daith ; myned i daith.
To take leave of=(d. g. *Leave*).
To take oath, } =(d.g. *Oath*).
To take an oath, }
To take off—cymmeryd, dwyn, *neu* dynu ymaith ; dwyn *neu* gymmeryd oddi wrth ; dwyn oddi ar ; dirymu, diryniio ; llyncu, yfed i fyny ; dynwared, efelychu ; chwareu gwrhewcri â.
To take off an impression—tynu argraff.
To take off one's eyes from—troi ei lygaid oddi wrth ; troi ei lygaid ymaith oddi wrth ; tynu ei lygaid oddi ar.
To take off from—cymmeryd *neu* dynu oddi wrth ; lleihau, bychanu ; tynu ymaith oddi wrth ; tynu ymaith mewn rhan.
To take out—tynu *neu* gymmeryd allan ; pigo allan ; pigo.
To take out spots—dilëu brychau ; golchi ymaith frychau ; tynu allan frychau ; brycheuo.
To take pains=(d. g. *Pains*).
To take part=(d. g. *Part*).
To take patiently—cymmeryd, goddef, dyoddef, dwyn, *neu* dderbyn yn amyneddgar.
To take pity=(d. g. *Pity*).
To take place=(d. g. *Place*).
To take place of one—myned o flaen un ; cymmeryd *neu* ddwyn y blaen ar un ; eistedd o flaen, goruwch, goruch, *neu* uwch law un.
To take one's pleasure—cymmeryd ei ddifyrwch, ei wynfyd, ei hawddfyd, *neu* ei bleser ; ymddigrifo, ymbleseru.
To take pride in a thing — ymogoneddu, balchïo, *neu* ymfalchïo yn mheth.
To take prisoner—dàl *neu* gymmeryd yn garcharor.
To take into one's protection—cymmeryd *neu* dderbyn i'w nawdd ; noddi, achlesu.
To take refuge, } ymnoddi ; cymmeryd
To take sanctuary, } nawdd *neu* noddfa ; ffoi ; llochwyda, llochwyta.
To take side—cymmeryd plaid *neu* ochr ; pleidio *neu* ochri (gyda) ; bod o blaid.
To take root=(d. g. *Root*).
To take one's swing=(d. g. *Swing*).
To take to—ymröi i, ymroddi i ; ymgym-

meryd â; hoffi, ymhyfrydu yn; bod yn hoff o; bod yn hoff ganddo.
To take to a thing—cymmeryd peth ar ei helw; cymmeryd peth ato megys ei eiddo ei hun; cymmeryd at beth; ymrŏi i beth.
To take to the right hand—troi tua'r llaw ddeheu; troi ar y llaw ddeheu.
To take to task—galw i gyfrif; dwyn i'r holfa; cymmeryd mewn llaw; ceryddu.
To take thought — gofalu; meddwl, ystyried; rhagofalu.
To take a tour about the country—myned ar daith o amgylch gwlad; cylchynu gwlad; cymmeryd taith o amgylch gwlad.
To take a town—cymmeryd tref; ennill tref; goresgyn tref.
To take a turn—rhoi tro.
To take one's turn—cymmeryd ei dro *neu* ei gylch; gwneuthur peth yn ei dro *neu* ei gylch.
To take a view, survey, *or* prospect of—bwrw golwg ar beth; taflu golwg ar beth.
To take up—cymmeryd i fyny; codi i fyny; cymmeryd; codi, dyrchafu; dechreu; derbyn; llenwi; rhwymo; dâl, cipio; caniatâu; ceryddu; cymmeryd arno.
To take up arms, } cymmeryd arfau; ym-
To take arms, } arfogi; dechreu rhyfel.
To take up an ill report—derbyn drygair a'i daenu; coelio drygair a'i daenu.
To take up with—ymfoddloni ar; bod yn foddlawn i.
To take up at interest—codi arian yn llog; codi arian er llog.
To take up an opinion—llettya tyb; cymmeryd i'w ben.
To take up by the way=*Intercept.*
To take up a trade—codi crefft.
To take upon one—cymmeryd arno.
To take upon one unawares—dâl un yn ddisymmwth; dâl un heb wybod iddo; dâl un yn ddïarwybod iddo.
To take unto him—cymmeryd ato.
To take water—cymmeryd, llyncu, *neu* sugno dwr; gollwng dwr (i mewn).
To take upon trust—cymmeryd ar goel; cymmeryd *neu* brynu yn eohwyn; ehudgoelio; derbyn ar goel; cymmeryd *neu* dderbyn yn ddibrawf *neu* yn ddiholiad.
To take vengeance upon—dïal ar; bwrw, rhoddi, dyrŏi, *neu* gymmeryd dïal ar.
To take a way, } cymmeryd ffordd; troi i
To take a road, } ffordd; myned ar hyd ffordd.
To take wind — myned ar led; myned allan; myned ar gyhoedd; cymmeryd gwynt; ymledu; myned ar daen; myned o'r mynawyd drwy y cwd.
To take a wife — cymmeryd gwraig, gwreica, priodi gwraig; priodi.
To take with—boddloni, boddhau, boddio.
To take with one—cael derbyniad *neu* gymmeriad gân un; bod wrth fodd un; bod *neu* fyned mewn parch gydag un.
To take one's word—cymmeryd gair un; credu un, coelio un; rhoi coel i *neu* ar un.
To take advantage=(d. g. *Advantage*).
To take aim—annelu; cyfeirio; anelfa.
To take air=(d. g. *Air*).
To take the air=(d. g. *Air*).
To take along with—cymmeryd gyda.
To take breath=(d. g. *Breath*).
To take (as a project, &c.)—ymgymmeryd, cymmeryd; llwyddo, ffynnu.
To take (as apples, &c.)—clymu, rhithio, ymrithio.
To take (as a bud, &c.)—cydio, cymmeryd, ymgymmeryd.
To take (as fire)—cydio, ymgymmeryd, ymaflyd, cipio, myned ar dân.
To take on†—bod yn alarus; bod yn anniddig.
Take (thou) this — hwde, hwre, hwch, hwra; cymmer hwn, &c.
Take (you) this — hwdiwch, hwriwch; hwrëwch; cymmerwch hwn, &c.
Taker, *s.* cymmerwr, cymmerydd, cymmeriadydd; derbyniwr, derbynydd, derbyniadydd; darostyngwr; ennillwr.
Taking, *a.* deniadol, serchus, hudol, enillgar, hyfryd, boddgar, derbyniol; glŷn, glynol, llŷn, heintus.
Taking, *s.* cymmeriad, cymmeriaeth, cymmeredigaeth; derbyniad; daliad; cyfyngder meddwl; cythrwfl.
To be in an ill taking—bod mewn cyflwr drwg; bod mewn anghyflwr; bod yn ddrwg ei gyflwr; bod yn gyfyng ar un.
Takingness, *s.* deniadoldeb, serchusrwydd.
Talbot, *s.* math ar fytheuad cynffon-dorchog.
Talbotype, *s.* (oddi wrth H. F. *Talbot*, a *typo* deindebiaeth, ffoddgraffiaeth Talbot.
Talc, *s.* (Al. *talk, talg;* D. ac Is. *talk*) gwerfaen=math ar ddelidfaen.
Talcite, *s.* gwerfaenith.
Talcose, } *a.* (o *talc*) gwerfeinin; tebyg i wer-
Talcous, } faen; yn cynnwys gwerfaen.
Talcy, }
Talcky, }
Tale, *s.* (S. *tellan;* Is. *telles*) chwedl, chwedl, dychwedl, ystori; hanes; ffughanes; *cyfrif*, nifer, rhifedi, rhif.
Tales — chwedlau, chweddlau, &c.; clep, clap; ystorïau.
An idle tale—oferchwedl, chwedl oferwag, chwedl ofer, coegchwedl, gwagchwedl, chwedl wag, ffiloreg, ofersiarad.
A long tale — hirchwedl, hir chwedl, chwedl faith.
A tale of a tub—chwedl gwrach, chwedl hen-wrach; chwedl heb na dechreu na diwedd; chwedl heb na dybeu na dechreu.
To tell a tale—adrodd chwedl, dywedyd chwedl.
To tell tales, } arwain chwedlau, cario
To carry tales, } chwedlau; clapian, clepian; husting; dywedyd chwedlau.
To give in full tale, } talu eu hun-rif; cwbl
To pay in full tale, } dalu.
Tale,† *v. n.* adrodd chwedlau.
Talebearer, *s.* arweiniwr *neu* arweinydd chwedlau; clapgi, clepgi, clepiwr; hustingwr; athrodwr.
Talebearing, *a.* yn arwain *neu* yn cario chwedlau; hustingol, athrodgar, ystoriengar.
Talebearing, *s.* arweiniad chwedlau; clap, clep; athrawd; husting.
Taled, *s.* math ar wisg luddewig.

Taleful, *a.* llawn chwedlau, llawn o chwedlau, chwedlog.

Talent, *s.* (Ll. *talentum*; Gr. *talanton*) talent, talen; dawn, arddawn, dawn naturiol, arddoniant, gallu, galluedd, cynneddf, rhoddiad, rhodd, menwyd, menwyn.
Talent (a coin)—talent, talen.
A person of good talents — dyn da ei ddoniau.
A person abounding with talents — dyn doniog, dyn arddoniog.
A person of mean talents—dyn gwàn ei ddoniau; dyn synwyrbwl.
He has a talent for lying — y mae iddo rodd i ddywedyd celwydd.

Talented, *a.* doniog, doniol, arddoniog, arddoniol, talentog.

Tales, *s. pl.* (Ll. *talis*, pl. *tales*) rheithwyr llanw.

Talesman, *s.* rheithiwr llanw.

Taleteller, *s.*=*Talebearer*.

Tale-wise, *a.* ar ddull chwedl.

Talion, *s.* (Ll. *talio*) cyfraith tâl pwyth.

Taliped, *s.* (Ll. *talos* a *pes*) troed clwpa; un troedgìwp, un troedglwpa.

Talisman, *s.* (Gr. *telesma*) swyneilun, eilun cyfaredd, hudeilun; gwarchan, swyn, cyfaredd.

Talismanic, } *a.* swyneilunol, hudeilunol;
Talismanical, } swynol, gwarchanol, cyfareddol.

Talk, *v. n.* (D. *tolker*; Sw. *tolka*; Is. *tolken*) siarad, siared, ymddyddan, chwedleua, llefaru, llafaru, son, ymgomio, chwedla, chwedleuo, dywedyd, comio.
To talk backwards and forwards—dywedyd a gwrthddywedyd; dywedyd dàn ymddyrysu.
To talk foolishly=(d. g. *Foolish*).
To talk idly=(d. g. *Idly*).
To talk of—siarad am, siarad yn nghylch, chwedleua am, chwedleua yn nghylch; traethu.
To talk ramblingly—ymleferydd; chwalu; siarad yn annhrefnus, yn annyben, *neu* yn annosbarthus, &c.
To talk at random=(d. g. *Random*).
To talk to one—llefaru wrth un.
To talk together — cydsiarad, ymgomio, ymsiarad, &c.
To talk with—siarad â, chwedleua â; llefaru wrth.
Talked of—a'r y mae son *neu* y son am dano.
He is much talked of—y mae mawr son am dano; y mae llawer o son am dano.
To talk of abroad—cyhoeddi; gwneuthur yn gyhoedd *neu* yn gyffredin; dadgudd'o; gyru *neu* daenu ar led.

Talk, *s.* siarad, son, ymddyddan, chwedl, chweddl, ymadrodd, ymgom.
Town-talk=*Town-talk*.
Common talk—chwedl gwlad, chwedl gyffredin, chwedl gàn bawb, siarad gwlad.
Familiar talk=*Chat*.
Table-talk=*Table-talk*.
Idle talk=*Idle talk* (d. g. *Idle*).
To have talk with—siarad â, chwedleua â; llefaru wrth; ymddyddan â.
I had some talk with them—bu i mi beth ymddyddan â hwynt.
I shall be glad to have a little talk with you—bydd dda genyf gael ychydig o ymddyddan â chwi.
To fall in talk of—syrthio *neu* daro i ymddyddan yn nghylch.
Since we are fallen in talk of the Romans—gàn ddygwydd myned o honom i ymddyddan yn nghylch gwŷr Rhufain.

Talkative, *a.* siaradus, siaradgar, dywedgar, chwedleugar, clebarddus, geiriolus, gwagsiaradus, baldorddus, baldorfus, chwedlgar, ymeirgar, amleiriog, tafodrydd, chwedlog, chwedleuog, llafarus, llefawr; ystorieugar.

Talkativeness, *s.* siaradusrwydd, siaradgarwch, dywedgarwch, &c.

Talker, *s.* siaradwr, siaredydd, chwedleuwr, ymddyddanwr, ymgomiwr.
A great talker, } dyn siaradus, siaradgar, &c.; clebarddwr; siaradwr mawr; un hir ei dafod; clebryn (*f.* clebren).
A talkative person, }
The greatest talkers are not always the greatest doers—nid gnawd chwedleugar yn weithgar; nid y neb â'r tafod hwyaf yw'r gweithiwr goreu yn wastad.
An idle talker, } gwagsiaradwr, un ofer-
A vain talker, } siaradus, ofersiaradwr, clebarddyn.

Talking, *s.* siarad, ymddyddan, son; ymadrodd.
A talking to one's self=*Soliloquy*.

Talky, *a.* siaradus, siaradgar, &c.

Tall, *a.* (C. *tàl*; Ysp. *talla*) tâl; hir; hydwf, hirdwf; ban, uchel.

Tallage, } *s.* (Ff. *tailler*) tallon; treth, tâl,
Talliage, } toll; treth dinesyddion.

Tallage, *v. a.* trethu; gosod treth *neu* doll ar.

Tallier, *s.* (o *tally*) un à geidw gyfrif-bren; ceidwad cyfrif.

Tallness, *s.* (o *tall*) taldra, talder, taledd; hirder, hirdra.

Tallow, *s.* (D. *tælg*; Is. *talk*; Al. a Sw. *talg*) gwer.
Mineral tallow=*Hatchetine*.
Candle-tallow—gwer canwyll.
Tallow-cake—gweren.
Full of tallow—gwerog, llawn gwer, llawn o wer.
To dip in tallow, } gweru; rhoi gwer
To do over with tallow, } ar; trochi mewn gwer.
To collect tallow—gwera.

Tallow, *v. a.* gweru; rhoi gwer ar; trochi mewn gwer.

Tallow-candle, *s.* canwyll wer, gwerganwyll.

Tallow-catch,† *s.* lle i gadw gwer.

Tallow-chandler, *s.* gwerganwyllwr, gwerganwyllydd, canwyllwr gwer.

Tallow-faced, *a.* gwyneblas, gwyneblwyd, piglas, piglwyd; yn edrych fel pe wedi llyncu canwyllau.

Tallow-grease, *s.* gwer; saim gwer.

Tallowish, *a.* gweraidd, gwerllyd; gwerog.

Tallow-tree, *s.* gwerwydden, y pren gwer: *pl.* gwerwydd.

Tallowy, *a.* gwerog; gweraidd, gwerllyd.

Tally, *s.* (Ff. *tailler*) cyfrif-bren, rhig-bren, rhygn-bren, pren rhiciau, cyfrifrint, rhifrint, cyfrifrill; peth à gyfetyb i beth arall.

Tally, *v.* rhoi ar y cyfrif-bren, &c.; rhifrintio, cyfrifrillio; rhicio, rhygnu; peri i beth gyfladd *neu* gyttaro; cyfateb, cyfladd, sutio, cytuno, cyttaro.

Tally,† *ad.* yn bybyr, yn gadarn.

Tallyman, *s.* (*tally* a *man*) coelwerthwr, coelwerthydd (=un â wertho beth yn echwyn i'r neb a dalo bob yn rhan o wythnos i wythnos); ceidwad y cyfrif, torwr y rhiciau.

Tally-shop, *s.* coelwerthfa, coelwerthdy, masnachfa goelwerth, masnachfa goel.

Tally-trade, *s.* coel-fasnach, masnach goelwerth.

Talmud, *s.* (Cal.) llyfr traddodiadau yr Iuddewon; traddodilyfr.

Talmudic, } *a.* perthynol i'r Talmud; Tal-
Talmudical, } mudig, Talmudaidd.

Talmudist, *s.* un hyddysg yn y Talmud, Talmudwr; un cyfarwydd yn nhraddodiadau yr Iuddewon; traddodiedydd.

Talmudistic, *a.* perthynol i'r Talmud; Talmudaidd.

Talon, *s.* (Ff. ac Ysp.) ewin, crafanc, ysbag.

Taloned, *a.* crafangog, ewinog, ysbagog.

Talpa, *s.* (Ll.) gwadd, twrch daiar.

Talus, *s.* (Ll.) migwrn, bigwrn, ffêr; llechwedd, llethr, osgo.

Tamability, } *s.* hyddofedd, hywaredd, hy-
Tamableness, } weddrwydd.

Tamable, *a.* (o *tame*) dofadwy, hyddof, hywar, hywedd; â ellir ei ddofi.

Tamarack, *s.* llarwydd cochion, llarwydd America.

Tamarinds, *s. pl.* (Ysp. *tamarindo;* It. *tamarindi;* Ff. *tamarin*) aeron surber y pren Tamarind.

Tamarisk, *s.* (Ll. *tamarix*, oddi wrth yr afon *Tamaris*, wrth odre y Barwynion) grugwydden, Tamarisc.

Frenoh tamarisk—grugbren.

Tamdac, } *s.* efydd gwŷn China; elywwydd.
Tombac, }

Tambour, *s.* (Ysp. *tambor;* It. *tamburo*) tabwrdd, tabyrdden, rhuglen; tabyrddiaeth, tabyrddwaith.

Tambour, *v. a.* brwydo *neu* frodio â thabyrddwaith; tabyrddu.

Tambourine, *s.* (Ff. *tambourin*) tympan, tympanell, tabyrddell.

Tambourone, *s.* (It.) tabwrdd yr isalaw.

Tambour-work, *s.* tabyrddwaith = math ar frwydwaith.

Tame, *a.* (S. a Sw. *tam;* Al. *zahm*) dof, gwâr, hywedd, gwarddof, anwyllt; digalon, diysbryd, diarial, difywyd, marwaidd; trefig.

Thoroughly tame—tryddof, trywar, llwyr wâr, cwbl ddof.

To become tame—dofi, gwareiddio; myned yn ddof.

Tame, *v. a.* dofi, gwarhau, gwareiddio, hyweddu; peri *neu* wneuthur yn ddof; darostwng.

A tamed animal — anifail dofedig, &c.; lledfegyn.

Tameable, *a.*=*Tamable.*

Tameless, *a.* annof, anwar, annofedig, anwareiddiedig, gwyllt, anhywar.

Tamely, *ad.* yn ddof, &c.; yn ddiwrthsefyll, yn ddiwrthryn.

Tameness, *s.* dofedd, dofaeth, dofrwydd, gwaredd; anysbrydlonedd, diysbrydedd, diarialwch, diarialedd; diwrthrynedd.

Tamer, *s.* dofwr, dofydd, dofiedydd, gwarhâwr.

Tamine, } *s.* (Ff. *tamis*) gogr rhawn; gwlanen
Tamy, } hidlo; gwlanen deneu.

Tamis, *s.* (Ff.) gwlanen hirwlan; hidl wlanen.

Tamkin, *s.* (Ff. *tampon*) ystopell cyflegr.

Tamp, *v. a.* llenwi twll mewn craig er mwyn ei ffrwydro.

Tamper, *v. n.* (anhysbys) ymyryd, ymyru, ymyraeth, amyru, ymhela, ymhel; ymdrin; ymerlyn, ymerlid.

To tamper with—ymyryd â, ymhel â, &c.

To tamper with one—gweithio ar un; rhocais ar ddwyn un i'w ergyd neu annog profi un; erlyn un; ymerlyn ag un; denu un.

To tamper with physic—cymmeryd rhyw feddyginiaeth neu gilydd wrth ias ei hun beunydd; ymerlid â meddyginiaeth heb na medr na meidr; ymerlid â meddyginiaeth heb na rhaid nac achos.

To be tampering with—bod yn ymyru, yn ymhel, neu yn ymerlid â.

Tampering, *s.* ymyraeth, ymyriad, &c.

Tampering, *p.* yn ymyryd, &c.; ymyrus, ymyrol, ymyrgar, ymhelgar.

Tamping, *s.* (Ff. *tampon?*) llenwad twll mewn craig â phylor.

Tampion, } *s.* (Ff. *tampon;* Llyd. *tapun*; yr
Tompion, } topell cyflegr, *topyn cyflegr.*

Tampoon,† *s.* ystopell cyflegr; bung.

Tamtam, } *s.* math o dabwrdd arferedig yn yr
Tomtom, } India Ddwyreiniol ac yn Affrica Orllewinol.

Tamus, *s.* afal Adda, gwinwydden ddu, rhwymyn y coed.

Tan, *v. a.* (Ff. *tanner*) cyffeithio; rhisgyn llosgi *neu* felynu yn yr haul; melynu, melyddu; peri yn felyn *neu* yn felyddu.

To tan leather—cyffeithio lledr, cyffeithio crwyn; rhisgwyo lledr.

Tan, *s.* cyffaith rhisg, trwyth rhisg, rhisgyn, cendrwyth; cyffeithrisg.

Tanacetum, *s.* (Ll.)=*Tansy.*

Tanbed, *s.* gwely rhisgl, gwely rhisg, risgwely.

Tanhouse, *s.* cyffeithdy crwyn, cyffeithdy, barcerdy.

Tanpit, *s.* pwll y crwyn, pwll y barcer, pwll cyffaeth; cyffeith-bwll.

Tandem, *s.* (Ll.) y naill geffyl o flaen y llall (mewn cerbyd).

Tane,† *p. p.*=*Ta'en*=*Taken.*

Tang, *s.* (Gr. *tangê*) blas, chwaeth, archwaeth, addias, adchwaeth; blas *cryf*; nasl (*dr.* seidyn); †sain.

It has some tang—y mae rhyw addias yno.

He had not the least tang of religion—nid oedd ganddo mo'r blas lleiaf ar grefydd; nid oedd mo nawn *neu* anian crefydd ynddo; ai chlywai flas yn y byd ar grefydd.

Tang,† *v. n.* seinio; bod â sain ganddo.

Tangency, *s.* cyffwrdd, cyffyrddiad.

Tangencies—cyffyrddion.

Tangent, *s.* (Ff. *tangente;* Ll. *tangens* o ffyrddlin, cyhyrddlin, cyffyrddell, cyrdell, cyrddell.

Tangential, *a.* perthynol i gyffyrddlin; cyffyrddellawl, cyffyrddellaidd.

Tangentially, *ad.* yn llwrw *neu* wyneb cyffyrddlin.

Tangibility, } *s.* ansawdd cyffyrddadwy peth.
Tangibleness, } cyffyrddadwyedd; hydynedd, hygyrddedd.

Tangible, *a.* (o'r Ll. *tango*) cyffyrddadwy, cyhyrddadwy, hygwrdd; y gellir cyffwrdd â gyhwrdd âg ef; teimladwy, hydeimladwy, maddeiannadwy.

Tangle, *v.* (O. *tagus?* Goth. *tagl?*) dryllio;

cinygla, rhysu, rhysio; maglu; rhwystro; ymddyrysu; myned neu redeg yn ddyrysglwm.
To tangle a lock—dyrysu clo, rhysio clo.
Tangled hair — gwallt dyrysedig, &c.; gwallt cinyglog.
Tangled locks—dyrys gudynau, cudynau cinyglog, cudynau cedenog.

Tangle, *s.* dyrysglwm, dyrysbleth, penbleth, cinwgl, dyrysfa, astrusi, dyrysi, clwm; gwymon.
Tangle comb—crib ddadrys, crib ddaddyrys, crib ddadrysu.

Tangly, *a.* dyrysedig, dyrys, cinyglog, penbleth, clymedig.

Tanist, *s.* (Gael. *tamaiste*) priodor, perchen rhandir; llywydd, penaeth.

Tanistry, *s.* (Gael. *tanaisteachd*) daliad tir (yn yr Iwerddon), yr hwn a ddarfyddai gyda bywyd y perchenog.

Tank, *s.* (Ff. *etang;* Ysp. *estanque;* Port. *tanque*) dyfrgist, dyfriestr; pydew, cronfa, pwnt.

Tankard, *s.* (Gw. *tancaird;* Gael. *tancard*) pacol, tanced, diodlestr cloriog.

Tanke, *s.* cap crwn isel (yn arfau bonedd).

Tanling, *s.* (o *tan*) un à felynwyd gàn wres yr haul; un melynddu, un llosg-felyn, greidlosgyn.

Tannate, *s.* (o *tan*) rhisghalan.

Tanner, *s.* (o *tan*) cyffeithiwr crwyn, cyffeithydd crwyn, barcer, lledrwr, lledrydd, cendrwythwr, rhisgwywr.

Tannery, *s.* cyffeithfa crwyn, cyffeithfa, barcerfa, crwynweithfa, cendrwythfa.

Tannic Acid, } *s.* cyffeithain, rhisgain, sur der-
Tannin, } win.

Tannier, *s.* pidyn y gog bwytadwy.

Tanning, *s.* cyffeithiad crwyn.

Tansy, *s.* (Ff. *tanaisie;* Ll. *tanacetum*) gystlys, gwroeth.
Common tansy—gystlys cyffredin, tanclys, mas.
Wild tansy—tinllwyd, gwŷn y merched, llwyd y din.

Tant, *s.* còryn cooch bach.

Tantalism, *s.* (oddi wrth *Tantalus*, brenin Lydia, yn y chwedl) cosp Tantal, cospedigaeth Tantalus; somiant, seithugiaeth, somyddiaeth.

Tantalite, *s.*=*Columbite.*

Tantalization, *s.* somiad, siomiad, seithugiad, seithugiant, twyllad, &c.

Tantalize, *v. a.* cynnyg peth i un, ac eto ei gadw oddi wrtho; gwneuthur lliw ar roddi peth i un, ac eto ei gadw oddi wrtho; rhoi bwyd wrth fin un, a'i dynu yn ol heb ado ei brofi; peri neu godi blys yn un heb feddylio ei ddigoni; cynnyg a chadw; cynnyg a gomedd; twyllgynnyg, som-gynnyg; twyll-addaw; somi, siomi, seithugio, mocio, twyllo; oferboeni; somi à gau obeithion.

Tantalizer, *s.* seithugiwr, somwr, &c.

Tantalum, *s.*=math ar sawd delid=*Columbium.*

Tantalus's cup, *s.* cwpan Tantal, cwpan Tantalus, cwpan somiant.

Tantamount, *a.* (Ll. *tantus*, ac *amount*) cyfartal, gogyfartal, cystal, cystadl; cyfwerth, cydwerth, cyfrdal; yr un peth o ran gwerth neu ystyr; cymmaint.

Tantivy, *ad.* (Ll. *tanta vi*) ar y pedwar carn, ar bedwar carn, ar y gyrfâu, ar garlam gwyllt ar frys gwyllt, ar ffull, ar fawrfrys, ar ysgrûth, ar ffysg.
To ride tantivy—marchogaeth ar y pedwar carn, &c.

Tantivy,† *s.* breninolwr (yn amser Carl II).

Tantling, *s.* (o *tantalize*) un à'i obaith am hyfrydwch anghyrhaeddadwy.

Tantrums, *s. pl.* ffromder, ucheldrem; nwydau.
To be in the tantrums — ffromi, ucheldremu; rhoi y ffrwyn i'r nwydau; bod o'i hwyl; bod ar y tannau poethion.

Tanyard, *s.* cyffeithfa crwyn, buarth barcer, barcerfa.

Tap, *v.* (Ff. *taper*) cnithio, ffatio, pratio, cisio, ysgafn daro, godaro, rhoi cis, gogyffwrdd à, rhoi cnith.

Tap, *v. a.* (S. *tæpan;* Is. *tappen*) tyllu, dwselu, twselu; ebillio; agor, egori; gollwng; gwneuthur twll yn.
To tap a tree — tyllu pren; dynoethi gwraidd pren.
To tap one in the dropsy—gollwng un yn y dyfrglwyf.

Tap, *s.* cnith, cis, ffat, chwat, prad, ysgafn ergyd, goffyrddiad; twsel, dwsel; pin; diotty, ty cwrw.
Tap and faucet—yspigod a dwsel; pin a chanel.

Tape, *s.* (S. *tæpe*) ysnoden, ffunen, rhwymyn, llinyn, eirionyn, ymylwe, culwe, llinynwe.

Tape-line, *s.* llinyn mesur.

Taper, *s.* (S.) canwyll gŵyr, cwyrganwyll, tampr.
High taper=*High-taper.*

Taper, } *a.* brigfain bonbraff, blaenfain bon-
Tapering, } braff; blaenfain, penfain, brigfain; yn meinhau ar i fyny; pengyrnig, pigyrnol, beraol, ffeiniol; yn meinhau yn raddol; meindwf; main.

Taper, *v.* blaenfeinio, penfeinio, pigfeinio; meinhau yn raddol; meinhau tuag i fyny; meinhau o fesur ychydig ac ychydig; pigyrnu, ffeinio.

Tapemess, *s.* blaenfeindcr, pigfeindra.

Taperwise, *ad.* ar wedd canwyll gŵyr neu dorth sugr.

Tapestry, *s.* (Ff. *tapisserie;* Gr. a Ll. *tapes*) teisban, tapin; tapinwe; crogleni.
To hang (a room) with tapestry—addurno à chrogleni tapin.
Tapestry-maker—teisbanwr, tapinwr, tapin-wëydd.

Tapestry, *v. a.* addurno à theisban neu dapin; teisbanu, tapino.

Tapet, *s.* (Ll. *tapes*) teisban arluniog; tapinwaith.

Tapeworm, *s.* llyngyren luosben, y llyngyren hir.

Tap-house, *s.* diotty, ty cwrw, cyrfdy.

Tapis, *s.* (Ff.) teisban, tapin; llorlen.
To be on the tapis, } bod dàn sylw; bod
To be upon the tapis, } dàn ystyriaeth; bod mewn dadl; bod ger bron y cynghor.

Tapiash, *s.* diod fain, diod wael, sucan o gwrw.

Tappet, *s.* gwifen.

Tapping, *s.* gollyngiad neu ddwseliad dyfrglwyf.

Taproom, *s.* diodgell, cell y cwrw; y gell y gollyngir cwrw.

Tap-root, *s.* sodl-wreiddyn: *pl.* sodl-wreiddiau, sodl-wraidd.

Tap-rooted, *a.* sodl-wreiddieg.

Tapster, *s.* (o *tap*) tynwr, tynydd, *neu* dynfedydd dïod; gollyngwr, gollyngydd, *neu* ollyngiedydd dïod; gwallofiad, gwallofydd.

Tar, *s.* (S. *tare, tyr;* Is. *teer;* Al. *theer*) pyg gwlyb, ulbyg, gwybyg; pygwas, pyglanc, morwr, llongwr.

Tar, *v. a.* rhoddi *neu* ddodi pyg gwlyb ar; ulbygo, gwybygo; trochi mewn ulbyg.

Tar,† *v. a.* (S. *tiran*) blino, cythruddo, aflonyddu.

Tarantula, } *s.* (Ll. o *Tarentum*, yn yr Ital) còr-
Tarentula, } yn Tarentum; dawns Tarentum, corelw Taranto.

Tardation,† *s.*=*Retardation.*

Tardigrade, } *a.* (Ll. *tardigradus*) araf-gam,
Tarigradous, } arafysgogawl, araf-symmudol, chwarian, merydd.

Tardigrades, } *s. pl.* arafysgogiaid, meryddol-
Tardigrada, } ion.

Tardiness, *s.* hwyredd, hwyrder, hwyrdra, diweddaredd, diweddarwch; hwyrfrydedd, hwyrfrydigrwydd; arafwch, afrysedd; hwyrdrymedd, hwyrdrymder; musgrelli, musgrellni.

Tardity,† *s.* (Ll. *tarditas*)=*Tardiness.*

Tardo, *a.* (It.; Ll. *tardus*) chwarian, araf.

Tardy, *a.* (Ll. *tardus*) hwyr, diweddar, anghynnar; araf, afrys; hwyrdrwm; hwyrfrydig; musgrell, llegach, merydd; dïog, dyhair, hair, annyben; † beius.

Tardy,† *v. n.* (Ff. *tarder*) oedi, gohirio.

Tare, *s.* (S. *tiran*) corbysen, pysen y garanod, pysen yr aran, pysen yr adar; ffugbysen, ffacbysen; efr, efryn: *pl.* corbys, efrau.
Tare (Ll. *ervum*)—corbysen, &c.
Smooth tare—corbysen lefn; corbysen lefn bedwar-gronynog.
Hairy tare—corbysen flewog.
Tare (Ll. *vicia*)—ffugbysen, ffacbysen.
Tare (Ll. *lolium;* Gr. *sizanion*) efr, efryn: *pl.* efrau, llèr.

Tare, *s.* (Ff.; Ysp. ac It. *tara*) cynnwysgoll; pwysgoll, pwys y cynnwysydd.
Tare and tret—pwysgoll a thraul; cynnwysgoll a thraul; pwysgoll a threulgoll.

Tare, *v. a.* nodi maint y cynnwysgoll.

Tarentism, } *s.* (Ll. *tarentismus;* oddi wrth
Tarantism, } dref *Tarentum*) corelwst, clefyd y dawns, clwyf y dawns.

Targe,† *s.* (Ff. *targe*)=*Target.*

Target, *s.* (S. *targ, targa;* It. *targa*) tarian, targed, bwccled, bwccledr, aes, cadell, asafar, cadar; parsel, saethnod, nod saeth.

Targeted, *a.* cadellog, tarianog.

Targeteer, } *s.* aesor, asafeiriad, aeswr, aes-
Targetier, } ddyn, cadellwr: *pl.* aesorion, asafeiriaid, cadellogion.

Targum, *s.* (Cal.) aralleiriad Caldaeg ar Bumllyfr Moesen; Targum, Targwm.

Targumist, *s.* ysgrifenydd Targum, ysgrifenwr Targwm: *pl.* Targumiaid, Targymiaid.

Tariff, *s.* (Ff. *tarif;* It. *tarifa;* Ysp. *tarifa*) tollres, tollrestr, cyllidres.

Tariff, *v. a.* tollresu, cyllidresu; cofresu tollau ar nwyddau.

Tarn, *s.* (Isl. *tiorn*) corlyn mynyddig; corlyn, llŷn; cors, mignen, gwern.

Tarnish, *v. a.* (Ff. *ternir*) llychwino, diwyno, maeddu, budrhau; anurddo; colli ei harddwch, ei liw, ei wawr, *neu* ei ddysgleirdeb; adfeilio; pylu; edwi.

Tarnish, *s.* llychwinad, magl, ymotŷn, ymlŷn.

Taroc, *s.* chwareu ar gardiau.

Tarpan, } *s.* y march gwyllt, y ceffyl gwyll.
Tarpany, }

Tarpaulin, }
Tarpawlin, } *s.* (o *tar*) pyglen, cynfasen bŷg-
Tarpawling, } edig; het bygedig; pygwas, gwas y pyg, mab y pyg, morwr.

Tarquinish, *a.* tebyg i Tarcwin Falch (hwnw Rhufain); balch, trahâus.

Tarrace, }
Tarras, } *s.* llosgymrwd, gwyrgymrwd=mâs ar bridd llosgfalaidd arferedig i
Terrass, } wneuthur cymrwd âg ef.
Trass, }

Tarragon, *s.* amgwyn=enw llysieuyn.

Tarre,† *s.* (S. *tiran*) annog; blino, cythruddo.

Tarriance,† *s.* (o *tarry*) arosiad, arosfa, &c.

Tarrier, *s.*=*Terrier.*

Tarrier, *s.* aroswr, arosydd, oedwr, tariwr.

Tarrock, *s.* gwylan Gernyw.

Tarry, *v. n.* (C. *tario;* Gw. a Gael. *tarrin* aros, ymaros, cyfaros, arosi, trigo, gohirio, tario; oedi, gohirio; preswylio, cyfanneddu.

Tarry,† *v. a.* dysgwyl am.

Tarry, *a.* (o *tar*) ulbyglyd, gwybyglyd, ulygaidd, gwybygaidd; pyglyd.

Tarrying, *s.* arosiad, cyfaroaiad, arosfa, gohirio, trigad, &c.
Make no long tarrying—na hir drig.

Tarsal, *a.* (Ll. *tarsus*) perthynol i wâr neu fwrwgl y troed; arsangol.

Tarse, *s.* (Ff.)=*Tarsus.*

Tarsel, *s.* (Ff. *tiers*) yr hebog gwryw, y gwalch gwryw, hwyedydd, hwyedig.

Tarsus, *s.* (Ll.; Gr. *tarsos*) gwâr, mwnwgl, *neu* gefn y troed; arsang, arsangal.

Tart, *a.* (Sw.; S. *teart;* Is. *taart*) llymsur, surllyd, chwibl, egr, llym, chwig, chwigl, chwigws, iddas, egraidd.
To grow tart—suro; troi ar suro; egru, chwiblo; myned yn sur, &c.

Tart, *s.* pastai surber, pastejan surber, pastai aeron, pastai aeron, chwigl.

Tartan, *s.* (Ysp. ac It. *tartana*) math ar long o'r enw.

Tartan, *s.* (Ff. *tiretaine?*) brithwe, breithwe, brychan, brych.

Tartar, *s.* (Ll. *tartarum;* Ff. *tartre;* Ysp. *tartaro*) surgen, cen gwin, gwaddodgen; cen; chwigl, chwerwyn, chwiglyn, (*f.* chwiglen), un llymgyfrwys.
Cream of tartar=*Cream of tartar.*
Tartar of the teeth—cen y dannedd, dêntgen.
Tartar emetic—cyfogai surgenig, cyfogai surgen, cyfoglyn surgen, cyfog surgen.
Salt of tartar—hal surgen.
Acid of tartar=censur, sur surgenig.
To catch a tartar—dâl chwerwyn, chwiglyn, *neu* chwiglen; ymdrecha *neu* ymgyfnfod â'i drech; taro wrth ei drech; taro wrth chwiglen; taro wrth un rhy gryfion i un; cael ei orchfygu wrth geisio gorchfygu; yn ceisio dâl, drygu, *neu* niweidio arall; cael ei ddâl, ei ddrygu, *neu* ei niweidio ei hun.

Tartar,† *s.* (Ll. *tartarus*) uffern, annwn.

Tartarean, } *a.* (Ll. *tartarus*) uffernol, uffer-
Tartareous, } ig.

Tartaric Acid, *s.* sur surgenig, censur.

Tartarin, }
Tartarine, } *s.* surgenain.

Tartarization, *s.* surgeniad.
Tartarize, *v. a.* surgenu; nawsu â surgen.
Tartarous, *a.* surgenaidd; surgenog.
Tartarum, *s.* (Ll.) surgen wedi ymgaregu, maen-surgen.
Tartarus, *s.* (Ll.; Gr. *tartaros*) uffern, annwn.
Tartish, *a.* lledsur, gosur, suraidd, surllyd, egraidd, chwiblaidd.
Tartness, *s.* surni, surdeb, llymsurni, egredd, chwibledd, chwiblni.
Tartralate, } *s.* censurawd.
Tartrelate, }
Tartralic Acid, } *s.* sur censurodig, sur cen-
Tartrelic Acid, } surawd.
Tartische, *s.* tarian y Tyrciaid.
Tartuffe, *s.* (Ff.) rhagrithiwr, ffuantwr, ffugiwr.
Tartuffish,† *a.* rhagrithiol; manwl, ffurfiol.
Tar-water, *s.* dwfr oddi ar ulbyg.
Tasces, *s. pl.*=*Tasses.*
Tasco, *s.* clai y gwneir toddlestri o hono.
Task, *s.* (Ff. *tache;* C., Gw., a Gael. *tasg*) tasg; gwaith, gorchwyl; dogn; chwŷl; ysgâr; swydd a rhan un; yr hyn a rodder ar *neu* a orchymyner i un i'w wneuthur.
To let one a task=*Task, v. a.*
To take to task—galw i gyfrif; dwyn i'r holfa; cymmeryd mewn llaw; ceryddu.
Task, *v. a.* rhoi tasg ar *neu* i; tasgu ar un; gosod gwaith ar un i'w wneuthur; rhoi dogn o waith i un i'w wneuthur; dogni.
Tasker, *s.* tasgwr, tasgydd.
Taskmaster, *s.* meistr gwaith: *pl.* meistriaid gwaith.
Taskwork, *s.* tasg-waith, gwaith tasg, tasg.
Taslet, *s.* morddwydwisg, arfwisg y forddwyd.
Tassel, *s.* (C. *tawl;* It. *tasello*) tasel, tusw, siobyn, siob, twff; tusw o eddi.
Tassel, *s.*=*Teasel.*
Tassel, } *s.* (It. *terzuolo*) hebog gwryw, gwalch
Terzol, } gwryw, hwyedydd, hwyedig.
Tassel, *v. n.* taselu, siobynu.
Tasselled, *a.* taselog, siobynog, siobog.
Tassel-grass, *s.* tuswellt, tusw-ddyfrllys.
Tassel pondweed — tusw-ddyfrllys, dyfrllys tuswog, Rwppia morawl.
Tasses, } *s. pl.* morddwydwisg, arfwisg y
Tassets, } morddwydydd.
Tastable, *a.* chwaethadwy, profadwy, blasadwy; blasus, archwaethus.
Taste, *v.* (Ff. *tâter;* It. *tastare;* Al. ac Is. *tasten*) chwaethu, archwaethu, blasu, blasio; profi; cymmeryd prawf; cymmeryd tamaid prawf; cymmeryd llymaid prawf; clywed *neu* gael blas ar beth; bod â blas, chwaeth, *neu* archwaeth arno; sawyrio.
To taste again—adchwaethu, ail chwaethu; ail brofi; profi *neu* chwaethu eilwaith.
To taste before hand=*Foretaste.*
To taste of—profi, archwaethu, chwaethu; bod â blas *neu* chwaeth arno.
It tastes of the barrel—y mae blas y faril arno.
Taste, *s.* chwaeth, archwaeth, blas, chwaedd, chwaeg, dychwaeth; awen; chwaethiad, blasiad; sawyr; prawf, profiad; tamaid; eulwe.
The taste is one of the five senses—y chwaeth yw un o'r pum synwyr.
Pleasures of taste—hyfrydion chwaeth, plesserau chwaeth, chwaeth-bleserau.
Having a good taste—chwaethus, archwaethus, blasus; da ei flas; da ei chwaeth.
Sweet to the taste—melus i'r chwaeth, &c.; melus i'r geneu.
An ill taste—dryg-flas, dryg-chwaeth; adflas, adchwaeth; lledchwaeth; blas cas.
Having an ill *or* disagreeable taste—drwg, anhyfryd, *neu* anmheraidd ei flas; âg adflas *neu* adchwaeth arno, &c.
The taste of the times—chwaeth *neu* flas yr amseroedd; y chwaeth cyffredin, chwaeth y wlad.
This suits *or* hits the taste of the times—y mae hyn yn cyttaraw â chwaeth yr amseroedd; y mae hyn yn cyttaraw â chwaeth yr oes *neu* y do hon.
Without any taste, } diflas; heb flas (yn y
Having no taste, } byd) arno.
It has no taste whatsoever—nid oes arno flas yn y byd.
To take a light taste of a thing—gochwaethu, gobrofi, *neu* ledbrofi peth; cymmeryd gobrawf *neu* ledbrawf o beth.
To have a taste of something, } bod â blas
To taste of something, } *neu*
chwaeth rhyw beth arno.
A taste for—blas ar.
Tasteful, *a.* blasus, chwaethus, archwaethus, chwaethol, archwaethol; â blas *neu* chwaeth arno; da ei flas, &c.; sawyrus.
Tastefulness, *s.* blasusrwydd, chwaethusrwydd.
Tasteless, *a.* diflas, dichwaeth, diarchwaeth, diesawr, diesawyr; merf, merllyd.
Tastelessness, *s.* diflasrwydd, diflasder, diflasdod, &c.
Taster, *s.* chwaethwr, chwaethydd, chwaethiedydd, archwaethwr; profwr, profydd.
Tasting *s.* chwaethiad, archwaethiad, blasiad; chwaeth, archwaeth.
Tasty, *a.* chwaethus, archwaethus, blasus; chwaethog; âg ol chwaeth arno.
Tatch, *s.*=*Tache.*
Tatch, } † *s.* (Ff. *tache*) cast, dyfais, tro
Tatche, } cyfrwys.
Tatter, *v. a.* (S. *tætera*) rhwygo yn llarpiau; rhwygo yn llaprau; llarpio, cinynio.
Tatter, *s.* cerpyn, carp, llerpyn, llarp, bretyn, brat, brelyn, bral, cyrbibyn: *pl.* carpiau, llarpiau, bratiau, bralau.
To tear to tatters—rhwygo yn llarpiau, yn llaprau, yn gyrbibion, yn yfflon, *neu* yn ginynion.
Tatterdemalion, *s.* brenin y bralau, bretyn bratiog, brelyn bralog, cerpyn carpiog, bralgi, brilwm y bralau.
Tattered, *a.* carpiog, bralog, bratiog.
A tattered sheet—llenlliain frasdoll.
Tattle, *v. n.* (Is. *tateren*) clebran, baldorddi, bragaldian, gwagsiarad, ofersiarad, clebarddu, llolian, llolio, chwaldodi, chwalu chwedlau, pepru, gwersa, cleca, clegyr; chwedleua; clapian, arwain chwedlau.
Tattled of—y bu clebran am dano; yr eisteddwyd arno gân gleeiod; â fu yn chwedl gân gleeiod.
Tattle, *s.* gwagsiarad, siaradach, ofersiarad, baldordd, clebar, llol, chwaldod, chwaldordd, clinewm, pepraeth, ffiloreg, bryddoneg, pregawthen, clec, pebre, dwndwr.
Tattler, *s.* baldorddwr, clebarddyn (*f.* clebardden), clebryn, (*f.* clebren), clebarddwr,

baldorddyn, llolyn, pepryn, gwagsiaradwr; gwagsiaradus, &c.

Tattlery, *s.* ffol eiriau ffiloreg; gwagsiarad, ofersiarad, siaradach.

Tattling, *a.* baldorddus, clebarddus, siaradgar, dywedgar, clapianllyd.

A tattling girl—geneth, hogen, *neu* lodes glapianllyd; clapiast; geneth faldorddus, &c.

Tattoo, *s.* (*Ff. tapoter!*) tabyrddwys; pob un i'w fân.

Tattoo, *v. a.* tabyrddu pob un i'w fân; tabyrddwysio.

Tattoo, *v. a.* (gair perthynol i Ynysoedd y Deheufor) croenbigo, cenfritho; pigo y croen a gwneuthur lluniau ar hyd-ddo.

Tattoo, *s.* croenbigiad, cenfrithiad; lluniau ar y corff wedi eu gwneuthur drwy bigo y croen a'i liwio.

Tattooing, *s.* croenbigiad, cenfrithiad.

Tau, *s.* (enw y llythyren T yn yr Hebraeg a'r Groeg) croes ar lun T, croes Sant Antwn; llyffanbysg Carolina; math ar wibedyn.

Cross-tau—croes ar lun T, T-groes.

Taught, *p. p.* (o *teach*) à ddysgwyd, wedi ei ddysgu, dysgedig, &c.

Better fed than taught—gwell fu ei faeth na'i ddysg; gwell ei maethid nag ei dysgid.

Taught, *a.* (o *tie*) tyn (yn iaith morwyr).

Taunt, *a.* uchel, tâl (yn iaith morwyr).

Taunt, *v. a.* (Ff. *tancer?* C. *tantio?*) gwatwar, gwawdio; dannod i, edliw i, lliwied i; dirmygu, gwarthruddo, gwaradwyddo, difrio, difenwi, senu; sarhau; greffio, cellweirgnoi; deru.

To taunt mutually—ymdderu, ymedliw, ymddyfustlo.

Taunting proverb—gair du, dïareb wawdlem.

Taunt, *s.* gwawdair, gwatwareg, gwawd, gwatwar, gair du, gair brathlyd, brathair; ymadrodd brathlyd, chwerw, *neu* sarhäus; ateb dirmygus; edliwiant; dyfustledd; sen, sarhad, sar.

Bitter taunt=*Sarcasm.*

Taunter, *s.* gwawdiwr, gwarthruddwr, cellweirgnöwr, dyfustlwr, &c.

Tauntingly, *ad.*=*Gibingly; Contemptuously.*

Taura, *s.* (Ll.) buwch hesp, eidion benyw.

Tauricornus, *a.* (Ll. *taurus* a *cornu*) à chanddo gyrn tarw; tarw-gyrnig.

Tauriform, *a.* ar wedd tarw; fel tarw.

Taurine, *a.* (Ll. *taurus*) pethynol i darw; tarwin, tarwaidd.

Taurine, *s.* tarnur=sylwedd à geir mewn geri.

Taurocoll, *s.* (Ll. *taurus*, a Gr. *colla*) glud à wneir o groen tarw.

Tauromachia, *s.* (Gr.) ymladd teirw.

Tauromachian, *a.* perthynol i ymladd teirw.

Taurus, *s.* (Ll.; Gr. *tauros*) y Tarw, arwydd y Tarw=ail arwydd y sidydd.

Taut, *a.* (o *tie*) tyn. [lin.

Tautochrone, *s.* (Gr. *tautos* a *chronos*) cyfadeg-

Tautochronous, *a.* perthynol i gyfadeglin; cyfamserol, cydamserol.

Tautologic, **Tautological,** **Tautologous,** } *a.* adeiriadol, adeiriog; cyfystyr; ailadroddol.

Tautologist, *s.* adeiriwr, adeiriedydd.

Tautologize, *v. n.* adeirio; mynych adrodd yr un peth mewn gwahanol eiriau.

Tautology, *s.* (Gr. *tautologia*) adeiriad, [illegible] adroddiad, mynych ddywediad, ailadroddiad, mynycheb.

Tautophonical, *a.* cyfadseiniol.

Tautophony, *s.* (Gr. *tautos* a *phônê*) cyfadsain, ailadroddiad yr un sain.

Tautousian, **Tautousious,** } *a.* (Gr. *tautos*, ac *ôn*, [illegible] un gwir sylwedd neu hanfod; cydsylweddol.

Tavern, *s.* (Ll. *taberna;* Ff. *taverne*) tafarn; tafarndy, ty tafarn, dïotty, cyrtfdy: *pl.* tafarnau, tefyrn, dïottai.

Taverner,† *s.* tafarnwr, gwr tafarn.

Taverning,† *s.* witrees mewn tafarnau.

Tavernman,† *s.* tafarnwr; dïottwr.

Tavernkeeper, *s.* tafarnwr, gwr tafarn.

Taw, *v. a.* (S. *tawian*) cyffeithio neu gwneud lledr gwŷn; meddal gyweirio lledr; lledru; curo.

Taw, *s.* mynoren, mynorbel; chwarae mynorion.

Tawdriness, *s.* coeg-ddillynedd, coeg-dlysni; coeg-dlysni; gwaelwychder; coegddrygedd, coeg-ddysgleirder.

Tawdry, *a.* (anhysbys) coeg-ddillyn, coeg-dlws; gwaelwych; coeg-ddysglaer; coegwych; [illegible] wych.

Tawdry, *s.* tegan coeg-dlws, coeg-dlysni.

Tawer, *s.* cyffeithiwr lledr gwŷn.

Tawery, *s.* cyffeithfa lledr gwyn.

Tawing, *s.* cyffeithiad lledr gwŷn.

Tawniness, *s.* melynddnedd; melynedd, melynder, melyndra; cibddüwch.

Tawny, *a.* (Ff. *tanné*) melynddu; melyn; cibddu, dwn, gell.

Tax, *s.* (*Ff. taxe;* Ll. *taxo*) treth, tredi; cyfraid; tasg; cais; baich; cerydd; yr hyn y cerhuddir un o hono.

Land tax—y dreth fawr, ardreth y breuin, treth tir, tâl tir, tâl y breuin, y trethmawr.

Property tax—treth ar eiddo; treth ar feddiannau; treth ar feddiant; treth meddiannau; treth elw.

Assessed taxes—treth y breuin, treth wirfoddol, treth amrywion.

Income tax—treth ar gyllid; treth daredog, treth y ddaered; treth derbyniau, treth cyllid, treth gyllid.

Window tax—treth y goleu, treth y goleuni, treth ffenestri.

Excise tax—treth ar nwyddau, treth ddarseth, treth nwyddol, treth treulgedi.

Indirect tax—treth ddigyfrwng; treth ar nwyddau.

Direct tax—treth noeth=treth ar gyllid a meddiannau.

Tax, *v. a.* trethu; codi treth ar; tasgu; pennoi; cyhuddo, beio, ceryddu.

To tax the costs and charges of a suit—cyfwerthyddio hawl.

To tax with—rhoi, bwrw, gosod, *neu* dalu yn erbyn; bwrw ar; cyhuddaw o, arglwyddiaeth o; achwyn ar, cwyno ar, beio ar; edliw i, cyfedliw i, lliwied i, ymliw i; dannod i; rhoi yn maich ar.

Taxability, **Taxableness,** } *s.* hydrethedd; cyfiwr neu [illegible] sawdd trethadwy.

Taxable, *a.* trethadwy, hydreth.

Taxation, *s.* (Ll. *taxatio*) trethiad, ardrethiad; treth; cyhuddiad.

Taxer, *s.* trethwr, trethydd, trethiedydd.

Tax-free, *a.* didreth.
Tax-gatherer, *s.* casglwr trethi, ceisiad, trethgasglwr, trethgeisiwr, ardrethwr.
Taxiarch, *s.* (Gr. *taxiarchês*) penaeth myntai o wyr (yn Athen gynt).
Taxicorns, } *s. pl.* (Gr. *taxis*, a Ll. *cornu*) sud-
Taxicornes, } gyrnogion.
Taxidermic, *a.* croenofyddol.
Taxidermist, *s.* croenofydd.
Taxidermy, *s.* (Gr. *taxis* a *derma*) croenofyddiaeth=celfyddyd darparu a chadw crwyn anifeiliaid, fel ag i arddangos eu dull naturiol.
Taxing, *s.* trethiad, tasgiad.
Taxis, *s.* (Gr.) trefn, trefnid; dosbarth.
Taxonomy, *s.* (Gr. *taxis* a *nomos*) trefnofyddiaeth; dosbarth, dosbarthiad.
Taxor, *s.* trethor, trethwr.
Taxus, *s.* (Ll.) ywen, y pren yw.
Tazel, *s.*=*Teasel.*
Tazza, *s.* (It.) dyfrgist; ymdrochfa.
Tea, *s.* (Cataieg, *tcha* neu *tha*; Ysp. *te*; It. *tè*; Ff. *thè*; R. *tshai*) te; trwyth.
Tea, *v. a.* cymmeryd te, yfed te.
Tea-board, *s.* te-ford, te-fwrdd, heilyn te, heilyr te.
Teach, *v.* (S. *tæcan*; Ll. *doceo*) dysgu, addysgu, hyfforddi, athrawiaethu, athrawu, trawu.
Apt to teach — athrawgar, athrawaidd, athrawus.
To teach one's grandam to suck—dysgu gradd i henfarch; oen yn dysgu i ddafad bori.
Teach, *s.* (Gw. *teagham*) y berwedydd olaf (mewn gwaith sugr).
Teachable, *a.* dysgadwy; hawdd ei ddysgu; parod i ddysgu; hyddysg; hydrin, hywedd, hywaith, hyddof; gwareiddiol.
Teachableness, *s.* hyddysgedd; parodrwydd i ddysgu.
Teacher, *s.* dysgwr, dysgydd, dysgedydd, dysgawdwr, dysgawdr, addysgwr, addysgydd, athraw.
Female teacher—dysgodres, athrawes.
Teaching, *s.* dysgiad, addysgiad; addysg; athrawiaeth.
Teachless, *a.* annysgadwy; anhyddysg.
Tead, } † *s.* (Ll. *tæda*) canwyll gŵyr.
Tede, }
Tea-cup, *s.* cwpan te, te-gib.
Teague, *s.* Gwyddel (mewn dirmyg).
Tea-kettle, *s.* callor te, crochan te, tegell.
Teal, *s.* (Is. *taling*) corhwyad, crach-hwyad.
Team, *s.* (S. *team*) gwedd, adgor; rhes: *pl.* edgyr, adgorau.
Team of horses—gwedd o feirch.
A team of oxen—gwedd o ychain.
A team of four—gwedd pedwar; gwedd pedwar-march, &c.
Teamster, *s.* gyrwr gwedd, gyriedydd gwedd, geilwad.
Tea-pot, *s.* tebot, pot te.
Tear, *s.* (S.; Sw. *tar*; D. *taare*; Gael. *dear*) dagr, deigr, deigryn, daigr, degryn: *pl.* dagrau, deigrau, deigr.
A little tear, } deigryn.
A single tear, }
Abundant tears=hidl ddagrau, dagrau hidl.
To shed tears—tywallt, gollwng, colli, neu fwrw dagrau; wylo, wylofain, deigro.
To shed tears abundantly—wylo yn hidl, yn hidlaidd, neu yn hidlus.
His tears flow incessantly—hidl yw ei ddagrau.
Apt to shed tears—hyddeigr.
To drop like tears, } deigrynu.
To trickle down like tears, }
Shedding tears plentifully, } hidlddeigr;
Shedding tears in abundance, } hidl ei ddagrau.
To flow with tears, } wylo yn hidl neu
To be dissolved in tears, } yn hidlaidd.
Tear, *v.* (S. *tæran*) rhwygo, llarpio, carpio, llapreio, dragio, dryllio, ethrychu, tori, tynu, dirdynu, briwo; ystormio, brochi, ffromi.
To tear one another—ymgigyddio; rhwygo eu gilydd; rhwygo y naill y llall.
To rant and tear—rhegu a rhwygo.
To rant and tear along—myned dàn regu a rhwygo; myned dàn wylltio a brochi.
Tear, *s.* rhwyg, rhwygiad; bradwy.
Tearer, *s.* rhwygwr, rhwygydd, rhwygiedydd, llarpiwr, drylliwr.
Tearful, *a.* llawn dagrau, deigrlawn, deigrol, dagreuol.
Tearless, *a.* diddeigr; dideimlad.
Tea-saucer, *s.* dysgl de, dysglan de.
Tease, *v. a.* (S. *tæsan*) blino, aflonyddu, poeni, trabluddio, plaeo, ystuno; chwalu gwlan, tori gwlan (â chribau cyffredin); cribo, crafu.
Teasel, } *s.* (S. *tæsl*) teilai, ysgall y panwr,
Teazel, } cribau y panwr, llysiau y panwr.
Teazle, }
Fuller's teasel, } cribau y panwr, llysiau y
Fuller's thistle, } panwr, ysgall y panwyr, llysiau y panwyr, llysiau y cribau, teilai mawr.
Wild teasel—teilai gwyllt.
Small teasel—ffon y bugail, gwialen y bugail.
Teasel, } *v. a.* tori a chasglu ysgall y panwr;
Teazle, } tori a chynnull teilai.
Teazle, }
Teaseler, } *s.* arferwr *neu* ddefnyddiwr teilai.
Teazler, }
Teaser, *s.* blinwr, aflonyddwr.
Teat, *s.* (S. *tit*; Is. *tet*; Corn. *titi*; Gw. a Gael. *did*) teth, diden, diten, pitan, diti, didi; bron.
Teated, *a.* tethog, didenog; bronog.
Techiness, *s.* anniddigrwydd, hyddigrwydd, anfoddogrwydd, ffromedd, ffromder, digllonedd, tanllydrwydd, drengder, drygnawsedd.
Technic, } *a.* (Ll. *technicus*; Gr. *technicos*)
Technical, } celfyddydol, celfyddol, celfyddus, celfyddaidd, celfyddodawl, celfig; perthynol i gelfyddyd *neu* i'r celfyddydau.
Technical words, } celfeiriau, geiriau celf-
Technical terms, } yddydol, geiriau celfyddyd, celfenwau: *sing.* celfair, celfenw.
Technical language—iaith gelfyddydol, celfiaith, iaith celfyddyd.
Technically, *ad.* yn ol celfyddyd; yn gelfyddydol, &c.
Technicalness, } *s.* celfyddoldeb, celfyddus-
Technicality, } rwydd.
Technics, *s.* celfyddydeg, celfeg.
Technicological, *a.* celfofyddol; perthynol i'r celfyddydau; celfyddol.
Technologist, *s.* celfyddonydd, celfeiriwr.
Technology, *s.* (Gr. *technê* a *logos*) celfyddoniaeth, celfofyddiaeth; celfeglureg, celfeiriadur.

Techy, *a.* (=*touchy*) anniddig, hyddig, anfoddog, afrywiog, anfwyn, anhynaws, anynad, dreng, drygnaws, ffromus, tanllyd.

Tectibranchiata, *s. pl.* (Ll. *tectus*, a Gr. *bragchia*) celdagellogion.

Tectonic, *a.* (Gr. *tectonicos*) adeilyddol, adeiladol, adeilaidd, saernïol.

Ted, *v. a.* (C. *ted*, *tedd*) gwasgaru, taenu, chwalu.

To ted hay—gwasgaru gwair.

Tedder, *s.* (C. *tid*; Gw. a Gael. *tead*, *teidin*) tidmwy, tidraff; rhaff=rhaff y rhwymir anifail wrthi mewn porfa.

To keep within one's tedder—ymgadw o fewn ei derfynau neu ei gyffiniau; sefyll ar ei dalwrn.

Tedder, *v. a.* tidmwyo, tidraffu, tido, rhaffu; rhoi *neu* rwymo wrth y rhaff.

To tedder a horse—tido *neu* didmwyo ceffyl; rhoi ceffyl wrth didmwy.

Tedding, *s.* gwasgariad, chwaliad, taeniad.

Te Deum, *s.* (Ll.) Cân Sant Ambros, yn dechreu—'*Ti Ddŵw*, a folwn'.

Tedious, *a.* (Ll. *tædium*) maith, hirfaith, hir, dygn, dygn-faith, annyben, diddyben, diddiwedd, diddarfod, dyhair, diorphen; afrys, difrys, hwyrdrwm; blin, blinderus, poenus; meithiw.

This tedious journey—y daith hirfaith hon.

Many a tedious year—llawer blwyddyn hirfaith; llawer blwyddyn ddygn-faith.

A tedious job—gorchwyl annyben, &c.

A tedious mortal—dyn difrys, dyn afrys; dyn hwyr ei dro; dyn hwyr ei orchwyl.

Tediousness, *s.* meithder, meithdra, meithedd, meithni, hirfeithder, hirfeithedd, dygnedd, annybendod, &c.

Tedium, *s.* (Ll. *tædium*) dygnedd; blinder; diflasdod, diflasrwydd.

Tee, *s.* gwlawlen (yn yr India).

Teem, *v.* (S. *tyman*) hilio, epilio, amhilio, esilio; hilio yn aml; heigio; dwyn (allan) yn aml; cnydio yn aml; beichiogi; bod yn feichiog *neu* yn dromfeichiog; bod yn llawn; cynnyrchu; pyngu, pyngo; † tywallt.

To teem with—bod yn llawn o; bod yn llawn; heigiaw o; bod yn frith o; bod yn dryfrith o.

Teemer, *s.* hon à ddwg aml epil; un aml ei hepil; epilwraig, epilyddes, hilyddes.

Teemful, *a.* llawn; beichiog, epiliog; ffrwythlawn, ffrwythig, cnydfawr; cyforiog, cyforawl, cyfor.

Teeming, *a.* epiliog; beichiog; llawn; ffrwythlawn, ffrwythig, cnydlawn; llawn; tryfrith; eigiol; pyngol.

Teemless, *a.* diffrwyth, anffrwythlawn; diepil, anepiliog; afiesol.

Teen,† *v. a.* (S. *tynan*) annog, cythruddo, ystuno.

Teen, † *s.* gofid, blinder.

Teens, *s. pl.* (o *teen*=*ten*, megys yn thir*teen*) arddegau=o 12 ac 20.

The teens—yr arddegau.

She is in her teens—y mae hi wedi cyrhaedd ei harddegau.

Miss in her teens—meistresan yn ei harddegau.

Teeth, *s. pl.* (o *tooth*) dannedd, daint. [gur.

Chattering of the teeth—deintgryd, deint-

In the teeth of—yn nannedd; o flaen ei lygaid.

To stick the teeth in a thing—deintio peth.

To dash out one's teeth—tori dannedd un.

Having (great) teeth—danneddog, deintiog.

Wanting teeth—mantach, diddannedd, deintgoll.

Cutting of teeth=*Dentition*.

Teeth of a wheel—dannedd olwyn, dant olwyn, cocasau rhod, cocos olwyn.

Teeth, *v. n.* magu dannedd, cael dannedd, danneddu.

Teething, *s.* magiad dannedd, magu dannedd, danneddiad.

Teetotal, *a.* (gair arferedig gynt yn mhlith milwyr am *total*, yr hwn yn debygol a fuc-iwyd wrth seinio *total* dân gecian. A wyp am well tarddiad, traethed ei lên) llwyrwrthodol (à diodydd meddwol), llwyrymattaliol; dirwestol.

Teetotalism, *s.* llwyrymwrthodiad (à diodydd meddwol), llwyrymattaliad; dirwestiaeth, dirwest.

Teetotallers, *s. pl.* llwyrymwrthodwyr, llwyrymwrthodiaid, llwyrymattalwyr; dirwestwyr.

Teetotum, *s.* topyn chwarcu, corn tro.

Teg, } *s.* hyddes ddwyflwydd, ewig ddwy-
Tegg, } flwydd; hespin.

Tegmen, *pl.* Tegmina, *s.* (Ll.)=*Tegument*.

Tegument, *s.* (Ll. *tegumentum*) cenog amlen *neu* orchudd deilfagur; tudded.

Tegular, *a.* (Ll. *tegula*) peithynol; perthynol *neu* beithynen; peithynaidd, elechaidd, priddlechaidd; tebyg i beithynen *neu* lech.

Tegment, } *s.* (Ll. *tegumentum*, *tegmen*) gor-
Tegmen, } chudd, tudded, arwisg, arlen, arhulen, gwisg; pilen, croenyn, croenen; gwisg adenydd trychfilod.

Tegumentary, *a.* gorchuddiol, tuddedol, amlenol.

Teil, } *s.* (Ll. *tilia*; Gw. *teile*) gwaglwyfen.
Teiltree, } gwaglwyf, piswydden, pliswyn, pliswyrnen, piagen, eurwernen, palwyf, palwyf: *pl.* piswydd.

Teinds, *s. pl.* (Goth. *tiende*) degymau (yn yr Alban).

Teinoscope, *s.* (Gr. *teinô* a *scopeô*) estynsyllyr.

Teint, *s.* (Ff.; Ll. *tingo*) lliw, gwawr, gorliw; rhith.

Telamones, *s. pl.* (Gr.) attegwyn, dynattegion.

Telary, *a.* (Ll. *tela*) gweol, gwenol, gwenïol; nyddol.

Tehee, *in.* wihi! he he! ha ha!

Tehee, *s.* chwerthin wihi, chwerthin he he.

Tehee, *v. n.* chwerthin wihi, &c.

Telegraph, *s.* (Gr. *têle* a *graphô*) pellfynag, pellebyr, bryafynag, brysebyr, hysbysi.

Electric telegraph=(d. g. *Electric*)

Telegraph, *v. a.* pellfynegu, pellebru, bryfynegu, brysebru; hysbysu gyda'r pellfynag; gyru drwy y pellfynag, &c.

Telegraphic, *a.* pellfynegol, pellebrol, bryfynegol.

Telegraphic art—pellfynegiaeth.

Telegraphy, *s.* pellfynegiaeth, bryafynegiaeth, pellebraeth.

Teleological, *a.* diweddegol.

Teleology, *s.* (Gr. *telos* a *logos*) diweddegathrawiaeth achosion terfynol pethau.

Teleosaurus, *s.* (Gr. *teleios* a *sauros*) cyfrythychwil, cyfrifddfall.

Telephone, *s.* (Ff.; Gr. *têle* a *phônê*) pellseinyr.

Telephonic, *a.* pellseiniol.

Telescope, *s.* (Ff.; Gr. *têle*, *telos*, a *scopeô*) pell-

ddrych, ysbeiadyr, tremiadyr, pellweladyr, pellwelyr, tremwydr, sylldrych, ysbienddrych, ysbeienddrych.

Telescopic, } *a.* pelldrychol, tremiadyrol,
Telescopical, } ysbeiadyrol; à welir yn unig drwy belldrych.

Telescopium, *s.* y Pelldrych=enw cydser, yn cynnwys 9 seren.

Telesia, *s.*=*Sapphire.*

Telesm, *s.* (Ar.) swyneilun, hudeilun, eilun cyfaredd.

Telesmalic, } *a.* swyneilunol, hudeilunol,
Telesmalical, } swynol.

Telestich, *s.* (Gr. *telos* a *stichos*) olenw, olenwad =cân â llythyrenau diweddaf y llinellau yn gwneyd rhyw enw.

Telic, *a.* (Gr. *telos*) perthynol i amcan terfynol pethau.

Tell, *v.* (S. *tellan;* Is. *telle*) dywedyd, gwedyd, gweyd, dyweyd, dweyd, doedyd, llefaru, meddyd; mynegu, adrodd, traethu; hysbysu; rhifo; cyfrif; gwybod, medru; effeithio; cael ei effaith; peri ei glywed.

To tell again—ail adrodd, dywedyd eilwaith.

To tell out—adrodd allan, adrodd, traethu.

To tell off—rhifo, cyfrif; rhannu.

To tell of—mynegu am, dywedyd am, &c.; dywedyd ar.

To tell of a thing—mynegu peth i *neu* wrth un; dywedyd i *neu* wrth un am beth; hysbysu un am beth; dangos i; hysbysu i; adrodd i.

Tell on—dos yn mlaen â'th chwedl; ewch yn mlaen â'ch chwedl.

I can tell—gŵn; mi a ŵn; yr wyf yn gwybod; medraf.

We cannot tell—nis gwyddom.

Who can tell?—pwy a ŵyr?

You can tell how to do it—medrwch chwi ei wneuthur; chwi a fedrwch ei wneuthur.

I will tell him the whole matter—mi a ddywedaf y cwbl wrtho; ni chelaf ddim oddi wrtho.

To tell fortunes—darllen tesni, darllen tynged.

A story never loses by telling—ni chyll chwedl o'i mynych adrodd.

While the money was telling—tra rhifid yr arian.

Teller, *s.* dywedwr, gwedwr, mynegwr, adroddwr, hysbyswr, hysbysydd; rhifwr, rhifydd, cyfrifwr, cyfrifydd; ariandalwr.

Teller of the exchequer—cyfrifwr y sylltty.

Tellership, *s.* cyfrifwriaeth.

Tellinite, *s.* (Gr. *tellinê*) math o faen-gragen.

Telltale, *a.* yn arwain *neu* yn taenu chwedlau; clapiyd, chwedlëig.

Telltale, *s.* arweiniwr chwedlau, clapgi, clepgi, chwedlai, chwedlwr.

Tellural, *a.* (Ll. *tellus*) daiarol, tudol.

Tellurate, *s.* tudhalan.

Telluric, *a.* daiarig, daiarol, tudig.

Telluric Acid, *s.* sur daiarig, sur tudig.

Tellurion, *s.* tudfynag.

Tellurite, *s.* tudhalid.

Tellurium, *s.* (Ll. *tellus*) delid à ddarganfuwyd yn 1782.

Tellurous Acid, *s.* sur tudaidd, sur daiaraidd.

Temeranous, *a.* (Ll. *temerarius*) byrbwyll, chud, chwidr, anystyriol, rhull, anhybwyll, brysgar; cegeulus, diofal; rhyfygus, dibris.

Temerity, *s.* (Ll. *temeritas*) byrbwylldra, chudrwydd, chwidredd, rhulldra; gorhyfder; anystyriaeth; dibrisdod.

Temper, *v. a.* (It. *tempero;* Ff. *temperer*) tymmeru, ardymmeru, tymmyru; cyfnawsu, nawsu, nawsio, nawsoli, nawseiddio; cymmedroli; cyfagweddu; tyneru, meddalhau, llinaru; cymmysgu, mysgu; tylino.

To temper together—cyttymmeru, cyddymmeru.

To temper itself—ymdymmeru.

To temper the passions—cymmedroli yr anwydau.

Temper, *s.* tymmer, ardymmer, tymmyr, naws; credd, creth; ansawdd, cyflwr; natur, anian; cymmedroldeb; rhywiogrwydd, nawseiddrwydd.

Temperament, *s.* (Ff.; Ll. *temperamentum*) tymmeredd, ardymmeredd, cyttymmeredd; tymmer, ardymmer, ardymmyr; crethineb, cyfnaws, naws, nawsineb, anian, nawsiant, dyli, cyfnawsedd; cymmedroldeb; cymhwys gymmysg pethau anghymhwys; cymhwys gymmysgedd anghyfnawsion.

Temperamental, *a.* tymmerol, tymmeraidd, ardymmerol, crethol, creddol, crethus, gnaws.

Temperance, *s.* (Ff.; Ll. *temperentia*) cymmedroldeb, cymmedrolder, cymmedroledd; tymmerusrwydd; dirwest; sobrwydd.

Temperance societies—cymdeithasau cymmedroldeb.

Temperate, *a.* (Ll. *temperatus*) cymmedrol, tymmerus, ardymmerus; cymmesur; tymmyrol; tymmeraidd; tymmoraidd, mwyn, clauar, tawel, nawsaidd; gweddol.

Temperateness, *s.* cymmedroldeb, tymmerusrwydd, &c.

Temperative, *a.* tymmerusol, tymmeredigol.

Temperature, *s.* (Ff.; Ll. *temperatura*) tymmeredd, ardymmeredd, ardymmer, ardymmyr; cymmedrolder, cymmedroledd; nawsoldeb, nawsedd, nawsoledd.

Tempered, *a.* tymmeredig, &c.

Good tempered—da ei dymmer.

Tempering, *s.* tymmeriad, ardymmeriad; cyfnawsiad.

Tempest, *s.* (Ll. *tempestas*) tymhestl, ystorm, rhyferthwy, dyhinedd, arfrochell, brochell, enawel, dryghin, cyrhynt, gyrwynt, cwthwn, cymmlawdd; cynhwrf, cyffro.

Tempest, *v. a.* cynhyrfu, terfysgu, cyffröi, tymhestlu.

Tempest,† *v. n.* ystormio, tymhestlu.

Tempestive,† *a.* tymmoraidd, amserol,

Tempestivity,† *s.* tymmoreiddrwydd, amseroldeb.

Tempestuous, *a.* tymhestlog, tymhestlus, ystormus, dryghinllyd, dryghinog, garw.

To be tempestuous—bod yn dymhestlog, &c.; terfysgu.

Tempestuousness, *s.* tymhestlogrwydd, ystormusrwydd, dryghinedd, rhyferthin.

Templar, *s.* (o *temple*=y Deml yn Ierusalem) Temlydd, Temlwr.

Templars—Temlyddion=Marchogion y Deml.

Templar, *s.* (oddi wrth y *Temple*, ty ger y Tafwys yn Llundain, yr hwn a berthynai ar y cyntaf i Farchogion y Deml) temlwr, temlydd, dysgybl y deml, un o ddysgyblion y deml, myfyriwr y gyfraith, rheith-efrydydd, cyfreithiwr iouanc.

Template, *s.* darn o bren o dàn ben tylath neu ewinbren.

Temple, *s.* (Ff.; Ll. *templum*) teml; addolfan.
Knights of the Temple—Marchogion y Deml=Temlyddion.
Middle Temple—y Deml Ganol (yn Llundain).
Inner Temple—y Deml Fewnol (yn Llundain).

Temple, *s.* (Ll. *tempus, tempora*) arlais, neidrwydd, eneidrwydd, gwyal: *pl.* arleisiau, neidrwyddau.

Temple, *v. a.* adeiladu teml i; temlu.

Templet, *s.* mold, drychiaden (arferedig mewn gwaith saer maen).

Tempo, *s.* (It.) amser, awd.

Temporal, *a.* (Ll. *temporalis*) tymmorol; amserol; à fo dros amser; bydol, lleyg, anghyssegr, anghyssegredig; eiddo yr arlais neu yr arleisiau; arleisiog, arleisiol.
The temporal artery—rhedweli yr arlais.

Temporalities, } *s. pl.* tymmorolion, meddiannau
Temporals, } nau tymmorol.

Temporality, *s.* meddiant tymmorol.

Temporally, *ad.* yn dymmorol, &c.; dros amser.

Temporalness,† *s.* bydolrwydd.

Temporalty, *s.* gwŷr lleyg, y lleygon, lleygwyr; tymmorolion.

Temporaneous, *a.* =*Temporary.*

Temporariness, *s.* amseroldeb.

Temporary, *a.* (Ll. *temporarius*) amserol; à fo dros amser yn unig; à fo dros ryw dalm o amser yn unig; byr ei barhad.
A temporary bridge—pont dros amser.

Temporization, *s.* cydymagweddiad â'r amser.

Temporize, *v. n.* (Ff. *temporiser*) cydymagweddu â'r amser neu yr amseroedd; troi neu ymdröi gyda'r amser; troi neu ymdröi gyda'r amseroedd; canlyn neu ddylyn yr amser; ymlunio at yr amseroedd; oedi, gohirio, ennill amser.

Temporizer, *s.* cydymagweddwr â'r amser; dylynydd neu ganlynydd yr amser; gwas yr amser; nofiwr gyda'r ffrwd.

Temporising, *s.* cydymagweddiad â'r amseroedd, &c.

Tempt, *v. a.* (Ll. *tento*) profi; ceisio neu brofi tynu ar ddidro; ceisio neu brofi tynu i'w ergyd ei hunan; ceisio gwall ar; denu, hudo, llithio, hudbrofi, temtio; annog, cythruddo; cynnyg, anturio.

Temptable, *a.* profadwy, denadwy.

Temptability, *s.* profadwyedd.

Temptation, *s.* profedigaeth; hudiad, deniad, llithiad, hud; profiad, prawf; cythruddiad.

Temptationless, *a.* dibrofedigaeth.

Tempter, *s.* hudwr, hudydd, hudiedydd, hudai, denwr, temtiwr; profwr.

Tempting, *a.* denol, deniadol, hudol, dengar, attynol; profedigaethus.

Temptingness, *s.* denoldeb, hudolrwydd, dengarwch.

Temptress, *s.* hudoles, hudai, llithwraig.

Temse, *s.* (Ff. *tamis*) gogr, rhidyll.

Temse-bread, } *s.* (Ff. *tamus, tamiser;* It.
Temsed-bread, } *tamiso, tamisare*) bara peiniol.

Temulence, } † *s.* (Ll. *temulentia*) meddwdod,
Temulency, } meddwaint, brwysgedd.

Temulent, } † *a.* (Ll. *temulentus*) meddw,
Temulentive, } brwysg, meddwain.

Ten, *a.* (S. *tyn;* Is. *tien;* Al. *zehn*) deg, deng.
Ten men—deg gwr, deg dyn, dengyr, dengnyn, deg o wŷr, deg o ddynion.
A captain of ten men—dengwriad.
The ten commandments—y deg gorchymyn, y dengair deddf.
Ten years old—dengmlwydd oed.
Ten times—dengwaith, deg gwaith, deg o weithiau.
Ten times as much—y deg cymmaint, cymmaint ddengwaith.
Ten thousand—deng mil, myrdd, deg o filoedd.
Ten thousand times ten thousand—myrdd fyrddiwn (*Dan.* vii. 10); myrdd o fyrddiynau.

Ten, *s.* deg; *pl.* degau.

Tenable, *a.* (Ff.; Ll. *teneo*) daliadwy; diffyradwy, cadwadwy; hyddal.

Tenability, } *s.* hyddaledd; anawsdd ô
Tenableness, } ffynadwy.

Tenacious, *a.* (Ll. *tenax*) gwydn, (*f.* gwedn); gafaelus, gafaelgar, glud, gludiog, glynglyn, ymlynol, teng, tengyn; llawgam; cyrrith; cyndyn.

Tenaciousness, } *s.* gwydnedd; gludedd, glyn-
Tenacity, } rwydd, gafaelusrwydd, gafaelgarwch, glynoldeb; ymlyniad; cyndynrwydd; gafael.

Tenaculum, *s.* (Ll.) gafaelor, bachyn llawfeddyg.

Tenacy,† *s.*=*Tenaciousness.*

Tenail, } *s.* (Ff. *tenaille*) corn hwrdd (mewn
Tenaille, } caerwaith): *pl.* cyrn hwrdd.

Tenaillon, *s.* gogorn hwrdd (mewn caerwaith).

Tenancy, *s.* (o *tenant;* Ysp. *tenencia*) deiliadaeth, gafael, daliad.
Tenancy at will—deiliadaeth breswylfoddog, preswylfoddogaeth.

Tenant, *s.* (Ff.; o'r Ll. *teneo*) deiliad, deiliad; daliwr tir, tir-ddeiliad: *pl.* deiliaid, deiliaid.
Tenant at will—deiliad preswylfoddog.
Under tenant—deiliad dàn ddeiliad, is-ddeiliad; ail gymmerwr.

Tenant, *v. a.* meddiannu fel deiliad; dàl.

Tenantable, *a.* addas i ddeiliad; cyfaddas i'w rentu.

Tenantableness, *s.* addasrwydd i ddeiliad.

Tenanted, *a.* tynòedig (yn arfau bonedd).

Tenantless, *a.* diddeiliad, heb ddeiliad.

Tenantry, *s.* deiliaid, deiladon;† deiliadaeth.

Tench, *s.* (Ff. *tenche;* Ll. *tinca;* Ysp. *tenca*) ysgreten, gwrachen.
Sea-tench—gwrachen y môr, mor-wrachen.

Tend, *v. a.* (byrhad o *attend*, Ll. *attendo*) gwyliedd, gwylio, gwarchad, gwarchadw, gwarchod; gweini ar, gweini i, gweinyddu i; heilio; gofalu am; edrych at; areilio, arail; cyfranu.

Tend, *v. n.* (Ll. *tendo;* Ff. *tendre*) tueddu, gogwyddo, cyfeirio, gobwyso; arwain, tywys, tywyso; tynu (at); † dysgwyl.
To tend to—tueddu at, &c.; arwain i, &c.
Whereunto tend all these things—i ba berwyl y mae hyn oll? at ba ddybenion tuedda yr holl bethau hyn?

Tendance,† *s.*=*Attendance.*

Tendency, *s.* (o *tend;* Ll. *tendens*) tuedd, gogwydd, tueddiad, gogwyddiad, tynfa, cyfeiriad; crethyll, göen; wysg.

Tender, *s.* (o *tend*) heilydd, gweinydd, areilad, areilydd; meithrines, mammaeth; heilfad, gweinidlong.
A ship tender—heilfad.

Tender, *s.* (Ff. *tendre*) cynnyg, cynnygiad.
Tender, *v. a.* (Ff. *tendre*) cynnyg, cynnygio, dargynnyg; gosod ger bron; rhoddi.
Tender, *a.* (Ll. *tener*; Ff. *tendre*) tyner, tirion, hynaws, mwyn, caruaidd; meddal; esmwyth; mwyll, plydd, blydd, gwlydd, ir; gwàn; tosturiol; tynerus; ieuanc; awsaidd, mawsaidd.
Tender grapes—grawnwin ieuainc, gwinrawn ieuainc, egin grawnwin, egin gwinrawn, egin grawn.
Tender grass—glaswellt, irwellt, gwellt tyner.
Tender herb—glas lysieuyn gwàn, irwellt, glaswellt.
Tender love—tyner gariad, tirion gariad; caredigol serch.
Tender passion—tynernwyf, tyner nwyf; serch.
Tender mercy—tostur, tirion, *neu* dyner drugaredd.
Of tender mercy—trugarog.
To make tender—tyneru, meddalu, &c.; gwneuthur yn dyner, &c.
To grow tender—tyneru; myned yn dyner.
A tender subject—mater cynnil; peth tyner, &c.
Tender-hearted, *a.* calon-dyner, tyner ei galon, tyner-galon; hynaws, tosturiol; gwàn ei galon; twym-galon.
Tender-heartedness, *s.* tynerwch calon, calon-dynerwch; hynawsedd.
Tender-hefted,† *a.* mawr ei dynerwch.
Tenderling, *s.* anwylyn, anwylyd, anwesyn, maldodyn, plentyn anwes, hoffyn; tynergorn hydd.
Tenderloin, *s.* tyner-lwyn eidion.
Tender-minded,† *a.* tosturiol.
Tender-mouthed, *a.* min-dyner, min-feddal.
Tenderness, *s.* tynerwch, tyneredd; tiriondeb, hynawsedd, &c.; teimladrwydd; gwawa.
Tenders, *s. pl.* cynnygion.
Tending, *s.* areiliad, gwyliad, &c.
Tending, *s.* ysgogiad llong ar ei hangor.
Tendinous, *a.* (Ff. *tendineux*; o'r Ll. *tendines*) gewynog, gawog; gewynol.
Tendment,† *s.* ystyriaeth, gofal.
Tendon, *s.* (Ll. *tendo*) gewyn, gieuyn, gi.
Tendons—gewynau=y giau a'r llinynau sy'n mhenau y cyhyr yn nglŷn wrth yr esgyrn tua'r cymmalau.
Tendril, *s.* (Ff. *tendron*) amdorch, amglwm, amglymydd, amglymiad, tytmwy, llysdorch.
Tendry, *s.* (o *tender*) cynnyg, cynnygiad.
Tendsome, *a.* yn gofyn llawer o ofal am dano.
Tenebrific, *a.* (Ll. *tenebræ* a *fero*) yn dwyn *neu* yn cynnyrchu tywyllwch; tywylledigol.
Tenebrous, **Tenebrious**, *a.* (Ll. *tenebrosus*) tywyll, caddug-lyd, caddugol, gwyll, gwrm, anoleu; du.
Tenebrousness, **Tenebrosity**, *s.* tywyllwch, tywyllwg, tywyllni, caddug, gwyll.
Tenement, *s.* (Ff.; Ll. *tenementum*) tyddyn, syddyn, esyddyn, eisyddyn, gafael, daliad; ty ardrethol, ty.
A small tenement—tyddyn bychan, tyddynyn.
Tenemental, *a.* tyddynol, esyddynol.
Tenementary, *a.* à ddelir gàn ddeiliaid; y sy *neu* à ellir ei osod ar edring; edringol.
Tenerity,† *s.* (Ll. *teneritas*)=*Tenderness*.
Tenesmus, *s.* (Ll.) ymgarthainc, ysgothainc.
Tenet, *s.* (Ll.) daliad, barn, tyb.
Tenfold, *a.* degplyg; degtro, dengnhro; dengnyblyg; ar y *neu* ei ddegfed.
Tenne, *s.* (Ysp. *tanetto*) melynddu (yn arfau bonedd).
Tennis, *s.* (Ll. *teneo*; Ff. *tenir*!) chwareu parled, chwareu pelred, pelred, chwareu pel humog, chwareu pel human.
Tennis, *v. a.* gyru *neu* bwyso pel.
Tennis-ball, *s.* parled, pel humog, pel human, pel humig.
Tennis-court, *s.* cyntedd pel humog, cynteddfa parled.
Tenon, *s.* (Ff.) tafod mortais, tafodyn, tyno.
Tenor, *s.* (Ll.) ystod, hwyl, rhediad, cerddediad, cerhynt, trefn, tuedd, tueddiad, gogwydd; ystyr, amcan; nodwedd; parhad digyfnewid.
Tenor of a discourse—rhediad *neu* gerddediad ymadrodd; swm, defnydd, ystyr, *neu* linyn ymadrodd; y modd y rhed *neu* y cerdd ymadrodd.
The tenor and course of things—hwyl a cherddediad pethau; hwyl a cherhynt pethau.
The tenor of a man's life—ystod bywyd dyn; hwyl a threfn bywyd dyn.
The tenor of his life was free from blame—difeius oedd hwyl a cherhynt ei fuchedd.
According to the tenor of these words—yn ol *neu* ar ol y geiriau hyn; yn ol ystyr *neu* rediad y geiriau hyn.
Tenor, *s.* canolsain, cyfalaw, cynalaw; cantorion y ganolsain; offeryn y cyfalaw.
Counter-tenor—uchalaw, goralaw, gwrthalaw; rhyngalaw; banllais, uchlais.
The tenor bell—y gloch fawr.
Tenotomy, *s.* (Gr. *tenôn* a *tomê*) toriad *neu* raniad gewyn; gewyndor.
Tense, *a.* (Ll. *tensus*) tyn, (*f.* ten), tynedig, estynedig; syth; tent.
Tense, *s.* (Ff. *temps*; Ll. *tempus*) amser: *pl.* amserau.
Tenseness, *s.* tynder, tyndra; sythder, sythdra.
Tensibility, **Tensility**, *s.* athynoldeb, anaswdd estynadwy.
Tensible, **Tensile**, *a.* estynadwy, athynol; à ellir ei estyn; tynadwy.
Tension, *s.* (Ll. *tensio*) estyniad, tyniad, attyniad; annel; tyndra.
Tensive, *a.* tynedigol; sythedigol; anystwyth.
Tensome, *a.*=*Tendsome*.
Tensor, *s.* estyniaden.
Tensure,† *s.*=*Tension*.
Tent, *s.* (Ff. *tent*; Ll. *tentorium*) pabell, tent, lluestty, bwth; goreth, goraeth.
A little tent—pabellig, pabell fechan.
Tent-fastenings—gosglymau.
A tent for a wound—goreth, goraeth.
To pitch tents, pebyllio, pabellu; taenu,
To pitch a tent, lledu, *neu* osod pebyll; gwersyllu.
Tent, *v. a.* pabellu, pabyllio.
Tent, *v. a.* profi, trychwilio; gorethu, goraethu.
To tent a wound—gorethu archoll; rhoi goreth mewn archoll.
Tentacle, **Tentaculum**, *s.* (Ll. *tentaculum*) teimlor, teimlydd.
Tentacular, *a.* teimlorawl.
Tentaculated, *a.* teimlorawg; â theimlorion iddo *neu* ganddo.

Tentaculiferous, *a.* (Ll. *tentaculum* a *fero*) à gynnyrcho deimlorion.
Tentage, *s.* (o *tent*) pabelliad; gwersylliad.
Tentation, *s.* (Ff.; Ll. *tentatio*) prawf, profiad, profediaeth.
Tentative, *a.* profawl, profedigol, ceisiol.
Tentative, *s.* prawf, cais, cynbrawf,
Tent-bed, *s.* tent-wely, gwely tent.
Tented, *a.* pabellog, pebylliog; llawn pebyll; pebylliedig.
Tender, *s.* (Ll. *tento*, *tentus*) deintyr; cetyniedydd; bach deintyr.
To be on the tenters, } bod ar dyn;
To be on the tenter-hooks, } bod ar ddirdynfa; bod mewn cyfyngder, anesmwythder, *neu* betrusdod.
To keep on the tenters—cadw mewn petrusdod *neu* ammheuaeth.
Tenter, *v.* deintyrio; ymestyn.
Tenter-ground, *s.* maes *neu* gadlas deintyr.
Tenter-hook, *s.* bach deintyr.
Tenth, *a.* (o *ten*) degfed.
The tenth—y degfed: *f.* y ddegfed.
The tenth time—y ddegfed waith.
Tenth, *s.* degwm; degfed ran.
To give out tenths—rhoi allan y degwm; rhoi allan y ddegfed; degymu.
To pay tenths—talu y degwm; talu y ddegfed; degymu.
Tenthly, *ad.* yn ddegfed; yn y degfed lle.
Tentiginous,† *a.* (Ll. *tentigo*) anystwyth, syth.
Tentorium, *s.* (Ll. *tentorium*) c sgodlfa pabell.
Tentwort, *s.* duegredyn y muriau, rhuw y muriau.
Tenuate, *v. a.* (Ll. *tenuo*) teneuo.
Tenuifolious, *a.* (Ll. *tenuis* a *folium*) culddeiliog, culddail, teneuddail, meinddeiliog.
Tenuious, *a.* (Ll. *tenuis*) teneu.
Tenuirostral, *a.* gylfinfain, meinylfinog, meinylfog.
Tenuirostres, *s. pl.* (Ll. *tenuis* a *rostrum*) meinylfogion, meinylfiniaid, adar gylfinfain.
Tenuity, *s.* (Ll. *tenuitas*) meindra, meinder, meinedd, meinoledd, eiddiledd, eiddilwch; teneuder, teneudra, teneuedd; †tlodi.
Tenuous, *a.* (Ll. *tenuis*) main, eiddil; bach, bychan; teneu.
Tenure, *s.* (Ff.; o'r Ll. *teneo*) daliad; gafael; tirafael; cylltyd; y dull wrth ba un y delir tir; yr ammod dàn ba un y delir tir.
The tenure of a family—gafael oenedl.
Tepefaction, } *s.* (Ll. *tepefacio*) clauariad, cy-
Tepifaction, } nhesiad, twymiad, gwresogiad.
Tepefy, } *v.* (Ll. *tepefacio*) clauaru, cynheru,
Tepify, } gwresogi, twymo, mwyglo.
Tephramancy, *s.* (Gr. *tephra* a *manteia*) lludarmes; dewiniaeth â lludw llosgaberth.
Tepid, *a.* (Ll. *tepidus*) clauar, cynhes, twym, mwygl, gwygl, mwll, mwrn, llettwym.
Tepidness, } *s.* clauarwch, clauarineb, clauar-
Tepidity, } der, clauaredd, cynhesarwydd, mwygledd.
Tepor, *s.* clauarwch, clauder, mwygledd, llettwymder.
Teraph, *pl.* Teraphim, *s.* (H.) tydduwiau (yn mhlith yr Hebreaid.)
Teratology, *s.* (Gr. *teras* a *logos*) chwyddiaitb; cenfilodiaeth.
Terce, *s.* (Ysp. *tercia*; Ff. *tie s*, *tierce*) traianbib, t aian pib win=baril o 42 galwyn.
Tercel, *s.* (Ff. *tiers*) hebog gwryw, gwalch gwryw, hwyedydd, hwyedig.
Tercentenary, *a.* (Ll. *tercenti* ac *annus* tr. chanmlwyddol; yn cynwys tri chan mlynedd.
Tercet, *s.* trydydd (mewn cerddoriaeth).
Tercine, *s.* gwisg isaf hadrith.
Terebinth, *s.* (Gr. *terebinthos*; Ff. *terebinthe* twrpant, tyrpant, terpentin, turpentia.
Terebinthinate, } *a.* twrpantaidd, tyrpan-
Terebinthine, } aidd.
Terebrate, *v. a.* (Ll. *terebro*) tyllu, trydyllu, ebillio.
Terebration, *s.* tylliad, trydylliad, ebilliad.
Teredo, } *s.* (Ll. *teredo*; Gr. *teredō*) tylliwr;
Teredine, } *pl.* tyllbyrion, ebillyddion—mab o feddalogion creestog â dyllant goed.
Teres, *a.* (Ll.) crwn, cyfrgrwn.
Terete, *a.* (Ll. *teres*) crwn a phigfain; cron.
Tergant, } *a.* (Ll. *tergum*) cefnweèd (yn nrlas
Tergiant, } bonedd).
Tergeminal, } *a.* (Ll. *ter* a *geminus*) tridyblyg
Tergeminate, } triphlyg.
Tergeminous, *a.* triphlyg.
Tergiferous, *a.* (Ll. *tergum* a *fero*) yn dwyn had ar eu cefnau; cefnddwyn.
Tergiversate, *v. n.* (Ll. *tergum* a *verto*) troi y ol ei gefn; troi yn y tres; cilio yn ei gwrs; cilio, ymgilio, ymdröi; chware y fion dwy big; geirlröi.
Tergiversation, *s.* troad cefn; ciliad yn ngefn; troad yn y tres; ciliad mewn cwrs; ciliad, ymgiliad; rhusiad; geirdroad; dyhuddichell, ystryw, ystranc; newidiad; anwadalwch; dlangdwll.
Tergiversator, *s.* tröwr yn y tres; tröwr yn ei dresi; ciliwr yn ei gwyn, &c.
Tergum, *s.* (Ll.) cefn.
Term, *s.* (Gr. *terma*) terfyn; ysbaid, ystod, tymmor, term, tymp, ysbaid neu daim: amser; amser terfynedig; pryd; gair, ow, ymadrodd; ammod, teler; mingiwyf.
The four law terms—pedwar tymmor y gyfraith; pedwar term y gyfraith.
It is to continue but for a term—nid yw barhau ond dros amser.
To be upon good terms with one—bod mewn heddwch neu gymmodlonedd âg un; bod ar delerau da âg un; bod yn gyfeillgar âg un.
To be upon ill terms with one—bod mewn ymrafael, annyegymmod, neu angymmodlonedd âg un.
To come to terms—cytuno.
To bring to terms—dwyn i delerau; dyfod âg un i delerau.
Term, *v. a.* enwi, galw, cyfenwi.
Termagancy *s.* croch ddadwrdd, croch gecraeth; tafod drwg; cythrwfl, terfysg; ymgrechwydd; anynadrwydd.
Termagant, *a.* (S. *tir* a *magan*?) anynad, terfysglyd, afreolus, bloeddgar, bloeddfawr, trystfawr, ysgrechog, brochus, cecrus, ymdaergar, ymgeingar, cynhenllyd, ffromyn, ffromwyllt; tafod-ddrwg, tafodrydd.
Termagant, *s.* ymdaerwraig, ymsenwraig, croch gecren, clewtwraig, hellgre, ysgolpen (ofeinyw), cecren, cecrai, rhefren; gwraig anynad, dorwy ei thafod, gecrus, neu ymgeingar; arthwraig terfysges; gwrforwyn.
Termer, *s.* tymmorwr; un â geidw dymmor llys.
Termer, } *s.* un â thir ganddo dros dymmor.
Termor, }
Terminable, *a.* (o *term*) terfynadwy, gorphenadwy, ffiniadwy; terfynol.

Terminableness, *s.* terfynoldeb.
Terminal, *a.* (Ll. *terminus*) terfynol; à fo ar y terfyn neu y blaen; diweddol.
Terminate, *v.* (Ll. *termino*) terfynu, diweddu, gorphen, dybenu; gosod terfyn neu derfynau i; tachweddu.
Termination, *s.* terfyniad, diweddiad, gorpheniad, dybeniad; gobenyddiad; terfyn, diwedd, dyben, gorphen; cload, cynghload; †gair.
Terminational, *a.* terfynol, gobenyddol.
Terminative, *a.* terfynedigol.
Terminator, *s.* terfynor. terfynydd.
Terminer, *s.* penderfyniad.
Court of oyer and terminer—llys clyw a dosbarth; profiys, prawfiys.
Terminism, *s.* terfynoliaeth.
Terminist, *s.* terfynolwr, terfynolydd.
Terminology, **Termonology**, *s.* (Gr. *termôn* a *logos*) enwadiaeth, ceifeiriaeth, geirgluereg.
Terminus, *s.* (Ll.) terfyn, ffin; terfynfa, terfynfan; penffordd; maen terfyn, ffinfaen; coloflun.
Railway terminus—terfynfa rheilffordd, terfyn rheilffordd, pen rheilffordd.
Termites, **Termitidæ**, *s. pl.* (Ll. *termes*) morgrug gwyn-ion.
Termless, *a.* diderfyn, annherfynol.
Termly, *a.* bob tymmor.
Termly, *ad.* bob tymmor, o dymmor i dymmor.
Termor, *s.* = *Termer*, *Termor*.
Tern, *s.* (Ll. *terna*) morwennol, gwennol y môr, ysgrâen, ysgrâell, ysgretan.
Great tern, Greater tern, y forwennol fawr.
Lesser tern—y forwennol fach.
Black tern—ysgrâen ddu.
Brown tern—gwylan lwyd.
Tern, *a.* (Ll. *ternus*) triphlyg; triol; bob yn dri.
Ternary, *a.* (Ll. *ternarius*) triol; bob yn dri; yn dri; eiddo tri.
Ternary, **Ternion**, *s.* (Ll. *ternarius*, *ternio*) tri, triad; y rhif tri: *pl.* trioedd.
Ternate, *a.* (Ll. *ternus*) trideiliog; yn cynnwys tair deilen ar y coes (megys y meillion, &c.)
Terpodion, *s.* (Gr. *terpô* ac *ôdê*) perodell=math ar beraidd offeryn cerdd.
Terra, *s.* (Ll.) daiar, tir, tud.
Terra firma—cyfandir; tir caled.
Terrace, *s.* (Ff. *terrasse*; It. *terrazzo*) uchrodfa, uchelrawd, uchelrodfa, uchrawd, uchelsarn, uchsarn; rhodfa, rhodle.
Terrace, *v. a.* gwneuthur yn rhodfa; gwneuthur yn rhodfa iach.
Terraqueous, *a.* (Ll. *terra* ac *aqua*) yn cynnwys tir a dwr; yn cynnwys daiar a dwfr; gwydirol, tirddyfrig, tirddyfrol.
Terraqueous globe—gwydirfyd, y byd tirddyfrol, byd tir a dwr.
Terrar,† *s.* (o *terra*) tirlyfr.
Terre,† *v. n.* = *Tarre*.
Terre-blue, *s.* trilas=math o bridd.
Terre-mote,† *s.* (Ll. *terra* a *motus*) daiargryn, daiargryd, daiargrynfa.
Terre-plein, *s.* (Ff.) trillawn (mewn caerwaith).
Terre-tenant, **Ter-tenant**, *s.* (Ff. *terre-tenant*) deiliad tir, tir-ddeiliad.
Terre-verte, *s.* (Ff.) tirwyrdd=math o liw gwyrdd.
Terreen, *s.* (Ff. *terrine*) dysgl gauad.
Terrel, **Terrela**, *s.* (o'r Ll. *terra*) cronen ehedfaen.
Terrene, *a.* (Ll. *terrenus*) daiarol, daiaraidd, deierin, daiarawr.
Terreous, *a.* (Ll. *terreus*) daiaraidd, daiarol, deierin, daiarllyd, priddlyd.
Terrestrial, **Terrestrious**, *a.* (Ll. *terrestris*) daiarol, daiaraidd, daiarllyd, deierin, daiarog; bydol.
Terrestrial world—daiarfyd; y ddaiaren, y ddaiar.
Terrestrify,† *v. a.* daiaroli.
Terrible, *a.* (Ff.; Ll. *terribilis*) dychrynllyd, ofnadwy, arswydus, arswydol, arswydlawn, erchyll, echrydus, brawychus, brawychol, cethin, engur, enguriol, angur, engyrth, anaele, irad, girad, iradus, erch, uthr, echrynol, dychrynadwy.
Terrible, *ad.* yn ddychrynllyd, &c.; dros ben.
Terrible cold—oer dychrynllyd, oer gerwinol.
Terribleness, *s.* arswydusrwydd, arswydolrwydd, dychrynllydrwydd, erchylldod, &c.
Terribly, *ad.* yn ddychrynllyd, &c.
Terrier, *s.* (Ff. o *terra*) daiargi, tudgi; twll (yn y ddaiar); tirlyfr.
Terrier, *s.* (Ll. *tero*) ebill, gwimbled, taradr.
Terrific, *a.* (Ll. *terrificus*) à bair arswyd neu ddychryn; à dery â dychryn; à rydd fraw yn un; dychrynllyd, arswydus, ofnadwy, &c.
Terrify, *v. a.* (Ll. *terror* a *facio*) dychrynu, brawychu; peri braw, ofn, dychryn, neu arswyd; cynirawu, bugadu, bwbachu, arswydo, ergrydio, cilioni. ofnocâu.
Terrigenous, *a.* (Ll. *terrigena*) daiar-anedig, tud-anedig; à anwyd o'r ddaiar; à fagodd y [ddaiar.
Territorial, *a.* tiriogaethol.
Territorialize, *v. a.* tiriogaethu.
Territoried, *a.* tiriogaethog.
Territory, *s.* (Ll. *territorium*) tiriogaeth; ardal, bro, rhandir; tir.
Terror, *s.* (Ll.) dychryn, arswyd, braw, dychryndod, brâwch, ofn, ofnid, arynaig, echryn, dygryn, echrys, hylldraw; dychrynfa, (*pl.* dychrynfëydd).
Reign of terror—teyrnasiad dychryn, teyrnasiad arswyd = ystod amser y Chwyldroad yn Ffrainc, yn benaf o Hydref, 1793, hyd Orphenaf, 1794.
Terrorism, *s.* dychrynoliaeth, dychrynaeth.
Terrorist, *s.* dychrynolwr.
Terrorless, *a.* diarswyd, diddychryn.
Terse, *a.* (Ll. *tersus*) cryno; llyfn; tlws, clws, del, dillyn, destlus, llyfndeg, glân, hardd.
Terseness, *s.* tlysni, clysni, dillynder.
Ter-tendant, *s.* deiliad tir, tir-ddeiliad.
Tertial, *a.* (Ll. *tertius*) trydyddol.
Tertials, *s. pl.* trydyddolion=yr esgyll mawr yn nghydiad aden a chorff aderyn.
Tertian, *a.* (Ll. *tertius*) à ddel neu à ddychwel bob trydydd dydd; tridieuol; triannol.
Tertian ague—cryd tridiau, galldwymyn.
Tertian, *s.* galldwymyn;† mesur o 84 galwyn.
Tertiary, *a.* trydydd, trydy, trydyddol, trydeddol.
Tertiate, *v. a.* (Ll. *tertius*) trydyddu, trydeddu, trioli, triannu; gwneuthur y drydedd waith; profi trwch y delid yn ffroen gŵn; profi trwch a grym cyflegrau.
Terzetto, *s.* (It.) triawd; cyfansoddiad cerddorol i dri llais.

Tesselar, *a.* brithweithiog; à wnaed yn bedrorau.

Tesselate, *v. a.* (Ll. *tessela*) breithweithio, ffristweithio, brithosod, brith-addurno.

Tesselated, *p. p.* brithweithiog, ffristweithiog.
Tesselated work—brithwaith, ffristwaith.
Tesselated leaf—dalen frithwaith; dalen frith (fel clawr gwyddbwyll).

Tesselation, *s.* brithwaith; brithweithiad.

Tesseraic, *a.* (Ll. *tessera*) brithweithiog; à ffristiau ar hyd-ddo.

Tesseral, *a.* brithweithiol; brithweithiog, ffristweithiog.

Tessular, *a.* disiog; ar wedd dis neu ffrist.

Test, *s.* (Ll. *testa, testis*) proflestr, coethlestr; prawf, profiad; holiad; prawfaen, maen prawf; safon; profiw.
To bring to the test—dwyn i'r prawf; dwyn i'r holfa.
To stand the test—goddef prawf, goddef holiad; goddef ei brofi; goddef ei holi.
To put to the test—dwyn i'r prawf; rhoi prawf ar; gwneuthur prawf ar.
Test-act—y weithred brawf, gweithred y profiw.

Test, *v. a.* profi; dwyn i'r prawf; dwyn i'r holfa; dwyn at y maen prawf; gwneuthur prawf ar neu o; cadarnhau a dyddio; gosod llaw ac amser wrth ysgrifen; gwirio, tystio, cadarnhau; profi neu goethi aur neu arian.

Testable, *a.* (Ll. *testor*) cymmynadwy; à ellir ei gymmynu; à ellir ei roi mewn gwyllys; tystiadwy.

Testacea, **Testaceans**, } *s. pl.* (Ll. *testa*) cragenogion, cregynogion, cragenfilod: *sing.* cragenogyn, cragenfil.

Testacean, *s.* cragenogyn.

Testacean, *a.* perthynol i gragenogion; cragenogaidd.

Testaceology, **Testaceography**, **Testalogy**, **Testacology**, } *s.* (*testacea*, a Gr. *logos, graphê*) cragenogaeth, cregynyddiaeth, cregyniaeth = athrawiaeth neu ofyddiaeth cregyn.

Testaceous, *a.* (Ll. *testaceus*) cregynol; cragenaidd; perthynol i gregyn, cragenog; cregynog.
Testaceous animals—cragenfilod.
Testaceous powders—pylor cregyn, llwch cregyn.

Testament, *s.* (Ff.; Ll. *testamentum*) llythyr cymmyn, ewyllys diweddaf, gwyllys diweddaf, gwyllys, ewyllys, cymmyneg, cymmynaeth; testament, tesment; cyfammod.
Old Testament—yr Hen Destament, y Testament Hen; yr Hen Gyfammod.
New Testament—y Testament Newydd; y Cyfammod Newydd.
The Old and New Testaments, The Old and New Testament, } yr Hen Destament a'r Newydd; y Testament Hen a Newydd; y Testament Hen a'r Newydd.

Testamentary, *a.* perthynol i lythyr cymmyn; cymmynedigol, cymmynroddol, cymmynlythyrol; à adwyd mewn gwyllys; gwyllysiol.

Testamentation, *s.* cymmynediga eth, cymmynaeth, cymmynroddiad.

Testamur, *s.* (Ll.) tysteb, tystlythyr, tystysgrifen, tystiadyr.

Testate, *a.* (Ll. *testatus*) cymmynegog, cymmynlythyrog; à wnaeth wyllys; à adawodd lythyr cymmyn; gwyllysiog.
To die testate—marw wedi gwneyd llythyr cymmyn; marw â llythyr cymmyn ganddo.

Testation, *s.* (Ll. *testatio*) tystiad, tystiolaeth, ardystiad, prawf.

Testator, *s.* cymmynai, (*c. g.*), cymmynwr, cymmynegwr; à wnel neu à adawo llythyr cymmyn; gwyllysiwr; testamentwr.

Testatrix, *s.* cymmynai, cymmynes, cymmynwraig.

Teste, *s.* (Ll.) tystiad (mewn gwŷs, &c.)

Tester, *s.* (Ff. *tête*) cysgodlen gwely, pen gwely, gortho gwely.

Tester, **Teston**, } † *s.* (Ff. *tête*, pen) chwecheiniog.

Testern, *s.* chwecheiniog.

Testern, *v. a.* anrhegu à chwecheiniog.

Testes, *s. pl.* (Ll.) eirin gwr.

Testicle, *s.* (Ll. *testiculus*) caill, ceillen, eirinen, careg, pellen gwryw.

Testiculate, *a.* pellenaidd.

Testification, *s.* (Ll. *testificatio*) tystiolaeth, tystiad; tystiolaeth.

Testificator, **Tertifier**, } *s.* tystiolaethwr, tystiolaethyd. tystiwr, ardystiwr.

Testify, *v.* (Ll. *testificor*) tystiolaethu, dwyn tystiolaeth, tystio, ardystu, ardystio.

Testily, *ad.* (o *testy*) yn afrywiog, &c.

Testimonial, *s.* (Ff. o'r Ll. *testimonium*) tystlythyr, llythyr tystiolaeth, tystieb, tystysgrif, tystysgrifen; tystarwydd, cofarwydd, arwyd, arwaesaf.

Testimonial, *a.* tystiolaethol; perthynol i dystiolaeth.

Testimony, *s.* (Ll. *testimonium*) tystiolaeth; tystiad.
Ark of the testimony—arch y dystiolaeth; ysgrin y creiriau.

Testimony, † *v. a.* tystiolaethu.

Testiness, *s.* (o *testy*) afrywiogrwydd, ffromder, drygnawsedd, anynadrwydd.

Testing, *s.* profiad, profediga eth; gwneuthuriad prawf o beth; osiad.

Teston, **Tester**, } † *s.* (Ff. *tête*) chwecheiniog = saw hen ddarn bath.

Test-paper, *s.* papyr prawf.

Testudinate, **Testudinated**, } *a.* (Ll. *testudo*) tebyg i gefn crwban; crwbanog; crwbi, crwbanaidd, nenedig, mydedig, bwaog, mydog, nenfyddog, gorthöedig, töedig.

Testudinal, *a.* (Ll. *testudo*) crwbanol; perthynol i'r crwban; tebyg i grwban.

Testudinata, *s. pl.* (*testudo*) y crwbanod, y llyryod.

Testudineous, *a.* tebyg i gragen crwban.

Testudo, *s.* (Ll.) crwban, llyry.

Testy, *a.* (Ff. *teste, tête*) afrywiog, ffrom, anynad, anfoddog, drygnaws, anhynaws, croes, hyddig, dreng, dig.

Tetanic, *a.* sythwynegol; perthynol i'r ddirdynnol.

Tetanus, *s.* (Ll.; Gr. *tetanos*) dirdynwst, tydynwst, sythwyneg.

Tetchness, *s.* = *Techiness*.

Tetchy, *a.* = *Techy; Touchy*.

Tete, *s.* (Ff.) ffugwallt; pen.

Tete-a-tete, *ad.* (Ff.) penben, taldal, wyneb yn wyneb, trwyn-drwyn, pen yn mhen, bochfoch; mewn cel gyfrinach; yn gyfrinachol, yn ddystaw bach.

Tete-a-tete, *s.* cyfrinach benben, ymddyddan wyneb yn wyneb; cel gyfrinach.

Tete-du-pont, *s.* (Ff.) amddiffynfa pen pont (mewn caerwaith).

Tether, *s.* (C. *tid;* Gw. a Gael. *tead, teidin*) tidmwy, tidraff; rhaff=rhaff y rhwymir anifail wrthi mewn porfa.

Tether, *v. a.* tidmwyo, tidraffu, tido, rhaffu; rhoi *neu* rwymo wrth y rhaff.

To tether a horse—tido *neu* didmwyo ceffyl; rhoi ceffyl wrth didmwy.

Tetrabranchiata, *s. pl.* (Gr. *tetra* a *bragchia*) pedrydagellogion=math ar bysg.

Tetrachord, *s.* (Gr. *tetra* a *chordê*) pedrydant, pedrygord.

Tetrachotomous, *a.* (Gr. *tetrachôs* a *temnô*) pedrychwal.

Tetracolon, *s.* (Gr.) pennill pedwarban.

Tedrad, *s.* (Gr. *tetras*) pedwar, pedwariad.

Tetradactyl, *s.* (Gr. *tetra* a *dactulos*) anifail pedwarbys: *pl.* pedryfysiaid.

Tetradactylous, *a.* pedwarbys, pedryfys.

Tetradiapason, *s.* pedrwythawd, wythawd pedryblyg.

Tetradynamia, *s.* (Gr. *tetra* a *dunamis*) Pedryrinweddog, Pedwar-rinweddog=y 15fed genedl o blanigion yn nhrefniant Linnæus.

Tedradynamian, *s.* planigyn pedryrinweddog.

Tetradynamian, } *a.* pedryrinweddog, pedwar-
Tetradynamous, } rinweddog.

Tetraedron, *s.*=*Tetrahedron.*

Tetragon, *s.* (Gr. *tetragônos*) dull pedronglog, llun pedrongl, pedrongl, pedrogl, petryal, pedryfal, pedror; pedrywedd (mewn serddewiniaeth).

Tetragonal, *a.* pedronglog, pedrongl, pedrogl, petryal, pedryfal, ysgwâr.

Tetragonism,† *s.* pedrogledd cylch.

Tetragrammaton, *s.* (Gr. *tetra* a *gramma*) gair pedair llythyren=y gair Hebraeg יהוה (*Iehofah*).

Tetragyn, *s.* (Gr. *tetra* a *gunê*) planigyn pedryfenyw.

Tetragynia, *s.* pedryfenyw=enw llwyth o blanigion yn nghyfundrefn Linnæus.

Tetragynian, } *a.* pedryfenyw, pedryfenyw-
Tetragynous, } aidd.

Tetrahedral, } *a.* (Gr. *tetra* a *hedra*) pedrochr-
Tetraedral, } og, pedrochrol, pedrochr, pedeiror, pedwarochr.

Tetrahedron, } *s.* llun pedrochrog, dull pedr-
Tetraedron, } ochrog, pedrochr, pedwarochr, pedeiror.

Tetrahexahedral, *a.* pedrychwegyfochr.

Tetrahexahedron, *s.* pedrychwegyfochr.

Tetramerous, *a.* (Gr. *tetra* a *meros*) pedeirranog, pedeirranol, pedeirran.

Tetrameter, *s.* (Gr. *tetra* a *metron*) mesur pedwar corfan, pedryfydr.

Tetrander, *s.* (Gr. *tetra* ac *anêr*) planigyn pedrwryw, pedrwryw.

Tetrandria, *s.* pedrwryw, pedwargwryw, y llwyth pedrwryw.

Tetrandrian, } *a.* pedrwryw, pedwargwryw,
Tetrandrous, } pedrwrywaidd.

Tetrapetalous, *a.* (Gr. *tetra* a *petalon*) pedryflodeuddail, pedryfflurddail, pedryfflurddeiliog, pedryflodeuddeiliog,

Tetrapharmacon, *s.* (Gr.) pedrygyffer=cymysgedd o gŵyr, ystor, bloneg, a phyg.

Tetraphis, *s.* (Gr. *tetra* ac *ophis*) mwsogl pedwar-deintiog, mwswn pedryddaint.

Tetraphyllous, *a.* (Gr. *tetra* a *phullon*) pedryddeiliog, pedryddail, pedeirdalen.

Tetrapla, *s. pl.* (Gr. *tetra* ac *aplod*) pedryblygion.

The Tetrapla of Origen—Pedryblygion Origen; y Tetrapla eiddo Origen.

Tetrapod, *s.* (Gr. *tetra* a *pous*)=*Quadruped.*

Tetrapology, *s.* (Gr. *tetra, pous,* a *logos*) hanes pedwarcarnolion.

Tetrapody, *s.* (Gr. *tetra* a *pous*) pedrybediaeth.

Tetrapterans, } *s. pl.* (Gr. *tetra* a *pteron*)
Tetraptera, } pedradeinogion=trychfilod â phedair aden iddynt.

Tetrapterous, *a.* pedradeiniog.

Tetraptetrous, *a.* pedronglog, pedrogl, petryael, petryal.

Tetraptote, *s.* (Gr. *tetra* a *ptôsis*) gair pedrydreigl, enw pedrydreigl: *pl.* pedrydreigliaid =enw â dim ond 4 cwympod neu gyflwr iddo.

Tetrarch, *s.* (Gr. *tetrarchês*) pedrydeyrn, pedrylyw, tetrarch=llywodraethwr pedwaredd ran gwlad neu deyrnas.

Tetrarchate, } *s.* pedrydeyrnas, pedrydeyrnaeth,
Tetrarchy, } pedrydeyrnogaeth, pedrylywiaeth, tetrarchaeth=llywodraeth pedwaredd ran gwlad, teyrnas, neu dalaeth.

Tetrarchical, *a.* pedrydeyrnol, pedrydeyrnaidd; perthynol i bedrydeyrnaeth.

Tetrasepalous, *a.* (Gr. *tetra* a *sepalous*) pedrygibranog.

Tetraspaston, *s.* (Gr. *tetra* a *spaô*) peiriant â 4 chwerfan yn cydweithio ynddo.

Tetraspermous, *a.* (Gr. *tetra* a *sperma*) pedrhadog, pedwarhadog.

Tetrastich, *s.* (Gr. *tetra* a *stichos*) mydr pedwarban; englyn *neu* bennill pedeirllin.

Tetrastyle, *s.* (Gr. *tetra* a *stulos*) adail â 4 colofn o'i blaen; rhes o 4 colofn; pedrybill.

Tetrasyllabic, } *a.* (Gr. *tetra* a *sullabê*) pedry-
Tetrasyllabical, } sill, pedrysillog, pedeirsill, pedeirsillog, pedeirsillol.

Tetrasyllable, *s.* gair pedrysill, gair pedeirsill, gair pedair sillaf: *pl.* pedrysillogion.

Tetric, } †*a.* (Ll. *tetricus*) afrywiog, anniddig,
Tetrical, } anfoddog, croes, ystyfnig, cyndyn,
Tetricous, } cildyn, sarig, sur, dreng, ffrowys, sur ei olwg, cuchiog.

Tetricity,† *s.* afrywiogrwydd, anynadrwydd, sarigrwydd, cuchiogrwydd, &c.

Tetrodon, *s.* (Gr. *tetra* ac *odous*) y pysg pedryddaint.

Tetter, *s.* (S. *teter, tetr*) tarwden, taroden, tarwyden, tarddwreinyn, tarddwraint, gwreinyn; cramen, mardon, crest.

Tetter, *v. a.* tarddwreinio.

Tetter-totter, } *s.* math o chwareu sigl-
Tetter-cum-totter, } aethan *neu* ddyhoedan.

Tettish,† *a.* (Ff. *tête?*) cipgar, cecrus, ymrafaelgar, dadleugar, croes, afrywiog.

Teucrium, *s.* (oddi wrth *Teucer,* chwegrwn Dardanus, brenin Troia) derlys, derwlys.

Tew, *v.* gweithio, llafurio; llusgo, tynu; curo.

Tew,† *s.* (=*tow?*) tid, syg, rhwy, rhau, eadwyn; defnydd.

Tewel, *s.* (Ff. *tuyau*) pib, pibell, chwibol; ffynel, ffynell; pib i dderbyn blaen pibell megin.

Tewtaw,† *v. a.* curo; torri.

Text, *s.* (Ll. *textus;* Ff. *texte*) testyn; adnod o'r Ysgrythyr; adran, brawdd; llawysgrifen.

The text of an author—geiriau yr awdwr ei hun; gwir eiriau yr awdwr; y geiriau eu hunain; corff llyfr; testyn awdwr.

Large text—llaw fras; llawysgrif fras.

Small text—llaw fân; llawysgrif fân.

German text writing—ewingrwn.

Text-letters—llythyrenau mawrion ; llythyrenau breision, bras lythyrenau ; llythyrenau eglwys.
Text, *v. a.* testyno; ysgrifenu yn destyn.
Text-book, *s.* llyfr testyn ; llyfr â fo yn destyn ymadroddion *neu* ddarlithiau ; gwers-lyfr.
Text-hand, *s.* llaw fras, llawysgrifen fras.
Textile, *a.* (Ll. *textilis*) gweol, gweuol, arweol ; gweuedig ; gweadwy, hywe.
Textile, *s.* gweadwaith : *pl.* gweolion.
Textman, *s.* un parod *neu* gyfarwydd yn yr Ysgrythyrau ; ysgrythyrwr, ysgrythyrydd, testynwr.
Textorial, } *a.* (Ll. *textor*) gweadol, gweol,
Textrine, } gweuol, arweol, gweaidd ; perthynol i wau.
Textual, *a.* (o *text*) testynol ; awdurdodol.
Textualist, } *s.* (Ff. *textuaire*) un parod *neu*
Textuarist, } gyfarwydd yn yr Ysgrythyrau ;
Textuist, } ysgrythyrwr, ysgrythyrydd, testynwr.
Textuary, *a.* testynol ; awdurdodol.
Texture, *s.* (Ll. *textura*) gwe, arwe ; pleth, cymhleth ; gwead, gweuad ; plethiad, cymhlethiad ; cyfrestriad ; cyfansoddiad, gwneuthuriad.
Fine texture—manwe, manwedd.
Of a fine texture—manweaidd, manweddaidd ; main ei we.
Thack,† *s.*=*Thatch*.
Thalamus, *s.* (Gr. *thalamos*) derbynfa planigion.
Thalassians, *s. pl.* (Gr. *thalassa*) crwbanod y môr.
Thaler, *s.* (Al. ; Ll. *thalerus*) doler yr Almaen =gwerth o ddeutu 3*s*.
Thalictrum, *s.* (Ll. ; Gr. *thallô*) rheonllys.
Thalidans, *s. pl.* (Gr. *thalia*)=math ar feddalogion.
Than, *ad.* (S. *thanne ;* Is. *dan*) na, nag, no, nog.
Than the—na'r, no'r, nag y, nog y.
Whiter than snow—gwynach na'r eira.
Blacker than jet—duach na'r muchudd.
Brighter than silver—dysgleiriach nag arian.
Thanage, *s.* (o *thane*) brëyrdir.
Thane, *s.* (S. *thagn*, *thægn*) brëyr (yn mhlith yr hen Sacsoniaid), uchelwr, barwn, pendefig.
Thanedom, *s.* brëyriaeth, uchelwriaeth.
Thank, *v. a.* (S. *thancian*) diolch, diolwch, diolch i ; rhoi *neu* dalu diolch i.
Thank God—diolchwch i Dduw.
God be thanked—i Dduw y bo'r diolch ; diolch i Dduw.
Thank you—diolch i chwi.
Thank, *s.*=*Thanks*.
Thankful, *a.* diolchgar, diolchus.
Thankfully, *ad.* yn ddiolchgar, yn ddiolchus, gyda diolch.
Thankfulness, *s.* diolchgarwch, diolchusrwydd ; diolch.
Thankless, *a.* diddiolch, anniolchgar, diddiolchgar.
A thankless office—swydd ddiddiolch, swydd heb ddiolch.
Thanklessness, *s.* anniolchgarwch, diddiolchgarwch.
Thank-offering, *s.* aberth diolch, aberth moliant : *pl.* ebyrth moliant.
Thanks, *s. pl.* diolch, diolwch.
Tribute of thanks—treth ddiolch, diolchdreth.
Thanksgive,† *v. a.* (*thanks* a *give*) rhoddi mewn roi diolch i.
Thanksgiving, *s.* rhoddiad diolch, taliad diolch ; diolchad ; diolch, diolwch ; diolchgarwch ; diolchdreth.
Thankworthy, *a.* yn haeddu diolch ; â haeddu ddiolch ; teilwng i dderbyn diolch ; diolchwiw ; moledus, molediw.
Tharm, *s.* (S. *thearm*) llinyn o goluddion.
That, *a.* (S. *that, thæt ;* Is. *dat ;* Al. *das*) hwnw, hòno, hyny ; hwna, hona, hyna ; hwn yna, hon yna, hyn yna ; hwn acw, hon acw, hyn acw ; yna ; acw, oco ; yr un, un.
That man (out of sight)—y gwr hwnw ; y dyn hwnw.
That woman (out of sight)—y wraig hòno ; y fenyw hòno.
That thing (out of sight)—y peth hwnw ; y peth hyny ; hyny o beth.
That man (in sight)—y gwr yna ; hwn yna.
That woman (in sight)—y wraig yna ; hona.
That thing (in sight)—y peth yna ; hyna.
That man (yonder)—y gwr acw, y dyn acw, hwn acw, hwnco, wnco.
That woman (yonder)—y wraig acw, y fenyw oco ; hon acw, honco, occo.
That thing (yonder)—y peth acw, y peth oco ; hwn acw, hyn acw ; hwnco.
That time—hyny o amser, hyn o bryd ; yr amser hwnw, y pryd hwnw, yr amser hyny, y pryd hyny.
In that time—yn hyny o amser ; yn yr amser hyny.
That is to say—hyny yw, sef yw hyny, sef ys sef ; màl pe dywedid ; nid amgen nid amgen na.
That much—hyna.
That was well—da oedd hyny.
In that—fel, megys ; yn gymmaint ag ; herwydd ; â ; yn ei waith, yn ei gwneuth.
That one (past, or future)—hwnw ; *f.* honi.
Who is that (man)?—pwy yw hwna ? pwy yw hwnw ?
Who is that (woman)?—pwy yw hona ? pwy yw hòno ?
What is that ?—beth yw hwna ? beth yw hyna ? beth yw hyny ? beth yw hwnw ?
Who has got that?—gàn bwy mae hyny ?
Not that outward—nid yr un oddi allan.
That, *pro.* yr hwn, yr hon, yr hyn, y neb, y sawl ; y rhai ; y fath, y cyfryw ; â.
He that—yr hwn, y neb, y sawl.
She that—yr hon, y neb, y sawl.
He that cometh unto me—yr hwn a ddaw ataf fi.
I heard a language that I understood not—clywais iaith ni ddeallwn.
To the judgment that thou hast commanded—i'r farn â orchymynaist.
To God the things that are God's—i Dduw i Dduw.
That (ar ol *same*)—ag, a.
The same that—yr un ag ; yr un a.
That (=as far as)—hyd ag ; am â, cyn â.
She came not thither at all, that I know of—ni ddaeth hi yno oll neu ddim hyd ag y gwn i.
That, *c.* mai, taw, tai ; fel, fal, màl ; medd ; megys ; y, yr, yd, ydd ; ar.
That not—na, nad, nas ; fel na ; medd na ; mai nid.

They say that it is not true—dywedant nad yw gwir; dywedant nad gwir mo hono; dywedant mai nid gwir yw; dywedant mai nid gwir mo hono.
I have heard that it is a lie—clywais mai celwydd yw.
It appears that it was not that—ymddengys nad hyny ydoedd; ymddengys mai nid hyny ydoedd.
It is said that he was a good poet—dywedir mai prydydd da ydoedd; dywedir ei fod yn brydydd da.
[Saif *that* weithiau heb ddim yn cyfateb iddo yn y Gymraeg].
I am glad that you are come—mae yn dda genyf eich dyfod; mae yn dda genyf ddyfod o honoch; mae yn dda genyf i chwi ddyfod.
I entreat you that you believe him not—atolygaf i chwi nas coeliwch mo hono.
It is possible that I may be deceived—dichon gael o honof fy nhwyllo; dichon gael i mi fy nhwyllo.
Have a care that you do it not—gwel nas gwnelyeh.
Have a care that you do not fall—cadw *nes* gwilia arnat rhag cwympo; edrych na chwympych; edrych na syrthiot.
O that they were wise!—O na baent ddoethion!
Seeing that—gàn, gàn fod, càn, cyd; yn gymmaint a; o herwydd.
That, } =(d. g. *So*).
So that, }
To the end that=(d. g. *End*).

Thatch, (S. *thac;* Al. *dach;* Is. *dak*) to; to gwellt, &c.; belys, eloig; towellt, gwellt to.

Thatch, *v. a.* toi; toi â tho gwellt, &c.; toi gwellt.
He thatched his house with straw—todd ei dy â gwellt.
Thatched house—ty to gwellt, &c.
Thatched roof—to gwellt.

Thatcher, *s.* töwr, toydd, töwr gwellt.
Thatcher's stick—tobren.

Thatching, *s.* töad; to; gwaith töwr; gwaith un yn toi.

Thaughts, *s. pl.* (llygriad o *thwarts*) meinciau cwch.

Thaumatrope, *s.* (Gr. *thauma* a *trepô*) syndro =math o degan tremofyddol.

Thaumaturgic, } *a.* (Gr. *thauma* ac *ergon*) â
Thaumaturgical, } bair ryfeddod *nes* syndod; synbair; gwyrth-wneuthurol, gwyrthofyddol.

Thaumaturgist, } *s.* gwyrthofydd; gwneuthur-
Thaumaturgus, } wr gwyrthiau *neu* ryfeddodau; un à gred mewn gwyrthiau.
Gregory Thaumaturgus—Gregor Wyrthofydd; Gregor Wyrth-wneuthurydd.

Thaumaturgy, *s.* gwyrthofyddiad; gwneuthuriad gwyrth *neu* ryfeddod.

Thaw, *v.* (S. *thawan*) toddi, dadmer, dadlaith, dadleithio, dadferu, meiriol, meirioli, dattod.

Thaw, *s.* dadlaith, dadmer, tawdd; dadleithiad, meiriolad.

The, *art.* (S.; Is. *de*) y, yr.
The man—y gwr, y dyn.
The woman—y wraig, y fenyw, y ddynes.
The river—yr afon.
The Son of man—Mab y dyn.
Alexander the Great—Alecsander Fawr.
Howel the Good—Hywel Dda.
Hamath the Great—Hamath Fawr; Hamath Fwyaf.
George the Third—Siôr y Trydydd.
Henry the Second—Harri yr Ail.
The more...the more=(d. g. *More.*)

Theandric, *a.* (Gr. *Theos* ac *anêr*) Duwddynol.

Theanthropism, *s.* (Gr. *Theos* ac *anthrôpos*) Duwddyniaeth.

Thearchy, *s.* (Gr. *Theos* ac *archê*) dwyflywiaeth, dwyflywodraeth, duwlywiaeth.

Theanthropos, *s.* (Gr. *Theos* ac *anthrôpos*) Duwddyn; Duw a dyn.

Theatral,† *a.* (o *theatre*) chwareufaol.

Theatre, *s.* (Ff.; Ll. *theatrum;* Gr. *theatron*) chwareufa, chwarwyfa, chwareudy, gwarwyfa, chwarëyddfa; drychfa; gorchestfa, ymorchestfa, talwrn ymorchest, talwrn gwrolgampau, campfa, cemmaes: golygfa.

Theatric, } *a.* chwareufaol, chwarwyfaol;
Theatrical, } drychfaol; chwarëyddol, chwaryddol, chwerig; rhwysgfawr, coegfalch.

Theatricals, *s. pl.* chwaryddolion; chwareuon *neu* gyflawniadau chwareudy.

Theave, }
Thave, } *s.* hespin flwydd.

Theca, *s.* (Ll.; Gr. *thêcê*) gwain, coden, cas; hadwain.

Thecodactyls, *s. pl.* (Gr. *thêcê* a *dactulos*) gweinfysogion.

Thee, *pro.* (S. *thec;* Goth. *theuk*) ti, di, tydi, dydi.
Thee also—tithau, dithau, tydithau.
Of thee, }
From thee, } o honot, o hanot.

Thee,† *v. n.* (S. *theaw*) llwyddo, ffynnu.

Theft, *s.* (S. *thyfthe*) lladrad, lledrad; anghyfarch.
Charged theft—lladrad cyswyn.
Heinous theft—gorladrad, lladrad dybryd.

Theft-bote, *s.* (*theft*, a S. *bote*) derbyniad lladrad; cefnogiad lladrad drwy fod yn dderbyniwr o hono.

Theiform, *a.* ar wedd *neu* lun te.

Theine, *s.* (o *thea=tea*) teain=dansawdd chwerw y te.

Their, *pro.* (S. *hiora;* Ial. *theirra*) eu; eu... hwynt, eu...hwy.
Their fathers—eu tadau; eu tadau hwynt.
Their own—eiddynt; yr eiddo hwynt eu hunain; eu heiddo hwynt eu hunain; yr eiddynt eu hunain.

Theirs, *pro.* eiddynt, yr eiddynt; yr eiddo hwynt; yr eiddynt hwy; yr eiddo hwynt eu hunain; eu heiddo hwynt eu hunain; eiddynt eu hunain; yr eiddynt eu hunain; eu ... hwynt.

Theism, *s.* (Gr. *Theos*) duwiaeth, dwyfiaeth, duwgred.

Theist, *s.* duwiad, dwyfiwr, duwgredydd; un à gredo yn hanfod Duw.

Theistic, } *a.* duwiadol, duwiaethol, duw-
Theistical, } gredol; perthynol i dduwiaeth *neu* i dduwiaid; dwyfiaethol.

Them, *pro.* hwynt, hwy, hwynt-hwy, nhwy, nhw.
Them also—hwyntau, hwythau, nhwythau, hwynt-hwythau.
Of them—o honynt, o honynt hwy, o hanynt, o hanynt hwy, o naddynt.
To them—iddynt, iddynt hwy; atynt, atynt hwy; wrthynt, wrthynt hwy, &c.

From them—oddi wrthynt, oddi wrthynt hwy, oddi wrthont, odd wrthynt; oddi arnynt; o naddynt.
Upon them—arnynt, arnynt hwy.
For them—erddynt, erddynt hwy, erynt, eront; iddynt, drostynt, &c.

Theme, *s.* (Gr. a Ll. *thema*) testyn; defnydd; pwnc; gosail; pwnc *neu* destyn i draethu arno; traethodyn, traith; gwreiddyn gair, gwreiddair, gair gwreiddiol, tadair, tadogair, cynair.

Themselves, *pro.* (*them* a *selves*) hwy eu hunain, hwynt eu hunain, hwy eu hun, hwynthwy eu hunain; eu hunain.
They themselves—hwy eu hunain, hwynthwy eu hunain, &c.
Of themselves—o honynt eu hunain.
By themselves—wrthynt eu hunain; ar eu pen eu hunain.

Then, *ad.* (S. *thanne;* Al. *dann*; Is. *dan*) yna; y pryd hwnw, y pryd hyny, ar y pryd hwnw, yr amser hyny, ar yr amser hwnw, ar yr amser hyny; ar hyny o bryd; ar hyny o amser; yn ol hyny, ar ol hyny; gwedi, wedi, gwedy, *neu* wedy hyny; wedi, gwedi; yn nesaf at hyny; am hyny, gan hyny, wrth hyny, o herwydd hyny, o'r achos hyny; yno; ynte; os felly.
What then?—beth am hyny? beth ynte?
Let thy words then be chaste—bid diwair dy eiriau ynte.
Let your discourse then be edifying—bydded eich ymddyddan ynte er adeiladaeth.
Then are we happy—wele ni yn ddedwydd; dyna ni yn ddedwydd.
The then administration—y weinidogaeth y pryd hyny; y weinyddiaeth oedd y pryd hwnw; gweinidogaeth yr amser hwnw.

Thence, *ad.* (S. *thanan;* Al. *dannen*) oddi yna, odd yna; oddi yno, odd yno; o'r man hwnw; o'r fân hòno; o'r pryd *neu* yr amser hwnw; o'r pryd *neu* yr amser hyny; am hyny, ar hyny, o herwydd hyny, yn ganlynol i hyny, yn ol hyny.

Thenceforth, *ad.* (*thence* a *forth*) o hyny allan; o'r pryd *neu* yr amser hyny allan; o hyny i maes; o'r pryd *neu* yr amser hwnw i maes; oddi yno yn mlaen; o hyny yn mlaen; rhag llaw; yn *neu* ar ol hyny; gwedi hyny; oddi ynaeth, rhagyno, rhagyna.

Thenceforward, *ad.* oddi yno yn mlaen; o hyny yn mlaen; o hyny allan, &c.

Thencefrom,† *ad.* oddi yno; o'r man hwnw; o'r fân hòno.

Theocracy, *s.* (Gr. *Theos* a *cratos;* Ff. *theocracie*) dwyflywiaeth, dwyflywodraeth, duwlywiaeth, duwiolaeth.

Theocrasy, *s.* (Gr. *Theos* a *crasis*) undeb yr enaid â Duw mewn dwys fyfyrdod.

Theocratic, Theocratical, *a.* dwyflywiol, dwyflywiaethol, dwyflywiodrol.

Theodicæa, Theodicy, *s.* (Gr. *Theos* a *dicaios*) amddiffyniad i ymddygiadau dwyfol Ragluniaeth tuag at ddyn.

Theodolite, *s.* (Gr. *theaomai* a *dolos*) uchderfeidr, gorwelfeidr, llywelyr.

Theogonism,† *s.*=*Theogony.*

Theogonist, *s.* dwyfachydd.

Theogony, *s.* (Gr. *theogonia*) cenedliad y duwiau, dwyfachyddiaeth, dwyfaniaeth.

Theologaster, *s.* cracb-dduwinydd, ehud-dduwinydd, duwinyddyn.

Theologer, *s.*=*Theologist.*

Theologian, Theologist, *s.* duwinydd, dwyfydd, dwyfyddwr.

Theologic, Theological, *a.* duwinyddol, dwyfyddol, duwiniaethol, dwyfin.

Theologics, *s.* duwinyddiaeth.

Theologize, *v.* duwinyddu, dwyfyddu.

Theologizer, *s.* duwinydd.

Theologue,† *s.*=*Theologian.*

Theology, *s.* (Gr. *theologia*) duwinyddiaeth, dwyfyddiaeth, dwyfinyddiaeth, duwiniaeth.
Biblical theology—duwinyddiaeth ysgrythyrol.

Theomachist, *s.* (Gr. *Theos* a *machê*) ymladdwr â'r duwiau.

Theomachy, *s.* ymladd â'r duwiau; gwrthwynebiad i ewyllys Duw.

Theomancy, *s.* (Gr. *Theos* a *manteia*) dwyfoliaeth efogiaid.

Theopathetic, Theopathic, *a.* dwyfoddefol, dwyfoddefus.

Theopathy, *s.* (Gr. *Theos* a *pathos*) goddefgrefyddol, dwyfoddefiaeth.

Theophany, *s.* (Gr. *Theos* a *phainomai*) ymddadgudd.

Theophilanthropic, *a.* dduwddyngarol; yn caru Duw a dyn.

Theophilanthropism, *s.* (Gr. *Theos, philos* a *anthrôpos*) duwddyngarwch, cariad at Dduw a dyn.

Theophilanthropist, *s.* duwddyngarwr, carwr Duw a dyn.

Theopneusty, *s.* (Gr. *Theos* a *pneusis*) ysbrydoliaeth Duw, dwyfol ysbrydoliaeth.

Theorbo, *s.* (It. *tiorba;* Ff. *tuorbe*) trynewydd math ar offeryn cerdd.

Theorem, *s.* (Gr. *theôrêma*) rheol brofadwy, rheol hybrawf; damcaneb, gorddodiad, ddamcaniad, soddeb, golygeb, tybreol; arwireb.

Theorematic, Theoremical, Theoremic, *a.* (o *theorem*) perthynol i ddamcaneb; gorddodiadol; damcanebus, damcanebol.

Theoretic, Theoretical, *a.* (Gr. *theôrêticos*) damcaniadol, damcaneiddiol, golygiannol, golygiadol, golygedigol; amrywiol, arferol; ardremiol; athrawiaethol.

Theoretics, *s.* damcanegion; rhannau damcaniadol *neu* olygiannol gwyddor.

Theoric,† *s.*=*Theory.*

Theoric,† *a.* =*Theoretic, Theoretical.*

Theorist, Theorizer, *s.* damcanwr, damcanydd; ieuan y cynganddo olwg a gwybodaeth mewn celfyddyd heb ei harfer; celfydd golwg, celfydd dra, celfydd myfyr, celfydd pen; crefftwr gwag, crefftwr deall, &c.

Theorize, *v. n.* damcanu, golygiannu; dyfeisio.

Theory, *s.* (Gr. *theôria*) damcaniaeth, damcaniad, damcan; golygiannaeth, golygiannad, golygiad; gwyddodaeth; golwg a gwybodaeth mewn celfyddyd heb ei harfer; cynpen heb y llaw; dysg *neu* wybodaeth y llygheb y llaw; myfyrddyng; tyb, amcaniad, amcaniaeth; gofrydeg; dyfais; trefegwyddor; gwyddor.
An artist in theory, not in practice—celfydd mewn myfyrdod, nid mewn ymarfer; crefftwr mewn myfyrdod, nid mewn ymarfer.

Theosophic, } *a.* (Gr. *Theos* a *sophos*) dwyfol-
Theosophical, } ddoeth; perthynol i ddoethineb dwyfol.

Theosophism, *s.* (Gr. *Theos* a *sophisma*) ymhoniaeth i oleuni dwyfol; dwyfieueraeth; penboethni.

Theosophist, *s.* ymhonwr i oleuni dwyfol; dwyfieuerog; penboethwr.

Theosophize, *v. n.* trin pethau dwyfol.

Theosophy, *s.* (Gr. *Theos* a *sophos*) dwyfol ddoethineb, doethineb dwyfol; gwybodaeth o Dduw oddi wrth oleuni dwyfol yn y dyn oddi mewn; duwioldeb.

Therapeutic, *a.* (Gr. *therapeuticos*) meddygol, iachaol, meddygin, meddygedigol.

Therapeutics, } *s.* meddygiaeth, meddygin-
Therapy, } iaeth.

Therapeutics, } *s. pl.* (Gr. *therapeuô*) Addol-
Therapeutæ, } iaid, Addoliannwyr = plaid Iuddewig yn y canrif cyntaf.

There, *ad.* (S. *thær;* Is. *daar;* Sw. *där;* D. *der*) yno, yna, acw, aco, draw, onco, wncw; dyna, llyna, dacw, doco; y màn hwnw *neu* hyny; yn y màn hwnw *neu* hyny; y fân hòno; yn y fân hono; yn y fân yna; lle yr wyt ti; y lle yr wyt ti; yn y lle yr wyt ti.

Lo there—llyna, dyna, weldyna, wele dyna; gwel acw, wele acw, wel dacw, wele dacw, gwel oco, gwel raco; sylla raco, sylla di raco.

There is—y mae, mae.

There he is—dyna fe, dacw fe.

There are—y mae, mae; y maent.

There shall be no night there—ni bydd nos yno.

We will go there—awn yno.

There was silence—bu gosteg.

There has not been—ni bu, ni fu.

There will not be—ni bydd, ni fydd.

Here and there—yma ac acw; yma a thraw; hwnt ac yma; draw ac yma; mewn ambell fân; yn ambell fân.

Thereabout, } *ad.* (*there* ac *about*) yn nghylch
Thereabouts, } hyny; o amgylch hyny; ger llaw *neu* yn agos i hyny; o ddeutu hyny; yn nghylch y màn hwnw; yn nghylch y fân hòno; yn nghylch hyny o fân; yn nghylch y pryd hyny; o ddeutu yno; yn agos i; ger llaw; am y peth hwnw; yn nghylch hyny o beth; am y peth hwnw *neu* hyny; yn nghylch y peth hwnw *neu* hyny.

Thereafter, *ad.* (*there* ac *after;* S. *thær-æfter*) yn ol hyny; yn gytûn â hyny; yn atebol i hyny; ar ol hyny; wedi hyny.

Thereat, *ad.* (*there* ac *at*) wrth hyny, ar hyny; wrtho, wrthi, wrthynt; yno; yn y lle hyny *neu* hwnw; yn y màn hwnw *neu* hyny.

Many there be which go in thereat—llawer yw y rhai sydd yn myned i mewn trwyddi (*Mat.* vii. 13).

Thereby, *ad.* (*there* a *by*) wrth hyny; wrtho, wrthi; trwy hwnw, trwy hyny; trwyddo, trwyddi, trwyddynt; wrth hyn; o hyn, o hyny; o'r herwydd.

Therefor, *ad.* (*there* a *for*) am hyny, gàn hyny, o herwydd hyny, &c.

Therefore, *ad.* (*there* a *for*) am hyny, gàn hyny, o herwydd hyny, o blegid hyny, o'r achos hyny, o ethryb hyny, wrth hyny, er mwyn hyny; o'r herwydd; yna.

Be thy life therefore blameless—bydded dy fuchedd ynte yn ddïargyhoedd.

Therefrom, *ad.* (*there* a *from*) o hyny, oddi wrth hyny; oddi yno, odd yno.

Therein, *ad.* (*there* ac *in*) yn hyny; ynddo, ynddi, ynddynt; yno.

Thereinto, *ad.* i mewn i hyny; i mewn iddo, iddi, *neu* iddynt.

Thereof, *ad.* (*there* ac *of*) ei, (*pl.* eu); o hono, o honi, o honynt.

The ways thereof—ei ffyrdd; ei ffyrdd hi.

In the day thou eatest thereof—yn y dydd y bwytêi di o hono (*Gen.* ii. 17).

Thereologist, *s.* meddyg; un cyfarwydd mewn meddygiaeth.

Thereology, *s.* (Gr. *therô* a *logos*) meddyginiaeth, meddygiaeth.

Thereon, *ad.* (*there* ac *on*) ar hyny, ar hwnw, ar hòno; arno, arni, arnynt.

Thereout, *ad.* allan o hyny, o hwnw, o hòno, o honi, *neu* o honynt; oddi yno, odd yno.

Thereto, } *ad.* i hyny, at hyny, hyd at hyny,
Thereunto, } hyd hyny; iddo, iddi, iddynt; ato, ati, atynt; at hyn yma; at hyn; ar hyny.

Theretofore, *ad.* cyn hyny.

Thereunder, *ad.* o dàn hyny; o dàn hyn; dano, dani, danynt; oddi tano, &c.

Thereupon, *ad.* ar hyny, ar hwnw, ar hòno; arno, arni, arnynt; am hyny; o herwydd hyny; yn ebrwydd, yn ddïoed.

Therewhile,† *ad.* ar yr un pryd.

Therewith, *ad.* gyda hyny, gyda hwnw, gyda hòno; â hyny, â hwnw, â hono; âg ef; ganddo, ganddi, ganddynt; gyda hyn, &c.

Therewithal, *ad.* gyda hyny, &c.; dros ben hyn *neu* hyny; ar yr un pryd.

Therf-bread,† *s.* (S. *thærf, theorf*) bara croew.

Theriac, } *s.* (Gr. *theriacê;* Ll. *theriaca*)
Theriaca, } triagl; ymwared rhag gwenwyn.

Theriacal, *a.* triaglaidd; meddyginiaethol, meddygol.

Theriotomy, *s.* (Gr. *thêr* a *temnô*) difyniaeth milod.

Therm, *s.* bonsang saflun.

Thermal, *a.* (Ll. *thermæ;* Gr. *thermai*) twym, cynhes, gwresog.

Thermidor, *s.* (Ff. o'r Gr. *thermos*) enw 11fed mis y Weriniaeth Ffrengig gyntaf, yn dechreu Gorph. 19, ac yn diweddu Awst 17.

Thermo-electric, *a.* gwres-drydanol.

Thermo-electricity, *s.* gwres-drydaniaeth.

Thermogen, *s.* (Gr. *thermê* a *genos*) athai; sylwedd, gwres, craell, ath.

Thermometer, *s.* gwresfesur, gwresfesurydd, tesfesur, tesfydrai; hinraddeg.

Thermometrical, *a.* gwresfesurol, tesfesurol.

Thermoscope, *s.* (Gr. *thermê* a *scopeô*) gwresfynag.

Thermoscopic, *a.* gwresfynegol.

Thermostat, *s.* (Gr. *thermê* a *statos*) gwresfeidyr.

Thermostatic, *a.* gwresfeidrol.

Thermotension, *s.* (Gr. *thermos,* a Ll. *tensio*) gwres-dyniad.

Thesaurus, } *s.* (Ll.) trysorfa, trysorgell,
Thesaurarium, } eurgrawn.

Thesaurus verborum—geiriadur, geirlyfr, geirgrawn, geirfa, trysorfa geiriau.

These, *pro.* (o *this*) hyn; y rhai hyn, y rhai yma; yma.

These men—y dynion hyn, y gwŷr hyn, y dynion yma, y gwŷr yma.

Within these few days—o fewn yr ychydig ddyddiau hyn *neu* yma.

These are they that trouble you—dyma y rhai sy'n aflonyddu arnoch.
These and those — y rhai hyn a'r rhai hyny; y rhai'n a'r rhei'ny; y rhai yma a'r rhai yna.
Thesis, *s.* (Gr. a Ll.) gosodiad, gosod, gosodedigaeth; testyn; sail neu ddefnydd dadl; gostyngiad (v llais).
Thesium, *s.* (Ll.) geulin y forwyn.
Thesmothete, *s.* (Gr.) deddfroddwr.
Thetical, *a.* (Gr. *theticos*) gosodol, gosodiadol, gosodedig, arbenig, pendant.
Theurgic, **Theurgical**, } *a.* (o *theurgy*) dwyfoberol; dewiniol.
Theurgist, *s.* dwyfoberwr, dwyfoberydd; ymhonwr neu ymroddwr i ddwyfoberiaeth.
Theurgy, *s.* (Gr. *theourgia*) dwyfoberiaeth, dwyfoberiad, dwyfober, dwyfolwaith; swyn-ofyddiaeth, swyngyfaredd, dewiniaeth.
Thew,† *s.* (S. *theaw;* Gr. *ethos*) arfer, defod, moes, ymddygiad; cyhyr, gewyn.
Thewed,† *a.* arferol, arferedig, gnawd.
Thews, *s. pl.* cryfder corfforol, grym, nerth; cydnerthedd.
They, *pro.* (S. *thæge*) hwy, hwynt, hwynt-hwy, nhwy, nhw.
They themselves—hwy eu hunain; hwynt-hwy eu hunain.
They also, And they, They likewise, } hwythau, hwyntau, nhwythau.
They both—hwy ill dau; hwy eill dau; hwynt-hwy ill dau; hwy ill deuoedd, &c.
They three—hwy ill tri; hwy eill tri; hwynt hwy ill tri; hwy eill trioedd, &c.
They who, They that, They which, } y rhai a, y rhai, y sawl, y neb.
They who transgress—y rhai a droseddant; y rhai sy'n troseddu.
They that are blind—y rhai sy ddeillion; y deillion, y rhai deillion.
They are—y maent hwy, maent hwy, y maent, maent; y mae, mae.
They are six, They are six of them, } y mae chwech o honynt; y maent yn chwech; chwech ydynt.
They say — dywedant, dywedant hwy; dywedir.
They said this—dywedasant hyn; hwy a ddywedasant hyn.
It is they that said this—hwynt-hwy a ddywedasant hyn.
He affirmed that they said so—haerodd ddywedyd o honynt felly.
Thible,† *s.* (Ll. *tabula?*) crafell, ysbodol.
Thick, *a.* (S. *thic, thicca*) tew; tewdrwch; trychus; bras, braisg, rhef, praff, ffyrf, (*f.* fferf); prydd; aml; tew ac aml; mynych; llusog; brith, tryfrith; plwca, trybylog; trwm; gwydn, (*f.* gwedn); tyn.
A board an inch thick—astell fodfedd o drwch.
A book two inches thick—llyfr dwy fodfedd o drwch; llyfr dwy fodfedd o dewedd.
A thick oak—derwen gauadfrig; derwen dewfrig.
A thick grove, A thick wood, } tewgoed, tewlwyn, llwyn tew, cauadlwyn.
Thick boughs, Thick branches, } tewfrig, cauadfrig; brig tew.
Thick-branching — tewfrig, tewfrigog; brwya.
Thick of hearing—trwm ei glywed; trwm ei glyw; trwm ei glybod; bwyrdrwm ei glustiau; trymgiyw, trymglust, trymhyglust, clustfyddar, clusttrwm.
Thick cloth—brethyn tew; brethyn tewban; lliain tew.
Thick of bars—aml ei farau, aml-far, amfarog.
A short thick man—pwtyn o ddyn; dyn pwt.
Thick milk—tewlaeth, llaeth tew; bwyd peillied; uwd cân a llaeth.
Thick and threefold—yn dew ac yn aml yn dryfrith; yn fynteioedd; yn heguas, yn ffasgau.
As thick as hail—cyn dewed a'r cenllysg; cyn amled a'r cenllusg.
As thick as hops—cyn dewed a'r hopys; cyn amled a'r hopys.
Thick, *s.* y tew; rhan dew peth; y mân ar beth; tewder peth; tewdwr; †tewdwr.
Through thick and thin — trwy dew a theneu; trwy'r tew a'r tenau; trwy hawdd ac anhawdd; trwy ddyrys ac anyrys; trwy rwydd ac afrwydd.
Here is the thick of it—dyma'r mân ar arno.
Thick, *ad.* yn dew, yn aml, yn fynych, &c.
To speak thick — dywedyd neu lefaru yn dew; dywedyd neu lefaru yn hel; dywedyd yn fân ac yn aml.
To be gathered thick together—ymdyru yn nghyd.
Thick,† *v. n.* tewhau.
Thick-coated, *a.* haendew; tew-gaenog; croendew.
Thicken, *v.* tewhau, tewychu, tochi, tewi, ceulo; ffyrfhau; amlhau, llusogi; ymdewhau; gwneuthur yn dew, &c.; myned yn dew, &c.
To thicken cloth—panu brethyn.
Thick-edged, *a.* mindew; pwl.
Thickening, *s.* tewhad, tewychiad, tochiad; peth à dewhao.
Thicket, *s.* (o *thick*) tewlwyn, canadlwyn, pryaglwyn, llwyn tew, pryagle, prysel, clyn gwyddwal, preselyn, clwm o goed, pryn pryag, prysgl, pryagwydd, cardulen; dyrys goed, dyryslwyn, llwyn dyrys, dyrysni.
Thickhead, **Thickheaded**, } *a.* pendew; penbwl, pendwl; siol-dew; clopenog.
Thick-lipped, *a.* gwefusdew, gwefddew.
Thickish, *a.* tewaidd, tewlyd, lled dew, ffyddew.
Thick-leaved, *a.* tewddail, tewddeiliog, deilddew; tew ei ddail; tew ei ddalen.
Thickness, *s.* tewder, tewedd, tewdra, tewychedd; breisgedd, praffder, praffed, trwch, athrwch, rhefder, rhefedd, rhefiant, rhefiant; amlder, amldra, mynychder, gwydnedd.
Thickness of hearing — trymder clyw; trymder clyw, trymedd clybod, trymder clywed, clusttrymedd, lled-fydderwch, lled-fydderi.
Of equal thickness—cymhraff, cyfred.
Thick-ribbed, *a.* eis-dew.
Thickset, *a.* tewblan; à blanwyd yn dew, ffollachog, ffallachog; byrdew, pwl, (*f.* pot).
Thickset wood—coed tewblan.

Thickset man—pwt o ddyn, ffallach, dyn ffollachog, dyn byrdew.
Thickskin, *s.* un croendew, penbwl, brebwl, hurthgen.
Thickskinned, *a.* croendew, tew ei groen.
Thickskull, *s.* pendewedd; un pendew, clwpa, penbwl, brebwl.
Thickskulled, *a.* pendew, penbwl, siol-dew, pendrwm.
Thief, *pl.* Thieves, *s.* (S. *theof;* Is. *dief*) lleidr: *pl.* lladron: *dim.* lleidryn: *f.* lladrones, lladrates.
Petty thieves—lladronach, mân ladron, chwiwgwn.
An arrant thief, A notorious thief, carn lleidr, carn leidr, cyfaddef, lleidr difiog, lleidr pen; lleidr â'i dyngu.
A confessed thief—lleidr cyfaddef.
A thief that deserves hanging—lleidr crogadwy.
Thief-catcher, *s.* daliwr lladron.
Thieve, *v. n.* (o *thief*) lladrata, lledrata, dwyn, chwilena, chwiwio.
Thievery, *s.* lladrataeth, lledrataeth, lladraeth, lladrad, lledrad.
Thievish, *a.* lladradgar, lledradgar, lladronllyd, lladronaidd, lladradaidd, lladronig, lledradaidd, lladronus, lleidrynaidd, chwiwgïaidd.
Thievishly, *ad.* yn lladradgar, &c.; fâl lleidr.
Thievishness, *s.* lladradgarwch, lladronllydrwydd, lladronigrwydd, lladroneiddrwydd.
Thigh, *s.* (S. *thegh;* Is. *dye*) morddwyd; clun.
Hip and thigh—clun a morddwyd.
The hollow of the thigh—gafl, yr afl.
That has his thighs crooked, bowed, *or* much hollowed—gafigam, gaflrwth.
The hinder thigh of a horse—gwasgwyn.
Thilk,† *pro.* (S.) yr un, yr unrhyw.
Thill, *s.* (S.) llorp, llorf; llath, paladr, *neu* drawst mèn, &c.; dwyfraich mèn, &c.
Thiller, Thill-horse, *s.* boniad, y ceffyl ol, y carfarch.
Thimble, *s.* (=*thumb-bell*) gwniadyr, gwnïadyr, byswain, byseg.
Thimbleful, *s.* gwniadyraid, llonaid gwniadyr.
Thimblerig, *s.* hud a lledrith, lledrith pel a chwpan.
Thimblerigger, *s.* chwareuwr hud a lledrith, chwidog pel a chwpan.
Thime, *s.*=*Thyme.*
Thin, *a.* (S. *thinn;* Al. *dünn*) teneu, annhew; annwys; main, cul, achul; anmhrydd; anaml; ambellenig; un yma ac un acw; ambell un; ysgafn.
The thin air—yr awyr deneu.
To make thin=*Thin, v. a.*
To grow thin—teneuo; myned yn deneu.
Thin, *ad.* yn deneu, &c.
Thin, *v. a.* teneuo, teneuhau; gwneuthur yn deneu, &c.
Thine, *pro.* eiddot, eiddot ti, einot, einod, dy, tau.
This book is thine—eiddot ti yw y llyfr hwn; eiddot ti y llyfr hwn.
This book of thine—y llyfr hwn o'r eiddot; y llyfr hwn eiddot ti; y llyfr yma eiddot ti; dy lyfr hwn; y llyfr tau; y llyfr tau hwn.
It is thine—ti a'i pïau; ti bïau; eiddot ti ydyw.
Thing, *s.* (S.) peth; dim.
Every thing—pob peth, pobpeth, pob dim.
Some thing—rhyw beth, rhywbeth.
Above all things, Above every thing, yn benaf dim; yn mlaenaf dim; yn anad dim; uwch law pob peth; uwch law pob dim; o flaen pob peth; uwch law pobpeth.
Any thing—unrhyw beth, un rhyw beth, un peth; math ar beth; y peth â fyner.
A little thing—pethyn, pethan, peth bach: *pl.* pethach, pethau bychain.
The proud little thing—y goegen fach; yr un falch, yr un goeg, yr un goegfalch.
Poor thing—truan; peth truan, peth gwael, &c.
Poor little thing!—druan bach!
O poor thing!—O druan!
A pretty thing—peth tlws, peth dillyn, tlysyn.
Things—pethau; taclau; dillad.
Put your things on—rhowch eich dillad am danoch; dodwch eich dillad am danoch.
Things of no value—gwaelbethau, gwael bethau, pethau gwael, gwag bethau, coeg bethau; gwegi; sothach, sorod, ysbwrial, &c.
Is there any thing yet?—a oes yno eto ychwaneg?
Is he any thing the better for it?—a ydyw efe rywbeth yn well erddo?
Is it a small thing for you?—ai bychan genych? ai peth bach i chwi?
Think, *v.* (S. *thincan*) meddwl, meddylio, meddylied; myfyrio; pwyllo; ystyried; tybied, tybio, barnu, tybygu; synied, synio.
To think again—adfeddylied, ail feddylied, ail feddwl, &c.
To think good=(d. g. *Good.*)
To think of, To think on, meddwl am, meddylio am, meddwl am; malio; pwyllo.
To think well of—tybied yn dda am; bod â thyb da am; bod â thyb am.
To think light of=(d. g. *Light, a.*)
To think beforehand—rhagfeddylied.
To think with one's self—meddylied rhwng un ac ef ei hun; tybied yn un ei hun; ymsynied; bwriadu yn ei feddwl.
To think worthy—tybied, barnu, *neu* gyfrif yn deilwng.
Thinkest thou?—a wyt ti yn tybied? ai... yn dy dyb di? a gyfrifaist ti?
As I was thinking—a mi yn meddylied.
To think scorn†—dirmygu, diystyru.
To think more highly of one's self than one ought to think—uchel synied yn amgen nag y dylid synied (*Rhuf.* xii. 3.)
Thinker, *s.* meddyliwr, meddyliedydd, myfyriwr.
A deep thinker—dwys feddyliwr, myfyriwr dwys.
Thinking, *s.* meddyliad, tybiad; meddwl; tyb; myfyrdod.
According to my way of thinking—i'm tyb i; yn ol fy nhyb i.
Thinkingly, *ad.* trwy fyfyrio.
Thin-lipped, *a.* gwefus deneu, min-deneu.
Thinly, *ad.* yn deneu, &c.
Thinness, *s.* (o *thin*) teneuder, teneudra, teneuedd, teneurwydd, teneudeb, meinder; anamledd; prinder.
Thinning, *s.* teneuad, teneuhad.

Thin-skinned, *a.* croendenau.
Third, *a.* (S. *thridda;* Al. *dritte*) trydydd, (*f.* trydedd), trydy, (*f.* tryde).
Third part—traian, trian, trydedd ran.
Third rate—trydyfaint, o'r trydydd maint.
The third time—y drydedd waith, y drydeddwaith, y drydewaith.
Every third day—bob trydydd dydd; bob trydy dydd.
Third, *s.* trydydd, trydy; traian, trydedd ran.
Thirds—traian, trian.
Thirdborough, *s.* (*third* a *borough*) is-heddwas.
Thirdings, *s. pl.* traian (yd).
Thirl,† *v. a.* (S. *thirlian*) tyllu, trydyllu.
Thirst, *s.* (S. *thurst, thyrst;* Al. *durst*) sychedd; sychedfod; sychder; awydd, gwanc, blys, ainc.
Thirst for riches, } sychedd, awydd, hir-
Thirst of riches, } aeth, ainc, *neu* chwant am gyfoeth.
Thirst, *v.* sychedu; bod ar un sychedd; bod â sychedd arno; dwyn sychedd, goddef sychedd; bod yn sychedig.
To thirst after—sychedu am; bod yn sychedig am.
So greatly do they thirst after our blood—mòr sychedig ydynt am ein gwaed; cymmaint yw eu sychedd am ein gwaed.
To thirst for—sychedu am, &c.
Thirster, *s.* sychedwr, sychedydd.
Thirstiness, *s.* sychedigrwydd, sychedigaeth; sychedd.
Thirsty, *a.* sychedig; â sychedd arno.
To be thirsty—bod â sychedd arno; sychedu; dwyn *neu* oddef sychedd.
I am thirsty—mae sychedd arnaf.
Blood-thirsty=*Bloodthirsty.*
Thirteen, *a.* (*three* a *ten;* S. *threottyne*) tri ar ddeg, deg a thri: *f.* tair ar ddeg, deg a thair=13.
Thirteen times—tair gwaith ar ddeg.
Thirteen, *s.* tri ar ddeg.
Thirteenth, *a.* trydydd ar ddeg, degfed a thri, tri ar ddegfed: *f.* trydedd ar ddeg, degfed a thair.
Thirteenth, *s.* y trydydd ar ddeg.
Thirtieth, *a.* (o *thirty;* S. *thrittigotha*) degfed ar ugain, tridegfed.
Thirty, *a.* (S. *thrittig;* Al. *dreissig*) deg ar ugain, trideg=30.
Thirty-one—un ar ddeg ar ugain, trideg ac un, un a thrideg=31.
Thirty-two—deuddeg ar ugain, trideg a dau=32.
Thirty-three—tri ar ddeg ar ugain, trideg a thri: *f.* tair ar ddeg ar ugain, trideg a thair=33.
Thirty-four—pedwar ar ddeg ar ugain, trideg a phedwar: *f.* pedair ar ddeg ar ugain, trideg a phedair=34.
Thirty-five—pumtheg ar ugain, trideg a phump=35.
Thirty times—dengwaith ar ugain, deng waith ar ugain, tridengwaith.
Thirty, *s.* deg ar ugain, trideg.
This, *pl.* These, *a.* hwn, hon, hyn; yma.
This (*m.*)—hwn.
This (*f.*)—hon.
This (*c. g.*)—hyn.
This man—y gwr hwn, y dyn hwn, y gwr hyn, y dyn hyn; y dyn yma; hwn.
This woman—y wraig hon, y wraig hyn; y wraig yma; hon.
This thing—y peth hwn, y peth hyn; y peth yma; hyn o beth.
This book of thine—y llyfr hwn o'r eiddot ti; y llyfr hwn eiddot ti; dy lyfr hwn; y llyfr tau; y llyfr tau hwn.
Is this he?—ai hwn yw efe? ai dyma fe? ai dyma ef?
This or that—hyn neu hyny; hwn neu hwnw.
This (here)—hwn, hwn yma: *f.* hon, hon yma: *c. g.* hyn, hyn yma.
By this place, } heibio yma; ffordd yma.
By this way, } y ffordd yma.
From this place—oddi yma; o'r lle hwn; o'r lle hyn; o hyn o le.
In this place—yma; yn y lle hwn; yn hyn o le.
On this side—y tu yma; yr ochr yma; o'r tu yma.
On this side and on that—o'r tu yma a o'r tu acw.
This and that—hwn a hwna; hwn a hwnw; hwn yma a hwn acw; hwn a'r llall; hyn a'r llall; hyn a hyna.
This year—eleni, y flwyddyn hon.
This day—y dydd heddyw, heddyw, y dydd hwn.
This much—cymmaint a hyn.
Thistle, *s.* (S. *thistel;* Al. ac Is. *distel, tistel*) ysgallen, ysgellyn: *pl.* ysgall.
Creeping thistle—llawegor, ysgallen gyffredin yr âr.
Spear thistle—marchysgallen, ysgallen y blaidd, ysgallen wyllt: *pl.* marchysgall, &c.
Musk thistle—ysgallen ogwydd.
Curled thistle, } ysgallen grech: *pl.* ysgall-
Welted thistle, } crychion.
Slender-flowered thistle—ysgallen fân-flodeuog.
Marsh thistle—ysgallen y gors.
Milk thistle—ysgallen wèn, ysgallen frith, ysgallen Fair, oribau Mair: *pl.* ysgall gwynion, ysgall brithion.
Blessed thistle—ysgallen fendigaid.
Melancholy thistle—ysgallen fwyth.
Black chameleon thistle—ysgallen ddu.
Carline thistle—ellast, ysgallen ddreiniog.
Cotton thistle—ysgallen gotymog.
Sow thistle—mochysgall, llaethysgall, ysgall y mooh, ysgall llaethog, llymaid y llaeth, llymeidfwyd: *sing.* mochysgallen, &c.
Corn sow thistle—llaethysgall yr âr, mochysgall yr âr.
Field thistle—ysgallen y maes.
Order of the Thistle—Urdd yr Ysgallen.
Knight of the Thistle—Marchog yr Ysgallen.
Thistle-finch,† *s.*=*Goldfinch.*
Thistly, *a.* ysgallog, llawn ysgall.
Thither, *ad.* (S. *thider*) yno, hyd yno; i'r fan hòno; i'r fân hyny.
Hither and thither—yma ac yno; hwn ac yma; yma a thraw; ol a gwrthol; yn ol ac yn mlaen; ffordd yma a ffordd acw.
Thitherto, *ad.* hyd yno, hyd hyny; hyd ati hyny; hyd yn hyny; cyn belled.
Thitherward, *ad.* tuag yno; tua'r fan hòno; tua'r fân hyny.

Thitling,† *s.* trefian.

Thlapsi, *s.* (Gr. *thlaó*) llysiau y tryfal, pwrs y bugail.

Thole, *s.* (S. *thol*) pin (i ddàl rhwyf cwch), rhwyf-bin; coes pladyr, troed pladyr.

Thole, } *s.* (Ll. *tholus*) cromen adail; cryn-
Tholus, } dwr; adail gron.

Tholobate, *s.* (Gr. *tholos* a *basis*) gwadn cromen.

Thong, *s.* (S. *thwang*) carai: *pl.* careiau, careion.

To cut into thongs — careio; tori yn careion; tori yn careiau.

Thoracic, *a.* (Ll. *thorax*) perthynol i'r ddwyfron; dwyfronol, afellig.

Thoracic arteries—rhedwelïau y ddwyfron.

Thoracics, *s. pl.* afellogion=math ar bysgod.

Thoral, *a.* (Ll. *torus*) gwelyol, gwelyaidd.

Thorax, *s.* (Ll.) y ddwyfron; afell, mynwes; dwyfroneg, brondor, curas.

Thorn, *s.* (S.; Al. *dorn*) draenen; draen: *pl.* drain.

White thorn—draenen wèn, ysbyddaden, draenen ysbyddaid, egfaenwydden: *pl.* drain gwynion, drain ysbyddaid, drain ysbyddad, egfaenwydd.

Black thorn—draenen ddu, duddraenen, eirinberth: *pl.* drain duon, &c.

Sallow thorn — myr-rafnwydden, morrafnwydden, rhafnwydden y môr, rhafnwydden arfor.

Water thorns—merddrain.

Thorn-apple, *s.* meiwyn, afal dreiniog, afal meiwyn.

Thorn-back, *s.* morgath arw, cath bigog, rhaien bigog.

Thorn-bush, *s.* draenllwyn.

Thorn-but, *s.* cornbig, mornydwydd, torbwt.

Thorn-hedge, *s.* clawdd drain.

Thornless, *a.* diddrain, annreiniog.

Thorny, *a.* dreiniog; dreinllyd; pigog.

Thorough, *a.* (S. *thurh;* Al. *durch*) trwyadl, llwyr, cyflwyr, trylwyr, hollol, cyflawn, perffeith-gwbl, cyfan-gwbl; digoll; difreg; trwyol, trwyog; try-

Thorough,† *prep.*=*Through.*

Thorough, *s.* cwys rhwng dau rŵn.

Thorough-base, } *s.* trysawd.
Thorough-bass, }

Thorough-bred, *a.* tryryw, tryrywiol, tryrywiog, hyryw; llwyr ddygiadus, tryddygiadus, tryfoesog.

Thoroughfare, *s.* tramwyfa, tryffordd, mynedfa.

Thoroughly, *ad.* yn drwyadl, &c.; trwyddo yn llwyr; yn llwyr drwyddo; yn làn, achlân.

I am thoroughly wet—yr wyf yn wlyb soegyn; yr wyf yn wlyb drwof; yr wyf yn wlyb i'r croen; yr wyf yn wlyb hyd y croen.

Thoroughness, *s.* trwyadledd, llwyrder, cyflwyredd, cyflawnder.

Thorough-paced, } *a.* digloffni; digoll; trwyadl,
Thorough-sped, } llwyr, trylwyr, perffeith-gwbl, hollol.

Thorough-pin, *s.* trwybin=anhwyldeb ar geffylau.

Thorough-stitch, *ad.* yn gyflawn, yn hollol, yn llwyr, yn làn, achlân.

To go thorough-stitch with a piece of work —myned drwy orchwyl o waith o'r pen bwygilydd iddo; gwneuthur gwaith drwyddo; gwneuthur gorchwyl o waith drwyddo; myned drwy orchwyl yn gwbl; gorphen *neu* gwblhau gwaith.

Thorough-wax, *s.* paladr trwyddo.

Thorough-wort, *s.* trylys.

Thorp, } *s.* (S. *thorpe;* Is. *dorp;* Al. *dorf*)
Thorpe, } trefan, cordref, pentref, trefian, trefa: arferedig mewn enwau priod.

Those, *a.* y rhai hyny; y rhai yna; y rhai hyna; y rhai, y sawl, y neb.

Those who—y rhai, y sawl, y neb.

Those (there)—y rhai yna, y rhai hyna, y rhai hyn yna.

Those (out of sight)—y rhai hyny.

Those things—y pethau hyny; y pethau yna.

Thou, *pro.* ti, di, tydi, dydi.

Thou thyself—ti dy hun; ti dy hunan; tydi dy hun; tydi dy hunan; tydi yth hun; ti yn unig; tydi yn unig.

Thou also—tithau.

Thou thyself also—tydithau.

Thou, *v. a.* tydïo; galw *ti* ar un; galw *tydi* wrth un.

Though, *c.* (S. *theah*) er; er hyny; pe rhon; pe, ped; cyd.

Though she be very wise—er ei bod yn ddoeth iawn.

Though he be ever so wise—er doethed fyddo.

Though I should die with thee—pe gorfyddai i mi farw gyda thi; pe rhon a gorfod i mi farw gyda thi.

As though—megys pe, màl pe, fel ped.

Though ever so numerous—er amled.

Though it be ever so small—er lleied y bo.

Though he slay me—pe lladdai efe fi; pe'm lladdai.

Thought, *s.* (o *think;* S. *thsaht*) meddwl; syniad; bwriad, amcan; bryd, meddylfryd; cyffred, crebwyll; tyb, barn; ystyriaeth; gofal; pryder; tybiaeth; meddyliad;† ychydigyn, bachigyn.

Deep thought—dwys feddwl, meddwl dwys; pryder, pryderi; myfyrdod dwys, dwys fyfyrdod.

To take thought—gofalu, pryderu.

To take thought for, } gofalu dros, am,
To take thought about, } *neu* yn nghylch.

Without thought—yn ddifeddwl, yn ddifwriad, yn anfwriadol, yn ddifryd.

Thoughtful, *a.* meddylgar, meddyliog, myfyrgar, myfyr; pryderus, pryderol, gofalus; gobwyllus; meddyl-ddwys; arbrudd; ysgyriol.

Thoughtfulness, *s.* meddylgarwch, myfyrgarwch, dwysfrydedd, dwys ofal.

Thoughtless, *a.* difeddwl, diofal, anfeddylgar, anystyriol, diddarbod, esgeulus, dibryder, digarc, difryd; byrbwyll, ehud, chwidr; penbylaidd, pendew.

Thoughtlessness, *s.* diofalwch, esgeulusdod, dibryderwch, anfeddylgarwch.

Thoughtsick, *a.* meddyl-glaf, myfyr-glaf; anesmwyth gàn fyfyrdod.

Thousand, *a.* (S. *thusend;* Al. *tausend*) mil=1,000.

A thousand times—mil o weithiau, milwaith; yn fynych iawn, yn fynych dros ben.

Thousand, *s.* mil; *pl.* miloedd.

Ten thousand—deng mil, deg mil, myrdd =10,000.

Hundred thousand — can mil, canmil, myrddiwn, milcant=100,000.
Thousandfold, *a.* milplyg; ar ei filfed.
Thousandth, *a.* milfed.
Thousandth part – milfed ran, milfedran, un ran o fil.
Thousandth, *s.* milfed, y filfed ran.
Two thousandths—dwy ran o fil.
Thowl, Thowle, } *s.*=*Thule.*
Thrack,† *v. a.* llwytho, beichio.
Thrack-scat, *s.* mettel yn aros yn y mwnglawdd.
Thraldom, *s.* (D. *trældom*) caethiwed, caethwasanaeth, caethwasaeth.
Thrall, *s.* (S.; D. *træl*) caeth, caethwas;† caethiwed, caethwasanaeth.
Thrall,† *v. a.* caethiwo.
Thrall,† *a.* caeth.
Thralless, *a.* anghaeth; heb gaethion.
Thranite, *s.* (Gr. *thranitês*) yr uchaf o dri dosbarth y rhwyfwyr yn un o longau Athen gynt.
Thrash, } *v.* (S. *tharscan, therscan;* Al. *dreschen*)
Thresh, } dyrnu; ffusto, ffustio; dygaboli, llachio, curo, pwyo.
Thrashel, *s.* ffust; offeryn i ddyrnu âg ef.
Thrasher, } *s.* dyrnwr, dyrnydd, dyrniedydd,
Thresher, } ffustwr; morfadyn, llwynog y môr.
Brown thrasher—y dyrnwr llwyd=un o gethlyddion Amerig.
Thrashing, *s.* dyrniad, ffustiad.
Thrashing-floor, *s.* llawr dyrnu, llawr ysgubor.
Thrashing-machine, *s.* peiriant dyrnu, melin ddyrnu.
Thrashing-mill, *s.* melin ddyrnu, peiriant dyrnu.
Thrasonical, *a.* (oddi wrth *Thraso*, bostiwr yn yr hen chwareuon) bostfawr, ffrostfawr, bostgar, ymffrostgar, brolgar, bocsachus.
Thraulite, *s.* (Gr. *thraulos*) hydorfaen.
Thrave, } *s.* (C. *drefa*) drefa.
Threave, }
Thrave of corn—drefa o yd=24 o ysgubau.
Thrave,† *s.* (S. *draf*) gyr, haid.
Thread, *s.* (S. *thred, thræd;* Is. *draad;* Sw. *tråd*) edaf, edeu: *pl.* edafedd.
A thread, } edefyn.
A single thread, }
Threads—edafedd.
Thread of a discourse—llinyn ymadrodd.
Thread by thread—bob yn edefyn; bob yn edefyn ac edefyn; o fesur edeu ac edeu.
Air threads—gwawn, gosymerth, edafedd awyr.
Flaxen thread—edaf lin, edeu lin; edeu gyfrodedd.
Hempen thread — edaf gywarch, edeu gywarch.
Thread, *v. a.* nodwyddu edeu, nydwyddu edaf; rhoi *neu* ddodi edefyn mewn nydwydd, &c.; rhoi, gosod, *neu* ddodi ar edefyn.
To thread a needle—rhoi *neu* ddodi edefyn mewn nydwydd; nydwyddu edeu, nydwyddu edaf.
Threadbare, *a.* (*thread* a *bare*) lledlwm, llwm; digotwm; hen-draul; cyffredin, gwael.
Threadbareness, *s.* lledlymder, llymder, llymrigrwydd.
Threaden, *a.* edafaidd; â wnaed o edeu.
Threadlike, *a.* edafaidd, fel edeu.
Thread-plants, *s. pl.* edaf-lysiau.
Threadshaped, *a.* ar wedd edaf; edafaidd.

Thready, *a.* edafaidd; edafeddog; main, eiddil.
Threat, *s.* (S. *threat*) bygwth, bygwth, bygythiad, bygwl, bwgwl, mynas, orn, dwrdiad, dwrdiad, ornedd, orniad: *pl.* bygythiau.
Threat, *v. a.*=*Threat.*
Threaten, *v. a.* (S. *threatian*) bygwth, bygwth, bygythio, bygylu, mynasu, orni, dwrdiad, dwrdio.
Threatened men live long—ni ladd gŵr addaw.
Threatener, *s.* bygythiwr, bygythiedydd, bygylwr, bygylydd, dondiwr, dwrdiwr, ornwr, mynaswr.
Threatening, *a.* bygythiol, bygylus, bygylog, mynasol.
Threatening, *s.* bygythiad, bygyliaeth, bygythiad, &c.; bwgwth, bwgwl, orn.
Threateningly, *ad.* dân fwgwth, gân fygythiad, &c.; yn fygythiol, yn fygylus.
Threatful, *a.* bygythiog, bygylog, llawn bygythion.
Three, *a.* (S. *thri, threo, thry;* Sw. a D. *tre*; Ll. *tres, tria;* C. a Gw. *tri*) tri: *f.* tair.
Rule of three=(d. g. *Rule*).
Three days—tridiau, tri diwrnod, tri dau.
Three days' space—ysbaid tri diwrnod.
Three days hence, } tradwy, ail dranoeth.
Three days after, }
Three times—tair gwaith, teirgwaith.
Three times three — teirgwaith tair; naw gwaith tair, trithri.
Three hours—tair awr, teirawr.
The space of three hours—ysbaid teirawr, teirawr, tair awr.
The space of three nights—ysbaid teirnos, tair nos, tair nos o'r untu.
Of three horses—trimarch.
Three hundred times—trichanwaith.
The three hundredth—y trichanfed, y tri chanfed.
Three hundred thousand—trichanmil, tri chan mil.
Three months old – tri mis oed, tri-misiad.
Three manner of ways—o dair ffordd, o deir-ffordd, mewn tair ffordd, mewn teir ffordd.
In three parts—yn dair rhan, yn deirran, yn dri thrian.
To divide into three parts — trisiaw, trianu; rhannu yn deirran; rhannu yn dair rhan.
That has three points, } triblaen; â thri
Of three points, } blaen iddo.
Three pounds weight, } triphwys.
Of three pounds weight, }
Three feet long—â fo dair troedfedd o hyd.
Having three colours, } trilliw, trilliw
That has three colours, } iog; â thri liw iddo.
Three children born at a birth—*tri gefell.*
That has three bodies, } trichorffog,
Having three bodies, } chorff; â thri
Three-bodied, } chorff iddo.
Having three feet, } trithroedog,
That has three feet, } throediog,
Three-footed, } throed; â thri throed iddo; â thair troed iddo.
Having three heads, } triphenog,
That has three heads, } pheniog,
Three-headed, } phen; â thri phen iddo.

Three-forked — trifforchog, trifforch; â thair fforch iddo.

Having three horns, } trichorniog, tri-
Three-horned, } chorn, â thri chorn iddo.

Having three languages, } teiriaith, teir-
That has three languages, } ieithog; â
Three-languaged, } thair iaith ganddo; â theiriaith ganddo *neu* ynddo.

Three years old—tair blwydd oed, teirblwydd oed; teirblwydd.

A three years old heifer—anner deirblwydd.

The space of three years, } ysbaid tair blyn-
Three years space, } edd.

Three-legged — teircoes; trithroed, trithroedog, teirtroed; â thri throed iddo; â thair troed iddo.

Three-legged *stool*—ystôl drithroed, ystôl deirtroed.

Having three teeth *or* tines—tridaint, trideintiog.

Having three limbs, } triaelodog, triaelod;
Three-limbed, } â thair aelod iddo; âg iddo dair aelod.

Three-oared ship—llong deirrwyf, llong dair rhwyf.

Having three forms *or* shapes—tridull, tridulliog; â thri llun *neu* ddull iddo.

Three, *s.* tri: *f.* tair: *pl.* trioedd.

By threes—yn drioedd, bob yn dri.

Three-capsuled, *a.* trichibog, trichibedig.

Three-celled, *a.* trichellog.

Three-cleft, *a.* triholl‡, triholltog; â thair holl‡ ynddo.

Three-coat work, *s.* gwaith trihaenog, gwaith tair haen.

Three-coloured, *a.* trilliw, trilliwiog; â thri lliw iddo.

Three-cornered, *a.* trichonglog, trichornelog, trionglog, trichongl, triongl, teirongl, teironglog; â thri chornel iddo, &c.; tryfal.

Three-edged, *a.* triminiog, trimin.

Three-flowered, *a.* triblodeuog; yn dwyn tri blodyn yn nghyd.

Three-fold, *a.* triphlyg, tri dyblyg; tri chymmaint, cymmaint deirgwaith; ar ei drydedd, ar y drydedd, ar ei drydydd.

To make threefold—triphlygu; gwneuthur yn driphlyg; gwneyd yn driphlyg.

A threefold cord—rhaff deircainc, rhaff dair cainc.

Three-grained, *a.* tri-gronynog, tri-gronyn.

Three-headed, *a.* triphen, triphenog, triphenog; â thri phen iddo *neu* arno.

Three-leafed, } *a.* teirdalen, teirdeiliog.
Three-leaved, }

Three-leaved grass—meillion tair dalen, meillion teirdalen.

Three-lobed, *a.* trillabedog.

Three-nerved, *a.* tri-gewynog.

Three-parted, *a.* teirran, teirranol, tripharthog, tripharth.

Threepence, *s.* tair ceiniog.

Threepenny, *a.* â fo yn werth tair ceiniog.

Threepenny loaf—torth dair ceiniog, torth dair.

Three-petaled, *a.* tri-blodeuddail.

Three-pile, *s.* melfed cryf.

Three-pile, *a.* cryf; pentyredig.

Threeply, *a.* triphlyg.

Three-pointed, *a.* triblaen, triphig; â thri blaen iddo.

Three-ribbed, *a.* teir-asenog.

Threescore, *a.* (*three* a *score*) trigain, tri ugain, chwedeg=60.

Threescore times—trigeinwaith; tri ugain o weithiau.

Threescore men—trigeinwr, trigain o wŷr.

Three-seeded, *a.* trihadog.

Three-sided, *a.* triochrog, triochr.

Three-stringed, *a.* trithannog.

Three-toed, *a.* tribysiog.

Threetongèd, *a.* tri-thafodiog, tri-thafod; â thri thafod iddo.

Three-valved, *a.* trichaffellog, trichloriog.

Threne,† *s.* (Gr. *thrênos*) galarnad.

Threnetic, *a.* (Gr. *threneticos*) galarus, alaethus.

Threnody, *s.* (Gr. *thrênos* ac *ôdê*) galarnad, galareb, galargan, galargerdd, cerdd allwyn.

Thresh, } *v.* = { *Thrash.*
Thrash, } { *Thresh.*

Threshold, *s.* (S. *thærscwald*) trothwy, trothyn, seilddor; hiniog, gorsing, gorsin; drws, mynedfa.

Thrice, *ad.* (o *three*; Ff. *tiers*) teirgwaith, tair gwaith.

Thrice as much—y tri chymmaint.

Thrice happy—tra dedwydd, dedwydd dros ben, gorddedwydd; dedwydd a dedwydd dros ben; dedwydd a dedwydd heb ei ail; dedwydd a dedwydd digyffelyb.

Third, *v. a.* (C. *treiddio*) llithro trwy, gwanu trwy, rhedeg trwy, treidio.

Thrid,† *s.* = *Thread.*

Thrifallow, *v. a.* (*three* a *fallow*) triaru, trydyfraenaru; aru deirgwaith; braenaru y drydedd waith; aru y drydedd waith.

Thrifallow, *s.* trydydd âr, trydydd braenar.

Thrift, *s.* (o *thrive*) cynnildeb, cynnilder, cynnildra, cynnilwch; yr hyn a ennillo un drwy arbed a chynnilo; dryd; diwydrwydd, dyfalwch, gofal; llwydd, ffynniant; cynnydd, twf gwyrenig.

Thrift (in botany)—archmain, clustog Fair.

Thriftiness, *s.* cynnildeb, cynnilwch, &c.; llwyddiant, cynnydd.

Thriftless, *a.* didoraeth, anghynnil, gwastraffus, afradus; diles; digynnydd.

Thriftlessness, *s.* didoraethrwydd, didoraethwch, anghynnildeb; gwastraff.

Thrifty, *a.* (o *thrift*) cynnil, diwastraff, dryd, drydol; diwyd, gofalus; cynnyddol; toreithus; trefnus, cryno.

Thrill, *s.* (S. *thyrlian*; Is. *drillen*) trul, tyllyr, ebill; teloriad, crychlais, ffryn; awyrdwll, ffynell, agerfa; as, gni, llymias.

Thrill, *v.* tyllu, ebillio, trulio, trydyllu; trywanu, treiddio; menu, menu ar; iasu.

A thrilling shriek—llymwaedd, llymgri, oergri, oerwaedd, treidd-gri.

Thrillingness, *s.* treiddioldeb, trywanoldeb.

Thrillings, *s. pl.* iasau, llymiasau, gnion.

Thring,† *v. a.* gwasgu, pentyru, sechu.

Thrive, *v. n.* (D. *trives*; Sw. *trifwas*) llwyddo, ffynnu, tyeio, cynnyddu, priflo, myned rhagddo, dyfod yn mlaen; gwrygiannu, gwrygio, gwella.

Thriven in the world—cynhes, llwyddiannus, gwrygiannus, *neu* ffynniannus yn y byd; wedi myned yn gefnog yn y byd; cyfoethog.

Thriver, *s.* llwyddwr, ffynnwr.

Thriving, *a.* llwyddiannus, ffynniannus, gwryg-

iannus, ffynniannol, llwyddiannol, llwyddiannog, llwyddol, llwyddog; cynnyddol, prifiol, prifiannol, prifiannus.

Thrivingness, } *s.* llwyddiant, ffyniant, llwydd-
Thriving, } iannusrwydd, cynnydd, prifiant, gwryglant, twf, tyfiant.

Throat, *s.* (S. *throta, throte*) ceg, y geg, cegen, corn y gwddf, goelef, y gwddf; genau; agorfa.
The cover of the throat—cuead y geg, cloch yr ymadrodd.
To cut one's throat—torfynygiu un; tori gwddf *neu* wddwg un; tori corn gwddf un; tori corn breuant un; tori ceg un; tori gwythi gwaed un; tori mwnwgl un.
Having a wide throat—cegrwth, cegog, cegfawr.

Throat-band, *s.* genddal, genrwym, cegrwym, genfa, ffunen gen, gendas.

Throat-latch, *s.* carai ceg, carai gen.

Throat-pipe, *s.* corn y geg, corn gwynt, corn chwyth, breuant, brefant, corn breuant, pibell yr ysgyfaint, pistyll yr ysgyfaint, y bibell wynt.

Throatwort, *s.* (*throat* a *wort*) clychlys llydanddail, clychlys mawr.
Blue throatwort—clychlys danad-ddail.

Throaty,† *a.* cegol, cegaidd.

Throb, *v. n.* (anhysbys) dychlamu, curo, ymguro, tysmwyo, ysboncio, crychneidio, chwyfanu, swyso, dyhëu.

Throb, *s.* dychlam, ysbonc, cur, tysmwy, crychnaid, swys.

Throbbing, *a.* dychlamol, ysbonciol, tysmwyol, swysol, swysog.

Throbbing, *s.* dychlamiad, &c.

Throdden,† *v.* prifio, cynnyddu.

Throe, *s.* (S. *throwian*) gloes, dirboen, pang, gwasew, gwewyr, poen, dolur.
The throes of a woman in labour—gwewyr gwraig yn cegor; gwewyr gwraig wrth cegor; gwewyr cegor.

Throe, *v.* gloesygu, gloesio, dirboeni; bod mewn gloes *neu* ddirboen; gwryddu gân boen.

Thrombolite, *s.* (Gr. *thrombod*) tolchfaen.

Thrombus, *s.* (Ll.) chwydd ar ol gwaedu.

Throne, *s.* (Gr. *thronos;* Ll. *thronus*) gorseddfainc, gorseddfa, gorsedd; teyrnfainc, teyrngadair, breninfainc; gorfainc, trwn, tron.

Throne, *v. a.* gorseddu, gorseddogi; rhoi *neu* osod ar orsedd, &c.

Throneless, *a.* di'orsedd.

Throng, *s.* (S. *thrang;* Al. ac Is. *drang*) torf, tyrfa, llu, lluaws, twr, ymwasg, tewdwr.

Throng, *v.* ymdyru, cydymdyru, ymwasgu, tyru, heidio, ymlenwi, cyttyru, pentyru, ymwthio, ymsengu, ymsecu, torfi, tormi; gwasgu, tynwasgu, gorlenwi, tynlenwi; lluo, lluadu.
To throng one—gwasgu un.

Throng, *a.* prysur.

Thronging, *s.* gwasgol, tyrol, ymdyrol, ymwasgol.

Thronging, *s.* gwasgiad, ymwasgiad.

Throngly,† *ad.* yn heidiau, &c.

Thropple, *s.* corn y geg, y corn chwyth.

Throstle, *s.* (S. *thorstle;* Al. *drossel*) bronfraith, y fronfraith.

Throstling, *s.* y llindagwst (ar wartheg).

Throttle, *s.* (o *throat*) llindag; ceg; brefant, breuant, corn y geg, corn chwyth, corn y gwynt y bibell wynt, pistyll yr ysgyfaint.

Throttle, *v.* llindagu, tagu, ystagu, mygmwrmio, ysgegio.

Through, *prep.* (S. *thurh;* Al. *dor;* Al. *dur*) trwy, drwy; trwy waith, o waith; trw-.
Through me—trwof fi, trwyof fi, trwyddof fi, trwof, trwyof, trwyddof; trwy'r llafur i; trwy fy nghymhorth i.
Through thee—trwot ti, trwyot ti, trwyddot ti; trwot, trwyot, trwyddot; trwy dy annog, dy annogneth, dy gynhorthwy di.
neu dy gynnorthwy di.
It was done through carelessness—de wnaed o esgeulusdra.

Through, *ad.* trwyddo, drwyddo, trwodd, trwyddd, trwyo, try-.
Through and through—trwydde drw, drwyddo draw; trwyddo yn llwyr, yn hollol, yn gwbl, *neu* achlân.
To bore through—trydyllu; tyllu yn trwyddo *neu* drwyddo; tyllu yn trwodd *neu* drwodd.
To shine through—trylewyrchu, trylewychu, llewyrchu drwy.
To dig through—cloddio trwodd; clwdd trwy both.
To pierce through—trywanu, trywanu tyllu drwy, gwanu drwy.
To go through—treiddio; myned drwy.

Through-bred,† *a.*=*Thorough-bred.*

Throughly,† *ad.*=*Thoroughly.*

Throughout, *prep.* trwy, drwy; yn.
Throughout all the land—trwy yr holl fro; trwy yr holl wlad.
Throughout the whole world—trwy yr holl fyd; yn yr holl fyd.

Throughout, *ad.* yn mhob man drwyddo, yndrwy arno, *neu* drosto; trwy *neu* dros bob parth; trwy *neu* dros bob rhan; o ben bwygilydd; o ben i draed; yn gwbl, yn hollol, yn drwyadl; trwyddo oll.
Woven from the top throughout—wedi gwau o'r cwr uchaf trwyddi oll.

Through-stone, *s.* trwyfaen, rhwymfaen, mur cwlwm.

Throw, *v.* (S. *thrawan*) taflu, bwrw, tawlu, lluchio, ergydio; taflu *neu* fwrw i lawr, dymchwelyd.
To throw down—taflu neu fwrw i lawr; cwympo.
To throw one out—bwrw *neu* dafln allan; gadael un ar ol; gadael un yn mhell ar ol; blaenu ar un.
To throw off—bwrw *neu* dafln ymaith; bwrw; dïosg, dihatru.
To throw over—bwrw neu dafln drosodd; trosglwyddo, trosi.
To throw silk—cyfrodeddu *sidan; cordeddu* sidan.

Throw, *s.* tafl, tafliad, bwrw, tawl, lluch, ergyd, cwth; turn.

Thrower, *s.* taflwr, taflydd, taflydd, bwrwr; cyfrodeddwr, cordeddwr, *neu* ddyrwynwr sidan.

Throwster, *s.* (o *throw*) cyfrodeddwr, cordeddwr, dyrwynwr, *neu* ddyrynwr sidan; parwr sidan i'w wau.

Thrown-silk, *s.* sidan cyfrodeddig, *cyfrodeddig,* cyfrodeddedig, *neu* gordeddedig.

Thrum, *s.* (Isl. *thraum;* Al. *truum*) edi, olbre, pen edafedd.
Thrums—eddi, olbre; edafedd; pennau edafedd; brigerau.

Thrum, *v. a.* gwau; cordeddu, *cyfrodeddu;* eddio; cyttynu, cydwasgu, cynnull.

Thrum, *v. n.* (Is. *trom*) dwrn-bwyaw offeryn cerdd; chwareu â dwrn; dyrnu cerdd; chwareu yn anghelfydd.
Thrummy, *a.* eddïog, llawn eddi; eddïaidd, olbreaidd, edafaidd.
Thrumwort, *s.* llyren, llyriad y dwr, dyfr- [lyriad.
Thrush, *s.* (S. *thrisc;* Al. *drossel*) bronfraith, tresglen, pen y llwyn; mwyalch.
Song-thrush — bronfraith y gân, *y* fronfraith gân.
Thrush, *s.* (*thrust* ?) gân, yr ân=math ar ddolur geneu; a math o chwydd yn nhraed anifeiliaid.
Thrust, *v.* (Ll. *trudo, trusum*) gwthio, cilgwthio, hergydio, hyrddu, hyrddio, gyru, gyrthio; gwanu, brathu, trywanu; gwantu; procio.
To thrust at one—gwthio at un.
Thou hast thrust sore at me—gân wthio y gwthiaist fi.
To thrust (any thing) against (another)—gwthio, gyru, hyrddio, hyrddu, *neu* hwpio yn erbyn.
To thrust one's self against — ymwthio, ymhyrddu, ymhyrddio, ymwrio, *neu* ymhwpio yn erbyn; ymwthio â, &c.
To thrust away—gwthio ymaith, cilgwthio.
To thrust back—gwthio yn ol, &c.
To thrust down—gwthio, gyru, *neu* hyrddio i lawr.
To thrust forward—gwthio yn mlaen, &c.
To thrust one's self forward—ymwthio yn mlaen.
To thrust one's self in—ymwthio i mewn.
To thrust a weapon in—gwthio *neu* yru arf i mewn.
Thrust in thy sickle, and reap—bwrw dy gryman i mewn, a meda (*Dad.* xiv. 15).
To thrust into—gyru, gwthio, *neu* hyrddu i mewn i; dodi yn; brathu yn, gwanu yn.
To thrust into prison—bwrw *neu* dafiu i garchar; taflu yn ngharchar.
To thrust out—gyru, gwthio, hyrddu, *neu* hyrddio allan.
To thrust a weapon through one—brathu, gwanu, gwthio, *neu* yru arf drwy un.
To thrust one through — trywanu un; gwanu un.
To thrust one through with a weapon—trywanu, gwanu, *neu* frathu un âg arf.
To thrust together—gwthio *neu* wasgu yn nghyd; sypio yn nghyd.
To thrust one's self to, } ymwthio at,
To thrust one's self unto, } ymwasgu at.
To thrust upon—gwthio, cymhell, argymhell, dirio, *neu* wasgu peth ar un; gosod, bwrw, *neu* yru peth o drais *neu* lettrais ar.
Thrust, *s.* gwth, cilgwth, hergwd, hergawd, hwrdd; gwân, brath; heng, burth; proc; gyr, gyrth, pwy; cyrch, rhuthr.
Thruster, *s.* gwthiwr, gwthiedydd; brathwr, gwanwr.
Thrusting, *s.* gwthiad, &c.; gwasgu caws *neu* geulfraen.
Thrusting, *s. pl.* gweisgion caws, y maidd gwŷn.
Thrustle, *s.* bronfraith, tresglen.
Thryfallow, *v. a.*=*Thrifallow.*
Thulite, *s.* un o ddelidfain Norwy.
Thumb, *s.* (S. *thuma*) bawd, bodfys, bawdfys, y bys bawd.
To handle with the thumb, } bodio.
To turn over with the } bodio.
thumb,
A thumb's breadth—lled bawd, modfedd.
Thumb, *v.* bodio, bysio; chwareu â'r bysedd.
Thumbband, *s.* tennyn cyn rhefed a bawd.
Thumbed, *a.* bodiog; â bodiau ganddo.
Thumbkin, *s.* bodwasg, gwasg bawd, tyawasg bawd.
Thumb-latch, *s.* clicied â godir â bawd.
Thumb-ring, *s.* bodrwy, modrwy y fawd.
Thumbscrew, *s.* tynwasg â droir â'r fawd; tynwasg bawd a bys.
Thumb-stall, *s.* bawdle, bodwain; gwniadyr, bysedd.
Thumerstone, } *s.* bwyellfaen=delidfaen *Thum*
Thumite, } yn Sassoni.
Thump, *s.* (It. *thombo*) paff, panc, pwmp, dyrnod, cnoc, ergyd, còb, dul, ysbanc.
Thump, *v.* paffio, pancio, ysbancio, pwmpio, cnocio, cobio, pwyo, dulio, ffustio, ffustio, dyrnodio, maeddu, baeddu, curo.
Thumper, *s.* paffiwr, pancwr, pwmpiwr, &c.; un mawr o faint, peth mawr, clamp.
Thumping, *a.* trwm; mawr, cryf, bras, tew.
Thunder, *s.* (S.; Al. *donner*) taran, twrf, trwst wybrol: *pl.* taranau, tyrfau, trystau.
Lightnings and thunders—mellt a tharanau.
Thunder, *v.* taranu, trystio; gwneuthur taranau, tyrfau, *neu* drystau; gwneyd trwst, twrf, neu daran; taranadu, taranoli.
It thunders—mae hi yn taranu; mae hi yn daranau.
The people...said that it thundered — y dyrfa...a ddywedodd mai taran oedd (*Ioan* xii. 29.)
Thunder-bolt, *s.* taranfollt, mellten, lluchedau, tân mellt; maen taran, maen y daran, maen cawod, maen cawad.
Thunder-burst, *s.* tarandor, tor taran, tarandrwst.
Thunder-clap, *s.* twrf taran, tarandwrf, tarandrwst, trwst, (*pl.* trystau), talym, tarangiep.
Thunder-cloud, *s.* cwmwl y daran, tarangwmwl.
Thunderer, *s.* taranwr, taranydd, taranon.
Thunder-house, *s.* tarandy.
Thundering, *s.* taraniad, taranad; taran, twrf, trwst.
Thundering, *p.* yn taranu, &c.; taranllyd, taranol, taranus; bygythiol.
Thunderous, *a.* taranol, taranus, taraneg.
Thunder-proof, *a.* diogel *neu* ddiddos rhag taranau.
Thunder-rod, *s.* taran-lath, llath taran.
Thunder-shower, *s.* taran-wlaw, cawad taran, cawod o wlaw taranau, gwlaw taranau.
Thunder-stone, *s.* maen taran, maen y daran, taranfollt, maen cawad, maen cawod, taranfaen.
Thunder-storm, *s.* tarandrwst, tarandwrf, ystorm daranau, ystorm o fellt a tharanau.
Thunderstrike, *v. a.* taran-daro; taro â tharan; taro â mellten; taro â syndod *neu* â braw; gorsynu.
Thunderstroke,† *s.*=*Thunder-clap.*
Thunderstruck, *a.* taran-darawedig; tarawedig â tharan *neu* â mellten; gorsynedig, synedig, brawychedig, wedi delwi; â darawyd yn fud gân syndod, &c.
Thundery, *a.* taranllyd.
Thunny, *s.* (Ll. *thynnus*) math o forbysg mawr.
Thurible,† *s.* (Ll. *thuribulum*) thuser, padell dân.

Thuriferous, *a.* (Ll. *thurifer*) yn dwyn thus; myg iarthog.
Thurification, *s.* arogldarthiad, mygdarthiad.
Thurls, *s. pl.* cyfryngau byrion ceuffosepan mwnglawdd.
Thursday, *s.* (D. *Torsdag=Thor's day*) dydd Iau, dydd Iou. Difiau, dyw Iau.
Ascension Thursday — Dydd Iau Dyrchafael, Iau Dyrchafael, Iou Dyrchafael.
Maundy Thursday — Dydd Iau Cablyd, Dydd Iou Cablyd.
Thus, *ad.* (S.; Is. *dus*) fel hyn, fâl hyn, mâl hyn, yn llyn, fellyn. [hyn.
Thus far — hyd yma; hyd hyn; hyd yn
Thus long — hyd yn hyn; cyhyd a hyn; cyd a hyn.
Thus much—cymmaint a hyn.
Thus and thus—fel hyn ac fel hyn; fel hyn a'r fel.
Thus, *s.* (Ll.; Gr. *thuó*) thus.
Thwack, *v. a.* (S. *thaccian?*) paffio, llachio, pancio, pwmpio, ffusto.
Thwack, *s.* paff, llach, panc, pwmp.
Thwaite, *s.* gwengyn=math o byeg.
Thwart, *a.* (Is. *dwars;* Sw. *tvart, tvärs;* D. *tvert*) traws, croes, ar draws, ar groes; anghyfieûs; †trofâus.
Thwart, *v.* croesi, gwrthwynebu, rhwystro, attal, gwrthgroesi, gwrthsefyll; seithugio.
Thwart, *s.* mainc groes mewn cwch.
Thwarter, *s.* crydwst (ar ddefaid).
Thwarting, *s.* croesiad, &c.
Thwartingly, *ad.* yn groes, ar groes, ar draws; dân wrthwynebu, dân wrthddywedyd.
Thwartness, *s.* croesder, trawsder.
Thwartships, *ad.* ar draws y llong; ar groes y llong. [chyllell.
Thwite, *v. a.* (S. *thwitan*) tori neu docio â
Thwittle,† *v. a.*=*Whittle.*
Thy, *a.* (talfyriad o *thine*) dy, yth, eith, tau; eiddot, einot.
Thy husband—dy wr, y gwr tau.
Thy wife—dy wraig, y wraig dau.
Show me thy hand—dangos i mi dy law.
Thyine Wood, *s.* (Gr. *thuinos*) coed thynon (*Dad.* xviii. 12).
Thyme, *s.* (Ll. *thymus;* Gr. *thumos*) gruw, gruwlys, teim.
Wild thyme, Mother of thyme, } gruwlys gwyllt.
Thymus, *s.* (Ll.) cefndedyn, cyndedyn.
Thymy, *a.* gruwiog, llawn gruw; peraroglaidd, safwyrber.
Thyroid, **Thyreoid**, } *a.* (Gr. *thureos*) tarianaidd, cadellaidd; ar wedd tarian; ar lun cadell.
Thyrse, **Thyrsus**, } *s.* (Gr. *thyrsos;* Ll. *thyrsus*) tewbanigl.
Thyreoid, *a.* tewbaniglaidd.
Thysanurans, **Thysanura**, } *s. pl.* (Gr. *thusanouros*) siochlostogion=math o drychfilod.
Thyself, *pro.* (*thy* a *self*) dy hun, dy hunan; tithau.
Thou thyself—ti dy hun, ti dy hunan, tydi dy hun, tydi dy hunan.
And thou thyself—a thithau dy hun; tydithau.
Tiara, **Tiar**, } *s.* (Ll. a Gr. *tiara*) talaith, coron, corynrwy; coron driphlyg.
Tiaraed, *a.* taleithiog, coronog.
Tibia, *s.* (Ll.) ysberygl, crimog, asgwrn mwyaf y goes; pedwerydd cymmal coes (trychfilod).
Tibial, *a.* perthynol i'r ysberygl; pibellaidd.
Tic Douloureux, *s.* (Ff.) gwŷn dolurus.
Tice,† *v.*=*Entice.*
Tichorine, *s.* (Gr. *teichos* a *rhis*) rhyddi ffanedig.
Tick, *s.* (o *ticket?* Gael. *doigh;* C. tec; cor. echwyn; dyled.
To buy upon tick—prynu ar goel; prynu ar air; prynu ar ddydd; prynu ar arian parod; prynu heb dalu i law; prynu heb dâl ar law; prynu yn neu a echwyn.
To go on tick—myned mewn dyled; myned ar y llyfr.
Tick, *v. n.* rhedeg neu fyned mewn dyled rhedeg i ddyled; prynu ar goel, &c.; cymeryd neu brynu yn echwyn; cymmeryd neu brynu ar echwyn.
Tick, *s.* (Ff. *tique;* Al. *zecke*) trogen, tarogen, heusleuen, horen, lleuen.
Tick, *s.* (Is. *teek, tyk*) twyglen, twyg gwŷr, twygyn gwely, twygliain, amlen gwely.
Tick, *v. n.* (o'r sain; Is. *tikken*) ticio, ticial, ticial, curo, ffatio.
Tick-bean, *s.* ffäen fechan.
Ticken, **Ticking**, } *s.* (o *tick*) twyglen, twyg gwŷr; twygyn gwely, twygliain, amlen gwely.
Ticket, *s.* (Ff. *étiquette;* C. tocyn) tocyn o wyddyn, cwtysyn, nod, arwydd.
Ticket of leave—tocyn rhydd.
Ticket-of-leave men—gwŷr y tocyn rhydd.
Ticket-of-leave system—cyfundrefn y tocyn rhydd.
Ticket, *v. a.* tocynu; nodi â thocyn.
Ticketing, *a.* tocynol.
The ticketing system—y drefn docynol.
Tickle, *v.* (bychanig o *touch;* neu o *tick;* neu o'r Ll. *titillo*) gogleisio, goglais, dasmal, dasmal.
Tickle,† *a.* serfyll, simsan, ansefydlog.
Tickle-brain,† *s.* gogleisydd.
Tickleness,† *s.* ansefydlogrwydd, serfyllrwydd.
Tickler, *s.* gogleisiwr, gogleisydd.
Tickling, *s.* gogleisiad, dasmaliad.
Ticklish, *a.* (o *tickle*) gogleisiog, byddinawl; llawn goglais; â goglais arno; hawdd o ogleisio; ansafadwy, serfyll, simsan, ar o sigl, ar ei ogwydd, ansefydlog, hygwyng, peryglus, enbydus, dyrys, cynnil.
Ticklishness, *s.* gogleisiogrwydd; serfyllrwydd; anwastadrwydd; peryglusrwydd, &c.
Ticks, *s. pl.* ffa bychain, ffa ceffylau.
Ticktack, *ad.* (o'r sain) tic tac, dic dac.
Tid, *a.* (S. *tydder*) tyner, meddal; mwythus, danteithiol; meddfaeth.
Tidal, *a.* (o *tide*) perthynol i lif ac adlif y môr morlifol.
Tidal harbour—porthladd morlifol, porthladd morlif; porthladd trai a llanw, porthladd â'r môr yn rhedeg iddo.
Tidal river — afon forlifol, afon forlif, afon drai a llanw; afon â llanw y môr yn rhedeg iddi.
Tidbit, **Titbit**, } *s.* (*tid* a *bit*) dewis damaid, melus, danteithyn, moethyn.
Tiddle, **Tidder**,† } *v. a.* maldodi, anwesu, bolliochi, llochi.
Tide, *s.* (S. *tid, tidan;* Al. *zeit;* Is. tyd) amser, pryd; tymp, tymmor; gŵyl: arferedig weithiau mewn cyfansoddiad braidd yn unig.

Whitsuntide—g*yl y Sulgwyn, dyddiau y Sulgwyn; y Sulgwyn.
Tide (among miners)—ysbaid 12 awr.

Tide, *s.* llanw, morlif, y llif, llanwed; llif a gwrthlif y môr; llif ac adlif y môr; rhed a gwrthred y môr; trai a llanw y môr; cerhynt *neu* hytynt y dwr; ffrwd, llif, cerynt, rhedfa.
Spring-tide=*Spring-tide.*
Neap-tide=*Neap tide* (d. g. *Neap*).
Ebb-tide=*Ebb-tide.*
The tide—y llanw, y llif; y morlif.
When the tide was up—ar y llawnfor; pan yr oedd hi yn llawnfor; ar yr uchelfor; ar y llanw.
When the tide was out—ar y trai; ar yr iseldrai; ar y dystyll; ar yr iselfor.
At the going out of the tide—a'r môr yn treio; pan oedd y môr yn treio.
With the tide—gyda'r llif; gyda'r dwr; gyda'r ffrwd.
The tide runs strongly in his favour—mae y llif yn gryf gydag ef.

Tide, *v.* gollwng gyda'r llif, gyda'r dwr, *neu* gyda'r ffrwd; gweithio wrth y trai a'r llanw; dylyn y llanw; dygyfor; ffrydlifo, ffrydio.
To tide it—dylyn y trai a'r llanw; dylyn y môr.
To tide over—hwylio dros.

Tide,† *v. n.* dygwyddo.

Tide-dial, *s.* mynag y morlif.

Tide-gate, *s.* llifddor.

Tide-gauge, *s.* mydrai trai a llanw.

Tideless, *a.* heb drai a llanw, &c.; dilif.

Tidesman, } *s.* porthwylydd, porthwyl-
Tides-waiter, } iwr. [y llanw.

Tide-way, *s.* ffrydle *neu* redle y llanw; ffordd

Tidiness, *s.* (o *tidy*) taclusrwydd, twtneisrwydd, delder; crynoder; tlysrwydd.

Tidingless, *a.* dinewydd, heb newyddion.

Tidings, *s. pl.* (Sw. *tidning*) newyddion, newydd; chwedl, chwedl newydd, y chwedl newydd, gair, y gair, geiriau, y geiriau, son; cenadwri, cenadwriaeth; copinod.
Glad tidings — newyddion da; llawen chwedl, llawenchwedl, llonchwedl.
Good tidings—newyddion da; newydd da; cenadwri dda; llawenchwedl.
Bad tidings—newyddion drwg; newydd drwg; oerchwedl, chwedl ddrwg.
Heavy tidings—newyddion caled.
To bear tidings—dwyn newyddion; bod yn genad *neu* genadwr.

Tidy, *a.* (o *tide*=amser; D. a Sw. *tidig*) taclus, cryno, twtnais, trwsiadus, glanwaith, glanwedd, percus, del, twt, cyweirdebus; deheuig; tymmoraidd.

Tidy, *v. a.* tacluso, twtneisio, trefnuso; gwneyd yn daclus, &c.

Tie, *v. a.* (S. *tian*) rhwymo, cylymu, clymu, tasio, tasgellu, ffunenu, ffasgu.
To tie up—rhwymo *neu* gylymu i fyny; rhwymo, clymu, tido; attal, llestair, lluddias, rhwystro; caethiwo.
We are tied up by the laws of the land—fe'n hattelir gân gyfreithiau y tir.
To tie one's self down to the very words of an oration—cadw *neu* ymgadw yn gaeth at eiriau yr araeth; caeth ymrwymo wrth eiriau yr araeth.
To tie together—cylymu yn nghyd; cydgylymu, cynghlymu.
Ride and tie—marchogaeth bob yn ail.

Tie, *s.* rhwymyn, rhwym, cwlwm, clwm, cwlm, rhwymiad, ffunen, tas, ffas, ffasg, lleg, llegr, creffyn.
Tie-bow of a plough = clust aradr, côb aradr, ceiliog aradr.

Tie-beam, *s.* rhwymbren.

Tier, *s.* (o *tie*) clymwr, clymiedydd, &c.

Tier, *s.* (H. *twr*) rhes, rhestr, rhenc, rheng, tedd.

Tierce, *s.* (Ff.) traianell, traian pib win; traian; trydydd; gwth, arfwth.
Tierce of beef — traianell o gig eidion= 304 pwys, neu i'r India, 336.
Tierce point — blaen, cwnwg, *neu* frig tryfal; tryfalbwnc.

Tiercel, } *s.* (Ff. *tierce, tiers*) hebog gwryw,
Tiercelet, } gwalch gwryw, hwyedydd, hwyedig.

Tiercet, *s.* (o *tierce*) triban, tair llinell, tair llinell unodl.

Tiff, *s.* (*tipple, tope?*) trancell, traflwnc, yf; anfoddlonrwydd, tipyn o sori, tymmer anfoddog.

Tiff, *v. n.* sori, teru, cwerylu.

Tiff,† *v. a.* (Ff. *tiffer*) dilladu, trwsio.

Tiffany, *s.* (It. *taffeta? Ff. tiffer?*) rhwyllwe, rhwydwe, niwlwe sidan deneu.

Tiffin, *s.* (Indaeg) byrbryd, bwyd rhwng prydiau.

Tig, *s.* math o chwareu.

Tige, *s.* (Ff.) paladr colofn.

Tiger, *s.* (Ll. *tigris;* Ff. *tigre;* It. *tigro*) dywalgi, teigr: *pl.* dywalgwn, teigrod.
Tiger-cat—dywalgath.
A young tiger — ceneu dywalgi, cenaw dywalgi.
Tiger-bittern—aderyn y bwn brith=un o adar Amerig Ddeheuol.
Tiger—gwas mewn llifrai yn marchogaeth ar ol un; brithwas.

Tiger-footed, *a.* yn brysio i ddifa; ffyrnig, dywal: †môr gyflym a'r dywalgi.

Tigerish, *a.* dywalgïaidd, teigraidd.

Tiger's-foot, *s.* troed y teigr = math ar lysieuyn.

Tiger-shell, *s.* y gragen fraith, y gragen gochwen.

Tigh, *s.* cae, maes, ceufaes.

Tight, *a.* (Al. *dicht;* Is., Sw., a D. *digt*) tyn, (*f.* ten); dwys, cynnwys; cyfrdo, cryno, taclus; tèl; diddos; dân sang; caled; prin.
A tight bandage—tynrwym.

Tighten, *v. a.* tynhau; telio; diddosi.

Tighter,† *s.* tynydd; peth i dynhau.

Tightness, *s.* tynder, tyndra, tynrwydd; crynoder, crynodeb, taclusrwydd; prinder; tel.

Tights, *s. pl.* dillad tynion.

Tigress, *s.* (o *tiger*) dywalast, teigres, teigr fenyw.

Tigrine, *a.* (o *tiger*) dywalgïaidd, teigraidd.

Tigrish, *a.* dywalgïaidd; ffyrnig, dywal, creulawn.

Tike, *s.* (=*tick*) trogen, torogen, horen, lleuen, heusleuen.

Tike, *s.* (Llyd. *tiec*) gwr gwledig, buach, taiog, delff; ci, corgi.

Tilbury, *s.* (oddi wrth enw y gwneuthurwr) cerbyd dwy olwyn pengauad.

Tile, *s.* (S. *tigel;* Is. *tegel, tichgel;* Al. *ziegel*) priddlech, peithynen, priddell, careg do, elech; peithyn; to priddlech, to priddell, to main: *pl.* peithynau, priddellau.

A tile, } priddlech, priddell, peith-
A tile-stone, } ynen; careg do, elech.
A small tile—priddellan, priddlechen.

Tile, *v. a.* peithynu; toi â pheithynau, &c.; toi â pheithynau pridd; peithyndoi, maendoi; cuddio.
To tile a lodge—peithynu cyfrinfa=sicrhau cyfrinfa Rhinseiri rhag yr anegwyddoredig.
Tiled roof—peithyndo.

Tile-field, *s.* maes priddlechau, priddell-faes.

Tile-kiln, *s.* odyn briddlechau, odyn beithynau.

Tile-ore, *s.* peithynfwn.

Tiler, *s.* peithynwr, peithynydd, töwr peithyn, priddlechwr; maendöwr, llechdöwr, töwr main, töwr to main; drysor cyfrinfa Rhinseiri.

Tilia, *s.* (Ll.)=*Lime-tree; Teil-tree.*

Tiling, *s.* peithyndo, to priddlechau, to peithyn, maendo, llechdo; peithynau, priddlechau; peithyniad, peithyndoad.

Till, *s.* tir cleisg caled.

Till, } *s.* cloer, cilior, clifor.
Tiller, } [dàn, med.

Till, *prep.* (S. *til, tille;* Sw. a D. *til*) hyd, tàn,
Till the day of Christ—hyd ddydd Crist.
Till this year—tàn eleni, hyd eleni.
Till now—hyd yn hyn; hyd y pryd hyn; hyd yr awr hon; hyd yn awr.
Till this day—hyd heddyw; hyd y dydd heddyw; hyd y dydd hwn.
Till this very day—hyd gorff y dydd hwn.
Till then—hyd y pryd, yr amser, *neu* y tro hwnw; hyd y pryd, yr amser, *neu* y tro hyny; hyd hyny; hyd yr awr hòno *neu* hyny; hyd yn hyny; o'r blaen; cyn hyny.
Till when—hyd ba bryd.
Till a while ago—hyd gynneu.

Till, *ad.* hyd oni, hyd onid, hyd onis, oni, hyd na, hyd nes, nes, hyd pan, hyd tra, hyd y, hyni, yni.

Till, *v. a.* (S. *tilian*) llafurio, diwyllio, diwyllu, trin, amaethu, coleddu, gwrteithio.
To till the ground—llafurio y ddaiar, trin y ddaiar, trin tir, diwyllio tir, tirddiwyllio.

Tillable, *a.* llafuriadwy, diwylliadwy.

Tillœa, *s.* anwywig.

Tillage, *s.* diwyllodraeth, diwylliodraeth, diwylliaeth, llafurwriaeth, amaethyddiaeth, amaethwriaeth, amaethiaeth, llafuriaeth, triniaeth tir, cywylliodraeth, cywyll, aredd.
Summer tillage—hafar, âr haf.
Spring tillage—gwanwynar, âr gwanwyn.

Tiller, *s.* llafurwr, diwylliwr, diwyllydd, diwylliawdr, cywylliwr, cywylliawdr, amaethwr, amaethydd, trinwr; oloer, cilior, clifor; llywgoes, llywrwyf; ysgewyllyn, blaguryn; pren ieuanc.
Tiller of the ground—llafurwr y ddaiar, tirddiwylliawdr, tirddiwylliawdwr, trinwr tir, &c.
Tiller of a boat—llywgoes bad, llywrwyf owch; llyw ysgraff.
Tiller of a bow—corn bwa.

Tiller, *v. n.* blaguro, braguro, balannu; ysgewyllu *neu* falannu o'r gwraidd *neu* o'r bon.

Tillering, *s.* blaguriad, braguriad, baldardd, balant.

Tiller-ropes, *s. pl.* rhod-raffau, rhaffau y llywrwyf.

Tilling, *s.* llafuriad, diwylliad, gwrteithiad.

Tillman,† *s.*=*Husbandman.*

Tilmus, *s.* (Ll.; Gr. *till.*)=*Floccillation.*

Tilly-fally, } † *ad* yn ffol ac nid yn ffol.
Tilly-vally, }

Tilt, *s.* (S. *teld;* D. *telt*) cysgodlen, llochesgwarn, diddosgudd, gortho, taled; llen pabell.
Tilt of a boat—gortho cwch.

Tilt, *v. a.* gorthöi; toi â chysgodlen; rhoi ortho; llen-gysgodi, teledu.

Tilt, *s.* (S. *tealtian*) gwth, gwân, ergyr, cyrch; paledgamp; chware paled, gware paledchware argae coed, chware gwŷr Troia; waith; paledyddiaeth; gordd fawr, morwyl mawr; gogwydd, lledogwydd.
He killed him with the tilt of his spear—lladdodd ef âg ergyd neu ergyr e. waew lladdodd ef â'i ergyrwaew.
The barrel is a-tilt—y mae y faril ar ei gogwydd; mae y faril ar ei thalcen.
The beer runs a-tilt—mae y ddiod yn rhedeg neu yn cardded yn isel.

Tilt, *v.* gogwyddo, lledogwyddo; syrthio ar fyned ar ei ogwydd; bod ar ei ogwydd; tilysu; gosod ar ogwydd; morthwylio; nelu, cyfeirio; ymornest, ymornestu, ymhyrddio â gwaewffon; paledu; chware paled, chware argae coed, chware gwŷr Troia; rhethru, rheinio; rhathro, cyrchu, bwhwman.
To tilt a barrel—gostwng neu blygu ben rhoi neu osod baril ar ei gogwydd.
To tilt steel—morthwylio dur.
To run at tilt—ymornest, ymornestu, ymhyrddio â gwaewffon.

Tilt-boat, *s.* bad gorthöedig, pabell-fad, fad god-fad.

Tilter, *s.* paledwr, paledydd, rhethror, rheiniwr; chwareuwr neu chwarëydd argae coed, &c.; ymwanwr, ymladdwr; morthwyliwr.

Tilth, *s.* (S.) y dyfnder yr arir neu y pair e triniaeth, diwylliaeth, diwylliawd, diwylliaeth, cywyll; †llafurdir, tir llafur.
Tilth and ploughing—âr ac aredig.

Tilt-hammer, *s.* gordd fawr.

Tilting, *s.* morthwyliad haiarn.
The tilting of a barrel—gostyngiad neu ogwyddiad baril.

Tilting-match, *s.* chware paled, ornest.

Tilting-spear, *s.* ysbâr paledgamp.

Tilt-yard, *s.* cadlas neu argae paledgampau; paledfaes, paledfa; maes neu chwarens rhethrorion; rhedfa meirch.

Timbal, *s.* tympanell, tabyrdden.

Timber, *s.* (S.; Sw. *timmer*) coed; coed defnydd, defnydd-goed, defnydd-wydd; pren defnydd; pren; defnydd.
Building timber—adeilwydd, adeilgoed, pob coed adail.
Unseasoned timber—irgoed, coed irion.
The timber worm—pryfed y coed.
Split timber—coed hollt.
Timber of furs, } 40 o grwyn (carlyn
Timmer of furs, } baleod, &c.); 120 grwyn ereill).
Timbers (of a ship)—coed esmion llong.

Timber, *v.* coedio, prenio; cleidru, ceibro; nythu, gwneuthur nyth; diogyn ar bren.
To timber a house—coedio pen ty; coedio ty, prenio ty.

Timber-brick, *s.* priddfaen coed.

Timbered, *a.* coedog, coediedig, à goediwyd; cledredig, ceibredig.
Well timbered — à goediwyd yn dda; à chòed da *neu* addas iddo *neu* ynddo.
Timber-head, *s.* blaen un o'r coed ceimion (mewn llong).
Timberling, *s.* pren bychan, coedyn.
Timber-merchant, *s.* masnachwr coed, maelier coed, coed-fasnachwr, coedwerthwr, gwerthwr coed, coed-faelier, porthmon coed.
Timber-sow,† *s.* pryf y coed.
Timber-trade, *s.* masnach coed, coed-fasnach.
Timber-tree, *s.* pren gwaith saer; pren i wneyd gwaith saer âg ef; pren defnydd; coeden: *pl.* coed seiri, coed gwaith.
Timberwork, *s.* gwaith coed, coedwaith.
Timber-yard, *s.* coedfa, cadlas coed, cadlas y coed, argae coed, argae y coed.
Timbrel, *s.* (Ysp. *tamboril;* Ff. *tambourin*) tympan, tympanell, tabyrdden.
Timbrelled, *a.* à ganwyd gyda'r tympan.
Time, *s.* (S. *tim, tima*) amser, (*pl. t.* oedd, au); pryd; tymmor; ennyd, adeg, awd; tymp; gwaith, tro; òed; oedfa, odfa; ysbaid; hamdden; oes, einioes; hoed.
This time—y waith hon; y tro hyn; y tro hwn; hyn o dro.
At this time—yr amser hwn *neu* hyn; y pryd hwn *neu* hyn; yn yr amser hwn *neu* hyn; ar yr amser hwn *neu* hyn; ar y pryd hwn *neu* hyn; y waith hon; ar y waith hon; ar hyn o bryd *neu* amser; y tro hwn, y tro hyn; ar hyn o dro; yn awr; weithian, weithion.
The next time—y tro nesaf; y waith nesaf.
The first time—y tro cyntaf; y waith gyntaf; cynwaith.
One time—unwaith, un waith.
The second time—yr ail waith; yr ail dro; yr eilwaith.
Two times—dwy waith, dwywaith.
These two times—y ddwy waith hon; y ddwy waith hyn.
Ten times—dengwaith, deg o weithiau.
At times—weithiau; ar brydiau, ar amseraau, ar droion; ambell waith.
At all times—bob amser, yn wastad, yn wastadol.
At no time, } nid.....un amser; nid.....
At any time, } erioed; byth ni; ni..... byth; ni.....yn dragywydd; byth.
At any time—un amser, rhyw amser, rhyw bryd, rhyw dro; unrhyw amser; y pryd *neu* yr amser y mynoch; y pryd *neu* yr amser à fyner; pob amser; erioed, byth.
Every time—pob tro, pob amser.
At that time—yr amser hwnw *neu* hyny; y pryd hwnw *neu* hyny; yn yr amser hwnw *neu* hyny; ar yr amser hwnw *neu* hyny; ar y pryd hwnw *neu* hyny; ar hyny o bryd *neu* amser; y waith hòno; ar y waith hòno; y tro hwnw, y tro hyny; ar hyny o dro.
At what time—pa amser, pa bryd; ar ba amser; ar ba bryd; pan, pryd.
At the time—pan, pan y, pryd, pryd y.
At what time soever—pa bryd bynag; pa amser bynag.
At leisure time — pan gaer ennyd, hamdden, *neu* seibiant.
Spare time—hamdden, amser hebgor.
Some times=*Sometimes.*
Some time—ychydig amser, peth amser.
As at this time—ar gyfenw i'r amser yma; ar gyfenw i'r amser hwn.
By this time—erbyn y pryd hyn *neu* hwn; erbyn hyn o bryd *neu* amser; erbyn hyn.
By that time—erbyn hyny; yn mhen hyny; erbyn y pryd hyny *neu* hwnw; erbyn hyny o bryd *neu* amser.
For that time, } wrth yr amser hwnw;
As the times went, } yn ol yr amser hwnw; wrth yr amseroedd hyny; yn ol yr amseroedd hyny; yn ol cerhynt yr amseroedd.
From that time forth—o'r pryd hyny *neu* hwnw allan; o hyny allan.
From this time forth—o'r pryd hwn *neu* hyn allan; o hyn allan; yhag llaw; mwyach.
In time—mewn pryd, mewn amser; yn brydlawn, yn amserol, yn dymmoraidd.
In due time—mewn iawn bryd; yn ei iawn bryd; mewn amser cyfaddas, &c.; yn ei amser; yn ei bryd.
In very good time—mewn amser da iawn; mewn amser da dros ben.
In process of time, } =(d.g. *Process.*)
In tract of time, }
At supper time—ar bryd *neu* amser cwynos *neu* swper.
In a little time, } ar fyr amser; mewn byr
In a short time, } amser; mewn ychydig amser; ar fyr; ar fyrder; yn mhen ychydig amser *neu* ennyd; mewn ennyd *neu* amser byr *neu* fychan; ar frys; yn fuan, yn ebrwydd.
In a minute's time—mewn mynyd; mewn mynyd o amser; yn y dim lleiaf o amser.
In the nick of time=(d.g. *Nick*).
In the day time—wrth oleu y dydd; liw dydd goleu; wrth liw dydd goleu; liw goleu ddydd; yn ngoleu ddydd; liw dydd; wrth liw dydd.
In the night time—y nos; yn y nos; liw nos; wrth liw nos; ar hyd y nos.
In time to come—yr amser à ddaw; yn yr amser à ddaw; yr amser à ddel; yn yr amser à ddel; yn ol hyn; ar ol hyn, &c.
In a year's time—yn oed, chwyl, *neu* hyd blwyddyn; mewn blwyddyn o amser.
In fourteen years' time — mewn pedair blynedd ar ddeg o amser; yn ysbaid pedair blynedd ar ddeg.
In times past, } gynt, cynt; yn yr amser-
In time past, } oedd gynt; yn y cynamseroedd; yn yr oesoedd gynt; yn yr amser gynt.
Of late time—yn ddiweddar; yn hwyr o amser; yn newydd o amser; yn hwyr.
Of old time—er cynt, o'r cynfyd.
One time or other, } rhyw bryd neu gil-
Some time or other, } ydd; rhyw amser neu gilydd; rhywbryd neu gilydd.
Of a long time—er ys hir amser; er ys llawer o amser, &c.; yn hir; am hir amser.
Before this time—cyn hyn; cyn no hyn; cyn y pryd hyn *neu* hwn; cyn yn awr; cyn heddyw; cyn hyn o amser.
Before that time—cyn hyny; cyn no hyny; cyn y pryd hyny *neu* hwnw; cyn hyny o amser.
Time of life—oedran, oed.

Time of meeting—oedfa, odfa, oed.
Many times—llawer gwaith, llawer tro; yn aml, yn fynych; lawer gwaith; lawer tro.
Old time, } yr amser gynt; yr hen amser
Olden time, } gynt; yr hen amser; cynfyd; cynddydd; hynafiaeth.
Fit time—amser cyfaddas, amser addas, egwyl, cyssellt.
Appointed time—cyfnod, oed, addoed; amser penodedig, gosodedig, *neu* nodedig.
A space of time—ysbaid o amser; cyfwng, cyfrwng.
A long time ago—er ys talm; er ys talm o amser; amser maith yn ol; er ys hirfyd o amser; er ys hirfod o amser; er ys meityn.
Much time—llawer o amser.
Convenient time—amser cyfaddas; cyfleusdra, egwyl, adeg.
It is time—mae yn amser; mae yn bryd; mae yn oed; madws yw.
Time is ever on the wing—y mae amser yn ehedeg yn ddiorphwys; y mae amser beunydd â'i adenydd ar daen; ni saif amser tro bo yn ymewyn.
To sell for time—gwerthu ar oed.
To trifle away one's time=(d.g. *Trifle, v.*)
To waste time—afradu amser, gwastraffu amser.
It is time to go—mae yn bryd myned; pryd yw myned; madws yw myned.
It is time for you to come—mae yn bryd *neu* yn oed i ti ddyfod.
To lose time—colli amser; arafu.

Time, *v. a.* amseru; tymmori; rheoleiddio.
To time a thing well—amseru, iawn amseru, prydloni, *neu* dymmori peth; gwneuthur peth yn ei bryd, yn ei iawn bryd, yn ei amser, yn brydlawn, ar yr adeg, *neu* yn ei dymmor.
The visit was well timed—prydlawn fu yr ymweliad.
To time a thing ill—camamseru; gwneuthur yn annhymmoraidd *neu* yn anmhrydlawn; gwneuthur mewn anmhryd; camgymmeryd yr amser i wneuthur peth.
Ill timed—anmhrydlawn, anmhrydol, anamserol, annhymmoraidd; allan o bryd *neu* amser; mewn anmhryd.
Well timed—prydlawn, amserol, cyfamserol, tymmoraidd; yn ei bryd; yn ei amser; mewn pryd, mewn amser; yn brydlawn, &c.

Time-book, *s.* llyfr amser, coflyfr gweithwyr.
Timeful, *a.* amserol, prydlawn, tymmoraidd.
Timeist, *s.* amserwr;† cydymagweddwr â'r amseroedd.
Time keeper, *s.* amseriadyr, awdiadyr, orfynag; oriawr, oriadyr; orlais.
Timeless,† *a.* anamserol, anmhrydlawn; anaddfed.
Timelessness, *s.* anamseroldeb, anmhrydlonedd.
Timely, *a.* amserol, prydlawn, cyfamserol, tymmoraidd, mewn pryd, arfodig, tymmig, prydiol, amser; cynnar.
Timely, *ad.* yn amserol, &c.; mewn pryd, mewn amser, &c.
Timeously, *ad.* yn amserol, yn brydlawn, &c.
Time-piece, *s.* amseriadyr, awdiadyr, orfynag; oriadyr, oriawr; orlais.
Time-pleaser, *s.* cydymagweddwr â'r amseroedd; trōwr gyda'r amser; gwasanaethwr yr amseroedd.
Time-serving, *a.* â dry gyda'r amser, &c.
Time-serving, *s.* cydymagweddiad â'r amseroedd, &c.
Timid, *a.* (Ll. *timidus*) ofnus, ofnog, ofnllwrf, (*f.* llorf), gwangalon, digalon, anaeron, dihyder, anhy; yswil.
Timidity, } *s.* (Ll. *timiditas*) ofnusrwydd,
Timidness, } ogrwydd, &c.; ofnedd, anaeron.
Timist, *s.*=*Timeist.*
Timocracy, *s.* (Gr. *timē* a *cratos*) mygiwraeth (yn Groeg gynt).
Timoneer, *s.* (Ff. *timon;* Ll. *temo*) llywiedydd, llonglywydd.
Timoroso, *ad.* (It.) yn ofnog, gydag ofn.
Timorous, *a.* (It. *timoroso;* o'r Ll. *timor*=*Timid.*
Timorousness, *s.* ofnusrwydd, ofnogrwydd, usedd, &c.
Timothy-Grass, *s.* (oddi wrth un o'r *Tirhonwellt y gath, rhonwellt y gath cyfr*
Timous,† *a.* (*time*) amserol; cynnar.
Tin, *s.* (S., D., ac Is.) alcan, ystaen.
A tin cup—cwpan alcan, cwpan ystaen.
Tin, *v. a.* gorthöi âg ystaen *neu* alcan; âg alcan *neu* ystaen; ystaenio, gorymdrochi alcanu.
Tinct,† *v. a.* (Ll. *tingo, tinctus*) lliwio, arlliwio, ystaenio, llychwino.
Tinct,† *s.* lliw, ystaen, *gwawr, llychwin.*
Tinctorical, *a.* (Ll. *tinctor*) lliwiol, arlliwiol, lliwiannol, tryliwiol.
Tincture, *s.* (Ll. *tinctura*) lliw, arliw, gorliw, gorne; eiliw, adliw; trwyth, ymmwydlyn; ednyfed, ednyw, gordaeth, gwedd; adfias, adchwaeth, lledchwaeth, ohwaeth; nawa; tipyn bach.
Tincture, *v. a.* lliwio, tryliwio, arliwio, liwio; nawsio.
He tinctured him with these vain —efe a'i tryliwiodd ef â'r tybiau gwion yma; efe a fagodd *neu* a feithrynddo y gwag dybiau hyn; efe a barodd reddfu ynddo y gwag dybiau hyn.
Tind,† *v. a.* (S. *tendan*) cynneu, annyn.
Tinder, *s.* (S. *tyndre*) dylwyf, gogyrnen, lliain goloeg, lliain goloeged, magdan, goloeged.
Tinder-box, *s.* blwch y goloeg, blwch y goloeged, tan-flwch.
Tinderlike, *a.* hyloeg; tra fflamychol.
Tine,† *v. a.* (S. *tynan*) lloegi, tanio.
Tine,† *v. a.* (S. *tynan;* Ll. *tenco*) cau; *llerw.*
Tine, *s.* (S. *tinder*) dant oged, dant og; ewin fforch.
Tine of a harrow—dant oged, *dant og.*
Tine of a fork—ewin fforch, pig fforch.
Tine,† *s.* trallod, gofid, cyni.
Tine,† *v. n.* gwynio; cynddeiriogi; ymladd.
Tinea, *s.* (Ll.)=*Porrigo.*
Tined, *a.* deintiog, danneddog; ewinog.
Tineman, *s.* (o *tine*, cau) fforestwr; ceidwad neu od a thyfolion y goedwig.
Tinet, *s.* (o *tine*,) manwydd, prysgwydd, prysg.
Tinfloors, *s. pl.* lloriau alcan; mân wythiennau gwastad o alcan.
Tinfoil, *s.* (*tin*, a Ll. *folium*) dalen alcan, dalen ystaen.
Ting,† *s.* (o'r sain) tinc, ting, meinsain.
Ting,† *v. n.* tincian, tincio.

Tinge, *v. a.* (Ll. *tingo*) goliwio, lledliwio; amliwio; ystaenio; nawsio, nawsu.

Tinge, *s.* goliw, lledliw; amliw; gwawr; lliw, gne; blas, chwaeth.

Tingent, *a.* goliwiol, lledliwiol.

Tin-glass, *s.* alcanwydr, ystaenwydr.

Tingle, *v. n.* (C. *tincial*) merwino; dïaspedain; tincial, tincian, tincio, tingo.

His ears shall tingle—ei glustiau a ferwinant.

The pain tingles up to my elbow—y mae y merwin yn cyrhaedd i'm penelin; y mae y wŷn yn cyrhaedd i'm penelin; y mae fy mraich yn gwynegu *neu* yn merwino hyd at fy mhenelin.

Tingling, *s.* merwinad; merwin; tingiad, tinciad.

Tinker, *s.* (C. *tincerdd*, yn ol *Webster;* o *tink*, yn ol *Johnson*) tincerdd, tincof, gof y dinc; eurych: *pl.* tincerddiaid.

Tinker, *v. a.* tincerddio, tinceirddio; gwneyd gwaith tincerdd; cyweirio, clytio.

Tinkering, *s.* tincerddiad, tinceirddiad; tincerddiaeth, tinceirddiaeth.

Tinkerly, *ad.* megys tincerdd.

Tinkle, } *v.* (C. *tincial*) tincial, tincian, tincio;
Tink, } darysteinio, dïaspedain, daru.

Tinkling, *s.* tinciad, tinc, darystain, darystein iad.

Making a tingling with their feet—gân drystio â'u traed (*Esa.* iii. 16).

Tinman, *s.* (*tin* a *man*) gof alcan, alcanwr, alcanydd, ystaenydd, ystaeniwr, gorystaenydd, alcanof, ystaenof; masnachwr nwyddau alcan.

Tinmine, *s.* (*tin* a *mine*) gwaith alcan, gwaith ystaen, clawdd alcan, alcan-glawdd.

Tinner, *s.* (*tin*) gof alcan, alcanwr, &c.; gweithiwr mewn clawdd alcan.

Tinnient,† *a.* (Ll. *tinnio*) tinciol.

Tinning, *s.* (*tin*) ystaeniad, alcaniad; gorthoad âg alcan.

Tinny, *a.* llawn alcan, llawn ystaen, ystaenog.

Tinpenny, *s.* ceiniog yr alcan, arian codi alcan.

Tin-plate, *s.* llafn alcan, llafon alcan; haiarn gwŷn.

Tinsaw, *s.* llif briddfeini, llif alcan.

Tinsel, *s.* (Ff. *etincelle*) gwaelbeth coegwych, peth coegwych, rhyw waelbeth coeg-ddysglaer, peth ffugwych; ffug-eurwe, coegwe; oferdlws, coeg-addurn.

Tinsel, *a.* coegwych, coeg-ddysglaer, ffugwych, gwaelwych, rhithwych; ymddangosgar, arwynebol.

Tinsel, *v. a.* coegwychu.

Tinstone, *s.* (*tin* a *stone*) alcanfaen, maen alcan, careg alcan.

Tint, *s.* (It. *tinta;* Ll. *tinctus*) lliw, gwawr, arliw, cyfliw, darliw, gne; goliw, lledliw.

A slight tint—goliw, adliw.

A light tint – lliw goleu, gwawr oleu, goleune, goleuliw.

Tint, *v. a.* goliwio, lledliwio; lliwio, arliwio, darliwio, cyfliwio.

Tintamar,† *s.* (Ff. *tintamarre*) twrf, dwndwr, dadwrdd.

Tinting, *s.* lliwiad, goliwiad, &c.

Tintinnabulary, *a.* (Ll. *tintinnabulum*) clochaidd, clochawl, clochseiniol.

Tin-worm, *s.* pryf yr alcan=math ar filcerdd.

Tiny, *a.* (o wraidd *thin*) bychanig, bychan, bach, pitw; eiddil; disumig, disumol.

Tip, *s.* (Is.) blaen; pen; cwr; top, eithaf, pen eithaf; cnith, cis; brigerben, brigell; rhan o chwareu ceilys.

The tip of the nose—pen y trwyn.

The tip of the ear—cwr isaf y glust; tipyn clust, llibyn clust.

The tip of the elbow—pen yr elin.

The tip of a horn—blaen corn.

Tip, *v.* blaenu; ymylu; cnithio, cisio, ffatio; tripio, diwel, dymchwel; taflu, bwrw, *neu* daro i lawr; rhoi, rhoddi.

To tip with gold—blaenu âg aur; ymylu âg aur.

To tip a vessel with gold—ymylu llestr âg aur.

To tip over—troi drosodd.

To tip one's hand, } iro llaw un.
To tip one, }

To tip one the wink—amneidio; bwrw amnaid at un; gwneuthur amnaid i *neu* ar un.

To tip one a box on the ear—rhoi bonclust i un; rhoi i un gernod *neu* fonclust.

To tip off—syrthio ymaith; syrthio bendramwnwgl; marw.

Tippet, *s.* (S. *tæppet*) toryn gwddf, toryn, gwardorch.

A clergyman's tippet—toryn eglwyswr.

Tipping, *s.* blaeniad, &c.; taro y tafod wrth daflod y genau (wrth chwareu pibell).

Tipple, *v.* (o *tope*, Ff. *toper*) dïota, ymyfed, yfetri, llyna, llymeitian, llymeitia, potio; dyfolio.

Tipple, *s.* dïod; ymyfed.

Tippled, *a.* meddw, brwysg.

Tippler, *s.* dïotwr, dïotai, ymyfwr, llymeitiwr, llymeitai, yfwr; cynniweirydd o dafarn i dwlc; potiwr, meddwyn, brwysgyn.

Tippling, *s.* dïota, dïotach, ymyfed, yfetri; meddwdod, brwysgedd.

Tippling-house, *s.* dïotty, (*pl.* dïottai), crach dafarn, coeg dafarn, lletty y llynwyr, llymeitty.

Tipsily, *ad.* yn feddw.

Tipstaff, *s.* (*tip* a *staff*) y rhingyll peneuraid, y rhingyll â'r ffon beneuraid; ffon beneuraid, ffon ben-arian, ffon benddel.

Tipsy, *a.* (o *tipple*) meddw, brwysg; gofeddw, gofrwysg, lledfeddw, crŷn feddw, hanner meddw.

Tiptoe, *s.* (*tip* a *toe*) blaen y troed, blaen y traed; gorewinedd.

A tiptoe, } ar flaen y traed; ar ewinedd
On tiptoe, } y traed; ar flaen ei ewinedd.
To be a tiptoe, } sefyll ar flaen *neu*
To stand a tiptoe, } flaenion ei draed; bod ar flaen *neu* flaenion ei draed; bod ar flaen ei ewinedd.

To be a tiptoe with expectation—bod ar flaenion ei ewinedd gân ddysgwyliad; bod ar eithaf dysgwyliad.

To walk on tiptoe—cerdded ar flaen *neu* flaenion y traed; cerdded ar orewinedd.

Tiptop, *s.* y radd uchaf, y radd eithaf, eithafradd, pen uchaf.

Tipula, *s.* (Ll.) hirheglyn; yr hirheglod.

Tipulary, *a.* perthynol i'r hirheglod.

Tirade, *s.* (Ff.; It. *tirata*) hediaith; croch araeth, bloeddiaith, araeth drystfawr angerddol, traflith, brochlith.

Tirailleur, *s.* (Ff.) saethwr ergydlym, ysgarmeswr.

Tire, *s.* (H. *twr*) rhes, rhestr, rhenc, rheng; penwisg, gwisg pen, cap; dodrefn, offer, trec, cêr, cyfarpar; cant olwyn, baeag, cylch.
Round tires like the moon — lloerawg wisgoedd (*Esa.* iii. 18).

Tire, *v.* (S. *teorian*) blino, diffygio, lluddedu, lluddedigo, llyfferthu, llyferthuso; ymflino; peri blino, &c.; myned yn flinedig.

Tire,† *v.* (=*tear*) rhwygo, llarpio.

Tired, *p. p.* blinedig, lluddedig, &c.; blin, llyferthin.

Tiredness, *s.* lluddedigrwydd, llyferthedd, llyferthrwydd; blinder, blinedd.

Tire-smith, *s.* gof cerbydau.

Tiresome, *a.* blinderus, blinderog, blin, llyferthol, llyferthus, lluddedigol; lluddedbar; â bair flinder *neu* ludded, &c.
Extreme tiresome — gorflin, blin dros ben, &c.

Tiresomeness, *s.* blinderusrwydd, blinderogrwydd, blinder, llyferthedd.

Tirewoman,† *s.* penwisgyddes.

Tiring-house, } *s.* gwisgle chwarëyddion, gwisg-
Tiring-room, } fa chwareudy.

Tiro, *s.*=*Tyro.*

Tirocinium, *s.* (Ll.) cynddysg; newyddianaeth.

Tirra Lirra,† *s.* tôn yr uchedydd.

Tirrit,† *s.* dychryn, ofn.

Tirwit, *s.*=*Lapwing.*

Tisan, *s.*=*Ptisan.*

Tisic, } *a.*= { *Phthisic.*
Tisical, } { *Phthisical.*

Tisic, *s.*=*Phthisic.*

Tissue, *s.* (Ff. *tissu*) cymhlethwe, eurwe, eurbleth, arian-bleth; brethyn *neu* sidan eurbleth, &c.; gwe, pleth; manwedd, meinwe, manwe; rhes, cyfres.
Vegetable tissue—meinwe planigion, manwedd tyfolion, llys-we.
A tissue of falsehood — celwydd o ben bwygilydd; celwydd o'r dechreu i'r diwedd; rhes o gelwyddau.
Tissue paper—papyr sidan.

Tissue, *v. a.* cymhlethu, cydwau, cydblethu, plethu; amrywio.

Tit, *s.* bychanigyn, peth bach; ceffylyn, corfarch; benyw, benywen, llances; sywidw, yswigw, penlöyn.
Tit for tat—cast am gast; tâl pwyth.

Titanian, } *a.* perthynol i dudeinfwn; tudein-
Titanic, } iol.

Titaniate, *s.* tudeinawd, hal tudeinfwn.

Titanic Acid, *s.* sur tudeinig=cynegrid tudeinfwn.

Titaniferous, *a.* (*titan* neu *titanium*, a Ll. *fero*) tudeinddwyn.

Titanite, *s.* cynfaen, tudeinfaen.

Titanium, *s.* (oddi wrth y *Titan*, yn y chwedl) tudeinfwn, tudfwn.

Titbit, *s.*=*Tidbit.*

Tithable, *a.* degymadwy; â dâl ddegwm; â fo rhwym i dalu degwm.

Tithe, *s.* (S. *teotha*) degwm; y ddegfed.
Personal tithes—degwm crefft.
Predial tithes=(d. g. *Predial*).
To pay tithe—talu degwm.

Tithe, *v. a.* degymu, codi degwm, degoli; talu degwm.

Tithe-free, *a.* diddegwm.

Tither, *s.* degymwr, degymydd, degolwr.

Tithing, *s.* (S. *tithinga*) degtref, degoliaeth, tref ddegwm.
Tithing court — degtrefiys, llys degwm.
Tithing-man—degtrefwr, degtrefyddi, pr degtref, pennaeth degtref.

Tithing, *s.* degymiad.
The year of tithing—blwyddyn y degwm (*Deut.* xxvi. 12); blwyddyn y degwm.

Tithymal, *s.* (*Gr. titHumalos*) ffiamgoed, fla good.

Titillate, *v. n.* (Ll. *titillo*) gogleisio, bolfl

Titillation, *s.* gogleisiad; goglais.

Titlark, *s.* corhedydd, coeghedydd, cor ydd, ehedydd y waen.

Title, *s.* (Ll. *titulus*) enw, henw, enwad, e awd, cyfenw, cyfenwad, aenw, arenw, urddenw; urddeb, enweb; argraf, te urdd; hawl, iawn hawl, hawlfraint, bra ysgrifen hawl.
The title of a book—enw llyfr, teit llyfr
Titles of honour — enwau urddas, enwau, enwau urddasol.
To establish a title (in law)—bwrw haw
To investigate a title—dadenhuddo, a anhuddo; olrhain hawl.
To give up one's title—rhoi ei fraint hawl i arall; ymadael â'i hawl; wrthod â'i fraint.
To have a title to—bod i neu gan un hawl i beth.
To give flattering titles—gweniethu (xxxii. 22).

Title, *v. a.* enwi, henwi, galw, cyfenwi; rhoi *neu* enwad; rhoi hawl.

Titled, *a.* urddenwog; âg urddenw iddo; asol, urddol; dyledog.

Title-deed, *s.* hawlysgrif, hawlysgrifen, en hawl, ysgrif hawl; gweithred.

Title-leaf,† *s.* dalen enw llyfr.

Titleless,† *a.* dïenw; dihawl, difraint.

Title-page, *s.* tudalen enw, dalen enw dalen enwol llyfr, dalen y testyn, rhagddalen wyneblen, enwadlen, enwadeb.
The title-page—tudalen yr enw, y testyn *neu* y teitl; y rhagddalen, &c.

Titling, *s.* (o *tit*) clochdar y cerrig, cloch graig, tinwyn y garn.

Titmouse, *pl.* Titmice, *s.* (*tit* a mouse) ysw yswidw, sywidw, penlöyn, y lleian, pe ysbigydd, ysbigydd bach, glas y pared, ey lleian, llygoden y derw, gwas y dryw.
Great titmouse—y penlöyn mwyaf.
Blue titmouse—y lleian, llygoden y derw.
Marsh titmouse—penlöyn y cyrn.
Long-tailed titmouse—y lleiaf gynffonlir.

Titter, *v. n.* (o'r sain) chwerthin dân ddannedd chwerthin yn nghil boch; cilchwerthin, ain; mogi chwerthin.

Titter, *s.* chwerthin dân ddannedd; chwerthiniad dân ddannedd; chwerthin cil boch; chwynyn.

Tittering, *s.* chwerthiniad dân ddannedd chwerthin dân ddannedd.

Tittle, *s.* (o *tit*) pyncyn, mymryn, tipyn, tic tip, tib, timyn, tim; pwynt; nod acen.
He will not part with the least tittle of his right—nid ymedy efe â'r mymryn lleia o'i hawl.
I cannot believe a tittle of what he says nis gallaf gredu gair a'r a ddywed; nis medraf gredu cymmaint a gair a'r a ddywed; nis medraf gredu mo'r gair lleia a'r a ddywed.

Tittle-tattle, *s.* (*tittle* ddwywaith) fol sôn

ffiloreg; baldordd, chwaldordd, chwaldod, ofersiarad, gwagsiarad, llol, clebar, clep, pepraeth; baldorddwyr.

Tittle-tattle, *v. n.* clebran, bragaldian, clebarddu, baldorddi, baldordd, baldorfi, llolian, clolian, chwaldodi, chwaldorddi, chwalu chwedlau, clepian.

Tittle-tattling, *s.* baldorddiad, &c.

Titubate, *v. n.* (Ll. *titubo*) tramgwyddo, tripio; rhoi cam gwag.

Titubation, *s.* tramgwyddiad, tripiad; aflonyddwch, anesmwythder.

Titular, } *a.* (Ff. *titulaire;* o'r Ll. *titulus*)
Titulary, } enwol, henwol; mewn enw; yn dwyn enw *neu* enwad; o ran teitl *neu* enw; mewn enw yn unig.

Titular, }
Titulary, } *s.* un yn dwyn enw heb y swydd.

Titularity, *s.* enwoldeb.

Tivy, *ad.* (Ll. *tanta vi*) ar frys, ar ffrwst; ar frys gwyllt; ar garlam gwyllt, ar y carlam gwyllt; ar y gyrfâu gwyllt; ar bedwar carn.

Tmesis, *s.* (Gr.) trycheb=dull ymadrodd pan raner gair yn ddau.

To, *prep.* (S. *to;* Is. *toe, te;* Al. *zu;* Gw. a Gael. *do*) i; at; hyd, hyd at; hyd yn; er, er mwyn; wrth; yn; gàn; yn erbyn; tua; tuag at.

[*To*, fel arwydd y modd annherfynol, nid oes yn gyffredin ddim yn cyfateb iddo yn y Gymraeg.]

To go—myned.
To love—caru.
To comfort me—i'm cysuro.
To comfort thee—i'th gysuro.
To comfort him—i'w gysuro.
To comfort her—i'w chysuro.
To comfort us—i'n cysuro.
To comfort you—i'ch cysuro.
To comfort them—i'w cysuro.
We ought to refrain—dylem ymattal.
To please men—boddio dynion.
To speak the truth—dywedyd y gwir.
They began to grieve—dechreuasant ymofidio.
To [yn dynodi amcan, dyben, neu fwriad]—i, er, er mwyn.
To please men—er mwyn boddio dynion, er boddio dynion; i foddio dynion.
Thus he said to encourege them—hyn a ddywedodd ef i'w cefnogi.
As he was going to speak—ac efe yn myned i lefaru.
He was coming to visit us—yr oedd efe yn dyfod i ymweled â ni.
To [o flaen rhag enw dynsodol]—at-, i, i-, wrth.
To me—ataf; i mi, imi, im', i fi; wrthyf.
To thee—atat, &c.
To [yn dynodi cymhariaeth]—wrth, at.
I am nothing to him—nid wyf fi ddim ato *neu* wrtho ef.
To [wrth rifo neu gyfrif]—hyd at, hyd.
They could not count to a thousand—ni fedrent rifo *neu* gyfrif hyd at fil.
To a thousand generations—hyd fil o genedlaethau.
To [megys arddodiad mwy cyffredin]—i; at; hyd, &c.
To his ruin—i'w ddinystr.
To her ruin—i'w dinystr.
To the best of my power—hyd eithaf fy nga'lu.
I shall do nothing to his disparagement—nis gwnaf ddim i'w ddianrhydedd; nis gwnaf ddim er dianrhydedd iddo.
To pay to the penny—talu y geiniog.
Two to one—dau yn erbyn un; dau gyferbyn âg un; dau i un.
Face to face—wyneb yn wyneb; i'w wyneb; yn ei wyneb.
To his face—yn ei wyneb; i'w wyneb; yn ei ŵydd; yn ei ddannedd.
To and fro=(d.g. *Fro*).
To the intent that=(d.g. *Intent*).
To this place—hyd yma; i'r lle hwn.
To both places—i'r ddau le, i'r ddeu-le i'r ddau fàn, i'r ddeu-fan.
To this time=*Hitherto*.
To no purpose=(d.g. *Purpose*).
He weeps to think of it—wyla wrth feddylied *neu* pan feddylio am dano.
To be—bod, &c.
To be loved—cael ei garu; bod yn ei garu.
I ought to be loved—haeddwn fy ngharu; haeddwn gael fy ngharu.
[*To be*, o flaen cyfraniad gorphenol, ar ol enw cadarn, a droir yn gyffredin i'r Gymraeg â'r perwyddiad, gyda'r terfyniad *-adwy*.
A man to be praised—gwr canmoladwy; gwr i'w ganmawl.
Is this tale to be believed?—a yw hon yn chwedl goeliadwy? a yw y chwedl hon i'w choelio? ai coeliadwy y chwedl yma?
To be [ar ol enw gwan, o flaen cyfraniad gorphenol]—i'w, idd ei (*pl.* idd eu).
Worthy to be praised—teilwng i'w ganmawl.
Filthy to be spoken—brwnt i'w adrodd.
They praise that which is not to be praised—canmolant yr anghanmoladwy; canmolant yr hyn nid yw i'w ganmawl.
Love is to be cured with no herbs—cariad ni feddyginiaethir â llysiau *neu* heb lysiau; nid yw cariad i'w feddyginiaethu â llysiau *neu* heb lysiau.
He would be thought rich—mynai ei gyfrif yn gyfoethog; mynai ei gyfrif yn wr cyfoethog.

Toad, *s.* (S. *tade; tadige*) llyffant du, llyffant, llyffan: *pl.* llyffaint, llyffanod.

Warty toad—llyffant du dafadenog, llyffant dafadenog.
Green toad—llyffant gwyrdd.
Hedge toad—llyffant y berth.

Toad-eater, } *s.* gwenieithwr digywilydd, cyn-
Toady, } ffonlonwr, truthiwr, gwenieithwr.

Toad-fish, *s.* morlyffant, llyffant y môr, morlyffan, llyffanbysg, diawl y môr.

Toad-flax, *s.* llin y llyffant, llin y forwyn, y gingroen fechan; cingroen, y gingroen.

Common yellow toad-flax—llin y llyffant, &c.
Bastard toad-flax—geulin y forwyn.

Toad-grass, *s.* gwellt y llyffant; Bwffonia.

Checkweed toad-grass—Bwffonia, Buffonia.

Toadish,† *a.* llyffanaidd.

Toadlet, *s.* llyffant bychan.

Toad-stone, *s.* llyffanfaen.

Toad-stool, *s.* bwyd y llyffant, caws y llyffant, bwyd ellyllon, bwyd y barcud, bwyd y boda; madarch, madarchen.

Porous toad-stool—madarch, madarchen.

Toady, *s.* = *Toad-eater.*
Toadyism, *s.* truth, gweniaith.
Toast, *v.* (Ysp. *tostar*) crasu; sych-grasu, crasboethi, crasbobi; crispio; pobi; rhoi yn gibli; yfed iechyd un.
To toast bread — crasu, sych-grasu, *neu* grasbobi bara.
To toast cheese—pobi caws.
To toast one—rhoddi un yn gibli, yn gresyn, *neu* yn gresynes; enwi un er yfed ei iechyd da; enwi un yn arglwydd *neu* yn arglwyddes ar y cyfedd.
Who is toasted? — iechyd pwy yw hwn? iechyd da pwy yw hwn? pwy yw y gibli? pwy sy'n gibli?
Let us toast the king — yfwn iechyd da i'r brenin.
Toast, *s.* bara cras, sych-gras, *neu* grasbob; cras, cresyn, crasdam; tafell grasedig, cras dafell, cras fara; cibli, cresyn, (*f.* cresynes); arglwyddes y cyfedd, arglwyddes yr iechyd da; yr un yr yfir ei iechyd; yfair.
Toast and ale—cras a chwrw; bara cras a chwrw.
Bring me a tankard of ale with a toast in it—dwg i mi dranced o gwrw â chras ynddo; dwg i mi drancedaid o gwrw â chresyn *neu* grasdam ynddo.
Give me your toast—dyro i mi dy gibli, dy arglwyddes, *neu* dy gresynes; enwa i mi dy gibli, dy arglwyddes, *neu* dy gresynes.
Who is the toast? } iechyd pwy yw
Who is given for a toast? } hwn? iechyd da
pwy yw hwn? pwy yw y gibli?
Who is thy toast - pwy yw y gibli genyt?
Let the king be our toast—yfwn iechyd da i'r brenin.
Toasted, *p.* crasedig, &c.; cras, crasbob, crasboeth.
Toasted bread—bara cras, cras fara, bara crasbob.
Toaster, *s.* craswr, crasydd, crasiedydd, crasbobwr, crasbobydd.
Toast-master, *s.* galwedydd yr iechyd da; enwedydd y cresyn; meistr y ciblïon, yfeiriwr, ciblïwr, cresynydd.
Tobacco, *s.* (o *Tabaco*, yn Yucatan, mae yn debygol) myglys, ffwgws, tafol cochion, tybacco.
Tobacco-box, *s.* blwch myglys, blwch ffwgws.
Tobacconing, † *s.* arferiad ffwgws.
Tobacconist, *s.* myglyswr, myglysydd, ffygyswr, tybaccwr; masnachwr ffwgws; gwneuthurwr ffwgws.
Tobacco-pipe, *s.* pibell ffwgws, pibell fyglys, cetyn.
Tobacco-pipe fish—mornydwydd, cornbig.
Tobacco-stopper, *s.* ystopell ffwgws.
Tobine, *s.* sidan cyfrodedd cryf.
Toccata, *s.* (It.) rhagchware, rhaglith.
Tocology, *s.* (Gr. *tocos* a *logos*) colwynyddiaeth.
Tocsin, *s.* (Ff.) cloch alarm, alarmgloch.
Tod, *s.* (Gael.) dau faen, deu-faen, 28 pwys; †llwyn, perth; †llwynog.
Tod, † *v. a.* pwyso.
To-day, *s.* heddyw, y dydd heddyw, y dydd hwn.
To-day, *ad.* heddyw, &c.
Toddle, † *v. n.* lleag rodio, lleag gerdded, gwàn lwybran.
Toddy, *s.* palmwin; chwegwirodwy.
Todo, *s.* ffwdan, trafferth, trablidd, ffwdwr.
Tody, *s.* pioden America.
Toe, *s.* (S. *ta*; Al. *zehe*; D. *teen*) bys traed troedfys; blaen carn ceffyl.
Toes—bysedd y traed.
Great toe—bawd troed: *pl.* bodiau traed
The great toe—bawd y troed.
Toed, *a.* â bysedd traed ganddo; troedfysog
Toffy, *s.* cyflaeth
Tofieldia, *s.* (oddi wrth un o'r enw *Tofield* gain yr Alban, Toffieldia.
Tofore, † *ad.* (*to* a *fore*; S. *toforan*) o'r blaen
Toft, *s.* (=*tuft*) llwyn o goed, llwyn; tyle ty, twl; ol ty, murddyn, màn lle bu ty.
Toga, *s.* (Ll.) twyg.
Togated, } *a.* twygog, twygedig.
Toged, }
Together, *ad.* (S. *togæthre*; *to* a *gather* nghyd; gyda'u gilydd; y naill a'r llall unwaith; ar yr un pryd; yn yr un lle, &c.
cyd-, cys-, cym-, cy-.
To join together—cysylltu, cydgysylltu
To put together — cysylltu; gosod yn nghyd.
To tie together — cydgylymu, cydglymu clymu yn nghyd.
They consult together—cydymgynghori ac yn cydgynnal; cydymfydiant.
They fought for fifteen days together—ymladdasant dros bumtheg diwrnod ddïodor.
Together with—gyda, gydag, yn nghyd yn nghyd âg.
They shall be rewarded together with—cyd-wobrwyir hwynt â nyni; hwy a gyd-wobrwyir â ni.
With the voice together shall they sing—gyda'r llef y cydganant.
Collected together — cynnulledig, casgledig, crynöedig.
Togel, } *s.* pin â osodir drwy lygad rhaff &c.
Togle, } &c.; rhwyllbin.
Toggery, *s.* (Ll. *toga*) dillad, gwisgoedd.
Toil, *v.* (S. *teolan*, *tiolan*) llafurio, trafferthu, ymdrafferthu; poeni, ymboeni; cynnyg gnifio, cnifio; gweithio.
To be toiling—bod yn ymboeni, &c.; bod yn flin ar.
To toil hard—llafurio yn galed; gweithio yn galed; dygnu, erddygnu.
Toil, *s.* llafur, trafferth, ffwdan, trablidd, peteg; gnif, dargnif, cwst.
Extreme toil — gorthrin; llafur caled.
Toil, *s.* (Ff. *toiles*) rhwyd, magl.
Toiler, *s.* llafurwr, trafferthwr, ymboenwr.
Toilet, *s.* (Ff. *toilette*) bord ymwisgo, bord ymdrwsio, bwrdd ymwisgo, ystafell drwsfwrdd; bord yr ymbincio; dull o wisgwisgad; huling bwrdd.
To make one's toilet—ymwisgo, ymdrwsio, ymbincio.
Toilet-soap, *s.* sebon ymolchi.
Toilet-table, *s.* bord ymwisgo, *bwrdd ymwisgo*, &c.
Toilful, *a.* llafurus, trafferthus, poenus.
Toilinette, *a.* (Ff.) defnydd gwlan a chotwn *neu* sidan.
Toilless, *a.* dilafur, didrafferth.
Toilsome, *a.* llafurus, trafferthus, blinderus poenus, ffwdanus; trahlin.

Toilsomeness, *s.* llafurusrwydd, &c.
Toise, *s.* (Ff.) gwrhyd Ffrengig; gwrhyd= 6.395 troedfedd.
Tokay, *s.* gwin Tocay (yn Hungari Uchaf).
Token, *s.* (S. *tacn, tacen*) arwydd; nod; argoel; coel; awgrym; gwystl, ernes, ern; cofnod, cofarwydd; deg drefa o bapyr; tocyn.
A token of respect=(d. g. *Respect*).
Token,† *v. a.* argoeli; hysbysu.
Tokened, *a.* ysmotiog; â nodau arno.
Tol, *v. a.* (Ll. *tollo*) cymmeryd ymaith, myned â, dwyn, dygyd.
Tolbooth, *s.*=*Tollbooth*.
Tole,† *v. n.* (Ll. *tollo*) denu yn mlaen, llithio, denu.
Toledo, } llafn Toledo (yn yr Yspaen),
Toledo-blade, } cleddyf Toledo.
Tolerable, *a.* (Ff.; Ll. *tolerabilis*) goddefadwy, dyoddefadwy; â ellir ei oddef; goddefol, goddefus; gweddol, canolig, symol, iawndda, godda, cyffredin.
More tolerable — mwy goddefadwy, &c.; esmwythach.
To be more tolerable—bod yn haws cyddwyn âg ef; bod yn esmwythach; bod yn fwy goddefol, &c.
Tolerableness, *s.* goddefoldeb; gweddoldeb, canoligrwydd.
Tolerably, *ad.* yn oddefadwy, &c.; rhwng y ddau, yn iawndda, yn ddifai ddigon.
She is tolerably handsome—y mae hi yn ganolig *neu* yn weddol o ran glendid; mae hi yn iawndda glân o bryd a gwedd; y mae hi yn ddifai ddigon o ran glendid.
Tolerance, *s.* (Ll. *tolerantia*) goddefedd, goddefgarwch, goddef, cyd-ddygiad, goddefiaeth, goddefiant, cydymddygiad.
Tolerant, *a.* goddefgar, goddefus, goddefol; hynaws, tyner, mwyn.
Tolerate, *v. a.* (Ll. *tolero*) goddef, dyoddef; goddef i fod; cynnwys, caniatäu, gadaw; cyd-ddwyn â.
Toleration, *s.* (Ll. *toleratio*) goddefiad, goddefiant, goddefiaeth, goddef, goddefedd, goddefawd, goddefedigaeth; caniatâd, cenad.
Toll, *s.* (S.; Is. *tol;* Al. *zoll*) toll; mâl; arian porth; tâl.
Port toll—arian porth, arian porthladd, toll porthladd.
Pitching toll—safdoll, safdal.
Toll for grinding—arfal, toll.
To take toll—tolli; cymmeryd, codi, *neu* gwnu toll; tynu toll.
To pay toll—talu toll.
Toll, *v.* tolli; cymmeryd *neu* godi toll; tynu toll; talu toll.
Toll, *v.* (C. *tol, tolo*) canu, tincian, *neu* gnulio cloch; cnulio.
Toll, *v. a.* (Ll. *tollo*) cymmeryd ymaith; dirymu, dilëu; tynu, denu.
To toll for the dead—canu crair, canu cnul, canu cnul.
Toll, *s.* cnul, clul, tinc cloch.
Tollable, *a.* tolladwy.
Tollage, *s.* tolliant, toll.
Tollbar, *s.* tollfar.
Tollbooth, *s.* tolldy, tollfwth; carchar, geol.
Tollbooth, *v. a.* carcharu.
Toll-bridge, *s.* tollbont.
Toller, *s.* tollwr, tollydd; cnuliwr, canwr cloch.
Tollfree, *a.* tollrydd, didoll.

Tollgate, *s.* tollborth: *pl.* tollbyrth.
Toll-gatherer, } *s.* tollwr, tollydd, tolliedydd,
Tollman, } casglwr tollau.
Tollhop, } *s.* ffiol doll, ffiol dolli (mewn
Tolldish, } melinau).
Tollhouse, *s.* tolldy, tollfa.
Tolmen, *s.* (Celt.) tolfaen; cromlech.
Tolsey,† *s.* tolldy, tollfwth.
Tolt, *s.* (Ll. *tollit, tollo*) codwys.
Tolutation,† *s.* (Ll. *toluto*) rhygyngiad.
Tomahawk, *s.* bwyell Indiaidd, cadfwyell, aerfwyell.
Tomahawk, *v. a.* lladd *neu* dori â chadfwyell.
Tomb, *s.* (Ff. *tombe, tombeau*) bedd, beddrod; maenfedd, gwyddfa, tomawd.
Tomb, *v. a.* cladduj gosod mewn beddrod.
Tombac, *s.* math o erblith.
Tombed, *a.* â roed mewn beddrod.
Tombless, *a.* difeddrod.
Tombnorry, *s.* un o adar Shetland.
Tomboy, *s.* (*Tom, Thomas,* a *boy*) gwilhersen, rhonten, hobi o eneth, Cati fachgen; hogyn difoes dadyrddus; †llamidydd.
Tombstone, *s.* careg bedd, careg fedd, beddfaen, beddlech; gwyddfa, cofadail.
Tomcat, *s.* gwrcath llawndwf, cath wryw.
Tome, *s.* (Ff.; Gr. *tomos;* Ll. *tomus*) rhan o lyfr; cyfrol, cyflyfr.
The first tome—y rhan cyntaf; y gyfrol gyntaf.
Tomelet, *s.* cyfrol fechan, cyfrolan.
Toment, } *s.* (Ll. *tomentum*) casnod, cas-
Tomentum, } nach.
Tomentose, } *a.* casnodog, casnachog, cedenog,
Tomentous, } graog, pluaidd.
Tomfool, *s.* ffwl mwy na chyffredin; ffwl, ffwlcyn, catffwl.
Tomfoolery, *s.* ffolineb, ffwlcyndod.
Tomnoddy, *s.* pâl, pwffingen.
To-morrow, *s.* efory, y fory, y dydd efory, y dydd y fory; y fory nesaf.
To-morrow, *ad.* efory, &c.
Tompion, *s.* (Ff. *tampon*) ystopell cyflegr, topyn cyflegr; pillgyn.
Tomrig,† *s.*=*Tomboy*.
Tomtit, *s.*=*Titmouse*.
Ton, *s.* (Ff.) defod, arddefod; moes y byd a'i arfer; uchwedd, dullwedd.
Ton, *s.* (S. *tunna;* Ff. *tonne;* Ysp. *tonel*) tynell (=20 canpwys); tynell (=252 galwyn o win).
Tonality, *s.* (It. *tonalità*) tonoldeb, goslefedd.
Tondino, *s.* (It.)=*Astragal*.
Tone, *s.* (Gr. *tonos;* Ll. *tonus;* Ff. *ton*) tôn; acen, acan; sain; goslef; llais cwynfanus; galardon; ansawdd; ystwythder, ardwyth; iechyd, nerth; lliw; gwedd, agwedd; agweddiad; nodwedd; llun: *pl.* tonau.
One unvaried tone of voice=*Monotony*.
Tone, *v. a.* tonio; seinio.
To tone down—lleddfu; gwanhau lliw.
Toned, *a.* seiniog; â thôn *neu* sain iddo; goslefog; seiniol.
High-toned — uchel-seiniog, uchel-sain; uchel ei dôn.
Sweet-toned—perseiniog; per ei dôn.
Toneless, *a.* disain, anseiniog.
Tone-syllable, *s.* sill acenedig, sill acenog, tonsill, acen-sill.
Tong,† *s.* (S. *tang*) tafod, gwäeg, balog, gwelgin.
Tongs, *s. pl.* (S. *tang;* Al. *zange*) gefail, gefail dân: *pl.* gefeiliau.
A pair of tongs—gefail.

Tongue, *s.* (S. *tung, tunga;* Sw. *tunga;* D. *tunge*) tafod; tafodiaith, iaith, aeg; ymadrodd; gwäeg, balog, gwelgin; blaen, pig.
English tongue=*English language* (d. g. *English*).
The vulgar tongue—iaith werinog, gwerin-iaith, iaith y werin, iaith gyffredin.
A little tongue—tafodyn.
The tongue of a buckle—pill bwcl, tafod bwcl, gwäeg, balog, gwelgin, gwanas, pig bwcl.
The tongue of a balance—tafod clorian.
All tongue—tafod a dim ond tafod i gyd; tafod i gyd.
She is all tongue—mae hi yn dafod i gyd.
At the end of one's tongue, } ar flaen ei
At the tip of one's tongue, } dafod.
To hold one's tongue—tewi, tewi â son; dystewi; bod yn ddistaw; bod heb yngan gair; gostegu, rhoi gosteg; dàl *neu* attal ei dafod.
Hold thy tongue—taw, ys taw, ust; nac yngan air; dàl dy dafod; taw â son, &c.
Having two tongues, } deu-dafodiog; â
That has two tongues, } dau dafod iddo; a'r y mae iddo ddau dafod.
Having three tongues—tri-thafodiog, &c.
Men of other tongues—rhai estronieithus (1 *Cor.* xiv. 21).
Speaking two tongues—perchen dwyiaith; dwyieithog.
One versed in tongues—un hyddysg mewn ieithoedd; ieithwr, ieithydd.
His tongue failed him—ni fedrai ddywedyd gair; aeth yn fud; collodd ei dafod.
We could neither of us find our tongue for some time—ni fedrai na'r naill na'r llall o honom ddywedyd gair dros ryw ennyd.
The disease of the tongue, } tafodwst, y
The pain of the tongue, } dafodwst.
Of slow tongue—tafodlusg; geirllaes.
A well oiled tongue—tafod llithrig, tafod llyfn, tafod teg.
The string *or* ligament in the mouth, by means of which one becomes tongue-tied—y pwythyn dàn ei dafod; y dalyn dàn ei dafod.
Hart's tongue, &c.=(d. g. *Hart*, &c.)

Tongue, *v. a.* tafodi, difrïo, dwrdio, rhefru; siarad, llolian.

Tongued, *a.* tafodog, tafodiog; â thafod iddo.
Lose-tongued—tafodrydd.

Tongue-doughty,† *a.* bocsachus, ymffrostgar.

Tongueless, *a.* didafod, heb dafod; a'r nid oes tafod iddo *neu* iddi; mud; †heb ei enwi.

Tongue-pad,† *s.* siaradwr mawr, bragaldiwr.

Tongue-shaped, *a.* ar lun *neu* wedd tafod; tafodaidd.

Tongue-tie, *v. a.* tafodrwymo; rhwymo *neu* gylymu tafod un.

Tongue-tied, *a.* tafodrwym; bloesg.

Tonic, *a.* (Gr. *tonos*) tonig, seiniol, goslefol; cryfhaol, cryfhäus, cyfnerthig; estynol, estynedigol; parhaol.

Tonic, *s.* cryfor, nerthai, meddyginiaeth gryfhaol; toneg, cyweirnod: *pl.* cryforion,

Tonical, *a.*=*Tonic.* [nertheion.

Tonicity, *s.* ystwythder, hydwythedd.

To-night, *s.* heno, y nos hon, henoeth.

To-night, *ad.* heno, &c.

Tonnage, *s.* (o *ton*) tynelliaeth; tâl ar y dynell; pwys nwyddau.

Tonsil, *s.* (Ll. *tonsillæ*) cilchwyrnen y gwddf, cilchwyrnyn y gwddf, chwaren y gwddf; *pl.* cilchwyrn, cilchwyrnau, cilchwyrnod.

Tonsile, *a.* (Ll. *tonsilis*) hygnaif, cilliadwy, tociadwy.

Tonsillar, *a.* cilchwyrnol.

Tonsilitis, *s.* fflameg cilchwyrn y gwddf; cynbinog.

Tonsor, *s.* (Ll.) eilliwr, eilliedydd, barfwr.

Tonsorial, *a.* eilliadol, eillyddol.

Tonsure, *s.* (Ff.; Ll. *tonsura*) eilliad; coryfoeliad; corynfoeledd.
A tonsured priest—offeiriad coryfoel.

Tontine, *s.* (Ff.: oddi wrth y dyfeisydd I. Ton. blwyddoseb; benthyg ar flwyddoseb bywyd goroesfudd.

Tony, *s.* symlyn, ffwlcyn.

Too, *ad.* (S. *to*) hefyd; rhy, rhwy; mwy na digon; yn ormod, yn ormodd.
Too much—gormod, gormodd.
Too long—rhy hir; gormod o hyd, gormod o hyd.

Tool, *s.* (S. *tol*) offeryn, erfyn, arf, teclyn, peth yn, ceryn, celf'iyn, dilyr, diler; peiriant; offeryn-was: *pl.* offer, cêr, &c.
Small tools—ceriach: *sing.* ceryn.
He is a poor tool, } bawddyn yw; ceryn
He is a pitiful tool, } bawaidd ydyw.
He is the tool of the party—efe yw offeryn was *neu* bawan y blaid; efe yw offeryn *neu* geryn y blaid.

Tool, *v. a.* llunio *neu* weithio âg offeryn.

Tooling, *s.* gwerthiad, lluniad, neu drwsiad â offeryn; gwaith offeryn.

Toot,† *v. n.* (S. *totian*) sefyll allan, ymwthio; seinio dàn ddannedd; hysbysu; cildroi; syllu.

Toot, *v. n.* seinio, canu corn; †syllu.

Toot, *s.* sain, swn; sain corn.

Tooter, *s.* canwr corn *neu* bibell.

Tooth, *pl.* Teeth, *s.* (S. *toth*) dant; cnwc; *pl.* dannedd, daint.
Side-tooth—cilddant: *pl.* cilddannedd.
First tooth—cynddant, dant cyntaf.
Little tooth—deintwn, manddant, dant bychan.
Eye-tooth=*Eyetooth.*
Fang-tooth—ysgythrddant, dant ysgythr, dant ysgythrog.
To draw a tooth—tynu dant.
That is not for my tooth—nid yw mo hyny wrth fy archwaeth i.
He has a lickerish tooth—y mae efe yn fwythus, yn foethus, yn finfelus, neu ddeintaidd iawn; y mae yn ddeintaidd iawn.
Tooth and nail—dant ac ewin; dàn a ewin; â dant ac ewin; â dannedd a ewinedd.
To have an aching tooth after a thing—hiraethu am beth, &c.

Tooth, *v. a.* danneddu, deintio; rhoi neu osod dannedd mewn; bylchu; bachu.
To tooth a rake—rhoi dannedd neu rhacai *neu* gribyn.

Toothache, *s.* dannodd, mannodd, deintwst, gwŷn daint, dolur dannedd.

Toothache-tree, *s.* dannoddwydden, mannoddwydden, pren y ddannodd.

Tooth-brush, *s.* dant-rugl.

Tooth-drawer, *s.* tynwr, tynydd, neu dynnydd dannedd; deintgraff.

Tooth-drawing, *s.* tyniad dannedd; tynu dannedd.
Toothed, *a.* deintiog, danneddog.
Tooth-edge, *s.* dincod, deincod.
Toothful,† *a.* blasus, archwaethus.
Toothful, *s.* llonaid dant, llymaid bach.
Toothing, *s.* danneddiad, deintiad.
Toothless, *a.* diddannedd, diddaint, mantach.
Toothletted, *a.* manddeintiog.
Tooth-pick, Tooth-picker, } *s.* deintbig, dantbig, pigydd daint.
Toothsome, *a.* deintaidd, dantaidd, danteithiol, danteiddiol, archwaethus, chwaethus, blasus.
Toothsomeness, *s.* danteiddrwydd, chwaethusrwydd.
Toothwort, *s.* deintlys cenog, dantlys.
Toothy, *a.* danneddog, deintiog; â dannedd iddo.
Top, *s.* (S. a C.; Sw. *topp*) pen; brig; blaen; top, tob, cop, copa, cob; crib; trum; blaenwedd, blaenwel; entrych, entyrch; coryn; dyfrig; cwnwg, cŵn, argon, aruchedd, uchedd; bâr; arwyneb.
The top of a house, House-top, } pen ty, nen ty.
The top of a hill — pen bryn, crib bryn, copa bryn.
The top of a tree—pen pren, brig pren.
The top of the mountain—pen, crib, trum, *neu* copa y mynydd.
Top and tail—blaen a bon; bon a brig; pen a chynffon.
At top, On the top, } ar y pen; ar yr uchaf; ar y top; ar yr wyneb.
On the very top—ar y topyn uchaf.
From top to toe—o'i ben i'w draed; o'i goryn i'w sawdl.
The top of the head—coryn y pen, caran y pen.
From top to bottom, From the top to the bottom, } o'r uchaf hyd yr isaf; o'r wyneb i'r gwaelod; oddi fyny hyd i waered.
From the top throughout—o'r cwr uchaf trwyddi oll (*Ioan* xix. 23).
Top of a pillar *or* column=*Capital.*
Top, *s.* (Al. *topf*) top, corn tro, topyn, topyn tro, cogwrn, trogwrn, chwilgorn.
Top, *a.* uchaf; ar y pen; ar yr uchaf; blaenaf; pen-.
Top, *v.* codi, ymddyrchafu; esgyn, codi, *neu* gwnu i'r uchedd *neu* i'r wyneb; brigo; topio; penu; dodi *neu* roi pen ar beth; gorchuddio pen *neu* flaen peth; tocio, ysgythru, difrigo, blaendori; rhagori, rhagori ar, coroni.
To top one's part—rhagori yn ei ran; chwareu ei ran yn rhagorol.
Toparch, *s.* (Gr. *topos* ac *archos*) penaeth lle *neu* ardal; penardalwr, parthlywydd.
Toparchy, *s.* penardalwriaeth, parthlywiaeth; gwlad fechan dân lywodraeth penardalwr; ardal.
Topaz, *s.* (Gr. *topazion*) topas=math o euremn.
Topazolite, *s.* euremfaen.
Top-beam, *s.*=*Collar-beam.*
Tope, *s.* math o forgi; llwyn, clyn.
Tope, *v. n.* (Ff. *toper*) diota, meddwi, potio, dyfolio, yfed yn ddiwala; bod yn feddw chwilgorn; bod yn feddw chwibwrn; bod cyn feddwed a'r dwsel.
Toper, *s.* meddwyn, potiwr, diotwr, yfwr diwala, yfwr diorphwys, ymyfwr.

Topet, *s.* y lleian gopog, y sywidw gopog.
Topful, *a.* cyforiog; llawn hyd yr ymyl; trylawn.
Top-gallant, *a.* uchaf, penaf; uchel, dyrchafedig.
Top-gallant mast—y brig-hwylbren uchaf.
Top-gallant sail—y frig-hwyl uchaf.
Toph, Tophus, } *s.* (Ll. *tophus*) chwydd meddal mewn asgwrn; grut, grud; calchrud.
Tophaceous, *a.* grutiog; graenllyd; tywodlyd.
Top-heavy, *a.* pendrwm; penhwntiol; meddw, brwysglyd.
Tophet, *s.* (H.) uffern, arteithfa.
Topiary, *a.* (Ll. *topiarius*) tociedig, ysgythredig, tociog; à wnaed wrth ei docio.
Topiary work—toc-waith.
Topic, *s.* (Gr. *topos*; Ll. *topicus, topica*) testyn, pwnc, mater, sylfon, peth; pen; lle rhesymeg; cymhwylleg; meddyginiaeth leol.
Topics — llyfrau lleoedd rhesymeg; cymhwyllegion; cofiyfrau yn cynnwys penau araeth i resymu *neu* i draethu arnynt.
Topic, Topical, } *a.* lleol; perthynol i le *neu* fân; mânol; testynol.
Topically, *ad.* yn lleol; o ran mân a lle; yn rhywle neilltuol; ar ryw le neilltuol.
Top-knot, *s.* cwlwm coryn.
Topless, *a.* diben; heb ben iddo *neu* arno.
Topman, *s.* y gwr ar y pwll; y gwr ar wâr y pwll; gwr gwâr y pwll.
Topmast, *s.* uch-hwylbren, pen-hwylbren, brighwylbren, blaen yr hwylbren.
Topmost, *a.* uchaf, uchelaf, aruchaf, penaf, pen, arch-.
Topographer, *s.* (Gr. *topos* a *graphô*) darluniwr lleoedd, lleddarluniwr, lleddosbarthwr, llegraffydd.
Topographic, Topographical, } *a.* lleddarluniol, llegraffyddol, lleddosbarthol.
Topography, *s.* darluniad lleoedd, lleddarluniad, llegraffiaeth, llegraffiad, lleddosbarth; darluniad lle *neu* fân penodol.
Topped, Topt, } *a.* dyfrigog; tociedig; â'i ben wedi ei orchuddio; rhagorol.
Topping, *a.* gwych, gorwych; rhagorol; cyfoethog; blodeuog.
A topping man—gwr pen; gwr nod, gwr nodol, gwr nodedig; gwr hylwydd, llwyddiannus, *neu* flodeuog.
Toppingly, *ad.* yn wych, &c.; yn ben; yn falch.
Topple, *v. n.* (*o top*) cwympo *neu* syrthio ar ei ben; syrthio, cwympo, cwyddo.
Top-shaped, *a.* ar ddull corn tro; trogyrnaidd.
Topsman, *s.* pen-porthmon.
Topstone, *s.* y gareg uchaf, y gareg ben, y gareg dop, topfaen, copfaen.
Topsy-turvy, *ad.* (=*top-side turf-way*) â'i waelod i fyny; â'i wyneb i waered; pendramwnwgl, pendraphen, pendraffollach, dibyn dobyn, dinben drosben, tindrosben, tinben ystrellach.
Toque, Toquet, } *s.* (Ff.) penwisg gwragedd.
Tor, *s.* (S.; Ll. *turris*) tŵr, twred; craig ysgythrog; bre, ban: arferedig yn benaf yn enwau lleoedd.
Torch, *s.* (It. *torchia*; Ff. *torche*) canwyll gŵyr fawr, cwyrganwyll fawr, fflamgwyr, fflamgainc, ffaglen, banffaglen, ffagl, canwyll gŵyr.
Torch, *v. a.* pwyntio rhwng elechau.
Torch-bearer, *s.* dygiawdr canwyll gŵyr, &c.; fflamddwyn, ffleimiad; goleuwr, goleuydd.
Torcher, *s.* goleuwr, goleuydd.

Torch-light, *s.* goleuni canwyll gŵyr, goleuni canwyllau cŵyr, &c.
Torch-thistle, *s.* ysgallen gŵyr.
Torch-wort, *s.*=*High-taper.*
Torcular, *s.* (Ll.)=*Tourniquet.*
Tordylium, *s.* (Gr. *tordulion*)=*Hartwort.*
Tore, *s.* (o *tear*? C. *tori*) ffwg=hen borfa grin.
Tore, *s.* (Ll. *torus*)=*Torus.*
Toreumatography, *s.* (Gr. *toreuma* a *graphô*) darluniad o hen gerfiadau ac iselsaflon.
Toreumatology, *s.* (Gr. *toreuma* a *logos*) cerfoffyddiaeth.
Toreutic, *a.* (Gr. *toreutos*) cabolwych, ceinwych.
Torment, *s.* (Ll. *tormentum*) poen, artaith, poenedigaeth, dirboen, penyd, cnofa, dygn boen, poenofaint.
Place of torment—arteithfa; lle poenus (*Luc* xvi. 28).
Torment, *v. a.* poeni, poenydio; arteithio, dirboeni, peri poen i, rhoi mewn poen; penydio; cystuddio; gofidio, blino; dïaleddu ar;
Tormenter, *s.*=*Tormentor.* [dygnu.
Tormentil, } *s.* (Ll. *tormentilla*; Ff. *torment-*
Tormentilla, } *ille*) tresgl, ysgras, seithnalen.
Common tormentil—tresgl y mooh, tresgl melyn, tresgl yr eithin, melyn y twynau, melyn yr eithin.
Trailing tormentil—tresgl ymlusgaidd.
Tormenting, *s.* poeniad, &c.
Tormentor, } *s.* poenwr, poenydd, poeniedydd,
Tormenter, } poenydiwr; arteithiwr, arteithydd; blinwr, gofidiwr, cniflwr.
Tormina, *s. pl.* (Ll.) cnofëydd coluddion.
Tornado, *s.* (o wraidd *turn*; Ysp. *tornada*) trowynt, corwynt, gyrwynt, enawel, hyrddwynt, awel dro.
Torose, } *a.* (Ll. *torosus*) chwyddog, chwyddol;
Torous, } cnyciog, oddfog; yn chwyddo yn oddfau *neu* gnyciau.
Torpedo, *s.* (Ll.) sythbysg, yswythbysg, cyffiedydd, cyffbysg.
Torpedo—cyffiedydd=peiriant dinystriol o ddyfais Robert Ffulton.
Torpent, *a.* (Ll. *torpens*) cyffiedig; cyffiog; marwaidd, swrth, trymaidd, digyffro, difywyd, merwinllyd, cysglyd, cys.
Torpent, *s.* cysai, meddyginiaeth gyffiol, merwinydd: *pl.* cyseion, cyffiolion.
Torpescence, *s.* cyffiedigrwydd; marweidd-dra, syrthni, cysgadrwydd, merwindod.
Torpescent, *a.* (Ll. *torpescens*) yn dechreu cyffio, merwino, *neu* farweiddio; cyffiyd, swrth, marwaidd, cysglyd.
Torpid, *a.* (Ll. *torpidus*) cyffiedig, cyffiyd, sythig; marwaidd, trymaidd, trymllyd, swrth, trymswrth, difywyd, digyffro, merwinllyd, musgrell, cysglyd, cys; dideimlad, hurt, dwl.
Torpidity, } *s.* marweidd-dra, trymeiddrwydd,
Torpidness, } musgrelli, musgrellni, syrthni,
Torpitude, } trymsyrthni, cysglydrwydd, cysgadrwydd, cysni, sythigrwydd, merwindod; diffrwythdra; diogi, segurdod; anweithgarwch.
Torpify, *v. a.* gwneuthur yn farwaidd, &c.; cyffio, marweiddio.
Torpor, *s.* (Ll.) cysgadrwydd, marweidd-dra, trymeiddrwydd, &c.
Torporific, *a.* (Ll. *torpor* a *facio*) à bair gysgadrwydd, &c.; cyffiol.
Torgued, } *p. p.* (Ll. *torguo*) gwryddedig,
Torgant, } gwryddog (yn arfau bonedd).
Targant, }
Torques, *s.* (Ll.) torch, gorthorch.
Wearing a golden torques—eurdorchog.
Torrefaction, *s.* (Ff.; Ll. *torrefacio*) crasu, crasboethiad, poethiad, greidiad, twyro, deifiad; poethiad, crasiad, *neu* sychiad trwy dân.
Torrefy, *v. a.* (Ll. *torrefacio*) crasu, crasboethi, poethiannu, greidio, twyro, deifio; crasu a boethi wrth dân.
Torrent, *s.* (Ll. *torrens*) ffrwd, cenllif, cafn, trenllif, ffrydlif, dyffrwd, gorffrwd; ffrwyllt, chwai, *neu* chwern; nant mwth. ffrydwyllt, mochnant; lli, llif, llifeiriant, lliant, llifddwfr, llifddwr, rhyferiad, rhyar.
A torrent of words—ffrwd neu ffrydlif eiriau; ffrwd ddidrai o eiriau.
He has ever a torrent of words—nid oes ond ffrwd ei eiriau; ei eiriau fyth a redant yn ffrwd ddidrai.
Torrent, *a.* ffrydwyllt, ffrydlifol; garw ac anuthrol fel dyfroedd yn rhedeg i waered i'r mynyddoedd.
Torrid, *a.* (Ll. *torridus*) poeth, crasboeth, crai, poethgras, chwilboeth, sychgras, sychboeth, craslyd, greidiog, llosg; twym; tanllyd, twyr; llosg gân wres tanbaid neu boeth-gras.
The torrid zone—y cylch poeth, y cylch llosg, &c.; poeth-gylch, twyr-gylch.
Torridness, *s.* poethder, poethni, poethder, poethineb, crasder, &c.
Torse, *s.* (Ff.; Ll. *tortus*) torch, gwrydd, gwddorch (yn arfau bonedd).
Torsel, *s.* (Ff. *torse*) nydd, rhwyn; peth tro, dröedig.
Torsion, *s.* (Ll. *torsio*) nyddiad, nydd-dro, croesdroad, gwyrdroad; torchiad, rhwyniad, croesdro, nydd-dro.
Torso, *s.* (It.) corff delw (heb na phen nac aelodau), cyff cerflun.
Tort, *s.* (Ff; Ll. *tortus*) cam; niwed; anfad. † drwg.
Torteau, *pl.* Torteaux, *s.* (Ff.) clobyn coch, pelen goch.
Tortile, } *a.* (Ll. *tortilis*, *tortivus*) torchog, rhwym,
Tortive, } iog, tröedig, godrwyog, nyddog, dröedig; à fo â thro, â chroesdro, neu â rhwydro ynddo; cyfrodedd; à fo yn mhlethedig, gwryddog, gwryddol.
Tortion, † *s.* (Ll. *tortus*) poen, artaith.
Tortious, *a.* (o *tort*) niweidiol; à wnaed ar gam.
Tortness, *s.* tynder rhaff.
Tortoise, *s.* (o'r Ll. *tortus*) crwban, llyry.
Sea-tortoise—crwban y môr, morgrwban.
Tortula, *s.* (Ll. *tortus*) nyddfwsogl.
Tortuose, } *a.* (Ll. *tortuosus*) torchog; doleog;
Tortuous, } nyddog; bachdroiog; llawn bachdroion a doleniadau; llawn nyddiadau ac yn droion; yn ymdröi ac yn ymddyrwyn amryw ffyrdd; yn ymdroi ac yn ymnyddu amryw ffyrdd; ffilliog, cordeddog, gwryddog; gwygam, ystwyrgam, trofius, *camystumiol.*
Tortuosity, } *s.* torchogrwydd; doleogrwydd, &c.
Tortuousness, } rwydd, nyddogrwydd, &c.
plyg.
Torture, *s.* (Ff.; Ll. *tortura*) artaith, dirboen, poen, arteith-boen, arswyd, pang.
Torture, *v. a.* arteithio, dirboeni, poeni, dygu boeni; poenydio, tosti; blino, gofidio; ffeilio ar dyn.
Torturer, *s.* arteithiwr, arteithydd, arteithiol-ydd, dirboenwr, poenwr.

Torturous,† *a.* arteithiol.
Torulose, } *a.* (Ll. *torulus*) rholynaidd, rhol-
Torulous, } aidd, rholynog, trolynog.
Torus, } *s.* (Ll. *torus*) sylwrn (colofn), rhaffrwy;
Tore, } derbynfa (planigion).
Torvity, *s.* (Ll. *torvitas*) sarigrwydd, cuchiogrwydd, gerwindeb.
Torvous, *a.* (Ll. *torvus*) sarig, cuchiog, gerwin, garw, blwng.
Tory, *s.* (gair Gwyddelig, meddir, am ysbeiliwr) Tori, Toriad: *pl.* Toriaid.
Whigs and Tories—Chwigiaid a Thoriaid.
Tory, *a.* Toriaidd; perthynol i'r Toriaid.
Toryism, *s.* Toriaeth, egwyddorion y Toriaid.
Tose,† *v. a.* (=*tease*) tori *neu* gribo gwlan.
Toss, *v.* (C. *tosio*, yn ol *Webster;* Is. *tassen*, Ff. *tasser*, yn ol *Minshew;* Al. *tosen*, yn ol *Skinner*) taflu, tawlu, bwrw, lluchio, tosio, ysgytio, ysgwyd, sybwbio; taflu yma ac acw; rholian a thrylio; chwalu a chwilio; treiglo; ymdreiglo, ymdaflu.
To toss about—taflu ar led *neu* ar wasgar; gwasgaru, chwalu.
To toss a ball—taflu *neu* fwrw pel; treiglo pel.
To toss up—tosio.
To toss one's self—ymdaflu.
Though the waves toss themselves—er i'r tònau ymgyrchu (*Jer.* v. 22).
Children tossed to and fro—plantos yn bwhwman (*Eph.* iv. 14).
Tossed with tempest—helbulus gàn dymhestl (*Esa.* liv. 14); blin iawn gàn dymhestl (*Act.* xxvii. 18).
To toss in a blanket=(d. g. *Blanket*).
Toss, *s.* tafl, tafliad, ysgŵd, ysgwt; tos, ffrwt; treigl; codwm.
A toss of the head—tafliad pen, coeg dafliad pen; codiad trwyn.
Tossel, *s.*=*Tassel.*
Tosser, *s.* taflwr, tawlwr, bwriwr, ysgytiwr.
Tossing, *s.* tafliad, bwriad, lluchiad, ysgytiad, &c.; ymdafliad; cynhwrf dirfawr.
Tossingly, *ad.* dàn ymdaflu; dàn ymdröi ac ymdreiglo.
Toss-pot, *s.* meddwyn, dïotwr, potiwr, gloddestwr.
Total, *a.* (Ff.; Ll. *totalis*) cyfan, cyfa, cwbl, hollol, llwyr, cyflwyr, cryno, crwn, cyfangwbl, cyflawn, oll, diw.
Sum total=(d.g. *Sum*).
Total, *s.* y cyfan, y cwbl; cyfanswm; crynswth, crynswdd; corffolaeth; diw.
Totality, *s.* cyfanrwydd, cyfander; crynodeb, crynöedd, cwbledd; y cyfan, y cwbl, y cryno, y cyfanswm, y swm cyfan, y swm cryno, swm y cwbl, sum y cwbl, yr holl swm, y crynodeb, y crwn; crynswth.
Totally, *ad.* yn gyfan, yn gwbl, &c.; achlân, i gyd.
Totalness,† *s.* cyfander, &c.
Totalize, *v. a.* cyfanu, cyfäu, gwneyd yn gyfan.
Tote, *v. a.* cludo, cario, dwyn.
Tote, *s.* (Ll. *totus*) y cyfan, y cwbl, &c.
Tote, *s.* dwrn canwyr, gafael canwyr.
T'other, (llygriad o *the other*) y llall, yr arall.
Totipalmes, } *s. pl.* (Ll. *totus* a *palma*) cyfan-
Totipalmates, } balfogion.
Totter, *v. n.* (anhysbys: Is. *tateren*, yn ol *Johnson*) honcian, honcio, hwntian, gwegian, gwegio, siglo, telgynu, telgyngu, simplo, honco; pentwyno, penhwntian; bwhwman; bod yn ansafadwy, yn serfyll, yn simsan, ar y sigl, *neu* ar ei ogwydd; gogwyddo.
Totterer, *s.* siglwr, &c.
Tottering, *p.* yn honcian, &c.; ansafadwy, serfyll, sigledig, sigl, simsan, simpl, ansad, gweglyd, gwegiol; ar y sigl, ar ei ogwydd; gogwyddedig; adfeiliog; parod i syrthio.
A tottering wall—magwyr ogwyddedig.
A tottering fence—pared ar ei ogwydd (*Salm.* lxii. 3).
A tottering old palace—henllys adfeiliedig, hen lys adfeiliog.
A tottering building—adeilad serfyll.
Tottery, } † *a.* (o *totter*) serfyll, sigl, sigledig,
Totty, } simsan, &c.
Touch, *v.* (Ff. *toucher*) cyffwrdd â, cyhwrdd, cyhwrdd â, cyffwrdd, cyffwrdd â, cyfhwrdd, cwrdd, cwrdd â, cyrddyd, cyrddu, cyhyrddu; cyfarfod, cyfarfod â; cyrhaedd, cyrhaeddyd, cyrhaeddu; teimlo; profi; rhoi cais ar; boddio; cyffröi (y meddwl); cynhyrfu (yr ymysgaroedd); effeithio ar; taro, taro â; perthyn, perthynu, deiryd; trin; cnithio; chwareu ar; syrthio, gyrthio.
To touch one another—ymgyffwrdd, ymgyhwrdd, ymgyfhwrdd, cydgyffwrdd, cydgyhwrdd, cydgwrdd, cydgyfarfod; cyffwrdd, cyhwrdd, cwrdd *neu* gyfarfod â'u gilydd.
To touch a matter exactly—taro yr hoel ar ei phen; taro yr hoel ar ei chlopa.
To touch one to the quick—taro un ar ei archoll; cyffwrdd â chlwyf un; brathu *neu* wanu un i'r byw.
To touch one in a tender part—cwrdd *neu* gyffwrdd â dolur un; cwrdd *neu* gyffwrdd â chanwyll llygad un; taro un ar ei ddolur; taro un ar y màn tost; taro un ar ei anafod.
He that toucheth you, toucheth the apple of his eye—à gyffyrddo â chwi, sydd yn cyffwrdd â chanwyll ei lygad ef.
He was very sensibly touched at that calamity—nid bychan fu ei ofid a'i drymfryd o herwydd yr aflwydd hwnw.
Nothing that can be said will touch him—nid oes dim à fedrir ei ddywedyd, a fena, a finia, *neu* a dalma arno.
They were touched at this thing—hwy a gynhyrfwyd yn fawr gàn y peth hyn.
To touch at a place—tirio mewn lle; troi i mewn i le; taro i mewn i le.
To touch at a port—troi i mewn i borthladd heb aros ond byr ennyd; troi *neu* daro i mewn i borthladd; ymweled â phorthladd.
To touch upon a subject—cyffwrdd â mater, pwnc, *neu* destyn; myned dros wyneb testyn; myned dros beth megys ar redeg; taro wrth destyn; trin pwnc yn ysgafn; gosonio am beth wrth fyned heibio, ar hynt, *neu* ar ddamwaen.
To touch one's copyhold=(d. g. *Copyhold*).
To touch up—adgyweirio, cyweirio.
To touch gold—profi aur.
To touch the harp=*Harp, v. n.*
The borders of Monmouthshire touch on those of Glamorgan—y mae swydd Fynwy a swydd Forganwg am y ffin â'u gilydd; y mae Gwent a Morganwg ffin yn ffin â'u gilydd; y mae Gwent a Morganwg yn ffinio â'u gilydd.

To be touched in one's brains—bod yn orphwyllog; bod yn lledifrydig; bod yn lloerig; bod yn benwan; bod â phenwendid arno.

Touch a galled horse, and he will wince—hawdd tynu gwaed o ben cranch.

To touch the wind—cadw y llong cyn agosed ag y gellir at y gwynt.

Touch, *s.* teimlad, y teimlad, teimi; cyffwrdd, cyffwrdd, cyhwrdd, cyffyrddiad, cyffyrddiad, cwrdd, ymgyffwrdd, ymgyhwrdd; ergyd, cnith, cis; prawf, praw, profiad; cais, cynnyg; gyrth, yrth, wrdd: brath, pigad, tymmig; ychydigyn, rhyw ychydig, tachwedd; gair ffraeth, llym, neu ffraethyn; ffraethair; gair cymmwedd; gwawdair; blas, archwaeth, naws; awgrym, amnaid; gweddnod; cyffroad; † perthynas.

Touch of a disease—nawa clefyd, anian clefyd.

Touch of conscience—tymmig, pigad, neu frath cydwybod.

A touch on the times—ergyd ar yr amseroedd.

A touch (of the painter's pencil)—ergyd; cnith; cyffwrdd, cyhwrdd.

To have a touch at a thing—profi gwneuthur peth; rhoi cais ar beth; gwneuthur cynnyg ar beth.

I will have another touch at it—mi a fynaf gynnyg arall arno; mi a fynaf ail gynnyg arno.

To give one a touch—rhoi i un gosfa; cosi neu lodgosi un.

He gave a brief touch upon every thing—ni adawodd efe mo'r dim neu'r pen heb fyned drosto yn fyr; ni adawodd efe mo'r dim neu'r pen heb ei goffa yn dalfyr.

Another touch of the author—ergyd neu linell arall o eiddo yr awdwr.

My friends of noble touch—fy ngwiw gyfeillion glan-brawf; fy ngwiw gyfeillion glan-foes.

A speech of touch towards others†—ymadrodd yn golygu ereill; ymadrodd yn perthyn i ereill.

A sixpenny touch†—gwerth chwecheiniog, cwt chwecheiniog.

Touchable, *a.* teimladwy, hydeimi; cyffyrddadwy.

Touch-hole, *s.* tandwll (gwn neu bethu), tanwach.

Touchiness, *s.* (*touchy*) hyddigrwydd, anfoddogrwydd, anniddigrwydd, afrywiogrwydd, ffromder, ffromedd, digllonrwydd, digllonedd, tanllydrwydd, drengder, croesder.

Touching, *a.* cynhyrfiol, cynhyrfus, effeithiol, cyffrōus, cyffroawl.

Touching, *prep.* am, o ran, tuag at am; mewn perthynas i; gyda golwg ar; o blegid.

As touching—gyda golwg ar, &c.

Touching, *s.* teimlad, y teimlad; cyffyrddiad.

Touching-line, *s.* = *Tangent.*

Touch-me-not, *s.* ffromlys; canor, cranc anhydrin; gad fi yn llonydd.

Touch-needle, *s.* nydwydd brawf, prawf-nydwydd.

Touchstone, *s.* (*touch* a *stone*) maen prawf, prawfaen, maen profi, eurfaen, dangoseg, prawf.

Irish touchstone—pilerfaen, prawfaen Gwyddelig.

Touchwood, *s.* pren pwdr, pren gwŷn, pren gwystn.

Touchy, *a.* (o *touch*) hyddig, anfoddog, anniddig; afrywiog, croes, engwtwyth, digllon, ffrom, drenig, coddem, tanllyd.

Tough, *a.* (S. *toh*; Ia. *tiuu*) gwydn, (*f.* gwydn) cwydn, gwyddn; cryf, anhydyn, ynnïog, tenig; anhydor; glud, gludiol; caled, caled, chaled; durfing, durfin; anhybyg.

Toughen, *v. a.* gwydnhau, gwydnu, cwydnu, cwydno, gwydno; ynnwydnu; mynu ynwydn; gwneuthur yn wydn; caledu.

Toughish, *a.* gwydnaidd, lled wydn.

Toughness, *s.* gwydnedd, cwydnedd, &c.

Toupee, } *s.* (Ff. *toupet*) talgudyn, blaen-gudyn.
Toupet, }

Tour, *s.* (Ff.) taith, ymdaith; cylchymdeithro; trogadyn; † twr.

Tourbillon, *s.* (Ff.) trodanawaith, tanwaith.

Tourist, *s.* teithiwr, teithydd, ymdeithiwr, ymdeithydd, cylchdeithiwr, cylchymdeithydd.

Tournalin, } *s.* (llygriad o *tourmaline*, ewyn
Tourmaline, } maen yn Ceylon) llachinite, trydanfaen.

Tourn, *s.* tro, cylchdaith; † rhod nydd.

Tournament, *s.* (o'r Ff. *tournoi*) paledgamp, paledgyrch, chwareu trwn, trogyrch, ymeimaint, chwareu arfau coed, chwareu y Troia; ymgyrch, rhuthr; rhith-ymgyrch, rhith-gad.

Tourney, *s.* = *Tournament.*

Tourney, *v. n.* chwareu paledgamp, &c.

Tourniquet, *s.* (Ff.) trowasg, amdrowasg; offeryn meddygol i attal rhediad gwaed.

Tournure, *s.* (Ff.) tro; amlinell, ymyl.

Touse,† *v. a.* (Al. *zausen*) llusgo, tynu.

Touse,† *s.* llusgiad; cyffro.

Tousle, *v. a.* llusgo, dyllusgo, tynu a llusgo.

Tout,† *v. n.* ymgeisio am bryawyr, &c.

Tout,† *s.* rhefr, cyfeistedd.

Tow, *v. a.* (S. *teogan*) llusgo, tynu, arwain, rhaffllusgo; llusgo llong, &c.

Tow, *s.* (S.) carth, breisgion; llusgraff, rhaff llusgo; llusg.

Towage, *s.* llusgiad; llusg-log, arian llusg, tâl am llusgo.

Toward, } *prep.* (S. *toward*; *to* a *ward*, *ward*
Towards, } tua, tuag, tuag at, parth â, parthâg, at, gerag, gosbarth, llwrw, yn llwrwyag, yn wyag; i, idd; er; wrth; *cyferbyn* â; pyr.

Towards the church—tua'r eglwys; parth â'r eglwys.

Towards night he set sail—*yn min*, *yn mrig*, *neu* yn mrigyn y nos efe a hwyliodd ymaith; tua'r hwyr efe a dechreuodd hwylio.

It grows towards day—y mae hi yn dyddhau *neu* yn dyddio; y mae yn tynu tuag at ddydd; mae yn tynu tua dydd; mae yn tynu yn agos at ddydd; mae yn tynu tuag at y dydd.

It grows towards evening, } mae hi yn
It draws towards evening, } *hwyrhau*; mae yn tynu tua'r hwyr, &c.

It is towards evening—y mae hi yn hwyrhau.

As it began to dawn towards the first day of the week—a hi yn dyddhau i'r dydd cyntaf o'r wythnos.

This is all I have towards paying my debt—dyma i gyd sy genyf gyferbyn â thalu fy nyled; dyma i gyd sy genyf tuag at dalu fy nyled.

Toward, Towards, } *ad.* yn agos; ar bâr.

Toward, Towardly, } *a.* hyddysg; hydrin; hawdd ei drin; hwylus; hydyn; parod i wneyd peth; chwannog.

Towardliness, Towardness, } *s.* hyddysgedd, hyddysgrwydd; hydrinedd; hydynrwydd; parodrwydd i wneuthur *neu* i ddysgu; hynawsedd.

Tow-boat, *s.* bad llusgo, cwch llusgo, llusg-fad.

Towel, *s.* (Ff. *touaille;* Gael. *tubailt;* Llyd. *touailhon*) tywel, llawlïain, lliain ymsychu, lliain dwylaw, cedaflen.

Towelling, *s.* lliain tyweli.

Tower, *s.* (S. *tor, tirre;* Gw. *tor;* Ff. a Llyd. *tour;* Ll. *turris*) tŵr; amddifynfa: *pl.* tyrau.

A little tower—twred, tyryn, tŵr bychan.

Round towers—tyrau crynion, cryndyrau.

Tower, *v. n.* ymgodi, ymddyrchafu, uchedeg, uchedu, esgyn; rhamantu, rhamanta.

Tower-cress, *s.* berwy'r tŵr.

Towered, *a.* tyrog; â thyrau arno; llawn tyrau.

Towering, *a.* uchelfawr, dyrchafedig, uchel, ban; balch.

Towering thoughts—meddyliau uchelgais.

He has towering thoughts—y mae efe â'i fryd a'i serch ar uchel bethau.

Of a towering spirit—uchel ei ysbryd, ei fryd, *neu* ei feddwl.

Tower-mustard, *s.* twrged.

Hairy tower-mustard—twrged blewog.

Smooth tower-mustard, Long-podded tower-mustard } twrged llyfn.

Towery, *a.* tyrog; â thyrau arno; llawn tyrau; tyraidd.

Towing, *s.* llusgiad llong, &c.

Tow-line, *s.* llusgraff, rhaff lusgo.

Tow-path, Towing-path, } *s.* llwybr llusgo, llusg-lwybr.

To wit, *ad.* sef, hyny yw, nid amgen, sef yw hyny.

Town, *s.* (S. *tun*) tref, tre: *pl.* trefi, trefydd.

Chief-town—mamdref, prif dref, tref benaf.

County town=*County town* (d. g. *County*).

A small town—trefan, tref fechan, tref fach.

Of the same town—cyttref, cyttrefog, o'r un dref.

Town-clerk, *s.*=*Town-clerk* (d. g. *Clerk*).

Town-council, *s.* cynghor tref, cynghor trefol, trefgynghor, tregynghor.

Townhall, *s.* neuadd tref, llys tref, llysdy tref, dadleudy tref; trefdy.

The townhall—neuadd y dref, &c.

Townhouse, *s.* trefdy, ty tref; llysdy tref, dadleudy tref; ty mewn tref; marchnatty.

Townish, *a.* trefaidd, trefol.

Townless, *a.* didref, heb dref.

Townsfolk, *s.* pobl y dref.

Township, *s.* trefgordd, tregordd, tref ddegwm.

Townsman, *s.* trefwr, gwr tref; gwr o'r dref; cyttrefwr; un cyttref âg arall: *pl.* cyttrefogion, cyttrefolion.

Fellow townsman—cyttrefwr.

Towntalk, *s.* chwedl gwlad, chweddl gwlad, chwedl gyffredin, chwedl gàn pawb; chwedl tref, chweddl tref.

They are made a towntalk—y maent yn chwedl gwlad; y maent yn chwedl gàn bawb.

It is become a common towntalk—aeth yn gorn cân; aeth ar gyrn a phibau; y mae wedi myned yn gorn cân, &c.

Tow-rope, *s.* llusgraff, tynraff.

Towser, *s.* math ar gi.

Toxical, *a.* (Gr. *toxicon*) gwenwynig, gwenwynol, gwenwynllyd.

Toxicodendron, *s.* (Gr.) y dderwen wenwynig.

Toxicological, *a.* gwenwynegol.

Toxicologist, *s.* gwenwynegwr, gwenynegydd.

Toxicology, *s.* (Gr. *toxicon* a *logos*) gwenwyneg, athrawiaeth gwenwyn.

Toxophilite, *s.* (Gr. *toxon* a *philêtês*) saethwr, saethydd; un hoff ganddo saethyddiaeth; bwäwr.

Toxophilite, Toxophilitic, } *a.* saethyddol; perthynol i saethydd.

Toxotes, *s.* (Gr.) saethbysg.

Toy, *s.* (Is. *tooi?*) tegan; ofer-dlws; anober, gwaelbeth, oferbeth, ffril; gwŷn anwadal; ffiloreg, gwegi.

Toy-work—teganwaith.

If the toy had taken him—pe'r wŷn a'i cymmerasai; pe'r wib a'i cymmerasai.

Toy, *v. n.* (D. *töver;* Sw. *tovfa*) chwarau, maldodi, ofera, simera, gogusa, masweddu, tolach.

Toy,† *v. a.* trin yn ffol.

Toyer, *s.* simerwr, goguswr, oferddyn.

Toyful, *a.* teganog, llawn teganau; goguzog, llawn simera.

Toyish, *a.* teganaidd; oferwag, gogusol, anwadal, maldodus.

Toyishness, *s.* teganeiddrwydd; oferwagedd.

Toyman, *s.* teganwr, gwerthwr teganau, gwerthydd teganau.

Toyshop, *s.* tegandy, gwerthdy teganau, marchnatty teganau.

Toze, *v. a.* (Al. *zausen*) llusgo, tynu.

Trabeation, *s.* (Ll. *trabs*)=*Entablature.*

Trace, *s.* (Ff.; It. *traccia*) ol, brisg, gwosol, crigl, llwybr, adrywedd, edrywedd, trywedd, trywydd; naws.

Faint trace—golwybr, criglyn.

Without a trace—heb ol, dïol.

I know not a trace of it—ni wn i naws am dano.

Trace, *v. a.* olrhain, olrheinio, olrheain, dyoli, dylyn ol; adryweddu; dylyn ol troed *neu* ol traed; darlwybro; myned dros.

To trace by scent—edryweddu, adryweddu, tryweddu, trywyddu, arwyntio.

To trace over again—myned drosto eilwaith *neu* yr ail waith; myned dros yr un peth eilwaith *neu* yr ail waith; dylyn yr hen ol; ail droedio yr un llwybr.

Trace, *s.* (Ff. *tirrasse;* C. *tres*) tres, tresen, syg; *pl.* tresau, tresi, sygiau, côr tynu, gweddeifau, gweddau.

Traceable, *a.* olrheinadwy.

Traceableness, *s.* bod yn olrheinadwy.

Tracer, *s.* olrheiniwr, olrheinydd, olrheiniedydd, olrhëwr, dylynwr ol, &c.

Tracery, *s.* (o *trace*) gwosolwaith, olrheinwaith, brisgwaith.

Trachea, *s.* (Ll.; Gr. *tracheia*) breuant, brefant, corn chwyth, pibell wynt, corn y geg, corn gwddf, corn breuant, pibell yr ysgyfaint.

The lower part of the trachea—pistyll yr ysgyfaint.

The upper part of the trachea—beudag, pistyll y breuant.

Tracheal, *a.* perthynol i'r breuant, &c.; breuannol, brefannol.

Trachelidans, Trachelidæ, } *s. pl.* (Gr. *trachêlos*) gyddfrillion =math ar drychfilod.

Trachelipodous, *a.* mwnbedogaidd.
Trachelipode, } *s. pl.* (Gr. *trachêlos* a *pous*)
Trachelipoda, } mwnbedogion.
Tracheocele, *s.* (Gr. *tracheia* a *cêlê*) chwydd y brefant, brefantlwg.
Tracheotomy, *s.* (Gr. *tracheia* a *temnô*) brefanttrwch, breuanttrwch.
Trachinus, *s.* (Gr. *trachus*) graenbysg.
Trachitis, *s.* ennynfa y brefant, fflameg y breuant.
Trachyte, *s.* (Gr. *trachus*) ysgyrgraig.
Trachytic, *a.* ysgyrgreigiol, ysgyrgreigiog.
Tracing, *s.* (*trace*) olrheiniad, &c.; ol, llwybr; oliant.
Track, *s.* (It. *traccia;* Ysp. *traza;* Pf. *trace*) ol, dyol, brisg, arfrisg; llwybr, arllwybr, arlwybr, hynt, ffordd; tral, hawg; rhigol; brwynen.
The track of a ship—ol llong, hoewal llong.
To erase one's tracks—ymddïoli.
Snail's track—ol, rhwysg, llys, *neu* lerw malwoden.
Track, *v. a.* olrhain, olrheinio, olrheain, dyoli, arllwybro; llusgo, dylusgo, rhafflusgo.
Trackage, *s.* tyniad *neu* lusgiad cwch; rhafflusgiad.
Trackless, *a.* dïol, heb ol, dilwybr, difrisg; diarthr, ansathredig.
Tracklessness, *s.* dïoledd, dilwybredd.
Trackroad, *s.* llusg-lwybr=ffordd neu lwybr ceffyl wrth lusgo bad.
Track-scout, *s.* (*track*, ac Is. *schuit*) bad ar y camlasau yn Holand; bad camlas; llestr à lusgir.
Trackway, *s.* tramrawd, tramffordd.
Tract, *s.* (Ll. *tractus*) ardal, rhandir; darn, dryll, taenfa, ystaenfa, *neu* encyd o dir; bro, parth, trân; traith, traethodyn, traethawd; llyfryn, llyfran; encyd, ennyd, taenfa; hyd, hirfod, talm; helaethrwydd, meithder; ol, brisg, arlwybr; ol traed gwyllt fil;† parhad.
A large tract of land—gwlad o dir; darn helaeth o dir, &c.
All that tract of land is very famous—tra hynod yw yr holl fro hòno.
A tract of time—ennyd, encyd, talm, *neu* dwysged o amser.
In tract of time=*In process of time* (d. g. *Process*).
Tract Society—Cymdeithas y Traethodau.
Tracts for the times—Traethodau i'r amseroedd.
Tract,† *v. a.* olrhain, &c.
Tractability, } *s.* hydrinedd, hydynrwydd,
Tractableness, } hyweithrwydd, hyweddrwydd, hyweddiant, hyddysgedd; hynawsedd.
Tractable, *a.* (Ll. *tractabilis*) hydrin, hydyn, hywedd, hywaith, hyweddol, trinadwy, darweddadwy, hawdd ei drin; hyddysg, dysgadwy; gwyllysgar, athrylithgar, didonfryd; hynaws; teimladwy; hyblyg.
Tractarian, *s.* traethodwr, traethodur, traethwriad=un o ysgrifenwyr Traethodau Rhydychain, neu ymlynwr wrth ddaliadau y cyfryw draethodau.
Tractarian, *a.* traethodwraidd, traethodwrol, traethodurol.
Tractarianism, *s.* traethodwriaeth, traethoduriaeth, traethwriadaeth, athrawiaeth Traethodau Rhydychain.
Tractate,† *s.* (Ll. *tractatus*) traethawd, traethodyn.
Tractation, *s.* (Ll. *tractatio*) trinad, triniad, triniaeth.
Tractatrix, *s.* llusglin.
Tractile, *a.* (Ll. *tractus*) hydyn, tynadwy, estynadwy, ystwyth.
Tractility, *s.* hydynrwydd, hydynedd, ystwythder.
Traction, *s.* (Ll. *tractus, traho*) tyniad, tynfaeth; attyniad; tynfa; llusgiad.
Tractitous, *a.* trinedigol, trinol.
Tractive, *a.* tynol, tynedigol, tyniadol.
Tractor, *s.* tynor, tyniedydd, tyniawdr.
Tractrix, } *s.* tyniodrell=math o gyrffin.
Tractory, }
Trade, *s.* (Ysp. *trato;* It. *tratta* o'r Ll. *tractus*) masnach, trafnid, trafnidiaeth, trafnidiaeth, masnachaeth, maelieraeth; crefft, celfyddyd; gwaith; galwad, galwedigaeth; gorchwyl; cynnefod, arfer, defod; cêr.
The trade—y fasnach; masnach llyfrau, masnachwyr llyfrau.
Trades—crefftau.
The trades—y trafnidwyntoedd, y cyfeiliwyntoedd.
Board of trade—swyddfa trafnid, bwrdd trafnid.
Skilled in all trades, good at none—rhyfbeth yn mhobpeth, ac nid dim yn unpeth; crefftwr yn mhobpeth, ac nid crefftwr yn unpeth; celfydd yn mhobpeth, ac nid celfydd yn unpeth.
Jack of all trades=(d. g. *Jack*).
A trade without its genius is destitute—gweddw crefft heb ei dawn.
Let every one keep his own trade—dylyned pob un ei grefft *neu* ei gelfyddyd ei hun; pob un at ei alwad; pob un at ei alwad ei hun; digon i bob un ei gelfyddyd ei hun.
A place of the greatest trade of any in the kingdom—lle hygyrchaf gàn fasnachwyr dàn y dalaeth.
He returns to his old trade—ymchwel i'w hen foes; try yn ol i'w ymarweddiad gynt.
What trade is he?—pa alwad yw efe? pa drafnid sy ganddo?
Trade, *v.* masnachu, trafnidio, marchnata, maeliera, maelera; prynu a gwerthu; ymelwar, ymelwa ar, elwa ar; gwneyd *neu* beri elw a
Traded,† *a.* hyddysg, medrus.
Tradeful, *a.* trafnidiog; prysur mewn masnach
Trader, *s.* trafnidiwr, trafnidydd, masnachwr, masnachydd, marchnadydd, marchnatwr, marchnatäwr, maelierydd, maeleriwr; trafnidlong.
A petty trader—maelotyn, maeleryn, maelieryn.
Trades-folk,† *s.*=*Trades-people.*
Tradesman, *s.* (*trade* a *man*) trafnidiwr, trafnidydd, masnachwr, marchnatwr, maelerydd, maelierwr, maelwerthwr; crefftwr, celfyddwr.
Trades-people, *s.* trafnidwyr, maelwyr, masnach-bobl; gwŷr crefft a masnach; pobl yn byw wrth eu galwad.
Tradeswoman, *s.* trafnidwraig, maeleres, masnach-wraig.
Trade-wind, *s.* trafnidwynt, cylchwynt.
Trading, *a.* trafnidiol, masnachol.
Trading, *s.* trafnidiad, masnachiad, maeliera, maeleriad; trafnid, masnach.
Trading in our way is very briak at present—mae ein gwaith *neu* ein marchnat-

waith ni yn cerdded yn heinif ar hyn o bryd; mae mawr werthu ar ein nwyddau ni heddyw; mae ein nwyddau ni yn bywerth iawn heddyw.

Trading is dull now-a-days—nid oes nemawr o fasnach ar nwyddau yn yr oes hon; nid oes nemawr o brynu a gwerthu yn yr oes hon.

Tradition, *s.* (Ff.; Ll. *traditio*) traddodiad; hen-gof.

Oral tradition—traddodiad geneuol; traddodiad o eneu i eneu; traddôdiad o ben i ben; cof clyw.

Traditional, } *a.* traddodiadol; o ryw a natur
Traditionary, } traddodiad.

Traditionally, } *ad.* trwy draddodiad, wrth dra-
Traditionarily, } ddodiad, o draddodiad, yn draddodiadol.

Traditionary, *s.* traddodiedydd Iuddewig.

Traditioner, } *s.* traddodiedydd; glynwr wrth
Traditionist, } draddodiadau.

Traditionists—gwŷr y traddodiadau, traddodiedyddion.

Traditive, *a.* (Ll. *trado*) traddodol, traddodadol; traddodadwy.

Traditor, *s.* (Ll.) traddodwr, traddodydd.

Traduce, *v. a.* (Ll. *traduco*) enllibio, goganu, cablu, athrodi, difenwi, gwaradwyddo, gwarthruddo, hortio, duo, abeenu, difrio, sarhau; collfarnu, beio; †hilio.

Traducement, *s.* enllibiad, difenwad, goganiad, &c.; enllib, gogan, anair, drygair, cabl.

Traducent, *a.* enllibiol, enllibus, difenwol, athrodus, goganawl, gwrthruddol.

Traducer, *s.* athrodwr, athrodydd, enllibiwr, goganwr, difenwydd, &c.

Traducible, *a.* deilliadwy.

Traduct,† *v. a.* (Ll. *traductus*) tynu o, deillio, hanu.

Traduction, *s.* (Ll. *traductio*) trosglwyddiad, trosglwydd, trosiad, traddygiad; traddawd, traddodiad; trofiant; deilliad.

Traductive, *a.* deilliadol, hanedigol; tynadwy.

Traffic, *s.* (Ff. *trafic;* It. *traffico*) trafnid, masnach, maelerïaeth, maelieraeth, maeleri, marchnadaeth, marsiandïaeth, cyfnewid; nwyddau masnachol.

Traffic, *v.* trafnidio, masnachu, marchnata maelera, maeleru, maelerio, maeliera, maelieru; prynu a gwerthu; elwa; cyfnewid.

Trafficable,† *a.* trafnidiadwy; hywerth.

Trafficker, *s.* trafnidiwr, trafnidydd, masnachwr, maeleriwr, maelierwr, maelier.

Trafficless, *a.* didrafnid, difasnach.

Tragacanth, *s.* (Gr. *tragacantha*) draenen yr afr; gwm tragant=math o lysieluyn, a math o wyddlud.

Tragedian, *s.* treisganwr, treisofydd, treiswawdwr, treiswawdwr, treisodwr; cyfansoddwr treisganau; bardd trychni; chwareuwr treisawd, dïen-chwarëydd, chwareuwr trychni.

Tragedy, *s.* (Gr. *tragôdia;* Ff. *tragedie;* It. ac Ysp. *tragedia*) treisgan, treisgerdd, treisawd, treiswawd, chwareugan trychni, pruddawd, trychwawd, dybyrwawd, cellweirfwrn; treischwareu, chwareu dïenydd, dïen-chwareu; erchyllwaith, echryswaith, anfadwaith; galanasdra, trychineb; rhyw ddamwain à bair ddychryn a galar; trychlam.

Tragic, } *a.* (Gr. *tragicos;* Ll. *tragicus*) perth-
Tragical, } ynol i dreisgan, &c.; treisganig, treiswawdiol, treiswawdus, treisodawl, dïenchwareuol; treisig; echryslawn, erchyll, ofnadwy, gresyn, tostur, truenus, irad, girad, dychrynllyd, alaethus, galarus, trwch, trychinebus, prudd, athrist, trwm.

Tragically, *ad.* yn echryslawn, yn irad, &c.

Tragicalness, *s.* echryslonrwydd, gresynoldeb, alaethusrwydd, &c.

Tragicomedy, *s.* (Ff. *tragicomedie; tragedy* a *comedy*) treisgymwawd; chwareu cymmysg o'r digrif a'r dagrau; chwareu cymmysg o'r melus a'r chwerw.

Tragicomic, } *a.* treisgymwawdiol; cymmysg
Tragicomical, } o'r digrif a'r dagrau; dilonddigrif.

Tragopogon, *s.* (Gr.; Ll. *tragopogum*) barf yr afr.

Trail, *v.* (Ysp. *traillar;* Is. *treillen*) llusgo, dylusgo; tynu o hyd; tynu ar hyd; dysgreinio; ymlusgo; olrhain, olrheinio, dylyn ol; llaesu, ymlaesu; gostwng, iselhau.

To trail a pike—arwain gwaew.

To trail along—ymlusgo.

To trail arms—gostwng arfau.

Trail, *s.* ol, brisg, arllwybr; llusg; llinyn; llusgodre, amadrwy, godre gwisg, pwrffil; rheng; rhel, rhelyw, traill; perfedd adar; coluddd, ymysgaroedd.

Trail-boards—addurnwaith ar ben blaen llong.

Trailing, *p.* yn llusgo, gàn ymlusgo, &c.; ymlusgol, ymlusgaidd; edlaes, llaes.

Train, *v. a.* (Ff. *trainer*) llusgo, dylusgo; tynu, denu, llithio, hudo; hyfforddi, hyfforddio, addysgu, dysgu, hyddysgu; magu, meithrin, dwyn i fyny; egwyddori; dofi; arwain; olrhain (gwythen ŵn i'w dechreu).

To train along—llusgo, dylusgo; dysgreinio.

To train on—llusgo, denu, hudo, llithio, *neu* dynu yn mlaen.

To train soldiers—hyfforddi, dysgu, addysgu, *neu* hyddysgu milwyr.

To train up—dwyn i fyny, magu, meithrin, hyfforddi, hyfforddio, addysgu.

Train, *s.* llusg, godre, llusgodre, llyw, llaesodre, amadrwy, pwrffil; cynffon, llwst; gosgordd, cosgordd, cordd, canred, canrain, canlynwyr; llu, tyrfa; rhes, cyfres; llinell, hud, llinyn; trefn; llith, abwyd; cylch; gorymdaith; cludres; olbarth càr cyflegr; †telm; †llithfa.

Train of a gown—llyw gŵn, godre gŵn, &c.

Train of a hawk—llyw hebog, cynffon hebog.

Train of attendants—gosgordd.

King's train—gosgordd brenin, cyweithas brenin.

Railway train—cludres, cerbydres.

Express train=*Express train*, d.g. *Express, a.*

Parliamentary train—cludres seneddol; cludres rad, cerbydres rad.

A train of misfortunes—rhes *neu* dorf o anffodion.

Things are now in train—y mae pethau weithian mewn trefn *neu* ar linyn.

Train of artillery—cyfanrif o gyflegrau *neu* ŷnau rhyfel.

A train of gunpowder—llinell, llinyn, rheng, *neu* rigwm o bylor gŵn.

A train of thoughts—rhes *neu* gyfres o feddyliau; dylyniad meddyliau.

Trainable, *a.* hyfforddadwy, addysgadwy, &c.
Trainband, *s.* cartrefiu, meiawd.
Trainbands — meiwyr, milwyr cartrefol, cartrefiu.
Train-bearer, *s.* dygiawdr godre, amadrwy, *neu* bwrffil.
Trainer, *s.* hyfforddwr, addysgwr, dofwr, &c.
Training, *s.* hyfforddiad, addysgiad, addysgiaeth; dygiad i fyny; dofiad.
Training institution — sefydliad hyfforddiadol, egwyddorfa.
Training school—ysgol hyfforddiadol, ysgol hyfforddawl, ysgol hyfforddig.
A place for the training up of young—addysgfa; ysgol (2 *Mac.* iv. 9).
Train-oil, *s.* (Ff. *trainer*) olew y morfil, ul.
Train-road, *s.* tynffordd, goreilffordd.
Trainy, *a.* perthynol i olew y morfil; ulaidd.
Traipse, *v. n.* cerdded yn anghryno *neu* yn annyben; cerdded dân lusgo ei llodrau; cerdded â'i dillad yn annhaclus.
Trait, *s.* (Ff.; Ll. *tractus*) ergyd, cnith; llinell; gweddnod, nodwedd, llunwedd; cynnawn, cynddawn; cynnod; gosgedd, gwedd; nawd, naws.
Traiteur, *s.* (Ff.) ceidwad bwydfa.
Traitor, *s.* (Ff. *traître*; Ysp. *traïdor*; Ll. *traditor*) bradwr, bradychwr, bradychydd.
A most execrable traitor—carn fradwr.
State traitor—teyrnfradwr.
Traitorly,† *a.* bradwrus.
Traitorous, *a.* bradog, bradwrus, bradwraidd, bradychus, bradychol, bradol, bradus.
Traitorousness, *s.* bradwrusrwydd; bradogrwydd; bradwriaeth.
Traitress, *s.* bradwraig, bradyches.
Traject, *v. a.* (Ll. *trajectus*, *trajicio*) trydaflu, taflu drwy, bwrw drwy, trosglwyddo.
Traject, *s.* (Ff. *trajet*; Ll. *trajectus*) ceubalfa, trosglwyddfa, porth.
Trajection, *s.* trydafliad; trosglwyddiad, traddygiad; tafliad.
Trajectory, *s.* cylchdro gwibseren *neu* blaned; traddygell.
Tralation, *s.* (Ll. *tralatio*) cyfnewidiad gair, trosenwad.
Tralatition, *s.* cyfnewidiad; trawsenwad, trawsenw.
Tralatitious, *a.* trawsenwol, trosenwol; allegol.
Tralineate,† *v. a.* (Ll. *trans* a *linea*) gŵyro.
Tralucent, *a.* (Ll. *tralucens*) tryloew, trybelid.
Tram, *s.* (C. *tram*, *tramwy*?) tram, hirfen lo, pedrolfen.
Trammel, *s.* (Ff. *tramail*) rhwyd hir, crogrwyd, rhwyd; hual rhygyng, cloffrwym, hual; crogedydd, hatrai, bachau crochan; attalfa, lludd.
Trammels — hirgylchyr, hirgylchedydd, cwmpas hirgylch; cloffrwymau, hualau, llyffetheiriau, &c.
Trammel, *v. a.* llyffetheirio, loffrwymo, hualu; caethiwo; dâl, dala, attal, lluddio, lledgaethu.
Trammelled, *p.* llyffetheiriog, hualog; â manau *neu* leiniau gwynion ar draed blaen ac ol ar y naill ochr (i geffyl).
Tramontane, *a.* (It. *tramontana*; Ll. *trans* a *mens*) tramynydd, tramynyddol; y tu draw i'r mynydd *neu* i'r mynyddoedd; estron, estronol; anghyfiaith.
Tramontane, *s.* tramynyddwr; estron, dyeithryn, barbariad.
Tramp, *s.* (C. *tramp*?) tramp, gwib, gwibiaeth, crwydr.
Tramp, } *s.* trampiwr, crwydrya, crwydrai,
Tramper, } crwydriad, gwibiwr, gwibiaeth, gwibiawdr.
Tramp, *v.* trampio, crwydro, gwibio, tramwy; teithio ar draed; sathru, mathru.
Trample, *v.* (Al. *trampeln*, *trampen*; D. *trampen*; Sw. *trampa*) mathru, sathru, darostwng, damsangu, mysangu, maesgyng, sarnu, sangu, sengu, dysathru; damsangu yn fân; yn aml gân drystio â'r traed; ystablu, ystablad.
To trample upon—mathru ar, sathru ar, darfathru, damsang, sangu ar, &c.
To trample down—mathru i lawr, sathru lawr, &c.
To trample under foot—sathru tan fân dân draed, &c.
To make a trampling noise with the feet—trystio â'r traed; gwneuthur trwst â'r traed.
Trample, *s.* mathr, sathr, damsang, sang, sarfa; mathriad, &c.
Trampler, *s.* mathrwr, sathrwr, damsangwr.
Tramroad, } *s.* tramrawd, tramffordd, rheilffordd pedrolfeni glo.
Tramway, }
Tranation,† *s.* (Ll. *trano*) tranofiad, trosfiad.
Trance, *s.* (Ff. *transe*) llewyg, llesmair, marwhun.
To fall into a trance—syrthio mewn llewyg.
He fell into a trance—syrthiodd mewn llewyg; syrthiodd arno lewyg; bu arno lewyg.
Tranced, *a.* mewn llewyg; llesmeiriog.
Trangram,† *s.* dyrysbeth, peth astrus cyfrain.
Trannel, *s.* (*tree* a *nail*) hoel bren, coedhoelen llong.
Tranquil, *a.* (Ll. *tranquillus*) tawel, llonydd, digyffro, digynhwrf, heddychol, tangnefus, tangnefeddus, tangnefig, tangnefol, tangweddus, tangweddog, heddol, heddus, dyngaw, esmwyth, chwarienus.
Tranquility, *s.* (Ll. *tranquillitas*) tawelwch, llonyddwch, taweledd, taweli, heddwch, tangnefedd, tangnef, tanc, hedd, tangnefusrwydd, tangnefusedd, tangnefeddusrwydd, tangnefeddusder, &c.
Tranquilization, *s.* taweliad, taweliant, llonyddiad, taweledigaeth, tangnefiad, tangnefeddiad, heddychiad, tangweddiad.
Tranquilize, *v. a.* tawelu, llonyddu, tangnefu, tangnefuso, tangnefeddu, heddychu, tangnefoli, heddu, taweliannu, tangweddu, tangnefu.
Tranquilizer, *s.* cadair dangnefu, tangnefydd.
Tranquilness, *s.*=*Tranquility*.
Trans, arddawd Lladin, yn dynodi *tros*, *tra-*, *trag-*, *try-*, *trwy*; *traw*; *tu hwnt i*; *o y tu draw*; *ar y làn draw*.
Transact, *v. a.* (Ll. *transactus*, *transigo*) gwneuthur, gwneyd; cyflawnu; trin; trefnu; dwyn i ben; dwyn yn mlaen; hwylio; negeua; gweithredu; gorugo; trafod.
To transact business — trin, trefnu, gwneuthur, *neu* hwylio gorchwyl *neu* neges; cyflawnu gorchwyl.
Transaction, *s.* (Ll. *transactio*) gwneuthuriad; cyflawniad; trefniad, triniad, triniaeth; gorchwyl à wneir *neu* à wnaed; gorchwyl, gweithred, neges, perwyl; negeswriaeth, gorchwyliaeth, trafodiaeth; cytundeb.

The transaction of this world—trafodiaeth y byd hwn; gorchwyl y byd hwn.
Philosophical transactions—gweithrediadau athronyddol, gweithredoedd athronyddol, gorchwylion athronyddol.

Transactor, *s.* (Ll.) trinwr, gweithredwr, gweithredydd, cyflawnwr, gorchwylydd, gorchwyliwr.

Transanimate, *v. a.* (*trans* ac *animate*) trawseneidio.

Transanimation, *s.* trawseneidiad.

Transcalency, *s.* (Ll. *transcaleo*) bod yn hydraidd i wres.

Transcalent, *a.* hydraidd i wres; y gall gwres dreiddio drwyddo.

Transcend, *v. a.* (Ll. *transcendo*) codi yn uwch na; myned dros; myned tu hwnt i; rhagori ar, tragoroli ar, tragori ar, blaenori ar; tragori, tragoroli.

Transcend,† *v. n.* dringo; ymgodi.

Transcendence, } tragoroldeb, tragorolrwydd,
Transcendency, } tragorolder, tragoroldra, tragoroledd, tragoriaeth, tragoriant, rhagoroldeb, rhagoriaeth, goruchragoriaeth, blaenoriaeth, tra-rhagoriaeth; codiad peth yn uwch na'r gwir; gormodiaith.

Transcendent, *a.* tragorol, tra-rhagorol, goruchragorol, tragodidog, ardderchog, goruchel; tragoriannol; à fo uwch law gwybodaeth *neu* ymbrawf dyn.

Transcendental, *a.* tragoriannol, tragorol, goruchragorol; à fo uwch law gwybodaeth *neu* ymbrawf dyn.
Transcendental philosophy — athroniaeth dragoriannol, athroniaeth dragorol.

Transcendentalism, *s.* tragoroliaeth, tragoriannaeth, tragoriannoliaeth.

Transcendentalist, *s.* tragoriannwr, tragoriannydd, tragoriannolwr, tragorolwr.

Transcendentality, *s.* tragoriannoldeb.

Transcendentness, *s.* tragoroldeb, tragorolrwydd, rhagoroldeb, goruchelrwydd.

Transcension,† *s.* codiad goruwch peth.

Transcolate, *v. a.* (Ll. *trans* a *colo*) hidlo.

Transcorporate,† *v. n.* myned o'r naill gorff i'r llall.

Transcribbler, *s.* adysgrifenwr, coeg adysgrifwr; llenysbeiliwr.

Transcribe, *v. a.* (Ll. *transcribo*) adysgrifenu, adysgrifo, ail ysgrifenu, ysgrifenu allan.

Transcriber, *s.* adysgrifenwr, adysgrifenydd, adysgrifwr, adysgrifydd.

Transcript, *s.* (Ll. *transcriptum*) adysgrifen, adysgrif, tynysgrifen, tynysgrif, dadysgrif; cyfysgrif.

Transcription, *s.* (Ff.) adysgrifeniad, adysgrifiad, ysgrifeniad allan.

Transcriptively, *ad.* ar wedd adysgrifen; megys adysgrif.

Transcur,† *v. n.* (Ll. *transcurro*) rhedeg yma ac acw, darymred, trawsredeg.

Transcurrence,† *s.* rhediad yma ac acw.

Transcursion, *s.* rhediad *neu* fynediad drosodd; rhediad *neu* fynediad ar draws; trosfyniediad; tragwyriad.

Transduction, *s.* (Ll. *transduco*) traddygiad, troeddygiad, trosglwyddiad, trosiad, trosgludiad.

Transe, *s.* (Ff.)=*Trance*.

Transelementation, *s.* trawselfeniad, trawselfyddiad; trawsylweddiad.

Transept, *s.* (Ll. *trans* a *septum*) croes (adail), croesfa.

Transexion,† *s.* (*trans* a *sexus*) trawsrywiad.

Transfer, *v. a.* (Ll. *transfero*) trosglwyddo, trosi, trosgludo, symmud, traddygyd, dwyn drosodd, dwyn; arallu; trosi hawl; gwerthu.

Transfer, *s.* trosglwydd, trosglwyddiad, trosiad, traddygiad, symmudiad, dygiad drosodd; aralliad.

Transferability, *s.* trosadwyedd.

Transferable, } *a.* trosglwyddadwy, trosadwy;
Transferrible, } à ellir ei drosglwyddo.

Transferee, *s.* yr un y trosglwyddir iddo; trosai, trosglwyddai.

Transference, *s.* trosglwyddiad, trosiad, trosglwyddiaeth, trosglwyddedigaeth, traddygiad, symmudiad.

Transferer, *s.* trosglwyddwr, troswr.

Transferribility, *s.* trosadwyedd.

Transferring, *s.* trosiad, trosglwyddiad, traddygiad.

Transfiguration, *s.* (Ff.; Ll. *transfiguratio*) gweddnewidiad, dullnewidiad, gweddgyfnewid, ffurfnewidiad; ymrithiad.

Transfigure, *v. a.* (Ll. *transfiguro*) gweddnewidio, dullnewidio, newid gwedd.

Transfix, *v. a.* (Ll. *transfixus*) trywanu, gwanu drwyddo, brathu drwyddo, gwanu.

Transfixion, *s.* trywaniad.

Transfluent, *a.* (Ll. *transfluo*) trawslifol, trylifol.

Transforate, *v. a.* (Ll. *transforo*) trydyllu, tyllu.

Transform, *v.* (Ll. *transformo*) gweddnewidio, dullnewidio, dullnewid, ffurfnewidio; newid gwedd, dull, ffurf, llun, *neu* ddrych; troi o'r naill lun i'r llall; ymrithio; lledrithio; trawsffurfio; trawsymffurfio; trawsylweddu; cyfnewidio.

Transformation, *s.* gweddnewidiad, dullnewidiad, ffurfnewidiad; trawsymffurfiad; trawsylweddiad; cyfnewidiad.

Transformative, *a.* gweddnewidiol, dullnewidiol; trawsylweddol.

Transformed, *a.* gweddnewidiog, dullnewidiog; gweddnewidiedig, &c.; meddysg.

Transforming, *a.* gweddnewidiol, dullnewidiol.

Transfreight,† *v. n.* (Ll. *transfreto*) myned dros y môr, mordwyo drosodd.

Transfretation, *s.* (Ll. *trans* a *fretum*) mynediad dros gulfor; trosforiad.

Transfund,† *v. a.* (Ll. *transfundo*) tywallt o'r naill i'r llall.

Transfuse, *v. a.* (Ll. *transfusus*) tywallt o'r naill i'r llall; symmud o'r naill i'r llall; symmud; traws-wallofi.

Transfusible, *a.* à ellir ei dywallt o'r naill i'r llall.

Transfusion, *s.* tywalltiad o'r naill i'r llall; traws-wallofiad.

Transgress, *v.* (Ll. *transgressus*) myned dros; myned y tu hwnt i; myned drosodd; troseddu, camweddu, camfucheddu, camweithredu, gwyro, cyfeiliorni, pechu, meiliorni.
To transgress the bounds—myned dros y terfynau.
To transgress the law—troseddu y gyfraith; tori y gyfraith; gwneuthur anghyfraith.
He often transgresses the bounds of decency—mynych yr â efe dros derfynau gweddusrwydd.

Transgression, *s.* (Ll. *transgressio*) troseddiad; mynediad dros *neu* y tu hwnt i; trosedd, camwedd, anwiredd, camweithred, camfuch-

edd, bai, pechod, cyfeiliornad, meiliornad, meiliorn, efrad.
Transgression of a law—troseddiad cyfraith; toriad cyfraith; anghyfraith.
Transgression of the bounds of virtue—mynediad dros derfynau rhinwedd.
To fall by transgression—cyfeiliorni (*Act.* i. 25).

Transgressional, *a.* troseddol, troseddiadol.

Transgressive, *a.* troseddedigol, troseddol.

Transgressor, *s.* troseddwr, troseddiedydd, camweithredwr, camweddwr.
Thou art become a transgressor of the law—yr wyt ti yn troseddu y gyfraith (*Iago* ii. 11).

Transhipp, *v. a.* (*trans* a *ship*) symmud neu droseglwyddaw o'r naill long i'r llall.

Transhipment, *s.* symmudiad o'r naill long i'r llall.

Transiency, *s.*=*Transientness.*

Transient, *a.* (Ll. *transiens*) yn myned drwodd neu drosodd yn ebrwydd; à llithro yn fuan neu yn ebrwydd; anmharhäus, dibara, dibarhaol, difianol, difianedig, difianus, difflan, difflanol, difflanedig, ffoawl, fföedig, ansefydlog, däiaros, anaroscl; anmherffaith; brysiog; pilus.

Transiently, *ad.* yn ddibara, &c.; wrth fyned heibio; wrth fyned drosodd.

Transientness, *s.* anmharhausrwydd, difianoldeb, difianedigrwydd, &c.

Transilience, } *s.* (Ll. *transiliens*) trawsneidiad;
Transiliency, } neidiad o'r naill beth i'r llall.

Transire, *s.* (Ll.) trwydded, trwyddeb.

Transit, *s.* (Ll. *transitus*) mynediad heibio, mynediad drosodd; trosfynediad; trawsfynediad; gorfynediad; tramwy; tramwyfa, mynedfa; trawsfud; trawdd, trawd, trawf; trosiad, trofiad.
Transit instrument—trofiadyr, offeryn trosfynediad.

Transit, *v. a.* myned dros (wyneb corff wybrenol); trodi, troddi.

Transition, *s.* (Ll. *transitio*) mynediad drosodd o'r naill beth neu le i'r llall; trofiad, trofiant, troddiad, erchwyniad; trofedigaeth, erchwynedigaeth; trosfynediad; cyfnewidiad, cyfnewid, troad, symmudiad.
Transitions of music—trofiadau caniadaeth.
Transition rocks—creigiau trofiannol, creigiau trawf, creigiau trofiant.

Transitional, } *a.* trofiadol, trofiannol, trof-
Transitionary, } iannus, trofus.

Transitive, *a.* trofiannol, trofiannus, trofiadol, trofedigol, trofus, trofawl, trawsfynedigol, erchwynedig, archyfenedig, erchwyniol, symmudedigol.
Transitive verb—perwyddiad trofiannol, &c.

Transitiveness, *s.* trofiannusrwydd, trofiannoldeb, trofusder.

Transitoriness, *s.*=*Transientness.*

Transitory, *a.* (Ll. *transitorius*)=*Transient.*

Translatable, *a.* cyfeithadwy.

Translate, *v. a.* (Ll. *translatus*, o *transfero*) troseglwyddo, trosi; symmud, mudo; mudaw o'r naill le i'r llall; troi; cyfeithu; troi o'r naill iaith i'r llall.
Enoch was translated—symmudwyd Enoch.

Translated, *a.* cyfeithedig, &c.

Translation, *s.* (Ff.; Ll. *translatio*) troseglwyddiad, trosiad; symmudiad, mudiad, symmud; troad; cyfeithad, cyfeithiad; troad o'r naill iaith i'r llall.
Translations—cyfeithadau, cyfeithiau, cyfeithion.
Literal translation—cyfeithiad llythyrenol, cyfeithiad yn ôl y gair, cyfeithiad cacth.

Translatitious, *a.* symmudedigol; trawsgyfnewidedig, trawsddodedig.

Translative, *a.* troseglwyddedigol; cyfeithiadol, cyfeithedig.

Translator, *s.* (Ll.) cyfeithwr, cyfieithydd, trowr, tróydd, neu dröedydd o'r naill iaith i'r llall.

Translatory, *a.* troseglwyddedigol, trosiadol, symmudedigol, traddygol.

Translatress, *s.* cyfeithwraig, cyfieithyddes.

Translocation, *s.* (Ll. *trans* a *locatio*) trawslead, trawslead.

Translucence, } *s.* (Ll. *translucens*) tryloewder,
Translucency, } tryloewedd.

Translucent, } *a.* tryloew, tryddygiaer, trychol,
Translucid, } wychol, dygiaer drwy—gloew, ffloew, yablan.

Translunary,† *a.* (Ll. *trans* a *luna*) y tu hwnt i'r lloer.

Transmarine, *a.* (Ll. *transmarinus*) cyfr—tramorawl, trawsforol, allmyr; o'r tu hwnt i'r mor; tramoredig.
Transmarine things—tramoredigion, pethau morolion, pethau tramor.

Transmeate, *v. a.* (Ll. *transmeo*) myned trwodd, trosfyned.

Transmew,† *v. a.* (Ff. *transmuer*) trawsgyfnewid, trawsgyfnewid, dullnewid.

Transmigrant, *a.* trawsfudol, erchwynol; erchwynol, symmudol.

Transmigrant, *s.* trawsfudwr, mudwr.

Transmigrate, *v. n.* (Ll. *transmigro*) trawsymmud, symmudo, mudo, trawsgyfnewid, symmud trigias, symmud trigfan, newid trigfa; myned drosodd o'r naill i'r llall i drigo; erchywynu, abredu.

Transmigration, *s.* (Ll. *transmigratio*) trawsfudiad, symmudiad, trawsfud, mudiad, trawsgerddedd, trawsgerddediad; symmudiad trigfa; erchywynedigaeth; erchywyniad, abrediad, trawsymmudiad.
Transmigration of souls—trawsmudiad erchywynedigaeth eneidiau, trawsfudiad eneidiau, trawsfud eneidiau.

Transmigrator, *s.* trawsfudwr.

Transmigratory, *a.* trawsfudol, erchywynol, symmudol.

Transmissibility, *s.* trosadwyedd.

Transmissible, *a.* troseglwyddadwy, *trosadwy.*

Transmission, *s.* (Ff.; Ll. *transmissio*) troseglwyddiad, troseglwydd, trawseglwydd, trosdargyweiniad; anfoniad drosodd, o'r naill i'r llall, neu oddi wrth y naill at y llall; hynt, trwodd, bwriad trosodd, tafliad trwodd, taliad trosodd, tryfwriad.

Transmissive, *a.* troseglwyddol, *troseglyddol*; trosedigol; troseglwyddedig.

Transmit, *v. a.* (Ll. *transmitto*) troseglwyddo, trosi, dargywain; anfon drosodd; *anfon* neu ddanfon oddi wrth y naill at y llall; hwyrhau neu dafu drwodd neu drosodd; anfon, danfon, gyru; tryfwrw.
To transmit to memory—rhoi neu fwrw i gof; rhoi mewn coffadwriaeth; rhoi mewn ysgrifen.

Transmittal, *s.*=*Transmission.*

Transmitter, *s.* trosglwyddwr.
Transmittible,† *a.* trosglwyddadwy.
Transmogrification, *s.* dullnewidiad, trawsffurfiad.
Transmogrify, *v. a.* trawsffurfio, dullnewidio.
Transmutability, } *s.* bod yn drawsnewidiad-
Transmutableness, } wy.
Transmutable, *a.* trawsnewidiadwy, cyfnewidiadwy.
Transmutation, *s.* (Ll. *transmutatio*) trawsnewidiad, trawsgyfnewidiad; newidiad o'r naill natur *neu* sylwedd i'r llall; trynewidiad.
Transmutationist, *s.* un â gred yn nhrawsnewidiad metteloedd.
Transmute, *v. a.* (Ll. *transmuto*) trawsnewid, trawsgyfnewid; newid natur *neu* sylwedd peth; newid peth o'r naill natur *neu* sylwedd i'r llall.
Transmuter, *s.* trawsnewidiwr.
Transmutual, *a.* trawsgyfnewidiol; perthynol i'r ddwy blaid.
Transnatation,† *s.* (Ll. *transnato*) nofiad trosodd, trawsnofiad.
Transom, *s.* (Ll. *transenna*) trawslath, croeslath, croesdrawst.
Transom window—ffenestr groeslathog.
Transparence, } *s.* tryloewder, tryloewedd, try-
Transparency, } loewdeb, tryloewdra, tryleinder; gloewder, ysblander.
Transparent, *a.* (Ff.; Ll. *trans* a *spareo*) tryloew; gloew, ffloew, trylain, glain, ysblan, têr.
Transparentness, *s.* tryloewder.
Transpass,† *v.* (*trans* a *pass*) myned drosodd *neu* heibio; croesi.
Transpassable,† *a.* à ellir myned drosto; croesadwy.
Transpicuous, *a.* (Ll. *trans* a *specio*) tryloew.
Transpierce, *v. a.* (Ff. *transpercer*) trywanu; treiddio; myned drwy.
Transpirable, *a.* trydarthadwy.
Transpiration, *s.* (Ff.) anadliad trwodd, tarthiad trwodd, trydarthiad, dynoddiant; tarthiad *neu* anadliad trwy y croen.
Transpire, *v.* (Ll. *transpiro*) trydarthu, dynoddi, anadlu trwodd, tarthu trwodd; dïanc allan (megys gyda'r chwyth a'r anadl); dyfod *neu* fyned allan nas gwyddys pa fodd; dyfod *neu* fyned allan yn lladradaidd *neu* yn ddirgeldd ystaw; llithro allan; dïanc ar led; dyfod i glyw; myned o'r mynawyd drwy y cwd; dygwydd, dygwyddo, damweinio.
Transplace, *v. a.* (*trans* a *place*) symmud o'r naill le i le arall; newid lle; trawsgyflëu, trawslehau; rhoi y naill beth yn lle y llall.
Transplant, *v. a.* (Ff. *transplanter; trans* a *plant*) trawsblanu, trosblanu, symmud (plantigion), adblanu, mudblanu; symmud, mudo.
Transplantation, *s.* trawsblaniad; adblaniad, adblan; symmudiad.
Transplanter, *s.* trawsblanwr, adblanwr, trawsblanydd.
Transplanting, *s.* trawsblaniad, &c.
Transplendency, *s.* gorddysgleirdeb, gorysblander.
Transplendent, *a.* gorddysglaer, tryddysglaer, gorysblenydd.
Transport, *v. a.* (Ll. *transporto*) trosglwyddo, trosi, trosgludo, trawsgludo, dargludo; alltudo, alltudio, deol, alltrodio, allwladu, aethwladu; symmud; peri mewn llewyg *neu* lesmair (gàn lawenydd); peri llewygu *neu* lesmeirio (gàn lawenydd); llanw â llesmair; lloniasu, perfasu, gorlloni; tafiu i berlewyg *neu* wyniasedd.
To transport a felon—alltudio drwg weithredwr.
To transport with joy—peri mewn llewyg gàn lawenydd; peri llewygu *neu* lesmeirio gàn lawenydd *neu* orfoledd; lloniasu.
To transport with anger—peri yn wyniasgàn ddigofaint; gwyniasu *neu* ryferthwyo gàn ddigofaint.
Transported with joy=*Ecstasied.*
Transported with anger—yn gwyniasu, yn poethi, ar dân, *neu* yn waened gàn ddigofaint.
Transport, *s.* trosglwydd, trawsglwydd, trosglwyddiad, trosiad, trosglud; llong drosglwydd, (*pl.* llongau trosglwydd), trosgludlong, cludlong, cludlestr, trosgludai; gorawen, perlewyg, llon lesmair, perfas, hyfrydias, llonias, gorllonder, gwynias; gwylltias; lleidr deol, deolyn, (*pl.* deolion, deoliaid), deol-ddyn, drygddyn alltud, cyflafanog deol, alltud, alltrawd.
Transport ship—llong drosglwydd, &c.
Transportability, *s.* bod yn drosglwyddadwy.
Transportable, *a.* trosglwyddadwy; alltudadwy, alltudiadwy.
Transportance,† *s.* trosglwydd, trosglwyddiad.
Transportation, *s.* trosglwyddiad, trosgludiad, trawsgludiad, trawsglwyddiad, dargludiad, trawsddwyn, trawsddygiad, trosiad; symmudiad; alltudiad, deoliad, allwladiad, aethwladiad; alltudaeth, alltudiaeth, alltrodiaeth.
Transportedness, *s.* perlewygoldeb, lloniasedd.
Transporter, *s.* trosglwyddwr.
Transporting, *a.* perlewygol, perlesmeiriol, gorawenus, gwyniasol.
A transporting passion—gwŷn angerddol.
Transportment, *s.* trosglwyddiad, trosgludiad, trawsgludiad, &c.
Transposal, *s.* (o *transpose*) trawsddodiad, trawsgyflead.
Transpose, *v. a.* (Ff. *transposer; Ll. trans* a *pono*) trawsddodi, trawsgyflëu, trawsosod, trawsosodi; gosod y naill yn lle y llall; newid lleoedd *neu* drefn pethau.
Transposition, *s.* trawsddodiad, trawsddodiant, trawsgyflead; trawsnewidiad; gosodiad y naill yn lle y llall; newidiad lleoedd *neu* drefn pethau; trawssymudiad.
Transpositional, *a.* trawsddodiadol.
Transpositive, *a.* trawsddodiadol, trawsgyfleadol, trawsgyfleol.
Transprint, *v. a.* camargraffu; trawsddodi, trawsgyflëu, trawssymmud.
Transprose,† *v. a.* troi ar fesur cerdd; troi o ryddiaith i fydriaith.
Transshape,† *v. a.* trawsffurfio.
Trans-ship, *v. a.*=*Tranship.*
Transubstantiate, *v. a.* (Ff. *transubstantier; trans* a *substance*) trawssylweddu; trawselfenu, trawselfyddu, newid sylwedd peth.
Transubstantiation, *s.* trawssylweddiad; trawselfyddiad, trawselfeniad.
Transubstantiator, *s.* trawssylweddwr.
Transudation, *s.* trychwysiad, chwysiad trwodd, lluchwysiad, trynawsiad.
Transudatory, *a.* trychwysol.
Transude, *v. n.* (Ll. *trans* a *sudo*) trychwysu; chwysu trwodd, trynawsio; sïo allan yn lluchwys.

Transume, *v. a.* (Ll. *transumo*) cymmeryd oddi wrth y naill at y llall; cymmeryd o'r naill i'r llall; adysgrifenu.

Transumpt,† *s.* adysgrifen.

Transumption, *s.* (Ll. *transumptio*) cymmeriad o'r naill le i'r llall; cymmeriad oddi wrth y naill at y llall; trosgymmeriad, trawsgymmeriad.

Transumptive, *a.* trosgymmerol.

Transvection, *s.* (Ll. *transvectio*) trosglwyddiad, dygiad drosodd, traddygiad.

Transversal, *a.* (Ff.; Ll. *trans* a *versus*) à fo ar draws neu ar groes; croes, traws.

Transversal, *s.* troeslin, trawslin, trawslinell.

Transverse, *a.* (Ll. *transversus*) traws, croes; croesymgroes.

Transverse, *s.* peth croes, peth traws; gwerthyd groes.

Transverse, *v. a.* dymchwelyd.

Transversely, *ad.* ar draws, ar groes; yn groes.

Transvolation,† *s.* (Ll. *transvolo*) hediad trosodd, ehediad tu hwnt.

Tranter, *s.* cariwr; gwerthwr pysgod, pysgwerthwr.

Trap, *s.* (S. *trapp, trepp*) carfagl, telm, magl, tagfagl, yslepau, byddagl, byddag; gwanas; cynllwyn; tramgwydd; methl.

Mouse trap—telm lygod, cath lygod.

Trap, *s.* (Sw. *trappa;* D. *trappe*) grisgraig= math ar bilergraig.

Trap-rocks—grisgreigiau.

Trap, *v.* maglu, carfaglu, telmu, byddaglu; rhwydo; methlu; dàl mewn magl, &c.; gosod carfaglau; addurno.

To trap a horse—addurno march, trwsio march; gwisgo march â'i addurn; rhoi seirch am farch.

Trapan, *v. a.* (S. *treppan*) maglu, rhwydo, carfaglu, byddaglu; methlu; llithio, twyllo.

Trapan, *s.* magl, telm, byddagl; dichell.

Trapanner, *s.* maglwr, rhwydwr.

Trap-door, *s.* brad-ddrws, cibglawr, drws codi, brad-ddor.

Trape, *v. n.* cerdded yn anghryno neu yn annyben; cerdded dàn lusgo ei llodrau; cerdded â'i dillad yn annhaclus.

Trapes, *s.* yslebren, llaesen, dwgan, dïogen, swgan, budrog, torlla.

Trapeze, *s.*=*Trapezium.*

Trapezian, *a.* anghyfochrasaidd.

Trapeziform, *a.* ar lun anghyfochras.

Trapezium, *s.* (Ll.; Gr. *trapezion*) anghyfochras, corff pedrongl anghyfochrog.

Trapezoid, *s.* (Gr. *trapezion* ac *eidos*) gogyfochras.

Trapezoidal, *a.* ar lun gogyfochras.

Trappean, *a.* (o *trap*) grisgreigaidd; grisgreigiol; grisgreigiog.

Trappings, *s. pl.* addurn meirch, seirch; addurnau, addurniadau; gwisg.

Trap-pit, *s.* bradbwll.

Trappous, *a.* (o *trap*) grisgreigiol; grisgreigaidd; grisgreigiog.

Traps, *s. pl.* addurn; nwyddau, moddion, dodrefn; cêr.

Trap-stick, *s.* pren chwareu yslepan; coes fain.

Trap-tufa, **Trap-tuff**, } *s.* gris-dywodfaen.

Trash, *s.* (S. *dros;* Al. *drusen*) sothach; ffwlbri; ysbwrial; sorod, swrwd, rhytion, llwrwg, swtrach; mwnws; gwehilion, gohilion; swpws; baw-beth; gwaelbeth; bawai; rhwystr, lludd; ffril.

Trash, *v.* ysgythru, tocio; diddisilio; gwasgu, cywarsangu; rhwystro, atal; io; canlyn gàn dreisio a mathru.

Trashy, *a.* ffwlbriaidd; sothachlyd; gorwael, bawlyd, bawaidd.

Traulism,† *s.* (Ll. *traulus*) attal dywedyd.

Traumate, *s.* (o'r Gr. *thradsma*) llwrdwm.

Traumatic, *a.* (Gr. *trauma*) perthyn i chollion; da i wella clwyfau neu archiachaol.

Traumatic, *s.* cyffyr à wellhao clwyfau archollion.

Travail, *v. n.* (Ff. *travailler*) bod yn nwyn esgor; bod yn ngloesion esgor; bod yn gwewyr; clefychu; bod mewn llafur.

Travail,† *v. a.* blino, poeni.

Travail, *s.* gwewyr esgor, gwewyr; aeth, esgorfa, esgor; trafael, poen, l

Trave, } *s.* (Ysp. *traba*) pedolfa, ystran

Travis, } attegwydd pedoli; trawst, a

Travel, *v.* (Ff. *travailler*) teithio, ymdaith, trafaelio, trafaelu; cerdded llawer; hyntio; tramwy; pe

To travel with some one—cydymdaith gydymdeithio â rhyw un; gydag un; myned gydag un.

To travel on foot — teithio ar cerdded; pedestru.

Travel, *s.* taith; ymdaith, gorymdaith, tramwy; siwrnai.

Travelled, *a.* teithiog.

Traveller, *s.* teithiwr, teithydd; ymdeithydd, ymdeithiedydd; trafaelwr, tramwywr, cerddwr, f

A traveller into foreign countries— neu ymdeithiwr i'r gwledydd pell enig, dyeithr, neu dramor; pere

Foot-traveller—pedestr, pedestrydd estr, teithiwr ar draed, cerddwr; estres, peddestres.

Old men and travellers may lie by ity — hen-oed a hir-daith a gw unwaith.

Travellers' Joy, *s.* cudd y coed, barf hen, dringiedydd.

Travelling, *a.* teithiol, ymdeithiol.

Travelling expenses — traul taith teithio, traul y ffordd, treulion

To be travelling — bod yn teithio bod ar daith neu ymdaith.

Whither are you travelling?—i ba l ewch? i ba le yr ych yn myned? mae eich taith?

Travelling companion—cyd-deithiwr, ymdeithiwr, cydymdaith, cyfaill ar daith.

Weary with travelling — *blin, diffy* neu luddedig gàn daith.

Traversable, *a.* tramwyadwy, croesadwy.

Traverse,† *ad.* (Ff.) ar groes, ar draws.

Traverse, *ad.* ar groes, ar draws.

Traverse, *prep.* ar groes, ar draws, trwy.

Traverse, *a.* (Ff.) traws, croes; croesymgroes.

Traverse, *s.* peth croes, peth traws; trawsineb; rhagiad cwyn neu hawl; dro, croesdro, tro, cast; hwyl draws traws; mynediad yn ol ac *yn mlaen dro* lettraws; trosiad a lled-drosiad.

Traverses of fortune—anffodau, croesau; cyfnewidiadau a dam

y bywyd hwn; troion a gwrthdroion bywyd dyn.
To sail by traverse—hwylio dàn groesi a gwthgroesi; hwylio drwy groesi a gwrthgroesi.

Traverse, *v.* croesi, trawsu; tramwy, tramwyo; gwibio *neu* grwydro dros *neu* drwy; myned drwy; crwydro ar hyd; crwydro, gwibio; trawsymdeithio, trawsdeithio; myned *neu* hwylio hwnt ac yma draws lettraws; trawshwylio; hwntian, trawsfyned; troi; gwrthgroesi; rhagial, rhagu; troi a chyfeirio; canwyro gyda llinon pren.
To traverse (in law) — rhagu, rhagial; gwadu.
To traverse an indictment—rhagu cwyn, rhagial cwyn.
To traverse (in going *or* sailing)—myned *neu* hwylio hwnt ac yma draws lettraws; trawsfyned, hwntian; myned draws lettraws; myned o ochr i ochr *neu* o ystlys i ystlys; myned dàn ledgroesi; trawshwylio; hwylio dàn ledgroesi; hwylio dàn groesi a gwrthgroesi; trosi a lleddrosi.
To traverse a place—gwibio *neu* grwydro dros *neu* drwy le; myned dàn wibio *neu* grwydro dros *neu* drwy le; gwibio *neu* grwydro lle drosto; myned, ymdaith, tramwy, *neu* basio drwy le; cerdded ar groes *neu* ar draws lle; myned dros le.
To traverse a person's designs—croesi *neu* wrthwynebu amcanion un.

Traverser, *s.* rhagwr cwyn.

Traverse-road, *s.* croesffordd, trawsffordd.

Traverse-table, *s.* tafien trawshwyliad, tafien trawshwylio.

Travesty, *a.* (*Ff. travestir*) dyeithredig; lledrithiog, dàn orchudd; mewn dyeithr-wisg, mewn gwisg ysgentyn; wedi ei droi yn watwar; wedi ei wneuthur yn watwargerdd.

Travesty, *s.* gwawdgan, gwawdgerdd, gwatwargerdd, digrifeg, gogerdd, ysmalgan, lledrithgan; digrifaith.
Virgil travesty — Vyrsil ysgentyn, Virgil ysgentyn; Vyrsil yn ngwisg ysgentyn.

Travesty, *v. a.* troi yn wawd *neu* ddifyrwch; troi yn wawdgan *neu* ddigrifaith; cyfleithu

Travis, *s.* = *Trave.* [i ddigrifaith.

Trawl, *v. n.* pysgota â llusgrwyd.

Trawler, *s.* llestr pysgota â llusgrwyd; pysgotwr â llusgrwyd.

Trawling, *s.* llusgo rhwyd am bysgod; pysgota â llusgrwyd.

Tray, *s.* (Sw. *trag;* S. *trog*) noe; ceulor, ciler; mail; bwydiar; heilyr, heilyn.
Milk tray—ceulor.
Butter tray—ciler.

Tray, *s.* gwylgi.

Tray-trip, *s.* hen chwareu ar gardiau.

Treacher, **Treachetour**, **Treachour**, † *s.* (*Ff. tricheur*) bradwr, bradychwr, bradychydd.

Treacherous, *a.* (o *treacher*) bradog, bradwrus, bradychus, bradwraidd, bradus, bradgar, bradychaidd, darfradus; anffyddlawn.
To deal treacherously — bradu; anffyddloni; ymddwyn yn fradog, &c.
Very treacherously—yn dra bradwrus; o'r fath anffyddlonaf.

Treacherousness, *s.* bradwrusrwydd, bradogrwydd, bradgarwch, bradoldeb.

Treachery, *s.* (*Ff. tricherie*) bradwriaeth, brad, bredych, bradwch, darfrad; anffyddlondeb.

Treacle, *s.* (*Ff. theriaque; Ll. theriaca;* Gr. *thêriacé*) triagl.

Treacle-mustard, *s.* triagl-arfog.

Tread, *v.* (S. *trædan*) sengu, sangu, sathru, mathru, damsang, mysangu, maesyng, arsangu, arsathru, dansial, dansang, damsathru; cerdded, myned; troedio; rhoi ar lawr; rhoi sang ar lawr; coewyo, ceiliogi.
To tread (as fowls)—coewyo, sathru, ceiliogi.
To tread along — cerdded, rhodio; rhoi camrau; myned o hyd; myned yn mlaen.
To tread lightly—cerdded yn ysgafndroed *neu* yn droedysgafn; cerdded ar flaen traed; cerdded ar flaen bysedd traed; cerdded ar flaenion traed; cerdded ar flaenion bysedd traed; cerdded yn ysgafn, &c.
To tread gingerly† = *To tread lightly.*
To tread out— damsang allan, dansial allan.
To tread awry—sengu ar gam; camsengu; sengu ar naill ochr; seilgamu.
To tread on another's heels—sengu ar sodlau un; dansial *neu* ddamsang sodlau un.
Tread on a worm, and it will turn—sang ar amwydyn, ac efe a winga.

Tread, *s.* sang, sathr, mathr; sangiad, sengiad; cam *neu* droed ar lawr; trawd; camre; sangfa; llwybr, ffordd, ol; cerddediad; cocwyad, rhith, gorllydd.

Treader, *s.* sangwr, sengwr, sathrwr, mathrwr, &c.

Treading, *s.* sangiad, sangad, sengiad, sathriad, mathriad, sangawd, sathrawd; sang, damsang, sathr; sangedigaeth.
Treading place—sathrfa, sangfa.

Treadle, **Treddle**, *s.* (o *tread*) troedlath, troedlas; rhith wy, gorllydd wy.

Tread-mill, *s.* melin arsang, melin sang, sangfelin.

Tread-wheel, *s.* olwyn arsang, rhod arsang, &c.

Treague, *s.* (It. *tregua;* Goth. *triggwa*) cadymbaid, byr gynghrair.

Treason, *s.* (*Ff. trahison*) brad, bradwriaeth, bredych, cydfradwriaeth.
High treason — teyrnfradwriaeth, teyrnfrad, uchelfradwriaeth, uchelfrad, carnfradwriaeth; brad yn erbyn brenin *neu* frenines.
Petit treason—iselfrad, lledfrad.

Treasonable, *a.* bradwriaethol, bradol, bradus, bradwrus, bradaidd; teyrnfradol.

Treasonableness, *s.* bradoldeb, bradwrusrwydd.

Treasonally, *ad.* yn fradwriaethol, &c.; fel bradwr.

Treasonous,† *a.* = *Treasonable.*

Treasure, *s.* (*Ff. tresor; Ll. thesaurus*) trysor; swllt; eurgrawn; amguedd; rheufedd, anlloedd, cyfoeth, golud.
Golden treasure—eurgrawn, eurged.

Treasure, *v. a.* trysori; croni; alafu.
To treasure up—trysori.

Treasure-house, *s.* trysordy, syllty.

Treasurer, *s.* trysorwr, trysorydd.
Lord treasurer—arglwydd drysorydd, penceidwad y syllty.
Lord chief treasurer—yr arglwydd uchel drysorydd, yr arglwydd ben-trysorwr.

Treasurership, *s.* trysoryddiaeth, swydd trysorwr.

Treasuress, *s.* trysorwraig, trysoryddes.
Treasure-trove, *s.* (*Ff. trouvé*) trysor â gaed yn y ddaiar, &c.; trysor cael.
Treasury, *s.* trysorfa; trysordy; trysorgell; trysorlys; syllŷty.
First lord of the treasury—prif arglwydd y drysorfa; prif arglwydd y drysorgell.
Treat, *v.* (*Ff. traiter*) trin, trinio, ymdrin â; trafod; ymddwyn tuag at; traethu, traethu ar, treithio; ymddyddan; cylafareddu; cytuno, cyfammodi; rhoi gwledd i; gwledda; digestio, dwyn traul; arfolli, croesawu; anrhegu, cymmediwo.
To treat one well—bod yn dda wrth un; trin un yn dda.
To treat one—rhoi gwledd, rhydd-wledd, *neu* rad-wledd i un; dwyn traul un; digestio un; talu cost un; talu y cyfrif dros un; gildio dros un; dwyn un yn ddigost *neu* yn ddidraul; rhoi ammeuthyn i; anrhegu un, cymmediwo un.
To treat with—cylafareddu â, cyflafareddu â, cynnadlu â; ymddyddan â.
To treat of, } traethu, rhesymu, lle-
To treat about, } aru, chwedleua, cynnadlu, *neu* gynnadla yn nghylch; traethu ar, ymdrin â.
Treat, *s.* gwledd, arfoll, arfolliad, croesaw; gwledd rydd, rodd, *neu* ddigost; rhyddwledd, rhad-wledd; gwledd ddanteithiol; ammeuthyn, ammoethyn; gwestrodd; anrheg, cymmediw.
Treatable,† *a.* cymmedrol.
Treater, *s.* trinwr, triniwr, triniedydd, &c.
Treating, *s.* triniad, triniaeth, &c.
Treatise, *s.* (*Ll. tractatus*) traethawd, treithawd, traith.
Treatiser,† *s.* ysgrifenwr traethawd.
Treatment, *s.* triniaeth, triniad, triniedigaeth; arfolliad, croesawiad; arfer, defod.
Treaty, *s.* (*Ff. traité*) cyflafaredd, cylafaredd, cynnadl, cynnadledd; cytundeb, cyfammod, ammod, cynghrair; †ymbil.
Treaties—cytundebau, cyfammodau.
To enter into a treaty, } myned mewn
To commence a treaty, } cylafaredd; dechreu *neu* gychwyn cylafaredd; myned mewn cynnadl; dechreu cynnadl.
Treble, *a.* (*Ff. triple; Ll. triplex*) triphlyg, tri dyblyg.
Treble, *s.* meinllais, y llais main, uchalaw.
Treble-string—cildant: *pl.* cildannau.
Treble, *v.* triphlygu; gwneyd yn driphlyg; myned yn driphlyg.
Treble-cross-staff, *s.* croesffon driphlyg.
Trebleness, *s.* triphlygedd, triphlygrwydd.
Treblet, } *s.* chwibrolen.
Triblet, }
Trebuchet, *s.* (*Ff.*) lluchermig.
Trebucket, } *s.* trochgader, cader drochi, ystôl
Trebuchet, } drochi.
Treckschuyt, *s.* (*Is.*) badgorthöedig (ar gamlasau Holand).
Treddles, *s. pl.* caglau defaid, cagl defaid, tom defaid; caglau ysgyfarnogod, cagl ysgyfarnog.
Tree, *s.* (*S. treo, treow; D. træ; S. trä*) pren; coeden, gwydden: *pl.* prenau, preniau, coed, gwŷdd.
A little tree—prenyn, pren bychan.
A planted tree—pren plan, pren planedig: *pl.* coed plan, planwydd.
A wild tree—pren gwyllt, pren anmhlan.
A dwarf tree—corbren.
Young trees — irgoed, irwydd, glasgoed, coed ieuainc, coed gleision: *sing.* irlas, glas.
Green trees — glasgoed, irgoed, irwydd, glaswydd, coed gleision, coed irion.
Trees in foliage—deilwydd, coed dail, deilgoed.
The tree of a saddle—pren cyfrwy, pren ystarn.
The tree of a cross-bow—palmdar arfog.
Nursery for trees — cymhlanfa, planfa, planfa goed, gwinllan goed.
Tree, *v. a.* gyru i ben pren *neu* goeden.
Tree-ferns, *s. pl.* coedredyn.
Tree-frog, } *s.* llyffant coed, llyffant dringo,
Tree-toad, } coed-lyffant.
Tree-germander, *s.* derlys y goedwig, chwerwlys y twyn, chwerwlys yr eithin, llwyd yr eithin, ceidwad wyllt, triagl y Cymro.
Treeless, *a.* digoed, anghoedog, heb goed.
Tree-louse, *s.* gwrach y coed.
Tree-mallow, *s.* hocyswydden, marhocys: *pl.* hocyswydd.
Sea tree-mallow—hocyswydden, marhocysen, hocysen y môr.
Tree-moss, *s.* barfau y derw, rhedegog y derw, coden y coed.
Treen,† *a.* (o *tree*) o goed, o bren.
Treen,† *s. pl.* coed, prenau.
Treenails, } *s. pl.* (*tree* a *nails*) coedhoelion;
Trenails, } hoelion coed; coedhoelion hirion;
Trunels, } coedhoelion llongau; pinbrenni;
Trannels, } *sing.* coedhoelen, coedhoel.
Tree-of-life, *s.* pren y bywyd.
Trefallow, *v. a.* = *Trifallow.*
Treflée, *a.* (*Ff.*) meillionog, meilliog.
Cross treflée—croes feilliog.
Trefoil, *s.* (*Ff. trêfle; Ll. trifolium*) meillionen; meillionen deirdalen, meillionen dair ddalen, meillionen teirdalen: *pl.* meillion, meillion tair ddail.
Bird's-foot trefoil (*trifolium ornithopodioides*)—corfeillionen wèn.
Bird's-foot trefoil (*lotus*)—pysen y ceirw.
Gibbons bird's-foot trefoil—pysen y ceirw grythog.
Hairy bird's-foot trefoil—pysen y ceirw flewog.
White trefoil, } millfeillionen, meillionen
Dutch trefoil, } Olwen, meillionen wèn; meillionen wèn y waen; maill gwynion, maill gwynion; meillion gwynion, meillion feillion, meillion rhedegog.
Subterraneous trefoil — meillionen wen, ymgudd.
Common purple trefoil, } marchfeillion;
Honeysuckle trefoil, } meillionen gooch.
Zigzag trefoil—meillionen wyrgam.
Hare's-foot trefoil — meillionen gedenog, troed yr ysgyfarnog.
Soft knotted trefoil—meillionen rychog.
Suffocated trefoil—meillionen fygedig.
Strawberry-headed trefoil — meillionen fefusaidd.
Hop trefoil—meillionen hopysaidd.
Yellow trefoil—meillionen felen.
Lesser yellow trefoil — meillionen felen fechan, gwe felen.
Slender yellow trefoil — meillionen felen eiddil.

Spanish trefoil—meillionen gorniog, meillionen Yspaen.
White-flowered meadow trefoil—meillion gwynion, maill gwŷn, meillion Olwen.
Red trefoil—meillion cochion.
Marsh trefoil—meillion y gors, ffa y gors.
Cultivated trefoil—marchfeillion.
Bean trefoil—euron, pyswydden.
Stinking bean trefoil—drewgoed, y ddrewgoed.

'reillage, *s.* (Ff.) delltwaith i ddâl coed gweinion; attegrail, dalbolion, rheilbolion.

'reille, } *s.* (Ff.) dellt (yn arfau bonedd).
'rillise, }

'rellis, *s.* (Ff.) delltwaith, rheilwaith, cledrwaith, gwaith dellt, pared gwiail; coed-attegion.

'rellis, *v. a.* attegu â delltwaith.

'rellised, *a.* delltog.

'remble, *v. n.* (Ff. *trembler;* Ll. *tremo*) crynu, dychrynu, ergrynu, ergrydu, crydu, crydio, echrynu, argrynu, echrysu; cysgogi, dysgogi; gwegian.

'remblement, *s.* crŷn, ffryn.

'rembler, *s.* crynwr, crynydd, dychrynwr.

'rembling, *s.* cryniad, &c.; cryndod, crŷn, ergryn, ergryd, dychryn, ysgryn, ysgryd; tysmwy; creth, achreth; rhyni, rhyn.

Trembling poplar—aethnen, crydaethnen, aethwydden.

Tremella, *s.* (Ll. *tremulus*) hygrynydd=math o ffwng.

Tremendous, *a.* (Ll. *tremendus*) dychrynllyd, ofnadwy, arswydus, echrydus, erchyll, echryslawn, echrys, irad, girad, anaele, cethin.

Tremendousness, *s.* dychrynllydrwydd, echrydusrwydd, erchylldod.

Tremolite, *s.* delidfaen Tremola (yn yr Alpau).

Tremor, *s* (Ll.) cryndod, crynfa, dychryn, ysgryn, ysgryd, asgri, echryn, echryd, ergryd.

Tremulous, *a.* (Ll. *tremulus*) hygryn, crŷn, crynol, echrynol, crynachol, crydus, crydiol, crydiog, rhynaig, rhyn, ysgrynol; yn crynu, &c.; crynedig.

Tremulousness, *s.* hygrynedd, hygrynrwydd; cryndod, crydusrwydd, &c.

Tren, *s.* tryfer pysg.

Trench, *v.* (Ff. *trancher*) cloddio, ffosi, rhychu, rhigoli, rhillio; gwneuthur ffos *neu* glawdd; amgloddio.

Trenched on *or* about—amgloddiedig, amglawdd; amgylchedig â chlawdd *neu* ffos.

To trench in *or* upon—cyfyngu, gwasgu, pwyso, *neu* ormesu ar.

Trench, *s.* ffos, clawdd, ffoesglawdd, camlas, rhigol, rhych, gwyth, rhewyn.

Sea-trench—pil, morgamlas.

Trenchant, } *a.* (Ff. *tranchant*) llym, miniog,
Trenchand, } pigoglym, pica.

Trencher, *s.* (Ff. *tranchior*) dysgl bren, plad pren, pren-ddysgl; dysgl; y bwrdd; ymborth.

Trencher-cap, *s.* cap ysgwâr *neu* bedronglog=y fath â wisgir gân golegwyr Rhydychain, Caergrawnt, Llanbedr, &c.

Trencher-fly, *s.* bolerwr, truth folerwr; gwenieithwr, truthan.

Trencher-friend, *s.* bolerwr, bolerai, bolgarwr; Ieuan lygad y bwyd; truth-ymlynwr.

Trencher-man, *s.* dyn bwytëig, bwytäwr diwala, glwth, bolrythwr, bolgi; †cogydd.

Trencher-mate, *s.* cydfwytäwr; gwenieithwr, truthan.

Trenching, *s.* ffosiad, cloddiad, &c.

Trend, *v.* (cyfathrach i *trundel*, neu *rust*) rhedeg; ymestyn; estyn; gogwyddo, tueddu; glanhau gwlan.

Trend, *s.* gogwydd, tuedd; rhediad; ymestyniad.

Trend, *s.* trifed angor, traian paladr angor.

Trender, *s.* glanhäwr gwlan.

Trending, *s.* gogwyddiad, tueddiad; rhediad; ymestyniad; tuedd, gogwydd; glanhâd gwlan.

Trendle, *s.* (S.; Sw. *trind*) paladr; troell, troellen.

Trental, *s.* } (Ff. *trente;* It. *trenta;* Ll.
Trentals, *s. pl.* } *triginta*) deg gwasanaeth *neu* offeren ar ugain dros y meirw (yn Eglwys Rhufain); tridegolion.

Trepan, *s.* (Ff.; It. *trapano*) cylchlif llawfeddyg, llifebill, taredryn.

Trepan, *v. a.* cylchlifio, taredrynu.

Trepan, *s.*=*Trapan, s.*

Trepan, *v. a.*=*Trapan, v. a.*

Trepang, }
Tripang, } *s.* morfalwen, malwoden y môr.

Trepanner, *s.*=*Trapanner.*

Trepanning, *s.* tylliad asgwrn y pen, tylliad y greuan.

Trephine, *s.* (o *trepan*) iadlif llawfeddyg; llifebill.

Trephine, *v. a.* iadlifio; llifio yr iad *neu* y greuan.

Trepid,† *a.* (Ll. *trepidus*) hygryn, crŷn, crynedig, crydus.

Trepidation, *s.* (Ll. *trepidatio*) cryndod, crynfa, crydfa, ergrynawd, gwesgryn, ergryd, echryn, echryd; dychryndod, dychryn, argyswrw; mantoliad; brys, ffwndwr.

Trespass, *v. n.* (Norm. *trespasser*) troseddu; camweithredu, camweddu, gwneuthur camwedd; pechu; gorddwyo, gormesu, gwasgu.

To trespass against—troseddu yn erbyn, &c.

To trespass upon — pwyso, gwasgu, gormesu, gormeilio, goreilidio, gormeddu, cyfyngu, *neu* ddywasgu ar; rhuthro, ymwthio, ymlithro, *neu* ymlusgo i mewn i gyffiniau un arall, &c.; myned *neu* ruthro i dir *neu* dyddyn un yn anghyfarch; tori i dir un; peri llwgr i un.

To trespass upon one's patience—gwasgu ar amynedd un; gormesu *neu* droseddu ar amynedd un.

As we forgive them that trespass against us—fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr.

Trespass, *s.* trosedd; camwedd, pechod; gorddwy, gormes, goreilid; trais ar feddiant un arall; mynediad yn anghyfarch i dir un arall; sarhad, sarhâed; llwgr, niwed, eniwed, colled.

An action of trespass—cwyn sarhad.

He shall pay for the trespass committed—efe a dâl am y llwgr â wnaed.

Trespasser, *s.* troseddwr; camweddwr; gorddwywr.

Trespass-offering, *s.* offrwm dros gamwedd.

Tress, *s.* (Sw.; Ff. *tresse*) cudyn o wallt, caing o wallt, cudyn modrwyog, modrwy o wallt, llofn, llofyn, cudyn, cudynau pleth.

Plaited tresses—pleth-gudynau, pleth-geingiau, cudynau pleth.

Having golden tresses—eur-gudynog, eurwallt, eurwalltog.

Tressed, *a.* cudynog, llofynog; crych.

Tressel, Trestle, Trussel, } *s.* (C. *trestl;* Ff. *trêteau*) trestl; atteg bwrdd.

Tressure, *s.* (Ff. *tressur*) ffasgudyn (yn arfau bonedd).

Tressured, *a.* ffasgudynog.

Tret, *s.* (o'r Ll. *tritus*, meddylir) traul; cynnwysgoll; coll.

Trethings,† *s. pl.* (C. *treth*) trethi.

Trevet, *s.* (=*three-feet, tripod;* S. *thriefet*) trybedd, trybed, tribed, amdan.

Trey, *s.* (Ll. *tres;* Ff. *trois*) tri (ar y disiau).

Triable, *a.* (o *try*) profadwy, hybrawf; holadwy.

Triableness, *s.* hybrofedd.

Triacontahedral, *a.* (Gr. *tridconta* a *hedra*) tridegochr, tridegochrog; âg iddo ddeg ochr ar ugain.

Triaconter, *s* (Gr. *triacontêrês*) trideg-rwyfan, llong drideg rhwyf.

Triad, *s.* (Gr. a Ll. *trias*) triad, triant, triawd, tri: *pl.* trioedd.

Triads of the Welsh Bards—Trioedd Beirdd Ynys Prydain.

Trial, *s.* (o *try*) prawf, praw; profiad; profedigaeth; hawl, holiad, holedigaeth; cynghawsa.

A trial before hand—rhagbrawf; ergyd prawf.

The day of trial—dydd hawl, dydd dosbarth; dydd coll neu gaffael; dydd prawf.

Trial of one's skill—ymbrawf, ymbrofiad.

To put to the trial—rhoi *neu* fwrw ar brawf; rhoi yn mbrawf; dwyn i'w brofi; dwyn i'r prawf; profi.

To make a trial of a thing—profi peth.

Triality, *s.* (o'r Ll. *trias, tres*) trioldeb; triawd.

Trialogue, *s.* (Gr. *treis* a *logos*) ymddyddan rhwng tri; ymson rhwng tri; trison.

Triander, *s.* (Gr. *treis* ac *anêr*) trigwryw, planigyn trigwryw.

Triandria, *s.* Trigwryw=y drydedd genedl o blanigion yn nghyfundrefn Linnæus.

Triandrian, Triandrous, } *a.* trigwryw, trigwrywaidd.

Triangle, *s.* (Ff.; Ll. *triangulum*) tryfal, triongl, teirongl.

Equilateral triangle—tryfal cyfochrog, tryfal cyfochr, triongl cyfochrog.

Right-angled triangle—tryfal cyfonglog, tryfal cywironglog, tryfal cynglon.

Spherical triangle—tryfal gwyrgrwm, tryfal cynghrwn.

Isosceles triangle, Equicrural triangle, } tryfal deugyfochrog, tryfal deugyfochr.

Scalene triangle, Scalenous triangle, } tryfal anghyfochrog.

Oblique-angular triangle—tryfal lleddf.

Obtuse-angled triangle, Amblygonous triangle, } tryfal pylonglog, tryfal pylongl.

Acute-angled triangle, Oxygonous triangle, } tryfal llymonglog, tryfal llymongl.

Plane triangle, Rectilinear triangle, } tryfal unionlin, tryfal cyflinog, tryfal gwastad.

Curvilinear triangle—tryfal cyrflinellog, tryfal crymlinellog.

Triangled, *a.* trionglog, triongl.

Triangular, *a.* trionglog, triongl, teironglog, teirongl.

Triangularity, *s.* triongledd, teirongledd.

Triangulate, *v. a.* triongli, tryfalu.

Triangulated, *a.* ar ddull trionglog.

Triangulating, *s.* trionglíad. tryfaliad.

Triangulation, *s.* trionglíad, tryfaliad.

Triarchee, Treble-arched, } *a.* tri-bwaog (yn arfau bonedd).

Triarchy, *s.* (Gr. *treis* ac *archê*) triphenadeth, triphendodaeth, llywodraeth tri.

Triarian, *a.* (Ll. *triarii*) triaidd; yn ddydd lle neu swydd.

Trias, *s.* y tywodfaen coch newydd uchaf; tywodfaen.

Triassic, *a.* perthynol i'r tywodfaen coch newydd uchaf; triadfeinin.

Tribal, *a.* (o *tribe*) perthynol i lwyth; llwythol.

Tribe, *s.* (Ll. *tribus*) llwyth; gwerin, gwelygordd, teulu, ystrain, cenedl, cwmpeini, ach, edryf.

The scribbling tribe—coeg-awduron, cacawduron, crach-ysgrifenwyr.

The winged tribe—y llwyth asgellog, y llwyth adeiniog.

The carnivorous tribe—y llwyth cigog, y llwyth ysgig.

Tribe (in botany and zoology)—llwyth, *pl.* llwythau.

Of the same tribe—cydlwyth, unllwythog.

Plebeian tribe—costoglwyth, llwyth y gwerinogion, llwyth gwerinol.

Royal tribe—breninllwyth, llwyth brenhinol.

Tribe, *v. a.* rhanu neu ddosbarthu yn llwythau.

Triblet, } *s.* offeryn eurydd i wneuthur mân dyllau.

Tribolet, } rwyau; rhwyddilyr.

Tribometer, *s.* (Gr. *tribô* a *metron*) rhathfesur, offeryn i fesur nerth rhathu neu rwbio.

Tribrach, *s.* (Gr. *treis* a *brachus*) corfan a thri chorfan o dair sill fêr (⏑⏑⏑).

Tribulation, *s.* (Ff.; Ll. *tribulo*) trallod, ing, cystudd, cyfyngder, cyfyngdra, helbul, thrymder, blinder, cyni, blinfyd, dyganheldrin, helgur, cymhelri, amrygur, ac? gwyn, didri, brithfyd, codded.

Tribunal, *s.* (Ll.) brawdle, brawdlys, gorsedd barn, gorseddfa barn, holfaine, hawlfaine, brawdfaine, brawdfa.

Tribunary, *a.* (o *tribunc*) perthynol i Dribun.

Tribunate, *s.=Tribuneship.*

Tribune, *s.* (Ll. *tribunus;* Ff. *tribun*) Tribun, penllwyth, pencordd; areithfa, areithfaen.

Tribunes—Tribuniaid (*Judeth* xiv. 12).

Tribune of the people, Tribune of the commons, } Tribun y bobl, tribun y werin; pencordd y bobl.

Tribune of the soldiers—Tribun y milwyr.

Tribuneship, Tribunate, } *s.* tribuniaeth; swydd neu urddas y Tribun.

Tribunician, Tribunitial, } *a.* perthynol i'r Tribuniaid; gweddus i Dribun.

The tribunitian power—awdurdod y Tribuniaid.

Tribunitious, *a.* perthynol i'r Tribuniaid.

Tributariness, *s.* teyrngedoldeb.

Tributary, *a.* (o *tribute*) dân dreth, dân deyrnged; trethol, teyrngedol, cynnrethol; dalo dreth neu deyrnged; trethodig; cyfraniadol, cyfranol, cyfroddol, cyfrodig.

Not tributary—annhrethol; nid yn dân dreth neu deyrnged.

Tributary, *s.* un â fo dân dreth neu deyrnged; y neb a fo dân dreth neu deyrnged; y tren edig; teyrngedai; ffrwd neu afon â rede i mewn arall: *pl.* tretholion, trethogion, trethedigion cynnretholion.

Tribute, *s.* (Ll. *tributum*) treth, teyrnged, cynnrheth, tredd, mâl, teyrndreth, dofraeth.

Tribute, *v. a.* talu yn deyrnged, &c.
Tribute-money, *s.* arian treth *neu* deyrnged.
The tribute-money — arian y deyrnged; yr arian teyrnged.
Tricapsular, *a.* trichibog, trichodog.
Trice, *s.* (Ff. *trois*, tri) mynydyn, cythrym, cythryn, hannercyn, meityn, dim o amser.
Trice, *v. a.* = *Trise.*
Tricennarious, } *a.* (Ll. *tricenarius*) tridegol;
Tricennial, } perthynol i drideg; à berthyn i ddeg ar ugain.
Tricentenary, *a.* (Ll. *tricentenni*) trichanmlwydd, trichanmlwyddol.
Tricentenary, *s.* trichanmlwyddiant, trichanmlwydd, ysbaid tri chân mlynedd.
Tricepe, *a.* (Ll.) triphen.
Trichiasis, *s.* (Gr.) blew ceimion mewn llygaid.
Trichopterans, *s. pl.* (Gr. *thrix* a *pteron*) blewadeinogion.
Trichord, *s.* trithant, offeryn trithant.
Trichostomum, *s.* eddi-fwsogl.
Trichotomous, *a.* (Gr. *tricha* a *temnô*) triparthol.
Trichotomy, *s.* tripharthiad; rhaniad yn dri pharth *neu* yn dair rhan.
Trick, *s.* (Is. *trek*; D. *trekke*) cast, ystranc, ystryw; dychymyg ystrywus *neu* ystrywaidd; pranc, asbri, oelc; hic, hiced, hoced; rhosp, nwyd; tro, ymdro; arfer; amser y bo y llywiwr wrth y llyw (mewn llong).
Little knavish tricks — castiau mân, mân gastiau: *sing.* cestyn.
The trick of a knave — cast dyhiryn, cast anonest, dyhir-gast.
To play tricks — asbrïo, chwiredu, ystrempio, gwrhewera, chwareu gwrhewcri; coegio; ystrancio; gwneyd castiau.
Full of tricks — llawn castiau, &c.; gwrhewcrus; castiog.
Antic tricks — castiau digrif; chwydawiaeth.
A base trick — tro brwnt, ymdro dichellgar, drwg ystranc; tro bawaidd, bawlyd, *neu* iselwael.
This is always your trick — dyma eich arfer, eich moes, *neu* eich camp chwi yn wastad.
One cheating trick drives out another — y naill wenwyn a ladd y llall; hiced a ladd hoced.
A trick *or* lift (at cards) — to: *pl.* toion.
He has as many tricks as a dancing bear = (d. g. *Dancing*).
Trick, *v.* twyllo, hocedu, coegio, chwidio; byw ar hiced a hoced.
Trick, *v. a.* (C. *trecio*) trecio, trwsio, addurno; coeg drwsio, coeg addurno; tynu lluniau ar arfau bonedd à phin ac inc.
To trick up = *Trick*, *v. a.*
Tricker, } *s.* twyllwr, hocedwr, coegiwr,
Trickster, } castiwr.
Tricker, *s.* = *Trigger.*
Trickery, *s.* dichellwaith; twyll, dichell, cyfrwysder, hoced, celcyniaeth; coeg addurniad, treciad.
Tricking, *s.* twyll, dichell; gwisg, trwsiad, trec. addurn; coeg drwsiad.
Trickish, *a.* ystrywgar, ystrywiog, ystrywus, ystrywaidd, chwiredus, castiog; twyllodrus, hocedus.
Trickishness, *s.* ystrywgarwch, ystrywiogrwydd, &c.
Tricklasite, *s.* delidfaen Ffahlun yn Sweden.
Trickle, *v. n.* (Gr. *trechô?* C. *treiglo!*) rhedeg, treiglo, *neu* lifo (fel dagrau ar hyd y rudd); deigrynu, deigro, degrynu, dyferu, defnynu, dafnu, deigynu, defnïo.
To trickle down — rhedeg, treiglo, llifo, *neu* ddyferu i lawr.
To trickle through — rhedeg drwodd yn ddyferion; dyferu drwodd.
Trickling, *s.* rhediad, treiglad, dyferiad, &c.
Trickment, † *s.* trwsiad, treciad.
Trickster, *s.* = *Tricker*, *Trickster.*
Tricksy, *a.* (o *trick*) tlws, clws, hardd, twt, cryno; bywiog, heini; llawen; llednais.
Tricktrack, } *s.* math ar chwareu bachgam-
Trictrack, } mawn.
Tricky, *a.* (o *trick*) = *Trickish.*
Triclinate, *a.* (Gr. *tris* a *clinô*) tri-gogwydd.
Tricliniary, *a.* (Ll. *triclinïaris*) glythfaol; lledorweddol.
Tricoccous, *a.* (Gr. *treis* a *coccos*) trigronynog.
Tricolor, } *s.* (Ll. *tricolor*) trilliw, baner dri-
Tricolour, } lliw.
Tricoloured, *a.* trilliw, trilliwiog.
Tricornigerous, *a.* (Ll. *tres* a *corniger*) trichorniog, trichorn.
Tricorporal, } *a.* (Ll. *tricorpor*) trichorfflog; à
Tricorporate, } thri chorff iddo.
Tricuspid, } *a.* (Ll. *tres* a *cuspis*) triphig,
Tricuspidate, } triblaen; à thair pig iddo; à thri blaen iddo.
Tridactylous, *a.* (Gr. *treis* a *dactulos*) tribysig; à thri bys troed iddo.
Tride, *a.* byr a pharod; cyflym, buan, mwth.
Trident, *s.* (Ff.; Ll. *tridens*) tryfer, tridant, arf dridaint. [Neifion.
Neptune's trident — tryfer Neifion, tridant
Trident, } *a.* tridaint, trideintiog; à thair pig
Tridented, } iddo.
Tridentate, *a.* trideintiog, tridaint.
Tridiapason, *s.* trichyfandon.
Triding, *s.* = *Trithing.*
Tridodecahedral, *a.* trideuddegochr.
Triduan, *a.* (Ll. *triduum*) tridieuol; bob tri diwrnod; bob tridiau.
Triennial, *a.* (Ff. *triennal*; Ll. *triennis*) teirblwydd, teirblwyddol; à barhao dair blynedd; bob tair blynedd.
Trientalis, *s.* (Ll.) gwerddig, coedwyrdd.
Trier, *s.* (o *try*) profwr, profydd. &c.
Trierarch, *s.* (Gr. *triêrês* ac *archos*) penaeth *neu* gadben llong deir-rwyf (yn Groeg gynt).
Trierchy, *s.* cadbenaeth llong deir-rwyf.
Trieterical, *a.* (Ll. *trieterïcus*) = *Triennial.*
Trifacial, *a.* (Ll. *tres* a *facies*) trigwynebol.
Trifallow, *v. a.* (Ll. *tres* a *fallow*) triaru; trydyfraenaru; aru deirgwaith; braenaru y drydedd waith; aru y drydedd waith.
Trifarious, *a.* (Ll. *trifarie*) triphlyg; à fo yn dair rhes.
Trifid, *a.* (Ll. *trifidus*) triholltog, triholltog; à thair hollt ynddo; à holltwyd yn dri.
Trifistulary, *a.* (Ll. *tres* a *fistula*) triphibellog.
Trifle, *s.* (cyfathrach i *trivial*) ychydigyn, bychydigyn, anober, anoberi, dïoberi, bychod, oferbeth, gwaelbeth, gwag-beth, coeg-beth, oferdlws, tegan, ffril, bygant; peth neuaf i ddim; coelres; ffiloreg; ffwlbri; gwegi; dysglaid gymmysg; teisen.
Trifles — bychydigion, anoberion, oferbethau, &c.; gwegi; ffiloreg, oferiaith; oferedd; oferion.

A collection of trifles—coelrea.
Mere trifles—bychydigion; gwegi, &c.

Trifle, *v. n.* ofera, simera, goguso, goguso; gwneuthur oferwaith, oferedd, *neu* oferbeth; oferdreulio, telma; gwageddu; ofersiarad, gwagsiarad, ofer chwedleua, gwagchwedleua; pencawna, segura, gwersa, ofera.
To trifle away one's time, } diffrwytho ei
To trifle with one's time, } amser; gwagdreulio, coegdreulio, *neu* oferdreulio ei amser; treulio ei amser yn ofer; afradu *neu* wastraffu ei amser; pencawna, gwersa; hela ei amser; gohoetial.
To trifle with—somi, siomi; cellwair â; tolach â; gwneuthur difyrwch o; chwareu gwrhewcri â; goguso â.

Trifle,† *v. a.* gwneuthur yn ddibwys *neu* ddiwerth.

Trifler, *s.* oferwr, oferddyn, simerwr, simerydd, goguswr, gwageddwr, malawg; gwagsiaradwr, ofersiaradwr, &c.

Trifling, *a.* gwagsaw, gwag, coeg, diwerth, dibwys, ofer, oferwag, bychydig, disylwedd, mâl; ychydig bach.
Trifling story—chwedl wag, &c.; coegchwedl, gwagchwedl, oferchwedl.

Trifling, *s.* gogusiad, simeriad.

Triflingness, *s.* oferwagedd, gwagsawrwydd, oferedd, coegedd.

Triflorous, *a.* (Ll. *tres* a *flos*) triblodeuog; â thri blodyn arno.

Trifoliate, *a.* (Ll. *tres* a *folium*) teirdalen.

Trifoliolate, *a.* teirdeilenol; â thair o ddeilios arno.

Trifolium, *s.* (Ll.)=*Trefoil.*

Trifoly, *s.* (Ll. *trifolium*) meillionen hêr.

Triform, *a.* (Ll. *triformis*) tridull, tridulliog, trillun, o dair ffurf, teirffurf.

Triformity, *s.* tridulliaeth, tridulliogrwydd.

Trifurcated, *a.* trifforchog, trifforch.

Trig, *v. a.* (C. *trigo;* D. *trekker*) attal, rhwystro; cloigynu; llenwi, gorlenwi.
To trig a wheel—rhoi cloig, cloigyn, *neu* glo ar olwyn; cloigynu *neu* gloi olwyn.
To trig up—cynnal, attegu; cynnal i fyny.

Trig,† *a.* llawn, tlws, del.

Trig, *s.* cloigyn, cloig, *neu* glo dân olwyn.
To trig one's trig—rhoi ol ei sawdl ar y mân. [flodau.

Trigamous, *a.* trigweddog; yn dwyn tri math o

Trigamy, *s.* (Gr. *treis* a *gamos*) trigweddogaeth.

Trigger, *s.* (D. *trekker, trykker*) ystordyn; clicied; cloigyn, cloig.
Trigger of a gun—clicied *neu* ystordyn gwn. [olwyn.
Trigger of a wheel—cloigyn, cloig, *neu* glo
Trigger (in bowling)—ystordyn.

Trigintals, *s. pl.* (Ll. *triginta*) deg gwasanaeth *neu* offeren ar ugain dros y meirw (yn Eglwys Rhufain); tridegolion.

Triglochin, *s.* (Gr. *treis* a *lochis*)=*Arrow-grass.*

Triglyph, *s.* (Gr. *treis* a *gluphê*) trisylchen: *pl.* trisylchau.

Triglyphic, } *a.* trisylchol, trisylchig, tri-
Triglyphical, } cherfiol.

Trigon, *s.* (Gr. *trigônos; treis* a *gônia*) tryfal, triongl.

Trigonous, } *a.* trionglog, triongl, trichongl-
Trigonal, } og.

Trigonometric, } *a.* trionglfeidrol, trionglfes-
Trigonometrical, } urol, tryfalfesurol; perthynol i dryfalfeidraeth.

Trigonometry, *s.* (Gr. *trigônos* a *metron* falíaeth, trionglaeth, tryfalfeidraeth, tryfalfesuriaeth, trionglfesuriaeth trionglau.

Trigrammatic, *a.* (Gr. *treis* a *gramma*) yn nwys tair llythyren; trillythyrog.

Trigraph, *s.* trisain, trisginiad: pl. trisain tair llythyren âg iddynt ond un sain.

Trigyn, *s.* (Gr. *treis* a *gunê*) teirbenyw, yn yn teirbenyw.

Trigynia, *s.* teirbenyw=enw llwyth o blan yn nosbarth Linnæus.

Trigynian, } *a.* teirbenyw, teirbenywaidd.
Trigynous, }

Trihedral, *a.* triochrol, triochrog, trioc

Trihedron, *s.* (Gr. *treis* a *hedra*) dull trioc

Tribilate, *a.* (Ll. *trikilatus*) trichreithiog.

Trijugate, } *a.* (Ll. *tres* a *jugum*) teirioes
Trijugous, }

Trilateral, *a.* (Ff.; Ll. *tres* a *latus*) trioch triochrol, triochr.
A trilateral body—triochryn, corff trioc

Trilateralness, *s.* triochrogrwydd.

Triletto, *s.* (It.) ffrynyn.

Trilingual, } *a.* (Ll. *tres* a *lingua*) teirieit
Trilinguar, } teiriaith.

Triliteral, *a.* (Ll. *tres* a *litera*) o dair llythyr yn cynnwys tair llythyren; trillythyrog
Triliteral word—gair tair llythyren.

Triliteral, *s.* gair tair llythyren.

Trilithon, *s.* (Gr. *treis* a *lithos*) trimaen, lech drimaen.

Trill, *s.* (It. *trillo;* D. *trille;* Al. *triller*: lais, crychnod, ffryn, dolystain, crych; crych y dôn.

Trill, *v.* crychleisio, chwibio, dolys crychu, ffrynu; crychu *neu* chwarae dyferu, defnynu, treiglo, llifo, deigro, d dafnu, crychredeg, trylio.

Trillion, *s.* (o *three;* Gr. *tritos*, a *million* gradd milfil, miliwn o filiynau o =1,000,000,000,000,000,000.

Trillo, *s.* (It.) crychlais, ffryn.

Trilobate, *a.* (Ll. *tres* a *lobus*) trillabedog.

Trilobite, *s.* trillabedog: *pl.* *trillabedyn* trillabediaid.

Trilocular, *a.* (Ll. *tres* a *locus*) trichellog, cellog, teircell.

Trilogy, *s.* (Gr. *treis* a *logos*) trichyddon.

Triluminar, } *a.* (Ll. *tres* a *lumen*) trigolu
Triluminous, }

Trim, *a.* (S. *trum*) taclus, trwsiadus, d destlus, cryno, cymhen, destl, pinc, c cloc), perc, percus, pert, syw, dêl, tr twt, trym, gwych, ciw.

Trim, *v.* trwsio, trwsiadu, taclusо, tacl addarno, harddu, destlu, dillyn, pinca mhenu, pefru; gosod allan; tocio, tr ysgythru; cymhwyso, addasu; sa cyweirio; llyfnu; mantoli; bod o ddwyblaid ar gylch; anwadalu a ddwyblaid ar ryw; dwyn wynab teg y ddwyblaid; cadw dau wyneb; chwar ffon ddwybig.
To trim a ship—taclu llong.
To trim a way—cyweirio ffordd, t ffordd.
To trim the beard—trwsio y farf; farf (2 *Sam.* xix. 24); eillio.
To trim a boat—mantoli, cymhwyso ddîogwyddo bad; peri bad yn gydbwys.

To trim clothes—addurno neu harddu dillad; rhoi addurn, ymylgylch, neu amaerwy ar ddillad.
To trim in—cyfaddasu, addasu, cymhwyso, sutio.
To trim up—addurno, trwsiadu, trwsio, taclu, harddu, trefnu; cymhwyso; cyweirio.
To trim lamps—trwsio lampau (*Mat.* xxv. 7).

Trim, *s.* gwisg, trwsiad, gwisgad, diwyg; addurn, addurnau; cêr; trefn; trym; dest; drych, gwedd.
A poor, paltry, *or* sorry trim—gwisgad neu drwsiad tlawd neu annhelediw; diwyg neu ddrych tlawd neu annhelediw.
What induces you to go abroad in such a trim?—pa beth a bair i chwi fyned allan mòr wael eich gwedd, eich agwedd, neu eich trwsiad? pa beth a'ch cyffry i fyned o'ch ty mewn gwisg mòr wael? pa beth a'ch cyffry i fyned o'ch ty mòr wael eich gwisg?
The trim of a ship—cywair llong.
I know her trim—mi a wn ei chywair hi; adwaen ei chywair.
Trim of sails—cywair hwylian.

Trimerous, *a.* (Gr. *treis* a *meros*) tripharthog, tripharth, teirran, teirranog, teirranol.

Trimester, *s.* (Ll. *trimestris*) trimis, ysbaid tri mis (yn mhrifysgolion yr Almaen).

Trimeter, *s.* (Gr. *trimetros*) trimydr.

Trimeter,
Trimetrical, } *a.* trimydr, trimydrol.

Trimmer, *s.* trwsiwr, trwsiedydd, taclwr, taclydd, tacluswr; tociwr, tociedydd; cyweirydd; cydymgweddwr â'r amseroedd; trowr gyda'r ddwyblaid; à fo o ochr y ddwyblaid ar gylch; à dry ac à wrthdry rhwng dwyblaid; Siôn bob ochr; deuochrog: *pl.* deuochrogion.

Trimming, *s.* trwsiad, addurniad, &c.; addurn.
Trimmings—addurniadau, addurnau.
Curious trimming to allure—ymdrwsiad i hudo; hud-ymbinciad, &c.; ymbinciad, ymhoewad; hudwisg.

Trimness, *s.* taclusrwydd, taclusder, taclusedd, taclusdra, dillynedd, dillyndra, destledd, destlusrwydd, &c.

Trinal, *a.* (Ll. *trinus*) triol.

Trindle, *v.* gollwng i ddyferu neu redeg i lawr; dyferu, rhedeg, llifo.

Trine, *a.* (Ll. *trinus*) triphlyg; triol.
Trine aspect—tremyn triongl, trined, trydywedd.

Trine, *s.* tremyn triongl, trined, trydywedd.

Trine, *v. a.* gosod ar dremyn triongl; trydyweddu.

Trinervate, *a.* (Ll. *tres* a *nervus*) trigwythog.

Trinerve,
Trinerved, } *a.* trigwythenog.

Tringle, *s.* addurn petryal.

Trinitarian, *a.* (o *trinity*) trindodol, trindodaidd; perthynol i'r Drindod neu i athrawiaeth y Drindod.

Trinitarian, *s.* trindodydd, trindodwr, trindodiad; y neb a ddeil athrawiaeth y Drindod: *pl.* trindodiaid.
Trinitarians—Trindodiaid=urdd grefyddol a sefydlwyd yn 1198.

Trinitarianism, *s.* trindodiaeth, trindodaeth, athrawiaeth trindodiaid.

Trinity, *s.* (Ll. *trinitas*) trindod, trined, triundod.
The ever-blessed Trinity—y fyth-wynfydedig Drindod, y fyth-fendigaid Drindod.
Trinity in unity—Trindod mewn undod; Trindod yn undod; Trindod yn yr Undod.

Trinity-Sunday, *s.* Sul y Drindod.

Trink, *s.* math o rwyd bysgota.

Trinket, *s.* (C. *trecio?*) tegan; oferdlws; ffril; peth diwerth; cêr, taclau.
Gold trinket—tegan aur, euryn, euryll.

Trinket, *v. n.* rhoi teganau, teganu.

Trinketry, *s.* teganau; addurniadau gwisgoedd.

Trinkle,† *v. n.* ymyryd, ymhel.

Trinoctial, *a.* (Ll. *trinoctialis*) teirnosol; à barhao deirnos.

Trinoda, *s.* (Ll. *tres* a *nodus*) tair erwydd o dir.

Trinomial, *a.* (Ll. *tres* a *nomen*) trienwol, trienw.

Trinomial, *s.* dogn trienw.

Trio, *s.* (It.) triant, triawd, tri yn un, tri.

Triobolar,
Triobolary, } *a.* (Ll. *triobolaris*) gwerth ceiniog a dimai; diwerth, gwael.

Trioctahedral, *a.* (Ll. *tres*, ac *octahedral*) trioctahedrog.

Trioctile, *s.* (Ll. *tres* ac *octo*) trigythaint, tremyn wythongl.

Triodia, *s.* (Gr. *treis* ac *odous*) grugwellt.

Trioecia, *s.* (Gr. *treis* ac *oicos*) trianneddol, trianneddog.

Trior,
Trier, } *s.* (o *try*) profwr; profwr rheithwyr.

Trip, *v.* (Al. *trippeln*; Is. *trippen*) disodli, diwadnu, codi sodlau; llithro, tripio, tripian, tramgwyddo; syrthio, cwympo; cyfeiliorni, methu; dàl; codi (yr angor).
To trip one's heels,
To trip up, } disodli, diwadnu, droedio; codi sodlau neu wadnau un; dymchwelyd; bwrw i lawr; sodli, gwadnu; bachellu.

Trip, *v. n.* (Sw. *trappa*; D. *trappe*) cerdded neu redeg yn ysgafn; cerdded yn ysgafn weisgi; rhedeg ar flaenion traed; crychneidio; cymmeryd taith, myned ar daith, teithio.
To trip it along—rhedeg ar flaenion traed; rhedeg yn ysgafndroed; rhedeg dàn rygyngu; rhedeg neu fyned dàn grychneidio.
To trip up and down—rhedeg i fyny ac i waered; rhedegfain, ymredeg, darymred.

Trip, *s.* trip, tripiad, disodliad, diwadniad; codiad sodlau un; tramgwydd, llithrad, llithr; meth, methl, camgymmeriad, camsyniad, cyfeiliornad; taith, berdaith, gwibdaith, tramp, gwib, tro; mordaith oddi cartref.
A trip of sheep—deadellan o ddefaid.
To take a trip,
To make a trip, } cymmeryd taith; cymmeryd ei daith; myned ar daith; teithio.

Tripang, *s.* = *Trepang.*

Triparted, *a.* tripharth, tripharthog.

Tripartite, *a.* (Ff.; Ll. *tripartitus*) tripharthog, tripharth, teirranog, teirranol, teirran; rhanedig yn dri thraian.
Indenture tripartite—deintysgrif teirranog, deintysgrif deirran, deinysgrif dripharthog.

Tripartition *s.* tripharthiad, teirraniad, rhaniad yn deirran.

Tripaschal, *a.* yn cynnwys tri phasc.

Tripe, *s.* (*Ff.*; *Ll. trepp*) tripa, penyg; syrth; ymysgar, coludd: *sing.* penygen, paneg.
Tripedal, *a.* (*Ll. tres* a *pes*) trithroed, trithroedlog.
Tripe de Roche, *s.* (*Ff.*) tripa y graig, penyg y graig=sylwedd tyfol.
Tripeman, *s.* penygwr, gwerthwr penyg.
Tripennate, } *a.* (*Ll. tres*, a *penna*, *pinna*) tri-
Tripinnate, } adeiniog, triasgellog.
Tripery, *s.* penygfa.
Tripersonal, *a.* triansodol, tridynsodol; yn cynnwys tri dynsawd, *neu* ansawd.
Tripersonalist, *s.* triansodwr; trindodwr.
Tripersonality, *s.* triansodoldeb, tridynsodoldeb.
Tripetaloid, *a.* trifflurddeilaidd; fel pe bai tair fflurddalen arno.
Tripetalous, *a.* trifflurddeiliog; â thri o flodeuddail *neu* ffluriddail arno.
Trip-hammer, *s.* morthwyl mawr, gordd.
Triphane, *s.* (*Gr. treis* a *phainô*) lludfaen.
Triphthong, *s.* (*Gr. treis* a *phthoggê*) triseiniad, trisain, tair bogail unsain: *pl.* triseiniaid.
Triphthongal, *a.* triseiniol; yn cynnwys tair bogail unsain.
Triphyllous, *a.* (*Gr. treis* a *phullon*) teirdalen, teirdalenog. (triol.
Triple, *a.* (*Ff.*; *Ll. triplex*) triphlyg, tri dyblyg;
Triple, *v. a.* triphlygu; tribanu.
Triple-crown, *s.* coron driphlyg; coron y Pab; llywodraeth ar dair teyrnas.
Triple-headed, *a.* triphen, triphenog.
Triplet, *s.* (o *triple*) tri unrhyw; triban; tair braich unodl, tair llinell gyfodl.
Triplicate, *a.* (*Ll. triplicatus*) triphlyg, tri dyblyg; cymmaint deirgwaith, y tri chymmaint.
Triplicate, *s.* trydydd peth yn cyfateb i ddau arall o'r unrhyw.
Triplication, *s.* triphlygiad; tribaniad; ail ateb.
Triplicity, *s.* (*Ff. triplicité*; *Ll. triplex*) triphlygrwydd; tribaniaeth.
Tripling, *s.* triphlygiad.
Triply, *ad.* yn driphlyg.
Trip-madam, *s.* pupyr y fagwyr, briweg y ceryg.
Tripod, *s.* (*Ll. tripus*, *tripodis*; *Gr. tripous*) ystôl drithroed, ystôl deirtroed, tribedd, trybedd, tribed, triphawd, triffod; cwpan trithroed.
Tripodian, *s.* hen offeryn cerdd dannau.
Tripody, *s.* (*Gr. treis* a *pous*) trithroediaeth.
Tripoli, } *s.* delidfaen Tripoli; mallfaen;
Tripoly, } llwch caboli.
Tripoline, *a.* mallfeinin.
Tripos, *s.* (*Gr. tripous*) triphedwr; triphed. Tripos paper—papyr triphed.
Trippant, } *a.* tuthiol, ar duth (yn arfau bon-
Tripping, } edd).
Tripper, *s.* (o *trip*) disodlwr; tripiwr; tramgwyddwr.
Tripping, *a.* tripiol; disodlawl; heini, gweisgl, gwaisg, esgud, esgeiddig, troedysgafn.
Tripping, *s.* tripiad, disodliad, llithrad, &c.; codiad angor; dawns ysgafn *neu* heini.
Tripsis, *s.* (*Gr.*) bath-rwbiad.
Triptote, *s.* (*Gr. treis* a *ptôsis*) enw trithreigl: *pl.* trithreigliaid.
Tripudiary, *a.* (*Ll.* *tripudium*) perthynol i ddawnsio; dawnsiol.
Tripudiate, *v. n.* (*Ll. tripudio*) dawnsio, curo taplasu.
Tripudiation, *s.* dawnsiad.
Triquetrous, *a.* (*Ll. triquetrus*) trisiog, trochrol, trichonglog.
Triradiated, *a.* (*Ll. tres* a *radius*) triphelydog, trifflenog.
Trireme, *s.* (*Ll. triremis*). llong deurwy: llong â thair rhes o rwyfau iddi.
Trisacramentarian, *s.* trisegrafeawr, trisacramewr.
Trise, *v. a.* (*C. treisio*) codi a chlymu i'r *neu* linyn.
Trisect, *v. a.* (*Ll. tres* a *secs*) trithor. parthu, teirranu; tori yn dair rhan gy
Trisection, *s.* trithoriad, tripharthiad, raniad; rhaniad yn dair rhan.
Trisepalous, *a.* trichibranog.
Trisetum, *s.* (*Ll. tres* a *setum*) ceirchwell
Trismus, *s.* (*Gr. trizô*) mantrwymedd, gen glo.
Trisoctahedron, *s.* (*Gr. treis, octô*, a *hedra* triwythochrog.
Trispast, } *s.* (*Gr. treis* a *spaô*) peiriant
Trispastion, } chwerfan.
Trispermous, *a.* (*Gr. treis* a *sperma*) trihad
Trist, } † *a.* (*Ll. tristis*) trist, athrist, gru
Tristful, } anhylon.
Tristitiate, † *v. a.* (*Ll. tristitia*) tristâu.
Trisulc, † *s.* (*Ll. trisulcus*) peth â thair rhy ynddo.
Trisulcate, *a.* â thair rhych ynddo.
Trisyllabic, } *a.* trisill, trisillog, tris
Trisyllabical, } trisillafol, teirsill, teirsi
Trisyllable, *s.* (*Ll. tres* a *syllaba*) gair tr gair trisillog, trisillair, gair o dair sill
Trite, *a.* (*Ll. tritus*) hen-draul; cyffr sathredig; henaidd, hen; henbob; sathig; diflas.
Triteness, *s.* cyffredinrwydd, cyffredinde hendra, henaiddrwydd.
Tritheism, *s.* (*Ff. tritheisme*; *Gr. treis* a *the* triduwiaeth.
Tritheist, } *s.* triduwiad: *pl.* triduwiaid
Tritheite, } â ddeil fod tri Duw.
Tritheistic, *a.* triduwiaethol, triduwiadol.
Trithing, } *s.* (o *three*) traian, trian, trydyran.
Triding, } trydydd parth.
Tritical, † *a.*=*Trite*.
Triticalness, † *s.*=*Triteness*.
Triticum, *s.* (*Ll.*) gwenithwellt.
Tritone, *s.* (*Ll. tres* a *tonus*) trithon.
Tritoxide, *s.* (*Gr. tritos* ac *oxide*) trydegrid.
Triturable, *a.* maluriadwy, pyloradwy.
Triturate, *v. a.* (*Ll. triturv*) *malurio*, *prior.* ffylori, meiloni, llychio, llychu, brecâ malu.
Trituration, *s.* maluriad, pyloriad, &c.
Triture, † *s.* maliad, rhwbiad.
Triturium, *s.* llestr i wahanu gwlybyrnodd wahanol ddwysder.
Triumph, *s.* (*Ll. triumphus*) *gorfoledd*; *lla* ugoliaeth, goruchafiaeth, gorchafae digonïant; cyhoedd orfoledd; taith gorf edd; gorfodrwysg.
Led in triumph—â arweiniwyd yn gae mewn gorfoledd; y gorfoleddwyd a yr ymorfoleddwyd arno.
Triumph, *v. n.* gorfoleddu, ymorfoleddu; *lla* ugoliaethu, buddugo; llawenhau; llaw ychu am fuddugoliaeth *neu* oresgyn.
To triumph over—gorfoleddu ar, *ymorf*

eddu ar; buddugoliaethu ar; gorchfygu, trechu; llwyddo i orchfygu.
He triumphed over his enemies—buddugoliaethodd *neu* ymorfoleddodd ar ei elynion.
Triumphing over them—gan ymorfoleddu arnynt.
Triumphed over—y gorfoleddwyd *neu* yr ymorfoleddwyd arno.

Triumphal, *a.* (Ll. *triumphalis*) gorfoleddus, gorfoleddol; buddugol.
Triumphal car, Triumphal chariot, } cerbyd gorfoledd.
Triumphal ornaments—addurnau *neu* addurniadau buddugoliaeth.
Triumphal crown—coron buddugoliaeth, coron fuddugol.

Triumphal, *s.* cadfuddiant, cadfudd, arwydd buddugoliaeth.

Triumphant, *a.* (Ll. *triumphans*) gorfoleddus, gorfoleddol; buddugoliaethus, buddugol.
The church triumphant—yr eglwys orfoleddus.

Triumphantly, *ad.* yn orfoleddus, &c.; mewn gorfoledd; gan orfoledd; dan orfoleddu, dan ymorfoleddu, gan orfoleddu, &c.

Triumpher, *s.* gorfoleddwr; buddugwr, buddugoliaethwr; y neb a orfoledda; y neb a fo yn gorfoleddu.

Triumvir, *s.* (Ll.) un o driwyr cydswydd; un o'r triwyr (yn Rhufain gynt).
Triumvirs, Triumviri, } triwyriaid, y triwyr.

Triumvirate, *s.* triwyriaeth, llywodraeth triwyr.

Triumviry,† *s.*=*Triumvirate.*

Triune, *a.* (Ll. *tres* ac *unus*) triunol, triun, tri yn un; triol.
The triune God—y Duw triunol, y triunol Dduw, y Duw tri yn un; y triol Dduw; y Duw tri.

Triunity, *s.* triundod, triunawd, trindod.

Trivalvular, *a.* trichloriog, trichlawr, trichaffellog.

Triverbial, *a.* (Ll. *triverbium*) perthynol i lys *neu* frawdle.
Triverbial days—dyddiau llys.

Trivet, *s.* (=*three-feet, tripod*; S. *thrievet*) trybedd, tribedd, tribed; ystôl drithroed.

Trivet-table, † *s.* bwrdd trithroed.

Trivial, *a.* (Ff.; Ll. *trivialis*) gwael, sal, salw, diasa; dibwys, dïystyr; diwerth; dibris, diddym, anobr; cyffredin, eathredig; byehan; gwerinol; penodol, neilltuol.
Trivial name—enw neilltuol, enw hysbysol, enw gwahanredol.

Triviality,† *s.*=*Trivialness.*

Trivialness, *s.* gwaelder, saledd, salwedd, diasrwydd, &c.

Trivium, *s.* (Ll.) y tair gwyddor ueu gelfyddyd gyntaf, sef gramadeg, areitheg, a rhesymeg (yn ygolion y canoloesoedd).

Tri-weekly, *a.* teirgwaith yn yr wythnos.
A tri-weekly newspaper—newyddiadur â gyhoeddir dair gwaith yn yr wythnos.

Troat, *v. n.* hyddfrefu, brefu fel hydd (yn nhymmor hyddfref).

Troat, *s.* hyddfref, bref hydd.

Trocar, **Trochar**, } *s.* (Ff. *un trois quart*) trychyr llawfeddyg.

Trochaic, **Trochaical**, } *a.* (Gr. *trochaios*) yn cynnwys sill hir a sill fêr; perthynol i gorfan rhywiog.
Trochaic measure—mydr corfan rhywiog; mydr rhywiog ei gorfan.

Trochonter, *s.* (Gr.) pencnaw asgwrn y forddwyd.

Troche, *s.* (Gr.) teisen feddygol.

Trochee, *s.* (Gr. *trochaios*; Ll. *trochæus*) corfan rhywiog (— ⏑).

Trochil, *s.* (Gr. *trochilos*) un o'r ïadar.

Trochilic, *a.* (Gr. *trochilia*; Ll. *trochilus*) troawl, chwyldroawl, amdroawl.

Trochilics, **Trochitics**, } *s.* troadaeth, amdroadaeth.

Trochings, *s. pl.* brig-osglau; mân osglau *neu* gangau ar gyrn hydd *neu* garw.

Trochisk, *s.* (Gr. *trochiscos*) teisen feddygol.

Trochite, *s.* (Ll. *trochus*) llysfaen.

Trochlea, *s.* (Ll.) trofwythan.

Trochleary, *a.* trofwythol.

Trochoid, *s.* (Gr. *trochos* ac *eidos*) trogyrfen, crogyrfen.

Trochoidal, *a.* trogyrfol, crogyrfol.

Trochometer, *s.* (Gr. *trochos* a *metron*) trofesur, trofydrai.

Trode,† *s.* (o *tread*) eathr, sang; llwybr.

Troglodyte, *s.* (Gr. *tróglodutai*) ogogydd, gogofydd, un yn byw mewn ogof, ogof-anneddwr; ab, epa, gwrab.

Troll, *v.* (Al. *trollen*) trolio, trolian, rholio, rholian, trylio, treiglo, troi, troelli; ymdreiglo, ymdröi; llithio; pysgota; trolio am bysgod.

Troll, *s.* càr pysgota, cyngrod bysgota, troell bysgota.

Troller, *s.* troliwr, tröwr, &c.

Trolling, *a.* troawl, amdroawl.
Trolling-line—llinyn càr pysgota.
Trolling-net—llusgrwyd.

Trollins, *s.* (o'r Al. *trellen*) cronell.

Trollop, *s.* (o *troll*; Al. *trolle*) treigliad, gwibiad, gwibddyn, dydechydd; llaesen, ysleibren, budrog, budrogen, hafnen, hafnai, swgan, dwgan, hafrog, hafren, llodren, soegen swga, trwpa, hafr.

Trollopee,† *s.* gwisg laes, gŵn llaes.

Trollopish, *a.* budr, bawlyd, brwnt, swga, swglyd; anghryno, annhaolus, afierw, afiêr, annhrefnus.

Trolmydames, *s.* (Ff. *trou-madame*) chwareu nawtwll.

Trombone, *s.* (It.) eddgorn; *pl.* eddgyrn.

Tromp, *s.* (It. *tromba*; Gael. *trompa*) chwythbren ffwrneisiau.

Trompil, *s.* twll mewn chwythbren.

Tronage, *s.* toll *neu* dâl am bwyso gwlan; pwys-dal.

Tronator, *s.* pwyswr gwlan.

Tronco, *s.* (It.; Ll. *truncus*) trychawd.

Trone,† *s.*=*Throne.*

Trone, **Trones**, } *s.* durlath i bwyso gwlan, pwyslath wlan.

Trone-weight, *s.* pwys cartrefol.

Troop, *s.* (Ff. *troupe*; D. ac Is. *trop*; Al. *trupp*) tyrfa, torfa, torf, llu, myntai; haid; byddin; cadgordd; catrawd; bagad, lluaws.
Troops—tyrfaoedd, &c.; milwyr, lluyddwyr, cadluoedd; byddin.
A troop of horse—marchoglu, marchlu, llu o wŷr meirch, byddin o wŷr meirch.
Troops of horsemen in array—tyrfau o wŷr mewn byddin (2 *Mac.* v. 3).
A troop of soldiers—llu *neu* fyntai o filwyr; catrawd; cadgordd.

They assembled themselves by troops—heidiasant (*Ier.* v. 7).

To go in troops—myned yn fynteioedd, yn dorfoedd, *neu* yn fyddinoedd, &c.; heidio.

Troop, *v. n.* myned yn fynteioedd, yn dorfoedd, yn lluoedd, *neu* yn fyddinoedd; heidio, ymgasglu, ymgynnull; myned yn un corff *neu* yn un fyntai; myned yn heidiau; cyrchu.

To troop off, } ffoi ymaith, brysio
To troop away, } ymaith.

Trooper, *s.* marchfilwr, marchogiad (*pl.* marchogiaid), un o'r marchoglu.

Trope, *s.* (Ll. *tropus*; Gr. *tropos*) troell ymadrodd, troell, trofaeg, trofaeg, trofeg, troellair, troelleg, trofa.

Trophied, *a.* cadfuddiog; addurnedig â chadfuddiannau.

Trophosperm, *s.* (Gr. *trophos* a *sperma*) derbynfa hadau.

Trophy, *s.* (Ll. *tropæum*; Gr. *tropaion*) cadfuddiant, cadfudd, cofnod bud lugoliaeth, arwydd buddugoliaeth, cofnod goruchafiaeth.

Trophy-money — arian cadfudd = arian â delid gynt tuag at dreclo y meiwyr.

Tropic, *s.* (Ll. *tropicus*; Gr. *tropê*) trofa, trofan; alban.

Tropics—trofanau, trofëydd.

Tropic of Cancer—trofa y Cranc, trofan y Cranc; trofa hirddydd haf; trofan Alban Hefin; Alban Hefin.

Tropic of Capricorn—trofa yr Afr, trofan yr Afr; trofa byrddydd gauaf; trofan Alban Arthan; Alban Arthan.

Tropical, } *a.* trofanol; perthynol i'r trofanau;
Tropic, } o fewn y trofëydd.

Tropical year — blwyddyn drofanol; blwyddyn yr albanau = blwyddyn yr haul o'r naill drofan neu alban i'r llall.

Tropical, } *a.* (o *trope*) trofegol, troellegol,
Tropic, } troellymadroddol, troellog, troellieithol, troellieithog, trawsfudol.

Tropical writing—ysgrifeniad arwyddluniol *neu* drofegol.

Tropist, *s.* trofegwr; eglurwr drwy droellau ymadrodd; ymarferwr â throellau.

Tropological, *a.* troellymadroddol, troellieithol, troiegol.

Tropologize, *v. a.* trofegu, troellieitho.

Tropology, *s.* (Gr. *tropos* a *logos*) troellymadrodd, troelliaith, troelleg, iaith gyffelybiaethol.

Trousers,† *s. pl.* = *Trowsers.*

Trot, *v. n.* (*Ff. trotter*; Al. *trotten*; C. *trawd*) tuthio, trotian, trotial; haldian.

To trot up and down—rhedegfain, darymred.

To trot slowly *or* gently—goduthio, araf duthio.

Trot, *s.* tuth, trot; hald.

Old trot, } hen grwydrai, hen wrach, hen
Trot, } wrachan, gwrach.

A slow *or* gentle trot—goduth, araf duth, tuth araf.

Troth, *s.* (S. *treothe*=*truth*) cred; cyfnaith; gwir, gwiredd; twng; briduw.

Trothless,† *a.* anffyddlawn; bradychus.

Trothplight, *s.* cyfnaith, cyfneithiad, ymgrediad, dyweddiad.

Trothplight,† *v. a.* cyfneithio, dyweddïo, ymgredu.

Trothplight,† *a.* cyfneithiedig, dyweddïedig, ymgredodd.

Trothplighted, *a.* cyfneithiedig, &c.

Trotter, *s.* (o *trot*) tuthiwr, tuthiedydd, trotterth; troed dafad.

Sheep's trotters—traed defaid.

Trotting, *p.* tuthiol, tuthiog, trotiawl.

A trotting horse—march tuthiog *neu* farch, trotterth.

Troubadour, *s.* (*Ff.*) un o feirdd Deheubarth Ffrainc (o'r 11fed hyd y 13ydd ganrif).

Trouble, *v. a.* (*Ff. troubler*) trafferthu, poenydio, blino, gofidio, trallodi, cyffroi, aflonyddu, trabluddio, dygnu; cyffröi, cythruddo; gwneuthur yn blwm yn drwbl; trybla (dwr).

To trouble one—trafferthu un, &c., *neu* poen, gofid, *neu* flinder i un.

To trouble one's self—ymdrafferthu, poeni, ymflino, ymdrallodi, &c.

Trouble not thyself—nac ymboena.

To be troubled—cael ei flino, &c.; bod yn flin *neu* yn aflonydd, &c.; poeni; bod yn boeni; bod yn blwca.

It would not trouble me much—ni phoenwn i fawr; hanner-cwyn fyddai gennyf.

To trouble one with the execution of some business—rhoddi ar un drwy beth i'w wneuthur; dirio ar un beth i'w wneuthur; rhyw beth; blino un drwy roddi arno ryw orchwyl i'w wneuthur; trafferthu un i wneuthur rhyw orchwyl.

Trouble, *s.* trafferth, blinder, trallod, poen, helbul, adfyd, trabludd, blinfyd, gofedd, blinedd, anhunedd, aflonyddwch, tryfiawdd, cystudd, cythrudd, cwst, cystwn, trafod, cymhelri, boloch, helgur, arcan, trafael, cnif, gnif.

Troubled, *p. p.* â drafferthwyd, poenedig, trafferthus, helbulus, poenus, gofidus; pluog, trwbl.

To fish in troubled waters—pysgota mewn dwr plwca; pysgota mewn dwr cwrlyd; pysgota mewn dwr llwyd; elwa ar aflwydd arall; elwa ar aflwydd ei gymydog.

Trouble of mind—cythrudd meddwl, gofid meddwl, &c.

To be a trouble to—bod yn drafferth i, bod yn faich ar.

Troubler, *s.* blinwr, blinydd, trallodwr, trafferthwr, aflonyddwr, &c.

Troublesome, *a.* trafferthus, blin, blinderus, trallodus, gofidus, helbulus, trallodwr, poenus, trabluddus; terfysgus, aflonyddol, beichus, gormesol; baerllug.

A troublesome fellow—cecryn, cynhenwr.

Troublesome times — amserocedd adfydus, terfysgus, trafferthus, trallodus, neu helbulus.

Troublesomeness, *s.* blinderogrwydd, &c.

Trouble-state,† *s.* aflonyddwr gwlad.

Troubling, *s.* trafferthiad, trallodiad; cynhyrfiad; trybliad.

Troublous, *a.* terfysgiyd, terfysgus, cynhyrfus, cyffröedig; aflonydd; afreolus, didrefn.

Trough, *s.* (S., Is., ac Al. *trog*) cafn; heilyr.

Trough of a sea—y cenedd neu y pant rhwng dwy-don; cyfrwng dwy-don; pantle dwy-don.

Trough-gutter, *s.* cafnbeithynen.

Troul, } † *v.* = *Troll.*
Trowl, }

rounce, *v. a.* (*Ff. tronçon, tronçonner!*) rhoi maeddgen, cosfa, golchfa, *neu* grasfa i un.
To trounce one of his money—twyllo, hudo, somi, *neu* goegio un am ei arian.
rousing, *s.* maeddgen, cyweirfa, cosfa, golchfa, crasfa.
rouse, *s.* (*Ff. trousse*) llodrau plant, trws, llawdr.
rousers, *s. pl.* (Ff. *trousse*)=*Trowsers.*
rousseau, *s.* (Ff.) argyfreu, argyffreu.
rout, *s.* (S. *truht;* Ff. *triute;* Ll. *trutta*) brithyll, brychell, brychyll.
routlet, } *s.* brithyllyn, brithyll bychan.
routling, }
rover, *s.* (Ff. *trouver*) meddiannad eiddo un arall; cynghaws am eiddo attaliedig.
row, *v. n.* (S. *treowian*) coelio, credu; tybied, meddwl, meddylied.
I trow—i'm tyb i.
What means the fool, trow?—beth yw meddwl yr ynfyd, tybied?
rowel, *s.* (Ff. *truelle;* Ll. *trulla*) llwyarn, llwyar, llwy forter, llwy saer maen.
rowelled, *a.* à wnaed â'r llwyarn.
rowsers, *s. pl.* (Ff. *trousse;* C. *trws*) llodrau: *sing.* llawdr, trws.
roy-weight, *s.* (llygriad o *le roy*, yn ol y Dr. *Trusler;* oddi wrth *Troyes* yn Ffrainc, yn ol rhai; oddi wrth *Troynovant*, un o hen enwau Llundain, yn ol tyb ereill) pwysi Troia, pwys Troia, byrbwys, pwysi byr, trobwys=pwysi yn cynnwys 12 wns yn y pwys.
ruant, *a.* (Ff. *truand*) segur, segurllyd; dydechol, llercynol, llerciannol, llechwrus, llechgar, llechlyd, ymlechgar; ofer; gwibgar.
ruant, *s.* seguryn; dydechwr, techwr, llercyn, llechwr, ymlechwr, llechgi; hogyn à chwareuo yn lle myned i'r ysgol.
To play the truant=(d. g. *Play.*)
ruant, *v. n.* chwareu llech, llechu, ymlechu, dydechu, godechial, ystelcian, llechial, llercyna; segura, ofera; diffrwytho yr amser, pencawna.
ruantship, *s.* seguryd, segurdod; mewyd, musgrelli; oferedd; ansawdd dydechwr; esgeulusdod o waith *neu* lyfrau.
rube, *s.* clor, cnau y ddaiar.
rubtail,† *s.* ffallach, pwtog, ffwtog, trwli mwli, trolen (o wraig).
ruce, *s.* (Goth. *triggwa;* Norm. *treuve;* Isl. *trigd*) cadymbaid, arfymbaid, arfoed, cadoediad, cyfymbaid, cydymbaid, arfattal, byr gynghrair, tawl ar gad; ymbaid dros ennyd mewn rhyfel; ammod, cynghrair, paid; seibiant.
Flag of truce—baner heddwch, lluman heddwch, baniar hedd; baner cadymbaid.
Truce-breaker, *s.* torwr cynghrair, torwr cyfammod.
Truceless, *a.* digynghrair.
Truchman, } *s.*=*Dragoman.*
Trudgeman, }
Trucidation, *s.* (Ll. *trucido*) lladdiad, lladdedigaeth.
Truck, *v.* (Ff. *troquer;* Ysp. a Port. *trocar*) cyfnewid, newid, ffeirio.
Truck, *s.* cyfnewid, newid, cyfnewidiad, newidwriaeth, newidiaeth, trynewidiaeth, ffeiriad.
Truck, *s.* troellan, chwerfan, troellan bren, rhodellan; trwcwl, trwcl, troglud, berfa ddwyrod, treiglydd: *pl.* tryclau.
Truckage, *s.* newidwriaeth, cyfnewidiaeth.
Trucker, *s.* cyfnewidiwr, ffeiriwr.
Truckle, *s.* (o *truck*) troellan, chwerfan, olwynen, trwcl, trwcwl; cosyn bach teneu.
Truckle, *v. n.* (o *truck, v.*) ymostwng, plygu, ymblygu, ymgrymu, crymu; ymlusgo; ymblygu yn wasaidd.
To truckle under—plygu dàn, ymblygu dàn, &c.
Truckle-bed, *s.* gwely trol, trwl, trowely.
Truckman, *s.* gyrwr troglud *neu* drwcl.
Truck-system, *s.* taliad cyflog gweithwyr mewn eiddo yn lle mewn arian; y gyfundrefn gyfnewid.
Truculence, *s.* (Ll. *truculentia*) ffyrnigrwydd, dychrynllydrwydd, erchylldod, echryslonedd, *neu* fileindra golwg; creulonedd, creulonder, ffyrnigrwydd, dywalder, *neu* ddywaledd gwedd *neu* wynebpryd; mileinwedd, ffyrnigwedd; ffyrnigrwydd, anwaredd, dywalder, mileindra.
Truculent, *a.* (Ll. *truculentus*) ffyrnig ei wedd; dychrynllyd, hyll, erchyll, bygythiol, creulawn, *neu* echryslawn ei wedd *neu* ei olwg; ffyrnig, creulawn, milain, erchyll, blwng, bwystus, anwar; wyneb-greulawn.
Trudge, *v. n.* cerdded *neu* fyned ar draed; cerdded, myned; cerdded yn ffwdanus; haldian.
To trudge along—myned *neu* gerdded yn mlaen yn hwyrdrwm *neu* yn bendrwm; myned yn mlaen dàn bendrymu; cerdded yn llebanaidd.
To trudge up and down—cynnyred i fyny ac i waered; myned *neu* gerdded i fyny ac i waered dàn bendrymu; ymflino yn darymred; ymflino wrth ddarymred.
True, *a.* (S. *treow, treowe;* Al. *treu*) gwir; dïau, dïos, diammheu, dilys, sicr, gwirioneddol; cywir, ffyddlawn, didwyll, diffuant, dihoced; iawn; geirwir; tryw; gonest, clau; wrth reol a llinyn.
True—gwir; gwir yw à ddywedi.
Very true—gwir iawn.
Likely to be true—tebyg i wir.
She says true—gwir a ddywed hi.
It is a true report—gwir yw y gair; gwir yw y chwedl.
I would fain have this prove true—mynwn fod hyn yn wir; mynwn mai gwir fyddai hyn.
What all men say must be true—à ddyweto pawb rhaid mai gwir yw; à ddyweto pawb gwir yw.
As true as the gospel—cyn wired a'r efengyl; nid oes dim sydd wiraeh.
What I say is undoubtedly true—gwir dïos yw yr hyn a ddywedaf.
A true tale—gwirair, gair gwir, chwedl wir.
It is true that he said it—dïau ydyw ddywedyd o hono ef hyn; mae yn ddïau ddywedyd o hono ef hyn.
If it be true—os gwir yw; os gwirionedd yw; os yw wir; os gwir.
A true witness—tyst ffyddlawn, tyst cywir.
We are true men—gwŷr cywir ydym ni.
Trueblue, *a.* (oddi wrth y *true* neu *Coventry blue*, nodedig gynt am anghyfnewidioldeb ei liw) trywir; anhyblyg ei gywirdeb *neu* ffyddlondeb; cywir i'r eithaf.
Trueborn, *a.* gwir-anedig; o ran genedigaeth.

A trueborn Englishman—Sais geal.

Truebred, *a.* o'r iawnryw, o'r iawn ryw, iawnryw.

Truehearted, *a.* cywir ei galon, calon-gywir; ffyddlawn, cywir.

Truehearteduess, *s.* cywiredd calon; cywiredd, ffyddlondeb.

Truelove, *s.* (*true* a *love*) gwir gariad, gwir anwylyd; cwlwm cariad, llysiau Paris.

Truelove,† *a.* serchus, serchog; cywir.

Truelove-knot, } *s.* (*true* a *love;* D. *trolov-*
Truelover's-knot, } *er!*) cwlwm cariad cywir, clwm cariad cywir, cwlm cariad cywir.

Trueness, *s.* gwiredd, gwirionedd; cywiredd, cywirdeb; gwireddoldeb.

Truepenny,† *s.* cleuddyn, un cywir.

True-service, } *s.* sarffwydden, sarff;
True-service-tree, } cerddinen ddof, criafallen ddof: *pl.* sarffwydd.

Truffle, *s.* (Ff. *truffe;* Ysp. *trufa*) clor y moch, ffwng y moch.

Truffled, *a.* à drinwyd gyda chlor y moch.

Trug, *s.* (S. *trog*) hawg, caseg forter, cafn morter.

Truism, *s.* (o *true*) gwir digon amlwg o hono ei hun; gwir dilys, gwir amlwg, gwir goleu, gwiredd; dieuair.

Trull, *s.* (C. *trolio?* Gr. *matrulle?*) cyffoden eurych, cyffoden tincerdd, putain dreigl, putain, dyhiren, hafren, dwgan, swgan.

Trull, *v. a.* = *Trundle.*.

Trullization, *s.* (Ll. *trullizo*) llwyarniad; plastriad à llwyarn.

Truly, *ad.* (o *true*) yn wir, &c.; mewn gwirionedd.

Trump, *s.* (It. *tromba*) udgorn: *pl.* udgyrn.

Trump, *s.* (talfyriad o *triumph;* It. *trionfo;* Ff. *triomphe*) y garden fuddugol, y garden fuddug, y fuddug, y gibli.

To put to the trumps, } gyru neu ddwyn
To put on the trumps, } un i'w gyfynggyngbor; gyru un i'w ddir-ddychymygion.

Trump, *v. a.* buddugo; rhoi y fuddug ar lawr; lladd à'r fuddug; ennill à'r gibli neu fuddug; twyllo, coegio; †gormesu ar.

To trump up—dyfeisio, dyfalu, dychymygu, ffugio.

Trump, *v. n.* chwareu y gibli; †udganu.

Trumpery, *s.* (Ff. *tromperie*) ffwlbri; ffiloreg, geudeb; sothach, ysbwrial; ceriach.

Trumpery, *a.* oferwag, diwerth, sal, dibwys.

Trumpet, *s.* (It. *tromba, trombetta;* Ff. *trompette*) udgorn; llugorn, corn rhyfel, cadgorn, corn pres; corn: *pl.* udgyrn.

Speaking trumpet—llafargorn, corn llafar, udgorn llafar, llafar udgorn, corn llafaru.

Ear-trumpet, } clywgorn, corn clyw,
Hearing-trumpet, } udgorn clust.

War-trumpet—llugorn, cadgorn, udgorn rhyfel, corn rhyfel, corn cad.

The sound of a trumpet—sain udgorn, udgan.

To blow *or* sound a trumpet—udganu, canu udgorn, canu y corn pres, canu corn, bylio.

Trumpet, *v. a.* udganu, canu udgorn, canu y corn pres; cyhoeddi.

Trumpeter, *s.* udganwr, udgenydd, udgornwr, canwr udgorn; cyhoeddwr.

Trumpet-fish, *s.* udgorn-bysg, megin-bysg, morfynlar, gliach fôr.

Trumpet-tree, *s.* udgornwydden, y pren udgorn: *pl.* udgornwydd.

Trumplike, *a.* ar wedd neu lun udgorn; udgornaidd.

Truncate, *v. a.* (Ll. *truncо*) tocio, trychu, torladd, cwtâu, cwtogi; anafu.

Truncate, *a.* (Ll. *truncatus*) trwch, trychiog; blaendoredig.

Truncated, *p.p.* trwch, (*f.* troch), trychedig, toriedig, trychladdedig, cwtogedig.

Truncation, *s.* trychad, trychedigueth, neu brigladdiad, cwtogiad.

Truncheon, *s.* (Ff. *tronçon;* Ll. *truncus* neu llysg, byrllysg, brysgyll, brysyll; llachlan pastwn.

Truncheons—berllysgau, &c.; polion pastwn (ar diroedd tywodog).

Truncheon, *v. a.* curo à byrllysg, &c.; pastynu, llachio, ffonodio.

Truncheoneer, *s.* berlly·gwr, byrllysgwr.

Trundle, *v.* (S. *trendle*) rholio, rholian, trolian, trylio, trylian, trwlian, tregian, treiglo, ystreillio, troi; ymdreiglo.

Trundle, *s.* troellan, chwerfan, olwyn fechan olwch; ysbigrod; trwcl, trwc, trogbal, trol.

Trundle-bed, *s.* gwely tro, trolwely, trwl.

Trundle-head, *s.* ceingl melin; y rhod à'r faen melin.

Trundle-tail, *s.* cyffon gron; *ci* cynffon-gron gwibwraig gynffon-lodrog, trwpa.

Trunk, *s.* (Ll. *truncus;* Ff. *tronc*) cyff, boncyff, bonyn; paladr; corff, corf, arch, cyff; cwrf; byle, blochas, cist, cist gron, cregist, prenfol, bwlan, bwigan; pib, pibcorn, ceg, chwibol; cafn dwr; daryn, rhigwch.

Trunk of a tree—paladr, corff, cyff, bon neu fonyn pren.

The trunk of an elephant—daryn cwrs rhynswch cawrâl.

The trunk of a pillar—paladr colofn.

Trunk,† *v. a.* tocio, trychu, ysgythru, cwtâu.

Trunked, *a.* à chyff iddo, &c.; bonog, boncyffog.

Trunkfish, *s. y* clocrbysg.

Trunk-hose, *s.* llodrau clopa coes, arch-lodrau.

Trunnion, *s.* (Ff. *trognon*) boglyn ar ochr cyfleg, ystlysob, ystlys-foglyn.

Trunnions—y boglynau ar ochr cyfleg y gynnal ar ei gâr).

Trusion, *s.* (Ll. *trudo*) gwthiad, gyriad, yrr.

Truss, *s.* (Ff. *trousse;* D. *trosse;* Sw. *tross*) swp, bwrn, bwrnel, sypyn, *sopen, byrnel* trwsa, sopyn; gwregys, rhwymyn, neu wregrwym rhag y dorgest; torgestrwym, gwregys: *pl.* trwsëydd: *dim.* trwsëyn.

A truss of hay—trwsa, sopyn, sopen, neu swp o wair=56 pwys.

Truss (in architecture)—trwsa, cytrwymgattegrwym.

Truss, *v. a.* trwsâu; casglu, cylymu, rhwymo neu wneuthur yn drwsa, &c.; gwneuthur trwsa; sypynu, sypio, byrnio, *sopeni* rhwymo yn dyn; cyfrwymo, cydrwymo trwsio, taclu.

To truss up—trwsâu; casglu, cylymu, rhwymo, neu wneyd yn drwsa; gwasgu, gwasgrwymo, tynhau, rhwymo, cyfrwymo; rhwymo neu gylymu yn dyn crogi; gwaellu; crafangu.

To truss a fowl, } gwaellu neu wellio:
To truss up a fowl, } cywen i'r bâr; trwsio neu daclu cywen, &c.

To truss up the hair of one's head—cryndi ei wallt a'i giymu yn un-olwm.
To truss up a hernia—rhoi gwregys *neu* rwymyn torgest am un; rhoi torgest-rwym am un; cynnal â gwasgrwym *neu* wregys; gwregysu *neu* rwymo i fyny.
Trussed up—trwsiedig, rhwymedig, gwregysedig; rhwymedig oddi tano; gwregysedig oddi tanodd.
To truss up bag and baggage—cargychwyn; cwnu, codi, *neu* gymmeryd ei gorod ar ei gefn.

Trussel, *s.* atteg, cynneilydd.

Trussing, *s.* coed trwsa, defnyddiau trwsa; trwsëydd; cipiaw o waich ei ysglyf i'r awyr; trwsâd, sypiad, byrniad, &c.

Trust, *s.* (D. a Sw. *tröst*) ymddiried, hyder; cred, coel; goglud; peth â roed dân ofal *neu* gadwraeth un; ymddiried; ymddiriedaeth; adneu; gobaith; gofynag.
In trust—mewn ymddiried; mewn gofynag.
To put one's trust in a person, } ymddiried
To trust in a person, } yn un; rhoi ei ymddiried yn un; hyderu ar un; rhoi ei hyder, ei oglud, ei goel, *neu* ei bwys ar un.
To sell upon trust—gwerthu ar goel.
To put a thing in trust with one—rhoi peth yn adneu i un, &c.

Trust, *v.* ymddiried, hyderu; rhoi ei ymddiried yn; rhoi ei hyder, ei oglud, ei goel, *neu* ei bwys ar; coelio, credu; rhoi coel; ochwyna; rhoi *neu* werthu ar goel; gobeithio.
To trust in—ymddiried yn, &c.
To trust to—ymddiried i; ymddibynu ar, pwyso ar.
To trust to a broken reed—pwyso ar gorsen ysaig; rhoi ei bwys ar gorsen ysaig.
To trust one with a thing—rhoi peth yn adneu i un; ymddiried peth i un.
He is trusted on neither side—nid oes ymddiried iddo gân un o'r ddwy blaid; nid ymddiriedir iddo gân un o'r ddwy blaid.
There is no trusting to the bank of the river—nid da ymddiried yn ngheulan yr afon; nid oes ymddiried i geulan yr afon.

Trusted, *p. p.* yr ymddiriedwyd iddo; â roddwyd dân ymddiried, &c.
Not to be trusted—nas gellir ymddiried iddo; nas galler rhoi coel arno; anymddiriedus; digoel.

Trustee, *s.* ymddiriedolwr, ymddiriedai; y neb yr ymddiriedwyd iddo am ryw beth; gwarchodwr, amgeleddwr.

Trusteeship, *s.* ymddiriedoliaeth, ymddiriedeiaeth.

Truster, *s.* ymddiriedwr, ymddiriedydd; coeliwr, coelydd, coeliedydd; ochwynwr.

Trustful, *a.* ymddiriedog, ffyddlawn.

Trustfulness, *s.* ymddiriedogrwydd, ffyddlondeb.

Trustiness, *s.* ffyddlondeb, cywirdeb, uniondeb, gonestrwydd, ymddiriedusrwydd.

Trustless, *a.* diymddiried; anymddiriedus; digoel; nas galler ymddiried iddo; anffyddlawn.

Trustlessness, *s.* anffyddlondeb, didwylledd; gwiwgoel.

Trustworthy, *a.* teilwng o ymddiried; teilwng i ymddiried ynddo; â aller ymddiried iddo; ffyddlawn, cywir, didwyll, gonest; anhyfeth, cadarn.

Trusty, *a.* ffyddlawn, cywir, didwyll; ymddiriedus; â ellir coel arno; â ellir ymddiried iddo; gonest, clau, uniawn.

Truth, *s.* (S. *treowth*) gwir, gwirionedd, gwiredd, gwirineb; cywiredd; tryw; dir.
Of a truth—yn wir, yn ddïau, mewn gwirionedd.
In truth—yn wir, mewn gwirionedd, yn ddïau.
A sad truth—caswir.
The whole and very truth—calon y gwir.
Tell the truth—dywed y gwir.
There is no truth in the work—nid oes gwiredd yn y gwaith; nid oes cywiredd yn y gwaith.
To do truth—gwneuthur gwirionedd.

Truthful, *a.* llawn gwirionedd, gwirioneddol, eithaf gwirionedd; unol â'r gwir.

Truthfulness, *s.* gwirioneddolrwydd.

Truthless, *a.* anwir, anwireddus, anwirioneddol; anffyddlawn.

Truthlessness, *s.* anffyddlondeb.

Truth-speaking, } *a.* geirwir; â ddywedo wir;
Truth-telling, } â ddywedo y gwir.

Trutination,† *s.* (Ll. *trutina*) pwysiad, pwysedigaeth.

Truttaceous, *a.* (Ll. *trutta*) brithyllaidd.
Fish of the truttaceous kind—pysg o rywogaeth y brithyll.

Try, *v.* (D. *trekker;* Is. *tragten*) profi; chwilio, holi; osio, osi, ceisio, argeisio, dargeisio, cynnyg, amcanu; ymdrechu, egnïo; barnu; ymgeisio; ymbrofi; gwneyd prawf *neu* gynnyg; puro, coethi.
To try a cause—profi mater, achos, *neu* gwyn; holi mater, cwyn, *neu* achos; chwilio, barnu.
To try a matter—chwilio peth, profi peth; chwilio peth yn ddyfal; dwyn dân holiad; dwyn i'r holfa.
Let us try the matter together—ymgystadlwn â'n gilydd (1 *Mac.* x. 71).
Ty try words—profi geiriau; barnu ymadroddion (*Iob* xii. 11).
To try a matter out—dwyn i'r dosbarth; profi *neu* holi i'r eithaf; mynu gweled yr eithaf o beth; ymdrechu *neu* ymbrofi i'r eithaf; mynu gweled diwedd ar beth.
To try on—profi am dân un; edrych a yw dilledyn yn sutio i ûn.
To try tallow—puro gwer, teru gwer.
To try (in architecture)—canwyro wrth reol ac ysgwir yn unig.
The thing is easily tried—mae y peth yn hygais; hawdd profi y peth.

Try,† *s.* prawf, profiad.
Try on—cynnyg *neu* ymgais i dwyllo.

Trying, *a.* profedigaethus, profedigol; osiawl; â brofo, â brawf; profiawn; caled, dygn, dwys.
A trying hour—awr o ddwys brawf.

Tub, *s.* (Is. *tobbe;* Al. *suber;* Gael. *tubag*) twba, trwpa, twrnel, cwman, twred, mit.
A large tub—llachdwm.
A tub of tea—twba o de, twbaid o de=60 pwys.
Tale of a tub—chwedl gwrach, chwedl hen-wrach; chwedl heb na dechreu na diwedd; chwedl heb na dyben na dosbarth.

Tub, *v. a.* gosod mewn twba.

Tubby, *a.* (o *twb*) â chanddo swn fel swn twba gwag; twbaog.

Tube, *s.* (Ff.; Ll. *tubus*) pib, pibell, chwibol, chwib; gwyth; tremiadyr.
Tube, *v. a.* chwiboli, pibellu. [olaidd.
Tubeform, *a.* ar lun chwibol neu bibell; chwib-
Tuber, *s.* cnapwreiddyn, gwreiddyn oddfog, daiardwf; oddf, oddfyn, hwrwg, cwgn; cloronyn; clor y moch, ffwng y moch: *pl.* cnapwraidd, cnapwreiddiau.
Tuberated, *a.* crythog (yn arfau bonedd).
Tubercle, *s.* (Ll. *tuberculum*) pigodyn, cyfodyn, cyfoden, crugyn, ploryn, pyloryn, oddfyn, pisgwrn, pisgyrnyn, pendduyn, llyfrithen, chwydd bychan.
Tubercled, *a.* plorynog, crugynog, pigodynog.
Tubercular, **Tuberculous**, *a.* llawn crugynau, &c.; crugynog, plorynog, oddfynog, pigodynog; â phigodau neu grugynau arno.
Tuberculate, **Tuberculated**, *a.* crugynog, cnapiog, oddfynog, pigodynog.
Tuberiferous, *a.* cnapwreiddiog, cloronynog.
Tuberose, **Tuberous**, *a.* oddfynog, oddfog, cnapiog, cnycynog.
Tubfish, *s.* twb y dail.
Tubicorn, *s.* (Ll. *tubus* a *cornu*) pibgorn: *pl.* pibgyrn=teulu o filod ffyrnig.
Tubifera, **Tubifers**, *s. pl.* (Ll. *tubus* a *fero*) chwibogion =math o wylar.
Tubipore, *s.* (*tube* a *pore*) pibwylar.
Tubman, *s.* twbäwr=dadleuwr yn yr arge-llya.
Tubular, *a.* (o'r Ll. *tubus*) chwibolog, pibellog; pibellaidd, chwibolaidd; pibgeuog, eau fel pib; hirgau. [chwibolog, &c
Tubular bridge — pont chwibol, pont
Tubular leaf — dalen bibgeuog; dalen gecysaidd.
Tubulated, **Tubulous**, *a.* pibanaidd, chwibenaidd; ar ddull pib fechan; pibellog, chwibenog. [pib fechan.
Tubule, *s.* pibellan, piban, chwiben, chwibolen,
Tubuliform, *a.* ar wedd piban neu bibellan; chwibenaidd.
Tubulose, **Tubulous**, *a.* pibgeuog, pibgeuol; hirgau; pib-ellaidd, chwibolaidd; chwibenog.
Tucet,† *s.* (It. *toccheto*) golwyth.
Tuch, *s.* math ar fynor.
Tuck, *s.* (Gael. *tuca*; C. *twca*) cleddyf hirfain, twca; cwtyn, dyblyg, dill; dyblyg er cwtäu peth; tyn, tyniad; blaen planciau y gwaelod dân barth ol llong.
Tuck, *v. a.* (Al. *zucken*; Gw. *tucalam*) crynöi; cwtäu, cwtogi, cwtynu; dillio, dyblygu; amgymmoni; panu.
To tuck up clothes — cwtäu neu gwtogi dillad; dyfyru, crynöi, codi, neu gynnull y godreon; dillio i fyny y godreon.
I tucked up my skirt—cwteais fy ngodre; dyfyrais fy ngodre.
Tuck up your gown—cod odre dy ŵn; cwyd odre dy ŵn; dillia i fyny odre dy ŵn; rho neu dyro ddill ar i fyny yn ngodre dy ŵn.
To tuck up — crynöi ei hun; ymgrynöi, ymwregysu.
To tuck in the bedclothes—amgrynöi, amdynhau, neu amgymmoni dillad y gwely.
To tuck one in—rhoi dillad y gwely yn dyn ac yn dwtnais yn nghylch un; rhoi dillad y gwely yn gryno ac yn gynhes yn nghylch un.
Tuck,† *v. n.* ymgrynöi, ymgrebychu.
Tuckahoe, *s.* bara yr India, torth yr India, clor America.
Tucker, *s.* crychlain neu siderlain mynor crys; crychlain gwasgrwym; panwr.
Tucket, *s.* (It. *tocato*) gwirfoddol; chwareu; cnith.
Tucket, *s.* (It. *torchetto*) golwyth o pig.
Tuck-pointing, *s.* pwyntiad priddfeinwaith thoeslud. [gof neu ffwrnais
Tue-iron, *s.* (Ff. *tuyere*) trwyn pibell mae
Tuel,† *s.* (Ff. *tuyau*) y rhethr, y cwthr.
Tuesday, *s.* (S. *Tuesdæg*, *Tiwesdæg*; Sw. *Tisdag*; D. *Tirsdag*) dydd Mawrth, dyw Mawrth
Shrove-Tuesday — dydd Mawrth Ty-Mawrth Ynyd.
Tufa, **Tufo**, *s.* (It. *tufo*; Ff. *tuf*; Al. *tof*) graian mandyllfaen, rhwyllfaen.
Volcanic tufa—llosgrofaen, grafaen log faloedd, grofaen llosg.
Tuff, *s.* llosgrofaen, grofaen llosgfaloedd, sindw, sinidr.
Tuffoon, *s.* (Gr. *tuphôn*) math o gorwynt o chrynllyd yn moroedd Catai.
Tufo, *s.* (It.)=*Tufa*, *Tufo*.
Tuft, *s.* (Ff. *touffe*, *toupet*; Sw. *tofs*, Ic. *tupe*; C. *twff*) twff, siobyn, cobyn, copa, copa, topyn, twyn, siobo, soba, sobau, twffyn, cwlwm, bancaw, sob, siob, llwynyn; briger, twys; twrr, swp, swbs
The tuft of a tree—topyn pren.
A tuft of trees—llwynyn o goed; twffe goed; twyn o goed; llwyn crau, llwyn.
Tuft, *v. a.* siobynu, cobynu, twyno; rhoi yn neu siobynau ar; addurno â siochi.
Tufted, *a.* siobynog, siobog, topynog, copynog, cobynog, cobiog; llwynynog.
A tufted tree—pren topynog.
Tufted trees — coed llwynynog; coed tyfu yn llwyni bychain neu yn llwynau.
Tufty, *a.* siobynog, siobog, copynog, cobynog, cobiog, copog; siochog.
Tug, *v.* (S. *teogen*; Al. *zug*, *ziehen*; Ll. *ducere*) gordynu, tynu, dirdynu; tynu yn dyn; tynu yn galed; dwys dynu; rhoi tyn, tyniad neu dynfa i; ymrôi i dynu; llusgo; hwpio; rhöi, ymegnïo, ymdrechu, ymdrafferthu.
To tug a vessel—tynu neu lusgo llong gan long arall.
Tug, *s.* tyn, tyniad, tynfa, dirdyn, dirdyniad, dirdynfa, gordyn, gordyniad, gordrech, llusg, llusgiad; hwp; egni eithaf, ymdrech, câr ffagodau.
Tug, **Tug-boat**, *s.* tynfad; agerfad i dynu neu lusgo; pethau ar ei ol.
Tugger, *s.* tynwr, &c.
Tugging, *a.* tynol, dirdynol, gordynol, llusgol.
Tuilles, **Tuillettes**, *s.* (Ff. *tuile*) peithynwing.
Tuition, *s.* (Ll. *tuitio*) addysgiad, dysgiad, dysgiad, dysgaeth, dysgeidiaeth; dysg, addysg, amddiffyniad, amgeledd, cadwraeth, meddiant, ceidwadaeth, gorfodogaeth, gofal, meithriaeth. [dysgiaeth.
Tuitionary, *a.* perthynol i ddysg neu addysg
Tula-metal, *s.* erblith o arian, copr a phlwm.
Tulip, *s.* (Ll. *tulipa*; Ff. *tulipe*) tiwlip.
Tulipist, *s.* diwylliwr y tiwlip.
Tulipomania, **Tulipmany**, **Tulipmadness**, *s.* gwallgofrwydd neu ffolineb am phwylledd yn nghylch y tiwlip (megys y bu yn Holland yn y 17fed canrif).

Tulip-tree, *s.* y pren tiwlip, tiwlip-wydden.
Tulle, *s.* (Ff.) math ar ddefnydd teneu rhwydog.
Tumble, *v.* (S. *tumbiam;* Sw. *tumla*) treiglo, ymdreiglo, rholian, trolio; cwympo, syrthio; codymu, ymgodymu; llamdreiglo, tindopi; tramglwyddo, tramgwyddo; chwareu y llamidydd; taflu, bwrw; cabidylio.
To tumble about — amdreiglo; cwympo *neu* syrthio hwnt ac yma.
To tumble down—treiglo i lawr, &c.; disgyn yn dew, yn dew ac yn aml, yn dryfrith, *neu* yn gawodydd.
To tumble dôwn headlong — taflu bendramwnwgl.
She tumbled his body down from the bed —hi a dreiglodd ei gorff ef o'r gwely (*Iudeth* xiii. 9).
To tumble upside down—troi, taflu, *neu* dreiglo dindrosben; troi â'i wrthwyneb i fyny.
To tumble one's clothes—tolcio, anghymmoni, *neu* dryfysgu dillad un.
Tumble, *s.* cwymp, codwm; treigl, treiglad, ymdreigl; tramglwydd; llamdreigl, bwriad llam yr olwyn, tindop.
Tumbler, *s.* treiglwr, ymdreiglwr; llamidydd, llamdreiglwr, llamdreiglydd, tindopwr, tindopydd; treiglyn, cibwydryn, llamgib; colomen dreigl, llam-golomen; llamgi.
A tumbler in the dirt—ymdreiglydd *neu* ymdrybaeddwr yn y dom.
Tumbling, *a.* llamidyddol; treigledigol.
Tumbling, *s.* llamidyddiaeth; llamdreiglad, treiglad, ymdreiglad, &c.; amgrain.
Tumbling-bay, *s.* cored *neu* ddisgynfa camlas.
Tumbrel, } *s.* (Ff. *tombereau*) trochgader,
Tumbril, } ystôl drochi; teilgart; certwyn orthödig, menai.
Tumefaction, *s.* (Ll. *tumefacio*) chwyddiad, dymchwyddiad; chwydd, dymchwydd.
Tumefy, *v.* chwyddo, ymchwyddo, dymchwyddo; codi yn chwydd.
Tumid, *a.* (Ll. *tumidus*) chwyddedig; chwyddog; â chwydd ynddo; uchel, uchelfawr; llawn chwydd.
Tumidity, } *s.* chwyddedigrwydd, chwyddod-
Tumidness, } igaeth, chwyddogrwydd.
Tumite, *s.* bwyellfaen, delidfaen Thum (yn Sacsonia).
Tumour, } *s.* (Ll. *tumor*) chwydd, dymchwydd,
Tumor, } dargod, crangen, llwg, penddiged; chwyddiaith.
Tumoured, *a.* chwyddedig.
Tumourous, } *a.* chwyddedig; chwyddol;
Tumorous, } chwyddieithog, gorwag.
Tump, *s.* (Ll. *tumulus;* C. *twmp*) twmpath, twmp, bryncyn, cnwc, taren, twlch, twynyn, crugfryn, crug, twmpethyn, ponc, poncyn, poncen.
A place covered with tumps - crugyll.
Tump, *v. a.* twmpathu, twyno; amgylchu â chrug *neu* dwmpath.
Tumular, *a.* (Ll. *tumulus*) crugol, crugynol, twmpathol, carneddol; crymdwynol.
Tumulate,† *v. n.* chwyddo.
Tumulosity, *s.* bryniogrwydd; twmpathogrwydd.
Tumulous, } *a.* (Ll. *tumulosus*) bryniog, llawn
Tumulose, } bryniau; twmpathog, crugog, crugynog, cnyciog.
Tumult, *s.* (Ll. *tumultus*) terfysg, cythrwfl, cyffro, cynhwrf, twrf, twrdd, twrw, trwst, mawrdrwst, terfysgwaith, tordd, brythwch, cymhelri, dyfysgi, brythawd, ffrawd, ffrawdd, cymlawdd, cynhwrdd, mydwrdd, moloch, trabludd, blawdd, prystell, ffrowyll, ffrwg, ffrwch, brythred, broch, dygyfor, daredd, breithell, mysgi, tyrfain, bel. [fysgu.
To raise a tumult—codi terfysg, &c.; ter-
Tumult, *v. n.* terfysgu, ymderfysgu, &c.; codi terfysg.
Tumulter,† *s.* terfysgwr, terfysgydd, cythryblwr, cythryflwr.
Tumultarily, *ad.* yn derfysglyd.
Tumultariness, *s.* terfysgolrwydd, terfysgusrwydd; ymddygiad terfysglyd.
Tumultuary, *a.* (Ll. *tumultuarius*) terfysglyd, terfysgus, afreolus; aflonydd.
Tumultuate,† *v. n.* codi terfysg, terfysgu.
Tumultuation, *s.* terfysgiad, cythryblliad, cyffroad, terfysgedigaeth.
Tumultuous, *a.* (Ll. *tumultuosus*) terfysglyd, terfysgus, terfysgog, afreolus, didrefn, ffrawddus, brochwyllt, brythol, torddol, trystfawr, dadyrddus, aedd, iewin, prwystl.
Tumultuous noise—twrf, swn terfysglyd.
Tumultuous faction — terfysgblaid, plaid derfysglyd.
The tumultuous ones—y meibion trystfawr (*Ier.* xlviii. 45); y rhai terfysglyd; meibion terfysg; cenawon cadudd.
Tumultuousness, *s.* terfysgedd, terfysglydrwydd, terfysgusrwydd, brythwch; terfysg.
Tumulus, *s.* (Ll.) crymdwyn, gwyddgrug, gwyddfa, gwyddfan, crug, carn, carnedd; tomen, tom, tomawd; beddrod.
Tun, *s.* (S. *tunna;* Ff. *tonne;* Llyd. *tonnell*) tynell: *pl.* tynelli.
A tun of timber—tynell o goed.
A little tun—tynellig.
Tun, *v. a.* tynellu; barilo; rhoi mewn tynelli *neu* farilau.
Tunable, *a.* (o *tune*) cyweiriadwy, toniadwy; cynghaneddog, cynghaneddol, cynghan.
Tunableness, *s.* cynghaneddogrwydd, cynghaneddoldeb. [iog.
Tun-bellied, *a.* bolfawr, cestfawr, cestog, bol-
Tun-dish, *s.* twmffed, ffiol geg.
Tune, *s.* (Ff. *ton;* Is. *toon;* Gw. *tona;* C. *tôn;* Ll. *tonus*) tôn, erddygan, cainc, alawen, lleison; cywair; mesur; cynghanedd; hwyl: *pl.* tonau.
In tune—mewn cywair, yn gywair; mewn hwyl.
Out of tune—yn anghywair, mewn anghywair; anghydsain, anghydgerdd.
Not in tune—heb fod mewn hwyl.
To sing in tune—cynghaneddu, cynghanu, canu yn gyweir-fesurol.
I am not in tune for poetry to-day—nid wyf mewn hwyl i brydyddu heddyw; nid yw yr awen *neu* yr awdwl arnaf i brydu heddyw.
Could I the song remember, the tune I still retain—i'm cof pe deuai'r canu, y dôn yn gysson gŵn; mae 'r dôn yn gysson genyf, i'm cof pe deuai'r gân; mae'r dôn yn gysson genyf, pe deuai'r gân i'm cof.
To set the tune— dechreu *neu* arwain y gân.
Well tuned — iawn gywair, iawn-gyweiriedig, cwbl-gywair.
Tune, *v.* tonio, ceincio, erddyganu; cyweirio; hwylio.

To tune an instrument of music—cyweiriaw offeryn cerdd; rhoi offeryn cerdd mewn cywair.

Tuneful, *a.* cynghaneddol, cynghaneddog, cynghan, perseiniol, persain, seinber, hyfrydlais, perorawl, cynghanol, awenol, per.

Tuneless, *a.* anghynghaneddol, digynghanedd, anghynghan. [iwr offer cerdd.

Tuner, *s.* toniwr, tonydd, toniedydd; cywei-

Tungsten, *s.* (Sw. a D. *tung* a *sten*) trymfaen, trymadwyn.

Tungstenic,† *a.* trymfeinin.

Tungstic Acid, *s.* sur trymfeinig.

Tunic, *s.* (Ll. *tunica*) bonffest, tynhug, hugan, hogyn; gwisg, pilen.

Tunicaries, } *s. pl.* (Ll. *tunica*) twygogion, hul-
Tunicata, } ogion=math o feddalogion.

Tunicated, *a.* pilenog, gwisgog, huliedig.

Tunicle, *s.* (o *tunic*) pilen, pilionen, croenen, tònen, gwisg.

Tunicle of the eye—pilen y llygad.

Tuning, *s.* toniad, ceinciad, erddyganiad; cyweiriad.

Tuning-fork—toniadyr, cyweirgorn.

Tunkers, } *s. pl.* (Al. *tunken*) Tansuddwyr=
Dunkers, } plaid o Fedyddwyr Americaidd, à sylfaenwyd gàn Conrad Peysel yn 1724.

Tunnage, *s.*=*Tonnage.*

Tunnel, *s.* (Ff. *tonnelle*) ceuffordd, tryffordd, tanffordd, ffordd dàn y ddaiar; pibell, ceg, corn, *neu* lwne simnai; ffynel, ffynell; twmffed.

Thames tunnel—y ffordd dàn y Tafwys; ceuffordd yr afon Tafwys; tanffordd y Tafwys.

Tunnel, *v. a.* gwneuthur yn geuffordd, &c.; gwneuthur ffordd o dàn y ddaiar; ceufforddi, tanfforddi; ffynellu; rhwydweithio; ceudyllu; trydyllu.

Tunnelling, *s.* ceufforddiad, tanfforddiad; gwneuthuriad ceufford *neu* geuffyrdd.

Tunnel-kiln, *s.* odyn galch y llosgir glo ynddi.

Tunnel net, *s.* rhwyd betrusa, rhwyd betrus, rhwyd dwmffed.

Tunny, *s.* (Ll. *thynnus, thunus*) = math o forbysg. [rhidio.

Tup, *v. n.* (C. *topi* = cornio) cornio, topi;

Tup, *s.* hwrdd.

Tup-man, *s.* prynwr hyrddod.

Turban, *s.* (Ar.) twrban, penwisg y Dwyreinwyr, pendoreh.

Turbaned, *a.* yn gwisgo twrban.

Turbary, *s.* (o *turf*, à droed yn Lladin, *turbaria*) mawnog, mawneg, mawnfa, mawndir; rhyddid mawn; hawl i dori mawn ar dir un arall.

Turbid, *a.* (Ll. *turbidus*) plwca, trybylog, cymmysgledig, tew, lleidiog, lleidlyd, trwbl, trybwl, afloew, llwyd.

Turbidity, } *s.* trybylogrwydd, lleidiogrwydd,
Turbidness, } afloewder.

Turbidly, *ad.* yn blwca, &c.; †yn faloh.

Turbillion, *s.* (Ff. *tourbillon*) trobwll; chwildro.

Turbinate, } *a.* (Ll. *turbinatus*) ar lun corn
Turbinated, } tro; trogornaidd, trogyrnog, cogyrnog, crogyrnog; blaenfain ar i waered; addfain tuag i waered; troawl, chwildroawl.

Turbination, *s.* troad (megys corn tro); chwildroad.

Turbine, *s.* (Ll. *turbo*) crogyrnell=math ar beiriant dwfr.

Turbinite, } *s.* (Ll. *turbo*) math o gragen lu-
Turbite, } edig.

Turbit, *s.* y golomen ylfinfer; torbwt.

Turbith, *s.*=*Turpeth.*

Turbo, *s.* (Ll.) crogwrn; crogyrnogion.

Turbot, *s.* (Ff.) torbwt, arlledbysg.

Turbulence, } *s.* terfysgedd, terfysg, afreolaeth
Turbulency, } anmhrefn, cythrwfl, tryfwsl; trymysg, blyngder; tonogrwydd.

Turbulent, *a.* (Ll. *turbulentus*) terfysgiyd, terfysgus, terfysgog, afreolus, ffrowyn, anreolus, brythol, blyngaidd, blin; tònog; tonydd.

Turd,† (Ll. *turdus*) tom, ystlom, baw.

Turdus, *s.* (Ll.) treaglen, bronfraith; y trech-

Tureen, *s.* (Ff. *terrine*) dysgl gaiad, dysgl gig, potesgib.

Turf, *s.* (S. *tyrf*; Is *tarf*; Al. a Sw. *torf*) tywarchen; tywarch; mawnen; mawnddidon; rhedfan, rhedfa meirch.

A green turf—tywarchen las: *pl.* tywarchen gleision, tywyrch gleision.

Gentlemen of the turf—meibion yr yrfa boneddigion y farchyrfa.

Turf, *v. a.* tywarchu.

Turfen, *a.* tywarchog, tywarchlyd.

Turfiness, *s.* tywarchogrwydd; mawnogrwydd.

Turfing, *s.* tywarchiad.

Turfing-iron — haiarn tywarch, haiarn mawn.

Turf-moss, *s.* mawndir, tir mawnog.

Turfy, *a.* tywarchog, tywarchlyd, tywarchaidd, mawnog, mawnllyd.

Turgent, *a.* (Ll. *turgens*) chwyddol, chwyddiannol, chwyddedig.

Turgescence, } *s.* (Ll. *turgescens*) chwyddiad,
Turgescency, } chwyddiad, chwyddedigaeth, chwydd.

Turgescent, *a.* yn dechreu chwyddo; yn chwyddo; chwyddol.

Turgid, *a.* (Ll. *turgidus*) chwyddedig, chwyddog; à chwydd ynddo; uchel.

Turgidity, } *s.* chwydd, chwyddi, chwyddiant,
Turgidness, } ffwdd; chwyddedigaeth; chwyddiaith.

Turioniferous, *a.* (Ll. *turio* a *fero*) yn dwyn blagur *neu* flaendardd; baldarddog, blagurog.

Turkey, *s.* twrci: *pl.* twrciod.

Turkey-cock—ceiliog twrci.

Turkey-hen—iar dwrci.

Turkey poult—cyw twrci.

Turkey-pod, *s.* berfain, berwy y fagwyr.

Turkey-stone, } *s.* hoglech, hogalen Twrci.
Turkey-hone, } maen Twrci, careg Dwrci.

Turkois, } *s.* (Ff. *turquoise*) glasfaen Twrci.
Turquoise, }

Turn, *s.* (Ll. *turnus*) tyrfa, torf, llu.

Turmalin, *s.*=*Tourmalin.*

Turmeric, *s.* (It. *turtumaglio*) saffrwm yr India, saffrwm Ind, saffr Ind, tryferig, tyrmerig.

Turmoil, *s.* (anhysbys) terfysg, cythrwd, tyrddan, ffwdan, cyffro, trabludd, dyfrgi, cynheliri, trafferth, blawdd, peire, twrdi, prwst, gnif, dargnif.

Turmoil, *v.* terfysgu, cythryblu, afloywdd, ffwdanu, trafferthu, ymdrafferthu, ymboeni, tyrddu, peirëu.

To toil and turmoil—ymboeni ac ymdrafferthu.

Turn, *v.* (S. *turnan, tyrnan*; Ll. *torno*) troi; dychwelyd; ymchwelyd; newid; troi yn

mynedd yn; turnio; ystreiglo, treiglo; nyddu; ffillio; plygu; chwylo; suro, egru; llunio.

To turn about—troi oddi amgylch; amdröi.

To turn against—troi yn erbyn.

To turn again—troi drachefn, ail droi, troi eilwaith, troi yr ail waith, troi eto; attröi.

To turn head against—ymosod, ymladd, ymdrech, ymegnïo, ymdynu, *neu* ymorchestu yn erbyn; gwrthladd â'r holl egni; gwrthwynebu.

To turn apostate—troi yn wrthgiliwr; gwadu y ffydd.

To turn aside—troi heibio; troi o'r neilltu; ymgöi; gwyro, cilio; troi.

To turn away—troi ymaith, troi i ffwrdd; dattröi.

To turn back—troi yn ol; troi yn ei ol; troi yn ei wrthol; troi yn ei wrthgefn; troi oddi wrth; attröi; dychwelyd.

To turn one's back—troi ei gefn; troi ei wàr; cefnu; ffoi.

To turn backwards—troi yn ol, &c.; eildröi, gwrthdröi.

To turn bankrupt—tori; troi *neu* fyned yn fethdalwr.

To turn one's coat—gadaw ei blaid; troi ei gôb *neu* ei siaced.

To turn one's course another way—troi ei draed; newid *neu* wyro ei hwyl *neu* ei hynt; cyfeirio ei gerddediad ffordd arall; troi ei lyw *neu* ei long i le *neu* borthladd arall; troi ei olwg ffordd arall; golygu rhywbeth amgen.

To turn the dice—troi y disiau; newid amgylchiadau. [awch.

To turn the edge of a tool—troi min erfyn

To turn fool—troi *neu* fyned yn ffol *neu* yn ynfyd; ynfydu; ffoli.

To turn from, } troi *neu* ddychwelyd

To turn away from, } oddi wrth; troi ymaith oddi wrth; dychwelyd oddi ar ol; ciliaw oddi wrth; ymwrthod â.

To turn his forces against one—troi ei fyddinoedd yn erbyn un.

To turn heathen into the Christian religion—troi paganiaid i'r grefydd Gristionogol.

To turn in—troi i mewn.

To turn into, } troi yn; troi i fod yn.

To turn to, }

To turn into another language—troi i iaith arall; troi o'r naill iaith i'r llall; cyfieithu.

To turn in a lathe—turnio, troi ar durn.

To turn merchant—troi yn fasnachwr; myned yn fasnachydd.

To turn off—troi ymaith; bwrw *neu* dafiu ymaith; rhoi heibio; bwrw *neu* dafiu heibio; diswyddo; rhoi i fyny; troi oddi wrth.

To turn often—dydröi, ymdröi, mynych droi; ymdreiglo.

To be turned of—bod wedi troi ar; bod dros; bod uwch law; bod yn rhagor na; bod wedi gadael.

He is turned of sixty—y mae wedi gadael ei drigain; y mae dros drigain oed.

To turn on, } troi ar; dychwelyd ar; troi

To turn upon, } yn erbyn; sefyll ar.

To turn one's self—ymdröi; ymchwelyd; ymdreiglo.

She turned herself back—hi a ymdrôdd; hi a dros drach ei chefn.

To turn one's self to a thing—troi *neu* roi ei hun at beth; ymroddi at beth.

To turn one's head, } peri y bendro ar un;

Turn one's brain, } peri *neu* wneuthur un yn bendröedig; troi pen *neu* ymenydd un; pendröi un.

His head turns—y mae efe yn pendröi; y mae y bendro arno.

To turn one's stomach—troi cylla un; peri gorwyd *neu* orchwyd ar un; codi cyfog *neu* wrthneu ar un.

To turn out—troi allan; troi i maes; bwrw allan; ymdreiglo allan.

To turn one out of doors—troi, bwrw, *neu* yru un allan; troi un dros y drws; troi un i'r drws; troi un dàn yr awyr.

To turn over—troi; trosi, trosglwyddo; dymchwelyd, dadymchwelyd; treiglo, ymdreiglo.

To turn over the leaves of a book—troi dail *neu* ddalenau llyfr.

To turn over a new leaf—troi dalen newydd; arwain buchedd newydd.

To turn round—amdröi, damdröi, cylchdröi, chwyldröi; troi o gylch; troi o amgylch.

To turn to—troi at; troi i; troi yn; troi ar; troi i fod yn; dyfod i fod; troi i fod er; dyfod i fod er.

To turn topsy-turvy, } troi peth â'i wyneb

To turn upside down, } i waered; troi peth â'i waelod i fyny; troi peth dindroseben; troi ar ei wyneb; ymchwelyd, dymchwelyd, dadymchwelyd, diwel.

To turn up—troi i fyny; gwalcio, gwalcu; hapio, dygwyddo.

To turn up the ground (in digging)—troi tywarchen â'i thor *neu* â'i gwrthwyneb i fyny; troi yr wyneb i lawr; troi yr wyneb i waered; palu tir; cloddio y ddaiar; cloddio clawr y ddaiar; turio y ddaiar.

To turn with the face upward—troi â'i wyneb i fyny; troi â'i dor i fyny.

To turn the contrary way—troi yn y gwrthwyneb; gwrthdröi.

It turns double—mae yn troi yn ddolen *neu* yn ddolystum.

They turned black into white, and white into black—gwnaent y du yn wŷn, a'r gwŷn yn ddu.

The water turned into wine—troes y dwfr yn win; y dwr a drodd *neu* a aeth yn win.

The sweet turned bitter, } trodd y

The sweet turned into bitter, } melus yn chwerw; aeth y melus yn chwerw.

Turn, *s.* tro; amdro, chwyl, amchwyl, chwyldro; treigl, amdreigl, traill, amdraill; cylch; amdrawd; troad; trofa; troell; twrn; turn; tröen; nydd; dôl, dolen; dychwelfa, dychwel, chwel; newid; cyfnewid; nwyd, anwyd, naws, anian, natur, tymmer, athrylith; chwaen; ffurf, llun, gwedd, gosgedd; cro, tum; chwimp, gwid, gwd.

By turns, } ar gylch; ar ei gylch; bob yn

By turn, } ail; olynol, yn olynol; ar dro; bob eilwers; bob yn eilwers; gwers tra gwers; y naill ar ol y llall; ail tra ail.

In turn—ar gylch.
In one's turn—yn ei gylch; ar ei gylch.
Good turn—tro da, twrn da, gweithred dda, cymmwynas, gober mad, ced, mad; pwyth.
Bad turn—tro drwg, twrn drwg, chwaen ddrwg.
Contrary turn—gwrthdro, gwrthchwyl.
Oblique turn—gwyrdro, tro gwyr.
Circular turn—chwyldro, cylchdro.
Every one in his turn—pob un yn ei dro; pob un ar ei gylch.
It is now my turn—yn awr yw fy nhro i.
It is my turn to go—myfi sydd i fyned; fy nhro i sydd i fyned.
To serve a turn—ateb tro; gwasanaethu tro; gwneyd y tro.
To take one's turn—cymmeryd ei dro neu ei gylch; gwneuthur peth yn ei dro neu ei gylch.
He took a turn or two in the garden—efe a gymmerth dro, amdrawd, amdro, neu gylch neu ddau yn yr ardd.
I never hope for a turn for the better—nid oes gobaith genyf y caf fyth weled tro er gwell.
Affairs will have a turn—daw cyfnewid ar bethau; daw tro ar bethau.
There will be a turn of affairs—daw cyfnewid ar bethau, &c.
He is a man of quite a different turn—gwr ydyw o natur neu anian gwbl wahanol; gwr ydyw ef o duedd neu anwyd cwbl wahanol.
Sprightly turn—anian lawen.
Turn (in music)—tröen (∽).

Turn-bench, *s.* turn haiarn.

Turn-cap, *s.* cap tro, capan tro=pen simnai yn troi gyda'r gwynt.

Turncoat, *s.* enciliad, ciliad, ffoadur, encilydd, gwrthgiliwr, pleidgiliwr.

Turned, *p. p.* tröedig, à drowyd, &c.
A soul well-turned for love—enaid iawn-gywair at gariad.
Not turned—annhröedig, heb ei droi, didro.
Easy to be turned, } hydro; hawdd ei droi;
Easily turned, } hawdd i'w droi; à ellir yn hawdd ei droi.

Turner, *s.* turnor, turnwr, turniwr, turnydd, troellwr; tröwr, tröydd, neu dröedydd ar durn; colomen dro.
Turner's ware—llestri turn.
Turner's work—gwaith turn.
Turner's wheel—turnen, troell.

Turnery, *s.* turnoriaeth, turnyddiaeth; turniad; llestri turn.
Turnery ware—llestri turn.
To do turnery work—turnio, gwneuthur gwaith turn.

Turn-file, *s.* durlif durn.

Turn-furrow, *s.* chwelydr, dymchwelydr, gwrachastell.

Turning, *s.* troad; trofa; treiglad; tro, treigl, traill, chwyl; dychweliad, tröedigaeth; turniad; doleniad, dolystumiad, ymnyddiad, dynyddiad, &c.
A crooked turning—bachdro, bachdroad, bachiad, ebach, gwyrdroad, gwyrdro, troad igam-ogam.
Turning wheel—turnen, turn, troell.

Turningness,† *s.* troadoldeb; hydröedd; cyfrwysdro, ymdro.

Turning-point, *s.* y pwnc y bo peth yn troi arno; pegwn peth.

Turnip, } *s.* (o *twrn*, a S. *nepe*) maip, e
Turnep, } finen: *pl.* maip, erfin.
Swedish turnip—maip Swedain, erfin Sw
en, erfin Swedaidd, maip Swedig.

Turnkey, *s.* (*twrn* a *key*) allweddwas, allweddw
allweddwr, allwyddwr.

Turn-out, *s.* troad allan; trofa; torf à fi: w
dyfod allan i weled rhywbeth.

Turn-over, *s.* trosdro; math ar bastai afal
rhwymwas à drosir o'r naill feistr i'r ll
bwrdd troi.

Turnpike, *s.* (*twrn* a *pike*) tollborth, tw
talfa pen ffordd, talfa pen arn, tall
sarn; tollffordd.
Turnpike road—tollffordd, ffordd dal
ffordd fawr, prif-ffordd.
When you come to the turnpike, say
me—pan y deloch i'r tollborth, arc
wrthyf; pan ddeloch i'r dalfa, arwe
wrthyf.

Turnpike, *v. a.* gwneuthur fel tollffordd.

Turnpike-man, *s.* gwr y tollborth, tollborthy
tollydd.

Turn-serving, *s.* gwasanaethiad tro, asana
tro; gwasanaethu ei ddybenion ei hun.

Turnsick, *a.* pensyfrdan, syfrdan, pensyfrd
penwan, pendröedig, chwidr.

Turnsol, } *s.* (*twrn*, a Ll. *sol*) blodau yr h
Turnsole, } blodeuyn yr haul, heuldro, h
dro; ciplas.

Turnspit, *s.* (*twrn* a *spit*) berdröydd; trow
tröydd, tröedydd, neu was bêr; berai
bêr, bergi.
Turnspit dog—ci bêr, bergi.

Turnstile, *s.* ystigl dro, camfa dro; trobarc

Turnstone, *s.* (*twrn* a *stone*) hutan *y môr*, *s*
hutan.

Turn-table, } *s.* bwrdd tro, llafn tro, tro-fwrd
Turn-plate, } (ar reilffordd).

Turpentine, *s.* (Ll. *terebinthina*; Al. *terpen*
tyrpant, twrpant, twrpentin, terpentin.
Turpentine-tree—pren tyrpant, pren t
pentin.

Turpeth, *s.* (Ll. *turpetum*) math o wraidd.

Turpitude, *s.* (Ff.; Ll. *turpitudo*) gwrthn
rwydd, brynti, baweiddrwydd, *baweidd-da*
llwyr ddrygedd, drygedd cywilyddus.

Turquoise, *s.*=*Turcois*.

Turrel, *s.* ebill cylchwr, taredryn cylchwr.

Turret, *s.* (Ll. *turris*) twred, tyran, tŵr bych
pigwrn.
Turret on a house-top—nendwr, neudy
twred ar nen ty.

Turreted, *a.* twredog; tyrog; tyraidd; pê
yrnog; corniog.

Turriculated, *a.* (Ll. *turricula*) *ar lun twrel*
twredaidd.

Turrilites, *s. pl.* (Ll. *turris*, a Gr. *lithos*) tw
edfain.

Turritis, *s.* (Ll. *turris*) twrged.

Turtle, *s.* (S.; Ll. *turtur*; Gael. *turtur*
colomen Fair, turtur; morgrwban, crwba
y môr.

Turtle-dove, *s.* colomen Fair, turtur.

Turtler, *s.* morgrwbanwr, un à ddeil forgrwba
od.

Tush, *ys.* twt! tw! pw! ust! tewch!
Tush, tush!—tw, tw! twt, twt!

Tush, *s.* (S. *tux*) dant.

Tusk, *s.* (S. *tux*) ysgythr, ysgythr-dant,

ant ysgythr, dant mawr: *pl.* ysgythrion, ysgythredd.
sk,† *v. n.* rhincian dannedd (megys baedd).
sked, } *a.* ysgrythrog.
sky, }
sailago, *s.* (Ll. *tussis*) alan, carn yr ebol, pesychlys.
ssis, *s.* (Ll.) peswch.
ssle, *s.* (o *tousc*) ymryson, ymrafael, ymdrech, ymladd.
t, *in.* twt! dyt! tw! pw! ust! tewch!
Tut bargain—bargen grynswth, bargen dwt.
telage, *s.* (Ll. *tutela*) gwarcheidwadaeth, gwarchodaeth; amddiffyn, amgeledd, nodded, nawdd, diffyn.
telar, } *a.* (Ll. *tutelaris*) gwarcheidwadol,
telary, } gwarchodol, gwarcheidiol, noddol, noddus, amgeleddol, amgeleddus, tadol, diffynol.
Tutelary goddess—duwies nawdd, nawdddduwies, duwies warcheidwadol, &c.
tenag, } *s.* enw Indiaidd sinc; afryttel;
tenague, } copr Catai, copr gwyn.
tor, *s.* athraw, addysgwr, dysgawdwr, dysgawdr, dysgedydd, hyfforddwr, hyweddwr; gwarcheidwad, amgeleddwr, gwarchodydd.
tor, *v. a.* addysgu, dysgu, athrawu, hyweddu; cyweirio.
torage, *s.* gwarcheidwadaeth, gwarchodaeth, amgeleddwriaeth; dysgodraeth; hyweddwriaeth; awdurdod athraw; gwobr hyweddwriaeth, tâl am ddysg.
toress, *s.* athrawes, dysgodres, addysges, hyfforddwraig
torial, *a.* athrawol, dysgodrawl, hyfforddiadol, hyweddol.
toring, *s.* addysgiad, dysgiad, dysgad, dysgawd, hyfforddiad, hyfforddiaeth.
torship, *s.* dysgodraeth, hyfforddiaeth, hyweddwriaeth; swydd neu sefylla hyweddwr.
tory, *s.* dysgodraeth, addysg, aldysgiaeth.
trix, *s.* gwarcheidwades, amgeleddwraig.
tsan, *s.* (Ff. *tout*) creulys, creflys, dail y benddiged, dail penddiged, dail y twrch, llysiau perfigedd, gwaed y gwŷr.
tti, *s.* (It.) oll yn nghyd, oll, i gyd.
tty, *s.* (It. *tuzia*; Ll. *tutia*) cleifwn; sorod pres.
tyere, } *s.* (Ff. *tuyere*) blaen pibell chwythu
tue-iron, } (mewn ffyrnes neu mewn gefail).
tuz,† *s.* (*touse*?) cudyn o wallt.
twaddle, *v. n.* (S. *twædde*) bragaldian, bragaldio, baldorddi, baldordd, baldordi, gwagsiarad, llolian; †bod yn ddeuwynebog.
twaddle, *s.* ffiloreg, baldordd, gwagsiarad, llol, chwaldod, chwaldordd, ffregod.
twaddler, *s.* bragaldiwr, baldorddwr, &c.
twaddling, *s.* ffiloreg, baldordd, &c.
twain, *a.* (S. *twegen*; Sw. *tvenne*) dau: *f.* dwy.
twain, *s.* dau: *f.* dwy: *pl.* deuoedd, dwyoedd.
In twain—yn ddau: *f.* yn ddwy.
They twain—ill dau, eill dau; ill dwy, eill dwy; ill deuoedd; ill dwyoedd.
twaite, *s.* yttir à fu yn goettir gynt; math o bysg.
twang, *v.* (Is. *dwang*; D. *twang*; Al. *swang*) clecian, crydseinio, ysgortio; mallseinio, anghyttoni.
To twang one's words through the nose—dywedyd neu lefaru drwy ei drwyn; mallseinio ei eiriau drwy ei drwyn.

Twang, *s.* clec, crydsain, ysgort; llafardon, seindon; mallsain, mall-acen; lleiniaith.
Twang, *s.*=*Tang*.
Twanging, *a.* crydseiniog, crynedig ei sain, ysgortiog; trystfawr.
Twangle, *v. n.* clecian, crydseinio, ysgortio.
Twangling,† *a.* crydseiniog; trystiog, trystial.
Twank, *s.*=*Twang*.
Twankay, *s.* math o de gwyrdd.
Twattle, *v. n.*=*Twaddle*.
Twattle, *v. a.* anwylu, llochi.
Twattler, *s.*=*Twaddler*.
Twattling, *a.* baldorddus.
Twattling, *s.* baldorddiad; ffiloreg, baldordd, &c.
Tway,† *a.*=*Twain*.
Twayblade, } *s.* (*tway* a *blade*) caineirian, getell-
Twyblade, } lys, dwyddalen.
Marsh tender twayblade, } gefell-lys y
Marsh twayblade, } gors.
Common twayblade, } caineirian, gefell-
Ovate ophrys, } lys, dwyddalen.
Tweag, } *v. a.* (S. *twiccian*) tymmigo, cipdynu,
Tweak, } plicio, pigo.
To tweak one by the nose—llusgo un gerfydd ei drwyn.
Tweag, } † *s.* cyfyngder, cyni, helbul, pen-
Tweague, } bleth, dyryswch, astrusi.
Tweedle, *v. a.* godeimlo, gofysio, gochware â; cocri; hudo â geiriau teg; hudo, denu; gorygnu tannau.
Tweel, *v. a.*=*Twill*.
Tweer, *s.* (Ff. *tuyere*) blaen pib chwythu (mewn ffyrnes neu mewn gefail).
Tweezers, *s. pl.* (cyfathrach, ond odid, i *vise*) gefeilan, gefail fechan, craff, gefail, blewgraff.
Twelfth, *a.* (S. *twelfta*; It. *twaalfde*; Al. *swölfte*) deuddegfed.
The twelfth—y deuddegfed: *f.* y ddeuddegfed.
Twelfth cake—teisen ystwyll.
Twelfth-day, } *s.* ystwyll, yr ystwyll, gŵyl ys-
Twelfth-tide, } twyll, dydd ystwyll, y serenwyl.
Twelfth-night, *s.* noswyl ystwyll.
Twelve, *a.* (S. *twelf*; Is. *twalf*; Al. *swölf*) deuddeg, deuddeng, dau ar ddeg=12.
Twelve pence—deuddeg ceiniog; swllt.
Twelve times—deuddengwaith, deuddeg gwaith, deuddegwaith.
Twelve men—deuddengwr, deuddeg gwr.
Consisting of twelve shares—deuddegran; yn cynnwys deuddeg rhan.
Twelve, *s.* deuddeg, dau ar ddeg=12.
Consisting of twelve—deuddegol.
Twelvemonth, *s.* blwyddyn, blynedd, blwydd, deuddeg mis, deuddengmis.
By this time twelvemonth—erbyn blwyddyn i'r pryd hyn; yn mhen blwyddyn; erbyn pen blwyddyn; erbyn blwyddyn i heddTwelvepence, *s.* deuddeg ceiniog; swllt. [yw.
Twelvepenny, *a.* gwerth swllt.
Twelvescore, *a.* deuddeg ugain=240.
Twentieth, *a.* (S. *twentigtha*) ugeinfed.
The twentieth part— yr ugeinfed ran.
The one and twentieth, } yr unfed ar ugain.
The twenty-first, }
The one and twentieth day of the month—yr unfed dydd ar ugain o'r mis.
Twenty, *a.* (S. *twenti*, *twentig*) ugain, ugaint=20.
Twenty times—ugeinwaith, ugain gwaith, ugain o weithiau.

Twenty-two times, } dwywaith ar ug-
Two and twenty times, } ain; dwy waith ar ugain.
One and twenty years old, } un flwydd
One and twenty years of age, } ar ugain oed; un ar ugain oed.
Twenty years' space—ysbaid ugain mlynedd.
The twenty-third—y trydydd ar ugain: *f.* y drydedd ar ugain.
Twenty pound—ugeinpwys, ugain pwys.

Twenty, *s.* ugain, ugaint=20.
Belonging to twenty—ugeiniol.

Twentyfold, *a.* ugeinplyg; ugain cymmaint; cymmaint ugain gwaith.

Twibil, } *s.* (*two* a *bill*) caib ddeufin; ffonfwyell,
Twibill, } isarn.

Twibilled, *a.* ffonfwyellog, isarnog.

Twice, *ad.* (o *two*) dwywaith, dwy waith, deudro, dau dro.
Once or twice—unwaith neu ddwy; un waith neu ddwy.
Twice as much—y ddau gymmaint; cymmaint ddwywaith; cymmaint arall.
Old men are twice children—unwaith yn wr, dwywaith yn blentyn.
I am twice as strong as I was before—yr wyf y ddau gyn gryfed ag yr oeddwn o'r blaen; yr wyf cyn gryfed ddwywaith ag yr oeddwn o'r blaen.

Twice-told, *a.* à ddywedwyd, à lefarwyd, neu à adroddwyd ddwywaith.
A thousand years twice-told—dwy fil o flynyddoedd (*Preg.* vi. 6).

Twiddle, *v. a.*=*Tweedle.*

Twiddle, *v.* troi, amdröi, chwildröi, ffillio; troi a chwareu; bwrw yr amser yn ofer ac anfuddiol; gwersa, ofera, pencawna.

Twifallow, *v.a.* (*twi*=*two*, a *fallow*) ail fraenaru, ail aru, aru braenar.

Twifallowing, *s.* ail fraenariad.

Twifold, *a.*†=*Twofold.*

Twig, *s.* (S.; Is. *twyg*; Al. *swoig*) brigyn, ysbrigyn, ysgewyllyn, blaguryn, osglen, osgl, impyn, bidan, gwialenig, gwialen: *pl.* ysgewyll, brigau, gwial, gwiail.

Twig, *v. a.* gwialenodio, llachio, ffrewyllu.

Twiggen, *a.* à wnaed o frigau, &c.

Twiggy, *a.* ysgewyllog, brigynog, brigog, osglog, gwialog, gwieiliog.

Twig-rush, *s.* corsfrwynen: *pl.* corsfrwyn.

Twilight, *s.* (S. *twoon-leoht*; *twi*=*two*, a *light*?) rhwng goleu a thywyll; rhwng gwawl a gwyll; rhwng tywyll a goleu; godywyll, lledoleu, neu lwydoleu bore a nos; llwydoleu; cyfliw gwr a llwyn.
Morning twilight—cyfddydd, y cyfddydd, llug y dydd, gwyll y bore, min dydd, gwyll dydd, pylgain, pylgaint.
Evening twilight—cyfnos, gogyfnos, cyflychwyr, llychwyr, gwyll y nos, min nos, min y nos, gorchyfarwy, gorchyferwy.
In the twilight—rhwng y ddau oleu; rhwng goleu a thywyll, &c.
Partial twilight—gogyfnos.

Twilight, *a.* godywyll, llwydoleu; anoleu, tywyll, gwyll, gwrm.

Twill, } *v. a.* gwau yn gaerog, brodwau, brodweu.
Tweel, }

Twill, *s.* caerogwe, gwe gaerog, brodwe.

Twilt, *s.*=*Quilt.*

Twin, *s.* (S. *twinan*; o *two*) gefell, llallog, llallogan: *pl.* gefelliaid, gefellod, llallogau.
Twine—dau efell: *f.* dwy efell.
They are twins—dau efell ydynt; dwy efell ydynt.
The Twins, } y Gefelliaid, y Gefeilliaid, y
Gemini, } wydd y Gefelliaid.

Twin, *a.* à fo yn efelliaid; llallog, gefeilliaid.
Twin brother—brawd gefell, gefeill-frawd, cydfrawd.
Twin sister—chwaer efell, gefeill-chwaer, llallogan, cydchwaer; gefellen.
Twin daughter—merch efell, gefeill-ferch, gefellen.
Twin children—plant gefell, gefeill-blant, llallogau, llallogion.
A twin-bearing ewe—dafad yn dwyn o oen (*Cant.* iv. 2).

Twin, *v. n.* bod yn efelli neu yn efelliaid; dwyn gefelliaid; bod yn gymhar neu yn gymheiriaid.

Twin,† *v. a.* rhanu yn ddwy ran.

Twin-born, *a.* gefell-anedig; cydanedig â'r all; à aned yn nghyd âg arall.

Twine, *v.* (S. *twinan*; Is. *tuyna*) cyfreinio, cordeddu, amdröi, amnyddu, nyddu am dorchi, amddyrwyn, gwryddu, torchi, &c. troi, crocsdroi; plethu; ymblethu, ymglymdoleuu, ymddolenu.
To twine about a thing—troi, dyrwyn, nyddu am beth.
To twine (itself) about—ymdröi, ymwasgu, ymddyrwyn, ymgordeddu, neu ymglymu am.
To twine round—amdröi, amnyddu, amddyrwyn; amdorchi.
To twine together—cydnyddu, cyfreinio yn nghyd; cyttröi.

Twine, *s.* edaf gyfrodedd, edau gyfredolig, llinyn cyfrodedd, cordyn main; tro, rhwyn; ymgwlwm.

Twined, *p. p.* cyfrodeddedig, &c.; cyfreiniol, cyfrodeddig, cyfrodeddog, cyfredolog, gwryddol.
Fine twined linen—lliain main cyfredol.

Twinge, *v.* (Sw. *twinga*; Is. *thwingan*) cymmyn cipdynu; tynwasgu; dirdynu; crimpio; pwnc, cnoi, pigo, brathu; cnofain, peri cnoi cnithio.

Twinge, *s.* tymmig; cipdyniad; tynwasgiad; brath, pigyn; adgno, cnofa, poen.

Twinging, *s.* cipdyniad, tynwasgiad; crimpio, brath, cnofa, poen.

Twink, *v. n.*=*Twinkle.*

Twinkle, *v. n.* (S. *twinclian*) gwreichioni; tebeidio, serenu, seiriaun; gwingo; chwarae amrantu, taraw amrant, ymnician; taro naill amrant ar y llall.

Twinkle, } *s.* gwreichioniad; *gwing*, *gwingo*
Twinkling, } gwinced; sereniad, seiriaud; amrantiad, tarawiad amrant, ymnicial, ymniad, ysmig; cythrym, mynydyn, hanner.
The twinkling of the eye—gwing neu wingiad y llygad; amrantiad y llygad, amrantiad, tarawiad amrant; taraw naill amrant ar y llall; tarawiad llygad.
In the twinkling of an eye—ar darawiad llygad; ar darawiad amrant; ar amrentyn.
The twinkling of the stars—sereniad, seiriaud; gwreichioniad, gwing, gwingo neu wingiant y sser.

Twinling, *s.* (o *twin*) oen gefell, gefell-oen, oen llallog.

rinned, *a.* (o *twin*) gefell-anedig, cydanedig; gefellog.
rinner, *s.* magwr gefelltaid.
rinter, *s.* (*two* a *winter*) anifail dau auaf; anifail dwyflwydd; dwyflwyddiad.
rire,† *v. n.* hedfan, ymhedeg; ymyagwyd; ywitio, ffrillio.
rirl,† *s.* edaf gyfrodedd.
rirl, *v.* (Is. *dwarlen;* Al. *querlen*) chwildröi, cylchdröi, chwyrndröi, amdröi, rhodellu, chwyrnellu, ffillio, chwerfu, dyströi; troi yn chwyrn, yn gyflym, neu yn wyllt; troi yn chwildro.
Twirl it, Give it a twirl, } dyro iddo chwildro.
rirl, *s.* chwildro, cylchdro, chwyrndro, tro, amdro, ffill, troell, troellen, tröen, ffill, gwid, chwid, dolff.
rist, *v.* (S. *gewistan;* Is. *twistan*) cyfrodeddu, cordeddu, amdröi, amnyddu, nydd-droi, nyddu, dynyddu, amdorchi; plethu, cydblethu, cymhlethu; dyrwyn, dyrynu, rhwyno, ffillio; gwau; dolenu; troi; croesdröi; gwyrdröi; ymnyddu, ymblethu, ymdröi, ymglymu, ymgyfrodeddu, ymddolenu.
rist, *s.* tro; nydd-dro, croesdro; llinyn cyfrodedd; edeu gyfrodedd; llinyn, tennyn, corden; ffill, nydd, rhwyn, cymhleth, gwid; rholen o fygiys.
Having a slight twist, Having but little twist in it, } llaesdro.
Contrary twist—tro gogledd.
Too high a twist, Too hard a twist, } crych-dro, tro crych.
wister, *s.* tröwr, nyddwr, cyfrodeddwr, &c.; rhaffwr; ffilliadyr.
wisting-crook, *s.* trohidl=bach i droi rhaffau.
wit, *v. a.* (S. *ætwitan, edwitan*) dannod i, edliw i, ymedliw, edliwied i, edliw i, ymliw i, dondio.
To twit one another—ymliw, ymliwied, ymedliw, neu gyfymliw â'u gilydd; dannod i'w gilydd; ymddifustio, ymwfftio.
To twit one with a thing—dannod neu edliw i un beth.
witch, *v. a.* (S. *twiccian*) tymmigo; cipdynu; plicio; brathu, cnoi, pigo; tynu, dirdynu.
witch, *s.* tymmig; cipdyn, cipdynfa; brath, cno, cnofa; gloes; tymmigiad; cipdyniad, plicfad, dirdyniad.
witcher, *s.* tymmigwr, tymmigydd, cipdynwr, cipdynydd.
witch-grass, *s.* (=*quitch-grass, quick-grass*) glaswellt y cwn, gwenithwellt ymdaenol, gwenithwellt rhedegog, llygad y ci, tringl y cwn.
witching, *a.* tymmigol; cipdynol.
witter, *s.* (o *twit*) dannodwr, edliwiwr, edliwiedydd.
witter, *v. n.* (Is. *kwetteren;* D. *quidrer*) ywitian, ywitio, ffrillio, chwitian, chwitio; lleisio fel gwennol; lleisio yn grynedig; lleisio dàn grynu; crydleisio; gwneuthur meinllais crynedig; chwerthin dàn ddannedd.
To twitter after *or* toward a thing—crynu gàn awydd am, at, neu tuag at beth.
witter, *s.* meinllais crynedig adar; ffrill neu feinllais adar; ffrill; chwit, ywitiad; tel.
The twitter of a swallow—ffrill gwennol, chwit gwennol.
wittle-twattle, *s.* (dyblygiad o'r gair *twattle*) coeg ffiloreg, ffiloreg, baldordd, clebar, ofergiap.

Two, *a.* (S. *twa;* Is. *twes;* Al. *zwei*) dau: *f.* dwy.
Two (females)—dwyoedd.
Two (males)—deuoedd.
Two men— dau wr, dau ddyn, deuwr.
Two women— dwy wraig, dwy fenyw, dwy ddynes.
They two—hwy ill dau, hwy eill dau; hwy ill deuoedd; hwy eill deuwedd; hwy ill deuwedd.
Two things—dau beth, deubeth.
Two parts—dwy ran, dau barth, deubarth, dwyran.
Two-thirds—deuparth; dwy ran o dair.
Of two colours—deuliw, deuliwiog, deune; o ddau liw.
Two days' space—ysbaid deuddydd.
Two to one is odds—gormodd dau yn erbyn un; nid â dewr yn erbyn dau.
Two and two, } bob yn ddau; bob yn ddau
Two by two, } a dau; o fesur dau a dau.
Two knaves well met—dyhiryn a diffaith; drwg un, drwg arall.
When two Sundays come together—yn nghyfarfod deu-sul: byth ni bydd.
I cannot do two things at once—ni allaf ddeubeth ar unwaith; nis gallaf wneuthur dau beth ar unwaith.
Two, *s.* dau: *f.* dwy=2.
Two-capsuled, *a.* deugibellog, deugistog.
Two-celled, *a.* dwygellog.
Two-cleft, *a.* deuholltog, holltog; deuranog.
Two-edged, *a.* daufiniog, deufiniog, deufin; am-
Two-faced, *a.* deuwynebog; twyllodrus. [lym.
Two flowered, *a.* deu-flodeuog.
Twefold, *a.* dyblyg, deublyg, deuddyblyg, dau ddyblyg; y ddau gymmaint; cymmaint arall; cymmaint ddwywaith; deufwy.
Twofold, *ad.* yn ddyblyg, yn ddeublyg, &c.
Two forked, *a.* fforchog.
Two-handed, *a.* dwylawiog, dwylawog, dwylofiog; â dwy law ganddo; yn gofyn dwy law i'w drin; amrosgo; mawr a phybyr; glew, dewr.
Two-handed sword—cleddyf dwylaw.
Two-handled, *a.* â chanddo ddau garn neu droed, &c.; mwys, amwys.
Two-headed, *a.* deuben, deubenog, deupen, deupenog; â dau ben iddo, arno, neu ganddo.
Two-leaved, *a.* dwyddeiliog, dwyddalenog, dwyddalen.
Two-legged, *a.* dwygoesog, dwygoes; deudroediog, deudroed.
Two-lobed, *a.* deulabedog, dwyddalenog.
Two-masted, *a.* â dau hwylbren arni.
Two-masted vessel—llong ddau hwylbren.
Two-parted, *a.* dwyranog, deuran, deuranog, deuranol, deubarthol.
Twopence, *s.* dwy geiniog.
Twopenny, *a.* gwerth dwy geiniog.
Twopenny book—llyfr dwy geiniog.
Two-petaled, *a.* â dwy flodeuddalen iddo.
Two-seeded, *a.* deuhadog.
Two-tipped, *a.* dwy-wefusog.
Two-tongued, *a.* deu-dafodiog; twyllodrus.
Two-valved, *a.* deugloriog.
Twyfoil, *a.* (*twy=two,* a Gr. *phullon;* Ll. *folium*) dwyddeiliog; â dim ond dwy ddalen arno.
Tyburn-tree, *s.* (oddi wrth *Tyburn,* yn Llundain, lle yr arferid dienyddio drwg weithredwyr gynt) crogbren, crogwydd.

Tyburn ticket—tocyn Tybwrn, tocyn y croglbren.
Tye, *v. a.* = *Tie.*
Tye, *s.* = *Tie.*
Tyger, *s.* dywalgi (yn arfau bonedd).
Tyke, *s.* = *Tibs.*
Tymbal, *s.* (Ff. *timbale;* Ysp. *timbal*) tabwrdd efydd.
Tympan, } *s.* (Ll. *tympanum*) tabwrdd, tymp-
Tympanum, } an; tabwrdd y glust, tympan y glust, seinbilen y glust.
Tympan (in typography)—tabyrddlen, y dabyrddlen.
Tympanic, *a.* tabyrddaidd, tabyrddig.
Tympanites, } *s.* (Ll. *tympanum*) tabyrddwst,
Tympany, } bolchwydd, chwydd gwynt, bolwynnaeth, clwyf gwynt.
Tympanitic, *a.* tabyrddystol; â'r dabyrddwst arno; bolwynnog.
Tympanize, *v.* tabyrddu, canu tabwrdd; tynu, gordynu.
Tympanum, *s.* (Ll.) = *Tympan.*
Tympany, *s.* = *Tympanites.*
Tynes, *s. pl.* (Goth. *tinsc*) dannedd, daint; cangau cyrn helfilod (yn arfau bonedd).
Tyny, *a.* = *Tiny.*
Type, *s.* (Ff.; Ll. *typus;* Gr. *tupos*) cysgod, cysgodlun, arwyddlun; rhagarwydd; arwydd, nod; llythyren, argraff-lythyren; llythyrenau, llythyr; ffurfell, dryehiadon; cynllun, cynnrych, cynnelw; egluryn; ffugryn; teb, cosl, coelen; argraffnod, argraffiun.
Type, *v. a.* rhagarwyddo, rhaggysgodi, cysgodi.
Type-founder, *s.* toddwr, bwriwr, toddluniwr, neu wneuthurwr argraff-lythyr; tebluniwr.
Typhoid, *a.* (*typhus*, a Gr. *eidos*) golyferthin; gwân, egwan, isel.
Typhon, } *s.* (Gr. *tuphôn*) corwynt aruthrol,
Typhoon, } trowynt, gyrwynt; corwynt y morcedd dwyreiniol.
Typhous, *a.* perthynol i'r dwymyn lyferth; llyferthystog.
Typhus, *s.* (Ll.; Gr. *tuphos*) twymyn lyferth, llyferthwst.
Typic, } *a.* (Gr. *tupicos*) rhagarwyddol, rhag-
Typical, } gysgodol, cysgodol, arwyddluniol, arwyddocaol; ffugrol; rhagddangosol.
Typicalness, *s.* cysgodoldeb.
Typification, *s.* rhagarwyddiad, rhaggysgodiad, rhagddangosiad cysgodol.
Typifier, *s.* rhagarwyddwr, rhagddangoswr.
Typify, *v. a.* rhagarwyddo, rhagarwyddocâu; rhaggysgodi, rhagddangos, rhagarwyddo, neu ragarwyddocâu drwy gysgod; rhagddelwi yn gysgodol; rhagddangos, cysgodi.
Typocosmy, *s.* (Gr. *tupos* a *cosmos*) arddangosiad o'r byd.
Typographer, *s.* argraffydd, argraffwr, printiwr.
Typographic, } *a.* argraffyddol; perthynol i
Typographical, } graffyddiaeth; arwyddlun.
Typographical errors — gwallau y wasg, gwallau argraffyddol, gwallau yr argraffydd, gwallau yr argraffwasg, camsgrifadau, beiau yr argraffydd, beiau'r argraffwasg.
Typography, *s.* (Gr. *tupos* a *graphô*) argraffiaeth; argraffwaith; arwyddluniaeth.
Typolite, *s.* (Gr. *tupos* a *lithos*) maen â lun llysiau neu anifeiliaid arno; llunfaen.
Typology, *s.* (Gr. *tupos* a *logos*) athrawiaeth cysgodluniau.
Tyran,† *s.* = *Tyrant.*
Tyranness, *s.* (o *tyrant*) gormesdeyrnes, gormeswraig, gorthrymwraig, gorthrymyddes.
Tyrannic, } *a.* (Gr. *turannicos*) gormesol,
Tyrannical, } deyrnol; gormesol, gormesawl, gorthrymol, gorthrymus, athrinial, gorthrymog; creulawn, dywal; trahâus, trawsfawr; tra-awdurdodol, trawsargiwyddaidd, gormesawl.
Tyrannicalness, *s.* gormesoldeb, gormeiberwyd.
Tyrannicidal, *a.* perthynol i ladd gormeswr.
Tyrannicide, *s.* (Ll. *tyrannus* a *cædo*) lladdiad, gormesdeyrn neu ormeiliwr; lleiddiad neu laddwr gormesdeyrn.
Tyrannise, *v. n.* gormesu, gorthrymu, gormesio, gorddwyo; trin yn ormesol; tra-arglwyddiaethu, tra-awdurdodi; gormes-feistroli.
To tyrannise over—gormesu ar, *&c.*
Tyrannous, *a.* gormesol, gorthrymol, gorthrymus, gormeilus.
Tyranny, *s.* (o *tyrant;* Ff. *tyrannie*) gormeslywodraeth, trawslywodraeth, llywodraeth gormesdeyrn, rheolaeth gormesdeyrn, gormeslywiaeth, gormes, gormail, ormes, llywottrais; rheolaeth greulawn drahâus, gorthrais; creulonder, dywalwch, trahausder.
Tyrant, *s.* (Gr. *turannos;* Ll. *tyrannus*) gormesdeyrn, gormeswr, gormesiad, gorthrymwr, gorthrymydd, gormeiliwr; llywydd neu reolwr creulawn trahâus; gorthrechwr.
Tyre, *s.* llaeth a rhisyd (arferedig gan bobl India Ddwyreiniol).
Tyre, *s.* = *Tire.*
Tyro, *s.* (Ll.) newyddian, egwyddorig, dechreuwr; ysgoláig, dysgwr.
Tyromancy, *s.* (Gr. *turos* a *manteia*) ramant, cawsarmes, dewiniaeth â chaws.
Tythe, *s.* = *Tithe.*
Tything, *s.* = *Tithing.*
Tzar, *s.* (o *Cæsar* neu *Kaisar, yr yn yn tyfu* Tzar, Csar = Amherawdwr Rwsia.
Tzarina, *s.* Tzarina, Csarina, Tzaress = Arherodres Rwsia.

U.

erous, *a.* (Ll. *uber*) ffrwythlawn; toreithiog; ielaeth, dibrin, haflug, llawn; ffaeth.
erty, *s.* (Ll. *ubertas*) ffrwythlondeb, ffrwythonder; helaethrwydd, amlder, llawnder, hafugder, haflugrwydd.
iication, } *s.* (Ll. *ubi*) lleoldeb, lleolrwydd,
iety, } lleoliaeth.
iquists, } *s.* (Ll. *ubique*) Hollbresennoliaid, Hollbresennolwyr, Hollbresennolwyr, Hollwyddoliaid=plaid o Lutheriaid a gododd yn nghylch y flwyddyn 1560.
iquitariness, *s.* hollbresennoldeb, hollwyddoldeb.
iquitary, } *a.* (Ll. *ubique*) hollbresennol, oll-
iquitous, } bresennol, hollwyddol.
biquitary, *s.* un hollbresennol, hollbresennolwr.
biquity, *s.* (Ll. *ubique*) hollbresennoldeb, oll-bresennoldeb, hollwyddoldeb, hollwydd, oll-wydd.
dal, *s.* rhydd-ddaliad (yn Ynysoedd Shetland).
ddaller, *s.* rhydd-ddeiliad (yn Ynysoedd Shetland).
ddder, *s.* (S. *uder*; Al. *euter*) cader, piw, pwrs buwch, llyr.
ddered, *a.* caderog, piwiog.
dometer, *s.* (Gr. *hudôr* a *metron*) gwlawfydrai, gwlawfeidyr.
gliness, *s.* hagrwch, hagredd, hagrwydd, anferthwch, anferthedd, gwrthuni, anharddwch, hyllder, hylldod, dybrydedd; brynti.
gly, *a.* (C. *hagr*) hagr, anferth, anhardd, gwrthun, afluniaidd, dybryd, cethin, hyll (*f.* hell), aflwys, cas, erch.
To make ugly—anferthu, anharddu, hagru, hacru, hacrâu, hagrhau, dybrydu; gwneyd yn hagr, &c.
gly, *s.* hyllbeth.
kase, *s.* (R.) rheitharch neu gyhoeddiad Amherawdwr Rwssia; gorchymyn amherodrol.
lans, } *s. pl.* meiwyr y Tartariaid.
hlans, }
lcer, *s.* (It. *ulcera*; Ff. *ulcere*; Ll. *ulcus*) gorfa, (*pl.* gorfëydd), llynor, llynoryn, goryn, cornwyd, gweli crawnllyd, addwyd, gorlwgr.
lcerate, *v.* llynori, gori, gwellio, cornwydo; myned yn orfa, &c.; gwneuthur gorfa; gwneuthur yn orfëydd, &c.
lceration, *s.* (Ll. *ulceratio*) llynoriad, goriad, gweliad; llynoryn, gorfa, gweli crawnllyd.
lcered, *a.* llynorog, gorfaog.
lcerous, *a.* gorfaog, llawn gorfëydd, gorwelliog, llynorog; gorllyd, llynorllyd, crawnllyd, cornwydlyd.
lcerousness, *s.* gorfaogrwydd, llynorogrwydd.
lcuscle, } *s.* (Ll. *ulculculum*) llynor bychan,
lculscule, } llynoryn, cornwydyn.
lex, *s.* (Ll.) eithin, yr eithin.
lliginous, *a.* (Ll. *uliginosus*) lleidiog, lleidlyd; llyslyd.
llage, *s.* (Ll. *uligo*) rhedgoll; yr hyn sy rhwng baril a bod yn llawn.

Ulmic Acid, } *s.* (Ll. *ulmus*) sur llwyfig, sur
Ulmine, } llwyfin.
Ulmus, *s.* (Ll.) llwyf, llwyfen, llwyfan, claswydd.
Ulna, *s.* (Ll.) cufydd, cyfelin; yr asgwrn mwyaf o'r benelin i'r arddwrn.
Ulnage, *s.* (Ll. *ulna*) cyfelinawd; mesuriad wrth y llathell.
Ulnar, *a.* (Ll. *ulna*) cyfelinol.
Ulterior, *a.* (Ll.) pellach; pellaf; o'r tu draw; eithaf.
Ultimate, *a.* (Ll. *ultimus*) pellaf; eithaf, eithafig; olaf, diweddaf; terfynol.
Ultimately, *ad.* yn bellaf, yn mhellaf, &c.; o'r diwedd; yn y diwedd; yn y pen draw.
Ultimatum, *s.* (Ll.) yr olaf, y diweddaf, yr eithaf; cynnyg olaf, teler diweddaf, ateb olaf; y peth diweddaf neu olaf; pendod, eithaf.
Ultimata—y cynnygion olaf; yr eithafolion.
Ultime,† *a.* (Ll. *ultimus*)=*Ultimate.*
Ultimity,† *s.* olafedd, olafrwydd.
Ultimo, *s.* (Ll. *ultimo mense*) y mis diweddaf, y mis olaf, yr olfisol, y cynfisol, y cynfis, yr olfis.
Ultion, *s.* (Ll. *ultio*) dïal, dïaledd.
Ultra, *ad.* ac *a.* (Ll.) tra, tros, y tu draw; alltra; gor-, try-; eithafol, eithafig, traol, alltraol.
Ultraism, *s.* (Ll. *ultra*) eithafiaeth, traoliaeth, alltraoliaeth.
Utraist, *s.* eithafwr, eithafiad: *pl.* eithafiaid, traolion, traoliaid, eithafolion, alltraolion.
Ultramarine, *a.* (Ll. *ultra* a *marinus*) tramor, tramorol, tra môr, tu hwnt i'r môr.
Ultramarine, *s.* asurliw, llasarliw, goleulas, glasliw goleu, glas tramor.
Ultramontane, *a.* (Ff.; Ll. *ultra* a *montanus*) tramynydd, tramynyddol; tu draw i'r mynydd; perthynol i'r blaid orbabaidd yn Eglwys Rhufain.
[estron.
Ultramontane, *s.* gwr tramynydd; tramorwr,
Ultramontanism, *s.* tramynyddiaeth; egwyddorion y Pabyddion eithafol.
Ultramontanist, *s.* tramynyddwr, pleidiwr tramynyddiaeth.
Ultramundane, *a.* (Ll. *ultra* a *mundanus*) trabyd, trabydol; tu hwnt i'r byd; anweledig.
Ultroneous,† *a.* (Ll. *ultroneus*) gwirfoddol, gwirfodd, ewyllysgar; o hono ei hun.
Ululate, *v. n.* (Ll. *ululo*) udo, ubain, gybain.
Ululation, *s.* udiad, udfa; ubaniad.
Ulva, *s.* (Ll). llafan, yslafan.
Umbel, } *s.* (Ll. *umbella*) gwullob, ffedon,
Umbolla, } ffedonas, ffedonell.
Umbellar, }
Umbellal, } *a.* ffedonawl, gwullobaidd.
Umbellate, }
Umbellated, } *a.* ffedonawg, gwullobiog.
Umbellet, } *s.* gwullobyn, gwulloban, ffedonyn.
Umbellule, }
Umbellifer, *s.* (Ll. *umbella* a *fero*) ffedonllys, gwulloblys.
Umbelliferæ, *s. pl.* ffedonllys, gwulloblys, ffedonwydd.

Umbelliferous, *a.* ffedonawg, gwullobiog; yn dwyn ffedonau.
Umbellule, *s.* gwullobyn, gwulloban, ffedonyn.
Umber, *s.* mwn haiarn Ombria (yn yr Ital); paent llwyd, gwrm-baent, llwydliw.
Umber, *s.* penllwydiad, glasan, glasgangen.
Umber, *v. a.* paentio yn llwyd *neu* yn dywyll; tywyllu.
Umbered, *a.* (o *umber*) wedi ei baentio *neu* ei liwio yn llwyd; llwydliw.
Umbered, *a.* (Ll. *umbra*) tywyll, godywyll, cysgodog.
Umbilic, *s.* (Ll. *umbilicus*) bogail, bogel; canol peth.
Umbilic, } *a.* bogeiliawl, bogeilaidd; eiddo
Umbilical, } y fogail; perthynol i'r fogail.
Umbilical cord—llinyn bogail.
Umbilicate, } *a.* bogeilaidd; ar wedd bogail.
Umbilicated, }
Umbilicus, *s.* (Ll.) bogail, y fogail, y bogail; bogeil-lys, llysiau y bogail.
Umbles, *s. pl.* (*Ff.*) ymysgar hydd *neu* garw; syrth hydd *neu* garw.
Umbo, *s.* boglwm tarian, bogail tarian; boglyn, boglwm, bolglwm, cnap, cnwc.
Umbonate, } *a.* (o *umbo*) boglynog, boglymog;
Umbonated, } â boglyn *neu* gnwc yn ei ganol.
Umbra, *s.* (Ll.) cysgod.
Umbraculiform, *a.* (Ll. *umbraculum* a *forma*) ar wedd deildy *neu* wasgodwydd.
Umbrage, *s.* (*Ff. ombrage*; Ll. *umbra*) cysgod, gwasgod, ysgod; rhith, lliw; tramgwydd, anfoddlonrwydd, codded; drygdyb, llettyb; digder.
To give umbrage to—rhoi gwasgod i; rhoi anfoddlonrwydd i; rhoi tramgwydd i; tramgwyddo; anfoddhau; rhoi achos llettyb i.
To take umbrage at—tramgwyddo, digio, *neu* anfoddloni wrth.
Umbrageous, *a.* cysgodog, cysgodol, gwasgodog, cysgodaiddd, cysgodig, cysgodfawr; arhuddol; tywyll.
Umbrageousness, *s.* cysgodrwydd, cysgodogrwydd, cysgodolrwydd.
Umbrate, *v. a.* (Ll. *umbro*) cysgodi, gwasgodi.
Umbratic, } *a.* (Ll. *umbraticus*) cysgodol, cys-
Umbratical, } godig, cysgodaidd; rhaggysgodol; cudd.
Umbratile, *a.* (Ll. *umbratilis*) cysgodol; diwyllwedd, ansylweddol; dirgelaidd, celedig.
Umbrations, *a.* (Ll. *umbraticus*) llettybus, drygdybus; cecrus, cipgar, ymrafaelgar, ymrafaelus, croes.
Umbre, *s.* brân Affrig, y frân orm.
Umbrel, } † *s.* (o'r Ll. *umbra*)=*Umbrella*.
Umbrello, }
Umbrella, *s.* (o'r Ll. *umbra*) gwlawlen, gwlawrod, capan gwlaw, cysgodawr, gwasgodawr, cysgodell; heulrod.
Umbrella-tree, *s.* cysgodwydden.
Umbriere, *s.* (Ll. *umbra*) miswrn, mwgwd.
Umbriferous, *a.* (Ll. *umbrifer*) â roddo gysgod; â gysgodo.
Umbrose, *a.* (Ll. *umbrosus*) cysgodfawr, gwasgodfawr, cysgodog.
Umbrosity, *s.* cysgodrwydd, cysgodogrwydd, gwasgodrwydd, arhuddiant.
Umpirage, *s.* (o *umpire*) cylafareddiad, cyflafareddiad, dyddiad, penderfyniad cyflafareddwr, canolwriaeth.
Umpire, *s.* (Norm. *impere*; Ll. *imperium*) dyddiwr, cylafareddwr, cyflafareddwr, canolderfynwr dadl *neu* ymryson.
Umpire, *v. a.* cylafareddu, dyddio rhwng a derfynu, dosbarthu.
Umpireship, *s.* swydd cyflafareddwr, canolwriaeth.
Un, (S. *un, on*; Al. *un*; Is. *on*; Ll. *in*; ddawd yn dynodi *an-, af-, di-*; *dan-* perwyddiaid); *heb*; *diffyg*.
[Gan y gosodir y rhagddodiad hwn y mynir, braidd, o flaen *ansoddeiriau*, *a chyfranniaid*, nis gellir cyfieithu. Seisonig sydd yn deilwng, neu â ell. Ag ef; ond dodwyd i mewn yr holl ffredin o'r fath; a bernir fod hyny yn ddigon i ddangos ei ddefnydd. Am o gyfystyron Cymreig i rai o honynt at y geirian hyny yn eu ffurf anghyfan.
Unabased, *a.* heb ei iselu.
Unabashed, *a.* anghythruddedig, digywilydd; anghywilyddiedig, digywilydd.
Unabating, *a.* dibaid, didor, didawl; hau.
Unabetted, *a.* digymhorth, heb gymorth.
Unable, *a.* anallnog, dialla, analluog; anfedrus; dinerth, egwan.
To render unable, } anallnogi;
To make unable, } anghymwyso gwneyd yn anallnog; negio.
Unableness, } † *s.* =*Inability*.
Unability, }
Unabolishable, *a.* anniddymadwy, anniddymol.
Unabridged, *a.* annhalfyredig.
Unabsolved, *a.* heb ei ryddhau, ei chwyn rhydd, *neu* ei ddieuogi; annihenredig.
Unaccented, *a.* anacenedig, diacen, anacen.
Unacceptable, *a.* anghymmeradwy, annerbyniadwy, annerbyniol.
Unacceptableness, } *s.* anghymmeradwyaeth,
Unacceptability, } anghymmeriaeth, anghymmyredd, annerbynioldeb.
Unaccepted, *a.* annerbyniedig; anghymeradwy.
Unaccompanied, *a.* anghanymdeithiedig; heb ymdöydd; digydymdeithydd, digyfryw; heb gydymaith; wrtho ei hun; heb neb ef.
Unaccomplished, *a.* anorphenedig, anghyflawnedig; heb ei orphen *neu* ei gwblhau; anfedrus; heb fod yn gwethryd.
Unaccountable, *a.* a'r nis gellir rhoi rheswm drosto *neu* am dano; tu hwnt i reswm a nirnadwy, anegluradwy; rhyfedd; dyaruthr; anatebol.
Unaccountableness, *s.* bod o both tu hwnt i reswm; anateboldeb.
Unaccountably, *ad.* mewn modd nas gellir rhoi rheswm am dano; tu hwnt i reswm; ol; mewn modd aruthrol.
Unaccurate, *a.* anghywir; anghywair.
Unaccustomed, *a.* anghynnefin, anarferol, anawd, annefodol; anghyfarwydd; dieithr.
Unaccustomedness, *s.* anghynnefinder, anghynefindra, angnawd, annefod.
Unacquainted, *a.* anghydnabyddus, anabyddus, annabyddus, anwybyddus, anghyfarwydd; anwybodus; yn ddyeithr; anghynnefin.
He is unacquainted with the arts of war ni wyr efe oddi wrth negesau rhyfel; eithr iddo ef negesau rhyfel; nid cynnefin iddo ef neg esau rhyfel.

Unacquaintance, } *s.* **anghydnabyddiaeth,**
Unacquaintedness, } **anghydnabyddusrwydd.**
Unacquired, *a.* **anghaffaeledig; heb ei gael; cyngreddfol, naturiol.**
Unactive, *a.*=*Inactive.*
Unaddicted, *a.* **heb ymroddi, heb ymröi, anymroddedig, dïogwydd.** [at.
Unaddicted to—**heb ymroddi i; dïogwydd**
Unadmonished, *a.* **anrhybuddiedig; heb ei rybuddio; dirybudd.** [edig.
Unadmired, *a.* **heb ei farwygu, &c.; anghanmol-**
Unadored, *a.* **anaddoledig, anioledig, dïaddoliad, dïaddawl; dibaroh.**
Unadorned, *a.* **dïaddurn, heb addurn; anaddurnedig, heb ei addurno; anoegeiddig; syml.**
Unadulterated, *a.* **pur digymmysg, pur dilwgr; digymmysg, anghymmysgedig; dilwgr; croew.**
Unadvisable, *a.* **anghynghoradwy; anghynghorus, anghynghorawl; a'r nid yw gall neu gynghoradwy ei wneuthur, &c.; anghyfaddas, anghymhwys, anghall.**
Unadvised, *a.* **anghynghoredig, digynghor; byrbwyll, anystyriol, ehud, rhull.**
Unadvisedly, *ad.* **heb gynghor; yn anghynghoredig, &c.**
So that he spake unadvisedly with his lips—fel y camddywedodd â'i wefusau (*Salm* cvi. 33).
Unadvisedness, *s.* **anghynghoredigrwydd; byrbwylledd, byrbwyllidra, rhulledd; annoethineb.**
Unaffected, *a.* **anghyffröedig, digyffro, digynhwrf; diymmod; dideimlad, annheimladwy; diffuant, didwyll; syml, dysyml; naturiol; anfursenaidd, anfursenllyd.**
Unaffectedness, *s.* **anghyffröedd; anfursenllydrwydd, anfurseneiddrwydd.**
Unaffecting, *a.* **anghyffroawl, anghyffröus, digyffroad; aneffeithiol, dïeffaith; nas cyffry mo'r gwrandäwr; na phair na chyffroad na theimlad; marwaidd, difywyd, cysglyd.**
Unafflicted, *a.* **anghystuddiedig, digystudd, heb ei gystuddio.**
Unagreeable, *a.* **anhyfryd, anhoff.**
Unaidable,† *a.* **anghymhorthadwy.**
Unaided, *a.* **anghymhorthedig, diborth, digymhorth, digynnorthwy.**
Unalienable, *a.* **anaralladwy; nas gellir ei drosglwyddo i arall; anwerthadwy.**
Unalienated, *a.* **anaralledig, &c.**
Unalist, *s.* **(Ll. *wncs*) unegiwysog; perchen dim ond un fywoliaeth eglwysig.**
Unallayed, *a.* **annofedig, annylofedig;**†**anghymmysgedig.**
Unallied, *a.* **diberthynas, digyfathrach, didras, digarennydd; digynghrair; heb fod dân rwymau cynghrair; heb na thras na pherthynas.**
Unalloyed, *a.* **digymmysg, anghymmysg, anghymmysgedig, pur digymmysg, pur.**
Unalterable, *a.* **anghyfnewidiol, digyfnewid, annewidiadwy.**
Unambiguous, *a.* **anamwys, dïamwys; annhywyll; eglur.**
Unambitious, *a.* **anymgeisiol, heb uchelgais, dïymgais, dïorymgais; anchwannog i uchel swyddau; anchwannog i anrhydedd a dyrchafiad; anuchelfryd; anymddangosgar.**
Unamendable, *a.* **anghyweiriadwy, anniwygiadwy, anwellyniog; nas gellir ei wellhau.**
Unamiable, *a.* **anhawddgar, anhygar, diserch, anhyserch, angharadwy, angharïadus, anserchiadus, anserchiadol.**
Unamusing, *a.* **annifyr, annifyrus, annyddan.**
Unanchored, *a.* **anangoredig, dïangor; heb fod wrth angor.**
Unanimate,† *a.* **unfryd, unfrydol.**
Unanimated, *a.* **anfywiog, anfywiol, difywyd, dïysbryd, dïenaid, marwaidd, cysglyd, swrth, dïoglyd.**
Unanimity, *s.* **(Ll. *unanimitas*) unfrydedd, unfrydigrwydd, undeb meddwl, cytundeb meddwl; cydgordiad, cynghordiad, cydsyniad, cyfryd, unfryd.**
Unanimous, *a.* **unfryd, unfrydol, unfrydig, cytûn, cydunol, cydsyniol, cyfryd, cynghordiol, cydgordiol; o'r un meddwl.**
Unanswerable, *a.* **anatebadwy, anatebol, dïateb; nas gellir ei ateb.**
Unanswerableness, *s.* **anateboldeb.**
Unappeasable, *a.*=*Implacable.*
Unappeased, *a.* **annyhuddedig, anheddychedig.**
Unapprehended, *a.* **anncalledig.**
Unapprehensive, *a.* **heb ofni y daw peth; heb ofnus ddysgwyl am ddyfodiad peth; anmhryderus, dibryder, dïofn, dïarswyd; dilettyb.**
Unapproachable, *a.* **anhygyrch, anghyrchadwy; nas gellir dyfod neu neshau ato.**
Unapproachableness, *s.* **anhygyrchedd.**
Unapproved, *a.* **anghymmeradwy, annerbyniol.**
Unapt, *a.* **annhueddol; anmharod; anhyfedr; anaddas, anghymhwys; dïawch; anweddus.**
Unaptness, *s.* **anmharodrwydd; anhyfedredd.**
Unarmed, *a.* **anarfog, anarfedig, dïarfau.**
Unarrayed, *a.* **anwisgedig, annhrwsiadus; annhrefnus, annosbarthus.**
Unarrested, *a.* **annaliedig; anattaliedig.**
Unartful, *a.* **anghyfrwys, annichelligar; anghelfydd, anhyfedr, anfedrus, difedr; diniwed.**
Unasked, *a.* **anofynedig, dïofyn, heb ofyn, heb ei ofyn.**
Unaspiring, *a.* **anymgeisiol, dïorymgais; heb chwennychu neu serchu uchel bethau; dïymgais â dyrchafiad; difalch, isel.**
Unassisted, *a.*=*Unaided.*
Unassuming, *a.* **anghymmyrreddus, digymmyrredd, diryfyg, anrhyfygus; anhunanol; gŵyl, gwylaidd, difalch, isel.**
Unattainable, *a.* **anghyrhaeddadwy, anhygael, anghaffael; nas gellir ei gyrhaedd.**
Unattempted, *a.* **ananturiedig, anghynnygiedig; anmhrofedig, anmhrawf.**
Unattended, *a.* **dïosgordd, anosgorddawl, heb osgordd; digydymaith; heb neb gydag ef; wrtho ei hun, &c.**
Unatoned, *a.* **nas gwnaed iawn am dano neu drosto; anniwygiedig; anghymmodedig.**
Unauthorized, *a.* **anawdurdodedig, heb ei awdurdodi; anawduredig, heb ei awduro; dïawdurdod, heb awdurdod.**
Unavailable, *a.* **difudd, diles, anfuddiol, ofer, aflesol; annhyciannol, annhyciannus.**
Unavailing, *a.* **aneffeithiol, annhyciannol; difudd, diles, &c.**
Unavenged, *a.* **diddïal, annïaledig; digosp; heb gael iawn.**
Unavoidable, *a.*=*Inevitable.*
Unawaked, } *a.* **anneffrö-dig, annihunedig;**
Unawakened, } **anneffro, aneffro, annihun; heb ei ddeffro, ei ddeffröi, neu ei ddihuno.**
Unaware, *a.* **dïarwybod, heb ymwybod; heb fod yn ystyried; heb feddwl, heb ddysgwyl.**
Unawares, } *ad.* **yn ddïarwybod, yn ddïsym-**
Unaware, } **mwth, yn sydyn, yn ddisyfyd, yn**

ddyswta, yn swta, yn ddirybudd, yn ddiarfod yn annysgwyl, yngwrth; yn ddifwriad.

At unawares—yn annysgwyliedig, yn ddisymmwth, yn sydyn, &c.

To take one unawares—dàl un heb wybod iddo; dyfod ar un yn ddiarwybod iddo; dyfod ar un yn ddisymmwth.

Unawed, *a.* dïofn, diarswyd, dibryder.

Unbacked, *a.* anghefnedig; anghefnog, digefn; heb gefn iddo; annofedig.

Unbalanced, *a.* anfantoledig, anghyfartaledig; heb ei wneuthur yn gydbwys.

Unbaptised, *a.* difedydd, anfedyddiedig.

Unbar, *v. a.* dadfario, dadfolltio, dad-drosolio; agor, egoryd.

Unbarked, *a.* heb ei risglo; â'i riagl arno.

Unbag, *v. a.* gollwng o'r cwd.

Unbashful, *a.* anghywilyddgar, anful, diwylder, anyswil; digywilydd, haerllug.

Unbathed, *a.* heb ei drochi mewn dwr neu mewn golchfa; annhrochedig; heb ymdrochi.

Unbay,† *v. a.* agor; rhyddhau.

Unbearable, *a.* anoddefadwy, anoddefol, annyoddefol; anhyddwyn.

Unbearing, *a.* heb ddwyn ffrwyth; diffrwyth.

Unbeaten, *a.* anghuredig; diesthr, anesthredig.

Unbearded, *a.* difarf.

Unbecoming, *a.* anweddus, anweddaidd, anweddol, anmhrydferth; anghyfaddas.

Unbefitting, *a.* anaddas, anghyfaddas, anghymhwys, anghymmesur; anweddus, anweddol, anweddaidd.

Unbefriended, *a.* nas gwnaed cymmwynas iddo gàn gâr neu gyfaill; digar; heb gynnorthwy câr neu gyfaill; heb dderbyn cymhorth gàn na chàr na chyfaill.

Unbegotten, *a.* anghenedledig; digrëedig; nas cenedlwyd; heb ei genedlu.

Unbeguile, *v. a.* didwyllo.

Unbeheld, *a.* heb ei weled; heb ei ganfod; a'r nas gwelwyd; anghanfyddedig.

Unbeing,† *a.* anbanfodol, dihanfod.

Unbelief, *s.* anghrediniaeth, anghred, anghrededd, anghredadyniaeth, anghredadiniaeth.

Unbelieve, *v. a.* anghredu, anghoelio, digredu.

Unbeliever, *s.* anghredadyn, anghredwr, anffyddiwr.

Unbelieving, *a.* anghrediniol, anghredol, digred, anghred, anghoelgar, anghoelus, digredol, anghredadin, diffydd. [anghrediniol.

The unbelieving Jews — yr Iuddewon

Unbeloved, *a.* angharedig, anhoff, heb ei hoffi.

Unbend, *v. a.* dadblygu, dadgrymu, diblygu, dadystumio; llacâu, llaesu; unioni; dadennylu.

Unbending, *a.* anhyblyg, anystwyth, anmhlygadwy, ystyfnig, syth.

Unbent, *a.* anmhlygedig, anmhlyg, diblyg; heb fod ar annel.

Unbeneficed, *a.* heb fywoliaeth eglwysig; heb fod iddo fywoliaeth; heb fod yn berchen bywoliaeth eglwysig.

Unbenign, *a.* annhirion, anhynaws, &c.; nid da ei anian; drwg ei drem; nid da ei drem.

Unbenevolent, *a.* heb ewyllys da; anfwyn, anhyfwyn, angharuaidd.

Unbeneficient, *a.* anghymmwynasgar, anhyged, anhaelionus, anhael.

Unbesought, *a.* heb atolygu iddo; heb ymbil âg ef; heb ei geisio; dïatolwg, dïymgais, anofyn, dïofyn.

Unbewailed, *a.* heb alaru am dano; na wylwyd am dano; na alarwyd am dano; dïwyl, dïalar; heb gwyn neu alar am dano.

Unbewitch, *v. a.* dadreibio, dadswyno, dadhudo.

Unbias, *v. a.* peri yn ddiragfarn neu yn ddidueddu, dattueddu.

Unbiased, *a.* didueedd, diragfarn, diogyn; annhueddgar, anmhleidgar.

Unbid, **Unbidden**, } *a.* heb orchymyn, erchi, na gwahoddiad iddo; anwahoddedig, dïwahodd; heb ei wahodd; â ddal o hono ei hun; dïorchymyn.

Unbigoted, *a.* annallbleidiol; anghaethus, anghaeth, rhydd, nes anghyfyng yn ei farnau; rhydd oddi wrth dynder barn; dïogan; rhyddfrydig.

Unbind, *v. a.* dadrwymo; datted, dadgysylltu; rhyddhau.

Unbiographical, *a.* anfuguaffyddol, anfuguaethol.

Unbishop, *v. a.* dadesgobi; diraddio o ddïurddo esgob.

Unbit, *v. a.* dadiffrwyno, diffrwyno; tynu'r ebol angor eddi ar yr ystancian.

Unblamable, *a.* difai, difeius, anfeius, dïeuog, diniwed.

Unblamableness, *s.* difeiedd, anfeiusrwydd.

Unbleached, *a.* anghânedig, heb ei gannu; ecru.

Unblemishable, *a.* difeiadwy.

Unblemished, *a.* difai, dianaf, dinam, di-nam, nifwynedig, difefl, dïefrydd, dïwarthus, dïfregol.

Unblenched, *a.* diwarthudd, diwarth, dïofn.

Unblended, *a.* anghymmysgedig, anghymysg, digymmysg.

Unblessed, } *a.* anfendigedig, anfendigaid; dïfendith, heb ei fendithio; melltigedig, melltigaid; annedwydd, anhapus, truenus, gresynol, trwch.

Unblest, }

Unblinded, *a.* annalledig, heb ei ddallu.

Unbloody, *a.* anwaedlyd, anghreulyd; dïwaed.

Unblown, *a.* heb ffodeuo, heb ymagor, heb agor; anniffoddedig; anchwyddedig (am wynt).

Unbodied, *a.* anghorfforol, anghorfful, digorfforol, digorff.

Unboiled, *a.* anmerwedig, anmerw, heb ei ferwi; anmrwd.

Unbolt, *v. a.* dadfolltio, dadfario; agor.

Unboned, *a.* dïesgyrn, anesgyrnog; dïesgyrnaidd.

Unbooted, *a.* anfotasog, difotas, dïfotasu, heb fotasau.

Unborn, *a.* heb ei eni, dianedig, anesdj; dyfodol.

Unborrowed, *a.* anmenthyciol, anfenthyciaidd, difenthyg; naturiol, cynhenid; eiddo ei hun.

Unbosom, *v. a.* agor y fynwes, y galon, neu'r meddwl; egori ei agre; dadguddio, dyscedu, digelu, anghelu.

To unbosom one's self *to a person*—agor ei fynwes i un; cyfrannu ei amcanion i un; dangos ei feddwl i un; agori ei agre i un.

Unbottomed, *a.* diwaelod; heb waelod iddo, diwail.

Unbought, *a.* anmhrynedig, annhrynedig, heb ei brynu, dibryn.

Unbound, *a.* afrwym, anrhwymedig, afrwymedig, heb ei rwymo; rhydd, anghaeth.

Unbounded, *a.* annherfynedig; *heb ei derfynu*, heb ei roddi dàn derfynau; diderfyn, anherfynol, didran; heb na lludd na rhwym arno.

Unbow, *v. a.* anmhlygu, dadblygu, diblygu.
Unbowel, *v. a.* diberfeddu.
Unbox, *v. a.* dadfiychu; tynu allan o fiweh.
Unbrace, *v. a.* dattod, rhyddhau, llacio, llaesu, dadrwymo.
Unbred, *a.* difoes, anfoesog, anfoesgar; drwg ei foes *neu* ei ymddygiad; diddysg; trwsgl.
Unbribed, *a.* heb ei lygru *neu* ei ddenu drwy wobr *neu* â gwobr; heb na gwobr na gwerth; diwobr; anwobredig, &c.
Unbridle, *v. a.* dadffrwyno, diffrwyno; gollwng yn benrydd.
Unbridled, *a.* anffrwynedig; diffrwyn, heb ffrwyn; heb ei ffrwyno; penrydd.
Unbroken, } *a.* annhoredig, heb ei dori; didor,
Unbroke, } cyfan; didwn; annofedig, heb ei ddofi; didoriad.
Unbuckle, *v. a.* dadfyclu, dadwaegu, daddytmwyo; dattod.
Unbuild, *v. a.* dadadeiladu, dadadeilo, diadeiladu, tynu i lawr.
Unbuilt, *a.* heb ei adeiladu, anadeiledig, heb ei godi, heb ei adeiladu.
Unburied, *a.* anghladdedig, heb ei gladdu.
Unburnt, } *a.* anllosgedig, heb ei losgi; heb
Unburned, } losgi; heb losg, diloesg.
Unburthen, } *v. a.* dadlwytho, dilwytho; dádd-
Unburden, } feichio, difeichio; esmwythâu
Unbury, *v. a.* dadgladdu. [ar; ysgafnhau.
Unbutton, *v. a.* dadfotymu.
Uncage, *v. a.* dadffroncio; rhyddhau *neu* ollwng o ffronc, &c.
Uncalled, *a.* analwedig, heb ei alw; heb alw, dialw.
He comes uncalled—efe a ddaw heb alw; efe a ddaw heb ei alw.
Uncalled for—heb alw am dano; nad oedd galw am dano; afreidiol; anofynedig; heb ddim yn galw am dano.
Uncalm,† *v. a.* aflonyddu.
Uncamp, *v. a.* dadwersyllu; peri dadwersyllu; peri mudo *neu* symmud gwersyll; gyru ymaith.
Uncandid, *a.* annheg, anonest.
Uncanonical, *a.* anghanonaidd, anghanonawl; anghytunol â'r canonau *neu* 'r rheolau; gwrthwyneb *neu* groes i'r canonau *neu* 'r rheolau; afreolaidd.
Uncanonize, *v. a.* anghanoneiddio; anseintio, dadseintio.
Uncap, *v. a.* dadgapio, digapio; agor.
Uncapable, *a.* = *Incapable.*
Uncape,† *v. a.* difygydu gwalch; gollwng llwyn-og o'r cwd; gollwng yn rhydd.
Uncase, *v. a.* dadwcinio; dattwygo, didwygo; tynu *neu* ddynoethi o'i dwyg; dynoethi.
To uncase a man—diosg un o'i orchudd; dynoethi *neu* ddadguddio rhagrith an.
Uncatholicize, *v. a.* dadgydoligo.
Uncaught, *a.* annaliedig, heb ei ddâl.
Unceasing, *a.* dibaid, dibeidiol, gwastadol, parhâus, didor.
Uncelebrated, *a.* anghanmoledig, anghlodfor-edig; anhyglod, anghlodfawr, anenwog; anghynnalledig.
Uncensurable, *a.* difeius, anfeiadwy.
Uncensured, *a.* heb feio arno; digerydd; heb ei feio; anfeiedig.
Uncertain, *a.* = *Incertain.*
To be uncertain what to do—petruso, ammheu; bod yn betrus; cloffi rhwng dau feddwl.
Uncertain, *ad.* yn ansicr, yn annilys; ar amcan.
Uncertainty, *s.* = *Incertainty.*
Uncessant, *a.* = *Incessant.*
Unchain, *v. a.* dadgadwyno, digadwyno; gollwng yn rhydd o gadwyn.
Unchained, *a.* anghadwynedig; anghadwynog; digadwyn.
Unchangeable, *a.* anghyfnewidiol, digyfnewid, anghyfnewidiadwy, anghyfnewid; dinewidiad; sefydlog, dianwadal,
The unchangeable God—y Duw anghyfnewidiol, y Duw dinewidiad, &c.
Unchangeableness, *s.* anghyfnewidioldeb, anghyfnewidiolrwydd, anghyfnewidrwydd, dianwadalwch.
Unchanged, *a.* annewidiedig, anghyfnewidiedig, heb ei newid; heb newid, heb ymnewid; dinewid.
Unchanging, *a.* annewidiol, dinewidiad, dinewid, digyfnewidiol, dinewidiol; a'r nid oes newid ynddo; sefydlog.
Uncharge,† *v. a.* dadgyhuddo.
Uncharitable, *a.* anelusengar, dïelusen; annhyner *neu* annhirion ei farn; anghariadol, anghariadus, angharedigol.
Uncharitableness, *s.* anelusengarwch; anghariadoldeb; annhynerwch *neu* annhiriondeb barn.
Uncharm, *v. a.* dadswyno, diswyno, dadrinio, dadreibio.
Uncharmed, *a.* answynedig, dadswynedig.
Unchary,† *a.* anghynnil.
Unchaste, *a.* anniwair; anllad; anwyrf; anwair, anwaer; anymarbedus.
Unchastity, *s.* anniweirdeb, anniweirdod; anlladrwydd; anwaeredd.
Unchecked, *a.* anattaliedig, heb ei attal; heb ei hybu; diattal, dirwystr; digerydd, angherydded, heb ei geryddu.
Uncheerful, *a.* ansiriol, anhylon, dilon, aflawen.
Uncheerfulness, *s.* ansirioldeb, anhylonder, aflawenydd, aflonder.
Unchewed, *a.* anghnöedig, heb ei gnoi; dignöedig.
Unchristen, *v. a.* dadfedyddio, difedyddio.
Unchristened, *a.* anfedyddiedig, difedydd, heb ei fedyddio.
Unchristian, *a.* anghristionogol, anghristianus, anghristionogaidd, anghristynogol, anghristynogaidd, digred.
Unchristian, *v. a.* dadgristioneiddio, dadgristionogi.
Unchristianize, *v. a.* anghristionogi, anghristioneiddio; troi oddi wrth y ffydd Gristionogol.
Unchristianlike, } *a.* annhebyg i Gristion *neu* i
Unchristianly, } Gristionogion; anghristionogaidd, anghristionogol.
Unchristianness, *s.* anghristionogrwydd, anghristionogaeth, anghristionogolrwydd, anghristionogeiddrwydd.
Unchurch, *v. a.* bwrw, tori, *neu* dafiu allan o'r eglwys; dïeglwysio.
Uncia, *s.* (Ll.) y deuddegfed ran o beth; unas, wns.
Unchurched, *a.* heb ei heglwysu (megys gwraig).
Uncial, *a.* (Ll. *uncialis*) perthynol i lythyrenau breision; penigol, bras, prif, mawr.
Uncial letters — llythyrenau breision, llythyrenau mawrion; hen lythyrenau penigol.
Uncial, *s.* llythyren fras, llythyren fawr,

llythyren benigol; llythyren yn nofyll am ai (mewn arysgrifau, &c.)

Uneiform, *a.* (Ll. *uncus* a *forma*) ar lun bach; cam fel bach; bachaidd.

Uncinate, *a.* (Ll. *uncinatus*) bachog; â bach ar ei ben.

Uncinctured, *a.* anwregysedig, dïwregys, anwregysog.

Uncircular, *a.* anghrwn: *f.* anghron.

Uncircumcised, *a.* dïenwaededig; heb ei enwaedu; heb enwaedu arno.

Uncircumcision, *s.* dïenwaediad.

Uncircumscribed, *a.* annherfynedig, anghylchynedig, dïamgylchol, anamgylchedig; diderfyn, annherfynol; anghyfyngedig; digylchyn.

Uncircumspect, *a.* anwyliadwrus, anochelog, anochelgar, anofalus, dïamwel; anghall, annoeth.

Uncircumstantial,† *a.* dïbwys, disylwedd.

Uncivil, *a.*=*Inciveil.*

Uncivility, *s.*=*Incivility.*

Uncivilised, *a.* anwareiddiedig, heb ei wareiddio, anwareddog, arwareiddig, anwareddig, anwar.

Unclad, *a.* annilladedig, anwisgedig; heb ei ddilladu; heb ei ddillad neu ei wisg am dano; heb ddillad, diwisg; noeth.

Unclasp, *v. a.* dadfoglymu, dadfachu.

Uncle, *s.* (Ff. *oncle*; Ll. *avunculus*) ewythr, ewyrth: *pl.* ewythredd.

Unclean, *a.* aflan, budr, brwnt, anlan, aflwys, disbur, anmhur.

Uncleanliness, *s.* aflendid, budredd, brynti, anflanweithdra.

Uncleanness, *s.* aflendid, brynti, bryntni, budredd, anmhurdeb.

Uncleanly, *a.* aflan, anlanwaith, budr, brwnt.

Uncleansed, *a.* heb ei lanhau, ei buro, ei goethi, neu ei garthu.

Uncleft, *a.* anholltedig, heb ei holltì; anholltog, diholl, anhollt.

Unclench, } **Unclinch**, } *v. a.* egori dwrn, agor dwrn; agor.

Unclew, } **Unclue**, } *v. a.* dad-ddyrwyn pellen, &c.; dadwneuthur.

Unclipped, *a.* annhociedig, anghneifiedig.

Uncloak, *v. a.* digochli; dïorchuddio; dïosg.

Unclog, *v, a.* dadrwystro; symmud rhwystr neu

Unclose, *v. a.* agor, agoryd, egori. [rwystrau.

Unclosed, *a.* anghauedig, agored.

Unclothe, *v. a.* diddilladu, diwisgo, dadwisgo, dïosg, dihatru; dynoethi.

Unclothed, *a.*=*Unclad.*

Uncloud, *v. a.* dadlenu, dilenu, dadorchuddio, diduddo, digymylu.

Unclouded, } **Uncloudy**, } *a.* digwmwl, anghymylog, dïgaddug, dïamddwl; eglur, claer,

Uncloudedness, *s.* anghymylogrwydd. [goleu.

Unclutch, *v. a.* agor peth tyn-gauad; agor.

Uncoif, *v. a.* dïosg o'r benwisg.

Uncoil, *v. a.* dattorchi, didorchi.

Uncombed, *a.* anghribedig, heb ei gribo; anghrib.

Uncomeatable, *a.* (*un*, *come*, ac *at*) anghyrhaeddadwy; nas gellir dyfod o hyd iddo neu ei gyrhaedd.

Uncomeliness, *s.* anmhrydferthwch, anmhrydferthedd, anmhrydweddoldeb, anharddwch, anharddedd; anweddusrwydd, anweddusder.

Uncomely, *a.* anmhrydweddol, anmhrydus, anmhrydferth, anolygus, anhardd, anosgeddol, anferth; anweddus, anweddaidd.

Uncomfortable, *a.* anghysurus, anghysurol, digysur, annyddan, anmyddaus; anhyfryd, anhylon; anghlyd.

Uncomfortableness, *s.* anghysurusrwydd, &c.

Uncommandable, *a.* anghanmoladwy, anhyglod, anghlodadwy.

Uncommon, *a.* anghyffredin, anghyffredinol, anghymmeſin; anarferol; anfynych, prin; dyseithr.

Uncommonness, *s.* anghyffredinrwydd, anghyffredinedd, anghyffredinolrwydd.

Uncommunicated, *a.* anghyfranedig; heb ei gyfranu i neu âg arall.

Uncommunicative, *a.* tawedog; anghyfrasol.

Uncompact, *a.*=*Incompact.*

Uncompelled, *a.* anghymhelledig, anniriaidd; heb ei gymhell, digymhell, heb orfod.

Uncomplete, *a.*=*Incomplete.*

Uncomplaining, *a.* dïachwyn, dïrwgnach; amyneddgar.

Uncomplicated, *a.* anghymhleth, anmyrys, dibenbleth.

Uncompounded, *a.* anghymmysgedig, heb ei gymmysgu, anghymmysg, digymmysg; syml, dïamryw.

Uncompoundedness, *s.* anghymmysgedd.

Uncomprehensive, *a.*=*Incomprehensive.*

Unconcealable, *a.*=*Inconcealable.*

Unconcealed, *a.* angheledig, anghuddiedig, heb ei gelu, digel, dïargel.

Unconcerned, *a.* diofal, diddawr, annyddorol, dïymdawr, dïystyr, didaro, difrydus, difraw, difater, breiddig.

Unconcern, *s.* diofalwch, annyddordeb, difaterwch.

Unconcernedness, *s.* diofalwch, anofaledd, diddorddeb, annyddordeb, difrydwch, difrydedd, difrydaeth, difaterwch.

Uncondemned, *a.* annyfarnedig, anghyfarnedig; heb ei farnu neu ei fwrw yn euog; nas rhoed barn yn ei erbyn; heb ei gyfarnu.

Unconditional, *a.* anammodol, dïammod, dïammodol, anammodus.

Unconditionally, *ad.* yn anammodol, &c.; heb nac ammodau na thelerau.

Unconfined, *a.* anattaliedig; angharcharedig; anghaethiwedig; angheeth, anghaethiw; rhydd, digaeth, digaethol, digyfyng, anghyfyng.

Unconfirmed, *a.* heb ei gadarnhau, ei nofyllu, neu ei sicrhau; aamhrofedig.

Unconform,† *a.* aanhebyg, anghyffelyb, anghyfun.

Unconformable, *a.* anghydffurfiadwy, anghydweddadwy, anghymweddadwy; anghydffurfiol, anghydweddol, anunffurf, anghydffyddol.

Unconformity, *s.* anghydffurfiaeth, anunffurfiaeth, anghydffurfioldeb, anghydweddoldeb, anghydfodoldeb.

Unconfused, *a.* anghymmysgedig, anghymmysg; heb fod blith draphlith; heb fod blith draphymmysg; dïannhrefn, annidrefn, anrefnedig.

Uncongealable, *a.* angheuladwy; heb ei geulo; heb geulo; heb rewi, heb fferu.

Uncongealed, *a.* angheuledig.

Unconjugal, *a.* anmhriodasol, annyweddig; anweddus i wr neu wraig.

Unconjunctive, *a.* anghysyllitadwy.

Unconnected, *a.* anghysylltedig, digyswllt, anghydiedig; anmherthynol, dïberthynas.

Unconquerable, *a.*=*Invincible.*
Unconquered, *a.* anorchfygedig; a'r nis gorchfygwyd; heb ei orchfygu.
Unconscionable, *a.* afresymol, anrhesymol; anuniawn, anghyfiawn; allan o bob rheswm; anghydwybodol, anghydwybodus.
Unconscionableness, *s.* afresymoldeb, &c.
Unconscious, *a.* heb wybod, diwybod, dïarwybod; heb wybod oddi wrtho; anghyfrin; anwybyddol, anwybyddus, anymwybodus.
Unconsciousness, *s.* anwybyddiaeth, anwybyddoldeb, anymwybod.
Unconsecrate,† *v. a.* anghyssegru, dadgyssegru.
Unconsecrated, *a.* anghyssegredig, heb ei gyssegru.
Unconsecratedness, *s.* anghyssegredigrwydd.
Unconsented, *a.* anghydsyniedig, anghyssyniedig; heb gydsynio âg ef.
Unconsented to—a'r ni chydsyniwyd âg ef.
Unconsonant, *a.* anghysson, anghysseiniol; anghydfyddus; anaddas.
Unconstrained, *a.* anghymhelledig, anniriedig, heb ei gymhell, digymhell, diorfod; gwirfoddol.
Unconsumable, *a.* anysadwy; annifadwy, annifa; anllosgadwy.
Unconsumed, *a.* anysedig; annifiedig; anhreuliedig.
Unconstitutional, *a.* anghysson, anghytunol, *neu* anghydweddol â ffurflywodraeth; croes *neu* wrthwyneb i ffurflywodraeth gwlad; anffurflywodol; anghyfreithlawn.
Uncontaminated, *a.* anniwynedig, anllygredig, anhalogedig; dihalog, dilwgr; heb ei ddiwyno, ei lygru, *neu* ei halogi.
Uncontestable, *a.*=*Incontestable.*
Uncontented,† *a.*=*Discontented.*
Uncontested, *a.* dïamryson; heb neb yn ymryson âg ef; dïwrthwynebiad; diddadl, dïymwad; amlwg, eglur.
Uncontrollable, *a.* anfeistroladwy; annarostyngadwy i awdurdod; afreolus; anffrwynadwy, didoriad.
Uncontrolled, *a.* anfeistroledig, &c.
Unconverted, *a.* annhröedig, annychweledig.
Uncord, *v. a.* dadgordenu, dadgortio; dattod, dadrwymo, rhyddhau.
Uncorded, *a.* anghordenedig, anghordiedig; heb ei gordenu; dadgortiedig, dagordenedig, wedi ei ddadgordenu.
Uncork, *v. a.* tynu corcyn o beth; dadgorcynu.
Uncorrected, *a.* anghyweiriedig, anniwygiedig, anwelledig.
Uncorrigible, *a.*=*Incorrigible.*
Uncorrupt, **Uncorrupted,** } *a.*=*Incorrupt, Incorrupted.*
Uncounsellable, *a.* anghynghoradwy. [hyrif.
Uncountable, *a.* anghyfrifadwy, aneiri**f**, an-
Uncouple, *v. a.* dadgyssylltu, dadgyplu, dadgyplysu; gwahanu.
Uncourteous, *a.* anghyweithas, anfoesgar, anhyfoes, difoes, anfoneddigaidd, anfwyn, anfwynaidd, ansyberw, annhirion.
Uncourtly, *a.* annillyn ei foes; anghyflys; anfoesog, anfoesgar, anfoneddigaidd, &c.
Uncouth, *a.* (S. *uncuth*) trwsgl, chwithig, chwith, carbwl, trwstan, garw; annestlus, hynod, od, anghyffredin; sarig.
An uncouth place—lle chwith, lle chwithig.
Uncouthness, *s.* trysgledd, chwithigrwydd.
Uncovenanted, *a.* anghyfammodol.
Uncover, *v. a.* didöi, dattöi; dynoethi; dadorchuddio, dïorchuddio, anhuddo, dïhuddo, dadhuddo, dadorthöi, dattuddo, anhulio; dihatru, anhatru, dïosg, dïasg; pennoethi, noethi.
Uncovered, *a.* didöedig, dattöedig, &c.; noeth, dïorchudd, disgudd, anghel.
The head uncovered—pennoeth.
With his head uncovered, With her head uncovered, } yn bennoeth.
Uncowl, *v. a.* dadgycyllu, dadgyflu.
Uncreatable, *a.* anghreadwy.
Uncreate, *v. a.* dadgreu; difodi, diddymu.
Uncreated, **Uncreate,** } *a.* anghröedig, digröedig; heb ei greu; a'r ni chrewyd.
The Father uncreate—digröedig Dad.
Uncredible, *a.*=*Incredible.*
Uncreditable, *a.*=*Discreditable.*
Uncritical, *a.* anfeirniadol.
Uncrown, *v. a.* digoroni; dadgoroni; difeddiannu o'r goron.
Uncrowned, *a.* anghoronog; dadgoronedig; digoron.
Unction, *s.* (Ll. *unctio; Ff. onction*) eneiniad; enaint.
Extreme unction — eneiniad diweddaf, angenan, angenad, goreneinad.
Unctionless, *a.* dïenaint, aneneiniog.
Unctuosity, **Unctuousness,** } *s.* oleweiddrwydd, ireidlydrwydd, bloneiddrwydd, seimlydrwydd.
Unctuous, *a.* olewaidd; ireidlyd, blonaidd, seimlyd; bras, brasderog; gwlithog.
Uncuckolded,† *a.* na wnaed cycwallt o hono.
Unculpable, *a.* difai, difeius; dïeuog.
Uncult,† *a.* (*un*, a Ll. *cultus*) anniwylledig, difoes, trwsgl.
Uncultivable, *a.* anniwylliadwy, anniwylladwy.
Uncultivated, *a.* anniwylliedig, anniwylledig, nas diwylliwyd; heb ei ddiwyllio; anniwylliog, anniwyllyniog, anniwyll, diddiwyll, didrinïaeth, anwrteithiedig, heb driniaeth, &c.; diddysg, difoes, trwsgl.
Uncultivatedness, *s.* anniwylledd, anniwylliogrwydd.
Uncurable, *a.*=*Incurable.*
Uncurb, *v. a.* diffrwyno, rhoi y ffrwyn i.
To uncurb a horse—tynu genfa march; tynu genffrwyn; rhoi ei en i farch.
Uncurbable,† *a.* anffrwynadwy, anhyffrwyn.
Uncured, *a.* heb ei wella; heb ei iachäu; a'r nis gwellhawyd; heb ei feddyginiaethu; anghyfeithiedig, anghyweiriedig, heb ei gyfeithio.
Uncurbed, *a.* anffrwynedig, diffrwyn; dïattal, afreolus, penrydd.
Uncurl, *v.* dadgrychu; dadfodrwyo; dadymgrychu.
Uncurled, *a.* anghrych, anghrychedig; dadgrychedig.
Uncurse,† *v. a.* dadregu, dadfelltithio.
Uncursed, **Uncurst,** } *a.* heb ei felltigo; heb ei regu.
Uncustomary, *a.* ansarferol, anghyffredin, &c.
Uncustomed, *a.* didoll, didal, digyllid; heb doll *neu* gyllid; heb dalu toll *neu* gyllid.
Uncut, *a.* annhoredig, annhrychedig; heb ei dori; heb ei drychu; didor, didrwch, anmwlch, cyfan, cyfa; dïarcholledig.
Undam, *v. a.* dadgroni, anghroni.
Undangerous, *a.* anmheryglus, diberygl.
Undamaged, *a.* digolled, heb golled; heb golled *neu* niwed arno; heb ei niweidio, heb ei waethygu.
Undated, *a.* (Ll. *undatus*, o *unda*) tònog; ar

wedd tònau; â gwaith tònau arno; yn codi ac yn gostwng yn dònau tua'r ymyl.

Undated, *a.* (*as a date*) annyddiedig, anamseredig, heb ei ddyddio, heb ei amseru; heb ddyddiad *neu* amseriad wrtho.

Undaunted, *a.*=*Dauntless.*

Undauntedness, *s.*=*Dauntlessness.*

Unde, Undee, Undy, *a.* (Ll. *unda*, tòn) tònog (yn arfau bonedd).

Undeaf,† *v. a.* dadfyddaru.

Undebased, *a.* heb ei waethygu; heb ei lygru; ansalw, diwall.

Undecayed, *a.* anfethedig, difeth, diball, dïadfail, anadfeiliog, dïadfeiliog; heb waethygiad.

Undecagon, *s.* (Ll. *undecim*, a Gr. *gònia*) llun *neu* ddull âg un ochr ar ddeg iddo; corff un ongl ar ddeg; undegochr.

Undecaying, *a.* anfethiantus, anfethiannol, anfethedigol; anwywol; anfarwol.

Undeceitful, *a.* annhwyllodrus, didwyll.

Undeceivable, *a.* annhwylladwy, anhydwyll, anhysom.

Undeceive, *v. a.* didwyllo, dad-dwyllo, dattwyllo, disomi.

To undeceive one—didwyllo, dad-dwyllo, *neu* ddisomi un; agor llygaid un; peri i unweled *neu* ddeall ei amryfusedd; tynu yr hud oddi ar lygaid un.

Undecenary, *a.* (Ll. *undecim*) unfed ar ddeg; unwaith ar ddeg; yn dygwydd bob un flynedd ar ddeg.

Undecency, *s.*=*Indecency.*

Undecent, *a.*=*Indecent.*

Undeceptive, *a.* annhwyllodrus.

Undecidable, *a.* annherfynadwy.

Undecided, *a.* anmhenderfynedig, annherfynedig; heb ei benderfynu, ei derfynu, *neu* ei benu; heb roi barn arno.

The matter is still undecided—y mae yr hawl fyth o flaen y fainc; y mae y pwnc eto heb ei benderfynu.

Undecipherable, *a.*=*Indecipher.*

Undecisive, *a.*=*Indecisive.*

Undeck, *v. a.* dadaddurno, dattrwsio, anaddurno.

Undecked, *a.* anaddurnedig, annhrwsiedig, heb ei addurno.

Undeclinable, *a.*=*Indeclinable.*

Undeclined, *a.* annhreigledig, annhreigl, didreigl; dileddf.

Undeclining, *a.* anogwyddol, dïogwydd.

Undecorated, *a.* anaddurnedig, anharddedig.

Undedicated, *a.* anghyflwynedig; anghysegredig.

Undeeded, *a.* anhynod o herwydd unrhyw weithred; anweithredog.

Undefended, *a.* anniffynedig, diamddiffyn; dïachles, dinodded, dinawdd; heb ei ddiffyn; a'r ni ddiffynwyd; a'r ni ddiffynir.

Undefending, *a.* anniffynol, anamddiffynol.

Undefiled, *a.* anhalogedig, dihalogedig, dihalog; dilwgr, glân, pur, diwair.

Undefiledness,† *s.* dihalogrwydd.

Undefinable, *a.* annosbenadwy, anneffiniadwy; annherfynadwy.

Undefined, *a.* annosbenedig, anneffiniedig, annarluniedig; annherfynedig.

Undefrayed, *a.* anuhaledig.

Undegenerate, *a.* diledryw.

Undemonstrable, *a.*=*Indemonstrable.*

Undeniable, *a.* anwadadwy; anhywad; dïymwad; nas gellir ei wadu; dilys, diwall, sicwad.

Under, *av.* (S.; Al. *under*; Is. *undir*; Goth. *undar*) tân, dân, o dân, oddi tân, oddi dan; is law, goris; llai na.

Under me—tanaf, danaf; o danaf.

Under thee—tanat, danat; o danat.

Under him—tano, dano; o dano.

Under her—tani, dani; o dani.

Under us—tanom, danom; o danom.

Under you—tanoch, danoch; o danoch.

Under them—tanynt, danynt; o danynt.

Under the earth—tân y ddaiar, dân y ddaiar.

All under one—y cwbl dân yr un; y cwbl dân un.

Under pain of death—dân boen marwolaeth.

Under foot—dân draed, tân draed.

Under favour, Under your favour, } trwy eich caniatâd.

It falls under the consideration of profedd *neu* o ddygwydd dân ystyr ac.

Under colour of—yn rhith, dan gochel, dan esgus.

Under difficulties — mewn cyfyngderau; mewn anhawsderau.

Under the custody of—yn nghadwraeth; yn ngofal, dân ofal.

To be under the cannon—bod dân ergyd y gelyn; bod dân ergyd y cyflegrau; bod is law ergyd y cyflegrau.

They that were under seventeen years old —y rhai oeddynt dân ddwy (*flwydd*) ar bumtheg oed.

Some years under forty—rhai blynyddau llai na deugain; rhai blynyddoedd dan ddeugain.

He sells under others—y mae efe yn gwerthu dân ereill; efe a werth am lai nag ereill.

Things under the earth—tanddaearolion bethau; pethau dan y ddaiar.

Under age—tân oed; heb fod *neu* yn oed.

Under way=*Under Weigh* (d. g. *Weigh*, *s.*).

From under their God—oddi wrth eu Duw (*Hos.* iv. 12).

Under, *ad.* tanodd, danodd, oddi tanodd; yn llai na.

To knock under — ymostwng, ymddarostwng; addef ei gamsyniad *neu* gamgymeriad; cyfaddef ei gamsyniad *neu* gamgymeriad; rhoddi i fyny ei ddadl; curo danodd; cwympo dân ei fai.

To bring under — darostwng; dwyn yn gaeth; dwyn i gaethiwed; dwyn dân lywodraeth; dwyn *neu* yru danodd.

They were all brought under at last—hwy oll a ddygwyd danodd o'r diwedd.

To keep under—cadw danodd; cadw dân llaw; cadw dân lywodraeth; ffrwyno; meistroli; cadw dân; cadw yn isel, yn iselwedd, *neu* yn isel ei wedd; cadw dân wab; cospi.

I will put no fire under—ni roddaf dân dano.

Under (in composition)—tân-, dan-, is-; tân a dalo; llai nag à dalo; am lai nag à dalo.

Under, *a.* tan-, is-; all; rhaglaw: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Under officer — tanswyddog, is-swyddog, swyddog dân swyddog.

Under servant—tanwas, is-was, gwas dân

Under cook—tan-gog, is-gog, &c.
Underact, *v. a.* is-weithredu; gwneuthur llai *neu* yn waelach nag à weddai.
Underaction, *s.* tan-weithred, is-weithred.
Underactor, *s.* tan-weithredydd, is-weithredwr.
Underbeam, *s.* tan-drawst; trawst rhwymedig wrth *neu* dàn drawst arall.
Underbear, *v. a.* cynnal, attegu, dàl; †gwarchod; † llinellu.
Underbearer, *s.* tanddygiedydd, tanddygiawdr, tanddygiawdwr; dygiawdr y corff (mewn angladd).
Underbid, *v. a.* cynnyg yn rhy isel; cynnyg am beth lai nag à dalo; cynnyg am beth dàn à dalo; cynnyg yn rhatach nag arall; cynnyg am lai nag arall; cynnyg dàn.
Underbrace, *v. a.* tanrwymo, rhwymo oddi tanodd.
Underbred, *a.* lledrywiog; isel ei foesau; anfoesog.
Underbrush, *s.* is-fanwydd, is-brysgwydd; manwydd à dyfant rhwng coed mawr.
Underbuy,† *v. a.* is-brynu; prynu peth am lai na'i werth.
Undercharge, *v. a.* gofyn rhy fach; gofyn llai nag à ddylid.
Undercrest, *v. a.* cynnal, attegu.
Undercroft, *s.* mydgell dàn y ddaiar; mydgell dàn gôr *neu* ganghell eglwys.
Underdealing, *s.* masnach dàn llaw; ymdrinaeth dwyllodrus, cyfrwysdra, dichell.
Underditch, *v. a.* tanffosi, is-gloddio.
Underdo, *v. a.* gwneuthur llai nag à allo; gwneyd llai nag à ddylid.
Underdose, *v. a.* cymmeryd dognau bychain.
Underdose, *s.* dogn bychan, llai na dogn.
Underdrain, *v. a.* tanffosi, tanrigoli.
Underflow, *v. a.* llifo danodd; llifaw oddi tanodd.
Underfong,† *v. a.* (S. *fangan*) cymmeryd mewn llaw.
Underfoot, *ad.* tàn draed, dàn draed; isod, iso.
Underfoot, *a.* à fo dàn draed; à sethrir dàn draed; isel, gwael, brwnt, bawaidd.
Underfurrow, *ad.* tàn y gwys.
To sow underfurrow—hau dàn y gwys.
Under-gardener, *s.* is-arddwr, tan-arddwr, garddwr dàn arddwr.
Undergird, *v. a.* gwregysu *neu* rwymaw oddi tanodd; tan-wregysu.
Undergirding the ship—gàn wregysu y llong oddi dani (*Act.* xxvii. 17).
Undergo, *v. a.* myned dàn, myned tàn; goddef, dyoddef; myned drwy; dwyn; derbyn; meddu.
Cheerfully undergo the burdens imposed on thee by the providence of God—dwg *neu* derbyn yn ewyllysgar y beichiau à roddwyd arnat gàn ragluniaeth Duw.
Under-god, *s.* is-ddaw, godduw, hanner duw.
Undergraduate, *s.* tanraddog, tanraddor, israddog, tanurddyn=myfyriwr heb gymmeryd ei gynradd mewn athrofa neu brifysgol.
Undergraduateship, *s.* tanraddogaeth, israddogaeth.
Underground, *s.* lle tàn y ddaiar, lle tanddaiarol, tanddaiarfa.
Underground, *a.* tanddaiarol, tanddaiarog; is daiar; à fo is *neu* dàn y ddaiar.
Underground, *ad.* tàn y ddaiar.
Underhand, *ad.* dàn llaw, dàn law, yn ddirgel, yn ddirgelaidd, yn guddiadan, yn lladradaidd, dàn gel.
To deal underhand, } gweithio *neu* chwar-
To work underhand, } eu dàn llaw; gweithio dàn law; gweithio *neu* chwareu dàn din.
Underhand, *a.* à fo dàn llaw; dirgel, lladradaidd, cuddiadan, cuddiedig.
An underhand dealer—gweithiedydd *neu* chwarëydd dàn llaw; gweithiwr *neu* chwareuwr dàn llaw; gweithiwr dàn din.
Underhew, *v. n.* tannaddu.
Underhonest,† *a.* prin ei onestrwydd.
Underjaw, *s.* yr en isaf, isfant.
Underhung, *a.* crog i lawr.
Underhung jaw—gwefl lipa, gwefl grog.
Underkeeper, *s.* is geidwad, tan-geidwad, ceidwad dàn geid wad.
Underlaid, *a.* goseiliedig, goseiliog.
Underlay, *v. a.* gosod, dodi, rhoddi, *neu* fwrw dàn; attegu, goseilio, gwadnu, sylfaenu; adeiladu oddi tanodd; attegu.
Underlayer, *s.* goseilydd, goseiliwr; gosail, atteg; tepyn, tap.
Underleaf, *s.* yr afal tàn ddalen.
Underleather, *s.* lledr gwadnau.
Underlet, *v. a.* tanosod; gosod dàn bris; gosod am lai na'i werth; gosod dàn à dalo; gosod i ddeiliad o dàn ddeiliad.
Underletter, *s.* tanosodwr; deiliad à cayd ddeiliad dano.
Underletting, *s.* tanosodiad.
Underlie, *v. n.* gorwedd dàn beth.
Underline, *v. a.* tanlinellu; tynu llinell dàn eiriau; llinellu dàn.
Underling, *s.* (o *under*) tanswyddogyn, isafyn, israddolyn, tanwesyn, coegswyddwr, crachswyddog; bawddyn, bawai.
Underlock, *s.* tan-gudyn; cudyn o wlan yn hongian dàn dor dafad.
Undermasted, *a.* rhy fyr ei hwylbreni.
Undermaster, *s.* is-feistr.
Undermine, *v. a.* tangloddio, cloddio dàn; cloddio, cenu, *neu* weithio tanodd *neu* oddi tanodd; disodli; diwadnu.
Underminer, *s.* tangloddiwr; disodlwr; gelyn cel.
Undermost, *a.* isaf, iselaf, mwyaf isel.
Undern, † *s.* (S.) y drydedd awr o'r dydd=9 o'r gloch y bore.
Underneath, *ad.* (*under* a *neath, nether*) oddi tanodd, obry, tanodd, isod, iso, i lawr, i waered.
Underneath, *prep.* tàn, dàn, oddi tan, o dàn, is, is law.
Underneath this stone—o dàn y gareg hon.
Underofficer, *s.* tanswyddog, is-swyddog, swyddog dàn swyddog.
Underogatory, *a.* annifriol, anfychanol, anwaradwyddol.
Underpeep,† *v. n.* edrych *neu* syllu dànodd.
Underpetticoat, *s.* isbais, pais isaf.
Underpin, *v. a.* goseilio; tanbinio; pinio tanodd; attegu.
Underpinning, *s.* goseiliad; tanbiniad; gosail.
Underplay,† *v. a.* is-chwareu, chwareu rhan ddibwys.
Underplot, *s.* is-amcan chwareu, rhagamcan; cuddamcan.
Underpraise, *v. a.* canmawl llai nag a ddylid ar.
Underprize, *v. a.* tanbrisio; prisio dàn à dalo; prisio yn rhy isel.

Underprop, *v. a.* attegu, cynnal; rhoi atteg dán beth. [prisio yn rhy isel.
Underrate, *v. a.* tanbrisio; prisio dàn à dalo;
Underrate, *s.* adbris, tanbris, adwerth; pris llai na'r gwerth.
Underrun, *v. a.* tanredeg, rhedeg dàn.
Undersay,† *v. a.* gwrthddywedyd.
Under-secretary, *s.* is-ysgrifenydd, tan-ysgrifenydd, tan-ysgrifenedydd, is-gofiadur.
Undersell, *v. a.* tanwerthu, iswerthu; gwerthu tàn y gwna ereill; gwerthu am lai nag y gwna ereill; gwerthu yn is nag y gwna ereill; gwerthu dàn draed.
Underservant, *s.* tanwas, is-was, gwas dàn was, is-weinidog.
Underset, *v. a.* attegu, cynnal, dàl.
Underset, *s.* is-gerhynt yn cerdded yn groes i'r gwynt neu i'r dwfr ar yr wyneb; isffrwd.
Undersetter, *s.* attegydd, ysgwydd, goryscwydd; gwadn, atteg, cynneilydd.
Undersetting, *s.* gwaelod, gwadn.
Undersheriff, *s.* tansirydd, rhaglaw sirydd, is-sirydd, rhag-sirydd.
Undersheriffry,† *s.* tansiryddiaeth.
Undershot, *a.* isredol, tanredol; à droir (gàn ddwfr) oddi tanodd.
Undershot wheel—olwyn neu rod yn trol oddi tani; rhod neu olwyn à droir (gàn dwfr) oddi tani; rhod ddwr isredol.
Undershrub, *s.* isel fanwydden; manwydden galed a choedaidd yn y bon ond yn darfod bob blwyddyn yn-ei brigau.
Undersong, *s.* corff y gainc, byrdwn y gerdd; cydgerdd, cydgan.
Undersoil, *s.*=*Subsoil.*
Understand, *v.* (*under* a *stand*) deall, dirnad, amgyffred, deallu, deallt, dallt, synied.
To understand amiss—camddeall, deall ar gam; camsynied.
To understand aright—iawn ddeall, deall yn iawn, deall yn gywir.
To give to understand—rhoi ar ddeall; dwyn ar ddeall; peri deall neu wybod; hysbysu; gwybyddu.
Understand this—deallwch hyn; syniwch hyn; gwybyddwch.
Understandable, *a.* dealladwy.
Understander, *s.* deallwr; deallydd, dalltwr, un à ddeallo.
Understanding, *s.* deall, dealltwriaeth, deallt, dallt, dalltwriaeth; dealltwri, dirnadaeth, gwybodaeth; synwyr; medr; hysbysrwydd.
A person of understanding—un deallus, dyn deallus.
A man of understanding—gwr deallus, dyn deallus; gwr pwyllog.
Without understanding—heb ddeall, ddeall, disynwyr.
Weak understanding—deall gwàn, gwanbwyll, deall egwan.
To get understanding—cyrhaedd deall; cael deall; pwyllo.
The eyes of your understanding—llygaid eich meddyliau (*Eph.* i. 18).
Good understanding—deall da; cytundeb, undeb, cydfod, cyfundod, cydgordiad, cymmodlonedd, cymrodedd.
Understanding, *a.* deallus, deallgar, gwybodus; medrus.
He is an understanding man—dyn deallus yw efe; y mae efe yn ddyn gwybodus.
Understandingly, *ad.* yn ddeallus, &c.
Understate, *v. a.* gosod i lawr lai nag à dyle.
Understrapper, *s.* tanwesyn, tanweyddyn, gwas gwelsion; bawddyn, bawyn; ni á ma y peth à fyno ei feistr.
Understratum, *s.*=*Subsoil.*
Undertake, *v.* (*under* a *take*) cymmeryd pen gwaith, neu orchwyl arno; cymmeryd arno llaw; ymrwymo i wneuthur peth; ymaer ar; ymgymmeryd à; anturio, llyfnu, r feiddio; cynnyg.
To undertake for—ymrwymo dros; mae dros.
Undertaker, *s.* un à gymmero beth neu orch arno tàn ymrwym; un à gymmero ar cymmerwr mewn llaw; ymrwymwr, y gymmerwr; arwylianwr, arwyliannyd cyweirydd y meirw, cyweiriwr y mer gorchwyliwr angladdau.
Undertaking, *s.* yr hyn a gymmero un ar yr hyn a gymmero un mewn llaw; cymm iaeth, cymmeriad; ymrwym-waith, gwa ymrwym, gorchwyl ymrwym; gorch gwaith; antur, anturiaeth, ymgais, cynn dargynnyg, arfeiddiad.
Undertenant, *s.* deiliad dàn ddeiliad, tanddei is-ddeiliad, ail gymmerwr.
Undertreasurer, *s.* tan-drysorydd, is-drysor
Undertime, } † *s.* yr amser ar ol cinaw;
Underntide, } hwyr.
Undertow, *s.*=*Underset*, *s.*
Undervalue, *v. a.* tanbrisio; prisio dàn à dal prisio yn rhy isel; dibrisio, bychanu.
Undervalue, *s.* tanbris, adbris, adwerth, a werth; pris llai na'r gwerth.
Undervaluer, *s.* tanbrisiwr.
Underwood, *s.* prysgoed, pryscwydd, *glasg* prys, prysg, prysgl, gelwig, manwydd, ma goed, pryswydd, prysglwyn.
Underwork, *s.* iswaith, tànwaith; isel-wait gwaith cudd, cuddwaith; cocgwaith.
Underwork, *v. a.* gweithio dàn; gweithio d y pris; gweithio er tanbris neu er adbri gweithio dàn arall; gweithio dàn y gw arall; gweithio am lai pris, hur, neu gy nag arall; disodli; isweithio.
Underworker, } *s.* gweithiwr dàn un *arall*;
Underworkman, } gweithiwr dàn bris; weithiwr.
Underworld, *s.* yr is-fyd, y byd isaf; gwchi y bobl.
Underwrite, *v.* tanysgrifenu, tanysgrifo; ysgri enu dàn beth; ysgrifenu danodd neu isod digolledu, digolliannu, yswirio.
Underwriter, *s.* tanysgrifenwr, tanysgrifenydd, tanysgrifwr; ymrwymwr am ddigolliant, d golliannwr, digolledwr, yswiriwr, *yswiried* ydd, yswiriannwr.
Underwriting, *s.* yswiriant, digolliant, digoll ediad, diogeliad; ymrwym i wneuthur *colled* i fyny.
Underwrought, } *a.* heb ei wneuthur i'r eithaf;
Underworked, } heb wneuthur digon arno.
Underserved, *a.* anhaeddedig; heb ei haedd.
Underservedness, *s.* anhaeddedigrwydd, an haeddiant.
Underserving, *a.* anhaeddiannol, anhaeddol, anhaeddiamus, anhaeddedigol, dihaeddiant, annheilwng, anrhyglyddus; a'r nid yw yn haedd.
Undesigned, *a.* anfwriadedig, difwriad, an fwriadol, diragfwriad.
Undesignedly, *ad.* yn anfwriadedig, &c.

Undesigning, *a.* difwriadol, difwriad; didwyll, dihoced, gonest, uniawn.
Undesirable, *a.* annymunol, annymunadwy, hoff, anhyfryd, aneiddunol, anwiwgais.
Undesired, *a.* annymunedig, &c.
Undeterminate, *a.*=*Indeterminate.*
Undeviating, *a.* anwyrog, anwyrol, annrofiüs, uniawn, heb ei wyro.
Undeveloped, *a.* anadlenedig; heb ei ddadlenu; heb ei ddadorchuddio; anamlwg, aneglur.
Undespairing, *a.* gobeithiol; à gobaith am dano; heb anobeithio.
Undevoted, *a.*=*Indevoted.*
Undevout, *a.*=*Indevout.*
Undiaphanous, *a.* afloew, dwl, annhryloew.
Undigenous, *a.* (Ll. *unda*, a Gr. *genos*) à gynnyrchwyd gàn ddwfr; dyfreigiol.
Undigest,† *a.*=*Indigested.*
Undigested, *a.* annhreuliedig.
Undight,† *v. a.* dioeg, dihatru.
Undiminished, *a.* annholedig; heb ei dolio, heb ei doli.
Undine, *s.* (Ll. *unda*) Dyfrelen y Rhinddysgwyr.
Undiscernible, *a.*=*Indiscernible.*
Undiscerning, *a.* a'r ni chenfydd y gwahaniaeth sy rhwng y naill beth a'r llall; heb fedru iawn wahaniaethu *neu* iawn ddirnad; anghraff, anghraffus, annirnadol, annirnadus; anghraff ei ddeall; dïamcan; annoeth.
Undisciplined, *a.* annysgybledig; anhyfforddiedig; heb ei hyfforddio; heb ei ddysgu; didrefnus, annhrefnus.
Undiscovered, *a.* annadguddiedig, &c.; anolrheinedig; nas cafwyd allan; anhysbys, anadnabyddus, dyeithr.
Undiscreet, *a.*=*Indiscreet.*
Undisguised, *a.* anlledrithiog, dïledrith; annhuddiedig; annyeithredig; heb fod dàn orchudd; diffuant, didwyll, diragrith; eglur, dïargel, digeledig, angheledig, agored.
Undismayed, *a.* heb ei ddychrynu, &c.; anofnog, dïofn, diddychryn, dïergryn.
Undispersed, *a.* anwasgaredig, anwasgarog, annisberod, annharfedig.
Undisposed, *a.*=*Indisposed.*
Undisposed of—a'r ni roddwyd ymaith; a'r ni roddwyd oddi wrtho; a'r nid ymadawyd âg ef; anwerthedig, heb ei werthu; nas gwerthwyd.
Undisputed, *a.* annadledig, diddadl; cyfadd-
Undissembled, *a.*=*Undisguised.* [efedig.
Undissembling, *a.* anlledrithiol, annyeithrol.
Undissipated, *a.* anwasgaredig, anwasgarog; anwastraffedig.
Undissolvable, *a.*=*Indissolvable.*
Undistempered, *a.* digiefyd, dïanhwyl, dïafiechyd; dïannhrefn, digythrwfl, diderfysg, digynhwrf.
Undistinguishable, *a.*=*Indistinguishable.*
Undistorted, *a.* anwyredig, anwyrdröedig, anwyrgam.
Undistracted, *a.* anghythruddedig, anghyrfedig; digythrudd, digynhwrf; anwahanedig, &c.
Undistracted times—amseroedd annherfysglyd *neu* annherfysgus.
Undisturbed, *a.* anghythrybledig, anghyffröedig, anghynhyrfedig, digyffro, diderfysg, llonydd, tawel.
Undividable, *a.*=*Individable.*
Undivided, *a.* anrhanedig, dïranedig, anmharthedig; heb ei ranu; dïraniad, dïran, diwahan; anwahanedig; cyfan, cyfa.
Undiverted, *a.* annifyredig; anwyredig.
Undo, *v. a.* dadwneuthur, dadwneyd, dadwneuthyd; dattod; dadwau; andwyo, dinystrio, dystrywio, dyfetha; anafu, tori.
To undo a knot—dattod cwlwm, myagu cwlwm, dadglymu cwlwm.
To undo the heavy burdens—tynu ymaith feichiau trymion (*Esa.* lviii. 6); tynu ymaith y beichiau trymion.
Undock, *v. a.* gollwng llong o'r crsaf; dadorsafu
Undoer, *s.* dadwneuthurwr. [llong.
Undoing, *s.* dadwneuthuriad; dattodiad; andwyad, dinystriad, dyfethiad; dinystr, dystryw.
Undone, *a.* anwneuthuredig, &c.; heb ei wneuthur; heb wneuthur.
Undoubtable, *a.*=*Indubitable.*
Undoubted, *a.* anammheuedig; dïammheu, dïammheuol, diddadl, dïos, dïlys, dïunon.
Undoubtful, *a.* anammhëus, dibetrus; eglur, anamwys, amlwg, ymddiriedus, anmhetrusol.
Undoubting, *a.* dïammheuol, dïammhëus, anmhetrusol.
Undrained, *a.* annyhysbyddedig, anhysbyddedig; nas dyhysbyddwyd; gwlyb.
Undramatic, } *a.* anchwaryddol, anchwarë-
Undramatical, } yddol; heb fod yn ol rheol chwaryddiaeth. [am dano.
Undraped, *a.* anwisgedig; heb wisg *neu* ddillad
Undrawn, *a.* annhynedig, heb ei dynu; dallynedig.
Undreaded, *a.* heb ei ofni.
Undreamt, } *a.* na freuddwydiwyd am dano.
Undreamed, }
Undress, *v. a.* dïosg, dihatru, dadwisgo, diwisgo, dïasg, deodi, tynu oddi am dano.
To undress one's self—ymddïosg, ymddihatru, &c.
Undress, *s.* anwisg, llaeswisg, gwisg lacs, lledwisg, dattrwa, dadwisg.
Undressed, *a.* anwisgedig, heb wisg; annhrinedig, heb ei drin.
Undried, *a.* ansychedig; heb ei sychu; heb sychu; ir.
Undrossy, *a.* disothach.
Undubitable, *a.*=*Indubitable.*
Undue, *a.* annyledus; annyladwy; anaddas; anwiw; anmhriodol; anghyfreithlawn; annheg.
Undue time—anamser, annhymmor.
Unduke, *v. a.* annugio; difuddiaw o ddugiaeth.
Undulant, *a.*=*Undulatory.*
Undulary, *a.* (Ll. *undula*) tònog; ar wedd tòn; tonwedd.
Undulate, } *a.* (Ll. *undula*) tònog; tonwedd;
Undulated, } ar wedd tònau; à gwaith tonau arno; yn codi ac yn gostwng; cychwyfol.
Undulate, *v.* tonogi; cychwyfan; codi yn dònau; chwareu yn ol ac yn mlaen; tonweddu.
Undulating, *a.* tònog; tonwedd; ar ddull tònau; yn codi ac yn gostwng; cychwyfol.
Undulation, *s.* tonogiad; tonweddiad; cychwyfiad, cychwyfan.
Undulatory, *a.* tònog; tonwedd, tonweddog; ar wedd tònau; yn codi ac yn gostwng bob yn ail; cychwyfol.
Undull,† *v. a.* dadgaddugo; goleuo, cleirio, puro, coethi.
Unduly, *ad.* yn annyledus, &c.; mewn modd annyladwy; fel nas gweddai.
Undurable,† *a.* anmharhäus, annàlus, dibarhad.
Undust,† *v. a.* dadlychu.

Unduteous, } *a.* anufydd (i rieni ac uchafiaid),
Undutiful, } anufyddol, anufyddgar.
Undutifulness, *s.* anufydd-dod.
Undy, *a.* (Ll. *unda*) tònog (yn arfau bonedd).
Undying, *a.* anfarwol; na bydd farw; diddarfod, didranc, parhaol.
Unearth, *v. a.* dad-ddaiaru; gyru o'r ddaiar; dadorchuddio, dynoethi.
Unearthed, *a.* à ddad-ddaiarwyd.
Unearthly, *a.* annaiarol.
Uneasiness, *s.* anesmwythder; afrwyddineb, anhawsder.
Uneasiness of mind—anesmwythder meddwl, cythrudd meddwl.
Uneasy, *a.* anesmwyth; anhawdd; dyrys, afrwydd.
Uneatable, *a.* anfwytadwy, anmwytadwy, anhyfwyd.
Uneaten, *a.* heb ei fwyta.
Uneath,† *ad.* (un a S. *eath*) yn anesmwyth; isod, obry.
Unedified, *a.* heb gael *neu* dderbyn adeiladaeth; a'r ni chafodd *neu* na dderbyniodd adeiladaeth, heb ei adeiladu, heb fudd, heb leshad.
Unedifying, *a.* anadeiladol, dïadeiladaeth, nad yw yn adeiladu; anfuddiol, anaddysgiadol.
Uneducated, } *a.* heb ei addysgu, anaddysgedig,
Uneducate, } annysgedig, diddysg, anwybodus.
Uneligible. *a.*=*Ineligible.*
Unelated, *a.* annyrchafedig; iselfryd, iselfrydig.
Unelasticity, *s.*=*Inelasticity.*
Unelbowed, *a.* heb neb ganddo wrth ei benelin.
Unembodied, *a.* anghorfforol, digorff.
Unemployed, *a.* heb fod ar waith; nad yw ar waith; heb fod mewn gwaith; heb waith ganddo; diwaith, segur; diswydd; allan o waith; anorchwylog.
Unendowed, *a.* anghynnysgaethedig, digynnysgaeth, anwaddoledig, diwaddol.
Unequal, *a.* (Ll. *inæqualis*)=*Inequal.*
Of unequal length—anogyhyd, anghyfunhyd; heb fod yr un hyd.
Of unequal breath—anogyfied, anghyfied; heb fod yr un lled.
Of unequal height—anogyfuwch, anghyfuwch; heb fod yr un uchder.
Are not your ways unequal?—onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymhwys (*Esec.* xviii. 29)?
Be ye not unequally yoked together—na ieuer chwi yn anghymharus (2 *Cor.* vi. 14).
Unequallable, *a.* anghystadladwy.
Unequalled, *a.* dieisor, anghymharol, digyffelyb, anhystadledig, digymhar, digyfartal.
Unequalness, *a.*=*Inequality.*
Unequitable, *a.*=*Inequitable.*
Unequivalent, *a.* anghystal, anghyfartal.
Unequivocal, *a.* anamwys, dïamwys, anamwysol, diddadl, eglur, amlwg, dïammhëus.
Unequivocalness, *s.* anamwysedd, anamwysdra,
Unerrable, *a.* anghyfeiliornadwy, anffaeladwy, anhyffael, anhyfeth, anffaeledig; dilyth, diball, diffael.
Unerrableness, *s.* anhyballedd, anffaeledigrwydd.
Unerring, *a.* anghyfeiliornus, digyfeiliorn, anamryfus, anghamsyniol; difeth, diffael, diball, dilyth; dilys, dir, sicr.
Unexchewable,† *a.* anocheladwy, anochel.
Unexcutchioned, *a.* heb bais arfau; anarfienog.
Unessential, *s.* anhanfodol, dihanfodol.
Unessential, *a.* peth anhanfodol: *pl.* anhanfodolion.
Unestablish, *v. a.* dadsefydlu.
Unestablished, *a.* ansefydledig, ansefydlog.
Unevangelical, *a.* anefengylaidd; anghytûn â'r efengyl; croes i'r efengyl.
Uneven, *a.* anwastad; anghynnifer; anhafog; garw; bryncynog.
Uneven number—amnifer, anghymmar, anghydnifer, rhif anhyran.
Of an uneven number—amniferog, amnifer, anghydnifer, anghymmarol, annghynniferog, anghymnifer, anghyfnifer, anghyfniferog, anghyniferol.
Unevenness, *s.* anwastadrwydd, anwastadrwydd; anghyfartaledd; annhrefn.
Uneventful, *a.* anmhwysig; heb ddwys gasgliadau; annygwyddlawn.
Unevitable, *a.*=*Inevitable.*
Unexact, *a.*=*Inexact.*
Unexamined, *a.* anholedig, nas holwyd, heb s holi; diholiad; anchwiliedig.
Unexampled, *a.* digyffelyb; heb ei gyffelyb heb gynllun *neu* eilun iddo; heb ei fath.
Unexceptionable, *a.* a'r ni ellir gosod, bwrw, *neu* ddywedyd yn ei erbyn; anwrthodadwy, anllysadwy, aneithradwy, anhysbys; dïeithriadinam; cymmeradwy.
Unexecuted, *a.* anwneuthuredig, anghyflawnedig, heb ei wneuthur, heb ei roi mewn gwaith; heb ei ddïanyddio.
Unexempt, *a.* aneegusodol, aneegusol; rhwym; heb fod yn rhydd.
Unexhausted, *a.*=*Inexhausted.*
Unexpected, *a.* annysgwyliedig, annysgwyl; heb ddysgwyl *neu* edrych am dano; heb ei ddys.gwyl; disymmwth, disyfyd, diryboeid.
Unexpectedly, *ad.* yn annysgwyliedig, &c.; heb ei ddysgwyl, heb neb yn ei ddysgwyl; heb edrych am dano; heb ddysgwyl; yngwrth.
Unexpectedness, *s.* annysgwyledd, annysgwyliedigrwydd.
Unexistent, } *a.*=*Inexistent.*
Unexisting, }
Unexpanded, *a.* heb ei ledu; annhaenedig annheddedig.
Unexpired, *a.* heb ddiweddu, heb ddarfod, heb derfynu; heb drengu, heb farw; anorphenedig, annherfynedig, heb ddyfod i ben.
Unexpedient,† *a.*=*Inexpedient.*
Unexperienced, *a.*=*Inexperienced.*
Unexpert, *a.*=*Inexpert.*
Unextended, *a.* anestynedig, anestyniog; heb s estyn; nas estynwyd, &c.
Unexplained, *a.* aneglureding; heb ei eglurc
Unexplored, *a.* anfforiedig anolrheiniedig.
Unexposed, *a.* heb ei ddynoethi, &c.; cudd cuddiedig, huddedig, dirgel.
Unexpressible, *a.*=*Inexpressible.*
Unexpunged, *a.* annileëdig; heb ei ddileu, &c.
Unextinct, *a.*=*Inextinct.*
Unexterminable, *a.*=*Inexterminable.*
Unextinguishable, *a.*=*Inextinguishable.*
Unextinguished, *a.* anniffoddedig; a'r ni ddiffoddwyd; heb ei ddiffodd; heb ddiffodd, anniffodd.
Unextirpated, *a.* anniwreiddiedig, annwreiddiedig, heb ei ddiwreiddio, &c.; heb s lwyr ddifa.
Unfaded, *a.* anniflanedig, anwywedig, anadwin, dïedwin, dïedw.
Unfading, *a.* anniflan, anedwin, anniflanol, anwywadwy, anwywol; anniflanol.

Unfadingness, *s.* annifianrwydd, anedwinedd, anedwinder, anwywder.
Unfailable,† *a.*=*Infallible.*
Unfailing, *a.* diball, difeth, dibaid, diddarfod, dylith, anmhall, diameth; dilys, sicr.
Unfailingness, *s.* difethrwydd, &c.
Unfair, *a.* annheg; anonest; anghywir.
Unfairness, *s.* annhegwch, annhegedd; anghywiredd.
Unfaithfully, *a.* anffyddlawn; anghywir; twyllodrus; ffals radus; anffyddiog.
Unfaithfulness, *s.* annffyddlondeb, anffyddlonder, anffyddlonrwydd, &c.
Unfalcated, *a.* heb ei gwtogi, anghwtogedig.
Unfallible,† *a.*=*Infallible.*
Unfalsified, *a.* anllygredig drwy gymmysg; a'r nas llygrwyd drwy gymmysg a chyfnewid; anffugiedig, &c.
Unfamiliar, *a.* anghynnefin, anghyffredin, anarferol.
Unfashionable. *a.* a'r ni wnaed yn ol chwaeth *neu* arfer yr oes; a'r nis lluniwyd yn ol chwaeth *neu* arfer yr oes; anghytûn â moes ac arfer; anghytun â moes ac arfer yr oes; annillynwych, annefodwych, annefodaidd, anfoddgar, &c.
Unfashioned, *a.* afluniedig; heb ei lunio; nas lluniwyd.
Unfasten, *v. a.* dattod; dadrwymo; gollwng *neu* dynu yn rhydd; dadsicrhau; dadbinio, dadhoelio; dadfolltio, dadfario; dadgloi; agor.
Unfatherly, *a.* annhadol; angharedig, anhynaws.
Unfathomable, *a.*=*Fathomless.*
Unfathomed, *a.* heb ei blymio i'r gwaelod; heb ei blymio; anmhlymiedig.
Unfatigued, *a.* anlluddedig, diflin, anniffygiol, diboen.
Unfavourable, *a.* annhirion, anhynaws, annhyner, &c.
Unfeared, *a.* heb ei ofni; heb ei ofn ar neb; anofnedig; diofn.
Unfearing, *a.*=*Fearless.*
Unfeasible, *a.*=*Infeasible.*
Unfeathered, *a.* diblu, dibluf, heb bluf; anmhluedig; llwm.
Unfeatured, *a.* anosgeddig, anosgeiddig, afluniaidd, anmhrydferth.
Unfed, *a.* (*o feed*) anmhesgedig, heb ei besgu, nas pesgwyd, anmhasg; anmhorthedig, heb ei borthi.
Unfeed, *a.* (*o fee*) anobrwyedig, heb ei obrwyo; annhaledig, diwobr.
Unfeeling, *a.* dideimlad, annheimladwy, annheimladol; caled, didostur, annhostur.
Unfeigned, *a.* diffuant, diffug, anffugiol, anffuantus, diledrith, gwirioneddol.
Unfeignedly, *ad.* yn ddiffuant, &c.
Unfeignedness, *s.* diffuantrwydd, anffugioldeb, anffugiolrwydd, &c.
Unfelt, *a.* annheimledig, nas teimlwyd, nas teimlir, heb ei deimlo.
Unfence, *v. a.* dadgau; tynu cau oddi amgylch peth.
Unfenced, *a.* anghauedig; anargauedig; anarfog, diamddiffyn, anniffynedig.
Unfetter, *v. a.* dadlyffetheirio, dilyffetheirio, dadhualu, anhualu, &c.; rhyddhau, gollwng yn rhydd, anghaethiwo.
Unfettered, *a.* anllyffetheiriedig, &c.; heb ei lyffetheirio; dilyffethar; rhydd.
Unfilial, *a.* anfabaidd; anufydd (i rieni).
Unfinished, *a.* anorphenedig.
Unfirm, *a.* gwàn, egwan, dirym, ansad, gwecry, anghadr, eiddil; simsan, ansefydlog.
Unfirmness, *s.* gwendid, egwander.
Unfit, *a.* anaddas, anghyfaddas, anghymhwys; anweddus, anmhriodol, &c.
Unfitness, *s.* anaddasrwydd, &c.
Unfitting, *a.* anmhriodol, anweddus, anaddas.
Unfix, *v. a.* dadsicrhau, dadsefydlu, ansefydlu; dattod, dadrwymo; rhyddhau; gollwng *neu* dynu yn rhydd; ansadio; toddi.
Unfixed, *a.* ansefydlog; anwadal, anwastad; crwydrol, crwydrus, gwibiol; crwydredig.
Unfixedness, *s.* ansefydlogrwydd.
Unflagging, *a.* dileg; heb leaghau, &c.
Unflattering, *a.* na wenieithwyd iddo; na thruthiwyd iddo; annhruthiedig.
Unflattered, *a.* anwenieithol, anwenieithus, diweniaith, annhruthiol.
Unfledged, *a.* diblu, difluf, heb blu; anaddfed.
Unflinching, *a.* diysgog, diymollwng; gwrol, dewr.
Unfoiled, *a.* heb ei faeddu, heb ei drechu, anorchfygedig.
Unfold, *v. a.* dadblygu; agor, agoryd, egori; egluro, eglurhau, deongli; dadguddio, diargelu; traethu, mynegu, dangos, arddangos; dattod; digorlanu.
To unfold sheep — digorlanu defaid; gollwng defaid allan o'r gorlan.
That may be unfolded—dadblygadwy, &c.
Unfolder, *s.* dadblygwr, &c.
Unfolding, *s.* dadblygiad; agoriad, &c.
Unfool,† *v. a.* dadffoli.
Unforbearing, *a.* anymarous, &c.
Unforbid, } *a.* anwaharddedig, heb ei
Unforbidden, } wahardd, diwahardd, diwarafun, diomedd, diwaharddedig, anwahardd.
Unforbidness,† *s.* anwaharddedigrwydd.
Unforced, *a.* anghymhelledig, digymhell, heb ei gymhell, anuniredig; naturiol; esmwyth, hawdd, rhwydd.
Unforcedly, *ad.* yn anghymhelledig, &c.; o hono ei hun.
Unforcible, *a.* anrymus, annerthol; gwàn.
Unfordable, *a.* anhyryd, anhyfais, anrhydiadwy; nas gellir ei rydio.
Unforded, *a.* anrhydiedig.
Unforeseen, *a.* anragweledig; a'r ni ragwelwyd; heb ei ragweled; diragweledig.
Unforfeited, *a.* anforffetiedig; a'r nid aeth *neu* ni chollwyd yn gamlwrw.
Unforgetful, *a.* ananghofus.
Unforgiven, *a.* nas maddeuwyd iddo; na chafodd faddeuant; anfaddeuedig.
Unforgiving, *a.* anfaddeugar, difaddeu, digyreifiol; annhrugarog.
Unforgotten, *a.* ananghofiedig, a'r ni anghofiwyd; heb ei anghofio; a'r nid aeth yn *neu* mewn anghof.
Unform, *v. a.* dadffurfio, dadlunio, dadwneuthur.
Unformed, *a.* anffurfiedig; a'r ni ffurfiwyd; heb ei ffurfio, &c.; dilun, anelwig, anffurf, afluniedig.
Unformed stars—ser anghydser, ser digydser, ser digyssawd; ser na chynnwysir mewn unrhyw gydser.
Unforsaken, *a.* heb ei adael, anadawedig.
Unfortified, *a.* anghaeredig, anamgaeredig, anghaerog, digaerau, digaer, diamgaer; anghyfnerthedig, &c.

Unfortunate, *a.* anffodiog, anffodus, anhyiwydd, anhyffawd, anffynniannus, anhapus, afiwyddiannus, afiwyddog, afiwyddus, annhyciannus, annedwydd, trweh, trychinebus, diffawd, dihap, trwstan.

Unfortunate days—dyddiau annedwydd.

Unfortunateness, *s.* anffodiogrwydd, anffodusrwydd, anhyffodedd, anhapusrwydd, &c.; anffawd, afiwyddiant.

Unfounded, *a.* diail, anseiliedig, diseilfaen.

Unfrequent, *a.*=*Infrequent.*

Unframe,† *v. a.* dadffurfio.

Unframable,† *a.* anffurfiadwy, afluniadwy.

Unfrequented, *a.* anfynychedig, digynniwair, didramwy, anghynnyred; anhygyrch, anhyddyn, diymgyrch, diaathr, diymaathr.

Unfrequent,† *v. a.* peidio â chynniwair, &c.

Unfriable, *a.* anhyfriw; anhawdd ei friwo.

Unfriendly, *ad.* anghyfeillgar, angharedig, angharedigol, annhirion, anhynaws, anaddfwyn, anghydymaithgar, &c.

Unfriendship,† *s.* anghyfeillgarwch.

Unfrock, *v. a.* dihatru, diosg, dadorchuddio, dynoethi; difuddio,

Unfrozen, *a.* anrhewedig.

Unfruited, *a.* anffrwythog; heb ffrwyth arno.

Unfruitful, *a.* anffrwythlawn, diffrwyth, anffrwythig, anffaethus.

Unfruitfulness, *s.* anffrwythlondeb, anffrwythlonder, anffwythlonrwydd, anffrwythlonedd, diffrwythder, anffaethder.

Unfulfilled, *a.* angbyflawnedig.

Unfunded, *a.* ansoddedig, ansuddedig; annhrysoredig; heb drysorgyff sefydlog i dalu ei log.

Unfurl, *v. a.* dadblygu, dattod, dattorchi, lledu, taenu, agor. [hwyl.

To unfurl a sail—lledu hwyl, dadblygu,

Unfurnish, *v. a.* annodrefnu; diosg o'r dodrefn; annhaclu, annhrecio.

Unfurnished, *a.* annodrefnedig, diddodrefn; annhacledig, annhreciedig; heb ddodrefn; gwag.

Unfused, *a.* annhoddedig.

Unfusible, *a.*=*Infusible.*

Ungain,† *a.* (S. *ungægne*) anfedrus, lledchwith, trwsgl; anfuddiol; anghyfleus; anhywaith.

Ungainable, *a.* anennilladwy.

Ungainful, *a.* anfuddiol, difudd, dïelw, dïennill, afiesol, diles.

Ungainfulness, *s.* anfedrusrwydd, trysgledd, lledchwithrwydd.

Ungainly, *a.* (S. *ungnegge*) anfedrus, anhyfedr; trwsgl, trwstan, lledchwith; aneirian.

Ungathered, *a.* anghasgledig, anghynnulledig; heb ei gasglu, &c.

Ungeld, *s.* un allan o amddiffyn y gyfraith (yn hen gyfreithiau Lloegr).

Ungenerated, } **Ungenerate**, } *a.* anghenedledig.

Ungenerous, *a.* anhael, anhaelionus, cyrrïth, anhyged, &c.

Ungenial, *a.* annhirion, anhynaws, afrywiog, anhyfryd; anhyffrwyth, anhygnwd; anhiliogaethol, anghenedliadol, &c.

Ungenteel, *a.* anfoneddigaidd, anfoneddig, anhyfoes, anfoesog, &c.

Ungenteelly, *ad.* yn anfoneddigaidd, &c.

Ungentle, *a.* annhirion, anhynaws, anaddfwyn, anfwyn, anwar, anhywedd, anllariaidd, &c.

Ungentlemanlike, *a.* anfoneddigaidd; annhebyg i foneddig.

Ungentlemanliness, *s.* anfoneddigaidrwydd, anfoneddigrwydd.

Ungentlemanly, *a.* anfoneddigaidd; anweddaidd i foneddig.

Ungentleness, *s.* annhiriondeb, anhynawsedd, anfwynder.

Ungently, *ad.* yn annhirion, &c.

Ungeometrical, *a.* anfeidrofyddol; anghywir â rheolau meidrofyddiaeth.

Ungifted, *a.* annoniog, annoniol, diddawn.

Ungilt, } **Ungilded**, } *a.* aneuredig, heb ei orwisgo.

Ungird, *v. a.* dadwregysu, diwregysu; llacio gengiau; rhyddhau; dadrwymo.

Ungirt, } **Ungirded**, } *a.* anwregysedig, dadwregysedig; diwregys; rhydd, llac.

Unglaze, *v. a.* dadwydro; tynu y gwydr ffenestri.

Unglazed, *a.* dadwydredig; anwydredig, heb ffenestri gwydr; anolchedig, heb olch arno, heb ei leinio'lchi.

Unglove,† *v. a.* tynu ymaith y maneg.

Unglorify, *v. a.* anogoneddu.

Unglorious, *a.* anogoneddus, difogoniant, anogonedd, anogoniannus, anogonawl.

To render unglorious — anogoneddu; gwneyd yn anogoneddus, &c.

Unglorified, *a.* anogoneddedig, heb ei ogoneddu.

Ungloved, *a.* heb fenyg.

Unglue, *v. a.* dadludio, dadysgrawlingo.

Ungod, *v. a.* didduwio, annuwio, annuwioli.

Ungoded,† *a.* annuwaidd, diddaw.

Ungodlily, *ad.* yn annuwiol, &c.

Ungodliness, *s.* annuwioldeb, annuwioldeb, annuwiolrwydd; anfadrwydd.

Ungodly, *a.* annuwiol; annuwaidd, anïr, drwg, drygionus.

Ungored, *a.* anghorniedig; heb ei gornio; heb ei frathu â chorn; anarchollediq.

Ungot, } **Ungotten**, } *a.* anennilledig; anghenedledig.

Ungovernable, *a.* anhylyw, anllywiadwy, afreolodraethus, anllywodraethus, anhydrin, anhawdd ei lywio; a'r ni ellir ei lywio am y llywodraethu; penrydd, gwyllt, afreolus.

Ungovernableness, *s.* anhylywedd, anhydrinedd.

Ungoverned, *a.* anllywiedig; afreolus, penrydd, didrefn.

Ungown, *v. a.* tynu ei ŵn oddi am un.

Ungraceful, *a.* anhardd, anmhrydferth, anhnlws, annillyn, annhelediw, anaheleist; anweddus, anweddaidd.

Ungracefulness, *s.* anharddwch, anmhrydferthwch, annillynedd, &c.

Ungracious, *a.* anrasol, afrasiawn, anrhadlawn, anrhadol, dïras; drygionus, drwg, dïraid, anfad; cas; anhygar, annhirion; annerbyniol.

Ungraciousness, *s.* anrasionrwydd, afrasiarrwydd, anfadrwydd.

Ungrafted, *a.* animpiedig; heb ei impio.

Ungrammatical, *a.* anramadegol, angramadegol, anramadegaidd, anllythyregol, anieithegol; anghyson â rheolau gramadeg.

Ungrapple, *v. a.* dadafaelu, dadfachu, dadgrafu.

Ungrate,† *a.* anhyfryd; annïolchgar.

Ungrate,† *s.* (Ff. *ingrat*) un anniolchgar.

Ungrateful, *a.* annïolchgar, annïolchus, anniolchgar, diddïolch, aniolgar; anhyfryd; afloddog; dïfias, anfasus.

Ungratefulness, *s.*=*Ingratefulness.*

Ungratified, *a.* heb ei foddhau; heb ei anwesu; dianwes.
Ungrave,† *v. a.* dadgladdu, codi o'r bedd.
Ungravel, *v. a.* diraianu, diraienu.
Ungroaning, *a.* anruddfanus.
Ungrounded, *a.* dissil; anseiliedig, heb ei seilio; heb sail iddo.
Ungroundedness, *s.* anseiliedigrwydd.
Ungrudging, *a.* dirwgnach.
Ungual, *a.* (Ll. *unguis*) ewinol; âg ewin neu garn arno; carnol.
Unguarded, *a.* anwarchodedig, anamddiffynedig, diwarchod; dinawdd, anwyliadwrus, anofalus; dibwyll, byrbwyll, esgeulus.
Unguardedness, *s.* anwyliadwrusrwydd, &c.
Unguent, *s.* (Ll. *unguentum*) enaint, eli, iraid.
Unguentous, } *a.* eliaidd; eneinaidd; tebyg i
Unguentary, } enaint neu eli.
Unguestlike, *a.* annhebyg neu anweddus i westai; anwesteiol.
Unguical, *a.* (Ll. *unguis*) ewinaidd, ewinol.
Unguical, *s.* asgwrn ewinaidd.
Unguicular, *a.* (Ll. *unguis*) â fo ewinfedd o hyd; â fo hanner modfedd o hyd; ewinfeddol.
Unguiculata, *s. pl.* (Ll. *unguiculus*) ewinogion, crafangogion, creaduriaid ewinog.
Unguiculate, } *a.* ewinog, crafangog.
Unguiculated, }
Unguided, *a.* anhyfforddiedig.
Unguiform, *a.* ar lun ewin neu grafanc; crafangaidd, ewinaidd.
Unguilty, *a.* dïeuog, aneuog.
Unguinous, *a.* (Ll. *unguinosus*) olewaidd, blonaidd, brasderog, bras, seimlyd.
Unguis, *s.* (Ll.) ewin, crafanc.
Ungulata, *s. pl.* (Ll.) carnogion, carnolion, anifeiliaid carnol.
Ungulate, *a.* carnog, carnol; carnaidd; ar lun carn ceffyl.
Ungulate, *a.* â fo â'i garn o liw gwahanol i'r corff (yn arfau bonedd).
Unhabitable, *a.* annhrigadwy, anghyfannedd-adwy, anhydrig.
Unhabituated, *a.* anarferedig, anghynnefin.
Unhacked, *a.* anllurguniedig; heb ei hacio.
Unhair,† *v. a.* diwalltu, tynu gwallt.
Unhale, *a.* afiach, afiachus, heb fod yn iach.
Unhallow, *v. a.* halogi, anghyssegru, digyssegru.
Unhallowed, *a.* anghyssegredig, heb ei gyssegru; halogedig.
Unhalter, *a.* digebystru; tynu cebystr ymaith; gollwng yn rhydd o'r cebystr.
Unhand, *v. a.* gollwng o'r llaw; gollwng yn rhydd.
Unhandiness, *s.* anneheurwydd.
Unhandsome, *a.* anmhrydferth, anmhrydweddol, anhardd, annheledïw, annhelaid, anhlws; anolygus; hyll, anweddus; annheg, gwael, bawaidd.
Unhandsomeness, *s.* anmhrydferthwch, anmhrydferthedd, &c.
Unhandy, *a.* anneheu, anfedrus, anhyfedr, dibedrylaw, chwithig, lledchwith, anhylaw; anghyfleus.
Unhang, *v. a.* dadgroglenu, digroglenu; tynu ymaith grogleni; dadfachu, codi oddi ar y colfachau.
Unhap,† *s.* anhap, anffawd.
Unhappied,† *a.* â wnaed yn annedwydd.
Unhappiness, *s.* annedwyddwch, annedwyddyd, anhapusrwydd.
Unhappy, *a.* annedwydd, anhapus; anffodlog, anffodus, dilwydd; trwch; anhyfryd, annyddan; truenus, adfydig.
Unharbour, *v. a.* codi o'i loches; codi o'i wâl; tarfu; anllochesu.
To unharbour a stag—tarfu hydd neu garw o'i loches; codi hydd neu garw.
Unharmed, *a.* anargyweddedig; a'r ni argyweddwyd; heb ei argyweddu, heb ei niweidio, &c.
Unharmonious, *a.*=*Inharmonious.*
Unharness, *v. a.* dadharneisio, dadseirchio, dïofferu; dïosg o'i seirch neu o'i offer; rhyddhau; dadarfu, dïarfogi.
Unhead, *v. a.* tynu pen peth allan neu ymaith; dadbenu.
Unhealable, *a* aniachadwy; anaele.
Unhealthful, } *a.* afiach, afiachus; mewn af-
Unhealthy, } iechyd; anhwylus; heb fod yn iach.
Unhealthiness, *s.* afiachusrwydd; afiechyd.
Unheard, *a.* anghlywedig, nas clywyd, nas clybüwyd; anenwog; heb son am dano; dïerglyw; a'r ni wrandawyd.
Unheard of—ag na chlybüwyd am dano; na chlywyd son am dano; heb glywed son am dano; dyeithr ei glywed; nas clywyd; dison; newydd; digyffelyb.
Unheart,† *v. a.* digaloni.
Unheeded, *a.* heb sylwi arno; diwylw; diddawr.
Unheedful, } *a.*=*Heedless.*
Unheeding, }
Unheedy, *a.* byrbwyll, ehud; sydyn, disymmwth.
Unhele,† *v. a.* dadorchuddio, dynoethi.
Unhelm, *v. a.* tynu ymaith lyw llong; dadlywio.
Unhesitating, *a.* anmhetrusol, dibetrus; dïaros, dïoed; parod, hwylus.
Unhewn, *a.* annaddedig; a'r ni naddwyd; heb ei naddu; dinadd.
Unhidden, *a.* anghuddiedig.
Unhidebound,† *a.* mawr ei grul; cynnwysfawr.
Unhinge, *v. a.* codi oddi ar y colyn, y bachau, neu y colfachau; dadfachu; dislëu, annhrefnu, mysgu, terfysgu, didrefnu; ansefydlu.
Unhingement, *s.* codiad oddi ar y colyn, &c.
Unhistorical, *a.* anhanesol.
Unholiness, *s.* ansanteiddrwydd; annuwioldeb, anfadrwydd.
Unholy, *a.* ansantaidd, disantaidd; afiwys, annuwiol, anfad, anfadus, halogedig, halog, aflan.
Unhonest,† *a.*=*Dishonest.*
Unhonoured, *a.* a'r nid anrhydeddwyd; heb ei anrhydeddu; angheinmygedig; dïanrhydedd, dibarch.
Unhoodwink, *v. a.* difygydu.
Unhook, *v. a.* dadfachu, dadfachio.
Unhoop, *v. a.* digylchu, dadgylchu.
Unhoped, *a.* anobeithiedig; nas gobeithiwyd.
Unhoped for—nas gobeithiwyd am dano; annysgwyliedig; heb edrych neu ddysgwyl am dano.
Unhopeful, *a.* anobeithiol, anobeithlawn, [diobaith.
Unhorned, *a.* anghorniog, heb gyrn.
Unhorse, *v. a.* taflu oddi ar ei farch.
Unhospitable, *a.*=*Inhospitable.*
Unhostile, *a.* anelynol.
Unhouse, *v. a.* didyo; troi neu fwrw allan o dy; troi o dy.
Unhoused, *a.* didyedig; didy, dïannedd, heb dy; digartref, heb gartref; diloches.

Unhouselled, *a.* heb dderbyn y cymun; anghymunedig.
Unhuman, *a.*=*Inhuman*.
Unhumanize, *v. a.* gwneuthur yn annynol, &c.; annynoli.
Unhumbled, *a.* annarostyngedig; heb ei ddarostwng; heb ei iselu; heb ei ostwng.
Unhung, *a.* anghrogedig.
Unhurt, *a.* heb gael *neu* dderbyn niwed; difriw, diniwed; heb aagen *neu* niwed arno; diasgengael.
Unhurtful, *a* anniweidiol, diniwed, diadwyth.
Unhusbanded, *a.* heb ei ddiwyllio; anniwylliedig; nas gwnaed y goreu o hono; gwastraffedig; heb ei iawn drefnu.
Unhusked, *a.* digibynedig; difasgledig.
Uniaxial, *a.* unechelog; â dim ond un echel *neu* werthyd iddo.
Unicapsular, *a.* unhadgellog, unhadgibog, uncibog.
Unicorn, *s.* (Ll. *unicornis*) uncorn, yr uncorn, yr anifail uncorn, unicorn: *pl.* uncyrn, uncorniaid.
Sea-unicorn—mor-uncorn, uncorn y môr.
Unicorn-root—y gwraidd uncorn.
Unicornous, *a.* uncorniog.
Unideal, *a.* sylweddol, gwirioneddol.
Unidiomatic, *a.* anieithweddol.
Unific, *a.* (Ll. *unus* a *facio*) à wna yn un; unedigol; undodawl.
Unifacial, *a.* unwynebog, unwynebol.
Uniflorous, *a.* (Ll. *unus* a *flos*) unflodeuog; yn dwyn dim ond un blodeuyn.
Unifoil, *s.* (Ll. *unus* a *folium*) planigyn unddalen (yn arfau bonedd).
Uniform, *a.* (Ll. *uniformis*) unffurf, unwedd, unweddol, unddull, cyfunddull, cyfunwedd, unfath, unsud, cyson.
A country of one uniform appearance—gwlad unwedd drosti.
His character was uniform and of a piece—yr oedd pob rhan o'i fuchedd yn cyttaro *neu* yn cydymagweddu; unwedd oedd ei einioes o ben bwygilydd iddi; yr un gwr oedd efe yn ddigyfnewid drwy gydol ei einioes.
Uniform, *s.* unweddwisg, gwisg unwedd milwyr, unwisg.
Uniformity, *s.* unffurfiaeth, unffurfiad, unweddiad, unddulledd, unweddrwydd, unweddoldeb.
Uniformly, *ad.* yn unwedd, &c.
Uniformness, *s.* unffurfiaeth, &c.
Unify, *v. a.* unoli, uno; gwneuthur yn un.
Unigeniture, *s.* (Ll. *unigenitus*) uniganedigrwydd, uniganedigaeth.
Unigenous, *a.* (Ll. *unigena*) unrhywiol, unrhywiog, unrhyw, cyfunrhyw; o'r un rhyw.
Unignitable, *a.* annhanadwy, anhydan.
Unijugate, *a.* (Ll. *unus* a *jugatus*) anieuog.
Unilabiate, *a.* (Ll. *unus* a *labia*) unwefusog.
Unilateral, *a.* (Ll. *unus* a *latus*) unochrog, unochrol, unochr, unystlysol.
Uniliteral, *a.* (Ll. *unus* a *litera*) unllythyrog; yn cynnwys dim ond un lythyren.
Unilluminated, *a.* anoleuedig; anoleu, tywyll; anwybodus.
Unilocular, *a.* (Ll. *unus* a *loculus*) un-gellog.
Unimaginable, *a.* annychymygadwy, annirnadwy, anhydyb.
Unimitable, *a.*=*Inimitable*.
Unimmortal, *a.* marwol.
Unimpassioned, *a.* dinwyd, diawyd, a anwydau, &c.; dof, tawel, araf.
Unimpeached, *a.* anghyhuddedig.
Unimpeded, *a.* anrhwystredig, dirwystr, hawdd diludd; heb ei rwystro.
Unimportant, *a.* dibwys, anmhwysig, dïystyr.
Unimproved, *a.* anniwygiedig, anwelleiddiedig.
Uninhabitable, *a.* anghyfanneddadwy; anghrig; anghyfanneddol.
Uninhabited, *a.* anmhreswyliedig, anghyfaneddedig, annhrefedig; anghyfannedd, anghyfanneddol, annhrigiannol, anmhreswyl, anghrig, dibobl.
Uninjured, *a.* heb gael *neu* dderbyn niwed; diasgengael.
Uninjurious, *a.* anniweidiol, diniwed.
Unintelligent, *a.* annealltus, annealladwy, anrhesymmodus, ansynwyrol.
Unintelligible, *a.* annealladwy, anhyglyw, anhawdd ei wybod *neu* ei ddeall.
Unintentional, *a.* anfwriadol, difwriad, ddïarfod, iadol, difrydol.
Uninscribed, *a.* dïarysgrif; anghysgrifenedig, heb ei gyflwyno.
Uninterrupted, *a.* anrhwystredig, afrywystredig, dirwystr; didor, dïodor; diannod; heb ei gyfan.
Uninvestigable, *a.* anolrheinadwy, anchwiliadwy.
Uninteresting, *a.* annyddorol, annyddiddorol.
Uninvited, *a.* anwahoddedig, heb ei wahodd, diwahodd, heb wahoddiad; diofyn.
Union, *s.* (Ll. *unio*; Ff. *union*) undeb, undod; uniad, unad, uniant, cyfuniad, cyfunedd.
Union-house—ty yr *undeb*; gweithdy undeb; tlotty, gweithdy y tlodion.
Union-workhouse — gweithdy yr undeb; tlotty, gweithdy y tlodion.
Unionist, *s.* uniannwr, undebwr.
Uniparous, *a.* (Ll. *unus* a *pario*) unddwyn; ddwg un ar y tro.
Uniped, *a.* (Ll. *unipes*) untroediog, untroed; untroed.
Unipersonal, *a.* unansodol, annynsodol, anweddol, unpersonol.
Unipersonalist, *s.* unansodolwr, unpersonolwr, un â gred nad oes ond un person yn y Dwyfol.
Unique, *a.* (Ff.) unig, unigol; digyffelyb, o ei gyffelyb, heb ei fath, heb ei ail, dinail, dïail, disbar; unig yn ei ryw *neu* ei ragoroldeb.
Uniseriate, *a.* unrhesol; â fo yn un rhes *neu* gyfres.
Unison, *s.* (Ll *unus* a *sonus*) unsain, cydsain, cynghanedd, cydseinedd, cyssein sonedd, cyssondeb.
In unison—yn gysson, yn gydsain, yn unsain, mewn cyssondeb.
Unison, *a.* unseiniol, unsain, cydseiniol.
Unisonance, *s.* unseinedd, cydseinedd, unsain ioldeb.
Unisonant, } *a.* unseiniol, unseiniog, unsain.
Unisonous, } cydseiniol, cyseiniol.
Unit, *s.* (Ll. *unus*, *unitas*) un, rhif un, unrhif dan ddeg.
Units—unau, undodau.
Unitable, *a.* unadwy.
Unitarian, *s.* (Ll. *unitus*) undodiad, undodwr, undodydd: *pl.* undodiaid, *gwyr yr undod*.
Unitarian, *a.* undodaidd; perthynol i'r undodiaid.
Unitarianism, *s.* undodiaeth.

nitarianize, *v.* undodi; troi at Undodiaeth.
nite, *v.* (Ll. *unio, unitus*) uno, cyfuno; cydio, cyssylltu, cynghydio; cyfweddu, cytuno; cyfu; ymuno, ymgyfuno.
To unite differences—terfynu ymrysonau.
nited, *a.* unedig, cyfunedig, &c.; cyfunol, cyfun, cydun.
The united kingdom—y deyrnas gyfunol.
The United church of England and Ireland—eglwys gyfunol Lloegr ac Iwerddon.
The united Brethren—y Brodyr Cyfunol, y Brodyr Unol, y Cyfrodyr=y Morafiaid.
The United States—y Taleithiau Cyfunol, yr Unol Daleithiau, y Taleithiau Unedig, y Cydwladwriaethau.
United forces—cyfluoedd, cydalluoedd, cyfalluoedd, byddinoedd unedig.
With united endeavours—trwy gydegni, trwy gydymorchest, &c.
nitedly, *ad.* yn unedig, &c.
niter, *s.* unwr, unydd, unedydd, cyfunwr.
nition,† *s.* uniad, unad, uniant, unoliad, unoliant.
nitive,† *a.* uniadol, uniannol.
nity, *s.* (Ll. *unitas*) undod; undeb; unoliaeth, unoldeb, unolrwydd, unolder; under, cyfundeb, cyfunedd, under.
Unity of spirit—undeb ysbryd.
Unities—undodau, underau.
Univalve, Univalved, Univalvulas, *a.* uncloriog, unclawr, ungaffellog, ungaffell; â dim un clawr, cloryn, *neu* gaffell iddo.
Univalve, *s.* cragen uncloriog, ungaffell, unclawr: *pl.* unclorion, ungaffellogion.
Universal, *a.* (Ll. *universalis*) cyffredinol, cyffredin; hollol, cyfoll, cyfan, cydolig, cydol, cyffred, cyffredol, unyd; llwyr, cyflwyr; tryw; penbaladr.
Universal world—yr hollfyd, yr holl fyd, y byd i gyd, y bydysawd, y bedysawd.
Universal, *s.* y cyffredinol, y cyfoll; cydoledd, cyfander.
Universals—cyffredinolion.
Universalism, *s.* cyffredinoliaeth=yr athrawiaeth y bydd pawb yn gadwedig yn y diwedd.
Universalist, *s.* cyffredinolwr.
Universality, Universalness, *s.* cyffredinolrwydd, cyffredinoldeb, cyffredinedd; hollolrwydd, llwyredd, cyflwyredd.
Universalize, *v. a.* cyffredinoli.
Universally, *ad.* yn gyffredinol, &c.; achlân, i gyd oll.
Universe, *s.* (Ll. *universum; Ff. univers*) bydysawd, bedysawd, yr hollfyd, yr holl fyd; y byd; y byd i gyd a'r maint y sydd ynddo; y byd i gyd a'i gyrau; y byd hyd eithaf cyrhaedd ei gaerau; y cread.
University, *s.* (Ll. *universitas*) prifysgol, mamysgol, urddysgol, prif athrofa.
Univocal, *s.* (Ll. *unus* a *vox*) gair un ystyr: *pl.* unystyron.
Univocal, *a.* unystyr; un enw â dim un ystyr iddo; unsain, unseiniol; unllais, cyson, rheolaidd; dilys, sicr.
Univocally, *ad.* o un arwyddocâd *neu* ystyr; mewn un ystyr; yn unystyr; mewn un gair; yn un-gair, ar un-gair.
Univocation, *s.* cytundeb sain ac ystyr, cysseiniad cyfystyr.
Unjealous, *a.* aneiddigus.
Unjoin, *v. a.* dadgyssylltu, daduno; dattod; tynu yn rhydd.
Unjoint, *v. a.* dadgymmalu, digymmalu.
Unjoyful, *a.* afiawen, anhylon.
Unjust, *a.* anghyfiawn, aniawn, annheg, anghywir.
Unjustifiable, *a.* anghyfiawnadwy; anniheuradwy; nas gellir ei gyfiawnhau.
Unkemmed, Unkempt, *a.* anghribedig; anghaboledig.
Unkennel, *v. a.* gyru o'i dwll; gyru o'i geudwll; tarfu o'i loches; gyru o'i ddaiar; codi.
To unkennel a fox—codi cadnaw; gyru llwynog o'i dwll, &c.
Unkent,† *a.* (*un* a *ken*) anwybyddus, anhysbys.
Unkept, *a.* anghadwedig, heb ei gadw.
Unkind, *a.* anfwyn, angharedig, anhynaws, annhirion, annhyner, anaddfwyn, anhawddgar, afrywiog, anghyweithas, anghymmwynasgar.
Unkindliness, *s.* afrywiogrwydd, anfwynder.
Unkindly, *a.* annaturiol; anfwyn, afrywiog.
Unkindly, *ad.* yn anfwyn, &c.
Unkindness, *s.* anfwynder, angharedigrwydd, annhiriondeb.
Unking, *v. a.* difrenino, diraddio.
Unkinglike, Unkingly, *a.* annheyrnaidd, anfreninol; anweddus i frenin.
Unkle,† *s.*=*Uncle.*
Unknightly, *a.* anweddus i farchog; anfarchogaidd.
Unknit, *v. a.* dadweu, dadwau; dattod; agor.
Unknot, *v. a.* dadgylymu, dadglymu.
Unknotly, *a.* anghylymog, diglwm.
Unknow,† *v. a.* peidio â gwybod.
Unknowable, *a.* anwybodadwy, anwybyddadwy; nas gellir ei wybod.
Unknowing, *a.* anwybodus, anwybodol, diwybod, diarwybodus.
Unknown, *a.* anwybodedig, heb ei wybod, a'r ni wyddys, anwybyddus, anhysbys, anadnabyddus, anadnabodedig; dyeithr.
To the unknown God—i'r Duw nid adwaenir.
It is unknown to me—nae ef heb wybod, yn anwybod, yn ddiarwybod, *neu* yn anhysbys i mi.
An unknown tongue—iaith ddyeithr, tafod dyeithr, tafod anghyfiaith; iaith na ddeallir.
So that place was unknown to all men—fel nas gwyddai neb y mân hwnw.
I was unknown by face—yr oeddwn heb fy adnabod wrth fy wyneb.
Unlaboured, *a.* a'r ni lafuriwyd wrtho; a'r ni phoenwyd wrtho, &c.; hawdd, esmwyth, anorchestol; gwirfoddol, o hono ei hun; naturiol.
Unlaborious, *a.* anllafurus, dilafur.
Unlace, *v. a.* dadlinynu; dattod carai; llaesu, dylaesu, llacio; dattod.
To unlace a rabbit—tori *neu* ddarnio cwningen.
Unlade, *v. a.* dilwytho, dadlwytho; gwaghau, arllwys, arlloesi.
Unlamented, *a.* heb hiraeth am dano; heb alar ar ei ol; dïalar, analaredig; dialaredig; heb gwyno am dano.
Unlap, *v. a.* dadblygu.
Unlatch, *v. a.* digliciedu, codi clicied.
Unlaurelled, *a.* dilawryf; dïanrhydedd.
Unlavish, *a.* anafradus, dïafrad.
Unlaw, *v. a.* digyfreithio.
Unlawful, *a.* anghyfreithlawn, anneddfol.

Unlawful lust—chwant anghyfreithlawn, camchwant.
Unlawfulness, *s.* anghyfreithlondeb, anghyfreithlonrwydd, anneddfolder.
Unlawlike, *a.* anghyfreithaidd.
Unlay, *v. a.* dattod, dadbletha.
Unlearn, *v. a.* dad-ddysgu, annysgu, diddysgu.
Unlearnable, *a.* annysgadwy.
Unlearned, *a.* annysgedig, anllythyrog, aflenog; diddysg, diaddysg; anwybodus.
Unlearnedness, *s.* annysgedigrwydd.
Unleash, *v. a.* dadgynllyfanu.
Unleavened, *a.* diheples, dieples, croew, diseurdoes, dilefain, anlefeinllyd, crai, cri.
Unleavened bread—bara croew, bara crai, bara cri.
Unless, *a.* (S. *onlesan*) oddi eithr; oni, onid, onis; oddi gerth; eithr, ond, onid; pe na, pe nas, pe nad; os na, os ni; oni bydd, oni bai, oni buasai; namyn, amyn, neithr, pe nag.
Unlessoned, *a.* heb ei ddysgu, annysgedig, diddysg.
Unlettered, *a.* anllythyrenog, anllythyrog, aflenog, annysgedig, diddysg; diaddysg; anwybodus; anllythyredig.
Unlicensed, *a.* annhrwyddedog, didrwydded, heb drwydded.
Unlicked, *a.* anllyfedig, heb ei lyo; afluniedig, afluniaidd, anffurfiog, dilun; garw.
Unlike, *a.* annhebyg, annhebygol; anghyffelyb, anghyfath, anghymmath, anghyflun.
Unlikelihood, } *s.* annhebygrwydd, annhebyg-
Unlikeness, } olrwydd, anghyffelybrwydd.
Unlikely, *a.* annhebyg, annhebygol, anghyffelyb, anghyffelybol.
Unlimber, *a.* anystwyth, anhyblyg.
Unlimber, *v. a.* dadgadfenu, digadfenu, tynu oddi ar y cadfeni.
Unlimitable, *a.* annherfynadwy.
Unlimited, *a.* diderfyn, annherfynedig, anmhenodol, didran.
Unlineal, *a.* anllinellawl, aflinol; heb fod yn [llinyn.
Unlining, *s.* dadbuliad.
Unlink, *v. a.* dadrwyo, dadgysylltu, dattod; dadfachu.
Unliveliness, *s.* anfywiogrwydd.
Unload, *v. a.* dadlwytho, dilwytho; difeichio, dadfeichio; dadbynio.
Unlocated, *a.* afleëdig, anghyfleëdig.
Unlock, *v. a.* dadgloi, agor clo; agor.
The door is unlocked—mae y drws yn nadglo.
Unlocked, *a.* anghlöedig.
Unlooked-for, *a.* annysgwyliedig; heb ddysgwyl *neu* edrych am dano.
Unloop, *v. a.* datterchu, dad-ddolenu.
Unloose, *v. a.* dattod, rhyddhau, gollwng yn rhydd; ymddattod; myned yn rhydd; ymollwng.
To unloose a team—gollwng *neu* ddadlenu anifeiliaid gwaith; gollwng anifeiliaid o'r gweddau; gollwng yr ychain, &c; gollwng.
Unloosable,† *a.* angholladwy.
Unloveliness, *s.* anhawddgarwch, anhygarwch, anhygaredd, angharueiddwch, angharueiddrwydd, anserchogrwydd, anserchusrwydd; anhoffiant, anghuedd.
Unlovely, *a.* anhawddgar, anhygar, angharuaidd, angharedig, angharladus, anghar, anhirion, anserchog, anserchus; hagr.
Unloving, *s.* diserch, anserchus, anghariad angharedigol, angharladol.
Unluckiness, *s.* anffodusrwydd, anffodusrwydd, anffyminiant, afreolus rhemp, asbri.
Unlucky, *a.* anffodlog, anffodus, anffodus, lwyddiannus, aflwyddol, anfynnu trwstan; trwch; cywall; anhapus, wydd; adgas.
An unlucky blow—ergyd anhapus.
Unlustrous, *a.* annysglaer.
Unlute, *v. a.* dadludio; dadgleio.
Unmade, *a.* anwneuthuredig, heb ei wneu dadwneuthuredig, wedi ei ddadwneuthur
Unmaimed, *a.* dianaf, dinam, heb nam heb anaf arno, diefrydd.
Unmaidenly, *a.* anforwynaidd.
Unmakable, *a.* anwneuthuradwy.
Unmake, *v. a.* dadwneuthur, dadwneyd; tod.
Unmalleability, *s.* anforthwyladd.
Unmalleable, *a.* anforthwyliadwy.
Unman, *v. a.* diwrio, anwrio, anwroli, ameiddio, dad*reiddio, peri yn anwr; dibobli; annynu.
Unmanageable, *a.* annhrinadwy, anhyc anystywallt, anystywell, afreolus, ethi; didoriad; nas gellir ei dria.
Unmanlike, } *a.* anwrol, an*wraidd; anwr
Unmanly, } i wr; annynog.
Unmanliness, *s.* anwroldeb, anwroldr olrwydd, an*reiddrwydd, an*reidd-dra, wrhydri, annyndid, annyndod, anwyn dadwraeth.
Unmannered, *a.* difoes, anfoesog, anfoe annygiadus.
Unmannerliness, *s.* anfoesgarwch, anfoe rwydd, anhyfoesedd, anfoesoldar, anfoe
Unmannerly, *a.* anfoesog, anfoesgar, anhyf difoes, anfoesol.
Unmannerly, *ad.* yn anfoesog, &c.
Unmantle, *v. a.* difantellu.
Unmanured, *a.* anwrteithiedig; a'r ni w teithiwyd; heb ei wrteithio; diwrtaith.
Unmarked, *a.* annodedig; a'r ni nodwyd; nod; heb nod arno; heb ei *nodi*; anhy heb sylwi arno.
Unmarriageable, } *a.* anmbriodadwy; anaddu
Unmarriable, } i briodi.
Unmarried, *a.* anweddog, anmbriod, briodi, dibriod, gweddw.
Unmarry, *v. a.* dadbriodi; ysgaru.
Unmasculate, *v. a.*=*Emasculate.*
Unmask, *v.* difygydu, dadfygydu; tynu mwgwd, tynu ymaith y mwgwd; tynu wyneb gosod; dadguddio y ffag; *diorcheidio.*
Unmasked, *a.* difwgwd, heb fwgwd; dadu udd; wyneb-noeth.
Unmatch, *v. a.* anghymharu.
Unmatched, *a.* anghymharedig; anghymharu; digymhar.
Unmasterable,† *a.* anfeistroladwy; [orchfygu
Unmeaning, *a.* diystyr, heb ystyr *iddo.*
Unmeaningness, *s.* diffyg ystyr.
Unmeasurable, *a.*=*Immeasurable.*
Unmeasured, *a.* anfesuredig; difesur.
Unmeet, *a.* anaddas, anghyfaddas, anghy mhwys, anweddus, anweddaidd, anaddyn.
Unmeetness, *s.* anaddasrwydd, &c.
Unmember, *v. a.* diaelodi; tori o fod yn aelod
Unmentionable, *a.* anghrybwyliadwy; nad yr idd ei grybwyll.

ıentionables, *s. pl.* pethau anghrybwyll-ıwy; **anghrybwyllion**; clos, llodrau.
nerchantable, *a.* anfarchnatol; anhybryn; **ıhywerth.**
nerciful, *a.* annhrugarog, didrugaredd.
nercifulness, *s.* annhrugarogrwydd.
meritable,† *a.* anhaeddiannol.
merited, *a.* anhaeddedig, anhaeddol, an-**aeddiannol,** dihaeddiant, dihaedd, heb **aeddiant,** annheilwng.
minded, *a.* heb feddwl am dano; heb sylwi **ırno**; dïystyr.
ımindful, *a.* anghofus; difeddwl, diofal, an-**ystyriol,** difrydus.
ımingle, *v. a.* dadgymmysgu, dadfysgu, di-**fysgu.**
ımingled, *a.* anghymmysg, digymmysg, **anghymmysgedig,** anmhlith; pur.
ınmixed, } *a.* digymmysg, anghymmysg,
ınmixt, } anghymmysgedig, anmhlith, di-**fysgol**; dïamryw; pur.
ınmolested, *a.* heb ei aflonyddu, ei flino, *neu* **ei rwystro**; anaflonyddedig, anormesedig.
ınmoor, *v. a.* dïangori, dadheori; codi angor *neu* angorion llong.
ınmortified, *a.* anfarweiddiedig; heb ei farw-**hau**; heb ei farweiddio, &c.
Jnmovable, *a.*=*Immovable.*
Jnmoved, *a.* ansymmudedig, a'r ni symmud-**wyd,** heb ei symmud; heb ymsymmud, **syflyd,** *neu* gyffro; digyffro, anghyffröedig, **anghyffro,** dïysgog, dïymmod, disigl; heb **ddim yn talmu arno**; heb ddim yn menu **arno**; safedig.
Unmoving, *a.* ansymmudol, disymmud; **anghyffroawl, anghynhyrfiol.**
Unmuffled, *v. a.* difisyrnu, dadfisyrnu; dad-**fwbachu**; difoledu.
Unmusical, *a.* angherddorol, anmherorawl; **afrywiog, garw, gerwin.**
Unmutilated, *a.* ananafedig; dïanaf; heb ei **anafu**; heb ei anffurfio; cyfan, digoll.
Unmuzzle, *v. a.* dadbenrwymo, dadbenfaru.
Unnatural, *a.* annaturiol, ananianol, dïanian, **dinatur**; dinaws; anhynaws, afryw, afryw-**iog**; croes i anian *neu* natur.
Unnaturalize, *v. a.* annaturioli, ananianoli.
Unnaturalness, *s.* annaturioldeb, annaturiol-**rwydd.**
Unnavigable, *a.*=*Innavigable.*
Unnavigated, *a.* anfordwyedig; anhwyliedig.
Unnecessariness, *s.* afreidioldeb, anangenrheid-**rwydd.**
Unnecessary, *a.* afreidiol, diraid, dïangenrhaid, **anangenrheidiol,** dïangenrheidiol, afraid, **dïangen, dïangenol.**
Unneighbourly, *a.* anghymmydogol.
Unneighbourly, *ad.* yn anghymmydogol.
Unnervate,† *a.* gwàn, egwan.
Unnerve, *v. a.* dinerthu, dirymu, gwanhau, **gwanychu**; diffrwytho.
Unnerved, *a.* dinerth, gwàn, egwan, dirym.
Unneth, } † *ad.* (*un*, a S. *eath.*) prin, yn brin,
Unnethes, } o'r braidd.
Unnoble, *a.* anfoneddig, difonedd; anenwog; **gwael.**
Unnumbered, *a.* afrifedig; afrifed, aneirif, **anhyrif, afrif, dirif, dirifedi, aneirifedig.**
Unobservant, *a.* heb ddâl *neu* gymmeryd **sylw**; difeddwl, disyniad, disylw, ansyn-**iol.**
Unobserved, *a.* heb ei weled; heb ei ganfod; heb synio arno; heb ddâl sylw arno; heb **graffu arno.**
Unobtrusive, *a.* anymwthgar, anymwthiol.
Unobscured, *a.* anhuddedig, anhyweledig, **dïamgudd, dïachludd, didywyll, anhuddol.**
Unobstructed, *a.* dirwystr, diludd, dïafrwydd, **rhwydd**; dïattalfa.
Unoccupied, *a.* anfeddiannedig, anmherchen-**ogedig**; diddeiliad; heb ei osod; gweilydd; **gwag**; segur; anhygyrch; diwaith, heb **waith, dïorchwyl.**
Unoil, *v. a.* dadolewio.
Unopposed, *a.* dïwrthladd, dïwrthryn, dïwrth-**wyneb**; heb ei wrthladd, &c.; dirwystr.
Unorderly, *a.*=*Disorderly.*
Unorganized, *a.* anmheiriannedig; heb beir-**iannau addas iddo**; anghyfluniedig.
Unostentatious, *a.* dirodres, anymddangosgar.
Unowned, *a.* dïarddelw; dïarddel; anaddefedig, **heb ei addef**; dïberchen, dïberchenog.
Unpack, *v. a.* dattod sypyn, agor trwsa; dat-**tod, dadrwymynu, dadsypynu**; dadbynio.
Unpaid, *a.* annhaledig; heb ei dalu; heb dalu **am dano**; heb dalu iddo; dïdal; a'r ni thal-**wyd iddo.**
Unpainted, *a.* anmhaentiedig, heb ei baentio, **dïbaent.**
Unpalatable, *a.* anflasus, anmhlasus, drwg ei **flas**; diflas.
Unpaired, *a.* anghymharedig, heb eu paru.
Unparadise, *v. a.* dadbaradwyso; annedwyddu.
Unparagoned, *a.* digyffelyb, digystadl, digy-**mhar.**
Unparalleled, *a.* anghyfochrog, anghyfochrol, **anghyfochr**; anghymharol, digymhar, di-**gyffelyb, heb ail, dïeilryw.**
Unpardonable, *a* anfaddeuol, anfaddeuadwy, **difaddeu.**
Unparliamentary, *a.* anseneddol, gwrthseneidd-**ol**; croes i reolau y senedd.
Unparted, *a.* anwahanedig, anneoledig, an-**neol.**
Unpatriotic, } *a.* anwladgar, anwladgarol.
Unpatriotical, }
Unpaved, *a.* anmhalmantedig, heb ei balmantu, **dibalmant.**
Unpay,† *v. a.* dadwneuthur; andwyo; peidio â **thalu.**
Unpaying, *a.* annhaliadol.
Unpeaceable, *a.* anheddychol, anheddychlawn, **dïheddog**; cecrus, cwerylus.
Unpeaceful, *a.* anheddychlawn; aflonydd.
Unpeacefulness, *s.* anheddychlonedd.
Unpeg, *v. a.* tynu coedhoel; dadhoelio, dïbin-**io, dïbillio, dïebillio.**
Unpen, *v. a.* digroni, dadgroni, gollwng.
Unpensioned, *a.* anghyfarwysog; heb gyfarwys, **&c.**
Unpeople, *v. a.* dïbobli, dïboblogi.
Unpeopled, *a.* anmhobledig; dïbobledig, dï-**bobl.**
Unperceivable, *a.*=*Imperceptible.*
Unperfect, *a.*=*Imperfect.*
Unperformed, *a.* anghyflawnedig; heb ei **wneuthur**; heb ei gyflawnu.
Unperishable, *a.* annarfodadwy; anniflanadwy; **anniflan, anniflanol, annifan, didranc, dï-ddarfod, anhyfeth, anhyiwgr.**
Unperplexed, *a.* annyrysedig, annyrys, anas-**trus.**
Unpersuadable, *a.* annarbwylladwy; anghoel-**bar**; nas gellir peri iddo goelio.

Unpersuasive, *a.* annarbwyllus.
Unphilanthropic, *a.* annyngarol, annyngar.
Unphilosophic, } *a.* anathronyddol; anghyt-
Unphilosophical, } ûn â rheolau athronddysg.
Unphilosophize, *v. a.* dadathronyddu; diraddio athronydd.
Unpicked, *a.* heb ei bigo *neu* ei ddifrycheuo; diddewis.
Unpierceable, *a.* = *Impenetrable.*
Unpillared, *a.* angholofnog, heb golofnau, digolofn; dadgolofnedig.
Unpile, *v. a.* digrugio; bwrw crug i lawr *neu* ar led.
Unpin, *v. a.* dadbinio, dibinio.
Unpitied, *a.* digwyn; heb neb a dosturia wrtho; heb neb i dosturio wrtho; digarad; dïalaeth; heb alar *neu* alaeth am dano.
Unpitiful, *a.* annhosturiol, didosturi, didostur.
Unpitying, *a.* annhosturus, annhosturiol, didrugaredd, didostur.
Unplanted, *a.* anmhlanedig; anmhlan.
Unpleasant, *a.* anhyfryd; annigrif; anaraul, annhirion; dybryd.
Unpleasantness, *s.* anhyfrydwch, anhyfrydedd; annigrifwch; anareuledd, annhiriondeb; dyfrydedd, dyfrydwch, dyfrydaeth.
Unpleased, *a.* heb ei foddhau; heb ei foddio; nas boddhawyd; anfoddlawn.
Unpleasive,† *a.* anhyfryd.
Unpliant, *a.* anystwyth, anhyblyg.
Unploughed, *a.* anarddedig; heb ei arddu, heb ei aru; anar; gŵydd.
Unpoetic, } *a.* anmhrydyddol, anfarddonol,
Unpoetical, } anawenyddol.
Unpolished, *a.* anghaboledig, anghabol, heb ei gaboli, afiathr, afiathraid; anghoeth, anghoethedig, trwsgl, trwstan.
Unpolite, *a.* = *Impolite.*
Unpolitic, *a.* = *Impolitic.*
Unpolled, *a.* annhociedig, heb ei docio; anghneifiedig; anysbeiliedig; heb roi ei air *neu* ei bleidlais; heb roi *neu* gael ei enw ar y llechres.
Unpolluted, *a.* dihalog, anhalogedig, dihalogedig, dilwgr, diasgen.
Unpopular, *a.* anmhoblogaidd; anghymmeradwy *neu* annerbyniol gân y bobl; a'r ni bo mewn parch gyda'r werin.
Unportable, *a.* annygadwy, anhyddwyn.
Unportioned, *a.* anwaddoledig, diwaddol, anghynnysgaethedig, digynnysgaeth.
Unportuous, *a.* anmhorthladdog, diborthladd.
Unpossible,† *a.* = *Impossible.*
Unpossessed, *a.* anfeddiannedig, difeddiant.
Unpossessing, *a.* anfeddiannol.
Unpotable, *a.* anyfadwy.
Unpracticable, *a.* = *Impracticable.*
Unprecedented, *a.* digynllun; heb gynllun *neu* enghraifft o hono; heb ei gyffelyb wedi bod *neu* ddygwydd o'r blaen; digyffelyb.
Unpreferred, *a.* annyrchafedig, heb ei ddyrchafu; heb ddyrchafiad, diddyrchafiad.
Unprejudicate, } *a.* heb ragfarn, diragfarn.
Unprejudicated, }
Unprejudiced, *a.* diragfarn.
Unprelatical, *a.* anesgobol; anweddus i esgob.
Unpremeditated, *a.* diragfyfyr, diragfyfyrdod, heb ei ragfyfyrio; a'r ni ragfyfyriwyd.
Unprepared, *a.* anmharod; heb ei barotöi; anmharotöedig, dibarotoad.
Unpreparedness, *s.* anmharodrwydd, anmharodedd.
Unpreserved, *a.* anghadwedig.
Unpressed, *a.* anwasgedig, heb ei wasgu; wasg; heb wasgu arno.
Unpretending, *a.* dïymhoniad, anymrodd-gŵyl, gwylaidd; dïymgais am enwogrwydd, &c.; anghymmyreddus; difalch.
Unprevailing, *a.* annhyciannus, anaberthol.
Unpriest, *v. a.* dadoffeiriadu, diraddïan fel iad.
Unprince, *v. a.* diraddio tywysog.
Unprincely, *a.* annhywysogaidd.
Unprincipled, *a.* dïegwyddor, anegwyddorol; anfuchedddol.
Unprinted, *a.* anargraffedig.
Unprivileged, *a.* anfreiniog, anfreiniol, anmreiniol, anmreiniog, anmreiniedig, anfreiniedig.
Unprizeable, *a.* anmhrisiadwy. [anbrisiadwy.
Unprofaned, *a.* anhalogedig; heb ei halogi.
Unprofitable, *a.* anfuddiol, difudd, afles, ofer-les, dïelw, difwyn, difwyniant, anwlo-ddefnydd; dïober.
Unprofitableness, *s.* anfuddioldeb, anfudd-rwydd, aflesoldeb, afles, anfuddiant.
Unprolific, *a.* anhiliog, anffrwythlawn, anffrwyth, anepiliog.
Unpromising, *a.* anobeithiol; drwg y gwel-neu yr argoel arno; drygargoelus.
Unpronounceable, *a.* annadganadwy, anynhraethadwy, anghynanadwy, anseiniadwy.
Unpronounced, *a.* annadganedig, annhraethig, anseiniedig, anghynanedig.
Unprop, *v. a.* dïattegu.
Unproper,† *a.* = *Improper.*
Unpropitious, *a.* annhirion, anhynaws; anffodus, afiwyddiannus, afrwyddol; gyrn.
Unproportionable, *a.* = *Disproportionable.*
Unpropped, *a.* anattegedig, heb ei attegu; dïattegu, dïannel.
Unprosperous, *a.* afiwyddiannus, &c.
Unprotected, *a.* anniffynedig, anamddiffynedig, dïamddiffyn, heb amddiffyn, dinoddfa, anniffer.
Unproved, *a.* anmhrofedig, nas profwyd; heb e brofi, dibrawf; a'r ni chaed prawf o hono.
Unprovide, *v. a.* annarparu, diddarparu, dar-gynnysgaethu.
Unprovided, *a.* annarparedig; a'r ni ddarpar-wyd; heb ei ddarparu; annarbodedig, annarpar.
Unprovided with, } heb, mewn diffyg.
Unprovided of, }
Unprovided for—heb ddarbod drosto; heb ddarparu ar ei gyfer; heb ddarparu ar ei gyfer.
Unprovident,† *a.* = *Improvident.*
Unprovoke,† *v. a.* dadgynhyrfu, dadgythruddo.
Unprovoked, *a.* anghynhyrfedig, anghythruddedig; a'r ni chynhyrfwyd; heb ei gynhyrfu; heb ei annog; dïannog, dïannos.
Unpruned, *a.* anysgythredig; heb ei ysgythru, annhociedig.
Unpunished, *a.* anghospedig; a'r ni chospwyd, heb ei gospi; digosp; heb gosp; digerydd; rhydd.
Unpunishing, *a.* anghospol.
Unpure,† *a.* = *Impure.*
Unpurified, *a.* anmhuredig, anghoethedig, anmheredig; heb ei buro, &c.; anmhur, anghoeth, annher.
Unpurposed, *a.* anfwriadedig, anamcanedig; anfwriadol.

Unpursed, *a.* wedi ei ysbeiliaw o'i alwar.
Unqualified, *a.* anaddas, anghyfaddas, anghymhwys; anaddasedig, &c.; annheithïog, anghynneddfol, annawnus; anfreiniedig; annhymmeredig; dïeithrad; digymmysg, trwyadl, hollol; heb ei gymmedroli.
Unqualify,† *v. a.*=*Disqualify.*
Unqualifiedness, *s.* anaddasrwydd, &c.
Unqualitied,† *a.* anghynneddfedig.
Unquarrellable,† *a.* anwrthwynebadwy.
Unqueen, *v. a.* difreninesu, diraddio brenines.
Unquenchable, *a.* anniffoddadwy, diddiffoddadwy.
Unquenchableness, *s.* anniffoddadwyedd.
Unquenched, *a.* anniffoddedig, diddiffoddedig; heb ei ddiffoddi; anniffodd, diddiffodd; heb ddiffoddi.
Unquestionable, *a.* dïammheuol, dïammheu, dïammhëus, anammhëus, anmhetrus, dibetrus, dïau, diddadl, dïos, sicr, dilys; amlwg, eglur.
Unquestionableness, } *s.* dïammheuoldeb, an-
Unquestionability, } mhetrusrwydd, dibetrusedd, dïeurwydd, &c.
Unquestioned, *a.* anholedig; heb ei holi; a'r ni holwyd; anammheuedig; heb ammheu yn ei gylch.
Unquestioning, *a.* anmhetrusol, dibetrus.
Unquiet, *a.* aflonydd, anesmwyth; anorphwys, anheddus; terfysglyd.
Unquiet,† *v. a.* aflonyddu.
Unquietness, *s.* aflonyddwch, anesmwythder.
Unquietude,† *s.*=*Disquietude; Inquietude.*
Unquoted, *a.* annyfynedig.
Unraked, *a.* anghribynedig; anghribinedig; heb ei gribinio; heb ei gribinawta.
Unransomed, *a.* heb ei rybrynu; heb ei brynu yn rhydd; heb ei rydd brynu; anmhrynedig.
Unratable, *a.* annhrethadwy.
Unravel, *v.* dad-ddyrysu, dadrys, dattod, diddyrysu; dadwau; mysgu; egluro, deongli; dadlenu.
Unravellable, *a.* dattodadwy, &c.
Unravelment, *s.* dattodiad, dad-ddyrysiad, &c.
Unrazored, *a.* aneilliedig; heb ei eillio: garw, budr.
Unread, *a.* annarllenedig; heb ei ddarllen; diddarllen; anhyddysg mewn llyfrau; anllythyrenog; diddysg.
Unreadiness, *s.* anmharodrwydd, dibarodrwydd, anmharodedd.
Unready, *a.* anmharod, dïbarod. [anwir.
Unreal, *a.* ansylweddol, disylwedd; ffuantus,
Unreasonable, *a.* afresymol, anrhesymol, direswm; anghymmedrol; gormodol.
Unreasonableness, *s.* afresymoldeb.
Unreave, *v. a.* dad-ddyrwyn, dad-ddyrynu, dattod;† anhollti, peidio â holltı.
Unrebukable, *a.* angheryddadwy.
Unreceived, *a.* annerbyniedig; heb ei dderbyn.
Unreclaimable, *a.*=*Irreclaimable.*
Unreclaimed, *a.* anniwygiedig; heb ei ddiwygio; anniwyg; anniwylliedig; annofedig.
Unrecognized, *a.* anghyfaddef, anaddefedig, dïadnabod.
Unrecompensed, *a.* a'r ni thalwyd y pwyth iddo; a'r ni chafodd dâl pwyth; heb dâl pwyth; anobrwyedig, anwobredig, diwobr, diwobrwy, heb wobrwy; heb ei obrwyo.
Unreconcilable, *a.*=*Irreconcilable.*
Unreconciled, *a.* anghymmodedig; heb ei gymmodi, &c.
Unrecorded, *a.* heb ei gofnodi *neu* ei gofrestru; anghofnodedig.
Unrecounted, *a.* heb ei adrodd; anadroddedig.
Unrecoverable, *a.*=*Irrecoverable.*
Unrecovered, *a.* heb ei adennill; heb ei adferu; anadferedig, &c.
Unrecurrent, } *a.* annychweliadol, anattroawl,
Unrecurring, } anattychwelog.
Unredeemed, *a.* anmhrynedig, anadbrynedig, dïadbryn; heb ei brynu; heb ei waredu; annhaledig; heb ei alw yn ol i'r ariandy *neu* y drysorfa trwy ei dalu yn arian.
Unredeemable, *a.* anadbrynadwy; nas gellir ei adbrynu *neu* ei ail brynu; nas gellir ei brynu yn ol.
Unreduced, *a.* heb ei leihau; annygiedig.
Unrefined, *a.* anghoethedig, anghoeth; heb ei goethi, &c.
Unreformable, *a.* anniwygiadwy.
Unreformed, *a.* anniwygiedig.
Unrefracted, *a.* anwrthdoredig, heb ei adlewyrchu.
Unrefreshed, *a.* heb ei adfywiogi; lluddedig, blin.
Unrefreshing, *a.* anadfywiol.
Unrefusing, *a.* anwrthneugar; cydsyniol.
Unregarded, *a.* nas gwneir sylw o hono; dïystyr, dibarch, disylw, dïystyredig, esgeulusedig.
Unregardful, *p.* dïystyrllyd, esgeulus.
Unregeneracy, *s.* anadgenedledigrwydd.
Unregenerate, } *a.* anadgenedledig, dïadgen-
Unregenerated, } edledig, heb ei adgenedlu; dïadenedig, dïailenedig; heb ei adeni.
The unregenerate — yr anadenedigion; yr anadgenedledig.
Unregeneration, *s.* anadgenedliad, anadenedigaeth.
Unregistered, *a.* anghofrestredig, anghofiyfredig; heb ei gofrestru *neu* ei gofiyfru.
Unreined, *a.* anffrwynedig, diffrwyn.
Unrejected, *a.* anwrthodedig.
Unrelated, *a.* anmherthynedig, diberthynas, anmherthynasol; anadroddedig.
Unrelenting, *a.* anedifarus; annhosturiol, didosturi, didostur, caled, anhyblyg, trwch, creulawn.
Unrelieved, *a.* digymhorth, dïymwared; dileshad; heb gael lleshad *neu* esmwythâd; a'r ni chafodd leshad.
Unremarkable, *a.* anhynod.
Unremediable, *a.*=*Irremediable.*
Unremitting, *a.* difal, dibaid, dïodor, dyfalbarhaol.
Unremovable, *a.* ansymmudadwy, ansymmudol.
Unremoved, *a.* heb ei symmud ymaith; heb ei symmud *neu* symmudo; ansymmudedig.
Unremunerated, *a.* annhaledig, anobrwyedig.
Unrenowned, *a.* anenwog, dïanrhydedd.
Unrepaid, *a.* heb ei attalu; heb ei ad-dalu; heb ei dalu yn ol; a'r ni thalwyd y pwyth iddo; anattaledig.
Unrepaired, *a.* anadgyweiriedig, dïadgywair; heb ei adgyweirio; anghyweiriedig; heb ei gyweirio; anghywair, anmhar; anniwyg.
Unrepealed, *a.* anniddymedig; anniläedig.
Unrepentance, *s.* anedifeirwch.
Unrepentant, } *a.* anedifeiriol, anedifarus, dï-
Unrepenting, } edifar; a'r nid yw edifar ganddo.
Unrepining, *a.* anymofidiol; dirwgnach; amyneddgar.

Unreplenished, *a.* anniwalledig, anllawn.
Unreplying, *a.* anatebol.
Unreproachable, *a.*=*Irreproachable.*
Unreproached, *a.* diwarthrudd, anwarthus, diwarth, anwarthruddedig.
Unreprovable, *a.*=*Irreprovable.*
Unreproved, *a.* angharyddedig; heb ei geryddu; digerydd.
Unrepugnant, *a.* dïwrthladd, dïwrthwyneb.
Unrequested, *a.* anneisyfedig, angheisiedig; diddeisyf, dïofyn; heb ei geisio.
Unrequisite, *a.* dïangenrhaid, afreidïol.
Unrequitable, *a.* a'r nis gellir talu y pwyth iddo; a'r nis gellir gwneuthur attal *neu* adal iddo; annhaladwy.
Unrequited, *a.*=*Unrecompensed.*
Unreserve, *s.* rhydd-der, rhwyddedd calon; annhawedogrwydd.
Unreserved, *a.* annhawedog, *&c.*; digel, rhydd, agored; heb gadw dim yn ol; heb gadw dim yn y meddwl.
Unresilient, *a.* anwrthneidïol, anadlamol.
Unresisted, *a.* heb ei wrthwynebu.
Unresistible, *a.*=*Irresistible.*
Unresisting, *a.* anwrthwynebol, dïwrthrynol.
Unresolvable, *a.*=*Irresolvable.*
Unresolved, *a.* annattodedig; anatebedig, heb ei ateb, dïateb; anmhenderfynol; anwadal.
Unresolvedness, *s.*=*Irresolution.*
Unresounding, *a.* anadseiniol, dïadsain.
Unrespectable,† *a.* anmbarchus.
Unrespected, *a.* dibarch, anmharchedig, anmharchus.
Unresponsible, *a.*=*Irresponsible.*
Unresponsibleness,† *s.*=*Irresponsibility.*
Unresorted, *a.* anghyrchedig.
Unrest, *s.* aflonyddwch, anesmwythder.
Unresting, *a.* anorphwysol, dïorphwys; aflonydd.
Unrestored, *a.* anadferedig; dïedfryd; heb ei adferu, &c.
Unrestrainable, *a.* anattaliadwy.
Unrestrained, *a.* anattaliedig, dirwystr, dïattal, dïymattal, diludd, rhydd, dïadrwym.
Unrestraint, *s.* rhydd-did, rhyddid, anghaethiwed.
Unrestricted, *a.* heb ei attal; dïattal, dïrwystr, dïadrwym.
Unretracted, *a.* a'r ni alwyd *neu* ni thynwyd yn ol; anwrthalwedig, anwrthganedig; dïwrthgan; heb ei alw yn ol.
Unreturned, *a.* annychweledig.
Unrevealed, *a.* annadguddiedig; heb ei ddadguddio; annadgudd; dirgel.
Unrevenged, *a.* annïaledig, diddïal; heb ddïal arno; heb ei ddïal; anghospedig, digosp; a'r nis dïalodd ei gam.
Unreverend, *a.* anmharchedig, anmharchus.
Unreverent, *a.*=*Irreverent.*
Unreversed, *a.* anymchweledig; anniddymedig, &c.
Unrevertible, *a.* anymchweladwy.
Unrevoked, *a.* heb ei alw yn ol; heb ei wrthalw.
Unrewarded, *a.* anobrwyedig, anwobrwyedig, anwobredig, diwobr, diwobrwy, didal.
Unriddle, *v. a.* deongli, deongl, egluro.
Unrig, *v. a.* dadwisgo llong, didaclu, tynu taclau, didrwsio.
Unright,† *a.* aniawn, cam.
Unrighteous, *a.* anghyfiawn, anuniawn, anonest.
Unrighteousness, *s.* anghyfiawnder, anghyfiawnedd, anuniondeb; camwri, camwedd, cam.
Unrightful, *a.* anghyfiawn, anuniawn, anghyfiawn; anghyfreithlawn.
Unrightfulness, *s.* anghyfiawnder, anuniawnedd, cam.
Unring, *v. a.* difodrwyo, dadfodrwyo; dadrwyllo, dad-drwyllo.
Unrip, *v. a.* rhwygo, dattod, agor.
The seam is unripped—dattodedd neu ymddattododd y gwrym; mae y gwnïad wedi dattod *neu* ymddattod.
Unripe, *a.* anaddfed, anffaeth.
Unripeness, *s.* anaddfedrwydd, anaddfedrwydd.
Unrivalled, *a.* digydgais, digyderlyn, digydgais; heb ei fath; heb gymhar iddo; digyfail, digystal, digystadl, digyfelyb, dïgyfatal.
Unrivet, *v. a.* dadrybedio, dirybedio, dadhyrddadhoelio; dadgraffu *neu* ddïgraffu neu dattroi *neu* wrthdroi blaen hoel; dadgwrth-hoel.
Unrobe, *v. a.* dadwisgo, diwisgo, dïosg, dïasg.
Unrol, } *v. a.* dadrolio, dattorchi; **Unroll**, } ddangos.
Unroof, *v. a.* didöi, dattöi, dynoethi ty.
Unroosted, *a.* diglwyddedig; à darfwyd oddi ar yr eagynbren *neu* y glwyd; diglwyd, heb glwyd.
Unrough, *a.* anarw; llyfn, tag; difarf.
Unruffled, *a.* digynhwrf, digyffro, tawel, llonydd; teg.
Unruled, *a.* dilywodraeth, afreoledig; heb lywodraeth arno.
Unruliness, *s.* afreolusrwydd, afreoleidd-dra, afiywodraeth, anllywodraeth.
Unruly, *a.* afreolus, anllywodraethus, afiywodraethus, dilywodraeth; terfysglyd; afreol; barus.
Unsaddle, *v. a.* dadgyfrwyo, digyfrwyo, tynu cyfrwy.
Unsaddled, *a.* anghyfrwyedig, digyfrwy; heb gyfrwy arno; llymest, llymeog.
Unsafe, *a.* anniogel, ansicr; peryglus.
Unsafety, *s.* anniogelwch.
Unsaid, *a.* annywededig, anwededig; nas dywedpwyd; heb ei ddywedyd; anesonedig.
Unsailable, *a.* anhwyliadwy, anfordwyadwy, anfordwyol.
Unsaint, *v. a.* diseintio.
Unsaleable, *a.* anwerthadwy, anhywerth.
Unsaleableness, *s.* anhywerthedd.
Unsalted, *a.* anhalltedig; heb ei hallta; anhallt; of.
Unsaluted, *a.* anghyfarchedig, anasarchedig; heb ei anerch *neu* ei gyfarch; dïanerch, dïymanerch; di gyfaroh gwell.
Unsanctification, *s.* ansanteiddiad.
Unsanctified, *a.* ansanteiddiedig, anghysegredig; afian, afiwys.
Unsated, *a.* diwala; anniwalledig.
Unsatiable, *a.*=*Insatiable.*
An unsatiable man — gwr ni ddigonir (*Eccles.* xxxi. 20).
Unsatiate,† *a.*=*Insatiate.*
Unsatisfaction, *s.*=*Dissatisfaction.*
Unsatisfactory, *a.* anfoddhaol, anfoddlonawl; a'r ni roddo foddlonrwydd; anfoddlongar; annigonol, annigonedigol.
Unsatisfied, *a.* annigonedig, anniwalledig; anfoddlonedig, &c.

unsatisfying, *a.* anfoddhaol, anfoddlonus; a'r nid yw yn digoni; a'r nid yw yn rhoddi boddlonrwydd; annigonol.

unsavouriness, *s.* anflasusrwydd, anmlasusrwydd, diflasedd, diflasrwydd, diflasdod, ansawyrusrwydd, merfedd, merfdra.

unsavoury, *a.* anflasus, anmlasus, diflas, diflasus, ansawyrus, ansafwyrus, ansawrus, merf, disafwyr; anhyfryd; cas.

unsay, *v. a.* dad-ddywedyd, dadwedyd, gwrthwedyd.

To unsay what one has said—galw ei eiriau yn ol; llyncu ei eiriau; bwyta ei eiriau.

unscaly, *a.* digenog, digen, heb gen.

unscanned, *a.* anfesuredig; heb ei fesur; heb ei gyfrif.

unscarred, *a.* anghreithiog, digraith.

unscared, *a.* didarf, annharfedig.

unscathed, *a.* diasgen, diasgengael; heb dderbyn niwed; anniweidiedig; difriw; iach.

unscattered, *a.* anwasgaredig, anwasgarog, anwasgar.

unscholastic, *a.* anysgoleigiol, anysgoleigaidd, anysgolaidd.

unschooled, *a.* annysgedig, diddysg; anllythyrenog; heb gael ysgol.

unscreened, *a.* anwasgodedig, diwasgod, digysgod; heb ei ridyllio.

unscrew, *v. a.* ansidrwyo, dadasgrwyo; dattröi cogwrn tro; rhyddhau; tynu neu ollwng yn rhydd.

unscriptural, *a.* anysgrythyrol.

unscrupulous, *a.* dibetrus.

unseal, *v. a.* dadselio; dattod neu agor sel; dadolöi.

unsealed, *a.* anseliedig; heb ei selio.

unseam, *v. a.* dadwrymio, dadwnio; dattod; rhwygo.

unsearched, *a.* anchwiliedig; anolrheinedig.

unsearchable, *a.* anchwiliadwy, anhychwil; anolrheinadwy, diolrheinadwy.

unseasonable, *a.* annhymmoraidd, anmhrydlawn, anamserol, anghyfamserol, anmhryd, dibrydlawn.

unseasonableness, *s.* anamseroldeb, anmhrydlonedd, anmhrydlonder, annhymmoreiddrwydd, annhymmoreiddwch, anamser.

unseasoned, *a.* annhymmeredig; a'r ni thymmerwyd; heb ei dymmeru; anghynnefin, anarferedig; anhallt, anhalltedig.

Unseasoned timber—defnydd-goed ir, ir-goed, coed ir.

unseat, *v. a.* dadseddu, diseddu; diorseddu, dadorseddu; tafiu o'i eisteddle; bwrw o'i le.

unseated, *p.* anseddedig, anseddog; heb sedd, eisteddle, neu waelod.

unseaworthiness, *s.* anforwiwdeb; anaddasrwydd i'r môr.

unseaworthy, *a.* anforwiw; anghymhwys neu anaddas i'r môr.

unsecluded, *a.* angheledig, annirgel, diachudd.

unseconded, *a.* anghefnogedig; heb ei gefnogi.

unseeing, *a.* diweled, heb weled; dall.

unseem,† *v. n.* peidio âg ymddangos.

unseemliness, *s.* anweddusrwydd, anwedduster, anweddeidd-dra, anaddwynder, anharddwch, hagredd.

unseemly, *a.* anweddus, anweddaidd, anmhrydferth, anmhrydus, anhardd, anasgeddus, dibrydus, gwrthun, diasgedd, anwiw, hagr.

unseemly, *ad.* yn anweddus, &c.

To behave one's self unseemly—ymddwyn yn anweddaidd; gwneuthur yn anweddaidd.

unseen, *a.* anweledig; a'r ni welwyd; a'r ni welir; heb ei weled; anwel; celedig.

unselected, *a.* annetholedig.

unselfish, *a.* anhunanol, anhunangar.

unseminar,† *v. a.* dysbaddu; diffrwytho.

unsensed,† *a.* heb ystyr, diystyr.

unsent, *a.* heb ei anfon; heb ei ddanfon; ananfonedig.

Unsent for—a'r nid anfonwyd am dano; heb anfon am dano; anghyrchedig; heb ei gyrchu; anwahoddedig.

unseparable, *a.*=*Inseparable.*

unseparated, *a.* anwahanedig, annydoledig.

unsepulchred, *a.* heb ei gladdu; anghladdedig; difeddrod.

unserviceable, *a.* anwasanaethgar, anwasanaethol, diwasanaeth; annefnyddiol, diddefnydd, afiesol, anfuddiol.

unserviceableness, *s.* anwasanaethgarwch.

unset, *a.* heb ei ddodi, ei osod, neu ei blanu; anosodedig; anmhlanedig, anmhlan; à dyfo neu à dyfodd o hono ei hun.

unsettle, *v.* ansefydlu, disefydlu; peri yn annilys, yn anwastad, neu yn anwadal; peri anwadalu; peri bwhwman; dymchwelyd; anwadalu, bwhwman.

unsettled, *a.* ansefydledig; ansefydlog; ansafadwy; anwadal; cyfnewidiol; heb waeledi; annhrigiannol, annhrigedig.

unsettledness, *s.* ansefydledigrwydd; ansefydlogrwydd, &c.

unsevere, *a.* anerwin, annhost; tyner.

unsevered, *a.* anwahanedig, annydoledig; heb ei ddadgymylltu.

unsex, *v. a.* dadrywio, dadystlenu.

unshackle, *v. a.* dadhualu, dadlyffetheirio; rhyddhau; gollwng yn rhydd.

unshaded, } *a.* anghysgodog, anghysgodig,
unshadowed, } anghysgodedig; heb ei gysgodi; digysgod; heulog; anhuddedig; angheledig, anghel.

unshakable,† *a.* ansigladwy.

unshaken, *a.* ansigledig, disigl; diysgog, diymmod; annysgwydedig, diysgwyd; dianwadal; diergryn.

unshamed, *a.* anghywilyddiedig; heb ei gywilyddio; a'r ni pharwyd cywilydd arno; digywilydd.

unshamefaced, *a.* anghywilyddgar; diorchwyledd.

unshamefacedness, *s.* anghywilyddgarwch.

unshapen, *a.* afluniedig; heb ei lunio; heb ei gyfluniо; afluniaidd, dilun, dybryd, gwrthun.

unshared, *a.* anrhanedig; heb ei ranu.

unshaved, } *a.* aneilliedig; heb ei eillio; an-
unshaven, } rhagliedig; heb ei ragliо.

unsheath, } *v. a.* dadweinio, diweinio; tynu
unsheathe, } o wain; noethi. [noeth.

unsheathed, *p. p.* dadweiniedig, diweiniedig; **unshed**, *a.* annhywalltedig; heb ei ollwng.

unsheltered, *a.* anghysgodedig, anwasgodedig, digysgod, diwasgod.

unship, *v. a.* dadlongi.

unshocked, *a.* anfrawychedig; heb ei frawychu; diffraw.

unshod, *a.* diarchen, diesgidiau, heb esgidiau, troednoeth; anmhedolog, dibedolau, anmhedoledig; heb ei bedoli.

Unshorn, *a.* anghneifiedig; heb ei gneifio; anghnaif.
Unshot, *a.* ansaethedig; heb ei saethu.
Unshout,† *v. a.* dadfloeddio.
Unshrinking, *a.* heb dynu yn ol; dïysgog.
Unshunnable,† *a.* anocheladwy.
Unshunned, *a.* anocheledig.
Unshut, *a.* anghauedig, anghauad, anghau; agored.
Unsifted, *a.* heb ei nithio; anchwiliedig; anmhrofedig.
Unsight,† *a.* diweled; dall.
To buy a thing unsight unseen†—prynu cath mewn cwd; prynu porchell mewn cwd.
Unsighted,† *a.* anweledig.
Unsightliness, *s.* anolygusrwydd, anferthrwydd, anferthwch, anmhrydusrwydd, hagredd.
Unsightly, *a.* anolygus, anmhrydweddol, anmhrydus, anferth, anferthol, anhardd, anmhrydweddol, angheinwedd, hagr, hyll, gwrthun; anhyfryd i'r olwg.
Unsignificant,† *a.*=*Insignificant.*
Unsincerity, } † *s.*=*Insincerity.*
Unsincereness, }
Unsinew, *v. a.* gwanhau, gwanychu.
Unsinewed, *a.* anewynog, heb ïau; gwàn, egwan, dinerth.
Unsinged, *a.* anneifiedig.
Unsinful, *a.* anmhechadurus.
Unsinking, *a.* ansuddol.
Unsinning, *a.* dibechod, dibech, heb bechu; anhybech.
Unsisterly, *a.* annhebyg i chwaer.
Unsizable, *a.* heb fod o'r priodol faint; rhy fawr; rhy fach.
Unskilful, *a.* anfedrus, anhyfedr, difedr, anneheu, anneheuig, anghyfarwydd, anghelfydd, anghywrain, anghywraint, anghynnil, trwsgl.
Unskilfulness, *s.* anfedrusrwydd, anfedrusedd, anhyfedredd, anghyfarwyddyd, anghelfyddyd; anwybodaeth.
Unslain, *a.* anlladdedig; heb ei ladd.
Unslaked, } *a.* annhoddedig, annhawdd, heb
Unslacked, } ei doddi, heb doddi, heb ei dori.
Unslaked lime — calch brwd, calch annhawdd, calch annhoddedig; calch heb ei doddi; calch heb doddi.
Unsleeping, *a.* anghysgol, anhunol, dihun, effro, deffro.
Unslept, *a.* anghysgedig; heb gysgu.
Unsluice, *v. a.* agor llifddor *neu* lifddorau; agor.
Unslow,† *a.* anaraf.
Unsmirched, *a.* heb ei ddiwyno; anniwynedig.
Unsmoked, *a.* heb ei fygu; heb ei fwgwchu; heb ei arfer i fygu *neu* chwiffio.
Unsmooth, *a.* afìyfn, anllyfn; garw.
Unsober,† *a.* ansobr. [asol.
Unsociable, *a.* anghyfeillgar, anghymdeithUnsociableness, } *s.* anghyfeillgarwch.
Unsociability, }
Unsocial, *a.* anghymdeithasol; anghydnawsa.
Unsoiled, *a.* anniwynedig; heb ei ddiwyno; glân.
Unsold, *a.* anworthedig, heb ei werthu.
Unsocket, *v. a.* tynu said peth o'r twll.
Unsoft,† *a.* anesmwyth; caled.
Unsoldierlike, } *a.* anfilwraidd, anfilwrol; an**Unsoldierly**, } nhebyg i filwr.
Unsolder, *v. a.* dadsodro, dadsawdyrio, dadsawdrio, dadsaio.
Unsoldered, *a.* anasiedig, heb ei sweiyn dadsiedig.
Unsolicited, *a.* a'r nid ydys yn daer arno; he fod yn daer arno; heb gnfu arno; heb erfy am dano; heb ei geisio, &c.; anghe
Unsolicitous, *a.* anofalus; digais, angh
Unsolid, *a.* anghaled, annurïng; anllyf; a sylweddog; annïogel, ansicr; hylif, gwyd
Unsolvable, *a.* anegluradwy.
Unsoluble,† *a.* annhoddadwy, anhydawdd.
Unsonorous, *a.* ansoniarus, anseiniol, anm fawr.
Unsophisticated, *a.* anllygredig, pur, didwy
Unsorted, *a.* anghymmathedig, annosbarthedig, diddosbarth.
Unsought, *a.* angheisiedig; heb ei geisio; a ni cheisiwyd; digais; heb ymofyn a chwilio am dano.
Unsound, *a.* afiachus, afiach; anafus; pwt braenllyd; llygredig; diffygiol; ansylwedd
Unsounded, *a.* heb ei blymio; anmhlymiedig
Unsoundness, *s.* afiachusrwydd, &c.
Unsoured, *a.* heb ei suro; ansuredig.
Unsowed, } *a.* anhauedig; heb ei hau.
Unsown, }
Unspared, *a.* anarbededig; heb ei arbed.
Unsparing, *a.* dïarbed, anarbedus; dïarbedol dïeiriach; anghyrrith, digyrrith, angyn nil; hael.
Unsparingness, *s.* dïarbedrwydd, anarbedrwydd.
Unspeak, *v. a.* dad-ddywedyd; galw ei eiria yn ol; gwrthwedyd, gwrthddywedyd.
Unspeakable, *a.* annhraethadwy, annhraeth anhydraeth, anadroddadwy.
An unspeakable slaughter—*Lladdfa* anrr iol (2 *Mac.* xii. 16).
Unspecified, *a.* anmhenodedig; heb ei ben
Unspeculative, *a.* anolygiannol, anolygiadol
Unsped,† *a.* anwneuthuredig, anghyflawnedig
Unspent, *a.* annhreuliedig, heb ei dreulio; he ei wario; heb ei ddifa; annhraul; he ddarfod.
Unsphere, *v. a.* symmud o'i gylchlwybr.
Unspied, *a.* anghanfodedig, anweledig; heb weled; heb ei ganfod.
Unspilled, } *a.* annhywalltedig; heb
Unspilt, } wallt; angholledig; heb ei golli heb ei ddyfer-golli.
Unspirit, *v. a.*=*Dispirit.*
Unspiritual, *a.* anysbrydol.
Unspiritualize, *v. a.* anysbrydoli.
Unspoiled, *a.* annifrodedig; heb ei ddyfetha ei ddinystrio, *neu* ei andwyo; anllygredig; heb ysglyfaeth.
Unspoken, *a.* anllafaredig; heb ei *lefaru*.
Unspoken of—heb ddywedyd, heb ygan heb sonied, *neu* heb son am dano.
Unspotted, *a.* difrycheulyd; dïadnair.
Unspread, *a.* anwasgaredig, annhaenedig; anhuliedig.
Unstable, *a.* ansafadwy, anwadal, anwastad, ansad, anhysaf, ansefydlog, gwammal.
The unlearned and unstable—yr anysgedig a'r anwastad (2 *Pedr* iii. 16).
Unstableness, *s.*=*Instability.*
Unstaid, *a.* ansefydlog, gwamal, anwadal, anhysaf, ysgoewan, ansafedig.
Unstaidness, *s.* ansefydlogrwydd, anwadalwch
Unstained, *a.* anniwynedig, anllychwinedig; heb ei lychwino; heb ei ddiwyno; diwarth; glân.

Unstanched, *a.* anattaliedig; heb ei attal.
Unstate, *v. a.* anurddasu.
Unstationary, *a.* ansefydlog, anorsafol, ansafol, dïorsaf.
Unstatutable, *a.* anghyfreithlawn; croes i'r gyfraith.
Unsteady, *a.* anwadal, ansefydlog, gwamal, simsan, hysigl, serfyll, gwegiog.
Unsteadfast, *a.* anwadal, ansefydlog, gwamal, &c.
Unsteadiness, *s.* ansefydlogrwydd, anwadalwch.
Unsteeped, *a.* heb ei fwydo; heb ei wlychu; anwlychedig.
Unstigmatized, *a.* heb ei warthruddo; diwarth.
Unsting, *v. a.* digolynu, dadgolynu, tynu colyn.
Unstinted, *a.* dibrin, helaeth.
Unstirred, *a.* anghyffröedig, heb ei gyffröi; anghynhyrfedig; digynhwrf, digyffro.
Unstitch, *v. a.* dadbwytho, dadwnïo.
Unstitched, *a.* anmhwythedig; heb ei bwytho; anmhwyth; dadbwythedig.
Unstrained, *a.* anhidledig, heb ei hidlo; anestynedig; rhydd, rhwydd; naturiol.
Unstop, *v. a.* agor *neu* egori yr hyn a gauwyd; agor, egor, egori.
Unstring, *v. a.* dadlinynu, dilynynu; dattod tannau; dadannelu; dattod.
To unstring a bow—dadannelu, dadennylu, dadgrymu, *neu* ddadlinynu bwa; gollwng bwa o'i annel.
Unstratified, *a.* annhaenedig; heb fod yn haenau; heb ei haenu.
Unstruck, *a.* annharawedig; didaraw, didaro, digyffro.
Unstrung, *a.* dadanneledig; dadannelog; ar ei ddadannel.
Unstudied, *a.* difyfyr, anfyfyredig; heb ei fyfyrio; naturiol.
Unstuffed, *a.* ansechedig, anseceding; heb ei sechu *neu* secu; heb ei lenwi; gwag.
Unsubdued, *a.* annarostynedig, anorchfygedig; heb ei orchfygu; heb ei ddarostwng; heb ei ddwyn tanodd.
Unsubservient, *a.* anwasanaethgar; anostyngol.
Unsubstantial, *a.* ansylweddol, disylwedd, annefnyddiol.
Unsubstantiality, *s.* ansylweddoldeb.
Unsuccessful, *a.* aflwyddiannus, anffynniannus, anffodus, dilwydd.
Unsuccessfulness, *s.* aflwyddiant, annhyciant, anffyniant, aflwyddiannusrwydd, &c.
Unsuccessive, *a.* anoliannol, anolynol.
Unsufferable, *a.*=*Insufferable.*
Unsufficience, *s.*=*Insufficiency.*
Unsugared, *a.* ansugredig; heb ei sugru; heb ei felusu.
Unsuitable, *a.* anaddas, anghyfaddas, anghymhwys, anweddus, anweddaidd.
Unsullied, *a.* heb ei lychwino; heb ei ddiwyno; anniwynedig, anllychwinedig; pur, glân.
Unsunned, *a.* anheuledig; anheulog, anaraul.
Unsuperable, *a.*=*Insuperable.*
Unsupportable, *a.*=*Insupportable.*
Unsupported, *a.* anghynnaliedig, anattegedig; heb ei gynnal; heb ei attegu; anmhorthedig, diymborth, diborth.
Unsure, *a.* ansicr, annilys.
Unsurmountable, *a.*=*Insurmountable.*
Unsusceptible, *a.*=*Insusceptible.*
Unsuspect,† *a.*=*Unsuspected.*
Unsuspected, *a.* heb ei lettybio; heb ei ddrygdybio; heb lettyb *neu* ddrygdyb am dano; anammheuedig.
Unsuspecting, *a.* anammhëus; heb ammheuaeth, heb lettyb, *neu* heb ddrygdyb am beth; annhybiol.
Unsuspicious, *a.* dilettyb, diddrygdyb; heb lettybio; heb feddwl yn ddrwg; nad yw i'w ddrygdybio.
Unsustainable, *a.* annghynnaliadwy, annaliadwy, anmhorthadwy, anysborthadwy.
Unswathe, } *a.* dadrwymo, dadrwymynu; dat-
Unswaddle, } tod; dihatru.
Unswayable, *a.* anrhwysgadwy, anhyrwysg; nas gellir ei reoli, &c.
Unswayed, *a.* heb ei reol; rhydd; anrhwysgedig, anrhwyfedig.
Unswear, *v. a.* dad-dyngu, didyngu.
Unsweat,† *v. a.* dadchwysu.
Unsweet, *a.* anfelus, anmheraidd, anhyfryd; chwerw; sur; drewedig.
Unsworn, *a.* annhyngedig; heb ei dyngu; a'r ni thyngodd; didwng; heb dyngu; heb gymeryd ei lw; heb gael ei lw.
Unsymmetrical, *a.* anghymmeidrol, digymmedr.
Unsystematical, *a.* annhrefnus, annosbarthus, diddosbarth, direol.
Untack, *v. a.* dadgysylltu, dadgydio; tynu yn rhydd.
Untainted, *a.* anllygredig; heb ei lygru; heb ei ddiwyno; dilwgr, dihalog, difrycheulyd, difefi; glân; anllynedig.
Untaken, *a.* annaliedig, &c.; heb ei ddâl; heb gael gafael arno.
Untaken away—heb ei ddadguddio (2 *Cor.* iii. 14).
Untalented, *a.* annoniog, diddawn, annawnus.
Untamable, *a.* annofadwy, anhyddof, anhywar; anhywedd.
Untamed, *a.* annofedig; heb ei ddofi; annof, anwarddof, anwar, anwaredig, anhywedd; didoriad, heb ei dori.
Untangible,† *a.*=*Intangible.*
Untangle, *v. a.* dad-ddyrysu, dadrys, diddyrysu, dattod.
Untarnished, *a.* heb ei ddiwyno; heb ei lychwino; dilwgr, difefi, dysglaer, gloew; difrycheulyd.
Untasted, *a.* anmhrofedig; anarchwaethedig, anchwaethedig; heb ei brofi, &c.; anmhrawf.
Untaught, *a.* annysgedig; heb ei ddysgu; dïaddysg, diddysg; anaddysgedig.
Untaxed, *a.* annhrethedig.
Unteach, *v. a.* dad-ddysgu, dysgu yn amgen nag y dysgwyd; annysgu.
Unteachable, *a.* annysgadwy, anhyddysg; anwar.
Untemperate, *a.*=*Intemperate.*
Untempered, *a.* annhymmeredig; heb ei dymmeru.
Untempested,† *a.* didymhestl.
Untenable, *a.* annaliadwy; anniffynadwy; anhyddal; nas gellir ei ddal, ei ddiffyn, *neu* ei amddiffyn.
Untenantable, *a.* anghyfanneddadwy; anghyfanneddo anaddas i ddeiliad.
Untenanted, *a.* diddeiliad, heb ddeiliad.
Untender, *a.* annhyner, annhirion, caled.
Untent, *v. a.* dadbabellu.
Unterrified, *a.* annychrynedig; heb ei ddychrynu; diddychryn, dïarswyd, difraw.
Unthankful, *a.* anniolchgar, annïolchus, diddiolch, diddïolchgar.

Unthankfulness, *s.* annïolchgarwch.
Unthawed, *a.* annhoddedig, annhawdd.
Unthinking, *a.* difeddwl, anfeddylgar, diofal, anystyriol, difraw, penffol.
Unthorny, *a.* annreiniog, diddrain.
Unthought, *a.* anfeddyliedig.
Unthought of — heb feddwl am dano; difeddwl am dano; disylw.
Unthoughtful, *a.* anfeddylgar, difeddwl, diofal, diddawr, diddorus.
Unthread, *v. a.* dïedefynu, dadedefynu, dïedefu.
To unthread a needle—tynu edefyn allan o grai nodwydd; dïedefynu nodwydd.
I have threaded and unthreaded the needle—mi a edefynais ac a ddïedefynais y nodwydd; mi a roddais yr edefyn yn nghrai y nodwydd ac a'i tynais ef allan.
Unthreatened, *a.* anfygythiedig; heb ei fygwth; difygwth, difygwth.
Unthrift, *a.* afradus, gwastraffus, afradlawn, anghynnil.
Unthrift, *s.* afradwr, afradyn, afradlonwr, gwastraffwr.
Unthriftiness, *s.* afrad, afradusrwydd, gwastraff, afradlonedd.
Unthrifty, *a.* afradus, afradlawn, gwastraffus, anghynnil; digynnydd, anghynnyddol; anwrygiannus, diwryg.
Unthriving, *a.* anwrygiannus, dïwryg, diwrygiant; digynnydd, anffynniannus, afiwyddiannus, dilwydd.
Unthrone, *v. a.* dïorseddu, dadorseddu, diseddu.
Untidiness, *s.* annhaclusrwydd, annillynder, aflerwch.
Untidy, *a.* annhaclus, annillyn, annestlus, annillynaidd, anghryno, annhwtnais, aflerw, aflêr.
Untie, *v. a.* dadglymu, dadgylymu, dattod; dattodi, gollwng yn rhydd. [dân, med.
Until, *prep.* (S. *til, tille;* Sw. a D. *till*) hyd, tân,
Until this year—hyd eleni; tân eleni; hyd y flwyddyn hon; tân y flwyddyn hon.
Until, *ad.* = *Till, ad.*
Untile, *v. a.* dïdöi, dattöi; dattöi to main; tynu to main; dadbeithynu.
Untilled, *a.* heb ei lafurio; anniwylledig, didriniaeth, anarddedig.
Untimeliness, *s.* anamseroldeb, anmhrydlonrwydd.
Untimely, *a.* anamserol, anmhrydlawn, annhymmoraidd, anmhryd; annhymmig, anaddfed; glas.
An untimely birth—erthyl gwraig, erthyl, ertlylyn, erthylan, y peth á esgorer arno cyn tymp; genedigaeth annhymnig.
Untimely death—angeu disyfyd, angeu annedwydd.
Untimely figs—ffigys gleision (*Dad.* vi. 13); ffigys anaddfed; ffigys annhymmoraidd.
Untimeous, *a.* = *Untimely.*
Untinged, *a.* anlliwiedig; dilwgr.
Untirable, *a.* anflinadwy; nas gellir ei flino; anhyflin.
Untired, *a.* diflin, diludded, na flino; anflinedig.
Untiring, *a.* diflin, diludded.
Untithable, *a.* annegymadwy.
Untitled, *a.* difraint, dihawl; heb hawl ganddo; dïenw.
Unto, *prep.* (*see* a *to*) i; at; hyd; wrth, hyd at; med.
To speak unto—llefaru wrth.
Untold, *a.* anfynegedig, a'r ni fynegwyd; heb ei fynegu; anrhifedig, a'r ni rifwyd, anrifo; anghyfrifedig, afrifedig.
Untomb, *v. a.* dadgladdu, dad-ddiarn; ddaiaru; codi neu dynu o'i fedd.
Untooth, *v. a.* diddeintio, diddannedd, tynnu dannedd.
Untoothsome, *a.* anneintaidd, annasaidd, anfwythus, anarchwaethus, anflasus.
Untouchable, *a.* anghyffyrddadwy; nas gellir cyffwrdd âg ef.
Untouched, *a.* heb gyffwrdd âg ef; heb chyffyrddwyd âg ef; anghyffyrddedig; heb gyffwrdd, dideimlad.
Untoward, *a.* trofäus, anhywaith, anhywus, anhydyn, anhynaws, anghyweithas, chwithig; trwsgl, trwstan; anffodus.
Untowardly, *ad.* yn drofäus, &c.
Untowardly, *a.* trofäus, anhywaith, anhywedd, anhydyn, anghyweithrwydd.
Untowardness, *s.* trofausrwydd, trafaeledd, anghyweithrwydd.
Untraceable, *a.* anolrheinadwy.
Untraced, *a.* anolrheinedig.
Untracked, *a.* dilwybr, dïol, heb ol.
Untractable, *a.* anhywedd, anhywaith, anhydrin, anhydyn, anhylith; anhyfodd, ystyfnig, cyndyn, anhyblyg.
Untractableness, } *s.* anhyweddrwydd, anhydrin-
Untractability, } ynrwydd, anhyweithdra, anhyweddiant.
Untraded, *a.* annhrafnidiedig, anfasnachedig; heb drafnidio anghyffredin.
Untrading, *a.* annhrafnidiol, anfasnachol, difasnach.
Untrained, *a.* anhyfforddedig; anaddysgedig; difedr, anfedrus, anhyfedr; heb ei hyfforddi, heb ei ddysgu, &c.
Untrammelled, *a.* dirwystr, diludd; dïffethar; rhydd.
Untransferable, *a.* annhrosmdwy, antrosglwyddadwy.
Untranslatable, *a.* anghyfieithadwy.
Untranslated, *a.* anghyfieithedig.
Untransparent, *a.* annhryloew, afloew; tywyll.
Untravelled, *a.* annheithiedig; heb ei deithio; ansathr, ansathredig, disathr; heb deithio.
Untread, *v. a.* dadsangu, dadsathru; dychwelyd gyfeiriad.
Untreasured, *a.* annhrysoredig.
Untried, *a.* anmhrofedig; heb ei brofi; heb ei roi [gwaith.
Untrimmed, *a.* annhrwsiedig; anaddurnedig.
Untrod, } *a.* ansathredig, disathr, ansathr
Untrodden, } disathredig, disang, anangeog; heb ei sathru; heb ei ddansang.
Untroubled, *a.* anflinedig; heb ei flino; a'r sydd flinwyd; a'r ni flinir; anghysteg; anofidus; llonydd, tawel, digyffro, digynhwrf, anghynhyrfedig.
Untroubledness, † *s.* anflinedigrwydd.
Untrue, *a.* anwir, anwireddus, gau, gwael, celwyddog.
The story is untrue—nid gwir y chwedl.
Untrustiness, *s.* anffyddlondeb.
Untruth, *s.* anwiredd, anwiriomedd, celwydd, geudeb.
Untruss, *v. a.* dadglymu, dadsypio, dadsypynu, dadrwymo, dad-drwsäu.
To untruss a point—llaesu *llawdr; llaesu* ei lawdr.
Untrussed, *a.* annhrwsiedig; anghlymedig, heb ei glymu; dadglymedig, á ddadglymwyd.
Untruthful, *a.* anwireddus, anwir, anwiriol.
Untuck, *v. a.* anghwtïau, anghwtïan, llaesu godre; tynu neu ollwng y cwtyn.

Unweeding,† *a.* anwybodus, anwybyddol.
Unweighed, *a.* anmhwysedig; heb ei bwyso; heb ei ystyried; heb ei iawn bwyso; esgeulus.
Unweighing, *a.* anystyriol, difeddwl.
Unwelcome, } *a.* anghroesawedig, digroesaw;
Unwelcomed, } heb ei groesawu; heb groesaw iddo; a'r nid oes croesaw iddo; dihawddammor; anghyfarchedig, anghyfarchol; anhyfryd.
An unwelcome guest—gwestai digroesaw, gwestai diresaw; annhrwyddedog.
An unwelcome reception — derbyniad anghroesawus; derbyniad digroesaw.
Unwelcome news—newydd anhyfryd.
Unwell, *a.* heb fod yn iach; anhwylus, afiachus, afiach; dihoen, dihawnt.
Unwellness,† *s.* salwch, selni, anhwylusdod.
Unwept, *a.* heb wylo drosto; a'r ni wylwyd drosto; heb wylo ar ei ol; digwyn; heb alar am dano.
Unwholesome, *a.* afiach, afiachus; drwg.
Unwholesomeness, *s.* afiachusrwydd, aflechyd.
Unwieldiness, *s.* amrosgödedd, anhylwythedd; anferthedd, anferthrwydd; marthrwydd; trymder; gorfaint.
Unwieldly, *a.* anhylwyth; amrosgo; trwm i'w drin; trwm i'w drafod; anhwylus i'w drin; anferth, abrwysgl; anhydrin; gorfawr.
Unwilling, *a.* anewyllysgar, anwyllysgar, anfoddlawn; heb fynu, nid o'i fodd, o'i anfodd; yn erbyn ei ewyllys; anmharod, anhydyn.
Unwillingness, *s.* anwyllysgarwch, anewyllysgarwch.
Unwilted, *a.* ir, crai, ffresg.
Unwily, *a.* anghyfrwys, anffel, ffol.
Unwind, *v. a.* dad-ddyrwyn, dad-ddyrynu; datod; dad-ddyrysu.
Unwiped, *a.* heb ei sychu. [fedrus.
Unwise, *a.* annoeth, anghall; anffur; ffol, an-
Unwish,† *v. a.* dad-ddymuno.
Unwished, *a.* annymunedig; heb ei ddymuno.
Unwished for—a'r ni ddymunwyd; heb ei ddymuno; nas dymunwyd am dano; annymunedig; annymunol.
Unwist,† *a.* anhysbys, anwybyddus.
Unwit,† *v. a.* difuddiaw o ddeall.
Unwitch,† *v. a.* dadswyno, dadreibio.
Unwithered, *a.* anwywedig; heb wywo, anwiddonog.
Unwithering, *a.* anwywol, anwyw.
Unwithstood, *a.* diwrthwyneb, diwrthladd, diwrthryn.
Unwitnessed, *a.* didyst, didystiolaeth, heb dyst; heb ei dystio.
Unwittingly, *ad.* mewn anwybod, yn anwybodus, heb wybod, yn ddiarwybod, yn anhysbys.
Unwitty, *a.* anarain, anaren, anmhrestl, anarebus, anarebol, anffraethlym, anfwys, ansynwyrol.
Unwived,† *a.* heb wraig, diwraig.
Unwoman, *v. a.* dadwreigio, dadfenyweiddio; amddifadu o gynneddfau gwraig,
Unwomanly, *a.* anwreigaidd, anfenywaidd, anwreigiol.
Unwonted, } *a.* anarferol, anarferedig, anghy-
Unwont, } ffredin, anghynnefin, anghynnefodig, angnawd, angnodol; chwith; dyeithr.
Unwontedness, *s.* anarferoldeb, &c.
Unwooed, *a.* angheisiedig; heb ei garu.
Unworkmanlike, *a.* annhebyg i weithiwr neu i grefftwr; anghrefftwraidd.
Unworn, *a.* annhreuliedig; anwisgedig; heb wisgo; newydd.
Unworn out—heb ei wisgo neu ei dreulio allan; annhreuliedig; didraul.
Unworshipped, *a.* anaddoledig.
Unworthiness, *s.* annheilyngdod, anwiwdeb.
Unworthy, *a.* annheilwng, anwiw, anhaeddus; anaddas; anhaeddannol, anrhygyddus.
An unworthy deed—gweithred anhaeddus.
It is unworthy of a king—nid gwiw yw i frenin; nid addas yw i frenin; nac yw i frenin; nid annheilwng o frenin.
Unwound, *p. p.* dad-ddyrwynedig, &c.; heb ddyrwyn.
Unwounded, *a.* anarcholledig, diarcholledig; heb ei archolli; diarcholl, anghlwyfus; diglwyf.
Unwoven, *a.* anweuedig; heb ei wau.
Unwrap, *v. a.* dadblygu, dadymblygu, dadtwygo; agor.
Unwreathe, } *v. a.* dadblethu; datdorchi;
Unwreath, } dorchi; dadgyfrodeddu; adnorchi.
Unwrinkle, *v. a.* dadgrychu, digrychu, llyfnu.
Unwrite, *v. a.* dadysgrifenu, dadysgrifo.
Unwritten, *a.* anysgrifenedig; heb ei ysgrifenu; anysgrifedig.
Unwrought, *a.* anweithiedig; heb ei weithio; diwaith; heb waith arno.
Unwrung, *a.* annirwasgedig.
Unyielding, *a.* diysgog; anhyblyg; a'r ni ellir a'r ni ymry'; diymroad; anymroddol; anwyrol.
Unyieldingness, *s.* diysgogrwydd; anhyblygrwydd.
Unyoke, *v. a.* dadieuo, di-ieuo; gollwng o'r iau dadgymylltu.
Unyoked, *a.* anieuedig; anghymylltedig.
Unzoned, *a.* anwregysedig, diwregys.
Up, *ad.* (S. *up, upp;* Al. *auf;* Is. a *D. op;* Sw. *up*) i fyny, i fynydd; i'r lan; bry, fry.
Up—cyfod, cwyd; dos i fyny; esgyn.
Up and down—i fyny ac i waered; fry a obry; i fyny ac i lawr.
To be up—bod wedi codi; bod ar ei draed.
Up betimes in the morning—ar ei draed cyn fore.
Up to—hyd, hyd at, med.
Up to his chin—hyd ei en; hyd at ei gyfuwch a'i en.
I have been up and down all Asia—buais wyais trwy Asia oll; tramwyais ar hyd Asia oll.
From walking up and down in it—ac o ymrodio ynddi (*Job* i. 7).
To root up—dadwreiddio, diwreiddio.
Up by the roots—o'r *gwraidd.*
From my youth up—o'm hieuenctyd.
Up, *prep.* i fyny i, i fynydd.
Up hill—ar i fyny; yn erbyn *y tir;* yn erbyn y lan.
Go up the hill—dos i fyny i'r bryn; dos ben y bryn.
Upbear, *v. a.* codi i fyny; codi, dyrchafu; dal i fyny, attegu, cynnal, argynnal, gorddal.
Upbind, *v. a.* rhwymo i fyny.
Upblow,† *v. a.* chwythu i fyny.
Upbraid, *v. a.* dannod, edliw, edliwio, edliwiad, lliwied; gwaradwyddo.
Upbraider, *s.* dannodwr, *dannodydd, edliwiwr.*
Upbraiding, *s.* dannodiad, edliwiad; dannod, edliw, edliwiant.

Uproar,† *v. a.* terfysgu, codi terfysg.
Uproarious, *a.* terfysglyd, terfysgol, cythryblus, dadyrddus.
Uproll, *v. a.* rholio i fyny.
Uproot, *v. a.* dadwreiddio, diwreiddio, tynu o'r gwraidd.
Uprouse, *v. a.* deffröi, dihuno, cyffröi, cynhyrfu.
Uprun, *v. a.* rhedeg i fyny; esgyn i fyny; esgyn i.
Ups and Downs, *s. pl.* chwylion a throion; troion a threiglau, cwymp a chodiad; troion, cyfnewidiadau, cyfnewidion.
Many ups and downs—llawer codiad a chwymp; llawer codiad a llawer cwymp; llawer cwymp a chodiad; llawer o droion, &c.
Upsend, *v. a.* anfon i fyny.
Upset, *v. a.* dymchwelyd, dymchwel, diwel, chwelyd, troi.
Upset, *s.* dymchwelyd, dymchweliad, diweliad, troad.
Upsetting, *s.* dymchweliad, dymchweledigaeth.
Upshot, *s.* dyben, diwedd, terfyn.
The upshot of a matter—dyben peth.
Upside, *s.* yr wyneb uchaf, yr ochr uchaf.
Upside down—â'i wyneb i waered; â'i wyneb i lawr; ar ei wyneb.
To turn upside down—dadymchwelyd, dadymchwel; troi dinben dreuben; troi bendramwnwgl; troi â'i wyneb i waered.
Upsnatching, *a.* yn cipio i fyny; cipiol.
Upsoar, *v. a.* hedeg yn uchel; ymgodi, ymddyrchafu.
Upspear, *v. n.* ymddyrchafu fel ysbâr.
Upspearing, *a.* yn ymgodi fel ysbâr.
Upspring,† *v. n.* tarddu i fyny.
Upspring,† *s.* = *Upstart.*
Upstand,† *v. n.* sefyll yn syth.
Upstart, *v. n.* (*up* a *start*) codi yn ddisymmwth.
Upstart, *s.* gwr pendodi, gwr difonedd, gwr newydd-gyfod, drygfoneddig; careg syth, maen syth.
Upstart, *a.* à gododd yn ddisymmwth.
Upstart nobleman—uchelwr pendodi, drygfoneddig, pendefig newydd-gyfod.
Upstay, *v. a.* dàl i fynu, cynnal, attegu, dàl, argynnal.
Upswarm,† *v. a.* codi yn haid.
Upswell, *v. n.* chwyddo, ymchwyddo i fyny; codi.
Uptake,† *v. a.* cymmeryd i fyny; cymmeryd mewn llaw.
Uptake, *s.* cymmeriad peth i fyny; dirnad.
Uptear, *v. a.* rhwygo i fyny, rhwygo.
Upthrow, *v. a.* taflu i fyny, bwrw i fyny.
Uptrace, *v. a.* olrhain i fyny, olrhain, olrheinio.
Uptrain,† *v. a.* hyfforddi, dwyn i fyny, addysgu.
Upturn, *v. a.* troi i fyny.
Upupa, *s.* (Ll.) y gopog.
Upwafted, *a.* attegedig; dyrchafedig; à ddygir yn uchel.
Upward, *a.* (*up* a *ward*; S. *weard*) tuag i fyny; derch, dyrchafedig.
With upward eye—â'i lygad tuag i fyny; yn edrych i fyny.
Upward, } *ad.* tuag i fyny, ar i fyny, i fyny;
Upwards, } uchod; tros hyny; cyn, cynt, o'r blaen; ducho; fry.
Upwards of—tros, dros, uwch law, mwy na, rhagor na, chwaneg na.
Upwards of ten years—dros ddeng mlynedd, &c.
From this day and upward—o'r dydd hwn allan a chynt; o'r dydd hwn allan a cynt.
Every male a month old and upward—pob gwryw o fab misyriad ac uchod.
With the face upwards—â'i wyneb i fyny; â'i dor i fyny; ar ei gefn.
To turn with the face upward—troi â'i wyneb i fyny; troi â'i dor i fyny.
Still upward—uwch-uwch (*Exer.* xii. 7).
Bending upward—yn goblygu tuag i fyny.
Upward,† *s.* pen, top, brig.
Upwhirl, *v.* troi i fyny; dyströi i fyny; chwyldröi i fyny.
Upwind, *v. a.* dyrwyn i fyny; cordeddu i fyny.
Uracrasia, } *s.* (Gr. *ouron* ac *ucratos*) tuedd
Uracratia, } wrin.
Uran-glimmer, *s.* (o *uranium*) nyfedi marmith.
Uranic Acid, *s.* sur nyfedig.
Uranite, *s.* (o *uranium*) nyfedith.
Uranitic, *a.* nyfedithig; perthynol i'r nyfedith.
Uranium, *s.* (oddi wrth y blaned *Uranus* fettel=delid neu fettel â ddarganfuwyd Claproth yn 1789.
Uran-mica, *s.* = *Uran-glimmer.*
Uranographical, *a.* nyfedonawl, nefargraff
Uranography, *s.* (Gr. *ouranos* a *grapho* luniad o'r nefoedd neu yr wybren; iaeth, nefargraffiaeth.
Uranology, *s.* (Gr. *ouranos* a *logos*) trac ar y wybren neu y nefoedd; seroneg, serofyddiaeth.
Unranoscopus, *s.* (Ll.; Gr. *ouranos* a ser-syllydd=teula o byegod.
Uranoscopy, *s.* (Gr. *ouranos* a *scopeo*) dod ar y cyrff nefol neu wybrenol.
Urate, *s.* (Gr. *ouron*) troeth-halen, troe
Urban, *a.* (Ll. *urbanus*) dinasol, dinasaidd, trefol; moesog, hyfoes, moesgar, moeswych, boneddigaidd, mynog, cyfry dygiadus.
Urbane, *a.* (Ll. *urbanus*) moesog, hyfoes, gar, moeswych, boneddigaidd, cywaith mynog, dygiadus; hynaws, carnaidd.
Urbanity, *s.* (Ll. *urbanitas*) moesgarwch, moesogrwydd, hyfoesedd, moeswychaid, weithasrwydd; mynogaeth, mwynder, naweedd; digrifwch, arabedd.
Urbanize, *v. a.* moesogi, mynogi; gwneuth yn foesog, &c.
Urceolate, *a.* (Al. *urceolus*) *piscaridd, ysgaidd*; ar lun ystên neu biser.
Urchin, *s.* (Llyd. *keureuchin*; Ll. *erinaceus* draenog, draened, draen y coed, *baiting*; socyn, còryn, còryn bach, crwtyn, gwalchyn, crecwil.
The little urchin—y còryn bach (*f.* y gwas fach); y chwiwgi bach; y corgi bach; y cono bach; y socyn bach, &c.
Urdee, } *a.* pigfain, blaenfain.
Urdy, }
Cross urdee—croes bigfain.
Ure,† *s.* arferiad, arfer. [con, cus
Uredo, *s.* (Ll.) llosg, darball, *mallder, rhwd*;
Uretic, *a.* (Gr. *ourêticos*) troethbair, troeth-rwydd, tryncrwydd.
Uretic, *s.* tryncrwyddai, troethrwyddai.
Ureter, *s.* (Ll.; Gr. *ourêtêr*) troethell.
Ureters—troethellau=y pibellau y rhed dwr drwyddynt o'r arennau i'r chwyssen.

teritis, *s.* fflameg *neu* ennynfa y droethell.
ithane, *s.* (*urina* ac *ether*) troethwirfwy.
ithra, *s.* (Gr. *urêthra*) troethawell=y bibell rhed y dwr drwyddi o'r chwysigen.
ethral, *a.* perthynol i'r awell. [swell.
ethritis, *s.* ennynfa *neu* fflameg y droeth-
ge, *a.* (Ll. *urgeo*) dirio, dirio ar, cymhell,
irgymhell, argymhell, cymhell ar, annog; bod yn daer ar; gwasgu, gwasgu ar; dirwasgu; tasgu, tasgu ar; poeni, gyru.
rgency, *s.* dirwasg, gwasg, arwasg, dirni, cymhell; dir-angen, dir-achos, angenrhaid; taerni; cymhelliad; rheidrwydd; cymhellgarwch; angerddoldeb.
rgent, *a.* taer, cymhellgar, diriol, cymhelliadol, cymhellawl; dir; dwys; angerddol; caeth.
Jrger, *s.* cymhellwr, diriwr, &c.
Jrge-wonder, *s.* synbair=math o rawn.
Jrging, *a.* taer, diriol, cymhellgar, &c.
Jric Acid, *s.* (Gr. *ouron*) sur troethig.
Urinal, *s.* (Ff.; Ll. *urinalis*) troethlestr, troethai; troethwydr; troethfa.
Urinant, *a.* (Ll. *urino*) ymsoddol (yn arfau bonedd); â'i ben i lawr.
Urinary, *a.* (o *urine*) troethol, tryncol; perthynol i'r troeth *neu* 'r trwnc; priodol i'r troeth *neu* 'r trwnc.
The urinary passages—pibellion y dwfr; ffyrdd y dwr.
Urinary, } *s.* troethfa; cronfa trwyth, troeth,
Urinarium, } *neu* drwnc.
Urinary, } *s.* (Ff. *urinoir*) troethfa gyffredin,
Urinoir, } troethfa, troethfan, troethle.
Urinative, *a.* troethedigol; â bair droethi.
Urinator, *s.* (Ll.) ymsuddwr, ymsoddwr.
Urine, *s.* (Ll. *urina*; Gr. *ouron*) troeth, trwnc, pision, pis, golch; lleisw; dwr, dwfr.
Stale urine—lleisw, golch sur.
To discharge urine=*Urine, Urinate.*
Urine, } *v. n.* troethi, gwneuthur dwr, goll-
Urinate, } wng trwnc, piso.
Urinometer, *s.* (Ll. *urina*, a Gr. *metron*) troethfesur, troethfydrai, troethfeidyr.
Urinous, }
Urinose, } *a.* troethol; troethaidd; troethog.
Uriths, *s. pl.* gwiail ystwyth wedi eu plygu o gylch cloddiau *neu* wrychoedd.
Urn, *s.* (Ll. *urna*) gwrn; ystên y lludw, lludwrn; celwrn.
Urn,† *v. a.* dodi mewn gwrn *neu* ystên.
Uroscopy, *s.* (Gr. *ouron* a *scopeô*) darlleniad dwr, troeth-sylliaeth, troeth-sylliad; sylliad ar ddwfr y cleifion er barnu am ansawdd yr afiechyd.
Urry, *s.* math ar glai dulas; clai glocudd.
Ursa, *s.* (Ll.) arth (*c. g.*) arthes, arth fenyw.
Ursa Major — yr Arth Fawr, yr Arth Fwyaf=enw cydser gogleddol.
Ursa Minor—yr Arth Fach, yr Arthur=enw cydser gogleddol.
Ursiform, *a.* (Ll. *ursa* a *forma*) arthaidd; arlun arth.
Ursine, *a.* (Ll. *ursinus*) arthaidd; tebyg i arth, arthol; perthynol i arth.
Ursus, *s.* (Ll.) arth, arth gwryw; yr arth.
Urtica, *s.* (Ll.) danadl, y danadl.
Urtication, *s.* (Ll. *urtica*) danadliad; ffrewylliad aelod bariysaidd â danadl.
Urus, *s.* (Ll.) bual, ych gwyllt, y tarw gwyllt.
Urvant, } *a.* yn troi *neu* yn plygu i fyny (yn
Urved, } arfau bonedd).

Us, *pr*
Usable
Usage,
iad,
iad;
Usager
ymd
Usance
defn
oera
ysba
cyfn
Use, *s.*
yddi
gwas
mwy
Th
Th
He
Us
To
I
Fo
Fo
Fo
Tin
Us
Ne
Ch
De
To
In
No
Ou
To

To make a right use of—iawn ddefnyddio, iawn arferu, iawn arfer.
Proper for some use—addas i ryw waith neu wasanaeth; cymhwys i ryw waith neu wasanaeth.
Of common use, } cynnefin, cyffredin, ar-
In common use, } feredig.
Not of common use, } anghynnefin, anghy-
Not commonly used, } ffredin, anarferedig.
Of excellent use, } o wasanaeth arbenig;
Of very great use, } defnyddiol dros ben; tra defnyddiol.
The principal things for the whole use of man's life—y pethau penaf o angenrheidiau bywyd dyn.
Vessels that serve for clean uses—llestri i wasanaethu mewn gwaith glân.
He hath made all things for their uses—efe a wnaeth bob peth i'r peth y mae yn rhaid wrthynt.
Before he came to the full use of reason—cyn cyrhaedd o hono addfedrwydd rheswm; cyn dyfod o hono i'w gyflawn oedran a synwyr; cyn y delo i'w gyflawn oedran a synwyr.

Use, *v.* defnyddio; arferu, arferyd, arfer; ymarfer â, ymarfer o; trin; gwasanaethu; preithio; cynnefino; mwynhau; gwneuthur; cyrchu i; bod yn arfer; bod yn arferol; ymgynnefino; gnotâu; ymddwyn at.
To use one's self—ymarfer; ymddwyn, ymarweddu.
To use one's utmost endeavour—ymegnïo i'r eithaf; gwneuthur ei eithaf; gwneuthur ei oreu.
To make use of—defnyddio; arfer, arferu; mwynhau.
Use a little wine—arfer ychydig win.
He uses frequent abstinence—mynych yr ymarfer efe â dirwest; mynych yr ymarfer efe o ddirwest.
As thou usest to do—yn ol dy arfer.
So used the young men to do—felly y gwnai y gwŷr ieuainc; felly yr arferai y gwŷr ieuainc wneuthur.
[Cyfeithir ef yn fynych â pherwyddiad y gair à'i canlyno.]
To use entreaties—ymbil, deisyf, &c.
Every one that useth proverbs shall use this proverb against thee—pob diarebwr a ddiareba am danat (*Esec.* xvi. 46.)

Used, *p. p.* defnyddiedig, arferedig, &c.; gweithiedig; à weithiwyd i fyny, wedi ei weithio i fyny; à roddwyd yn ngwaith; à roddwyd mewn gwaith.
What is become of the thread?—It is all used—beth a ddaeth o'r edau? Aeth i gyd i'r gwaith; beth a dderyw o'r edau? Aeth i gyd i'r gwaith.

Useful, *a.* defnyddiol, defnyddfawr; defnyddgar; buddiol, gwasanaethgar, gwasanaethol, llesol, buddfawr, llesfawr; da.

Usefulness, *s.* defnyddioldeb, defnyddiolder; defnyddgarwch, llesfawredd, llesfawrhydi.

Useless, *a.* annefnyddiol, diddefnydd, diddefnyddd, annefnyddgar, diles, anllesol, difudd, anfuddiol; ofer, anolo; afraid, diraid, diober.
Useless work — gwaith anfuddiol, gwaith ofer, gorchwyl diles; gwaith ffol.
It is useless—anfuddiol yw, diles yw, ofer yw, &c.; nid gwiw, ni wiw.
It is useless to attempt—ofer ceisio, &c.
cynnyg; nid gwiw ceisio.

Uselessness, *s.* annefnyddioldeb, anfudd-garwch, anfuddioldeb, &c.

User, *s.* defnyddiwr, arferwr; trinwr.

Usher, *s.* (*Ff.* *Huissier*) cyfarweinydd, ar-
arweinydd, rhagflaenor, rhagflaenwr, ar-
llysgwr, rhingyll, dygiedydd; ufuddwr, u-
feistr, is-athraw, rhaglaw ysgol.
Usher of the hall—gwastrawd y neuadd.
Usher of the black rod—dygiedydd gwialen ddu, dygiedydd y ferllyg: gweinydd y wialen ddu, bedlygydd. dufrysgyllwr.

Usher, *v. a.* dwyn, neu arwain, neu dywys mewn; rhagarwain, cyfarwain; dwyn i mlaen; myned o flaen.

Usherance,† *s.* arweiniad i mewn.

Usherdom, *s.* tanfeistraeth, swydd rhaglaw.

Ushership, *s.* swydd isfeistr, &c.; isfeistraeth

Usky,† *s.* = *Usquebaugh.*

Usquebaugh, *s.* (*Gw.* *uisge* a *bagh*: = dwr bywyd) pwtwn=math o wirod.

Ustilago, *s.* (Ll.) parddu, darbwll.

Ustion, *s.* (Ll. *ustio*) lloesgiad.

Ustorious, *a.* lloesgol, lloesgedigol.

Ustulation, *s.* (Ll. *ustulatus*) lloesgiad; cre-
loesgiad, seriad, sefriad.

Usual, *a.* arferol, cyffredin, cynnefodd, cy-
nefin, arferedig, gnodol, gorawd.

Usualness, *s.* arferoldeb, &c.

Usucaption, *s.* (Ll. *usus* a *capio*) hen feddiant hir feddiant; perchenogaeth à gafer ar ôl drwy hir feddiant diwahardd.

Usufruct, *s.* (Ll. *usus* a *fructus*) mwynian-
amser; mwyniant tal a thirocdd dros amser; lles amserol.

Usufructuary, *s.* (Ll. *usufructuarius*) = i
gaffo fwyniant eiddo dros amser; ffrwyth fwynhëydd.

Usure,† *v. n.* (Ll. *usura*) ocri.

Usurer, *s.* ocrwr, ocrydd, ocrai, arlogy-
arian.

Usurious, *a.* ocrus, ocrawl, ocraidd; arlog-
ocrog, ocraethgar; codog.

Usuriousness, *s.* ocredd, ocrusedd, ocrawrydd

Usurp, *v. a.* (Ll. *usurpo*) camoresgyn, cam-
feddiannu, trawsfeddiannu, trawsfeddi-
treisfeddu, treisfeddiannu, camfwynha-
dâl camfeddiant, cynnal trawsfeddiant, cam
ddal; dâl peth yn erbyn cyfiawnder; gormes.
gormeilio.
To usurp authority—ymawdurdodi.

Usurpation, *s.* camoresgyn, camoresgyniad
camfeddiant, treisfeddiant, trawsfeddiant
camddaliad; godor a rhwystr ar feddiant;
camfwyniant, trawsfraint; camrwyg; trawsdeyrnedd.

Usurpatory, *a.* camoresgynol, treisfeddiannol, trawsfeddiannol.

Usurper, *s.* camoresgynwr, camfeddiannwr, treisfeddiannwr, trawsfeddiannwr, camfeddiannwr; trawsdeyrn; gormesdeyrn; gormeiliwr.

Usury, *s.* (Ll. *usura*) ocr, ocraeth, ocri, rhyleg, gorlog, llog anghyfreithlawn, usuriaeth (*Salm* xv. 5); † llog.
With usury—gyda llog (*Mat.* xxv. 27).
I have neither lent on usury, nor men have lent to me on usury—ni logais ar ni logwyd i mi (*Ier.* xv. 10).

Utensil, *s.* (*Ff.* *utensile*) dodrefnyn; llestr;

V.

V, fel rhifnod, a saif am bump=5.

Vacancy, *s.* (Ll. *vacans*, o *vaco*) gwagle, gwagfa, gwagfan; lle gwag, gwagder; cyfwng; hamdden; cyfle.

Vacant, *a.* (*Ff.*; Ll. *vacans*) gwag; didrafferth, didres, hamddenol; anystyriol, difeddwl; diberchen.

A vacant face—wyneb syn, wyneb disynwyr, wyneb difeddwl.

Vacant hours—oriau didres, oriau hamddenol.

Vacate, *v. a.* gwaghau, gwagio; gadael yn wag; gadael; dirymu, dirymio, diddymu, dilëu.

Vacation, *s.* (*Ff.*; Ll. *vacatio*) gwaghad, gwagiad; dirymiad, diddymiad, dilead; dysbaid, paid, tor, godor, oed, gorphwys, gorphwysiant; dysbeidiad, dysbeidiant, cwniad cefn, cymmeriad anadl; tymmor gwyl, amser gwyl; ysbaid gwag; hamdden; gweddwdod, bywoliaeth.

Vacation (in law)—dyddiau dyddon; cyfwng y tymmorau; oed *neu* orphwys cyfraith.

Vacation (in a college, &c.)—dysbaid, dysbeidiant, dysbeidiad, oed, gorphwys, tor; tymmor gwyl.

Vaccary, } *s.* (Ll. *vacca*) beudy; llaethdy;
Vacchary, } porfa buwch.

Vaccinate, *v. a.* (Ll. *vacca*) bufrechu; dodi *neu* osod brech y fuwch ar; impio brech y fuwch.

Vaccination, *s.* bufrechiad; gosodiad *neu* ddodiad brech y fuwch ar un; rhoi bufrech ar un.

Vaccinator, } *s.* bufrechwr, bufrechydd, bu-
Vaccinist, } frechiedydd, gosodwr brech y fuwch.

Vaccine, *a.* (Ll. *vaccinus*) buchaidd, buchol; perthynol i fuchod *neu* fuwchod.

Vaccinium, *s.* (Ll.) llus, llusi; llyswydd; elusen; lluswydden; llygaeron.

Vachery, *s.* (Ll. *vache*; Ll. *vacca*) beudy, penty buchod.

Vacillancy, *s.* (Ll. *vacillans*, o *vacillo*) bwhwman, anwadalwch, anwadaledd, petrusedd, ansefydlogrwydd.

Vacillant, *a.* bwhwmanllyd, anwadal, ansefydlog, cyfnewidiol, anwastad, eglyd, anhysaf, ansicr; petrusol.

Vacillate, *v. n.* (Ll. *vacillo*) bwhwman, anwadalu, honcian, honcio, honco; bod yn anwadal, yn anwastad, yn ansefydlog, yn ansafadwy, yn ansicr, yn hoewan, yn ysgoewan, *neu* yn eglyd; hwntian; gwegian; bod yn anwastad ei feddwl; petruso.

Vacillating, *a.* bwhwmanllyd, anwadal, &c.

Vacillation, *s.* (*Ff.*; Ll. *vacillatio*) bwhwman, anwadaliad, honciad; anwadalwch, anwadaledd, ansefydlogrwydd; ammheusaeth, petruster.

Vacuate, *v. a.* (Ll. *vacuo*) gwaghau, gwagio; arloesi, arlloesi, arllwys.

Vacuation, *s.* gwaghad, gwagiad, arlloesiad; loesiad, arllwysiad.

Vacuist, *s.* (o *vacuum*) gwagderwr, gwagder=un à ddeil athrawiaeth gwagder anianian.

Vacuity, *s.* (Ll. *vacuitas*) gwagder; gwagle; gwag; gwag; ceugant; som; gwegyd.

Vacuous, *a.* gwag.

Vacuousness, *s.* gwagder.

Vacuum, *s.* (Ll.) gwagle, gwagfa, gwag, gwagder; wm.

Vade,† *v. n.* (Ll. *vado*) diflanu; myned heibio.

Vade-Mecum, *s.* (Ll.=dos gyda mi) cydymaith codlyfr.

The clergyman's vade mecum—cydymaith yr eglwyswr.

Vafrous, *a.* (Ll. *vafer*) cyfrwys, ffel.

Vagabond, *s.* (Ll. *vagabundus*) crwydrad, crwydrai, crwydriad, gwibiad, gwibiwr, gwibiawdr, gwilliad, gwibiwr, bedlemyn (*pl.* bedlemod); ylldryd; cnaf yn, truan: *pl.* crwydredigion.

Let his children be continually vagabonds—gàn grwydro crwydred ei blant ef (*Salm* cix. 10).

Vagabond, *a.* crwydrol, crwydrus, crwydrawl, crwydrog, gwibiol, gwibiog, gwibiaidd, crwydredig, bedlemaidd.

Vagabond pilferers—crwydredigion lladronach, lladronach crwydr.

Vagabondage, } *s.* crwydri, crwydr, crwydredigaeth,
Vagabondism, } igaeth, gwibli, crwydreiniaeth.
Vagabondry, } treigled.

Vagabondize, *v. n.* crwydro, gwibio, gwibia treiglo.

Vagarious, *a.* (o *vagary*) mympwyol, nwythus, nwythol, dychymygol, asbriol, gofreg.

Vagary, *s.* (Ll. *vagus*) coeg ddychymyg, meddwl ysgoewan; gwib feddwl gwyllt anwadal, nwyth, nwythas, gofreg, asbri, chwim, pranc, gwŷn anwadal, mympwy, gwamalwch, crwydr *neu* will y meddyliau.

Vagary,† *v. n.* gwibio, crwydro, gwibeta.

Vagient,† *a.* (Ll. *vagiens*) geranllyd, gereiniyd.

Vagina, *s.* (Ll.) gwain, cwthr; cod, casad; gwisg.

Vaginal, *a.* (Ll. *vagina*) *gweiniol*; *gweiniog*.

Vaginant, *a.* gweiniol, gorchuddiol.

Vaginate, } *a.* gweiniog; à gwain o'i amgylch.
Vaginated, }

Vaginopennous, *a.* (Ll. *vagina* a *penna*) gweinadeiniog.

Vagous, *a.* (Ll. *vagus*) crwydrol, gwibiol, gwibiog; ansefydlog.

Vagrancy, *s.* (o *vagrant*) crwydri, crwydr, crwydredigaeth, crwydreiaeth, crwydrad, gwibli, treigledigaeth, gwibrodiad; herwriaeth.

Vagrant, *a.* (Ll. *vagor*; Norm. *vagrant*) crwydrol, crwydrus, gwibiol, *gwibiog*, an-

gwrolder, gwroliaeth, glewder, glewdid, glewyd, glewineb, gwychder, grymusder, pybyrwch, cadredd.

Valid, *a.* (Ll. *validus*) cryf, cadarn; grymus; safadwy, à saif; mewn grym; sior; diymwad; da; pwysig, pwysfawr, dwys, terfynol, clöedigol.

To be valid—bod mewn grym; bod yn rymus; bod yn safadwy; bod o rym, o werth, o bwys, *neu* o allu; bod à grym *neu* nerth ynddo.

Validate, *v. a.* gwnethur yn rymus *neu* yn safadwy; cryfhau, cadarnhau, grymuso.

Validation, *s.* cryfhad, cadarnhad, grymusiad.

Validity, } *s.* (Ff. *validite*) grym, cadernid,
Validness, } cryfder; †gwerth.

Valinch, *s.* pibell i dynu gwlybor o faril drwy dwll y bwng.

Valise, *s.* (Ff.) teithgod, teithgod ledr, bolgan, bwlan.

Vallancy, *s.* siderwallt=penguwch mawr yn cysgodi yr wyneb.

Vallary, } *s.* (Ll. *vallaris*) coron amglawdd,
Vallar Crown, } coron amwal.

Vallation, *s.* (Ll. *vallatus*) amglawdd, amgaer, bwr, bwrch, clawdd.

Vallatory, *a.* amddiffynol; amgylchol.

Valley, *s.* (Ff. *vallée;* Ll. *vallis*) dyffryn; dyffrynt, dyfrhynt, glyn, allmor, ystrad; gwastad, gwastadedd, gwaelod; tro; pannwl, pannel, pant.

A narrow valley—cwmarch.

A little valley—pannwl, pannel, gobant, dyffrynyn, pentyn, cwmarch.

Vallum, *s.* (Ll.) gwâl, gwawl, amwal, amglawdd, clawdd, bwr, bwrch.

Valorous, *a.* (Ll. *valor*) dewr, dewrwych, gwrol, gwrolwych, glew, drud, arwraidd, pybyr, gwych, gwychr, calonog, hy, gwrdd.

Valour, *s.* (Ll. *valor*) dewredd, dewrder, dewrdra, gwroldeb, gwrolder, gwroledd, gwroliaeth, gwrolaeth, glewder, gwychder, calondid, pybyrwch. [&c.

A man of valour—gwr nerthol, gwr dewr,

A mighty man of valour—gwr cadarn nerthol; gwr grymus o nerth, gwr grymus, gwr nerthol.

Men of great valour—gwŷr galluog o nerth; gwŷr mawr eu gwroldeb.

To show valour—dangos gwrolaeth, dangos gwroldeb, gwneuthur gwrolaeth.

Valuable, *a.* (o *value;* Ff. *valable*) gwerthfawr, prisfawr, mawrwerthiog, mawrwerth, gwerthiog, gwerthfawrog, gwertnfawrus, prid; teilwng; cyfrifol.

Valuableness, *s.* gwerthfawredd, gwerthfawrogrwydd, prisfawredd, mawrwerth.

Valuables, *s. pl.* pethau gwerthfawr, gwerthfawrogion.

Valuation, *s.* (o *value*) prisiad, cywerthyddiad, cywerthiad, cyfrifiad gwerth; damdwng; pris, gwerth; cyfrif.

Valuator, *s.* prisiwr, prisiedydd, cywerthyddiwr.

Value, *s.* (Ff. *valoir;* Ll. *valor*) gwerth, pris; tâl, cyfrdal; cywerth, cywerthydd; arbrid, cyfrif; ystyr.

Standard value—talben.

Things of standard value—talbenigion.

Full value — llawn werth, cyflawn werth, llwyr werth, llwyrwerth.

Sworn value—gwerth damdwng, gwerth twng, tyng-werth.

Great value—mawrwerth, gwerth mawr.

Of great value=*Valuable.*

Of equal value—cyfwerth, cydwerth, cyfystadl.

Not of equal value—anghyfwerth, anghydwerth, anghystal.

Just value — iawnwerth, iawn werth, cyflawn werth.

Fixed value—gwerth damdwng, sefwerth.

Appraised value—damdwng, gwerth prisiedig, pris prisiedig.

Of little value, } heb dalu fawr; heb dâl
Of small value, } nemawr; bychan-beth bychan ei werth.

Of little or no value—heb dalu fawr na ddim; heb dalu nemawr neu ddim.

Of no value—diwerth; dibris; heb dâl dim; heb fod yn werth dim; diddym.

To set too great value on=*Overprize.*

To set too great *or* high a value on one's self—rhybrisio *neu* ryberchi ei hun.

To be of value—talu; bod yn werth.

Ye are all physicians of no value—meddygon diddym ydych chwi oll.

Of so much worth as—cydwerth à, cyfwerth à, cydwerth â, cyfwerth â.

What is the value of that?—beth a'i hwna? beth yw gwerth neu bris hwnw? gwerth pa faint yw hwna? pa werth sydd yw hwna? pa a dâl hwna?

To be of more value than—talu mwy na, bod yn werthfawrocach na; bod yn fwy gwerth na; bod o fwy gwerth na.

Value, *v. a.* prisio; rhoi neu osod pris ar; gwerthyddio; gwneyd cyfrif o; *cyfrif;* gwerthfawrogi; bwyso; †talu.

To value one's self on *or* upon—ymfawrygu, ymfalchio, *neu* ymogoneddu o herwydd.

To be valued with—cydbrisio â; cyfrifio.

Valueless, *a.* diwerth; heb dalu dim.

Valuer, *s.* prisiwr, prisiedydd, cywerthyddiwr.

Valvata, *s. pl.* (Ll. *valvæ*) caffellogion, balogion.

Valvate, *a.* caffellog, cloriog.

Valve, *s.* (Ll. *valvæ*) caffellog, cloryn, casadyn, balog; doryn, gwerdyryn, *clawr,* tafod; cragen; pliegyn.

The valves,—y caffellau, y clorian, y casadau, y gwerchyrau.

Valved, *a.* caffellog, clorynog, cloriog, doryog.

Valvet, }
Valvlet, } *s.* (Ll. *valvulus*) caffellan, balogan
Valvule, } clawr bychan.

Valvula, *s.* caffellan, caffellig.

Valvular, *a.* caffellog, cloriog, clorynog, balogaidd.

Vanbrace, } *s.* (Ff. *avant-bras*) breichwig=
Vantbrace, } arfwisg y fraich o'r elin i'r addwrn.

Vamp, *s.* (C. *gwaas* [=go-am] yn ol *Webster*) uchafed, lledr uchafed, lledr uchafedd, cafn esgidiau, gwam.

Vamp, *v. a.* cyweirio, adgyweirio; clytio, benbeth à newyddbeth; uchafedu.

To vamp shoes—uchafedu *neu* uchafeddu esgidiau.

Vamper, *s.* cyweiriwr; uchafedwr.

Vampire, *s.* (Al. *vampyr*) gwampyr, gwaedwyll; ystlum mawr=ellyll à sugna *waed pobl yn* eu cwsg, yn ol ofergoel parthau dwyreiniol Ewrop.

Vampirism, *s.* gwampyriaeth; *sugnad gwaed;* cribddail, cribddeiliaeth.

To set at variance—gosod i ymrafaelio; peri ymrafael, peri anghydfod.

Variant, *a.* amrywiol, amryfal; gwahanol.

Variate, *v. a.* amrywio; cyfnewid, newidio.

Variation, *s.* (Ff.; Ll. *variatio*) amrywiad, amryfaliad, amryfeiliad, amryfeiliant, amryfeiliaeth; cyfnewidiad, newidiad, newid, cyfnewid; amrywiaeth, amrywiogaeth, neilliogaeth; gwyrad, osgoad.

Variolla, *s.* (byohanig o *variola*) brech yr ieir.

Variciform, *a.* (Ll. *varix* a *forma*) ar ddull chwydd gwythen; gwythledaidd.

Varicocele, *s.* (Ll. *varix*, a Gr. *cêlê*) torhadbib.

Varicose, } *a.* (Ll. *varicosus*) chwyddedig
Varicous, } (megys y gwythenau), â chwydd annaturiol ynddynt; â fo â'i wythi yn chwyddedig; gwythledog.

Varied, *p.* (o *vary*) amrywiedig, &c.; amrywiog, amryfeiliog, neilliog, amrywiol.

Variegate, *v. a.* (It. *varieggare*; Ll. *vario*, *varius*) amrywio, amryfalu, amryfeilio, amryfelu, amryweddu, amrywioli; britho, dyfritho, amliwio, darfritho, brithweithio, amryweithio.

Variegated, *p.* amrywiedig, &c.; amrywiog, amryfeiliog, brith, (*f.* braith), amliw, amliwiog, darfrith.

Variegated work—amrywaith, brithwaith, gwaith amrywiog.

Variegated blue—brithlas.

Variegated with red—brithgoch.

Variegated white—brithwyn (*f.* brithwen).

Variegated grey—brithlas; brithlwyd.

Variegation, *s.* amrywiad, amrywiaeth, amrywiant, amrywiogaeth, amrywiolaeth, amrywiedigaeth, amryfeiliant, amryfeiliad, amryfaliad, neilliad; brithad, amliwiad, amryliwiad, darfrithad, brithedd.

Variety, *s.* (Ll. *varietas*) amrywiaeth, amryfeiliant, amryfeiliaeth; amrywiad, amrywiant, amrywiolaeth, amrywiogaeth; gwahanieaeth; newid; rhyw.

Varieties—amrywion, amrywiaethau, amryfathau.

Variety of engravings—amrywiaeth o gerfiadau; amryw gerfiadau.

For variety's sake, } er mwyn amrywiaeth;
For the sake of variety, } er mwyn cael amrywiaeth; er mwyn ammeuthyn; er mwyn cael ammeuthyn; er ammeuthyn.

There is at that place a variety of things to be sold—y mae yno ddewis o bethau ar werth.

Variform, } *a.* (Ll. *varius* a *forma*) amrylun,
Variformed, } amrywedd, amryddull, amryffurf. [britho.

Varify, *v. a.* amrywio; amliwio, amryliwio,

Variola, *s.* (Ll.) y frech wèn, y frech folog.

Variolite, *s.* (Ll. *varius*, a Gr. *lithos*) amryfaen, moleidfaen.

Varioloid, *s.* amrywiaeth o'r frech wèn.

Variolous, }
Variolar, } *a.* (Ll. *variolæ*) perthynol i'r frech
Variolic, } wèn; yn perthyn i'r frech folog.

Various, *a.* (Ll. *varius*) amryw, amrywiol, amryfal, amrai, llawer; amrylun, amrywedd, amryfath, amrywiog, amryddull, aml; gwahanol, cyfnewidiol; dihafal; amry-.

Variously, *ad.* yn amrywiol, &c.; yn amrywwedd; mewn amryw ffyrdd; mewn llawer modd.

Varix, *s.* (Ll.) gwythlediad, gwythlad; llediad gwythen; chwydd tyner ar wythïen.

Varlet, *s.* (hen Ff.) dyhiryn, diffeithwr, dryddyn, anfadyn, drygwas, milain, andras ddyn, mab yr andras; adyn, diruliaw: †gwas.

Varletry,† *s.* y werinos, gwehilion y bobl, y graglach.

Varnish, *s.* (Ff. *vernis*; It. *vernice*; Ll. *vernix*; Is. *vernis*) adliw, bernais, golch, gwlaneg arliw.

Varnish, *v. a.* berneisio, adliwio, rhoi bernais ar, golchi, eagleinio.

Varnisher, *s.* adliwiwr, adliwiedydd, bernaiwr; ffugiwr.

Varriated, } *a.* (o *vair*) clochoblun; à dorsau
Warriated, } ar lun clochobyn.

Varries, }
Varrys, } *s. pl.* (o *vair*) gwahan ddarnau o lun cloch; clochobyman.
Varreys, }

Vartabed, *s.* gwr eglwysig yn Armenia.

Varvelled, *a.* (o *varvel*) coesrwyog (yn sôn am bonedd).

Varvels, } *s. pl.* (Ff. *vervelle*) coesrwyau gwaew
Varvels, } neu hebog.

Vary, *v.* (Ll. *vario*) amrywio, amrywiaethu, ymgenu, amryfeilio, amryfalu; cyfnewid, newidio; neillio, neilliogi, llalla; angheuo, gwahanieaethu.

Vary,† *s.* amrywiaeth; cyfnewidiad.

Vas, *s.* (Ll.) llestr; llestryn.

Vascular, *a.* (Ll. *vasculum*) llestrol, llestrog, llestriog, llawn llestri.

Vasculares, *s. pl.* llestrolion, llestrogion, tyno ion llestrog.

Vascularity, *s.* llestroldeb, llestrogrwydd.

Vasculiferous, *a.* (Ll. *vasculum* a *fero* yn gellranog; à fo â'i hadlestri wedi eu rhoi yn gelloedd.

Vase, *s.* (Ff.; Ll. *vas*, *vasa*) tlysgawg, deilbren tlysgib; llestr; cwpan planigyn; corf pot clwm colofn; canol canwyllbren.

Vassal, *s.* (Ff.; It. *vassalo*; C. *gwas*) deiliad dàn wriogaeth, deiliad caeth, caeth ddeiliad, deiliad, aillt, aill, gwasolwr, gwr; caeth caethwas, gwasog, gwas.

A baron's vassal—gwr bröyr.

They are all his vassals—oll wŷr neu o ddeiliaid ef ydynt oll.

Vassal, *a.* gwriogaethol; caeth, gwasanaethol; gwasanaethol.

Vassalage, *s.* taiogaeth, gwasolaeth; anwiredd y neb à fo dàn wriogaeth; cyflwr deiliad; gwriogaethol; gwarogaeth; caethwasanaeth.

In vassalage to their lusts—yn gaeth, neu caethiwed, neu dàn warogaeth i'w gwŷnïau a'u chwantau.

Vassaled, *a.* caeth; à wnaed yn gaeth, &c.

Vassalry, *s.* taiogion, gwasolion, gwasoliaid; y corff o gaeth ddeiliaid.

Vast, *a.* (Ll. *vastus*) dirfawr, tramawr, gorfawr, amrosgo, mawr iawn, enfawr, anferthol, mawr aruthr, erfawr, ang, mawr, aruthr.

Vast, *s.* eangder dirfawr, gwag orest, gorest.

Through the vast of heaven—trwy gangrau y nef.

Vastation, *s.* (Ll. *vastatio*)=*Devastation.*

Vastidity,† *s.*=*Vastness.*

Vastness, } *s.* dirfawredd, dirfawrder, gorfawr-
Vastitude, } edd, gorfawrder, amrosgedd, &c.; gorfaint, dirfaint.

Vehicled, *a.* cludedig, à gariwyd mewn cludai,
Vehicular, *a.* perthynol i gludai; cludeiol; cerbydol.
Veil, } *s.* (*Ff. voile*; Ll. *velum*) llèn gel, llèn
Vail, } gudd, gorchudd, cuddlen, gortho, llèn, ffad, miswrn, gwahanlen, llen wahan; mantell; rhith.
Veil, *v. a.* llènu, gorchuddio à llèn; gorchuddio, cuddio, gorthöi, mygydu, misyrnu.
Veiled, *p. p.* llènedig, &c.; llenog, gorchuddiog.
Veilless, *a.* dilen, heb lèn, dïorchudd.
Vein, *s.* (*Ff. veine*; Ll. *vena*) gwythen, gwythïen, gwyth; haen, llinell, awen, hwyl, tuedd, nwyd, anwyd, hoen, tymmer, ardymmyr, tueddfryd, athrylith, anian, naws, natur, rhal, rhael, gogwydd; iaith, ieithwedd; ffrwd, rhe, gyrhynt.
Veins—gwythenau, gwythïenau, gwythi.
Capillary veins—manwythi, manwythau, manwythenau, meinwythenau.
Axillary vein—gwythen yr afu.
Blood veins—gwythi gwaed; gwythenau gwaed.
Small vein, } gwythenig, gwythenan,
Little vein, } gwythen fechan.
Vein (in marble, &c.)—gwythen, gwythïen.
Vein in a mine—gwythen, gwythïen.
A vein of coal—gwythen lo, gwythïen lo, gwythen o lo; gwythïen o lo.
Vein of poetry, } awen, yr awen, anaw;
Poetic vein, } barddawr.
A pleasant vein—anian lawen.
Vein, *v. a.* gwythenu; paentio *neu* liwio yn wythenog.
Veinal, *a.* gwythenol, gwythïenol.
Veined, *a.* gwythenog, gwythïenog, llawn gwythi; amliwiog, brith.
Veining, *a.* gwythenol, yn gwythenu.
Veining, *s.* gwaith gwythenog.
Veinless, *a.* diwythi, heb wythenau.
Vein-stones, *s. pl.* gwythfain, gwythfeini.
Veiny, *a.* gwythenog, gwythïenog, llawn gwythi, llawn gwythenau.
Veliferous, *a.* (Ll. *velum* a *fero*) yn dwyn hwyliau, dàn hwyliau; hwyliog.
Velitation, † *s.* (Ll. *velitatio*) ysgarmes, ymgiprys, bicre, cyngwrys.
Veliferous, *a.* (Ll. *velum* a *fero*) hwyliog.
Velivolant, *a.* (Ll. *vellum* a *volo*) yn myned dàn lawn hwyl; hwyliog.
Vell, *s.* (*fell?*) cwd cywair llaeth.
Vell, *v. a.* tori tywarch; tori gwyneb tir.
Vella, *s.* (o'r Celt. *biolaire*) berynyn.
Velleity, *s.* (*Ff. velleite*; Ll. *velle*) gradd isaf chwant *neu* flys; cynfyniant, cynfyniad, lledflys, lledchwant, rhith-wyllys.
Vellet, } † *s.* = *Velvet.*
Vellute, }
Vellicate, *v. a.* (Ll. *vellico*) plicio, estricio, tymmigo, tynu, cipdynu; annog, cymhell, dirio, cynhyrfu. ystuno.
Vellication, *s.* pliciad, tymmiciad; ystunad, diriad.
Vellicative, *a.* pliciol, tymmigol; ystunol.
Velloxia, *s.* electrwydd.
Vellum, *s.* (*Ff. velin*) memrwn teg, plagawd, llyfn-groen, memrwn, memrwn croen llo, ysgrifiedr.
Vellum-post—papyr ysgrifenu teg.
Vellumy, *a.* memrynaidd, plagodaidd.
Veloce, *a.* (It.) buan.

Velocipede, (Ll. *velox* a *pes*) pedfanydd, troedfuanydd; brysgludai.
Velocity, *s.* (Ll. *velocitas*) buander, buandra, buanedd, buanrwydd, cyflymder, cyflymdra, cyflymedd, chwimmythder, mythder, chwimder, ewybredd, chwyrndra, chwyrnder, dyffysg.
Velure, † *s.* (*Ff. velours*) = *Velvet.*
Velvet, *s.* (It. *velluto*; Ff. *velours*; Ll. *villus*) melfed, ffelwed, pali, paling.
Velvet, *v. a.* melfedu; paentio melfed.
Velvet, } *a.* melfedog, melfedaidd, felfaidd,
Velvety, } aidd, paliaidd, paliog; llyfn-mwyth-lyfn, meddal; à wnaed o felfed.
A velvet cloak—cochl melfed.
Velveteen, *s.* melfed cotwm.
Velveting, *s.* ceden melfed, ceden lythïen pali.
Vena, *s.* (Ll.) gwythen, gwythïen, gwyth.
Vena porta—gwythen yr afu.
Venal, *a.* (o *vena*) gwythenol, gwythïenol, gwythïol.
Venal, *a.* (Ll. *venalis*) à fo *neu* y sydd a'r wert à fo *neu* y sydd i'w werthu; prynadwy, cyflogadwy; cyflogaidd; gwerthadwy; prynedig, pryn; ymwerthol.
A venal person — gwr gwobr a gwerth gwas y geiniog.
Venal vote — pleidlais pryn, pleidlais prynedig.
Venality, *s.* cyflogeiddrwydd, cyflogaeth; maelgarwch, ariangarwch; ymwerthiad; ymwerthiad am arian; hunanedd.
Venary, *a.* (Ll. *venor*) helyddol, helwrol, helwriaethol; perthynol i helyddiaeth.
Venatic, } *a.* (Ll. *venaticus*) arferedig neu
Venatical, } helyddiaeth; helyaidd, helwraidd.
Venation, *s.* (Ll. *venatio*) helyddiaeth, helwriaeth.
Venatorial, *a.* (Ll. *venatorius*) helyddol, helwrol, helwraidd, helyaidd.
Vend, *v. a.* (Ll. *vendo*) gwerthu; arwerthu.
Vendee, *s.* prynwr, prynydd, pryniedydd.
Vendemiaire, *s.* (Ff.; o'r Ll. *vendemia*) y cyntaf yn mlwyddyn y Chwyldroad Ffrengig yn dechreu Medi 21 neu 22, ac yn diweddu Hyd. 21.
Vender, *s.* gwerthwr, gwerthydd, gwerthiedydd.
Vendibility, } *s.* hywerthedd, gwerthadwyedd,
Vendibleness, } edd.
Vendible, *a.* (Ll. *vendibilis*) gwerthadwy, hywerth; à ellir ei werthu.
Vendible, *s.* peth gwerthadwy.
Venditation, † *s.* (Ll. *venditatio*) arddangosiad, bostfawr.
Vendition, *s.* (Ll. *venditio*) gwerthiad, gwerthiant, gwerthediganeth.
Vendor, *s.* gwerthwr, gwerthydd, gwerthiedydd.
The vendor and the vendee—y gwerthwr a'r prynwr.
Vendue, † *s.* (Ff. *vendu*) arwerthiant, arwerthiad.
Vendue-master, † *s.* arwerthydd.
Veneer, *v. a.* (Al. *furnieren*) arddalen, arwynebu, goruchwynebu, arwisgo coed.
Veneer, *s.* arddalen, goruchwyneb, haisgoed.
Veneering, *s.* arddaleniad, goruchwyniad.
Venefical, } *a.* (Ll. *veneficium*) gwenwynol;
Veneficious, } swynol.
Venefice, † *s.* (Ll. *veneficium*) gwenwyn.

enemous, *a.*=*Venomous.*

enenate, *v. a.* (Ll. *veneno*) gwenwyno; lladd â gwenwyn.

enenation, *s.* gwenwynad; gwenwyn.

enene, } † *a.* (Ff. *veneneux*) gwenwynig,
enenose, } gwenwynol, gwenwynllyd.

enerability,† *s.*=*Venerableness.*

enerable, *a.* (Ff.; Ll. *venerabilis*) hybarch, parchadwy, parchus, haeddbarch, gwiwbarch, parchedig, myg, mygedig, parchlawn.

enerableness, *s.* hybarchedd, hybarchrwydd, parchusrwydd.

enerature, *v. a.* (Ll. *veneror*) parchu, perchi, gorpherchi, erbarchu, cemmygu, anrhyddeddu, enrhydeddu, urddunо, edmygu, dyfrïo.

eneration, *s.* (Ll. *veneratio*) parch, erbarch, gorbarch, arddunіad, urddunіant, dybarch, anrhydedd, enrhydedd, edmygedd, dyfri.

enerator, *s.* parchwr, perchydd, anrhyddwr.

enereal, *a.* (Ll. *venereus*, o *Venus*) cywestachol, ymreadol, ymrewyddol; perthynol i gywestach; chwantachol, chwantachus; à ddel *neu* à ddeillia oddi wrth ormod gwestach; anllad.

Venereal disease=(d. g. *Disease*).

enerean,† *a.*=*Venereal.*

enereous, *a.* llawn chwantach cnawdol; anllad, trythyll, llodinebus, chwantachus.

enerous,† *a.*=*Venereous.*

enery, *s.* (o *Venus*=Gwener) cywestach, cywestwch, cydgnawd.

enery, *s.* (Ff. *venerie*; Ll. *venor*) helyddiaeth, helwriaeth, helyaeth, hely, hela.

enesection, *s.* (Ll. *vena* a *sectio*) gollyngiad gwaed, gwaediad, gwaed-ollyngiad, gwaedollwng, gollwng gwaed.

eney, } † *s.* (Ff. *venez*) gwth, heng, hwrdd,
enew, } proc, gyr; siâs; tro.

enge,† *v. a.* (Ff. *venger*)=*Avenge*; *Revenge.*

engeable,† *a.* dïalgar, dïaleddgar.

engeance, *s.* (Ff.; Ll. *vindico*) dïal, dïaledd, dïalaeth; cosp, cospedigaeth.

With a vengeance—gyda melltith; yn fwng ddïalgar; yn chwyrn ddihafarch; yn angerddol; yn y radd eithaf; yn chwerw-ddig.

To execute vengeance — talu dïal; gwneuthur dïal *neu* ddïaledd; dïal ar.

To take vengeance on—dïal ar; dwyn dïal ar; ymddïal ar; dïal; dïal llid; dwyn digofaint.

engeful, *a.* dïalgar, dïaleddgar, dïaleddus, dïaleddol, dïalus, ymddïalgar.

engement, *s.*=*Avengement.*

enger,† *s.* dïalwr, dïaleddwr.

eniable,† *a.* (Ll. *venia*) maddeuadwy, maddeuol.

enial, *a.* (Ysp.; Ff. *veniel*; o'r Ll. *venia*) maddeuadwy, maddeuol; esgusodol; caniataol.

eniality, *s.* maddeuoldeb.

enialness, *s.* maddeuoldeb.

enire, }
enire facias, } *s.* (Ll.) dawedwys.

enison, *s.* (Ff. *venaison*; Ll. *venatio*) helgig, hyddgig, cig danys, cig danas; helfa, helwriaeth; preiddyn.

Buck-venison—cig bwch danas, hyddgig.

Doe-venison — cig gafr ddanys, cig gafr ddân.

Haunch of venison—gwaneg, morddwyd hyddgig.

Ventosity, *s.* (Ll. *ventositas*) gwyntogrwydd, gwynnogrwydd, gwynaseth mygodorth.
Ventral, *a.* (o'r Ll. *venter*) perthynol i'r bol; bolyawl, rhumenol.
Ventral fins—esgyll y bol; esgyll bol pysg.
Ventricle, *s.* (Ll. *ventriculus*) y cylla; coll y gropa; ceudod; poten; potenig.
The large ventricle—y boten fawr, y boten wèn, y god wèn.
The lesser ventricle—y boten fach; y cwd bach.
Ventricous, **Ventricose**, *a.* (Ll. *ventricosus*) bolliog, cestog, rhumenog; chwyddedig; ar led.
Ventricular, *a.* perthynol i geudod neu boten; potenol, rhumenol, ceudodol; bolliog, cestog, rhumenog.
Ventriculous, *a.* gofolliog, lledfoliog, lledgestog.
Ventriloculion, *s.* bolebriad, bol-lefariad.
Ventriloquial, *a.* bolebyddol, bol-lefarol, cuddlefarol.
Ventriloquism, **Ventriloquy**, *s.* (Ll. *venter* a *loquor*) bol-ebryddiaeth, bolebyddiaeth, bol-lafariaeth, cyllebraeth, cuddlafariaeth.
Ventriloquist, *s.* bolebrydd, bolebydd, bolebrwr, bol-lefarwr, bol-lafarwr, cyllebrydd, cuddlefarwr.
Ventriloquous, *a.* bol-lefarol, cyllebrol, cuddlefarol.
Venture, *s.* (Ff. *aventure;* It. ac Ysp. *ventura*) antur, anturiaeth, llyfas, arlyfas, cynnyg, argynnyg, arfaidd, baidd, hap, hab, chwaen, damwaen; yr hyn a roer ar antur neu berygl.
A great venture—gorfaidd, arfaidd.
At a venture—ar antur; ar amcan, wrth amcan; ar ei amcan.
Venture, *v. a.* anturio, llyfasu, llafasu, arlyfasu; beiddio, arfeiddio, argynnyg; rhoi neu fwrw ar antur neu ddamwaen; peryglu; rhoi yn mherygl; arwystlo.
To venture at, on, *or* upon—anturio ar.
He ventured his life—efe a anturiodd neu a beryglodd ei fywyd; rhoddodd ei fywyd yn mherygl.
Nothing venture, nothing have—ni chaiff dda nid el yn namwaen.
Mankind will venture at anything—anturia dynolryw ar y peth à fynoch; anturia dynion ar y peth à fynoch.
The brave will venture on the point of swords—y dewr a anturia ar flaenion cleddyf. [peryglwr.
Venturer, *s.* anturiwr, llyfaswr, beiddiwr,
Venturesome, **Venturous**, *a.* anturus, anturiol, anturiog, beiddgar, llyfasus, hyfaidd, arfeiddiol, llyfasol, llyfesig, hy, hyf, eofn, dïofn, dewr.
Venturesomeness, **Venturousness**, *s.* anturioldeb, anturus, beiddgarwch, llyfasedd, eonder, &c.
Venturing, *s.* anturiad, llyfasiad, &c.
Venue, *s.* (Ll. *vicinia;* Norm. *visne*) cymmydogaeth, cyfnesafedd.
Venue, *s.* = *Veney*.
Venules, *s. pl.* (Ll. *venula*) gwythenigion.
Venus, *s.* (Ll = y dduwies Gwener) cregyn Gwener.
Venus' comb—nodwydd y bugail, creithig, crib Gwener.
Venus' flytrap—hedfagl Gwener.
Venus' looking-glass—drych Gwener.
Venus' navelwort—bogail-lys Gwener, pigl llinddail.
Venus' bason—llysiau'r cribau, cribau panwr.
Venus, *s.* gwyrdd (yn arfau bonedd).
Venust,† *a.* (Ll. *venustus*) hardd, prydferth, teg, mirain, tlws, cain.
Veracious, *a.* (Ll. *verax*) geirwir, gwirwir, gwirair; gwir.
Veracity, *s.* (It. *veracità*) geirwiredd, gwiriogrwydd; gwirionedd, gwiredd.
Veranda, **Verandah**, *s.* (gair dwyreiniol) pendist agored, penty agored, cegoriel.
Veratria, **Veratrine**, *s.* (Ll. *veratrum*) gwyradrin.
Veratric Acid, *s.* sur gwyradrig.
Veratrum, *s.* (Ll.) gwyradr = math o blaen.
Verb, *s.* (Ll. *verbum;* Gw. *fearb*) pertyf: peirwyddiad, parwyddiad, berf, pergair, prifair: *pl.* perwyddiaid, berfau.
Active verb } — perwyddiad gweithredol.
Verb active } berf weithredol, perwyddiad, perwyddiad gwneuthuredig, perwyddiad gwneuthuredig, perwyddiad gweithredig.
Transitive verb — perwyddiad trosiannol, berf drosiannol, perwyddiad trosiadol, perwyddiad trosiadol, &c.
Intransitive verb = (d. g. *Intransitive*)
Verb neuter } = (d. g. *Neuter*, a.)
Neuter verb }
Conjugation of a verb—*cyfymroddiad* perwyddiad, &c.
Verbal, *a.* (Ff.; Ll. *verbalis*) perwyddol, perwyddol, perwyddiadol, perwyddiadol, peryfiol; geiriol, llafaredigol; cymmwys mewn geiriau; llafaredig, llefaredig.
Verbal noun—enw perwyddol, &c.
Verbal, *s.* enw parwyddol, gair perwyddol; enw tarddedig o ferf: *pl.* perwyddolion, perolion.
Verbalism, *s.* geiriant, peth à *lafarir*; peth geiriol.
Verbalist, *s.* geiriolwr, geirydd; un cyfarwydd à geiriau, un à fyno à geiriau yn unig.
Verbality, *s.* geirioldeb; geiriau a dim o geiriau.
Verbalize, *v. a.* perwyddoli, *geirioli*.
Verbally, *ad.* yn eiriol, &c.; ar air yn unig; mewn geiriau yn unig.
Verbarian, *a.* geiriol; perthynol i eiriau.
Verbascum, *s.* (Ll.) = *Mullein*.
Verbatim, *ad.* (Ll.) air yn ngair; air am air; gair am air; yn yr un geiriau.
Verbatim et literatim—*gair am air a llythyren am lythyren*.
Verbena, *s.* (Ll.) = *Vervain*.
Verbenate, *v. a.* (Ll. *verbena*) berfeinio; taenu berfain ar hyd.
Verbenated, *a.* berfeiniog, llawn berfain.
Verberate,† *v. a.* (Ll. *verbero*) curo, dalu pwyo, cnocio, taro.
Verberation, *s.* curiad, daliad, pwyad, tarawiad, ergyd; adsain.
Verbiage, *s.* (Ff.; Ll. *verbum*) geiriogrwydd, amleiriogrwydd, gormodedd, geirgarwch, geiriau.
Verbose, *a.* (Ll. *verbosus*) geiriog, geiriocaf, geirgar, amleiriog, amlair, llawn geiriau, geiriol; hirfaith, maith.
Verbosity, **Verboseness**, *s.* (Ll. *verbositas*) geiriogrwydd, amleiriogrwydd, geirgarwch, geiriolusrwydd; maithder, maithdra, hirfeithder.

The vernacular tongue — iaith y wlad, tafodiaith y wlad.
Vernacular disease—haint y wlad; haint lleol; afiechyd cyffredin i ryw bobl mewn gwlad *neu* ardal neilltuol.
Vernacularism, *s.* priodwedd y wlad, ieithwedd gynhenid, priodwedd frodorol, brodoriaith.
Vernacularly, *ad.* yn briodol, &c.
Vernaculous,† *a.* = *Vernacular*.
Vernal, *a.* (Ll. *vernalis*) gwanwynol, eilir; perthynol i'r gwanwyn; irain, gwyrenig, gwyrf.
Vernal equinox—alban eilir, cyhydedd y gwanwyn=tua'r 21fed o Fawrth.
Vernal signs—arwyddion y gwanwyn=yr Hwrdd, y Tarw, a'r Gefeilliaid.
The vernal season — amser gwanwyn, y tymmor gwanwyn, y tymmor gwanwynol, gwanwyndymp.
Vernal-grass, *s.* melynwellt, perwellt, melynwellt y gwanwyn.
Sweet-scented vernal-grass — melynwellt perarogl, melynwellt perarogl y gwanwyn, perwellt y gwanwyn.
Vernant, *a.* (Ll. *vernans*) blodeuog, blodeunol, blagurol, blagurog, ffurog.
Vernate,† *v. n.* (Ll. *verno*) gwanwyno; ymadnewyddu; dyfod yn ieuanc yr ail waith.
Vernation, *s.* (Ll. *verno*) rhagflagurawd; deillawd, deiliad.
Vernicle, *s.* (o *veronica*) = *Veronica*.
Vernier, *s.* (oddi wrth P. *Vernier*, y dyfeisydd) mudraddell.
Vernility,† *s.* (Ll. *vernilis*) gwaseiddrwydd, gwesyndod; truthfoes.
Veronica, *s.* (Ll.) bernagl, gwernigl, moled S. Veronig=darlun ein Hiachawdwr ar napcynau.
Veronical (in botany)=*Speedwell*.
Verrel, } *s.* (Ll. *ferrum*; Ysp. *birola*) am-
Verrule, } garn, amdorch, torch.
Verruca, *s.* (Ll.) dafaden.
Verrucose, } *a.* (Ll. *verrucosus*) dafadenog,
Verrucous, } llawn dafadenau.
Verruculose, *a.* â mân ddafadenau ar hyd-ddo.
Verry, } *s.* = *Vair*, *Vairy*.
Verrey, }
Versability, } † *s.* hydröedd.
Versableness, }
Versable,† *a.* (Ll. *versabilis*) hydro, troadwy.
Versal,† *a.* = *Universal*.
Versant, *a.* (Ll. *versor*) cyfarwydd, cynnefin.
Versant, *a.* dyrchafedig (yn arfau bonedd).
Versatile, *a.* (Ll. *versatilis*) hydro, troadwy; cyfnewidiol, newidiol; hawdd ganddo droi; hydro ei ben, ei ddawn, *neu* ei ddeall; amryddawn, hyfedr, hyddysg; cyfrdwyth; parod ei dro; amrywiog ei ddawn; hawdd ganddo droi ei ben at y peth a fyner; hyddysg ar bob peth *neu* yn mhob peth.
Versatility, } *s.* hydröedd; cyfnewidioldeb;
Versatileness, } amryddoniaeth, hyfedredd, hyddysgrwydd; amryfeiliant.
Versatility of talents—amryddawn, amryddoniad, amryfeiliant dawn, amrywiogrwydd dawn, hydröedd dawn.
Verse, *s.* (Ll. *versus*; Ff. *verse*) adnod, gwers, adran, ban, llin, llinell; pennill; braich o bennill, braich mewn mydr; cyhydedd cerdd dafod; cân, cerdd, mydr, prydyddiaeth, prydyddiaith, prydiaith, mydriaith.
In verse—ar gân, ar fesu cerdd.
Blank verse—cân benrydd, prydest di awdl, mydr diglo, mydr anghyfawd, anawdl, caniad benrydd.
In blank verse—yn foelawdl; mewn di benrydd, &c.
A verse of four syllables—cyhydedd fe.
A verse consisting of six feet—mydr cwpan, mydr chwebanog, mydr chwethre.
Alexandrine verse—cyhydedd hir=ar Seisonig yn cynnwys 12 sill yn y ban.
Trifling verses—pennilliach.
To recite verses—adrodd neu ddad pennillion, gwersu.
Prose and verse=(d. g. *Prose*).
Verse, *v. a.* traethu *neu* adrodd ar gân; gwer
Versed, *a.* (Ll. *versor*) cyfarwydd, hyddysg.
Well versed—cyfarwydd, hyddysg.
He was better versed in the arts of pe than in those of war—gwell y medra drin heddwch na rhyfel; gwell y ge efe oddi wrth heddwch na rhyfel.
Verse-maker, *s.* saer mydrau.
Verse-man, } *s.* rhigymwr, rhimpynwr, r
Verse-monger, } ymwas.
Verser, *s.* mydrwr, mydrydd, rhigymwr, awen.
Verset, *s.* (Ff.) adnod, gwers.
Versicle, *s.* (Ll. *versiculus*) gwersigl, gwe pennill.
Versicolour, } *a.* (Ll. *versicolor*) symudl
Versicoloured, } newidliw; amliw, amry amryliw.
Versicular, *a.* (Ll. *versiculus*) pennillog, pe ynol i bennillion; adnodol.
Versification, *s.* (Ff.) mydryddiaeth, mydr cowyddiaeth, cywyddiaeth, celfyddyd pry ydd u; mydriad, mydraethiad, prydd ddiad, cowyddiad, cowyddawd; gwneu plethiad, *neu* eiliad cerdd dafod; pry iaeth.
Versifier, *s.* mydrwr, mydrydd, cywyddw wyddwr, prydydd, rhigymwr, rhimpynwr, cerdd; cyfansoddwr ar gân.
Versify, *v.* mydru, mydryddu, prydyddu, pry mydraethu, cywyddu, *mydroli*, cowy cywyddoli; barddoni; rhoi *neu* gyfan mewn mydr, ar gân, *neu* ar fesur cerdd; *neu* gyfansoddi ar fesur cywydd; *bwrw* rhigymu, rhimpynu.
To versify the Psalms—troi *neu* gyfnewi y Salmau ar gân; troi *neu* gyfnewid Salmau ar fesur cerdd.
Version, *s.* (Ff.; Ll. *versio*) cyfieithiad, cy ieithad; troad; esboniad.
Versionist, *s.* cyfieithwr, *cyfieithydd*.
Verst, *s.* (R.) milltir Rwsia, milltir Rwsia =1166⅔ llath, neu yn nghylch tri chwart o filltir Lloegr.
Versus, *prep.* (Ll.) yn erbyn, gwrth.
Versute, *a.* (Ll. *versutus*) cyfrwys, ffel, ystrywus.
Vert, } *a.* (Ff. *verd*; Ll. *viridis*) *gwyrdd*.
Verd, } gleision coedwig, gwyrddlon coedwig, glasgoed, gwyrddgoed, helgoed; awdurdod dori glasgoed.
To preserve vert and venison—cadw hel goed a helgig.
Vertant, } *a.* (Ll. *verto*) gwrthymchwelog (yn
Verted, } arfau bonedd).
Vertebra, *pl.* **Vertebræ**, } *s.* (Ll. *vertebra*; Ff.
Vertebre, *pl.* **Vertebres**, } *vertebre*) tanosyn, asgwrn cefn, cefnasgwrn; glain cefn, tanosyn un o leiniau y cefn; cymmal tro; pancrw

ertebral, *a.* tumonol, cefnesgyrnol; perthynol i gymmalau asgwrn cefn; tumonog, pennawiog; â glain *neu* asgwrn cefn iddo.
Vertebral animals—gleinfilod, tumunogion.
ertebral, } *s.* gleinfil, tumonog, creadur tu-
ertebrate, } monog, creadur tumonol; creadur âg asgwrn *neu* lain cefn iddo: *pl.* tumonogion, tumonogiaid, gleinfilod.
ertebrated, *a.* (Ll. *vertebratus*) tumonog; â glain *neu* asgwrn cefn iddo.
ertebrates, } *s. pl.* tumonogion, tumonogiaid,
ertebrata, } gleinfilod, cefnasgyrnogion; creaduriaid â glain *neu* asgwrn cefn iddynt.
ertex, *s.* (Ll.) copa, coryn, caran; top, brig, cwnwg, pen, blaenwedd, gwarthaf, uchedd; y pwnc uwch ben, entrych awyr, entrych nen.
ertical, *a.* (Ff.) à fo *neu* y sydd yn union uwch ben un *neu* beth; nenol; syth, unionsyth.
Vertical line—sythlin.
The vertical point—y pwnc nenol, y nenbwnc.
erticality, *s.* = *Verticalness.*
erticalness, *s.* nenoldeb; sythder, unionsythedd.
erticil, *s.* (Ll. *verticillus*) blodrwy, troellen blodau.
erticillaster, *s.* gochoellyn blodau.
erticillate, *a.* troellenog, blodrwyog.
erticillus, *s.* (Ll.) troellen blodau, blodrwy, rhwy, torch, torchen.
ertieity, *s.* (o *vertex*) hydrödedd, troadoledd; troad, amdroad, amdreiglad.
ertiele, *s.* (Ll. *verticulum*) echel, gwerthyd; bach, colfach.
ertiginous, *a.* (Ll. *vertiginosus*) troawl, amdroawl, chwyldroawl; pendröedig, pendronog, pensyfrdan, pendreigl, penysgafn, pendrawn, serfan, gwibwrn, chwibwrn, chwidr; â'r bendro arno.
ertiginousness, *s.* syfrdandod, syfrdanedd, madrondod, penysgafnder, pendrondod, &c.
ertigo, *s.* (Ll.) pendro, y bendro, gysp, penddar, penddaredd, meigryn, ehegr, y ddera, pendrofa, penfrag, syfrdan, syfrdandod, pendrondod, madrondod.
ertilinear, *a.* sythlinelog, unionlinellog; uniawn, syth.
erucous, *a.* = *Verrucous.*
ertu, *s.* (It.) = *Virtu.*
ervain, *s.* (Ll. *verbena*) berfain, briw'r march, derwen fendigaid, llysiau yr hudol, gwaedlys gwyn, cas gân gythraul.
ervels, } *s. pl.* (Ff. *vervelle*) coesrwyan gwalch
arvels, } *neu* hebog.
ery, *a.* (Ll. *verus*; Ff. *vrai*; Al. *wahr*) gwir, gwirioneddol, dir; yr un, yr unrhyw; hwnw ei hun; -fawr
The very same—yr un un; efe ei hun; hwn ei hun; hwnw ei hun; hi ei hun; hon ei hun; hòno ei hun; hwnw ac nid arall.
In very deed—yn wir ddïau; yn wir; mewn gwirionedd; yn ddïau; yn wir ddïammheu; yn sicr ddïammheu; yn wir ddilys; yn ddilys ddïammheu; yn lle gwir.
In the very fact—yn y weithred; ar y weithred; yn nghorff y weithred.
This very night—heno nesaf; yn nghorff y nos hon.
This is the very spot, } dyma y fan a'r
This is the very place, } lle.
The very truth—calon y gwir; eithaf gwir.
The very best—y goreu oll; y goreu i gyd; y goreu o'r cwbl; y goraf, y goreuaf.
On the very top—ar y topyn uchaf.
He weeps from the very heart—y mae efe yn wylaw o eigion y *neu* ei galon; y mae efe yn wylaw o ferion y *neu* ei galon.
He knew my very heart—efe a wyddai fy holl gyfrinach; gwyddai fy mwriadau dirgelaf; gwyddai eigion fy nghalon; gwyddai fy holl galon.
Veriest—pen, carn; penaf.
He is the veriest fool alive—nid oes yn fyw benach ffwl.
The veriest thief—carnleidr, carnlleidr, lleidr pen.
A very slave—caethwas hollol.
My very friends and companions have deserted me—hyd yn oed fy ngheraint a'm cyfeillion a droisant eu cefnau arnaf.
Till this very moment—hyd y mynyd hwn; hyd y mynyd, ïe, y mynyd hwn.
The very hairs of your head are all numbered—y mae, ïe, holl wallt eich pen wedi eu cyfrif (*Mat.* x. 30).
Very, *go.* iawn, tra, pur, gor-, dros ben, yn dra, gwir; yn gwbl, yn llwyr.
Very well—o'r goreu, purion; da iawn; yn dda iawn.
Very good—da iawn, pur dda, gordda.
Vesica, *s.* (Ll.) gwysigen, pledren, gwysigen.
Vesicant, *s.* chwysiglai, blincwra.
Vesicate, *v. a.* chwysiglenu, chwysigenu, chwydalu, pothellu, ffothellu, codgenu; codi yn chwysiglen *neu* yn chwysiglenod.
Vesication, *s.* chwysigleniad, chwysiglad, pothelliad, chwydaliad, chwysigeniad.
Vesicatory, *s.* (Ff. *vesicatoire*; o'r Ll. *vesica*) chwysiglydd, chwysigai, blincwra.
Vesicatory, *a.* chwysiglenol, pothellol; â bair chwysiglau *neu* bothelli.
Vesicle, *s.* (Ll. *vesicula*) chwysiglen, pothellig, pothellyn, pothell, ffothell, chwydalen, codgen.
Vesicular, } *a.* (Ll. *vesica*) pothellaidd, ffoth-
Vesiculous, } ellaidd, chwysigenaidd, chwysig-
Vesiculose, } lenaidd; pothellol; pothellog, chwysiglenog, chwydalog, tyllog, eau, ceuol.
Vesiculate, *a.* chwysiglenog, pothellog, chwysigenog, codgenog.
Vespa, *s.* (Ll.) y cacwn.
Vesper, *s.* (Ll.) ucheron, y seren hwyr, y seren hwyrol, seren yr hwyr, y seren nos, Gwener (pan yn weladwy yn yr hwyr), Gweno; hwyr, yr hwyr, ucher, echwydd, pryd gosper.
Vespers—gosper, prydnawnol weddi, gweddi brydnawnol, gwasanaeth prydnawnol.
Sicilian vespers—gosper Sicilia, gosper Siciliaidd = cyflafan gyffredinol y Ffrancod yn Sicilia ar nos Basc, 1282, amser canu clych gosper.
Vesper, *a.* hwyrol, prydnawnol; ucherol, perthynol i'r hwyr; perthynol i'r gosper.
Vesper bells—clych gosper, clych ucher.
Vespertilio, *s.* (Ll.) yr Ystlum.
Vespertine, *a.* (Ll. *vespertinus*) hwyrol, ucherol; à berthyn i'r hwyr; à wneler yn yr hwyr.
Vespiary, *s.* (Ll. *vespa*) nyth cacwn.
Vessel, *s.* (It. *vasello*; Ff. *vaisseau*; Ll. *vas*) llestr; dodrefnyn; cib; pan; llong.

A little vessel, } llestryn, llestr bychan,
A small vessel, } llestr bach.
Earthen vessel—llestr pridd, llestr priddin, pridden.
Copper vessel—efyddan, efydden, efyddyn, llestr efydd; padell efydd.
Seed-vessel—hadlestr, hadgib, cib, had bilen.
Shallow vessel—llestr bas, mit.
Vessel under sail—llestr dan hwyl.
Steam-vessel—agerlestr, agerlong, agerfad.
Air-vessel—awyrgell; awyren, awyrell.

Vessel,† *v. a.* llestru, dodi mewn llestr.

Vessets, *s.* brethyn Suffolc.

Vessicnon, } *s.* (Ll. *vesica*) chwysigen wynt,
Vessignon, } gwyntchwydd (ar goes ceffyl).

Vest, *s.* (Ll. *vestis; Ff. veste;* It. *vesta*) gwisg, arwisg, dilledyn; gwasgod, crysbais, bronwisg.

Vest, *v.* gwisgo, arwisgo, dilladu, gwisgo am dan; urddo, breinio; rhoi *neu* osod un mewn, diagyn, dyfod; aros, sefyll; bod *neu* aros yn meddiant un; ymsefydlu, bod; bod yn gorphwys *neu* yn gorwedd.
To vest with—gwisgo a, gwisgo mewn.
To vest in—gwisgo mewn, gwisgo; gwisgo a; gosod mewn, rhoi mewn, gosod mewn meddiant o; gosod meddiant i, cynnysgaethu a.

Vestal, *a.* (Ll. *vestalis*, o *Vesta* = Gwesta) lleianol, lleianaidd, *gwyryf*, gwyryfol, gwyryfaidd, gwyrf, diwair, pur; perthynol i Westa.
Vestal virgin—lleian, gwyryf santaidd.

Vestal, *s.* lleianad, gwyryf; *pl.* lleianod.

Vestiary, *s.* (Ll. *vestiarium*) gwisgle, gwisgfa, dilladfa, dilladgell, ystafell ddillad, ysginfa.

Vestibular, *a.* cynteddol, cynteddfaol.

Vestibule, *s.* (Ll. *vestibulum*) cyntedd, cynteddfa, porth, cyntor, cynnor, rhagdy.

Vestigate,† *v. a.* (Ll. *vestigo*) = *Investigate.*

Vestige, *s.* (Ff.; Ll. *vestigium*) ol, brisg, dyol, gwosol, arllwybr, llwybr; ol troed; gweddill.
Vestiges—olion; gweddillion.
A slight vestige—golwybr.

Vesting, *s.* defnydd dillad *neu* wisgoedd, cynlluniau gwisgoedd.

Vestiture, *s.* (Ll. *vestio*) gweithfa dillad, gweithdy gwisgoedd; gwneuthuriad dillad, *neu* wisgoedd.

Vestment, *s.* (Ll. *vestimentum*) gwisg, dilledyn; golöed; twyg; gwisgoedd.

Vestry, *s.* (Ll. *vestiarium; Ff. vestriaire*) gwisgfa, gwisgle; cwrdd plwyf, cyfarfod plfwyfol, cyfarfod plwyf.
The vestry—y wisgfa.

Vestry-clerk, *s.* ysgrifenydd plwyf, ysgolaig plwyf.

Vestry-man, *s.* aelod cwrdd plwyf; un o aelodau cwrdd plwyf.

Vestu, } *a.* (Ll. *vestio*) gwisgedig, gwisgog
Revestu, } (yn arfau bonedd).

Vesture, *s.* (Ll. *vestis; Ff. vêture*) gwisg, dilledyn, pilyn; gwisgad; gwisgoedd, dillad; pilyndod; yd ar faes; †goresgyn.

Vestured, *a.* gwisgedig, gwisgog; a gwisg *neu* wisgoedd am dano.

Vesuvian, *s.* delidfaen Vesuvius.

Vetch, *s.* (Ll. *vicia; Ff. vesce*, It. *veccia*) ffacbysen, ffugbysen, pysen y wig, gwyg, ffacbys, &c.
Wood vetch—ffugbysen y wig.
Tufted vetch—gwygbys, tagwyg.
Common vetch—ffugbysen fasthol.
Bush-vetch—ffugbysen y cloddiau.
Horseshoe-vetch—pedol y march, cynnau gwylltion.
Kidney vetch—plucan, plucen, melfaes felen.
Milk vetch—llaethwyg.
Sweet milk-vetch—geuberwraidd.
Hatchet-vetch—pys y fwyell.
Axe-vetch—rhonell y wenaol.
Cluchling vetch—ydbys tragwyddol.
Bitter-vetch—pysen y garanod, pysen aran; pysen y coed: *pl.* pys y garan.

Vetchling, *s.* (o *vetch*) ydbysen: *pl.* ydbys.
Meadow vetchling—ydbysen y waen.

Vetchy, *a.* gwygog; ffacbysog; llawn gwyg neu ffugbys.

Veteran, *a.* (Ll. *veteranus*) hen, henawr, profedig; hen a phrofiadol; cadarn, caled.

Veteran, *s.* hen filwr caled, hen filwr cyfarw, hen filwr profedig; hen un profedig; hen gwr profedig, gwr henbrawf.

Veterinarian, *s.* (Ll. *veterinarius*) milfeddyg meddyg anifeiliaid.

Veterinary, *a.* milfeddygol; perthynol i'r yginiaeth anifeiliaid.
Veterinary art—milfeddyginiaeth, meddyginiaeth ygiaeth, meddyginiaeth anifeiliaid.
Veterinary science—milfeddyginiaeth.
Veterinary surgeon—*milfeddyg*, meddyg anifeiliaid.

Veto, *s.* (Ll.) gwahardd, gwardd, gwaharddiad; anghydsyniad.

Veto, *v. a.* anghydsynio a, peidio a chaniatau a; pallu, gwrthod, *neu* omedd cydsynio i.

Vetoist, *s.* gwaharddwr; anghydsyniwr.

Vettura, *s.* (It.) cerbyd pedwodog (fainc).

Vetterino, *s.* (It.) cludwr ceithyddion.

Vetust,† *a.* (Ll. *vetustus*) hen, oedranus.

Vex, *v.* (Ll. *vexo*) blino, poeni, gofidio, cystuddio, trallodi, crugo, gorthrymu, gorthryblu, coddi; ymflino, ymboeni; cael.
To vex one's self—ymflino, ymboeni, ymofidio; blino, gofidio.

Vexation, *s.* blinad, poeniad, cystuddiad, gofidiad; blinedigaeth, poenedigaeth; ymofidiaeth, blinder, gofid, cystudd, poen, trallod, gorthrymder, cythrudd, blinfyd, cur, coddiast, curiant, edlid.
Vexation of mind—blinder, aflonyddwch, trallod, gofid, *neu* boen meddwl.
Vexation of spirit—gorthrymder ysbryd, gofid calon.

Vexation, *a.* blin, blinderus, poenus, gofidus, trallodus, cystuddiol, cythruddol, cythreulig, dygn, dygnol, ystunol.

Vexatiousness, *s.* blinderusrwydd, poenusrwydd, &c.

Vexed, *p. p.* blinedig, poenedig, &c.; blin, poenus, gofidus, mewn gofid, cystuddiol, trallodus, &c.
Much vexed—aml ei drallod.
Greatly vexed—mawr ei *drallod*; athrist iawn (*Bar.* ii. 18).
Sore vexed—yn flin arno.

Vexer, *s.* blinwr, blinydd, poenwr, allonyddwr, cystuddiwr, &c.

Vexil, } *s.* (Ll. *vexillum*) baner, banner,
Vexillum, } lluman; lluman bladu.

Vexillary, *s.* llumanwr, banerwr, baneryddi.

exillary, *a.* banerol, banierol, llumanol.
exillation, *s.* (Ll. *vexillatio*) myntai o wŷr arfog o dân un faner *neu* luman.
ia, *s.* (Ll.) ffordd.
Via, } —ar hyd ffordd; trwy.
Viâ, }
Via Denbigh—trwy Ddinbych.
Via Lactea=*Galaxy.*
iability, *s.* bywadwyedd.
iable, *a.* (Ff.) bywadwy; â ddichon fyw (megys plentyn newydd-eni).
iaduct, *s.* (Ll. *via* a *duco*) fforddawell, fforbont.
iage,† *s.* (Ll. *via*) taith; mordaith.
ial, *s.* (Gr. *phialê*; Ll. *phiala*; Ff. *viole*) costrelan, costrelig, potelan; ffiol; phial (*Dad.* v. 8); ffiolaid.
ial, *v. a.* costrelu; rhoi mewn costrelau.
iand, *s.* (Ff. *viande*; o'r Ll. *vivendus*) bwyd, ymborth; cyweirfwyd.
iary,† *a.* (Ll. *viarius*) fforddol; â ddygwydd ar ffyrdd.
iatecture, *s.* (Ll. *via*, a Gr. *tectô*) adeiladaeth ffyrdd; peiriannaeth ddinesig.
iatic, *a.* (Ll. *viaticus*) teithiol, gosymdeithiol.
iaticum, *s.* (Ll.) gosymdaith, gosymmaith, bwyllwrw, teithfwyd.
iator, *s.* (Ll.) teithiwr, ymdeithydd, fforddol; rhingyll Rhufeinig.
Vibrate, *v.* (Ll. *vibro*) chwareu, *neu* siglo, ymchwareu, *neu* ymsiglo yn ol ac yn mlaen; siglo, ymsiglo, chwareu, ymchwareu, ysgwyd, ymysgwyd, crynu, hwntian; gwegian; ymdaflu, gwringellu, gnisio; saethyta; chwyrnellu; saethu yn ol ac yn mlaen; dolysteinio.
Vibratile, *a.* cyfaddas *neu* arferedig i siglo; sigladwy.
Vibratility, *s.* sigladwy.
Vibration, *s.* (Ff.) siglad, ymsiglad, ymdafliad, chwareuad, *neu* ymchwareuad yn ol ac yn mlaen; sigl, siglad, siglawd, sigledigaeth, siglaeth, ymsiglad, ymdafliad, chwareuad, ysgydwad; gwringelliad, gnisiad; chwyrnellad.
Vibratiuncle, *s.* siglyn, siglad bychan.
Vibrative, } *a.* sigledigol, sigladol, ysgydwol;
Vibratory, } â ymsiglo, â bair siglo; gwringellawl, gnisiol; chwyrnellol.
Viburnum, *s.* (Ll.) gwifwrnwydd, corswig.
Vicar, *s.* (Ll. *vicarius*) ebrwyad, prwyadr, prwyad, bicar; periglor; dirprwywr, rhaglaw: *pl.* ebrwyaid.
Vicarage, *s.* ebrwyadaeth, ebrwyaeth, prwyadaeth, bicariaeth; biceriaeth, perigloriaeth; persondy, periglordy, bicardy, ebrwyatty, ebrwyfa.
Vicarage-house—persondy, &c.
Vicarial, *a.* perthynol i ebrwyad; ebrwyadol, ebrwyol; bychan.
Vicarial tithes—degwm yr ebrwyad; y degymau bychain.
Vicariate, *a.* dirprwyog; â chanddo allu dirprwy.
Vicariate, *s.* dirprwyaeth.
Vicarious, *a.* (Ll. *vicarius*) dirpwyol, dirprwyedigol.
Vicarious sacrifice—aberth dirprwyol.
Vicarship, *s.* perigloriaeth, ebrwyadaeth, breiniaeth; swydd *neu* weinidogaeth ebrwyad.
Vice, *s.* (Ff; Ll. *vitium*) gwyd, bai, drwg, drygioni, drygedd, pechod; nam, camp ddrwg, cynneddf ddrwg, rhemp.
Vice, *s.* (Ff. *vis*) gafaelor, cogyrnell, dalwasg; †gafael.
Vice,† *v. a.* dirwasgu, gwryfio.
Vice, *s.* (Ll.) yn lle; is-, rhag-, tan-, ail-, eil; rhaglaw, dirprwywr.
One's vice—rhaglaw un.
Vice-admiral, *s.* rhaglyngesydd, rhaglyngesor, rhaglyngeswr, rhaglaw llyngesydd.
Vice-admiralty, *s.* rhagforlys, rhaglyngeslys.
Vice-chamberlain, *s.* rhagystafellydd, rhagystafellwr, rhaglaw ystafell.
Vice-chancellor, *s.* isganghellydd, rhagganghellwr, adganghellor, rhaglaw canghellwr.
Vice-chancellor, rhaglywiaeth, rhaglawiaeth, rhaglofyddiaeth.
Vicegerent, *s.* (Ll. *vicem gerens*) rhaglyw, rhaglaw, rhaglofydd, rhaglywiawdr, huail, mechdeyrn.
Vicegerent, *a.* rhaglawiol, rhaglywiol, rhaglawiaethol.
Vicenary, *a.* (Ll. *vicenarius*) ugeiniol.
Vicennial, *a.* (Ll. *vicennium*) â barhao ugain mlynedd; ugeinmlwydd.
Vice-presidency, *s.* rhaglywyddiaeth, swydd rhaglywydd.
Vice-president, *s.* rhaglywydd, is-lywydd.
Vice-principal, *s.* is-benaeth, rhagbenaeth, adbenaeth, ail benaeth.
Viceregal, *a.* isfreninol, rhagfreninol, mechdeyrnol; yn lle brenin.
Viceroy, *s.* (Ff. *viceroi*; Ll. *vice*, a Ff. *roy*) rhaglaw, brenin, mechdeyrn, rhagfrenin, isfrenin, rhagrïawdr, rhaglofydd.
Viceroyalty, } *s.* urddas, swydd, *neu* awdurdod
Viceroyship, } rhaglaw brenin, mechdeyrnedd, mechdeyrnaeth, isfreniniaeth, rhagrïodraeth.
Vicia, *s.* (Ll.)=*Vetch.*
Viciate, *v. a.*=*Vitiate.*
Vicinage, *s.* (Ll. *vicina*) cymmydogaeth; lle cyfagos.
Vicinal, } *a.* cymmydogol; agos, cyfagos.
Vicine, }
Vicinity, *s.* cymmydogaeth; agosrwydd, cyfagosrwydd, cyfnesafedd.
Viciosity, *s.*=*Viciousness.*
Vicious, *a.* (Ll. *vitiosus*; Ff. *vicieux*) drygionus, drwg, gwydus, gwydiog, gwydiol, llygredig, drygiog, drygus; diffygiol; anmhur, afiach; barus; afreolus; castiog.
To do what is vicious—gwydio; gwneuthur drwg, &c.
Viciousness, *s.* drygionusrwydd, drygedd, gwydusrwydd, gwydineb, gwydiogrwydd, &c.
Vicissitude, *s.* (Ll. *vicissitudo*) cyfnewidiad olynol; dyfodiad ar gylch, yn ei dro, ar dro, *neu* bob yn ail; cylch cyfnewid; tro; amdro, cylchdro; cyfnewid, cyfnewidiad; cyfnewidioldeb, cyfnewidiolrwydd, cyfnewidiogrwydd; newid, newidiad.
The vicissitudes of fortune—cyfnewidiau â damweiniau y byd hwn; troion a gwrthdroion y byd; anffodion; croesau.
A world of vicissitude—byd o gyfnewidiau; brithfyd.
Vicissitudinary, *a.* cyfnewidiol.
Vicissitudinous, *a.* cyfnewidiog, llawn cyfnewidiau.
Vicontiel, *a.* (Ll. *vice-comitalia*) siryddol; perthynol i sirydd.
Vicount, *s.*=*Viscount.*
Victim, *s.* (Ll. *victima*) aberth; un â aberthîr; un y gwneir aberth o huno; ysglyfaeth; un y gwneir ysglyfaeth o hono.

To fall victim—syrthio yn aberth neu yn ysglyfaeth.
Victimate,† *v. a.* aberthu.
Victimize, *v. a.* aberthu; gwneuthur aberth neu ysglyfaeth o; anrheithio; dinystrio, dyfetha, ysglyfaethu.
Victor, *s.* (Ll.) gorchfygwr, gorchfygydd, buddugwr, buddugoliaethwr, buddugoliaethydd, gorfodai, gorfodog, trechwr, trechiad, un gweithfuddig.
Victoress, *s.* budduges, gorchfygwraig, gorfodwraig, gorfodai, gorfodoges, un weithfuddig.
Victorious, *a.* buddugol, buddugoliaethus, buddugoliaethol, gorfodog, gweithfuddig, buddugoliaethog; gorchfygol, gorthrechol; à gafodd y fuddugoliaeth; wedi ennill y maes.
Victoriousness, *s.* buddugoldeb, &c.
Victory, *s.* (Ll. *victoria*) buddugoliaeth, goruchafiaeth, gorfodaeth, gorchafiaeth, gorfod; y gamp, y maes, y goreu.
The goddess of victory—Buddug, duwies buddugoliaeth.
A token, memorial, *or* monument of victory—cadfuddiant, cadfudd.
To get the victory over—ennill y fuddugoliaeth ar; cael y maes ar, &c.
Victress, *s.* = *Victoress.*
Victrice,† *s.* = *Victoress.*
Victual,† *s.* (Ff. *victuailles;* Ll. *victus*) ymborth, bwyd.
Victual, *v. a.* diwallu à lluniaeth neu ymborth; gosmeithio, gosymdeithio, darmerthu, porthi, bwydo; cyflenwi à lluniaeth; bwydweini.
Victualler, *s.* diwallwr à lluniaeth neu ymborth; gosymeithydd, gosymdeithiwr, bwydwerthwr, bwydweinydd, bwydwr, gwerthwr bwyd a llŷn, gwerthydd bwyd a diod; bwydlong, llong osymdaith.
Victualling-house, *s.* bwydfa, gosymmeithdy, ty gosymmaith, gosymdeithfa, gosymmeithfa, gweithdy bwyd a llŷn.
Victualling-yard, *s.* cadlas gosymdaith, cadlas ymborth, cadlas lluniaeth.
Victuals, *s. pl.* (Ff. *victuailles;* Ll. *victus*) bwyd, ymborth, lluniaeth, bwytae; gosymdaith, bwyllwrw.
Spoon-victuals—llymeidfwyd, bwyd llwy, llimpraeth, llimprin, gwlyb, llwyfwyd.
Vidame, *s.* (Ll. *vice-dominus*) rhaglaw esgob (yn yr hen amseroedd).
Videlicet, *ad.* (Ll.) sef, ys ef, hyny yw, nid amgen, sef yw hyny.
Vidimus, *s.* (Ll.) arolygiad, chwiliad.
Viduage, *s.* (Ll. *vidua*) gweddwdod.
Vidual,† *a.* (Ll. *viduus*) perthynol i weddwdod.
Viduity,† *s.* (Ll. *viduitas*) gweddwdod.
Vie, *v.* (S. *wigan*) cystadlu, ymgystadlu, cydymgystadlu, ymgeisio, cydymgeisio, ymgydgeisio, ymdynu, cydymdynu, ymorchestu, eilfyddu, ceisio y blaen; ymryson, ymrafael; gwasgu, cymhell, dirio.
Vielle, *s.* (Ff.) erestyn, perwg.
View, *s.* (Ff. *vue;* Ll. *video*) golwg, golygfa, golygiad, golygawd, cyfarwel, golygiant, gwelfa, edrychfa, trem, ardrem, paith, tirwedd, arswl; bwriad, amcan; y peth sy gân un yn ei olwg; y peth y bo un yn cyfeirio ei olwg ato; gwrthrych golwg; ol.
A transient view, } cipolwg, cipdrem.
A transitory view, }
At one view—ar un olwg.
At first view—ar yr olwg gyntaf.
In view—mewn golwg, yn ngolwg.
In one view—yn un olwg; mewn un golwg; mewn un golygiad.
In the view of the world—yn ngolwg y byd; yn ngwŷdd y byd.
On view—i'w gweled, i'w weled.
View of a deer—ol troed llwdn hydd: dyol neu arllwybr hydd.
Prospective view—rhagolwg, rhagolygiad, rhagolygawd, seldrem.
Distant view—pellđrem, golwg o bell.
Within view—o fewn golwg; o hyd golwg oddi fewn i hyd neu gyrhaedd golwg mewn golwg.
To offer to view—rhoddi neu osod yn ngolwg.
To expose to view—rhoi neu osod yn agored bron; rhoi neu osod yn ngwydd pawb; rhoi neu osod ger bron pawb; dwyn ar gyhoedd; dwyn i'r amlwg, i'r golwg, i'r goleu, neu i'r golwg.
What are your views? — beth yw eich golwg? beth yw eich dyngwyliad? neu sy genych yn eich golwg?
To have a thing in view—bod gân un dda yn ei olwg; bod â'i olwg ar beth.
View, *v. a.* golygu, edrych, edrych ar, trem bwrw golwg ar, taflu golwg ar, dal sylw ar arsylwi, syllu ar, tremio, ardremio, gwasanaeth canfod; ystyried, ystyrio.
To view all over—bwrw golwg ar bob drosto; golygu o'r pen bwygilydd i'r bon; golygu un o'i ben i'w draed; chwilio am o'i ben i'w draed; darllen un o'i ben i'w goryn.
They stood to view afar off—safasant i edrych o bell.
Viewer, *s.* edrychwr, edrychydd, edrychiedydd, golygwr, arsyllwr.
Viewing, *s.* edrychiad, golygiad, arolygiad, tremiad.
Viewless, *a.* anweladwy, anweledig, anwel.
Viewless winds — gwyntoedd anweledig, gwyntoedd anwel, &c.
Viewly, *a.* ysgafn; hyfryd i'r olwg; golygus, hardd, prydus.
Vigesimal, *a.* (Ll. *vigesimus*) yr ugeinfed.
Vigesimation, *s.* ugeiniant; rhoddiad yr ugeinfed dyn i farwolaeth.
Vigil, *s.* (Ll. *vigilia*) noswyl, gwylnos, ucherwyl, mywyl, nos wŷl, nos: *pl.* mwywyliau.
To keep vigils—noswylio; cadw noswyl.
Keeping of vigils—noswyliad.
Vigilance, *s.* (Ff.; Ll. *vigilans*) gwyliadwriaeth, gwyliadwriaeth; gwylfordedd, gwyliodraeth; digygsgedd; gofalusrwydd; gofal, dyfalwch, gwyliadwrus ofal.
Vigilancy,† *s.* = *Vigilance.*
Vigilant, *a.* (Ff.; Ll. *vigilans*)) gwyliadwrus, effro, gwylfawr, digwsg, dihun, anhunog; gofalus, astud, diwyd, dyfal, manylgraff.
Vigintivirate, *s.* (Ll. *viginti viralus*) ugeinwriaeth, swydd ugeinwr unswydd.
Vignette, *s.* (Ff.) carfaddurn; rhagaddurn.
Vigoroso, *a.* (It.) egnïol, ynïol, gydag ynï.
Vigorous, *a.* (Ll. *vigorosus*) egnïol, grymus, nerthol, nerthog, nerthus, egnïus, ynïol, ynig, pybyr, bywiog, aneilus, eidiog, eidiol, dihafarch, grymiol, hyrym, nerthfawr, nerthfawrus, dianwych, grym, enwair, cadr,

cryf, drywus, darfryw, dilyth, clwn, pybl, pablus, pablaidd, beidiog, gweryddog, anllesg, dilesg, ffrwm, rhwys, nywus.
Vigorous war—rhyfel egnïol, llym, tostlym, tanbaid *neu* lymdost.
igorousness, *s.* egnïoldeb, grymusder, &c.; grym, egni, nerth, yni.
igour, } *s.* (Ll. *vigor*) grym, egni, yni, nerth,
igor, } cryfder, arial, yndid, ynedd, nerthineb, nerthogrwydd, gallu, cryfder, gwryg, gwrygiant, grymiant, nwyfiant, bryw, arnwyf, pabl, awch, afwch, rhawnt, nwy, bywiogrwydd, &c.; effeithiolaeth; bywyd.
Without vigour — dirym, dinerth, anegnïol, &c.
igour,† *v. a.* cryfhau, grymuso, &c.
ild, } † *a.* = *Vile.*
iled, }
ile, *a.* (Ll. *vilis*; Ff. ac Ysp. *vil*) gwael, gorwael, drwg, diffaith, dibris, diwerth, disas, sal, salw, brwnt, bawlyd, coegfrwnt, budr, hagr, diystyr.
A vile person—coegwr, coegddyn, adyn, bawddyn; un gwael, &c.
To grow vile } myned yn wael, &c.;
To become vile } myned yn wael ac yn salw; dïelwi.
To make vile } gwneuthur yn wael, &c.;
To render vile } gwneyd yn wael ac yn salw; peri yn ddibris, &c.; dibrisio, bychanu.
ileness, *s.* gwaeledd, gwaelder, gorwaeledd, salwedd, disasrwydd, diffeithder, brynti, bawlydrwydd, drygioni, &c.
ilification, *s.* bychaniad, difrïad, dirmygiad, difenwad, enllibiad, hortiad.
ilifier, *s.* bychanwr, athrodwr, enllibiwr, &c.
ilify, *v. a.* (o *vile*) bychanu, athrodi, anmharchu, enllibio, difenwi, difrio, gwarthruddo, gwaradwyddo, cablu, hortio; diraddio, isalu.
ilipend,† *v. a.* (Ll. *vilipendo*) dirmygu, anmharchu.
ilipendency,† *s.* anmharch, anfri, dirmyg.
ility,† *s.* = *Vileness.*
ill, *s.* (Ll. *villa*; Ff. *ville*) pentref, trefan, cordref, maesdref.
illa, *s.* (Ll.) gwlatty (*pl.* gwlattai), ty yn y wlad, maesdy, maenordy, maenol.
illage, *s.* (Ff. o *villa*) pentref, cordref, trefan, treflan, maesdref, corddlan.
Church village—llandref; treflan; llan.
Village church—treflan.
Deserted village—pentref anghyfannedd; treflan, llandref; anghyfannedd; llan anghyfannedd; pentref amddifad.
Of a village } pentrefig, pentref-
Belonging to a village } ol, eiddo pentref; perthynol i bentref.
Village by village—bob yn bentref.
Having a village—pentrefog.
illager, *s.* pentrefwr, pentrefydd, cordrefwr; un o drigolion pentref.
illagery, *s.* pentrefaeth; pentrefi.
illain, *s.* (Ff. *vilain*; It. ac Ysp. *villano*) taiog, caeth-ddeiliad, deiliad caeth, bilain; aill, aellt, caeth; dyhiryn, dyhirwr, milain, milan, dyn ysgymun, dyn mawrddrygiog, ysgelerddyn, casadai, drygddyn.
illainous, *a.* ysgeler, ysgymun, anfad, anfadus, diras, adgas, dygas, dyhir, dryglawn, diriad.
illainousness, *s.* ysgelerder, ysgelerdod, ysgelerdra, ysgeleredd, ysgymunrwydd, dyhirwch, direidi, anfadrwydd, dirasrwydd.
illainy, *s.* ysgelerder, ysgelerdrad, ysgymunrwydd, dyhirwch; gweithred ddybryd, gweithred ysgeler, dyhirwaith.
By a long practice of villainy—o hir ddylyn dyhirwch, &c.
illakin,† *s.* pentref bychan, cordrefan.
illan, *s.* = *Villein.*
illanage, *s.* (o *villain*) caethddaliad, taiogaeth, caethafael; daliad tir dân ammod caethwaith; ysgelerder, dyhirwch.
illanize, } † *v. a.* diraddio, difrïo, iselhau.
illainize, }
illanizer,† *s.* diraddwr, difrïwr.
illanous, } *a.* taiog, taiogaidd; à fo mewn
illainous, } cyflwr caeth.
illany, } *s.* = *Villenage.*
illainy, }
illatic, *a.* (Ll. *villaticus*) pentrefig, pentrefol, eiddo pentref.
illein, } *s.* taiog, caeth-ddeiliad, deiliad caeth,
illain, } bilain; aill, aillt, caeth.
illenage, } *s.* taiogaeth, caethddaliad, caeth-
illanage, } afael, bileiniaeth; daliad tir dân ammod caethwaith.
A tenant in villenage—taiog, bilain, caeth-ddeiliad, deiliad caeth.
Tenants in villenage—taiogion, bileiniaid, caethddeiliaid.
A manor possessed *or* occupied by tenants in villenage—taiogdref, bileindref.
illose, } *a.* (Ll. *villosus*) cedenog, graog, blew-
illous, } og; garw.
iminal, *a.* (Ll. *viminalis*) ysbrigol; gwialaidd; gwialog, gwieilog, ysgewyllog.
imineous, *a.* (Ll. *vimineus*) gwialaidd, ysbrigaidd, merhelygaidd, oferhelyg; o wiail.
inaceous, *a.* (Ll. *vinaceus*) gwinol, gwinaidd, fel gwin; perthynol i rawnwin.
inaigrette, *s.* (Ff.) golwrch gwinegr.
incible, *a.* (o'r Ll. *vinco*) gorchfygadwy, gorfodadwy, trechadwy, hydrech; y gellir ei orchfygu.
incibleness, } *s.* hydrechedd; bod yn orchfyg-
incibility, } adwy.
incture,† *s.* (Ll. *vinctura*) rhwymiad, clymiad.
inculum, *s.* (Ll.) rhwymyn undeb; rhwymyn, rhwym, cyfrwym; arlinell (mewn alsawdd).
indemial, *a.* (Ll. *vindemialis*) gwiniannol; perthynol i gynauaf gwin; yn perthyn i winiant.
indemiate, *v. n.* (Ll. *vindemio*) cynaufu grawnwin.
indemiation, *s.* cynauafiad grawnwin, casgliad gwinrawn.
indicability, *s.* bod yn ddiffynadwy.
indicable, *a.* (Ll. *vindico*) diffyniadwy, amddiffynadwy, cyflawnadwy.
indicate, *v. a.* (Ll. *vindico*) amddiffyn, diffyn, diffynu; cyflawnhau, cyflawnu; dïheuro; dâl, hôni, haeru, dyhaeru, heiriannu; †dïal cam.
To vindicate one's self—amddiffynu *neu* gyflawnhau ei hun; ymddïheuro, ymddiffyn.
To vindicate the ways of God to man—cyfiawnhau i ddynion lwybrau Duw.
indication, *s.* amddiffyniad, diffyniad; cyfiawnhad, cyflawniad; dïheurad, dïheurawd; amddiffyn, diffyn.

Vindicative, } *a.* amddiffynol, diffynol, am-
Vindicatory, } ddiffynus, dïaleddol, dïaleddus, cospedigol.
Vindicativeness,† *s.* = *Vindictiveness.*
Vindicator, *s.* amddiffynwr, amddiffynydd, diffynwr, diheurwr.
Vindicative, *a.* (Ff. *vindicatif*) dïalgar, dïaleddgar, dïaleddol, dïaleddus.
Vindicative spirit—ysbryd ymddïal, ysbryd dïalgar.
Vindicativeness, *s.* dïalgarwch, dïaleddgarwch, dialedduarwydd.
Vine, *s.* (Ll. *vineu*) gwinwydden, gwinïen, gwinbren; paled neu fonyn ymlusgol neu grepianog: *pl.* gwinwydd.
Noble vine—per winwydden.
Bean vine—callodren ffa, coes ffa, gwlyddyn ffa.
Hop vine—gwinwydden pensag, coes grepianog pensag.
Vined, *a.* Â'i ddail fel dail y gwinwydd; gwinwyddog.
Vine-dresser, *s.* gwinwyddwr, gwinllanwr, gwinllanydd.
Vine-fretter, *s.* pryf y gwinwydd.
Vinegar, *s.* (Ff. *vin aigre*) gwinegr, surwin; surlyn, aesel.
Vinegar-grub, *s.* pryf y gwinwydd, pryf y gwinegr.
Viner, *s.* gwinwyddwr, gwinllanwr.
Vinery, *s.* twymdy gwinwydd, gwinwyddfa.
Vineyard, *s.* (*vine* a *yard*; S. *vingeard*) gwinllan, graban: *pl.* gwinllanoedd, gwinllanau.
Vinnewed, } † *a.* (S. *fynig*) llwyd, mws; â
Vinny, } llwydi arno; wedi llwydo.
Vinnewedness,† *s.* llwydi, llwydni, mysni.
Vinolency, *s.* (Ll. *vinolentia*) gwingarwch, meddwdod, brwysgedd.
Vinosity, *s.* gwinllydrwydd, gwinoldeb.
Vinous, } *a.* (Ll. *vinosus*; Ff. *vineux*) gwinllyd,
Vinose, } gwinaidd, gwinol.
Vinquish, *s.* dihoeniad (ar ddefaid).
Vintage, *s.* (Ff. *vendange*; Ll. *vindemia*) cynauaf grawnwin, casgliad grawnwin, casgliad gwinrawn; cynauaf gwin, gwin-gynauaf, gwiniant; cnwd y winllan.
They drink up all the vintage—yfant yr holl heiniar gwin.
Vintager, *s.* cynauafwr gwin, cynauafwr grawnwin, casglwr gwinrawn, gwin-gynauafwr.
Vintage-spring, *s.* gwingafn.
Vintner, *s.* gwinwr, gwinydd, gwinwerthwr, gwinwerthydd, gwerthwr gwin.
Vintry, *s.* gwinfa; gwindy.
Vinum, *s.* (Ll.) gwin.
Viny, *a.* (Ll. *vinum*) gwinol, gwinaidd, gwinllyd; gwinog, llawn gwin.
Viol, *s.* (Ff. *viole*; It. ac Ysp. *viola*; Gw. *biol*) crwth, nabl.
Viola, *s.* (It.) crwth y cyfalaw.
Viola, *s.* (Ll.) = *Violet.*
Violable, *a.* (Ll. *violabilis*) toradwy, hylwgr, llygradwy, &c.
Violaceous, } *a.* (Ll. *viola*) o liw y gwiolydd,
Violacent, } tebyg i liw gwiolydd; tebyg i'r gwiolydd, gwiolyddol.
Violate, *v. a.* (Ll. *violo*), tori; troseddu; llygru; halogi, treisio, dirdreisio, llathruddo; difwyno; sarhau; niweidio; anmharchu; afonyddu.
To violate a law—tori cyfraith, troseddu cyfraith; treisio cyfraith.
To violate a sanctuary—halogi cysegr.
Violation, *s.* (Ff.) toriad, troseddiad; halogiad, treisiad, llathruddiad; trais, llathrudd, llygriad; difwyniad.
Violator, *s.* (Ll.) torwr, torydd, torrwr, troseddwr; treisiwr, treisydd, traisiwr, llathruddwr; halogwr, halogydd.
Violence, *s.* (Ll. *violentia*) trais; trawsedd, trawsedd, trawsineb; angerdd; tarfiad, rwydd; rhuthr, rhysgyr; gorthrech; gormes, gormail, trechedd, gorthrais, gorthrawaith; cam, traha; llathryd; ffyrnigrwydd, creulonedd, creulondeb, chwyfredd, chwyffrowyll, ffrawdd, ffroch, diebyd, gwrysedd, dibwylledd; nerth.
To do violence on—treisio; rhuthr: a ymosod ar; lladd, llofruddio.
To do violence to one—treisio; bod yn draws wrth un; gwneuthur cam â'r âg un; rhuthro ar; lladd un, llofruddio un.
To do violence to—treisio; gorthrechu, niweidio.
To suffer violence—goddef trais; cael ei dreisio (*f.* ei threisio, *pl.* eu treisio).
To take away by violence—cipio dros drais; dwyn drwy drais; cipio i ffwrdd.
With violence—trwy drais, trwy orfod; trwy drechedd; yn dreisiol, yn ôl threchol; gyda rhuthr; yn angerddol; chwyrn; wrth drawsder.
Without violence—heb drais, yn ddïais.
Marks of violence—ol creulonedd.
Violence, *v. a.* treisio, rhuthro, cyrchu, rhuthro ar, cyrchu am ben.
Violent, *a.* (Ff.; Ll. *violentus*) nerthol, angerddog, tanbaid; gorthrechol, rymus; ffyrnig, poethwyllt, trawsˆ; tanllyd; nwyfus; grymus, nerthog, hyrym; ffyrnig, ffwr, ffroch, ffrochwyllt, ffrowys, ffrowyllog, creulon, chwefr, chwefrol, chwefrin, tost; trwm; gwrys, erthol, chwyrn, gwyllt.
Violent person—treisiwr, dyn trawsˆ, trawsˆ.
Violent water — dwfr chwyrn (*Deut.* xiii. 2).
To lay violent hands on = (d. g. *Hend.*)
Nothing violent is of long continuance—ni bydd angerddog parhâus; nid parhâus angerddog.
Violent,† *s.* rhuthrwr.
Violent,† *v. a.* gwasgu neu gymhell yn angerddol.
Violently, *a.* yn angerddol, &c.; trwy drais, trwy ddirdra, trwy gryfder, &c.
Water running violently—dwfr yn cordeiol yn chwyrn.
To flow down violently—rhaiadr.
To run violently down a steep place—rhuthro dros y dibyn.
Violently wronged—y gwnaed iddo ddïdrais neu ddirdra; y gwnaed iddo y dirfawr draha.
Violescent, *a.* yn tueddu ar liw y gwiolydd.
Violet, *s.* (Ll. *viola*; Ff. *violette*) gwiolydd, meddygyn, meddyges, mill, myll; lliw y gwiolydd, dugochlas.
Sweet violet—millyn, myllynen, eguidlas y gog.
White sweet violet — crinllys, millyn gwŷn.
Hairy violet—gwiolydd blewog.

Marsh violet—gwiolydd y gors.
Dog's violet—pen y neidr.
Pansy violet, } trilliw, deuwynebog, llys-
Heart's ease, } iau y Drindod.
Water violet—gwythdudd.
Calathian violet—blodau Mihangel, crwynllys y morfa, crwynllys y rhos.
Dame's violet—disawr.

iolet, *a.* o liw y gwiolydd; dugochlas.
Violet colour—lliw y gwiolydd, millwawr, dugochlas.
Violet dye—lliw cochlas.

iolin, *s.* (It. *violino*; Ff. *violon*) crwth, ffil.
Tenor violin—crwth cyfalaw, crwth canolsain, medgrwth.
Bass violin — crwth yr isalaw. crwth y byrddwn, sodgrwth.

iolinist, } *s.* crythor, crythwr, ffilor.
iolist, }

ioloncellist, *s.* gorgrythor.

iolonccllo, *s.* (It.) gorgrwth.

iolone, *s.* (It.) gorsodgrwth, gorsodell.

ipor, *s.* (Ll. *vipera*) gwiber.
Viper's bugloss=(d. g. *Bugloss*).
Viper's grass — gwiberwellt, gwellt y wiber.
Viper's garlic—craf y nadroedd.

Vipermine, *a.* (Ll. *viperinus*) gwiberaidd, gwiberol.

Viperous, *a.* gwiberaidd; gwibarog; o anian fel y wiber.

Viraginian, *a.* (o *virago*) gwrforwynaidd, gwrforwynol.

Viraginity, *s.* gwrforwyndod.

Virago, *s.* (Ll.) gwrforwyn, gwrferch, garwen, mabwraig; rhyfeles, rhyfelwraig, rhyfelferch, gwroles, gwraig wrol; benyw anynad, rhefren.

Vire,† *s.* (Ysp. *vira*) saeth albrys, saeth.

Virelay, *s.* (Ff. *virelai*) chwylgan.

Virent, *a.* (Ll. *virens*) gwyrdd, gwyrddlas, glas, irlas, ir, irain, tirf.

Virescent, *a.* gowyrdd, lledwyrdd, lledlas; yn irlasu; yn troi yn wyrdd.

Virgate, *a.* (Ll. *virga*) gwialenaidd, ialenaidd; ar lun llath *neu* wialen.

Virgate, *s.* llathdir.

Virge, *s.* (Ll. *virga*)=*Verge*.

Virgin, *s.* (Ll. *virgo*; It. *virgine*; Ysp. *virgen*) gwyryf, morwyn, eigr, bun, rhian, rhiain, geneth.
Virgin, } y Forwyn, arwydd y Forwyn.
Virgo, }
The Virgin Mary — Mair Forwyn, y Forwyn Fair, Mair Wyryf, y Wyryf Fair.
Spotless virgin—gwyryf bur, gwyryf lân, gwyryf ddiamliw, arwyryf.
Virgin's bower—cudd y coed, barf y gwrhen, dringiedydd.

Virgin, *a.* gwyryf, gwyrf, gwyryfaidd, gwyryfol, morwynaidd, morwynol, gwyrydd; eigraidd, morwynain, gwyra; pur, glân, dihalog, dilwgr, diwair; gŵyl, gwylaidd.
Virgin wax—cŵyr têr, cŵyr pur, cŵyr gwŷn; cŵyr gwenyn ieuainc; cwyr y gynhaid.
Virgin honey=(d. g. *Honey*).

Virgin, *v. n.* chwareu y forwyn.

Virginal, *a.* gwyryfol, morwynol, gwyryfaidd, morwynaidd,

Virginal, *s.* organ dannau.

Virginal, *v. n.* cnithio, ffatio, taro (megys ar organ dannau).

Virgin-born, *a.* gwyryf-anedig, à aned o wyryf.

Virginity, *s.* morwyndod, gwyryfdod; purdeb gwyryfaidd; gwyryfoldeb; eigraeth; purdeb, diweirdeb.

Virgo, *s.* (Ll.) y Forwyn, arwydd y Forwyn= 6ed arwydd y Sidydd.

Virgoleuse, *s.* (Ff.) math o beren ragorol.

Virid, *a.* (Ll. *viridis*) gwyrdd, gwyrddlas, glas, irlas, irain.

Viridity, } *s.* (Ll. *viriditas*) gwyrddlesni,
Viridness, } gwyrddni, gwyrddedd, glesni, irlesni, irlasder, irder.

Virile, *a.* (Ll. *virilis*) gŵraidd, gwrain. gwrol, gwrywaidd, gwr; arwraidd, pybyr, gwrdd, dynog; rhyalus.

Virility, *s.* (Ll. *virilitas*) gŵreiddrwydd, gŵreidd dra, gŵreindod, gŵreinawd, gwroliaeth, gwrolaeth; gwrhydri, pybyrwch.

Viripotent, *a.* (Ll. *viripotens*) parod i'w phriodi; priodadwy.

Virole, *s.* (Ff.) cylch, modrwy, *neu* ymyl bualgorn *neu* helgorn.

Virtu, *s.* (It. *vertu*) serch ar y celfau breiniol; serch *neu* chwaeth at gywreinion; amgueddgarwch.

Virtual, *a.* (o *virtue*; Ff. *virtuel*) effeithiol, galluedigol, galluol, grymus; gŵyrthiol; gwyrthiannol, gwyrthiannus; rhiniol; gweithredol; a fo mewn effaith ac nid mewn gweithred.

Virtuality, *s.* effeithioldeb, effeithiolrwydd; gwyrthiolrwydd, gwyrthioldeb.

Virtually, *ad.* yn effeithiol, &c.; yn ei effaith; mewn effaith; o ran gwyrth ac effaith.

Virtuate,† *v. a.* effeithioli.

Virtue, *s.* (Ll. *virtus*; It. a Ff. *vertu*) rhinwedd; rhin (*pl.* rhiniau, rhinion); effaith; gallu, nerth, galluedd; gwyrth; cyferddawn; dawn; daioni, mad; awdurdod; diweirdeb.
Virtue (personified) rhinwedd.
Cardinal virtues=(d. g. *Cardinal*, *a.*).
Virtue (in the celestial hierarchy)—rhin: *pl.* rhinion; rhiniau.
In virtue—trwy rinwedd, o rinwedd, yn rhinwedd, yn rhin, trwy rin, o wyrth; trwy effaith, o effaith; trwy awdurdod; trwy fraint, o fraint, yn mraint; o herwydd, o achos; mewn canlyniad.
By virtue of the royal prerogative—o wyrth rhagorfraint brenin.
In virtue of his office—yn mraint ei swydd; trwy rin ei swydd.
That water has virtues—y mae cyferddoniau ar y dwfr hwnw.
Endowed with great virtue — rhinfawr; mawr ei rinwedd.
To make virtue of necessity=(d. g. *Necessity*).
The practice of virtue—yr ymarfer o rinwedd; ymarfer rhinwedd; rhinweddiaeth.
A pattern of virtue—rhinon; cynllun *neu* gynnrych rhinwedd; drych o rinwedd, &c.

Virtueless, *a.* dirinwedd, anrhinweddol; dieffaith, aneffeithiol.

Virtuoso, *s.* (It.) amgueddgarwr, tlysofydd, carwr cywreinion, hoffwr cywreinion, casglwr cywreinion, tlysgasglwr, hoffiedydd pob cywreinbeth, ofydd cywreinion, tlyshoffwr.

Virtuosoship, *s.* amgueddgarwch.
Virtuous, *a.* rhinweddol, rhinweddog; rhinweddus; daionus, da; dawnus; addwyn; diwair, gwyrf; †effeithiol, grymus.
Virtuousness, *s.* rhinweddoldeb, rhinweddolrwydd, rhinweddolder, rhinweddoledd, rhinwedduswydd; addwynder.
Virulence, } *s.* (o *virulent*) gwenwynigrwydd;
Virulency, } adwythigrwydd; ffyrnigrwydd, llymdostedd; gwenwyn; malais.
Virulent, *a.* (Ll. *virulentus*) gwenwynig, gwenwynllyd, gwenwynol; adwythig, ffyrnig, llymdost, tostlym, chwerw, athryfar, tryfar, maleisus, dryganianol; llawn gwenwyn a malais; maleisddrwg, creulawn, adgas.
Virus, *s.* (Ll.) gwenwyn; sylwedd gwenwynig; gôr, crawn briw.
Vis, *s.* (Ll.) grym, nerth, egni.
Visage, *s.* (Ff.; Ll. *visus*) gwyneb, wyneb, gwynebpryd, wynebpryd, gwedd, ffriw, golwg, edrychiad, trem, gwep, gwepa, gwepia, arwep, penpryd, granygre, mir.
A little visage—gwynebyn.
The form of his visage—gwedd ei wynebpryd.
Visaged, *a.* â gwynebpryd iddo; gwepiog.
Sour-visaged, } sur ei wynebpryd, &c.;
Of a sour visage, } gwynebsur, ffroensur, ffroensor, trwynsur; cochiog; sarig ei wedd, &c.
Visard, *s.* = *Visor.*
Visard, *v. a.* mygydu, mysyrnu.
Vis-a-vis, *s.* (Ff.) wyneb yn wyneb, gwepwep; cydymaith mewn dawns; cerbyd yr eistedd dau ynddo wyneb yn wyneb.
Viscera, *s. pl.* (Ll.) ymysgaroedd, ymysgar, coluddion, perfedd; y rhanau tumewnol.
Visceral, *a.* perthynol i'r ymysgaroedd; perfeddol; teimladwy.
Viscerate, *v. a.* diberfeddu.
Viscid, } *a.* (Ll. *viscidus, viscus*) gwydn, gludiog, glud,
Viscous, } glud, gludiol, glŷn, glynol, ewydn, teng: *f.* gwedn.
Viscidity, } *s.* gwydnedd, ewydnedd, gwydnder, gludiogrwydd, gludioldeb,
Viscosity, } gludiolrwydd, gludedd, gludrwydd.
Viscount, *s.* (Ll. *vice-comes*; Ff. *vicomte*) isiarll, rhagiarll, coriarll.
Viscountess, *s.* isiarlles, rhagiarlles, coriarlles.
Viscountship, } *s.* isiarllaeth, coriarllaeth, rhag-
Viscounty, } iarllaeth.
Viscous, *a.* (Ll. *viscus*; Ff. *visqueux*) = *Viscid.*
Viscum, *s.* (Ll.) = *Mistletoe.*
Viscus, *s.* (Ll.) perfeddyn, coluddyn, un o'r ymysgaroedd.
Vise, *s.* (Ff.) arysgriflaid ar deithgynnwys.
Visibility, } *s.* hyweledd; hawddineb gweled
Visibleness, } peth; amlygrwydd, amlygder, amlygedd; hyddrychedd; gweledigrwydd.
Visible, *a.* (Ff.; Ll. *visibilis*) gweladwy, canfodadwy, hywel; amlwg, eglur; hyddrych; gweledig.
Visier, *s.* = *Vicier.*
Vision, *s.* (Ff.; Ll. *visio*) gweledigaeth; gwelediad, gwelediant, tremiant; gweled, gwel, trem, golybod; golwg; golygiad, edrychiad; ysbaith, drychiolaeth, ellyll.
A vision of the night—gweledigaeth nos; drychiolaeth nos.
A vain vision—coeg weledigaeth, gwag freuddwyd.
Visional, *a.* gweledigaethol, gweledfaus perthynol i weledigaeth.
Visionariness, *s.* dychymygolrwydd; breuddwydioldeb.
Visionary, *s.* (Ff. *visionnaire*) coeg weledigau weledydd; gwag freuddwydiol; ffwyd y gwynt; mab y bendro.
Visionary, *a.* dychymygol; breuddwydiol; welo goeg weledigaethau; drychiolaeth drychiolaethus; gwag.
Visionist, † *s.* = *Visionary, s.*
Visionless, *a.* heb weledigaethau.
Visit, *v.* (Ll. *visito*) ymweled; ymweled gofwyo; myned neu ddyfod i weled myned neu ddyfod i ymweled âg un; gweryrchynu; ymgais; ymofwyo.
To visit one with—ymweled âg un â
To visit one another—ymofwyo.
To visit often—mynych ymweled â; gofyn fynych; cynnyred.
Those that are visited—gofwyedigion.
Visit, *s.* ymweliad, gofwy, gofwyad, ymweliad, ymweled, ymwel; ymwest, gwest; ymofyn.
Visitable, *a.* gofwyadwy, ymweladwy.
Visitandine, *s.* Ymweliad (*pl.* Ymweliadau = crefyddol o urdd yr Ymweliaid (sylfaenwyd yn 1520).
Visiant, *s.* ymwelwr, ymwelydd, gofwyr gwr gofwy, gwr gwest; gwestai.
Visitation, *s.* (Ff.) ymweliad, gofwyad, gofyniaeth, gofwyedigaeth, ymweledigaeth, ymwel.
Bishop's visitation—gofwy, gofwyad, neu ymweliad esgob.
The day of visitation—dydd yr ymweliad.
Visitation of the sick—ymweliad â'r claf; gofwy y claf.
The Visitation—yr Ymweliad; Ymweliad Mair = Gorph. 2.
In the visitation of souls—pan ymwelir â eneidiau (*Doeth.* iii. 13).
Visitatorial, *a.* ymweliedyddol, gofwyedyddol; ymwelyddol.
Visited, *p. p.* gofwyedig, ymweledig; yr hwn welwyd âg ef.
Visiting, *a.* gofwyol, ymweliadol.
Visiting, *s.* ymweliad, gofwyad, &c.; gwestiad.
Visitor, *s.* (Ff. *visiteur*) ymwelwr, ymwelydd, gofwywr, ymweliedydd, gofwyedydd; gwestai.
Visitorial, *a.* ymweliedyddol, ymwelyddol, gofwyedyddol.
Visive, † *a.* (Ll. *visus*) gweledigaol, gweledigol.
Visne, *s.* (Norm. o'r Ll. *vicina*) cymmydogaeth.
Visnomy, † *s.* (llygriad ebwithig o *physiognomy*) gwyneb, gwynebpryd, ffriw.
Visor, } *s.* (Ff. *visiere*; o'r Ll. *visus*) mwgwd,
Vizor, } miswrn, wyneb gosod, gau wyneb; llèn gel, llen gudd; ffugwyneb, ffugwedd; ffug.
The visor of a helmet—miswrn helm neu benial.
Visored, *a.* misyrnog, mygydog; yn gwisgo mwgwd neu fiswrn.
Vista, *s.* (It. o'r Ll. *visus*) golygfa; golygfa yn agor rhwng coed, &c.; heolan yn olwg; gwigrawd, gwigrodfa.
Visual, *a.* (Ff. *visuel*; It. *visuale*; o'r Ll. *visus*) golygol, golygiadol, tremiol; eiddo yr olwg.
The visual ray—paladr yr olwg; pelydryn yr olwg.
The visual point—y pwnc golygol; y pwnc lle yr ymgyferfydd holl belydr yr olwg.

Visual angle—ongl yr olwg, yr elin olygol.
Visualize, *v. a.* golygoli; gwneyd yn olygol.
Vital, *a.* (Ll. *vitalis*) bywydol; eiddo bywyd; perthynol i'r bywyd; bywydog; â bywyd ynddo.
The vital parts—y rhanau bywydol; bywydolion.
The vital spirit—ysbryd y bywyd.
Vital heat—gwres bywydol.
Vital air—awyr bywydol; ufelnwy, ufelai.
Vital principle—egwyddor bywyd; bywydoliaeth.
Vitality, *s.* bywydoliaeth; bywydoldeb; egwyddor bywyd.
Vitalization, *s.* bywydoliad.
Vitalize, *v. a.* bywydoli; rhoi bywyd i.
Vitally, *ad.* yn fywydol; mewn modd bywydol.
Vitals, *s. pl.* bywydolion; hanfodolion bywyd; rhanau bywydol.
Vitellary, *s.* (Ll. *vitellus*) y lle y nofia melyn wy yn y gwŷn; melyn wy.
Vitiate, *v. a.* (Ll. *vitio*) llygru, gwaethygu, gwaethu, gwaethâu, difwyno, anurddo, gwydio.
Vitiation, *s.* llygriad, gwaethygiad, difwyniad.
Vitiligate,† *v. n.* cyndyn ymgyfreithio.
Vitiligation,† *s.* ymgyfreithiad cyndyn.
Vitiosity, *s.* gwydogrwydd, gwydineb, gwydusrwydd; beiogrwydd, beiusrwydd; halogrwydd, llygredd; drygedd; mefl.
Vitious, *a.* = *Vicious.*
Vitis, *s.* (Ll.) y winwydden; y gwinwydd.
Vitreous, *a.* (Ll. *vitreus*) gwydrol, gwydraidd, gwydrin, gwydrog.
Vitreousness, *s.* gwydredd, gwydroldeb, gwydineb.
Vitrescence, *s.* (o'r Ll. *vitrum*, gwydr) gwydroledd.
Vitrescent, *a.* gwydrolaidd; y gellir ei wneuthur yn wydr.
Vitrescible, *a.* gwydradwy; y gellir ei wydroli.
Vitrifaction, *s.* (Ll. *vitrum* a *facio*) gwydroliad, gwydrogiad; troad, tröedigaeth, *neu* bariad yn wydr; ymwydroliad.
Vitrifacture, *s.* gweithfa gwydr, gweithfa wydr, gwaith gwydr.
Vitrifiable, *a.* gwydradwy.
Vitrificable,† *a.* = *Vitrifiable.*
Vitrification, *s.* = *Vitrifaction.*
Vitrified, *p. p.* gwydredig; â dröed yn wydr.
Vitriform, *a.* (Ll. *vitrum* a *forma*) ar ddull gwydr; gwydraidd.
Vitrify, *v.* (Ll. *vitrum* a *facio*) gwydroli; gwydrogi; troi *neu* beri yn wydr; ymwydroli; troi *neu* fyned yn wydr.
Vitriol, *s.* (Ff; It. *vitriuolo;* o'r Ll. *vitrum*) glasfaen, ysfaen, copras; llosfeinwy; sur ufelig; surgris.
Oil of vitriol—sur ufelig, sur llosfeinig.
Blue vitriol, Brown vitriol, Sulphate of copper, } careg las, copras glas, glas faen, ufelawd copr, efyddgris, efyddhalan, efyddhal.
Green vitriol, Sulphate of iron, } copras gwyrdd, ufelid gwyrdd, ufelgris haiarn.
Red vitriol, Vitriol of Mars, Sulphate of cobalt, } copras coch.
White vitriol, Sulphate of zinc, } copras gwŷn, ufelawd afryttel.
Sweet spirit of vitriol—nyfelwy llosfeinig, gwirfwy ufelig.
Vitriolate, Vitriolize, } *v. a.* troi yn gopras, &c.; surgrisio; coprasu; ysfeinio.
Vitriolation, Vitriolization, } *s.* troad yn gopras, surgrisiad; ysfeiniad.
Vitriolic, *a.* perthynol i gopras; surgrisiol; glasfeinig, ysfeinig, llosfeinig.
Vitriolic acid—sur ufelig, sur llosfeinig, sur glasfeinig.
Vitriolizable, *a.* surgrisiadwy.
Vitriolous,† *a.* coprasog; surgrisiog.
Vitta, *s.* (Ll.) talaith, ffunen, penre, gwyrlen; addurn.
Vittate, *a.* (o *vitta*) brith, rhesog.
Vituline, *a.* (Ll. *vitulinus*) a berthyn i lo; lloaidd; perthynol i gig llo.
Vituperable,† *a.* beiadwy, beius.
Vituperate, *v. a.* (Ll. *vitupero*) beio, beio ar, senu, ceryddu, dwrdio, dondio, dysenu, cablu.
Vituperation, *s.* bai; cwl, cwyl, sen, cerydd.
Vituperative, *a.* senol, ceryddol, ceryddus, dwrdiol, dondiol, yn cynnwys sen a cherydd.
Vituperator, *s.* beiwr, senwr; athrodwr.
Vituperious,† *a.* (Ll. *vituperium*) gwarthus.
Vivace, *a.* (It.) bywiog.
Vivacious, *a.* (Ll. *vivax*) bywiog, bywiol, heini, heinif, hoenus, hawntus, gorhoenus, gorawenus, eidiog, hynwyf, nwyfus, hoew, llawen, arialus, gwisgi; sionc, gwrygiannus, gwrygiog, rhwys, brywus; †hirhoedlog.
Vivacity, Vivaciousness, } *s.* bywiogrwydd, bywiogder, bywioldeb, hoenusrwydd, hoenusder, eidiogrwydd, &c.; hawnt, hoen, arial, rhawnt, gorhoen, gorawen, nwyf, nyw, ernwy, cyfarial, bryw, baid, bywder; †hirhoedledd.
Vivary, *s.* (Ll. *vivarium*) lle i gadw milod byw; bywionfa.
Viva voce, *ad.* (Ll.) â llais *neu* leferydd byw; ar dafod leferydd; ar air geneu.
Vive,† *a.* (Ll. *vivus*) bywiog; grymus.
Vively,† *ad.* yn fywiog.
Vivency, *s.* bywiogaeth.
Vives, *s. pl.* chwydd crawnllyd dân glust ceffyl.
Vivid, *a.* (Ll. *vividus*) bywiog, bywiol, byw, llawn bywyd, eidiog, eidiol; dysglaer, llachar, claer, eirian; tryliwiog, gwridog.
Vividness, Vividity, } *s.* bywiogrwydd, bywiolder, eidiogrwydd; dysgleirdeb, &c.
Vivific, Vivifical, } *a.* (Ll. *vivificus*) â bair *neu* â rydd fywyd; bywhâus, bywhaol, bywiocâus, bywiocaol.
Vivificate, Vivifiy, } *a.* (Ll. *vivifico*) bywiocâu, bywhau, bywio, bywioli, bywiogi, eidiogi, arialu.
Vivification, *s.* bywiocâd, bywhad, bywiawd, bywiad; rhoddiad bywyd, pariad yn fyw.
Vivificative, *a.* bywhaol, bywiocaol; â roddo fywyd.
Viviparous, *a.* (Ll. *vivus* a *pario*) bywhiliog, bywddwyn, bywddygol; â ddwg fywiaid.
Viviparous grasses—bragwair, glaswellt bywhiliog.
Vivisection, *s.* (Ll. *vivus* a *seco*) difyniad creadur byw.
Vixen, *s.* (o *fox;* Al. *füchsinn*) cadnawes, cenawes, maden, arthwraig, cecren, rhefren, ymsenwraig, ymdaerwraig; hellgre, benyw drwg ei thafod.
Vixenly, *a.* ymdaergar, ymgeingar, cecrus; â chanddi gastiau cenawes.
Viz, *ad.* (talfyriad o *videlicet*) sef, hyny yw, nid amgen, sef yw hyny, ys ef, mal pe dywedid.

Visard, *s.* = *Visor.*
Vizard, *v. a.* = *Visard.*
Vizier, } *s.* (Ar.) enw o anrhydedd yn mhlith
Vizir, } y Tyrciaid; gorweisiad, gorweinydd, gorweinidog: *pl.* gorweisiaid.
Vrand vizier, } prif weinidog Twrci; y Vizier Azem, } cynweisiad yn Nhwrci; y prif weinidog; y prif orweisiad.
Vizierate, *s.* swydd gorweisiad, gorweisiadaeth.
Vizor, *s.* = *Visor.*
Vocable, *s.* (Ll. *vocabulum*) gair; enw; lleferydd.
Vocabulary, *s.* (Ff. *vocabulaire;* o'r Ll. *vocabulum*) geiriadur, geirlyfr; geir-lyfryn, geirlyfran; geirfa, geirlechres; broddiadur, broddegiadur.
Vocabulist, *s.* geirlyfrwr, geirlyfrydd, geiriadurwr; ieithydd.
Vocal, *a.* (Ff.; Ll. *vocalis*) llafar, llafarog, llefarog, llaferog, llafarol; seiniol, seiniog, lleisiol, lleisiog; soniarus.
Vocal music—cerdd arwest, cerdd dafod, arwest, ceiniedi, anawel.
Vocal sound—llafarsain, sain lafar.
Vocal rock—craig lefair, craig lefain.
Vocal, *s.* un â chanddo hawl i bleidleisio mewn rhyw etholiadau (yn mysg y Pabyddion); gwr llafar.
Vocalic, *a.* llafarseiniol, llafarol, bogeiliol, bogeilaidd.
Vocalist, *s.* cantor, caniedydd, canwr, canwr cyhoedd, cethlydd llafar.
Vocality, } *s.* (Ll. *vocalitas*) llafaredd, llafar-
Vocalness, } ogrwydd, llefarogrwydd, llafaroldeb, lleisiolrwydd.
Vocalization, *s.* llafariad.
Vocalize, *v. a.* llafaru, llefaru, llafarseinio, lleisio, gwneuthur yn llafar, &c.; llafarogi, llafaroli.
Vocalizer, *s.* llafarogwr.
Vocally, *ad.* yn llafar, &c.; â'r llais, â'r lleferydd.
Vocation, *s.* (Ff.; Ll. *vocatio*) galwad, galwedigaeth, celfyddyd; proffes; gorchwyl.
Vocative, *a.* (Ll. *vocativus*) galwadol, galwedigol, llefiadol.
Vocative case — cyflwr galwadol, achos galwedigol; y galwai.
Vocative, *s.* y galwai, y galwedigaethydd, llefiad, (*pl.* llefiaid).
Vociferate, *v.* (Ll. *vocifero*) gwaeddi, bloeddio, bloeddian, banllefain, gwaeddi yn groch, crochlefain, ysgego, ysgarmain, gawri, ysgrechain, ysgrechian, garmio, buguned, lleisio, eugi.
Vociferation, *s.* banllef, crochlef, bloedd, gwaedd, dolef, garm, gawr, arwaedd, gorddolef, gwaedd groch, crochwaedd, bugunad.
Vociferous, *a.* bloeddfawr, gwaeddgar, trystfawr, trystiog, dadyrddus, bloeddiol, aeddfawr, crochleisiol, croch, garmus, gwaeddfawr, croch ei lef.
Vociferousness, *s.* gwaeddgarwch, trystforedd, &c.
Vogue, *s.* (Ff.; It. *voga*) defod, arfer, modd, cymmeriad, bri, paruh, cyfrifiad.
When the study of philology was in very great vogue—pan oedd olrhain tadogaeth geiriau mewn dirfawr barch a chymmeriad.
Voice, *s.* (Ll. *vox;* Ff. *voix;* It. *voce*) llais, llef, llafar, lleferydd, llafar; gosf; ne iaith; gair; pleidlais.
Passive voice=(d. g. *passive*).
Active voice—llais gweithredol, llef we redol, llais gwneuthurol, llef wen urol, ansawdd gweithred, nam gwneuthurol; y gweithredai.
Modulation of the voice—cynghanedd y llais; cyweiriad y llais.
Melodious voice — perlais, perlef, ne llais; llais peraidd, &c.; byfrydlais.
Shrill voice—llymlais, meinllais, mein llais main, llais meinllym; gwich arianllais.
Squeaking voice—gwichlais, llais gwich
Clear voice—llais croew, llais llafar, lla lais, llais difyngus, llais angbryg hyseiniol; trylef, trylais.
Having a clear voice—croewlais, eglur pedrylef, llafarlef; â chanddo lais cre &c.; trylef, trylais.
Indistinct voice, } lledief, gold;
Imperfect voice, } anghroew.
Hollow voice — llais cau, gwaglais, iselgryg.
Harsh voice — cryglais, creglais, garw, llym, cras, cryg, nen sur lais, garw lais.
Of a rough, harsh, or hideous ne gerwinllais.
The voice of joy—llef gorfoledd; ne
One that has a pleasant voice—ne lais.
With one voice—yn unllais, yn u yn unair, yn unllef; âg un llais
To give one's voice for *one* —rhoi mhlaid un; rhoi ei lais o blaid ei air gydag un.
To give one's voice against *one*—rh air yn erbyn un; rhoi ei lais yn un; llefaru yn erbyn un; rhoi bar erbyn un.
A fool's voice — ymadrodd y ffol (P v. 3).
To cry with a loud voice — croch gwaeddi yn groch; gwaeddi â llef cro crochwaeddi, banllefain.
Voice, *v. a.* cyweirio llais neu sain; lleisio, weirio; rhoi mewn cywair; adrodd; *pleidlais*
Voice,† *v. a.* lleisio, dwndro, dadyrddu.
Voiced, *a.* lleisiog, â llais iddo.
Voiceless, *a.* dilais, dilef; mud.
Voicing, *a.* lleisiad, cyweiriad, cywairiad th
Void, *a.* (Ff. *vuide;* Ll. *vidua;* It. *vu* gwag; gorwag; coeg; ofer; anolo; *swit* dirym, diddym; rhydd; heb, di-.
Void of—heb, di-; gwag o; iach ne rydd oddi wrth.
Void of understanding—*heb ddeall, di* ddeall; anneallus.
Void of wisdom — heb ddoethineb, di ddoethineb, gwag o ddoethineb; an noeth.
Void of sin—rhydd neu iach oddi wrth bechod; heb bechod, dibechod.
Void of offence—dirwystr, didramgwydd, difai, diddrwg.
Void of light—dioleu, anoleu, heb oleu.
Void space—gwagle, gwagfa, *lle gwag, lle* gorwag.
Null and void — dirym, diddym, *ofer,* anolo; dirym a diffrwyth.

To make void—gwaghau, gwagio, arllwys, arloesi, dyhysbyddu; dirymu, dirymio, diddymu; gwneuthur yn ddirym, yn ddiddym, *neu* yn anolo; tori, troseddu.

To make void a suit at law—annod y gyfraith; annodi y gyfraith.

void, *s.* gwagle, gwagfa, lle gwag, gwag; wrn, caf; som.

void, *v.* gadael; ymadael â; gwaghau, gwagio, arllwys, arloesi, arlloesi, arllwys; cael gwared o; bwrw allan, bwrw; cothi, cythu; diddymu, dirymu; gadael yn wag; ymgarthu, ymgothi.

voidance, *s.* gwaghad; tafliad allan, bwriad allan; gwagder; gwagder bywoliaeth eglwysig; gwagle; gochel iad, gochelfa.

voider, *s.* (o *void*) cawell briwfwyd, basged briwfwyd; gwaghäwr, arlloeswr; diddymwr, dirymwr.

voiding, *a.* gwaghaol; arllwysol; dirymol; à diderbynio arllwysion.

voidness, *s.* gwagder, gwegyd; diddymder, diddymedd, dirymedd.

voiture, *s.* (*Fl.*; Ll. *vectus*) cerbyd, clud, cludai.

volacious, *a.* (Ll. *volo*) hedol; parod *neu* addas i hedeg.

volalkali, *s.* hedwrthsur.

volant, *a.* (*Fl.*) hedol, hedegol, hedegog, hedog, ehedol, ehedog, hedin; bywiog, gwisgi, heini, esgeiddig; cyflym, buan.

volary, † *s.* (*Fl. volière;* Ll. *volo*) adardy digon helaeth i adar hedeg yndde; adardy hedeg.

volatile, *a.* (*Fl.*; Ll. *volatilis*) hedegol, hedol, hedegog, ehedol, ehedog, hedog, hedin, hyhed; hed-; parod i hedeg; ar ei hedfa *neu* hediad; bywiog, heinif, gwisgi, esgeiddig, hoew, eidiog; anhysaf, anwadal, cyfnewidiol, gwamal, ysgafn; terydd; heiniol.

Volatile alkali — hedwrthsur, gwrthsur hedin.

volatile, † *s.* ehedyn, creadur adeiniog.

volatileness, } *s.* hedegolrwydd, hedoldeb, hed-
volatility, } inedd, hyhededd; anhysafedd, &c.; ffwy, ffw.

volatilizable, *a.* hedinadwy, ffwyadwy.

volatilization, *s.* hediniad, ffwyad; hediad.

volatilize, *v. a.* (*Fl. volatiliser*) hedino, hedoli, ffwyo; gwneuthur yn hedegol, &c.; peri i beth godi yn darth.

volcanic, *a.* (o *volcano*) llosgfalus, llosgfalaidd; llosgol.

Volcanic rocks—creigiau llosg, llosgreigiau: *sing.* craig losg, llosgraig.

Volcanic products—cynnyrchion llosgfaloedd, cynnyrch llosgfaloedd; cynnyrchion llosgfalus.

volcanicity, *s.* llosgfalusrwydd.

volcanist, *s.* llosgfalofydd, llosgfalwr; Maelgynwr.

volcanite, *s.* llosgfalfaen.

volcanity, *s.* llosgfalusrwydd.

volcanization, *s.* llosgfaleiddiad.

volcanize, *v. a.* llosgfaleiddio.

volcano, *s.* (It. o'r Ll. *Vulcanus*, duw y tân) llosgfal, llosfal, mosl danllyd, mynydd tanllyd, mynydd llosg, ufelfre, llosgfoel, tanchwydfa.

vole, *s.* (*Fr. voler*) gyr ar gardiau à dyn yr holl doion.

vole, *v. n.* ennill yr holl doion (ar gardiau).

Volee, *s.* (*Fr.*) hednodau (mewn cerddoriaeth).

Volens Nolens, *a.* (Ll.) rhwng bodd ac anfodd; boddlawn *neu* anfoddlawn.

Volery, *s.* hed, hedfa, *neu* hediad adar; adardy hedeg; adardy digon helaeth i adar hedfan ynddo.

Volitation, *s.* (Ll. *volito*) hediad, ehediad; hedfa, ehedfa.

Volition, *s.* (Ll. *volitio*) ewyllysiad, ewyllysiant, gwyllysiad, gwyllysiant, myniad, myniant, ewylliad, dewisiant.

Volitive, *a.* ewyllysiol, gwyllysiol, ewylliadol.

Volley, *s.* (*Fr. volée*) cawad (o saethau *neu* ergydion), &c.; cawad, cawod; rhuthr, crochruthr.

A volley of shot—cawod o saethrawn.

A volley of words—cawod o eiriau; ffrwd o eiriau.

Volley, *v.* taflu *neu* saethu yn gawod; taflu, lluchio, *neu* fwrw ar unwaith; cydsaethu.

Volleyed, } *a.* ffrwydredig, trwydedig; à oll-
Vollied, } ynghwyd gyda rhuthr disymmwth.

Volt, *s.* (*Fl. volte;* It. *volta*) cyrlam, cyrnaid, crychlam, cyrchlam; gochelnaid, naid ochel; tro.

Volta, *s.* (It.) tro, attro, attroad.

Voltagraphy, *s.* (*Volta*, a Gr. *graphô*) trydandebiaeth, adwyniaeth.

Voltaic, *a.* (oddi wrth A. *Volta*, Italiad) mellinol, mellinig, adwyniasol; trydanol, trydanig.

Voltaic electricity=*Galvanism*.

Voltaism, *s.* mellin, adwynias, melliniaeth.

Voltameter, *s.* (*Volta*, a Gr. *metron*) trydaniadyr, mellinfeidyr, mellinfydr.

Voltoplast, *s.* trydandebyr.

Voltatype, *s.*=*Electrotype*.

Voltigeur, *s.* (*Fl.*) milwr traed.

Volubilate, } *a.* ymblethol, ymdroawl; à
Volubile, } ddringo drwy ymdroi ac ymblethu o amgylch peth.

Volubility, } *s.* hydreigledd, hydröedd, hy-
Volubleness, } dreilledd; rhugledd; ffraethder, ffraethineb, parabledd.

Volubility of tongue, } rhugledd tafod;
Volubility of speech, } rhugledd ymadrodd; trybelidrwydd ymadrodd.

Voluble, *a.* (Ll. *volubilis*) hydreigl, hydraill, hydro; rhugl; rhydd, rhwydd; llyfn; llithrig; ffraeth, parablus, llafol; dirwystr; heini, gwisgi, esgeiddig.

Voluble of tongue—rhugl ei dafod; trybelid ei dafod; trybelydr ei dafod; tafodrugl; llithrig ei dafod.

Voluble tongue — tafod rhugl; tafod llithrig.

Voluble of speech—rhugl ei ymadrodd; rhugl ei dafod.

Voluble speech—ymadrodd rhugl, trybelid, *neu* drybelydr; parabl dirwystr, parabl diattal.

Volume, *s.* (*Ff*; Ll. *volumen*) cyfrol, cyflyfr, plyglyfr, claing, caiog; llyfr; rhol; maint, maintioli, sum, swm, swmp, grym *neu* gwmpas llais.

A book of the largest volume—llyfr o'r maintioli mwyaf.

Volumed, *a.* cyfriolog; rholedig, torchedig.

Voluminous, *a.* amryblyg, amlblyg, amlran, amlranog; tewblyg, amrylyfr; cyfrolog; helaeth, helaethfawr, helaethlawn, toreithiog, dibrin; mawr.

A voluminous book—llyfr amryblyg, amlran, *neu* amlranog; llyfr mawr, helaeth, *neu* helaethfawr.

Voluminousness, *s.* amryblygedd, amlranogrwydd, &c.

Volumist,† *s.* un à ysgrifeno gyfrol; awdwr.

Voluntarily, *ad.* yn wirfoddol, &c.; o wirfodd.

Voluntaries, *s. pl.* gwirfoddoliaid, gwirfoddolion, gwirfoddogion.

Voluntariness, *s.* gwirfoddoldeb, gwirfoddolrwydd, gwirfoddoledd, gwyllysgarwch, ewyllysgarwch, parodrwydd meddwl.

Voluntary, *a.* (Ll. *voluntarius*) gwirfoddol, gwirfodd, ewyllysgar, gwyllysgar, o wirfodd; parod; digymhell; à wnelo un o hono ei hun; à wneir heb na dir na chymhell.

Voluntary system—y gyfundrefn wirfoddol; y drefn wirfodd.

Voluntary, *s.* gwirfoddiad, gwirfoddwr, un gwirfoddol; gwirfoddeb.

Voluntary (in music)—gwirfoddeb.

Voluntaryism, *s.* gwirfoddoliaeth, gwirfoddogaeth, gwirfoddiaeth; yr egwyddor wirfoddol, y gyfundrefn wirfoddol.

Volunteer, *s.* (Ff. *volontaire*) gwirfoddiad, (*pl.* gwirfoddiaid), milwr gwirfodd, gwyllysgarydd, gwyllysgarwr.

Volunteer, *a.* gwirfodd, gwirfoddol.

Volunteer, *v.* cynnyg yn wirfoddol, *neu* o hono ei hun; o wirfodd; ymrestru o wirfodd; cynnyg ei wasanaeth, &c.; ymroddi yn wirfoddol; gwirfoddoli; ymwirfoddoli.

To volunteer one's service—cynnyg ei wasanaeth.

Voluptuary, *s.* (Ll. *voluptuarius*) gloddestwr, glythinebwr, glothinebydd, wttreswr, glythwr, mwythwas, gwas mwythau, moethgarwr, porthwr ei flys, ancwynai, glwth, glythwr; trythyllwr, chwantachwr.

Voluptuous, *a.* (Ll. *voluptuosus*) glythig, glythol, glythog, glythinebgar, glythinebus, blysig, glwth, (*f.* gloth) wttresgar, gloddestgar, moethgar; trythyll, rhydrythyll.

Voluptuousness, *s.* glythineb, glythigrwydd, glothineb, glythinebgarwch, glythedd, glythi, glythni, gloddest, wttres, gloddestgarwch, blysigrwydd; trythyllwch, chwantachrwydd, chwantach; rhysedd.

Volutation, *s.* Ll. *volutatio*) ymdreiglad, ymdroad, tryboliad, amgreiniad.

Volute, *s.* (Ff; Ll. *volutus*) nyddrol, nyddrolen, sidrolen, sidrolyn = rholyn *neu* rolen nyddoawl ar benelwm colofn.

Voluted, *a.* sidroliog, nyddroliog.

Volution, *s.* (Ll. *volutio*) nydd-droad, ymdorchiad, ffilliad, godrwyad.

Volutite, *s.* math o gragen faenedig.

Vomer, *s.* (Ll.) cwlltr, cwlltyr, cyllfor, swcli.

Vomica, *s.* (Ll.) goryn *neu* gornwyd ar yr ysgyfaint.

Nux vomica, } cneuen gyfog = cneuen
Vomic nut, } wenwynig o'r India Ddwyreiniol.

Vomit, *v.* (Ll. *vomo*) cyfogi, cyfog, gloesi, gloesio, chwydu; ymgyfogi; dislyncu, bwrw, codi.

To vomit often — dygyfogi, dychwydu, mynych gyfogi.

Apt to vomit—tueddol, parod, *neu* chwannog i gyfogi; hychwyd.

To vomit out—cyfogi allan, chwydu allan; bwrw.

Subject to vomiting—cyfogiyd, chwydchwydog, hychwyd.

To have a list to vomit—bod à gwrthà gwrthwyneb, à gwrthwynebrygorwyd, *neu* à gorchwyd arno.

He is ready to vomit his heart out—y efe yn barod i fwrw ei dripa gan ar

Vomit, *s.* cyfog, chwyd, gloes, (pl. glachwydr, gorchwyd; yr hyn a gyfogir, cyfa; cyfogiad, chwydiad, cyfogai, cyfcyfogiyn.

Vomiting, *s.* cyfogiad, gloesiad, chwydiad.

Vomition, *s.* (Ll. *vomitio*) cyfogiad, chwydi &c.

Vomitive, } *a.* cyfogol, cyfogedigol, chr
Vomitory, } chwydedigol, chwydiair; cyfog; chwydlyd, cyfogiyd.

Vomito, *s.* (Ysp.) y dwymyn felen, y dwr gyfog.

Vomitory, *s.* cyfogai, cyfogiydd, cyfogiyn.

Vomitory, *s.* (Ll. *vomitorium*) agorfa chwareudai).

Voracious, *a.* (Ff; Ll. *vorax*) gwancus, tus, rheipus; rhawth, rhwth, gurgnythol, bwytöig, barus.

Voraciousness, } *s.* gwancusrwydd, ne
Voracity, } rwydd, bwytöigrwgnytholdeb, gwanc, rhaib, gnwth, gurrhanc, ainc, aryagwlf; bariaeth.

Voraginous, *a.* (Ll. *voraginosus*) llawn lynoedd, llynclyniog.

Vortex, *s.* (Ll.) llynclyn, *llŷn* tro, pwll llŷn llwnc, pwll sugn, llyncfa; twrw corwynt; chwildro.

Vortex of the sea—chwyrnfor.

Vortical, *a.* dystroawl, chwildrosw, cylchdroawl.

Vorticel, } *s.* (Ll. *vortex*) rhodfilaidd.
Vorticella, } rhodfilionos.

Votaress, *s.* eiddunwraig, eiddunes, eiddunesdïofrydes, gwraig ddïofrydog, ddïdïofrydai; addoles.

Votarist, *s.* = *Votary.*

Votary, *s.* (Ll. *votus*) eiddunwr, eiddundïofrydwr, dïofrydydd, dïofrydai, frydog, mab eiddun, eiddunfab, gofunedun rhwym dàn ddïofryd *neu* eiddunol dàn eidduned, addolwr; ymroddwr; roddwas, ufyddwas.

Votary, *a.* dïofrydog, dïofrydol, eiddu eiddun, addunedol, dïofrydedig, gofunedol, gofunedig.

Vote, *s.* (Ll. *votum*; It. ac Ysp. *voto*) pleidlais, pleideb, tueb, cyfranair, pleidair; llais un air (o blaid un).

To give one's vote for one—rhoi ei air yn mhlaid un; rhoi ei lais o blaid un; rhoi ei bleidlais gydag un.

For whom do you give your vote?—gyda phwy y rhoddwch chwi eich pleidlais *neu* eich gair? yn mhlaid pwy y rhoddwch chwi y gair? dros bwy yr ydych chwi? dros bwy y sefwch chwi? gyda phwy yr ydych chwi? gyda phwy y sefwch chwi?

Vote, *v.* pleidleisio, pleidebu, tuebu; rhoi ei bleidlais, ei air, *neu* ei lais (o blaid neu yn erbyn); pleidio; dewis, ethol.

To vote by ballot—tugelu, pelbleidio; tuo drwy gel; tuebu drwy dugel; pleidleisio à'r tugel.

Voter, *s.* pleidleisiwr, pleidleisydd, pleidebydd,

holwr, dewiswr; a'r y mae iddo fraint i eidleisio.
ive, *a.* (Ll. *votivus*) addunedol, eiddunedol, ldunol, addunedig, eiddunedig, eiddunedol, dïofrydog, dïofrydol; addawedig, ldawedigol.
iveness, *s.* addunoldeb, eiddunoldeb.
ich, *v.* (Norm. *voucher*) gwirio, gwiro, rstio, ardystio, ardystu, dyhaeru, gwarantu, adarnhau, sicrhau, hòni; taeru, galw yn dyst; wyn tystiolaeth; bod yn dyst; ateb, addaw, mrwymo *neu* sefyll dros; bod yn atebol am.
ich,† *s.* gwiriant, gwarant, sicrhad.
ichee, *s.* gwarantai, arddelwai; yr un y elwir arno i brofi ei hawl.
ucher, *s.* gwiriwr, gwarantwr, gwarantydd, ystiwr, &c.; galwad ar un i brofi ei hawl; rofydd, tyst; prawf; prawfysgrif; arwaesf, gwarant; arddelw.
ucher, *s.* arwaeswr; deiliad mewn ysgrifwys awl; un à eilw ar arall i brofi gwarantwydd ei hawl.
uchsafe, *v.* (*vouch* a *safe*) teilyngu; bod yn viw gàn un; tybio yn deilwng; gweled bod rn dda; caniatâu, ceniadu; ymostwng, ymldarostwng; rhyngu bodd; ymostwng i roddi *neu* ganiatâu.
uchsafement, *s.* teilyngiad; caniatâd; ymostyngiad.
ussoir, *s.* (Ff.) careg bwa, maen bwa, mydfaen.
w, *s.* (Ll. *votum*; Ff. *vœu*) addunedu, eiddunoed, gofuned, gofunad, dïofryd; addewid, gaddewid, dewid, *neu* eddewid (à wneler i Dduw).
w, *v.* addunedu, eiddunedu, gofunedu, gofuno, eidduno, dïofrydu; rhoi *neu* roddi gyfuned; rhoi *neu* roddi dïofryd; gwneuthur adduned *neu* eidduned; gwneuthur addewid i Dduw; gwestlu.
To vow to be one's humble servant—rhoi dïofryd ar fod yn ufyddwas i un.
owel, *s.* (Ll. *vocalis*; Ff. *voyelle*) llafarai, llafariad, llafarog, llythyren lafar, llafar lythyren, llythyren lafarog, lleferydd, bogail, bogeilad: *pl.* llafariaid, llafarogion, llafareion, bogeiliaid.
owel, *a.* llafarog, llafar, llefarog, seiniol, seiniog; perthynol i'r llafariaid.
Vowel sound—llafarsain, sain lafar.
Vowel points—llafarnodau, nodau llafar.
owelish,† *a.* llafar.
owelism, *s.* llafarogaeth; defnyddiad y llafar-
owelled, *a.* llafarog, bogeiliog. [iaid.
ower, *s.* (o *vow*) addunedwr, eiddunedwr, eiddunwr, addunwr, gofunedwr.
ow-fellow, *s.* cyd-addunwr, &c.; un à fo dàn yr un adduned ag arall.
owing, *p.* yn addunedu, &c.; addunol, addunedol.
ox, *s.* (Ll.) llais; sain; swn.
oyage, *s.* (Ff.) mordaith, morymdaith, mordwy, taith ar fôr; hwyl, hynt, hwylfa; †ymdaith.
oyage, *v.* mordeithio, mordwyo, morio; teithio *neu* ymdeithio ar fôr; llongwrio; teithio.
oyager, *s.* mordeithiwr, mordeithydd, morymdeithiwr, morymdeithydd; teithiwr, teithydd, ymdeithiwr *neu* ymdeithydd ar fôr.
oyageable, *a.* moriadwy, mordwyadwy, hwyliadwy.
oyageur, *s.* (Ff.) teithgludwr (yn Canada).
Voyaging, *s.* mordeithiad.
Voyol, } *s.* rhaff i godi angor.
Viol, }
Vulcanian, } *a.* (Ll. *Vulcan* (=Maelgyn, duw
Vulcanic, } y tân), Maelgynig; tanig, tanol; à ffurfiwyd gàn dân.
Vulcanist, *s.* Maelgynwr=un à gred gael o'r ddaiar yn ei dull presennol gàn dân; Plutonydd.
Vulcanization, *s.* maelgyneiddiad, maelgyniad, ufeleiddiad twythlwa.
Vulcano, *s.*=*Volcano.*
Vulgar, *a.* (Ll. *vulgaris*) cyffredin; gwerinol, gwerinog, gwerinaidd, gwerin; gwaer, gwaerol, gwaeraidd; gwael; salw; sal; sathredig; isel; difoes, anfoesog, anfoesgar, anhyfoes; serth, serthus.
The vulgar tongue—yr iaith gyffredin, yr iaith werinog, iaith y werin, gweriniaith.
Vulgar, *s.* gwerin, gwerinos, y werin, y werinos, y bobl gyffredin, y cyffredin bobl, y cyffredin.
Vulgarism, *s.* iseliaith, iaith isel, serthair, gair *neu* ymadrodd isel, *neu* werinol; anfoesogrwydd, anfoesgarwch.
Vulgarity, } *s.* anfoesgarwch, anfoesogrwydd,
Vulgarness, } anfoes, difoesedd; gwerinoldeb, gwaeroldeb; iselder, gwaelder; serthyd, serthusedd, serthusdra.
Vulgarize, *v. a.* gwerino, gwerinoli, gwaeroli.
Vulgate, *s.* (Ll. *vulgatus*) y Cyfieithad Cydolig, y cyfieithad Lladin Cyffredin=y Cyfieithad Lladin o'r Beibl, arferedig yn Eglwys Rhufain
The Latin Vulgate—y Cyfieithad Lladin Cyffredin, y Cydolig Lladin.
Vulgate, *a.* Cydolig; perthynol i'r Cyfieithad Lladin Cyffredin o'r Beibl.
Vulned, *a.* (Ll. *vulnus*) archolledig, clwyfedig (yn arfau bonedd).
Vulnerability, }
Vulnerableness, } *s.* hyglwyfedd, hyfriwedd.
Vulnerable, *a.* (Ll. *vulnerabilis*) archolladwy, clwyfadwy, hyglwyf, hyfriw, briwadwy; à ellir ei glwyfo *neu* ei archolli; gwàn.
Vulnerary, *a.* (Ll. *vulnerarius*) da i wella clwyfau, archollion, *neu* friwiau; perthynol i glwyfau *neu* archollion; clwyfiachol.
Vulnerary, *s.* peth da i wella clwyfau *neu* archollion.
Vulnerate,† *v. a.* (Ll. *vulnero*) archolli, clwyfo; archyllu, niweidio.
Vulneration,† *s.* archolliad, clwyfiad.
Vulnerose, *a.* archollog, clwyfog, llawn clwyfau, llawn archollion.
Vulnific, *a.* (Ll. *vulnificus*) clwyfol, gweliol, archolledigol; à wnel archoll, clwyf, *neu* weli.
Vulning, *a.* clwyfol (yn arfau bonedd).
Vulpes, *s.* (Ll.) y llwynog, y cadnaw.
Vulpine, *a.* (Ll. *vulpinus*) cadnoaidd, llwynogaidd, cadnöus, cyfrwys, ystrywgar, dichellgar, ffel.
Vulpinite, *s.* delidfaen *Vulpino*, yn yr Ital.
Vulture, *s.* (Ll. *vultur*) buri (*pl.* burïon), bury, fwltur, ffwltur=aderyn mawr rheibus.
Ash vulture—y buri lludliw.
Vulturine, *a.* (Ll. *vulturinus*) burïol, burïaidd, fwlturaidd, ffwlturaidd; perthynol i'r buri; rheibus, gorwancus.
Vulturish, } *a.* tebyg i'r buri; cyffelyb i'r ffwl-
Vulturous, } tur; burïaidd; rheibus, ysglyfaethus.

W.

Wabble, *v. n.* (C. *gwibio*) hwntian, honcian, honco; ymdröi, ymdreiglo, *neu* ymysgwyd yn anwastad; troi a thelgyngu.
Wabble, *s.* honc, telgwng, telgwn.
Wabbling, *a.* honciol, telgyngol.
Wacke, *s.* (Al.) math o bilergraig.
Wad, *s.* (Al. *watte;* D. *vat*) swp, sypyn, sopen, tusw; arsach, gorsach, tansach, sechyn, secyn; sechiad, seciad.
Wad, *v. a.* sechu, secu, arsechu, gorsechu, tansechu.
Wadd, } *s.* mwn du; plwm du.
Wad, }
Wadded, *a.* sypynedig; tansechedig; teisbanedig.
Wadding, *s.* (o *wad*) sechiad, tansach, gorsach; sagnwydd.
To put wadding into a garment—tansechu dilledyn; rhoi tansach *neu* sagnwydd mewn dilledyn.
Wadding, *a.* addas i fod yn dansach.
Wadding paper—papyr tansach.
Waddle, *v. n.* (o *wade,* Ll. *vado*) myned o ystlys i ystlys; myned o glun i glun; myned dân ysgafnu; bonhoncian, bongamu, clunhecian, honcian; sigldrdded; cerdded fel hwyaden.
Waddler, *s.* honciwr; cerddwr o glun i glun.
Wade, *v.* (Sw. *vada;* Is. *waaden;* Al. *waten;* Ll. *vado*) cerdded drwy ddwfr; myned ar draed drwy ddwfr; rhydio, beisio, arfeisio, tryfeisio; myned drwy; treiddio.
To wade a river—rhydio afon; cerdded drwy afon.
He waded through—aeth drosodd ar ei draed.
They waded through the river—hwy a aethant drwy *neu* dros yr afon ar eu traed; tryfeisiasant yr afon; rhydiasant yr afon.
They waded through a sea of blood—aethant drosodd drwy fôr o waed; treiddiasant drwy fôr o waed.
They will wade through every difficulty—tryfeisiant bob anhawsdra; treiddiasant drwy bob anhawsder.
Wader, *s.* rhydiwr, rhydiedydd, beisiwr.
Waders, } rhydyddion, rhydadar,
Wading birds, } adar hirgoes, hirgoesogion.
Wady, } *s.* (Ar.) sychnant; nant à fo sych ond
Wadi, } yn y tymmor gwlawog; nant, ceunant; glyn, dyffryn.
Wafer, *s.* (Is. *wafel;* Al. *waffel;* Ff. *gaufre*) arlladen, afrlladen; llethen: *pl.* arllad, afrllad, llethenau.
Consecrated wafer—arlladen, afrlladen.
Sealing wafer—llethen.
Wafer, *v. a.* llethenu; selio *neu* sicrhau â llethen.
Waffle, *s.* (Is. *wafel;* Al. *waffel*) teisen fflat, teisen roliog, teisen.
Waft, *v.* (o *wave,* hwyrach) chwyfio, chwythu, cychwyfan, cludo (drwy ddwfr neu awyr), troeglwyddo, trosi, llamdwyo, dyghedu, gludo, cludo dros; hwylio drosodd, anfon; nofio; nofio, bod ar nawf, hedfan, ymdaith; neidio.
Waft, *s.* cychwyfan, cychwyf, chwyfiad, cludiad nawf; clud ar ddwfr, cludar nawf.
Waftage, *s.* cludiad, dygludiad, troeglwyddiad, troeglwydd, troeglud; nofiant, nofiad, cludiad.
Wafter, *s.* cludiedydd, llamdwywr, trosglwyddwr, dygludwr, troeglwyddwr; bad trosglwyddo.
Wafter, *s.* cludiad, dygludiad, troeglwyddiad.
Wafture,† *s.* cychwyfiad, chwyfiad.
Wag, *v.* (S. *wagian, wagan*) ysgwyd, ysgogi, siglo, honcio; ymysgwyd, mynd, ymdaith.
To wag the head—ysgwyd pen, ysgwyd pen.
To wag the tail—cynffonloni; ysgwyd, ysgwyd, *neu* chwareu ei gynffon.
Wag, *s.* dyn digrif, un digrif, digrifwr, hafyn, cellweiriwr, dyn cellweirus, un cellweirgar, cellweiryn, un castiog, cellweirus, ysmalyn, dyn ffalst, dyn ffel, ffelwr, &c.
An arch wag—dyn digrif dros ben.
Wage, *v. a.* (Al. *wagen;* Is. *waagen;* gwneud gwneyd; dwyn *neu* gario yn mlaen; †gwneud cyngwystlo; †dâl cyngwystl; †gwneud neu †llogi.
To wage war—rhyfela, rhyfelu, gwneud rhyfel, llüydda, llüedd; bod mewn rhyfel.
Wage,† *s.* cyflog, hur; gwystl, adnau.
Wager, *s.* (o *wage*) cyngwystl; y peth y gwystler arno.
To lay a wager—dâl cyngwystl.
Wager policy, } yswireb gyngwystl.
Wagering policy, }
Wager, *v. a.* cyngwystlo, dâl *cyngwystl.*
Wagerer, *s.* cyngwystlwr.
Wages, *s.* cyflog, hur; gwobr, gobr, gobrwy.
Waggel, } *s.* cyw y wylan benddu.
Wagel, }
Waggery, *s.* (o *wag*) ysmaldod, ysmaldra, ysmalrwydd, digrifwch, digrifdod, ysmâwch, cellweirgarwch, ffalstedd.
Waggish, *a.* (o *wag*) cellweirus, digrif, ysmala, cellweirgar, gwagsaw, dysmal.
Waggishness, *s.* = *Waggery.*
Waggle, *v.* (o *wag;* Is. *waggles;* Al. wackeln) gwegian, honcian, honcio, hwntian; siglo, ysgwyd, ymsiglo, telgyngu.
Waggon, *s.* (Is. ac Al. *wagen;* S. wagn, wain) hirfen, pedrolfen, men hir, ban hir, men bedrolwyn, men bedrrod, gwain, certyn, pedrrodfen †† cerbyd.

Covered waggons — meni diddos (*Num.* vii. 3).

aggon, *v. a.* cludo *neu* gywain mewn hirfen (yn America).

aggonage, *s.* hur men, arian clud, tâl am gario mewn hirfen.

aggoner, *s.* hirfenwr, gyriedydd hirfen, gyriedydd men, menwr, benwr, certwynwr.

Waggoner (in astronomy) = *Charles's*

aggoning, *s.* cludiad mewn hirfen. [*Wain.*

aggon-train, *s.* cludres rhyfel, cad-gludres.

aggon-way, *s.* rheilffordd hirfen, tramrawd.

agtail, *s.* (*wag* a *tail*) tinsigl y gwys, brith y fuches, brith yr oged, aderyn brith yr oged, sigldin y gwys, sigldin sionc, sigl ei gwt, sigl ei gynffon; chwidrogen.

White wagtail—tinsigl y gwys, &c.

Yellow wagtail — brith y fuches felen, tinsigl y gwys felen, &c.

Grey wagtail—brith y fuches lwyd, &c.

Pied wagtail—brith yr oged, &c.

Water-wagtail—tinsigl y dwr.

Ward, *a.*† llethedig, mathredig; plygedig gân bwysau.

Waif, *s.* (Norm. *weif*, *wef*) peth dïarddel, diffaeth.

Waift,† *s.* = *Waif.*

Wail, *v.* (Isl. *væla*; It. *guaialare*; C. *wylo*; Gw. *guilaw*, *uaill*) cwynfan, cwyno, cwynofain, cwynfanu, wylofain, wylo, alaethu, galaru, wylofi, ochain, ubain, gybain, drygyrferthu; cwynfan am, dros, *neu* o blegid; gofidio, ymofidio.

Wail, *s.* cwynfan, cwynofaint, cwyn, alaeth, galar, doloch, wyl, wylofain, drygyrferth, galar ac wylofain; ochain, och, ub, wb.

Wailful, *a.* wylofus, cwynfanus, cwynfanllyd, alaethus, galarus.

Wailing, *s.* cwynfan, cwynofaint, cwyn, alaeth, galar, galar ac wylofain, drygyrferth, ochain, cernad, cergri, dychiad, dychiant, wylofain, wylofus gri, wylofedd, wylofaeth.

Wailment, *s.* cwynfan, cwynofaint, &c.

Wain, *s.* (S. *wæn*; C. *gwain*) men, ben, cart, cert, trol, certwyn, gwain, trwmbel.

Charles's Wain = *Charles's Wain.*

Wainable, *a.* (Goth. *waana*) diwylladwy, llafuriadwy, trinadwy.

Wainage, *s.* cludiad â men; clud, cludfa; taclau men; hur men, arian clud.

Wainbote, *s.* coed meni *neu* gertwyni.

Wainhouse, *s.* mendy, ty meni.

Wainrope, *s.* rhaff cart, rhaff trol.

Wainscot, *s.* (Is. *wagenschot*) parwydwaith coed, paredwaith coed, estyllwaith ar bared, asiadwaith estyll ar bared, paliswaith pared, paredfwrdd, parwydfwrdd, byrddiad pared, palis; estyll derw tramor.

To line with wainscot = *Wainscot*, *v. a.*

Wainscot, *v. a.* hulio *neu* wiego pared âg estyll; estyllodi *neu* fyrddio pared; asio estyll ar bared; gorchuddio *neu* orthöi pared âg estyll neu âg asiadwaith estyll; parwydfyrddio, palisio pared, paliso.

Wainscotting, *s.* parwydwaith coed, &c.; palisiad; byrddiad, gorchuddiad, *neu* orthoad pared âg estyll; defnyddiau paliso.

Waist, *s.* (Ll. *gwasg*) gwasg, y canol, y meingorff, y gwregys.

Slender-waisted—archfain, canolfain.

He embraced her round the waist—efe a'i cofleidiodd hi gerfydd ei meingorff.

Waistband, *s.* gwasgrwym, clos, gwasgbwynt, gwasgrwymyn.

Waistcoat, *s.* gwasgod, crysbais, twyg fêr.

Under-waistcoat—is-wasgod, gwasgod isaf.

Waisters, *s. pl.* gwŷr gwasg llong, y gwŷr gwasg.

Wait, *v.* (Ff. *guetter*; It. *guatare*; C. *gweitio*) dysgwyl, dysgwylio, aros; sefyll; dysgwyl am, dysgwyl wrth, aros am; gweini, gwasanaethu, gweinyddu, heilio; bod wrth alwad; gweitio, gweitied; menestru.

To wait on one, } gwasanaethu un;
To wait upon one, } gweini i un; gweini ar un; gweinyddu i un; heilio ar un; bod yn ngwasanaeth un; bod wrth law un; bod yn aros gydag un; bod wrth alwad un; bod yn barod i un; ymweled âg un; galw ar un; bod yn ddyfal yn ei swydd *neu* alwad; cadw ei swydd; bod gydag un i'w wasanaethu; bod yn bresennol i weini i un; cydfyned â; dysgwyl wrth; canlyn, dylyn.

To wait on one (at table)—heilio ar un.

Wait, *s.* cynllwyn, cynllwynfa, cyfragod, llechfa, cadbwll.

To lay wait—gosod cynllwyn, cynllwyno, gwneuthur cynllwyn.

To lie in ambush—cynllwyn, cynllwyno, cyfrago, rhagod ffordd, rhagod pen ffordd, gwneuthur cynllwyn; gwneuthur dichellion i ddâl.

Waiter, *s.* dysgwyliwr; gweitiwr, &c.; gweinydd, heilydd, heilyn, heiliedydd, menestr, gweinidog; helyr.

Waiter, } heilyr, heilyn, heilydd, heiliedydd;
Tray, } ydd.

Waiting, *a.* gweinyddol, gweinidol, gweiniol; preswyl.

Waiting-maid, } llawforwyn, gwein-
Waiting-woman, } yddes.

Waiting-man — heilyn, heilydd, menestr, gweinidwas.

Waiting, *s.* dysgwyliad, arosiad, gweitiad; gweinyddiad, gweinid, gweiniant, gweiniad, gweini; preswyl.

In waiting — wrth alwad, at alwad, ar weini; preswyl.

Lady in waiting — boneddiges breswyl; boneddiges at *neu* wrth alwad.

Lords in waiting — arglwyddi preswyl; arglwyddi ar alwad.

Waitress, *s.* gweinyddes, heilyddes, heilferch.

Waits, *s. pl.* (Goth. *wahts*) nosgeiniaid, nosglerwyr, nosglerwyr, clêr y nos, clêr y pylgain, cylchgler, cylch-glerwyr y Nadolig, clêr nosol ar hyd yr heol.

Waive, *v. a.* (o *waif*) gadael heibio; gadaw, gadael; gwrthod; peidio â sefyll ar beth; rhoi i fyny, gadael heibio hyd rywbryd arall; cymmeryd yn esgusodol, tynu oddi tân nawdd y gyfraith; dinoddi gwraig.

Waive,† *s.* gwraig nawdd-goll.

Waiver, *s.* gadawiad heibio; dinoddiad; dadreithiad.

Waiwode, } *s.* (Scl.) Waiwod = penaeth *neu*
Waivode, } dywysog taleithiau y Donwy.

Wake, *v.* (S. *wæcan*; Al. *wacken*) deffröi, deffro, dihuno, effröi; ymddihuno; ymddeffröi; bod yn effro; gwylio, gwylied.

To wake up — deffröi; bod yn ddihun; deffro, dihuno; galw o gwsg.

Whether we wake or sleep—pa un bynag a wnelom ai gwylied ai cysgu.

To wake a corpse—cadw gwylnos, gwylnoса.

Wake, *s.* gwyl mabsant; gwylnos; noswaith lawen.

Parish wake—gwyl mabsant.

To keep a wake—gwylmabsanta, cadw gwyl mabsant.

The wake of a ship—ol llong; ol llong ar y dwr, hoewal llong.

To follow in the wake of a person—dylyn ol un; dylyn camrau un; dylyn un; canlyn un, rhodio ucu gerdded yn nghamrau un.

Wakeful, *a.* effro, deffro, deffröus, gwyliadwrus; digwsg, dihun, anhunog.

Wakefulness, *s.* deffrousrwydd, deffröedd, gwyliadwrusrwydd; anhunedd.

Waken, *v.* deffröi, dihuno, deffro, effröi, bod yn effro.

Let the heathen be wakened—deffröed y cenedloedd (*Joel.* iii. 12).

Wakener, *s.* deffröwr, dihunwr.

Waker, *s.* gwyliwr, gwyliedydd; deffröwr, dihunwr.

Wake-robin, *s.* pidyn y gog, calaf y cethlydd, calaf y mynach.

Waking, *s.* gwyliadwriaeth; †yr ysbaid y bydd un yn effro.

Wale, *s.* (C. *gwiales*) gwrym; trum; rhibyn; crimp; duglais; crimblanc.

Wales of a ship—planciau ucu estyll allanol ochr llong; gwrymiau ucu walciau ochr llong.

Wale, *v. a.* gwrymo; codi yn wrym ucu yn wrymiau.

Waled, *a.* gwrymiog.

Wale-knot, } *s.* crimglwm.
Wall-knot, }

Walk, *v.* (S. *wealcan*) rhodio, cerdded, myned ar draed; rhodiena, rhodiana; ymrodio; ymdaith, ymdeithio, godeithio; troedio; rhoi tro; camau; myned; ymlwybro.

To walk about—amrodio; rhodio ucu gerdded oddi amgylch; amdramwy; rhodiena, rhodiana.

To walk after—rhedio ar ol; rhodio yn ol; dylyn.

To walk abroad—gorymdaith.

To walk back—cerdded ucu rodio yn ol; dadrodio, dattroedio, troedio yn ol, gwrthdroedio.

To walk before—cerdded o'r blaen; rhaggerdded, rhagrodio, rhagdroedio, rhaglwybro.

To walk gently—gogerdded; rhodio ucu gerdded yn araf, &c.

To walk in—cerdded, rhodio, myned, ucu ddyfod i mewn.

Walk in—dowch i mewn; dewch i mewn; ewch i mewn.

To walk stately—uchel-droedio.

To walk to and fro—rhodio ucu gerdded yn ol ac yn mlaen; cynniwair, cynniweirio.

To walk uprightly—rhodio yn union ucu yn uniawn; iawn droedio.

To walk up and down—rhodio ucu gerdded oddi amgylch; amrodio, rhodiena; cerdded i fyny ac i waered.

To walk for pleasure—llaswyra, lleswyra; ymrodio er difyrwch, &c.

To walk (as a child)—cerdded ucu fyned ei hunan; cerdded; cerdded ar ddiau.

To walk cloth—panu brethyn, trwsio brethyn.

Walk, *s.* rhodiad, cerddediad, ymrodiad, rhawtro; tro o rodio; godaith; rhodfa, llwybr rhodio, llanerch rodio, lle ygyfaill i rodio camas; llwybr; mynediad ar y cam ua ei gam; trawd.

To take a walk—rhodio, rhoi tro.

He is gone to take a walk—aeth i rodio aeth i rodio.

A walk planted with trees on each side—rhodfa rhwng coed; rhodfa mewn coed.

Sheep-walk=*Sheep-walk.*

Walkable, *a.* rhodiadwy.

Walker, *s.* cerddwr, cerddedwr, rhodiwr, rhodiedydd, ymrodiwr, cerddedor, rhodiad, rhodiaid); panwr; rhodiadur, coedwigwr

A walker about, } *s.* rhodienwr, amgylchwr
A walker up and down, } iwr.

Walking, *s.* cerddediad, cerdded, rhodiad.

Walking-place—rhodfa.

Walking-staff, } *s.* llawffon, ffon, ffon drwy
Walking-stick, } rhodlath.

Walking-wheel, *s.* olwyn dreiglo, olwyn ymdaith.

Walk-mill, *s.* pandy, melin ban.

Wall, *s.* (Al.; S. *weal;* Is. *veal;* Ll. *gwal*; Gw. a Gael. *balla, fal*) mur, gwal, caered, magwyr, gwawl, pared, parwyd, gwyden; bwrch, bwr.

Walls—muriau, gwèlydd, gwalia, caeau, magwyrydd, &c.

Stone wall=*Stone-wall.*

Brick wall—gwàl briddfaen, gwal briddfain, mur priddfaen, priddfeini, mur ynfur.

A surrounding wall—caer, caul, magaer.

The wall of a city—caer dinas, caer dinas, mur dinas; caer, caered.

A churchyard wall—caer mynwent, mynwent.

The churchyard wall—caer y fynwent, gwàl y fynwent.

The wall of a building—magwyrau, magwyr.

A ruinous old wall, } murddyn, mur
The ruins of an old wall, } fagwyrau, mur fagwyr.

An outer wall—rhagfur.

Advanced wall—rhyfagwyr.

Wall, *v. a.* murio, gwalio, *caeru, magwyru.*

To wall about, } amgaeru; amgylchu
To wall around, } amgylchyna, amgaeru pasu â chaerau.

Wall-creeper, *s.* mur-grepianog, crepianog; murian.

Wall-cress, *s.* berwy y fagwyr, berwr y fagyr, berwy y ceryg.

Common wall-cress, } berfain cyffredin.
Turkey pod, }

Walled, *p. p.* muriedig, &c.; caerog, amgaerog, muriog.

Walled city—dinas gaerog: pl. dinasoedd caerog.

High walled—uchel-gaer, uchelfur; muriau uchel iddo ucu iddi.

Waller, *s.* muriwr, caerwr, codwr murian.

Wallet, *s.* (S. *wealliau*) ysgrepan, cwd dogen, cydan.

Wallets of flesh—cydau o gig, cydau cig.

Walleteer, *s.* un â ddyco ysgrepan, trampiwr.

ll-eye, *s.* (*wall* ac *eye:* o'r S. *whelan*, yn ol *Richardson*) llygad brith, llygad gorwyn, lygad brithwyn, llygad blawrwyn, llygad rian.
all-eyed, *a.* llygadfrith; llygadlas.
all-flower, *s.* murwyll, blodau y fagwyr.
Wild wall-flower—melyn y gauaf, murwyll.
all-fruit, *s.* aeron wrth fagwyr, mur-ffrwyth.
alling, *s.* muriau, gwèlydd, gwaliau; defnall-knot, *s.* = *Wall-knot.* [ydd muriau.
all-lettuce, *s.* gwylaeth y fagwyr.
all-louse, *s.* lleuen y fagwyr; mur-leuen.
all-moss, *s.* mwswn y fagwyr, mwsogl y muriau.
allop, *v. a.* dysbaddu, ysbaddu.
allop, *v. n.* (Al. *wallen;* S. *weall*) berwi yn grychias, crychiasu, berwi.
alloping, *s.* dysbaddiad.
allow, *v.* (S. *wealwian;* Al. *walsen*) ymdreiglo, ymdröi, ymdrybaeddu, ymdrochi, tryboli, ymgreinio, amgreinio, creinio, ymoloi, gwalu.
To wallow one's self—ymdreiglo, &c.
Wallow thyself in ashes—ymdröa yn y lludw.
Wallowing place—trybolfa, trybola, ymdreiglfa, ymdrochfa.
allow, *s.* ymdreigl.
allower, *s.* ymdreiglwr, ymdröwr, ymdrybaeddwr, ymgreiniwr, creiniwr; deintrod, socan.
allowish,† *a.* bawlyd, brwnt, budr.
all-pellitory, *s.* = *Pellitory* (of the wall).
all-pennywort, *s.* bogeil-lys, llysiau y fogel, ceinioglys y fagwyr.
all-pepper, *s.* pupyr y fagwyr, clauarllys, bywfyth leiaf.
all-plate, *s.* pren y walbant.
all-rue, *s.* duegredyn y muriau, rhuw y muriau, gorddawn y muriau.
all-spleenwort, *s.* duegredyn, gwallt y forwyn.
allwort, *s.* corysgaw, ysgaw Mair, ysgaw y ddaiar, ysgaw bendigaid, creulys mawr, gwaed y gŵyr.
alnut, *s.* (Is. *walnoot;* S. *walh* a *knuta*) collen ffrengig, collen ffreinig; cneuen ffrengig.
Walnut tree — collen ffrengig, collen ffreinig.
alrus, } *s.* (Al. *wall* a *ros*) morfuwch, y
altron, } fuwch fôr, morfarch.
altz, *s.* (Al. *walzen*) troddawns.
altz, *v. n.* troddawnsio.
altzer, *s.* troddawnsiwr.
altzing, *s.* troddawnsiad.
amble, } *v. n.* (Is. *wemelen;* D. *vamler*) bod
ammle, } â gwrthneu, gwrthwyneb, gwrth-
ammel, } wynebrwydd, *neu* gyfog arno; gwamalu; ymdroi, ymchwelyd, ymgodi, ymgyffröi.
amble-cropped, *a.* claf *neu* wrthneugar ei gylla.
ampum, *s.* cregyn, arferedig gan Indiaid America yn lle arian.
an, *a.* (S.) gwelw, glaswyn, gwelwlas, glaswelw, gwynwelw, llwyd, disliw.
To grow wan—gwelwi; dyddfu.
and, *s.* (Is. *vaand*) gwialen; ialen; llath, llysg; berllysg.
Magic wand—hudlath.
Mete-wand = *Metewand.*
ander, *v.* (S. *wandrian;* Is. *wandelen;* Al. *wandeln*) crwydro, gwibio, tramwy, tramwyo, amrodio, amgrwydro, amdramwyo, argrwydro, treiglo, treinio, preidio; myned ar grwydr; myned ar ddisberod; gwibrodio, trampio.
anderer, *s.* crwydryn, crwydrai, crwydriad, gwibiwr, gwibiad, gwibddyn, gwibrodiwr, amrodiwr, gwr treigl, gwr ar gylch.
andering, *s.* crwydrad, crwydr, crwydredigaeth, argrwydrad, gwibiad, gwibiawd, disberod, gwib; digrain; cyfeiliornad, cyfeiliorn; gwyrad; cynniwair; anmhwyll.
andering, *a.* crwydrol, crwydrus, gwibiol, gwibiog, didrain, ar grwydr.
anderment,† *s.* crwydrad, &c.
andlike, *a.* llathaidd; hirfain, uniawn, a blaenfain.
andy, *a.* gwialenaidd; hir ac ystwyth (megys gwialen).
ane, *v. n.* (S. *wanian*) treio, lleihau, cilio, ymgilio; pallu; treulio.
ane,† *v. a.* lleihau, peri treio.
ane, *s.* traul, trai, cil, adeg; gwendid; pall, meth, methiant.
Wane of the moon—traul, cil, adeg, godrig, *neu* wendid y lleuad; adfan cil.
In the wane—ar y trai, ar drai, ar draul, ar y draul; ar ball, ar feth.
ang, *s.* (S.) gen, asgwrn gen; †carai esgid.
ang-tooth, *s.* cilddant.
anhope,† *s.* anobaith, diffyg gobaith.
anly, *ad.* yn welw, &c.
anned, *a.* à wnaed yn welw, &c.
anness, *s.* gwelwedd, gwelwder, glaswyni, gwanlliw.
annish, *a.* gwelwaidd; llwydaidd.
ant, *s.* (S. *wan*) diffyg, eisieu, angen, gwall, pall, aball, eisiwed, eisiwyd, eisiwedd, arwellyg; tlodi, prinder; amddifedi.
Want of—an-, di-; diffyg, diffyg o, eisieu.
Want of knowledge—diffyg gwybodaeth, anwybodaeth.
Want of breath—diffyg anadl.
Want of care—diofalwch, diofaledd, anofaledd, diffyg gofal.
For want of—o eisieu, o ddiffyg.
To be in want of—bod mewn angen, eisieu, *neu* ddiffyg; bod âg eisieu arno; dwyn eisieu; bod heb.
ant, *v.* bod mewn eisieu, angen, *neu* ddiffyg; bod âg eisieu arno; dwyn eisieu; bod heb; angenu; bob heb feddu; rhancu; bod yn eisieu, yn niffyg, yn fyr, *neu* ar feth; pallu, gwallygio, gwellygio.
Do you want me—a oes à fynoch chwi â myfi?
This is what I wanted with you—dyma oedd fy neges â chwi.
I want to see him—yr wyf am ei weled; mae arnaf eisieu ei weled.
I want one thing still—y mae un peth eto yn ol i mi; y mae arnaf eisieu un peth eto; y mae arnaf eto eisieu un peth.
ant, *s.* (S. *wand*) gwadd, yllyr, twrch daiar.
antage, *s.* diffyg; yr hyn sy ddiffygiol.
anting, *a.* diffygiol; gwallygus, gwallygiol; à fo yn ddiffyg *neu* yn eisieu; absennol; à fo yn fyr, yn brin, *neu* yn arbrin; llaes, llac; ond, namyn.
Wanting in courage—diffygiol, palledig, gwallygiol, gwallygus, *neu* fyr mewn calondid.

He was much wanting in his duty—yr oedd efe yn mhell yn ol yn ei ddyledswydd.

Wantless, *a.* diddiffyg, dieisieu, dïangen, heb eisieu; llawn, helaeth, dibrin.

Wanton, *a.* (C. *gwantan*) nwyfus, nwyfog, nwyfol, llawn nwyf, nwyflawn, hynwyf, eidiog, rhontus, gwantan, gwantwy, gofregus, chwareus; gwamal, anwadal, anhynaf; cnawdwyllt, anllad, trythyll, penrhydd, llawd, llodinebus, rhewydd, rhewus, rhwys; brywus, arialus, nywus, bryw, nwyfiannus; maswedd, gwagsaw, maswy, masw; gorthryfol, brwys, bras.

Wanton, *s.* un anllad neu drythyll; anlladfab, anlladwr, trythyllwr; anlladferch, anllades; oferwr, oferwas: *pl.* nwyfogion.

To play the wanton=(d. g. *Play, v.*).

Want, *v. n.* nwyfo, nwyfuso, gornwyfo, gofregu, nwyfiannuso; bod yn nwyfus, &c.; ymdrythyllu, trythryllu, anlladu, tesa; gweryddu; maswedda; gwingo; rhonta, chwareu.

Wanton,† *v. a.* nwyfo; gwneuthur yn nwyfus.

Wantonize,† *v. a.* anlladu, trythyllu; ymddwyn yn anllad, &c.

Wantonness, *s.* nwyfiant, nwyfusrwydd, nwyfusedd, nwyfogrwydd, anlladrwydd, anlladedd, trythyllwch, &c.; dyre, arddyre, dyrain, tesach, arial, bryw, rhwys, rhewydd; malldod, mallrwydd.

Wantwit, *s.* (*want* a *wit*) un heb synwyr; ffwl, ffwlcyn, symlyn, catffwl, ynfydyn.

Wanty, *s.* (Is. *wast*) tengl, argengl.

Waped, } † *a.* (S. *wæfian*) gwasgedig;
Wappened, } llethedig; syn.

Wapentake, } *s.* (S. *wæpen-tac*) cwmmwd,
Wapentac, } cymmwd, tantref.

Wapp, *s.* rhaff i gylymu hwyliau llong.

Wappe, }
Wappet, } *s.* math o gorgi.

Wapper, *s.* llyfrothen yr afon.

War, *s.* (S. *weer;* Ff. *guerre*) rhyfel; milwriaeth; sawd; cad, aer, ymladd; bel.

Ships of war—cadlongau, llongau rhyfel.

Man-of-war—cadlong, llong ryfel, llong rhyfel, llong arfog,

Man of war—rhyfelwr, milwr, llueddwr, llüyddwr, cadwr.

Seat of war=(d. g. *Seat*).

Better peace than war—gwell heddwch na rhyfel.

War by sea and land—rhyfel ar fôr ac ar dir.

Civil war—rhyfel cartrefol, rhyfel ciwdodol, rhyfel teisban, rhyfel teyrnasol.

To make war—rhyfela, rhyfelu, llüydda, llueddu; milwrio; gwneuthur rhyfel.

Secretary at war—ysgrifenydd rhyfel.

Weapons of war—arfau rhyfel, cunnellt.

War, *v.* rhyfela, rhyfelu, llüydda, llueddu, milwrio; milwriaethu; ymladd.

Warble, *v.* (Al. *wirbeln*) telori, cynghaneddu, pyncio, crychleisio, crychu llais, dolysteinio, perori, perorio, gosymu, crychu y dôn, perioriaethu, canu, perseinio, teleiddio.

Warble, *s.* crychlais, dolystain, telori, cynghaneddydd, cynghan, cathl, cân, teloreg.

Warbler, *s.* telor, cynghaneddwr, cynghaneddydd, cynghanwr, cynghanydd, perorydd, perioriaethydd, perioriaethwr, pynciwr, pyncledydd, crychleisiwr, dolysteiniwr, oethlydd, cantor, crychiedydd y dôn.

Warblers—telorion, oethlyddion, &c.

Warbles, } *s. pl.* gwyrn, gwyrya, gwyrn
Warblets, } (=chwilod yn nghefn meirion. caleden ar gefn ceffyl.

Warbling, *a.* telorawl, cynghaneddawl, cynghan, cynghaneddog; llawn cana a phyncu.

Warbling, *s.* teloriad, cynghaneddiad, cyncleisiad, &c.; oethlyddiaeth, oethlyd, cynghaneddu, gosymwy.

The warbling of birds—cathl, cathlau telori, neu ganiad adar; oethlyd, oethyddiaeth.

War-council, *s.* cadgynghor, cynghorfa fir aidd, rhyfel-gynghor, cynghorfa rhyfel.

War-cry, *s.* cadlef, cadfloedd, cengri, rhyfloedd, bloedd rhyfel, gawr rhyfel a cas bloedd cad.

Ward, *v. a.* (S. *weardian;* Sw. *vardia*) gwarchadw, gwarchod, gwarchodi, gwarchae, gwylied, gwylio, gwardio; troi heibio, cau draw, trusio; bod ar yr amddiffyn.

To ward off a blow—bwrw ergyd a ddyrnod heibio; cadw dyrnod draw.

Ward, *s.* gwyliadwriaeth, cadwraeth, cadwiaeth, ceidwadaeth; gwylfa, gwarchodamddiffynfa, dalfa, carchar; cynhaeaf, cydal, parth, rhan, parthran, dosbarth; tref, cwmmwd; gward, gwart; gwyliedydd, gwarchodwr, gwarcheidwad; rhwyll clo neu allwedd; gwarchaeaf, gwarcheidwadaeth; un à fo dân sagrafen cadwraeth, neu warcheidwadaeth; gwarchodai.

The wards of a lock—rhwyllau clo, cyngheidwaid clo, ebillion clo.

The wards of a key—rhwyllau allwedd, ebillion allwedd.

A town consisting of three wards—tref deirran; tref dri chymharth; tri llwyth.

Ward of a hospital—cymharth ysbyty.

Ward, *a.* cymharthol; perthynol i gymharth neu ddinas.

Wardage, *s.* tâl yr wylfa; ceiniog yr wylfa.

Warden, *s.* (o *ward*:=*guardian*) gwarchadwad, gwarchawdwr, gwarchawdr, gwardian, gwarchodydd, gwarchodwr, gwarcheidiwr, ceidwad: *pl.* gwardeiniaid.

Church-warden=*Church-warden.*

Warden of the ports—ceidwad y porthladdoedd.

Warden of a university—gwardian prifysgol.

Wardenship, } *s.* ceidwadaeth, gwardeiniaeth,
Wardenry, } gwarcheidwadaeth, gwarchaeaf, yddiaeth; swydd a sefyll gwarcheidwad.

Warder, *s.* gwarcheidwad, gwarchodwr, gwarchodydd; gwyliwr, gwyliadydd; *herald* athrywyn.

Wardmote, *s.* (*ward*, a S. *mote*) cymharthlys.

Wardpenny, *s.* ceiniog yr wylfa; tâl yr wylfa.

Wardrobe, *s.* (*ward* a *robe;* Ff. *garde-robe*) dilladfa, dilladgell, gwisgfa, ysguinfa; y tafell y dillad neu y gwisgoedd; dillad gwisgoedd; ceidwad y ddilladfa.

Keeper of the wardrobe—ceidwad y gwisgoedd.

Wardroom, *s.* gwardgell, gwarchgell.

Wardship, *s.* (o *ward*) gwarcheidwadaeth, gwarchodaeth, gwarcheidiaeth, gwarchodyddiaeth; amgeledd; bod dân warchodaeth un arall.

Wardstaff, *s.* ffon gwyliwr, ffon heddgeidwad, gwylffon.

Ware, *a.* (S. *war;* D. *vær*) gochelgar, gwachelog; arwybod, yn gwybod; yn dysgwyl.
To be ware of—dysgwyl am; bod yn dysgwyl am; gochelyd; deall.

Ware, *s.* (S. *ware*) nwydd; yr hyn a bryner ac a werther; eiddo gwerthadwy; eiddo; dodrefn; masnach.
Wares—nwyddau.
Small wares—mannwyddau, mân nwyddau, nwyddau mân, mân bethau gwerthadwy.
All manner of ware—pob peth gwerthadwy (*Neh.* xiii. 16); pob math o nwyddau.
Sea ware—chwŷn môr, mor-chwyn.

Wareful,† *a.* gochelgar; gofalus; gwyliadwrus.

Warefulness,† *s.* gochelgarwch.

Warehouse, *s.* nwyddfa, ystordy nwyddau, nwydd-dy, masnachdy, ty nwyddau, ystordy, ystorfa.

Warehouse, *v. a.* gosod neu ddodi mewn nwyddfa; nwyddfau, nwyddfanu.

Warehouseman, *s.* nwyddfanwr; ceidwad nwyddfa; un à fo mewn nwydd-dy.

Wareless,† *a.* anochelgar.

Warfare, *s.* (*war* a *fare*, S. *faran*) milwriaeth, milwri, llüyddiaeth, lluedd, llüyddiant, llüyddwriaeth, llueddwriaeth, rhyfelaeth; rhyfel; cadffawd.

Warfare, *v. n.* milwrio, milwriaethu, lluedda, llüydda, rhyfela.

Warfarer, *s.* llueddwr, llüyddwr, rhyfelwr.

Warfield, *s.* maes rhyfel, maes y gad, cadfa, cadfaes, cadle, cadlan, aerfan, aerfa, aerfle.

Warhable,† *a.* (*war*, a Ll. *habilis*) cymhwys i ryfel.

Warhorse, *s.* cadfarch, march rhyfel, march cad, march mai, rhyfelfarch, meifarch.

Warily, *ad.* (o *wary*) yn ochelgar, &c.

Wariness, *s.* gochelgarwch, gochelogrwydd, gwagelogrwydd; pryder, pwyll, pwylledd.

Warlike, *a.* (*war* a *like*) rhyfelgar; rhyfelus, rhyfelog; milwraidd, milwrus; llueddog, llüyddog.

Warlikeness, *s.* rhyfelgarwch.

Warling,† *s.* (o *war*) un y mynych ymrysonir âg ef.

Warlock, *s.* (*wær-loga;* Isl. *vardlookr*) swynwr, dewin, brudiwr.

Warm, *a.* (Al. ac Is.; S. *wearm*) gwresog, twym, twymn, cynhes; clyd, (*f.* cled); mwygl, mwll, (*f.* moll), gwygl, mwrn; claear; awyddus; eiddgar, terwyn; poeth; ffromus, hyddig.
Warm weather — tywydd gwresog, hin wresog.
Warm water—dwfr twym, dwfr cynhes.
A warm place—lle clyd, lle cynhes; clydach.

Warm, *v.* gwresogi, twymo, twymno, cynhesu; gwneuthur yn wresog, &c.; twymdwyro, mwygio, clauaru; myned yn wresog, &c.; ymgynhesu.

Warmer, *s.* gwresogwr, twymwr, twymydd, gwresogydd, cynheswr, cynhesydd.

Warmhearted, *a.* twymgalon; twym ei galon; diffuant.

Warming, *s.* gwresogiad, twymad, twymnad, cynhesiad.

Warming-pan, *s.*=*Warming-pan* (d. g. *Pan*).

Warming-stone, *s.* twymfaen, careg dwym.

Warmly, *ad.* yn wresog, &c.

Warmness, } *s.* gwres, gwresogrwydd, twymder,
Warm, } twymdra, twymnedd, cynhesrwydd; mwygledd; clauarwch; aidd, awyddfryd.

Warn, *v. a.* (S. *warnian*) rhybuddio; cynghori; gwysio; rhoi un dân ei rybudd; †bwrw heibio.
To warn beforehand—rhagrybuddio.

Warner, *s.* rhybuddiwr, rhybuddiedydd.

Warning, *s.* rhybudd, rhagrybudd; rhagwys; rhybuddiad.

War-office, *s.* swyddfa rhyfel, swyddfa ryfel, cad-swyddfa.
The war-office—swyddfa y rhyfel.

Warp, *s.* (S. *wearp;* Is. *werp*) ystof, dylif, edafedd yn y gwŷdd; llusgraff; mariandir bras, marian llws môr; erthyliad.

Warp, *v.* ystofi, dylifo; gwyro, agwyro, addwyro, lledbeio, lleddfu, goleddfu, gwyrgamu, osgöi; gogwyddo; hedeg ar osgo neu oleddf; gwibio; erthylu; gorlifo â dwr môr, morlifo; llusgo, tywys.

Warped, *p. p.* ystofedig, &c.; gwŷr, agwyr, addwyr, gwyrog, lledbai; gwyrgam; lleddf, goleddf.

Warper, *s.* ystofwr, dylifwr.

Warping, *s.* ystofiad, dylifad; gwyrad, goleddfiad; taeniad llaid neu lws ar hyd tir; dylifad tir; dyfriad, dyfrhad.

Warping-mill, *s.* melin ystofi, melin ddylifo.

Warplume, *s.* pluen rhyfel, plufen cad, cad-[bluen.

Warproof, *s.* cadbrawf.

Warrant, *v. a.* (O. *gwarant, gwarantu;* Gael. *barantas, baranta;* Norm. *garren;* Ff. *garantir*) gwarantu, arwaesogi, gwaesafu, arwaesu, dywaesu, gwaesu; rhoi gwarant neu arwaesaf; awdurdodi; dilysu, sierhau; diogelu; gorfod, myntumio.
I warrant you, } mi a warantaf i chwi;
I will warrant you, } credwch fi, ceeliwch fi.
To warrant a beast free from disease—gwarantu neu orfod anifail rhag clefyd.

Warrant, *s.* gwarant, arwaesaf, arwaesogaeth, gwaesaf, gwaes, dywaes, arwaes; awdurdod; dilysrwydd, sicrwydd.
He had no sufficient warrant for doing; this—nid oedd ganddo ddigon o warant neu awdurdod am wneuthur hyn.
Death warrant—dien-lythyr, llythyr dien, llythyr dienydd, ysgrif angeu.
Search warrant—gwarant chwil.

Warrantable, *a.* gwarantadwy, cyflawnadwy.

Warrantableness, *s.* ansawdd gwarantadwy.

Warranted, *prp.* gwarantedig, &c.; gwaesog, arwaesog.

Warrantee, *s.* gwarantai, y gwarantedig; yr un y gwaranter iddo.

Warranter, } *s.* gwarantwr, gwarantydd, gwar-
Warrantor, } antiedydd; gwarant.

Warrantise,† *s.* gwarantrwydd, awdurdod.

Warranty, *s.* gwarantrwydd, gwarantrwy, gwaranred, arwaesaf, arwaesogaeth; awdurdod; sicrwydd, dilysrwydd; briduw; arddelw.

Warranty, *v. a.* gwarantu, gwaranredu, arwaesu, arwaesogi, dilysu.

Warray,† *v. a.* (Ff. *guerroyer*) rhyfela yn erbyn.

Warre,† *a.* (S. *wærra*) gwaeth.

Warren, *s.* (Ff. *garenne;* Is. *waarunde*) cwning-gaer, daiar cwningod, cwningfa; milfaes; cored.

Warrener, *s.* ceidwad cwning-gaer.
Warriangle, *s.* math ar hebog; gwalch cigyddlyd.
Warrior, *s.* (o *war*) rhyfelwr, rhyfelydd, milwr, cadwr, aerwr, brwydrwr, gwr rhyfel, llüyddwr, llueddwr, llueiddiad, cador, brythwr.
Warrioress,† *s.* rhyfelwraig, cadwraig.
Wart, *s.* (S. *weart;* Is. *wrat*) dafaden, dafaden ddof, dafaden war, dafad ddof, dafad: *dim.* dafadenan.
Wart-cress, *s.* olbrain, olfran.
Common wart-cress, } olbrain dafadenog,
Swine's cress, } berwy y moch, berwr y moch.
Warted, *a.* dafadenog.
Wartorch, *s.* ffagl rhyfel.
Wartwort, *s.* dafadlys, llaeth ysgyfarnog, llaeth yr ysgyfarnog.
Warty, *a.* dafadenog, llawn dafadenau, dafadog.
Warwhoop, *s.* (*war* a *whoop*) cadlef yr Indiaid, cadfloedd yr Indiaid, cadwaedd Indiaidd.
Wary, *a.* (S. *wær;* Isl. *var*) gochelgar, gwagelog, gochelog, gochelus; gofalus; pwyllog; amwel; ffur.
Was, *v. n.* (S. *wesan;* Goth. *wesan*) oedd, ydoedd; oeddwn; bu; bum.
I was—oeddwn, own; bum.
He was—oedd, ydoedd; bu.
Wase, *s.* torch ben, torch, clustog pen.
Wash, *v.* (S. *wæscan;* Al. *waschen*) golchi; sicio; trochi; dystreulio; glanhau; ymolchi.
Wash, *s.* golch, golchiad, golchfa; agolch, golchan, golchion; golched; cors, morfa; gwlyoh; llafn rhwyf.
A wash of clothes—golch, golchiad, *neu* olchfa ddillad.
The wash of a river—golch afon, golchion afon.
Washball, *s.* pelen ymolchi, golch-belen.
Wash-beetle, *s.* golchbren, golchffon.
Wash-bowl, *s.* cawg ymolchi, ymolch-gawg.
Washbrew, *s.* uwd sucan, llymry, llymruwd, bwdran.
Washer, *s.* golchwr, golchydd, golchur, golchledydd: *f.* golchyddes, golchuries, golchwraig.
Washer, *s.* amgarn, amdorch.
Washerman, *s.* golchwr, golchydd, golchur.
Washerwoman, *s.* golchwraig, golchyddes, golchuries.
Wash-house, *s.* golchdy, ty golchi; golchfa.
Washing, *s.* golchiad, golch.
Washing-place—golchfa; ymolchfa.
Washing-leather, *s.* lledr golch; lledr â gymmer ei olchi.
Washpot, *s.* crochan golchi.
Washtub, *s.* twb golchi, trwpa.
Washy, *a.* golchlyd; dyfrllyd, dyrllyd, gwlyb, llaith; gwân, meddal, lleg, llebanaidd.
Wasp, *s.* (S. *wœsp, wœps;* Is. *wesp;* Ll. *vespa*) cacynen: *pl.* cacwn, gwenyn meirch.
Wasp-bite, *s.* brath cacynen, brath cacwn.
Waspish, *a.* cacynaidd; cyn baroted i frathu a'r gacynen; hyfrath, brathlyd, pigog, colynog; hyddig, hylid, anynad, afrywiog, ffrom, ffromus, cecrus, croes; canolfain dros ben (fel cacynen).
Waspish-headed,† *a.* hyddig, anynad.
Waspishness, *s.* cacyneiddrwydd; brathlydrwydd, &c.
Wassail, *s.* (S. *wæs-hæl*) gwirod o afalau, sugr, a chwrw; gwirodlyn, cyfeddlys, ichydir gwassael; cyfeddach, cyfeddwch, cyfeddwriaeth; canu llawen, cân iach lawen.
Wassail, *v. n.* cyfeddach, cyfedd, cyfeddwriaeth; cyfeddlyna, gwassaela; mynedi cyfeddlyna.
Wassail-bowl, } *s.* cwpan cyfeddlyn, cwpan
Wassail-cup, } cyfedd, cwpan cyfeddach.
Wassailer, *s.* cyfeddachwr, cyfeddwalch, [illegible]
Wast, *v.* (o *was*) oeddit, oet.
Waste, *v.* (S. *westan;* Al. *verwüsten;* Ll. *vastare*) treulio, difa, gwario, gwastraffu, ofer-dreulio, afradu, afradloni; difrodi, difetha, anghyfanneddu, goresta, goresa, dyfeisio, difwyno; sarnu; nychu, curio; dywallt; ofera; ystraffu; mynedi golli.
To waste away—treulio, tolio, lleihau, hoeni.
To waste time—gwario, gwastraffu, *neu* ddiffrwytho amser.
Waste, *a.* difrodedig, diffeithiedig; anghyfanneddu, annhrefedig; gores, goresk, goresa, diffaeth, gwydd, gwyllt, anniwyllys, anwyllyniog, diddiwyll, annwylledig; â ffrwyth ben; afreidiol; ofer, difudd, dilas, dwerw, diffrwyth.
Waste land } —tir gores, tir goresk
Waste ground } gwydd.
To lay waste—diffeithio, difrodi, anghyfanneddu.
Waste, *s.* gwastraff, afrad, rhydraul, oferedd, difrod; hafog, colled; difrodiad, diffeithdra, nych, nychdod, darfodedigaeth; treuliad, ffaeth, diffaethwch, diffaethdir, diffeithdra, diffaethfa, anialwch, anial, gwyllt, gores, goresk, lle anghyfannedd, anghyfanneddle, gwyllt.
Waste-book, *s.* llyfr gores, llyfr goresk.
Wasteful, *a.* gwastraffus, gwastraffyd, afradlawn, treulfawr, rhydreulgar, ofer; frodus, difrodgar; dyfethgar, anial, anghyfannedd, gwyllt, gores, goresk, goresawr, estol.
Wastefulness, *s.* afradusrwydd, afradlonedd, afradlonedd, afrad, gwastraffedd; difrodedd.
Waste-gate, *s.* lliddor warged, *lliddor* orlanw.
Wastel,† *s.* bara peiniol.
Wasteness, *s.* diffaethedd, anialedd, anghyfanneddrwydd.
Waste-pipe, *s.* pib warged, pib orllanw.
Waster, *s.* gwastraffwr, gwastraffydd, afradwr, afradyn; difrodwr, diffeithiwr, diffäwr, difethwr; lleidr ar ganwyll; †pastwn.
Wastethrift, *s.* afradlonwr, afradwr, oferwr.
Waste-weir, *s.* cored warged.
Wasting, *a.* afradus, gwastraffus, gwastraffyd, afradwy; difrodus, nychlyd, nychol, curiol, darfodedigol.
Wastrel, *s.* diffaethwch, anialwch, *anialdir.*
Wastrel, } *s.* pethau difudd, dilas, *neu* ddiwerth
Wastorel, }
Watch, *s.* (S. *wœcca;* Sw. *vacht, vachta*) gwyliadwriaeth, gwylfa, gwyliawd, gwyliadwr; dysgwylfa; dysgwyl; eryl; oriawr, oriadyr.
To be upon the watch, } bod ar y
To stand upon one's watch, } wylfa; safu ar ei ddysgwylfa.
Watch, *v.* gwylio, gwylied; dysgwyl; gwarchod, gwarched, gwarchadw; bod *yn effro, yn ddigwsg, neu* heb gysgu; ymgadw rhag cysgu; cadw ei hun yn effro; dwyn anhunedd; cadw *neu* gynnal gwylnos; bod â'i lygad ar; dal sylw ar; bugeila, bugeilio; eryl.

Watch-case, *s.* gwisg, cloer, amgloer, amlen, *neu* gasad oriawr.
Watch-dog, *s.* gwylgi.
Watcher, *s.* gwyliwr, gwylydd; noswyliwr, gwylnoswr; †daliwr sylw.
Watchet, *a.* (S. *wæced*) goleulas, glaswyn, gwynlas, asur, lledlas, glas goleu, glas.
Watchful, *a.* gwyliadwrus, gwylfawr, gwylig; effro, deffro, anhunog; gofalus; dysgwylgar; diwyd, dyfal.
Watchfulness, *s.* gwyliadwrusrwydd, gwyliadwri, gwylforedd, &c.; anhunedd.
Watch-glass, *s.* gwyl-wydryn; gwydr oriawr.
Watch-house, *s.* gwyldy, ty yr wylfa; gwarchotty, gwarchodfa, gwylfa, gwylfan.
Watching, *s.* gwyliad, gwyliawd; gwyliadwriaeth, gwylfa; gwarchod; anhunedd, effröedd.
Watchlight, *s.* canwyll frwynen.
Watchmaker, *s.* oriorydd, oriadyrwr, oriadyrydd.
Watchman, *s.* gwyliedydd, gwyliwr, gwyliadur, gwylydd, gwyliawdr, gwyliawdwr, gwarcheidydd.
Watch-tower, *s.* gwyldwr, tŵr gwylied, gwarchdwr; gwylfa; dysgwylfa; temynfa.
Watchword, *s.* arwyddair; cyfrinair, gair cyfrin, gair amnaid, rhinair; gwylair, gair yr wylfa, gair cyswyn.
Water, *s.* (S. *wæter*; Is. *water*; Al. *wasser*) dwfr, dwr, gwy, aw; lliw *neu* ddysgleirdeb mynierid: *pl.* dyfroedd, deifr, dyfr.
Pure water—dwfr croew, dwfr glân, dwr gwyrf, dwfr pur.
Low water—trai, dystyll; iseldrai, isel drai, iselfor.
Water, *v.* dyfrhau, dyfru; dyddyfru, amddyfru; gwlybu; cyrchu *neu* gywain dwr; amrywio, tonogi.
To water cattle—dyfrhau *neu* ddyfru anifeiliaid; rhoi dwfr i anifeiliaid; arwain, dwyn, gyru, *neu* droi anifeiliaid i'r dwr; myned âg anifeiliaid i'r dwr.
To make one's mouth water—peri i eneu un ddyfru; peri i ddwr redeg o ddannedd un; peri i un chwennychu, chwantu, blysio, *neu* drachwennychu; peri chwant *neu* flys yn un; codi chwant *neu* flys yn *neu* ar un.
The mouth waters, } y mae dwr yn rhedeg
The teeth water, } o'i ddannedd; mae chwant *neu* flys arno, &c.
Waterage, *s.* tâl am drosglwyddiad dwfr.
Water-aloe, *s.* alaw dïosgo.
Water-bailiff, *s.* maer y dwr, maer y dwfr, swyddog y dwr, ceisiad porthladd.
Water-bean, *s.* ffaen y dwfr.
Water-bearer, *s.* dyfrwr, dyfrydd, dyfr-gludydd, dygiawdr dwfr, dyfraddygydd.
Water-beetle, *s.* chwilen y dwfr, chwil y dwr.
Water-betony, *s.* dannogen y dwr, gornerth y dwr, goreunerth y dwfr.
Water-bird, *s.* aderyn dwfr, aderyn y dwr,
Water-boards, *s. pl.* dyfr-estyll. [dyfr-aderyn.
Water-borne, *a.* yn dechreu myned ar nawf; yn dechreu codi gân ddwfr; â ddygir gân ddwfr; ar nawf, nofiol.
Water-bouget, } *s.* bolgan ddwfr.
Water-budget, }
Water-circled, } *a.* amgylchedig gân ddwfr,
Water-girded, } dyfr-gylchedig; ynysol.
Water-clock, *s.* dyfr-gloch, cloch ddwfr; gwyfynag.
Water-closet, *s.* dyfr-gell, ysgothfa ddwfr, ysgothgell.
Watercolour, *s.* dyfr-liw, gwyliw, lliw dwr.
Watercolourist, *s.* gwyliwiwr, dyfrliwiwr, paentiwr mewn dyfrliwiau.
Watercourse, *s.* dyfrffos, gwyffos; pynfarch; dyfrhynt, dyfrle; ystrym, ffrydle, gwythreden; ffrwd ddwfr, ffrwd; llyr.
Water-craft, *s.* mân lestri ar ddwfr.
Water-cress, *s.* berwy y dwfr, berw y dwr, berwr y dwfr, berwy y ffynnon.
Water-crow, *s.* mwyalchen y dwfr, gwylch y dwfr, gwyalchen y dwr, rhegen y dwfr.
Water-devil, *s.* ellyll y dwr=elindys, math o drychfil dyfrdrig.
Water-dog, *s.* ci dwr, ci dwfr.
Water-dogs—mân gymylau dyfrllyd.
Water-drop, *s.* dafn *neu* ddyferyn o ddwfr; deigryn.
Watered, *p. p.* dyfredig; wedi ei ddyfru *neu* ei ddyfrhau; dyfrig; eddyfrog, amddyfrwys, amddyfrol, dyfrain; hyddwfr; diwall gân ddwfr; mwydedig mewn dwfr; wedi ei roddi yn wlych mewn dwfr; troellog, trollenog.
Water-elephant, *s.* cawrfil y dwr, y gwyfarch, y dyfrfarch, yr afonfarch.
Waterer, *s.* dyfrhäwr, dyfrwr.
Waterfall, *s.* rhaiadr, cwymp dwr, disgynfa dwfr, dyfr-gwymp: *pl.* rheiseidr, rhaiadr, geirw, eirw.
Water-flannel, *s.* gwlanen y dwr=math o chwyn dyfrol.
Waterflood, *s.* llifeiriant dwfr, llifeiriant, dylif, ffrwd ddwfr.
Waterfowl, *s.* aderyn dwfr, aderyn y dwfr, dyfr aderyn.
Waterfox, *s.* cadnaw *neu* lwynog y dwr=y cippysg *neu* y llynbysg.
Water-furrow, *s.* rhych y dwfr, rhych y dwr, dyfrffos.
Water-gage, } *s.* dyfr-fynegai.
Water-gauge, }
Water-gall, *s.* ceudwll à wna cefnllif yn y ddaiar.
Water-gate, *s.* argae, lliddor; porth y dwfr.
Water-gavel, *s.* tâl am bysgota mewn afon.
Water-gilding, *s.* dyfreurad; dyfreuro.
Water-god, *s.* dyfrior, duw y dyfroedd.
Water-gruel, *s.* grual dwr, cawl dwr, potes dwr, grual trwy ddwfr; sucan blawd.
Water-hen, *s.* dyfriar, cotiar, cwtiar, iar y dwr.
Water-hog, *s.* dyfrfochyn, moch y dwr, gwyfochyn.
Wateriness, *s.* (*o watery*) dyfrllydrwydd, dyrllydrwydd, dyfrogrwydd; lleithder.
Watering, *s.* dyfrhad, dyfriad.
Watering-place, *s.* ymdrochle, ymdrochfa, ymdrochfan, dyfrfa, dyfrfan, ymgyrchfa ddwfr.
Watering-trough, *s.* cafn dwr, cafn dyfru, cafn dyfrhau.
Waterish, *a.* dyfrllyd, dyrllyd; dyfrain, dyfraidd; dyfrol; llaith, gwlyb; teneu.
Waterishness, *s.* dyfrllydrwydd, dyrllydrwydd, &c.
Water-leaf, *s.* dyfr-ddalen.
Waterless, *a.* diddwfr, diddwr; sych.
Water-level, *s.*=(*d. g. Level*).
Water-line, *s.* y maint o long à fo dân ddwr; llinell y dwr.
Waterman, *s.* dyfrwr, badwr, cychwr, porthwys.

Watermark, *s.* nod y llanw *neu* y trai; nod trai a llanw; llifnod; ertrai; nod y dwr.
Water-mill, *s.* melin ddwr, melin ddwfr.
Water-newt, *s.* madfall y dwr, madgall y dwr, budrchwil, budrchwilen.
Waternymph, *s.* duwies y dyfroedd, angyles y dyfroedd, dyfrelen, gwyanes.
Water-pipe, *s.* pibell ddwr, dyfr-bibell, dyfr-bib, awell.
Water-plant, *s.* planigyn dwfr, planigyn dyfr-drig, dyfroglys.
Water-poise, *s.* dyfr-bwysi=math o ddyfrfydrai.
Water-pot, *s.* dyfrlestr, pot dwfr.
Water-power, *s.* dyfrallu, dyfrall; grym dwr, gallu dwr.
Waterproof, *a.* anhyddwfr; anhydraidd i ddwfr; nas gall dwr dreiddio *neu* fyned drwyddo; a'r ni feno dwr arno; dyfr-brawf.
Water-rail, *s.* rhegen y dwr.
Water-rat, *s.* llygoden y dwr.
Water-rot, *v. a.* pydru *neu* fraenu yn y dwfr.
Water-shed, *s.* dyfr-arllwysfa, arllwysfa dwfr, ucheldir yn tafiu y dwr mewn gwahanol fyrdd.
Water-shoot, *s.* cafn dwr; pistyll dwr, gwaddeg.
Water-side, *s.* ochr, ymyl *neu* lan dwr; glan, ymyl, min, *neu* ochr y dwr; dyfrlan; glan y môr.
Watersnake, *s.* neidr y dwr, dyfr-neidr, llyfr-othen.
Water-soak, *v. a.* mwydo mewn dwfr.
Water-soldier, *s.* alaw dïesgo.
Water-spider, *s.*=*Water spider* (d. g. *spider*).
Water-spout, *s.* morbistyll; pistyll awyr; rhaiadr; dyfr-bistyll; pistyll.
Water-standing, † *a.* gwlyb *neu* laith gan ddwr; yn sefyll mewn dwr.
Water-station, *s.* gorsaf ddwfr (ar ffordd haiarn).
Water-tabby, *s.* aidan troellog.
Water-tath, *s.* math o borfa arw.
Water-thief, † *s.*=morleidr.
Water-tight, *a.* dyfr-dyn; môr dyn fel nas gall dwr fyned iddo *neu* o hono.
Water-wagtail, *s.* tinsigl y dwr.
Water-way, *s.* dyfr-blanc llong.
Water-wheel, *s.* rhod ddwr, olwyn ddwr, dyfr-olwyn.
Water-willow, } *s.* dyfr-helygen gyffredin,
Water-sallow, } merhelygen.
Water-with, *s.* dyfrwydden Iamaica.
Water-work, *s.* gwaith dwfr, dyfrwaith.
Waterwort, *s.* gwybybyr.
Watery, *a.* dyfrllyd, dyrllyd; dyfrol; dyfraidd, dyfrain; dyfrog; amddyfrwys, amddyfr; gwlyb, llaith; teneu; diflas.
Wattle, *s.* (S. *watel*) pleth wiail, pleiden, plaid wiail, clwyd wiail, clwyd; tagell ceiliog.
Wattle, *v. a.* plethu, eilio, cydblethu, adeilo, bangori; clwydo.
Waul, *v. n.* lleisio fel cath; lleisio fel cath gathderig; udo, udain.
Wave, *s.* (S. *weg*, *wæg*) tòn, gwaneg, toniar; cyhwfan, cychwyfan, morgaseg: *pl.* tònau, gwanegau, gwenyn, tonieri.
Wave, *v.* (S. *wafian*) codi yn dònau; tònogi, tòno, gwanegu; chwyfio, chwyfo, cychwyfan, cyhwfan, cwhwfan, bwhwman; tafiu i fyny ac i waered; codi a gostwng; symmud yn ol ac yn mlaen; ysgwyd, siglo; amneidio.
Waved, *a.* tònog (yn arfau bonedd).
Waveless, *a.* heb dònau, diwaneg; llyfn.
Wavelet, *s.* tònig, tòn fechan.
Wavelike, *a.* tebyg i dòn neu waneg.
Wave-offering, *s.* offrwm cyhwfan.
Waver, *v. n.* (S. *wafian*; D. *vever*) bwhwman anwadalu, gwamalu; ymsymmud, troi, ymdröi yn ol ac yn mlaen; ymsymmud yn anwadal yn ol ac yn mlaen; bod yn ammu. yn anwastad, yn ansefydlog, yn ansicr; *neu* yn ansicr, *neu* yn ysgoewan; hercio, honcio, telgyngu, telgyau; siglo, ysgu. chwyfan, ysgoewi; ammheu, petruso.
Waver, *s.* glaswydden, pren glas.
Waverer, *s.* un bwhwmanllyd, dyn amm. &c.
Wavering, *a.* anwadal, ansefydlog, gwa. bwhwmanllyd, anwastad, eglyd, ysgoew. cyfnewidiol; ar honc.
I am wavering in my mind—yr wyf a ymsefydlu yn fy marn.
Waveringness, *s.* anwadalwch, ansefydlogr.
Waveson, *s.* mornofion; eiddo llongddry. yn nofio ar y môr; broc nawf.
Waving, *s.* chwyfiad, cychwyfan, cyhwi. *s.*
Wavure, *s.* gadawiad heibio.
Wavy, *a.* (o *wave*) tònog, gwanegog; ton. ar wedd tònau; à gwaith tònau arn. dònau; cychwyfol, cyhwfan, *cyhwfanol*.
Wawl, *v. n.*=*Waul*.
Wawes, } † *s. pl.* tònau, gweuyg.
Waes, }
Wax, *s.* (S. *woxx*, *weax*; Al. *wachs*) cwyr.
Wax, *v. a.* cwyro.
Wax, *v. n.* (S. *weaxan*; Al. *wachsen*) cr. yn, dyfod yn; myned; *tyfu*, prifio.
To wax old—myned yn hen; henaid henu.
Wax-candle, *s.* canwyll gwyr, *cwyrgannwyll*.
Wax-chandler, *s.* cwyrganwyllydd, *cwyrg.* wyllwr, canwyllwr cwyr.
Wax-cloth, *s.* cwyrliain.
Waxen, *a.* cwyraidd; à wnaed o gwyr; o'r cwyraidd.
Wax-end, } *s.* edaf gwyr.
Waxed-end, }
Waxing, *s.* cwyrad.
Wax-light, *s.* canwyll gwyr.
Wax-modelling, *s.* cwyrddelwad; *cwyrlun. neu* arfeliad mewn cwyr.
Wax-myrtle, *s.* cwyrwydden, *cwyr-fyrtwyden*.
Wax-painting, *s.* cwyr-baentiad.
Wax-wing, *s.* yr aden gwyr=math ar adarr.
Waxwork, *s.* cwyrwaith, gwaith cwyr, delw. mewn cwyr.
Waxy, *a.* cwyraidd; tebyg i gwyr; cwyro gwydn, meddal.
The waxy scum of honey—gwychi.
Way, *s.* (S. *weg*, *weg*; Al. ac Is. *weg*; *ffordd*; llwybr; hynt; rhawd, caman; gwaddol; modd; dull; trefn; taith; tu; awyd.
High way=*Highway*.
By-way — cilffordd, gochelffordd; *ffordd goeg neu* gel; ffordd anhygyrch *neu* ddiaethr.
Foot-way—ffordd draed.
A great way off—yn mhell o ffordd odd wrth; encyd o ffordd oddi wrth; yn mhell, yn bell; draw; *yn mhell o wrth*; yn mhell o ffordd; encyd o ffordd.
cryn getyn o ffordd; estyn o ffordd.
A long way about—maith *neu hirfaith* amgylch-ffordd.
By the way of—trwy; ar lyd ffordd, trwy ffordd.

By way of recreation—er mwyn difyrwch; mewn ffordd o ddifyrwch.
Ways and means—math a moddion.
Go thy way—dos i'th ffordd; i ffwrdd â thi.
One's way of life—buchedd un; dull un o fyw.
To make one's way—gwneuthur ei ffordd; myned rhagddo yn llwyddiannus.
To give way—ymroddi, ymostwng, ufyddhau, rhoi lle, rhoi ffordd; gildio; cilio, encilio, ymneilltuo; methu, ffaelu.
To be under way—hwylio, symmud, ysgogi, myned; deahreu, hwylio, bod ar chwyf, cychwyn.
To give way to—ymroddi i, &c.; dyoddef, goddef.
A mile and a way-bit—milltir a hefyd.
The furthest way about is the nearest way home—nesaf ffordd y gefnffordd; nes y bont na'r rhyd.
The way of Jordan—tua'r Iorddonen (*Ios.* ii. 7).
By the way where the sun goeth down—tua'r lle y machluda yr haul (*Deut.* xi. 30).

Way-bill, *s.* teithres; cofrestr y teithwyr mewn cludai.
Way-bread, *s.* llydan y ffordd, henllydan y ffordd, llyriad mwyaf.
Way-farer, *s.* (*way* a *fare*, S. *faran*, myned) teithiwr, teithydd, ymdeithiwr, ymdeithydd, fforddol, tramwywr, fforddwr, cynniweirydd llwybr, llwybrwr; y neb a rodio y ffordd.
Way-faring, *a.* fforddol, teithiol, fforddrych, ymdeithiol, ymdeithiog.
Wayghtes, *s. pl.* = *Waits.*
Way-going, *a.* y sy'n myned ymaith.
Waylay, *v. a.* (*way* a *lay*) cynllwyn, cynllwyno, cyfragod, rhagod, cynllwyn am; dysgwyl am, gwylio am.
Waylayer, *s.* cynllwynwr, rhagodwr.
Wayleave, *s.* braint ffordd.
Wayless, *a.* diffordd, heb ffordd, dilwybr; dïol.
Waymaker, *s.* gwneuthurwr ffordd; rhagflaenor, rhagredegwr.
Waymark, *s.* ffordd-nod, arwydd ffordd.
Wayment, *v. n.* (S. *wa*) alaethu, galaru.
Way-pane, *s.* lle ffordd mewn tir dyfredig.
Wayside, *s.* ochr, min, *neu* ymyl ffordd.
Way-thistle, *s.* ysgallen y maes.
Wayward, *a.* (*way* a *ward*) cyndyn, gwrthnysig, ystyfnig, afrywiog, croes, dreng, anniddig, trofaus; â fyn ei ffordd ei hun.
Way-warden, *s.* arolygwr ffordd.
Waywardness, *s.* cyndynrwydd, gwrthnysigrwydd, ystyfnigrwydd, afrywiogrwydd.
Waywise, *a.* medrus i gael *neu* gadw ei ffordd.
Waywiser, *s.* teithfesur, teithfydrai.
Waywode, *s.* = *Waiwode; Vaivode.*
Wayworn, *a.* diffygiol, blin, *neu* flinedig gân deithio; blin, lluddedig.
We, *pro.* (D. *vi*; S. *user*, *we*) ni, nyni.
We ourselves—ni ein hunain; ni ein hun; nyni ein hunain.
We also—ninnau, nyninnau.
He asserted that we said so—haerodd ddywedyd o honom felly.
Weak, *a.* (S. *waac*, *wace*; Al. *weick*) gwan, egwan, dinerth, dirym, llesg, llyth, gwecry, brydd, anghadr, pilus, pilaid, gweglyd; dicm, llerw.
Having a weak stomach—dicra, llerw.
To grow weak—gwanhau, gwanychu, llesghau; ymwanhau, llaesu; myned yn wan, &c.
The weakest goes to the wall—treohaf treisied, gwanaf gwichied; bid enain alltud.
Weak,† *v. n.* gwanhau, &c.
Weaken, *v. a.* gwanhau, gwanychu, llesgu, llesghau, dinerthu; gwneuthur yn wan, &c.; digaloni; nychu; gostwng.
Weakener, *s.* gwanychwr, gwanychyld, gwanhäwr.
Weakening, *a.* gwanhaol, gwanychol.
Weak-eyed, *a.* llygadwan; gwan ei lygaid.
Weak-headed, *a.* pënwan.
Weak-hearted, *a.* gwan-galon; gwan ei galon; digalon.
Weakling, *s.* gwanwr, llythyn, engyn, ewach, lleryn, llegyn, eiddilyn, nar, neryn; un egwan, &c.
Weakly, *ad.* yn wan, yn egwan, &c.
Weakly, *a.* gwanaidd, gwanllyd, llegach, dinerth, llesgaidd, lledwan; gwan, egwan.
Weakness, *s.* gwendid, gwander, egwander, gwandra, gwanwch, egwanaeth, llesgedd, llesgrwydd; nych, nychdod; llyth.
Weakside, *s.* ochr wan un; gwendid.
Weak-sighted, *a.* gwan ei olwg.
Weak-spirited, *a.* gwan ei ysbryd.
Weal, *s.* (S. *wela*; Al. *wohl*) llwydd, llwyddiant, ffynniant, dedwyddwch; lles, budd, buddiant; gwladwriaeth.
The common weal—y lles cyffredin, y budd cyffredinol; lles y wlad, lles y wladwriaeth, gwladwch, gwladwriaeth.
Weal, *s.* = *Weal.*
Weal, *v. a.* gwrymio; codi yn wrymiau; cleisio.
Weald, **Wald,** **Walt,** **Wold,** *s.* (Teutoneg) andred; coed, coedwig; tir gwyllt, tir gwŷdd, anialdir, diffaethdir: arferedig yn benaf yn enwau lleoedd.
Weald-clay—clai andred.
Wealden, *a.* andred.
Wealden strata—haenau andred, gwanafau andred.
Wealsman, *s.* llywodydd, gwladwriaethwr (gyda gradd o ddirmyg).
Wealth, *s.* (o *weal*) cyfoeth, golud, eiddo, da, meddiannau, rheufedd, anlloedd, alaf, alafedd, aelaf.
To get wealth—ymgyfoethogi, cyfoethogi; elwa, elwi.
Ill-gotten wealth—budrelwant, budrelw.
Wealthiness, *s.* cyfoethogrwydd, goludogrwydd, goludiaeth.
Wealthy, *a.* cyfoethog, goludog; arianog, coddog; berthog, anlloeddog.
The wealthy and the beggar—y cyfoethog a'r cardotyn; yr enwog a'r cardotyn.
Wean, *v. a.* (S. *wenan*) diddyfnu, diddwyn; tynu oddi wrth y fron *neu* y bronau; tynu oddi wrth y llaeth; dilaethu; tynu.
Weanel,† *s.* = *Weanling.*
Weaning, *s.* diddyfniad.
Weanling, *s.* diddyfnyn, plentyn diddwyn, plentyn diddyfnig, un newydd ddiddwyn; lledfegyn diddwyn.
Weapon, *s.* (S. *wapn*; Is. ac Al. *wapen*) arf, erfyn; offeryn: *pl.* arfau, eirf.
Weapons of war—arfau rhyfel, cunnellt.

Weaponed, *a.* arfog; arfedig.
Weaponless, *a.* anarfog, diarf, diarfau, heb arfau.
Wear, *v.* (S. *weran, werian;* C. *gwario*) treulio, gwisgo; bod â pheth am dano; dwyn, arwain; difa; methu.
To wear out—gyru, gwisgo, neu lafurio allan; difa.
To wear out one's patience—blino amynedd un.
Wear, *s.* traul; gwisgiad; gwisg.
Wear and tear—traul ac adfail; traul a thrwch.
These clothes are good enough for my wearing—y mae y dillad yma yn gweddu yn dda ddigon i'm cyfiwr i.
Wear, } *s.* (S. *wær, wer*) cored; argae; pyn-
Weir, } farch; troefa.
Wearable, *a.* treuliadwy; gwisgadwy.
Wearer, *s.* treuliwr, treulydd, treuliedydd; gwisgwr, gwisgydd, gwisgedydd.
Weariable, *a.* blinadwy.
Wearied, *p. p.* = *Weary.*
Weariful, *a.* = *Wearisome.*
Wearilese, *a.* diflin, didor, parhäus.
Weariness, *s.* blinder, blinedd, lludded, lleasgedd, llyferthrwydd, llyferthedd, llyferth.
Wearing, *a.* â wisger.
Wearing, *s.* treuliad; gwisgiad; †gwisg, dillad.
Wearish,† *a.* dyfrllyd, corslyd; gwân, meddal.
Wearisome, *a.* (o *weary*) blin, blinderus, blinderog, lluddedus, llyferthus, llyferthin, llyferthog, llyferthol.
Wearisome nights—nosweithiau blinion.
Wearisomeness, *s.* blinder, blinderusrwydd, blinderogrwydd, lluddedigrwydd, llyferthedd, llyferthrwydd, llyferthineb.
Weary, *a.* (S. *werig*) blin, lluddedig, blinderus, blinderog, diffygiol, llyferthin, llyferth, gofidus; trafferthus.
Weary of—wedi blino, alaru, neu ddiflasu ar.
To be weary—bod yn lluddedig; bod wedi blino; bod yn flin, &c.; blino, diffygio, llyferthu.
To grow weary—blino, diffygio, lluddedu.
Weary, *v. a.* blino; aflonyddu, llyferthu; gwneuthur yn flin.
To weary one's self—ymflino, ymddiffygio; blino, diffygio.
To weary one's ears, } syfrdanu un.
To weary one, }
To weary one out with solicitations—gorchfygu un drwy daergais ac ymbil; mynu arch gân un drwy daergais ac ymbil.
To weary out with toil—lladd drwy lafur a lludded; peri trengu gân lafur a lludded; gweithio i farwolaeth.
Weasand, *s.* (S. *wasend*) breuant, brefant, corn brefant, corn breuant, y corn chwyth, corn y geg, y bibell wynt, pistyll yr ysgyfaint.
Weasel, *s.* (S. *wesle;* Al. *wiesel*) gwenci, bronwen, llofienan.
Ermine weasel, } carlwm.
White weasel }
Fitchet weasel—ffwlbart, gwichyn, gwichyll, gwichydd.
Weasel-coot—y lleian bengoch, y lleian fronwen. [felen.
Weasel-snout, *s.* eurddanadl, marddanadlen
Weather, *s.* (S. *weder*) tywydd, hin; dyhinedd, ystorm.
Fine weather, } tywydd teg, hin deg, hin
Fair weather, } dda; hinon, tegwch.
Bad weather, } tywydd garw, dryghin.
Foul weather, }
Mild drizzling weather—lleith-hin mwth.
An interval of fair weather—breith-hin
An interval of foul weather—cnoc. dywydd garw.
Heavily oppressing weather—hin dr luog.
The state of the weather—hinedd; s sawdd y tywydd neu yr hin.
Weather, *v. a.* awyro; rhoi gwynt ac awy beth; hwylio yn erbyn y gwynt; hw heibio i; dal, sefyll, neu ymgynnal yn e dâl yn wyneb tywydd; gwyneba; dyoddo.
Weather-beaten, *a.* wedi myned drwy y tyw neu y ddryghin; hin-guredig, hin-fwdd
Weather-board, *s.* yr ochr neu ystlys nea gwynt (o long).
Weather boards—estyll y tywydd.
Weather-board, *v. a.* hoelio estyll yn he ar eu gilydd; hoelio rhag gwlaw a dryg
Weather-bow, *s.* yr ochr nesaf i'r gwy tywydd; yr ystlys nesaf i'r gwynt; gw ochr.
Weather-bound, *a.* yn ngharchar gân y tywydd; yn gaeth gân y tywydd; rhwy tywydd; hin-gaeth, hin-rwym.
Weather-cock, *s.* ceiliog gwynt; Sion hel
Weather-driver, *a.* gyredig gân y tywyd y dymhestl; hin-yredig.
Weathered, *a.* yr effeithiwyd arno gân y tyw
Weather-fend, *v. a.* cysgodi rhag y tywy cysgodi, gwasgodi.
Weather-gage, } *s.* hinfynegydd; mant
Weather-guage, } gwynt; mantais gwne iaeth.
Weatherglass, *s.* hinfynag, hinwydr, gw hinfynag.
Weather-house, *s.* hindy.
Weathering, *s.* dynoethiad i'r tywydd; e y tywydd ar graig, &c.; osgoad i dda ymaith.
Weatherly, *a.* tywyddol.
Weathermost, *a.* nesaf at y gwynt; pella gwynt.
Weather-proof, *a.* diogel rhag tywydd gw nad effeithia tywydd garw arno.
Weather-side, *s.* yr ochr nesaf i'r gwynt.
Weather-wise, *a.* hin-ddoeth, hin-gall, h ddewiniol, hin-ddaroganol; hyfedr yn a ogan cyfnewid y tywydd.
Weather-wiser,† *s.* rhywbeth à ragddeng tywydd.
Weave, *v.* (S. *wefan;* Al. *weben*) gwau, gwn cyfrestru; eilio, plethu.
To weave into—gwau yn mheth.
To weave together—gwau yn nghyd, cy wau, cydweu.
Weaver, *s.* gwëydd, gweuwr, gweadur, gwe adur, gweawdr, gweuydd: *f.* gwëyddes, gwe yddes, gweuwres, gweuwraig, gweadres, gweuadures.
Weaver's trade—gweuyddiaeth, gwëydd iaeth; crefft neu gelfyddyd gwëydd.
Weaver birds, } gweadar, y gweaduriaid.
Weavers, }
Weaver's shop—gwëydd-dy, gweithdy gwë ydd, gweithfa gwëydd, ty y gwëydd.
Weaving, *s.* gwead, gweawd, gweuad; gwëydd iaeth.

axen, *a.* teneu, cul, achul; gwywedig.
b, *s.* (S.; Sw. *väf*) gwe; gwau; cynwe; ilen.
A web in the eye—magl ar lygad, huchen, rhuchen, yr huchen.
Web of a coulter—min cwlltr.
ebbed, *a.* gweog, pilenog; cyfan.
ebber,† *s.* gwëydd, gweuwr.
ebbing, *s.* gwe gywarch; ffunen gywarch.
ebby, *a.* gweol, gweadol; gweaidd.
ebfooted, *a.* troedgyfan, cyfandroed, troedweog, troedbalfog.
ed, *v.* priodi; gwra; gwreica.
edded, *a.* priod, priodasol, gweddog; cysylltedig, rhwymedig, rhwym.
edding, *s.* priodas; neithior.
edge, *s.* (S. *wecg;* D. *veg;* Is. *vig*) cŷn, gaing; llettem; rhedgyn; colpes; gwrthaing, gwrth-hoel; talp, llafn.
A little wedge — geingan, cynyn, gaing fach, cŷn bach.
To fasten with a wedge—cynio, geingio; rhoi *neu* yru cŷn yn.
edge, *v. a.* cynio, geingio; gyru *neu* roi cŷn *neu* aing yn; llettemu, llettemio; gwrthgeingio, gwrthgynio; gwrth-hoelio; rhoi *neu* yru gwrthaing yn; hollti; cyngwasgu.
To wedge one's self in—ymwthio *neu* ymeingio i mewn.
edge-shaped, *a.* ar lun cŷn *neu* aing; geingaidd, cynffurf.
Wedlock, *s.* (*wed* a *lock* ?) priodas.
Wedlock, *v. a.* priodi.
Wednesday, *s.* (S. *Wodensdæg;* Sw. *Odensdag, Onsdag: Woden* neu *Odin* a *day*) dydd Mercher, dydd Merchur, dyw Mercher, dyw Merchur.
Wee, *a.* (o'r Al. *wenig*) bach, bychan, pitw.
Weech-elm, *s.*=*Witch-elm; Wych Elm.*
Weed, *s.* (S. *weod*) chwynyn: *pl.* chwŷn.
Bishop's weed—esgoblys, llysiau yr esgob.
Dyer's weed—melengu, cynffon titw.
Sorrow weeds grow apace, } methed y
Ill weeds grow apace, } gwenith, e dyf y chwŷn; methed à fetho, e dyf y chwŷn.
Weed, *s.* (S. *wæd, wæda*) gwisg.
Widow's weed—galarwisg gweddw, galarwisg gwraig weddw, gwisg gweddw, gwisgoedd gweddw.
Weed, *v. a.* (S. *weodian*) chwynu; tynu ymaith y chwŷn; tori y chwŷn; tynu chwŷn; chwynogli.
Weeder, *s.* chwynwr, chwynydd, chwyniedydd; chwynogl.
Weedery, *s.* chwynfa; †chwŷn.
Weeding, *s.* chwyniad, chwynogliad.
Weeding-tool, *s.* chwynogl.
Weedless, *a.* diehwyn, heb chwyn.
Weedy, *a.* chwynog, llawn chwŷn.
Week, *s.* (S. *weoc;* Is. *week;* Al. *wocke*) wythnos.
Rogation week—wythnos y gweddïau.
This day week—wythnos i heddyw.
Weekday, *s.* dïwrnod gwaith, dydd gwaith; dydd o'r wythnos (heb y Sul).
Sunday, holiday, and weekday—Sul, gŵyl, a gwaith.
Weekly, [illegible]ythnosol; à ddel *neu* à ddygwydd bob wythnos.
Weekly, *ad.* bob wythnos, yn wythnosol.
Weel,† *s.* (S. *wæl*) pwll tro, llyn tro.
Weel, } *s.* telm wiail (i ddàl pysgod).
Weely, }
Ween, *v. n.* (S. *wenan*) tybio, tybygu, tybied, meddwl. [in
Weep, *v.* (S. *wepan*) wylo, wylofa, wylofi; llefain, crio; dagru, dagreuo; alaethu, galaru; arwylo.
To weep together—cydwylo, &c.
Weeper, *s.* wylwr, wylydd, wyledydd; arwylwr; rhimyn gwyn ar alarwisg.
Weeping, *s.* wylofain, wylofaeth, wylad, llefain; galar, alaeth.
Weeping-birch, *s.* bedwen wylofus, bedwen ymlaesol.
Weeping-crosses, *s. pl.* croesau wylofain, croesau wylo, croesau wylofus.
Weeping-willow, *s.* helygen ymlaesol, helygen
Weerish,† *a.* diflas, merf; surllyd. [wylofus.
Weet, *v. n.* (S. *witan*) gwybod; tybied.
Weetless,† *a.* anwybodus.
Weever, *s.* morwiber, colbysg.
Weevil, *s.* (S. *weft;* Al. *wibel*) gwyfyn yr yd, meisgyn, ydys.
Weevily, *a.* meisgynog.
Weezel, *a.* teneu, cul, llym.
Weft, *s.* (o *weave*) y bwrw, y ddylif, arwe, anwe; gwe; y peth à weuer.
Weft,† *s.* (o *waive*) peth à dafler heibio; peth dïarddel.
Weftage,† *s.* gwead, gweawd.
Wegotism, } *s.* (o *we*) nyniaeth=mynych arfer
Weism, } y gair *ni* neu *nyni*.
Wehrgeld, *s.*=*Weregild.*
Weigh, *v.* (S. *wæg, waegan;* Al. *wägen*) pwyso; clorianu, tafoli; rhoi mewn clorian *neu* dafol; bod o bwys; codi; ystyried, pwyllo; barnu; profi wrth.
To weigh anchor—codi angor.
To weigh down—gorbwyso, traphwyso; pwyso i lawr.
To weigh equally—cydbwyso, cydfantoli.
Weigh, *s.*=*Wey.*
Weighable, *a.* pwysadwy.
Weighage, *s.* pwysdal, pwysdoll; tâl am bwyso.
Weigh-bridge, *s.* pont bwyso.
Weighed, *a.* profedig; pwysedig.
Weigher, *s.* pwysiwr, pwysydd, pwysedydd.
Weigh-house, *s.* pwysdy, ty pwyso.
Weighing, *s.* pwysad, pwysawd.
Weighing-house, *s.* pwysdy, ty pwyso.
Weight, *s.* (o *weigh;* S. *wight;* D. *vigt*) pwys, pwysi; trymder; pwysiant; llwyth, pwn, baich; pwysigrwydd.
Even *or* equal weight—cydbwys, cydbwysedd, cydbwysi.
Of great weight—pwysfawr, pwysig; mawr ei bwys.
Of the same quantity and weight—cymmaint cymhwys.
Weightiness, *s.* pwysigrwydd, pwysfawredd, pwysgarwch, pwysineb; trymder, athrymedd; dwysder; grym.
Weightless, *a.* dibwys; ysgafn.
Weighty, *a.* pwysig, pwysfawr, pwysgar; trwm, athrwm; sylweddol; grymus; †llym.
Somewhat weighty—gobwysig, lledbwysig, go drwm, lled drwm.
Weir, } *s.* (S. *wær, wer*) cored; argae; pyn-
Wear, } farch; trosfa.
Weird,† *a.*=hyddysg mewn swynion.
Weism, *s.* (o *we*) nyniaeth=mynych arfer y gair *ni* neu *nyni*.

Weird,† *s.* swyn, swyngyfaredd; tynged.
Weive,† *v. a.* = *Waive.*
Welaway,† *in.* (S. *wa, la, wa*) och! ow! gwae fi!
Welcome, *s.* (*well* a *come*; S. *wellcume*) croesaw, gresaw, arfoll, hawddammor.
Cold welcome, } glas resaw, croesaw gwàn,
Half-welcome, } croesaw oeraidd.
Welcome is the best cheer—nid gwledd ond croesaw.
Welcome, *a.* â chroesaw iddo new wrtho; croesawedig; arfollog; derbyniol, cymmeradwy.
He is heartily welcome—y mae croesaw calon iddo; y mae iddo resaw calon; y mae croesaw iddo o'm calon i; y mae iddo groesaw o'm calon.
A welcome present—anrheg dderbyniol.
Welcome, *v. a.* croesawu, gresawu, croesaw, arfolli, hawddammori, hawddammor, gogyfarch, derbyn yn groesawgar new yn resawus.
Welcomeness, *s.* croesawgarwch, croesawusrwydd; derbyniad croesawgar; diolchgarwch.
Welcomer, *s.* croesawydd, gresawydd, gresäwr, arfollwr, gwr croesawgar, croesawus, gresawgar, new resawus.
Weld, } *s.* melengu, cynffon titw.
Wold, }
Weld, *v. a.* (Sw. *välla*; Al. *wellen*) asio; iasu.
Weld,† *v. a.* = *Wield.*
Welding, *s.* asiad.
Welfare, *s.* (*well* a *fare*; Al. *wohlfahrt*) llwyddiant, ffyniant, dedwyddwch, hawddfyd, llwydd, hwyl dda; lles, daioni; iechyd.
Welk,† *v. n.* (Al. ac Is. *welken*) adfeilio, edwino, gwanychu, gwanhau, nychu, pallu, methu; byrhau.
Welked, *a.* rhychog; crych.
Welkin, *s.* (S. *wolc, wolcen*) ffurfafen, entrych, wybr.
Welkin eyes—llygaid gleision (yn ol *Johnson*): llygaid gwibiog (yn ol *Todd*).
Well, *s.* (S.; Al. *quelle*) ffynnon, ffynnonell; pydew; tarddiadell, tardden.
A little well—ffynnonig, ffynnonell; pydewyn.
Well, *v.* tarddu, ffynnoni.
Well, *a.* (S.; Al. *wohl*; Ll. *valeo*) iach; llwyddiannus, ffynniannus, ffynniannol, ffynnedig, hylwydd; da; dedwydd; gwych; iawn.
All is well—y mae pob peth yn dda.
All is well that ends well—ys dedwydd diwedd dedwydd; da pob peth da ei derfyn.
Is all well? — a ydyw pob peth fel y dymunech.
Perfectly well—holliach, olliach.
Well, *ad.* da, yn dda, yn iawn; iawn, yn wych, yn fawr; purion, o'r goreu, wel.
As well, } cystal, cystadl, yn gystal, dâed,
So well, } mòr dda, cystled, cyn gystled.
As well as—cystal a, cystal ag, &c.
Very well—da iawn; yn dda iawn; da dros ben; yn dda dros ben; yn hydda; o'r goreu; purion; yn wych iawn.
Exceedingly well—da iawn; da dros ben.
Full well, } da iawn; yn dda iawn, &c.,
Right well, } yn eithaf da.
Well begun is half done—deuparth gwaith ei ddechreu; llaw ar y gorchwyl yw hanner y gwaith.
It shall not be well with the wicked—ni bydd daioni i'r drygionus; nid da hyd i'r drygionus.
Well, *in.* da! wel! wele! wela! idde.
Well then—wel ynte, wele ynte, yna yn iddo ynte.
Well, come on—wel, dyre yn mlaen wele, tyred yn mlaen.
Welladay, *in.* (S. *wa la wa*) ia! och! och! O! A! wb! wbwb! iwb.
Well-advised, *a.* pwyllog, hybwyll, synwyr, gwastadbwyll, call, doeth, ystyriol, gwyliadwrus, ymogelgar, darbodus.
With the well-advised is wisdom—gyda'r pwyllog y mae doethineb.
Well-affected, *a.* da ei ewyllys; yn dra ewyllys da, yn ewyllysio yn dda; plaidiol.
Well-behaved, *a.* moesog, moesgar, moesmoddus, gweddus, gweddaidd; da ei fodd da ei ymddygiad; boneddigaidd.
Well-being, *s.* llwyddiant, ffynniant, llwyddiant, lles, lleshâd, daioni, dedwyddwch.
Well-beloved, *a.* anwyl garedig, anwyl gennus; anwyl, hoff.
Well-born, *a.* = *Well-born* (d. g. *Born*).
Well-bred, *a.* = *Well-bred* (d. g. *Bred*).
Well-descended, *a.* = (d. g. *Descended*).
Well-doing, *s.* cyflawniad dyledswyddau gwneuthur da, gwneuthur daioni.
Well-done, *a.* digon, yn ddigon; à digon ddigon; à gogiwyd yn ddigonol.
Well-done, *in.* da! da iawn! purion! o'r gore da'r gwaith! teg.
Well-favoured, *a.* = (d. g. *Favoured*).
Well-handled, *a.* iawn-driniedig; à thrinwyd yn iawn new yn hyfedr; wedi ei drin yn iawn new yn hyfedr.
Well-hole, } *s.* gwagle mewn grisia
Well, }
Well-informed, *a.* gwybodus, arwyddhyddysg.
Well-intended, *a.* = *Well-meant* (d. g. *Meant*).
Well-known, *a.* = *Well-known* (d. g. *Known*).
Well-mannered, *a.* moesog, moesgar, moeswych, hyfoesg; da ei foes; boneddig, neu eddigaidd.
Well-met, *in.* da y cyfarfod; mae yn dda gen eich gweled; gwych gyfarfod.
Well-minded, *a.* da ei fryd; da ei feddwl.
Well-natured, *a.* = *Good-natured.*
Well-nigh, *ad.* prin na, braidd na; yn agos bron, yn mron; o fewn ychydig; bron, braidd; braidd.
Well-pleased, *a.* llwyr foddlawn, cwbl foddlawn.
Well-pleasing, *a.* cymmeradwy, boddlonga.
Well-room, *s.* cell y dwr (mewn cwch).
Well-set, *a.* cydnerth; cadarn-gyfi, and; wedi ei iawn osod.
Well-spent, *a.* iawn-dreuliedig, à iawn-dreuliwyd; iawn-draul.
Well-spoken, *a.* da ei dafod; da ei ymadrodd; â thafod da iddo; hyawdl, fluentb.
Wellspring, *s.* ffynnon; ffynnes anhysbyddadwy.
Well-water, *s.* dwfr ffynnon.
Well-willer, *s.* ewyllysiwr da.
Well-wish, *s.* dymuniad da.
Well-wisher, *s.* ewyllysiwr da, dymuniwr da.
Welsh, *a.* (S. *wealliac*, o *weal*, *wall*, wal) Cymreig, Cymrëig; perthynol i'r Gymraeg; perthynol i'r Cymry; perthynol i Gymru.

Welsh language, } Cymraeg, Cymräeg, yr
Welsh tongue, } iaith Gymraeg, yr
Welsh, } iaith Gymreig, iaith y Cymry, iaith Cymru, iaith Gymru.
The Welsh Bible—y Beibl Cymraeg, y Beibl Cymreig.
The Welsh Laws—y Cyfreithiau Cymreig, Cyfreithiau Cymru.
The Welsh borders, } cyffiniau Cymru.
The Welsh marches, }
The Welsh bishops—Esgobion Cymru.
The Welsh people—y Cymry, pobl Cymru.
The Welsh nation—cenedl y Cymry, y genedl Gymreig.
Welsh idiom—Cymreigiaeth; priodwedd Gymreig; dull ymadrodd priodol i'r Gymraeg.
A Welsh critic—Cymreigydd, Cymreigwr.
A Welsh translator—Cymreigiwr, cyfieithydd Cymreig; cyfieithwr i'r Gymraeg.
Welsh lumps—priddfeini Cymreig.

Welsh, *s.* Cymraeg, Cymräeg, yr iaith Gymraeg, &c.
To render into Welsh, } Cymreigio; troi
To translate into Welsh, } neu gyfieithu i'r Gymraeg, Cymreigeiddio.
One skilled in Welsh—Cymreigydd, Cymreigwr; un hyfedr yn y Gymraeg: *f.* Cymreiges, Cymreigyddes.
Here nothing is heard but Welsh—ni chlywir yma ond Cymraeg.
The Welsh is the only language here—y Gymraeg yw yr unig iaith yma.
Welsh and English, } Cymraeg a Seison-
Welsh-English, } eg.

Welsh, *s. pl.* Cymry, y Cymry: *sing.* Cymro.

Welshman, *s.* Cymro.
Welshmen—Cymry.

Welshwoman, *s.* Cymraes, Cymräes: *pl.* Cymraesau.

Welshy, } *a.* Cymreigaidd, Cymreigiol.
Welshlike, }

Welt, *s.* (C. *gwald*) gwaldas, gwaltes, gwald, ymyl, ymylgylch, eirionyn; gwrym.

Welt, *v. a.* gwaldasu, gwaldysu, gwaldu, gwalteisio, ymylu.

Welt, *v. n.* = *Wilt.*

Welted, *a.* gwalteisiog, gwaldasog.

Welter, *v. n.* (S. *wæltan;* Al. *walzen;* D. *vatter*) ymdrybaeddu, ymdreiglo, ymdroi, ymdrochi, dysgreinio, ymgreinio.

Welting, *s.* gwaldas, ymyl.

Wem,† *s.* (S.) craith, mân, brycheuyn.

Wem,† *v. a.* (S. *wemman*) llygru.

Wen, *s.* (S. *wenn; wen*) crangen, llyngrang = math o chwydd *neu* oddfyn tyner.
Full of wens—crangenog.

Wench, *s.* (S. *wencle*) llances, hogen; herlodres, hocrell; mwyglen, anlladferch: *pl.* merchetach.
Saucy wench—coegen.
Strapping wench—llabïen, llabïes.
Wanton wench—mwyglen, anllades, anlladferch, putain, cyffoden.
A wench (in America)—dynes ddu, duanes.

Wench, *v. n.* merchetа; dylyn, erlyn, erlid, *neu* hela mwyglenod; gwragedda; puteinia.

Wencher, *s.* merchetwr; hocrellwr; dylynwr, erlynwr, *neu* heliwr mwyglenod; gwragedd-wr.

Wench-like, *a.* llancesaidd, hocrellaidd.

Wend, *v. n.* (S. *wendan*) myned, cerdded, troi.

Wennel,† *s.* = *Weanel.*

Wennish, } *a.* (o *wen*) crangenaidd.
Wenny, }

Went, *v.* (o *wend*) aethym; aeth, &c.
I went—aethym.
He went—aeth.
They went—aethant.

Wept, *v.* (o *weep*) wylais; wylodd; wylant, &c.
I wept abundantly—wylais yn hidl *neu* yn hidlaidd.

Wept, *p. p.* wyledig, &c.
To be wept for—i wylo drosto *neu* am dano; à haeddai wylo drosto; gwiwgwyn.

Were, *s.* = *Wear, Weir.*

Were, *v.* (D. *vœrer;* Sw. *vara*) oeddym, oeddem; oeddynt, &c.
We were—oeddym, oeddem, oem; buom.
You were—oeddych, oeddech, oech; buoch.
They were—oeddynt, oeddent, oent; buont, buant.
Were it not, that—oni bai, bod.

Weregild, } *s.* (S. *wer*, a *gild, geld*) gwrwerth
Weregeld, } (yn mhlith yr hen Sacsoniaid).
Wehrgeld, }

Werst, } *s.* milltir Rwsia = 3500 troedfedd, neu
Verst, } o ddeutu tri chwarter milltir Lloegr.

Wervels, *s. pl.* = *Vervels.*

Weasand, *s.* = *Weasand.*

Wesil,† *s.* = *Weasand.*

West, *s.* (S., Is., ac Al.) gorllewin, gorllewydd, llewenydd, llewynydd, llywyn, llewyn, llywynydd; machlud haul, machludiad haul.

West, } *a.* gorllewinol, llewin, llewinol, llyw-
Western, } ynol, gorllewyddol, llewenyddol.

West, *ad.* tua'r gorllewin.

West,† *v. n.* machludo; llewino; tynu tua'r gorllewin.

Westering, *a.* gorllewinol, llewin; yn troi *neu* yn tueddu tua'r gorllewin.

Westerly, *a.* gorllewinol, llewinol, llewin, gorllewyddol.

Westerly, *ad.* tua'r gorllewin.

Western, *a.* (*west*, a S. *ærn*) = *West, a.*

Westernmost, } *a.* pellaf i'r gorllewin; llew-
Westmost, } inaf.

Westing, *s.* pellder tua'r gorllewin; llewiniad, gorllewiniad.

Westward, } *ad.* (S. *westward*) tua'r gor-
Westwardly, } llewin.

Wet, *a.* (S. *wæt;* D. *væde*) gwlyb, (*f.* gwleb); llaith, gwlybyrog, gwlyborllyd; gwlawog; ynwst, wst.
Cold and wet—oerwlyb, gwlyboer.
Soaking wet—gwlyb soegyn, gwlyb sopas.
Thoroughly wet—gwlyb drwyddo; gwlyb soegyn, gwlyb sopas; wedi ei wlychu yn gwbl.
Wet season—gwlybhin; gwlybaniaeth.

Wet, *s.* gwlyb; gwlybaniaeth; gwlybwr; gwlych; gwlybhin; dwr; gwlaw; lleithder.

Wet, *v. a.* gwlychu, gwlybhau, gwlybio, gwlybu; peri *neu* wneyd yn wlyb, &c.; lleithio; mwydo; ynystäu; trochi; sicio.

Wether, *s.* (S. *wether, wedder*) mollt, myharen, maharen: *pl.* myllt, myheryn, meheryn.

Wetness, *s.* gwlybrwydd, gwlybyrwch, gwlybyrogrwydd; gwlybaniaeth; gwlyb; lleithder.

Wet-nurse, *s.* mammaeth wlyb, mammaeth wlyb, llaeth-fammaeth, llaethfam, gwlebfammaeth.

Wetshod, *a.* troedwlyb.
Wettish, *a.* gwlybaidd, lledwlyb, gwlyborllyd, gwlybyraidd.
Wex, *v.* = *Wax.*
Wey, *s.* (o *weigh*) telbwys=pwys neu fesur neilldnol.
A wey of corn—40 pwysel o yd.
A wey of cheese—o 2 i 3 chanpwys o gaws.
A wey of butter—o 2 i 3 chanpwys o ymenyn.
A wey of wool—182 pwys o wlan.
Weasand, *s.* = *Weasand.*
Whack, *v. a.* pwmpio, curo, dulio, taro.
Whack, *s.* pwmp, dul, ergyd.
Whacker, *s.* peth amrosgo; celwydd goleu.
Whale, *s.* (S. *hwal*, *hwæl*) morfil, morfarch, moran.
Whalebone, *s.* asgwrn morfil, asgwrn moran.
Whale-fishery, *s.* pysgodfa morfilod; pysgodwriaeth morfilod.
Whale-fishing, *s.* pysgodwriaeth morfilod; pysgota morfilod.
Whaleman, *s.* pysgotwr morfilod, morfil-wr.
Whaler, *s.* pysgotwr morfilod, morfil-wr, moranwr; pysgodlong, pysgodlong morfilod, llong bysgota morfilod, llong forfilod.
Whaling, *s.* pysgota morfilod.
Whall, } *s.* llygadfrithedd=math o anhwyldeb
Whaull, } llygaid.
Whally, *a.* llygadfrith.
Whame, *s.* cacynen y merich, cethreor.
Whammel, } *v. a.* dymchwel, dymchwelyd,
Whemmel, } diwel.
Whang,† *s.* carai ledr; llain.
Whang,† *v. a.* curo, pwyo, dulio, llaehio.
Whap,† *s.* pwmp, ergyd.
Whapper, *s.* peth mawr amrosgo; celwydd goleu.
Wharf, *s.* (S. *hwarf*, *hweorf*; Is. *werf*; D. *werf*) porth dwyn, twyn y borthfa, porthfa, glanfa, llwythfa, gwarthdwyn.
Wharfage, *s.* porthdal, toll porthdwyn, tâl porthdwyn.
Wharfing, *s.* porthdwynan.
Wharfinger, *s.* ceidwad neu olygydd porthdwyn, porthdwynwr.
What, *pro.* (S. *hwæt*; Is. *wat*; Al. *was*) pa; beth, pa beth; yr hyn; à; py; pwy; y fath, peth, rhyw ran, rhyw.
What about—pa ham, pam, am beth, am ba beth.
What quantity—pa faint, pa gymmaint, pa dwysg.
What of that?—beth am hyny?
What is the matter with you?—pa beth sydd arnoch?
What countryman—gwr o ba wlad.
At what time—pa amser, pa bryd; ar ba amser; ar ba bryd; pan, pryd.
At what time soever—pa bryd bynag, pa amser bynag.
From what?—pa rag? rhag pa beth? rhag peth?
What though?—beth er?
Mind what you are about—dâl ar yr hyn sy genyt mewn llaw; rho dy fryd ar dy orchwyl.
I will do what I can—gwnaf a allwyf.
They act contrary to what they promise—gwnânt yn wrthwyneb i'w haddewid.
What, *ad.* o ran; weithiau; rhwng; peth.
What,† *s.* pethau; nwyddau.
Whatever, } *a.* (*what*, *so*, ac *ever*) pa bynag
Whatsoever, } pa beth bynag, beth bynag.
What-not, *s.* astell ar fur, &c.; astell lân.
Whatso,† *a.* = *Whatsoever.*
Wheal, *s.* (=*weal*) llymoryn, pendduryn, pl. ploryn, crugyn, pothell, ffothell.
A little wheal—pothell.
Full of wheals—llynorog, crugynog, pothellynog; llawn llynorod, &c.
Wheat, *s.* (S. *hwæte*; Al. *weitzen*; Is. *hveiti*) gwenith; gwenithyd.
A grain of wheat—gwenithen, gwenithyn, gronyn gwenith, gronyn o wenith.
Bearded wheat—gwenith barfog, gwenith coliog.
Wheat-land—gwenithdir, tir gwenith.
Wheat-country—gwlad wenithog, cwr lawn o wenith.
Wheat-flour—cân gwenith, peillied.
Wheatear, *s.* (*wheat* ac *ear*) twysen wen, twysen o wenith: *pl.* twys, twysenau, dwyseni gwenith.
Wheatear, *s.* y gynffonwen, tinwen y cerrig, tinwyn y cerrig).
Wheaten, *a.* o wenith; gwenithaidd.
Wheat-grass, *s.* gwenithwellt.
Creeping wheat-grass—gwenithwellt cropiog, daenol, gwenithwellt ymdaen, gwenithwellt y cwn, gwenithwellt rhedegog, cribau ci, triagl y cwn.
Sea rushy wheat-grass—gwenithwellt brwynaidd y morlan.
Dwarf sea wheat-grass—corweinwellt y morfin.
Fibrous wheat-grass, } gwenithwellt ffi-
Bearded wheat-grass, } wraidd hir, gwenithwellt coliog.
Wheat-plum, *s.* eirinen wenith.
Wheedle, *v.* (Gr. *φοίτεω*? *cdtdll*?) hudo geiriau teg; hudo, denu, llithio; trin gwenieitho, cocri, llarach, gorllyfnu, sidanu.
Wheedler, *s.* hudwr, llithiwr, truthar, twyllwr, ieithydd, &c.
Wheedling, *s.* hudiad â geiriau teg, ymadrawdeg; hudiad, llithiad, &c.
Wheel, *s.* (S. *hweol*; Is. *hvél*; Sw. *hiul*) olwyn, troell; sidell, sidyll, cant; amdro, amdroad.
Spinning wheel—rhod nyddu, troell nyddu.
The ring of a wheel } cant, baeg, nêf.
The hoop of a wheel } *neu ambren olwyn.*
The hoop of a (spinning) wheel—sidell rhod, sidyll rhod.
Nave of a wheel—both olwyn, bogel olwyn, bogel troell.
Cog-wheel—deintrod, rhod gocsau, rhod gocos.
Turner's wheel—turnen, *troell tarn.*
Fly-wheel—sidell, chwynan, chwyrlbedd, chwyf-olwyn, chwyrn-rod, chwyf-drosol.
The wheel of a pulley—*troell chwerfan*, troell chwerfan dro.
Mill-wheel—rhod melin, olwyn melin.
Potter's wheel—troell crochenydd.
A little wheel } rhodig, rhodan; troellan.
A small wheel } troellan; olwynig, olwynan.
Wheel and axle—olwyn ac echel; olwyn a gwerthyd; y rhod ac echel.
Wheel, *v.* olwyno, troelli; chwylo; dwyn neu gludo mewn berfa; troi yn grwn; troi yn

dyll; troi ar begwn; troi ar ei begwn; troi gwmpas; troi o amgylch; troi; treiglo; ngylchu; myned o amgylch.

To wheel about—troi o amgylch, o gwmpas, yn ol, *neu* yn ei wrthol; chwyldroi, amdroi.

To wheel off } chwylo, *neu* olwyno ym-
To wheel away } aith; troelli, dwyn, cludo, *neu* gario ymaith mewn berfa.

eel-animal, } *s.* rhodfilionyn, rhodfilyn:
eel-animalcule, } *pl.* rhodfilionos.

eel-barrow, *s.* berfa olwyn, berfa olwynog, erfa drol, berfa droell.

eel-bird, *s.* aderyn y droell, y rhodor, y hodwr.

eel-boat, *s.* rhodfad.

eel-carriage, *s.* cludai olwynog, cludai troellg, rhodog, troell-gludai; cerbyd olwynog, ;c.

eeled, *a.* olwynog, rhodog, troellog, rhodellg; âg iddo droellau, olwynion, *neu* rodau; r olwynion.

Four-wheeled carriage—cerbyd pedrrodog, pedrrod, pedrolwyn, *neu* bedrolwynog; cerbyd pedair olwyn; pedr-rod, pedrrodog.

eeler, *s.* olwynwr, olwynydd, trolsaer, hodwr; saer olwynion, saer troellau, saer hodau; chwylwr, tröwr.

eeling, *s.* olwyniad, troelliad; chwylad; road, &c.

eel-race, *s.* pwll rhod ddwr, pwll y rhod, wll yr olwyn.

eel-tire, *s.* cant olwyn, baesg; sidell, sidyll.

eelwork, *s.* troellwaith, rhodwaith.

eelwright, *s.* saer olwynion, saer troellau, aer rhodau, olwynwr, rhodwr.

eely, *a.* troellog, olwynog, rhodog; crwn.

eeze, *v. n.* (Sw. *hveesan;* Sw. *hvása*) cegwichio, cegwichian, cegleisio; gwichio (gân gaethder anadl).

eezing, *s.* cegwichiad; cegwich.

heezy, *a.* cegwichlyd; gwichlyd; moglyd.

elk, *s.* crychyn; oddfyn, cnwc; crugdardd, goryn, llynoryn; gwichiad, gwichiedyn.

helky, *a.* oddfog, oddfynog; boglynog.

elm, *v. a.* (S. *ahwylfan*) gorchuddio, enuddo, claddu, cluddio; dymchwelyd; suddo iros ei ben; gorlwytho, gorwasgu.

help, *s.* (D. *kvalp;* Sw. *valp;* Is. *welp*) enaw, ceneu, colwyn, pothan, pothon: *pl.* enawon: *f.* cenawes.

Lion's whelp—cenaw llew, ceneu llew.

An old dog will not play with a whelp—ni chwery hen gi â cholwyn.

help, *v. n.* dyfod â chenawon; bwrw cenawon, bwrw ceneu, bwrw cenaw.

hen, *ad.* (S. *hwanne;* Al. *wann*) pan, pan y, ban, pryd, pa bryd, pryd y; pa amser, yr amser y; tra.

When? (=at what time?)—pa bryd? pa amser?

Just when—ar y mynyd pan; ar y fynyd pan; cyn gynted ag; yn y mân ag.

Let him come when he will—deued pan fyno.

hence, *ad.* (S. *hwanon*) o ba le; o ba fân; pa le; o ba un; o'r hyn; oddi wrth yr hyn.

Whence art thou—o ba le y'th henyw?

hencesoever, } *ad.* (*whence, so,* ac *ever*) o ba
hencever, } le bynag; o ba fân bynag; o ba un bynag; o ba beth bynag.

Whenever, } *ad.* (*when, so,* ac *ever*) pa bryd
Whensoever, } bynag; pa amser bynag; pryd bynag.

Where, *ad.* (S. *hwær;* Is. *waar*) pa le, pa fân, lle, y lle, y mân, y fân; yn mha le; yn mha fân; yn yr hwn; yn mha un.

Whereabout, *ad.* yn nghylch pa le; yn nghylch pa fân; am ba le *neu* fân; yn nghylch pa un; yn nghylch yr hwn, &c.

Whereabout, } † *s.* y lle y mae un ynddo.
Whereabouts, }

Whereas, *ad.* (*where* ac *as*) gân, cân; cyd; yn gymmaint a; o herwydd; ond yn y gwrthwyneb; tra yn y gwrthwyneb; tra o'r tu arall; pan mewn gwirionedd; †yn yr hwn.

Whereat, *ad.* (*where* ac *at*) wrth yr hyn; wrth ba beth; wrtho, &c.; wrth ba beth? wrth beth?

Whereby, *ad.* (*where* a *by*) trwy yr hyn; trwy yr hwn, &c.; trwy ba beth; pa fodd.

Wherefore, *ad.* am hyny; o herwydd pa ham; am ba achos; o ba herwydd; pa ham? pam? i ba beth? am ba beth; pynag?

Wherein, *ad.* (*where* ac *in*) yn yr hyn, yr hwn, *neu* yr hon; ynddo, &c.; yn mha beth; yn mheth.

Whereinto, *ad.* i'r hyn; i'r hwn; i ba le.

Whereness,† *s.* lleoldeb.

Whereof, *ad.* o'r hyn; am yr hyn; o ba beth.

Whereon, } *ad.* ar yr hyn; ar yr hwn; ar
Whereupon, } hyny; ar ba beth.

The ground whereon we tread—y ddaiar y sathrwn arni; y tir y sengwn arno.

Whereso,† *ad.* = *Wheresoever.*

Wheresoever, *ad.* (*where, so,* ac *ever*) = *Wherever.*

Wherethrough,† *ad.* trwy yr hyn.

Whereto, } *ad.* i'r hyn; i'r hwn; at yr hyn;
Whereunto, } at yr hwn; i ba beth; at ba beth; ato, &c.

Wherever, } *ad.* pa le bynag; pa fân bynag;
Wheresoever, } yn mha le bynag; yn mha fân bynag.

Wherewith, } *ad.* â'r hyn, â'r hwn; trwy yr
Wherewithal, } hyn, trwy yr hwn; â pha beth; trwy ba beth; pa fodd.

Wherret,† *v. a.* (Al. *wirren*) blino, aflonyddu, ystuno; bonclustio, cernodio.

Wherret,† *s.* bonclust, cernod.

Wherry, *s.* (yr un a *ferry*) ceubal; cwch, bad, bad ysgafn; cwch pysgota; badlong; osai afalau surion, chwerwy.

Whet, *v. a.* (S. *hwettan*) hogi; awchlymu, awchu, minio, llymhau, llifo; cythruddo, cyffröi.

Whet, *s.* hogi, hogiad, llymedr.

Whether, *pro.* (S. *hwæther*) pa un.

Whether of the two—pa un o'r ddau.

Whether, *ad.* ai; pa un ai; pa un bynag; pa un; os; a.

Whether it be good or bad—pa un bynag ai da ai drwg.

You shall do it, whether you will or not—chwi a'i gwnewch, na bodd nac anfodd genych.

Whethering, *s.* daliad *neu* gadwad y brych (mewn buchod).

Whetstone, *s.* hogfaen, maen hogi, careg hogi, hogalen, hogal, agalen, galen, calen hogi, llymedras.

Whetslate, } *s.* hoglech, llech hogi,
Whet-slate-stone, } ellynfaen.

Whetter, *s.* hogwr, hogydd, hogiedydd.
Whew, *int.* chwew!
Whewer, *s.* chwiwell, chwiwiad: *pl.* chwiwa.
Whey, *s.* (S. *hwæg;* Ia. *væi, hvæi*) maidd; meiddlyn.
First whey from the cheese—maidd symi.
Second whey from the curds—maidd glas.
Whey-drink—meiddlyn; chwigwa, chwig.
Curds and whey—meiddlon, maidd; llaeth sopen llithrig; cawa a llaeth; cawa a maidd.
Whey, *a.* meiddlyd; glaswyn.
Wheyey, } *a.* meiddlyd, meiddaidd.
Wheyish, }
Wheyishness, *s.* meiddlydrwydd.
Which, *pro.* (S. *hwilc, hwylc;* Ia. *welke;* Al. *welche*) pa un; pwy; pa rai; pa; yr hyn, yr hwn, yr hon; à; y rhai.
Which of them—pa un o honynt; pwy o honynt; pa rai o honynt.
Which of these—pa un o'r rhai hyn; pwy o'r rhai hyn; pa rai o'r rhai hyny.
Which is which—pa un yw pa un; p'un yw p'un; pwy yw pwy.
Which of you—pwy o honoch; pa un o honoch.
I know not which to choose—ni wn pa un à ddewisaf.
Take which you will—cymmerwch yr un à fynoch.
Whichever, } *a.* pa un bynag, pa bynag,
Whichsoever, } bynag pa.
Whiff, *s.* (C. *chwiff, chwyth*) chwiff, pwff, piff, chwa, chwyth; awelyn.
A whiff of tobacco—chwiff neu fygyn o ffwgws; tyn, tyniad, neu dynfa o fwg mygiys.
Whiff, *v. a.* chwiffio, piffio, pyffio, mygu.
Whiffle, *v.* (D. *weifelen, zweeven*) troi gyda phob awel; bod mor anwadal a cheiliog gwynt; troi yn y tresi; bwhwman, anwadalu; chwythu'r chwib; chwareu y ffon ddwybig; †chwalu.
Whiffle, *s.* chwib, chwibanogl.
Whiffler, *s.* un anwadal, anwastad, neu benchwiban; un à dry gyda phob awel; anwadalyn, ysgoewan; chwibanwr, chwibanoglwr; rhagflaenor.
Whiffling, *s.* troad gyda phob awel, &c.; anwadalwch, anwastadrwydd, penchwibandod.
A whiffling fellow—un à dry gyda phob awel; un anwastad, anwadal, neu benchwiban.
Whiffle-tree, } *s.* tinbren, cambren, bonbren,
Whipple-tree, } ysgilbren.
Whig, *s.* (S. *hwæg*) maidd sur, surfaidd, chwig, chwigws; llaeth glas.
Whig, *s.* (oddi wrth *whig*=maidd sur, medd rhai: yn ol ereill, talfyriad o *whiggamores* (a hwnw o *whiggam*), gair arferedig mewn rhai parthau o'r Alban am *yrwyr* neu *cilwaid ceffylau*. Arferid y gair ar y cyntaf am y Cyfammodwyr yn yr Alban) Chwigiad, Chwig: *pl.* Chwigiaid, Chwigwys.
Whigs and Tories—y Chwigiaid a'r Toriaid.
Whig, } *a.* perthynol i'r Chwigiaid; Chwig-
Whiggish, } aidd.
Whiggarchy, *s.* (*Whig*, a Gr. *archê*) llywodraeth y Chwigiaid, Chwig-lywiaeth.
Whiggery, } *s.* Chwigiaeth, egwyddorion y
Whiggism, } Chwigiaid.
Whiggishly, *ad.* yn ol dull neu arfer y Chwigiaid.
Whigling, *s.* (o *whig*) Chwigyn, Chwigiad.
While, *s.* (S. *hwile;* Al. *weil;* Ia. *vy chwyl*) ennyd neu enyd o amser; enyd; amsaer; talm o amser; tro, ysbaid, chwyl, gwers, haeg, plve, rhyw ychydig.
A little while after—ychydig wedi hyn hyny; ychydig wedi, ychydig wedyn.
Some while after—rhyw ennyd o amser wedi hyn neu hyny; rhyw enyd wedi hyn neu hyny; rhyw ennyd wedyn.
All the while—yr holl amser; trwy yr amser; yr holl ddyddiau; tra.
After a while—yn ol ennyd, enyd, awd, neu dalm o amser.
It is worth while, } o ddal am ei wneu-
It is worth the while, } ur; o ddal ei
boen; y mae yn werth ei wneuthur mae yn werth y boen.
While, } *ad.* tra; hyd, hyd oni, tan; cyn.
Whilst, } a, cyhyd a; cyhyd, cyd.
While he lived—tra y bu byw; tra bu
While I have my being—tra byddwy.
While, *v. a.* oferdreulio, treulio yn wagdreulio; ofera, gwastraffu; gwan. gohirio.
Whilere,† *ad.* (*while* ac *ere*) ychydig yn ol; yn ennyd; hanmercyn yn ol.
Whiles,† *ad.*=*While, Whilst.*
Whilk, *s.* (=*which*) gwichiad, gwichiaid; gwichiaid.
Whilom,† *ad.* (S. *hwilon*) gynt, cynt; cyn; unwaith; yn gyntaf.
Whim, *s.* (Isl. *hvima;* C. *chwim*) gofreg, asbri, gwyn anwadal, chwa, nwyth, nwyd, prane, gwamalle, hepynt, ymaldod, breuddwyd chwimplath.
Idle whim—coegdyb, gwagdyb.
Whimbrel, *s.* coegyl finhir.
Whimper, *v.* (Al. *wimmern*) golefain, geran, pipian.
Whimperer, *s.* golefwr, gereinwr, gerei gereinllyd, un geranllyd.
Whimpering, *s.* geran, golefain.
Whimpled,† *a.* gereinllyd.
Whimsey, *s.* (o *whim*) mympwy, gofreg, nwyth, gwyn anwadal, *chwim, &c.*
Whimsey,† *v. a.* llenwi à mympwyon.
Whimsical, *a.* (o *whimsey*) mympwyol, wyog, gofregus, ymmala, nwythus, nwythog, nwythol, arnwythus, asbrig, asbri; digrif, hyntiog; penchwibanol ffol.
Whimsicalness, } *s.* nwythusrwydd,
Whimsicality, } rwydd, nwythgrwydd, nwythua, mympwyoldeb, nwydedd, gofregedd, ymaldod, &c.
Whimwham, *s.* chwedl gwrach; coegdrwd, gwagchwedl; coegbeth, tegan, dafodrol; gofreg.
Whin, *s.* (C. *chwyn*) eithin, alth: *sing.* eithinen.
Petty whin — eithin, eithin yr ia, eithin mân.
Common whin — eithin ffrenig, eithin Ffrengig.
Whin-axe *s.* bwyell eithin, cymmyni eithin.
Whin-chat, *s.* clochdar yr eithin, ceic yr eithin.
Whine, *v. n.* (S. *wænian, cwanian;* Isl. *kvæna*) cwynofain, cwynfan, cwynfana, cwyno, cerngwyno; dywedyd yn gwynfanus, yn gwyn

nllyd, *neu* yn bipianllyd; gwneuthur llais -fain; clafleisio; cwynleisio, cwynlleisio, rgrïo, oerleisio, pipian, crewtio, peuferu; ain, wbain, uban, wban, udo, cwynnadu.
ine, *s.* llais llefain, clafiais, cwynlais, cwyn-ais, llais cwynfanllyd, cwynfan; peufer; ban, wban; crewt.
iner, *s.* cwynfanwr, clafleisiwr, cwynlleisiwr, ewtyn, un cwynfanllyd, un à wnelo lais efain.
ining, *p.* yn cwynofain, gàn gwynofain, dàn wynofain, &c.; cwynfanus, cwynfanllyd, pianllyd, crewtiol.
inny, *a.* (o *whin*) eithinog, llawn eithin.
inny, *v. n.* (Ll. *hinnio*, cyfathrach i *whine*) weryru, gweryrad, gwilrin.
instone, } *s.* eithfaen=math ar bilergraig.
in, }
inyard, *s.* cleddyf (mewn dirmyg).
ip, *v.* (S. *hweopan*; Is. *wippen*) ffrewyllio, frewyllu, ffiangellu; cipio, ysgipio, brysio, rysio, chwipio; bancawio; gewnio; yseifio; dyrnu; llachio.
ip, *s.* ffrewyll, ffiangell; rhoden; gyrwr erbyd; bancaw.
Whip and spur—ar frys gwyllt; gyda'r brys mwyaf; yn wyllt ac yn chwipyn.
hipcord, *s.* llinyn *neu* gortyn blaen ffrewyll; llinyn ysleifiau, cordyn ysleifiau.
hipgraft, *v. a.* bancaw-impio.
hip-hand, *s.* llaw y ffrewyll; y llaw uchaf, y llaw drechaf; y goreu, y trechaf; mantais.
hip-lash, *s.* ysleifyn, ysleifen, *neu* garai ffrewyll; blaen ffrewyll.
hipper, *s.* ffrewyllydd, ffrewyllwr, ffiangellwr.
Whipper-in—helwas y ffrewyll; gwesyn y ffrewyll, gwas y ffrewyll, ffrewyll-was; ffrewyll y cwn.
Whipper-snapper, *s.* gwas heini, gwas chwipyn, gwesyn gwisgi, chwipwesyn.
Whipping, *s.* ffrewylliad, ffrewyllawd, ffiangelliad.
Whipping-post, *s.* post ffrewyllu, post y ffrewyll, post y ffiangell.
Whipple-tree, } *s.* cambren, tinbren, bonbren,
Whiffle-tree, } ysgilbren.
Whippo-wil, } *s.* (oddi wrth y swn à wna) y
Whippoor-will, } rhodor seinfawr=un o adar Amerig.
Whipsaw, *s.* (*whip* a *saw*) hesglif, llif hir, llif bwll, rhygnell, chwiplif.
Whipstaff, *s.* braich y llyw, llywgoes, llywrwyf.
Whipster, *s.* gwas heini, gwas chwipyn, gwesyn gwisgi, chwipwas, cyflymwas; hudleidr,
Whipstick, *s.* coes ffrewyll. [hocedwr.
Whipstitch, *s.* chwipyn y pwyth (=enw o ddirmyg ar wniedydd); ceibrad (wrth aredig).
Whipstock, *s.* coes ffrewyll, troed ffrewyll.
Whir, *v.* (o'r sain) chwyrnellu, chwyrnu, chwyrio, chwyrian, chwyrn-drystio; chwyldröi, chwefru; troi dàn chwyrnu; sïo; brysio, dyfrysio.
Whirl, *v.* (S. *hwyrfan*; Al. *wirbeln*; Sw. *hwirfla*) chwildroi, chwyldroi, cyldroi, chwyrnellu, dystroi, amdroi, troi; troi yn chwyrn; troi yn sidyll; rhodellu, chwerfu, troelli, tarnio, sitio, sidellu, sitallu, troellenu.
To whirl about—chwyldröi, cylchdröi, amdröi; troi yn sidyll; troi *neu* fyned oddi amgylch.
To whirl round—troi yn sidell, troi yn sidyll; chwyldröi, &c.

Whirl, *s.* chwyldro, chwildro, cylchdro, amdro, tro, dystro, chwyrn-dro; chwerfan, troellen, troell, sidyll, sidell, rhodell, chwarf, turnen; chwif, chwiw, gwid, sid, chwip.
Whirlbat, *s.* maneg dyrnodiwr, dyrnfol.
Whirlblast, *s.* trochwyth, trowynt.
Whirlbone, *s.* padelleg, padell penlîn, padell pen y glin, pellen pen glin, padell y glin.
Whirler, *s.* chwyldröwr, chwyldröedydd, chwyrnellwr.
Whirlicote, *s.* hen gerbyd penagored.
Whirligig, *s.* (*whirl* a *gig*) chwyrnell, chwirligwgon, chwirligwgan.
Whirling, *a.* yn chwyldroi, &c.; chwyrnol; dystroawl; serfol, serf.
Whirlpit, † *s.*=*Whirlpool.*
Whirlpool, *s.* llyn tro, pwll tro, trobwll, llynclyn, claig, sugnbwll.
Whirlwind, *s.* corwynt, trowynt, awel dro, gwynt ffalm, toredwynt.
Whirring, *s.* (o *whir*) chwyrnelliad, chwyrnad, chwyrniad; siad.
Whisk, *s.* (Al. ac Is. *wisch*; C. *hwysg*) tusw, tuswy, tasgell, ffasgell; ysgubellig, ysgubellan, ysgubell, sitell; llamdro, crychnaid; hwysg, cwthwn.
The whisk of a switch—clec, ysgort, *neu* grinell gwialen.
A whisk of straw—tusw o wellt, tasgell o wellt.
Whisk, *v.* ysgubo, ysgubellu, ysgubelligo, hwysgo, ysgudo, ysgutho, dysgubo; sitellu, chwipio; gweithio *neu* gynhyrfu âg ysgubellig; tasgellu; llamdroi; crychneidio: myned ar lamdro *neu* ar grychnaid; myned yn chwimmwth, ar redeg, ar hedeg, ar ehedeg, *neu* ar nawf.
Whisker, *s.* (o *whisk*) trawswch, (*pl.* trawsych), trawgern, cern-flew, cern-gudynau, barf y foch, cernfarf.
Whiskered, *a.* trawsychog.
Whisket, *s.* basged.
Whisky, } *s.* (Gw. *wisge beatha*=dwfr bywyd)
Whiskey, } pwtwn, gweisgwy, wysg y byw.
Whisky, } *s.* (o *whisk*, tebygol) math o gerbyd.
Whiskey, } an unmarch.
Whisper, *v.* (S. *whisprian*; Sw. *wiska*; Al. *flispern*) sisial, husting, hustyng, sibrwd, sisialu, sisiala, siffrwd, syganu, sistrain, siffro, eddrin, eddrino, ymhusting, suo, *sisyfwl*; dywedyd yn nghlust un.
To whisper together—cydsisial, &c.
Whisper, *s.* sisial, husting, hustyng, sibrwd, sygan, siffr, eddrin, sis, goheb.
Whisperer, *s.* hustingwr, sisialwr, sisialydd, sibrydwr, sibrydydd.
Whispering, *a.* sisialog, hustingol, syganol, eddrinol, sibrydol.
Whispering gallery — oriel sisialog, sisoriel.
Whispering, *s.* sisialiad, hustingiad, syganiad, eddriniad; sisial, husting, sygan, eddrin.
Whist, *a.* (Cern. *huist*; C. *ust*) dystaw, tawedog; tawel, llonydd; mud.
Whist, † *v.* ustio, dystewi, gostegu.
Whist, *in.* ust! taw! ystaw!
Whist, *s.* (o *whist*, *a.*) chwaren ar gardiau, chwarau ust.
Whistle, *v.* (S. *hwistlan*) chwiban, chwibanu; chwiban ar; chwibanogli, chwythellu.
Whistle, *s.* (S. *hwistle*; Ll. *fistula*) chwythell, chwib, chwibanogl, chwythen; chwiban.

Whistle-bish, *s.* chwippyag, barfwyniad y môr.
Whistler, *s.* chwibanwr, chwibanydd.
Whistling, *p.* yn chwibian, &c.; chwibanol, chwibanog, chwibanllyd.
Whistling wind—gwynt chwibanog, gwynt chwibanllyd.
With a whistling sound—yn chwibanllyd, dan chwiban; gyda swn chwibanllyd.
Whistly,† *ad.* (o *whist*) yn ddystaw, &c.
Whit, *s.* (S. *wiht*) mymryn, tipyn, chwythryn, gronyn, y dim lleiaf, eflyn, efnyn.
White, *a.* (S. *hwit*; Sw. *hvit*; Is. *wit*; Al. *weiss*) gwŷn, (*f.* gwèn); càn, canaid; pur.
Yellowish white—melynwyn, melyngan.
Reddish white—cochwyn.
Bluish white—glaswyn.
Variegated white—brithwyn.
Pale white—gwŷn gwàn, gwelwyn, gwelwgan, lledwyn, gowyn.
Greyish white—llwydwyn.
Delicately white—meinwyn, ceinwyn.
Very white — gorwyn, tra gwŷn, gwŷn iawn, gorgan.
White bread—bara càn, bara gwŷn.
White, *s.* gwŷn; gwyni; dyddon.
White, *v. a.* gwynu, gwynhau, cànu, arwynu; gwyngalchu; calchwynu.
White-ash, *s.* yr onen wèn=onen America.
White-bait, *s.* gwynbysg, yr abwyd gwŷn.
White-beam, } *s.* cerddinen wèn, criaf-
White-beam-tree, } allen wèn.
White-bottle, *s.*=oodrwth, llysiau y poer, menyg y gog.
White-boy, *s.* Bachgen Gwŷn=un o'r terfysgwyr Gwyddelig cylch y flwyddyn 1762.
White-boyism, *s.* egwyddorion *neu* ymddygiad y Bechgyn Gwŷnion.
White-braut, *s.* yr hwyad wèn, hwyad y gogledd.
White-campion, *s.* lluglys gwŷn.
White-cap, *s.* penwyn, golfa y mynydd.
White-car, *s.* y gynffonwen, tinwyn y ceryg (*f.* tinwen y ceryg), y rhonwyn, (*f.* rhonwen).
White-centaury, *s.* canri wèn.
White-crop, *s.* cnwd gwŷn=cnwd o wenith, haidd, rhyg, ceirch, &c.
White-ear, } *s.* y gynffonwen, y rhonwen,
White-tail, } tinwyn y ceryg.
White-face, } *s.* bali=llain wèn yn nhalcen
White-blaze, } ceffyl.
White-faced, *a.* wynebwyn, (*f.* wynebwen); bal.
White-foot, *s.* troed gwŷn.
White-foot, } *a.* troedwyn, (*f.* troedwen).
White-footed, }
White-friars, *s. pl.* Brodyr Gwynion, Brodyr Gwisgwyn, Mynachod Gwynion.
White-headed, *a.* penwyn, (*f.* penwen); brigwyn, (*f.* brigwen).
White-heat, *s.* gwyniad.
White-land, *s.* tir gwyn.
White-leg, *s.* coes wèn=math o ddolur coes.
White-legged, *a.* coeswyn, (*f.* coeswen).
Whitelight, *s.* goleuni gwŷn, goleu gwŷn.
Whitelimed, *a.* calchwyn, gwyngalchedig.
White-line, *s.* llinell wèn, llinell wag, llinell ddyddon.
White-livered, *a.*=d. g. *Livered.*
Whitely, *ad.* yn wŷn.
White-meat, *s.* gwynfwyd; gwynawd, gwynod; llaethfwyd, bwyd llaeth; cig adar, ewningod, &c.
White-money, *s.* arian gwynion, arian gleiniog.
Whiten, *v.* gwynu, gwynhau; cànu, arwynu; gwneuthur yn wyned; myned yn wyn; gorwynu.
Whitener, *s.* gwynwr, gwynhâwr, cànwr; arwynwr.
Whiteness, *s.* gwyndeb, gwyndra, gwynwyd, gwyni, gwyndeb, canaidrwydd.
Whitening, *a.* gwynhaol.
Whitening, *s.*=*Whitening.*
White-nun, *s.* y lleian wèn.
White-pot, *s.* gwynod, gwynawd, potaid gwyn
White-pyrites, *s.* taenfaen gwyn.
White-rent, *s.* ardreth wen.
White-rot, *s.* amrain, toddaid wèn, toddaid wèn, cron y gwaerydd, llysiau y gwiwig.
Floating white-rot—amrain dyfrdrig.
Whites, *s. pl.* y gwynion, gwynred.
White-shark, *s.* morgi gwŷn.
Whitester, *s.* cànwr, gwynwr.
Whitestone, *s.* gwŷnfaen, y gareg wèn.
White-swelling, *s.* chwydd gwŷn.
White-tail, *s.* y gynffonwen, y rhonwen, tinwyn y ceryg (*f.* tinwen y ceryg).
White-thorn, *s.*=*White thorn* (d. g. *Thorn*
White-throat, *s.* y gwddf gwŷn, y cegyrn, y gegwen).
Whitewash, *s.* gwynolch; calchlyn.
Whitewash, *v. a.* gwynolchi; golchi yn wyn; calchwynu, gwyngalchu.
Whitewasher, *s.* gwynolchwr; calchwyr calchwynydd, gwyngalchwr.
White-water, *s.* dwfr gwŷn, dwr gwŷn: hwyldeb ar ddefaid.
White-wax, *s.* cwyr gwŷn.
White-willow, *s.* helygen wèn.
White-wine, *s.* gwin gwŷn, gwyn-win.
White-wood, *s.* y coed gwynion; eleurys
Whitewort, *s.* amranwen, bronwen.
Whither, *ad.* (S. *hwyder*) i ba le; i'r lle fân; lle; i ba le? pa le?
Let him go whither he will—aed le myno; aed i'r lle y myno.
Whithersoever, *ad.* (*whither* a *soever*) i ba bynag; i ba fân bynag; pa le bynag, pa fân bynag; tua pha le bynag.
Whitherward, *ad.* tua pha le.
Whiting, *s.* (o *white*) gwyniad, gwyniad y môr morwyniad; gwynfwn, gwynfwyn, lledfer.
Whitish, *a.* gwynaidd, lledwyn, gowyn, gwynwyn, ar y gwŷn.
Whitishness, *s.* gwyneiddrwydd, lledwyndeb gowyndra.
Whitleather, *s.* (*white* a *leather*) lledr gwyn.
Whitlow, *s.* (S. *hwit* a *low*) ewinor, ewinrug gwlithen, bystwn.
Whitlow-grass, *s.* llysiau y bystwn, llysiau y ewinor.
Whit-Monday, } *s.* dydd Llun Sulgwyn.
Whitsun-Monday, } Llun y Sulgwyn.
Whitret, *s.* (*white rat?*) y fronwen, *y wenci*
Whitster, *s.*=*Whitener.*
Whitsun, *a.* perthynol i'r Sulgwyn; sulgwyn
Sulgwyn.
The Whitsun-holidays — gwyliau y Sulgwyn, gwyliau Sulgwyn.
Whitsunday, *s.* (*white* a *Sunday*) Sulgwyn, Sulgwyn, dydd Sulgwyn.
Whitsuntide, *s.* y Sulgwyn, gwyl y Sulgwyn, gwyliau y Sulgwyn, dyddiau y Sulgwyn, amser y Sulgwyn.
Whitsun-week, *s.* wythnos y Sulgwyn.

ıitten, *s.* y llwyfen fanddail, ysgawen y dwr.
ıittle, *s.* (S. *hwitel*) cyllellan; gwlanen wàr, warwisg, mantell wàr, twygrwymyn, hugwymyn.
ıittle, *v. a.* cyllellu; tori à chyllell; †hogi, wchlymu.
ıitybrown, *a.* gwynllwyd; llwydwyn.
ıiz, *v. n.* (o'r sain: cyttras à *hiss*) sïo; hwibanu, chwiban; chwyrnellu, chwyrnogli.
ıiz, *s.* si, chwiban.
ıizzing, *p.* yn sïo, gàn sïo, &c.; sïol; chwibanol, chwibanllyd, chwyrnain.
ıo, *pro.* (S. *hwa*; Is. *wie*; Ll. *qui*; Ff. *que*) yr hwn, yr hon, y sawl, y neb, yr un, à; y 'hai; pa un; pwy?
Who is this?—pwy yw hwn? *f.* pwy yw hon?
Who owns this?—pwy bïau hwn? eiddo pwy yw hwn? pïau hwn?
ho, } *in.* wo! aros! saf!=gair arferedig wrth
o, } geffylau.
hoever, *pro.* (*who* ac *ever*) pwy bynag.
hole, *a.* (S. *walg*, *onwalg*) holl, oll; cyfan, cwbl, cydol, hollol, hollus, llwyr, cyflwyr, cyfa, cyfan-gwbl, cyffred, cyffredol; iach.
The whole country—yr holl wlad; y wlad oll.
To make whole—cyfanu, cyfàu; gwneuthur yn gyfan, &c.; iachau; gwneuthur yn iach; cyweirio, diwygio.
To make whole again—cyweirio, adgyweirio.
'hole, *s.* y cwbl, y cyfan, yr oll, y cyfoll, y cwbl, y crynswth, y swm; cyfanwaith; cyfander; corffolaeth.
On the whole—ar y cyfan.
Vhole-hoofed, *a.* carn-gyfan.
Vhole-length, *a.* cyfanhyd; o hyd cyflawn; o ben bwygilydd.
Whole-length portrait — darlun cyflawn hyd, ardeb cyfanhyd.
Vholeness, *s.* cyfander, cyfanedd, cyfanrwydd; iachusrwydd, iechyd.
Vholesale, *s.* cyfanwerth, gwerth dàn swmp; y crynswth.
Vholesale, *a.* cyfanwerthol, cyfanwerth.
Wholesale dealer—cyfanwerthwr, cyfanwerthydd, masnachydd cyfanwerth.
Wholesome, *a.* (*whole* a *some*; Al. *heilsam*) iachus, iach, iachusol, iachol; da; hyfryd.
Wholesomeness, *s.* iachusrwydd.
Wholly, *ad.* yn gyfan, yn gwbl, yn hollol, yn llwyr, &c.; achlân.
Wholly and entirely—yn gyfan ac yn gwbl.
Whom, *pro.* (gwrthryohai *who*: Ll. *quem*, *quam*) yr hwn, yr hon; y rhai, y sawl, y neb; à; pwy?
Whomsoever, *pro.* pwy bynag; pa rai bynag; cynag pwy, bynag pwy.
Whoobub,† *s.*=*Hubbub*.
Whoop, *s.* (=*hoop*: Goth. *wopyan*; S. *hwcopan*) bloedd, gwaedd, garm, gryd, gawr; dolef, iewan; cadlef, cadfloedd; gawr rhyfel a chad.
Whoop (in ornithology)—y gopog.
Whoop, *v.* bloeddio, gwaeddi, gawrl, garmio, grydian, grydio, iewan.
Whooping-cough, *s.*=*Hooping-cough*.
Whoot, *v. n.*=*Hoot*.
Whop,† *s.* ergyd trwm.
Whop, *v. a.* taro, curo.
Whopper, *s.* peth amrosgo neu anferthol ei faint; celwydd mwy na chyffredin.

Whore, *s.* (S. *horcwen*; Al. *hure*; Is. *hoer*; C. *huran*) putain, huran, huren, dyhiren, dyhirog, mwyglen, budrog, budrogen, cyffoden, cymmones, anlladferch, gwraig llwyn a pherth.
Whore, *v.* puteinio, chwarau y butain; llygru à phuteindra.
Whoredom, *s.* puteindra, puteinigrwydd; puteiniaeth; llodineb.
Whoremaster, } *s.* puteiniwr; godinebwr.
Whoremonger, }
Whoremasterly, *a.* puteinllyd, anllad, puteiniol, fel puteiniwr.
Whoreson, *s.* mab y butain, puteinfab, basdardd, basderddyn.
Whoreson,† *a.* basdarddaidd; bawaidd, gwael.
Whorish, *a.* puteinllyd, puteinig, puteinaidd, puteiniol, budrogaidd, anllad, godinebus.
Whorishness, *s.* puteinigrwydd, puteinioldeb.
Whorl, *s.* (=*whirl*) troellen (blodau), blodrwy.
Whorled, *a.* troellenog, blodrwyog.
Whort, } *s.* (S. *heort*) llus, llusi, llusi duon bach,
Whurt, } llus duon bach, mwyar y brain; lluswydd.
Whortleberry, *s.* (S. *heort-berg*) llusen, llusïen; lluswydden: *pl.* llus, llusi, lluswydd, &c.
Whose, *pro.* (o *who*) eiddo pwy? pwy biau? pwy? yr hwn, yr hon; y rhai.
Whose is this?—eiddo pwy yw hwn? pwy biau hwn? pïau hwn?
Whose art thou? i bwy y perthyni di; pwy a'th biau? eiddo pwy wyt ti?
Whose shall it be—eiddo pwy fydd hi neu ef.
Whosesoever, *pro.* eiddo pwy bynag; eiddo pa rai bynag.
Whoso,† *pro.* pwy bynag.
Whosoever, *pro.* (*who*, *so*, ac *ever*) pwy bynag.
Whosoever he be— pwy bynag fyddo.
Whur, *v. n.* (o'r sain) chwyrnu; seinio y llythyren r yn rhy gryf.
Whur, *s.* chwyrnad.
Whurt, *s.*=*Whort*.
Why, *ad.* (S. *hwi*) pa ham, pam, am ba achos, am ba beth; py; ys; wel.
Why not—pa ham na? pam na? beth ynte? pa ham nad e? pa ham lai?
Why so?—pa ham hyny? pam hyny? pa ham felly? pam felly? py felly?
Why, *s.* anner, treisiad.
Why-not, *s.* peth heb reswm drosto; peth heb bam drosto.
With a why-not—yn ddïarbed; yn ddïergryn, yn ddigyngyd; yn ddi ba ham.
Wick, *s.* (S. *weoc*; Sw. *veke*) pabwyryn, (*f.* pabwyren): *pl.* pabwyr.
Wicked, *a.* (Sw. *vika*; S. *wican*) drwg, drygionus, anfad, anfadus, diriaid, drygus, ysgeler, mall, barus, dyhir, diras, anwarus.
The wicked one—y drwg, yr un drwg, y fall, y gwr drwg.
Wickedly, *ad.* yn ddrwg, yn ddrygionus, &c.
Wickedness, *s.* drygioni, drygedd, drygionusrwydd, drwg, anfadrwydd; anwiredd; annuwioldeb.
Wicken, } *s.* cerddinen, cerdinen, criafolen,
Wicken-tree, } criafallen, cyrafolen, pren cyrawol, pren cyrawel: *pl.* cerddin, cerdin.
Wicker, *s.* (*D. vien*; Al. *sweig*; Is. *twig*) merhelygen; gwialen eilio.
Wicker, } *a.* à wnaed o ferhelyg gwialog.
Wickered, }

Wicker basket—basged ferhelyg, basged wiail.
Wicker-work, *s.* pleth wiail, plethwaith gwiail, basg, basgwaith, gwialwaith, gwaith gwail.
Wicket, *s.* (Ff. *guichet*) gorddrwa, gorddor, dryssan, gwiced, rhagddor, rhagddrwa.
Wide, *a.* (S. *wid, wide;* Is. *wyd;* Al. *weit*) llydan; eang, helaeth, ehelaeth; rhwth, (*f.* rhoth); ang, eng, angol; pell.
As wide as—cyfled a, cyfled ag; cyn lleted a; mòr llydan a.
Wide, *ad.* yn llydan; yn mhell; ar led.
Far and wide—yn mhell ac ar led, yn mhell ac yn agos.
Wide open—llawn agored, rhwth agored, penegored, penagored, agored led y pen.
Wide-branched, *a.* llydanfrig, briglydan.
Widely, *ad.* yn llydan, &c.
Wide-mouthed, *a.* safnrwth, cegrwth, safnog, cegog, ceglydan; â genau rhwth iddo; â cheg roth iddo.
Widen, *v.* llydanu, lledu, helaethu, eangu; agor, agoryd, egor; rhythu; llydu; ymledu, ymlydanu, ymagor.
Wideness, *s.* llydander, llydanrwydd, llydandra, helaethrwydd, eangder; lled, llyd.
Widgeon, } *s.* chwiwell, chwiwiad: *pl.* chwiws,
Wigeon, } chwiwiaid.
Widow, *s.* (S. *widew;* Al. *wittwe*; Ll. *vidua*) gweddw, gwraig wedd, dynes weddw.
Widow, *v. a.* gweddwi; peri yn weddw; amddifadu.
Widowed, *p. p.* gweddwedig; gweddw; amddifad.
A widowed person—dyn gweddw.
Widower, *s.* gwr gweddw, gweddw; gwr wedi claddu ei wraig.
Widowerhood, *s.* gweddwdod gwr.
Widowhood, *s.* gweddwdod.
Widow-wail, *s.* wylaeth y weddw=math o loaglys.
Width, *s.* (o *wide;* Al. *weite;* Is. *wydte*) lled, llydander, llyd, eangder.
Of equal with width—cyfled, gogyfled, unlled, cyfledol.
To make of equal width—cyfledu, gogyfledu.
Wield, *v. a.* (S. *wealdan*) trin, trino, trinio; llywio, rheoli, rhwyfo, llofi, dylofi, llofio; trafod; defnyddio, arferu, ymarfer â; dwyn.
Wieldable, *a.* trinadwy, &c.
Wieldless, *a.* annhrinadwy, anhydrin, anrhwyfadwy.
Wieldy, *a.* trinadwy, llofiadwy, dylofiadwy, rhwyfadwy, rheoladwy, llywiadwy.
Wiery,† *a.*=*Wiry.*
Wiery, *a.* (S. *wær*) gwlyb, llaith, corsog.
Wife, *pl. Wives, s.* (S. *wif;* Is. *wyf;* Al. *weib*) gwraig, gwraig briod, gwraig weddog, cyddwedd, gwraig wriog, cywely, cywelyes, cywestach: *pl.* gwragedd.
The wife's grandmother — rhagchwegr, nain y wraig, nain yn y gyfraith, nain yn nghyfraith.
The wife's grandfather — rhagchwegrwn, taid y wraig, taid yn y gyfraith, taid yn nghyfraith.
Wifehood, *s.* gwreigdod.
Wifeless, *a.* diwraig, anwreigiog, anmhriod, anweddog.
Wifely, *ad.* gwreigaidd, gwreigiol.
Wifely, *ad.* fel y gweddai i wraig; yn wreigaidd.
Wig, *s.* (Al. *wreck*) ffugwallt, gwallt gwallt dodi, gwalltwe, peagawch.
Wig, *s.* chwiogen.
Wigeon, *s.*=*Widgeon.*
Wigged, *a.* â ffugwallt ar ei ben; peagawg
Wight, *s.* (S. *wight;* Al. *wicht*) dyn, dynyn, person.
Wight, } † *a.* (S. *áwest*) buan, cyflym, ar
Wicht, } heini.
Wig-maker, *s.*=*Periwig-maker.*
Wigwam, } *s.* burthyn Indiaidd, bwth,
Wigwaum, } bwth, caban.
Weekwam, }
Wig-weaver, *s.* gwalltwëydd.
Wild, *a.* (S., Al., ac Is.) gwyllt; annaf anial, anwyllyniog, anniwyll, anialog ffaeth; gŵydd; bwyst; allaidd; dwy annhrefnus, didrefn; gwylltiog.
A wild man—dyn gwyllt, dyn anwa
A wild young man } dyn ieuanc gw
A wild youth } dyn ieuanc chwi
A wild ass—asyn gwyllt: *f.* asen wyl
A wild beast—bwystfil, gwyllt gwyllt, gwyddfil, bwystfera, coed, anifail y maes, gwyddlwdn.
A wild country—gwlad anial, gwlad gwlad anniwyll.
To grow wild—myned yn wyllt gwyddo; tyfu yn wyllt; tyfu yn wyddelig; rhedeg yn wyllt: gw
Very wild—gorwyllt, hywyllt, nadd enwyllt.
Wild, *s.* anial, anialwch, anialfan, ffaeth, diffaethdir, gwyllt, diderf, annedd.
Wild-boar, *s.* baedd gwyllt, gwyddfaedd
Wild-duck, *s.* hwyadwyllt.
Wilder, *v. a.* (Is. *vilder*) dyrysu, colli y ffordd.
Wilderness, *s.* (o *wild*) anialwch, anialfan, anialdir, diffaeth, diffaethwch, gwyllt, diderf; †annhrefn.
Wild-eyed, *a.* tremwyllt; gwyllt ei olwg.
Wild-fire, *s.* tân gwyllt; tandde (ar ddafad
Wild-fowl, *s.* adar gwyllt ion, ednain gwyllt ednod gwyllt ion: *sing.* aderyn gwyllt.
Wild-goose, *s.* gŵydd wyllt, elcyan: gwyddan gwyllt ion, elcya.
Wild-goose chase—hela gŵydd wyllt; gŵydd wyllt.
To lead one a wild-goose chase—rhe helfa dwyllodrus; denu yn mlaen ô gwy addewidion.
Wild-honey, *s.* mêl gwyllt, mêl gwenyn gwyll ion.
Wilding, *s.* peth gwyllt, gwylltyn: *pl.* gw ion.
Wilding, *s.* afal sur, grobosyn, surafal, afal pren gwyllt, prên anniwyll; *adallen,* wydden.
Wild-land, *s.* tir gwyllt, tir gŵydd, gwyllt
Wildly, *ad.* yn wyllt, &c.
To look wildly—hylldremio, hylldremu; edrych yn wyllt.
Wildness, *s.* gwylltineb, gwylltedd, gwyllt annofrwydd; chwidredd; anahrefn; anwy yniogrwydd.
Wild-oat, *s.* gwylltgeirch, ceirch gwyllt, ffe
Wile, *s.* (S. *wile*) dichell, ystryw, ystr twyll, hocced, chwired, cyfrwyddet, ffals ffalsedd; cast, ystremp; cynllwyn.
Wile, *v. a.* twyllo, hudo.

ilful, *a.* (*will* a *full*) gwirfoddol, o wirfodd, bwriadol; cyndyn, ystyfnig, gwrthnysig, anhyblyg, anhydyn, oildyn, cyndyniog, trofäus.

ilfully, *ad.* o wir fodd, o'i wir fodd, yn wirfoddol, yn fwriadol; yn gyndyn, &c.

ilfulness, *s.* gwirfoddoldeb, gwirfoddolrwydd; cyndynrwydd; ystyfnigrwydd, pengaledrwydd.

ilily, *ad.* yn gyfrwys, yn ddichellgar, &c.

iliness, *s.* (o *wily*) cyfrwyseder, cyfrwysdra, ffelder, ffeldra, dichell, ystryw, arystryw.

ilk, } *s.* (=*whelk*) gwichiad, gwichiedyn:
hilk. } *pl.* gwichiaid.

ill, *s.* (S. *willa*; Al. ac Is. *wille*) ewyllys, gwyllys; bodd, myn; dymuniad, dyhewyd, puchiant, puch, tuedd, gogwydd; dewisiad; llythyr cymmyn, cymmyneg, cymmyneb;
The will—yr ewyllys, y gwyllys. [gŵyll.
At one's will—wrth ei fodd; wrth ei ewyllys; wrth ei wyllys.
Of good will—o ewyllys da.
Of mere good will—o wir ewyllys da.
To bear one ill will, } ewyllysio yn
To bear ill will to one, } ddrwg i un; dwyn drwg ewyllys i un; dwyn drwgwyllys i un.
With ill will, } yn anwyllysgar, yn an-
With an ill will, } ewyllysgar, yn anfoddlawn, yn anfoddog; o anfodd, yn erbyn ewyllys.
Against one's will—o'i anfodd, o anfodd, yn anewyllysgar, yn erbyn ei ewyllys, yn anfoddlawn, yn anfoddog.
God's will be done, } ewyllys Duw a
The will of God be done, } wneler; gwneler ewyllys Duw.
Means, skill, and will—modd, medr, a myn.
To have one's will—cael ei ewyllys, ei ddymuniad, neu ei ddyhewyd; cael ei ffordd ei hun; cael ei ffordd; cael gwneyd fel y myno.
Tenant at will—deiliad preswylfoddog.
Tenancy at will—deiliadaeth breswylfoddog, preswylfoddogaeth.
Will, } ewyllys, gwyllys, llythyr
Testament, } cymmyn, cymmyneg, cymmyneb, cymmynaeth.
Last will—ewyllys diweddaf, gwyllys diweddaf, llythyr cymmyn, &c.
To die without a will—marw yn ddiewyllys; marw heb ewyllys, &c.
Probate of a will—prawf ewyllys, prawf gwyllys, prawf llythyr cymmyn, profiad ewyllys, &c.
Executor and administrator of a will—trefnydd a chyflawnydd ewyllys diweddaf, gweinydd a chyflawnwr ewyllys.

Will, *v. a.* (S. *willan*; Is. *willen*; Al. *wollen*; Ll. *volo*, *velle*) ewyllysio, gwyllysio, gwyllysu; mynu, ewyllu, ewyllysio, dymuno, dewiso; gorchymyn, erchi, peri.
What will you?—beth a fynwch chwi? pa beth a ewyllysiwch, &c.
When he will—pan fyno; pan y myno; y pryd y myno.

Will, *v.* mynu = arwydd yr amser dyfodol. [Cymharer d. g. *Shall*.]
I will come—deuaf, mi a ddeuaf, doaf:
Come what will—deued à ddêl; deued a ddelo; doed à ddel.
Let come on what will—deued arnaf yr hyn a ddelo.

Will, *v. n.* ewyllysio, gwyllysio, cymmynu; rhoi *neu* adael mewn ewyllys.

Willer, *s.* ewyllysiwr, gwyllysiwr, gwyllysydd; dymunwr; mynwr.
Well wisher—ewyllysiwr da.

Willing, *a.* (o *will*; Sw. a D. *villig*) ewyllysgar, gwyllysgar, ewyllysiol, gwyllysiol; parod, parodus; gwirfoddol; darweddol; boddlawn; yn mynu, gân ewyllysio, &c.
Not willing—anwyllysgar, heb ewyllysio, heb ohwennych.
Willing mind — meddwl gwyllysgar, meddwl ewyllysgar; parodrwydd meddwl.

Willing, *s.* ewyllysiad, gwyllysiad, mynad, myniad, mymiant, ewylliawd.

Willingly, *ad.* yn ewyllysgar, &c.; o fodd, o'i fodd.
Willingly and wittingly—o wirfodd ac o wybod; o fodd a gwybod.

Willingness, *s.* gwyllysgarwch, ewyllysgarwch, ewyllysgaredd; parodrwydd.

Willow, *s.* (S. *welig*; Is. *wilge*) helygen, pren helyg, helygbren: *pl.* helyg.
Rose willow—helyg gyferbyn-ddail.
Long-leaved triandrous willow—helygen drigwryw hirddail.
Bedford willow—helygen Bedford.
Sweet willow, } helygen beraroglaidd,
Bay-leaved willow, } helygen berarogl.
Yellow willow — merhelygen, helygen
Crack willow—helygen frau. [felen.
Silky sand willow—helygen sidanaidd y tywyn, helygen sidanaidd y tywod.
Creeping dwarf willow—corhelygen, helygen y cwn.
Round-eared willow—helygen grych grynddail, helygen gron-glustiog.
Common willow, } helygen gyffredin, dyfr-
Water sallow, } helygen.
Olive-leaved willow — helygen olewydd-ddail.
Great round-leaved willow—helygen grynddail fwyaf.
Long-leaved willow — helygen grych hirddail.
Common white willow—helygen wèn.
Persian willow, } helyglys hardd.
French willow, }
Willow-grove, helyglwyn, llwyn helyg.

Willow, } *s.* (o *Willy*=*William?*) dadgudynyr
Willy, } (mewn gwaith gwlan).

Willowed, *a.* helygog, llawn helyg.

Willow-gall, *s.* afal helyg, afal yr helyg.

Willow-ground, *s.* helygog, yr helygog, helygfa, gwinllan helyg.

Willow-herb, *s.* helyglys.
Rose-bay willow-herb—helyglys hardd.
Great hairy willow-herb — helyglys per, helyglys panog.
Small-flowered hoary willow-herb—helyglys lledlwyd man flodeuog.
Broad smooth-leaved willow — helyglys llyfn llydanddail.
Square-stalked willow-herb — helyglys pedrongl, helyglys pedrogl.
Round-stalked marsh willow-herb—helyglys culddail y fawnog.

Willowish, *a.* helygaidd; o liw yr helyg, helygliw.

Willow-weed, *s.* llysiau y dom; llysiau y domen, costog y dom.
Willow-wort, *s.* helyg-wraidd.
Willow-wren, *s.* dryw yr helyg.
Willowy, *a.* helygog, llawn helyg.
Will-with-a-wisp, } *s.* hudlewyrn, hudlewyn,
Will-o'-the-wisp, } ellylldan, llewyrn, mall-dan, tân ellyll, tân llwynog.
Wilsome, *a.* cyndyn, gwrthnysig.
Wilt, *v. n.* (Is. ac Al. *wakes*) gwywo, edwino, dihoeni.
Wily, *a.* (*o wile*) cyfrwys, ystrywgar, ystrywus, ffel, cyfrwysgall, dichellgar, ffur, ffalst.
Wimble, *s.* (o'r C.) ebill, gwimbled, gwimbill, chwimbill, taredryn, trwyddew.
Wimble, *v. a.* ebillio, gwimbillio; tyllu âg ebill, &c.
Wimble,† *a.* bywiog, gweisgi, chwimiog.
Wimbrel, *s.* coegylfinhir.
Wimple, *s.* (Al. *wimpel*; D. *vimpel*) gwempl, miswrn, llèn, gyddwig lleian.
Wimple,† *v. a.* tynu i lawr (megys gorchudd); gorchuddio.
Win, *v.* (S. *winnan*) ennill, ynnill, elwa, maelio; denu, tynu; cyrhaedd.
To win over—ennill *neu* ddenu drosodd.
To win a person's favour—ennill bodd un; ennill ewyllys da un; ennill, tynu, *neu* ddenu serch un.
Wince, } *v. n.* (Ff. *guincher*; S. *wince*; C.
Winch, } *gwingo*) gwingo, taflu, tindaflu.
A wincing horse—ceffyl gwingog, gwingedydd.
Wince, } *s.* troell lliwiedydd, cyng-
Wincing Machine, } rod lliwydd.
Wincer, *s.* gwingeydd, tindaflwr.
Winch, *s.* (S. *wince*) gwing, taflad, tindaflad; braich droi, sidlath, dyrwynlath, cambill, trolath.
Winch and axle—olwyn ac echel, troell a gwerthyd.
Winepipe, *s.* llysiau y cryman; hinfynag y tlawd.
Wind, *s.* (S., Al., ac Is.; Ll. *ventus*) gwynt; chwa, awel; chwyth, anadl, anal.
The cardinal winds—y prif wyntoedd=y gwyntoedd à chwythant o'r prif bynciau.
Side-wind—asgellwynt, ystlyswynt.
Contrary wind—gwrthwynt; croeswynt; gwynt croes, gwrthwynebus, gwrthwynebol, gwrthwyneb, *neu* aruthrol.
A gust of wind—cwthwn, chwythwm, chwythyn, cawad o wynt, ffwyrad awel, chwyth, chwaff.
Between wind and water—rhwng dwr a gwynt.
Wind, *v. a.* gwyntio, arwyntio; bod ar yr adrywedd; arogli; gwyntyllio, nithio; gyru allan o wynt; cymmeryd gwynt; seibio.
Wind, *v.* (S. *windan*; Al. ac Is. *winden*) gwyntio, chwythu; dyrwyn, dyrynu, troi, amdroi, amddyrwyn, rhwyno, sidio, dynyddu; ffillio, ymddyrwyn, ymdroi; newid; dolenu, ymddolenu, ystumio, dolystumio; plygu; dyblygu; treillio; torchi.
To wind about—troi o amgylch; amdroi; amddyrwyn.
To wind (itself) about—ymdroi, ymnyddu, ymddyrwyn, *neu* ymglymu am.
To wind (itself) in—ymddyrwyn i mewn; ymnyddu i mewn.
To wind up—dyrwyn i fyny; coili; fr- (trwy droi *neu* ddyrwyn); dwyn i ben.
To wind up a clock—dyrwyn cloc; to orlais; codi pwysau cloc; codi am- cloc.
To wind up a watch—dyrwyn oriawr dyrwyn syg *neu* did oriawr.
Windage, *s.* (Ysp. *viento*) y gwahaniaeth rhwng tryfesur cyflegr a thryfesur pelen.
Wind-beam, *s.* nenbren, neniar.
Windbound, *a.* yn ngharchar y gwynt; wedi gaeth gân y gwynt; rhwym gân y gwynt gwynt-rwym, gwynt-rwystredig.
Windbroker, *a.* wedi tori ei wynt; gwynt-holltog, gwynt-hollt, gwynt-holltedig; anadfyr, analfyr, byranadlog.
Windchanging,† *a.* mòr gyfnewidiol a'r gwynt.
Wind-dropsy, *s.* gwyntchwydd, tabyrddiaeth; dyfrglwyf sych, y chwydd gwynt, myg-dwr.
Wind-egg, *s.* cloncwy, wy clwc, wy wynt, wy madreddog, wy hadl, wy gorllyd.
Winder, *v. a.* gwyntyllio, nithio.
Winder, *s.* (o *wind*, *v.*) dyrwynwr, dyrwynydd, dyrwyniedydd, dyrynydd, amddyrwynwr, cenglwr, cengliedydd; cengliadyr, cengiadyr.
Winder-meb, *s.* math o wylan.
Winders, *s. pl.* grisiau tro; grisiau bàeddn, ergyd à dyn anadl y gwrthwyneb: c iaith ymladdwyr).
Windfall, *s.* gwynt-gwymp; peth à daro ar à chwyther i lawr gân y gwynt; rhyw ddel heb i ddyn ei ddysgwyl; dyrnod ffawd, ffawd dda, dygwydd da, ffw- gwydd, ffawd annysgwyl, hap dda, anadnwyd.
Windfallen, *a.* à chwythwyd i lawr gan gwynt; gwynt-gwympedig.
Windflower, *s.* ffrithogen, blodau y gwynt llysiau y gwynt.
Wild windflower—ffrithogen y gwynt blodau gwynt, ffrithlys, ffriddlys.
Wind-gage, *s.* gwyntfeidyr, *gwyntfesur*, gwyntiadyr.
Windgall, *s.* chwysigen wynt=chwydd neis ar egwydydd ceffyl.
Windgun, *s.* gwn gwynt, gwyntwn, awyrdryll.
Windhatch, *s.* y twll lle y tynir mwn o'r ddaear.
Windhover, *s.* (*wind* a *hover*) cudyll y gwynt, curyll, cudyll, cudyll coch, cenlli coch cudyll coesfelyn.
Windiness, *s.* gwyntogrwydd, gwynogrwydd, gwynnaeth, chwythlydrwydd; *mygdarth* chwydd.
Winding, *a.* troswl, dystroawl, dolenog, dolennog, dyrwynol, sidin, gogam, anuniawn.
Winding, *s.* dyrwyniad, dyrynad, troad, tro, dro- droad; ystumiad; dystro, tro, dyrwyn gwyntiad.
Winding of a river—dolenad, ystumiad *neu* ddolystumiad afon.
Winding-engine—peiriant i ddyrwyn neu godi peth o bwll dwfn.
Winding-reel, *s.* cengliadyr, cenglindyr, cynwyd rod, astyllod dyrwyn, car dyrwyn.
Winding-sheet, *s.* amdo, anwisg.
Winding-sticks, *s. pl.* prenau unionsyth, pren- brofi a yw gwyneb asteil yn uniawn ai wastad.
Wind-instrument, *s.* offer chwyth, offer gwynt offer cerdd chwyth.
Windlass, *s.* (*wind* a *lace*) dyrwynlath, dyrwyn- llath, sidlath, carfan dro, dyrwynai; braich

dro; braich dyrwynlath, braich ddyrwyn, braich; troell.

Windle, *s.* (o *wind*) gwerthyd; echel dro; cengliadyr.

Windlestraws, *s. pl.* hen borfa sech, cawn sych.

Windmill, *s.* melin wynt.

Window, *s.* (D. *vindue;* Ysp. *ventana*) ffenestr, alches; goleu.

Having (many) windows—ffenestrog.

A little window—ffenestr fechan, ffenestrig.

A loop-window—rhwyll-ffenestr.

Bay-window—crom ffenestr, ffenestr grom.

Stained-glass window—ffenestr arliwiedig.

Window, *v. a.* ffenestru.

Windowless, *a.* heb ffenestri, diffenestr.

Windowy,† *a.* ffenestrog.

Windpipe, *s.* breuant, brefant, corn breuant, corn y geg, y corn chwyth, pibell yr ysgyfaint, pibell wynt.

Windrode, *s.* y camdwll, gwynt-rawd=bod o long yn cael ei gyru o du gwynt i'r angor, gan y llanw a'r gwynt yn croesi eu gilydd.

Windrow, *s.* carfan (o wair), rhibyn.

Windrow, *v. a.* carfanu.

Windseed, *s.* gwynt-had.

Windshock, *s.* gwyntagen, gwynt-hollt: *pl.* gwyntagau.

Wind-tight, *a.* mòr dyn fel nas gall y gwynt fyned drwyddo; anhydraidd i'r gwynt.

Windward, *s.* bon y gwynt, tu y gwynt, ochr y gwynt; y parth y chwyth y gwynt o hono.

To ply to windward—pwyso at y gwynt.

To lay an anchor at the windward—arfer moddion prydlawn i fod yn llwyddiannus.

Windward, *a.* à fo tua'r gwynt; à fo yn erbyn y gwynt.

In the windward horizon—yn mon y gwynt.

A windward tide—llanw yn erbyn y gwynt; rhediad y môr yn erbyn y gwynt.

Windward, *ad.* tua'r gwynt; yn erbyn y gwynt.

Windy, *a.* gwyntog, gwynnog, gwynniarog; chwythlyd, chwythain; ystormus; nesaf i'r gwynt; chwyddedig; gwag.

Windy expressions—geiriau chwyddedig, chwyddedig eiriau gorwagedd.

The windy side—yr ochr nesaf i'r gwynt.

Wine, *s.* (S. a Ff. *vin;* Al. *wein;* Is. *wyn;* Ll. *vinum;* Gr. *oinos, goinos;* C. *gwin;* Gw. *fion*) gwin: *pl.* gwinoedd.

Red wine—gwin coch.

White wine—gwin gwyn.

Spirit of wine—gwirf, meddwin.

Rhenish wine—gwin rhwmnai, gwin Rheinig, gwin Rhein.

Port wine—gwin coch, gwin Oporto.

Claret wine—ffuonwin, gwin ffuon, claerwin.

Cape wine—gwin y Penryn, garth-win.

Mild wine—gwin blydd.

Wine grapes—grawnwin, gwinrawn,

Grape wine—gwin grawn. [grawn gwin.

To tipple wine—gwina.

Given to wine—gwingar.

When the wine is in, the wit is out—gàn y gwin y ceir y gwir; gàn y gwin e geir y gwir; y gwin a ddengys y dyn; allwedd calon cwrw da.

Wine-bibber, *s.* yfwr gwin, llymeitiwr gwin, gwin-yfwr.

Wine-cellar, *s.* gwin-gell, cell win, syler win, seiler win, cell y gwin.

Winefat, *s.* = *Winevate.*

Wineglass, *s.* gwinwydr, gwinwydryn, gwydryn gwin.

Wineless, *a.* diwin, heb win.

Wine-merchant, *s.* masnachydd gwin, gwinfasnachwr.

Winepress, *s.* gwinwasg, gwinsang, gwinwryf, gwelyg, gwin-gafn.

Winestone, *s.* gwinfaen, cen gwin.

Wine-tavern, *s.* gwindy, gwinfa, tafarn gwin.

Winevat, } *s.* cafn gwin, cerwyn win, cerwyn

Winefat, } gwin, gwin-gafn.

Wing, *s.* (S. *gehwing;* D. a Sw. *vinge*) aden, adain, adan, asgell, angell, ffilog, adaf, aes: *pl.* adenydd, edyn, adanedd, adeiniau, esgyll.

The wings of an army—asgell byddin, esgyll llu, adenydd llu.

The wings of a building—esgyll, adanedd, adenydd, *neu* ystlysau adeilad.

Wing, *v.* adeinio; asgellu; rhoi *neu* ddodi esgyll wrth beth; ehedeg, hedeg; clwyfo *neu* archolli yn yr aden.

Winged, *a.* adeiniog, adenog, asgellog; perchen aden *neu* adenydd; goradain, cyflym.

Winged words—geiriau adeiniog.

Winged fowls—adar asgellog.

Winged-pea, *s.* pysen adeiniog.

Wingers, *s. pl.* barilion à osodir yn esgyll *neu* ystlysau llong.

Wingfooted, *a.* troedadeiniog; âg adenydd wrth ei draed; goradain, buan, cyflym, chwimmwth.

Wingless, *a.* diaden, diadain, diedyn, heb adanedd, diesgyll, anadeiniog.

Winglet, *s.* aden fechan, asgellig.

Wingstroke, *s.* ergyd aden; ergyd âg adain.

Wink, *v. n.* (S. *wincian;* Al. *winken*) amrantu (llygad), ysmicio, ysmician, ysmigio, llygadganu, amneidio à llygad, gwincio; gogau *neu* ledgau llygad; esgeuluso.

To wink at—esgeuluso; edrych heibio i; cau llygad rhag; cymmeryd arno na welo; goddef.

To wink at one } —amrantu *neu* llygad-

To tip one the wink } gamu ar un; ysmician llygad ar un; amneidio (à llygad) ar un.

Wink, *s.* amrantiad, tarawiad, ysmiciad, *neu* ogaued y llygad; ysmig, ysmiciad, ysmigiad, gwinc, gwinced; amnaid à llygad; amA wink of sleep—amrantun. [rentyn.

Winker, *s.* amrantwr, amrantydd, ysmiciwr llygad, llygadgamwr, gwinciwr; clust ffrwyn ddall, canwyl.

Winking, *p.* yn amrantu, &c.; ysmiciol, ysmicianllyd.

Winking eyes—llygaid gwinglyd, llygaid ysmicianllyd.

Winkingly, *ad.* yn, gàn, *neu* dàn ysmician ei lygaid.

Winner, *s.* (o *win*) ennillwr, ennillydd, enniliedydd.

Winning, *s.* ennill, (*pl.* ennillion); enniliaid.

Winning, *a.* ennillgar, à ennillo, ennillus, denol, deniadol, swynol.

Winning modesty—gwyledd ennillgar, hyfrydlwys, serchuslan, serchoglan, *neu* garueiddlwys.

Winnow, *v.* (Ll. *evanno;* Al. ac Is. *wannen*) nithio; gwyntyllio; troelli, dioldi.

Winnower, *s.* nithiwr, (*f.* nithwraig), nithydd, nithiedydd, gwyntylliwr.

Winnowing, *s.* nithiad; gwyntylliad.
Winnowing machine—nithiadyr, gwyntyll, peiriant nithio.
Winnowing place—nithfa, nithle; eisingrug, usion-grug.
Winnowing sheet—nithlen.
Winter, *s.* (S., Al., Is., a D.) gauaf.
Winter night—gauafnos, nos gauaf.
A long winter night—hirnos gauaf.
The course of winter—gauafrawd, ystod
Winter apple—afal gauaf. [y gauaf.
Winter fallow—gauafar, âr gauaf, braenar gauaf.
To pass the winter—gauafu; bwrw y gauaf; treulio y gauaf; trigo y gauaf.
Winter, *a.* gauafol; perthynol i'r gauaf.
Winter, *v.* gauaf; bwrw *neu* dreulio y gauaf.
To winter cattle—gauafu anifeiliaid, gauafa anifeiliaid.
Winter-cress, *s.* berw y gauaf, berwr y gauaf.
Winter-green, *s.* coedwyrdd, glesyn y gauaf, gellyglys, gelleiglys.
Lesser winter-green—coedwyrdd bychan.
Chickweed winter-green—gwerddig.
Wintering, *s.* gauafiad, gauafiant.
Winter-kill, *v. a.* lladd gàn oerni y gauaf.
Winter-lodge, } *s.* gauafod llysiau, gauafle
Winter-lodgement, } planigion, gauafletty.
Winterly, *a.* gauafaidd, gauafol.
Winter-proud, *a.* rhy las yn y gauaf.
Winter-quarters, *s. pl.* gauafle, gauafod, gorsaf gauaf.
Winter-rig, *v. a.* braenaru tir yn y gauaf; gwneuthur braenar gauaf; gauafaru.
Winter-solstice, *s.* heulorsaf gauaf, alban arthan, byrddydd gauaf, canol gauaf.
Winter-weed, *s.* rhwyddlwyn eiddew-ddail, rhwyddlwyn y gauaf.
Wintery, } *a.* gauafol, gauafaidd, gauaflyd;
Wintry, } oer; ystormus.
Winy, *a.* (o *wine*) gwinaidd, gwinllyd.
Winze, *s.* twll awyr (mewn mwnglawdd).
Wipe, *v. a.* (S. *wipian*) sychu; dilychu; dilëu; glanhau: twyllo, hudo, coegio, hocedu.
To wipe out—dilëu, dïoli.
Wipe, *s.* sychiad; sychfa; sych; rhwb, rhwbiad, rhwt; cosfa; sych-rwb, sych-gos; gair cyrch, sychair, cyrchair; geiriau cyrch, geiriau sychion; greff, gwawd, ffroenwawd, cellwair du; dyrnod, ergyd.
Wipe, *s.* (Sw. *ripa*)=*Lapwing.*
Wiper, *s.* sychwr, sychydd, sychiedydd.
Wiping, *s.* sychiad.
Wire, *s.* (Sw. *vir;* Isl. *wijr*) gwyfr, gwyfren, edaf fettel, gwïrs, (*sing.* gwirsen).
Gold wire—edaf aur, gwyfr aur.
Copper wire—edaf copr, gwyfr copr.
Wire cage—cawell gwyfrai, cawell gwyfr.
Wire, *v. a.* gwyfro; rhwymo *neu* sicrhau â gwyfr.
Wiredraw, *v. a.* tynu y gwfr, gwyfr-dynu; tynu mettel allan yn edafedd; nyddu mettel; estyn allan, tynu allan, dwyn allan; tynu o hyd, hwyhau, estyn, gohirio; tynu yn hirfuin.
To wiredraw one—tynu *neu* ddyrwyn rhyw gyfrinach megys allan o berfedd un; dyrwyn perfedd un.
Wiredrawer, *s.* tynwr gwyfr, gwyfrwr, gwyfrdynwr.
Wiredrawing, *s.* tyniad gwyfr, gwyfr-dyniad.
Wire-gauze, *s.* niwlwe wyfrin.
Wire-grub, *s.* = *Wire-worm.*
Wire-heel, *s.* sawdl wyfr=anhwyldeb a geir mewn anifeiliaid.
Wire-pulling, *s.* tyniad ar wyfr; dirgwyn; dirgel; dirgel gyngwyn, cuddamcan.
Wire-rope, *s.* rhaff wyfr, rhaff wyfrin.
Wire-worm, *s.* gwyfr-chwilen, gwyfr-chwilen gwyfr-chwilod, chwilod gwyfrin, chwilod gwyfr, pryfed gwyfr.
Wiry, *a.* (o *wire*) gwyfraidd, gwyfrin; a wnaed o wyfr; main.
Wis,† *v. a.* (Al. *wissen;* S. *witan;* Is. *vita;* Sw. *vis*) gwybod; meddylied, tybied.
Wisealls, } *s. pl.* dail moron a phannas
Wisomes, }
Wisdom, *s.* (S.; Sw. *visdom*) doethineb, gwybodder; callineb, synwyr; pwyll.
Wise, *a.* (S. *wis, wise;* Al. *weise;* Is. *viss;* Sw. *vis*) doeth, call, synwyrol, ffel, deallgar, pwyllog, ffur; medrus; mal; dysgedgar, doethus.
Wise, *s.* (S. *wise,* Al. *weise; Pl. guise*) modd, dull, gwedd, sut, ffordd.
Wiseacre, *s.* (Al. *weissager*=*wise-sayer*) ffugsynyn, iolyn, ffol ffel, ffol ffalst, catffwl, ffwl; hurthgen, cadafael, llelo; *f.* ffolen, doethen, ffolcen.
Wise-hearted, *a.* doeth o galon; doeth-galonog.
Wiseling, *s.* doethyn, iolyn, catffwl, ffwl, &c.
Wiseness,† *s.* doethineb.
Wise-sayer, *s.* (Al. *weissager*) rhagfynegwr—rhagfynegwr y tywydd; doethyn, ffugsynyn, catffwl.
Wish, *v.* (S. *wiscan*) dymuno, *dymuned,* ewyllysio, gwyllysio, chwennychu, chwenychu, damuned; deisyf, deisyfu, adduno, cymmyn gofuno; blysio; rhybucho, pucho.
Wish, *s.* dymuniad, dymuniant, dymuned, dymundeb, damuned, dymuniet, ewyllys, deisyfiad, dyhewyd, gofuniad, gofuned, ddunedd, myn, ewyllys, *gwyllys;* blys; pucho, rhybuchedd, rhybuch; dais.
Wished *p. p.* dymunedig, &c.
Wisher, *s.* dymunwr, dymunydd, *ewyllysiwr,* ewyllysydd.
Wishful, *a.* chwennychgar, chwanthawr, blawn, chwannog, blysiog; hiraethog, aethlawn.
Wishfulness, *s.* chwannogrwydd, blysiogrwydd, hiraethogrwydd.
Wish-wash, *s.* (o *wash*) sucan o ddïod, ddwr.
Wish-washy, *a.* glasdyrllyd, glasdyfrllyd, gwandyraidd, golchanaidd; gwan, *tenue.*
Wisket, *s.* basged, basgawd.
Wisp, *s.* (D. *visk;* Al. ac Is. *wisch*) tusw, tuswy, tasgell, ffasgell, sypyn, llofyn, *dym.*
Wist,† *p. p.* (o *wis*) gwybyddus; tybiedig.
Had I wist—pe gwybuaswn: pe gwyddaswn.
Wistful, *a.* (*wist* a *full*) astud, difrifol, pwyllog; meddylgar, myfyrgar, ystyrgar; gwyliadwgar; llawn meddwl ac ystyriaeth; hiraethog, hiraethlawn; awyddus, *taer; dwys,* dyfal; blysiog.
Wit, *s.* (S. *wit;* Al. *witz;* D. *wid*) synwyr, pwyll, deall; arabedd, ffraethder, gorffrwythder, prestledd, ffraethlymder, ffraethineb, areinrwydd, areiniaith, arabeddiaith, mheniaith; cyflymder a bywiogrwydd synwyr; ffraethair, ffraetheb, gair arain; *esyd*

o ffraethder; ffraetheiriau; arebydd, arebwr, cymhenwr, un ffraetheiriog, un arain ei eiriau, un arebol, un arab; athrylithwr; dyfais.

Sharp wit—pwyll certh, synwyr llym.

A young man of a ready wit—gwr ieuanc parod ei synwyr; gwr ieuanc parod-bwyll.

A man of wit—un ffraetheiriog; un arain ei eiriau; arabedd, ffraethebydd, &c.

To live by one's wits—byw ar ei synwyr; byw wrth ei synwyr.

To have one's wits about one — bod â' synwyrau yn barod neu yn effro.

Wit's end—cyfyng-gynghor; gwyddwig.

Wit, *v. n.* (S. *witan;* Is. *weeten;* Al. *wissen*) gwybod, gwybyddu; cael ei hysbysu.

To wit—sef, hyny yw, sef yw hyny, nid amgen, ys ef.

Witch, *s.* (S. *wicca*) dewines, swynwraig, rheibes, rheibwraig, gwiddon, gwiddan, gwiddanes, swynyddes, gwrach, dewinwraig; hudoles, hudol.

Witch,† *s.* (S. *wic*) glàn ddolenog neu ddol-ystumiog.

Witch, *v. a.* swyno, rheibio, swynogli, hudo.

Witchcraft, *s.* (*witch* a *craft*) dewiniaeth, swyn-yddiaeth, rheibiaeth, rheibiadaeth, swyngyf-aredd, swynoliaeth, celfyddyd rheibio; hud-oliaeth; swyn; swynion.

Witch-elm, *s.* = *Wych-elm.*

Witchery, *s.* swynyddiaeth, dewiniaeth, rheil-iaeth, hudoliaeth, &c.

Witch-hazel, *s.* = *Wych-hazel.*

Witching, *a.* swynol, hudol, hudlawn, hudolus, swynedigol, rheibiol.

Witchridden, *a.* à farchoger gàn widdonod;

Witch-tree, *s.* = *Roan-tree.* [hun-glwyfus.

Wit-cracker,† *s.* ysmaliwr, cellweiriwr.

Wit-craft,† *s.* dyfais, dychymyg.

Witenagemote, *s.* (S.) cymmanfa y doethion = senedd yr hen Saesoniaid.

Witfish, *s.* (It. *witvisch*) gwynbysg yr India.

With, *prep.* (S.) â, âg; gàn; trwy; gyda, gydag; efo; wrth.

With me—gyda mi, gyda myfi, genyf fi.

With my—â'm, â fy, âg ym.

With what—â pha beth; â pheth; pa gàn.

With one another—gyda'u gilydd; gyda'r naill y llall.

With some ado — trwy gryn drafferth; nid yn hawdd; nid hawdd.

Withal, *ad.* (*with* ac *all*) gyda'r lleill; gyda hyny; gyda phob peth; hefyd, yn mhellach; heb law hyny; â pha un; â'r hwn; â pha beth; â'r hyn.

Withdraw, *v.* (*with* a *draw*) tynu yn ol, tynu ymaith, cadw yn ol; tynu ato; tynu; myned neu dynu ymaith; myned neu dynu o'r neill-tu; cilio, encilio, neilltuo, ymneilltuo; myned ar gil; ymadaw; attal; dattynu.

Withdrawal, } *s.* tyniad yn ol, &c.; ciliad,

Withdrawment, } enciliad, ymgiliad, ciliawd, ymneilltuad; dattyniad; galwad yn ol.

Withdrawer, *s.* tynwr yn ol, tynwr ymaith; ciliwr, enciliwr, ymgiliwr.

Withdrawing-room, *s.* = *Drawing-room.*

Withe, } *s.* (S. *withig;* Al. *weide*) gwden; ed-

With, } nydd; brigyn helyg; rhefog, rhwym-yn: *pl.* gwialyn, gwdeni.

Withed, *a.* gwdenog, gwdenol; â rwymwyd â gwden.

Wither, *v.* (S. *gewitherod;* C. *gwiddoni;* Gw. *fothack*) gwywo, crino, edwi, edwino, di-hoeni; gwystno; crebachu, crybychu; celffeinio; gwiddoni; sychu.

Wither-band, *s.* (*withers* a *band*) creffyn cam-bren cyfrwy.

Withered, *a.* gwywedig, gwyw; gwywllyd; gwystyn; crebach, crebachlyd, crebog, cre-bachog, crybychog; gwidd; lleipr; edwin, edw.

Withered ones—gwywedigion.

Withered leaves — gwywel; dail gwyw, dail gwywedig.

Withered wood—gwywwydd, coed gwyw.

Witheredness, *s.* gwywedigrwydd, gwywder; gwywedigaeth; gwywllydrwydd.

Withernam, *s.* (S. *withor* a *naman*) attrais.

Withers, *s. pl.* (o *with?*) ysgwydd march; cudyn ysgwydd.

Wither-wrung, *a.* â niweidiwyd yn ei ysgwydd; llygredig neu wasgedig yn ei gudyn ysgwydd; â llwgr neu wasg ar ei ysgwydd.

Withhold, *v. a.* (*with* a *hold*) attal, dàl; cadw yn ol; rhwystro, lluddias, lluddio, cadw, darddal.

To withhold from—attal rhag, attal oddi wrth; cadw oddi wrth; cadw rhag.

Withholder, *s.* attaliwr, attaliedydd, &c.

Withholdment, *s.* attaliad, attaliedigaeth, rhwystrad, lluddiad.

Within, *prep.* (*with* ac *in;* S. *withinnan*) o fewn, oddi mewn, oddi fewn; o'r tu mewn; tu mewn; yn mewn.

Within, *ad.* i mewn; oddi mewn, oddi fewn; o'r tu mewn; yn y ty.

Within-side, *ad.* oddi mewn, o'r tu mewn.

Without, *prep.* (*with* ac *out;* S. *withutan*) heb; di-; oddi allan, oddi allan i, y tu allan i, o'r tu allan i; oddi eithr, eithr, ond.

Without, *ad.* allan, oddi allan, o'r tu allan, i maes, yn allanol.

Without-door, *a.* allanol, oddi allan, allan; heb fod yn y ty.

Withstand, *v. a.* (*with* a *stand*) gwrthsefyll, sefyll yn erbyn, gwrthwynebu, gwrthladd, gwrthrynu, gwrthryn; ymgadarnhau yn erbyn; rhagu, goreafu, gwrtho, lluddias, gwrthàu; sefyll yn wyneb.

Withstander, *s.* gwrthwynebwr, gwrthwyn-ebydd, gwrthsafwr, &c.

With-vine, } *s.* glaswellt y cwn, llygad y ci,

With-wine, } gwenithwellt ymdaenol.

Withwind, *s.* cynghafog, ffithys.

Withy, *a.* (S. *withig*) helygen; merhelygen; gwden.

Withy, *a.* (o *withe*) gwdenog; gwdenol; gwden-aidd; ystwyth; gwydn a hyllyg.

Witless, *a.* (*wit* a *less*) disynwyr, ansynwyrol, ffadr, dibwyll; anghall, ynfyd, ffol.

Witlessness, *s.* disynwyredd, ffladredd:

Witling, *s.* coeg arebydd, ffraethyn, arebusyn, ffraethogyn: *pl.* arebusion.

Witness, *s.* (S. *witnesse*) tystiolaeth; tyst, tystiwr, ardystwr, ardystiwr, ardystydd.

Ear witness — tyst clyw, tyst clywedog, clywedydd.

Eye-witness — llygattyst, golygdyst, tyst golwg, tyst llygad, gwybyddiad.

Witness, *v.* tystio, ardystio, ardystu, tystiol-aethu, dwyn tystiolaeth; gweled, canfod, sylwi ar; gweled peth a sylwi arno.

Witnesser, *s.* tystiwr, ardystydd.

Wit-snapper,† *s.* ffraethogyn, cracharebydd.
Wit-starved, *a.* diddawn, disynwyr.
Witted, *a.* a'r y mae synwyr iddo; â llym synwyr iddo; synwyrol.
Witticism, *s.* (o *wit*) cymhendod, erthyl areiniaith, rhith areiniaith, esgus areiniaith, rhith arabedd, coegarabedd; gair cymhen-goeg, gair rhith-arain.
Wittily, *ad.* yn ffraetheiriog, &c.
Wittiness, *s.* areinrwydd, prestledd, ffraethlymedd, arebusrwydd.
Wittingly, *ad.* trwy wybod; trwy wybod iddo; yn wybodus; nid heb wybod; yn fwriadol; o wir fwriad; o'r gwaith goddeu.
Wittole, *s.* (S.) cycwallt dof, cyrnicyll dof, hofddyn à ŵyr ac a oddef anffyddlondeb ei wraig.
Witty, *a.* (o *wit*) ffraethlym, arain, parodlym, arebus, arebol, digriflym, ffraetheiriog, prestl, prest, prestlog, ffraethebus, arabeddus, digrifgall, synwyrol, synwyrlym; cymhen, cymhen-ddoeth, cymhengall; amwys, gwawdlym, pigog, pigoglym.
Witwall, *s.* y gegid; y ddelor fraith.
Wive,† *v.* gwreica, priodi.
Wivehood,† *s.* ymddygiad gweddus i wraig.
Wiver, Wivern, Wyvern, *s.* draig hedegog (yn arfau bonedd).
Wives, *s. pl.* (o *wife*) gwragedd, gwragedd priod.
Wizard, *s.* (o *wise*) dewin, synwyr, swynydd, brudiwr, cynghallen, dyn hysbys, gwr hysbys, gwr cyfarwr, chwiliog, hudol, chwidw, swyngyfareddwr; †doeth.
Wizardy, *a.* swynol, hudol, swyngyfareddol, swyngyfareddog.
Wizardy, *s.* dewiniaeth, swynyddiaeth, swyngyfaredd, swynoliaeth, chwidogaeth.
Woad, *s.* (S. *wad, waad;* Al. *waid, weid;* Ff. *guede*) glaslys, lliwlys, gweddlys, llasarllys, lliwiog las, llysiau y lliw, y glas, glasddu.
Woe, *s.* (S. *wa;* Ll. *va;* Gr. *ouai;* C. *gwae;* Al. *weh;* Is *wee;* Sw. *ve*) gwae; gofid, tristyd, tristwch, aeth, poen, blinder, cystudd, gnif, gniff, galar, trallod, alaeth, och.
Woe is me—gwae fi.
Woe unto them—gwae hwynt, gwae hwy, gwae hwynt-hwy.
Woebegone, *a.* wedi ei foddi *neu* ei orchuddio gàn wae; dros ei ben mewn gwae a thrueni.
Woesome,† *a.* = *Woful.*
Woful, *a.* (*woe* a *full*) gwaelyd, gwaelawn; llawn gwae a thrueni; gofidlawn, gofidus, truenus, gresynol, gresynus, alaethus; irad, girad, iradus, aele, adfydus, adfydig, galarus.
Wofulness, *s.* gwaelydrwydd, truenusrwydd, alaethusrwydd, &c.; trueni, gresyndod, gresyni, adfyd, trallod.
Wold, *s.* = *Weld, Wald.*
Wolf, *s.* (S. *wulf;* Al. ac Is. *wolf*) blaidd, cidwm, blai, bela, gwyddgi, bleiddyd: *pl.* bleiddiaid, bleiddiau.
She-wolf, Wolf-bitch, bleiddast, bleiddiast, bleiddes, cidymes.
A young wolf—cenau blaidd, cenaw blaidd, pothon, pothan, bleiddyn, bleiddian.
Wolf-dog, *s.* bleiddgi, bleigi.
Wolf-fish, *s.* morflaidd, blaidd y môr, morgidwm.
Wolfish, *a.* bleiddaidd, bleiddig.
Wolfram, *s.* math ar ddelid.
Wolf's-bane, *s.* bleidd-dag, llysiau y blaidd.
Wolf's-claw, *s.* crafanc y blaidd.
Wolf's-peach, *s.* eirin gwlanog y blaidd, a afal.
Wolverene, Wolverine, *s.* (o *wolf*) bleiddfil, y mwyth.
Wolvish, *a.* = *Wolfish.*
Woman, *s.* (o'r S. *wif-man*, yn di ra. *womb* a *man*, yn ol ereill) benyw, gwr menyw, dynes, merch, bun; dyn, &c.
A young woman—merch ieuanc; merch llances, geneth.
A married woman—gwraig briod, gwr wriog, gwraig, dynes briod.
An unmarried woman—merch anwreiddiog, benyw anweddog, merch anwreiddiog, merch ddibriod, anweddoges.
A little woman — gwreigan, gwreigan, merchan, dynes fach, benyw fechan, benywen.
A pretty young woman—meinir; meinwen; prydwen.
An old woman — hen wraig, hengan, hen fenyw, hen ddynes, gwrach, hengwrach, henwrach.
Women—benywod, benywaid, gwragedd, merched.
Mean women—gwragedd-dach, benywaid benywetach.
Mean young women—merchetach.
Silly women—gwrageddos.
Silly young women—merchetos.
Woman, *v. a.* gwreigeiddio, benywaidd gwreigioli.
Woman-born, *a.* à aned o wraig.
Womaned,† *a.* gwreigiog.
Woman-hater, *s.* bun-gasäwr, casäwr benyw od, casäwr gwragedd; un y mae yn ganddo farched.
Womanhood, *s.* gwreigdod, merchedd, gwragedra, gwreigeiddrwydd.
Womanish, *a.* benywaidd, gwreigaidd, merchaidd, gwreigol, benywlyd.
Womanishness, *s.* benywaiddrwydd, gwreigeiddrwydd, merchaiddrwydd.
Womanize,† *v. a.* benyweiddio, gwreigeiddio, mercheiddio.
Womankind, *s.* y rhyw fenywaidd, benyw ryw, y wreigiol ystlen; y benywol, gwragedd.
Womanless, *a.* difenyw, heb fenyw, heb wraig.
Womanlike, *a.* benywaidd, gwreigaidd, merchaidd; fel benyw, megys gwraig.
Womanliness, *s.* benyweiddrwydd, gwreigeiddrwydd.
Womanly, *a.* benywaidd, gwreigaidd, gwragedd, gwreigiol; merchaidd; gweddus i wraig.
Womanly, *ad.* yn fenywaidd, fel benyw, fel gwraig, yn fenywlyd, yn fursenaidd.
Woman-tired,† *a.* = *Hen-pecked.*
Womb, *s.* (S. *wamb*) croth, bru; aig.
Thou didst not abhor the Virgin's womb—ni ddlystyraist fru y Wyryf.
Womb,† *v. a.* elgio; amgau.
Wombat, *s.* un o folgodogion Awstralia a Tasmania.
Womby,† *a.* helaeth, cynnwysfawr, aneg.
Won, Wone, † *s.* (S. *wunian;* Al. *wohnen*) trigo, preswylio, annedd.
Won,† *s.* preswylfod, trigfa.
Wonder, *s.* (Is.; S. ac Al. *wunder*) rhyfeddod, syndod, ereci; gwyrth.
Wonder, *v. n.* rhyfeddu, synu, arafhu, ammheu.

I wonder—eres yw genyf; mae yn rhyfedd genyf; rhyfedd yw genyf.
Onderer, *s.* rhyfeddwr.
Onderful, } *a.* rhyfeddol, rhyfedd, enrhyfedd;
Ondrous, } syn, aruthr, aruthrol, uthr, eres, synfawr; gwyrthiol; mawr.
Onderfulness, } *s.* rhyfeddoldeb, rhyfeddol-
Ondrousness, } rwydd, aruthredd, uthredd.
Onderment, *s.* syndod, synedigaeth, rhyfeddod.
Onderstruck, *a.* synedig, syn, dychrynedig; wedi ei daraw â syndod *neu* ryfeddod.
Onder-worker, *s.* gwyrthofydd, gwyrthwneuthurwr, gwyrth-wneuthurydd; gwneuthurwr gwyrthiau *neu* ryfeddodau.
Onder-working, *a.* gwyrth-wneuthurol, gwyrthofyddol; à wnel wyrthiau *neu* ryfeddodau.
Ondrous, } *ad.* yn rhyfeddol, yn rhyfedd,
Ondrously, } yn eres.
Ont, } *a.* (o *won, wone;* S. *wunian*) arferol,
Onted, } arferedig, cynnefinol, defodol, gnotaol, gnotaus, gnawd, gnodawl, gnodig, gnodus, gnotâedig, cyffredin.
Ont, *s.* arfer, defod, moes, gnawd.
Ont, *v. n.* arferu, arfer, arferyd; bod yn arfer; bod yn arferol.
Ontedness, *s.* arferoldeb, arferedigrwydd.
Ontless,† *a.* anarferol, anarferedig.
Oo, *v.* (S. *wogan*) caru; ymerlyn am gariad; ymganlyn â; crefu, atolygu.
Ood, } † *a.* (S. *wod*) cynddeiriog, iwin.
Ode, }
Ood, *s.* (S. *wuda, wudu;* Is. *woud;* C. *gwŷdd*) coed, (*pl.* coedydd), gwŷdd; pren; coedwig, celliwig, gwig; coedlwyn, llwyn o goed, llwyn; celli; brwg.
A wood—coed; coedwig.
Wood and stone—coed a cheryg; pren a maen. [pren.
Vessels of wood—llestri coed: *sing.* llestr
Wood (for burning)—coed; cynnud.
Fire-wood—coed tân, cynnud.
To gather wood—coeta, coeda, hel coed.
Wood, *v. n.* diwallu â choed.
Wood-ashes, *s. pl.* lludw coed, coedludw.
Woodbind, } *s.* (*wood* a *bind*)=*Honeysuckle.*
Woodbine, }
Woodbird, *s.* aderyn coed, edn coed: *pl.* adar
Woodchat, *s.* y cigydd glas. [coed.
Lesser woodchat—y cigydd bach, y barfog.
Woodchoir, *s.* côr y goedwig, côr y wig, cerddorion y goedwig.
Woodchuck, *s.* coedhobyn, gwyddhobyn, tudhobyn: *pl.* coedhobau.
Wood-coal, *s.* coedlo; glollwyd, llwydlo, golosgoed, golosged, golosg.
Wood-cock, *s.* cyffylog: *pl.* cyffylogod.
Wood-cracker, *s.* delor y cnau.
Wood-culver, *s.* ysguthan, cuddan, cuddon.
Wood-cut, *s.* coedlun coettor, ystoryn coed, ystoryn pren, ystoryn ar goed, argraffiun ar goed, coettoriad, coedgerfiun, coedargraff, coedarlun, coedgerfyn.
Wood-cutter, *s.* coedgerfiwr, &c.
Wood-cutting, *s.* coedgerfiad, coedluniad, cerfiad ar goed, coedgerfiadaeth, coedgrifiaeth, coedargraffiaeth.
Wood-drink, *s.* diod goed, coedwy.
Wooded, *a.* coedog, coediog, gwyddog, coedlawn; amlgoed; diwalledig â choed.
A well wooded country—gwlad amlgoed; gwlad aml ei choed.
Wooden, *a.* a wnaed o goed; coedol, gwyddin, prenaidd; o goed, o bren; trwsgl, trwstan, chwithig.
Wood-engraving, *s.*=(d. g. *Engraving*).
Wooden-spoon, *s.* llwy bren=enw à roir i'r olaf o'r gorafwyr ieuangaf, yn Mhrifysgol Caergrawnt.
Woodfretter, *s.* ysbryf y coed, coedysydd, pryf y gwŷdd, pryf y coed, pryf ysgoed.
Wood-god,† *s.* duw pren.
Wood-grouse, *s.* ceiliog y coed, ceiliog coed; ceiliog y mynydd, cochiad.
Woodhouse, *s.* coetty, ty coed, cynnutty, ty cynnud.
Woodiness, *s.* coedogrwydd.
Woodland, *s.* coettir, tir coedog, coedlan; ffrith, ffridd.
Wood-lands—coettiroedd.
Wood-land, *a.* coettirog, coedog, coediog; perthynol i goedydd.
Wood-lark, *s.* esgudogyll, hedydd y coed, ehedydd y coed, enid, eniden, telor y coed.
Woodless, *a.* digoed, anghoedog.
Woodlessness, *s.* anghoedogrwydd.
Woodlouse, *s.* gwrach y lludw, gwrach y coed, gwrach y twca, mochyn y coed, tyrchyn llwyd.
Woodman, } *s.* coedwr; cynnutwr; cymmynwr
Woodsman, } coed, torwr coed; coedwigwr; heliwr, helydd.
Wood-meil, *s.* nwydd o wlan garw arferedig i wyneb gyndyllau llong.
Woodmite, *s.* gwyfyn coed, m isgyn coed.
Woodmonger, *s.* coedwerthwr, gwerthwr coed.
Woodmote, *s.* (*wood* a *mote*) coedlys.
Woodness,† *s.* cynddeiriogrwydd; llid.
Woodnote, *s.* cerdd y goedwig; tonau rhydd yr adar.
Wood-nymp, *s.*=*Wood nymph* (d. g. *Nymph*).
Wood-offering, *s.* coed-offrwm, offrwm coed.
Woodpecker, *s.* cymmynwr y coed, delor, coblyn y coed, caseg wanwyn, y gaseg wanwyn, taradr y coed.
Green woodpecker—delor y derw, cnocell y coed.
Greater spotted woodpecker, } delor fraith,
Greater specked woodpecker, } delor fraith fwyaf.
Lesser spotted woodpecker, } delor fraith
Lesser specked woodpecker, } leiaf.
The green and yellow woodpecker—lloercen.
Woodpigeon, *s.* ysguthan, cuddan, cuddon, cuthan.
Woodpile, *s.* cludair goed, cludair o goed; cludair o gynnud; daswrn o goed; das o danwydd.
The woodpile—y gludair goed, y gludair danwydd.
Woodreve, *s.* arolygwr coed, ceidwad coed.
Woodrock, *s.* coedraig=math o urael prenâidd.
Woodroof, } *s.* (*wood* a *roof* neu *ruff*) mandon,
Woodruff, } llysiau yr eryr, wdron.
Sweet woodroof, } llysiau yr eryr perarogl.
Sweet woodruff, }
Woodrush, *s.* coedfrwyn.
Wood-sage, *s.*=*Wood sage* (d. g. *Sage*).
Woodsare,† *s.* = llysgai = math o ewyn ar lysiau.
Woodsere,† *s.* dinoddedd coed; y tymmor dinodd.
Woodshock, *s.* bronwen y pysgod, pysg-wenci.
Woodsorrel, *s. Wood sorrel* (d. g. *Sorrel*).

Woodspite, *s.* delor y derw, cnocell y coed.
Woodstone, *s.* coedfaen.
Wood-warbler, } *s.* dryw y coed.
Wood-wren, }
Woodward, *s.* ceidwad y coed, ceidwad coed, coedwigwr.
Wood-wash, } *s.* banadlos, eurfanadl, banadl
Wood-wax, } aur, eorfanadl, melynog y
Wood-waxen, } waen, llysiau melynion, llysiau penfelyn.
Woodwork, *s.* gwaith coed, coedwaith.
Woodworm, *s.* pryf y coed, gwyfyn coed.
Woody, *a.* coedog, coediog, llawn coed, llawn coedydd, gwyddog; cêdaidd, prenaidd.
Wooer, *s.* (o *woo*) carwr, carŵwr, gwr caru, mab caru, cariadfab, un mewn cariad, cŵwr, hoffddyn, cariad; ymgeisydd, taer geisiwr.
Woof, *s.* (S. *weft;* Sw. *vaf*) y bwrw, y ddylif; arwe, gwe, y gwyneb.
Wool, *s.* (S. *wul;* Al. *wolle;* Is. *wol*) gwlan.
Flocks of wool—casnod, casnach, cneifion.
A lock of wool—gwlenyn, cudyn o wlan, cudyn gwlan.
A fleece of wool—cnu gwlan, cnuf gwlan, cnuf o wlan, cnu o wlan.
Woolfall, *s.* pellen wlan (yn nghylla defaid).
Woolcomber, *s.* cribwr gwlan.
Woold, *s.* = *Weld.*
Woold, *v. a.* (Is. *woelen;* Al. *wühlen*) dyrwyn, amddyrwyn; bancawio; rhwymo rhaff am hwylbren, &c.
Woolder, *s.* pren dyrwyn.
Woolding, *s.* dyrwyniad, rhwymiad, bancawiad; rhaff fancawio.
Wooldriver, *s.* porthmon gwlan; prynwr a gwerthwr gwlan.
Woolenette, *s.* gwlanen deneu.
Woolfel, *s.* (*wool* a *fel*, Ll. *pellis*) croen â'r gwlan arno; gwlan-groen.
Wool-gathering, *s.* gwlana, hel gwlan.
Woolled, *a.* gwlanog.
Woollen, *a.* à wnaed *neu* à wneler o wlan; o wlan; gwlanaidd, gwlenig; garw.
Woollen, *s.* peth à wnaed o wlan; dillad gwlan; gwlanen; gwlanion.
Woollen-draper, *s.* brethynwr, brethynydd, gwerthwr brethynau, masnachwr brethynau, brethyn werthydd.
Woollen-drapery, *s.* brethyniaeth; brethynau; masnach gwlanolion.
Woolliness, *s.* gwlanogrwydd; gwlaneiddrwydd.
Woolly, *a.* (o *wool*) gwlanog, gwlenig; llawn gwlan; gwlanaidd; à ddygo wlan; y tyfo gwlan arno.
Woolman, *s.* gwlanwr.
Woolpack, } *s.* sach wlan; sach o wlan; sach-
Woolsack, } aid o wlan.
Wool-sorter, *s.* dichlynwr gwlan, pigwr gwlan; cymmathwr gwlan.
Woolstaple, *s.* marchnadfa wlan, marchnadfa gwlan, gwlanfa.
Woolstapler, *s.* gwlanwr; masnachwr gwlan; perchen gwlanfa.
Wooltrade, *s.* masnach gwlan, marchnadaeth gwlan.
Woolward,† *ad.* mewn gwlan.
Woos, *s.* gwymon.
Woots, *s.* dur yr India.
Word, *s.* (S.; Al. *wort;* Is. *woord*) gair.
A little word—geiryn, gair bychan.
Fair words—geiriau teg; gweniaith; geiriau mwyndeg, llathreiriau.
Compound word—gair cyfansawdd, cyfansair, gair cyfansoddadig, cyfansoddair, gair cymmwdd.
Obscene word—serthair, gair serth, budr, sertheb.
A word of like import—gair cyfystyr, un ystyr, gair unrym.
Ambiguous words, } gair-
Words of a double meaning, } geiriau amwya, mwyseiriau.
Word for word—gair yn ngair; ngair; gair am air; air am air.
A collection of words—geirgrawn, [illegible]
The word, } y gair amnaid, [illegible]
The watchword, } wyddair; yr arwydd-
In a few words—ar fyr eiriau; ar [illegible] eiriau; yn fyr, yn gryno.
May I speak a word with you?—a oes i genad i lefaru neu i ddywedyd gair wrych?
Word, *v.* geirio, geiriadu, geirioli; rhoi mewn geiriau; dywedyd y geiriau; ymadrodd, ymeirio.
Wordbook, *s.* geirlyfr, geiriadur; geirlyfrau.
Wordcatcher, *s.* geirgipiwr, geirdaladlydd.
Wordier,† *s.* geiriwr, llefarwr.
Wordily, *ad.* yn geiriog, yn amleiriog.
Wordiness, *s.* geiriogrwydd, amleiriogrwydd, geirioledd.
Wording, *s.* geiriad; geirweddiad, geiriaeth.
Wordish,† *a.* geiriol.
Wordishness,† *s.* geirioldeb.
Wordless, *s.* diair; mud, tawedog, dilafar.
Wordy, *a.* geiriog, amleiriog, geirioles, lawn geiriau; aml ei eiriau.
Work, *s.* (S. *weorc;* Is. ac Al. *werk;* Gr. [illegible] gwaith; gweithred; gorchwyl; llafur; [illegible] anaeth; gober; gwnedd; gorug; gwaeth-iad; gweithfa.
Works — gweithiau; gwaith; caerau, caerau.
A piece of work—gorchwyl.
A good work—gweithred dda.
An evil work—gwaith drwg.
Superior work—gorwaith, goruber; [illegible] rhagorol, &c.
Curious work—manylwaith, cywaith, gwaith cywrain, manwl, nes gyrnil.
A work of defence—diffynwaith, amddiffynwaith, caerwaith, caer, amgaer, ddiffynfa.
Work, *v.* gweithio; gweithredu; gwneuthur; gwneyd, gwnelyd, peri; llafurio; llafurfio; goberu, chwylo; dilio; ymweithio, ilio.
To work deceit—gwneuthur twyll.
To work iniquity—gweithredu anwiredd.
To work righteousness — gwneuthur cyfiawnder.
To work out—gweithio allan; gweithio.
Workable, *a.* gweithiadwy, hywaith, gwaithuradwy.
Workbag, *s.* gweithgod, cetog glytio, cod [illegible]
Workbox, *s.* gweithgist.
Workday, *s.* diwrnod gwaith, dydd gwaith.
Worker, *s.* gweithiwr, gweithydd, gweithredydd, gweithredwr; llafurwr; crefftwr, celfyddydwr.
Workfellow, *s.* cydweithiwr, cydweithydd, cydweithredydd.
Workfolk, } *s. pl.* gweithwyr, pobl gwaith,
Workfolks, } gorchwyl.

Workhouse, *s.* gweithdy: *pl.* gweithdai.
Working, *a.* gweithiol; gweithgar.
Working, *s.* gweithiad, &c.; gwaith, ymwaith, il, iliad; ysgogiad.
Working-day, *s.* dïwrnod gwaith, dydd gwaith, dïwrnod gweithio.
Working-day, *a.* cyffredin; garw.
Working-house, *s.* gweithdy,
Workman, *s.* gweithiwr, gweithydd, gweithiedydd; crefftwr.
Master-workman, } gweithiwr *neu* weith-
Work-master, } ydd penigamp, pen gweithiwr, prif-weithydd; pensaer; saer penigamp.
Workmanlike, } *a.* crefftwraidd, celfydd, celf-
Workmanly, } yddus, celfyddaidd, saernïaidd; medrus, hyfedr, cyfarwydd; cynnil, cywrain, cywraint.
Workmanly, *ad.* yn grefftwraidd, &c.; fel crefftwr, fel gweithiwr.
Workmanship, *s.* gwaith; gwneuthuriad; gweithiad; medr; crefftwriaeth, crefft.
Workshop, *s.* gweithfa, gweithdy.
Workwoman, *s.* gweithwraig, gweithyddes, gweithredwraig; gweithredyddes.
Worky-day, (llygriad o *working day*) dydd gwaith.
World, *s.* (S. *weorold*, *woruld*; Is. *waereld*; Sw. *verld*) byd, y byd; amledd, amlder.
The little world—y byd bychan, y crynfyd, bydan, bydyn, y byd bach.
The whole world, } yr holl fyd, yr hollfyd,
All the world, } y byd i gyd.
The four corners, parts, *or* quarters of the world—pedryfanoedd byd, pedwar ban byd, pedwar ban y byd, pedwarban byd, pedwar parth y byd, pedair congl y ddaiar.
World without end—yn oes oesoedd; byth bythoedd; byth heb ddiwedd; byth ac yn dragywydd; heb dranc na gorphen.
Worldliness, *s.* bydolrwydd, bydoldeb, byd-garwch, serch ar y byd.
Worldling, *s.* bydolddyn, bydolyn, (*pl.* bydolion), bydolddoethyn, mab y crinwas.
Worldly, *a.* bydol; bydgar; â'i serch ar y byd; â'i ofal am y byd; chwannog i'r byd.
Worldly, *ad.* yn fydol, &c.
Worldly-minded, *a.* bydolfryd, bydolfrydig; bydol ei fryd; â'i fryd ar bethau bydol; â'i fryd ar fydol bethau.
Worldly-mindedness, *s.* bydolfrydedd; byd-garwch, bydolrwydd.
Worldly-wise, *a.* bydolddoeth.
Worm, *s.* (S. *wyrm*; Al. *wurm*; Is. *worm*) pryf, pryfyn, pryfedyn; abwydyn; lledwigyn, (*f.* lledwigen); pur; magïen; llyngyren; cynronyn; nydd, troell, tyndroell, troellialen, troellffon.
Sheep-worms—cnod.
Full of worms—pryfedog, llawn pryfed.
Worm, *v.* troelli, sidrwyo; cyfrwys weithio, cyfrwys dynu; gweithio yn araf, yn raddol, ac yn gyfrwys; glanhau â throell *neu* sidrwy; troellffonio; amrwymo; tori y pryf (o dàn dafod ci).
Worm-eaten, *a.* ysedig, à yswyd, *neu* wedi ei ysu gàn bryfed; pryfedig, pryfysedig; â thyllau pryfed ynddo; braenllyd; hen; diwerth.
Wormeatenness, *s.* pryfedigrwydd; braenllydrwydd.
Wormfence, *s.* clawdd *neu* argae dolystumiog.
Wormgrass, *s.* pryflys, llysieuyn had llyngyr.
Wormhole, *s.* twll pryfedyn, twll pryfyn: *pl.* tyllau pryfed.
Worming, *s.* toriad y pryf (o dàn dafod ci); amdennyniad; troelliad, &c.
Wormlike, *a.* tebyg i bryfyn; pryfol, pryfaidd, llyngyraidd; nydd-droawl.
Wormseed, *s.* had llyngyr.
Wormul, *s.* (o *worm-ill*) = *Wormill.*
Wormwood, *s.* (S. *wermod*; Al. *wermuth*) chwerlys, chwerwlys, chwerwyn, wermod, gwermod.
Common wormood—chwerwyn llwyd, wermod lwyd.
Sea wormwood—wermod y môr, chwerlys arfor.
Drooping-flowered sea wormwood—chwerlys arfor gogwydd-flodeuog; chwerwlys y môr gogwydd-flodeuog; wermod y môr ogwydd-flodeuog.
Upright-flowered sea wormwood—chwerlys, *neu* wermod arfor syth-flodeuog.
Wormy, *a.* pryfedog, pryfig; ymlusgol, ymgreiniol.
Worn, *p. p.* (o *wear*) treuliedig, gwisgedig, &c.
Wornil, } *s.* (*worn-ill*? *worn-hill*?) gweryn,
Wornal, } gwyrnyn: *pl.* gwyrn, gwyryn, gwyryng, gwerynod = pryf à fag dàn y croen yn nghefn gwartheg.
Worrier, *s.* blinwr, dygnwr, dirboenwr, &c.
Worry, *v. a.* (S. *werig*, *werigan*) blino, poeni, dygnu, dygn-flino; dirboeni drwy gnofain; cnoi, cnofain; dirdynu, dragio, llarpio, anafu; cystuddio; nychu; erlid, ymlid; blino ac erlid byth a hefyd.
Worse, *a.* (S. *wærse*, *wyrse*) gwaeth.
For worse—er gwaeth.
For better, for worse—er gwell, er gwaeth.
To grow worse—gwaethygu, gwaethu, gwaethäu, drycio; myned yn waeth; trymhäu.
Worse, *ad.* yn waeth.
Worsen, † *v.* gwaethygu, gwaethäu.
Worser, † *a.* = *Worse.*
Worship, *s.* (S. *weorthscype*; *worth* a *ship*) addoliad, addoliant, addoliaeth, goluch, golwch, goluched, gwolwch, gwolaeth, golaeth, golychwyd, addawl, iolaeth, iolad, iolawd, iolychiad; enfyged, anrhydedd, enrhydedd, parch, urddas, clod, gwiwdeb, urdduniant; gwiwbarch deilyngdod, teilyngdod.
The worship of God—addoliad, addoliant, diwyll, *neu* wasanaeth Duw.
Your worship—eich gwiwbarch deilyngdod, eich gwiwdeb, eich urdduniant, eich urddas.
Worship, *v.* addoli, goluchо, golychu; golychwydo, mawrhau, diwyllio, ioli; anrhydeddu parchu, perchi.
Worshipable, *a.* addoladwy.
Worshipful, *a.* parchadwy, hybarch, gwiwbarch, urddasol, parchus, parchedig, parchlawn, anrhydeddus, molediw.
Right worshipful—gwir barchadwy.
Worshipfulness, *s.* hybarchedd, gwiwbarchedd urddasoldeb, parchusrwydd.
Worshipper, *s.* addolwr, addolydd, addoliedydd, golychwydwr, golychwr; diwylliwr, diwylliawdr.
Female worshippers—addolesau.
Worshipping, *s.* addoledigaeth, golychaw!.

golychiad, golychad, gwolychawd, addoliad, &c.

Worst, *s.* (o *worse*) gwaethaf.

Worst, *s.* y gwaethaf.

Worst, *v. a.* gorchfygu, gorfod ar, trechu, athrechu, maeddu, curo, dymchwelyd.

To be worsted—cael y gwaethaf; cael ei orchfygu, &c.

Worsted, *s.* (oddi wrth dref *Worsted* yn Norfolk, yn ol *Johnson*) edaf hirwlan, dafedd hirwlan, wsted.

Worsted stockings — hosanau hirwlan, hosanau wsted, hosanau meinwlan.

Worsted yarn—edaf hirwlan, edafedd hirwlan.

Wort, *s.* (S. *wyrt;* Al. *wurz*) llysieuyn, -llys, tyfolyn, planigyn: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Wort, *s.* brecì.

Wort-vat—brecigafn, cafn brecì.

Sweet wort—brecì melus, blasenhidl.

Wort, *s.* bresych arfor.

Worth, *v. n.* (S. *weorthan*) bod, bod i.

Worth, *s.* (S. *weorth, wurth, wyrth;* Al. *werth;* Is. *waarde*) gwerth, pris; cymmaint ag a dalo peth; gwerthedd, gwerthfawrhydi; teilyngdod, teilyngrwydd, gwiwdeb, gwiwrwydd; haeddiant, rhyglyddiant; rhinwedd; gobryn; pwys; rhagoriaeth.

Of great worth—gwerthfawr, mawrwerth, mawrwerthiog; mawr ei werth.

Of no worth—diwerth; heb fod yn werth dim.

Of little worth—ychydig o werth; heb dalu nemawr; ychydig ei werth; heb dalu fawr; bychan ei werth.

Of equal worth } — cydwerth, cyfwerth,
Equal in worth } cywerth, cyngwerth, cywerthol, cyfwerthol, cydwerthol, cyfrdal.

Of so much worth—cydwerth, &c.; o gymmaint gwerth.

Worth, *a.* yn werth; cydwerth â, cyfwerth â; cyfartal *neu* gymmaint o ran gwerth; gwiw, teilwng.

It is worth nothing—ni thâl ef ddim; ni thâl o ddim; nid yw werth dim.

It is worth the asking for—e dâl ei ofyn; mae yn werth ei ofyn; mae yn werth gofyn am dano.

It is not worth my while—ni thâl i mi am fy mhoen; ni thâl mòr pwy i mi; nid thâl bwyth i mi; nid gwiw i mi.

To be worth nothing—bod heb dalu dim; bod heb fod yn werth dim.

Worthily, *ad.* yn deilwng, &c.; trwy haeddu.

Worthiness, *s.* teilyngdod, teilyngrwydd, teilyngedd, teilyngdra, gwiwdeb, gwiwdod, gwiwrwydd, haeddiant, rhyglyddiant; rhinwedd, gobryn; pwys; rhagoriaeth.

Worthless, *a.* diwerth; diles; da i ddim; heb dalu dim; annheilwng; diddaioni; diober; distal; distadl; diffrwyth; diffaith; diddym.

A worthless person—un diwerth, un distadl, dyn diles; coegyn, coegwr.

Worthlessness, *s.* anwerth, diwerthedd, difwyndra, diffrwythder, diddymdra.

Worthy, *a.* (o *worth;* Al. *würdig;* Is. *waardig;* Sw. *värdig*) teilwng, gwiw, rhyglyddus, rhyglyddol, rhyglyddiannus, rhyglyddiannol, haeddol, haeddiannol, clodwiw, gwiwglod, hyglod, cywiw, hywiw, addas, addwyn, hardd, teledìw; cymhwys; cyfoladwy; rhagorol.

Worthy of respect—gwiwbarch, teilwng barch, haeddbarch, hybarch.

Worthy to be believed, } credadwy, c-
Worthy of belief, } iadwy, gwirgwiwgoel.

Worthy to be praised—canmoladwy, fawl, molediw.

Worthy of general praise—cyfoladwy.

Worthy to be remembered—gwiwgof.

Worthy, *s.* un teilwng, gwr teilwng; gwrarwr, arwas, gorwr, gwas gwych, dewrgwawr: *pl.* teilyngion, enwogion, gwraid, &c.

The worthies of Britain—enwogion Prydain.

Worthy,† *v. a.* gwneuthur yn deilwng; dyrchafu.

Wot,† *v. n.* (o *weet,* S. *witan*) gwybod.

Would,† *v. n.* (cynnherfyn *will;* Al. *wollen;* Ll. *volo*) perwyddiad cynnorthwyol yn modd ion ammodol.

I would—mynwn, mi a fynwn.

Thou wouldst—mynit, ti a fynit.

He would—mynai, efe a fynai.

We would—mynem, ni a fynem.

You would—mynech, chwi a fynech.

They would—mynent, hwy a fynent.

Would-be, *a.* à fynai fod; à gymmeriad fod; ffugiol, ffug-, coeg, ofer.

Wound, *s.* (S. *wund;* Is. *wond;* Al. *wunde*) archoll, (*pl.* archollion, erchyll), clwyf, gweli; anaf; niwed; clais; darfrath; rhaint.

Wound, *v. a.* archolli, clwyfo, gwelio, brifo.

To wound one's self — ymarchelli, ymglwyfo; archolli *neu* glwyfo ei hun.

To wound one's reputation—llygru neu ddiwyno gair da un.

The wounded—yr archolledigion, y clwyfedigion, y rhai clwyfedig, *y rhai archolledig;* yr archolledig, y clwyfedig, clwyfus.

Wounder, *s.* archollwr, archollydd, clwyfwr.

Wounding, *s.* archolliad, clwyfiad, gwelfaint; archoll, clwyf, briw, niwed.

Woundless, *a.* diarcholl, diglwyf, difriw, diweli, anarcholledig.

Woundy,† *a.* gormodol, dirfawr.

Woundwort, *s.* briwlys, meddygiys, llysiau yr archoll.

Hedge woundwort—briwlys y goedwig.

Marsh woundwort—briwlys y gors, briwlys y talog.

Corn woundwort—briwlys yr àr.

Downy woundwort—briwlys tewbanog.

Woven, *p. p.* (o *weave*) gweuedig, &c.

Wrack, } *s.* (Al. *wrack;* D. *wrag;* Sw. *vrak*)
Wreck, } Is. *wrak*) gwymon, gwyg y môr, gwymon y môr; dyluog.

Grass-wrack—gwellt y gamlas, *glasodyn,* glasnoden y môr, ynnoden laswellt y môr.

Wraith, *s.* (Ysg.) gwrach y rhibyn, cyhyraeth.

Wrangle, *v.* (cyfathrach i *swingi,* Sw. svaga) cecru, ymgecru, ymeirio, croesddadlu, ymryson, ymdaeru, tafodi, harlu, ymgerydd, ymgegu, ymryson ar eiriau, dadlau, dadlau yn wrthnysig, ciprysu, ymgiprys, cynhenna, bela, bicra, pigyrnu.

Wrangle, *s.* ymryson ar eiriau, dadl, ymddadl, croesddadl, croesddadleu, cecr, cecraeth, cyfarwas, ciprys, ymgiprys, hael, cynhen, crwysedd, ymryson, herlach.

angler, *s.* croesddadleuwr, ymeiriwr, ceoryn, ymdaerwr, ymgegwr, ymrafaeliwr, cipryswr, ymgipryswr, ymrysonwr, ymdafodwr, herlwr, ymrysonydd ar eiriau.

Senior wrangler—yr herlwr hynaf (yn Mhrifysgol Caergrawnt).

ranglership, *s.* herlwriaeth, braint herlwyr (yn Nghaergrawnt).

rangleſome, *a.* croesddadleugar, cecrus, cipgar, ymrysongar, ymrafaelgar, cnecus, cwerylus, cynhenus.

rangling, *s.* croesddadliad, cecraeth, ymgocraeth, cecr, ciprys, ymryson, ymrafael, hewrach, herlach, harl.

rap, *v.* (D. *wreffelaf*) plygu, amblygu, goblygu; amwisgo, amleu, amdöi, gorthöi, amgaenu, gorlenu; plygu yn, plygu mewn, rhoi yn, rhoi mewn, crynöi mewn, crynöi yn, rhwymo mewn; plygu yn nghyd; cymhlygu; cuddio, gorchuddio, enhuddo; cynnwys.

To wrap one's self — ymwisgo; ymdöi; vmorthöi.

To wrap up—goblygu, plethu, plygu yn nghyd.

Wrappage, *s.* yr hyn y goblygir peth ynddo; amblygiad, goblygiad, &c.

Wrapper, *s.* goblygwr, goblygydd, amblygwr, amblygydd, goblygiedydd; gorthöydd; amdwyg, amorchydd, caw, percled; amlen, llen ortho, papyr gortho; gortho.

Wrapper of a book—amlen llyfr, gortho llyfr.

Wrapping, *a.* amblygol, goblygol, gorthoawl, amlenol.

Wrapping paper—papyr gortho; papyrgorn.

Wrapping, *s.* plygiad, goblygiad, amblygiad, gorthoad, &c.

Wraprascal, *s.* argoban o frethyn garw.

Wrasse, *s.* (C. *gwrach?*) gwrach, y wrach, gwrachen, gwrachen y môr=math o bysg.

Spotted wrasse—gwrachen fraith, cleiriach gwymon.

Wrath, *s.* (S. *wræth, wroth*) llid, digofaint, digder, bâr, digllonedd, digllonder, dig, llidiogrwydd, casfar, casnur, gwyth, amwyth, soriant, blyngder, gwythlonedd, sâr, broch, arsardd, edlid, angerdd llid, cawdd.

Ardent wrath — llid angerddol, taerfar, angerdd llid.

Raging wrath—lluchfar.

Extreme wrath—gorlid, gorllid.

Wrathful, *a.* digllawn, digofus, llidiog, llidus, llidlawn, gwythlawn, irllawn, dig, gwythig, dreng, tren, sor, gygus, ffrom.

Wrathfulness, *s.* digllondeb, digllonrwydd, digllonder, llidiogrwydd, gwythlondra, irllonedd.

Wrathless, *a.* dilid, annigofus, annigllawn, difar, diddigder.

Wrathy, *a.* llidiog, digllawn, dig, llidus, dig-

Wrawl,† *v. n.* (Sw. *vrala*) lleisio fel cath. (ofus.

Wreak, *v. a.* (S. *wrecan*; Is. *wreekan*) bwrw ar, rhoi ar; tywallt, tywallt ar; dïal, dïalu, dïaleddu.

I will wreak all my wrath upon them—tywalltaf arnynt fy holl lid.

Wreak,† *s.* dïal, dïaledd, gwŷn, llid.

Wreakful, *a.* dïaleddog, llawn dïaledd, dïaleddus, dïalgar; digllawn, digofus, llidus.

Wreakless, *a.* annialgar, diddïal; gwan, egwan.

Wreath, *s.* (S. *wræth, wreoth*) torch, gorthorch, amdorch, plethdorch, pleth, godrwy, gwrydd, ystid, ystres, coronbleth, gwyrlen, addurnbleth, pendel.

Wreath, } *v. a.* torchi, plethu, plethu yn dorch,
Wreathe, } amdorchi, plethdorchi, godrwyo, gwryddu, dyryddu, ffillio; cylchynu, cynglynu, amgylchu, cyfrodeddu; cylchynu â thorch *neu* wrydd; rhoi torch am *neu* ar.

Wreathing, *s.* torchiad, plethiad, gwryddiad, godrwyad.

Wreathy, *a*, torchog, plethog, gwryddog, godrwyog, nyddog; torchaidd, gorthorchaidd; argrych.

Wreck, } *s.* (Al. *wrack*; D. *vrâg*; Sw. *vrak*;
Wrack, } S. *wræc, wracca*; Is. *wrak*) llongddrylliad; llongdor, llongdoriad, llong-goll; llongddrylliedig; dinystr, dystryw, llwyrgoll, llwyrfeth, cyfrgoll, dygn goll, dygn golled, coll; gweddillion, briwion, ysgyrion; adfeilion; dylusg, gwrec, broc môr, murddyn; adfeilion, gweddillion gwael, gweddillion briw; rhaili.

The wreck of a ship—briwion, gweddillion, *neu* ysgyrion llong; gwasgaredig ddrylliau llong; murddyn llong.

Wreck, } *v.* (Sw. *vraka*) gyru i'r traeth *neu* i'r
Wrack, } graig; rhedeg i'r traeth *neu* i'r graig; gyru *neu* redeg i fol craig; gyru ar y traeth; dyfetha, dinystrio, dystrywio; llongddryllio, colli llong, colli.

Wreckage, *s.* llongddrylliad, llongdoriad; llongdorion, llongddryllion, briwion llong, gweddillion llong, dylusg gwrec.

Wrecker, *s.* ysbeilydd llongau drylliedig, lleidr glân mor, traeth-ysbeilydd, lleidr y traeth, lleidr dylusg, gwrecwr.

Wreckful, *a.* â bair longddrylliad, &c.; dinystriol.

Wrecking, *p.* yn llongddryllio, &c.; dinystriol.

Wreckmaster, *s.* meistr llongddrylliau, meistr dylusg.

Wren, *s.* (S. *wrenna*; Gw. *dreen*) dryw, dryw bach, lleianyn, baran.

Willow wren—dryw yr helyg.

Gold-crested wren, } yswigw, yswidw,
Gold-crowned wren, } sywidw.

Wrench, *v. a.* (Al. *verrenken*; Is. *verwringen*) dirdröi, croesdroi, nydd-droi, dirdynu, nyddu, rhwyno, gwyrdröi; tynu trwy drais; dirwasgu; tyrfu; ysgigo.

To wrench upon a door—egori drws o drais; tori drws yn agored.

Wrench, *s.* dirdro, gwyrdro, nydd-dro, rhwyn, dirdyn; twrf, tyrfiad, ysgigad; treisgip, trawsgip, dirwasg, gwasgai, allwedd troell.

Wrest, *v. a.* gwyro, gwyrdröi, dirdröi, dirdynu; treisgipio; nydd-droi, amnyddu, nyddu; dirio, cymhell, treisio.

Wrest, *s.* gwyrdro, dirdro; gwyrdroad, gwyrad, dirdroad, dirdyniad, croesdroad, camystum; diriai, cymhellai, gwasgai.

Wrester, *s.* gwyrdröwr, gwyrdröedydd, gwyrwr, &c.

Wrestle, *v.* (S. *wræstlian, wraxlian*) ymafael, ymafaelu, ymafaelyd, ymafyd, amafael, amafaelyd, ymdrechu, ymdrech, amdrechu, ymegnïo, ymgyhydreg, ymhydru; ymafyd cwymp, ymafyd codwm, ymgodymu, codymu.

Wrestler, *s.* ymafaelwr, ymafaelydd, ymafydd, amafiwr, codymwr, ymdrechwr, ymdrechydd, ymdafiwr.

Chief wrestler — pen-ymafaelwr, pencodymwr.

Wrestling, *s.* ymaflaeliad, ymaflíad, amaflaeliad, ymdrechiad, codymiad; ymdrech, ymrafael, ymaryson, ymrysonfa.

Wretch, *s.* (S. *wræcca*) adyn, truenyn, (*f.* truanes, truanes), adfydyn, un truan, adill, truanddyn, truanwr, adlaw, gwaelddyn, gwaelyn, anayn, anwr, bidan; anfadyn, dyhiryn: *pl.* trueiniaid.

An old wretch—hen adyn, hen ysgrŵd.

Wretched, *a.* truan, truenus, gresynol, gresynus, gresyn, gresin, gwael, gorwael, gwaeleddog, adfydig, adfydus, goddus, trallodus, pilaid, pilus, talw, dirmygedig.

Wretchedness, *s.* truani, truenusrwydd, truenusedd, truenusdra, truanedd, gresynoldeb, gresynolrwydd, gresyndod, gorwaeledd, gwaeledd, drygfyd.

Wriggle, *v.* (C. *rhuglo;* Is. *wriggelen*) ymdröi ac ymdorchi; ymdröi ac ymnyddu; ymnyddu, ymdorchi, dolymdröi, nyddymdröi, ymystumio, ymddyrwyn, ymddynyddu, ystumdröi, ymysgrytio; gwingo; ymysgwyddo; ymarbed, ymesgwytho; ymwau.

Wriggle,† *a.* ystwyth, hyblyg.

Wriggler, *s.* ymnyddwr, ymddyrwynwr, &c.

Wright, *s.* (S. *wryhta*) saer, saerniwr: arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Wring, *v.* gwasgu; nyddwasgu, dirwasgu, dirdroi, gwyrdroi, nydd-droi, nyddu; camystumio; gwyro; dirdynu; gwasgu ar, gormesu ar; ymnyddu, ymddynyddu.

To wring out—gwasgu allan, gwasgu.

To wring off—nyddu ymaith; tori.

Wring,† *s.* dirboen, artaith; dirwasg.

Wringer, *s.* dirwasgwr, gwasgwr, nyddwasgwr.

Wringing, *s.* gwasgiad, dirwasgiad, nyddwasgiad, gwyrdroad, &c.

Wringing-wet, *a.* cyn wlyped ag y gellir ei wasgu, digon gwlyb i'w wasgu.

Wrinkle, *s.* (S. *wrincle;* Sw. *rynca*) rhych, crych, cryohyn, crychni, crychiaden; tolc; crybychiad.

Wrinkle, *v.* crychu; rhychu; tolcio; crybychu; pannylu.

Wrinkled, *a.* crych, crychedig, crychog, rhychog, rhychedig.

Wrinkly, *a.* crychlyd, gogrych, lledgrych.

Wrist, *s.* (S.) arddwrn: *pl.* arddyrnau, erddyrn.

Wristband, *s.* arddyrnrwym, llawdas; blaen-

Wristlet, *s.* rhwymyn arddwrn. [rwym.

Writ, *s.* (o *write*) ysgrifen, ysgrif, ysgrifeniad; ysgrythyr; ysgrifwys, llythyr dyfyn, gwyslythyr, gwyseb.

Write, *v.* (S. *writan;* Goth. *writs*) ysgrifenu, ysgrifo, ysgrifio; llythyru.

To write again—adysgrifenu, adysgrifo, ail ysgrifenu; ysgrifenu drachefn, eilwaith, eilchwyl, neu yr ail waith.

To write on the back—ysgrifenu ar gefn peth, cefnysgrifenu, cefnysgrifo.

To write out—adysgrifenu, adysgrifo, ysgrifenu allan.

To write together—cydysgrifenu.

Writer, *s.* ysgrifenwr, ysgrifenydd, ysgrifeneidydd, ysgrifenedydd, ysgrifydd, ysgrifwr, awdur.

Writership, *s.* ysgrifyddiaeth, ysgrifenyddiaeth.

Writhe, *v.* (S. *writhan*) gwyrdroi, dirdröi, dirdynu, croesdröi, nyddu, nydd-droi, gwyrgamu, camu, camystumio; dynyddu, ednyddu; gwasgu, gwryfio; ffillio, troi, ymnyddu, ymddynyddu.

Writhle,† *v. a.* (o *writhe*) = *Writhe.*

Writing, *s.* ysgrifol, ysgrifenol.

Writing paper—papyr ysgrifena.

Writing pen—pin ysgrefenu, ysgrifell.

Writing materials—defnyddiau ysgrifenu, defnyddiau i ysgrifenu â hwynt.

Writing ink—du ysgrifenu, ysgrifwy, ysgrifiyn.

Writing, *s.* ysgrifen, ysgrif; ysgrifeniad, ysgrifenad.

Writing-book, *s.* llyfr ysgrifenu.

Writing-desk, *s.* = *Writing desk* (d. g. *Lex.*

Writing-master, *s.* athraw ysgrifenu.

Written, *pp.* ysgrifenedig, â ysgrifen wyt.

Wrizzled,† *a.* = *Wrinkled.*

Wrong, *a.* (Sw. *vrang;* D. *wrang*) cam, camiawn, aniawn, nid iawn; anghywir; eiliornus; cameyniol; anghyfiawn; ar gam; anaddas.

Wrong judgement—camfarn, barn gyf. iornus, camfrawd.

Wrong, *s.* cam; camwedd, camwri; eiliorn; eniwed, niwed.

In the wrong—ar gam, ar fai; mewn camwedd, mewn amryfusedd.

To be in the wrong—bod ar gam; bod ar fai; bod allan o'i le; bod mewn camryfusedd; bod ar gyfeiliorn.

To do wrong—gwneuthur cam; gwneuthur ar gam neu ar fai; gwneuthur allan o'i le; gwneuthur fel na ddylasai; gwneuthur.

Wrong, } *ad.* ar gam, ar fai; yn gam.
Wrongly, } aniawn; heb fod yn iawn; &c.

Wrong, *v. a.* gwneuthur cam â neu i; gwneud ar gam â; niweidio, niwedu, drygu; gorthrwm, sarhau.

Wrong-doer, *s.* gwneuthurwr cam, gwneuthurydd cam; â wnaeth neu â wnelo gam; camweddwr, camweithredwr; drygwr neu ddrygwr.

Wrong-doing, *s.* camweithred, gweithred gam, gam, gweithred gam; drygwaith.

Wronger, *s.* un â wnelo gam; gwneuthurwr cam; camweithredwr; niweidiwr; drygwr.

Wrongful, *a.* camweddus, camweddog, anghyfiawn; niweidiol; beius.

Wrongfully, *ad.* ar gam, yn gamweddus, yn gamwedd.

Wrongfulness, *s.* camweddusrwydd, camwedogrwydd, camwedd, cam.

Wronghead, *s.* un pengam.

Wrongheaded, *a.* pengam; cyndyn, trofaus.

Wrongheadedness, *s.* pengamrwydd pengamedd.

Wrongless,† *a.* digam, heb gam, digamedd.

Wrongness, *s.* camder, beiusrwydd, camrysedd.

Wrongous, *a.* cam, aniawn, cyfeiliornus, gwallus; anghyfiawn.

Wrong-timed, *a.* camamserol; anamserol.

Wroth, *a.* (S. *wræth, wrath*) digllawn, dicllidiog, llidus, dig, digus, gwythlawn, ffyrnig, gor, gygus, tren, gor, dreng.

Wrought, *p. p.* (S. *worhte*) gweithiedig, weithiwyd; gwneuthuredig; dilin.

Wrought iron—haiarn dilin.

Wrought gold—aur dilin; gemwaith aur (*Salm.* xlv. 13).

Wry, *a.* (cyfathrach i *writhe;* Goth. *vraiv;* D. *vuer*) cam, gŵyr, agŵyr, gwyrgam, agoriol, erŵyr, gwyrdrawg, trawg, gwyrdroedig, â gwyrdro ymddo.

Wry,† *v.* camu, gwyrdröi; gwyro, agwyro.
Wryneck, *s.* gwddf gwyrgam, gwddf cam; gwddf â thro *neu* wyrdro ynddo; pengemi.
Wrynecked, *a.* gyddfgam; â'i wddf ar dro; pengam.
Wryness, *s.* cemi, camder, gwyrni; gwyrgemi, gwyrgamedd, gwyrgamder.
Wukf, } *s.* (Indaeg) gwaddol, cynnysgaeth;
Wukoof, } tir â roddir i ryw ddyben elusengar (yn yr India Ddwyreiniol).
Wychelm, *s.* llwyfen lyfnddail; llwyfanen â dail llyfnion.
Wych-hazel, *s.* llwyfen lydanddail; llwyfan lydanddail.
Wyvern, *s.* draig hedegog (yn arfau bonedd).

X.

XER XYS

X, fel rhifnod, a saif am ddeg=10.
XX—ugain=20.
XXX—trideg, deg ar ugain=30.
Xanthate, *s.* (Gr. *xanthos*) melynawd, hal melynig.
Xanthic, *a.* melynig, llebig.
Xanthic acid—sur melynig.
Xanthic oxide — egrid melynig, egrid troethig.
Xanthine, *s.* melynain=sylwedd lliwiol melyn y wreiddrudd.
Xanthite, *s.* melynith, llebfaen=math ar ddeliafaen â geir yn Nhalaeth Caerefrog Newydd.
Xanthium, *s.* (Ll.) cleddyflys, cleddlys, cawen.
Xanthogen, } *s.* (Gr. *xanthos* a *gennaô*) melynai, llebogai.
Xanthogene, }
Xanthos, *a.* (Gr.) melyn, (*f.* melen), lleb.
Xanthoxylum, *s.* (Gr. *xanthos* a *xulon*) melynwydd, llebwydd.
Xebec, *s.* llongan *neu* ysgoren dri-hwylbren arferedig ar Fôr y Canoldir.
Xenium, *s.* (Ll.) osbrodd, gwestrodd; anrheg (i osb *neu* westai, *neu* i lysgenad dramor).
Xenodocheum, *s.* (Gr. *xenodocheion*) ysbytty pererinion, elusendy dyeithriaid, ysbydfa.
Xenodochy, } *s.* (Gr. *xenodochia*) llettygarwch,
Xenodochia, } derbyniad dyeithriaid.
Xerasia, *s.* (Gr. *xêros*) sychfoeledd.
Xerocollyrium, *s.* (Gr. *xêros* a *collurion*) sychcli llygaid, sycheli.
Xerodes, *s.* (Gr. *xêros*) chwydd sych.
Xeromyrum, *s.* (Gr. *xêros* a *muron*) sychenaint, sych enaint, enaint sych.
Xerophagy, *s.* (Gr. *xêros* a *phagô*) sychysiaeth, sychysiad; sych ymborth, ymborth sych, bwyd sych.
Xerophthalmy, } *s.* (Gr. *xêros* a *cophthalmia*)
Xerophthalmia, } sychgochni llygaid, sychglwyf llygaid, sychbilen.
Xerotes, *s.* (Gr.) sych ddyli corff.
Xiphias, *s.* (Gr.) cleddbysg, cleddyfbysg.
Xiphias (in astronomy)—seren gynffon ar lun cleddyf, cledd-seren.
Xiphoid, *a.* (Gr. *xiphos*) ar lun cleddyf; ar wedd *neu* ddull cledd; cleddyfaidd.
Xiphosura, *s.* (Gr. *xiphos* ac *oura*) cleddlostogion=llwyth o grestogion.
Xylanthrax, *s.* (Gr. *xulon* ac *anthrax*) coedlo, llwydlo, glo llwyd.
Xylite, *s.* (Gr. *xulon*) gwyddwy, coedwy.
Xylobalsamum, *s.* y pren balsam.
Xylographer, *s.* cerfiwr ar goed, coedgerfiwr, coedgerfiedydd, coedgrifiwr, coedargraffwr.
Xylographic, } *a.* coedgerfiol, coedgerfiadol,
Xylographical, } coedgrifiol, coedargraffol; perthynol i gerfio ar goed.
Xylography, *s.* (Gr. *xulon* a *graphô*) coedgerfiad, coedgerfiadaeth, coedgrifiaeth, coedgrifiad, coedargraffiaeth, cerfiadaeth ar goed, ystoryniaeth ar goed.
Xyloma, *s.* (Gr. *xulon* a *loma*) brech ddu (mewn llysofyddiaeth).
Xylophaga, *s. pl.* (Gr. *xulon* a *phagô*) coedysiaid.
Xylophagi, *s. pl.* gwyfynod coed.
Xylophagous, *a.* coedysol; yn byw *neu* ymborthi ar goed.
Xylophili, *s. pl.* (Gr. *xulon* a *phileô*) coedgarogion.
Xylopia, *s.* (Gr. *xulopicron*) chwerwydd, coedchwerw: *sing.* chwerwydden.
Xylopyrography, *s.* (Gr. *xulon*, *pur*, a *graphô*) golosgraffiaeth, dylosgerfiaeth, cerfiad ar olosgoed.
Xylostroma, *s.* bloneg y derw.
Xyst, } *s.* (Gr. *xustos*) rhodfa ddiddos (yn
Xystos, } mhlith yr hen Roegiaid); lle diddos
Xystus, } i ymgampio.
Xystarch, *s.* (Gr. *xustos* ac *archos*) penaeth campau y rhodfa ddiddos.
Xyster, *s.* (Gr. *xustron*) crafell esgyrn=math ar offeryn llawfeddyg.

Y.

Y, megys rhifnod, a saif am gant a hanner=150.
Yacht, *s.* (Is. *jagt;* Al. *jacht*) tlysfad, bad ystafellog, difyrlong, difyrfad.
Yachter, *s.* tlysfadwr.
Yachting, *s.* hwylio mewn tlysfad, difyr-hwylio yma a thraw.
Yachting, *a.* perthynol i dlysfad.
A yachting voyage—mordaith mewn tlysfad.
Yager, *s.* (*jager*) marchog, gwr march, marchwr.
Yam, *s.* gwreiddyn y gwneir bara o hono yn myeg cynfrodorion America.
Yanolite, *s.* bwyellfaen.
Yap,† *v. n.* cyfarth.
Yarage,† *s.* dodrefn, taclau, trec.
Yard, *s.* (S. *geard, gerd, gyrd*) llath, llathen, llathaid; llathenaid; gwialen; llath hwyl, hwyl-lath, trawslath; buarth, cadlas, claws, clos, beili, llanerch, talwrn, llan, cwrt.
A yard of (woollen) cloth—llathaid o frethyn.
Half a yard—hanner llath, hanner llathaid.
Yard of land—llath, llathen, neu lathaid o dir; llathdir.
Yard-arm, *s.* braich neu gorn y drawslath; braich neu gorn yr hwyl-lath.
Yardland, *s.* llathdir.
Yardstick, Yardmeasure, Yardwand, } *s.* llathen, llath, ffon llath, llathffon, mesurlath, llath fesur.
Yare,† *a.* (S. *gearw*) parod; buan, bywiog, deheulg, medrus.
Yarn, *s.* (S. *gearn;* Al. a Sw. *garn;* Is. *garen*) edafedd, edaf, edeu, edaf wlan, edeu wlan, edafedd gwlan.
Yarr,† *v. n.* (Ll. *kirrio*) chwyrnu, ysgyrnigo.
Yarrish, *a.* â blas sych-arw arno.
Yarrow, *s.* (S. *gearwe;* Ysp. *yaro*) gwilffrai, milfyd, milfydd, milddail, minfel, llysiau y gwaedlif, llysiau y gwaedlin.
Common yarrow—gwilffrai, milfyd, &c.
Sneezewort yarrow, Goose-tongue, } yshewlys, dystewlys, tafod yr ŵydd.
Yataghan, *s.* math o gyllell gron (yn mhlith y Tyrciaid), crymgledd.
Yaw, *s.* (gair Affricaidd) mafonen, afanen.
Yaw, *v. n.* codi yn bothelli, pothellu, ewynu; ymysgwyddo, gwyro.
Yaw, *s.* gwyrad, ymysgwyddiad.
Yawl, *s.* corfad pysgota, corfadlong, iolfad, ysgwyddfad.
Yawl, *v. n.* oernadu, ubain, udo, cergrio, *perleisio.*
Yawn, *v. n.* (S. *geonan;* Al. *gähnen*) ystwyro, ystwyrain, dylyfu gen; safnrythu, cegrythu, ymsafnrythu; rhythu, ymagor, agenu.
Yawn, *s.* ymystwyr, ymystwyrad, ystwyr, ystwyrad, ymagor geneu, dylyfiad gen; ymagor, agen, gagen, gagendor.
Yawning, *a.* ystwyrol, ymystwyrol; cysglyd, swrth, trymswrth, syrthlyd; amrwth, dwr ceufawr.
Yawning, *s.* ystwyrad, ymystwynd, dylyfgen; ymagoriad.
Yaws, *s.* mafonwst, afanwst.
Yclad,† *p. p.* (S. *clath*) gwisgedig.
Ycleped, *p. p.* (S. *ge-clypan*) galwedig, a elwir
Ydrad,† *p. p.* (=*dreaded*) ofnedig. [a ofnir.
Ye, *pro.* (S. *ge*) chwi, chwychwi.
Yea, *ad.* (S. *gea, geac;* Al., Is., a D. *ja*) ia, ie, ado; felly mae; yn wir.
Yea, *s.* Ie, Ia.
Yead, Yede, } † *v. n.* (S. *geard*) myned, an.
Yean, *v. n.* (S. *eanian*) bwrw oen, cyfoi le oen, oena, alu; llydnu.
Yeaned lamb — oen bwrw, oen newydd ddyfod.
Yeanling, *s.* oen, oenyn; oen newydd a'i fwrw
Year, *s.* (S. *gear;* Al. *jahr*) blwyddyn, blwyd, blynedd, blyddedd.
Leap year, Bissextile, } blwyddyn naid=366 o ddyddiau.
Embolismic year, Intercalary year, } blwyddyn ormodedd, blwyddyn gyfnewid, blwyddyn ymsang, blwyddyn gyflenwol=384 o ddyddiau.
Lunar year—blwyddyn y lleuad, blwyddyn y lloer, blwyddyn leuadol=12 mis lleuad.
Lunar astronomical year—blwyddyn seryddol y lleuad=354*d.*, 8*h.*, 48*m.* a 36*s.*
Common lunar year—blwyddyn gyffredin y lleuad=354 o ddyddiau.
Solar year—blwyddyn yr haul=365*d.*, 5*h.*, 48*m.*, a 48*s.*
Julian year—y flwyddyn Iwlaidd, blwyddyn Iwl, blwyddyn Iwl Caisar=365*d.*, 6*h.*
Gregorian year — y flwyddyn Gregoraidd, blwyddyn Gregor = 365*d.*, 5*h.*, 49*m.* a 47*s.*, yn nghyd â dydd ymsang bob pedair blynedd.
Anomalistic year—blwyddyn afreolaidd=365*d.*, 6*h.* a 14*m.*
Sidereal year—blwyddyn serol, blwyddyn seryddol, blwyddyn y ser=365*d.*, 6*h.*, 9*d.*, a 11*s.*
This year, The present year, The year last past, } eleni; y flwyddyn hon, y llynedd, *allynedd*
Year-book, *s.* blwyddiadur, blwyddlyfr.
Yeared,† *a.* blyneddog.
Yearling, *s.* blwyddiad, (*pl.* blwyddiaid); llwdn blwydd, mil blwydd; eidion blwydd, llo blwydd; oen blwydd.
Yearling, *a.* a fo blwydd oed.
A yearling heifer—anner flwydd.
Yearly, *a.* blyneddol, blwyddol, bob blwyddyn.
Yearly, *ad.* bob blwyddyn, yn flynyddol.

arn, *v.* (S. *gearnian, giernian*) cynhyrfu o calon *neu* ymysgaroedd un gàn dosturi; cynaesu o ymysgaroedd un tuag at *neu* wrth arall; hiraethu; dwys awyddu, dwys deimlo; wys gydymdeimlo, tosturio; dygnu; gofidio; oeni; teimlo *neu* ymglywed yn anesmwyth; awyddu, addio.

arnful,† *a.* galarus; adfydus, adfydig.

arning, *s.* cynhesiad ymysgaroedd un; cynhyrfiad calon un gàn dosturi wrth arall; osturiaeth; tyner gynhyrfiad; hiraeth, argyllaeth, argyllid, addiant; dwys deimlad, gofidiad, &c.

ast, *s.* (S. ac Is. *gist;* Al. *gäscht*) burym, wyn dïod, ewyn cwrw, swyf, swyfi, swyfen, burm, burman.

asty, *a.* burymog, ewynog, gorisgellog, swyfog, ysgeiog; ewynol, swyfol; burymaidd, wyfaidd.

de, *v. n.* = *Yead.*

lk, † *s.* (S. *geale;* Al. *gelb*) melyn wy.

ll, *v.* (S. *giellan, gyllan;* Is. *gillen*) cernadu, ubain, wbain, udo, cerleisio, oergrïo, rhuo.

ll, *s.* cernad, cerlais, oergri, cerlef, ud, udfa.

lling, *a.* cernadus; ysgrechlyd.

lling, *s.* cernadiad, oergrïad, cerleisiad, udiad, udfa.

llow, *a.* (S. *gealew;* Al. *gelb;* Is. *geel*) melyn; melynlliw, melynliw: *f.* melen.

Yellow colour—lliw melyn, melyn; melynell.

Orange yellow—rhuddfelyn.

Bright yellow—melyn gloew, gloew felyn, gorfelyn.

Pale yellow—melynwyn, llebliw. [llsb.

Pale yellow colour—melynwyn, llebliw,

Yellow hue—lliw melyn, melynell.

Yellow red—melyngoch; cochfelyn.

Yellow hair—gwallt melyn.

ellow, *s.* melyn, lliw melyn, melynell.

ellow, *v.* melynu; gwneuthur yn felyn; myned *neu* droi yn felyn.

ellow-bunting, *s.* = *Yellowhammer.*

ellow-boy, *s.* bachgen melyn=enw digrif ar ddarn aur.

ellow-dye, *s.* lliw melyn, melynlliw.

ellow-haired, *a.* gwalltfelyn; penfelyn: *f.* gwalltfelen, penfelen.

ellowhammer, *s.* peneuryn, penaur, melyn yr eithin, llinos felen, yr aderyn penfelyn, y penfelyn, melynog.

ellowish, *a.* melynaidd, gofelyn, lledfelyn.

Yellowish brown—melynlliwyd.

Yellowish red—melyngoch.

ellowishness, *s.* melyneiddrwydd, gofelynder.

ellow-leaved, *a.* melynddail.

ellowness, *s.* melynder, melyndra, melynrwydd, melyni, melynedd; †eiddigedd.

ellow, *s.* y melyni (ar anifeiliaid), melyngiwyf, y clwyf melyn.

ellow-throat, *s.* y gwddf melyn=un o delorion Gogledd America.

ellow-top, *s.* penfelyn=math o borfa.

ellow-weed, *s.* melengu, cynffon titw.

ellow-wood, *s.* melynwydd.

ellow-wort, *s.* canri felen.

elp, *v. n.* (S. *gealpan;* D. *gylper*) cyfarth, helgyfarth, gogyfarth, penferu, iepian, iapian.

elping, *s.* cyfarthiad, gogyfarthiad, penferiad, helgyfarthiad, cyfarth, gogyfarth.

eoman, *s.* (S. *gemæne;* Sw. *gemen, gemeen*) gwr eang, eangwr, gwreng, langwr, breddyn, gwas penaf; gwas trad; gwr gosgordd, gosgorddwr.

Yeomanly, *a.* perthynol i eangwyr.

Yeomanry, *s.* yr eangwyr, yr iangwyr, breddynion, y gwreng, y gwŷr eang; gosgordd, gosgorddion, gwŷr gosgordd.

Yeomanry Cavalry—gŵyr eang meirch, marchoglu eang, marchoglu breddynion, eang farchoglu.

Yernut, } *s.* cnau y ddaiar, clor y moch.
Yarnut, }

Yes, *ad.* (S. *gise*) ïe, ïa; do; oes; felly y mae.

Is it my friend's voice that I hear? Yes—ai llais fy nghyfaill a glywaf? Iê.

Is it to apprehend me that you are come? Yes—ai i'm dàl y daethoch? Ië.

Art thou the miller? Yes—ai tydi yw y melinydd? Iê.

Is there anybody within? Yes—a oes neb i mewn? Oes.

Are you all here? Yes—a ydych chwi oll yma? Ydym.

Do you know what these things mean? Yes—a wyddoch chwi ystyr y pethau hyn? Gwyddom.

Would you have me to tell you the truth? Yes, certainly—a fynech chwi ddywedyd o honof i chwi y gwir? Mynem yn ddiau.

Did you see him? Yes—a welsoch chwi ef? Do.

Did you see him?. No—a welsoch chwi ef? Na ddo. [Ydwyf.

Do you see him? Yes—a ydych yn ei weled?

Do you see him? No—a ydych chwi yn ei weled? Nac ydwyf.

Shall you see him? Yes—a welwch chwi ef? Gwnaf *neu* gwelaf.

Shall you see him? No—a welwch chwi ef? Na wnaf *neu* na welaf.

Is this the man? Yes—ai dyma y dyn? Iê.

Is this the man? No—ai dyma y dyn? Nag e. [ef? Do.

Have you seen him? Yes—a welsoch chwi

Have you seen him? No—a welsoch chwi ef? Na ddo.

Did he ever sit in your presence? Yes often—a eisteddodd efe erioed yn eich gŵydd chwi? Do, *neu* eisteddodd yn fynych.

Answer, Yes or no—ateb, Iê ai nag e; ateb, Do ai na ddo.

Yesawal, *s.* cenad *neu* negesydd dros y llywodraeth (yn yr India).

Yester, *a.* (Al. *gestern;* S. *gystern;* Ll. *hesternus*) diweddaf, diweddaraf; à aeth heibio ddiweddaf—arferedig yn benaf mewn cyfansoddiad.

Yesterday, *s.* (*yester* a *day;* S. *gyrstan-dœg*) doe, ddoe.

The day before yesterday—echdoe.

Yesterday evening—prydnawn ddoe, doe brydnawn.

Yestereve, } *s.* doe brydnawn, prydnawn
Yesterevening, } doe.

Yestern, *a.* perthynol i ddoe; doeawl.

Yesternight, *s.* neithwyr, neithiwyr.

The night before yesternight—echnos, ymannos.

Yet, *c.* ac *ad.* (S. *get, gyt;* Gr. *eti;* C. *eto*) eto, eton, etwa; er hyny; er hyny oll; er hyny i gyd; hyd yn hyn, hyd hyn, hyd yma; hyd y pryd hyn; eithr; hefyd; hagen; o leiaf; mwyach; chwaith; eilwaith.

Yew, *s.* (S. *iw*; C. *yw*; Al. *eibe*; Ff. *if*) ywen, pren yw, yw, ysbeinwydden: *pl.* yw, ysbeinwydd.
Yew trees—coed yw, ywydd, yweni, ysbeinwydd.
Yew, *a.* ywain, o yw; perthynol i yw.
Yew, *v. n.* ewynu (mewn gwaith halen); codi i'r gwyneb; gorisgellu.
Yex, *s.* (S. *geocsa*) ig, yr ig.
Yex, *v. n.* igio, igian; bod â'r ig arno.
Yield, *v.* (S. *gieldan*, *gildan*) ymroddi, ymröi, ymostwng (i'w drech); rhoi i fyny ymdrech; rhoi i fyny; ymblygu; rhoddi, rhoi, dyröi, dyroddi; caniatâu; dwyn, crydio; gildio; darweddu; cyflychu.
Yield, *s.* cynnyrch, cnwd, gild; cymmaint ag a roddo peth.
Yielder, *s.* ymroddwr, ymostyngydd, ymblygwr.
Yielding, *a.* ymroddgar; hyblyg, ystwyth; ymostyngol, ymroddol; ufyddgar.
Yielding a crop—yn rhoddi cnwd; cnydig, cnydiog.
Yielding, *s.* ymroddiad, ymroad, ymostyngiad, &c.
Yieldingness, *s.* ymroddgarwch.
Yieldless,† *a.* anymroddgar, anhyblyg.
Yogan, *s.* pum milltir (yn yr India Ddwyreiniol).
Yoke, *s.* (S. *geoc*, *ioc*; Is. *juk*; Al. *jock*; Ff. *joug*; Ll. *jugum*; Gr. *zengos*) iau, gwarog, gwedd, iewydd, cwplws: *pl.* ieuau.
A yoke of oxen—iau o ychain; gwedd o ychain; pâr o ychain; cwpl o ychain.
Five hundred yoke of oxen—pum cân iau o ychain.
A pig's yoke—iwc mochyn.
The yoke of bondage—iau caethiwed.
Yoke, *v. a.* ieuo; rhoi *neu* ddodi iau ar un; rhoi *neu* ddodi iau ar wàr un; gwarogi; cyplysu; cyssylltu; caethiwo.
To yoke oxen—ieuo, gwarogi, *neu* gyplysu ychain; rhoi ychain dàn yr iau *neu* y wedd.
To yoke to—ieuo wrth.
To yoke together—cydieuo, cyfieuo, ieuo yn nghyd.
Yoked, *p. p.* ieuedig, &c.; ieuog, gweddog.
Yoke-elm, *s.* ieuwydden, (*pl.* ieuwydd), ieubren, ieu-lwyfen, pren iau.
Yoke-fellow, } *s.* cydwedd, cydweddog, cydymYoke-mate, } aith, cyfaill; un à fo yn cyddwyn yr iau âg arall.
Yokelet, *s.* tyddyn bychan.
Yoking, *p.* yn ieuo, &c.; ieuol.
Yoking, *s.* ieuad, ieuedigaeth; cypliad; cyssylltiad. [wy.
Yolk, *s.* (S. *gealew*; Al. *gelb*) melyn wy, melyn-
Yon, } *a.* (S. *geond*) y sy draw *neu* acw;
Yonder, } draw, acw, rhaco.
Yonder men—y dynion acw, y dynion oco, y dynion draw, y gwŷr rhaco.
Yon, }
Yond, } † *ad.* acw, draw, rhaco.
Yond,† *a.* gorphwyllog, gwallgofus, cynddeiriog.
Yonder, } *ad.* acw, oco, draw, rhaco; hwnt,
Yon, } wncw.
Yonker, *s.* ieuengyn, iewydyn, un ieuanc.
Yore,† *s.* (C. *ior?*) yr hen amser.
Yore, *ad.* (S. *geara*) cynt, yr amser gynt.
In days of yore—yn y dyddiau gynt; yn y cynoesoedd.
You, *pr.* (S. *eow*, *iu*, *iuch*; Al. *euch*; Llyd. *chuy*) chwi, chwychwi.
You also — chwithau, chwychwinau, chwithau.
Young, *a.* (S. *iong*, *geong*; Al. *jung*; ifanc, iefanc; ir, glas; tyner; ag: ainc, ifainc.
Younger—iau, ieuach, ieuangach, ifanach, ifancach.
Youngest—ieuaf, ieuengaf, ieuangaf, ifaf, ifaf, iefaf.
A young tree—pren ieuanc, glasbren.
Young twigs—blagur, blagur tyner, brig tyner, ysgewyll, brigau ieuainc.
A young ass—asynyn, asynan, asyn ieu llwdn asyn, llwdn asen.
A young hart—llwdn hydd, hydd ieuanc.
A young bird—cyw aderyn, aderyn ieuanc, aderyn bach.
A young beginner—newyddian.
To grow *or* become young—ieuangáu, dychwelyd i'w ieuenctyd; adnewyllu, ieuenctyd.
Young, *s.* ieuanc; un bach, un bychan, plentyn; cyw; llwdn: *pl.* ieuainc, ewaint, ieuaint, rai bychain.
The young of a bird—cyw aderyn, gwion adar.
The young of a beast, } llwdn; cyw;
A young beast, } Ngwyosyn.
Big with young—torog; *cyfebr*; cyfabr, cyfab; cyfloe, cyfoen, cymmwyn.
To bring fourth young—llydnu.
Youngish, *a.* ieuangaidd, lled ieuanc, go ieuanc.
Youngling, *s.* ieuengyn, (*pl.* ieuengaid, ieuydyn; creadur ieuanc; llydnya.
Youngling, }
Youngly, } † *a.* ieuanc, ifanc, iefanc.
Youngly, *ad.* yn ieuanc; yn anwybodus.
Youngster, } *s.* (o *young*) ieuengyn, iewydyn;
Younker, } un ieuanc, ieuant; *llanc*, *llangc*, hogyn, glaslanc, un ieuanc.
Your, *a.* eich; eich...chwi.
Your father—eich tad; eich tad chwi.
My father and your father—fy nhad i a'r tad chwithau.
Your sons and your daughters—eich meibion a'ch merched.
Yours, *pr.* eiddoch, eiddoch chwi, eiddoch; eich eiddo, eiddoch.
A friend of yours—cyfaill i *chwi*; un o'ch cyfeillion, cyfaill o'r eiddoch.
I seek not yours, but you—nid wyf yn ceisio yr eiddoch chwi, ond chwychwi.
Yourself, *pr.* (*your* a *self*) eich hunan, eich hun.
You yourself—chwi eich hun, chwi eich hunan.
Yourselves, *pr. pl.* eich hunain, eich hun; chwi eich hunain, chwi eich hun.
Yourselves also—chwithau eich hunain.
Youth, *s.* (S. *iuguth*, *iugoth*, *iogoth*) ieuenctyd, mebyd, cynfebyd, maboed, glasoed, mabolaeth; octyd, octid; ieuant, ieuanc, ieuaint, ieuane, llanc; ieuainc, rhai ieuainc.
A youth—ieuanc, un ieuanc, dyn ieuanc, gwr ieuanc, ieuant, llanc, llancyn, macwy, glaslanc, hogyn, gwas, gweryd, meddyn; *pl.* ieuainc, rhai ieuainc, ieuaint, gwŷr ieuainc, ewaint, gweryddon, macwys.
The youths—yr ieuenctyd, y rhai ieuainc, yr ieuaint, pobl ieuainc.
A fine youth—mabon, gwrolwas.
An heroic youth—gwronwas, gwrolfab.

Youth (=young people) — ieuenctyd, yr ieuenctyd, pobl ieuainc, y do ieuanc, y to ieuanc, y rhai ieuainc.
Amusement of youth—mabinogi.
Youthful, *a.* ieuanc, ifanc, ieuangaidd; mebin, mabin, mebinaidd, mabinog, mebain; llenc-ynaidd, bachgenaidd; nwyfus, nwyflawn; ir, irlas, tirf; bore.
Youthful lusts—chwantau ieuenctyd.
Youthful feats—mabolgampau.
To grow youthful — ieuangeiddio; bachgeneiddio; myned yn fachgen *neu* yn yn ieuengyn o'r newydd.
Youthfulness, *s.* ieuenctyd, ieuangeiddrwydd, mebaint, mebyd.
Youthhood,† *s.* ieuenctyd.
Yttria, } *s.* (o *Ytterby* yn *Sweden*) cyfansawdd
Ittria, } ansur o'r delid Ittrium âg ufelai; egrid Ittrium.
Yuck, *v. n.* cosi; bod â chosi *neu* grafu arno.
Yuck, *s.* y crafu, cos, cosi.
Yufts, *s.* lledr Rwssia.
Yule, *s.* (S. *iule, gehul;* Ll, *gŵyl;* Llyd. *gouel, gouil*) Nadolig, y Nadolig. [gog.
Yunx, *s.* (Gr. *iunx*) yr aderyn pengam, gwas y
Yux,† *v. n.* igian, igio.

Z.

ZEA ZEU

acche, *s.* gwaelod bonsang colofn.
affar, }
affir, } *s.* egrid anmhur cobalt.
affre, }
aim, *s.* penaeth *neu* flaenor Tyrcaidd.
ambo, *s.*=*Sambo.*
annichellia, *s.* (oddi wrth I. Ierom *Zannichelli*) llynwlyddyn.
any, *s.* (It. *zanni*) ysgentyn, ffwl y ffair, munudiwr, mydumiwr, cellweiriwr, digrifyn, chwydawydd.
any, *v. a.* dynwared, mydumio.
anyism, *s.* chwydawiaeth, ysgentyniaeth.
ax, *s.* bwyell lechdo.
ea, *s.* (Gr. *zaō*) gwenith yr India.
eal, *s.* (Gr. *zelos;* Ll. *zelus*) aidd, awyddfryd, brwdfrydedd, gwresogfryd, taerfryd, twymfryd; awydd, ainc; mawrserch, hewyd, dyhewyd; eiddigedd; gwynfydedd, gwynfydrwydd; awch, gwŷn; gwresogrwydd, diwydrwydd, astudrwydd; gwres; eiddgarwch; yr ymchwant a'r gofal â fo ar un i wneuthur rhywbeth; sel (2 *Bren.* x. 16).
eal, *v. n.* bod yn frwdfrydig; bod aidd ganddo, &c.; awyddu, gwynfydu. [eiddig.
ealless, *a.* diawydd, diawch, aneiddgar, an-
ealot, *s.* (o *zeal*) gwynfydwr, gwynfydydd, eiddig, brwdfrydwr, eiddigeddwr; un rhyfrwd ei fryd ar neb rhywbeth; un rhy eiddigus dros beth; dallbleidiwr.
ealotical, *a.* eiddigeddus, eiddgar; penboeth o blaid peth.
ealotism. *s.* gwynfydwriaeth; nodwedd *neu* ymddygiad gwynfydwr.
ealotry, *s.* ymddygiad gwynfydwr.
ealous, *a.* eiddgar, brwdfrydig, brwd ei fryd, brwdfrydog, gwresog, eiddigeddus, eiddigeddog, awyddus, awyddfrydig, awyddfrydol; hewydus; yn dwyn aidd, sel, *neu* fawrserch; llawn aidd *neu* wresogrwydd; selog.
He is a zealous Christian—Criston gwresog, eiddgar, *neu* frwdfrydig ydyw; Cristion llawn sel ydyw.
Zealous of good works—awyddus i weithredoedd da.
To be zealous—bod yn eiddgar, &c.; bod gân un aidd *neu* sel; dwyn aidd, sel, *neu* fawrserch; bod yn wresog, yn eiddgar, *neu* yn frwdfrydig; eiddigeddu.
Zealously, *ad.* yn eiddgar, &c.; gydag aidd.
Zealousness, *s.* eiddgarwch, brwdfrydedd, brwdfrydigrwydd, gwresogrwydd bryd, awyddusrwydd, &c.; aidd, awyddfryd.
Zebra, *s.* anifail brith-rengog, o ryw y march, yn cyfanneddu Deheudir Affrica.
Zebra-wood, *s.* brithwydd.
Zeckoe, *s.* gwyfarch, afonfarch.
Zedoary, *s.* gwreiddyn meddygol.
Zemindar, *s.* (gair dwyreiniol) tirddeiliad; un â lywodraetha ar ran o wlad, ac a gasgl ei chyllid i'r llywodraeth.
Zemindary, } *s.* swydd neu lywodraeth y
Zemindaree, } Semindar; Semindariaeth.
Zenana, *s.* ty y gwragedd (yn y Dwyrain).
Zenik, *s.* y fronwen bedryfys.
Zenith, *s.* (Ff.; It. *zenit;* Ysp. *zenit, cenit*) nenbwnc, entrych awyr, entyrch awyr; y pwnc o'r ffurfafen â fo yn union uwch ben un yn mha le bynag y bo; y pwnc uwch ben; entyrch, entrych, nen; uchder.
Zeolite, *s.* (Gr. *zeō* a *lithos*) chwyddfaen.
Pyramidical zeolite—croesfaen.
Zeolitic, *a.* chwyddfeinin, chwyddfeinig.
Zeolitiform, *a.* ar ddull chwyddfaen.
Zephyr, } *s.* (Ll. *zephyrus;* Gr. *zephuros*)
Zephyrus, } gwynt gorllewin, gwynt y gorllewin; awel y gorllewin; awel dawel dirion, awel dawel dywyn, awel dawel-glaer, awel leddf; awel hyfryd; awelan, awelyn.
Zero, *s.* (It.) gwagnod; goddim.
Zest, *s.* (Per. *zistan*) croen, pil, *neu* gaen yr eurafal â wasgir i win (a'r cyffelyb) er rhoi chwaeth iddo; chwaeth, archwaeth, blas; blesyn.
Zest, *v. a.* rhoi blas *neu* chwaeth ar beth; blaseiddio, blasuso.
Zetetic, *a.* (Gr. *zēteō*) ymofyniadol, ymofynol; â ŝ yn mlaen dân ymofyn a chwilio.
Zetetic, *s.* ymofynwr, ceisiedydd.
Zeugma, *s.* (Gr.) ymgyssyllt=ffugr ymadrodd.

Zeuxite, *s.* (Gr. *zeuxis*) cyfurfaen.
Zigzag, *a.* igam-ogam; yn plygu yn ol ac yn mlaen; ystumiog, gogam, troiog.
Zigzag, *s.* peth igam-ogam, &c.
Zigzag, *v. n.* gwneuthur yn igam-ogam; ystumio *neu* blygu yn ol ac yn mlaen.
Zilling, *s.* swydd, *sir*, rhandir (yn yr India Ddwyreiniol). [cfyddwy.
Ziment-water, *s.* dwfr à geir mewn pyllau copr;
Zinc, } *s.* (Al., Sw., a D. *zink*) afryttel, gwell-
Zink, } ing, sinc=math o fettel gwyn, yr hwn ni ryda.
Zinciferous, *a.* yn cynnyrchu afryttel.
Zincode, *s.* (*zinc*, a Gr. *hodos*) pegwn gorddodol (mewn Galfaniaeth). [*neu* gerfiwr ar afryttel.
Zincographer, *s.* (*zinc*, a Gr. *graphô*) ysgrifenwr
Zincographic, } *a.* perthynol i gerfio ar af-
Zincographical, } ryttel.
Zincography, *s.* cerfiad ar afryttel.
Zincous, *a.* perthynol i afryttel.
Zingiber, *s.* (Ll.) sinsir, poethwraidd.
Zircon, *s.* Sircon, Sargon=delidfaen.
Zivolo, *s.* aderyn tebyg i'r peneuryn.
Zizel, *s.* y twrlla diglust. [gofrwydd, gorphwyll.
Zoanthropy, *s.* (Gr. *zôon* ac *anthrôpos*) gwall-
Zocco, } *s.* (It. *zoccolo*) atteg cerflun, safiun,
Zocle, } *neu* golofn.
Zoccolo, }
Zodiac, *s.* (Gr. *zôdiacos*; Ll. *zodiacus*; Ff. *zodiaque*) sidydd, caer sidin, caer sidi, caer sidydd; cylch y deuddeg arwydd, cylch yr arwyddion; gwregys.
The twelve signs of the zodiac—deuddeg arwydd y sidydd; deuddeg arwydd y ffurfafen=yr Hwrdd, y Tarw, y Gefeilliaid, y Cranc, y Llew, y Forwyn, y Fantol, y Sarff, y Saethydd, yr Afr, y Dyfrwr, a'r Pysg.
Zodiacal, *a.* sidyddol; perthynol i'r sidydd.
Zodiacal signs—arwyddion y sidydd; yr arwyddion sidyddol; y sygnau, y sygnoedd. [sidyddol.
Zodiacal light—goleuni y sidydd; goleuni
Zollverein, *s.* (Al.) tollundeb (yn yr Almaen).
Zone, *s.* (Gr. *zônê*; Ll. *zona*) gwregys, cylch, cylched.
The zones—y gwregysau, y cylchoedd.
The frigid zone—y cylch oer, addoer, oerfelog, oerllyd, *neu* rewllyd; oergylch, rhewgylch.
Temperate zone—y cylch tymmerus.
Torrid zone—y cylch poeth, y cylch crasboeth, y cylch chwilboeth, poethgylch, y gwregys crasboeth.
Zoned, *a.* gwregysog, gwregysedig.
Zoneless, *a.* diwregys.
Zonnar, } *s.* gwregys à wisgir gan Gristionogion
Zonar, } ac Iuddewon yn y Dwyrain.
Zoographer, } *s.* (Gr. *zôon* a *graphô*) milofydd,
Zoographist, } milhanesydd; darluniwr milod ac anifeiliaid.
Zoographical, *a.* milofyddol.
Zoography, *s.* milofyddiaeth, milhanes, milod-
[illegible] darluniad milod ac anifeiliaid.
Zoolatry, *s.* (Gr. *zôon* a *latreia*) [illegible] miladdoliaeth, addoliant milod.
Zoolite, *s.* (Gr. *zôon* a *lithos*) milfaen.
Zoological, *a.* milofyddol, milhanesol.
Zoologist, *s.* milofydd, milhanesydd, [illegible] edydd.
Zoology, *s.* (Gr. *zôon* a *logos*) milofyddiaeth, milhanes, milodiaeth, mildraith, [illegible] awd. [iad; newid dynion i
Zoomorphism, *s.* (Gr. *zôon* a *morphê*) [illegible]
Zoonic, *a.* (Gr. *zôon*) perthynol i [illegible] milig, anifeilig. [
Zoonomy, *s.* (Gr. *zôon* a *nomos*) [illegible]
Zoophaga, *s. pl.* (Gr. *zôon* a *phagô*) [illegible]
Zoophagous, *a.* milysol; yn byw [illegible] borthi ar filod.
Zoophagan, *s.* milysyn, un o'r milysoion.
Zoophoric, *a.* (Gr. *zôon* a *pherô*) [illegible] gynnalio lun anifail.
Zoophorus, *s.* miladdurn colofn, ffris.
Zoophyte, *s.* (Gr. *zôon* a *phuton*) llysfil.
Zoophytes, } llysfilod.
Zoophyta, }
Zoophytic, } *a.* perthynol i lysfilod.
Zoophytical, }
Zoophytological, } *a.* llysfilofyddol, [illegible]
Zoophytographical, } odawl.
Zoophytology, } *s.* (*zoophyta*, *logos* a [illegible]
Zoophytography, } llysfilodiaeth, llysfil- [illegible] iaeth, hanes llysfilod. [fysiaeth a
Zootomical, *a.* milddifynol; perthynol [illegible]
Zootomist, *s.* difynwr milod, milddifynwr
Zootomy, *s.* (Gr. *zôon* a *temnô*) difyniaeth [illegible] od, milddifyniaeth, milddifyniad; [illegible] iaeth gymharol.
Zoster, *s.* (Ll.) tân iddwf cylchog.
Zotheca, *s.* (Gr.) cilgell, rhandy.
Zuffolo, *s.* (It. *zufolo*) pibellau; pibell [illegible] chwibanogl fechan i ddysgu adar; [illegible]
Zumometer, } *s.* (Gr. *zumê* a *metron*) [illegible]
Zumosometer, } ilfeidyr, ilfydrai.
Zygodactyli, } *s. pl.* (Gr. *zugos* a [illegible]
Zygodactyles, } cydfysogion.
Zygodactylic, }
Zygodactylous, } *a.* cydfysog, cydfysig.
Zygoma, *s.* (Gr. *zugôma*) asgwrn y [illegible] asgwrn y rudd. [y rudd; [illegible]
Zygomatic, *a.* (Gr. *zugôma*) perthynol [illegible]
Zygomatic bone—asgwrn y foch, [illegible] rudd, aelgerth, grân.
Zymate, } *s.* (Gr. *zumê*) ilawd, [illegible]
Zumate, } ilhalion.
Zymic Acid, } *s.* sur ilig.
Zumic Acid, }
Zymology, } *s.* (Gr. *zumê* a *logos*) [illegible]
Zumology, } iliadaeth; traethawd ar [illegible] epleniad, *neu* ymferwad.
Zymome, } *s.* (Gr. *zumê*) glud gwenith.
Zumome, }
Zymometer, } *s.* (Gr. *zumê* a *metron*) [illegible]
Zumometer, } ilfeidyr, ilfydrai.
Zythepsary, *s.* (Gr. *zuthos*) darllawdy.
Zythum, *s.* (Gr. *zeô*, *zuthos*) diod o frag [illegible] a gwenith.

Ὥσπερ ξένοι χαίροντες ἰδεῖν πατρίδα γαῖαν,
Οὕτως δὲ ὁι γραφοντες ἰδεῖν Βιβλίου τελος.

THE END.

OLWYDIAN-OFFICE: DENBIGH, PRINTED BY THOMAS GEE.

This Work will comprise ALL the **English Words**, including those of Science, and **Literature**, found in the DICTIONARIES of Drs. Johnson and Webster, with the addition of **several thousand Words** and Idiomatic Expressions from ENCYCLOPÆDIAS and other sources. The **Roots** will be given according to the Authorities: and the technical and scientific terms will not only have their corresponding terms in Welsh, but accompanied by appropriate definitions.

The deficiency which it is the object of the present undertaking to supply has been so long and universally felt in the Principality, that the Publisher feels confident the Work will meet with a cordial reception from his Countrymen: and he will be wanting to make it as comprehensive and useful as possible, in every respect worthy of their patronage.

ABBREVIATIONS.—TALFYRIADAU.

a.	*adjective,*	ansoddair.
ad.	*adverb,*	gorair.
art.	*article,*	bannod.
c.	*conjunction,*	cyssylltiad.
c. g.	*common gender,*	ystlen gyffredin
dim.	*diminutive,*	bychanig
f.	*feminine,*	benywol.
in.	*interjection,*	ebychiad.
m.	*masculine,*	gwrywol.
p.	*participle,*	cyfraniad.
p. a.	*participial adjective,*	ansoddair cyfran
pl.	*plural,*	lluosog.
pl. t.	*plural termination,*	terfyniad lluos
p. p.	*past or perfect participle,*	cyfraniad gor
pr.	*pronoun,*	rhagenw.
prep.	*preposition,*	arddodiad.
s.	*substantive,*	sylweddair.
sing.	*singular,*	unig, unigol
v.	*verb (active and neuter)*	perwyddiad.
v. a.	*verb active,*	perwyddiad g
v. n.	*verb neuter,*	perwyddiad c
=	*synonymous with; equivalent to,*	cyfystyr a; yr
	obsolete,	diarfer, hen.

Al	Almaeneg,	*German.*
Ar.	Arabaeg,	*Arabic.*
B.	Basgaeg, Basg.	*Basque.*
C.	Cymraeg,	*Welsh.*
Cal.	Caldaeg,	*Chaldee.*
Celt.	Celtaeg,	*Celtic.*
Corn.	Cernywaeg,	*Cornish*
D.	Daeneg,	*Danish.*
Ff.	Ffrangaeg,	*French.*
Gael.	Gaeleg,	*Gaelic.*
Goth.	Gothaeg,	*Gothic.*
Gr.	Groeg,	*Greek.*
Gw.	Gwyddelaeg,	*Irish.*
H.	Hebraeg,	*Hebrew.*
Is.	Isdiraeg,	*Dutch.*
Isl.	Islandaeg,	*Icelandic.*
It.	Italaeg,	*Italian.*
Ll.	Lladin,	*Latin.*
Llyd.	Llydawaeg,	*Armoric*
Man.	Manawaeg,	*Manx.*
Norm.	Normanaeg,	*Norman*
Per.	Persiaeg,	*Persian.*
Port.	Portugaeg,	*Portugu*
R.	Rwsiaeg,	*Russian*
S.	Saesonaeg,	*Saxon.*
San.	Sanserit,	*Sanscrit.*
Sw.	Swedaeg,	*Swedish*
Syr.	Syriaeg,	*Syriac*
T.	Teutonaeg	*Teut. and*
Tyrc.	Tyrcaeg,	*Turkish.*
Ysg.	Ysgotaeg,	*Scottish.*
Ysp.	Yspaeneg,	*Spanish*

Cyhoeddir Rhifyn 7 yn mis Mai.

Newydd oi gyhoeddi, pris 2*s.*, 3*c. uewon papyr, a* 2*s.* 9*c. mewn l'n.*

CYFARWDDYD I GYMRO DDYSGU YR IAITH SEISNIG

At yr hwn y chwanegwyd, ar annogaeth amryw wyr dysgedig,

BRODDIADUR CYNANIADOL SEISNIG A CHYMRAEG,

(*An English and Welsh Pronouncing Vocabulary*),

Yr hwn a gynnwys dros 500 o FROLLEGAU (*sentences*) y rhai a ddefnyddir yn ymddyddanion cyffredin:—
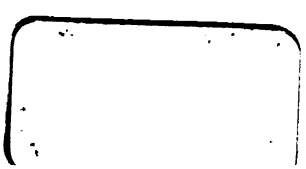
Sef CYFARCHIADAU—SYLWADAU WRTH DEITHIO—AM FWYDYD A DIOD—AM WISGOEDD — GWAHANOL ORCHWYLION A GALWEDIGAETHAU—WRTH FARCHNATA—AR DDYSGEIDIAETH, &c. &c. &c.